Florin Marcu

Noul DICȚIONAR DE NEOLOGISME

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 1997

B. LUCRĂRI, PUBLICAȚII DE LIMBĂ ETC.

* * * „Cercetări de lingvistică", Academia R.S.R., Institutul de Lingvistică, Filiala Cluj, 1956 și urm.

* * * „Cum vorbim". Revistă pentru studiul și explicarea limbii, București, Anul I—IV, 1949—1952

* * * „Limba română", Institutul de Lingvistică, București, Editura Academiei, 1952 și urm.

* * * *Lumea animalelor* (după Brehm), București, Editura Științifică, 1964

* * * „Presa noastră". Revista Uniunii Ziariștilor din România, București, 1956 și urm.

* * * «Revue /roumaine/ de linguistique», Bucarest, 1956 și urm.

* * * „Studii și cercetări lingvistice", Institutul de Lingvistică, București, 1950 și urm.

* * * „Studii și cercetări științifice", Filologie, Academia Română, Filiala Iași, 1950 și urm.

* * * *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. I—VI, București, Editura Academiei, 1959—1972

AVRAM, MIOARA și colab., *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al II-lea (Prefixele), București, Editura Academiei, 1978

BREBAN, VASILE (coordonator), *Limba română corectă (Probleme de ortografie, gramatică, lexic)*, București, Editura Științifică, 1973

CIOBANU, FULVIA — HASAN, FINUȚA, *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. I (Compunerea), București, Editura Academiei, 1970

CONSTANTINESCU, NIC. P., *Enciclopedia invențiunilor tehnice*, vol. I—II, București, Fundația pentru literatură și artă, 1939—1942

COTEANU, ION — SALA, MARIUS, *Etimologia și limba română*, București, Editura Academiei, 1987

COVRIG-NONEA, ION, *Noțiuni de compoziție și stil*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970

FEIDER, Z. — GROSSU, AL. V. (coordonatori), *Zoologia vertebratelor*, ed. a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1967

GIOSAN, N. — SĂULESU, N. A., *Principii de genetică*, ed. a II-a, București, Editura Ceres, 1972

GOIAN, GHEORGHE, *Baza logică a predării și a însușirii terminologiei științifice*, București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1961

GORGOS, CONSTANTIN, *Vademecum în psihiatrie*, București, Editura Medicală, 1985

GRAUR, Al., *Alte etimologii românești*, București, Editura Academiei, 1975

GRAUR, ALEXANDRU, *„Capcanele" limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976

GRAUR, ALEXANDRU, *Etimologii românești*, București, Editura Academiei, 1963

GUȚU ROMALO, VALERIA, *Corectitudine și greșeală — Limba română de azi*, București, Editura Științifică, 1972

HRISTEA, THEODOR, *Probleme de etimologie* (Studii. Articole. Note), București, Editura Științifică, 1968

IORDAN, IORGU, *Limba română actuală — O gramatică a „greșelilor"*, ed. a II-a, București, Editura Socec et co., [1947]

IORDAN, IORGU, *Limba română contemporană*, ed. a II-a, [București], Editura Ministerului Învățământului, 1956

MIHĂESCU, N., *Limba noastră — Probleme de lexic și construcții gramaticale*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963

POPOVICI, LUCIA și colab., *Atlas botanic*, București, Editura Didactică și Pedagogică, [f.a.]

RADU, DIMITRIE, *Păsările lumii*, București, Editura Albatros, 1977

RADU, VASILE G. — RADU, VARVARA V., *Zoologia nevertebratelor*, vol. 1—2, ed. a II-a, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972

SBÂRCEA, GEORGE, *Jazzul, o poveste cu negri, cu un Mic dicționar al jazzului*, București, Editura Muzicală, 1974

STATI, SORIN, *Cuvinte românești. O poveste a vorbelor*, București, Editura Științifică, 1964

STRAHLER, ARTHUR N., *Geografie fizică*, București, Editura Științifică, 1973

STREINU, VLADIMIR, *Versificația modernă*, București, Editura pentru Literatură, 1966

ȘERBAN, VASILE — EVSEEV, IVAN, *Vocabularul românesc contemporan*, [Timișoara], Editura Facla, 1978

ȘUTEU, FLORA, *Dificultățile ortografiei limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986

TOHĂNEANU, G. I., *Cuvinte românești*, Timișoara, Editura Facla, 1986

URSU, N. A., *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică, 1962

VASCENCO, VICTOR, *Dificultăți ale lexicului rus*, București, Editura Științifică, 1975

VASILIU, LAURA, *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al III-lea (Sufixele.1. Derivarea verbală), București, Editura Academiei, 1989

A¹-/AN- *pref.* „privativ și negativ". (< fr. *a-, an-*, cf. gr. *a-, an-*, fără, lipsit de)

A²- v. a b-.

aalenián, -ă *adj., s.n.* (din) primul etaj al jurasicului mediu (considerat și ultimul etaj al jurasicului inferior). (< fr. *aálenien*, cf. *Aalen*, localitate în Germania)

AB-/A-/ABS- *pref.* „îndepărtare", „separare", „lipsă". (< fr. *ab-, a-, abs-*, cf. lat. *ab, abs*, departe de)

abác *s.n.* 1. instrument de calculat format din bile care se pot deplasa pe vergele orizontale paralele. 2. grafic care servește la rezolvarea a numeroase calcule; nomogramă. (< fr. *abaque*, lat. *abacus*)

abáca *s.f.* bananier din Filipine, din ale cărui frunze se extrag fibre textile; cînepă de Manila. (< sp. *abaca* < cuv. filipinez)

abácă *s. f. (arhit.)* partea superioară a capitelului unei coloane. (< fr. *abaque*, lat. *abacus* < gr. *abax*, tabletă)

abacterián, -ă *adj.* lipsit de bacterii. (< *a¹-* + *bacterian*)

abacteriémie, -ă *adj.* (despre boli) care prezintă microbi în sîngele circulant. (< fr. *abactériémique*)

abadésă *s.f.* a b a t e s ă.

abajúr *s.n.* dispozitiv de metal, de hîrtie etc. care servește pentru a rabata lumina unei lămpi. (< fr. *abat-jour*)

abalienáre *s.f. (rar)* pierdere sau diminuare, marcată și evidentă pentru cei din jur, a facultăților mintale. (după engl. *abalienation*, lat. *abalienatio*)

abandón *s.n.* părăsire, renunțare definitivă la ceva. ○ ~ *familial* = părăsire a copiilor sau a familiei ● *(sport)* retragere dintr-o competiție. (< fr. *abandon*)

abandoná *vb.* **I.** *tr.* a părăsi, a renunța definitiv la ceva. ● a neglija, a lăsa în voia, în puterea... **II.** *refl.* a se lăsa pradă unui sentiment, unei emoții, a se adînci în anumite preocupări. **III.** *intr.* a se retrage dintr-o competiție sportivă. — *abandonáre* s. f. (< fr. *abandonner*)

abandónic, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care trăiește teama patologică de a fi abandonat. (< fr. *abandonnique*)

abarticulár, -ă *adj.* situat în vecinătatea unei articulații. (< fr. *abarticulaire*)

abatáj *s.n.* 1. loc de extragere a unui minereu, a unei roci dintr-un zăcămînt; operația însăși. 2. doborîre a arborilor în exploatările forestiere. 3. sacrificare a animalelor, la abator. 4. înclinare a unei nave spre a putea fi carenată sau reparată; carenaj (1). (< fr. *abattage*)

abáte¹ *s.m.* 1. titlu dat superiorului unei abații. 2. preot, cleric la catolici. (< it. *abbate*, cf. lat. *abbas* < aram. *abba*, tată)

abáte² *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) îndepărta de la o direcție, *(fig.)* de la o normă, o linie de conduită etc. **II.** *tr.* a doborî, a tăia, a culca la pămînt. **III.** *refl* a se năpusti, a cădea (asupra). **IV.** *intr.* a-i veni cuiva o idee, a i se năzări. (< fr. *abattre*, it. *abbattere*)

abátere *s.f.* 1. acțiunea de a (se) abate și rezultatul ei. ● încălcare a unor dispoziții. 2. diferența dintre valoarea nominală a unei mărimi și valoarea ei măsurată. ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă sau minimă realizată pentru o piesă și dimensiunea ei proiectată. 3. întoarcere a prorei unei nave într-o anumită direcție. (< *abate*)

abatésă *s.f.* titlu dat maicii superioare a unei abații. — var. *abadesă* s.f. (< it. *abbadessa*, lat. *abbatissa*)

abatíză *s.f. (mil.)* baraj realizat din copaci culcați cu vîrful spre inamic. (< fr. *abattis*)

abatór *s.n.* 1. construcție (cu instalații speciale) unde se sacrifică animalele destinate consumului populației. 2. *(fig.)* masacru, război. (< fr. *abattoir*)

abatorizá *vb. tr. (rar)* a tăia animalele la abator, prelucrînd carnea. — *abatorizáre* s. f. (< *abator* + *-iza*)

abațiál, -ă *adj.* care aparține unei abații. (< fr. *abbatial*, lat. *abbatialis*)

abație *s.f.* mănăstire catolică condusă de un abate sau de o abatesă și depinzînd de un episcop sau direct de papă. (< it. *abbazia*, lat. *abbatia*)

abaxiál, -ă *adj.* situat în afara unui ax central. (< fr., engl. *abaxial*)

abázie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de abazie. (după germ. *abatisch*)

abazíe *s.f.* tulburare a sistemului nervos, care se manifestă prin neputința de a merge normal. v. a s t a z i e. (< fr. *abasie*, cf. gr. *basis*, mers)

abbevilián, -ă/ab-vi-li-/*adj., s. n.* (din) subetajul mijlociu al paleoliticului inferior; chelean. (< fr. *abbevillien*, cf. *Abbeville*, localitate în Franța)

abe *s.n.* abecedar (I, 2). (< fr. *abc*)

abcedát, -ă *adj.* transformat în abces; care a dat naștere unui abces. (< fr. *abcédé*)

abcéde *vb. intr.* a (se) transforma în abces. (< fr. *abcéder*, lat. *abscedere*)

abcedografíe *s.f.* radiografie a unui abces după punctie, evacuare sau injecție cu aer. (< fr. *abcédographie*)

abcés *s. n.* colectare de puroi într-un țesut sau organ. (< fr. *abcés*, lat. *abscessus*)

abdérit *s.m. (livr.)* om simplu, mărginit și caraghios. (< germ. *Abderit*, cf. *Abdera*, oraș în Tracia)

abdică *vb. intr.* 1. a renunța de bunăvoie sau constrins, la tron, *(p. ext.)* la un drept. 2. *(fig.)* a renunța la ceva, a se resemna. 3. a renunța (de bunăvoie) la o activitate din cauza greutăților întîmpinate. — *abdicáre* s.f. (< fr. *abdiquer*, lat. *abdicare*)

abdomén *s. n.* 1. cavitate a corpului vertebratelor, între torace și bazin, care cuprinde stomacul, intestinele etc. 2. ultimul segment al corpului la insecte. (<fr., lat. *abdomen*)

ABDOMIN(O)- *elem. comp.* „abdomen". (<fr. *abdomin/o/-*, cf. lat. *abdomen*, pîntece, burtă)

abdominál, -ă *adj.* referitor la abdomen, al abdomenului. (<fr. *abdominal*)

abdominalgíe *s.f.* durere abdominală. (<fr. *abdominalgie*)

abdominocentéză *s.f.* paracenteză abdominală. (<după engl. *abdominocentesis*)

abdominohisterectomíe *s.f.* histerectomie făcută pe cale abdominală. (<engl. *abdominohysterectomy*)

abdominohisterotomíe *s. f.* histerotomie efectuată pe cale abdominală. (<engl. *abdominohysterotomy*)

abdominoscóp *s.n.* instrument folosit în abdominoscopie; peritoneoscop. (<fr. *abdominoscope*)

abdominoscopíe *s.f.* examinare a cavității și a organelor abdominale cu ajutorul abdominoscopului. (<fr. *abdominoscopie*)

abdúce *vb. tr.* a duce (de undeva), a lua; a apuca altă cale. — *abdúcere* s.f. (<lat. *abducere*)

abdúcens *adj. inv. nerv* ~ = nerv motor ocular extern. (<lat. *abducens* <*abducere*, a duce /de undeva/)

abductór *adj., s. m.* (mușchi) care produce abducție. (<fr. *abducteur*, lat. *abductor*)

abdúcție *s. f.* mișcare de îndepărtare a unui membru de planul de simetrie a corpului. (<fr. *abduction*, lat. *abductio*)

abecedár I. *s. n.* 1. carte elementară pentru învățarea scrisului și cititului. 2. *(fig.)* primele noțiuni ale unei științe sau profesiuni; abc. **II.** *adj.* referitor la învățarea alfabetului. (<lat. *abecedarium*, fr. *abécédaire*)

abelián, -ă *adj. (mat.;* despre funcții) introdus de Abel în analiză. ○ *grup* ~ = grup a cărui lege de compoziție este comutativă; grup comutativ. (<fr. *abelien*, cf. *Niels Abel*, matematician norv.)

ABER(O)- *elem. comp.* „a se abate", „a se îndepărta". (<fr., engl. *aberr/o/-*, cf. lat. *aberrare*)

aberánt, -ă *adj.* 1. care se abate de la o normă, de la cazul general. 2. contrar logicii, bunului-simț; eronat; *(p. ext.)* absurd. (<fr. *aberrant*, lat. *aberrans*)

aberánță *s. f.* caracteristică a unei mărimi care se îndepărtează cu mult de la valoarea nominală; aberație. (<fr. *aberrance*)

aberatív, -ă *adj. (rar)* care ține de aberație. (<fr. *aberratif*)

aberáție *s.f.* 1. abatere de la normal sau corect; *(p. ext.)* idee, noțiune, comportament, structură aberante; absurditate. • *(biol.)* abatere de la tipul normal al speciei. ○ ~ *cromozomială* = modificare a numărului de cromozomi caracteristic speciei. 2. *(fiz.)* deformare a unei imagini produse într-un sistem optic. ○ ~ *vizuală* = astigmatism; ~ *cromatică* = defect al imaginilor produse de lentile, constînd în formarea de irizații pe marginea imaginilor. 3. unghi format de direcția adevărată și de cea aparentă din care este văzut un astru de pe Pămînt. (<fr. *aberration*, lat. *aberratio*, îndepărtare)

aberométru *s. n.* instrument pentru măsurarea aberației vizuale. (<fr. *aberromètre*)

aberoscóp *s. n.* instrument pentru observarea defectului de distorsiune a unui ochi normal. (<engl. *aberroscope*)

abhorá *vb. tr. (rar)* a avea oroare, aversiune față de ceva sau de cineva; a urî, a detesta. — *abhoráre* s.f. (<fr. *abhorrer*, lat. *abhorrere*)

abietacée *s.f. pl.* abietinee; pinacee. (<fr. *abietacées*, cf. lat. *abies*, brad)

abiétin *s.n.* substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și alcool; coniferină. (<fr. *abiétin*)

abietinée *s.f. pl.* abietacee. (<fr. *abiétinées*)

abíl[1]**, -ă** *adj.* 1. îndemînatic, dibaci, priceput, iscusit, descurcăreț. • șmecher. 2. *(jur.)* apt a îndeplini condițiile cerute de lege pentru exercitarea unui drept. (<fr. *habile*, lat. *habilis*, ușor de purtat)

-ábil[2] *elem. comp.* „posibilitate". (< fr. *-able*, cf. lat. *abilis*, care poate fi)

abilitá *vb. tr.* 1. a conferi cuiva dreptul de a practica o anumită profesiune, în urma unui examen sau concurs. 2. a conferi un anumit titlu, grad etc. — *abilitáre* s. f. (<germ. *habilitieren*, lat. *habilitare*)

abilitáte *s. f.* calitatea de a fi abil; îndemînare, iscusință, dexteritate; pricepere, dibăcie. • *(pl.)* șmecherii. (<fr. *habilité*, lat. *habilitas*)

ab intéstat *loc. adj. (jur.;* despre o succesiune) care se află în absența unui testament, situație în care legea reglementează transmiterea bunurilor. (<lat. *ab intestat*)

abiogén, -ă *adj.* (despre medii) lipsit de viață; (despre procese) care are loc în absența materiei vii. (<fr. *abiogène*)

abiogenéză *s. f.* concepție materialist naivă care explică nașterea vieții din materia anorganică. (<fr. *abiogenèse*)

abiologíe *s.f.* disciplină care studiază elementele anorganice. (<fr. *abiologie*)

abiosestón *s.n.* totalitatea componentelor moarte dintr-un seston; seston abiotic; tripton. (<fr. *abioseston*)

abiótic, -ă *adj.* lipsit de viață. <fr. *abiotique*)

abiotrófic, -ă *adj.* referitor la abiotrofie. (<fr. *abiotrophique*)

abiotrofíe *s. f.* proces degenerativ care atinge celulele vii, în special cele ale sistemului nervos. (<fr. *abiotrophie*)

abiózǎ *s. f.* 1. stare a unui corp abiotic. 2. procedeu de conservare a produselor alimentare prin distrugerea microorganismelor aflate în ele. (<fr. *abiose*)

abís *s. n.* 1. prăpastie, genune. ● parte profundă a unui fenomen, a unui proces, rămasă încă necunoscută; neant. 2. depresiune a fundului oceanelor, cu adîncimi foarte mari. (<fr. *abysse*, lat. *abyssus*, gr. *abyssos*)

abísal, -ă *adj.* 1. referitor la abis. ○ *regiune ~ă* = zonă de mare adîncime a fundului mărilor și oceanelor (între 3000 și 7000 m). 2. referitor la subconștient, al subconștientului. (<fr. *abyssal*)

abitáție *s.f.* *(jur.)* drept de folosință a unei case, proprietate a altcuiva. (<fr. *habitation*, lat. *habitatio*, locuință)

abiéct, -ă *adj.* care inspiră dezgust, repulsie, dispreț; infam, josnic, ticălos, netrebnic; abominabil. (<fr. *abject*, lat. *abiectus*)

abiécție *s.f.* faptă, atitudine abiectă. (<fr. *abjection*, lat. *abiectio*)

abjudecá *vb. tr.* *(jur.)* a suspenda (un drept, un titlu etc.) printr-o sentință judecătorească. — *abjudecáre* s. f. (<lat. *abiudicare*)

abjurá *vb. tr.* a renega public o credință, o doctrină, o opinie etc. — *abjuráre* s. f. (<fr. *abjurer*, lat. *abiurare*, a tăgădui)

abjurátór, -oáre *adj.* referitor la abjurație. (<fr. *abjuratoire*)

abjurátie *s.f.* abjurare. (<fr. *abjuration*, lat. *abiuratio*)

ablactá *vb. tr.* *(rar)* a înlocui treptat laptele matern în hrănirea sugarului; a înțărca. — *ablactáre* s. f. (<germ. *ablaktieren*, lat. *ablactare*)

ablactátie *s.f.* 1. ablactare. 2. încetare a secreției de lapte matern la femei. (<fr. *ablactation*, lat. *ablactatio*, înțărcare)

ablastíe *s. f.* 1. *(biol.)* nedezvoltare sau dispariție completă a unui organ. 2. *(chir.)* măsuri de evitare a contaminării plăgii cu celule tumorale, în cursul operațiilor de cancer. (<fr. *ablastie*)

ablatív[1] *s. n.* caz al declinării, specific anumitor limbi, care exprimă punctul de plecare, instrumentul, asocierea, cauza etc. ○ *~ absolut* = construcție sintactică în latină cu rol de propoziție circumstanțială, alcătuită dintr-un substantiv (sau pronume) și un participiu în ablativ. (<lat. *ablativus* /casus/, fr. *ablatif*)

ablatív[2]**, -ă** *adj.* (despre materiale) care poate suferi ablațiuni. (<lat. *ablativus*, fr. *ablatif*)

ablátie *s.f.* v. a b l a ț i u n e.

ablațiúne *s.f.* 1. îndepărtare chirurgicală din corpul uman a ceea ce îi este străin sau vătămător (o tumoare, un calcul, un organ bolnav etc.); exereză, extirpare. 2. transportare (prin acțiunea apei, a vîntului, ghețarilor etc.) a materialelor rezultate din dezagregarea rocilor. ● reducere a masei unui ghețar sau a zăpezii prin topire și evaporare. 3. fenomen fizic în urma căruia un meteorit, satelit etc., străbătînd atmosfera terestră, pierde din substanță datorită încălzirii sale pînă la incandescență. ○ *scut de ~* = dispozitiv din materiale speciale care protejează navele cosmice împotriva ablațiunii (3). — var. *ablație* s. f. (<fr. *ablation*, lat. *ablatio*)

áblaut *s. n.* apofonie. (<germ. *Ablaut*)

ablefarie *s.f.* lipsa congenitală, parțială sau totală, a pleoapelor. (<fr. *ablépharie*)

ablegá *vb. tr.* *(rar)* a îndepărta. (< lat. *ablegare*)

ablegát *s.m.* legat[1] (2) al papei. (<fr. *ablégat*, lat. *ablegatus*, germ. *Ablegat*)

ablepsíe *s. f.* cecitate (1). (<fr. *ablepsie*)

ablutomanie *s. f.* tendință obsesivă de a se spăla. (după fr. *ablutiomanie*, cf. lat. *ablutio*, spălare)

ablúție *s. f.* v. a b l u ț i u n e.

abluțiúne *s. f.* 1. spălare a corpului, prescrisă de unele religii orientale și la catolici, pentru purificare. 2. *(fam.)* îmbăiere prin duș. 3. eroziune exercitată de curenții marini de adîncime în rocile de pe fundul bazinelor marine și oceanice. — var. *abluție* s. f. (<fr. *ablution*, lat. *ablutio* < *abluere*, a spăla)

abnegá *vb. tr.* a tăgădui, a nega, a se lepăda de ceva sau de cineva. — *abnegáre* s. f. (<lat. *abnegare*)

abnegáție *s. f.* devotament dus pînă la sacrificiu. — var. *abnegațiune* s. f. (<fr. *abnégation*, lat. *abnegatio*, renunțare)

abnegațiúne *s. f.* v. a b n e g a ț i e.

abnórm, -ă *adj.* *(rar)* anormal, neobișnuit. (<germ. *abnorm*, lat. *abnormis*)

abnormitáte *s. f.* *(rar)* anomalie; *(concr.)* enormitate; lucru abnorm. (<fr. *abnormité*, germ. *Abnormität*)

aboclúzie *s. f.* lipsă de contact între dinții arcadei inferioare și cei ai arcadei superioare. (<*ab-* + *ocluzie*)

abolí *vb. tr.* a anula, a suprima (o lege, o instituție, o stare social-politică etc.). — *abolire* s. f. (<fr. *abolir*, lat. *abolere*, a distruge)

aboliționísm *s. n.* 1. mișcare politică apărută la sfîrșitul sec. XVIII în Anglia, Franța și S.U.A., care susținea desființarea sclavajului. 2. curent de opinie care susține necesitatea abolirii unor relații sociale, a unui regim politic sau a unei pedepse. (<fr. *abolitionnisme*, engl. *abolitionism*)

aboliționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al aboliționismului. (<fr. *abolitionniste*, engl. *abolitionist*)

abolițiúne *s. f.* abolire. (<fr. *abolition*, lat. *abolitio*)

abólla *s. f.* manta militară la romani. (<lat. *abolla*)

abominábil, -ă *adj.* care provoacă oroare, repulsie; îngrozitor, înfiorător; oribil; dezgustător, repugnant, urît. (<fr. *abominable*, lat. *abominabilis*)

abominațiúne *s.f.* 1. oroare; ticăloșie, mîrșăvie; grozăvie, nelegiuire. 2. *(rar)* cultul idolilor, păginism. (< fr. *abomination*, lat. *abominatio*)

abonă *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) face un abonament. II. *refl.* *(fam.)* a veni cu regularitate undeva, a fi un obișnuit al casei. — *abonáre* s. f. (<fr. *abonner*)

abonaméntt *s. n.* 1. convenţie prin care în schimbul unei taxe se obţin pe un timp limitat unele servicii, dreptul la folosirea unui mijloc de transport, anumite publicaţii. 2. înscris prin care se certifică această convenţie; taxa plătită. (<fr. *abonnement*)

abonát, -ă *adj., s. m. f.* 1. beneficiar al unui abonament. 2. *(fam.)* (cel) care frecventează regulat o familie, un local etc. (<*abona*)

aborál, -ă *adj. (rar)* opus, îndepărtat faţă de gură. (<germ. *aboral*, cf. lat. *ab*, de la; *os, oris*, gură)

abórd *s.n.* 1. *(rar)* acces, abordare. 2. *(chir.)* cale de acces la un organ. (<fr. *abord*)

abordá *vb.* I. *intr.* 1. (despre nave) a se ciocni cu o altă navă sau cu un obstacol. 2. a se opri lîngă o navă bord la bord. 3. a acosta. II. *tr.* 1. *(fig.)* a se apropia de cineva spre a-i vorbi. 2. a începe studiul, tratarea unei probleme; a deschide o discuţie. — *abordáre* s. f. (<fr. *aborder*)

abordábil, -ă *adj.* care poate fi abordat; accesibil. (<fr. *abordable*)

abordáj *s. n.* 1. abordare (I, 1). 2. atacare a unei nave prin alăturare la bordul ei. (<fr. *abordage*)

abordór *s. m.* marinar specializat în abordaje. (<fr. *abordeur*)

aborigén, -ă *adj., s. m. f.* (despre oameni) băştinaş, autohton, indigen. (<fr. *aborigène*, lat. *aborigines* < *origo, -ginis*, origine)

ab orígine *loc. adv.* de la origine, de la obîrşie. (<lat. *ab origine*)

abortív, -ă I. *adj.* 1. produs înainte de vreme; prematur. 2. oprit în dezvoltare. II. *adj., s. n.* (produs) destinat a provoca avortul. (<fr. *abortif*, lat. *abortivus*)

ab óvo *loc. adv.* de la începutul începuturilor. (<lat. *ab avo*, de la ou)

abracadábra *s. n.* cuvînt cabalistic căruia ocultiştii, gnosticii etc. îi atribuiau puterea magică de a vindeca anumite boli. (<fr., lat., gr. *abracadabra*)

abracadabránt, -ă *adj.* (şi *adv.*) *(fam.)* extraordinar şi incoerent; surprinzător; ciudat, bizar. (<fr. *abracadabrant*)

abrahíe *s. f.* lipsă congenitală a braţelor; lipobrahie. (<fr. *abrachie*)

abrahiocefál *s.m.* monstru care prezintă abrahiocefalie. (<fr. *abrachiocéphale*)

abrahiocefalíe *s. f.* lipsă congenitală a braţelor şi a capului. (<fr. *abrachiocéphalie*)

abranhiál, -ă *adj.* (despre respiraţie) care nu se face prin branhii. (<engl. *abranchial*)

abrastól *s. m.* sare de calciu a naftolului, folosită ca substanţă antiseptică în vinificaţie. (<engl. *abrastol*, n. com.)

abráxas *s. n.* cuvînt mistic la gnostici, scris mai ales pe amulete. (<fr. *abraxas*)

abrazá *vb. tr.* a prelucra prin aşchiere cu ajutorul unui abraziv. — *abrazáre* s. f. (<fr. *abraser*)

abraziúne *s. f.* 1. roadere a scoarţei terestre datorită vîntului sau curenţilor apei. 2. erodare a ţărmului de către valurile mării. 3. roadere a unui material prin frecare cu un abraziv; abrazare. (<fr. *abrasion*, lat. *abrasio*)

abraziv, -ă *adj., s. n.* (corp, material dur) capabil a roade prin frecare. (<fr. *abrasif*)

abrazór *s.n.* unealtă alcătuită dintr-un material abraziv, folosită pentru aşchiere. (<engl. *abrasor*)

abreácţie *s. f. (psihan.)* reapariţie bruscă a unor tensiuni emoţionale, refulate; reacţie de apărare. (<fr. *abréaction*)

abreviá *vb. tr.* a prescurta (un cuvînt, un titlu etc.); a exprima ceva printr-un simbol. (<lat., it. *abbreviare*)

abreviatív, -ă *adj.* care indică o abreviere. (<fr. *abréviatif*)

abreviatór *s. m.* cel care abreviază scrierile unui autor. (<lat. *abbreviator*, fr. *abréviateur*)

abreviáţie *s. f.* abreviere. — var. *abreviaţiune* s. f. (<lat. *abbreviatio*, fr. *abréviation*)

abreviaţiúne *s. f.* v. abreviaţie.

abreviére *s. f.* faptul de a abrevia. • *(concr.)* cuvînt, titlu etc. abreviat; abreviaţie. (< *abrevia*)

abrogá *vb. tr.* a scoate din vigoare un act normativ (lege, regulament etc.). — *abrogáre* s. f. (<lat. *abrogare*, a suprima)

abrogatív, -ă *adj.* care abrogă. (<fr. *abrogatif*)

abrogáţie *s. f.* abrogare. (< fr. *abrogation*, lat. *abrogatio*)

abrúpt, -ă I. *adj.* 1. (despre un teren, o pantă) foarte înclinat; accidentat, prăpăstios. 2. (despre stil) alcătuit din elemente net contrastante, fără legătură; aspru; inegal. 3. *(bot.;* despre un organ) terminat brusc. II. *s. n.* formă de relief abruptă (I, 1); versant, taluz mare. (< fr. *abrupt*, lat. *abruptus*)

abrutizá *vb. tr., refl.* a face să-şi piardă, a-şi pierde însuşirile umane, devenind asemănător unui animal; a (se) îndobitoci; a (se) dezumaniza.— *abrutizáre* s. f. (după fr. *abrutir*)

abrutizánt, -ă *adj.* care abrutizează. (<fr. *abrutissant*)

ABS- v. a b-.

absciśă *s. f.* 1. *(mat.)* număr real care indică pe o axă lungimea şi sensul segmentului cuprins între originea axei şi un punct dat, determinînd poziţia acestuia. 2. prima coordonată carteziană (cea orizontală) a unui punct. (<fr. *abscisse*, lat. /linea/ *abscissa*, /linie/ tăiată)

absciziúne *s. f.* extirpare a unei părţi, a unui organ al corpului. (<fr. *abscision*, lat. *abscisio* < *abscidere*, a tăia)

abscóns, -ă *adj.* greu de înţeles; ascuns, tainic; abstrus. (<fr. *abscons*, lat. *absconsus*)

absconsitáte *s. f.* caracter abscons. (<*abscons* + *-itate*)

absént, -ă *adj.* 1. care lipseşte de undeva unde ar fi trebuit să fie. 2. *(fig.)* distrat; indiferent; preocupat. (<fr. *absent*, lat. *absens*)

absentá *vb.* I. *intr.* a lipsi, a fi absent; a nu se prezenta. II. *refl. (rar)* a se îndepărta, a se separa de sine. — *absentáre* s. f. (<fr. *absenter*, lat. *absentare*)

absenteísm *s. f.* 1. absenţă frecventă şi nemotivată dintr-un loc de muncă. 2. mod de exploatare a pămîntului de către marii moşieri

printr-un intermediar. 3. neparticiparea la alegeri sau la ședințe politice. ○ ~ *parlamentar* = practică folosită de deputații opoziției constînd în neparticiparea la sesiunile parlamentului, pentru întîrzierea sau blocarea adoptării unor legi; ~ *școlar* = sustragere intenționată și sistematică de la frecventarea cursurilor. 4. *(psih.)* lipsă de asiduitate în muncă; comportament al celui care este adesea absent (2). (<fr. *absentéisme*, engl. *absenteeism*)

absenteíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică absenteismul. (<fr. *absentéiste*)

absónță *s. f.* 1. lipsa cuiva sau a ceva dintr-un loc unde normal ar fi trebuit să fie; inexistență. 2. pierdere bruscă și de scurtă durată a cunoștinței. 3. *(fig.)* neatenție, distracție; indiferență. (<fr. *absence*, lat. *absentia*).

absidál, -ă *adj.* v. a b s i d i a l.

absídă *s. f.* nișă în formă semicirculară sau a unei jumătăți de poligon regulat, situată în continuarea navei centrale a unei bazilici sau biserici. (<fr. *abside*, lat. *absida* < *absis*, boltă)

absidiál, -ă *adj.* referitor la absidă. — var. *absidál, -ă* adj. (<fr. *absidial, absidal*)

absidiólă *s. f.* mică absidă în hemiciclu care flanchează absida principală. (<fr. *absidiole*)

absínt *s. n.* 1. plantă amară și aromatică, care conține o esență toxică; *(pop.)* pelin (alb). 2. lichior alcoolic tare, verzui, preparat din această plantă. (<fr. *absinthe*, gr. *apsinthion*)

absintínă *s.f.* substanță specifică eliminată de frunzele de absint. (<engl. *absinthin*)

absintísm *s.n.* intoxicație acută sau cronică cu absint. (<fr. *absinthisme*)

absintomanie *s. f.* toxicomanie cu absint. (<fr. *absinthomanie*)

absoluitáte *s. f. (fil.)* calitatea a ceea ce este absolut. (<fr. *absolutté*)

absolút, -ă I. *adj.* 1. care nu comportă nici o restricție, necondiționat. ○ *monarhie* ~*ă* = monarhie în care suveranul are puteri nelimitate. 2. total, complet, desăvîrșit. ○ *adevăr* ~ = adevăr care reprezintă cunoașterea completă a realității; element al cunoașterii care nu poate fi infirmat în viitor; *(fiz.) mișcare* ~*ă* = deplasarea unui corp față de un sistem de referință fix; *zero* ~ = temperatura cea mai joasă posibilă (—273°C). 3. *(mat.;* despre mărimi) care nu depinde de sistemul la care este raportat. ○ *valoare* ~*ă* = valoare aritmetică a unui număr algebric, considerată făcînd abstracție de semnul său; *verb* ~ = verb tranzitiv cu complementul direct neexprimat. II. *s.n.* principiu veșnic, imuabil, infinit, care, după idealiștii obiectivi, ar sta la baza universului. ● ceea ce există în sine și prin sine. III. *adv.* cu desăvîrșire, exact, întocmai. (<lat. *absolutus*, după fr. *absolu*)

absolutísm *s. n.* regim politic în care monarhul concentrează în mîinile sale întreaga putere. v. a u t o c r a ț i e, d e s p o t i s m, t i r a n i e. (<fr. *absolutisme*)

absolutíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al absolutismului. (<fr. *absolutiste*)

absolutizá *vb. tr.* a atribui unui fapt, unei idei o valoare absolută. — *absolutizáre* s. f. (<fr. *absolutiser*)

absolutizánt, -ă *adj.* care absolutizează. (<*absolutiza* + *-ant*)

absolutóriu, -le I. *adj.* care absolvă (3) un delict, un păcat etc. II. *s. n.* 1. act juridic prin care cineva este absolvit de o datorie, de o obligație etc. 2. act de absolvire a unei școli. (<lat. *absolutorius*, fr. *absolutoire*, /III/ germ. *Absolutorium*)

absoluțiúne *s. f.* 1. *(jur.)* absolvire (2). 2. iertare a păcatelor (dată de către papă). (<fr. *absolution*, lat. *absolutio*, eliberare)

absolvént, -ă *s. m. f.* cel care a absolvit o formă de învățămînt. (<germ. *Absolvent*, lat. *absolvens*)

absolvénță *s. f.* absolvire (1). (<*absolvent* + *-ență*)

absolví *vb. tr.* 1. a termina un ciclu, o formă de învățămînt. 2. *(jur.)* a elibera nepedepsit un acuzat cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată; a scuti de pedeapsă. — *absolvire* s. f. (<germ. *absolvieren*, lat. *absolvere*, a dezlega)

absorbábil, -ă *adj. (chim.)* care poate fi absorbit. (<fr. *absorbable*)

absorbánt, -ă I. *adj., s.n.* (corp lichid sau solid) care absoarbe gaze, substanțe, radiații etc.; absorbitor (I), absorbtiv. II. *adj. (fig.)* care interesează, care preocupă. (<fr. *absorbant*)

absorbí *vb.* I. *tr.* 1. a se îmbiba, a suge, a incorpora ceva. 2. a prelua cunoștințe, idei, elemente specifice etc., asimilîndu-le în propria structură. 3. *(fig.)* a preocupa intens, a captiva. II. *refl. (fig.)* a se cufunda, a se adînci în gînduri. — *absorbire* s. f. (<fr. *absorber*, lat. *absorbere*)

absorbít, -ă I. *adj., s. n.* (fluid) care este încorporat de o substanță absorbantă. II. *adj. (fig.)* preocupat; captivat. (< *absorbi*)

absorbitór, -oáre I. *adj.* absorbant (I). II. *s. n.* organ al unei instalații frigorifice în care se produce absorbția agentului frigorigen. (după fr. *absorbeur*)

absorbtív, -ă *adj.* absorbant (I). (<fr. *absorptif*)

absorbtivitáte *s. f.* proprietatea de a absorbi lichidele, gazele sau radiațiile. (<fr. *absorptivité*)

absórbție *s. f.* 1. încorporare a unei substanțe oarecare de către un corp lichid sau solid, de către celule, țesuturi sau organe; absorbire. ○ ~ *intestinală* = pătrundere în sînge sau în limfă a produșilor rezultați din digestia alimentelor. 2. mișcare a intensității unei radiații care trece printr-un corp, datorită pierderii de energie; absorbire a zgomotelor. ● însușire a unei lentile de a reține, filtra etc. razele de lumină dăunătoare pentru ochi. 3. încrucișare a unei rase perfecționate cu una neameliorată. 4. *(ec.)* fuziune de întreprinderi sau de societăți în beneficiul uneia dintre ele. 5. *(jur.)* drept al unei instanțe supe-

rioare de a lua din competența instanțelor inferioare o cauză în curs de judecare. — var. *absorbțiune* s. f. (<fr. *absorption*, lat. *absorptio*)

absorbțiométru *s. n.* aparat pentru măsurarea gradului de absorbție. (<fr. *absorptiomètre*)

absorbțiúne *s. f.* v. absorbție.

abstenționísm *s. n.* abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot; doctrină care susține această atitudine. (<fr. *abstentionnisme*)

abstenționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al abstenționismului. (<fr. *abstentionniste*)

abstențiúne *s. f. (rar)* abstinență. (<fr. *abstention*, lat. *abstentio*)

abstinént, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică abstinența, cumpătat. (<fr. *abstinent*, lat. *abstinens*)

abstinénță *s. f.* 1. abținere de la anumite băuturi, alimente, de la satisfacerea anumitor necesități fiziologice; abstențiune. 2. *teoria ~ei* = teorie care consideră capitalul și acumularea capitalistă drept rezultat al abținerii capitaliștilor de la consumarea individuală imediată (neproductivă) a profitului. (<fr. *abstinence*, lat. *abstinentia*)

abstráct, -ă I. *adj.* gîndit în mod separat de ansamblul concret, real din care face parte; imperceptibil senzorial. ○ *în ~* = pe bază de deducții logice; rupt de realitate; exprimat (prea) general, teoretic; (despre un proces de gîndire) greu de înțeles, bazat numai pe abstracții; *(mat.) număr ~* = număr căruia nu i se alătură obiectul numărat; *artă ~ă* = (sau *nonfiguративă*) curent apărut în artele plastice europene la începutul sec. XX, care se caracterizează prin intelectualizarea, reducția abstractă și încifrarea imaginii, prin folosirea de pete colorate sau construcții geometrice elementare; abstracționism (2). II. *s. n.* 1. parte de vorbire provenită prin derivare cu sufixe sau prin conversiune de la o altă parte de vorbire, avînd un sens abstract. ○ *~ verbal* = substantiv care provine de la un verb, denumind acțiunea acestuia; *~ul calității* = substantiv derivat prin sufixare de la un adjectiv. 2. categorie filozofică desemnînd cunoașterea proprietăților esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor. (<germ. *abstrakt*, lat. *abstractus*)

abstractísm *s.n.* caracter abstract. (< *abstract* + *-ism*)

abstractív, -ă *adj.* format prin abstracție. (<fr. *abstractif*)

abstractivitáte *s.f.* aptitudinea de a abstrage. (<fr. *abstractivité*)

abstractizá *vb. tr., intr.* a efectua o abstractizare. (< *abstract* + *-iza*)

abstractizánt, -ă *adj.* care are sau conferă un caracter abstract. (< *abstractiza* + *-ant*)

abstractizáre *s. f.* operație a gîndirii constînd în a degaja din mulțimea însușirilor și legăturilor fenomenelor și obiectelor pe cele fundamentale, esențiale, generale; abstracție. ● trecere, ridicare de la concret la abstract. (< *abstractiza*)

abstracție *s. f.* 1. noțiune, idee rezultată din procesul de abstractizare. 2. abstractizare. ○ *a face ~ de* = a ignora, a nu lua în considerare. — var. *abstracțiune* s. f. (<fr. *abstraction*, lat. *abstractio*, separare)

abstracționísm *s. n.* 1. tendința de a da abstracțiilor o valoare egală aceleia a realităților concrete. ● folosire excesivă a abstracțiilor. 2. artă abstractă. (<fr. *abstractionnisme*)

abstracționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al abstracționismului. (<fr. *abstractionniste*)

abstracțiúne *s. f.* v. abstracție.

abstrágе *vb.* I. *tr.* a efectua o abstractizare. II. *refl.* a se izola de realitatea înconjurătoare pentru a reflecta sau a visa. — **abstrágere** s. f. (după fr. *abstraire*, lat. *abstrahere*)

abstrús, -ă *adj. (livr.)* neclar, confuz, încurcat; abscons. (<fr. *abstrus*, lat. *abstrusus*, ascuns)

absúrd, -ă I. *adj.* care contrazice gîndirea logică, legile naturii, bunul simț; lipsit de sens, ilogic. II. *s. n.* 1. ceea ce este absurd; absurditate; nonsens. ○ *prin ~* = admițînd un raționament fals; *reducere la ~* = metodă de demonstrare în care se presupune că ceea ce trebuie demonstrat nu este adevărat și, prin deducții logice, această presupunere duce la o absurditate. 2. *(fil.)* termen care desemnează ruptura totală dintre om și mediul său sociocultural, conștiința, sentimentul general de trăirea acestei rupturi. ○ *literatura ~ului* = direcție estetică în teatrul și romanul occidental de după cel de-al doilea război mondial, care își propun să înfățișeze absurdul însoțit de un sentiment de anxietate metafizică față de condiția umană, ea însăși absurdă. (<fr. *absurde*, lat. *absurdus*, fără sens)

absurdítate *s. f.* 1. caracterul, însușirea a ceea ce este absurd. 2. situație, idee etc. absurdă; aberație, prostie, inepție. (<fr. *absurdité*, lat. *absurditas*)

abțibíld *s. n.* 1. mic desen colorat gumat pe o parte, care se aplică pe o suprafață netedă, desprinzîndu-se de pe hîrtia pe care a fost lipit. 2. *(fam.; pl.)* nimicuri, mărunțișuri; mici șmecherii. (<germ. *Abziehbild*)

abține *vb. refl.* a se stăpîni, a se opri de la ceva, a nu lua parte la ceva; a se lipsi de folosirea unor lucruri; a nu se pronunța, a nu-și exprima punctul de vedere. — **abținere** s. f. (<fr. *s'abstenir*, lat. *abstinere*)

abúlic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de abulie. (<fr. *aboulique*)

abulíe *s. f.* 1. boală psihică manifestată prin pierderea sau slăbirea voinței. 2. *(fig.)* inerție, nehotărîre. (<fr. *aboulie*, gr. *aboulia* < *boulé*, voință)

abumarkúb *s. m.* pasăre înaltă, asemănătoare cu struțul, cu gîtul scurt și gros, cu capul mare și cioc enorm, lat, de forma unui sabot, care trăiește în preajma Nilului. (< germ. *Abu Markub* < cuv. ar.)

abundá *vb. intr.* a fi, a se găsi, a avea din belșug. (după fr. *abonder*, lat. *abundare*, a deborda)

abundént, -ă *adj.* care abundă. (după fr. *abondant*, lat. *abundant*)

abundénță *s.f.* cantitate mare, belșug; bogăție. ○ *din* ~ = din belșug; mult; *cornul* ~*ci* = corn cu fructe și flori, simbol al belșugului. (după fr. *abondance*, lat. *abundantia*)

abúz *s. n.* **1.** întrebuințare fără măsură a unui lucru; exces. **2.** încălcare a legalității, a unor prerogative; faptă ilegală. ○ ~ *de putere* = infracțiune manifestată prin depășirea atribuțiilor pe care le are un funcționar sau o instituție; ~ *de încredere* = infracțiune constînd din însușirea încrederii cuiva; *prin* ~ = abuziv. (<fr. *abus*, lat. *abusus*)

abuzá *vb. intr.* **1.** a face abuz (1) de ceva. **2.** a comite un abuz (2). (<fr. *abuser*)

abuzív, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) exagerat, excesiv. **2.** (despre fapte) care constituie un abuz; arbitrar; ilegal; (despre oameni) care abuzează de puterea sa. (<fr. *abusif*, lat. *abusivus*)

abzíce *vb. tr. (rar)* a nu admite, a refuza, a dezaproba. (după germ. *absagen*)

acácia *s. m.* arbore sau arbust (sub)tropical din familia leguminoaselor, cu frunzele divizate în foliole fine și cu flori galbene sau albe, plăcut mirositoare. (<fr., lat. *acacia*)

academíc, -ă *adj.* **1.** referitor la academie. ○ *titlu* ~ = diplomă obținută la absolvirea unei forme de învățămînt universitar. **2.** (și *adv.*) propriu unei academii; distins; solemn; convențional, rece. (<fr. *académique*, lat. *academicus*)

academicián, -ă **1.** *s. m. f.* membru titular al unei academii (1). **II.** *s.m.* (în Grecia antică) filozof al școlii lui Platon, „Akademia". (<fr. *académicien*)

academíe *s. f.* **1.** înaltă instituție culturală de stat, creată pentru a sluji progresul științei, literaturii, artei și tehnicii; societate a unor oameni de cultură care se ocupă cu literatura, artele, științele etc. **2.** instituție de învățămînt superior. (<fr. *académie*, lat. *academia*, cf. gr. *Akademia*, școală filozofică întemeiată de Platon la Atena, în grădinile consacrate eroului Akademos)

academísm *s.n.* **1.** imitație servilă, fără originalitate, a modelelor antice sau ale Renașterii. • *(peior.)* lipsă de originalitate a unor opere artistice, viziuni estetice sau modalități de expresie artistică. • manieră în artă care cultivă un ideal de frumusețe rece și convențional și norme canonizate, golind realitatea de ceea ce este nou, de ceea ce este mai viu în ea. **2.** manieră, fel de a se comporta academic. (<fr. *académisme*)

academíst, -ă *adj., s.m.f.* (adept) al academismului. (<fr. *académiste*)

academizá *vb. tr. (arte)* a da figurilor o poză academică. — *academizáre* s. f. (<fr. *académiser*)

academizánt, -ă *adj.* în manieră academică. (< *academiza* + *-ant*)

acadián, -ă *adj., s. n.* (din) epoca mijlocie a cambrianului. (<fr. *acadien*, cf. *Acadia*, peninsulă în America de Nord)

acajú **1.** *s. m.* arbore tropical din America și Africa, cu lemnul foarte rezistent, maro-roșcat; mahon. • lemnul acestui arbore. **II.** *adj. inv., s. n.* (de) culoarea lemnului de acaju. (<fr. *acajou*, port. *acaju* < cuv. tupi)

acalazíe *s. f.* incapacitate a musculaturii netede de tubului digestiv, în stare de spasm, de a se relaxa. (<fr. *achalasie*)

acalculíe *s. f.* inacapcitatea de a utiliza cifrele, simbolurile matematice, de a efectua calcule. (<fr. *acalculie*)

acaléfe *s.f. pl. (biol.)* scifozoare. (<fr. *acalèphes*, cf. gr. *akalephe*, actinie)

acalículát, -ă *adj. (bot.)* lipsit de calicul. (<fr. *acaliculé*, lat. *acalyculatus*)

acálmic, -ă *adj.* referitor la acalmie, de acalmie. (< *acalm/ie/* + *-ic*)

acalmíe *s. f.* **1.** stare de calm momentan a vîntului sau a valurilor mării. **2.** *(fig.)* răstimp liniștit într-o perioadă de frămîntări. (<fr. *accalmie*)

acampsíe *s. f.* imposibilitate sau dificultate de a face flexiuni articulare. (<fr. *acampsie*, cf. gr. *kamptein*, a îndoi)

acánt[1] *s. m.* v. a c a n t ă.

ACANT[2]**(O)-, -acánt** *elem. comp.* „spin". (<fr. *acanth/o/-*, *-acanthe*, cf. lat. *acanthus*, gr. *akantha*)

acantacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale, avînd ca tip **acanta**. (<fr. *acanthacées*)

acántă *s. f.* **1.** plantă erbacee decorativă, cu frunze mari, penate, și cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spin. **2.** motiv decorativ, în arta greco-romană, care stilizează frunza acestei plante. **3.** apofiza spinoasă a vertebrelor. — var. *acant* s. m. (<fr. *acanthe*, lat. *aconthus*, gr. *akantha*)

acantestezíe *s. f.* tulburare a sensibilității tactile constînd în senzația de furnicare, de înțepături, fără existența vreunui stimul funcțional. (<fr. *acanthesthésie*)

acantifér, -ă *adj.* acantofor. (<fr. *acanthifère*)

acantít *s.n.* argentit. (<fr. *acanthite*)

acantocárp, -ă *adj.* (despre plante) cu fructul acoperit de țepi. (<fr. *acanthocarpe*)

acantocefáli *s. m. pl.* clasă de viermi nematelminți, paraziți intestinali, fără tub digestiv, prevăzuți cu un rostru cefalic sau cu un fel de trompă retractilă înarmată cu cîrlige. (<fr. *acanthocéphales*)

acantocefalóză *s. f.* boală parazitară provocată de acantocefali. (după engl. *acanthocephaliasis*)

acantocerás *s.m.* amonit din cretacicul superior, cu cochilia groasă, răsucită dorsal, prevăzută cu spini sau tuberculi. (<fr. *acanthocéras*)

acantocít *s. n.* hematie deformată semănînd cu niște spini zburliți. (<fr. *acanthocyte*)

acantocitóză *s.f.* prezența acantocitelor în sînge. (<fr. *acanthocytose*)

acantodactíli *s. m. pl.* gen de saurieni din familia lacertidelor. (<fr. *acanthodactyles*)

acantóde *s. n. pl.* ordin de pești fosili din era primară, cu schelet cartilaginos, posedînd solzi osificați. (<fr. *acanthodes*)

acantofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu spini. (<fr. *acanthophage*)

acantofil, -ă *adj.* (despre plante) cu frunzele terminate cu țepi. (<fr. *acanthophyle*)

acantofór, -ă *adj.* (despre plante) care poartă ghimpi; acantifer. (<fr. *acanthophore*)

acantoíd, -ă *adj.* cu aspect de ghimpe. (<engl. *acanthoid*)

acantolíză *s. f.* slăbire a aderenței reciproce dintre celulele epiteliului malpighian al epidermei sau dispariția lor. (<fr. *acantholyse*)

acantologíe *s. f.* disciplină care studiază spinii. (<fr. *acanthologie*)

acantóm *s. n.* tumoare benignă a epiteliului malpighian. (<fr. *acanthome*)

acantopterigiéni *s.m.pl.* ordin de pești osoși cu înotătoarea dorsală spinoasă, cuprinzînd un mare număr de specii. (<fr. *acanthoptérygiens*, cf. gr. *pteryx*, înotătoare)

acantosféră *s. f.* corpuscul sferoidal ciliat din celulele unor alge. (<fr. *acanthosphère*)

acantóză *s. f.* boală de piele caracterizată prin îngroșarea epidermei datorită hiperplaziei stratului mucos. (<fr. *acanthose*)

acapará *vb. tr.* a pune stăpînire pe ceva sau *(fig.)* pe cineva. ● a reține, a-și însuși în întregime ceva în dauna altora. — *acaparáre* s. f. (<fr. *accaparer*, it. *accaparrare*)

acaparánt, -ă *adj., s.m.f.* acaparator. (<*acapara* + *-ant*)

acaparatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care acaparează; acaparant. (după fr. *accapareur*)

a cappélla *loc adj. și adv.* (*muz.*; despre lucrări corale) fără acompaniament instrumental. (<it. *a cappella*)

acapníe *s. f.* scădere a conținutului de bioxid de carbon din sînge. (<fr. *acapnie*, cf. gr. *kapnos*, fum)

acardíac, -ă *adj., s. m.* (monstru) care prezintă acardie. (<fr. *acardiaque*)

acardíe *s. f.* malformație embrionară constînd în lipsa inimii. (<fr. *acardie*)

acardiotrofíe *s. f.* atrofie a inimii. (<engl. *acardiotrophia*)

ACARI-/ACARO- *elem. comp.* „acarieni, păianjeni". (<fr. *acari-*, *acaro-*, cf. lat. *acarus*, gr. *akari*, arahnidă, căpușă)

acaricíd *adj., s. n.* (substanță) care omoară acarienii. (<fr. *acaricide*)

acariéni *s. m. pl.* ordin de arahnide mici, înaripate, parazite, purtătoare de germeni ai unor maladii grave. (<fr. *acariens*)

acarifér, -ă *adj.* care poartă acarieni. (<fr. *acarifère*)

acarináte *s. f. pl.* ordin de păsări alergătoare cu sternul lipsit de carenă, cu aripi slab dezvoltate, improprii pentru zbor; ratite. (<lat. *acarinatus* < *carina*, carenă)

acariobiónt *s. n.* acariot (1). (<germ. *Akariobiont*)

acariococcidíe *s. f.* cecidie produsă de acarieni. (<fr. *acariocécidie*)

acariót *s. n. (biol.)* 1. celulă fără nucleu; acariobiont. 2. nucleu neconstituit încă în plasmă celulară. (<fr. *akariote*)

acariózã *s. f.* 1. dermatoză la oameni și la animale (albine) provocată de acarieni. 2. umflare patologică a mugurilor, cauzată de înțepăturile unor acarieni. (<fr. *acariose*)

acarodomácie *s. f.* smoc de peri în axila nervurilor unor frunze. (<fr. *acarodomatie*, cf. gr. *domation*, căsuță)

ACARO- v. a c a r i-.

acarofil, -ă *adj.* care crește în simbioză cu acarienii; acarofitic. (<fr. *acarophile*)

acarofític, -ă *adj.* acarofil. (<fr. *acarophytique*)

acarofobíe *s. f.* teamă patologică de molii, de căpușe. (<fr. *acarophobie*)

acarológie *s. f.* disciplină care studiază creșterea diferitelor specii de acarieni. (<fr. *acarologie*)

acárp, -ă *adj.* (despre plante) care nu produce fructe. (<fr. *acarpe*)

acarpelát, -ă *adj.* (despre flori) fără carpele. (<fr. *acarpelé*)

acarpotróp, -ă *adj.* (despre plante) care nu prezintă mișcări de curbare pentru diseminarea semințelor; acarpotropic. (după fr. *acarpotropique*)

acarpotrópic, -ă *adj.* acarpotrop. (<fr. *acarpotropique*)

acatafazíe *s. f.* 1. așezare greșită a cuvintelor în vorbire. 2. *(med.)* tulburare de comunicare verbală constînd în dezacordul între ideație și vorbire. (<fr. *acataphasie*, cf. gr. *kataphasis*, limbaj corect)

acatagrafíe *s. f.* tulburare a comunicării scrise constînd în așezarea greșită a cuvintelor în scris. (<fr. *acatagraphie*, cf. gr. *katagraphein*, a scrie corect)

acataléctic *adj.* (despre versuri antice) cu unitățile metrice complete. (<fr. *acatalectique*, cf. gr. *katalektikos*, catalectic)

acatalépsie *s. f.* 1. (la sceptici greci) renunțare din principiu de a mai căuta soluția unei probleme. 2. *(med.)* nesiguranță în punerea unui diagnostic. (<fr. *acatalepsie*, cf. gr. *katalepsis*, înțelegere)

acataléptic, -ă *adj.* referitor la acatalepsie. (<fr. *acataleptique*)

acatamatézie *s. f.* incapacitate a unui afazic de a înțelege ceea ce aude. (<engl. *acatamathesia*)

acatéctic, -ă *adj.* (despre celula hepatică) care devine incapabilă de a reține pigmenții biliari. (<fr. *acathectique*)

acatízie *s. f.* sindrom de neliniște motorie caracterizat prin nevoia pacientului de a se mișca în permanență. — scris și *akatizie*. (<fr. *akathisie*, cf. gr. *kathisein*, a sta jos)

acaúl, -ă *adj.* (despre plante) fără tulpină aparentă. (<fr. *acaule*, cf. gr. *kaulos*, tulpină)

acaustobiolít *s. n.* rocă sedimentară organogenă care nu arde. (<fr. *acaustobiolite*, cf. gr. *akaustos*, necombustibil)

acaustobiolític, -ă *adj.* referitor la acaustobiolite. (<fr. *acaustobiolitique*)

acauzál, -ă *adj.* (despre fenomene) lipsit de o cauză. (< *a*[1]- + *cauzal*)

acauzál, -ă *adj. (gram.)* care nu arată cazul. (< *a*[1]- + *cazual*)

accéde *vb. intr.* a avea acces (la), a ajunge (la), a pătrunde (în). — *accédere* s. f. (<fr. *accéder*, lat. *accedere*)

ACCELER(O)- *elem. comp.* „accelerație". (<fr. *accélér/o/-*, cf. lat. *accelerare*, a iuți)

accelerá *vb.* **I.** *tr.* a imprima o accelerație, a iuți, a grăbi din ce în ce mai mult; a urgenta. **II.** *refl.* a deveni mai rapid. — *accelerare* s. f. (<fr. *accélérer*, lat. *accelerare* < *celer*, rapid)

accelerándo *adv.* *(muz.)* din ce în ce mai repede, grăbind. (<it. *accelerando)*

accelerát, -ă *adj.* iuțit, grăbit (din ce în ce mai mult). ○ *tren* ~ (și *s. n.)* tren cu viteză mai mare ca a personalului, deoarece oprește numai în stațiile importante. (< *accelera)*

acceleratór, -oáre **I.** *adj.* care accelerează. **II.** *s. n.* **1.** dispozitiv prin care se mărește viteza, turația (unui motor la autovehicule etc.); pedală care comandă acest dispozitiv. **2.** *(cinem.)* procedeu de imprimare a unor mișcări de desfășurare lentă. **3.** instalație complexă care imprimă particulelor elementare (electroni, protoni etc.) viteze foarte mari. **III.** *s. m.* substanță care mărește viteza unei reacții chimice sau a unui proces fizico-chimic; produs destinat a reduce durata de priză și de întărire a betonului. (<fr. *accélérateur)*

accelerâție *s. f.* creștere a vitezei unui corp în mișcare în unitatea de timp. ○ ~ *gravitațională* = accelerația pe care o au corpurile în cădere liberă în vid. — var. *accelerațione* s. f. (<fr. *accélération*, lat. *acceleratio)*

accelerațione *s.f.* v. accelerație.

accelerínă *s.f.* pseudoglobulină termolabilă care intervine în mecanismul de coagulare a sîngelui. (<fr. *accélérine)*

accelerinemíe *s. f.* prezența accelerinei în sînge. (<fr. *accélérinémie)*

accelerográf *s.n.* accelerometru înregistrator. (<fr. *accélérographe)*

accelerográmă *s. f.* diagramă obținută la accelerograf. (<fr. *accélérogramme)*

accelerométru *s.n.* **1.** instrument pentru măsurarea valorilor accelerației. **2.** transductor electromecanic pentru măsurarea structurilor vibrante. (<fr. *accéléromètre)*

accént *s. n.* **1.** intonație specială a unei silabe dintr-un cuvînt prin mărirea intensității vocii sau prin varietatea tonului. ● semn grafic care indică această intonație. **2.** *(muz.)* emisiune mai intensă a unui sunet, a unui acord. **3.** mod specific de a vorbi o limbă, un dialect. **4.** inflexiune particulară a vocii, care exprimă o stare afectivă. **5.** *(fig.)* importanță. ○ *a pune* ~*ul* (pe) = a sublinia anumite aspecte, a scoate în relief. (< fr. *accent*, lat. *accentus)*

accéntic,-ă *adj.* *(rar;* despre structura versului) bazat pe accente. (< engl. *accentic)*

accentuá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a scoate în evidență prin accent (ori printr-un semn grafic) o silabă (sau un cuvînt într-o frază). **2.** *(fig.)* a reliefa, a sublinia. **II.** *refl.* *(fig.)* a se mări, a spori, a crește treptat. — *accentuáre* s. f. (< fr. *accentuer*, lat., it. *accentuare)*

accentuábil,-ă *adj.* care poate fi accentuat. (< fr. *accentuable)*

accentuatív,-ă *adj.* *(rar)* referitor la accente, la accentuație; (despre ritm) tonic. (< it. *accentuativo)*

accentuâție *s. f.* accentuare. (< fr. *accentuation)*

accéntus *s. n.* recitativ liturgic, silabic, pe un singur ton. (< lat. *accentus)*

accépt *s.n.* **1.** înscris prin care cineva se obligă să achite o datorie la scadență. **2.** *(p. ext.)* acceptare, consimțămînt. (< germ. *Akzept*, lat. *acceptus)*

acceptá *vb. tr.* a primi, a consimți; a fi de acord, a admite. (< fr. *accepter*, lat. *acceptare)*

acceptábil, -ă *adj.* **1.** care poate fi acceptat; satisfăcător, convenabil, potrivit. **2.** *(lingv.;* despre un enunț) caracterizat prin însușiri care îl fac ușor de înțeles pentru subiecții vorbitori. (< fr. *acceptable*, lat. *acceptabilis)*

acceptabilitáte *s. f.* însușire a unui enunț de a fi acceptabil (2). (< fr. *acceptabilité)*

acceptánt, -ă *adj., s. m. f.* (parte) care acceptă oferta de a încheia un contract, o convenție. (< fr. *acceptant)*

acceptânță *s. f.* fază a unui dialog sau a unei reacții interpersonale, realizată pe baza încrederii, afinității ori a consensului de idei; acceptie, sens. (< engl. *acceptance)*

acceptáre *s. f.* **1.** acțiunea de a accepta și rezultatul ei. **2.** *(cont.)* consimțămînt al întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare; ordin dat băncii pentru achitarea documentului de plată acceptat. **3.** *(jur.)* manifestare a voinței de a dobîndi un drept, o moștenire sau o ofertă. *(< accepta)*

acceptór, -oáre *adj., s.m.* **1.** (atom) capabil a primi electroni suplimentari de la un alt atom *(donor).* **2.** (substanță chimică) care poate fixa o altă substanță. (< fr. *accepteur)*

accépție *s. f.* sens cu care este folosit la un moment dat un cuvînt; semnificație, înțeles. — Var. *accepțiune* s. f. (< *acception*, lat. *acceptio)*

accépțiune *s. f.* v. accepție.

accés *s.* n. **1.** posibilitate de a ajunge, de a pătrunde într-un anumit loc, la cineva etc.; intrare, loc pe unde se pătrunde undeva. **2.** manifestare bruscă și intensă a unei boli; atac (4). ● izbucnire trecătoare și violentă a unei stări sufletești. **3.** *(inform.)* proprietate a sistemelor de memorie de a permite înregistrarea și regăsirea informației. (< fr. *accès*, lat. *accessus)*

accesíbil, -ă *adj.* **1.** la care se poate ajunge (ușor). **2.** ușor de înțeles, la îndemîna cuiva. **3.** (despre apă, elemente de nutriție) apt de a fi absorbit de către plante. (< fr. *accessible*, lat. *accessibilis)*

accesibilitáte *s. f.* însușirea de a fi accesibil. (< fr. *accessibilité)*

accesibilizá *vb. tr.* a face accesibil. — *accesibilizáre* s.f. *(accesibil + -iza)*

accesiúne s. f. *(jur.)* mod de dobîndire a unei proprietăți prin alipirea unui bun la altul mai important. (< fr. *accession*, lat. *accessio)*

accesorist s. *m.* cel care întreține și plasează accesoriile (elemente mobile de decor, obiecte)

în teatru, cinema și televiziune. (< fr. *accessoiriste*)

accesóriu, -ie I. *adj.* care însoțește un element principal, fiind dependent de acesta; secundar, neesențial. II. *adj., s.n.* (obiect, piesă, dispozitiv) anex al unei mașini etc. (< fr. *accessoire*, lat. *accessorius*)

acciaccatúra *s. f. (muz.)* apogiatură care se execută în același timp cu nota principală. (< it. *acciaccatura*)

accidént I. *s. n.* 1. eveniment întîmplător și neprevăzut, de cele mai multe ori cu consecințe dăunătoare. 2. ridicătură sau adîncitură care schimbă perspectiva unui teren. 3. însușire a unui lucru, fenomen nelegată de esența, de ființa lui. 4. ~ *fonetic* = modificare fonetică întîmplătoare (asimilația, epenteza, metateza etc.). II. *s. m. (muz.)* semn convențional (diez, bemol, becar) care alterează intonația unei note. v. a l t e r a ț i e. (< fr. *accident*, lat. *accidens*)

accidentá *vb. tr., refl.* a (se) răni într-un accident. — *accidentáre* s. f. (< fr. *accidenter*)

accidentál, -ă *adj.* 1. întîmplător, fortuit. 2. secundar, neesențial. (< fr. *accidentel*, engl. *accidental*)

accidentalitáte *s. f. (rar)* caracter accidental. (< it. *accidentalità*)

accidentát, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care a suferit un accident. II. *adj.* 1. (despre un teren) cu multe neregularități. 2. *(fig.)* agitat. (< *accident*)

accidențár *s. n.* probar de litere folosite într-o tipografie, pentru lucrările de accidențe. (< *accidențe* + *-ar*)

accidénțe *s. f. pl.* lucrări tipografice mărunte și variate (afișe, invitații, programe etc.). (< germ. *Akzidenzen*)

acciviliză**ție** *s. f.* proces de schimb inegal, cu adaptare unilaterală sau reciprocă între două forme de civilizație, deosebite prin conținut și formă, care au intrat în contact.

acciz *s. n.* 1. taxă de consum sau vamală suportată de către consumatori. 2. impozit indirect, instituit de unele țări asupra produselor și serviciilor de primă necesitate. (< fr. *accise*)

ace/eis/ *s. n. (tenis)* lovitură din care se obține un punct. (< engl. *ace*)

-acée *suf.* „familie de plante". (< fr. *-acées*, cf. lat. *-aceae*)

acefál[1]**, -ă** *adj.* 1. care prezintă acefalie. 2. (despre flori) fără capitul. (< fr. *acéphale*)

ACEFAL[2]**(O)-** *elem. comp.* „absența capului". (< fr. *acéphal/o/-*, cf. gr. *akephalos*, fără cap)

acefalíe *s. f.* 1. lipsă a capului la unele animale inferioare. 2. monstruozitate congenitală constînd în lipsa capului sau nedezvoltarea regiunii cefalice. (< fr. *acéphalie*)

acefalobráh *s. m.* monstru care prezintă acefalobrahie. (< engl. *acephalobrachius*)

acefalobrahíe *s. f.* monstruozitate congenitală constînd în lipsa capului și a brațelor. (< engl. *acephalobrachia*)

acefalocardíe *s. f.* lipsă congenitală a capului și a inimii. (< engl. *acephalocardia*)

acefalochiríe *s. f.* lipsă congenitală a capului și a mîinilor. (< engl. *acephalochiria*)

acefalochíst *s. n.* stadiul încă steril al chistului hidatic. (< fr. *acéphalocyste*)

acefalogastríe *s.f.* absența congenitală a capului și a părții superioare a abdomenului. (< engl. *acephalogastria*)

acefalogástru *s.m.* monstru care prezintă acefalogastrie. (< engl. *acephalogaster*)

acefalopodíe *s. f.* absența congenitală a capului și a picioarelor. (< engl. *acephalopodia*)

acefalorahíe *s.f.* lipsa congenitală a capului și a coloanei vertebrale. (< engl. *acephalorrhachia*)

acefalostóm *s. m.* monstru care prezintă acefalostomie. (< engl. *acephalostomus*)

acefalostomíe *s.f.* lipsa congenitală a capului și a orificiului bucal. (< engl. *acephalostomia*)

acelomáte *s. n. pl.* grup de animale care nu au celom. (< fr. *acoelomates*)

acelulár, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) fără structură celulară. (< fr. *acellulaire*)

acenestezíe *s. f.* absența sentimentului de existență fizică, prezent în demențe. (< engl. *acenesthesia*)

acéntric, -ă *adj.* (despre cromozomi) 1. nedispus în centru. 2. lipsit de centromere. (< fr. *acentrique*)

aceracée *s. f. pl.* familie de plante lemnoase dicotiledonate avînd ca tip arțarul. (< fr. *acéracées*, cf. lat. *acer*, arțar)

aceratériu *s. m.* mamifer fosil din neozoic, asemănător cu rinocerul, fără corn. (< fr. *aceratherium*)

acérb, -ă *adj.* îndîrjit, înverșunat, necruțător. (< fr. *acerbe*, lat. *acerbus*, crud)

acerofobíe *s. f.* teamă patologică de a părea dur, ironic, de a supăra. (< engl. *acerophobia*, cf. lat. *acer*, tăios)

acervúl *s. m.* mic grăunte de calcar, care se găsește în glanda pineală. (< fr. *acervule*, lat. *acervulus*)

ACET(O)-/ACETI- *elem. comp.* „acid acetic". (< fr. *acét/o/-*, *acéti-*, cf. lat. *acetum*, oțet)

acetábul *s. n.* 1. cavitate a osului iliac în care se articulează capul femurului. 2. excavație a unei cochilii în care stă fixat animalul. (< fr. *acétabule*, lat. *acetabulum*)

acetabulár, -ă *adj.* referitor la acetabul. (< fr. *acétabulaire*)

acetabulectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unui acetabul (1). (< engl. *acetabulectomy*)

acetabulifére *s. n. pl.* moluște cefalopode prevăzute cu cupule sau ventuze prehensile. (< fr. *acétabulifères*)

acetabuloplastíe *s.f.* refacere chirurgicală a cavității articulare a osului iliac. (< engl. *acetabuloplasty*)

acetaldehídă *s.f.* aldehidă acetică, sub formă de lichid incolor cu miros de mere verzi, solubil în apă, în alcool și eter, folosit în industria coloranților, a parfumurilor etc.; etanol. (< fr. *acétaldéhyde*)

acetamídă *s.f.* amidă a acidului acetic. (< fr. *acétamide*)

acetát *s. m.* sare sau ester al acidului acetic. (< fr. *acétate*)

acetazolamídă *s. f.* medicament cu efecte diuretice, folosit în insuficiența cardiacă, în ciroză etc. (< fr. *acétozolamide*)

ACETI- v. a c e t(o)-.

acétic, -ă *adj.* de natura oțetului. ○ *acid ~* = acid organic rezultat din oxidarea alcoolului etilic; acid etanoic; *fermentație ~ă* = fermentație care transformă alcoolul în acid acetic. (< fr. *acétique*)

acetifică *vb. tr., refl.* (despre alcoolul etilic) a (se) transforma în acid acetic. — *acetificáre* s.f. (< fr. *acétifier*)

acetil *s.m.* radical organic monovalent, derivat din acidul acetic. (< fr. *acétyle*)

acetilacétic *adj. acid ~* = acid instabil care se descompune în acetonă și bioxid de carbon. (< fr. *acétylacétique*)

acetilâre *s. f.* reacție chimică de introducere a radicalului acetil în molecula unui compus organic. (după fr. *acétylation*)

acetilceluloză *s. f.* ester acetic al celulozei, sub formă de masă plastică, incoloră, mai puțin inflamabilă decît nitroceluloza; acetoceluloză. (< fr. *acétylcellulose*)

acetilcolină *s. f.* substanță organică, derivat al colinei[2], secretată de terminațiile fibrelor nervoase, cu acțiune vasodilatatoare puternică. (< fr. *acétylcholine*)

acetilénă *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată, sub formă de gaz incolor cu miros specific, explozibil, care arde cu flacără albă intensă, folosindu-se la iluminat, la sudură etc. (< fr. *acétylène*)

acetilénic, -ă *adj.* (despre compuși chimici) derivat din acetilenă. ○ *hidrocarburi ~ce* = alchine. (< fr. *acétylénique*)

acetilsalicílic *adj. acid ~* = pulbere albă, folosită ca medicament febrifug și analgezic, obținută prin acetilarea acidului salicilic; aspirină. (< fr. *acétylsalicylique*)

acetilúră *s. f.* derivat al acetilenei cu un metal. (< fr. *acétylure*)

acetimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea tăriei oțetului; acetometru. (< fr. *acétimètre*)

acetobactér *s. n.* bacterie nepatogenă care transformă alcoolul în acid acetic. (< engl. *acetobacter*)

acetobutirát *s. m.* ~ *de celuloză* = ester mixt al celulozei, folosit la fabricarea fibrelor de celuloză, a lacurilor etc. (< fr. *acétobutyrate*)

acetocelulóză *s. f.* acetilceluloză. (< fr. *acétocellulose*)

acetofán *s. n.* folie transparentă din material plastic, utilizată pentru conturarea și colorarea imaginilor fimului de animație. (< fr. *acétophane*)

acetofenónă *s. f.* cetonă mixtă, sub formă de lichid incolor cu miros aromatic, solubil în alcool și eter, folosit în industria parfumurilor. (< fr. *acétophénone*)

acetolíză *s. f.* transformare chimică a celulozei, tratată cu un amestec de acid sulfuric, acid acetic și anhidridă acetică. (< fr. *acétolyse*)

acetométru *s. n.* acetimetru. (< fr. *acétomètre*)

ACETON- *elem. comp.* „acetonă". (< fr. *acéton*, lat. *acetum*, oțet)

acetónă *s. f.* derivat al cetonelor, sub formă de lichid incolor, cu miros eteric, volatil, inflamabil, folosit ca solvent pentru materii grase, lacuri și vopsele etc.; propanonă. (< fr. *acétone*)

acetonémic, -ă *adj.* referitor la acetonemie. (< fr. *acétonémique*)

acetonemíe *s. f.* prezența acetonei sau a altor corpi cetonici în sînge. (< fr. *acétonémie*)

acetonitríl *s. m.* nitril acetic. (< fr. *acétonitrile*)

acetonurie *s. f.* prezența acetonei în urină. (< fr. *acétonurie*)

acetóză *s. f.* boală la rumegătoare determinată de prezența în exces de corpi cetonici în organism. (< fr. *acétose*)

achilíe *s. f.* absența congenitală a buzelor. (< fr. *achilie*)

achirie *s. f.* anomalie constînd în lipsa congenitală a mîinilor. (< engl. *acheiria*)

achiropodíe *s. f.* anomalie constînd în lipsa mîinilor și a picioarelor.

achénă *s. f.* fruct uscat, indehiscent, cu o singură sămînță. (< fr. *akène*, cf. gr. *khaincin*, a se deschide)

achenódiu *s. n.* fruct compus din două sau mai multe achene. (< lat. *achenodium*, fr. *achénode*)

acherónic, -ă *adj. (rar)* subpămîntean. (< fr. *achérontique*, cf. gr. *Acheron*, fluviu în Infern)

acheuleán, -ă/a-şö-/ *adj., s. n.* (din) ultimul subetaj al paleoliticului inferior. (< fr. *acheuléen*, cf. *Saint-Acheul*, localitate în Franța)

achiesá *vb. intr.* a accepta condițiile unei acțiuni juridice, ale unui contract. ● a renunța la o cale de atac împotriva unei hotăriri judecătorești. — *achiesáre* s. f. (după fr. *acquiescer*)

achilíe *s. f.* absența acidului clorhidric și a pepsinei din sucul gastric. (< fr. *achylie*)

achilodínie *s. f.* durere datorată inflamației bursei seroase, între tendonul lui Achile și calcaneu. (< fr. *achillodynie*)

achinetospór *s. m.* celulă asexuată imobilă și de rezistență, formată prin fragmentare, la cloroficee și cianoficee. (< fr. *achinetospore*, cf. gr. *akinetos*, inert)

achinetosporánge *s. m.* sporange avînd funcția de organ de rezistență și de înmulțire. (< fr. *akinétosporange*)

achinezíe *s. f.* incapacitatea de a executa acte motorii voluntare, deși mușchii nu sînt paralizați. (< fr. *akinésie*)

ACHIRO- *elem. comp.* „pleavă, bractee". (< fr., germ. *achyro-*, cf. gr. *akhyron*, pleavă)

achirofíte *s. f. pl.* plante cu flori glumacee. (< fr. *achyrophytes*)

achiromórf, -ă *adj.* cu aspect de pleavă. (< fr. *achyromorphe*)

achită *vb.* I. *tr.* 1. *(jur.)* a declara pe cineva liber de răspundere penală, a scoate din culpă.

2. *(fam.)* a ucide, a omorî. II. *tr., refl.* a (-și) plăti, a(-și) lichida o datorie. ○ *a se ~ de ceva* = a înfăptui, a îndeplini (ceva). — *achitáre* s. f. (< fr. *acquitter*)

achizitiv, -ă *adj.* referitor la achiziție; care permite o achiziție. (< fr. *acquisitif*)

achizitór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă de achiziționarea de produse și de materiale. (<germ. *Akquisitor*)

achiziție *s. f.* 1. procurare, cumpărare de obiecte (rare) etc.; bun astfel obținut. 2. procurare de produse (agroalimentare) și de materiale prin unități ale comerțului de stat sau cooperatist (pe calea unor contracte speciale). (< fr. *acquisition*, lat. *acquisitio*)

achiziționá *vb. tr.* 1. a procura, a cumpăra obiecte (rare). 2. a procura produse pe cale de achiziții (2). — *achiziționáre* s. f. (<*achiziție*+*-ona*)

acianopsíe *s. f.* defect al vederii constînd în imposibilitatea de a distinge culoarea albastră. (< fr. *acyanopsie*)

aciclic, -ă *adj.* 1. aperiodic. 2. (despre flori) cu elemente florale dispuse în spirală. 3. (despre substanțe organice) care nu conține nici un ciclu de atomi în molecula sa. (< fr. *acyclique*)

acicol, -ă *adj.* (despre microorganisme) care se dezvoltă pe frunzele aciculare ale coniferelor. (< fr. *acicole*)

acicul *s. m.* 1. spin mic în formă de ac la unele plante. 2. fir de păr în formă de ghimpe la unii viermi. (< fr. *acicule*, cf. lat. *acicula*, ac mic)

aciculár, -ă *adj.* (despre frunze) în formă de ac; aciculat, aciculiform. (< fr. *aciculaire*)

aciculát, -ă *adj.* acicular. (< lat. *aciculatus*, fr. *aciculé*)

aciculifér, -ă *adj.* prevăzut cu spini mici. (< fr. *aciculifère*)

aciculifórm, -ă *adj.* acicular. (< lat. *aciculiformis*)

acíd[1], **-ă** I. *adj.* 1. cu proprietăți acide; cu gust acru, înțepător. 2. *(fig.)* care dezvăluie lucruri neplăcute, dureroase; usturător. II. *s. m.* 1. substanță chimică cu gust acru și miros înțepător, care înroșește hîrtia albastră de turnesol și reacționează cu metalele, formînd săruri. 2. substanță chimică capabilă să cedeze protoniu. (< fr. *acide*, lat. *acidus*)

ACID[2]**(O)-/ACIDI-** *elem. comp.* „acid". (< fr. *acid/o/-, acidi-*, cf. lat. *acidus*, acru)

acidamínă *s. f.* corp chimic rezultat din transformarea treptată a albuminoidelor alimentare. (< fr. *acidamine*)

ACIDI- v. a c i d[2](o)-.

acidifiánt, -ă *adj.* care transformă în acid. (< fr. *acidifiant*)

acidificá *vb. tr., refl.* a (se) transforma în acid. — *acidificáre* s. f. (< fr. *acidifier*)

acidimétric, -ă *adj.* referitor la acidimetrie. (< fr. *acidimétrique*)

acidimetríe *s. f.* capitol din analiza volumetrică avînd ca obiect determinarea concentrației soluțiilor acide. (< fr. *acidimétrie*)

acidimétru *s. n.* aparat folosit în acidimetrie. (< fr. *acidimètre*)

aciditáte *s. f.* calitatea de a fi acid; concentrație de acid într-un lichid, într-o soluție sau într-un extract biologic. ○ *~ (gastrică)* = proprietate a sucului gastric de a conține o cantitate de acizi; *~a solului* = însușirea solului spălat de baze de a se comporta ca un acid slab. (< fr. *acidité*, lat. *aciditas*)

acidizáre *s. f.* acidulare. (după fr. *acidisation*)

acidobutirometríe *s. f.* metodă de dozare a materiei grase din lapte. (după fr. *acido-butyrométrie*)

acidocetónă *s. f.* corp care posedă deopotrivă funcția de acid și de cetonă. (< fr. *acido-cétone*)

acidocetóză *s. f.* stare de boală în care sînt asociate acetonemia și acidoza. (< fr. *acido-cétose*)

acidofíl, -ă *adj.* (despre substanțe, țesuturi, organisme) cu afinitate pentru un mediu acid; oxifil. (< fr. *acidophile*)

acidofílie *s. f.* însușirea de a fi acidofil; oxifilie. (< fr. *acidophilie*)

acidofíte *s. f. pl.* plante adaptate la solurile acide. (< fr. *acidophytes*)

acidogén, -ă *adj.* care dă naștere unui acid. (< engl. *acidogen*)

acidogenézã *s. f.* proces de formare a unui acid. (< fr. *acidogenèse*)

acidolíză *s. f.* operație prin care un acid înlocuiește un alt acid dintr-un ester. (< fr. *acidolyse*)

acidorezistént, -ă *adj.* care prezintă acidorezistență. (< fr. *acido-résistant*)

acidorezisténtă *s. f.* rezistență a unor materiale, corpuri etc. la acțiunea agresivă a acizilor. • proprietate a unor bacili de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor. (< fr. *acido-résistance*)

acidotróf, -ă *adj.* (despre animale) care consumă hrană cu caracter acid. (< *acido-* + *-trof*)

acidóză *s. f.* 1. creștere a aciditățiii sîngelui în urma acumulării de compuși toxici cu caracter acid în organism. 2. boală a plantelor datorată creșterii aciditățiii din sol. (< fr. *acidose*)

acidulá *vb. tr.* a da aciditate unui lichid; a acri ușor. — *acidulárc* s. f. (< fr. *aciduler*)

aciduríe *s. f.* prezența excesivă a unui acid în urină. (< fr. *acidurie*)

acil *s. m.* radical monovalent derivat din acizii organici. (< fr. *acyl*)

acilárc *s. f.* reacție chimică de introducere a unui radical acil în molecula unui compus organic. (după fr. *acylation*)

acín *s. m.* mică formație anatomică în formă de fund de sac, care se deschide într-un canal glandular excretor. (< fr. *acinus*, cf. lat. *acinus*, bacă)

acinifórm, -ă *adj.* acinos. (< fr. *aciniforme*)

acinós, -oásă *adj.* (despre glande) de forma unor boabe de strugure; aciniform. (< fr. *acineux*)

acipensericulturã *s. f.* sturionicultură. (< lat. *acipenser*, sturion + *-cultură*[2])

acipenseriformes *s. f. pl.* ordin de pești răpitori, cu schelet cartilaginos, cu capul conic și corpul alungit, cu cinci șiruri de plăci osoase, cuprinzînd sturionii. (< fr. *acipensériformes*, cf. lat. *acipenser*, sturion)

acipenserizi *s. m. pl.* sturioni. (< fr. *acipénseridés)*

acládiu *s. n. (bot.)* axă principală neramificată a unei inflorescențe, împreună cu antodiul terminal. (< lat. *acladium*, cf. fr. *aclade)*

aclamá *vb. tr.* a primi cu aclamații; a ovaționa. — *aclamáre* s. f. (< fr. *acclamer*, lat. *acclamare)*

aclamáție *s. f.* manifestare de simpatie, de aprobare entuziastă a unei mulțimi față de cineva sau de ceva; ovații. — var. *aclamațiune* s. f. (< fr. *acclamation*, lat. *acclamatio)*

aclamațiúne *s. f.* v. aclamație.

aclamidéu, -ée *adj.* (despre flori) lipsit de înveliș floral. (< fr. *achlamydé*, cf. gr. *achlamys*, înveliș)

acleistocardíe *s. f.* persistența după naștere a orificiului dintre cele două atrii ale inimii. (< engl. *acleistocardia)*

aclimatá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) aclimatiza. — *aclimatáre* s. f. (< fr. *acclimater)*

aclimatábil, -ă *adj.* care poate fi aclimatat, care se aclimatizează. (< fr. *acclimatable)*

aclimatizá *vb.* I. *tr., refl.* (despre organisme vegetale sau animale) a (se) adapta la condiții noi de climă; a (se) aclimata. II. *refl. (fig.;* despre oameni) a se obișnui cu noi condiții de viață. — *aclimatizáre* s. f. (< germ. *akklimatisieren)*

aclínic, -ă *adj.* 1. (despre o regiune) în care înclinația cîmpului magnetic este nulă. 2. (despre boli) fără manifestări clinice. (< fr. *aclinique)*

aclorhidríe *s. f.* anaclorhidrie. (< fr. *achlorhydrie)*

acloropsíe *s. f.* deuteranopie. (< fr. *achloropsie)*

acluofobíe *s. f.* teamă patologică de întuneric sau de locuri întunecoase. (< engl. *achluophobia*, cf. gr. *achlys*, întuneric)

ACM(O)- *elem. comp.* „ascuțit, intensiv". (< fr., engl. *acm/o/-*, cf. gr. *akme*, vîrf)

acmée *s. f.* 1. apogeu, punct culminant. 2. fază în care o boală atinge intensitatea maximă. 3. cea mai evoluată fază de adaptare în filogenie și ontogenie. (< fr. *acmé)*

acmeísm *s. n.* v. akmeism.

acmestezíe *s. f.* senzații resimțite ca înțepături puțin dureroase, întîlnite în nevroze și toxicomanii. (< *acm/o/-* + *-estezie)*

acmofíl, -ă *adj.* cu frunze ascuțite. (< fr. *acmophylle)*

acmolít *s. n.* formă de zăcămînt a rocilor magmatice intruzive. (< fr. *acmolithe)*

acnée *s. f.* afecțiune inflamatorie a glandelor piloseboreice, caracterizată prin apariția de coșuri, puncte negre etc. pe piele. ○ *~ juvenilă* = acnee frecventă la pubertate. (< fr. *acné*, cf. gr. *akme*, vîrf)

acneifórm, -ă *adj.* cu aspect de acnee. (< fr. *acnéiforme)*

acnemíe *s. f.* absența congenitală a membrelor inferioare. (< fr. *aknémie*, cf. gr. *kneme*, picior)

acoládă *s. f.* 1. ceremonial medieval la primirea cuiva în rîndul cavalerilor, constînd dintr-o îmbrățișare și o lovire ușoară cu latul spadei dată de investitor celui investit. ● *(fig.)* îmbrățișare. 2. semn grafic ({) servind la reunirea mai multor cuvinte, formule, ecuații, portative muzicale etc. 3. formă de boltă ca o paranteză culcată, caracteristică stilului gotic și arhitecturii de la începutul Renașterii. (< fr. *accolade*, cf. lat. *ad*, la; *collum*, git)

acoláre *s. f. (rar)* legare. (după fr. *accolage)*

acolát, -ă *adj.* 1. *(herald.;* despre două scuturi) înclinate unul spre celălalt. 2. (despre plante, ramuri) încolăcit pe ceva. (< fr. *accolé)*

acolíe *s. f.* absență sau diminuare a secreției biliare. (< fr. *acholie)*

acolít, -ă I. *s. m. f.* cel care ajută pe cineva într-o acțiune (reprobabilă); complice la uneltiri sau la acțiuni (criminale). II. *s. m.* 1. ajutor al preotului în cultul catolic. 2. divinitate secundară care însoțește o divinitate principală. (< fr. *acolyte*, lat. *acolythus*, gr. *akolythos*, însoțitor)

acologíe *s. f.* cunoaștere a medicamentelor pentru tratarea diferitelor boli. (< fr. *acologie*, cf. gr. *akos*, tratament)

acolúric, -ă *adj.* referitor la acolurie. (< fr. *acholurique)*

acolurí́e *s. f.* absența pigmenților biliari din urină. (< fr. *acholurie)*

acomerciál, -ă *adj.* (despre atitudini, manifestări) lipsit de spirit comercial; necomercial. (< *a*[1]- + *comercial)*

acomodá *vb. refl.* a se adapta la anumite condiții noi de viață, de mediu; a se obișnui, a se deprinde. v. aclimatiza. ● a se împăca, a se învoi. (< fr. *accommoder*, lat. *accommodare)*

acomodábil, -ă *adj.* care se poate acomoda ușor; cu care se poate deprinde ușor. (< fr. *accommodable)*

acomodamént *s. n.* 1. aranjament care produce confort. 2. dezinvoltură (în mișcări, în purtare etc.). (< fr. *accommodement)*

acomodáre *s. f.* 1. acțiunea de a se acomoda; acomodație. ○ *~ vizuală* = modificare spontană a curburii cristalinului, astfel încît imaginea să apară clară pe retină. 2. *(biol.)* adaptare individuală, necreditară, care nu afectează decît fenotipul. 3. *(psih.) ~ socială* = modificare a relațiilor dintre (grupuri de) persoane care are loc (conștient) în scopul reducerii stărilor de încordare sau conflictuale. 4. *(lingv.)* asimilație parțială între două sunete în contact direct. (< *acomoda)*

acomodatór *adj., s. m.* (mușchi) care servește la acomodarea cristalinului. (< fr. *accommodateur)*

acomodáție *s. f. (rar)* acomodare. (< fr. *accommodation)*

acomodométru *s. n.* aparat pentru măsurarea capacității de acomodare a ochiului. (< fr. *accommodomètre)*

acompaniá *vb. tr.* 1. a susține cu vocea sau cu un instrument partea principală a unei bucăți muzicale. 2. a însoți, a întovărăși pe cineva. — *acompaniére* s. f. (< fr. *accompagner)*

acompaniaménț *s. n.* parte accesorie destinată a susține melodia principală a unui cîntec, a unui instrument. (< fr. *accompagnement*, it. *accompagnamento)*

acompaniatór, -oáre *s. m. f.* cel care acompaniază executarea unei bucăți muzicale. (<fr. *accompagnateur*)

acondroplázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de acondroplazie. (<fr. *achondroplasique*)

acondroplazíe *s. f.* anomalie congenitală a scheletului, caracterizată prin oprirea creșterii oaselor membrelor, în timp ce oasele capului și trunchiului se dezvoltă normal. (<fr. *achondroplasie*)

aconít *s. m.* plantă veninoasă din regiunile montane, cu flori albastre și frunze de un verde-închis; *(pop.)* omag. (<fr. *aconit*, lat. *aconitum*, gr. *akoniton*)

aconitínă *s. f.* alcaloid foarte toxic din rădăcinile de aconit, folosit în doze mici în medicină. (<fr. *aconitine*)

acónt *s. n.* parte dintr-o sumă datorată care se plătește cu anticipație; arvună. v. a v a n s. (<it. *acconto*)

acontá *vb. tr.* a plăti un acont. — *acontáre* s. f. (< *acont*)

acopíe *s. f.* stare maladivă constînd în incapacitatea de a copia un text. (< *a*[1]- + *copie*)

acórd *s. n.* **1.** comunitate de vederi asupra unui punct determinat dintr-o înțelegere: consens, asentiment; acceptare. ○ *a cădea de* ~ = a se învoi, a se înțelege; *de* ~ = bine! ne-am înțeles; *de comun* ~ = **a)** în perfectă înțelegere; **b)** în unanimitate. **2.** înțelegere privitoare la relațiile de colaborare și de cooperare (politică, economică, financiară, electorală, culturală etc.) ce se stabilesc între state, partide politice, organizații. **3.** formă de retribuție a muncii prestate. ○ ~ *global* = formă de organizare și de retribuire a muncii prin care se leagă nemijlocit mărimea veniturilor personale cu cantitatea, calitatea și importanța muncii prestate. **4.** concordanță în număr, gen, caz, persoană a formei cuvintelor între care există raporturi sintactice. **5.** *(fiz.)* egalitate a frecvențelor de oscilație a două sau mai multe aparate, sisteme etc.; sintonie (1). **6.** *(muz.)* sonoritate rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete, formînd o armonie; disciplină care studiază legile de bază ale suprapunerii sunetelor muzicale și înlănțuirii lor. (<fr. *accord*, it. *accordo*)

acordá *vb. tr.* **1.** a da (cu bunăvoință, cu atenție); a concede; a atribui. **2.** a stabili un acord (4) între cuvintele unei propoziții. **3.** a da coardelor sau sunetului unui instrument muzical un anumit ton. **4.** a sintoniza. — *acordáre* s. f. (<fr. *accorder*, lat. *accordare*)

acordábil, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) care poate fi acordat. (<fr. *accordable*)

acordabilitáte *s. f.* însușirea de a fi acordabil. (< *acordabil* + *-itate*)

acordáj *s. n.* **1.** acordare a unui instrument muzical. **2.** realizare a unui echilibru sonor necesar execuției în cadrul unui ansamblu muzical. (<fr. *accordage*)

acordánt, -ă *s. m. f. (rar)* cel care execută lucrări în acord. (<germ. *Akkordant*)

acordeón *s. n.* instrument muzical cu lame vibrante, cu burduf și claviatură. (<fr. *accordéon*, germ. *Akkordeon*)

acordeoníst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la acordeon. (<fr. *accordéoniste*, germ. *Akkordeonist*)

acórdic, -ă I. *adj.* referitor la acordică. II. *s. f.* disciplină muzicală care studiază diferitele acorduri construite din terțe necombinate cu alte elemente ale muzicii. (<germ. *akkordisch*, /II/ *Akkordik*)

acordór[1] *s. m.* specialist în acordarea instrumentelor muzicale cu corzi și claviatură. (<fr. *accordeur*)

acordór[2] *s. n.* uneltă pentru acordarea instrumentelor muzicale cu corzi și claviatură. (<fr. *accordoir*)

acoríe[1] *s. f.* absență congenitală a pupilei. (<fr. *acorie*, cf. gr. *kore*, pupilă)

acoríe[2] *s. f.* lipsa senzației de sațietate la masă. (<fr. *acorie*, cf. gr. *koros*, sațietate)

acorlón *s. m.* parazit al fagurelui. (<fr. *achorion*)

acorporál, -ă *adj.* lipsit de corp; de natură necorporală. (< *a*[1]- + *corporal*)

acórt, -ă *adj.* simpatic, amabil, binevoitor, îndatoritor. (<fr. *accort*)

acortícism *s. n.* ansamblu de tulburări provocate de încetarea secreției corticosuprarenalei. (<fr. *acorticisme*)

acosmísm *s. n.* teorie idealistă potrivit căreia lumea fizică nu ar exista ca realitate independentă de Dumnezeu, creator al ei. (<fr. *acosmisme*)

acostá *vb.* I. *intr.* a manevra o navă, aducîndu-o cu bordul la chei sau la o altă navă; a aborda. II. *tr. (fig.)* a opri pe cineva din drum și a i se adresa (în mod supărător). — *acostáre* s. f. (<fr. *accoster*)

acostábil, -ă *adj.* abordabil. (<fr. *accostable*)

acostamént *s. n.* fîșie laterală de-a lungul unei șosele, între partea carosabilă și șanț. (după fr. *accotement*)

acotiledón, -ă *adj.* acotiledonat. (<fr. *acotylédone*)

acotiledonát, -ă I. *adj.* (despre plante) cu embrionul fără cotiledoane; acotiledon. II. *s. f. pl.* clasă de plante cu embrionul neformat înainte de germinare, a căror înmulțire se face prin spori. (<fr. *acotylédoné/s/*)

acqua Tofána/á-cua-/ *s. f.* otravă celebră în Italia în sec. XVI—XVII. (<fr. *acqua-tofana*, cf. it. *acqua*, apă; *Tofana*, numele preparatoarei)

acrandríe *s. f.* dispoziție apicală a anteridiilor unor briofite. (<fr. *acrandrie*)

acraniáte *s. n. pl.* subîncrengătură de animale cordate primitive, lipsite de cranii; cefalocordate. (după fr. *acraniens*)

acraníe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin lipsa craniului. (<fr. *acranie*)

acraspedót, -ă *adj.* (despre ciuperci) fără velum. (<lat. *acraspedotus*, cf. gr. *kraspedon*, margine)

acreditá *vb. tr.* **1.** a da autoritatea necesară unui reprezentant diplomatic pe lîngă un guvern străin; a împuternici (un diplomat, un ziarist). **2.** a face demn de crezare. **3.** *(fin.)*

a deschide, a pune la dispoziţia cuiva un acreditiv. (<fr. *accréditer*)

acreditánt, -ă *adj., s. n.* (stat) care acreditează (un reprezentant diplomatic). (< *acredita* + *-ant*)

acreditár, -ă *adj., s. n.* (stat) în care este numit un reprezentant diplomatic. (< *acredita* + *-ar*)

acreditáre *s. f.* acţiunea de a acredita. ○ *scrisori de* ~ = documente diplomatice prin care se confirmă calitatea unui reprezentant diplomatic. (< *acredita*)

acreditát, -ă *adj.* (şi *s.*) împuternicit ca reprezentant diplomatic. (< *acredita*)

acreditiv *s. n.* **1.** modalitate de plată uzitată în practica comercială prin care banca cumpărătorului, la cererea acestuia, se obligă a plăti vînzătorului, direct sau prin intermediul unei bănci corespondente, o anumită sumă de bani. **2.** sumă de bani depusă de cineva la o casă de economii şi consemnaţiuni spre a-i sta la dispoziţie; înscris care certifică o asemenea depunere. (<fr. *accréditif*, germ. *Akkreditiv*)

acrescământ *s. n.* *(jur.)* drept prin efectul căruia partea unui moştenitor sau a unui legatar creşte, ca urmare a înlăturării de la succesiune a altor persoane sau a renunţării lor. (după fr. *accroissement*)

acrescént, -ă *adj.* (despre părţi ale florii) care continuă să crească şi după înflorire. (<fr. *accrescent*, lat. *accrescens*)

acreţíe *s. f.* **1.** *(astr.)* fenomen fizic prin care un corp ceresc captează materia din spaţiul cosmic. **2.** *(tehn.)* proces de aglomerare a unor elemente. ● formarea de crustă oceanică, prin extensiunea crustei terestre, a riftu rilor. (<fr. *accrétion*)

acribíe *s. f.* exactitate, rigurozitate în cercetarea ştiinţifică; conştiinciozitate. (<it. *acribia*, gr. *akribeia*)

acribológie *s. f.* **1.** folosirea preciziei maxime în cercetarea ştiinţifică. **2.** precizie în folosirea cuvintelor; alegere riguroasă a acestora. (<fr. *acribologie*)

ACRID(O)- *elem. comp.* „lăcustă". (<fr. *acrid/o/-*, cf. gr. *akris, -idos*)

acridíde *s. f. pl.* familie de insecte ortoptere, cuprinzînd lăcustele. (după fr. *acridiéns*)

acridínă *s. f.* substanţă organică azotată derivată din antracen, folosită ca bază în industria coloranţilor antiseptici. (<fr. *acridine*)

acridológie *s. f.* parte a entomologiei care studiază lăcustele. (< *acrido-* + *-logie*)

acrilát *s. m.* material plastic obţinut prin polimerizarea acidului acrilic. (<fr. *acrylate*)

acrílic, -ă *adj.* **1.** *acid* ~ = acid etilic obţinut prin oxidarea acroleinei, sub formă de lichid incolor, cu miros înţepător. **2.** (despre produse industriale sintetice) obţinut cu ajutorul derivaţilor acidului acrilic. (<fr. *acrylique*)

acrilonitríl *s. m.* nitril acrilic. (<fr. *acrylonitrile*)

acrimónie *s. f.* caracter agresiv, caustic al cuiva, care se manifestă prin umoare sau în vorbire; ton muşcător; sarcasm. (<fr. *acrimonie*)

acrimonióS, -oásă *adj.* acru; caustic, muşcător, sarcastic. (<fr. *acrimonieux*)

acrínie *s. f.* diminuare sau absenţă a secreţiei unei glande. (<fr. *acrinie*, cf. gr. *krinein*, a secreta)

ACRO- *elem. comp.* „ascuţit", „extremitate, vîrf", „extrem". (<fr. *acro-*, cf. gr. *akros*, înalt)

acromátic, -ă *adj. (rar)* **1.** transmis pe cale orală. **2.** rezervat iniţiaţilor, secret. (<fr. *acroamatique*, cf. gr. *akroamatikos*, care se ascultă)

acroanestezíe *s. f.* diminuare a sensibilităţii (la durere) la nivelul extremităţilor membrelor. (<engl. *acroanesthesia*)

acrobát, -ă *s. m. f.* **1.** gimnast specializat în acrobaţie. **2.** *(fig.)* om lipsit de consecvenţă în atitudini, în păreri etc.; cel care caută să epateze prin procedee ieşite din comun. (<fr. *acrobate*, gr. *akrobatos*, care merge în vîrful picioarelor)

acrobátic, -ă **I.** *adj.* referitor la acrobaţii; de acrobat; asemănător cu jocul acrobaţilor. **II.** *s. f.* arta de a face acrobaţii. (<fr. *acrobatique*, (II) germ. *Akrobatik*)

acrobatolít *s. n.* batolit în fază incipientă. (<*acro-* + *batolit*)

acrobaţíe *s. f.* **1.** exerciţiu gimnastic sau echilibristic greu. ● arta acrobatului. ● *(pl.)* evoluţii dificile făcute de un avion. **2.** *(fig.; pl.)* sforţări neobişnuite pentru a ieşi dintr-o încurcătură. (<fr. *acrobatie*)

acroblastézã *s. f.* *(bot.)* ieşire a tubului germinativ prin vîrful sporului, caracteristică lichenilor. (<fr. *acroblastèse*)

acroblástic, -ă *adj.* (despre muguri, flori) dezvoltat în vîrful organului. (<engl. *acroblastic*, lat. *acroblasticus*)

acrobrahicefalíe *s. f.* malformaţie caracterizată prin osificarea precoce a suturii coronale şi prin aplatizarea anteroposterioară a craniului. (<fr. *acrobrachycéphalie*)

acrocárp, -ă *adj.* (despre briofite) care prezintă acrocarpie. (<fr. *acrocarpe*)

acrocarpíe *s. f.* fructificare la vîrful ramurilor. (<fr. *acrocarpie*)

acrocefál, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care prezintă acrocefalie; acrocefalic; hipsocefal, oxicefal. (<fr. *acrocéphale*)

acrocefálic, -ă *adj.* acrocefal. (<fr. *acrocéphalique*)

acrocefalíe *s. f.* malformaţie congenitală constînd în ţuguierea craniului; hipsocefalie, oxicefalie. (<fr. *acrocéphalie*)

acrocéntric, -ă *adj. (biol.)* cu centromerul situat la unul din capetele cromozomului. (<fr. *acrocentrique*)

acrochinezíe *s. f.* mobilitate deosebită, ca amploare şi rapiditate a extremităţilor, în stările de agitaţie psihomotorie. — scris şi *acrokinezie*. (<fr. *acrokinésie*)

acrocianózã *s. f.* *(med.)* coloraţie violacee a extremităţilor membrelor, datorată unei tulburări a circulaţiei sîngelui. (<fr. *acrocyanose*)

acrocist *s. n.* chist sferic, gelatinos, format pe conidiofori la maturația celulelor generative. (<fr. *acrocyste*)

acroconidie *s. f.* conidie formată la vîrful hifelor. (<fr. *acroconidie*)

acrodermatită *s. f.* dermatită localizată la extremități. (<fr. *acrodermatite*)

acrodinie *s. f.* maladie infantilă caracterizată prin durere la extremități. (<fr. *acrodynie*)

acrodistrofie *s. f.* tulburare de nutriție cronică a extremităților corpului. (<fr. *acrodystrophie*)

acrodolihomelie *s. f.* malformație caracterizată prin prezența unor membre anormal de lungi. (<engl. *acrodolichomelia*)

acrodónt, -ă *adj.* (despre reptile) cu dinții sudați pe marginea superioară a maxilarelor. (<fr. *acrodonte*)

acrodróm, -ă *adj.* (despre nervația frunzelor) convergent la vîrf. (<fr. *acrodrome*)

acroeritrózĭ *s. f.* (*med.*) colorație în roșu a extremităților. (<fr. *acro-érythrose*)

acroestezie *s. f.* creștere a sensibilității la nivelul extremităților membrelor. (< engl. *acroesthesia*)

acrofil, -ă *adj., s. f.* (plantă) care crește în regiuni înalte. (<fr. *acrophile*)

acrofite *s. f. pl.* plante care cresc la altitudini (sub)alpine. (<germ. *Akrophyten*)

acrofobie *s. f.* teamă patologică de locurile înalte; hipsofobie. (<fr. *acrophobie*)

acrofonie *s. f.* pronunțare accentuată a inițialei unui cuvînt. (<fr. *acrophonie*)

acrogamie *s. f.* fecundație la angiosperme în care tubul polinic pătrunde în sacul embrionar prin vîrful nucelei; șalazogamie. (<fr. *acrogamie*)

acrogén, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă organe de reproducere la vîrf; (despre organe) format la vîrf. (<fr. *acrogène*)

acrogenéză *s. f.* **1.** formație apicală. **2.** creștere în lungime la vîrful organelor vegetale. (<fr. *acrogenèse*)

acrogerie *s. f.* atrofie senilă a pielii la nivelul extremităților. (<fr. *acrogerie*, cf. gr. *geros*, bătrîn)

acrogín, -ă *adj.* (*bot.*) cu organele de reproducere femele situate în vîrful axelor. (<fr. *acrogyne*)

acrohipotermie *s. f.* răcire excesivă a extremităților, la schizofrenici. (<fr. *acrohypothermie*)

acrokinezie *s. f.* v. acrochinezie.

acroleină *s. f.* aldehidă etilenică sub formă de lichid volatil, cu miros neplăcut, obținut prin deshidratarea glicerinei; propenal. (<fr. *acroléine*)

acrolít *s. n.* statuie cu extremitățile făcute din piatră sau din marmură, iar corpul din alt material. (<fr. *acrolithe*)

acróm, -ă *adj.* acromic. (<fr. *achrome*)

acromacrie *s. f.* deformație congenitală caracterizată prin alungirea și subțierea exagerată a degetelor. (<fr. *acromacrie*)

acromanie *s. f.* grad extrem de alienație mintală. (<fr. *acromanie*)

acromanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul după conformația norilor. (cf. gr. *manteia*, divinație)

acromastită *s. f.* inflamație a mamelonului. (<fr. *acromastite*)

acromát[1], **-ă** *adj., s. n.* (sistem optic) acromatic. (<fr. *achromat*)

acromát[2], **-ă** *adj., s. m. f.* acromatopsic. (<fr. *achromate*)

acromátic, -ă *adj.* **1.** (despre sisteme optice) care nu prezintă aberație cromatică; acromat[1]. **2.** (despre constituenți celulari) necolorabil. (<fr. *achromatique*)

acromatínă *s. f.* substanță fundamentală necolorabilă din nucleul celular. (<fr. *achromatine*)

acromatísm *s. n.* proprietate a unui sistem optic de a fi acromatic. (<fr. *achromatisme*)

acromatizá *vb. tr.* a corecta sau a înlătura aberația cromatică. — **acromatizáre** *s. f.* (<fr. *achromatiser*)

acromatocít *s. n.* globulă roșie care și-a pierdut materia colorantă. (<fr. *achromatocyte*)

acromatofil, -ă *adj.* care nu are afinitate pentru coloranți. (<engl. *achromatophil*, lat. *achromatophilus*)

acromatóp, -ă *adj., s. m. f.* acromatopsic. (<fr. *achromatope*)

acromatópsie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de acromatopsie; acromat[2], acromatop. (<fr. *achromatopsique*)

acromatopsie *s. f.* tulburare de vedere constînd în incapacitatea de a distinge culorile; acromazie (2). (<fr. *achromatopsie*)

acromatóză *s. f.* deficiență a pigmentației normale a pielii. (<germ. *Achromatose*)

acromaturíe *s. f.* eliminare de urină decolorată. (<fr. *achromaturie*)

acromazíe *s. f.* **1.** pierdere a culorii normale a pielii. **2.** acromatopsie. (<fr. *achromasie*)

acromegál, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de acromegalie; acromegalic. (<fr. *acromégale*)

acromegálic, -ă *adj., s. m. f.* acromegal. (<fr. *acromégalique*)

acromegalíe *s. f.* dezvoltare exagerată a corpului și membrelor, datorată unei hipersecreții a hormonului hipofizar de creștere. (<fr. *acromégalie*)

acromelalgíe *s. f.* afecțiune caracterizată prin dureri paroxistice ale extremităților. (<fr. *acromélalgie*, cf. gr. *melos*, membru)

acromiál, -ă *adj.* referitor la acromion. (<fr. *acromial*)

acrómic, -ă *adj.* fără culoare; acrom. (<fr. *achromique*)

acromicríe *s. f.* stare anormală caracterizată prin insuficiența secreției hormonului de creștere al hipofizei și prin dezvoltarea insuficientă a extremităților și a craniului. (<fr. *acromicrie*)

acromíe *s. f.* decolorare a pielii sau a unui organ datorată diminuării sau dispariției pigmenților. (<fr. *achromie*)

acromioclaviculár, -ă *adj.* (despre o articulație și ligamentul ei) care leagă acromionul cu clavicula. (<fr. *acromio-claviculaire*)

acromiocoracoidián, -ă *adj.* (despre un ligament) întins între apofiza coracoidă și acromion. (<fr. *acromio-coracoïdien*)

acromión *s. n.* apofiză a omoplatului, în formă de spatulă, care se articulează cu clavicula. (<fr. *acromion*, cf. gr. *omos*, umăr)

acromionítă *s. f.* osteomielită localizată la (în) acromion. (<fr. *acromionite*)

acromiotonie *s. f.* contracție involuntară localizată la una din extremități. (<fr. *acromiotonie*)

acromocéntru *s. n.* corpuscul de natură cromozomică lipsit de cromatină. (<fr. *achromocentre*)

acromotrichíe *s. f.* decolorare congenitală a părului. (<engl. *achromotrichia*)

acronevrózǎ *s. f.* nevroză caracterizată prin tulburări la extremități. (<fr. *acronévrose*)

acrónic, -ă *adj.* atemporal. (<engl. *acronic*)

acronie *s. f.* lipsă de concordanță între timpul real al evenimentelor și cronologia ideală a narării lor. (< *acron/ic/* + *-ie*)

acroním, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) format din literele sau din segmentele inițiale ale altor cuvinte. (<fr. *acronyme*, engl. *acronym*)

acronimíe *s. f.* procedeu de formare a cuvintelor cu ajutorul abrevierilor. (<fr. *acronymie*)

acroparestezíe *s. f.* tulburare a sensibilității care se manifestă prin senzația de amorțire în extremitățile membrelor. (<fr. *acroparesthésie*)

acropatíe *s. f.* denumire generică a afecțiunilor localizate în extremitățile membrelor. (<fr. *acropathie*)

acropatológic, -ă *adj.* referitor la acropatologie. (<fr. *acropathologique*)

acropatologíe *s. f.* studiu al maladiilor extremităților membrelor. (<fr. *acropathologie*)

acropetál, -ă *adj.* (despre frunze, flori) care se dezvoltă de la bază spre vîrf. (<germ. *akropetal*, engl. *acropetal*)

acropódiu *s. n.* partea terminală a membrelor la vertebrate; regiunea digitală. (<fr. *acropode*)

acrópolă *s. f.* cetățuie înăuntrul orașelor antice grecești (fortificate), situată pe o înălțime și adăpostind palate, temple, instituții. (<fr. *acropole*, gr. *akropolis*, oraș înalt)

acroposthítă *s. f.* inflamație a prepuțului. (<fr. *acroposthite*, cf. gr. *acroposthia*, prepuț)

acrosárc *s. n.* bacă sferică și cărnoasă, formată prin concreșterea ovarului cu caliciul. (<fr. *acrosarque*)

acrosclerózǎ *s. f.* sclerodactilie progresivă. (<fr. *acrosclérose*)

acrosincarpíe *s. f.* concreștere a fructului prin vîrfurile lui. (<fr. *acrosyncarpie*)

acrosindézǎ *s. f.* împerechere incompletă a doi cromozomi, legați numai la un capăt, în timpul meiozei. (<fr. *acrosyndèse*)

acrospíră *s. f.* *(bot.)* tulpiniță răsucită de la vîrful seminței, în germinație. (<fr. *acrospire*)

acrospór *s. m.* spor format la extremitatea organului de reproducere, caracteristic ciupercilor. (<fr. *acrospore*)

acrostealgíe *s. f.* senzație dureroasă resimțită la oasele extremităților. (<fr. *acrostéalgie*)

acrosteolizǎ *s. f.* osteoliză localizată în extremități. (<fr. *acro-ostéolyse*)

acrostíh *s. n.* 1. poezie în care inițialele versurilor, citite vertical, formează un cuvînt, o sintagmă, o propoziție etc. 2. problemă enigmistică a cărei soluție se găsește citind pe verticală, de sus în jos sau invers, inițialele versurilor componente ale unei poezii. (<fr. *acrostiche*, gr. *akrostikhos*)

acrostól *s. n.* 1. partea înaltă a extremităților unei corăbii. 2. ornament, sculptură la prora unei nave. (<fr. *acrostole*, cf. gr. *stolos*, ornament)

acroșá *vb. tr.* 1. a agăța, a atîrna, a prinde din mers, prin apropiere (întîmplătoare). 2. a intercepta mingea în aer la fotbal. — **acroșáre** *s. f.* (<fr. *accrocher*)

acroșáj *s. n.* 1. acroșare. 2. intersecția dintre un puț de mină și o rampă subterană. 3. interceptare a mingii în aer la fotbal. ● *(box)* ținerea adversarului. 4. *(med.)* sincronizare între sistolele atriale și cele ventriculare. (<fr. *accrochage*)

acrotéră *s. f.* soclu dispus la fiecare dintre extremitățile unui fronton și destinat a susține statui sau alte ornamente; ornamentul însuși. (<fr. *acrotère*, cf. gr. *akroterion*, extremitate)

acrotón, -ă *adj.* 1. (despre foliola frunzelor compuse) cu porțiunea terminală mai dezvoltată. 2. (despre anterele orhideelor) concrescut la vîrf. (<fr. *acrotone*)

acrotrofodínie *s. f.* *(med.)* tulburare de nutriție a extremităților, însoțită de parestezii. (<fr. *acrotrophodynie*)

acrotrofonevrózǎ *s. f.* tulburare nevrotică a troficității extremităților. (<fr. *acrotrophonévrose*)

acrozóm *s. m.* extremitatea anterioară a spermatozoidului. (<fr. *acrosome*)

ácru *s. m.* unitate de măsură a suprafețelor agricole, egală cu 4046,86 m², utilizată în special în țările anglo-saxone. (<fr., engl. *acre*)

act *s. n.* 1. manifestare a unei activități umane; acțiune, faptă. ○ *a lua ~ (de ceva)* = a afla, a înregistra, a nota; *a face ~ de prezență* = a apărea undeva, obligat sau din politețe. 2. document, înscris oficial prin care se atestă un fapt, o obligație, un drept etc. ○ *~ de acuzare* = concluzie scrisă asupra anchetării unei cauze penale, servind ca bază la dezbaterile unui proces. 3. diviziune a unei piese de teatru, a unei lucrări muzicale scenice (operă, operetă, balet). (<fr. *acte*, lat. *actum*, /3/ *actus*)

ácta *s. n. pl.* 1. colecție de documente, registre etc. privitoare la o anumită instituție, persoană sau problemă. 2. titlu al unor periodice sau colecții de lucrări științifice publicate de o societate ori de o instituție. (<lat. *acta*)

actánt *s. m.* *(lingv.)* autor al acțiunii verbului; agent, subiect. (<fr. *actant*, germ. *Aktant*)

actanțiál, -ă *adj.* referitor la actant, de actant. (< *actant* + *-i/al*)

acteonéla *s. f.* gasteropod fosil, din cretacic, cu cochilie globulară, fără ornamentații. (<lat. *actaeonella*)

ACTIN(O)- *elem. comp.* „rază", „radiație". (<fr. *actin/o/-*, cf. gr. *aktis, -inos*)

actină *s. f.* miozină. (<fr. *actine*)

actínic, -ă *adj.* (despre radiații) care provoacă o reacție chimică. (<fr. *actinique*)

actinide *s. n. pl.* grupă de elemente radioactive cu proprietăți analoage actiniului. (<fr. *actinides*, germ. *Aktiniden*)

actínie *s. f.* animal marin inferior, din încrengătura celenteratelor, cu gura înconjurată de tentacule frumos colorate, care trăiește fixat pe stînci; anemonă-de-mare. (<fr. *actinie*)

actinifér, -ă *adj.* care produce emanații radioactive. (<fr. *actinifère*)

actinism *s. n.* proprietate a radiațiilor de a avea acțiune chimică. (<fr. *actinisme*)

actinită *s. f.* inflamație a pielii datorită iradierii cu raze luminoase sau radioactive. (<fr. *actinite*)

actíniu *s. n.* element chimic radioactiv din minereurile de uraniu. (<fr. *actinium*)

actinobacilózã *s. f.* boală, frecventă la taurine, asemănătoare actinomicozei, caracterizată prin adenopatie și abcese în țesuturile moi. (<fr. *actinobacillose*)

actinobiologie *s. f.* ramură a biologiei care studiază acțiunea și efectele radiațiilor asupra organismelor. (<fr. *actinobiologie*)

actinocardiografie *s. f.* determinare a conturului și dimensiunilor inimii cu ajutorul razelor X paralele. (<germ. *Aktiokardiographie*)

actinocardiográmă *s. f.* grafic obținut prin actinocardiografie. (<germ. *Aktinokardiogramme*)

actinocárp, -ă *adj.* (despre plante) cu fructele dispuse radial. (<fr. *actinocarpe*)

actinodón *s. m.* batracian placoderm carnivor fosil, din era primară. (<fr. *actinodon*, cf. gr. *odous*, dinte)

actinogenézã *s. f.* producere a radiațiilor. (<engl. *actinogenesis*)

actinográf *s. n.* actinometru înregistrator. (<fr. *actinographe*)

actinografie *s. f.* **1.** fotografie obținută plasînd obiectul între placa sensibilă și sursa luminoasă. **2.** procedeu fotomecanic de preparare a unui clișeu tipografic cu ajutorul altui clișeu obținut cu raze roentgen. ● imaginea obținută. (<fr. *actinographie*)

actinográmă *s. f.* diagramă obținută la actinograf. (<fr. *actinogramme*)

actinolít *s. n.* piatră strălucitoare de culoare verde, cu cristale alungite radiale, varietate de amfibol. (<fr. *actinolithe*)

actinologie *s. f.* disciplină care studiază radiațiile și acțiunile lor biologice. (<fr. *actinologie*)

actinométrie, -ă *adj.* referitor la actinometrie. (<fr. *actinométrique*)

actinometrie *s. f.* **1.** disciplină care studiază radiațiile electromagnetice din atmosferă. **2.** măsurare a intensității radiațiilor din atmosferă. (<fr. *actinométrie*)

actinométru *s. n.* aparat folosit în actinometrie. (<fr. *actinomètre*)

actinomicetále *s. f. pl.* ordin de bacterii care, prin aspectul lor ramificat, amintesc de ciuperci (bacilul tuberculozei, leprei, difteriei). (<fr. *actinomycétales*)

actinomicéte *s. n. pl.* grup de microorganisme unicelulare cu caractere intermediare între bacterii și ciuperci. (<fr. *actinomycètes*)

actinomicózã *s. f.* boală infecțioasă, comună omului și animalelor, cauzată de o ciupercă microscopică, care se manifestă prin abcese cronice. ○ *~a cartofului* = boală a cartofului provocată de o bacterie; rîia comună a cartofului. (<fr. *actinomycose*)

actinomórf, -ă *adj.* (despre flori) cu simetrie radială. (<fr. *actinomorphe*)

actinón *s. n.* izotop al radonului, obținut prin dezintegrarea actiniului. (<fr. *actinon*)

actinopatíe *s. f.* boală provocată de radiațiile luminoase și ultraviolete. (<fr. *actinopathie*)

actinopterigiéni *s. m. pl.* subclasă de pești fosili, osoși, apărută în devonian, care cuprinde majoritatea peștilor actuali. (<fr. *actinoptérygiens*)

actinoscopíe *s. f.* *(med.)* examen optic al unui organ sau țesut prin transparență sau difuziune. (<fr. *actinoscopie*)

actinót *s. m.* amfibol de culoare verde, cu cristale alungite, frecvent în șisturile cristaline. (<fr. *actinote*)

actinotactísm *s. n.* reacție a unor ființe unicelulare față de radiațiile luminoase. (<fr. *actinotactisme*)

actinoterapíe *s. f.* tratament medical cu radiații luminoase (infraroșii sau ultraviolete). (<fr. *actinothérapie*)

actinotropísm *s. n.* tendință de îndreptare a plantelor către radiațiile de lumină. (<fr. *actinotropisme*)

actinozoáre *s. n. pl.* clasă de celenterate marine cu simetrie radială. (<fr. *actinozoaires*)

activ, -ă I. *adj.* **1.** care participă efectiv la o acțiune; harnic, energic, dinamic. ○ *membru ~* = membru al unei organizații sau instituții, avînd anumite obligații și bucurîndu-se de drepturi depline în cadrul acelui colectiv; *populație ~ă* = parte a populației organizată într-o activitate profesională. ● *(mil.)* în serviciul efectiv, sub steag; în activitate. ● *școală ~ă* = curent în pedagogie fundat pe principiile unei educații funcționale, care respectă interesele intelectuale ale copilului. **2.** *(chim.;* despre corpuri, substanțe) care intră ușor în reacție; **3.** *(gram.;* despre diateza verbală) care arată că subiectul săvîrșește acțiunea. ○ *vocabular ~* = vocabular folosit în mod curent. **4.** *(fin.;* despre operații, conturi, bilanțuri) care se soldează cu un profit. II. *s. n.* **1.** totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi, instituții etc.; parte a bilanțului în care sînt înscrise aceste mijloace.

2. colectiv de membri constituit pe lîngă un organ de partid, pe care acesta se sprijină în întreaga sa activitate. III. *adv.* în mod activ. (<lat., *activus*, fr. *actif*, /II, 2/ rus. *aktiv*)

activá *vb.* I. *intr.* a desfășura o activitate intensă într-un anumit domeniu. II. *tr.* a intensifica, a înviora o activitate, un proces etc.: a face ca o substanță, un fenomen să devină (mai) activ. III. *refl.* a intra în cadrele active ale armatei. — *activáre* s.f. (<fr. *activer*)

activánt, -ă *adj., s. m.* activator (1). (<fr. *activant*)

activatór, -oáre. I. *adj., s. m.* (substanță) care, adăugată unui catalizator, altei substanțe sau unui material, le intensifică activitatea: activant. II. *s. m.* microelement din structura materiei vii, cu rol de activare a fermenților. (<fr. *activateur*)

activínă *s. f.* pulbere albă, cu miros slab de clor și cu gust amar, neplăcut, folosită la albirea țesăturilor din celuloză, ca aglutinant în imprimerie și ca dezinfectant. (<fr. *activine*)

activísm *s. n.* 1. atitudine care pune accentul pe necesitatea acțiunii pentru nevoile vieții. 2. doctrină potrivit căreia spiritul uman trebuie să se angajeze în acțiune pentru realizările materiale și spirituale ale societății. (<fr. *activisme*)

activíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al activismului. II. *s. m. f.* membru militant al unui partid, sau al unei organizații de masă care se ocupă cu munca politică. ○ ~ *cultural* = (în trecut) activist care lucra în cadrul vieții culturale. (<fr. *activist*, (II) rus. *aktivist*)

activístic, -ă *adj.* de activist. (<germ. *aktivistisch*)

activitáte *s. f.* 1. îndeplinire a unor acte fizice, intelectuale, morale etc. în vederea unui anume rezultat; muncă, acțiune, ocupație, îndeletnicire. ● situație a unui ofițer care face parte din cadrele active ale armatei. 2. *(fiz.)* mărime ce caracterizează intensitatea dezintegrării unei substanțe radioactive. 3. *(chim.)* capacitate a unei particule materiale (atom, moleculă, radical) de a lua parte la o reacție. 4. *(astr.)* ~ *solară* = totalitatea fenomenelor (pete, protuberanțe, erupții etc.) care au loc în păturile exterioare ale Soarelui. (<fr. *activité*, lat. *activitas*)

activizá *vb. tr.* a îndemna pe cineva să fie mai activ (în muncă etc.); a impulsiona, a dinamiza. — *activizáre* s. f. (după rus. *aktivizirovati*)

activizatór, -oáre *adj.* care activizează. (< *activiza* + *-tor*)

actofíl, -ă *adj., s. f.* (plantă) care crește pe litoral. (<*fr. actophile*, cf. gr. *akte*, litoral)

actofíte *s. f. pl.* plante de litoral stîncos. (<fr. *actophytes*)

actográf *s. n.* aparat pentru măsurarea automată a activității ritmice comportamentale a animalelor. (<fr. *actographe*, cf. lat. *actus*, mișcare, impuls)

actográmă *s. f.* diagramă obținută la actograf. (<fr. *actogramme*)

actór *s. m.* 1. artist care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme. 2. *(fig.)* cel care ia parte activă la un eveniment. (<fr. *acteur*, lat. *actor*)

actoricése, -éască *adj.* referitor la actori. (< *actor* + *-icesc*)

actorie *s. f.* profesiunea de actor. (< *actor* + *-ie*)

actríță *s. f.* artistă care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme. (după fr. *actrice*)

actuál, -ă I. *adj.* care se petrece în prezent; contemporan, de actualitate, la ordinea zilei. ● real. II. *s.n.* holocen. (<fr. *actuel*, lat. *actualis*)

actualísm *s. n.* principiu metodologic de cercetare și interpretare a istoriei Pămîntului pe baza comparării fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale: uniformitarism. (<fr. *actualisme*)

actualitáte *s. f.* timpul prezent. ○ *de* ~ = care se petrece, care interesează în momentul prezent. ● ceea ce este actual; *(pl.)* evenimente curente, la ordinea zilei. (<fr. *actualité*)

actualizá *vb. tr.* 1. a face ca ceva să devină actual; a readuce în actualitate; *(p. ext.)* a reînvia ceva. 2. *(lingv.)* a restrînge sau a preciza semnificația unui cuvînt; a concretiza una din virtualitățile semantice pe care le comportă semnificația acestuia în cadrul unui context. — *actualizáre* s. f. (<fr. *actualiser*)

actualizábil, -ă *adj.* care poate fi actualizat. (< *actua iza* + *-bil*)

actualizatór *s. m. (lingv.)* cuvînt care servește pentru actualizare (2). (<fr. *actualisateur*)

actualmênte *adv.* în prezent: acum. (<fr. *actuellement*)

actuár *s. m.* 1. scrib care redacta procesele-verbale la romani. 2. specialist în aplicarea teoriei probabilităților și a statisticii matematice în diferite calcule financiare, în domeniul asigurărilor. (<fr. *actuaire*, cf. lat. *actuarius*, scrib)

actuária *s. f.* navă militară romană, rapidă și ușoară, propulsată de vele dreptunghiulare. (<lat. *actuaria*)

actuariál, -ă *adj.* (despre calcule) efectuat de actuar (2). (<fr. *actuariel*)

actuariát *s. n.* 1. totalitatea operațiilor și calculelor efectuate de un actuar (2). 2. funcția de actuar (2). (<fr. *actuariat*)

acționá *vb.* I. *intr.* a întreprinde o acțiune. ● a se comporta într-o anumită împrejurare; (despre instalații) a funcționa (la un moment dat). II. *tr.* 1. a pune în mișcare un sistem, utilaje etc., a face să funcționeze. 2. *a* ~ (pe cineva) *în justiție* = a da (pe cineva) în judecată. — *acționáre* s. f. (<fr. *actionner*)

acționábil, -ă *adj.* care poate fi acționat în judecată. (<fr. *actionnable*)

acționalísm *s.n.* analiză sociologică ce se bazează, în explicarea dinamicii vieții sociale sau a naturii umane, pe conceptul de acțiune *(praxis)*. (<fr. *actionnalisme*)

acționalíst, -ă *adj.* referitor la acționalism. (<fr. *actionnaliste*)

acționár, -ă *s. m. f.* posesor de acțiuni (II). (<fr. *actionnaire*)

acţionarlát *s.n.* sistem în care salariaţii unei întreprinderi sînt coproprietari ai unei părţi din acţiuni. (<fr. *actionnariat*)

acţiúne *s. f.* **I. 1.** desfăşurare a unei activităţi; faptă, lucrare. ● gesturile şi ţinuta cu care un orator îşi însoţeşte cuvîntarea. ● operaţie militară (ofensivă sau defensivă). ● ceea ce arată un verb (o lucrare, un proces, o stare etc.). **2.** totalitatea întîmplărilor dintr-o operă epică sau dramatică; fabulaţie, subiect, intrigă. **3.** efect, influenţă. **4.** proces. ● cerere prin care se deschide un proces. **II.** hîrtie de valoare care reprezintă o cotă fixă, dinainte stabilită, din capitalul unei societăţi comerciale şi care dă deţinătorului dreptul să primească dividende. (<fr. *action*, lat. *actio*)

ACU- *elem. comp.* „auz". (<fr. *acou-*, cf. lat. *acutus*, gr. *akouein*, a auzi)

acuarélă *s. f.* **1.** tehnică picturală în care se întrebuinţează culori dizolvate în apă. ● pictură executată în această tehnică. **2.** vopsea (solidă) folosită în acuarelă (1). (<fr. *aquarelle*, it. *acquarello*)

acuarelíst, -ă *s. m. f.* pictor în acuarelă (1). (<fr. *aquarelliste*)

acuféną *s. f.* senzaţie auditivă patologică sub formă de zgomote sau vijîituri în urechi, nedeterminată de un stimul extern; tinitus. (<fr. *acouphène*)

acuităte *s. f.* **1.** capacitate senzorială de a percepe excitaţii foarte slabe şi de a diferenţia excitaţii foarte asemănătoare între ele; agerime, ascuţime. ○ *cu* ~ = cu necesitate, în mod imperios. **2.** grad de înălţime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. (<fr. *acuité*)

aculalíe *s. f.* limbaj în care predomină jargonofazia şi nonsensurile. (<engl. *acoulalia*, cf. gr. *akouein*, a asculta)

aculeát, -ă **I.** *adj.* *(bot.;* despre organe) prevăzut cu ţepi. ● (despre insecte) care are ac. **II.** *s. f. pl.* subordin de himenoptere prevăzute cu ac, avînd ca tip albina. (<lat. *aculeatus*, /il/ fr. *aculéates*)

ACULEI- *elem. comp.* „spin, ghimpe". (<fr. *aculéi-*, cf. lat. *aculeus*, ac mic)

aculeifórm, -ă *adj.* în formă de ac mic. (<fr. *aculéiforme*)

aculeól *s. m.* aculeu mic, fin şi scurt. (<fr. *aculéole*)

aculeolát, -ă *adj.* prevăzut cu aculeoli. (<fr. *aculéolé*)

aculéu *s. m.* ghimpe, spin, ac. (<lat. *aculeus*)

acultúrá *vb. tr.* a face aculturaţia unui individ, a unui grup; a aculturaliza. (<fr. *acculturer*)

acultúrál, -ă *adj.* care nu are noţiunea de cultură; neafectat de cultură. (< *(a*[1]*-)* + *cultural*)

aculturalizá *vb. tr.* a acultura. — *aculturalizáre* s. f. (< *acultural* + *-iza*)

aculturáţie *s. f.* complex de transformări care au loc în planul culturii (privind felul de a munci şi gîndi, de a se comporta şi de a judeca etc.) ca urmare a contactului între grupuri sociale avînd culturi deosebite; adaptare a unui individ (grup) la o nouă cultură cu care ajunge în contact nemijlocit. (<fr., engl. *acculturation*)

acumbént, -ă *adj.* *(bot.;* despre organe) situat de-a lungul unui alt organ. (<engl. *acumbent*, lat. *accumbens* < *accumbere*, a se aşeza, a se culca)

acumétrie, -ă *adj.* audiometric. (<fr. *acoumétrique*)

acumetríe *s. f.* audiometrie. (<fr. *acoumétrie*)

acumétru *s. n.* audiometru. (<fr. *acoumètre*)

acuminát, -ă *adj.* *(bot.;* despre organe) terminat cu un vîrf lung şi ascuţit. (<fr. *acuminé*, lat. *acuminatus* < *acumen*, vîrf)

acumulá *vb. tr., refl.* a (se) îngrămădi, a (se) stringe, a (se) înmagazina, a (se) concentra. (<fr. *accumuler*, lat. *accumulare*)

acumuláre *s. f.* **1.** acţiunea de a (se) acumula şi rezultatul ei. **2.** proces economic complex constînd în formarea şi utilizarea unei părţi din venitul societăţii pentru asigurarea reproducţiei lărgite. ○ ~ *primitivă* = acumulare constituind punctul de plecare al modului de producţie capitalist, care constă în deposedarea micilor producători de mijloace de producţie; ~*a capitalului* = transformarea plusvalorii în capital; *fond de* ~ = parte a unui venit folosită pentru acumulare; *rata* ~*ării* = raportul dintre fondul de acumulare şi venitul pe baza căruia se formează. **3.** *(geol.)* proces de depunere a materialului transportat de agenţii geomorfologici. (< *acumula*)

acumulatív, -ă *adj.* *(rar)* care acumulează. (<fr. *accumulatif*)

acumulatór *s. n.* **1.** aparat, recipient pentru înmagazinarea energiei sub diferite forme în vederea utilizării ulterioare. **2.** dispozitiv care memorează şi acumulează datele în vederea prelucrării într-o maşină de calcul. (<fr. *accumulateur*)

acuplá *vb.* **I.** *tr.* a cupla. **II.** *tr., refl.* a (se) împerechea. — *acupláre* s. f. (<fr. *accoupler*)

acupláj *s. n.* cuplaj. (<fr. *accouplage*)

acuplát, -ă *adj.* (despre loviturile de artilerie) la care tubul-cartuş şi încărcătura de pulbere formează un tot unitar, cu proiectilul. (< *acupla*)

acupresúră *s. f.* varietate a acupuncturii constînd în exercitarea unei presiuni sau a unui masaj la nivelul punctelor cu activitate biologică specifică unei suferinţe, unei boli; presopunctură. (<fr. *acupressure*)

acupúnctic, -ă *adj.* referitor la acupunctură; acupunctural. (< *acupunct/ură/* + *-ic*)

acupunctór *s. m.* medic care practică acupunctura; acupuncturist. (<fr. *acupuncteur*)

acupuncturál, -ă *adj.* acupunctic. (< *acupunctură* + *-al*)

acupunctúră *s. f.* metodă profilactică şi curativă, de origine chineză, constînd în introducerea unor ace fine sub piele, în anumite puncte corespunzătoare unor „linii de forţă vitale", adesea îndepărtate de regiunea bolnavă. (<fr. *acupuncture*, cf. lat. *acus*, ac; *punctura*, înţepătură)

acupuncturíst *s. m.* acupunctor. (<germ. *Akupunkturist*)

acurát, -ă *adj.* exact, corect; ordonat, îngrijit. (<it. *accurato*)

acurátéțe *s. f.* exactitate, corectitudine, precizie; scrupulozitate. (<it. *accuratezza*)

acusmátic *s. m. (fil.)* nume dat discipolilor lui Pitagora. (<fr. *acousmatique*, cf. gr. *akousma, -atos*, audiție)

acusmíe *s. f.* halucinație auditivă care împiedică perceperea exactă a sunetelor. (<fr. *acousmie*)

acústic, -ă I. *adj.* referitor la acustică: care emite, transmite sau recepționează sunete. II. *s. f.* 1. ramură a fizicii care studiază natura și proprietățile sunetelor. 2. disciplină muzicală care studiază sunetele folosite în muzică și legile percepерii lor. 3. calitate a audiției sunetelor într-o încăpere (sală de concerte, de spectacole etc.). (<fr. *acoustique*, gr. *akoustikos*, al auzului)

acusticián, -ă *s. m. f.* specialist în acustică. (<fr. *acousticien*)

acusticofobíe *s. f.* teamă patologică față de sunete. (<engl. *acousticophobia*)

acustomát *s. n.* dispozitiv adaptor electronic pentru pornirea și oprirea automată a unui magnetofon, care asigură înregistrarea vorbirii. (<germ. *Akustomat*)

acușá *vb. tr. (rar)* a naște. (<fr. *accoucher*)

acút, -ă *adj.* 1. ascuțit, pătrunzător. 2. (despre durere) intens, violent. 3. (despre boli) cu evoluție rapidă, cu caracter de criză. 4. (despre sunete) înalt, cu frecvență mare. (<lat. *acutus*, it. *acuto*)

acutizá *vb. refl. (rar)* a se ascuți, a deveni acut. — *acutizáre* s. f. (<it. *acutizzare*)

acutramént *s. n. (rar)* îmbrăcăminte bizară și ridicolă; împopoțonare. (<fr. *accoutrement*)

acutumánță *s. f.* 1. *(rar)* faptul de a se obișnui; adaptare, familiarizare. 2. *(med.)* proces prin care organismul devine insensibil la acțiunea unui medicament sau a unei otrăvi. v. imunizare. (<fr. *accoutumance*)

acuzá *vb. tr.* 1. a învinui, a învinovăți; a imputa, a incrimina. ● *(jur.)* a imputa cuiva un delict, o crimă. 2. a arăta, a vădi, a dovedi; a manifesta o reacție (față de o durere, o emoție). (<fr. *accuser*, lat. *accusare*)

acuzábil, -ă *adj.* care poate fi acuzat. (<fr. *accusable*)

acuzáre *s. f.* acțiunea de a acuza. ● *(concr.)* persoană, instanță care acuză într-un proces penal. (< *acuza*)

acuzát, -ă *s. m. f. (jur.)* cel învinuit într-un proces penal; inculpat. (< *acuza*)

acuzatív *s. n.* caz al declinării care exprimă complementul direct și unele atribute. ○ ~ *cu infinitiv* = construcție sintactică, specifică anumitor limbi (inclusiv latina), echivalentă cu o completivă directă, al cărei subiect este în acuzativ, iar predicatul la infinitiv. (<lat. *accusativus*, fr. *accusatif*)

acuzatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care acuză. ○ ~ *public* = (în unele state) procuror (2) în procesele criminale. (< fr. *accusateur*)

acuzatorіál, -ă *adj.* referitor la acuzare, cu caracter de acuzare. (<engl. *accusatorial*)

acuzáție *s. f.* acuzare. (< fr. *accusation*, lat. *accusatio*)

acúză *s. f. (livr.)* acuzare, învinuire. (<it. *accusa*)

-acuzie *elem. comp.* „auz", „sunet", „audiție". (<fr. *-acousie*, cf. gr. *akousis*)

ACVA-/ACVI- *elem. comp.* „apă". (<engl., fr. *aqua-, aqui-*, cf. lat. *aqua*)

acvacultúră *s. f.* 1. creștere a animalelor și a plantelor acvatice: acviculturâ, maricultură. 2. cultură, fără pământ, într-o soluție de săruri minerale. (<fr. *aquaculture*)

acvadág *s. n.* soluție de grafit coloidal folosită ca strat conducător pe suprafața interioară a tuburilor tronconice. (<fr., engl. *aquadag*, germ. *Acvadag*)

acvafobíe *s. f.* hidrofobie (2). (< *acva-* + *-fobie*[2])

acvafórte *s. f.* procedeu de reproducere a unui desen după un clișeu gravat cu acid azotic pe o placă de cupru. ● gravură astfel obținută. (<it. *acquaforte*)

acvafortíst, -ă *s. m. f.* gravor în acvaforte. (< it. *acquafortista*, fr. *aquafortiste*)

acvaherbóză *s. f.* comunitate vegetală din mediul acvatic.(< *acva-* + lat. *herbosus*, bogat în iarbă)

acvalăng *s. n.* aparat de oxigen pentru înotul subacvatic; respirator submarin. (<engl. *aqualung*)

acvamarín *s. n.* varietate de beril, albastră-verzuie, folosită ca piatră prețioasă. (<it. *acquamarina*)

acvanaút *s. m.* explorator al mediului subacvatic. (<fr. *aquanaute*)

acvanaútic, -ă *adj.* de acvanaut. (<fr. *aquanautique*)

acvaplán *s. n.* 1. planșă de lemn folosită în sport, care alunecă pe apă remorcată de o ambarcațiune cu motor și pe care sportivul se ține de o coardă. 2. sport practicat pe o asemenea planșă. 3. ambarcațiune de transport având propulsie cu reacție submarină, care efectuează naveta între malurile unei ape. (<fr. *aquaplane*)

acvaplanáre *s. f.* derapaj al unui automobil ce se deplasează cu viteză mare, provocat de existența unei pelicule de apă între șosea și pneuri. (după fr. *aquaplanage*, engl. *aquaplaning*)

acvaplaníst, -ă *s. m. f.* schior pe apă. (<it. *acquaplanista*)

acvariofíl, -ă *s. m. f.* cel care practică acvariofilia. (<fr. *aquariophile*)

acvariofílie *s. f.* creștere a peștilor exotici de ornament. (<fr. *aquariophilie*)

acvarist, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu creșterea viețuitoarelor în acvariu. (<germ. *Aquarist*)

acvarístică *s. f.* 1. știința creșterii viețuitoarelor în acvarii. 2. pasiune pentru acvarii. (<germ. *Aquaristik*)

acvárіu *s. n.* 1. vas, bazin de sticlă sau beton în care se țin animale și plante acvatice. ● sală, clădire care adăpostește un astfel de

bazin. 2. instituție științifică specializată în studiul animalelor acvatice. (<fr., lat. *aquarium*)

acvastát *s.n.* termostat pentru limitarea temperaturii apei într-un cazan de încălzire. (<fr. *aquastat*)

acvaterárlu *s.n.* combinație între un acvariu și un terariu, constînd dintr-o cutie cu trei pereți de sticlă și unul din plasă de sîrmă, în care se introduce un vas cu apă, putîndu-se crește amfibieni pentru studiu. (< *acva/riu/* + *terariu*)

acvátic, -ă *adj.* 1. (despre plante, animale) care crește sau trăiește în apă; de apă. 2. format din apă. (<fr. *aquatique*, lat. *aquaticus*)

acvatíntă *s.f.* 1. procedeu de gravare cu acid azotic, care imită desenul cu tuș. ● gravură astfel lucrată. 2. procedeu de tipar de artă pentru imagini în semitonuri, folosind gravarea manuală în cupru și coroziunea chimică. (<it. *acquatinta*, fr. *aquatinte*)

acvatintíst, -ă *s. m. f.* gravor în acvatintă. (<fr. *aquatintiste*)

acvatípie *s. f.* procedeu de tipărire a operelor de artă care imită pictura în acuarelă. (<germ. *Aquatypie*)

acvatóriu *s. n.* întindere de apă delimitată natural, prin linia coastei sau prin construcții hidrotehnice, într-un port care oferă condiții bune de ancoraj.

acvatubulár, -ă *adj.* (despre cazane cu aburi) prevăzut cu tuburi prin care circulă apa. (<fr. *aquatubulaire*)

ACVI- v. a c v a-.

acvícol, -ă *adj.* 1. referitor la acvicultură. 2. care trăiește în mediul acvatic. (<fr. *aquicole*)

acvicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu acvicultura. (<fr. *aquiculteur*)

acvicultúră *s. f.* acvacultură. (<fr. *aquiculture*)

acvifáună *s.f.* faună acvatică. (< *acvi-* + *faună*)

acvifér, -ă *adj. (geol.;* despre un strat permeabil) care conține apă. (<fr. *aquifère*)

acvifúg, -ă *adj.* hidrofob. (<lat. *aquifugus*)

ácvilă *s. f.* 1. pasăre răpitoare de zi, cu cioc și cu aripi puternice; pajură. 2. stemă reprezentînd asemenea pasăre. (<lat. *aquila*)

acvilíde *s. f. pl.* familie de păsări răpitoare avînd ca tip acvila. (<fr. *aquilidés*)

acvilín, -ă *adj.* de vultur, vulturesc. ○ *nas* ~ = nas coroiat; *privire* ~*ă* = privire pătrunzătoare. (<fr. *aquilin*, lat. *aquilinus*)

acvilón *s.n.* vînt de miazănoapte, rece și violent. (<fr. *aquilon*)

acvitanián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al oligocenului (considerat și primul etaj al miocenului). (<fr. *aquitanien*, cf. *Aquitania*, provincie în Franța)

acvozitáte *s. f. (rar)* faptul de a fi apos; conținut excesiv de apă. (<fr. *aquosité*, lat. *aquositas*)

AD- *pref.* „apropiere", „adaos". (<fr. *ad-*, cf. lat. *ad*, lingă)

adactílie *s. f.* absență congenitală a degetelor. (<fr. *adactylie*)

adagiétto *adv. (muz.)* puțin mai rapid decît adagio. (< it. *adagietto*)

adágio I. *adv. (muz.)* lent. II. *s. n.* 1. parte dintr-o lucrare muzicală scrisă în acest tempo. 2. dans clasic lent pentru doi soliști, într-un balet. 3. *(gimn.)* combinație alcătuită din diferite procedee tehnice executate legat, într-un tempo lent. (<it. *adagio*)

adágiu *s.n.* maximă, sentință, aforism, apoftegmă. (<lat. *adagium*)

adamantín, -ă *adj.* 1. (despre minerale) cu luciu diamantin. 2. (despre elemente histologice) care produce emailul dinților. (< fr. *adamantin*, lat. *adamantinus*)

adamantínă *s. f.* substanță albă care acoperă coroana dentară; smalț dentar. (< fr. *adamantine*)

adamantinóm *s. n.* tumoare dentară malignă; ameloblastom. (<fr. *adamantinome*)

adamantoblást *s. n.* celulă care produce țesutul adamantin. (<fr. *adamantoblaste*)

adamantolíză *s. f.* proces de distrugere a țesutului adamantin. (<fr. *adamantolyse*)

adámic, -ă *adj.* referitor la Adam. (<fr. *adamique*, cf. *Adam*, primul om biblic)

adamísm *s. n.* 1. doctrină a unor ereticI din primele secole ale creștinismului, care, pentru a imita starea de inocență a lui Adam în momentul creației, apăreau goi în adunări. 2. orientare în cadrul akmeismului, care manifesta preferința pentru elementul biologic primitiv, natural, ce se opunea organizării rigide a societății, preconizînd însănătoșirea omului contemporan prin stimularea instinctelor primare și a voinței de acțiune; 3. formă rară de exhibiționism masculin constînd în apariția bruscă a individului, complet dezbrăcat, într-o adunare de femei. (<fr. *adamisme*)

adamít, -ă *s. m. f.* eretic, adept al adamismului (1). (<fr. *adamite*)

adamític, -ă *adj.* referitor la adamiți; care aparține adamiților. (<fr. *adamitique*)

adamsít *s.f.* substanță toxică de luptă, iritantă, strănutătoare. (<fr. *adamsite*, cf. *Adams*, chimist amer.)

adaptá *vb.* I. *tr.* a transforma, a potrivi pentru a corespunde anumitor condiții, împrejurări etc. II. *tr., refl.* a (se) acomoda. (<fr. *adapter*, lat. *adaptare*)

adaptábil, -ă *adj.* care poate fi adaptat (ușor); acomodabil. (<fr. *adaptable*)

adaptabilitáte *s. f.* capacitate de adaptare. (<fr. *adaptabilité*)

adaptáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) adapta și rezultatul ei; adaptație. ● acomodare a organismelor, a simțurilor etc. la mediul înconjurător. 2. modificare a unei opere pentru a trece dintr-un gen în altul; transpunere în formă scenică, radiofonică sau cinematografică a unei opere literare. (< *adapta*)

adaptatív, -ă *adj.* care se poate adapta; adaptiv. (<fr. *adaptatif*)

adaptatór, -oáre *s. m. f.* cel care face o adaptare. ● specialist care, cunoscînd legile scriiturii cinematografice și ale decupajului, dă forma necesară ideilor, subiectelor sau scenariilor altora. (<fr. *adaptateur*)

adaptáție *s. f.* adaptare. (< fr. *adaptation*)

adaptaţionál, -ă *adj.* referitor la adaptaţie. (<engl. *adaptational*)

adaptív, -ă *adj. (rar)* adaptativ. (< germ. *adaptiv*)

adaptometríe *s.f.* măsurare a adaptării retiniene. (<fr. *adaptométrie*)

adaptométru *s. n.* 1. aparat folosit în adaptometrie. 2. instrument pentru măsurarea adaptării individuale a stimulilor senzoriali sau fiziologici. (<fr. *adaptomètre*)

adaptór *s. n.* 1. mic dispozitiv pentru adaptarea unui aparat electric la diverse întrebuinţări. 2. dispozitiv al unui aparat fotografic destinat modificării distanţei focale a obiectivului. (<fr. *adapteur*)

adát *s. n.* ansamblu de legi nescrise, obiceiuri şi tradiţii la popoarele musulmane. (<it. *adatto*)

adaxiál, -ă *adj.* orientat, curbat spre linia axială. (<fr. *adaxiale*)

-ádă *elem. comp.* „rezultatul unei acţiuni". (<fr. *-ade*, cf. it., sp. *-ada*)

áddax *s. m.* antilopă tipică deşertului saharian, cu corpul acoperit de o blană alb-gălbuie vara şi mai închisă în anotimpul rece şi cu coarnele răsucite spre spate în formă de liră. (<lat. *addax*)

addénda *s.f. inv.* anexă la o lucrare, cuprinzînd note, texte, diagrame etc. ○ ~ *et corrigenda* = addendă prin care se şi corectează greşelile dintr-o lucrare. (<lat. *addenda*)

addolcéndo *adv. (muz.)* îndulcind. (<it. *addolcendo*)

addolorándo *adv. (muz.)* cu durere, trist. (<it. *addolorando*)

addubitáţie *s.f. (rar)* dubitaţie. (<lat. *addubitatio*)

adecvá *vb. tr., refl.* a face să devină, a fi adecvat; a (se) conforma, a (se) potrivi; a (se) adapta. — *adecvâre* s.f. (< *adecvat*)

adecvát, -ă *adj.* 1. potrivit, corespunzător, nimerit. 2. *(fil.)* conform, identic; care reflectă corect însuşirile esenţiale ale unui obiect sau fenomen. (<fr. *adéquat*, lat. *adaequatus*)

adecváţie *s.f.* faptul, însuşirea de a fi adecvat; echivalenţă, concordanţă perfectă. (<fr. *adéquation*, lat. *adaequatio*)

adefág, -ă *adj.* (despre animale) vorace. (<fr. *adephage*)

adefagíe *s. f.* bulimie. (<fr. *adéphagie*)

ADELF(O)-, -adélf, -adelfíe *elem. comp.* „frate", „concreştere", „gamet". (<fr., engl. *adelph|o|-*, *-adelphe*, *-adelphie*, cf. gr. *adelphos*, frate)

adélfic, -ă *adj.* care prezintă adelfie. (<fr. *adelphique*)

adelfíe[1] *s.f. (bot.)* reunire, concreştere a două sau mai multe organe (stamine, ramuri). (<fr. *adelphie*)

-adelfíe[2] v. a d e l f (o)-.

adelfocarpíe *s.f.* formare a fructului în urma adelfogamiei. (<fr. *adelphocarpie*)

adelfofagíe *s.f.* 1. absorbţie normală a unuia sau a mai multor embrioni animali ori vegetali de către cel mai dezvoltat dintre ei. 2. devorare a unui animal de către altul din aceeaşi specie ori din specii diferite. 3. unire a doi gameţi de acelaşi sex. (<fr. *adelphophagie*)

adelfogám, -ă *adj.* care prezintă adelfogamie. (<fr. *adelphogame*)

adelfogamíe *s.f. (biol.)* 1. unire a două organe sau celule generate de acelaşi individ. 2. copulare a celulelor fiice. 3. metodă de ameliorare şi formare a unor rase noi de animale. (<fr. *adelphogamie*)

adelfotaxíe *s. f.* tip de citotropism cu atragerea reciprocă a zoosporilor liberi. (<fr. *adelphotaxie*)

ademptiúne *s. f.* luare în posesiune, acceptare a unui beneficiu. (<fr. *ademption*, lat. *ademptio*)

ADEN(O)-, -adenie *elem. comp.* „glandă". (<fr. *aden|o|-*, *-adenie*, cf. gr. *aden*, *-os*)

adenálgic, -ă *adj.* referitor la adenalgie. (<fr. *adénalgique*)

adenalgíe *s.f.* durere localizată în ganglioni. (<fr. *adénalgie*)

adenectomíe *s. f.* ablaţiune a unei glande sau a vegetaţiilor adenoide. (<fr. *adénectomie*)

adenít[1] *s. f.* limfadenie. (< fr. *adénie*)

-adenít[2] v. a d e n(o)-.

adenínă *s. f.* bază azotată purinică din compoziţia acizilor nucleici. (<fr. *adénine*)

adenítă *s. f.* inflamaţie a ganglionilor limfatici. (<fr. *adénite*)

adenoacantóm *s. n.* adenocarcinom în care se produc metaplazii pavimentoase. (<engl. *adenoacanthoma*)

adenoblást *s. n.* celulă glandulară embrionară. (<fr. *adénoblaste*)

adenocáncer *s. n.* varietate de cancer avînd caracterele histologice ale adenomului. (<fr. *adéno-cancer*)

adenocarcinóm *s.n.* tumoare epitelială malignă cu punct de plecare într-o glandă. (<fr. *adénocarcinome*)

adenochistóm *s.n.* chistadenom. (< fr. *adénokistome*)

adenocíst *s.n.* membrană celulară care înconjură glanda. (<fr. *adénocyste*)

adenocít *s. n.* celula secretoare a unei glande. (<fr. *adénocyte*)

adenocondróm *s. n.* tumoare cartilaginoasă dezvoltată la nivelul unei glande. (<fr. *adénochondrome*)

adenofaringítă *s. f.* inflamaţie a ţesutului limfoid al faringelui. (<fr. *adénopharyngite*)

adenofibróm *s. n.* tumoare glandulară benignă, din celule şi fibre conjuctive; fibroadenom. (<fr. *adénofibrome*)

adenofibromióm *s.n.* tumoare glandulară benignă formată din ţesut conjunctiv şi muscular. (<fr. *adéno-fibromyome*)

adenoflegmón *s. n.* abces ganglionar. (<fr. *adénophlegmon*)

adenofór *s. m.* organ care poartă glandele nectarifere. (<fr. *adénophore*)

adenoftalmíe *s.f.* inflamaţie a glandelor tarsale şi a pleoapei. (< *adeno-* + *-oftalmie*[2])

adenografíe *s.f.* descriere a glandelor. (<fr. *adénographie*)

adenográmă *s. f.* examen citologic al produsului punctiei unui ganglion. (<fr. *adénogramme*)

adenohipofíză *s. f.* lobul anterior şi intermediar al hipofizei. (<fr. *adénohypophyse*)

adenoíd, -ă *adj.* 1. care are aspectul unui țesut glandular. ○ *vegetații ~e* = polipi (2). 2. referitor la țesutul ganglionar. (<fr. *adénoïde*)

adenoídectomíe *s. f.* extirpare a vegetațiilor adenoide. (<fr. *adénoïdectomie*)

adenoidísm *s. n.* ansamblu de tulburări în dezvoltarea fizică și psihică a copilului, cauzate de infecția cronică a vegetațiilor adenoide. (<fr. *adénoïdisme*)

adenoidítă *s. f.* inflamație a țesutului glandular din regiunea rinofaringiană, frecventă la copii. (<fr. *adénoïdite*)

adenolimfanglióm *s.n.* limfangiom care conține foarte numeroase grupuri de celule limfatice. (<fr. *adéno-lymphangiome*)

adenolimfocél *s.n.* dilatație varicoasă a vaselor și a ganglionilor limfatici. (<fr. *adéno-lymphocèle*)

adenolimfoídită *s.f.* mononucleoză infecțioasă. (<fr. *adénolymphoïdite*)

adenolipomatóză *s.f.* tulburare de nutriție care se manifestă prin tumefacții hipomatoase difuze la nivelul gîtului, subțiorilor, abdomenului și regiunii inghinale. (<fr. *adénolipomatose*)

adenología *s. f.* studiul științific al glandelor. (<fr. *adénologie*)

adenóm *s. n.* tumoare benignă a țesutului glandular. (<fr. *adénome*)

adenomatóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin hipertrofie glandulară multiplă. (<fr. *adénomatose*)

adenomectomíe *s. f.* extirpare a unui adenom. (<fr. *adénomectomie*)

adenomegalíe *s. f.* hipertrofie ganglionară. (<fr. *adénomégalie*)

adenomióm *s. n.* tumoare benignă formată din țesut glandular și muscular. (<fr. *adénomyome*)

adenomiomatóză *s.f.* stare patologică caracterizată prin formarea de adenomioame. (<germ. *Adenomyomatose*)

adenopatíe *s. f.* denumire generică pentru orice afecțiune a ganglionilor limfatici. (<fr. *adénopathie*)

adenopetalíe *s. f.* transformare a nectarinelor în petale neproducătoare de nectar. (<fr. *adénopétalie*)

adenosarcóm *s. n.* tumoare malignă a țesutului glandular și conjunctiv. (<fr. *adénosarcome*)

adenoscleróză *s. f.* indurație a glandelor. (<fr. *adénosclérose*)

adenotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în adenotomie. (<fr. *adénotome*)

adenotomíe *s. f.* îndepărtare pe cale chirurgicală a unei glande sau a unui ganglion. (<fr. *adénotomie*)

adenotonsilectomíe *s. f.* extirpare a amigdalelor și a ganglionilor limfatici. (< *adeno-* + *tonsilectomie*)

adenotripsíe *s. f.* procedeu terapeutic constînd din apăsarea cu degetul a vegetațiilor adenoide pentru îndepărtarea secrețiilor purulente. (<fr. *adénotripsie*)

adenovirózã *s. f.* denumire generică pentru boli infecțioase cu evoluție benignă cauzate de adenovirusuri. (< *adeno-* + *-virozã*)

adenovírus *s. n.* grup de virusuri cu afinitate specială pentru mucoasa conjunctivală, faringiană și țesutul limfatic. (<fr. *adénovirus*, engl. *adenovirus*)

adenozínă *s. f.* nucleozidă alcătuită dintr-o moleculă de adenină și o pentoză. (< fr. *adénosine*)

adenozín-fosfórie *adj. acid ~* = compus chimic care conține adenină, glucoză și acid fosforic, putînd înmagazina energia eliberată din compuși organici metabolizați. (<fr. *adénosin-phosphorique*)

adentáție *s. f.* edentație. (< *a-*[1] + lat. *dens, -ntis,* dinte)

adépt, -ă *s. m. f.* membru al unei secte religioase sau al unui partid politic; partizan convins al unei teorii, doctrine, idei etc. (<fr. *adepte*, lat. *adeptus*, cîștigat)

aderá *vb. intr.* 1. a se ralia la părerea cuiva, a-și da consimțămîntul. ● a deveni adeptul unui partid, al unei mișcări, ideologii etc., cunoscîndu-le și împărtășindu-le principiile. 2. (despre state) a se alătura unui tratat, nesemnat anterior. 3. a fi, a se ține lipit, strîns, a se lipi de cineva. — *aderáre* s. f. (<fr. *adhérer*)

aderént, -ă I. *adj.* care aderă. ● alipit, unit, sudat. II. *s. m. f.* cel care aderă la o acțiune comună, la un partid, mișcare etc. (<fr. *adhérent*, lat. *adhaerens* < *adhaerere*, a rămîne fixat)

aderénță *s. f.* 1. legătură, lipire. 2. *(med.)* concreștere patologică a unor organe sau țesuturi, obișnuit separate; bridă. 3. *(fiz.)* forță care menține alăturate două corpuri aflate în contact. 4. *(constr.)* fenomen de legătură între beton și oțel. ● *(metal.)* fenomen de prindere pe suprafața pieselor turnate a unor cruste, care provoacă defecte. 5. aderare, solidarizare conștientă la ceva. (<fr. *adhérence*, lat. *adhaerentia*)

adermínă *s. f.* piridoxină. (<fr. *adermine*)

adezíune *s. f.* 1. aderare; exprimare scrisă a aderării la ceva. 2. *(fiz.)* forță de atracție moleculară care se exercită între două corpuri în contact. 3. *(biol.)* concreștere a două organe de natură diferită. (<fr. *adhésion*, lat. *adhaesio*)

adeziv, -ă I. *adj.* (despre materiale) care stă strîns lipit, care se lipește de ceva; *(biol.;* despre organe) care fixează organismul de ceva. II. *s. m.* 1. produs, natural sau sintetic, folosit la încleierea lemnului, a metalelor, sticlei, materialelor plastice etc. 2. substanță care se adaugă la preparatele agricole antiparazite pentru o mai bună fixare a acestora pe plante. (<fr. *adhésif*)

adezivitáte *s. f.* proprietate a unui corp de a fi adeziv (I). (<fr. *adhésivité*)

ad-hóc *adv., adj.* pentru un anume scop, de circumstanță. (<lat. *ad hoc*, pentru aceasta)

adhocrație *s. f.* termen care desemnează în sociologia și viitorologia politică contemporană instabilitatea cronică pe care o cunosc dife-

ritele forme de organizare (economică şi socială) ca urmare a impactului societăţii capitaliste dezvoltate cu revoluţia ştiinţifico-tehnică, a necesităţii introducerii unor noi structuri organizaţionale la diverse niveluri de conducere. (< *ad-hoc* + *-craţie*)

ad hóminem *loc. adj. argument* ~ = argument îndreptat contra persoanei însăşi de către adversarul său. (<lat. *ad hominem*, la persoană, la om)

adhortatív *s. n.* formă a imperativului la persoana I plural, exprimînd un îndemn, o îmbărbătare. (<germ. *Adhortativ*, cf. lat. *adhortari*, a îndemna, a îmbărbăta)

adiabátă *s. f.* curbă care reprezintă grafic transformarea adiabatică. (<fr. *adiabate*)

adiabátic, -ă *adj.* (despre fenomene fizico-chimice) care se produce fără transfer de căldură. (<fr. *adiabatique*, cf. gr. *adiabatos*, impenetrabil)

adiabatísm *s. n.* stare a unui sistem adiabatic. (<fr. *adiabatisme*)

adiacént, -ă *adj.* alăturat, învecinat, contiguu; care se apropie de ceva (prin adăugare). ○ *(mat.) unghiuri ~e* = unghiuri care au acelaşi vîrf şi o latură comună. (<lat. *adiacens, it. adiacente*)

adiacénţă *s. f.* 1. alăturare, vecinătate. 2. *(mat.)* calitate a unghiurilor adiacente. ● proprietate a doi termeni ai unei funcţii booleene de a diferi prin valoarea unei singure variabile. (<it. *adiacenza*)

adiaforétic, -ă *adj.* referitor la adiaforeză. (<engl. *adiaphoretic*)

adiaforéză *s. f.* absenţa transpiraţiei. (<fr. *adiaphorèse*, engl. *adiaphoresis*)

adiaforíe *s. f.* apatie, indiferenţă, nepăsare, pasivitate, lipsă de interes. (după engl. *adiaphorous*, cf. gr. *adiaphoros*, indiferent)

adiastolíe *s. f.* jenă provocată diastolei inimii şi umplerii cavităţilor ei, mai ales în pericardita constrictivă. (<fr. *adiastolie*)

adiatór *s. n.* aparat simplu pentru efectuarea operaţiilor de adunare şi scădere. (<germ. *Addiator*)

adicţie *s. f.* dependenţă faţă de un drog, cu tendinţa creşterii progresive a dozelor. (<fr. *addiction*, cf. engl. *addict*, a se deda unui viciu, lat. *addictus*, înrobit)

adidaşi *s. m. pl.* încălţăminte comodă de sport. (cf. *Adi Das*/sler/, proprietarul unei firme germ., n. com.)

adimensionál, -ă *adj.* fără dimensiuni. (<fr. *adimensionnel*)

adinamandríe *s. f.* incapacitate funcţională a staminelor din floare. (<fr. *adynamandrie*)

adinámic, -ă *adj.* caracterizat prin adinamie. (<fr. *adynamique*)

adinamíe *s. f.* lipsă totală a forţei fizice, care însoţeşte unele boli. (<fr. *adynamie*)

adinamoginíe *s. f.* incapacitate funcţională a pistilului din floare. (<fr. *adynamogynie*)

ad-ínterim *adj. inv.* care ţine locul titularului; interimar. (<lat. *ad interim*, între timp)

adío *interj.* rămas bun! rămîi cu bine! ○ *(s. n.) a-şi lua ~ (de la ceva)* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. (<it. *addio*, cf. *ad.*, la; *Dio*, Dumnezeu)

ADIP(O)- *elem. comp.* „grăsime". (<fr. *adip/o/-*, cf. lat. *adeps, adipis*)

adípic *adj. acid ~* = acid bibazic saturat, folosit ca materie primă la fabricarea unor fibre sintetice poliamidice. (<fr. *adipique*)

adipocél *s. n.* hernie al cărei sac conţine ţesut gras. (<fr. *adipocèle*)

adipocít *s. n.* celulă adipoasă. (<fr. *adipocyte*)

adipofibróm *s. n.* lipofibrom. (<engl. *adipofibroma*)

adipogén, -ă *adj.* care produce ţesut adipos. (<fr. *adipogène*)

adipogenéză *s. f.* formarea de grăsimi în organismul animal. (<fr. *adipogenèse*)

adipoíd, -ă *adj.* cu aspect de grăsime; lipoid. (<fr. *adipoïde*)

adipolíză *s. f.* 1. proces de dizolvare a grăsimilor prin hidroliză. 2. funcţie prin care un ţesut restituie singelui grăsimile depozitate. (<fr. *adipolyse*)

adipóm *s. n.* lipom. (<engl. *adipoma*)

adiponecróză *s. f.* proces de mortificare a ţesutului gras al organismului. (<engl. *adiponecrosis*)

adipopéxic, -ă *adj.* referitor la adipopexie. (<fr. *adipopexique*)

adipopexíe *s. f.* fixare de grăsimi pe anumite ţesuturi sau organe. (<fr. *adipopexie*)

adipós, -oásă *adj.* care conţine grăsime, gras; seboreic. ○ *ţesut ~* = ţesut conjunctiv care înmagazinează grăsimea. (<fr. *adipeux*)

adiposalgíe *s. f.* sensibilitate dureroasă a ţesutului celular subcutanat grăsos, însoţită uneori de induraţii nodulare. (<fr. *adiposalgie*)

adipóză *s. f.* stare morbidă caracterizată prin excesul de grăsime în ţesutul celular. (<fr. *adipose*)

adipozitáte *s. f.* acumulare patologică de grăsime într-un ţesut. (<fr. *adiposité*)

adipozuríe *s.f.* prezenţa grăsimilor în urină. (<engl. *adiposuria*)

adipsíe *s. f.* lipsă totală a senzaţiei de sete. (<fr. *adipsie*)

adiráto *adv. (muz.)* cu furie, cu mînie. (<it. *adirato*)

aditív, -ă 1. *adj.* 1. *(mat.)* referitor la operaţia de adunare. 2. *(fiz.;* despre o proprietate, un efect) exprimat printr-o mărime fizică ale cărei valori se însumează algebric. II. *s. n.* substanţă care, adăugată unor produse, le ameliorează unele proprietăţi. (<fr. *additif*, lat. *additivus* < *additus*, adăugat)

aditivitáte *s. f.* proprietate a unei mărimi, substanţe etc. de a fi aditivă. (<fr. *additivité*)

aditón *s. n. (ant.)* încăpere secretă a unui templu grecesc. (<fr. *adyton*, cf. gr. *adyton*, sanctuar)

adíţie *s. f.* 1. adăugare. ○ *(chim.) reacţie de ~* = reacţie prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat. 2. *(fiziol.) ~ latentă* = sumaţie. 3. *(mat.)* adunare. — var. *adiţiune* s. f. (<fr. *addition*, lat. *additio*)

adiționá *vb. tr. (rar)* a aduna, a adăuga. — *adiționáre* s. f. (<fr. *additionner)*

adițional, -ă *adj.* 1. care reprezintă un adaos; suplimentar; supranumerar. 2. *(chim.)* de adiție. (<fr. *additionnel)*

adițiúne *s. f.* v. adiție.

adiuretínă *s. f.* vasopresină. (<fr. *adiurétine)*

adjectív *s.n.* parte de vorbire (flexibilă) care determină un substantiv, denumind o însușire. (<lat. *adiectivum*, fr. *adjectif)*

adjectivá *vb. tr., refl.* (despre un substantiv, participiu, gerunziu sau adverb) a (se) transforma, prin conversiune, în adjectiv; a (se) adjectiviza. — *adjectiváre* s. f. (<fr. *adjectiver)*

adjectivál, -ă *adj.* exprimat printr-un adjectiv. ○ *articol* ~ = articol care se așază, de obicei, între un substantiv articulat hotărît și un adjectiv sau un alt substantiv precedat de prepoziție; articol demonstrativ. ● (despre construcții gramaticale) cu valoare de adjectiv. (<fr. *adjectival)*

adjectivatór *s.n.* morfem care produce adjectivarea. (<fr. *adjectivateur)*

adjectivizá *vt. tr., refl.* a (se) adjectiva. — *adjectivizáre* s. f. (<fr. *adjectiviser)*

adjoncțiúne *s.f.* alipire, adăugare. (<fr. *adjonction)*

adjudecá *vb.* I. *tr. (jur.)* a atribui (un bun, o lucrare etc.) aceluia care oferă mai mult în cadrul unei licitații publice. II. *refl. (rar)* a-și atribui, a apuca, a-și lua ceva. — *adjudecáre* s. f. (<lat. *adiudicare*, după fr. *adjuger)*

adjudecatár, -ă *s. m. f.* cel căruia i se adjudecă un lucru. (după fr. *adjudicataire)*

adjudecáție *s. f.* adjudecare. (<fr. *adjudication*, lat. *adiudicatio)*

adjudecătór, -oáre *s.m.f.* cel care face adjudecarea la o licitație. (<fr. *adjudicateur)*

adjúnct, -ă *s.m.f., adj.* (persoană) cu funcție imediat subordonată unui șef, unui conducător de instituție etc. (<germ. *Adjunkt*, lat. *adiunctus)*

adjurá *vb. tr. (rar)* a se ruga fierbinte, a implora. (<lat. *adiurare*, fr. *adjurer)*

adjurație *s. f.* 1. formulă de exorcism care începe cu cuvintele *adiuro te.* 2. rugăminte insistentă, implorare. — var. *adjurațiune* s. f. (<lat. *adiuratio*, fr. *adjuration)*

adjurațiúne *s. f.* v. adjurație.

adjutánt *s. m.* 1. ofițer care îndeplinește pe lîngă un comandant sau șef militar atribuții corespunzătoare unei funcții de secretar. 2. cel mai mare grad de subofițer; militar cu acest grad. (<germ. *Adjutant)*

adjutantúră *s. f.* funcția, serviciul adjutanților. (<germ. *Adjutantur)*

adjuvánt, -ă *adj., s. n.* 1. (medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament. 2. (produs) care se adaugă unui material pentru a-l ameliora. 3. *(fig.)* auxiliar, stimulant. (<fr. *adjuvant*, lat. *adiuvans)*

ad libitum *loc. adv.* după voie, după plac. (<lat. *ad libitum)*

ad litteram *loc. adv.* cuvînt cu cuvînt, literă cu literă; întocmai; literal, textual. (<lat. *ad litteram)*

administrá *vb. tr.* 1. a conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituție etc.). 2. a da un medicament unui bolnav. 3. *(ir.)* a trage o bătaie. 4. *(jur.)* *a* ~ *o probă* = a folosi un mijloc de probă într-un proces. 5. a supraveghea încasările. — *administráre* s. f. (<fr. *administrer*, lat. *administrare)*

administrábil, -ă *adj.* care poate fi administrat. (<it. *amministrabile)*

administrátiv, -ă I. *adj.* referitor la administrație. ● care emană de la un organ de administrație. II. *s. n.* gospodărie. ● instituție de administrație. (< fr. *administratif*, lat. *administrativus)*

administrátor, -oáre *s. m. f.* conducător al unui serviciu de administrație; econom, intendent. ○ ~ *delegat* = persoană împuternicită de consiliul de administrație al unei societăți capitaliste să conducă societatea. ● *(rar)* om care se pricepe la organizarea și conducerea unei acțiuni. (<fr. *administrateur*, lat. *administrator)*

administrație *s.f.* 1. ansamblul organelor executive și de dispoziție ale statului; personalul de conducere al unei întreprinderi, instituții etc.; administrativ (II). ○ *consiliu de* ~ = consiliu însărcinat cu conducerea unei societăți pe acțiuni; ~ *locală* = prefectul sau primarul împreună cu consiliul municipal, orășenesc sau comunal al unei localități. 2. serviciu al armatei care avea în sarcină hrana și îmbrăcămintea trupelor. — var. *administrațiune* s. f. (<fr. *administration*, lat. *administratio*, /2/ rus. *administrațiia)*

administrațiúne *s. f.* v. administrație.

admirá *vb. tr.* a privi, a considera (ceva, pe cineva) cu sentimente de încîntare, de mirare și plăcere. — *admiráre* s. f. (<fr. *admirer*, lat. *admirare)*

admirábil, -ă *adj.* vrednic de admirat; încîntător, minunat; excepțional, remarcabil. (<fr. *admirable*, lat. *admirabilis)*

admirativ, -ă *adj.* (și *adv.*) cu admirație. (<fr. *admiratif*, lat. *admirativus)*

admiratór, -oáre *s. m. f.* cel care admiră, animat de admirație. (<fr. *admirateur*, lat. *admirator)*

admirátie *s. f.* sentiment de încîntare, de apreciere deosebită (față de cineva sau de ceva). — var. *admirațiune* s. f. (<fr. *admiration*, lat. *admiratio)*

admirațiúne *s.f.* v. admirație.

admisíbil, -ă *adj.* care poate fi admis; valabil. (<fr. *admissible)*

admisibilitáte *s.f.* posibilitatea de a fi admis, caracterul a ceea ce este admisibil. (<fr. *admissibilité)*

admisie *s.f.* v. admisiune.

admisiúne *s. f.* 1. intrare a agentului motor în cilindrul unei mașini sau în mașina care îl utilizează. 2. porțiune din cursa pistonului în timpul căreia agentul motor intră în cilindru. — var. *admisie* s. f. (<fr. *admission*, lat. *admissio)*

admitánță *s. f.* mărime inversă impedanței unui circuit electric de curent alternativ. (<fr., engl. *admittance*)

admitanțmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea admitanței. (<fr. *admittancemètre*)

admite *vb. tr.* **1.** a accepta, a lua drept bun, a socoti adevărat. **2.** a îngădui, a permite. **3.** a da curs favorabil (unei cereri etc.). **4.** a înscrie, a primi (la un examen). — *admitere* s. f. (<lat. *admittere*, cf. fr. *admettre*)

admonestá *vb. tr.* a mustra cu severitate, a dojeni. (<fr. *admonester*)

admonestáre *s. f.* acțiunea de a admonesta și rezultatul ei; admonestație, admonițiune (2). ● *(concr.)* hîrtie oficială care conține o mustrare adresată cuiva. (< *admonesta*)

admonestáție *s. f.* admonestare. (<fr. *admonestation*)

admonitív, -ă *adj.* care admonestează. (<fr. *admonitif*)

admonițiúne *s. f.* **1.** cercetare făcută de judecător. **2.** *(rar)* admonestare. (<fr. *admonition*, lat. *admonitio*)

adnát, -ă *adj. (bot.;* despre unele organe) crescut pe un alt organ. ● aderent. (<lat. *adnatus*, cf. fr. *adné*)

adnáție *s. f. (bot.)* concreștere anormală a unui organ pe o altă parte a plantei. (<fr. *adnation*)

adnominál, -ă *adj.* (despre un adjectiv etc.) care stă pe lîngă, care determină un nume. (<fr. *adnominal*)

adnotá *vb. tr.* a face note, însemnări pe marginea unui text; a comenta. (<lat. *adnotare*)

adnotáre *s. f.* acțiunea de a adnota și rezultatul ei. ● *(concr.)* notă explicativă, însemnare pe marginea unui text; adnotație. (< *adnota*)

adnotátór, -oáre *s. m. f.* cel care adnotează un text. (<lat. *adnotator*)

adnotáție *s. f.* adnotare. — var. *adnotațiune* s. f. (< lat. *adnotatio*)

adnotațiúne *s.f.* v. adnotație.

adogmátic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al adogmatismului. (<fr. *adogmatique*)

adogmatísm *s. n.* sistem de gîndire laic sau religios care nu admite dogmele. (<fr. *adogmatisme*)

adolescént, -ă *s. m. f.* om ajuns la adolescență; tînăr, băiețandru, flăcău. (<fr. *adolescent*, lat. *adolescens*)

adolescentín, -ă *adj.* de adolescent. (<it. *adolescentino*)

adolescentísm *s.n. (rar)* stare, manifestare de adolescent. (< *adolescent* + *-ism*)

adolescénță *s. f.* perioadă în viața omului între 13 (15) și 18 (19) ani, în care se intensifică procesele de creștere, transformînd pe copil în adult. (<fr. *adolescence*, lat. *adolescentia*)

adónic *adj. vers* ~ = vers greco-latin care încheia strofa safică, format dintr-un dactil și un spondeu (sau troheu). (<fr. *adonique*)

adónis *s. m.* **1.** *(fam.)* bărbat tînăr foarte frumos. **2.** fluture diurn de un albastru strălucitor. (<fr. *adonis*, cf. *Adonis*, zeu al tinereții și al frumuseții bărbătești la greci)

adoptá *vb. tr.* **1.** a înfia un copil. **2.** a-și însuși felul de a fi al cuiva. ● a alege cu predilecție, a admite. **3.** a accepta ceva (prin vot.) — *adoptáre* s. f. (<fr. *adopter*, lat. *adoptare*)

adoptábil, -ă *adj.* care poate fi adoptat (1). ● *(fig.)* care poate fi acceptat. (<fr. *adoptable*)

adoptánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care adoptă (1); adoptator. (<fr. *adoptant*)

adoptatór, -oáre *s. m. f.* adoptant. (< *adopta* + *-tor*)

adoptív, -ă *adj.* (despre copii) primit în familie cu drepturi și obligații de copil propriu; înfiat. ● (despre părinți, despre patrie) dobîndit prin adopție. (<fr. *adoptif*, lat. *adoptivus*)

adopțianísm *s. n.* erezie răspîndită mai ales în Spania, spre sfîrșitul sec. VIII, potrivit căreia Isus era doar un fiu adoptiv, un om adoptat de Dumnezeu. (<fr. *adoptianisme*)

adopțianíst, -ă *adj.* referitor la adopțianism. (<fr. *adoptianiste*)

adópție *s. f.* faptul de a adopta (1); înfiere. — var. *adopțiune* s. f. (<fr. *adoption*, lat. *adoptio*)

adopțiéni *s. m. pl.* membri, adepți ai adopțianismului. (<fr. *adoptiens*)

adopțiúne *s.f.* v. adopție.

adorá *vb. tr.* **1.** a iubi foarte mult, fără limite. **2.** a slăvi, a diviniza; a venera (o divinitate). — *adoráre* s. f. (<fr. *adorer*, lat. *adorare*)

adorábil, -ă *adj.* vrednic de adorat; fermecător; admirabil, excepțional. (<fr. *adorable*, lat. *adorabilis*)

adorál, -ă *adj.* situat lîngă gură. (<fr. *adoral*, cf. lat. *os, oris*, gură)

adoránt, -ă *s. m. f.* om care se roagă unei divinități, reprezentat în arta cultă. (< germ. *Adorant*)

adoratór, -oáre *s. m. f.* cel care adoră pe cineva sau ceva. (<fr. *adorateur*, lat. *adorator*)

adoráție *s. f.* iubire nemărginită; *(p. ext.)* admirație nemărginită, cinstire. ● divinizare, venerație. — var. *adorațiune* s. f. (<fr. *adoration*, lat. *adoratio*)

adorațiúne *s. f.* v. adorație.

adorbitál, -ă *adj.* situat lîngă orbite. (<engl. *adorbital*)

adosát, -ă *adj.* așezat adaxial. ● *(arhit.;* despre o coloană, un pilastru) așezat lîngă un perete; (despre o construcție) lipită de un edificiu. (<fr. *adossé*)

ad pátres *loc. adv. (fam.) a se întoarce* ~ = a muri; *a trimite* ~ = a ucide. (<lat. *ad patres*, la strămoși)

adprés *adj. (bot.;* despre perișori) strîns alipit de tulpină. (<lat. *adpressus*)

ad quem /-cvem/ *loc. adj.* (în procedură; despre termenul unei amînări) pentru care. (<lat. *ad quem*)

adragánt *s.n.* gumă vegetală secretată de trunchiul unui arbust. (<fr. *adragante*)

ad referéndum *loc. adj.* (despre acte, tratate) cu condiția de a se obține aprobarea superioară. (<lat. *ad referendum*, pentru a referi)

ad rem *loc. adv.* la obiect. (<lat. *ad rem*, la lucru)

adrenál, -ă *adj.* referitor la glandele suprarenale. (<engl. *adrenal*)

adrenalínă *s. f.* hormon secretat de glandele medulosuprarenale, cu proprietăți vasoconstrictoare; epinefrină. (<fr. *adrenaline*)

adrenalinemíe *s.f.* prezența adrenalinei în sînge. (<fr. *adrénalinémie*)

adrenalínic, -ă *adj.* referitor la adrenalină, al adrenalinei. (<fr. *adrénalinique*)

adrenalinogén, -ă *adj.* care produce adrenalină. (<fr. *adrénalinogène*)

adrenalón *s. n.* produs intermediar de oxidare a adrenalinei, cu acțiune vasoconstrictoare. (<fr. *adrénalone*)

adrenérgic, -ă *adj.* 1. (despre substanțe) cu acțiune similară celei a adrenalinei. 2. (despre nervi) ale căror terminații eliberează adrenalina. (<fr. *adrénergique*)

adrenocorticotrofínă *s. f.* adrenocorticotropină. (< fr. *adrénocorticotrophine*)

adrenocorticotropínă *s. f.* horman al lobului anterior al hipofizei, care stimulează secreția substanței corticale a capsulei suprarenale; adrenocorticotrofină, corticostimulină, corticotropină. (<engl. *adrenocorticotropin*)

adrenoeróm *s.m.* produs de oxidare a adrenalinei, de culoare roșcată, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sangvine. (<fr. *adrénochrome*)

adrenolític, -ă *adj., s. n.* (substanță) care se opune acțiunii adrenalinei. (<fr. *adrénolytique*)

adrenomimétic, -ă *adj., s.n.* (substanță) cu acțiune similară catecolaminelor. (<germ. *adrenomimetisch*)

adrenosterón *s.n.* hormon corticosuprarenal cu acțiune virilizantă. (<fr. *adrénostérone*)

adrenoterapíe *s.f.* folosirea terapeutică a adrenalinei. (<fr. *adrénothérapie*)

adresá *vb.* I. *tr.* 1. a trimite direct (cuiva) o scrisoare, o cerere, o plîngere. 2. a scrie adresa (pe o cerere, pe o scrisoare). II. *refl.* a-și îndrepta cuvîntul către cineva, a vorbi cuiva; a face apel, a recurge la. — *adresáre* s. f. (<fr. *adresser*)

adresábil, -ă *adj. (inform.;* despre o memorie) care permite a se ajunge direct la singura informație căutată. (<fr. *adressable*)

adresabilitáte *s. f.* grad de solicitare. (< *adresabil* + *-itate*)

adresánt, -ă *s. m. f.* destinatar. (<germ. *Adressant*)

adrésă *s. f.* 1. indicație, menționare pe scrisori, colete etc. care conține numele și domiciliul destinatarului. ○ ~ *bibliografică* = totalitatea datelor de apariție a unei cărți. *la ~a cuiva* = cu privire la cineva. 2. comunicare oficială făcută în scris de o instituție, o organizație etc. 3. dexteritate, îndemînare, pricepere. ● *(iluzionism)* corectitudine și automatism în execuție. 4. *(inform.)* simbol sau cuvînt, cod care indică locul din memoria unei mașini electronice unde se înregistrează sau se citește o informație. (<fr. *adresse*)

adsorbánt *s. m.* corp pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție. (<fr. *adsorbant*)

adsorbát *s. m.* substanță fixată prin adsorbție pe suprafața unui corp solid. (<fr. *adsorbat*)

adsorbí *vb. refl.* (despre substanțe) a se fixa prin adsorbție pe suprafața unui corp. (<fr. *adsorber*)

adsórbție *s. f.* fixare a unei substanțe lichide sau gazoase, într-un strat foarte subțire, pe suprafața unui corp solid. (<fr. *adsorption*)

adstrát *s. n.* totalitatea elementelor dintr-o limbă străină care se adaugă unui idiom după constituirea lui, ca rezultat al interferenței lingvistice. (<fr. *adstrat*, cf. lat. *adstratus*, pus lîngă)

adúct *s. n.* amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe. (<fr. *adducte*)

aductór *adj., s. m.* (mușchi) care produce aducție (1). (<fr. *adducteur*)

adúcție *s. f.* 1. mișcare de apropiere a unui membru de planul de simetrie al corpului. 2. acțiunea de dirijare a apelor către locul de distribuire. — var. *aducțiune* s. f. (<fr. *adduction*, lat. *adductio*)

aducțiúne *s. f.* v. a d u c ț i e.

a dúe *loc. adv. (muz.)* indicație conform căreia două instrumente urmează să cînte la unison. (<it. *a due*)

adulá *vb. tr.* a linguși, a flata în chip servil, pe cineva, din interes. — *aduláre* s. f. (<fr. *aduler*, lat. *adulari*)

adulár *s. n.* varietate de ortoză, transparentă, incoloră, cu reflexe argintii. (<fr. *adulaire*, germ. *Adular*)

adulatór, -oáre *adj., s.m.f.* lingușitor. (<fr. *adulateur*)

aduláție *s. f.* adulare. — var. *adulațiune* s. f. (<fr. *adulation*, lat. *adulatio*)

adulațiúne *s.f.* v. a d u l a ț i e.

adúlt, -ă *adj., s. m. f.* (ființă, organ) ajuns la maturitate; matur, deplin dezvoltat. (<fr. *adulte*, lat. *adultus* < *adolescere*, a crește)

adultér, -ă I. *adj.* (despre soți) care încalcă fidelitatea conjugală. II. *s. n.* fapta unei persoane căsătorite care întreține relații sexuale în afara căsătoriei. (<fr. *adultère*, lat. *adulterium*)

adulterá *vb. tr. (rar)* a falsifica, a denatura (un text). — *adulteráre* s. f. (<fr. *adultérer*)

adulterín, -ă *adj.* 1. (despre copii) născut dintr-un adulter. 2. *(bot.;* despre organe) fals. (<fr. *adultérin*, lat. *adulterinus*)

adultomorfísm *s. n.* interpretare a comportamentului copiilor prin raportare la comportamentul adulților. (< *adult* + *-morfism*)

adúnc, -ă *adj. (biol.;* despre organe) curbat spre interior, cu aspect de cîrlig; aducnat. (<lat. *aduncus*)

aduncát, -ă *adj.* adunc. (<lat. *aduncatus*)

aduról *s. n. (fot.)* substanță folosită pentru developare. (<germ. *Adurol*)

ad valórem *loc. adv.* (cu privire la calcularea impozitelor și a taxelor vamale) după valoare. (<lat. *ad valorem*)

advectív, -ă *adj.* referitor la advecție; care se produce prin advecție. (<germ. *advektiv*)

advécție *s. f. (met.)* deplasare a unei mase de aer în sens orizontal. (<fr. *advection*, lat. *advectio*)

advént *s.n.* 1. *(bis.;* la catolici) perioadă de patru săptămîni dinaintea Crăciunului; postul Crăciunului. 2. fiecare din cele patru duminici care precedă Crăciunul. (<germ. *Advent*)

advéntice *s. f.* tunică externă, de țesut conjunctiv, care învelește arterele și bronhiile. (<fr. *adventice*)

adventísm *s.n.* doctrină practicată de o sectă religioasă creștină care propagă credința în a doua venire a lui Cristos pe pămînt. (<engl. *adventism*, germ. *Adventismus*, cf. lat. *adventus*, venire)

adventíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al adventismului. (<engl. *adventist*)

adventív, -ă *adj.* 1. *(biol.;* despre specii) care pătrunde accidental într-o anumită biocenoză. 2. (despre rădăcini, muguri) dezvoltat întîmplător în alt loc decît cel normal. 3. *crater* ~ = crater vulcanic secundar, care are altă deschidere decît craterul principal. (<fr. *adventif*, cf. lat. *adventicius*, care se adaugă)

advérb *s. n.* parte de vorbire neflexibilă care determină un verb, un adjectiv sau alt adverb, arătînd locul, modul, timpul etc. (<fr. *adverbe*, lat. *adverbium*)

adverbál, -ă *adj.* care stă pe lîngă, care determină un verb. (<fr. *adverbal*)

adverbiál, -ă *adj.* (despre cuvinte sau construcții gramaticale) cu valoare de adverb. (<fr. *adverbial*, lat. *adverbialis*)

adverbializá *vb. tr., refl.* (despre un substantiv, adjectiv sau participiu) a (se) transforma, prin conversiune, în adverb. — *adverbializáre* s. f. (<fr. *adverbialiser*)

advérs, -ă *adj.* 1. situat în față; contrar, opus. ○ *parte* ~*ă* = adversar (într-un proces). 2. *(fig.)* nefavorabil, neprielnic; dușmănos, potrivnic. (<fr. *adverse*, lat. *adversus*)

adversár, -ă *s. m. f.* 1. persoană care luptă împotriva cuiva sau a ceva (concepție, idee etc.); rival. 2. *(sport)* partener de întrecere. (<fr. *adversaire*, lat. *adversarius*)

adversatív, -ă *adj.* care exprimă o opoziție. ⊙ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție coordonată care exprimă o opoziție față de coordonata ei; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. (<fr. *adversatif*, lat. *adversativus*)

adversitáte *s. f.* 1. împrejurare potrivnică, grea; dificultate. 2. stare afectivă constînd în ostilitate față de cineva sau ceva. (<fr. *adversité*, lat. *adversitas*)

aéd *s. m.* (în Grecia antică) poet-cîntăreț care își recita propriile-i versuri în acompaniament de liră. (<fr. *aède*, gr. *aoidos*, cîntăreț)

aedícula /e-di-/ *s.f. (ant.)* templu în miniatură; capelă mică. v. e d i c u l. (<lat. *aedicula*)

aerá *vb.* I. *tr.* 1. a introduce aer proaspăt într-un loc închis (mină, hală de uzine etc.); a aerisi. 2. a zvînta, a expune la soare și la aer (lucruri, haine etc.). II. *refl.(rar)* a-și face vînt. — *aeráre* s. f. (<fr. *aérer*)

aeráj *s. n.* aerare (I, 1). (<fr. *aérage*)

aerárium *s. n.* tezaurul public și administrația banilor publici în vechea Romă. (<lat. *aerarium* < *aes, aeris*, bani)

aerát, -ă *adj.* 1. (despre lichide, materiale granuloase etc.) tratat prin introducere de aer. 2. (despre cereale) răcit cu ajutorul aerului, prin vînturare etc. 3. (despre un text) cu o structură simplă, clar. ● (despre pagini scrise) cu mult spațiu alb; spațiat. (< *aera*)

aeratór *s.n.* 1. aparat pentru aerație. 2. mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afinarea amestecului de formare. (<fr. *aérateur*)

aerație *s. f.* 1. introducere de aer într-un mediu oarecare; aerare; ventilație. 2. răcire a cerealelor depozitate într-un siloz cu ajutorul aerului. (<fr. *aération*)

aeraúlică *s. f.* știință care studiază scurgerea gazelor în conducte. (<fr. *aéraulique*)

aeraulician, -ă *s. m. f.* specialist în aeraulică. (<fr. *aéraulicien*)

aerenchím *s.n.* țesut parenchimatic prevăzut cu mari spații intercelulare aerifere, care se găsește la plantele acvatice submerse. (<fr. *aérenchyme*)

AERI- v. a e r o-.

aerián, -ă *adj.* 1. care se află în aer. ● întîmplat, produs în aer. 2. referitor la aviație. ○ *linie* ~*ă* = traseu aeronautic și mijloacele materiale aferente; *alarmă* ~*ă* = alarmă prin care se anunță un atac aerian (inamic). 3. *(fig.)* diafan, transparent; gingaș, vaporos. 4. *(fam.)* distrat, visător. (<fr. *aérien*)

aérie, -ă *adj.* format din aer. (<fr. *aérique*)

aerícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește în aerul liber; epifit. (<fr. *aéricole*)

aerífer, -ă *adj.* care conține, conduce sau distribuie aerul; aerofor (I). (<fr. *aérifère*)

aeriform, -ă *adj.* cu aspectul sau proprietățile aerului. (<fr. *aériforme*)

aerlíft *s. n.* 1. metodă de explorare a sondelor prin erupție artificială, țițeiul fiind împins la suprafață cu ajutorul aerului comprimat. 2. dispozitiv pentru ridicarea apei, bazat pe diferența de greutate specifică între apă și emulsia de aer din apă. (<engl. *airlift*)

AERO-/AERI- *elem. comp.* „aer". „avion", „aviație". (<fr. *aéro-*, (*aéri-*), cf. gr. *aer-, -ros*)

aeroacrofobíe *s. f.* teamă patologică de spații largi și înalte (în avion). (< *aero-* + *acrofobie*)

aeroamfíbiu, -ie *adj., s. n.* (vehicul cu pernă de aer) adaptat la navigația aeriană și pe apă. (<fr. *aéroamphibie*)

aeroautomobíl *s.n.* vehicul terestru care se poate susține deasupra solului cu ajutorul unei perne de aer. (< *aero-* + *automobil*)

aerób, -ă *adj.* (despre organisme) care nu poate trăi fără oxigen: aerobiotic. ○ *fermentație* ~*ă* = fermentație care se produce în prezența aerului. (<fr. *aérobe*)

aerobacтér *s.m.* gen de bacterii aerobe, larg răspîndite în natură. (<engl. *aerobacter*)

aerobáză *s. f.* centru de întreținere și exploatare a aparatelor de zbor. (<*aero-* + *bază*)

aeróbic, -ă *adj. gimnastică* ~*ă* = gimnastică de întreținere executată pe fond muzical cu ritm foarte susținut. (<fr. *aérobique*, engl. *aerobic*)

aeróbie *s.f.* **1.** microorganism care se dezvoltă în prezența aerului sau a oxigenului liber. **2.** (în industria aeronautică) propulsare care nu poate avea loc decît în atmosferă, de la care împrumută oxigenul indispensabil. (<fr. *aérobie*)

aerobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază microorganismele din aer (polen, microbi etc.). (<fr. *aérobiologie*)

aerobiónt *s.n.* organism aerob; oxibiont. (<fr. *aérobionte*)

aerobioscóp *s.n.* aparat pentru determinarea gradului de poluare a aerului, a naturii elementelor poluante și a cantității microorganismelor dintr-un mediu. (<engl. *aerobioscope*)

aerobiótic, -ă *adj.* aerob. (<fr. *aérobiotique*)

aerobióză *s. f.* mod de viață al microorganismelor aerobe; oxibioză. (<fr. *aérobiose*)

aerobúz *s. n.* avion subsonic de pasageri, de mare capacitate, pentru distanțe medii. (<fr. *aérobus*, cf. engl. *airbus*)

aerocarpíe *s. f.* maturizare a fructelor în aer liber, deasupra solului. (<fr. *aérocarpie*)

aerocarpotrópic, -ă *adj.* care prezintă mișcări de răsucire pentru maturizarea fructelor în aer liber. (<fr. *aérocarpotropique*)

aerocartofílie *s.f.* ramură a marcofiliei care se ocupă cu ștampilele aplicate pe trimiterile poștale expediate pe calea aerului. (< *aero-* + *cartofilie*)

aerocartográf *s. n.* aparat automat folosit în aerocartografie. (<fr. *aérocartographe*)

aerocartográfic, -ă *adj.* referitor la aerocartografie. (< fr. *aérocartographique*)

aerocartografíe *s.f.* tehnica întocmirii planurilor și hărților topografice pe bază de aerofotograme. (<fr. *aérocartographie*)

aeroceél *s. n.* formație tumorală datorată distensiei excesive cu aer sau cu gaz a unei cavități anatomice. (<fr. *aérocèle*)

aerocíst *s. n.* veziculă aeriană de pe organele vegetale ale unor plante acvatice, care facilitează plutirea. (<fr. *aérocyste*)

aerocistográf *s. n.* aparat folosit în aerocistografie. (<fr. *aérocystographe*)

aerocistografíe *s. f.* metodă de explorare radiologică a vezicii urinare după distensia cu aer a acesteia. (<engl. *aerocystography*)

aerocistoscóp *s.n.* instrument folosit în aerocistoscopie. (<engl. *aerocystoscope*)

aerocistoscopíe *s.f.* examinare endoscopică a vezicii urinare prin introducerea de aer, cu ajutorul aerocistoscopului, pentru distensia organului. (<engl. *aerocystoscopy*)

aeroclúb *s. n.* club în care se reunesc membri care participă sau agreează sporturile aviatice. (<fr. *aéro-club*)

aerocolíe *s. f.* acumulare de gaze în intestinul gros. (<fr. *aérocolie*)

aerocósmic, -ă *adj.* aerospațial. (< *aero-* + *cosmic*)

aerodentalgíe *s.f.* sindrom dureros dentar, care se declanșează la mari înălțimi. (<engl. *aerodentalgie*)

aerodesánt *s. n.* desant aerian. (<*aero-* + *desant*)

aerodinám *s. n.* tren automotor cu formă aerodinamică. (< *aerodinamic*)

aerodinámic, -ă I. *adj.* referitor la aerodinamică. ○ *rezistență* ~*ă* = forță care se opune mișcării relative a unui corp solid într-un mediu gazos sau lichid. ● (despre vehicule sau profilul lor) construit astfel încît să întîmpine la înaintare o rezistență minimă la frecarea cu aerul. II. *s. f.* ramură a mecanicii fluidelor care studiază mișcarea corpurilor într-un mediu gazos (mai ales a corpurilor solide în aer). (<fr. *aérodynamique*)

aerodinamicián, -ă *s.m.f.* specialist în aerodinamică. (<fr. *aérodynamicien*)

aerodinamicitáte *s. f.* caracter aerodinamic. (<*aerodinamic* + *-itate*)

aerodínă *s. f.* vehicul aerian mai greu decît aerul, care se menține în atmosferă datorită mișcării lui de înaintare. (<fr. *aérodyne*)

aerodróm *s.n.* teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea avioanelor (militare). (<fr. *aérodrome*)

aeroдúct *s.n.* conductă specială pentru introducerea aerului în încăperi, instalații subterane etc. (<engl. *air-duct*)

aeroelasticitáte *s. f.* ramură a fizicii care studiază comportarea corpurilor solide elastice sub acțiunea forțelor aerodinamice. (<fr. *aéroélasticité*)

aeroelectrónică *s.f.* avionică. (<fr. *aéroélectronique*)

aeroembolíe *s. f.* astuparea cu gaz a unui vas sangvin sau limfatic; aeroembolism. (după fr. *aéroembolisme*)

aeroembolísm *s.n.* aeroembolie. (<fr. *aéroembolisme*)

aerofagíe *s.f.* înghițire inconștientă și involuntară de aer, care pătrunde în stomac. (<fr. *aérophagie*)

aerofár *s. n.* dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, servind ca punct de reper pentru avioane în zbor. (<fr. *aérophare*)

aerofilatélic, -ă *adj.* referitor la aerofilatelie. (<fr. *aérophilatélique*)

aerofilatelíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu colecționarea și studierea mărcilor poștale destinate aviației, poștei aeriene etc. (<fr. *aérophilatélie*)

aerofilatelíst, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu aerofilatelia. (<fr. *aérophilatéliste*)

aerofiltru *s. n.* biofiltru cu ventilare artificială. (<fr. *aérofiltre*)

aerofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește complet în aer, prinsă de un suport; epifită. (<fr. *aérophyte*)

aerofitobiónte *s. n. pl.* organisme vegetale aerobe. (<fr. *aérophytobiontes*)

aerofobíe *s. f.* teamă patologică de mișcarea maselor de aer; frica de zbor. (<fr. *aérophobie*)

aerofón, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) care produce sunetele prin punerea în vibrație a unei coloane de aer dintr-un tub sau a unor ancii. (<germ. *aerophon*)

aerofór, -ă I. *adj.* aerifer. II. *s. n.* aparat care furnizează aerul necesar scafandrilor sub apă. (<fr. *aérophore*, lat. *aerophorus*)

aerofotográfic, -ă *adj.* care se referă la aerofotografie. (<fr. *aérophotographique*)

aerofotografíe *s. f.* tehnica fotografierii unei zone, a unor obiecte din avion, din sateliți sau nave cosmice. (<fr. *aérophotographie*)

aerofotográmă *s. f.* fotogramă aeriană. (<fr. *aérophotogramme*)

aerofotogrammétric, -ă *adj.* referitor la aerofotogrammetrie. (<fr. *aérophotogrammétrique*)

aerofotogrammetríe *s. f.* ramură a fotogrammetriei care studiază măsurarea suprafețelor terestre în vederea întocmirii hărților și planurilor topografice pe baza fotogramelor aeriene. (<fr. *aérophotogrammétrie*)

aerofrînă *s. f.* frînă aerodinamică. (după fr. *aérofrein*)

aerogáră *s. f.* ansamblu de clădiri care adăpostesc serviciile unui aeroport. (<fr. *aérogare*)

aerogastríe *s. f.* acumulare excesivă de gaze în stomac. (<fr. *aérogastrie*)

aerogén, -ă *adj.* 1. produs prin intermediul aerului atmosferic. 2. de origine respiratorie. 3. (despre bacterii) care descompune unele substanțe solide sau lichide în substanțe gazoase. (<fr. *aérogène*)

aerogeologíe *s. f.* culegere de informații geologice cu avionul. (<germ. *Aerogeologie*)

aeroglisór *s. n.* vehicul autopropulsat pe pernă de aer, care se deplasează prin alunecare deasupra solului sau apei; hovercraft; naviplan. (<fr. *aéroglisseur*)

aerográf *s. n.* pulverizator cu care se stropesc culori lichide peste un desen, o zugrăveală etc. (<fr. *aérographe*)

aerografíe *s. f.* disciplină care studiază aerul și proprietățile lui. (<fr. *aérographie*)

aerográmă *s. f.* 1. scrisoare pe un imprimat francat de format special, expediată cu poșta aeriană; imprimatul însuși. 2. diagramă aerologică reprezentînd repartiția verticală în atmosferă a presiunii, temperaturii, umidității etc. (<fr. *aérogramme*)

aerohidroterapíe *s.f.* utilizare a aerului și a apei în tratamentul unor boli. < *aero-* + *hidroterapie*)

aerolón *s. m.* ion atmosferic eliberat prin descărcări electrice, prin evaporări ale apei etc. (<fr. *aéroion*)

aeroionizáre *s. f.* 1. conținutul în ioni ai atmosferei. 2. metodă de tratament cu ioni electrici din aer, utilizată în bolile nervoase și în dermatologie. (după fr. *aero-ionisation*)

aeroionizatór *s. n.* aparat pentru concentrarea aeroionilor negativi într-o încăpere în scopul obținerii unui aer asemănător celui natural. (<fr. *aéroionisateur*)

aeroionoterapíe *s. f.* tratament medical cu aeroioni produși de aparate speciale. (<engl. *aeroionotherapy*)

aerolít *s. n.* meteorit format dintr-o masă minerală incandescentă. (<fr. *aérolithe*)

aerolític, -ă *adj.* referitor la aerolite, de natura aerolitelor. (<fr. *aérolithique*)

aerológ, -ă *s. m. f.* specialist în aerologie. (<fr. *aéroloque*)

aerológic, -ă *adj.* referitor la aerologie. (<fr. *aérologique*)

aerologíe *s. f.* ramură a meteorologiei care studiază păturile înalte ale atmosferei terestre. (<fr. *aérologie*)

aeromagnetometríe *s. f.* metodă de măsurare din avion a prospecțiunilor magnetice terestre cu ajutorul aeromagnetometrului. (< *aero-* + *magnetometrie*)

aeromagnetométru *s. n.* aparat folosit în aeromagnetometrie. (< *aeromagnetometrie*)

aeromamografíe *s. f.* radiografie mamară efectuată după insuflarea aerului în spațiul retromamar. (<engl. *aeromammography*)

aeromarítim, -ă *adj.* aeronaval. (<fr. *aéromaritime*)

aeromecánică *s. f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor; mecanica gazelor. (<fr. *aéromécanique*)

aeromedicínă *s. f.* ramură a medicinei care se ocupă cu studiul influenței zborului asupra organismului; medicină aeronautică. (<engl. *aeromedicine*, germ. *Aeromedizin*)

aerometeográf *s. n.* aparat meteorologic montat pe aeronave pentru înregistrarea variațiilor presiunii, temperaturii și umidității aerului. (<engl. *aerometeorograph*)

aerometríe *s. f.* ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului pe baza efectelor lui mecanice. (<fr. *aérométrie*)

aerométru *s. n.* instrument pentru măsurarea sau determinarea densității aerului. (<fr. *aéromètre*)

aeromobíl, -ă I. *adj., s. n.* (corp solid) care se poate menține și deplasa în spațiu. II. *adj.* (despre trupe, materiale etc.) apt pentru a fi transportat pe calea aerului. (<fr. *aéromobile*)

aeromodél *s. n.* model de avion sau de planor cu dimensiuni reduse, care poate zbura sau plana fără pilot, la oarecare distanță de sol. (<fr. *aéromodèle*)

aeromodelísm *s. n.* 1. tehnica construirii de aeromodele. 2. activitate sportivă care constă în construcția și lansarea aeromodelelor. (<fr. *aéromodélisme*)

aeromodelíst, -ă *s. m. f.* cel care practică aeromodelismul. (< *aeromodel* + *-ist*)

aeromerfóză *s. f.* (*biol.*) totalitatea modificărilor morfoanatomice sub acțiunea factorilor atmosferici. (<fr. *aéromorphose*)

aeromotór *s. n.* motor acționat de vînt; anemotrop. (<fr. *aéromoteur*)

aeronaút, -ă *s. m. f.* cel care conduce (sau călătorește cu) un vehicul aerian. (<fr. *aéronaute*)

aeronaútic, -ă I. *adj.* referitor la aeronautică. II. *s. f.* tehnica construirii și conducerii aeronavelor, precum și a navigației aeriene. (<fr. *aéronautique*)

aeronavál, -ă *adj.* referitor la aviație și la marină; aeromaritim. (<fr. *aéronaval*)

aeronávă *s. f.* vehicul aerian care transportă pasageri sau mărfuri; aerovehicul. (după fr. *aéronef*)

aeronavigánt, -ă *adj.* referitor la aeronavigație. (< *aero-* + *navigant*)

aeronavigáție *s. f.* navigație aeriană. (< germ. *Aeronavigation*)

aeronevróză *s. f.* totalitatea tulburărilor psihogene apărute drept consecință a efectuării de zboruri aeriene. (după engl. *aeroneurosis*)

aeronomíe *s. f.* știință care studiază fenomenele fizice ce se produc în atmosfera înaltă. (<fr. *aéronomie*)

aeropatíe *s. f.* stare patologică provocată de schimbările presiunii atmosferice. (<engl. *aeropathy*)

aeropiezísm *s. n.* ansamblu de accidente provocate prin acțiunea asupra organismului de aerul rarefiat sau comprimat. (<fr. *aéropiésisme*)

aeroplezoterapíe *s. f.* metodă terapeutică bazată pe întrebuințarea aerului comprimat sau rarefiat. (<fr. *aéropiésothérapie*)

aeropiezotermoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a aerului cald sub presiune. (<fr. *aéropiésothermothérapie*)

aeroplán *s. n.* avion. (<fr. *aéroplane*)

aeroplanctofíte *s. f. pl.* plante microscopice care plutesc în aerul atmosferic. (<fr. *aéroplanctophytes*)

aeroplanctón *s. n.* planctonul din aerul atmosferic. (<fr. *aéroplancton*, germ. *Aeroplankton*)

aeropletismográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea modificărilor volumului toracic în timpul respirației. (<fr. *aéroplethysmographe*)

aeropoligonáție *s. f.* triangulație fotogrammetrică spațială care folosește fotograme de lungimi mici pentru determinarea coordonatelor punctelor terestre caracteristice unei regiuni. (<fr. *aéropolygonation*)

aeropórt *s. n.* perimetru amenajat cu instalațiile și serviciile traficului aerian de pasageri și de mărfuri. (<fr. *aéroport*)

aeroportuár, -ă *adj.* referitor la aeroport. (<fr. *aéroportuaire*)

aeropoștál, -ă *adj.* referitor la poșta aeriană. (<fr. *aéropostal*)

aeroproiectór *s. n.* aparat de restituție fotogrammetrică folosit pentru proiectarea spațială simultană a mai multor fotograme aeriene. (<fr. *aéroprojecteur*)

aeropurtát, -ă *adj.* (despre trupe și mijloace de luptă) transportat pe calea aerului. (după fr. *aéroporté*)

aeroreactór *s. n.* reactor la care carburantul necesar arderii combustibilului este aerul atmosferic precomprimat. (<fr. *aéroréacteur*)

aerosánie *s. f.* sanie metalică, cu tălpi de schiuri, propulsată de un motor și o elice amplasată în spate. (după rus. *aerosani*)

aeroscóp *s. n.* aparat cu care se iau probe de aer, spre a fi supuse unui examen microbiologic. (<fr. *aéroscope*)

aeroscopíe *s. f.* investigare a condițiilor atmosferice prin examenul microbiologic al aerului. (<germ. *Aeroskopie*, engl. *aeroscopy*)

aeroscúter *s. n.* motocicletă care se deplasează cu ajutorul unei perne de aer. (<engl. *aeroscooter*)

aeroslalografíe *s. f.* metodă de explorare a glandelor salivare și de înregistrare radiografică după insuflarea cu aer. (< *aero-* + *sialografie*)

aerosiderolít *s. n.* meteorit avînd în compoziția sa metale și piatră. (<engl. *aerosiderolite*)

aerosól *s. m.* (*pl.*) dispersie de microparticule medicamentoase solide ori lichide într-un gaz sau în aer, constituind un mijloc terapeutic contra unor afecțiuni ale căilor respiratorii. (<fr. *aérosol*)

aerosoloterapíe *s. f.* tratament cu aerosoli. (<fr. *aérosolthérapie*)

aerosondáj *s. n.* sondaj al straturilor înalte ale atmosferei cu ajutorul balonului. (<fr. *aérosondage*)

aerospațiál, -ă *adj.* referitor la navigația în spațiul cosmic; aerocosmic. (<fr. *aérospatial*)

aerostát *s. n.* balon umplut cu un gaz mai ușor decît aerul. (<fr. *aérostat*)

aerostátic, -ă I. *adj.* referitor la aerostatică. II. *s. f.* ramură a mecanicii fluidelor care studiază echilibrul gazelor (în special al aerului), precum și tehnica construirii și dirijării aerostatelor; statica gazelor. (<fr. *aérostatique*)

aerostáție *s. f.* 1. ramură a aeronauticii care studiază construcția și zborul aerostatelor. 2. stație de vehicule aeriene. (<fr. *aérostation*)

aerostiér *s. m.* specialist care manevrează un aerostat. (<fr. *aérostier*)

aerotactísm *s. n.* (*biol.*) mișcare de orientare a organismelor sub influența repartiției inegale a oxigenului. (<fr. *aérotactisme*)

aerotánc *s. n.* construcție pentru epurarea biologică a apelor de canalizare. (<engl. *aerotank*)

aerotaxáție *s. f.* metodă de determinare a elementelor caracteristice ale arboreturilor prin observare directă sau cu ajutorul fotogramelor aeriene. (după germ. *Aerotaxis*, engl. *aerotaxis*)

aerotaxí *s. n.* avion utilitar cu întrebuințări multiple (agricol, sanitar etc.). (după engl. *air-taxi*)

aerotaxíe *s. f.* mișcare de orientare a microorganismelor din apă în funcție de repartizarea oxigenului. (<fr. *aérotaxie*, engl. *aerotaxis*)

aerotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la aerotehnică. II. *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul construcției aeronavelor, al aerodinamicii și mecanicii zborului. (<fr. *aérotechnique*)

aeroterapíe *s. f.* metodă de tratament al unor boli bazată pe aerul curat; cură de aer. (<fr. *aérothérapie*)

aeroteréstru, -ă *adj.* referitor la forțele terestre și aeriene. (<fr. *aéroterrestre*)

aerotérmă *s. f.* instalație de încălzire cu aer cald a unor încăperi mari. (<fr. *aérotherme*)

aerotérmic, -ă *adj.* referitor la aerodinamică și termodinamică. (<fr. *aérothermique*)

aerotermodinámică *s. f.* știință care studiază fenomenele calorice provocate de scurgerile aerodinamice la viteze supersonice. (<fr. *aérothermodynamique*)

aerotermoterapíe *s. f.* tratament bazat pe utilizarea aerului cald. (<fr. *aérothermothérapie*)

aerotonometríe *s. f.* măsurare a tensiunii gazelor din sînge și a altor lichide din organism. (<fr. *aérotonométrie*)

aerotonométru *s. n.* aparat folosit în aerotonometrie. (<fr. *aérotonomètre*)

aerotopográf *s. n.* aparat fotogrammetric folosit în aerotopografie. (<fr. *aérotopographe*)

aerotopografíe *s. f.* tehnică a măsurătorilor terestre făcute cu aerofotograme. (<fr. *aérotopographie*)

aerotranspórt *s. n.* transport pe calea aerului. (<fr. *aérotransport*)

aerotransportát, -ă *adj.* debarcat pe sol prin aterizarea unui avion de transport. (<fr. *aérotransporté*)

aerotransportór *s. n.* autovehicul destinat transportului de pasageri și de mărfuri. (< *aero-* + *transportor*)

aerotrén *s. n.* vehicul terestru monorai care alunecă cu mare viteză pe o pernă de aer comprimat. (<fr. *aérotrain*)

aerotriangulație *s. f.* metodă de determinare a punctelor de triangulație prin aerofotograme. (<fr. *aérotriangulation*)

aerotropísm *s. n.* tropism sub influența concentrației de oxigen din aer; anemotropism. (<fr. *aérotropisme*)

aerovehículul *s. n.* aeronavă. (<fr. *aérovehicul*)

aerozínă *s. f.* carburant lichid pentru motoarele-rachetă. (<fr. *aérozine*)

afábil, -ă *adj.* binevoitor, cordial, prietenos. (<fr. *affable*, lat. *affabilis*)

afabilitáte *s. f.* însușirea de a fi afabil; cordialitate. (<fr. *affabilité*, lat. *affabilitas*)

afabulație *s. f.* 1. ansamblul faptelor, episoadelor care constituie acțiunea unei opere literare; fabulație (3). 2. morala unei fabule. (<fr. *affabulation*, lat. *affabulatio*)

afácere *s. f.* 1. activitate comercială, industrială sau (mai ales) financiară, bazată adesea pe speculă și constînd în vînzare, cumpărare, creditare, antrepriză etc.. ○ *om de ~i* = persoană care se ocupă cu dobîndirea de capital din întreprinderi economice; *cifră de ~i* = total al banilor obținuți în comerț sau în alte activități economice. 2. acțiune din care rezultă un profit. • tranzacție economică. 3. *(fam.)* treabă, îndeletnicire. ○ *~i interne* (sau *externe*) = treburi, preocupări, lucrări privind problemele interne (sau externe) ale unui stat. (după fr. *affaire*)

afacerísm *s. n.* practică constînd în realizarea de profituri personale pe seama unor chestiuni de serviciu sau politice. (după fr. *affairisme*)

afaceríst, -ă *s. m. f.* cel care practică afacerismul; speculant. (după fr. *affairiste*)

afachíe *s. f.* lipsă a cristalinului ochiului. (<fr. *aphakie*, cf. gr. *phakos*, lentilă)

afág, -ă *adj.* (despre animale) care într-un anumit stadiu al vieții nu se hrănește. (<fr. *aphage*)

afagíe *s. f.* incapacitate de a înghiți. (<fr. *aphagie*)

afalín *s. m.* specie de delfin din Marea Neagră, lung de circa 3 m și cam de 200 kg greutate, care trăiește în asociații.

afaniptére *s. f. pl.* ordin de insecte aptere care sug sîngele, cuprinzînd puricii. (<germ. *Aphanipteren*)

afanít *s. n.* rocă cu granule fine, cu o contextură compactă. (<engl. *aphanite*, cf. gr. *aphanes*, invizibil)

afázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de afazie. (<fr. *aphasique*)

afazíe *s. f.* pierdere, totală sau parțială, a posibilității de exprimare a cuvintelor, datorată unei leziuni a cortexului; disfazie. (<fr. *aphasie*)

afaziológ, -ă *s. m. f.* specialist în afaziologie. (<fr. *aphasiologue*)

afaziologíe *s. f.* studiul științific al afaziei. (<fr. *aphasiologie*)

afebríl, -ă *adj.* care nu este febril; lipsit de febră; apiretic. (<fr. *afébrile*)

afécț *s. n.* 1. reacție emoțională intensă și de scurtă durată. 2. denumire generică pentru stările sau reacțiile afective. 3. *(med.)* termen folosit pentru leziuni. (<germ. *Affekt*, lat. *affectus*)

afectá[1] *vb. tr.* a atribui, a destina (ceva) unui scop determinat. — *afectáre* s. f. (<fr. *affecter*)

afectá[2] *vb.* I. *tr.* 1. a îndurera, a întrista (pe cineva). 2. a simula; a se preface. 3. a prejudicia. II. *intr., refl. (peior.)* a-și da aere, a se sclifosi. — *afectáre* s. f. (<fr. *affecter*, lat. *affectare*)

afectát, -ă *adj.* (și *adv.*) 1. îndurerat, mîhnit, abătut. 2. fals, nenatural, emfatic, prefăcut, nefiresc. (< *afecta*)

afectațíe *s. f.* 1. afectare[2]; purtare nefirească, studiată, artificială. 2. programare pe termen lung a unei exploatări forestiere. 3. *(cib.)* instrucțiune care dă o valoare unei variabile. (<fr. *affectation*, lat. *affectatio*)

afectív, -ă *adj.* 1. referitor la sentimente la afect (1). 2. care dovedește afecțiune; sensibil, sentimental. (<fr. *affectif*, lat. *affectivus*)

afectivísm *s. n.* *(rar)* caracter afectiv. (< *afectiv* + *-ism*)

afectivitáte *s. f.* 1. ansamblu al proceselor afective (emoții, sentimente, pasiuni etc.).

2. comportare emotivă; sensibilitate sufle teacscă. (<fr. *affectivité*)

afectuós, -oásă *adj.* cu afecțiune pentru cei din jur: prietenos, afabil; tandru. (<fr. *affectueux*, lat. *affectuosus*)

afectuozitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi afectuos. (<fr. *affectuosité*)

afecționá *vb. tr. (rar)* a iubi mult (pe cineva), a avea înclinație (pentru ceva). (<fr. *affectionner*)

afecțiúne *s. f.* 1. dragoste, simpatie, sentimente bune pentru cineva, atașament, iubire, căldură. 2. stare patologică a unui organ; maladie, boală. (<fr. *affection*, lat. *affectio*)

afélliu *s. n.* punctul cel mai îndepărtat de Soare de pe orbita unui corp ceresc. (<lat. *aphelium*, fr. *aphélie*, cf. gr. *apo*, departe; *helios*, Soare)

afemelát *adj.*, s. *m. f.* (bărbat) stăpînit de slăbiciune pentru femei. (după fr. *efféminé*)

afemíe *s. f.* imposibilitatea de a exprima ideile și sentimentele prin cuvinte. (<fr. *aphémie*, cf. gr. *phemi*, eu vorbesc)

aferá *vb. intr. (rar)* a încumba, a reveni (cuiva). (<fr. *afférer*)

aferát, -ă *adj.* care este (sau vrea să pară) foarte ocupat. (<fr. *affairé*)

aferént, -ă *adj.* 1. în legătură cu ceva, dependent de ceva. 2. care se cuvine sau revine cuiva. 3. *(anat.;* despre vase, nervi) care merge de la periferie către un centru important sau către un organ. (<fr. *afférent*, lat. *afferens* < *afferre*, a aduce către)

aferentáție *s. f.* transmitere a excitației de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali. (<fr. *afférentation*)

aferénță *s. f. (med.)* transmitere a impulsurilor senzitivo-senzoriale la diverse niveluri ale sistemului nervos central. (<germ. *Afferenz*)

aferéză *s. f.* 1. suprimare a vocalei inițiale sau a unui grup de sunete de la începutul unui cuvînt. 2. poezie rebusistă formată din două părți, prima definind un cuvînt-bază din care, suprimînd prima literă, se obține un alt cuvînt, definit în a doua parte a poeziei. 3. figură retorică prin care se respinge ceea ce trebuie respins, enunțîndu-se ceea ce este demn de reținut. (<fr. *aphérèse*, gr. *aphairesis*, îndepărtare)

afét *s. n.* suport al unei arme de foc (tun, mitralieră, aruncător), care permite orientarea, ochirea și tragerea. (după rus. *lafeti*, germ. *Laffette*, fr. *affût*)

affábile *adv. (muz.)* afabil, grațios. (<it. *affabile*)

affétto *s. n. (muz.) con* ~ = affettuoso. (<it. *affetto*)

affettuóso /-zo/ *adv. (muz.)* cu afecțiune, cu simțire, expresiv; con affetto. (<it. *affettuoso*)

affrettánto *adv. (muz.)* grăbind, accelerînd. (<it. *affrettando*)

afgán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Afganistan. ● *(s. f.)* limbă indo-europeană vorbită de afgani și scrisă cu caractere arabe. II. *s. m.* cîine de companie decorativ, de origine afgană, cu blana abundentă și mătăsoasă. (<fr. *afghan*)

afgáni *s. m.* unitatea monetară în Afganistan. (<fr. *afghani*)

afibrinogenemíe *s. f.* dispariție treptată a fibrinogenului din sînge, avînd ca urmare tulburarea coagulării. (<fr. *afibrinogénémie*)

aficionádo/-si-o-/ *s. m. (rar)* amator de lupte cu tauri. (<fr. , sp. *aficionado*)

afidavít *s. n.* (în legislația unor state) declarație scrisă dată sub jurămînt în fața instanței judecătorești (autentificată). (<fr., engl. *affidavit*)

afíde *s. f. pl.* afidieni. (<fr. *aphidés*)

afídide *s. f. pl.* importantă familie de insecte homoptere fitofage cuprinzînd păduchii de plante. (<fr. *aphididés*, cf. lat. *aphis*, păduche)

afidiéni *s. m. pl.* grup de insecte din ordinul homopterelor cuprinzînd diferite genuri de păduchi de plante, în special filoxera; afide. (<fr. *aphidiens*)

afidofág, -ă *adj.* (despre specii animale) care se hrănește cu afide. (<fr. *aphidophage*)

afil, -ă *adj.* (despre plante) cu tija lipsită de frunze. (<fr. *aphille*, cf. gr. *phyllon*, frunză)

afiliá *vb.* I. *refl.* (despre organizații, instituții) a se alătura altei organizații, instituții etc. de același fel, subordonîndu-i-se. II. *tr.* a stabili anumite raporturi de subordonare între mai multe societăți. — **afiliére** *s. f.* (<fr. *affilier*, lat. *affiliare*, a lua ca fiu)

afiliáție *s. f.* afiliere. (<fr. *affiliation*)

afíllie *s. f.* lipsa totală a frunzelor la unele plante. (<fr. *aphyllie*)

afilopód, -ă *adj.* lipsit de frunze bazale. (<fr. *aphylopode*)

afín, -ă I. *adj.* înrudit. II. *s. m. f. (jur.)* rudă prin alianță. (<lat. *affinis*)

afiná *vb. tr.* 1. a elimina, în timpul topirii, bulele de aer sau impuritățile dintr-o masă metalică ori sticloasă. 2. *(text.)* a subția, a face firele foarte fine. (<fr. *affiner*, it. *affinare*)

afinái *s. n.* afinare. (<fr. *affinage*)

afinánt *s. m.* substanță care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla pentru afinare. (<fr. *affinant*)

afináre *s. f.* 1. acțiunea de a afina; afinaj. 2. operație de purificare a zahărului brut, care precedă decolorarea și rafinarea. (<*afina*)

afinitáte *s. f.* 1. potrivire, asemănare, apropiere (fizică sau spirituală). 2. proprietate a substanțelor de a se combina între ele. 3. *(jur.)* înrudire prin alianță. (<fr. *affinité*, lat. *affinitas*)

afinór, -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la afinare. (<fr. *affineur*)

afirmá *vb.* I. *tr.* a susține (ceva) cu tărie, a declara categoric, ferm. II. *refl.* a se evidenția, a se face remarcat prin ceva. — **afirmáre** *s. f.* (<fr. *affirmer*, lat. *affirmare*)

afirmatív, -ă *adj.* (și *adv.*) care afirmă ceva; pozitiv. ● *(log.;* despre judecăți) care enunță apartenența însușirii exprimate de predicat la obiectul exprimat de subiect. (<fr. *affirmatif*, lat. *affirmativus*)

afirmáție *s. f.* 1. enunț prin care se afirmă ceva. ● *(pl.)* cuvinte care exprimă o idee, o judecată etc. 2. *(log.)* judecată în care se

enunță existența unui anumit raport între subiect și predicat. — var. *afirmațiune* s. f. (<fr. *affirmation*, lat. *affirmatio*)

afirmațiúne *s. f.* v. afirmație.

afiș *s. n.* 1. înștiințare publică, tipărită, care se fixează sau se distribuie în anumite locuri pentru a anunța ceva. ○ ~ *teatral* = problemă enigmistică, asemănătoare cărții de vizită, bazată pe anagramă și prezentată sub forma unui afiș; *cap de* ~ = primul nume de pe afișul care anunță un spectacol; actor celebru. 2. gen de artă grafică cu funcție mobilizatoare, de informare, de reclamă etc. (<fr. *affiche*)

afișá *vb. I. tr.* 1. a lipi un afiș. ● a fi adus la cunoștința tuturor (printr-un afiș). 2. *(fig.)* a manifesta ostentativ o anumită atitudine; a se face remarcat dinadins. 3. *(tehn.)* a vizualiza o mărime măsurată sau rezultatul unui calcul. II. *refl.* a apărea, a se găsi în tovărășia cuiva pentru a produce senzație. — *afișáre* s. f. (<fr. *afficher*)

afișábil, -ă *adj.* care poate fi afișat. (<fr. *affichable*)

afișáj *s. n.* 1. afișare (1). 2. *(inform.)* mod de vizualizare a datelor și rezultatelor furnizate de un ordinator. ○ ~ *optic* = afișor (II). (<fr. *affichage*)

afișát *s. n.* afișare. (< *afișa*)

afișétă *s. f.* afiș mic. (<fr. *affichette*)

afișiér *s. n.* loc (special amenajat) pentru afișaj. (<fr. *affichier*)

afișíst, -ă *s. m. f.* artist care creează afișe publicitare. (<fr. *affichiste*)

afișór, -oáre I. *s. m. f.* cel care se ocupă de lipirea afișelor. II. *s. n.* dispozitiv pe care apar caractere alfanumerice comandate electric; afișaj optic. (<fr. *afficheur*)

afix *s. n.* 1. nume generic pentru prefixe, sufixe și infixe, care se adaugă rădăcinii cuvintelor pentru a le modifica sensul, funcția sau rolul; orice instrument gramatical având un asemenea rol. 2. *(mat.)* punct reprezentând un număr complex într-un sistem de coordonate rectangulare. (<fr. *affixe*, lat. *affixus* < *affigere*, a atașa)

afixál, -ă *adj.* referitor la afix; care servește ca afix. (<fr. *affixal*)

afixát, -ă *adj.* (despre cuvinte) format cu ajutorul unui afix. (<fr. *affixé*)

afixoíd *s. n. (rar)* element de compunere tematică; pseudoafix. (<fr. *affixoïde*)

aflictív, -ă *adj. (jur.;* despre pedepse) care lovește direct pe cel care suferă. (<fr. *aflictif*)

afliețiúne *s. f.* 1. durere mare. 2. pedeapsă directă. (<fr. *affliction*, lat. *afflictio* < *affligere*, a dobori)

aflogístic, -ă *adj.* (despre substanțe, corpuri) neinflamabil. (<fr. *aphlogistique*)

aflorimént *s. n.* loc unde rocile sau mineralele unui zăcământ din subsol apar la suprafața scoarței pământești, datorită eroziunii. (<fr. *affleurement*)

afluént *s. m.* apă curgătoare care se varsă într-un curs de apă mai mare. (<fr. *affluent*, lat. *affluens*)

afluénță *s. f.* 1. acces al apei superficiale sau subterane într-un râu, lac sau mare. 2. mulțime de oameni care se îndreaptă spre un anumit loc; îmbulzeală, mulțime, aflux. 3. cantitate mare, abundență; belșug. (<fr. *affluence*, lat. *affluentia*)

aflui *vb. intr.* 1. *(rar;* despre sânge) a se îngrămădi într-un punct al corpului. 2. a se deplasa convergent către un punct. ● *(fig.)* a se îmbulzi. — *afluíre* s. f. (<fr. *affluer*, lat. *affluere*, a curge)

aflúx *s. n.* 1. deplasare, afluență a unui fluid în direcția unui sistem de colectare. 2. afluență (2). ● acumulare a unui lichid într-o parte a corpului. (<fr. *afflux*, lat. *affluxus*)

afocál *adj.* (despre sisteme optice) format din două (grupuri de) lentile astfel așezate încît focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. (<fr. *afocal*)

afolát, -ă *adj. (rar)* înnebunit, ieșit din minți, care și-a pierdut cumpătul (de frică, de durere). (<fr. *affolé*)

afón, -ă *adj.* 1. (și *s. m. f.*) care suferă de afonie. ● care cîntă fals, care n-are voce sau simț muzical. 2. *consoană* ~*ă* (și *s. f.*) = consoană care se pronunță fără vibrarea coardelor vocale; consoană surdă. (<fr. *aphone*, cf. gr. *aphonos*, mut)

afonie *s. f.* 1. pierdere patologică a vocii. 2. *(fig.)* răgușeală. (<fr. *aphonie*)

afonizá *vb. refl.* a suferi fenomenul de afonizare. (<fr. *aphoniser*)

afonizáre *s. f.* fenomen fonetic constînd în pierderea vibrațiilor glotale la sunetele sonore; asurzire. (< *afoniza*)

aforísm *s. n.* cugetare, judecată care redă într-o formă concisă și expresivă un adevăr, o părere cu privire la viață; adagiu, maximă, sentință. (<fr. *aphorisme*, lat. *aphorismus*, gr. *aphorismos*)

aforístic, -ă *adj.* 1. în formă de aforism. 2. cu aforisme. (<fr. *aphoristique*)

a fortióri *loc. adv., adj. inv.* care se impune cu necesitate. ● *(log;* despre raționamente) care constă în trecerea de la o judecată la alta datorită faptului că în favoarea celei de-a doua judecăți există tot atîtea temeiuri sau chiar mai multe. (<lat. *a fortiori*, cu atît mai mult)

afótic, -ă *adj.* lipsit de lumină. (<fr. *aphotique*)

afotometríe *s. f.* indiferență a frunzelor (aciculare) față de direcția luminii. (<fr. *aphotométrie*)

afototropísm *s. n.* curbare a plantelor în direcția opusă luminii; fototropism negativ. (<fr. *aphototropisme*)

afrazíe *s. f.* tulburare de comunicare verbală constînd în dificultatea de a construi fraze. (<fr. *aphrasie*)

a frésco[1] *loc. adv.* (despre pictură murală) pictat pe zidul ud, proaspăt. (<it. *a fresco*)

afrésco[2] *s. m. (pict.)* frescă. (<it. *affresco*)

afretá *vb. tr.* a închiria o navă pentru transport de mărfuri; a navlosi. — *afretáre* s. f. (<fr. *affréter*)

africán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Africa. II. *adj.* care aparține Africii sau locuitorilor ei. ○ *artă* ~*ă* (sau *artă neagră*) = artă

care se manifestă mai ales în sculptura antropomorfă și animalieră, în țesături, orfevrărie și în obiectele de uz casnic. (<fr. *africain*, lat. *africanus*)

africanism *s. n.* particularitate a limbajului francez vorbit în Africa. (<fr. *africanisme*)

africanist, -ă *s. m. f.* africanolog. (<fr. *africaniste*)

africanistică *s. f.* africanologie. (<germ. *Afrikanistik*)

africanitáte *s. f.* 1. caracter specific culturii africane, ansamblu de trăsături comune diferitelor unități etnice africane. 2. lumea, civilizația africană. (<fr. *africanité*)

africanizá *vb. tr.* a da un caracter specific african. — *africanizáre* s. f. (<fr. *africaniser*)

africanológ, -ă *s. m. f.* specialist în africanologie; africanist. (< *africanologie*)

africanologíe *s. f.* disciplină care studiază limbile și civilizațiile africane; africanistică. (< *african* + *-logie*)

africantróp *s. m.* maimuță antropoidă fosilă aparținînd perioadei glaciare din Africa orientală, asemănătoare cu pitecantropul și sinantropul. (<fr. *africanthrope*)

africát, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se pronunță prin închiderea și deschiderea treptată a organului fonator, urmate de o constricție a acestuia. (<fr. *affriqué*, lat *affricatus*)

afrikáans *s. n.* limbă de origine olandeză, vorbită de afrikanderi. (<fr. *afrikaans*<cuv. ol.)

afrikánder *s. m.* 1. individ de origine albă olandeză din Africa de Sud, care se trage din buri. 2. rasă de taurine cu cocoașă, originară din Africa de Sud. (<fr., engl. *afrikander* < cuv. ol.)

AFRO[1]- *elem. comp.*, „african". (<engl. *afro-*)

áfro[2] *adj. inv.* (și *adv.*) (despre coafură) cu părul foarte încrețit, după modelul african. (<engl., fr. *afro*)

afroamerícan, -ă *adj.* de origine africană în societatea americană. (<fr. *afro-américain*)

afroamericanístică *s. f.* disciplină care studiază civilizația și cultura americană, rezultate în urma influențelor grupurilor etnice africane. (<*afro*[1]- + *americanistică*)

afro-asiátic, -ă *adj.* referitor la Africa și Asia, comun celor două continente. (<fr. *afro-asiatique*)

afroasiatístică *s. f.* disciplină care studiază civilizația și cultura popoarelor rezultate din amestecul băștinașilor cu unele populații venite din Asia și Africa și invers. (*afro*[1]- + *asiatistică*)

afrodiziác, -ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează apetitul sexual. (<fr. *aphrodisiaque*, cf. gr. *aphrodisiakos*, de dragoste)

afrodizíe *s. f.* exacerbare patologică a instinctului sexual. (<fr. *aphrodisie*, cf. *Afrodita*, zeița dragostei, la greci)

afrónt *s. n.* insultă, jignire adusă cuiva în public. (<fr. *affront*, it. *affronto*)

afrontá *vb. tr.* 1. a se opune cu curaj cuiva sau la ceva; a înfrunta, a brava, a sfida. 2. a apropia prin operație buzele unei plăgi pentru o bună cicatrizare. — *afrontáre* s. f. (<fr. *affronter*)

afrontát, -ă *adj.* (despre motive iconografice) reprezentat prin două animale dispuse față în față. (<fr. *affronté*)

áftă *s. f.* ulcerație superficială, dureroasă, localizată pe mucoasa bucală. (<fr. *aphte*, gr. *aphte* < *aptein*, a arde)

after-beat/áftăr-bit/ *s. n. (muz.)* denumire a timpilor pari sau „slabi"; contratimp; *(p. ext.)* accentuarea timpului par. (<engl. *after-beat*)

after hours/áftăr auărs/ *s. n.* reuniune amicală după orele de activitate cotidiană, folosită mai ales ca prilej de a cînta muzică în ansamblu. v. j a m - s e s s i o n. (<engl. *after hours*, după program)

afterpíc *s. n.* compartimentul cel mai apropiat de pupă al unei nave. (<engl. *afterpeak*)

aftoíd, -ă *adj.* cu aspect de aftă. (<fr. *aphtoïde*)

aftós, -oásă *adj.* care produce afte, cu afte. ○ *febră ~oasă* = boală caracteristică vitelor cornute, transmisibilă și omului, care se manifestă prin febră urmată de o erupție pe mucoasa gurii și între unghii; *stomatită ~oasă* = erupție veziculară pe mucoasa bucală, care lasă ulcerații superficiale. (<fr. *aphteux*)

aftóză *s. f.* boală infecțioasă generală, datorată unui ultravirus, care se manifestă prin leziuni veziculo-ulceroase de tipul aftelor, cu debut brusc și adesea febril. (<fr. *aphtose*)

afuíre *s. f.* dislocare și spălare de către curentul apei a aluviunilor din jurul unei nave scufundate sau al fundației unei construcții de pe fundul apelor curgătoare. (după fr. *affouillement*)

afureá *vb. tr.* a ancora o navă cu ajutorul a două ancore. — *afureáre* s. f. (<it. *afforcare*)

afúreă *s. f.* ansamblu de manevre și cabluri folosite pentru afurcare. (< *afurca*)

afuzlúne *s. f.* stropire, aspersiune folosită ca mijloc terapeutic. (<fr. *affusion*, lat. *affusio*)

agabarític, -ă *adj.* care depășește un gabarit standard. (<*a*[1]- + *gabaritic*)

agalactíe *s. f.* absență a secreției de lapte după naștere. ○ *~ contagioasă* = boală epizootică la oi și la capre, care se manifestă prin încetarea secreției de lapte și prin leziuni la ochi și la articulații. (<fr. *agalactie*)

agám, -ă *adj. (biol.)* capabil a se înmulți fără fecundație; asexuat. (<fr. *agame*)

agamaglobulinemíe *s. f.* lipsa gamaglobulinelor din sînge. (<fr. *agammaglobulinémie*)

agamét *s. m.* element de reproducere asexuat. (<fr. *agamète*)

agametángiu *s. n.* corp de fructificație în care se dezvoltă agameții. (<fr. *agamétange*)

agámi *s. m.* pasăre amazoniană de mărimea unui fazan, care poate fi dresată și dă alarma prin strigătul său; pasăre-trompetă. (<fr. *agami* < cuv. caraib)

agámic, -ă *adj.* (despre organisme vegetale) 1. care nu produce gameți. 2. rezultat pe cale asexuată; partenogenetic. (<fr. *agamique*)

agamíe *s. f.* 1. tip de înmulțire asexuată care nu implică un proces de fecundație. 2. lipsă a unui regim juridic privind căsătoria în societatea primitivă. (<fr. *agamie*)

agamocít *s. n.* celulă reproducătoare asexuată. (<fr. *agamocyte*)

agamogenéză *s. f. (biol.)* reproducere asexuată; agamogonie. (<fr. *agamogenèse*)

agamogonie *s. f.* agamogeneză. (<germ. *Agamogonie*, engl. *agamogony*)

agamónt *s. m. (biol.)* individ format pe cale asexuată. (<fr. *agamonte*)

agamospéce *s. f. (biol.)* specie care se reproduce asexuat. (<fr. *agamospecies*)

agamospermíe *s. f.* formare a seminţelor fără fecundaţie. (<fr. *agamospermie*)

agamospór *s. m.* celulă reproducătoare rezultată pe cale asexuată. (<fr. *agamospore*)

agamotróp, -ă *adj.* care nu prezintă mişcări de atracţie reciproce între gameţii conjugaţi. (<fr. *agamotrope*)

agápă *s. f.* 1. masă comună la primii creştini. 2. masă prietenească, colegială. (<fr., lat. *agape*, cf. gr. *agape*, iubire)

agar-agár *s. n.* substanţă gelatinoasă extrasă din unele alge roşii marine, folosită la prepararea unor medicamente, ca mediu de cultură în bacteriologie, în industria alimentară şi textilă etc.; geloză. (<fr. *agar-agar* < cuv. malaiez)

agáric *s. m.* denumire generică pentru toate ciupercile bazidiomicete prevăzute cu lamele sporifere dispuse radiar. (<fr. *agaric*, lat. *agaricum*)

agaricacée *s.f. pl.* familie de ciuperci bazidiomicete, având pălăria prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele dispuse radial. (< fr. *agaricacées*, cf. lat. *agaricum*, gr. *agarikon*, ciupercă)

agasá *vb. tr.* a enerva, a irita, a aţiţa; a plictisi, a indispune. — *agasáre* s. f. (<fr. *agacer*)

agasánt, -ă *adj.* care agasează; enervant, iritant; plictisitor. (<fr. *agaçant*)

agastríe *s. f.* lipsă a stomacului, ca urmare a rezecţiei totale. (<fr. *agastrie*)

agát *s. n.* varietate de silice, foarte dură, de diferite culori, formată din benzi paralele de calcedonie, cuarţ şi ametist, folosită ca piatră semipreţioasă. — var. *agată* s. f. (<fr. *agate*, cf. *Akhates*, râu în Sicilia, lângă care a fost găsită această piatră)

agátă *s. f.* v. a g a t.

agáte *s. f. pl. (poligr.)* litere tipografice a căror floare corespunde unei litere de şase punctе. (<fr. *agate*)

agatín, -ă *adj.* care are aparenţa agatului, ca agatul. (<fr. *agatin*)

agavacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate având ca tip agava. (<fr. *agavacées*)

agávă *s. f.* plantă ornamentală originară din Mexic, din ale cărei frunze se extrag fibre textile. (<fr. *agave*, cf. gr. *agaye*, admirabilă)

agéndă *s. f.* 1. carnet pe care sînt însemnate zilele, folosit pentru diferite notiţe referitoare la anumite date, acţiuni etc. 2. ordine de zi. (<fr., lat. *agenda*)

agenézic, -ă *adj.* referitor la agenezie. (<fr. *agénésique*)

agenezíe *s. f.* 1. absenţă, nedezvoltare a glandelor genitale. 2. incapacitate de reproducere biologică, sterilitate. 3. dezvoltare embrionară insuficientă. (< fr. *agénésie*)

agenitalísm *s. f.* absenţă a secreţiei interne a glandelor sexuale. (<fr. *agénitalisme*)

agenosomíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a organelor sexuale. (<fr. *agénosomie*)

agenozóm *s. m.* monstru la care organele genitale şi urinare lipsesc sau sînt rudimentare. (<fr. *agénosome*)

agént, -ă I. *s. m. f.* reprezentant al unui stat, al unei instituţii, întreprinderi etc. care îndeplineşte anumite însărcinări. ○ ~ *diplomatic* = reprezentant al unui stat în alt stat în relaţiile politice cu acesta; ~ *economic* = persoană fizică sau juridică care participă la viaţa economică a unei societăţi comerciale; ~ *secret* = cel care îndeplineşte o misiune secretă de informare; spion; ~ *de circulaţie* = (sub)ofiţer de poliţie însărcinat cu îndrumarea, supravegherea şi controlul circulaţiei pe drumurile publice. II. *s. m.* factor activ ce determină un anumit proces fizic, chimic etc. ○ ~ *patogen* = microorganism (microb, virus etc.) care, pătruns într-un organism animal sau vegetal, determină apariţia unui proces patologic; *nume de* ~ = substantiv sau adjectiv care indică autorul real al acţiunii unui verb; *complement de* ~ = subiectul logic al acţiunii unui verb pasiv; *propoziţie completivă de* ~ = propoziţie subordonată care arată de cine este făcută acţiunea exprimată printr-un verb pasiv. (<fr. *agent*, lat. *agens* < *agere*, a acţiona)

agentúră *s. f.* 1. serviciu de informare, de spionaj aflat în slujba unui stat străin, a unor grupuri financiare sau politice străine. 2. casă de afaceri condusă de un agent (1); afacerile efectuate; agenţie. (< germ. *Agentur*)

agenţie *s. f.* reprezentanţă a unei instituţii sau întreprinderi. v. f i l i a l ă, s u c u r s a l ă. ○ ~ *telegrafică* (sau *de presă*) = instituţie specializată care primeşte şi transmite presei ştiri şi informaţii; ~ *de bilete* = birou unde se vînd bilete pentru spectacole, concerte etc.; ~ *de voiaj* = birou unde se vînd cu anticipaţie bilete de călătorie. (<it. *agenzia*)

agerazíe *s. f.* aparenţă tinerească la o persoană în vîrstă. (<fr. *agérasie*)

agéstru *s. n.* con de dejecţie. (< fr. *agestre*)

ageuzíe *s. f.* pierdere patologică a simţului gustativ. (<fr. *ageusie*, cf. gr. *geusis*, gust)

agfacolór *adj. inv. procedeu* ~ = procedeu de fotografiere sau de cinematografiere a unei imagini colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile fundamentale. (<*Agfacolor*, n. com. germ.)

ágger *s. n.* terasament de pămînt, pietre sau arbori care protejează zidul de incintă al castrelor romane. (< lat. *agger*)

aggiornaménto *s. n.* 1. politică a bisericii romano-catolice de readaptare a doctrinei tradiţionale a catolicismului la condiţiile şi cerinţele omului şi societăţii contemporane. 2. *(p. ext.)* adaptare la progres. (<it. *aggiornamento*)

agiáto *adv. (muz.)* rar şi liniştit. (<it. *agiato*)

agil, -ă *adj.* 1. sprinten, vioi, suplu. 2. îndemînatic, dibaci, priceput. (<fr. *agile*, lat. *agilis*)

ágile *adv. (muz.)* cu agilitate. (<it. *agile*)

agilitáte *s.f.* calitatea de a fi agil; sprinteneală, vioiciune, supleţe. (<fr. *agilité*, lat. *agilitas*)

ágio *s. n.* diferenţă în plus pe care o poate înregistra cursul (preţul) pieţei al unei monede sau al unei hîrtii de valoare peste valoarea nominală; cîştig rezultat din asemenea diferenţă. (<it. *aggio*, fr. *agio*)

a glórno *loc. adv.* (iluminat) ca ziua. (< it. *a giorno*)

agiotá *vb. intr.* a specula (la bursă) asupra valorilor sau mărfurilor cu preţ variabil. (<fr. *agioter*)

agiotáj *s.n.* faptul de a agiota. (<fr. *agiotage*)

agiotór *s. m.* agent de bursă. (<fr. *agioteur*)

agitá *vb.* I. *tr.* 1. a clătina, a flutura. 2. a aţiţa, a instiga la revoltă; a scormoni. ● a discuta, a produce vîlvă în public (cu privire la o anumită chestiune). II. *refl. (fam.)* a se frămînta. ● a se zbuciuma, a fi neliniştit. — *agitáre* s. f. (<fr. */s'/agiter*, lat. *agitare* < *agere*, a face)

agitát, -ă *adj.* care se agită; (despre oameni) neastîmpărat, neliniştit. ● *(fig.)* tulburat, nervos. ● (despre o epocă, despre viaţă etc.) frămîntat, tumultuos. (< *agita*)

agitáto *adv. (muz.)* agitat. (<it. *agitato*)

agitatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care îndeplineşte sarcini de agitaţie politică, de lămurire, de mobilizare a maselor. ● organ, mijloc de agitaţie. II. *s. n.* 1. dispozitiv mecanic servind la amestecarea lichidelor sau la activarea transmiterii de căldură. 2. dispozitiv servind la punerea în mişcare a granulelor unui material pentru a ieşi mai uşor printr-un orificiu. (<fr. *agitateur*, /I/ rus. *aghitator*)

agitatórie, -ă *adj.* de agitaţie. (<germ. *agitatorisch*)

agitáţie *s. f.* 1. mişcare prelungită (în sensuri diferite); clătinare, fluturare. 2. stare de nelinişte, de tulburare, de enervare. ● tumult, zarvă, răscoală. 3. activitate sistematică de înrîurire politică, orală sau scrisă, în scopul întăririi continue a legăturii cu masele, al educării lor politice şi al mobilizării lor. ○ *punct de* ~ = centru în care un grup de agitatori duc muncă de lămurire cu cetăţenii în unele probleme de actualitate. — var. *agitaţiune* s. f. (<fr. *agitation*, lat. *agitatio*, /3/ rus. *aghitaţiia*)

agitaţiúne *s. f.* v. agitaţie.

aglandulár, -ă *adj.* lipsit de glande. (*a*[1]-) + *glandular*)

aglobulíe *s. f.* scădere a numărului globulelor roşii din sînge. (<fr. *aglobulie*)

aglomerá *vb.* I. *refl.* a se aduna laolaltă (în număr mare); a se îngrămădi; a se concentra. ● (despre oraşe etc.) a se suprapopula. II. *tr.* a lega între ele părţile componente ale unui material. — *aglomeráre* s. f. (<fr. */s'/agglomérer*, lat. *agglomerare*)

aglomeránt *s. m.* substanţă care leagă între ele particulele unor materiale oarecare. v. liant. (<fr. *agglomérant*)

aglomerát, -ă I. *adj.* îngrămădit, adunat, suprapopulat. II. *s. n.* corp rezultat din aglomerarea, naturală sau artificială, a unor materiale mărunte. ● îngrămădire de materiale vulcanice. ● produs obţinut prin aglomerarea minereurilor. (<*aglomera*,/II/ germ. *Agglomerat*)

aglomerátor *s. n.* instalaţie, maşină pentru aglomerarea minereurilor. (< fr. *agglomérateur*)

aglomeráţie *s. f.* 1. îngrămădire de oameni, îmbulzeală. 2. aşezare omenească. — var. *aglomeraţiune* s. f. (<fr. *agglomération*)

aglomeraţiúne *s. f.* v. aglomeraţie.

aglosíe *s. f.* absenţă congenitală a limbii. (<fr. *aglosie*)

aglosostomíe *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin lipsa limbii şi a deschizăturii orale. (<engl. *aglossostomia*)

aglutiná *vb. refl.* a se uni, a se lipi strîns. (<fr. */s'/agglutiner*, lat. *agglutinare*)

aglutinánt, -ă I. *adj.* care aglutinează. ○ *limbă* ~*ă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă cu ajutorul afixelor ataşate la rădăcina cuvîntului. II. *s. m.* anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organism. III. *s. n.* 1. substanţă care are proprietatea de a coagula coloizii. 2. material de legătură între agregate (2). (<fr. *agglutinant*)

aglutináre *s. f.* 1. acţiunea de a se aglutina; alipire. 2. aglomerare a bacteriilor, a hematiilor şi a altor celule prin alipire. 3. *(lingv.)* alipire a unei particule sau a unui afix la un cuvînt ori a unui cuvînt la alt cuvînt. 4. a uni imagini sau elemente ale acestora, formînd o imagine nouă. (< *aglutina*)

aglutiníbă *s. f.* anticorp care se formează în sistemul reticular şi limfocitar în momentul pătrunderii unui antigen. (<fr. *agglutinine*)

aglutinogén *s. m.* substanţă proteică din compoziţia microbilor şi a globulelor roşii care, introdusă în organism, produce aglutinina. (<fr. *agglutinogène*)

aglutinoscóp *s. n.* aparat pentru observarea fenomenului de aglutinare a bacteriilor sau a unor componenţi celulari, sub influenţa aglutininei din serul sangvin. (<engl. *agglutinoscope*)

agmatologíe *s. f.* ramură a chirurgiei care studiază fracturile. (cf. gr. *agma*, *-tos*, fragment)

agnát, -ă *s. m. f. (jur.)* rudă în linie paternă. (<fr. *agnat*, lat. *agnatus*)

agnáte *s. f. pl.* subîncrengătură de cordate primitive, acvatice, fără fălci şi dinţi osoşi; agnatostomi. (<fr. *agnathes*)

agnátic, -ă *adj.* referitor la agnaţi, propriu agnaţilor. ○ *(ist.) normă* ~*ă* = normă potrivit căreia demnităţile dinastice (nefiind o proprietate personală, ci aparţinînd comunităţii familiale) nu reveneau moştenitorilor direcţi, ci numai rudelor masculine celor mai în vîrstă. (<fr. *agnatique*)

agnatíe *s. f.* absenţa congenitală a maxilarului inferior. (<fr. *agnathie*)

agnatostómi *s. m. pl.* agnate. (<germ. *Agnathostomen*)

agnaţiúne *s. f.* legătură de rudenie civilă în opoziţie cu înrudirea naturală *(cognaţiune)*. (<fr. *agnation*, lat. *agnatio*)

agnómen *s. n.* poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite; supranume. (<lat. *agnomen*)

agnóstic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al agnosticismului. (<fr. *agnostique*)

agnosticism *s. n.* concepție gnoseologică care neagă posibilitatea cunoașterii obiective a lumii, a esenței fenomenelor. (<fr. *agnosticisme*, cf. gr. *agnostos*, ignorant)

agnozíe *s. f.* 1. (la Socrate) mărturisire a neștiinței; simularea ignoranței. 2. tulburare manifestată prin pierderea capacității de a recunoaște obiectele, persoanele, locurile etc. (<fr. *agnosie*, cf. gr. *gnosis*, cunoaștere)

-agóg, -agogíe *elem. comp.* „care conduce", „care provoacă". (<fr. *-agogue, -agogie*, cf. gr. *agogos*)

agógic, -ă I. *adj.* referitor la agogică. II. *s. f.* 1. totalitatea modificărilor de tempo în procesul interpretării muzicale. 2. disciplină muzicologică care studiază nuanțarea mișcării. (<germ. *aggogisch*, /II/ germ. *Agogik*)

-agogíe v. -a g o g.

agonadál, -ă *adj.* lipsit de gonade. (< *a-*[1] + *gonadă* + *-al*)

agonadísm *s. n.* (*biol.*) lipsa congenitală a gonadelor. (<engl. *agonadism*)

agonál, -ă *adj.* referitor la agonale. (<engl., germ. *agonal*)

agonále *s. f. pl.* 1. întreceri atletice la vechii greci. 2. serbări romane în cinstea zeului Ianus. (<lat. *agonalia*)

agónă *s. f.* linie care unește punctele de pe glob cu declinație magnetică zero; curbă agonică. (<fr. *agone*, cf. gr. *gonia*, unghi)

agónic[1], **-ă** *adj.* referitor la agonie; care este în agonie. (<germ. *agonisch*)

agónic[2], **-ă** *adj. curbă ~ă* = agonă. (<fr. *agonique*)

agoníe *s. f.* 1. stare patologică foarte gravă a organismului, care precedă moartea. v. c o m ă. 2. *(fig.)* decădere, declin. (<fr. *agonie*, gr. *agonia*, luptă)

agoníst[1] *s. m.* (la vechii greci) concurent la jocurile atletice. (<germ. *Agonist*, gr. *agonistes*)

agoníst[2], **-ă** I. *adj., s. m.* (mușchi) care produce o anumită mișcare. II. *adj., s. n.* (substanță, agent) lipsit de activitate intrinsecă, care blochează receptorii. (<fr. *agoniste*)

agonístic, -ă I. *adj.* 1. referitor la lupte; atletic. 2. *(fil.)* referitor la lupta de idei. II. *s. f.* parte a gimnasticii la vechii greci care cuprindea luptele atletice. (<fr. *agonistique*)

agonizá *vb. intr.* 1. a fi în agonie. 2. *(fig.)* a fi în declin. — *agonizáre* s. f. (<fr. *agoniser*)

agonizánt, -ă *adj.* care agonizează; muribund. (<fr. *agonisant*)

agonotesíe *s. f.* conducere a întrecerilor atletice la vechii greci. (<gr. *agonothesia*)

agonotét *s. m.* personaj care prezida întrecerile atletice la grecii antici. (<gr. *agonothetes*)

agorá *s. f.* piață publică a orașelor grecești antice în care se concentrau viața civică și negoțul; *(p. ext.)* adunare populară ținută în această piață. (<fr., gr. *agora*)

agorafób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de agorafobie. (<fr. *agoraphobe*)

agorafobíe *s. f.* teamă patologică de spații largi, deschise, piețe etc. (<fr. *agoraphobie*)

agoranóm *s. m.* *(ant.)* magistrat grec însărcinat cu controlul pieței, al activității economice a orașului. (<fr. *agoranome*, gr. *agoranomos*)

-agoríe *elem. comp.* „prezentare", „redare". (<fr. *-agorie*, cf. gr. *agoreucin*, a vorbi)

agorót *s. m.* monedă divizionară a Israelului valorînd a suta parte dintr-un shekel. (<fr. *agorot*)

agradáre *s. f.* proces de înălțare a albiei unui rîu prin depuneri de aluviuni; ridicare a suprafeței reliefului prin depuneri de materiale noi. (după engl. *aggradation*)

agrafă *s. f.* 1. piesă mică de tablă sau de sîrmă folosită pentru fixare, pentru prindere; *(spec.)* obiect cu care se prinde sau se fixează o haină, părul, o incizie, o hîrtie etc. 2. piesă de solidarizare a armăturilor la betonul armat. 3. *(arhit.)* ornament în formă de consolă în capătul unui arc. (<fr. *agrafe*, germ. *Agraffe*)

agrafíe *s. f.* afecțiune patologică manifestată prin pierderea capacității de redare a ideilor prin scris. (<fr. *agraphie*)

agramát, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care face greșeli elementare de gramatică; *(p. ext.)* ignorant, incult. II. *adj.* (despre texte) care conține greșeli de exprimare și de ortografie. (<lat., gr. *agrammatos*)

agramatícal, -ă *adj.* (despre un cuvînt, o frază) care nu respectă principiile gramaticalității. (<fr. *agrammatical*)

agramaticalitáte *s. f.* caracterul unui enunț agramatical. (<fr. *agrammaticalité*)

agramatísm *s. n.* 1. necunoaștere a vorbirii și a scrierii corecte; *(p. ext.)* incultură, ignoranță. 2. pierdere a capacității de a exprima cuvintele în propoziții și fraze. (<fr. *agrammatisme*)

agranulocít *s. n.* leucocită negranulată. (<fr. *agranulocyte*)

agranulocitár, -ă *adj.* referitor la agranulocite. (<fr. *agranulocytaire*)

agranulocitóză *s. f.* boală gravă provocată de dispariția sau scăderea numărului de granulocite din sînge. (<fr. *agranulocytose*)

agrár, -ă *adj.* referitor la proprietatea funciară; agrarian, agricol. ○ *reformă ~ă* = reformă a relațiilor de proprietate asupra pămîntului; reformă prin care marile latifundii sînt expropriate. ● în care predomină agricultura. (<fr. *agraire*, lat. *agrarius* <. *ager*, cîmp)

agrarián, -ă I. *adj.* agrar. ○ *partid ~* = partid care își propune să apere interesele agricultorilor. II. *s. m. f.* 1. *(rar)* muncitor agricol; agricultor. 2. partizan al agrarianismului. (<fr. *agrarien*)

agrarianísm *s. n.* sistem care preconizează menținerea agriculturii ca principală ramură a economiei; orientare în gîndirea economică care acordă prioritate dezvoltării agriculturii. (<fr. *agrarianisme*)

agravá *vb. refl., tr.* a (se) înrăutăți. ● a (se) amplifica, a (se) mări. — *agraváre* s. f. (<fr. */s'/aggraver*, lat. *aggravare*)

agravánt, -ă *adj.* care agravează. ○ *(jur.) circumstanțe ~e* = împrejurări care măresc răspunderea penală a unui acuzat. (<fr. *aggravant*, lat. *aggravans)*

agreá *vb. tr.* 1. a primi favorabil; a simpatiza. 2. *(dipl.)* a accepta un reprezentant diplomatic. (<fr. *agréer)*

agreábil, -ă I. *adj.* 1. plăcut; distractiv. 2. (despre oameni) care place, simpatic. II. *s. n.* categorie estetică desemnînd, în general, ceea ce este plăcut la nivelul senzației. (<fr. *agréable)*

agregá *vb. refl.* (despre elemente) a se uni într-un tot, a se alipi. (<fr. */s'/agréger*, lat. *aggregare)*

agregáre *s. f.* faptul de a se agrega; agregație. ○ *stare de ~* = fiecare dintre cele trei stări de consistență sub care se poate prezenta materia. (< *agrega)*

agregát[1] *s. n.* 1. ansamblu de lucruri aflate într-o conexiune spațio-temporală accidentală. ○ *(ec.) ~ monetar* = parte constitutivă a masei (semi)monetare dintr-o țară cu economie de piață, a lichidităților de plată în totalitatea lor. 2. grup de mașini care lucrează în același timp ca un tot unitar pentru realizarea unei anumite operații tehnice. 3. material inert (pietriș, nisip etc.) care se amestecă cu cimentul și cu apa la prepararea betonului, mortarului, la anrocamente etc. 4. component elementar al structurii solului, rezultat prin lipirea particulelor primare din sol. ○ *~ mineral* = concreștere de minerale în diferite formații naturale. 5. îngrămădire de organe pe o suprafață mică la plante. (<rus. *agregat, /3/* fr. *agrégat)*

agregát[2] *s. m. ~universitar* = (în unele țări) titlu universitar conferit prin concurs colaboratorului, asociat la catedră unui profesor, autorizat să țină lecții din cursul acestuia. ● (în învățămîntul secundar francez) profesor suplinitor. (după fr. *agrégé)*

agregáție *s. f.* 1. agregare. 2. (în unele țări) concurs pentru postul de profesor agregat. — var. *agregațiune* s. f. (<fr. *agrégation*, lat. *aggregatio)*

agregațiúne *s. f.* v. agregație.

agreméntsn. 1. plăcere, distracție, divertisment. 2. *(jur.)* consimțămînt, încuviințare, aprobare; *(dipl.)* acord internațional între părți în scopul reglementării raporturilor juridice; încuviințare dată de guvernul unui stat la numirea reprezentanților diplomatici ai altui stat. (<fr. *agrément)*

agrementá *vb. tr. (rar)* a da culoare, relief, a înfrumuseța prin adăugarea unui accesoriu plăcut. — *agrementáre* s. f. (<fr. *agrémenter)*

agrementál, -ă *adj.* de agrement. (< *agrement* + *-al)*

agresá *vb. tr.* a ataca, a comite o agresiune; a agresiona. — *agresáre* s. f. (<fr. *agresser)*

agresioná *vb. tr.* a agresa. — *agresionáre* s. f. (< *(agresi/une/)* + *-ona)*

agresiúne *s. f.* 1. atac brutal neprovocat împotriva cuiva. ● folosire a forței armate de către un stat sau o coaliție de state împotriva suveranității, integrității teritoriale și independenței politice a unui alt stat (sau altor state). 2. atac asupra persoanelor sau bunurilor cu scopul de a produce vătămări ori suprimarea vieții, distrugerea sau degradarea bunurilor. 3. acțiune exterioară care primejduiește echilibrul și integritatea unui sistem viu. v. stres. (<fr. *agression*, lat. *aggressio)*

agresív, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) care săvîrșește o agresiune; provocator; irascibil, certăreț. 2. (despre substanțe) care atacă chimic corpurile cu care vine în contact. (<fr. *agressif)*

agresivitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi agresiv. 2. *(psih.)* comportament ostil, destructiv al unui individ avînd un „caracter rău". ● însușire a unor agenți patogeni de a ataca plantele. ● ostilitate a animalelor manifestată față de semenii lor sau de indivizii altor specii. 3. proprietate a apelor naturale de a ataca, prin acțiune chimică, construcțiile sau a unei ploi torențiale de a produce degradarea solului. (<fr. *agressivité)*

agresologíe *s. f.* studiu al șocurilor de origine exogenă sau endogenă, traumatică, fizică, chimică, infecțioasă sau neuropsihică și al reacțiilor organismului în fața acestora. (<fr., engl. *agressologie)*

agresór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care săvîrșește o agresiune. (<fr. *agresseur*, lat. *aggressor* < *agredi*, a ataca)

agrést, -ă I. *adj.* 1. cîmpenesc, rustic. 2. grosolan. II. *s. f.* tip de savană împădurită, xerofitică; în partea umedă a caatingăi. (<lat. *agrestis*, fr. *agreste)*

AGRI- v. agro-.

agrícol, -ă *adj.* 1. referitor la agricultură; folosit în agricultură; obținut în agricultură. 2. care se ocupă de agricultură. 3. agrar. (<fr. *agricole)*

agricultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu agricultura. (<fr. *agriculteur*, lat. *agricultor)*

agricultúră *s. f.* ramură a producției materiale incluzînd operațiile și metodele de cultivare a pămîntului și creșterea vitelor. (<fr. *agriculture*, lat. *agricultura)*

agrienergíe *s. f.* energie extrasă din plante. (după engl. *energy-farming)*

agrimensór *s. m.* specialist în agrimensură. (<it. *agrimensore)*

agrimensúră *s. f.* tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. (<lat., it. *agrimensura)*

AGRIO- *elem. comp.* „sălbatic, rustic, necultivat". (<fr. *agrio-*, cf. gr. *agrios)*

agriologíe *s. f.* disciplină care studiază obiceiurile omului primitiv. (<*agrio-* + *-logie)*

agrionídе *s. f. pl.* familie de libelule zigoptere avînd ca tip libelula albastră. (<fr. *agrionidés)*

agriotímie *s. f.* tendință patologică de a comite acte de nebunie furioasă. (<fr. *agriothymie)*

agriotíp *s. n. (biol.)* 1. tip ancestral al unei specii. 2. tipul cel mai frecvent dintr-o populație. (<fr. *agriotype)*

agripnie *s. f.* insomnie. (<fr. *agripnie*)

AGRO-/AGRI- *elem. comp.* „agricol, agricultură". (<fr. *agro-*, *agri-*, cf. lat. *ager*, *agri*, gr. *agros*, ogor)

agroalimentár, -ă *adj* (despre produse) provenit din agricultură. (<fr. *agro-alimentaire*)

agroameliorativ, -ă *adj.* referitor la ameliorarea unor soluri agricole. (<fr. *agro-amélioratif*)

agrobiocenóză *s. f.* biocenoză a organismelor vegetale și animale din terenurile de cultură; agrocenoză. (<fr. *agrobiocénose*)

agrobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în agrobiologie. (<rus. *agrobiolog*)

agrobiológic, -ă *adj.* referitor la agrobiologie. (<germ. *agrobiologisch*)

agrobiologíe *s. f.* știință care studiază cultura plantelor și creșterea animalelor prin prisma biologiei. (<germ. *Agrobiologie*, rus. *agrobiologhiia*)

agrobotánică *s. f.* studiul plantelor agricole; botanică agricolă. (<fr. *agrobotanique*)

agrocenóză *s. f.* agrobiocenoză. (<fr. *agrocénose*)

agrochímic, -ă *adj.* referitor la agrochimie. (<fr. *agrochimique*)

agrochímie *s. f.* știință care studiază interacțiunile dintre substanțele chimice, microorganisme și plantele superioare. (<fr. *agrochimie*)

agrochimíst, -ă *s. m. f.* specialist în agrochimie. (<fr. *agrochimiste*)

agroclimatologíe *s. f.* ramură a climatologiei care studiază clima ca factor al producției agricole. (<*agro-* + *climatologie*)

agroecologíe *s. f.* ramură a ecologiei care studiază influența factorilor de mediu abiotici asupra creșterii și productivității plantelor de cultură; ecologie agrară. (<*agro-* + *ecologie*)

agroecosistém *s. n.* ecosistem agricol. (< *agro-* + *ecosistem*)

agroecotíp *s. n.* ecotip dezvoltat într-un mediu special, în ecosistemele agricole. (<*agro-* + *ecotip*)

agroenciclopedíe *s. f.* emisiune la radio și la televiziune de știință și practică agricolă. (<*agro-* + *enciclopedie*)

agrofíl, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe terenuri cultivate. (<fr. *agrophile*)

agrofíte *s. f. pl.* plante de cultură. (< lat. *agrophytae*)

agrofitocenóză *s. f.* fitogenoză formată în terenurile cultivate. (<fr. *agrophytocénose*)

agrofizícă *s. f.* știință care studiază metodele fizice de cercetare a condițiilor în care se dezvoltă plantele, procesele fizice ce au loc în plante etc. (<germ. *Agrophysik*)

agrofónd *s. n.* ansamblu de procedee agrotehnice pentru fertilizarea unui teren experimental. (<rus. *agrofond*)

agrogeológ, -ă *s. m. f.* specialist în agrogeologie. (<fr. *agrogéologue*)

agrogeológic, -ă *adj.* referitor la agrogeologie. (<fr. *agrogéologique*)

agrogeologíe *s. f.* pedologie[1]. (<fr. *agrogéologie*)

agrografíe *s. f.* descriere sistematică a terenurilor cultivate. (<*agro-* + *-grafie*[2])

agroindustriál, -ă *adj.* referitor la producția agricolă industrializată. (<fr. *agroindustriel*)

agrológic, -ă *adj.* referitor la agrologie. (<fr. *agrologique*)

agrologíe *s. f.* agrotehnică (II, 1). (<fr. *agrologie*)

agromanie *s. f.* impuls morbid de a trăi în solitudine, în afara orașului, de a se retrage la țară. (<engl. *agromania*)

agrometeorológ, -ă *s. m. f.* specialist în agrometeorologie. (<fr. *agrométéorologue*)

agrometeorológic, -ă *adj.* referitor la agrometeorologie. (<fr. *agrométéorologique*)

agrometeorologíe *s. f.* știință care studiază rolul condițiilor meteorologice în dezvoltarea plantelor de cultură. (<fr. *agrométéorologie*)

agrominím *s. n.* totalitatea lucrărilor agronomice minime fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu în scopul creșterii producției agricole. (<rus. *agrominimum*)

agronóm, -ă *s. m. f.* specialist în agronomie. (<fr. *agronome*)

agronometríe *s. f.* știința măsurării puterii productive a solului. (<fr. *agronométrie*)

agronómic, -ă *adj.* referitor la agronomie. (<fr. *agronomique*)

agronomíe *s. f.* știință care studiază metodele și tehnicile cultivării plantelor, precum și ale creșterii animalelor. (<fr. *agronomie*)

agropedologíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu aplicarea metodelor de sporire continuă a fertilității solurilor. (<fr. *agropédologie*)

agrosilvíc, -ă *adj.* referitor la silvicultură și agricultură. (<*agro-*+*silvic*)

AGROSTO- *elem. comp.* „iarbă, pășune"; „graminee". (<fr. *agrosto-*, cf. gr. *agrostes*)

agrostografíe *s. f.* studiu și descriere sistematică a gramineelor. (<fr. *agrostographie*)

agrostologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază pășunile; graminologie. (<germ. *Agrostologie*)

agrotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la agrotehnică. II. *s. f.* 1. știință care studiază modul în care omul poate interveni în corelația dintre factorii de vegetație, sol și plantele cultivate; agrologie. 2. totalitatea procedeelor tehnice de cultivare a unei plante. (<fr. *agrotechnique*, /II/ rus. *agrotehnika*)

agrotehnicián, -ă *s. m. f.* specialist în agrotehnică. (<*agrotehnică*+*-ian*)

agroterásă *s. f.* terasă antropogenă amenajată pentru pomicultură și viticultură. (<rus. *agroterrasa*)

agrotíp *s. n.* tip de soiuri la plantele cultivate. (<fr. *agrotype*)

agrozoocenóză *s. f.* biocenoză a faunei agricole. (<fr. *agrozoocénose*)

agrozootéhnic, -ă I. *adj.* referitor la agrozootehnică. II. *s. f.* agrozootehnie. (după rus. *agrozootehniceskii*, /II/ *agrozootehnika*)

agrozootehnicián, -ă *s. m. f.* specialist în agrozootehnică. (<*agrozootehnică*+*-ian*)

agrozootehníe *s. f.* tehnică a cultivării plantelor furajere și a creșterii animalelor; agrozootehnică. (<fr. *agrozootechnie*)

agrúme *s. f. pl.* denumire generică pentru fructele citrice. (<fr. *agrumes*)

agúti *s. m.* animal rozător de mărimea unui iepure, cu blana aurie, din bazinul Amazonului. (<sp. *aguti* < cuv. tupi-guarani)

ahasvéric, -ă *adj.* veşnic rătăcitor. (<germ. *ahasverisch*, cf. *Ahasverus*, personaj legendar, la evrei)

ahilognozíe *s. f.* imposibilitatea de a recunoaşte tactil materialul din care sînt făcute obiectele. (< fr. *ahylognosie)*

-ái/a-i/ *s. m.* mic mamifer arboricol, cu capul acoperit cu o blană moale, cenuşie, care trăieşte în America de Sud şi în sudul Madagascarului. (<fr. *aï*<cuv. tupi)

aide-mémoire/ed-memoár/ *s. n. inv.* 1. îndreptar cuprinzînd esenţialul cunoştinţelor unui domeniu, care trebuie memorate. 2. notă înmînată personal de un agent diplomatic celeilalte părţi în cursul unor convorbiri, care rezumă problema discutată. (<fr. *aide-mémoire)*

aifilofíte *s. f. pl.* plante cu frunze verzi persistente. (<fr. *aiphyllophytes*, cf. gr. *aion*, veşnic; *phyllon*, frunză)

aihmofobíe *s. f.* teamă patologică faţă de obiectele ascuţite. (<fr. *aichmophobie*, cf. gr. *aichme*, vîrf ascuţit)

aikído *s. n.* artă marţială, sport de origine japoneză, bazat pe tehnica jiu-jitsu, care constă din figuri de scrimă executate cu un baston lung. (<fr. *aïkido*<cuv. jap.)

ailurofobíe *s. f.* galeofobie, gatofobie. (<fr. *ailourophobie*, engl. *ailurophobia*, cf. gr. *ailouros*, pisică)

aínú *s. n.* limbă vorbită de vechile populaţii din arhipelagul nipon. (<fr. *aïnou)*

aiolostátic, -ă *adj.* (despre plante) cu poziţie oblică din cauza vînturilor constante. (<lat. *aiolostaticus*, cf. gr. *aiolos*, agitat)

airozóm *s. m.* corpuscul în suspensie, de natura materiilor de rezervă, prezent la bacterii şi cianoficee. (<fr. *airosome*, cf. gr. *airo*, a se ridica)

áisberg *s. n.* bloc uriaş de gheaţă plutitoare, desprins din marile gheţuri polare. — scris şi *iceberg*. (<engl. *iceberg)*

áisfild *s. n.* cîmp de gheaţă. — scris şi *icefield*. (<engl. *icefield)*

aitalofíte *s. f. pl.* plante de tufişuri sempervirescente. (<fr. *aithalophytes*, cf. gr. *aithalos*, tufiş mereu verde)

-áj *suf.* „acţiune exprimată prin substantiv sau verb". (<fr. *-age)*

ajmalínă *s. f.* alcaloid extras dintr-o plantă exotică, care regularizează ritmul cardiac. (<fr. *ajmaline)*

ajúr *s. n.* 1. broderie artistică pe pînză, constînd din spaţii rărite obţinute prin scoaterea unor fire. ● rărituri de-a lungul unei ţesături, produse în timpul ţesutului. 2. ornament arhitectural cu perforaţii, care permite pătrunderea luminii. ● ornament format din găuri practicate într-o placă de metal, teracotă etc. ori în pereţii unui vas de lut. (< fr. *ajour)*

ajurá *vb. tr.* a executa un ajur. — *ajurâre* *s. f.* (<fr. *ajourer)*

ajustá *vb. tr.* 1. *(tehn.)* a potrivi, a adapta (o piesă) la un ansamblu. 2. a potrivi pe corp (o haină). 3. *(stat.)* a înlocui după anumite reguli valorile statistice empirice cu valori teoretice, dispuse continuu şi regulat, care să dea o imagine cît mai reală a unui fenomen. — *ajustâre* *s. f.* (<fr. *ajuster)*

ajustábil, -ă *adj.* care poate fi ajustat; reglabil. (<fr. *ajustable)*

ajustabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi ajustabil; capacitate de reglare. (<engl. *ajustability)*

ajustáj *s. n. (tehn.)* ajustare; *(spec.)* mărime care măsoară exactitatea contactului feţelor a două piese care se întrepătrund. (<fr. *ajustage)*

ajustór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat în operaţii de ajustare a unor piese prelucrate în prealabil. (< fr. *ajusteur)*

ajutáj *s. n.* tub scurt şi îngust, adaptat la deschizătura de curgere a unor fluide, pentru a regla debitul; duză (1). (<fr. *ajutage)*

akatízie *s. f.* v. acatizie.

akermanít *s. n.* silicat de calciu şi de magneziu natural. (<rus. *akermanit)*

akinákes *s. n.* spadă scurtă, pumnal cu unu sau două tăişuri, folosit de perşi, sciţi, sarmaţi etc. (<gr. *akinakes)*

akín *s. m.* rapsod popular cazah sau chir chiz. (<rus. *akîn)*

akkadián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Akkad, regiune în Mesopotamia antică. ● *(s. f.)* limbă semitică veche vorbită în Asiria. (<fr. *akkadien)*

akmeísm *s. n.* curent modernist în literatura rusă de la începutul sec. XX, înrudit cu simbolismul, care îşi propunea să orienteze percepţia poetică către lumea fenomenală, către obiectul concret, material, izolat. — scris şi *acmeism*. (<rus. *akmeism*, cf. gr. *akme*, vîrf)

akmeíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al akmeismului. (<rus. *akmeist)*

-ál *suf.* „calitate".—var. *-ial*. (<fr. *-al*)

-ală v. -ula.

alabandínă *s. f.* sulfură naturală de mangan, negricioasă, compactă, cu luciu aproape metalic. (<fr. *alabandine)*

alabástru *s. n.* varietate (albă) de ghips, cu aspect de marmură, din care se fac obiecte de artă şi ornamentaţii. (<it. *alabastro*, lat. *alabastrum)*

alaít *s. n.* mineral rar, de culoare roşie, care se găseşte în Asia Centrală. (<rus. *alait*, cf. *Alai*, masiv muntos în Asia Centrală)

alálie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de alalie. (<fr. *alalique)*

alalíe *s. f.* imposibilitate de a pronunţa unele cuvinte sau sunete; logoplegie. (<fr. *alalie)*

alambíc *s. n.* aparat de distilare, folosit mai ales pentru fabricarea spirtului. (<fr. *alambic)*

alambicá *vb. tr.* 1. a distila cu alambicul. 2. *(fig.)* a complica inutil, a face excesiv de subtil, greu de înţeles. — *alambicâre* *s. f.* (<fr. *alambiquer)*

alanínă *s. f.* aminoacid produs prin hidroliza proteinelor naturale. (<fr. *alanine)*

alantoídă *s. f.* membrană embrionară a animalelor vivipare şi ovipare cu respiraţie pulmonară. (<fr. *allantoïde*, cf. gr. *allantoeides*, în formă de cîrnat)

alantoidiénl *s. m. pl.* amniote. (<fr. *allantoïdiens)*

alantoínă *s. f.* produs de oxidare al acidului uric, prezent în urina mamiferelor. (<fr. *allantoïne*)

alár, -ă I. *adj. (anl.)* referitor la ală; din aripile unei armate. II. *s. m. pl.* trupe de cavalerie care asigurau flancurile. (<lat. *alaris*< *ala*, aripă)

alarmá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) neliniști; a (se) înfricoșa, a (se) speria; a (se) alerta. II. *tr.* a da alarma, a pune în stare de alarmă (1). — *alarmáre* s. f. (<fr. *alarmer*)

alarmánt, -ă *adj.* care alarmează; neliniștitor, îngrijorător; alarmist (II). (<fr. *alarmant*)

alármă *s. f.* 1. anunțare a unui pericol iminent care necesită luarea de măsuri urgente; mijlocul prin care se face anunțarea acestui pericol. ● semnal, chemare pentru a lua armele. 2. *(fig.)* neliniște, teamă, spaimă; alertă. (<fr. *alarme*, cf. it. *all'arme*, la arme!)

alarmíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care răspândește știri alarmante (cu intenția de a produce panică); (cel) care se alarmează repede; sperios, timorat; înfricoșat. II. *adj.* (despre știri) alarmant. (< fr. *alarmiste*)

ALASO- *elem. comp.* „schimbare, modificare". (<fr., engl. *allasso-*, cf. gr. *allassein*, a schimba)

alasoterapíe *s. f.* ansamblu de metode terapeutice care diferă de medicația specifică. (<fr. *allassothérapie*)

alasotónie, -ă *adj.* cauzat de schimbarea sau scăderea turgescenței. (<fr. *allassotonique*)

alastrín *s. n.* boală contagioasă și epidemică din țările calde, caracterizată printr-o erupție veziculoasă măruntă și superficială, amintind de variolă. (<fr. *alastrin*, cf. port. *alastar*, care se dezvoltă rapid și intens)

alát, -ă *adj.* 1. *(livr.)* cu aripi; înaripat, elevat, sublim. 2. *(bot.;* despre organe) cu aspect de aripă. (<lat. *alatus*)

alaún *s. n.* sulfat dublu al unui metal trivalent sau monovalent; *(p. restr.)* sulfat dublu de aluminiu și potasiu; *(pop.)* piatră-acră. (<germ. *Alaun*)

alautogamíe *s. f.* polenizare în două moduri diferite. (<fr. *allautogamie*, cf. gr. *allos*, altul)

álă *s. f.* unitate tactică de cavalerie în armata romană, formată din auxiliari. (<lat. *ala*)

albádă *s. f.* alboradă; aubadă. (<sp. *albada*)

albanéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Albania. ● *(s. f.)* limbă indo-europeană vorbită în Albania. (<fr. *albanais*)

albaníst, -ă *s. m. f.* specialist în albanistică; albanolog. (<*albanistică*)

albanístică *s. f.* disciplină care studiază cultura și civilizația albaneză; albanologie. (<germ. *Albanistik*)

albanológ, -ă *s. m. f.* albanist. (<*albanologie*)

albanologíe *s. f.* albanistică. (<*Albania*, țară în Pen. Balcanică+*-logie*)

albaspínă *s. f.* arbust spinos din familia rozaceelor, cu frunze crestate, cu flori albe dispuse în buchețele și cu fructe comestibile, cultivat ca plantă ornamentală; *(pop.)* păducel. (<lat. *alba spina*, it. *albaspina*)

albatrós *s. m.* pasăre palmipedă marină cu aripi mari, cu cioc gros și încovoiat, asemănătoare cu pescărușul. (<fr. *albatros*)

álbă *s. f.* veche formă de poezie provensală. (<prov. *alba*, cf. lat. *alba*, zori)

albédo *s. n.* mărime fotometrică egală cu raportul dintre energia luminoasă radiată de un corp și cea primită. (<fr. *albédo*, cf. lat. *albedo*, albeață)

albedométru *s. n.* instrument pentru determinarea valorii albedoului, folosit în fotometrie. (< fr. *albédomètre*)

albescénță *s. f. (rar)* starea a ceea ce este alb; albiciune. (<fr. *albescence*)

albgardíst, -ă *s. m. f.* membru al forțelor armate contrarevoluționare ruse, care au luptat împotriva puterii sovietice în perioada războiului civil (1918—1920). (după rus. *belogvardeț*)

albián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al cretacicului mediu (considerat și ultimul etaj al cretacicului inferior). (<fr. *albien*)

albigénzi *s. m. pl.* adepți ai unei secte rigoriste și antiecleziastice din Franța în sec. XII—XIII, reprimată singeros de papalitate. (după fr. *albigeois*, cf. lat. *(civitas) Albigensium*, numele latinizat al orașului Albi din sudul Franței)

albínism *s. n.* 1. anomalie congenitală constînd în depigmentarea pielii și părului sau a irisului. 2. absență a clorofilei în frunzele unor plante. (<fr. *albinisme*, cf. lat. *albus*, alb)

albinoidísm *s. n.* formă incompletă de albinism. (<fr. *albino disme*)

albínos, -oásă I. *adj., s. m. f.* (om, animal) atins de albinism. II. *adj. (fam.)* alb, nebronzat. (<fr. *albinos*)

albít *s. n.* varietate de plagioclaz, alumosilicat de sodiu, cu aspect lăptos, verzui, roșietic sau incolor, folosit ca fondant în ceramică. (<fr. *albite*)

albitizáre *s. f.* transformare a feldspaților în albite. (după fr. *albitisation*)

alboáre *s. f.* lumină alburie, lucire, licărire albă. (<lat. *albor*, it. *albore*)

alborádă *s. f.* cîntare executată în onoarea și sub fereastra cuiva în zori de zi; albadă, aubadă. (<sp. *alborada*)

albuginée *s. f.* membrană fibroasă, albă sidefie, care învelește ovarul și testiculul. (<fr. *albuginée*)

albúgo *s. n.* 1. opacifiere inflamatorie a corneei, sub formă de pată albă. 2. pată albă care se formează pe unghie, datorită unor bule de aer situate între celule. (<fr., lat. *albugo*)

albúm *s. n.* 1. volum special legat în care se păstrează fotografii, ilustrate, mărci poștale etc. ● caiet în care se scriu versuri (originale), maxime etc. 2. carte de format mare cuprinzînd ilustrații, fotografii, schițe etc.(<fr. *album*, lat. *album*, tablou alb)

albumén *s. n.* substanță nutritivă a semințelor unor plante, care servește embrionului ca hrană în timpul germinației. (<fr., lat. *albumen*)

ALBUMIN(O)- *elem. comp.* „albumină". (<fr. *albumin/o/-*, lat. *albumen, -inis*)

albuminát *s. n.* combinație a unei albumine cu oxizi metalici; metaproteină. (<fr. *albuminate*)

albumină *s. f.* substanță organică din grupul proteinelor, care intră în compoziția albușului de ou, a sîngelui și a altor lichide organice. (<fr. *albumine*)

albuminemíe *s. f.* prezența albuminei în plasma sangvină. (<fr. *albuminémie*)

albuminocolíe *s. f.* prezența albuminei în bilă[1]. (<fr. *albuminocholie*)

albuminogén, -ă *adj.* care produce albumină. (<engl. *albuminogenous*)

albuminoíd, -ă I. *adj.* de felul albuminei. II. *s. n.* proteină complexă, asemănătoare cu albumina, care se găsește în țesuturile cartilaginoase. (<fr. *albuminoïde*)

albuminometríe *s. f.* determinarea cantității de albumină dintr-un lichid organic. (<engl. *albuminometry*)

albuminométru *s. n.* aparat folosit în albuminometrie. (după fr. *albuminimètre*)

albuminóne *s. f. pl.* partea de proteine din serul sangvin care nu se coagulează prin încălzire. (<fr. *albuminones*)

albuminorahíe *s. f.* prezența excesivă a albuminei în lichidul cefalorahidian. (<fr. *albuminorachie*)

albuminoreácție *s. f.* reacție care indică prezența albuminei într-o secreție sau excreție. (<fr. *albumino-réaction*)

albuminós, -oásă *adj.* care conține albumină. (<fr. *albumineux*)

albuminúric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de albuminurie. (<fr. *albuminurique*)

albuminuríe *s. f.* prezența albuminei în urină. (<fr. *albuminurie*)

albumóză *s. f.* polipeptidă solubilă în apă, care apare în timpul digestiei gastrice ca rezultat al acțiunii pepsinei asupra protidelor alimentare. (<fr. *albumose*)

albumozuríe *s. f.* prezența albumozei în urină. (<fr. *albumosurie*)

albúrn *s. n.* strat lemnos situat între scoarța unui arbore și inima lui. (<it. *alburno*, lat. *alburnum*)

alcáde/alcálde *s. m.* 1. magistrat municipal în Spania. 2. primar sau guvernator indian în Anzi (Peru). (<fr. *alcade*, sp. *alcalde*, cf. ar. *al-qadi*, judecător)

alcadiénă *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată cu două duble legături în moleculă.

alcáic, -ă *adj. vers* ~ = vers endecasilabic greco-latin, cu un ritm foarte armonios, constînd dintr-un trimetru format din succesiunea dublu-iamb, peon II și cretic; *strofă* ~*ă* = strofă cu primele două versuri alcaice. (<fr. *alcaïque*, lat. *alcaicus*, cf. *Alceu*, poet liric gr.)

alcálde *s. m.* v. alcade.

ALCALI- *elem. comp.* „alcalin". (<fr. *alcali-*, cf. ar. *al-kali*, plantă marină)

alcalicelulóză *s. f.* derivat alcalin al celulozei, folosit la fabricarea viscozei, a mătăsii artificiale etc. (<fr. *alcalicellulose*)

alcaliemíe *s. f.* alcaloză. (<germ. *Alkaliämie*)

alcálii *s. n. pl.* denumire generică pentru hidroxizii metalelor alcaline. • *(curent)* amoniac. (<fr. *alcali*)

alcalimétric, -ă *adj.* referitor la alcalimetrie. (<fr. *alcalimétrique*)

alcalimetríe *s. f.* parte a chimiei care studiază determinarea concentrației unei baze; procedeu de analiză chimică folosit în acest scop. (<fr. *alcalimétrie*)

alcalimétru *s. n.* aparat folosit în alcalimetrie. (<fr. *alcalimètre*)

alcalín, -ă *adj.* 1. (despre substanțe) cu reacție bazică. ○ *metale* ~*e* = metale care prin oxidare produc alcalii; *medicamente* ~*e* = medicamente care conțin alcalii, folosite în tratamentul acidității gastrice. 2. (despre ape, soluri) care conține săruri de sodiu și de potasiu. (<fr. *alcalin*)

alcalinitáte *s. f.* însușire a unei substanțe de a fi alcalină. • concentrație în ioni de hidroxil a unei soluții. (<fr. *alcalinité*)

alcalinizá *vb. tr.* a da unei substanțe proprietăți alcaline; alcaliza. — *alcalinizáre* s. f. (<fr. *alcaliniser*)

alcalinoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a sărurilor alcaline, în special a carbonatului de sodiu. (<fr. *alcalinothérapie*)

alcalizá *vb. tr.* a alcaliniza. — *alcalizáre* s. f. (<fr. *alcaliser*)

alcaloíd *s. m.* substanță organică de origine vegetală sau obținută sintetic, cu acțiune farmacodinamică variată. (<fr. *alcaloïde*)

alcaloídic, -ă *adj.* referitor la alcaloizi, (<fr. *alcaloïdique*)

alcalóză *s. f.* perturbare a echilibrului acido-bazic din organism, ca urmare a creșterii alcalinității sîngelui; alcaliemie. (<fr. *alcalose*)

alcán *s. m.* hidrocarbură aciclică saturată; parafină. (<fr. *alcane*)

alcaptonuríe *s. f.* afecțiune metabolică ereditară care se manifestă prin artropatie, pigmentare a cartilajelor și eliminare de urină care, la lumină, devine brună sau neagră. (<engl. *alkaptonuria*)

alcarázas *s. n.* vas poros de pămînt în care se produce răcirea lichidului pe care îl conține, datorită evaporării prin pereții lui. (<fr. *alcarazas*, sp. *alcarraza*, cf. ar. *al-karaz*)

alcazár *s. n.* cetate, palat întărit, de origine maură, în Spania. (<fr., sp. *alcazar*, cf. ar. *al-qasr*, palat)

alchénă *s. f.* hidrocarbură ciclică nesaturată; olefină. (<fr. *alkène*)

alchidál *s. m.* rășină sintetică obținută prin polimerizare, folosită la prepararea unor lacuri și vopsele. (<germ. *Alkidal*)

alchíl *s. m.* radical organic monovalent, obținut prin îndepărtarea hidroxidului unui alcool. (<fr. *alkyle*)

alchiláre *s. f.* reacție chimică de introducere a unui alchil în molecula unui compus organic. (după fr. *alkylation*)

alchilát *s. m.* produs chimic obținut prin alchilare. (<fr. *alkylat*)

alchímic, -ă *adj.* referitor la alchimie. (<fr. *alchimique*)

alchimíe *s. f.* 1. știință ocultă din evul mediu, care urmărea prefacerea metalelor în aur și

argint și aflarea unui leac („elixirul vieții") care să dea oamenilor tinerețea veșnică, vindecînd toate bolile. 2. subtilitate, analiză subtilă. (<fr. *alchimie*, lat. *alchemia*, cf. ar. *al-kimiya*, chimie)

alchimíst *s. m.* practicant al alchimiei. (<fr. *alchimiste*)

alchínă *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată, cu o triplă legătură în moleculă; acetilenă. (<germ. *Alkine*)

alción *s. m.* 1. specie de pescăruș albastru. 2. pasăre marină legendară. 3. animal marin fixat, care formează colonii masive de mici polipi. (<fr., lat. *alcyon*)

alcoól I. *s. m.* compus derivat din hidrocarburi prin substituirea cu un hidroxil a unui atom de hidrogen legat de un carbon saturat. **II.** *s. n.* lichid obținut prin fermentarea și distilarea vinului, a cerealelor, sfeclei, cartofilor etc.; alcool etilic, etanol; spirt. ● *(curent)* orice băutură alcoolică. (<fr. *alcool*, cf. ar. *al-kuhl*, pulbere fină)

alcoolát *s. m.* substanță organică obținută prin substituirea cu un metal a hidrogenului din hidroxilul unui alcool; alcoxid. (<fr. *alcoolate*)

alcoolemíe *s. f.* prezența temporară a alcoolului în sînge. (<fr. *alcoolémie*)

alcoólic, -ă I. *adj.* 1. care conține alcool. 2. referitor la alcool sau alcoolism. **II.** *s. m. f.* cel care consumă abuziv băuturi alcoolice; beți v. (<fr. *alcoolique*)

alcoolísm *s. n.* intoxicație cronică cu alcool, datorată consumului abuziv de băuturi alcoolice; etilism. (<fr. *alcoolisme*)

alcoolizá *vb.* **I.** *tr.* a adăuga alcool unui alt lichid. **II.** *refl.* (despre oameni) a se intoxica cu alcool, a deveni alcoolic. — *alcoolizáre* s. f. (<fr. *alcooliser*)

alcoolizábil, -ă *adj.* care se poate transforma în alcool. (<fr. *alcoolisable*)

alcoolíză *s. f.* reacție chimică dintre alcoolul unui ester și un alt alcool. (<fr. *alcoolyse*)

alcoolmétrie, -ă *adj.* referitor la alcoolmetrie. (după fr. *alcoométrique*)

alcoolmetríe *s. f.* determinarea gradului de concentrație a unei soluții alcoolice. (după fr. *alcoométrie*)

alcoolmétru *s. n.* densimetru folosit în alcoolmetrie. (după fr. *alcoomètre*)

alcoolofílie *s. f.* alcoolomanie. (<engl. *alcoholophilia*)

alcoolomanie *s. f.* stadiu al alcoolismului cronic, care se manifestă prin nevoia irezistibilă de a bea băuturi alcoolice; alcoolofilie. (<fr. *alcoolomanie*)

alcooloterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a alcoolului. (<fr. *alcoolothérapie*)

alcoolscóp *s. n.* instrument pentru determinarea alcoolemiei. (<*alcool* + *-scop*)

alcooltést *s. n.* aparat pentru determinarea prezenței alcoolului în aerul expirat de o persoană. (după fr. *alcootest*)

alcooluríe *s. f.* prezența temporară a alcoolului în urină. (< engl. *alcooluria*)

alcóv *s. n.* 1. nișă făcută într-un zid pentru a așeza un pat; *(p. ext.)* pat, dormitor (al unei femei). 2. *(fig.)* loc intim pentru raporturi amoroase. (<fr. *alcôve*, cf. sp. *alcoba*, ar. *al-qubba*, dormitor)

alcoxíd *s. m.* alcoolat. (<fr. *alcoxid*)

aldehídă *s. f.* substanță organică obținută prin oxidarea unor alcooli, folosită la fabricarea unor coloranți, medicamente, produse cosmetice etc. ○ *~ formică* = formaldehidă; *~ acetică* = acetaldehidă. (<fr. *aldéhyde*)

aldimíne *s. f. pl.* substanțe care derivă de la aldehide prin înlocuirea grupării aldehidice și care, prin reducere, dau amine primare. (<fr. *aldimines*)

aldín, -ă I. *adj., s. f.* (caracter de literă tipografică) cu floarea corespunzătoare caracterelor drepte, dar cu conturul mai plin; gras. **II.** *s. n.* text imprimat cu caractere aldine (I). (<it. *aldino*, cf. *Aldo Manuzio*, tipograf it.)

aldól *s. m.* aldehidă-alcool obținută prin polimerizarea unei aldehide. (<fr. *aldol*)

aldoláză *s. f.* enzimă care intervine în reacțiile biologice de degradare a glicogenului sau glucozei, scindînd fructoza. (<fr. *aldolase*)

aldolazemíe *s. f.* prezența aldolazei în serul sangvin. (<fr. *aldolasémie*)

aldólică *adj. (chim.) condensare ~* = reacție de condensare a aldehidelor (sau cetonelor), în care, la gruparea carbonil a unei aldehide, se adaugă o altă aldehidă, produsul de reacție fiind un aldol. (<*aldol* + *-ic*)

aldolizáre *s. f.* formarea de aldol pornind de la aldehidă. (după fr. *aldolisation*)

aldosterón *s. m.* hormon steroid secretat de glanda corticosuprarenală. (<fr. *aldostérone*)

aldosteronísm *s. n.* ansamblu de tulburări provocate prin hipersecreția de aldosteron. (<fr. *aldostéronisme*)

aldosteronúrie *s. f.* prezența aldosteronului în urină. (<fr. *aldostéronurie*)

aldoxímă *s. f.* combinație organică rezultată din condensarea unei aldehide cu hidroxilamina. (<fr., engl. *aldoxime*)

aldóză *s. f.* oză cu funcție de aldehidă. (<fr. *aldose*)

aldurál *s. n.* bimetal format din plăci sau benzi de duraluminiu rezistent la coroziune. (<*al*/uminiu/ + *dural*/uminiu/)

aleatór, -oáre *adj.* v. aleatoriu.

aleatórie, -ă *adj.* 1. v. aleatoriu. 2. (despre muzică) care are la bază metoda de compoziție proprie aleatorismului. (<fr. *aléatorique*)

aleatorísm *s. n.* 1. caracter aleatoric; hazard. 2. procedeu de creație care urmărește, prin caracterul întîmplător al configurației finale a structurii, stimularea interesului și a imaginației spectatorului. 3. *(muz.)* curent în cadrul căruia aceeași compoziție se poate prezenta sub aspecte variate, datorate libertății improvizatorice ce se acordă interpretului. (<fr. *aléatorisme*)

aleatórlu, -le *adj.* care depinde de un eveniment incert, nesigur; supus hazardului; întîmplător; stocastic. ○ *variabilă ~ie* (sau *stocastică*) = mărime care poate avea diferite valori, fiecare dintre ele fiind luată cu o anume probabilitate; *muzică ~ie* = muzică în care autorul introduce elemente de hazard sau de im-

provizație în ce privește compoziția sau interpretarea. — var. *aleator, -oare, aleatoric, -ă* (1) adj. (<fr. *aléatoire*, lat. *aleatorius* <*alea*, întîmplare)

alecsandrinlău, -ă *adj.* 1. propriu (operei) lui Alecsandri. 2. care imită poezia, stilul lui Alecsandri. (<*Vasile/Alecsandri*, poet român + *-ian*)

alée *s. f.* 1. drum într-un parc, într-o grădină etc. așternut cu pietre sau asfalt și având pe margini arbori, flori. • stradă îngustă și scurtă plantată pe margini cu arbori; intrare. 2. înșiruire pe două rînduri a unor elemente arhitecturale de același fel. (<fr. *allée*)

alegă *vb. tr. (jur.)* a invoca ceva ca scuză, ca motiv pentru justificarea unei fapte etc. (<fr. *alléguer*, lat. *allegare*)

alegáție *s. f. (jur.)* invocare a unei păreri, idei etc., pentru a justifica ceva sau pentru a întări o afirmație. — var *alegațiune* s. f. (<fr. *allégation*, lat. *allegatio*)

alegațiúne *s. f.* v. alegație.

alegóric, -ă *adj.* caracteristic alegoriei, care reprezintă o alegorie. ○ *car* ~ = vehicul amenajat cu o platformă pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează la anumite sărbători. (<fr. *allégorique*, lat. *allegoricus*)

alegorie *s. f.* 1. procedeu artistic, bazat pe metaforă, care constă în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete, constituind o imagine unitară. 2. operă plastică sau literară care folosește acest procedeu. 3. *(muz.)* compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare. (<fr. *allégorie*, lat., gr. *allegoria* < gr. *allegorein*, a vorbi prin imagini)

alegorísm *s. n.* exprimare prin alegorii; abuz de alegorii. (<fr. *allégorisme*)

alegorist, -ă *s. m. f.* 1. cel care explică alegoriile unor texte, ale unor autori etc. 2. autor de alegorii. (<fr. *allégoriste*)

alegorizá *vb. tr.* 1. a da realității un sens alegoric. 2. a exprima prin alegorii. — *alegorizáre* s. f. (<fr. *allégoriser*)

alegorizánt, -ă *adj.* care alegorizează. (<*alegoriza* + *-ant*)

alegréțe *s. f. (rar)* vioiciune, sprinteneală (a tonului, a exprimării). (<it. *allegrezza*, fr. *allégresse*)

alejánță *s. f.* obligație de fidelitate și supunere față de o națiune, de un suveran. (<fr. *allégeance*)

alélă *s. f. (biol.)* fiecare dintre formele sub care poate exista o genă ce ocupă același locus în cromozomii omologi, determinînd caractere diferite. (<fr. *allèle*, cf. gr. *allelon*, alternativ)

alélic, -ă *adj.* referitor la alelă. (<fr. *allélique*)

alelísm *s. n. (biol.)* reacția care există între alelele diferite ale unei gene. (<fr. *allélisme*)

ALELO- *elem. comp.* „alternativ"; „reciproc". (<fr. *allélo-*, cf. gr. *allelon*)

alelogamíe *s. f.* polenizare în două moduri nespecifice. (<fr. *allélogamie*)

alelogén, -ă *adj.* (despre plante) cu indivizi femeli ce produc descendenți fie exclusiv masculi, fie exclusiv femeli. (<fr. *allélogène*)

alelogenézǎ *s. f.* succesiune a două generații (sporofitică și gametofitică) în ciclul de dezvoltare a anumitor plante. (<fr. *allélogenèse*)

alelomórf, -ă *adj. (biol.*; despre un caracter ereditar) care se prezintă sub mai multe forme. (<fr. *allélomorphe*)

alelomorfísm *s. n.* totalitatea relațiilor dintre alelele aceluiași caracter. (<fr. *allélomorphisme*)

alelopatíe *s. f.* interacțiune stabilită între plantele superioare prin intermediul diferiților produși metabolici. (<fr. *allélopathie*)

alelotróp, -ă *adj.* 1. care prezintă alelotropism. 2. *(fiz.*; despre un amestec) cu două forme ale unui compus desmotrop în echilibru. (<fr. *allélotrope*)

alelotropísm *s. n.* atracție reciprocă dintre două celule sau organisme. (<fr. *allélotropisme*)

alemándă *s. f.* vechi dans de origine germană, cu caracter vesel, vioi, ulterior moderat, grav; melodia corespunzătoare. (<fr. *allemande*)

alénă[1] *s. f.* v. halenă.

alénă[2] *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată, cu dublă legătură în moleculă. (<fr. *allène*)

alendelón *s. n. (rar)* tip de haină de piele îmblănită. (cf. *Alain Delon*, actor fr.)

alénic, -ă *adj.* derivat din alenă[2]. (<fr. *allénique*)

alergén, -ă *adj., s. n.* (substanță, agent) care provoacă alergie. (<fr. *allergène*)

alérgic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de alergie. (<fr. *allergique*)

alergídă *s. f.* afecțiune cutanată de natură alergică. (<fr. *allergide*)

alergíe *s. f.* reacție modificată a unui organism la contactul repetat cu anumite substanțe. (<fr. *allergie*, cf. gr. *allos*, altul; *ergon*, efect)

alergografíe *s. f.* metodă de testare a alergiei prin provocarea de diverse reacții (cutireacție, intradermoreacție etc.). (<fr. *allergographie*)

alergológ, -ă *s. m. f.* specialist în alergologie. (<fr. *allergologue*)

alergológic, -ă *adj.* specific stărilor de alergie. (<fr. *allergologique*)

alergologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază mecanismele alergiei și bolile alergice. (<fr. *allergologie*)

alergóză *s. f.* denumire generică pentru bolile alergice. (<germ. *Allergose*)

alért, -ă *adj.* vioi, iute, sprinten; prompt la acțiune, agil. (<fr. *alerte*)

alertá *vb. tr., refl.* a (se) alarma. (<fr. *alerter*)

alértă *s. f.* alarmă, prevenire. • semnal convențional internațional folosit de către astronomi pentru a atrage atenția asupra evoluției diverselor fenomene cerești. (<fr. *alerte*, cf. it. *all'erta*, atenție!)

alertéțe *s. f.* vioiciune, agerime; elan, avînt; alertitate. (<it. *all'ertezza*)

alertitáte *s. f. (rar)* alertețe. (<*alert* + *-itate*)

aletofíte *s. f. pl.* plante mezofile care cresc în locuri umblate de oameni sau de animale. (<fr. *alelophytes*, cf. gr. *aletes*, rătăcitor)

aleucémie, -ă *adj.* referitor la aleucemie. (<fr. *aleucémique*)

aleucemíe *s. f.* leucemie fără creșterea numărului leucocitelor în sîngele circulant. (<fr. *aleucémie*)

aleucocitóză *s. f.* scădere excesivă a leucocitelor din sînge. (<*a*[1]- + *leucocitoză*)

aleurít *s. n.* rocă sedimentară detritică, formată din granule foarte mici de minerale și de roci. ● fragment dintr-un astfel de sediment. (<fr. *aleurite*)

aleurític, -ă *adj.* de natura aleuritelor. (<fr. *aleuritique*)

ALEURO- *elem. comp.* „făină". (<fr. *aleuro-*, cf. gr. *aleuron*)

aleurolít *s. n.* rocă sedimentară aleuritică, compactă. (<fr. *aleurolithe*)

aleurométru *s. n.* aparat pentru determinarea cantității de gluten din făină. (<fr. *aleuromètre*)

aleuronát *s. n.* produs alimentar bogat în proteine, obținut din gluten, din care se fac preparate culinare pentru dietetici. (<fr. *aleuronate*)

aleurónă *s. f.* substanță proteică de rezervă din semințele unor plante (cotiledoanele leguminoaselor, albumenul cerealelor etc.). (<fr. *aleurone*)

aleurónic *adj. strat* ~ = strat de celule bogate în proteine din învelișul bobului de cereale. (<engl. *aleuronic*)

aleurospór *s. m. (biol.)* spor format pe cale vegetativă pe laturile hifelor miceliene. (<fr. *aleurospore*)

alevín *s. m.* pui de pește destinat a popula apele. (<fr. *alevin*, cf. lat. *allevare*, a crește)

alevinái *s. n.* (re)populare cu alevini a unei ape. (<fr. *alevinage*)

aleviniéră *s. f.* iaz în care se cresc alevinii. (<fr. *alevinière*)

alexandrín, -ă *adj.* 1. referitor la civilizația elenistică din Alexandria; *(p. ext.)* care ține de epoca elenistică. ○ *școala ~ă*=numele mai multor școli filozofice de orientare mistică și eclectică din perioada elenismului tîrziu. 2. de o subtilitate excesivă. ○ *artă ~ă* = artă greacă dezvoltată în epoca elenistică în Egiptul ptolemeic; *vers ~* (și *s. m.*) = vers iambic de 12 silabe, cu cezură la mijloc, specific mai ales poeziei clasice franceze; *poezie ~ă* = poezie de tip rafinat, erudit și uneori ezoteric, propriu epocii alexandrine. (<fr. *alexandrin*, lat. *alexandrinus*, cf. *Alexandre le Grand*, poem francez din sec. XII unde a fost folosit acest vers prima dată)

alexandrinísm *s. n.* 1. ansamblu de manifestări ale civilizației elenistice din Alexandria. 2. sistem filozofic al școlii alexandrine. 3. stil ornat, subtil și uneori obscur, propriu poeților greci din epoca alexandrină. 4. caracter rafinat, erudit, subtil și decadent al unei arte, al unei filozofii. (<fr. *alexandrinisme*)

alexandrít *s. n.* crisoberil. (<germ. *Alexandrit*, fr. *alexandrite*, cf. *Alexandru al II-lea*, țar al Rusiei)

aléxic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de alexie. (<fr. *alexique*)

alexíe *s. f.* incapacitate patologică de a citi, ca urmare a unei leziuni corticale. (<fr. *alexie*)

alexínă *s. f.* substanță proteică prezentă în plasma sangvină, care ia parte la reacțiile de imunitate; complement (3); anticorp. (<fr. *alexine*)

alexitimíe *s. f.* dificultate în descrierea propriilor emoții. (cf. gr. *lexis*, cuvînt; *thymos*, spirit)

alezá *vb. tr.* a prelucra fin, prin așchiere, interiorul unei piese cilindrice sau conice, dîndu-i un diametru stabilit. ● a da dimensiunile exacte ale unui orificiu dintr-o piesă metalică. — *alezáre* s. f. (<fr. *aléser*)

alezáj *s.n.* 1. suprafață interioară, cilindrică sau conică, a unei piese metalice. 2. diametrul interior al unui cilindru de motor. (<fr. *alésage*)

alezán, -ă *adj.* (despre cai) de culoare roșcată roib. (<fr. *alezan*, cf. sp. *alazan*, ar. *al-hișan*)

alezatór *s. n.* alezor. (după fr. *alésoir*)

alézã *s. f.* bucată de pînză care se așterne peste cearceaf sub un bolnav sau copil mic. (<fr. *alèse*)

alezie *s. f.* incapacitate patologică de a citi litere, cifre sau note muzicale. (<fr. *alésie*)

alezór *s.n.* unealtă așchietoare folosită pentru alezare; alezator. (<fr. *alésoir*)

álfa[1] *s. m. inv.* 1. prima literă a alfabetului grecesc (*α*), corespunzînd sunetului *a*. ○ *~ și omega* = începutul și sfîrșitul. 2. *(fiz.) particulă ~* = particulă constînd dintr-un nucleu de heliu, compusă din doi protoni și doi neutroni; *radiație ~* = radiație alcătuită din particule alfa. (<fr., gr. *alpha*)

álfa[2] *s. m. inv.* plantă graminee din nordul Africii și din Spania, din care se fabrică hîrtie, fibre, țesături etc. ○ *hîrtie ~* = hîrtie de calitate superioară, fabricată din frunzele acestei plante. (<fr. *alfa*)

alfabét *s. n.* 1. sistem de semne grafice (litere) așezate într-o ordine convențională, care redau sunetele de bază ale unei limbi. ○ *~ telegrafic*= alfabet reprezentînd combinații de semnale ale unui cod telegrafic cu litere, cifre și semne ortografice; *~ Braille*/brai/ = alfabet convențional cu semnele în relief pentru nevăzători. 2. *(fig.)* minimum de cunoștințe (necesare). (<fr. *alphabet*, lat. *alphabetum*)

alfabetár *s. n.* 1. set cu literele alfabetului decupat și silabe care încep cu fiecare din acestea, folosite în predarea scris-cititului. 2. instrument de evidență care indică litera la care au fost arhivate unele documente. (<*alfabet*+ *-ar*)

alfabétic, -ă *adj.* în ordinea literelor alfabetului. (<fr. *alphabétique*)

alfabetizá *vb. tr.* 1. a învăța pe un analfabet scrisul și cititul. 2. a aranja alfabetic. — *alfabetizáre* s. f. (<fr. *alphabétiser*)

alfagrafíe *s. f.* metodă de fotografiere a unei grafii ilizibile cu ajutorul razelor alfa.(<*alfa*[1]+ *-grafie*[2])

alfanumèric, -ă *adj. (inform.:* despre un sistem descriptiv) care utilizează literele unui alfabet și cifrele unui sistem numeric. (<fr. *alphanumérique)*

alfatrón *s.n.* vacuumetru care se bazează pe efectul ionizant al radiației alfa emise de o sursă etalonată. (<fr. *alphatron)*

ALG(O)-/ALGEZI-, -algezíe, -álgie *elem. comp.* „durere". (<fr. *alg/o/-, algési-, -algésie, -algie*, cf. gr. *algos, algesis)*

algál, -ă *adj.* referitor la alge. (după lat. *algaceus)*

álgă *s. f.* plantă inferioară talofită capabilă de fotosinteză, care crește în mediul acvatic. (<fr. *algue*, lat. *alga)*

algébră *s. f.* ramură a matematicii care studiază generalizările operațiilor aritmetice. (<fr. *algèbre*, lat. *algebra*, cf. ar. *al-djabr*, reducție)

algébric, -ă *adj.* referitor la algebră. ○ *expresie ~ă* = ansamblu de numere legate prin semne de operații; *număr ~* = număr rațional, soluție a unei ecuații cu coeficienți raționali. (<fr. *algébrique)*

algebríst, -ă *s. m. f.* specialist în algebră. (<fr. *algébriste)*

algebrizá *vb. intr. (rar)* a da o formă algebrică; a face algebră. — *algebrizáre* s. f. (<fr. *algébriser)*

algebrológică *s. f.* încercare de a înlocui operațiile logice cu semne și calcule; logică simbolică. (<*algebră* + *logică)*

algerían, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Algeria. II. *adj.* care aparține Algeriei sau locuitorilor ei. ● *(s. n.)* dialect arab vorbit în Algeria. (<fr. *algérien)*

ALGEZI- v. a l g (o)-.

algezíe[1] *s. f.* sensibilitate dureroasă; algie. (<germ. *Algesie)*

-algezíe[2] v. a l g (o)-.

algezimétrie *s. f.* determinare a intensității excitației necesare provocării unei senzații dureroase. (<fr. *algésimétrie)*

algezimétru *s. n.* instrument folosit în algezimetrie; algometru. (<fr. *algésimètre)*

álgic, -ă *adj.* referitor la durere; care provoacă durere. (<fr. *algique)*

algicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge algele. (<fr. *algicide)*

algícol, -ă *adj.* (despre ciuperci) care crește pe alge. (<fr. *algicole)*

algíd, -ă *adj.* rece, înghețat. ● (despre afecțiuni) care produce o puternică senzație de frig; caracterizat printr-o scădere mare a temperaturii corpului. ● (despre plante) care crește în locuri reci. (<fr. *algide*, lat. *algidus)*

algiditáte *s. f.* scădere mare a temperaturii corpului, în anumite afecțiuni. (<fr. *algidité)*

algíe[1] *s. f.* algezie. (<fr. *algie)*

-algíe[2] v. a l g (o)-.

alginát *s. n.* fibră textilă artificială pe bază de alge marine. (<fr. *alginate)*

algínă *s. f.* substanță mucilaginoasă formată din unele alge marine în contact cu apa și folosită pentru apretare în industria pielăriei. (<fr. *algine)*

algístătic, -ă *adj., s.n.* (substanță) care poate inhiba dezvoltarea algelor. (<fr. *algistatique)*

ALGO- *elem. comp.* „algă". (<fr. *algo-*, cf. lat. *alga)*

algobactérii *s. f. pl.* bacterii acvatice autotrofe înrudite cu cianoficeele. (<fr. *algobactéries)*

algocenóză *s. f. (biol.)* grupare naturală, formată din indivizii unei sau ai mai multor specii de alge. (<fr. *algocénose)*

algocultúră *s.f.* cultivarea algelor marine, în scop alimentar sau farmaceutic. (<fr. *algoculture)*

algodistrofíe *s. f.* denumire generică pentru sindroamele algice însoțite de tulburări trofice sau vasomotorii. (<fr. *algo-dystrophie)*

algoestezíe *s. f.* prezența sensibilității la durere. (<fr. *algoesthésie)*

algofilíe *s. f.* căutarea patologică a senzațiilor dureroase. (<fr. *algophilie)*

algofobíe *s. f.* teamă patologică de durere. (<fr. *algophobie)*

algogén, -ă *adj.* care provoacă durere. (<fr. *algogène)*

algól *s. n.* limbaj folosit în programarea de probleme matematice în calculatoarele electronice. (<engl., fr. *algol* < *algo/rithmic/ l/anguage/*, limbaj algoritmic)

algolagníe *s. f.* perversiune constînd în obținerea satisfacției sexuale prin durere (masochism sau sadism). (<fr. *algolagnie*, cf. gr. *lagneia*, raport intim, desfrîu)

algológ, -ă *s. m. f.* specialist în algologie. (<fr. *algologue)*

algológic, -ă *adj.* referitor la algologie. (<fr. *algologique)*

algológie *s. f.* ramură a botanicii care studiază algele; ficologie. (<fr. *algologie)*

algomanie *s. f.* căutare a plăcerii în durere. (<fr. *algomanie)*

algomenorée *s.f.* menstruație dureroasă. (<*algo-* + *menoree)*

algométru *s. n.* algezimetru. (<germ. *Algometer*, engl. *algometer)*

algonevrózã *s.f.* simptomatologie nevrotică declanșată și întreținută de o durere fizică. (<*algo-* + *nevrozã)*

algonkián, -ă *adj., s. n.* (din) perioada a doua a precambrianului, după proterozoic. (<fr. *algonkien*, cf. *Algonkin*, trib indian din America de Nord)

algoparcunie *s. f.* copulație dureroasă. (<fr. *algoparéunie)*

algoparestezíe *s.f.* parestezie dureroasă. (<fr. *algoparesthésie)*

algoreceptór *s. m.* receptor (III) al senzațiilor dureroase. (<*algo-* + *receptor)*

algór *s. m. (med.)* senzație de frig. (<lat. *algor)*

algorigrámă *s. f.* reprezentare grafică a unui algoritm. (<fr. *algorigramme)*

algorítm *s. n.* 1. sistem de reguli, simboluri și operatori pentru efectuarea oricărui tip de calcule logice sau matematice. 2. suită de raționamente sau operații avînd ca scop rezolvarea unor probleme. (<fr. *algorithme*, cf. *al-Kharezmi*, matematician ar.)

algorítmic, -ă *adj.* care se bazează pe algoritme. ○ *(inform.) limbaj ~* = limbaj de

programare care poate fi folosit pe ordinatoare diferite. (<fr. *algorithmique*)

algoritmíst, -ă *s. m. f.* specialist în algoritme. (<fr. *algorithmiste*)

algoritmizá *vb. tr.* a modela orice proces. (<fr. *algorithmiser*)

algoritmizáre *s. f.* modelare a oricărui proces sau fenomen conform unui program riguros de procedee și prescripții succesive. (< *algoritmiza*)

algospásm *s.n.* spasm muscular dureros. (<fr. *algospasme*)

algostáză *s. f.* suprimare sau diminuare a senzației de durere. (<fr. *algostase*)

algotimíe *s. f.* repercusiune afectivă a durerii. (<*algo-* + *-timie*)

algotrofism *s. n.* simbioză între plante superioare și alge. (<fr. *algotrophisme*)

algrafíe *s. f.* tipar obținut cu ajutorul unei forme executate pe o placă de aluminiu. (<fr. *algraphie*)

alguazíl *s. m.* agent de poliție în Spania. (<fr. *alguazil*, sp. *alguacil*)

aliá *vb.* I. *refl.* a se uni printr-un tratat de alianță. ● a se alătura unei idei. ● a se înrudi cu cineva prin căsătorie. II. *tr.* a topi împreună anumite metale sau metale cu metaloizi, în vederea obținerii unui aliaj. (<fr. *allier*)

aliacéu, -ée *adj. (rar)* referitor la usturoi. (< fr. *alliacé*)

aliáj *s. n.* 1. produs metalic obținut prin topirea laolaltă a mai multor metale ori a unor metale cu metaloizi. 2. *(fig.)* îmbinare, amestec care alterează puritatea unui lucru. (<fr. *alliage*)

aliánță *s. f.* 1. înțelegere politică între două sau mai multe state, grupuri sociale, clase, partide politice în vederea realizării unor anumite scopuri. 2. legătură care se stabilește între familiile a două persoane ce se căsătoresc. ○ *rudă prin* ~ = persoană înrudită cu cineva prin căsătorie. 3. *(biol.)* grupare vegetală superioară asociației. (<fr. *alliance*)

álias *adv.* zis și..., numit și ... (<lat. *alias*)

aliát, -ă I. *adj.* 1. unit printr-o alianță. 2. (despre metale) căruia i s-a adăugat o anumită cantitate dintr-un alt element pentru a forma un aliaj. II. *s. m. f.* persoană, organizație, stat etc. care face parte dintr-o alianță. (<*alia*)

alibí *s. n.* 1. *(jur)* probă prin care un inculpat dovedește justiției că în timpul săvârșirii infracțiunii se afla în altă parte. 2. *(fig.)* justificare, scuză. (<fr. *alibi*, lat. *alibi*, în altă parte)

Alicánte *s. n.* soi de viță de vie cu struguri roșietici, cu boabele dese, rotunde, uniforme. ● vin din acest soi de viță, originar din Spania. (<fr. *alicante*, cf. *Alicante*, oraș în Spania)

alicótă adj. *parte* ~ = mărime care se cuprinde de un număr exact de ori într-un întreg. (<fr. *aliquote*)

alicuántă *adj parte* ~ = mărime care nu este cuprinsă de un număr exact de ori într-un întreg. (<fr. *aliquante*)

alidádă *s. f.* 1. dispozitiv în formă de riglă gradată atașat unui instrument goniometric, servind la măsurarea unghiurilor. 2. parte mobilă a unui teodolit. (<fr. *alidade*, cf. ar. *al-idada*, linie)

alienă *vb.* I. *tr. (jur.)* a înstrăina un bun (prin vânzare, cesiune etc.). II. *refl.* 1. *(fig.)* a deveni ostil societății, a se simți izolat, străin. 2. a înnebuni. (<fr. *aliéner*, lat. *alienare* <*alienus*, străin)

alienábil, -ă *adj.* (despre bunuri, drepturi) care poate fi înstrăinat. (<fr. *aliénable*)

alienabilitáte *s. f.* însușirea de a fi alienabil. (<fr. *aliénabilité*)

alienánt, -ă *adj.* care alienează, înstrăinează, dezumanizează individul; *(p. ext.)* care deformează, deformant. (<fr. *aliénant*)

alienáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) aliena; înstrăinare. 2. *(fil.)* fenomenul de transformare a produselor activității umane, inclusiv a relațiilor și a instituțiilor sociale, în forțe străine și ostile omului; depersonalizarea oamenilor, denaturarea relațiilor personale prin puterea banilor, a rangurilor sociale, reprezentarea deformată a realității; alienație. (<*aliena*)

alienát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de alienație mintală. (<fr. *aliéné*, lat. *alienatus*)

alienáție *s. f. (livr).* tulburare gravă a funcțiilor psihice; boală mintală, nebunie; demență. (<fr. *aliénation*, lat. *alienatio*, înstrăinare)

alienie *s. f.* lipsă a splinei. (<fr. *alliénie*, cf. gr. *lien*, splină)

alieníst, -ă *s. m. f. (rar)* psihiatru. (<fr. *aliéniste*)

alifátic, -ă *adj.* (despre combinații organice saturate) format din atomi de carbon legați între ei în formă de lanț liber la ambele capete. (<fr. *aliphatique*)

alifórm, -ă *adj.* în formă de aripă. (<fr. *aliforme*, cf. lat. *ala*, aripă)

aligát *s. n.* operă tipărită sau manuscrisă independentă, legată împreună cu altele. (<lat. *alligatum*)

aligatór *s. m.* 1. crocodil cu botul lat, lung de 4—5 m, din fluviile Americii. 2. *(fam.)* amator pasionat de muzică (de jaz); fan. (<fr., engl. *alligator*)

aligoté *s. n.* varietate de struguri din vița franceză de Burgundia, cu boabe mici, rotunde, de culoare albă-verzuie. ● vin obținut din această varietate de struguri. (<fr. *aligoté*)

alil *s. n.* radical etilenic monovalent derivat din propenă prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. (<fr. *allyle*)

alílic *adj.* (despre alcooli) care conține radicalul alil. (<fr. *allylique*)

alimbá *vb.* v. l i m b a.

aliméntă *s. n.* produs natural sau preparat care se mănâncă și hrănește organismul; hrană, mâncare. (<fr. *aliment*, lat. *alimentum*)

alimentá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) hrăni, a (se) nutri (cu alimente). II. *tr.* 1. a aproviziona cu ceva necesar traiului. 2. a furniza cele necesare pentru funcționarea unui motor, a unei mașini etc. ○ *(sport) a* ~ *cu mingi*=a pasa mingile (cuiva), a trimite mingile în direcția unui jucător. — *alimentáre* s. f. (<fr. *alimenter*, lat. *alimentare*)

alimentár, -ă I. *adj.* referitor la alimente; care servește ca aliment. ○ *pensie* ~*ă* = sumă de bani pe care cineva o plătește (lunar) unei

persoane pe care are obligația s-o întrețină. **II.** *s. f.* unitate comercială unde se vînd alimente. (< fr. *alimentaire*, lat. *alimentarius*)

alimentatór, -oáre I. *adj.* care alimentează. ○ *canal* ~ = canal care, folosind surse de alimentare cu apă, alimentează canalul principal al unui sistem de irigație. **II.** *s. n.* dispozitiv pentru alimentarea unei mașini cu combustibil sau cu materie primă de prelucrat. (<fr. *alimentateur*)

alimentáție *s. f.* alimentare (I); hrană, consum. ○ ~ *publică* = rețea de întreprinderi comerciale pentru servirea populației cu produse alimentare. (<fr. *alimentation*)

alineát *s. n.* rînd mai retras într-un text, care marchează trecerea la o altă idee; fragment de text cuprins între două asemenea rînduri. • pasaj dintr-un articol de lege; paragraf. (după fr. *alinéa*, lat. *a linea*)

aliniá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) așeza în linie dreaptă. **II.** *tr.* a îndrepta traseul unei străzi. **III.** *refl.* (despre țări) a se asocia într-o grupare pe baza unui tratat. (după fr. *aligner*)

aliniamént *s. n.* **1.** linie dreaptă de teren determinată de puncte caracteristice (repere); *(p. ext.)* poziție a mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii drepte. **2.** porțiune dreaptă din traseul unei căi de comunicație cuprinsă între două curbe consecutive. (după fr. *alignement*)

aliniére *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) alinia și rezultatul ei. • adoptare de către un curent politic, un stat etc. a poziției unui alt curent politic, respectiv a unui alt stat etc. **2.** linie de așezare a limitelor unei străzi, a unei piețe publice etc. • jalonare a unui aliniament. **3.** *(pl.)* monumente cu caracter religios, frecvente în epoca bronzului în Franța, Anglia etc., constînd din șiruri drepte, paralele, de blocuri mari de piatră cioplită, înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. (<*alinia*)

alíos *s. n.* strat cimentat de culoare ruginie sau negricioasă care se formează în solurile podzolice; gresie. (<fr. *alios* < cuv. gascon)

aliósis *s. n.* stare de indispoziție cronică, de plictiseală permanentă, fără o cauză concretă. (cf. gr. *alios*, vag, inutil)

alismataceé *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate acvatice prevăzute cu canale aerifere în tulpini și frunze. (după fr. *alismacées*, cf. gr. *alismat*, limbariță)

alít *s.n.* rocă sedimentară, roșie, conținînd o mare cantitate de aluminiu și fier, produsă prin alterarea scoarței terestre în condiții de temperatură și umiditate ridicate. • constituent principal al clincherelor de ciment portland artificial. (<fr. *allite*)

alitáre *s. f.* acoperire a suprafeței oțelului cu pulbere sau cu un aliaj de aluminiu, urmată de încălzire la temperatură înaltă; calorizare. (după fr. *alitage*)

aliterár, -ă *adj.* neliterar. (<germ. *aliterarisch*)

aliteratív, -ă *adj.* referitor la aliterație; cu aliterații. (<fr. *alitératif*)

aliteratúră *s. f.* literatură lipsită de valoare estetică. (<fr. *alitérature*)

aliterație *s. f.* **1.** repetare intenționată sau spontană, cu efect muzical, a aceluiași sunet (de obicei consoană) sau grup de sunete în cuvinte care se succedă; homeoproferon, parhomeon. **2.** *(med.)* repetare a unor sunete sau silabe în stări de puternică excitație psihică. • tendință patologică, obsedantă spre rimă, realizată prin repetarea de silabe, în schizofrenie. (<fr. *alliteration*)

alitic, -ă *adj.* (despre sol) care conține alite. (<fr. *allitique*)

alizarínă *s. f.* materie colorantă roșie, sub formă de glicozidă, extrasă din rizomii unor plante sau obținută sintetic. (<fr. *alizarine*)

alizée *s. n. pl.* vînturi constante care bat tot timpul anului în regiunile tropicale, în emisfera boreală de la nord-est către sud-vest și în emisfera australă de la sud-est către nord-vest. (<fr. *alizés*)

álla bréve *loc. adv. (muz.)* indicație potrivit căreia o piesă scrisă în măsura de patru timpi se execută în măsura de doi timpi. (<it. *alla breve*)

allargándo *adv. (muz.)* rărind mișcarea, încetinind. (<it. *allargando*)

allegrétto I. *adv. (muz.)* mai puțin vioi sau grăbit decît allegro. **II.** *s. n.* parte a unei sonate, simfonii etc. scrisă în acest tempo. (<it. *allegretto*)

allégro I. *adv. (muz.)* repede, vioi, vesel. ○ *più* ~ = mai repede. **II.** *s. n.* parte a unei sonate, simfonii etc. scrisă în acest tempo. (<it. *allegro*)

all right /ólrait/ *loc. adv.* în regulă! (<engl. *all right*)

Almagéste *s. f. pl.* culegere de observații astronomice, făcută pentru prima oară de învățatul grec Ptolomeu. (<fr. *almageste*, cf. ar. *al*, articol; gr. *megiste*, cel mai mare/tratat/)

almanáh *s. n.* **1.** publicație anuală care, pe lîngă indicații astronomice și meteorologice, cuprinde date diverse, texte literare și artistice etc. **2.** publicație periodică cuprinzînd cu precădere articole dintr-un anumit domeniu de activitate. (<fr. *almanach*, lat. *almanachus*, cf. ar. *al- manakh*, în anul ce urmează)

almandín *s. n.* granat de culoare roșie-brună din șisturile cristaline și aluviuni, folosit ca abraziv sau piatră semiprețioasă. (<fr. *almandin*)

almée *s. f.* dansatoare-cîntăreață egipteană. (<fr. *almée*, cf. ar. *alluma*, savantă)

almélec *s. n.* aliaj de aluminiu și magneziu folosit la confecționarea de cabluri electrice. (<fr. *almélec*)

almicantarát *s. n.* cerc imaginar de pe sfera cerească paralel cu orizontul, pe care toți aștrii au aceeași înălțime; cerc azimutal. (<fr. *almicantarat*, cf. ar. *al-muqantarat*, astrolab)

alnicó *s. n.* aliaj de aluminiu, nichel și cobalt, cu foarte bune proprietăți magnetice. (<fr. *alnico* < *al*/uminiu/ + *ni*/chel/ + *co*/balt/)

ALO[1]- *elem. comp.* „altul", „diferit". (<fr. *allo-*, cf. gr. *allos*)

aló[2] *interj., s. n.* exclamație prin care se face apelul sau se răspunde la telefon. • exclamație de chemare. (<fr. *allo*, engl. *hallo*)

alobiogenéză *s.f.* alternanță a generației sexuate cu cea asexuată. (<fr. *allobiogenèse*)

aloblóză *s. f.* schimbare a modului de viață al unui organism la modificarea condițiilor de mediu. (<fr. *allobiose*)

alocá *vb. tr.* a prevedea, a destina mijloace bănești sau materiale etc. în vederea unui scop anumit. — *alocáre* s. f. (după fr. *allouer*)

alocábil, -ă *adj.* care poate fi alocat. (<*aloca* + *-bil*)

alocárp, -ă *adj.* care prezintă alocarpie. (<fr. *allocarpe*)

alocarpíe *s. f.* formare a fructului prin polenizare încrucișată. (<fr. *allocarpie*)

alocáție *s. f.* alocare; *(concr.)* sumă prevăzută și destinată (de stat, de o instituție) realizării unui anumit scop. ● indemnizație alocată de stat cuiva. — var. *alocațiune* s.f. (<fr. *allocation*, lat. *allocatio*)

alocațiúne *s. f.* v. alocație.

alocentrísm *s. n.* tendință de focalizare a interesului personal spre ceilalți mai mult decît spre sine. (< fr. *allocentrisme*)

alocheratoplastíe *s. f.* transplant chirurgical de cornee cu țesut prelevat de la același individ. (<*alo*[1]- + *cheratoplastie*)

alochinezíe *s.f.* tulburare de motricitate constînd în executarea fără voie a altei mișcări în locul celei dorite. (după fr. *allocinésie*)

alochiríe *s. f.* alocestezie. (<fr. *allochirie*)

alociclíe *s. f.* **1.** comportare anormală a unui (fragment de) cromozom. **2.** grad diferit de spiralizare a unor regiuni cromozomiale. (<fr. *allocyclie*)

alocór, -ă *adj. (biol.)* **1.** care prezintă alocorie. **2.** care polarizează două sau mai multe formații vegetale înrudite din aceeași regiune. (<fr. *allochore*)

alocorie *s. f.* răspîndire a fructelor, semințelor sau sporilor, prin intermediul diferiților factori externi (apă și vînt). (<fr. *allochorie*)

alocromátic, -ă *adj.* care prezintă alocromatism. (<fr. *allochromatique*)

alocromatísm *s. n.* proprietate a unor minerale de a prezenta culori diferite sau fotoconductibilitate. (<fr. *allochromatisme*)

alocromazíe *s.f.* **1.** modificare a colorației pielii. **2.** *(poligr.)* percepere incorectă a culorilor. (<fr. *allochromasie*)

alocrónic, -ă *adj.* care se produce în timpuri diferite. (<fr. *allochronique*)

alocutív, -ă *adj.* referitor la alocuțiune, cu caracter de alocuțiune. (<*alocuț/iune/* + *-iv*)

alocutór *s. m. (rar)* orator, vorbitor. (<it. *allocutore*)

alocúție *s. f.* v. alocuțiune.

alocuțiúne *s. f.* cuvîntare ocazională scurtă. — var. *alocuție* s. f. (<fr. *allocution*, lat. *allocutio*)

alodiál, -ă *adj.* care aparține unui alodiu. (<fr. *allodial*)

alodialísm *s. n.* alodialitate. (<fr. *allodialisme*)

alodialitáte *s. f.* formă de proprietate feudală bazată pe alodiu; alodialism. (<fr. *allodialité*)

alódiu *s. n.* (în feudalism) domeniu funciar ereditar în deplină proprietate, scutit de orice sarcini și deosebit de feudă. (<lat. *allodium*)

alóe *s. f.* **1.** plantă exotică (decorativă) din familia liliaceelor, din ale cărei frunze se extrage o substanță întrebuințată în medicină. **2.** rășină produsă de aloe (1). (<fr. *aloès*, lat., gr. *aloe*)

aloempatíe *s. f.* cunoaștere a celorlalți prin propria perspectivă. (<*alo*[1]- + *empatie*)

aloestezíe *s. f.* transferare a unei senzații în regiunea corespunzătoare simetrică; alochirie. (<fr. *alloesthésie*)

aloétic, -ă *adj.* referitor la aloe. ● (despre medicamente) care conține aloe. (<fr. *aloétique*)

alofán *s. n.* argilă coloidală, amestec de silicați de aluminiu hidratați, care mărește plasticitatea maselor ceramice. (< fr., engl. *allophane*)

alofén *s. n. (biol.)* caracter condiționat de mai multe gene ale unor sisteme celulare diferite. (<*alo*[1]- + *-fen*[1])

alofón *s. n. (lingv.)* variantă a unui fonem, în funcție de context. (<fr. *allophone*)

alogám, -ă *adj., s. f.* (plantă) care prezintă alogamie. (<fr. *allogame*)

alogamíe *s. f. (biol.)* încrucișare între indivizi genetic deosebiți. ● polenizare încrucișată cu polen de la alte plante aparținînd aceleiași specii; xenogamie. (<fr. *allogamie*)

alogén, -ă *adj.* deosebit prin natură și prin origine de mediul înconjurător; alogenetic. ● (despre minerale) format anterior rocii și într-un alt loc decît acesta. ● (despre o populație; și *s. m.*) venit din altă parte, de altă origine. ● (despre un curs de apă) care străbate o regiune aridă, fără scurgere, datorită debitului adus dintr-o zonă situată în amonte. (<fr. *allogène*)

alogenétic, -ă *adj.* alogen. (<fr. *allogénétique*)

alogenézã *s. f.* modificare genotipică datorată influenței mediului înconjurător. (<*alo*[1]-+ *geneză*)

alogénic, -ă *adj. (biol.)* care aparține aceleiași specii, dar cu genotipuri diferite. (<engl. *allogenic*)

alógic, -ă *adj.* lipsit de logică. (<fr. *alogique*)

alogísm *s.n.* **1.** judecată care contrazice logica. **2.** negare a gîndirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, practicată de sceptici, mistici și fideiști. (<germ. *Alogismus*)

aloglót *adj., s. m.* (cel) care vorbește o altă limbă. (<it. *alloglotto*)

alogoníe *s. f. (biol.)* modificare a formulei datorată mutației. (<fr. *allogonie*)

alográf, -ă *adj., s. n.* (scris) efectuat de o altă persoană. (<*alo*[1]- + *-graf*)

alohtón, -ă *adj.* **1.** (despre roci) care a suferit deplasări față de locul inițial de formare. **2.** *(biol.*: despre specii, populații) originar din alte regiuni geografice. (<fr. *allochtone*)

aloiogenézã *s.f. (biol.)* ciclu evolutiv caracterizat prin alternarea de generații. (<fr. *alloiogenèse*, cf. gr. *alloios*, diferit)

alolalíe *s. f.* dificultate în vorbire. (<fr. *allolalie*)

alométric, -ă *adj.* care prezintă alometrie. (<fr. *allométrique*)

alometríe *s. f.* creștere la animale în care unele organe se mărește mai repede (sau mai încet) decît corpul în ansamblu. (<fr. *allométrie*)

alomórf *s. n.* **1.** fiecare dintre formele distincte (cristaline) ale aceleiași substanțe; substanța însăși. **2.** *(lingv.)* variantă a unui morfem în funcție de context. (<fr. *allomorphe*)

alomorfíe *s. f.* prezentare a mai multor forme de către aceeași substanță; alomorfism. v. metamorfoză; alotropie. (< fr. *allomorphie*)

alomorfísm *s. n.* alomorfie. (<engl. *allomorphism*)

alomorfóză *s. f.* tip de alometrie privind relațiile dintre o parte și întreg sau dintre o parte și o altă parte a întregului din seriile structurale ale organismului, diferite prin dimensiuni și structură genetică. (<engl. *allomorphosis*)

aloním I. *s. n.* nume cunoscut (al altei persoane) cu care cineva semnează o lucrare. **II.** *adj.* (despre lucrări) semnat cu numele altuia. (<engl. *allonym*)

alónjă *s. f.* **1.** piesă (demontabilă) pentru prelungirea unor obiecte. **2.** lungime a brațului unui sportiv (la box, lupte, scrimă) în raport cu aceea a adversarului. **3.** text care completează conținutul unui document comercial sau al unui manuscris, anexîndu-se la acesta; act adițional. (<fr. *allonge*)

alopát *s. m.* medic care tratează prin alopatie. (<fr. *allopathe*)

alopátic, -ă *adj.* referitor la alopatie. (<fr. *allopathique*)

alopatíe *s. f.* procedeu terapeutic opus homeopatiei, bazat pe mijloace contrare naturii bolii. (<fr. *allopathie*)

alopátric, -ă *adj. (biol.*; despre specii, populații) cu areal distinct. (<fr. *allopatrique*)

alopécic, -ă *adj.* referitor la alopecie. (<fr. *alopécique*)

alopecíe *s. f.* cădere prematură a părului (de pe cap); chelie. (<fr. *alopécie*<lat. *alopecia*, gr. *alopekeia*)

alopelágic, -ă *adj.* (despre organisme vegetale) care crește la mari adîncimi în mări și oceane. (<fr. *allopélagique*)

aloplásmă *s. f.* parte diferențiată a citoplasmei, avînd anumite funcții. (<fr. *alloplasme*)

aloplástică *s. f.* aloplastie. (<germ. *Alloplastik*)

aloplastíe *s. f.* operație chirurgicală de înlocuire a țesuturilor cu ajutorul unor materiale străine; aloplastică. (<fr. *alloplastie*)

aloplazíe *s. f.* dezvoltare anormală a unui țesut organic. (<*alo*[1]- + *-plazie*)

aloplécție, -ă *adj.* (despre frunze) care înconjură un organ vegetal. (<lat. *alloplectícus*)

alopoliploíd, -ă *adj.* care prezintă alopoliploidie. (<fr. *allopolyploïde*)

alopoliploidíe *s. f.* existența în nucleu a mai mult de două seturi de cromozomi derivate de la diferite specii, prin hibridare. (<fr. *allopolyploïdie*)

aloprén *s. n.* cauciuc clorurat. (<germ. *Allopren*)

alopsíhic, -ă *adj.* (despre bolnavi) care are capacitatea de a se orienta după repere exterioare, spațio-temporale și fizionomice. (<fr. *allopsychique*)

alopsihóză *s. f.* psihoză caracterizată prin tulburări în perceperea fenomenelor exterioare bolnavului. (<fr. *allopsychose*)

aloritmíe *s. f.* **1.** aritmie (2) periodică. **2.** *(biol.)* ritm inegal în diviziunea celulelor sau în dezvoltarea organismelor unicelulare. (<fr. *allorythmie*)

alosindéză *s. f.* împerechere în meioză a unor cromozomi proveniți de la părinți diferiți. (<fr. *allosyndèse*)

alospérm *s. n.* embrion rezultat prin alogamie. (<fr. *allosperme*)

alostérie, -ă *adj.* capabil a suferi sau a produce alosterie. (<fr. *allostérique*)

alosteríe *s. f.* deformare a unei molecule de proteină prin modificarea sau suprimarea proprietăților sale enzimatice. (<fr. *allostérie*)

alotérm, -ă *adj.* a cărui temperatură corporală depinde de cea a mediului înconjurător. (<engl. *allotherm*)

alotíp *s. m. (biol.)* individ cu sex opus holotipului. (<fr. *allotype*)

alotopíe *s. f.* deplasare anormală a unor centri de dezvoltare a organismului. (<germ. *Allotopie*)

ALOTRIO- *elem. comp.* „divers, deosebit, străin". (<it. *allotrio-*, cf. gr. *allotrios*)

alotriodonțíe *s. f.* implantare anormală a dinților. (<engl. *allotriodontia*)

alotriofagíe *s. f.* tendință patologică de a ingera substanțe necomestibile. (<fr. *allotriophagie*)

alotriogeuzíe *s. f.* pervertire a simțului gustativ. (<engl. *allotriogeusia*)

alotriomórf, -ă *adj.* (despre minerale) care nu are formă proprie, ci o ia pe aceea a cavității unde se află. (<germ. *allotriomorph*)

alotriomorfísm *s. n.* proprietate a mineralelor alotriomorfe. (<fr. *allotriomorphisme*)

alotriosmíe *s. f.* tulburare a olfacției constînd în senzații paradoxale. (<fr. *allotriosmie*)

alotrófic, -ă *adj.* **1.** *(biol.*; despre organisme) care folosește substanțele organice sintetizate de alte organisme. **2.** (despre flori) cu adaptare redusă pentru primirea insectelor vizitatoare. (<fr. *allotrophique*)

alotrópic, -ă *adj.* care prezintă alotropie. (<fr. *allotropique*)

alotropíe *s. f.* **1.** proprietate a unor corpuri sau organisme de a se prezenta sub diferite forme ori de a fi diferite ca structură moleculară. **2.** *(biol.)* proces de atracție reciprocă între două celule de sens opus. (<fr. *allotropie*)

aloxán *s. n.* produs de oxidare a acidului uric cu acțiune destructivă asupra celulelor pancreatice. (<fr. *aloxan*)

aloxanemíe *s. f.* prezența aloxanului în sînge. (<fr. *alloxanémie*)

aloxít *s. n.* alumină cristalizată folosită ca produs refractar sau abraziv. (<fr. *aloxite*)

alozáur *s. m.* reptilă terestră fosilă, carnivoră, de talie foarte mare. (<fr. *allosaurus*)

alozigót *s. m.* homozigot al unei gene recesive. (<fr. *allozygote*)

alozóm *s. m.* gonozom. (<fr. *allosome*)

alpacá[1] *s. f.* **1.** mamifer erbivor, domesticit, înrudit cu cămila, cu lîna lungă și mătăsoasă, care trăiește în America de Sud, pe platourile înalte ale Anzilor. **2.** stofă fină din lîna acestui animal. (<fr., sp. *alpaca* < cuv. peruv.)

alpacá[2] *s. f.* aliaj inoxidabil de cupru, nichel și zinc, întrebuințat la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor medicale, optice etc.; argentan. (<germ. *Alpaka)*

alpáj *s.n.* pășunat în zonele înalte, alpine. (<fr. *alpage)*

al pári *loc. adv.* concordanță între valoarea nominală și cea reală a diferitelor hîrtii de valoare cu care se tranzacționează pe piață. (<it. *al pari*, la paritate)

alpáx *s. n.* aliaj de aluminiu și siliciu. (<fr. *alpax)*

alpenștóc *s.n.* baston cu vîrful metalic, ascuțit, folosit în ascensiunile montane. (<germ. *Alpenstok)*

alpéstru, -ă *adj. (livr.)* alpin. (<fr. *alpestre)*

alpigén, -ă *adj.* (despre plante) de origine alpină. (<fr. *alpigène)*

alpín, -ă *adj.* caracteristic munților Alpi. ● *(p. ext.)* din regiunile muntoase înalte; alpestru. (<fr. *alpin*, lat. *alpinus*, cf. *Alpi*, sistem muntos din Europa)

alpinárium *s. n.* grădină botanică sau stîncărie rezervată culturii florei alpine. (după fr. *alpinum)*

alpiniádă *s. f.* competiție sportivă de alpinism. (<fr. *alpiniade)*

alpinísm *s. n.* sport constînd în ascensiuni pe culmi muntoase greu accesibile. (<fr. *alpinisme)*

alpiníst, -ă *s. m. f.* cel care practică alpinismul. (<fr. *alpiniste)*

alsacián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Alsacia. ● *(s. n.)* ansamblu de dialecte germanice vorbite în Alsacia. II. *adj. lup* ~ (și *s. m.)* rasă de cîini de pază, de talie mare, originară din Franța. (<fr. *alsacien*, cf. *Alsacia*, provincie istorică în Franța)

alsofíte *s. f. pl.* plante care cresc în cringuri. (<lat. *alsophytae*, cf. gr. *alsos*, cring)

altáic, -ă *adj.* din regiunea munților Altai; caracteristic acestora. ○ *limbi* ~*e* = ansamblu de limbi turcice, mongole și tunguse, care prezintă caracteristici asemănătoare. (<fr. *altaïque*, cf. *Altai*, sistem muntos în Asia Centrală)

altáit *s. n.* telurură naturală de plumb, care se găsește aproape pură în Altai. (<fr. *altaïte)*

altazimút *s. n.* instrument astronomic pentru măsurarea azimutului și a înălțimii constelațiilor. (<germ. *Altazimut)*

alterá *vb.* I. *refl.* **1.** a se descompune (din cauza unui anumit agent extern); (despre alimente) a se strica. ● (despre roci) a(se) dezagrega. **2.** *(lingv.;* despre sunete) a-și modifica pronunțarea sub influența altui sunet. II. *tr.* **1.** a denatura, a falsifica adevărul. **2.** *(muz.)* a se modifica înălțimea unui sunet. — *alterâre* s. f. (<fr. *altérer*, lat. *alterare)*

alterábil, -ă *adj.* (despre alimente, produse etc.) care se poate altera ușor. (<fr. *altérable)*

alterabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este alterabil. (<fr. *altérabilité)*

alterânt, -ă *adj.* care produce alterație. (<fr. *altérant)*

alterâție *s.f. (muz.)* modificare a înălțimii unui sunet cu ajutorul accidenților muzicali. — var. *alterațiune* s. f. (<fr. *altération*, lat. *alteratio)*

alterațiúne *s.f.* v. alterație.

altercâție *s.f.* ceartă; dispută violentă; schimb de cuvinte grele. — var. *altercațiune* s. f. (<fr. *altercation*, lat. *altercatio)*

altercațiúne *s. f.* v. altercație.

álter égo *s. m.* persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încît i se poate substitui; *(p. ext.)* om de încredere, prieten nedespărțit. (<lat. *alter ego*, al doilea eu)

alterít *s. n.* produs de dezagregare a unei roci.

alteritâte *s. f. (fil.)* trecere a unei existențe de la o stare la alta, ca rezultat al automișcării și al specificității dialecticii forțelor interioare. ● existența, ființa privită din punct de vedere diferit de ea însăși. (<fr. *altérité)*

altérn, -ă *adj.* **1.** *unghiuri* ~*e interne* (sau *externe)* = unghiurile formate în interiorul (sau exteriorul) a două drepte paralele tăiate de o secantă. **2.** (despre frunze, flori) care crește de o parte și de alta a tulpinii sau a ramurilor, la distanțe diferite. **3.** *sistem* ~ = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. (<fr. *alterne*, lat. *alternus)*

alternâ *vb.* I. *intr., tr.* a (se) schimba pe rînd, a reveni, a face să revină succedîndu-se; a se perinda. II. *intr. (lingv.;* despre sunete) a se schimba prin alternanță (2). (<fr. *alterner*, lat. *alternare)*

alternânt, -ă *adj.* care alternează. (<fr. *alternant)*

alternânță *s. f.* **1.** însușirea de a alterna; revenire succesivă, perindare, variație. ● procedeu de decorare prin utilizarea alternativă a două motive sau elemente. **2.** *(lingv.)* schimbare a sunetelor unui cuvînt sau a sunetelor cuvintelor aparținînd unei familii cu ajutorul căreia se marchează diferența dintre formele gramaticale sau între derivate și cuvîntul de bază. ○ ~ *vocalică* = alternanță care se produce între vocalele din tema unui cuvînt; ablaut, apofonie; ~ *consonantică* = alternanță reprezentată prin consoane. (<fr. *alternance)*

alternâre *s. f.* acțiunea de a alterna și rezultatul ei. ○ *(biol.)* ~ *de generații* = succesiune regulată a unei generații sexuate cu alta asexuată. (<*alterna)*

alternât *s. n.* drept al unui stat de a fi numit primul în exemplarul care îi revine din textul tratatului la care este parte. (<fr. *alternat)*

alternatív, -ă *adj.* (și *adv.)* care alternează; ciclic, periodic. ○ *curent* ~ = curent electric al cărui sens variază periodic în același circuit. (<fr. *alternatif)*

alternativă *s. f.* posibilitate sau necesitate de a alege între două soluții, situații etc. care se exclud. (<fr. *alternative)*

alternatór *s. n.* generator electric de curent alternativ. (<fr. *alternateur)*

alterniflór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori alterne. (<fr. *alterniflore)*

alternifoliát, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze alterne. (<fr. *alternifolié*)

alternipetál, -ă *adj.* (despre flori) cu petale alterne. (<fr. *alternipétale*)

altéță *s. f.* titlu dat principilor și principeselor; înălțime. (<it. *altezza*, fr. *altesse*)

althórn *s. n.* fligorn de forma trompetei. (<germ. *Althorn*)

ALTI- *elem. comp.* „înălțime, altitudine". (<fr. *alti-*, cf. lat. *altus*, înalt)

altiér, -ă *adj.* care arată un orgoliu nemăsurat și disprețuitor; semeț, trufaș, îngîmfat. (<fr. *altier*)

altigráf *s. n.* altimetru înregistrator. (<fr. *altigraphe*)

altimétric, -ă *adj.* referitor la altimetrie. (<fr. *altimétrique*)

altimetríe *s. f.* ramură a topografiei care se ocupă cu determinarea altitudinii punctelor caracteristice ale scoarței terestre; hipsometrie. (<fr. *altimétrie*)

altimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea altitudinii, bazat pe principiul barometrului. (<fr. *altimètre*)

altipístă *s. f.* altiport. (<fr. *altipiste*)

altiplanáție *s. f.* proces de nivelare a reliefului sub acțiunea alternării ciclice a înghețului și dezghețului din regiunile montane; crioplanație. (<fr. *altiplanation*)

altipórt *s. n.* suprafață de aterizare special amenajată la mari înălțimi montane, în vederea practicării sporturilor de iarnă; altipistă. (<fr. *altiport*)

altíst, -ă *s. m. f.* 1. persoană cu voce de alto. 2. instrumentist care cîntă la violă. (<germ. *Altist*, fr. *altiste*)

altitelemetríe *s. f.* determinare a înălțimii de zbor a țintelor aeriene și a distanței liniare pînă la ele, necesară în tragerile aeriene. (<*alti-* + *telemetrie*)

altitelemétru *s. n.* aparat pentru măsurarea altitudinii unui punct inaccesibil. (<fr. *altitélémètre*)

altitudinál, -ă *adj.* (situat) la altitudine; altitudinar. (<fr. *altitudinal*)

altitudinár, -ă *adj.* altitudinal. (<fr. *altitudinaire*)

altitúdine *s. f.* 1. înălțime deasupra nivelului mării. ○ *~a unui astru* = arcul de cerc vertical măsurat de la orizontul astronomic pînă la poziția astrului pe bolta cerească: *a lua ~* = a se ridica, a se înălța în aer. 2. *(spec.)* mare elevație verticală. (<fr. *altitude*, lat. *altitudo*)

álto *s. m.* 1. voce omenească cu timbru grav, între sopran și tenor. 2. instrument de suflat (flaut, saxofon, clarinet) cu registre corespunzătoare acestei voci. 3. violă. (<it. *alto*)

altocúmulus *s. m.* formație de nori de dimensiuni reduse, dispuși în grupuri sau în șiruri, de culoare cenușie, a căror altitudine nu depășește 6000 m. (<fr. *altocumulus*)

altogravúră *s. f.* reproducere după originale de artă cu ajutorul unor clișee metalice pantografice, gravate de mînă sau în acvaforte. (<it. *altogravura*)

altoreliéf *s. n.* lucrare de sculptură cu relief puternic ieșit în afară. (după it. *alto rilievo*)

altostrátus *s. m.* formație de nori specifici timpului închis, situați la o altitudine medie de 3000—4000 m, prezentînd forma unui strat uniform, de culoare cenușie sau albăstruie. (<fr. *altostratus*)

altruísm *s. n.* atitudine binevoitoare și dezinteresată manifestată în favoarea altora; doctrină etică preconizînd asemenea atitudine. (<fr. *altruisme*)

altruíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care manifestă altruism. (<fr. *altruiste*)

alumín *s. n.* varietate de caolin folosită în industria cauciucului. (<fr. *alumine*)

aluminát *s. m.* sare în care alumina joacă un rol de anhidridă acidă. (<fr. *aluminate*)

alumínă *s.f.* oxid natural de aluminiu, divers colorat, care constituie baza unui mare număr de pietre prețioase (rubin, safir etc.). (<fr. *alumine*)

aluminifér, -ă *adj.* (despre terenuri, roci) care conține aluminiu sau alumină. (<fr. *aluminifère*)

aluminít *s. n.* porțelan foarte refractar, pe bază de alumină, din care se fabrică farfurii și caserole. (<fr. *aluminite*)

alumíniu *s. n.* metal foarte ușor, malcabil și ductil, bun conducător de căldură și electricitate, cu multe întrebuințări în industrie și în tehnică. (<fr. *aluminium*)

aluminizáre *s. f.* acoperire a unor piese metalice cu un strat protector de aluminiu. (după fr. *aluminisation*)

aluminós, -oásă *adj.* (despre substanțe) care conține compuși de aluminiu; (despre materiale) care conține aluminiu. (<fr. *alumineux*)

aluminotermíe *s. f.* procedeu tehnic de obținere a unor temperaturi înalte, dezvoltate de un amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid metalic, folosit la sudarea metalelor. (<fr. *aluminothermie*)

aluminóză *s. f.* pneumoconioză provocată de inhalarea pulberilor fine de aluminiu. (<fr. *aluminose*)

alúmn, -ă *s. m. f.* elev într-un alumnat. (<lat. *alumnus*, germ. *Alumnus*)

alumnát *s. n.* stabiliment școlar de grad secundar, în unele congregații din Germania și S.U.A. (<germ. *Alumnat*, fr. *alumnat*)

alumosilicát *s. m.* sare naturală derivînd din silice și alumină. (<fr. *alumosilicate*)

alunít *s. n.* sulfat natural hidratat de aluminiu și de potasiu. (<fr. *alunite*)

alunitizáre *s. f.* proces de alterare hidrotermală caracterizată prin prezența alunitului. (<*alunit* + *-iza*)

alunizá *vb. intr.* a aseleniza. — *alunizáre* s. f. (după fr. *alunir*)

alúră /-lü-/ *s. f.* 1. mod de deplasare a unui animal, a unui vehicul. 2. fel de a merge, de a se prezenta; ținută, aspect; înfățișare. 3. fel de a acționa, de a se purta; comportare; *(spec.)* ritm în care se desfășoară o întrecere sportivă. 4. poziția vîntului față de o navă; direcția din care aceasta primește vîntul. 5. unghiul format de drumul urmat de o navă față de direcția vîntului. (<fr. *allure*)

aluviál, -ă *adj.* produs de aluviuni. (<fr. *alluvial*)

aluvioná *vb. intr.* a depune aluviuni în râuri, lacuri sau estuare. — *aluvionáre* s. f. (<*fr. alluvionner*)

aluvionár, -ă *adj.* referitor la aluviuni. (<fr. *alluvionnaire*)

alúviu *s. n.* holocen. (<lat., fr. *alluvium*)

aluvíune *s. f.* material detritic (mîl, nisip, pietriș) transportat și depus prin acțiunea apelor curgătoare; depozit aluvionar. (<fr. *alluvion*, lat. *alluvio*, inundație)

alúzie *s. f.* 1. cuvînt, expresie, frază, prin care se face o referire la o persoană, la o situație, la o idee etc., fără a se exprima direct. ○ *a face ~ la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe ocolite (despre cineva sau ceva); a sugera, a viza. 2. figură de stil constînd în a exprima un lucru cu intenția de a face să se înțeleagă altceva. — var. *aluziune* s. f. (<fr. *allusion*, lat. *allusio*)

aluzioná *vb. intr. (rar)* a face aluzie la (cineva sau la ceva). (< *aluzie* + *-ona*)

aluzíune *s. f.* v. a l u z i e.

aluzív, -ă *adj.* care face aluzie; cu aluzii. (<fr. *allusif*)

aluzivitáte *s. f. (rar)* caracter aluziv. (<*aluziv* + *-itate*)

ALVEO- v. a l v e o l (o)-.

alveográf *s. n.* aparat pentru determinarea capacității făinii de a forma cu apa un aluat bun; extensimetru. (<fr. *alvéographe*)

alveográmă *s. f.* înregistrare la alveograf. (<fr. *alvéogramme*)

ALVEOL(O)-/ALVEO- *elem. comp.* „alveolă”. (<fr. *alvéol/o/-*, *alvéo-*, cf. lat. *alveolus*)

alveolár, -ă *adj.* 1. referitor la alveole, al alveolelor. ● (despre un fonem) articulat la nivelul alveolelor dinților superiori. 2. cu alveole. (<fr. *alvéolaire*)

alveoláre *s. f. (geol.)* formare de alveole eoliene. (<*alveolă*)

alveolát, -ă *adj.* cu alveole; în formă de alveolă. (<fr. *alvéolé*)

alveólă *s. f.* 1. cavitate de implantare a dinților în osul maxilar. ○ *~ pulmonară* = fiecare dintre micile cavități ce se găsesc în plămînii la capătul bronhiilor. 2. căsuță construită de albine în fagure pentru depozitarea mierii și creșterea larvelor. 3. *(bot.)* scobitură. 4. locaș în care stau semințele în distribuitorul unei semănători sau în organele de lucru ale unui trior. 5. întrînd format prin retragerea de la aliniere a unei clădiri pe o stradă. ● loc retras de la alinierea unei străzi, a unei alei sau dintr-un spațiu plantat, amenajat special și cu bănci. 6. scobitură creată la suprafața unei roci omogene datorată eroziunii chimice sau mecanice. ○ *~ colianâ* = mică adîncitură a solului săpată de vînt în regiunile de deșert. ● fiecare dintre scobiturile practicate în balconetul unui frigider, unde se păstrează ouăle. 7. element de decor ceramic constînd dintr-o adîncitură rotundă în masa materialului. (<fr. *alvéole*)

alveolectomíe *s. f.* rezecție a peretelui osos al unei alveole dentare. (<fr. *alvéolectomie*)

alveolifórm, -ă *adj.* în formă de alveolă. (<*alveol/i/-* + *-form*)

alveolítă *s. f.* leziune inflamatorie a alveolelor dentare sau pulmonare. (<fr. *alvéolite*)

alveolíză *s. f.* distrugere fiziologică sau patologică a țesuturilor alveolare dentare. (<fr. *alvéolyse*)

alveoloclazíe *s. f.* proces de distrugere progresivă a sistemului osos alveolar prin resorbția elementelor țesutului osos. (<engl. *alveoloclasia*)

alveolón *s. n.* punct craniometric situat la suprafața posterioară a alveolelor maxilare. (<fr. *alvéolon*)

alveolopalatál, -ă *adj.* (despre consoane) articulat la limita alveolelor și a palatului dur. (<fr. *alvéolopalatal*)

alveoloplastíe *s. f.* reconstituire chirurgicală a crestei alveolare dentare. (<engl. *alveoloplasty*)

alveolotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a alveolelor dentare. (<fr. *alvéolotomie*)

alvín, -ă *adj.* hipogastric. (<fr. *alvin*, cf. lat. *alvinus* < *alvus*, pîntece)

amábil, -ă *adj.* prietenos, binevoitor; politicos, sociabil. (<it. *amabile*, lat. *amabilis*)

amábile *adv. (muz.)* grațios, amabil. (<it. *amabile*)

amabilitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi amabil; bunăvoință; politețe. 2. atitudine, faptă, vorbă amabilă; compliment (1). (<fr. *amabilité*, lat. *amabilitas*)

amagnétic, -ă *adj.* (despre un material) care nu prezintă magnetism. (<fr. *amagnétique*)

amakudári *s. n.* „parașutare” a unui funcționar de stat într-un post-cheie, de larg interes pentru monopoluri, practicată curent în Japonia. (<jap. *amakudari*)

amalgám *s. n.* 1. aliaj de mercur cu alt metal. ● amestec metalic servind pentru obturarea cavității unui dinte. 2. *(fig.)* amestec de elemente diverse, de lucruri sau de persoane nepotrivite unele cu altele. (<fr. *amalgame*, lat. *amalgama*)

amalgamá *vb. tr.* 1. a face un amalgam (1). ● a extrage, cu ajutorul mercurului, aurul și argintul din minereuri. 2. *(fig.)* a reuni într-un tot elemente disparate, eterogene; a amalgamiza. — *amalgamáre* s. f. (<fr. *amalgamer*)

amalgamatór *s. n.* utilaj pentru extragerea metalelor prețioase din minereuri prin amalgamare. (<fr. *amalgamateur*)

amalgamizá *vb. tr. (rar)* a amalgama. — *amalgamizáre* s. f. (<*amalgam* + *-iza*)

amandínă *s. f.* cremă de migdale. ● prăjitură care conține o cremă asemănătoare cu crema de migdale. (<fr. *amandine*)

amaníta *s. f.* specie de ciuperci, din familia agaricacee, comestibile dar și otrăvitoare, care cresc vara și toamna prin păduri. (<fr. *amanite*, cf. gr. *amanites*)

amánt, -ă *s. m. f.* cel care întreține relații de dragoste cu cineva în afara căsătoriei; concubin, iubit; metresă. (<fr. *amant*, lat. *amans*)

amará *vb. tr.* 1. a fixa obiectele sau instalațiile de la bordul unei (aero)nave ori ai altei ambarcații pentru a nu se deplasa la balans. 2. a lega cu un cablu o navă (cosmică) etc. — *amaráre* s. f. (<fr. *amarrer*)

amaráj *s. n.* amarare. ● bordaj de susținere a unui obiect pe o navă. (<fr. *amarrage*)

amarânt *s. m.* 1. plantă erbacee cu inflorescență în formă de spic, cu flori mici, purpurii, galbene sau albe. 2. colorant roșu-violet. (<fr. *amarante*, lat. *amarantus*)

amarantacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee apetale, având ca tip amarantul. (<fr. *amarantacées*)

amără *s. f.* cablu folosit pentru amararea ambarcațiilor. (<fr. *amarre*)

amarilidacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate erbacee, cu staminele și ovarul aderent la caliciu, având ca tip ghiocelul. (<fr. *amaryllidacées*)

amarilis *s. m.* plantă erbacee cu bulb și cu flori mari, colorate în portocaliu, roz sau roșu. (<fr. *amaryllis*)

amarină *vb. tr.* a instrui echipajul unei nave pentru executarea serviciului la bord. — *amarinăre* s. f. (<fr. *amariner*)

amartizá *vb. intr.* a coborî lent pe suprafața planetei Marte. — *amartizáre* s. f. (după *alunița, aselenița*)

amastie *s. f.* absența congenitală a glandelor mamare. (<fr. *amastie*)

AMATO- *elem. comp.* „nisip". (<fr. *amatho-*, cf. gr. *amathos*)

amatocól, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe soluri nisipoase. (<lat. *amathocolus*)

amatofil, -ă *adj., s. f.* (plantă) care preferă solurile nisipoase. (<fr. *amathophilus*)

amatofíte *s. f. pl.* plante care cresc pe terenurile nisipoase; psamofite. (<lat. *amathophytae*)

amatofobíe *s. f.* teamă patologică de praf. (<engl. *amathophobia*)

amatól *s.n.* exploziv constituit din nitrat de amoniu și trinitrotoluen. (<fr. *amatol* < *am*/oniu/ + *tol*/uen/)

amatór, -oáre *s. m. f., adj.* 1. (cel) care manifestă o plăcere deosebită, o predilecție pentru ceva; (cel) care e dispus să cumpere ceva. 2. (cel) care are preocupări pentru o artă, un sport, o meserie etc., fără a o exercita ca profesionist; diletant. (<fr. *amateur*, lat. *amator*)

amatorísm *s. n.* practicare a unui sport, a unei arte etc. ca amator (2). ● *(peior.)* nepricepere, incompetență într-un domeniu. (<fr. *amateurisme*)

amatorístic, -ă *adj. (rar)* referitor la amatorism, de amator. (<*amator* + *-istic*)

amaurótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de amauroză. (<fr. *amaurotique*)

amaurózã *s. f.* slăbire sau pierdere completă a vederii ca urmare a atrofierii retinei ori a nervului optic. (<fr. *amaurose*, cf. gr. *amaurosis*, întunecare)

AMAXO- *elem. comp.* „vehicul". (<fr. *amaxo-*, cf. gr. *amaxa*, car, căruță)

amaxofobíe *s. f.* teamă patologică de vehicule. (<fr. *amaxophobie*)

amaxomanie *s. f.* pasiune pentru vehicule. (<engl. *amaxomanie*)

amazoánă *s. f.* 1. *(mit.)* femeie care făcea parte dintr-un trib războinic legendar, format numai din femei, bune călărețe, care își tăiau sînul drept pentru a putea mînui mai ușor arcul. 2. *(fam.)* femeie care știe să călărească (bine); călărețã. (<fr. *amazone*, cf. gr. *mazos*, mamelă)

amazonít *s. n.* varietate verde de feldspat, folosită ca piatră semiprețioasă și de ornament. (<fr. *amazonite*, cf. *Amazon*, fluviu din America de Sud)

amazonomahíe *s. f. (mit.)* luptă cu amazoanele. (<fr. *amazonomachie*)

ambalá *vb.* I. *tr.* 1. a împacheta ceva (în hîrtie, carton etc.) pentru a putea fi transportat. 2. a face un motor să depășească turația normală. II. *refl.* 1. (despre cai) a-și lua avînt; a scăpa din frîu. 2. *(fig.;* despre oameni) a se lăsa purtat de mînie, de entuziasm; a se înflăcăra, a se aprinde. — *ambalăre* s. f. (<fr. */s'/-emballer*)

ambaláj *s. n.* împachetare; *(concr.)* material (hîrtie, carton, pînză etc.) în care se împachetează ceva. (<fr. *emballage*)

ambarás *s. n. (rar)* încurcătură, confuzie. (<fr. *embarras*)

ambarasá *vb. tr. (rar)* a încurca, a provoca încurcături; a pune în încurcătură pe cineva. (<fr. *embarrasser*)

ambarasánt, -ă *adj. (rar)* care ambarasează. (<fr. *embarassant*)

ambarcá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) urca la bordul unei nave. v. i m b a r c a. II. *tr.* (despre nave) a lua apă la bord, din cauza valurilor puternice. III. *intr.* (despre apă) a izbi, a pătrunde peste bord. — *ambarcáre* s. f. (<fr. *embarquer*)

ambarcadér *s. n.* loc unde se îmbarcă mărfuri, călători etc. pe nave. (<fr. *embarcadère*, sp. *embarcadero*)

ambarcáție *s. f.* vas plutitor de dimensiuni mici propulsat de vîsle, vele sau cu motor. — var. *ambarcațiune* s. f. (<fr. *embarcation*)

ambarcațiúne *s. f.* v. a m b a r c a ț i e.

ambardá *vb. intr.* (despre nave) a face ambardee. (<fr. *embarder*)

ambardée *s. f.* abatere involuntară de la drum a unei nave datorită vîntului, curenților marini sau unei erori a timonierului; mascadă. (<fr. *embardée*)

Ambarválе *s. f. pl.* serbări ale vegetației la romani, celebrate la sfîrșitul lunii mai, cînd preoții *(arvali)* organizau procesiuni pe cîmpuri și implorau zeilor recolte bogate. (<fr. *ambarvales*, lat. *ambarvalis*)

ambasádă *s. f.* 1. reprezentanță diplomatică a unei țări, condusă de un ambasador. ● misiunea, funcția de ambasador. 2. ansamblul agenților diplomatici dintr-o asemenea misiune și localul în care își desfășoară activitatea. ○ *secretar, atașat de* ~ = agent diplomatic al unei ambasade sau al unei legații. 3. *(fig.)* solie, misiune. (<fr. *ambassade*)

ambasadór, -oáre *s. m. f.* 1. diplomat de cel mai înalt rang, însărcinat să reprezinte un stat pe lîngă un alt stat sau pe lîngă o organizație internațională. 2. persoană însărcinată cu o misiune, cu un mesaj, care reprezintă într-un fel oarecare țara din care vine. (<fr. *ambassadeur*)

ambázã *s. f.* parte inferioară a unui aparat topografic, cuprinzînd suportul, șuruburile de calare etc. (<fr. *embase*)

ambetá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) plictisi. (<fr. *embêter)*

ambetánt, -ă *adj. (rar)* plictisitor. (<fr. *embêtant)*

AMBI- *elem. comp.* „amîndoi". (<fr. *ambi-*, cf. lat. *ambo*, doi)

ambiánt, -ă *adj.* (despre mediu, atmosferă) înconjurător, din apropiere, din jur. (<fr. *ambiant*, lat. *ambiens)*

ambiánță *s. f.* mediu (natural sau cultural), anturaj, societate în care trăiește cineva. (<fr. *ambiance)*

ambidextríe *s. f.* însușirea de a fi ambidextru. (<fr. *ambidextrie)*

ambidéxtru, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se folosește cu aceeași dexteritate de ambele mîini. (<fr. *ambidextre*, lat. *ambidexter)*

ambieláj *s. n.* ansamblu format din bielele unui motor împreună cu arborele cotit. (<fr. *embiellage)*

ambiént *s. n.* mediu înconjurător; ambiental (II). (<fr. *ambient*, it. *ambiente*, lat. *ambiens)*

ambiéntal, -ă I. *adj.* referitor la ambient. II. *s. n.* ambient. (<fr. *ambiental*, it. *ambientale)*

ambigén, -ă *adj.* 1. *(lingv.) gen* ~ = genul neutru. 2. cu stamine și pistile în aceeași floare; monoclin, bisexuat. (<lat. *ambigenus)*

ambiguitáte *s. f.* însușirea de a fi ambiguu; lipsă de precizie, de claritate; *(concr.)* cuvînt, expresie ambiguă; amfibolie. (<fr. *ambiguïté*, lat. *ambiguitas)*

ambiguizá *vb. tr.* a da un caracter ambiguu. — *ambiguizáre* s. f. (<*ambiguu* + *-iza)*

ambíguu, -uă *adj.* (despre cuvinte, enunțuri etc.) cu mai multe înțelesuri; echivoc, confuz, neclar. (<lat. *ambiguus* < *ambigere*, a ezita, fr. *ambigu)*

ámbii, -ele *num. col.* amîndoi. (<lat. *ambo, -ae*, it. *ambe)*

ambiofonie *s. f.* ambianță sonoră creată printr-o reverberație artificială a sunetelor. (<fr. *ambiophonie)*

ambipár, -ă *adj.* (despre muguri) care generează atît flori, cît și frunze. (<fr. *ambipare)*

ambitendínță *s. f.* prezența simultană a două tendințe antagoniste. (<engl. *ambitendency)*

ámbitus *s. n.* întindere a unei voci sau a unui instrument, de la sunetul cel mai grav pînă la cel mai acut; diapazon (2). (<germ. *Ambitus*, lat. *ambitus)*

ambiție *s. f.* aspirație, dorință puternică de glorie, de onoruri, de parvenire. ● dorință de a întrece pe alții. — var. *ambițiune* s. f. (<fr. *ambition*, lat. *ambitio)*

ambiționá *vb.* I. *tr.* a trezi (în cineva) ambiția, dorința de a face ceva. II. *refl.* a fi stăpînit de ambiție, a face sforțări (desperate) pentru a obține ceva; a se încăpățîna. (<fr. *ambitionner)*

ambițiós, -oásă *adj., s. m. f.* 1. (om) stăpînit de ambiție, cu ambiție. 2. încăpățînat. (<fr. *ambitieux*, lat. *ambitiosus)*

ambițiúne *s. f.* v. ambiție.

ambivalént, -ă *adj.* care prezintă ambivalență. (< fr. *ambivalent)*

ambivalénță *s. f.* 1. existența concomitentă a două semnificații sau aspecte radical diferite. 2. stare psihologică a unui individ care denotă în același timp, într-o situație dată, tendințe și trăiri contradictorii. (<fr. *ambivalence)*

ambiversiúne *s. f. (psih.)* cuplu de două tendințe (egale), spre introversiune și extroversiune. (<engl. *ambiversion)*

ambivért *s. m.* tip de personalitate care prezintă ambiversiune. (<engl. *ambivert)*

AMBLI(O)- *elem. comp.* „slab", „șters", „diminuat". (<fr. *ambly/o/-*, gr. *amblys*, tocit)

ambligonít *s.n.* fosfat de litiu natural. (<germ. *Amblygonit)*

amblióp, -oápă *adj., s. m. f.* (suferind) de ambliopie. (<fr. *amblyope)*

ambliopíe *s. f.* diminuare a acuității vizuale datorată unor boli, unor excese sau bătrîneții. (<fr. *amblyopie)*

amblioscóp *s. n.* aparat pentru antrenarea și corectarea unui ochi ambliop. (<engl. *amblyoscope)*

amblipódes *s. n. pl.* mamifere erbivore fosile din grupa copitatelor mari. (<fr. *amblypodes)*

amblistómă *s. f.* animal amfibiu de culoare cărămizie, cu pete mari, deschise, din America de Nord. (<fr. *amblystome)*

amblitímie *s. f.* denumire generică pentru fenomenele de obsesie, de suspiciune și anxietate. (<*ambli-* + *-timie)*

ambosá *vb. tr.* a ancora o navă de proră și de pupă, pentru a nu-și mai schimba poziția. — *ambosáre* s. f. (<fr. *embosser)*

ambosáj *s. n.* ambosare; poziție a unei nave ambosate. (<fr. *embossage)*

ambóu *s. n.* piesă metalică cu secțiune conică, ce permite adaptarea acului pentru injecție la seringi sau la un tub al aparatului de perfuzie. (<fr. *embout)*

ambrá *vb. tr.* 1. a parfuma cu ambră; a da un miros de ambră. 2. a da culoarea ambrei. — *ambráre* s. f. (<fr. *ambrer)*

ambranșamént *s.n.* branșament. (<fr. *embranchement)*

ambrásă *s. f.* cordon care ține strîns mijlocul unei perdele sau draperii. (<fr. *embrasse)*

ambrazúră *s. f.* 1. deschizătură în peretele unei fortificații sau într-un blindaj, care permite tragerea cu armele de foc. 2. deschizătură într-un zid, în care se montează o ușă sau o fereastră, de dimensiuni reduse, în special în lățime. (<fr. *embrasure)*

ámbră *s. f.* 1. chiblimbar. ○ ~ *gri* = substanță cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de cașalot; spermaceti. 2. culoare galbenă-aurie. (<fr. *ambre)*

ambreiá *vb. tr.* a cupla, prin intermediul unui ambreiaj, un motor cu mecanismul pe care trebuie să îl pună în mișcare. — *ambreiére* s. f. (< fr. *embrayer)*

ambreiáj *s. n.* organ de mașină care asigură o legătură temporară între doi arbori coaxiali, permițînd și decuplarea în funcționare. (<fr. *embrayage)*

ambreiór *s. m. (lingv.)* element gramatical care permite legătura anumitor părți ale discursului (acolo, aici, asta, aceea etc.). (< fr. *embrayeur)*

ambroșáj *s. n. (chir.)* procedeu de imobilizare în caz de fracturi constînd în introducerea unei tije metalice în cavitatea medulară a fragmentelor fracturate. (<fr. *embrochage*)

ambroziác, -ă *adj.* 1. cu parfum de ambrozie (2). 2. divin, minunat, dumnezeiesc; delicios, savuros (<fr. *ambrosiacue*)

ambrozián, -ă *adj.* care aparține sf. Ambrozie, ritului sau cîntului liturgic care îi sînt atribuite. (<fr. *ambrosien*, cf. *Ambrozie*, episcop al Milanului, sec. IV)

ambrózie *s. f.* 1. *(mit.)* hrană a zeilor, despre care se credea că are puterea de a păstra tinerețea veșnică; *(p. ext.)* băutură minunată. 2. plantă aromatică din familia compozeelor. (<fr. *ambroisie*, lat., gr. *ambrosia*, hrană a zeilor)

ambulacrár, -ă *adj.* referitor la ambulacre. (<fr. *ambulacraire*)

ambulácru *s. n.* tub mic terminat cu o ventuză, servind ca organ de locomoție la echinoderme. (<fr. *ambulacre*, cf. lat. *ambulare*, a merge)

ambulánt, -ă *adj.* care își exercită activitatea (profesională) deplasîndu-se dintr-un loc în altul. (<fr. *ambulant*, lat. *ambulans*)

ambulánță *s. f.* 1. formație sanitară care dă răniților primele ajutoare pe cîmpul de luptă. 2. vehicul destinat transportului accidentaților și al bolnavilor în stare gravă. (<fr. *ambulance*)

ambulatóriu, -ie I. *adj.* care umblă, merge; fără loc stabil, mișcător. ● *(zool;* despre organe) care servește la mers. ● (despre tratamente) care nu necesită spitalizare. II. *s. n.* dispensar pentru consultații și tratamente medicale. (<fr. *ambulatoire*, lat. *ambulatorius*)

ambulație *s. f. (rar)* mers, plimbare. (<lat. *ambulatio*)

ambuscá *vb.* I. *tr., refl. (mil.)* a (se) așeza în ambuscadă, la pîndă. II. *refl. (fam.)* a se învîrti, a rămîne în spatele frontului prin diverse aranjamente. (<fr. *embusquer*)

ambuscádă *s. f.* 1. loc ascuns de unde se pîndește inamicul pentru a-l surprinde. 2. acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere, fiind pîndit într-o ambuscadă (1). ● *(fam.)* capcană, cursă. (<fr. *embuscade*, cf. it. *imboscata* < *bosco*, pădure)

ambuscát, -ă *adj., s. m.* (militar) scutit de instrucție și front fără motive serioase; învîrtit. (<fr. *embusqué*)

ambușúră *s. f.* mușchiuc. (<fr. *embouchure*)

ambuteiá *vb.* I. *tr.* 1. a îmbutelia. 2. a bloca cu vehicule, nave etc. circulația rutieră sau navigația. II. *refl.* a se încrucișa, a se împiedica. (<fr. *embuteiller*)

ambuteiáj *s. n.* 1. îmbuteliere. 2. blocare (a unor nave, a circulației rutiere etc.). (<fr. *embuteillage*)

ambutisá *vb. tr.* a prelucra prin deformare plastică, la cald sau la rece, un semifabricat plat din metal sau alt material, pentru a obține piese cave. — *ambutisáre* s. f. (după fr. *emboutir*)

ambutisáj *s.n.* ambutisare. (<fr. *embutissage*)

ambutisór, -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la ambutisare. (<fr. *emboutisseur*)

ameiózã *s. f. (biol.)* diviziune nucleară, fără meioză, care nu asigură numărul de cromozomi. (<fr. *améiose*)

amelie *s. f.* diformitate congenitală constînd în absența celor patru membre. (<fr. *amélie*)

ameliorá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) îndrepta, a (se) îmbunătăți. II. *tr.* a obține soiuri sau rase mai bune de animale, de plante etc. (<fr. *améliorer*, cf. lat. *melior*, mai bun)

ameliorábil, -ă *adj.* care poate fi ameliorat. (<fr. *améliorable*)

amelioránt, -ă *adj.* care ameliorează. (<fr. *améliorant*)

amelioráre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) ameliora; ameliorație. 2. proces de creare a unor noi soiuri de plante de cultură și de îmbunătățire a celor existente. ● știință care studiază aceste procese. (<*ameliora*)

ameliorátiv, -ă *adj.* destinat a ameliora. (<fr. *amélioratif*)

ameliorátor, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care ameliorează. (<fr. *améliorateur*)

ameliorațíe *s. f.* 1. ameliorare. 2. *(pl.)* ansamblu de măsuri și de lucrări aplicate pe terenurile degradate sau amenințate de a deveni neproductive, în scopul de a le îmbunătăți condițiile de fertilitate; îmbunătățiri funciare. — var. *ameliorațiune* s. f. (<fr. *amélioration*)

ameliorațiúne *s. f.* v. ameliorație.

ameloblastóm *s. n.* adamantinom. (<fr. *améloblastome*)

amelognozíe *s. f.* absența percepției unuia dintre membre. (<*a*[1]- + *melo-* + *gnozie*)

amenajá *vb. tr.* a rîndui, a dispune, a aranja într-un anumit scop; a face mai confortabil (un spațiu). ● a realiza o amenajare (2, 3). (<fr. *aménager*)

amenajábil, -ă *adj.* care poate fi amenajat. (<fr. *aménageable*)

amenajamént *s. n.* 1. disciplină care are ca obiect amenajarea pădurilor. ● lucrare conținînd descrierile, planurile și dispozițiile privitoare la pădurile amenajate. 2. *(rar)* organizare, întocmire rațională. 3. *(cib.)* seria operațiilor de așezare care într-un program nu contribuie direct la obținerea soluției, ci mai curînd la buna utilizare a organelor calculatorului. (<fr. *aménagement*)

amenajáre *s. f.* 1. acțiunea de a amenaja; organizare, întocmire rațională. 2. totalitatea lucrărilor care urmăresc combaterea acțiunilor dăunătoare sau valorificarea potențialului unui curs de apă. 3. îngrijire rațională pentru punerea în valoare a pădurilor. (<*amenaja*)

amenajíst, -ă *s. m. f.* specialist în teoria și practica amenajării pădurilor. (<fr. *aménagiste*)

amendá[1] *vb. tr.* a aplica cuiva o amendă. — *amendáre* s. f. (<*amendă*)

amendá[2] *vb. tr.* 1. a îmbunătăți, a modifica prin amendamente (o lege); a emenda. 2. a ameliora natura solului prin introducerea unor substanțe. 3. *(jur.)* a modifica, a îmbunătăți condiția unei persoane prin reeducare. — *amendáre* s. f. (<fr. *amender*, cf. lat. *emendare*, a îndrepta o greșeală)

amendábil, -ă *adj.* (despre legi) care poate fi amendat[2] (1). (<fr. *amendable*)

amendaménț *s. n.* 1. îmbunătățire a unui proiect de lege, a unui tratat etc. prin precizarea, completarea sau modificarea unor prevederi inițiale; text introdus în acest scop. 2. corectare a anumitor erori sau omisiuni. 3. operație de îmbunătățire a unor însușiri ale solului, pentru obținerea unor recolte sporite. 4. substanță care, încorporată solului, îi modifică proprietățile. (<fr. *amendement*)

amendatív, -ă *adj. (rar)* cu caracter de amendare[2]. (<*amenda*[2] + *-/t/iv*)

aménză *s. f.* 1. sancțiune constînd din plata unei sume de bani. 2. ~ *onorabilă* = recunoaștere în public a unei fapte, a unei crime. (<fr. *amende*)

amenitáte *s. f. (rar)* atitudine binevoitoare; amabilitate, politețe. (<fr. *aménité*, lat. *amoenitas*)

amenomanie *s. f.* delir cu dispoziție veselă. (<fr. *aménomanie*, cf. lat. *amoenus*, plăcut)

amenorée *s. f.* absență, încetare sau diminuare a menstruației, provocată de stări fiziologice sau patologice. (<fr. *aménorrhée*)

amensál, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care este inhibat în creștere de o altă specie. (<fr. *amensal*)

amensalísm *s. n. (biol.)* interacțiune care se manifestă între indivizii diferitelor specii ce populează același mediu. (<fr. *amensalisme*)

amént *s. m.* inflorescență racemoasă cu flori mici, unisexuate; mițișor. (<it. *amento*, lat. *amentum*)

amentacéu, -ée I. *adj.* amentiform. II. *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate lemnoase, cu flori apetale dispuse în ament. (<fr. *amentacé/es/*)

amentifér, -ă I. *adj.* (despre plante) care poartă amenți. II. *s. f. pl.* grup de plante format din arbori cu amenți. (<fr. *amentifére/s/*)

amentiflóre *s. f. pl.* plante a căror floare este un ament. (<germ. *Amentifloren*)

amentifórm, -ă *adj.* (despre inflorescență) în formă de ament; amentaceu. (<fr. *amentiforme*)

amentív, -ă *adj. stare ~ă* = stare confuzională a conștiinței, caracterizată prin dezorientare totală, incoerență maximă a gîndirii, vorbire ininteligibilă, agitație dezordonată etc.; amență. (cf. it. *amente*, dement)

amență *s. f.* stare amentivă; tulburare mintală. (<germ. *Amentia*, cf. lat. *mens*, minte)

american, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din S.U.A. sau (mai rar) din alt stat din America. II. *adj.* care aparține (populației) S.U.A. sau altui stat din America. ● *(s.f.)* limba engleză vorbită în S.U.A. și în Canada. (<fr. *américain*)

americanism *s. n.* 1. cuvînt sau expresie proprii englezei americane; cuvînt de origine americană pătruns într-o altă limbă și neintegrat în aceasta. 2. purtare specifică americanilor. ● tendință de a imita felul de a fi al americanilor. 3. mișcare pornită din S.U.A. cu tendința de a reforma unele aspecte prea rigide ale catolicismului de pe poziții liberale. (<fr. *américanisme*)

americanist, -ă *s. m. f.* 1. specialist în americanistică. 2. adept al americanismului (2). (<fr. *américaniste*)

americanístică *s. f.* studiu al limbilor, culturilor și civilizațiilor continentului american. (<germ. *Amerikanistik*)

americanizá *vb.* I. *refl., tr.* a (se) transforma în american. II. *refl.* a-și însuși felul de a fi al americanilor; a se comporta ca aceștia. — *americanizare* s. f. (<fr. *américaniser*)

americiu *s. n.* element radioactiv, transuranic, sintetic. (<fr. *américium*, cf. *America*)

amerindián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unei populații băștinașe din America, de rasă mongoloidă; indian[2], piei roșii. ● *(s. f.)* ansamblu de limbi vorbite de ameridieni. (<fr. *amérindien*)

amerizá *vb. intr.* (despre hidroavioane, nave cosmice) a lua contact cu suprafața mării, venind din zbor. — *amerizáre* s. f. (după fr. *amerrir*)

amerizáj *s. n.* amerizare. (<fr. *amerrissage*)

amerizór *s. n.* dispozitiv al unei aeronave care permite decolarea și amerizarea. (<*amerizа* + *-or*)

amerospór *s. m.* spor unicelular, la ascomicete. (<fr. *amérospore*, cf. gr. *meros*, neregulat)

ametábolă *adj.* (despre insecte inferioare) care nu prezintă metamorfoză. (<fr. *amétabole*, cf. gr. *metabole*, transformare)

ametíst *s. n.* varietate violacee de cuarț, folosită ca piatră semiprețioasă. (<fr. *améthyste*, gr. *amethystos*)

ametróp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ametropie. (<fr. *amétrope*)

ametropíe *s. f.* viciu de refracție a ochiului (miopie, hipermetropie, astigmatism). (<fr. *amétropie*, cf. gr. *ametros*, disproporționat)

ametroscóp *s. n.* instrument medical pentru determinarea gradului de ametropie. (<*ametro/pie/* + *-scop*)

amfetamínă *s. f.* substanță sintetică din grupa aminelor, care are o puternică acțiune stimulatoare asupra sistemului nervos central; benzedrină. (<fr. *amphétamine*)

AMFI-/AMFO- *elem. comp.* „în două feluri", „de jur împrejur", „din ambele părți"; „dublu"; „incert, nesigur". (<fr. *amphi-*, *ampho-*, cf. gr. *amphi*, împrejur)

amfiartróză *s. f.* articulație a oaselor cu un grad limitat de mobilitate; articulație semimobilă. (<fr. *amphiarthrose*)

amfibiéni *s. m. pl.* clasă de vertebrate tetrapode, cu temperatura corpului variabilă, care pot trăi în apă și pe uscat; batracieni. (<fr. *amphibiens*)

amfibiologíe *s. f.* disciplină care studiază amfibienii. (<engl. *amphibiology*)

amfiblónt *s. n.* organism cu viață terestră și acvatică. (<germ. *Amphibiont*)

amfibióză *s. f. (biol.)* posibilitate de viețuire în două medii diferite. (<*amfi-* + *-bioză*)

amfíbiu, -ie I. *adj., s. m. f.* 1. (animal, plantă) cu viață terestră și acvatică. ● (despre autovehicule) adaptat pentru a se deplasa și pe apă. 2. *(fig.)* care are o natură dublă. II. *s. n.* avion de tip vechi, capabil atît să aterizeze cît și să amerizeze. ● (și *s. f.*) automobil sau tanc

construit special pentru a se deplasa atît pe uscat cît și pe apă. (<fr. *amphibie*)

amfiból *s. m.* mineral negru, brun sau verde din rocile eruptive ori metamorfice, format din silicați de magneziu, fier, calciu, sodiu și aluminiu. (<fr. *amphibole*)

amfibólic, -ă *adj.* care conține amfiboli. (<fr. *amphibolique*)

amfibolíe *s. f.* *(livr.)* ambiguitate. (<fr. *amphibolie*)

amfibolít *s. n.* rocă metamorfică cu textură șistoasă, constituită în principal din amfiboli. (<fr. *amphibolite*)

amfibológic, -ă *adj.* *(livr.)* echivoc, ambiguu; obscur. (<fr. *amphibologique*)

amfibologíe *s. f.* construcție defectuoasă care face ca o frază să aibă un sens dublu, echivoc. (<fr. *amphibologie*, lat. *amphibologia*)

amfibráh *s. m.* picior de vers format dintr-o silabă lungă (accentuată) încadrată de două scurte (neaccentuate). (<fr. *amphibraque*, lat. *amphibrachus*)

amfibráhic, -ă *adj.* (despre versuri) format din amfibrahi. (<fr. *amphibrachique*)

amfibríe *s. f.* încetare a dezvoltării în lungime a organelor unor plante, creșterea continuîndu-se numai în grosime. (<fr. *amphibrye*)

amficarión *s. n.* *(biol.)* nucleu cu două seturi haploide de cromozomi. (<fr. *amphicaryon*)

amficárp, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă amficarpie. (<fr. *amphicarpe*)

amficarpíe *s. f.* **1.** caracteristică a unor plante de a forma două tipuri de flori și de fructe. **2.** maturizare a fructelor, o parte în aer și o parte în sol. (<fr. *amphicarpie*)

amficarpogén, -ă *adj.* care produce fructe pe sol, dar cu maturație subterană. (<fr. *amphicarpogène*)

amficéntric, -ă *adj.* care începe și sfîrșește în același vas arterial. (<*amfi-* + *-centric*)

amficlín, -ă *adj.* *(biol.)* cu descendenți dintre care unii seamănă cu una din speciile parentale, iar alții cu cealaltă. (<fr. *amphicline*, cf. gr. *kline*, pat)

amficotiledón, -ă *adj.* cu cotiledoanele concrescute. (<fr. *amphicotilédon*)

amfiction *s. m.* membru al unei amfictionii. (<fr. *amphictyon*)

amfictiónic, -ă *adj.* referitor la amfictioni. (<fr. *amphictyonique*)

amfictionie *s. f.* uniune (religioasă) de triburi sau de orașe-state, creată în jurul sanctuarului unei divinități, în Grecia antică, în vederea apărării intereselor comune și a judecării diferendelor ivite între ele. (<fr. *amphictyonie*, cf. gr. *amphiktyones*, vecini)

amfidérmă *s. f.* **1.** membrană externă a cortexului. **2.** cuticulă epidermică. (<fr., lat. *amphidermis*)

amfidiploíd, -ă *adj.* care prezintă amfidiploidie. (<fr. *amphidiploïde*)

amfidiploidíe *s. f.* *(biol.)* apariție în celulele somatice, în urma hibridării, a unor seturi de cromozomi diploizi, provenind de la ambii genitori. (<fr. *amphidiploïdie*)

amfidrómic *adj.* *punct* ~ = punct al mareelor, în jurul căruia se întorc liniile cotidale. (<fr. *amphidromique*)

amfifótic, -ă *adj.* (despre vegetale) care este heliofil primăvara și sciofil toamna. (<fr. *amphiphotique*)

amfigám, -ă *adj.* care prezintă amfigamie. (<fr. *amphigame*)

amfigamíe *s. f.* fuziune a două celule sexuate din care rezultă nucleii conjugați. (<fr. *amphigamie*)

amfigén, -ă *adj.* **1.** cu origine dublă. **2.** (despre organe vegetale) cu creștere la ambele extremități. (<fr. *amphigène*)

amfigenétic, -ă *adj.* rezultat prin amfigeneză (1). (<fr. *amphigénétique*)

amfigenéză *s. f.* **1.** amfigonie. **2.** situație a unor homosexuali de a putea întreține și relații heterosexuale. (<fr. *amphigenèse*)

amfigonie *s. f.* *(biol.)* reproducere sexuată în care gameții provin de la indivizi diferiți. (<fr. *amphigonie*)

amfigúric, -ă *adj.* (despre scriere, vorbire, stil) confuz, obscur, neinteligibil. (<fr. *amphigourique*)

amfimácru *s. m.* picior de vers format dintr-o silabă scurtă încadrată de două lungi (neaccentuate). (<fr. *amphimacre*)

amfimíxie *s. f.* *(biol.)* reproducere sexuată prin contopirea gameților materni și paterni; cariomixie. (<fr. *amphimixie*)

amfineúre *s. f. pl.* amfineurieni. (<fr. *amphineures*)

amfineurién *s. m. pl.* clasă de moluște marine inferioare, avînd partea dorsală acoperită cu plăci calcaroase, cu larvă trocoforă și cu sistem nervos scalariform; amfineure. (după fr. *amphineures*)

amfión *s. m.* *(chim.)* ion organic cu două sarcini electrice contrare, pozitivă și negativă. (<fr. *amphion*)

amfióx *s. m.* animal marin mic, acraniat, din încrengătura protocordatelor, de forma unui peștișor ascuțit la cele două extremități, care trăiește adesea ascuns în nisip. (<fr. *amphioxus*, cf. gr. *oxys*, ascuțit)

amfiplásmă *s. f.* plasmă încă neseparată în nucleu și citoplasmă, la bacterii și cianoficee. (<fr. *amphiplasme*)

amfipóde *s. n. pl.* ordin de crustacee care se caracterizează prin faptul că au două feluri de picioare, pentru sărit și înotat. (<fr. *amphipodes*)

amfiprostíl *s. n.* templu antic cu portice pe ambele laturi frontale. (<fr. *amphiprostyle*)

amfiptéră *s. f.* *(herald.)* figură reprezentînd un șarpe sau un dragon înaripat. (<fr. *amphiptère*)

amfisáre *s. n.* bacă indehiscentă multispermă, cu pericarpul consistent și cu mezocarpul cărnos, fructul baobabului. (<fr. *amphisarque*)

amfispérm *s. n.* învelișul extern al seminței. (<fr. *amphisperme*)

amfitactísm *s. n.* atracție reciprocă a unor hife de sex diferit pentru conjugare. (<fr. *amphitactisme*)

amfiteatrál, -ă *adj.* (despre un teren, un balcon etc.) dispus, construit în amfiteatru. (<*amfiteatru* + *-al*)

amfiteátru *s. n.* 1. (la greci și la romani) edificiu de formă circulară sau elipsoidală, de obicei neacoperit, constînd dintr-o arenă înconjurată de trepte și tribune, unde ședeau spectatorii în timpul jocurilor publice. 2. sală de curs, conferințe etc. cu locurile așezate în plan înclinat sau în trepte. 3. configurație a unor terenuri dispuse în etaje circulare. (<fr. *amphithéâtre*, lat. *amphitheatrum*, gr. *amphitheatron*)

amfitéciu *s. n.* *(bot.)* strat celular extern al capsulei mușchilor sau al apoteciului la licheni. (<fr. *amphithèce*, lat. *amphithecium*)

amfitériu *s. m.* mamifer fosil din jurasic, presupus strămoș al marsupialelor și al mamiferelor placentare. (<fr. *amphithérium*)

amfitochíe *s. f.* formă de partenogeneză în care din ovulul fecundat pot rezulta indivizi masculi sau femeli. (<fr. *amphitokie*, cf. gr. *tokos*, naștere)

amfitrión, -oánă *s. m. f.* stăpîn al unei case în care ia masa cineva; *(p. ext.)* gazdă. (<fr. *amphitryon*, cf. *Amfitrion*, personaj din mit. gr.)

amfitróp, -ă *adj.* 1. (despre ovul, embrion) curbat în formă de potcoavă. 2. (despre plante) cu ovulul răsturnat astfel încît hilul are o poziție mediană. (<fr. *amphitrope*)

AMFO- v. a m f i-.

amfofíl, -ă *adj.* *(biol.;* despre celule) care se colorează deopotrivă cu coloranți bazici și acizi. (<fr. *amphophile*)

amfogénic, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) care produce descendenți de ambele sexe. (<fr. *amphogénique*)

amfoheterogonie *s. f.* *(bot.)* producere de urmași constanți pe o parte a ramurii, iar pe cealaltă de urmași cu segregare tipică a caracterelor. (<fr. *amphohétérogonie*)

amfolít *s. n.* electrolit amfoter. (<fr. *ampholyte*)

ámforă *s. f.* vas antic grecesc, de lut, mare, de formă alungită cu două toarte, care servea pentru păstrat și transportat lichide (uleiuri, vin, parfumuri) și grîne. (<fr. *amphore*, lat., gr. *amphora*)

amforétă *s. f.* amforă mică. (<it. *amforetta*)

AMFORI-/AMFORO- *elem. comp.* „amforă". (<fr. *amphori-*, *amphoro-*, cf. lat. *amphora*)

amfóric, -ă *adj.* (despre sunete stetoscopice) care seamănă cu zgomotul produs suflînd într-un urcior gol. (<fr. *amphorique*)

amforifórm, -ă *adj.* în formă de amforă. (<fr. *amphoriforme*)

amforísm *s. n.* *(med.)* însușirea de a produce zgomote amorfice la percuție sau auscultație. (<fr. *amphorisme*)

AMFORO- v. a m f o r i-.

amforofonie *s. f.* transmitere patologică a vocii, care capătă un timbru metalic. (<engl. *amphorophony*)

amforoidión *s. n.* *(ant.)* vas mic în formă de amforă, dar cu fundul plat. (<gr. *amphoroidion*)

amfotér, -ă *adj.* (despre oxizi, electroliți etc.) care se comportă, după caz, atît ca acid cît și ca bază. (<fr. *amphotère*, cf. gr. *amphoteros*, unul și altul)

amfotonie *s. f.* hipertonie a sistemului nervos simpatic și a celui parasimpatic. (<fr. *amphotonie*)

amiábil, -ă *adj.* înțelegător, prietenos; binevoitor, conciliator. (<fr. *amiable*)

amiánt *s. n.* v. a m i a n t ă.

amiántă *s. f.*/**amiánt** *s. n.* silicat natural hidratat de calciu și magneziu, cu contextură fibroasă, folosit ca material filtrant și ignifug. (<fr. *amiante*)

amiantifér, -ă *adj.* care conține amiantă. (<fr. *amiantifère*)

amiantín, -ă *adj.* 1. făcut din amiantă. 2. de culoarea verzui-albă a amiantei. (<fr. *amiantin*)

amibă *s. f.* protozoar unicelular lipsit de membrană, format dintr-o masă protoplasmatică, care se mișcă cu ajutorul pseudopodelor. — var. *amoebă* s. f. (<fr. *amibe*, germ. *Amöbe*, lat. *amiba* < gr. *amoibe*, schimbare)

amiblán, -ă *adj.* 1. (despre boli) cauzat de o amibă. 2. specific amibelor. (<fr. *amibien*)

amibiáză *s. f.* boală parazitară provocată de amibe. (<fr. *amibiase*)

amibocít *s. n.* celulă animală sau vegetală care prezintă caracterele amibelor. (<fr. *amibocyte*)

amiboíd, -ă *adj.* care amintește de amibă și de comportarea ei. (<fr. *amiboïde*)

amíc, -ă *s. m. f.* prieten. (<it. *amico*, lat. *amicus*)

amicál, -ă *adj.* prietenos. ● *(adv.)* prietenește. (<fr. *amical*, lat. *amicalis*)

amicalmínte *adv.* (în mod) amical, prietenește. (<fr. *amicalement*)

amicíție *s. f.* prietenie. (<lat. *amicitia*, it. *amicizia*)

amicrobián, -ă *adj.* care nu conține microbi. (<fr. *amicrobien*)

amicroscópic, -ă *adj.* care nu poate fi văzut nici cu microscopul. (<germ. *amikroskopisch*)

amidáză *s. f.* enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din diverse substanțe. (<germ. *Amidase*)

amidă *s. f.* compus organic obținut prin deshidratarea sărurilor amoniacale. (<fr. *amide*)

amidínă *s. f.* denumire generică a compușilor derivați din amide. (<fr. *amidine*)

amidól *s. n.* substanță folosită ca reductor în fotografie. (<fr. *amidol*)

amidón *s. n.* polizaharidă naturală care se găsește ca substanță de rezervă în plante, sub formă de granule, folosită în alimentație, la fabricarea dextrinei, la apretarea țesăturilor etc. (<fr. *amidon*)

amidopirínă *s. f.* medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică; piramidon; aminofenazonă. (<fr. *amidopyrine*)

amidúră *s. f.* compus organic obținut din amoniac, prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un metal. (<fr. *amidure*)

amielíe *s. f.* absență patologică a măduvei spinării și, în unele cazuri, a ganglionilor rahidieni. (<fr. *amyélie*)

amielínic, -ă *adj.* lipsit de mielină. (<fr. *amyélinique*)

amielotrofíe *s. f.* atrofie a măduvei spinării. (<fr. *amyélotrophie*)

amiezítă *s. f.* îmbrăcăminte rutieră din beton asfaltic, preparat la cald și așternut la rece. (<fr. *amyésite*)

AMIGDAL(O)- *elem. comp.* „amigdală". (<fr. *amygdal|o|-*, cf. lat. *amygdala*, gr. *amygdale*, migdală)

amigdálă *s. f.* **1.** fiecare dintre cele două glande în formă de migdală situate de o parte și de alta a faringelui; tonsilă. **2.** cavitate veziculară de formă neregulată, de dimensiuni mici, care se întîlnește frecvent în rocile vulcanice bazice. (<fr. *amygdale*)

amigdalectomíe *s. f.* ablațiune a amigdalelor; tonsilectomie. (<fr. *amygdalectomie*)

amigdallán, -ă *adj.* referitor la amigdale. (<fr. *amygdalien*)

amigdaliform, -ă *adj.* amigdaloid. (<fr. *amygdaliforme*)

amigdalítă *s. f.* inflamație a amigdalelor; tonsilită. (<fr. *amygdalite*)

amigdaloíd, -ă **I.** *adj.* în formă de migdală; amigdaliform. **II.** *s. n.* rocă cu intruziuni în formă de migdale. (<fr. *amygdaloïde*)

amigdalotóm *s.n.* instrument folosit în amigdalotomie; tonsilotom. (<fr. *amygdalotome*)

amigdalotomíe *s. f.* incizie a amigdalelor; tonsilotomie. (<fr. *amygdalotomie*)

amigdalotripsíe *s. f.* procedeu de ablațiune a amigdalelor hipertrofiate prin zdrobirea acestora cu un clește special. (<fr. *amygdalotripsie*)

amíl[1] *s. m.* radical organic monovalent care intră în constituția compușilor amilici. (<fr. *amyle*)

AMIL[2]**(O)-** *elem. comp.* „amidon". (<fr. *amyl|o|-*, cf. lat. *amylum*, gr. *amylon*)

amilacéu, -ée *adj.* de natura amidonului. (<fr. *amylacé*)

amilázǎ *s. f.* enzimă care provoacă hidroliza amidonului și a glucidelor; diastază. (<fr. *amylase*)

amilazemíe *s. f.* prezența amilazei în sînge. (<fr. *amylasémie*)

amilazuríe *s. f.* eliminare a amilazei prin urină. (<fr. *amylasurie*)

amílic *adj.* *alcool* ~ = alcool aciclic saturat derivat din pentan; pentanol. (<fr. *amylique*)

amilifér, -ă *adj.* care conține amidon. (<fr. *amylifère*)

amilobactér *s. m.* bacterie anaerobă care atacă amidonul, zahărul și celuloza, producînd acidul butiric. (<fr. *amylobacter*)

amilodextrínă *s. f.* polizaharid obținut prin hidroliza parțială a amidonului. (<fr. *amylodextrine*)

amilofagíe *s. f.* aberație alimentară *(pica)* constînd în ingestia unor mari cantități de amidon. (<fr. *amylophagie*)

amilogén, -ă *adj.* care produce amidon. (<fr. *amylogène*)

amilogenézǎ *s. f.* proces de sinteză a amidonului. (<fr. *amylogenèse*)

amilográf *s. n.* aparat care înregistrează consistența gelului de amidon. (<fr. *amylographe*)

amilográmă *s. f.* diagramă înregistrată la amilograf. (<fr. *amylogramme*)

amiloíd, -ă *s. f.* (substanță) care seamănă cu amidonul. (<fr. *amyloïde*)

amiloidózǎ *s. f.* boală gravă a metabolismului constînd din depunerea în țesutul conjunctiv a unei substanțe proteice amorfe asemănătoare cu amidonul; amiloză (2). (<fr. *amyloïdose*)

amilolític, -ă *adj.* care lizează amidonul. (<fr. *amylolytique*)

amilolízǎ *s. f.* hidrolizare a amidonului sub acțiunea amilazelor. (<fr. *amylolyse*)

amilométru *s. n.* aparat pentru determinarea conținutului de amidon din tuberculii de cartofi. (<fr. *amylomètre*)

amilopectínă *s. f.* component al amidonului dizolvabil în apă numai prin încălzire, dînd soluții stabile de o mare viscozitate. (<fr. *amylopectine*)

amiloplást *s. n.* plastidă incoloră din celulele plantelor, constituită din amidon. (<fr. *amiloplaste*)

amilosférǎ *s. f.* plastidă globulară amilogenă cu rol nutritiv, din celulele vegetale. (<fr. *amylosphère*)

amilózǎ *s. f.* **1.** constituent solubil al amidonului. **2.** amiloidoză. (<fr. *amylose*)

amílum *s. n.* feculă. (<lat. *amylum*)

amimíe *s. f.* pierdere patologică a capacității de exprimare prin mimică a unor stări afective, idei etc. (<fr. *amimie*)

aminárе *s. f.* introducere a radicalului amino în molecula unui compus. (după fr. *amination*)

aminát *adj.* *acid* ~ = aminoacid. (<fr. *aminé*)

amínă *s. f.* compus organic derivat din amoniac, prin substituirea atomilor de hidrogen cu radicali organici. (<fr. *amine*)

aminemíe *s. f.* prezența în sînge a bazelor aminice. (<fr. *aminémie*)

amíno *s. n.* radical monovalent rezultat prin înlocuirea unui atom de hidrogen din molecula amoniacului. (<fr. *amino*)

aminoacétic *adj.* *acid* ~ = glicocol. (<fr. *amino-acétique*)

aminoacidemíe *s. f.* prezența aminoacizilor în sînge. (<fr. *aminoacidémie*)

aminoaciduríe *s. f.* prezența aminoacizilor în urină. (<fr. *aminoacidurie*)

aminoacízi *s. m. pl.* substanțe organice, constituenți esențiali ai proteinelor; acizi aminați. (<fr. *aminoacides*)

aminoalcoól *s. m.* denumire generică pentru compușii organici care posedă funcția de amină și de alcool. (<fr. *aminoalcool*)

aminobenzén *s. m.* anilină. (<fr. *aminobenzène*)

aminobenzóic *adj.* *acid* ~ = acid antranilic. (<fr. *aminobenzoïque*)

aminofenazónă *s. f.* amidopirină. (<fr. *aminophénasone*)

aminofenól *s. m.* denumire generică pentru corpurile cu funcție de amină și de fenol. (<fr. *aminophénol*)

aminolác *s. n.* rășină sintetică pe bază de formol și uree, folosită la fabricarea lacurilor. (n. com.)

aminopeptidázǎ *s. f.* enzimă cu acțiune de hidroliză. (<engl. *aminopeptidase*)

aminoplást *s. n.* rășină sintetică obținută prin acțiunea ureii asupra formolului. (<fr. *aminoplaste*)

aminopolipeptidázǎ *s. f.* ferment secretat de mucoasa intestinală care descompune polipeptidele, avînd o funcție de amină. (<fr. *aminopolypeptidase*)

aminozaháruri *s. n. pl.* derivați aminați ai zaharurilor din componența unor substanțe complexe naturale. (după fr. *amino-sucres*)

AMIO- *elem. comp.* „degenerare musculară, slăbire a mușchilor". (<fr. *amyo-*, cf. gr. *amyos*, fără mușchi)

amioplazíe *s. f.* absență congenitală a țesutului muscular. (<fr. *amyoplasie*)

amiostazíe *s. f.* tremur muscular. (<fr. *amyostasie*)

amiostenie *s. f.* atonie musculară. (<fr. *amyosthénie*)

amiotaxíe *s. f.* convulsiuni de origine reflexă. (<fr. *amyotaxie*)

amiotonie *s. f.* miatonie. (<fr. *amyotonie*)

amiotrófic, -ă *adj.* referitor la amiotrofie. (<fr. *amyotrophique*)

amiotrofíe *s. f.* atrofie musculară; miatrofie. (<fr. *amyotrophie*)

amirál *s. m.* I. cel mai înalt grad în marina militară, corespunzător gradului de general-colonel în armata de uscat; ofițer cu acest grad. ○ *(adj.) navă* ~ = navă care poartă pavilionul amiralului. II. *fluture* ~ = fluture de zi, mare, frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici. (<fr. *amiral*, cf. ar. *amir-al-bahr*, prinț al mării)

amiralitáte *s. f.* cea mai înaltă autoritate a marinei militare. (<it. *ammiralità*)

amitótic, -ă *adj.* referitor la amitoză. (<fr. *amitotique*)

amitóză *s. f.* *(biol.)* diviziune celulară directă, fără apariția cromozomilor; sciziparitate. (<fr. *amitose*, cf. gr. *mitos*, filament)

amixíe[1] *s. f.* absență a secreției mucoase. (<fr. *amyxie*)

amixíe[2] *s. f.* 1. reproducere a unui organism pe cale asexuată (sciziparitate, înmugurire), caracteristică speciilor inferioare. 2. restricție impusă membrilor unei colectivități de a contracta căsătorii cu parteneri din aceeași castă, rasă, religie etc. (<fr. *amixie*)

amnéstic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă amnezie. (<fr. *amnésique*)

amnézic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de amnezie. (<fr. *amnésique*)

amnezíe *s. f.* pierdere parțială sau totală a memoriei. (<fr. *amnésie*)

amnícol, -ă *adj.* care crește pe lîngă rîuri. (<lat. *amnicolus* < *amnis*, rîu)

AMNIO- *elem. comp.* „amnios". (<fr. *amnio-*, cf. gr. *amnion*)

amniocentéză *s. f.* metodă de diagnosticare a bolilor fătului în uter constînd în extragerea, prin puncție, de lichid amniotic, pentru a fi supus analizelor de laborator. (<fr. *amniocentèse*)

amniogenéză *s. f.* proces de formare și dezvoltare a sacului amniotic. (<engl. *amniogenesis*)

amniografíe *s. f.* radiografie a amniosului cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<engl. *amniography*)

amniós *s. n.* membrana cea mai dinăuntru a placentei, de forma unui sac plin cu lichid, care învelește fetusul la mamifere, păsări și reptile. (<fr. *amnios*)

amnioscopíe *s. f.* examen endoscopic al lichidului și al cavității amniotice. (<fr. *amnioscopie*)

amnióte *s. f. pl.* vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă; alantoidieni. (<fr. *amniotes*)

amniótic *adj.* referitor la amnios, al amniosului. (<fr. *amniotique*)

amniotítă *s. f.* inflamație a amniosului. (<fr. *amniotite*)

amnistiá *vb. tr.* 1. a acorda o amnistie. 2. *(fig.)* a ierta, a trece cu vederea. — *amnistiére* s. f. (<fr. *amnistier*)

amnistiábil, -ă *adj.* care poate fi amnistiat. (<fr. *amnistiable*)

amnistiánt, -ă *adj.* care atrage amnistia. (<fr. *amnistiant*)

amnistíe *s. f.* act al puterii de stat prin care se înlătură răspunderea penală a unei infracțiuni, anulîndu-se consecințele condamnării. (<fr. *amnistie*, gr. *amnestia*, uitare)

amóc *s. n.* 1. boală mintală tropicală, provocată de abuzul de stupefiante, excitante etc., manifestată prin tendință la fugă și impulsiuni criminale. 2. *(fig.)* izbucnire violentă, furie inexplicabilă. (<fr., engl. *amok* < cuv. malaiez)

amoebă *s. f.* v. a m i b ă.

amofós *s. n.* îngrășămînt chimic complex, ușor solubil, conținînd azot și anhidridă fosforică. (<fr. *ammophos*, germ. *Ammophos*)

amofóscа *s. n.* îngrășămînt chimic complex, care conține azot, fosfor și potasiu. (<fr. *ammophoska*)

amonál *s. n.* amestec exploziv pe bază de nitrat de amoniu. (<fr. *ammonal*)

amoniác *s. n.* gaz incolor, sufocant, cu miros înțepător, înecăcios, solubil în apă, combinație a hidrogenului cu azotul. (<fr. *ammoniac*, cf. lat. *ammoniacum* < *Amon*, zeu egiptean lîngă templul căruia (din Libia) se prepara cîndva această substanță)

amoniacál, -ă *adj.* care conține amoniac; cu proprietăți de amoniac. (<fr. *ammoniacal*)

amoniacát *s. m.* sare complexă cu amoniac a metalelor grele. (<fr. *ammoniacate*)

amoniát *s. m.* combinație a amoniacului cu un oxid metalic. (<fr. *ammoniate*)

amoniemíe *s. f.* prezența amoniacului în sînge. (<fr. *ammoniémie*)

amonificáre *s. f.* proces de formare a amoniacului prin descompunerea proteinelor și altor compuși organici din sol sub acțiunea microorganismelor. (după fr. *ammonisation*)

amoniogenéză *s. f.* formare a amoniacului, la nivelul țesuturilor, în organism. (<fr. *ammoniogenèse*)

amonít[1] *s. m.* cefalopod fosil cu cochilia în spirală, compartimentată. (<fr. *ammonite*, cf. lat. *Ammonis cornu*, cornul lui Amon, zeu egiptean)

amonít[2] *s. n.* exploziv constituit din azotul de amoniu și compuși nitrici. (<germ. *Ammonit*)

amonitíde *s. n. pl.* ordin de cefalopode fosile cuprinzînd amoniții, ceratiții și goniatiții. (<fr. *ammonitidés*)

amónin *s. n.* radical cu proprietăți de metal monovalent, care intră în compunerea sărurilor amoniacale. (<fr. *ammonium*)

amoniúrie *s. f.* prezența amoniacului în urină. (<fr. *ammoniurie*)

amonizáre *s. f.* transformare a azotului organic în azot amoniacal. (după fr. *ammonisation*)

amonoliză *s. f.* fenomen de descompunere a combinațiilor cu amoniac, asemănător cu hidroliza. (<fr. *ammonolyse*)

amónte *s. n.* porțiune de teren situată în susul unei văi în raport cu un punct dat. ○ *în* ~ = situat pe cursul superior al unui rîu, spre izvor. (<it. *a monte*)

Amontillado/-ti-liá-/ *s. n.* vin din regiunea Xeres. (<sp. *amontillado*)

amór *s. n.* **1.** iubire, dragoste. ● *(concr.)* iubit. **2.** atașament, afecțiune, pasiune. ○ ~ *propriu* = sentiment de prețuire exagerată a propriilor calități; mîndrie. (<lat. *amor*, it. *amore*)

amorál, -ă *adj.* care nu are noțiunea de moralitate, indiferent față de normele morale. (<fr. *amoral*)

amoralísm *s. n.* concepție care preconizează renunțarea la principiile morale; negare a oricărei morale, implicit a conștiinței morale. (<fr. *amoralisme*)

amoralíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al amoralismului. (<fr. *amoraliste*)

amoralitáte *s. f.* atitudine a omului amoral; lipsă de moralitate. (<fr. *amoralité*)

amorétă *s. f.* **1.** statuetă de copil cu aripioare. **2.** statuetă reprezentînd pe Amor, zeul dragostei la romani. (<germ. *Amorette*)

amoréz *s. m.* iubit. ● (și *peior.*) adorator, îndrăgostit. ○ *prim-*~ = actor care interpretează rolul tînărului îndrăgostit într-o piesă de teatru. (după fr. *amoureux*)

amorézá *vb. refl.* a se îndrăgosti; *(fam.)* a plăcea pe cineva. (<*amorez*)

amoréză *s.f. (rar)* iubită. (după fr. *amoureuse*)

amórf, -ă *adj.* **1.** (despre substanțe solide) care nu are formă cristalizată proprie. **2.** fără formă precisă, necristalizat. **3.** *(fig.)* nediferențiat; neorganizat, inform. **4.** *(fam.)* indiferent, nepăsător, moale; apatic. (<fr. *amorphe*, gr. *amorphos* < *morphe*, formă)

amorfíe *s. f.* **1.** lipsă de formă, de înfățișare precisă. **2.** lipsă totală de ordine în aranjarea spațială a atomilor în materia solidă. (<germ. *Amorphie*)

amorfísm *s. n.* **1.** stare a organismelor care, prin degenerescență, și-au pierdut forma specifică. **2.** lipsă de orientare a complexelor macromoleculare din masa fibrelor textile (<fr. *amorphisme*)

amorfognozíe *s. f.* agnozie (parțială); imposibilitate de a recunoaște tactil forma obiectelor. (<fr. *amorphognosie*)

amorós, -oásă *adj.* referitor la dragoste, de dragoste. ● plin de dragoste. (după fr. *amoureux*)

amoróso /-zo/ *adv. (muz.)* drăgăstos, duios, (cîntat) cu deosebită căldură. (<it. *amoroso*)

amorsá *vb. tr.* **1.** a pune o amorsă (1). **2.** a începe unele lucrări de construcții sau amenajări genistice. **3.** a provoca declanșarea unei acțiuni. — *amorsáre* s. f. (<fr. *amorcer*)

amorsáj *s. n.* strat de tencuială care asigură legătura dintre zidărie și grund. (<fr. *amorçage*)

amórsă *s. f.* **1.** dispozitiv de aprindere a unei încărcături; capsă. ● cantitate de pulbere așezată între dispozitivul de aprindere și încărcătura de azvîrlire a unei lovituri de artilerie. **2.** bandă neagră, opacă, de celuloid, care servește la încărcarea-descărcarea aparatelor cinematografice ori a casetelor de filme la lumină. ● *(cinem.)* detaliu plasat în prim-planul cadrului cu scopul de a da imaginii profunzime. **3.** ~ *a drumului* = primul tronson terminat al unui drum, care indică și direcția pe care o va avea acesta. **4.** nadă, momeală (pentru pești). **5.** *(cib.)* serie de instrucțiuni care permit introducerea unui program. (<fr. *amorce*)

amortíbil, -ă *adj. (rar)* amortizabil. (<*amortiza* + *-ibil*)

amortísmént *s. n.* stingere treptată a unei datorii, a unei investiții. (<fr. *amortissement*)

amortizá *vb. tr.* **1.** a stinge treptat un credit, un împrumut, prin plăți periodice. **2.** a înlocui treptat capitalul fix al unei întreprinderi prin cote anuale repartizate asupra prețului de cost al produselor. ● a recupera o cheltuială. **3.** a scădea progresiv, în timp, amplitudinea unei mărimi caracteristice pentru un fenomen de ondulație. ● a atenua, a diminua (un șoc, un zgomot etc.). — *amortizáre* s. f. (după fr. *amortir*)

amortizábil, -ă *adj.* care se poate amortiza; amortibil. (<fr. *amortissable*)

amortizór *s. n.* **1.** dispozitiv care atenuează șocurile, trepidațiile unui automobil, motor etc. ● dispozitiv pentru micșorarea amplitudinii unei vibrații. **2.** piesă de piele care se leagă de cureaua brațului de lovire a suveicii pentru a-i amortiza intrarea în caseta din partea opusă. (<fr. *amortisseur*)

amovíbil, -ă *adj.* **1.** (despre funcționari) care poate fi revocat, înlocuit, mutat. **2.** (despre piese, organe de mașină etc.) mobil, deplasabil. (<fr. *amovible*, cf. lat. *amovere*, a deplasa)

amovibilitáte *s. f.* însușirea de a fi amovibil. (<fr. *amovibilité*)

ampatamént *s. n.* **1.** distanța dintre axele osiilor externe ale unui vehicul, ale jambelor unui aterizor. **2.** soclu de zidărie. (<fr. *empattement*)

AMPEL(O)- *elem. comp.* „viță de vie". (<fr. *ampél/o/-*, cf. gr. *ampelos*)

ampelidacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale avînd ca tip vița de vie. (<fr. *ampélidacées*)

ampelofág, -ă *adj., s. f.* (insectă) care atacă vița de vie. (<fr. *ampélophage*)

ampelográf, -ă *s. m. f.* specialist în ampelografie. (<fr. *ampélographe*)

ampelográfic, -ă *adj.* referitor la ampelografie. (<fr. *ampélographique*)

ampelografíe *s. f.* disciplină care studiază morfologic și fiziologic soiurile de viță de vie. (<fr. *ampélographie*)

ampelologíe *s. f.* știință care se ocupă cu experimentarea și cultivarea soiurilor de viță de vie. (<fr. *ampélologie*)

ampelópsis *s. m.* viță sălbatică, grimpantă, al cărei fruct este un ciorchine cu boabe mici, negre; *(pop.)* lăuruscă. (<fr. *ampélopsis*)

ampeloterapíe *s. f.* folosirea strugurilor în scop terapeutic; cură de struguri. (<fr. *ampélothérapie*)

ampenáj *s. n.* 1. organ de stabilizare și de comandă format din planuri fixe și mobile, montate în partea din spate a fuzelajului unui avion. ● *(p. anal.)* aripioarele unui proiectil, ale unei bombe de avion, destinate a-i asigura stabilitatea pe traiectorie. 2. aripa unei săgeți. 3. dispozitiv al unei giruete care indică direcția vîntului. (<fr. *empennage*)

ampér *s. m.* 1. unitate de măsură a intensității curentului electric, reprezentînd intensitatea curentului constant de un volt care străbate un conductor cu rezistență de un ohm. 2. unitate de măsură a tensiunii magnetice, egală cu tensiunea magnetică în lungul unei linii închise, produsă de o spiră prin care trece un curent electric cu intensitatea de un amper (1); amper-spiră. (<fr. *ampère*, cf. *Ampère*, fizician fr.)

amperáj *s. n.* intensitate în amperi a unui curent electric. (<fr. *ampérage*)

ampermétru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității curentului electric în amperi. (<fr. *ampèremètre*)

amper-óră *s. f.* unitate de măsură a cantității de electricitate, reprezentînd sarcina transportată de un curent cu intensitatea de un amper, în timp de o oră. (<fr. *ampère-heure*)

amperormétru *s. n.* instrument de măsură a sarcinii electrice în amper-ore. (<fr. *ampère-heuremètre*)

amper-spiră *s. f.* amper (2). (<it. *amper-spire*)

ámpex *s. n.* procedeu de reluare rapidă în cadrul transmisiilor directe a imaginilor de televiziune prin intermediul unei imprimări magnetice. (<engl. *ampex*)

ampicilínă *s. f.* antibiotic cu spectru larg. (<engl. *ampicillin*)

amplasá *vb. tr.* a așeza o construcție, o instalație, o mașină etc. într-un anumit loc. — *amplasáre* s. f. (<*amplasament*)

amplasaméntt *s. n.* 1. loc pe care se așază o construcție, o instalație, un dispozitiv etc. 2. lucrare genistică în care se instalează pentru tragere o piesă de artilerie. (<fr. *emplacement*)

amplectív, -ă *adj. (bot.;* despre organe) care îmbrățișează complet alte organe. (<fr. *amplectif*)

amplexáre *s. f. (med.)* mod de investigare clinică prin palparea volumului a două regiuni simetrice ale corpului. (după fr. *amplexation*)

AMPLEXI- *elem. comp.* „care cuprinde, care îmbrățișează". (<fr. *amplexi-*, cf. lat. *amplexus* < *amplector*, a îmbrățișa)

amplexicául, -ă *adj.* (despre frunze) care îmbrățișează tulpina. (<fr. *amplexicaule*)

amplexiflór, -ă *adj. (bot.)* care îmbrățișează floarea. (<fr. *amplexiflore*)

amplexifoliát, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze amplexicaule. (<fr. *amplexifolié*)

amplexiúne *s. f. (rar)* îmbrățișare, cuprindere; tratare sumară. (<fr. *amplexion*, lat. *amplexio*)

amplidínă *s. f.* mașină electrică amplificatoare de curent continuu, cu flux magnetic transversal. (<fr. *amplidyne*)

amplifiánt, -ă *adj. (log.) inducție ~ă* = inducție care se bazează pe un număr cît mai mare de cazuri. (<fr. *amplifiant*)

amplificá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a (se) mări, a (se) dezvolta; a (se) lărgi, a (se) intensifica, a da sau a căpăta amploare. 2. *(mat.)* a forma o fracție de aceeași valoare cu fracția dată prin înmulțirea numărătorului și a numitorului cu același număr. II. *tr.* a intensifica, a mări (valori electrice, acustice, optice). (<lat., it. *amplificare*, fr. *amplifier*)

amplificáre *s. f.* 1. acțiunea de a amplifica; mărire, dezvoltare, lărgire; amplificație. 2. înlănțuire de figuri de stil prin care se reiau elementele unei descrieri pentru a se reda în chip gradat și viu imaginea unui obiect sau un tablou. (<*amplifica*)

amplificatív, -ă *adj.* amplificator; augmentativ. (<fr. *amplificatif*)

amplificatór, -oáre I. *adj.* care amplifică; amplificativ. II. *s. n.* aparat sau dispozitiv electric care mărește valorile caracteristice unui fenomen, luînd energie de la o sursă separată; amplifier. ○ *~ de antenă* = amplificator anexat unei antene pentru asigurarea unei recepții îmbunătățite; *~ stereofonic* = ansamblu de amplificatoare pentru transmisia stereofonică a sunetului. (<fr. *amplificateur*)

amplificáție *s. f.* amplificare. (<fr. *amplification*)

amplifiér *s. n. (rar)* amplificator (II). (<engl. *amplifier*)

amplifotografíe *s. f. (med.)* efectuarea de fotografii mărite geometric la amplificatorul de imagini. (<*ampli/ficator/* + *fotografie*)

amplitúdine *s. f.* 1. distanța dintre pozițiile externe ale unui corp care oscilează. ● lungimea pasului unui cal. 2. *(mat.)* distanță care separă punctele extreme ale unui arc de curbă. ○ *~a unui astru* = arcul de orizont cuprins între punctul cardinal est și vest și punctul de pe orizont unde astrul răsare, respectiv apune. ● *(fig.)* întindere, amploare. 3. valoare absolută, maximă a elongației unei mărimi care variază periodic. ○ *~ climatică* = diferența dintre valorile maximă și minimă înregistrate de un element meteorologic în evoluțiile sale periodice. (<fr. *amplitude*, lat. *amplitudo*)

amplitúner *s. n.* aparat radioreceptor care funcționează simultan ca amplificator al semnalelor radiodifuzate sau provenite din citirea benzilor magnetice (magnetofon, casetofon) și al semnelor lecturate de pe discuri (pick-up). (<engl. *amplituner*)

amploaiát, -ă *s. m. f.* v. a m p l o i a t.

amploáre *s. f.* calitatea de a fi amplu. (<fr. *ampleur*)

amploiát/amploaiát, -ă *s. m. f.* (ieșit din uz) funcționar de stat inferior. (<fr. *employé*)

ámplu, -ă *adj.* larg, întins, vast, dezvoltat; cu amănunte multe, bogat. (<fr. *ample*, lat. *amplus*)

ampolós, -oásă *adj. (rar;* despre stil) emfatic, umflat, bombastic. (<it. *ampolloso*)

ampolozitáte *s. f. (rar)* emfază (în stil); retorism. (<it. *ampollosità*)

amprentá *vb.* I. *tr.* 1. a lua amprentele cuiva. 2. (în stomatologie) a imprima într-o masă plastică o parte a maxilarului în vederea confecționării unei proteze. II. *intr.* a lăsa o marcă; a marca profund. — *amprentáre* s. f. (după fr. *empreindre*)

ampréntă *s. f.* 1. urmă lăsată de un obiect prin apăsare. ○ *(pl.) ~e digitale* = urmele lăsate de vîrfurile degetelor pe ceva. 2. mulaj al maxilarului sau al unei părți din acesta servind pentru lucrarea protezelor dentare. 3. *(fig.)* urmă lăsată de o idee, de o stare psihică, de o boală etc. ○ *~ vocală* = ansamblu al particularităților vocale specifice cuiva. (<fr. *empreinte*)

amprentologíe *s. f.* studiul amprentelor digitale. (<fr. *empreintologie*)

ampresát, -ă *adj. (livr.)* atent, amabil, prevenitor, curtenitor, zelos. (<fr. *empressé*)

amprízã *s. f.* 1. lățime totală a fișiei de teren pe care se construiește un terasament, un dig, un baraj. 2. influență, ascendent, autoritate morală. (<fr. *emprise*)

ámpulă *s. f.* 1. organ de mers la echinoderme. 2. *(anat.)* extremitate dilatată a unui canal. 3. veziculă aeriană pe frunzele sau pe tulpina unor plante plutitoare. 4. tub de sticlă închis la capete; fiolă; flacon. • *(rar)* globul de sticlă al unui bec electric. (<fr. *ampoule*, lat. *ampulla*, flacon mic, fiolă)

ampulifórm, -ă *adj.* în formă de ampulă, de veziculă. (< lat. *ampulliformis*)

ampulóm *s. n.* tumoare dezvoltată la nivelul unei ampule (2). (<fr. *ampullome*)

amputá *vb. tr.* 1. a tăia pe cale chirurgicală un membru al corpului. 2. *(fig.)* a ciopîrți, a scurta, a tăia; a diminua. — *amputáre* s. f. (<fr. *amputer*, lat. *amputare*)

amputáție *s. f.* amputare. — var. *amputațiune* s. f. (<fr. *amputation*, lat. *amputatio*)

amputațiúne *s. f.* v. amputație.

amulétă *s. f.* obiect mic căruia i se atribuie, magic, o putere de protecție, vindecare etc.; talisman, fetiș. (<fr. *amulette*, lat. *amuletum*, cf. ar. *hamula*, a purta)

amuzá *vb. tr., refl.* a (se) înveseli, a (se) distra; a (se) recrea, a (se) destinde. (<fr. */s'/amuser*)

amuzamént *s. n.* distracție, divertisment, destindere. (<fr. *amusement*)

amuzánt, -ă *adj.* care amuză; distractiv, vesel, nostim. (<fr. *amusant*)

amuzíe[1] *s. f.* pierdere cu caracter patologic a capacității de a reproduce sau de a recunoaște o bucată muzicală (melodie, ritm, tonalitate). (<fr. *amusie*, lat. *amusia*, gr. *amousia*)

-amuzíe[2] *elem. comp.* „surditate", „disonanță". (<fr. *-amusie*, cf. lat. *amusia*, gr. *amousia*)

AN[1]**-** v. a[1]-.

-an[2] *suf. (chim.)* „hidrocarbură saturată". (<fr. *-ane*)

-an[3]**, -ă/-eán, -ă** *elem. comp.* „locuitor al...", „origine". (<fr. *-ain, -e, -éen, -ne*, cf. lat. *-anus*)

ANA- *pref.* „în sens contrar", „din nou", „în sus", „în afară". (<fr. *ana-*, cf. gr. *ana*)

anabaptísm *s. n.* sectă religioasă din sec. XVI, care nu recunoștea valoarea botezului, preconizînd botezarea din nou la vîrsta adultă. (<fr. *anabaptisme*, cf. gr. *baptizein*, a boteza)

anabaptíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al anabaptismului. (<fr. *anabaptiste*)

anabátic, -ă *adj.* 1. (despre vînturi) care posedă o componentă ascendentă. 2. *(med.)* care crește, se mărește. (<fr. *anabatique*, cf. gr. *anabainein*, a urca)

anabazín *s. n.* alcaloid toxic, extras dintr-o plantă sălbatică din Asia Centrală, cu acțiune asemănătoare cu cea a nicotinei. (<fr. *anabasine*, germ. *Anabasin*)

anabiózã *s. f.* revenire la viață a unor organisme după o întrerupere a funcțiilor vitale prin hibernare sau anhidrobioză; criptobioză. (<fr. *anabiose*)

anabólic, -ă *adj.* referitor la anabolism. (<fr. *anabolique*)

anabolísm *s. n.* asimilație (2). (<fr. *anabolisme*, cf. gr. *anabole*, ridicare)

anabolít *s. n.* produs format în timpul anabolismului. (<fr. *anabolite*)

anabolizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care activează anabolismul. (<fr. *anabolisant*)

anacárd *s. n.* fructul anacardierului. (<fr. *anacarde*)

anacardiacée *s. f. pl.* familie de arbori sau arbuști lactescenți ori rășinoși din regiunile tropicale, avînd ca tip anacardierul. (<fr. *anacardiacées*)

anacardiér *s. m.* arbust din America tropicală din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. (<fr. *anacardier*)

anaciclíc, -ă *adj.* (despre versuri) care are sens, fie că e citit de la început sau de la sfîrșit. (<fr. *anacyclique*)

anaciditáte *s. f.* lipsă de aciditate a sucului gastric. (<fr. *anacidité*, engl. *anacidity*)

anaclázã *s. f.* distribuire a unei silabe lungi la două picioare metrice. (<fr. *anaclase*, cf. gr. *anaklasis*, rupere)

anaclinál, -ă *adj.* (despre o pantă de teren, o falie etc.) înclinat în sens contrar sensului de înclinare a straturilor. (<engl. *anaclinal*)

anaclític, -ă *adj. (psihan.)* în asociere cu, bazat pe... (<engl. *anaclitic*, cf. gr. *anaklitikos*, care evocă)

anaclorhidríe *s. f.* absența acidului clorhidric din sucul gastric; aclorhidrie. (<fr. *anachlorhydrie*)

anacolút *s. n.* greșeală de gramatică constînd în întreruperea construcției sintactice, în propoziție sau frază, cauzată de neconcordanța dintre planul logic și cel gramatical al

enunțului. (<fr. *anacoluthe*, gr. *anakolouthon*, incoerent)

anacónda *s. m.* șarpe uriaș, neveninos, din America Centrală și de Sud, care se hrănește cu păsări și mamifere. (<fr., sp. *anaconda* < cuv. singalez)

anacreóntic, -ă I. *adj.* (despre stil) lejer, grațios, în genul odelor atribuite lui Anacreon, care se distingeau prin formele strălucite, dar superficiale, cîntînd în special, la modul idilic, dragostea și plăcerile bahice. ○ *vers* ~ = tip de vers (iambic, dimetru) caracteristic odelor atribuite lui Anacreon. II. *s. m. f.* poet imitator al lui Anacreon. (<fr. *anacréontique*, cf. *Anacreon*, poet liric gr. din antichitate)

anacreontísm *s. n.* imitație a poeziei anacreontice. (<fr. *anacréontisme*)

anacromátic, -ă *adj.* (despre un sistem optic) care nu corectează aberațiile cromatice. (<fr. *anachromatique*)

anacrónic, -ă *adj.* nepotrivit cu ideile, cu obiceiurile actuale; depășit, învechit; care conține un anacronism; anacronistic. (<fr. *anachronique*)

anacronie *s. f.* termen care desemnează toate formele de discordanță între timpul real al desfășurării evenimentelor și cronologia ideală a narării lor. (<*an*[1]- + *acronie*)

anacronísm *s. n.* 1. eroare în fixarea datei unei întîmplări, a unui eveniment etc. 2. lucru care nu corespunde spiritului unei epoci, învechit. (<fr. *anachronisme*)

anacronístic, -ă *adj. (rar)* anacronic. (< germ. *anachronistisch*)

anacronizá *vb. tr., refl.* a face, a deveni anacronic. (< engl. *anacronize*)

anacrótic, -ă *adj.* referitor la anacrotism. (<fr. *anacrotique*)

anacrotísm *s. n.* anomalie a undei pulsului constînd din apariția unui mic croșet pe porțiunea sa ascendentă. (<fr. *anacrotisme*)

anacrúză *s. f.* 1. silabă neaccentuată care precedă primul picior complet al unui vers. 2. *(muz.)* sunet (grup de sunete) precedînd primul timp tare al unei măsuri; auftakt. (<fr. *anacrouse*, cf. gr. *krousis*, accent)

anacrúzic, -ă *adj.* bazat pe anacruză. (< *anacruză* + *-ic*)

anacuzíe *s. f.* surditate totală; cofoză. (<fr. *anacousie*, cf. gr. *akouein*, a auzi)

Anadioméne *s. f. inv.* nume dat lui Venus, zeița dragostei. (<fr. *Anadyomène* < gr. *anadyomai*, a ieși din apă)

anadiplóză *s. f.* reluare a unui cuvînt (grup de cuvinte) de la sfîrșitul unei unități sintactice sau metrice la începutul unității următoare; geminație, reduplicație. (<fr. *anadiplose*, cf. gr. *diplosis*, dublare)

anadipsíe *s. f.* sete exagerată. (<fr. *anadipsie*)

anadrenalísm *s. f.* lipsa funcției glandelor suprarenale (< *an*[1]- + *adrenalină* + *-ism*)

anadróm, -ă *adj.* 1. *(bot.)* orientat în sus, spre vîrf. 2. (despre pești) care trăiește în mare, dar pentru reproducere urcă în apele dulci. (<fr. *anadrome*)

anaerób, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) capabil să trăiască în absența oxigenului; anaerobiotic; (despre fenomene biochimice) care se produce într-un mediu fără aer. (<fr. *anaérobie*)

anaerobiónt *s. n.* organism anaerob. (<fr. *anaérobionte*)

anaerobiótic, -ă *adj.* anaerob; anoxibiotic. (<fr. *anaérobiotique*)

anaerobiózǎ *s. f.* mod de viață al organismelor anaerobe; anoxibiozǎ. (<fr. *anaérobiose*)

anaerofít, -ă *adj., s. f.* (plantă) anaerobă. (<fr. *anaérophyte*)

anafázǎ *s. f.* a treia fază a mitozei, în care cromatidele se îndreaptă, de fiecare pereche cîte una, spre fiecare din polii celulei. (<fr. *anaphase*)

anafíe *s. f.* lipsă sau pierdere a simțului tactil. (cf. gr. *aphe*, pipăit)

anafiláctic, -ă *adj.* cu caracter de anafilaxie. (<fr. *anaphylactique*)

anafilaxíe *s. f.* creștere a sensibilității organismului față de anumite substanțe prin asimilarea unor doze foarte mici din acestea. (<fr. *anaphylaxie*, cf. gr. *phylaxis*, apărare)

anafóră *s. f.* procedeu stilistic constînd în repetarea aceluiași cuvînt (grup de cuvinte) la începutul mai multor unități sintactice sau metrice (propoziții, fraze, versuri); epanaforă. (<fr. *anaphore*, lat., gr. *anaphora*)

anaforézǎ *s. f.* migrație a soluțiilor coloidale spre anod sub acțiunea curentului electric. (<fr. *anaphorèse*, cf. gr. *phoresis*, mișcare)

anafóric, -ă *adj.* referitor la anaforă; (despre cuvinte) care reia o noțiune, o idee deja exprimată. (<fr. *anaphorique*)

anafrodizíac, -ă I. *adj., s. n.* (substanță) cu efect contrar afrodiziacelor. II. *adj., s. m. f.* (om) lipsit de apetit sexual, (cel) ale cărui organe sexuale sînt atinse de atonie. (<fr. *anaphrodisiaque*)

anafrodízie *s. f.* absență sau diminuare a apetitului sexual. (<fr. *anaphrodisie*)

anafrónt *s. n. (met.)* front atmosferic deasupra căruia aerul cald are o mișcare ascendentă. (<fr. *anafront*)

anagaláctic, -ă *adj. sistem* ~ = sistem astral care se află în afara galaxiei noastre, a Căii Lactee. (< *ana-* + *galactic*)

anagenézǎ *s. f.* 1. *(biol.)* evoluție progresivă a unei specii. 2. regenerare a țesuturilor vii, distruse accidental. (<fr. *anagenèse*)

anaglífǎ *s. f.* 1. sculptură în (baso)relief. 2. procedeu stereoscopic prin care se obțin imagini în relief folosindu-se ochelari cu sticle de culori diferite, complementare. 3. desen al unui corp geometric executat în două culori (roșu și albastru) care, privit cu ochelari speciali, dă imaginea unui corp în relief. (<fr. *anaglyphe*)

anaglífic, -ă *adj.* anagliptic. (<germ. *anaglyphisch*)

anaglíptic, -ă *adj. (poligr.)* imprimat în relief (pentru uzul nevăzătorilor); anaglific. (<fr. *anaglyptique*)

anagnóst *s. m.* (la romani) sclav însărcinat să facă lectură în timpul mesei sau al băii, să copieze manuscrise etc. (<*fr. anagnoste*)

anagógic, -ă *adj.* referitor la anagogie. (<fr. *anagogique*)

anagogíe *s. f.* interpretare a Scripturii, care se ridică de la sensul literal al textului la cel alegoric și spiritual. (<fr. *anagogie*)

anagón *s. n.* exploziv minier pe bază de azotat de amoniu. (<fr. *anagon*)

anagramá *vb. tr.* a schimba ordinea literelor unui cuvînt pentru a obține un alt cuvînt; a transcrie sub formă de anagramă. — *anagramáre* s. f. (<fr. *anagrammer*)

anagramátic, -ă *adj.* de anagramă. (<fr. *anagrammatique*)

anagramatíst, -ă *s. m. f.* autor de anagrame. (<fr. *anagrammatiste*)

anagrámă *s. f.* 1. schimbare a ordinii literelor unui cuvînt sau unei fraze pentru a se obține un alt cuvînt sau o altă frază. ● cuvînt astfel obținut. 2. problemă enigmistică în care prin schimbarea ordinii dintr-un cuvînt, propoziție sau frază se obțin cuvinte, propoziții sau fraze cu alt înțeles. (<fr. *anagramme*)

anahorét, -ă *s. m. f.* eremit, pustnic; sihastru. (<fr. *anachorète*, lat. *anachoreta*, gr. *anakhoretes*, care se retrage)

anahorétic, -ă *adj.* de anahoret; *(p. ext.)* modest, sărăcăcios. (<fr. *anachorétique*)

anahoretísm *s. n.* mod de viață al anahoreților; ascetism (1). (<fr. *anachorétisme*)

anál, -ă *adj.* referitor la anus, al anusului. (<fr. *anal*)

analátic, -ă *adj.* 1. care prezintă analatism. 2. *(impr.;* despre un obiectiv fotografic) cu distanță focală variabilă. (<fr. *anallatique*)

analatísm *s. n.* proprietate optică a stadimetrului și a tahcometrelor de a da direct prin citire distanța de la centrul aparatului foto la mira vizată. (<fr. *anallatism*)

analcíd *s. n.* insecticid puternic, folosit pentru distrugerea păduchilor, a plosnițelor, a țînțarilor etc.; hexaclorciclohexan. (n. com.)

anále *s. f. pl.* 1. scriere cu caracter istoric în care evenimentele sînt consemnate an de an. 2. publicație științifică periodică. (<fr., lat. *annales*)

analécte *s. f. pl.* culegere de texte alese din opera unui autor sau din literatura unui popor, a unei epoci etc. v. crestomație. (<fr. *analectes*, lat. *analecta*, cf. gr. *analektos*, culegere)

analéctic, -ă *adj.* referitor la analecte. (<germ. *analektisch*)

analémă *s. f.* diagramă care dă declinația Soarelui și ecuația timpului pentru orice zi a anului. (<fr. *analemme*)

analépsă *s. f.* evocare ulterioară a unui eveniment istoric.

analepsíe *s. f.* refacere a forțelor după o boală. (<fr. *analepsie*, cf. gr. *analepsis*, restabilire)

analéptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) întăritor, fortifiant, tonic. (<fr. *analeptique*, gr. *analeptikos*)

analérgic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care nu provoacă alergie. (<fr. *anallergique*)

analfabét, -ă *adj., s. m. f.* 1. neștiutor de carte. 2. *(fig.)* (om) cu o cultură superficială; ignorant, inculț; incompetent. (<fr. *analphabète*)

analfabetísm *s. n.* neștiință de carte. (<fr. *analphabétisme*)

analgétic, -ă *adj., s. n.* analgezic. (<germ. *analgetisch, Analgetikum*)

analgézic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care calmează temporar durerea; analgetic. (<fr. *analgésique*)

analgezíe *s. f.* pierdere totală a sensibilității la durere; analgie. (<fr. *analgésie*, gr. *analgesia*)

analgezínă *s. f.* antipirină. (<fr. *analgésine*)

analgíe *s. f.* analgezie. (<fr. *analgie*)

analgizá *vb. tr. (rar)* a suprima sau a atenua durerea printr-un analgezic. (după fr. *analgésier*)

analgognozíe *s. f.* incapacitate de înțelegere de către bolnav a unei dureri resimțite, însoțită de absența reacției de apărare. (<fr. *analgognosie*)

analgotimíe *s. f.* indiferență afectivă la o durere perfect percepută, localizată și identificată. (<fr. *analgothymie*)

analíst[1] *s. m.* autor de anale. (<fr. *annaliste*)

analíst[2], **-ă** *s. m. f.* 1. specialist în analiza matematică sau psihologică. 2. psihanalist. 3. *~-programator* = persoană care studiază problemele ce urmează a fi rezolvate în mașina electronică de calcul; specialist în analiza și programarea informatică. (<fr. *analyste*)

analístic, -ă I. *adj.* referitor la analistică. II. *s. f.* studiul analelor. (<fr. *annalistique*, (II) germ. *Annalistik*)

analític, -ă *adj.* 1. care se bazează pe analiză. ○ *chimie ~ă* = ramură a chimiei care studiază elementele componente ale substanțelor; *limbă ~ă* = limbă flexionară în care raporturile gramaticale se exprimă prin cuvinte izolate; (despre forme gramaticale) alcătuit din două sau mai multe cuvinte; *filozofie ~ă* = orientare care reduce filozofia la analiza mijloacelor lingvistice și conceptuale ale cunoașterii. 2. care utilizează calculul algebric și infinitezimal. ○ *geometrie ~ă* = ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor geometrice cu ajutorul calculului algebric. (<fr. *analytique*, lat. *analythicus*)

analitísm *s. n.* faptul, însușirea de a fi analitic. (<fr. *analytisme*)

analizá *vb. tr.* 1. a cerceta un lucru, un fenomen etc. descompunîndu-l în elementele lui componente. ● *(chim.)* a identifica compoziția unei substanțe. 2. a examina cu atenție în vederea unor concluzii documentate. ● a examina un text sub aspect gramatical, literar, stilistic etc. — *analizáre* s. f. (<fr. *analyser*)

analizábil, -ă *adj.* care poate fi analizat. ● *(spec.;* despre cuvinte derivate) în structura căruia se recunoaște atît afixul, cît și cuvîntul de bază existent în limbă. (<fr. *analysable*)

analizabilitáte *s. f.* însușirea de a fi analizabil. (<*analizabil* + *-itate*)

analizatór *s. m.* aparat al sistemului nervos constituit dintr-un organ de simț, din nervi și centrii corespunzători din scoarța cerebrală, care culege, transmite, analizează și sistematizează stimulii senzoriali. (după fr. *analyseur*)

analiză *s. f.* **1.** metodă științifică de cercetare a realității, bazată pe descompunerea proceselor, a obiectelor studiate etc. în părțile lor constitutive. ● examinare amănunțită a unei probleme, a unei opere literare, a unui text etc. ○ *în ultimă* ~ = în concluzie, ca încheiere. **2.** ~ *matematică* = ramură a matematicii care studiază funcțiile, limitele, derivatele și aplicațiile lor. **3.** descompunere a unei substanțe în elementele constitutive, pentru a-i stabili compoziția chimică. **4.** ~ *corticală* = funcție a cortexului prin care se desprind însușirile generale și cele specifice ale obiectelor și fenomenelor. (<fr. *analyse*, gr. *analysis*, descompunere)

analizór *s. n.* **1.** instrument pentru determinări analitice. **2.** dispozitiv optic cu care se studiază polarizarea luminii. **3.** orice aparat prevăzut cu un sistem de recepționare și de analiză a unor informații. (<fr. *analyseur*)

analobără *s. f.* curbă care unește pe o hartă punctele cu aceeași variație pozitivă a presiunii atmosferice. (<engl. *anallobar*)

analóg, -oágă *adj.* **1.** care prezintă analogie; asemănător, similar, corespunzător. **2.** *(biol.;* despre organe animale) cu funcții identice, dar care se deosebesc ca structură și origine. (<fr. *analogue*, lat. *analogus*, gr. *analogos*)

analógic, -ă *adj.* **1.** bazat pe analogie, produs prin analogie. ○ *modificare* ~*ă* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. **2.** (despre semnale electronice) a cărui valoare poate fi reprezentată printr-o funcție continuă de timp, putînd lua o infinitate de valori în domeniul său de variație. **3.** (despre aparate, dispozitive, instrumente, sisteme) care generează, măsoară, prelucrează și stochează semnale analogice (2). (<fr. *analogique*, lat. *analogicus*)

analogíe *s. f.* **1.** corespondență, asemănare între două sau mai multe situații, obiecte, fenomene, noțiuni etc. **2.** metodă de studiu al unui sistem bazată pe analogia (1) dintre acesta și un alt sistem cunoscut. **3.** *(biol.)* asemănare relativă a două organe (de animale) analoage. **4.** *(jur.)* metodă de soluționare a unui caz neprevăzut de lege, dar asemănător. **5.** asemănare parțială de formă sau de conținut a două elemente de limbă, care determină modificarea unuia dintre ele sub influența celuilalt. (<fr. *analogie*, lat., gr. *analogia*)

analogísm *s. n.* **1.** analogie, echivalență. **2.** raționament prin analogie. **3.** teorie a lui Aron Pumnul, care încerca să dea limbii române o ortografie practică și o explicație teoretică, întemeiate pe principii analogice. (<fr. *analogisme*)

analogizá *vb. intr.* a explica prin analogii. — *analogizáre* s. f. (<engl. *analogize*)

analogón *s. n. (fil.)* caz asemănător pentru toate lucrurile și fenomenele de același fel. (<gr. *analogon*)

analogrif *s. n.* problemă enigmistică, îmbinare între anagramă și logogrif, constînd din eliminarea dintr-un cuvînt-bază a primei (sau ultimei) litere, ceea ce rămîne anagramîndu-se, căutînd a obține un alt cuvînt, și așa mai departe pînă cînd se ajunge la o singură literă. (< *ana/gramă/* + *lo/go/grif*)

anamnéstic, -ă *adj.* referitor la anamneză (2); anamnezic. (<fr. *anamnestique*)

anamnéză *s. f.* **1.** (la Platon) explicare a cunoașterii prin reamintirea ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat într-o existență anterioară. **2.** rugăciune care se face în timpul unei mise la catolici. **3.** totalitatea antecedentelor unei boli, obținute de medic prin interogarea bolnavului sau a altor persoane; interogatoriu (2). **4.** *(psih.)* cunoaștere, prin discuție directă sau anchetă, a evenimentelor și întîmplărilor celor mai semnificative din viața și activitatea unei persoane sau a unui grup. (< fr. *anamnèse*, gr. *anamnesis*, reamintire)

anamnézic, -ă *adj. (rar)* anamnestic. (< *anamneză* + *-ic*)

anamnióte *s. f. pl.* vertebrate cu embrionul lipsit de amnios și alantoidă. (<fr. *anamniotes*)

anamorfísm *s. n.* **1.** evoluție morfologică progresivă la grupele de plante din timpurile geologice. ● metamorfoză ca urmare a schimbării condițiilor de creștere. **2.** formarea de minerale noi, cu o compoziție mai complicată și cu densitate moleculară mai mare, din altele mai simple și cu densitate mai mică. (<fr. *anamorphisme*)

anamorfótic, -ă *adj.* referitor la anamorfoză. ● (despre un dispozitiv optic) care permite modificarea distanței focale a unui obiectiv în plan orizontal sau vertical. (<fr. *anamorphotique*)

anamorfozá *vb. tr.* a efectua o anaformozare. (<fr. *anamorphoser*)

anamorfozáre *s. f.* procedeu de filmare în cinemascop constînd în comprimarea imaginii astfel încît să se poată înregistra pe pelicula obținută imagini corespunzătoare ecranului lat. (< *anamorfoza*)

anamorfozátor *s. n.* obiectiv folosit pentru anamorfozare. (<fr. *anamorphosateur*)

anamorfóză *s. f.* **1.** deformare a imaginii unui obiect într-o oglindă curbă sau într-un sistem optic nesferic. **2.** efect optic, în pictură, constînd în a deforma ceea ce, văzut dintr-un anumit unghi, pare normal. (<fr. *anamorphose*)

ananás *s. m.* plantă erbacee originară din America tropicală, cultivată pentru fructele sale mari și cărnoase. ● fructul însuși. (<fr., sp. *ananas* <cuv. tupi-guarani)

anancást, -ă *adj.* v. a n a n c a s t i c.

anancástic, -ă *adj.* obsesional. ○ *psihopatic* ~*ă* = psihopatie caracterizată prin slăbirea simțului realului, tendința spre anxietate, ipohondrie, nehotărîre și impresionabilitate. — var. *anancast, -ă* adj. (<fr. *anan-*

castique, cf. *Ananké*, zeitate greacă a fatalității)

anándră *adj.* (despre flori) fără stamine. (<fr. *anandre*)

anandríe *s. f.* *(biol.)* lipsă sau pierdere a caracterelor sexuale masculine. (<fr. *anandrie*)

anantapodotón *s. n.* anacolut în care din două elemente corelative ale unei expresii alternative lipsește unul sau este înlocuit cu un cuvînt corespunzător. (<fr. *anantapodotone*)

anapést *s. m.* picior de vers format din două silabe scurte (neaccentuate) și una lungă (accentuată). (< fr. *anapeste*, lat. *anapaestus*, gr. *anapaistos*)

anapéstic, -ă *adj.* (despre versuri) format din anapești. (<fr. *anapestique*)

anaplasmóză *s. f.* boală parazitară la rumegătoare, datorată unor protozoare. (<fr. *anaplasmose*)

anaplástic, -ă *adj.* referitor la anaplastie. (<fr. *anaplastique*)

anaplastíe *s. f.* operație chirurgicală făcută cu scopul de a reda (prin autogrefă) forma normală a unui organ mutilat. (<fr. *anaplastie*)

anaplazíe *s. f.* dezvoltare incompletă sau anormală a unei celule, a unui țesut. (<fr. *anaplasie*)

anaptíctic, -ă *adj.* referitor la anaptixă. (<fr. *anaptyctique*)

anaptíxă *s. f.* modificare fonetică constînd în introducerea unei vocale între două consoane în cadrul unui cuvînt. (<fr. *anaptyxe*)

anárhic, -ă *adj.* referitor la anarhie; propriu anarhiei. (<fr. *anarchique*)

anarhíe *s. f.* stare de dezorganizare, de dezordine, de haos într-o țară, instituție etc. ● indisciplină, nesupunere a individului față de o colectivitate organizată. (< fr. *anarchie*, gr. *anarkhia*)

anarhísm *s. n.* **1.** concepție și mișcare social-politică extremistă care neagă necesitatea statului și formele lui de organizare, a ordinii și disciplinei sociale în general. ● atitudine de anarhist. **2.** stare de anarhie. (<fr. *anarchisme*, rus. *anarhizm*, germ. *Anarchismus*)

anarhíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al anarhismului. (<fr. *anarchiste*, rus. *anarhist*, germ. *Anarchist*)

anarhizá *vb. refl.* a căpăta caracter anarhic. — *anarhizáre* s. f. (<fr. *anarchiser*)

anarhizánt, -ă *adj.* care manifestă simpatie pentru anarhism. (<fr. *anarchisant*)

anarhoindividualísm *s. n.* curent mic-burghez care căuta să abată clasa muncitoare de la disciplina proletară, de la lupta pentru putere și de la revoluția socialistă. (<rus. *anarho-individualizm*)

anarhoindividualíst, -ă *adj.*, s. *m. f.* (adept) al anarhoindividualismului. (<rus. *anarho-individualist*)

anarhosindicalísm *s. n.* curent mic-burghez care, atribuind sindicatelor rolul principal în lupta clasei muncitoare, nega necesitatea partidului și a statului dictaturii proletariatului. (<rus. *anarho-sindikalizm*)

anarhosindicalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ideilor anarhosindicalismului. (<rus. *anarho-sindikalist*)

anarmónic, -ă *adj.* *(mat.)* *raport* ~ = citul rapoartelor a patru puncte A, B, C, D coliniare, în care punctele C și D împart segmentul AB, segmentele fiind orientate. (<fr. *anharmonique*)

anartríe *s. f.* imposibilitate de a articula cuvintele, în ciuda integrității organelor fonatoare. (<fr. *anarthrie*)

anasárcă *s. f.* **1.** edem generalizat în tot corpul. **2.** boală a plantelor datorată excesului de apă din țesuturi. (<fr. *anasarque*)

anaseísm *s. n.* undă seismică a cărei primă deplasare se produce dinspre epicentru spre exteriorul regiunii respective. (< *ana-* + *seism*)

anastáltic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune astringentă puternică. (<fr. *anastaltique*)

anastátic, -ă *adj.* care reproduce o tipăritură, trăgînd textul la piatră sau la zinc printr-un procedeu chimic. (<fr. *anastatique*)

anastáză *s. f.* *(livr.)* înviere. (<germ. *Anastasis*, gr. *anastasis*)

anastigmát *adj., s. n.* (sistem optic) anastigmatic. (<fr. *anastigmate*)

anastigmátic, -ă *adj.* (despre sisteme optice) construit din sticle speciale, care corectează toate aberațiile și dă o imagine clară; anastigmat. (<fr. *anastigmatique*)

anastigmatísm *s. n.* calitate a unui sistem optic de a fi anastigmatic. (<fr. *anastigmatisme*)

anastilóză *s. f.* reconstituire a unui obiect distrus parțial sau a unui relict; metodă de restaurare. (<fr. *anastylose*)

anastomótic, -ă *adj.* referitor la anastomoză. (<fr. *anastomotique*)

anastomozá *vb.* **I.** *tr.* a practica chirurgical o anastomoză. **II.** *refl.* a se îmbina, a se lega prin anastomoză. — *anastomozáre* s. f. (<fr. *anastomoser*)

anastomozát, -ă *adj.* **1.** unit prin anastomoză. **2.** (despre traseul unui curs de apă) ramificat în numeroase brațe care se despart mereu și iarăși se reunesc. (< *anastomoza*)

anastomózá *s. f.* **1.** comunicație naturală sau artificială (chirurgicală) între două sau mai multe vase sangvine, fibre nervoase sau musculare etc. ● trecere a fibrelor nervoase de la un nerv la altul. **2.** reunire a diferitelor organe vegetale (fibre, nervuri, vase). (<fr. *anastomose*, gr. *anastomosis*, deschidere)

anastrófă *s. f.* **1.** procedeu stilistic constînd în inversarea topicii normale a cuvintelor într-o propoziție. **2.** perioadă cu modificări rapide în forma organismelor, în filogenie. (<fr. *anastrophe*)

anatémă *s. f.* excludere a cuiva din sinul bisericii; afurisenie. (<fr. *anathème*, lat., gr. *anathema*)

anatemizá *vb. tr.* a pronunța anatema asupra cuiva; a afurisi. — *anatemizáre* s. f. (după fr. *anathématiser*, lat. *anathemisare*)

anatexíe *s. f.* transformare a rocilor din zonele adînci ale scoarței Pămîntului în mase compacte de gresie și granit. (<fr. *anatexie*, cf. gr. *texis*, topire)

anathyrósis *s. n. (geol.)* falț care mărginește fața anterioară a blocurilor de piatră dintr-un parament. (<fr. *anathyrosis)*

anatíde *s. f. pl.* familie de păsări palmipede avînd ca tip rața; anseride. (<fr. *anatidés*, cf. lat. *anas, -tis*, rață)

anatocísm *s. n.* capitalizare a dobînzii unei sume împrumutate; dobîndă la dobîndă. (<fr. *anatocisme*, lat. *anatocismus)*

anatómic, -ă *adj.* referitor la anatomie, care aparține anatomiei. (<fr. *anatomique)*

anatomíe *s. f.* **1.** știință care se ocupă cu studiul structurii organismului uman, animal sau vegetal. ○ *~ descriptivă* = anatomie care se ocupă cu descrierea formelor diferitelor organe; *~ patologică* = ramură a anatomiei care studiază structura țesuturilor și a organelor corpului în urma unor boli sau malformații. **2.** disecție. ● structura internă a unui organism sau organ. **3.** formă exterioară a unui corp. *4. (fig.)* studiu, analiză minuțioasă, exhaustivă a unei probleme, a unui fenomen. (<fr. *anatomie*, lat., gr. *anatomia* < *anatemnein*, a tăia)

anatomíst, -ă *s. m. f.* specialist în anatomie. (<fr. *anatomiste)*

ANATOMO- *elem. comp.* „anatomie". (<fr. *anatom/o/-*, cf. gr. *anatome*, disecție)

anatomoclínic, -ă *adj. (med.) metodă ~ă* = metodă de observație constînd în a recunoaște pe viu, prin intermediul simptomelor precise, modificările patologice ale organelor profunde. (<fr. *anatomo-clinique)*

anatomo-fiziológic, -ă *adj.* referitor la anatomia și la fiziologia corpului. (<fr. *anatomo-physiologique)*

anatomopatológ, -ă *s. m. f.* specialist în anatomopatologie. (după fr. *anatomopathologiste)*

anatomopatológic, -ă *adj.* referitor la anatomopatologie. (<fr. *anatomopathologique)*

anatomopatologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază leziunile anatomice. (<fr. *anatomopathologie)*

anatopísm *s. n.* ansamblu de tulburări care apar la unii emigranți ca urmare a neadaptării la noua societate. (<fr. *anatopisme)*

anatoxínă *s. f.* toxină care, atenuată prin căldură și formol, și-a pierdut toxicitatea, dar își păstrează proprietățile imunologice. (<fr. *anatoxine)*

anatoxiterapíe *s. f.* folosirea în scop terapeutic a anatoxinelor. (<fr. *anatoxithérapie)*

anatróp, -ă *adj. (bot.;* despre ovule) care are micropilul vecin cu placenta, iar filamentul la polul opus. (<fr. *anatrope)*

anatropísm *s. n.* curbare a plantelor în direcția factorului de excitație. (<fr. *anatropisme)*

anautogén, -ă *adj.* (despre țînțari) care nu poate depune ouăle decît după un prînz sangvin. (<fr. *anautogène)*

anauxít *s. n.* mineral cristalizat, de culoare albă, cu luciu sidefiu. (<fr. *anauxite)*

anavaccín *s. n.* vaccin preparat cu anatoxină. (<fr. *anavaccin)*

anavenín *s. n.* antigen inofensiv obținut prin detoxificarea cu formol a veninurilor. (<fr. *anavenin)*

anavirulént, -ă *adj.* (despre vaccinuri) format dintr-un anavirus. (<fr. *anavirulent)*

anavírus *s. n.* inframicrob devenit inactiv patologic sub acțiunea căldurii sau formolului, dar care își menține calitățile antigenice. (<fr. *anavirus)*

anazoturíe *s. f.* diminuare sau suprimare a azotului în urină. (<fr. *anazoturie)*

ancablúră *s. f.* unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină; cablu (3). (<fr. *encablure)*

ancadraménț *s. n.* **1.** cadru decorativ din piatră sau din lemn care înconjură o ușă, fereastră etc. **2.** bordură îngustă de cărămidă, împrejmuire de vegetație scundă care mărginește un spațiu plantat. **3.** ansamblu de construcții, de plantații etc. care mărginesc o piață. (<fr. *encadrement)*

ancastraménț *s. n.* loc într-o zidărie în care se montează pasarela unui ponton, o schelă etc.; încastrare. (<fr. *encastrement)*

ánceps *s. n.* semn grafic care marchează, într-o anumită situație, cantitatea unei silabe. (<lat. *anceps)*

ancestrál, -ă *adj.* transmis de la strămoși strămoșesc, străvechi. (<fr. *ancestral)*

ancestralitáte *s. f. (rar)* caracter ancestral. (< *ancestral* + *-itate)*

ancéstru *s. n. (livr.)* strămoș, predecesor. (<fr. *ancêtre)*

ancherít *s. n.* carbonat natural de calciu, magneziu și fier. (<engl. *ankerite)*

anchetá *vb. tr.* a supune unei anchete; a face o anchetă. — *anchetáre* s. f. (<fr. *enquêter)*

anchetatór, -oáre *s. m. f.* cel care face o anchetă. (după fr. *enquêteur)*

anchétă *s. f.* **1.** *(jur.)* cercetare făcută de o autoritate publică în scopul stabilirii imprejurărilor în care s-a produs un fapt și a răspunderilor. **2.** metodă de investigație științifică constînd în strîngerea materialului documentar prin cercetarea pe teren; *(p. ext.)* gen publicistic în care se prezintă rezultatele unor asemenea cercetări. (<fr. *enquête)*

ANCHIL(O)- *elem. comp.* „încovoiere", „curbare". (<fr. *ankyl/o/-*, cf. gr. *ankylos*, curbat)

anchiloblefarón *s. n.* aderență congenitală a pleoapelor. (<fr. *ankyloblépharon)*

anchilocéras *s. n.* amonit cu cochilia spiralată, avînd porțiunea terminală curbată ca o cîrjă.

anchilocheílie *s. f.* sudare (congenitală) a buzelor. (<fr. *ankylocheilie)*

anchilocoríe *s. f.* obliterare congenitală sau dobîndită a pupilei. (<*anchilo-* + *-corie*[2])

anchilodactílie *s. f.* diformitate constînd în sudura patologică a degetelor. (<engl. *ankylodactylia)*

anchiloglosíe *s. f.* aderență a limbii la gingii sau la peretele bucal. (<fr. *ankyloglossie*)

anchilostóm *s. m.* mic vierme nematod parazit al intestinului uman. (<fr. *ankylostome*)

anchilostomiáză *s. f.* boală parazitară provocată de anchilostom, care se manifestă prin inflamarea mucoasei intestinului și prin pierderea hemoglobinei. (<fr. *ankylostomiase*)

anchilotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în anchilotomie. (<engl. *ankylotome*)

anchilotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei anchiloze. (<engl. *ankylotomy*)

anchilozá *vb. tr., refl.* **1.** a căpăta o anchiloză, a (se) înțepeni. **2.** *(fig.)* a deveni greoi, mărginit, rutinat în gîndire, în concepții. — *anchilozáre* s. f. (<fr. *ankyloser*)

anchilozánt, -ă *adj.* care anchilozează. (<*anchiloza* + *-ant*)

anchilózã *s. f.* imobilizare parțială sau totală a unei articulații. (<fr. *ankylose*, gr. *ankylosis*, încovoiere)

anchilurie *s. f.* strîmtare patologică a uretrei. (<fr. *ankylurie*)

ánche *s. f.* mică lamă elastică (din lemn, metal sau trestie) care, așezată la gura unor instrumente de suflat din lemn (clarinet, oboi etc.), produce sunetele. ● termen generic în jaz pentru saxofoane și clarinete. (<it. *ancia*)

anchilár, -ă *adj.* referitor la servitori; de slugă; *(p. ext.)* subordonat, umil. (<fr. *anchillaire*, cf. lat. *ancilla*, servitoare)

anclanșá *vb. tr.* a angrena un mecanism în vederea declanșării, a transmite o mișcare unei piese. ● a închide un circuit electric cu ajutorul unui dispozitiv mecanic. — *anclanșáre* s. f. (<fr. *enclencher*)

ancolá *vb. tr.* a încleia. — *ancolâre* s. f. (<fr. *encoller*)

ancoláj *s. n.* ancolare. (<fr. *encollage*)

ancolúră/-lü-/ *s. f.* gîtul calului. (<fr. *encolure*)

ancombramént *s. n.* **1.** *(rar)* afluență de oameni, materiale sau obiecte, care împiedică trecerea; îngrămădire, îmbulzeală. **2.** *(tehn.)* spațiu ocupat de un obiect din punctul de vedere al gabaritului. (<fr. *encombrement*)

ancombránt, -ă *adj.* **1.** *(rar;* despre obiecte) care încurcă trecerea printr-un spațiu; supărător; incomodant. **2.** *(fig.;* despre oameni) plictisitor, pisălog. (<fr. *encombrant*)

ancombránță *s. f. (rar)* însușirea de a fi ancombrant. (<fr. *encombrance*)

ancónă *s. f.* **1.** consolă care susține cornișa. **2.** masă așezată în altar, sculptată sau pictată. ● nișă unde este așezată această masă. (<it. *ancona*)

anconéu *adj., s. m.* (mușchi) extensor al antebrațului, situat înapoia cotului. (<fr. *anconé*)

ancorá *vb.* **I.** *intr.* a imobiliza o navă, o mină etc. cu ajutorul ancorei (1); *(p. ext.)* a se opri din plutire. **II.** *tr.* a lega un sistem tehnic de un altul sau de pămînt pentru mai multă stabilitate. **III.** *tr., refl. (fig.)* a (se) fixa pe o bază solidă; a (se) stabili într-un loc. — *ancoráre* s. f. (<it. *ancorare*)

ancoráj *s. n.* **1.** loc unde se ancorează ansamblu de piese care servesc pentru ancorare. **3.** sistem de cabluri care fixează un stîlp, o construcție înaltă etc. (<it. *ancoraggio*)

ancoratór *s. n.* dispozitiv pentru manevrarea și amorsarea ancorei (1) la navele cu vele. (<it. *ancoratore*)

áncoră *s. f.* **1.** piesă grea, metalică, cu brațe în formă de cîrlige ascuțite, care se lasă la fundul apei pentru a fixa o navă. ○ *a arunca ~a* = a ancora; *a ridica ~a* = a pleca la drum cu o navă. **2.** cablu care întărește anumiți stîlpi, construcții înalte etc. ● piesă de oțel care întărește legătura dintre elementele unei construcții. (<it., lat. *ancora*)

ancorót *s. n.* ancoră mică pentru ambarcațiile ușoare. (<it. *ancorotto*)

ancóșă *s. f.* **1.** crestătură. **2.** decupare pe marginea filmelor cinematografice, care acționează dispozitivul de schimbare a iluminării în porțiunea mașinii de copiat. **3.** canal practicat într-o piesă metalică pentru a introduce în el conductorii electrici ai unei înfășurări. (<fr. *encoche*)

ancoșéză *s. f.* dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează ancoșele (2) pe marginea filmelor cinematografice destinate copierii.

ancrasá *vb. refl.* **1.** (despre anumite piese ale unui sistem tehnic) a se acoperi cu un strat de cărbune, de ulei ars etc., care împiedică funcționarea normală; a se murdări. **2.** *(poligr.;* despre un tipar) a se îmbîcsi. — *ancrasáre* s. f. (<fr. *encrasser*)

andabát *s. m. (ant.)* gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. (<fr. *andabate*, lat. *andabata*)

andaluzít *s. n.* silicat natural de aluminiu, de culoare roz sau brună, cristalizat rombic, folosit în industria materialelor refractare. (<fr. *andalousite*, cf. *Andaluzia*, provincie în Spania)

andaménto *s. n. (muz.)* dezvoltare a subiectului într-o fugă. (<it. *andamento*)

andánte **I.** *adv. (muz.)* lent, liniștit. **II.** *s. n.* (parte dintr-o) sonată, simfonie, concert scrisă în acest tempo. (<it. *andante*)

andantíno **I.** *adv. (muz.)* puțin mai repede decît andante. **II.** *s. n.* arie executată în acest tempo. (<it. *andantino*)

andezín *s. n.* mineral din familia plagioclazilor alcătuit din silicat de sodiu și de calciu. (<fr. *andésine*)

andezít *s. n.* rocă efuzivă din structura porfirică, de culoare închisă, folosită în construcții și în pietruirea drumurilor. (<fr. *andésite*)

andezític, -ă *adj.* de natura andezitului. (<fr. *andésitique*)

andín, -ă *adj.* referitor la munții Anzi, din Anzi. (<fr. *andin*, cf. *Anzi*, munți de-a lungul coastei vestice a Americii de Sud)

andívă *s. f.* plantă erbacee cultivată, din familia compozeelor, cu frunze cărnoase, albe, comestibile. (<fr. *endive*)

andocá *vb.* v. i n d o c a.

andosá *vb. tr.* a indica în scris pe dosul unui cec, al unei polițe etc. numele împuternicitului

care poate să-i încaseze contravaloarea. — *andosáre* s. f. (<fr. *endosser*)

andosáj s. n. *(iluzionism)* acțiune de palmaj practicat pe fața dorsală a degetelor, care permite a se arăta interiorul palmei perfect gol. (<fr. *endossage*)

andosamént s. n. mențiune scrisă pe dosul unui cec, al unei polițe etc., prin care se transferă proprietatea actului respectiv unei alte persoane; andosare; gir. (<fr. *endossement*)

andosánt, -ă s. m. f. andosator. (<fr. *endossant*)

andosatár, -ă s. m. f. cel care beneficiază prin andosare de un cec, de o poliță etc. (<fr. *endossataire*)

andosatór, -oáre s. m. f. cel care andosează un cec, o poliță; andosant. (după fr. *endosseur*)

ANDR(O)-, -andrie, -ándru(-ă) *elem. comp.* „bărbat". (<fr. *andro-*, *-andrie*, *-andre*, cf. gr. *aner*, *-dros*)

andradít s. n. varietate de granat incolor sau brun, verde, negru, translucid, cu luciu gras sau rășinos. (<engl. *andradite*, cf. *Andrada*, geolog braz.)

andragogíe s. f. știința și practica educației adulților. (<*andr-* + *-agogie*)

andrie v. a n d r (o)-.

androblastóm s. n. tumoare rară, solidă, a ovarului, cu aspecte testiculare; arenom. (<engl. *androblastoma*)

androcefál, -ă *adj.* (despre o statuie de animal) cu cap de om. (<fr. *androcéphale*)

androcéu s. n. totalitatea staminelor unei flori. (<fr. *androcée*)

androcít s. n. celulă vegetativă formată în androconidie, care dă naștere unui anterozigot. (<fr. *androcyte*)

androconídie s. f. conidie care, în lipsa anteridiei, preia rolul organului sexual mascul, la unele ascomicete. (<fr. *androconidie*)

androcór, -ă *adj.* (despre plante) răspîndit prin intermediul omului. (<fr. *androchore*)

androdinamíe s. f. însușire a florilor hermafrodite cu stamine bine dezvoltate, dar cu stigmat redus. (<fr. *androdynamie*)

androdióic, -ă *adj.* (despre plante) care are flori mascule sau hermafrodite pe indivizi diferiți. (după fr. *androdioécie*)

androecíe s. f. prezența numai de flori mascule pe aceeași plantă. (<fr. *androécie*)

androfílie s. f. simpatie pentru bărbați. (<fr. *androphilie*)

androfítă s. f. plantă masculă din generația sexuată. (<fr. *androphyte*)

androfobíe s. f. aversiune patologică față de bărbați. (<fr. *androphobie*)

androfór s. n. pedunculul rezultat din alungirea ultimului internod al pedunculului floral, pe care sînt prinse staminele. ● pedunculul care poartă anteridia. (<fr. *androphore*)

androgametángе s. m. gametange cu celule sexuale mascule. (<fr. *androgamétange*)

androgametofór s. m. plantă care poartă organele de reproducere mascule. (<fr. *androgamétophore*)

androgamíe s. f. proces de fecundare a gametului mascul cu cel femel. (<fr. *androgamie*)

androgén, -ă I. *adj.* (despre o femelă) care produce numai descendenți masculi. II. *adj.*, s. m. (hormon testicular) care stimulează dezvoltarea caracterelor sexuale masculine. (<fr. *androgène*)

androgenétic, -ă *adj.* 1. rezultat prin androgeneză; androgenic. 2. cu cromozomi numai de origine paternă. 3. care produce numai descendenți masculi. (<fr. *androgénétique*)

androgenéză s. f. 1. proces de producere a hormonilor masculi; androgenie. 2. dezvoltare a unui organism dintr-o celulă care posedă numai material genetic patern. (<fr. *androgenèse*)

androgénic, -ă *adj.* androgenetic. (<fr. *androgénique*)

androgenie s. f. androgeneză (1). (<fr. *androgénie*)

androgenoterapíe s. f. folosirea terapeutică a hormonilor androgeni. (<fr. *androgénothérapie*)

androgín, -ă I. *adj.* 1. hermafrodit. 2. (despre plante) cu anteridii și organe pe aceeași hifă. II. s. m. f. *(mit.)* ființă fabuloasă jumătate bărbat și jumătate femeie. III. s. n. problemă enigmistică ce constă din găsirea a două cuvinte care grafic par a fi unul femininul celuilalt sau invers, însă în realitate au înțelesuri diferite. (<fr. *androgyne*, lat. *androgynus*)

androgínie s. f. 1. prezența caracterelor sexuale secundare feminine la un individ de sex masculin; pseudohermafroditism. 2. caracterul plantelor monoice care prezintă atît flori mascule cît și femele distincte. (<fr. *androgynie*)

androginoíd s. m. *(biol.)* individ de sex masculin cu aparență feminină. (<fr. *androgynoïde*)

androgóniu s. n. stadiu inițial în formarea celulelor spermatice, la plante. (<fr., lat. *androgonium*)

androíd, -ă I. *adj.* 1. care prezintă caractere masculine. 2. cu înfățișare de bărbat. II. s. m. robot, automat antropomorf. (<fr. *androïde*)

androlatríe s. f. divinizare a bărbatului. (<fr. *androlatrie*)

androlátru -ă *adj.*, s. m. f. (cel) care practică androlatria. (<fr. *androlatre*)

andrológ, -ă s. m. f. medic specialist în andrologie. (<fr. *andrologue*)

andrológic, -ă *adj.* referitor la andrologie. (<fr. *andrologique*)

andrologíe s. f. ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia organelor sexuale masculine. (<fr. *andrologie*)

andromastíe s. f. prezență la femei a unei mamele atrofiate, asemănătoare cu acelea ale unui bărbat. (<fr. *andromastie*)

andromedíde s. f. *pl.* ploaie periodică de meteoriți, care se produce în noiembrie din direcția constelației Andromeda. (<fr. *andromédides*)

andromerogonie s. f. dezvoltare a unui fragment de ovul prezentînd numai cromozomi paterni. (<fr. *andromérogonie*)

andromonóic, -ă *adj.* (despre plante monoice) cu flori mascule și hermafrodite pe același individ. (<fr. *andromonoïque*)

andromorfóză *s. f.* modificare morfologică rezultînd în urma excitațiilor produse de tubul polinic în curs de dezvoltare. (<fr. *andromorphose*)

andropatíe *s. f.* boală specifică bărbaților. (<fr. *andropathie*)

andropáuză *s. f.* diminuare a activității genitale la bărbat, începînd de la o anumită vîrstă; climacteriu la bărbați. (<fr. *andropause*)

androplásmă *s. f.* protoplasmă activă a gametului mascul. (<fr. *androplasme*)

androspór *s. m.* **1.** spor mascul, la criptogamele vasculare. **2.** grăuntele de polen. (<fr. *androspore*)

androsporánge *s. m.* sporange care conține androspori. (<fr. *androsporange*)

androsterîl *s. m.* *(biol.)* mascul steril, lipsit de capacitatea de a forma gameți masculi. (<fr. *androstérile*)

androsterilitáte *s. f.* *(biol.)* însușirea de a fi androsteril; sterilitate masculină. (<*androsteril* + *-itate*)

androsterón *s. m.* hormon sexual masculin. (<fr. *androstérone*)

androtíp *s. n.* exemplar tipic mascul al unei specii. (<fr. *androtype*)

androtropíe *s. f.* predilecție a unor afecțiuni pentru sexul masculin. (<*andro-* + *-tropie*[2])

androzóm *s. m.* cromozom prezent numai în gameții masculi. (<fr. *androsome*)

-ándru(ă) v. a n d r (o) -.

ándrue *s. n.* *(poligr.)* tipar de probă. (< germ. *Andruck*)

anduránță *s. f.* **1.** capacitatea de a rezista la eforturi fizice; răbdare. **2.** rezistență mecanică a (unui motor). (<fr. *endurance*)

aneantizá *vb.* **I.** *tr.* a distruge în întregime, a nimici. **II.** *refl.* *(fig.)* a se spulbera, a dispărea. — *aneantizáre* s. f. (după fr. *anéantir*)

anecdótă *s. f.* **1.** fapt puțin cunoscut din viața particulară a unei personalități. **2.** scurtă povestire hazlie, spirituală, cu un sfîrșit deosebit, neașteptat. (<fr. *anecdote*, gr. *anekdota*, lucru inedit)

anecdótic, -ă **I.** *adj.* cu caracter de anecdotă. **II.** *s. f.* schema desfășurării epice a unei povestiri, a unui film etc. ● *(p. ext.)* intrigă, scenariu. (<fr. *anecdotique*)

anecdotism *s. n.* caracter anecdotic. (< *anecdotă* + *-ism*)

anecdotíst, -ă *s. m. f.* autor, povestitor de anecdote. (<*anecdotă* + *-ist*)

anecdotizá *vb. intr.* a povesti anecdote. (<fr. *anecdotiser*)

aneeforíe *s. f.* ușoară stare de tulburare a memoriei, în care subiectul evocă cu ajutorul anturajului anumite evenimente care păreau uitate. (cf. lat. *eeforare*, a dezvălui, a exprima)

anecoíd, -ă *adj.* (despre încăperi, spații etc.) lipsit de ecou. (<fr. *anéchoïde*)

anejaculáre *s. f.* absența ejaculării în actul sexual. (<*an*[1]- + *ejaculare*)

anelíde *s. n. pl.* încrengătură de viermi cu corpul cilindric inelat, care se mișcă cu ajutorul unor perișori. (<fr. *annélides*, cf. lat. *annellus*, inel)

anemiá *vb. tr., refl.* a(-și) pierde puterile din cauza anemiei; a (se) debilita. — *anemiére* s. f. (<fr. */s'/anémier*)

anémic, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (suferind) de anemie. **II.** *adj.* *(fig.)* slab; fără vlagă; fără valoare. (<fr. *anémique*)

anemíe *s. f.* stare de slăbiciune cauzată de scăderea numărului de globule roșii și a hemoglobinei din sînge. ○ *~ pernicioasă* = stare gravă de anemie în care măduva oaselor nu mai poate forma globule roșii; *~ hipercromă* = anemie macrocitară cu creșterea valorii globulelor roșii din sînge; *~ hipocromă* = anemie cu diminuarea valorii globulelor roșii din hemoglobină, fără diminuarea numărului lor. (<fr. *anémie*, lat. *anaemia*, gr. *anaimia*, lipsă de sînge)

ANEMO- *elem. comp.* „vînt". (<fr. *anémo-*, cf. gr. *anemos*)

anemocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe sînt răspîndite prin intermediul vîntului. (<fr. *anémochore*)

anemocórd *s. n.* armoniu cu corzi. (<fr. *anémocorde*)

anemocoríe *s. f.* mod de răspîndire a plantelor anemocore. (<fr. *anémochorie*)

anemoentomofilíe *s. f.* polenizare prin intermediul vîntului și al insectelor. (<fr. *anémo-entomophilie*)

anemofil, -ă *adj., s. f.* (plantă) a cărei polenizare se face prin intermediul vîntului; anemogam. (<fr. *anémophile*)

anemofilíe *s. f.* mod de polenizare a plantelor anemofile; anemogamie. (<fr. *anémophilie*)

anemofítă *s. f.* plantă anemofilă. (<fr. *anémophyte*)

anemofobíe *s. f.* teamă patologică de vînt, de curenți de aer. (<engl. *anemophobia*)

anemogám, -ă *adj., s. f.* anemofil. (<fr. *anémogame*)

anemogamíe *s. f.* anemofilie. (<fr. *anémogamie*)

anemogén, -ă *adj.* (despre un proces fizico-geologic) datorat acțiunii vînturilor; eolian. (<fr. *anémogène*)

anemográf *s. n.* anemometru înregistrator. (<fr. *anémographe*)

anemografíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea vînturilor. (<fr. *anémographie*)

anemográmă *s. f.* diagramă înregistrată la anemograf. (<fr. *anémogramme*)

anemohidrocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe sînt răspîndite prin intermediul vîntului și al apei. (<fr. *anémo-hydrochore*)

anemolítă *s. f.* formație concreționară (stalactită, stalagmită etc.) deviată prin împingerea laterală a apei, care se evaporă datorită curenților de aer din galeriile subterane. (<fr. *anémolithe*)

anemométric, -ă *adj.* referitor la anemometrie. (<fr. *anémométrique*)

anemometríe *s. f.* ansamblu de tehnici utilizate pentru măsurarea vitezei vîntului, a fluidelor gazoase în conducte etc. (<fr *anémométrie*)

anemométru *s. n.* instrument folosit în anemometrie. (<fr. *anémomètre*)

anemomirmecocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei seminţe sînt răspîndite prin intermediul vîntului şi al furnicilor. (<fr. *anémomyrmecochore)*

anemomorfíe *s. f.* conformaţie specială a plantelor pentru a se apăra împotriva acţiunii vîntului. (<fr. *anémomorphie)*

anemónă *s. f.* **1.** plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase şi cu flori mari, de diferite culori; *(pop.)* dediţel. **2.** ~ *de mare* = actinie. (<fr. *anémone*, gr. *anemone* < *anemos*, vînt)

anemoscóp *s. n.* giruetă. (<fr. *anémoscope)*

anemospór *s. m. (bot.)* spor împrăştiat de obicei prin vînt. (<fr. *anémospore)*

anemostát *s. n.* aparat pentru difuzarea aerului în încăperi, fără a se produce curenţi supărători. (<fr. *anémostat)*

anemotróp *s. n.* aeromotor. (<fr. *anémotrope)*

anemotropísm *s. n.* aerotropism. (<fr. *anémotropisme)*

anemozoocór, -ă *adj.* (despre seminţe, fructe, spori) răspîndit prin intermediul vîntului şi animalelor. (<fr. *anémozoochore)*

anencefál *s. m.* monstru lipsit de creier. (<fr. *anencéphale)*

anencefálic, -ă *adj.* referitor la anencefalie. (<fr. *anencéphalique)*

anencefalíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin lipsa sau reducerea encefalului. (<fr. *anencéphalie)*

anencefalomielíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin lipsa creierului şi a măduvei spinării. (<fr. *anencéphalomyélie)*

aneozinofilíe *s. f.* diminuare, pînă la dispariţie, a numărului eozinofilelor din sînge, în infecţiile acute. (<germ. *Anosinophilie)*

anepifizíe *s. f.* apinealism. (<*an*[1]- + *epifiză)*

anepigráf, -ă *adj.* **1.** (despre monumente, monede etc.) fără nici un fel de inscripţie; anepigrafic. **2.** (despre scrieri) fără titlu. (<fr. *anépigraphe)*

anepigráfic, -ă *adj.* anepigraf. (<germ. *anepigraphisch)*

aneréză *s. f. (ret.)* combatere directă a unui argument. (<fr. *anhérèse)*

anérgic, -ă *adj.* referitor la anergie. (<fr. *anergique)*

anergíe *s. f.* **1.** pierdere a capacităţii de reacţie a organismului faţă de antigenii unei anumite boli. **2.** energie termică corespunzătoare unui sistem fizic aflat în echilibru termodinamic cu mediul înconjurător, care nu poate fi transformată în lucru mecanic. (<fr. *anergie*, cf. gr. *ergon*, acţiune)

anergizánt, -ă *adj.* care nu produce energie. (<fr. *anergisant)*

aneritropoiéză *s. f.* neputinţă a măduvei oaselor de a produce eritrocite. (<fr. *anerythropoïèse)*

aneritropsíe *s. f.* incapacitatea de a produce culoarea roşie. (<fr. *anerytropsie)*

aneroíd *adj., s. n.* (barometru) avînd ca element sensibil o capsulă de tablă subţire, ondulată, în interiorul căreia se află aer sub presiune. (<fr. *anéroïde*, cf. gr. *neros*, umed)

anerosíe *s. f.* lipsa erosului, a instinctului sexual; anerotism. (<*an*[1]- + *eros)*

anerotísm *s. n.* anerosie. (<*an*[1]- + *erotism)*

anestétic, -ă *adj. (rar)* care nu are caracter estetic, lipsit de estetică. (<germ. *anästhetisch)*

anestezíá *vb. tr.* a provoca o anestezie. — *anesteziére* s. f. (<fr. *anesthésier)*

anestezíábil, -ă *adj.* care poate fi anesteziat. (<fr. *anesthésiable)*

anestezíánt, -ă *adj., s. n.* anestezic. (<fr *anesthésiant)*

anestézic, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care produce anestezie; anesteziant. (<fr. *anesthésique)*

anestezíe *s. f.* **1.** suprimare temporară, completă sau parţială, a sensibilităţii corpului cu ajutorul unor agenţi fizici sau chimici. **2.** lipsă a sensibilităţii în unele boli nervoase. (<fr. *anesthésie*, gr. *anaisthesia*, insensibilitate)

anestezimétru *s. n.* **1.** aparat pentru măsurarea cantităţii de anestezic inhalat în unitatea de timp. **2.** aparat cu care se apreciază gradul de insensibilitate într-o anumită regiune a corpului. (<fr. *anesthésimètre)*

anesteziológ *s. m.* anestezist. (<*anesteziologie)*

anesteziológic, -ă *adj.* referitor la anesteziologie, de anesteziologie. (<fr. *anesthésiologique)*

anesteziologíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu anestezia şi activităţile aferente. (<fr. *anesthésiologie)*

anesteziologíst *s. m.* anestezist. (<fr. *anesthésiologiste)*

anestezíst, -ă *s. m. f.* medic specialist în anestezii; anesteziolog, anesteziologist. (<fr. *anesthésiste)*

anétic, -ă *adj.* lipsit de simţ etic. (<*an*[1]-+ *etic)*

anetodermíe *s. f.* atrofie musculoasă idiopatică a pielii, care prezintă pete roşii-violacee, cu leziuni mici. (<fr. *anétodermie)*

anetól *s. n.* component principal al uleiului eteric extras din frunzele de piper şi din rădăcinile unor plante. (<fr. *anethol)*

aneuploíd, -ă *adj.* care prezintă aneuploidie. (<fr. *aneuploïde)*

aneuploídie *s. f.* poliploidie neregulată constînd în adăugirea sau scăderea numărului de cromozomi din nucleul celulelor somatice; heteroploidie. (<fr. *aneuploïdie)*

aneuríe *s. f.* slăbire a funcţiilor nervoase; aneurozã. (<fr. *aneurie)*

aneurínă *s. f.* vitamina B_1; tiamină. (<fr. *aneurine)*

aneurinoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a aneurinei. (<fr. *aneurinothérapie)*

aneuróză *s. f.* aneurie. (<fr. *aneurose)*

aneusomíe *s. f.* anomalie cromozomială, numerică sau structurală. (<fr. *aneusomie)*

aneusporíe *s. f.* formare a sporilor în cursul meiozei neregulate. (<fr. *aneusporie)*

anevrísm *s. n. (med.)* dilatare patologică a pereţilor unei artere. (<fr. *anévrisme*, cf. gr. *aneurysma*, dilatare)

anevrísmál, -ă *adj.* referitor la anevrism. (<fr. *anévrismal)*

anevrismátic, -ă *adj.* care se aseamănă cu un anevrism. (<fr. *anévrismatique*)

anevrismoplastíe *s. f.* operaţie chirurgicală a unui anevrism. (<engl. *aneurysmoplasty*)

anevrismorafíe *s. f.* refacere operatorie a unei artere anevrismale. (<fr. *anévrismorraphie*)

anevrismotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unei artere anevrismale. (<engl. *aneurysmotomy*)

anéx, -ă *adj.* alăturat unui lucru (principal); auxiliar. (<fr. *annexe*, lat. *annexus*, ataşat)

anexá *vb. tr.* 1. a alătura, a alipi, a adăuga (la ceva). 2. a incorpora unui stat prin mijloace violente un teritoriu străin. — *anexáre* s. f. (<fr. *annexer*)

anéxă *s. f.* 1 ceea ce este legat, unit de un lucru principal sau de un lucru de care depinde: adaos. 2. *(anat.)* ţesut, formaţie, organ legat structural de alte organe în cadrul unei funcţii comune. 3. material documentar alăturat unui text, pe care îl completează sau îl lămureşte. (<fr. *annexe*)

anexionísm *s. n.* politică de anexiune. (<fr. *annexionnisme*)

anexioníst, -ă *s. m. f.* (adept) al anexionismului. (<fr. *annexionniste*)

anexítă *s. f.* inflamaţie a ovarelor şi a trompelor uterine; ooforosalpingită; salpingoovarită. (<fr. *annexite*)

anexiúne *s. f.* incorporare de către un stat prin mijloace violente a unui teritoriu străin. (<fr. *annexion*, lat. *annexio*)

anfiládă *s. f.* 1. dispunere pe aceeaşi dreaptă a unor elemente arhitectonice de acelaşi fel. ○ *în* ~ = în şir, în serie. 2. *(mil.) tragere de* ~ = tragere în ţinte înşirate perpendicular sau oblic faţă de frontul de tragere. (<fr. *enfilade*)

anfractuós, -oásă *adj.* adînc şi cu neregularităţi. (<fr. *anfractueux*)

anfractuozitáte *s. f.* calitate a ceea ce este anfractuos. ● *(anat.)* cavitate profundă şi neregulată. (<fr. *anfractuosité*)

angajá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) încadra într-un loc de muncă. II. *tr.* 1. a contracta un angajament. ● a închiria ceva. 2. a atrage după sine o obligaţie, o răspundere. ● a antrena într-o acţiune, într-o discuţie; a începe, a porni (o activitate, lupta cu inamicul etc.). III. *refl.* 1. a se obliga la ceva, a-şi lua un angajament. 2. a apuca un anumit drum. ● a începe o manevră (de depăşire a unui autovehicul, a unei nave etc.). ● (despre avioane) a intra (fără voia pilotului) într-o poziţie nedorită, provocată de pierderea sau de excesul de viteză, de o comandă greşită etc. ● (despre o ancoră) a se prinde de un obiect aflat pe fundul apei. ● a pune pucul sau mingea în joc (la hochei şi la baschet). — *angajáre* s. f. (<fr. *engager*)

angajamént *s. n.* 1. obligaţie luată de cineva din proprie iniţiativă, de a face ceva; promisiune solemnă. ● obligaţie asumată în scris de o întreprindere faţă de bancă, la contractarea unui credit, cu privire la utilizarea şi rambursarea acestuia. 2. angajare a cuiva într-un loc de muncă; contractul respectiv. 3. punere a pucului sau a mingii în joc (la hochei şi baschet). (<fr. *engagement*)

angajánt, -ă *adj.* care angajează (II, 2); îmbietor, ispititor, atrăgător. (<fr. *engageant*)

angaját, -ă I. *adj.* 1. *(arhit.;* despre o coloană) zidită cel puţin cu jumătate din diametrul ei în zidul sau în stîlpul cu care face corp comun. 2. (despre oameni) încadrat într-un curent politic, social: (despre literatură) care serveşte conştient o cauză. II. *adj., s. m. f.* (cel) care lucrează într-un anumit loc de muncă, potrivit unui angajament. ● (militar) care serveşte pe baza unui angajament voluntar. (după fr. *engagé*)

angaríe *s. f.* rechiziţionare de către un stat beligerant a unor bunuri mobile străine, plătind despăgubiri. (<fr. *angarie*)

angeítă *s. f.* inflamaţie a vaselor sangvine; vascularită. (<fr. *angéite*)

ángel[1] *s. m. (livr.)* înger. (<it. *angelo*)

ANGEL[2]**(O)-** *elem. comp.* „înger". (<fr. *angél/o/-*, cf. lat. *angelus*, gr. *angelos*)

angélic, -ă *adj.* îngeresc, (ca) de înger. ● *(fig.)* serafic, nobil, pur, nepătat. (<fr. *angélique*, lat. *angelicus*)

angelícă *s. f.* plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu tulpina ramificată şi groasă la bază. (<fr. *angélique*)

angelísm *s. n. (rar)* puritate, frumuseţe, graţie. (<fr. *angélisme*)

angelitáte *s. f. (rar)* puritate angelică. (<it. *angelità*)

angelizá *vb. tr. (livr.)* a asemui cu un înger. — *angelizáre* s. f. (<fr. *angéliser*)

angeloíd, -ă *adj. (livr.)* asemănător cu un înger. (<*angel* + *-oid*)

angelolatríe *s. f.* erezie care constă în adorarea îngerilor. (<fr. *angélolâtrie*)

angelolátru, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică angelolatria. (<fr. *angélolâtre*)

angelologíe *s. f.* parte a dogmaticii care tratează despre îngeri. (<fr. *angélologie*)

angélus *s. n.* rugăciune catolică, începînd cu acest cuvînt, care se spune în amintirea aşa-zisei încarnări a lui Cristos. (<germ. *Angelus*, cf. lat. *angelus*, înger)

angevín, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Anjou; angioin. (<fr. *angevin*, cf. *Anjou*, provincie istorică în Franţa)

anghílă *s. f.* peşte teleosteean migrator, cu corpul în formă de şarpe; *(pop.)* ţipar. (<fr. *anguille*, lat. *anguilla*)

anghilíde *s. f. pl.* familie de peşti teleosteeni avînd ca tip anghila. (<fr. *anguillidés*)

anghínă/angínă *s. f.* 1. inflamaţie a mucoasei din fundul gîtului sau a faringelui, însoţită de greutatea de a înghiţi. 2. ~ *pectorală* = afecţiune caracterizată prin accese de sufocare şi dureri în regiunea inimii; ~ *difterică* = difterie faringiană. — var. *anginǎ* s. f. (<fr. *angine*, lat. *angina*)

anghinós, -oásă *adj.* referitor la anghină. (<fr. *angineux*)

ANGI(O)- *elem. comp.* „vas anatomic" (sangvin, limfatic), „canal", „receptacul". (< fr. *angi/o/-*, cf. gr. *angeion*)

angialgíe *s. f.* durere la nivelul unui vas sangvin sau limfatic. (<fr. *angialgie*)

angiectázic, -ă *adj.* referitor la angiectazie. (<fr. *angiectasique*)

angiectazíe *s. f.* dilatare a unui vas sangvin sau limfatic. (<fr. *angiectasie*)

angiectomíe *s. f.* excizie a unui fragment dintr-un vas sangvin sau limfatic. (<fr. *angiectomie*)

angiectopíe *s. f.* situare a unui vas sangvin sau limfatic în altă parte decît zona normală. ● deplasare accidentală a unui asemenea vas. (<fr. *angiectopie*)

anghínă *s. f.* v. a n g h i n ă.

angioblást *s. n.* celulă primitivă mezenchimală din care se formează vasele și celulele sangvine ale embrionului. (<fr. *angioblaste*)

angioblastóm *s. n.* tumoare musculară malignă. (<fr. *angioblastome*)

angiocardiográf *s. n.* aparat folosit în angiocardiografie. (<fr. *angiocardiographe*)

angiocardiografíe *s. f.* metodă de examinare radiologică a inimii și vaselor mari cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *angiocardiographie*)

angiocardiográmă *s. f.* clișeu obținut prin angiocardiografie. (<fr. *angiocardiogramme*)

angiocardiopatíe *s. f.* cardiopatie arterială. (<fr. *angiocardiopathie*)

angiocardiopneumografíe *s. f.* radiografie a cavității inimii și a vaselor mari ale toracelui, după injectarea unei substanțe radioopace. (<fr. *angiocardiopneumographie*)

angiocardíță *s. f.* inflamație a inimii și a vaselor sangvine. (<fr. *angiocardite*)

angiocárp, -ă *adj.* cu fructe acoperite. (<fr. *angiocarpe*)

angiocheratóm *s. n.* dilatație vasculară însoțită de un proces cheratozic. (<fr. *angiokératome*)

angiocheratóză *s. f.* dezvoltarea de angiocheratoame. (<fr. *angiokératose*)

angiocolecistită *s. f.* inflamație a colecistului și a căilor biliare. (<fr. *angiocholécystite*)

angiocolecistografíe *s. f.* radiografie a căilor biliare cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *angiocholécystographie*)

angiocolítă *s. f.* inflamație a căilor biliare; colangită. (<fr. *angiocholite*)

angiodisplazíe *s. f.* anomalie în dezvoltarea unui vas sangvin sau limfatic. (<fr. *angiodysplasie*, engl. *angiodysplasia*)

angioencefalografíe *s. f.* radiografie a vaselor creierului cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *angio-encéphalographie*)

angioendotelióm *s. n.* tumoare malignă a vaselor sangvine, caracterizată prin proliferarea celulelor endoteliului. (<fr. *angio-endothéliome*)

angiofluorografíe *s. f.* radiografie sau radioscopie a vaselor sangvine cu ajutorul fluorului. (<fr. *angiofluorographie*)

angiofluoroscopíe *s. f.* radioscopie a vaselor sangvine bazată pe apariția unei fluorescențe cutanate după injectarea cu fluoresceină. (<fr. *angiofluoroscopie*)

angiogeníe *s. f.* formarea și dezvoltarea vaselor de sînge. (<fr. *angiogénie*)

angioglióm *s. n.* formațiune tumorală în care țesutul intravascular este de tip glial. (<fr. *angioglíome*)

angiográfic, -ă *adj.* referitor la angiografie. (<fr. *angiographique*)

angiografíe *s. f.* **1.** studiu, descriere a vaselor dintr-un organism. **2.** radiografie vasculară cu ajutorul unei substanțe radioopace. (<fr. *angiographie*)

angiográmă *s. f.* înregistrare radiografică obținută prin angiografie. (<germ. *Angiogramm*)

angiohemofilíe *s. f.* afecțiune caracterizată prin hemoragii repetate. (<fr. *angiohémophilie*)

angioín, -ă *adj., s. m. f. (rar)* angevin. (<it. *angioino*)

angiolipóm *s. n.* angiom infiltrat în țesutul adipos. (<fr. *angiolipome*)

angiolít *s. n.* concrețiune calcaroasă care se formează uneori în interiorul angioamelor cavernoase. (<fr. *angiolithe*)

angiolític, -ă *adj.* de natura angiolitului. (<fr. *angiolithique*)

angiológic, -ă *adj.* referitor la angiologie. (<fr. *angiologique*)

angiologíe *s. f.* parte a anatomiei care studiază vasele sangvine și limfatice și bolile lor. (<fr. *angiologie*)

angiolupoíd *s. n.* tuberculoză cutanată atipică, situată de obicei pe față și pe nas și caracterizată prin plăci roșii. (<fr. *angiolupoïde*)

angióm *s. n.* tumoare benignă a vaselor sangvine sau limfatice. (<fr. *angiome*)

angiomalacíe *s. f.* diminuare a elasticității unui vas sangvin sau limfatic. (<fr. *angiomalacie*)

angiomatóză *s. f.* afecțiune (congenitală) caracterizată prin formarea unui mare număr de angioame, pe suprafața pielii sau în organele interne. (<fr. *angiomatose*)

angiomegalíe *s. f.* dilatare a vaselor sangvine. (<fr. *angiomégalie*, engl. *angiomegaly*)

angiomióm *s. n.* tumoare formată din fibre musculare și numeroase vase. (<fr. *angiomyome*)

angionefrografíe *s. f.* radiografie a sistemului vascular renal cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *angionephrographie*)

angionevrectomíe *s. f.* rezecție a vaselor sangvine și a nervilor. (<fr. *angionévrectomie*)

angionevrótic, -ă *adj.* de natura angionevrozei. (<fr. *angioneurotique*)

angionevrózǎ *s. f.* nevroză a peretelui unui vas sangvin, venos sau capilar. (<fr. *angioneurose*)

angiopancreatítă *s. f.* inflamație ascendentă a căilor pancreatice. (<fr. *angio-pancréatite*)

angiopatíe *s. f.* denumire generică a bolilor vaselor sangvine. (<fr. *angiopathie*)

angioplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a unui vas sangvin sau limfatic. (<engl. *angioplasty*)

angioplegíe *s. f.* paralizie vasculară. (<*angio-* + *-plegie*)

angiopneumografie *s. f.* radiografie a vaselor pulmonare în care s-a injectat sub un ecran o substanță opacă la razele X. (<fr. *angiopneumographie*)

angiorafie *s. f.* sutură a unui vas sangvin. (<fr. *angiorrhaphie*)

angioragie *s. f.* hemoragie arterială. (<fr. *angiorrhagie*)

angioreticulită *s. f.* inflamație a vaselor și a sistemului reticulo-endotelial. (<fr. *angioréticulite*)

angioreticulóm *s. n.* tumoare benignă a endocardului, de origine vasculară, cu punct de plecare în celulele epiteliale. (<fr. *angioréticulome*)

angiorexíe *s. f.* ruptură vasculară. (<engl. *angiorhexis*)

angiosarcóm *s. n.* sarcom format prin proliferarea elementelor conjunctive ale vaselor sangvine. (<fr. *angiosarcome*)

angioscleróză *s. f.* scleroză vasculară. (<fr. *angiosclérose*)

angioscóp *s. n.* aparat folosit în angioscopie. (<fr. *angioscope*)

angioscopíe *s. f.* examen al vaselor capilare cu ajutorul angioscopului. (<fr. *angioscopie*)

angiospásm *s. n.* contracție spasmodică a unui vas sangvin. (<fr. *angiospasme*)

angiospasmódic, -ă *adj.* referitor la angiospasm; angiospastic. (<fr. *angiospasmodique*)

angiospástic, -ă *adj.* angiospasmodic. (<fr. *angiospastique*)

angiospérme I. *s. f. pl.* încrengătură a fanerogamelor cuprinzînd plante cu ovulele închise în carpele. II. *adj.* (despre plante) cu sămînța închisă în fruct. (<fr. *angiosperme/s/*)

angiostenóză *s. f.* strîmtare, îngustare a vaselor sangvine. (<fr. *angiosténose*)

angiotensínă *s. f.* renină. (<fr. *angiotensine*, engl. *angiotensin*)

angioterapíe *s. f.* folosire a arterelor, venelor și capilarelor pentru introducerea medicamentelor în organism. (<fr. *angiothérapie*)

angiotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a vaselor sangvine. (<fr. *angiotomie*)

angiotomografíe *s. n.* procedeu radiologic de combinare a angiopneumografiei cu tomografia. (<fr. *angiotomographie*)

angiotrib *s. n.* instrument chirurgical folosit în angiotripsie. (<fr. *angiotribe*)

angiotripsíe *s. f.* efectuare a unei hemostaze prin compresiune cu ajutorul angiotribului; vasotripsie. (<fr. *angiotripsie*)

angiotrofonevrózã *s. f.* afecțiune neurofuncțională care se manifestă prin insuficiența de nutriție tisulară, ca urmare a unor tulburări nervoase și vasculare. (<fr. *angiotrophonévrose*)

anglaise/-glézə/ *s. f.* vechi dans popular, de origine engleză, foarte vioi, cu structură bipartită, care se execută în grup, dansatorii schimbîndu-și necontenit locul prin repetarea aceleiași figuri; contradans. (<fr. *anglaise*)

angledózer *s. n.* buldozer cu lamă orientabilă, care împinge pămîntul lateral. (<fr. *angledozer*, cf. engl. *angle*, oblic; *dozer*, a ridica)

anglicán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al anglicanismului. (<fr., engl. *anglican*, lat. *anglicanus*)

anglicanísm *s. n.* religie de stat a Angliei, cu caracter reformat, constituită oficial în 1562 sub Elisabeta I, ca urmare a rupturii dintre Henric VIII și Roma, care, deși a adoptat ritualurile protestante, se apropie mai mult de catolicism printr-o severă organizare a clerului. (<fr. *anglicanisme*)

anglicísm *s. n.* 1. cuvînt, expresie proprii limbii engleze. ● cuvînt de origine engleză, pătruns într-o altă limbă și încă neintegrat în aceasta. 2. *(rar)* caracteristică, obicei etc. tipic englezesc. (<fr. *anglicisme*)

anglicíst, -ă *s. m. f. (rar)* anglist. (<fr. *anglicisle*)

anglicizá *vb.* I. *tr.* a da un aer, un accent englezesc. II. *refl.* a lua un caracter englez, a imita manierele englezilor. — **anglicizáre** *s. f.* (<fr. *angliciser*)

anglicizánt, -ă *adj.* care anglicizează. (<fr. *anglicisant*)

anglíst, -ă specialist în anglistică; anglicist. (<fr. *anglisle*, engl. *anglist*)

anglístică *s. f.* disciplină care studiază limba, cultura și civilizația engleză. (<engl. *anglistics*)

ANGLO- *elem. comp.* „englez". (<fr., engl. *anglo-*)

anglofil, -ă *adj., s. m. f.* angloman. (<fr. *anglophile*)

anglofilíe *s. f.* anglomanie. (<fr. *anglophilie*)

anglofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) stăpînit de anglofobie. (<fr. *anglophobe*)

anglofobíe *s. f.* ură față de englezi, de tot ceea ce este englezesc. (<fr. *anglophobie*)

anglofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă engleză. (<fr. *anglophone*)

anglofonie *s. f.* colectivitate constituită din popoarele anglofone. (<fr. *anglophonie*)

anglomán *adj., s. m. f.* (cel) stăpînit de anglomanie; anglofil. (<fr. *anglomane*)

anglomanie *s. f.* admirație exagerată față de englezi și de obiceiurile lor; anglofilie. (<fr. *anglomanie*)

anglo-normánd *s. n.* dialect francez vorbit pe cele două coaste ale Mării Mînecii, după cucerirea Angliei de către normanzi în 1066. (<fr. *anglo-normand*)

anglo-saxón, -ă I. *s. m. f. pl.* populații germanice care s-au deplasat de pe continent în Insulele Britanice în sec. V—VI. II. *adj.* care aparține anglo-saxonilor; referitor la civilizația popoarelor anglofone. ○ *limbă ~ă* = limbă germanică vorbită de anglo-saxoni, în sec. VIII—XII; engleza veche. (<fr. *anglo-saxon*)

angoasá *vb. tr.* a da o stare de neliniște; a neliniști (profund). (<fr. *angoisser*)

angoasánt, -ă *adj.* care produce angoasă. (<fr. *angoissant*)

angoásă *s. f.* 1. neliniște, tulburare cauzată de o teamă puternică fără obiect real, concret, adesea patologică. 2. (în *fil.* existențialistă) sentimentul înstrăinării omului; conștiința condiției umane de ființă muritoare. 3. *(med.)* stare provocată de contracția regiunii epigastrice, însoțită de mari dificultăți respiratorii și de tristețe excesivă. (<fr. *angoisse*)

angóbă *s. f.* v. engobă.

angofrazíe *s. f.* defect de vorbire constînd în intercalarea unor sunete repetate în fraze. (<fr. *angophrasie*, cf. lat. *angere*, a sugruma)

ángor *s. n.* anginâ. (<fr. *angor*, lat. *angor*)

angóra *s. f. inv.* nume dat unor specii de animale (pisici, iepuri, capre) cu păr lung şi mătăsos, aparţinînd unor rase din Turcia asiatică; părul acestor animale, folosit în industria textilă. (<fr. *angora*, cf. *Angora* /Ankara/, capitala Turciei)

angrená *vb. tr.* **1.** a face ca dinţii unei roţi să intre între cei ai altei roţi spre a-i transmite o mişcare. **2.** *(fig.)* a antrena sau a fi antrenat într-o acţiune. — *angrenáre* s. f. (<fr. *engrener*)

angrenáj *s. n.* **1.** mecanism sau sistem de roţi dinţate care se angrenează unele în altele în vederea transmiterii unei mişcări. ○ ~ *cu lanţ* = angrenaj făcut cu ajutorul unui lanţ. **2.** *(fig.)* înlănţuire, concurs de împrejurări strîns legate unele de altele. (<fr. *engrenage*)

angró *adv.* (referitor la vînzarea şi cumpărarea mărfurilor) în cantităţi mari; cu ridicata. (<fr. *en gros*)

angrosíst, -ă *s. m. f.* comerciant care face comerţ angro. (<germ. *Engrossist*)

ángstrom *s. m.* unitate de măsură pentru lungime folosită în optică, spectrografie, cristalografie şi mai ales în fizica atomică şi nucleară, egală cu 1/10000 dintr-un micron. (<fr. *angström*, cf. *Angström*, fizician sued.)

anguide/-ghi-/ *s. f. pl.* familie de reptile avînd ca tip şarpele. (<fr. *anguidés*)

anguifórm -ă *adj.* în formă de şarpe. (<fr. *anguiforme*)

angulár, -ă *adj.* unghiular. (<fr. *angulaire*, lat. *angularis*)

angulaţíe *s. f.* însuşirea de a fi angulos. (<amer. *angulation*)

angulós, -oásă *adj.* cu unul sau mai multe unghiuri; colţuros. (<fr. *anguleux*, lat. *angulosus*)

ANGUSTI- *elem. comp.* „îngust". (<fr. *angusti-*, cf. lat. *angustus*)

angusticlávă *s. f.* **1.** fîşie îngustă de purpură cu care era tivită toga romană. **2.** toga însăşi. (<fr. *angusticlave*, cf. lat. *angusticlavus*)

angustiróstru, -ă *adj.* (despre păsări) cu ciocul îngust. (<fr. *angustirostre*)

anhedonie *s. f.* incapacitate de a resimţi plăcerea în situaţii normale. (<engl. *anhedonia*)

ANHIDR(O)- *elem. comp.* „lipsa apei, deshidratare". (<fr. *anhydr/o/-*, cf. gr. *anhydros*, fără apă)

anhidremíe *s. f.* diminuare a cantităţii de apă din sînge. (<fr. *anhydrémie*)

anhidrídă *s. f.* **1.** substanţă anorganică (oxid) care, în combinaţie cu apa, dă un acid. ○ ~ *carbonică* = bioxid de carbon; ~ *acetică* = lichid incolor cu miros înţepător, folosit la fabricarea coloranţilor, a medicamentelor etc. **2.** substanţă organică rezultînd prin eliminarea unei molecule de apă din două grupări carboxil. (<fr. *anhydride*)

anhidrít *s. m.* sulfat anhidru natural de calciu. (<fr. *anhydrite*)

anhidrobiózǎ *s. f.* stare de deshidratare a unor organisme, animale sau vegetale, care se află în viaţă latentă. (<fr. *anhydrobiose*)

anhidromielíe *s. f.* lipsa lichidului cefalorahidian. (<fr. *anhydromyelie*)

anhidrótic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care diminuează secreţia sudorală. (<fr. *anhydrotique*)

anhidrózǎ *s. f.* absenţă sau diminuare a secreţiei sudorale. (<fr. *anhydrose*)

anhídru, -ă *adj.* (despre o substanţă, un material) care nu conţine apă. (<fr. *anhydre*)

anhormíe *s. f.* scădere a potenţialului biopsihologic, a dinamismului vital.

anhormonie *s. f.* lipsă a unui anumit hormon. (< *an*[1]- + *hormon*)

anicónic, -ă *adj.* (despre religii) fără icoane *(p. ext.)* care nu recurge la reprezentări figurate. (<*an*[1]- + *iconic*)

aniconíe *s. f.* incapacitate patologică de elaborare a imaginilor în schizofrenie. (cf. gr. *eikon*, imagine)

aniconísm *s. n.* lipsa reprezentării figurate a unei divinităţi. (<*anicon/ic/* + *-ism*)

anictérie, -ă *adj.* neînsoţit de icter. (<fr. *anictérique*)

anideáţie *s. f.* dispariţie totală a procesului gîndirii, a fluxului ideativ. (<fr. *anidéation*)

anihilá *vb. tr.* a zădărnici, a nimici, a anula un efect, o acţiune; a neutraliza. (<fr. *annihiler*, lat. *annihilare* < *nihil*, nimic)

anihilánt, -ă *adj.* care anihilează; anihilator. (<fr. *annihilant*)

anihilâre *s. f.* acţiunea de a anihila. ● *(fiz.)* proces prin care o particulă şi o antiparticulă interacţionează, transformîndu-se într-o particulă de altă natură. (< *anihila*)

anihilatór, -oáre *adj. (rar)* anihilant. (<fr. *annihilateur*)

anil *s. n.* plantă exotică din care se extrage indigoul; indigotier. (<fr. *anil*, cf. ar. *an-nil*, pers. *nil*, albastru)

anilidă *s. f.* derivat de acilare al anilinei şi al omologilor respectivi, obţinut prin acţiunea acizilor, a clorurilor acide şi a anhidridelor asupra acestora. (<fr., engl. *anilide*)

anilínă *s. f.* lichid uleios, incolor, cu miros specific, extras din gudroanele cărbunilor de pămînt şi folosit în sinteza coloranţilor, a medicamentelor etc.; aminobenzen. (< fr. *aniline*)

anilísm *s. n.* intoxicaţie cu anilină. (<fr. *anilisme*)

animá *vb. tr., refl.* a da viaţă, a (se) însufleţi, a (se) face mai activ, a (se) înviora. — *animáre* s. f. (<fr. *animer*, lat. *animare* < *anima*, suflet)

animál I. *s. n.* **1.** fiinţă care are organe de simţ, de mişcare, sistem nervos etc. **2.** *(fig.)* om josnic, stăpînit de instincte. **II.** *adj.* de animal, propriu animalelor. (<fr., lat. *animal*)

animálcul *s. m.* vietate extrem de mică, observabilă numai la microscop. (<fr. *animalcule*)

animalculísm *s. n.* preformism. (<fr. *animalculisme*)

animalculíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al animalculismului; spermatist. (<fr. *animalculiste*)

animálic, -ă *adj.* 1. specific animalelor. 2. *(fig.)* josnic, brutal, degradant, inuman. (<germ. *animalisch)*

animalíér, -ă I. *adj.* 1. referitor la animale, la produse de origine animală. 2. (despre opere de artă) care reprezintă animale. II. *adj., s. m.* (pictor, sculptor) care înfățișează animale. (<fr. *animalier)*

animalitáte *s. f.* stare, comportare de animal; *(fig.)* lipsă de simțire, de omenie. (<fr. *animalité*, lat. *animalitas)*

animalizá *vb. tr., refl.* a coborî în starea de animal; a (se) degrada, a (se) abrutiza. (<fr. *animaliser)*

animalizáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) animaliza, dezumanizare. 2. tratament chimic al fibrelor textile vegetale pentru a le da proprietăți specifice fibrelor de natură animală. (<*animaliza)*

animát, -ă *adj., s. n.* însuflețit, viu. ○ *desene ~e* = suită de desene (peisaje, decoruri, personaje) a căror proiecție dă impresia de mișcare. (<fr. *animé)*

animatísm *s. n.* concepție proprie populațiilor primitive despre caracterul spiritual, impersonal al fenomenelor naturii. (<germ. *Animatismus)*

animatíst, -ă *adj.* referitor la animatism. (<fr. *animatiste)*

animáto *adv. (muz.)* cu anima: însuflețit. (<it. *animato)*

animatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care animă, stimulează o activitate, o acțiune, un spectacol. II. *s. m. f.* creator de desene animate. III. *s. f.* femeie tînără folosită în localurile de noapte pentru a atrage clienți la dans și la consumație. (<fr. *animateur)*

animáție *s. f.* mișcare continuă și zgomotoasă (de ființe, de vehicule): însuflețire, agitație, vioiciune: larmă, gălăgie. ○ *film de ~* = film constînd dintr-o suită de desene animate. (<fr. *animation*, lat. *animatio)*

animísm *s. n.* 1. credință primitivă potrivit căreia obiectele și fenomenele naturii ar fi însuflețite; spiritualizare, personificare a forțelor și fenomenelor naturii. 2. concepție mitologică după care sufletul reprezintă substanța primordială și esențială a vieții. (<fr. *animisme*, cf. lat. *anima*, suflet)

animíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al animismului. (<fr. *animiste)*

animologíe *s. f.* știința sistemului conceptual sau a activităților spirituale referitoare la instituțiile sociale, artă, religie etc. (cf. lat. *animus*, spirit, inteligență, minte)

animozitáte *s. f.* dușmănie, ostilitate, ură; repulsie; înverșunare. (<fr. *animosité*, lat. *animositas)*

anión *s. m. (chim.)* ion negativ. (<fr. *anion)*

anionactív, -ă *adj.* care se bazează pe acțiunea, pe influența anionilor. (<germ. *anionaktiv)*

aniónic, -ă *adj.* referitor la anioni. (<germ. *anionisch)*

anionít *s. m.* substanță schimbătoare de ioni, care reține ionii dintr-o soluție. (<engl. *anionite)*

aniridíe *s. f. (med.)* lipsă congenitală a irisului. (<fr. *aniridie)*

anisét *s. n.* lichior preparat din alcool, apă, zahăr și anason. (<fr. *anisette)*

anisián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al triasicului mediu alpin; virglorian. (<fr. *anisien)*

anisidínă *s. f.* esență aromatică extrasă din anason, care servește pentru a parfuma unele băuturi alcoolice. (<fr. *anisidine)*

anisól *s. m.* eter metilic al fenolului, lichid cu miros plăcut, folosit ca solvent și ca materie primă în industria chimică. (<fr. *anisole)*

anistóric, -ă *adj.* situat în afara realităților concret-istorice. (<*an-* + *istoric)*

anistoricitáte *s. f.* caracter anistoric. (<*anistoric* + *-itate)*

anistorísm *s. n.* atitudine filozofică ce tinde să substituie studiul concret-istoric al realităților sociale prin speculații abstracte. (<*anistor/ic/* + *-ism)*

anítă *s. f.* inflamație a anusului. (<fr. *anite)*

aniversá *vb. tr.* a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data cînd s-a petrecut un eveniment. (<*aniversar)*

aniversár, -ă *adj.* care amintește de un eveniment petrecut în trecut la aceeași dată; care revine în fiecare an. (<fr. *anniversaire*, lat. *anniversarius*, anual)

aniversáre *s. f.* faptul de a aniversa; zi în care se aniversează ceva. (<*aniversa)*

aniversatív, -ă *adj. (rar)* cu caracter de aniversare. (<*aniversa* + *-/t/iv)*

ANIZ(O)- *elem. comp.* „inegal". (<fr. *anis/o/-*, cf. gr. *anisos)*

anizeiconíe *s. f.* inegalitate a imaginilor retiniene binoculare. (<fr. *aniséiconie)*

anizergíe *s. f.* stare caracterizată prin existența unor gradiente de presiune, tensiune etc. (<fr. *anisergie)*

anizocitóză *s. f.* inegalitate în dimensiuni a globulelor roșii și albe. (<fr. *anisocytose)*

anizocoríe *s. f.* anomalie congenitală constînd în inegalitatea celor două pupile. (<fr. *anisocorie)*

anizocromíe *s. f.* inegalitate în intensitatea de colorație a globulelor roșii din sînge. (<fr. *anisochromie)*

anizodactíl, -ă *adj.* care prezintă anizodactilie. (<engl. *anisodactylus)*

anizodactílie *s. f.* inegalitate a degetelor. (<*anizodactil* + *-ie)*

anizodónt, -ă *adj.* heterodont. (<germ. *anisodont)*

anizodontíe *s. f.* dezvoltare inegală și asimetrică a dinților omologi. (<germ. *Anisodontie)*

anizofíl, -ă *adj., s. f.* (plantă) cu frunze de forme și dimensiuni diferite. (<fr. *anizophylle)*

anizofílie *s. f.* însușire a plantelor anizofile. (<fr. *anisophyllie)*

anizoforíe *s. f.* tendință de deviație în sus a axei vizuale a unui ochi. (<fr. *anisophorie)*

anizogám, -ă *adj.* care prezintă anizogamie, (<fr. *anisogame)*

anizogamét *s. m.* fiecare dintre cei doi gameți conjugați (femel și mascul), diferiți ca sex, structură, formă și dimensiuni. (<fr. *anisogamète*)

anizogamíe *s. f.* heterogamie. (<fr. *anisogamie*)

anizogenie *s. f.* stare a gameților cu genotip diferit, la monohibrizii bisexuați. (<fr. *anisogénie*)

anizogín, -ă *adj.* (despre flori) care are mai multe carpele decît sepale. (<fr. *anisogyne*)

anizognát, -ă *adj.* cu maxilare asimetrice. (<engl. *anisognathous*)

anizogón, -ă *adj.* (despre hibrizi) care prezintă caractere paterne combinate în măsură inegală. (<fr. *anisogone*, lat. *anisogonus*)

anizomelíe *s. f.* malformație caracterizată prin dezvoltarea inegală a membrelor. (<engl. *anisomelia*)

anizomenorée *s. f.* menstruație cu ritm neregulat. (<fr. *anisomenorrhée*)

anizomerogamíe *s. f.* proces de unire a macrogameților cu microgameții. (<fr. *anisomérogamie*)

anizometríe *s. f.* inegalitate a dimensiunilor. (<fr. *anisométrie*)

anizometropíe *s. f.* inegalitate a puterii de refracție a celor doi ochi; ametropie asimetrică. (<fr. *anisométropie*)

anizopetál, -ă *adj.* cu petalele inegale. (<fr. *anisopétale*)

anizopíe *s. f.* defect de vedere caracterizat prin hipermetropie la un ochi și miopie la celălalt. (<engl. *anisopia*)

anizoploíd, -ă *adj.* cu număr impar de cromozomi. (<fr. *anisoploïde*)

anizoscilometríe *s. f.* inegalitate de amplitudine a oscilațiilor arteriale. (<fr. *anisoscillométrie*)

anizosfigmíe *s. f.* inegalitate în amplitudinea pulsului arterial. (<fr. *anisosphygmie*)

anizostazíe *s. f.* absența izostaziei într-o anumită regiune geografică. (<fr. *anisostasie*)

anizostenie *s. f.* inegalitate a tonusului în unele grupe de mușchi. (<fr. *anisosthénie*)

anizostílie *s. f.* prezența de stile lungi și scurte la florile din aceeași specie. (<fr. *anisostylie*)

anizotónic, -ă *adj.* *(biol.;* despre soluții) care nu este în echilibru molecular cu mediul. (<fr. *anisotonique*)

anizotróp, -ă *adj.* (despre corpuri) care prezintă anizotropie; colotrop. (<fr. *anisotrope*)

anizotropíe *s. f.* **1.** proprietate a unui corp de a prezenta caracteristici mecanice, optice, electrice, magnetice etc. variate, în funcție de direcția de măsurare și de observare; colotropie. **2.** *(biol.)* însușire a unui organ de a reacționa diferit la excitații externe. (<fr. *anisotropie*)

anizurie *s. f.* stare în care debitul urinar variază. (<fr. *anisurie*)

ankerít *s. n.* carburant dublu de calciu și fier. (<engl. *ankerite*, cf. *M. I. Anker*, mineralog austriac)

anluminá *vb. tr.* **1.** a orna cu miniaturi. **2.** a împodobi cu ornamente, a înzorzona. (<fr. *enluminer*)

anluminúră *s. f.* ilustrație în culori vii a manuscriselor medievale. v. miniatură (2). (<fr. *enluminure*)

annátă *s. f. (ist.)* redevență percepută de papalitate de la episcopii și abații nou instalați, echivalînd cu veniturile lor pe un an. (<fr. *annate*, lat. *annata*)

annóna *s. f.* **1.** (în Roma antică, în perioada imperiului) obligație a populației de a aproviziona orașele și armata. **2.** (în Imperiul Bizantin) tain al soldaților. (<lat. *annona*)

ANO- *elem. comp.* „anus". (<fr. *ano-*, cf. lat. *anus*)

anoá *s. m.* bivol mic, care trăiește în pădurile din insulele Moluce. (<fr. *anoa* <cuv. malaiez)

anoblepsíe *s. f.* sindrom caracterizat prin fixarea privirii în sus, ca urmare a devierii spastice a globilor oculari. (<fr. *anoblepsie*)

anód *s. m.* electrod pozitiv. (<fr. *anode*)

anódic, -ă *adj.* referitor la anod, al anodului. (<fr. *anodique*)

anodín, -ă *adj.* banal, fără importanță, neînsemnat; inofensiv. (<fr. *anodin*, lat. *amodinus*, gr. *anodynos*, care calmează durerea)

anodínie *s. f. (med.)* lipsă a durerii. (<fr. *anodynie*)

anodinitáte *s. f.* caracter anodin. (<*anodin* + *-itate*)

anodónt, -ă I. *adj.* fără dinți. II. *s. f.* moluscă bivalvă de apă dulce cu șarniera fără dinți. (<fr. *anodonte*)

anodontíe *s. f.* lipsă a dinților. (<fr. *anodontie*)

anoétic, -ă *adj. (fil.)* referitor la senzații și percepții, la trăiri subiective, individuale, la stări afective sau la alte stări noncognitive. (cf. gr. *noetikos*, ginditor)

anofél *adj.* (și *s. m.*) *țînțar* ~ = țînțar a cărui femelă transmite microbul malariei. (<fr. *anophèle*, cf. gr. *anopheles*, dăunător)

anofelísm *s. m.* prezența de țînțari anofeli într-o anumită zonă. (<fr. *anophélisme*)

anofelogén, -ă *adj.* (despre terenuri, bălți etc.) care constituie un focar de dezvoltare a țînțarilor anofeli. (<fr. *anophélogène*)

anoftálm *s. m.* monstru fără ochi. (<fr. *anophtalme*)

anoftalmíe *s. f.* lipsă (congenitală) a globilor oculari. ○ ~ *ciclopică* = malformație congenitală constînd în unirea ochilor și a orbitelor rudimentar dezvoltate. (<fr. *anophtalmie*)

ANOM(O)- *elem. comp.* „neregulat, anormal". (<fr. *anom/o/-*, cf. gr. *anomos*)

anomál, -ă *adj.* care prezintă anomalie. (<fr. *anomal*, cf. gr. *anomalos*, neregulat)

anomalíe *s. f.* abatere de la normă, de la regulă; defect grav, meteahnă. (<fr. *anomalie*, lat., gr. *anomalia*)

anomaloscóp *s. n.* aparat pentru măsurarea defectelor de sensibilitate cromatică. (<engl *anomaloscope*)

anómie, -ă *adj.* referitor la anomie[1]; neorganizat, dezorganizat. (<fr. *anomique*)

anomie[1] *s. f.* stare de dezorganizare a societății, caracterizată prin lipsa de legi, de norme. (<fr. *anomie*, cf. gr. *nomos*, lege)

anomie[2] *s. f.* neputința de a evoca numele de persoane, de localități etc. (<fr. *anomie*, cf. gr. *anoma*, nume)

anominăție *s. f.* figură de stil constînd în repetarea unui nume propriu, de obicei de persoană, prin apelativul din care provine prin antonomază. (<fr. *annomination*)

anomodónte *s. f. pl.* reptile fosile din ordinul teromorfelor, prezentînd caractere de mamifere, cu dinți reduși la doi canini puternici. (<*anomo-* + *-odont*)

anomofil, -ă *adj.* cu frunze neregulate, asimetrice. (<fr. *anomophylle*)

anóna *s. m.* arbore din America tropicală, cu fructe dulci, comestibile. (<fr., sp. *anona* <cuv. tupi-guarani)

anonacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate avînd ca tip anona. (<fr. *anonacées*)

anonichie *s. f.* lipsa congenitală a unghiilor. (<fr. *anonychie*)

anonim, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care nu-și indică numele; fără nume, al cărui nume este necunoscut. II. *adj.* 1. (despre un text, o operă de artă) al cărui autor nu este cunoscut. 2. *societate ~ă* = întreprindere capitalistă formată prin asocierea mai multor acționari. 3. *(fig.)* neștiut, necunoscut; lipsit de personalitate, obscur. III. *s. f.* scrisoare nesemnată. (<fr. *anonyme*, lat. *anonymus*)

anonimát *s. n.* situația celui anonim; incognito. (<fr. *anonymat*)

anonimografie *s. f.* tendință bolnăvicioasă de a scrie anonime. (<fr. *anonymographie*)

anopistográf, -ă *adj., s. n.* (text) scris sau tipărit pe o singură față a foii; anopistografic. (<fr. *anopistographe*, cf. gr. *opisthon*, în spate)

anopistográfic, -ă *adj.* anopistograf. (< fr. *anopistographique*)

ANOPL(O)- *elem. comp.* „nearmat, neprotejat". (<fr. *anopl/o/-*, cf. gr. *anoplos<hoplon*, armă)

anoplastie *s. f.* refacere chirurgicală a regiunii anale. (<fr. *anoplastie*)

anoplotériu *s. m.* animal erbivor fosil din eocenul superior. (<fr. *anoplothérium*)

anoplúre *s. f. pl.* ordin de insecte ectoparazite fără aripi, care cuprinde diferite specii de păduchi. (<fr. *anoploures*)

anoproctie *s. f.* anus artificial. (<*ano-* + *-proctie*)

anopsie *s. f.* 1. lipsă a vederii. 2. fel de strabism în care globul ocular este deviat în sus. (<fr. *anopsie*)

anóptic, -ă *adj. (tv.) sistem ~* = sistem de redare a imaginilor care nu folosește mijloace optice. (<fr. *anoptique*)

anorectál, -ă *adj.* referitor în același timp la anus și la rect. (<fr. *ano-rectal*)

anoréctic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de anorexie. (<fr. *anorectique*)

anorectită *s. f.* inflamație a anusului și a rectului. (<*ano-* + *rectită*)

anorexíe *s. f.* pierdere a poftei de mîncare; inapetență. ○ *~ mintală* = repulsie față de alimente, însoțită de pierderea totală a poftei de mîncare. (<fr. *anorexie,gr.anorexia<orexis*, apetit)

anorexigén, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă anorexie. (<fr. *anorexigène*)

anorgánic, -ă *adj.* (despre corpuri) lipsit de însușirile materiei vii; care aparține lumii minerale. ○ *chimie ~ă* = ramură a chimiei care studiază proprietățile chimice ale corpurilor anorganice. (<fr. *anorganique*)

anorganician, -ă *s. m. f.* specialist în chimia anorganică. (<fr. *anorganicien*)

anorganicitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este anorganic. (<it. *anorganicità*)

anorgásmic, -ă *adj.* referitor la anorgasmie. (<*anorgasm/ie/* + *-ic*)

anorgasmíe *s. f.* incapacitate de a realiza orgasmul, în pofida oricăror stimulări sexuale adecvate, frecventă mai ales la femei. (<engl. *anorgasmy*)

anorhídie *s. f.* lipsă congenitală sau atrofie a unuia ori a ambelor testicule; anorhie. (<fr. *anorchidie*)

anorhíe *s. f.* anorhidie. (<fr. *anorchie*)

anormál, -ă *adj.* contrar regulilor, normelor obișnuite. • (despre oameni) care prezintă infirmități fizice sau psihice. (<fr. *anormal*, lat. *anormalis*)

anormalitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi anormal; anomalie. (<*anormal* + *-itate*)

anortít *s. n.* feldspat plagioclaz de calciu, cenușiu, sticlos, care se găsește în rocile eruptive bazice și în unele șisturi cristaline. (<fr. *anorthite*)

anortoploíd, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) cu un număr impar de cromozomi. (<fr. *anorthoploïde*)

anósmic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de anosmie. (<fr. *anosmique*)

anosmíe *s. f.* diminuare sau lipsă totală a sensibilității olfactive. (<fr. *anosmie*)

anostóză *s. f.* atrofie a oaselor. (<fr. *anostose*)

anóu *s. n. (rar)* inel. (<fr. *anneau*)

anovarie *s. f.* lipsă sau atrofie a ovarelor. (<fr. *anovarie*)

anovulatór, -ie *adj.* (despre ciclu menstrual) care nu comportă ovulație. (<fr. *anovulatoire*)

anovulație *s. f.* lipsă a ovulației în timpul ciclului menstrual. (<fr. *anovulation*)

anoxemíe *s. f.* oxigenare insuficientă a organismului. (<fr. *anoxémie*)

anoxibiótic, -ă, *adj* anaerobiotic. (<fr. *anoxybiotique*)

anoxibióză *s. f.* anaerobioză. (<fr. *anoxybiose*)

anóxic, -ă *adj.* referitor la anoxie. (<fr. *anoxique*)

anoxíe *s. f.* lipsă a oxigenului din anumite țesuturi, în medii de cultură sau în aer; hipoxie. (<fr. *anoxie*)

ANOZO- *elem. comp.* „nerecunoaștere a bolii". (<fr. *anoso-*, cf. gr. *nosos*, boală)

anozodiaforíe *s. f.* indiferență manifestată de un bolnav față de propria-i boală. (<fr. *anosodiaphorie*, cf. gr. *diaphoria*, diferență)

anozognozíe *s. f.* nerecunoaștere de către un bolnav a propriei sale boli. (<fr. *anosognosie*)

anozomelíe *s. f.* defect de percepție care face imposibilă recunoașterea unui segment bolnav. (<fr. *anosomélie*)

anrobá *vb. tr.* 1. a acoperi cu un strat protector (alimente, medicamente etc.); a îngloba. 2. a amesteca un material granular cu un liant, granulele acoperindu-se cu un strat subțire de liant. — *anrobáre* s. f. (<fr. *enrober*)

anrocamént *s. n.* aglomerare de materiale (piatră, beton) care formează fundații, diguri, baraje etc. (după fr. *enrochement*)

ansámblu *s. n.* 1. tot unitar rezultat din unirea unor elemente izolate; totalitate. ○ *în* ~ = în general, în linii mari. 2. colectiv artistic al unui teatru (dramatic sau liric). 3. grup de muzicieni care cîntă împreună; formație (4). 4. piesă muzicală pentru o astfel de formație. (<fr. *ensemble*)

ánsă *s. f.* 1. toartă de care se prinde un vas, un coș etc. 2. fir de platină sau de nichelină în formă de laț, care servește la recoltarea sau la însămînțarea microorganismelor. 3. conductor de cupru folosit ca vîrf pentru lipit la pistolul electric. 4. formație anatomică în formă de toartă. 5. depresiune profundă a liniei malurilor mării, formînd un golf larg. 6. retragere a malului unui rîu datorită eroziunii. (<fr. *anse*, lat. *ansa*, buclă, inel)

anseríde *s. f. pl.* anatide. (<fr. *anséridés*)

anseriformе *s. f. pl.* ordin de păsări înotătoare palmipede cu gît lung și picioare scurte și cu ciocul prevăzut pe margini cu lame cornoase sau cu zimți, cuprinzînd lebedele, gîștele și rațele; lamelirostre. — var. *anzeriforme* s. f. pl. (<fr. *ansériformes*, cf. lat. *anser*, gîscă)

ansifórm, -ă *adj.* în formă de toartă. (<fr. *ansiforme*)

ansiláj *s. n.* conservare prin murare a nutreturilor verzi. (<fr. *ensilage*)

ansotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei anse (4). (<fr. *ansotomie*)

anșenéu *s. n.* efect cinematografic constînd din înlocuirea gradată a unei imagini cu alta prin suprapunerea lor temporară; înlănțuire, succesiune a două scene. (<fr. *enchaîné*)

anșoá *s. m.* 1. pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. 2. pastă preparată din carnea acestui pește, care se servește ca aperitiv. (<fr. *anchois*)

ANT¹- v. anti-.

-ánt², **-ánță**/**-ént**, **-énță** *suf.* „agent”, „ocupație”, „calitate”. (<fr. *-ant*, *-ance*, *-ent*, *-ence*)

-ant³ v. anto-.

antablaméntt *s. n.* element de arhitectură compus din arhitravă, friză și cornișă, amplasat în partea superioară a unui zid sau deasupra unui șir de coloane, care susține acoperișul. (<fr. *entablement*)

antacoíd *s. m.* substanță tisulară activă (sau compus endogen) care acționează la locul formării sau eliberării sale, intervenind în diferite procese fiziologice sau fiziopatologice. (<engl. *antacoid*)

antagónic, -ă *adj.* opus ireductibil, în antagonism; rival, inamic; antagonist. ● *(fil.;* despre contradicții) care constituie conținutul procesului de dezvoltare și care nu se rezolvă decît prin distrugerea elementului vechi în favoarea celui nou. (<fr. *antagonique*)

antagonísm *s. n.* 1. contradicție antagonistă; rivalitate. 2. *(fiziol.)* opoziție funcțională între două sisteme, organe sau substanțe biochimice. 3. simbioză avantajoasă numai unuia dintre simbionți. ○ ~ *microbian* = antibioză. (<fr. *antagonisme*, rus. *antagonizm*, gr. *antagonisma*)

antagoníst, -ă I. *adj.* antagonic. II. *adj., s. n.* (substanță, agent, mușchi) care împiedică efectele agonistului² (II). (<fr. *antagoniste*, lat. *antagonista*, gr. *antagonistes*, adversar)

antagonizá *vb. tr., refl.* a da un caracter antagonic, a deveni antagonic. — *antagonizáre* s. f. (<engl. *antagonize*)

antálgic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care calmează sau înlătură durerea; calmant. — var. *antialgic, -ă* adj., s. n. (<fr. *antalgique*)

antamá *vb. tr. (livr.)* a începe, a deschide (o discuție, un proces etc.). — *antamáre* s. f. (<fr. *entamer*)

antanaclázăă *s. f.* figură de stil constînd în reluarea unui cuvînt, folosit succesiv în accepții diferite. (<fr. *antanaclase*)

antanagógă *s. f. (ret.)* răspuns la un argument, la o acuzație; contraargument. (<fr. *antanagoge*)

antántă *s. f.* 1. denumire dată unor alianțe politico-militare dintre state imperialiste, făcute cu scopuri anexioniste. 2. *(livr.)* înțelegere; alianță. (<fr. *entente*)

ántapex *s. n. (astr.)* punct pe cer diametral opus apexului. (<germ. *Antapex*)

antárctic, -ă *adj.* situat într-o regiune opusă celei arctice; de la Polul Sud; caracteristic acestei regiuni; austral. (<fr. *antarctique*, lat. *antarcticus*, cf. gr. *arktos*, Ursa-Mare)

ántă *s. f.* pilastru pătrat care prelungește zidurile laterale ale unui edificiu. (<fr. *ante*)

ANTE- *pref.* „anterior” (spațial și temporal). (<fr. *ante-*, cf. lat. *ante*)

antebélic, -ă *adj.* de dinaintea unui război. (<*ante-* + lat. *bellicus*, de război)

antebráț *s. n.* 1. parte a brațului la om de la cot pînă la încheietura mîinii. 2. parte a membrelor anterioare la animale, între cot și genunchi. (după fr. *avant-bras*)

antecálă *s. f.* parte a calei unei nave care se găsește sub nivelul mării. (<it. *antecala*)

antecálcul *s. n.* antecalculație. (<*ante-* + *calcul*)

antecalculá *vb. tr.* a calcula dinainte, a face un antecalcul. (<*antecalcul*)

antecalculáție *s. f.* calculație anticipată a costului (prețului) unui produs, unei lucrări, unui serviciu; antecalcul. (<*ante-* + *calculație*)

antecambrián, -ă *adj., s. n.* (din) precambrian. (<fr. *antécambrien*)

antecámeră *s. f.* compartiment al camerei de combustie a unui motor în care se injectează combustibilul și începe arderea; cameră de precombustie. (după it. *anticamera*, fr. *antichambre*)

antecedént, -ă I. *adj.* care precedă în timp. ● (despre o vale) care s-a stabilit înaintea unei deformări tectonice. II. *s. n.* 1. faptă, întîmplare similară, anterioară unui fapt, unei stări actuale. O ~ *penal* = faptă penală privind trecutul unui inculpat. 2. *(log.)* primul termen al unei judecăți ipotetice: *(p. ext.)* tot ceea ce poate constitui premisa unei demonstrații. 3. prima secțiune a unei unități melodice structurată binar. 4. *(muz.)* prima expunere tematică într-o lucrare elaborată prin tehnica contrapunctului. (<fr. *antécédent*, lat. *antecedens*<*antecedere*, a precede)

antecedénță *s. f.* 1. faptul de a fi antecedent; anterioritate. 2. fenomen prin care un curs de apă își menține traseul său general, preexistent deformărilor tectonice. (<fr. *antécédence*)

antecesór, -oáre *s. m. f.* predecesor. (<it. *antecessore*, lat. *antecesor*)

anteclímax *s. n.* climax (3) nou, către care evoluează vegetația, cînd i s-a oprit dintr-o cauză oarecare climaxul vechi. (<*ante-* + *climax*)

anteclíză *s. f.* structură a unei platforme geologice cu aspect de anticlinal, avînd flancurile puțin înclinate. (<fr. *anéclise*, gr. *klisis*, înclinare)

antecreuzét *s. n.* cuvă cilindrică pentru acumularea de fontă lichidă, la partea din față a creuzetului cubiloului și sub nivelul acestuia. (după fr. *avant-creuset*)

antecuirásă *s. f.* blindaj inelar care protejează calota mobilă a turelelor, montat în construcția de zidărie sau beton a unei fortificații. (după fr. *avant-cuirasse*)

antedatá *vb. tr.* a pune o dată anterioară pe un act, pe o scrisoare etc. — *antedatáre* s. f. (după fr. *antidater*)

antedátă *s. f.* dată anterioară celei reale. (după fr. *antidate*)

antedeviz *s. n.* document cuprinzînd evaluarea prealabilă a costului unei construcții proiectate. (<*ante-* + *deviz*)

antediluvián, -ă *adj.* 1. care aparține epocii străvechi a omenirii; dinainte de potopul biblic. 2. *(fig.)* de modă veche, înapoiat. (<fr. *antédiluvien*, cf. lat. *diluvium*, potop)

antefíx *s. n.* motiv ornamental așezat la marginea inferioară a acoperișului de olane al unui edificiu, servind uneori ca gargui. (<fr. *antéfixe*, lat. *antefixa*)

anteflexiúne *s. f.* flexiune în direcția înainte a unui organ sau a unei părți dintr-un organ. (<fr. *antiflexion*)

antefréză *s. f.* freză (1) pentru degroșarea materialelor dure. (<*ante-* + *freză*)

antegárdă *s. f.* *(rar)* avangardă. (după fr. *avant-garde*)

antehélix *s. n.* proeminență a paviliomului urechii, situată înainte de helix. (<engl. *antehelix*, fr. *antéhélix*)

antehipofizár, -ă *adj.* referitor la antehipofiză, al antehipofizei. (<fr. *antéhypophysaire*)

antehipofíză *s. f.* lobul anterior al hipofizei. (<fr. *antéhypophyse*)

anteislámic, -ă *adj.* preislamic. (<fr. *anté-islamique*)

antélă *s. f.* inflorescență monopodială compusă, cu ramurile secundare depășind pe cele principale, precum și axa inflorescenței, toate cu flori terminale. (<fr. *anthèle*)

antelíe *s. f.* pată luminoasă, rotundă, care se formează pe cer în partea opusă Soarelui, la aceeași înălțime. (<fr. *anthélie*, cf. gr. *helios*, Soare)

antemeridián, -ă *abr. a.m.*/ *adj.* de dinaintea amiezii, din cursul dimineții. (<lat. *antemeridianus*)

antemión *s. n.* *(arhit.)* ornament spiral în formă de frunze și flori de lotus. (<germ. *Anthemion*)

antenár, -ă *adj.* referitor la antene (1). (<fr. *antennaire*)

antenatál, -ă *adj.* *(rar)* prenatal. (<engl. *antenatal*)

antenáte *s. f. pl.* supraclasă a artropodelor cuprinzînd animale prevăzute cu antene (insecte, miriapode și crustacee). (<fr. *antennates*)

anténă *s. f.* 1. fiecare dintre cele două organe de simț de forma unor firișoare mobile, situate pe capul unor insecte, al crustaceelor și miriapodelor. 2. dispozitiv de transmitere sau de captare a undelor electromagnetice, legat la aparatele de emisie sau de recepție a undelor. O ~ *colectivă* = antenă (combinată) cu echipament electronic care permite recepția radio sau tv. la mai mulți abonați. 3. vergă a unei vele latine, foarte lungă, ascuțită la extremități. 4. *(fam.; pl.)* sursă de informații. (<fr. *antenne*, lat. *antenna*)

antenist *s. m.* muncitor specializat în ancorarea și repararea antenelor de televiziune. (<*anténă* + *-ist*)

antenuptiál, -ă *adj.* *(rar)* prenuptial. (<fr. *anténuptial*)

antepéndiu *s. n.* *(arhit.;* în bisericile catolice) piesă de stofă decorată, aplicată pe partea din față a mesei altarului. (<fr. *antépendium*, lat. *antependium*)

antepenúltim, -ă *adj.* care se află pe locul al treilea de la sfîrșit, înainte de penultimul. (<lat. *antepaenultimus*)

antepiáță *s. f.* spațiu liber în fața unei piețe publice. (<it. *antepiazza*)

antepiléptic, -ă *adj., s. n.* v. antiepileptic.

antepórt *s. n.* avanport. (după fr. *avant-port*)

anteportál, -ă *adj.* (despre un element arhitectural) care precedă un portal. (după fr. *avant-portail*)

antepoziție *s. f.* 1. *(lingv.)* antepunere; stare a cuvîntului, a particulelor antepuse.

2. ~*a uterului* = deplasare înainte a uterului. (<fr. *antéposition*)

antepreşcolár, -ă *adj.* anterior perioadei preşcolare, a copilului mic. (<*ante-* + *preşcolar*)

anteproiéct *s. n.* proiect sumar conţinând elementele esenţiale şi caracteristice ale unei lucrări. (după fr. *avant-projet*)

antepúlsie *s. f.* *(med.)* tendinţă de cădere spre înainte. (<fr. *antépulsion*)

antepúne *vb. tr.* a pune înainte. ● *(lingv.)* a folosi procedeul antepunerii. (după fr. *antéposer*)

antepúnere *s. f.* *(lingv.)* proclizã; antepoziţie (1). (<*antepune*)

antéră *s. f.* mic sac cu polen situat la partea superioară a staminelor. (<fr. *anthère*, cf. gr. *antheros*, înflorit)

anteridie *s. f.* organ, receptacul în care se găseşte anterozoidul. (<fr. *anthéridie*)

anterior, -oárã *adj.* 1. care s-a petrecut înaintea altui eveniment; precedent. 2. situat în faţă. 3. (despre sunete) care se articulează într-un punct situat în partea dinainte a cavităţii bucale. (<fr. *antérieur*, lat. *anterior*)

anterioritáte *s. f.* însuşirea de a fi anterior; precedenţă. (<fr. *antériorité*)

antermit, -ă *adj., s. n.* (insecticid) folosit împotriva termitelor. (n. com.)

ANTERO- *elem. comp.* „anteră, anteridie". (<fr. *anthéro-*, cf. gr. *antheros*, înflorit)

anterofíllie *s. f.* transformare teratologică a anterelor în petale sau în alte elemente foliacee. (<fr. *anthérophyllie*)

anterofór *s. n.* axă care poartă anterele. (<fr. *anthérophore*)

anterográd, -ă *adj.* anterior. ○ *amnezie ~ă* = formă de amnezie care păstrează amintirile vechi. (<fr. *antérograde*)

anteroposteriór, -oárã *adj.* care are direcţia din faţă către spate. (<fr. *antéropostérieur*)

anterotór *s. n.* rotor cu palete elicoidale dispus în faţa rotorului propriu-zis al unui compresor centrifug cu palete radiale, care antrenează fluidul în mişcarea de rotaţie. (<fr. *antérotor*)

anterozoíd *s. m.* gamet mascul, la plante. (<fr. *anthérozoïde*)

antesóclu *s. n.* bază ieşită în afară a soclului unei clădiri. (<fr. *antésocle*)

antestatór *s. n.* parte componentă a unei turbine hidraulice servind la consolidarea şi rigidizarea muchiilor fantei de admisiune spre stator a camerei în spirală. (<fr. *antestator*)

antestépă *s. f.* silvostepă. (după fr. *avant-steppe*)

antét *s. n.* indicaţie (tipărită) în partea de sus a unei hârtii, a unui plic, conţinând numele, adresa etc. ale unei instituţii, întreprinderi sau persoane; header. (<fr. *en-tête*)

antetítlu *s. n.* text aşezat înaintea titlului unei cărţi, cuprinzând denumirea instituţiei sub egida căreia apare, numărul seriei, numele colecţiei etc.: avantitlu. (după fr. *avant-titre*)

antetracţiúne *s. f.* *(med.)* flexiune a corpului spre înainte provocată de contracţia involuntară a muşchilor abdominali. (<fr. *antétraction*)

antetrén *s. n.* vehicul pe două roţi care trage tunuri, obuziere, chesoane de muniţii, maşini agricole etc. (după fr. *avant-train*)

antevérsie *s. f.* *(med.)* îndoire, întoarcere sau deplasare anterioară a unui organ. — var. *anteversiune* s. f. (<fr. *antéversion*)

anteversiúne *s. f.* v. anteversie.

antevorbitór, -oáre *s. m. f.* vorbitor care precedă într-o adunare alt vorbitor. (după germ. *Vorredner*)

antéză *s. f.* perioada de înflorire la plante. <fr. *anthèse*, cf. gr. *anthesis*, înflorire)

anthém *s. n.* compoziţie muzicală, specifică bisericii anglicane, pe texte biblice. (<fr. *anthem*)

ANTI-/ANT- *pref.* „împotriva", „(în) contra", „opus", „neconform, fals". (<fr. *anti-*, cf. lat., gr. *anti*, contra)

antiacadémic, -ă *adj.* care nu recunoaşte principiile academice. (<fr. *antiacademique*)

antiaccid ént *adj. inv.* (despre un sistem tehnic adaptat la autovehicule) care previne accidentele. (<*anti-* + *accident*)

antiacíd, -ă I. *adj., s. n.* (medicament) capabil să neutralizeze aciditatea gastrică. II. *adj.* (despre materiale) rezistent la acţiunea acizilor. (<fr. *antiacide*)

antiadrenérgic, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care blochează structurile adrenergice. (<*anti-* + *adrenergic*)

antiaerián, -ă I. *adj.* destinat a combate atacurile aviaţiei. II. *s. f.* artileria antiaeriană. (<fr. *antiaérien*)

antiafrodiziác, -ă *adj., s. n.* (medicament, regim) care calmează excitaţia genezică. (<fr. *antiaphrodisiaque*)

antiaglutinínă *s. f.* anticorp specific care provine din acţiunea aglutininei. (<engl. *antiagglutinin*)

antiagregánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care inhibă agregarea trombocitelor. (<*anti-* + *agregant*)

antialbuminát *s. n.* produs rezultat din proteoliza incompletă a albuminei. (<engl. *antialbuminate*)

antialcoólic, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva abuzului de alcool, care combate alcoolismul. (<fr. *antialcoolique*)

antialcoolism *s. n.* atitudine împotriva alcoolismului; măsuri luate împotriva alcoolismului. (<fr. *antialcoolisme*)

antialérgic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra stărilor alergice. (<fr. *antialergique*)

antiálgic, -ă *adj., s. n.* v. antalgic.

antiamerícán, -ă *adj.* care se opune influenței și acțiunii S.U.A. în lume. (<fr. *antiaméricain*)

antiamericanism *s. n.* atitudine antiamericană. (<fr. *antiaméricanisme*)

antianafilaxíe *s. f.* condiție imunologică a cărei prezență împiedică apariția unei stări anafilactice. (<fr. *antianaphylaxie*)

antianémic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate anemia. (<fr. *antianémique*)

antianginós, -oásă *adj., s. n.* (medicament) capabil să reducă frecvența și intensitatea crizelor anginoase. (<fr. *antiangineux*)

antianticórp *s. m.* substanță formată în organism în urma injectării de anticorpi, care neutralizează acțiunea acestora. (<fr. *anti-anticorps*)

antiaparthéid *adj. inv.* contra politicii de apartheid. (<*anti-* + *apartheid*)

antiapopléctic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra apoplexiei. (<fr. *antiapoplectique*)

antiaristocrátic, -ă *adj.* (despre atitudini, manifestări) îndreptat împotriva aristocrației sau aristocratismului. (<fr. *antiaristocratique*)

antiaritmíc, -ă *adj., s. n.* (medicament) folosit profilactic sau curativ în aritmiile cardiace. (<fr. *antiarythmique*, engl. *antiarythmic*)

antiártă *s. f.* **1.** artă lipsită de conținut, de autenticitate. **2.** curent în avangarda artistică a ultimelor decenii ale sec. XX având un caracter contestatar față de arta academistă. ● producție antiartistică. (<fr. *antiarte*)

antiartístic, -ă *adj.* (despre opere, creații) cu caracter opus celui artistic. (<*anti-* + *artistic*)

antiartrític, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra artritei. (<fr. *antiarthritique*)

antiastmátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra astmei. (<fr. *antiasthmatique*)

antiateroģén, -ă *adj.* care împiedică producerea ateroamelor. (<fr. *antiathérogène*)

antiatóm *s. m.* atom ipotetic, format din antinucleu, în jurul căruia se găsesc electroni pozitivi. (<fr. *antiatome*)

antiatómic, -ă *adj.* destinat să combată atacurile cu arme nucleare. (<fr. *antiatomique*)

antibacterián, -ă *adj.* care combate bacteriile; antimicrobian. (<fr. *antibactérien*)

antibalístic, -ă *adj.* împotriva rachetelor balistice. (<engl. *antiballistic*)

antibarión *s. m.* antiparticulă a unui barion. (<fr. *antibaryon*)

antibenzopirínă *s. f.* oleat de magneziu, rezistent față de acizii slabi și bun conducător de electricitate. (<*anti-* + *benzopirină*)

antibiográmă *s. f.* analiză a sîngelui prin care se verifică sensibilitatea unui microb la un anumit antibiotic. (<fr. *antibiogramme*)

antibioterapíe *s. f.* tratament medical cu antibiotice. (<fr. *antibiothérapie*)

antibiótic, -ă **I.** *s. n.* substanță organică produsă de unele microorganisme, care împiedică dezvoltarea anumitor microbi sau chiar îi distruge. **II.** *adj.* **1.** referitor la antibiotic (I), care se face cu antibiotice. **2.** *(biol.)* despre unele specii) care inhibă activitatea altor specii. (<fr. *antibiotique*)

antibiózǎ *s. f.* tip de relații între două sau mai multe specii de microorganisme în care una împiedică dezvoltarea celorlalte; antagonism microbian. (<fr. *antibiose*)

antiblástic, -ă *adj.* (despre un ser imun) care împiedică dezvoltarea germenului corespunzător anticorpilor serului respectiv. (<fr. *antiblastique*)

antiblenorágic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra blenoragiei. (<fr. *antiblennorragique*)

antibonjurism *s. n.* concepție, atitudine de antibonjurist. (<*anti-* + *bonjurism*)

antibonjurist, -ă *adj., s. m. f.* (boiernaș conservator din perioada prepașoptistă) care se opunea bonjuriștilor, ironizîndu-i. (<*anti-* + *bonjurist*)

antibotulínic, -ă *adj.* împotriva botulismului. (<fr. *antibotulinique*)

antibrahiál, -ă *adj.* referitor la antebraț. (<fr. *antibrachial*)

antibronșític, -ă *adj.*, s. n. (medicament) contra bronșitei. (<*anti-* + *bronșitic*)

antibruiáj *s. n.* ansamblu de contramăsuri care urmăresc înlăturarea bruiajului. (<fr. *antibrouillage*)

antiburghéz, -ă *adj.* (despre atitudini, manifestări) îndreptat împotriva burgheziei. (<*anti-* + *burghez*)

antíc, -ă **I.** *adj.* **1.** care aparține antichității, din trecutul îndepărtat; străvechi. **2.** în genul creațiilor din antichitate. ● *(fig.)* clasic. **II.** *s. m. f.* cel care aparține popoarelor din antichitate. (<fr. *antique*, lat. *antiquus*)

anticabráj *s. n.* dispozitiv pentru reducerea tendinței de cabrare a locomotivelor electrice și Diesel electrice cu boghiuri motoare. (<*anti-* + *cabraj*)

anticalofíl, -ă **I.** *adj.* (despre stil) care denotă anticalofilie. **II.** *s. m. f.* adept al anticalofiliei. (<*anti-* + *calofil*)

anticalofílie *s. f.* respingere, negare a calofiliei, atitudine împotriva calofiliei; anticalofilism. (<*anti-* + *calofilie*)

anticalofilísm *s. n.* anticalofilie. (<*anti-calofil* + *-ism*)

anticámeră *s. f.* cameră de așteptare la intrarea într-un birou, într-un cabinet. ○ *a face* ~ = a aștepta pentru a fi primit de un funcționar, de o persoană. (<it. *anticamera*, după fr. *antichambre*)

anticáncer *adj. inv.* împotriva cancerului. (<*anti-* + *cancer*)

anticancerígén, -ă *adj., s. n.* anticanceros; antioncogen. (<*anti-* + *cancerigen*)

anticancerós, -oásă *adj., s. n.* (medicament) contra cancerului; anticancerigen. (<fr. *anticancéreux*)

anticanónic, -ă *adj.* împotriva canoanelor. (<*anti-* + *canonic*)

anticapitalist, -ă *adj.* potrivnic capitalismului. (<fr. *anticapitaliste*)

anticár[1] *adj. inv.* antitanc. (după fr. *antichar*)

anticár[2] *s. m.* negustor de antichităţi, de obiecte (de artă) sau de cărţi vechi; anticar. (<fr. *antiquaire*, germ. *Antiquar*, lat. *antiquarius*)

anticarcinogén, -ă *adj.* care neutralizează efectul unui agent carcinogen. (<engl. *anticarcinogen*)

anticariát *s. n.* organizaţie, unitate comercială care cumpără şi vinde cărţi vechi. (<germ. *Antiquariat*, it. *antiquariato*)

anticárie *adj. inv.* (despre substanţe) care combate cariile dentare. (după engl. *anticarious*)

anticatalíză *s. f.* acţiunea de încetinire a unei reacţii chimice de către anumite substanţe. (<fr. *anticatalyse*)

anticatarál, -ă *adj.* (despre medicamente) care combate sau previne catarul. (<fr. *anticatharral*)

anticategorie *s. f.* figură retorică prin care se răspunde unor acuzări. (<gr. *antikategoria*, contraacuzaţie)

anticatód *s. n.* electrod metalic montat în faţa catodului, care, lovit de razele catodice, devine producător de raze X. (<fr. *anticathode*)

anticaústică *s. f.* curbă ortogonală a razelor unui fascicul luminos paralele cu o direcţie sau emise de un izvor punctual, reflectate sau refractate de o curbă plană dată. (<fr. *anticaustique*)

anticéntru *s. n.* loc de pe suprafaţa Pământului diametral opus epicentrului unui cutremur. (<fr. *anticentre*)

anticetogén, -ă *adj.* care împiedică formarea corpurilor cetonice. (<fr. *anticétogène*)

antichímic, -ă *adj.* destinat protecţiei împotriva armei chimice. (<fr. *antichimique*)

antichitáte *s. f.* **1.** epocă îndepărtată a istoriei, în care s-au dezvoltat vechile civilizaţii, în special cea greco-romană. ● vechime. **2.** *(pl.)* obiecte ale vieţii materiale (vase, medalii, arme etc.) păstrate din antichitate (1) sau vechi şi valoroase. (<fr. *antiquité*, lat. *antiquitas*)

anticiclogenéză *s. f.* ansamblu de procese care determină formarea anticiclonilor. (<fr. *anticyclogenèse*)

anticiclón *s. n.* regiune în care presiunea atmosferică creşte de la periferie spre centru şi masele de aer au o mişcare divergentă, producînd vreme senină. (<fr. *anticyclone*)

anticiclonál, -ă *adj.* anticiclonic. (<fr. *anticyclonal*)

anticiclónic, -ă *adj.* referitor la anticiclon; cu caracter de anticiclon; anticiclonal. (<fr. *anticyclonique*)

anticinematográfic, -ă *adj.* care nu corespunde principiilor artei cinematografice. (<*anti-* + *cinematografic*)

anticipá *vb. intr., tr.* a ghici ceva dinainte, a prevedea; a depăşi, a devansa. (<fr. *anticiper*, lat. *anticipare*)

anticipánt, -ă *adj.* care anticipează. (<engl. *anticipant*)

anticipáre *s. f.* faptul de a anticipa, anticipaţie. ● *(lingv.)* pronunţare anticipată a unui sunet din silaba următoare; exprimare anticipată a subiectului sau a subiectivei, a complementului (in)direct şi a subordonatelor completive (in)directe. (<*anticipa*)

anticipát, -ă **I.** *adj.* făcut înainte de un anumit moment. **II.** *adv.* cu anticipaţie. (<fr. *anticipé*)

anticipatív, -ă *adj.* cu caracter de anticipaţie. (<fr. *anticipatif*)

anticipatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care face anticipări. (<fr. *anticipateur*)

anticipáţie *s. f.* **1.** anticipare. ○ *cu* ~ = înainte de termenul stabilit; *literatură de* ~ = literatură a cărei acţiune se petrece în lumea viitorului. v. science-fiction. **2.** *(muz.)* sunet care apare înaintea acordului căruia îi aparţine. (<fr. *anticipation*, lat. *anticipatio*, presimţire)

anticivilizatór, -oáre *adj.* împotriva civilizaţiei, progresului. (<*anti-* + *civilizator*)

anticlerícal, -ă *adj.* referitor la anticlericalism. (<fr. *anticlérical*)

anticlericalísm *s. n.* atitudine ostilă faţă de cler şi de biserică; respingere a amestecului clerului în viaţa publică. (<fr. *anticléricalisme*)

anticlímax *s. n.* gradaţie (2) descendentă. ● opoziţie într-un context a două gradaţii, una ascendentă şi alta descendentă. (<fr. *anticlimax*)

anticlinál, -ă *s. n.* **1.** partea concavă a unei cute a scoarţei terestre. **2.** *(biol.)* plan de diviziune celulară perpendicular pe axul central. (<fr. *anticlinal*)

anticlinóriu, -ie *adj., s. n.* (structură geologică de cute) în formă de anticlinal. (<fr. *anticlinorium*)

anticlór *s. n.* substanţă care fixează clorul, folosită la decolorarea pastei de celuloză sau a linii. (<fr. *antichlore*)

anticoagulánt, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care împiedică coagularea sîngelui; antifloculant. (<fr. *anticoagulant*)

anticolagenázã *s. f.* enzimă care neutralizează colagenaza. (<engl. *anticollagenase*)

anticolesteról *adj. inv., s. n.* (substanţă) care diminuează colesterolul din sînge. (<*anti-* + *colesterol*)

anticolinérgic, -ă *adj., s. n.* (factor) care împiedică acţiunea acetilcolinei, blocînd structurile nervoase colinergice. (<fr. *anticholinérgique*)

anticolinesterázic, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care inhibă activitatea colinesterazei. (<*anti-* + *colinesterază* + *-ic*)

anticolonţál, -ă *adj.* împotriva colonialismului. (<fr. *anticolonial*)

anticolonialism *s. n.* mișcare social-politică a popoarelor împotriva colonialismului. (<fr. *anticolonialisme*)

anticolonialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al anticolonialismului. (<fr. *anticolonialiste*)

anticomerciál, -ă *adj.* care nu corespunde cerințelor comerțului. (<*anti-* + *comercial*)

anticomplementár, -ă *adj.* (despre un ser sau antigen) care are proprietatea de a fixa direct complementul (3). (<fr. *anticomplémentaire*)

anticomunism *s. n.* atitudine politico-ideologică îndreptată împotriva mișcării comuniste și muncitorești. (<fr. *anticommunisme*)

anticomunist, -ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva comunismului. (<fr. *anticommuniste*)

anticoncepție *s. f.* infecunditate provocată prin metode anticoncepționale; contracepție. (după fr. *contraception*)

anticoncepțional, -ă *adj., s. n.* (mijloc) care împiedică fecundația; contraceptiv. (<fr. *anticonceptionnel*)

anticonformism *s. n.* nonconformism. (<fr. *anticonformisme*)

anticonformíst, -ă *adj., s. m. f.* nonconformist. (<fr. *anticonformiste*)

anticongelánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică congelarea. (<fr. *anticongélant*)

anticonstituțional, -ă *adj.* care încalcă prevederile constituției. (<fr. *anticonstitutionnel*)

anticonstituționalitáte *s. f.* caracter anticonstituțional. (<*anticonstituțional* + *-itate*)

anticonvulsív, -ă *adj., s. n.* (remediu) care combate convulsiile. (<fr. *anticonvulsif*)

anticonvulsivánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care inhibă specific convulsiile sistemului nervos central, folosit în tratamentul epilepsiei. (<*anticonvulsiv* + *-ant*)

anticorodál *s. n.* aliaj ameliorabil de aluminiu, magneziu și siliciu, cu mare rezistență la rupere. (<germ. *Anticorrodal*)

anticorosív, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică coroziunea. (<fr. *anticorrosif*)

anticórp *s. m.* proteină specifică elaborată de organism ca răspuns la pătrunderea unui antigen, îndeplinind funcția de apărare a organismului. (<fr. *anticorps*)

antieréștin, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva creștinismului. (după fr. *antichrétien*)

antieréștinism *s. n.* *(rar)* anticristianism. (după fr. *antichristianisme*)

antieréză *s. f.* v. antiherează.

antieriptogámic, -ă *adj., s. n.* (produs chimic) care protejează plantele împotriva bolilor cauzate de ciuperci. (<fr. *anticryptogamique*)

antierístianism *s. n.* atitudine potrivnică creștinismului; anticreștinism. (<fr. *antichristianisme*)

antieritic, -ă I. *adj.* referitor la anticritică. II. *s. f.* răspuns la o critică, critică a unei critici. (<fr. *anticritique*)

anticulturál, -ă *adj.* (despre atitudini, manifestări) care este împotriva culturii. (<*anti-* + *cultural*)

anticvá *s. n.* familie de litere de tipar drepte, cu linii de grosime diferită, inspirate de inscripțiile de pe monumentele Romei antice. (<germ. *Antiqua*, lat. *antiqua*)

antidecapánt *s. n.* substanță folosită pentru delimitarea întinderii suprafeței de lipire dintre două piese metalice. (<*anti-* + *decapant*)

antideflagránt, -ă *adj., s. n.* (mijloc) care poate fi folosit fără pericol în spații unde există posibilitatea de explozie. (<fr. *antidéflagrant*)

antideliránt, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva delirului. (<*anti-* + *delirant*)

antidemocrát, -ă *s.m.f.* cel care este împotriva democrației. (<*anti-* + *democrat*)

antidemocrátic, -ă *adj.* opus democrației, spiritului democratic. (<fr. *antidémocratique*)

antidemocratísm *s. n.* *(rar)* caracter antidemocratic. (<*antidemocrat* + *-ism*)

antidemocrație *s. f.* falsă democrație. (<*anti-* + *democrație*)

antidepresánt, -ă *adj., s. n.* antidepresiv. (<engl. *antidepressant*)

antidepresív, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra depresiunii nervoase; antidepresant. (după engl. *antidepressant*)

antiderapánt, -ă *adj., s. n.* (dispozitiv adaptat la roți sau la schiuri) care reduce sau anulează derapajul. (<fr. *antidérapant*)

antidesánt *adj. inv.* îndreptat împotriva desantului. (<*anti-* + *desant*)

antidetonánt *s. n., s. m.* substanță chimică care, adăugată în benzină, micșorează viteza de propagare a arderii în masa unui amestec carburant. (<fr. *antidétonant*)

antidetonánță *s. f.* proprietate a unei benzine de a fi rezistentă la detonație. (<*anti-* + *detonanță*)

antidiabétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate diabetul. (<fr. *antidiabétique*)

antidiabetogén, -ă *adj.* care se opune apariției diabetului. (<*anti-* + *diabetogen*)

antidialéctic, -ă *adj.* împotriva dialecticii. (<*anti-* + *dialectic*)

antidiaréic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra diareii. (<*anti-* + *diareic*)

antidictatoriál, -ă *adj.* împotriva dictaturii, (<*anti-*+*dictatorial*)

antidifitéric, -ă *adj.* care combate difteria. (<fr. *antidiphtérique*)

antidinástic, -ă *adj.* împotriva dinastiei. (<fr. *antidynastique*)

antidisúric, -ă *adj., s. n.* (mijloc terapeutic) contra disuriei. (<*anti-* + *disuric*)

antidiurétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care reduce diureza; vasopresor. (<fr. *antidiurétique*)

antidiuréză *s. f.* reducere, până la suprimare, a debitului urinar. (<engl. *antidiuresis*)

antidogmátic, -ă *adj.* care respinge dogmatismul, luptând împotriva lui. (<engl. *antidogmatic*)

antidogmatísm *s. n.* atitudine antidogmatică. (<fr. *antidogmatisme*)

antidominántă *s. f.* valoare care corespunde frecvenței minime într-o repartiție statistică. (<*anti-* + *dominantă*)

antidóping *adj. inv.* 1. (despre teste) care depistează dopajul. 2. (despre măsuri) contra dopingului. (<engl. *antidoping*)

antidót *s. n.* 1. substanță care neutralizează efectul unei otrăvi, acțiunea unui virus sau a unor bacterii; contraotravă. 2. *(fig.)* remediu, soluție. (<fr. *antidote*)

antidróg *s. n., adj. inv.* (substanță, mijloc) contra drogurilor. (<fr. *antidrogue*)

antidróm, -ă *adj.* antidromic. (<fr. *antidrome*)

antidrómic, -ă *adj.* orientat în direcții opuse căii obișnuite; antidrom. (<fr. *antidromique*)

antidúmping *s. n.* politică comercială defensivă, de contracarare a dumpingului. (<fr. *antidumping*)

antieconómic, -ă *adj.* care exercită o proastă gestiune economică. (<fr. *antiéconomique*)

antiegalitarism *s. n.* curent ideologic care neagă posibilitatea egalității sociale a oamenilor pe considerente biologice. (<*anti-* + *egalitarism*)

antielectrón *s. m.* pozitron. (<fr. *anticlectron*)

antiemétic, -ă *adj., s. n.* antivomitiv. (<fr. *antiémétique*)

antiendotoxínă *s. f.* anticorp indus prin pătrunderea în organism a endotoxinelor. (<*anti-* + *endotoxină*)

antienzimă *s. f.* substanță sau amestec de substanțe care inhibă acțiuea unei enzime. (<fr. *antienzyme*)

antiepidémic, -ă *adj.* folosit împotriva epidemiilor. (<germ. *antiepidemisch*)

antiepiléptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra epilepsiei. — var. *antepileptic, -ă* adj., s. n. (<fr. *antiépileptique*)

antieróu *s. m.* personaj negativ al unei opere literare, care nu are nici una dintre caracteristicile eroului tradițional; erou negativ. (<fr. *antihéros*)

anticrozionál, -ă *adj.* destinat a împiedica o eroziune (1). (<*anti-* + *erozional*)

antiestétic, -ă *adj.* împotriva (regulilor) esteticii. (<germ. *antiästhetisch*)

antifáding/-fe-/ *adj. inv.* (despre instalații de radiocomunicații) care reduce și compensează fenomenele de fading. (<fr., engl. *antifading*)

antifág *s. n.* component specific al unei bacterii care distruge bacteriofagii. (<fr. *antiphage*)

antifagínă *s. f.* substanță care apără microbii de fagocite. (<fr. *antiphagine*)

antifascism *s. n.* mișcare socială și politică care combate și demască ideile și practicile fascismului. (<fr. *antifascisme*, it. *antifascismo*)

antifascíst, -ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva fascismului. (<fr. *antifasciste*)

antifazát, -ă *adj.* (despre două mărimi armonice de aceeași frecvență) cu o diferență de fază care corespunde unei jumătăți de perioadă. (<fr. *antiphasé*)

antifáză *s. f. (telec.)* opoziție de fază. (<fr., engl. *antiphase*)

antifebríl *s. n.* febrifug. (<fr. *antifébrile*)

antifebrínă *s. f.* medicament contra febrei. (<fr. *antifébrine*)

antifermént *s. m.* agent care previne sau împiedică fermentarea. (<fr. *antiferment*)

antifermentescíbil, -ă *adj.* care împiedică acțiunea fermenților. (<*anti-* + *fermentescibil*)

antifetișism *s. n.* aversiune față de anumite caracteristici fizice, vestimentare etc. ale sexului opus. (<*anti-* + *fetișism*)

antifetișíst, -ă *adj.* caracteristic, propriu antifetișismului. (<*antifetiș*/ism/ + *-ist*)

antifeudál, -ă *adj.* (despre atitudini, manifestări) împotriva feudalismului. (<fr. *antiféodal*)

antifibrinolizínă *s. f.* ferment sangvin care în timpul coagulării împiedică fibrinoliza; antiplasmină. (<fr. *antifibrinolysine*)

antifilistinism *s. n.* atitudine opusă filistinismului. (<*anti-* + *filistinism*)

antifilm *s. n.* film lucrat după alte reguli decît cele obișnuite. (<*anti-* + *film*)

antifilozófic, -ă *adj.* împotriva filozofiei nefilozofic. (<fr. *antiphilosophique*)

antiflatulént, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate flatulența. (<*anti-* + *flatulent*)

antifloculánt, -ă *adj., s. n.* anticoagulant. (<fr. *antifloculant*)

antiflogístic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate procesele inflamatorii. (<fr. *antiphlogistique*)

antifón *s. n.* mic corp plastic care se introduce în ureche pentru a apăra de zgomote intense. (<fr. *antiphone*)

antifónic, -ă *adj.* 1. (despre cîntecul unui solist și al unui cor sau a două părți dintr-un cor) alternativ. 2. (despre materiale) care atenuează zgomotele. (<*anti-* + *fonic*)

antifonie *s. f.* cîntare alternativă (sub formă de dialog) a unui solist și a unui grup sau a unor grupuri vocale ori instrumentale. (<fr. *antiphonie*, gr. *antiphonia*, cînt la octavă)

antifrázã *s. f.* figură retorică prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebuințează cu un înțeles contrar celui obișnuit. (<fr. *antiphrase*, cf. lat., gr. *antiphrasis*)

antifricțiúne *s. f.* aliaj pe bază de antimoniu, folosit la cuzineți pentru a reduce frecarea. (<fr. *antifriction*)

antifúngic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică dezvoltarea ciupercilor, a micozelor cutanate. (<fr. *antifungique*)

antifúrt *adj. inv., s. n.* (dispozitiv) care semnalează orice tentativă de furt, dînd alarma. (<it. *antifurto*)

antigáng *adj. inv.* 1. prevăzut cu o instalație specială împotriva hoților. 2. îndreptat împotriva gangurilor, a bandelor de răufăcători. (<fr. *antigang*)

antigáz *adj. inv. (rar)* contra gazelor. (<it. *antigas*)

antigél *s. n.* soluție care se introduce în circuitul de răcire al motoarelor cu ardere internă pentru a evita înghețarea în timpul iernii. (<fr. *antigel*)

antigén *s. n.* substanță proteică care, introdusă în organism, stimulează formarea de anticorpi. (<fr. *antigène*)

antigénic, -ă *adj.* referitor la antigeni. (<fr. *antigénique*)

antigenicitáte *s. f.* proprietate a unei substanțe de a se comporta ca un antigen. (<fr. *antigénicité*)

antigenoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a substanțelor care pot produce anticorpi. (<fr. *antigénothérapie*)

antigerminatív *s. n.* substanță care împiedică germinarea plantelor (<*anti-* + *germinativ*)

antiglobulínă *s. f.* anticorp specific pentru serumglobulină; *(p. ext.)* antiser conținînd astfel de anticorpi. (<fr. *antiglobuline*)

antigráf *s. n.* copie manuscrisă de pe un original. (<lat. *antigraphum*, gr. *antigraphon*)

antigravitáție *s. f.* efect de anihilare a gravitației prin metode speciale sau cu ajutorul unor substanțe ipotetice. (<fr. *antigravitation*)

antigravitațional, -ă *adj.* care se opune acțiunii gravitației. (<it. *antigravitazionale*)

antigrevíst, -ă *adj. (rar)* îndreptat împotriva grevelor. (<*anti-* + *grevist*)

antigripáj *adj. inv.* (despre uleiuri) împotriva gripării motoarelor. (<*anti-* + *gripaj*)

antigripál, -ă *adj., s. n.* (medicament) destinat a combate gripa. (<fr. *antigrippal*)

antigrizutós, -oásă *adj.* (despre aparate, mașini) prevăzut cu dispozitive speciale de protecție contra exploziilor în minele de cărbuni cu emanații de grizu. (<fr. *antigrisouteux*)

antigrizutozitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este antigrizutos. (<*antigrizutos* + *-itate*)

antiguvernamentál, -ă *adj.* împotriva guvernului. (<fr. *antigouvernemental*)

antihaló *s. n.* strat absorbant de protecție al unui material fotografic, format dintr-un lac sau dintr-o gelatină colorată, care împiedică formarea efectului halo. (<fr. *antihalo*)

antihelmíntic, -ă *adj., s. n.* vermifug. (<fr. *antihelmintique*)

antihemofílic, -ă *adj., s. n.* (factor, substanță) contra hemofiliei. (<fr. *antihémophilique*)

antihemolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care neutralizează acțiunea hemolizinei. (<engl. *antihemolytic*)

antihemorágic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care oprește, combate hemoragiile. (<fr. *antihémorragique*)

antihemoroidál, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva hemoroizilor. (<engl. *antihemoroidal*)

antihiperón *s. n.* antiparticula hiperonului. (<*anti-* + *hiperon*)

antihipnótic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva somnului. (<engl. *antihypnotic*)

antihistamínic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care atenuează efectele produse de histamină. (<fr. *antihistaminique*)

antihistaminoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a substanțelor antihistaminice. (<fr. *antihistaminothérapie*)

antihitlerísm *s. n.* împotriva hitlerismului. (<*anti-* + *hitlerism*)

antiholéric, -ă *adj.* care combate holera. (<fr. *anticholérique*)

antihormón *s. m.* substanță de apărare produsă de organism cînd i se administrează hormoni proteici. (<fr. *antihormone*)

antihréză *s. f. (jur.)* cedarea de către creditor a venitului unui bun imobil aparținînd debitorului. — var. *anticreză* s. f. (<fr. *antichrèse*)

antigiénic, -ă *adj.* contrar igienei. (<fr. *antihygiénique*)

antiimágo *s. n.* acțiune antiepidemică de combatere a formelor adulte ale insectelor transmițătoare de diferite boli. (<*anti-* + *imago*)

antiimperialísm *s. n.* mișcare social-politică îndreptată împotriva politicii imperialiste de forță și dictat, a tuturor formelor de exploatare și dominație a popoarelor. (<fr. *anti-impérialisme*)

antiimperialíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva imperialismului. (după rus. *antiimperialisticeskii*)

antiinerustánt, -ă *adj., s. m.* dezincrustant. (<fr. *anti-inerustant*)

antiindúcție *s. f. (telec.)* eliminare sau reducere a efectelor inductive perturbatoare dintre circuite paralele. (<fr. *anti-induction*)

antiinfecțiós, -oásă *adj.* împotriva infecțiilor. (<fr. *antiinfectieux*)

antiinflamatór, -oáre *adj., s. n.* (medicament) care oprește un proces inflamator. (<fr. *anti-inflammatoire*)

antiinflaționíst, -ă *adj.* împotriva inflației. (<fr. *anti-inflationniste*)

antiinsulínă *s. f.* substanță din ser care apare în unele cazuri de diabet rezistent la insulină. (<*anti-* + *insulină*)

antiintelectuál, -ă *adj.* îndreptat împotriva intelectualilor. (<engl. *anti-intelectual*)

antiintelectualísm *s. n.* atitudine critică față de tendința de folosire excesivă a abstracțiilor, a operațiilor logico-intelectuale în interpretarea fenomenelor. ● concepție care neagă posibilitatea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii; iraționalism. (<rus. *antiintellektualizm*)

antiintelectualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al antiintelectualismului. (<rus. *antiintellektualist*)

antiischémic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune vasodilatatoare limitată la anumite teritorii, capabil să amelioreze irigația deficitară la nivelul membrelor și creierului. (<*anti-* + *ischemic*)

antiistorísm *s. n.* concepție și metodă neștiințifică care respinge sau ignoră principiul istoric în considerarea și analiza proceselor și fenomenelor. (<*anti-* + *istorism*)

antizostátic, -ă *adj.* (despre fenomene) care acționează în sensul deranjării echilibrului izostatic al scoarței terestre. (<*anti-* + *izostatic*)

antijivráj *s. n.* sistem tehnic montat pe un avion pentru prevenirea sau remedierea efectelor jivrajului. (<fr. *antigivrage*)

antijivránt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică jivrajul. (<fr. *antigivrant*)

antijunimísm *s. n.* atitudine, concepție antijunimistă. (<*anti-* + *junimism*)

antijunimist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este contrar junimismului. (<*anti-* + *junimist*)

antileucémic, -ă *adj., s. n.* (substanță chimică) capabilă a bloca micozele, folosită în tratamentul leucozelor și leucemiilor. (<fr. *antileucémique*)

antiliteratúră *s. f.* creație literară experimentală în care nu se ține seama de procesele artistice tradiționale. • creație literară lipsită de valoare artistică. (<fr. *antilittérature*)

antilizínă *s. f.* substanță a cărei acțiune se opune lizinelor. (<fr. *antilysine*)

antilocápră *s. f.* antilopă americană care trăiește în preriile și deșerturile din vestul Americii de Nord, din Canada până în nordul Mexicului. (<lat. *antilocapra*)

antilocapríde *s. f. pl.* familie de mamifere rumegătoare, reprezentată prin antilocapră. (<lat. *antilocapridae*)

antilogarítm *s. m.* număr corespunzător unui logaritm dat. (<fr. *antilogarithme*)

antlogíe *s. f.* contradicție între două idei. (<fr. *antilogie*, it. *antilogia*)

antilópă *s. f.* **1.** mamifer rumegător din țările calde, cu picioarele lungi și subțiri și corpul suplu. **2.** pielea tăbăcită a antilopei (1); imitație a acestei piei. (<fr. *antilope*)

antilopíde *s. f. pl.* familie de rumegătoare cavicorne, africane sau indiene, cuprinzînd antilopa, gazela etc. (<fr. *antilopides*)

antiluétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva sifilisului; antisifilitic. (<fr. *antiluétique*)

antimagnétic, -ă *adj.* (*tehn.*) insensibil la cîmpuri magnetice. (<fr. *antimagnétique*)

antimaláric, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva malariei; antipaludic. (<fr. *antimalarique*)

antimarxísm *s. n.* opoziție față de marxism. (<germ. *Antimarxismus*)

antimarxíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva marxismului. (după rus. *antimarksistskii*)

antimaterialíst, -ă *adj.* împotriva materialismului. (<engl. *antimaterialist*)

antimatérie *s. f.* substanță ipotetică constituită din antiparticule; antisubstanță. (după fr. *antimatière*)

antimefític, -ă *adj., s. n.* (substanță, remediu) împotriva miasmelor. (<fr. *antimephitique*)

antimemórii *s. f. pl.* lucrare literară cu caracter evocator, care nu respectă procedeele consacrate ale memorialisticii. (<fr. *antimémoires*)

antimeridián *s. n.* meridian diametral opus altuia. (<fr. *antiméridien*)

antimetábolă *s. f.* **1.** repetare a acelorași cuvinte în ordine inversă, care schimbă de obicei sensul comunicării; antimetalepsă, antimetateză. **2.** *(rar)* anagramă. (<fr. *antimétabole*)

antimetabolít *s. m.* substanță analoagă structural metaboliților, care împiedică metabolismul acestora. (<fr. *antimétabolite*)

antimetalépsă *s. f.* antimetabolă. (<fr. *antimétalepse*)

antimetatéză *s. f.* antimetabolă. (<fr. *antimetathèse*)

antimezón *s. m.* antiparticulă a mezonului. (<fr. *antiméson*)

antimicótic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva micozelor. (<engl. *antimycotic*)

antimicroblán, -ă *adj., s. n.* antibacterian. (<*anti-* + *microbian*)

antimigrenós, -oásă *adj., s. n.* (remediu) împotriva migrenei. (<fr. *antimigraineux*)

antimilitarísm *s. n.* concepție și mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste și a războaielor imperialiste. (<fr. *antimilitarisme*)

antimilitaríst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva militarismului. (<fr. *antimilitariste*)

antiministeriál, -ă *adj.* care se opune unei decizii ministeriale; opus guvernului sau politicii sale. (<fr. *antiministériel*)

antimitótic, -ă *adj., s. n.* **1.** (substanță, factor) care împiedică mitoza. **2.** (medicament) folosit în tratamentul unor forme de cancer. (<fr. *antimitotique*)

antimonárhic, -ă *adj.* împotriva monarhiei; antimonarhist. (<fr. *antimonarchique*)

antimonarhíst, -ă *adj. s.m.f.* antimonarhic. (<fr. *antimonarchiste*)

antimoniát *s. m.* sare a acidului antimonic. (<fr. *antimoniate*)

antimónic *adj. acid* ~ = acid al antimoniului. (<fr. *antimonique*)

antimonil *s. m.* ion care ia naștere în urma tratării unor săruri de stibiu cu apă. (<fr. *antimonyle*)

antimonít *s. m.* stibină. (<fr. *antimonite*)

antimóniu *s. n.* metaloid alb-cenușiu cu aspect metalic, folosit la diferite aliaje; stibiu. (<germ. *Antimon*, lat. *antimonium*, cf. fr. *antimoine*)

antimoniúră *s. f.* combinație a antimoniului cu un alt corp simplu. (<fr. *antimoniure*)

antimonopolíst, -ă *adj.* împotriva monopolurilor. (<engl., rus. *antimonopolist*)

antimonovérb *s. n.* problemă enigmistică în care exprimarea se face printr-un cuvînt ce trebuie transformat într-un monoverb, urmînd ca apoi acestuia să i se dea o altă soluție. (<*anti-* + *monoverb*)

antimuncitorésc, -ească *adj.* împotriva (intereselor) clasei muncitoare. (<*anti-* + *muncitoresc*)

antinaționál, -ă *adj.* împotriva intereselor propriei națiuni. (<fr. *antinational*)

antinazíst, -ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva nazismului. (după germ. *antinazistisch*)

antinefrétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva durerilor de rinichi. (<fr. *antinéphrétique*)

antineoplázic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva neoplasmului. (<*anti-* + *neoplazic*)

antineutrínо *s. m.* antiparticulă a unui neutrino care ia naștere în procesele nucleare. (<fr. *antineutrino*)

antineutrón *s. m.* antiparticulă a neutronului. (<fr. *antineutron*)

antinevrálgic *adj., s. n.* (medicament) care calmează nevralgiile. (< fr. *antinévralgique*)

antinicotínic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care combate sau atenuează efectele nicotinei. (<fr. *antinicotinique*)

antinión *s. n.* punctul cel mai proeminent al glabelei, opus inionului. (<*anti-* + *inion*)

antinodál, -ă *adj. (opt.)* *punctele ~e* = punctele în care mărimea unghiulară are valoarea —1. (după engl. *anti-node*)

antinómic, -ă *adj.* referitor la antinomie. (<fr. *antinomique*)

antinomíe *s. f.* contradicție categorică între două legi, teze sau principii ce se exclud reciproc. v. paradox. (<fr. *antinomie*, lat., gr. *antinomia*)

antinomísm *s. n.* 1. *(fil.)* tendință de negare a legilor sau legității. 2. *(teol.)* doctrină care propovăduiește, în numele supremației grației, indiferența față de legi. (<fr. *antinomisme*, germ. *Antinomismus*)

antinomíst, -ă *s. m. f.* adept al antinomismului. (<germ. *Antinomist*)

antinomosíe *s. f.* atitudine ostilă legii sacre sau profane. (cf. gr. *nomos*, lege)

antinucleár, -ă *adj.* împotriva armelor nucleare. (<fr. *antinucléaire*, engl. *antinuclear*)

antinucléu *s. n.* nucleu atomic format din antiprotoni și antineutroni. (<*anti-* + *nucleu*)

antioncogén, -ă *adj., s. n.* anticancerigen. (<*anti-* + *oncogen*)

antioxidánt, -ă *adj., s. m.* (substanță, amestec) care împiedică sau temporizează oxidarea; antioxigen. (<fr. *antioxydant*)

antioxigén *s. n.* antioxidant. (<fr. *antioxygène*)

antipalágă *s. f.* anacolut în care discontinuitatea sintactică reprezintă o abatere de la congruența cauzală în propoziție; schimbare reciprocă, permutare a cazurilor și a modurilor. (<it. *antipallage*, gr. *antypallage*)

antipalúdic, -ă *adj., s. n.* antimalaric. (<fr. *antipaludique*)

antipápă *s. m.* papă fals, ales pe cale ilegală. (<fr. *antipape*)

antipapísm *s. n.* stare a bisericii catolice în timp ce este condusă de un antipapă. (<fr. *antipapisme*)

antiparalél, -ă *adj.* (despre drepte, vectori) paralel și de sens contrar. ● (despre două drepte în raport cu altele două) care formează un patrulater inscriptibil. (<fr. *antiparallèle*)

antiparalelográm *s. n.* patrulater concav cu două laturi egale și paralele; contraparalelogram. (<germ. *Antiparallelogramm*)

antiparastáză *s. f.* figură retorică prin care se urmărește să se demonstreze că faptul incriminat este, dimpotrivă, lăudabil. (<fr. *antiparastase*)

antiparazít, -ă *adj.* (despre dispozitive, antene etc.) care combate sau reduce perturbațiile electromagnetice. (<fr. *antiparasite*)

antiparazitár, -ă *adj., s. n.* (substanță) care combate paraziții animali sau vegetali. (<fr. *antiparasitaire*)

antiparlamentár, -ă *adj.* împotriva uzului parlamentar. (<fr. *antiparlamentaire*)

antiparlamentarísm *s. n.* concepție împotriva sistemului parlamentar; opoziție față de regimul parlamentar. (<fr. *antiparlamentarisme*)

antiparkinsonián, -ă *adj., s. n.* (medicament) care diminuează rigiditatea și tremolența în boala lui Parkinson. (<fr. *antiparkinsonien*)

antiparticulă *s. f.* particulă elementară, cu proprietăți opuse celor care caracterizează atomii elementelor chimice. (<fr. *antiparticule*)

antipartínic, -ă *adj.* care se opune ideologiei, programului partidului din care face parte. (după rus. *antipartiinîi*)

antipátic, -ă *adj.* care inspiră antipatie; nesuferit, respingător. (<fr. *antipathique*)

antipatíe *s. f.* aversiune, repulsie față de cineva; resentiment. (<fr. *antipathie*, lat. *antipathia*, gr. *antipatheia*)

antipatizá *vb. tr.* a manifesta antipatie față de cineva. (<*antipatie* + *-iza*)

antipatogén, -ă *adj.* care combate boala. (<engl. *antipathogen*)

antipatriót, -ă *s. m. f.* om lipsit de patriotism. (<*anti-* + *patriot*)

antipatriótic, -ă *adj.* îndreptat împotriva propriei patrii; lipsit de patriotism. (<fr. *antipatriotique*)

antipatriotísm *s. n.* concepție, atitudine antipatriotică. (<fr. *antipatriotisme*)

antipelagrós, -oásă *adj.* care combate pelagra. (<fr. *antipellagreux*)

antipepsínă *s. f.* antiferment al pepsinei. (<fr. *antipepsine*)

antiperistáltic, -ă *adj.* *mișcări ~ce* = mișcări care contractă esofagul, stomacul și intestinele de jos în sus. (<fr. *antipéristaltique*)

antiperistaltísm *s. n.* ansamblul mișcărilor antiperistaltice. (<fr. *antiperistaltisme*)

antipestilențiál, -ă *adj., s. n.* (remediu) împotriva mirosurilor pestilențiale. (<fr. *antipestilentiel*)

antipiésă *s. f.* piesă de teatru care nu ține seama de procedeele artistice tradiționale. ● piesă fără valoare artistică; parodie a unei piese. (<fr. *antipièce*)

antipiogén, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică autoaprinderea cărbunilor. (<*anti-* + *piogen*)

antipirétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă scăderea febrei; antitermic, febrifug. (<fr. *antipyrétique*)

antipirínă *s. f.* medicament amărui, folosit ca antipiretic și analgezic; fenazonă, analgezină. (<fr. *antipyrine*, germ. *Antipyrin*)

antiplasmínă *s. f.* antifibrinolizină. (<fr. *antiplasmine*)

antipód I. *s. m.* 1. loc de pe Pământ diametral opus ca așezare față de alt loc. 2. *(chim.)* *~zi optici* = substanțe cu aceeași formulă și aceleași proprietăți fizico-chimice, dar cu activitate optică diferită. 3. *(fig.)* ființă, lucru, idee etc. în totală opoziție cu altele. II. *s. f. pl.* celule situate la baza sacului embrionar la angiosperme, care participă la fecundarea și dezvoltarea embrionului. (<fr. *antipode/s/*, lat., gr. *antipodes*)

antipodál, -ă *adj. (rar)* situat la antipozi; antipodic. (<fr. *antipodal*)

antipodáră *s. f. (mat.)* curbă a cărei podară în raport cu un punct este o curbă dată. (<fr. *antipodaire)*

antipódic, -ă *adj.* antipodal. (<germ. *antipodisch)*

antipoém *s. n.* poem scris după alte reguli decît cele tradiționale, ilustrînd o nouă estetică. ● poem lipsit de valoare artistică. (<*anti-* + *poem)*

antipoétic, -ă *adj.* contrar poeziei, spiritului ei. (<fr. *antipoétique)*

antipoezíe *s. f.* poezie care nu ține seama de procedeele artistice tradiționale, ilustrînd o nouă estetică. ● poezie fără valoare artistică. (<*anti-* + *poezie)*

antipól *s. m. (mat.)* simetricul, în raport cu centrul unei conice, al polului unei drepte în raport cu acea dreaptă. (<*anti-* + *pol)*

antipoláră *s. f. (mat.)* polara, în raport cu o conică, a simetricului unui punct în raport cu centrul acelei conice. (<fr. *antipolaire)*

antipoliomielític, -ă *adj., s. n.* (vaccin) contra poliomielitei. (<fr. *antipoliomyélitique)*

antipolític, -ă *adj.* contrar politicii. (<it. *antipolitico)*

antipoluánt, -ă *adj., s. m.* (procedeu, substanță) folosit împotriva poluării. (<*anti-* + *poluant)*

antipoluáre *s. f.* acțiune îndreptată împotriva poluării. (după fr. *antipollution)*

antipopulár, -ă *adj.* împotriva poporului. (<*anti-* + *popular)*

antipórno *adj. inv.* (despre măsuri, atitudini) îndreptat împotriva pornografiei. (<*anti-* + *porno)*

antiprogresíst, -ă *adj.* împotriva progresului. (<*anti-* + *progresist)*

antiprotón *s. m.* antiparticulă a protonului. (<fr. *antiproton)*

antiprotrombínă *s. f.* anticoagulant care împiedică transformarea protrombinei în trombină. (<*anti-* + *protrombină)*

antipruriginós, -oásă *adj., s. n.* (medicament) folosit în prurigo. (<*fr. antiprurigineux)*

antiprurític, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva pruritului. (<engl. *antipruritic)*

antipsihiátric, -ă *adj.* referitor la antipsihiatrie. (<fr. *antipsychiatrique)*

antipsihiatríe *s. f.* curent de idei care neagă apartenența tulburărilor psihice la conceptul de boală. (<fr. *antipsychiatrie)*

antipsihiátru *s. m.* psihiatru adept al antipsihiatriei. (<fr. *antipsychiatre)*

antipsihótic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care permite controlul halucinațiilor, ideilor delirante, confuziei mintale, reducînd concomitent agitația psihomotorie. (<fr. *antipsychotique)*

antipsoriázis *adj. inv.* (despre remedii) împotriva psoriazisului. (<*anti-* + *psoriazis)*

antipublicitár, -ă *adj.* care combate publicitatea; contrar regulilor publicității. (<*anti-* + *publicitar)*

antiputríd, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate putrefacția. (<fr. *antiputride)*

antirábic, -ă *adj., s. n.* (vaccin) contra turbării. (<fr. *antirabique)*

antirachétă I. *s. f.* rachetă destinată combaterii altei rachete (balistice). II. *adj. inv.* care preîntîmpină efectele unei rachete. (după engl. *antirocket)*

antirádar *adj. inv.* care anihilează radarul. ● care detectează prezența radarului. (<fr. *antiradar)*

antirahític, -ă *adj.* care previne sau combate rahitismul. (<fr. *antirachitique)*

antirasiál, -ă *adj.* antirasist. (<*anti-* + *rasial)*

antirasísm *s. n.* opoziție față de rasism. (<fr. *antiracisme)*

antirasíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al antirasismului; antirasial. (<fr. *antiraciste)*

antiraționál, -ă *adj.* contrar rațiunii. (<fr. *antirationnel)*

antiraționalísm *s. n.* concepție care neagă valoarea raționalismului. (<fr. *antirationalisme)*

antiraționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al antiraționalismului. (<fr. *antirationaliste)*

antirăzbóinic, -ă *adj.* împotriva războiului. (<*anti-* + *războinic)*

antirealísm *s. n.* negare a realității obiective, a existenței și a legilor sale, a mijloacelor de a o cunoaște. (<*anti-* + *realism)*

antirealíst, -ă *adj.* ostil realismului sau realității. (<*anti-* + *realist)*

antireclámă *s. f.* reclamă (neinspirată), care deservește produsul respectiv. (<*anti-* + *reclamă)*

antirefléx, -ă *adj., s. n.* (strat subțire, transparent) care atenuează reflexiile produse de suprafețele optice. (după fr. *antireflet)*

antireformíst, -ă *adj.* împotriva reformismului. (<engl. *antireformist)*

antiregalíst, -ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva regalității. (<*anti-* + *regalist)*

antireligiós, -oásă *adj., s. m. f.* (om) ostil religiei. (<fr. *antireligieux)*

antirenínă *s. f.* anticorp al reninei care inhibă efectele enzimatice ale acesteia. (<engl. *antirennin)*

antirepublicán, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este dușman al ideilor republicane, al republicii. (<fr. *antirépublicain)*

antirepublicanísm *s. n.* acțiune contra republicii; politică antirepublicană. (<fr. *antirépublicanisme)*.

antireumátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) contra reumatismului; antireumatismal. (< engl. *antirheumatic)*

antireumatismál, -ă *adj., s. n.* antireumatic. (<fr. *antirheumatismal)*

antirevanșárd, -ă *adj.* împotriva spiritului, a politicii revanșarde. (<*anti-* + *revanșard)*

antirevizionísm *s. n.* ostilitate față de revizionism. (<fr. *antirévisionnisme)*

antirevizioníst, -ă *adj.* referitor la antirevizionism. (<fr. *antirévisionniste)*

antirevoluționár, -ă *adj. (rar)* contrarevoluționar. (<fr. *antirévolutionnaire)*

antirezonánt, -ă *adj.* care prezintă antirezonanță. (<fr. *antirésonnant)*

antirezonánță *s. f. (fiz.)* stare de vibrație opusă rezonanței. (<fr. *antirésonance*, engl. *antiresonance*)

antirid, -ă *adj. s. n.* (produs cosmetic) contra ridurilor. (<fr. *antirides*)

antiromán *s. n.* gen de roman care își propune să reflecte realitatea „nudă", fără semnificații, cît mai puțin alterată de procedee artistice convenționale. ● roman lipsit de valoare artistică. (<fr., engl. *antiroman*)

antiromántic, -ă *adj., s.m.f.* (om) cu spirit practic, realist; împotriva romantismului. (<engl. *antiromantic*)

antischétîng *s. n.* dispozitiv de reglaj la pick-up-urile moderne pentru compensarea forței centripete. (<engl. *antiskating*)

antisclavagíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se opune sclavajului, sclavagismului. (după fr. *antiesclavagiste*)

antiscleróțic, -ă *adj., s. n.* (medicament) folosit în tratamentul sclerozei. (<*anti-* + *sclerotic*)

antiscorbútic, -ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva scorbutului. (<fr. *antiscorbutique*)

antiseboréic, -ă *adj., s. n.* (medicament) folosit în tratamentul simptomatic al seboreei și acneei. (<germ. *antiseborrheisch*)

antisecretór, -oáre *adj., s. n.* (medicament) care inhibă o secreție. (<*anti-* + *secretor*)

antisegregațiónist, -ă *adj.* împotriva discriminării rasiale. (<fr. *antiségrégationniste*)

antiseísmic, -ă *adj.* împotriva seismelor (1), rezistent la seisme. (<*anti-* + *seismic*)

antiselénă *s. f.* fenomen asemănător anteliei care se formează în raport cu Luna. (<it. *anti-selene*)

antisemít, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care admite sau practică antisemitismul; antisemitic. (<fr. *antisémite*)

antisemític, -ă *adj.* antisemit. (<fr. *antisémitique*)

antisemitísm *s. n.* atitudine ostilă față de evrei, bazată pe discriminare rasială sau religioasă. (<fr. *antisémitisme*)

antisepsíe *s. f.* metodă de combatere a microbilor patogeni și a focarelor de infecție din organism. (<fr. *antisepsie*)

antiséptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce antisepsie. (<fr. *antiseptique*)

antiseptizáre *s. f.* tratare cu diferite antiseptice a materialului lemnos pentru prevenirea atacurilor de ciuperci și insecte. (<*antiseptic*/ + *-iza*)

antisér *s. n.* ser sangvin provenit de la un animal după imunizarea cu un antigen specific. (<fr. *antiserum*)

antisialagóg, -ă *adj., s. n.* (factor) care diminuează sau oprește secreția salivară. (<fr., engl. *antisialagogue*)

antisicatív *s. m.* substanță care reduce capacitatea de uscare a unui lichid. (<fr. *antisiccatif*, engl. *antisicative*)

antisifilític, -ă *adj., s. n.* antiluetic. (<fr. *antisyphilitique*)

antisimétric, -ă *adj.* opus simetriei. ● (despre sisteme fizice) care, printr-o transformare simetrică față de un centru de simetrie, capătă proprietăți opuse celor inițiale. ● *(mat.;* despre funcții) care își schimbă semnul prin permutarea variabilelor. (<fr. *antisymétrique*)

antisimetríe *s. f.* însușirea unui sistem fizic, a unei funcții matematice de a fi antisimetric(ă). (<fr. *antisymétrie*)

antisindicál, -ă *adj.* îndreptat împotriva sindicatelor sau a drepturilor lor. (<fr. *antisyndical*)

antisioníst, -ă *adj., s. m. f.* ostil evreilor. (<fr. *antisioniste*)

antisocíal, -ă *adj.* 1. împotriva ordinii sociale. 2. care afectează interesele muncitorilor. (<fr. *antisocial*)

antisocialíst, -ă *adj.* ostil socialismului. (<*anti-* + *socialist*)

antisolár, -ă *adj.* care apără împotriva soarelui. (<fr. *antisolaire*)

antisoviétic, -ă *adj.* (în trecut) îndreptat împotriva fostei Uniuni Sovietice. (<germ. *antisowjetisch*)

antisovietísm *s. n.* (în trecut) politică, atitudine antisovietică. (<germ. *Antisowjetismus*)

antispasmátic, -ă *adj., s. n.* antispasmodic. (<germ. *antispasmatisch*)

antispasmódic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate spasmele; antispasmatic, antispastic. (<fr. *antispasmodique*)

antispást *s. n.* picior de vers antic format dintr-un iamb și un troheu. (<fr. *antispaste*, lat. *antispastus*)

antispástic, -ă *adj., s. n.* antispasmodic. (<fr. *antispastique*)

antisportív, -ă *adj.* care nu practică și nu iubește sportul; contrar spiritului sportiv; nesportiv. (<fr. *antisportif*)

antispumánt *s. m.* substanță care reduce capacitatea de spumare a unor lichide. (după fr. *antiécumeux*)

antistatál, -ă *adj.* îndreptat împotriva statului. (după rus. *antigosudarstvennîi*)

antistátic, -ă *adj., s. n.* 1. (substanță) care, încorporată materialelor plastice, împiedică dezvoltarea electricității statice la suprafața acestora. 2. (substanță) care neutralizează electrodiscurile. (<fr. *anti-statique*)

antistatizáre *s. f.* 1. tratare a unui material din fibre sintetice cu o substanță antistatică. 2. acțiunea de neutralizare a discurilor din punct de vedere electric. (<*antistat/ic/* + *-iza*)

antisteríl, -ă *adj., s. n.* (factor) care previne sau combate sterilitatea. (<*anti-* + *steril*)

antistrófă *s. f.* 1. orice răspuns al corului în tragedia antică grecească. 2. a doua stanță într-o poezie lirică grecească, între strofă și epodă. 3. repetare a cuvintelor în ordine inversă în vers, în frază etc.; epifora. (<fr. *antistrophe*, lat. antistropha)

antisubmarín, -ă *adj.* împotriva submarinelor. (<engl. *antisubmarine*)

antisubstánță *s. f.* antimaterie. (<fr. *antisubstance*)

antisudorál, -ă *adj., s. n.* antisudorific. (<fr. *antisudoral*)

antisudorífic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică sau diminuează secreția sudorală; antisudoral. (<engl. *antisudorific*)

antisulfamídă *s. f.* denumire generică pentru substanțele care se opun acțiunii bacteriostatice a sulfamidelor. (<fr. *antisulfamide*)

antișóc *adj. inv.* (despre materiale, dispozitive) care amortizează șocurile. (<fr. *antichoc*)

antiștiințífic, -ă *adj.* contrar teoriilor științifice și progresului. (<fr. *anti-scientifique*)

antitabágic, -ă *adj., s. n.* (remediu) folosit împotriva tutunului și a fumatului. (<*anti-* + *tabagic*)

antitalént *s. n.* persoană lipsită de talent, de îndemânare. (<*anti-* + *talent*)

antitánc *adj. inv.* împotriva tancurilor; anticar[1]. (<fr. *antitank*)

antiteátru *s. n.* curent modern în teatru care încearcă să reducă dramaturgia la elementele ei esențiale, ca dialogul și metafora scenică; teatrul absurdului. (<fr. *antithéâtre*)

antitéhnic, -ă *adj.* **1.** (despre atitudini) împotriva tehnicii. **2.** (despre oameni) lipsit de talent tehnic; atehnic. (<*anti-* + *tenhic*)

antitérmic, -ă *adj., s. n.* antipiretic. (<fr. *antithermique*)

antiterorist, -ă *adj.* îndreptat împotriva terorismului. (<*anti-* + *terorist*)

antitetánic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care previne tetanosul. (<fr. *antitétanique*)

antitétic, -ă *adj.* care conține o antiteză; opus; care folosește antiteze. (<fr. *antithétique*)

antitéză *s. f.* **1.** opoziție dialectică între două fenomene, idei, judecăți etc. **2.** figură de stil bazată pe opoziția dintre două idei, fenomene, situații, personaje etc. care se pun reciproc în lumină. **3.** *(fil.;* la Hegel) treapta a doua a triadei, opusă tezei. (<fr. *antithèse*, gr. *antithesis*)

antitífic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate febra tifoidă; antitifoid. (<fr. *antityphique*)

antitifoíd, -ă *adj.* antitific. (<engl. *antityphoid*)

antitireotróp, -ă *adj., s. n.* (factor) care împiedică acțiunea sau secretarea hormonului tireotrop. (<*anti-* + *tireotrop*)

antitiroidián, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică formarea hormonilor tiroidieni. (<fr. *antityroïdien*)

antitón *s. n. (poligr.)* emulsie formată din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită pentru combaterea fenomenului de tonare. (<*anti-* + *ton*/*are*/)

antitotalitár, -ă *adj.* îndreptat împotriva totalitarismului. (<fr. *antitotalitaire*)

antitotalitarísm *s. n.* politică, atitudine antitotalitară. (<*antitotalitar* + *-ism*)

antitóxic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care anihilează efectele otrăvurilor. (<fr. *antitoxique*)

antitoxínă *s. f.* anticorp capabil să neutralizeze toxinele microbiene. (<fr. *antitoxine*)

antitradiționalíst, -ă *adj.* împotriva tradițiilor și a tradiționalismului. (după fr. *anti-traditionnel*)

antitrágus *s. n.* una dintre proeminențele pavilionului urechii, opusă și posterioară tragusului. (<fr. *antitragus*)

antitrinitár, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al antitrinitarismului. (<fr. *antitrinitaire*)

antitrinitarísm *s. n.* doctrină eretică în biserica veche care nega dogma creștină a Treimii. (<fr. *antitrinitarisme*)

antitripsínă *s. f.* substanță care inhibă acțiunea tripsinei. (<engl. *antitrypsin*)

antitrómbă *s. f.* trombă (1) marină descendentă, virtej, sorb gigantic cu adâncime de zeci de metri, în care apa se învârtește cu mare viteză. (<*anti-* + *trombă*)

antitrombínă *s. f.* substanță din sânge capabilă să inactiveze trombina. (<fr. *antithrombine*)

antitromboplastínă *s. f.* inhibitor natural al coagulării sângelui. (<fr. *antithromboplastine*)

antitrombozínă *s. f.* substanță formată în ficat și în alte organe, care circulă în sânge, împiedicând coagularea. (<fr. *antithrombosine*)

antitrúst *adj. inv.* (despre legi și reglementări) care se opune monopolizării pieței și îngrădirii liberei concurențe. (<engl., fr. *antitrust*)

antituberculós, -oásă *adj., s. n.* (medicament) care combate tuberculoza. (<fr. *antituberculeux*)

antitumorál, -ă *adj.* care previne sau combate tumorile. (<it. *antitumorale*)

antitusív, -ă *adj., s. n.* (remediu) împotriva tusei. (<fr. *antitussif*)

antiulcerós, -oásă *adj., s. n.* (medicament) împotriva ulcerului. (<*anti-* + *ulceros*)

antiumán, -ă *adj.* lipsit de omenie. (<*anti-* + *uman*)

antiumanísm *s. n.* orientare în filozofie, artă etc. ostilă valorilor umane, dezvoltării libere și multilaterale a omului, pe care îl înfățișează ca pe o mașină sau ca pe un animal stăpânit numai de instincte. (<*anti-* + *umanism*)

antiumanitár, -ă *adj.* împotriva sentimentelor omenești; dușman al drepturilor și libertăților omului. (<*anti-* + *umanitar*)

antiunioníst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva unirii, uniunii a două țări; *(spec.)* care era împotriva unirii Principatelor Române. (<*anti-* + *unionist*)

antivariólic, -ă *adj., s. n.* (vaccin, ser, medicament) contra variolei. (<fr. *anti-variolique*)

antivedétă *s. f.* artist care nu are veleități de vedetă. (după engl., fr. *anti-star*)

antivedetísm *s. n.* atitudine a unui artist sau sportiv opusă vedetismului. (<*anti-* + *vedetism*)

antivenéric, -ă *adj.* care combate bolile venerice. (după fr. *antivénérien*)

antivenín *s. n.* anticorp care neutralizează acțiunea toxică a veninului. (<engl. *antivenin*)

antiveninós, -oásă *adj.* care combate otrăvurile. (după fr. *antivenéneux*)

antivibratór, -oáre *adj.* (despre un sistem tehnic) care împiedică vibrațiile de o anumită frecvență. (<fr. *anti-vibrateur*)

antivirál, -ă *adj.* referitor la antivirus, de natura antivirusului. (<fr., engl. *antiviral*)

antivírus *s. n.* substanță care împiedică dezvoltarea virusurilor. (<fr. *antivirus*)

antivirusoterapie *s. f.* folosirea terapeutică a antivirusurilor. (<fr. *antivirusothérapie*)

antivitamină *s. f.* substanță cu acțiune contrară unei vitamine. (<fr. *antivitamine*)

antivoál *s. n.* substanță care se adaugă unui revelator pentru a împiedica voalarea materialului fotosensibil în procesul de developare. (<fr. *anti-voile*)

antivomitiv, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate starea sau senzația de vomă; antiemetic. (<fr. *anti-vomitif*)

antixeroftálmic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică xeroftalmia. (<fr. *antixérophtalmique*)

antizgómot *adj. inv., s. n.* (dispozitiv) care anihilează zgomotele. (după fr. *anti-bruit*)

antizimic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică fermentațiile; antizimotic. (<fr. *antizymique*)

antizimótic, -ă *adj., s. n.* antizimic. (<engl. *antizymotic*)

antmerie *s. f.* figură de stil care constă în înlocuirea unei părți de vorbire prin alta. (< *anti-* + *-merie*)

ANTO-, -ánt *elem. comp.* „floare". (<fr. *antho-*, cf. gr. *anthos*)

antobiologíe *s. f.* biologie florală. (<engl. *anthobiology*)

antocárp *s. n.* fruct înconjurat de un caliciu cu tendință de creștere. (<fr. *anthocarpe*)

antoclán *s. m.* pigment roșu, albastru, liliachiu sau verde, care se găsește în frunze, petale și fructe. (<fr. *anthocyane*, cf. gr. *cyanos*, albastru)

antoclór *s. n.* pigment galben din sucul celular al unor flori. (<fr. *anthochlore*)

antódiu *s. n.* calatidiu. (<fr. *anthode*)

antofág, -ă *adj.* (despre insecte) care mănîncă florile. (<fr. *anthophage*)

antofil, -ă *adj.* floricol. (<fr. *anthophile*)

antofilít *s. n.* amfibol care conține fier și magneziu. (<fr. *anthophyllite*)

antofíte *s. f. pl.* fanerogame. (<fr. *anthophytes*)

antofitóză *s. f.* boală a plantelor provocată de paraziți. (<fr. *anthophytose*)

antofór *s. n.* axă florală, între caliciu și corolă, care poartă petalele, staminele și pistilul. (<fr. *anthophore*)

antogenéză *s. f.* formare a florilor din elementele vegetale ale plantei. (<*anto-* + *geneză*)

antolít *s. n.* plantă fosilă în formă de floare. (<fr. *antholithe*)

antolíză *s. f.* **1.** metamorfoză regresivă a organelor florale. **2.** separare sau multiplicare a elementelor florale. (<fr. *antholyse*)

antologá *vb. tr.* **1.** a selecta texte (beletristice) pentru o antologie; a antologiza. **2.** *(fig.)* a reține. (după engl. *anthologize*)

antologábil, -ă *adj.* care merită să figureze într-o antologie. (<*antologa* + *-bil*)

antologatór *s. m.* antologist. (<*antologa* + *-tor*)

antológic, -ă *adj.* **1.** de antologie. **2.** *(fig.)* remarcabil, memorabil, reprezentativ. (<fr. *anthologique*)

antologíe *s. f.* **1.** culegere de texte alese, valoroase, dintr-unul sau mai mulți autori. v. crestomație, florilegiu. **2.** studiu sistematic al florilor. (<fr. *anthologie*, lat., gr. *anthologia*)

antologíst, -ă *s. m. f.* autor de antologii; antologator. (<fr. *antologiste*)

antologizá *vb. tr. (rar)* a antologa (1). (<*antolog/ie/* + *-iza*)

antonim *s. n.* **1.** cuvînt cu sens opus altui cuvînt. **2.** joc care cere să se caute un cuvînt opus altuia, indicat sau care reiese dintr-o definiție. (<fr. *antonyme*)

antonímic, -ă *adj.* referitor la antonime; aflat în raport de antonimie. (<fr. *antonymique*)

antonímie *s. f.* corelație între două cuvinte antonime (1). (<fr. *antonymie*)

antonín *s. m.* călugăr dintr-un ordin fondat de sfîntul Anton în sec. XI, care se dedica îngrijirii bolnavilor de lepră. (<fr. *antonin*)

antonomáj *s. n.* distrugere a gărgărițelor florilor de măr. (<fr. *anthonomage*)

antonomasíe *s. f.* antonomază. (<lat., gr., it. *antonomasia*)

antonomázá *s. f.* figură retorică constînd în folosirea unui nume comun în locul unuia propriu și invers; antonomasie. (<fr. *antonomase*)

antonpannése, -ă *adj.* **1.** propriu lui Anton Pann. **2.** în maniera lui Anton Pann. (<*Anton Pann*, scriitor, folclorist și muzician român + *-esc*)

antorísm *s. n.* procedeu stilistic constînd în înlocuirea unui cuvînt cu altul, considerat mai puternic sau mai exact. (<fr. *anthorisme*)

antotaxíe *s. f.* mod de dispunere a florilor pe tulpini și pe ramuri. (<fr. *anthotaxie*)

antotropísm *s. n.* mișcări de curbare ale florilor sub influența factorilor externi. (<fr. *anthotropisme*)

antovérb *s. n.* problemă enigmistică ce constă în prezentarea unui cuvînt sub forma unui text literar sau unei ilustrații, cerînd să se afle antonimul acestuia, apoi antonimul cuvîntului nou aflat. (<*anto/nim/* + *verb/2/*)

antoxantínă *s. f.* pigment galben prezent în petalele florilor. (<fr. *anthoxanthine*)

antozít *s. m.* făt mai mult sau mai puțin format. (<fr. *anthozit*)

antozoáre *s. n. pl.* clasă de celenterate marine, sedentare, cu aspect de floare, reprezentată prin polipi; coralieri. (<fr. *anthozoaires*, cf. gr. *zoarion*, animal mic)

ANTRAC(O)- *elem. comp.* „cărbune". (<fr. *anthrac/o/-*, cf. gr. *anthrax, -akos*)

antracén *s. m.* hidrocarbură aromatică, sub formă de substanță cristalizată, care se prepară prin distilarea gudroanelor de huilă și este folosită la fabricarea unor coloranți sau ca antiseptic. (<fr. *anthracène*)

antracénic, -ă *adj.* care conține, este derivat din antracen. (<fr. *anthracénique*)

antrachinónă *s. f.* substanță organică derivată din antracen, alcătuită din cristale galbene, care servește ca materie primă la fabricarea unor coloranți. (<fr. *anthraquinone*)

antrachinónic, -ă *adj.* derivat din antrachinonă. (<fr. *anthraquinonique*)

antracít *s. n.* cărbune natural superior, negru-sticlos, cu un procent mare de carbon. (<fr. *anthracite*)

antracitós, -oásă *adj.* cu aspect de antracit. (<fr. *anthraciteux*)

antracnóză *s. f.* boală a plantelor provocată de unele ciuperci microscopice parazite, care se manifestă prin pete brune sau roșietice pe frunze, tulpini și fructe. (<fr. *anthracnose*)

antracoíd, -ă *adj.* simptomatic pentru antrax; cu aspect de antrax. (<fr. *anthracoïde*)

antracosilicóză *s. f.* pneumoconioză provocată de inhalarea pulberilor de cărbune și de silice. (<fr. *anthracosilicose*)

antracoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a carbonului. (<fr. *anthracothérapie*)

antracotériu *s. m.* mamifer artiodactil fosil, din neozoic, de talia unui rinocer, descoperit mai ales în sedimentele de cărbune, din care s-a dezvoltat porcul mistreț. (<lat. *anthracotherium*)

antracozáuri *s. m. pl.* ordin de amfibieni fosili din grupul labirintodonților, care au trăit în carbonifer și permian. (<*antraco-* + *-zaur*)

antracóză *s. f.* pneumoconioză datorată inhalării pulberii de cărbune. (<fr. *anthracose*)

antráct *s. n.* **1.** pauză între actele unei reprezentații teatrale sau muzicale. **2.** lucrare instrumentală destinată să facă legătura între actele unei lucrări lirice muzicale. (<fr. *antracte*)

antrál, -ă *adj.* referitor la antrul piloric. (<fr. *antral*)

antranílic *adj. acid* ~ = pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și în alcool, folosită ca reactiv, ai cărei derivați sînt întrebuințați în parfumerie; acid aminobenzoic. (<fr. *anthranilique*)

antranól *s. m.* alcool obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, avînd diverse întrebuințări în industria coloranților. (<fr. *anthranol*)

ántrax *s. n.* tumoare inflamatorie a țesutului celular subcutanat, produsă de microbi foarte virulenți; *(pop.)* dalac. (<fr. *anthrax*, gr. *anthrax*, cărbune)

ANTRE- *pref.* „între". (<fr. *entre-*, cf. lat. *inter*)

antrectomíe *s. f.* rezecție a antrului piloric. (<fr. *anthrectomie*)

antrelác *s. n.* *(arhit.)* ornament compus din linii sau din corzi împletite, înlănțuite. — scris și *entrelacs*. (<fr. *entrelacs*)

antrén *s.n.* însuflețire, bună dispoziție, animație. (<fr. *entrain*)

antrená *vb.* **I.** *tr., refl.* a (-și) conserva și dezvolta însușirile fizice prin exerciții metodice. **II.** tr. **1.** a atrage, a stimula (într-o discuție, acțiune etc.). **2.** a trage după sine, a pune în mișcare, a dinamiza. **III.** *refl.* a se înflăcăra. — *antrenáre* s. f. (<fr. *entraîner*)

antrenábil, -ă *adj.* care poate fi antrenat. (< fr. *entraînable*)

antrenamént *s. n.* **1.** complex de exerciții desfășurate sistematic pentru antrenarea unui sportiv, dansator, a vocii unui cîntăreț etc. **2.** exercițiu metodic la care este supus un organ sau întregul organism animal în scopul obținerii unei producții superioare. (<fr. *entraînement*)

antrenánt, -ă *adj.* care atrage, stimulează (la ceva): atrăgător, distractiv. (<fr. *entraînant*)

antrenór, -oáre **I.** *s. m. f.* persoană calificată care se ocupă de antrenarea sportivilor. **II.** *s. n.* utilaj pentru rotirea unor scule sau a pieselor de mașini-unelte. (<fr. *entraîneur*)

antrepózit s. *n.* loc, magazie în care se depozitează stocuri de mărfuri sau materiale. (după fr. *entrepôt*)

antrepozitá *vb. tr. (rar)* a depozita provizoriu mărfuri în antrepozit. — *antrepozitáre* s. f. (după fr. *entreposer*)

antrepozitár, -ă *s. m. f. (rar)* comerciant care are mărfuri în antrepozit. (<fr. *entrepositaire*)

antreprenór, -oáre *s. m. f.* conducător al unei antreprize. (<fr. *entrepreneur*)

antreprenoriál, -ă *adj.* referitor la antreprenor, de antreprenor. (<*antreprenor* + *-ial*)

antreprízǎ *s. f.* **1.** sistem de executare a lucrărilor de construcții-montaj, în care prețurile unitare pe care beneficiarul urmează să le plătească constructorului se stabilesc prin deviz întocmit dinainte. **2.** întreprindere care execută lucrări de antrepriză (1). ○ *a lua în* ~ = a lua conducerea unei lucrări. (<fr. *entreprise*)

antresól *s. n.* mezanin. (<fr. *entresol*)

antretoáză *s. f.* piesă de lemn, de fier etc. așezată transversal între alte piese pentru a le lega sau susține. (<fr. *entretoise*)

antréu *s. n.* **1.** vestibul (2). **2.** fel de mîncare care se servește ca aperitiv. (<fr. *entrée*)

antricót *s. n.* carne de vită sau de porc din regiunea coastelor; *(p. ext.)* friptură din această carne; collet. (<fr. *entrecôte*)

antrítă *s. f.* inflamație a antrului mastoidian în evoluția unei otite. (<fr. *antrite*)

ANTRO- *elem. comp.* „cavitate, antru". (<fr. *antro-*, cf. gr. *antron*, peșteră)

antrocelulotomíe *s. f.* excizie a apofizei mastoide. (<*antro-* + *celulotomie*)

antroduodenostomíe *s. f.* operație chirurgicală constînd în legarea antrului piloric cu duodenul. (<fr. *anthroduodénostomie*)

antromastoidítă *s. f.* inflamație a antrului și a mastoidei. (<fr. *antromastoïdite*)

ANTROP(O)-, -antróp, -antropíe *elem. comp.* „om". (<fr. *anthropo-*, *-anthrop*, *-anthropie*, cf. gr. *anthropos*)

antrópic *adj.* determinat de acțiunea omului; antropogen. (<fr. *anthropique*)

-antropíe v. antrop(o)-.

antropilorectomíe *s. f.* rezecție a antrului piloric, în caz de ulcer al acestei regiuni. (<fr. *anthropylorectomie*)

antropilorítă *s. f.* inflamație a antrului piloric. (<fr. *anthropylorite*)

antropísm *s. n.* concepție teologică înrudită cu antropocentrismul și antropomorfismul, care consideră omul ca fiind opus întregii naturi, făcut „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu" și constituind scopul suprem al creației. (<fr. *anthropisme*)

antropobiocenóză *s. f.* biocenoză componentă a ecosistemelor umane. (<fr. *anthropobiocénose*)

antropobiologíe *s. f.* antropologie. (<fr. *anthropobiologie*)

antropocéntric, -ă *adj.* referitor la antropocentrism. (<fr. *anthropocentrique*)

antropocentrísm *s. n.* concepție idealistă potrivit căreia omul este rațiunea de a fi a universului, scopul acestuia. (<fr. *anthropocentrisme*)

antropoclimatologíe *s. f.* știință care studiază efectele climei asupra omului. (<fr. *anthropoclimatologie*)

antropocór, -ă *adj.* (despre vegetale sau animale) răspîndit de către om sau cu ajutorul mijloacelor create de el. (<fr. *anthropochore*)

antropocoríe *s. f.* mod de răspîndire a plantelor antropocore. (<fr. *anthropochorie*)

antropofág, -ă *adj., s. m. f.* (om) care mănîncă carne de om; canibal (II, 1). (<fr. *anthropophage*, lat. *anthropophagus*)

antropofagíe *s. f.* obicei al unor oameni de a-și mînca semenii; canibalism. (<fr. *anthropophagie*)

antropofíl, -ă I. *adj.* (despre plante, animale) care crește, trăiește pe lîngă așezările omenești; sinantrop. II. *s. f. pl.* plante polenizate artificial. (<fr. *anthropophile*)

antropofilíe *s. f.* preferință a unor insecte de a înțepa omul. (<fr. *anthropophilie*)

antropofítă *s.f.* plantă cultivată. (<fr. *anthropophite*)

antropofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care suferă de antropofobie. (<fr. *anthropophobe*)

antropofobíe *s. f.* teamă patologică de oameni; exantropie. (<fr. *anthropophobie*)

antropogén I. *adj.* antropic. II. *s. n.* cuaternar (II). (<fr. *anthropogène*)

antropogenétic, -ă *adj.* referitor la antropogeneză. (<fr. *anthropogénétique*)

antropogenézǎ *s. f.* ramură a antropologiei care studiază originea, evoluția și dezvoltarea speciei umane; antropogenie. (<fr. *anthropogenèse*)

antropogenie *s. f.* antropogeneză. (<fr. *anthropogénie*)

antropogeografíe *s. f.* ramură a geografiei care studiază aspectele geografice ale așezărilor umane, ale politicii, culturii, civilizației etc.; geografie umană. (<fr. *anthropogéographie*)

antropogonie *s. f.* explicație mistico-religioasă a apariției omului. (<fr. *anthropogonie*)

antropográfic, -ă *adj.* referitor la antropografie. (<fr. *anthropographique*)

antropografíe *s. f.* descriere anatomică a corpului uman, cu referire la anumite trăsături fizionomice specifice raselor și tipurilor umane. (<fr. *anthropographie*)

antropoíd, -ă I. *adj.* (despre maimuțe) care seamănă cu omul; antropomorf (I, 1). II. *s. n. pl.* subordin de maimuțe superioare asemănătoare cu omul, lipsite de coadă; antropomorfe (II). (<fr. *anthropoïde/s/*)

antropolatríe *s. f.* 1. adorație a omului deificat. 2. cult al lui Dumnezeu conceput în formă omenească. (<fr. *anthropolâtrie*)

antropolátru, -ă *s. m. f.* 1. cel care divinizează omul. 2. cel care adoră o divinitate reprezentată în forme umane. (<fr. *anthropolâtre*)

antropolít *s. n.* fosilă umană petrificată. (<fr. *anthropolithe*)

antropológ, -ă *s. m. f.* specialist în antropologie. (<fr. *anthropologue*)

antropológic, -ă *adj.* referitor la antropologie. ○ *școală ~ă* = a) școală întemeiată de Lombroso, care concepea infracțiunea ca un produs al factorilor biologici, iar pe infractor ca un tip înnăscut de „om criminal"; b) orientare sociologică burgheză care susține în mod eronat că viața socială a popoarelor este determinată de caracteristicile anatomo-fiziologice ale rasei. (<fr. *anthropologique*)

antropologíe *s. f.* știință care studiază originea și evoluția omului, în strînsă corelație cu condițiile naturale; antropobiologie. ○ *~ filozofică* = ramură a filozofiei care studiază problematica omului din perspectiva unei concepții generale despre lume și viață; *~ socială și culturală* = disciplină care studiază omul în ambianța sa socială, economică și culturală; *~ criminală* = ramură a antropologiei avînd ca obiect studiul biologic al infractorilor; *~a scriitorului* = metodă științifică întemeiată pe omologia de structură și de dezvoltare între operă și autorul ei, care permite a-l înțelege pe scriitor în relațiile sale cu opera. (<fr. *anthropologie*)

antropologísm *s. n.* concepție filozofică, proprie inițial materialismului premarxist, care consideră omul în mod abstract, numai ca parte a naturii, în afara condiționării sale de către mediul social-istoric în care se dezvoltă. (<fr. *anthropologisme*)

antropométric, -ă *adj.* referitor la antropometrie. (<fr. *anthropométrique*)

antropometríe *s. f.* 1. metodă de cercetare în antropologie constînd în măsurarea diferitelor părți ale corpului uman, precum și a relațiilor dintre acestea; somatometrie. 2. metodă de identificare a criminalilor pe baza descrierii corpului uman (dimensiuni, formă, amprente digitale). (<fr. *anthropométrie*)

antropométru *s. n.* instrument folosit în antropometrie. (<fr. *anthropomètre*)

antropomórf, -ă I. *adj.* 1. asemănător (ca formă) cu omul; antropoid (I). 2. referitor la antropomorfism. 3. (despre obiecte de artă sau motive decorative) care reprezintă figura umană; antropomorfic. II. *s. n. pl.* antropoide. (<fr. *anthropomorphe*, gr. *anthropomorphos*)

antropomórfic, -ă *adj.* antropomorf. (<fr. *anthropomorphique*)

antropomorfíde *s. n. pl.* familie de maimuțe mari, cele mai apropiate de om (urangutanul, cimpanzeul, gorila). (<fr. *anthropomorphides*)

antropomorfísm *s. n.* 1. concepție care atribuie divinităților (zei, spirite etc.) sau lucrurilor și fenomenelor naturii forme, însușiri și sentimente umane. 2. reprezentare a divinităților sub înfățișare omenească. (<fr. *anthropomorphisme*)

antropomorfíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al antropomorfismului. (<fr. *anthropomorphiste*)

antropomorfizá *vb. tr.* a atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinităţi etc. calităţi şi trăsături umane. — *antropomorfizáre* s. f. (<fr. *anthropomorphiser*)

antropomorfózá *s. f.* totalitatea modificărilor morfologice care au marcat trecerea de la animal la om, în procesul de antropogeneză. (<fr. *anthropomorphose*)

antroponím *s. n.* nume de persoană; antroponimic. (<fr. *anthroponyme*)

antroponímic, -ă 1 *adj.* referitor la antroponimie; antroponomastic. II. *s. n.* antroponim. (<fr. *anthroponymique*)

antroponimíe *s. f.* 1. ramură a lingvisticii care studiază antroponimele; antroponomastică 2. totalitatea numelor de persoane dintr-o regiune, dintr-o limbă etc. (<fr. *anthroponymie*)

antroponomástic, -ă I. *adj.* antroponimic. II. *s. f.* antroponimie. (<fr. *anthroponomastique*)

antroponosologíe *s. f.* disciplină care studiază bolile speciei umane. (<fr. *anthroponosologie*)

antropopatíe *s. f.* 1. formă de delir caracterizată prin convingerea bolnavului că în propriu-i corp coexistă una sau mai multe fiinţe umane, pe care le simte şi cărora le percepe vocea. 2. atribuirea de însuşiri şi de stări afective specifice umane unor obiecte, mediului înconjurător, naturii. • reprezentare a divinităţii, în sistemele religioase primitive, ca o fiinţă cu sentimente şi pasiuni omeneşti; antropopatism. (<fr. *anthropopathie*)

antropopatísm *s. n.* antropopatie (2). (<fr. *anthropopathisme*)

antropopitéc *s. m.* animal fosil asemănător unei maimuţe, considerat strămoş al omului. (<fr. *anthropopithèque*)

antropoplastíe *s. f.* reconstituire a formelor anatomice ale speciilor dispărute pornind de la elementele scheletului. (<fr. *anthropoplastie*)

antropopsihologíe *s. f.* ştiinţă care studiază creaţiile şi tradiţiile populare; ştiinţa folclorului, folcloristică. (<*antropo-* + *psihologie*)

antrosférá *s. f.* sfera socioeconomică a Pământului; totalitatea aşezărilor omeneşti şi a relaţiilor acestora cu mediul de viaţă. (<*antropo-* + *sferă*)

antroposomatologíe *s. f.* disciplină care studiază structura şi funcţiile organice ale corpului uman. (<fr. *anthroposomatologie*)

antropospeologíe *s. f.* ramură a speologiei care studiază resturile umane fosile din peşteri. (<*antropo-* + *speologie*)

antropoştiínţă *s. f.* denumire dată diferitelor ramuri ale antropologiei. (<*antropo-* + *ştiinţă*)

antropotéhnicá *s. f.* arta de a dezvolta armonic fiinţa umană. (<fr. *anthropotechnique*)

antropozófic, -ă *adj.* referitor la antropozofie. (<fr. *anthroposophique*)

antropozofíe *s. f.* concepţie şi credinţă mistico-religioasă care înlocuieşte pe Dumnezeu cu fiinţa umană divinizată. (<fr. *anthroposophie*)

antropozóic, -ă *adj., s. n.* (din) era cuaternară, caracterizată prin apariţia omului. (<fr. *anthropozoïque*)

antropozoonózá *s. f.* boală comună omului şi animalelor. (<germ. *Anthropozoonose*)

antrostomíe *s. f.* 1. deschidere chirurgicală a unui antru, pentru drenare. 2. (în stomatologie) lărgire operatorie a deschiderii buzelor pentru uşurarea accesului în cavitatea bucală. (<fr. *antrostomie*)

antrotomíe *s. f.* operaţie chirurgicală constînd în deschiderea antrului mastoidian. (<fr. *antrotomie*)

ántru *s. n.* *(anat.)* cavitate, scobitură. ○ ~ *mastoidian* = cavitate situată în mastoidă, care comunică cu urechea mijlocie; ~ *pilóric* = parte a stomacului situată deasupra pilorului. (<fr. *antre*, lat. *antrum*, gr. *antron*, peşteră)

antúm, -ă *adj.* (despre opere; şi *s.*) publicat în timpul vieţii autorului. (<fr. *anthume*)

anturá *vb.* I. *tr., refl. (livr.)* a (se) înconjura (de). II. *tr. (fig.)* a copleşi (cu atenţii, cu devotament, cu grijă). (<fr. *entourer*)

anturáj *s. n.* mediul social în care trăieşte cineva. (<fr. *entourage*)

anturát, -ă *adj. (livr.;* despre oameni) înconjurat. (<fr. *entouré*)

-ánţă v. -a n t².

anuál, -ă I. *adj.* (şi *adv.*) care durează un an; care revine în fiecare an. II. *s. f.* expoziţie, festival care se organizează în fiecare an. (<fr. *annuel*, lat. *annualis*)

anualitáte *s. f.* însuşirea a ceea ce este anual. (<fr. *annualité*)

anuár *s. n.* publicaţie periodică conţinînd date statistice asupra unei întreprinderi, instituţii, unui domeniu de activitate, unei ţări etc. • publicaţie anuală a unei instituţii ştiinţifice. (<fr. *annuaire*)

anucleár, -ă *adj.,* (despre eritrocite) fără nucleu. (<engl. *anuclear*)

anucleát, -ă *adj., s. f.* (celulă) lipsită de nucleu. (<fr. *anucléé*)

anuitáte *s. f.* sumă de bani plătită anual, o anumită perioadă de timp, de către debitor, pentru restituirea sau rambursarea unei sume împrumutate. (<fr. *annuité*, lat. *annuitas*)

ANUL(O)- *elem. comp.* „inel". (<fr. *anul/o/-*, cf. lat. *annulos*)

anulá *vb. tr.* 1. a declara nul (un act, o dispoziţie); a suprima, a desfiinţa. 2. a egala cu zero o expresie matematică. — *anuláre* s. f. (<fr. *annuler*, lat. *annullare*)

anulábil, -ă *adj.* care poate fi anulat. (<fr. *annulable*)

anulabilitáte *s. f.* posibilitatea (unui act) de a fi anulat. (<fr. *annulabilité*)

anulár, -ă *adj.* în formă de inel. (<fr. *annulaire*)

anulatív, -ă *adj.* care anulează. (<fr. *annulatif*)

anulaţíe *s. f.* *(rar)* anulare. (<fr. *annulation*)

anulítă *s. f.* inflamaţie a unui anulus. (<fr. *annulite*)

anulocít *s. n.* eritrocit subţire, în formă de inel. (<fr. *annulocyte*)

anuloplastíe *s. f.* reparaţie chirurgicală a unui orificiu anular. (<fr. *annuloplastie*)

anúlus *s. n.* *(anat.)* formaţie inelară în jurul unei deschideri. (<lat. *annulus*)

anunciatór *s. n.* aparat care semnalează anumite modificări în timpul funcționării unui sistem tehnic. (<fr. *annonciateur*)

anúnț *s. n.* înștiințare scrisă; aviz. (după fr. *annonce*)

anunțá *vb. tr.* a aduce la cunoștință. • a vesti sosirea cuiva sau un eveniment (cu voce tare). — **anunțáre** s. f. (<fr. *annoncer*, lat. *annuntiare*)

anúre *s. f. pl.* ordin de batracieni fără coadă, cuprinzînd broaștele. (<fr. *anoures*)

anúrie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de anurie. (<fr. *anurique*)

anuríe *s. f.* încetare patologică a secreției urinare. (<fr. *anurie*)

ánus *s. n.* orificiu de la extremitatea rectului. (<fr., lat. *anus*)

anuscóp *s. n.* instrument metalic în formă de tub, folosit în anuscopie. (<fr. *anuscope*)

anuscopíe *s. f.* examinarea canalului anal cu ajutorul anuscopului. (<fr. *anuscopie*)

anvelopánt, -ă *adj.* care înfășoară; învălitor. (<fr. *enveloppant*)

anvelópă *s. f.* 1. inveliș protector din cauciuc al unei camere de aer, al unei roți de vehicul. • inveliș din piele, material plastic etc. al unei mingi (de fotbal, volei etc.). 2. învelitoare de carte; supracopertă. • mapă de carton, material plastic etc. în care se păstrează o carte în timpul cititului. • plic. 3. *(arte)* atmosferă care învăluie figurile dintr-un tablou, îndulcindu-le contururile. (<fr. *enveloppe*)

anvergúră *s. f.* 1. desfășurare, întindere. ○ *de mare* ~ = pe plan mare, vast. • distanța dintre vîrfurile aripilor unui avion, ale unei păsări sau ale unui fluture. 2. importanță, amploare a unei acțiuni, a unui proiect etc. (<fr. *envergure*)

anvizajá *vb. tr. (livr.)* a considera, a examina, a lua în considerare. (<fr. *envisager*)

anxietáte *s. f.* stare patologică de neliniște, de teamă nemotivată. (<fr. *anxiété*, lat. *anxietas*)

anxiogén, -ă *adj., s. n.* (medicament, agent) care provoacă anxietate sau angoasă. (<fr. *anxiogène*)

anxiolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care combate anxietatea; tranchilizant. (<fr. *anxiolytique*)

anxiós, -oásă *adj., s. m. f.* (om) neliniștit, îngrijorat. (<fr. *anxieux*)

anzeriformé *s. f. pl.* v. anseriforme.

aoríst *s. n.* formă verbală a unei limbi (sanscrita, greaca veche, paleoslava) care exprimă aspectul momentan al unei acțiuni trecute, fără nici o referire la prezent. (<fr. *aoriste*, gr. *aoristos*, nedeterminat)

aorístic, -ă *adj.* referitor la aorist. (<fr. *aoristique*)

AORT(O)- *elem. comp.* „aortă". (<fr. *aort/o/-*, cf. gr. *aorte*)

aórtă *s. f.* 1. arteră principală care pleacă din ventriculul sting al inimii. 2. vas pulsator cu funcție de inimă, existent la unele nevertebrate. (<fr., gr. *aorte*)

aortectazíe *s. f.* dilatație a aortei. (<fr. *aortectasie*)

aortectomíe *s. f.* ablațiune a unei părți din aortă. (<fr. *aortectomie*)

aórtic, -ă *adj.* referitor la aortă, al aortei. (<fr. *aortique*)

aortítă *s. f.* inflamație (cronică) a aortei. (<fr. *aortite*)

aortoarteriografíe *s. f.* radiografie a aortei și a ramificațiilor ei cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *aorto-artériographie*)

aortoclazíe *s. f.* ruptură a aortei. (<fr. *aortoclasie*)

aortografíe *s. f.* radiografie a aortei. (<fr. *aortographie*)

aortográmă *s. f.* clișeu obținut prin aortografie. (<engl. *aortogram*)

aortorafíe *s. f.* sutură a aortei. (<fr. *aortorafie*)

aortostenóză *s. f.* îngustare patologică a pereților aortei. (<fr. *aortosténose*)

aortotomíe *s. f.* incizie longitudinală a peretelui ventral al aortei. (<fr. *aortotomie*)

apadánă *s. f.* sala tronului în palatele regilor persani. (<fr. *apadâna*)

apagógic, -ă *adj. raționament* ~ (sau *demonstrație* ~*ă*) = formă a demonstrației indirecte constînd în dovedirea adevărului unei afirmații prin demonstrarea absurdității contrariului; apagogic. (<fr. *apagogique*)

apagogíe *s. f.* demonstrație apagogică. (<fr. *apagogie*)

apalașián, -ă *adj.* referitor la Apalași, sistem muntos caledonian în America de Nord. ○ *relief* ~ = relief caracterizat prin munți alcătuiți din roci cristaline, puternic peneplenizați, în care eroziunea a fost reactivată prin înălțare. (<fr. *appalachien*)

apanáj *s. n.* 1. domeniu funciar sau venit acordat de suverani pentru întreținerea unor membri ai familiei domnitoare. 2. bun material sau spiritual care aparține exclusiv cuiva. (<fr. *apanage*, lat. *appanagium*)

aparát *s. n.* 1. sistem tehnic care servește pentru o operație tehnică, științifică etc. • instalație, unealtă etc. servind la efectuarea de exerciții gimnastice. 2. *(anat.)* ansamblu de organe care îndeplinesc aceeași funcție în organism. v. sistem. 3. totalitatea serviciilor unei instituții. ○ ~ *de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia; personalul acestor organe. 4. totalitatea procedeelor și mijloacelor folosite într-o anumită muncă. ○ ~ *științific* = totalitatea mijloacelor de cercetare într-o muncă științifică; ~ *critic* = notele explicative care însoțesc un text (vechi), comentat de editor. (<germ. *Apparat*)

aparatáj *s. n.* totalitatea aparatelor folosite într-un anumit domeniu de activitate. (după fr. *appareillage*)

aparatúră *s. f.* ansamblul aparatelor care asigură funcționarea, controlul și reglarea unei mașini sau instalații; *(p. ext.)* aparataj. (< germ. *Apparatur*)

apareláj *s. n.* 1. mod de dispunere a pietrelor sau cărămizilor unei zidării aparente. 2. desen ornamental care imită elementele unei astfel de zidării. (<fr. *appareillage*)

aparént, -ă I. *adj.* 1. nereal, imaginar; falș. ● care nu este așa cum pare. 2. evident, vizibil. ○ *cărămidă ~ă* = cărămidă fină de culoare uniformă, care rămîne netencuită și este folosită la fațade. II. *adv.* în aparență. (<fr. *apparent*, lat. *apparens*)

aparénță *s. f.* înfățișare, manifestare exterioară evidentă, uneori înșelătoare, a unei situații, a unui fapt etc. ○ *în ~* = judecînd după exterior; *a salva ~ele* = a da (unui lucru, unei situații) o înfățișare care să ascundă o defecțiune internă, adevărata față a lucrurilor. (<fr. *apparence*, lat. *apparentia*)

aparéunie *s. f.* incapacitate a executării copulației, datorită unei malformații a organelor genitale feminine. (<fr. *apareunie*)

aparitór *s. m. (rar)* 1. nume generic dat slujbașilor inferiori (lictori, scribi) care însoțeau pe magistrații romani. 2. mic slujbaș (aprod) la unele instituții superioare din trecut (judecătorii, universități etc.). (<lat. *apparitor*, fr. *appariteur*)

aparíție *s. f.* 1. faptul de a apărea; ivire. ● punct de plecare al unui proces, al unui fenomen; naștere. 2. ieșire de sub tipar; publicare. — var. *aparițiune* s. f. (<fr. *apparition*, lat. *apparitio*)

aparițiúne *s. f.* v. apariție.

apartamént *s. n.* ansamblu de camere și dependințe care formează locuința cuiva. (<fr. *appartement*, it. *appartamento* < *appartare*, a separa)

apárte I. *adv.* separat. ● *(teatru)* spus sie însuși, vorbind cu sine, dar tare (ca să audă publicul). II. *adj. inv.* deosebit, special. (după fr. *à part*)

aparținént, -ă *adj.* care aparține (cuiva) de drept. (<fr. *appartenent*, it. *appartenente*)

aparținénță *s. f.* 1. faptul de a aparține unui grup politic, social etc., de a fi legat de cineva. ● dependență. 2. *(mat.)* calitate a unui element care face parte dintr-o mulțime. (<fr. *appartenance*, it. *appartenenza*)

apartéu *s. n.* replică spusă aparte cuiva: ceea ce spune (pe scenă) un actor ca pentru sine. (<fr. *aparté*)

apártheid *s. n.* politică rasistă de discriminare dusă de minoritatea albă împotriva majorității populației de culoare din Africa de Sud, prin care aceasta din urmă este lipsită de drepturi politice, sociale, economice etc., trăind separat de populația albă, în rezervații cu pămînturi sărace și neroditoare. (<engl., ol. *apartheid* < cuv. afrikaans)

apartínic, -ă *adj.* fără de partid. (după rus. *bezpartiinii*)

apartinitáte *s. f.* nepartinitate. (după rus. *bezpartiinosti*)

aparține *vb. intr.* a ține de cineva sau de ceva; a fi proprietatea cuiva. ● a ține de, a face parte (dintr-o familie, organizație etc.). (după fr. *appartenir*)

apáș *s. m.* derbedeu, huligan, bandit, hoț, tîlhar. (<fr. *apache*, cf. *apași*, trib de amerindieni din America de Nord)

apátic, -ă *adj., s. m. f.* (om) cuprins de apatie; nepăsător, indiferent, placid. (<fr. *apathique*)

apatíe *s. f.* 1. lipsă de interes, indiferență; indolență, inerție. 2. *(fil.*; la stoici) stare de eliberare deplină a sufletului de orice pasiuni. (<fr. *apathie*, lat. *apathia*, gr. *apatheia*, insensibilitate)

apatít *s. n.* fosfat natural de calciu, folosit ca îngrășămînt agricol și la extragerea fosforului. (<fr. *apatite*)

apatitóză *s. f.* pneumoconioză provocată prin inhalarea prafului de apatit. (<fr. *apatitose*)

apatríd, -ă *adj., s. m. f.* (persoană) fără cetățenie; heimatlos (<fr. *apatride*, cf. gr. *patris, -idos*, patrie)

apatrídie *s. f. (rar)* situație juridică în care se găsește un apatrid. (<fr. *apatridie*)

Apatúrii *s. f. pl. (ant.)* sărbători solemne în cinstea zeiței Venus, care durau trei zile și care aminteau vechea organizare a Atenei. (<fr. *apaturies*, lat., gr. *apaturia*)

apărea *vb. intr.* 1. a se ivi, a lua naștere. ● a părea. 2. a ieși de sub tipar. (<lat. *apparere*)

apectomíe *s. f.* îndepărtare chirurgicală a apexului unei rădăcini dentare cu granulom. (<*apex* + *-ectomie*)

apedúct *s. n.* 1. sistem de construcții și instalații de transportare a apei de la locul de captare pînă la cel de consum. 2. *(anat.)* denumire dată unor canale. (<lat. *aquaeductus*, engl. *aqueduct*, fr. *aqueduc*)

apeirofobíe *s. f.* teamă excesivă, nejustificată, de infinit. (<engl., gr. *apeirophobia*)

apeirón *s. n. (fil.*; la Anaximandru) element primar și cauză materială a lucrurilor, materie indeterminată și infinită, din care în mod treptat s-au dezvoltat cele patru elemente (aerul, apa, focul și pămîntul). (<gr. *apeiron*)

apél *s. n.* 1. strigare a numelui cuiva (pentru verificarea prezenței). 2. chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități. ● îndemn, cerere, rugăminte. ○ *a face ~ la cineva* (sau *la ceva*) = a se adresa cuiva cu o rugăminte, a solicita. 3. semnal sonor sau luminos produs într-un post de telefon, de telegraf etc.; chemare. 4. *(jur.)* acțiune făcută de o instanță judecătorească imediat superioară pentru a schimba sau a infirma o hotărîre dată de o instanță inferioară. (<fr. *appel*)

apelá I. *vb. intr.* a face apel la cineva, a adresa o cerere, a solicita. ● *(jur.)* a face apel (4). II. *tr. (inform.)* a cere, a încerca să obțină (date, informații). — *apelâre* s. f. (<fr. *appeler*, lat. *appellare*)

apelábil *adj. (jur.)* în privința căruia se poate face apel. (<fr. *appelable*)

apelánt, -ă I. *adj.* care apelează. II. *adj., s. m. f. (jur.)* (col) care face un apel (4). (<fr. *appelant*)

apelatív, -ă *adj., s. n.* (termen) folosit pentru adresare, pentru interpelarea interlocutorului; nume, calificativ. (<fr. *appellatif*, lat. *appellativus*)

apelativizá *vb. tr. (rar)* a transforma un termen în apelativ. — *apelativizâre* s. f. (<*apelativ* + *-iza*)

apeláție *s. f.* v. apelațiune.

apelațiúne *s. f. (rar)* 1. denumire, calificare, nume. 2. *(jur.)* apel. ● adresare (însoțită de o cerere, de o rugăminte). — var. *apelație* s. f. (<fr. *appellation*, lat. *appellatio*)

apélla *s. f.* adunare populară în Sparta antică, din care făceau parte toți cetățenii cu drepturi depline, trecuți de 30 de ani. (< gr. *apella*)

APENDIC(O)- *elem. comp.* „apendice". (<fr. *appendic/o/-*, cf. lat. *appendix, -icis*, adaos)

apendicalgíe *s. f.* durere simțită la nivelul apendicelui. (<fr. *appendicalgie*)

apéndice/apendíce *s. n.* 1. prelungire a intestinului gros, care pornește de la cec[2]. 2. organ parte componentă a unor aparate anatomice la artropode, arahnide, crustacee etc. 3. parte a unui lucru care se prezintă ca o prelungire a acestuia. ● element fonic suplimentar care însoțește articulația unui sunet. 4. supliment, adaos la o lucrare; anexă. (<fr. *appendice*, lat. *appendix, -icis*)

apendicectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a apendicelui (1). (<fr. *appendicectomie*)

apendicítă *s. f.* inflamație a apendicelui (1). (<fr. *appendicite*)

apendicocél *s. n.* hernie a apendicelui (1). (<fr. *appendicocèle*)

apendicolíză *s. f.* apendicectomie în care apendicele este eliberat de aderențele din jur. (<fr. *appendicolyse*)

apendicostomíe *s. f.* deschidere a apendicelui (1) la piele și crearea unui drenaj al conținutului cecal spre exterior. (<fr. *appendicostomie*)

apendícul *s. n.* apendice mic. (<fr. *appendicule*)

apendiculár, -ă *adj.* referitor la apendice, al apendicelui; în formă de apendice (1). (<fr. *appendiculaire*)

apepsíe *s. f.* digestie defectuoasă datorită insuficienței pepsinei în sucul gastric. (<fr. *apepsie*)

apepsínie *s. f.* absența pepsinei în sucul gastric. (<*a*[1]- + *pepsină*)

apercépe *vb. tr.* a percepe, a asimila. ● a percepe clar, cu atenție (un fenomen psihic). (după germ. *apperzipieren*)

apercéptibil, -ă *adj.* care poate fi perceput. (<fr. *aperceptible*)

apercéptibilitáte *s. f.* calitatea de a fi aperceptibil. (<fr. *aperceptibilité*)

apercéptiv, -ă *adj.* referitor la apercepție; obținut cu ajutorul apercepției. (<fr. *aperceptif*)

apercéptivitáte *s. f.* facultatea apercepției. (<fr. *aperceptivité*)

apercépție *s. f.* integrare a percepției în experiența cognitivă anterioară a individului. — var. *apercepțiune* s. f. (<fr. *aperception*, cf. lat. *ad*, la; *perceptio*, cunoaștere)

apercepțiúne *s. f.* v. apercepție.

aperiódic, -ă *adj.* 1. lipsit de periodicitate; aciclic. 2. (despre un sistem fizic) care atinge fără oscilații o poziție de echilibru. (<fr. *apériodique*)

aperistaltísm *s. n.* lipsă a peristaltismului unei părți sau a întregului intestin. (<fr. *apéristaltisme*)

aperitív *s. n.* gustare sau băutură consumată înainte de masă pentru a stimula pofta de mâncare. (<fr. *apéritif*, lat. *aperitivus* < *aperire*, a deschide)

apersonalizáre *s. f.* depersonalizare nevrotică; văzută ca un deficit de responsabilitate matură de a se conduce în viață. (<*a*[1]- + *personalizare*)

apersonalizáție *s. f.* transpunere a trăirilor altora asupra propriei persoane. (cf. *apersonalizare*)

apért, -ă *adj.* (despre flori, muguri, preflorație, zone de teren etc.) neacoperit, deschis. (<lat. *apertus*)

apérto *adj. inv., adv. (muz.)* 1. (despre sunete) deschis. 2. (despre instrumente de suflat) fără surdină. (<it. *aperto*)

apertométru *s. n.* aparat pentru măsurarea aperturii obiectelor microscopice. (<fr. *apertomètre*, engl. *apertometer*)

apertúră *s. f.* 1. deschizătură, orificiu. 2. grad de deschidere a canalului fonator în timpul emiterii unui fonem. 3. caracteristică a aparatelor microscopice, fotografice etc. dată de unghiul sub care se vede diametrul primei lentile din punctul de intersecție al axei obiectivului cu planul acestuia; unghiulație. (<fr. *aperture*, lat. *apertura*)

apetál, -ă I. *adj.* (despre flori) lipsit de petale. II. *s. f. pl.* grup de plante dicotiledonate cu florile fără petale. (<fr. *apétale/s/*)

apeténță *s. f.* tendință, înclinație către ceva; dorință, poftă. (<fr. *appétence*, lat. *appetentia* < *appetere*, a dori)

apetisánt, -ă *adj.* care trezește apetitul; *(fig.)* atrăgător, ispititor. (<fr. *appétissant*)

apetít *s. n.* poftă de mâncare; *(p. ext.)* apetiție. (<fr. *appétit*)

apetitív, -ă *adj.* prin care se dorește sau se vrea ceva. (<*apetit* + *-iv*)

apetíție *s. f. (livr.)* dorință, rîvnă; tendință de a satisface o nevoie. (<fr. *appétition*, lat. *appetitio*)

ápex *s. n.* 1. creștet, vîrf. 2. punct de pe sfera cerească spre care se deplasează Soarele (împreună cu întregul sistem solar). 3. extremitatea posterioară a cochiliei gasteropodelor. 4. bonetă a flaminilor, la romani. 5. mitra vechilor regi și satrapi perși. (<fr., lat. *apex*)

apexián, -ă *adj.* referitor la extremitatea unui organ anatomic de formă conică. (< fr. *apexien*)

apexítă *s. f.* 1. osteită a vîrfului stâncii temporalului. 2. inflamație a porțiunii apexiene a dintelui. (<fr. *apexite*)

apexocardiográmă *s. f.* curbă rezultată din înregistrarea grafică a mișcărilor șocului apexian. (<*apex* + *cardiogramă*)

API- *elem. comp.* „albină". (<fr. *api-*, cf. lat. *apis*)

a plăcére *loc. adv. (muz.)* după plac, după dorință, alegînd singur nuanțele de interpretare. (<it. *a piacere*)

APIC(O)- *elem. comp.* „vîrf, extremitate". (<fr. *apic/o/-*, cf. lat. *apex, apicis*)

apicá *vb. tr. (mar.)* a înclina o vergă sau un pic (1). (<fr. *apiquer*)

apicál, -ă *adj.* 1. situat în vîrful, la extremitatea unui organ anatomic sau vegetal. 2. (despre consoane) care se articulează cu vîrful limbii apropiat de dinți, de alveole sau de bolta palatului. (<fr. *apical*)

apicectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a porțiunii apicale a rădăcinii unui dinte. (<engl. *apicectomy*)

apícol, -ă *adj.* referitor la albinărit. • provenit de la albine. (<fr. *apicole*)

apicolíză *s. f.* 1. operație de turtire a vîrfului unui plămîn. 2. leziune a vîrfului rădăcinii dentare datorită unor infecții cronice parodontale. (<fr. *apicolyse*)

apiculát, -ă *adj.* (despre frunze, fructe) terminat cu vîrf scurt și ascuțit. (<fr. *apiculé*)

apicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu apicultura. (<fr. *apiculteur*)

apicultúră *s. f.* (știință care se ocupă cu) creșterea și îngrijirea rațională a albinelor; albinărit. (<fr. *apiculture*)

apíde *s. f. pl.* familie de insecte himenoptere cuprinzînd albinele, bondarii etc. (<fr. *apidés*)

apidologíe *s. f.* studiul biologic al albinei domestice. (<fr. *apidologie*)

apifitoterapíe *s. f.* terapie cu extrase din plante și produse apicole. (<*api-* + *fitoterapie*)

apifobíe *s. f.* teamă patologică de albine. (<engl. *apiphobia*)

apifórm, -ă *adj.* de forma unei albine. (<fr. *apiforme*)

apifúg, -ă *adj.* (despre un preparat cu miros respingător) care îndepărtează albinele. (<fr. *apifuge*)

apinealísm *s.n.* insuficiență a secreției glandei pineale; anepifizie. (<fr. *apinéalisme*)

apiól *s. n.* ulei volatil extras din semințele de pătrunjel, folosit ca febrifug și la declanșarea menstruației. (<fr. *apiol*, cf. lat. *apium*, pătrunjel)

apiolínă *s. f.* principiu activ extras din apiol, folosit ca emenagog. (<fr. *apioline*)

apiologíe *s. f.* studiu științific al albinelor. (<engl. *apiology*)

apirén, -ă *adj.* (despre fructe) fără sîmbure. (<fr. *apyrène*, lat. *apyrenus*)

apirétic, -ă *adj.* afebril. (<fr. *apyrétique*)

apirexíe *s. f.* absență a febrei în caz de boală. (<fr. *apyrexie*, cf. gr. *pyrexia*, febră)

apirogén, -ă *adj.* care previne febra sau împiedică creșterea temperaturii corpului. (<fr. *apyrogène*)

apiterapeút *s. m.* medic specialist în apiterapie. (<*api-* + *terapeut*)

apiterápic, -ă *adj.* referitor la apiterapie. (<*apiterap/ie/* + *-ic*)

apiterapíe *s. f.* folosire a produselor apicole în scop terapeutic. (<fr. *apithérapie*)

apituitarísm *s. n.* suprimare a funcției hipofizei. (<fr. *apituitarisme*)

aplacentál, -ă *adj.* lipsit de placentă. (<engl. *aplacental*)

aplacentáre *s. n. pl.* grup de mamifere inferioare lipsite de placentă; metateriene. (<fr. *aplacentaires*)

aplaná *vb. tr.* 1. a înlătura, a liniști, a potoli (o neînțelegere, un conflict etc.). 2. a netezi, a nivela (un teren, fundamentul unui drum). — *aplanáre* s. f. (după fr. *aplanir*)

aplanát *adj., s. n.* (sistem optic) aplanetic. (<fr. *aplanat*)

aplanétic, -ă *adj.* care prezintă aplanetism. (<fr. *aplanétique*)

aplanetísm *s. n.* proprietate a unui sistem optic de a da o imagine plană, perpendiculară pe axa sa, pentru un obiect de asemenea plan, perpendicular pe această axă. (<fr. *aplanétisme*)

APLANO- *elem. comp.* „nemișcat, imobil". (<fr. *aplano-*, cf. gr. *aplanes*, fără deviație)

aplanogamét *s. m.* gamet neciliat, fără mobilitate. (<fr. *aplanogamète*)

aplanogametánge *s. m.* organ al plantelor în care se formează aplanogameții. (<fr. *aplanogamétange*)

aplanospór *s. m.* spor asexuat, unicelulat și imobil. (<fr. *aplanospore*)

aplanosporánge *s. m.* sporange care conține aplanospori. (<fr. *aplanosporange*)

aplástic, -ă *adj.* 1. lipsit de structură sau de o formă bine definită. 2. (despre anemie) care nu prezintă indicii de regenerare a globulelor roșii. (<fr. *aplastique*)

aplát *s. n.* tentă de o singură culoare (în pictură, gravură etc.). (<fr. *aplat*)

aplatizá *vb. tr. (refl.)* a (se) face plat; a (se) netezi, a (se) turti prin presare. (după fr. *aplatir*)

aplatizáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) aplatiza. 2. proces natural prin care prundișurile de formă sferoidală capătă formă plată. 3. modificare a parametrilor unor elemente de circuit electric, făcută în scopul de a reduce variațiile unei mărimi într-un anumit interval de timp. (<*aplatiza*)

aplaudá *vb.* I. *intr.* a bate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). II. *tr. (fig.)* a-și exprima mulțumirea, admirația etc. prin aplauze. — *aplaudáre* s. f. (<lat. *applaudere*, după fr. *applaudir*)

aplăuze *s. f. pl.* bătăi repetate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). (<it. *applauso*, lat. *applausus*)

aplázic, -ă *adj.* (despre țesuturi, organe) care prezintă aplazie. (<fr. *aplasique*)

aplazíe *s. f.* întrerupere a dezvoltării unui țesut sau organ. (<fr. *aplasie*)

aplicá *vb.* I. *tr.* 1. a face (un lucru) să adere, să se lipească de ceva. 2. a pune în practică; a folosi. • a face, a administra (un tratament medical). 3. a raporta un principiu general la ceva, a compara cu ceva. II. *refl. (rar)* a se dedica, a se consacra. — *aplicáre* s. f. (<fr. *appliquer*, lat. *applicare*)

aplicábil, -ă *adj.* care poate fi aplicat. • potrivit, adecvat. (<fr. *applicable*)

aplicabilitáte *s. f.* însușirea de a fi aplicabil. (<fr. *applicabilité*)

aplicăt, -ă *adj.* 1. lipit, așezat pe... ○ *artă ~ă* = artă decorativă. 2. pus în practică. ● (despre științe) cu aplicații practice. 3. conform cu, adecvat, potrivit. (<*aplica*)

aplicativ, -ă *adj.* 1. cu caracter de aplicație. 2. *(bot.)* alipit pe alt organ fără aderență. (<fr. *applicatif*)

aplicativitáte *s. f.* caracter aplicativ. (<fr. *applicativité*)

aplicáție *s. f.* 1. punere în practică; aplicare. ○ *punct de ~* = punct în care se exercită o forță asupra unui corp; *școală de ~* = instituție școlară (grădiniță, școală generală, liceu) atașată pe lîngă o instituție de pregătire a cadrelor, în care se face practică pedagogică. ● *(mil.)* formă de pregătire a comandamentelor și trupelor prin rezolvarea unor situații de luptă ipotetice. 2. *(fig.)* aptitudine, talent. (<fr. *application*, lat. *applicatio*)

aplică *s. f.* 1. ornament de metal sau de os care se aplică pe veșminte, vase, mobilier etc. în scop decorativ. 2. lampă de iluminat, cu unul sau mai multe brațe, care se fixează pe perete. (<fr. *applique*)

aplít *s. n.* rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect granular fin. (<fr. *aplite*, germ. *Aplit*)

aplómb *s. n.* 1. îndrăzneală, siguranță în felul de a se comporta, de a vorbi. 2. direcție verticală, verticalitate. ● poziție și direcție a picioarelor unui animal în raport cu pămîntul și cu planul median al corpului. (<fr. *aplomb*)

aplústră *s. f.* *(ant.)* piesă a unei corăbii plasată la pupă și ornată cu banderole. (<fr. *aplustre*, lat. *aplustra*)

apnée *s. f.* întrerupere temporară a respirației. (<fr. *apnée*, cf. gr. *pnein*, a respira)

apneumíe *s. f.* absența plămînilor, proprie amfibienilor terestri cu respirație cutanată. (<fr. *apneumie*)

APO- *pref.* „departe (de)"; „derivat, obținut (din)". (<fr. *apo-*, cf. gr. *apo*, departe)

apocalíps *s. n.* 1. viziune mistică înspăimîntătoare a sfîrșitului lumii în religia creștină. 2. scriere care înfățișează alegoric sfîrșitul lumii. (<fr. *apocalypse*, gr. *apokalypsis*, revelație)

apocaliptíc, -ă *adj.* care evocă sfîrșitul lumii, catastrofic; teribil, groaznic. (<fr. *apocalyptique*)

apocárp, -ă *adj.* care prezintă apocarpie. (<fr. *apocarpe*)

apocarpíe *s. f.* stare a unei flori ale cărei carpele nu sînt unite în pistil. (<fr. *apocarpie*)

apocarterésis *s. n.* sinucidere prin inaniție. (<gr. *apokarteresis*)

apocatastáză *s. f.* readucere la un stadiu anterior. ● (la stoici și la unii mistici) reconstituire a unor situații inițiale de proveniență divină în univers; întoarcere la perfecțiunea originară. (<fr. *apocatastase*, cf. gr. *apokatastasis*, restaurarea tuturor lucrurilor)

apocéntru *s. n.* punct al orbitei unui corp ceresc unde acesta se află la cea mai mare distanță de corpul central în jurul căruia se mișcă. (<fr. *apocentre*)

apocinacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu frunze opuse și flori hermafrodite, actinomorfe, și cu latex, din regiunile tropicale și mediteraneene. (<fr. *apocynacées*)

apocodeínă *s. f.* *(farm.)* alcaloid obținut din clorhidrat de codeină, după aceeași tehnologie ca și apomorfina. (<fr. *apocodéine*)

apocopá *vb. tr.* a produce o apocopă. (<germ. *apokopieren*)

apocópă *s. f.* 1. cădere a consoanei finale a unui cuvînt sau a unei silabe de la sfîrșitul acestuia. 2. fractură cu pierderea unei părți a osului. (<fr. *apocope*, lat. *apocopa*, gr. *apokope*)

apocríf, -ă I. *adj.* (despre documente, scrieri; și *s. n.*) atribuit în mod fals unui alt autor; nesigur; neautentic. II. *s. n.* scriere religioasă pe care biserica nu o recunoaște ca autentică. (<fr. *apocryphe*, lat. *apocryphus*, gr. *apokryphos*, ascuns)

apocrín, -ă *adj., s. f.* (glandă) care, o dată cu secreția, elimină și o parte a celulei. (<fr. *apocrine*, cf. gr. *krinein*, a secreta)

apocromát *s. n.* obiectiv apocromatic. (<fr. *apochromat*)

apocromátic, -ă *adj.* (despre un obiectiv fotografic) a cărui aberație cromatică a fost corectată pentru trei culori (roșu, galben și violet). (<fr. *apochromatique*)

apód, -ă I. *adj.* (despre animale) lipsit de picioare, labe sau înotătoare. II. *s. n. pl.* nume dat unor animale caracterizate prin lipsa membrelor și forma alungită (holoturii, pești osoși, unii amfibieni). (<fr. *apode/s/*)

apodíctic, -ă *adj.* (despre judecăți, raționamente) care exprimă raporturi și legături necesare între fenomene. ● care înlătură posibilitatea unei opoziții; categoric, incontestabil, indiscutabil. (<fr. *apodictique*, lat. *apodicticus*, cf. gr. *apodeikninai*, a demonstra)

apodicticitáte *s. f.* *(rar)* caracter apodictic. (<fr. *apodicticité*)

apodíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin lipsa congenitală a picioarelor. (<fr. *apodie*)

apodióxis *s. n.* figură retorică constînd în respingerea unui argument ca fiind absurd. (<fr., gr. *apodioxis*)

apodóză *s. f.* propoziție principală regentă a unei subordonate condiționale, așezată după aceasta. (<fr. *apodose*, cf. gr. *apodosis*, restituire)

apoenzímă *s. f.* componentă proteică nespecifică a unor enzime; apoferment. (<fr. *apoenzyme*)

apoétic, -ă *adj.* lipsit de poezie. (<*a-* + *poetic*)

apofántic, -ă *adj.* *(log.)* care evidențiază existența unui raport printr-o afirmație sau negație cu privire la ceva. (<fr. *apophantique*, gr. *apophantikos*, afirmativ)

apoferitínă *s. f.* proteină din care se formează feritina. (<fr. *apoferritine*)

apoferméntu *s. m.* apoenzimă. (< germ. *Apoferment*, engl. *apoferment*)

apofilaxíe *s. f.* *(med.)* slăbire a puterii de apărare a organismului. (<fr. *apophylaxie*)

apofilít *s. n.* mineral din grupul zoliților, care se găsește în cavitățile rocilor efuzive de tipul bazaltelor. (<fr. *apophylite*)

apofite *s. f. pl.* plante de origine autohtonă devenite antropocore, ușor adaptabile în culturi. (<fr. *apophytes*)

apofizár, -ă *adj.* al apofizei. (<fr. *apophysaire*)

apofiză *s.f.* **1.** parte proeminentă a unui os. **2.** proeminență, umflătură la baza unei capsule. **3.** ramură secundară a unei roci eruptive. **4.** mulură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. (<fr. *apophyse*, gr. *apophysis*, excrescență)

apofizită *s. f.* osteită limitată la o apofiză. (<fr. *apophysite*)

apofonie *s. f.* alternanță vocalică; ablaut. (<fr. *apophonie*)

apoftegmátic, **-ă** *adj.* cu caracter de apoftegmă. (<fr. *apophtegmatique*)

apoftégmă *s. f.* formulare aforistică memorabilă, gîndire adîncă, exprimată simplu și lapidar; maximă, sentință, adagiu. (<fr. *apophtegme*, gr. *apophthegma*)

apogalaxie *s. f.* poziție corespunzătoare celei mai mari distanțe față de galaxia noastră. (<fr. *apogalaxie*)

apogám, -ă *adj.* apogamic. (<fr. *apogame*)

apogámic, -a *adj.* care prezintă apogamie; apogam. (<fr. *apogamique*)

apogamie *s. f.* dezvoltare a embrionului din oricare celulă a sacului embrionar, cu excepția ovulului; apomixie. (<fr. *apogamie*)

apogenie *s.f.* pierdere a capacității de reproducere a unui organism vegetal. (<fr. *apogénie*)

apogéu *s. n.* **1.** punctul cel mai depărtat de Pămînt de pe orbita unui satelit natural sau artificial al acestuia. **2.** punct culminant în dezvoltarea unui fenomen, a unei situații etc.; culme. (<fr. *apogée*, cf. gr. *apogaion*, punct depărtat de Pămînt)

apogiatură *s. f.* *(muz.)* ornament melodic constînd din unul sau mai multe sunete, marcate prin note scrise mărunt, care se execută prin scurtarea duratei normale a notei precedente. (<it. *appoggiatura*)

apoginie *s. f.* *(bot.)* incapacitate de reproducere a unui organ femel. (<fr. *apogynie*)

apokinú *s. n.* folosire a unei părți de propoziție subordonată la două cuvinte regente. (<gr. *apokoinu*, determinant comun)

apolinár, -ă *adj.* apolinic. ○ *jocuri ~e* = jocuri instituite la Roma în cinstea zeului Apolo în timpul celui de-al doilea război punic. (<fr. *apollinaire*, cf. lat. *ludi apollinares*)

apolinián, -ă *adj.* *(rar)* apolinic. (<fr. *appollinien*)

apolínic, -ă *adj.* **1.** referitor la zeul Apolo; apolinar, apolinian. ● luminos, senin, echilibrat. **2.** concept introdus de Nietzsche, care desemnează spiritul meditativ, caracterizat prin echilibru, armonie, măsură, claritate în gîndire, în creațiile și faptele de cultură. (<germ. *apollinisch*, cf. *Apolo*, zeul Soarelui și al luminii, al muzicii, poeziei și artelor frumoase, la greci)

apolinism *s. n.* caracter apolinic. (<*apolinic* + *-ism*)

apolític, -ă *adj., s. m. f.* (cel) lipsit de spirit politic, care refuză să ia atitudine față de problemele politice. (<fr. *apolitique*)

apolitism *s. n.* abținere de la viața politică; indiferență politică. (<fr. *apolitisme*)

apólo *s. m.* *(fam.)* om de mare frumusețe. v. adonis. (<fr. *apollon*, cf. *Apolo*)

apológ *s. n.* scurtă povestire în versuri sau în proză cu intenții moralizatoare. (<fr. *apologue*, lat. *apologus*, gr. *apologos*)

apologét *s. m.* **1.** cel care laudă cu un zel excesiv o persoană, o idee, un sistem etc.; apologist. **2.** autor de apologii (2). (<germ. *Apologet*)

apologétic, -ă **I.** *adj.* care conține o apologie; de apologie. **II.** *s. f.* **1.** ramură a teologiei care are ca scop apărarea creștinismului. **2.** sistem preconceput, teorie etc. prin care se apără, se justifică sau se elogiază neîntemeiat o persoană, o idee, un sistem etc. (<fr. *apologétique*, gr. *apologetikos*)

apologetism *s. n.* apologie (1). (<*apologet* + *-ism*)

apologie *s. f.* **1.** laudă exagerată, apărare servilă și interesată; apologetism. **2.** scriere, cuvîntare prin care se ia apărarea cuiva sau a ceva. (<fr. *apologie*, lat., gr. *apologia*)

apologism *s. n.* discurs cu nuanță ironică, în care oratorul face adversarului o concesie fără valoare. (<*apologie* + *-ism*)

apologíst, -ă *s. m. f.* apologet (1). (<fr. *apologiste*)

apologizá *vb. tr.* *(rar)* a lăuda excesiv; a face apologia (cuiva sau a ceva). — *apologizáre* s. f. (<it. *apologizzare*)

apomagmátic, -ă *adj.* *(min.;* despre agregate cristaline sau amorfe) format în crăpăturile scoarței terestre din soluții reziduale magmatice. (<fr. *apomagmatique*)

apomelózá *s. f.* eliminare a meiozei în procesul de formare a generației asexuate, la plante. (<fr. *apoméiose*)

apométru *s. n.* contor de apă. (<*apă* + *-metru*[2])

apomíctic, -ă *adj.* care prezintă apomixie. (<germ. *apomiktisch*)

apomíxie *s. f.* apogamie. (<fr. *apomixie*)

apomórf, -ă *adj.* *(biol.:* despre organisme) care rezultă din diviziunea unei anumite specii. (<fr. *apomorphe*)

apomorfínă *s. f.* derivat al morfinei, fără acțiune analgezică sau hipnotică. (<fr. *apomorphine*)

aponevrectomíe *s. f.* rezecție a unei aponevroze. (<fr. *aponévrectomie*)

aponevrótic, -ă *adj.* referitor la aponevroză. (<fr. *aponévrotique*)

aponevrotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei aponevroze. (<fr. *aponévrotomie*)

aponevróză *s. f.* membrană fibroasă, foarte rezistentă, care acoperă și susține mușchii; tendon. (<fr. *aponévrose*, gr. *aponeurosis*)

aponevrozíță *s. f.* inflamație a unei aponevroze. (<fr. *aponévrosite*)

apopléctic, -ă *adj., s. m. f.* (om) predispus la apoplexie. (<fr. *apoplectique*)

apoplectiform, -ă *adj.* care prezintă simptomele apoplexiei. (<fr. *apoplectiforme*)

apoplexie *s.f.* 1. pierdere totală a conștiinței, provocată de ruptura unui vas din creier, urmată de hemoragie. 2. boală a plantelor datorată în special căldurilor excesive, ducînd la uscarea lor bruscă. (<fr. *apoplexie*, lat., gr. *apoplexia*)

aporém *s. n.* raționament dialectic care conduce la contradicție. (<germ. *Aporem*)

aporétic, -ă I. *adj.* cu caracter de aporie. II. *s. m. f.* adept al filozofiei scepticului Pyrrhon. III. *s. f. (fil.)* modalitate de filozofare care se rezumă la punerea (formularea) problemelor, eventual în termeni noi, fără a căuta răspunsuri, socotindu-le contestabile și neconvingătoare. (<fr. *aporétique*, cf. gr. *aporein*, a se îndoi)

aporie *s. f.* 1. *(fil.)* incapacitate de a decide între două argumentări contradictorii. 2. problemă grea sau imposibil de rezolvat; dificultate, ezitare. (<fr. *aporie*, lat., gr. *aporia*, incertitudine)

apórt[1] *interj.* (la vînătoare, pentru a îndemna un cîine să aducă vînatul doborît) adu! caută! (<fr. *apporte*)

apórt[2] *s. n.* 1. contribuție a unei persoane sau colectivități la o întreprindere, la o acțiune comună. 2. bunuri mobile sau imobile, bani sau alte valori pe care un asociat le aduce într-o unitate economică. ● capital cu care un acționar contribuie la o societate pe acțiuni. (<fr. *apport*)

aportá *vb. tr.* (despre cîini) a aduce vînatul împușcat sau un obiect aruncat. — *aportáre* s. f. (<fr. *apporter*)

aportáj *s. n.* aportare. (<fr. *apportage*)

aportór *s. n.* cîine de vînătoare care aduce vînatul. (<fr. *apporteur*)

aposiopézã *s. f.* 1. *(livr.)* reticență; întrerupere a vorbirii. 2. figură de stil constînd în întreruperea unei propoziții sau fraze din cauza grabei ori pentru că interlocutorul poate înțelege singur ce ar mai urma să fie spus. (<fr. *aposiopèse*, cf. gr. *aposiopesis* < *aposiopao*, încetez să vorbesc)

apositie *s. f.* senzație de dezgust puternic față de hrană. (<engl. *apositia*)

apospermie *s. f.* reproducere fără fecundare sau fără semințe, pe cale vegetativă. (<fr. *apospermie*)

aposporie *s. f.* reproducere a unui gametofit diploid direct din sporofit, fără meioză. (<fr. *aposporie*)

apostát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a săvîrșit o apostazie; *(p. ext.)* răzvrătit, rebel. (<fr. *apostat*, lat. *apostata*, gr. *apostates*, rebel)

apostazie *s. f.* renegare publică a unei credințe religioase, a unor convingeri. (<fr. *apostasie*, lat., gr. *apostasia*, părăsire)

a posteriórі I. *loc. adv.* pornind de la datele experienței. II. *adj. inv.* (despre raționamente, cunoștințe) care provine numai din experiență, posterior experienței. (<lat. *a posteriori*, din ceea ce urmează)

aposteriorísm *s. n.* concepție filozofică potrivit căreia toate cunoștințele se capătă prin experiența individuală. (<fr. *apostériorisme*)

aposteriorist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care folosește raționamentele a posteriori; pozitivist, deductiv. (<fr. *apostérioriste*)

apostie *s. f.* lipsa congenitală a prepuțului. (<fr. *aposthie*, cf. gr. *posthe*, prepuț)

apostílă *s. f.* rezoluție (pusă pe o petiție, pe un act oficial); *(p. ext.)* semnătură dată pe un asemenea act. (<fr. *apostille*)

apostílb *s. m.* unitate fotometrică de măsură a luminanței, egală cu strălucirea unei suprafețe de 1 m^2 care emite fluxul de un lumen. (<germ. *Apostilb*)

apostolát *s. n.* propagare a unor idei, a unei învățături; îndeplinire cu abnegație a unei misiuni. (<fr. *apostolat*, lat. *apostolatus*)

apostólic, -ă *adj.* 1. referitor la apostoli, conform cu ideile apostolilor. 2. papal. (<fr. *apostolique*, lat. *apostolicus*)

apostróf *s. n.* semn ortografic în formă de virgulă (') care marchează absența accidentală a unor sunete ori silabe. (<fr. *apostrophe*, lat. *apostrophus*, gr. *apostrophos*)

apostrofá *vb. tr.* a adresa cuiva o mustrare, a dojeni, a critica. — *apostrofáre* s. f. (<fr. *apostropher*)

apostrófă *s. f.* 1. mustrare adresată cuiva (pe un ton violent). 2. figură retorică constînd în întreruperea bruscă a șirului ideilor pentru a se adresa direct unei persoane sau unui lucru. (<fr. *apostrophe*, gr. *apostrophe*, întoarcere)

apotécie *s. n.* organ reproducător, în formă de cupă, la ascomicete și licheni, în care se formează ascele. (<fr. *apothécium*, cf. gr. *apotheke*, depozit)

apotémă *s. f.* segment de dreaptă care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul oricăreia dintre laturi; înălțime a feței laterale a unei piramide (sau a unui trunchi de piramidă) regulate. (<fr. *apothème*)

apoteótic, -ă *adj.* care constituie o apoteoză. (<*apote/oză/* + *-otic*)

apoteozá *vb. tr.* 1. *(ant.)* a trece (un erou, un împărat) în rîndul zeilor; a diviniza. 2. *(fig.)* a acorda (cuiva) onoruri neobișnuite; a preamări, a slăvi. — *apoteozáre* s. f. (<fr. *apothéoser*)

apoteózã *s. f.* 1. *(ant.)* solemnitate de trecere (a unui erou, a unui împărat) în rîndul zeilor. 2. *(fig.)* acordare de onoruri extraordinare; preamărire, slăvire, glorificare. 3. denumire a scenelor finale cu caracter solemn și triumfal din opere sau balete; încheiere solemnă a unei piese muzicale. (<fr. *apothéose*, lat., gr. *apotheosis*)

apotróp, -ă *adj. (bot.:* despre ovule) prins lateral pe peretele placentar. (<fr. *apotrope*)

apotropáic, -ă *adj.* (despre obiecte sau formule magice) destinat apărării împotriva duhurilor rele. (<fr. *apotropaïque*)

apotropéu *s. n.* talisman sau orice mijloc folosit în magie pentru îndepărtarea spiritelor rele. (<gr. *apotropaion*)

apotropism *s. n.* curbare a plantelor contrară direcției factorului de excitație. (<fr. *apotropisme*)

apozá *vb. tr. (rar)* a pune, a aplica. — *apozáre* s. f. (<fr. *apposer*)

apozémă *s. f.* decocție, infuzie de substanțe vegetale la care s-au adăugat unele medicamente. (<fr. *apozème*)

apozimázĕ *s. f.* component proteic termolabil al zimazei, enzimă care produce fermentația alcoolică. (<fr. *apozymase*)

apozitív, -ă *adj.* care servește ca apoziție; apozițional. ○ *propoziție ~ă* = propoziție (subordonată) cu rol de apoziție, pe lîngă (un element din) regentă; propoziție relativă explicativă. (<fr. *appositif*)

apozíție *s. f.* 1. atribut substantival, pronominal sau numeral, de obicei în cazul nominativ. ● orice construcție sintactică de tip apozițional. 2. *(biol.)* creștere în grosime a membrelor celulare prin depunerea succesivă a straturilor noi. v. intususcepțiune. — var. *apoziție* s. f. (<fr. *apposition*, lat. *appositio*)

apoziționál, -ă *adj.* apozitiv. (<fr. *appositionnel*)

apoziție *s. f.* v. apoziție.

appassionáto *adv. (muz.)* cu pasiune și înflăcărare. (<it. *appassionato*)

apprenti/a-pran-/ *s. m. (livr.)* 1. tînăr care învață o meserie sub îndrumarea unui instructor, unui maistru; ucenic. 2. *(fig.)* începător. (<fr. *apprenti*, cf. lat. *apprendere*, a învăța)

apractoagnozíe *s. f.* apraxie asociată cu agnozie. (<fr. *apraeto-agnosie*)

apractofagíe *s. f.* apraxie alimentară. (<fr. *apractophagie*)

apragmátic, -ă *adj.* referitor la apragmatism. (<fr. *apragmatique*)

apragmatísm *s. n. (psihiatr.)* incapacitate de a acționa coerent, de a coordona ansamblul acțiunilor parțiale care concură la realizarea unui scop util. (<fr. *apragmatisme*)

apráxic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de apraxie. (<fr. *apraxique*)

apraxíe *s. f.* incapacitate patologică de a executa mișcări coordonate ca urmare a unor leziuni ale creierului. (<fr. *apraxie*, cf. gr. *praxis*, activitate)

aprecáție *s. f.* formulă de încheiere. (<lat. *appreciatio*)

apreciá *vb. tr.* 1. a stabili valoarea, a evalua (în bani etc.), a estima. ● a prețui, a stima (pe cineva). 2. a socoti, a crede, a concluda. (<fr. *apprécier*, lat. *appretiare*)

apreciábil, -ă *adj.* care poate fi apreciat, evaluat; destul de mare, considerabil. (<fr. *appréciable*)

apreciatív, -ă *adj.* care marchează o apreciere; estimativ. (<fr. *appréciatif*)

apreciatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care apreciază. (<fr. *appréciateur*)

apreciáție *s. f. (rar)* apreciere. (<fr. *appréciation*)

apreciére *s. f.* acțiunea de a aprecia și rezultatul ei; prețuire, stimă; considerare, judecată, analiză. ○ *a lăsa la ~a cuiva* = a supune (ceva) judecății sau opiniei cuiva. (<*aprecia*)

aprehendá *vb. tr. (rar)* 1. a prinde, a pune mîna pe, a înhăța. 2. *(fig.)* a se neliniști înainte de ivirea unui pericol posibil, a se teme de... (<fr. *appréhender*, lat. *apprehendere*)

aprehensiúne *s. f. (livr.)* teamă vagă, nedeslușită, cauzată de presupunerea posibilității unui pericol. (<fr. *appréhension*, lat. *apprehensio*)

aprehensív, -ă *adj. (livr.)* timid; temător, neîncrezător. (<fr. *appréhensif*)

apresór *s. m.* organ de fixare sau absorbție al unor plante. (<engl. *apressor*)

aprét *s. n.* preparat folosit la tratarea țesăturilor și a fibrelor textile pentru a le da anumite calități, care se aplică și pe suprafața pieilor tăbăcite pentru a le îmbunătăți lustrul, rezistența la lumină, la frecare etc.; *(pop.)* scrobeală. (<fr. *apprêt*)

apretá *vb. tr.* a trata cu apret (țesături, fibre textile, piei); a scrobi. — *apretáre* s. f. (<fr. *apprêter*)

apretáj *s. n. (rar)* apretare. (<fr. *apprêtage*)

apretór, -oáre *s. m. f.* lucrător care apretează țesături, piei etc. (<fr. *apprêteur*)

apretúră *s. f.* 1. apretare; *(p. ext.)* operațiile de fierbere, înălbire, apretare etc. ale unui material textil. 2. secție, instalație unde se fac asemenea operații. (<germ. *Appretur*)

a priórl *loc. adj.* și *loc. adv.* (în mod) aprioric. (<lat. *a priori*, din ceea ce precedă)

aprióric, -ă *adj.* (despre cunoștințe) care nu provine din experiență; anterior oricărei experiențe, bazat exclusiv pe rațiune. (<germ. *apriorisch*)

apriorísm *s. n.* concepție filozofică idealist-subiectivistă, dezvoltată îndeosebi de Kant, care consideră cunoașterea esența lucrurilor anterioară experienței omului. ● denumire a oricărei filozofii întemeiate pe principii, dogme sau idei preconcepute, imuabile, și nu pe experiență. (<fr. *apriorisme*)

aprioríst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care gîndește a priori. (<fr. *aprioriste*)

aprioritáte *s. f.* caracter aprioric. (<fr. *apriorité*)

aprobá *vb. tr.* a încuviința o acțiune, o părere etc.; a-și da consimțămîntul, a fi de acord, a rezolva favorabil. ● a consimți în mod oficial la ceva printr-un act. (<lat. *approbare*)

aprobabilitáte *s. f. (rar)* tendința de a-și da asentimentul la propunerile interlocutorului. (<fr. *approbabilité*)

aprobáre *s. f.* 1. faptul de a aproba. 2. act prin care se aprobă ceva. (<*aproba*)

aprobatív, -ă *adj.* care exprimă o aprobare; aprobator. (<fr. *approbatif*, lat. *approbativus*)

aprobativitáte *s. f.* atitudine exagerată de a aproba pe orice interlocutor. (<fr. *approbativité*)

aprobatór, -oáre *adj.* aprobativ. (<fr. *approbateur*, lat. *approbator*)

aproctíe *s. f.* lipsa congenitală a anusului. (<fr. *aproctie*, cf. gr. *proktos*, anus)

aprofundá *vb. tr.* a cerceta, a studia temeinic; a adînci, a pătrunde cu mintea. — *aprofundáre* s. f. (după fr. *approfondir*)

apropó I. *adv. (fam.)* în legătură cu aceasta! ce voiam să spun! fiindcă a venit vorba! II. *s. n.* aluzie răutăcioasă la adresa cuiva. (<fr. *à-propos*)

apropriá *vb. tr.* **1.** a-şi însuşi lucruri sau bunuri străine; a-şi atribui (ceva). **2.** a face (ceva) să devină potrivit pentru un scop anumit. — *aproprière* s. f. (<fr. *approprier*, lat. *appropriare*)

apropriábil, -ă *adj.* care poate fi apropriat. (<fr. *appropriable*)

aprosexíe *s. f.* slăbire a atenţiei, întîlnită în stări confuzionale, demenţe şi oligofrenii avansate. (<fr. *aprosexie*)

aprová *vb. intr., refl.* (despre nave) a se înclina longitudinal, către proră, datorită unei încărcături. — *aprováre* s. f. (după it. *approuare*)

aprovizionă *vb.* **I.** *tr.* a asigura din timp, a furniza provizii, muniţii, mărfuri, materii prime etc. **II.** *refl.* a-şi face provizii. (<fr. *approvisionner*)

aprovizionáre *s. f.* **1.** acţiunea de a (se) aproviziona. **2.** serviciu într-o întreprindere sau instituţie care se ocupă cu aprovizionarea (1). (<*aproviziona*)

aproximá *vb. tr.* a determina valoarea aproximativă a unei mărimi. — *aproximáre* s. f. (<lat. *approximare*)

aproximatív, -ă **I.** *adj.* **1.** luat cu aproximaţie. **2.** care este aproape exact; imprecis, vag. **II.** *adv.* cam, aproape, circa. (<fr. *approximatif*)

aproximáţie *s. f.* evaluare aproximativă a unei situaţii. ● diferenţa dintre valoarea exactă a unei mărimi şi o valoare apropiată de aceasta, obţinută printr-o operaţie de aproximare. ○ *cu* ~ = aproximativ. — var. *aproximaţiune* s. f. (<fr. *approximation*)

aproximaţiúne *s. f.* v. aproximaţie.

aprozár *s. n.* unitate comercială de aprovizionare cu produse agroalimentare. (<*apro/vizionare/* + *zar/zavat/*)

aprozodíe *s. f.* monotonie a vorbirii, observată în timpul bolii lui Parkinson, în schizofrenie sau epilepsie. (<fr. *aprosodie*)

aprozopíe *s. f.* malformaţie congenitală caracterizată prin absenţa feţei. (<fr. *aprosopie*, cf. gr. *prosopon*, faţă)

apsidál, -ă *adj.* **1.** referitor la apsidă. **2.** *(mat.;* despre suprafeţe) care derivă dintr-o altă suprafaţă, după o lege a geometriei particulare. (<fr. *apsidal*)

apsídă *s. f.* fiecare dintre extremităţile axei mari ale orbitei eliptice a unui corp ceresc. (<fr. *apside*)

apsihognozíe *s. f.* pierdere a conştiinţei propriei valori. (<*a*[1]- + *psihognozie*)

apsitírie *s. f.* afonie extremă, caracterizată prin imposibilitatea de a emite mai mult de un murmur. (<fr. *apsithyrie*, cf. gr. *psithyros*, murmur)

apt, -ă *adj.* capabil; potrivit, bun (pentru), destoinic. (<fr. *apte*, lat. *aptus*)

aptér, -ă *adj.* **1.** (despre insecte) lipsit de aripi. **2.** (despre tulpină, peţiol, pedunculă) fără expansiuni foliolare sau membranoase în formă de aripi. **3.** (despre temple antice) fără colonade laterale. (<fr. *aptère*, gr. *apteros*)

apterigíde *s. f. pl.* familii de păsări aptere cuprinzînd un singur gen, apterix. (<fr. *aptérygidés*)

apterigóte *s. f. pl.* subclasă de insecte inferioare ametabole, lipsite de aripi. (<fr. *aptérygotes*)

aptérix *s. m.* pasărea kiwi. (<fr. *apteryx*)

aptialísm *s. n.* asialie. (<fr. *aptyalisme*)

aptitudinál, -ă *adj.* referitor la aptitudine. (<engl. *aptitudinal*)

aptitúdine *s. f.* înclinaţie, dispoziţie naturală sau cîştigată de a face unele lucruri; destoinicie, pricepere. (<fr. *aptitude*, lat. *aptitudo*)

aptlán, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al cretacicului inferior. (<fr. *aptien*)

ápud *prep.* (ca trimitere la un text ce serveşte ca izvor informativ) după, la. (<lat. *apud*, la)

apuntá *vb. intr.* (despre avioane, elicoptere) a ateriza pe puntea unui portavion. — *apuntáre* s. f. (<fr. *apponter*)

apuntáj *s. f.* apuntare. (<fr. *appontage*)

apuntaménte *s. n.* punte de-a lungul malurilor servind la acostarea ambarcaţiilor. (<fr. *appontement*)

apuntaménte *s. n. pl.* remuneraţie fixă pentru o funcţie în sectorul economic particular. (după fr. *appointements*)

apupá *vb. intr., refl.* (despre nave) a se înclina longitudinal către pupă, datorită unei încărcături neuniform repartizate. — *apupáre* s. f. (<fr. *appouper*)

aquamaníla/a-cva-/ *s. f.* vas de aramă sau de bronz folosit în evul mediu de către preoţi pentru spălarea mîinilor înainte de slujbă. (<fr. *aquamanile*, cf. lat. *aqua*, apă; *manus*, mînă)

aquapólis *s. n.* oraş acvatic (al viitorului). (cf. lat. *aqua*, apă; gr. *polis*, oraş)

ar[1] *s. m.* unitate de măsură pentru suprafeţe de teren, egală cu 100 m^2. (<fr. *are*, cf. lat. *area*, suprafaţă)

-ár[2]**/-(i)ér(ă)** **/-ór, -éză** *suf.* „referitor la...”; „cel care exercită o meserie, o funcţie”; „care are calificare”. (<fr. *-aire*, *-eur*, *-euse*, cf. lat. *-arius*, nume de agent)

ára *s. m.* papagal mare, viu colorat şi cu coada lungă, din America de Sud. (<fr., sp. *ara* < cuv. tupi-guarani)

aráb, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor, popor) care vorbeşte o limbă semitică răspîndită în diferite forme în ţările din Orientul Apropiat şi din nordul Africii. **II.** *adj.* care aparţine arabilor sau ţărilor arabe; arabic (1). ○ *arta* ~*ă*=artă care constituie o sinteză între elementele mesopotamiene, persane şi bizantine, cu influenţe ale tradiţiei locale, prezentînd în construcţii (moschei, palate, mausolee) curtea interioară încadrată de porticuri, iar în artele decorative ornamentul geometric şi floral: *cifră* ~*ă* = simbol grafic, element al sistemului de numeraţie zecimal. ● (despre cai) care aparţine unei rase (pentru călărie şi tracţiune) originare din Peninsula Arabia. ● *(s. f.)* limbă semitică (cu scriere proprie) ale cărei dialecte sînt vorbite de arabi. (<fr. *arabe*, lat. *arabus*)

arabésc **I.** *s. n.* **1.** ornament inspirat din arta arabă. ● motiv decorativ ornamental constînd din diverse combinaţii de figuri (linii, frunze, flori etc.) împletite simetric. **2.** mod de exprimare caracterizat prin exces de ornamente;

procedeu stilistic care realizează acest mod de exprimare. 3. figură în baletul clasic, la patinaj sau la gimnastică, cu piciorul și brațul liber tinzînd spre orizontală. 4. ornament muzical. II. *s. f.* piesă muzicală cu o linie melodică bogat ornamentată. (<fr. *arabesque*, it. *arabesco*)

arábic, -ă *adj.* 1. care aparține, propriu Arabiei; arab (II). 2. *gumă ~ă* = substanță cleioasă extrasă din unele specii de salcîm exotic sau obținută pe cale sintetică, întrebuințată pentru lipit, apretat etc. (<fr. *arabique*)

arábil, -ă *adj.* (despre pămînt) bun pentru cultură. (<fr. *arable*, lat. *arabilis* < *arare*, a ara)

arabinóză *s. f.* monozaharidă cu cinci atomi de carbon în moleculă. (<germ. *Arabinose*, engl. *arabinose*)

arabísm *s. n.* 1. cuvînt sau expresie proprii limbilor arabe. 2. particularitate a civilizației arabe. 3. doctrină politică ce tinde către unirea tuturor popoarelor arabe. (<fr. *arabisme*)

arabíst, -ă *s. m. f.* specialist în arabistică. (<germ. *Arabist*)

arabístică *s. f.* disciplină care studiază limba, cultura și civilizația arabă. (<germ. *Arabistik*)

arabizá *vb. tr.* a încorpora elemente ale poporului și culturii arabe într-o altă cultură; a da caracter (sociocultural) arab. — *arabizáre* s. f. (<fr. *arabiser*)

arabizánt, -ă *adj.* care arabizează. (<fr. *arabisant*)

arabofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă arabă. (<fr. *arabophone*)

aracceevísm *s. n.* atitudine despotică, brutală a unui conducător. (după rus. *arakceevșcina*, cf. *Araccеev*, ministru țarist)

aracée *s. f. pl.* familie de plante erbacee monocotiledonate perene, avînd ca tip rodul-pămîntului. (<fr. *aracées*)

aracét *s. n.* acetat de polivinil, sub formă de pastă fluidă, folosit ca adeziv. (n. com.)

aracetín *s. n.* substanță cleioasă cu care se lipesc obiecte din diferite materii. (<*aracet* + *-in*)

aragáz *s. n.* 1. amestec de gaze petroliere (butan, propan) cu etan, pentan etc. lichefiate, folosit drept combustibil comprimat în butelii speciale. 2. mașină de gătit, reșou la care se folosește acest combustibil. (<*A*/stra/*R*/omână/ + *gaz*, n. com.)

aragonéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Aragon. ● *(s. n.)* dialect vorbit în Aragon. II. *s. f.* dans popular spaniol, vioi, în măsură ternară; melodia corespunzătoare. v. j o t ă. (<fr. *aragonais*, cf. *Aragon*, provincie în Spania)

aragonít *s. n.* carbonat de calciu natural, cristalizat, din care se confecționează obiecte ornamentale și decorative. (<fr. *aragonite*)

arahídă *s. f.* plantă leguminoasă tropicală, cultivată pentru fructele sale comestibile, bogate în grăsimi, numite „alune de pămînt". ● fructul însuși. (<fr. *arachide*)

ARAHN(O)- *elem. comp.* „păianjen". (<fr. *arachn/o/-*, cf. gr. *arakhne*)

arahnefobíe *s. f.* teamă patologică de păianjeni sau de insecte în general. (<engl. *arachnephobia*)

arahnídе *s. f. pl.* clasă de artropode terestre cuprinzînd păianjenii, scorpionii, acarienii etc. (<fr. *arachnides*)

arahnodactílie *s. f.* formație congenitală caracterizată prin lungirea excesivă a degetelor. (<fr. *arachnodactylie*)

arahnoíd, -ă I. *adj.* asemănător cu o pînză de păianjen. II. *s. f.* meninge (cea mijlocie) care învelește encefalul și măduva spinării. (<fr. *arachnoïde*)

arahnoidéu, -ée *adj. (livr.)* asemănător cu pînza de păianjen. (<lat. *arachnoideus*, fr. *arachnoïdé*)

arahnoidián, -ă *adj.* 1. care are finețea unei pînze de păianjen. 2. care aparține arahnoidei. (<fr. *arachnoïdien*)

arahnoidítă *s. f.* inflamație a arahnoidei. (<fr. *arahnoïdite*)

arahnológ, -ă *s. m. f.* specialist în arahnologie. (<fr. *arachnologue*)

arahnológie, -ă *adj.* referitor la arahnologie. (<fr. *arachnologique*)

arahnologíe *s. f.* ramură a zoologiei care studiază arahnidele; araneologie. (<fr. *arachnologie*)

arahnóză *s. f.* stare morbidă provocată de arahnide. (<fr. *arachnose*)

arallacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, arbori și arbuști, uneori erbacee, cu flori mici grupate în umbele simple sau compuse, avînd ca tip iedera. (<fr. *araliacées*)

aramále, -ă *adj.* v. a r a m e i c.

arameán, -ă *adj.* aramaic. (<fr. *araméen*)

aramáic /aramáic, -ă *adj.* (despre idiomuri) care face parte din familia limbilor semitice, în care sînt scrise unele cărți de cult ale evreilor; aramean. ● *(s. f.)* limbă semitică, una dintre cele mai importante limbi ale antichității. (după fr. *araméen*, sem. *aramaik*)

ARANE(O)- *elem. comp.* „păianjen". (<fr. *arane/o/-*, cf. lat. *aranea*)

araneíde *s. n. pl.* ordin de arahnide cuprinzînd păianjenii. (<fr. *aranéides*)

araneegrafíe *s. f.* parte a entomologiei care se ocupă cu descrierea păianjenilor. (<fr. *aranéographie*)

araneologíe *s. f.* arahnologie. (<fr. *aranéologie*)

aranjá *vb.* I. *tr.* 1. a rîndui, a pune în ordine. ● a pune la cale; a isprăvi cu bine o acțiune, o întreprindere. 2. *(fam.)* a face cuiva un rău. 3. a prelucra, a transcrie o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. II. *refl.* a lua anumite măsuri în interes personal; a-și face un rost. ● a se înțelege cu cineva, a se pune bine. ● a-și potrivi ținuta exterioară, a se găti. — *aranjáre* s. f. (<fr. *arranger*)

aranjaménT *s. n.* 1. acord, înțelegere. 2. mod de alcătuire, de dispunere. ○ *~ muzical* = transcriere a unei piese muzicale pentru alte instrumente sau formații decît acelea pentru care a fost compusă. 3. *(mat.; pl.)* totalitatea posibilităților de așezare a unui număr dat de obiecte,

astfel incît două grupe oarecare să difere între ele fie prin natura obiectelor, fie prin ordinea lor. (<fr. *arrangement*)

aranjór *s. m.* cel care adaptează un roman, o piesă de teatru sau aranjează o compoziție muzicală pentru alte instrumente; *(spec.;* în jaz) cel care scrie muzica pentru orchestră după o temă. (<fr. *arrangeur*, engl. *aranger*)

aratóriu, -ie *adj. (livr.)* care servește la arat; referitor la agricultură. (<fr. *aratoire*, lat. *aratorius* < *arare*, a ara)

araucária *s. f. inv.* arbore din America de Sud și Australia, cultivat la noi ca plantă decorativă de apartament; pin-de-Chile. (<fr., sp. *araucaria*, cf. *Arauco*, regiune din Chile)

araucariacée *s. f. pl.* familie de conifere avînd ca tip araucaria. (<fr. *araucariacées*)

arbaletă *s. f.* **1.** armă din evul mediu constînd dintr-un arc montat pe un suport, care servea la aruncat săgeți sau proiectile. **2.** armă folosită la vînătoarea sub apă. (<fr. *arbalète*, cf. lat. *arcuballista*, balistă cu arc)

arbaletiér **I.** *s. m.* soldat înarmat cu o arbaletă. **II.** *s. n.* grindă care servește la susținerea penelor pe care se fixează căpriorii unui acoperiș. (<fr. *arbalétrier*)

arbitrá *vb. tr.* **1.** a soluționa un diferend ca arbitru. **2.** a conduce desfășurarea regulamentară a unei competiții sportive. — *arbitráre* s.f. (<fr. *arbitrer*)

arbitrábil, -ă *adj.* (despre contestații, conflicte etc.) care poate fi rezolvat prin arbitraj. (<fr. *arbitrable*)

arbitragíst *s. m.* cel care se ocupă cu arbitrajul de bursă. (<fr. *arbitragiste*)

arbitráj *s. n.* **1.** soluționare a unui diferend de către o persoană sau o instituție autorizată. ○ *~ de stat* = organ de stat care rezolvă anumite litigii dintre unitățile sectorului socialist. **2.** conducere a unei aplicații tactice, a unei competiții sportive de către un arbitru. ● hotărîre luată de un arbitru (sau comisie de arbitri). **3.** *(fin.)* cumpărare de valută, acțiuni, rente, argint, aur etc. pentru vînzare pe aceeași piață sau pe o alta în scopul realizării unui cîștig. (<fr. *arbitrage*)

arbitrál, -ă *adj.* de arbitru. ● format din arbitri. (<fr. *arbitral*)

arbitrár, -ă **I.** *adj.* **1.** (făcut) după bunul plac, fără a ține seama și de părerea altuia; abuziv, samavolnic. **2.** (făcut) la întîmplare. **II.** *s. n.* faptă, acțiune, situație arbitrară (I, 1, 2). (<fr. *arbitraire*, lat. *arbitrarius*)

arbitrarietáte *s. f.* atitudine, procedeu arbitrar; samavolnicie. (<it. *arbitrarietà*)

arbítru *s.m.* **1.** persoană, instituție care are sarcina de a soluționa un diferend, un litigiu. **2.** cel care arbitrează o aplicație tactică, o competiție sportivă. (<fr. *arbitre*, lat. *arbiter*)

ARBOR(I)- *elem. comp.* „arbore". (<fr. *arbor/i/-*, cf. lat. *arbor*)

arborá *vb. tr.* **1.** a ridica sus, a înălța drept, a purta (un steag, un pavilion etc.). **2.** a instala catargele la bordul unei nave sau ambarcații. **3.** *(fig.)* a afișa ostentativ o ținută, o atitudine etc. — *arboráre* s. f. (<fr. *arborer*, it. *arborare*)

arborádă *s. f.* ansamblul catargelor și vergelor unei nave. (<*arbor* | *et* | + *-adă*)

árbore *s. m.* **1.** copac. ○ *~le vieții* = **a)** arbore decorativ, cu tulpina piramidală și frunze verzi, solzoase; tuia; **b)** *(fig.)* schemă reprezentînd evoluția omului de-a lungul vieții sale; *~ genealogic* = reprezentare grafică, ca un arbore, a legăturilor de rudenie dintre membrii unei familii sau grup de familii înrudite. **2.** catarg. ○ *~ gabier* = catarg care susține gabia; *~ mic* = trinchet. **3.** axă care transmite o mișcare de rotație diferitelor organe ale unei mașini. **4.** *(mat.)* structură de date în care fiecare conține puncte de referință la celelalte. (<lat. *arbor*)

arborescént, -ă *adj.* cu aspect și consistență de arbore. ● *(tehn.)* ramificat. (<fr. *arborescent*, lat. *arborescens*)

arborescéință *s. f.* **1.** stare a unei plante arborescente. **2.** formă arborescentă. (<fr. *arborescence*)

arborét **I.** *s. n.* teren plantat cu numeroase specii de arbori și arbuști și destinat studiului condițiilor lor de dezvoltare. **II.** *s. m.* partea superioară a unui catarg. (<lat., *fr. arboretum*)

arboricíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește pentru combaterea anumitor plante lemnoase sau la devitalizarea rădăcinilor. (<fr. *arboricide*)

arboricol, -ă *adj.* **1.** care trăiește, crește pe (în) arbori. **2.** referitor la arboricultură. (<fr. *arboricole*)

arboricultór *s. m.* cel care se ocupă cu arboricultura. (<fr. *arboriculteur*)

arboricultúră *s. f.* cultura arborilor și a arbuștilor. (<fr. *arboriculture*)

arboriform, -ă *adj.* cu înfățișare de arbore. (<lat. *arboriformis*)

arborizá *vb. tr.* a cultiva arbori. (<fr. *arboriser*)

arborizáție *s. f.* **1.** desen natural sugerînd ramuri de arbori în unele minerale sau pe geamuri cînd îngheață. **2.** *(anat.)* *~ protoplasmatică* = dendrită. (<fr. *arborisation*)

arbúscul *s. m.* **1.** tufă mică cu aspect de copăcel; arbore mic. **2.** *(anat.)* organ foarte mic, ramificat ca un arbore. (<fr. *arbuscule*, lat. *arbuscula*)

arbúst *s. m.* plantă lemnoasă cu tulpina ramificată de la bază; copăcel, arbuscul (1). (<fr. *arbuste*, lat. *arbustum*)

arbustív, -ă *adj.* cu caractere de arbust; constituit din arbuști. (<fr. *arbustif*)

arc *s. n.* **1.** armă (primitivă) de aruncat săgeți. **2.** *(mat.)* porțiune dintr-o linie curbă, dintr-un cerc. **3.** element de arhitectură în formă arcuită, care leagă între ele două ziduri, două coloane etc. ○ *~ de triumf* = monument în formă de portic arcuit ridicat în amintirea sau pentru comemorarea unui eveniment; *~-butant* = construcție în formă de semiarc, ridicată în exteriorul unui edificiu pentru a neutraliza împingerea bolților gotice pe intersecția ogivelor; *~-rampant* = arc cu reazemele inegale, denivelate. **4.** *~ voltaic* = descărcare electrică între doi electrozi prin care circulă un curent de mare intensitate. **5.** organ de mașină, din oțeluri aliate, destinat legăturii elastice între două piese. **6.** *~ reflex* = ansamblu de elemente nervoase care asigură realizarea

reflexelor. 7. formă curbată a unui tip de relief. (<lat. *arcus*, fr. *arc*)

arcá *vb. tr., refl.* a (se) arcui, a (se) încovoia. (<fr. *arquer*)

arcádă *s. f.* 1. element de arhitectură constituit dintr-un arc și din elementele care îl susțin. ● motiv decorativ constînd din înscrierea ritmică a unor arce de cerc. 2. porțiune anatomică (osoasă) în formă de arc; *(spec.)* partea curbată a osului frontal, deasupra ochiului. 3. *(geol.)* microrelief de forma unui arc suspendat: portal. 4. fiecare dintre părțile unei șei, sub formă de punți arcuite. (<fr. *arcade*)

arcádia *s.f.* curent literar italian și european, ale cărui principii au fost elaborate de membrii Academiei „Arcadia" (întemeiată la Roma în 1690) și care orientau poezia către arta bucolică, simplă și clară a elegiei grecești și latine. (<it. *arcadia*, cf. *Arcadia*, provincie în Grecia antică)

arcadián, -ă *adj.* din Arcadia. ● de simplitate rustică. (<fr. *arcadien*)

arcádic, -ă *adj.* 1. referitor la creația poetică a „Arcadiei". 2. cimpenesc, pastoral, idilic, pitoresc. (<it. *arcadico*)

arcadiér *s. m.* membru al academiei poetice „Arcadia". (<germ. *Arkadier*)

arcán *s. n. (pl.)* taină, secret, mister. ● loc tainic, ascuns, misterios. (<fr. *arcane*, lat. *arcanum*, secret)

arcát, -ă *adj.* arcuat. (<fr. *arqué*)

arcatúră *s. f.* șir de mici arcade decorative zugrăvite pe un zid. (<fr. *arcature*)

archebúză *s. f.* armă de foc din evul mediu, asemănătoare cu pușca. (<fr. *arquebuse*)

archebuziér *s. m.* soldat înarmat cu o archebuză. (<fr. *arquebusier*)

árchi *adv. (muz.)* indicație pentru instrumentele de coarde cu arcuș (din orchestra simfonică). (<it. *archi*, arcușuri)

arciférm, -ă *adj.* în formă de arc. (<fr. *arciforme*, cf. lat. *arcus*, arc)

árco *adv. (muz.)* indicație potrivit căreia urmează să se cînte cu arcușul, după un pizzicato. (<it. *arco*, arcuș)

arcosólium *s. n.* nișă arcuată funerară într-o biserică sau catacombă. (<fr., lat. *arcosolium*)

arcóză *s. f.* gresie foarte bogată în feldspat. (<gr. *arkose*)

áretic, -ă *adj.* situat în jurul Polului Nord; caracteristic acestei regiuni; septentrional, boreal. (<fr. *arctique*, lat. *arcticus*, gr. *arktikos* < *arktos*, urs)

aretofíl, -ă *adj.* (despre plante) care crește în regiunile nordice. (<fr. *arctophile*)

arcuát, -ă *adj. (rar)* curbat în arc; arcuit, încovoiat; arcat. (<lat. *arcuatus*)

-árd, -ă *elem. comp.* „peiorativ, depreciativ". (<fr., germ. *-ard*)

ardenéz *s. m.* rasă de cai mari, puternici, de tracțiune. (<fr. *ardennais*)

ardént, -ă *adj.* (și *adv.*) 1. *(livr.)* înflăcărat, înfocat, aprins, pasionat. 2. (despre nave) care, sub acțiunea vîntului, se întoarce cu prora în direcția din care bate vîntul. (<fr. *ardent*, lat. *ardens*)

ardénță *s. f.* 1. *(livr.)* ardoare. 2. *(mar.)* tendință a unei nave de a veni cu prora în vînt. (<fr. *ardence*, it. *ardenza*)

ardézie *s. f.* rocă argiloasă tare, cu structura foioasă, de culoare neagră-cenușie, care se folosea pentru tăblițele de scris și pentru acoperirea caselor. (<it. *ardesia*)

ardoáre *s. f.* înflăcărare, pasiune, avînt; ardență (1). (<fr. *ardeur*, lat. *ardor*)

ardométru *s. n.* pirometru cu radiație pentru temperaturi înalte. (<germ. *Ardometer*)

areál[1] **I.** *s. n.* arie[1] (2); *(spec.)* teritoriu de răspîndire a unei specii de plante sau de animale, a unui fenomen natural etc. **II.** *adj.* referitor la arie[1] (2). (<germ. *Areal*)

areál[2], **-ă** *adj.* în afara realității; ireal; *(spec.)* care respinge apropierile simplificatoare prea directe între planul artistic și cel real. (<it. *areale*)

à rebours/-rebur/ *loc. adv.* din contră, pe dos, invers. (<fr. *à rebours*)

arecifă *s. f.* crustă lateritică dură, asemănătoare unei zguri, cimentată de hidroxidul de fier, ce apare în solurile de savană. (<fr., sp. *arrecife*)

arefléxie *s. f.* absență a reflexelor. (<fr. *aréflexie*)

arefóre *s. f. pl.* tinere fecioare, slujitoare ale zeiței Atena, care duceau pe cap coșuri cu obiecte sacre pînă la grădina sanctuarului, în timpul Panateneelor. (<fr. *arrhéphores*, gr. *arrhephoria*)

arég *s. n.* erg[2]. (<germ. *Areg*)

aréic, -ă *adj.* (despre sol, regiuni) lipsit de rîuri, uscat, arid. (<fr. *aréique*)

areísm *s. n.* stare a unei regiuni areice. (<fr. *aréisme*)

AREN(O)- *elem. comp.* „nisip". (<fr. *aren/o/-*, cf. gr. *arena*)

arenacéu, -ée **I.** *adj.* care are consistența nisipului. **II.** *s. n.* țesutul unor foraminifere fosile, formate din particule fine de nisip. (<fr. *arénacé*)

arenál *s. n.* zonă joasă, lipsită de vegetație, din preajma unui vulcan. (<it. *arenale*)

arenár *s. m. (ant.)* nume dat gladiatorilor care luptau în arenă. (<lat. *arenarius*)

arenária *s. f.* plantă cariofilacee, cu flori albastre și roz, care crește pe stînci și nisipuri. (<fr. *arénaria*)

arenárie *s. f. (ant.)* 1. carieră de nisip. 2. mormînt al sclavilor gladiatori căzuți în luptele de arenă. (<lat. *arenaria*)

arénă[1] *s. f.* 1. loc circular acoperit cu nisip (sau rumeguș), situat în mijlocul unui amfiteatru, al unui circ etc. ● suprafață de teren din complexul unui stadion, dintr-o sală de sport etc. în care au loc competițiile. 2. sediment continental neconsolidat, provenit din roci dezagregate. 3. *(fig.)* domeniu, sferă, loc de desfășurare a unei activități. (<fr. *arène*, lat. *arena*, nisip)

arénă[2] *s. f.* hidrocarbură care conține unul sau mai multe nuclee benzenice în moleculă; hidrocarbură aromatică. (<fr. *arène*)

arenícol, -ă *adj.* care trăiește, crește în nisip. (<fr. *arénicole*)

arenizáre *s. f.* transformare în nisip a rocilor cristaline. (după fr. *arénisation*)

arenóm *s. n.* androblastom. (<fr. *arénome*)

AREO¹- *elem. comp.* „puțin dens", „rarefiat", „subțire". (<fr. *aréo-*, cf. gr. *araios*)

AREO²- *elem. comp.* „suprafață, areal". (<fr. *aréo-*, cf. lat. *area*, loc neted)

areografíe *s. f.* studiu descriptiv al răspîndirii plantelor. (<fr. *aréographie*)

areolár, -ă *adj.* 1. referitor la areolă. 2. *(geol.) eroziune ~ă* = eroziune care acționează lateral. 3. *viteză ~ă* = cantitate ce caracterizează la un moment dat aria descrisă de raza vectoare care definește poziția unui mobil față de un punct fix. (<fr. *aréolaire*)

areólă *s. f.* 1. pată incoloră pe suprafața unui organ. • cerc roșiatic care înconjură o zonă inflamată a pielii. 2. suprafața pigmentată care înconjură mamelonul sînului. 3. parte a irisului care include pupila. (<fr. *aréole*, lat. *areola*, suprafață mică)

areoliform, -ă *adj.* în formă de gropiță. (<lat. *areoliformis*)

areolíță *s. f.* inflamație superficială a areolei (3). (<fr. *aréolite*, germ. *Areolitis*)

areologíe *s. f.* 1. studiu al repartizării ariilor dialectale pe un anumit teritoriu. 2. disciplină care studiază arealul de răspîndire a speciilor vegetale. (<fr. *aréologie*)

areométric, -ă *adj.* referitor la areometrie. (<fr. *aréométrique*)

areometríe *s. f.* determinare a densității lichidelor. (<fr. *aréométrie*)

areométru *s. n.* instrument folosit în areometrie. (<fr. *aréomètre*)

areopág *s. n.* 1. tribunal suprem în Atena antică. 2. *(fig.)* adunare de juriști, oameni de stat, de știință, de litere etc. reuniți pentru a examina o problemă foarte importantă. (<fr. *aréopage*, lat. *areopagus*, cf. gr. *Areios pagos*, colina lui Ares, zeul războiului, la greci)

areopagít *s. m.* membru al areopagului (1). (<fr. *aréopagite*)

areopicnométru *s. n.* instrument compus dintr-un areometru și un picnometru, folosit pentru determinarea densității lichidelor. (<*areo¹-* + *picnometru*)

areostíl *s. n.* *(arhit.)* intercolonament în care intervalul dintre două coloane consecutive este de 3 la 4 diametre. (<fr. *aréostyle*)

arést *s. n.* 1. deținere sub pază legală a cuiva bănuit de o infracțiune. 2. locul acestei deținuți; închisoare. (<germ. *Arrest*, it. *arresto*)

aresțá *vb. tr.* a supune pe cineva la arest, a priva de libertate; a închide. — *aresțáre* s. f. (<lat. *arrestare*, după fr. *arrêter*)

aresțát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) aflat în stare de arest. (<it. *arrestato*)

arét *s. n.* poziție a unui ciine de vînătoare cînd simte sau vede vînatul. ○ *ciine de ~* = ciine de vînătoare dresat pentru a aduce vînatul doborît. (<fr. *arrêt*)

aretá *vb. intr.* a ponta ³(I). (<fr. *arrêter*)

árgal *s. m.* mamifer erbivor paricopitat, rumegător, din genul oilor sălbatice, răspîndit în Asia Centrală. (<germ. *Argali* < cuv. mongol)

árgas *s. m.* gen de acarieni (căpușe) care trăiesc ca paraziți pe om și pe animale, hrănindu-se cu sîngele acestora. (<fr., gr. *argas*)

argentafín, -ă *adj.* (despre substanțe) care se colorează prin sărurile de argint. (<fr. *argentaffine*)

argentafinóm *s. n.* neoplasm format din celule argentafine. (<fr. *argentaffinome*)

argentán *s. n.* alpaca². (<fr. *argentan*)

ARGENTI- v. a r g e n t o-.

argentifér, -ă *adj.* care conține argint; argintos. (<fr. *argentifère*)

argentín *s. n.* praf de staniu folosit în imprimarea textilă și la fabricarea hîrtiei. (<fr. *argentine*)

argentít *s. n.* argirit; argiroză(1); acantit. (<fr. *argentite*)

ARGENTO-/ARGENTI- *elem. comp.* „argint". (<fr. *argento-*, *argenti-*, cf. lat. *argentum*).

argentométru *s. n.* colorimetru pentru determinarea conținutului în argint al unei soluții. (<fr. *argentomètre*)

argentotípie *s. f.* *(poligr.)* procedeu de multiplicare prin fotoreproducere în care dezvoltarea se face succesiv în soluție de nitrat de argint și de oxalat de potasiu. (<fr. *argentitypie*)

arghezián, -ă *adj.* 1. propriu lui Arghezi. 2. în maniera lui Arghezi. (</Tudor/ *Arghezi*, scriitor român + *-ian*)

ARGHIR(O)-, -arghírie v. a r g i r (o)-, -argirie.

arghirofil, -ă *adj., s. m. f.* *(livr.)* (om) lacom de bani. (<fr. *argyrophile*, ngr. *arghirophilos*)

arghirofilíe *s. f.* *(livr.)* dragoste, lăcomie de bani. (<ngr. *arghirophilia*)

argílă *s. f.* rocă sedimentară fină și unsuroasă, care în contact cu apa devine plastică, fiind folosită în olărie, în sculptură etc.; lut. (<fr. *argile*, lat. *argilla*)

ARGILI- v. a r g i l o-.

argilifér, -ă *adj.* care conține argilă. (<fr. *argilifère*)

argilít *s. n.* rocă rezultată din deshidratarea și recristalizarea argilei. (<fr. *argilite*)

argilizáre *s. f.* 1. formare de minerale argiloase prin alterarea silicaților. 2. metodă de impermeabilizare a unei roci față de apă prin umplerea fisurilor cu argilă. (după fr. *argilisation*)

ARGILO-/ARGILI- *elem. comp.* „argilă". (<fr. *argilo-*, *argili-*, cf. lat. *argilla*)

argilolít *s. n.* tuf vulcanic provenit din riolite și din porfire conținînd cuarț. (<fr. *argilolit*)

argilós, -oásă *adj.* cu multă argilă, lutos. (<fr. *argileux*)

argilotróf, -ă *adj.* (despre terenuri) care conține mari cantități de argilă în suspensie. (<*argilo-* + *-trof*)

arginázá *s. f.* enzimă solubilă care se găsește în cantitate mare în ficatul mamiferelor. (<fr. *arginase*)

arginínă *s. f.* aminoacid din proteine care participă la sinteza ureii în ficat. (<fr. *arginine*)

ARGIR(O)-, -argír, -argíríe/ARGHIR(O)-, -arghíríe *elem. comp.* „argint", „bani". (<fr. *argyr/o/-, -argyr, -argyrie*, cf. gr. *argyros*)

argíríe[1] *s. f.* leziune a pielii manifestată prin înnegrirea tegumentelor; argirozã (2). (<fr. *argyrie*)

-argíríe[2] v. a r g i r (o)-.

argírism *s. n.* intoxicație cu săruri de argint. (<fr. *argyrisme*)

argírít *s. n.* argentit. (<fr. *argyrite*)

argirofil, -ă *adj.* care are afinitate pentru sărurile de argint. (<engl. *argyrophile*, germ. *argyrophil*)

argiróză *s. f.* 1. sulfură naturală de argint; argentit. 2. argirie[1]. (<fr. *argyrose*)

argól *s. n.* depozit de cristale roșietice-cafenii, compus în special din tartrat acid de potasiu, care se formează pe pereții vaselor în care fermentează mustul. (<fr. *argol*)

argón *s. n.* gaz inert, incolor și inodor, folosit mai ales la umplerea becurilor și a tuburilor luminescente. (<fr. *argon*, cf. gr. *argos*, inactiv)

argonaút *s. m.* 1. *(mit.; pl.)* eroi antici greci care au plecat în Colchida (pe corabia „Argo") în căutarea lînii de aur. ● *(adj.)* referitor la argonauți (1), al argonauților. 2. *(fig.)* navigator îndrăzneț. 3. moluscă cefalopodă din mările calde. (<fr. *argonaute*, cf. gr. *argonautes* < *Argos*, polis în Grecia antică)

argótic, -ă *adj.* de argou. (<fr. *argotique*)

argotísm *s. n.* cuvînt, expresie argotică. (<fr. *argotisme*)

argotíst, -ă *s. m. f.* lingvist specializat în studiul argourilor. (<fr. *argotiste*)

argotizá *vb. intr.* a vorbi în argou. (<fr. *argotiser*)

argotizánt, -ă *adj.* care argotizează. (<*argotiza* + *-ant*)

argóu *s. n.* limbaj convențional folosit de un grup social restrîns (vagabonzi, delincvenți etc.) pentru a nu fi înțeleși de restul societății sau pentru a șoca. (<fr. *argot*)

argumént *s. n.* 1. dovadă (propoziție, raționament) pe care se întemeiază o demonstrație; probă. 2. *(mat.)* element din domeniul de definiție al unei funcții; variabilă independentă. 3. rezumat al unei piese de teatru, al unei opere literare etc. 4. dată folosită drept cheie în cursul unei sortări sau unei căutări într-un fișier. (<fr. *argument*, lat. *argumentum*)

argumentá *vb. tr.* a aduce dovezi, a demonstra, a întări prin argumente. — *argumentáre* s. f. (<fr. *argumenter*, lat. *argumentari*)

argumentatív, -ă *adj.* care conține o argumentare. (<engl. *argumentative*)

argumentáție *s. f.* totalitatea argumentelor aduse pentru a dovedi ceva. — var. *argumentațiúne* s. f. (<fr. *argumentation*, lat. *argumentatio*)

argumentațiúne *s. f.* v. a r g u m e n t a ț i e.

árgus *s. m.* 1. *(mit.)* personaj legendar cu o sută de ochi. 2. *(fig.)* om cu privire ageră, pătrunzătoare; păzitor vigilent. 3. gen de păsări palmipede din ordinul galinaceelor, cu penele împestrițate de numeroase pete rotunde, care trăiesc în arhipelagul Malaysiei. (<fr. *argus*, cf. *Argus*, fiul lui Zeus și al Niobei)

argút, -ă *adj.* 1. *(livr.)* ascuțit, pătrunzător. 2. *(bot.)* acuminat. (<lat. *argutus*)

argúție *s. f.* 1. argumentare sprijinită pe fapte neînsemnate, fără semnificație. 2. subtilitate exagerată în argumentare. (<fr. *argutie*, lat. *argutia*)

-árh, -arhíe *elem. comp.* „conducător, șef", „putere, autoritate". (<fr. *-arque, -archie*, cf. gr. *archein*, a conduce)

arhái, -ă 1. *adj.* străvechi, dintr-o epocă foarte îndepărtată. ● (despre cuvinte, expresii) care nu mai este folosit în limba contemporană; învechit; ieșit din uz. II. *adj., s. n.* (din) prima perioadă a precambrianului; arheian, azoic. (<fr. *archaïque*, gr. *arkhaikos*)

arhaicitáte *s. f.* caracter arhaic; vechime; arhaism (2); arhaitate. (<it. *arcaicità*)

arhaísm *s. n.* 1. cuvînt, construcție, expresie învechită, ieșită din uz. 2. arhaicitate. (<fr. *archaïsme*)

arhaitáte *s. f.* arhaicitate. (după it. *arcaicità*)

arhaizá *vb. tr.* a da un caracter arhaic limbii, stilului etc. — *arhaizáre* s. f. (<fr. *archaïser*)

arhaizánt, -ă *adj.* (despre stil, cuvinte) cu aspect voit arhaic. (<fr. *archaïsant*)

arhár *s. m.* ovină sălbatică din Asia Centrală, cu coada lungă, strămoș al raselor actuale de oi. (<engl. *arhar*)

ARHE(O)- *elem. comp.* „vechi, originar, primitiv". (<fr. *archéo/o/-*, cf. gr. *arkhaios*)

arhebacterii *s. f. pl.* grup de procariote care prezintă un metabolism adaptat condițiilor ce au existat pe Pămînt în perioada apariției vieții. (<*arhe-* + *bacterii*)

arhebiózã *s. f.* originea vieții pe Pămînt. (<fr. *archébiose*)

arhegón *s. n.* organ de reproducere femel la alge, mușchi, ferigi și gimnosperme, care conține oosfera. (<fr. *archégone*, cf. gr. *arkhegonos*, de origine)

arhegoniáte *s. f. pl.* grup de plante care au aceeași structură de arhegon, cuprinzînd mușchii și ferigile. (<fr. *archégoniates*)

arheián, -ă *adj., s. n. (geol.)* arhaic. (<fr. *archéen*)

arheoastronomíe *s. f.* disciplină care studiază datele astronomice arhaice după simbolurile iconografice din preistorie. (<*arheo-* + *astronomie*)

arheocéte *s. n. pl.* mamifere cetacee vechi, adaptate la viața marină, care au apărut în eocenul inferior. (<fr. *archéocètes*)

arheochimíe *s. f.* disciplină a chimiei în slujba arheologiei. (<*arheo-* + *chimie*)

arheocivilizáție *s. f.* civilizație a unei societăți arhaice. (<fr. *archéocivilisation*)

arheocultúră *s. f.* cultură a unei societăți arhaice. ● sinteză a arheotipurilor sau modelelor primare ale culturii din perioada antropogenezei pînă în perioada diferitelor etnogeneze. (<*arheo-* + *-cultură*[2])

arheoetnologíe *s. f.* paleoetnologie. (<*arheo-* + *etnologie*)

arheofíte *s. f. pl.* plante antropofile răspîndite încă din culturile preistorice. (<fr. *archéophytes*)

arheofizică *s. f.* știință de graniță care preconizează pentru cercetările arheologice folosirea metodelor și aparatelor de care face uz geofizica. (<*arheo-* + */geo/fizică*)

arheográf, -ă *s. m. f.* specialist în arheografie (1). (<*arheografie*)

arheografíe *s. f.* **1.** disciplină a istoriei care studiază textele și manuscrisele antice. **2.** reprezentare a unor scene antice cu ajutorul artelor plastice. (<fr. *archéographie*)

arheológ, -ă *s. m. f.* specialist în arheologie. (<fr. *archéologue*)

arheológic, -ă *adj.* referitor la arheologie. (<fr. *archéologique*)

arheologíe *s. f.* știință care studiază trecutul istoric al societății omenești pe baza interpretării vestigiilor aparținînd diferitelor culturi materiale. (<fr. *archéologie*)

arheométric, -ă *adj.* referitor la arheometrie. (<*arheometrie*)

arheometríe *s. f.* disciplină de graniță între arheologie și fizico-chimie, bazată pe transformarea informației arheologice într-una cantitativă, măsurabilă. (<*arheo-* + *-metrie*[2])

arheoptéris *s. m.* criptogamă vasculară fosilă, caracteristică pentru devonianul superior.

arheoptérix *s. m.* cea mai veche pasăre fosilă, din mezozoic, de mărimea unui porumbel, care prezintă caractere de reptilă. (<fr. *archéoptérix*)

arheozóic, -ă *adj.* *era* ~*ă* = a doua eră geologică, în care a apărut prima formă de viață: proterozoic. (<fr. *archéozoïque*)

arhespór *s. m.* *(bot.)* celulă care dă naștere, prin diviziune, celulelor mamă sporifere. (<fr. *archéspore*)

arhetíp *s. n.* **1.** *(fil.;* la Platon) modelul prim, inițial, ideal al obiectelor sensibile, considerate ca reprezentări imperfecte și copii ale sale. ● fiecare din modulii ancestrali universali ai intuiției și intelectului care apar, potrivit psihologiei abisale, în vis și în mituri. **2.** tip originar, prim. **3.** original (manuscris, operă etc.) după care se fac copii, reproduceri. (<fr. *archétype*, lat. *archetypum*, gr. *arkhetypon*, model primitiv)

arhetipál, -ă *adj.* care constituie, reprezintă un arhetip; arhetipic. (<fr. *archétypal*)

arhetípic, -ă *adj.* arhetipal. ● ideal, desăvîrșit. (<germ. *archetypisch*)

arhéu *s. m.* *(fil.)* termen care exprimă esența tuturor fenomenelor, prototipul tuturor lucrurilor și ființelor; forță vitală; principiu. (<fr. *archée*, lat. *archeus*, gr. *arkhe*, principiu)

ARHI- *pref.* „mai mare peste", „foarte". (<fr. *archi-*, cf. gr. *arkhein*, a comanda)

arhiaglomerát, -ă *adj.* foarte aglomerat. (<*arhi-* + *aglomerat*)

arhicárp *s. n.* organ reproducător femel al ascomicetelor. (<fr. *archicarpe*)

arhicunoscút, -ă *adj.* foarte cunoscut. (<*arhi-* + *cunoscut*)

arhidiecezán, -ă *adj.* referitor la o arhidiecеză. (după fr. *archidiocésain*)

arhidiecеză *s. f.* diecеză condusă de un arhiepiscop. (după fr. *archidiocèse*)

arhiducál, -ă *adj.* referitor la arhiduce; care aparține arhiducelui. (<fr. *archiducal*)

arhiducát *s. n.* teritoriu aparținînd unui arhiduce. (după fr. *archiduché*, it. *arciducato*)

arhidúce *s. m.* titlu purtat de prinții fostei case imperiale a Austriei. (<fr. *archiduc*, lat. *archidux*)

arhiducéasă *s. f.* titlu purtat de prințesele fostei case imperiale a Austriei. (după fr. *archiduchesse*, it. *arciduchessa*)

-arhie *v.* -a r h.

arhiepiscopál, -ă *adj.* care aparține unui arhiepiscop. (<fr. *archiépiscopal*)

arhiepiscopát *s. n.* funcție, rang de arhiepiscop. (<fr. *archiépiscopat*)

arhifoném *s. n.* unitate fonologică supraordonată fonemului, despre care în lingvistica structurală se afirmă că reunește în sine două sau mai multe foneme. (<fr. *archiphonème*)

arhigén *s. n.* tip deosebit de gen gramatical, dedus din genurile gramaticale clasice ale primului nivel de repartizare a acestora. (<*arhi-* + *-gen*[2])

arhiinteresánt, -ă *adj.* foarte interesant. (<*arhi-* + *interesant*)

arhilóc *s. n.* vers antic prezentînd două variante: *mare* ~ = vers compus din patru dactili (sau spondei) și trei trohei; *mic* ~ = vers format din trei picioare, cu doi dactili și o silabă. (<lat. *archilochium*, cf. *Arhiloh*, poet antic gr.)

arhimicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci primitive, microscopice, cu talul format dintr-o singură celulă, care trăiesc parazite, înmulțindu-se asexuat prin zoospori sau sexuat prin izogamie. (<fr. *archimycètes*)

arhimilionár, -ă *s. m. f.* om extrem de bogat. (<fr. *archimillionnaire*)

arhipelág *s. n.* grup de insule situate într-o mare sau într-un ocean, formînd un tot geografic, economic și politic. (<ngr. *arhipelagos* < *aghios pelagos*, marea sfîntă, după it. *arcipelago*)

arhiplín, -ă *adj.* plin peste măsură. (după fr. *archiplein*)

arhipopulát, -ă *adj.* foarte populat. (<*arhi-* + *populat*)

arhireacționár, -ă *adj.* extrem de reacționar; ultrareacționar. (<fr. *archiréactionnaire*)

arhistratég *s. m.* (în Grecia antică) comandant suprem al armatei. (<fr. *archistratège*, gr. *archistrategos*)

arhitéct, -ă *s. m. f.* **1.** specialist în arhitectură (1). **2.** *(fig.)* creator al unei concepții privind relațiile politice interstatale. (<fr. *architecte*, lat. *architectus*, gr. *arkhitekton*, constructor)

arhitectónic, -ă **I.** *adj.* arhitectural. **II.** *s. f.* **1.** îmbinare a elementelor constructive ale unei construcții. **2.** *(fig.)* construire, mod de îmbinare, de realizare. (<fr. *architectonique*, lat. *architectonicus*)

arhitecturá *vb. tr.* a construi cu rigoare (o operă literară sau artistică). (<fr. *architecturer*)

arhitecturál, -ă *adj.* referitor la arhitectură care aparține arhitecturii; arhitectonic. (<fr. *architectural*)

arhitectúră *s. f.* **1.** știința și arta de a proiecta și construi clădiri potrivit anumitor proporții și reguli, determinate de caracterul și destinația acestora. **2.** stilul, caracterul distinctiv al unei construcții, al unei epoci. **3.** *(fig.)* structură, alcătuire internă a ceva; constituție (1, 2). (<fr. *architecture*, lat. *architectura*)

arhitrávă *s. f.* **1.** parte inferioară a antablamentului, care se sprijină pe capitelul coloanei; epistil. **2.** *(constr.)* piesă de susținere verticală, din lemn. (<fr. *architrave*)

arhitravée *s.f.* cornișă care se leagă direct cu arhitrava, fără friză. (<fr. *architravée*)

arhivá *vb. tr.* a clasa documentele în arhive după criterii prestabilite. — *arhivâre* s. f. (<fr. *archiver*)

arhivár *s. m.* funcționar care are în păstrare actele unei arhive. (<germ. *Archivar*)

arhívă *s. f.* **1.** totalitatea actelor și documentelor privitoare la o țară, la un oraș, la o instituție etc. **2.** local, serviciu, depozit unde se păstrează aceste documente. (<fr. *archives*, germ. *Archiv*, lat. *archivum*)

arhivíst, -ă *s. m. f.* specialist în arhivistică. (<fr. *archiviste*)

arhivístic, -ă I. *adj.* referitor la arhivistică. II. *s. f.* știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul și organizarea sistematică a arhivelor. (<fr. *archivistique*)

arhivoeconomíe *s. f.* ramură a arhivisticii care cercetează și stabilește condițiile optime de depozitare și conservare a documentelor. (<*arhivă* + *economie*)

arhivologíe *s. f.* ramură a arhivisticii care studiază istoria arhivelor și a fondurilor arhivistice. (<*arhivă* + *-logie*)

arhivóltă *s. f.* ornament plastic la partea de sus a unei arcade, a unui portal. (<fr. *archivolte*)

arhivotehníe *s. f.* ramură a arhivisticii care se ocupă cu probleme științifice, juridice și practice ale selecționării, organizării și valorificării documentelor. (<*arhivă* + *-tehnie*)

arhontát *s. n.* **1.** demnitate de arhonte. **2.** timpul cât funcționează un arhonte. (<fr. *archontat*)

arhónte *s. m.* (în Atena antică) înalt magistrat din conducerea republicii. (<fr. *archonte*, lat. *archon*, *-tis*, gr. *arkhon*, *-tos*)

arián[1], **-ă** I. *adj.* referitor la arianism[1]. II. *s. m. f.* veche denumire dată popoarelor care vorbesc limbi indo-europene. (<fr. *aryen*)

arián[2], **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al arianismului[2]. (<fr. *arien*)

arianísm[1] *s. n.* caracter propriu arienilor[1]. **2.** știința despre arieni. (<fr. *aryanisme*)

arianísm[2] *s. n.* doctrină eretică de la începutul creștinismului, susținută de episcopul Arius (din orașul egiptean Alexandria), care nega unitatea și consubstanțialitatea celor trei entități ale Trinității, precum și divinitatea lui Cristos. (<fr. *arianisme*)

aribál *s. n.* *(ant.)* vas grecesc sferic, cu git foarte strâmt și cu buză lată, folosit la păstrarea uleiurilor parfumate. (<gr. *arryballos*)

aribofla vinóză *s. f.* boală determinată de lipsa riboflavinei din alimentație. (<fr. *aribo-flavinose*)

arid, -ă *adj.* **1.** (despre sol, regiuni) uscat; sterp, neproductiv. **2.** *(fig.)* sărac în idei, în imagini; sec, plictisitor, monoton. (<fr. *aride*, lat. *aridus*, uscat)

ariditáte *s. f.* faptul de a fi arid. (<fr. *aridité*, lat. *aridítas*)

aridizá *vb. refl.* (despre o zonă, o regiune) a deveni arid. (<*arid* + *-iza*)

ária[1] *s.f.* **1.** *(mat.)* întindere, mărime a unei suprafețe limitate. **2.** zonă de răspândire a unui fenomen, de desfășurare a unei activități etc. ● areal. **3.** teritoriu în care se vorbește o anumită limbă, un dialect etc. sau în care se întâlnește un anumit fenomen lingvistic. (<lat. *area*)

ária[2] *s. f.* **1.** compoziție vocală cu caracter liric rezervată solistului, cu acompaniament de orchestră, reprezentând un fragment dintr-o operă, oratoriu, cantată etc. **2.** piesă instrumentală cu caracter cantabil. (<it. *aria*)

ARIER- *elem. comp.* „în urmă". (<fr. *arrière*)

arierát, -ă I. *adj., s. m. f.* înapoiat mintal. II. *adj.* (despre un împrumut, o sumă; și *s. f. pl.*) restant, nerambursat la scadență. (<fr. *arriéré*)

arierație *s. f.* înapoiere mintală. (<fr. *arriération*)

arierbéc *s. n.* parte dinspre aval a unei pile de pod. (<fr. *arrière-bec*)

arierdúnă *s. f.* dună situată în partea dinspre uscat a unui complex de dune litorale. (<fr. *arrière-dune*)

ariergárdă *s. f.* unitate sau parte a unei unități militare care se deplasează imediat în urma unei alte unități în marș, asigurându-i spatele. (<fr. *arrière-garde*)

arierplájă *s. f.* porțiune de plajă situată între linia atinsă de apele cele mai mari și baza falezei. (<fr. *arrière-plage*)

arierplán *s. n.* *(livr.)* linie de perspectivă situată la cea mai mare depărtare de spectator; ultimul plan. ○ *(fig.)* *în* ~ = într-o poziție inferioară, în umbră. (<fr. *arrière-plan*)

ariétă *s. f.* *(muz.)* arie de proporții reduse. (<it. *arietta*)

aríl[1] *s. m.* radical organic monovalent derivat de la o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. (<fr. *aryle*)

aríl[2] *s. n.* înveliș cărnos, viu colorat, al unor semințe. (<fr. *arille*)

ariláre *s. f.* introducere pe cale chimică a unui radical aril în molecula unui compus organic. (după fr. *arylation*)

arilát, -ă *adj.* (despre semințe) prevăzut cu aril. (<fr. *arillé*, lat. *arillatus*)

arilódiu *s. n.* aril fals, format prin lărgirea marginii micropilului seminței. (<lat. *arillodium*)

arimá *vb. tr.* a fixa încărcătura unei (aero)nave pentru menținerea unui centraj favorabil stabilității. — *arimâre* s. f. (<fr. *arrimer*)

arimáj *s. n.* arimare. (<fr. *arrimage*)

arimór *s. m.* cel care se ocupă cu arimarea; stivuitor. (<fr. *arrimeur*)

arinencefalíe *s. f.* anencefalie parțială constând în lipsa rinencefalului. (<engl. *arrhinencephalia*)

ariósо/-zo/ I. *adv. (muz.)* cantabil, în genul ariei. II. *s. n.* formă intermediară între arie și recitativ. (<it. *arioso*)

ariostése, -ă *adj.* ariostic. (<*Ariosto* + *-ese*)

arióstic *adj.* 1. propriu lui Ariosto. 2. în genul epopeilor lui Ariosto; ariostesc. (<*Ariosto*, poet renascentist it. + *-ic*)

aristárh *s. m. (livr.)* critic sever, dar drept. (<fr. *aristarque*, cf. *Aristarh*, critic și filozof alexandrin)

aristát, -ă *adj.* (despre frunze etc.) prevăzut cu aristă. (<lat. *aristatus*)

aristă *s. f.* formațiе alungită, țepoasă, cu care se termină frunzele sau unele piese florale la gramince. (<lat. *arista*)

ARISTO- *elem. comp.* „nobil". (<fr. *aristo-*, cf. gr. *aristos*)

aristocrát, -ă *s. m. f.* cel care aparține aristocrației. (<fr. *aristocrate*)

aristocrátic, -ă *adj.* care aparține, propriu aristocrației; distins, ales. (<fr. *aristocratique*)

aristocratísm *s. n.* atitudine, concepție aristocratică. (<fr. *aristocratisme*)

aristocratizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter aristocratic. II. *refl.* a-și însuși concepții și maniere aristocratice. — *aristocratizáre* s. f. (<fr. *aristocratiser*)

aristocrație *s. f.* clasă socială conducătoare care deține puterea de stat și asuprește celelalte clase (în orînduirea sclavagistă și feudală); pătură restrînsă a claselor exploatatoare, care beneficiază de mari privilegii; nobilime. ● *virfurile privilegiate care s-au desprins de clasa din care fac parte și se bucură de avantaje speciale.* (<fr. *aristocratie*, gr. *aristokratia*)

aristofanésc, -ă *adj.* aristofanic. (<fr. *aristophanesque*)

aristofánic, -ă I. *adj.* 1. propriu lui Aristofan. 2. în genul lui Aristofan; aristofanesc. II. *s. m.* tetrametru anapestic folosit adesea de Aristofan în comediile sale. ● vers antic format dintr-un dactil și doi trohei. (<germ. *aristophanisch*, cf. *Aristofan*, poet comic gr. din antichitate)

aristofórm, -ă *adj.* în formă de aristă. (<fr. *aristoforme*)

aristolóh *s. n.* plantă apetală grimpantă cu flori galbene în formă de tub, care se cultivă pentru umbrare. (<fr. *aristoloche*)

aristolohiacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee și arbuști avînd ca tip aristolohul. (<fr. *aristolochiacées*)

aristón *s. n.* vechi aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe niște discuri de carton sau de tablă perforată. (<fr. *ariston*)

aristotelián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al aristotelismului; aristotelician. (<engl. *aristotelian*)

aristotélic, -ă *adj.* propriu lui Aristotel; bazat pe principiile lui Aristotel. (<fr. *aristotélique*)

aristotelicián, -ă *adj., s. m. f.* aristotelian. (<fr. *aristotélicien*)

aristotelísm *s. n.* concepție filozofică a lui Aristotel, care, avînd ca punct de plecare recunoașterea primordialității naturii față de cunoaștere, arată că generalul există în lucrurile individuale, că esența există în obiecte și că adevăratele „substanțe" (realități primordiale și independente) sînt lucrurile materiale concrete percepute prin simțuri. (<fr. *aristotélisme*, cf. *Aristotel*, filozof antic gr.)

aristotelizá *vb. tr.* a susține principiile lui Aristotel. — *aristotelizáre* s. f. (<fr. *aristoteliser*)

aritenoíd, -ă *adj., s. n.* (cartilaj mobil al laringelui) care întinde corzile vocale. (<fr. *aryténoïde*, cf. gr. *arytaina*, pîlnie)

aritenoidectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a cartilajului aritenoid. (<fr. *aryténoïdectomie*)

aritenoidítă *s. f.* inflamație a cartilajului aritenoid. (<fr. *aryténoïdite*)

ARITM(O)-, -aritm, -aritmíe *elem. comp.* „număr". (<fr. *arithm(o)-*, *-arithme*, *-arithmie*, cf. gr. *arithmos*)

aritmétic, -ă I. *adj.* referitor la aritmetică. II. *adv.* prin procedee aritmetice. III. *s. f.* ramură a matematicii care studiază numerele și operațiile ce se pot face cu acestea. (<fr. *arithmétique*, lat. *arithmeticus*, gr. *arithmetikos*)

aritmeticián, -ă *s. m. f.* specialist în aritmetică. (<fr. *arithméticien*)

aritmíe[1], **-ă** *adj.* lipsit de ritm. (<fr. *arythmique*)

aritmíe *s. f.* 1. lipsă de ritm, neregularitate în succesiunea silabelor accentuate ale unui vers. 2. tulburare a ritmului cardiac. (<fr. *arythmie*)

-aritmíe[2] v. a r i t m (o)-.

aritmofobíe *s. f.* teamă patologică de numirea cifrelor. (<*aritmo-* + *-fobie*[2])

aritmográf *s. n.* aritmometru înregistrator. (<fr. *arithmographe*)

aritmografíe *s. f.* descriere a numerelor. (<*aritmo-* + *-grafie*[2])

aritmográf *s. n.* joc de cuvinte încrucișate constînd din înlocuirea cu cifre a literelor mai multor cuvinte din același domeniu, dispuse orizontal, care încadrează un cuvînt vertical. (<germ. *Arithmogriph*)

aritmologíe *s. f.* studiu al proprietăților numerelor, independent de operațiile care se pot efectua cu ele. (<fr. *arithmologie*)

aritmomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de aritmomanie. (<fr. *arithmomane*)

aritmomanía *s. f.* obsesie patologică a calculelor aritmetice. (<fr. *arithmomanie*)

aritmométru *s. n.* aparat pentru efectuarea de operații aritmetice. (<fr. *arithmomètre*)

ariváj *s. n.* intrarea în port a unei nave; *(p. ext.)* sosire de mărfuri (pe apă). (<fr. *arrivage*)

arivísm *s. n.* dorința de a parveni cu orice preț; comportare de arivist. (<fr. *arrivisme*)

arivíst, -ă *s. m. f.* cel care caută să ocupe o funcție, să aibă o situație în societate, prin orice mijloace. (<fr. *arriviste*)

arlechín I. *s. m.* personaj comic din vechile comedii populare italiene, care purta mască și un costum pestriț. II. *s. n.* 1. panou lateral și draperie de pînză sau catifea care încadrează deschiderea scenei cînd cortina este ridicată. 2. fiecare dintre reflectoarele laterale din fața scenei. (<it. *arlecchino*, fr. *arlequin*)

arlechinádă *s. f.* 1. piesă în care arlechinul joacă rolul principal. 2. bufonerie de arlechin.

● *(p. ext.)* faptă caraghioasă, ridicolă. (<fr. *arlequinade*)

arlechinése, -ă *adj.* caraghios, bufon, buf. (<it. *arlecchinesco*)

arm *s. n. (rar)* coapsă. (<lat. *armus*)

armá *vb. tr.* 1. a introduce un cartuș în camera de tragere a unei arme și a aduce percutorul în poziția de a lovi capsa. 2. a fixa armătura de fier a unei construcții de beton armat. ● a consolida cu o armătură o piesă, o galerie de mină. 3. *(mar.)* a echipa o navă cu cele necesare plecării în larg. ● a introduce ramele unei ambarcații în furcheți sau dame. — *armáre* s. f. (<fr. *armer*, it., lat. *armare*, a înarma, a echipa)

armádă *s. f.* mare unitate navală sau de aviație; escadră. (<sp. *armada*)

armamént *s. n.* 1. totalitatea mijloacelor tehnice de luptă din dotarea unei unități militare, a unei nave, țări etc. 2. tot ce există la bordul unei nave gata de plecare (echipaj, provizii, combustibil). (<fr. *armement*, lat. *armamentum*)

armát, -ă *adj.* 1. înarmat. ● *(bot.)* prevăzut cu organe de apărare: spinos. 2. *forță ~ă* = orice mijloc militar; *(pl.)* ansamblul mijloacelor militare ale unei țări. ● (despre un conflict) însoțit de acțiuni militare. 3. (despre o armă de foc) pregătită pentru tragere. 4. (despre beton etc.) prevăzut cu o armătură. (<fr. *armé*)

armatán *s. n.* vînt fierbinte, foarte uscat, care bate spre est și nord-est în Sahara și Africa occidentală. (<fr. *harmattan* < cuv. afr.)

armátă *s. f.* 1. totalitatea forțelor militare ale unui stat; oaste. ● serviciu militar. ● mare unitate operativă formată din mai multe mari unități de arme întrunite. 2. *(fig.)* mare colectivitate de oameni (acționînd pentru un scop comun); masă. ● mulțime; ceată; șir. (<it. *armata*)

armatór *s. m.* 1. cel care armează o navă în scopuri comerciale. ● proprietar de nave. 2. miner specializat în armarea excavațiilor subterane. (<fr. *armateur*, it. *armatore*, lat. *armator*)

armatúră *s. f.* armură (3). (<it. *armatura*)

ármă *s. f.* 1. unealtă, mașină care servește pentru atac sau apărare. ○ *~ albă* = armă destinată luptei corp la corp (baionetă, stilet etc.); *a depune ~ele* = a se preda; *(fig.)* a ceda. ● *(pl.)* ansamblul semnelor heraldice de pe o stemă, de pe un blazon. 2. categorie de trupe din forțele armate corespunzînd unei activități specializate. 3. *(fig.)* mijloc de combatere a unui adversar pe planul ideilor, al politicii etc. (<lat. *arma*)

armătúră *s. f.* 1. ansamblu de bare metalice dintr-un element de beton armat. 2. totalitatea pieselor metalice ale unor instalații alcătuite din țevi sau conducte. 3. construcție de lemn, de zidărie etc. servind la întărirea pereților unei galerii subterane. 4. fiecare dintre plăcile conducătoare ale unui condensator electric. 5. înveliș metalic protector al unui cablu electric. 6. *~ bucală)* = totalitatea părților care formează aparatul bucal al insectelor, crustaceelor. 7. *(fig.)* ceea ce susține, servește ca bază diferitelor părți ale unui tot: osatură (3), schelet (3). (<fr. *armature*, lat. *armatura*)

armilár, -ă *adj. (astr.) sferă ~ă* = ansamblu de cercuri concentrice reprezentînd cerul și mișcarea aștrilor și avînd în centru un glob ce figurează Pămîntul. (<fr. *armillaire*)

arminián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al arminianismului. (<fr. *arminien*)

arminianism *s. n.* doctrină protestantă fundată de episcopul olandez Arminius, care combătea rigorismul calvinist, predicînd toleranța. (după fr. *arminisme*)

armistițiu *s. n.* suspendare temporară a ostilităților prin înțelegerea beligeranților. (<lat. *armistitium*, fr. *armistice*)

armoár *s. n.* dulap, șifonier. (<fr. *armoire*)

armoárii *s. f. pl.* blazon. (<fr. *armoiries*)

armónic, -ă *adj.* bazat pe principiile armoniei; armonios. ○ *sunete ~ce* (și *s. f.*) = sunete de diferite înălțimi, a căror frecvență reprezintă un multiplu întreg al unei frecvențe fundamentale; *oscilație ~ă* = oscilație a unei mărimi care variază periodic după anumite legi; *(mat.) diviziune ~ă* = ansamblu de patru puncte coliniare, din care două împart segmentul celorlalte două în același raport. (<fr. *harmonique*, lat. *harmonicus*, gr. *harmonikos*)

armónică *s. f.* 1. instrument muzical portativ cu ancii metalice, în care sunetul este produs prin vibrația unei coloane de aer acționată de un burduf manevrat manual. 2. muzicuță (de gură). (<germ. *Harmonika*, it. *armonica*)

armónie *s. f.* 1. combinare simultană a mai multor sunete (muzicale sau vorbite) în conformitate cu anumite legi. ● parte a teorie muzicii care studiază acordurile, relațiile dintre ele, legile înlănțuirii lor. 2. potrivire a elementelor componente ale unui întreg; concordanță, acord, consens. ○ *~ imitativă* = efect stilistic obținut prin îmbinarea unor cuvinte ale căror sunete imită un sunet din natură sau chiar printr-un singur cuvînt onomatopeic; *~ vocalică* = fenomen fonetic caracteristic limbilor fino-ugrice, care constă în acomodarea timbrului unei vocale cu cel al vocalelor din silabele anterioare. 3. înțelegere deplină între persoane, colectivități etc. (<fr. *harmonie*, lat. *harmonia*)

armoniós, -oásă *adj.* (și *adv.*) plin de armonie; plăcut. (<fr. *harmonieux*, it. *armonioso*)

armonist, -ă *s. m. f.* 1. specialist în știința armoniei. 2. cîntăreț din armonică (1). (<fr. *harmoniste*)

armonístic, -ă *adj.* referitor la armonie. (<germ. *harmonistisch*)

armóniu *s. n.* instrument muzical cu claviatură, asemănător cu orga, la care sunetele sînt produse de ancii metalice puse în vibrație de un burduf acționat prin pedale. (<fr. *harmonium*, germ. *Harmonium*)

armonizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) pune în armonie, în concordanță; a (se) potrivi. II. *tr.* a compune acompaniamentul unei melodii. — *armonizáre* s. f. (<fr. *harmoniser*)

armonográf *s. n.* aparat mecanic cu care se pot obține serii de curbe cu aspect grafic plăcut, armonios. (<fr. *harmonographe*)

armoriál, -ă I. *adj.* referitor la armoarii. II. *s. n.* culegere de armoarii; album cu steme din diferite regiuni și epoci. (<fr. *armorial*)

armoriát, -ă *adj.* (despre steme, blazoane) ornat cu elemente simbolice, emblematice. (<fr. *armorié*)

armstrongít *s. n.* mineral rar, maro-deschis, cu aspect mătăsos, din familia compușilor zirconiului, descoperit recent în sudul deșertului Gobi. (< /Neil/ *Armstrong*, astronaut amer., primul om care a pășit pe Lună + *-it*)

armúră *s. f.* 1. îmbrăcăminte de protecție alcătuită din plăci de metal și zale, folosită de războinicii medievali. 2. mod de împletire a fibrelor de urzeală cu cele de bătătură ale unei țesături. 3. *(muz.)* totalitatea sunetelor de alterație (diezi, bemoli) care se pun la cheie spre a indica tonalitatea; armătură. (<fr. *armure*)

armurărie *s. f.* 1. profesiunea armurierului. 2. fabricare, comerț de arme. (<fr. *armurerie*)

armurié́r *s. m.* cel care fabrică, repară sau vinde arme (de foc). • (maistru militar) specialist în verificarea și repararea armamentului. (<fr. *armurier*)

arnéză *s. f.* figură de stil prin care se scot în evidență însușiri legate de o anumită calitate omenească pentru a arăta că cineva este nedemn de această calitate. (<fr. *arnèse*)

árni *s. m.* bivol sălbatic din sud-estul Asiei și al Indoneziei, strămoșul bivolului domestic. (<germ. *Arni*<cuv. hindustani)

arogá *vb. refl.* a-și atribui cu de la sine putere o calitate, un drept. (<fr. */s'/arroger*, lat. *arrogare*)

arogánt, -ă *adj.* (și *s.*) care manifestă aroganță; infumurat, încrezut; obraznic. (<fr. *arrogant*, lat. *arrogans*)

arogánță *s. f.* atitudine de mîndrie disprețuitoare; obrăznicie, infumurare. (<fr. *arrogance*, lat. *arrogantia*)

aromát[1] *s. n.* substanță vegetală care răspîndește o aromă; mirodenie. (<fr. *aromate*, lat. *aromatum*)

aromát[2], **-ă** *adj.* cu aromă. (<*aromă*)

aromátic, -ă *adj.* 1. care răspîndește aromă, parfumat. • (despre plante) care conține diferite substanțe mirositoare. 2. (despre substanțe organice, combinații) care are în moleculă unul sau mai multe nuclee de 6 atomi de carbon, cu o structură caracteristică. (<fr. *aromatique*, lat. *aromaticus*, gr. *aromatikos*)

aromatizá *vb. tr.* 1. a da (unei substanțe) miros plăcut, adăugîndu-i aromate. 2. a transforma prin diferite procedee o hidrocarbură parafinică într-o hidrocarbură aromatică. — *aromatizáre* s. f. (<fr. *aromatiser*, lat. *aromatizare*, gr. *aromatizein*)

aromatizánt, -ă *adj., s. n.* (substanță aromată) care se adaugă unui produs (alimentar) pentru a-i da un miros plăcut. (<*aromatiza* + *-ant*)

arómă *s. f.* 1. emanație a unor substanțe mirositoare; mireasmă; parfum. 2. substanța însăși. (<fr. *arome*, lat., gr. *aroma*)

aromorfóză *s. f. (biol.)* complex de modificări morfologice cu rol preponderent în procesul evoluției filogenetice. (<fr. *aromorphose*, cf. gr. *airein*, a ridica)

aromoterapíe *s. f.* metodă terapeutică bazată pe efectul produșilor chimici mirositori din uleiurile volatile extrase din diverse plante. (<fr. *aromothérapie*)

arondá *vb. tr.* 1. a comasa, a reuni terenuri, unități agricole în scopul asigurării unor condiții optime de producție. 2. a repartiza cartiere sau populația unui cartier la un anumit centru de distribuire a unor produse, mărfuri etc. 3. *(fig.)* a întregi, a face să crească, a augmenta. — *arondáre* s. f. (<fr. *arrondir*)

arondisménț *s. n.* subdiviziune teritorial-administrativă a unui departament în Franța. (<fr. *arrondissement*)

arpeggiándo *adv. (muz.)* arpegiind. (<it. *arpeggiando*)

arpegióne *s. n. inv.* vechi instrument cu coarde și arcuș, asemănător cu chitara, dar de mărimea violoncelului. (<it. *arpeggione*)

arpegiá *vb. tr. (muz.)* a executa (un pasaj) în arpegiu. (<it. *arpeggiare*)

arpegiát, -ă *adj. (muz.) acord* ~ = acord executat în arpegiu. (<it. *arpeggiato*)

arpégiu *s. n.* intonare succesivă a sunetelor unui acord melodic, ascendent sau descendent. (<it. *arpeggio*)

arpentáj *s. n.* 1. metodă de întocmire a planurilor topografice cu ajutorul instrumentelor de măsurat lungimi. 2. tehnica măsurării și evaluării suprafețelor de teren. (<fr. *arpentage*)

arpentór *s. m.* specialist în arpentaj. (<fr. *arpenteur*)

arsén *s. n.* 1. metaloid cristalizat, cu luciu cenușiu, deosebit de toxic. 2. arsenic. (<germ. *Arsen*)

arsenál *s. n.* 1. întreprindere (militară) specializată în fabricarea sau repararea armamentului și muniților. 2. *(fig.)* ansamblul mijloacelor de luptă. • *(fig.)* totalitatea mijloacelor de care se servește cineva într-o acțiune, profesie etc. (<fr. *arsenal*, it. *arsenale*)

arseniát, -ă I. *adj.* care conține arsen. II. *s. n.* sare a acidului arsenic. (<fr. *arséniate*)

arsénic[1] *s. n.* anhidridă arsenioasă; arsen (2). (<fr. *arsenic*, lat. *arsenicum*, gr. *arsenikon*)

arsénic[2] *adj. acid* ~ = acid rezultat din combinarea arsenului cu acid azotic concentrat. (<fr. *arsénique*)

arsenicál, -ă *adj.* care conține arsenic. (<fr. *arsenical*)

arsenicísm *s. n.* intoxicație cu compuși ai arsenicului. (<fr. *arsenicisme*)

arseniemíe *s. f.* prezența arsenicului în sînge. (<fr. *arséniémie*)

arsenifér, -ă *adj.* (despre un teren, un mineral) care conține arsen. (<fr. *arsénifère*)

arsenós, -oásă *adj. acid* ~ = oxiacid al arsenului; *anhidridă* ~*oasă* = trioxid al arsenului, sub formă de pulbere fină, albă, cu

miros de usturoi, foarte toxică pentru om; arsenic²; *(pop.)* șoricioaică. (<fr. *arsénieux)*

arsenít *s. m.* sare a acidului arsenios. (<fr. *arsénite)*

arsenitúră *s. f.* compus al arsenului cu un metal. (<fr. *arséniure)*

arsenobenzén *s. n.* substanță cu formulă analoagă azobenzenului, conținînd arsen. (<fr. *arsénobenzène)*

arsenolít *s. m.* anhidridă arsenioasă naturală. (<fr. *arsénolite)*

arsenoplrítă *s. f.* minereu din care se obține arsen prin încălzire în absența aerului; mispichel. (<fr. *arsénopyrite)*

arsenoterapíe *s. f.* folosirea compușilor arsenici în scop terapeutic. (<fr. *arsénothérapie)*

arsínă *s. f.* denumire generică a unor compuși organici derivați ai hidrogenului arseniat. (<fr. *arsine)*

ársis *s. n.* timpul slab, neaccentuat, al unei formule ritmice; ridicare a vocii. ● accent tonic. (<fr., lat., gr. *arsis)*

ártă *s. f.* **1.** formă a activității umane care oglindește realitatea în imagini expresive; totalitatea operelor care aparțin acestei forme de activitate. ○ *operă de* ~ = operă rezultată din activitatea artistică creatoare. ● ~*e liberale* = denumire dată în învățămîntul medieval gramaticii, retoricii, dialecticii *(trivium)*, aritmeticii, geometriei, astronomiei și teoriei muzicii *(quadrivium)*, științe care nu cădeau sub incidența directă a religiei. **2.** îndemînare deosebită, pricepere, măiestrie, abilitate. ○ ~ *militară* = parte a științei militare care studiază teoria și practica pregătirii și ducerii acțiunilor de luptă și a războiului. (<fr. *art*, lat. *ars, artis*, it. *arte)*

artefáct *s. n.* **1.** structură sau fenomen artificial apărut în cursul unei investigații sau exploatări. ● *(p. ext.)* structură artistică. **2.** *(med.)* modificare în preparatele histologice produsă artificial sau datorită unor defecte de fixare ori de colorare. **3.** *(cib.)* semnal parazit supus unei informații, în semnificația căreia joacă un rol nul sau negativ. (<fr. *artefact*, cf. lat. *artis facta*, efectele artei)

artefíce *s. m. (rar)* **1.** meșter; meșteșugar, muncitor. ● artist. **2.** *(fig.)* om dibaci, îndemînatic, iscusit. (<it. *artefice)*

artéră *s. f.* **1.** vas sangvin care duce sîngele de la inimă la organe și țesuturi. **2.** magistrală de circulație pentru vehicule. **3.** conductă hidraulică magistrală. **4.** linie electrică de alimentare principală a unei rețele de distribuție. (<fr. *artère)*

ARTERI(O)- *elem. comp.* „arteră". (<fr. *artéri/o/-*, cf. lat., gr. *arteria)*

arteriál, -ă *adj.* referitor la artere. ● (despre sînge) care circulă prin artere. (<fr. *artériel)*

arteriectazíe *s. f.* dilatare a arterelor. (<fr. *artériectasie)*

arteriectomíe *s. f.* rezecție a unei porțiuni dintr-o arteră. (<fr. *artériectomie)*

arteriectopíe *s. f.* situare anormală a unei artere (1). (<fr. *artériectopie)*

arteriocentéză *s. f.* puncție arterială. (<*arterio-* + *-centeză)*

arterioflebítă *s. f.* arterită complicată cu flebita venelor învecinate. (<fr. *artério-phlébite)*

arterioflebografíe *s. f.* radiografie a unei artere și a ramificațiilor ei. (<fr. *artériophlébographie)*

arteriográf *s. f.* sfigmograf. (<fr. *artériographe)*

arteriografíe *s. f.* radiografie a arterelor; sfigmografie. (<fr. *artériographie)*

arteriográmă *s. f.* sfigmogramă. (<fr. *artériogramme)*

arteriolár, -ă *adj.* referitor la artere. (<fr. *artériolaire)*

arteriólă *s. f.* ramificație subțire a arterelor (1). (<fr. *artériole)*

arteriolít *s. n.* concrețiune calcaroasă aflată în pereții arterelor sclerozate sau într-un trombus arterial. (<fr. *artériolithe)*

arteriologíe *s. f.* ramură a anatomiei care studiază arterele. (<fr. *artériologie)*

arteriomalacíe *s. f.* înmuiere a unui țesut arterial. (<engl. *arteriomalacia)*

arteriométru *s. n.* instrument pentru măsurarea diametrului unei artere. (<fr. *artériomètre)*

arterionecróză *s. f.* proces de necrozare a arterelor. (<fr. *artérionécrose)*

arteriopatíe *s. f.* denumire generică a afecțiunilor pereților arteriali. (<fr. *artériopathie)*

arteriopiezografíe *s. f.* piezografie arterială. (<fr. *artériopiézographie)*

arteriopiezográmă *s. f.* piezogramă arterială. (<fr. *artériopiézogramme)*

arterioplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a unui perete arterial. (<engl. *arterioplasty)*

arteriorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a unei artere. (<fr. *artériorrafie)*

arterioragíe *s. f.* hemoragie a unei artere. (<fr. *artériorragie)*

arteriosclerótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de arterioscleroză. (<it. *arteriosclerotico)*

arterioscleróză *s. f.* îngroșare și sclerozare a pereților arterelor și ai arteriolelor. (<fr. *artériosclérose)*

arteriospásm *s. n.* contracție spasmodică a pereților arteriali. (<fr. *artériospasme)*

arteriostenóză *s. f.* îngustare patologică a arterelor. (<fr. *artériosténose)*

arteriotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în arteriotomie. (<fr. *artériotome)*

arteriotomíe *s. f.* deschidere operatorie a unei artere. (<fr. *artériotomie)*

arteriotripsíe *s. f.* operație chirurgicală de strivire a peretului arterial. (<fr. *artériotripsie)*

arterítă *s. f.* inflamație sau leziune degenerativă a unei artere. (<fr. *artérite)*

arteritíc, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de arterită. (<fr. *artéritique)*

artezián, -ă *adj., s. f., s. n.* (fîntînă, izvor) din care apa țîșnește cu presiune. (<fr. *artésien*, cf. *Artois*, provincie istorică din nordul Franței)

articliér *s. m. (ir.)* autor de articole (1). (<fr. *articlier)*

artícol *s. n.* **1.** expunere făcută într-o publicație periodică, tratînd o problemă din-

tr-un domeniu oarecare. 2. subdiviziune a unei legi, a unui regulament etc., purtînd de obicei un număr de ordine. ● diviziune a unui buget, a unui plan financiar, care conține denumirea unei surse de venit sau motivul unei cheltuieli. 3. obiect de comerț. 4. parte de vorbire flexibilă, care însoțește substantivul sau adjectivul, cu rolul de a individualiza obiectul denumit de acestea. 5. fiecare dintre fragmentele care alcătuiesc diferite părți ale corpului crustaceelor, insectelor și acarienilor. 6. fiecare dintre segmentele care formează un organism sau organ vegetal. 7. *(inform.)* element logic al unei înregistrări dintr-un fișier, constituind cea mai mică unitate de informație utilă prelucrată de un program. (<lat. *articulus*, it. *articolo*, fr. *article*)

articul *s. m. (bot.)* internod. (<lat. *articulus*)

articulá *vb. I. tr.* 1. a emite, a rosti (cuvinte, sunete etc.). ● a executa o serie de sunete succesive la un instrument muzical sau cu vocea. 2. a atașa articolul unui substantiv sau unui echivalent al lui. II. *refl.* a se lega printr-o articulație. — *articulâre* s. f. (<fr. *articuler*, lat. *articulare*)

articulár, -ă *adj.* referitor la articulații (1), al articulațiilor. (<fr. *articulaire*, lat. *articularis*)

articulát, -ă I. *adj.* (despre organisme sau organe) format din articole (5). ● (despre tulpini) formată din noduri și internoduri. II. *s. f. pl.* plante cu tulpina articulată. (<fr. *articulé/s/*)

articulatóriu, -ie *adj.* referitor la articulație (3). (<fr. *articulatoire*)

articulație *s. f.* 1. *(anat.)* încheietură, nod; loc de inserție a unui organ pe altul; legătură (mobilă) între oase. 2. *(tehn.)* legătură între două corpuri solide, care permite rotirea lor în jurul unui ax sau punct. 3. articulare (1); mod de a pronunța un sunet. — var. *articulațiune* s. f. (<fr. *articulation*, lat. *articulatio*)

articulațiúne *s. f.* v. articulație.

artificiál, -ă *adj.* 1. făcut de om, dar imitînd un produs al naturii; nenatural; meșteșugit. 2. (despre manifestări ale omului; și *adv.*) lipsit de naturalețe, prefăcut, nesincer, forțat; artificios. (<fr. *artificiel*, lat. *artificialis*)

artificialísm *s. n.* 1. caracter artificial al unui lucru, al unei manifestări etc. 2. concepție aparținînd lui Piaget potrivit căreia copilul atribuie obiectelor naturale o geneză artificială, considerîndu-le create de oameni în scopuri utilitare. (<fr. *artificialisme*)

artificialitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este artificial; lipsă de naturalețe. (<fr. *artificialité*)

artificializá *vb. I. tr., refl.* a face, a deveni artificial. — *artificializáre* s. f. (<*artificial*+*-iza*)

artificialmênte *adv.* în mod artificial. (<fr. *artificiellement*)

artificiér *s. m.* 1. specialist în manipularea explozivelor și a mijloacelor pirotehnice. 2. muncitor specializat în producerea exploziilor în exploatările miniere. (<fr. *artificier*)

artificiós, -oásă *adj.* artificial (2). (<fr. *artificieux*, lat. *artificiosus*, meșteșugit)

artificiozitáte *s. f.* caracter artificios; artificialitate. (<*artificios* + *-itate*)

artifíciu *s. n.* 1. mijloc prin care se urmărește să se schimbe realitatea în mod nefiresc; meșteșug, abilitate. ○ *~ de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezultatul unui calcul pe o cale mai scurtă. 2. *(pl.)* amestec de materii ușor inflamabile, care prin aprindere produc efecte de lumină și culori. (<lat. *artificium*, după fr. *artifice*)

artilérie *s. f.* armă din compunerea forțelor armate dotată cu guri de foc și instalații care servesc la aruncarea de proiectile grele la distanță mare. ● ansamblu de mijloace întrebuințate de această armă. (<rus. *artilleriia*, fr. *artillerie*)

artileríst *s. m.* militar din artilerie. (<rus. *artillerist*, germ. *Artillerist*)

artilerístic, -ă *adj.* de artilerie. (<rus. *artilleriiskii*)

artimón *s. n.* catarg de la pupă al unei nave. (<fr. *artimon*, it. *artimone*)

artinskián *s. n.* etaj al permianului inferior de facies marin, din platforma rusă, corespunzător autunianului. (<rus. *artinskian*, cf. *Artinsk*, localitate în fosta U.R.S.S.)

ARTIO- *elem. comp.* „par, pereche, simetrie". (<fr. *artio-*, cf. gr. *artios*, par)

artiodáctil, -ă I. *adj.* (despre animale) cu degete perechi; paricopitat. II. *s. n. pl.* paricopitate. (<fr. *artiodactyle/s/*)

artioploíd, -ă *adj. (biol.;* despre organisme poliploide) cu un număr par de seturi cromozomiale. (<fr. *artioploïde*)

artiozoáre *s. n. pl.* animale metazoare cu simetrie bilaterală cuprinzînd anelidele, moluștele, artropodele etc. (<fr. *artiozoaires*)

artíst, -ă *s. m. f.* 1. persoană înzestrată cu aptitudini și talent, care lucrează într-un anumit domeniu al artei. ● persoană cu aptitudini deosebite în meseria pe care o exercită. 2. actor. (<fr. *artiste*, it. *artista*)

artístic, -ă *adj.* referitor la artă, de artă. ● (și *adv.*) făcut cu artă. (<fr. *artistique*)

artistísm *s. n. (rar)* fetișizare a mijloacelor de expresie, circumscriere a mijloacelor artistului doar la procedeele formale ale unei comunicări. (<*artist* + *-ism*)

artisticitáte *s. f. (rar)* caracter artistic. (<it. *artisticità*)

artizán *s. m.* 1. meșteșugar, meseriaș din evul mediu. 2. creator de artă în stil popular. 3. *(fig.)* autor, realizator, creator a ceva. (<fr. *artisan*)

artizanál, -ă *adj.* referitor la artizani; de artizanat. (<fr. *artisanal*)

artizanát *s. n.* 1. breaslă, sistem de organizare a muncii pe bresle; totalitatea artizanilor. 2. arta meșteșugarilor. ● unitate comercială care vinde obiecte artizanale. (<fr. *artisanat*)

artnápping *s. n.* furt de obiecte de artă. (<amer. *artnapping*)

artotécă *s. f. (rar)* 1. colecție de obiecte de artă. 2. secție ce împrumută acasă tablouri și alte diverse obiecte de artă. (<*artă*+*-tecă*)

ARTR(O)-, -artríe *elem. comp.* „articulație, încheietură". (<fr. *arthr/o/-*, *-arthrie*, cf. gr. *arthron*)

artrálgic, -ă *adj.* referitor la artralgie. (<fr. *arthralgique*)

artralgíe *s. f.* durere la nivelul unei articulații (1). (<fr. *arthralgie*)

artrectomíe *s. f.* rezecție a unei articulații (1). (<fr. *arthrectomie*)

-artríe v. a r t r (o) -.

artrítă *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile inflamatorii acute sau cronice ale articulațiilor. (<fr. *arthrite*, lat., gr. *arthritis*, gută)

artrític, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de artritism. (<fr. *arthritique*)

artritísm *s. n.* predispoziție constituțională la unele boli cronice articulare și la gută, cauzată de o încetinire a proceselor de nutriție. (<fr. *arthritisme*)

artrocél *s. n.* acumulare patologică de lichid în articulații. (<fr. *arthrocèle*)

artrocentéză *s. f.* puncție a unei articulații. (<fr. *arthrocentèse*)

artroclazíe *s. f.* rupere chirurgicală a unei anchiloze fibroase. (<engl. *arthroclasia*)

artrodéză *s. f.* operație chirurgicală destinată a provoca anchiloza unei articulații. (<fr. *arthrodèse*)

artrodíe *s. f.* articulație sinovială cu o mare mobilitate. (<fr. *arthrodie*)

artrodínie *s. f.* durere articulară vagă și nedeterminată. (<fr. *arthrodynie*)

artrofít *s. n.* corp străin al unei articulații, care ia naștere în urma unei leziuni traumatice sau patologice a acesteia. (<fr. *arthrophyte*)

artrogenéză *s. f.* proces de formare a oaselor. (<*artro-* + *-geneză*²)

artrografíe *s. f.* radiografie a unei articulații (1) cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *arthrographie*)

artrográmă *s. f.* imagine obținută prin artrografie. (<fr. *arthrogramme*)

artrogripóză *s. f.* imobilizare persistentă a unei articulații prin contracția spastică a musculaturii corespunzătoare (asociată cu luxații). (<germ. *Arthrogrypose*, fr. *arthrogryposis*)

artrolíză *s. f.* operație chirurgicală destinată a reda mobilitatea ligamentelor unei articulații anchilozate. (<fr. *arthrolyse*)

artrologíe *s. f.* ramură a anatomiei care studiază articulațiile; desmologie. (<fr. *arthrologie*)

artromalacíe *s. f.* hiperlaxitate ligamentară. (<*artro-* + *-malacie*)

artromér *s. n.* *(biol.)* fiecare dintre părțile unui organism articulat. (<engl. *arthromere*)

artrométru *s. n.* instrument pentru măsurarea unghiului de mobilitate a articulațiilor. (<engl. *arthrometer*)

artropatíe *s. f.* denumire generică dată afecțiunilor articulațiilor. (<fr. *arthropathie*)

artroplástică *s. f.* *(rar)* artroplastie. (<germ. *Arthroplastik*)

artroplastíe *s. f.* intervenție chirurgicală pentru redarea mișcărilor unei articulații anchilozate; artroplastică. (<fr. *arthroplastie*)

artropneumografíe *s. f.* radiografie a unei articulații în care s-a introdus aer. (<fr. *arthro-pneumographie*)

artropóde *s. n. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, cu schelet extern chitinos, ce corpul și membrele formate din inele articulate; articulate (I). (<fr. *arthropodes*)

artroríză *s. f.* operație chirurgicală care urmărește a limita mișcările unei articulații. (<fr. *arthrorise*)

artroscóp *s. n.* instrument optic folosit în artroscopie. (<engl. *arthroscope*)

artroscopíe *s. f.* examinare a leziunilor unei articulații cu ajutorul artroscopului. (<germ. *Arthroskopie*, engl. *arthroscopy*)

artrosífilis *s. n.* sifilis localizat în articulații. (<fr. *arthrosyphilis*)

artrosinovítă *s. f.* inflamație a sinovialei unei articulații. (<fr. *arthrosynovite*)

artrospór *s. m.* *(biol.)* spor format prin segmentarea bazipetală a hifelor miceliene. (<fr. *arthrospore*)

artrostomíe *s. f.* deschidere la piele a unei articulații. (<fr. *arthrostomie*)

artrotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei articulații. (<fr. *arthrotomie*)

artróză *s. f.* afecțiune degenerativă a articulațiilor. (<fr. *arthrose*)

artrózic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de artroză. (<fr. *arthrosique*)

artterapíe *s. f.* terapie prin artă, bazată pe stimularea creativității artistice a bolnavilor psihici. (<*artă-* + *-terapie*²)

arvál *s. m.* *(ant.)* membru al unui colegiu religios al zeiței Ceres, format din 12 preoți, care conduceau ceremoniile numite Ambarvale. (<lat. *arvales*/*fratres*/, fr. *arvale*)

arvícol, -ă *(adj.*; despre plante, animale) care crește sau trăiește pe cîmp. (<fr. *arvicole*, cf. lat. *arvum*, cîmp)

as *s. m.* **1.** monedă romană, la origine din bronz. **2.** carte de joc pe care este însemnat un singur punct, socotită ca avînd valoarea cea mai mare. **3.** *(fig., fam.)* persoană care stăpînește foarte bine cunoștințele dintr-un domeniu oarecare sau care se distinge în mod special într-o meserie. **4.** *(tenis de cîmp)* ghemul (punctul) marcat direct din lovitura de serviciu. (<fr., lat. *as*)

asacríe *s. f.* anomalie constînd în absența osului sacru. (<*a*¹- + *sacrum*)

asált *s. n.* **1.** atac violent pentru cucerirea unui obiectiv militar sau pentru a învinge rezistența inamicului. ● (în trecut) ultimul moment al atacului. ○ *a da ~ul* = a ataca; a năvăli; *a lua cu ~* = a cuceri printr-un atac violent. ● *(fig.)* acțiune, luptă avîntată; ritm grăbit de activitate. **2.** exercițiu de scrimă. (<it. *assalto*)

asaltá *vb. tr.* **1.** a da un asalt. **2.** *(fig.)* a copleși cu insistențe, cu rugăminți, cu cereri. — *asaltáre* s. f. (<it. *assaltare*)

asaltatór, -oáre *s. m. f.* cel care asaltează. (<it. *assaltatore*)

asaltíst *s. m.* *(fam.)* aviator militar dintr-o unitate de asalt. (<*asalt* + *-ist*)

asamblá *vb. tr.* **1.** a reuni, a fixa, a îmbina două sau mai multe piese, segmente. **2.** *(inform.)* a efectua o asamblare. (<fr. *assembler*)

asamblâj *s. n.* asamblare. ● sistem format din două sau mai multe piese, elemente asam-

blate între ele. ● fotogramă obținută prin îmbinarea mai multor fotograme parțiale. (<fr. *assemblage*)

asamblăre *s. f.* **1.** acțiunea de a asambla și rezultatul ei. **2.** *(inform.)* operația de traducere în limbaj de mașină a unui program de către asamblor (II). (<*asambla*)

asambléză *s. f.* mașină de asamblat cabluri electrice. (<fr. *assembleuse*)

asamblór, -oáre I. *s. m. f.* muncitor specialist în asamblarea pieselor, subansamblelor și pregătirea unui produs complet finit. II. *s. n. (inform.)* program care prelucrează instrucțiunile scrise într-un limbaj simbolic pentru calculator, traducîndu-le în coduri ale limbajului de mașină. (<fr. *assembleur*)

asaná *vb. tr.* **1.** a înlătura surplusul de apă de pe o suprafață de teren prin lucrări hidrotehnice: *(p. ext.)* a curăța, a face salubru un lac, o baltă etc. **2.** *(med.)* a elimina un focar de infecție. **3.** *(fig.)* a îmbunătăți, a redresa: a însănătoși. ● *(ec.)* a echilibra; a stabiliza (moneda). — *asanáre* s. f. (după fr. *assainir*, cf. lat. *sanare*, a vindeca)

asanatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care asanează. II. *s. n.* produs chimic, aparat electric care înlătură mirosurile urîte. (după fr. *assainisseur*)

asasín, -ă *s. m. f.* cel care comite un asasinat: criminal, ucigaș. ● *(adj.; fig.)* care răănește; care provoacă iritare. (<fr. *assassin*, it. *assassino*)

asasiná *vb. tr.* **1.** a comite un asasinat. **2.** *(fam.)* a plictisi în cel mai înalt grad (cu insistențele). — *asasinăre* s. f. (<fr. *assassiner*)

asasinát *s. n.* omor cu premeditare. (<fr. *assassinat*, it. *assassinato*)

ascarid *s. m.* vierme parazit care trăiește în tubul digestiv al omului și al unor animale; limbric. (<fr. *ascaride*, lat. *ascarida*, gr. *askaris*)

ascaridióză *s. f.* boală parazitară cauzată de prezența ascarizilor în intestin. (<fr. *ascaridiose*)

áscă *s. f.* organ sporifer intern, la unele ciuperci. (<fr. *asque*, cf. gr. *askos*, burduf)

ascendént, -ă I. *adj.* **1.** urcător, suitor; ascensiv. ● *(astr.;* despre un astru) care se înalță deasupra liniei orizontului. **2.** *(fig.)* în dezvoltare progresivă. II. *s. m. f.* rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. III. *s. n.* **1.** *(astr.)* înălțare a unui astru deasupra orizontului. **2.** *(astrol.)* parte a cerului aflată deasupra orizontului în momentul nașterii cuiva; semn zodiacal ridicat deasupra orizontului estic, la naștere. **3.** autoritate morală, influență (asupra cuiva). (<fr. *ascendant*, lat. *ascendens*)

ascendénță *s. f.* linie de rudenie ascendentă care urcă de la fiu la părinți. (<fr. *ascendance*)

ascensioná *vb. tr. (rar)* a face o ascensiune. — *ascensionáre* s. f. (<fr. *ascensionner*)

ascensionál, -ă *adj.* care tinde să urce; suitor, urcător. (<fr. *ascensionnel*)

ascensiúne *s. f.* **1.** mișcare de jos în sus a unui mobil. **2.** urcare, suire (pe un munte); înălțare (cu balonul). **3.** *(fig.)* creștere, dezvoltare. ● promovare pe treptele ierarhiei profesionale sau sociale. ● proces de cucerire a puterii de către o organizație politică. (<fr. *ascension*, lat. *ascensio*)

ascensív, -ă *adj.* ascendent. (<it. *ascensivo*)

ascensór *s. n.* cabină sau platformă care transportă pe verticală oameni și materiale într-o clădire cu mai multe etaje, într-o mină etc.; lift. (<fr. *ascenseur*)

ascét *s. m. f.* **1.** cel care practică ascetismul; pustnic. **2.** *(fig.)* om care își impune o viață austeră și retrasă. (<fr. *ascète*)

ascétic, -ă I. *adj.* de ascet. II. *s. f.* ramură a teologiei care studiază viața și operele marilor asceți creștini. (<fr. *ascétique*)

ascetism *s. n.* **1.** mod de viață caracterizat prin austeritate; sihăstrie, anahoretism, asceză. **2.** doctrină etico-religioasă care propovăduiește ascetismul (1). (<fr. *ascétisme*)

ascetizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter ascetic. (<*ascet* + *-iza*)

ascézá *s. f.* **1.** aplicare în practică a virtuților prin exercițiu de voință, privațiuni etc.; viață austeră și retrasă impusă benevol. **2.** ascetism (1). (<fr. *ascèse*, gr. *askesis*, meditație)

ascídie *s. f.* **1.** animal marin cu corpul tubular, roșu-aprins și transparent, care trăiește fixat în zona litorală nisipoasă. **2.** organ în formă de urnă constituit din frunzele unor plante carnivore. (<fr. *ascidie*, cf. gr. *askidion*, săculeț)

ascifér, -ă *adj.* care poartă asce. (<fr. *ascifère*)

ascítă *s. f.* acumulare de lichid în cavitatea peritoneală. (<fr. *ascite*)

ascític, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ascită. (<fr. *ascitique*)

asclepiád[1] *adj., s. m.* (vers antic) compus dintr-un spondeu (sau troheu), doi coriambi și un iamb. (<fr. *asclépiade*, lat. *asclepiadeus*, cf. *Asclepiade*, poet antic gr.)

asclepiád[2] *s. m.* membru al corporației medicilor greci. (<fr. *asclépiade*, cf. *Asclepiade din Bitinio*, medic antic gr.)

asclepiád[3] *s. m.* plantă erbacee perenă cu flori albastre parfumate și cu fructul îngroșat și cărnos. (<fr. *asclépiade*)

asclepiadacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale, având ca tip asclepiadul[3]. (<fr. *asclépiadacées*)

ASCO- *elem. comp.* „ască". (<fr. *asco-*, cf. gr. *askos*, burduf, pungă, sac)

ascocárp *s. n.* formație rezultată din împletirea hifelor, la unele ciuperci, în care se formează ascele. (<fr. *ascocarpe*)

ascochitóză *s. f.* boală a plantelor produsă de unele ciuperci, care se manifestă prin pete galbene-cenușii sau brune ce apar pe frunze, tulpini și fructe. (<lat. *ascochytae* + *-oză*)

ascogén, -ă *adj.* (despre flori) care produce asce. (<fr. *ascogène*)

ascogón *s. n.* terminație a hifei la ascomicete, care produce asce. (< fr. *ascogone*)

ascolichéne *s. n. pl.* clasă de licheni formați dintr-o ciupercă și o algă verde sau albastră. (<fr. *ascolichenes*)

ascomicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci saprofite sau parazite care se înmulțesc prin spori. (<fr. *ascomycètes*)

ascórbic *adj. acid* ~ = vitamina C. (<fr. *ascorbique*)

ascorbicurie *s. f.* prezența acidului ascorbic în urină; ascorburie. (<fr. *ascorbicurie*)

ascorbinemie *s. f.* prezența acidului ascorbic în sînge. (<fr. *ascorbinémie*)

ascorburie *s. f.* ascorbicurie. (<fr. *ascorburie*)

ascospór *s. m. (bot.)* spor format în interiorul unei asce. (<fr. *ascospore*)

ásdic *s. n.* aparat de detectat submarinele, precum și bancurile de nisip submarine, bancurile de pești etc., prin ultrasunete; sonar. (<fr. *asdic* < engl. *A*/llied/ *S*/ubmarine/ *D*/etection/ *I*/nvestigation/ *C*/ommittee/, Comitetul Aliat de Detectare și Investigare Submarină)

asecá *vb. tr.* a îndepărta apele de infiltrație dintr-un teren; a deseca. — *asecáre* s. f. (după fr. *assécher*, lat. *assicare* < *siccare*, a seca)

asediá *vb. tr.* a supune unui asediu. — *asediére* s. f. (<it. *assediare*)

asediatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care asediază. (<it. *assediatore*)

asédiu *s. n.* încercuire cu forțe armate a unui oraș, a unui loc întărit, pentru a-l cuceri. ○ *stare de* ~ = suspendare a puterii anumitor legi și înlocuirea lor cu un regim special de esență militară. (<it. *assedio*)

aseísmic, -ă *adj.* (despre zone geografice) lipsit de fenomene seismice. (<fr. *aséismique*)

aseismicitáte *s. f.* absență a fenomenelor seismice. (<fr. *aséismicité*)

aseitáte *s. f.* (în scolastica tîrzie) caracterul unei entități de a avea în ea însăși cauza și principiul propriei sale existențe. (<lat. *aseitas*)

aselenizá *vb. intr.* (despre astronave) a lua contact cu Luna venind de pe Pămînt; a aluniza. — *aselenizáre* s. f. (după rus. *aselenizația*, cf. gr. *Selene*, Lună)

asemántic, -ă *adj.* (despre unități lingvistice) lipsit de sens. (<fr. *asémantique*)

asemíe *s. f.* tulburare a limbajului mimic constînd în incapacitatea de a folosi semnele pentru înțelegerea și exprimarea ideilor. (<fr. *asémie*)

asentimént *s. n.* consimțămînt voluntar la propunerea, la acțiunea cuiva; învoire, permisiune. ○ *a fi în* ~*ul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva. (<fr. *assentiment*)

asepsíe *s. f.* sterilizarea instrumentelor și utilajelor chirurgicale, suprimînd astfel viața oricărui germen capabil de a produce infecție. (<fr. *asepsie*, cf. gr. *sepsis*, infecție)

aséptic, -ă *adj.* în stare de asepsie; sterilizat. (<fr. *aseptique*)

aseptizá *vb. tr.* a face aseptic; a steriliza. — *aseptizáre* s. f. (<fr. *aseptiser*)

asertá *vb. tr. (lingv.)* a enunța. (<*asertiv*)

asertív, -ă *adj.* asertoric; declarativ (3). (<fr. *assertif*, it. *assertivo*)

asertóric, -ă *adj.* (despre propoziții, judecăți) care enunță simplu ceva; care are caracterul unei asertiuni, asertiv. (<germ. *assertorisch*)

asertiúne *s. f. (log.)* enunț, afirmativ sau negativ, dat ca adevărat; *(p. ext.)* afirmație. (<fr. *assertion*, lat. *assertio* < *asserere*, a afirma)

aserví *vb. tr.* a supune (un popor, o țară) unor interese sau puteri străine, a subjuga, a înrobi. — *aservíre* s. f. (<fr. *asservir*)

asesór, -oáre *s. m. f.* ajutor al unui judecător (în diferite sisteme de judecată); cel care ia parte la judecată alături de magistrat. ○ ~ *popular* = reprezentant al oamenilor muncii ales pe timp limitat pentru a participa la judecarea unor categorii de cauze penale și civile. (<fr. *assesseur*, lat. *assessor*)

asesorát *s. n.* funcția de asesor. (<fr. *assessorat*)

asexualitáte *s. f.* lipsă a dorinței, a interesului sexual, fără vreun suport organic. (<engl. *asexuality*)

asexuát, -ă *adj.* fără sex. ○ *reproducere* ~*ă* (sau *vegetativă*) = înmulțire prin diviziune fără fecundație. (<fr. *asexué*)

asezoná *vb. tr.* a pune ingrediente într-o mîncare. — *asezonáre* s. f. (<fr. *assaisonner*)

asfált *s. n.* **1.** rocă sedimentară, solidă, neagră, formată dintr-un amestec de bitum cu alte materiale minerale, care se folosește în special pentru asfaltarea drumurilor. **2.** orice îmbrăcăminte rutieră pe bază de bitum. (<fr. *asphalte*, lat. *asphaltus*, gr. *asphaltos*)

asfaltá *vb. tr.* a acoperi cu asfalt (o șosea, o stradă etc.). — *asfaltáre* s. f. (<fr. *asphalter*)

asfaltáj *s. n.* strat de asfalt aplicat pe suprafața unui element de construcție. (<fr. *asphaltage*)

asfaltatór *s. m.* asfaltor. (<*asfalta* + *-tor*)

asfalténe *s. f. pl.* constituenți ai asfalturilor formați din hidrocarburi cu greutate moleculară mare, insolubili în eter de petrol, care dau bitumului calitatea de aglomerant. (<fr. *asphaltènes*)

asfáltic, -ă *adj.* care conține asfalt, impregnat cu asfalt; asfaltos. (<fr. *asphaltique*)

asfaltiér *s. n.* navă amenajată pentru transportat asfalt. (<fr. *asphaltier*)

asfaltít *s. n.* amestec natural de bitum și materii organice. (<fr. *asphaltite*)

asfaltizáre *s. f.* transformare naturală lentă a țițeiului în asfalt; transformare a bitumului din păcura asfaltică în asfalt. (după fr. *asphaltisation*)

asfaltogén, -ă *adj.* care produce asfalt. (<fr. *asphaltogène*)

asfaltór *s. m.* muncitor specializat în lucrări de asfaltare; asfaltator. (<fr. *asphalteur*)

asfaltós, -oásă *adj.* asfaltic. (<fr. *asphalteux*)

asféric, -ă *adj.* (despre o suprafață curbă) care nu este sferică. (<fr. *asphérique*)

asfigmíe *s. f.* absență temporară a pulsului. (<fr. *asphygmie*)

asfixiá *vb. tr., refl.* a (se) înăbuși, a (se) sufoca. — *asfixiére* s. f. (<fr. *asphyxier*)

asfixiánt, -ă *adj., s. m.* (gaz) care provoacă asfixie; sufocant. (<fr. *asphyxiant*)

asfíxic, -ă *adj.* referitor la asfixie. (<fr. *asphyxique*)

asfíxie *s. f.* oprire a respirației prin strangulare, respirarea unui gaz toxic, înec etc., urmată de pierderea cunoștinței; înăbușire, sufocare. (<fr. *asphyxie*, gr. *asphyxia*, încetare a pulsului)

asfodél *s. n.* plantă bulboasă, din familia liliaceelor, cu flori albe. (<fr. *asphodèle*)

asfolít *s. n.* beton asfaltic dur, rezistent la temperaturi joase, folosit pentru îmbrăcăminți rutiere. (<fr. *aspholithe*)

ashrám *s. n.* ermitaj, loc de retragere colectivă, unde discipolii se adună în jurul povățuitorului spre a primi învățătura. (<fr. *ashram* < cuv. sanscr.)

asiadolár *s. m.* denumire generică dată dolarilor și celorlalte valute care fac obiectul tranzacțiilor pe piețele Singapore și Hong Kong. (<*Asia* + *dolar*)

asialíe *s. f.* absență sau diminuare a secreției salivare; aptialism. (<fr. *asialie*)

asiátic, -ă *adj.* referitor la asianism, propriu asianismului. (<germ. *asianisch*)

asianísm *s. n.* tendință a literaturii elenistice către un stil înflorit, patetic, amplu ritmat și afectat. (<germ. *Asianismus*, engl. *asianism*)

asiát, -ă *adj., s. m. f.* asiatic. (<fr. *asiate*)

asiátic, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (locuitor) din Asia; asiat. **2.** excesiv, somptuos, ca în vechile monarhii din Orient. (<fr. *asiatique*, lat. *asiaticus*)

asiatísm *s. n.* ideologie autohtonă asiatică, care variază după cum se are în vedere India sau Japonia. (<fr. *asiatisme*)

asiatístică *s. f.* disciplină care studiază cultura, limbile și literatura popoarelor din Asia. (<*asiat* + *-istică*)

asibilá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta caracterele sunetului *s*. (<fr. *assibiler*)

asibiláre *s. f.* fenomen fonetic prin care o consoană oclusivă se transformă în consoană africată (sau fricativă) sub influența lui *i* sau *e* următor; asibilație. (<*asibila*)

asibilație *s. f.* asibilare. (<fr. *assibilation*)

asiduitáte *s. f.* stăruință, sîrguință. • perseverență, insistență, tenacitate. (<fr. *assiduité*, lat. *assiduitas*)

asíduu, -ă *adj.* care manifestă asiduitate; stăruitor, perseverent, insistent, tenace. (<fr. *assidu*, lat. *assiduus* < *assidere*, a stărui)

asiétă *s. f.* **1.** poziție a planului de bază al unei (aero)nave față de planul orizontal. **2.** *(fin.)* mod de așezare a impozitelor. (<fr. *assiette*)

asignáre *s. f.* repartizare a frecvențelor de lucru pentru diferite stații de radiocomunicații. (după fr. *assignation*)

asignát *s. n.* hîrtie-monedă convertibilă în aur, garantată cu ipotecă asupra domeniilor statului. (<fr. *assignat*)

asigurá *vb.* **I.** *tr.* a da o garanție pentru înfăptuirea unui lucru; a face ceva sigur; a garanta. **II.** *tr., refl.* **1.** a(-și) lua măsuri de siguranță, a (se) încredința. **2.** a încheia un contract pentru ocrotire materială în caz de boală, de calamități, accidente etc. (după fr. *assurer*)

asiguráre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) asigura și rezultatul ei. **2.** convenție de despăgubire pentru accidente în care nu este angajată responsabilitatea celui asigurat. (<*asigura*)

asigurát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a încheiat o convenție de asigurare. (<*asigura*)

asiguratóriu, -ie *adj.* de, pentru asigurare. (<*asigura* + *-toriu*)

asigurătór, -oáre *adj., s. m. f.* (persoană, instituție) care face asigurări de persoane. (<*asigura* + *-tor*)

asilabíe *s. f.* varietate de afazie constînd în incapacitatea de a forma silabe, deși bolnavul recunoaște literele separat. (<fr. *asyllabie*)

asilogístic, -ă *adj.* care nu poate fi exprimat sub formă de silogism. (<fr. *asyllogistique*)

asimbolíe *s. f.* incapacitate patologică de a înțelege simbolurile. (<fr. *asymbolie*)

asimétric, -ă *adj.* lipsit de simetrie; nesimetric. (<fr. *asymétrique*)

asimetríe *s. f.* lipsă de simetrie; disimetrie. • *(log., mat.)* proprietate a relațiilor între doi termeni, care nu este valabilă și în sens invers. (<fr. *asymétrie*, gr. *asymmetria*)

asimilá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a transforma în substanță proprie materiile nutritive absorbite de organism. **2.** a face, a prezenta ca asemănător. **3.** a considera egal, similar cu altă persoană. **4.** a-și însuși cunoștințe, idei etc. **5.** a introduce în procesele de fabricație produse sau materiale noi, o tehnologie nouă etc. **II.** *tr., refl.* **1.** a integra, a face să se integreze în alt grup social sau național prin ștergerea trăsăturilor caracteristice proprii (limbă, obiceiuri etc.). **2.** *(fon.)* a (se) tranforma sub influența unui alt sunet din apropiere. (<fr. *assimiler*, lat. *assimilare*)

asimilábil, -ă *adj.* care poate fi asimilat. (<fr. *assimilable*)

asimiláre *s. f.* **1.** acțiunea de a asimila și rezultatul ei. **2.** fenomen fonetic constînd în transformarea unui sunet sub influența altuia aflat în apropiere, în sensul dobîndirii unei caracteristici asemănătoare. ○ *~ progresivă* = asimilare realizată de sunetul anterior; *~ regresivă* = asimilare realizată de sunetul posterior; asimilație. (<*asimila*)

asimilatív, -ă *adj.* care are însușirea de a asimila. (<fr. *assimilatif*)

asimilatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care asimilează. • care urmărește asimilarea forțată a unui grup social sau național, a culturii etc. (<fr. *assimilateur*)

asimiláție *s. f.* **1.** asimilare. **2.** totalitatea proceselor metabolice de sinteză care au loc în organismele vii; anabolism. (<fr. *assimilation*, lat. *assimilatio*)

asimptomátic, -ă *adj.* (despre boli) fără simptom clinic. (<fr. *asymptomatique*)

asimptótă *s. f.* dreaptă față de care se apropie o curbă, fără însă a o atinge niciodată. (<fr. *asymptote*, gr. *asymptotos*, care nu se întîlnește)

asimptótic, -ă *adj.* referitor la asimptotă; ca o asimptotă. (<fr. *asymptotique*)

asinápsă *s. f.* absență a împerecherii cromozomilor omologi, în profaza meiotică. (<fr. *asynapse*)

asinclitísm *s. n.* *(med.)* mod asimetric de angajare și coborîre a fătului în bazin. (<fr. *asynclitisme*)

asincrón, -ă *adj.* 1. (despre mișcări) care nu este sincron; asincronic. ○ *mașină ~ă* = mașină cu curenți alternativi, a cărei frecvență a forțelor electromotoare nu este în raport constant cu viteza; *motor ~* = motor a cărui turație a rotorului diferă de a cîmpului magnetic al statorului. 2. *(inform.;* despre un ordinator) la care fiecare operație este declanșată printr-un semnal provocat de terminarea operației precedente sau prin eliberarea dispozitivelor necesare. (<fr. *asynchrone*, cf. gr. *synchronos*, contemporan)

asincrónic, -ă *adj.* asincron. (<fr. *asynchronique)*

asincronism *s. n.* lipsă de concordanță în timp; caracter asincron. ● efect cinematografic bazat pe neconcordanța dintre coloana vizuală și cea sonoră. (<fr. *asynchronisme)*

asindét/asíndeton *s. f.* figură de stil constînd în suprimarea conjuncțiilor copulative într-o frază, pentru a-i da expresie, dinamism. (<fr. *asyndète*, gr. *asyndeton)*

asindétic, -ă *adj.* referitor la asindet, care aparține asindetului. (<fr. *asyndétique)*

asíndeton *s. n.* v. asindet.

asindézã *s. f.* incapacitate a cromozomilor omologi de a forma perechi în cursul meiozei. (<fr. *asyndèse)*

asinergíe *s. f.* incapacitate patologică de a îndeplini simultan diferite mișcări elementare; disinergie. (<fr. *asynergie*, cf. gr. *synergia*, cooperare)

asinián, -ă *adj. (livr.)* propriu măgarului; de asin. (<fr. *asinien)*

asinitáte *s. f. (livr.)* măgărie. (<it. *asinità)*

asintáctic, -ă *adj.* (despre cuvinte compuse) care nu este format pe baza regulilor sintactice de îmbinare a cuvintelor. (<fr. *asyntactique)*

asintaxíe *s. f.* limbaj lipsit total de structura gramaticală, constînd dintr-o succesiune de cuvinte care își păstrează semnificația. (<engl. *asyntaxia)*

asirián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Asiria. ● *(s. f.)* limbă semitică vorbită în Asiria. (<fr. *assyrien*, cf. *Asiria*, stat sclavagist antic în Orientul Apropiat)

asiriológ, -ă *s. m. f.* specialist în asiriologie. (<fr. *assyriologue)*

asiriologíe *s. f.* știință care studiază antichitățile asiriene, babiloniene (și uneori sumeriene). (<fr. *assyriologie)*

asistá *vb.* I. *intr.* a fi prezent, a participa (la ceva). II. *tr.* a sta pe lîngă cineva pentru a-l putea ajuta; a acorda asistență. ● *(jur.;* despre avocați) a se prezenta alături de o persoană în fața unui organ de jurisdicție pentru a-i apăra interesele.— *asistáre* s. f. (<fr. *assister*, lat. *assistere*, a fi de față)

asistént, -ă I. *adj.* prezent, de față (la ceva). II. *s. m. f.* cel care asistă la ceva; ajutor, colaborator. ○ *~ universitar* = grad didactic în învățămîntul superior, intermediar între preparator și lector; *~ medical* = cadru tehnic mediu specializat în munca medico-sanitară. (<fr. *assistant*, lat. *assistens*, germ. *Assistent)*

asistență *s. f.* 1. prezență (într-un anumit loc); asistare. ● public care ia parte la o conferință, la un spectacol etc. 2. sprijin, ajutor (medical, material etc.). ○ *~ juridică* = ajutor competent, de specialitate, dat unei persoane pentru a-și susține drepturile în fața justiției; *~ socială* = sprijinire materială a unei persoane inapte de muncă, făcută de stat sau de o altă organizație socială. ● cooperare materială sau morală în viața internațională. (<fr. *assistance)*

asistólic, -ă *adj.* referitor la asistolie. (<fr. *asystolique)*

asistolíe *s. f.* slăbire a contracțiilor inimii, în special în ultima fază a bolilor cardiace. (<fr. *asystolie)*

asíză *s. f.* strat orizontal de piatră etc. în structura unei zidării. (<fr. *assise)*

askári *s. m. (ist.)* soldat indigen din vechile trupe germane și italiene. (<fr. *askari* < cuv. ar.)

asociá *vb.* I. *tr.* a pune laolaltă, împreună. II. *refl.* 1. a se întovărăși, a se uni (într-un anumit scop). 2. a se alătura (unei acțiuni, unei idei etc.). 3. a se lega, a se înlănțui (pe bază de asociații). — *asociére* s. f. (<fr. *associer*, lat. *associare)*

asocíal, -ă *adj.* neadaptat vieții sociale, căreia i se opune violent. (<fr. *asocial)*

asocialitáte *s. f.* însușirea de a fi asocial. (<*asocial* + *-itate)*

asociát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face parte dintr-o asociație. (<fr. *associé*, it. *associato)*

asociatív, -ă *adj.* 1. relativ la asociație (3); (despre memorie) evocator de imagini prin asociație (3); asociațional. 2. *(mat.;* despre o operație) care, repetată și aplicată unui șir de factori, conduce la același rezultat, independent de modul cum sînt grupați acești factori. (<fr. *associatif)*

asociativitáte *s. f.* 1. capacitate de asociere. 2. *(mat.)* proprietate a unei operații (adunare, înmulțire) de a fi asociativă. ● proprietate a unui element de a se asocia cu un altul, asemănător sau diferit. (<fr. *associativité)*

asociáție *s. f.* 1. asociere, unire, întovărășire. ● *(biol.)* grupare a indivizilor unei singure specii sau ai unor specii diferite, determinată de anumiți factori (a)biotici. 2. grupare, unire constituită printr-un statut în vederea unui anumit scop. 3. legătură specifică între două sau mai multe procese și produse psihice (reprezentări, idei, sentimente etc.), reflectare a raporturilor existente între obiecte și fenomene ale realității. 4. *(chim.)* *~ moleculară* = grupare de două sau mai multe molecule identice. (<fr. *association)*

asociațional, -ă *adj. (rar)* asociativ (1). (<*asociație* + *-onal)*

asociaționism *s. n.* concepție în psihologia din sec. XVIII—XIX potrivit căreia întreaga dezvoltare a vieții psihice trebuie explicată prin asociațiile dintre diverse stări și fenomene psihice elementare. (<fr. *associationnisme)*

asociaționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al asociaționismului. (<fr. *associationniste)*

asolá *vb. tr.* a cultiva pământul în asolamente. (<fr. *assoler*)

asolaméntˊ *s. n.* alternare periodică a culturilor agricole de pe o anumită suprafață de teren; rotația culturilor. (<fr. *assolement*)

asomá *vb. tr.* 1. a ameți animalele la abator înainte de tăiere (cu o lovitură puternică); a lovi de moarte. 2. a inoportuna, a stingheri a lovi. — *asomáre* s. f. (<fr. *assommer*)

asomatofíte *s. f. pl.* plante inferioare care nu provin din celulele somatice, fiind lipsite de țesuturi permanente. (<fr. *asomatophytes*)

asomatognozíe *s. f.* pierdere a capacității cuiva de a-și recunoaște unul sau mai multe segmente ale corpului. (<fr. *asomatognosie*)

asomatór[1] *s. n.* aparat, instalație pentru asomare (1). (după fr. *assomoir*)

asomatór[2] *s. m.* 1. cel care execută operația de asomare (într-un abator). 2. *(fig.)* ucigaș; bătăuș. (după fr. *assomeur*)

asonánt, -ă *adj.* care produce, care este în asonanță. (<fr. *assonant*)

asonánță *s. f.* 1. rimă imperfectă sprijinită numai pe identitatea vocalei finale accentuate. 2. repetare a aceleiași vocale accentuate într-un vers sau într-o frază, însoțită de consoane asemănătoare, pentru a produce efecte expresive. (<fr. *assonance*, it. *assonanza*)

asortá *vb.* I. *tr.* 1. a așeza la un loc diferite lucruri în vederea formării unui tot armonios. 2. a aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. II. *refl.* a se potrivi, a se armoniza. — *asortáre* s. f. (<fr. *assortir*)

asortábil, -ă *adj.* care poate fi asortat. (<*asorta* + *-bil*)

asortimént *s. n.* ansamblu de mărfuri sau produse de aceeași categorie, dar de forme și calități diferite. (<fr. *assortiment*)

aspalozóm *s. m.* monstru cu eventrație mediană sau laterală. (<fr. *aspalosome*, cf. gr. *aspalas*, cârtiță)

asparágină *s. f.* alcaloid din mlădițele de sparanghel, din rădăcinile de nalbă etc., folosit ca diuretic. (<fr. *asparagine*)

asparágus *s. m.* plantă ornamentală cu frunze foarte fine, din familia liliaceelor. (<lat., fr. *asparagus*)

aspártic *adj. acid* ~ = acid aminat obținut prin hidroliza asparaginei. (<fr. *aspartique*)

aspéct *s. n.* 1. înfățișare, formă exterioară sub care se prezintă o ființă, un lucru, o idee, o problematică etc. ○ *sub* ~*ul* = din punctul de vedere al... 2. categorie gramaticală caracteristică unor limbi, care arată gradul de realizare (început, continuare sau terminare) a acțiunii exprimate de verb. (<fr. *aspect*, lat. *aspectus*)

aspectá *vb. tr. (rar;* despre edificii, planete) a fi orientate într-o anumită direcție. (<fr. *aspecter*)

aspectív, -ă *adj.* aspectual. (<fr. *aspectif*)

aspectomát *s. n.* aparat de proiecție cu schimbare automată a diapozitivelor. (<germ. *Aspektomat*)

aspectuál, -ă *adj.* referitor la aspect; aspectiv. (<fr. *aspectuel*)

aspectuós, -oásă *adj.* cu aspect plăcut; prezentabil. (<*aspect* + *-/u/os*)

aspergíl *s. m.* mucegai care se dezvoltă pe substanțe dulci. (<fr. *aspergillus*, cf. lat. *aspergillum*, pămătuf)

aspergilále *s. f. pl.* ordin de ciuperci ascomicete cuprinzând mucegaiurile (aspergilul, penicilium etc.). (<fr. *aspergillales*)

aspergillifórm, -ă *adj.* în formă de pămătuf. (<fr. *aspergilliforme*)

aspergilóm *s. n.* varietate de aspergiloză cu aspect pseudotumoral. (<fr. *aspergillome*)

aspergilóză *s. f.* micoză provocată de dezvoltarea aspergilului în organism. (<fr. *aspergillose*)

asperitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi aspru la pipăit, zgrunțuros; *(concr.)* parte zgrunțuroasă a unei suprafețe. 2. *(fig.)* asprime, lipsă de delicatețe, de suplețe. (<fr. *aspérité*, lat. *asperitas*)

aspermátic, -ă *adj.* lipsit de sămânță bărbătească. (<germ. *aspermatisch*)

aspermatísm *s. n.* imposibilitate de producere și evacuare a lichidului seminal; sterilitate cauzată de lipsa seminței bărbătești. (<fr. *aspermatisme*)

aspermíe *s. f.* lipsă a seminței (la om, la animale și la plante). (<fr. *aspermie*)

aspersáre *s. f.* aspersiune. (după fr. *aspersion*)

aspersiúne *s. f.* 1. stropire cu apă a corpului. 2. metodă de udare cu apă a unei culturi, aruncată sub formă de picături imitând ploaia; aspersare. (<fr. *aspersion*, lat. *aspersio*)

aspersív, -ă *adj.* referitor la aspersiune. (<engl. *aspersiv*)

aspersór *s. n.* dispozitiv de irigare prin aspersiune; etalier, dispersor. (<fr. *aspersoir*)

aspíe *s. n.* substanță gelatinoasă pregătită din zeamă de carne și oase, folosită pentru prepararea unor mâncăruri. (<fr. *aspic*)

aspidístra *s. f.* plantă de apartament cu frunze late, lucioase, de culoare verde închis, din familia liliacee. (<fr., lat. *aspidistra*, cf. gr. *aspidiskos*, scut mic)

aspidocerás *s. m.* moluscă cefalopodă fosilă din jurasicul superior, cu cochilie ornamentală și răsucită spre partea dorsală. (<lat. *aspidoceras*)

aspirá *vb.* I. *tr.* 1. a trage aer în plămâni; a inspira. 2. (despre o pompă) a absorbi (un fluid, praful etc.) prin modificarea presiunii aerului. 3. a pronunța un sunet, întovărășindu-l de un sunet laringal. II. *intr. (fig.)* a năzui, a tinde (spre). — *aspiráre* s. f. (<fr. *aspirer*, lat. *adspirare*)

aspiránt, -ă *s. m. f.* 1. cel care tinde, năzuiește la ceva. ● (în fosta U.R.S.S.; într-o vreme și la noi) diplomat universitar care se pregătește pentru titlul de „candidat în științe". ○ doctorand. ● (în unele țări) primul grad de ofițer în marina militară; tânăr ambarcat supranumerar pe o navă civilă în vederea efectuării practicii pentru obținerea gradului

de ofițer stagiar; elev-ofițer. 2. arbore de cea mai bună calitate, selecționat dintre candidații (3) unui arboret. (<fr., rus. *aspirant*)

aspirantură *s. f.* (în fosta U.R.S.S.; într-o vreme și la noi) formă de studiu organizată pe lîngă instituțiile de învățămînt superior și institutele de cercetare științifică pentru pregătirea în vederea obținerii titlului de „candidat în științe". (<rus. *aspirantura*)

aspirát, -ă *adj. (fon.;* despre sunete) pronunțat întovărășit de o puternică emisiune de aer. (<*aspira*)

aspirátor, -oáre. I. *adj.* care aspiră (I, 1, 2). II. *s. n.* aparat care aspiră fumul, praful, gazele nocive etc. (<fr. *aspirateur*)

aspirație *s. f.* 1. năzuință, dorință puternică. 2. deplasare a unui fluid de-a lungul unei conducte prin micșorarea presiunii acrului din ea. 3. zgomot produs prin frecarea aerului la trecerea lui prin laringe. — var. *aspirațiune* s. f. (<fr. *aspiration*, lat. *adspiratio*)

aspirațiúne *s. f.* v. aspirație.

aspirínă *s. f.* comprimat conținînd acid acetilsalicilic, folosit ca febrifug și calmant. (<fr. *aspirine*, germ. *Aspirin*)

asporogén, -ă *adj.* care nu produce sau nu se înmulțește prin spori. (<fr. *asporogène*)

assái *adv. (muz.)* destul de, foarte. ◊ *allegro* ~ = mai repede decît allegro; *adagio* ~ = mai rar decît adagio. (<it. *assai*)

assaméză *s. f.* limbă indo-ariană vorbită în nordul Assamului, stat în estul Indiei. (<fr. *assamaise*)

assíze *s. f. pl.* (în evul mediu) adunări reunind pe suzeran și vasalii săi, în cadrul cărora se discutau probleme juridice, administrative etc. sau erau adoptate hotăriri. ● tribunal care judeca crimele. (<fr. *assises*)

-ást *suf.* „pasionat". (<fr. *-aste*)

astátic, -ă I. *adj.* în echilibru în toate pozițiile. II. *adj., s. m. f.* (suferind) de astazie. (< fr. *astatique*)

astacicultură *s. f.* ramură a acviculturii care se ocupă cu creșterea și exploatarea rațională a racilor. (cf. lat. *astacus*, rac)

astatíniu *s. n.* element radioactiv sintetic. (<germ. *Astatinium*, fr. *astatine*)

astatizáre *s. f.* mărire a sensibilității unor sisteme deformabile față de acțiunile deformante, micșorîndu-le stabilitatea. (după fr. *astatisation*)

astazie *s. f.* imposibilitate patologică de a realiza și menține poziția verticală. (<fr *astasie*, cf. gr. *stasis*, stațiune (II) verticală)

ASTAZO- *elem. comp.* „dezechilibru". (<fr. *astaso-*, cf. gr. *astasos*, instabil)

astazoabazíe *s. f.* incapacitate de a sta în picioare și de a merge. (după fr. *astasie-abasie*)

astazobazofobíe *s. f.* teamă nemotivată care apare la unii bolnavi atinși de tulburări de echilibru, la ridicarea în picioare sau în timpul mersului. (<fr. *astasobasophobie*)

asteatóză *s. f.* absența secrețiilor adipoase ale pielii; xeroză[1]. (<fr. *astéatose*)

asteísm *s. f.* figură retorică constînd în deghizarea unei laude sau a unei flatări sub aparența blamului sau a reprosului. (<fr. *astéisme*, cf. gr. *asteismos*, urbanitate)

ASTEN(O)-, -astenie *elem. comp.* „oboseală, slăbire". (<fr. *asthén/o/-, -asthénie*, cf. gr. *asthenos*, fără forță, slăbit)

astén, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de astenie. (<fr. *asthénique*)

astenie[1] *s. f.* stare patologică de slăbiciune și oboseală anormală a organismului. (<fr. *asthénie*, gr. *astheneia*<*sthenos*, forță)

-astenie[2] v. asten(o)-.

astenizá *vb. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de astenie. — *astenizáre* s. f. (<*astenie* + *-iza*)

astenoblózá *s. f.* fază de activitate redusă care intervine temporar în viața unor specii de insecte. (<fr. *asthénobiose*)

astenocorie *s. f.* oboseală pupilară. (<engl. *asthenocoria*)

astenofobíe *s. f.* teamă excesivă și nemotivată de oboseală. (<engl. *asthenophobia*)

astenologíe *s. f.* studiu științific al debilității. (<engl. *asthenology*)

astenonevrótic, -ă *adj.* referitor la astenia nervoasă. (<*astenie*[1] + *nevrotic*)

astenopíe *s. f.* scădere a capacității funcționale a ochiului din cauza mușchilor oculari, a obosirii nervului optic sau datorită unor deficiențe ale retinei. (<fr. *asthénopie*)

astenosféră *s. f.* partea superioară a „mantalei" Pămîntului, formată din magmă vîscoasă, situată imediat sub litosferă, în care viteza de transmitere a undelor seismice se diminuează. (<fr. *asthénosphère*)

astenospermíe *s. f.* reducere a vitalității spermatozoizilor. (<fr. *asthénospermie*)

astér[1] *s. m.* 1. plantă erbacee decorativă, cu flori colorate în diferite tonuri de roz și violet; *(pop.)* steluță. 2. figură în formă de stea a cromozomilor în cariochineză; astrosferă. (<fr. *aster*)

ASTER[2]**(O)-** v. astro-.

astereognozíe *s. f.* incapacitate patologică de a recunoaște formele obiectelor prin palpare. (<fr. *astéréognosie*)

asteríde *s. f. pl.* clasă de echinoderme marine cuprinzînd asteriile. (<fr. *astérides*)

asteríe *s. f.* echinoderm cu corpul în formă de stea; stea-de-mare. (<fr. *astérie*)

asterísc *s. n.* semn tipografic în formă de steluță (*), care, pus într-un text, indică prezența unei note la subsol sau, înaintea unor elemente lexicale, faptul că sînt neatestate și deci reconstituite. (<fr. *astérisque*, lat. *asteriscus*, gr. *asteriskos*, steluță)

asterism *s. n.* proprietate a unor minerale de a prezenta în masa lor cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele în diferite direcții. (<fr. *astérisme*)

asterixis *s. n.* incapacitate a unei persoane de a-și menține o poziție fixă în spațiu.

asteroíd *s. m.* nume dat unor planete mici, sateliți ai Soarelui, care se rotesc în apropierea planului eliptic, pe orbite situate între orbitele lui Marte și Jupiter; planetoid. (<fr. *astéroïde*, gr. *asteroides*)

asteronim *s. n.* grup de asteriscuri (urmînd după o majusculă) care înlocuiesc un nume. (<fr *astéronyme*)

asteronóm *s. n.* cavitate stelară produsă prin roaderea de către larvele insectelor a țesutului vegetal. (<fr. *astéronome*)

asteropsíe *s. f.* formă de agnozie vizuală constînd în imposibilitatea de localizare a obiectelor apropiate, care par plasate în același plan în spațiu. (<*astero-* + *-opsie*)

asterozoáre *s. n. pl.* clasă de echinoderme marine cu corpul alcătuit dintr-un disc central cu cinci brațe radiale; stele-de-mare. (<*astero-* + *-zoare*)

astián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al pliocenului. (<fr. *astien*, cf. *Asti*, localitate în Piemont /Italia/)

astigmát, -ă I. *adj., s. m. f.* astigmatic (II). II. *adj., s. n.* (sistem optic) astigmatic. (<fr. *astigmate*, germ. *Astigmat*)

astigmátic, -ă I. *adj.* (despre sisteme optice) care prezintă astigmatism; deformat datorită astigmatismului. II. *adj., s. m. f.* (suferind) de astigmatism; astigmat (I). (<germ. *astigmatisch*)

astigmatísm *s.n.* 1. defect al vederii datorat unor diferențe de curbură a corneei sau cristalinului, care fac ca ochiul să perceapă obiectele deformate. 2. defect al unei lentile, care dă o imagine deformată datorită curburii sale neegale. (<fr. *astigmatisme*, cf. gr. *stigma*, punct)

astigmométru *s. n.* aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism. (<fr. *astigmomètre*)

astm *s. n.* v. a s t m ă.

astmátic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de astmă. (<fr. *asthmatique*, lat. *asthmaticus*)

astmatifórm, -ă *adj.* care prezintă simptome de astmă. (<fr. *asthmatiforme*)

ástmă *s. f./***astm** *s. n.* boală manifestată prin dificultăți respiratorii. (<fr. *asthme*, cf. lat., gr. *asthma*, respirație grea)

astmogén, -ă *adj.* care produce crize de astmă. (<fr. *asthmogène*)

astomíe *s. f.* absență congenitală a orificiului bucal. (<fr. *astomie*)

astrafobíe *s. f.* teamă patologică de tunete și fulgere. (<fr. *astraphobie*, cf. gr. *astrape*, fulger)

astragál I. *s. n.* 1. primul dintre oasele mari ale tarsului; talus. 2. mulură rotunjită care împodobește extremitatea superioară a unei coloane la baza capitelului. II. *s. m.* plantă din familia papilionaceelor, care produce o gumă lipicioasă. (<fr. *astragale*, lat. *astragalus*, gr. *astragalos*, oscior)

astragalectomíe *s. f.* extirpare a astragalului (I,1). (<fr. *astragalectomie*)

astrahán *s. n.* pielicică de miel din rasa caracul, cu părul mătăsos și buclat. ◊ haină de damă lucrată dintr-o astfel de blană. (<fr. *astrakan*, cf. *Astrahan*, oraș în fosta U.R.S.S.)

astrál, -ă *adj* referitor la aștri; al aștrilor; sideral. (<fr. *astral*, lat. *astralis*)

astralísm *s. n. (rar)* astralitate. (<*astral* + *-ism*)

astralít *s. n./***astralítă** *s. f.* exploziv de siguranță folosit ca detonant în mine, cariere etc. (<fr. *astralite*)

astralitáte *s. f. (rar)* caracter astral; astralism. (<*astral* + *-itate*)

astralón *s. n.* produs chimic termoplastic obținut prin copolimerizarea clorurii de vinil și a acrilatului de metil. (<fr. *astralon*)

astringént, -ă *adj., s. n.* (substanță, medicament) care produce contractarea țesuturilor animale, care combate secrețiile exagerate. (<fr. *astringent*, lat. *astringens*<*astringere*, a strînge)

astringénță *s. f.* proprietate a unor substanțe de a fi astringente. (<fr. *astringence*)

ASTRO-/ASTER(O)- *elem. comp.* „stea, astru". (<fr. *astro-*, *astér/o/-*, cf. gr. *astron*, *aster*, *-os*)

astrobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în astrobiologie. (<*astrobiologie*)

astrobiologíe *s. f.* exobiologie. (<fr. *astrobiologie*, rus. *astrobiologiia*)

astroblást *s. n.* celulă glială triunghiulară cu expansiuni citoplasmatice implantate pe pereții vaselor. (<fr. *astroblaste*)

astroblastóm *s. n.* tumoare a substanței nervoase, alcătuită din astroblaste. (<fr. *astroblastome*)

astrobotánică *s. f.* ramură a exobiologiei care studiază viața plantelor de pe alte planete. (<fr. *astrobotanique*)

astrobotanist, -ă *s. m. f.* specialist în astrobotanică. (<engl *astrobotanist*)

astrocít *s. n.* celulă de țesut nervos proprie emisferelor cerebrale. (<fr. *astrocyte*)

astrocitóm *s. n.* tumoare glială benignă a nevraxului, solidă sau chistică. (<fr. *astrocytome*)

astroclimát *s. n.* totalitatea factorilor care contribuie la stabilirea unui loc adecvat pentru observații astronomice. (<fr. *astroclimat*)

astroclúb *s. n.* club în care se studiază astronomia. (<*astro-* + *club*)

astrocompás *s. n.* instrument de navigație în mările polare care indică direcția cu ajutorul unei alidade ce vizează un astru. (<*astro-* + *compas*)

astrodóm *s. n.* cupolă transparentă a marilor aeroporturi. (<fr. *astrodôme*, engl. *astrodom*)

astrodróm *s.n.* cosmodrom. (<fr. *astrodrome*)

astrófic, -ă *adj.* (despre versuri) care nu formează strofe. (<fr. *astrophique*)

astrofízic, -ă I. *adj.* referitor la astrofizică. II. *s. f.* ramură a astronomiei care studiază proprietățile fizice, compoziția chimică, structura și mișcarea corpurilor cerești. (<fr. *astrophysique*)

astrofizicián, -ă *s. m. f.* specialist în astrofizică. (<fr. *astrophysicien*)

astrofobíe *s. f.* teamă patologică de fenomene atmosferice sau cosmice (uragane și furtuni, tunete și fulgere, cutremure etc.). (<engl. *astrophobia*)

astrofotográfic, -ă *adj.* referitor la astrofotografie. (<fr. *astrophotographique*)

astrofotografíe *s. f.* parte a astrofizicii care folosește fotografia ca mijloc de investigație a aștrilor. (<fr. *astrophotographie*)

astrofotogrammétrie *s. f.* ramură a fotogrammetriei cu aplicații în măsurările astronomice, care folosește determinări pe cale stereoscopică. (<fr. *astrophotogrammétrie*)

astrofotométric, -ă *adj.* referitor la astrofotometrie. (<fr. *astrophotométrique*)

astrofotometríe *s. f.* tehnica și știința măsurării intensității luminoase a stelelor; fotometrie astronomică. (<fr. *astrophotométrie*)

astrofotométru *s. n.* aparat folosit în astrofotometrie. (<engl. *astrophotometer*)

astrogeologíe *s. f.* geologie a aștrilor. (<fr. *astrogéologie*)

astrognozíe *s. f.* ramură a astronomiei care studiază aștrii și constelațiile, denumirea și pozițiile lor reciproce. (<*astro-* + *gnozie*)

astrográf *s. n.* **1.** instrument pentru observarea aștrilor și determinarea coordonatelor lor. **2.** aparat cu care se fotografiază spectrele aștrilor. (<fr. *astrographe*)

astrografíe *s. f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea aștrilor. (<fr. *astrographie*)

astroídă *s. f.* curbă plană descrisă de un punct al unui cerc care se rotește fără alunecare într-un cerc fix cu raza de patru ori mai mare. (<fr. *astroïde*)

astroláb *s. n.* **1.** vechi instrument pentru măsurarea unghiurilor. **2.** instrument pentru măsurarea înălțimii aștrilor deasupra orizontului; meteoroscop. (<fr. *astrolabe*)

astrolatríe *s. f.* (în vechile religii) închinare la stele. (<fr. *astrolâtrie*)

astrológ, -ă *s. m. f.* practicant al astrologiei; magician, vrăjitor. (<fr. *astrologue*, lat. *astrologus*)

astrológic, -ă *adj.* referitor la astrologie. ○ *literatură ~ă* = literatură cu caracter divinatoriu, întemeiată pe credința în influența aștrilor asupra destinului. (<fr. *astrologique*, lat. *astrologicus*)

astrologíe *s. f.* pseudoștiință care pretinde că poate prezice destinul și caracterul omului după poziția și mișcarea aștrilor. (<fr. *astrologie*, lat., gr. *astrologia*)

astrometeorologíe *s. f.* studiul fenomenelor meteorologice care au loc în atmosfera planetelor. (<fr. *astrométéorologie*)

astrométric, -ă *adj.* referitor la astrometrie. <fr. *astrométrique*)

astrometríe *s. f.* ramură a astronomiei având ca obiect tehnica determinării poziției aștrilor pe bolta cerească, a coordonatelor geografice ale locului, a orei exacte etc. (<fr. *astrométrie*, engl. *astrometric*)

astrométru *s. n.* aparat fotometric pentru măsurarea și compararea gradului de luminozitate a aștrilor. (<germ. *Astrometer*)

astronáut, -ă *s. m. f.* membru al echipajului unei nave cosmice; cosmonaut. (<fr. *astronaute*, it. *astronauta*, engl. *astronaut*)

astronaútic, -ă **I.** *adj.* referitor la astronautică. **II.** *s. f.* știința și tehnica zborurilor cosmice; cosmonautică. (<fr. *astronautique*, it. *astronautica*)

astronautician, -ă *s. m. f.* specialist în astronautică. (<fr. *astronauticien*)

astronávă *s. f.* vehicul destinat zborurilor cosmice; navă spațială. (după fr. *astronef*)

astronavigáție *s. f.* controlul și navigația vehiculelor spațiale; navigație spațială. (<engl. *astronavigation*)

astroním *s. n.* nume propriu de corpuri cerești. (<fr. *astronyme*)

astronóm, -ă *s. m. f.* specialist în astronomie. (<fr. *astronome*, lat. *astronomus*)

astronómic, -ă *adj.* **1.** referitor la astronomie. **2.** *(fig.)* de proporții uriașe, imens. (<fr. *astronomique*, lat. *astronomicus*)

astronomíe *s. f.* știință care studiază mișcările, structura și evoluția corpurilor cerești, universul în totalitatea lui. ○ *~ nautică* = ramură a astronomiei, cu aplicare în navigația maritimă, care urmărește studierea și elaborarea metodelor pentru determinarea poziției în largul mării. (<fr. *astronomie*, lat., gr. *astronomia*)

astroscóp *s. n.* telescop astronomic folosit pentru examinarea sumară a bolții cerești. (<fr. *astroscope*)

astroscopíe *s. f.* examinare a bolții cerești. (<germ. *Astroskopie*)

astrosféră *s. f.* aster[1] (2). (<fr. *astrosphère*)

astrospectrografíe *s. f.* ramură a astrofizicii care studiază caracteristicile spectrelor corpurilor cerești. (<fr. *astrospectrographie*)

astrospectroscopíe *s. f.* cercetare a spectrelor aștrilor pentru a deduce componența și stările fizice ale acestora. (<fr. *astrospectroscopie*)

ástru[1] *s. m./s. n.* **1.** corp ceresc natural (stea, planetă, satelit). **2.** *(fig.)* creator, artist cu un mare renume. (<fr. *astre*, lat. *astrum*, gr. *astron*)

-ástru[2] *suf.* „peiorativ, depreciativ". (<fr. *-astre*, it. *-astro*, cf. lat. *astrum*, asemănare incompletă)

astúție *s. f.* **1.** șiretenie, viclenie, perfidie; șiretlic, vicleșug. **2.** subtilitate, finețe, ingeniozitate. (<it. *astuzia*)

astuțiós, -oásă *adj.* **1.** șiret, viclean. **2.** fin, subtil, ingenios, spiritual. (<it. *astuzioso*, fr. *astucieux*)

asumá *vb.* **I.** *tr., refl.* (a-și) lua asupra sa; a se angaja la îndeplinirea unei lucrări. **II.** *vb. tr.* a accepta ca ipoteză o propoziție (judecată) pentru a constata consecințele ce rezultă din ea. — *asumáre* s. f. (<fr. *assumer*, lat. *assumere*)

asúmpție *s. f. (fil.)* actul de a asuma, de a presupune; *(log.)* premisă minoră. (<engl. *assumption*, lat. *assumptio*)

asús *s. n.* partea detașabilă a formularelor dintr-un chitanțier etc. (<fr. *assus*)

așarná *vb. tr., refl. (rar)* a (se) îndârji, a (se) înverșuna, a (se) pasiona. (<fr. */s/acharner*)

at[1] *s. m.* monedă divizionară în Laos, valorînd a suta parte dintr-un kip. (<fr. *at*)

-át[2] *suf. (chim.)* „sare", „ester". (<fr. *-ate*)

atác *s. n.* 1. faptul de a ataca; acțiune de luptă a trupelor realizată sub forma înaintării spre inamic; ofensivă. • acțiune de lovire a inamicului de către unele categorii de arme prin lovituri concentrate, nimicitoare. • agresiune împotriva cuiva. 2. inițiativă într-un joc sportiv. • jucătorii care formează linia atacantă a unei echipe. 3. acțiune violentă și susținută împotriva unor teorii, concepții etc. 4. *(med.)* acces (2), criză, șoc. 5. *(muz.)* moment în care o voce sau un instrument începe să cînte; emisiune mai accentuată a unui sunet. (<fr. *attaque*)

atacá *vb. I. tr.* 1. a efectua un atac. 2. *(fig.)* a lua atitudine potrivnică față de o situație, de o teorie etc.; a critica, a acuza. 3. a distruge, a mina, a roade. • a cere în justiție anularea sau reexaminarea unei hotărîri sau a unui act juridic. 4. a aborda (o problemă, un subiect, o discuție). II. *intr.* 1. a lua inițiativa într-o întrecere sportivă. 2. a începe executarea unei piese muzicale. III. *refl. (fam.)* a se simți jignit, atins; a se ofusca. — *atacáre* s. f. (<fr. *attaquer*)

atacábil, -ă *adj.* care poate fi atacat. (<fr. *attacable*)

atacánt, -ă I. *adj.* care atacă. II. *s. m. f.* 1. jucător din linia de atac a unei echipe de fotbal, handbal etc. 2. atacator. (<fr. *attaquant*)

atacatór, -oáre *s. m. f.* cel care atacă; agresor; atacant (II, 2). (<*ataca* + *-tor*)

ataráxic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu o puternică acțiune calmantă asupra sistemului nervos central. (<fr. *ataraxique*)

ataraxíe *s. f.* 1. stare de liniște sufletească, liberă de griji și temeri, urmărită ca țel suprem de mai multe școli filozofice, în special de cea epicureică. 2. *(med.)* stare patologică de pasivitate a unui organ, a unei funcții etc. (<fr. *ataraxie*, cf. gr. *taraxix*, tulburare)

atáș *s. n.* cutie metalică (cu formă aerodinamică), pe una sau mai multe roți, care se atașează la o motocicletă. (<fr. *attache*)

atașá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) alătura. II. *refl. (fig.)* a se lega sufletește de ceva sau de cineva. — *atașáre* s. f. (<fr. *attacher*)

atașábil, -ă *adj.* care poate fi atașat; *(fig.)* sociabil. (<fr. *attachable*)

atașaméntˈ *s. n.* 1. afecțiune puternică pentru cineva sau ceva. 2. *caiet de ~* = registru de șantier în care se notează lucrările executate în vederea întocmirii situațiilor de plată. (<fr. *attachement*)

atașamentíst, -ă *s. m. f.* tehnician care completează caietul de atașament. (<*atașament/2/* + *-ist*)

atașánt, -ă *adj.* 1. atrăgător, atractiv, captivant; interesant, pasionant. 2. (despre firi, caractere) apropiat, cald. (<fr. *attachant*)

atașát, -ă I. *adj.* alăturat, alipit. • apropiat, devotat. II. *s. m.* cel mai mic în rang între membrii reprezentanței diplomatice a unui stat. (<*atașa*)

atávic, -ă *adj.* referitor la atavism, transmis prin atavism. (<fr. *atavique*, cf. lat. *atavus*, strămoș)

atavísm *s. n.* 1. reapariție (la unele animale sau plante) a unor caractere ancestrale latente. 2. *(curent)* ansamblu de caractere ereditare. (<fr. *atavisme*)

ATAX(O)- *elem. comp.* „dezordine". (<fr. *ataxi/o/-*, cf. gr. *ataxia*)

atáxic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ataxie. (<fr. *ataxique*)

ataxíe *s. f.* sindrom psihomotor caracterizat prin incapacitatea de a coordona mișcările. (<fr. *ataxie*, gr. *ataxia*, dezordine)

ataxoadinamíe *s. f.* tulburare a dinamogenezei, combinînd scăderea tonusului motor cu diminuarea forței musculare. (<fr. *ataxoadynamie*)

ataxofemíe *s. f.* tulburare în coordonarea musculaturii aparatului fonator. (<fr *ataxophémie*, cf. gr. *taxis*, ordine; *phemi*, a vorbi)

ataxofobíe *s. f.* fobie față de dezordine. (<fr. *ataxophobie*)

ataxoparaplegíe *s. f.* combinare a ataxiei cu paralizia, ca urmare a leziunii simultane a coloanelor posterioare și laterale ale măduvei spinării. (<fr. *ataxoparaplégie*)

atebrínă *s. f.* derivat al acridinei, folosit în combaterea malariei și a teniazei. (<fr. *atébrine*)

atefobíe *s. f.* teamă patologică de ruine, de dărîmături. (<engl. *atephobia*, cf. *Até*, zeița nefericirii la greci, care producea toate calamitățile)

atéhnic, -ă *adj.* antitehnic (2). (< *a*[1]- + *tehnic*)

ateísm *s. n.* concepție materialistă care respinge orice religie, orice credință în supranatural și existența oricărei divinități, a miracolelor și a vieții de apoi. (<fr. *athéisme*, cf. gr. *theos*, zeu)

ateíst, -ă *adj.* de ateu, referitor la ateism. (<fr. *athéiste*)

atél[1] *s. m.* maimuță agățătoare din America de Sud, cu membre și coadă foarte lungi. (<fr. *atèle*, cf. gr. *ateles*, incomplet)

ATEL[2]**(O)-** *elem. comp.* „incomplet, defectuos". (<fr. *atél/o/-*, cf. gr. *ateles*)

atelái *s.n.* 1. animalele de tracțiune înhămate la un vehicul și harnașamentul necesar. • fel de a înhăma animalele de tracțiune. 2. harnașament pentru caii unui atelaj (1). 3. echipament de legătură dintre două vehicule. (<fr. *attelage*)

atelajiér *s. m.* lucrător într-o întreprindere agricolă care are în grijă atelajele. (<*atelaj* + *-ier*)

atelánă *s. f.* piesă de teatru satirică jucată de tineri romani, care își are originea în orașul Atella din Campania. (<fr. *atellane*, lat. *atellana*)

atélă *s. f.* piesă metalică, din lemn sau material plastic, folosită pentru imobilizarea unui membru fracturat. (<fr. *attelle*)

atelectazíe *s. f.* turtire, colabare totală sau parțială a unui plămîn din cauza lipsei aerului alveolar. (<fr. *atélectasie*)

atelencefál *s. m.* monstru care prezintă atelencefalie. (<fr. *atélencéphale*)

atelencefalíe s. f. dezvoltare incompletă a encefalului. (<fr. *atéléncéphalie*)

atelíe *s. f.* absență congenitală a mamelonului. (<fr. *athélie*, cf. gr. *thele*, mamelon)

atelíér *s. n.* 1. încăpere, local înzestrat cu unelte sau mașini unde se desfășoară o activitate meșteșugărească sau industrială organizată. ○ *~-școală* = atelier școlar în care se efectuează practica productivă a elevilor. ● totalitatea lucrătorilor care muncesc într-un asemenea local. 2. încăpere de lucru a unui pictor, fotograf etc. ● artiștii, elevii sau studenții care lucrează sub îndrumarea aceluiași maestru într-un atelier (2). (<fr. *atelier*)

atelocardíe *s. f.* anomalie caracterizată prin dezvoltarea incompletă a inimii. (<engl. *atelocardia*)

atelocheílie *s. f.* dezvoltarea incompletă a mîinilor. (<engl. *atelocheilia*)

atelocheírie *s. f.* dezvoltarea incompletă a buzelor. (<engl. *atelocheiria*)

atelochinézie *s. f.* imposibilitate de a executa mișcări a uneia dintre extremitățile corpului. (<fr. *atélokinésie*)

ateloglosíe *s. f.* defect congenital de dezvoltare a limbii. (<engl. *ateloglossia*)

atelognatíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin lipsa parțială a maxilarelor. (<fr. *atélognatie*)

atelomielíe *s. f.* anomalie congenitală constînd în dezvoltarea incompletă a măduvei spinării. (<engl. *atelomyelia*)

atelopodíe *s. f.* anomalie constînd în dezvoltarea defectuoasă a picioarelor. (<engl. *atelopodia*)

ateloprozopíe *s. f.* malformație caracterizată prin dezvoltarea incompletă a feței. (<fr. *atéloprosopie*)

atelostomíe *s. f.* anomalie constînd în dezvoltarea incompletă a gurii. (<fr. *atélostomie*)

atemátic, -ă *adj.* (despre cuvinte) în care sufixul sau desinența se adaugă direct la rădăcină, fără vocala tematică. (<fr. *athématique*, germ. *athematisch*)

atematísm *s.n. (muz.)* metodă de compoziție care neagă principiul clasic al construcției tematice. (<*a*[1]- + *tematism*)

a témpo *loc. adv. (muz.)* (revenind) la același tempo (de mai înainte). (<it. *a tempo*)

atemporál, -ă *adj.* 1. nedeterminat sau nelegat de condiții istorice date; acronic. 2. (despre o formă verbală) care nu exprimă un timp. (<fr. *atemporel*, engl. *atemporal*)

atemporalitáte *s. f.* interpretare obiectivistă, în afara cadrului concret istoric, a fenomenelor istorico-sociale etc. (<it. *atemporalità*)

atenánsă *s. f.* anexă a unei case, clădiri etc., folosită în scopuri diferite; dependință. (<fr. *attenance*, it. *attenanza*)

Atenée *s. f. pl. (ant.)* serbări în cinstea zeiței Atena, care aveau loc în fiecare an. (<fr. *athénées*)

atenéu *s. n.* 1. (la vechii greci) sanctuar al zeiței Atena. 2. instituție specializată în activități cultural-științifice; clădire în care au loc asemenea activități. (<fr. *athénée*, lat. *athenaeum*, cf. gr. *athenaion*, templu al zeiței Atena)

atént, -ă *adj.* 1. cu atenția îndreptată spre cineva sau ceva, cu băgare de seamă. ● (și *adv.*) (făcut) cu atenție. 2. amabil, politicos, prevenitor față de cineva. (<lat. *attentus*)

atentá *vb. intr.* 1. a comite un atentat. 2. *(fig.)* a încălca, a viola (un drept, un principiu etc.). (<fr. *attenter*, lat. *attentare*)

atentát *s. n.* 1. atac criminal ilegal față de persoane, bunuri, drepturi, stări de lucruri. 2. *(fig.)* atac îndreptat împotriva unor sentimente, concepții etc. (<fr. *attentat*)

atentatór, -oáre *s. m. f.* cel care comite un atentat. (<*atenta* + *-tor*)

atentatóriu, -ie *adj. (rar;* despre acte, măsuri) care atentează (la). (<fr. *attentatoire*)

atentísm *s. n.* politică, atitudine de tergiversare și de oportunism în luarea deciziilor importante, așteptînd evenimentele. (< fr. *attentisme*)

atentíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al atentismului. (<fr. *attentiste*)

atentív, -ă *adj. (rar)* care ascultă, privește, acționează cu atenție; atent. (<fr. *attentif*, lat. *attentivus*)

aténție I. *s. f.* 1. proces psihic complex care contribuie la perceperea distinctă numai a anumitor impresii din mai multe simultane, prin orientarea și concentrarea conștiinței într-o anumită direcție. 2. interes, preocupare, grijă. ○ *în ~a cuiva* = reclamînd luarea-aminte specială a cuiva. 3. *(pl.)* atitudine binevoitoare; solicitudine, amabilitate. ○ *a da ~* (cuiva) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ● *(concr.)* dar, cadou (flori, obiecte etc.) oferit cuiva în schimbul unor mici servicii. **II.** *interj.* fii atent! bagă de seamă! — var. *atențiune* s. f. (<fr. *attention*, lat. *attentio*)

atenționá *vb. tr.* 1. a face atent pe cineva, a atrage atenția; a preveni. 2. a oferi cuiva un cadou, a răsplăti pentru un serviciu solicitat. 3. *(rar)* a acorda atenție cuiva. — *atenționáre* s. f. (<*atenție* + *-ona*)

atențiúne *s. f.* v. a t e n ț i e.

atenuá *vb. tr.* a micșora, a reduce intensitatea unui fenomen, importanța sau gravitatea unui fapt. — *atenuáre* s. f. (<fr. *atténuer*, lat. *attenuare*)

atenuánt, -ă *adj.* care atenuează. ○ *(jur.) circumstanțe ~e* = împrejurări care ușurează răspunderea penală a unui acuzat. (<fr. *atténuant*, lat. *attenuans*)

atenuátor *s. n.* 1. dispozitiv electric introdus într-un circuit de transmisiune pentru reducerea nivelului unui semnal. 2. dispozitiv montat în tuburile de ventilație, care comunică cu atmosfera, în vederea reducerii zgomotului. (<fr. *atténuateur*)

aterisaméntt *s. n.* depozit de aluviuni transportate de ape. (<fr. *atterrissement*)

aterizá *vb. tr.* 1. (despre aeronave) a reveni pe pămînt, după zbor. ● (despre nave) a lua contact vizual cu uscatul, venind dinspre larg. 2. *(sport)* a lua contact cu solul după o săritură. — *aterizáre* s. f. (după fr. *atterrir*)

aterizáj *s. n.* 1. aterizare. 2. loc unde o navă poate să tragă la uscat. (<fr. *atterrissage*)

aterizór *s. n.* tren de aterizare. (<fr. *atterrisseur*)

atermál, -ă *adj.* referitor la apele minerale reci. (<fr. *athermal*)

atermán, -ă *adj.* (despre un mediu) prin care nu trece căldura. (<fr. *athermane*)

atérmic, -ă *adj. (fiz.;* despre transformări) care nu degajează și nu absoarbe căldura. (<fr. *athermique*)

ATERO- *elem. comp.* „aterom". (<fr. *athéro-*, cf. gr. *athere*, terci de făină)

aterogén, -ă *adj.* care produce ateroame. (<fr. *athérogène*)

aterogenézá *s. f.* producerea de ateroame. (<fr. *athérogenèse*)

ateróm *s. n.* depozit de substanțe grase și de colesterol pe pereții vaselor sangvine. (<fr. *athérome*, cf. gr. *atheroma*, chist sebaceu)

ateromatós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de ateromatoză. (<fr. *athéromateux*)

ateromatózá *s. f.* afecțiune caracterizată prin prezența de ateroame arteriale. (<fr. *athéromatose*)

aterosclerózá *s. f.* scleroză arterială cauzată de producerea de ateroame. (<fr. *athérosclérose*)

atestá *vb. tr.* 1. a dovedi, a confirma. • a exista, a figura într-un text. 2. a confirma pe cineva într-o anumită funcție sau calitate. — *atestáre* s. f. (<fr. *attester*, lat. *attestari*)

atestát *s. n.* document oficial care atestă ceva; *(spec.)* diplomă, certificat de studii. (<germ. *Attestat*)

atestáție *s. f.* atestare. (<fr. *attestation*)

atetózá *s. f.* tulburare motrice constînd din mișcări involuntare, lente, neregulate, localizate mai ales în mîini și picioare. (<fr. *athétose*, cf. gr. *atethos*, invalid)

atetózic, -ă *adj.* referitor la atetoză. (<fr. *athétosique*)

ateu, -ée *adj., s. m. f.* (adept) al ateismului. (<fr. *athée*, gr. *atheos*)

átex *s. n.* material termo- și fonoizolant, abricat din fibre de lemn. (n. com.)

átic, -ă I. *adj.* propriu Aticii. ○ *dialect* ~ = dialect grec vorbit în Atica, baza limbii grecești comune; *frumusețe* ~*ă* = frumusețe desăvîrșită. • care se distinge prin bun-gust sau spirit. ○ *sare* ~*ă* = ironie subtilă, spirit fin. II. *s. n.* 1. parte a antablamentului, deasupra cornișei, menită să mascheze marginea acoperișului și jgheaburile. 2. etaj scund, așezat deasupra cornișei, la nivelul fațadei sau retras. (<fr. *attique*, lat. *atticus*, gr. *atikos*, cf. *Atica*, provincie în Grecia antică)

aticísm *s. n.* 1. formă particulară a dialectului atic; ceea ce caracterizează scrierile atenienilor antici. 2. finețe de gust, măsură, eleganță, puritate de stil și de limbă. (<fr. *atticisme*, lat. *atticismus*)

aticíst, -ă *s. m. f.* imitator al scrierilor atice. (<fr. *atticiste*)

atimhormíe *s. f. (psihiatr.)* scădere accentuată sau pierdere a afectivității. (<fr. *athymhormie*)

atímic, -ă *adj., s. m. f.* (atins) de atimie. (<fr. *athymique*)

atímie *s. f.* absență a manifestărilor afective, frecventă în schizofrenie. (<fr. *athymie*, cf. gr. *thymos*, spirit)

atípic, -ă *adj.* care nu prezintă caracterele tipului. (<fr. *atypique*)

atípie *s. f.* însușirea de a fi atipic. (<*atip*[*ic*] + *-ie*)

atireózá *s. f.* lipsă a tiroidei. (<fr. *athyréose*)

atiroídie *s. f.* absență completă a secreției tiroidiene. (<fr. *athyroïdie*)

atitudinál, -ă *adj.* referitor la atitudine. (<it. *attitudinale*)

atitúdine *s. f.* 1. poziție a corpului, ținută. 2. poziție față de un eveniment, de un fapt. • fel de a se purta, de a acționa; comportare. ○ *a lua* ~ = a-și afirma cu hotărîre punctul de vedere. (<it. *attitudine*, fr. *attitude*)

atlánt *s. m.* 1. statuie reprezentînd un bărbat într-o atitudine de efort, care servește ca suport pentru balcoane și bovindouri; telamon. 2. locuitor al legendarei Atlantida. (<fr., it. *atlante*)

atlántic, -ă *adj.* referitor la Oceanul Atlantic și la statele care îl mărginesc. • referitor la țările participante la Tratatul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). (<fr. *atlantique*, lat. *atlanticus*, gr. *atlantikos*)

atlantísm *s. n.* doctrină a partizanilor pactului atlantic. (<fr. *atlantisme*)

atlantíst, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al atlantismului. (<fr. *atlantiste*)

atlantozáur *s. m.* dinozaurian uriaș din mezozoic, asemănător cu brontozaurul. (<fr. *atlantosaure*, cf. gr. *atlas, -ntos*, titan)

atlás[1] *s. n.* culegere de hărți, planșe, planuri, grafice, stampe etc. ○ ~ *lingvistic* = lucrare care prezintă pe hărți răspîndirea teritorială a diferitelor fapte de limbă. (<fr. *atlas*)

atlás[2] *s. n.* prima vertebră a gîtului. (<fr. *atlas*, cf. *Atlas*, personaj mitologic care susține cerul pe umeri)

atlét, -ă *s. m.* 1. sportiv care practică atletismul. • *(fig.)* om voinic, puternic, cu o constituție fizică robustă. 2. luptător (la circ, la concursuri etc.). (<fr. *athlète*, lat. *athleta*, gr. *athletes*<*athlon*, luptă)

atlétic, -ă I. *adj.* referitor la atletism. II. *s. f.* ~ *ușoară* = atletism; ~ *grea* = sportul cu halterele. (<fr. *athlétique*, lat. *athleticus*)

atletísm *s. n.* ramură a sportului care cuprinde probe de alergări, sărituri, aruncări; atletică ușoară. (<fr. *athlétisme*)

atlodím *s. m. (med.)* monstru cu două capete articulate la un singur corp. (<fr. *athlodyme*)

-atlón *elem. comp.* „probă fizică", „exercițiu". (<fr. *-athlon*, cf. gr. *athlon*, luptă)

atmidométru *s. n.* instrument pentru măsurarea cantității de lichid evaporat de o plantă în atmosferă într-un timp dat; atmometru. (<fr. *atmidomètre*, cf. gr. *atmis, -idos*, vapor)

ATMO- *elem. comp.* „aer". (<fr. *atmo-*, cf. gr. *atmos*, abur)

atmofil, -ă *adj.* (despre elemente chimice) care intră în compoziția atmosferei terestre. (<germ. *atmophil*)

atmogoniográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea perturbațiilor atmosferice. (<fr. *athmogoniographe*)

atmolíză *s. f.* separare a unui amestec de gaze la trecerea prin pereții unui vas poros. (<fr. *atmolyse*)

atmométru *s. n.* atmidometru. (<engl. *atmometer*)

atmosféră *s. f.* **1.** strat de aer care înconjură unele corpuri cerești (stele, planete, Pământul). **2.** masă de gaze aflată într-un spațiu în care se produce o reacție fizico-chimică. **3.** *(fig.)* stare de spirit; mediu, cadru, ambianță în care trăiește cineva, ceva. **4.** unitate de măsură a presiunii reprezentînd presiunea hidrostatică a unei coloane de mercur înaltă de 76 cm, la 0°C și la nivelul mării. (<fr. *atmosphère*, gr. *atmosphaira*)

atmosférie, -ă *adj.* referitor la atmosferă, de (din) atmosferă. (<fr. *atmosphérique*)

atmosferizáre *s. f.* **1.** dezvoltare și descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici. **2.** *(fig.)* stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. (<*atmosferă* + *-iza*)

atól *s. m.* insulă de corali în forma unui inel având la mijloc o lagună. (<fr. *atoll*< cuv. polinez.)

atóm *s. m.* **1.** cea mai mică particulă a unui element chimic, care nu poate fi divizată fără ca proprietățile chimice ale acestuia să se schimbe. ○ *~-gram* = valoare în grame a masei atomice a unui element chimic. **2.** (în concepția materialist-mecanicistă) particulă materială infinit de mică, indivizibilă, eternă, considerată a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. (<fr. *atome*, lat. *atomus*, gr. *atomos*)

atomál *s. n.* revelator fotografic pentru granulație foarte fină. (<germ. *Atomal*, n. com.)

atomár, -ă *adj.* constituit din atomi izolați, care nu se pot lega unul de altul; referitor la asemenea atomi. (<germ. *atomar*)

atómic, -ă *adj.* **1.** referitor la atomi, specific atomilor. ○ *număr ~* = număr de ordine pe care îl are fiecare element chimic în tabelul periodic al elementelor; *energie ~ă* = energie nucleară; *bombă ~ă* = bombă a cărei putere este bazată pe energia nucleară. **2.** care folosește armele atomice. (<fr. *atomique*)

atomicitáte *s. f.* caracter atomic. (<fr. *atomicité*)

atomísm *s. n.* concepție materialistă fundată încă din antichitate, potrivit căreia materia, care există în mod obiectiv, este constituită din atomi. ● teorie științifică modernă a structurii și a proprietăților atomilor; atomistică. (<fr. *atomisme*)

atomíst, -ă **I.** *adj.* referitor la atomism; propriu atomismului; *(peior.)* care tinde să înspăimînte lumea cu bomba atomică. **II.** *s. m. f.* **1.** partizan al atomismului. **2.** specialist în fizica atomică. (<fr. *atomiste*)

atomístic, -ă **I.** *adj.* referitor la atomism. **II.** *s. f.* atomism. (<fr. *atomistique*)

atomizá *vb. tr.* **1.** a transforma un lichid în picături foarte fine prin pulverizare. **2.** *(fig.)* a fărîmița; a distruge, a desființa. — *atomizáre* s. f. (<fr. *atomiser*, germ. *atomisieren*, engl. *atomize*)

atomizatór *s. n.* atomizor. (<it. *atomizzatore*)

atomizór *s. n.* aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid, folosit la dezinfectare, vopsit etc.; atomizator. (<fr. *atomiseur*)

atomoeléctric, -ă *adj.* referitor la electricitatea produsă cu ajutorul energiei atomice. (<fr. *atomoélectrique*)

atomoterapíe *s. f.* aplicare a izotopilor radioactivi în diagnosticare și tratament. (<*atom* + *-terapie*²)

atón, -ă *adj.* **1.** (despre țesuturi) atins de atonie; lipsit de vitalitate, de vigoare,; atonic. **2.** (despre vocale, silabe, cuvinte) fără accent neintonat, surd. (<fr. *atone*)

atonál, -ă *adj. (muz.)* compus după regulile atonalismului. (<fr. *atonal*)

atonalísm *s. n. (muz.)* tehnică de compoziție care recomandă atonalitatea. (<fr. *atonalisme*)

atonalitáte *s. f.* lipsă de armonie, de tonalitate. (<fr. *atonalité*)

atónic, -ă *adj.* aton¹ (1). (<fr. *atonique*)

atoníe *s. f.* **1.** diminuare a elasticității țesuturilor; lipsă de putere, de vitalitate. **2.** *(fig.)* inerție morală sau intelectuală. (<fr. *atonie*, gr. *atonia*, slăbire)

atonísm *s. n.* cult monoteist constînd în adorarea discului solar, considerat ca aspect vizibil al divinității. (<*Aton*, Soarele la vechii egipteni + *-ism*)

atópic, -ă *adj.* (despre o leziune) care nu are un loc anume. (<fr. *atopique*, engl. *atopic*, cf. gr. *atopos*, deplasat)

atopíe *s. f.* hipersensibilitate precoce, specifică omului, cu predispoziție spre anumite manifestări alergice (febră de fîn, astmă, urticarie etc.). (<fr. *atopie*, cf. gr. *atopia*, ciudățenie)

atopognozíe *s. f.* imposibilitate de a localiza o senzație (dureroasă) percepută la suprafața corpului. (<fr. *atopognosie*)

atopomenorée *s.f.* ciclu menstrual dereglat și nespecific. (< *atopic*/ + *menoree*)

atóxic, -ă *adj.* (despre substanțe) neotrăvitor, inofensiv. (<fr. *atoxique*)

atrabilár, -ă *adj.* (despre temperament) coleric, iritabil, irascibil. (<fr. *atrabilaire*, engl. *atrabilar*)

atrábilă *s.f.* (în vechea *med.*) bilă neagră, care cauzează melancolia. (<fr. *atrabile*, cf. lat. *ater*, negru; *bilis*, bilă)

atractánți *s.m.pl.* substanțe produse de insecte sau de alte organisme (animale, plante) pentru a atrage indivizi de sex opus (<*atrage* + *-ant*)

atractív, -ă *adj.* atrăgător, captivant; atracțios. (<fr. *attractif*, lat. *attractivus*)

atractivitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este atractiv; atracțiozitate. (<germ. *Atraktivität*)

atráctie *s. f.* **1.** înclinație puternică spre cineva sau ceva. ● farmec. **2.** tendință de apropiere a două elemente lingvistice. ● *(fiz.)*

forță care tinde să apropie corpurile. ○ ~ *universală* = proprietate a tuturor corpurilor din univers de a se atrage reciproc; gravitație. **3.** *(pl.)* distracție, petrecere, amuzament. ○ *număr de* ~ = număr din programul unui varieteu, al unui circ etc. — var. *atracțiune* s. f. (<fr. *attraction*, lat. *attractio*)

atracțiós, -oásă *adj. (rar)* atractiv. (< *atracție* + *-os*)

atracțiozitáte *s. f. (rar)* atractivitate. (<*atracțios* + *-itate*)

atracțiúne *s. f.* v. atracție.

atráge *vb. tr.* **1.** a trage, a duce la (către) sine. ● a hotărî, a determina (pe cineva) să facă ceva. **2.** *(fig.)* a ademeni, a seduce; a stârni curiozitate, interes. **3.** a avea drept consecință. — *atrágere* s. f. (după fr. *attirer*)

atramentáre *s. f.* tratament termochimic al pieselor de oțel prin încălzire în baie cu soluție de fosfat de fier și de mangan. (după germ. *Atramentverfaren*)

atrápă *s. f.* **1.** aparență înșelătoare; păcăleală. **2.** obiect destinat a înșela prin amuzament; *(p. ext.)* mulaj. ● siluetă, manechin servind pentru atragerea vînatului, prin asemănare. (<fr. *attrape*)

atrăgătór, -oáre *adj.* ademenitor, atractiv. (<*atrage* + *-/ă/tor*)

atremíe *s. f.* formă ereditară de neurastenie caracterizată prin lipsa de energie psihică, fără astenie musculară. (<fr. *atrémie*)

atrépsic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de atrepsie. (<fr. *athrepsique*)

atrepsíe *s. f. (med.)* tulburare gravă de nutriție, la sugari, datorată, de obicei, unui regim alimentar defectuos, manifestată prin slăbire pronunțată, vărsături, diree etc. (<fr. *athrepsie*, cf. gr. *threpsis*, nutriție)

ATRET(O)- *elem. comp.* „neperforat, închis". (<fr. *atrét/o/-*, cf. gr. *atretos*)

atretocefál *s. m.* monstru cu nările sau gura neperforate. (<engl. *atretocephalus*)

atretogastríe *s. f.* malformație constînd în atrezia cardiei și a orificiului piloric. (<engl. *atretogastria*)

atretometríe *s. f.* malformație caracterizată prin atrezia cavității uterine și vaginale. (<engl. *atretometria*)

atretopsíe *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin persistența membranei pupilare. (<engl. *atretopsia*)

atretorinie *s. f.* atrezie nazală. (<engl. *atretorrhinia*)

atretostomíe *s. f.* anomalie constînd în imperforația orificiului bucal. (<engl. *atretostomia*)

atretouretríe *s. f.* anomalie constînd în imperforarea uretrei. (<engl. *atreturethria*)

atrezíe *s. f. (anat.)* astupare sau neperforare a unui orificiu sau canal natural. (<fr. *atrésie*, cf. gr. *tresis*, orificiu)

atriál, -ă *adj.* referitor la atriu. (<fr., germ. *atrial*)

atribuí *vb. tr.* **1.** a acorda, a conferi. **2.** a repartiza. **3.** a pune pe seama cuiva. — *atribuíre* s. f. (<fr. *attribuer*, lat. *attribuere*)

atribuíbil, -ă *adj. (rar)* care poate fi atribuit. (după fr. *attribuable*)

atribút *s. n.* **1.** însușire esențială proprie unei ființe, unui fenomen, lucru etc. ● semn distinctiv, simbol al unei funcții, al unui personaj alegoric. **2.** parte secundară a propoziției care determină un substantiv sau un echivalent al acestuia. **3.** *(inform.)* informație care însoțește o categorie sintactică. (<fr. *attribut*, lat. *attributum*)

atributál, -ă *adj. (rar)* referitor la atribut, de atribut. (<*atribut* + *-al*)

atributív, -ă *adj.* cu funcție de atribut. ○ *propoziție* ~*ă* = (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește funcția de atribut pe lîngă un substantiv (sau un substitut al acestuia) din propoziția regentă; propoziție relativă. (<fr. *attributif*)

atribúție *s. f.* competență, autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate; sarcină, obligație. — var. *atribuțiune* s. f. (<fr. *attribution*, lat. *attributio*)

atribuțiúne *s. f.* v. atribuție.

atrichíe *s. f.* lipsă (congenitală) a părului. (<fr. *atrichie*, cf. gr. *thrix*, păr)

ATRIO- *elem. comp.* „atriu". (<fr. *atrio-*, cf. lat. *atrium*, vestibul)

atriocomisuropexíe *s. f.* corectare chirurgicală a insuficienței mitrale. (<fr. *atriocomisuropexie*)

atriográmă *s. f.* înscriere grafică a activității electrice a atriilor inimii. (<fr. *atriogramme*)

atriomegalíe *s. f.* dilatare patologică a unui auricul al inimii. (<fr. *atriomégalie*)

atrioseptopexíe *s. f.* intervenție chirurgicală de corijare a unui defect septal interatrial prin suturarea marginilor orificiului la peretele auriculului drept. (<fr. *atrioseptopexie*)

atriotomíe *s. f.* auriculotomie. (<fr. *atriotomie*)

atrițíe *s. f.* v. atrițiune.

atrițiúne *s. f.* îndepărtare a particulelor de pe suprafața granulelor minerale prin frecare umedă. ● uzură a pietrelor unei îmbrăcăminți rutiere prin frecarea între ele. — var. *atrițíe* s. f. (<fr. *attrition*)

átriu *s. n.* v. atrium.

átrium *s. n.* **1.** curte interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane. **2.** spațiu deschis, înconjurat uneori de coloane, la intrarea într-o bazilică. **3.** *(anat.)* auricul. **4.** spațiu gastric la spongieri, care comunică cu exteriorul prin oscul. **5.** culoar care înconjură un con vulcanic secundar, înbucat în craterul unui vulcan mai vechi. — var. *atriu* s. n. (<lat., fr. *atrium*)

atróce *adj. inv.* crud, sîngeros, cumplit, fioros, groaznic. ● insuportabil. (<fr., it. *atroce*, lat. *atrox*, *-ocis*)

atrocitáte *s. f.* însușirea de a fi atroce; cruzime; faptă atroce; grozăvie. (<fr. *atrocité*, lat. *atrocitas*)

atrocitóză *s. f.* absorbție a unei substanțe coloidale de către citoplasmă. (<fr. *athrocytose*)

ATROF(O)-, -atrofíe *elem. comp.* „atrofiere". (<fr. *atrophi/o/-, -atrophie*, cf. gr. *atrophia*, lipsă de hrană)

atrofiá *vb. refl.* (despre țesuturi, organe) a suferi o atrofie; a-și pierde vitalitatea, vigoarea; a se degenera. — *atrofiére* s. f. (<fr. *atrophier*)

atrofiánt, -ă *adj. (rar)* care atrofiază. (<fr. *athrophiant*)

atrófic, -ă *adj.* atins de atrofie. (<fr. *atrophique*)

atrofíe[1] *s. f.* reducere a volumului și puterii unui țesut sau organ, cauzată de inactivitate sau de tulburări de nutriție. (<fr. *atrophie*, lat., gr. *atrophia*)

-atrofíe[2] v. a t r o f (o)-.

atróp, -ă *adj. (bot.;* despre organe) cu poziție dreaptă, nerăsucită. (<fr. *atrope*)

atropínă *s. f.* alcaloid extras din mătrăgună, foarte toxic, care are un efect puternic calmant asupra sistemului nervos. (<fr. *atropine*, cf. lat. *atropa*, mătrăgună)

atropinizáre *s. f.* administrarea atropinei în scop terapeutic. (după fr. *atropinisation*)

atropísm *s. n.* intoxicație cu atropină. (<fr. *atropisme*)

atrupaménț *s. n. (jur.:* în trecut) evadare săvârșită de mai multe persoane acționând sub influența unei sugestii colective. (<fr. *attroupement*)

attácca *adv. (muz.)* indicație conform căreia o lucrare ciclică (sonată, cvartet, simfonie etc.) urmează să fie executată fără pauză la trecerea de la o parte la alta. (<it. *attacca*, atacă!)

atú *s. n.* **1.** carte de joc de culoare socotită în mod convențional superioară celorlalte cărți. **2.** *(fig.)* situație, element, poziție care oferă un avantaj sau superioritate într-o anumită împrejurare. (<fr. *atout*)

aubádă *s. f.* alboradă. (<fr. *aubade*)

auctoriál, -ă *adj.* al autorului, de autor. (<lat. *auctor*, autor + *-ial*)

aucțiúne *s. f.* vânzare la licitație. (<germ. *Auction*, lat. *auctio*)

aucúba *s. m.* arbust cu frunze coriacee, verzi și cu pete galbene, originar din Japonia, cultivat ca gard viu. ● *(adj.) mozaic* ~ = boală a cartofului, tomatelor etc. produsă de un virus, care se manifestă prin pete galbene pe frunze. (<fr. *aucuba*<cuv. jap.)

audiá *vb. tr.* **1.** *(jur.)* a asculta pe inculpat, pe martor sau oricare altă parte într-un proces. **2.** a asculta un curs, o conferință, un șir de prelegeri etc. ● a asculta muzică (înregistrată pe discuri, pe bandă de magnetofon etc.). — *audiére* s. f. (<lat. *audire*)

audiábil, -ă *adj.* care poate fi auzit. (<fr. *audible*, lat. *audibilis*)

audibilitáte *s. f.* proprietate a sunetelor de a fi percepute de ureche. (<fr. *audibilité*)

audiént, -ă *s. m. f.* student care asistă la cursuri fără a fi înscris și fără a se prezenta la examene. (<lat. *audiens*)

audiénță *s. f.* **1.** întrevedere oficială acordată de către un demnitar unei persoane care l-a solicitat. **2.** interes pe care cineva îl poartă celui care i se adresează; atenție, înțelegere; succes, reușită. ○ *a avea* ~ *la public* = a trezi interesul unui public numeros. **3.** acceptare (entuziastă) a ceva. **4.** *(jur.)* ședință de judecată în care are loc audierea părților și dezvoltarea cauzei. (<fr. *audience*, lat. *audientia*)

audimutitáte *s. f.* mutitate congenitală neinsoțită de surditate. (<fr. *audi-mutité*)

AUDIO[1]**-** *elem. comp.* „auz". (<fr. *audio-*, cf. lat. *audire*, a auzi)

audio[2] *adj. inv.* care servește la perceperea auditivă. (<fr., engl. *audio*)

audiofón *s. n.* aparat acustic folosit de hipoacuzici pentru amplificarea sunetelor. (<fr. *audiophone*)

audiofonologie *s. f.* ramură a medicinei care studiază fonația, auditia și limbajul. (<fr. *audiophonologie*)

audiofrecvénță *s. f.* frecvență a oscilațiilor sonore care pot fi percepute de auz. (<fr. *audiofréquence*)

audiográf *s. n.* audiometru înregistrator. (<fr. *audiographe*)

audiografíe *s. f.* înregistrare grafică a rezultatelor audiometrice. (<fr. *audiographie*)

audiográmă *s. f.* **1.** înregistrare grafică a intensității și frecvenței sunetelor. **2.** curbă care înregistrează rezultatele unui examen audiometric. (<fr. *audiogramme*)

audiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în audiologie. (<germ. *Audiologe*)

audiológic, -ă *adj.* referitor la audiologie. (<germ. *audiologisch*)

audiologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază problemele legate de auz. (<germ. *Audiologie*)

audiométric, -ă *adj.* referitor la audiometrie; acumetric. (<fr. *audiométrique*)

audiometríe *s. f.* metodă de măsurare a acuității auditive; acumetrie. (<fr. *audiométrie*)

audiométru *s. n.* **1.** aparat pentru determinarea acuității auditive; acumetru. **2.** control electronic care înregistrează automat, pe ore și zile, timpul în care un receptor radio sau tv. a fost deschis (eventual și canalul sau lungimea de undă respectivă). (<fr. *audiomètre*)

audioprotectór *s. n.* dispozitiv care protejează urechile de zgomotele prea mari. (<it. *audioprotettore*)

audiovídeo *adj. inv. mijloace de informare* ~ = radiodifuziune și televiziune. (<*audio*[1]*-* + *-video*[2])

audioviziv, -ă *adj.* audiovizual. (<it. *audiovisivo*)

audiovizuál, -ă *adj.* (despre mijloace de comunicație și informație) care solicită în special auzul și văzul; audioviziv. (<fr. *audiovisuel*)

auditív, -ă *adj.* referitor la auz. (<fr. *auditif*)

auditór, -oáre *s. m. f., adj.* (cel) care audiază un curs, o conferință etc.; ascultător. (<fr. *auditeur*, lat. *auditor*)

auditóriu *s. n.* **1.** asistență, public (la o conferință, la un curs etc.). **2.** sală pentru audiții și pentru înregistrări fonice. (<fr. *auditoire*, /2/ lat. *auditorium*)

audiție *s. f.* **1.** identificare a sunetelor cu ajutorul simțului auditiv. **2.** audiere de muzică cu un public restrins. ○ *in primă ~* (în legătură cu executarea unei compoziții muzicale) = pentru prima dată în public. **3.** recepționare de semnale audio. — var. *audițiune* s. f. (<fr. *audition*, lat. *auditio*)

audițiúne *s. f.* v. audiție.

auftákt *s. n.* anacruză (2). (<germ. *Auftakt*)

augít *s. n.* mineral din grupa piroxenilor, important constituent al rocilor magmatice efuzive. (<fr. *augite*)

augmént *s. n.* vocală adăugată, în unele limbi, înaintea unei forme verbale pentru a marca o acțiune trecută. (<fr. *augment*, germ. *Augment*, lat. *augmentum*, creștere)

augmentá *vb. tr.* a mări, a spori. — *augmentáre* s. f. (<fr. *augmenter*, lat. *augmentare*)

augmentatív, -ă *adj., s. n.* (afix) care, atașat la un substantiv, exprimă o creștere a dimensiunilor obiectului denumit; *(p. ext.)* (cuvînt) format cu un asemenea sufix. (<fr. *augmentatif*)

augmentáție *s. f.* augmentare. (<fr. *augmentation*)

augnát *s. n.* monstru dublu, parazitar, caracterizat prin implantarea pe mandibula inferioară a unui rudiment de maxilar reprezentînd parazitul. (<fr. *augnathe*, cf. gr. *au*, dublu)

augúr I. *s. m.* preot roman despre care se credea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul și mărunțaiele păsărilor. **II.** *s. n.* prevestire făcută de un augur (I). ○ *a fi de bun* (sau *de rău*) *~* = a fi semn bun (sau rău), a însemna că un lucru se va sfîrși favorabil (sau nefavorabil). (<lat. *augur*, fr. *augure*)

augurá *vb. tr.* a da semne de bun augur; a prezice. (<lat., it. *augurare*, fr. *augurer*)

augurál, -ă *adj.* referitor la auguri. (<lat. *auguralis*, fr. *augural*)

augurát *s. n.* **1.** demnitatea, funcția de augur. **2.** templu construit după ce s-au cercetat augurii. ● *(fig.)* profeție. (<lat. *auguratus*, fr. *augural*)

augúst, -ă *adj.* **1.** (ca epitet dat monarhilor sau membrilor familiilor princiare) preamărit, slăvit. **2.** *(fig.)* maiestuos, măreț, impunător. (<fr. *auguste*, lat. *augustus*)

augustál *s. m.* preot sau ofițer atașat persoanei împăratului roman, lui August. (<fr., lat. *augustal*)

augustán, -ă *adj. (rar)* propriu lui August, din epoca lui August. (<lat. *augustanus*, cf. *Augustus*, numele lui Octavian după ce devine împărat)

augustín, -ă *s. m. f.* augustinian. (<lat. *augustinus*, fr. *augustin*)

augustinián, -ă I. *adj.* referitor la Sf. Augustin, care aparține Sf. Augustin. **II.** *adj., s. m. f.* (călugăr) aparținînd unui grup de ordine catolice care adoptă reguli stabilite pe baza scrierilor Sf. Augustin; augustin. (<fr. *augustinien*, cf. *Augustin*, teolog și filozof idealist lat.)

augustinism *s. n.* doctrina augustinilor, care exaltă puterea grației divine, fiind, în primul rînd, o încercare de conciliere a platonismului cu doctrina creștină și de subordonare a filozofiei față de credință. (<fr. *augustinisme*)

áulă *s. f.* **1.** *(ant.)* curte în fața locuințelor importante în jurul căreia se grupau dependințele. **2.** (în orînduirea feudală) curte princiară. **3.** sală mare de conferințe, cursuri sau festivități în incinta unei instituții de învățămînt superior. (<lat. *aula*, germ. *Aula*)

aúlic[1] *s. n.* tribunal suprem al vechiului Imperiu German. (<lat. *aulicus*)

aúlic[2]**, -ă** *adj.* de curte; rafinat, elegant. ○ *consiliu ~* = tribunal suprem în Imperiul Romano-German; *consilier ~* = sfetnic la curtea Habsburgilor. (<fr. *aulique*, lat. *aulicus*)

AULO- *elem. comp.* „tub, cavitate". (<fr. *aulo-*, cf. gr. *aulos*)

aulodíe *s. f.* cînt vocal acompaniat de aulos. (<gr. *aulodia*)

aulofíte *s. f. pl.* plante care trăiesc în cavitățile unor organe ale altor plante ca autotrofe sau saprofite. (<fr. *aulophytes*)

aulofobie *s. f.* teamă patologică, nemotivată, de sunete emise de instrumente de suflat. (<engl. *aulophobia*)

aúlos *s. n.* instrument de suflat cu ancie dublă, la grecii antici. (<fr., gr. *aulos*)

auramínă *s. f.* materie colorantă galbenă, folosită la vopsirea hîrtiei, a bumbacului etc. (<fr. *auramine*)

áură *s. f.* **1.** aureolă (5). **2.** stare particulară care precedă o criză de epilepsie. **3.** fenomen biofizic constînd dintr-un cîmp de emisiune a unor radiații ale corpului, de natură luminoasă sau electromagnetică, invizibile, care pot fi înregistrate prin electronografie. (<lat., fr. *aura*)

aureolá *vb. tr.* **1.** a înconjura cu aureolă. **2.** *(fig.)* a glorifica. — *aureoláre* s. f. (<fr. *auréoler*)

aureólă *s. f.* **1.** cerc luminos cu care pictorii înconjură capetele unor personaje, în special ale sfinților; nimb. **2.** halo în jurul unui astru, al unei efigii, pe o fotografie etc. ● zonă luminoasă care înconjură flacăra propriu-zisă. **3.** fenomen de iluminare parazită, sub formă de inele concentrice, în jurul punctelor luminoase de pe ecranul tubului cinescop, care apar datorită unor reflexii. **4.** efect nedorit de zonă luminoasă pe mărcile poștale litografiate. **5.** *(fig.)* glorie, strălucire, faimă; aură (1). (<fr. *auréole*, lat. *aureola*)

aureomicínă *s. f.* substanță cristalină, galbenă-aurie, folosită ca antibiotic; biomicină. (<fr. *auréomycine*, cf. lat. *aureus*, /ca/ de aur; gr. *mykes*, ciupercă)

auréus *s. m.* monedă romană de aur. (<lat. *aureus*)

AURI[1]**-/AURO-** *elem. comp.* „aur". (<fr. *auri-*, *auro-*, cf. lat. *aurum*)

AURI[2]**-** *elem. comp.* „ureche". (<fr. *auri-*, cf. lat. *auris*)

aúric, -ă *adj.* (despre vele) în formă de trapez, situată în axa navei. (<fr. *aurique*, it. *aurica*)

auricul[1] *s. n.* fiecare dintre cele două compartimente superioare ale inimii: atrium (3). (<fr. *auricule*, lat. *auricula*, urechie /mică/)

AURICUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „auriculă". (<fr. *auricul/o/-*, cf. lat. *auricula*, urechiușă)

auriculár, -ă I. *adj.* 1. referitor la ureche. 2. care aparține auriculului. II. *s. m.* degetul mic de la mînă. III. *s. n.* accesoriu al aparatelor radioreceptoare și telefonice, care permite ascultarea individuală, la ureche, a transmisiunilor. (<fr. *auriculaire*, lat. *auricularius*)

auriculát, -ă *adj.* prevăzut cu auricule, cu urechiușe. (<fr. *auriculé*, lat. *auriculatus*)

auriculă *s. f.* pavilionul urechii. (<fr. *auricule*, lat. *auricula*)

auriculoterapíe *s. f.* ramură a medicinei care folosește pavilionul urechii pentru diagnostic și tratament. (<fr. *auriculothérapie*)

auriculotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unui auricul al inimii, pentru a remedia o malformație cardiacă; atriotomie. (<fr. *auriculotomie*)

aurifér, -ă *adj.* (despre terenuri, roci, riuri) care conține aur. (<fr. *aurifère*, lat. *aurifer*)

auríga *s. m.* *(ant.)* conducătorul unui car (de curse). (<lat. *auriga*)

aurignaciálan, -ă /oriniasia-/ *adj., s. n.* (din) primul subetaj al paleoliticului superior, caracterizat prin unelte de silex fin și prin apariția uneltelor de os. (<fr. *aurignacien*, cf. *Aurignac*, peșteră în Franța)

aurínă *s. f.* compus chimic, auriu, bun colorant pentru hîrtie. (<fr. *aurine*)

auripigmént *s. m.* orpiment. (<germ. *Auripigment*, lat. *auripigmentum*)

AURO- v. a u r i[1]-.

aurocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe se răspîndesc pe baza greutății proprii. (<fr. *aurochore*)

aurofobíe *s. f.* teamă patologică de aur. (<fr. *aurophobie*)

aurolít *s. n.* silicat de aluminiu și magneziu, care ia naștere prin metamorfozarea rocilor argiloase. (<fr. *aurolithe*)

aurorafobíe *s. f.* teamă patologică de lumina zorilor. (<engl. *auroraphobia*)

aurorál, -ă *adj.* 1. referitor la aurora, *(spec.)* la aurora polară. 2. *(biol.:* despre specii) care este activ în zorii zilei. 3. *(fig.)* de aurora (2). (<fr. *auroral*)

auróră *s. f.* 1. lumină care precedă răsăritul soarelui; zori de zi. ○ *~ polară (boreală* sau *australă)* = fenomen atmosferic specific regiunilor polare, constînd în iluminarea cerului în timpul nopții, prin arcuri de culoare albastră, verde-gălbuie sau roșie. 2. *(fig.)* început al unei alte epoci. (<fr. *aurore*, lat. *aurora*)

auroterapíe *s. f.* crisoterapie. (<fr. *aurothérapie*)

auscultá *vb. tr.* a asculta cu urechea sau cu stetoscopul zgomotele inimii sau ale plămînilor în vederea stabilirii unui diagnostic. — **auscultáre** *s. f.* (<fr. *ausculter*, lat. *auscultare*)

auscultáție *s. f.* auscultare. (<fr. *auscultation*, lat. *auscultatio*)

auspiciál, -ă *adj.* referitor la auspicii. (< engl. *auspicial*)

auspíciu *s. n.* 1. (la romani) prevestire făcută de auguri (1). ● preot care lua auspiciile. 2. *(rar)* protecție. ○ *sub ~iile cuiva* = sub egida, sub patronajul cuiva; *sub cele mai bune ~ii* = în împrejurări favorabile. (<lat. *auspicium*, fr. *auspice*)

austenítă *s. f.* constituent structural al aliajelor de fier și carbon. (<fr. *austénite*)

austér, -ă *adj.* 1. (despre oameni, atitudini) sobru, aspru, sever, grav; cumpătat. 2. lipsit de podoabe (inutile). (<fr. *austère*, lat. *austerus*)

austeritáte *s. f.* însușirea de a fi auster. ○ *regim de ~* = reducere a consumului de materii prime, de energie, a cheltuielilor publice etc., ca urmare a unor dificultăți economice. (<fr. *austérité*, lat. *austeritas*)

austrál, -ă *adj.* de la Polul Sud; sudic, meridional. (<fr. *austral*, lat. *australis*)

australián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Australia. II. *adj.* care aparține Australiei sau populației ei. ○ *limbi ~iene* = una dintre cele trei mari familii de limbi din Oceania, alături de austroneziană și papua. (<fr. *australien*)

australíd, -ă *adj., s. m. f.* australoid. (< germ. *australid*, *Australide*)

australoíd, -ă I. *s. m. f.* *(pl.)* populație de rasă neagră din Australia și Oceania; *(sg.)* individ din această populație; australid. II. *adj.* referitor la australoizi, care aparține acestora. (<fr. *australoïde*)

australopitéc *s. m.* maimuță antropomorfă fosilă, din era terțiară, cea mai apropiată de om, descoperită în Africa de Sud. (<fr. *australopithèque*)

australopitecíne *s. f. pl.* subfamilie de hominide fosile, avînd ca tip australopitecul; prehominieni. (<engl. *australopithecine*)

austromarxísm *s. n.* curent în social-democrația austriacă de la sfîrșitul sec. XIX, care nega necesitatea transformărilor revoluționare. (<germ. *Austromarxismus*)

austromarxíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al austromarxismului. (<germ. *Austromarxist*)

austroneziánă *adj. limbi ~iene* = una dintre cele trei mari familii de limbi din Oceania, alături de australiană și papua. (<*austr/aliană/* + */mela/neziană*)

aut[1] I. *adv. (sport)* în afara terenului de joc. II. *s. n.* ieșirea, scoaterea mingii în afara terenului de joc; penalizarea aplicată în această situație. (<engl. *aut*, afară)

AUT[2]**(O)-** *elem. comp.* „însuși, singur"; „automobil, mașină". (<fr. *aut/o/-*, cf. gr. *autos*)

autárhic, -ă *adj.* cu caracter de autarhie. (<it. *autarchico*)

autarhíe *s. f.* 1. (în școala cinicilor) independența înțeleptului de toate convențiile sociale, considerate ca străine naturii. 2. politică de izolare a unui stat care își satisface nevoile

economice prin propriile-i puteri, fără import sau ajutor străin; autarhism. (<it. *autarchia*)

autarhism *s. n. (rar)* autarhie (2). (<*autarhie* + *-ism*)

autecologie *s. f.* ramură a ecologiei care studiază interacțiunea organismului vegetal sau animal cu mediul. (<engl. *autecology*)

autemezie *s. f.* tulburare de origine psihică manifestată prin vomismente continui. (<fr. *autémésie*)

auténtic, -ă *adj.* a cărui autoritate sau realitate nu poate fi pusă la îndoială; recunoscut ca propriu unui autor, unei epoci; real, veridic; sigur, neîndoielnic, original; necontrafăcut, de un adevăr indubitabil. ● (despre acte) întocmit cu toate formele legale. (<fr. *authentique*, lat. *authenticus*)

autenticitáte *s. f.* faptul. însușirea de a fi autentic. (<fr. *authenticité*)

autentificá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter autentic. — *autentificáre* s. f. (<*autentic* + *-iza*)

autentifică *vb. tr.* a face ca un act să devină autentic, a-i da valoare juridică. — *autentificáre* s. f. (după fr. *authentifier*)

autentificáție *s. f.* autentificare. (<it. *autentificazione*)

autigén, -ă *adj.* (despre un component al unei roci) format o dată cu roca. (<fr. *autigène*)

autism *s. n.* tulburare psihică manifestată prin ruperea contactului cu realitatea exterioară și prin trăirea excesivă a unei vieți interioare. (<fr. *autisme*)

autíst, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de autism. (<fr. *autiste*)

autístic, -ă *adj.* referitor la autism. (<fr. *autistique*)

AUTO¹- v. a u t² (o) -.

áuto² I. *s. n. (fam.)* automobil. II. *adj. inv.* (despre transporturi, tracțiune etc.) făcut cu un autovehicul. ● de automobil. (<fr., germ. *auto*)

áuto³ *s. n.* dramă sacră într-un act în Spania și Portugalia din sec. XV. (<sp., port. *auto*, cf. lat. *auctum*, acțiune dramatică)

autoabrogáre *s. f. (jur.)* abrogare a unei legi la termenul fixat în prevederile ei. (<*auto¹-* + *abrogare*)

autoaccidentá *vb. refl.* a se accidenta involuntar. — *autoaccidentáre* s. f. (<*auto¹-* + *accidenta*)

autoacuzá *vb. refl.* a se acuza singur. — *autoacuzáre* s. f. (<fr. *autoaccuser*)

autoacuzáție *s. f.* autoacuzare. ● formă de delir în care bolnavul se învinuiește de fapte imaginare. (<fr. *auto-accusation*)

autoadaptá *vb. refl.* a se adapta prin eforturi proprii. — *autoadaptáre* s. f. (<*auto¹-* + *adapta*)

autoadeziv, -ă *adj.* care se lipește singur. ● (despre substanța adezivă de pe unele mărci poștale) care se lipește prin simpla apăsare, fără umezirea mărcii. (<fr. *auto-adhésif*)

autoadminístrá *vb. refl.* a se administra prin mijloace proprii. — *autoadministráre* s. f. (<*auto¹-* + *administra*)

autoadmirá *vb. refl.* a-și admira propriile calități. (<*auto¹-* + *admira*)

autoafirmá *vb. refl.* a-și afirma personalitatea. — *autoafirmáre* s. f. (<*auto¹-* + *afirma*)

autoaglomeráre *s. f.* proces prin care unii cărbuni aglutinați pot fi brichetați, prin încălzire, fără lianți. (<*auto¹-* + *aglomerare*)

autoaglutináre *s. f.* aglutinare a globulelor roșii din sânge. (după fr. *auto-agglutination*)

autoaglutinínă *s. f.* anticorp al serului care aglutinează hematiile proprii ale individului. (<fr. *auto-agglutinine*)

autoagregát *s. n.* agregat (2) montat pe o mașină. (<*auto²* + *agregat*)

autoagresiúne *s. f.* stare patologică în care organismul produce substanțe nocive împotriva unora dintre propriile sale celule, țesuturi sau organe. (<fr. *autoagression*)

autoalármă *s. f.* radioreceptor care înregistrează automat semnalele de pericol. (<fr. *auto-alarme*)

autoalogamíe *s. f. (biol.)* prezența în cadrul aceleiași specii a unor indivizi parțial autogami și alogami. (<fr. *autoallogamie*)

autoambulánță *s. f.* autosanitară. (<*auto²* + *ambulanță*)

autoamfibiu *s. n.* autovehicul de construcție specială, pentru deplasare pe uscat și pe apă. (<it. *autoamfibio*)

autoamorsáre *s. f.* amorsare spontană a unei mașini sau reacții, fără intervenția unui agent exterior. (după fr. *autoamorçage*)

autoanafilaxíe *s. f.* anafilaxie determinată prin injectarea intravenoasă a sângelui propriu. (<fr. *auto-anaphylaxie*)

autoanalgezie *s. f.* metodă de analgezie generală prin care bolnavul își diminuează singur durerea, prin inhalația analgezicului. (<fr. *auto-analgésie*)

autoanalizá *vb. refl.* a-și face autoanaliza. ● *(spec.)* a se supune introspecției. (<*auto¹-* + *analiza*)

autoanalízǎ *s. f.* analiză a propriilor trăiri, cu scopul realizării unei imagini generale despre sine. ● *(spec.)* introspecție. (<fr. *auto-analyse*)

autoanclanșáre *s. f.* anclanșare automată. (după fr. *autoenclenchement*)

autoanticórp *s. m.* anticorp produs de organism, în cazuri patologice, împotriva propriilor sale celule sau țesuturi. (<fr. *auto-anticorp*)

autoantigén *s. n.* țesut, organ care se comportă ca antigen al organismului din care face parte. (<fr. *auto-antigène*)

autoapărare *s. f.* apărare (individuală sau colectivă) prin mijloace proprii. (după fr. *autodéfense*)

autoapreciá *vb. refl.* a-și examina critic pregătirea și conduita (proprie). — *autoapreciére* s. f. (<*auto¹-* + *aprecia*)

autoaprindere *s. f.* aprindere de la sine a combustibilului injectat în cilindrul motorului cu ardere internă datorită temperaturii ridicate a aerului comprimat. (<*auto¹-* + *aprindere*)

autoaprovizioná *vb. refl.* a se aproviziona prin posibilităţi proprii. — *autoaprovizionáre* s. f. (<*auto*[1]- + *aproviziona*)

autoasiguráre *s. f.* asigurare a propriei persoane împotriva calamităţilor naturii şi a accidentelor. (după rus. *samostrahovanie*)

autoateliér *s. n.* atelier mobil de reparaţii, instalat pe un autovehicul. (<*auto*[2] + *atelier*)

autoatribuí *vb. refl.* a-şi atribui sieşi. (<*auto*[1]- + *atribui*)

autobalsám *s. n.* soluţie grafitată pentru lustruitul maşinilor. (<*auto*[2] + *balsam*)

autobándă *s. f.* bandă transportoare automată. (<*auto*[2] + *bandă*)

autobasculántă *s. f.* autocamion prevăzut cu benă basculantă. (<*auto*[2] + *basculantă*)

autobáză *s. f.* centru de întreţinere şi exploatare a autovehiculelor. (după rus. *avtobaza*)

autobénă *s. f.* autocamion prevăzut cu benă (1). (<*auto*[2] + *benă*)

autobetoniéră *s. f.* betonieră montată pe un automobil, prevăzută cu instalaţie proprie de apă. (<*auto*[2] + *betonieră*)

autobiográfic, -ă *adj.* referitor la autobiografie. (<fr. *autobiographique*)

autobiografíe *s. f.* 1. biografie a unei persoane, scrisă de ea însăşi. 2. scriere literară în care autorul îşi povesteşte viaţa. (<fr. *autobiographie*, rus. *avtobiografiia*)

autobiográfism *s. n.* caracter autobiografic. (<*autobiograf*/*ie*/ + *-ism*)

autoblindát *s. n.* vehicul blindat, cu roţi sau cu şenile, înarmat uşor şi folosit mai ales pentru misiuni de recunoaştere, de siguranţă etc. (<it. *avtoblindata*)

autoblocáj *s. n.* dispozitiv de blocare automată a sistemelor de semnalizare, de macazuri etc. (<fr. *autoblocage*)

autoblocáre *s. f.* oprire în timpul funcţionării a unui mecanism, a unei maşini sub acţiunea propriilor forţe rezistente la frecare. (*auto*[1]- + *blocare*)

autobréc *s. n.* automobil închis, cu care se pot transporta circa zece persoane. (<fr., engl. *autobreak*)

autobúz *s. n.* autovehicul închis care asigură transportul în comun, urban sau interurban. (<fr. *autobus*, germ. *Autobus*)

autocalomniá *vb. refl.* a-şi calomnia propria persoană. (<*auto*[1]- + *calomnia*)

autocalomníe *s. f.* calomnie la adresa propriei persoane. (<*auto*[1]- + *calomnie*)

autocámeră *s. f.* cameră de luat vederi pivotantă, montată pe o maşină, care poate filma pe stadioane mult mai îndeaproape şi în bune condiţii. (<*auto*[2] + *cameră*)

autocamión *s. f.* autovehicul pentru transportul mărfurilor, materialelor etc., prevăzut cu benă sau cu platformă. (<fr. *autocamion*)

autocamionétă *s. f.* autocamion mic; camionetă. (<*auto*[2] + *camionetă*)

autocaptáre *s. f.* fenomen caracteristic regiunilor carstice, prin care un râu îşi captează propriile ape. (după fr. *auto-captation*)

autocaptór *s. n.* aparat cu care se iau probe de aer din lucrările miniere subterane. (<*auto*[2]+ *captor*)

autocár *s. n.* autobuz folosit mai ales în afara oraşelor, pentru excursii şi călătorii turistice. (<fr. *autocar*)

autocaracterizá *vb. refl.* a-şi caracteriza propria persoană. — *autocaracterizáre* s. f.(<*auto*[1]-+ *caracteriza*)

autocaravánă *s. f.* 1. autovehicul amenajat special, care dă reprezentaţii cinematografice în diferite locuri. 2. caravană de automobile. (<*auto*[2] + *caravană*)

autocarosiér *s. m.* muncitor specialist care construieşte caroserii. (<*auto*[2] + *carosier*)

autocárp, -ă *adj.* (despre fructe) rezultat prin autopolenizare. (<fr. *autocarpe*)

autocarpíe *s. f.* însuşire a plantelor care produc fructe prin autopolenizare. (<fr. *autocarpie*)

autocartográf *s. n.* aparat pentru obţinerea de planuri şi hărţi prin restituţia automată a fotogramelor. (<fr. *autocartographe*)

autocatalízá *s. f.* cataliză a unei reacţii datorită chiar produşilor de reacţie. ○ ~ *de calotă* = creşterea în altitudine a calotei glaciare prin acumulări de zăpadă şi gheaţă.(<fr. *autocatalyse*)

autocefál, -ă *adj.* (despre biserica ortodoxă) care se bucură de autocefalie. (<fr. *autocéphale*)

autocefalíe *s. f.* independenţă a unei biserici ortodoxe naţionale. (<fr. *autocéphalie*)

autocéntric, -ă *adj.* (despre bolnavi) care îşi concentrează gândurile, sentimentele, acţiunile etc. asupra propriei persoane. (<*auto*[1]- + *centric*)

autocenzurá *vb. refl.* a-şi cenzura propriile gânduri, acţiuni. — *autocenzuráre* s. f. (<fr. *s'autocensurer*)

autocenzúră *s. f.* cenzură efectuată de un ziarist sau scriitor asupra propriului text. (<fr. *autocensure*)

autocheratoplastíe *s. f.* refacere plastică a corneei distruse cu materialul prelevat de la acelaşi bolnav. (<*auto*[1]- + *cheratoplastie*)

autochestionáre *s. f.* modalitate de autoinvestigaţie constând în punerea subiectului cercetat în postura de a elabora el însuşi întrebările care trebuie să facă parte dintr-un chestionar. (după engl. *self questioning*)

autocinétic, -ă *adj.* care este capabil să se mişte fără impuls din afară. (<fr. *autocinétique*)

autocirculáţie *s. f.* menţinere a deplasării unei ape în circuitul închis de vaporizare al unor căldări acvatubulare. (<fr. *autocirculation*)

autocisternă *s. f.* autovehicul prevăzut cu o cisternă, în care se transportă diferite produse lichide (combustibil, lapte etc.). (după rus. *avtocisterna*)

autocitá *vb. refl.* a se cita pe sine însuşi. — *autocitáre* s. f. (<it. *autocitare*)

autocitát *s. n.* citat din propria operă. (<*autocita*)

autoclaustrá *vb. refl.* a se claustra singur, de bunăvoie. — *autoclaustráre* s. f. (<fr. *autoclaustrer*)

autoclăv *s. n.* v. autoclavă.

autoclávă *s. f.* **1.** recipient metalic închis ermetic, în care au loc procese fizice și chimice sub presiune (la o temperatură ridicată). **2.** capac care închide ermetic un recipient, menținîndu-se închis prin presiunea din interior. — var. *autoclav* s. n. (<fr. *autoclave*)

autoclavizáre *s. f.* tratare a unor materiale cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave, în scopul realizării unor reacții chimice sau a unor transformări fizice. (<*autoclav* + *-iza*)

autoclazíe *s. f.* proces de topire a unui țesut organic prin fermenți proprii. (<engl. *autoclasis*)

autocnips *s. n.* dispozitiv mecanic pe bază de resort care, prin intermediul unui mecanism de ceasornicărie, declanșează, la un anumit interval de timp, o pîrghie de comandă.

autocód *s. n.* cod care permite unui calculator electronic să transforme un limbaj simbolic în limbaj-mașină. (<fr. *autocode*)

autocodór *s. m.* *(inform.)* sistem de programare simbolică caracterizat prin prezența de macroinstrucțiuni. (<fr. *autocodeur*)

autocolimáție *s. f.* corectare mecanică, prin intermediul unui dispozitiv, a erorii de colimație a unei lunete topografice. (<fr. *autocollimation*)

autocomándă *s. f.* comandă automată. (<fr. *autocommande*)

autocombínă *s. f.* combină autopropulsată. (<*auto*[2] + *combină*)

autoconcurá *vb. refl.* a se concura pe sine însuși. (<*auto*[1]- + *concura*)

autocondúcere *s. f.* conducere a activității sociale, economice etc. de către însăși colectivitatea respectivă sau de către reprezentanții ei. (după engl. *self-government*)

autoconservá *vb. refl.* a-și conserva propria ființă. — *autoconservăre* s. f. (<*auto*[1]- + *conserva*)

autoconsistență *s. f.* principiu în filozofia materialistă potrivit căruia materia nu are nevoie de nimic din afara ei pentru a se desfășura pînă la formele cele mai înalte de conștiință; proprietate fundamentală a materiei de a se susține prin ea însăși. (<*auto*[1]- + *consistență*)

autoconsúm *s. n.* *(ec.)* folosire de către un producător pentru consumul propriu a produselor realizate de el însuși. (<it. *autoconsumo*)

autocontáiner *s. n.* container montat pe o mașină. (<*auto*[2] + *container*)

autocontemplá *vb. refl.* a se contempla pe sine însuși. — *autocontemplăre* s. f. (<fr. *autocontempler*)

autocontról *s. n.* **1.** control asupra calității și activității proprii. **2.** operație de control intern al unei mașini de calculat; selfcontrol. (după engl. *self-controll*)

autocontrolá *vb. refl.* a-și controla propriile fapte; a se autosupraveghea. (<it. *autocontrollare*)

autocóple *s. f.* reproducere a unei scrisori, a unui desen în mai multe exemplare. (<fr. *autocopie*)

autocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe se răspîndesc fără intervenția factorilor externi. (<fr. *autochore*)

autocorécție *s. f.* acțiune proprie unui sistem cibernetic de a perfecționa rezultatele la ieșirea din sistem. v. autocontrol (2). (<fr. *autocorrection*)

autocórie *s. f.* răspîndire a semințelor și fructelor prin mijloacele proprii ale plantei. (<fr. *autochorie*)

autocrát, -ă *adj., s. m. f.* (conducător) cu puteri absolute; (monarh) absolut. (<fr. *autocrate*, gr. *autokrates*)

autocrátic, -ă *adj.* cu caracter de autocrație; cu puteri nelimitate. (<fr. *autocratique*)

autocratísm *s. n.* concepție, doctrină bazată pe autocrație. (<fr. *autocratisme*)

autocrátor *s. m.* **1.** titlu dat, în Grecia antică, deținătorilor unei autorități absolute. **2.** *bazileu* ~ (la Bizanț) = titlu oficial al împăratului. (<fr. *autocrator*, gr. *autokrator*, independent)

autocrație *s. f.* **1.** formă de guvernare în care întreaga putere este concentrată în mîna unei singure persoane, neîngrădită în exercitarea ei de nici o lege și care nesocotește interesele și voința poporului; tiranie, absolutism. **2.** stat cu o asemenea formă de guvernare. (<fr. *autocratie*, gr. *autokrateia*, putere absolută)

autocritic, -ă **I.** *adj.* bazat pe autocritică, pătruns de spiritul autocriticii. **II.** *s. f.* metodă de îmbunătățire a muncii, în practica partidelor comuniste și muncitorești, constînd în analiza critică a propriei activități și comportări, dezvăluind și recunoscînd deschis lipsurile și greșelile. (<fr. *autocritique*, după rus. *samokritika*)

autocritícă *vb. refl.* a se critica pe sine însuși. (<fr. *s'autocritiquer*)

autocróm, -ă *adj.* referitor la autocromie; realizat prin autocromie. (<fr. *autochrome*)

autocromíe *s. f.* **1.** tipar colorat executat prin combinarea a două procedee de imprimare diferite. **2.** procedeu de fotografiere în culori. ● fotografia astfel obținută. (<germ. *Autochromie*)

autocromozóm *s. n.* cromozom obișnuit de care se prind cromozomii sateliți în timpul meiozei. (<fr. *autochromosome*)

autocrós *s. n.* cros[1] pentru mașini. (<*auto*[2]+ *cros*)

autoculpabilizá *vb. refl.* a se socoti singur vinovat (de ceva). — *autoculpabilizăre* s. f. (<*auto*[1]- + *culpabiliza*)

autoculturalizáre *s. f.* culturalizare cu forțe proprii. (<*auto*[1]- + *culturalizare*)

autocunoáște *vb. refl.* a-și cunoaște propriul eu, propriile aspirații, idealuri, capacități, fapte etc. — *autocunoáștere* s. f. (<*auto*[1]- + *cunoaște*)

autocușétă *adj. inv. tren* ~ = tren de noapte care transportă pe automobilist în cușeta vagonului de dormit, iar mașina sa pe un vagon special amenajat în acest scop. (<fr. *autocouchette*)

autodafé *s. n.* **1.** ceremonie de ardere pe rug a ereticilor condamnați de inchiziție. **2.** ardere, nimicire prin foc. (<fr. *autodafé*, cf. port. *auto da fé*, act de credință)

autodeclanșá *vb. refl.* a se declanșa automat. — *autodeclanșăre* s. f. (<*auto*[1] + *declanșa*)

autodeclanșatór *s. n.* mecanism destinat punerii în mișcare în mod automat a obturatorului aparatului fotografic după un anumit interval de timp. (<*auto*[1]- + *declanșator*)

autodeclará *vb. refl.* a se declara pe sine însuși. — *autodeclarâre* s. f. (<*auto*[1]- + *declara*)

autodefiní *vb. refl.* a se defini, a se caracteriza singur. — *autodefinire* s. f. (<*auto*[1]- + *defini*)

autodemascá *vb. refl.* a se demasca singur. — *autodemascâre* s. f. (<*auto*[1]- + *demasca*)

autodentáră *s. f.* autovehicul special pentru tratamente stomatologice. (<*auto*[2] + *dentar*)

autodenumí *vb. refl.* a se denumi pe sine. — *autodenumíre* s. f. (<*auto*[1]- + *denumi*)

autodenunță *vb. refl.* a se denunța singur. — *autodenunțâre* s. f. (<*auto*[1]- + *denunța*)

autodepanáre *s. f.* reparare pe traseu a unui autovehicul rămas în pană. (<*auto*[2] + *depanare*)

autodepanatór *s. m.* depanator auto. (<*auto*[2] + *depanator*)

autodepăși *vb. refl.* a-și depăși propriile realizări anterioare. — *autodepășire* s. f. (<*auto*[1]- + *depăși*)

autodescrie *vb. refl.* a se descrie singur. — *autodescriere* s. f. (<*auto*[1]- + *descrie*)

autodeterminá *vb. refl.* a aplica principiul de autodeterminare. (<fr. *autodeterminer*)

autodeterminâre *s. f.* principiu fundamental al dreptului internațional care exprimă dreptul fiecărei națiuni de a-și alege, fără imixtiuni din afară, statutul ei politic și calea de dezvoltare economică, socială și culturală. (după fr. *autodétermination*)

autodezagregábil, -ă *adj.* care se dezagregă de la sine. (<*auto*[1]- + *dezagregabil*)

autodezmințí *vb. refl.* a se dezice singur. — *autodezmințire* s. f. (<*auto*[1]- + *dezmînți*)

autodezvoltâre *s. f.* creștere, dezvoltare prin sine, de la sine. (<*auto*[1]- + *dezvoltare*)

autodiagnosticá *vb. intr.* a-și pune singur un diagnostic. — *autodiagnosticâre* s. f. (<*auto*[1]- + *diagnostica*)

autodiagnóză *s. f.* diagnostic pus de bolnavul însuși. (după engl. *autodiagnosis*)

autodictâre *s. f.* procedeu de scriere după propria rostire, care presupune fie o memorare, fie o transpunere fonetică a textului. (<*auto*[1]- + *dictare*)

autodidáct, -ă *s. m. f.* cel care a învățat sau s-a instruit singur, fără profesor. (<fr. *autodidacte*)

autodidáctic, -ă *adj.* de autodidact. (<germ. *autodidaktisch*)

autodidacticísm *s. n.* *(livr.)* autodidaxie. (<*autodidactic* + *-ism*)

autodidaxíe *s. f.* instrucție de autodidact; autodidacticism. (cf. gr. *didaskein*, a învăța)

autodigéstie *s. f.* digerare patologică a țesuturilor proprii. (<fr. *autodigestion*)

autodinámic, -ă *adj.* care este mișcat de propria sa forță. (<germ. *autodinamisch*)

autodínă *s. f.* montaj de radioreceptie care folosește același tub electronic ca detector și oscilator. (<fr. *autodyne*)

autodirijâre *s. f.* dirijare a unei rachete sau a unui avion cu ajutorul unor aparate și dispozitive instalate la bord. (<*auto*[2] + *dirijare*)

autodisciplinâre *s. f.* acțiune educativă exercitată asupra cuiva de către persoana sau grupul social respectiv. (<*auto*[1]- + *disciplinare*)

autodisciplínă *s. f.* disciplină pe care și-o impune cineva. ● *(spec.;* în-tr-o unitate școlară) menținerea disciplinei prin elevi. (<fr. *autodiscipline*)

autodistrúge *vb. refl.* a se distruge singur sau de la sine. (după fr. *s'autodétruire*)

autodistrúgere *s. f.* faptul de a se autodistruge. ● proprietate a unor proiectile (rachete) de a se distruge automat în cazul în care nu și-au atins ținta. (<*autodistruge*)

autodizolvá *vb. refl.* (despre o organizație, societate etc.) a se dizolva, a-și înceta activitatea prin propria hotărire. — *autodizolvâre* s. f. (<*auto*[1]- + *dizolva*)

autodocumentá *vb. refl.* a se documenta, a se informa singur. — *autodocumentâre* s. f. (< *auto*[1]- + *documenta*)

autodominá *vb. refl.* a se domina pe sine însuși. — *autodominâre* s. f. (<it. *autodominare*)

autodotá *vb. refl.* a se autoutila. — *autodotâre* s. f. (<*auto*[1]- + *dota*)

autodrezínă *s. f.* drezină autopropulsată. (<rus. *avtodrezina*)

autodróm *s. n.* pistă destinată curselor și încercării autovehiculelor; motodrom. (<fr. *autodrome*)

autodúbă *s. f.* autovehicul prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc. (<*auto*[2] + *dubă*)

autodúmper *s. n.* autocamion cu cupă metalică basculantă. (<engl. *autodumper*)

autoechilibráre *s. f.* echilibrare automată a roților de autovehicul cu ajutorul unui dispozitiv care se intercalează la montajul acestora, între jantă și butuc. (<*auto*[2] + *echilibrare*)

autoecolalíe *s. f.* simptom al unor boli mintale constînd în repetarea stereotipă a propriilor cuvinte. (<engl. *autoecholalia*)

autoecranizâre *s. f.* ecranizare după o lucrare proprie. (<*auto*[1]- + *ecranizare*)

autoeducá *vb. refl.* a se educa pe sine. — *autoeducâre* s. f. (<*auto*[1]- + *educa*)

autoeducátiv, -ă *adj.* referitor la autoeducație. (<it. *autoeducativo*)

autoeducáție *s. f.* proces de formare a propriei personalități prin eforturi personale. (<*auto*[1]- + *educație*)

autoelogiá *vb. refl.* a aduce elogii propriei persoane. — *autoelogiére* s. f. (<*auto*[1]- + *elogia*)

autoelógiu *s. n.* elogiu adus propriei persoane. (<*auto*[1]- + *elogiu*)

autoempatíe *s. f.* autoapreciere a gradului de empatie pe care subiectul o declanșează în colectivitate. (<*auto*[1]- + *empatie*)

autoepurâție *s. f.* proces de purificare naturală a unui mediu poluat de substanțe (an)-organice, fără intervenția omului, datorită în

special acțiunii bacteriilor aerobe. (<fr. *auto-épuration*)

autoerotism *s. n.* satisfacerea sexuală fără participarea altei persoane. v. masturbație. (<fr. *auto-érotisme*)

autoestezie *s. f.* sensibilitate a plantelor la excitațiile interne. (<*auto*[1]- + *estezie*)

autoetanșáre *s. f.* realizare a impermeabilității unui dig datorită proprietăților materialului de construcție. (după fr. *auto-étanchement*)

autoevalúa *vb. refl.* a-și evalua propriile merite. — *autoevaluáre* s. f. (<*auto*[1]- + *evalua*)

autoevidențiá *vb. refl.* a se evidenția pe sine însuși. — *autoevidențiére* s. f. (<*auto*[1]- + *evidența*)

autoexámen *s. n.* examen al propriei persoane. (după engl. *self-examination*)

autoexaminá *vb. refl.* a-și controla propriile cunoștințe. — *autoexamináre* s. f. (<*auto*[1]- + *examina*)

autoexcavatór *s. n.* excavator prevăzut cu motor propriu pentru deplasare. (<*auto*[2] + *excavator*)

autoexcitá *vb. refl.* a se excita singur. — *autoexcitáre* s. f. (<fr. *s'autoexciter*)

autoexcitáție *s. f.* excitație magnetică a unei mașini (generator, motor) electrice, produsă în cursul funcționării de o sursă de energie proprie. (<fr. *auto-excitation*)

autoexigénță *s. f.* exigență față de propria persoană. (<*auto*[1]- + *exigență*)

autoexil *s. n.* exil pe care și-l impune cineva. (<*auto*[1]- + *exil*)

autoexilá *vb. refl.* a-și impune exilul de bunăvoie. (<*autoexil*)

autoexploziv, -ă *adj.* (despre gaze) care, fără adiție de carburant, este exploziv. (<fr. *auto-explosif*)

auto-exprés *s. n.* restaurant anexat unei stații service sau de benzină. (<*auto*[2] + *expres*)

autofág, -ă *adj.* care prezintă autofagie. (<fr. *autophage*)

autofagie *s. f.* consumare a propriilor țesuturi de către un organism supus inaniției. (<fr. *autophagie*)

autofagocitóză *s. f.* absorbție, distrugere a celulelor de către fagocitele propriului organism. (<fr. *autophagocytose*)

autofecundáre *s. f.* *(biol.)* fuziune a doi gameți de sex diferit, generați de același individ; autofecundație. (după fr. *autofécondation*)

autofecundáție *s. f.* autofecundare. (<fr. *autofécondation*)

autofén, -ă *adj.* (despre un caracter genetic) controlat de o singură genă, care se manifestă autonom în cursul transplantelor. (<*auto*[1]- + *-fen*[1])

autofertil, -ă *adj.* (despre unele specii vegetale) la care autofecundarea dă semințe apte să germineze. (<fr. *autofertile*)

autofertilitáte *s. f.* proprietatea de a fi autofertil. (<fr. *autofertilité*)

autofetișism *s. n.* formă de fetișism caracterizat prin apariția excitației sexuale în prezența unui obiect personal al subiectului. (<*auto*[1]- + *fetișism*)

autofilíe *s. f.* narcisism (<fr. *autophilie*)

autofilogenie *s. f.* dezvoltare a unor frunze din lamina altor frunze. (<fr. *autophyllogénie*)

autofinanțá *vb. refl.* (despre întreprinderi, instituții) a se finanța din fonduri proprii. — *autofinanțáre* s. f. (<fr. *s'autofinancer*)

autofít *s. m.* **1.** făt teratologic care poate trăi în viața extrauterină. **2.** plantă autotrofă care se nutrește prin fotosinteză direct din materia organică. (<fr. *autophyte*)

autoflagelá *vb. refl.* a se supune singur unor chinuri fizice sub impulsul unor credințe mistice. (<fr. *autoflageller*)

autoflagelare *s. f.* acțiunea de a se autoflagela; autoflagelație. ● obținerea excitației (satisfacției) sexuale prin biciuirea propriului corp. (<*autoflagela*)

autoflagelație *s. f.* autoflagelare. (<fr. *autoflagellation*)

autofobie *s.f.* teamă patologică de a fi singur. (<engl. *autophobia*)

autofón, -ă *adj.* idiofon. (<engl. *autophone*)

autofonie *s. f.* rezonanță penibilă și obsedantă a propriei voci. (<fr. *autophonie*)

autofonomanie *s. f.* tendință patologică spre sinucidere. (<engl. *autophonomania*, cf. gr. *phonos*, ucidere)

autoformáre *s. f.* proces în cadrul căruia omul întreprinde acțiuni urmărind conștient dezvoltarea sa pe multiple planuri. (<*auto*[1]- + *formare*)

autofréză *s. f.* freză autopropulsată. (<*auto*[2] + *freză*)

autofrigidér *s. n.* frigider montat pe o mașină de transport; autofrigorifică. (<*auto*[2]+*frigider*)

autofrigorifică *s. f.* autofrigider. (<*auto*[2]+ *frigorific*)

autofrînáre *s. f.* împiedicare a mișcării în sens invers celui dorit a anumitor elemente ale unor mecanisme, folosind frecarea dintre suprafețele care vin în contact. (după fr. *autofreinage*)

autofurajá *vb. refl.* (despre întreprinderi sau gospodării agricole) a se aproviziona cu furaje prin mijloace proprii. (<*auto*[1]- + *furaja*)

autofurgón *s. n.* furgon autopropulsat. (<*auto*[2] + *furgon*)

autofurgonétă *s. f.* furgonetă autopropulsată. (<*auto*[2] + *furgonetă*)

autogám, -ă *adj., s. f.* (plantă) care prezintă autogamie (1); homoclin (2). (<fr. *autogame*)

autogamie *s. f.* **1.** polenizare cu polen produs în aceeași floare. **2.** autofecundare la unele protozoare. (<fr. *autogamie*)

autogără *s. f.* gară pentru autobuze și autocamioane. (<*auto*[2] + *gară*)

autogén, -ă *adj.* **1.** creat sau existent prin sine însuși. **2.** a cărui dezvoltare este produsă de factori interni. **3.** (despre sudură) făcută cu ajutorul unui metal topit la o flacără oxiacetilenică. (<fr. *autogène*)

autogenétic, -ă *adj.* referitor la autogeneză. (<germ. *autogenetisch*)

autogenéză *s. f.* 1. capacitate a unui organism vegetal de a se reproduce prin polenul propriu. 2. teorie potrivit căreia din materia organică poate lua naștere, în mod spontan, un organism viu evoluat; generație spontanee. 3. concepție în biologie care rezolvă unilateral problema dezvoltării în natura vie, absolutizînd acțiunea factorilor interni ereditari și negînd cu totul acțiunea mediului. (<fr. *autogenèse*)

autogenotípic, -ă *adj.* care provine din același genotip. (<fr. *autogénotypique*)

autogestionár, -ă *adj.* cu gestiune sau administrare proprie. (<fr. *autogestionnaire*)

autogestiúne *s. f.* gestiune sau administrare proprie. (<fr. *autogestion*)

autoghidáj *s. n.* sistem care permite unui mobil de a-și dirija el însuși mișcarea. (<fr. *autoguidage*)

autoghidát, -ă *adj.* dirijat prin autoghidaj. (<fr. *autoguidé*)

autogír *s. n.* aeronavă înzestrată cu o elice care se rotește în jurul unui ax vertical, permițînd decolarea și aterizarea în plan vertical. (<fr. *autogire*)

autognóstic, -ă *adj.* referitor la autognozie. (<fr. *autognostique*)

autognozíe *s. f.* cunoașterea de sine însuși. (<fr. *autognosie*)

autogól *s. n.* (*sport*) gol în propria poartă, la fotbal. (<fr., engl. *autogoal*)

autográf[1] *s. n.* 1. aparat fotogrammetric folosit la măsurarea corpurilor cu ajutorul fotogramelor terestre. 2. aparat pentru înregistrarea imersiunii și înclinării unei torpile în drumul către țintă, a lansării unei mine sau a imersiunii unei drăgi. (<fr. *autographe*)

autográf[2]**, -ă** *adj., s. n.* (semnătură, document, text etc.) scris chiar de mîna autorului. (<fr. *autographe*)

autografiá *vb. tr.* 1. a scrie cu propria mînă. 2. (*poligr.*) a reproduce prin autografie. — *autografiére* s. f. (<germ. *autographieren*)

autográfic, -ă *adj.* referitor la autografie; reprodus prin autografie. (<fr. *autografique*)

autografíe *s. f.* procedeu prin care se reproduce pe o piatră litografică sau pe o hîrtie specială un text, un desen etc. ● produsul obținut. (<fr. *autographie*)

autografísm *s. n.* dermografism. (<fr. *autographisme*)

autográmă *s. f.* telegramă pentru automobiliști, afișată la stațiile de benzină. (<fr. *autogramme*)

autogravúră *s. f.* velografie. (<germ. *Autogravüre*)

autogréder *s. n.* greder autopropulsat. (<*auto*[2] + *greder*)

autogréfă *s. f.* (*chir.*) autoplastie. (<fr. *autogreffe*)

autoguverná *vb. refl.* a se conduce singur. — *autoguvernáre* s. f. (<fr. *s'autogouverner*)

autoháltă *s. f.* haltă pentru autobuze. (<*auto*[2] + *haltă*)

autohemolizá *s. f.* distrugere a hematiilor de către propriul ser al bolnavului. (<fr. *autohémolyse*)

autohemoterapíe *s. f.* hemoterapie constînd din injectarea unei cantități mici de sînge provenit de la același individ; autotransfuzie (2). (<fr. *autohémothérapie*)

autoheterodínă *s. f.* oscilator realizat prin cuplarea circuitelor de anod și de grilă ale unui etaj cu triodă, folosit în telegrafie. (<fr. *autohétérodyne*)

autohipnótic, -ă *adj.* (despre procedee, tehnici) cu rol hipnotic, utilizat de subiecți individual și independent. (<*auto*[1]- + *hipnotic*)

autohipnóză *s. f.* hipnoză provocată de subiectul însuși. (<germ. *Autohypnose*)

autohtón, -ă I. *adj.* 1. (despre specii, populații) care s-a format și dezvoltat pe teritoriul unde trăiește în prezent; băștinaș, aborigen, indigen. 2. (*psihiatr.*; despre idei obsedante) care apare în conștiință ca o gîndire generată spontan. II. *s. n.* 1. complex de straturi constituit din roci mai tinere, rămase pe locul lor, peste care au fost împinse din regiunile învecinate roci mai vechi. 2. zăcămînt de cărbuni, format în locul de origine al plantelor din care provine. 3. riu avînd izvoarele în aceeași unitate morfologică sau regiune climatică cu gura de vărsare. (<fr. *autochtone*, gr. *autokhthon*)

autohtonía *s. f.* autohtonism. (<fr. *autochtonie*)

autohtonísm *s. n.* 1. caracter autohton; autohtonie. 2. concepție social-politică ce exagerează caracteristicile particular-etnice ale unei populații. 3. cuvînt autohton. (<fr. *autochtonisme*)

autohtoníst, -ă *adj.* referitor la autohtonism; cu caracter autohton. ● (*s. m. f.*) susținător al autohtonismului. (<*autohton*/*ism*/ + *-ist*)

autohtonizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter autohton, a (se) aclimatiza. — *autohtonizáre* s. f. (<*autohton* + *-iza*)

autóic, -ă *adj.* (despre paraziți) care își desfășoară ciclul reproductiv pe același gazdă. (<fr. *autoïque*, cf. gr. *oikos*, casă)

autoignorá *vb. refl.* a-și neglija propria persoană. (<*auto*[1]- + *ignora*)

autoiluzioná *vb. refl.* a-și face singur iluzii. (<*auto*[1]- + *iluziona*)

autoimitá *vb. refl.* a se imita pe sine însuși. (<*auto*[1]- + *imita*)

autoimprecáție *s. f.* blestem adresat sieși pentru a garanta justețea și buna-credință cu care a afirmat sau a întreprins ceva. (<*auto*[1]- + *imprecație*)

autoimpúnere *s. f.* contribuție bănească sau materială, benevolă, stabilită de o colectivitate în vederea unor lucrări locale de interes obștesc. (după rus. *samooblojenie*)

autoimún, -ă *adj.* care prezintă autoimunitate. ○ *boală ~ă* = boală datorată perturbării mecanismelor de imunitate. (<fr. *auto-immun*)

autoimunitáte *s. f.* imunitate față de antigene proprii. (<fr. *autoimmunité*)

autoimunizáre *s. f.* producere de anticorpi față de substanțele propriului organism. (după fr. *auto-immunisation*)

autoincendiá *vb. refl.* a-şi da foc (în semn de protest). — *autoincendiére* s. f. (<*auto*¹- + *incendia*)

autoinducţie *s. f.* fenomen de producere a unei forţe electromotoare într-un circuit datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin însuşi circuitul indus: inducţie electromagnetică proprie; selfinducţie. (<fr. *auto-induction*)

autoinfecţie *s. f.* infectare cu microbi proprii. (<fr. *auto-infection*)

autoinfestáţie *s. f.* infestare cu forme infecţioase ale unui parazit care se găseşte deja în organism. (<*auto*¹- + *infestaţie*)

autoinoculáre *s. f.* infecţie secundară determinată de germeni dintr-un focar infecţios preexistent în organism. (după engl. *autoinoculation*)

autoinstrui *vb. refl.* a se instrui singur. — *autoinstruire* s. f. (<*auto*¹- + *instrui*)

autointitulá *vb. refl.* a-şi atribui (nejustificat) un nume, un titlu. (<*auto*¹- + *intitula*)

autointoxicáţie *s. f.* intoxicaţie produsă de organismul însuşi, ca urmare a formării de substanţe toxice. (<fr. *auto-intoxication*)

autoinvestigáţie *s. f.* investigare a propriului spirit, constînd în punerea de întrebări privind o anumită problemă. (<*auto*¹- + *investigaţie*)

autoirónie, -ă *adj.* cu caracter de autoironie. (<*auto*¹- + *ironic*)

autoironie *s. f.* ironie la adresa propriei persoane, opere etc. (<*auto*¹- + *ironie*)

autoironizá *vb. refl.* a se supune autoironiei. (<*auto*¹- + *ironiza*)

autoizolá *vb. refl.* a se izola de bună voie. — *autoizoláre* s. f. (<*auto*¹- + *izola*)

autoizotérmă *s. f.* izotermă (II, 2). (<*auto*² + *izotermă*)

autoîncărcător *s. n.* autovehicul pentru transportul pe distanţe scurte al unor materiale. (<*auto*² + *încărcător*)

autoîncîntáre *s. f.* automulţumire. (<*auto*¹- + *încîntare*)

autoînsămînţáre *s. f.* însămînţare naturală a plantelor prin scuturarea seminţelor. (<*auto*¹- + *însămînţare*)

autojustificáre *s. f.* justificare faţă de sine însuşi. (după fr. *autojustification*)

autolaboratór *s. n.* laborator instalat pe un autovehicul. (<*auto*² + *laborator*)

autolatríe *s. f.* adoraţie a propriei persoane; exagerare a eului propriu. (<it. *autolatria*, gr. *autolatreia*)

autolibrărie *s. f.* librărie mobilă, instalată într-un autovehicul. (<*auto*² + *librărie*)

autolinişti *vb. refl.* a-şi linişti propria conştiinţă în urma unor succese (reale sau imaginare), adoptînd o atitudine de pasivitate lipsită de vigilenţă. — *autoliniştíre* s. f. (<*auto*¹- + *linişti*)

autolít *s. n.* rocă magmatică înglobată în altă rocă, împreună cu care a provenit din aceeaşi magmă iniţială. (<fr. *autolithe*)

autolitic, -ă *adj.* referitor la autoliză. (<fr. *autolytique*)

autolitografie *s. f.* procedeu de reproducere tipografică, pe o placă de metal sau de hîrtie, a lucrărilor executate direct pe piatra litografică. (<*auto*¹- + *litografie*)

autolíză *s. f.* (*biol.*) dezintegrare a celulelor şi ţesuturilor organice sub acţiunea enzimelor proprii. (<fr. *autolyse*)

autolizínă *s. f.* substanţă care distruge globulele roşii din sînge. (<fr. *autolysine*)

automacará *s. f.* macara montată pe un autocamion, folosită la lucrări de depanare. (după rus. *avtokran*, germ. *Autokran*)

automagazín *s. n.* magazin mobil instalat într-un autovehicul. (<*auto*² + *magazin*)

automalaxór *s. n.* malaxor instalat pe un autovehicul. (<*auto*² + *malaxor*)

automasáj *s. n.* masaj făcut sieşi. (<*auto*¹- + *masaj*)

automát, -ă I. *adj.* (despre aparate, maşini) acţionat cu ajutorul unui dispozitiv care efectuează singur o anumită operaţie. ○ *armă ~ă* = (şi *s. n.*) = armă de foc la care armarea se face automat; pistol-mitralieră. ● (şi *adv.*) care se face mecanic, fără intervenţia raţiunii sau voinţei. II. *s. n.* 1. aparat, dispozitiv, maşină care, fără intervenţie exterioară, efectuează o anumită operaţie. ○ *~ de scară* = dispozitiv care asigură iluminarea temporizată a holului şi scărilor din blocuri. 2. unitate în care băuturile şi alimentele uşoare sînt servite automat, prin introducerea într-un aparat a unor fise sau monede. 3. *(fig.)* om lipsit de voinţă, fără iniţiativă, care acţionează mecanic. (<fr. *automate*, germ. *Automat*, lat. *automatus*, gr. *automatos*)

automátic, -ă I. *adj., adv.* de automat. II. *s. f.* ramură a ştiinţei şi tehnicii care studiază metodele şi mijloacele utilizate pentru concepere şi construirea sistemelor automate. (<fr. *automatique*)

automaticián, -ă *s. m. f.* automatist. (<fr. *automaticien*)

automaticitáte *s. f.* *(rar)* calitate a unui mecanism de a funcţiona automat. (<fr. *automaticité*)

automatism *s. n.* activitate desfăşurată fără controlul conştiinţei şi fără efort voluntar; mişcare, gest, cuvînt sau expresie repetate inconştient, automat. (<fr. *automatisme*)

automatist *s. m.* specialist în automatică; automatician. (<fr. *automatiste*)

automatizá *vb. tr.* a echipa o instalaţie cu utilaj automat; a face să funcţioneze automat. — *automatizáre* s. f. (<fr. *automatiser*)

automedicáţie *s. f.* practica de a lua medicamente din proprie iniţiativă, fără prescripţie medicală. (<fr. *automédication*)

automedón *s. m.* vizitiu îndemînatic. (<fr. *automédon*, cf. *Automedon*, conducătorul carului lui Ahile)

autometamorfísm *s. n.* transformare a rocilor eruptive sub influenţa soluţiilor fierbinţi provenite din propria lor magmă. (<fr. *autométamorphisme*)

automisofobie *s. f.* teamă patologică de a nu răspîndi mirosuri neplăcute, urîte. (<engl. *automysophobia*)

automistifleá *vb. refl.* a se iluziona, a greși în judecățile despre propria persoană. — *automistificáre* s. f. (<*auto*¹- + *mistifica*)

automișcáre *s. f.* mișcare, dezvoltare, devenire neîntreruptă a naturii, societății și gîndirii, determinată de cauze, de contradicții interne proprii tuturor obiectelor și fenomenelor. (după rus. *samodvijenie*)

automitralliéră *s. f.* automobil blindat prevăzut cu un tun și mitraliere. (după fr. *automitrailleuse*)

automixíe *s. f.* autofecundare la care fuzionează doi gameți sau doi nuclei sexuați de același sex sau înrudiți. (<fr. *automixie*, cf. lat. *mixis*, care amestecă)

automobíl, -ă I. *adj.* care se mișcă prin el însuși. II. *s. n.* vehicul pe roți care se poate deplasa prin mijloace de propulsie proprii; *(spec.)* autovehicul mic, folosit pentru transportul unui număr redus de persoane. (<fr., it. *automobile*, germ. *Automobil*)

automobilclúb *s. n.* club al automobiliștilor. (<germ. *Automobilklub*)

automobilísm *s. n.* sport practicat cu automobilul. (<fr. *automobilisme*)

automobilíst, -ă *s. m. f.* cel care practică automobilismul. (<fr. *automobiliste*)

automobilístic, -ă *adj.* de automobilism. (<it. *automobilistico*)

automodél *s. n.* autovehicul în miniatură, prevăzut cu un sistem de propulsie și de comandă. (<fr. *auto-modèle*)

automodelá *vb. refl.* a-și modela personalitatea. — *automodeláre* s. f. (<*auto*¹- + *modela*)

automodelísm *s. n.* sport constînd în construirea de automodele. (<fr. *automodélisme*)

automodelíst, -ă *s. m. f.* cel care practică automodelismul. (<*automodel*/*ism*/ + *-ist*)

automórf, -ă *adj.* (despre minerale) limitat de formele cristaline proprii speciei respective. (<fr. *automorphe*)

automorfísm *s. n.* 1. homomorfism. 2. tendință de a judeca pe alții prin prisma propriei persoane. (<fr. *automorphisme*)

automorfóză *s. f.* modificare organică, morfologică și funcțională, condiționată de factori interni. (<fr. *automorphose*)

automotór *s. n.* vehicul feroviar prevăzut cu motor cu ardere internă sau electric, folosit pentru transportul călătorilor. (<fr. *automoteur*)

automulțumíre *s. f.* mulțumire de sine, în urma unor succese, care duce la suficiență, stagnare, regres și la lipsa de vigilență; autoîncîntare. (<*auto*¹- + *mulțumire*)

automutilá *vb. refl.* a se mutila în mod voluntar. — *automutiláre* s. f. (<*auto*¹- + *mutila*)

autonastíe *s. f.* curbură de creștere inegală a organelor vegetale datorată unor cauze interne. (<fr. *autonastie*)

autonefrectomíe *s. f.* operație chirurgicală de scoatere totală din funcțiune a unui rinichi tuberculos. (<engl. *autonephrectomy*)

autonegá *vb. refl.* a se nega (pe sine însuși). — *autonegáre* s. f. (<*auto*¹- + *nega*)

autoním, -ă *adj.* 1. *(lingv.;* despre cuvinte) care se desemnează pe sine și nu obiectul pe care îl denumește. 2. (despre lucrări, opere) publicat sub numele adevărat al autorului. (<fr. *autonyme*)

autonímic, -ă *adj.* referitor la autonimie. (<fr. *autonymique*)

autonimíe *s. f.* 1. faptul, însușirea de a fi autonim. 2. creare în taxonomia biologică a numelui unui alt taxon de același rang, care include tipul taxonului imediat superior. (<fr. *autonymie*)

autonóm, -ă *adj.* care se bucură de autonomie. ● care nu depinde de nimeni. (<fr. *autonome*, gr. *autonomos*)

autonomazíe *s. f.* formă de afazie amnezică constînd în dificultatea de a-și aminti nume proprii sau substantive. (<engl. *autonomasia*)

autonomíe *s. f.* 1. *(fil.)* faptul de a se supune legilor, normelor proprii, de a dispune liber de propria voință. ○ *~a artei* = diferențierea artei și a valorilor ei de celelalte forme ale conștiinței sociale și de valorile corespunzătoare acestora. 2. drept (al unui stat, al unei regiuni, naționalități conlocuitoare etc.) de a se guverna sau administra prin organe proprii, în anumite domenii, în cadrul unui stat condus de o putere centrală. ● autoconducere. ○ *~ financiară* = situația unui serviciu cu gestiune financiară independentă de aceea a organului care l-a creat și care îl controlează. 3. distanța maximă pe care o poate parcurge o navă sau timpul maxim de zbor al unui avion (elicopter) fără refacerea plinurilor de combustibil. 4. calitate a unui cuvînt de a avea un sens lexical deplin și, pe baza acestuia, o funcție sintactică determinată. (<fr. *autonomie*)

autonomísm *s. n.* tendință către autonomie. ● atitudine teoretică în estetică, teoria artei și critica de artă care exagerează autonomia esteticului. (<fr. *autonomisme*)

autonomíst, -ă *s. m. f.* partizan al autonomiei (în materie politică). (<fr. *autonomiste*)

autonomizá *vb. refl.* a deveni autonom. — *autonomizáre* s. f. (<fr. *autonomiser*)

autoobservá *vb. refl.* a-și observa propriile acțiuni, manifestări comportamentale, idei, trăiri afective. — *autoobserváre* s. f. (<fr. *autoobserver*)

autoobservație *s. f.* autoobservare. (<fr. *autoobservation*)

autoorganizáre *s. f.* proprietate a unui sistem evolutiv (biologic, psihic, social) de a-și elabora noi forme de organizare, noi modele sau structuri interne. (<*auto*¹- + *organizare*)

autoorientáre *s. f.* capacitate a individului de a se orienta pe plan social, politic, cultural etc. potrivit disponibilităților și intereselor sale. (<*auto*¹- + *orientare*)

autooscilație *s. f.* oscilație electrică, nedorită, care se produce în aparatele electronice din cauza unui cuplaj parazit între circuite. (<fr. *autooscillation*)

autooxidáre *s. f.* oxidare lentă cu ajutorul oxigenului din aer. (după fr. *auto-oxydation*)

autopartenogenéză *s. f.* partenogeneză sub acțiunea unui stimul fizic sau chimic. (<fr. *autoparthénogenèse*)

autopastișá *vb. refl.* (despre scriitori) a-și repeta, imita procedeele artistice proprii. — *autopastișáre* s. f. (<*auto*[1]- + *pastișa*)

autopastișă *s. f.* imitație a propriilor procedee artistice; manieră, șablon. (<*auto*[1]- + *pastișă*)

autopelágic, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește permanent în stratul superior al apelor mării. (<fr. *autopélagique*)

autoperfecționá *vb. refl.* a se perfecționa pe diferite planuri. — *autoperfecționáre* s. f. (<*auto*[1]- + *perfecționa*)

autopérie *s. f.* autovehicul prevăzut cu perii pentru curățatul străzilor. (<*auto*[2] + *perie*)

autopersiflá *vb. refl.* a se lua pe sine în ris, a se ironiza. — *autopersiflăre* s. f. (<*auto*[1]- + *persifla*)

autopilót *s. m.* pilot automat. (<fr. *autopilote*, germ. *Autopilot*)

autoplasmoterapie *s. f.* folosirea terapeutică a plasmei sangvine. (<fr. *autoplasmothérapie*)

autoplást *s. n.* granulă de clorofilă. (<fr. *autoplaste*)

autoplástic, -ă I. *adj.* referitor la autoplastie. II. *s. f.* autoplastie. (<fr. *autoplastique*)

autoplastíe *s. f.* metodă chirurgicală prin care se înlocuiește o parte distrusă sau bolnavă dintr-un țesut prin transplantarea unei grefe luate de la același individ: autoplastică; autogrefă. (<fr. *autoplastie*)

autoplazíe *s. f.* proces de dezvoltare în care unele celule ale embrionului se diferențiază morfologic și biologic într-o anumită direcție. (<fr. *autoplasie*)

autoplúg *s. n.* autovehicul pentru spălarea și dezăpezirea străzilor. (după fr. *auto-charrue*)

autopneumocefalíe *s. f.* formațiune tumorală intracraniană plină cu aer sau cu gaz. (<*auto*[1]- + *pneumocefalie*)

autopód *s. n.* (*bot.*) ax vegetativ de creștere prin mugurul terminal. (<fr. *autopode*)

autopolenizáre *s. f.* polenizare directă cu polenul propriu, la florile hermafrodite; cleistogamie. (după fr. *autopollinisation*)

autopoliploíd, -ă *adj.* (despre organisme) care prezintă autopoliploidie. (<fr. *autopolyploïde*)

autopoliploidíe *s. f.* poliploidie care rezultă din multiplicarea setului de cromozomi provenind de la aceeași specie. (<fr. *autopolyploïdie*)

autopómpă *s. f.* autocisternă prevăzută cu o pompă acționată de un motor. (<fr. *autopompe*)

autopornire *s. f.* rulare automată a funcționării normale a unui motor asincron. (<*auto*[2]- + *pornire*)

autoportánt, -ă *adj.* (*arhit.*; despre bolți) a cărei stabilitate este asigurată doar prin rigiditatea formei. (<fr. *autoportant*)

autoportrét *s. n.* portret al propriei persoane, făcut de artistul însuși. (<fr. *autoportrait*)

autoportretizá *vb. refl.* a-și face autoportretul. — *autoportretizáre* s. f. (<*autoportret* + *-iza*)

autoproclamá *vb. refl.* a se investi pe sine cu anumite titluri. — *autoproclamáre* s. f. (< *auto*[1]- + *proclama*)

autoprogramá *vb. refl.* a se programa singur. — *autoprogramáre* s. f. (<fr. *s'autoprogrammer*)

autoproiectór *s. n.* proiector montat pe un autovehicul. (<fr. *autoprojecteur*)

autopropulsát, -ă *adj.* care se deplasează prin autopropulsie. (<fr. *autopropulsé*)

autopropúlsie *s. f.* propulsie a unui vehicul prin consum de energie din interior. (<fr. *autopropulsion*)

autopropulsór *adj., s. n.* (dispozitiv) care asigură autopropulsia. (<fr. *autopropulseur*)

autoprotectór, -oáre *adj.* care se protejează pe sine. (<*auto*[1]- + *protector*)

autoprotejá *vb. refl.* a se proteja prin mijloace proprii. — *autoprotejáre* s. f. (<*auto*[1]- + *proteja*)

autopsiá *vb. tr.* (*rar*) a face autopsie. (<fr. *autopsier*)

autopsíe *s. f.* deschidere și examinare a unui cadavru în scopul stabilirii cauzei morții; necropsie. (<fr. *autopsie*)

autopsiér *s. m.* medic sau asistent medical specializat în autopsii. (<fr. *autopsier*)

autór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care face un lucru, o acțiune etc. 2. creator al unei opere literare, artistice, al unei invenții etc.; scriitor. (<fr. *auteur*, lat. *auctor*)

autoradiográf *s. n.* aparat folosit pentru autoradiografii. (<engl. *autoradiograph*)

autoradiográfic, -ă *adj.* referitor la autoradiografie. (<fr. *autoradiographique*)

autoradiografíe *s. f.* metodă modernă de cercetare bazată pe studiul imaginii obținute pe o peliculă fotografică sau radiografică a unui organ conținând un produs radioactiv. (<fr. *autoradiographie*)

autoradiográmă *s. f.* clișeu obținut prin autoradiografie. (<fr. *autoradiogramme*)

autorapíd *s. n.* automotor cu viteză de tren rapid. (<*auto*/motor/ + *rapid*)

autorealizáre *s. f.* proces educativ axat pe participarea individului la acțiuni susținute în scopul dezvoltării propriei personalități. (<*auto*[1]- + *realizare*)

autorecepáre *s. f.* uscare a tulpinii puieților din lipsă de lumină sau din altă cauză naturală. (< *auto*[1]- + *recepare*)

autoreclámă *s. f.* reclamă a propriei realizări. (<fr. *autoréclame*)

autoreferát *s. n.* expunere succintă făcută de autor asupra unei lucrări proprii. (<germ. *Autoreferat*)

autorefractór *s. n.* aparat pentru examinarea automată a vederii. (<*auto*[2] + *refractor*)

autoreglá *vb. tr., refl.* a (se) regla automat. (<fr. *autorégler*)

autoregláj *s. n.* autoreglare. (<fr. *autoréglage*)

autoregláre *s. f.* acțiunea de a (se) autoregla; autoreglaj. ● proprietate a unui sistem biologic, cibernetic de a recepționa informația, de a o transmite elementelor sistemului și de a selecționa răspunsul cel mai adecvat. (<*autoregla*)

autorelaxáre *s. f.* relaxare prin resurse proprii, fără calmante. (< *auto*[1]- + *relaxare*)

autoremorchér *s. n.* remorcher cu propulsie proprie. (<*auto*[1]- + *remorcher*)

autoreplicáre *s. f.* *(biol.)* capacitate a unei molecule de a da naștere unei noi molecule identice. (<*auto*[1]- + *replicare*)

autoréplică *s. f.* replică pe care autorul și-o dă lui însuși. (<*auto*[1]- + *replică*)

autoreproducére *s. f.* însușire a materiei vii prin care organismele își asigură, automat și de la sine, urmași. (<*auto*[1]- + *reproducere*)

autoreproșá *vb. refl.* a-și reproșa sieși. (<*auto*[1]- + *reproșa*)

autoritár, -ă *adj.* care uzează de autoritatea sa, care urmărește să-și impună voința. (<fr. *autoritaire*)

autoritarísm *s. n.* 1. caracter autoritar, atitudine autoritară. 2. sistem politic autoritar. v. totalitarism. (<fr. *autoritarisme*)

autoritaríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al autoritarismului. (<*autoritar* + *-ist*)

autoritáte *s. f.* 1. putere, drept de a comanda, de a da dispoziții sau de a impune ascultare. 2. organ al puterii de stat competent să ia măsuri și să emită dispoziții. ● reprezentant al acestei puteri. 3. influență, ascendent, prestigiu (prin merite sau calități personale). ● cel care se bucură de această influență, de acest prestigiu; somitate. (<fr. *autorité*, lat. *auctoritas*)

autorizá *vb. tr.* a da cuiva dreptul, puterea de a face ceva; a împuternici; a permite. — *autorizáre* s. f. (< fr. *autoriser*)

autorizáție *s. f.* permisiune (dată de o autoritate); împuternicire. ● înscris care dovedește o împuternicire, un drept al cuiva. (<fr. *autorisation*)

autorotáție *s. f.* mișcare de rotație a unei suprafețe portante sau a unui avion, care se întreține de la sine. (<fr. *autorotation*)

autorutiér, -ă *adj* referitor la transportul auto pe drumurile publice. (<fr. *autoroutier*)

autosacramentál *s. n.* reprezentație dramatică în Spania, care avea loc de ziua Domnului, după ceremoniile religioase, pe scene improvizate pe străzi. (<fr., sp. *autosacramental*)

autosalvá *vb. refl.* a se salva singur. (<*auto*[1]- + *salva*)

autosalváre *s. f.* 1. acțiunea de a se autosalva. 2. autosanitară. (<*autosalva*)

autosanitárá *s. f.* automobil închis pentru transportul bolnavilor (răniților); autoambulanță, autosalvare (2). (<*auto*[2] + *sanitară*)

autosatisfácție *s. f.* mulțumire de sine. (<fr. *autosatisfaction*)

autoscópic, -ă *adj.* referitor la autoscopie. (<fr. *autoscopique*)

autoscopíe *s. f.* 1. observație asupra propriei persoane. 2. simptom al unor boli constînd într-o halucinație al cărei obiect este imaginea vizuală a propriului corp sau a unei părți a acestuia, care se produce și în timpul agoniei, în clipa morții etc., fiind urmată de bilocație. (<fr. *autoscopie*)

autoscréper *s. n.* screper montat pe un autovehicul. (<*auto*[2] + *screper*)

autoselectór *s. n.* incubator pentru clocitul ouălor de pește. (<*auto*[2] + *selector*)

autosemántic, -ă *adj.* *(lingv.:* despre cuvinte) cu sens de noțiune. (<germ. *autosemantisch*)

autoseroterapíe *s. f.* tratament cu ser scos din sîngele bolnavului. (<fr. *auto-sérothérapie*)

autoservi *vb. refl.* a se servi singur (într-un magazin, într-un restaurant). (<*autoservire*)

autoservice/-sérvis/ *s. n.* v. service.

autoservíre *s. f.* mod de servire în magazine sau localuri de alimentație publică, prin care clienții se servesc singuri. ● activitate depusă de preșcolari, elevi și studenți pentru satisfacerea unor trebuințe prin propriile lor posibilități. (după rus. *samoobshujivanie*, engl. *self-service*)

autosifón *s. n.* tub pentru prepararea sifonului, cu ajutorul unei minibutelii de acid carbonic, fixată într-un dispozitiv special. (<fr. *autosiphon*)

autosincronizáre *s. f.* operație simplificată de conectare a generatoarelor sincrone în paralel cu rețeaua. (<*auto*[2] + *sincronizare*)

autosindézá *s. f.* împerechere în meioză a cromozomilor de aceeași origine paternală. (<fr. *autosyndèse*)

autospeciálá *s. f.* autovehicul cu destinație specială, avînd caroseria adaptată pentru un anumit scop. (<it. *autospeciale*)

autospórt *s. n.* autoturism cu caroserie aerodinamică și motor puternic pentru viteze mari. (<*auto*[2] + *sport*)

autostáție *s. f.* 1. stație de autobuze. 2. autospecială pe care sînt montate aparatură și mijloace destinate unei anumite funcțiuni. (<*auto*[2] + *stație*)

autosteríl, -ă *adj.* care prezintă autosterilitate. (<fr. *autostérile*)

autosterilitáte *s. f.* incapacitate a unui organism hermafrodit de a se autofertiliza. (<*autosteril* + *-itate*)

autosterilizáre *s. f.* distrugere a microbilor dintr-un organism sub acțiunea forțelor de apărare ale acestuia. (după fr. *auto-stérilisation*)

autostivuitór *s. n.* mașină de stivuit. (<*auto*[2] + *stivuitor*)

autostóp *s. n.* 1. instalație de semnalizare luminoasă pentru reglementarea circulației pe străzi. 2. instalație servind la oprirea automată a unui vehicul de cale ferată atunci cînd mecanicul uită să ia măsuri de frînare. 3. oprire a unui automobilist de către un pieton care solicită să fie luat (gratuit) în mașină. (<fr. *auto-stop*)

autostopíst, -ă *s. m. f.* cel care practică autostopul (3). (<it. *autostopista*)

autostrádă *s. f.* cale rutieră modernă, formată din două șosele cu mai multe benzi, rezervată exclusiv autovehiculelor. (<it. *autostrada*, fr. *autostrade*)

autostudiá *vb. refl.* a se studia pe sine; a se autocontrola. (<*auto*[1]- + *studia*)

autosugéstie *s. f.* sugestie exercitată asupra propriei conștiințe, voințe sau comportări. (<fr. *autosuggestion*)

autosugestioná *vb. refl.* a-și produce o autosugestie. — *autosugestionáre* s. f. (<it. *autosuggestionare*)

autosupraveghéa *vb. refl.* a se autocontrola. — *autosupraveghére.* s. f. (<*auto*¹- + *supraveghea*)

autoșasiu *s. n.* 1. șasiu pentru autovehicule. 2. șasiu lipsit de caroserie. (<*auto*² + *șasiu*)

autoșenilă *s. f.* autovehicul de transport pe șenile. (<fr. *autochenille*)

autoșenilétă *s. f.* autocamion echipat cu roți directoare în față și cu șenile propulsoare în spate. (<*autoșenilă* + *-etă*)

autotaxáre *s. f.* sistem de plată în autovehicule prin compostarea biletelor de către pasageri. (<*auto*¹- + *taxare*)

autotélic, -ă *adj. (fil.)* care își are scopul în sine. (<fr. *autotélique*)

autotelíe *s. f. (fil.)* calitate a individului de a putea determina el însuși scopul acțiunilor sale. (<fr. *autotélie*, cf. gr. *telos*, scop)

autotést *s. n. (psih.)* chestionar la care răspunde însuși autorul pe baza unor coeficienți numerici stabiliți pentru fiecare întrebare. (<fr. *autotest*)

autotip *s. n. (biol.)* tip de taxon stabilit de autorul însuși. (<fr. *autotype*)

autotipíe *s. f.* procedeu fotochimic de executare a unui clișeu într-o singură culoare, nuanțele de umbră și lumină fiind reduse prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. ● clișeul obținut. (<fr. *autotypie*)

autotipografíe *s. f.* tipar înalt ale cărui clișee se prepară prin corodarea unei plăci de metal pe care imaginile au fost executate direct. (<*auto*¹- + *tipografie*)

autotomíe *s. f.* 1. autoamputare a unei părți a corpului la care recurg unele animale (șopirla, crabii etc.) pentru a scăpa de anumite pericole și care ulterior se regenerează. ● automutilare prin secționarea unui segment al corpului, în cadrul întârzierilor mintale, epilepsiei sau schizofreniei. 2. capacitate pe care o au unele organisme vegetale de a-și reface unele părți desprinse spontan. (<fr. *autotomie*)

autotopoagnozíe *s. f.* tulburare a imaginii despre propriul corp, caracterizată prin incapacitatea de a localiza părțile acestuia. (<fr. *autotopoagnosie*)

autotoxínă *s. f.* substanță toxică produsă de propriul organism. (<fr. *autotoxine*)

autotractór *s. n.* autovehicul destinat pentru tractarea semiremorcilor. ● autocamion care se poate mișca pe orice teren. (<fr. *autotracteur*)

autotracțiúne *s. f.* tracțiune făcută cu mijloace automobile. (<fr. *autotraction*)

autotrafíc *s. n.* trafic de automobile, de autovehicule. (<it. *autotraffico*)

autotráiler *s. n.* vehicul pentru transportul pieselor grele. (<*auto*² + *trailer*)

autotransformatór *s. n.* transformator de curent electric alternativ monofazat cu o singură înfășurare și cu trei borne, două externe pentru tensiunea înaltă și una intermediară, care, împreună cu cîte una dintre cele externe, constituie bornele pentru tensiunea joasă. (<fr. *autotransformateur*)

autotransfúzie *s. f.* 1. dirijare a sîngelui de la periferie spre inimă. 2. autohemoterapie. (<fr. *autotransfusion*)

autotransplánt *s. n.* fragment de țesut transplantat într-o altă parte a corpului aceluiași individ. (<fr. *autotransplant*)

autotranspórt *s. n.* transport executat cu autocamioanele. (<rus. *avtotransport*)

autotransportór, -oáre I. *s. m. f.* cel care lucrează pe o mașină de transportat materiale. II. *s. n.* autovehicul blindat de luptă, neînarmat, folosit în transportul trupelor. (<*auto*² + *transportor*)

autotratamént *s. n.* tratament medical aplicat fără o indicație medicală autorizată. (<*auto*¹- + *tratament*)

autotrén *s. n.* ansamblu format dintr-un autovehicul cu una sau mai multe remorci; *(mil.)* convoi de automobile. (<it. *autotreno*)

autotrenist *s. m.* șofer de autotren. (<it. *autotrenista*)

autotróf, -ă *adj.* (despre organisme vegetale) care își produce singur substanțele nutritive necesare. (<fr. *autotrophe*)

autotrofíe *s. f.* mod de hrănire a organismelor autotrofe. (<fr. *autotrophie*)

autotróliu *s. n.* troliu montat pe o mașină. (<*auto*² + *troliu*)

autotropísm *s. n.* capacitate a plantelor de a-și redobîndi poziția lor naturală, dreaptă. (<fr. *autotropisme*)

autotún *s. n.* autovehicul de luptă blindat, fără turelă, pe șenile, cu armament de artilerie puternic. (<*auto*² + *tun*)

autoturísm *s. n.* automobil folosit pentru transportul unui număr redus de persoane: turism (2). (<*auto*² + *turism*)

autoturíst, -ă *s. m. f.* cel care conduce, care face plimbări cu autoturismul. (<fr. *autotouriste*)

autoturístic, -ă *adj.* referitor la autoturism. (<fr. *autotouristique*)

autotúrn *s. n.* automobil echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările de reparare a firelor electrice aeriene. (<*auto*² + *turn*)

autoutilá *vb. refl.* (despre întreprinderi, instituții) a se utila cu mijloace proprii; a se autodota. — *autoutilâre* s. f. (<*auto*¹- + *utila*)

autoutilitáră *s. f.* autovehicul de capacitate mică, folosit pentru nevoile întreprinderilor și unităților comerciale. (după it. *autoutilitaria*)

autovaccín *s. n.* vaccin preparat prin culturi de microbi luați chiar de la bolnav, folosit pentru a obține o cît mai bună imunizare. (<fr. *autovaccin*)

autovaccinâ *vb.* I. *tr.* a face un autovaccin. II. *refl.* a se vaccina personal, fără intervenție externă. — *autovaccinâre* s. f. (<fr. *autovacciner*)

autovaccinoterapíe *s. f.* folosire a autovaccinurilor în scop terapeutic. (<fr. *autovaccinothérapie*)

autovân *s. n.* autovehicul cu caroserie special construită și dotată pentru transportul animalelor. (<*auto*² + engl. *van*, vehicul)

autovehícul *s. n.* vehicul cu tracțiune mecanică proprie. (<fr. *autovéhicule*)

autoverifică *vb. refl.* a-și verifica propria activitate. — *autoverificáre* s. f. (<fr. *autovérifier*)

autozigót *s. m. (biol.)* organism care prezintă o pereche de celule provenind de la un strămoș comun. (<*auto*[1]- + *zigot*)

autozit *s. m.* făt dezvoltat, în caz de monștri dubli, capabil de a trăi independent, deosebit de cel parazit. (<fr. *autosite*)

autozóm *s. m.* cromozom din celulele somatice care nu intervine în procesul de determinare a sexului. (<fr. *autosome*)

autozomál, -ă *adj.* autozomic. ○ *genă ~ă* = genă localizată pe un autozom. (<*autozom* + *-al*)

autozómic, -ă *adj.* referitor la autozomi; autozomal. (<fr. *autosomique*)

autumnál, -ă *adj.* de toamnă. ○ *(astr.) punct ~* = unul din cele două puncte de intersecție dintre eliptică și ecuatorul ceresc. (<lat. *autumnalis*)

autunián, -ă /o-tu-/ *adj., s. n.* (din) permianul inferior de facies continental, limitat la vestul Europei. (<fr. *autunien*, cf. *Autun*, oraș în Franța)

autunít *s. n.* fosfat natural de uraniu și de calciu. (<fr. *autunite*)

auverslán, -ă /o-ver-/ *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al eocenului. (<fr. *auversien*)

AUXANO-/AUXO- *elem. comp.* „creștere, dezvoltare", „stimulare". (<fr. *auxano-*, *auxo-*, cf. gr. *auxanein*, *auxein*, a crește)

auxanográf *s. n.* auxanometru înregistrator. (<fr. *auxanographe*)

auxanográmă *s. f.* rezultatul determinării necesităților nutritive ale plantelor. (<fr. *auxanogramme*)

auxanométru *s. n.* aparat pentru măsurarea creșterii plantelor. (<fr. *auxanomètre*)

auxiliár, -ă I. *adj., s. n.* (element) care ajută la ceva; aflat pe plan secundar; accesoriu; ajutător. ○ *verb ~* = verb care ajută la formarea timpurilor și modurilor compuse; *~ de aspect* = verb care ajută la exprimarea gradului de realizare a acțiunii (început, continuare, terminare). ● *(mat.)* cu care se poate simplifica și rezolva o problemă mai ușor. II. *s. m.* ostaș roman aparținând unui auxilium. (<fr. *auxiliare*, lat. *auxiliaris*)

auxíliu *s. n. (livr.)* ajutor; leac. (<lat. *auxilium*)

auxílium *s. n.* trupă aliată încadrată în armata romană în afara legiunilor și recrutată dintre locuitorii neromani ai provinciilor. (<lat. *auxilium*)

auxínă *s. f.* hormon vegetal care stimulează creșterea plantelor. (<fr. *auxine*, cf. lat *augere*, a crește)

AUXO- v. auxano-.

auxoblást *s. n.* lăstar de creștere care servește la înmulțirea vegetativă. (<fr. *auxoblaste*)

auxocróm, -ă *adj., s. m.* 1. (hormon vegetal) care are rolul de a stimula sinteza pigmenților. 2. (grupare de atomi) care, introdusă în molecula unei combinații organice colorate, îi intensifică culoarea și îi conferă afinitate pentru materialul pe care se aplică. (<fr. *auxochrome*)

auxologíe *s. f.* studiu științific al creșterii și dezvoltării organismelor. (<it. *auxologia*)

auxometríe *s. f.* parte a dendrometriei care studiază metodele de măsurare a creșterii arborilor sau arboreturilor. (<fr. *auxométrie*)

auxométru *s. n.* aparat folosit în auxometrie. (<fr. *auxomètre*)

auxonomíe *s. f.* disciplină care studiază legile creșterii arborilor și arboreturilor. (<fr. *auxonomie*)

auxopatíe *s. f. (med.)* tulburare a creșterii. (<fr. *auxopathie*)

auxospór *s. m. (bot.)* spor de creștere, la diatomee. (<fr. *auxospore*)

auxotónic, -ă *adj.* (despre mișcări, contracții) cauzat de creșterea tensiunii de turgescență. (<fr. *auxotonique*)

auxotróf, -ă *adj.* (despre organisme) care trebuie să-și asigure factorii de creștere din mediul exterior. (<*auxo-* + *-trof*)

avál[1] *s. n.* porțiune de teren situată mai jos, în lungul unei văi, în raport cu un punct. ○ *in ~* = situat pe cursul inferior al unui riu, spre vărsare. (<fr. *aval*)

avál[2] *s. n. (fin.)* garanție specială de plată a unei cambii; gir, garanție. (<fr. *aval*)

avalá *vb. tr.* 1. *(fin.)* a gira (o cambie, o trată); a avaliza. 2. *(fig.; rar)* a da garanții. (<fr. *avaler*)

avalánșă *s. f.* 1. masă de zăpadă, de pietre etc. desprinsă de pe un povârniș de munte și care se rostogolește către vale. 2. *(fig.)* mulțime; cantitate mare, potop. (<fr. *avalanche*)

avalíst *s. m.* cel care garantează plata unei cambii prin aval[2]; girant. (<fr. *avaliste*)

avalizá *vb. tr.* a avala. (<*aval*[2] + *-iza*)

avalizát, -ă *s. m. f.* debitorul unei cambii pentru care avalistul și-a dat avalul. (<*avaliza*)

AVAN- *elem. comp.* „înainte, anterior". (<fr. *avant*)

avanbéc *s. n.* parte dinspre amonte a unei pile de pod. (<fr. *avantbec*)

avancálă *s. f. (mar.)* parte a calei cufundată în apă. (<*avan-* + *cală*)

avanerónică *s. f.* cronică a unui spectacol scrisă înainte de a fi avut loc premiera. (<fr. *avant-chronique*)

avandúnă *s. f.* dună litorală paralelă cu țărmul, formată pe partea dinspre mare a acestuia. (<fr. *avant-dune*)

avanfósă *s. f.* depresiune alungită a scoarței terestre, situată între un lanț muntos cutat și o platformă. (<fr. *avant-fossé*)

avangárdă *s. f.* 1. detașament care se trimite în fruntea unei trupe în marș spre a face siguranța pe direcția de deplasare a acesteia. 2. clasă, grup social, organizație politică conducătoare, care se situează pe pozițiile cele mai înaintate în cadrul unei mișcări sociale, politice, naționale etc. ○ *de ~* = care merge în frunte, care conduce; *în ~* = în frunte. 3. mișcare

literar-artistică complexă și eterogenă, care, afișînd o respingere totală a formelor consacrate și a tradiției, proclamă ostentativ și polemic necesitatea înnoirii, asumîndu-și rol de precursor; avangardism (2). (<fr. *avant-garde*)

avangardísm *s. n.* 1. atitudine fals-revoluționară prin care, neținîndu-se seama de etapa respectivă, se recurge la măsuri premature. 2. avangardă (3). (<germ. *Avantgardismus*)

avangardíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al avangardismului. (<fr. *avantgardiste*)

avanie *s. f.* *(rar)* afront public umilitor. (<fr. *avanie*)

avanplájă *s. f.* sector de plajă situat între limita atinsă de ape în timpul fluxului și refluxului. (<fr. *avant-plage*)

avanpórt *s. n.* zonă amenajată pentru staționarea temporară a navelor la intrarea într-un port; anteport. (<fr. *avant-port*)

avanpóst *s. n.* element de siguranță înaintat al unei trupe în staționare. (<fr. *avant-poste*)

avanpremiéră *s. f.* reprezentație pentru critici, ziariști etc. înaintea premierei unui spectacol, a unui film. (<fr. *avant-première*)

avanrádă *s. f.* lucrare destinată să prevină afuirile, plasată în amonte față de o construcție hidraulică. (<fr. *avant-rade*)

avánș *s. n.* 1. sumă de bani plătită cu anticipație. ○ *în* ~ = mai înainte de timpul sau distanța prevăzută. 2. interval de timp, distanță, spațiu cu care cineva sau ceva se află înaintea altcuiva. ○ ~ *la aprindere* = avans cu care se produce aprinderea combustibilului în camera de ardere a unui motor. ● *(pl.)* primele demersuri pentru încheierea unei afaceri, pentru o înțelegere, pentru înfiriparea unei legături. (<fr. *avance*)

avansá *vb.* I. *intr.* a înainta (într-o direcție); a progresa, a se dezvolta. II. *tr.* 1. a înainta, a promova într-un grad, într-o funcție superioară. 2. a da cu anticipație (sume de bani). 3. *(fig.)* a lansa, a anticipa (o idee, o propunere). — *avansáre* s. f. (<fr. *avancer*)

avanscénă *s. f.* 1. parte a scenei cuprinsă între cortină și rampă. 2. fiecare dintre cele două loji așezate în imediata apropiere a scenei. (<fr. *avant-scène*)

avantáj *s. n.* 1. folos, profit, beneficiu. ● situație mai bună, favorabilă. ○ ~ *reciproc* = principiu de bază în relațiile internaționale contemporane potrivit căruia raporturile dintre state trebuie să se întemeieze pe respectarea intereselor lor naționale și internaționale, să favorizeze dezvoltarea acestora în condițiile progresului tuturor statelor. 2. superioritate (de situație, de poziție etc.). ● *(tenis)* punct marcat de unul dintre jucători cînd aceștia se află fiecare la 40 de puncte. 3. drept excepțional; privilegiu, favoare. (<fr. *avantage*)

avantajá *vb. tr.* 1. a acorda cuiva, a procura un avantaj; a favoriza. 2. (despre obiecte de îmbrăcăminte, culori etc.) a reliefa însușirile fizice ale cuiva. — *avantajáre* s. f. (<fr. *avantager*)

avantajánt, -ă *adj.* care avantajează. (<*avantaja* + *-ant*)

avantajós, -oásă *adj.* care oferă un avantaj; convenabil, folositor. (<fr. *avantageux*)

avánti *interj.* *(fam.)* înainte! (<it. *avanti*)

avantítlu *s. n.* antetitlu. (după fr. *avant-titre*)

avantrén *s. n.* 1. partea anterioară a unei mașini agricole pe roți. ● *(rar)* antetren. 2. *(text.)* ansamblu de valțuri cu dinți și caneluri dintr-un dispozitiv de cardare care zdrobește resturile vegetale atașate de flocoanele de lînă. (<fr. *avant-train*)

avár, -ă *adj., s. m. f.* (om) zgîrcit. (<fr. *avare*, lat. *avarus*)

avariá *vb. tr., refl.* a (se) strica, a (se) deteriora. — *avariére* s. f. (<fr. *avarier*)

avárie *s. f.* deteriorare suferită de o navă, de un avion, de o construcție etc. (<fr. *avarie*, it. *avaria*, cf. ar. *awariya*, bunuri avariate)

avariție *s. f.* zgîrcenie. (<lat. *avaritia*, fr. *avarice*)

avasculár, -ă *adj.* *(anat.)* lipsit de vase. (<fr. *avasculaire*)

avatár *s. n.* 1. (în religia indiană) reîncarnare succesivă a unei ființe. 2. *(fig.)* transformare, metamorfoză. (<fr. *avatar* < sanscr. *avatara*, coborît din cer)

áve *interj.* salut! (<lat. *ave*)

avén *s. n.* v. a v e n ă.

avenánt *s. n.* *(jur.)* act adițional care constată modificările aduse clauzelor inițiale ale unui contract sau tratat. (<fr. *avenant*)

avénă *s. f.* prăpastie, abis în regiunile calcaroase, prin care se scurg apele subterane. — var. *aven* s. n. (<lat. *avena*, fr. *aven*)

avenída *s. f.* *(livr.)* stradă mare, bulevard (în Spania, Portugalia, America Latină). (<sp. *avenida*)

avenít, -ă *adj.* *(rar)* bine venit; valabil; pertinent. (<fr. *avenu*)

aventurá *vb. refl.* a se expune unor riscuri mari (într-o acțiune, într-o situație etc.), a se hazarda, a risca. (<fr. *s'aventurer*)

aventúră *s. f.* 1. acțiune îndrăzneață, cu multe pericole. 2. legătură amoroasă întîmplătoare. (<fr. *aventure*, it. *avventura*)

aventuriér, -ă *s. m. f.* om care caută aventuri; *(depr.)* om fără căpătîi, vagabond. (<fr. *aventurier*, it. *avventuriere*)

aventurín *s. n.* varietate de cuarț cu numeroase foițe de mică galbenă sau verzuie, care reflectă puternic lumina. (<fr. *aventurine*)

aventurísm *s. n.* *(rar)* spirit de aventură, tendință de a lua hotăriri pripite. ○ ~ *politic* = conduită voluntaristă, subiectivă, neștiințifică în activitatea politică, constînd în angajarea de acțiuni care nu țin seama de raportul real al forțelor politice. (<fr. *aventurisme*, rus. *avantiurizm*)

aventurist, -ă *adj.* cu caracter de aventură. (<fr. *aventuriste*, rus. *avantiurist*)

aventurós, -oásă *adj.* plin de aventuri; care constituie o aventură; (despre oameni) amator de acțiuni îndrăznețe și riscante. (<fr. *aventureux*, it. *avventuroso*)

avenue/év-niu/ *s. f.* *(livr.)* 1. magistrală, bulevard. 2. alee care conduce la o locuință. (<fr., engl. *avenue*)

-averáj *elem. comp.* „medie aritmetică". (<fr., engl. *average*)

averroísm *s. n.* curent în filozofia medievală occidentală având la bază învățătura lui Averroes, care afirma că materia și mișcarea sînt veșnice și nu au fost create și nega nemurirea sufletului și viața de apoi și care, în domeniul politic, susținea separarea dintre puterea politică și cea a bisericii. (<fr. *averroïsme*, cf. *Averroes*/Ibn-Roșd/, filozof ar.)

averroíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al averroismului. (<fr. *averroïste*)

avérs *s. n.* fața unei monede sau medalii. (<fr. *avers*, cf. lat. *adversus*, din față)

avérsă *s. f.* ploaie abundentă, bruscă și de scurtă durată. (<fr. *averse*)

aversiúne *s. f.* repulsie față de cineva sau de ceva. ● antipatie profundă; ură, resentiment. (<fr. *aversion*, lat. *aversio*)

avertină *s. f.* pulbere albă, cristalină, cu gust și miros aromatic, folosită ca anestezic general, administrat pe cale rectală. (<fr. *avertine*)

avertisménț *s. n.* **1.** înștiințare prealabilă (în legătură cu ceva), prevenire. **2.** sancțiune administrativă, mustrare din partea unui organ superior pentru o abatere disciplinară. **3.** *(sport)* măsură premergătoare penalizării, prin care arbitrul avertizează pe un jucător asupra intervențiilor sale nereglementare. (<fr. *avertissement*)

avertizá *vb. tr.* a atrage cuiva atenția, a înștiința în prealabil, a preveni. — *avertizáre* s. f. (după fr. *avertir*)

avertizór, -oáre **I.** *adj.* care avertizează. **II.** *s. n.* aparat care semnalează optic sau acustic un pericol. v. c l a x o n. (<fr. *avertisseur*)

Avésta *s. f. pl.* colecție de texte sacre mazdeene, atribuite lui Zaroastru. (<fr. *Avesta*< cuv. pers.)

avéstic, -ă *adj.* referitor la Avesta. ○ *limba ~ă* (și *s. f.*) = limbă veche iraniană, derivată din zendă, în care sînt scrise cărțile Avestei. (<fr. *avestique*)

AVI- *elem. comp.* „pasăre". (<fr. *avi-*, cf. lat. *avis*)

aviár, -ă *adj.* referitor la păsări. (<fr. *aviaire*)

aviasán *s. n.* aviație sanitară. (<*avia*/ție/+ *san*/itară/)

aviátic, -ă **I.** *adj.* referitor la aviație. **II.** *s. f.* tehnica zborului. (<germ. *aviatisch*, /II/ *Aviatik*)

aviatór, -oáre *s. m. f.* cel care pilotează un avion, care face parte din echipajul acestuia. (<fr. *aviateur*)

aviáție *s. f.* **1.** zbor cu ajutorul avioanelor. ● disciplină care studiază tehnica și zborul vehiculelor aeriene mai grele decît aerul. **2.** personalul și mijloacele de zbor ale unei țări, ale unei societăți comerciale etc. ● forță aeriană înglobînd personalul și avioanele militare ale unei armate. ○ *~ sanitară* = formație sanitară dotată cu avioane pentru acordarea asistenței medicale de urgență; aviasan. (<fr. *aviation*)

avícol, -ă *adj.* **1.** referitor la avicultură. **2.** referitor la păsări. (<fr. *avicole*)

aviculár, -ă *adj.* **1.** care se hrănește cu păsări. **2.** consumat de păsări. (<fr. *aviculaire*)

avicultór, -oáre *s. m. f.* specialist în aviculturā. (<fr. *aviculteur*)

aviculturā *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea păsărilor de curte. (<fr. *aviculture*)

avíd, -ă *adj.* pasional, doritor de ceva. ● *(peior.)* lacom, nesățios. (<fr. *avide*, lat. *avidus*)

avidítate *s. f.* **1.** însușirea de a fi avid. ● *(peior.)* lăcomie, poftă nelimitată. **2.** *(chim.)* proprietate a unor substanțe de a reacționa cu intensitate față de altele. (<fr. *avidité*, lat. *aviditas*)

avifáună *s. f.* lumea păsărilor unei regiuni. (<fr. *avifaune*)

aviocár *s. n.* mijloc de distracție constînd dintr-un avion care, cu ajutorul unui scripete, este catapultat în lupinguri acrobatice. (<fr. *avio*/n/ + *car*)

aviochímie, -ă *adj.* referitor la tratamentul modern al plantelor cu substanțe chimice împrăștiate din avion. (<germ. *aviochemisch*)

aviofón *s. n.* tub acustic care permite membrilor echipajului de la bordul unei avion să comunice între ei fără a fi împiedicați de zgomotul motorului. (<fr. *aviophone*)

avión *s. n.* aeronavă mai grea decît aerul, susținută de aripi și propulsată de motoare cu elice sau reactoare; aeroplan. ○ *~ proiectil* = aparat de zbor fără pilot, care transportă o încărcătură explozivă sau nucleară. (<fr. *avion*)

avionál *s. n.* aliaj de aluminiu cu cupru, magneziu și siliciu, folosit în construcții aeronautice. (<*avion* + *al*/uminiu/)

avionétă *s. f.* avion mic. (<fr. *avionnette*)

aviónică *s. f* aplicare a tehnicilor electronicii în domeniul aviației; aeroelectronică. (<fr. *avionique*, engl. *avionics*)

avionór *s. m.* constructor de avioane. (<fr. *avionneur*)

aviosondáj *s. n.* sondaj meteorologic efectuat cu ajutorul unui avion. (<*avio*/n/+*sondaj*)

avirulént, -ă *adj.* (despre un germen patogen) lipsit de virulență. (<engl. *avirulent*)

avitaminóză *s. f.* afecțiune cauzată de lipsa vitaminelor în alimentație; carență vitaminică. (<fr. *avitaminose*)

avivá *vb. tr.* **1.** a da unui material textil, unei piei o nuanță mai vie prin tratarea cu anumite substanțe. **2.** a face să sîngereze fețele unei plăgi sau fistule pentru a se suda după cicatrizare. ● a înviora. **3.** *(fig.)* a învenina, a irita; a răscoli (o durere). — *aviváre* s. f. (<fr. *aviver*)

avíz *s. n.* **1.** înștiințare oficială; documentul prin care se face. **2.** punct de vedere, părere; sfat. ● apreciere, rezoluție a unei autorități într-o anumită chestiune; consimțămînt. (<fr. *avis*)

avizá *vb.* **I.** *tr.* a înștiința în prealabil, a avertiza. **II.** *intr.* a-și da avizul; a decide. — *avizáre* s. f. (<fr. *aviser*)

avizajá *vb. intr. (rar)* a privi în față, a considera. (după it. *avvisare*)

avizát, -ă *adj.* (despre oameni) prevenit, informat; pregătit, competent. (<fr. *avisé*)

aviziér *s. n.* afișier. (<*aviz* + *-ier*)

avizó *s. n.* navă de mic tonaj care transporta ordine de luptă, corespondență etc.; navă mili-

tară ușoară care transmite comenzile, ordinele, face recunoașteri în cadrul unei escadre etc. (<fr. *aviso*)

avocádo *s. m.* pom cultivat în zonele subtropicale și mediteraneene, originar din Guatemala și Mexic, având fructe bace, de mărimea unei pere, cu coaja subțire, puțin verde, pulpa comestibilă și un sîmbure mare, ovoid. (<sp. *avocados* < cuv. caraib)

avocát, -ă *s. m. f.* persoană care are calitatea de a acorda asistență juridică. (<fr. *avocat*, lat. *advocatus*)

avocatúră *s. f.* profesiunea de avocat. (<germ. *Advokatur*)

avocațiál, -ă *adj.* referitor la avocatură, de avocat; avocațional. (<*avocat* + *-ial*)

avocațională, -ă *adj.* avocațial. (<*avocat*+ *-ional*)

avométru *s. n.* aparat care îndeplinește funcțiile voltampermetrului, putînd funcționa și ca ohmetru cu una sau mai multe limite de măsurare. (<*a*/mper/ + *v*/olt/ + *o*/h/*metru*)

avórt *s. n.* 1. expulzare (spontană sau provocată) din cavitatea uterină a unui făt cu mult înainte de termen. 2. *(fig.)* eșec. (<*avorta*)

avortá *vb. intr.* 1. a pierde fătul prin avort. 2. (despre plante) a nu ajunge la dezvoltare completă, pierzînd florile și nelegînd fructe. 3. *(fig.)* a eșua, a suferi un eșec. — *avortáre* s. f. (<fr. *avorter*, lat. *abortare*)

avortón *s. m.* 1. plantă, animal venit înainte de termen. ● *(peior.)* om slab dezvoltat la trup sau la minte; stirpitură. 2. *(fig.)* lucru nereușit, ființă înapoiată, nedezvoltată. (<fr. *avorton*)

avuá *vb. tr. (rar)* a mărturisi, a recunoaște. (<fr. *avouer*)

avuábil, -ă *adj.* care poate fi mărturisit. (<fr. *avouable*)

avúlsie *s. f.* v. a v u l s i u n e.

avulsiúne *s. f.* 1. îndepărtare prin smulgere a unei formații anatomice, a unui organ etc. 2. separare a unei porțiuni de teren prin acțiunea unui rîu, cînd acesta străbate un istm sau partea îngustă a unei bucle, ori în cazul schimbării cursului său. — var. *avulsie* s. f. (<fr. *avulsion*, lat. *avulsio*)

ax *s. n.* 1. organ (cilindric) de mașină care susține diferite elemente ce se rotesc; osie. 2. *~ cerebrospinal* = ansamblu anatomic și funcțional format din creier și măduva spinării. (<fr. *axe*, cf. lat. *axis*, osie)

axá *vb.* I. *tr.* a centra (o piesă etc.). II. *tr., refl. (fig.)* a (se) desfășura în jurul a ceva, a (se) conforma cu ceva; a (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc.; a (se) orienta. — *axáre* s. f. (<fr. *axer*)

axantopsíe *s. f.* imposibilitatea de a distinge culoarea galbenă. (<fr. *axantopsie*)

áxă *s. f.* 1. dreaptă care se consideră a fi orientată într-un anumit sens. 2. *(tehn.)* linie dreaptă care ocupă o anumită poziție într-un sistem tehnic. ○ *~ de rotație* = dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp; *~ optică* = linie care trece prin centrul corneei și prin centrul optic al ochiului; *~ de simetrie* = linie a unui corp sau a unei suprafețe față de care acestea prezintă anumite proprietăți de simetrie; *(astr.)* *~a lumii* = prelungire a dreptei care unește polii Pămîntului pînă la intersecția cu sfera cerească. 3. grup constituit în timpul celui de al doilea război mondial de Germania, Italia și aliații lor. (<fr. *axe*, germ. *Achse*)

áxel *s. n.* figură de patinaj artistic care comportă o săritură de răsucire a corpului patinatorului în jurul lui însuși. (<fr. *axel*)

axeroftól *s. n.* vitamina A. (<fr. *axerophtol*)

axiál, -ă *adj.* referitor la o axă; în raport cu o axă. (<fr. *axial*)

axialitáte *s. f.* însușirea de a fi axial. (<germ. *Axialität*)

-axíe v. a x i o-.

axifoidíe *s. f.* absența apendicelui xifoid. (<fr. *axiphoïdie*)

axilár, -ă *adj.* 1. referitor la axilă. 2. situat la axilă. (<fr. *axillaire*)

axilă *s. f.* 1. subsuoară. 2. loc unde se împreună ramura cu trunchiul unei plante sau frunza cu ramura. (<fr. *axile*, lat. *axilla*)

axiliflór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori axilare. (<fr. *axilliflore*)

AXIO-, -axíe *elem. comp.* „valoare". (<fr. *axio-*, *-axie*, cf. gr. *axios*, valabil)

axiológic, -ă *adj.* referitor la axiologie. (<fr. *axiologique*)

axiologíe *s. f.* disciplină filozofică care studiază geneza, structura și ierarhia valorilor; teoria generală a valorilor. ○ *~a artei* = perspectivă specifică asupra artei, care pune în centrul ei valoarea operei. (<fr. *axiologie*)

axiomátic, -ă I. *adj.* întemeiat pe o axiomă, cu caracter de axiomă. ○ *metodă ~ă* = metodă științifică de expunere care, pornind de la propoziții prime *(axiome)*, deduce noi propoziții *(teoreme)*. II. *s. f.* disciplină care studiază înlănțuirea coerentă a axiomelor, în scopul asigurării corectitudinii fundamentelor matematicii și a utilizării corecte a deducției în știință; timologie. (<fr. *axiomatique*)

axiomatizá *vb. tr.* a reduce cunoașterea la un sistem de axiome. — *axiomatizáre* s. f. (<fr. *axiomatiser*)

axiómă *s. f.* 1. adevăr fundamental admis ca real fără a fi demonstrat. 2. *(mat.)* enunț primar acceptat fără demonstrație, pe baza căruia se formulează o teoremă. (<fr. *axiome*, lat., gr. *axioma*, principiu evident)

axiométru *s. n.* aparat compus dintr-un sector de cerc gradat, montat la timona unei nave, care indică unghiul de cîrmă. (<fr. *axiomètre*, cf. lat. *axis*, osie)

áxis *s. n.* 1. a doua vertebră a gîtului, care se articulează cu atlasul. 2. tulpina principală sau cilindrul central la plante. (<fr., lat. *axis*)

AXO- *elem. comp.* „axă, tulpină". (<fr. *axo-*, cf. gr. *axon*, axă, osie)

axogamíe *s. f.* prezența organelor de reproducere pe tulpina fructoasă. (<fr. *axogamie*)

axográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea dimensiunilor sau axelor pe un traseu chimografic. (<*axo-* + *-graf*[3])

axoídă *s. f.* curbă, loc geometric al axei instantanee de rotaţie în mişcarea unui corp rigid. (după engl. *axoid*)

axolót *s. m.* stadiu larvar acvatic al unei specii de salamandre. (<fr. *axolot* < cuv. mexican)

axométrie *s. f.* determinare a poziţiei spaţiale a axei medii a undelor electrocardiografice. (<fr. *axométrie*)

axométru *s. n.* aparat pentru determinarea axului cilindric al unei lentile. (<fr. *axomètre*)

axón *s. m.* prelungire a neuronului; cilindrax, neurit. (<fr. *axone*)

axonál, -ă *adj.* referitor la axon, al axonului. (<*axon* + *-al*)

AXONO- *elem. comp.* „axă rectangulară". (<fr. *axono-*, cf. gr. *axon*)

axonométric, -ă *adj.* referitor la axonometrie. (<fr. *axonométrique*)

axonometríe *s. f.* **1.** metodă de obţinere a proiecţiei obiectelor din spaţiu pe un plan. **2.** disciplină care studiază reprezentările axonometrice. (<fr. *axonométrie*)

axonométru *s. n.* aparat folosit în axonometrie. (<germ. *Axonometer*)

axoplásmă *s. f.* protoplasma axonului, formată din elemente identice cu acelea din corpul neuronal. (<fr. *axoplasma*)

axospérn, -ă *adj., s. f.* (plantă) cu placentaţia axilară. (<fr. *axosperme*)

axungíe *s. f.* produs obţinut prin topirea grăsimii de porc, folosită ca emolient şi ca bază de unguente. (<lat. *axungia*)

ayatoláh *s. m.* şef al religiei mahomedane şiite. (<fr., engl. *ayatolah* < cuv. pers.)

azalée *s. f.* arbust ornamental originar din China, cu flori roşii, roz sau albe. (<fr. *azalée*, cf. gr. *azaleos*, uscat)

-ázĕ **I.** *suf.* „enzimă". **II.** *elem. comp. (med.)* „stare", „situaţie", „condiţie". (<fr. *-ase*, cf. gr. *-iasis*)

ázbest *s. n.* silicat natural de magneziu, cu contextură fibroasă, neinflamabil, folosit la fabricarea ţesăturilor şi izolatorilor termici. (<fr. *asbeste*, cf. gr. *asbestos*, necombustibil)

azbestolít *s. n.* material de construcţii pentru acoperişuri, uşor, rezistent şi ignifug, fabricat din fibre de azbest. (<fr. *asbestolite*)

azbestóză *s. f.* pneumoconioză provocată de inhalarea particulelor fine de azbest. (<fr. *asbestose*)

azbociment *s. n.* material rezistent obţinut dintr-un amestec de azbest şi ciment, folosit la fabricarea de plăci, tuburi etc.; eternit. (<rus. *asbocement*, n. com.)

azbotextolít *s. n.* material electroizolant obţinut prin presare din ţesături de azbest impregnate cu răşini fenolice. (<*azb*/*est*/ + *textolit*)

azeotróp, -ă *adj.* care prezintă azeotropism; azeotropic. (<fr. *azéotrope*)

azeotrópic, -ă *adj.* azeotrop. (<fr. *azéotropique*)

azeotropíe *s. f.* azeotropism. (<fr. *azéotropie*)

azeotropísm *s. n.* proprietate a unui amestec de lichide de a fierbe la o temperatură constantă pentru o anumită presiune, degajînd vapori cu aceeaşi compoziţie ca şi lichidul din care provin; azeotropie. (<fr. *azéotropisme*)

azér, -ă *adj., s. m. f.* azerbaidjan. (<fr. *azéri*)

azerbaidján, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Azerbaidjan; azer. ◉ *(s. f.)* limbă turcă din familia altaică vorbită de azerbaidjeni. (după fr. *azerbaïdjanaise*, cf. *Azerbaïdjan*, republică din Transcaucazia)

azídă *s. f.* combinaţie organică instabilă care se descompune prin încălzire, uneori producînd explozie. (<fr. *azide*)

AZIGO- *elem. comp.* „impar, fără soţ". (<fr. *azygo-*, cf. gr. *zygos*, par)

azigografíe *s. f.* metodă radiografică de punere în evidenţă a sistemului venos azigos cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *azygographie*)

azigomórf, -ă *adj.* lipsit de simetrie. (<fr. *azygomorphe*)

azigós *adj. inv., s. f.* (venă) care face legătura dintre cele două vene cave. (<fr. *azygos*)

azigospór *s. m.* spor rezultat din diviziunea directă a unui gamet. (<fr. *azygospore*)

azigót *s. m.* zigot haploid rezultat prin partenogeneză. (<fr. *azygote*)

azil *s. n.* **1.** instituţie cu caracter filantropic pentru copii, bătrîni, invalizi, bolnavi incurabili. ○ *~ de munte* = (în unele ţări) construcţie în munţi aparţinînd călugărilor unui ordin ospitalier, care asigură turiştilor sau pelerinilor adăpost, masă etc. (gratuite). **2.** loc de refugiu inviolabil; adăpost. ○ *drept de ~* = drept de inviolabilitate acordat de către un stat unei persoane străine persecutate în ţara sa din motive politice. (<fr. *asile*, lat. *asylum*, gr. *asylon*, loc inviolabil)

azilánt *s. m.* cetăţean străin care a obţinut azil într-o ţară. (<germ. *Asylant*)

azimút *s. n.* unghi format de un plan vertical fix, care trece printr-un anumit punct, cu planul vertical al unei direcţii ce trece prin punctul considerat. ○ *~ magnetic* = unghi format de o direcţie cu nordul magnetic. (<fr. *azimut*, cf. ar. *as-samt*, drum drept)

azimutál, -ă *adj.* referitor la azimut. (<fr. *azimutal*)

azínă *s. f.* combinaţie chimică organică cu inele de şase atomi diferiţi, printre care cel puţin unul de azot. (<fr. *azine*)

ázo *s. n.* grupare funcţională (—N=N—) în structura moleculară a unor substanţe, legată cu doi radicali hidrocarbonaţi. (<fr. *azo*)

azobenzén *s. n.* substanţă care conţine în moleculă doi radicali fenil legaţi prin gruparea *azo*. (<fr. *azobenzène*)

azoderivát *s. m.* substanţă organică în care doi radicali, proveniţi prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi, sînt legaţi prin gruparea *azo*. (<fr. *azodérivé*)

azóle¹ **-ă** **I.** *adj.* (despre un mediu) lipsit de viaţă animală; (despre terenuri) lipsit de fosile. **II.** *adj., s. n. (geol.)* arhaic. (<fr. *azoïque*, cf. gr. *zoe*, viaţă)

azóle², **-ă** *adj.* (despre compuşi organici) azotat. (<fr. *azoïque*)

azól *s. m.* denumire generică dată unor compuși heterociclici derivați din furan, tiofen sau pirol prin substituirea, în lanț, a atomilor de azot cu atomi de carbon. (<fr. *azole*)

azonál, -ă *adj. (geogr.)* care nu formează zone compacte; (despre un fenomen) care este relativ independent de un mediu bioclimatic. (<fr. *azonal*)

azoospermíe *s. f.* absența spermatozoizilor din lichidul seminal. (<fr. *azoospermie*, cf. gr. *azoos*, fără viață)

azót *s. n.* element gazos incolor, inodor și insipid, care intră în compoziția aerului atmosferic în proporție de circa patru cincimi; nitrogen. (<fr. *azote*)

azotát, -ă I. *adj.* care conține azot. II. *s. m.* sare a acidului azotic; nitrat. (<fr. *azoté*, /II/ *azotate*)

azotémic, -ă *adj.* referitor la azotemie. (<fr. *azotémique*)

azotemíe *s. f.* prezența în sînge a produșilor azotați degradați (uree, acid uric etc.). (<fr. *azotémie*)

azothídric *adj. acid* ~ = lichid incolor, toxic, volatil, exploziv. (<fr. *azothydrique*)

azótic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al azotului; lichid incolor, corosiv și oxidant puternic; acid nitric, apă tare. (<fr. *azotique*)

azotíl *s. m. (chim.)* radical monovalent (NO_2). (<fr. *azotyle*)

azotimétru *s. n.* aparat pentru dozarea azotului. (<fr. *azotimètre*)

azotiperítă *s. f.* substanță toxică vezicantă de luptă. (<fr. *azotypérite*)

azotít *s. m.* sare a acidului azotos; nitrit. (<fr. *azotite*)

azotobactér *s. n.* bacterie aerobă care asimilează azotul atmosferic, pe care îl transformă în azot organic. (<fr., engl. *azotobacter*, germ. *Azotobacter*)

azotobacterín *s. n.* îngrășământ bacterian alcătuit din culturi artificiale de azotobacterii; azotogen. (<germ. *Azotobakterin*)

azotofíl, -ă *adj., s. f.* (plantă) care crește numai pe soluri bogate în azotați. (<fr. *azotophile*)

azotogén *s. n.* azotobacterin. (<germ. *Azotogen*)

azotométru *s. n.* aparat pentru dozarea azotului conținut în substanțele organice. (<fr. *azotomètre*)

azotós, -oásă *adj.* azotat. ○ *acid* ~ = acid oxigenat al azotului, cu proprietăți oxidante și reductoare; acid nitros. (<fr. *azoteux*)

azotúră *s. f.* combinație a azotului cu un metal; nitrură. (<fr. *azoture*)

azotúric, -ă *adj.* referitor la azoturie. (<fr. *azoturique*)

azotúrie *s. f.* eliminare anormală de substanțe azotate (uree, acid uric) prin urină. (<fr. *azoturie*)

aztéc, -ă I. *adj., s. m. f.* (amerindian) care face parte dintr-o uniune de triburi din regiunea centrală a Mexicului. ● *(s. n.)* dialect vorbit de azteci, în momentul cuceririi spaniole. II. *adj.* care aparține aztecilor, referitor la azteci. ○ *artă* ~*ă* = artă precolumbiană. (<fr. *aztèque* <cuv. mexican)

azulénă *s. f.* hidrocarbură care se găsește în uleiurile naturale din plante și în unele gudroane, folosită ca infuzie pentru gargarisme. (<germ. *Azulen*)

azúr I. *s. n.* 1. albastrul cerului; cer senin. 2. culoare albastru-deschis. II. *adj.* ca azurul; azuriu. (<fr. *azur*)

azurá *vb. tr.* a albăstri ușor produsele textile albe, pentru a îndepărta slaba colorație galbenă pe care acestea o au la început. — *azurâre* s. f. (<fr. *azurer*)

azúre *s. f. pl.* trăsăturile din jurul desenelor sau gravurilor care îndeplinesc rolul umbrelor. (<germ. *Azuree/linien/*)

azurít *s. n.* minereu de cupru, albastru, folosit ca piatră de ornament sau ca pigment pentru pictură. (<fr. *azurite*)

babbít *s. n.* aliaj de staniu, stibiu și cupru, rezistent la frictiune, cu temperatură de topire joasă. (<fr. *babbit)*

babélic, -ă *adj.* **1.** *(rar)* gigantic. **2.** de o confuzie extremă. (<fr. *babélique*, cf. *Turnul Babel*, turn gigantic în Vechiul Testament, simbol al confuziei)

babeurre /-bőr/ *s. n.* preparat alimentar dietetic, din lapte de vacă parțial degresat, folosit pentru sugari. (<fr. *babeurre)*

babézia *s. f.* sporozoar parazit al sîngelui bovinelor din Texas. (<germ. *Babesia*, lat. *babesia)*

babilonián, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Babilon. ● *(s. n.)* dialect akkadian vorbit în Mesopotamia. **II.** *adj.* care aparține Babilonului sau populației acestuia; babilonic. (<fr. *babylonien*, cf. *Babilon*, oraș antic în Mesopotamia)

babilónic, -ă *adj.* **1.** babilonian (II). **2.** uriaș, enorm, măreț, somptuos; *(fig.)* exuberant. (<germ. *babylonisch)*

babilonie *s. f.* **1.** încurcare, amestecare a limbilor; vorbire, scriere confuză. **2.** dezordine, zăpăceală, situație confuză, haotică. (<*babilon/ic/* + *-ie)*

babină *s. f.* partea groasă, care atîrnă, a buzelor unor animale. (<fr. *babine)*

babirúsa *s. f.* porc sălbatic din insulele Molucce, cu corpul fără păr și colții în sus, străbătînd pielea botului. (<fr. *babiroussa* < cuv. malaiez)

babísm *s. n.* curent desprins din islamismul șiit, cu caracter antifeudal și anticolonial, fundat în sec. XIX de persanul Mirza Ali Muhammad. ● doctrina acestui curent. (<fr. *babisme*, cf. *Báb/*-ud Din/, supranumele fondatorului)

babórd *s. n.* **1.** partea din stînga a unei nave (privind dinspre pupă). **2.** marginea stîngă a fuzelajului unei aeronave. (<fr. *bâbord)*

babuín *s. m.* maimuță mare, cinocefală, din Africa. (<fr. *babouin)*

babuvísm *s. n.* curent comunist utopic, inițiat de revoluționarul francez Babeuf în timpul revoluției din 1789, care propaga înfăptuirea egalității politice și economice depline. (<fr. *babouvisme)*

babuvíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al babuvismului. (<fr. *babouviste)*

baby /bébi/ *s. m. inv.* v. b e b e.

báby-cart *s. n.* cart[2] pentru copii. (<*baby* + *cart)*

bac[1] *s. n.* **1.** platformă plutitoare care servește la transportul de oameni, animale și vehicule peste un curs de apă. **2.** cuvetă, bazin. **3.** avion echipat pentru transportul automobilelor și al pasagerilor lor. **4.** recipient de sticlă, de metal sau ebonită, folosit de obicei pentru depunerea unui lichid. **5.** parapet special amenajat pentru cultura plantelor pe un substrat. (<fr. *bac)*

bac[2] *s. n.* **1.** piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menghină, la filieră etc. ● piesă în care se fixează vîrful bocancului legat de schiuri; falcă. **2.** instalație specială pentru inițierea și perfecționarea canotorilor, caiaciștilor și canoiștilor. (<germ. *Backe)*

bac[3] *s. n.* carte fără valoare (la jocul de maca). (<fr. *bac)*

bacalaureát, -ă **I.** *s. n.* examen de absolvire a liceului, care urmărește să verifice dacă absolventul a atins nivelul adecvat de cultură generală și de maturitate intelectuală; titlul obținut. **II.** *s. m. f.* posesor al unui asemenea titlu. (<fr. *baccalauréat*, lat. *baccalaureatus)*

bacanái, -ă **I.** *adj.* **1.** de bacanală. **2.** *(fig.)* orgiastic. **II.** *s. f.* **1.** sărbătoare cu muzică și dansuri, la romani, în cinstea zeului Bacus. **2.** *(fig.)* petrecere zgomotoasă, desfrînată; orgie. **3.** piesă instrumentală sau orchestrală, din perioada clasică și romantică, cu ritm alert, punctat, cu o factură acordică și sonoritate amplă. (<fr. *bacchanal/e/*, lat. *bacchanalia*, cf. *Bacus*, zeul vinului la romani)

bacántă *s. f.* **1.** (la romani) preoteasă a cultului zeului Bacus; menadă. **2.** *(fig.)* femeie cu atitudini libertine. (<fr. *bacchante)*

bacará[1] *s. f.* cristal de calitate superioară. ● obiect fabricat din acest cristal. (<fr. *baccarat*, cf. *Baccarat*, localitate în Franța)

bacará[2] *s. f.* joc de cărți; maca. (<fr. *baccara)*

bácă *s. f.* fruct cărnos, cu pieliță subțire și cu miezul zemos conținînd semințele; boabă. (<lat. *bacca)*

bachelítă *s. f.* rășină sintetică, rezultat al reacției de condensare dintre aldehida formică și fenoli, folosită la fabricarea unor piese electroizolante, obiecte de uz industrial, casnic etc. (<fr. *bakélite*, cf. *Backeland*, chimist belgian)

BACI- *elem. comp.* „bacă". (<engl. *bacci-*, cf. lat. *bacca)*

baciférr, -ă *adj.* (despre plante) al cărei fruct este o bacă. (<fr. *bacciфère)*

baciform, -ă *adj.* în formă de bacă. (<fr. *bacciforme)*

bacíl[1] *s. m.* bacterie (patogenă) în formă de bastonaș. (<fr. *bacille*, lat. *bacillum)*

BACIL[2]**(I)-/BACILO-** *elem. comp.* „bacil". (<fr. *bacill/i/-*, *bacillo-*, cf. lat. *bacillum*, bastonaș)

bacilár, -ă *adj.* referitor la bacili; (despre boli) provocat de bacili. (<fr. *bacillaire)*

bacilemie *s. f.* infecție generalizată datorită pătrunderii bacililor în sînge. (<fr. *bacillémie)*

bacilicíd, -ă *adj., s. n.* (medicament) care distruge bacilii. (<engl. *bacillicide)*

bacilifér, -ă *adj.* care poartă bacili. (<fr. *bacillifère*)

bacilifórm, -ă *adj.* în formă de bacil. (<fr. *bacilliforme*)

BACILO- v. b a c i l²(i)-.

bacilofobíe *s. f.* teamă patologică, nejustificată, de bacili, de bolile provocate de aceştia. (<engl. *bacillophobia*)

bacilоscopíe *s. f.* test de căutare a bacilului tuberculozei în organele, în excreţiile şi în produsele patologice ale unui bolnav. (<fr. *bacilloscopie*)

bacilóză *s. f.* afecţiune provocată de bacili; tuberculoză (pulmonară). (<fr. *bacillose*)

baciluríe *s. f.* prezenţa bacililor în urină. (<fr. *bacillurie*)

bacitracínă *s. f.* antibiotic de origine bacteriană, activ faţă de anumiţi bacili. (<fr. *bacitracine*)

bacivór, -ă *adj.* care se hrăneşte cu bace. (<fr. *baccivore*)

back-cross/béc-cros/ *s. n.* *(biol.)* încrucişare a unui hibrid cu unul dintre părinţi. (<engl. *back-cross*)

background /bécgraund/ *s. n.* 1. *(muz.)* fundal sonor (melodic, armonic, ritmic) care susţine şi completează partea solistică, instrumentală sau vocală. 2. *(cinem.)* tehnică de filmare la care o proiecţie formează fondul decorativ. (<engl. *background*)

backhand /béc-hend/ *s. n.* *(tenis)* lovitură a mingii care se execută răsucind trunchiul spre stînga, cu ducerea piciorului drept peste cel sting, urmată de retragerea rachetei spre partea stîngă şi înapoi. (<engl. *backhand*)

bacon/béi-căn/ *s. n.* şuncă specială, preparată din carne grasă şi afumată. (<engl. *bacon*)

baconián, -ă /bei-că-/ *adj., s. m. f.* (adept) al baconismului. (<fr. *baconien*)

baconísm *s. n.* filozofia lui Francis Bacon, care, combătînd scolastica şi metoda deductivă, a pus bazele metodei inductive moderne, impulsionînd dezvoltarea ştiinţelor prin aplicarea largă a observaţiei şi experimentului. (<fr. *baconisme*, cf. *Francis Bacon*, filozof engl.)

bacovián, -ă *adj.* 1. care aparţine, propriu lui Bacovia. 2. în maniera lui Bacovia. (</George/ *Bacovia*, poet român + *-ian*)

bacovianísm *s. n.* caracteristică a poeziei lui Bacovia, care exprimă sentimentul izolării, o nostalgie surdă şi incurabilă, monotonia vieţii citadine, obsesia morţii, nevroze şi plictisul halucinant al periferiei provinciale. (<*bacovian* + *-ism*)

BACTERI(O)-, -bactér *elem. comp.* „bacterie". (<fr. *bactéri/o/-*, *-bacter*, cf. gr. *bakteria*, baştonaş)

bacteriacée *s. f. pl.* familie de microorganisme înglobînd bacteriile cu celula în formă de baştonaş cilindric (bacili, vibrioni, spirili). (<fr. *bactériacées*)

bacterián, -ă *adj.* referitor la bacterii; (despre boli) produs de bacterii. (<fr. *bactérien*)

bactericíd, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care distruge bacteriile. (<fr. *bactéricide*)

bacteridíe *s. f.* bacterie mare, imobilă. (<fr. *bactéridie*)

bactérie *s. f.* organism unicelular microscopic reprezentînd forma cea mai primitivă de structură celulară. (<fr. *bactérie*)

bacteriemíe *s. f.* prezenţa unor bacterii în sînge. (<fr. *bactériémie*)

bacteriifórm, -ă *adj.* în formă de bacterie. (<fr. *bactériforme*)

bacteriocecídie *s. f.* creştere anormală a ţesuturilor pe diferite organe ale plantelor, cauzată de bacterii. (<fr. *bactériocécidie*)

bacteriocít *s. n.* hematie foarte alungită, care ia forma unui bacil. (<fr. *bactériocyte*)

bacteriocitóză *s. f.* prezenţa bacterocitelor în sînge. (<fr. *bactériocytose*)

bacteriocolíe *s. f.* prezenţa germenilor bacterieni în fiere. (<fr. *bactériocolie*)

bacteriofág *s. m.* virus care distruge unele bacterii; fag¹. (<fr. *bactériophage*)

bacteriofagíe *s. f.* distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi. (<fr. *bactériophagie*)

bacteriofagoterapíe *s. f.* tratament al unor infecţii prin administrarea de bacteriofagi specifici. (<fr. *bactériophagothérapie*)

bacteriofíte *s. f. pl.* clasă de microorganisme schizofite cuprinzînd bacteriile. (<fr. *bactériophytes*)

bacteriofobíe *s. f.* teamă patologică de bacterii, de microorganisme. (<engl. *bactériophobia*)

bacteriolític, -ă *adj.* care produce bacterioliză. (<fr. *bactériolytique*)

bacteriolíză *s. f.* dizolvare a bacteriilor sub acţiunea bacteriolizinei şi a agenţilor chimici. (<fr. *bactériolyse*)

bacteriolizínă *s. f.* anticorp din serul sangvin imun, care distruge bacteriile. (<fr. *bactériolysine*)

bacteriológ, -ă *s. m. f.* specialist în bacteriologie. (<fr. *bactériologue*)

bacteriológic, -ă *adj.* referitor la bacterii sau la bacteriologie. ○ *armă ~ă* = mijloc criminal de exterminare în masă a unei populaţii paşnice, constînd în răspîndire de bacterii producătoare de boli infecţioase. (<fr. *bactériologique*)

bacteriologíe *s. f.* ramură a microbiologiei care studiază bacteriile şi proprietăţile lor. (<fr. *bactériologie*)

bacteriometríe *s. f.* metodă de analiză a unui mediu bacterian. (<fr. *bactériométrie*)

bacteriopéxic, -ă *adj.* referitor la bacteriopexie. (<fr. *bactériopexique*)

bacteriopexíe *s. f.* fixare a bacteriilor în organism. (<fr. *bactériopexie*)

bacteriorizá *s. f.* simbioză între rădăcinile unor leguminoase şi bacteriile fixatoare de azot. (<fr. *bactériorhise*)

bacterioscópic, -ă *adj.* referitor la bacterioscopie. (<engl. *bacterioscopic*)

bacterioscopíe *s. f.* examen al unui preparat microscopic pentru a depista prezenţa bacteriilor. (<fr. *bactérioscopie*)

bacteriostátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică dezvoltarea bacteriilor. (<fr. *bactériostatique*)

bacteriostáză *s. f.* împiedicare a înmulţirii bacteriilor prin bacteriostatice. (<fr. *bactériostase*)

bacterioterapíe *s. f.* metodă de tratament care foloseşte ca medicamente microbi capabili să distrugă germeni patogeni. (<fr. *bactériothérapie*)

bacteriotoxemíe *s. f.* intoxicaţie generală datorită răspîndirii în sînge a toxinelor unor bacterii. (<fr. *bactériotoxémie*)

bacteriotoxínă *s. f.* toxină produsă de bacteriile patogene. (<fr. *bactériotoxine*)

bacteriotróp, -ă *adj.* (despre substanţe chimice) care se fixează de preferinţă pe anumite bacterii. (<fr. *bactériotrope*)

bacteriotropínă *s. f.* opsonină. (<fr. *bactériotropine*)

bacteriózǎ *s. f.* denumire generică pentru bolile infecţioase cauzate de bacterii. (<fr. *bactériose*)

bacteriurie *s. f.* prezenţa bacteriilor în urină. (<fr. *bactériurie*)

bacterivór, -ă *adj.* (despre organisme) care se hrăneşte cu bacterii. (<fr. *bactérivore*)

bacteroíd, -ă *adj.* cu aspect de bacterie. (< engl. *bacteroid*)

bactriánă *s. f.* cămilă cu două cocoaşe, domesticită, în Asia. (<fr. *bactrienne*, cf. *Bactria*, regiune istorică în Afganistan)

baculifórm, -ă *adj.* în formă de bastonaş. (<fr. *baculiforme*, cf. lat. *baculus*, băţ)

baculít *s. m.* amonit cu cochilia dreaptă. (<fr. *baculite*, cf. lat. *baculus*)

badián *s. m.* arbust din Extremul Orient ale cărui frunze, flori şi tulpină răspîndesc un miros aromatic. (<fr. *badiane* < cuv. pers.)

badijoná *vb. tr.* 1. a unge (cu scop anestezic, preventiv sau curativ) cu o doctorie un organ sau o parte a corpului. 2. a unge trunchiul unui pom cu o soluţie specială împotriva insectelor. 3. a acoperi o şosea asfaltată cu un strat de produs bituminos spre a o face impermeabilă şi a o feri de degradare. — *badijonáre* s. f. (<fr. *badigeonner*)

badijonáj *s. n.* badijonare. (<fr. *badigeonnage*)

badiná *vb. intr.* a glumi, (<fr. *badiner*)

badinái *s. n.* glumă, şagă. (<fr. *badinage*)

badinerie *s. f.* 1. glumă; joacă. 2. *(muz.)* piesă instrumentală cu caracter glumeţ, vesel şi ritm vioi. 3. dans francez de origine populară cu caracter glumeţ, în măsură binară. (<fr. *badinerie*)

badlands/bédlendz/ *s. n.* teren argilos degradat de ape torenţiale, cu văi lipsite de vegetaţie, caracteristic regiunilor (semi)aride. (<engl. *badlands* < *bad*, rău; *land*, teren)

badminton /béd-/ *s. n.* joc sportiv asemănător cu tenisul, originar din China şi Japonia, practicat cu o minge mică prevăzută cu pene sau un fel de aripioară de plastic, care se loveşte cu racheta. (<engl. *badminton*, cf. *Badminton*, oraş în Anglia)

baedeker /bédecher/ *s. n.* ghid al unui oraş sau al unei ţări, alcătuit pentru uzul turiştilor. (<germ. *Baedeker*, cf. *Baedeker*, editor şi scriitor germ. care a alcătuit o colecţie de asemenea ghiduri)

bagáj *s. n.* 1. obiecte, lucruri luate (cu sine) de cineva într-o călătorie. 2. *(fig.)* ~ *de cunoştinţe* = totalitatea cunoştinţelor cuiva într-un domeniu oarecare. (<fr. *bagage*)

bagásă *s. f.* material fibros, reziduu în urma extragerii conţinutului trestiei de zahăr. (<fr. *bagasse*)

bagatélă *s. f.* 1. lucru neimportant; fleac, nimic. ● obiect de mică valoare. 2. *(muz.)* piesă instrumentală scurtă, pe o temă uşoară, variată ca expresie şi formă; bluetă (2). (<fr *bagatelle*, it. *bagatella*)

bagatelizá *vb. tr.* a diminua importanţa unui lucru; a subaprecia, a minimaliza, a desconsidera. — *bagatelizáre* s. f. (<germ. *bagatellisieren*)

baghétă *s. f.* 1. beţişor; nuieluşă. ● vergea subţire folosită de dirijori pentru a conduce orchestra; *(fig.)* modul de interpretare, talentul unui dirijor. ● băţ de lemn sau de metal servind la punerea în vibraţie a unor instrumente de percuţie. 2. partea de lemn a arcuşului. 3. dungă colorată care împodobeşte uneori ciorapii pe partea exterioară a gleznelor. 4. piesă cilindrică, subţire, a unui mecanism, a unei maşini. 5. mulură mică cu secţiune semicirculară, netedă sau decorată, de culoare diferită de cea a mulurii principale, cu care se decorează un element arhitectonic. 6. element ornamental aşezat lateral pe o pagină de carte, de catalog etc. 7. pîine lungă şi subţire. (<fr. *baguette*, it. *bacchetta*)

bahádа *s. f.* cîmpie de acumulare formată pe fundul depresiunilor din regiunile (semi)aride. (<fr. *bahada*, sp. *bajada*)

báhic, -ă I. *adj. (livr.)* consacrat lui Bacus; de băutură, de chef; anacreontic. II. *s. n.* cîntec de petrecere. III. s. *m.* picior metric (antic) format dintr-o silabă scurtă şi două lungi. (<fr. *bacchique*, lat. *bacchicus*, cf. *Bacus*, zeul vinului la romani)

baht *s. m.* unitatea monetară a Thailandei; tical. (<engl. *baht* < cuv. tibeto-chin.)

baladéră *s. f.* dansatoare indiană care execută dansuri rituale sau laice. (<fr. *bayadère*, port. *bailadeira*)

balán I. *s. m.* cîntăreţ de balade rus sau ucrainean. II. *s. n.* armonică de mînă, cu butoni în loc de clape, folosită de baiani (I). (<rus. *baian*)

baléu *s. n.* bandaj al roţii unei biciclete de curse conţinînd în anvelopă o cameră subţire de cauciuc. (după fr. *boyau*)

bailág *s. n.* *(tehn.)* adaos folosit pentru reglarea jocului între piese în mişcare. (<germ. *Beilage*)

bainítă *s. f.* constituent structural al oţelurilor, obţinut prin transformarea austenitei. (<germ. *Bainit*)

bain-marie /ben-marí/ *s. n.* fel de a fierbe ori de a coace uşor un aliment sau un corp, constînd în a plasa recipientul în care este conţinut în apa ce se încălzeşte direct. (<fr. *bain-marie*, baia Mariei, soră a lui Moise, căreia i se atribuie lucrări de alchimie)

baión *s. n.* dans modern brazilian, de origine populară; melodia corespunzătoare. (<sp. *baion*)

baionétă *s. f.* 1. armă albă pentru împungere, cu lama tăioasă, ascuţită la vîrf şi prevăzută la mîner cu un dispozitiv de fixare la ţeava puştii. ○ *asalt* (sau *atac*) *la* ~ = luptă corp la

corp cu baioneta pusă la pușcă. ◊ *(fig.; pl.)* purtători ai acestor arme; *(p. ext.)* armată, trupă, efectiv de soldați. 2. tăietură în segmenții pistoanelor, care permite trecerea de abur sau de gaze. 3. *(tehn.)* îmbinare demontabilă între două piese, care necesită montări și demontări frecvente, rapide. (<fr. *baïonnette*, cf. *Bayonne*, oraș în Franța)

báipas *s. n.* 1. conductă care dublează o altă conductă principală. 2. deviere rutieră în caz de înfundare a unui drum. 3. *(med.)* operație, în caz de obliterare a unei artere, avînd ca scop restabilirea circulației sangvine. — scris și *by-pass*. (<engl. *by-pass*)

baipasá *vb. tr. (rar)* a ocoli, a evita. (<engl. *by-pass*)

baisse/bes/ *s. f.* speculație la bursă practicată la operațiuni de vînzări pe termen constînd în vînzarea titlurilor de valoare sau a mărfurilor la un curs ridicat cu scopul de a le răscumpăra, la expirarea termenului, la un curs mai scăzut. (<fr. *baisse*, scădere)

baiț *s. n.* produs chimic întrebuințat în vopsitorie, la curățirea unor corpuri de lemn sau de metal, la fixarea coloranților pe fibrele textile etc. (<germ. *Beize*)

bajoaiér *s. n.* 1. perete lateral al unei ecluze. 2. fiecare dintre cele două plutitoare laterale ale unui doc plutitor. (<fr. *bajoyer*)

bajocián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul inferior al jurasicului mediu *(dogger)*. (<fr. *bajocien*, cf. *Bajocasses*, localitate în nordul Franței)

bakuninism *s. n.* teorie anarhistă, cu puternice influențe proudhoniste, care considera statul și religia ca principalele obstacole în calea năzuinței omului spre libertatea neîngrădită. (<*Bakunin*, revoluționar rus + *-ism*)

bal[1] *s. n.* reuniune cu dans organizată de obicei într-un local special pregătit. (<fr. *bal*)

bal[2] *s. n.* balot. (<fr. *balle*)

-bal[3] *elem. comp.* „minge". (<engl. *-ball*)

baládă *s. f.* 1. poezie populară medievală în versuri endecasilabice sau septenare, care se cînta și se recita. ◊ poezie epică, populară sau cultă, care narează fapte istorice sau legendare; cîntec bătrînesc. 2. *(muz.)* compoziție vocală sau instrumentală cu caracter narativ. ◊ *(jaz)* interpretare rapsodică a unei piese de către un solist acompaniat de orchestră prin acorduri placate. (<fr. *ballade*, cf. lat. *ballare*, a dansa)

baladésc, -ă I. *adj.* cu caracter de baladă; baladier. II. *s. n.* element specific baladei. (<germ. *balladesk*)

baládic, -ă *adj.* referitor la baladă. (<germ. *balladisch*)

baladiér, -ă *adj. (rar)* baladesc. (<*baladă* + *-ier*)

baladín, -ă *s. m. f.* (în vechiul teatru francez) saltimbanc, comediant, bufon, paiață. (<fr. *baladin*)

baladíst *s. m.* autor, cîntăreț de balade. (<*baladă* + *-ist*)

baladizá *vb. intr.* a da caracter de baladă. — *baladizáre* s. f. (<*baladă* + *-iza*)

baladór *s. n.* sistem compus dintr-una sau mai multe roți dințate, montate pe un arbore canelat și deplasabile în lungul axei, care, angrenate cu roți dințate de pe alți arbori, pot transmite viteze diferite. (<fr. *baladeur*)

balafón *s. n.* instrument muzical de percuție, de origine africană, asemănător cu xilofonul, format din lame de lemn tare acordate diatonic; marimbă, marimbafon. (<fr. *balafon* < cuv. din Guineea)

balaláică *s. f.* vechi instrument muzical rusesc, compus dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară, cu trei coarde ciupite. (<rus. *balalaika*)

balán[1] *s. m.* mic crustaceu fixat pe rocile litorale sau pe cochilii. (<fr. *balane*, lat. *balanus*)

BALAN[2]**(O)-** *elem. comp.* „gland"; „ghindă". (<fr. *balan/o/-*, cf. gr. *balanos*, ghindă)

balanifér, -ă *adj.* care poartă ghinde. (<fr. *balanifère*)

balanifórm, -ă *adj.* în formă de ghindă (<fr. *balaniforme*)

balanítă *s. f.* inflamație a mucoasei glandului. (<fr. *balanite*)

balanocél *s. n.* hernie a glandului. (<fr. *balanocèle*)

balanofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu ghindă. (<fr. *balanophage*)

balanografíe *s. f.* studiu științific al ghindelor și al stejarului. (<fr. *balanographie*)

balanoíd, -ă *adj.* cu aspect de ghindă. (<fr. *balanoïde*)

balanoplastíe *s. f.* operație chirurgicală de refacere a glandului penian. (<engl. *balanoplasty*)

balanopostítă *s. f.* inflamație simultană a glandului și a prepuțului. (<fr. *balano-posthite*)

balanoragíe *s. f.* inflamație gonoreică a glandului penian. (<engl. *balanorrhagia*)

balanotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a glandului. (<fr. *balanotomie*)

baláns *s. n.* mișcare de oscilație; balansare. ◊ *~ al culorilor* = reglare a semnalelor video ale unui sistem de televiziune în culori; *~ stereofonic* = reglaj al unui sistem stereofonic pentru a egaliza nivelele sonore ale canalelor. (după fr. *balancement*)

balansá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) mișca în așa fel încît să oscileze fără să-și piardă echilibrul; a oscila, a (se) legăna. II. *tr.* 1. *a ~ un cont* = a egala debitul cu creditul unui cont. 2. a crea un echilibru între doi factori; a cumpăni. — *balansáre* s. f. (<fr. *balancer*)

balansiér *s. n.* 1. dispozitiv, piesă a unui mecanism, a cărei oscilație reglează mișcarea unei mașini sau a unui instrument; balansor. 2. prăjină folosită de dansatorii pe sîrmă pentru a-și menține echilibrul. 3. *(pl.)* organe de echilibru pentru zbor, la insectele diptere, situate pe metatorace; haltere (2). (<fr. *balancier*)

balansínă *s. f. (mar.)* frînghie care susține o vergă, un ghiu sau un tangon. (<fr. *balancine*)

balansoár *s. n.* fotoliu cu două tălpi curbate care se poate balansa; bercеuse (2). (<fr. *balançoire*)

balansór *s. n.* balansier (1). (<*balansa* + *-or*)

balánt, -ă *adj.* (despre brațe, picioare etc.) care atîrnă, se balansează, se bălăbănește. (<fr. *ballant*)

balantidióză *s. f.* boală intestinală, analoagă cu amibioza, cauzată de un infuzor ciliat, care

se manifestă prin diaree cu scaune mucosanguinolente. (<fr. *balantidiose*)

balánță *s. f.* **1.** instrument pentru măsurarea greutății corpurilor prin echilibrarea lor cu greutăți-etalon; cîntar; ○ *a pune în ~* = a judeca bine faptele înainte de a lua o hotărîre. **2.** *(fin.)* raport între două sume, două conturi etc.; tabel, situație cuprinzînd un asemenea raport. ○ *~ comercială* = raportul dintre valoarea importului și exportului unei țări pe o perioadă de timp dată; *~ contabilă* = situație recapitulativă și periodică ce regrupează la un moment dat sumele și soldurile conturilor debitoare și creditoare; *~ de plăți* = raportul dintre sumele încasate și plățile efectuate de către o țară în relațiile sale materiale și financiare cu alte țări într-o perioadă determinată de timp, de regulă un an. (<fr. *balance*, it. *balanza*)

balást *s. n.* **1.** lest (nisip, pietriș etc.) care asigură stabilitatea unei nave, a unei mașini agricole sau reglarea altitudinii unui balon. **2.** compartiment etanș al unui submarin care asigură scufundarea sau ridicarea submarinului la suprafață prin umplerea lui cu apă sau cu aer. **3.** *(fig.)* ceea ce este inutil, de prisos; umplutură. **4.** strat de pietriș folosit ca pat pentru așezarea traverselor unei linii ferate; amestec de pietriș și de nisip folosit la diferite lucrări. (<fr., engl. *ballast*)

balastá *vb. tr.* **1.** a acoperi cu balast o șosea, un teren etc. **2.** a încărca cu balast o navă, o mașină agricolă; a lesta. — *balastáre* s. f. (<fr. *ballaster*)

balastiéră *s. f.* carieră de nisip sau pietriș. (<fr. *ballastière*)

balastór *s. n.* mașină pentru balastare. (<*balasta* + *-or*)

balástru *s. n.* compas format dintr-un braț, cu manșon la partea superioară, de care este legat un al doilea braț care se arcuiește și poartă un creion, folosit la trasarea de cercuri mari.

baláta *s. f.* gumă extrasă dintr-un arbore din America tropicală, servind la fabricarea izolanților, la impregnarea curelelor de transmisie etc. (<fr., sp. *balata*)

balátă *s. f.* poezie (medievală) care se cînta pe o melodie de dans, formată din una sau mai multe strofe și un refren, interpretat de obicei în cor. (<it. *ballata*)

balbísm *s. n.* balbuție. (<fr. *balbisme*)

balbóa *s. m.* unitate monetară a statului Panama. (<fr. *balboa*, cf. *Vasco de Balboa*, explorator sp.)

balbuție *s. f.* tulburare de articulare a cuvintelor caracterizată prin repetarea sunetelor sau silabelor și folosirea unor pauze care întrerup vorbirea; bîlbîială, gîngăvie; balbism. (după fr. *balbutiement*)

balcaniádă *s. f.* perioadă între două jocuri balcanice; *(p. ext.)* jocuri balcanice. (<germ. *Balkaniade*)

balcánic *-ă adj.* din regiunea Balcanilor; propriu acestei regiuni. ○ *jocuri ~e* = întreceri sportive organizate periodic între reprezentanții țărilor din regiunea balcanică; balcaniadă. (<fr. *balkanique*, cf. *Balcani*, lanț muntos în Bulgaria)

balcanísm *s. n.* **1.** fenomen specific mentalității și moravurilor din regiunea balcanică. **2.** cuvînt, obicei din această regiune. (<germ. *Balkanismus*)

balcaníst, -ă *s. m. f.* balcanolog. (<germ. *Balkanist*)

balcanístică *s. f.* știință complexă care studiază limbile, literatura și istoria popoarelor balcanice; balcanologie. (<germ. *Balkanistik*)

balcanizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter balcanic. — *balcanizáre* s. f. (<germ. *balkanisieren*, fr. *balkaniser*)

balcanológ, -ă *s. m. f.* specialist în balcanistică; balcanist. (<germ. *Balkanologe*)

balcanologíe *s. f.* balcanistică. (<germ. *Balkanologie*, fr. *balkanologie*)

balcón *s. n.* **1.** platformă (cu balustradă) ieșită în afară, așezată pe una dintre fețele unei clădiri și comunicînd cu interiorul. **2.** galerie (circulară) a unei săli de spectacole, situată deasupra parterului. (<fr. *balcon*, it. *balcone*)

balconét *s. n.* balcon mic în ușa unui frigorifer, unde se depozitează ouă, sticle etc. (<fr. *balconnet*)

baldachín *s. n.* **1.** acoperămînt decorativ din perdele situat deasupra unui pat, a unui amvon etc. **2.** lucrare arhitectonică cu acest aspect. **3.** acoperămînt purtat deasupra capului unui înalt prelat în timpul unei solemnități, procesiuni etc. (<fr. *baldaquin*, it. *baldacchino*)

baleiá *vb. tr.* **1.** a parcurge cu un fascicul electronic suprafața ecranului luminescent al unui tub catodic. **2.** *(fig.)* a mătura, a (iz)goni. — *baleiére* s. f. (<fr. *balayer*)

baleiáj *s. n.* **1.** baleiere; explorare cu ajutorul unui fascicul electronic a suprafeței ecranului unui tub catodic. **2.** evacuare forțată cu ajutorul unui curent de aer sau al unui amestec carburant a gazelor arse din cilindrul unui motor cu ardere internă. (<fr. *balayage*)

balénă *s. f.* **1.** mamifer cetaceu foarte mare, răspîndit în toate oceanele. ● *(fam.)* persoană foarte grasă. **2.** lamelă flexibilă, din fanoane de balenă (1), folosită pentru a ține întinse gulerele la cămăși, corsetele etc. **3.** speteză din lemn sau din material plastic la ambarcațiile de sport. (<fr. *baleine*, lat. *balaena*)

balenídе *s. f. pl.* familie de cetacee cuprinzînd balenele. (<fr. *balénidés*)

baleniér, -ă **I.** *adj.* referitor la pescuitul balenelor. **II.** *s. n.* navă special amenajată pentru pescuitul și prelucrarea balenelor. **III.** *s.m.* marinar specializat în vînarea balenelor. (<fr. *baleinier*)

baleniéră *s. f.* **1.** ambarcație ușoară folosită la vînarea balenelor, pentru sport sau pentru transportat oameni de la bord la mal ori pe o altă navă. **2.** șalupă rapidă (cu motor) folosită pentru vizite oficiale, la salvarea naufragiaților etc. (<fr. *baleinière*)

balerín, -ă **I.** *s. m. f.* dansator într-un corp de balet. **II.** *s. m. pl.* încălțăminte feminească ușoară și plată, asemănătoare pantofilor de dans. (<fr. *ballerine/*, it. *ballerino, ballerina*)

balístră *s. f.* **1.** balistă. **2.** salt, fandare la scrimă. (<it. *balestra*)

balét *s. n.* 1. gen de spectacol alcătuit din dans, muzică și (uneori) pantomimă; dans artistic cu figuri pe o temă dată; compoziția muzicală corespunzătoare. 2. ansamblu de balerini și balerine. (<fr. *ballet*, it. *balletto*)

baletá *vb. intr.* 1. a dansa (prost). 2. a țopăi, a umbla săltînd. (<it. *ballettare*)

baletíst, -ă *s. m. f.* balerin(ă). (<*balet* + *-ist(ă)*)

BALIST(O)- *elem. comp.* „mișcare, oscilație", „azvîrlire". (<fr. *balist/o/-*, cf. lat. *balista*, mașină de azvîrlit pietre < gr. *ballein*, a arunca)

balístă *s. f.* mașină de război antică, folosită de romani pentru lansarea de sulițe sau de bolovani; balestră (1). (<lat. *balista*, fr. *baliste*)

balístic, -ă I. *adj.* 1. referitor la balistică. ○ *curbă ~ă* = traiectoria unui proiectil; *pendul ~* = pendul folosit pentru determinarea vitezei proiectilelor. 2. (despre semințe, fructe) diseminat prin expulzare. II. *s. f.* știință care studiază mișcarea corpurilor grele (proiectile, rachete, sateliți) în cîmpuri gravitaționale. (<fr. *balistique*)

balisticián, -ă *s. m. f.* specialist în balistică. (<fr. *balisticien*)

balistítă *s. f.* pulbere de azvîrlire fără fum, cu o flacără vie, strălucitoare. (<fr. *balistite*)

balistocardiográf *s. n.* aparat folosit în balistocardiografie. (<fr. *balistocardiographe*)

balistocardiografíe *s. f.* înregistrare a oscilațiilor transmise corpului de contracțiile inimii și de propulsia sîngelui în aortă; cardiobalistografie. (<fr. *balistocardiographie*)

balistocardiográmă *s. f.* înregistrare făcută la balistocardiograf. (<fr. *balistocardiogramme*)

balistofobíe *s. f.* teamă patologică de proiectile, explozii și arme de foc. (<engl. *ballistophobia*)

balistográf *s. n.* aparat fotografic special construit pentru fotografierea unor obiective care se mișcă foarte repede. (<fr. *balistographe*)

balivérnă *s. f.* vorbă goală, lipsită de importanță sau nesocotită; palavră. (<fr. *baliverne*)

balizá *vb. tr.* a marca (un teren), un șenal etc., prin balize. — *balizáre* s. f. (<fr. *baliser*)

balizáj *s. n.* 1. balizare. 2. ansamblu de balize așezate într-un anumit loc. (<fr. *balisage*)

balíză *s. f.* 1. reper de navigație care marchează diferite puncte terestre, maritime sau fluviale, precum și prezența unui obstacol. 2. reper indicator al poziției unui punct topografic. (<fr. *balise*)

balizór I. *s. m.* cel care se ocupă cu montarea sau supravegherea balizelor. II. *s. n.* navă special amenajată pentru instalarea de balize. (<fr. *baliseur*)

BALNE(O)- *elem. comp.* „de băi, balnear". (<fr. *balné/o/-*, cf. lat. *balneum*, baie)

balneár, -ă *adj.* referitor la băi, de băi. ○ *stațiune ~ă* = localitate cu ape curative. (<fr. *balnéaire*, lat. *balnearius*)

balneoclimatéric, -ă *adj.* balnear și climatic; balneoclimatic. (<*balneo-* + *climateric*)

balneoclimátic, -ă *adj.* balneoclimatic. (<fr. *balnéoclimatique*)

balneofizioterápic, -ă *adj.* referitor la balneofizioterapie. (<*balneofizioterapie*)

balneofizioterapíe *s. f.* tratament al unor boli prin fizioterapie în mediul balnear. (<*balneo-* + *fizioterapie*)

balneogeologíe *s. f.* studiul relațiilor dintre apele minerale și structura geologică respectivă. (<fr. *balnéogéologie*)

balneografíe *s. f.* descriere a băilor. (<germ. *Balneographie*)

balneokinetoterapíe *s. f.* tratament al unor boli prin mișcare în mediu balnear. (<*balneo-* + *kinetoterapie*)

balneológ, -ă *s. m. f.* specialist în balneologie. (<germ. *Balnéologe*, rus. *balneolog*)

balneológic, -ă *adj.* referitor la balneologie. (<germ. *balneologisch*)

balneologíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul și aplicarea terapeutică a apelor minerale și a nămolurilor. (<germ. *Balneologie*)

balneoteráplc, -ă *adj.* referitor la balneoterapie. (<fr. *balnéothérapique*)

balneoterapíe *s. f.* tratament cu ape minerale și nămoluri. (<fr. *balnéotherapie*)

BALO- *elem. comp.* „aruncare, expulzare". (<fr. *ballo-*, cf. gr. *ballein*, a arunca)

balocóră *adj., s. f.* (plantă) la care diseminarea se face printr-un mecanism propriu de expulzare. (<fr. *ballochore*)

balográf *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei proiectilelor. (<germ. *Ballograph*)

balón[1] *s. n.* 1. vehicul aerian constînd dintr-un corp sferic umplut cu un gaz mai ușor decît aerul, la care este atașată o nacelă. ○ *(fam.) a lua* (pe cineva) *în ~* = a face glume pe seama cuiva. ● bășică de cauciuc foarte subțire, asemănătoare unei mingi, cu care se joacă copiii. 2. minge (de fotbal, de baschet etc.). 3. *(mar.)* velă triunghiulară la ambarcațiile de regate. 4. înveliș transparent sau translucid, etanș, care închide corpul luminos al unei lămpi electrice, al unui tub electronic etc. 5. vas de formă sferică folosit pentru anumite reacții chimice (de laborator). ○ *~ de săpun* = bășică suflată din clăbuci de săpun. (<fr. *ballon*)

balón[2] *s. n.* balonzaid. (<*balon/zaid/*)

balonă *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face, a deveni ca un balon; a (se) umfla, a (se) rotunji. II. *refl.* a i se umfla cuiva abdomenul (datorită acumulării de gaze în intestine). — *balonáre* s. f. (<fr. *ballonner*)

balonáj *s. n.* lățime a secțiunii transversale a unui pneu aflat sub presiune maximă. (<*balon* + *-aj*)

balonét *s. n.* 1. cameră de gaz la un dirijabil, care, prin umflare și dezumflare, menține echilibrul în timpul zborului. 2. flotor la extremitățile aripilor unui hidroavion. (<fr. *ballonet*)

balonzáid *s. n.* material de mătase (naturală) impermeabil. ● haină de ploaie confecționată dintr-un astfel de material; balon[2]. (<germ. *Ballonseide*)

balospór *s. m.* ascospor expulzat din ască printr-un mecanism balistic propriu. (<fr. *ballospore*)

balót *s. n.* pachet, legătură mare de mărfuri, de diferite obiecte etc.; bal[2]. ○ *~ fier* (sau *oțel*) = bandă de oțel care servește la legarea baloturilor, la confecționarea cercurilor de butoaie, a șinelor de roți etc. (<fr. *ballot*)

balotá *vb. tr.* a strînge în baloturi. — *balotáre* s. f. (<fr. *balloter*)

balotádă *s. f.* mișcare de dresaj înalt în care calul execută cu toate picioarele deodată o săritură în sus și înapoi, fiind suspendat în aer. (<germ. *Ballotade*)

balotáj *s. n.* situație care se creează atunci cînd nici unul dintre candidații la o alegere n-a obținut numărul necesar de voturi pentru a fi ales, fiind necesară repetarea alegerii. (<fr. *ballottage*)

balotát *s. n.* balotare. (<*balota*)

bálsa *s. m. inv.* arbore tropical din America Centrală, cu lemn ușor și tare, folosit la construirea modelelor de avioane, a ambarcațiilor de sport etc. (<fr., sp. *balsa*)

balsám *s. n.* 1. rășină de origine vegetală, parfumată, folosită în farmacie ca preparat aromat și curativ. 2. *(fig.)* miros foarte plăcut, pătrunzător. 3. *(fig.)* alinare, consolare. (<it. *balsamo*, lat. *balsamum*)

balsámic, -ă *adj.* de balsam. ● care are însușirile balsamului (1), care conține balsam. (<fr. *balsamique*)

balsamífer, -ă *adj.* care secretă balsamuri (1). (<fr. *balsamifère*)

balsaminacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee cu frunze întregi și flori zigomorfe, hermafrodite, avînd ca tip balsamina. (<it. *balsaminacee*)

balsamínă *s. f.* plantă ornamentală originară din India, cu flori albe-roșietice sau pestrițe, așezate la subsuoara frunzelor. (<fr. *balsamine*)

báltic, -ă *adj.* care aparține Mării Baltice și regiunilor învecinate. ○ *limbi ~ce* = grup de limbi indo-europene din care fac parte letona și lituaniana. (<fr. *baltique*, germ. *baltisch*)

baltístică *s. f.* știință care studiază limbile și literaturile baltice. (<*balt/ic/ + -istică*)

balustrádă *s. f.* îngrădătură verticală scundă formată din mai mulți baluștri uniți printr-o bară de sprijin, pe marginea unor construcții (balcon, terasă, puntea unei nave etc.). (<fr. *balustrade*)

balústru *s. m.* 1. stîlp scurt, bombat la partea inferioară, care face parte dintr-o balustradă. 2. parte laterală a capitelului ionic. 3. compas special pentru trasarea circumferințelor de diametru mic. (<fr. *balustre*)

balzacián, -ă *adj.* 1. propriu lui Balzac. 2. în maniera lui Balzac. (<fr. *balzacien*, cf. *Honoré de Balzac*, romancier fr.)

balzacianísm *s. n.* 1. ceea ce este specific operei balzaciene, care configurează un vast și viguros tablou al societății franceze sub Restaurație, sesizînd raporturile social-economice existente în cadrul capitalismului premonopolist (descompunerea aristocrației, ascensiunea burgheziei, obsesia banului). 2. imitație a operei lui Balzac. (<*balzacian + -ism*)

bam *s. n.* metodă de prognoză folosită în activitatea de afaceri, în special în tranzacțiile de bursă, bazată pe factori aleși în mod selectiv. (<engl. *bam*)

bambíno *s. m. (fam.)* copil mic. (<it. *bambino*)

bámbus *s. m.* plantă exotică arborescentă, cu tulpină lemnoasă, dreaptă, goală pe dinăuntru, prevăzută cu noduri, foarte rezistentă. (< germ. *Bambus*, fr. *bambou* < cuv. malaiez)

banál, -ă *adj.* lipsit de originalitate; obișnuit, comun. (<fr. *banal*)

banalitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este banal; platitudine. ● lucru obișnuit, comun. 2. (în evul mediu, în Europa apuseană) drept exclusiv al unui senior de a ține moară, cuptor, tease și animale de reproducție, pentru folosirea cărora țăranii plăteau o taxă. (<fr. *banalité*)

banalizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni banal. — *banalizáre* s. f. (<fr. *banaliser*)

banalizát, -ă *adj.* devenit banal. ○ *(ferov.) linie ~ă* = linie de pe calea dublă pe care trenurile pot circula (în anumite cazuri și condiții) în ambele sensuri. (<fr. *banalisé*)

banán I. *s. m.* bananier. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoare roz-galben, ca banana. (<it. *banano*)

banánă *s. f.* 1. fructul bananierului. 2. fișă mică montată la capătul unei conducte electrice pentru stabilirea contactului. (<fr. *banane*, port. *banana* <cuv. din Guinea)

bananiér I. *s. m.* plantă tropicală arborescentă, cu tulpina subțire și înaltă, cu frunze late și alungite, așezate în buchet în vîrful tulpinii și cu fructe care cresc în ciorchine; banan. II. *s. n.* cargou amenajat pentru transportul bananelor. (<fr. *bananier*)

banatít *s. m.* rocă magmatică intruzivă, alcătuită din granodiorit, granit etc., formată la sfîrșitul cretacicului în Banat și Munții Apuseni, folosită ca piatră de construcții. (<fr. *banatite*, cf. *Banat*)

banc[1] *s. n.* 1. depunere de aluviuni, nisip, pietriș și nămol pe fundul mărilor, lacurilor și al fluviilor, care se ridică pînă aproape de nivelul apei. ○ *~ de gheață* = masă uriașă de gheață plutitoare, care se întîlnește în mările polare; *~ de ceață* = ceața dezvoltată pe suprafețe restrînse sub influența condițiilor locale. 2. aglomerare de pești marini, în care predomină o anumită specie. (<fr. *banc*)

banc[2] *s. n.* 1. postament, suport care susține o mașină-unealtă. 2. masă de atelier pe care se fixează piesele de prelucrat. 3. instalație pentru încercarea puterii motoarelor. 4. scîndură transversală la bărci care servește ca scaun pentru cei care trag la rame. (<fr. *banc*)

banc[3] *s. n,* 1. numele unui joc de cărți. 2. *(fam.)* glumă ieftină; anecdotă. (<germ. *Bank*)

báncaizăn *s. n.* 1. bucată de fier fixată la bancul tîmplarului. 2. piesă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. (<germ. *Bankeisen*)

bancár, -ă *adj.* care aparține băncii[1]; de bancă. ○ *capital ~* = capital bănesc de care dispun băncile și din care se acordă împrumuturi cu dobîndă. (<it. *bancario*, fr. *bancaire*)

bánca[1] *s. f.* 1. instituție financiară care efectuează operații de plată și de credit. ○ *~ de emisiune* = instituție care are dreptul să emită bancnote; *bilet de ~* = bancnotă. 2. *~ de date* (sau *de informații*) = instituție specializată în stocarea și furnizarea de informații (științifice) prelucrate cu ordinatorul; *~ de organe* = serviciu într-un spital care conservă organe anatomice în vederea utilizării lor pentru transplant. (<fr. *banque*, it. *banca*)

bănică² *s. f.* (la jocul de cărți) banii puși în joc de cel ce ține jocul. (<germ. *Bank*)

bancă² *s. f.* piesă de mobilier, cu sau fără rezemătoare, pe care pot ședea deodată mai multe persoane. ● scaun cu pupitru pe care stau elevii în clasă. (<fr. *banc*, germ. *Bank*)

banchér *s. m.* **1.** posesor de capital bancar; proprietar sau mare acționar al unei bănci¹. **2.** (la jocul de cărți) cel care ține banca². (<fr. *banquier*, it. *banchiere*)

banchét *s. n.* masă festivă în cinstea unei persoane, a unui eveniment. (<fr. *banquet*, it. *banchetto*)

banchétă *s. f.* **1.** bancă mică fără spetează; *(spec.)* canapea în compartimentele vagoanelor de cale ferată. **2.** suprafață orizontală sau plat-formă amenajată pe un taluz ori la baza lui, spre a-i spori stabilitatea. ● rambleu format din excedentul de material excavat. ● fișie orizontală de-a lungul unui terasament. **3.** *(echitație)* obstacol natural format dintr-o mo-viliță acoperită cu iarbă. **4.** ~ *litorală* = plat-formă de abraziune foarte îngustă formată la piciorul unei faleze. (<fr. *banquette*)

banchínă *s. f.* grindă de lemn așezată pe sol pentru a sprijini stîlpii unei schele. (<it. *banchina*)

banchíză *s. f.* **1.** cîmp de gheață format în regiunile polare de-a lungul țărmurilor mării; pack. **2.** picior de susținere construit la baza unui puț de mină în curs de spălare pentru a susține zidăria de deasupra pînă face priză. (<fr. *banquise*)

banenótă *s. f.* hîrtie-monedă emisă de o bancă și folosită ca mijloc de plată; bilet de bancă. (<fr., engl. *bank-note*, germ. *Banknote*)

bánco *s. n.* (la jocul de cărți) totalitatea mi-zelor depuse de jucători. (<it. *banco*)

bancocrát, -ă *s. m. f.* adept al bancocrației. (<fr. *bancocrate*)

bancocrație *s. f.* afirmare puternică a puterii politice a capitalului bancar. (<fr. *bancocratie*)

banerút *s. m.* bancrutar. (<germ. *Bankrott*)

banerutá *vb. intr.* a da faliment. (<germ. *bankrottieren*)

baerutár *s. m. (rar)* falit; bancrut. (după fr. *banqueroutier*)

banerútă *s. f.* situație a unui comerciant falit, vinovat de rea administrare sau de fraudă; fa-liment. (<fr. *banqueroute*, it. *bancarotta*)

band *s. n.* bandă¹ (3). (<engl. *band*)

bandá *vb. refl.* (despre nave) a se înclina pe un bord din cauza vîntului sau a încărcăturii așezate greșit. — *bandáre* s. f. (<fr. *bander*)

bandáj *s. n.* **1.** fașă cu care se leagă o rană sau o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* pan-sament. ● aparat special pentru a susține o hernie. ● fașă cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mănuși. **2.** cerc metalic sau de cauciuc care se montează pe janta unei roți de vehicul. **3.** sistem de inele din sîrmă cu care se consolidează înfășurările rotoarelor mașinilor electrice. (<fr. *bandage*)

bandajá *vb. tr., refl.* a(-și) aplica un bandaj. — *bandajáre* s. f. (<*bandaj*)

bandajíst *s. m.* fabricant, vînzător de ban-daje. (<fr. *bandagiste*)

bándă¹ *s. f.* **1.** grup de oameni (reuniți în scopuri rele, necinstite); șleahtă, clică. **2.** *(glumeț)* grup de prieteni care umblă de obicei împreună. **3.** ansamblu muzical instrumental; band; trupă de muzicanți. (<fr. *bande*, it. *banda*, /3/ engl. *band*)

bándă² *s. f.* **1.** fișie îngustă și lungă de stofă, de hîrtie, de metal etc. cu care se leagă, se pro-tejează, se înfășoară ceva. ● parte lungă și îngustă a unei suprafețe. **2.** fir de circulație pe o stradă sau șosea. **3.** *(anat.)* fișie de țesut care unește două organe. ● parte a cromozomului, clar diferențiată, de culoare mai închisă sau mai deschisă. ○ ~ *magnetică* = suport ma-terial în formă de bandă (1), pentru înregistra-rea magnetică a semnalelor electrice; ~ *de magnetofon* = fișie îngustă de material flexibil, acoperită cu un strat fin de substanță feromag-netică, care servește la înregistrarea și la repro-ducerea sunetelor cu magnetofonul; ~ *etalon* = bandă magnetică cu înregistrări speciale pentru reglarea sau verificarea parametrilor unui mag-netofon sau magnetoscop; ~ *rulantă* = fișie îngustă, continuă, de cauciuc, de piele etc. care servește la transportul în plan orizontal al unor materiale sau piese; ~ *de imagini* = peliculă cinematografică; ~ *sonoră* = peliculă cinema-tografică pe care este înregistrat sunetul. ● *(filat.)* ancadrament de formă geometrică al unei mărci poștale, delimitat prin una sau mai multe linii. ● (spațiu neimprimat) între două sau mai multe mărci poștale; șiraif. **4.** margine elastică de la masa de biliard. **5.** *(herald.)* figură diagonală care reunește unghiul drept de sus al unui scut cu unghiul stîng de jos. ○ *în* ~ = (despre figuri) așezat în diagonala scu-tului. **6.** grup de frecvențe învecinate sau apro-piate care fac parte din spectrul unei radiații sonore sau electromagnetice. **7.** înclinare a unei nave pe un bord sub efectul vîntului sau cînd încărcătura este greșit repartizată. (<fr. *bande*, germ. *Band*)

bandeerámică *s. f.* ceramică neolitică din Europa, caracterizată prin decorul din benzi incizate, excizate sau pictate. (<germ. *Band-keramik*)

bandelétă *s. f.* **1.** bentiță. **2.** *(anat.)* mănunchi de fibre conjunctive sau nervoase. (<fr. *bande-lette*)

banderíe *s. f.* **1.** ceată de oameni înarmați care însoțeau un nobil feudal în luptă. **2.** deta-șament de infanterie. (<fr. *banderie*)

banderílă *s. f.* suliță mică cu un steguleț în vîrf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurilor pentru a-i întărita în cursul coridelor. (<fr. *banderille*, sp. *banderilla*)

banderillér *s. m.* toreador care înfige ban-derilele în taur. (<fr., sp. *banderillero*)

banderolá *vb. tr.* a aplica o banderolă (2). — *banderoláre* s. f. (<fr. *banderoler*)

banderólă *s. f.* **1.** steguleț (de lance, de catarg etc.). **2.** bandă de hîrtie lipită în jurul unei cutii, a unei cărți etc. **3.** bandă de pînză care se poartă la braț ca semn al unei anumite însărcinări etc.; brasardă (1). (<fr. *banderole*, it. *banderuola*)

bandiéră *s. f.* pavilion al unei corăbii. (<it. *bandiera*)

bandit *s. m.* tîlhar; brigand; gangster. (<it. *bandito*, fr. *bandit*)

banditésc, -eáscă *adj.* de bandit; tîlhăresc. (<*bandit* + *-esc*)

banditísm *s. n.* act, faptă violentă săvîrșită de o bandă; tîlhărie, hoție. (<fr. *banditisme*)

bandleader /bánd-lider/ *s. m.* șef, conducător al unei formații instrumentale; șef de orchestră, dirijor. (<engl. *bandleader*)

bandólă *s. f.* instrument muzical cu coarde, asemănător cu bandura. (<sp. *bandola*)

bandoneón *s. n.* mic acordeon hexagonal. (<fr. *bandonéon*)

bandotecár, -ă *s. m. f.* cel care are în grijă o bandotecă. (<*bandotecă* + *-ar*)

bandotécă *s. f.* arhivă de benzi magnetice. ● încăpere, mobilă în care se păstrează benzile. (<fr. *bandothèque*)

bandóu *s. n.* **1.** legătură de încins fruntea, capul, de legat ochii. **2.** cadru decorativ exterior al portalului unui tunel. **3.** mulură orizontală ieșită ușor în relief, care marchează nașterea unei bolți sau limita dintre etaje. (<fr. *bandeau*)

bandúlă *s. f.* *(mar.)* fringhie subțire, cu o greutate de lemn la un capăt, care ajută la prinderea și la tragerea parîmelor grele. (<it. *bandola*)

banduliéră *s. f.* bandă de piele sau de stofă pusă de-a curmezișul pieptului, de care se agață sabia, pușca etc. ○ *în* ~ = de-a curmezișul pieptului. (<fr. *bandoulière*)

bandúră *s. f.* instrument muzical ucrainean cu coarde ciupite, de formă ovală, și cu o tastieră scurtă. (<rus., ucr. *bandura*)

bandurist, -ă *s. m. f.* cîntăreț la bandură. (<rus. *bandurist*)

bandy /béndi/ *s. n.* joc sportiv, asemănător cu hocheiul pe gheață, care se practică cu mingea în loc de puc în țările scandinave, Anglia etc. (<engl. *bandy*)

bang *s. n.* zgomot violent produs de un avion care depășește viteza sonică. (<fr., engl. *bang*)

banián *s. m.* smochin din India, cu numeroase rădăcini adventive aeriene verticale; smochinul pagodelor. (<fr., port. *banian* < cuv. hindi)

baniéră *s. f.* **1.** (în evul mediu) steag sub care se adunau vasele unui senior, pentru a merge la război. ● unitate militară feudală. **2.** stindard de formă trapezoidală, pe corăbii. (<fr. *bannière*)

banjó *s. n.* instrument muzical cu coarde ciupite, cu cutie de rezonanță din piele, asemănătoare unei mici tobe, și cu un git foarte lung, originar din nordul Africii, utilizat în jaz. (<amer., fr. *banjo*)

banjoíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la banjo. (<fr. *banjoïste*)

bánking *s. n.* activitate bancară. ○ *principiu* ~ = ansamblu de idei privind politica monetară, reprezentat de un grup de economiști englezi în prima jumătate a sec. XIX, care susțineau că mijloacele de circulație nu se pot reduce numai la aur și la simbolurile lui, ci trebuie completate cu banii de credit emiși de bănci pe baza (re)scontării poliței comerciale. (<engl. *banking* /principle/)

bántam *s. n.* **1.** rasă de găini pitice, originare din insula Java. **2.** *(box)* categoria „cocoș" (boxeri cu o greutate între 51 și 54 kg). (<engl. *bantam*)

bantú/bántu *s. n.* populație negridă din Africa ecuatorială și de sud. ○ *limbi* ~ = familie de limbi negro-africane vorbite în centrul și sudul Africii, cu structură gramaticală și lexic apropiate. (<fr. *bantou*)

bantustán *s. n.* zonă rezervată sub regimul rasist populației de culoare din Republica Sud-Africană, din care i se interzicea să iasă fără permis. (<engl. *bantustown* < cuv. afrikaans)

bantustanizáre *s. f.* politică rasistă în Republica Sud-Africană de izolare a negrilor în bantustane. (<*bantustan* + *-iza*)

banzái *interj.* viață lungă!, (zece mii de ani) trăiască! (<germ. *banzai* < cuv. jap.)

baobáb *s. m.* arbore din regiunile tropicale (Africa, Australia) al cărui trunchi atinge mărimi uriașe. (<fr. *baobab* < cuv. ar.)

baptísm *s. n.* doctrină a unei secte creștine protestante care nu admite botezul decît la vîrsta adultă. (<fr. *baptisme*, cf. gr. *baptizein*, a boteza)

baptismál, -ă *adj.* care servește pentru botez. (<fr. *baptismal*)

baptíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al baptismului. (<fr. *baptiste*)

baptistériu *s. n.* **1.** bazin de înot în termele antice. **2.** capelă pentru botez în bisericile catolice; bazin folosit la botezul prin scufundare. (<lat. *baptisterium*, fr. *baptistère*, gr. *baptisterion*)

bar[1] *s. n.* **1.** local public în care consumatorii sînt serviți stînd în picioare sau pe scaune înalte, în fața unei tejghele. ● tejghea (cu o instalație specială) într-un restaurant etc., la care se servesc și se prepară băuturile. ○ mobilă, separată sau montată într-un interior, într-o casă, în care se așază băuturi, pahare, tutun și prăjituri. **2.** cabaret. (<engl., fr. *bar*)

bar[2] *s. m.* unitate de măsură a presiunii egală cu un milion de bari. (<fr. *bar*, cf. gr. *baros*, greutate)

-bár[3]**(ă)** v. b a r o-.

bará *vb. tr.* **1.** a întrerupe, a împiedica cu o bară, cu un obstacol etc. circulația, trecerea (pe un drum, o stradă etc.); *(fig.)* a împiedica, a opri, a stopa. **2.** a trage o linie peste..., a șterge cu o linie (un text, un pasaj etc.). — *barâre* s. f. (<fr. *barrer*)

baracaménț *s. n.* ansamblu de bărăci. (<fr. *baraquement*, it. *baraccamento*)

barácă *s. f.* construcție provizorie de scînduri servind ca locuință, magazie etc. (<fr. *baraque*, it. *baracca*, sp. *barraca*)

baracúdă *s. f.* pește de mare din Antile, înrudit cu știuca. (<fr. *barracuda*)

baragnozíe *s. f.* pierdere a capacității de a percepe diferența în aprecierea greutății obiectelor. (<*baro-* + *agnozie*)

baráj *s. n.* **1.** construcție hidrotehnică așezată transversal pe cursul unei ape curgătoare pentru a ridica nivelul apei sau a-i regulariza cursul; stăvilar, zăgaz. **2.** lucrare provizorie pentru a împiedica pătrunderea apei într-o zonă de lucru, a opri circulația rutieră etc. **3.** piedică; barieră. **4.** lucrare de fortificație care împiedică înaintarea inamicului pe anumite direcții. **5.** foc

intens de artilerie sau de arme automate avînd drept scop să oprească atacul inamicului. 6. întrecere suplimentară pentru promovarea mai multor echipe sportive sau concurenți aflați la egalitate ori pentru stabilirea ordinii lor într-un clasament. 7. *(med.)* tulburare ideomotorie caracterizată printr-un blocaj în șirul ideilor, în exprimarea lor. (<fr. *barrage*)

barajíst *s. m.* cel care asigură întreținerea unei instalații de captare a apei. (<fr. *barragiste*)

baranestezíe *s. f.* pierdere a sensibilității țesuturilor profunde la presiune. (<fr. *baranesthésie*)

barátă *s. f.* 1. aparat cu ajutorul căruia se fabrică untul și unele grăsimi vegetale. 2. tobă metalică cu perete dublu pentru răcire la dispozitivul în care se tratează celuloza pentru obținerea firelor de viscoză. (<fr. *baratte*)

baraterie *s. f.* prejudiciu adus unei nave prin încălcarea intenționată a îndatoririlor de către comandant sau echipaj. (<fr. *baraterie*)

baratrométru *s. n.* instrument cu care se măsoară rapiditatea și direcția curenților marini. (<fr. *baratromètre*, cf. gr. *barathron*, abis)

báră *s. f.* 1. drug de metal (destinat prelucrării). ● piesă de metal sau de lemn, de dimensiuni variabile, folosită în construcții sau în dispozitive tehnice pentru transmiterea eforturilor. 2. fiecare dintre cei trei stîlpi care delimitează poarta la unele jocuri sportive. ● șut în stîlpul porții de fotbal. ○ *(arg.)* *a da în ~* = a greși, a rata. 3. barieră care desparte pe judecători de avocați și împricinați; *(p. ext.)* locul de unde se pledează în fața justiției. 4. *(herald.)* figură diagonală care reunește unghiul sting de sus al unui scut cu unghiul drept de jos. 5. linie verticală sau oblică folosită ca element de separare într-un text. ● linie verticală care separă măsurile unui portativ. ● ridicătură de metal liniară încrustată în tastiera unor instrumente cu coarde ciupite, pentru a localiza sunetele. 6. îngrămădire de aluviuni la gura de vărsare a unui rîu într-un fluviu sau în mare. 7. mascaret. 8. *(med.)* senzație apăsătoare, de compresiune asupra unui organ. (<fr. *barre*)

barbacánă *s. f.* 1. lucrare de fortificație care protejează capul unui pod, intrarea unei cetăți etc. 2. deschidere înaltă și îngustă în zidul unui turn, al unui coridor etc. 3. deschizătură mică lăsată din loc în loc în zidăria unei culee de pod, a unui zid de sprijin etc. pentru a permite scurgerea apelor colectate în spatele acestora. (<fr. *barbacane*, cf. ar. *barbakkaneh*, galerie)

barbadénsis *s. m.* specie de bumbac care produce fire de calitate superioară. (<lat. *barba densis*)

barbár, -ă *s. m. f.* 1. nume dat de greci și romani oricărui individ care aparținea unei populații străine, pe care ei o considerau pe o treaptă inferioară de cultură. 2. *(pl.)* nume dat în trecut popoarelor migratoare care au invadat Europa la începutul evului mediu; *(sg.)* individ aparținînd unui asemenea popor. 3. *(fig.; și adj.)* om crud, sălbatic, necivilizat; grosolan. ● *(adv.)* în mod crud, sălbatic. (<fr. *barbare*, lat. *barbarus*)

barbárie *s. f.* 1. stadiu de civilizație înapoiată în care se află un popor, un grup, un om etc. 2. lipsă de respect pentru cultură și civilizație; faptă, atitudine în care se reflectă o asemenea concepție; sălbăticie, cruzime, neomenie. (<fr. *barbarie*, lat. *barbaria*)

barbarísm *s. n.* cuvînt sau construcție introduse dintr-o limbă străină fără a fi necesare și neintegrate în limba care le-a împrumutat; element de jargon. (<fr. *barbarisme*, lat. *barbarismus*)

barbarizá *vb. tr. (rar)* a aduce în stare de barbarie. — *barbarizáre* *s. f.* (<fr. *barbariser*)

barbarolalíe *s. f.* vorbire stranie, neinteligibilă, sacadată, în schizofrenie și în demențe. (<fr. *barbarolalie*)

bárbă *s. f.* fiecare dintre perișorii implantați în tija unei pene de pasăre. (<fr. *barbe*)

barbelát, -ă *adj. (bot.; despre organe)* prevăzut cu țepi filiformi, curbați. (<fr. *barbelé*)

barbét *s. m.* ciine prepelicar, cu părul creț, specializat în vînătoarea de baltă. (<fr. *barbet*)

barbétă[1] *s. f.* 1. *(pl.)* favoriți. 2. parîmă scurtă servind la fixarea sau remorcarea ambarcațiilor. 3. centură de metal rezistentă, la baza turelei unui tun naval. (<it. *barbetta*)

barbétă[2] *s. f.* platformă de pămînt de pe care tunurile pot trage pe deasupra parapetului unei fortificații. (<fr. *barbette*)

barbián, -ă *adj.* 1. propriu (poeziei) lui Ion Barbu. 2. care imită poezia lui Ion Barbu. (</Ion/ *Barbu*, poet și matematician român + *-ian*)

barbifér, -ă *adj.* (despre plante) prevăzut cu un smoc de peri lungi. (<fr. *barbifère*, cf. lat. *barba*, barbă)

barbíon *s. n.* erecție a papilelor limbii la bovine datorită unei tumefacții. (<fr. *barbillon*)

barbișón *s. n.* bărbuță ascuțită; cioc. (<fr. *barbichon*)

barbitál *s. n.* hipnotic barbituric cu acțiune de lungă durată. (<fr. *barbital*)

barbitón *s. n.* instrument muzical asemănător cu lira, la vechii greci. (<fr., lat., gr. *barbiton*)

barbitúric, -ă I. *adj. acid ~* = substanță sintetică obținută prin condensarea ureii. II. *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune hipnotică, sedativă sau narcotică, derivat din acest acid. (<fr. *barbiturique*)

barbiturísm *s. n.* intoxicație cu barbiturice. (<fr. *barbiturisme*)

barbotá *vb. tr. (tehn.)* a trece forțat un gaz sub formă de bule printr-un lichid oarecare. — *barbotáre* *s. f.* (<fr. *barboter*)

barbotáj *s. n.* 1. sistem de ungere a unui motor prin împroșcarea lubrifiantului pe suprafețele de uns. 2. amestec de apă cu tărîțe folosit la hrana animalelor. (<fr. *barbotage*)

barbotín *s. n.* roată dințată care antrenează lanțul ancorelor sau șenila unor vehicule. (<fr. *barbotin*)

barbotínă *s. f.* 1. pastă diluată vitrifiabilă cu care se lipesc ornamentele și toartele pe obiectele de ceramică. 2. decorație executată

cu o asemenea pastă pe porțelan sau pe faianță. (<fr. *barbotine*)

barbotór *s. n.* recipient folosit pentru barbotare. (<fr. *barboteur*)

bare *s. n.* velier cu trei arbori și velatură pătrată, în afară de artimon, care poartă vele aurice. (<engl., fr. *barque*, it. *barco*)

bareánă *s. f.* dună mobilă de nisip, în formă de semilună, perpendiculară pe direcția vîntului, caracteristică deșerturilor. (<fr. *barkhane*< cuv. ar.)

barcarólă *s. f.* **1.** gondolieră; *(p. ext.)* cîntec de barcagiu. **2.** piesă vocală sau instrumentală cantabilă, cu mișcare ritmică legănată, asemănătoare romanței. (<it. *barcarola*, fr. *barcarolle*)

bárcă *s. f.* ambarcațiune mică, fără punte, cu rame, vele sau cu motor. (<it. *barca*, fr. *barque*)

barchentínă *s. f.* velier cu trei, patru sau cinci arbori și vele aurice, în afară de arborele trinchet, prevăzut cu vele pătrate. (<it. *barchentinna*)

barchét *s. n.* v. b a r h e t.

bard *s. m.* **1.** poet și cîntăreț la celți. **2.** *(astăzi)* poet eroic și liric. (<fr. *barde*, lat. *bardus*)

bardéziu *s. n.* ansamblu de birne dispuse longitudinal în cala unei nave pentru a evita deplasarea încărcăturii. (după fr. *bardis*)

bardór *s. n.* macara mobilă utilizată pe șantierele de construcție. (<fr. *bardeur*)

bardóu *s. m.* animal obținut din încrucișarea unui armăsar cu o măgăriță. (<fr. *bardot*)

barém *s. n.* **1.** culegere de tabele conținînd calcule gata făcute. **2.** normă care trebuie realizată de un sportiv sau o echipă pentru a se califica într-o competiție. ● *(psih.)* tablou care indică o scară de măsuri, organizată pe centile, privind trăsături variabile fizice, psihice, pedagogice, folosit în orientarea și selecția profesională. **3.** nivel al unei contribuții financiare stabilit în prealabil. (<fr. *barème*, cf. Fr. *Barrême*, matematician fr.)

barestezíe *s. f.* sensibilitate a țesuturilor și a organelor profunde (oase, mușchi, viscere etc.) la variațiile de presiune. (<fr. *baresthésie*)

baretár *s. m.* muncitor specializat în implantarea acelor pe barete[1] (4). (<*barétă*[1] + *-ar*)

barétă[1] *s. f.* **1.** bentiță (de piele, de pînză etc.) care încheie un pantof. **2.** lamelă de metal care se fixează transversal pe o medalie, tabacheră etc. **3.** perete de beton (armat) turnat în teren pentru lucrări de fundații. **4.** pînză cauciucată pe care se implantează acele pentru pieptănatul fibrelor textile. (<fr. *barrette*)

barétă[2] *s. f.* pălărie roșie purtată de cardinali. (<it. *berretta*)

barétor *s. n.* rezistor neliniar care, introdus într-un circuit electric, menține constantă intensitatea curentului. (<engl. *barretter*)

barhét *s. n.* țesătură de bumbac flanelată. — var. *barchet* s. n. (<germ. *Barchent*)

barhetát *s. n. mașină de* ~ = mecanism de scămoșat țesăturile pentru barhet, finet etc. (<*barhet* + *-at*)

barhidrométru *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii apei la diferite adîncimi. (<fr. *barhydromètre*)

BARI- *elem. comp.* „greutate, presiune". (<fr. *bary-*, cf. gr. *barys*, greu, profund)

baribál *s. m.* urs negru din America de Nord. (<fr. *baribal*)

báric, -ă *adj.* referitor la presiunea atmosferică. ○ *sistem* ~ = repartiția presiunii atmosferice la suprafața Pămîntului. (<germ. *barisch*)

baricadá *vb. tr., refl.* a (se) închide cu o baricadă. ● *(p. ext.)* a (se) închide ferm, categoric. — *baricadáre* s. f. (<fr. *barricader*)

baricádă *s. f.* **1.** întăritură făcută din diferite materiale sau lucruri, cu scopul de a feri pe cei atacați de loviturile atacatorilor în timpul unei lupte de stradă, într-o revoluție etc. ○ *a muri pe* ~ = a lupta consecvent pînă la capăt pentru o idee. **2.** *(fig.)* piedică, obstacol. (<fr. *barricade*)

baricéntric, -ă *adj.* referitor la baricentru. (<fr. *baricentrique*)

baricéntru *s. n.* **1.** punct de aplicație al rezultantei forțelor de presiune; centru de greutate. **2.** punct de întîlnire al medianelor într-un triunghi. (<fr. *barycentre*)

bárie *s. f.* unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea de o dină pe cm²; microbar. (<fr. *barye*)

bariéră *s. f.* **1.** loc de intrare într-un oraș unde, în trecut, se încasau taxele pe mărfurile aduse spre vînzare; *(p. ext.)* periferie. **2.** bară mobilă folosită pentru a închide temporar trecerea peste o cale ferată sau șosea; *(p. ext.)* loc de întretăiere a unei căi ferate cu o șosea. **3.** element constructiv sau dispozitiv pentru evitarea ori reglementarea schimbului de umiditate, căldură etc. **4.** linie de plecare (la cursele de cai); start. **5.** stare marcînd limitele posibilităților fizice sau psihologice (ale unui sportiv). (<fr. *barrière*)

barifonie *s. f.* voce cu timbru gros, răgușită. (<engl. *baryphonia*)

barigiroscóp *s. n.* instrument giroscopic pentru punerea în evidență a rotației Pămîntului. (<fr., engl. *baryggyroscope*)

bariglosie *s. f.* dificultate în pronunțarea cuvintelor, limbajul fiind ininteligibil. (<fr. *baryglossie*)

baril *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, utilizată în special pentru produse petroliere, egală cu 158,9 l în S.U.A. și cu 163,5 l în Anglia. (<fr. *baril*, engl. *barrel*)

barilalíe *s. f.* tulburare de limbaj manifestată prin dificultăți în articularea cuvintelor, devenite neinteligibile. (<fr. *barylalie*)

barimetríe *s. f.* aprecierea greutății animalelor vii pe bază de măsurători. (<fr. *barymétrie*)

barimétru *s. n.* instrument pentru determinarea intensității zgomotelor. (<fr. *barymètre*)

barimorfóză *s. f.* influență morfogenetică a forței de gravitație asupra organelor plantelor; geomorfoză. (<fr. *barymorphose*)

barioláj *s. n. (muz.)* executarea rapidă a unei succesiuni de sunete, trecînd alternativ de la o coardă la alta. (<fr. *bariolage*)

bariolát, -ă *adj.* însemnat cu benzi de culori asortate bizar; *(p. ext.)* pestriț, bălțat. (<fr. *bariolé*)

barión *s. n.* particulă elementară grea, cu masă de repaus egală sau mai mare decît cea a nucleonului. (<fr. *baryon*)

bariónic, -ă *adj.* referitor la barion. (<fr. *baryonique*)

bariotróp *s. n.* problemă enigmistică constînd în găsirea unui cuvînt cu două sau mai multe sensuri, după cum intervine accentul. (<it. *bariotrop*)

barisféră *s. f.* centrosferă (1). (<fr. *barysphère*)

baríș *s. n.* 1. broboadă subțire și ușoară; maramă, testemel, tulpan. 2. stofă fină de lînă. (după fr. *barège*, cf. *Barèges*, localitate în Pirinei)

baritá *s. f.* (hidr)oxid de bariu. (<fr. *baryte*)

baritifér, -ă *adj.* care conține baritá. (<fr. *barytifère*)

baritimíe *s. f.* tulburare de afectivitate manifestată prin dificultate în exprimarea emotivității. (<*bari-* + *-timie*)

baritínă *s. f.* sulfat natural de bariu. (<fr. *baryline*)

baritón/bariton I. *s. m.* cîntăreț cu voce de bariton (II, 1). II. *s. n.* 1. voce bărbătească cu timbru intermediar între tenor și bas. 2. instrument de suflat, de alamă, cu timbru și ambitus corespunzător acestei voci. (<it. *baritono*, fr. *barylon*)

baritonál, -ă *adj.* de bariton. (<germ. *baritonal*)

baritóză *s. f.* pneumoconioză provocată de inhalarea prelungită a pulberilor de sulfat de bariu sau baritá. (<fr. *barytose*)

bárla *s. n.* metal moale, alcalino-pămîntos, de culoare albă-argintie, ai cărui compuși se folosesc la fabricarea vopselelor, a sticlei etc. (<fr. *baryum*)

bárjă *s. f.* 1. barcă prevăzută cu o velă pătrată, folosită pentru pescuitul pe rîuri. 2. navă cu fundul plat, pentru transporturi grele pe căile navigabile. (<fr. *barge*)

barlóng, -ă *adj.* 1. mai lung într-o parte decît în alta. 2. cu latura mai lungă în față. (<fr. *barlong*)

bárman, -ă *s. m. f.* cel care servește la bar[1]; proprietar al unui bar. (<engl., fr. *barman*)

barn *s. m.* unitate de suprafață, egală cu 10^{-24} cm², folosită în fizica nucleară. (<fr. *barn*)

BARO-, -bár(ă) *elem. comp.* „presiune", „grav". (<fr. *baro-*, *-bare*, cf. gr. *baros*, greutate)

baroánă *s. f.* baroneasă. (<fr. *baronne*)

baróc, -ă *adj.* 1. *stil* ~ (și *s. n.*) = stil în arhitectură, pictură, literatură, muzică, predominant în perioada cuprinsă între sfîrșitul Renașterii și mijlocul sec. XVIII, care cultivă libertatea și monumentalitatea formelor, ornamentația excesivă, inventivitatea și fantezia exprimării. • (despre construcții, mobilă, sculptură, pictură etc.) realizat în acest stil. • stil de la sfîrșitul perioadelor clasice, în care forma se dezvoltă în dauna conținutului. 2. *(fig.)* exagerat; bizar, extravagant. (<fr. *baroque*, it. *barocco*)

barocámeră *s. f.* cameră specială pentru încercarea rezistenței fizice a piloților și sportivilor în condiții de variație a altitudinii și presiunii. (<*baro-* + *cameră*)

baróceo *adv. (muz.)* în stil baroc. (<it. *barocco*)

barochísm *s. n.* caracter baroc al unei opere de artă; barocitate. (<fr. *baroquisme*)

barochíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al barochismului. (<it. *barocchista*)

barochizá *vb. tr.* a imita stilul baroc; a adapta ceva stilului baroc. — *barochizáre* s. f. (<germ. *barockisieren*)

barochizánt, -ă *adj.* cu caracter voit baroc. (<*barochiza* + *-ant*)

barocitáte *s. f.* barochism. (<*baroc* + *-itate*)

barocóră *adj., s. f.* (plantă) la care însămînțarea se face pe loc, prin simpla cădere a semințelor. (<fr. *barochore*)

barocorie *s. f.* însămînțare pe arealul propriu, datorită greutății fructelor și semințelor. (<fr. *barochorie*)

barofil, -ă *adj.* (despre organisme) care se dezvoltă în locuri cu presiune foarte ridicată. (<fr. *barophile*)

barofób, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește în medii de viață cu presiuni atmosferice scăzute. (<fr. *barophobe*)

barofobíe *s. f.* teamă patologică de gravitație, *(fig.; rar)* de gravitate, de seriozitate. (<fr. *barophobie*)

baroforéză *s. f.* difuzie a particulelor dintr-o suspensie sub influența gravitației. (<fr. *baroforese*)

barognozíe *s. f.* posibilitatea de a aprecia, fără a vedea, greutatea și consistența obiectelor. (<engl. *barognosis*)

barográf *s. n.* barometru înregistrator. (<fr. *barographe*)

barográmă *s. f.* diagramă înregistrată la barograf. (<fr. *barogramme*)

barométric, -ă *adj.* referitor la barometru. (<fr. *barométrique*)

barometríe *s. f.* parte a fizicii care tratează despre tehnicile și aparatele de măsurare a presiunii atmosferice. (<fr. *barométrie*)

barométru *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice. 2. *(fig.)* ceea ce servește pentru a măsura, a estima. (<fr. *baromètre*)

barón *s. m.* senior feudal care avea pe pămînturile sale drepturi absolute. • titlu de noblețe între cavaler și viconte; persoană avînd acest titlu. (<fr. *baron*, germ. *Baron*)

baronarcóză *s. f.* narcoză realizată prin inhalarea unui amestec de gaze la o presiune mai mare decît cea atmosferică. (<fr. *baronarcose*)

baroneásă *s. f.* femeie avînd titlu de baron; soție, fiică de baron; baroană. (<it. *baronessa*)

baronét *s. m.* titlu de nobleţe, în Anglia, dat unui ordin de cavaleri; persoană având acest titlu. (<fr. *baronnet*)

baronál, -ă *adj.* de baron. (<fr. *baronnial*)

baronie *s. f.* titlu de baron; *(p. ext.)* domeniul unui baron. (<fr. *baronnie*)

baroreceptór *s. m.* presoreceptor. (<fr. *barorécepteur*)

baroscóp *s. n.* instrument în formă de balanţă, folosit pentru a demonstra existenţa presiunii atmosferice. (<fr. *baroscope*)

barosensíbil, -ă *adj.* (despre organe) sensibil la presiune. (<fr. *barosensible*)

barostát *s. n.* aparat care serveşte pentru menţinerea unei presiuni constante. (<fr. *barostat*)

barót *s. n.* semipreparat obţinut din fondant sau ciocolată şi miezul fructelor oleaginoase (nuci, alune, migdale). (<fr. *barrot*)

barotaxíe *s. f.* reacţie locomotorie a organismelor la modificările presiunii mediului ambiant. (<fr. *barotaxie*)

baroterapíe *s. f.* tratare a unor maladii cu ajutorul unor presiuni determinate sau al aerului comprimat. (<fr. *barothérapie*)

barotermográf *s. n.* barotermometru înregistrator. (<germ. *Barothermograph*)

barotermohigrográf *s. n.* aparat care înregistrează concomitent variaţiile presiunii, ale temperaturii şi umidităţii. (<*baro-* + *termohigrograf*)

barotermométru *s. n.* instrument pentru determinarea simultană a presiunii şi a temperaturii aerului. (<fr. *barothermomètre*)

barotraumátic, -ă *adj.* (despre leziuni) provocat de modificările presiunii atmosferice. (<fr. *barotraumatique*)

barotraumatísm *s. n.* stare patologică provocată de o variaţie bruscă de presiune. (<fr. *barotraumatisme*)

barotróp, -ă *adj.* (despre distribuţia presiunii şi a densităţii) în care suprafeţele atmosferice sînt izobare. (<fr. *barotrope*)

barotropísm *s. n.* reacţie a substanţei vii faţă de variaţiile de presiune. (<fr. *barotropisme*)

baróu *s. n.* (în unele ţări) organizaţie profesională a avocaţilor dintr-o anumită unitate administrativ-teritorială. (<fr. *barreau*)

barráncos *s. n. pl.* mici văi formate de ape pe flancurile unui con vulcanic din produse de extruziune slab cimentate. (<sp. *barrancos*)

barremián, -ă *adj., s. n.* (din) penultimul etaj al cretacicului inferior. (<fr. *barrémien*, cf. *Barrême*, localitate în Franţa)

bárter *s. n.* acord, în practica comercială, prin care părţile convin să schimbe între ele mărfuri de valori egale. v. t r o c. (<engl. *barter*)

bartolinítă *s. f.* inflamaţie acută sau cronică (de natură gonococică) a glandelor vestibulului vaginului. (<fr. *bartholinite*)

bartonián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al cocenului, cuprins între luteţian şi lndian. (<fr. *bartonien*, cf. *Barton*, localitate în Anglia)

barzói *s. m.* ciine rusesc cu părul lung. (<rus. *barzoi*)

bas I. *s. m.* cîntăreţ cu voce de bas (II, 1). ○ ~ *bariton* = bas cu calităţi vocale de bariton. **II.** *s. n.* 1. vocea bărbătească cea mai gravă. 2. instrument de suflat de alamă care produce sunetele cele mai grave. (<it. *basso*, fr. *basse*)

basál, -ă *adj. (rar)* de bas. (<*bas* + *-al*)

base[1] *s. n.* parte a unei jachete (sau fuste) care, pornind din talie, acoperă şoldurile. (<fr. *basque*)

base[2] *s. n.* v. b a s c ă.

base[3]**, -ă I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Pirinei. **II.** *adj.* care aparţine basilor, caracteristic acestora. ● *(s. f.)* limbă aglutinantă vorbită de basci, care nu seamănă cu nici un idiom european. (<fr. *basque*)

báseă *s. f.* beretă cu marginile îndoite înăuntru. — var. *base* s. n. (<fr. /beret/ *basque*)

báschet I. *s. n.* joc sportiv între două echipe a cîte 5 jucători, în care mingea se aruncă într-un coş fixat de un stîlp pe terenul echipei adverse; baschetbal. **II.** *s. m. pl.* încălţăminte de sport asemănătoare unor ghete de pînză cu talpă groasă, folosită în practicarea jocului de baschet. (<engl., fr. *basket*)

baschetbál *s. n.* baschet (I). (<engl., fr. *basket-ball*)

baschetbalíst, -ă *s. m. f.* jucător de baschet. (<*baschetbal* + *-ist*)

basculá *vb. intr.* (despre corpuri solide) a executa o mişcare de rotaţie limitată în jurul unei axe orizontale. — *basculáre* s. f. (<fr. *basculer*)

basculánt, -ă *adj.* care basculează. ● (despre vahicule) echipat cu o benă ce se poate descărca prin basculare. (<fr. *basculant*)

basculatór *s. n.* dispozitiv mecanic care serveşte pentru descărcarea prin basculare a unui vehicul, a unui vagonet etc. (după fr. *basculeur*)

basculă *s. f.* 1. balanţă cu două braţe inegale pentru greutăţi mari. 2. pirghie cu punctul de sprijin la mijloc rezemat pe o axă, astfel încît să permită o mişcare oscilatorie liberă. ● aparat de gimnastică pentru executarea diferitelor sărituri acrobatice. ● dispozitiv care permite modificarea poziţiei, în plan orizontal şi vertical, în raport cu axa optică a unei părţi a aparatului fotografic. 3. partea metalică a armelor de vînătoare cu ţevi mobile. (<fr. *bascule*)

base-ball /béiz-bol/ *s. n.* joc sportiv care se practică (mai ales de americani) între două echipe a cîte 9 jucători, asemănător cu oina şi crichetul. (<engl. *base-ball*)

basét *s. m.* 1. ciine de vînătoare cu corpul alungit şi labele scurte, cu pete roşietice sau negre, specializat în scoaterea din vizuină a vulpilor şi a bursucilor. 2. rasă franceză de găini cu picioare foarte scurte. (<fr. *basset*)

basic /béizic/ *s. n. (inform.)* limbaj de programare a calculatoarelor, utilizat în special în regim convenţional şi interpretativ. (<engl. *basic*<*B*/eginner's/ *A*/ll purpose/ *S*/yumbolic/ *I*/nstruction/ *C*/ode/, cod de instrucţiuni simbolice utilizabil de toţi începătorii)

basic-english /béizic-íngliş/ *s. f.* formă simplificată a limbii engleze, cu un minimum de

cuvinte și forme gramaticale, creată în anii 1926—1930 cu scopul de a servi ca limbă internațională. (<engl. *basic-english*)

basic-french /béizic-frenci/ *s. f.* formă simplificată a limbii franceze, cu un vocabular și o gramatică reduse, concepută în 1952 ca o primă etapă în învățarea limbii franceze de către englezi. (<engl. *basic-french*)

basídie *s. f.* v. b a z i d i e.

basíst *s. m.* muzicant care cîntă la contrabas sau alt instrument cu timbru grav. (<fr. *bassiste*)

basón *s. n.* 1. fagot. 2. mod de a cînta la orgă care amintește timbrul de oboi în registrele grave. (<fr. *basson*, it. *bassone*)

basoreliéf *s. n.* sculptură în care figurile ies în relief pe un fond cu care fac corp comun. (<it. *bassorilievo*, fr. *bas-relief*)

bassétto *s. n.* instrument muzical cu coarde și arcuș, din sec. XVIII—XIX, asemănător contrabasului. (<it. *bassetto*)

bástn *interj.* ajunge! destul! (<it. *basta*)

bastárd, -ă *adj., s. m. f.* 1. (copil) conceput în afara căsătoriei; nelegitim. 2. hibrid. (<it. *bastardo*, germ. *Bastard*)

bastardá *vb. tr.* a hibrida. — *bastardáre* s. f. (<germ. *bastardieren*)

bastídă *s. f.* 1. mică lucrare provizorie, construită pentru a ataca o fortificație. 2. oraș fortificat pentru apărarea unui stat seniorial sau a unui domeniu. (<fr. *bastide*)

bastíle *s. f.* 1. (în evul mediu) construcție de sine stătătoare dintr-un sistem de fortificații. 2. *(p. ext.)* castel întărit. 3. *(fig.)* închisoare, cetățuie fortificată; simbol al puterii arbitrare. (<fr. *bastille*, cf. *la Bastille*, castel întărit din Paris, folosit pînă la 14 iulie 1789 drept închisoare)

bastiménț *s. n.* navă de război de mare tonaj. (<it. *bastimento*)

bastingáj *s. n.* cheson (2) la bordul unei nave, în care se păstrează hamacele și alte materiale ale echipajului. (<fr. *bastingage*)

bastión *s. n.* 1. lucrare de fortificație în formă de turn scund și puternic, cu două flancuri și două fețe (construită de obicei la unghiurile unei fortărețe). 2. *(fig.)* ceea ce constituie o apărare eficace, un sprijin solid. (<fr. *bastion*)

bastón *s. n.* 1. obiect în formă de băț, lucrat frumos, folosit ca sprijin la mers. ○ ~ *de mareșal* = baston purtat de mareșal ca semn distinctiv al demnității. 2. băț de mărimi diferite folosit în gimnastica medicală cu scop corectiv. 3. bară cilindrică din metal sau din lemn, cu diferite întrebuințări la bordul unei nave. (<it. *bastone*)

bastonádă *s. f.* *(livr.)* bătaie cu bastonul, ciomăgeală. (<fr. *bastonnade*)

bastonátă *s. f.* element grafic caracteristic scrierii de mînă. (<it. *bastonata*)

bataj *s. n.* operația de lovire repetată cu bătătoarea a masei de material fibros folosit în filatură. (<fr. *battage*)

batalión *s. n.* 1. subunitate militară alcătuită din mai multe companii. 2. *(fig.; fam.)* mulțime (de ființe). (<pol., rus. *batalion*, it. *bataglione*, fr. *bataillon*)

batalionár, -ă *adj.* care aparține unui batalion, de batalion. (<fr. *bataillonaire*)

batalíst *s. m.* *(rar)* pictor de bătălii, de scene de război. (<it. *battaglista*)

batánt, -ă 1. *adj.* (despre ușă, fereastră) care poate executa o mișcare de rotație limitată în jurul unei axe verticale. II. *s. n.* panou mobil la o poartă sau ușă, servind la deschiderea-închiderea acesteia. (<fr. *battant*)

batárd, -ă *adj.* (despre scriere, litere) cu caracter de scriere rondă și cursivă; (despre peniță) care servește la acest fel de scriere. ● *(s. f.)* caracter de literă al acestei scrieri. (<fr. *bâtarde*)

batardóu *s. n.* construcție provizorie în formă de dig din lemn, oțel sau beton pentru împiedicarea pătrunderii apei într-o zonă de lucru. (<fr. *batardeau*)

batarísm *s. n.* tulburare de limbaj rezultînd din accelerarea exprimării verbale și avînd drept urmare o incorectă pronunțare a cuvintelor. (<engl. *battarism*)

batát *s. m.* plantă perenă asemănătoare cartofului, foarte bogată în amidon, vitamine și zahăr, originară din America Centrală; patată. (<sp., port. *batata*, rus. *batat*)

-bátă v. b a t i -.

batél *s. n.* vaporaș. (<it. *battello*)

batellér *s. m.* matelot din echipajul unui batel. (<it. *battelliere*)

baterie *s. f.* 1. subunitate de artilerie, compusă dintr-un număr variabil de plutoane, tunuri, rachete etc.; aparatura și mijloacele de transport necesare. ● terasament care protejează tunurile în poziție de tragere. ● ansamblul tunurilor de același calibru de pe o navă; spațiu rezervat instalării acestora. ○ *a pune* (un tun) *în* ~ = a așeza astfel încît să fie gata imediat de tragere. 2. ansamblu de aparate, dispozitive sau piese, legate între ele, care îndeplinesc aceeași operație. ○ ~ *electrică* = ansamblu de mai multe pile sau acumulatoare electrice; ~ *solară* = grup de celule fotoelectrice care transformă energia solară în energie electrică. 3. vas cu gheață folosit pentru a răci vinul și sifonul din sticle; frapieră. 4. grupul instrumentelor de percuție într-o orchestră. 5. ~ *de teste* = ansamblu de teste care vizează un anume aspect al structurii psihologice a cuiva. 6. ansamblu de cuști metalice suprapuse, pentru întreținerea păsărilor, porcilor sau iepurilor de casă. (<fr. *batterie*, it. *batteria*)

baterist, -ă *s. m. f.* cîntăreț la baterie (4). (<*baterie* + *-ist*)

bathoníán, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al jurasicului mediu *(dogger)*. (< fr. *bathonien*, cf. *Bath*, localitate în Anglia)

BATI-/BATO-, -bátă *elem. comp.* „adînc", „adîncime". (<fr. *bathy-*, *batho-*, *-bathie*, cf. gr. *bathys*, *bathos*, profund)

batiál, -ă *adj.* din zona oceanică cuprinsă între 2000 și 2500 m adîncime. (<fr. *bathyal*)

batíc *s. n.* 1. țesătură colorată și imprimată după un procedeu din Java. 2. basma colorată. (<fr. *batik*<cuv. malaiez)

batiscardíe *s. f.* situare mai jos a inimii. (<fr. *bathycardie*)

batiscentéză *s. f.* punctie profundă efectuată cu ajutorul unui instrument chirurgical. (<fr. *bathycentèse*)

batiestezie *s. f.* sensibilitate profundă mioarticulară privind mișcările și poziția corpului. (<fr. *bathyesthésie*, engl. *bathesthesia*)

batigastríe *s. f.* situare a stomacului mai jos față de poziția normală. (<fr. *bathygastrie*)

batigráf *s. n.* batimetru înregistrator. (<fr. *bathygraphe*)

batigrafíe, -ă *adj.* referitor la batigrafie. (<fr. *bathygraphique*)

batigrafíe *s. f.* măsurare și înregistrare a adîncimilor mărilor și oceanelor. (<fr. *bathygraphie*)

batigrámă *s. f.* diagramă înregistrată de batigraf. (<fr. *bathygramme*)

batimétrie, -ă *adj.* referitor la batimetrie. ○ *curbă ~ă* = izobată. (<fr. *bathymétrique*)

batimetríe *s. f.* **1.** ramură a hidrometriei care se ocupă cu măsurarea adîncimii apei din oceane, mări, lacuri și rîuri. **2.** distribuție pe verticală a organismelor care trăiesc într-un anumit mediu. (<fr. *bathymétrie*)

batimétru *s. n.* aparat folosit în batimetrie (1). (<fr. *bathymètre*)

batipelágie, -ă *adj.* din zona oceanică de mare adîncime (2000—6000 m). (<fr. *bathypélagique*)

batiplanctón *s. n.* plancton al zonelor de mare adîncime a mărilor. (<fr. *bathyplancton*)

batipnée *s. f.* respirație profundă. (<fr. *bathypnée*)

batír *s. n.* fir de bumbac răsucit ușor, întrebuințat la însăilat. (< fr. *bâtir*)

batireométru *s. n.* instrument pentru înregistrarea direcției și vitezei curenților marini. (<fr. *bathyrhéomètre*)

batiscáf *s. n.* submarin special echipat pentru explorări oceanografice, la mari adîncimi. (<fr. *bathyscaphe*)

batisféră *s. f.* nacelă sferică suspendată cu un cablu, foarte rezistentă, servind pentru cercetări submarine la mari adîncimi. (<fr. *bathysphère*)

batíst *s. n.* pînză foarte fină de bumbac sau de in. (<fr. *batiste*, cf. *Baptiste*, numele fabricantului)

batístă *s. f.* bucată mică de pînză folosită la ștersul nasului, al feței etc. (<fr. *batiste*)

batitermográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea temperaturii apei pînă la adîncimi de 200 m. (<fr. *bathythermographe*)

batíu *s. n.* **1.** construcție de metal care formează legătura dintre un motor, o mașină etc. și fundație. **2.** cadru pe care se montează mecanismele mașinilor-unelte. (<fr. *bâti*)

batmán[3] *s. m.* jucător din ofensiva unei echipe de crichet. (<engl. *batsman*)

batmán[2] *s. m.* ofițer în armata britanică, șef de apuntare. (<engl. *batman*)

BATMO- *elem. comp.* „excitabilitate". (<fr., engl. *bathmo-*, cf. gr. *bathmos*, treaptă, grad)

batmotróp, -ă *adj.* referitor la excitabilitatea fibrei musculare. (<fr. *bathmotrope*)

batmotropísm *s. n.* însușire a fibrelor musculare de a fi batmotrope. (<fr. *bathmotropisme*)

BATO[1]**-** v. b a t i -.

BATO[2]**-** *elem. comp.* „(rug de) mure". (<fr. *bato-*, cf. gr. *batos*)

batocróm *s. n.* efect produs de o grupare de atomi, care, introdusă în molecula unei substanțe organice, determină închiderea culorii acesteia. (<fr. *bathocrôme*)

batofobíe *s. f.* teamă patologică de adîncime terestră (prăpăstii, văi, defileuri). (<fr. *bathophobie*)

batografíe *s. f.* batologie[2]. (<fr. *batographie*)

batolít *s. m.* rocă intruzivă în formă de masiv, care a luat naștere prin răcirea și consolidarea magmei în interiorul scoarței terestre. (<fr. *batholithe*)

batologíe[1] *s. f.* repetiție de cuvinte sau de fraze, inutilă și plictisitoare. (<fr. *battologie*, cf. *Battos*, rege din Cyrene, bîlbîit)

batologíe[2] *s. f.* studiu și descriere sistematică a speciilor de mure; batografie. (<fr. *batologie*)

batométru *s. n.* instrument pentru recoltarea probelor de aluviuni sau de apă de mare de la diferite adîncimi. (<fr. *bathomètre*)

batón *s. n.* bucată de vanilie, de ciocolată etc. în formă de bastonaș. (<fr. *bâton*)

batóză *s. f.* mașină agricolă pentru desfacerea boabelor din spice, păstăi sau capsule etc.; mașină de treierat. (<fr. *batteuse*)

BATRAC(O)- *elem. comp.* „broască". (<fr. *batrach/o/-*, cf. gr. *batrakhos*)

batraciénl *s. m. pl.* amfibieni. (<fr. *batraciens*)

batracocultúră *s. f.* ranicultură. (<*batraco-* + *-cultură*[2])

batracofág, -ă *adj.* care se hrănește cu broaște. (<*batraco-* + *-fag*[2])

batracofobíe *s. f.* teamă patologică de broaște. (<*batraco-* + *-fobie*[2])

batracoíd, -ă *adj.* în formă de, cu aspect de broască. (<fr. *batrachoïde*)

batracospérm, -ă *adj.* asemănător cu ouăle de broască. (<fr. *batrachosperme*)

BATRO- *elem. comp.* „proeminență, protruzie". (<fr. *bathro-*, cf. gr. *bathron*, treaptă, pas)

batrocefál, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care prezintă batrocefalie. (<*batro-* + *-cefal*)

batrocefalíe *s. f.* deformare a craniului caracterizată prin protruzia posterioară a occipitalului. (<*batrocefal* + *-ie*)

battement/bat-mán/ *s. n.* *(coregr., scrimă)* nume dat unor mișcări ale piciorului liber înainte, înapoi sau lateral, cu sau fără deplasare de pe sol. (<fr. *battement*)

battúta *s. f.* *(muz.)* abatere sau revenire la o succesiune metrică ori de tempo riguroasă; măsură, tact. (<it. *battuta*)

batúră *s. f.* șanț pe ambele laturi ale chilei unei nave de lemn pe care se prind coastele și bordajul. (<it. *battura*)

baud /bo/ *s. m.* unitate de viteză în transmisiunile telegrafice corespunzînd transmiterii unui punct din alfabetul Morse pe secundă. (<fr. *baud*, cf. *Baudot*, inginer fr.)

baudelairián, -ă /bod-le-/ *adj.* **1.** propriu lui Baudelaire. **2.** în maniera lui Baudelaire.

(<fr. *baudelairien*, cf. *Charles Baudelaire*, poet fr.)

baudelairianísm *s. n.* imitație a poeziei lui Baudelaire, care exprimă drama omului modern apăsat de spleen, obsedat de ideea morții, încercat de sentimente satanice și însetat de absolut și care, exploatînd ideea „corespondențelor" dintre diferitele impresii ale simțurilor, se distinge prin forța de sugestie și prin armonia subtilă a versului. (<*baudelairian* + *-ism)*

bauxítă *s. f.* rocă formată în urma procesului de alterare a rocilor sedimentare magmatice, bogate în silicați de aluminiu, în condiții de climat cald și umed. (<fr. *bauxite*, cf. *Baux*, comună în Franța)

bauxític, -ă *adj.* care conține bauxită. (<fr. *bauxitique)*

bavárd, -ă *adj. (livr.)* 1. vorbăreț, guraliv, limbut. 2. incapabil de a păstra un secret; indiscret. (<fr. *bavard)*

bavardáj *s. n.* hiperactivitate verbală, lipsită de consistență în ce privește conținutul de idei și informații; vorbărie, flecăreală, trăncăneală. (<fr. *bavardage)*

bavaréză *s. f.* preparat culinar cu aspect gelatinos, obținut din ciocolată, rom etc., care se servește rece, între brînzeturi și fructe. (<fr. *bavaroise*, cf. *Bavaria*, land în Germania)

bávă *s. f.* parte a peretelui unei gogoși de mătase din care se extrage mătasea superioară. (<it. *bava)*

bavétă *s. f.* 1. partea de sus a unui șorț. • șervețel care se leagă la gîtul copiilor cînd mănîncă; bărbiță. 2. șorț de tablă care se montează deasupra coamei la acoperiș. 3. apărătoare de cauciuc montată la fiecare din roțile (din spate) ale autovehiculelor pentru a diminua stropirea. (<fr. *bavette)*

bavúră *s. f.* 1. *(tehn.)* porțiune de material în relief față de profilul cerut al unei piese metalice, rezultată din prelucrare. 2. *(poligr.)* contur îngroșat, lăsat de o cerneală proastă. (<fr. *bavure)*

bayóu *s. n.* 1. canal ce traversează terenurile mlăștinoase. 2. lac în formă de semicerc format pe bucla unui meandru abandonat. (<fr., engl. *bayou)*

bazá *vb.* I. *refl., tr.* a (se) întemeia, a (se) sprijini (pe ceva). II. *refl.* a avea încredere în sprijinul cuiva. (<fr. *baser)*

bazál, -ă *adj.* referitor la bază, al bazei. ○ *membrană ~ă* = membrană alcătuită dintr-o țesătură de fibre pe care se sprijină epiteliul unui țesut conjunctiv. (<fr. *basal)*

bazált *s. n.* rocă magmatică efuzivă cu structură porfirică, compactă, avînd compoziția mineralogică a gabroului, folosită la construcții și pavaje. (<fr. *basalte)*

bazáltic, -ă *adj.* format din bazalt. (<fr. *basaltique)*

bazaltínă *s. f.* piatră obținută din bazalt concasat. (<fr. *basaltine)*

bazaméntt *s. n.* 1. piedestal, soclu (la o statuie, la o coloană). 2. temelie, bază, fundament. (<it. *basamento)*

bazár *s. n.* complex comercial de tip oriental, format dintr-un șir de prăvălii sau tarabe, unde se vînd obiecte de tot felul; *(p. ext.)* tîrg, piață. (< fr. *bazar*, cf. pers. *bazar*, piață)

bazardá *vb. tr. (rar: fam.)* a se debarasa de ceva pe căi cît mai rapide; a vinde de urgență, indiferent de preț. (<fr. *bazarder)*

bázã *s. f.* 1. parte inferioară a unui corp, edificiu etc.; *(p. ext.)* temelie, fundament. • distanță între difuzoarele (externe) ale unui sistem de redare radiofonică. 2. electrod corespunzător zonei dintre două joncțiuni ale unui tranzistor. ○ *~ de timp* = unitate funcțională a unor aparate electronice care generează impulsuri la intervale precise de timp. 3. *(mat.)* număr real, pozitiv și diferit de 1, la care se face logaritmarea. ○ *~a puterii* (unui număr) = număr care se ridică la puterea indicată de exponent. • latură a unui poligon sau față a unui poliedru, situată în poziția cea mai de jos. 4. element fundamental, esențial a ceva (cuvînt, combinație chimică etc.). ○ *de ~* = principal, fundamental; *pe ~a* = în temeiul, în conformitate (cu); *a pune ~cle* = a întemeia, a înființa. 5. totalitatea relațiilor de producție dintr-o etapă determinantă a dezvoltării sociale, constituind temelia economică pe care se înalță suprastructura corespunzătoare. 6. loc de concentrare a unor oameni, trupe, mijloace materiale etc. pentru o activitate determinată. ○ *~ militară* = zonă special amenajată și dotată cu instalații, în care sînt concentrate unități, mijloace și materiale de luptă spre a servi pentru pregătirea și efectuarea de operații militare. 7. *~ sportivă* = teren special amenajat și dotat pentru practicarea diferitelor sporturi. 8. substanță chimică cu gust leșietic, care albăstrește hîrtia de turnesol și care, în combinație cu un acid, formează o sare; *(p. ext.)* substanță care poate fixa protonii eliberați de un acid. (<fr. *base*, lat., gr. *basis)*

bazedóv *s. n.* boală cauzată de hipersecreția tiroidei, manifestată prin bulbucarea ochilor, stare de nervozitate și palpitații; boala lui Basedow. (<germ. *Basedow*, cf. *Basedow*, medic germ.)

bazedovián, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de bazedov. (<fr. *basedowien)*

bazedovísm *s. n.* criză acută care survine uneori în timpul bolii bazedov sau după o tiroidectomie, caracterizată prin creșterea stării de anxietate, agitație, tahicardie etc. (<fr. *basedowisme)*

BAZI- *elem. comp.* „fundament, bază"; „alcalin, bazic". (<fr. *basi-*, cf. gr. *basis*, suport)

bázic, -ă *adj.* (despre substanțe) care are proprietățile unei baze; alcalin. (<fr. *basique)*

bazicitáte *s. f.* 1. caracterul de bază (8) al unui corp; alcalinitate. 2. numărul de ioni de hidrogen din molecula unui acid care pot fi substituiți printr-un metal. (<fr. *basicité)*

bazidiál, -ă *adj.* al bazidiei. (<fr. *bazidial)*

bazídie *s. f.* organ special la bazidiomicete pe care se formează sporii. — scris și *basidie*. (<germ. *Basidie)*

BAZIDIO- *elem. comp.* „bazidie". (<fr. *basidio-*, cf. gr. *basidion*, bază mică)

bazidiocárp *s. n.* organ de fructificație care produce bazidiospori. (<fr. *basidiocarpe)*

bazidiofór, -ă I. *adj.* care poartă bazidii. II. *s. m.* suport al bazidiilor. (<fr. *basidiophore)*

bazidiomicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci saprofite sau parazite care se înmulțesc prin bazidiospori. (<fr. *basidiomycètes)*

bazidiospór *s. m.* spor format pe bazidii. (<fr. *basidiospore)*

bazificáre *s. f.* trecere a unui corp chimic la starea de bază. (după fr. *basification)*

bazifil, -ă *adj., s. f.* (plantă) care preferă solurile alcaline. (<fr. *basiphile)*

bazifix, -ă *adj.* (despre anterele staminelor) fixat la bază. (<fr. *basifixe)*

bazifúg, -ă *adj.* (despre organe vegetale) care se dezvoltă de la bază spre vîrf. (<fr. *basifuge)*

bazigamíe *s. f.* fecundație la care tubul polinic pătrunde în sacul embrionar prin regiunea șalazei. (<fr. *basigamie)*

bazigíniu *s. n. (bot.)* suport al pistilului ridicat deasupra nivelului de inserție al unor verticile florale. (<lat. *basigynium*, fr. *basigyne)*

bazilár, -ă *adj.* 1. *(anat.)* care servește ca bază. 2. situat la baza unui organ. (<fr. *basilaire)*

bazilát, -ă *adj.* cu baza lățită. (<fr. *basilé)*

bazilaterál, -ă *adj.* situat lateral la bază. (<fr. *basilatéral)*

baziléu *s. m.* 1. (în Grecia homerică) titlu purtat de conducătorii tribali. 2. (în vechea Atenă) titlu al celui de-al doilea arhonte. 3. titlu purtat de împărații bizantini și de regii persani pînă la cucerirea arabă; persoană avînd acest titlu. (<fr., gr. *basileus)*

bazilián, -ă I. *adj.* referitor la ordinul Sf. Basil (Vasile cel Mare); care aparține acestui ordin. II. *s. m. f.* călugăr(iță) din ordinul Sf. Bazil. (<fr. *basilien*, cf. Vasile cel Mare, episcop de Cesareea, sec. IV)

bazilicál, -ă *adj.* de bazilică. (<fr. *basilical)*

bazilicále *s. f. pl.* colecție de legi publicate la sfîrșitul sec. IX de împăratul bizantin Leon al VI-lea Filozoful, monumentală operă de drept bizantin. (<lat. *basilicorum libri)*

bazílică *s. f.* 1. edificiu public roman de formă dreptunghiulară, cu interiorul împărțit prin șiruri de coloane în trei sau cinci părți, care servea ca loc de judecată, bursă comercială sau loc de adunări. ● biserică din primele secole ale creștinismului, construită după planul bazilicilor romane. 2. biserică catolică de mari proporții. (<lat. *basilica*, fr. *basilique)*

bazilísă *s. f.* soție a unui bazileu. (<it. *basilissa)*

bazilísc *s. m.* 1. *(mit.)* șarpe sau ființă fantastică cu privire ucigătoare. 2. gen de șopîrlă din America Centrală cu limba groasă, capul și gîtul scurte, coada lungă, avînd pe cap o excrescență epidermică triunghiulară, iar pe spate și pe coadă o creastă dințată mobilă; șopîrlă cu coif. 3. tun lung folosit pe galere în sec. XVI—XVII. (<it. *basilisco*, gr. *basiliskos)*

bazín *s. n.* 1. rezervor mare de apă, alimentat de obicei de la o sursă. 2. suprafață de apă în incinta unui port amenajată pentru staționarea navelor. 3. regiune de unde un curs de apă își adună afluenții. 4. regiune în care se găsesc zăcăminte de minereuri. 5. vas din metal, piatră sau ceramică, conic sau în formă de calotă sferică. ● element de arhitectură constînd dintr-o cavitate prismatică sau cilindrică, destinată să conțină apă. 6. parte inferioară a cavității abdominale, cuprinsă între oasele iliace; pelvis. (<fr. *bassin)*

bazinérv, -ă *adj.* (despre frunze) cu nervuri divergente de la baza limbului. (<fr. *basinerve)*

bazinét *s. n.* 1. mic bazin. ○ ~ *depresionar* = depresiune de mici dimensiuni, axată pe bazinul superior al unui curs de apă. 2. parte a rinichilor de unde pornesc tuburile urinifere; pelvis renal. (<fr. *bassinet)*

BAZIO- *elem. comp.* „baza craniului". (<fr. *basio-*, cf. gr. *basis*, suport, fundament)

bazionim *s. n.* nume de bază în sistematica plantelor. (<fr. *basionyme)*

baziotríb *s. n.* instrument obstetrical folosit în baziotripsie. (<fr. *basiotribe)*

baziotripsíe *s. f.* operație constînd în zdrobirea craniului fetal cu ajutotul baziotribului, cînd fătul nu poate fi extras prin craniotomie sau cranioclazie. (<fr. *basiotripsie*, engl. *basiotrypsy)*

bazipetál, -ă *adj.* (despre frunze, inflorescențe) care se dezvoltă dinspre vîrf spre bază. (<germ. *basipetal)*

bazitón, -ă *adj.* (despre plante) cu dezvoltare mai pronunțată în partea bazală. (<fr. *basitone)*

BAZO- *elem. comp.* „mers, deplasare"; „bazic". (<fr. *baso-*, cf. gr. *basis)*

bazocít *s. n.* leucocită bazofilă. (<fr. *basocyte)*

bazocitopeníe *s. f.* absența leucocitelor bazofile din sînge. (<fr. *basocytopénie)*

bazofíl, -ă *adj., s. n.* (leucocită) cu afinitate pentru coloranți bazici. (<fr. *basophile)*

bazofilíe *s. f.* 1. însușirea de a fi bazofil. 2. creșterea excesivă a numărului de leucocite din sînge. (<fr. *basophilie)*

bazofobíe *s. f.* teamă patologică de a merge, de a cădea din mers. (<fr. *basophobie)*

bazón *s. n.* bucată de stofă, piele sau pînză aplicată pe turul pantalonilor (de călărie) sau chiloților, pentru a-i întări. (după fr. *basane)*

bazoná *vb. tr.* a aplica bazoane, pe pantaloni sau chiloți. — *bazonáre* s. f. (după fr. *basaner)*

bazooka/-zúca/ *s. f.* 1. aruncător portativ de grenade antitanc, folosit prima dată de armata americană în cel de-al doilea război mondial. 2. *(telec.)* transformator de simetrizare. (<amer. *bazooka)*

bazopeníe *s. f.* scădere a numărului bazofilelor din sîngele periferic. (<fr. *basopénie)*

bărbiér *s. m.* frizer. (<it. *barbiere)*

beagle/bigl/ *s. m.* cîine de vînătoare de rasă engleză, mic, robust, curajos, cu urechile lungi, plate, dotat cu un miros excepțional. (<engl. *beagle)*

beat/bit/ I. *adj. inv.* care aparține beatnicilor, specific acestora. II. *s. n.* 1. *(jaz)* bătaie,

timp al unei măsuri; marcarea acestuia. 2. stil în rokul modern (și în jaz) apărut la începutul deceniului al șaptelea, care presupune accentuarea tuturor celor patru timpi ai măsurii. • (în formațiile instrumentale) prezența tobei mari. (<engl. *beat*)

beatífic, -ă *adj. (rar)* care beatifică, care produce bucurie spirituală. • *(s. m. f.)* cel care trăiește o asemenea bucurie. (<fr. *béatifique*)

beatificá *vb. tr.* a trece pe cineva, după moarte, în rîndul sfinților. — **beatificáre** s. f. (<lat. *beatificare*, fr. *béatifier*)

beatitúdine *s. f.* 1. stare de fericire deplină. 2. stare patologică de euforie permanentă, de indiferență față de situațiile și întîmplările din jur. (<lat. *beatitudo*, fr. *béatitude*)

beatnic/bít-nic/ *s. m.* intelectual (american) care, prin neîngrijire și stridență, vrea să-și afișeze nemulțumirea și protestul față de o societate pe care o consideră inuman de mecanizată și de conformistă: *(p. ext.)* tînăr (din Occident) cu plete și ținută neîngrijită. (<amer., fr. *beatnik*)

bebé/bébi *s. m. inv. (fam.)* copil drăgălaș: *(fig.)* păpușă. • *(adj.)* destinat copiilor mici. — scris și *baby*. (<fr. *bébé*, engl. *baby*)

bé-bop *s. n.* v. b o p.

bec[1] *s. n.* 1. balonaș de sticlă prevăzut cu un soclu (prin care se montează la o lampă) și un filament în interior, care devine incandescent și luminează cînd este străbătut de un curent electric. o *(fam.) a cădea pe ~* = a ajunge într-o dificultate neprevăzută. 2. mulură la partea de jos a ferestrei, destinată a împiedica prelingerea apei de ploaie pe fațadă. (<fr. *bec*)

bec[2] *s. m. (rar)* jucător fundaș de fotbal. (<engl. *back*)

becár *s. m.* accident muzical care, pus înaintea unei note, anulează un diez sau un bemol anterior. (<fr. *bécarre*)

becáță *s. f.* pasăre migratoare de baltă, cu ciocul și picioarele lungi, a cărei carne este foarte gustoasă; becațină. (după fr. *bécasse*)

becațínă *s. f.* becață. (după fr. *bécassine*)

bechíe *s. f.* 1. dispozitiv pe care se sprijină coada avionului. 2. apărătoare metalică a elicei unei ambarcații care navighează în ape mici. • proptea care împiedică răsturnarea unei nave naufragiate. (<fr. *béquille*)

becquerelít/be-che-/ *s. n.* mineral radioactiv de uraniu. (<fr. *bécquerelite*, cf. *Becquerel*, fizician fr.)

bedón *s. n. (muz.)* tobă mare. (<fr. *bedon*)

beethovenián, -ă *adj.* 1. propriu lui Beethoven. 2. în maniera lui Beethoven. (<fr. *beethovénien*, cf. *Ludwig van Beethoven*, compozitor germ.)

begárd *s. m.* membru al societăților mistice care se formau în sec. XIII în scopul atingerii perfecțiunii evanghelice. (<fr. *bégard*)

beghináj *s. n.* comunitate de beghine. (<fr. *béguinage*)

beghínă *s. f.* călugăriță văduvă sau celibatară, din evul mediu, care, fără a fi pronunțat un jurămînt, trăia în mănăstire, constituind confrerii caritative. (<fr. *béguine*, cf. *Lambert de Bégue*, fondatorul ordinului)

begoniacée *s. f. pl.* familie de plante dialipetale erbacee perene sau frutescente monoice, avînd ca tip begonia. (<fr. *bégoniacées*)

begónie *s. f.* plantă ornamentală cu frunze mari, verzi sau roșii și flori albe, roz sau roșii, originară din țările calde. (<fr. *bégonia*, cf. *Begon*, intendent general în San-Domingo)

behavioralísm *s. n.* direcție politologică americană care își propune să cerceteze, cu mijloace multidisciplinare, comportamentul politic. (după amer. *behavioral sciences*)

behaviorísm *s. n.* concepție în psihologie de la începutul sec. XX, care consideră psihologia ca știință a comportamentului, ignorînd conștiința; comportamentism. (<fr. *béhaviorisme*, cf. engl. *behaviour*, comportament)

behavioríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al behaviorismului. (<fr. *béhavioriste*)

bej *adj. inv., s. n.* (de) culoare cafeniu-deschis. (<fr. *beige*)

bel *s. m.* unitate de măsură pentru intensitatea acustică, reprezentînd nivelul sonor al unui sunet a cărui intensitate este de zece ori mai mare decît pragul de audibilitate. (<fr. *bel*, cf. *A. Graham Bell*, fizician amer.)

beladónă *s. f.* 1. plantă erbacee medicinală, otrăvitoare, din familia solanaceelor, cu flori brune-violete; mătrăgună. 2. medicament preparat din rădăcinile și din frunzele acestei plante. (<fr. *belladone*, it. *belladonna*)

belcánto *s. n.* 1. stil de interpretare în muzica vocală italiană care urmărește cu precădere frumusețea liniei melodice. 2. muzică de operă care promovează acest stil. (<it. *bel canto*)

bele-árte *s. f. pl.* nume dat artelor frumoase (pictură, sculptură etc.). (<it. *belle arti*)

belemnít *s. m.* moluscă cefalopodă fosilă, avînd un os intern de susținere *(rostru)*. (<fr. *bélemnite*, cf. gr. *belemnon*, săgeată)

beletríst *s. m.* scriitor de beletristică. (<germ. *Belletrist*)

beletrístic, -ă I. *adj.* care aparține beletristicii. II. *s. f.* literatura artistică. (<germ. *belletristisch*, /II/ *Belletristik*)

belicísm *s. n.* atitudine sau doctrină a celor care preconizează folosirea forței, a războiului pentru rezolvarea afacerilor internaționale. (<fr. *bellicisme*)

belicíst, -ă *adj. (rar)* de război, războinic. (<fr. *belliciste*)

belicós, -oásă *adj. (peior.)* războinic, agresiv; amenințător. (<lat. *bellicosus*, fr. *belliqueux*)

beliéră *s. f.* verigă de care se atîrnă sabia. (<fr. *bélière*)

beligeránt, -ă *adj., s. m. f.* (stat, armată) care se află în stare de război. (<fr. *belligérant*, lat. *belligerans*<*belligerare*, a purta război)

beligeránță *s. f.* calitatea de beligerant; stare de război. (<fr. *belligérance*)

belinográf *s. n.* aparat pentru transmiterea de imagini fotografice la distanță prin tele-

grafie. (<fr. *bélinographe*, cf. *Belin*, inginer și fizician fr.)

belinográmă *s. f.* imagine transmisă prin belinograf. (<fr. *bélinogramme*)

belită *s. f.* exploziv de siguranță folosit în minele de cărbuni. (<fr. *bellite*)

BELON(O)- *elem. comp.* „vîrf ascuțit, ac". (<fr. *bélon/o/-*, cf. gr. *belone*)

belonide *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni marini, din ordinul beloniformelor. (<lat. *belonidae*)

beloniforme *s. n. pl.* ordin din clasa actinopterigienilor cuprinzînd pești osoși marini cu corpul alungit și cilindric, avînd ca tip zăganul. (<fr. *béloniformes*)

belonofobie *s. f.* teamă patologică de înțepăturile cu acul. (după fr. *bélonéphobie*)

belótă *s. f.* joc de cărți, care se joacă pe puncte, cu 32 de cărți între două, trei sau patru persoane. (<fr. *belote*)

belúga *s. f.* cetaceu asemănător cu narvalul, alb, din mările arctice; delfin alb. (<fr. *béluga*)

belvedére *s. f.* pavilion, platformă sau terasă situată deasupra unei clădiri sau pe un loc ridicat care permite o largă panoramă. (<fr. *belvédère*, it. *belvedere*)

bémberg *s. n.* fir de mătase artificială obținut prin extrudarea soluției de celuloză. ● țesătură imprimată, din astfel de fire, folosită pentru lenjerie. (<fr. *bemberg*)

bemól I. *s. m.* accident muzical care coboară cu un semiton nota pe care o precedă. II. *adj.* (despre note) coborît cu un semiton. (<fr. *bémol*, it. *bemolle*)

bemolizá *vb. tr. (muz.)* a marca o notă cu un bemol. — *bemolizáre* s. f. (<fr. *bémoliser*)

bemolizát, -ă *adj. (fon.;* despre sunete) caracterizat prin coborîrea intensității. (<fr. *bémolisé*)

bénă *s. f.* 1. platformă închisă, cutie a unui autocamion în care se transportă beton sau alte materiale. 2. cupă a unei macarale care prinde materialul de ridicat și transportat. (<fr. *benne*)

bénding *s. n. (muz.)* procedeul alternării arcușului cu ciupirea coardelor (la contrabas). (<engl. *bending*)

béndix *s. n.* mecanism care permite angrenarea pinionului electromotorului de pornire cu coroana dințată de pe volantul motorului unui automobil, tractor, avion etc. (<fr. *bendix*)

benedictín, -ă I. *s. m. f.* călugăr dintr-un ordin catolic întemeiat în sec. VI de Benedict de Nursia în mănăstirea de la Monte Cassino (Italia), ordin care a desfășurat o susținută activitate în domeniul construcțiilor. ○ *muncă de* ~ = muncă intelectuală minuțioasă și de lungă durată. II. *adj.* 1. care aparține benedictinilor. 2. *(fig.)* laborios, harnic, muncitor. (<fr. *bénédictin*)

benedictínă *s. f.* lichior obținut prin macerarea în alcool a unor plante aromate, preparat după rețeta călugărilor benedictini. (<fr. *bénédictine*)

benedicțiúne *s. f. (bis.)* grație, binecuvîntare (solemnă). (<lat. *benedictio*, fr. *bénédiction*)

benéfic, -ă *adj.* favorabil, binefăcător. (<fr. *bénéfique*, lat. *beneficus*)

beneficiá *vb. intr.* a avea un beneficiu, a trage un folos. (<fr. *bénéficier*)

beneficiár, -ă *s. m. f.* cel care beneficiază de ceva. ● persoană, întreprindere, instituție etc. pentru care se execută o lucrare sau se prestează diferite servicii. (<fr. *bénéficiaire*)

beneficiu *s. n.* 1. (în feudalism) concesiune de pămînt făcută de un suzeran unui vasal ca recompensă în schimbul achitării de unele obligații (de ordin militar). 2. folos, profit, cîștig realizat în urma unei munci suplimentare, a unei afaceri, dintr-o proprietate etc. ○ ~ *de inventar* = drept de care se bucură un moștenitor de a accepta condiționat o succesiune, în cazul în care nu cunoaște datoriile care o grevează. ● venit net al unei întreprinderi: sursă de acumulare. ○ *sub* ~ *de inventar* = în mod provizoriu, sub rezerva verificării. (<lat. *beneficium*, fr. *bénéfice*)

benetitále *s. f. pl.* ordin de plante gimnosperme inferioare, fosile, cu trunchiul scurt și masiv, terminat la partea superioară cu un buchet de frunze, care fac trecerea la angiosperme. (<fr. *bennettitales*)

benevól, -ă *adj.* făcut de bunăvoie, nesilit. (<fr. *bénévole*)

bengál *adj. foc* ~ = foc de artificii, puternic și viu colorat. (<fr. *[feu de] Bengale*<cuv. hindi)

bengalí/bengáli I. *s. m. inv.* pasăre mică, asemănătoare vrabiei, trăind în regiunile calde ale Africii, Arabiei și Indiei. II. *s. f. inv.* limbă derivată din sanscrită, vorbită în Bengal. (<fr. *bengali*, cf. *Bengal*, stat în India)

benign, -ă *adj.* 1. (despre boli) ușor tratabil, care nu dă complicații sau stări grave. 2. bun, cumsecade, de bine. (<lat. *benignus*, fr. *bénigne*)

benignitáte *s. f.* stare ușoară a unei boli. (<fr. *bénignité*)

benjamin *s. m. (rar)* copil iubit, răsfățat (cel mai mic dintre frați). (<fr. *benjamin*, cf. *Benjamin*, personaj biblic, ultimul copil al lui Iacob)

benoár *s. n.* lojă la parter. (<fr. *baignoire*)

benoclá *vb. refl. (fam.)* a privi cu atenție, a iscodi cu privirea. (<*binoclu*)

bentál, -ă I. *adj.* bentonic. II. *s. n.* bentos. (<germ. *benthal*)

béntic, -ă *adj.* bentonic. (<fr. *benthique*)

BENTO- *elem. comp.* „adînc, adîncime". (<fr. *bentho-*, cf. gr. *benthos*)

bentofág, -ă *adj.* (despre organisme) care se hrănește cu viețuitoare bentonice. (<fr. *benthophage*)

bentofil, -ă *adj., s. m.* (pește) care își depune icrele pe un substrat vegetal, pietros sau nisipos. (<fr. *benthophile*)

bentofite *s. f. pl.* plante fixate pe fundul mărilor sau al apelor dulci, alcătuind fitobentosul. (<lat. *benthophytae*)

bentogén, -ă *adj.* (despre sedimente marine) de origine organică. (<fr. *benthogène*)

bentográf *s. n.* aparat cu care se poate fotografia fundul mării la adâncimi foarte mari. (<fr. *benthographe*)

bentónic, -ă *adj.* (despre animale sau plante) care trăiește pe fundul apelor; bental; bentic. (<germ. *bentonisch*)

bentonít *s. n.* rocă sedimentară argiloasă, alcătuită din silicat de aluminiu hidratat, coloidal, folosită ca decolorant și dezodorizant. (<fr. *bentonite*, cf. *Fort Benton*, localitate în S.U.A.)

béntos *s. n.* totalitatea organismelor vegetale și animale care trăiesc pe fundul bălților, lacurilor, mărilor și oceanelor; bental. (<fr. *benthos*, cf. gr. *benthos*, fund)

bentoscóp *s. n.* aparat de scufundare, sferic, atașat printr-un cablu de o navă de cercetări. (<*bentos* + *-scop*)

benzaldehídă *s. f.* aldehidă aromatică derivată din benzen, sub formă de lichid incolor, cu miros de migdale amare, folosit în parfumerie, în industria coloranților etc.; aldehidă benzoică. (<fr. *benzaldéhyde*)

benzamidă *s. f.* amidă a acidului benzoic, cristalizată, solubilă în apă, folosită în sinteze organice. (<fr. *benzamide*)

benzedrină *s. f.* amfetamină. (<fr. *benzédrine*)

benzén *s. m.* hidrocarbură aromatică, sub formă de lichid incolor, volatil, obținută din gudronul de huilă și întrebuințată larg în industrie. (<fr. *benzène*)

benzénic, -ă *adj.* care conține benzen; care aparține familiei benzenului. (<fr. *benzénique*)

benzenism *s. n.* benzolism. (<fr. *benzénisme*)

benzensulfónic *adj. acid* ~ = acid obținut prin acțiunea acidului sulfuric asupra benzenului. (<fr. *benzène-sulfonique*)

benzidină *s. f.* substanță aromatică cristalină folosită la fabricarea coloranților. (<fr. *benzidine*)

benzil[1] *s. m.* radical monovalent provenit din toluen prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. (<fr. *benzyle*)

benzil[2] *s. m.* substanță aromatică, cristalizată, galbenă, insolubilă în apă, foarte solubilă în benzen, folosită în sinteze organice, la prepararea unor medicamente. (<fr. *benzile*)

benzilidén *s. m.* radical bivalent derivat de la toluen prin eliminarea a doi atomi de toluen. (<fr. *benzylidène*)

benzínă *s. f.* amestec lichid de hidrocarburi obținut prin distilarea primară a țițeiului, prin cracare sau sinteză, și folosit drept combustibil în motoarele cu ardere internă. (<fr. *benzine*)

benzlodaróna *s. f.* derivat iodat de cumarină, folosit ca medicament cu acțiune antispastică și vasodilatatoare coronariană. (<fr. *bensiodarone*)

benzoát *s. m.* sare sau ester al acidului benzoic. (<fr. *benzoate*)

benzóe *s. f.* produs natural vegetal, solid, conținând rășini, acid benzoic și un ulei volatil, folosit în medicină, la perpararea unor parfumuri și lacuri etc.; smirnă. (<germ. *Benzoe*)

benzofenónă *s. f.* cetonă aromatică formată prin distilarea benzoatului de calciu, sub formă de substanță cristalizată, solubilă în alcool și eter, folosită în industria coloranților și medicamentelor. (<fr. *benzophénone*)

benzóic *adj. acid* ~ = acid aromatic care se extrage din unele rășini vegetale (smirnă), folosit în medicină, în parfumerie și în industria coloranților. (<fr. *benzoïque*)

benzoíl *s. m.* radical monovalent derivat de la acidul benzoic prin eliminarea grupării hidroxil. (<fr. *benzoyl*)

benzoilâre *s. f.* introducere a radicalului benzoil în molecula unui compus organic. (după fr. *benzoylation*)

benzól *s. m.* amestec de benzen, toluen și xilen, rezultat din distilarea gudroanelor de huilă. (<fr. *benzol*)

benzolísm *s. n.* boală profesională datorată manipulării benzolului sau a derivaților lui, care se manifestă prin anemie și leucopenie; benzenism. (<fr. *benzolisme*)

benzonaftól *s. m.* benzoat de naftol, folosit ca antiseptic intestinal. (<fr. *benzonaphtol*)

benzonitríl *s. m.* nitril de acid benzoic. (<fr. *benzonitrile*)

benzopirínă *s. f.* substanță gudronată care se găsește în fumul de țigară. (<fr. *benzopirine*)

benzopurpurínă *s. f.* substanță roșie, unul dintre cei mai importanți coloranți pentru bumbac. (<fr. *benzopurpurine*)

benzpirén *s. n.* hidrocarbură extrasă din gudron, substanță puternic cancerigenă. (< germ. *Benzpyren*, engl. *benzpiren*)

beotísm *s. n.* lipsă de gust, de preocupări intelectuale; vulgaritate, bădărănie; caracter rudimentar în stil și în limbă. (<fr. *béotisme*)

beoțián, -ă *adj., s. m. f.* (om) ignorant, lipsit total de preocupări intelectuale (aluzie la reputația locuitorilor Beoției antice). (<fr. *béotien*, cf. *Beoția*, regiune în Grecia centrală)

berbér, -ă I. *s. m. f. (pl.)* grup de populații din nordul Africii, urmașe ale vechilor libieni. II. *adj.* care aparține berberilor, referitor la berberi. ● *(s. f.)* limbă din familia de limbi hamito-semitice vorbită de berberi. (<fr. *berbère*, cf. lat. *barbarus*)

berberidacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, erbacee și lemnoase, având ca tip dracila. (<fr. *berbéridacées*)

berceuse/ber-sőz/ *s. f.* 1. *(muz.)* piesă instrumentală având la bază un cântec de leagăn, care exprimă un sentiment de duioșie. 2. *(rar)* balansoar. (<fr. *berceuse*)

berétă *s. f.* șapcă moale, fără cozoroc, pe care o poartă mai ales marinarii. ● basecă. (<fr. *béret*, it. *berretta*)

bergamáscă *s. f.* vechi dans și cântec popular italian în măsură binară și cu ritm viu, care era interpretat de un grup de femei și bărbați așezați în cerc. (<fr. *bergamasque*, it. *bergamasco*, cf. *Bergamo*, provincie din nordul Italiei)

bergamótă *s. f.* varietate de pere mari, rotunde, galbene, zemoase și aromate. — var. *pergamută* s. f. (<fr. *bergamote*, it. *bergamotia*)

berger/-jér/ *s. m.* rasă de ciini ciobănești, folosiți la paza turmelor. (<fr. *berger*)

bergerétă *s. f.* mică arie cu subiect și aspect pastoral. (<fr. *bergerette*)

berginizáre *s. f.* procedeu de hidrogenare a hidrocarburilor grele, a gudroanelor, pentru a obține hidrocarburi ușoare. (după fr. *berginisation*, cf. *Bergius*, industriaș și chimist germ.)

bergsonián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al bergsonismului. (<fr. *bergsonien*)

bergsonísm *s. n.* doctrina filozofică a lui Bergson, a cărei categorie centrală este „durata" și care susține că adevărul nu este accesibil cunoașterii științifice, gîndirii logice, ci numai intuiției. (<fr. *bergsonisme*, cf. *Henri Bergson*, filozof fr.)

beri-béri *s. n.* boală din Extremul Orient, datorată lipsei vitaminei B_1 din organism, care se manifestă prin tulburări nervoase, paralizie musculară, astenie. (<fr. *béribéri* < cuv. singalez)

beríl *s. n.* silicat natural de beriliu și aluminiu, sub formă de mineral sticlos, incolor sau divers colorat, folosit ca piatră prețioasă, la prepararea unor aliaje speciale etc. (<fr. *béryl*, lat. *beryllus*, gr. *baryllos*)

berilióză *s. f.* boală profesională provocată de inhalarea pulberilor de beriliu. (<fr. *béryllose*)

beríliu *s. n.* metal alb-cenușiu, ductil, maleabil, foarte dur și ușor, folosit în unele aliaje ușoare și la fabricarea anumitor oțeluri speciale. (<fr. *béryllium*)

berjéră *s. f.* fotoliu larg și adînc, cu spătar înalt, ușor prelungit lateral. (<fr. *bergère*)

berkeleián, -ă/ber-cle-/ *adj., s. m. f.* (adept) al berkeleismului. (<fr. *berkeleyen*)

berkeleísm/ber-clism/ *s. n.* sistem filozofic antiștiințific care susține că însușirile lucrurilor și înseși lucrurile nu sînt decît senzații ale omului, cauza acestor senzații fiind Dumnezeu. (<fr. *berkeleysme*, cf. *George Berkeley*, filozof engl.)

berkéliu *s. n.* element sintetic radioactiv. (<engl. *berkelium*, cf. *Berkeley*, universitate în California /S.U.A./)

berlínă *s. f.* **1.** trăsură în formă de cupeu cu patru locuri (fabricată pentru prima oară în Berlin). **2.** caroserie de automobil cu patru uși și patru geamuri laterale; mașină de acest tip. (<fr. *bérline*)

berlinétă *s. f.* berlină (2) de dimensiuni reduse. (<it. *berlinetta*)

bérmă *s. f.* întăritură amenajată pentru consolidarea unui taluz, făcută din pămîntul rezultat prin săparea șanțului. (<fr. *berme*, germ. *Berme*)

bermúdă *s. f.* *(rar)* șort pînă la genunchi. (<fr., amer. *bermuda*, cf. *Bermude*, arhipelag în Oc. Atlantic)

bernardín[1], **-ă** *s. m. f.* călugăr(iță) dintr-o congregație desprinsă din ordinul benedictinilor, printr-o reformă făcută de Bernard de Menthon în sec. X. (<fr. *bernardin*)

bernardín[2] *s. m.* ciine de talie mare, viguros și musculos, alb cu pete roșii, dresat special pentru salvarea drumeților rătăciți (iarna) în munți: Saint-Bernard. (<germ. *Bernhardiner*)

bérnă *s. f.* *pavilion în* ~ = pavilion național coborît pe jumătate, în semn de doliu. (<fr. *berne*)

bernsteinián, -ă /-ștai-/ *adj., s. m. f.* (adept) al bernsteinismului; bernsteinist. (<*Bernstein* + *-ian*)

bernsteinísm *s. n.* curent în social-democrația internațională, apărut la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX în Germania, care a încercat să interpreteze, de pe poziții eclectice și în spirit reformist, principalele teze ale marxismului. (</Eduard/ *Bernstein*, conducător al social-democrației reformiste germane + *-ism*)

bernsteiníst, -ă *adj., s. m. f.* bernsteinian. (< *Bernstein* + *-ist*)

berriasián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al cretacicului inferior. (<fr. *berriasien*, cf. *Berresias*, localitate în Franța)

bersaliér *s. m.* soldat din armata italiană, corespunzător vînătorilor de la noi. (<it. *bersagliere*)

bértă *s. f.* broboadă croșetată din lînă, cu ciucuri, purtată de femei pe cap sau pe umeri. (<fr. *berthe*)

bertillonáj *s. n.* sistem de identificare a criminalilor, bazat pe măsurători antropometrice. (<fr. *bertillonage*, cf. *Bertillon*, grefier fr.)

bertón *s. n.* barcă cu vîsle pliantă, din pînză cauciucată. (<fr. *berthon*)

besánt *s. m.* veche monedă de aur din Imperiul Bizantin. (<fr. *besant*, cf. lat. *bysantium*, monedă din Bizanț)

bestiál, -ă *adj.* de bestie; animalic; feroce, crud, inuman. (<fr. *bestial*, lat. *bestialis*)

bestialitáte *s. f.* **1.** fire, atitudine, pornire bestială; animalitate, ferocitate, cruzime. **2.** faptă bestială, monstruozitate. ● perversiune sexuală constînd din săvîrșirea actului sexual cu animale. (<fr. *bestialité*)

bestializá *vb. refl.* a deveni bestial. — *bestializáre* s. f. (<fr. *bestialiser*)

bestiár[1] **I.** *s. m.* cel care lupta cu fiarele sălbatice în arenele amfiteatrelor romane sau în circuri. v. g l a d i a t o r. **II.** *s. n.* loc în care sînt închise animale sălbatice. (<lat. *bestiarius*, fr. *bestiaire*)

bestiár[2] *s. n.* gen de lucrare, caracteristică evului mediu, cuprinzînd culegeri de fabule sau de povestiri alegorice despre animale. (<fr. *bestiaire*, lat. *bestiarium*)

béstie *s. f.* **1.** animal sălbatic, fiară. **2.** *(fig.)* om cu fire de fiară, crud, sălbatic; brută. (<it., lat. *bestia*)

best-seller/bestsélăr/ *s. n.* carte, disc sau alt produs asemănător de mare tiraj, cu un mare succes de vînzare; mare succes de librărie. (<amer. *best-seller*)

beșamél *s. n.* sos alb făcut cu smîntînă. (<fr. *béchamel*, cf. *Bechamel*, economist fr.)

bêta *s. m. inv.* **1.** a doua literă a alfabetului grecesc (β), corespunzînd sunetului *b*. **2.** *radiație* ~ = radiația emisă de nucleul izotopilor radioactivi, formată din electroni. (<fr. *bêta*)

betacism *s. n.* pronunțare alterată a consoanelor *b* și *p*. (<engl. *betacism*)

betaină *s. f.* substanță, derivat al glicocolului, care se găsește în special în sfecla de zahăr. (<fr. *bétaïne*)

betaterapíe *s. f.* tratament medical cu izotopi care constituie surse de radiații beta. (<fr. *bétathérapie*)

betatrón *s. n.* accelerator ciclic de particule folosit pentru accelerarea electronilor pînă la energii de sute de megaelectronvolți. (<fr. *bétatron*)

betaxínă *s. f.* preparat farmaceutic din vitamina B_1, care se prezintă sub formă de pastile sau fiole. (n. com.)

betél *s. m.* mic arbust tropical, din familia piperaceelor, cu tulpini grimpante care se cultivă în India și Indonezia pentru frunzele sale, cu gust înțepător, folosite la mestecat și în vopsitorie pentru a colora în roșu. (<fr. *bétel*, port. *betel*<cuv. din Malabar)

betón *s. n.* amestec de pietriș, nisip cu un liant (ciment, bitum etc.) și apă, care, prin întărire, se transformă într-o masă rezistentă servind ca material de construcție. (<fr. *béton*)

betoná *vb. intr., tr.* a turna betonul (în cofrajele unei construcții). — **betonáre** *s. f.* (<fr. *bétonner*)

betonáj *s. n.* betonare. (<fr. *bétonnage*)

betoniér *s. m.* betonist. (<fr. *bétonnier*)

betoniéră *s. f.* mașină pentru prepararea betonului. (<fr. *bétonnière*)

betonist, -ă *s. m. f.* muncitor sau inginer specializat în lucrări de beton: betonier. (< *beton* + *-ist*)

betonít *s. n.* bloc prefabricat de beton folosit la executarea îmbrăcămintelor de tunel. (<fr. *bétonite*)

betonoscóp *s. n.* aparat pentru determinarea calității betonului prin măsurarea vitezei de trecere a impulsurilor (ultra)sonice. (<fr. *bétonoscope*)

betterave/betráv/ *adj. inv., s. n.* (de) culoare roșu închis, ca sfecla. (<fr. *betterave*)

betulacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu flori unisexuate monoice, grupate în amenți, cuprinzînd mesteacănul, arinul etc. (<fr. *bétulacées*, cf. lat. *betula*, mesteacăn)

betýlă *s. f.* (la arabi) piatră fixă sau transportabilă, care însoțea tribul în deplasările sale, purtată ca obiect sacru, ocrotitor, într-un cort montat pe o cămilă, cu un cortegiu de prezicători, tobosari și femei dansînd. (<fr. *bétyle*, cf. ebr. *Beth-El*, casa Domnului)

bevatrón *s. n.* accelerator de particule capabil să dea electronilor o energie de ordinul unui miliard de electronvolți; cosmotron. (<fr. *bévatron*)

bezeá *s. f.* **1.** *(fam.)* sărut trimis cuiva apropiind și depărtînd vîrful degetelor de buze. **2.** prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu mult zahăr. (<fr. *baiser*)

bezoár[1] *s. m.* specie de capră sălbatică, care trăiește în munții stîncoși din Creta, din Asia Mică și din Caucaz. (<engl. *bezoar*)

bezoár[2] *s. n.* concrețiune calculoasă formată din resturi vegetale sau din păr, care se întîlnește în tubul digestiv al unor patrupede. (<fr. *bézoard*)

BI-/BIS- *elem. comp.* „doi", „de două ori", „dublu". (<fr. *bi-*, cf. lat. *bis*, de două ori)

biacíd *adj., s. m.* (corp) care posedă două funcții acide; diacid. (<fr. *biacide*)

biacuminát, -ă *adj.* (despre frunze, fructe etc.) terminat cu două vîrfuri. (<fr. *biacuminé*)

blánco *adj. (fin.)* în alb, necompletat. (<it. *bianco*)

bianuál, -ă *adj.* bienal. (<engl. *biannual*)

biapiculát, -ă *adj. (bot.:* despre unele organe) cu două vîrfuri, despicat la vîrf. (<fr. *biapiculé*)

biarticulát, -ă *adj.* cu două articulații. (<fr. *biarticulé*)

biatlón *s. n.* concurs atletic combinat care reunește două probe; *(spec.)* probă sportivă constînd din alergări pe schiuri pe o distanță de 20 km și trageri cu arma la țintă. (<rus. *biatlon*)

biatlonist, -ă *s. m. f.* sportiv participant la un biatlon. (<*biatlon* + *-ist*)

biatómic, -ă *adj.* (despre substanțe) cu molecula formată din doi atomi. (<fr. *biatomique*)

biaxiál, -ă *adj.* cu două axe. (<engl. *biaxial*)

bibázic *adj.* dibazic. (<fr. *bibasique*)

bibelóu *s. n.* mic obiect de artă, decorativ, pentru interior. (<fr. *bibelot*)

bíber I. *s. m.* castor. II. *s. n.* blană de biber (1). (<germ. *Biber*)

biberét *s. m.* **1.** blănițe de miel de culoare maro-roșcată. **2.** pluș de culoare gri sau maro, cu părul din lînă sau din fibre sintetice; folosit pentru garnituri de gulere, manșete etc. (<germ. *Biberette*)

biberón *s. n.* flacon avînd la gură o tetină, care servește la hrănirea artificială a sugarilor. (<fr. *biberon*)

biblic, -ă *adj.* referitor la Biblie; în stilul Bibliei. • din timpul evocat de Biblie. *(p. ext.)* străvechi. (<fr. *biblique*)

BIBLIO- *elem. comp.* „carte". (<fr. *biblio-*, cf. gr. *biblion*)

bibliobúz *s. n.* autobuz amenajat ca bibliotecă itinerantă. (<fr. *bibliobus*)

biblioclást, -ă *s. m. f.* cel care manifestă tendința (patologică) de a distruge sau mutila cărțile. (<germ. *Biblioklast*)

biblioclastíe *s. f.* act patologic de negare, de distrugere a cărților. • atitudine de respingere și condamnare a unor lucrări înainte de a fi citite. (<*biblioclast* + *-ie*)

bibliofág, -ă *adj., s. m.* (insectă) care distruge cărțile și actele. (<fr. *bibliophage*)

bibliofil, -ă I. *s. m. f.* iubitor, colecționar de cărți prețioase, frumoase și rare. II. *adj.* (despre cărți, ediții) rar și prețios; realizat în condiții grafice deosebite. (<fr. *bibliophile*)

bibliofilíe *s. f.* **1.** pasiunea bibliofilului. **2.** ramură a bibliologiei care studiază cărțile sub raportul rarității sau al valorii lor artistice. (<fr. *bibliophilie*)

bibliofílistic, -ă I. *adj. (rar)* de bibliofil. II. *adv.* din punct de vedere bibliofil. (<*bibliofil* + *-istic*)

bibliofílm *s. n.* copie fotografică pe film cu bandă îngustă a unui text. (<fr. *bibliofilm*)

bibliofób, -ă *s. m. f.* dușman al cărților. (<germ. *Bibliophobe*, engl. *bibliophob*)

bibliofobíe *s. f.* aversiune patologică față de cărți, albume, biblioteci. (<germ. *Bibliophobie*, engl. *bibliophobia*)

bibliográf, -ă *s. m. f.* specialist în bibliografie (1). (<fr. *bibliographe*)

bibliografiá *vb. tr.* a selecționa, clasifica, descrie și adnota publicații. — *bibliografiére* s. f. (<germ. *bibliographieren*)

bibliográfic, -ă *adj.* referitor la bibliografie. (<fr. *bibliographique*)

bibliografíe *s. f.* 1. ramură a bibliologiei care se ocupă cu studiul tipăriturilor, al edițiilor de opere literare, cu descrierea, aprecierea, sistematizarea și răspîndirea publicațiilor. 2. listă (cu indicații asupra autorului, titlului, anului și locului tipăririi) a scrierilor care se referă la o anumită problemă. ● material informativ asupra unei probleme. ● totalitatea operelor unui autor. 3. listă, publicație (periodică) cuprinzînd titluri recent apărute. (<fr. *bibliographie*)

bibliolatríe *s. f.* acceptarea și interpretarea literală a textului biblic. (<engl. *bibliolatric*)

bibliológ, -ă *s. m. f.* specialist în bibliologie. (<fr. *bibliologue*)

bibliológie, -ă *adj.* referitor la bibliologie. (<fr. *bibliologique*)

bibliologíe *s. f.* disciplină care studiază cărțile din punctul de vedere al formelor în care se prezintă, al istoricului lor etc. (<fr. *bibliologie*)

bibliomán, -ă *s. m. f.* colecționar pasionat de cărți (rare). (<fr. *bibliomane*)

bibliomaníe *s. f.* pasiune exagerată pentru cărți. (<fr. *bibliomanie*)

bibliometríe *s. f.* studiu cantitativ și, eventual, statistic al producției, difuzării și consumului de carte. (<*biblio-* + *-metrie*[1])

biblioráft *s. n.* mapă de carton, clasor pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. (<fr. *bibliorhapte*, cf. gr. *rhaptein*, a coase)

biblioráma *s. f.* *(rar)* titlu de rubrică cu conținut complex (cronici, comentarii, noutăți etc.) din lumea cărții. (<*biblio-* + *-rama*[2])

bibliotecár, -ă I. *s. m. f.* cel care are în grijă sa administrarea unei biblioteci. II. *s. n.* program care permite crearea, actualizarea și utilizarea unei biblioteci (3). III. *adj.* referitor la bibliotecă. (<fr. *bibliothécaire*)

bibliotécă *s. f.* 1. colecție (publică sau particulară) de cărți, manuscrise, publicații periodice etc., aranjate și clasate într-o anumită ordine; instituție, local care adăpostește o astfel de colecție. ● mobilă, raft, dulap pentru păstrarea cărților. 2. nume dat unor colecții de tipărituri, identice ca aspect, care tratează teme dintr-un domeniu oarecare. 3. colecție organizată de programe într-o unitate de informatică. (<fr. *bibliothèque*, lat. *bibliotheca*)

bibliotecoeconómie, -ă *adj.* referitor la bibliotecoeconomie. (<fr. *bibliothéconomique*)

bibliotecoeconomíe *s. f.* ramură a bibliologiei care studiază organizarea și conducerea bibliotecilor. (<fr. *bibliothéconomie*)

bibliotéhnică *s. f.* tehnica producerii materiale a cărții. (după fr. *bibliotechnie*)

bibliotehnicián, -ă *s. m. f.* tehnician specializat în organizarea bibliotecilor. (<*bibliotehnică* + *-ian*)

biblioterapíe *s. f.* metodă de tratament în psihiatrie prin lecturi selecționate. (<fr. *bibliothérapie*)

biblíst, -ă *s. m. f.* specialist în biblistică. (<fr. *bibliste*)

biblístică *s. f.* studiul Bibliei. (<germ. *Biblistik*)

bíc *s. n.* instrument de scris format dintr-un tub de pastă colorată cu o mică bilă în vîrf; pix. (<fr. *bic*)

bicamerál, -ă *adj.* (despre organe legislative) cu două adunări (camere) reprezentative. (<fr. *bicaméral*)

bicameralísm *s. n.* doctrină care susține bicamerismul. (<fr. *bicaméralisme*)

bicamerísm *s. n.* sistem politic comportînd două adunări legislative. (<fr. *bicamérisme*)

bicapsulár, -ă *adj.* (despre fructe compuse) cu două carpele asemănătoare unor capsule. (<fr. *bicapsulaire*)

bicarbonát *s. m.* sare a acidului carbonic, rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un metal. ○ *~ (de sodiu)* = sare albă solubilă în apă, folosită la prepararea prafului de copt și ca activator al sucului gastric. (<fr. *bicarbonate*)

bicarpelár, -ă *adj.* cu două carpele; provenit din două carpele. (<fr. *bicarpellaire*)

bicefál, -ă *adj.* 1. (despre un făt, un animal) cu două capete. 2. *(fig.)* cu doi conducători. (<fr. *bicéphale*)

bicentenár, -ă I. *adj.* care durează de două sute de ani. II. *s. n.* al doilea centenar. (<fr. *bicentenaire*)

bicéntric, -ă *adj.* cu două centre. (<fr. *bicentrique*)

bíceps *s. m.* mușchi cu două ligamente la extremitatea superioară; *(spec.)* mușchiul brațului, dintre umăr și cot. (<fr. *biceps*, lat. *biceps*, cu două capete)

bichón/-șon/ *s. m.* cîine de talie mică, cu părul lung, cu botul subțire, nasul negru și craniul plat. (<fr. *bichon*)

bicicletă *s. f.* vehicul cu două roți așezate una în spatele celeilalte, dintre care cea din urmă este o roată motrice, pusă în mișcare, prin intermediul unui lanț, de două pedale acționate cu picioarele. (<fr. *bicyclette*)

biciclic, -ă *adj.* 1. cu două cicluri. ● (despre compuși organici) care conține două cicluri închise în formulă. 2. *(bot.)* dispus în două verticile sau cercuri. (<fr. *bicyclique*)

bicicléist, -ă *s. m. f.* cel care umblă pe bicicletă. (<fr. *bicycliste*)

bicíclu *s. n.* velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motoare. (<fr. *bicycle*)

bicínie *s. f.* compoziție, la început pentru două, apoi pentru mai multe voci, prezentă în muzica polifonică. (<lat. *bicinium*)

bicipitál, -ă *adj.* referitor la biceps, al bicepsului. (<fr. *bicipital*)

bickford *s. n.* cordon de materie fuzantă pentru aprinderea explozivelor, care arde lent, permițînd utilizarea la distanță. (<fr. *bickford*, cf. *William Bickford*, inginer engl.)

bicloríră *s. f.* compus care conține doi atomi de clor. (<fr. *bichlorure*)

bicolór, -ă *adj.* cu două culori. (<fr. *bicolore*)

biconcáv, -ă *adj.* cu două fețe concave opuse. (<fr. *biconcave*)

biconvéx, -ă *adj.* cu două fețe convexe opuse. (<fr. *biconvexe*)

bicordatúră *s. f.* *(muz.)* gamă dublă executată pe instrumente la care se cîntă cu arcuș. (<it. *bicordatura*)

bicórn, -ă I. *adj.* bicornat. II. *s. n.* pălărie bărbătească cu două colțuri, care se mai poartă și azi în Occident de către academicieni, diplomați, militari etc. la solemnități. (<fr. *bicorne*, cf. lat. *bicornis*, cu două coarne)

bicornát, -ă *adj.* cu două antene sau coarne; bicorn (1). (<engl. *bicornate*, fr. *bicornu*)

bicotidián, -ă *adj.* care are loc de două ori pe zi. (<fr. *biquotidien*)

bicromát *s. m.* sare obținută prin tratarea cu acid a cromatului unui metal. ○ ~ *de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, folosită ca oxidant și colorant. (<fr. *bichromate*)

bicromíe *s. f.* tipar în două culori. (<fr. *bichromie*)

biculturalísm *s. n.* coexistență a două culturi naționale, implicînd contactul a două limbi în aceeași țară. (<fr. *biculturalisme*)

bicuspíd, -ă *adj.* (despre o formație anatomică) cu două vîrfuri. (<fr. *bicuspide*, cf. lat. *cuspis*, vîrf)

bidactílie *s. f.* anomalie congenitală în care apar două degete la o mînă sau la un picior. (<engl. *bidactyly*)

bidéu *s. n.* vas sau chiuvetă, din porțelan sau metal, servind pentru toaleta intimă. (<fr. *bidet*)

bidimensionál, -ă *adj.* cu două dimensiuni. (<*bi-* + *dimensional*)

bidimensionalitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este bidimensional. (<*bidimensional* + *-itate*)

bidirecționál, -ă *adj.* care are loc, se propagă în două direcții. (<*bi-* + *direcțional*)

bidón *s. n.* recipient portativ pentru lichide; *(spec.)* vas de tablă (învelit cu postav) în care se păstrează apa de băut în excursii, marșuri etc. (<fr. *bidon*)

bidonvíl *s. n.* cartier de locuințe mizere, improvizate din deșeuri industriale, din tabla bidoanelor uzate etc., unde locuiește populația săracă a unei metropole. (<fr. *bidonville*)

bié[1] *s. n.* linie, sens, direcție oblică. ● *(concr.)* fișie de material textil tăiată oblic, în croitorie. (<fr. *biais*)

-bie[2] v. b i o -.

Biedermeier/bi-der-má-ier/ *adj. stil* ~ = stil de mobilier caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, lemn curbat, cu aspect general greoi, exprimînd gustul pentru confort și pentru viața intimă de familie. (cf. *Biedermeier*, personaj, întruchipare a filistinului burghez, din poemele scriitorului germ. Eichrodt)

biéf *s. n.* porțiune a unui curs de apă sau canal între două brațe, ecluze sau baraje. (<fr. *bief*)

biélă *s. f.* organ de mașină care transmite mișcarea unei alte piese sau transformă o formă de mișcare în alta. (<fr. *bielle*)

bielétă *s. f.* biță de dimensiuni mici, articulată la capul unei biele principale, în motoarele cu mai mulți cilindri. (<fr. *biellette*)

bielorús, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Bielorusia (Belarus), stat rus vecin cu Polonia. ● *(s. n.)* unul dintre dialectele slavei orientale, vorbit de bieloruși. (<fr. *biélorusse*)

bienál, -ă I. *adj.* 1. care durează doi ani; bi(s)anual. 2. care are loc o dată la doi ani. II. *s. f.* manifestare artistică (expoziție, festival, tîrg) care se organizează la fiecare doi ani. (<fr. *biennal*, lat. *biennalis*)

biéniu *s. n.* *(rar)* interval de doi ani. (<lat. *biennium*)

bifá *vb. tr.* a face un mic semn anumitor cuvinte, cifre sau rînduri dintr-o listă etc. pentru anulare, punere în evidență; a însemna. — *bifáre* s. f. (<fr. *biffer*)

bifactorlál, -ă *adj.* care depinde de doi factori sau categorii de factori. (<fr. *bifactorial*)

bifazát *adj.* difazat. (<fr. *biphasé*)

bifér, -ă *adj.* (despre plante) care înflorește și fructifică de două ori pe an. (<fr. *bifère*)

bífid, -ă *adj.* *(biol.:* despre unele organe) despicat în două, care formează două vîrfuri. (<fr. *bifide*, lat. *bifidus*)

bifilár, -ă *adj.* (despre cabluri electrice) cu doi conductori separați. ● *(mec.;* despre suspensii) cu două fire paralele. (<fr. *bifilaire*, engl. *biphilar*)

biflór, -ă *adj.* (despre plante) cu două flori. (<fr. *biflore*)

bifocál, -ă *adj.* (despre lentile) cu două distanțe focale diferite; (despre ochelari) cu lentile bifocale. (<fr. *bifocal*)

bifoliát, -ă *adj.* (despre plante) cu două frunze; difil. (<fr. *bifolié*)

bifoliculă *s. f.* fruct uscat, dehiscent, format din două folicule. (<fr. *bifollicule*)

bifoliolát, -ă *adj.* (despre frunze compuse) cu numai două foliole. (<fr. *bifoliolé*)

bifór, -ă *adj.* 1. (în *arhit.* românică și gotică, despre o deschidere) cu două uși sau canaturi despărțite printr-o columnă, fiecare terminîndu-se printr-un arc. 2. *uter* ~ = malformație a uterului al cărui col prezintă două orificii. (<it. *bifora*)

bifórm, -ă *adj.* cu două forme. (<germ. *biform*, lat. *biformis*)

biftec *s. n.* friptură din mușchi de vacă, la grătar sau la tigaie. (<fr. *bifteck*, engl. *beef-steak*<*beef*, bou; *steak*, bucată)

bifurcá *vb. refl.* (despre un drum, o arteră etc.) a se împărți în două. — *bifurcáre* s. f. (<fr. *bifurquer*)

bifurcáție *s. f.* bifurcare; loc unde se bifurcă un drum, o arteră etc. (<fr. *bifurcation*)

bifuzelát, -ă *adj.* (despre avioane) cu două fuzelaje. (<*bi-* + *fuzelat*)

big[1] *s. n.* linie de îndoire executată prin presare pe suprafața unui carton. (<germ. *Biga*)

big[2] *s. n.* unitate comercială complexă. (<*b*/ăcănie/ + *i*/ndustriale/ + *g*/ospodina/)

bigám, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se găsește în situația de bigamie. (<fr. *bigame*, lat. *bigamus*)

bigamíe *s. f.* situație a cuiva căsătorit legal cu două persoane în același timp. (<fr. *bigamie*)

bigă[1] *s. f.* macara specială întrebuințată la bordul navelor pentru încărcări și descărcări. (<fr. *bigue*)

bigă[2] *s. f.* car roman cu două roți, la care erau înhămați doi cai. (<lat. *biga*)

big band /big-bénd/ *s. n.* ansamblu mare orchestral de jaz, având peste 15 instrumentiști. (<engl. *big band*)

big bang/big-béng/ *s. n.* *(astr.)* marea explozie (ipotetică) a atomului primitiv de materie, care a inițiat expansiunea universului observabil. (<engl. *bing bang*/theory/)

bigeminát, -ă *adj.* 1. (despre frunze) al cărei pețiol comun se divide în două pețioluri secundare. 2. (despre puls) a cărui pulsație normală este urmată de o extrasistolă. 3. *(arhit.;* despre golul unei ferestre, al unei uși) divizat în patru părți. (<fr. *bigéminé*)

bigeminísm *s. n.* tulburare a ritmului inimii, care prezintă un puls bigeminat. (<fr. *bigéminisme*)

bigenéric, -ă *adj.* (despre plante) provenit din două genuri deosebite. (<fr. *bigénérique*)

bignónia *s. f.* arbore decorativ cu frunze foarte mari, în formă de inimă și flori albe, originar din America sau din Asia. (<fr. *bignonia*, cf. *Bignon*, bibliotecar al lui Ludovic al XV-lea)

bignoniacée *s. f. pl.* familie de plante gamopetale exotice cuprinzînd plante lemnoase ca bignonia, catalpa etc. (<fr. *bignoniacées*)

bigót, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se conformează strict, zelos, tuturor preceptelor rituale ale unei religii; habotnic. (<fr. *bigot*)

bigoterie *s. f.* *(rar)* bigotism. (<fr. *bigoterie*)

bigotísm *s. n.* caracter, atitudine de bigot; bigoterie. (<fr. *bigotisme*)

bigrílă *s. f.* tub electronic cu două grile. (<fr. *bigrille*)

biguanídă *s. f.* substanță derivată din guanidină, folosită în tratamentul diabetului. (<fr. *biguanide*)

bigudiu *s. n.* mică tijă metalică pe care se răsucește părul (în șuvițe) pentru a-l ondula. (<fr. *bigoudi*)

biguínă /-ghi-/ *s. f.* 1. dans popular din Antile, cu tempo lent și cu caracter melancolic; melodia corespunzătoare. 2. dans originar din Ins. Martinica, în tempo rapid, cu un ritm și acompaniament caracteristice. (<sp., fr. *biguine*<cuv. din Antile)

bihari *s. f.* limbă indo-ariană modernă vorbită în India. (<fr. *bihari*)

bihebdomadár, -ă *adj., s. n.* (publicație) care apare de două ori pe săptămînă; bisăptămînal. (<fr. *bihebdomadaire*)

bilodúră *s. f.* sare care conține două molecule de iod. (<fr. *biiodure*)

bijectív, -ă *adj.* *(mat.;* despre funcții) care este în același timp surjectivă și injectivă. (<fr. *bijectif*)

bijécție *s. f.* *(mat.)* funcție bijectivă. (<fr. *bijection*)

bijuterie *s. f.* 1. obiect de podoabă: giuvaer. ● *(fig.)* lucru elegant și de mare preț. 2. magazin, atelier, fabrică de bijuterii, giuvaericale etc. (<fr. *bijouterie*)

bijutíer *s. m.* cel care execută sau vinde bijuterii; giuvaergiu. (<fr. *bijoutier*)

bikíni *s. n.* 1. costum de baie feminin alcătuit din două piese de dimensiuni foarte reduse. 2. chilot scurt. (<engl., fr. *bikini*, n. com.)

bikinián -ă *adj.* 1. din atolul Bikini. 2. *(fig.)* pustiu, gol, de apocalips atomic; șocant, exploziv. (<engl. *bikinian*, cf. *Bikini*, atol în Oc. Pacific)

bíl *s. n.* proiect de lege propus parlamentului englez; legea votată. (<engl., fr. *bill*)

bilabiál, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează prin apropierea sau închiderea buzelor. (<fr. *bilabial*)

bilabiát, -ă *adj.* (despre corolă, caliciu) cu două labii. (<fr. *bilabié*)

bilánț *s. n.* 1. tablou contabil al activului și pasivului unei întreprinderi sau activități financiare, economice, tehnice etc. la un moment dat. 2. *(biol.)* sinteză cantitativă a tuturor elementelor primite și cedate de organism. 3. *(fig.)* situație finală, rezultat al unei acțiuni, al unei întreprinderi etc. (<germ. *Bilanz*)

bilanțiér, -ă I. *adj.* cu caracter de bilanț. II. *s. n.* registru de înscriere a bilanțurilor. (<it. *bilancierre*)

bilaterál, -ă *adj.* 1. cu două laturi, două fețe (opuse, simetrice). 2. referitor la cele două laturi, aspecte ale unui lucru, ale unui organism. 3. *(jur.;* despre contracte, convenții) care angajează reciproc cele două părți contractante; bipartit. (<fr. *bilatéral*)

bilateralísm *s. n.* sistem de echilibrare a schimburilor economice internaționale întemeiat pe acordul bilateral. (<germ. *Bilateralismus*)

bilateralitáte *s. f.* însușirea de a fi bilateral. (<*bilateral* + *-itate*)

bilă[1] *s. f.* produs de secreție al ficatului, cu rol fiziologic în digestie: fiere. (<fr. *bile*)

bilă[2] *s. f.* 1. sferă de lemn, sticlă, metal etc. cu care se joacă popice, biliard, care se folosește la rulmenți etc. 2. (cu complinirea: albă, roșie, neagră etc.) notă care se dădea în trecut la unele facultăți. 3. *(fam.)* cap. 4. stîlp de lemn, rotund, folosit în construcții auxiliare (schele, eșafodaje etc.). (<fr. *bille*)

bildungsroman *s. n.* roman care înfățișează procesul de formare a personalității eroului sub acțiunea educației și a experienței dobîndite; roman de formare. (<germ. *Bildungsroman*<*Bildung*, educație)

bildungsromanése, *-ă adj.* de bildungsroman. (<*bildungsroman* + *-ese*)

bilentilă *s. f.* sistem optic format din două semilentile, obținute prin secționarea în diametru a unei lentile convergente. (<*bi-* + *lentilă*)

bilét *s. n.* 1. scrisoare foarte scurtă. 2. tabletă (4). 3. mic imprimat care confirmă un drept (de a ocupa un loc la un spectacol, de călătorie cu un vehicul etc.). ○ *~ de voie* = hîrtie prin care se acordă permisiunea de a ieși în oraș unui militar încazarmat, unui elev intern etc.; *~ de bancă* = bancnotă; *~ de (sau la) ordin* = titlu de credit prin care semnatarul se angajează față de beneficiar să plătească o anumită sumă de bani, la scadență; cambie; *~ ipotecar* = hîrtie de valoare emisă de stat și garantată cu ipoteci asupra unor domenii ale acestuia. (<fr. *billet*, it. *biglietto*)

bilétă *s. f.* semifabricat din oțel cu secțiunea pătrată, din care se laminează bare, sîrme etc. sau se stanțează diferite piese; *(pop.)* țaglă. (<fr. *billette*)

bilharzíe *s. f.* schistozomă. (<fr. *bilharzie*, cf. *T. Bilharz*, naturalist care a descoperit acest parazit)

bilharzióză *s. f.* schistozomiază. (<fr. *bilharziose*)

BILI(O)- *elem. comp.* „bilă, fiere". (<fr., germ., engl. *bili/o/-*, cf. lat. *bilis*)

biliár, -ă *adj.* referitor la bilă[1]. ○ *vezículă ~ă* = băsica fierii; colecist. (<fr. *biliaire*)

biliárd[1] *s. n.* joc care se practică cu 3 bile colorate, mișcate prin lovirea uneia dintre ele cu tacul pe o masă specială, acoperită cu postav verde; masa însăși. (<fr. *billard*)

biliárd[2] *s. n.* bilion (2). (<fr. *billard*)

bilicultúră *s. f.* cultură a agentului patogen al unei maladii infecțioase într-un mediu adecvat bilei[1]. (<*bili-* + *-cultură*[2])

biligén, -ă *adj.* care produce fiere. (<fr. *biligénique*)

biligenéză *s. f.* proces de producere a bilei[1]. (<fr. *biligenèse*)

bilíngv, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care vorbește în mod obișnuit două limbi. II. *adj.* scris în două limbi. (<fr. *bilingue*, lat. *bilinguis*)

bilingvísm *s. n.* situație a unui vorbitor sau grup social care utilizează curent două limbi. (<fr. *bilinguisme*)

bilinár, -ă *adj. (mat.;* despre forma unui polinom liniar și omogen) cu două grupe diferite de variabile. (<fr. *bilinéaire*)

bilión *s. n.* 1. număr egal cu o mie de miliarde, în trecut, în Anglia, Germania etc. 2. (în uzul actual american) miliard; biliard[2]. (<fr. *billion*)

billopatíe *s. f.* numire generică pentru afecțiunile bilei[1]. (<*bilio-* + *-patie*)

bilioprív, -ă *adj.* provocat de lipsa bilei[1]. (<fr. *bilioprive*)

biliós, -oásă *adj.* care are la bază o excesivă secreție biliară. ○ *ten ~* = ten galben. ◉ (despre temperament) iritabil, nervos, irascibil. (<fr. *bilieux*)

biliragíe *s. f.* scurgere parțială sau totală a bilei[1] către exterior. (<fr. *bilirragie*)

bilirubínă *s. f.* pigment biliar de culoare roșie, rezultat din descompunerea hemoglobinei. (<fr. *bilirubine*)

bilirubinemíe *s. f.* prezența bilirubinei în sînge. (<fr. *bilirubinémie*)

bilirubinuríe *s. f.* prezența bilirubinei în urină. (<engl. *bilirubinuria*)

biliurie *s. f.* prezența de pigmenți sau săruri biliare în urină. (<fr. *biliurie*)

bilíverdină *s. f.* pigment biliar de culoare verde, produs al oxidării bilirubinei. (<fr. *biliverdine*)

bilobát, -ă *adj.* (despre frunze etc.) cu doi lobi. (<fr. *bilobé*)

bilobectomíe *s. f.* rezecție a doi lobi pulmonari. (<*bi-* + *lobectomie*)

bilóc *adj.* (despre avioane) cu două locuri; biplas. (după fr. *biplace*)

bilocáție *s. f.* posibilitatea de a te afla în același timp în două locuri diferite; arată, de regulă, despărțirea prin moarte a spiritului de corp; decorporație. (<*bi-* +*locație*)

biloculár, -ă *adj.* (despre o cavitate naturală) cu două loji. (<fr. *biloculaire*)

biloculáre *s. f.* deformare patologică a unui organ anatomic, care se împarte în două loji. (după fr. *biloculation*)

bilogíe *s. f.* 1. *(livr.)* dilogie. 2. malformație cardiacă congenitală caracterizată prin asocierea unei comunicări interventriculare cu o îngustare a aortei pulmonare. (<fr. *bilogie*)

bilolíză *s. f.* liză bacteriană în prezența bilei sau a sărurilor biliare. (<*bilă*[1] + *-liză*[2])

bilón I. *s. m.* 1. aliaj monetar în compoziția căruia intră în cea mai mare parte sau exclusiv metale comune. 2. monedă divizionară, cu valoare intrinsecă, inferioară valorii sale nominale. II. *s. n.* ridicătură de pămînt de-a lungul unui rînd de plante cultivate. (<fr. *billon*)

bilonáre *s. f.* acțiunea de executare a biloanelor (II). (după fr. *billonnage*)

bilunár, -ă *adj.* care se face, apare de două ori pe lună; bimensual. (<*bi-* + *lunar*)

bimán, -ă *adj.* (cu referire la om) cu două mîini. (<fr. *bimane*)

bimediánă *s. f.* segment de dreaptă care unește, într-un patrulater, mijloacele a două laturi opuse, ori, într-un tetraedru, mijloacele a două muchii opuse. (<*bi-* + *mediană*)

bimémbru, -ă *adj.* cu două membre, cu doi membri. ○ *propoziție ~ă* = propoziție în care există și subiectul și predicatul. (<it. *bimembre*)

bimensuál, -ă *adj. (rar)* bilunar. (<fr. *bimensuel*)

bimestriál, -ă *adj. (rar)* care are loc, apare din două în două luni. (<fr. *bimestriel*)

biméstru *s. n. (rar)* interval de două luni. (<fr. *bimestre*)

bimetál *s. n.* 1. semifabricat obținut prin unirea mecanică a două metale. 2. organ sensibil compus din două vergele metalice diferite, sudate pe toată lungimea, servind pentru controlul temperaturilor. (<fr. *bimétal*)

bimetálic, -ă *adj.* 1. format din două metale diferite. 2. (despre un sistem monetar) bazat pe un dublu etalon metalic. (<fr. *bimétallique*)

bimetalísm *s. n.* sistem monetar având la bază două metale etalon, aurul și argintul. (<fr. *bimétallisme*)

bimetalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al bimetalismului. (<fr. *bimétalliste*)

bimilenár, -ă *adj.* cu o vechime sau o durată de două mii de ani. (<fr. *bimillénaire*)

bimilénIu *s. n.* perioadă de două mii de ani. (<*bi-* + *mileniu*)

bimodál, -ă *adj.* care prezintă două moduri distincte. (<*bi-* + *modal*)

bimoleculár, -ă *adj.* (despre reacții chimice) în care intervin două molecule. (<fr. *bimoléculaire*)

bimotór *adj., s. n.* (avion) cu două motoare. (<fr. *bimoteur*)

binár, -ă *adj.* 1. format din două unități; divizibil cu 2. • *(chim.)* constituit din două elemente. • (despre măsură, ritm) compus din două elemente ritmice. 2. (despre plante) cu organele dispuse cîte două. 3. *(mat.)* a cărui bază este numărul 2. ○ *relație* ~*ă* = relație care are loc între doi termeni. (<fr. *binaire*, engl. *binary*, lat. *binarius*)

binarísm *s. n.* *(ling.)* teorie fonologică bazată pe ipoteza opozițiilor binare. (<fr. *binarisme*)

binarist, -ă *adj.* referitor la binarism. (<fr. *binariste*)

binaritáte *s. f.* principiu de diviziune binară. (<*binar* + *-itate*)

binaurál, -ă *adj.* binauricular. (<engl. *binaural*)

binauricuIár, -ă *adj.* referitor la ambele urechi, care implică recepția ambelor urechi; binaural. (<fr. *binauriculaire*)

bínder *s. n.* strat de beton asfaltic care face legătura între fundația unui drum și stratul de uzură. (<germ. *Binder*)

binemeritá *vb. intr.* a cîștiga dreptul la recunoștința cuiva. (<*bine* + *merita*)

biníou/bí-niu/ *s. n.* termen generic pentru instrumentele muzicale de suflat. (<fr. *biniou*)

binóclu *s. n.* 1. instrument optic format din două lunete identice paralele, folosit pentru a privi obiectele aflate la distanță. 2. pansament care acoperă amîndoi ochii. (<fr. *binocle*, lat. *binoculus*)

binoculár, -ă *adj.* 1. cu doi ochi. • (despre vedere) realizat cu ambii ochi. 2. (despre un sistem optic) cu două oculare. • pentru amîndoi ochii. (<fr. *binoculaire*)

binóm, -ă I. *adj.* (despre ecuații) format din doi termeni. II. *s. n.* 1. expresie algebrică formată din suma sau diferența a doi termeni. ○ *~ul lui Newton* = formulă prin care Newton a dat dezvoltarea puterii unui binom afectat de un exponent oarecare. 2. *(p. ext.)* grup de două elemente. (<fr. *binôme*, lat. *binomium*)

binómic, -ă *adj.* referitor la binom. (<germ. *binomisch*)

binominalísm *s. n.* sistemul nomenclaturii binare. (<fr. *binominalisme*)

binormálă *s. f.* *(mat.)* dreaptă care trece printr-un punct al unei curbe și este perpendiculară pe planul oscilator al acesteia în punctul dat. (<fr. *binormale*)

bíntă *s. f.* piesă de metal fixată la bord sau la chei de care se leagă navele; baba. (<it. *binda*, engl. *bitt*, fr. *bitte*)

binucleát, -ă *adj.* *(biol.:* despre celule) cu două nuclee. (<engl. *binucleate*)

BIO-, -bie, -biótic, -biózã *elem. comp.* „viață". (<fr. *bio-*, *-bie*, *-biotique*, *-biose*, cf. gr. *bios*)

bioactív, -ă *adj.* (despre substanțe) biologic activ. (<*bio-* + *activ*)

bioacumuláre *s. f.* proces de acumulare în structura solului a substanțelor organice rezultate în urma descompunerii resturilor de plante și animale. (după fr. *bioaccumulation*)

bioacústic, -ă I. *adj.* referitor la bioacustică. II. *s. f.* ramură a biofizicii care studiază sunetele emise de animale în diverse împrejurări. (<germ. *Bioakustik*, engl. *bioacustics*)

bioacusticián, -ă *s. m. f.* specialist în bioacustică. (<*bioacustică* + *-ian*)

bioamplificatór *s. n.* *(med.)* aparat electronic pentru amplificarea biopotențialelor musculare. (<fr. *bioamplificateur*)

bioanalíză *s. f.* inventariere a manifestărilor somatice care apar în bolile psihice. (<*bio-* + *analiză*)

bioastronaútică *s. f.* știință care studiază reacțiile diferitelor organisme, în special ale omului, în timpul zborurilor cosmice; biocosmonautică (<fr. *bioastronautique*)

biobibliográfic, -ă *adj.* referitor la biobibliografie. (<fr. *biobibliographique*)

biobibliografíe *s. f.* scriere conținînd biografia și lista lucrărilor unui autor. (<fr. *biobibliographie*)

bioblást *s. n.* 1. substanță ipotetică vie, componentă fundamentală a citoplasmei. 2. celulă capabilă să trăiască independent. (<fr. *bioblaste*)

biocalorimetríe *s. f.* parte a biologiei care studiază fenomenele calorice produse de activitatea organică. (<*bio-* + *calorimetrie*)

biocatalizatór *s. m.* substanță organică sintetizată de organismele vii (enzime, hormoni, vitamine) care provoacă sau favorizează procesele metabolice. (<germ. *Biokatalysator*)

biocenologíe *s. f.* ramură a ecologiei care studiază biocenozele. (<fr. *biocénologie*)

biocenométru *s. n.* dispozitiv pentru colecționarea de nevertebrate mici din ierburi. (<*biocenoză*/ + *-metru*[2])

biocenótic, -ă *adj.* referitor la biocenoză. (<fr. *biocénotique*)

biocenóză *s. f.* totalitatea organismelor vegetale și animale dintr-un biotop. (<fr. *biocénose*)

biocéntric, -ă *adj.* referitor la biocentrism. (<germ. *biozentrisch*)

biocentrísm *s. n.* concepție care abordează de pe o poziție fiziologică motivația unui comportament psihic. (<*bio-* + *centrism*)

biochimic, -ă *adj.* referitor la biochimie. (<fr. *biochimique*)

biochimie *s. f.* știință care studiază structura și procesele chimice specifice materiei vii; chimie biologică. (<fr. *biochimie*)

biochimist, -ă *s. m. f.* specialist în biochimie. (<fr. *biochimiste*)

biocibernétic, -ă I. *adj.* referitor la biocibernetică. II. *s. f.* ramură a ciberneticii care studiază procesele biologice ca manifestări ale unor sisteme informaționale cu autoreglare, folosind metode matematice, modelarea analoagă etc. (<fr. *biocybernétique*)

biociclu *s. n.* 1. ciclu de viață evolutiv al unui organism. 2. totalitatea transformărilor ciclice din natură implicînd toate organismele vii. 3. subdiviziune a biosferei care cuprinde biocenozele din principalele medii de viață. (<fr. *biocycle*)

biocid, -ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică înmulțirea microorganismelor. (<fr. *biocide*)

biocinétic, -ă I. *adj.* referitor la biocinetică. II. *s. f.* știință care studiază mișcarea organismelor vii. (<fr. *biocinétique*)

biocîmp *s. n.* cîmp de acțiune specific organismelor vii, în care fenomenele electromagnetice se interferează cu fenomenele bioenergetice. (<*bio-* + *cîmp*)

bioclimátic, -ă *adj.* referitor la bioclimatologie. (<fr. *bioclimatique*)

bioclimatológ, -ă *s. m. f.* specialist în bioclimatologie. (<fr. *bioclimatologue*)

bioclimatológic, -ă *adj.* referitor la bioclimatologie. (<fr. *bioclimatologique*)

bioclimatologíe *s. f.* ramură a climatologiei care studiază influența factorilor climatici asupra organismelor vii. (<fr. *bioclimatologie*)

biocoloíd *s. m.* substanță coloidală prezentă în celulele și țesuturile vii. (<engl. *biocolloid*)

biocombustíbil *s. m.* combustibil de origine organică. (<*bio-* + *combustibil*)

biocompatíbil, -ă *adj.* compatibil cu materia vie. (<fr. *biocompatible*)

biocomplex *s. n.* ansamblu de specii de organisme animale și vegetale instalate într-o navă spațială pentru cercetări în cosmos. (<*bio-* + *complex*)

biocomunicáție *s. f.* comunicație în domeniul biologic. (<*bio-* + *comunicație*)

bioconștiință *s. f.* conștiință a lumii vii, cu referire la animale, în special la cele mai evoluate. (<*bio-* + *conștiință*)

biocór *s. n.* 1. delimitare a unei zone în care se întîlnesc aceleași condiții de viață. 2. grupare de plante și de animale în cadrul unui biotop. (<fr. *biochor*)

biocorie *s. f.* asociație temporară, în cadrul unei biocenoze, de organisme legate între ele printr-un factor climatic sau alimentar. (<fr. *biochorie*)

biocosmonaútică *s. f.* bioastronautică. (< germ. *Biokosmonautik*)

biocriminalístică *s. f.* domeniu de cercetare criminalistică a probelor biologice, în scopul administrării de probe judiciare. (<*bio-* + *criminalistică*)

biocróm *s. n.* pigment de natură biologică. (<fr. *biochrome*)

biocronologíe *s. f.* știință care studiază viața în funcție de timp. (<germ. *Biochronologie*)

biocultúră *s. f.* cultură a plantelor fără a utiliza produse chimice, bazîndu-se exclusiv pe folosirea îngrășămintelor organice. (<*bio-* + *cultură*²)

biocurént *s. m.* energie electrică produsă în țesuturile vii; electricitate de origine animală. (<*bio-* + *curent*)

biodébit *s. n.* cantitatea de substanțe organice, bacterii etc. pe care apa în mișcare a unui riu le spală de pe fund și le transportă în interval de un an. (<*bio-* + *debit*)

biodegradábil, -ă *adj.* (despre materiale, produse industriale etc.) care se degradează sub acțiunea unor agenți biologici. (<fr. *biodégradable*, engl. *biodegradable*)

biodegradáre *s. f.* proces de descompunere, de distrugere a unui produs biodegradabil. (după fr. *biodégradation*)

biodérmă *s. f.* totalitatea organismelor din biocenoza unei ape care trăiesc pe plante acvatice sau pe tegumentul animalelor. (<fr. *bioderme*)

biodeterioráre *s. f.* degradare a documentelor de arhivă, a clădirilor etc. sub acțiunea factorilor biologici. (<*bio-* + *deteriorare*)

biodinámic, -ă I. *adj.* referitor la biodinamică. II. *s. f.* studiul fenomenelor organice vitale ale ființelor vii. (<fr. *biodynamique*)

biodisponibilitáte *s. f.* procent dintr-un medicament sau drog care intră în circulația organismului după administrare. (<*bio-* + *disponibilitate*)

biodozimétru *s. n.* aparat pentru stabilirea cantității de raze ultraviolete necesară spre a produce un eritem minim. (<*bio-* + *dozimetru*)

bioecologíe *s. f.* ecologie a plantelor și animalelor. (<*bio-* + *ecologie*)

bioeconómic, -ă *adj.* referitor la bioeconomie. (<*bioeconomie*)

bioeconomíe *s. f.* știință care studiază economia naturii, a biosferei. ● știință care studiază economia societății, precum și efectele sale asupra biosferei. (<*bio-* + *economie*)

bioeléctric, -ă *adj.* referitor la bioelectricitate. (<engl. *bioelectric*)

bioelectricitáte *s. f.* ansamblu de fenomene electrice care însoțesc unele manifestări biologice. (<engl. *bioelectricity*)

bioelectrogenéză *s. f.* capacitate a unei structuri vii de a produce biocurenți, ca urmare a diferenței de potențial între cele două puncte ale structurii respective. (<*bio-* + *electrogeneză*)

bioelectrónică *s. f.* parte a biologiei moleculare care studiază acțiunile electrice între moleculele celulelor și cele ale substanțelor care intervin în metabolismul celular. (<fr. *bioélectronique*)

bioelemént *s. n.* element chimic din structura materiei vii. (<fr. *bioélément*)

bioenergétic, -ă I. *adj.* referitor la bioenergetică. II. *s. f.* parte a fiziologiei care studiază transformările de energie în organismele vii. (<fr. *bioénergétique*, engl. *bioenergetics*)

bioenergie *s. f.* energie generată de activitatea organismelor vii. (<fr. *bioénergie*, engl. *bioenergy*)

bioenergonomie *s. f.* ramură a energonomiei care pune accentul pe comportarea organismului în muncă. (<*bio-* + *energonomie*)

bioétică *s. f.* morală a științei în general și a medicinei în special, care interzice comercializarea corpului uman și traficul de organe, publicitatea asupra donatorilor și comerțul cu embrioni și gameți. (<fr. *bioéthique*)

biofág, -ă *adj.* care se hrănește cu organisme vii. (<fr. *biophage*)

biofenomenologie *s. f.* știință care studiază fenomenele vieții. (<fr. *biophénoménologie*)

biofil, -ă *adj.* **1.** care se dezvoltă pe organisme vii. **2.** (despre elemente chimice) care se concentrează în corpul viețuitoarelor. (<fr. *biophile*)

biofilaxíe *s. f.* ansamblu de mecanisme defensive ale organismului. (<fr. *biophylaxie*)

biofilíe *s. f.* *(rar)* dragoste de viață; instinct de conservare. (<*bio-* + *-filie*[1])

biofilmografíe *s. f.* viața și activitatea cineaștilor. (<*bio-* + *filmografie*)

biofiltru *s. n.* instalație pentru purificarea apei poluate a canalelor cu ajutorul bacteriilor aerobe; filtru bacterian. (<fr. *biofiltre*)

biofíte *s. n. pl.* microorganisme care nu produc tulburări organismelor-gazdă. (<fr. *biophytes*)

biofízic, -ă I. *adj.* referitor la biofizică. II. *s. f.* știință care studiază procesele fizice ce stau la baza fenomenelor biologice. (<fr. *biophysique*)

biofizicián, -ă *s. m. f.* specialist în biofizică. (<fr. *biophysicien*)

biofónd *s. n.* *(biol.)* totalitatea speciilor și comunităților dintr-un spațiu sau biotop. (<*bio-* + *fond*)

biofór *s. m.* nume dat unor determinanți genetici din cromozomi, constituiți din molecule, susceptibile de variații ereditare. (<germ. *Biophor*)

biofotogenéză *s. f.* bioluminescență. (<fr. *biophotogenèse*)

biofotón *s. m.* radiație luminoasă emisă de unele substanțe din organismele vii. (<fr. *biophoton*)

biogáz *s. n.* gaz rezultat prin descompunerea substanțelor organice; biometan. (<germ. *Biogas*)

biogén, -ă I. *adj.* **1.** esențial pentru menținerea vieții. **2.** produs prin acțiunea organismelor vii. II. *s. n.* preparat obținut din culturi de bacterii, care îmbogățește solul în azot, folosit pentru a spori productivitatea leguminoaselor. (<fr. *biogène*)

biogeneratór *s. m.* generator de biogaz. (<*bio-* + *generator*)

biogenétic, -ă I. *adj.* referitor la biogenetică. II. *s. f.* studiul apariției și evoluției vieții; biogenie. (<fr. *biogénétique*)

biogenéză *s. f.* concepție, azi depășită, potrivit căreia toate viețuitoarele s-au născut din alte viețuitoare preexistente. (<fr. *biogenèse*, germ. *Biogenese*)

biogenie *s. f.* biogenetică. (<fr. *biogénie*)

biogenosféră *s. f.* înveliș de la suprafața Pământului care prezintă condiții pentru apariția și dezvoltarea vieții. (<*biogen* + *-sferă*)

biogeocenologie *s. f.* ramură a biologiei care studiază distribuția geografică a comunităților vegetale și animale. (<fr. *biogéocénologie*)

biogeocenóză *s. f.* complex natural în cadrul căruia biocenoza și biotopul se condiționează reciproc: ecosistem. (<fr. *biogéocénose*)

biogeochimic, -ă *adj.* referitor la biogeochimie. (<*biogeochimie*)

biogeochimíe *s. f.* ramură a geochimiei care studiază elementele chimice ale biosferei. (<fr. *biogéochimie*)

biogeográf, -ă *s. m. f.* specialist în biogeografie. (<fr. *biogéographe*)

biogeográfic, -ă *adj.* referitor la biogeografie. (<fr. *biogéographique*)

biogeografíe *s. f.* știință care studiază răspândirea plantelor și animalelor pe glob. v. corologie. (<fr. *biogéographie*)

biogeosféră *s. f.* înveliș al Pământului în care este concentrată substanța vie. (<fr. *biogéosphère*)

bioglífă *s. f.* urmă lăsată de viețuitoarele fosile pe straturile sedimentare. (<fr. *bioglyphe*)

biognóză *s. f.* studiul cunoașterii proceselor care au loc în materia vie. (<*bio-* + *-gnoză*[2])

biográf, -ă *s. m. f.* autor de biografii. (<fr. *biographe*)

biográfic, -ă *adj.* referitor la biografie. (<fr. *biographique*)

biografíe *s. f.* expunere (scrisă) a vieții cuiva. (<fr. *biographie*)

biografísm *s. n.* tendință de a acorda elementelor biografice un rol exagerat în explicarea unei opere; metodă folosită în critica și istoria literară care explică opera unui creator în primul rînd prin elemente biografice. (<*biografie* + *-ism*)

biografíst, -ă *adj.* propriu biografismului. (<*biograf/ie/* + *-ist*)

biográmă *s. f.* prezentare grafică a unui biosistem sau a variațiilor lui în timp. (<fr. *biogramme*)

biogrúpă *s. f.* un număr oarecare de plante și animale naturalizate (conservate) și situate într-un cadru ce redă sau se aseamănă cu mediul lor natural. (<fr. *biogroupe*)

bioindústrie *s. f.* utilizarea de microorganisme, de culturi vegetale sau animale în diferite industrii (farmaceutică, chimică, alimentară) pentru producerea de energie etc. (<*bio-* + *industrie*)

bioinformátică *s. f.* totalitatea mijloacelor tehnice pentru cercetarea fenomenelor biologice; informatică biologică. (<*bio-* + *informatică*)

bioinginér *s. m.* specialist în bioinginerie. (după engl. *bioengineer*)

bioinginerie *s. f.* inginerie genetică. (după engl. *bioengineering*)

biolit *s. n.* rocă organogenă; organolit. (<fr. *biolithe*)

biolíză *s. f.* descompunere a materiei organice sub acțiunea organismelor vii. (<fr. *biolyse*, engl. *biolysis*)

biolocáție *s. f.* procedeu biofizic de detecție și localizare bazat pe captarea selectivă a emisiunilor energetice generate în cursul procesului de descompunere în timp a materialelor arheologice. (<*bio-* + *locație*)

biológ, -ă *s. m. f.* specialist în biologie. (<germ. *Biolog*)

biológic, -ă *adj.* referitor la biologie. ○ *chimie* ~*ă* = biochimie; *armă* ~*ă* = armă care utilizează organisme vii (insecte, microbi). (<fr. *biologique*)

biologíe *s. f.* știință care studiază materia vie sub toate aspectele ei. (<fr. *biologie*)

biologísm *s. n.* teorie care încearcă să explice conștiința și ansamblul fenomenelor psihice prin factorii biologici și fiziologici, care substituie legilor vieții sociale legi biologice. (<fr. *biologisme*)

biologíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al biologismului. (<fr. *biologiste*)

biologizánt, -ă *adj.* care reduce viața societății la funcții, procese sau legi biologice. (<fr. *biologisant*)

bioluminiscént, -ă *adj.* (despre organisme) care produce bioluminiscență. (<fr. *bioluminescent*)

bioluminiscénță *s. f.* luminiscență produsă de unele bacterii, insecte, pești etc. datorită unor reacții biologice; biofotogeneză. (<fr. *bioluminescence*)

bióm *s. n.* comunitate ecologică alcătuită din mai multe ecosisteme, care ocupă regiuni întinse, relativ uniforme. (<germ. *Biom*)

biomagnetísm *s. n.* capitol al biofizicii care se ocupă cu studiul cîmpurilor magnetice generate de structurile biologice, precum și cu acțiunea acestora asupra organismelor vii. (<fr. *biomagnétisme*)

biomásă *s. f.* densitatea viețuitoarelor (animale și vegetale) pe unitatea de masă sau de volum. (<fr. *biomasse*, engl. *biomass*)

biomatemátic, -ă I. *adj.* referitor la biomatematică. II. *s. f.* domeniu interdisciplinar bazat pe aplicarea principiilor matematicii în biologie. (<fr. *biomathématique*)

biomatematicián, -ă *s. m. f.* specialist în biomatematică. (<fr. *biomathématicien*)

biomateriál *s. n.* produs folosit la restaurarea sau înlocuirea unor țesuturi vii care au avut de suferit din diverse cauze. (<*bio-* + *material*)

biomecánic, -ă I. *adj.* referitor la biomecanică. II. *s. f.* știință care studiază fenomenele fiziologice cu ajutorul mecanicii. (<fr. *biomécanique*)

biomedicál, -ă *adj.* referitor la biomedicină. (<fr. *biomédical*, engl. *biomedical*)

biomedicínă *s. f.* domeniu interdisciplinar bazat pe transferul de principii între biologie și medicină. (<engl. *biomedicine*)

biometán *s. n.* biogaz. (<*bio-* + *metan*)

biometeorológ, -ă *s. m. f.* specialist în biometeorologie. (<fr. *biométéorologue*)

biometeorológic, -ă *adj.* referitor la biometeorologie, de biometeorologie. (<fr. *biométéorologique*)

biometeorologíe *s. f.* studiul influenței exercitate de variațiile elementelor meteorologice asupra organismelor vii. (<fr. *biométéorologie*)

biométric, -ă *adj.* referitor la biometrie. ● (despre un sistem de securitate computerizat) capabil să recunoască amprentele digitale, timbrul vocii, matricele vaselor de sînge de pe retină, chiar ritmul de lucru la tastele unui calculator sau clapele unei mașini de scris, deci să permită sau nu accesul în interiorul unei clădiri ori instalații, la un birou, mașină de scris sau computer. (<fr. *biométrique*)

biometríe *s. f.* metodă de cercetare a organismelor și organelor vii prin măsurători. (<fr. *biométrie*)

biométru *s. n.* denumire generică pentru instrumentele de măsurare a stării de sănătate. (<fr. *biomètre*)

biomicínă *s. f.* aureomicină. (<fr. *biomycine*)

biomicroscóp *s. n.* microscop folosit în biomicroscopie. (<fr. *biomicroscope*)

biomicroscopíe *s. f.* 1. studiul microscopic al celulelor și țesuturilor vii. 2. examinare cu un microscop special a diferitelor părți ale ochiului. (<fr. *biomicroscopie*)

biomorfísm *s. n.* interpretare a particularităților psihice ca fiind determinate de particularități morfologice constituționale. (<fr. *biomorphisme*)

biomorfogenéză *s. f.* proces de dezvoltare a caracterelor biologice și morfologice ale organismelor în funcție de condițiile de existență. (<*bio-* + *morfogeneză*)

biomorfóză *s. f.* *(biol.)* 1. totalitatea modificărilor structurale și funcționale suferite de organisme din momentul concepției pînă la moarte. 2. acțiunea morfogenetică a organismelor vii asupra altor organisme. (<fr. *biomorphose*)

biomotór *s. n.* aparat pentru respirație artificială. (<germ. *Biomotor*)

bión *s. m.* *(biol.)* organism individual, vegetal sau animal. (<fr. *bion*)

bionecróză *s. f.* proces de disoluție a unui țesut organic, datorită unor leziuni distrofice. (<*bio-* + *-necroză*²)

biónic, -ă I. *adj.* referitor la bionică. II. *s. f.* știință care studiază procesele biologice și structura organismelor vii, cu scopul de a găsi în ele modele pentru tehnică; biotehnică. ○ ~ *informațională*=ramură a bionicii care studiază mecanismele de recepție, stocare, prelucrare și transmitere a informației la sistemele biologice, pentru transpunerea lor în tehnica informațională. (<fr. *bionique*)

bionicián, -ă *s. m. f.* specialist în bionică; bionist. (<fr. *bionicien*)

bioníst, -ă *s. m. f.* bionician. (<*bionică* + *-ist*)

bionomíe *s. f.* știință care studiază formele de manifestare și legile vieții. (<fr. *bionomie*)

bionóză *s. f.* tulburare a activității normale a unui organism produsă de un agent patogen viu. (<fr. *bionose*)

-biónt *elem. comp.* „organism, ființă biologică". (<fr. *-bionte*, cf. gr. *bios*, *-ntos*, viață)

biopatografíe *s. f.* totalitatea manifestărilor patologice suferite de un individ în decursul existenței sale. (<*bio-* + *pato-* + *-grafie*[2])

biopatologíe *s. f.* patologie privită din perspectivă biologică. (<*bio-* + *patologie*)

biopesticíd *s. n.* pesticid produs de un organism viu. (<*bio-* + *pesticid*)

bioplásmă *s. f.* materie organică vie care intră în constituția tuturor viețuitoarelor. (<fr. *bioplasme*)

bioplást *s. n.* **1.** particulă citoplasmatică vie capabilă de a se reproduce singură. **2.** material plastic degradabil, obținut din polimeri și amidon. (<engl. *bioplast*)

bioplástie, -ă *adj.* referitor la proprietatea celulelor vii de a se reface în urma distrugerilor suferite. (<fr. *bioplastique*)

biopoiézǎ *s. f.* totalitatea proceselor care au contribuit la apariția organismelor vii. (<fr. *biopoïèse*)

biopolimérі *s. m. pl.* polimeri inalți, posedînd legături chimice macromoleculare, care stau la baza activității vitale a organismelor. (<germ. *Biopolymeren*)

biopolític, -ă I. *adj.* referitor la biopolitică. II. *s. f.* **1.** studiul influențelor factorilor biologici asupra politicii. **2.** ansamblu de măsuri rasiste, promovate în scopuri eugenice, reprezentînd aplicarea în practică a biosociologiei. (<germ. *biopolitisch*, /II/ *Biopolitik*)

biopotențiál *s. n.* diferența de potențial (electric) manifestată de materia vie. (<engl. *biopotential*)

biopotențór *s. n.* aparat care stimulează irigarea sangvină și distribuția hormonală, acționînd benefic asupra sistemului nervos și asupra mușchilor organelor genitale. (<*biopotențial* + *-or*)

biopreparát *s. n.* **1.** (fragment de) organism animal sau vegetal conservat pentru a fi utilizat în cercetările științifice, în scopuri didactice etc. **2.** preparat conținînd microorganisme în stare latentă, folosit pentru combaterea insectelor dăunătoare. (<*bio-* + *preparat*)

biópsic, -ă *adj.* referitor la biopsie. (<fr. *biopsique*)

biopsíe *s. f.* examinare la microscop a unei porțiuni dintr-un țesut sau organ, în scopul identificării unei boli. (<fr. *biopsie*)

biopsíhic, -ă *adj.* referitor la biopsihologie. (<engl. *biopsychical*)

biopsihologíe *s. f.* psihobiologie. (<engl. *biopsychology*)

biopulpectomíe *s. f.* extirpare a pulpei dentare vii. (<*bio-* + *pulpectomie*)

biopúncție *s. f.* obținerea cu ajutorul unui trocar special a unui mic fragment de organ pentru precizarea unui diagnostic. (<fr. *bioponction*)

bioradiocomunicáție *s. f.* (*telec.*) radiocomunicație biologică. (<fr. *bioradiocommunication*)

bioreactór *s. n.* reactor biologic. (<*bio-* + *reactor*)

bioritm *s. n.* desfășurare ritmică, cu caracter ciclic, a activităților vitale (mișcări respiratorii, bătăile inimii etc.). (<engl. *biorhythm*)

bioritmíc, -ă I. *adj.* referitor la bioritm. II. *s. f.* studiul bioritmurilor. (<*bioritm* + *-ic/ă/*)

bioritmográmă *s. f.* reprezentare grafică a ritmurilor biologice. (<*bioritm* + *-gramă*)

bioritmologíe *s. f.* studiu științific al bioritmurilor. (<*bioritm* + *-logie*)

biosatelít *s. m.* satelit avînd viețuitoare (bacterii, virusuri, animale) la bord, în scopuri experimentale. (<engl., fr. *biosatellite*)

bioscóp *s. n.* aparat folosit în bioscopie. (<engl. *bioscope*)

bioscopíe *s. f.* observare a proceselor vitale; studiul vieții pe bază de observații. (<engl. *bioscopy*)

biosecvénță *s. f.* secvență de soluri asemănătoare care diferă între ele prin felul și numărul organismelor pe care le conțin. (<fr. *biosèquence*)

biosestón *s. n.* totalitatea componentelor vii dintr-un seston. (<fr. *bioseston*)

biosférǎ *s. f.* totalitatea plantelor și animalelor care trăiesc pe pămînt (la suprafață și în interiorul lui), în aer și în apă. (<fr. *biosphère*)

biosintézǎ *s. f.* sinteză a unui compus organic la nivelul celulei vii. (<fr. *biosynthèse*)

biosistém *s. n.* totalitatea relațiilor pe baza cărora este constituit un sistem în natură, pe un anumit teritoriu. (<fr. *biosystème*)

biosistemátică *s. f.* biotaxonomie. (<*bio-* + *sistematică*)

biosocíal, -ă *ad.* referitor la factori atît biologici, cît și sociali. (<*bio-* + *social*)

biosociológie, -ă *adj.* referitor la biosociologie. (<fr. *biosociologique*)

biosociologie *s. f.* concepție care explică viața socială și politică în primul rînd prin factorii biologici, reduși la noțiunea de rasă. (<fr. *biosociologie*)

biospectroscopíe *s. f.* examinare a țesuturilor vii cu ajutorul spectroscopului. (<*bio-* + *spectroscopie*)

biospeológ, -ă *s. m. f.* specialist în biospeologie. (<*biospeologie*)

biospeológic, -ă *adj.* referitor la biospeologie. (după fr. *biospéléologique*)

biospeologíe *s. f.* știință care studiază viețuitoarele din peșteri. (după fr. *biospéléologie*)

biostatístic, -ă I. *adj.* referitor la biostatistică. II. *s. f.* domeniu interdisciplinar care studiază fenomene biologice prin metode statistice. (<germ. *Biostatistik*, engl. *biostatistics*)

biostazíe *s. f.* fază de stabilitate în evoluția reliefului, în care absența eroziunii este determinată de o pătură vegetală continuă. (<fr. *biostasie*)

biostereométric, -ă *adj.* referitor la biostereometrie. (<*biostereometrie*)

biostereometríe *s. f.* metodă de diagnostic prin care, cu ajutorul unui computer, se obțin din fotografii bidimensionale ale corpului diagrame conținînd liniile de contur ale acestuia, în scopul detectării diformităților coloanei vertebrale și aplicării corecte a protezelor. (<*bio-* + *stereometrie*)

biostimulá *vb. tr.* a stimula creșterea și rezistența organismului cu ajutorul biostimulatorilor. — *biostimulăre* s. f. (<*bio-* + *stimula*)

biostimulatór, -oáre *adj., s. m.* (substanță) care stimulează asimilația, regenerarea țesuturilor și sporește imunitatea organismului; biostimulent. (<fr. *biostimulateur*)

biostimulént, -ă *adj., s. m.* biostimulator. (<fr. *biostimulant*)

biostimulínă *s. f.* substanță de natură necunoscută, produsă în țesuturile grefate, care stimulează regenerarea țesuturilor. (<fr. *biostimuline*)

biostratigráfic, -ă *adj.* referitor la biostratigrafie. (<engl. *biostratigraphic*)

biostratigrafíe *s. f.* știință care studiază răspîndirea și succesiunea organismelor de-a lungul erelor geologice. (<engl. *biostratigraphie*)

biostratonomíe *s. f.* parte a paleontologiei care studiază condițiile în care au fost înglobate în depozitele sedimentare fosilele vegetale și animale de-a lungul erelor geologice. (<germ. *Biostratonomie*)

biostructúră *s. f.* structură biologică a materiei vii. (<*bio-* + *structură*)

biót *s. m.* unitate de măsură pentru identificarea curentului electric, egală cu 10 amperi. (<fr. *biot*)

biotactísm *s. n.* atracție exercitată de o celulă asupra alteia. (<fr. *biotactisme*)

biotár *s. n.* obiectiv fotografic foarte luminos. (<germ. *Biotar*, n. com.)

biotaxíe *s. f.* parte a biologiei care stabilește regulile de clasificare a organismelor vii; biotaxonomie. (<fr. *biotaxie*)

biotaxonomíe *s. f.* biotaxie; biosistematică. (<fr. *biotaxonomie*)

biotéhnic, -ă 1. *adj.* referitor la biotehnică. II. *s. f.* bionică. (<engl. *biotechnics*)

biotehnológic, -ă *adj.* referitor la biotehnologie. (<*biotehnologie*)

biotehnologíe *s. f.* 1. studiu al corelațiilor dintre parametrii civilizației tehnologice și adaptabilitatea ființei umane. 2. utilizarea în tehnică a microorganismelor (bacterii, drojdii, mucegaiuri etc.), a culturilor de celule vegetale și animale pentru producerea de substanțe utile necesare în agricultură și în industria alimentară, în medicină și în industria farmaceutică etc. (<germ. *Biotechnologie*)

biotelemétric, -ă *adj.* referitor la biotelemetrie. (<fr. *biotélémétrique*)

biotelemetríe *s. f.* ramură a biologiei care studiază de la distanță parametrii proprii organismelor vii. (<fr. *biotélémétrie*, engl. *biotelemetry*)

bioterapeút *s. m.* medic specialist în bioterapie. (<fr. *biothérapeute*)

bioterapíe *s. f.* 1. tratament al unor afecțiuni cu ajutorul unor produși biologici (vaccinuri, extracte tisulare, produse organice etc.); *(p. ext.)* tratament înglobînd toate remediile naturale (fitoterapie, fizioterapie, homeopatie, apiterapie etc.). 2. transmiterea de către organismul unui individ a unei cantități de energie către organismul altui individ, în scopul ameliorării stării psihosomatice a acestuia din urmă. (<fr. *biothérapie*)

biotermogenéză *s. f.* proces biofizic de transformare a energiei chimice în căldură, la nivel celular. (<fr. *biothermogenèse*)

biotést *s. n.* test biologic, cu diverse aplicații. (<*bio-* + *test*)

biótic[1], **-ă** I. *adj.* 1. referitor la activitatea vitală. 2. produs prin activitatea organismelor vii. II. *s. f.* ramură a biologiei avînd ca obiect studiul diferitelor aspecte calitative ale organismelor. (<fr. *biotique*)

-biótic[2] *v.* b i o -.

biotínă *s. f.* vitamina H. (<fr. *biotine*)

biotíp *s. n. (biol.)* 1. populație de indivizi cu o constituție genetică identică. 2. grup de germeni cu proprietăți biochimice asemănătoare, în cadrul unei specii. (<fr., engl. *biotype*)

biotipológic, -ă *adj.* referitor la biotipologie. (<fr. *biotypologique*)

biotipologíe *s. f.* 1. ramură a biologiei care studiază biotipurile. 2. disciplină care studiază individul uman după criteriul structurii corpului și existența unor corelații între caracteristicile morfologice și psihologice, de natură temperamentală și caracterială. (<fr. *biotypologie*)

biotít *s. n.* varietate de mică, neagră, verde sau brună. (<fr. *biotite*)

biotóm *s. n.* aparat folosit în tomografii. (<fr. *biotome*)

biotomíe *s. f.* studiul structurii unui animal sau a unei plante prin disecție. (<fr. *biotomie*)

biotónus *s. n.* raportul dintre asimilație și dezasimilație în organism. (<lat., fr. *biotonus*)

biotóp *s. n.* mediu de viață limitat, care prezintă condiții în general unitare; habitat (1). (<fr. *biotope*)

biotransformáre *s. f.* transformare metabolică. (<*bio-* + *transformare*)

biotranspórt *s. n.* noțiune cuprinzînd vehiculele puse în mișcare prin forța musculară a omului. (<*bio-* + *transport*)

biotrón *s. n.* cameră aclimatizată, izolată complet de factorii meteorologici nocivi ai mediului înconjurător, destinată unor tratamente medicale. (<fr., engl. *biotron*)

biotropísm *s. n.* mărire a virulenței unui microorganism latent sub influența unor agenți chimici, fizici sau de origine bacteriană. ● proprietate a unor microbi sau virusuri de a nu se putea dezvolta decît în organisme vii. (<fr. *biotropisme*)

biovulár, -ă *adj.* bivitelin. (<fr. *biovulaire*)

biovulát, -ă *adj.* (despre ovar) cu două ovule. (<fr. *biovulé*)

bioxíd *s. m.* compus chimic în a cărui moleculă intră doi atomi de oxigen pentru fiecare atom al celuilalt element; dioxid. ○ ~ *de carbon* = gaz incolor care se găsește în natură sau care se formează în procesele de oxidare a substanțelor organice, în procesele de fermentație etc. (<fr. *bioxyde*)

-biózã v. b i o -.

biozóm *s. m.* unitate organică și funcțională din citoplasmă. (<fr. *biosome*)

bipác *s. n.* *(cinem.)* **1.** pachet de două pelicule cu emulsiile în contact, fiecare sensibilă la altă culoare pentru o singură expunere. **2.** procedeu de filmare combinată, avînd ca scop efectuarea unor trucaje dificile (dublarea unui personaj sau introducerea într-un decor a unor elemente pentru a realiza căderi de la înălțime etc.). (<engl. *bipack*)

bipál, -ă *adj.* (despre elice) cu două pale. (<fr. *bipale*)

bipárk *s. n.* dispozitiv care permite garearea a două vehicule pe locul destinat pentru unul singur, prin suprapunere pe o platformă superioară. (<fr. *bipark*)

bipartíd *adj. inv.* constituit din două partide politice. (<*bi-* + *partid*)

bipartísm *s. n.* formă de guvernămînt constituită din două partide politice. (<fr. *bipartisme*)

bipartít, -ă *adj.* **1.** alcătuit din două părți, cu două secțiuni. **2.** (despre o convenție) la care participă două părți; bilateral (3). (<fr. *bipartite*, lat. *bipartitus*)

bipartíție *s. f.* diviziune în două părți (a unei celule, a unui nucleu). (<fr. *bipartition*, lat. *bipartitio*)

bipatríd, -ă *s. m. f.* cel care are dublă cetățenie (prin păstrarea celei anterioare). (<*bi-* + */a/patrid*)

bipătrát, -ă *adj.* (despre ecuații algebrice) care conține necunoscuta în doi termeni, dintre care unul are un exponent de două ori mai mare decît exponentul celuilalt. (după fr. *bicarré*)

bipéd, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (animal) cu două picioare. **II.** *s. n.* denumire dată unei perechi de picioare la animalele patrupede. (<fr. *bipède*, lat. *bipes, -pedis*)

bipediculát, -ă *adj.* care are două pedicule. (<fr. *bipédiculé*)

bipén, -ă **I.** *adj.* cu două aripi. **II.** *s. f.* secure romană cu două tăișuri. (<fr. *bipenne*, lat. *bipennis*)

bipenát, -ă *adj.* (despre frunze compuse) cu pețiolurile dispuse de două ori penat. (<fr. *bipenné*, cf. lat. *penna*, pană)

bipenatifíd, -ă *adj.* (despre frunze compuse) cu limbul divizat în mai multe segmente dispuse penat. (<fr. *bipennatifide*)

bipenatipartít, -ă *adj.* (despre frunze compuse) penat partit cu lobi din nou penat partiți. (<lat. *bipennatipartitus*)

bipenifórm, -ă *adj.* (despre mușchi) ale cărui fibre se inserează angular pe două fețe ale unui tendon central. (<engl. *bipenniform*)

bipetál, -ă *adj.* cu două petale. (<*bi-* + *petală*)

bipiéd *s. n.* suport cu două picioare. (<fr. *bipied*)

biplán *adj., s. n.* (avion) cu două rînduri de aripi suprapuse. (<fr. *biplan*)

biplás *adj.* *(rar)* biloc. (<fr. *biplace*)

bipód *adj. catarg* ~ = catarg cu două picioare. (<fr. *bipode*)

bipolár, -ă *adj.* **1.** cu doi poli, cu două extremități opuse. **2.** (despre mașini, aparate electrice) care are doi poli magnetici. **3.** (despre unele organisme marine) care trăiește în cele două regiuni polare ale Pămîntului. **4.** *(mat.)* *coordonate* ~*e* = sistem de coordonate în care un punct este determinat prin distanțele la două puncte fixe. (<fr. *bipolaire*)

bipolarísm *s. n.* teorie în relațiile internaționale potrivit căreia două centre de putere polarizează în jurul lor principalele forțe mondiale. (<fr. *bipolarisme*)

bipolaritáte *s. f.* stare a unui corp bipolar (2). (<fr. *bipolarité*)

biprísmă *s. f.* aparat pentru producerea interferențelor luminoase. (<fr. *biprisme*)

birapórt *s. n.* *(mat.:* pentru un fascicul de patru drepte) raport anarmonic al celor patru puncte în care o secantă intersectează dreptele din fascicul. (<fr. *birapport*)

bireactór, -oáre *adj., s. n.* (avion) propulsat de două turboreactoare. (<fr. *biréacteur*)

birefringént, -ă *adj.* care prezintă birefringență. (<fr. *biréfringent*)

birefringénță *s. f.* proprietate a unor medii de a produce, datorită anizotropiei lor optice, fenomenul de dublă refracție. (<fr. *biréfringence*)

birémă *s. f.* navă romană cu două rînduri de rame. (<fr. *birème*, lat. *biremis*)

birmán, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Birmania. **II.** *adj.* care aparține Birmaniei sau birmanilor. ● *(s. f.)* limbă din familia sino-tibetană vorbită de birmani. (<fr. *birman*)

birocrát, -ă *s. m. f.* funcționar care dă o importanță exagerată formalităților în dauna fondului. (<fr. *bureaucrate*)

birocrátic, -ă *adj.* referitor la birocrație sau la birocrați. (<fr. *bureaucratique*)

birocratísm *s. n.* **1.** interpretare și aplicare formalistă, cu complicații inutile, a legilor, a dispozițiilor, în rezolvarea problemelor administrative, organizatorice etc.; birocrație. **2.** sistem de conducere propriu statelor exploatatoare, care utilizează un aparat birocratic (administrativ, polițienesc, militar) foarte numeros, în scopul impunerii prin forță a dominației minorității asupra majorității. (<fr. *bureaucratisme*, rus. *biurokratizm*)

birocratizá *vb. tr., refl.* a (se) transforma în birocrat, a trata în mod birocratic. — *birocratizáre* s. f. (<fr. *bureaucratiser*)

birocrație *s. f.* birocratism. ○ ~ *muncitorească* = aristocrație muncitorească. (<fr. *bureaucratie*)

birótic, -ă I. *adj.* referitor la birotică. II. *s. f.* ramură a informaticii care studiază folosirea calculatoarelor în munca de birou și în activitățile conexe acesteia. (<fr. *bureautique*)

biróu *s. n.* **1.** masă de scris, cu sertare (în care se țin hîrtii, documente etc.). **2.** încăpere în care se află una sau mai multe mese de scris, la care lucrează persoanele respective; mobilierul necesar. ● serviciu public unde lucrează funcționari, specialiști etc.; *(p. ext.)* funcționarii unui astfel de serviciu. **3.** organ executiv și conducător al activității curente a unei organizații politice, de masă, obștești, științifice, internaționale, al unui organ administrativ. **4.** grup de membri ai unei adunări, însărcinat să conducă adunarea respectivă. ● reunire a președintelui, a vicepreședinților și a secretarilor unei adunări legiuitoare. (<fr. *bureau, /3, 4/* rus. *biuro*)

BIS[1]- v. bi-.

bis[2] I. *adj. inv., adv.* (pe lîngă un număr) a doua oară; repetat. II. *interj.* exclamație prin care auditoriul solicită un artist, un ansamblu să repete un număr din program, o arie etc. III. *s. n.* număr prezentat a doua oară la cererea publicului sau ca supliment de program. (<fr. *bis*, lat. *bis*, de două ori)

bisá *vb. tr.* **1.** a cere din sală repetarea unui număr din programul artistic al unei reprezentații, reluarea unei arii. **2.** a repeta la cererea publicului (o arie, un număr din program). — *bisáre* s. f. (<fr. *bisser*)

bisanuál, -ă *adj.* **1.** bienal (I, 1). **2.** (despre plante) care înflorește și fructifică în al doilea an. (<fr. *bisannuel*)

bisăptămînál, -ă *adj., s. n.* bihebdomadar. (după it. *bisettimanale*)

biscuít *s. m.* **1.** produs alimentar obținut prin coacerea unui aluat preparat din făină, ouă și zahăr. **2.** faianță fără glazură, arsă la o temperatură înaltă; *(p. ext.)* statuetă sau mic grup de faianță fină ori porțelan fără glazură. (<fr. *biscuit*)

bisét *adj. an* ~ = an de 366 de zile; bisextil. (<engl. *bisect*, lat. *bissextus*)

bisectór, -oáre I. *adj.* care împarte în două părți egale. ○ *plan* ~ = plan care împarte un unghi diedru în două diedre egale. II. *s. f.* semidreaptă cu originea în vîrful unui unghi, interioară lui și formînd unghiuri congruente cu laturile acestuia. (<fr. *bissecteur*)

biseculár, -ă *adj.* cu o vechime sau durată de două secole. (<fr. *biséculaire*)

bisel *s. n.* dispozitiv folosit la osiile unor locomotive, care ajută la înscrierea în curbe. (<fr. *bissel*, cf. *Bissel*, inginer amer.)

bisémic, -ă *adj.* (despre cuvinte) care are două sensuri diferite, în funcție de context. (<fr. *bisémique*)

biseriát, -ă *adj. (bot., zool.)* dispus pe două rînduri sau serii. (<fr. *bisérié*)

bisextil *adj.* bisect. (<fr. *bissextil*, lat. *bissextilis*)

bisexuál, -ă *adj.* cu ambele sexe (masculși femel); cu stamine și pistil; hermafrodit; bisexuat. (<fr. *bisexuel*)

bisexualísm *s. n.* atracție simultană pentru ambele sexe. (după it. *bisessualismo*)

bisexualitáte *s. f. (biol.)* stare, calitate a unui organism de a fi bisexual. v. hermafroditism. (<fr. *bisexualité*)

bisexuát, -ă *adj.* bisexual. (<fr. *bisexué*)

bisiláb, -ă *adj., s. n.* bisilabic. (<fr. *bissyllabe*)

bisilábic, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) format din două silabe; bisilab; disilabic. (<fr. *bissyllabique*)

bisimétric, -ă *adj.* care prezintă două planuri de simetrie. (<fr. *bisymétrique*)

bisinóză *s. f.* pneumoconioză datorată inhalării de pulberi de bumbac. (<fr. *byssinose*, cf. gr. *byssos*, bumbac)

bismarck *s. n.* scrumbie marinată și preparată cu maioneză. (<germ. *Bismarck*)

bismút/bísmut *s. n.* metal alb-cenușiu, lucios, cu reflexe roșietice, sfărîmicios, folosit în aliaje ușor fuzibile în industrie și în medicină. (<fr. *bismuth*)

bismutát *s. m.* sare de bismut. (<fr. *bismuthate*)

bismutíl *s. m.* radical monovalent al bismutului, care ia naștere la hidroliza sărurilor de bismut. (<fr. *bismuthyle*)

bismutínă *s. f.* sulfură naturală de bismut. (<fr. *bismuthine*)

bismutísm *s. n.* intoxicație cu săruri de bismut. (<fr. *bismuthisme*)

bismutít *s. n.* hidrocarbonat natural de bismut. (<fr. *bismuthite*)

bismutomanie *s. f.* obicei morbid de a ingera bismut în doze mari. (<fr. *bismuthomanie*)

bismutoterapíe *s. f.* întrebuințare terapeutică a sărurilor de bismut. (<fr. *bismuthothérapie*)

bisociáție *s. f.* asociație între doi termeni foarte îndepărtați ca sens. (<*bi-* + */a/sociație*)

bisónic, -ă *adj.* (despre viteze) de (peste) două ori mai mare decît viteza sunetului. (<*bi-* + *sonic*)

bispiralát, -ă *adj.* în dublă spirală. (<fr. *bispiralé*)

bistabíl, -ă *adj.* (despre dispozitive) capabil să aibă două stări stabile. (<engl. *bistable*)

bistratificát, -ă *adj.* (despre soluri, minerale) format din două straturi diferite ca vîrstă, natură, textură etc. (<fr. *bistratifié*)

bistróu *s. n.* mic local în care se servește (rapid), consumîndu-se aperitive, băuturi alcoolice, răcoritoare. (<fr. *bistro*)

bístru *adj. inv., s. n.* (de) culoare brun-închis. (<fr. *bistre*)

bisturíu *s. n.* instrument tăios folosit la operații chirurgicale, disecții etc. (<fr. *bistouri*)

bisturnáj *s. n.* procedeu învechit de castrare la taur și berbec, prin torsionarea manuală a fiecărui testicul. (<fr. *bistournage*)

bisúle, -ă *adj.* (despre animale) cu copitele despicate. (<fr. *bisulque*, lat. *bisulcus*)

bisulfát *s. m.* sare a acidului sulfuric, în care un atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. (<fr. *bisulfate*)

bisulfít *s. m.* sare a acidului sulfuros, în care un atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. (<fr. *bisulfite*)

bisulfúră *s. f.* sulfură a cărei moleculă conține doi atomi de sulf. (<fr. *bisulfure*)

bísus *s. n.* fascicul de filamente secretate de unele moluște lamelibranhiate, prin care animalul se fixează pe ceva. (<fr. *byssus*, cf. gr. *byssos*, bumbac)

bișof *s. n.* băutură alcoolică fierbinte, obținută prin macerarea în vin a lămîiei sau portocalei. (<fr. *bichof*, engl. *bishof*)

bit *s. m.* **1.** *(inform.)* unitate elementară de informație, reprezentînd cantitatea de informație obținută în urma actului de alegere între două alternative echiprobabile. **2.** cifră în sistemul de numerație binară. (<fr., engl. *bit*<*bi*/nary digi/*t*, cifră binară)

bitemátic, -ă *adj.* referitor la bitematism. ● cu două teme. (<it. *bitematico*)

bitematísm *s. n.* principiu de compoziție care presupune existența a două teme diferite ca profil și tonalitate în cadrul unei forme muzicale mai ample. (<it. *bitematismo*, fr. *bithématisme*)

biter *s. n.* piesă la o batoză sau combină de cereale păioase, care dirijează și uniformizează stratul de material ce intră în aparatul de tăiere. (<engl. *beater*, bătător)

bitérn *s. m.* *(chim.)* apă curată rezultată din evaporarea apei de mare la obținerea sării marine. (<engl., fr. *bittern*)

bitonál, -ă *adj.* *(muz.)* **1.** care admite existența simultană a două tonuri. **2.** (despre o voce alterată) care rezultă prin formarea simultană a două sunete în laringe. (<fr. *bitonal*)

bitonalísm *s. n.* bitonalitate. (<*bitonal* + *-ism*)

bitonalitáte *s. f.* *(muz.)* mișcare simultană a vocilor în două tonalități diferite; bitonalism. (<fr. *bitonalité*)

bitriflór, -ă *adj.* care are de două ori cîte trei flori. (<fr. *bitriflore*)

bitronconíc I. *adj.* în formă de două trunchiuri de con cu baza comună. II. *s. n.* vas cu această formă. (<*bi-* + *tronconic*)

bitter/**bítăr**/ *s. n.* băutură alcoolică amară, preparată prin macerarea anumitor substanțe în alcool de ienupăr. (<germ. *Bitter*, fr., engl. *bitter*)

bitúm *s. n.* **1.** rocă lichidă formată în scoarța pămîntului din hidrocarburile de țiței, folosită la bitumaj și la fabricarea unor lacuri, izolanți etc. **2.** *(arte)* culoare brună strălucitoare, obținută prin amestecarea bitumului (1) cu ulei de in și cu ceară. (<fr. *bitume*, lat. *bitumen*)

bitumá *vb. tr.* **1.** a amesteca cu bitum un material granular. **2.** a face bitumajul unei șosele; a umple cu o masă bituminoasă rosturile dintre pavele. — *bitumáre* s. f. (<fr. *bitumer*)

bitumáj *s. n.* stropire cu bitum și cilurare a îmbrăcămintei asfaltice a unei șosele. (<fr. *bitumage*)

bitúmen *s. n.* material bogat în hidrocarburi, provenit din transformarea naturală a rășinilor de plante și a cerii. (<lat. *bitumen*)

bituminе *s. f. pl.* materii din scoarța pămîntului constituite din hidrocarburi și din diferite alte substanțe organice. (<fr. *bitumines*)

bituminifér, -ă *adj.* care produce bitum. (<fr. *bituminifère*)

bituminít *s. n.* varietate de asfalt. (<fr. *bituminite*)

bituminizáre[1] *s. f.* proces de formare a unor hidrocarburi (bitumene) prin transformarea lentă, în afara contactului cu aerul, a nămolului rezultat din descompunerea organismelor. (după fr. *bituminisation*)

bituminizáre[2] *s. f.* impermeabilizare a rocilor împotriva apei prin umplerea fisurilor cu bitum. (<*bitumen* + *-iza*)

bituminós, -oásă *adj.* care are bitum; de natura bitumului. (<fr. *bitumineux*)

bitúră *s. f.* *(mar.)* lanț de ancoră aranjat pe punte în vederea unei manevre. (<fr. *biture*)

biturbopropulsór, -oáre *adj., s. n.* (avion) cu două turbopropulsoare. (<*bi-* + *turbopropulsor*)

biunívoc, -ă *adj.* care are corespondență unică în ambele sensuri. ○ *(mat., log.)* *corespondență ~ă* = corespondență între elementele a două mulțimi, astfel încît fiecare element al uneia corespunde univoc unui element din cealaltă. (<fr. *biunivoque*)

biunivocitáte *s. f.* însușirea de a fi biunivoc. (<*biunivoc* + *-itate*)

biurét *s. m.* derivat al ureei, de culoare violet-purpurie. (<fr. *biuret*)

biurétă *s. f.* tub de sticlă gradat folosit la analiza volumetrică a soluțiilor sau gazelor. (<fr. *burette*, germ. *Bürette*)

biútă *s. f.* val de pămînt ridicat împrejurul unor depozite de materiale explozive sau carburanți ori al poligoanelor de tragere. (<fr. *butte*)

bivalént, -ă *adj.* **1.** (despre elemente chimice) care are valența 2. **2.** cu cromozomi omologi asociați în perechi în profaza meiotică. **3.** *(fig.)* care are două valori. (<fr. *bivalent*)

bivalénță *s. f.* proprietate a elementelor chimice bivalente. (<fr. *bivalence*)

biválv, -ă I. *adj.* **1.** (despre animale) cu cochilia formată din două valve. **2.** *(bot.;*

despre capsule) format din două părți. II. *s. f. pl.* lamelibranhiate. (<fr. *bivalve/s/*)

bivérb *s. n.* gen enigmistic, constînd în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. (<*bi-* + *verb/2/*)

bivitelín, -ă *adj.* (despre gemeni) care provine din două ovule fecundate separat; biovular. (<fr. *bivitellin*)

bivoltín, -ă *adj.* (despre insecte, viermi de mătase) care prezintă două generații pe an. (<fr. *bivoltin*, cf. lat. *voltum*<*volvere*, a evolua)

bivuác *s. n.* 1. cantonament de trupe (în corturi sau sub cerul liber) în afara localităților. 2. adăpost pentru noapte făcut de alpiniști sau turiști. (<fr. *bivouac*)

bivuacá *vb. intr.* (despre unități militare, alpiniști, turiști) a se opri în bivuac. (<fr. *bivouaquer*)

bizám *s. m.* mamifer rozător acvatic din Canada, asemănător cu șobolanul, care trăiește în preajma apelor; ondatra. ◊ blana acestui animal. (<germ. *Bisam*)

bizantín, -ă *adj.* 1. propriu Bizanțului sau Imperiului Bizantin. ○ *artă ~ă* = artă caracterizată prin predominarea cupolei, a suprafețelor și liniilor curbe în arhitectură și printr-o varietate de culori în ornamentație. 2. *(fig.)* intrigant; perfid, corupt. (<fr. *byzantin*, lat. *bysantinus*)

bizantinísm *s. n.* 1. caracter, influență bizantină (în arhitectură, ornamentație etc.). ◊ stil specific culturii și artei, modului de viață și mentalității din Imperiul Bizantin; mod de a acționa prin corupție, dezordine (politică și publică) și intrigă. 2. predilecție pentru disputele subtile și inutile. (<fr. *byzantinisme*)

bizantiníst, -ă *s. m. f.* bizantinolog. (<fr. *byzantiniste*)

bizantinístică *s. f.* bizantinologie. (<germ. *Byzantinistik*)

bizantinizá *vb. tr.* 1. a imita arta bizantină. 2. a recurge la subtilități și pedanterii în purtare. ◊ a conferi un caracter bizantin. — *bizantinizáre* s. f. (<*bizantin* + *-iza*)

bizantinológ, -ă *s. m. f.* specialist în bizantinologie; bizantinist. (<fr. *byzantinologue*)

bizantinologíe *s. f.* disciplină care studiază istoria, literatura și arta bizantină; bizantinistică. (<fr. *byzantinologie*)

bizár, -ă *adj.* (și *adv.*) ciudat, straniu, extravagant; supărător. (<fr. *bizarre*, it. *bizzarro*, sp. *bizarro*, brav)

bizarerie *s. f.* 1. ciudățenie, extravaganță; fantezie. 2. problemă enigmistică bazată pe folosirea, în totalitate sau în parte, a regulilor enigmistice, la care se adaugă o infinitate de combinații de interpretare lăsate la dispoziția fanteziei compunătorului. (<fr. *bizarrerie*)

bizét *s. n.* bucată de piele care se pune ca garnitură la încălțăminte. (<germ. *Besatz*)

bizón *s. m.* 1. mamifer erbivor sălbatic, mare și puternic, asemănător cu zimbrul, astăzi întîlnit doar în rezervațiile din S.U.A. și Canada. 2. pielea tăbăcită a acestui animal; imitație a ei. (<fr., lat. *bison*)

bizotá *vb. tr.* a șlefui oblic muchiile la o oglindă, o piatră prețioasă, un smalț, dedar etc. — *bizotáre* s. f. (<fr. *biseauter*)

bizotáj *s. n.* bizotare. (<fr. *biseautage*)

bizóu *s. n.* margine tăiată oblic (la oglinzi, pietre prețioase etc.). (<fr. *biseau*)

blachéu *s. n.* plăcuță de oțel care se pune în vîrful și la tocul încălțămintei, pentru a le proteja. (<engl. *blackey*)

black-out/blec-áut/ *s. n. (mil.)* măsură de apărare antiaeriană caracterizată prin camuflaj total; întunerec complet. ○ *(fig.)* *a face ~* = a păstra tăcere completă. (<fr. *black-out*)

blafárd, -ă *adj. (rar)* 1. (despre lumină, culori) alburiu; șters. 2. (despre ten) palid, livid. (<fr. *blafard*)

blagián, -ă *adj.* 1. propriu lui Lucian Blaga. 2. în maniera lui Blaga. (</Lucian/ *Blaga*, poet, dramaturg și filozof român + *-ian*)

blam *s. n.* dezaprobare, condamnare publică a atitudinii, a faptelor cuiva; oprobriu. (<fr. *blâme*)

blamá *vb. tr.* a condamna, a dezaproba, a reproba (public) o persoană, un fapt etc. — *blamáre* s. f. (<fr. *blâmer*)

blamábil, -ă *adj.* demn de blamat; reprobabil. (<fr. *blâmable*)

blanc[1] *s. n.* 1. piele tăbăcită, suplă și elastică, colorată sau cu fața naturală, folosită pentru curelărie, harnașamente și articole tehnice. 2. fișie de material insensibil care protejează capetele bobinelor de film sau de bandă magnetică. (<germ. *Blank*)

blanc[2] *s. n.* 1. spațiu alb care desparte două cuvinte tipărite. 2. *(inform.)* zonă dintr-un suport de date care nu conține înregistrări; spațiu nescris. 3. pauză albă și tremurătoare care apare uneori în emisiunile tv., dînd senzația că „s-a rupt filmul". (<fr. *blanc*)

blancáre *s. f.* oprire a electronilor înainte de a ajunge la ecranul tubului catodic al unui televizor. (<*blanc*[2])

blanchétă[1] *s. f.* formular tipărit pentru cecuri, telegrame, mandate poștale etc. (<germ. *Blankett*)

blanchétă[2] *s. f.* mîncare de carne cu sos alb; ciulama. (<fr. *blanquette*)

blanquísm/-chism/ *s. n.* curent comunist utopic, apărut în Franța în sec. XIX, care, pe plan teoretic, propaga ideea greșită a înfăptuirii revoluției pe calea comploturilor unor grupuri restrînse, neînțelegînd necesitatea antrenării maselor largi la lupta revoluționară. ◊ teorie și tactică complotistă în lupta revoluționară. (<fr. *blanquisme*, cf. *Louis Auguste Blanqui*, revoluționar fr.)

blanquíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al blanquismului. (<fr. *blanquiste*)

blanșá *vb. tr.* a supune operației de blanșare. (după fr. *blanchir*, germ. *blanschieren*)

blanșáre *s. f.* opărire a cărnii, a legumelor destinate preparării anumitor conserve. (<*blanșa*)

blanșisáre *s. f.* operația de rafinare a zahărului. (după fr. *blanchissage*)

blasfém *s. n.* 1. *(rel.)* blasfemie, hulă. 2. blestem. (<fr. *blasphème*)

blasfematór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care defăimează (valorile și sentimentele religioase). (<fr. *blasphémateur*)

blasfémic, -ă *adj.* cu caracter de blasfemie. (<germ. *blasphemisch*)

blasfemíe *s. f.* defăimare, profanare a ceea ce este considerat sfînt: blasfem. (<lat. *blasphemia*)

blast[1] *s. m.* parte a embrionului care se dezvoltă după germinare. (<fr. *blaste*)

BLAST[2]**(O)-, -blást** *elem. comp.* „germen", „embrion". (<fr. *blast/o/-, -blaste*, cf. gr. *blastos*, mugur)

blastémă *s. f.* 1. mugur din care se va regenera un organ oarecare. 2. talul unui lichen. 3. materie vie, (semi)lichidă, din care s-au dezvoltat celulele sau organele. (<fr. *blastème*)

blastocárp, -ă I. *adj.* (despre plante) cu fruct germinat în interiorul pericarpului. II. *s. m.* mugur florifer. (<fr. *blastocarpe*)

blastocél *s. n.* cavitate centrală a blastulei. (<fr. *blastocèle*)

blastocíst *s. n.* 1. stadiu în dezvoltarea embrionului la mamifere, în care acesta se prezintă ca o cavitate înconjurată de un număr variabil de celule. 2. veziculă germinativă. (<fr. *blastocyste*)

blastocít *s. n.* celulă care intră în structura blastulei. (<fr. *blastocyte*)

blastodérm *s. n.* membrană vitelină care dă naștere corpului embrionului. (<fr. *blastoderme*)

blastodérmic, -ă *adj.* al blastodermului. (<fr. *blastodermique*)

blastofilă *s. f.* rudiment al cotiledonului. (<fr. *blastophylle*)

blastofór *s. n.* 1. cordon ombilical al ovulului. 2. fir care leagă sămînța de pericarp, nutrind-o în tinerețe. 3. formațiune anatomică cu aspect de cordon. (<fr. *blastophore*)

blastoftoríe *s. f.* alterare a gameților provocată de sifilisul ereditar. (<fr. *blastophthorie*, cf. *phthora*, corupție)

blastogenézã *s. f.* 1. formare a blastulei. 2. reproducere asexuată, la unele organisme vegetale sau animale, prin înmugurire. 3. teorie potrivit căreia caracterele ereditare se transmit prin plasma germinativă. (<fr. *blastogenèse*)

blastografíe *s. f.* descriere sistematică a mugurilor. (<fr. *blastographie*)

blastoíd, -ă I. *adj.* în formă de mugur. II. *s. n. pl.* clasă de echinoderme fosile cu înfățișare de muguri calcaroși, din paleozoic. (<fr. *blastoïde/s/*)

blastolízã *s. f.* distrugere a celulei reproducătoare. (<fr. *blastolyse*, engl. *blastolysis*)

blastóm *s. n.* tumoare canceroasă; neoplasm. (<fr. *blastome*, gr. *blastoma*, tumoare)

blastomér *s. n.* celulă provenind din segmentarea zigotului în prima fază. (<fr. *blastomère*)

blastomicéte *s. f. pl.* familie de ciuperci care se înmulțesc prin înmugurire. (<fr. *blastomycètes*)

blastomicózã *s. f.* boală provocată de blastomicete, care afectează pielea, plămînii, mușchii etc. (<fr. *blastomycose*)

blastomogenézã *s. f.* proces de formare și dezvoltare a unei tumori maligne. (<fr. *blastomogenèse*)

blastopór *s. m.* orificiu al gastrulei prin care cavitatea internă comunică cu exteriorul. (<germ. *Blastoporus*)

blastosférã *s. f.* blastulă. (<engl. *blastosphere*)

blastospór *s. m.* spor format prin înmugurire. (<fr. *blastospore*)

blastúlă *s. f.* stadiu embrionar la metazoare, de formă globulară, cu celule dispuse într-un singur strat în jurul unei cavități: blastosferă. (<fr. *blastula*)

blat *s. n.* 1. foaie de aluat pentru tort. 2. suprafața (netedă) a unor obiecte. (<germ. *Blatt*)

blatíde *s. f. pl.* familie de insecte ortoptere alergătoare, cu corpul turtit, antene lungi și protorace mult lățit, ca un disc ce acoperă capul. (<fr. *blatidés*, cf. lat. *blatta*, gîndac de bucătărie)

blau *s. n.* *(rar) a face ~* = a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare. (<germ. *blaue* /Montag/)

blaugáz *s. n.* amestec de hidrocarburi gazoase și hidrogen, obținut prin descompunerea fracțiunilor grele de petrol, folosit drept combustibil. (<germ. *Blaugaz*)

blaz *s. n.* recipient, vas mare de laborator. (<germ. *Blase*)

blazá *vb. refl., tr.* a (se) plictisi, a (se) dezgusta de toate; a deveni, a face să devină incapabil de emoții, indiferent. — *blazáre* s. f. (<fr. *blaser*)

blazer/bléi-zăr/ *s. n.* 1. veston cu dungi colorate, purtat ca uniformă în unele colegii engleze. 2. jachetă bărbătească din stofă, catifea etc. (cu buzunare aplicate). (<engl., fr. *blazer*)

blazón *s. n.* ansamblu de semne distinctive care constituie emblema unui stat, a unui oraș, a unei familii nobile etc.: armoarii. ○ *(fam.) a-și păta ~ul* = a se dezonora, a se compromite. (<fr. *blason*)

blazoná *vb. tr.* a reprezenta sau a descrie în termeni heraldici elementele componente ale unui blazon, ale unei steme. — *blazonáre* s. f. (<fr. *blasonner*)

blazoníst, -ă *s. m. f.* cercetător, specialist în heraldică. (<it. *blasonista*)

BLEFAR(O)-, -blefarie *elem. comp.* „pleoapă", „cil". (<fr. *blépharo/-, -blépharie*, cf. gr. *blepharon*, pleoapă)

blefarítă *s. f.* inflamație a marginilor libere ale pleoapelor. (<fr. *blépharite*)

blefaroblást *s. n.* organit citoplasmatic situat la baza flagelilor. (<fr. *blépharoblaste*)

blefaroconiózã *s. f.* inflamare sau ulcerare a mucoasei pleoapelor, declanșată de pulberi. (<fr. *blépharoconiose*)

blefaroconjunctivítă *s. f.* inflamație a conjunctivei și a pleoapei. (<fr. *blépharo-conjonctivite*)

blefarofimózã *s. f.* micșorare a deschiderii fantei palpebrale. (<fr. *blépharophimosis*)

blefarofór, -ă *adj.* (despre frunze) cu peri sau cili paraleli pe margine. (<lat. *blepharophorus*)

blefaroftalmíe *s. f.* inflamație a pleoapelor și a conjunctivei. (<fr. *blépharophtalmie*)

blefaroplást *s. n.* 1. corpuscul situat în citoplasmă. 2. granulă colorată din care se formează cilii și flagelii la protozoare. (<fr. *blépharoplaste*)

blefaroplastíe *s. f.* reparare chirurgicală a unei pleoape distruse sau deformate de o cicatrice. (<fr. *blépharoplastie*)

blefaroplegíe *s. f.* paralizie a pleoapei și a aparatului ei muscular. (<engl. *blepharoplegia*)

blefaroptózǎ *s. f.* cădere patologică a pleoapei superioare. (<fr. *blépharoptôse*)

blefararafíe *s. f.* suturǎ a cartilajelor tarsale ale pleoapelor pentru protecția ochiului în caz de lagoftalmie; tarsorafie. (<fr. *blépharorrhaphie*)

blefarospásm *s. n.* contracție spasmodică, involuntară, a mușchiului orbicular al pleoapelor. (<fr. *blépharospasme*)

blefarostát *s. n.* instrument care fixează pleoapele în timpul operațiilor de ochi; oftalmostat. (<fr. *blépharostat*)

blefarostazíe *s. f.* imobilizare a pleoapelor. (<fr. *blépharostasie*)

blefarostenózǎ *s. f.* îngustare a pleoapelor. (<fr. *blépharosténose*)

blefaroșalúzis *s. n.* atrofie a pielii pleoapelor superioare, însoțită de slăbirea țesutului celular subcutanat. (<fr. *blépharochalasis*)

blefarótic *s. n.* tic convulsiv al pleoapelor. (<fr. *blépharotique*)

blefarotomíe *s. f.* incizie palpebrală. (<fr. *blépharotomie*)

BLEN(O)- *elem. comp.* „mucoasă", „mucus, mucozitate". (<fr. *blenn/o/-*, cf. gr. *blenna*, mucus)

bléndă *s. f.* 1. sulfură naturală de zinc; sfalerit. 2. *(fot.)* diafragmă. 3. *(cinem.)* panou metalizat pentru reflectarea luminii în locul dorit din cadru. (<germ. *Blende*, fr. *blende*)

blenenteríe *s. f.* stare patologică manifestată prin eliminarea frecventă a fecalelor având consistență lichidă sau moale. (< fr. *blenentéric*)

blénie *s. f.* pește de apă dulce calmă și de litoral, cu capul mare și corpul alungit. (<fr. *blennie*)

blenііde *s. n. pl.* familie de pești marini viu colorați, cu capul turtit în partea superioară, botul scurt și aripioara dorsală foarte lungă, având ca tip corosbina sau cățelul-de-mare. (<fr. *blenniidés*)

blenoftalmíe *s. f.* 1. inflamație catarală a conjunctivei. 2. secreție conjunctivală exagerată. (<engl. *blennophtalmia*)

blenoíd, -ă *adj.* asemănător cu mucusul. (<fr. *blennoïde*)

blenorágic, -ă *adj.* de natura blenoragiei. (<fr. *blennorragique*)

blenoragíe *s. f.* inflamație a mucoasei organelor genitale datorită unui gonococ; blenoree, gonoree. (<fr. *blennorragie*)

blenorée *s. f.* blenoragie. (<fr. *blennorrhée*)

blenotorée *s. f.* scurgere a urechii, în caz de catar auricular. (<*blen-* + *otoree*)

blenurie *s. f.* prezența de mucozități în urină. (<fr. *blennurie*)

-blepsíe *elem. comp.* „vedere, văz". (<fr. *-blepsie*, cf. gr. *blepsis*)

bleu/blö/ *adj. inv., s. n.* (de) culoare albastru-deschis; azuriu. (<fr. *bleu*)

bleumarín *adj. inv., s. n.* (de) culoare albastru-închis. (<fr. *bleu* /à la/ *marine*)

blimp *s. n. (cinem.)* carcasă de insonorizare în care se introduce aparatul de filmat portabil, în cazul filmărilor cu priză directă de sunet. (<engl. *blimp*)

blíndă *vb.* I. *tr.* a acoperi cu blindaj. II. *refl. (fam.)* a se îmbrăca suplimentar, pentru o eventuală protecție împotriva frigului, a umezelii etc. — *blindáre* s. f. (<fr. *blinder*)

blindáj *s. n.* 1. cuirasă de oțel care folosește la protecția navelor, a tancurilor, avioanelor etc. împotriva proiectilelor. 2. element de construcție servind ca mijloc de protecție a unor piese sau sisteme tehnice. (<fr. *blindage*)

blindát, -ă I. *adj.* 1. cu blindaj. 2. *(fam.)* îmbrăcat peste măsură. II. *s. n.* autovehicul de luptă prevăzut cu blindaj; tanc. ● *(pl.)* trupe dotate cu asemenea mijloace de luptă. (<*blinda*)

blindísm *s. n.* tic manifestat la copiii deficienți vizual constând în mișcări stereotipe ale capului, trunchiului sau membrelor, frecarea la ochi etc. (cf. engl. *blind*, orb)

blítzkrieg/bliț-krig/ *s. n.* război-„fulger". (< germ. *Blitzkrieg*)

bliț *s. n.* 1. lampă electronică pentru fotografiere. 2. șah de 5 minute. (<germ. *Blitz* /licht/)

blizzárd/-zar/ *s. n.* vînt violent și foarte rece care bate pe coasta Americii de Nord, spulberînd zăpada. (<fr., amer. *blizzard*)

bloc[1] *s. n.* 1. bucată, masă mare dintr-o materie solidă și grea; corp, obiect dintr-o bucată. ● masiv de beton pentru ancorarea armăturii la elemente grele de beton precomprimat; material de construcție din piatră naturală, beton, ceramică. ○ *~ continental* = sector al scoarței terestre de mari dimensiuni, înconjurat de depresiuni oceanice sau marine de mare adîncime. 2. *(poligr.)* caracter de literă înrudit cu caracterul grotesc. 3. grămadă de obiecte, de lucruri etc. care formează o masă unică. ○ *în ~* = împreună, laolaltă, global; *~ alimentar* = serviciu într-un spital care asigură pregătirea și servirea hranei bolnavilor; *~ operator* = parte a unui serviciu de chirurgie rezervat operațiilor. 4. mapă de foi de hîrtie egale prinse împreună, servind pentru a face însemnări, desene etc. ● ansamblu de mărci poștale detașate dintr-o coală. 5. piesă metalică turnată a unei mașini, care cuprinde cilindrii unui motor, camerele de răcire și conductele de distribuire. 6. mecanism care permite manevrarea macazului de cale ferată din cabina acarului sau din stație. ○ *~-sistem* = dispozitiv de semnalizare folosit pentru a evita orice ciocnire între trenuri care circulă

sau manevrează pe aceeași linie. **7.** grup de voleibaliști care sar la fileu pentru a împiedica pe adversari să înscrie un punct dintr-o lovitură de atac. **8.** (în S.U.A.) porțiune de stradă delimitată de două intersecții și cuprinzînd de regulă 50 de numere pe o parte și 50 pe alta. **9.** unitatea dintre structura și suprastructura unei societăți istorice determinate și relațiile dialectice dintre ele. **10.** alianță, înțelegere (între state, partide etc.) în vederea unor scopuri comune. **11.** *(med.)* obturare a unei căi vasculare sau întrerupere a circulației printr-un vas. ◆ întrerupere a unei conductibilități neuromusculare. ○ *~ cardiac* = tulburare a ritmului inimii, ca urmare a blocării influxului nervos ce străbate mușchiul cardiac. **12.** *(înform.)* ansamblu de circuite ale unui ordinator îndeplinind aceeași funcție. (<fr. *bloc, blocus*)

bloc[2] *s. n.* clădire mare cu mai multe etaje; blochaus. ○ *~ -turn* = bloc cu mai multe etaje, în formă de turn. (<germ. *Block*/haus/)

blocá *vb. I. tr.* **1.** a supune unei blocade. **2.** a împiedica mișcarea, circulația etc. **3.** a imobiliza într-o anumită poziție. **4.** a interzice (temporar) ocuparea unui post vacant. **5.** a suspenda (temporar) folosirea unor credite, conturi, a unor produse etc.; a interzice schimbarea unor prețuri, salarii fără autorizație guvernamentală. **II.** *refl. (med., tehn.:* despre organe) a se imobiliza, a nu mai funcționa. (<fr. *bloquer*)

blocábil, -ă *adj.* care poate fi blocat. (< *bloca* + *-bil*)

blocádă *s. f.* ansamblu de măsuri cu caracter diplomatic, militar sau economic prin care se urmărește izolarea unui stat sau grup de state pentru a-i fi impuse anumite condiții. ◆ încercuire a unei cetăți pentru a împiedica orice legătură cu exteriorul; asediu. (<germ. *Blockade*)

blocáj *s. n.* **1.** blocare. **2.** fundație de piatră, de bolovani făcută la un zid, la o șosea, stradă, cale ferată etc. **3.** procedeu tehnic folosit în baschet, volei, box etc. cu scopul de a împiedica o acțiune a adversarului sau pentru a proteja o acțiune proprie. ◆ întrerupere a desfășurării unui proces sau a unei funcții fiziologice. ○ *~psihic*=inhibare. (<fr. *blocage*)

blocánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) a cărei acțiune farmacologică se realizează prin blocarea unor receptori. (<fr. *bloquant*)

blocáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) bloca și rezultatul ei. **2.** *(poligr.)* culegere intenționată a uneia sau a mai multor litere cu floarea în jos pentru a atrage atenția corectorului. **3.** *(cont.) ~ a contului* = sistare de către bancă a plăților din contul de decontare al unei întreprinderi sau instituții. **4.** imposibilitate de funcționare, de aplicare a unei reguli. (<*bloca*)

bloc-diagrámă *s. f.* reprezentare grafică la scară mică a unei regiuni terestre în perspectivă și în secțiune. (<fr. *bloc-diagramme*)

blóchaus *s. n.* **1.** *(rar)* bloc[2]. **2.** comandă cuirasată din care se conduce o navă militară mare în timpul luptei. (<germ. *Blockhaus*)

block chords /blăc cărdz/ *s. n.* stil pianistic constînd în interpretarea unei piese în acorduri (blocuri, conglomerate de sunete) la ambele mîini. (<engl. *block chords*)

blóckflöte *s. n.* **1.** flaut drept. **2.** registru (-i) al orgilor din sec. XVIII constînd din tuburi deschise (conice) sau închise (cilindrice). (< germ. *Blockflöte*)

bloenótes *s. n.* carnet cu file ce se detașează ușor, pe care se fac însemnări; notes. (<fr. *bloc-notes*)

bloestárt *s. n.* startbloc. (<engl. *blockstart*)

blond, -ă *I. adj.* (despre păr, ten etc.) deschis la culoare, gălbui, bălai. ○ *bere ~ă* = bere de culoare deschisă. **II.** *s. m. f.* bărbat, femeie cu părul, cu tenul blond. (<fr. *blond*)

blondín, -ă *adj., s. m. f.* blond. (<fr. *blondin*)

blew-up /bláu-ăp/ *s. n. (rar)* fotografie mărită. (<engl. *blow-up*)

blue-jeans/blú-gins/ **blugi** *s. m. pl.* pantaloni confecționați dintr-un material special foarte rezistent, cu buzunar(e) la spate, pe care de obicei sînt atașate embleme sau fraze ad-hoc, constituind un element de modă tinerească. (<amer. *blue-jeans*, cf. *jean*, pînză de cînepă)

blue nóte *s. n. pl. (muz.)* treptele a 3-a și a 7-a ale gamei majore, care în stilul „blues" apar adesea coborîte cu un semiton, atribuind astfel scării muzicale o insolită dualitate modală major-minoră. (<amer. *blues notes*)

blues/bluz/ *s. n.* cîntec popular din folclorul negrilor americani, devenit apoi piesă instrumentală (de jaz), structurată în genere pe 12 măsuri, organizate melodico-armonic pe trei secvențe. (<amer. *blues*)

bluesmán *s. n.* interpret de blues. (<amer. *bluesman*)

bluétă *s. f.* **1.** mică operă literară fără pretenții. **2.** *(muz.)* bagatelă. (<fr. *bluette*)

bluf/blöf/ *s. n. (livr.)* vorbă spusă (sau acțiune făcută) în scop de intimidare; cacialma. (<engl. *bluff*)

blufá *vb. intr.* a intimida, a înșela prin bluf. (<fr. *bluffer*)

blufeur, -ă /-för/ *s. m. f.* (cel) care intimidează prin bluf. (<fr. *bluffeur*)

blugi *s. m. pl.* v. blue-jeans.

blum *s. n.* lingou de oțel turnat și eboșat prin laminare. (<engl., fr. *bloom*)

blúming *s. n.* laminor pentru obținerea blumurilor. (<engl., fr. *blooming*)

bluzá *vb. tr.* a umfla, a lărgi în talie corsajul unei rochii, făcîndu-l să cadă puțin peste cingătoare, ca o bluză. — *bluzáre* s. f. (<fr. *blouser*)

blúză *s. f.* **1.** obiect de îmbrăcăminte, lung pînă la briu, de obicei cu mîneci, pe care îl poartă mai ales femeile. **2.** haină de pînză pe care o poartă militarii vara, în locul vestonului. ◆ haină de protecție purtată de muncitori în timpul lucrului. (<fr. *blouse*)

bluzón *s. n.* veșmînt militar sau de sport, larg și comod, care cade bufant pînă la șolduri. (<fr. *blouson*)

bóa *s. m. inv.* **1.** șarpe uriaș, neveninos, din regiunea tropicală a Americii și din insula

Madagascar. 2. șal lung din blană sau din pene, purtat de femei în jurul gîtului. (<fr. *boa*, lat. *boa*, șarpe de apă)

boaserie *s. f.* lemnărie care îmbracă pereții interiori ai unei locuințe; lambriuri. (<fr. *boiserie*)

bob[1] *s. n.* 1. sanie de metal foarte joasă și îngustă, pentru două sau patru persoane, prevăzută în față cu două patine mobile, care se conduce cu ajutorul unui volan sau al unor „fise", folosindu-se la concursuri pe pante special amenajate. 2. sport practicat cu acest fel de sanie; bobslei. (<engl., fr. *bob/sleigh/*)

bob[2] *s. n.* elevator cu turn pentru ridicarea unor materiale de construcție la înălțimea schelelor. (<engl. *bob*)

bobér *s. m.* sportiv care practică bobul[1] (2). (<engl. *bobber*)

bobiná *vb. tr.* a înfășura (un fir, un cablu) pe o bobină. — *bobinâre* s. f. (<fr. *bobiner*)

bobinâj *s. n.* înfășurare electrică. (<fr. *bobinage*)

bobinatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care execută bobinări și reparații de bobine sau înfășurări electrice. II. *s. f.* mașină de bobinat. III. *s. n. (cinem.)* mecanism care asigură rularea peliculei sau a benzii magnetice pe noaieuri sau bobine. (după fr. *bobineur*)

bobină *s. f.* 1. suport cilindric pe care se poate înfășura un fir, un cablu, o peliculă sau bandă magnetică; *(p. ext.)* ansamblu compus din acest suport și firul, cablul etc. înfășurat pe el. ● mosor. 2. element component al circuitelor electrice constituit din mai multe spire înfășurate în jurul unui suport dielectric sau feromagnetic. ○ ~ *de inducție* = transformator electric constituit din două înfășurări (primar și secundar) bobinate pe un singur miez de fier. (<fr. *bobine*)

bób-scat /-sket/ *s. n. (jaz)* scat rafinat, stilizat, purtînd amprenta evoluției improvizațiilor instrumentale; mod de interpretare în care vocea concurează instrumentele, avînd o gamă întinsă. (<amer. *bob skate*)

bóbslei *s. n.* bob[1]. (<engl. *bobsleigh*).

bocapórt *s. m.* panou dreptunghiular care acoperă găurile de magazie de pe nave. (<it. *boccaporto*)

boccaccésc, -ă *adj.* 1. propriu (operei) lui Boccaccio. 2. în stilul lui Boccaccio. ● *(fig.)* licențios, libertin. (<it. *boccaccesco*, cf. *Giovanni Boccaccio*, scriitor renascentist it.)

bóccia *s. n.* joc sportiv, de origine italiană, la care participanții, așezați la echidistanță față de țintă, situată la mijlocul terenului, încearcă să o lovească cu niște mingi de lemn (bile). (<it. *boccia*)

bodégă *s. f.* local mic unde se consumă numai aperitive și băuturi alcoolice. (<germ. *Bodega*)

bodengreifer/-grái-făr/ *s. n.* dragă (2) pentru colectarea faunei de pe fundul apei. (<germ. *Bodengreifer*)

bodhisáttva /-di-/ *s. m. inv.* 1. ființă care, potrivit budismului, atingînd starea de perfecțiune, este scutită de a se reîncarna. 2. statuie, statuetă reprezentînd o astfel de ființă. (<fr. *bodhisattva* <cuv. indian)

bódiece *s. n.* împiedicare a acțiunilor adversarului printr-o blocare corp la corp la hochei pe gheață. (<engl. *bodycheck*)

bodiecá *vb. tr.* a aplica bodiecul. (<*bodiec*)

bodóni *s. n. inv. (poligr.)* caracter de literă cu contrast mare între liniile de bază și cele secundare, avînd piciorușele subțiri și drepte. (<germ. *Bodoni*, cf. *Giovan Bodoni*, tipograf it.)

bochmít /bo-c-/ *s. n.* monohidrat natural de aluminiu. (<fr. *boehmite*)

boém, -ă I. *s. m. f.* om, *(spec.)* artist dezordonat, lipsit de mijloace materiale, fără siguranța zilei de mîine. II. *adj.* care corespunde firii, felului de viață caracteristice unui boem (I). III. *s. f.* mediu în care trăiesc boemii (I), viață de boem. (<fr. *bohème*)

boghead/bóg-hed/ *s. n.* huilă specială din care se pot extrage hidrocarburi lichide. (<engl. *boghead*, cf. *Boghead*, sat în Scoția)

boghíu *s. n.* dispozitiv la osiile vehiculelor de cale ferată, care ajută la înscrierea în curbă a locomotivelor, a vagoanelor etc. (<fr., engl. *bogie*)

bogomílic, -ă *adj.* referitor la bogomilism, care aparține bogomilismului. (<*bogomil*/*ism*/ + *-ic*)

bogomilísm *s. n.* doctrină creștină eretică manicheistă, larg răspîndită în sec. X—XV în Peninsula Balcanică și în Rusia, cu caracter antifeudal. (<fr. *bogomilisme*, cf. *Bogomil*, preot din Bulgaria)

bogzián, -ă *adj.* 1. care aparține lui Geo Bogza. 2. în maniera lui Geo Bogza. (<*/Geo/ Bogza*, scriitor și ziarist român + *-ian*)

boicót *s. n.* mijloc de constrîngere constînd în întreruperea organizată a relațiilor economice, politice etc. cu o țară, cu o întreprindere, persoană etc., în semn de protest. (<fr. *boycott*, germ. *Boycott*, cf. *Boycott*, proprietar irl. pus la index de englezi)

boicotá *vb. tr.* a exercita, a aplica un boicot. — *boicotâre* s. f. (<fr. *boycotter*)

bóiler *s. n.* cazan special de încălzire automată a apei necesare consumului în întreprinderi, locuințe etc. (<germ. *Boiler*)

bol[1] *s. n.* 1. cocoloș. ○ ~ *alimentar* = cocoloș format din alimentele amestecate în gură cu salivă. 2. vas de metal sau ceramică în formă de calotă sferică; cupă. 3. *(muz.)* surdină din cupe mobile, din metal sau cauciuc. (<fr. *bol*, lat. *bolus*, gr. *bolos*, bulgăr)

-ból[2], **-bólă, -bolíe** *elem. comp.* „aruncare, transformare". (<fr. *-bole*, *-bolie*, cf. gr. *bolein*, a arunca)

bolárd *s. m.* stîlp scurt de metal, lemn sau beton, montat pe chei, care servește la ancorarea navelor. (<engl. *bollard*)

-bólă v. **-b o l**[2].

bóldo *s. m.* arbore originar din Chile, cu frunze avînd proprietăți stimulative, tonice, colagoge și laxative. (<fr., sp. *boldo*)

BOLEO- *elem. comp.* „împrăștiere, diseminare". (<fr. *boléo-*, cf. gr. *bolein*, a azvîrli)

boleoanemocorie *s. f.* răspîndire a semințelor și sporilor prin aruncare în exterior și prin vînt. (<fr. *boléoanémochorie*)

bolcoautocorie *s. f. (bot.)* diseminare prin mecanism propriu. (<fr. *bolcoautochorie*)

bolero *s. n.* 1. dans popular spaniol în măsură ternară și ritm legănat, însoțit de acompaniament de castaniete; melodia corespunzătoare. 2. cîntec și dans cubanez cu ritm ternar și sincopat. (<fr. *bolero*, sp. *bolero*)

bolerou *s. n.* vestă femeiască, scurtă pînă aproape de talie și deschisă în față. (<fr. *bolero*)

bolét *s. m.* ciupercă cu spori, comestibilă, din clasa bazidiomicete, cu pălărie groasă, care crește pe copaci; *(pop.)* mînătarcă, hrib. (<fr. *bolet*, lat. *boletus*)

bólgie *s. f.* 1. vale adîncă, compartiment al celui de-al optulea cerc al infernului lui Dante. 2. *(fig.)* loc urît, infern. (<it. *bolgia*)

bolíd *s. m.* 1. meteorit de dimensiuni mari care se aprinde cînd trece prin atmosferă. 2. *(fig.)* obiect, proiectil, vehicul etc. care se deplasează cu mare viteză. (<fr. *bolide*, cf. gr. *bolis*, aruncare)

-bolíe v. -bol[2].

bolívar *s. m.* unitatea monetară a Venezuelei. (<fr., sp. *bolivar*, cf. *Simón Bolivar*, general și om politic sud-amer.)

bolivíano *s. m.* vechea unitate monetară în Bolivia, astăzi *peso*. (<fr., sp. *boliviano*)

BOLO- *elem. comp.* „energie radiantă, radiație". (<fr. *bolo-*, cf. gr. *bole*, rază, săgeată)

bolográf *s. n.* bolometru înregistrator. (< engl. *bolograph*)

bolográmă *s. f.* grafic obținut la bolograf. (<fr. *bologramme*)

bolométric, -ă *adj.* referitor la bolometrie. (<fr. *bolométrique*)

bolometríe *s. f.* măsurare a intensității radiațiilor. (<fr. *bolométrie*)

bolométru *s. n.* 1. aparat foarte sensibil pentru determinarea intensității radiațiilor electromagnetice, în special a celor din domeniul infraroșu. 2. instrument pentru măsurarea fluxurilor de radiații termice. 3. aparat cu care se măsoară strălucirea aparentă a stelelor. (<fr. *bolomètre*)

bólson *s. n.* regiune joasă a unui deșert montan, acoperită de roci detritice și mărginită de un abrupt stîncos, specifică mai ales regiunilor deșertice din S.U.A. și Mexic. (<fr., sp. *bolson*<cuv. mexican)

bolșevíc, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al bolșevismului. (<rus. *bolșevik*)

bolșevísm *s. n.* ansamblu de poziții ideologice radicale și de practici revoluționare, apărut în mișcarea social-democrată din Rusia la începutul sec. XX, în opoziție cu menșevismul. (<rus. *bolșevizm*)

bolșevizá *vb. tr.* a educa în spirit bolșevic, a propaga, a introduce, a întări spiritul bolșevismului. — *bolșevizáre* s. f. (după rus. *bolșevizirovati*)

bólus *s. n.* argilă fină, folosită ca diluant solid. (<germ. *Bolus*)

bombá *vb.* I. *tr., refl.* a da (unui obiect), a căpăta forma convexă. II. *tr. (fig.)* a umfla, a scoate (pieptul) în afară. — *bombáre* s. f. (<fr. *bomber*)

bombacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu tulpina arborescentă, groasă, care servește ca rezervor de apă, avînd ca tip baobabul. (<fr. *bombacées*)

bombáj *s. n.* deformare a unei plăci care are cel puțin o suprafață de formă convexă, fără muchii. ● deformare prin bombare a capacelor cutiilor de conserve în urma alterării conținutului. (<fr. *bombage*)

bombamént *s. n.* convexitate a părții carosabile a unei șosele de-a curmezișul ei. (<fr. *bombement*)

bombardá *vb. tr.* 1. a executa un bombardament (1). ● a efectua un bombardament (2). 2. *(fig.)* a plictisi cu insistențele, a insista, a stărui. — *bombardáre* s. f. (<fr. *bombarder*)

bombardamént *s. n.* 1. atac cu bombe de aviație, cu proiectile de artilerie sau cu rachete asupra unui obiectiv. 2. *(fiz.)* ~ *nuclear* = proiectarea unui fascicul de particule elementare (neutroni, protoni etc.) asupra unor nuclee atomice, pentru a provoca reacții nucleare. (<fr. *bombardement*)

bombárdă[1] *s. f.* 1. mașină de război medievală cu care se aruncau bolovani. 2. tun de mare calibru. (<fr. *bombarde*, cf. lat. *bombus*, zgomot surd)

bombárdă[2] *s. f.* 1. vechi instrument de muzică populară, strămoș al fagotului. 2. registru de orgă prin care se obțin mari intensități. (<it. *bombardo*)

bombardiér I. *s. n.* avion de bombardament. II. *s. m.* militar din echipajul unui avion de bombardament care lansează bombele. (<fr. *bombardier*)

bombardón *s. n.* instrument muzical de suflat, din alamă, folosit în fanfară, cu timbru și registru foarte grave. (<it. *bombardone*, fr. *bombardon*)

bombást, -ă *adj. (rar)* bombastic. (<germ. *bombast*)

bombástic, -ă *adj.* (despre stil, cuvinte) prețios; emfatic, umflat; bombast. (<germ. *bombastisch*)

bombasticísm *s. n.* caracter bombastic; bombasticitate. (<*bombastic* + *-ism*)

bombasticitáte *s. f.* bombasticism. (<*bombastic* + *-itate*)

bómbă *s. f.* 1. proiectil (alungit) cu încărcătură explozivă, incendiară etc., folosit la bombardamentele de aviație. ○ ~ *atomică (nucleară)* = dispozitiv avînd ca exploziv energia nucleară dezvoltată prin reacția de fisiune în lanț a nucleelor unor elemente grele (uraniu, plutoniu); bombă A; ~ *cu hidrogen* = dispozitiv a cărui explozie se datorește energiei termonucleare dezvoltate prin reacția de fuziune a nucleelor de hidrogen (deuteriu, tritiu); bombă H, bombă termonucleară. ● ~ *vulcanică* = bucată (rotundă) de lavă azvîrlită de un vulcan, de obicei la începutul erupției. 2. recipient folosit în medicină pentru gaze sau substanțe radioactive. 3. *(peior.)* circiumă sordidă, rău famată. 4. *(fig.; sport)* lovitură puternică de minge. 5. *(fam.)* știre, fapt care produce senzație. (<fr. *bombe*)

bombétă *s. f.* lampă cu glob sferic, folosită pe nave pentru semnalizare. (<fr. *bombette*)

bombéu *s. n.* partea întărită și bombată care formează vîrful încălțămintei; șpiț. (<fr. *bombé*)

bomboánă *s. f.* preparat de cofetărie de mici dimensiuni, cu compoziții, umpluturi și forme diferite. (<fr. *bonbon*)

bomboneríe *s. f.* magazin unde se vind bomboane. (<fr. *bonbonnerie*)

bomboniéră *s. f.* vas mic, cutie pentru bomboane. (<fr. *bonbonnière*)

bómbyx *s. m.* gen de fluturi a căror specie, foarte cunoscută, are ca omidă viermele de mătase. (<fr., lat. *bombyx*)

bomfáier *s. n.* ferăstrău de mînă pentru metale. (după germ. *Bogenfeilen*)

bomprés *s. n.* catarg înclinat, așezat la prora unor veliere. (<it. *bompresso*)

bon *s. n.* 1. dovadă, înscris (provizoriu) care autorizează pe deținător să primească ceva; notă de plată cu care se achită o marfă etc. 2. *~ de tezaur* = titlu de credit pe termen scurt, emis de stat pentru atragerea de fonduri private. (<fr. *bon*)

bonapartísm *s. n.* 1. formă a dictaturii marii burghezii, instaurată în Franța după victoria revoluției burgheze de la sfîrșitul sec. XVIII, sub conducerea lui Napoleon Bonaparte. • atașament față de sistemul politic sau de dinastia întemeiată de Napoleon. 2. formă de dictatură personală. (<fr. *bonapartisme*)

bonapartíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al bonapartismului. (<fr. *bonapartiste*)

bónă *s. f.* femeie (de naționalitate străină) angajată ca îngrijitoare la copii. (<fr. *bonne*, germ. *Bonne*)

bond *s. n.* săritură a avionului în cazul unei aterizări incorecte. (<fr. *bond*)

bonderizá *vb. tr.* a supune operației de bonderizare. (<fr. *bondériser*)

bonderizáre *s. f.* operație de fosfatare a unor metale feroase pentru a le feri de rugină. (<*bonderiza*)

bondisí *vb. intr.* (despre avioane) a face bonduri. (după fr. *bondir*)

bonétă[1] *s. f.* 1. scufie pe care o poartă copiii și bătrînii; tichie de medic, de bucătar etc. 2. *(mil.)* acoperămînt de cap fără cozoroc. (<fr. *bonnet*)

bonétă[2] *s. f.* velă îngustă, suplimentară, care se instalează numai pe vreme bună la extremitatea velelor pătrate. (<fr. *bonnette*)

bóngos *s. n.* instrument muzical de percuție, de origine cubaneză, alcătuit dintr-o pereche de tobe mici, utilizat în orchestra de jaz și în cea simfonică. (<sp. *bongos*)

bonlér *s. n.* carnet de bonuri (1). (<*bon* + *-ier*)

bonificá *vb. tr.* a scădea o sumă oarecare din valoarea unei facturi (ca despăgubire); a face o reducere, un rabat. — *bonificáre* s. f. (după fr. *bonifier*)

bonificáție *s. f.* 1. scăzămînt, reducere de preț ce se acordă de vînzător cumpărătorului. 2. compensație în bani care se dă pentru o daună, reprezentînd o reducere sau o mărire a unui profit. 3. *(sport)* avantaj constînd din îmbunătățirea timpului realizat, acordat primului sau primilor clasați, într-o competiție. (<fr. *bonification*)

boniméntt *s. n.* anunț pompos de șarlatan; reclamă sforăitoare. (<fr. *boniment*)

bonitáre *s. f.* sistem de apreciere a valorii economice a apelor, solurilor, raselor de animale, plantelor și a calității semințelor etc., prin determinarea bonității. (după germ. *Bonitierung*)

bonitáte *s. f.* 1. încredere pe care o inspiră cineva atunci cînd solicită un credit; situație economico-financiară bună a celui care solicită credit. 2. capacitate a unui teren, a unei ape etc. de a da o anumită producție prin exploatare. (<germ. *Bonität*)

bonítă *s. f.* specie de pești din care face parte tonul. (<fr. *bonite*)

bonjúr *interj.* (formulă de salut) bună ziua! (<fr. *bonjour*)

bonjurísm *s. n.* atitudine, concepție de bonjurist. (<*bonjur* + *-ism*)

bonjuríst *s. m.* nume dat tinerilor români progresiști întorși de la studii din Franța, în a doua jumătate a sec. XIX, care (se) salutau cu „bonjur". (<*bonjur* + *-ist*)

bonóm *s. m.* om blînd și credul; om simplu. (<fr. *bonhomme*)

bonomíe *s. f.* atitudine, caracter de bonom. (<fr. *bonhomie*)

bontón *s. n.* ansamblu de reguli de purtare ce trebuiau respectate în așa-zisa societate aleasă. (<fr. *bonton*)

bonvivánt *s. m.* om vesel, chefliu. (<fr. *bon vivant*)

bonz *s. m.* 1. preot, călugăr budist. 2. personaj de o solemnitate ridicolă. • *(fig.; ir.)* șef, lider, om influent într-un partid politic. (<fr. *bonze*, port. *bonzo*, cf. jap. *bozu*, preot)

bonzái *s. m.* 1. arbore pitic, plantat în ghiveci. 2. arta cultivării și creșterii arbuștilor pitici, a obținerii unor soiuri miniaturale, în China și Japonia. (<fr. *bonzaï*<cuv. jap.)

boogie-woogie/búghi-úghi/ *s. n.* 1. stil pianistic în jaz, derivat din blues, care constă în susținerea ritmului la mîna stîngă prin executarea unor figuri de bas repetate continuu, în timp ce mîna dreaptă dezvoltă scurte motive melodice; *(p. ext.)* cîntec cu sonorități antrenante. 2. dans modern, de origine nord-americană, care se dansează după muzica de jaz; melodia corespunzătoare. (<amer. *boogie-woogie*)

bookmaker/búc-mei-căr/ *s. m.* cel care se ocupă de organizarea și evidența pariurilor la curse de cai, meciuri de box etc. (<engl. *book-maker*)

boom/bum/ *s. n.* prosperitate rapidă a activității economice, caracterizată prin creșterea producției, a profiturilor, a consumului și investițiilor, intensificarea speculațiilor la bursă, umflarea prețurilor mărfurilor și a cursului hîrtiilor de valoare, scăderea șomajului etc. (<amer. *boom*)

booster/bústăr/ *s. n.* 1. motor cu abur auxiliar care antrenează roțile libere purtătoare ale unor locomotive cu abur pentru mărirea forței de tracțiune. 2. *(electr., telec.)* generator auxiliar pentru sporirea tensiunii: survoltor. 3. fuzee cu mare putere de propulsie și de scurtă durată, folosită pentru lansarea proiectilelor teleghidate; rachetă auxiliară. (<amer. *booster*)

bop/be-bóp *s. n.* stil în jaz care se caracterizează prin folosirea armoniilor cromatice și disonante, prin excese expresioniste. (<amer. *be-bop*)

bópper/-păr/ *s. m.* muzician care practică stilul bop. (<amer. *bopper*)

bor[1] *s. n.* metaloid răspîndit în natură sub formă de săruri ale acidului boric. (<fr. *bore*)

bor[2] *s. n.* marginea circulară ieșită în afară a unei pălării. (<fr. *bord*)

bóra *s. m. inv.* vînt de iarnă violent, uscat și rece, obișnuit pe țărmul Dalmației. (<it., fr. *bora*)

boracít *s. n.* borat de magneziu incolor sau vînăt, sticlos și foarte dur, folosit în industria chimică. (<fr. *boracite*)

boraginacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale cuprinzînd miozotisul, limba-mielului etc. (<fr. *borraginacées*)

borán *s. m.* compus al borului cu hidrogenul. (<fr. *borane*)

borát *s. m.* sare sau ester al acidului boric. (<fr. *borate*)

bórax *s. n.* borat de sodiu, folosit în medicină ca antiseptic, la confecționarea unor sticle speciale, a unor emailuri, în tăbăcărie etc. (<fr., lat. *borax*, cf. ar. *bawraq*<pers. *bourah*)

borborígme *s. n. pl.* zgomote ca niște bolboroseli, produse de gazele din stomac sau din intestine. (<fr. *borborygmes*, cf. gr. *borborygmos*, onomatopee)

bord *s. n.* **1.** fiecare dintre părțile laterale ale unei (aero)nave; *(p. ext.)* (aero)nava însăși. ○ *de* ~ = referitor la navigație; *pe* (sau *la*) ~ = pe puntea unei nave sau în avion. **2.** margine a unui profil de aripă de avion. ○ *(fig.) a arunca peste* ~ = a înlătura. **3.** *(rar)* margine a unui obiect, a unui profil etc. (<fr. *bord*, germ. *Bord*)

bordá *vb. tr.* **1.** a garnisi cu bordură (1). **2.** a mărgini, a se întinde de-a lungul. — *bordáre* s. f. (<fr. *border*)

bordáj *s. n.* **1.** bordare. **2.** înveliș exterior al corpului unei nave. (<fr. *bordage*)

bordée *s. f.* **1.** ansamblul tunurilor de pe o navă. ● salvă executată cu toate tunurile de același calibru ale unei nave care pot trage dintr-un bord. **2.** porțiune de drum parcurs de o navă între două întoarceri succesive. **3.** distanță parcursă de un velier între două volte succesive. (<fr. *bordée*)

bordél *s. n.* casă de prostituție; lupanar. (<fr. *bordel*, it. *bordello*)

bordelíne *adj. inv. (med.;* despre sindroame) de etiologie plurifactorială; marginal, de graniță; *(psihiatr.;* despre stări) intermediar între schizofrenie și nevroze. (<engl., germ. *borderline*)

borderóu *s. n.* listă, tablou care cuprinde sumele unui cont, hîrtiile unui dosar etc. (<fr. *bordereau*)

bordó I. *s. m.* varietate de struguri cu boabele mari, de culoare neagră. ● vin roșu din regiunea Bordeaux. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoare roșu-închis. (<fr. *bordeaux*, cf. *Bordeaux*, oraș în Franța)

bordurâre *s. f.* răsfrîngere prin deformare a marginii tablei sau plăcii din care este făcut un obiect, în scopul asamblării cu un alt obiect; bordurat. (<*bordură*)

bordurát *s. n.* bordurare. (<*bordura*)

bordúră *s. f.* **1.** fîșie aplicată (ca podoabă) pe marginea unui lucru; chenar. ● margine răsfrîntă a unui obiect făcută dintr-un material mai rezistent; întărîtură. **2.** margine a trotuarului către partea carosabilă a unei străzi. (<fr. *bordure*)

boreál, -ă *adj.* **1.** dinspre nord; nordic; septentrional. **2.** *(fig.)* rece. (<fr. *boréal*, lat. *borealis*<*boreas*, vînt din nord)

borealísm *s. n. (livr.)* caracter boreal (2). (<*boreal* + *-ism*)

borgáta *s. f.* locuință construită, fără aprobare, în zonele agricole de la periferia orașelor italiene. (<it. *borgata*)

bórghis *s. n.* corp de literă de nouă puncte tipografice, folosit în special pentru culegerea articolelor de ziar. (<germ. *Borgis*)

bórie *adj. acid* ~ = acid oxigenat al borului, alb, solid, cristalizat, folosit ca antiseptic etc. (<fr. *borique*)

boricát, -ă *adj.* care conține acid boric. (<fr. *borique*)

borísm *s. n.* intoxicație cu bor. (<fr. *borisme*)

bórium *s. n.* carbură metalică, în principal de wolfram, folosită la armarea pieselor de mașini supuse la uzură. (<fr. *borium*)

bormașínă *s. f.* mașină de găurit. (<germ. *Bohrmaschine*)

bornă *vb. tr.* a marca cu borne un teren; a demarca. — *bornáre* s. f. (<fr. *borner*)

bornáj *s. n.* bornare. (<fr. *bornage*)

bórnă *s. f.* **1.** stîlp de marcaj din beton, lemn etc., așezat la marginea drumurilor, de-a lungul unei frontiere etc.; piatră de hotar. **2.** piesă metalică aparținînd circuitului electric interior al unui aparat, al unei mașini sau instalații, care asigură legătura cu un alt circuit. (<fr. *borne*)

borneól *s. n.* camfor de Borneo. (<fr. *bornéol*)

bornít *s. m.* sulfură naturală de cupru și fier. (<fr. *bornite*)

borsétă *s. f.* **1.** geantă bărbătească foarte mică pentru acte, documente etc. **2.** geantă de damă. (<it. *borsetta*)

bort *s. n.* diamant de calitate inferioară, folosit la șlefuit sau la perforat. (<fr. *bort*)

borúră *s. f.* compus al borului cu un metal. (<fr. *borure*)

bos *s. m.* **1.** patron; căpetenie, inițial în S.U.A. **2.** *(p. ext.)* personaj investit cu responsabilitate și autoritate; șef local al unui partid politic, al unui grup electoral; șef. (<amer. *boss*)

bosáj *s. n.* **1.** proeminență regulată pe suprafața unei piese, care servește ca reazem pentru o altă piesă. **2.** suprafață brută sau prelucrată a pietrelor unei zidării, aflată în relief față de paramentul zidului. (<fr. *bossage*)

bósă *s. f.* **1.** ridicătură naturală (a unui teren, a unei roci etc.). **2.** *(anat.)* protuberanță, umflătură, proeminență (pe suprafața unui organ). **3.** *(fig.)* aptitudine. (<fr. *bosse*)

boschét *s. n.* tufiș format din arbuști (plantați). (<fr. *bosquet*, it. *boschetto*)

boselúră *s. f.* ansamblu de bose (2) pe suprafața unui organ. (<fr. *bosselure*)

bosísm *s. n.* organizare electorală puternic dezvoltată în S.U.A., potrivit căreia alegătorii se grupează în jurul șefilor *(bos)*, de care sînt forțați să asculte orbește. (<fr. *bossisme*)

bosón *s. m.* denumire generică dată particulelor nucleare al căror spin se măsoară cu numere întregi. (<germ. *Boson*)

bossa-nóva *s. f.* dans de perechi modern, cu ritm de rumbă, de origine braziliană; melodia corespunzătoare. (<fr., port. *bossa-nova*<cuv. braz.)

boss windjammer/wind-gémăr/ *loc s.* șef al unei orchestre, care cîntă la un instrument, conducîndu-și ansamblul fără a-l dirija cu mîna sau cu bagheta. (<amer. *boss windjammer*)

bóston[1] *s. n.* **1.** dans lent asemănător valsului, de proveniență americană; melodia corespunzătoare. **2.** gen pianistic în jaz constînd dintr-o alternanță a notelor joase cu acordurile pe care acestea le susțin. (<fr. *boston*, cf. *Boston*, oraș în S.U.A.)

bostón[2] *s. n.* presă de imprimat, mică și plană. (<germ. *Boston*/presse/)

bóstrix *s. n.* inflorescență cimoasă la care ramurile se dezvoltă alternativ în planuri diferite, după o linie elicoidală. (<fr. *bostryx*, cf. gr. *bostrykhos*, spirală)

boșimán, **-ă** *adj., s. m. f.* (băștinaș) care face parte dintr-o populație negridă din sudul Africii (deșertul Kalahari). ◊ *(s. f.)* limbă vorbită de boșimani. (<fr. *boschiman*)

BOTAN(O)- *elem. comp.* „plantă, iarbă". (<fr. *botan/o/-*, cf. gr. *botane*)

botánic, **-ă** **I.** *adj.* referitor la botanică. ◊ *grădină ~ă* = grădină unde se plantează diferite specii de plante pentru studiu. **II.** *s. f.* ramură a biologiei care studiază regnul vegetal: botanologie, fitologie. (<fr. *botanique*, cf. gr. *botanikos*, de plante)

botaniéră *s. f.* cutie metalică folosită pe teren de botaniști pentru recoltarea și transportarea plantelor. (<*botan/o/-* + *-ieră*)

botaníst, **-ă** *s. m. f.* specialist în botanică; fitolog. (<fr. *botaniste*)

botanizá *vb. tr.* a strînge plante pentru studii; a erboriza. — *botanizáre* *s. f.* (<fr. *botaniser*)

botanografíe *s. f.* botanică descriptivă. (<fr. *botanographie*)

botanolít *s. n.* plantă fosilă. (<fr. *botanolithe*)

botanologíe *s. f.* botanică (<fr. *botanologie*)

bótă *s. f.* lovitură la scrimă cu floreta sau cu sabia. (<fr. *botte*)

botél *s. n.* vas fluvial vechi transformat în cabană ancorată la malul apei. (<fr. *bothel*)

botínă *s. f.* gheată înaltă încheiată cu butoni sau cu elastic. (<fr. *bottine*)

botnián, **-ă** *adj., s. n.* (din) epoca superioară a arhaicului din regiunea baltică. (<fr. *bothnien*, cf. golful *Botnic*, în nordul Mării Baltice)

BOTRI(O)- *elem. comp.* „cavitate mică". (<fr. *bothri/o/-*, cf. gr. *bothrion*)

botrídie *s. f.* organ special de fixare în formă de paletă sau franj, specific unor viermi paraziți. (<fr. *bothridie*)

BOTRIO- *elem. comp.* „ciorchine, racem". (<fr. *botryo-*, cf. gr. *botrys*, *-yos*, ciorchine de strugure)

botriocefál *s. m.* vierme care parazitează intestinul subțire al omului și al unor animale. (<fr. *bothriocéphale*)

botriocefalóză *s. f.* boală parazitară provocată de botriocefal, caracterizată prin anemie și tulburări digestive. (<fr. *bothriocéphalose*)

botriocimă *s. f.* inflorescență compusă, cu ramificațiile principale cimoase, iar cele secundare racemoase. (<fr. *botryocyme*)

botriofór, **-ă** *adj.* (despre plante) care poartă ciorchini sau raceme. (<fr. *botryophore*)

botriomicóm *s. n.* mică tumoare benignă pediculată, de natură infecțioasă, asemănătoare cu zmeura, care sîngerează ușor. (<fr. *botryomycome*)

botriomicóză *s. f.* boală infecțioasă, frecventă la cai și la om, caracterizată prin formarea unor tumori numite impropriu botriomicoame. (<fr. *botryomycose*)

botrioterapíe *s. f.* folosire a curei de struguri în scop terapeutic. (<fr. *botryothérapie*)

botticellián, **-ă** *adj.* **1.** propriu (picturii) lui Botticelli. ● *(p. ext.;* despre frumusețea feminină) plină de grație și de poezie; angelic. **2.** care imită maniera lui Botticelli. (</ Sandro/ *Botticelli*, pictor renascentist it. + *-ian*)

botúlic, **-ă** *adj.* botulinic. (<fr. *botulique*)

botulifórm, **-ă** *adj.* în formă de cîrnat. (<fr. *botuliforme*)

botulínic, **-ă** *adj.* referitor la botulism; botulic. ◊ *bacil ~* = bacil care se găsește în carnea sau fructele conservate și în nutrețul însilozat. (<fr. *botulinique*)

botulísm *s. n.* intoxicație gravă produsă de toxina bacilului botulinic. (<fr. *botulisme*, cf. lat. *botulus*, cătăboș)

bouché/bu-șé/ *adj. inv. (muz.;* despre instrumente de alamă) astupat prin introducerea mîinii în pavilionul instrumentului; chiuso. (<fr. *bouché*, astupat)

boulangism /bulanjism/ *s. n.* mișcare șovinistă apărută în Franța la sfîrșitul sec. XIX, care urmărea restaurarea monarhiei și un război revanșard împotriva Germaniei. (<fr. *boulangisme*, cf. *Georges Boulanger*, general fr.)

boulangíst, **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al boulangismului. (<fr. *boulangiste*)

bourrée /bu-ré/ *s. n.* vechi dans popular de origine franceză, cu ritm vioi, cunoscut și ca dans de curte; melodia corespunzătoare. (<fr. *bourrée*)

bovárie, **-ă** *adj.* propriu bovarismului. (<*bovar*/ism/ + *-ic*)

bovarísm *s. n.* stare de insatisfacție și autoiluzionare care caracterizează o persoană ce se crede altfel decît este și imită felul de a se comporta al altora. (<fr. *bovarysme*, cf. *Emma Bovary*, eroina romanului lui Flaubert „Madame Bovary")

bovarizá *vb. intr.* a imita felul de a se comporta, de a simți al eroinei din romanul „Madame Bovary". (</Emma/ *Bovary*+*-iza*)

bovidée *s. n. pl.* familie de mamifere rumegătoare cuprinzînd bovinele, ovinele, caprinele etc. (<fr. *bovidés*)

bovin, -ă I. *adj.* 1. referitor la bou. 2. *(fig.)* de om prost, timpit; de bou. II. *s. f. pl.* subfamilie de rumegătoare avînd ca tip boul. (<fr. *bovidés*, lat. *bovinus*)

bovindóu *s. n.* fereastră ornamentală ieșită în afară din zidul unei fațade. (<engl. *bow-window*)

bowling/báuling/ *s. n.* 1. joc de popice practicat pe o pistă modernă, cu dispozitive automatizate de colectare și amplasare a popicelor. 2. teren, loc amenajat pentru bowling (1) și alte jocuri mecanice. (<engl. *bowling*)

box[1] *s. n.* 1. disciplină sportivă în care doi adversari luptă între ei cu pumnii: pugilistică. 2. armă albă constînd dintr-o bucată de metal cu găuri pentru degete, cu care se atacă ținînd pumnul strîns. (<fr. *boxe*)

box[2] *s. n.* piele de vițel special tăbăcită, din care se fac pantofi, ghete etc. (<engl. *box(-calf)*)

boxá[1] *vb.* I. *intr.* a practica boxul. II. *tr. (fam.)* a lovi cu pumnii (ca la box). (<fr. *boxer*)

boxá[2] *vb. tr.* a împărți o incăpere în boxe. (<*boxă*)

bóxă *s. f.* 1. compartiment în interiorul unei construcții, al unui local, al unei incăperi. ● parte dintr-o sală de tribunal, în care iau loc acuzații în cursul proceselor. ● despărțitură într-un grajd, pentru un singur animal. ● compartiment amenajat la malul unei ape pentru parcarea ambarcațiilor cu motor. 2. loc de refugiu pe marginea pistei de curse automobilistice pentru repararea rapidă a mașinilor. 3. ladă care servește la încărcarea—descărcarea animalelor pe o navă. 4. incintă acustică. (<fr. *box*)

boxér[1] *s. m.* sportiv care practică boxul. (<fr. *boxeur*)

bóxer[2] *s. m.* ciine de pază puternic, cu pielea de pe cap cutată și părul scurt, aspru, strălucitor. (<fr. *boxer*, germ. *Boxer*)

boxéri *s. m. pl.* poreclă dată de europeni chinezilor participanți la răscoala din 1899—1901. (<fr., engl. *boxers*)

box-office/-ófis/ *s. n.* casă de bilete. ● totalul incasărilor realizate pentru un film, o piesă de teatru, o carte etc. (<engl. *box-office*)

boxpalét *s. n.* cutie metalică cu pereți din plasă de sîrmă, în care se transportă piesele mărunte într-o uzină, se ambalează sticlele (de vin) etc. (<engl. *box-palette*)

boy *s. m. (rar)* 1. servitor indigen din colonii (la hoteluri). 2. dansator dintr-un ansamblu de music-hall. (<engl. *boy*, băiat)

brac *s. m.* ciine de vînătoare cu părul scurt și urechile mari și blegi; prepelicar. (<fr. *braque*, germ. *Bracke*, it. *bracco*)

bracá *vb.* 1. *tr.* 1. a îndrepta un obiect, un lucru către un punct. 2. a orienta roțile directoare ale unui automobil pentru a vira. ● a înclina comenzile unui aparat de zbor pentru viraj. II. *intr.* a întoarce (un vehicul), a vira. — **bracáre** *s. f.* (<fr. *braquer*)

bracáj *s. n.* bracare. (<fr. *braquage*)

brácio *s. n. viola da* ~ = violă din sec. XVII, ținută pe mînă, din care s-a dezvoltat ulterior viola actuală și violina. (<it. *(viola da) braccio*)

brachét *s. n. (rar)* guseu. (<engl. *bracket*)

brachétă *s. f.* raportul de multiplicare dintre pedalier și micul pinion al unei biciclete. (<fr. *braquet*)

braconá *vb. intr.* a vîna sau a pescui ilegal (fără permis, în perioade prohibite sau cu mijloace interzise). (<fr. *braconner*)

braconáj *s. n.* delict săvîrșit de cel care braconează. (<fr. *braconnage*)

braconiér *s. m.* cel care braconează. (<fr. *braconnier*)

bracteál, -ă *adj.* referitor la bractee. (<fr. *bractéal*)

bracteát, -ă *adj.* (despre flori) prevăzut cu bractee. (<fr. *bractée*)

bractée *s. f.* frunză modificată la subsuoara căreia se formează o floare sau o inflorescență. (<fr. *bractée*)

bracteólă *s. f.* bractee mică, la baza pedicelelor, între bractee și floare; profilă. (<fr. *bractéole*)

bradford/brédford/ *s. n.* sistem englezesc de clasificare a firurilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de sculuri obținute dintr-o livră de lînă. (<engl. *bradford*)

BRADI- *elem. comp.* „lent, rar". (<fr. *brady-*, cf. gr. *bradys*)

bradiaritmie *s. f.* aritmie cu frecvență cardiacă redusă. (<fr. *bradyarythmie*)

bradiartrie *s. f.* bradilalie. (<fr. *bradyarthrie*)

bradibazie *s. f.* tulburare locomotorie caracterizată prin mers încetinit. (<fr. *bradybasie*)

bradicárdic, -ă *adj.* (despre puls, activitate cardiacă) care prezintă bradicardie. (<fr. *bradycardique*)

bradicardie *s. f.* simptom patologic caracterizat prin rărirea ritmului cardiac; bradiritmie. (<fr. *bradycardie*)

bradichinezie *s. f.* încetinire a ritmului mișcărilor, fără o diminuare a activității motorii. — scris și *bradikinezie*. (<fr. *bradykinésie*)

bradichinină *s. f.* peptidă care scade presiunea arterială. (<*bradi-* + *chinină*)

bradiestezie *s. f.* percepere întîrziată a senzațiilor. (<fr. *bradyesthésie*)

bradifagie *s. f. (med.)* consum lent al hranei. (<fr. *bradyphagie*)

bradifazie *s. f.* lentoare în pronunțarea cuvintelor. (<fr. *bradyphasie*)

bradifemie *s. f.* încetinire generală a ritmului vorbirii. (<fr. *bradyphémie*)

bradifrenie *s. f.* încetinire a ritmului proceselor psihomotorii. (<fr. *bradyphrénie*)

bradigenéză *s. f. (biol.)* evoluție lentă a unor organisme. (<fr. *bradygenèse*)

bradiglosie *s. f.* bradilalie. (<fr. *bradyglossie*)

bradikinezie *s. f.* v. bradichinezie.

bradilalie *s. f.* tulburare de limbaj constînd în încetinirea ritmului articulării cuvintelor; bradiartrie, bradiglosie. (<fr. *bradylalie*)

bradilexie *s. f.* încetinire a ritmului citirii. (<fr. *bradylexie*)

bradimenorée *s. f.* menopatie de ritm, ciclu menstrual rar. (<fr. *bradyménorrhée*)

bradipepsie *s. f.* digestie lentă. (<fr. *bradypepsie*)

bradipnée *s. f.* rărire anormală a mișcărilor respiratorii. (<fr. *bradypnée*)

bradipraxie *s. f.* diminuare anormală a activității motorii. (<fr. *bradypraxie*)

bradipsihie *s. f.* încetinire a ritmului proceselor psihice; inerție mintală. (<fr. *bradypsychie*)

bradiritmie *s. f.* bradicardie. (<fr. *bradyrythmie*)

bradiseismic, -ă *adj.* referitor la fenomenul de oscilație lentă a scoarței terestre în regiunile vulcanice. (<fr. *bradyséismique*)

bradisfigmie *s. f.* rărire a bătăilor pulsului. (<fr. *bradysphygmie*)

bradispermie *s. f.* întîrziere patologică a ejaculației. (<fr. *bradyspermie*)

bradisporie *s. f.* diseminare a semințelor într-o perioadă mai lungă de timp, pînă toamna tîrziu. (<fr. *bradysporie*)

braditeliózǎ *s. f.* întîrziere în creșterea prepubertară. (<fr. *bradytéliose*, cf. gr. *teleiosis*, desăvîrșire)

braditrofie *s. f.* încetinire a proceselor metabolice. (<fr. *bradytrophie*)

bradiurie *s. f.* eliminare încetinită a urinei. (<fr. *bradyurie*)

bradt *s. n.* semifabricat obținut prin tocarea fină a cărnii proaspete de vită, folosit la prepararea salamurilor. (<fr. *bradt*)

BRAHI¹-, -bráh *elem. comp.* „scurt", „îngust". (<fr. *brachy-, -braque*, cf. gr. *brakhys*)

BRAHI²(O)-, -brahie *elem. comp.* „braț". (<fr. *brachi/o/-, -brachie*, cf. lat. *brachium*, gr. *brakhion*)

brahiál, -ă *adj., s. m.* (mușchi) al brațului. (<fr. *brachial*, lat. *brachialis*)

brahialgie *s. f.* durere a brațului. (<fr. *brachialgie*)

brahianticlinál *s. n.* anticlinal elipsoidal scurt, cu axul scufundat la ambele capete. (<fr. *brachyanticlinal*)

brahibazie *s. f.* tulburare a automatismului mersului, caracterizată prin deplasare ezitantă, cu pași anormal de mici. (< fr. *brachybasie*)

brahiblást *s. n.* ramură scurtă care produce și susține frunzele, florile sau fructele. (<fr. *brachyblaste*)

brahicataléctic *adj., s. n.* (vers greco-latin) fără ultimul picior sau ultimele două silabe. (<fr. *brachycataleclique*)

brahicaúl, -ă *adj.* cu tulpina scurtă; brevicaul. (<lat. *brachycaulis*)

brahicefál, -ă *adj., s. m. f.* (om) cu craniul aproape rotund. (<fr. *brachycéphale*)

brahicefalíe *s. f.* conformație a craniului brahicefal. (<fr. *brachycéphalie*)

brahicheilíe *s. f.* viciu de conformație caracterizat prin scurtimea accentuată a buzelor; microcheilie. (<fr. *brachychéilie*)

brahidactilíe *s. f.* viciu de conformație caracterizat prin scurtimea degetelor. (<fr. *brachydactylie*)

- brahíe v. brahi²(o)-.

brahiesofág *s. n.* malformație congenitală a esofagului, caracterizată prin scurtime anormală. (<fr. *brachy-oesophage*)

brahifalangie *s. f.* anomalie caracterizată prin falange anormal de scurte. (<fr. *brachyphalangie*)

brahiglosie *s. f.* scurtime anormală a limbii. (<fr. *brachyglossie*)

brahignatíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a unuia sau a ambelor maxilare. (<fr. *brachygnathie*)

brahigrafíe *s. f.* studiu al sistemelor de scriere. (<germ. *Brachygraphie*)

brahilogíe *s. f.* elipsă constînd în evitarea repetării unui element al frazei, exprimat anterior; brevilocvență. (<fr. *brachylogie*)

brahimelíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin dezvoltarea incompletă sau scurtimea membrelor; micromelie. (<fr. *brachymélie*)

brahimórf, -ă *adj.* brevilin. (<fr. *brachymorphe*)

brahiocefálic, -ă *adj.* referitor la braț și la cap. (<fr. *brachiocéphalique*)

brahiopóde *s. n. pl.* clasă de nevertebrate marine, sedentare, cu corpul mic, închis într-o cochilie bivalvă, căptușită cu o manta. (<fr. *brachiopodes*)

brahiotomíe *s. f.* amputare a unui braț, *(spec.)* a brațului unui fetus. (<fr. *brachiotomie*)

brahiozáur *s. m.* dinozaurian fosil din jurasicul superior, cu gîtul foarte lung, capul mic, corpul terminat cu o coadă scurtă și groasă, membrele anterioare fiind mai înalte. (<lat. *brachiosaurus*)

brahipnée *s. f.* respirație scurtă, sacadată. (<fr. *brachypnée*)

brahiptér, -ă *adj.* cu aripile anormal de scurte. (<fr. *brachyptère*)

brahipterísm *s. n.* proces de reducere a aripilor la unele zburătoare (insecte, păsări). (<fr. *brachyptérisme*)

brahirahíe *s. f.* diformitate caracterizată prin coloană vertebrală anormal de scurtă. (<fr. *brachyrachie*)

brahirinie *s. f.* anomalie congenitală caracterizată printr-un nas foarte scurt. (<fr. *brachyrhinie*)

brahischelíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a membrelor inferioare, coincizînd cu alungirea exagerată a celor superioare. (<fr. *brachyskélie*)

brahisinclinál *s. n.* sinclinal elipsoidal scurt, cu axul ridicat la ambele capete. (<fr. *brachysynclinal*)

brahistocrónă *s. f.* traiectorie pe care un corp ce se deplasează între două puncte date sub acțiunea gravitației realizează cel mai scurt timp. (<fr. *brachystochrone*)

brahitípic, -ă *adj.* brevilin. (<fr. *brachytypique*)

brahmán, -ă I. *adj.* brahmanic. II. *s. m. f.* membru al castei preoțești, prima dintre cele patru caste indiene. III. *s. f. pl.* imnuri vedice și comentariul lor; comentarii ale vedelor cuprinzînd și numeroase tradiții și legende populare. (<fr. *brahmane*)

brahmánic, -ă *adj.* referitor la brahmani sau la brahmanism; la brahman (I). (<fr. *brahmanique*)

brahmanism *s. n.* complex de religii indice, cu caracter politeist, a căror divinitate supremă este Brahma. v. hinduism. (<fr. *brahmanisme*, cf. *Brahma*, zeitate în hinduism, principiu creator al lumii)

brahmínă *s. f.* soție de brahman. (<fr. *brahmine*)

brain-drain/brein-dréin/ *loc. s.* fenomen de emigrare prin atragerea cadrelor de specialiști din țările în curs de dezvoltare în cele industrializate. (<amer. *brain-drain*, drenarea creierelor)

brăinstorming/-ștorming/ *s. n.* tehnică de lucru în colectiv, folosită de obicei în procesul predării, avînd ca scop stimularea prin participarea liberă și spontană la discuții a tuturor membrilor unui grup. (<amer., fr. *brainstorming*, cf. engl. *brain*, creier; *storming*, asalt)

brăișvánț *s. n.* blană mătăsoasă de calitate superioară, obținută prin sacrificarea mielului înainte de naștere. (<germ. *Breitschwanz*)

brámă *s. f.* semifabricat de oțel, cu secțiune dreptunghiulară și muchiile rotunjite, avînd suprafața striată sau punctată. (<fr. *brame*)

brancárdă *s. f.* targă pentru transportul răniților. (<fr. *brancard*)

brancardiér, -ă *s. m. f.* infirmier instruit pentru ridicarea și transportul răniților (pe cîmpul de luptă) cu brancarda. (<fr. *brancardier*)

branchípus/-hi-/ *s. m.* crustaceu inferior din ordinul branhiopodelor, cu corpul gol, transparent, cu picioarele lățite și ochii pedunculați, care trăiește prin bălți. (<fr., lat. *branchipus*)

brand *s. n.* aruncător de bombe sau mine, cu țeava neghintuită în interior și traiectoria curbă. (<*Brandt*, numele inventatorului)

brandenbúrg *s. n.* șnur, găitan care se coase ca podoabă de pieptul unor haine. (<fr. *brandenbourg*, cf. *Brandenburg*, oraș în Germania)

brandy/bréndi/ *s. n.* coniac. (<engl. *brandy*)

BRANHI(O)- *elem. comp.* „branhii". (<fr. *branchi/o/-*, cf. lat. *branchia*, gr. *brankhia*)

branhiál, -ă *adj.* referitor la branhii. (<fr. *branchial*)

branhiáte *s. f. pl.* supraclasă de artropode cu respirație branhială, reprezentată prin clasa crustaceelor. (<fr. *branchiés*)

brănhie *s. f.* organ extern de respirație a unor animale acvatice (pești, batracieni, crustacee, cefalopode etc.). (<fr. *branchie*)

branhifér, -ă *adj.* înzestrat cu branhii. (<fr. *branchifère*)

branhifórm, -ă *adj.* în formă de branhii. (<fr. *branchiforme*)

branhiomicéte *s. f. pl.* ciuperci inferioare care parazitează vasele sangvine din lamelele branhiale ale peștilor. (<fr. *branchiomycétes*)

branhiopóde *s. n. pl.* subclasă de crustacee inferioare, de apă dulce, cu corpul segmentat, prevăzut cu formații branhiale. (<fr. *branchiopodes*)

branhiozáur *s. m.* mic animal amfibiu fosil, din carboniferul superior (*permian*), asemănător cu salamandra, care trăia în mlaștini. (<fr. *branchiosaurus*)

branle/branl/ *s. n.* vechi dans francez, la modă în sec. XVI—XVII. (<fr. *branle*)

branșá *vb. tr.* **1.** a face un branșament. **2.** *(fig.)* a pune în legătură. — *branșáre* s. f. (<fr. *brancher*)

branșamént *s. n.* legătură între conducta de distribuire a apei, gazului, electricității și instalația aferentă a unei construcții; ambranșament. (<fr. *branchement*)

brânșă *s. f.* ramură, specialitate, domeniu de activitate. (<fr. *branche*)

bras *s. n.* stil de înot în poziție ventrală, în care brațele și picioarele împing corpul înainte prin mișcări largi, alternative. (<fr. *brasse*)

brasá *vb. tr.* a amesteca agitînd puternic. — *brasáre* s. f. (<fr. *brasser*)

brasáj *s. n.* **1.** amestec fuziune. **2.** amestecare a combustibilului pulverizat sau în stare de vapori cu aerul comburant înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. **3.** amestecare la cald a făinii de malț cu apă pentru a se obține mustul de bere. (<fr. *brassage*)

brasárdă *s. f.* **1.** banderolă (3). **2.** parte a armurii care protejează brațul. (<fr. *brassard*)

braserie *s. f.* local în care se servesc preparate culinare, specialități de cofetărie și patiserie, precum și băuturi. • berărie. (<fr. *brasserie*)

braséro *s. n.* recipient metalic portativ pentru încălzit. (<fr., sp. *brasero*)

brasiéră *s. f.* obiect de lenjerie (femeiască) care acoperă pieptul. (<fr. *brassière*)

brasíst, -ă *s. m. f.* înotător specializat în stilul bras. (<*bras* + *-ist*)

braț *s. n.* **1.** *(mar.)* manevră curentă care servește la brațarea vergilor. **2.** *(constr.)* element rigid, solidarizat sau articulat, care transmite o mișcare sau poartă o sarcină. **3.** distanța dintre un punct și linia de acțiune a unei forțe. (<engl. *brace*, fr. *bras*)

brațá *vb. tr.* a orienta vergile unui velier cu ajutorul brațului (1), astfel încît vîntul să aibă maximă eficacitate asupra velelor. — *brațáre* s. f. (<fr. *brasser*)

brațétă *s. f. a merge (cu cineva) la* ~ = a merge (cu cineva) de braț. (<it. *a braccetto*)

braunít *s. n.* oxid natural de mangan, opac, dur, negru, cu luciu semimetalic. (<fr. *braunite*, cf. A. *Braun*, naturalist germ.)

brav, -ă *adj.* viteaz, curajos, îndrăzneț. (<fr. *brave*)

bravá *vb. tr.* a înfrunta cu curaj (o primejdie). • a se expune inutil (unei primejdii etc.); a face pe grozavul, a sfida. (<fr. *braver*)

bravádă *s. f.* acțiune, manifestare prin care se bravează; sfidare. (<fr. *bravade*)

bravíssimo *interj.* *(fam.; ir.)* excelent! foarte bine! extraordinar! (<it. *bravissimo*)

brávo *interj.* (însoțind o aprobare totală, aplauze frenetice) excelent! foarte bine! minunat! (<fr., it. *bravo*)

bravúră *s. f.* **1.** vitejie, bărbăție, curaj. **2.** faptă curajoasă; eroism. (<fr. *bravoure*, it. *bravura*)

brazá *vb.* tr. a efectua o brazură. — *brazáre* s. f. (<fr. *braser*)

brazilián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Brazilia. ● *(s. f.)* limba portugheză vorbită în Brazilia. (după fr. *brésilien*)

brazúră *s. f.* sudură foarte rezistentă executată cu un aliaj sau un metal fuzibil. (<fr. *brasure*)

brâncușián, -ă *adj.* 1. propriu lui Brâncuși. 2. în maniera lui Brâncuși. (</Constantin/ *Brâncuși*, sculptor român + *-ian*)

break *s. n.* v. b r e c[1] (2) și b r e c[2].

breakdown/brék-daun/ *s. n.* depresiune nervoasă. (<engl. *breakdown*)

breakfast/brék-făst/ *s. n.* micul dejun la englezi. (<engl. *breakfast*)

brec[1] *s. n.* 1. trăsură deschisă cu patru roți, cu capra înaltă și bănci laterale. 2. (și *break*) tip de caroserie auto în formă de furgonetă, dar închisă cu geamuri în spate, având pentru transportul bagajelor o ușă specială și banca amovibilă. (<engl., fr. *break*)

brec[2] *s. n.* 1. comandă dată luptătorilor la box sau la catch să se despartă, să înceteze lupta corp la corp. 2. *(tenis)* ghem câștigat de un jucător pe serviciul adversarului. 3. *(jaz)* improvizație melodică sau ritmică la finele unei fraze, când se întrerupe acompaniamentul ritmic și cântă numai solistul; *(p. ext.)* întreruperea însăși. 4. dans acrobatic bazat pe mișcări sacadate, robotice, „întrerupte", având puncte comune cu gimnastica acrobatică și cu pantomima. — scris și *break*. (<amer. *break*)

brechtián, -ă /brek-ti-/ *adj.* 1. propriu, specific lui Bertolt Brecht. 2. în maniera lui Brecht. (<fr. *brechtien*, cf. *Bertolt Brecht*, poet și dramaturg germ.)

brécie *s. f.* rocă detritică rezultată prin cimentarea grohotișurilor, uneori a sfărâmăturilor de roci dure. (<germ. *Breccie*, it. *breccia*)

bregmátic, -ă *adj.* referitor la bregmă, al bregmei. (<fr. *bregmatique*)

brégmă *s. f.* punct de întâlnire a oaselor parietale cu osul frontal. (<fr. *bregma*, cf. gr. *bregma*, cap)

brélker/-căr/ *s. n.* pliuri de cord limitate de zona de rulare a unei anvelope. (<engl. *braker*)

brelán *s. n.* 1. (la unele jocuri de cărți) grup de trei cărți de valoare egală, dar de culori diferite, la același jucător. 2. *(fig.)* grup de trei persoane, trei lucruri etc. care formează o unitate. (<fr. *brelan*)

brelóc *s. n.* podoabă purtată mai ales la ceas, la gât etc. (<fr. *breloque*)

brémză *s. f.* 1. plan înclinat cu dispozitiv de frânare, pe care circulă vagonetele de mină. 2. *(mar.)* capăt de parâmă sau de lanț care servește la asigurarea unei parâme, a unui lanț ori a unei ancore. (<germ. *Bremse*)

brenoire *s. f.* *(tehn.)* operație de ungere a pieselor prin impregnare cu grăsimi în stare topită. (după germ. *Einbrennung*)

bréșă *s. f.* 1. pătrundere largă și adâncă în dispozitivul de luptă inamic (poziție, sistem de baraje etc.). 2. *(rar)* spărtură într-un zid, într-un gard etc. (<fr. *brèche*, cf. germ. *brechen*, a sparge)

bretea *s. f.* *(pl.)* bandă petrecută peste umăr, care susține o greutate, pantalonii etc. (<fr. *bretelle*)

bretélă *s. f.* 1. sistem de ramificație alcătuit din două diagonale care asigură legătura între două drumuri, căi ferate, conducte magistrale paralele și apropiate între ele. ● șosea, alee ocolitoare; centură. 2. *(mil.)* porțiune de șanț care leagă două poziții de apărare succesive. (<fr. *bretelle*)

bretésă *s. f.* 1. lucrare de fortificație medievală care întărea o altă fortificație. 2. nazal (II) mobil la coifuri. (<fr. *bretesse*)

bretón[1] *s. n.* păr lăsat pe frunte și tăiat drept. (<fr. *breton*)

bretón[2]**, -ă** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Bretagne (Franța). ● *(s. f.)* limbă indo-europeană din familia celtică, vorbită de bretoni. (<fr. *breton*, cf. *bretons*, populație din Bretagne, descendentă a vechilor celți)

breuváj/brö-/ *s. n.* introducere a unui medicament lichid în cavitatea bucală a unui animal cu ajutorul unei sticle cu gâtul lung. (<fr. *breuvage*)

brévă *s. f.* scrisoare papală, mai puțin solemnă decât bula. (<it. *breve*)

brevét *s. n.* document cuprinzând titlul, distincția, calitatea acordate de o autoritate (de stat) și care presupune anumite drepturi. ○ ~ *de invenție* = document eliberat inventatorului de către organul de stat competent, prin care i se recunoaște dreptul de a exploata în exclusivitate invenția un anumit timp; patentă. (<fr. *brevet*)

brevetá *vb. tr.* a acorda un brevet; a patenta. — *brevetáre* s. f. (<fr. *breveter*)

brevetábil, -ă *adj.* care poate fi brevetat. (<fr. *brevetable*)

BREVI- *elem. comp.* „scurt". (<fr. *brévi-*, cf. lat. *brevis*)

breviár *s. n.* 1. expunere sumară, concentrată a unor principii sau probleme privitoare la un anumit domeniu. 2. carte cuprinzând rugăciunile zilnice ale ritualului în biserica romano-catolică. (<fr. *bréviaire*, lat. *breviarium*)

brevicaúl, -ă *adj.* brahicaul. (<lat. *brevicaulis*)

brevifilór, -ă *adj.* cu flori scurte. (<fr. *breviflore*)

brevignatism *s. n.* anomalie contrară prognatismului; hipognatism. (<fr. *brevignatisme*)

brevilín, -ă *adj.* cu trup scund, robust, îndesat și membre scurte și groase; brahimorf, brahitipic. (<fr. *bréviligne*)

breviloevént, -ă *adj.* (despre vorbire) scurt. (<it. *breviloquente*)

breviloevéntă *s. f.* vorbire concisă; brahilogie. (<it. *breviloquenza*)

brevistíl, -ă *adj.* (despre flori) cu stilul scurt. (<fr. *brevistyle*)

brevitáte *s. f.* *(rar)* calitatea a ceea ce este scurt, succint. (<fr. *brévité*)

bria *vb. intr.* *(rar)* a străluci, a se deosebi, a se remarca. (<fr. *briller*)

briánt, -ă *adj.* 1. strălucit(or). 2. *(fig.)* splendid, măreț. (<fr. *brillant*)

briantínă *s. f.* preparat cosmetic uleios și parfumat, întrebuințat la îngrijirea părului. (<fr. *brillantine*)

briánță *s. f.* **1.** strălucire. **2.** *(fig.)* splendoare, măreție, pompă. (<fr. *brillance*)

briárd *s. m.* rasă de câini ciobănești cu părul lung. (<fr. *briard*)

bric[1] *s. n.* velier cu două catarge și bompres, folosit în trecut ca navă de luptă, iar astăzi ca navă-școală. ○ *~ -goeletă* = brigantină. (<fr. *brick*)

bric[2] *adj. inv., s. n.* (de) culoarea cărămizii; cărămiziu. (<fr. *brique*)

bricabrác *s. n.* (magazin de) vechituri. (<fr. *bric-à-brac*)

bricheta *vb. tr.* a face brichete[1] (1). — **bricheláre** s. f. (<fr. *briqueter*)

brichetáj *s. n.* bricheteare. (<fr. *briquetage*)

brichetát *s. n.* bricheteare. (<*bricheta*)

brichetatór, -oáre *s. m. f.* bricheteur. (<*bricheta* + *-tor*)

brichétă[1] *s. f.* **1.** produs de formă paralelipipedică, ovoidală etc. obținut prin presarea unui material granular (cărbune, minereu etc.). **2.** produs furajer obținut prin comprimarea în mașini speciale a mai multor nutrețuri tocate și amestecate. (<fr. *briquette*)

brichétă[2] *s. f.* aparat de buzunar pentru aprins țigările. (<fr. *briquet*)

brichetiér *s. m.* lucrător de brichete[1] (1); bricheteator. (<fr. *briquetier*)

brichetotécă *s. f. (rar)* colecție de brichete[2]. (<*brichetă*[2] + *-tecă*)

bricolá *vb. tr.* a practica tot felul de meserii. ● a face treburi mărunte cu caracter meșteșugăresc (în gospodărie). (<fr. *bricoler*)

bricoláj *s. n.* acțiunea de a bricola; *(fam.)* treburi mărunte. (<fr. *bricolage*)

bricólă *s. f.* mașină de război, asemănătoare cu balista, folosită mai ales în evul mediu. (<fr. *bricole*, it. *briccola*)

bricolér *s. m.* cel care se ocupă în timpul liber cu tot felul de lucrări manuale de întreținere și de reparații. (<fr. *bricoleur*)

bricomanie *s. f.* bruxism. (<fr. *brycomanie*, cf. gr. *brykein*, a scrâșni din dinți)

bricui *vb. tr.* a curăța puntea unei nave cu cărămidă sau nisip. (după fr. *briquer*)

bridá *vb. tr.* a face bride (1). (<fr. *brider*)

brídă *s. f.* **1.** gaică de stofă, de ață etc. prin care se trece cordonul. **2.** piesă metalică care leagă arcurile de osii. **3.** legătură din (sîrmă de) oțel servind pentru solidarizarea unor piese asamblate. ● coroană metalică servind la îmbinarea tuburilor. *4.* mănunchi de fibre conjunctive, format în organism ca urmare a unui proces inflamator. v. a d e r e n ță. (<fr. *bride*)

bridge/brigi/ *s. n.* **1.** joc de cărți care se joacă între patru persoane, cu 52 de cărți. **2.** *(jaz)* partea centrală a unei teme. (<engl., fr. *bridge*)

bridgíst, -ă *s. m. f.* jucător de bridge. (< *bridge* + *-ist*)

bridgístic, -ă *adj.* referitor la bridge. (< *bridge* + *-istic*)

briefing/brí-fing/ *s. n.* **1.** *(av.)* reunire de informații tactice ale echipajelor înainte de declanșarea unei misiuni aeriene. **2.** reunire de informații între responsabilii unei echipe conducătoare. (<engl., fr. *briefing*)

brigádă *s. f.* **1.** formațiune (stabilă) de lucru compusă din muncitori, organizată pentru anumite sarcini de producție. ● formațiune de poliție alcătuită într-un anumit scop, cu un anumit profil. ○ *~ școlară* = (în trecut) formă de organizare a colectivului de elevi în vederea instruirii profesionale; *~ artistică* = echipă artistică de amatori care prezintă programe artistice scurte, inspirate din viața colectivului din care fac parte. **2.** echipă de specialiști care controlează și îndrumă activitatea unei instituții, întreprinderi etc. **3.** mare unitate militară alcătuită din două sau trei regimente din aceeași armă, mai mică decît divizia. ● mare unitate navală alcătuită din șase-nouă nave mijlocii (distrugătoare, submarine) sau două-trei nave mici (vedete). ○ *~ăzi internaționale* = mari unități militare constituite în Spania din voluntari de diferite naționalități în războiul din 1936—1939. *4.* subunitate silvică formată din mai multe cantoane (3) și supravegheată de un brigadier (2). (<fr. *brigade*, rus. *brigada*)

brigadiér, -ă *s. m. f.* **1.** conducător și organizator al activității unei brigăzi (1). ● muncitor dintr-o asemenea echipă. **2.** tehnician din administrația pădurilor care conduce o brigadă (4). (<fr. *brigadier*, rus. *brigadir*)

brigánd *s. m.* tîlhar de drumul mare. (<fr. *brigand*)

brigandáj *s. n.* tîlhărie. (<fr. *brigandage*)

brigantínă *s. f.* **1.** navă ușoară cu pînze, cu două catarge; bric-goeletă. ● galeră ușoară folosită de algerieni în sec. XVI. **2.** velă trapezoidală arborată, legată de artimon; randă. (<fr. *brigantine*, it. *brigantina*)

brilánt *s. n.* **1.** diamant șlefuit în formă de dublă piramidă, folosit ca piatră prețioasă. **2.** caracter de literă de trei puncte tipografice. (<fr. *brillant*, rus. *brilliant*)

BRIO[1]- *elem. comp.* „mușchi de pămînt". (<fr. *bryo-*, cf. gr. *bryon*)

brio[2] *s. n.* vioiciune, veselie. ○ *cu ~* = în mod remarcabil, strălucit. (<it., fr. *brio*)

briofíl, -ă *adj.* care trăiește pe mușchii de pămînt. (<fr. *bryophile*)

briofíte *s. f. pl.* încrengătură de plante avînd corpul diferențiat în tulpină și frunze, cu structură foarte simplă, al căror tip este mușchiul; muscinee. (<fr. *bryophytes*)

briológ, -ă *s. m. f.* specialist în briologie. (<fr. *bryologue*)

briológic, -ă *adj.* referitor la briologie. (<fr. *bryologique*)

briológie *s. f.* ramură a botanicii care studiază briofitele. (<fr. *bryologie*)

briospór *s. m.* celulă reproducătoare asexuată specifică briofitelor. (<fr. *bryospore*)

brlóșă *s. f.* prăjitură făcută dintr-un aluat de cozonac. (<fr. *brioche*)

briozoáre *s. n. pl.* clasă de mici nevertebrate acvatice cu aspect de mușchi de pămînt, care trăiesc în colonii fixate de alge, cochilii sau roci. (<fr. *bryozoaires*)

bristol *s. n.* carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărțile de vizită; *(p. ext.)* carte de vizită. (<fr. *bristol*, cf. *Bristol*, oraș în Anglia)

brizánt, -ă 1. *adj.* (despre explozive) care se descompune într-un timp foarte scurt, dezvoltînd gaze sub presiune. II. *s. m.* 1. val care se rostogolește și se sparge în apropierea țărmului, lovindu-se de stînci, recife etc. 2. stîncă submarină de care se izbesc valurile. (<fr. *brisant*)

brizánță *s. f.* proprietate a unui exploziv de a fi brizant. (<fr. *brisance*)

brízǎ *s. f.* vînd periodic ușor, care suflă la țărmul mării ziua spre uscat, iar noaptea spre mare sau la munte în amurg spre văi, iar dimineața spre culmi. • *(fig.)* adiere, boare. (<fr. *brise*)

brízbiz *s. n.* perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a unei ferestre. (<fr. *brise-bise*)

brizór *s. n.* cilindru cu garnitură de sîrmă de ferăstrău, adaptat la toba mare a cardelor din filatură, care servește pentru destrămarea ghemotoacelor. (<fr. *briseur*)

brizúră *s. f.* sfărîmătură (a unui aliment). (<fr. *brisure*)

brocárt *s. n.* țesătură broșată de mătase, ornamentată cu fir de aur sau de argint. (<fr. *brocart*)

brodá *vb. tr.* 1. a coase pe o țesătură (flori, ornamente etc.); a coase la gherghef. 2. *(fig.)* a inventa, a dezvolta, a născoci. — **brodáre** *s. f.* (<fr. *broder*)

brodát *s. n.* brodare. (<*broda*)

brodér *s. m.* *(rar)* lucrător care se ocupă cu broderia. (<fr. *brodeur*)

broderíe *s. f.* 1. artă a decorării unei țesături cu motive ornamentale cusute în relief cu fire din diferite materiale; compoziția ornamentală însăși. • *(p. ext.)* ornamentație fină. 2. *(muz.)* ornament melodic realizat prin alternarea unei note dintr-un acord cu cea superioară sau inferioară, depărtată cu un (semi)ton. (<fr. *broderie*)

brodéză *s. f.* femeie care lucrează broderii. (<fr. *brodeuse*)

broker/brócăr/ *s. m.* agent de bursă care mijlocește încheierea contractelor comerciale între vînzător și cumpărător sau a unor servicii (navlosirea navelor, asigurări etc.); curtier. (<engl. *broker*)

brokeráj *s. n.* curtaj (1). (<engl. *brokeraj*)

brom[1] *s. n.* metaloid lichid, roșu-brun, cu miros înțepător, foarte toxic, folosit în industria chimică, farmaceutică etc. (<fr. *brome*, cf. gr. *bromos*, miros urît)

BROM[2]**(O)-** *elem. comp.* „miros fetid". (<fr. *bromo/-*, cf. gr. *bromos*)

bromoacetónă *s. f.* produs rezultat din acțiunea bromului asupra acetonei. (<fr. *bromacétone*)

bromát[1] *s. m.* sare sau ester al acidului bromic. (<fr. *bromate*)

bromát[2]**, -ă** *adj.* care conține brom. (<fr. *bromé*)

bromeliacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate (epifite) din țările tropicale, avînd ca tip ananasul. (<fr. *broméliacées*)

brometching *s. n.* procedeu fotografic (folosit în Anglia) pentru ameliorarea calității copiilor obținute de pe negative, care marchează mari diferențe de contrast. (<engl. *brometching*)

bromhidrát *s. m.* sare organică a acidului bromhidric. (<fr. *bromhydrate*)

bromhídric *adj. acid* ~ = acid format prin combinarea bromului cu hidrogenul. (<fr. *bromhydrique*)

bromhidróză *s. f.* transpirație fetidă, de culoare neagră sau brună; melanhidroză; osmhidroză. (<engl. *bromhydrose*)

brómic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al bromului. (<fr. *bromique*)

bromídă *s. f.* bromodermie. (<fr. *bromide*)

bromísm *s. n.* intoxicație cu săruri de brom. (<fr. *bromisme*)

bromocét *s. n.* dezinfectant puternic pentru piele, instrumente chirurgicale etc. (< *brom*/ură de /*cet*/rimoniu/)

bromodermíe *s. f.* ansamblu de accidente cutanate (prurit, eritem, inflamații) datorate ingestiei de alimente conținînd brom; bromidă. (<fr. *bromodermie*)

bromofórm *s. n.* lichid dens, cu miros plăcut, volatil și insolubil în apă, folosit ca apestezic și calmant. (<fr. *bromoforme*)

bromomenorée *s. f.* menstruație fetidă. (<fr. *bromomenorrhée*)

bromopnée *s. f.* respirație urît mirositoare. (<fr. *bromopnée*)

bromurál *s. n.* produs farmaceutic, sub formă de cristale incolore, folosit ca sedativ și hipnotic slab. (<germ. *Bromural*)

bromuráre *s. f.* reacție chimică de adiție sau de substituție prin care se introduc unul sau mai mulți atomi de brom în molecula unui compus organic. (după fr. *bromuration*)

bromúră *s. f.* sare a acidului bromhidric. (<fr. *bromure*)

BRONH(O)-/BRONHI(O)-/BRONȘ- *elem. comp.* „bronhie". (<fr. *bronch/o/-*, *bronchi/o/-*, cf. gr. *bronkhos*, *bronkhia*, trahee)

bronhiál, -ă *adj.* bronhic. (<fr. *bronchial*)

brónhic, -ă *adj.* referitor la bronhii; bronhial. — var. *bronșic, -ă* adj. (<fr. *bronchique*)

brónhie *s. f.* fiecare dintre cele două ramificații ale traheii prin care aerul ajunge în plămîni. (<lat. *bronchia*, gr. *bronkhia*)

bronhiectazíe *s. f.* bronșectazie. (<fr. *bronchiectasie*)

bronhioalveolítă *s. f.* inflamație simultană a bronhiolelor și a alveolelor adiacente. (<fr. *bronchio-alvéolite*)

bronhiólă *s. f.* ramificație terminală a bronhiilor. (<fr. *bronchiole*)

bronhiolítă *s. f.* inflamație a bronhiolelor. — var. *bronșiolítă* s. f. (<fr. *bronchiolite*)

bronhiolíză *s. f.* leziune destructivă a pereților bronhiilor. (<fr. *bronchiolyse*)

bronhióm *s. n.* tumoare cu punct de plecare bronhic. (<fr. *bronchiome*)

bronhoaspirátie *s. f.* aspirație a secrețiilor bronhice, în scop terapeutic. (<fr. *bronchoaspiration*)

bronhobiopsíe *s. f.* biopsie a mucoasei bronhiilor, efectuată în bronhoscopie. (<fr. *bronchobiopsie*)

bronhocél *s. n.* tumoare a gîtului, plină cu aer și materii stagnante, determinată de o stenoză bronșică. (<fr. *bronchocèle*)

bronhocinematografíe *s. f.* bronhografie urmărită cinematografic, mai ales în dischineziile bronhice. (<fr. *broncho-cinématographie*)

bronhoconstrictór, -oáre *adj., s. n.* (substanță) care produce bronhoconstricție. (<fr. *bronchoconstricteur*)

bronhoconstricție *s. f.* contracție a bronhiilor și a bronhiolelor. (<fr. *bronchoconstriction*)

bronhodilatatór, -oáre *adj., s. n.* (substanță) care produce bronhodilatație. (<fr. *bronchodilatateur*)

bronhodilatáție *s. f.* dilatație a bronhiilor și a bronhiolelor. (<fr. *bronchodilatation*)

bronhofonie *s. f.* rezonanță exagerată a vocii bolnavului la ascultarea plămînilor, în cazuri de pneumonie, bronșită, astmă etc. (<fr. *bronchophonie*)

bronhogén, -ă *adj.* de origine bronhică. (<fr. *bronchogène*)

bronhografíe *s. f.* radiografie a aparatului respirator, cu privire specială asupra bronhiilor. (<fr. *bronchographie*)

bronhográmă *s. f.* clișeu obținut prin bronhografie. (<fr. *bronchogramme*)

bronholít *s. n.* calcul (II) bronhic. (<fr. *broncholithe*)

bronholitíază *s. f.* formarea de calculi în bronhii; litiază bronhică. (<fr. *bronchiolithiase*)

bronhológ, -ă *s. m. f.* specialist în bronhologie. (<fr. *bonchologue*)

bronhológie, -ă *adj.* referitor la bronhologie. (<fr. *bronchologique*)

bronhologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază bolile bronhiilor și tratamentul lor. (<fr. *bronchologie*, engl. *bronchology*)

bronhomalacíe *s. f.* înmuiere a bronhiilor. (<fr. *bronchomalacie*)

bronhometríe *s. f.* măsurare a calibrului bronhic. (<fr. *bronchométrie*)

bronhométru *s. n.* aparat folosit în bronhometrie. (<fr. *bronhomètre*)

bronhomicóză *s. f.* inflamație a bronhiilor, provocată de ciuperci patogene. (<fr. *bronchomycose*)

bronhopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile bronhiilor. (<fr. *bronchopathie*)

bronhoplorée *s. f.* inflamație bronhică purulentă. (<fr. *bronchopyorrhée*)

bronhoplastíe *s. f.* operație chirurgicală de refacere a bronhiilor. (<fr. *bronchoplastie*)

bronhoplégie *s. f.* paralizie a bronhiilor. (<fr. *bronchoplégie*)

bronhopneumonie *s. f.* inflamație a bronhiilor și a plămînilor. (<fr. *bronchopneumonie*)

bronhopneumopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiuni ale bronhiilor și plămînilor. (<fr. *bronchopneumopathie*)

bronhopulmonár, -ă *adj.* referitor la bronhii și plămîni. (<engl. *bronchopulmonary*)

bronhorafíe *s. f.* sutură a bronhiilor. (<engl. *bronchorrhaphy*)

bronhoragíe *s. f.* hemoragie bronhică. (<fr. *bronchorragie*)

bronhorée *s. f.* expectorație abundentă, provocată de o bronșită cronică. (<fr. *bronchorrhée*)

bronhoscóp *s. n.* tub prevăzut cu un sistem optic, folosit în bronhoscopie. (<fr. *bronchoscope*)

bronhoscópic, -ă *adj.* referitor la bronhoscopie. (<fr. *bronchoscopique*)

bronhoscopíe *s. f.* examinare vizuală a interiorului bronhiilor, cu ajutorul bronhoscopului. (<fr. *bronchoscopie*)

bronhospásm *s. n.* contracție spasmodică a bronhiilor. (<fr. *bronchospasme*)

bronhospirografíe *s. f.* înregistrare spirografică a ventilației celor doi plămîni. (<fr. *bronchospirographie*)

bronhospirométrie *s. f.* metodă de explorare a funcției pulmonare prin prelevarea de aer provenind din bronhii. (<fr. *bronchospirométrie*)

bronhospirométru *s. n.* aparat pentru măsurarea capacității fiecăruia din cei doi plămîni. (<fr. *bronchospiromètre*)

bronhostenóză *s. f.* îngustare într-un punct oarecare al arborelui bronhic, care determină dispneea. (<fr. *broncho-sténose*)

bronhotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în bronhotomie. (<fr. *broncholome*)

bronhotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unei bronhii. (<fr. *bronchotomie*)

BRONȘ- v. b r o n h (o) -.

bronșectázic, -ă *adj.* referitor la bronșectazie. (<fr. *bronchectasique*)

bronșectazíe *s. f.* dilatație a bronhiilor; bronhiectazie. (<fr. *bronchectasie*)

brónșic, -ă *adj.* v. b r o n h i c.

bronșiolítă *s. f.* v. b r o n h i o l i t ă.

bronșítă *s. f.* inflamație a bronhiilor, manifestată în special prin tuse. (<fr. *bronchite*)

bronșític, -ă *adj.* referitor la bronșită. (<fr. *bronchitique*)

BRONTO-, -brónță *elem. comp.* „tunet, trăsnet", „înfricoșător". (<fr., germ. *bronto-*, germ. *-bronte*, cf. gr. *bronte*, tunet)

brontofobíe *s. f.* teamă patologică de trăsnete. (<fr. *brontophobie*)

brontográf *s. f.* aparat înregistrator de trăsnete. (<fr. *brontographe*)

brontologíe *s. f.* parte a meteorologiei care tratează despre tunete. (<fr. *brontologie*)

brontolóne *s. m.* om ursuz, morocănos, care bombăne tot timpul. (<it. *brontolone*)

brontozáur *s. m.* dinozaurian uriaș din jurasic, cu capul mic și cu gîtul foarte lung. (<fr. *brontosaure*)

bronz *s. n.* aliaj de cupru cu alte metale, mai dur și mai rezistent decît cuprul, cu numeroase întrebuințări în tehnică. ○ *(fig.) de* ~ = **a)** dens, solid; **b)** masiv și opac; *caracter de* ~ = caracter tare; *epoca ~ului* = perioadă preistorică în care s-a dezvoltat și generalizat folosirea bronzului (mileniul II î.e.n.). ● *(p. ext.)* obiect de artă din bronz. ● pigment metalic galben (sau alb), folosit

pentru vopsit obiecte, la zugrăveli etc. (<fr. *bronze*)

bronzá *vb. I. tr.* 1. a acoperi cu un strat de (vopsea de) bronz (un obiect etc.). 2. a da picilor lăbăcite un reflex metalic (cu ajutorul unor coloranți bazici). II. *tr., refl.* (despre oameni) a (se) pîrli, a (se) înnegri (de soare, de vînt etc.). — *bronzáre* s. f. (<fr. *bronzer*)

bronzáj *s. n.* bronzare. (<fr. *bronzage*)

bronzíer *s. m.* artist, fabricant de bronzuri de artă. (<fr. *bronzier*)

bronzít *s. n.* varietate de piroxen și oxid de fier, de culoare brună-gălbuie, ca a bronzului. (<fr. *bronzit*)

broșá *vb. tr.* 1. a lega laolaltă (într-o copertă moale) colile unei broșuri, cărți etc. 2. a găuri sau a șănțui prin așchiere o piesă metalică. 3. a executa ornamente pe o țesătură prin introducerea în rost, în timpul țesutului, a unui fir colorat. — *broșáre* s. f. (<fr. *brocher*)

broșáj *s. n.* 1. poziție de suprapunere a unor piese heraldice. 2. *(chir.)* mod de imobilizare a unei fracturi cu ajutorul unei broșe (3). (<fr. *brochage*)

broșát *s. n.* broșare. (<*broșa*)

broșatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în lucrări de broșare. (<*broșa* + *-tor*)

broșă *s. f.* 1. bijuterie pe care femeile o poartă, prinsă într-un ac, la rochie, la șal etc. 2. unealtă cu care se fac găuri în formele de turnătorie pentru evacuarea gazelor rezultate de la turnare. ● schelet cilindric de metal al unui miez de turnătorie. 3. tijă folosită în ortopedie pentru imobilizarea fracturilor. 4. unealtă folosită la mașina de broșat. (<fr. *broche*)

broșétă *s. f.* mică tijă de metal pe care se înfig bucăți de carne, pești, vînat pentru a le frige. ● bucată de carne etc. friptă la frigare; frigăruie. (<fr. *brochette*)

broșúră *s. f.* tipăritură în formă de carte cu puține foi și copertă moale; cărticică. (<fr. *brochure*)

brownlánă/brau-/ *adj. mișcare ~ă* = mișcare continuă a particulelor microscopice, aflate în suspensie într-un lichid, datorită agitației moleculare. (<fr. *brownien*, cf. *Robert Brown*, botanist scoțian)

browning/bráu-/ *s. n.* pistol automat cu încărcătorul în mîner. (<fr., engl. *browning*, cf. J. M. *Browning*, inventator amer.)

brucelóză *s. f.* boală infecțioasă transmisibilă omului, prin alimente, de la unele animale domestice, care se manifestă prin temperatură ridicată, dureri de cap etc.; febră de Malta. (<fr. *brucellose*, cf. *David Bruce*, medic engl.)

brucínă *s. f.* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică, utilizat în medicină și farmacie. (<fr. *brucine*)

bruderșáft *s. n.* fel de a bea în care doi parteneri își duc paharele la gură înlănțuindu-se de braț, în semn de prietenie și înfrățire. (<germ. *Bruderschaft*)

bruiá *vb. tr.* a perturba o audiție radiofonică. — *bruiére* s. f. (<fr. *brouiller*)

bruiáj *s. n.* faptul de a bruia; perturbare electromagnetică voită a recepției undelor radioelectrice prin emiterea de semnale parazite cu aceeași frecvență. (<fr. *brouillage*)

bruión *s. n.* ciornă, concept (2). (<fr. *brouillon*)

bruiór *s. n.* emițător pentru bruiajul emisiunilor radiofonice. (<fr. *brouilleur*)

bruit *s. n. (cib.)* orice acțiune parazită care se suprapune pe semnale, alterînd sau diminuînd cantitatea de informație transmisă. (<fr. *bruit*)

bruitáj *s. n.* reproducere artificială la radio, televiziune, în teatru sau în timpul turnării unui film a zgomotelor naturale care însoțesc acțiunea. (<fr. *bruitage*)

bruitísm *s. n.* curent în muzica de la începutul sec. XX care preconiza utilizarea zgomotelor ca element determinant, eliminînd sau limitînd sunetul muzical. (<fr. *bruitisme*)

brulót *s. n.* 1. *(ant.)* mașină de război cu care se lansau torțe aprinse. 2. vechi vas de război încărcat cu materiale inflamabile aprinse, care era împins către corăbiile dușmane spre a le da foc. (<fr. *brûlot*)

brum *s. n.* zgomot perturbator produs la ieșirea amplificatoarelor de audiofrecvență, datorat alimentării lor de la rețeaua de curent electric alternativ. (<germ. *Brum*)

brumár *s. m.* a doua lună în calendarul republican francez (23 octombrie—21 noiembrie). (<fr. *brumaire*)

brun, -ă I. *adj., s. n.* (de) culoare cafeniu-închis. II. *adj., s. m. f.* (om) cu părul negru, cu ten negricios; brunet, oacheș. (<fr. *brun*)

brunâ *vb. tr.* a acoperi pe cale chimică oțelul sau cuprul cu un strat de oxizi împotriva coroziunii. — *brunáre* s. f. (<fr. *brunir*)

brunáj *s. n.* brunare. (după fr. *brunissage*)

brunét, -ă *adj., s. m. f.* brun (II). (<fr. *brunet*)

brúsă *s. f.* formație vegetală din regiunea tropicală de stepă, în care predomină arbuștii. (<fr. *brousse*)

brusc, -ă *adj.* (și *adv.*) care se produce pe neașteptate; precipitat, subit. (<fr. *brusque*)

bruscá *vb. tr.* a trata cu violență, brutal, aspru; a repezi. ● a grăbi, a forța (o hotărîre, un deznodămînt etc.). — *bruscáre* s. f. (<fr. *brusquer*)

bruschéțe *s. f.* comportare, atitudine aspră, grosolană; asprime, violență. (<it. *bruschezza*)

brust *s. n.* front vertical care separă un inel de tunel în curs de excavare de inelul alăturat, neexcavat. (<germ. *Brust*)

brut, -ă *adj.* 1. care se găsește în stare naturală, nepreluerat, încă netransformat într-un produs finit. 2. (despre greutatea mărfurilor) total, inclusiv greutatea ambalajului; (despre venituri) din care nu au fost scăzute cheltuielile de producție, pierderile, impozitul etc. (<fr. *brut*, it. *brutto*)

brutál, -ă *adj.* (și *adv.*) nedelicat, dur, violent (în purtări); grosolan. (<fr. *brutal*, lat. *brutalis*)

brutalísm *s. n.* direcție în arhitectura modernă care își propune să exploateze, fără intervenții deformatoare, calitățile fizice ale materialelor și structurilor în construcții. (<*brutal* + *-ism*)

brutalitáte *s. f.* atitudine, purtare, vorbă brutală; grosolănie, violență. (<fr. *brutalité*)

brutalizá *vb. tr.* a trata cu brutalitate, a maltrata. — *brutalizáre* s. f. (<fr. *brutaliser*)

brútă *s. f.* om brutal, violent. (<fr. *brute*)

brúto *adv.* cu totul, nescăzînd greutatea ambalajului sau cheltuielile făcute. (<it. *bruto*, germ. *brutto*)

bruxísm *s. n.* automatism masticator caracterizat prin mișcări bruște, repetate, în cursul somnului; bricomanie. (după fr. *bruxomanie*)

bubál *s. m.* antilopă africană mare, cu coarne în formă de liră. (<fr. *bubale*)

bubaline *s. f. pl.* specie de animale rumegătoare cornute, înrudite cu taurinele, cuprinzînd bivolii. (<fr. *bubalines*, cf. gr. *boubalos*, bivol)

bubón *s. n.* adenită care se dezvoltă în regiunea inghinală și axilară. (<fr. *bubon*)

bubónic, -ă *adj.* referitor la bubon, care se manifestă printr-un bubon. ○ *ciumă* (sau *pestă*) *~ă* = ciumă (pestă) manifestată prin abcese. (<fr. *bubonique*)

bubonocél *s. n.* hernie inghinal-pubiană incompletă. (<fr. *bubonocèle*)

bucál, -ă *adj.* referitor la gură, al gurii. ○ *pe cale ~ă* = pe gură. (<fr. *buccal*, cf. lat. *bucca*, gură)

bucaniér *s. m.* 1. denumire dată coloniștilor francezi din America, din sec. XVII, care se ocupau cu vînătoarea de vite cornute sălbatice, a căror carne o vindeau. 2. pirat, aventurier. (<fr. *boucanier*)

bucchéro *s. n.* categorie de vase etrusce din argilă afumată bătînd în negru, cu scopul de a imita bronzul, ornamentate cu benzi în relief. (<it. *bucchero*)

buccinatór *s. m.* 1. mușchi al obrazului, cu rol în masticație și în expulzarea forțată a aerului din plămîni. 2. nerv maxilar inferior. 3. (la romani) suflător din buccină; gornist, trompetist. (<fr. *buccinateur*, lat. *buccinator*)

buccínă *s. f.* instrument de suflat de formă încovoiată, asemănător cornului de vînătoare, folosit de cavaleria romană. (<lat. *buccina*, fr. *buccin*)

búcefal *s. m.* cal de luptă sau de paradă. (<fr. *bucéphale*, cf. *Bucephalos*, calul lui Alexandru cel Mare)

bucentáur *s. m.* 1. ființă fabuloasă, jumătate om și jumătate taur. 2. navă folosită la festivități de dogii Veneției. (<fr. *bucentaure*, cf. gr. *bous*, bou; *kentauros*, centaur)

buchét *s. n.* 1. mănunchi de flori aranjate și legate împreună. ● *(p. ext.)* grup de obiecte de același fel puse împreună; grup de compuneri (literare, muzicale) luate împreună. 2. grup de arbori din aceeași specie în cadrul unui arboret. 3. aromă specifică a unor băuturi și preparate din fructe și legume. 4. *(mar.)* ansamblu format din două-trei macarale servind pentru manevrele curente ale velelor. (<fr. *bouquet*)

buchetáre *s. f.* rărire a plantelor efectuată cu mijloace mecanice, perpendicular pe direcția rîndurilor. (<*buchet*)

buchinist *s. m.* *(rar)* anticar[2]. (<fr. *bouquiniste*)

buciardá *vb. tr.* a prelucra cu buciarda piatra de construcție. — *buciardáre* s. f. (<fr. *boucharder*)

buciardáj *s. n.* buciardare. (<fr. *bouchardage*)

buciárdă *s. f.* ciocan prevăzut pe fețele de izbire cu dinți în formă piramidală, folosit pentru a imprima pe fața pietrelor de construcție adînciturile regulate. (<fr. *boucharde*)

buclá *vb. tr., refl.* a(-și) răsuci părul în bucle, a (se) cîrlionța. — *bucláre* s. f. (<fr. *boucler*)

bucláj *s. n.* totalitatea buclelor de pe suprafața unei pielicele de miel. (<fr. *bouclage*)

búclă *s. f.* 1. șuviță de păr răsucită; cîrlionț, zuluf. 2. parte a ochiului unui fir format în timpul tricotării. 3. curbă pronunțată folosită la racordarea aliniamentelor unei serpentine. ● cotitură a unui curs de apă. 4. parte dintr-un cablu, dintr-o conductă etc. avînd forma unei porțiuni dintr-o curbă închisă. 5. *(inform.)* secvență din instrucțiunile unui program care se execută de mai multe ori pînă se satisfac anumite condiții. ○ *~ digitală* = aparat electronic pentru redarea infinită a unei secvențe sonore înregistrate. 6. *(cib.)* suită de efecte în care ultimul corespunde celui dintîi. (<fr. *boucle*)

buclé I. *adj. inv.* (despre fibre, țesături) cu firul creț sau cu noduri. II. *s. n.* fir creț; țesătură, stofă cu aspect buclat. (<fr. *bouclé*)

BUCO- *elem. comp.* „cavitate bucală". (< fr. *bucco-*, cf. lat. *bucca*, gură)

bucofaríngе *s. n.* regiune mediană a faringelui. (<fr. *buccopharynge*)

bucofaringoscopíe *s. f.* examinare a bucofaringelui sub lumina reflectată cu ajutorul unui instrument special. (<fr. *buccopharyngoscopie*)

bucólic, -ă I. *adj.* 1. referitor la viața de la țară; idilic, pastoral. 2. (despre cezură) care se găsește după al patrulea picior într-un hexametru. II. *s. f.* mic poem pastoral; eglogă, idilă. (<fr. *bucolique*, lat. *bucolicus*, gr. *boukolikos* <*boukolein*, a paște boii)

bucolísm *s. n.* caracter bucolic. (<*bucol/ic/* + *-ism*)

bucrániu *s. n.* motiv ornamental constituit dintr-un cap de bou împodobit cu ghirlande de flori, panglici etc., folosit în arhitectura antichității și a Renașterii. (<lat. *bucranium*, fr. *bucrane*)

budá *vb. intr. (livr.)* a se arăta nemulțumit (față de cineva) printr-o atitudine îmbufnată sau indiferentă. ● *(fam.)* a face mutre (cuiva), a-i arăta supărare, a face mofturi. (<fr. *bouder*)

búdic, -ă *adj. (rar)* referitor la budism; budist. (<fr. *bouddhique*)

budincă *s. f.* 1. preparat culinar, făcut din făină (sau paste făinoase), orez, ouă, lapte etc., adesea îndulcit, servit la desert. 2. fel de mîncare din legume, brînză etc., copt în cuptor. (<fr., engl. *pudding*)

budísm *s. n.* religie asiatică, care, considerînd viața un izvor de iluzii și suferințe, propovăduiește renunțarea la orice plăceri și atingerea repaosului absolut *(nirvana)* prin

contemplare și asceză. (<fr. *bouddhisme*, cf. *Buddha*, inițiatorul acestei religii)

budíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al budismului; budic. (<fr. *bouddhiste*)

budoár *s. n.* salon intim de primire al unei femei (din înalta societate). (<fr. *boudoir*)

buf, -ă *adj.* (despre opere muzicale sau dramatice) cu un caracter comic grotesc, caricatural. (<it. *buffo*, fr. *bouffe*)

bufál *s. m.* mamifer rumegător din familia bovideelor, foarte asemănător cu boul, răspîndit în Europa meridională, Asia și Africa. (<it. *bufalo*)

bufánt, -ă *adj.* (despre pantaloni, mîneci etc.) cu bufă, umflat. (<fr. *bouffant*)

búfă *s. f.* cută, fald, umflătură la mîneca unei haine, la pantaloni etc. (<it. *buffa*)

bufét *s. n.* 1. mobilă în care se păstrează vesela și tacîmurile. 2. local în care se vînd, în general, mîncăruri reci și băuturi care se servesc repede (consumate uneori în picioare); loc unde se vînd prăjituri, mîncăruri reci, sandvișuri etc. într-o instituție, într-un teatru etc. 3. mîncăruri servite la un bufet (2). (<fr. *buffet*)

bufetiér, -ă *s. m. f.* cel care ține (servește la) un bufet (2). (<fr. *buffetier*)

bufeting/báfting/ *s. n.* vibrație neregulată rezultînd dintr-o scurgere nestaționară care se produce la avioane grele cu viteze joase, la avioane cu viraj sau în regim transsonic. (<engl. *buffeting*<*buffet*, a lovi)

bufeu *s. n.* răbufnire subită și trecătoare de febră, de enervare, accelerare bruscă a pulsului etc. • aer care iese pe gură. • *(rar)* mișcare subită și trecătoare, răbufnire. (<fr. *bouffée*)

buffer/béfăr/ s. n. *(inform.)* zonă de memorie centrală a unui ordinator servind ca intermediar de stocaj pentru informațiile transmise de la un organ la altul. (<fr. *buffer*, cf. engl. *buffer*/storage/, memorie tampon)

BUFO- *elem. comp.* „broască rîioasă". (<fr. *bufo-*, cf. lat. *bufo*)

bufón *s. m.* 1. personaj comic îmbrăcat caraghios, care era ținut la curtea suveranilor sau a seniorilor feudali pentru a-i distra cu glume, strîmbături etc.; măscărici. 2. personaj comic, buf, din teatru. 3. *(peior.)* om care stîrnește rîsul prin glume, gesturi caraghioase, strîmbături. (<fr. *bouffon*)

bufonádă *s. f.* 1. reprezentație scenică, farsă, în care rîsul rezultă dintr-o intrigă de situație. 2. bufonerie. (<it. *buffonata*)

bufonerie *s. f.* vorbă, glumă, gest de bufon; bufonadă (2). (<fr. *bouffonnerie*)

bufonésc, -ă *adj.* de bufon, caraghios. (<it. *buffonesco*)

bufonide *s. f. pl.* familie de batracieni cuprinzînd broaștele rîioase. (<fr. *bufonidés*)

bufoterapie *s. f.* folosirea în scop terapeutic a veninului de broască rîioasă. (<fr. *bufothérapie*)

bufotoxínă *s. f.* constituent al veninului de broască rîioasă, cu acțiune analgezică și hemostatică. (<fr. *bufotoxine*)

buftalmíe *s. f.* creștere a volumului globului ocular; glaucom infantil; hidroftalmie. (<fr. *buphtalmie*, cf. gr. *bous*, bou; *ophthalmos*, ochi)

buganvilée *s. f.* plantă decorativă arbustivă grimpantă, originară din America de Sud, cu frunze persistente și flori înconjurate de trei bractee colorate în roșu violaceu, cultivată pentru ornarea fațadelor caselor sau pe ziduri de împrejmuire. (<fr. *bougainvillée*, cf. *Bougainville*, navigator fr.)

bugét *s. n.* 1. balanța veniturilor și cheltuielilor unui stat, a unei întreprinderi, instituții, familii, persoane etc. pe o perioadă de timp determinată. 2. ~ *de timp* = timpul de care dispune un individ sau o colectivitate pentru a rezolva anumite probleme. (<fr., engl. *budget*)

bugetár, -ă *adj.* referitor la buget, din (de) buget. ○ *instituție* ~*ă* = instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget, fiind subvenționată de stat sau de o altă instituție statală; *an* (sau *exercițiu*) ~ = perioadă de un an în care se desfășoară operațiile de executare a bugetului statului. (<fr. *budgétaire*)

bugetivór, -ă *adj. (peior.;* despre persoane) care trăiește în mod parazitar din bugetul statului. (<fr. *budgétivore*)

buggy/bághi/ *s. n.* mașină ușoară de divertisment, cu roți mari și carosată divers, bună pentru orice teren. (<engl. *buggy*)

búglă *s. f.* trompetă din piele care emite un sunet mai moale și mai plăcut decît cel emis de corn. • *(pl.)* nume generic dat instrumentelor de suflat de alamă din familia trompetei. (<engl. *bugle*)

buglovián, -ă *adj., s. n.* (din) subetajul miocenului superior, situat între tortonian și sarmațian. (<fr. *buglovien*)

building/bîl-ding/ *s. n. (rar)* clădire modernă de mari dimensiuni, cu un mare număr de etaje; zgîrie-nori. (<engl. *building*)

bulótă *s. f.* termofor. (<fr. *bouillotte*)

bujíe *s. f.* 1. dispozitiv de producere a scînteii electrice pentru aprinderea amestecului carburant din cilindrii motoarelor cu ardere internă. 2. preparat farmaceutic, din unt de cacao, în formă de cartuș, în care se încorporează substanța activă. 3. tijă flexibilă sau rigidă, folosită ca sondă în chirurgie. (<fr. *bougie*)

búlă[1] *s. f.* 1. bășică de aer sau de alt gaz aflată în masa unui lichid ori a unui solid. 2. leziune elementară a pielii, sub formă de veziculă de mari dimensiuni. 3. sferă, glob (de metal, de sticlă etc.). (<fr. *boule*, lat. *bulla*)

bulă[2] *s. f.* 1. (la romani) medalion rotund de aur purtat la gît de copiii din familiile senatoriale sau ecvestre. 2. (în *ant.* și evul mediu) pecete de metal, bombată, care se atașa unui act pentru a-l autentifica; *(p. ext.)* act oficial emis de papă sau de un suveran care purta o astfel de pecete. (<fr. *bulle*, lat. *bulla*)

bulb *s. m.* 1. tulpină subterană alcătuită dintr-un înveliș membranos, uscat, și din mai multe foi cărnoase. 2. ~ *rahidian* = prelungire a măduvei spinării care face legătura între creierul mare, creierul mic, măduva spinării și marele simpatic; ~ *pilos* = partea terminală, îngroșată, a rădăcinii firului de păr.

3. partea umflată, în formă de bulb (1), a unui obiect. (<fr. *bulbe*, lat. *bulbus*)

bulbár, -ă *adj.* referitor la un bulb (în special la bulbul rahidian). (<fr. *bulbaire*)

BULBI- v. bulbo-.

bulbicultúră *s. f.* cultivarea de bulbi și tuberculi necesari pentru culturile florale. (<*bulbi-* + *-cultură*[2])

bulbifér, -ă *adj.* (despre plante) care produce bulbi. (<fr. *bulbifère*)

bulbifórm, -ă *adj.* în formă de bulb. (<fr. *bulbiforme*)

bulbíl *s. m.* bulb mic, format de un mugur axilar sau de un buton floral. (<fr. *bulbille*)

bulbítă *s. f.* inflamație a bulbului duodenal. (<fr. *bulbite*)

BULBO-/BULBI- *elem. comp.* „bulb". (<fr. *bulbo-*, *bulbi-*, cf. lat. *bulbus*, ceapă)

bulbopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile bulbului duodenal. (<fr. *bulbopathie*)

bulbós, -oásă *adj.* 1. cu bulb. 2. de forma unui bulb. (<fr. *bulbeux*)

bulbotúber *s. m.* tubercul scurt, îngroșat, acoperit cu frunze membranoase, conținînd substanțe nutritive. (<fr. *bulbotuber*)

búldo *s. n.* mică sferă de celuloid servind ca greutate și plută pentru pescuit. (<fr. *buldo*, n. com.)

buldóg *s. m.* ciine de pază și utilitar, puternic, cu capul mare, botul turtit și fălcile proeminente, cu labele scurte și groase. (<fr. *bull-dog*, engl. *bulldog*)

buldózer *s. n.* 1. mașină rutieră (pe șenile) cu o lamă în față, servind la săparea, deplasarea și nivelarea pămîntului și la deszăpezit. 2. presă orizontală de matrițat și îndoit (la cald). (<engl., fr., rus. *bulldozer*)

buldozeríst, -ă *s. m. f.* cel care conduce un buldozer. (<*buldozer* + *-ist*)

bulé *s. n.* (*ant.*) sfatul celor patru sute al unei cetăți grecești, care discuta probleme privitoare la buna funcționare a statului și pregătea ședințele adunării poporului. (<fr., gr. *boulé*)

bulét[1] *s. m.* chișiță (la cai): articulație a gleznei calului, între chișiță și osul fluierului. (<fr. *boulet*)

bulét[2] *s. n.* 1. cocoloș de vată folosit în pansamentele dentare. 2. mic cocoloș de carne, cașcaval etc.; perișoară, chifteluță. (<fr. *boulette*)

buletín *s. n.* 1. act, livret oficial care atestă identitatea unei persoane. ● adeverință prin care se consemnează ceva. 2. scurtă comunicare oficială cuprinzînd informații de actualitate. 3. periodic editat de o instituție specializată cuprinzînd referate, studii și informații dintr-un anumit domeniu; publicație periodică oficială care cuprinde legi, decrete, decizii etc. 4. ~ *de vot* = imprimat cuprinzînd numele candidaților la o alegere, prin care alegătorii își exercită dreptul la vot. (<fr. *bulletin*)

buleút *s. m.* (*ant.*) membru al unui bulé. (<fr. *bouleut*, cf. gr. *bouleutes*)

bulevárd *s. n.* stradă largă, dreaptă, cu circulație intensă, în general mărginită de arbori. (<fr. *boulevard*)

bulevardiér, -ă I. *adj.* de bulevard. ● *(fig.;* despre piese de teatru, spectacole etc.) ușor, amuzant, dar de mică valoare. II. *s. m. f.* bulevardist. (<fr. *boulevardier*)

bulevardísm *s. n.* atitudine bulevardieră. (<*bulevard* + *-ism*)

bulevardíst, -ă *s. m. f.* (*fam.*) om plimbăreț, care bate străzile; bulevardier (II). (<*bulevard* + *-ist*)

-bulie *elem. comp.* „voință". (<fr. *-boulie*, cf. gr. *boule*)

bulímic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de bulimie. (<fr. *boulimique*)

bulímie *s. f.* 1. foame patologică excesivă; adefagie, hiperorexie. 2. *(fig.)* foame de cărți, de filme etc. (<fr. *boulimie*)

bulină *s. f.* (*mar.*) manevră curentă pentru tras „în vînt" (către proră) grandeele de cădere a velelor pătrate. (<fr. *bouline*)

bulión *s. n.* 1. supă de carne fiartă fără zarzavaturi. ● lichid obținut prin fierberea cărnii și folosit ca mediu de cultură pentru microorganisme. 2. pastă sau zeamă de pătlăgele roșii fierte. (<fr. *bouillon*)

bull-finch/búl-finș/ *s. n.* obstacol la alergările de cai, constînd dintr-un taluz de pămînt sau zid cu nuiele deasupra. (<fr., engl. *bull-finch*)

bull-terriér *s. m.* ciine englezesc care vînează șobolani. (<fr. *bull-terrier*)

bulón *s. n.* tijă cilindrică de metal, filetată la un capăt, care servește la îmbinarea a două piese. (<fr. *boulon*)

bulonă *vb. tr.* a monta cu buloane (piese, organe de mașini etc.). — *bulonáre* s. f. (<fr. *boulonner*)

bulós, -oásă *adj.* (*med.*) format din bule; referitor la bule. (<fr. *bulleux*)

bulversá *vb. intr.* (*livr.*) 1. a întoarce pe dos, a pune în dezordine. 2. a modifica total. 3. *(fig.)* a zăpăci, a dezorienta, a tulbura. — *bulversáre* s. f. (<fr. *bouleverser*)

bulversánt, -ă *adj.* (*livr.*) care bulversează; tulburător, impresionant. (<fr. *bouleversant*)

bum *s. n.* (*mar.*) ghiu. (<engl. *boom*)

bumeráng *s. n.* armă de luptă și de vînătoare din lemn, în formă de baston îndoit, folosită de australienii băștinași, care, aruncată, neatingînd ținta, revine la locul de pornire. ○ *efect de* ~ = efect invers celui scontat, situație cînd un act de ostilitate, un argument se întoarce împotriva autorului său. (<fr., engl. *boomerang*, germ. *Bumerang*<cuv. australian)

búna *s. f.* varietate de cauciuc sintetic, obținut pornind de la butadienă. (<germ. *Buna*<*bu*/tadienă/ + *na*/triu/, n. com.)

búncăr *s. n.* 1. siloz în care se înmagazinează cărbuni, minereuri etc. ● compartiment în care se înmagazinează combustibilul, pe o navă; *(p. ext.)* combustibilul depozitat. 2. pîlnie de alimentare cu cărbuni a locomotivelor. 3. *(mil.)* (mic) adăpost blindat; cazemată. (<germ. *Bunker*)

buncheráj *s. n.* aprovizionare cu combustibil a unei nave. (<*buncher* + *-aj*)

bund *s. n.* asociație, confrerie; confederație (în Germania și Elveția). (<germ. *Bund*)

Búndesrat *s. n.* 1. adunare legislativă în Imperiul German. • consiliu federal. 2. reuniune a membrilor puterii executive în Elveția. (<germ. *Bundesrat*)

Búndestag *s. n.* camera inferioară a parlamentului în Germania. (<germ. *Bundestag*)

Búndeswehr/-ver/ *s. n.* nume dat armatei în Germania. (<germ. *Bundeswehr*)

bungalóu *s. n.* 1. locuință în India, din lemn și împletituri de trestie, cu un singur etaj și înconjurată de verande. 2. casă mică din materiale ușoare, construită la țară sau pe malul mării, folosită în timpul vacanțelor. (<engl. *bungalow* <cuv. hindi)

bunodónt, -ă I. *adj.* (despre molarii suidelor, primatelor etc.) care prezintă pe suprafața coroanei puțini tuberculi scurți, conici, rotunjiți sau ascuțiți. II. *s. n. pl.* grup de mamifere omnivore artiodactile, cu coroana molarilor bunodontă. (cf. gr. *bounos*, movilă; *odous, odontos*, dinte)

bunráku *s. n.* teatru tradițional japonez de marionete. (<fr. *bunraku*<cuv. jap.)

buntsandstein/-sand-ștáin/ *s. n.* triasicul inferior de facies german. (<germ. *Bundsandstein*)

burá *vb. tr.* 1. a astupa cu un material inert o încărcătură de exploziv pentru a mări efectul de distrugere a acestuia. 2. a îndesa balastul sub traversele unei linii de cale ferată. 3. *(inform.)* a bloca alimentarea unei mașini electronice cu cartele perforate. — **buráre** *s. f.* (<fr. *bourrer*)

buráj *s. n.* burare. (<fr. *bourrage*)

burát *s. n.* aparat format dintr-o sită centrifugă pentru cernut făina din cereale. (<fr. *burat*)

búrbă *s. f.* reziduu format din fragmente de pieliță, din pulpă, substanțe mucilaginoase etc., depuse pe fundul recipientelor în care se limpezește mustul. (<fr. *bourbe*)

burbión *s. n.* țesut mortificat, alb, care constituie partea centrală a unui furuncul. (<fr. *bourbillon*)

Burbón *s. n.* whisky fabricat în S.U.A. (<fr. *bourbon*, cf. *Bourbon*, regiune din Kentucky /S.U.A./)

burdigalián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul inferior al miocenului. (<fr. *burdigalien*, cf. *Burdigala*, numele lat. al orașului Bordeaux)

burdón *s. n.* 1. procedeu primitiv de acompaniament constînd din persistența unui sunet, susținut de voce sau de un instrument. 2. tub gray, fără găuri, care emite un singur sunet continuu, la cimpoi. 3. coardă gravă, de acompaniament, la lăută, liră etc. 4. registru de orgă cu timbru închis. (<fr. *bourdon*, it. *burdone*)

bureláj *s. n.* fond din linii fine, dispuse în diverse poziții, pe care se detașează desenul tematic al unei mărci poștale. (<fr. *burelage*)

burelét *s. m.* 1. bandă groasă din bumbac, cauciuc, hîrtie gudronată sau lame de metal, cu care se lipesc ușile și ferestrele la încheieturi; burlet. 2. *(anat.)* formație fibrocartilaginoasă a unei suprafețe articulare. 3. îngroșare în jurul unui focar inflamator. (<fr. *bourrelet*)

burét *s. n.* 1. fire groase și neregulate obținute din deșeuri de mătase naturală. 2. țesătură de mătase cu firul gros, neregulat și poros. (<fr. *bourrette*)

buretiéră *s. f.* cutiuță conținînd un burete care servește la umezit timbrele înainte de a fi lipite. (<*burete* + *-ieră*)

burézǎ *s. f.* mașină folosită pentru îndesarea balastului sub traverse. (<fr. *bourreuse*)

burg *s. n.* așezare medievală (de obicei fortificată) cu caracter militar sau administrativ; *(p. ext.)* oraș vechi. (<germ. *Burg*, fr. *bourg*)

burgádă *s. f.* *(rar)* burg mic; tîrgușor. (<fr. *bourgade*)

burghéz, -ă I. *adj.* care aparține burgheziei, referitor la burghezie. II. *s. m. f.* 1. (în feudalism) locuitor al unui burg; orășean, tîrgoveț. 2. persoană care face parte din burghezie. ○ *mic-* ~ = a) persoană care face parte din mica burghezie; b) *(fig.)* om cu vederi înguste; filistin. (<it. *borghese*, după fr. *bourgeois*)

burghézie *s. f.* 1. (în feudalism) populația orașelor; tîrgoveții, orășenii. 2. clasă socială dominantă în orînduirea capitalistă, proprietară a principalelor mijloace de producție, pe care le folosește în scopul obținerii de profit prin exploatarea muncitorilor salariați. ○ *mică* ~ = categorie socială intermediară între burghezie și proletariat, formată din micii producători de mărfuri și micii comercianți de la orașe și sate. (<it. *borghesia*, după fr. *bourgeoisie*)

burgráv *s. m.* comandant al unei fortărețe sau al unui oraș, în Germania evului mediu. (<fr. *burgrave*, cf. germ. *Burg*, tîrg; *Graf*, conte)

burgraviát *s. n.* funcția de burgrav. (<fr. *burgraviat*)

burín *s. n.* 1. dăltiță de silex folosită la prelucrarea osului și lemnului. 2. stilet de gravat. (<fr. *burin*, it. *burino*)

búrla *s. f.* *(muz.)* mică piesă cu caracter de glumă, de umor. (<it. *burla*)

burlésc, -ă I. *adj.* de un comic exagerat, grotesc, caraghios, (adesea) vulgar. II. *s. n.* gen de comic rezultat din contrastul dintre demnitatea personajului și limbajul lui grosolan, din amestecul situațiilor serioase cu cele absurde. III. *s. f.* piesă instrumentală sau orchestrală cu caracter comic, cu tendințe de bufonerie și grotesc. (<fr. *burlesque*, it. *burlesco*)

burlét *s. n.* burelet (1). (<fr. *bourrelet*)

burozlóm/-ziom/ *s. n.* sol brun, arid, de semideșert. (<engl. *burozem*)

BURS(O)- *elem. comp.* „bursă, sac anatomic". (<fr. *burs/o/-*, cf. lat. *bursa*, pungă)

búrsă[1] *s. f.* 1. alocație bănească sau întreținere gratuită acordată de stat, de o instituție etc. elevilor, studenților merituoși, unor sportivi, precum și doctoranzilor în timpul școlarizării. 2. formație anatomică în formă de sac, plină cu un lichid viscos. ○ ~ *seroasă* = pungă conținînd sinovie, care se formează în apropierea articulațiilor. (<fr. *bourse*)

búrsă[2] *s. f.* 1. piață capitalistă care funcționează permanent. 2. unitate specifică economiei de piață, unde se negociază și se încheie

tranzacții privind mărfuri, valori mobiliare, valute și devize, asigurări etc. ○ ~ *neagră* = comerț clandestin, piață ilicită; ~*a muncii* = instituție unde se înregistrează cererile de lucru ale șomerilor pentru a mijloci angajarea lor. (<fr. *bourse*, cf. *Van der Burse*, proprietarul casei în care se adunau negustorii venețieni la Bruges în sec. XVI)

bursectomíe *s. f.* excizie a unei burse anatomice. (<fr. *bourscetomie*)

bursículă *s. f.* *(bot.)* organ în formă de pungă. (<fr. *boursicule*)

bursiér, -ă I. *adj., s. m. f.* (elev, student etc.) care primește o bursă[1] (1). II. *adj.* referitor la bursă[2], care se negociază la bursă[2]. (<fr. *boursier*)

bursítă *s. f.* inflamație a burselor seroase; higromă. (<fr. *boursite*)

bursopatíe *s. f.* afecțiune a unei burse anatomice. (<fr. *bursopatie*)

bursotomíe *s. f.* incizie a unei burse anatomice. (<fr. *bursotomie*)

bursuflúră *s. f.* umflătură pe suprafața unei piese ceramice datorită gazelor produse de o ardere rapidă; bulă de aer sub tencuială, vopsea sau în sticlă. (<fr. *boursouflure*)

bus *s. n.* 1. *(inform.)* cale de dirijare a informațiilor. 2. conductor comun al mai multor circuite. (<fr. *bus*)

buse *s. n.* ieșitură pe fundul unei ecluze pe care se sprijină partea inferioară a porților. (<fr. *buse*)

buseát, -ă *adj.* 1. care prezintă o curbură convexă. 2. încovoiat, îndoit. ○ *nas* ~ = nas coroiat. (<fr. *busqué*)

buseulá *vb.* 1. *tr., refl. (rar)* a (se) înghesui. II. *tr. (fam.)* a hărțui. (<fr. *bousculer*)

buseulădă *s. f.* înghesuială, învălmășeală. (<fr. *bousculade*)

bushel/búșel/ *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu aproximativ 36 l, folosită în Marea Britanie și S.U.A. — scris și *bușel*. (<engl. *bushel*)

bushído/bu-și-/ *s. n.* cod de onoare, nescris, căruia trebuiau să i se conformeze samuraii. (<fr. *bushido*<cuv. jap.)

business/bíznis/ *s. n.* 1. afacere (dubioasă). 2. ocupație, muncă. (<engl. *business*)

businessman/bíznismen/ *s. m.* om de afaceri american. (<engl. *businessman*)

busólă *s. f.* 1. instrument compus dintr-un ac magnetic și un cadran gradat, cu care se determină nordul (sau sudul) geomagnetic, servind pentru orientare pe pământ. ○ *a-și pierde* ~*a* = a se zăpăci. 2. *(fig.)* călăuză, conducător, ghid. (<fr. *boussole*)

bust[1] *s. n.* 1. partea de sus a corpului omenesc. 2. sculptură, pictură care reprezintă o asemenea parte. (<fr. *buste*)

bust[2] *s. n.* dispozitiv pentru creșterea de scurtă durată a puterii motorului la avioane în vederea înlesnirii decolării. (<engl. *bust*)

bustiér *s. n.* corsaj foarte decoltat, fără bretele, care nu acoperă decît bustul, îmbrăcînd bine pieptul. (<fr. *bustier*)

bustrofedón *s. n.* fel de scriere foarte veche, în care rîndurile mergeau fără discontinuități de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga. (<fr. *boustrophédon*, cf. gr. *bous*, bou; *strophein*, a întoarce)

bușél *s. m.* v. b u s h e l.

bușéu *s. n.* prăjitură cu cremă, frișcă sau ciocolată. (<fr. *bouchée*)

bușón *s. n.* 1. dop (cu ghivent). 2. piesă cilindrică care face parte din dispozitivul de siguranță al unui circuit electric; patron[1] (3). (<fr. *bouchon*)

but *s. n.* fiecare dintre stîlpii de țintă la rugbi; *(p. ext.)* poartă la fotbal. (<fr. *but*)

butádă *s. f.* vorbă de spirit (cu intenție malițioasă). (<fr. *boutade*)

butadiénă *s. f.* hidrocarbură nesaturată, derivată din butan prin pierderea a patru atomi de hidrogen din moleculă. (<fr. *butadiène*)

butafór *s. m.* decorator specializat în butaforie. (<*butaforie*)

butafórie, -ă *adj.* referitor la butaforie. (după rus. *butaforskii*)

butaforíe *s. f.* ansamblu de obiecte imitate (sculpturi, motive arhitectonice, vase, copaci, stînci etc.), confecționate din carton, mase plastice, ipsos ș.a., servind la realizarea decorurilor și a recuzitei în teatru și cinematografie. (<rus. *butaforiia*)

butaforizá *vb. tr.* a da caracter, aspect de butaforie. — *butaforizáre* s. f. (<*butaforie* + *-iza*)

bután *s. m.* hidrocarbură saturată, gazoasă sau lichefiată, din seria parafinelor, cu patru atomi de carbon în moleculă, folosită drept combustibil industrial sau menajer, în sinteza cauciucului etc. (<fr. *butane*)

butanier *s. n.* navă special construită pentru transportul butanului lichid. (<fr. *butanier*)

butanól *s. m.* substanță din clasa alcoolilor, întrebuințată ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice; alcool butilic. (<fr. *butanol*)

butanónă *s. f.* lichid inflamabil cu miros de acetonă, derivat din butan, folosit în industria chimică și farmaceutică. (<fr. *butanone*)

butárgă *s. f.* mîncare făcută din icre de chefal presate, sărate și uscate la soare sau afumate. (<fr. *boutargue*)

butélie *s. f.* 1. recipient cilindric de oțel în care se păstrează gaze comprimate. ○ ~ *de Leyda* = condensator electric de formă cilindrică, construit prima dată în 1746 de trei savanți olandezi. 2. *(arhcol.)* vas din metal sau din sticlă, de formă cilindrică ori paralelipipedică, cu gîtul foarte îngust, folosit pentru păstrat sau transportat lichide. (după fr. *bouteille*)

buténă *s. f.* substanță chimică din clasa hidrocarburilor olefinice, obținută la cracarea produselor petroliere; butilenă. (<fr. *butène*)

buterólă *s. f.* 1. uneltă folosită la turtirea capului liber al unui nit. 2. capătul inferior, modelat decorativ, al unei teci de sabie. (<fr. *boulerolle*)

butíe *s. n.* magazin mic, luxos, în care se vînd confecții elegante de serie mică. (<fr. *boutique*)

butil *s. m.* radical organic monovalent obținut prin eliminarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. (<fr. *butyle*)

butilcauciúc *s. n.* cauciuc sintetic, foarte rezistent la uzură și căldură, obținut prin polimerizarea unui amestec de butilenă și butadienă. (<fr. *butylcaoutchouc*)

butilénă *s. f.* butenă. (<fr. *butylène*)

butílic, -ă *adj.* (despre alcooli, esteri, compuși) care conține un radical butil. (<fr. *butylique*)

BUTIR(O)- *elem. comp.* „unt", „grăsime". (<fr. *butyr/o/-*, cf. lat. *butyrum*, gr. *butyron*, unt)

butirát *s. m.* sare a acidului butiric. (<fr. *butyrate*)

butíric *adj. acid* ~ = acid organic care se găsește sub formă de gliceride, în grăsimile animale. (<fr. *butyrique*)

butirínă *s. f.* substanță grasă, formată din acid butiric și glicerină, care se găsește în unt. (<fr. *butyrine*)

butiométru *s. n.* instrument pentru determinarea conținutului de substanțe grase din lapte. (<fr. *butyromètre*)

butisă *s. f.* zidărie de cărămidă așezată pe lat. (<fr. *boutisse*)

butomacée *s. f. pl.* familie de plante acvatice monocotiledonate perene, cu rizom și flori hermafrodite roz, dispuse în umbele. (<fr. *butomacées*)

butón I. *s. n.* **1.** piesă care, prin apăsare, transmite comanda pentru o acțiune mecanică sau electrică. **2.** fus încastrat cu un capăt în corpul unei piese în mișcare circulară, excentric față de axa de rotație a acesteia, care servește ca legătură de articulație într-un mecanism. **3.** mică papulă, bubuliță pe piele. **II.** *s. m.* **1.** nasture mobil cu care se încheie gulerul, manșetele etc. ● capsă (1). **2.** motiv decorativ, în relief, de forma unei proeminențe rotunjite, de obicei gituite. (<fr. *bouton*)

butoná[1] *vb. tr., refl.* a (se) încheia (cu) nasturi. (<fr. *boutonner*)

butoná[2] *vb. tr. (rar)* a apăsa, a lovi butoanele unui computer. (<*buton*)

butonáj *s. n.* butonare. (<fr. *boutonnage*)

butonáre *s. f.* **1.** acțiunea de a butona butonaj. **2.** procedeu de apretare a țesăturilor de lînă, prin care fibrele sînt aglomerate sub formă de bobițe pe una dintre suprafețe pentru a se obține un anumit aspect. (<*butona*)

butoniéră *s. f.* **1.** deschizătură mică, tivită pe margine, la haine sau lenjerie, în care se încheie un nasture; mică tăietură la reverul unei haine bărbătești. ● parte a reverului unei haine unde se pune o floare, o insignă etc. **2.** *(geol.)* depresiune excavată prin eroziune în zona centrală a unui dom[1] (2), mărginită de cueste situate față în față și închisă la un capăt în formă de potcoavă. **3.** *(chir.)* mică incizie făcută în piele care permite accesul în plan subiacent. (<fr. *boutonnière*)

buvábil, -ă *adj. (fam.)* care poate fi băut (cu plăcere). (<fr. *buvable*)

buvétă *s. f.* loc unde se beau ape minerale într-o stațiune balneară. (<fr. *buvette*)

buxacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate lemnoase sempervirescente, avînd ca tip cimișirul. (<fr. *buxacées*)

-búz *elem. comp.* „vehicul de transport în comun". (<lat. *-bus*<*omnibus*, pentru toți)

búzer *s. n.* aparat electromagnetic folosit la unele instalații telefonice ca mijloc de apel și ca mijloc de transmitere a unor semnale după codul Morse; vibrator. (<engl. *buzzer*)

by-pass *s. n.* v. baipas.

byronián, -ă/bai-ro-/ *adj.* **1.** propriu, specific (operei) lui Byron. **2.** în maniera lui Byron. (<fr., engl. *byronian*, cf. lord *Byron*, poet romantic engl.)

byronism *s. n.* imitație a poeziei lui Byron, care se caracterizează printr-o atitudine de revoltă individuală și anarhică, impetuoasă, dominată de pasiuni tumultuoase, dar sinceră și cinstită. (<fr. *byronisme*)

byronizá *vb. intr.* a imita maniera lui Byron. (<*Byron* + *-iza*)

byte/bait/ *s. m.* octet[2]. (<engl. *byte*)

byzantión *s. m.* monedă antică de bronz, emisă de orașul Bizanț. (cf. *Byzantion*, vechea denumire a Bizanțului)

caatínga *s. f.* formație vegetală de păduri scunde, savane cu arbuști și pajiști cu mărăcinișuri, din Venezuela și podișul Braziliei. (<fr., port. *caatinga*)

cab *s. n.* cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul stă pe un scaun înalt, la spate. (<engl., fr. *cab*)

cabálă *s. f.* **1.** doctrină teozofică iudaică, care, recurgînd la o interpretare mistică a Vechiului Testament, uneori și la practici oculte, pretindea a comunica cu spiritele. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă; conspirație, complot. (<fr. *cabale*, cf. ebr. *qabbalah*, tradiție)

cabalerie *s. f.* unitate de măsură agrară în Cuba și Porto Rico, egală cu 13,43 ha. (<sp. *caballeria*)

cabaléță *s. f.* *(muz.)* încheiere ritmică, plină de dinamism, a unei arii sau a unui duet. (<it. *caballetta*)

cabalín, -ă **I.** *adj.* referitor la cal; cavalin. **II.** *s. f. pl.* familie de mamifere care cuprinde caii. (<lat. *caballinus*)

cabalist, -ă *s. m. f.* (adept, practicant) al cabalei (1). (<fr. *cabaliste*)

cabalístic, -ă *adj.* **1.** care aparține cabalei. **2.** magic, enigmatic; obscur. (<fr. *cabalistique*)

caballéro/-lie-ro/ *s. m.* membru al micii nobilimi din vechea Spanie, care avea obligația să servească în armată cu calul său; cavaler. ● (titlu de adresare în Spania) domn. (<sp. *caballero*)

cabánă *s. f.* construcție rustică din lemn, sumar amenajată, pentru cazarea excursioniștilor sau a vînătorilor. (<fr. *cabane*)

cabanier, -ă *s. m. f.* administrator al unei cabane. (<fr. *cabanier*)

cabarét *s. n.* local de lux unde se petrece cu băuturi, muzică, dans, programe de varietăți etc.; bar[1] (2). (<fr. *cabaret*)

cabaretiér, -ă *s. m. f.* proprietar al unui cabaret. (<fr. *cabaretier*)

cabernét *s. n.* varietate de struguri cu ciorchini mici și boabe îndesate, mici și rotunde, de culoare neagră-violetă. ● vin obținut din această varietate de struguri. (<fr. *cabernet*)

cabestán *s. n.* **1.** troliu cu ax de rotație vertical pentru deplasarea pe distanțe scurte, orizontal sau în pantă, a unor vehicule ori obiecte masive. **2.** ax metalic care atenuează banda magnetică în cursul operației de înregistrare sau redare a sunetelor. (<fr. *cabestan*)

cabínă *s. f.* încăpere mică amenajată într-o clădire, pe un vehicul, la bordul unei (aero)nave etc., avînd diverse destinații. ○ ~ *telefonică* = cabină amenajată și echipată cu un post telefonic; ~ *spațială* = compartiment etanșeizat al unei nave spațiale în care stau astronauții în timpul zborului; capsulă cosmică. (<fr. *cabine*)

cabinét *s. n.* **I. 1.** încăpere de lucru într-un apartament sau într-o instituție, pentru exercitarea unei profesiuni. **2.** birou (într-o întreprindere sau instituție) unde lucrează cineva, fiindu-i rezervat exclusiv. **3.** secție, serviciu într-o întreprindere sau instituție destinate unor studii. ○ ~ *metodic* = **a)** centru didactic al activității metodice dintr-o școală, dintr-un oraș etc.; **b)** secție de îndrumare și informare în bibliotecile mari și în întreprinderi; ~ *de partid* = (în trecut) centru în care se dădeau îndrumări teoretice și metodice cadrelor de lectori, conferențiari și propagandiști și celor care studiau marxism-leninismul; ~ *tehnic* = centru de îndrumare tehnică în cadrul unei întreprinderi, unități școlare etc. **4.** gen de muzeu care păstrează în general piese mici, organizat sub forma unui depozit care poate fi vizitat. **II.** (în unele țări) consiliu de miniștri, guvern. **III.** mobilă stil, bogat ornată și cu sertare pentru păstrarea de obiecte prețioase cu volum mic. (<fr. *cabinet*)

cabiniér, -ă *s. m. f.* cel care are în grijă o cabină la teatru, la operă etc. (<fr. *cabinier*)

cablá *vb. tr.* **1.** a instala cabluri de telecomunicații; a conecta (un bloc, o casă etc.) la o rețea electrică, telefonică, tv. **2.** a răsuci un ansamblu de fire de sîrmă pentru a forma un cablu. — *cablâre* s. f. (<fr. *câbler*)

cablâj *s. n.* totalitatea cablurilor unei instalații sau a unui aparat de telecomunicații. (<fr. *câblage*)

cablíer *s. n.* navă adaptată pentru transportul și montarea cablurilor submarine. (<fr. *câblier*)

cablográmă *s. f.* telegramă transmisă prin cablu submarin. (<fr. *câblogramme*)

cablór *s. m.* muncitor specializat în lucrări de cablare. (<fr. *câbleur*)

cáblu *s. n.* **1.** împletitură de fire, vegetale sau metalice, servind pentru susținere sau tracțiune. **2.** conductă electrică făcută dintr-un mănunchi de fire metalice învelite într-un strat izolant. **3.** *(mar.)* ancablură. (<fr. *câble*, engl. *cable*)

caboșón *s. n.* **1.** piesă (semi)prețioasă fără fațete, montată ca podoabă în metal (filigranat); tehnica acestei montări. **2.** *(arhit.)* ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă. (<fr. *cabochon*)

cabotá *vb. intr.* a face cabotaj. (<fr. *caboter*)

cabotáj *s. n.* navigație maritimă de-a lungul coastei, fluvială sau aeriană, între localități apropiate. (<fr. *cabotage*)

cabotiér *s. n.* navă de tonaj mic folosită pentru cabotaj; cabotor. (<fr. *cabotier*)

cabotín, -ă **I.** *s. m. f.* **1.** (în trecut, în Franța) actor ambulant. **2.** actor lipsit de talent (afectat și înfumurat). ● *(p. ext.)* cel care, prin voce, mimică, vocabular, urmărește să se facă

remarcat. II. *adj.* prefăcut, fals, teatral. (<fr. *cabotin*)

cabotináj *s. n.* cabotinism. (<fr. *cabotinage*)

cabotinism *s. n.* atitudine, gest, apucătură de cabotin; cabotinaj. (<fr. *cabotinisme*)

cabotinizá *vb. intr. (fam.)* a face pe cabotinul. (după fr. *cabotiner*)

cabotór *s. n.* cabotier. (<fr. *caboteur*)

cabrá *vb. intr.* 1. (despre cai) a se ridica pe picioarele de dinapoi. 2. a se incorda, a se ridica. 3. (despre avioane, autovehicule) a se ridica cu botul în sus. — *cabráre* s. f. (<fr. *cabrer*)

cabráj *s. n.* 1. cabrare. 2. evoluție a unui avion care își mărește brusc panta de urcare sau a unui autovehicul cînd frînează brusc. (<fr. *cabrage*)

cabriól *s. n.* tip de picioare ale unei mobile, în dublă curbură. (<fr. *cabriole*)

cabriólă *s. f.* salt al calului cu întoarcere pe loc. (<fr. *cabriole*)

cabriolét *s. n.* caroserie de autovehicul cu capotă de ploaie, rabatabilă, din pînză; mașină de acest tip. (<fr., engl. *cabriolet*)

cabriolétă *s. f.* trăsură ușoară, cu două roți; șaretă. (<fr. *cabriolet*)

cacadú *s. m.* papagal din Australia, cu penajul alb, care poartă pe cap un moț de pene viu colorate; cacatoes. (<germ. *Kakadu*< cuv. malaiez)

cacáo *s. f.* praf rezultat din măcinarea semințelor prăjite ale unui arbore exotic, folosit mai ales la prepararea ciocolatei; *(p. ext.)* băutură preparată din acest produs. (<fr., sp. *cacao*<cuv. aztec)

cacaotiér *s. m.* arbore de cacao. (<fr. *cacaotier*)

cacatóes *s. m.* cacadu. (<fr. *cacatoès* <cuv. malaiez)

caccia/cácia/ *s. f. (muz.)* piesă polifonică vocală din sec. XIV—XVI, sub formă de canon, cu subiect de vînătoare. (<it. *caccia*, vînătoare)

cache-radiatór/caș-/ *s. n. inv.* mobilă tip paravan care mascheazâ radiatorul, într-un apartament. (<fr. *cache-radiateur*)

cachetéro/ca-ce-/ *s. n.* pumnal cu care toreadorul ucide taurul în arenă, la o coridă. (<sp. *cachetero*)

caclúeca *s. f.* dans andaluz plin de temperament, asemănător cu boleroul și fandangoul, executat solo de un bărbat sau de o femeie, cu acompaniament de chitară; melodia corespunzătoare. (<sp. *cachucha*)

CACO- *elem. comp.* „urît, rău, greșit". (<fr. *caco-*, cf. gr. *kakos*)

cacodilát *s. m.* sare sau ester al acidului cacodilic, cu acțiune tonică. (<fr. *cacodylate*, cf. gr. *kakodes*, urît mirositor, *hyle*, substanță)

cacodílic *adj. acid* ~ = compus organic arseniat. (<fr. *cacodylique*)

cacofónic, -ă *adj.* care produce o cacofonie; lipsit de armonie. (<fr. *cacophonique*)

cacofonie *s. f.* întîlnire de sunete discordante, neplăcute auzului, în vorbire; *(p. ext.)* asociere de cuvinte care redau imagini sau fapte neplăcute; cacofonism. (<fr. *cacophonie*, gr. *kakophonia*, sunet neplăcut)

cacofonism *s. n.* cacofonie. (<it. *cacofonismo*)

cacogén, -ă *adj. (biol.)* 1. cu structură genetică nefavorabilă. 2. (despre o mutație) care atenuează deteriorarea unui caracter. (<fr. *cacogène*)

cacogenézâ *s. f. (biol.)* 1. dezvoltare anormală a unui organ. 2. incapacitate de hibridare. (<fr. *cacogenèse*)

cacogeuzie *s. f.* percepere anormală a unui gust neplăcut, resimțit ca plăcut. (<fr. *cacogueusie*)

cacografie *s. f.* scriere incorectă, cu deformarea cuvintelor și cu greșeli de sintaxă, la demenți și afazici. (<fr. *cacographie*)

cacolalie *s. f.* limbaj agramat, neinteligibil, plin de cacofonii. (<fr. *cacolalie*)

cacologíe *s. f.* construcție gramaticală defectuoasă. (<fr. *cacologie*)

cacomelie *s. f.* deformație congenitală a membrelor. (<fr. *cacomélie*)

cacoplazie *s. f.* 1. creștere patologică. 2. structură, formație anatomică defectuoasă. (<fr. *cacoplasie*)

cacosmíe *s. f.* percepere a oricărui miros ca un miros fetid. • (în nevroze) căutarea mirosurilor fetide. (<fr. *cacosmie*)

cacostomíe *s. f.* miros neplăcut al gurii. (<fr. *cacostomie*)

cacotrofíe *s. f.* nutriție defectuoasă. (<fr. *cacotrophie*)

cactacée *s. f. pl.* familie de plante exotice, cu tulpina cărnoasă și spinoasă, avînd ca tip cactusul; cactee. (<fr. *cactacées*)

cactée *s. f. pl.* cactacee. (<fr. *cactées*)

cáctus *s. m.* plantă tropicală cu tulpina cărnoasă, cu frunze în formă de țepi și flori mari, divers colorate, cultivată și la noi ca plantă ornamentală. (<fr. *cactus*, gr. *kaktos*)

cadastrá *vb. tr.* a efectua lucrări de cadastru. — *cadastráre* s. f. (<fr. *cadastrer*)

cadastrál, -ă *adj.* referitor la cadastru. (<fr. *cadastral*)

cadástru *s. n.* 1. disciplină a geodeziei care se ocupă cu determinarea elementelor economice și juridice privind proprietatea funciară. 2. totalitatea lucrărilor care se efectuează pentru determinarea exactă a unor proprietăți funciare; *(p. ext.)* servicii care efectuează aceste lucrări. 3. registru oficial în care sînt înscrise proprietățile funciare. (<fr. *cadastre*, germ. *Kataster*)

cadavéric, -ă *adj.* cu aspect de cadavru. (<fr. *cadavérique*)

cadaverínă *s. f.* amină care rezultă din descompunerea lizinei, prezentă în procesul de putrefacție cadaverică. (<fr. *cadavérine*)

cadávru *s. n.* orice organism animal mort. ○ *(fig., fam.)* ~ *ambulant* = om extrem de slab, lipsit de vlagă; *a călca peste* ~*e* = a fi lipsit de orice scrupule pentru atingerea unui scop. (<fr. *cadavre*, lat. *cadaver*)

cadențá *vb. tr.* a imprima o cadență, un ritm (unei fraze, unui vers etc.); a ritma. — *cadențáre* s. f. (<fr. *cadencer*)

cadențát, -ă *adj.* (și *adv.*) cu, în cadență, ritmic. (<fr. *cadencé*)

cadénță *s. f.* 1. ritm de desfășurare a unei mișcări. ○ *în* ~ = cu mișcări uniform repetate. ● frecvență (1); număr de lovituri trase de o armă într-o unitate de timp. ● succesiune ritmică regulată a unor cuvinte, fraze sau versuri. 2. formulă melodico-armonică de încheiere a unei fraze muzicale. 3. secțiune solistică cu caracter de improvizație dintr-un concert instrumental, care permite interpretului să-și etaleze virtuozitatea. (<it. *cadenza*, fr. *cadence*)

cadențimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea radioactivității, pentru indicarea numărului mediu de impulsuri primite în unitatea de timp. (<germ. *Kadenzmeter*)

cadét *s. m.* 1. (în trecut în Franța, Rusia etc.) tânăr care se pregătea pentru a deveni ofițer. 2. membru al unui partid reacționar din Rusia țaristă. 3. ambarcație de sport cu vele. (<fr. *cadet*, rus. *kadet*)

cadmiá *vb. tr.* a acoperi suprafața unui corp metalic cu un strat de cadmiu. — *cadmiére* *s. f.* (<fr. *cadmier*)

cádmie *s. f.* oxid de zinc impur, care se depune pe pereții cuptoarelor de zinc. (<fr. *cadmie*, lat. *cadmia*)

cadmifér, -ă *adj.* (despre roci) care conține cadmiu. (<fr. *cadmifère*)

cádmiu *s. n.* metal moale, de culoare alb-argintie, asemănător cu zincul. (<fr. *cadmium*)

cadóu *s. n.* ceea ce se primește sau se oferă în mod gratuit; dar. (<fr. *cadeau*)

cadrá *vb.* I. *intr.* a se potrivi, a corespunde cu ceva. II. *tr.* a delimita spațiul util cuprins de un obiectiv fotografic sau cinematografic. (<fr. *cadrer*)

cadráj *s. n.* 1. delimitare a spațiului util cuprins de un obiectiv fotografic sau cinematografic. 2. operație de așezare a culorilor care urmează să fie imprimate pe o țesătură. (<fr. *cadrage*)

cadrán *s. n.* 1. suprafață (circulară) prevăzută cu anumite diviziuni și cifre pe care se citește deplasarea unui ac indicator. ○ ~ *solar* = instrument pentru măsurarea timpului, constînd dintr-un băț fixat pe o suprafață plană, a cărui umbră indică orele. 2. fiecare dintre cele patru unghiuri drepte formate prin întretăierea a două perpendiculare. ● arc (sector) reprezentînd un sfert de cerc. (<fr. *cadran*)

cadranúră *s. f.* defect al lemnului constînd în crăpături pe direcția razelor medulare. (<fr. *cadranure*)

cadráre *s. f.* acțiunea de a cadra și rezultatul ei. ● *(inform.)* operație de poziționare a ordinelor zecimale ale unui număr în memoria calculatorului electronic, pentru efectuarea calculelor. (<*cadra*)

cadríl *s. n.* 1. dans viu, de perechi, constînd dintr-un șir de figuri în măsuri diferite, în cursul căruia partenerii se schimbă între ei; melodia corespunzătoare. 2. dans popular rusesc, în ritm binar și cu mișcare vioaie. (<fr. *quadrille*, rus. *kadrili*)

cadriláj *s. n.* caroiaj. (<fr. *quadrillage*)

cadrilát, -ă *adj.* (despre țesături, haine) cu desene rezultate din linii care se întretaie în formă de pătrate sau romburi. (<fr. *quadrillé*)

cadrist *s. m.* *(fam.; rar)* funcționar din serviciul de cadre. (<*cadru*(II) + *ist*)

cádru *s. n.* I. 1. structură de rezistență din bare de lemn, metal, beton armat etc., legate rigid; suport pentru diferite aparate. ● ramă. ● aparat de gimnastică pentru mișcări de mlădiere prin suspensie, șerpuire etc. 2. pervaz al unei uși, al unei ferestre. 3. *(fig.)* mediu, ambianță. 4. *(fig.)* limitele în care se desfășoară o activitate, o acțiune; *(p. ext.)* ceea ce este cuprins între aceste limite. 5. element al unei mărci poștale constituind detaliul exterior al desenului. 6. imagine înregistrată pe un film fotografic; clișeu, negativ. ● subdiviziune a acțiunii unui film, reprezentînd o succesiune continuă de imagini, înregistrate fără oprirea aparatului de filmat; cîmp. 7. *(tv.)* figura descrisă de spotul fasciculului electronic la explorarea unei imagini. 8. antenă de forma unei bobine, cu un număr mic de spire, utilizată în recepțiile radioelectrice și în radiogoniometrie. II. *(pl.)* serviciu administrativ al unei întreprinderi, instituții etc. care se ocupă cu angajarea și evidența personalului; serviciu personal. ● efectiv al unei întreprinderi, instituții, organizații etc.; *(sg.)* om al muncii care face parte dintr-un asemenea efectiv. (<fr. *cadre*, (II) rus. *kadri*)

caduc, -ă *adj.* 1. lipsit de trăinicie, șubred, trecător. ● *(fig.)* învechit, depășit, perimat. 2. (despre organe vegetale) care cade în fiecare an; care cade înainte de vreme; (despre formațiuni cornoase la animale) care cade periodic. 3. (despre legate, donații etc.) care nu mai are putere legală. (<fr. *caduc*, lat. *caducus*<*cadere*, a cădea)

caducéu *s. n.* sceptru în formă de baston încolăcit de doi șerpi, semn distinctiv al zeului Hermes (Mercur) în sculptura greco-romană, simbolizînd pacea și comerțul. (<lat. *caduceus*, fr. *caducée*)

caducifér *adj.* purtător de caduceu. (<lat. *caducifer*)

caduciflór, -ă *adj.* cu flori caduce. (<fr. *caduciflore*)

caducitáte *s. f.* însușirea, faptul de a fi caduc. ● ineficacitate a unui act juridic, ca urmare a survenirii unui eveniment ulterior întocmirii lui. ● încetare a valabilității unui tratat în urma faptului că nici una din părți nu-l mai aplică sau nu-l recunoaște. (<fr. *caducité*)

cádus *s. n.* vas mare pentru conservarea vinului, a untdelen nului etc. la greci și la romani. (<lat. *cadus*, gr. *kados*)

cafárd, -ă *adj., s. m. f.* 1. (om) ipocrit, prefăcut, fățarnic. 2. *(fem.)* denunțător, turnător. (<fr. *cafard*)

café *s. n.* cafea. (<fr. *café*)

café-bar *s. n.* local public în care se consumă cafea și diverse băuturi alcoolice. (<*cafe*[a]*/nea/* + *bar*[1])

café-concért *s. n.* music-hall în care publicul ascultă muzică, privește spectacolul de revistă etc., stînd la mese. (<fr. *café-concert*)

café-frappée *s. f.* băutură preparată din cafea rece cu îngheţată, frişcă şi, eventual, alcool. (<fr. *café-frappée*)

cafeínă *s. f.* alcaloid care se extrage din cafea şi ceai, folosit ca excitant al sistemului nervos şi ca stimulent al inimii; cofeină. (<fr. *caféine*)

cafeísm *s. n.* intoxicaţie provocată de abuzul de cafea. (<fr. *caféisme*)

cafeónă *s. f.* principiu aromatic uleios, care se obţine prin prăjirea boabelor de cafea. (<fr. *caféone*)

cáfer *s. m.* bivol negru din Africa. (<germ. *Kaffer*)

cafetería *s. f.* local public cu autoservire, unde se servesc cafea, băuturi calde etc. (<amer., sp. *cafeteria*, fr. *cafétérie*)

cafetiér, -ă *s. m. f.* cel care ţine o cafenea. (<fr. *cafetier*)

cafetiéră *s. f.* serviciu de cafea. • vas pentru preparat sau turnat cafeaua. (<fr. *cafetière*)

caféu *s. m.* arbore tropical din familia rubiaceelor, ale cărui fructe în formă de bace conţin boabele de cafea. (<it. *caffè*)

cafúzo *s. m.* sambo[2] (<sp. *cafuso*)

cagulárd *s. m.* membru al unei organizaţii fascisto-militariste care a activat în Franţa între 1935 şi 1940. (<fr. *cagoulard*)

cagúlă *s. f.* **1.** mantie cu glugă purtată de călugări. • tip de glugă (cu deschizături pentru ochi). **2.** parte a unei măşti de gaze alcătuită din foaia de cauciuc, ce acoperă capul, trecînd peste urechi. (<fr. *cagoule*)

caiác *s. n.* **1.** barcă din piei de focă folosită de eschimoşi pentru vînătoare şi pescuit. **2.** ambarcaţie ascuţită la capete şi condusă cu una sau două padele. ○ *~-canoe* = ambarcaţie sportivă cu mai multe posturi de vîslit. • sport nautic practicat cu această ambarcaţie. (<fr. *kayak*<cuv. eschimos)

caiacíst, -ă *s. m. f.* sportiv care participă la întrecerile de caiac. (<fr. *kayakiste*)

caíd *s. m.* **1.** titlu purtat în trecut de guvernatorul unei provincii sau al unui oraş din statele musulmane din Africa de Nord. **2.** *(fam.; rar)* persoană tiranică într-un anturaj, în special copil răsfăţat într-o familie. (<fr. *caïd*, ar. *qaid*)

caiét *s. n.* **1.** fascicul de foi de hîrtie, de un anumit format, legate sau broşate, servind pentru scris, desenat etc. ○ *~ de sarcini* = document cuprinzînd condiţiile pentru executarea unei lucrări; *~-program* = program (de spectacol) de forma unui caiet; *~-catalog* = catalog de expoziţie sub formă de caiet. **2.** publicaţie periodică cuprinzînd diverse studii, note etc. dintr-un anumit domeniu de specialitate. (după fr. *cahier*, pol. *kajet*)

caimán *s. m.* crocodil din fluviile şi lacurile Americii Centrale şi de Sud, înrudit cu aligatorii. (<fr. *caïman*, sp. *caiman*<cuv. caraib)

cainozóic, -ă *adj., s. n.* cenozoic. (<fr. *caenozoïque*, engl. *cainozoic*, cf. gr. *kainos*, nou)

cájă *s. f.* *~ de laminor* = ansamblu constituit din cilindrii de lucru şi de sprijin ai unui laminor. (<fr. *cage*)

cake-walk/chéic-uok/ *s. n.* dans de salon, de origine negro-americană, cu ritm sincopat, în măsură binară, care se execută cu ridicări ample de genunchi şi cambrări ale corpului. (<engl. *cake-walk*)

cálá[1] *vb. tr.* **1.** a imobiliza o piesă, un organ de maşină înainte ca acesta să intre în funcţiune. **2.** a aşeza la orizontală suportul unui aparat topografic de vizare. — *caláre* s. f. (<fr. *caler*)

cála[2] *s. f.* golf mic format prin înecarea ravenelor sau a văilor torenţiale, dar mai ales a dolinelor. (<sp. *cala*)

calabréz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Calabria. • *(s. n.)* dialect din Italia meridională. (<it. *calabrese*, fr. *calabrais*, cf. *Calabria*, regiune în sud-vestul Italiei)

calabrián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al pliocenului de facies marin. (<fr. *calabrien*, cf. *Calabria*)

caláj *s. n.* **1.** calare. **2.** mod de aşezare a aripii sau ampenajelor faţă de fuzelajul unui avion. **3.** postament de grinzi de lemn pe care stau navele în cală. **4.** adîncime la care se cufundă în apă o navă. v. p e s c a j. (<fr. *calage*)

calambúr *s. n.* **1.** joc de cuvinte întemeiat pe echivoc sau pe asemănarea formală a unor termeni deosebiţi ca sens; paralreză. **2.** problemă enigmistică bazată pe echivoc, pe diferenţa de sensuri ale unui cuvînt care seamănă cu altul în ceea ce priveşte pronunţarea. (<fr. *calembour*, cf. *Kalemberg*, ambasador german la Paris care stîlcea cuvintele franţuzeşti)

calamburíst, -ă *s. m. f.* autor de calambururi. (<fr. *calembouriste*)

calamburístic, -ă *adj.* referitor la calambur, cu caracter de calambur. (<*calambur* + *-istic*)

calamíná *vb. refl.* a se acoperi cu calamină. — *calamináre* s. f. (<fr. *calaminer*)

calaminái *s. n.* calaminare. (<fr. *calaminage*)

calamínă *s. f.* **1.** reziduu provenit din arderea carburantului în cilindrii motoarelor cu ardere internă. **2.** silicat hidratat natural de zinc, care devine fosforescent prin frecare; hemimorfit. (<fr. *calamine*, lat. *calamina*)

calamitát, -ă *adj.* care a suferit de pe urma unei calamităţi naturale. (<fr. *calamité*)

calamitáte *s. f.* (şi *fig.*) nenorocire mare, dezastru care loveşte o colectivitate. (<fr. *calamité*, lat. *calamitas*)

calamíte *s. m.* arbore uriaş fosil din încrengătura criptogamelor vasculare. (<fr. *calamite*, cf. lat *calamus*, stuf)

calámus *s. n.* **1.** partea bazală, goală în interior, a unei pene. **2.** tip de tulpină neramificată, asemănătoare părului. (<lat. *calamus*)

calánco *s. n.* golf mic format prin înecarea colinelor. (<sp. *calanco*)

calándo *adv. (muz.)* micşorînd intensitatea şi totodată încetinind. (<it. *calando*)

calandrá *vb. tr.* a trece un material prin calandru pentru a-l subţia, aplatiza, netezi etc. — *calandráre* s. f. (<fr. *calandrer*)

calandrór, -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la calandru. (<fr. *calandreur*)

calándru *s. n.* 1. mașină cu mai mulți cilindri metalici rotitori, prin care trece și este presat un material. 2. presă cu cilindri folosită în tipografie pentru imprimarea în relief, pe carton special, a matrițelor de stereotipie. (<fr. *calandre*)

caláo *s. m.* pasăre din Asia, Africa și Oceania, cu ciocul prevăzut cu un apendice încovoiat; pasăre-rinocer. (<fr. *calao*<cuv. malaiez)

caláthos *s. n.* v. calatos.

calatídiu *s. n.* inflorescență racemoasă cu axul lățit, de forme diferite, pe care se prind florile sesile; antodiu. (<lat. *calathidium*, cf. gr. *kalathis*, coș)

calatós *s. n.* 1. acoperământ de cap, înalt, cilindric, drapat de un văl, caracteristic unor zeițe greco-romane. 2. vas de lut în formă de cupă la vechii greci. — scris și *calathos*. (<fr. *calathos*, gr. *kalathos*)

cálă[1] *s. f.* 1. încăpere între puntea inferioară și carlinga navei, în care se pune încărcătura. 2. plan înclinat către mare pe care se construiește sau se repară nave. 3. piesă folosită pentru calarea (1) roților unui vehicul, a unei piese etc. 4. piesă în formă de prismă, cilindru sau paralelipiped, cu care se controlează dimensiunile pieselor în construcția de mașini. (<fr. *cale*)

cálă[2] *s. f.* plantă ornamentală cu flori mari, roșii sau albe; floarea însăși. (<germ. *Kalla*, lat. *calla*)

cale *s. n.* 1. copie a unei schițe, a unui desen, făcută pe hîrtie specială. ○ *hîrtie de* ~ = hîrtie transparentă de copiat. 2. *(lingv.)* traducerea dintr-o limbă străină a elementelor de formare a unui cuvînt sau a unei expresii; preluare de către un cuvînt a sensului (sensurilor) unui cuvînt străin; împrumut semantic. (<fr. *calque*)

calcánă *s. f.* cutană în care predomină carbonații. (<fr. *calcane*)

calcaneítă *s. f.* inflamație a calcaneului. (<fr. *calcanéite*)

calcanéu *s. n.* cel mai mare dintre oasele tarsiene, care formează călciiul. (<lat. *calcaneum*, fr. *calcanéum*)

calcantít *s. n.* sulfat natural hidratat de cupru; piatră-vînătă. (<fr. *calcantite*)

calcár/cálcar *s. n.* rocă sedimentară de precipitație sau organogenă, mai puțin dură, formată din carbonat de calciu; piatră-de-var. (<fr. *calcaire*, lat. *calcarius*)

calcárie, -ă *adj. (rar)* calcic. (după it. *calcareo*)

calcariformi, -ă *adj.* în formă de pinten. (<fr. *calcariforme*, cf. lat. *calcar*, pinten)

calcarón *s. n.* cuptor pentru extragerea sulfului din minereu. (<it. *calcarone*)

calcarós, -oásă *adj.* care conține calcar. (<*calcar* + *-os*)

calcedónie *s. f.* varietate de cuarț translucidă, cristalizată, albă, cenușie sau albăstruie, folosită ca piatră semiprețioasă, ca abraziv etc. (<fr. *calcédoine*, cf. gr. *kalchedon*, din Calcedonia, oraș în Bitinia /Asia Mică/)

calceiformi, -ă *adj.* în formă de pantof. (<fr. *calcéiforme*, cf. lat. *calceus*, încălțăminte)

calcemie *s. f.* prezența calciului în sînge. (<fr. *calcémie*)

calchiá *vb. tr.* 1. a copia (o schiță, un desen) pe hîrtie de calc. 2. a forma cuvinte, expresii noi prin calc (2); a adăuga un sens nou unui cuvînt sub influența unui cuvînt străin. — *calchiére* s. f. (după fr. *calquer*)

CALCI- *elem. comp.* „calciu, calcar". (<fr. *calci-*, cf. lat. *calx*, *calcis*)

cálcic, -ă *adj.* de calciu; calcaric. (<fr. *calcique*)

calcícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe soluri calcaroase; calcifil. (<fr. *calcicole*)

calcídide *s. n. pl.* familie de insecte himenoptere mici, viu colorate, ale căror larve trăiesc ca paraziți în ouăle și în larvele unor insecte dăunătoare. (<fr. *calcidides*)

calcifér, -ă *adj.* (despre roci) care conține calciu. (<fr. *calcifère*)

calciferól *s. n.* vitamina D_2. (<fr. *calciférol*)

calcifiá *vb. refl.* a se calcifica. — *calcifiére* s. f. (după fr. *calcifier*)

calcificá *vb. refl.* 1. (despre țesuturi organice) a se întări prin depunere de săruri de calciu; a se calcifia. 2. (despre substanțe) a se îmbogăți în carbonat de calciu. — *calcificáre* s. f. (după fr. *calcification*)

calcifil, -ă *adj.* calcicol. (<fr. *calciphile*)

calcifilaxíe *s. f.* calcificare bruscă a unor țesuturi sau organe, în cazuri de hipertiroidism sau de hipervitaminoză D. (<fr. *calciphylaxie*)

calcifilíe *s. f.* 1. însușire a plantelor calcifile. 2. afinitate anormală a unor țesuturi organice pentru sărurile de calciu, pe care le fixează. (<fr. *calciphilie*)

calcifób, -ă *adj.* calcifug. (<fr. *calciphobe*)

calcifúg, -ă *adj.* (despre plante) care nu suportă solurile calcaroase; calcifob. (<fr. *calcifuge*)

calcimétru *s. n.* aparat pentru determinarea calciului din sol. (<fr. *calcimètre*)

calcimielíe *s. f.* procent ridicat de calciu în măduva osoasă. (<fr. *calcimyélie*)

calcinà *vb. tr.* a încălzi o substanță la temperaturi înalte, în scopul transformării ei în altă substanță, prin eliminarea apei, înlăturarea unor compuși volatili, oxidare etc. ● a arde, a carboniza. — *calcinâre* s. f. (<fr. *calciner*, lat. *calcinare*)

calcinatór[1] *s. n.* aparat cu care se recuperează căldura gazelor de ardere din cuptoarele rotative pentru ciment. (<fr. *calcinateur*)

calcinatór[2], **-oáre** *s. m. f.* muncitor care lucrează la calcinarea minereurilor. (<*calcina* + *-tor*)

calcinâție *s. f.* calcinare. (<fr. *calcination*)

calcínă *s. f.* pulbere galbenă obținută prin oxidarea unui amestec de cositor și plumb, folosită la prepararea emailurilor de faianță și ca abraziv. (<fr. *calcin*)

calcinóză *s. f.* boală caracterizată prin depunerea sărurilor de calciu în mușchi, țesuturi sau organe. (<fr. *calcinose*)

călcio-vécchio *s. n.* tencuială ornamentală prezentînd asperități pronunțate la suprafață. (<it. *calcio-vecchio*)

calcipeníe *s. f.* lipsă de calciu în țesuturile organice. (<fr. *calcipénie*)

calcipexíe *s. f.* fixare a calciului în țesuturi. (<fr. *calcipexie*)

calciprív, -ă *adj.* provocat de lipsa calciului. (<fr. *calciprive*)

calcirahíe *s. f.* prezența calciului în lichidul cefalorahidian. (<fr. *calcirachie*)

calcít *s. n.* carbonat natural de calciu. (<fr. *calcite*)

calcitánă *s. f.* cutană în care predomină calcitul. (<fr. *calcitane*)

calciterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a sărurilor de calciu. (<fr. *calcithérapie*)

calcitonínă *s. f.* hormon secretat de tiroidă, implicat în metabolismul calciului și al fosforului; tirocalcitonină. (<fr. *calcitonine*)

cálciu *s. n.* metal alcalino-pămîntos, moale, alb-argintiu, răspîndit foarte mult în natură sub formă de săruri. (<fr. *calcium*, cf. lat. *calx, calcis*, piatră-de-var)

calciúrie *s. f.* prezența calciului în urină. (<fr. *calciurie*)

calcivór, -ă *adj.* (despre vegetale) care scoboară cavități în rocile de calciu. (<fr. *calcivore*)

calcizáre *s. f.* proces de încorporare a carbonatului de calciu în sol. (după it. *calcinare*)

CALCO- *elem. comp.* „sulf", „cupru", „fier", „metal". (<fr. *chalco-*, cf. gr. *khalkos*, cupru)

calcoclorózǎ *s. f.* îngălbenire a frunzelor unor plante, determinată de lipsa de fier asimilabil în solurile bogate în calciu. (<fr. *chalcochlorose*)

calcofíl, -ă *adj.* (despre elemente chimice) care are o deosebită afinitate pentru sulf. (<fr. *chalcophile*)

calcográf *s. m.* muncitor specialist în calcografie. (<fr. *chalcographe*)

calcografiá *vb. tr.* a reproduce prin calcografie. — *calcografiére* s. f. (<fr. *chalcographier*)

calcográfic, -ă *adj.* referitor la calcografie. (<fr. *chalcographique*)

calcografíe *s. f.* 1. procedeu de reproducere a desenelor cu ajutorul unor clișee metalice gravate după conturul originalului; tipar înalt, tifdruc. 2. metodă microscopică de studiu al unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere, opace, cu ajutorul luminii reflectate. (<fr. *chalcographie*)

calcopirítă *s. f.* sulfură naturală de cupru și fier. (<fr. *chalcopyrite*)

calcosféră *s. f.* strat geologic între litosferă și barisferă, caracterizat prin concentrarea sulfurii de fier și a elementelor cu afinitate pentru sulf. (<fr. *calcosphère*)

calcosferít *s. n.* corpuscul calcaros prezent în unele tumori, în țesutul nervos, tiroidă sau prostată. (<fr. *calcosphérite*)

calcosódic, -ă *adj.* care conține calciu și sodiu. (<fr. *calcosodique*)

calcotipíe *s. f.* procedeu grafic de reproducere constînd în executarea unui desen manual pe o placă de zinc și apoi în gravarea chimică a acesteia; stampă obținută prin acest procedeu. (<fr. *chalcotypie*)

calcozínă *s. f.* sulfură naturală de cupru. (<fr. *chalcosine*)

cálcul I. *s. n.* 1. *(mat.)* operații sau ansamblu de operații (aritmetice, algebrice etc.) urmărind stabilirea unor mărimi; calculare. • capitol al științelor matematice în care se folosește un anumit tip de operații. ○ ~ *grafic* = rezolvare a unor probleme cu ajutorul unor construcții geometrice; ~ *logic* = operație analoagă calculului matematic prin care, pe baza anumitor reguli, din anumite expresii logice sînt derivate alte expresii logice. 2. *(pl.)* planuri, combinații, socoteli. **II.** *s. m.* formație calcaroasă care afectează diferite organe animale (rinichi, vezică etc.). (<fr. *calcul*, lat. *calculus*, pietricică)

calculá *vb. tr.* 1. a face un calcul (I, 1), a aprecia, a evalua. 2. a face planuri, combinații. — *calculáre* s. f. (<fr. *calculer*, lat. *calculare*)

calculábil, -ă *adj.* care poate fi calculat. (<fr. *calculable*)

calculabilitáte *s. f.* însușirea de a fi calculabil. • proprietate a unei funcții de a i se putea determina valorile sau a unei proceduri de a putea fi executată. (<fr. *calculabilité*)

calculát, -ă I. *adj.* (despre oameni) chibzuit, cumpănit; preocupat de propriile interese. **II.** *s. n.* calculare. (<*calcula*)

calculatór I. *s. n.* 1. tabel care cuprinde rezultatele unor calcule; carte, broșură cuprinzînd asemenea tabele. 2. instalație, dispozitiv tehnic pentru efectuarea automată a calculelor matematice și logice. ○ ~ *(electronic)* = mijloc de calcul automat care permite efectuarea de operații aritmetice (algebrice, logice) după un program prestabilit; computer, ordinator; ~ *neuronal* = dispozitiv inspirat din anatomia creierului uman, capabil să „imite" activitățile acestuia, care nu execută calcule, ci recunoaște forme și face asociații. **II.** *s. m. f.* specialist în calcule. (<fr. *calculateur*)

calculáție *s. f.* calculare. (<lat. *calculatio*)

-calculíe *elem. comp.* „calcul, operație aritmetică". (<fr. *-calculie*, cf. lat. *calculus*, socoteală)

calculós, -oásă *adj. (med.)* cu calculi. (<fr. *calculeux*)

calculózǎ *s. f.* boală produsă de prezența calculilor în anumite organe interne; litiază (1). (<fr. *calculose*)

caldarínă *s. f.* căldare de încălzire centrală, la bordul navelor. (<it. *caldarina*)

caldárium *s. n.* 1. încăpere de baie cu aer și apă calde, în termele romane. 2. seră caldă. (<lat., fr. *caldarium*)

caldeíeră *s. f.* 1. depresiune în formă de căldare, de origine vulcanică. 2. circ glaciar. (<fr., port. *caldeira*)

caledonián, -ă I. *adj., s. n.* (din) etajul inferior al devonianului. **II.** *adj. orogeneză ~ă* = ansamblu de mișcări orogenice de cutare a scoarței terestre care au avut loc la sfîrșitul silurianului, afectînd în special Scoția și Scandinavia. (<fr. *calédonien*, cf. *Caledonia*, numele antic al Scoției)

calefacție *s. f.* împiedicare a contactului direct dintre o picătură de lichid și suprafața unui metal încălzit pe care cade picătura, datorită stratului de vapori care se formează între aceasta și suprafața metalului. (<fr. *caléfaction*)

caleidoscóp *s. n.* 1. cilindru opac în lungimea căruia sînt dispuse mai multe oglinzi, astfel încît mici obiecte colorate, puse în interior, formează o infinitate de desene simetrice. 2. *(fig.)* operă, rubrică care cuprinde cele mai variate aspecte, teme, subiecte. (<fr. *kaléidoscope*)

caleidoscópic, -ă *adj.* care are un aspect, un conținut extrem de variat. (<germ. *kaleidoskopisch*)

calendár *s. n.* 1. sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele astronomice periodice. 2. indicator sistematic al succesiunii lunilor și zilelor unui an. 3. almanah. 4. program al unor activități prevăzute. (<lat. *calendarium*)

calendarístic, -ă *adj.* referitor la calendar; făcut potrivit calendarului. (<*calendar* + *-istic*)

calénde *s. f. pl.* numele primei zile a lunii în calendarul roman; zi întîi. ○ *(fig.)* *la ~le grecești* = niciodată. (<lat. *calendae*)

calfatá *vb. tr.* a astupa găurile unei luntre, ale unei corăbii etc.; a călăfătui. — *calfatáre* s. f. (<fr. *calfater*)

CALI-/CALO- *elem. comp.* „frumos, estetic". (<fr. *calli-*, *callo-*, cf. gr. *kallos*, frumusețe)

calibrá *vb. tr.* 1. a da calibrul necesar unor piese de mașini, de arme etc. ● a măsura calibrul, diametrul unei piese etc. 2. a sorta după mărime (semințe, fructe etc.). — *calibráre* s. f. (<fr. *calibrer*)

calibráj *s. n.* calibrare. ● operație constînd în a da copiilor fotografice dimensiunile dorite. (<fr. *calibrage*)

calibrór, -oáre I. *adj.* care calibrează. II. *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea diametrului puieților. 2. aparat pentru sortarea fructelor după mărime. (<fr. *calibreur*)

calíbru *s. n.* 1. diametru interior al unui tub, al țevii unei guri de foc; diametrul unei torpile etc.; greutatea unei bombe de aviație. 2. instrument de precizie cu care se verifică gradul de uzură a țevilor armamentului de infanterie. ● instrument pentru măsurarea și controlul dimensiunilor unor piese fabricate. 3. *(fig.)* mărime, proporție, calitate; *(fam.)* fel, soi. (<fr. *calibre*, cf. ar. *qalib*, calapod)

calicectomíe *s. f.* ablațiune a unui caliciu renal. (<fr. *calicectomie*)

CALICI- *elem. comp.* „caliciu floral". (<fr. *calici-*, cf. lat. *calix*, *-icis*, cupă)

caliciflór, -ă *adj. (bot.;* despre organe) fixat pe caliciu. (<fr. *caliciflore*)

caliciformu, -ă *adj.* în formă de caliciu; circumvalat (2). (<fr. *caliciforme*)

caliciu *s. n.* 1. totalitatea petalelor unei flori. 2. cupă, potir. 3. *(anat.)* parte a bazinului în care se colectează urina. (<fr. *calice*, cf. lat. *calix*, *-icis*, gr. *kalyx*, boboc de floare)

calicó *s. n.* pînză imprimată, folosită mai ales în legătoria de cărți. (<fr. *calicot*)

calicóză *s. f.* pneumoconioză benignă provocată de inhalarea carbonatului de calciu. (<fr. *chalicose*)

calícul *s. m.* 1. caliciu suplimentar care învelește anumite flori (la garoafe, fragi). 2. structură anatomică în formă de cupă mică. (<fr. *calicule*)

califf *s. m.* titlu purtat de șeful religios și politic la musulmanii sunniți. (<fr. *calife*, ar. *khalifa*, locțiitor al Profetului)

califál, -ă *adj.* referitor la calif, al califului. (<fr. *califal*)

califát *s. n.* 1. demnitatea de calif. ● durata guvernării acestuia. 2. nume dat unor state arabe întemeiate după moartea lui Mahomed. (<fr. *califat*)

calificá *vb.* I. *tr., refl.* a dobîndi, a ajuta pe cineva să dobîndească o calificare, un titlu într-un anumit domeniu etc. II. *refl.* a fi admis să concureze la o competiție sportivă. III. *tr.* a atribui o calitate unei ființe, unui lucru; a arăta calitatea unui lucru, a unei persoane; a caracteriza. (<fr. *qualifier*, lat. *qualificare*)

calificábil, -ă *adj.* care poate fi calificat. (după fr. *qualificable*)

calificáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) califica; pregătire teoretică și practică într-o profesiune. ● etapă eliminatorie într-un concurs, într-o competiție sportivă. 2. titlu obținut în urma trecerii unor examene sau a unor probe. 3. *(jur.)* *~a infracțiunii* = stabilirea caracterului penal al unei fapte și încadrarea ei în textul de lege. (<*califica*)

calificát, -ă *adj.* 1. care are sau cere pregătire specială într-un anumit domeniu. 2. *(jur.;* despre infracțiuni) săvîrșit în împrejurări speciale. (<fr. *qualifié*)

calificatív, -ă I. *adj.* care califică, care arată o calitate. II. *s. n.* cuvînt, termen prin care este caracterizată o persoană, un lucru etc. v. atribut, epitet. ● notă, mențiune cu care se apreciază sîrguința elevilor și a studenților sau activitatea oamenilor muncii. (<fr. *qualificatif*)

calificáție *s. f.* calificare. (<fr. *qualification*)

califórniu *s. n.* element transuranic radioactiv, metalic, din grupa actinidelor, obținut artificial. (<engl., fr. *californium*, cf. /Universitatea din/ *California*)

caligráf, -ă *s. m. f.* om care are scrisul frumos; cel care se îndeletnicește cu copiatul artistic al unor cărți și manuscrise. (<fr. *calligraphe*)

caligrafiá *vb. tr.* a scrie caligrafic. — *caligrafiére* s. f. (<fr. *calligraphier*)

caligráfic, -ă *adj.* potrivit normelor caligrafiei; frumos, ordonat. (<fr. *calligraphique*)

caligrafíe *s. f.* arta, deprinderea de a scrie frumos. ● scriere frumoasă. ● fel de a scrie (al cuiva). (<fr. *calligraphie*, gr. *kalligraphia*)

caligrámă *s. f.* mod special de dispunere a versurilor, cu jocuri de linii, combinații de cuvinte, de litere, urmărind reprezentarea grafică a simbolurilor sau sugestiilor într-o poezie. (<fr. *calligramme*)

calimetríe *s. f.* știința măsurării și estimării cît mai exacte a calității. (<fr. *callimétrie*)

calîn, -ă *adj.* care se alintă; alintat. • tandru; mîngîietor. (<fr. *câlin*)

calînerie *s. f.* dezmierdare, alintare, alint. (<fr. *câlinerie*)

calîórnă *s. f.* macara puternică, cu cel puțin trei sau patru perechi de scripeți. (<fr. *caliorne*, it. *caliorna*)

caliptră *s. f.* 1. țesut protector care acoperă vîrful radicelei; piloriză. 2. (la licheni și mușchi) parte a arhegonului în care se formează sporii. (<fr. *calyptre*, cf. gr. *kalyptra*, văl)

callstenîe *s. f.* ansamblu de exerciții fizice pentru copii, care constau în special din mișcări rapide (marșuri și dansuri), executate în ritmul muzicii. (<fr. *callisthénie*, cf. gr. *sthenos*, forță)

calîșă *s. f.* formație geologică în formă de crustă albicioasă dură, compusă din carbonat de calciu și aflată în solul din sud-vestul S.U.A. (<fr., sp. *caliche*)

calît *s. n.* material ceramic conținînd silicați de magneziu, folosit ca izolant electric în radiotehnică. (<germ. *Kalit*)

calîtáte *s. f.* 1. categorie filozofică desemnînd sinteza laturilor și însușirilor esențiale ale obiectelor, fenomenelor sau proceselor din natură, societate și cunoaștere. 2. însușire (bună sau rea); *(p. ext.)* caracteristică pozitivă. • *(log.)* însușire a unei judecăți predicative de a fi afirmativă sau negativă. 3. situație, poziție, titlu, condiție care constituie sau dă un anumit drept. • *(șah)* diferența de valoare dintre un turn și un nebun sau un cal. (<fr. *qualité*, lat. *qualitas*)

calîtativ, -ă *adj.* (și *adv.*) referitor la calitate (1); aparținînd esenței, naturii lucrurilor. ○ *analiză ~ă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe. (<fr. *qualitatif*, lat. *qualitativus*)

call gîrl/col gărl/ *s. f.* femeie de moravuri ușoare; prostituată. (<engl. *call girl*<*call*, a chema/la telefon/; *girl*, fată)

calm, -ă I. *adj.* 1. în stare de liniște deplină, lipsit de agitație. 2. stăpînit, cumpănit, liniștit; potolit, așezat. II. *s. n.* 1. stare de nemișcare; liniște deplină. ○ *~ ecuatorial* = zonă de presiune atmosferică scăzută, corespunzătoare celor două emisfere ale globului terestru, caracterizate prin lipsa vîntului și prin intense mișcări ascendente. • vînt de forța zero. • zonă oceanică în care predomină o vreme complet liniștită sau în care vînturile sînt foarte slabe și au direcții variate. 2. stăpînire de sine, liniște; tact în acțiuni etc.; sînge rece. (<fr. *calme*)

calmá *vb. tr., refl.* a (se) liniști, a (se) potoli. (<fr. *calmer*)

calmándo *adv. (muz.)* potolind, calmînd. (<it. *calmando*)

calmánt, -ă *adj., s. n.* (medicament, procedeu) care suprimă durerile; sedativ; tranchilizant. (<fr. *calmant*)

calmár *s. m.* moluscă cefalopodă, asemănătoare cu sepia, cu înotătoare scurte, triunghiulare și gura înconjurată de tentacule. (<fr. *calmar*)

calmáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) calma. 2. oprire a fierberii oțelului topit la turnarea în lingotiere sau în forme prin împiedicarea formării de bule de oxid de carbon. (<*calma*)

calmáto *adv. (muz.)* liniștit, potolit, calm. (<it. *calmato*)

calmitáte *s. f. (rar)* liniște, calm. (<*calm* + *-itate*)

CALO¹- v. c a l i-.

caló² *s. n.* decalo. (<it. *calo*, germ. *Kalo*)

calofil, -ă I. *adj. (peior.;* despre stil) care denotă calofilie; caracterizat prin calofilie; calofilic. II. *s. m. f.* scriitor care acordă o atenție deosebită ori excesivă expresiei. (<*calo-* + *-fil²*)

calofílic, -ă *adj.* calofil. (<*calofil* + *-ic*)

calofílie *s. f.* preocupare de a folosi în opera de artă frumosul decorativ, formal, adesea gratuit, în dauna conținutului; calofilism. (<*calofil* + *-ie*)

calofilísm *s. n.* calofilie. (<*calofil* + *-ism*)

calomél *s. n.* clorură de mercur, sub formă de pulbere albă, insolubilă în apă, inodoră, folosită ca purgativ și vermifug. (<fr. *calomel*)

calomniá *vb. tr.* a vorbi pe cineva de rău; a defăima, a birfi. — *calomniére* s. f. (<fr. *calomnier*)

calomniatór, -oáre *s. m. f., adj.* (cel) care calomniază. (<fr. *calomniateur*)

calomníe *s. f.* afirmație mincinoasă și tendențioasă care atinge onoarea și reputația cuiva; birfire, defăimare. (<fr. *calomnie*)

calomniós, -oásă *adj.* care conține o calomnie; defăimător. (<fr. *calomnieux*)

CALOR(I)- *elem. comp.* „căldură". (<fr. *calor/i/-*, cf. lat. *calor, -oris*)

calóric, -ă *adj.* referitor la căldură. (<fr. *calorique*)

calorícitáte *s. f.* proprietate a corpurilor de a dezvolta și păstra căldura. (<fr. *caloricité*)

calórie *s. f.* unitate de măsură a căldurii reprezentînd cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă distilată cu un grad centigrad; unitate de măsură a energiei pe care o dezvoltă în corp alimentele în procesul anabolismului. (<fr. *calorie*)

calorifér, -ă I. *adj.* care transportă și răspîndește căldura. II. *s. n.* instalație de încălzire centrală a unei clădiri; *(p. restr.)* radiator al unei astfel de instalații. (<fr. *calorifère*)

caloriferíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în întreținerea și repararea caloriferelor. (<*calorifer* + *-ist*)

calorífic, -ă *adj.* care emană, dezvoltă căldură. ○ *putere ~ă* = cantitate de căldură dezvoltată de 1 kg de combustibil care arde complet. (<fr. *calorifique*)

calorificáre *s. f.* producere de căldură în corpurile vii. (după fr. *calorification*)

calorífug, -ă *adj., s. n.* (material, agent) rău conducător de căldură. (<fr. *calorifuge*)

calorifugáre *s. f.* izolare termică calorifugă. (după fr. *calorifugeage*)

calorigén, -ă *adj.* (despre sisteme fizico-chimice) care produce energie electrică. (<fr. *calorigène*)

calorimétric, -ă *adj.* referitor la calorimetrie. (<fr. *calorimétrique*)

calorimetríe *s. f.* parte a fizicii care studiază metodele de măsurare a căldurii. • metodă de măsurare a cantității de căldură consumate de către corpul uman. (<fr. *calorimétrie*)

calorimétru *s. n.* 1. instrument folosit în calorimetrie. 2. aparat pentru determinarea valorii calorice a alimentelor. (<fr. *calorimètre*)

calorizá *vb. tr.* a efectua o calorizare. (<fr. *caloriser*)

calorizáre *s. f.* alitare. (<*caloriza*)

calorizatór *s. n.* schimbător de căldură folosit pentru încălzirea lichidelor de difuzie în fabricile de zahăr. (<fr. *calorisateur*)

caloróso/-zo/ *adv. (muz.)* cu căldură. (<it. *caloroso*)

calós, -oásă *adj.* cu îngroșări, întăriturl. ○ *corp* ~ = fascicul de fibre nervoase care leagă cele două emisfere cerebrale. (<fr. *calleux*, cf. lat. *callum*, bătătură)

calosómă *s. f.* insectă coleopteră carnivoră de culoare verzuie sau negricioasă, cu șanțuri longitudinale pe elitre, cu aripi membranoase scurte, nedezvoltate, bun alergător, care se hrănește cu omizi. (<lat. *calosoma*)

calótă *s. f.* 1. fiecare dintre cele două părți ale unei sfere, obținute prin secționarea acesteia cu un plan. ○ ~ *craniană* = partea superioară a cutiei craniene; ~ *glaciară* = masă de gheață care acoperă regiunile polare sau părțile superioare ale munților foarte înalți; inlandsis. 2. parte a unei pălării care acoperă capul. • tichie (care se așază pe creștetul capului). 3. partea superioară a unei cupole semisferice, a unei excavații; boltă de tunel. • partea superioară a unei turele. • piesă metalică de formă emisferică servind la protejarea sau la etanșarea unui spațiu care conține un fluid. (<fr. *calotte*)

calotípie *s. f.* vechi procedeu de fotografiere în care se folosea clorura de argint ca sensibilizator și cea de sodiu sau iodura de potasiu pentru fixare. (<fr. *calotypie*)

calovián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al jurasicului superior (*malm*). (<fr. *callovien*, cf. *Callovium*, numele lat. al orașului engl. Kelloway)

calóză *s. f.* substanță care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formînd calusul. (<fr. *callose*)

calozitáte *s. f.* întărire și îngroșare a pielii. (<fr. *callosité*, lat. *callositas*)

calumét *s. n.* pipă lungă, folosită de indienii din America de Nord. (<fr. *calumet*)

cálus *s. n.* 1. țesut osos nou care sudează capetele rezultate din fractura unui os. ○ ~ *vicios* = sudare defectuoasă a unei fracturi. 2. țesut vegetal de cicatrizare a organelor rănite. (<fr. *calus*, cf. lat. *callum*, îngroșare)

calusáre *s. f.* proces de formare a calusului. (<*calus*)

calutrón *s. n.* separator electromagnetic de izotopi. (<engl. *calutron*, cf. *Cal*/ifornia/ *U*/niversity cyclo/*tron*)

calvádos *s. n.* rachiu distilat din cidru. (<fr. *calvados*, cf. *Calvados*, departament în Normandia)

calvár *s. n.* chin, suferință; durere îndelungată, supliciu. (<fr. *calvaire*, lat. *calvarium*)

calvárie *s. n.* (la catolici) cruce monumentală (de piatră) reprezentînd imaginea lui Isus răstignit, ridicată în apropierea unei biserici; *(p. ext.)* cruce de lemn ridicată la răspîntii, pe marginea drumurilor etc. (<lat. *calvarium*)

calvát, -ă *adj.* 1. devenit chel; pleșuv. 2. lipsit de vegetație. (<lat. *calvatus*)

calvín, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al calvinismului; calvinist. (cf. *Jean Calvin*, propagator al Reformei în Franța și Elveția)

calvinísm *s. n.* cult religios protestant, întemeiat în sec. XVI de J. Calvin, care suprimă complet ceremoniile și reduce sfintele taine la botez și cumineclătură. (<fr. *calvinisme*)

calviníst, -ă *adj., s. m. f.* calvin. (<fr. *calviniste*)

calvinizá *vb. tr., refl.* a face să treacă, a trece la calvinism. — *calvinizáre* s. f. (<*calvin* + *-iza*)

calvíție *s. f.* cădere a părului; chelire, pleșuvie. (<fr. *calvitie*, lat. *calvities*<*calvus*, chel)

calýpso *s. n.* dans modern din America Centrală, în măsură binară, executat de perechi, cu poziții caracteristice ale mîinilor; melodia corespunzătoare. (<engl. *calypso*)

camaféu *s. n.* 1. pictură lucrată în tonurile aceleiași culori; grisai. 2. gravură (pe lemn) realizată în tonurile cele mai apropiate ale aceleiași culori. (<fr. *camaïeu*)

camaldoléz, -ă *s. m. f.* călugăr(iță) aparținînd unui ordin întemeiat în sec. XI la mănăstirea Camaldoli, din Toscana. (<it. *camaldolese*)

camarád, -ă *s. m. f.* tovarăș de arme, de clasă, de studii. (<fr. *camarade*, sp. *camarada*, tovarăș de cameră)

camaraderésc, -ească *adj.* de camarad; *(p. ext.)* prietenesc. (<*camarader*/ie/ + *-esc*)

camaraderíe *s. f.* legătură prietenească; colegialitate. (<fr. *camaraderie*)

camarílă *s. f.* clică de curteni care influențează, din interes personal, hotărîrile unui suveran. (<fr. *camarilla*, sp. *camarilla*, consiliu secret)

camarót *s. m.* ospătar la bordul unei nave. (<sp. *camarotero*)

cámă *s. f.* proeminență pe un ax servind spre a ridica, pentru o anumită fracțiune din perioada de mișcare a axului, o tijă ce se sprijină pe ea. (<fr. *came*)

cambiál, -ă *adj.* referitor la cambie. (<it. *cambiale*)

cámbie *s. f.* titlu de credit prin care cineva se obligă să plătească sau dispune să se plătească de către o altă persoană o sumă de bani la un anumit termen; trată, bilet de ordin. (<it. *cambio*)

cámbiu *s. n.* țesut vegetal tînăr constituind zona generatoare libero-lemnoasă din rădăcină și tulpină. (<fr. *cambium*, lat. *cambium*, schimb)

cambóna *s. f.* pește cu capul alungit, acoperit cu solzi mici, cu înotătoarele perechi filiforme, care trăiește în apele dulci din Africa tropicală.

cambrá *vb. tr., refl.* a (se) arcui, a (se) încovoia. — *cambráre* s. f. (<fr. *cambrer*)

cambrát, -ă *adj.* îndoit, arcuit, încovoiat. (<*cambra*)

cambré *s. n.* exerciţiu gimnastic recomandat pentru dezvoltarea mobilităţii, care constă din mişcări de flexiune şi de extensiune ale trunchiului, executate în tempo lent, din diferite poziţii, şi coordonate cu mişcări ale braţelor şi picioarelor. (<fr. *cambré*)

cambrián, -ă *adj., s. n.* (din) prima perioadă a paleozoicului. (<fr. *cambrien*, cf. *Cambria*, numele latinesc al Ţării Galilor)

cambriolá *vb. tr.* a face o spargere, a fura prin efracţie. — *cambrioláre* s. f. (<fr. *cambrioler*)

cambriolái *s. n.* cambriolare. (<fr. *cambriolage*)

cambriolór *s. m.* hoţ, spărgător. (<fr. *cambrioleur*)

cambrúră *s. f.* arcuitură, îndoitură. ● curbură a unei piese de lemn sau a centrului unei bolţi. ● curbura dintre călcâi şi tars; bolta piciorului. (<fr. *cambrure*)

cambúză *s. f.* magazie de provizii la bordul navelor şi pe avioanele de transport. (<fr. *cambuse*)

cambuziér *s. m.* marinar care deserveşte cambuza. (<fr. *cambusier*)

camée *s. f.* piatră fină, împodobită cu o figură sau cu un motiv decorativ în relief. (<fr. *camée*)

camefite *s. f. pl.* plante perene scunde, lemnoase sau erbacee, cu muguri de regenerare, care iernează sub zăpadă, deasupra solului. <fr. *chaméphytes*, cf. gr. *khamai*, scund)

cameleón *s. m.* **1.** reptilă arboricolă insectivoră din regiunile tropicale, care poate să-şi schimbe culoarea pielii după mediul înconjurător. **2.** *(fig.)* om care îşi schimbă purtarea şi convingerile cu foarte mare uşurinţă, în funcţie de împrejurări. (<fr. *caméléon*, lat. *camaeleon*, gr. *khamaileon*, leu tîritor)

cameleónic, -ă *adj.* caracteristic cameleonului. ● (despre oameni) versatil. (<fr. *caméléonique*)

cameleonísm *s. n.* **1.** însuşire a unor reptile de a-şi schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător; homocromie. **2.** *(fig.)* schimbare a purtării şi a convingerilor cuiva după împrejurări. (<fr. *caméléonisme*)

cameleonizá *vb. intr.* a-şi schimba purtarea şi convingerile după împrejurări. — *cameleonizáre* s. f. (<fr. *caméléoniser*)

camelíde *s. n. pl.* familie de erbivore rumegătoare cuprinzînd cămila, dromaderul, lama etc. (<fr. *camélidés*, cf. lat. *camelus*, cămilă)

camélie *s. f.* plantă ornamentală cu frunze totdeauna verzi şi cu flori mari, albe sau roşii. (<fr. *camélia*, cf. *Camelli*, misionar care a adus această plantă din Asia)

camelínă *s. f.* plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori galene şi fructe mici, din care se extrage un ulei folosit în pictură şi la fabricarea săpunului. (<fr. *caméline*)

camelót *s. m.* *(rar)* vînzător ambulant. (<fr. *camelot*)

camelótă *s. f.* *(rar)* lucru de cîrpaci; marfă proastă. (<fr. *camelote*)

camembert /camambér/ *s. n.* brînză grasă cu coaja subţire, fabricată după o reţetă franţuzească. (<fr. *camembert*, cf. *Camembert*, localitate în Normandia)

camerál, -ă *adj.* **1.** referitor la camera reprezentativă. ○ *ştiinţe ~e* = nume dat în sec. XVII—XVIII disciplinelor care studiau finanţele publice. **2.** *(muz.)* de cameră. (<fr. *caméral*)

cameralísm *s. n.* doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc. despre conducerea statului apărută în Germania în sec. XVII. (<germ. *Kammeralismus*)

cameramán *s. m.* asistent al operatorului cinematografic sau de televiziune, care manevrează camera de luat vederi. (<fr., engl. *cameraman*)

cameráta *s. f.* grup de intelectuali melomani. (<it. *camerata*)

cámeră *s. f.* **I. 1.** încăpere într-un apartament. ○ *muzică de ~* = muzică destinată unui număr redus de interpreţi. **2.** compartiment într-un sistem tehnic (instalaţie, maşină, aparat). ○ *~ obscură* = a) încăpere neluminată sau cu lumină de o anumită culoare, în care se lucrează cu materiale fotosensibile; b) dispozitiv cu ajutorul căruia se obţine pe un ecran imaginea răsturnată a unui obiect; *~ fotografică* = a) aparat fotografic; b) cameră obscură de televiziune (sau videocaptoare), aparat complex pentru captarea imaginii şi transformarea ei în semnale video; *~ de combustie* = încăpere a motorului cu ardere internă în care se aprinde amestecul de gaze; *(bot.) ~ polinică* = cavitate spre vîrful ovulului unor gimnosperme în care germinează grăunciorul de polen. **II. 1.** tub închis de cauciuc care se umflă cu aer şi care se aşază pe roată sub anvelopă. ● balon de cauciuc al unei mingi de sport. **2.** *(zool.) ~ paleală* (sau *~ a mantalei)* = spaţiu cuprins între pereţii mantalei şi corpul moluştei. **III. 1.** adunare parlamentară constituită; organ suprem al puterii de stat. ● adunare legislativă. **2.** *(ec.)* instituţie avînd ca obiectiv sprijinirea activităţii dintr-un anumit domeniu. (<it. *camera*)

cameriér *s. m.* (ieşit din uz) om de serviciu care îngrijea dormitorul şi îmbrăcămintea stăpînului; fecior, valet. (<fr. *camérier*, it. *cameriere*)

cameríst *s. m.* (ieşit din uz) om de serviciu care îngrijea camerele într-o instituţie. ● *(mar.)* persoană auxiliară pentru serviciul cabinelor. (<*cameristă*)

cameristă *s. f.* (ieşit din uz) femeie în serviciul personal al unei doamne; fată în casă. (<fr. *camériste*, sp. *camerista*)

camerlíng *s. m.* cardinal care administrează afacerile bisericii în timpul vacanţei Sfîntului Scaun. (<fr. *camerlingue*, it. *camerlingo*)

camertón *s. n.* mic instrument constînd dintr-un tub care emite sunetul *la*, folosit la acordarea instrumentelor muzicale şi la darea tonului. (<germ. *Kammerton*)

cámgarn *s. n.* lînă cu păr lung, care capătă după pieptănare o uniformitate deosebită. ●

stofă de calitate superioară făcută din fire de lină netede. (<germ. *Kammgarn*)

camilpetresclán, -ă *adj.* 1. propriu lui Camil Petrescu. 2. în maniera lui Camil Petrescu. (<*Camil Petrescu*, scriitor român + *-ian*)

camión *s. n.* 1. autocamion. 2. vehicul cu tracțiune animală, folosit pentru transportul de mărfuri sau de materiale. (<fr. *camion*)

camionáj *s. n.* 1. transport (de mărfuri) cu camioanele. 2. întreprindere, serviciu care face astfel de transporturi. (<fr. *camionnage*)

camionétă *s. f.* autocamionetă. (<fr. *camionnette*)

camizól *s. n.* haină feminină de casă, cu mîneci scurte. (<fr. *camisole*)

camórra *s. f.* 1. bandă de răufăcători, în Sicilia. 2. bandă de escroci; mafie. (<it. *camorra*)

campá *vb.* I. *intr.* (despre unități militare sau turiști) a se instala provizoriu în campament, în tabără. II. *refl. (fig.)* a se ține, a se stabili într-o atitudine mîndră, provocatoare. — *campáre* s. f. (<fr. *camper*)

campaméntt *s. n.* staționare într-un loc (plat), în corturi, a unei unități militare sau *(p. ext.)* a unor turiști, vînători etc. ● loc unde s-a instalat o unitate militară în corturi. ● materiale folosite pentru o asemenea operație militară. (<fr. *campement*)

campánă *s. f.* 1. capitel al unei coloane corintice sau dorice. 2. construcție de metal în formă de clopot, care leagă camera de lucru a unui cheson (3) cu exteriorul; ecluză (2) cu aer comprimat. 3. *(muz.; pl.)* instrument de percuție din metal, în formă de cupă răsturnată sau de tub, pus în vibrație prin lovirea cu un ciocan de lemn; clopote. (<fr. *campane*, lat., it. *campana*, clopot)

campanéla *s. f.* clopoțel. v. glockenspiel. (<it. *campanella*)

CAMPANI- *elem. comp.* „clopot". (<fr. *campani-*, cf. lat. *campana*)

campanián, -ă *adj., s. n.* (din) al treilea subetaj al senonianului (cretacicul superior). (<fr. *campanien*, cf. *Campania*, provincie în Italia)

campánie *s. f.* 1. parte a războiului cuprinzînd totalitatea operațiunilor militare efectuate într-un anumit timp, în vederea atingerii unui scop strategic. 2. acțiune organizată pentru realizarea unor sarcini într-o anumită perioadă de timp. ● timpul cît durează această acțiune. (<fr. *campagne*, rus. *kampaniia*)

campaniflór, -ă *adj.* cu flori în formă de clopot. (<fr. *campaniflore*)

campaniform, -ă *adj.* (despre elemente decorative) stilizat în formă de clopot. (<fr. *campaniforme*)

campanilă *s. f.* 1. clopotniță (în formă de turn înalt) construită de obicei separat de biserică și întîlnită mai ales în Italia. 2. lanternă (2) mică, așezată deasupra unui dom, ca decorație. (<it., fr. *campanile*)

campanulacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale avînd ca tip campanula. (<fr. *campanulacées*)

campanulát, -ă *adj.* (despre flori) în formă de clopoțel. (<fr. *campanulé*)

campanúlă *s. f.* plantă erbacee cu flori frumoase, albastre sau violete; clopoțel. (<fr. *campanule*)

campát, -ă *adj.* 1. (despre cai) cu aplomb defectuos, cu membrele anterioare sau posterioare sprijinite înaintea liniei de aplomb. 2. *(fam.)* așezat, postat într-o atitudine provocatoare. (<fr. *campé*)

campéstru, -ă *adj.* specific cîmpului, vieții de la țară. (<it. *campestre*, lat. *campester*)

CAMPI- *elem. comp.* „cîmp vizual". (<fr. *campi-*, cf. lat. *campus*, cîmpie)

campilotróp, -ă *adj. (bot.;* despre ovul) curbat astfel încît micropilul să ajungă lîngă hil. (<fr. *campylotrope*, cf. gr. *kampylos*, curbat, încovoiat)

campimetríe *s. n.* măsurare a întinderii cîmpului vizual cu ajutorul unor indici albi și colorați care se deplasează pe diferite axe. (<fr. *campimétrie*)

campimétru *s. n.* instrument folosit în campimetrie. (<fr. *campimètre*)

campína *s. f.* formațiune de tip savană împădurită, pe nisipuri aluvionare, în Amazonia. (<port. *campina*, cf. *Campinas*, oraș în Brazilia)

campinára *s. f.* formațiune asemănătoare cu gariga, formată din ierburi și esențe lemnoase, din America de Sud. (<port. *campinara*)

camping/chém-ping/ *s. n.* loc special amenajat cu corturi, baracamente sau căsuțe pentru turiști. (<engl. *camping*)

cámping-trailer/-tréi-/ *s. n. (sport)* rulotă. (<engl. *camping trailer*)

campión, -oánă *s. m. f.* 1. luptător într-o întrecere cavalerească, într-un turnir. 2. sportiv, echipă, țară care cîștigă primul loc într-o competiție sportivă națională, internațională, mondială, olimpică etc. 3. *(fig.)* luptător, apărător principal al unei idei, al unei cauze etc. (<it. *campione*)

campionát *s. n.* 1. competiție oficială organizată pe o probă sau pe o ramură sportivă pentru desemnarea celui mai bun sportiv sau celei mai bune echipe. 2. situația, calitatea de campion. (<it. *campionato*)

cámpos/campuș/ *s. n. pl.* cîmpii, ținuturi întinse în podișul Braziliei, acoperite cu ierburi și, în parte, cu arbori și arbuști. (<port. *campos*)

CAMPTO-, -campsie *elem. comp.* „curbat, încovoiat". (<fr. *campto-*, *-campsie*, cf. gr. *kamptos*<*kamptein*, a îndoi)

camptocárp, -ă *adj.* cu fructe curbate. (<fr. *camptocarpe*)

camptocormíe *s. f.* sindrom caracterizat prin încovoierea spatelui, ca urmare a unei contracturi musculare. (<fr. *camptocormie*, cf. gr. *kormos*, trunchi)

camtodactílie *s. f.* imposibilitate de a întinde complet degetele, ca urmare a unor procese patologice sau a unei malformații congenitale. (<fr. *camptodactylie*)

camtognatíe *s. f.* malformație caracterizată prin conformația curbă a mandibulei. (<fr. *camptognatie*)

cámpus *s. n.* ansamblu de clădiri aparținînd uneia sau mai multor instituții de învățămînt

superior și amplasate pe același teren (în afara orașelor). (<amer. *campus*)

camuflá *vb. I. refl.* a (se) ascunde vederii inamicului. **II.** *tr.* **1.** a acoperi orice sursă de lumină pe timp de noapte, pentru a nu fi observat de inamic. **2.** *(fig.)* a ascunde, a deghiza (un plan, o intenție etc.). — *camuflâre* s. f. (<fr. *camoufler*)

camuflâj *s. n.* camuflare; *(coner.)* material folosit în acest scop. (<fr. *camouflage*)

camuflét *s. n.* explozie subterană a unui proiectil sau a unei încărcături de explozive. (<fr. *camouflet*)

camuslán, -ă/ca-mü-/ *adj.* **1.** propriu lui Camus. **2.** în maniera lui Camus. (</Albert/ *Camus*, scriitor și eseist fr. + *-ian*)

CANAB- *elem. comp.* „cinepă". (<fr. *cannab-*, cf. lat. *cannabis*)

canábe *s. f. pl.* locuințe civile grupate la marginea castrelor romane. (<lat. *canabae*)

canabicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu canabicultura. (<*canabicultură*)

canabicultúră *s. f.* cultivare a cinepii de India, din care se extrage marijuana. (<*cannab-* + *-cultură*[2])

canabinacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale având ca tip cinepa. (<fr. *cannabinacées*)

canabínă *s. f.* substanță rășinoasă extrasă din cinepa de India. (<fr. *cannabine*)

canabinól *s. n.* substanță activă din haşiş. (<germ. *Kannabinol*)

canablózâ *s. f.* sindrom alergic respirator datorat inhalării pulberilor de cinepă. (<fr. *cannabiose*)

canabísm *s. n.* intoxicație cu canabinol. (<fr. *cannabisme*)

canadiánă *s. f.* **1.** haină de vânt scurtă, impermeabilă. **2.** ambarcație ușoară și rezistentă, asemănătoare cu canoea, la indienii nord-americani. (<fr. *canadienne*)

canafás *s. n.* pânză tare de cinepă, folosită la confecționarea întăriturilor pentru haine și la legarea cărților. (<germ. *Kannefas*)

canál *s. n.* **1.** albie artificială (a unui riu, fluviu etc.) destinată navigației, irigării unei regiuni etc. ● braț de mare situat între două țărmuri apropiate. ● arteră de circulație pe apă în orașele așezate la mare sau pe fluvii. **2.** conductă prin care se transportă apă sau alte lichide. **3.** formație anatomică tubulară. ● *(bot.)* cavitate cilindrică servind drept conduct sau receptacul. **4.** mijloc de transmisiune unilaterală a programelor sonore sau vizuale destinate difuzării publice (mai ales în televiziune). ● cale de acces a informațiilor într-un sistem electronic de calcul. (<fr. *canal*, lat. *canalis*)

CANALI- *elem. comp.* „canal, vas anatomic". (<fr. *canali-*, cf. lat. *canalis*, tub, conductă)

canalículul *s. n.* canal (3) mic. (<fr. *canalicule*, lat. *canaliculus*)

canaliculár, -ă *adj.* de forma unui canalicul, cu canalicule. (<fr. *canaliculaire*)

canaliculát, -ă *adj. (bot.;* despre un organ) scobit longitudinal în formă de canal. (<fr. *canaliculé*)

canaliculítă *s. f.* inflamație a canalului unei glande. (<fr. *canaliculite*)

canaliculotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui canalicul stenozat. (<fr. *canaliculotomie*)

canálie *s. f.* netrebnic, mișel, ticălos. (<it. *canaglia*, fr. *canaille*)

canalifér, -ă *adj. (anat.)* înzestrat cu canale, cu vase. (<fr. *canalifère*)

canaliformă, -ă *adj.* în formă de canal anatomic. (<fr. *canaliforme*)

canalíst, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la instalarea și întreținerea canalizării. (<*canal* + *-ist*)

canalizá *vb. tr.* **1.** a îndrepta (o parte din) apele unui riu pe o albie artificială destinată navigației, irigării etc. **2.** *(fig.)* a dirija ceva într-un anumit sens, în vederea unui scop anumit. **3.** a înzestra (un oraș, o construcție etc.) cu canale de scurgere pentru evacuarea apelor uzate. **4.** a deschide un vas anatomic obstruat. — *canalizâre* s. f. (<fr. *canaliser*)

canalizábil, -ă *adj.* care poate fi canalizat. (<fr. *canalisable*)

canalizatór, -oáre **I.** *adj.* care canalizează. **II.** *s. n.* mașină pentru tăierea de blocuri în cariere. (<fr. *canalisateur*)

canalizáția *s. f.* **1.** ansamblu de construcții și instalații destinat colectării, transportului și evacuării apelor uzate dintr-un oraș sau dintr-un centru industrial. **2.** ansamblu de lucrări care permit curgerea unui curs de apă cu debit mic dintr-un canal. **3.** instalație aeriană, subterană etc. care servește la transportul sau distribuția energiei electrice prin conducte. — var. *canalizațiune* s. f. (<fr. *canalisation*)

canalizațiúne *s. f.* v. canalizație.

canám *s. n.* cursă automobilistică pe circuit în Canada și America, în cadrul căreia mașinile trebuie să aibă obligatoriu două locuri și patru roți, în rest regulamentul fiind liber. (<*Can*/ada/ + *Am*/erica/)

canapéa *s. f.* felie de pâine prăjită în unt, pe care se pun felii de salam, șuncă, icre etc. (<fr. *canapé*)

canár *s. m.* pasăre cântătoare, mică, cu pene galbene. (<fr. *canari*, sp. *canario*, cf. *Canare*, arhipelag în Oc. Atlantic)

canárie *s. f.* vechi dans de perechi din sec. XVI, originar din insulele Canare, asemănător cu giga, în tempo alert; melodia corespunzătoare. (<engl. *canary*)

canástă *s. f.* joc de cărți de origine sud-americană, asemănător cu rummy. ● grup de cel puțin șapte cărți de aceeași valoare, care constituie seria tipică a acestui joc. (<fr., sp. *canasta*)

canavá *s. f.* pânză foarte rară și tare, folosită pentru broderii. (<fr. *canevas*)

cancán[1] *s. n.* vorbe răutăcioase spuse la adresa cuiva; bârfă. (<fr. *cancan*)

cancán[2] *s. n.* dans excentric francez de cabaret, executat numai de femei, pe o melodie bazată pe ritmul cadrilului; french-cancan; melodia corespunzătoare. (<fr. *cancan*)

cancanér, -ă *adj., s. m. f.* bârfitor. (<fr. *cancanier*)

cancelár *s. m.* 1. (în evul mediu) șeful cancelariei și al arhivei regale sau imperiale. 2. înalt demnitar (corespunzător unui prim-ministru în Germania și, odinioară, în Rusia și în Austria). ○ ~ *federal* = șeful guvernului în Austria și Germania. 3. înalt demnitar al unei instituții în unele țări (Anglia, Franța etc.). ○ *lord* ~ = președintele Camerei Lorzilor în Anglia. ● șeful cancelariei unei reprezentanțe diplomatice sau consulare. ● șef administrativ al unor universități din S.U.A. (<lat. *cancellarius*)

cancelariát *s. n.* funcția de cancelar; localul unde acesta își exercită atribuțiile. (<fr. *cancellariat*)

cancelárie *s. f.* 1. birou sau secție a unei instituții destinată lucrărilor administrative. ● sală într-o școală servind ca loc de adunare a cadrelor didactice. 2. serviciu în cadrul reprezentanțelor diplomatice și consulare. (<it. *cancelleria*, rus. *kanceliariia*)

cancelarístic, -ă *adj. (peior.)* de cancelarie; birocratic. (<*cancelar/ie/* + *-istic*)

cancelăție *s. f.* anulare a unui act diplomatic prin trasarea unor bare dispuse în cruce. (<it. *cancellazione*, cf. lat. *cancellare*, a bara)

cancelling/cénsling/ *s. n.* clauză înscrisă într-un contract de transport maritim potrivit căreia se poate rezilia contractul dacă nava nu sosește în portul de încărcare la termenul convenit. (<engl. *cancelling*)

canéllo *s. n.* gard, grilaj, îngrăditurǎ. ● (în bisericile catolice) balustradă care separă sanctuarul de spațiul navei. (<it. *cancello*)

cáncer *s. n.* 1. tumoare malignă care distruge țesuturile unor organe; neoplasm. 2. boală a plantelor produsă de unele ciuperci și bacterii parazite. 3. *(fig.)* pericol, flagel care amenință o instituție, o societate, o civilizație. 4. *Tropicul C~ului*=v. t r o p i c; *zodia C~ului*=a patra dintre cele 12 zodii (22 iunie — 22 iulie); zodia Racului. (<fr., lat. *cancer*)

CANCERI- v. c a n c e r o -.

cancerifórm, -ă *adj.* cu aspect de cancer. (<fr. *cancériforme*)

cancerigén, -ă *adj., s. n.* (substanță, agent) care provoacă sau favorizează apariția cancerului; oncogen. (<fr. *cancérigène*)

cancerizá *vb. tr., refl.* (despre leziuni benigne) a (se) transforma în cancer, a deveni canceros. — *cancerizáre* s. f. (<fr. *cancériser*)

CANCERO-/CANCERI- *elem. comp.* „cancer". (<fr. *cancéro-*, *cancéri-*, cf. lat. *cancer*, crab)

cancerofobíe *s. f.* teamă patologică de cancer. (<fr. *cancérophobie*)

cancerogenéză *s. f.* carcinogeneză, oncogeneză. (<*cancer* + *-geneză*)

cancerológ, -ă *s. m. f.* oncolog. (<fr. *cancérologue*)

cancerológic, -ă *adj.* oncologic. (<fr. *cancérologique*)

cancerológie *s. f.* oncologie. (<fr. *cancérologie*)

cancerós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de cancer. (<fr. *cancéreux*)

cancerózǎ *s. f. (rar)* carcinoză. (<*cancer* + *-ozǎ*[2])

cancioneiro/cansionéiru/ *s. n.* culegere de poezii lirice portugheze din sec. XII—XIV, asemănătoare cancionero-ului spaniol. (< port. *cancioneiro*)

cancionero/cansionéro/ *s. n.* culegere de poezii lirice spaniole din sec. XV. (<sp. *cancionero*)

cancroíd, -ă I. *adj.* asemănător cu cancerul. II. *s. n.* formație canceroasă malignă a pielii și a mucoaselor, în care procesul de cheratinizare este deosebit de accentuat. (<fr. *cancroïde*)

cándel *s. n.* zahăr cristalizat în prisme transparente. (<germ. *Kandel/zucker/*)

candelábru *s. n.* suport pentru lumînări sau becuri suspendat pe tavan. (<fr. *candélabre*, lat. *candelabrum*)

cándelă *s. f.* unitate de măsură a intensității luminoase, egală cu a 60-a parte din intensitatea luminoasă a unui cm^2 de corp absolut negru la temperatura de solidificare a platinei. (<fr., lat. *candela*, luminare)

candelmétru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității luminoase. (<*candel/ă/* + *-metru*[2])

candíd, -ă *adj.* plin de candoare, pur, nevinovat, inocent. (<fr. *candide*, lat. *candidus*)

candidá[1] *vb. intr.* a se prezenta la un concurs pentru a ocupa un post, o funcție etc. ● a fi propus, a-și pune candidatura în alegeri. (<*candidat*)

cándida[2] *s. f.* gen de ciuperci care pot deveni patogene, provocînd micoze; monilia. (<fr. *candida*)

candidát, -ă *s. m. f.* 1. cel care candidează. 2. ~ *în științe* = titlu științific în anumite țări, acordat la terminarea aspiranturii. 3. *(silv.)* arbore de bună calitate care rămîne în arboret după aplicarea măsurilor de curățire. (<fr. *candidat*, lat. *candidatus*, /2/ rus. *kandidat*)

candidatúră *s. f.* faptul de a candida; calitatea de candidat. (<fr. *candidature*)

candidóză *s. f.* infecție micotică a pielii și a mucoaselor datorată unor specii de ciuperci candida; moniliază (2). (<fr. *candidose*)

candizáre *s. f.* transformare a zahărului în candel. (după fr. *candisation*)

candoáre *s. f.* curățenie, puritate morală, nevinovăție. ● naivitate, ingenuitate, inocență. (<fr. *candeur*, lat. *candor*)

canefóră *s. f. (ant.)* 1. tînără femeie care purta pe cap un coș plin cu cele necesare sacrificiilor religioase. 2. statuie reprezentînd o asemenea femeie. (<fr. *canéphore*, cf. gr. *kaneon*, coș)

canelá *vb. tr.* a executa mecanizat așchierea prin care se obține o suprafață canelată. — *caneláre* s. f. (<fr. *canneler*)

canelát, -ă *adj.* ornat cu caneluri: crestat, zimțat. (<fr. *cannelé*)

canelúră *s. f.* 1. șanț îngust care brăzdează longitudinal o coloană, un pilastru etc.; *(p. ext.)* jgheab similar tras pe suprafața vaselor. 2. *(tehn.)* șanț puțin adînc, săpat în lungul unei piese; renură, nut. 3. dungă longitudinală pe trunchiul unor arbori. (<fr. *cannelure*)

canetatoáre *s. f.* mușcătoare textilistă specializată în înfășurarea firelor pe canetă. (după fr. *canetteuse*)

canétă *s. f.* țeavă pe care se înfășoară firele în suveică. (<fr. *canette*)

canevás *s. n.* 1. schiță, schițare a unui desen. 2. rețea de meridiane și paralele pe baza cărora se alcătuiește o hartă. ● rețea de linii drepte paralele pe suprafața unei hărți topografice, servind la determinarea coordonatelor rectangulare. (<fr. *canevas*)

cangrená *vb. refl.* (despre țesuturi organice) a face o cangrenă. — *cangrenáre* s. f. — var. *gangrena* vb. (< fr. *gangrener*, it. *cancrenare*)

cangrénă *s. f.* 1. distrugere prin putrezire a unei părți din țesuturile unui organism animal. 2. *(fig.)* stare de descompunere morală, de corupție. — var. *gangrenă* s. f. (<fr. *gangrène*, lat. *gangraena*, gr. *gangraina*, it. *cancrena*)

cangrenós, -oásă *adj.* cu aspect de cangrenă, de natura cangrenei. — var. *gangrenos,-oasă* adj. (<fr. *gangreneux*, it. *cancrenosa*)

cángur *s. m.* mamifer marsupial erbivor mare, din Australia, cu picioarele posterioare lungi, care îi permit deplasarea prin salturi, cele anterioare fiind foarte scurte. (<fr. *kangourou*, engl. *kangoroo*<cuv. australian)

canibál, -ă I. *adj.* (despre animale) care se hrănește cu indivizi din aceeași specie. II. *s. m. f.* 1. antropofag. 2. *(fig.)* om crud, feroce. (<fr. *cannibale*, sp. *canibal*<cuv. caraib)

canibálic, -ă *adj.* de canibal. (<fr. *cannibalique*)

canibalísm *s. n.* 1. antropofagie. 2. *(fig.)* cruzime, sălbăticie. (<fr. *cannibalisme*)

caniculár, -ă *adj.* referitor la canicula, de caniculă; arzător, dogoritor. (<fr. *caniculaire*)

canículă *s. f.* 1. perioadă (22 iulie—23 august) în care steaua Sirius răsare și apune o dată cu Soarele. 2. căldură dogoritoare; zăpușeală caracteristică zilelor de vară. (<fr. *canicule*, cf. *Canicula*, steaua Sirius din constelația Ciinelui)

canicultúră *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea și dresajul ciinilor; chinologie. (<fr. *caniculture*)

canídе *s. n. pl.* familie de mamifere carnivore având ca tip ciinele. (<fr. *canidés*, cf. lat. *canis*, ciine)

canín, -ă I. *adj.* de ciine, ciinesc. II. *s. m.* dinte ascuțit și lung, așezat între incisivi și premolari. (<fr. *canin*, /II/ *canine*, lat. *caninus*)

canión *s. n.* vale îngustă și adîncă, între doi pereți verticali, săpată de apa unui riu. (<fr., sp. *cañon*)

caniótă *s. f.* sumă de bani obținută din partea de cîștig oferită de jucătorii de cărți pentru acoperirea anumitor cheltuieli; farfurioară în care se strînge această sumă. (<fr. *cagnotte*)

canístră *s. f.* bidon cu închidere ermetică servind la transportul și păstrarea benzinei, vinului, laptelui etc. (<germ. *Kanister*)

canistrélă *s. f. (mar.)* inel despicat de metal, de lemn sau de frînghie, care servește pentru a prinde ori a dirija un obiect sau o manevră în direcția cîrmei. (<it. *canestrello*)

caniș *s. m.* ciine de agrement cu părul creț, cu aspect frumos și elegant. (<fr. *caniche*)

canișă *s. f.* creșcătorie de ciini. (după fr. *caniche*)

canítle *s. f.* încărunțire a părului. (<fr. *canitie*, lat. *canities*<*canus*, alb)

cannél *s. n.* varietate de cărbune (semi)-bituminos, cenușiu-închis, cu structură compactă, fără stratificație, cu granulație fină și dură. (<engl. *cannel/-coal/*)

canóe *s. f.* 1. barcă ușoară dintr-un singur trunchi, folosită de amerindieni. 2. ambarcație ușoară, cu capetele ascuțite, la care se visleste cu ajutorul unei pagaie din poziția în genunchi. ● sport nautic practicat cu această ambarcație. (<fr. *canoë*, engl. *canoe*<cuv. amerind.)

canoíst, -ă *s. m. f.* sportiv care participă la întrecerile de canoe. (<fr. *canoéiste*)

canón *s. n.* 1. normă, regulă fundamentală. ● *(arte)* regulă fixă care stabilește proporția diferitelor părți ale corpului omenesc. 2. *(muz.)* compoziție polifonică în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută fiecare aceeași melodie; imitație (2). 3. *(poligr.)* caracter de literă de 36 de puncte tipografice. 4. *(rel.)* ansamblul cărților considerate sfinte; parte a ceremonialului în liturghie. (<fr. *canon*, germ. *Kanon*)

canonádă *s. f.* salvă de tunuri de artilerie. (<fr. *canonnade*)

canonál, -ă *adj (rar)* canonic[2] (1). (<fr. *canonial*)

canónic[1] *s. m.* preot catolic care face parte din consiliul episcopal; superiorul unei catedrale. (<it. *canonico*, lat. *canonicus*)

canónic[2], -ă *adj.* 1. conform cu canoanele bisericești, referitor la canoane; canonial. ● recunoscut de biserică. ○ *drept ~* = drept bisericesc. 2. după anumite norme, bine stabilite; normativ. ○ *(mat.) formă* (sau *ecuație*) *~ă* = formă, ecuație simplă care poate fi redusă, cu ajutorul schimbării unor variabile, la un număr oarecare de forme sau ecuații. (<fr. *canonique*, lat. *canonicus*)

canonicát *s. n.* demnitatea de canonic. (<fr. *canonicat*, lat. *canonicatus*)

canonicitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este canonic. (<fr. *canonicité*)

canonieră *s. f.* mică navă de luptă, folosită pentru patrulare, escortare etc. (<fr. *canonnière*)

canonist *s. m.* specialist în dreptul canonic. (<fr. *canoniste*)

canonizá *vb. tr.* 1. *(rel.)* a trece pe cineva în rîndul sfinților. 2. a institui ca regulă, a considera ca sacru. — *canonizáre* s. f. (<fr. *canoniser*, lat. *canonizare*)

canonizábil, -ă *adj.* care poate fi canonizat. (<fr. *canonisable*)

canóp *s. n.* v. canopă.

canópă *s. f.* vas funerar din alabastru, având modelat pe capac un cap de om sau de animal, folosit pentru păstrarea viscerelor morților. — var. *canop* s. n. (<fr. *canope*, cf. *Canope*, vechi oraș egiptean în Delta Nilului)

canópic, -ă *adj.* referitor la brațul vestic al Nilului. ○ *vase ~e* = canope. (<fr. *canopique*)

canotá *vb. intr.* a vîsli. (<fr. *canoter*)

canotáj *s. n.* sport nautic practicat cu ambarcații conduse cu rame. ○ *~ academic* =

sport nautic care se practică pe schifuri și pe giguri. (<fr. *canotage*)

canotiér, -ă *s. m. f. (rar)* canotor. (<fr. *canotier*)

canotiéră *s. f.* pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. (<fr. /chapeau/ *canotier*)

canotór, -oáre *s. m. f.* sportiv care practică canotajul; canotier. (<fr. *canoteur*)

cant *s. n.* 1. margine, muchie, dungă. 2. parte a coperței care depășește dimensiunile fileler unei cărți legate, ale unui registru etc. (<germ. *Kante*)

cantá *vb. intr. (schi)* a merge pe canturi. (<germ. *kanten*)

cantábil, -ă *adj.* melodios, expresiv; cu ritm moderat. (<it. *cantabile*, lat. *cantabilis*)

cantábile I. *adv. (muz.)* cantabil. II. *s. n.* parte dintr-o lucrare instrumentală executată în acest mod. (<it., fr. *cantabile*)

cantabilitáte *s. f.* 1. însușire a unei piese muzicale (instrumentale) de a avea o linie melodică expresivă. 2. calitate a versurilor de a fi muzicale; muzicalitate. (<it. *cantabilità*)

cantál *s. n.* brînză de rețetă franțuzească, fermentată, cu pastă dură. (<fr. *cantal*, cf. *Cantal*, regiune în Auvergne/Franța/)

cantalúp *s. m.* pepene galben, foarte dulce și cu coaja groasă. (<fr. *cantaloup*, cf. it. *Cantalupo*, vilă papală aproape de Roma, unde se cultiva acest pepene)

cantándo *adv. (muz.)* cîntînd, punînd în valoare melodia. (<it. *cantando*)

cántar *s. n.* 1. vas de băut la greci și romani, cu picior și toarte, folosit la amestecatul vinului cu apa. 2. fîntînă de forma unui vas, din care țîșnea apa. —var. *cantharos* s. n. (<fr. *canthare*, lat. *cantharus*, gr. *kantharos*)

cantaridă *s. f.* coleopter verde-auriu cu miros caracteristic, care cauzează desfrunzirea frasinilor și care, uscat și pisat, este folosit la prepararea unor medicamente. (<fr. *cantharide*, cf. lat. *cantharis, -idis*)

cantaridínă *s. f.* alcaloid toxic extras din cantaridă, folosit ca stimulator al creșterii părului și ca afrodiziac. (<fr. *cantharidine*)

cantaridísm *s. n.* intoxicație acută cu cantaridină. (<engl. *cantharidism*)

cantátă *s. f.* compoziție vocal-instrumentală solemnă pentru soliști, cor și orchestră, asemănătoare cu oratoriul, pe un subiect mai puțin dezvoltat și în care predomină elementul liric. (<it. *cantata*, fr. *cantate*)

cantautór *s. m.* cîntăreț care își compune singur textele. (<it. *cantautore*)

cantemirián, -ă *adj.* propriu (operei) lui Dimitrie Cantemir. (</Dimitrie/ *Cantemir*, cărturar umanist și domn al Moldovei + *-ian*)

cánter *s. n.* galop scurt și ușor. (<engl., fr. *canter*)

cántharos *s. n.* v. cantar.

cántică *s. f. (rar)* poem epic religios; *(spec.)* cele trei părți ale „Divinei comedii" a lui Dante. (<it. *cantica*)

canticum *s. n.* cîntec religios de laudă. ● (la protestanți) orice cîntec religios în afara psalmilor. (<lat. *canticum*)

cantilație *s. f. (muz.)* formă a serviciului religios avînd la bază psalmodierea liniei melodice, în care predomină recitativele și recitările. (după lat. *cantilare*, a fredona)

cantilénă *s. f.* 1. (în evul mediu) cîntec liric sau epic cu caracter grav sau sentimental. 2. melodie gravă, sentimentală, cu caracter cantabil, liric. (<it. *cantilena*, fr. *cantilène*)

cantilevér 1. *adj., s. n.* (sistem de suspensie) care nu are o susținere directă. II. *s. n.* tip de pod metalic ale cărui grinzi principale nu au o susținere directă și suspendă la rîndul lor o grindă cu o deschidere redusă. (<fr. *cantilever*)

cantínă *s. f.* 1. local în care se servește masa angajaților dintr-o întreprindere, instituție etc. 2. încăpere în interiorul unei unități militare de unde se pot cumpăra diferite alimente și obiecte. (<fr. *cantine*)

cantiniér, -ă *s. m. f.* administrator al unei cantine. (<fr. *cantinier*)

cantitáte *s. f.* 1. categorie filozofică desemnînd totalitatea determinărilor obiectelor, fenomenelor și proceselor, care indică aspectul lor măsurabil din punctul de vedere al mărimii, numărului, volumului, duratei, gradului, intensității etc. 2. proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau numărare; tot ceea ce poate fi numărat sau măsurat. ● cîtime, număr, mărime. 3. *(log.)* criteriu de clasificare a judecăților de predicație după sfera subiectului. 4. durata rostirii unui sunet, a unei silabe. (<fr. *quantité*, lat. *quantitas*)

cantitativ, -ă *adj.* referitor la cantitate. ○ *analiză ~ă* = determinarea proporțiilor diferitelor părți dintr-un amestec sau a elementelor dintr-o substanță. (<fr. *quantitatif*)

cantitométric, -ă *adj. unitate ~ă* = unitate care definește intensitatea unei radiații X în raport cu aceea a unui etalon cunoscut. (<fr. *quantitométrique*)

cantitométru *s. n.* aparat de dozare cantitativă a energiei radiante. (<fr. *quantitomètre*)

CANTO[1]**-** *elem. comp.* „unghi", „ligament palpebral, comisură a pleoapelor". (<fr. *cantho-*, cf. lat. *canthus*, gr. *canthos*, comisura pleoapelor)

cánto[2] *s. n.* muzică vocală. ● studiul tehnicii și artei interpretării vocale. (<it. *canto*)

cantolíză *s. f.* excizie chirurgicală a ligamentului palpebral. (<fr. *cantholyse*)

cantometríe *s. f.* sistem etnografic de măsurători taxonomice privind cîntecul popular. (cf. lat. *cantus*, cîntec)

cantón *s. n.* 1. clădire construită lîngă o șosea sau cale ferată, înzestrată cu aparate de semnalizare, de protecție și de supraveghere a drumurilor respective, servind și ca locuință cantonierului. 2. unitate de supraveghere, întreținere și urmărire a lucrărilor din cadrul unui sistem de desecare, irigații, baraje etc. ● sector al unui drum. 3. unitate în administrația pădurilor, în care activează pădurarul; locuința acestuia. 4. unitate teritorial-administrativă în unele țări (Elveția, Franța etc.). 5. *(arhit.)* una dintre cele patru ogive care compun o boltă în cruce. 6. *(herald.)* piesă de formă pătrată, reprezentînd a noua parte dintr-un scut, în general într-un colț al acestuia. (<fr. *canton*)

cantoná *vb.* I. *intr., tr.* (despre trupe) a (se) instala vremelnic în casele localnicilor. II. *refl. (fig.)* a se stabili, a se fixa, a se limita (adesea în mod rigid, mecanic). — *cantonáre* s. f. (<fr. *cantonner*)

cantonál, -ă *adj.* propriu unui canton (4). (<fr. *cantonal*)

cantonaménț *s. n.* 1. staționare vremelnică (a trupelor în marș) într-o localitate; loc unde sînt cantonate trupe. 2. loc amenajat special pentru antrenamentul sportivilor. (<fr. *cantonnement*)

cantonát, -ă *adj. (arhit.;* despre un masiv pătrat) prevăzut cu coloane unghiulare. (<fr. *cantonné*)

cantoniér, -ă *s. m. f.* cel care are în grijă supravegherea și întreținerea unui sector dintr-o șosea sau dintr-o cale ferată. (<fr. *cantonnier*)

cantoplástie *s. f.* operație chirurgicală pentru a mări deschiderea palpebrală. (<fr. *canthoplastie*)

cantorafíe *s. f.* suturare operatorie a unghiului lateral al pleoapelor. (<fr. *canthorraphie*)

cantotomíe *s. f.* incizie a comisurii externe a pleoapelor. (<fr. *canthotomie*)

cántus[1] *s. n.* comisura pleoapelor. (<fr., lat. *canthus*)

cántus[2] *s. n.* melodie liniară, simplă, pentru voce sau instrument, cu rol predominant în expresia unei compoziții muzicale. (<lat. *cantus*, cîntec)

canțónă *s. f.* 1. poezie lirică medievală cu tematică erotică, divizată în mai multe strofe cu formă determinată. 2. cîntec italian pe mai multe voci din epoca Renașterii, transcris apoi pentru instrumente (lăută, orgă, clavecin etc.), pentru a deveni o formă polifonică strofică, cu structură obișnuită. (<it. *canzone*)

canțonétă *s. f.* 1. mic cîntec popular italian, de origine napolitană; *(p. ext.)* cîntec scurt. 2. poezie lirică italiană formată din versuri scurte. (<it. *canzonetta*)

canțonétist, -ă *adj.* autor, cîntăreț de canțonete. (<it. *canzonettista*)

canțoniér *s. n.* 1. culegere italiană de poezii lirice de dragoste. 2. culegere de canțone (2) sau canțonete. (<it. *canzoniere*)

canúlă *s. f.* tub de sticlă, de metal etc. deschis la extremități, care se folosește la spălături interne. (<fr. *canule*, lat. *cannula*)

caolín *s. n.* rocă argiloasă de culoare albă, foarte fină, din care se fabrică porțelanul și faianța. ● pudră absorbantă, folosită ca emolient. (<fr. *kaolin*, cf. chin. *kaoling*, colină înaltă)

caolínic, -ă *adj.* bogat în caolin. (<fr. *kaolinique*)

caolinít *s. n.* silicat natural hidratat de aluminiu, constituent principal al caolinului. (<fr. *kaolinite*)

caolinizáre *s. f.* proces chimic de transformare a feldspatului în caolin. (după fr. *kaolinisation*)

caolinós, -oásă *adj.* de natura caolinului. (<*caolin* + *-os*)

caolinóză *s. f.* pneumoconioză cauzată de inhalarea prafului de argilă, amestecat adesea cu cuarț, la muncitorii din industria ceramică. (<engl. *kaolinosis*)

cap[1] *s. n.* 1. promontoriu. 2. direcție de deplasare a unei (aero)nave. (<fr. *cap*)

cap[2] *s. n.* parte a unui magnetofon sau casetofon care vine în contact direct cu banda, servind la înregistrarea, redarea sau ștergerea impulsurilor electromagnetice. (după engl. *head*)

capábil, -ă *adj.* 1. înzestrat; destoinic; valoros. ● apt, potrivit, în stare de a face ceva. 2. *(jur.)* care are capacitate civilă. (<fr. *capable*, lat. *capabilis*)

capabilitáte *s. f.* însușirea de a fi capabil. (<fr. *capabilité*)

capacimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea capacităților electrice. (<fr. *capacimètre*, cf. lat. *capax*, *-acis*, încăpător)

capacísm *s. n. (fon.)* pronunțare alterată a consoanei *c.* (cf. *kappa*, litera *k* în alfabetul grecesc)

capacitá *vb. tr. (livr.)* 1. a-și alătura pe cineva; a cîștiga adeziunea, încrederea cuiva. 2. a pune pe cineva în situația de a putea îndeplini o acțiune. — *capacitáre* s. f. (<it. *capacitare*)

capacitáte *s. f.* 1. calitatea de a fi încăpător. ● întindere sau mărime a unui lucru în raport cu ceea ce (poate) conține; volum al unui recipient. 2. pricepere, abilitate, aptitudine de a face ceva într-un anumit domeniu. 3. calitate a celui care este capabil să înțeleagă sau să facă ceva. v. competență. ● om destoinic, priceput; învățat, savant. 4. (în trecut) examen pentru obținerea titlului de profesor secundar. 5. proprietate a unui sistem tehnic (instalație, mașină, aparat etc.) de a executa o operație, de a produce un efect sau de a suferi o transformare. 6. cantitatea de energie pe care o poate acumula un sistem fizic în condiții date. 7. *(jur.)* drept, putere legală de a face un act. 8. obiectiv industrial sau economic cu un anumit profil. (<fr. *capacité*, lat. *capacitas*)

capacitív, -ă *adj.* referitor la capacitatea electrică; care se comportă ca un condensator electric. ○ *reactanță* ~*ă* = reactanța unui condensator definită prin inversul produsului dintre capacitatea acestuia și pulsația curentului alternativ. (<fr. *capacitif*, engl. *capacitiv*)

caparasón *s. n.* husă, armură de ornament care se punea pe cal la ceremonii; valtrap. (<fr. *caparaçon*)

cápă *s. f.* 1. pelerină (scurtă) de blană sau de stofă. ○ *de* ~ *și spadă* = (despre un roman sau film) de aventuri, cu multe dueluri și înfruntări primejdioase. 2. dispozitiv de protecție împotriva accidentelor la mașini, la ferăstraie etc. 3. poziție pe care o ia o navă pe un timp neprielnic, cu vînt foarte puternic, care îi permite să suporte mai ușor valurile, vîntul, furtuna. (<fr. *cape*, it. *cappa*)

capelá *vb. tr. (mar.)* a lega o parîmă de un catarg, de o vergă, pentru a le susține. — *capeláre* s. f. (<fr. *capeler*)

capelán *s. m.* 1. preot care slujește într-o capelă (catolică). 2. preot de instituție (spital, închisoare, unitate militară). (<it. *cappellano*)

capelanát *s. n.* demnitatea, slujba de capelan (1). (<it. *cappellanato*)

capelatúră *s. f.* 1. loc de pe catarg unde se capelează parimele. 2. ansamblul capetelor parimelor capelate de catarg. (după fr. *capelage*)

capélă *s. f.* 1. biserică mică, paraclis. ● altar lateral al unei biserici. ● încăpere într-o clădire, cu un altar, unde se poate oficia slujba religioasă. 2. formație vocală sau instrumentală a unei capele (1) sau curți princiare. ● grup de coriști. ● orchestră de proporții reduse; fanfară (militară). 3. grinda superioară a unui cadru de lemn care susține tavanul unei lucrări miniere. (<it. *cappella*, /2/germ. *Kapelle*)

capelínă *s. f.* 1. coif de fier în evul mediu care acoperea și ceafa, purtat de pedestrași. 2. bandaj circular pentru imobilizarea fracturilor, ancorarea aparatelor și protezelor chirurgicale etc. 3. pălărie de damă cu boruri foarte largi. (<fr. *capeline*, it. *cappellina*)

capelmáistru *s. m.* 1. prim interpret (violonist) al unei orchestre. 2. dirijor al unei orchestre mici, al unei fanfare. (<germ. *Kapellmeister*)

capénsis *s. n.* zonă floristică ce cuprinde numai o mică parte din Africa de Sud. (<germ. *Kapensis*, cf. *Capul Bunei Speranțe*, cap în sudul Africii)

cáper I. *s. m.* arbust mediteranean cu flori mari, albe sau roșietice, și cu fructe comestibile. II. *s. f.* mugur al caperului, întrebuințat drept condiment. (<it. *cappero*)

capibára *s. f.* rozător uriaș, cel mai mare din lume, un fel de șoarece de mărimea unui câine, cu blana bogată, care trăiește în cete în mlaștinile și în lungul cursurilor de apă din America de Sud; porc-de-apă. (<it. *capibara*)

capilár[1], -ă *adj.* 1. subțire, fin, îngust (ca un fir de păr). ○ *vase ~e* = cele mai mici vase sangvine prin care se hrănesc țesuturile corpului și care fac legătura între venule și arteriole. 2. referitor la capilaritate. ○ *tub ~* = tub îngust în care se manifestă fenomenul de capilaritate. (<fr. *capillaire*)

CAPILAR[2]**(O)-** *elem. comp.* „vase capilare". (<fr. *capillar/o/-*, cf. lat. *capillaris*<*capillus*, fir de păr)

capilarectazíe *s. f.* dilatație a vaselor capilare. (<fr. *capillarectasie*)

capilarimétru *s. n.* 1. instrument cu care se măsoară diametrul vaselor capilare. 2. aparat pentru determinarea capilarității solului. (<fr. *capillarimètre*)

capilarități *s. f.* proprietate a fluidelor de a urca sau de a coborî în tuburi foarte subțiri, fără a suferi o intervenție din afară. ○ *~a solului* = ridicarea apei în porii fini ai solului. (<fr. *capillarité*)

capilarítă *s. f.* inflamație a vaselor capilare. (<fr. *capillarite*)

capilaropatíe *s. f.* afecțiune a vaselor capilare. (<fr. *capillaropathie*)

capilaroscopíe *s. f.* metodă de observație a circulației capilare cu ajutorul unui microscop special. (<fr. *capillaroscopie*)

capilarotóxic, -ă *adj.* care exercită o acțiune nocivă asupra capilarelor sangvine. (<fr. *capillarotoxique*)

capilarotróp, -ă *adj.* care prezintă afinitate pentru vasele capilare. (<fr. *capillarotrope*)

capilițiu *s. n.* rețea tubulară protoplasmatică care încastrează sporii în corpii de fructificație la unele ciuperci. (<fr., lat. *capillitium*)

capișón *s. n.* 1. bonetă de lână tricotată sau confecționată din stofă groasă, cu unul sau două colțuri. 2. *(constr.)* apărătoare la coșul de fum. 3. harnașament de protecție a capului și gîtului contra insolației la caii de curse. (<fr. *capuchon*)

capitál[1] *s. n.* 1. relație socială de producție care presupune existența proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție și folosirea forței de muncă drept marfă, care creează plusvaloarea. ○ *~ social* = valoarea bunurilor aduse ca aport la o societate comercială (exprimată în moneda țării respective). 2. valoare care, datorită productivității și rentabilității muncii, produce plusvaloare. 3. *(fig.)* clasa capitaliștilor; capitalism. 4. sumă de bani investită într-o afacere; bunuri, valori. ● ansamblu de bunuri intelectuale, spirituale, morale. ○ *~ de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. (<fr. *capital*, germ. *Kapital*)

capitál[2], -ă *adj.* 1. foarte important, fundamental, esențial. 2. (despre caractere tipografice; și *s. f.*) cu dimensiuni mai mari decît litera obișnuită; majuscul, verzal. 3. de moarte; care privește viața sau moartea. ○ *pedeapsă ~ă* = pedeapsă cu moartea. (<fr. *capital*, lat. *capitalis*)

capitálă *s. f.* oraș al unei țări unde își au reședința organele puterii de stat. (<fr. *capitale*)

capitálband *s. n.* șiret lat cu margine rotundă îngroșată, care se pune la extremitățile cotorului unei cărți legate. (<germ. *Kapitalband*)

capitalísm *s. n.* orînduire social-economică bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. ○ *~ monopolist de stat* = formă actuală de existență a capitalismului monopolist, caracterizată prin îngemănarea forței statului cu forța monopolurilor. (<fr. *capitalisme*)

capitalíst, -ă I. *adj.* referitor la capitalism, propriu capitalismului. II. *s. m. f.* 1. posesor de capital, de mijloace de producție. 2. cel care e favorabil regimului capitalist. 3. *(peior.)* om bogat. (<fr. *capitaliste*)

capitalizá *vb. tr.* a transforma în capital o valoare. ● *(impr.)* a strînge averi. — **capitalizáre** s. f. (<fr. *capitaliser*)

capitalizábil, -ă *adj.* care poate fi capitalizat. (<fr. *capitalisable*)

capitát, -ă *adj. (bot., anat.;* despre un organ) care se termină cu un fel de măciucă. (<lat. *capitatus*, fr. *capité*)

capitáție *s. f.* (în sclavagism, la romani, și în feudalism) impozit care se plătea pe cap de contribuabil. (<fr. *capitation*, lat. *capitatio*)

capitălúță *s. f.* literă de tipar majusculă, de aceeași înălțime cu litera mică din același corp. (<*capitală* + *-uță*)

capitél *s. n.* partea superioară a unei coloane sau a unui pilastru, pe care se sprijină arhitrava. (<it. *capitello*, lat. *capitellum*)

capítol *s. n.* **1.** fiecare dintre diviziunile mai mari ale unei cărți, ale unei legi etc. ● parte dintr-o acțiune, dintr-o desfășurare. **2.** subiect de conversație; problemă; chestiune. (<it. *capitolo*, lat. *capitulum*)

capitolín, -ă *adj.* referitor la Capitoliu. ○ *jocuri ~e* = jocuri anuale instituite de Camillus în cinstea lui Iupiter și în amintirea eliberării Capitoliului. (<fr. *capitolin*, lat. *capitolinus*)

capitoná *vb. tr.* a acoperi cu tapițerie (un fotoliu etc.); a acoperi (un perete, o ușă) cu un strat izolator împotriva zgomotelor. — *capitonáre* s. f. (<fr. *capitonner*)

capitonáj *s. n.* **1.** capitonare. **2.** apropiere chirurgicală a planurilor unei cavități. (<fr. *capitonnage*)

capítul[1] *s. m.* corpul canonicilor unei catedrale catolice, care se ocupă de organizarea cultului și administrarea catedralei și a bisericilor din oraș ● adunare a canonicilor. ● adunare de călugări sau de alți clerici catolici. ● loc unde se țin asemenea adunări. (<it. *capitulo*)

capítul[2] *s. n.* inflorescență racemoasă cu numeroase flori reunite într-un receptacul în formă de disc. (<fr. *capitule*, lat. *capitulum*, cap mic)

capitulá *vb. intr.* **1.** (despre un beligerant) a înceta ostilitățile, predându-se învingătorului. **2.** *(fig.;* despre oameni) a da înapoi, a ceda, a se da învins. — *capituláre* s. f. (<fr. *capituler*, lat. *capitulare*)

capitulánt, -ă *s. m. f.* cel care capitulează; capitulard. (<germ. *Kapitulant*)

capitulár, -ă *adj.* referitor la capitul[1], la canonici. ○ *cancelar ~* = canonic director de studii în școlile catedralelor din evul mediu; *scrisoare ~ă* = scrisoare care notifică canoanele unui conciliu. (<fr. *capitulaire*)

capitulárd, -ă *adj.* capitulant. (<fr. *capitulard*)

capitulárii *s. f. pl.* acte legislative emanate de la regi, împărțite în capitole. (<fr. *capitulaires*)

capitulație *s. f.* convenție internațională unilaterală, care asigură pentru cetățenii unui stat anumite privilegii pe teritoriul altui stat. — var. *capitulațiune* s. f. (<fr. *capitulation*)

capitulațiúne *s. f.* v. capitulație.

CAPNO-, **-capnie** *elem. comp.* „fum". (<fr. *capno-*, *-capnie*, cf. gr. *kapnos*)

capnomanție *s. f. (rar)* pretinsă artă de a ghici după fum. (<fr. *capnomancie*)

capnometrie *s. f.* măsurare a densității fumului. (<fr. *capnométrie*)

capóc *s. n.* produs vegetal obținut din fructele de copochier, care se folosește ca material de umplutură pentru perne, saltele etc. (<fr., engl. *kapok*<cuv. malaiez)

capochiér *s. m.* arbore exotic din Java, care furnizează capocul. (<fr. *kapokier*)

capodóperă *s. f.* operă desăvîrșită, constituind o culme a creației; *(p. ext.)* lucrare perfectă în orice domeniu. ● *(fig.)* tot ceea ce este perfect în genul său. (<it. *capodopera*)

capón *s. n.* suport mic, ieșit în afara bordului unei nave, care servește la susținerea ancorei. (<fr. *capon*, it. *capone*)

caponá *vb. tr.* a lega ancora la capon. — *caponáre* s. f. (<fr. *caponner*)

caponiéră *s. f.* **1.** cazemată cu două ambrazuri, ale cărei arme flanchează două direcții. **2.** nișă în peretele unui tunel. (<fr. *caponnière*, it. *capponiera*)

caporál *s. m.* grad militar între fruntaș și sergent; militar cu acest grad. (<fr. *caporal*, it. *caporale*)

caporalísm *s. n.* regim politic în care predomină influența militarilor. (<fr. *caporalisme*)

capót[1] *s. n.* **1.** îmbrăcăminte femeiască de casă (lungă pînă la călcîie). **2.** învelitoare de pînză care acoperă diferite instrumente și aparate pe puntea unei nave. (<fr. *capot*)

capót[2] *s. n.* lovitură la jocul de cărți, dată de un jucător care nu face nici o levată. (<fr. *capot*)

capotá *vb. intr.* **1.** (despre autovehicule) a se răsturna, dîndu-se peste cap; (despre avioane) a se prăbuși, intrînd cu botul în pămînt. **2.** *(fig.)* a suferi un eșec. — *capotáre* s. f. (<fr. *capoter*)

capotáj *s. n.* capotare. (<fr. *capotage*)

capótă *s. f.* acoperiș pliabil, rabatabil din pînză, piele, tablă etc., care servește la protejarea unei mașini, a unui aparat etc. (<fr. *capote*)

capreolát, -ă *adj. (bot.)* prevăzut cu circei; cu aspect de circel. (<lat. *capreolatus*, fr. *capreolé*)

CAPRI- *elem. comp.* „capră". (<fr. *capri-*, cf. lat. *capra*)

capriccióso/-zo/ *adv. (muz.)* capricios. (<it. *capriccioso*)

capricіós, -oásă *adj.* cu capricii; inconsecvent, schimbător; răsfățat. ● (despre lucruri) neobișnuit, ciudat. (<fr. *capricieux*, it. *capriccioso*)

capríciu *s. n.* **1.** dorință trecătoare, de obicei extravagantă; gust neobișnuit, ciudat; toană. **2.** *(muz.)* piesă cu caracter capricios, de virtuozitate, de construcție liberă. (<fr. *caprice*, it. *capriccio*)

Capricórn *s. n.* constelație din emisfera australă. ○ *Tropicul C~ului* = v. tropic; *zodia C~ului* = a unsprezecea dintre cele 12 zodii (22 decembrie—22 ianuarie), reprezentată printr-un țap. (<fr. *capricorne*, lat. *capricornus*)

caprificáție *s. f.* procedeu horticol constînd în a poleniza smochinii cultivați de la cei sălbatici, pentru a favoriza fructificarea. (<fr. *caprification*, cf. lat. *caprificus*, smochin sălbatic)

caprifoliacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale avînd ca tip caprifoiul. (<fr. *caprifoliacées*)

caprifórm, -ă *adj.* cu înfățișare de capră. (<fr. *capriforme*)

caprimúlg *s. m.* pasăre arboricolă nocturnă și crepusculară, insectivoră, cu capul lat și corpul turtit, cu ochi mari, globuloși, adaptați pentru întuneric, și cu deschiderea gurii foarte

mare, pentru captarea prăzii din zbor. (<lat. *caprimulgus*, it. *caprimulgo*)

caprimulgiformе *s. f. pl.* ordin de păsări având ca tip caprimulgul. (<fr. *caprimulgiformes*)

caprin, -ă I. *adj.* referitor la capre. II. *s. f. pl.* subfamilie de rumegătoare cuprinzînd capra, antilopa etc. (<fr. *caprin/és/*)

capriólă *s. f.* săritură în sus și înainte a unui cal dresat, cu membrele anterioare îndoite de la genunchi, iar cele posterioare complet întinse înapoi. (<it. *capriola*)

capróic *adj. acid* ~ = acid gras care se găsește în stare de gliceridă în unt și în uleiul de cocos. (<fr. *caproïque*)

caprolactámă *s. f.* substanță organică de tipul amidelor ciclice, din care se fabrică materiale plastice, ca relon, capron, perlon etc. (<fr. *caprolactame*)

caprón *s. n.* fibră textilă sintetică, cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei. (<rus. *kapron*)

capsá *vb. tr.* 1. a prinde (ceva) cu o capsă (3). 2. a aplica o capsă (4) unui cartuș. — *capsáre* s. f. (<*capsă*)

capsatór, -oáre I. *s. m. f.* muncitor specializat în capsarea lăzilor și a tapițeriei de mobilă. II. *s. n.* instrument pentru capsarea hîrtiilor. ● dispozitiv folosit în legătoria manuală pentru turtirea și fixarea înclușelor de metal ale albumelor, placardelor etc. (<*capsa* + *-tor*)

cápsă *s. f.* 1. dispozitiv de închidere făcut din piese care se îmbucă una în alta și care servește la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte; buton (II, 1). 2. inel metalic cu care se întărește marginile unei butoniere, ale unei găuri pentru șireturi etc. 3. piesă (de sîrmă) cu care se prind mai multe hîrtii, foile unei cărți etc. 4. mic tub metalic umplut cu o materie fulminantă, care se folosește la armele de foc, la mine etc. pentru a produce impulsul inițial necesar explodării încărcăturii. ○ *(fam.) a fi cu* ~*a pusă* = a fi nervos, gata de ceartă. 5. rondelă metalică izolată de soclul becului, care face legătura cu unul din capetele filamentului. (<lat. *capsa*, germ. *Kapsel*)

capsélă *s. f.* 1. plantă din familia crucifere-lor, cunoscută sub numele de traista-ciobanului. 2. fruct siliculă de forma unei traiste de cioban. (<fr. *capselle*, lat. *capsella*)

capsídă *s. f.* structură care înconjură genomul viral, alcătuită din subunități proteice identice, repetate regulat. (cf. lat. *capsa*, cutie)

CAPSUL(O)- *elem. comp.* „capsulă". (<fr. *capsul/o/-*, cf. lat. *capsula*, cutie mică)

capsulá *vb. tr.* a astupa cu o capsulă. — *capsulâre* s. f. (<fr. *capsuler*)

capsulár, -ă *adj.* (despre fructe) în formă de capsulă (1). (<fr. *capsulaire*)

capsúlă *s. f.* 1. fruct uscat, dehiscent, conținînd numeroase semințe. 2. *(anat.)* înveliș conjunctiv al unui organ, al unei articulații. ○ ~*e suprarenale* = glande suprarenale; ~*e articulare* = totalitatea ligamentelor care înconjură o articulație. ● înveliș mucos exterior al unor specii de bacterii și de alge microscopice. ● casetă. 3. *(chim.)* vas de formă emisferică, cu fundul plat sau rotund, din porțelan, sticlă etc., în care se încălzesc diferite substanțe. 4. *(tehn.)* cutie bine închisă în care sînt așezate anumite instrumente, motoraș etc. ce trebuie ferite de contactul cu exteriorul. ○ ~ *cosmică* = cabină spațială. ● capac de metal cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. 5. ~ *telefonică* = cutie metalică conținînd un microfon sau un receptor, folosită în aparatele telefonice; ~ *manometrică* = aparat care măsoară în recipiente închise presiuni puțin diferite de cea atmosferică. (<fr. *capsule*, lat. *capsula*)

capsulectomíe *s. f.* rezecție parțială a unei capsule articulare. (<fr. *capsulectomie*)

capsulifér, -ă *adj.* (despre plante) cu fructe sub formă de capsule (1). (<fr. *capsulifère*)

capsulítă *s. f.* inflamație a unei capsule articulare. (<fr. *capsulite*)

capsuloplastíe *s. f.* intervenție chirurgicală în scopul de a elibera o capsulă articulară. (<fr. *capsuloplastie*)

capsulorafíe *s. f.* sutură a unui pliu vertical al capsulei articulare. (<fr. *capsulorraphie*)

capsulotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în capsulotomie. (<fr. *capsulotome*)

capsulotomíe *s. f.* incizie a unei capsule articulare. (<fr. *capsulotomie*)

captá *vb. tr.* 1. a aduna, a colecta (fluide) într-un rezervor sau în tuburi. ● a intercepta, a prinde, a reuși să audă ceva. 2. *(fig.)* a fascina; a atrage (pe cineva) de partea sa cu ajutorul unor șiretlicuri. (<fr. *capter*, lat. *captare*)

captábil, -ă *adj.* (despre fluide) care poate fi captat. (<*capta* + *-bil*)

captáre *s. f.* 1. acțiunea de a capta și rezultatul ei. 2. ansamblu de amenajări, construcții și instalații necesare operației de colectare a apelor, a gazelor sau a pulberilor dintr-o incăpere etc., pentru a le folosi sau a le împiedica acțiunea nocivă; captație (1). (<*capta*)

captativitáte *s. f.* *(psih.)* tendință manifestată în special la copii de a-și atribui obiectele și afecțiunea celor din jur. (<fr. *captativité*)

captatór *s. n.* 1. dispozitiv tehnic servind pentru captare. ○ ~ *solar* = instalație pentru captarea și transformarea energiei solare în energie termică sau electrică. 2. ~ *de curent* = dispozitiv montat la capătul unui troleu pentru a face un contact alunecător cu firul aerian. (după fr. *capteur*)

captáție *s. f.* 1. *(rar)* captare. 2. uneltire făcută cu scopul de a obține printr-un act juridic anumite foloase în dauna cuiva. (<fr. *captation*, lat. *captatio*)

captív, -ă *adj.* lipsit de libertate; (și *s.*) prizonier. ○ *balon* ~ = balon legat prin cabluri de sol. (<fr. *captif*, lat. *captivus*)

captivá *vb. tr.* a face captiv. ● a preocupa intens, a absorbi; a fermeca, a cuceri (pe cineva). — *captivâre* s. f. (<fr. *captiver*, lat. *captivare*)

captivánt, -ă *adj.* care captivează; fascinant, fermecător. ● palpitant, pasionant. (<fr. *captivant*)

captivitáte *s. f.* faptul de a fi captiv; privare de libertate; prizonierat. ● stare de izolare a unor animale de mediul lor natural. (<fr. *captivité*, lat. *captivitas*)

captór *s. n.* dispozitiv care transformă semnalele acustice sau optice în semnale electrice, folosit în sistemele de transmisiune a sunetelor sau a imaginilor. (<fr. *capteur*)

capturá *vb. tr.* a prinde, a lua prizonier; a pune mîna pe materiale de luptă aparținînd inamicului. ● a prinde un răufăcător. ● a prinde în capcană un animal sălbatic. — *capturáre* s. f. (<fr. *capturer*)

captúră *s. f.* 1. pradă de război luată în luptă. 2. *(livr.)* capturare. 3. proces fizic prin care nucleul atomic captează o particulă exterioară. (<fr. *capture*, lat. *captura*)

capucín, -ă *s. m. f.* 1. călugăr catolic dintr-unul dintre ordinele franciscane, creat în 1525. 2. maimuță din America, cu barbă lungă. (<fr. *capucin*, it. *cappuccino*<*cappuccio*, glugă)

capucinádă *s. f.* 1. afectare a devoțiunii. 2. *(fam.)* predică, discurs moralizator și banal. (<fr. *capucinade*)

capucino *s. n.* cafea cu lapte spumos (eventual și coniac sau rom) presărată cu cacao; caputíner. (<it. *cappuccino*, fr. *capucino*)

carábă *s. m.* coleopter alergător cu capul alungit, de culoare aurie sau roșie-arămie și cu picioare lungi, care se hrănește cu viermi, larve de insecte și melci. (<fr. *carabe*, lat. *carabus*, gr. *karabos*, crab)

carabíde *s. f. pl.* familie de insecte coleoptere avînd ca tip carabul. (<fr. *carabidés*)

carabínă *s. f.* 1. pușcă ușoară, cu țeavă scurtă, ghintuită. 2. cîrlig închis cu arc, cu care se prind diferite obiecte; carabinieră. (<fr. *carabine*)

carabiníer *s. m.* 1. (în trecut) soldat înarmat cu carabină. 2. (astăzi) membru al jandarmeriei (în Italia); nume dat vameșilor în Spania. (<fr. *carabinier*, it. *carabiniere*)

carabiníeră *s. f.* carabină (2). (<germ. *Karabinier/haken/*)

caracál *s. m.* linx cu urechile negre, răspîndit în Africa și în stepele din sud-vestul Asiei; ris de pustiu. (<fr., sp. *caracal*)

caracára *s. m.* un fel de șoim din zona tropicală a Americii, care trăiește mai mult pe sol, hrănindu-se cu cadavre, dar și cu șerpi, insecte și moluște. (<amer., sp. *caracara*< cuv. tupi)

carácă *s. f.* navă cu vele, cu catargul principal foarte înalt, folosită de portughezi, spanioli și italieni în sec. XV—XVII. (<fr. *caraque*, it. *caracca*, cf. ar. *karraka*)

caractér *s. n.* 1. ansamblu de trăsături psihico-morale distincte, relativ stabile, definitorii pentru om, care se manifestă în modul de comportare și în ideile acestuia. ○ *dans de* ~ = dans prin ale cărui figuri se exprimă acțiuni sau sentimente; *comedie de* ~ = comedie a cărei intrigă izvorăște din conflictul creat între caracterele personajelor; *(muz.) piesă de* ~ = piesă scurtă instrumentală (pentru pian) în formă liberă, cu elemente de expresie specifice, adesea programatice. 2. personalitate morală caracterizată prin voință fermă, corectitudine și consecvență în integritate etc. 3. individualitate cu trăsături psihice complexe, conturată într-o operă literară. 4. *(biol.)* particularitate de structură, formă, substanță sau funcție a unui organism. ● caracteristică a unui lucru, a unui fenomen. 5. element al unui alfabet; literă, semn grafic de același corp și aceeași familie. ● *(inform.)* literă, cifră, semn particular. 6. *(mat.)* numărul de elemente care ocupă după o permutare același loc ca și înainte de aceasta. (<fr. *caractère*, lat. *character*, gr. *kharakter*, semn)

caracterál, -ă *adj.* referitor la caracter, al caracterului. (<fr. *caractériel*)

caracteriográmă *s. f.* formulă de exprimare cantitativă a trăsăturilor caracteriale individuale. (<fr. *caractériogramme*)

caracteristíc, -ă I. *adj.* care constituie trăsătura distinctivă a cuiva sau a ceva. II. *s. f.* 1. însușire tipică predominantă, proprie unei ființe, unui lucru, unui fenomen etc. 2. partea întreagă a unui logaritm. 3. curbă reprezentînd variația unei mărimi importante a unui sistem fizic sau tehnic în funcție de un anumit parametru. ● mărime, element care determină dintr-un anumit punct de vedere modul de funcționare a unui sistem tehnic. 4. *(stat.)* trăsătură cantitativă comună a unui fenomen sau proces social-economic. (<fr. *caractéristique*)

caracterizá *vb. tr.* 1. a constitui caracteristica unei ființe sau a unui lucru. 2. a înfățișa, a descrie o ființă, un fenomen în ceea ce are particular, esențial, propriu. — *caracterizáre* s. f. (<fr. *caractériser*)

caracterizánt, -ă *adj. (rar)* caracterizator. (<fr. *caractérisant*)

caracterizatór, -oáre *adj.* care caracterizează; caracterizant. (<fr. *caractérisateur*)

caracterográf *s. n.* aparat electronic pentru vizualizarea pe ecranul unui tub catodic a dispozitivelor semiconductoare. (<engl. *characterographe*)

caracterológ, -ă *s. m. f.* specialist în caracterologie. (<fr. *caractérologue*)

caracterológic, -ă *adj.* referitor la caracter. (<fr. *caractérologique*)

caracterológie *s. f.* ramură a psihologiei care studiază structura și dezvoltarea caracterului. (<fr. *caractérologie*)

caracteropatíe *s. f.* complex de trăsături caracteriale anormale care influențează negativ comportarea socială. (<fr. *caractéropathie*)

caractrón *s. n.* tub catodic folosit în afișarea rapidă a literelor sau cifrelor pe ecran. (<fr., engl. *caractron*)

caracúl *s. m.* 1. rasă de oi cu blana buclată, neagră, asemănătoare cu astrahanul. 2. blăniță de miel din această rasă. (<fr. *caracul*, cf. *Karakul*, oraș în Asia Centrală)

caradriíde *s. f. pl.* familie de păsări caradriiforme cuprinzînd ploierul, nagîțul etc. (<fr. *charadriidés*)

caradriifórme *s. f. pl.* ordin de păsări limicole, alergătoare, cu ciocul și picioarele lungi. (<fr. *charadriiformes*)

caragánă *s. f.* arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu

frunze compuse și cu flori mari, galbene-aurii. (<fr. *caragan*)

caragialésc, -ă *adj.* 1. propriu lui Caragiale. 2. în maniera lui Caragiale; caragialian. (<*I.L. Caragiale*, scriitor român + *-esc*)

caragialián, -ă *adj.* caragialesc. (<*Caragiale* + *-ian*)

caragialísm *s. n.* fenomenul Caragiale, ale cărui comedii, unice prin timbrul originalității inimitabile, ca și proza de umor și satiră, valorifică spiritul, ironia amicală sau mușcătoare pînă la sarcasm a poporului român, satirizînd moravuri politice și de familie, cu precădere ale micii burghezii. (<*Caragiale* + *-ism*)

caragializá *vb. tr.* a imita stilul lui I. L. Caragiale. (<*Caragiale* + *-iza*)

caraíb, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Caraibe. ● *(s. f.)* limbă indiană vorbită de caraibi. (<fr. *caraïbe*, cf. *caraibi*, amerindieni din Antile și Guyana)

caraít *s. m.* membru al unei secte de evrei care respinge tradițiile rabinilor și nu admite decît Scriptura. (<fr. *caraïte*)

caramból *s. n.* 1. bilă roșie, la biliard; carambolaj. 2. *(fig.; fam.)* încurcătură, zăpăceală, ciocnire. (<fr. *carambole*)

caramboláj *s. n.* atingere, cu o bilă lovită cu tacul, a celorlalte două bile, la biliard. (<fr. *carambolage*)

caramél *s. n.* zahăr ars, folosit în cofetărie și la colorarea unor băuturi sau alimente. (<fr., sp. *caramel*)

caramelái *s. n.* produs cu (zahăr) caramel. (<*caramel* + *-aj*)

caramelát, -ă *adj.* cu aparență, cu gust sau culoare de caramel. (<fr. *caramelé*)

caramélă *s. f.* bomboană din zahăr ars, amestecat cu diferite substanțe aromate. (<fr. *caramel*)

caramelizá *vb.* I. *refl., tr.* a (se) transforma prin încălzire în caramel. II. *tr.* a amesteca apă sau alt lichid cu caramel. — **caramelizáre** *s. f.* (<fr. *carameliser*)

carangíde *s. n. pl.* familie de pești răpitori de mare, mici, cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mărunți, avînd ca tip stavridul. (<lat. *carangidae*)

carantínă *s. f.* 1. izolare preventivă a oamenilor, animalelor, navelor sau mărfurilor care provin dintr-o regiune unde bîntuie o epidemie. ● menținere în izolare a persoanelor bănuite că ar putea răspîndi o boală contagioasă. ● restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. ● izolare a unui organism vegetal, pentru o anumită perioadă, de pericolul contaminării cu un anumit agent patogen transmisibil. 2. *(fig.)* izolare. (<fr. *quarantaine*<*quarante*, patruzeci /de zile/, gr. *karantina*)

carapáce *s. f.* 1. înveliș tare care acoperă corpul broaștelor țestoase, al racilor etc. 2. *(fig.)* platoșă, înveliș protector. (<fr., it. *carapace*)

carát *s. n.* 1. indice al proporției de aur în aliaje, reprezentînd a 24-a parte din masa totală. 2. unitate de măsură pentru masa pietrelor prețioase, egală cu 0,2053 g. 3. *(fig.)* grad, intensitate. (<fr. *carat*, lat. *carratus* cf. ar. *qirat*, greutate)

caraté *s. n.* dermatoză contagioasă sau cronică răspîndită în America Centrală și de Sud, cauzată de o treponemă, care se manifestă prin erupții roșii, brune sau galbene. (<fr. *caratés*<cuv. caraib)

caravagésc, -ă *adj.* 1. propriu lui Caravaggio. 2. în maniera lui Caravaggio. (<fr. *caravagesque*, cf. *Caravaggio*, pictor renascentist it.)

caravagísm *s. n.* concepție estetică inspirată din inovațiile lui Caravaggio. (<fr. *caravagisme*)

caravánă *s. f.* 1. (în Orient) convoi de călători care străbate deșertul (pe cămile). 2. ansamblu de turiști și de vehicule rutiere care se deplasează în grup pe același itinerar. ● grup de vehicule (cu personalul aferent) care urmează același itinerar (în scopuri culturale, sanitare etc.). 3. rulotă de turism. (<fr. *caravane*, /3/engl. *caravan*, cf. pers. *karwan*)

caravanțér, -ă I. *adj.* de caravane. II. *s. m.* 1. conducător al unei caravane (1). 2. cel care folosește o caravană de camping. (<fr. *caravanier*)

caraváning *s. n. (rar)* camping pentru rulote. (<engl., fr. *caravaning*)

caravanserái *s. n.* (în Orient) han mare pentru popasul caravanelor (1). (<fr. *caravansérai*, cf. pers. *karwansaray*, casă pentru caravane)

caravélă *s. f.* navă rapidă, în general cu trei catarge și rază mare de acțiune, din sec. XV—XVI. (<fr. *caravelle*, port. *caravela*)

CARB(O)-/CARBONI- *elem. comp.* „carbon". (<fr. *carb/o/-*, *carboni-*, cf. lat. *carbo*, *-nis*, cărbune)

carbamát *s. n.* sare a acidului carbamic; uretan. (<fr. *carbamate*)

carbámic *adj. acid* ~ = acid instabil, cunoscut în special sub formă de săruri sau de esteri. (<fr. *carbamique*)

carbamídă *s. f.* uree. (<germ. *Karbamid*)

carbanión *s. m.* ion care conține o pereche de electroni cu sarcină negativă, neparticipanți la un atom de carbon, avînd trei covalențe. (<fr. *carbanion*)

carbénă *s. f.* compus organic care se găsește în asfalturi. (<fr. *carbène*)

carbét *s. n.* colibă mare acoperită cu frunze, în Antile și în Guyana. (<fr. *carbet*<cuv. caraib)

carbíd *s. n.* carbură de calciu, folosită mai ales la fabricarea acetilenei. (<germ. *Karbid*)

carbinól *s. m.* alcool metilic; denumire pentru alcoolii secundari și terțiari. (<fr. *carbinol*)

carbocațión *s. m.* ion care conține la un atom de carbon avînd trei covalențe o sarcină pozitivă, datorită unui deficit de electroni. (<fr. *carbocation*)

carbochímic, -ă *adj.* referitor la carbochimie. (<fr. *carbochimique*)

carbochímie *s. f.* chimie industrială a produselor provenind din huilă. (<fr. *carbochimie*)

carbocíclic, -ă *adj.* (despre compuși organici) al căror lanț închis nu conține decît atomi de carbon. (<fr. *carbocyclique*)

carbodiamidă *s. f.* uree. (<fr. *carbodiamide*)

carbogazós, -oásă *adj.* (despre ape naturale) care conține gaz carbonic. (<fr. *carbogazeux*)

carbogén *s. n.* amestec de bioxid de carbon cu oxigen, folosit ca stimulent al căilor respiratorii. (<fr. *carbogène*)

carbogenoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a carbogenului. (<fr. *carbogénothérapie*)

carbohemoglobínă *s. f.* compus instabil care se formează în sînge, în proporție foarte mică, din bioxid de carbon și hemoglobină. (<fr. *carbohémoglobine*)

carbohidrát *s. m.* hidrocarbonat. (<engl. *carbohydrate*)

carbohidrázǎ *s. f.* enzimă care degradează hidrații de carbon. (<fr. *carbohydrase*)

carboíde *s. f. pl.* compuși organici care se găsesc în asfalturi naturale, în reziduurile de la cracare etc. (<fr. *carboïdes*)

carbólic *adj. acid* ~ = acid fenic. (<fr. *carbolique*)

carbolíneum *s. n.* produs de culoare brună, care se obține prin distilarea cărbunelui de pămînt, folosit ca insecticid, la impregnarea lemnului etc. (<fr. *carbolineum*)

carbolóy *s. n.* aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram și de cobalt. (<engl. *carboloy*)

carbométru *s. n.* aparat pentru detectarea bioxidului de carbon, folosit mai ales în galeriile de mină. (<fr. *carbomètre*)

cárbon *s. n.* metaloid tetravalent care se găsește în natură sub formă de grafit, în cărbunii de pămînt etc. ○ *hîrtie-~* = hîrtie avînd pe una dintre fețe un strat subțire de substanță colorată, care permite copierea unui text, desen etc. pe mai multe foi; indigo. (<fr. *carbone*)

carbonádo *s. n.* varietate de diamant impur, negru și foarte dur, folosit la tăierea sticlei și a porțelanului, ca material abraziv etc. (<fr., sp. *carbonado*<cuv. braz.)

carbonár *s. m.* membru al unei organizații revoluționare secrete din Italia de la începutul sec. XIX, care lupta pentru izbînda ideilor liberale, pentru eliberarea și unificarea Italiei. (<it. *carbonaro*)

carbonarcóză *s. f.* somn obținut prin inhalarea unui amestec de oxigen și gaz carbonic. (<fr. *carbonarcose*)

carbonarísm *s. n.* mișcarea carbonarilor. (<it. *carbonarismo*)

carbonát *s. m.* sare sau ester al acidului carbonic. ● *(adj.)* care conține carbon. (<fr. *carbonate, carboné*)

carbonatá *vb. tr.* a transforma în carbonat, a supune operației de carbonatare. (<fr. *carbonater*)

carbonatáre *s. f.* 1. reacție chimică de transformare a hidroxizilor de carbon în carbonați, produsă cu participarea bioxidului de carbon. 2. operația de tratare cu bioxid de carbon a zemurilor rezultate la fabricarea zahărului, în scopul purificării lor. (<*carbonata*)

carbonátic, -ă *adj.* (despre soluri, roci) care conține carbonați. (<germ. *karbonatisch*)

CARBONI- v. carb(o)-.

carbónic, -ă *adj.* bogat în carbon. ○ *acid* ~ = acid slab, format prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă. (<fr. *carbonique*)

carboniér, -ă I. *adj.* referitor la cărbune II. *s. n.* navă destinată transportului de cărbuni. (<fr. *charbonnier*)

carbonífer, -ă I. *adj.* 1. (despre terenuri, roci, regiuni) care conține zăcăminte de cărbune. 2. referitor la cărbunele de pămînt, la extracția și la prelucrarea lui. II. *adj., s. n.* (din) penultima perioadă a paleozoicului, dintre devonian și permian, în care s-au format cele mai bogate zăcăminte de huilă. (<fr. *carbonifère*)

carbonificáre *s. f.* proces de formare a cărbunilor naturali, prin ardere lentă, în lipsa oxigenului. (<it. *carbonificare*)

carboniformu, -ă *adj.* cu aspect de cărbune. (<fr. *carboniforme*)

carbonil *s. m.* 1. grupare funcțională bivalentă, prezentă în moleculele aldehidelor și alcetonelor. 2. combinație a oxidului de carbon cu alte metale grele. (<fr. *carbonyle*)

carbonílic, -ă *adj.* (despre substanțe) care conține în moleculă gruparea carbonil. ○ *compuși ~ci* = denumire generică pentru aldehide și cetone. (<engl. *carbonylic*)

carbonitrurá *vb. tr.* a efectua o carbonitrurare. (<fr. *carbonitrurer*)

carbonitruráre *s. f.* procedeu de cementare a oțelului constînd în introducerea simultană a carbonului și azotului în stratul superficial al unei piese. (<*carbonitrura*)

carbonizá *vb. refl.* 1. (despre cărbuni) a se descompune termic în absența oxigenului din aer. 2. (despre lemne) a se transforma în cărbuni (prin ardere); (despre substanțe organice) a se face scrum. — **carbonizáre** *s. f.* (<fr. *carboniser*)

carbonizábil, -ă *adj.* care se poate carboniza. (<fr. *carbonisable*)

carbonizatór *s. n.* aparat transportabil pentru carbonizarea lemnului. (<fr. *carbonisateur*)

carborúndum *s. n.* carbură de siliciu, folosită ca abraziv. (<fr. *carborundum*)

carboterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a gazului carbonic. (<fr. *carbothérapie*)

carboxíhemoglobínă *s. f.* compus stabil care se formează în sînge din oxidul de carbon și din hemoglobină, aceasta devenind în consecință inutilizabilă pentru transportul oxigenului. (<fr. *carboxyhémoglobine*)

carboxíl *s. m.* grupare funcțională monovalentă, caracteristică acizilor organici. (<fr. *carboxyle*)

carboxiláre *s. f.* introducere a grupării carboxil în molecula unui compus organic. (după fr. *carboxylation*)

carboxilázǎ *s. f.* enzimă care catalizează o reacție de carboxilare. (<fr. *carboxylase*)

carboxílic, -ă *adj.* (despre corpuri) care conține o grupare carboxil. (<fr. *carboxylique*)

carburá *vb. tr.* a introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros topit. — **carburáre** *s. f.* (<fr. *carburer*)

carburánt *s. m.* combustibil lichid, volatil, folosit la motoarele cu ardere internă. (<fr. *carburant*)

carburatór *s. n.* organ al unui motor cu ardere internă în care se formează amestecul carburant. (<fr. *carburateur*)

carburáție *s. f.* amestecare a combustibilului cu aer (la motoarele cu ardere internă). ○ *cameră de* ~ = parte a carburatorului în care se face carburația. (<fr. *carburation*)

cárbură *s. f.* compus al carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. ○ ~ *de calciu* = carbid. (<fr. *carbure*)

carcafúng *s. n.* *(mar.)* parimă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele, servind la strângerea acesteia. (după fr. *cargue fond*)

carcán *s. n.* guler de fier cu care erau legați în Franța răufăcătorii la stâlpul infamiei. (<fr. *carcan*)

carcásă *s. f.* 1. cadru, osatură, înveliș al unui aparat sau instrument. 2. totalitatea oaselor care formează scheletul unui animal. ● porțiune dintr-un animal jupuit și eviscerat, cuprinzând scheletul cu mușchi, destinată consumului public. (<fr. *carcasse*)

carcerál, -ă *adj.* referitor la regimul de carceră, la închisoare. (<fr. *carcéral*)

cárceră *s. f.* încăpere mică și întunecoasă în închisori, cazărmi și școli, folosită în trecut pentru detenție temporară, sub un regim aspru, a celor pedepsiți. (<lat. *carcer*, it. *carcere*)

carcerúlă *s. f.* fruct uscat indehiscent, oligosperm, cu stilul persistent. (<fr. *carcérule*)

CARCIN(O)- *elem. comp.* „cancer". (<fr. *carcin/o/-*, cf. gr. *karkinos*, rac, crab)

carcinectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unui carcinom. (<fr. *carcinectomie*)

carcinogén, -ă *adj., s. n.* (substanță) care produce carcinom. (<fr. *carcinogène*)

carcinogenéză *s. f.* formare și dezvoltare a tumorilor maligne; cancerogeneză. (<fr. *carcinogenèse*, engl. *carcinogenesis*)

carcinoíd, -ă I. *adj.* referitor la tumorile maligne. II. *s. n. pl.* grup de tumori dezvoltate din celulele endocrine cu granulații citoplasmatice, prezente în organele derivate din tubul intestinal primitiv. (<fr. *carcinoïde/s/*)

carcinolíză *s. f.* proces de dezintegrare a celulelor carcinoase. (<fr. *carcinolyse*)

carcinológic, -ă *adj.* referitor la carcinologie. (<fr. *carcinologique*)

carcinológie *s. f.* 1. ramură a oncologiei care studiază carcinoamele. 2. disciplină care se ocupă cu clasificarea crustaceelor. (<fr. *carcinologie*)

carcinóm *s. n.* 1. tumoare canceroasă epitelială sau glandulară. 2. cancerul plantelor. (<fr. *carcinome*, gr. *karkinoma*)

carcinomatós, -oásă *adj.* de natura carcinomului. (<fr. *carcinomateux*)

carcinomatóză *s. f.* proces de extindere a carcinoamelor la mai multe organe; carcinoză. (<fr. *carcinomatose*)

carcinostátic, -ă *adj., s. n.* (agent) care oprește dezvoltarea carcinoamelor. (<fr. *carcinostatique*)

carcinotrón *s. n.* tub electronic cu vid înaintat, folosit în domeniul frecvențelor foarte înalte. (<fr. *carcinotron*)

carcinóză *s. f.* carcinomatoză; canceroză. (<fr. *carcinose*)

-cárd v. c a r d i (o) -.

cardá *vb. tr.* a destrăma un material textil; a scărmăna, a dărăci. — *cardáre* s. f. (<fr. *carder*)

cardamínă *s. f.* plantă din familia crucifericelor care crește prin imașuri umede; *(pop.)* rijnică. (<fr. *cardamine*)

cardamóm *s. m.* plantă din sud-estul Asiei, ale cărei grăunțe au un gust piperat. (<fr. *cardamome*, lat. *cardamomum*, gr. *kardamomon*)

cardán *s. n.* sistem de suspensie sau de articulație care permite uneia dintre părțile lui să-și păstreze o anumită poziție sau direcție, indiferent de mișcările suportului ei. (<fr. *cardan*, cf. *Cardan*, matematician it.)

cardánic, -ă *adj.* 1. care dă voie unui obiect în suspensie să-și păstreze poziția orizontală. 2. (despre un sistem de articulație) care permite unei piese să stea într-o poziție favorabilă pentru transmiterea mișcării. ○ *ax* ~ = arbore de transmisie care leagă cutia de viteze a unui motor cu arborele diferențialului. (<it. *cardanico*)

cardatór, -oáre *s. m. f.* muncitor însărcinat cu supravegherea cardelor într-o filatură. (după fr. *cardeur*)

cárdă *s. f.* mașină folosită pentru cardarea materialului textil. (<fr. *carde*)

CARDI(O)-, -cárd, -cardíe *elem. comp.* „inimă", „cardie". (<fr. *cardi/o/-*, *-card*, *-cardie*, cf. gr. *kardia*, inimă)

cardíac, -ă I. *adj.* de (la) inimă, referitor la inimă. II. *s. m. f.* suferind de o boală de inimă. (<fr. *cardiaque*)

cardiál, -ă *adj.* al cardiei. ○ *glandă* ~*ă* = glandă gastrică situată în regiunea cardiei. (<fr. *cardiale*)

cardialgíe *s. f.* durere acută la nivelul cardiei. (<fr. *cardialgie*)

cárdie[1] *s. f.* orificiu de comunicare dintre esofag și stomac, situat aproape de inimă. (<fr. *cardia*)

-cardíe[2] v. c a r d i (o) -.

cardiectazíe *s. f.* dilatare a cavităților inimii. (<fr. *cardiectasie*)

cardiectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unei părți a inimii. (<fr. *cardiectomie*)

cardigán *s. n.* jachetă bărbătească de sport cu mâneci largi, încheiată în mijlocul părții din față. (<fr., engl. *cardigan*, cf. *Cardigan*, conte engl.)

cardinál[1] *s. m.* I. prelat care ocupă cea mai înaltă funcție în ierarhia bisericii catolice, după papă. ● *(adj.) roșu-* ~ = roșu-purpuriu. II. mică pasăre cântătoare din America, cu penajul de un roșu-aprins, cu negru în jurul ciocului galben. (<fr. *cardinal*)

cardinál[2], **-ă** I. *adj.* principal, fundamental, esențial. ○ *punct* ~ = fiecare dintre cele patru direcții principale după care se determină poziția unui punct de pe glob; *numeral* ~ = numeral care exprimă un număr întreg, abstract sau un număr determinat de obiecte, ființe etc.; *(teol. catolică) virtuți* ~*e* = virtuți considerate ca fundamentale: dreptatea, prudența, temperanța și forța. II. *s. n.* *(mat.)*

număr care exprimă o cantitate; număr natural. (<fr. *cardinal*, lat. *cardinalis*)

cardinalát *s. n.* **1.** demnitatea de cardinal (I). **2.** colegiu al cardinalilor. (<fr. *cardinalat*, lat. *cardinalatus*)

cardinalíst *s. m.* partizan al cardinalilor Richelieu sau Mazarin. (<fr. *cardinaliste*)

cardioaccelerátor *adj. nerv* ~ = nerv care are funcția de a accelera ritmul bătăilor inimii. (<fr. *cardioaccélérateur*)

cardioanglologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază inima și aparatul circulator. (<fr. *cardioangiologie*)

cardiobalistografíe *s. f.* balistocardiografie. (<fr. *cardiobalistographie*)

cardiocél *s. n.* hernie congenitală a inimii. (<fr. *cardiocèle*)

cardiocentézã *s. f.* puncție chirurgicală a inimii. (<fr. *cardiocentèse*)

cardiochirurgíe *s. f.* chirurgie a inimii. (<germ. *Kardio chirurgie*)

cardioclazíe *s. f.* ruptură a unui perete al inimii; cardiorexie. (<fr. *cardioclasie*)

cardiodínie *s. f.* senzație dureroasă în regiunea precordială sau în inimă. (<fr. *cardiodynie*)

cardiofobíe *s. f.* teamă patologică de bolile de inimă. (<fr. *cardiophobie*)

cardiofrenie *s. f.* neurastenie cardiovasculară. (<fr. *cardiophrénie*)

cardiogén, -ă *adj.* referitor la cardiogeneză. (< fr. *cardiogène*)

cardiogenézã *s. f.* proces de formare a inimii embrionare. (<fr. *cardiogenèse*)

cardiográf *s. n.* aparat folosit în cardiografie. (<fr. *cardiographe*)

cardiográfic, -ă *adj.* referitor la cardiografie. (<fr. *cardiographique*)

cardiografíe *s. f.* metodă de înregistrare grafică a bătăilor inimii. (<fr. *cardiographie*)

cardiográmă *s. f.* curbă reprezentînd bătăile inimii înregistrate la cardiograf. (<fr. *cardiogramme*)

cardioídă *s. f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogolește fără alunecare pe un cerc fix exterior și de aceeași rază. (<fr. *cardioïde*)

cardiolít *s. n.* (*med.*) calcul cardiac. (<fr. *cardiolithe*)

cardioliză *s. f.* indepărtare chirurgicală a aderențelor pericardice, după rezecția costală. (<fr. *cardiolyse*)

cardioinhibitór *adj. nerv* ~ = ramură a nervului vag care are funcția de a rări bătăile inimii. (<fr. *cardioinhibiteur*)

cardiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în cardiologie. (<fr. *cardiologue*)

cardiológic, -ă *adj.* referitor la cardiologie. (<fr. *cardiologique*)

cardiologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și patologia inimii și a aparatului circulator; cardiopatologie. (<fr. *cardiologie*)

cardiomalacíe *s. f.* distrofie a mușchiului cardiac, prin infiltrarea fibrei musculare cu grăsimi. (<fr. *cardiomalacie*)

cardiomegalíe *s. f.* mărire patologică a volumului inimii. (<fr. *cardiomégalie*)

cardiometríe *s. f.* măsurare a dimensiunilor inimii sau a forței sale de contracție. (<fr. *cardiométrie*)

cardiomiopatíe *s. f.* afecțiune inflamator-degenerativă a miocardului, apărută în cadrul unui proces patologic general. (<engl. *cardiomiopathy*)

cardiomiopexíe *s. f.* fixare chirurgicală la miocard a unui lambou muscular bogat vascularizat. (<fr. *cardio-myopéxie*)

cardiomiotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a seromucoasei gastrice și esofagiene la nivelul sfincterului cardiac. (<fr. *cardiomyotomie*)

cardiomobíl *s. n.* ambulanță special amenajată cu toate instalațiile necesare spre a se da primul ajutor pentru accidentele cardiace. (<*cardio-* + /auto/*mobil*)

cardiopát, -ă *s. m. f.* suferind de cardiopatie. (<*cardiopatie*)

cardiopatíe *s. f.* denumire generică a afecțiunilor cardiace. (<fr. *cardiopathie*)

cardiopatologíe *s. f.* cardiologie. (<fr. *cardiopathologie*)

cardiopexíe *s. f.* metodă chirurgicală pentru revascularea miocardului în insuficiența coronariană organică. (<fr. *cardiopexie*)

cardioplastíe *s. f.* operație plastică asupra stomacului și esofagului pentru lărgirea cardiei. (<fr. *cardioplastie*)

cardioplegíe *s. f.* paralizie a mușchiului inimii. (<fr. *cardioplégie*)

cardiopneumopexíe *s. f.* crearea de aderențe între miocard și plămîn după deschiderea pericardului și a pleurei, în vederea ameliorării vascularizației. (<fr. *cardio-pneumopexie*)

cardioptózã *s. f.* deplasare în jos a inimii. (<fr. *cardioptose*)

cardiopulmonár, -ă *adj.* referitor la inimă și la plămîni. (<fr. *cardio-pulmonaire*)

cardiorafíe *s. f.* suturare a unei plăgi cardiace. (<fr. *cardiorraphie*)

cardiorexíe *s. f.* cardioclazie. (<fr. *cardiorrhexie*)

cardioscleróză *s. f.* scleroză a mușchiului cardiac sau a cardiei. (<fr. *cardiosclérose*)

cardioscóp *s. n.* aparat folosit în cardioscopie. (<fr. *cardioscope*)

cardioscopíe *s. f.* examinare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardioscopului. (<fr. *cardioscopie*)

cardiosfigmográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea grafică a pulsului. (<fr. *cardiosphygmographe*)

cardiosfigmográmă *s. f.* reprezentare grafică obținută la sfigmograf. (<fr. *cardiosphygmogramme*)

cardiospásm *s. n.* **1.** spasm al inimii. **2.** mișcare spastică a cardiei. (<fr. *cardiospasme*)

cardiostenózã *s. f.* strîmtare a orificiilor cardiace. (<*cardio-* + *stenoză*)

cardiostomíe *s. f.* operație chirurgicală de deschidere a cordului. (<fr. *cardiostomie*)

cardiotahimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea continuă a frecvenței contracțiilor inimii; tahimetru cardiac. (<fr. *cardiotachymètre*)

cardioterapíe *s. f.* tratamentul bolilor cardiace. (<fr. *cardiothérapie*)

cardiotireózã *s. f.* ansamblu de tulburări cardiace produse de hipertiroidie. (<fr. *cardiothyréose*)

cardiotomíe *s. f.* **1.** incizie chirurgicală a inimii. **2.** incizie a cardiei. (<fr. *cardiotomie*)

cardiotónic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care stimulează activitatea inimii; tonicardiac. (<fr. *cardiotonique*)

cardiotopografíe *s. f.* anatomie topografică a inimii. (<*cardio-* + *topografie*)

cardiotopometríe *s. f.* măsurare a ariei capacității cardiace. (<fr. *cardio-topométrie*)

cardiotóxic, -ă *adj.* (despre substanțe, agenți) care tulbură activitatea inimii. (<fr. *cardiotoxique*)

cardiotrofíe *s. f.* nutriție a inimii. (<fr. *cardiotrophie*)

cardiovalvulítă *s. f.* inflamație a endocardului care acoperă diferite valvule ale inimii. (<fr. *cardio-valvulite*)

cardiovalvulotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în cardiovalvulotomie. (<fr. *cardio-valvulotome*)

cardiovalvulotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a valvulei mitrale. (<fr. *cardio-valvulotomie*)

cardiovasculár, -ă *adj.* referitor la legătura dintre inimă și vasele sangvine. ○ *sistem* ~ = aparatul circulator. (<fr. *cardio-vasculaire*)

cardioviscerál, -ă *adj.* referitor la legătura dintre inimă și viscere. (<*cardio-* + *visceral*)

cardítă *s. f.* inflamație a pereților inimii. (<fr. *cardite*)

cárdium *s. n.* gen de moluște cu cochilia ovală, subțire, foarte boltită. (<lat. *cardium*)

cardón *s. m.* plantă erbacee de grădină, cu flori roșii-violacee, având întrebuințări culinare. (<fr. *cardon*)

careláj *s. n.* dispunere a elementelor care învelesc o construcție în formă de figuri geometrice. ● pardoseală, pavaj alcătuit din piese așezate în carouri. (<fr. *carrelage*)

carená *vb. tr.* **1.** a repara sau curăți carena unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea. **2.** a așeza o navă pe o coastă în vederea reparării carenei. **3.** a acoperi cu tablă suprafața exterioară a unui vehicul de mare viteză. — *carenáre* s. f. (<fr. *caréner*, it. *carenare*)

carenáj *s. n.* **1.** carenare; abataj (4). **2.** înveliș (de tablă, placaj sau masă plastică) aplicat unui corp în vederea micșorării rezistenței aerodinamice. (<fr. *carénage*)

carenál, -ă *adj.* referitor la carena florilor. (<fr. *carénal*)

carenát, -ă *adj.* în formă de carenă, de luntre. (<fr. *caréné*)

carenáte *s. f. pl.* subclasă de păsări având sternul prevăzut cu carenă (4). (<fr. *carinales*)

carénă *s. f.* **1.** parte din coca unei nave care se află sub apă. ● volumul de apă dislocat de un plutitor, de o navă. **2.** porțiune din corola leguminoaselor, în formă de luntre, care ia naștere prin unirea celor două petale inferioare. **3.** ieșitură a unui organ sau a unui os. **4.** prelungire în formă de lamă a sternului la păsări. **5.** proeminență foarte alungită în roca unei galerii sau peșteri calcaroase, dispusă între două aliniamente de fisuri. (<fr. *carène*, it. *carena*, cf. lat. *carina*, coajă de nucă)

carént, -ă *adj. (rar)* deficient, insuficient, cu lipsuri. (<*carență*)

carență *vb. tr.* a priva pe cineva de unii factori indispensabili nutriției organismului. — *carențáre* s. f. (<fr. *carencer*)

carénță *s. f.* lipsă, insuficiență; deficiență. (<fr. *carence*, lat. *carentia*)

carențiál, -ă *adj.* referitor la carență; cauzat de o carență. (<fr. *carentiel*)

carét *s. m.* broască țestoasă comestibilă, din mările calde, care poate atinge lungimea de 1 m. (<fr. *caret*)

caretáș *s. m.* meseriaș care face carete. (<*caretă* + *-aș*)

carétă *s. f.* trăsură închisă. (<rus. *kareta*)

caréu *s. n.* **1.** așezare în formă de pătrat a unor persoane, obiecte etc. ● fiecare dintre pătratele care alcătuiesc un caroiaj. **2.** încăpere pe o navă destinată ofițerilor și maiștrilor, pentru adunări, studii și servitul mesei. **3.** suprafață marcată cu alb a terenului de fotbal, de tenis etc., care delimitează anumite zone în cîmpul de joc; *(p. ext.)* teren de sport. **4.** pătrat de cuvinte încrucișate. **5.** formație de patru cărți de aceeași valoare (la unele jocuri). **6.** parte a unei biserici unde nava se intersectează cu transeptul. (<fr. *carré*)

carfológie, -ă *adj.* referitor la carfologie. (<fr. *carphologique*)

carfologíe *s. f.* agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici. (<fr. *carphologie*, cf. gr. *karphos*, ramură uscată, așchie dintr-un obiect)

cargabás *s. n. (mar.)* manevră curentă de strîngere a velelor. (<fr. *cargue basse*)

cargó *s. n.* **1.** încărcare completă a unei nave, fără specificarea felului mărfii. **2.** asigurare a mărfurilor în timpul transportului. (<germ. *Kargo*)

cargobót *s. n.* cargou (1). (<engl. *cargo-boat*)

cargoplán *s. n.* plan de încărcare a mărfurilor pe o navă cu dispunerea acestora la bord. (<engl. *cargo-plan*)

cargóu *s. n.* **1.** navă comercială destinată transportului de mărfuri; cargobot. **2.** avion de marfă. (<fr. *cargo*)

carlá *vb. refl.* (despre dinți) a face carii, a se strica. — *cariére* s. f. (<fr. *carier*)

carlatídă *s. f.* **1.** fecioară-preoteasă a zeiței Diana. **2.** statuie reprezentînd o femeie care susține o cornișă, o intrare etc., înlocuind o coloană. (<fr. *cariatide*, lat. *caryatides*, gr. *karyatides*, femei din Caria)

carîc *s. n.* marfă încărcată la bordul unei nave. (<it. *carico*)

carleá *vb. tr.* **1.** a încărca o navă. **2.** a exagera, a șarja. (<it. *caricare*, lat. *carricare*)

carleturál, -ă *adj.* de caricatură, referitor la caricatură. (<fr. *caricatural*)

carleatúră *s. f.* **1.** desen care reprezintă o persoană, o situație etc. exagerînd intenționat, în scopuri satirice, anumite trăsături (negative). ● înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect; persoana, obiectul

însuși. 2. *(fig.)* imitație nereușită, denaturată. (<fr. *caricature*, it. *caricatura)*

caricaturism *s. n. (rar)* mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. (<*caricatură* + *-ism)*

caricaturist, -ă *s. m. f.* artist specializat în caricaturi. (<fr. *caricaturiste)*

caricaturistic, -ă *adj.* 1. care exagerează unele trăsături (negative) cu intenție satirică sau umoristică. 2. propriu caricaturii. (<*caricatură* + *-istic)*

caricaturiză *vb. tr.* a înfățișa pe cineva sau ceva printr-o caricatură. — *caricaturizáre* s. f. (după fr. *caricaturer)*

carieografíe *s. f.* studiu și descriere sistematică a speciilor de rogoz. (<fr. *caricographie*, cf. lat. *carex*, *-icis*, rogoz)

cárie *s. f.* 1. boală a dinților caracterizată prin măcinarea lentă și progresivă a smaltului și a dentinei. • supurație interstițială a țesutului osos, care duce la distrugerea progresivă a acestuia. 2. defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate. • degradare a lemnului prin găurire și măcinare de către cari. (<fr. *carie*, lat. *caries*, putreziciune, putregai)

carléră[1] *s. f.* loc de unde se scoate piatră, marmură etc. (<fr. *carrière)*

carléră[2] *s. f.* 1. profesiune, ocupație. • poziție în ierarhia socială și profesională, în societate; situație bună. ○ *a face* ~ = a se remarca în activitatea profesională. • *(fig.)* drum, cale (a unei idei, a unei literaturi etc.). 2. mare manej de echitație în teren descoperit. (<fr. *carrière*, it. *carriera*, drum de care)

carlerísm *s. n.* tendința de a parveni cu orice preț și prin orice mijloace, de a face carieră[2] (1). (<fr. *carriérisme*, rus. *karierizm)*

carierist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică carierismul. (<fr. *carriériste)*

carilón *s. n.* 1. orologiu din turnul unor catedrale format dintr-un grup de (patru) clopote. 2. instrument muzical la care se pot executa arii cu ajutorul unor clopoței sau a unor lame acordate la anumite tonuri. 3. piesă scrisă pentru un astfel de instrument. (<fr. *carillon)*

CARIO- *elem. comp.* „nucleu". (<fr. *caryo-*, cf. gr. *karyon*, nucă, nucleu)

carioblónt *s. m.* organism vegetal cu nucleu bine diferențiat. (<fr. *caryobionte)*

carióca[1] *s. f.* 1. dans popular brazilian, devenit dans modern de salon, asemănător rumbei; melodia corespunzătoare. 2. instrument muzical de percuție pentru baterea ritmului. (<port. *carioca)*

carióca[2] *s. f.* creion special pentru desen, care folosește o anumită pastă colorată. (n. com.)

cariocárp, -ă *adj.* al cărui fruct seamănă cu o nucă. (<fr. *caryocarpe)*

cariochinétic, -ă *adj.* referitor la cariochineză. (<fr. *caryocinétique)*

cariochinéză *s. f.* mitoză. (<fr. *caryocinèse*, germ. *Karyokinese)*

carioclazíe *s. f.* proces de fragmentare a nucleului celular. (<fr. *caryoclasie)*

cariofilacée *s. f. pl.* familie de plante angiosperme dicotiledonate, dialipetale, având ca tip garoafa; cariofilee. (<fr. *caryophyllacées*, cf. gr. *karyophyllon*, garoafă)

cariofilée *s. f. pl.* cariofilacee. (<fr. *caryophyllées)*

cariogamíe *s. f.* fuziune, prin împerechere cromozomică, a nucleilor mascul și femel, în timpul fecundației. (<fr. *caryogamie)*

cariogenéză[1] *s. f. (biol.)* diferențiere a nucleului celular. (<fr. *caryogenèse)*

cariogenéză[2] *s. f.* proces de formare a unei carii dentare. (<fr. *cariogenèse)*

cariográmă *s. f.* reprezentare schematică a cromozomilor dintr-o celulă, dintr-un nucleu; idiogramă. (<fr. *caryogramme)*

carlólă *s. f.* trăsură ușoară cu două roți, pe arcuri, trasă de un cal. (<fr. *cariole*, it. *cariola)*

cariolémă *s. f.* membrană care delimitează nucleul, formată din citoplasma înconjurătoare. (<fr. *caryolemme)*

cariolímfă *s. f.* plasmă nucleară în care sînt înglobați cromozomii. (<fr. *caryolymphe)*

cariolíză *s. f.* dezintegrare a nucleului celular. (<fr. *caryolyse)*

cariologíe *s. f.* ramură a citologiei care studiază nucleul. (<fr. *caryologie)*

cariometríe *s. f.* măsurare a diametrului nucleelor celulare cu ajutorul microscopului. (<fr. *caryométrie)*

cariomitóză *s. f.* totalitatea modificărilor suferite de nucleu în timpul cariochinezei. (<fr. *caryomitose)*

cariomixíe *s. f.* amfimixie. (<fr. *caryomixie)*

carión *s. m. (biol.)* nucleu. (<gr. *karyon)*

carioplásmă *s. f.* masă protoplasmatică vie din interiorul nucleului celular; nucleoplasmă. (<fr. *caryoplasme)*

carioplasmogamíe *s. f.* contopire a doi gameți, din care rezultă o celulă nouă. (<fr. *caryoplasmogamie)*

carioplást *s. n.* corpuscul din nucleul celular. (<fr. *caryoplaste)*

cariópsă *s. f.* fruct uscat monosperm indehiscent, cu pericarpul lipit de sămînță, caracteristic cerealelor. (<fr. *caryopse*, cf. gr. *karyon*, nucă; *opsis*, aspect)

cariorexíe *s. f.* proces de rupere a nucleului celular în mai multe fragmente și răspîndirea lor în citoplasmă. (<fr. *caryorrhexie)*

carlós, -oásă *adj.* 1. *(bot.)* găunos; ros de viermi. 2. referitor la caria dentară. (<germ. *karios)*

cariotécă *s. f.* membrană nucleară care separă carioplasma de citoplasmă. (<fr. *caryothèque)*

cariotíp *s. n.* dispunere schematică a cromozomilor unei specii. (<fr. *caryotype)*

cariozóm *s. m.* masă de substanță cromatică prezentă în plasma nucleară a celulelor unor specii vegetale sau animale. (<fr. *caryosome)*

carismátic, -ă *adj.* (despre autoritate) care se bazează pe valoarea personală extraordinară a unui individ, pe caracterul său sacru, istoric sau exemplar; (despre o personalitate) care

se bucură de un foarte mare prestigiu. — var. *charismatic, -ă* adj. (<fr. *charismatique*)

carísmă *s. f.* dat particular conferit oamenilor prin graţia divină; har. — var. *charismă* s. f. (<fr. *charisme*, cf. gr. *kharisma*, graţie)

caritábil, -ă *adj.* milos; generos; caritativ. (<fr. *charitable*)

caritáte *s. f.* atitudine miloasă, plină de generozitate faţă de cineva; binefacere, filantropie. (<fr. *charité*, lat. *caritas*)

caritatív, -ă *adj.* caritabil. (<fr. *caritatif*, lat. *caritativus*)

carlín *s. m.* ciine de agrement cu corpul scurt, capul masiv, rotund şi brăzdat de riduri adînci şi largi, şi cu botul pătrat şi scurt; mops. (<fr. *carlin*, cf. *Carlino*, actor it. care interpreta rolul Arlechinului cu o mască neagră)

carlíngă *s. f.* 1. parte a fuzelajului în care stă pilotul şi unde se găsesc comenzile de zbor. 2. piesă de legătură longitudinală, care uneşte diferite părţi ale unei nave. (<fr. *carlingue*, engl. *carling*)

carmaniólă *s. f.* 1. dans popular revoluţionar francez din 1789; cîntecul corespunzător. 2. vestă scurtă purtată în timpul Revoluţiei franceze. (<fr. *carmagnole*, cf. *Carmagnola*, oraş în Piemont /Italia/)

carmelínă *s. f.* lînă regenerată, vigonie. (<fr. *carmeline*)

carmelít, -ă I. *s. m. f.* membru al unui ordin călugăresc catolic, constituit în sec. XV, celebru prin austeritatea sa; carmelitan. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoare de un brun pal. (<fr. *carmélite*, lat. *carmelita*)

carmelitán, -ă *s. m. f. (rar)* carmelit. (<it. *carmelitano*)

carmín I. *s. n.* materie colorantă de un roşu intens, extrasă din femela coşenilei. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoare roşie vie. (<fr. *carmin*)

carminá *vb. tr. (rar)* a colora în carmin. (<fr. *carminer*)

carminatív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează evacuarea gazelor din intestin. (<fr. *carminatif*)

carmínic *adj. acid* ~ = acid extras din coşenilă. (<fr. *carminique*)

carmotrón *s. n. (telec.)* tub magnetron cu undă inversă, cu domeniu îngust de acordare. (<fr. *carmotron*)

CARN(I)- *elem. comp.* „carne". (<fr. *carn/i/-*, cf. lat. *caro, carnis*)

carnáj *s. n. (livr.)* măcel, masacru. (<fr. *carnage*)

carnál, -ă *adj.* referitor la carne; *(p. ext.)* trupesc, senzual. (<it. *carnale*, lat. *carnalis*)

carnalít *s. n.* mineral, clorură de magneziu şi potasiu. (<fr. *carnalite*, cf. *von Caarnall*, miner germ.)

carnalitáte *s. f. (rar)* senzualitate; luxură. (<it. *carnalità*)

carnasiér, -ă I. *adj., s. m.* (animal) carnivor. II. *s. f.* fiecare dintre măselele mari ale unor animale carnivore. (<fr. *carnassier*)

carnát, -ă *adj.* 1. (despre alimentaţie) compus din carne. 2. *(bot.)* de culoarea cărnii. (<fr. *carné*)

carnáţie *s. f.* coloritul şi structura pielii unei persoane. (<fr. *carnation*)

carnaválul *s. n.* 1. perioadă care precedă postul, în unele ţări, în care au loc de obicei petreceri, jocuri etc. 2. petrecere populară cu jocuri mimice, deghizări, focuri de artificii etc. ● (în trecut) formă de activitate pionierească, în care elementul principal era dansul. (<fr. *carnaval*)

carnavalésc, -ă *adj.* de carnaval; grotesc. (<fr. *carnavalesque*)

carnavalizá *vb. intr. (rar)* a se distra în timpul carnavalului. — *carnavalizáre* s. f. (după it. *carnevalare*)

carnéfice *s. m. (livr.)* călău, gide. (<it. *carnefice*)

carnét *s. n.* 1. caiet de format mic (folosit pentru diferite însemnări). 2. act, document de forma unui mic carnet (1), în care se arată apartenenţa posesorului la o anumită organizaţie. (<fr. *carnet*)

carnián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine. (<fr. *carnien*)

carnificáre *s. f.* aspect particular al parenchinului pulmonar, a cărui culoare şi consistenţă seamănă cu cele ale muşchilor. (după fr. *carnification*)

carnivór, -ă I. *adj.* (despre animale) care se hrăneşte cu carne; carnasier; creofag, zoofag; (despre oameni) pentru care carnea este un aliment indispensabil. ○ *plante* ~*e* = plante care digeră prin flori insecte sau diferite microorganisme. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere, prevăzute cu carnasiere şi canini lungi şi ascuţiţi, care se hrănesc predominant cu carne. (<fr. *carnivore*, lat. *carnivorus*<*caro, -nis*, carne)

carnotít *s. n.* mineral de uraniu şi vanadiu, radioactiv. (<fr. *carnotit*, cf. A. *Carnot*, mineralog fr.)

cárnyx *s. n.* trompetă avînd forma unui animal cu gura căscată, folosită de celţi. (<fr., celt. *carnyx*)

caró *s. n.* culoare la cărţile de joc, însemnată prin romburi roşii. (<fr. *carreau*)

caroiá *vb. intr.* a aplica un caroiaj pe hartă. (<fr. *carroyer*)

caroiáj *s. n.* reţea de drepte paralele perpendiculare, trasate pe un desen, pe o hartă sau pe un plan topografic; cadrilaj. (<fr. *carroyage*)

carólă *s. f.* dans popular medieval francez, în cerc sau în lanţ, lent, cu acompaniament instrumental sau vocal, melodia fiind cîntată chiar de către dansatori; melodia corespunzătoare. (<fr. *carole*)

carolingián, -ă *adj.* referitor la dinastia Carolingienilor. (<fr. *carolingien*, cf. *Carolingieni*, dinastie de regi şi împăraţi care se trage din Carol cel Mare)

caróm *s. n.* cauciuc sintetic românesc. (<*ca/uciuc/* + *rom/ânesc/*)

caronádă *s. f.* tun naval scurt servind pentru nimicirea presonalului de pe navele inamice. (<fr. *caronade*, engl. *carronade*)

carosá *vb. tr.* a proiecta, a produce sau a monta o caroserie. — *carosáre* s. f. (<fr. *carrosser*)

carosábil, -ă *adj., s. n.* (parte a unui drum, a unei străzi) rezervată circulației vehiculelor. (<fr. *carrossable*)

caroserie *s. f.* construcția montată pe un vehicul, amenajată special pentru transportul oamenilor, materialelor, mărfurilor etc. (<fr. *carrosserie*)

carosiér, -ă I. *adj.* (despre cai; și *s. m.*) cu mersul elegant, folosit pentru vehicule de lux. II. *s. m.* fabricant și reparator de caroserii. (<fr. *carrossier*)

carotá *vb. intr. (fam.)* a înșela; a estorca. ● a juca la biliard astfel încît adversarului să-i rămînă o lovitură dificilă. (<fr. *carotter*)

carotáj *s. n.* determinare a naturii structurii straturilor succesive ale unui teren prin extragerea de carote (II) sau prin măsurarea mărimilor fizice ale rocii străbătute. (<fr. *carottage*)

carótă *s. f.* I. varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte, de culoare galbenă-roșiatică. II. probă cilindrică de material extrasă din teren pentru a determina ordinea, structura, înclinarea straturilor, precum și caracteristicile acestora. ● probă luată din betonul de fundație al unei șosele pentru stabilirea proprietăților fizico-mecanice ale acesteia. III. *(fig.)* înșelătorie, șarlatanie. IV. *(fam.)* stratagemă la biliard, prin care i se lasă adversarului o lovitură grea. (<fr. *carotte*, lat. *carota*, gr. *karoton*, morcov)

carotén *s. n.* pigment portocaliu-roșcat prezent în unele vegetale (morcovi) și produse animale. (<fr. *carotène*)

carotenemie *s. f.* prezența carotenului în sînge. – var. *carotinemie* s. f. (<fr. *caroténemie*)

carotenodermie *s. f.* pigmentație gălbuie-roșiatică a tegumentelor, provocată de creșterea carotinemiei; ocrodermie, xantoză. (<fr. *caroténodermie*)

carotenoíd, -ă I. *adj.* (despre substanțe) care conține caroten. II. *s. n.* pigment asemănător cu carotenul. (<fr. *caroténoïde*)

carotídă *s. f.* fiecare dintre cele două artere principale situate de o parte și de alta a gîtului. (<fr. *carotide*)

carotidián, -ă *adj.* al carotidei. (<fr. *carotidien*)

carotiéră *s. f.* 1. sondeză pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor (II). 2. aparat care servește pentru a face sondaje și a lua eșantioane din fundul oceanelor. (<fr. *carottière*)

carotinemie *s. f. v.* caroteneмie.

caróu *s. n.* pătrățel imprimat sau țesut pe unele stofe. (<fr. *carreau*)

carp[1] *s. n.* ansamblu de opt oase mici care alcătuiesc articulația dintre antebraț și palmă. (<fr. *carpe*, gr. *karpos*, pumn)

-cárp[2] *v.* carpo-.

carpátic, -ă *adj.* din munții Carpați, referitor la Carpați; carpatin. (<fr. *carpatique*)

carpatín, -ă *adj.* carpatic. (<fr. *carpatin*)

carpectomie *s. f.* rezecție a oaselor carpului[1]. (<fr. *carpectomie*)

carpélă *s. f.* frunză modificată, element constitutiv al gineceului plantelor. (<fr. *carpelle*)

carpétă *s. f.* covor de mici dimensiuni. (<fr. *carpette*)

carpián, -ă *adj.* al carpului[1]. (<fr. *carpien*)

carpicultúră *s. f.* ciprinicultură. (<fr. *carpiculture*, cf. lat. *carpa*, crap)

CARPO, -cárp, -carpie *elem. comp.* „fruct". (<fr. *carpo-, -carpe, -carpie*, cf. gr. *karpos*)

carpocápsă *s. f.* fluturaș cu aripile cenușii-cafenii, cu fețele și marginile franjurate, de culoare mai deschisă, care trăiește pe arborii fructiferi. (<fr. *carpocapse*, cf. gr. *kaptein*, a mînca lacom)

carpocefál *s. n.* receptacul al sporangelui, care poartă organele de reproducere. (<fr. *carpocéphale*)

carpódiu *s. n.* carpelă sterilă, abortivă. (<lat. *carpodium*, fr. *carpode*)

carpofág, -ă *adj., s. m. f.* frugivor. (<fr. *carpophage*)

carpofite *s. f. pl.* plante inferioare la care sporangii sînt închiși în organe speciale. (<fr. *carpophytes*)

carpofór *s. m.* 1. bază lărgită a gineceului. 2. pedicel al sporocarpului. ● partea sporiferă a ciupercilor superioare. (<fr. *carpophore*)

carpogamíe *s. f.* reproducere sexuată din care rezultă carpospori. (<fr. *carpogamie*)

carpogenézǎ *s. f.* transformare a ovarului, după fecundație, în fruct. (<fr. *carpogenèse*)

carpogón *s. n.* organ sexual femel, la alge, care conține oosfera. (<fr. *carpogone*)

carpolít *s. n.* fruct fosil din straturile geologice. (<fr. *carpolithe*)

carpolíză *s. f.* disociere a carpelelor sudate. (<fr. *carpolyse*)

carpologíe *s. f.* parte a botanicii care studiază fructele. (<fr. *carpologie*)

carpoptózǎ *s. f.* diformitate a carpului datorată paraliziei extensorilor mîinii și degetelor. (cf. gr. *karpos*, pumn)

carposférǎ *s. f.* oosferă înainte de fecundare. (<fr. *carposphère*)

carpospérm *s. n.* oosferă fecundată, la alge. (<fr. *carposperme*)

carpospór *s. m.* spor asexuat, neflagelat, la algele roșii. (<fr. *carpospore*)

carpotécă *s. f.* teaca sporilor, la alge. (<fr. *carpothèque*)

carpozóm *s. m.* corp de fructificație, specific ciupercilor. (<fr. *carposome*)

carst *s. n.* eroziune a calcarelor și a ghipsurilor de către apă, însoțită de formarea de peșteri sau rîuri subterane; forma de relief rezultată. (<fr. *karst*, cf. *Karst*, regiune pe coasta orientală a Adriaticii)

cárstic, -ă *adj.* referitor la carst, de natura carstului. (<fr. *karstique*)

carstificáre *s. f.* dizolvarea rocilor solubile (calcare, ghipsuri), transportul și depunerea sau precipitarea lor de către apele de suprafață sau subterane. (după fr. *karstification*)

carstológ, -ă *s. m. f.* specialist în carstologie. (<*carstologie*)

carstologíe *s. f.* disciplină în cadrul geologiei având ca obiect studiul fenomenelor carstice. (<fr. *karstologie)*

cart[1] *s. n.* **1.** serviciu la bordul navelor, cu durata de patru ore; totalitatea oamenilor care îndeplinesc acest serviciu. **2.** unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu 11,15° (a 32-a parte din roza vînturilor); rumb. (<fr. *quart)*

cart[2] *s. n.* tip mic de automobil cu caroserie și părți metalice simplificate, folosit în întreceri sportive sau jocuri pentru copii. — scris și *kart.* (<engl., fr. *kart)*

cartá *vb. tr.* **1.** a repartiza corespondența poștală, mandatele etc. pe destinatari. **2.** a grupa vagoanele pe diferite linii de descărcare. **3.** a adăuga pe o hartă sau pe un plan noi detalii ale terenului. ● a identifica pe teren și a reprezenta cartografic diferite tipuri de sol. **4.** a identifica și a delimita rezervațiile dintr-un arboret în vederea producției de semințe. — *cartáre* s. f. (<germ. *kartieren)*

cartatór, -oáre *s. m. f.* funcționar care execută operații de cartare (1, 2). (<*carta* + *-tor)*

cártă *s. f.* **1.** (în evul mediu) act care emană de la un suveran, fiind destinat a consemna unele drepturi sau libertăți fundamentale. **2.** convenție, pact politic fundamental. ● act care stabilește crearea și funcționarea unei organizații internaționale. ● constituție dată sau acceptată de un principe, de un domn. (<fr. *charte*, lat. *charta)*

cartél *s. n.* **1.** uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile participante stabilesc prețurile și condițiile de vînzare, termenele de plată, cantitatea de mărfuri ce urmează să o producă fiecare și își împart piețele de desfacere, păstrîndu-și însă fiecare independența de producție și de vînzare. **2.** coaliție politică între mai multe partide, grupuri profesionale, sindicale în vederea unor acțiuni și scopuri comune. (<fr. *cartel)*

cartelá *vb.* **I.** *tr., refl.* (despre întreprinderi, partide politice) a (se) reuni într-un cartel, a (se) carteliza (2). **II.** *tr.* a supune desfacerea și consumul alimentar sau al altor mărfuri la regimul cartelelor (1). — *carteláre* s. f. (<*cartel)*

cartélă *s. f.* **1.** carnețel, fișă de hîrtie sau de carton cu bonuri detașabile de masă pentru cantină, pentru produse raționalizate etc. **2.** fișă-tip folosită la păstrarea și prelucrarea codificată a informației la calculatorul electronic. **3.** bandă de carton perforată după un anumit desen, după care se țese o stofă. (<it. *cartella)*

cartelizá *vb. tr., refl.* a (se) cartela (I). — *cartelizáre* s. f. (<fr. *cartelliser)*

cárter *s. n.* înveliș metalic etanș servind ca suport sau protecție pentru anumite părți în mișcare ale unui motor; cajă. (<engl., fr. *carter*, cf. J. H. *Carter*, inventator engl.)

cartezián, -a **I.** *adj., s. m. f.* (adept) al cartezianismului. **II.** *adj. coordonate* ~*ene* = sistem de numere care definesc poziția unui punct în raport cu două axe perpendiculare *(absciса* și *ordonata).* (<fr. *cartésien*, cf. *Cartesius* /Descartes/, filozof și matematician fr.)

cartezianism *s. n.* concepția filozofică a lui Descartes și a adepților săi, caracterizată prin raționalism, mecanicism și dualism. (<fr. *cartésianisme)*

cartiér *s. n.* **1.** parte a unui oraș, deosebită de celelalte printr-un caracter specific, propriu; populația respectivă. **2.** comandament al unei mari unități militare; locul unde se găsește. ○ *marele* ~ *general* = organul suprem de conducere a armatei în timp de război. ◆ loc unde este cantonată o armată; tabără. **3.** porțiune a unei nave în fiecare bord înapoia traversului, deasupra liniei de plutire. ● porțiune a unei vergi, între bază și capătul ei. **4.** *(herald.)* fiecare din compartimentele în care a fost împărțită suprafața unui scut. (<fr. *quartier)*

cartilaginós, -oásă *adj.* **1.** format din cartilaje. **2.** (despre marginea frunzelor) elastic și rezistent, asemănător unui cartilaj. (<fr. *cartilagineux*, lat. *cartilaginosus)*

cartilágiu *s. n.* v. c a r t i l a j.

cartiláj *s. n.* țesut conjunctiv rezistent și elastic, care se găsește de obicei la extremitățile oaselor; zgîrci. — var. *cartilagiu* s. n. (<fr. *cartilage*, lat. *cartilago)*

cárting *s. n.* sport practicat cu cartul[2]. — scris și *karting.* (<engl., fr. *karting)*

cartirui *vb. tr.* a încartirui. — *cartiruire* s. f. (după rus. *kvartirovati)*

cartism *s. n.* prima mișcare politică revoluționară de masă a proletariatului, apărută în Anglia în prima jumătate a sec. XIX. (< engl. *chartism)*

cartíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al cartismului. (<engl. *chartist)*

CARTO- *elem. comp.* „hartă", „grafic", „plan", „carte de joc". (<it. *carto-*, cf. lat. *charta)*

cartodiagrámă *s. f.* hartă pe care sînt reprezentate grafic date referitoare la fenomene statistico-economice. (< fr. *cartodiagramme)*

cartodróm *s. n.* loc special amenajat pentru carting. (<*cart*[2] + *-drom)*

cartóf *s. m.* plantă erbacee cu flori albe sau violete, a cărei tulpină subterană se termină prin tuberculе comestibile, bogate în amidon; *(p. ext.)* tuberculul însuși. (<germ. *Kartoffel)*

cartofilíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu colecționarea, studierea și expunerea cărților poștale ilustrate. (<fr. *cartophilie)*

cartográf, -ă *s. m. f.* specialist în cartografie. (<fr. *cartographe)*

cartografiá *vb. tr.* a executa hărți și planuri topografice. — *cartografiére* s. f. (<*cartografie)*

cartográfic, -ă *adj.* referitor la cartografie. (<fr. *cartographique)*

cartografíe *s. f.* **1.** disciplină care studiază metodele și procedeele de a întocmi hărți și planuri topografice. **2.** metodă de înregistrare științifică a prezenței, frecvenței etc. unui fenomen, fizic sau social, cu ajutorul cartogramelor și hărților. **3.** *(med.)* reprezentare ecografică a potențialelor electrice ale corpului. (<fr. *cartographie)*

cartogramă *s. f.* reprezentare grafică pe o hartă a unor mărimi, date statistice etc., repartizate teritorial. (<fr. *cartogramme*)

cartolină *s. f. (rar)* carte poștală ilustrată. (<it. *cartolina*)

cartologíe *s. f.* știință care se ocupă cu studiul analitic și istoric al hărților. (<fr. *cartologie*)

cartomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul cu ajutorul cărților de joc. (<fr. *cartomancie*)

cartometríe *s. f.* ramură a cartografiei care studiază metodele și instrumentele de măsurare a suprafețelor. (<fr. *cartométrie*)

cartométru *s. n.* instrument folosit în cartometrie. (<germ. *Kartometer*)

cartón *s. n.* **1.** hîrtie groasă și puțin flexibilă; mucava. **2.** tăviță de mucava; *(p. ext.)* conținutul ei. **3.** schiță, studiu pregătitor la un tablou. **4.** tub mic de hîrtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. (<fr. *carton*, it. *cartone*)

cartoná *vb. tr.* a lega (o carte, un caiet etc.) în coperte de carton sau *(p. ext.)* de pînză, de piele. — *cartonáre* *s. f.* (<fr. *cartonner*)

cartonáj *s. n.* **1.** cartonare. **2.** atelier unde se fac obiecte de carton. **3.** obiect de carton. (<fr. *cartonnage*)

cartonajíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în confecționarea de ambalaje din carton. (<*cartonaj* + *-ist*)

cartoniéră *s. f.* cartotecă. (<fr. *cartonnière*)

cartoreprodúcere *s. f.* ramură a cartografiei care studiază metodele și mijloacele de multiplicare a hărților și planurilor. (<*carto-* + *reproducere*)

cartotécă *s. f.* totalitatea fișelor de evidență cuprinzînd date cu privire la personalul sau materialele dintr-o întreprindere sau instituție. ● cutie, dulap unde se păstrează fișe; cartonieră. v. fișier. (<fr. *cartothèque*, germ. *Kartothek*)

cartulár *s. n.* culegere de titluri (scrieri) referitoare la drepturile unei mănăstiri sau biserici. (<fr. *cartulaire*, cf. lat. *charlularium* < *charta*, scriere)

cartúș *s. n.* **1.** tub metalic sau de carton care conține încărcătura de exploziv și proiectilul unei arme de foc. ● piesă de hîrtie care conține un exploziv. ● filtru de hîrtie impăturită într-un anumit mod (folosit mai ales la carburatoare). ○ ~ *filtrant* = dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. **2.** loc rezervat comentariului, titlului sau altor date dintr-un desen, o hartă, un tablou etc.; motiv ornamental cu aspect de chenar care încadrează un text, un titlu, un cuvînt; textul însuși. **3.** ambalaj-tip care grupează mai multe pachete de țigări sau sticle de băutură. (<fr. *cartouche*)

cartușerie *s. f.* secție într-un arsenal unde se fabrică și se depozitează cartușele. (<fr. *cartoucherie*)

cartușiéră *s. f.* cutie de piele, de pînză etc. prinsă la centură, în care se țin cartușe. ● bandă de piele sau de pînză pe care se poartă cartușele de vînătoare. (<fr. *cartouchière*)

carúb *s. m.* fructul carubierului. (<it. *carrubo*)

carubiér *s. m.* arbore cu lemnul roșu și tare, care crește în regiunea alpină mediteraneană; *(pop.)* roșcov. (<fr. *caroubier*)

carúnculă *s. f.* **1.** formație anatomică mică, proeminentă, colorată de obicei în roșu; nodul. **2.** excrescență cărnoasă pe tegumentul seminței, colorată, bogată în materii oleaginoase, care contribuie la diseminare prin intermediul insectelor. (<fr. *caroncule*, engl. *caroncle*, cf. lat. *caruncula*, bucățică de carne)

carúră *s. f.* **1.** lărgime a umerilor și a spatelui cuiva. **2.** formă largă și pătrată a pîntecului, a corpului etc. **3.** personalitate puternică a cuiva. ● *(fig.)* calibru, anvergură. (<fr. *carrure*)

cárus *s. n. (med.)* starea cea mai gravă, ultimă a comei. (<fr. *carus*, cf. gr. *karos*, somn adînc)

carusél *s. n.* **1.** instalație formată din mai mulți căluți de lemn, pe care încalecă copiii și care se învîrtesc pe o pistă circulară; călușei. **2.** dispozitiv circular destinat pentru manutanțiune (1). ○ ~ *aerodinamic* = turn metalic pe un suport rotativ, pe care se poate monta un obiect profilat în vederea măsurării forțelor aerodinamice; *strung* - ~ = strung cu axa de rotație verticală, folosit la prelucrarea pieselor grele de înălțime mică. **3.** reprezentație dată de un grup de călăreți care execută o serie de mișcări de dresaj. **4.** circulație intensă de vehicule în diverse sensuri. **5.** *(fig.)* succesiune rapidă de oameni sau de lucruri. (<fr. *carrousel*)

caruselíst *s. m.* muncitor strungar specializat în munca la strungul-carusel. (<*carusel* + *-ist*)

čarváka/cear-/ *s. n.* școală materialistă și ateistă indiană care afirmă că la temelia lumii se află patru principii: aerul, focul, apa și pămîntul și respinge temeiurile religiei vedice și brahmanice, propovăduind idealul etic al desfătării raționale, al fericirii pămîntești. (<sanscr. *čarvaka*)

casá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a anula, în urma unui recurs, o hotărîre judecătorească. **2.** *(rar)* a sparge. **3.** a scoate din uz și din inventar, a reforma (o mașină, un aparat învechit etc.). **II.** *refl.* (despre vin) a-și pierde culoarea naturală în contact cu aerul. — *casáre* s. f. (<fr. *casser*)

casábil, -ă *adj.* **1.** casant. **2.** (despre o hotărîre judecătorească) care poate fi anulat în urma unui recurs. (<fr. *cassable*)

casánt, -ă *adj.* (despre un material) care se sparge, se sfărîmă; fragil; casabil (1). (<fr. *cassant*)

casátă *s. f.* înghețată specială cu fructe, mai consistentă și dispusă în straturi. (<it. *cassata*)

casáție *s. f.* (în unele state) organ judecătoresc suprem care are dreptul să caseze o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior. (<fr. *cassation*)

casaţiúne[1] *s. f.* compoziţie pentru orchestră sau formaţie de cameră asemănătoare serenadei, care se deschide cu un marş, destinată execuţiei în aer liber. (<germ. *Kassation*, it. *cassazione*)

casaţiúne[2] *s. f.* **1.** *(jur.)* anulare a unei hotărîri judecătoreşti în urma admiterii recursului. **2.** *(cont.)* totalizarea operaţiilor privind scoaterea definitivă din uz şi din inventar a unui mijloc fix; lichidare. **3.** spargere. (<fr. *cassation*)

casáva *s. f.* plăcintă din făină de manioc. (<fr. *cassave*, sp. *cazaba*<cuv. din Haiti)

cásă *s. f.* **1.** dulap, ladă de oţel în care se ţin bani, bijuterii, hîrtii de valoare etc. **2.** loc (special amenajat) unde se achită costul cumpărăturilor într-un magazin, într-un local. ● ghişeu, încăpere unde se fac încasările şi plăţile într-o întreprindere, instituţie etc. ● sumă de bani care se află în caseria unei întreprinderi sau instituţii. ○ *a face ~a* = a face bilanţul încasărilor şi plăţilor dintr-o zi; *plus (sau minus) de ~* = diferenţă rezultată în plus (sau în minus) după stabilirea încasărilor şi plăţilor; *registru de ~* = registru în care se trec sumele încasate şi cele plătite. ○ *~ de bagaje* = birou special amenajat în incinta unei (auto)gări, unde se pot depune temporar, spre păstrare, bagajele călătorilor. (<it. *cassa*)

cascádă *s. f.* **1.** cădere naturală de apă de la o mare înălţime; cataractă[1]. **2.** *(fig.)* suită de lucrări care se produc în sacade. ○ *~ de ris* = ris sacadat şi prelungit; *~ de aplauze* = aplauze puternice. **3.** *montaj în ~* = mod de legare a unor aparate, maşini sau circuite electrice astfel încît curentul de la intrare să fie egal cu cel de la ieşirea elementului anterior. ● succesiune de uzine hidroelectrice pe un curs de apă regulariza[1]. **4.** cădere liberă, pe sol, a unui acrobat sau cascador. (<fr. *cascade*)

cascadór, -oáre *s. m. f.* **1.** persoană special antrenată care se substituie unui actor de film, de obicei în scenele cu acţiune periculoasă. **2.** acrobat care execută serii de căzături şi sărituri (adesea în grup). **3.** *(fam.)* persoană cu o conduită uşuratică, imorală. (<fr. *cascadeur*)

cascadoriál, -ă *adj.* referitor la cascador(ie), de cascador. (<*cascador* + *-ial*)

cascadorie *s. f.* **1.** profesiunea de cascador. **2.** faptă temerară, de cascador; cascadorism. (<*cascador* + *-ie*)

cascadorism *s. n.* cascadorie (2). (< *cascador* + *-ism*)

cáscă *s. f.* **1.** acoperămînt de cap din metal uşor dar rezistent, căptuşit pe dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă, unii sportivi (automobilişti, motociclişti) sau muncitorii (mineri, sondori etc.), scafandrii şi cosmonauţii pentru protejarea capului. ● acoperămînt de cap din cauciuc, folosit de înotători pentru a nu-şi uda părul. ○ *căşti albastre* = nume dat forţei militare internaţionale aparţinînd O.N.U.; *~ colonială* = cască de plută, acoperită cu pînză, folosită de europeni în ţările de peste mări. **2.** dispozitiv metalic în formă de căciulă, servind la uscatul părului. **3.** dispozitiv compus din unul sau două receptoare fixate pe urechi servind la ascultarea transmisiunilor radiofonice sau telefonice. (<fr. *casque*, sp. *casco*)

caschétă *s.f.* şapcă cu cozoroc şi cu fundul rotund şi larg. (<fr. *casquette*)

caserólă *s.f.* **1.** capsulă de porţelan cu coadă, folosită la topirea în laborator a substanţelor viscoase şi puţin volatile. **2.** vas de bucătărie cu coadă şi fund plat, asemănător cratiţei. **3.** recipient din material plastic utilizat pentru alimente. **4.** carenajul unei elice. (<fr. *casserole*)

casétă *s. f.* **1.** cutie (mică) în care se păstrează bani, obiecte preţioase etc. **2.** cutie pentru închiderea şi protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale, benzi magnetice etc. ○ *~ video* = videocasetă. ● cutie etanşă de diferite forme în care se ţin clişee, pelicule fotosensibile etc. **3.** cutie de material plastic conţinînd o bandă magnetică, utilizată într-un casetofon. **4.** fiecare dintre compartimentele adînci te, de formă regulată, care decorează un plafon sau intradosul unei bolţi; caseton; cheson(5). **5.** text tipărit încadrat într-un chenar. **6.** *~ tehnică* = notă a editurii sau a tipografiei asupra apariţiei unei publicaţii. **7.** partea metalică a unei proteze dentare. (<fr., engl. *cassette*, it. *cassetta*)

casetofón *s. n.* magnetofon (portabil), cu benzi magnetice introduse în casete (3). (<*casetă* + /magneto/*fon*)

casetón *s. n.* **1.** mobilă florentină din epoca Renaşterii, avînd mai multe sertare ornate cu sculptură măruntă. **2.** casetă mare (4). (<it. *cassetone*)

casetotécă *s. f.* colecţie de casete (3), de benzi magnetice; locul unde se depozitează. (<fr. *cassettothèque*)

cash/cheş/ *s. n.* *(fam.)* bani gheaţă, în numerar. (< engl. *cash*)

cash flow /cheş flau/ *s. n.* *(fin.)* diferenţa dintre încasările şi plăţile curente ale unei întreprinderi. (<engl. *cash flow*)

casiér, -ă *s. m. f.* persoană care efectuează operaţii de casă într-o întreprindere sau instituţie. (<it. *cassiere*)

casierie *s. f.* serviciu, birou unde se efectuează operaţii de casă într-o întreprindere, instituţie etc. (<*casier* + *-ie*)

casieriţă *s. f.* femeie casier. (<*casier* + *-iţă*)

casing/chéi-sin/ *s. n.* tubaj exterior într-o sondă de petrol; coloană de protecţie. (<engl., fr. *casing*)

casiopéiu *s. n.* luteţiu. (<fr. *casiopeium*)

casiterít *s. n.* bioxid natural de staniu. (<fr. *cassitérite*)

cásiu *s. n.* rigolă pavată, largă şi evazată, care traversează un drum în punctele cele mai joase ale traseului. (<fr. *cassis*)

CASMO- *elem. comp.* „deschidere, fisură". (<fr. *chasmo-*, cf. gr. *khasma*)

casmofíl, -ă *adj.* (despre plante) care creşte în crăpăturile stîncilor. (<fr. *chasmophile*)

casmofíte *s. f. pl.* plante casmofile. (<fr. *chasmophytes*)

casmogám, -ă *adj.* care prezintă casmogamie. (<fr. *chasmogame*)

casmogamíe *s. f.* polenizare care are loc după deschiderea florilor. (<fr. *chasmogamie*)

casolétă *s. f.* **1.** vas în care se ard parfumuri, mirodenii. ● cutie de metal în care se sterilizează feşi, vată şi instrumente medicale. **2.** ornament în formă de vas din care ies flăcări, folosit la arcuri de triumf, altare etc. (<fr. *cassolette*)

casóne *s. n.* mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau picturi, folosită pentru păstrarea veşmintelor. (<it. *cassone*)

cassapánca *s. f.* mobilă italiană din timpul Renaşterii, constînd dintr-un caseton cu rezemătoare şi spătar. (<it. *cassapanca*)

cast, -ă *adj.* pur, neprihănit, înclinat; nepătat; virtuos. (<it. *casto*, lat. *castus*)

castaniétă *s. f.* *(pl.)* instrument muzical de percuţie pentru acompanierea dansului şi a muzicii, format din două plăcuţe de lemn de abanos în forma unei cochilii, care se prind de degete şi, prin lovire, produc un sunet sec. (<fr. *castagnette*, cf. sp. *castañeta*, castană mică)

cástă *s. f.* **1.** (la hinduşi, egipteni şi la alte popoare orientale) categorie socială închisă, strict delimitată prin originea comună, ocupaţii, privilegii, cult religios etc. ● *(p. ext.)* grup social închis care îşi apără cu strictele privilegiile: clan, elică. ○ *spirit de ~* = spirit îngust, exclusivist. **2.** ansamblu de indivizi în cadrul familiilor de insecte sociale (albine, furnici, termite) care îndeplinesc aceleaşi funcţii. (<fr. *caste*, port. *casta*<lat. *castus*, pur, neamestecat)

castél[1] *s. n.* **1.** construcţie fortificată, medievală, prevăzută cu turnuri, înconjurată cu ziduri mari şi şanţuri, care servea ca reşedinţă seniorilor feudali; casă mare, luxoasă, clădită după arhitectura medievală. ○ *~e în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice; himere; *~ de apă* = rezervor aşezat pe o construcţie înaltă, destinat acumulării apei potabile sau industriale şi distribuirii ei. **2.** fiecare dintre construcţiile metalice sau de lemn situate deasupra punţii superioare a unei nave. (<fr. *castel*, lat. *castellum*, it. *castello*)

castél[2] *s. m.* varietate de struguri cu bobul alb, rotund şi dulce. (<fr. *castel*)

castelán, -ă *s. m. f.* proprietar, stăpîn al unui castel; locuitor sau administrator al unui castel. (<lat. *castellanus*, it. *castellano*)

castilián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Castilia. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită în Spania. (<it. *castigliano*, fr. *castillian*, cf. *Castilia*, provincie în Spania centrală)

cásting *s. n.* concurs sportiv în care participanţii au dreptul la un număr de aruncări la ţintă cu lanseta, într-un timp limitat. (<engl. *casting*)

castitáte *s. f.* însuşirea de a fi cast; virtute; feciorie; nevinovăţie. (<lat. *castitas*, it. *castità*)

castón *s. n.* alveolă a unui inel în care este încastrată o piatră preţioasă. (<it. *castone*)

cástor I. *s. m.* mamifer rozător semiacvatic care îşi face cu multă măiestrie cuiburi pe marginea rîurilor; biber. **II.** *s. n.* blana prelucrată a acestui animal. ● postav din păr de castor(1). (<fr., lat. *castor*)

castoréum *s. n.* secreţie odorantă a castorului, folosită în farmacie şi cosmetică. (<fr. *castoréum*, lat. *castoreum*)

castrá *vb. tr.* **1.** a extirpa sau a steriliza organele sexuale (la om, animale şi plante). **2.** *(fig.)* a mutila, a ciopîrţi (o operă). (<fr. *castrer*, lat. *castrare*)

castráre *s. f.* acţiunea de a castra; castraţie. ● îndepărtarea staminelor dintr-o floare hermafrodită sau a inflorescenţelor masculine ale plantelor unisexuate monoide. ○ *(med.)* extirparea folosită în tratamentul paliativ, în scop antalgic, în anumite forme de neoplasm. (<castra)

castráţie *s. f.* castrare. (<fr. *castration*, lat. *castratio*)

castrísm *s. n.* mişcare revoluţionară care se inspiră din ideile lui Fidel Castro. (<fr. *castrisme*)

castríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al castrismului. (<fr. *castriste*)

cástru *s. n.* lagăr întărit al unei unităţi din armata romană. (<lat. *castrum*)

casuarína *s. f.* gen de arbori din Australia şi Indomalaiesia, cu ramuri în formă de nuiele şi cu lemn foarte tare. (<fr., lat. *casuarina*)

casúlă *s. f.* veşmînt cu aspect de pelerină fără mîneci şi cu o singură deschizătură pentru cap, folosit de preoţii catolici. (<germ. *Casula*, lat. *casula*)

casulétă *s. f.* ialnie de fasole boabe cu afumături. (<fr. *cassoulet*)

casúră *s. f.* *(tehn.)* spărtură, ruptură, fisură; loc pe suprafaţa unui obiect unde acesta este spart, rupt; fractură (2). (<fr. *cassure*)

cásus bélli *s. n. inv.* **1.** orice acţiune politică sau militară care poate duce la declanşarea unui război. **2.** pretext prin care se justifică un conflict. (<lat. *casus belli*, caz de război)

caşá *s. f.* stofă din lînă cu tuşeu moale, vopsită în culori deschise. (<germ. *Kascha*)

caşalót *s. m.* cetaceu din ţările calde, asemănător cu balena, cu un cap foarte mare şi dinţi pe falca inferioară. (<fr. *cachalot*)

caşáre *s. f.* **1.** acoperire a unei ţesături cu o peliculă care imită pielea. **2.** caşerare. (după germ. *kaschieren*)

caşéctic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de caşexie. (<fr. *cachectique*)

caşeráre *s. f.* caşerat; caşare (2). — var. *caşurare* s. f. (după fr. *cacher*)

caşerát *s. n.* *(poligr.)* lipire pe un carton a unei hîrtii de calitate superioară, a unei coli de celuloid etc. pentru a-i da un aspect mai frumos; caşerare. (după fr. *cacher*)

caşét *s. n.* **1.** carnet în care se înseamnă fiecare lecţie pe care o ţine un profesor. ● plată făcută după numărul de lecţii predate. **2.** *(filat.)* plic ştampilat din prima zi a emisiunii timbrelor. (<fr. *cachet*)

caşétă *s. f.* capsulă mică dintr-o foiţă de amidon, în care se închid prafurile medicamentoase (cu gust neplăcut); bulină[2]. (<fr. *cachet*)

caşéu *s. n.* ecran opac amplasat în faţa obiectivului unui aparat de filmat, servind la filmări

combinate, pentru a acoperi o parte din cadru; mască (8). (<fr. *cache*)

caşexíe *s. f.* sindrom manifestat prin slăbirea progresivă a întregului organism şi printr-o insuficienţă funcţională a unor organe. (<fr. *cachexie*)

caşmír *s. n.* 1. rasă de capre, originară din Caşmir şi Tibet, fără coarne, cu păr moale şi mătăsos. 2. lesătură fină, care se făcea la început din părul acestei capre. (<fr. *cachemire*, cf. *Caşmir*, stat în nordul Indiei)

caşuráre *s. f.* v. c a ş e r a r e.

CATA- *pref.* „în jos", „spre interior". (<fr. *cata-*, cf. gr. *kata*)

catabátic, -ă *adj.* (despre vînturi) care posedă o componentă verticală descendentă. (<fr. *katabatique*)

catabióză *s. f.* degenerare a celulelor ca urmare a maturării şi îmbătrînirii. (<engl. *catabiosis*)

catabólic, -ă *adj.* referitor la catabolism. (<fr. *catabolique*)

catabolísm *s. n.* dezasimilaţie (2). (<fr. *catabolisme*)

catabolít *s. n.* produs al catabolismului. (<engl. *catabolite*)

cataclástic, -ă *adj.* referitor la cataclază. (<fr. *cataclastique*)

cataclázã *s. f.* zdrobirea şi deformarea mineralelor unei roci datorită presiunii şi dislocărilor din scoarţa Pămîntului. (<germ. *Kataclase*, cf. gr. *kataklesis*, zdrobire)

cataclinál, -ă *adj.* (despre o pantă de teren, o falie etc.) înclinat în sensul de înclinare a straturilor. (<engl. cataclinal)

cataclísm *s. n.* 1. schimbare violentă, bruscă în natură sub influenţa unor fenomene interne şi de scurtă durată (cutremure, erupţii vulcanice etc.), care afectează suprafeţe mari de pe glob. 2. *(fig.)* răsturnare bruscă, distrugătoare în viaţa socială; calamitate, dezastru. (<fr. *cataclysme*, lat. *cataclysmus*, gr. *kataklysmos*, inundaţie)

cataclísmic, -ă *adj. (rar)* cu caracter de cataclism. (<fr. *cataclismique*)

catacómbă *s. f.* galerie subterană care servea primilor creştini ca loc de refugiu, de cult şi de înmormîntare; *(p. ext.)* galerie subterană (lungă şi îngustă). (<fr. *catacombe*, it. *catacomba*)

catacréză *s. f.* v. c a t a h r e z ă.

catacústică *s. f.* parte a acusticii care are ca obiect studiul ecourilor. (<fr. *catacoustique*)

catadióptric, -ă *adj.* (despre un sistem optic) care presupune refracţie şi reflexie în acelaşi timp. (<fr. *catadioptrique*)

catadióptru *s. n.* sistem optic care răsfrînge razele luminoase în direcţia lor de incidenţă. (<fr. *catadioptre*)

catadróm, -ă *adj.* 1. *(bot.)* orientat în jos şi spre exterior. 2. (despre peşti) care trăieşte în apele dulci, dar coboară în mare pentru reproducere. (<fr. *catadrome*)

catafálc *s. n.* postament pe care se aşază sicriul unui mort pînă la înmormîntare. (<fr. *catafalque*, it. *catafalco*)

catafazíe *s. f.* tulburare a vorbirii constînd în repetarea mecanică a aceloraşi fraze sau cuvinte. (<fr. *cataphasie*)

catafilaxíe *s. f.* deplasare a leucocitelor şi a anticorpilor la locul unei infecţii. (<fr. *cataphylaxie*)

catafílă *s. f.* frunză redusă, de forma unor solzi, care se găseşte în tulpinile subpămîntene sau la exteriorul mugurilor. (<fr. *cataphylle*)

cataforétic, -ă *adj.* referitor la cataforeză. (<fr. *cataphorétique*)

cataforézã *s. f.* 1. electroforeză catodică. 2. introducerea în organism a unor substanţe medicamentoase cu ajutorul ionizărilor prin curent continuu; dielectroliză. (<fr. *cataphorèse*, cf. gr. *kataphora*, coborîre)

catafráct 1. *s. n.* platoşă grea, făcută din diferite materiale, adaptată pentru om şi pentru cai. II. *s. m.* oşteni ai cavaleriei grele înzăuaţi, împreună cu caii lor, în astfel de platoşă. (<fr. *cataphracte*)

catafrónt *s. n. (met.)* front deasupra căruia aerul se deplasează descendent, fapt ce antrenează ascensiunea aerului rece. (<fr. *katafront*)

catagelofobíe *s. f.* teamă patologică de a fi ridicol, de a se face de rîs. (<engl. *catagelophobia*, cf. gr. *gelos*, rîs)

catagenézã *s. f. (biol.)* involuţie a unei specii prin simplificare sau dispariţia unor organe sau funcţii. (<fr. *catagenèse*)

catagrád *s. n.* grad de eficacitate termică măsurat cu catatermometrul. (<*cata-* + *grad*)

catagrafíe *s. f.* tulburare a scrisului constînd din repetarea cuvintelor sau a propoziţiilor: înregistrarea în scris a unor variante care se repetă. (<*cata-* + *-grafie*[2])

catahrézã *s. f.* figură de stil constînd în atribuirea înţelesului unui cuvînt altui cuvînt cu sens apropiat. — var. *catacreză* s. f. (<fr. *catachrèse*, lat. *catachresis*, gr. *katachresis*, abuz)

catalán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Catalonia. II. *adj.* care aparţine Cataloniei sau catalanilor. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită în Catalonia şi în principatul Andorra. (<fr. *catalan*, cf. *Catalonia*, provincie în Spania)

catalázã *s. f.* enzimă care catalizează descompunerea peroxidului de hidrogen în apă şi oxigen. (<fr. *catalase*)

cataléctic *adj.* (despre versuri antice) terminat printr-un picior incomplet. (<fr. *catalectique*, cf. gr. *katalektikos*, incomplet)

catalepsíe *s. f.* stare patologică manifestată prin suprimarea sensibilităţii şi a motricităţii. (<fr. *catalepsie*, lat. *catalepsis*, gr. *katalepsis*, atac)

cataléptic, -ă *adj., s. m. f.* (lovit) de catalepsie. (<fr. *cataleptique*)

cataleptifórm, -ă *adj.* care prezintă simptomele catalepsiei. (<fr. *cataleptiforme*)

catalexíe *s. f.* tulburare a cititului constînd în tendinţa de repetare a cuvintelor şi propoziţiilor. (<germ. *Katalexis*)

catalític, -ă *adj.* produs prin cataliză. (<fr. *catalytique*)

catalizá *vb. tr.* 1. a produce o cataliză. 2. *(fig.;* despre un fenomen sau o persoană) a

provoca o reacție prin simpla prezență sau prin intervenția sa. — *catalizáre* s. f. (<fr. *catalyser*)

catalizatór *s. m.* **1.** substanță care activează o reacție chimică fără ca ea însăși să sufere modificări. **2.** *(fig.)* persoană capabilă să declanșeze la cei din jur reacții consonante cu ale sale. (după fr. *catalyseur*)

cataliză *s. f.* accelerare sau întîrziere a unei reacții chimice sub influența unor catalizatori. (<fr. *catalyse*, gr. *katalysis*, descompunere)

catalóg *s. n.* caiet, listă, registru care conține o înșirare metodică de nume de persoane, titluri de lucrări, de obiecte etc. ● *(spec.)* document școlar de evidență curentă a notelor și frecvenței zilnice a elevilor. ● broșură de reclamă cuprinzînd lista, adesea ilustrată, a mărfurilor, a obiectelor destinate vînzării, cu indicarea prețurilor etc. (<fr. *catalogue*, lat. *catalogus*, gr. *katalogos*, listă)

catalogá *vb. tr.* **1.** a înregistra într-un catalog (cărți, tablouri etc.). **2.** *(fig.; depr.)* a considera (pe cineva) drept..., a eticheta. — *catalogáre* s. f. (<fr. *cataloguer*)

catalográfic, -ă *adj.* referitor la catalografie, de catalografie. (<fr. *catalographique*)

catalografíe *s. f.* ramură a biblioteconomiei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor. ● tehnica alcătuirii acestor cataloage. (<fr. *catalographie*)

catálpă *s. f.* arbore ornamental cu frunze foarte mari și flori dispuse în ciorchini, originar din America de Nord. (<fr., engl. *catalpa* < cuv. din arhipelagul Carolinelor)

catamarán *s. n.* **1.** ambarcațiune cu vele compusă din două cocii paralele legate printr-o punte comună. **2.** dispunere în formă flotoarelor hidroavioanelor. — scris și *katamaran*. (<fr., engl. *catamaran*, germ. *Katamaran* < cuv. tamil)

catameniál, -ă *adj.* care se produce în timpul sau imediat înaintea menstruației; menstrual. (<fr. *cataménial*)

cataméniu *s. n.* *(rar)* perioada menstruației. (<fr. *catamenium*)

catamnéză *s. f.* studiul evoluției unei boli după datele obținute de la bolnav, după ieșirea din spital. (<fr. *catamnése*, gr. *katamnesis*, reamintire)

catamorfism *s. n.* totalitatea proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre. (<engl. *catamorphism*)

cataplásmă *s. f.* pastă caldă (din muștar) care se aplică pe o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* cîrpă, bandaj etc. pe care se întinde această pastă pentru a fi aplicată. (<fr. *cataplasme*, lat. *cataplasma*, gr. *kataplasma*, emplastru)

cataplazíe *s. f.* metaplazie regresivă. (< fr. *cataplasie*)

catapléctic, -ă *adj.* referitor la cataplexie. (<fr. *cataplectique*)

cataplexíe *s. f.* încetare bruscă și de scurtă durată a oricărei mișcări datorită unei emoții puternice: încremenire de frică, stupoare. (<fr. *cataplexie*)

catapultá *vb.* **1.** *tr.* a lansa (un avion, un planor) cu o catapultă. **2.** (despre piloți) a părăsi (prin aruncarea în afară împreună cu scaunul) avionul de luptă în cazuri de forță majoră. **3.** *(fam.)* a trimite brusc la o oarecare distanță și cu forță; a proiecta. — *catapultáre* s. f. (<fr. *catapulter*)

catapultábil, -ă *adj.* care poate fi catapultat. (<*catapulta* + *-bil*)

catapúltă *s. f.* **1.** mașină de război antică pentru aruncarea la distanță a pietrelor. **2.** dispozitiv pentru lansarea avioanelor sau a planoarelor. ● dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului în vederea parașutării în caz de avarie. (<fr. *catapulte*, lat. *catapulta*)

catár *s. n.* inflamație a mucoasei unui organ (în special a mucoasei nazale), însoțită de secreție. (<fr. *catarrhe*, lat. *catarrhus*, gr. *katarrhos*, scurgere)

cataractát, -ă *adj.* (despre cristalin) cu cataractă[2]. (<*cataractă* + *-at*)

cataráctă[1] *s. f.* cascadă (1). (<fr. *cataracte*, lat. *cataracta*, gr. *kataraktes*, cădere)

cataráctă[2] *s. f.* opacifierea cristalinului, care produce o cecitate parțială sau completă; *(pop.)* albeață. (<fr. *cataracte*, lat. *cataracta*)

catarál, -ă *adj.* referitor la catar, de catar. (<fr. *catarrhal*)

cătári *s. m. pl.* adepți ai unei secte manicheiste din evul mediu, răspîndită în special în sud-vestul Franței *(albigenzi)*, care respingea sfintele taine ale bisericii și nega purgatoriul și posibilitatea mîntuirii în afara bisericii lor. (<fr. *cathares*, cf. gr. *katharos*, pur)

catarini *s. m. pl.* catarinieni. (<engl. *catarrhine*)

catariniéni *s. m. pl.* grup de maimuțe superioare cu septul nazal mult îngustat, nările apropiate și coada scurtă, neprehensilă, care trăiesc în Africa, Asia și unele insule australiene; catarini. (<fr. *catarhiniens*)

catarísm *s. n.* doctrina catarilor. (<fr. *catharisme*)

catarós, -oásă *adj., s. m. f.* (bolnav) de catar. (<fr. *catarrheux*)

catársis *s. n.* v. c a t h a r s i s.

cataseísm *s. n.* undă seismică dirijată din exteriorul unei regiuni spre interior, spre epicentru. (<*cata-* + *seism*)

catastáză *s. f.* **1.** (în tragedia antică) punctul culminant înaintea catastrofei. **2.** *(lingv.)* impostație. (<fr. *catastase*)

catastrofá *vb. tr.* *(rar)* a consterna, a descuraja. ● a produce asupra cuiva o catastrofă. (<fr. *catastropher*)

catastrofál, -ă *adj.* care dă naștere unei catastrofe; dezastruos, groaznic; catastrofic. (<germ. *katastrophal*)

catastrófă *s. f.* **1.** momentul rezolvării conflictului unei tragedii clasice grecești; deznodămînt. **2.** eveniment tragic, nenorocire mare, dezastru, calamitate. (<fr. *catastrophe*, lat. *catastropha*, gr. *katastrophe*, revărsare)

catastrófic, -ă *adj.* *(rar)* catastrofal. (<fr. *catastrophique*)

catastrofísm *s. n.* **1.** teorie, susținută de Cuvier, care atribuie cataclismelor toate schimbările geologice și biologice survenite pe suprafața terestră. **2.** termen folosit pentru denumirea literaturii de science-fiction, invadată de extratereștri. (<fr. *catastrophisme*)

catastrofíst, -ă *adj.* referitor la catastrofism. (<engl. *catastrophist*)

catatermál, -ă *adj.* (despre asociații de minerale) care se depune la temperaturi de peste 300°C. (<germ. *katathermal*)

catatermográf *s. n.* catatermometru înregistrator. (<fr. *catathermographe*)

catatermométru *s. n.* termometru cu alcool pentru determinarea cantității de căldură pierdută pe secundă și pe cm² de corpul omenesc. (<fr. *catathermomètre*)

catatímie *s. f.* tulburare a afectivității constînd în îngustarea sferei de interese și intensificarea trăirii. (<fr. *catathymie*, cf. gr. *katathymios*, plăcut)

catatónic, -ă *adj.* referitor la catatonie. (<fr. *catatonique*)

catatónie *s. f.* sindrom psihomotor al schizofreniei caracterizat prin pierderea inițiativei de mișcare, conduită stereotipă și stupoare mintală. (<fr. *catatonie*)

catavaloáre *s. f.* cantitate de căldură în milicalorii pe care o pierde 1 cm² din suprafața rezervorului unei mașini în timp de o secundă.

catazónă *s. f.* zona cea mai adîncă (între 10 și 30 km) de transformare metamorfică a Pămîntului. (<fr. *catazone*)

catch/checi/ *s. n.* 1. luptă sportivă în care concurenții pot prinde orice parte a corpului adversarului și folosi orice lovituri. 2. cîntec liric englez pentru două, trei sau mai multe voci, în stil polifonic, destinat a fi interpretat numai de bărbați. (<fr. *catch*, engl. *catch* /as catch can/, prinde de unde poți)

catcher/chécer/ *s. m.* sportiv care practică catchul. (<fr. *catcheur*)

catecolamíne *s. f. pl.* compuși aromatici aminați de tipul adrenalinei, elaborați de glanda medulosuprarenală. (<fr. *catécholamines*)

catedrál, -ă *adj.* care aparține scaunului episcopal al unei dieceze. (<fr. *cathédral*, lat. *cathedralis* < *cathedra*, scaun episcopal)

catedrálă *s. f.* biserică (mare) în care oficiază serviciul religios un (arhi)episcop; *(p. ext.)* cea mai mare biserică dintr-un oraș. (<fr. *cathédrale*)

catedrátic, -ă I. *adj.* profesoral, de catedră. II. *s. m. f.* titularul unei catedre universitare. (<it. *cattedratico*)

catédră *s. f.* 1. masă specială, ridicată de obicei pe o estradă, de unde profesorul explică lecția. ○ *a vorbi (ca) de la* ~ = a vorbi savant, afectat. ● tron arhieresc, din piatră sau din lemn, instalat în biserica principală a unei eparhii. 2. post în învățămînt, funcție de profesor. ● unitate de bază în învățămîntul superior, în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică la o disciplină. ● *(fig.)* profesorat, învățămînt. (<it. *cattedra*, lat. *cathedra*)

categorém *s. n.* *(log.;* la Aristotel) noțiune universală care servește la stabilirea unor relații între lucruri. — var: *categorémă* s. f. (<fr. *catégorème*, cf. gr. *kategorema*)

categoremátic, -ă *adj.* *(log.;* despre cuvinte sau simboluri) care are semnificație independentă, prin el însuși. (<fr. *categorématique*)

categorémă *s. f.* v. categorem.

categorial, -ă *adj.* referitor la categorii. (<fr. *catégoriel*)

categóric, -ă *adj.* (și *adv.*) precis, hotărît; necondiționat. ● *(log.;* despre judecăți) în care legătura dintre subiect și predicat este necondiționată și sigură. (<fr. *catégorique*)

categorie *s. f.* 1. noțiune fundamentală și de maximă generalitate care exprimă proprietățile și relațiile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor realității. 2. grup de ființe, de obiecte, de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. ○ ~ *socială* = grup social care reunește parțial trăsăturile unei clase sociale. ● grupă în cadrul unei ramuri sportive, stabilită, în raport cu greutatea corporală a concurenților, după performanțele realizate sau după vîrstă. (<fr. *catégorie*, lat. *categoria*, gr. *kategoria* < *kategorein*, a enunța)

catehét *s. m.* cel supus catehezei. (<fr. *catéchète*)

catehétic, -ă *adj.* *metodă* ~*ă* = formă a metodei conversației constînd din întrebări pentru ca elevii să reproducă cunoștințele însușite înainte. (<fr. *catéchétique*, cf. gr. *katehein*, a instrui oral)

catehéză *s. f.* 1. instruire religioasă prin întrebări și răspunsuri. 2. instruire religioasă în general. (<fr *catéchèse*)

catehism *s. n.* 1. expunere succintă a principiilor unor doctrine religioase sub formă de întrebări și răspunsuri; *(p. ext.)* carte cuprinzînd o asemenea expunere. 2. lucrare care expune esența unei doctrine, a unei concepții; credo. (<fr. *catéchisme*, lat. *catechismus*, gr. *katekhismos*)

catehizá *vb. tr.* 1. a învăța pe cineva dogmele religiei creștine. 2. *(fig.)* a convinge, a îndoctrina. — *catehizáre* s. f. (<fr. *catéchiser*)

catehúmen, -ă *s. m. f.* adult care primește învățătura religioasă în vederea botezului (în creștinismul primitiv). (<fr. *catéchumène*)

catenár, -ă *adj.* *(rar)* dispus în lanț, în serii. ○ *suspensie* ~*ă* (și *s. f.*) = sistem de suspensie a unei rețele electrice aeriene de cale ferată constînd din fire verticale sau înclinate, suspendate de unul sau mai multe cabluri de oțel care o susțin. (<fr. *caténaire*, lat. *catenarius* < *catena*, lanț)

caténă *s. f.* 1. lanț de încrețituri ale scoarței terestre, formate cam în aceeași perioadă de timp; sistem muntos. 2. lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. (<lat. *catena*)

catepsínă *s. f.* enzimă celulară care catalizează degradarea proteinelor. (<engl. *cathepsin*, germ. *Kathepsine*)

caterétic, -ă *adj., s. n.* caustic slab. (<fr. *cathérétique*)

cateréză *s. f.* 1. stare de slăbiciune, de prostrație, produsă de un medicament. 2. afecțiune caustică ușoară. (<fr. *cathérèse*, cf. gr. *kathairisis*, reducere)

caterpilár *s. n.* tractor pe șenile, puternic, pentru lucrări rutiere. (<fr., engl. *caterpillar*, șenilă)

catétă *s. f.* fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghic. (<fr. *cathète*, cf. gr. *kathetos*, vertical)

cateter *s. n.* instrument de sondaj al canalelor organice, constînd dintr-un tub fin din material flexibil. (<fr. *cathéter*, lat. *catheter*, gr. *katheter*, sondă)

cateterism *s. n.* introducere a unui cateter pe un canal în scop terapeutic sau de explorare. (<fr. *cathétérisme*)

cateterizá *vb. tr.* a explora un canal organic cu ajutorul cateterului. — *cateterizáre* s. f. (<fr. *cathétériser*)

catetométru *s. n.* instrument pentru determinarea exactă a diferenţelor de înălţime dintre două niveluri. (<fr. *cathétomètre*)

cátgut *s. n.* fir fabricat din intestinul unor animale, folosit în chirurgie pentru cusături. (<fr., engl. *catgut*)

cathársis *s. n.* 1. concept estetic folosit de Aristotel pentru a defini efectul „purificator" al artei, în special al tragediei, rolul acesteia de a-l elibera pe om de pasiuni (josnice), prin trăirea unui sentiment de maximă tensiune. 2. *(psihan.)* efect terapeutic obţinut prin descărcarea unei trăiri refulate. — scris şi *catarsis*, *katharsis*. (<fr. *catharsis*, gr. *katharsis*, purificare)

cathártic, -ă I. *adj.* purificator. II. *adj., s. n.* (medicament) care provoacă purgaţie; laxativ. (<fr. *cathartique*)

catifelá *vb. tr.* a da înfăţişarea şi fineţea catifelei. — *catifelâre* s. f. (<*catifelat*)

catifelát, -ă *adj.* cu înfăţişarea şi fineţea catifelei. • *(fig.;* despre sunete, voce) plăcut, cald, mîngîietor. (după fr. *velouté*)

catilináră *s. f. (livr.)* apostrofă vehementă la adresa cuiva. (<fr. *catilinaire*, cf. cele patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina, conspirator roman)

catión *s. m. (chim.)* ion pozitiv. (<fr. *cation*)

catiónic, -ă *adj.* referitor la cationi. (<fr. *cationique*)

cationít *s. m.* substanţă schimbătoare de cationi, folosită pentru tratarea apei împotriva dedurizării, deferizării etc. (<engl. *cationite*)

cationizá *vb. tr.* a supune apa procedeului de cationizare. (<*cation* + *-iza*)

cationizáre *s. f.* procedeu de tratare chimică a apei cu ajutorul maselor filtrante cationice. (<*cationiza*)

catlopéxic, -ă *adj.* care fixează cationii dintr-o soluţie. (<fr. *catiopéxique*)

cáto *s. m. (rar)* om de o virtute severă. (<it. *catone*, cf. *Cato*, cenzor al Romei, celebru prin austeritatea şi principiile lui severe)

catoblépas *s. m.* 1. animal fabulos a cărui privire omora pe cei asupra cărora era aţintită. 2. antilopă de la izvoarele Nilului care priveşte veşnic în jos. (<fr. *catoblépas*, cf. gr. *katoblepon* < *blepein*, a privi)

catód *s. m.* electrod negativ. (<fr. *cathode*)

catódic, -ă *adj.* de la catod, referitor la catod. O *lampă ~ă* = lampă care emite electroni; *raze ~e* = fascicul de electroni emişi de catod într-un tub de descărcare la presiune foarte joasă. (<fr. *cathodique*)

catodoluminescénţă *s. f.* luminescenţă care se produce prin bombardarea unei substanţe cu electroni. (<*catod* + *luminescenţă*)

catogenézǎ *s. f.* proces de formare a rocilor sedimentare, ale căror particule s-au deplasat, în faza de depunere, sub acţiunea gravitaţiei. (<fr. *catogenèse*)

católic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al catolicismului. (<fr. *catholique*, lat. *catholicus*, gr. *katholikos*, universal)

catolicísm *s. n.* confesiune creştină care recunoaşte primatul şi infailibilitatea papei de la Roma, iar în materie de credinţă, purcederea „sfîntului duh" şi de la Dumnezeu-fiul *(filioque)*, existenţa purgatoriului etc. (<fr. *catholicisme*)

catolicitáte *s. f.* caracter catolic, universal. • totalitatea credincioşilor catolici. (<fr. *catholicité*)

catolicizá *vb. tr., refl.* a (se) converti la catolicism, a (se) face catolic. — *catolicizáre* s. f. (<fr. *catholiciser*)

catolicizánt, -ă *adj.* care tinde să catolicizeze. (<fr. *catholicisant*)

catométru *s. n.* aparat pentru măsurarea tensiunii catodice la tuburile electronice. (< germ. *Katometer*, n. com.)

catonián, -ă *adj.* catonic. O *regulă ~ă* = principiu de drept potrivit căruia validitatea unui legat este condiţionată de supoziţia că testatorul a murit imediat după facerea testamentului. (<fr. *catonien*, lat. *catonianus*)

catónic, -ă *adj. (rar)* aspru, sever; catonian. (<it. *catonico*)

CATOPTR(O)- *elem. comp.* „oglindă". (<fr. *catoptr/o/-*, cf. gr. *katoptron*)

catóptric, -ă I. *adj.* referitor la catoptrică. II. *s. f.* capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii. (<fr. *catoptrique*)

catoptrofobíe *s. f.* teamă patologică de oglinzi. (<fr. *catoptrophobie*)

catoscóp *s. n.* tub de raze catodice folosit în receptoarele de televiziune. (<fr. *cathoscope*)

catrén *s. n.* strofă (sau poezie) de patru versuri; tetrastih. (<fr. *quatrain*)

cauciúc *s. n.* 1. material plastic şi rezistent, fabricat sintetic sau din latexul unor arbori tropicali, folosit pentru anvelope, tuburi etc. 2. anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roţile automobilelor, bicicletelor etc. (<fr. *caoutchouc* < cuv. sud-amer.)

cauciucá *vb. tr.* a acoperi cu cauciuc suprafaţa unui obiect. — *cauciucâre* s. f. (după fr. *caoutchouter*)

cauciuchiér *s. m.* muncitor care execută lucrări de cauciucare. (<*cauciuc* + *-ier*)

CAUD- *elem. comp.* „coadă". (<fr. *caud-*, cf. lat. *cauda*)

cáuda *s. f.* 1. *(anat.)* partea subţiată posterioară ori terminală a unui organism sau organ. 2. *(muz.)* coda. (<lat. *cauda*)

caudál, -ă *adj. (biol.)* de (la) coadă. (<fr. *caudal*)

caudát, -ă *adj.* I. prevăzut cu coadă. II. *s. n. pl.* ordin de batracieni cu corpul alungit,

prevăzut cu coadă, din care fac parte salamandra, tritonul etc.; urodele. (<it. *caudato*, fr. *caudé/s/*)

caudifér, -ă *adj. (rar)* care poartă coadă. (<fr. *caudifère*)

caudillísm *s. n.* conducere tiranică exercitată de dictatori în unele țări de limbă spaniolă. (cf. sp. *caudillo*, conducător)

caudíllo/-di-lio/ *s. m.* **1.** *(livr.)* păzitor, conducător al unei turme (în America Latină). **2.** titlu al unor dictatori fasciști din țările de limbă spaniolă; conducător. (<sp. *caudillo*)

caudíne *adj. pl. a trece sub furcile ~* = a impune condiții umilitoare (după o înfrângere totală); *(p. ext.)* a supune unei critici severe. (<lat. /*furcae*/ *Caudinae*)

CAUL(I)-/CAULO-/-caúl *elem. comp.* „tulpină". (<fr. *caul/i/-*, *caulo-*, *-caule*, cf. lat. *caulis*, gr. *kaulos*, tijă)

caulícul *s. n.* tulpiniță a embrionului, pe care sînt inserate cotiledoanele. (<fr. *cauliculе*)

cauliflór, -ă *adj.* (despre plante). **1.** care prezintă cauliflorie. **2.** care înflorește înainte de a înfrunzi. (<fr. *cauliflore*)

cauliflórie *s. f.* proprietate a unor plante lemnoase tropicale de a produce flori direct pe tulpină sau pe ramuri. (<fr. *cauliflorie*)

caulifórm, -ă *adj.* în formă de tulpină. (<fr. *cauliforme*)

caulís *s. n.* tulpina plantelor. (<lat. *caulis*)

CAULO- v. c a u l (i)-.

caulocárp, -ă *adj.* (despre plante) la care fructul se formează direct pe tulpină. (<*caulo-* + *-carp*[2])

caulogenéză *s. f.* proces de formare a tulpinii. (<fr. *caulogenèse*)

caulotaxíe *s. f.* mod de așezare a ramurilor pe tulpină. (după fr. *caulotaxis*)

cáwper *s. n.* instalație pentru preîncălzirea aerului la furnale cu ajutorul gazelor de ardere. (<engl. *cowper*)

CAUST(O)-, -caúst *elem. comp.* „care arde, combustibil", „arsură". (<fr. *caust/o/-*, germ. *kaust/o/-*, fr. *-causte*, cf. gr. *kaustos*)

caústic, -ă I. *adj.* **1.** (despre substanțe) care distruge țesuturile animale și vegetale. **2.** *(fig.)* mușcător, ironic, răutăcios, satiric. II. *s. f.* pată luminoasă obținută prin întîlnirea razelor reflectate sau refractate într-un sistem optic. (<fr. *caustique*, lat. *causticus*, gr. *kaustikos*, arzător)

causticitáte *s. f.* **1.** proprietate a unor substanțe de a fi caustice. **2.** *(fig.)* tendință, faptul de a fi caustic. (<fr. *causticité*)

causticizá *vb. tr.* **1.** *(chim.)* a caustifica. **2.** *(fig.)* a da un caracter ironic, incisiv. — *causticizáre* s. f. (< *caustic* + *-iza*)

caustifícá *vb. tr.* a transforma o soluție apoasă de carbonați alcalini în alcalii caustice; a causticiza (1). — *caustificáre* s. f. (după fr. *caustification*)

caustobiolít *s. n.* rocă organogenă care are proprietatea de a arde. (<*germ. Kaustobiolith*)

cautér *s. n.* instrument chirurgical pentru cauterizări. (<fr. *cautère*, lat. *cauterium*, gr. *kauterion* < *kaiein*, a arde)

cauterizá *vb. tr.* a arde cu cauterul sau cu o substanță caustică (o rană, un țesut etc.) în scop curativ sau pentru dezinfecție. — *cauterizáre* s. f. (<fr. *cautériser*)

cauționá *vb. tr.* **1.** *(jur.)* a depune cauțiune, a garanta (bănește). **2.** *(fig.)* a acorda sprijin, ajutor, protecție. (<fr. *cautionner*)

cauțiúne *s. f.* sumă de bani sau obiecte prin care cineva garantează îndeplinirea unei obligații; *(p. ext.)* garanție. ◎ sumă de bani depusă pentru lăsarea în libertate a unui infractor pe timpul procesului penal. (<fr. *caution*, lat. *cautio*, garanție)

cauzá *vb. tr.* a fi cauza unui fenomen, a unei întîmplări etc.; a pricinui, a produce. — *cauzáre* s. f. (<fr. *causer*, lat. *causari*)

cauzál, -ă *adj.* **1.** de cauză, referitor la cauză. ○ *propoziție ~ă* (și s. *f.*) = propoziție circumstanțială care arată cauza săvîrșirii acțiunii din regentă; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. **2.** *(log.) implicație ~ă* = implicație care exprimă relația cauzală în propozițiile condiționale. (<fr. *causal*, lat. *causalis*)

cauzalgíe *s. f.* hiperestezie cu senzație de arsură, care însoțește uneori rănile la nervi. (<fr. *causalgie*, cf. gr. *kausis*, arsură)

cauzalísm *s. n.* concepție filozofică fundată pe cauzalitate. (<fr. *causalisme*)

cauzalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al cauzalismului. (<fr. *causaliste*)

cauzalitáte *s. f.* categorie filozofică ce exprimă interacțiunea dintre cauză și efect, constituind una dintre principalele forme ale conexiunii universale a fenomenelor. ○ *~ inelară* = feed-back. (<fr. *causalité*)

cauzatív, -ă *adj. verb ~* = verb factitiv. (< lat. *causativus*, fr. *causatif*)

cauzatór, -oáre *adj.* care cauzează ceva. (<fr. *causateur*)

cáuză *s. f.* **1.** ceea ce determină apariția unui fenomen, a unei întîmplări; fenomen care provoacă, în anumite condiții, apariția altui fenomen. **2.** problemă socială de mare importanță, care preocupă o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. ○ *în cunoștință de ~* = cunoscînd bine problema despre care este vorba; *a face ~ comună* = a lupta împreună (cu alții) pentru aceeași cauză. ● motiv, rațiune. **3.** *(jur.)* pricină, proces. ○ *a avea cîștig de ~* = a cîștiga. (<lat., it. *causa*, după fr. *cause*)

cav, -ă *adj.* (despre obiecte) care are o cavitate. ○ *venă ~ă* = fiecare dintre cele două vene principale care aduc sîngele la inimă. (<fr. *cave*, lat. *cavus*)

cavalcadá *vb. intr.* a face o plimbare călare în grup. (<fr. *cavalcader*)

cavalcádă *s. f.* plimbare călare făcută în grup; goană pe cai. ◎ grup de călăreți în goană, la plimbare. (<fr. *cavalcade*)

cavalcavía *s. n.* pod (peste o stradă); pasarelă. (<it. *cavalcavia*)

cavalér *s. m.* I. **1.** membru al ordinului ecvestru din vechea Romă, format din cetățenii bogați. **2.** nobil feudal admis într-un ordin mili-

tar în cadrul unei ceremonii speciale; (astăzi) membru al unui ordin militar religios. 3. membru al unui ordin onorific; posesor al unor decorații. 4. ~ *de industrie* = îmbogățit în urma speculațiilor; șarlatan, escroc. II. 1. om generos, nobil, plin de abnegație; om cu purtări alese. 2. bărbat care însoțește o femeie în societate. 3. bărbat necăsătorit; holtei, burlac. (<rus. *kavaler*, it. *cavaliere*, fr. *chevalier*)

cavalerése, -ească *adj.* de cavaler; *(p. ext.)* franc, leal; sincer, deschis. (<it. *cavalleresco*)

cavalerie[1] *s. f. (livr.)* demnitatea, rangul de cavaler al unui ordin. • cavalerism. (<fr. *cavalerie*, it. *cavalleria*)

cavalerie[2] *s. f.* armă tactică și strategică folosind calul ca mijloc de deplasare și de luptă. (<rus. *kavaleriia*, fr. *cavalerie*)

cavalerism *s. n.* purtare, atitudine de cavaler (II, 1); vitejie; lealitate, onestitate; cavalerie[1]. (<*cavaler* + *-ism*)

cavalerist *s. m.* militar din cavalerie[2]. (<rus. *kavalerist*)

cavalét *s. n.* 1. suport pe care se așază ambarcațiile sau diferitele obiecte la bordul unei nave ori pe uscat. 2. șipcă de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul plăcii unui planșeu de beton. (<it. *cavalletto*)

cavaliér, -ă I. *adj. perspectivă ~ă* = proiecție oblică a obiectelor reprezentate pe un plan, ca și cum ar fi văzute dintr-un punct situat la infinit; *plan ~* = plan stabilit după această perspectivă. II. *s. n.* 1. terasă înaltă, construită într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. 2. cordon continuu de pământ sau alte materiale de-a lungul unui drum, rezultat din curățirea șanțurilor. (<fr. *cavalier*)

cavalín, -ă *(rar)* cabalin. (<it. *cavallino*)

cavatínă *s. f.* 1. arie de operă cu caracter liric, de proporții reduse. 2. mică piesă instrumentală cu caracter liric. (<it. *cavatina*, fr. *cavatine*)

CAVERN(O)- *elem. comp.* „cavernă". (<fr. *cavern/o/-*, cf. lat. *caverna*)

cavérnă *s. f.* 1. peșteră, grotă. 2. cavitate provocată de o boală într-un țesut. (<fr. *caverne*, lat. *caverna* < *cavus*, gol)

cavernícol, -ă *adj.* (despre animale, plante) care trăiește sau crește în peșteri. (<fr. *cavernicole*)

cavernítă *s. f.* induratie a tecii corpilor cavernoși. (<fr. *cavernite*)

cavernografíe *s. f.* radiografie a sinusului cavernos cu ajutorul unei substanțe radioopace. (<fr. *cavernographie*)

cavernográmă *s. f.* 1. diagramă obținută prin cavernografie. 2. curbă reprezentînd variația diametrului unei găuri de sondă în funcție de adîncime. (<fr. *cavernogramme*)

cavernóm *s. n.* hemangiom cu cavități mari. (<fr. *cavernome*)

cavernometríe *s. f.* operație de măsurare și înregistrare a variației diametrului unei găuri de sondă în funcție de adîncime. (<fr. *cavernométrie*)

cavernométru *s. n.* aparat folosit în cavernometrie. (<fr. *cavernomètre*)

cavernós, -oásă *adj.* 1. cu caverne; spongios, poros. ○ *corpi ~oși* = formații din interiorul penisului care se umplu cu sînge în timpul erecției. 2. *(despre voce)* cu un timbru gros, înfundat, înăbușit. (<fr. *caverneux*, lat. *cavernosus*)

cavernoscóp *s. n.* instrument folosit în cavernoscopie. (<fr. *cavernoscope*)

cavernoscopíe *s. f.* examinare a cavităților pulmonare cu ajutorul cavernoscopului. (<fr. *cavernoscopie*)

cavernostomíe *s. f.* deschidere operatorie a unei caverne tuberculoase și suturarea pereților ei la tegumente. (<fr. *cavernostomie*)

cavernotomíe *s. f.* speleotomie. (<fr. *cavernotomie*)

cavét *s. n.* mulură concavă cu profil în sfert de cerc, folosită ca legătură între două listele. (<fr. *cavet*)

CAVI- v. c a v o-.

caviár *s. n.* icre negre preparate după diferite procedee. (<fr. *caviar*)

cavícol, -ă *adj.* (despre paraziți) care trăiește în cavitățile naturale ale animalelor. (<fr. *cavicole*)

cavicórn, -ă I. *adj.* (despre animale) care posedă coarne cavitare. II. *s. n. pl.* familie de erbivore rumegătoare care au coarnele goale în interior și persistente (taurinele, antilopele etc.). (<fr. *cavicorne/s/*)

cavifórm, -ă *adj.* în formă de cavitate anatomică. (<fr. *caviforme*)

cavilație *s. f. (livr.)* argument verbal care nu atinge fondul serios al lucrurilor; sofism. (<fr. *cavillation*, lat. *cavillatio*)

cavílă *s. f.* 1. piesă întrebuințată la legarea de catarg a parîmelor care manevrează velele. 2. fiecare dintre minerele fixate pe cercul cîrmei, ca o prelungire a spițelor. (<it. *caviglia*)

cavilléră *s. f.* rastel pentru cavile, la piciorul catargului. (<it. *cavigliera*)

cavitár, -ă *adj.* care prezintă cavități, gol în interior. (<fr. *cavitaire*)

cavitáte *s. f.* 1. gaură, adîncitură, gol în interiorul unui corp solid. 2. *(anat.)* spațiu gol în interiorul organismului ori al unui organ. ○ *~ generală* = celom. (<fr. *cavité*, lat. *cavitas*)

cavitáție *s. f.* fenomen constînd în producerea într-un curent de lichid a unui vid parțial, datorită schimbării stării de agregare, care provoacă izbituri în pereții conductei prin care circulă lichidul. — var. *cavitațiune* s. f. (<fr. *cavitation*)

cavitațiúne *s. f.* v. c a v i t a ț i e.

CAVO-/CAVI- *elem. comp.* „cavitate". (<fr. *cavo-*, *cavi-*, cf. lat. *cavus*, scobit, găunos)

cavografíe *s. f.* radiografie a unei vene cave, vizibilă prin injectarea unui lichid radioopac. (<fr. *cavographie*)

cavográmă *s. f.* diagramă obținută prin cavografie. (<fr. *cavogramme*)

cavomanometríe *s. f.* studiu al presiunii din interiorul unei vene cave. (<fr. *cavomanométrie*)

cavóu *s. n.* construcție funerară, de obicei sub pămînt, în care se depun morții. (<fr. *caveau*)

caz *s. n.* I. 1. împrejurare, situație, circumstanță. ○ *~ de conștiință* = împrejurare în

care cineva este silit să procedeze altfel decît îi dictează conștiința. ○ *a face ~ de ceva* = a considera ceva (exagerînd) foarte important; a comenta prea mult; *a face ~ de cineva* = a exagera calitățile, meritele cuiva, a-l prețui exagerat de mult. **2.** întîmplare, eveniment, accident (petrecut pe neprevăzute). **3.** *(med.)* individ care reprezintă, printr-o boală cu o simptomatologie sau evoluție deosebită, o situație exemplară. **II.** fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă diferitele funcții sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. (<lat. *casus*, fr. *cas*)

cazá *vb. tr.* a instala (pe cineva) într-un hotel, cămin etc. pentru un timp determinat. — **cazáre** s. f. (<fr. *caser*)

cazácă *s. f.* bluză lungă pînă peste talie, cu mîneci lungi și încheiată la gît. (<fr. *casaque*)

cazaniér, -ă *adj.* legat de casă, secundar. (<fr. *casanier*, it. *casaniere*)

cazarmamént *s. n.* ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. (după fr. *casernement*)

CAZE(I)- *elem. comp.* „brînză". (<fr. *caséi/-*, cf. lat. *caseus*)

cazeificáre *s. f.* **1.** proces de precipitare a cazeinei. **2.** *(med.)* alterație necrotică a unui țesut, urmată de apariția unei substanțe cu aspect cazeos în centrul leziunii. (după fr. *caséification*)

cazeiformi, -ă *adj.* cazeos. (<fr. *caséiforme*)

cazeinát *s. n.* produs alimentar obținut din lapte smîntînit, cu o mare valoare nutritivă. (<fr. *caséinate*)

cazeínă *s. f.* substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă a brînzeturilor. (<fr. *caséine*)

cazeinogén *s. n.* formă solubilă a cazeinei. (<fr. *caséinogène*)

cazemátă *s. f.* **1.** fortificație izolată servind ca amplasament de tragere, bine protejat împotriva proiectilelor, bombelor etc.; buncăr. **2.** compartiment blindat sub puntea navelor de linie, unde sînt instalate tunurile de calibru mijlociu. (<fr. *casemate*)

cazeóm *s. n.* tuberculom. (<fr. *caséome*)

cazeós, -oásă *adj.* cu aspect de brînză; cazeiform. (<fr. *caséeux*)

cazéum *s. n.* materie amorfă, bogată în grăsimi și proteine, care rezultă din necroza tuberculoasă. (<lat. *caseum*, brînză)

-cázie, -cáziu *elem. comp.* „răspîndire, împrăștiere"; „ramificare". (<fr. *-chasie, -chasium*, cf. gr. *khasis*, diviziune)

caziér *s. n.* **1.** mobilă compartimentată unde se păstrează acte, dosare etc. ○ *~ judiciar* = fișă de evidență care cuprinde datele privind antecedentele penale ale unei persoane. **2.** *(poligr.)* dulăpior în care se păstrează căsetele cu litere. (<fr. *casier*)

cazínou *s. n.* local public în stațiunile turistice și balneoclimaterice, cu săli de jocuri, spectacole, dans, restaurante etc. (<fr., it. *casino*)

-cáziu v. **-c a z i e.**

cazuál, -ă *adj.* **1.** cu caracter întîmplător; depinzînd de anumite împrejurări; accidental, fortuit. **2.** care arată cazul gramatical. (<fr. *casuel*, lat. *casualis*)

cazualísm *s. n.* concepție filozofică idealistă care atribuie întîmplării cauzele evenimentelor și ordinea în care se succedă acestea. (<fr. *casualisme*)

cazualitáte *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este cazual (1). (<fr. *casualité*)

cazuár *s. m.* pasăre alergătoare din Australia și Noua Guinee, asemănătoare struțului. (<it. *casuario*, fr. *casoar* < cuv. malaiez)

cazuíst, -ă *s. m. f.* specialist în cazuistică, care folosește abil argumente ingenioase, logice în aparență, dar false în fond. (<fr. *casuiste*)

cazuístic, -ă I. *adj.* referitor la cazuistică, bazat pe cazuistică. **II.** *s. f.* **1.** parte a moralei stoice, talmudice, scolastice și iezuite care încerca să rezolve cazurile de conștiință dîndu-le interpretări meșteșugite pentru a ascunde situații negative. **2.** *(peior.)* justificare a unor practici imorale prin subtilități logice; *(p. ext.)* ingeniozitate, abilitate, dibăcie (în argumentarea unor teze îndoielnice). **3.** sistem de investigații, analize și practici avînd la bază cazuri particulare, individuale. **4.** *(med.)* ansamblu de cazuri de boală de un anumit profil, studiate și tratate de unul sau de mai mulți medici. (<fr. *casuistique*)

călinescián, -ă *adj.* **1.** propriu lui G. Călinescu. **2.** în maniera lui G. Călinescu. (</George/ *Călinescu*, scriitor și publicist român + *-ian*)

călinescianísm *s. n.* atitudine creatoare deschisă față de fenomenul cultural-estetic, avînd drept coordonate conturarea unei viziuni dinamice, constructive, în concordanță cu clasicitatea spiritului nostru latin, îndrumarea spre creația durabilă și monumentală. (<*călinescian* + *-ism*)

căpitán *s. m.* **1.** grad de ofițer inferior, între locotenent major și maior. ○ *(mar.) ~-locotenent* = grad corespunzător căpitanului din armata de uscat sau din aviație. **2.** comandant al unei nave militare, comerciale sau de pasageri. ○ *~ de port* = funcționar care asigură activitatea unui port; *~ de cursă lungă* = ofițer din marina comercială care asigură comanda unei nave ce leagă porturi foarte îndepărtate. **3.** *(fig.)* șef, conducător. ○ *~ de poștă* = administrator al unei poște. **4.** *(sport)* jucător desemnat să reprezinte și să conducă în timpul unei competiții echipa din care face parte. (< it. *capitano*, rus. *kapitan*)

ceaslá *s. f.* v. **ș a s l a.**

cebéc/șebec/ *s. n.* veche navă cu vele, folosită în Marea Mediterană și Marea Neagră. (< fr. *chebec*, cf. ar. *chabbak*)

CEBO- *elem. comp.* „maimuță". (<fr. *cébo-*, cf. gr. *kebos*)

cebocefál *s. m.* monstru care prezintă cebocefalie. (<fr. *cébocéphale*)

cebocefalíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin nas turtit și ochi foarte apropiați. (<fr. *cébocéphalie*)

cec[1] *s. n.* ordin de plată emis de posesorul unui cont curent către o bancă pentru a plăti

prezentatorului suma înscrisă în cl. (<engl. *check*, fr. *chèque*)

cec² *s. n.* primul segment al intestinului gros, cuprins între intestinul subțire și colon. — var. *cecum* s. n. (<fr., lat. *caecum*)

CEC³(O)- *elem. comp.* „orb", „cec"². (<fr. *cec(o)/-*, cf. lat. *caecus*)

cecál, -ă *adj.* referitor la cec². (<fr. *caecal*)

cecídie *s. f.* excrescență pe diferite organe ale plantelor (muguri, frunze etc.), cauzată de paraziți; galã². (<fr. *cécidie*)

CECIDIO-/CECIDO- *elem. comp.* „galã², cecidie". (<fr. *cécidio-*, *cécido-*, cf. gr. *kekis*, *-idos*, *kekidion*, gogoașă mică de stejar)

cecidiofíte *s. f. pl.* plante inferioare (bacterii, alge, ciuperci) care provoacă dezvoltarea galelor². (<fr. *cécidiophytes*)

cecidiofór, -ă *adj.* care poartă gale². (<fr. *cécidiophore*)

cecidiologíe *s. f.* studiu științific al cecidiilor și al paraziților care le produc. (<fr. *cécidiologie*)

cecidiozoáre *s. n. pl.* animale mici (acarieni, insecte, viermi) care cauzează formarea galelor². (<fr. *cécidiozoaires*)

CECIDO- v. c e c i d i o -.

cecidogén, -ă *adj.* care provoacă apariția cecidii; galigen. (<fr. *cécidogène*)

cecidómyie *s. f.* muscă dipteră ale cărei larve, producînd gale, sînt dăunătoare pentru grîu și secară. (<fr. *cécidomyie*, cf. gr. *myia*, muscă)

cecitáte *s. f.* **1.** slăbire a capacității vizuale; orbire. ○ *~ psihică* = pierdere a capacității de a recunoaște obiectele cu ajutorul văzului; *~ verbală* = alexie. **2.** *(fig.)* orbire intelectuală. (<fr. *cécité*, lat. *caecitas*)

CECO- v. c e c o³(o)-.

cecocél *s. n.* hernie cu conținut format din cec². (<fr. *caecocèle*)

cecocistoplástie *s. f.* mărire chirurgicală a capacității vezicale, folosindu-se cecul² și colonul drept. (<fr. *caeco-cystoplastie*)

cecocolostomíe *s. f.* anastomozare chirurgicală a cecului² cu un segment al colonului³. (<fr. *caeco-colostomie*)

cecográf *s. n.* instrument de scris pentru orbi. (<fr. *cécographe*)

cecografíe *s. f.* metodă specială de scris folosită de orbi. (<fr. *cécographie*)

cecográmă *s. f.* scrisoare în alfabetul Braille pentru nevăzători, expediată prin poștă. (<fr. *cécogramme*)

cecoileostomíe *s. f.* anastomozare chirurgicală a cecului² cu ileonul. (<fr. *caeco-iléostomie*)

cecopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a cecului² la planul posterior al abdomenului. (<fr. *caecopexie*)

cecoplicatúră *s. f.* micșorare operatorie a cecului² mărit. (<fr. *caecoplicature*)

cecoptóză *s. f.* coborîre patologică a cecului² în bazinet. (<fr. *caecoptose*)

cecorafíe *s. f.* suturare chirurgicală a cecului². (<fr. *caecorraphie*)

cecostomíe *s. f.* crearea pe cale chirurgicală a unui anus artificial la nivelul cecului²; tiflostomie. (<fr. *caecostomie*)

cecotomíe *s. f.* incizie chirurgicală la nivelul cecului². (<fr. *caecotomie*)

cécum *s. n.* v. c e c².

cedá *vb.* **I.** *tr.* a lăsa, a abandona cuiva un bun, renunțînd la dreptul de posesiune. **II.** *intr.* **1.** a da cuiva dreptate; a-i recunoaște superioritatea. ● *(sport)* a se recunoaște învins, a înceta întrecerea, lupta. **2.** (despre boli, dureri etc.) a se ameliora, a scădea în intensitate. **3.** (despre lucruri, elemente de construcție) a se încovoia, a nu rezista la apăsare, a se rupe. **4.** (despre corpuri, medii) a transfera căldura unui alt corp sau mediu. — *cedáre* s. f. (<fr. *céder*, lat. *cedere*)

cedént *s. m.* creditor care, printr-un contract de cesiune, transmite altcuiva dreptul său de creanță. (<lat. *cedens*)

cédru *s. m.* conifer exotic, veșnic verde, cu ramurile orizontale. ● lemnul acestui arbore. (<fr. *cèdre*, lat. *cedrus*)

CEFAL(O)-, -cefál, -cefalíe *elem. comp.* „cap". (<fr. *céphal/o/-*, *-céphale*, *-céphalie*, cf. gr. *kephale*)

cefalálgie, -ă **I.** *adj.* referitor la cefalalgie. **II.** *adj., s. n.* (medicament) contra durerilor de cap. (<fr. *céphalalgique*)

cefalalgíe *s. f.* durere de cap provocată de celulită; cefalee, cefalodinie. (<fr. *céphalalgie*)

cefalée *s. f.* cefalalgie. (<fr. *céphalée*)

cefalhematóm *s. n.* hematom cefalic. (<fr. *céphalhématome*)

cefálic, -ă *adj.* referitor la cap, al capului. ○ *arteră ~ă* = carotidă. (<fr. *céphalique*)

-cefalíe v. c e f a l (o)-.

cefalínă *s. f.* substanță conținînd acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli, prezentă în țesutul nervos cerebral și în gălbenușul de ou. (<fr. *céphaline*)

cefalítă *s. f.* inflamație a creierului și a membranelor sale. (<fr. *céphalite*)

cefalocél *s. n.* aspect de tumoare congenitală, determinată de hernia extracraniană a encefalului. (<fr. *céphalocèle*)

cefalocentéză *s. f.* puncție cerebrală. (<fr. *céphalocentèse*)

cefalocórd *s. n.* porțiune cefalică a notocordului. (<fr. *céphalocorde*)

cefalocordáte *s. n. pl.* încrengătură de cordate inferioare marine, cu scheletul format din coarda dorsală, care reprezintă forma de trecere de la nevertebrate la vertebrate; acraniate. (<fr. *céphalocordates*)

cefalodínie *s. f.* cefalalgie. (<fr. *céphalodynie*)

cefalogenéză *s. f.* proces de formare a craniului, din faza embrionară pînă la vîrsta adultă. (<fr. *céphalogenèse*)

cefalográf *s. n.* cefalometru înregistrator. (<fr. *céphalographe*)

cefalografíe *s. f.* **1.** înregistrare diagramatică a volumului și formei capului. **2.** descriere anatomică a capului. (<fr. *céphalographie*)

cefalóm *s. n.* **1.** cancer la encefal. **2.** lob (segment) longitudinal la artropode. (<fr. *céphalome*)

cefaloméł *s. m.* monstru care prezintă un număr suplimentar de membre superioare, ce se inserează pe cap. (<fr. *céphalomèle*)

cefalométric, -ă *adj.* referitor la cefalometrie. (< fr. *céphalométrique*)

cefalometríe *s. f.* tehnica măsurării dimensiunilor capului, folosită în antropometrie. (<fr. *céphalométrie*)

cefalométru *s. n.* instrument folosit în cefalometrie. (<fr. *céphalomètre*)

cefalopág *s. m.* monstru format din doi indivizi reuniți prin extremitățile cefalice. (<fr. *céphalopage*)

cefaloplegíe *s. f.* paralizie a mușchilor capului și ai feței. (<fr. *céphaloplégie*)

cefalopóde *s. n. pl.* clasă de moluște marine cu capul bine delimitat de corp și gura înconjurată de mai multe brațe tentaculare, prevăzută cu ventuze. (<fr. *céphalopodes*)

cefalorahidián, -ă *adj.* referitor la creier și la măduva spinării. ○ *lichid* ~ = lichid care umple cavitățile creierului și ale măduvei spinării. (<fr. *céphalo-rachidien*)

cefaloscópic, -ă *adj.* referitor la cefaloscopie. (<fr. *céphaloscopique*)

cefaloscopíe *s. f.* examinare a capului. (<fr. *céphaloscopie*)

cefalosporínă *s. f.* antibiotic semisintetic cu o activitate bactericidă puternică și cu un spectru larg. (<fr. *céphalosporine*)

cefalostát *s. n.* aparat de fixare a capului în cursul unei înregistrări fotografice sau radiografice a mișcărilor mandibulare. (<fr. *céphalostat*)

cefalotomíe *s. f.* craniotomie (1). (<fr. *céphalotomie*)

cefalotoráce *s. n.* segment al corpului la arahnide și crustacee cuprinzînd capul și toracele sudate. (<fr. *céphalothorax*)

cefalotoracopág *s. m.* monstru dublu, format din doi indivizi cu două capete fuzionate într-unul singur, cu două trunchiuri lipite prin torace, prezentînd patru brațe și patru picioare. (<fr. *céphalothoracopage*)

cefalotríb *s. n.* instrument obstetrical folosit în cefalotripsie. (<fr. *céphalotribe*)

cefalotripsíe *s. f.* operație de zdrobire a capului fătului în pintecele mamei pentru a facilita scoaterea lui. (<fr. *céphalotripsie*)

cefeídă *s. f.* stea cu strălucire variabilă. (<fr. *céphéide*)

céh, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Cehia. ● *(s. f.)* limbă făcînd parte din ramura apuseană a limbilor slave, vorbită de cehi. (< germ. *tschechisch*)

cehovián, -ă *adj.* propriu lui Cehov; specific operei lui Cehov. (<fr. *tchékhovien*, cf. /Anton Pavlovici/ *Cehov*, scriitor rus + *-ian*)

ceilométru *s. n.* instrument pentru determinarea plafonului norilor. (<germ. *Ceilometer*)

-cél *elem. comp.* „tumoare", „hernie". (<fr. *-cèle*, cf. gr. *kele*, umflătură)

celadón *adj. inv., s. n.* (de) culoare verde pal. (<fr. *céladon*)

celadonít *s. n.* silicat hidratat natural de fier și de potasiu. (<fr. *céladonite*)

celafíbră *s. f.* fibră textilă artificială, pe bază de celuloză, puțin higroscopică, permeabilă pentru radiațiile ultraviolete și ușor inflamabilă. (<fr. *célafibre*)

celapérm *s. n.* fibră textilă obținută pe cale chimică din celuloză de bumbac, avînd aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un tușeu deosebit. (<fr. *célaperm*)

celebrá *vb. tr.* 1. a săvîrși solemn un act important; a oficia. 2. a sărbători (un eveniment, o dată memorabilă). 3. a proslăvi. — **celebráre** *s. f.* (<fr. *célébrer*, lat. *celebrare*)

celebránt *s. m.* preot (catolic) care oficiază serviciul divin. (<fr. *célébrant*)

celebratív *adj.* care celebrează, cu caracter de celebrație. (<*celebra* + *-/t/iv*)

celebratór, -oáre *s. m. f.* *(rar)* cel care celebrează (2). (<*celebra* + *-tor*)

celebrație *s. f.* *(livr.)* celebrare. (<fr. *célébration*)

celebritáte *s. f.* 1. reputație, faimă. 2. om celebru, cu mare renume și prestigiu. (<fr. *célébrité*, lat. *celebritas*)

celébru, -ă *adj.* cu faimă, renumit, vestit, reputat, ilustru. (<fr. *célèbre*, lat. *celeber*)

celenteráte *s. f. pl.* încrengătură de animale inferioare acvatice, cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de numeroase tentacule. (<fr. *coelentérés*, cf. gr. *koile*, cavitate, *enteron*, intestin)

CELERI- *elem. comp.* „viteză, accelerație". (<fr. *céléri-*, cf. lat. *celer*, *-ris*, rapid)

celerimetríe *s. f.* tahometrie. (<fr. *célérimétrie*)

celerimétru *s. n.* tahimetru[2] (1). (<fr. *célérimètre*)

celeritáte *s. f.* 1. *(rar)* iuțeală, repeziciune, viteză. 2. viteza de propagare a undei, a perturbației printr-un mediu fluid aflat în repaus. (<fr. *célérité*, lat. *celeritas*)

celést, -ă *adj.* 1. *(livr.)* ceresc. 2. *(fig.)* splendid, minunat, divin. (<fr. *céleste*, lat. *caelestis* < *caelum*, cer)

celéstă *s. f.* instrument muzical de percuție cu claviatură, la care sunetul este produs prin lovirea unor lame metalice cu ciocănele de lemn capitonate cu pîslă. (<it. *celesta*)

celestín, -ă *s. m. f.* călugăr aparținînd unui ordin catolic fundat în 1251. (<fr. *célestin*)

celestínă *s. f.* sulfat natural de stronțiu. (<fr. *célestine*)

CELI(O)-/CELO- *elem. comp.* „cavitate", „abdomen". (<fr. *celi/o/-*, *coelo-*, cf. gr. *koilos*, gol, scobit, cav, *koilia*, abdomen)

celiác, -ă *adj.* referitor la cavitatea abdominală. (<fr. *coeliaque*)

celiachíe *s. f.* boală la copii mici manifestată prin diaree cronică recidivantă, denutriție progresivă etc. (<fr. *coeliakie*)

celialgíe *s. f.* durere abdominală; celiodinie. (<fr. *coelialgie*)

celibát *s. n.* starea civilă a celibatarului. (<fr. *célibat*, lat. *caelibatus*)

celibatár, -ă *s. m. f.* persoană necăsătorită; burlac. (<fr. *célibataire*)

celiectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a ramurilor celiace ale nervului pneumogastric. (<fr. *coeliectomie*)

celiocentéză *s. f.* puncție abdominală. (<fr. *coeliocentèse)*

celiodínie *s. f.* celialgie. (<fr. *coeliodynie)*

celioenterostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a intestinului prin incizia peretelui abdominal. (<fr. *coelio-entérostomie)*

celioelitrostomíe *s. f.* deschidere operatorie a cavității abdominale pe cale vaginală. (<fr. *coelio-élytrostomie)*

celiogastrotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a stomacului în urma secționării abdominale. (<fr. *coelio-gastrotomie)*

celiohisterectomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a uterului prin incizie abdominală. (<fr. *coelio-hystérectomie)*

celiomialgíe *s. f.* durere în mușchii abdominali. (<fr. *coeliomyalgie)*

celiopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile abdominale (<fr. *coeliopathie)*

celiorafíe *s. f.* sutură a peretelui abdominal. (<fr. *coeliorraphie)*

celiosalpingotomíe *s. f.* secționare operatorie a colului uterin prin incizie abdominală. (<fr. *coelio-salpingotomie)*

celioscóp *s. n.* instrument optic folosit în celioscopie. (<fr. *coelioscope)*

celioscopíe *s. f.* examen endoscopic al cavității abdominale cu ajutorul celioscopului. (<fr. *coelioscopie)*

celiotomíe *s. f.* laparotomie. (<fr. *coeliotomie)*

célla *s. f.* sală de cult dintr-un templu roman, unde se găsea statuia zeului protector. (<lat. *cella)*

céllo *s. n.* violoncel. (it. *cello)*

CELO[1]**-** *elem. comp.* „cer", „soare". (<lat. *caelum)*

CELO[2]**-** v. c e l u l (o)-.

CELO[3]**-** v. c e l i (o)-.

celobióză *s. f.* dizaharidă, formată din două molecule de glucoză, rezultînd din hidroliza celulozei, pulbere solidă, microcristalină, solubilă în apă, optic activă. (<germ. *Zellobiose)*

celoblást *s. n.* aparat vegetativ la unele plante inferioare, format dintr-o celulă polinucleară. (<fr. *coeloblaste)*

celochít *s. n.* chit alcătuit pe bază de bitum moale, cu adaos de fibre de celuloză, folosit pentru izolații hidrofuge. (<*cel/uloză/* + *chit*, n. com.)

celofán *s. n.* foiță subțire și transparentă fabricată din viscoză, care se folosește la împachetare, la confecționarea clasoarelor filatelice etc. (<fr. *cellophane)*

celofaná *vb. tr.* a acoperi cu celofan. — *celofanáre* s. f. (<*celofan)*

celofíbră *s. f.* fibră textilă artificială obținută din celuloză. (<fr. *cellofibre)*

celoidínă *s. f.* soluție concentrată de piroxilină, inflamabilă, folosită la secționarea fină a țesuturilor care urmează să fie examinate la microscop. (<germ. *Keloidine)*

celolínă *s. f.* fibră textilă artificială fabricată din viscoză, care înlocuiește lina. (<*celo/fibră/* + *lină*, n. com.)

celóm *s. n.* cavitate în interiorul corpului animalelor cu mezoderm (spongieri, celenterate), în care se găsesc organele. (<fr. *coelome)*

celomáte *s. n. pl.* grup de animale metazoare prevăzute cu celom. (<fr. *coelomates)*

celométru *s. n.* instrument compus dintr-o lunetă și un înclinometru, cu care se poate determina înălțimea norilor. (<fr. *coelomètre)*

celómic, -ă *adj.* referitor la celom, al celomului. (<fr. *coelomique)*

celón *s. n.* acetat de celuloză. (n. com.)

celostát *s. n.* instrument care permite urmărirea aștrilor în mișcarea lor aparentă diurnă și transmite neîncetat imaginea cu ajutorul unui sistem de oglinzi plane. (<fr. *coelostat)*

céltic, -ă *adj.* referitor la celți, care aparține celților. ○ *limbi ~ce* = familie de limbi indo-europene (gaelica, irlandeza, galeza și bretona) vorbite de celți. (<fr. *celtique*, lat. *celticus*, cf. *celți*, triburi indo-europene din Europa apuseană și centrală /mileniul I/)

celtísm *s. n.* 1. ansamblu de caractere proprii celților. 2. expresie proprie limbii celtice. (<fr. *celtisme)*

celtíst, -ă *s. m. f.* specialist în celtistică. (<fr. *celtiste)*

celtístică *s. f.* studiul civilizației și culturii celților. (<*celt* + *-istică)*

céltiu *s. n.* hafniu. (<fr. *celtium)*

CELUL(O)- /CELO- *elem. comp.* „celuloză". (<fr. *cellul/o/-*, *cello-*, cf. lat. *cellula*, cămăruță)

celulár, -ă I. *adj.* 1. de natura celulei (1); format din celule. ○ *teoria ~ă* = teorie potrivit căreia celula (1) constituie elementul fundamental în organizarea internă a plantelor și animalelor. 2. *(jur.) regim ~* = regim special în închisori, constînd în izolarea severă a deținuților în celule individuale. II. *s. n.* parte a unei închisori unde se află celulele (5). (<fr. *cellulaire)*

celulázǎ *s. f.* enzimă secretată de intestinul unor erbivore, care contribuie la digerarea celulozei; lignoză. (<fr. *cellulase)*

celúlă *s. f.* 1. element constitutiv fundamental, de dimensiuni microscopice, al materiei vii, alcătuit din membrană, citoplasmă și nucleu. 2. cea mai mică unitate muzicală, care intră în alcătuirea motivului. 3. unitate organizatorică de bază în unele partide comuniste și muncitorești. 4. fiecare dintre cămărușele unui fagure de albine. 5. încăpere strîmtă în închisori pentru detențiunea izolată a celor închiși. 6. ansamblu format din fuzelajul, aripile și ampenajele unui avion. 7. formație de zbor compusă din două avioane de luptă. 8. *(tehn.)* compartiment al unui dispozitiv, format din unul sau din mai multe elemente egale. (<fr. *cellule*, lat. *cellula)*

celulítă *s. f.* inflamație a țesutului celular subcutanat. (<fr. *cellulite)*

celuloíd *s. n.* material plastic solid, ușor inflamabil, obținut din camfor și azotat de celuloză. (<fr. *celluloïd)*

celulóză *s. f.* substanță organică din care sînt alcătuiți pereții celulelor plantelor, cu o largă întrebuințare în industria hîrtiei, a lacurilor, a explozivilor etc. (<fr. *cellulose)*

celulózic, -ă *adj.* care conține, format din celuloză. (<fr. *cellulosique)*

cembálo *s. n.* clavecin. (<it. *cembalo*)

ceméntˡ *s. n.* 1. praf cu care se cementează piesele de oțel. ○ ~ *dentar* = material folosit în obturația cariilor și la fixarea unor proteze. 2. substanță care acoperă rădăcina dintelui. (<fr. *ciment*)

CEMENT²(O)- *elem. comp.* „cement dentar". (<fr. *ciment/o/-*, cf. lat. *cementum*, pietriș)

cementá *vb. tr.* 1. a supune unele piese din oțel moale unui tratament termochimic, prin introducerea de carbon, crom, azot, aluminiu etc. în stratul superficial al acestora. 2. a obtura canalul unui dinte cu cement. 3. a fixa cu cement protezele pe dinți. — *cementáre* s. f. (<fr. *cimenter*)

cementáție *s. f.* 1. cementare. 2. întărire și pierdere a elasticității straturilor externe ale lemnului, ca rezultat al uscării excesive a suprafeței. 3. *(geol.) zonă de* ~ = zonă din scoarța terestră în care se produce îmbogățirea în sulfuri secundare a unui zăcământ de sulfuri primare. (<fr. *cimentation*)

cementítă *s. f.* 1. carbură de fier, constituent de bază al oțelurilor și fontelor. 2. inflamație cronică a cementului dentar. (<fr. *cémentite*)

cementoblást *s. n.* celulă care participă la formarea cementului dentar. (<fr. *cémentoblast*)

cementocít *s. n.* celulă din structura cementului dentar .(<fr. *cémentocyte*)

cementoclazíe *s. f.* proces de distrugere a cementului dentar. (<fr. *cémentoclasie*)

cementolíză *s. f.* resorbție patologică a cementului din zona rădăcinii dintelui. (<fr. *cémentolyse*)

cementós, -oásă *adj.* de natura cementului. (<fr. *cémenteux*)

-cen¹ v. c e n o²-.

-cen² v. c e n o³-.

cenaclíst, -ă *adj.* membru al unui cenaclu. (< *cenaclu* + *-ist*)

cenáclu *s. n.* grup de scriitori, de artiști etc. care au o ideologie comună, un program estetic comun; reuniune periodică (pentru lectură) a unui asemenea grup. (<fr. *cénacle*, lat. *cenaculum* < *cena*, cină)

cenaculár, -ă *adj. (rar)* referitor la cenaclu, de cenaclu. (<*cenaclu* + *-ar*)

cenestézic, -ă *adj.* referitor la cenestezie. (< fr. *cénesthésique*)

cenestezíe *s. f.* senzație vagă, plăcută sau neplăcută, rezultată din inflamațiile provenite de la organele interne. (<fr. *cénesthésie*)

cenestopatíe *s. f.* senzație penibilă, fără suport organic, cu localizare difuză în diferite regiuni ale corpului sau organelor interne. (<fr. *cénestopathie*)

CENO¹- *elem. comp.* „gol", „deschis". — scris și *keno-*. (<fr. *céno-*, cf. gr. *kenos*, gol)

CENO²-, -cén, *elem. comp.* „recent, nou". (<fr. *ceno-, caeno-, -cène*, cf. gr. *kainos*)

CENO³-, -cén, -cenóză *elem. comp.* „general", „comun". (<fr. *céno-, coeno-, -cène, -cénose*, cf. gr. *koinos*)

cenobiónte *s. n. pl.* populație componentă a unei biocenoze. (<fr. *cénobiontes*)

cenoblospóri *s. n. pl.* autospori reuniți în cenobii, la alge. (<fr. *cénobiospores*)

cenobít *s. m.* călugăr care trăiește într-o mănăstire. (<fr. *cénobite*, lat. *coenobita*)

cenobític, -ă *adj.* referitor la cenobiți. (<fr. *cénobitique*)

cenobitísm *s. n.* stare de cenobit. (<fr. *cénobitisme*)

cenóbiu *s. n.* 1. mănăstire în care călugării au viața organizată în comun. 2. *(biol.)* colonie imobilă de organisme unicelulare, înglobată într-o masă mucilaginoasă comună. 3. grup de celule în colonii, la cloroficee. (<it. *cenobio*, lat. *cenobium*)

cenocárp *s. n.* fruct compus provenind din toate florile singuratice ale unei inflorescențe. (<fr. *cénocarpe*)

cenocarpíe *s. f.* concreștere a carpelelor. (<fr. *cénocarpie*)

cenocít *s. n.* celulă foarte mare conținând numeroase nuclee. (<fr. *cénocyte*)

cenofil, -ă *adj.* cu preferință pentru un anume biotop. (<fr. *cénophile*)

cenofobíe *s. f.* teamă patologică de spații largi (câmpii, deșerturi, mări). — scris și *kenofobie*. (<fr. *cénophobie*)

cenogenétic, -ă *adj.* 1. *(biol.;* despre caractere) care dispare în perioada adultă. 2. de origine recentă. (<fr. *cénogénétique*)

cenogenéză *s. f. (biol.)* apariția de caractere noi în urma schimbării condițiilor de mediu. (<fr. *cénogenèse*)

cenologíe *s. f.* studiu al comunităților vegetale și animale. (<fr. *cénologie*)

cenomanián, -ă *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al cretacicului mediu (considerat și primul etaj al cretacicului superior). (<fr. *cénomanien*, cf. *cenomani*, popor celtic din vechea Galie transalpină)

cenotáf *s. n.* monument funerar construit în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se găsește în altă parte. (<fr. *cénotaphe*, lat. *cenotaphium*, gr. *kenotaphion*)

cenotaxonomíe *s. f.* sistematică a comunităților biologice. (<fr. *cénotaxonomie*)

cenótic, -ă *adj.* evacuator, purgativ. (<fr. *cénotique*)

cenotíp *s. n. (biol.)* tip primitiv din care au derivat alte tipuri. (<*ceno²-* + *-tip²*)

cenóză¹ *s. f.* conviețuire a unor plante sau animale în același biotop. (<fr. *cénose*)

cenóză² *s. f.* evacuare a fecalelor din organism. (<fr. *cénose*)

-cenóză³ *elem. comp.* „golire, evacuare". (<fr. *-cénose*, cf. gr. *kenosis*)

-cenóză⁴ v. c e n o³-.

cenozóic, -ă *adj., s. n.* (din) neozoic; cainozoic. (<fr. *cénozoïque*)

cens *s. n.* 1. (în Roma antică) recensământ al averii și al cetățenilor efectuat din cinci în cinci ani în vederea stabilirii impozitelor, a recrutării tinerilor etc. 2. (în feudalism) prestație anuală în natură sau în bani datorată seniorului de către posesorul pământului. 3. grupare a unor cetățeni sau a tuturor locuitorilor unei țări după diverse criterii. ● (în capitalism) cuantum minim de impozit care, în anumite

sisteme electorale, dă dreptul unui cetățean să aleagă sau să fie ales. (<lat. *census*, fr. *cens*)

censuál, -ă *adj.* referitor la cens; supus unui cens (2). (<it. *censuale*, fr. *censuel*)

censuár *adj., s. m.* (sclav) obligat doar să plătească stăpînului său un cens (2). (<it. *censuario*)

cent[1] *s. m.* monedă divizionară în diverse țări (S.U.A., Canada, Australia, Țările de Jos etc.), egală cu o sutime din unitatea monetară principală. (<engl. *cent*)

cent[2] *s. n.* *(muz.)* subdiviziune pentru măsurarea intervalelor, egală cu o sutime dintr-un semiton. (<germ. *Cent*, lat. *centum*)

-cent[3] v. c e n t i-.

centáur *s. m.* 1. *(mit.)* monstru închipuit cu corp de cal și bust omenesc. 2. ornament reprezentînd un astfel de monstru. (<lat. *centaurus*, fr. *centaure*)

centauromahíe *s. f.* lupta dintre centauri și lapiți (populație din Tesalia). (<fr. *centauromachie*, lat. *centauromachia*)

centávo *s. m.* monedă divizionară în unele țări din America Latină (Brazilia, Nicaragua, Ecuador, Peru, Guatemala etc.) și Portugalia, valorînd a suta parte din unitatea monetară principală. (<sp. *centavo*)

centenár I. *s. n.* împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat; aniversare a acestui eveniment. II. *adj., s. m. f.* (om) de o sută de ani. (<lat. *centenarius*, fr. *centenaire*)

centésimo *s. m.* monedă divizionară din Chile, Panama, Uruguay, Italia etc. valorînd a suta parte din unitatea monetară principală. (<sp., it. *centesimo*)

-centéză *elem. comp.* „înțepătură, puncție". (<fr. *-centèse*, cf. gr. *kentesis*)

centezimál, -ă *adj.* care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. ○ *grad* ~ = grad care reprezintă a suta parte dintr-un unghi drept. (<fr. *centésimal*, cf. lat. *centesimus*, al o sutălea)

centézimă *s. f.* dobîndă de unu la sută. (<fr. *centesime*)

CENTI-, -cént *elem. comp.* „o sută, a suta parte". (<fr. *centi-*, cf. lat. *centum*, sută)

centiár *s. m.* măsură subdivizionară pentru terenuri reprezentînd a suta parte dintr-un ar. (<fr. *centiare*)

centigrád, -ă I. *adj.* împărțit într-o sută de grade. II. *adj., s. n.* (subdiviziune) reprezentînd a suta parte dintr-un grad. (<fr. *centigrade*)

centigrám *s. n.* măsură subdivizionară de masă reprezentînd a suta parte dintr-un gram. (<fr. *centigramme*)

centíl *s. n.* a suta parte dintr-un ansamblu de date clasate într-o anumită ordine statistică. (<fr. *centile*)

centiláj *s. n.* diviziune în centile. ● ordonare a rezultatelor unor explorări psihometrice într-o sută de clase cu frecvențe egale. (<fr. *centilage*)

centilítru *s. m.* măsură subdivizionară de capacitate reprezentînd a suta parte dintr-un litru. (<fr. *centilitre*)

centímă *s. f.* *(rar)* valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-un franc, leu vechi etc. (<fr. *centime*)

centimétru I. *s. m.* măsură subdivizionară de lungime reprezentînd a suta parte dintr-un metru. II. *s. n.* panglică lungă de 1 m (și jumătate) cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat în croitorie, în magazine de textile etc. (<fr. *céntimètre*)

centímo *s. m.* monedă subdivizionară în Spania și Costa Rica, valorînd a suta parte din unitatea monetară. (<sp. *centimo*)

centirón *s. n.* centură purtată peste uniformă militară. (<fr. *ceinturon*)

centón *s. n.* *(rar)* lucrare în versuri sau în proză alcătuită din fragmente luate de la diferiți autori. ● lucrare, operă fără originalitate; plagiat. (<fr. *centon*, cf. lat. *cento*, *-onis*, haină făcută din bucăți)

centrá *vb.* I. *tr.* 1. a așeza, a fixa în /pe centru sau într-o poziție corectă (o piesă). 2. *(fig.)* a îndrepta (o acțiune) către un anumit scop, a grupa. 3. a regla două sau mai multe mașini care funcționează cuplate. II. *intr., tr.* *(sport)* a trimite mingea de la marginea terenului spre mijlocul lui, *(spec.,* la fotbal) în careul de la poartă. — *centráre* s. f. (<fr. *centrer*)

centrafricán, -ă *adj.* situat în centrul Africii. (<fr. *centrafricain*)

centráj *s. n.* centrare. (<fr. *centrage*)

centrál, -ă I. *adj.* 1. care se află în centru, în mijloc; provenit de la centru. 2. *(fig.)* care ocupă o poziție principală, constituind centrul de grupare, de adunare. ● care conduce de la centru. II. *s. f.* 1. organizație, instituție de coordonare a unei activități dintr-un anumit domeniu. 2. ansamblu de instalații tehnice unde se produce centralizat energie, se efectuează o anumită operație tehnologică etc. 3. stațiune prin care se pun în legătură posturile unei rețele de telecomunicații. (<fr. *central*, lat. *centralis*)

centralísm *s. n.* sistem de subordonare administrativă, economică sau politică a organelor locale directivelor sau dispozițiilor organelor centrale. ○ ~ *birocratic* = (în statele burgheze) sistem de organizare administrativă bazat pe conducerea de la centru, excluzînd inițiativa organelor locale; ~ *democratic* = principiu de bază al organizării și activității partidelor comuniste și al statelor socialiste, care îmbină, teoretic, centralismul cu democrația, conducerea centralizată cu participarea largă și activă la conducere a membrilor colectivității. (<fr. *centralisme*)

centralíst, -ă I. *adj.* conform centralismului. II. *s. m. f.* operator într-o centrală (telefonică). (<fr. *centraliste*)

centralitáte *s. f.* importanța relativă a unui loc populat în raport cu regiunea care îl înconjoară sau gradul în care acesta exercită funcții centrale. (<engl. *centrality*)

centralít *s. f.* derivat al ureei folosit ca gelatinizant și plastifiant pentru nitrocelulloză și ca stabilizant pentru pulberi. (<fr. *centralite*)

centralizá *vb. tr.* 1. a strînge într-un singur loc, a concentra într-un centru. 2. a subordona unei conduceri unice (de la centru). 3. a înscrie date într-un centralizator. (<fr. *centraliser*)

centralizáre *s. f.* acțiunea de a centraliza și rezultatul ei. ● formă de organizare a statu-

lui în care există o singură suveranitate, un singur parlament și guvern și un singur sistem de instanțe judecătorești; concentrare. ○ *~a capitalului* = creștere a capitalului prin absorbirea micilor capitaluri de către marii capitaliști sau prin unirea mai multor capitaluri într-unul singur. (<*centraliza*)

centralizatór, -oáre *adj., s. n.* (document, situație) care centralizează diverse date. (<fr. *centralisateur*)

centralizáție *s. f.* centralizare. (<fr. *centralisation*)

centratór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în fixarea centrului unei piese de prelucrat, în stabilirea poziției sculei față de centrul materialului de prelucrat. (<*centra* + *-tor*)

CENTRI-/CENTRO-, -céntru *elem. comp.* „centru", „nucleu". (<fr. *centri-, centro-, -centre*, cf. lat. *centrum*, gr. *kentron*)

centrifúg, -ă I. *adj.* care tinde să se îndepărteze de centru; centrifugal. ○ *forță ~ă* = forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. II. *s. f.* 1. aparat, mașină cu ajutorul căreia se efectuează operația de centrifugare. 2. instalație destinată antrenamentului astronauților, care simulează acțiunea accelerațiilor de lungă durată. (<fr. *centrifuge*)

centrifugá *vb. tr.* a efectua o centrifugare. (<fr. *centrifuger*)

centrifugál, -ă *adj.* centrifug. (<fr. *centrifugal*)

centrifugáre *s. f.* operație de separare, prin sedimentare sau filtrare centrifugă, a componenților cu densități diferite dintr-un amestec eterogen. (<*centrifuga*)

centriól *s. m.* corpuscul citoplasmatic central al centrozomului. (<fr. *centriole*)

centripét, -ă *adj.* care tinde să se apropie de centru; centripetal. ○ *forță ~ă* = forță egală și opusă forței centrifuge. (<fr. *centripète*, cf. lat. *petere*, a se îndrepta spre)

centripetál, -ă *adj.* centripet. (<fr. *centripétal*)

centrísm *s. n.* 1. curent politic oportunist și conciliatorist apărut în sinul partidelor social-democratice, caracterizat printr-o poziție de mijloc, situată între oportuniștii fățiși și aripa revoluționară marxistă. 2. tip de coaliție politică ce grupează, împotriva partidelor situate la extreme, forțele situate la centru. (<fr. *centrisme*, rus. *tsentrizm*)

centríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al centrismului. (<fr. *centriste*, rus, *tsentrist*)

CENTRO- v. c e n t r i -.

centrofárm *s. n.* oficiu central farmaceutic. (<*centro-* + *farm*/*acie*/)

centroíd I. *s. n.* punct din spațiu care se mișcă cu o viteză egală cu viteza medie a obiectelor cerești aflate în vecinătatea lui. II. *s. f.* curbă, loc geometric al centrului instantaneu de rotație în raport cu sistemul de referință mobil sau fix, respectiv rostogolirea și baza. (<engl. *centroid*)

centromér *s. n.* regiune prin care cromozomul se atașează de fibrele fusului în timpul diviziunii celulare. (<fr. *centromère*)

centroplásmă *s. f.* zonă plasmatică centrală care înconjoară centriolul. (<fr. *centroplasme*)

centroplást *s. n.* corpuscul sferic extracelular în timpul mitozei. (<fr. *centroplaste*)

centrosféră *s. f.* 1. partea centrală a globului terestru, cu densitate foarte mare, formată din metale grele, complet disociate și gazificate; barisferă, metalosferă. 2. *(biol.)* regiune cu aspect de stea din jurul centriolului. (<*centro-* + *-sferă*[2])

centrospérme *s. f. pl.* grup mare de plante cu ovar superior, având semințele localizate pe o formație din centrul fructului. (<fr. *centrospermes*)

centrozóm *s. m.* organit citoplasmatic situat în centrul celulei, care intervine în mitoză. (<fr. *centrosome*)

céntru[1] I. *s. n.* 1. *(mat.)* punct față de care punctele unui cerc sau ale unei sfere se află la egală depărtare. ● punct al unui ansamblu de figuri geometrice la care se raportează celelalte puncte ale ansamblului. 2. punct central al unui spațiu, al unei suprafețe. ◎ punct marcat la mijlocul terenului de joc la fotbal, handbal etc. 3. loc(alitate) în care sînt concentrate anumite activități (politico-administrative, economice, culturale etc.). ◎ instituție superioară conducătoare; putere administrativă centrală. ● instituție care concentrează o activitate științifică. 4. *(fiz.)* punct de aplicație al rezultantei unui sistem de forțe. 5. poziție politică de mijloc, între concepțiile de dreapta și de stînga. II. *s. m.* 1. *(anat.)* punct în care sînt localizate anumite funcții. ○ *~ nervos* = grup de celule nervoase unde se primesc excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. 2. jucător aflat în mijlocul liniei de atac sau de apărare la anumite jocuri sportive. (<fr. *centre*, lat. *centrum*)

-céntru[2] v. c e n t r i -.

céntum *adj. limbă ~* = limbă indo-europeană care a păstrat în evoluția ei sunetele *g* și *k* nealterate înaintea vocalelor *e* și *i* (greaca, latina, celtica, germanica). (<lat. *centum*)

centumvír *s. m.* (în Roma antică) membru al unui colegiu de judecători, format dintr-o sută de magistrați, care judeca afacerile civile. ● magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie. (<lat., fr. *centumvir*)

centumvirál, -ă *adj.* care se referă, care emană de la centumviri. (<lat. *centumviralis*, fr. *centumviral*)

centumvirát *s. n.* demnitate de centumvir. (<fr. *centumvirat*)

centúplu, -ă *adj.* însutit. (<fr. *centuple*, lat. *centuplex*)

centurá *vb. tr. (sport)* a încinge mijlocul (cuiva) cu brațele (în luptă). — *centurare* s. f. (<fr. *ceinturer*)

centúră *s. f.* 1. curea lată din piele sau alt material purtată (mai ales de militari) peste îmbrăcăminte. ○ *~ de salvare* = dispozitiv format din corpuri plutitoare care se fixează în jurul taliei, servind la menținerea unui naufragiat la suprafața apei. 2. parte a scheletului care leagă membrele de trunchi (omoplatul și clavicula, bazinul). ● *(sport)* a) linie imaginară la nivelul ombilicului sub care nu sînt permise

loviturile la box; b) procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului cu mîinile, la lupte. 3. cingătoare. ○ ~ *de castitate* = bandaj închis cu lacăt, folosit în trecut pentru protejarea castității femeilor; ~ *de siguranță* = dispozitiv care împiedică pe pasagerii unui avion sau automobil de a fi proiectați înainte în caz de accident. 4. fiecare din gradele de calificare a celor care practică arte marțiale. 5. ceea ce înconjură un lucru, un loc etc. ○ *(mil.)* ~ *de fortificații* = zonă fortificată aflată la o distanță potrivită pentru a fi ferită de focul armelor grele ale unui eventual dușman; *linie de* ~ = cale ferată sau șosea care înconjură un oraș. • ansamblu de plantații în jurul unui oraș sau de separare a unor zone ale acestuia. 6. fișie continuă de table de oțel care formează bordajul unei nave. 7. grindă orizontală din beton armat, rezemată pe toată lungimea ei pe zidurile exterioare ale unei construcții, avînd rolul de a le lega între ele. 8. cadru de formă circulară. 9. *~i de radiații* = fiecare dintre cele două zone de radiație corpusculară ionizată, de grosime variabilă, care înconjură Pămîntul. (<fr. *ceinture*)

centuriát, -ă *adj.* referitor la centurie; repartizat pe centurii (1). (<fr. *centuriate*, lat. *centuriatus*)

centúrie *s. f.* (în Roma antică) 1. unitate militară formată din o sută de soldați. 2. unitate politică și administrativă alcătuită din o sută de cetățeni. (<lat. *centuria*)

centurión *s. m.* ofițer comandant al unei centurii (1). (<fr. *centurion*, lat. *centurio*)

centurionát *s. n.* 1. demnitatea, funcția de centurion. 2. alegerea centurionilor. (<lat. *centurionatus*)

cenúr *s. m.* forma larvară a teniei, care se dezvoltă parazitar în organism. (<fr. *cénure*)

cenuróză *s. f.* boală produsă prin dezvoltarea cenurilor în diverse organe. (<fr. *cénurose*)

cenzitár, -ă *adj.* care se bazează pe cens. ○ *sistem (electoral)* ~ = sistem electoral în care dreptul de vot al cetățenilor era stabilit în funcție de averea lor. (<fr. *censitaire*)

cénzor *s. m.* 1. magistrat în vechea Romă care efectua recensămîntul cetățenilor și al averilor acestora și supraveghea moravurile. 2. persoană care are sarcina de a cenzura tipăriturile, publicațiile, corespondența etc. 3. cel care verifică gestiunea unei întreprinderi, cooperative, bănci, societăți etc. (<lat. *censor*, fr. *censeur*)

cenzoriál, -ă *adj.* 1. referitor la cenzori (1). 2. referitor la cenzură. (<fr. *censorial*)

cenzurá *vb. tr.* 1. a aplica măsuri de cenzură; *(p. ext.)* a interzice (o publicație). 2. *(fig.)* a controla, a supraveghea (moravurile). — **cenzuráre** *s. f.* (<fr. *censurer*)

cenzurábil, -ă *adj.* care merită să fie cenzurat. (<fr. *censurable*)

cenzúră *s. f.* 1. demnitatea și funcția de cenzor (1). 2. control exercitat de anumite organe ale unui stat asupra publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune și, în timp de război, asupra corespondenței trimise prin poștă; organ care exercită acest control. 3. funcție psihologică care, în teoria lui Freud, refulează în inconștient dorințele neconforme cu convențiile sociale. 4. critică, blam public. ○ *moțiune de* ~ = vot de blam adus de o adunare parlamentară unuia dintre membrii săi sau guvernului. (<fr. *censure*, lat. *censura*)

CER(A), -cér v. c h e r a t (o) -.

ceracolór I. *s. n.* batoane colorate pe bază de ceară. II. *adj.* lucrat cu acest tip de batoane. (<*cera-* + *color*)

cerambicíde *s. n. pl.* familie de insecte coleoptere cu antene foarte lungi, cu corpul lung și viu colorat, ale căror larve sînt xilofage. (<fr. *cérambycidés*)

cerámic, -ă I. *adj.* referitor la ceramică. II. *s. f.* tehnica și arta de a fabrica obiecte din argilă (sau substanțe plastice asemănătoare). • obiectele înseși. (<fr. *céramique*, gr. *keramikos*, de argilă)

ceramíst, -ă *s. m. f.* 1. fabricant, lucrător de obiecte de argilă. 2. specialist în ceramică. (<fr. *céramiste*)

ceramográfic, -ă *adj.* referitor la ceramografie. (<fr. *céramographique*)

ceramografíe *s. f.* ramură a etnografiei care studiază istoria ceramicii. (<fr. *céramographie*)

ceramologíe *s. f.* studiul ceramicii. (<fr. *céramologie*)

cerapastél *s. n.* gen de pictură modernă, asemănător encausticii, a cărei materie picturală, constînd din bastonașe de ceară, ulei și coloranți de diferite nuanțe, se întărește cu timpul, păstrînd toată strălucirea inițială a pigmentului colorant. • materia folosită în acest gen de pictură. (<*cera-* + *pastel*)

-céras v. c h e r a t (o) -.

cerát[1] *s. n.* medicament unguent pe bază de ceară și ulei. (<fr. *céral*, lat. *ceratus*)

cerát[2]**, -ă** *adj.* impregnat, acoperit cu ceară. ○ *tăbliță ~ă* = tăbliță de lemn acoperită cu ceară, pe care vechii romani își făceau însemnări, socoteli. (<lat. *ceratus*, după fr. *ciré*)

CERAT[3]**(O)-** v. c h e r a t (o)-.

ceratít *s. m.* moluscă cefalopodă fosilă din ordinul amonitidelor, care a trăit în mezozoic. (<fr. *cératite*)

ceratozáur *s. m.* dinozaur carnivor fosil avînd pe nas o creastă osoasă. (<*cerato-* + *-zaur*)

cérber *s. m.* 1. *(mit.)* ciine cu trei capete care păzea intrarea în infern. 2. *(fig.)* paznic neînduplecat, foarte sever. (<fr. *cerbère*, lat. *cerberus*)

cére[1] *s. n.* grup de persoane legate între ele prin idei, convingeri, preocupări sau interese comune. (după fr. *cercle*, rus. *krujok*)

-cére[2] v. c e r c o -.

cereár *s. m.* larvă a gălbezii, care trăiește în apă, devenind adultă în corpul vitelor cornute. (<fr. *cercaire*)

cerci *s. m. pl.* formații filamentoase terminale, în perechi, ale unor specii de insecte, avînd rol senzorial. (<fr. *cerques*, cf. gr. *kerkos*, coadă)

cereláj *s. n.* 1. încercuire. 2. procedeu chirurgical de reunire a fracturilor într-un inel. — var. *serelaj* s. n. (<fr. *cerclage*)

CERCO-, -cére *elem. comp.* „coadă", „înotătoare". (<fr. *cerco-, -cerque*, cf. gr. *kerkos*)

cercopitéc *s. m.* maimuță mică din Africa, cu coada lungă, neprehensilă. (<fr. *cercopithèque*)

cercopitecíde *s. n. pl.* familie de maimuțe superioare prevăzute cu pungi faringiene, unde ascund hrana, și coadă neprehensilă, cuprinzînd cercopitecul, pavianul și magotul. (<fr. *cercopithécidés*)

cercoíd, -ă *adj.* în formă de coadă. (<*cerco-* + *-oid*)

cercosporiózǎ *s. f.* boală a plantelor provocată de ciuperci, caracterizată prin apariția pe frunze a unor pete circulare brune sau albicioase. (<fr. *cercosporiose*)

cereále *s. f. pl.* grup de plante cultivate din familia gramineelor, ale căror boabe servesc la alimentarea oamenilor și a animalelor sau în diferite industrii. (<fr. *céréales*, lat. *cerealia*, cf. *Ceres*, zeița agriculturii la romani)

cerealicultúră *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultura cerealelor. (<fr. *céréaliculture*)

cerealiér, -ă I. *adj.* care produce cereale, în special grîu. ○ *plante ~e* = plante cultivate. II. *s. n.* navă specială pentru transportul cerealelor. (<fr. *céréalier*)

Cereálii *s. f. pl. (ant.)* sărbători dedicate zeiței Ceres, venerată de romani drept „creatoarea recoltelor", care aveau loc între 12 și 19 aprilie. (<lat. *cerealia*)

cerealíst *s. m.* negustor, comerciant de cereale. (<fr. *céréaliste*)

cerebél *s. n.* parte a encefalului situată în regiunea posterioară și inferioară a capului; creierul mic. (<lat. *cerebellum*)

cerebelár, -ă *adj.* cerebelos. (<engl. *cerebellar*, lat. *cerebellaris*)

cerebelítă *s. f.* encefalită localizată în cerebel. (<fr. *cérébellite*)

cerebelopatíe *s. f.* afecțiune a cerebelului. (<fr. *cérébellopathie*)

cerebelós, -oásă *adj.* referitor la cerebel; al cerebelului. (<fr. *cérébelleux*)

CEREBR(O)- *elem. comp.* „creier". (<fr. *cerebr/o/-*, cf. lat. *cerebrum*)

cerebrál, -ă *adj.* 1. referitor la creier și la funcțiile lui. 2. mintal, rațional, intelectual. 3. (despre oameni; și *s.*) care se conduce numai după criteriile rațiunii. (<fr. *cérébral*)

cerebralísm *s. n.* raționalism exagerat. (<engl. *cérebralism*)

cerebralitáte *s. f.* faptul de a fi cerebral; caracter cerebral. (<fr. *cérébralité*)

cerebralizá *vb. tr.* a da un caracter cerebral. (<*cerebral* + *-iza*)

cerebralizáre *s. f.* 1. acțiunea de a cerebraliza. 2. dezvoltare a creierului, ca unul dintre aspectele fundamentale ale evoluției biologice. (<*cerebraliza*)

cerebrastenie *s. f.* sindrom neurastenic datorat traumatismelor craniene și cerebrale; astenie nervoasă, manifestată în special în urma unui surmenaj intelectual. (<fr. *cérébrasthénie*)

cerebrifórm, -ă *adj.* cerebroid. (<fr. *cérébriforme*)

cerebroangiosclerózǎ *s. f.* scleroză a vaselor cerebrale. (<fr. *cérébro-angiosclérose*)

cerebrofiziologíe *s. f.* fiziologie a creierului. (<engl. *cerebrophysiology*)

cerebroíd, -ă *adj.* care se aseamănă cu creierul; cerebriform. ○ *ganglioni ~izi* = ganglioni nervoși care, la unele nevertebrate (viermi, moluște, artropode), au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare. (<fr. *cérébroïde*)

cerebromalacíe *s. f.* ramolisment cerebral. (<fr. *cérébromalacie*)

cerebropatíe *s. f.* maladie a creierului. (<fr. *cérébropathie*)

cerebroragíe *s. f.* hemoragie cerebrală. (<fr. *cérébrorragie*)

cerebroscleróză *s. f.* sclerozare a arterelor cerebrale. (<fr. *cérébrosclérose*)

cerebrospinál, -ă *adj.* care aparține creierului și măduvei spinării. (<fr. *cérébro-spinal*)

cerebrostimulínă *s. f.* substanță excitantă a creierului produsă de hipofiză. (<fr. *cérébrostimuline*)

cerebrotomíe *s. f.* disecție a creierului. (<fr. *cérébrotomie*)

cerebrotónic, -ă *adj.* (despre un tip psihic) hipersensibil, anxios, introvertit. (<fr. *cérébrotonique*)

cerebrozídă *s. f.* substanță lipoidă complexă din țesutul nervos avînd un rol important în metabolismul celulei nervoase. (<fr. *cérébroside*)

cerébrum *s. n.* creier. (<lat. *cerebrum*)

ceremoniá *vb. intr. (rar)* a celebra, a oficia. (<*ceremonie*)

ceremoniál, -ă I. *adj. (rar)* care ține de ceremonie; ritual. II. *s. n.* totalitatea formulelor și a regulilor care se folosesc la anumite ceremonii. (<fr. *cérémonial*)

ceremonialísm *s. n.* respectare strictă și mărginită a anumitor ceremonialuri (religioase). (<fr. *cérémonialisme*)

ceremoníe *s. f.* formalitate (de protocol) care se folosește la oficierea unui act solemn; solemnitate. ● formă exterioară a unui cult (religios); slujbă. ● ansamblul regulilor de politețe, prescrise în raporturile dintre membrii unei societăți sau grupări sociale. (<fr. *cérémonie*, lat. *ceremonia*)

ceremoniós, -oásă *adj.* potrivit unor reguli de politețe exagerată; protocolar; reverențios, solemn. (<fr. *cérémonieux*)

cerezínă *s. f.* produs obținut prin rafinarea cerurilor de petrol. (<fr. *cérésine*)

CERI-/CERO- *elem. comp.* „ceară". (<fr. *céri-, céro-*, cf. lat. *cera*, gr. *keros*)

cerifér[1]**, -ă** *adj.* (despre glandele albinelor sau despre vegetale) care produce ceară; cerigen. (<fr. *cérifère*)

cerifér[2]**, -ă** *adj.* care conține ceriu. (<fr. *cérifère*)

cerificáre *s. f.* impregnare cu ceară a țesuturilor vegetale. (după fr. *cérification*)

cerificatór *s. n.* dispozitiv pentru topirea și culegerea cerii cu ajutorul căldurii solare. (<fr. *cérificateur*)

cerigén, -ă *adj.* cerifer[1]. (<fr. *cérigène*)

cerimetríe *s. f.* v. ceromet r i e.

cerít *s. n.* silicat hidratat natural de ceriu. (<fr. *cérite*)

cerithium *s. m.* moluscă gasteropodă din mările calde cu cochilia mică, alungită, în spirală, cu striații, foarte frecventă în rocile terțiare. (<lat. *cerithium*)

cériu *s. n.* metal strălucitor, moale și ductil, din familia lantanidelor. (<fr. *cérium*, cf. *Ceres*, asteroid)

cernozióm/-ziom/ *s. n.* pământ negru, deosebit de fertil, care se găsește mai ales în regiunile de stepă. (<rus. *cernozëm*)

CERO- v. ceri-.

cerografíe *s. f.* *(poligr.)* procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal. ● gravură în encaustică. (<fr. *cérographie*)

cerometríe *s. f.* metodă de analiză chimică cantitativă. — var. *cerimetrie* *s. f.* (<fr. *cérométrie*)

ceroplástică *s. f.* arta de a modela în ceară statuete, flori, structuri anatomice etc.; ceroplastie. (<fr. *céroplastique*)

ceroplastíe *s. f.* ceroplastică. (<fr. *céroplastie*)

cert, -ă *adj.* sigur, neîndoielnic, neîndoios. (<it. *certo*, lat. *certus*)

certaménte *adv.* desigur, cu siguranță. (<it. *certamente*)

certificá *vb. tr.* a adeveri, a confirma că ceva este autentic, sigur, exact, valabil. — *certificáre* *s. f.* (<fr. *certifier*, lat. *certificare*)

certificát *s. n.* act oficial prin care se certifică, se atestă ceva. (<fr. *certificat*, lat. *certificatum*)

certitúdine *s. f.* siguranță, convingere, încredere deplină. (<fr. *certitude*, lat. *certitudo*)

certozín *s. m.* 1. călugăr al unui ordin întemeiat în 1084 de San Bruno în Alpii francezi. 2. *(fig.)* om retras, singuratic. (<it. *certosino*, cf. *Certosa*, nume italian al mănăstirii la Grande Chartreuse)

certozínă *s. f.* procedeu de incrustație cu elemente de os sau fildeș pe fond de lemn negru în motive geometrice mici. (<it. *certosina*)

ceruleínă *s. f.* colorant folosit la imprimarea pe stofe. (<fr. *céruléine*)

ceruléu *s. n.* pigment mineral albastru obținut dintr-un amestec de oxizi de cobalt și staniu. (<fr. *céruléum*)

ceruloplasmínă *s. f.* gamaglobulină care fixează cuprul în sânge. (<fr. *céruloplasmine*)

cerúmen *s. n.* materie cleioasă, galbenă, care se formează în urechi. (<fr. *cérumen*, lat. *cerumen*)

cerumінós, -oásă *adj.* 1. de natura cerumenului. 2. (despre glande) care produce cerumen. (<fr. *cérumineux*)

cerúză *s. f.* carbonat bazic de plumb, foarte otrăvitor, folosit la prepararea vopselelor albe; alb de plumb. (<fr. *céruse*, lat. *cerussa*)

ceruzít *s. n.* carbonat natural de plumb. (<fr. *cérusite*)

cervantés, -ă/ser-/ *adj.* specific operei, stilului lui Cervantes. (<sp. *cervantesco*, cf. *Miguel de Cervantes*, scriitor sp.)

CERVIC(O)- *elem. comp.* „gît, ceafă", „col uterin". (<fr. *cervic/o/-*, cf. lat. *cervix*, ceafă)

cervicál, -ă I. *adj.* referitor la partea posterioară a gîtului sau la gîtul unor organe. II. *s. n.* pernă pe care se pune capul. (<fr. *cervical*)

cervicalgíe *s. f.* durere cervicală. (<fr. *cervicalgie*)

cervicartrózã *s. f.* artroză a vertebrelor cervicale. (<fr. *cervicarthrose*)

cervicectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a colului uterin. (<fr. *cervicectomie*)

cervicítă *s. f.* colpită. (<fr. *cervicite*)

cervicobrahiál, -ă *adj.* referitor la gît și la braț. (<fr. *cervico-brachial*)

cervicobrahialgíe *s. f.* nevralgie a plexului cervicobrahial, caracterizată prin dureri localizate în ceafă, gît și membrele superioare. (<fr. *cervico-brachialgie*)

cervicocistopexíe *s. f.* suspendare chirurgicală a colului vezical în caz de incontinență urinară. (<fr. *cervico-cystopexie*)

cervicopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a colului uterin la țesuturile înconjurătoare. (<fr. *cervicopexie*)

cervicotomíe *s. f.* incizie chirurgicală la nivelul colului uterin. (<fr. *cervicotomie*)

cervicovaginítă *s. f.* inflamație a colului uterin și a mucoasei vaginale învecinate. (<fr. *cervico-vaginite*)

cervíde *s. n. pl.* familie de erbivore rumegătoare, cu coarne osoase, pline, ramificate, care se schimbă anual, având ca tip cerbul. (<fr. *cervidés*)

cervín, -ă *adj.* *(rar)* asemănător cerbului. (<lat. *cervinus*, fr. *cervin*)

cérvix *s. n.* parte inferioară a uterului, cuprinsă între acesta și vagin; col uterin. ● partea îngustă a vezicii urinare. (<lat. *cervix*)

cesioná *vb. tr.* a face o cesiune. — *cesionáre* *s. f.* (<*cesi/une/* + *-ona*)

cesionár, -ă *s. m. f.* cel care beneficiază de o cesiune. (<fr. *cessionnaire*)

césiu *s. n.* metal alcalin monovalent, moale, asemănător cu potasiul. (<fr. *césium*, cf. lat. *caesius*, bleu)

cesiúne *s. f.* cedare. ● transmitere prin contract de către o persoană sau firmă *(cedent)* unei alte persoane sau firme *(cesionar)* a unui bun sau a unui drept. ● *(concr.)* bun cesionat. (<fr. *cession*, lat. *cessio*)

cespitós, -oásă *adj.* (despre plante) care se dezvoltă în tufe; stufos, gazonant. (<fr. *cespiteux*, cf. lat. *cespes*, pajiște)

cest[1] *s. n.* *(ant.)* mănușă de piele armată cu plumb sau cu fier, de care se serveau atleții în luptele pugilistice. (<lat. *caestus*, fr. *ceste*)

CEST[2](O)- *elem. comp.* „curea, panglică". (<fr. *cest/o/-*, cf. gr. *kestos*, centură)

cestóde *s. n. pl.* clasă de viermi platelminți; paraziți intestinali având ca tip tenia. (<fr. *cestodes*)

cestodóză *s. f.* infestație produsă de cestode. (<fr. *cestodose*)

cestoíd, -ă *adj.* în formă de panglică. (<fr. *cestoïde*)

céstor *s. m.* v. chestor (3).

cetacée *s. n. pl.* ordin de mamifere marine cu corpul în formă de pește, cuprinzând balenele, delfinii etc. (<fr. *cétacés*, cf. lat. *cetus*, gr. *ketos*, pește mare)

cetaceúm *s. n.* grăsime extrasă din unele specii de balenă, folosită în cosmetică și în farmacie. (<lat. *cetaceum*)

cetán *s. n.* carbură de hidrogen saturat. (<fr. *cétane*)

cetánic, -ă *adj.* *cifră ~ă* = indice care exprimă aprecierea calității arderii unui combustibil în motorul cu aprindere prin comprimare. (<*cetan* + *-ic*)

cetéină *s. f.* gaz cu miros inecăcios obținut prin piroliza acetonei. (<fr. *cétène*)

cetoacidóză *s. f.* acidoză produsă de acumularea corpurilor cetonei în organism. (<fr. *céto-acidose*)

cetogén, -ă *adj.* (despre alimente) care favorizează producerea de cetone în organism. (<fr. *cétogène*)

cetogenéză *s. f.* formarea de cetone în organism. (<fr. *cétogenèse*)

cetohexóză *s. f.* cetoză cu șase atomi de carbon în moleculă. (<*ceto/ză/* + *hexoză*)

cetolític, -ă *adj.* care distruge corpii cetonici. (<fr. *cétolytique*)

cetolíză *s. f.* distrugere a corpilor cetonici. (<fr. *cétolyse*)

cetología *s. f.* studiu științific al cetaceelor. (<fr. *cétologie*)

cetónă *s. f.* denumire dată unei clase de compuși organici rezultați în general prin oxidarea alcoolilor secundari sau a hidrocarburilor. (<fr. *cétone*)

cetonemíe *s. f.* prezența corpilor cetonici în sânge. (<fr. *cétonémie*)

cetónic, -ă *adj.* referitor la cetone; de natura cetonei; care posedă funcția cetonă. ○ *corpi ~ci* = produși intermediari ai metabolismului, provenind din degradarea albuminelor și grăsimilor. (<fr. *cétonique*)

cetonúrie *s. f.* prezența în urină a cetonelor rezultate din arderea incompletă a grăsimilor. (<fr. *cétonurie*)

cetosteroíd *s. m.* steroid care conține o grupare cetonică, legată de un atom de carbon. (<fr. *cétostéroïde*)

cetóză *s. f.* monozaharid care conține o grupare cetonică în moleculă. (<fr. *cétose*)

cevlánă *s. f.* *(mat.)* dreaptă care unește un vârf al unui triunghi cu un punct al laturii opuse. (<fr. *cévienne*, cf. *Ceva*, matematician it.)

cezanián, -ă/se-za-/ *adj.* 1. propriu picturii lui Cézanne. 2. în maniera lui Cézanne. (<fr. *cézannien*, cf. *Cézanne*, pictor și desenator fr.)

cezanísm *s. n.* direcție impresionistă în pictură, în care se manifestă preocuparea de a da ritm și cadență compoziției, reconstituind natura în structura ei fundamentală și descoperind armonia ei esențială. (<fr. *cézannisme*)

cezár *s. m.* titlu dat împăraților romani; *(p. ext.)* împărat. (<fr. *cézar*, cf. *Caius Iulius Caesar*, general roman, ultimul dictator din vechea Romă)

cezarián, -ă *adj.* 1. referitor la împărații romani, la vremea acestora. 2. imperial, împărătesc; cezaric. (<fr. *césarien*)

cezariánă *adj., s. f.* (intervenție chirurgicală) care constă din incizarea uterului și extragerea fătului, în caz de naștere dificilă; cezarotomie. (<fr. *césarienne*)

cezáric, -ă *adj.* *(rar)* cezarian (2). (după it. *cesareo*)

cezarísm *s. n.* sistem de guvernare dictatorială militară asemănător celui instituit de Caesar în vechea Romă. (<fr. *césarisme*)

cezarotomíe *s. f.* cezariană. (<fr. *césarotomie*)

cezúră *s. f.* 1. pauză ritmică în interiorul unui vers mai lung. ● mică pauză (de respirație) între două propoziții sau fraze ori între două secțiuni ale unei lucrări muzicale. 2. *(telm.)* diviziune a unei scări funcționale în dreptul căreia se schimbă treapta acesteia. (<fr. *cesure*, lat. *caesura*)

cha-cha(-cha)/cea-/ *s. n.* dans modern, de origine mexicană, cu ritm viu, născut din întrepătrunderea ritmurilor de rumbă și mambo; melodia corespunzătoare. (< sp. *cha-cha-cha*)

chalcolític, -ă *adj., s. n.* (din) perioada preistoriei, caracterizată prin începutul civilizației cuprului. (<fr. *chalcolithique*)

chalét/șa-/ *s. n.* *(livr.)* vilă în stil elvețian. (<fr. *chalet*)

chalón/șa-/ *s. n.* produs endocrinian care inhibă unele organe sau le diminuează activitatea. — scris și *șalon*. (<fr. *chalon*)

chambertín/șam-ber-tén/ *s. n.* varietate de vin roșu din Burgundia. (<fr. *chambertin*, cf. *Chambertin*, regiune viticolă în Burgundia)

chamois/șa-moá/ *s. n.* piele de căprioară, cerb, miel sau oaie, tăbăcită printr-un procedeu special, fiind folosită pentru unele confecții, la spălatul obiectelor metalice și ca filtru de benzină. (<fr. *chamois*)

champlevé/șanlövé/ *s. n.* tehnică în arta emailării constând în umplerea cu smalț a spațiilor adâncite special într-o placă metalică, în scop decorativ. ● obiectul astfel decorat. (<fr. *champlevé*)

chanson/șansón/ *s. n.* compoziție vocală polifonică, cu text francez, ajunsă la înflorire în epoca Renașterii. (<fr. *chanson*)

chaparrál/cea-/ *s. n.* asociație vegetală de tip mediteranean formată din tufișuri xerofile spinoase, închircite, răspândită în preriile din California și Mexic. (<sp. *chaparral*)

chardonnay/șardoné/ *s. n.* soi de viță de vie originar din Franța, cu ciorchini mici și boabe rotunde albe-verzui, din care se produc vinuri dulci. ● vin alb, fin, obținut din acest soi de viță. (<fr. *chardonnay*)

charlentísm/șa-/*s. n.* figură de stil reprezentând o ironie fină, care nu vrea să indispună. (<fr. *charientisme*, cf. gr. *kharientismos*, glumă, spirit)

charismátic, -ă *adj.* v. carismatic.

charismă *s. f.* v. carismă.

charite /ha-/ *s. f. pl. (mit.)* nume dat de greci celor trei grații. (<fr. *charites*)

charivári/șa-/ *s. n.* gen de muzică disonantă, cu multe suprapuneri de acorduri și note false, care era îndreptat împotriva unor persoane nepopulare. (<fr. *charivari*)

charleston/cearls-ton/ *s. n.* **1.** dans american de perechi împrumutat din folclorul negrilor, cu mișcări foarte repezi, făcute prin flexiunea părții de jos a picioarelor; melodia corespunzătoare. **2.** *talger ~* = talger (cinel) dublu, acționat cu piciorul de către baterist, în orchestra de jaz. **3.** croială specială de pantaloni. (<engl. *charleston*, cf. *Charleston*, oraș în S.U.A.)

charmeuse/șar-mőz/ *s. n.* tricot din fire de mătase, cu fața foarte netedă, din care se confecționează articole de lenjerie. (<fr. *charmeuse*)

charmoutián, -ă/șar-mu-/ *adj., s. n.* (din) etajul mediu al liasului, cuprins între sinemurian și toarcian. (<fr. *charmouthien*)

charter/céartăr/ *s. n.* **1.** tip de contract de transport cu avioane sau nave închiriate de o agenție de turism sau comercială, care permite tarife mai reduse decît pe liniile regulate. **2.** avion, navă care circulă conform unui charter (1). (<engl. *charter*)

chartreuse/șar-trőz/ *s. f.* băutură alcoolică fină, preparată din ierburi alpine macerate în alcool dublu rafinat. (< fr. *chartreuse*, cf. *la Grande Chartreuse*, mănăstire în Alpii francezi)

chase/ceis/ *s.n. (jaz)* dialog foarte viu între soliștii interpreți ai aceluiași instrument, fiecăruia revenindu-i cîteva măsuri. (<engl. *chase*, urmărire)

chasse/șa-sé/ *s. n.* pas mare de dans sau de gimnastică, cu un picior alunecînd înainte. (<fr. *chassé*)

chateaubriand/șatobrián/ *s. n.* bucată de mușchi de vacă tăiată special și preparată ca friptură la grătar. (<fr. *chateaubriand*, cf. *René de Chateaubriand*, scriitor romantic fr.)

chattián/șa-ti-/ *s. n.* ultimul etaj al oligocenului. (<fr. *chattien*)

chec *s. n.* sort de prăjitură englezească coaptă în forme, făcută din aluat gros și dulce cu ingrediente (nuci, stafide, rahat etc.). (< engl., fr. *cake*)

check-up /țsec-áp/ *s. n. inv. (rar)* examen medical constînd dintr-un ansamblu de probe prelevate sistematic și permanent pentru a aprecia starea organelor și funcționarea lor. (<engl. *check-up*, control, verificare)

cheddar/cedár/ *s. n.* brînză engleză și americană, pe bază de lapte de vacă și ulei de bumbac, porumb, cocos sau soia, cu pastă dură și colorată. (<fr., engl. *cheddar*, cf. *Cheddar*, oraș în Anglia)

chefir *s. n.* produs lactat dietetic preparat din lapte acidulat cu un ferment vegetal. (<fr. *kéfir*, rus. *kefir*)

chei *s. n.* **1.** construcție amenajată pe malul unei ape navigabile în vederea încărcării și descărcării navelor etc., servind totodată la consolidarea malului și pentru a preveni inundațiile; *(p. ext.)* estradă de-a lungul unui astfel de mal. **2.** rampă de încărcare-descărcare a vagoanelor de cale ferată; *(p. ext.)* peron. – var. *cheu* s. n. (<fr. *quai*)

cheiáj *s. n.* taxă plătită de nave pentru utilizarea temporară a unui port și a instalațiilor lui. (<fr. *quayage*)

CHEIL(O)-, -cheilie *elem. comp.* „buză". (<fr. *chéil/o/-, -chéilie*, cf. gr. *kheilos*)

cheilalgie *s. f.* durere localizată la nivelul buzelor. (<fr. *chéilalgie*)

cheilie v. c h e i l(o)-.

cheilită *s. f.* inflamație a buzelor. (<fr. *chéilite*)

cheiloangioscóp *s. n.* aparat folosit în cheiloangioscopie. (<fr. *chéiloangioscope*)

cheiloangioscopie *s. f.* examinare a circulației sangvine din buze cu ajutorul cheiloangioscopului. (<fr. *chéiloangioscopie*)

cheilofagie *s. f.* tic constînd în mușcarea buzelor. (<fr. *chéilophagie*)

cheiloplastie *s. f.* refacere chirurgicală a buzei. (<fr. *chéiloplastie*)

cheilorafie *s. f.* sutură a unei buze. (<fr. *chéilorraphie*)

cheilostomoplastie *s. f.* refacere chirurgicală a buzelor și a gurii. (<fr. *chéilo-stomoplastie*)

cheilosalázis *s. n.* slăbire cu atrofie a tegumentelor buzelor. (<fr. *chéilochalasis*)

cheilotomie *s. f.* incizie operatorie a buzelor. (<fr. *chéilotomie*)

cheilózã *s. f.* cheilită cu evoluție cronică. (<fr. *chéilose*)

cheiorzofie *s. f. (rar;* în concepția grecilor antici) filozofia dansului, acesta văzut ca o stare de spirit, o modalitate de gîndire, de introspecție.

CHEIR(O)-, cheirie/CHIR(O)-, -chirie *elem. comp.* „mînă, palmă", „membrană". (<fr. *chéir/o/-, -chéirie, chir/o/-, -chirie*, cf. gr. *kheir, -ros*, mînă)

cheiralgie *s. f.* sindrom caracterizat prin dureri ale mîinilor. (<fr. *chéiralgie*)

-cheirie *v.* c h e i r (o)-.

cheirofobie *s. f.* grafofobie. (<fr. *chéirophobie*)

cheiromegalie *s. f.* hipertrofie a degetelor și a mîinilor. (<fr. *chéirómégalie*)

cheironomie *s. f.* gen de dirijat coral prin mișcările mîinilor și degetelor, utilizat mai ales în muzica bisericească. (<germ. *Cheironomie*)

cheiroplastie *s. f.* refacere chirurgicală a policelui distrus. (<fr. *chéiroplastie*)

cheiropodál, -ă *adj.* referitor la mîini și la picioare. (<fr. *chéiropodal*)

cheiropodalgie *s. f.* durere în extremitățile mîinilor și picioarelor. (<fr. *chéiropodalgie*)

cheiroptére/chiroptére *s. n. pl.* ordin de mamifere care au aripi membranoase, cuprinzînd. liliecii. (<fr. *chéiropteres, chiroptéres*)

cheiroscóp *s. n.* aparat pentru reducerea vitezei binoculare și a capacității de fuziune. (<fr. *chéiroscope*)

cheirospásm *s. n.* mișcare convulsivă a mîinii. (<fr. *chéirospasme*)

chelát *s. n.* combinație între un atom metalic și o substanță organică. (<fr. *chélate*)

chelatizáre *s. f.* proces de formare a chelatului. (<*chelat* + *-iza*)

chelatór, -oáre *adj.* (despre corpuri) care are o afinitate particulară pentru sărurile alcalino-pămîntoase și pentru metale. (<fr. *chélateur*)

chelațiúne *s. f.* **1.** fixare a unui ion metalic printr-un corp chimic. **2.** tratament al unei intoxicații printr-un agent chimic. (<fr. *chélation*)

cheleán, -ă *adj., s. n.* abbevilian. (<fr. *chelléen*, cf. *Chelles*, localitate în Franța)

chelén *s. n.* cloretan folosit ca anestezic local. (<fr. *kélène*)

CHELI- *elem. comp.* „gheară, clește". (<fr. *chélii-*, cf. lat. *chela*, gr. *khele*)

chelicér *s. n.* fiecare dintre cele două apendice cefalice la arahnide, organe de atac și de apărare, provenite din modificarea primei perechi de maxile. (<fr. *chélicère*)

chelicerâte *s. n. pl.* subîncrengătură a artropodelor cuprinzînd clasa arahnidelor, prevăzute cu chelicere. (<fr. *chélicérates*)

chelifér, -ă I. *adj.* înzestrat cu gheare sau cu clești. II. *s. n.* specie de arahnid mic, lipsit de postabdomen și de glanda veninoasă; scorpionul de cărți. (<fr. *chélifère*)

chelifórm, -ă *adj.* în formă de gheară sau de clește. (<fr. *chéliforme*)

CHELO- *elem. comp.* „tumoare, hernie". (<fr. *kélo-*, cf. gr. *kele*, umflătură, cocoașă)

cheloíd *s. n.* tumoare benignă a pielii, fibroasă, alungită, care apare adesea pe locul unei cicatrice. (<fr. *chéloïd*)

cheloniéni *s. m. pl.* supraordin de reptile cu corpul închis într-o carapace osoasă. (<fr. *chéloniens*, cf. gr. *khelone*, broască țestoasă)

chelotomíe *s. f.* operație a unei hernii strangulate prin incizia inelului herniar. (<fr. *kélotomie*)

chémbrică *s. f.* pînză de celofibră sau de bumbac, cu fire extrem de fine și dese. (<engl. *cambric*)

CHEMI(O)- v. c h e m o-.

chemigráf *s. n.* aparat folosit în chemigrafie. (<germ. *Chemigraph*)

chemigrafíe *s. f.* tehnica gravării chimice a clișeelor tipografice; chemitipie. (<fr. *chémigraphie*)

chemin de fer/șmen dö fer/ *s. n.* joc de noroc asemănător bacaralei, la care fiecare jucător devine pe rînd bancher (2). (<fr. *chemin de fer*)

chemisier/șe-mi-zié/ *s. n.* bluză femeiască de croială clasică, cu mîneci lungi și manșete. (<fr. *chemisier*)

chemitipíe *s. f.* chemigrafie. (<fr. *chémitypie*)

CHEMO-/CHIMI(O)- *elem. comp.* „chimie". (<germ. *chemo-*, fr. *chimi[o]-*, cf. lat. *chymus*, gr. *khymos*, suc, zeamă)

chemoautotróf, -ă *adj.* (despre microorganisme) care obține energia necesară proceselor vitale prin oxidarea unor substanțe chimice anorganice. (după engl. *chemoautotrophic*)

chemoautotrofíe *s. f.* mod de hrănire a microorganismelor chemoautotrofe. (<germ. *Chemoautotrophie*)

chemodectóm *s. n.* tumoare benignă dezvoltată din elemente de origine neuroepitelială ale formațiunilor chemoreceptoare. (<engl. *chemodectoma*)

chemoestezíe *s. f.* sensibilitate a plantelor față de excitanți chimici. (<germ. *Chemoesthesie*)

chemolíză *s. f.* lizare pe cale chimică. (<germ. *Chemolyse*)

chemoluminescénță/chimioluminescénță *s. f.* luminescență care însoțește unele reacții chimice. (<engl. *chemoluminescence*, fr. *chimiluminescence*)

chemomorfóză *s. f.* morfoză produsă sub influența unor substanțe chimice. (<germ. *Chemomorphose*)

chemonastíe *s. f.* mișcare de curbare a unor organe ale plantelor sub influența substanțelor chimice. (<germ. *Chemonastie*)

chemoreceptór *s. m.* terminație nervoasă sau organ de simț care înregistrează modificările chimice ale mediului extern sau intern. (<germ. *Chemorezeptor*)

chemorezisténță *s. f.* chimiorezistență. (<germ. *Chemoresistenz*)

chemosensibil, -ă *adj.* care prezintă chemosensibilitate. (<fr. *chémo-sensible*)

chemosensibilitáte *s. f.* sensibilitate la excitanți chimici. (<fr. *chémo-sensibilité*)

chemosféră *s. f.* strat al atmosferei, între 40 și 80 de km, în care are loc disocierea (ziua) și recombinarea (noaptea) a moleculelor diferitelor gaze, sub influența radiațiilor ultraviolete. (<fr. *chémosphère*)

chemosintéză *s. f.* sinteză a substanțelor organice de către bacteriile autotrofe cu ajutorul energiei chimice rezultate prin oxidarea substanțelor minerale; chimiosinteză. (<germ. *Chemosynthese*)

chemosórbție *s. f.* fixare a unei substanțe pe suprafața unui corp prin formarea unei combinații chimice între absorbant și substanța absorbită. (<fr. *chémosorption*)

chemotactísm *s. n.* sensibilitate particulară a unor ființe vii față de atracția unei anumite substanțe chimice; chemotaxie, chimiotactism; chimiotaxie. (<germ. *Chemotaktismus*)

chemotaxíe *s. f.* chimiotaxie. (<germ. *Chemotaxis*)

chemotaxonomíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază relațiile dintre organisme pe baza elementelor chimice, stabilind clasificarea lor în sistem. (<germ. *Chemotaxonomie*)

chemoterapíe/chimioterapíe *s. f.* terapie prin substanțe chimice. (<germ. *Chemotherapie*, fr. *chimiothérapie*)

chemótic, -ă *adj.* de natura chemozisului; care se datorește unui chemozis. (<fr. *chémotique*)

chemotróf, -ă *adj.* (despre microorganisme) capabil de chemosinteză. (<engl. *chemotrophic*)

chemotrofíe *s. f.* mod de hrănire a microorganismelor chemotrofe. (<germ. *Chemotrophie*)

chemotropísm *s. n.* orientare a organelor plantelor sub influența unor excitații chimice; chimiotropism. (<germ. *Chemotropismus*)

chemózis *s. n.* infiltrație edematoasă a conjunctivei, de origine inflamatorie. (<fr. *chémosis*)

CHENO¹- *elem. comp.* „gîscă". (<fr. *chéno-*, cf. gr. *khen, -nos*)

CHENO²- *elem. comp.* „spațiu deschis, gol". (<fr. *kéno-*, cf. gr. *kenos*, vid, gol)

chenofobíe *s. f.* fobie a spațiilor goale. (<fr. *kénophobie*)

chenopodiacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu flori mici, verzui, dispuse în inflorescențe dese, având ca tip spanacul sălbatic. (<fr. *chénopodiacées*)

chenopodiále *s. f. pl.* ordin de plante cuprinzînd chenopodiaceele și familiile înrudite. (<fr. *chénopodiales*)

chenzinál, -ă *adj.* (mai ales despre plăți) care se face o dată la cincisprezece zile. (<*chenzină* + *-al*)

chenzínă *s. f.* retribuție cuvenită unei persoane pe o jumătate de lună. (<fr. *quinzaine*)

cheón *s. m.* monedă divizionară în Coreea de Sud, valorînd a suta parte dintr-un won. (<germ. *Cheon*< cuv. coreean)

cheramzít *s. n.* argilă expandată, obținută prin concasarea bulgărilor rezultați din arderea argilelor feruginoase, servind la prepararea betoanelor ușoare.

CHERAT(O)-/CER(A)- *elem. comp.* „corn, cornee"; „chitinos". (<fr. *kérat/o/-*, *cér/a/-*, *-cère*, *-céras*, *cerat/o/-*, cf. gr. *keras*, *-atos*, corn)

cheratalgíe *s. f.* durere a corneei. (<fr. *kératalgie*)

cheratectazíe *s. f.* deplasare în afară a corneei. (<fr. *kératectasie*)

cheratectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unei porțiuni a corneei. (<fr. *kératectomie*)

cheratínă *s. f.* substanță proteică solidă din epidermă, unghii etc. (<fr. *kératine*)

cheratinizáre *s. f.* infiltrare cu cheratină a unei mucoase sau a straturilor superficiale ale pielii. (după fr. *kératinisation*)

cheratítă *s. f.* inflamație a corneei, care se manifestă prin opacifierea acesteia, fotofobie și sensibilitate oculară. (<fr. *kératite*)

cheratoacantóm *s. n.* leziune cutanată care apare îndeosebi în regiunile descoperite ale pielii (față și mîini), asemănătoare cu carcinomul epidermoid. (<fr. *kérato-acanthome*)

cheratocél *s. n.* hernie a membranei posterioare a corneei. (<fr. *kératocèle*)

cheratocentéză *s. f.* puncție chirurgicală a corneei. (<fr. *kératocentèse*)

cheratoconús *s. n.* deformare conică a corneei, însoțită de o scădere accentuată a vederii din cauza modificării refracției. (<fr. *kératocone*)

cheratoconjunctivál, -ă *adj.* care aparține corneei și conjunctivei. (<fr. *kérato-conjunctival*)

cheratoconjunctivítă *s. f.* inflamație a corneei și a conjunctivei. (<fr. *kérato-conjunctivite*)

cheratodermíe *s. f.* hiperplazie a stratului cornos, cuprinzînd o anumită zonă. (<fr. *kératodermie*)

cheratoesteziometríe *s. f.* măsurare a sensibilității corneei. (<fr. *kérato-esthésiométrie*)

cheratofacoprotéză *s. f.* implantare între straturile corneei opace a unui suport colecționat din titan, în centrul căruia se introduce o lentilă ce va înlocui atît corneea cît și cristalinul. (<*cherato-* + *faco-* + *proteză*)

cheratogén, -ă *adj.* care produce inflamația corneei. (<fr. *kératogène*)

cheratolític, -ă *adj., s. n.* (substanță) care produce cheratoliza. (<fr. *kératolytique*)

cheratolíză *s. f.* dizolvare a cheratinei de către substanțe chimice folosite în scop terapeutic. (<fr. *kératolyse*)

cheratóm *s. n.* denumire generică pentru cheratodermii. (<fr. *kératome*)

cheratomalácie *s. f.* înmuiere și perforație a corneei. (<fr. *kératomalacie*)

cheratomegalíe *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin dimensiunea excesivă a corneei. (<fr. *kératomégalaie*)

cheratometríe *s. f.* măsurare a curburii corneei cu ajutorul cheratometrului. (<fr. *kératométrie*)

cheratométru *s. n.* instrument folosit în cheratometrie. (<fr. *kératomètre*)

cheratomicóză *s. f.* afecțiune a corneei datorată unei ciuperci patogene. (<fr. *kératomycose*)

cheratoplástic, -ă *adj.* care stimulează producerea de cheratină și de țesut osos. (<fr. *kératoplastique*)

cheratoplástie *s. f.* grefă a corneei. (<fr. *kératoplastie*)

cheratoprotéză *s. f.* înlocuire a centrului unei cornee opace cu un material sintetic transparent. (<fr. *kératoprothèse*)

cheratorexíe *s. f.* ruptură a corneei. (<fr. *kératorrhexie*)

cheratoscóp *s. n.* aparat pentru observarea astigmatismului vizual. (<fr. *kératoscope*)

cheratoscopíe *s. f.* schiascopie. (<fr. *kératoscopie*)

cheratotóm *s. m.* instrument chirurgical în formă de cuțitaș, folosit în cheratotomie. (<fr. *kératotome*)

cheratotomíe *s. f.* incizie a corneei. (<fr. *kératotomie*)

cheratóză *s. f.* 1. produs al hidrolizei cheratinelor, folosit în tăbăcărie. 2. îngroșare a stratului cornos al epidermei. (<fr. *kératose*)

CHERAUNO- *elem. comp.* „tunet, trăsnet". (<fr. *kérauno-*, cf. gr. *keraunos*)

cheraunofobíe *s. f.* teamă patologică de tunete. (<fr. *kéraunophobie*)

cheraunoparalízie *s. f.* paralizie isterică determinată de fulgurații. (<fr. *kérauno-paralysie*)

cheriterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a băilor de parafină. (<fr. *kérithérapie*, cf. gr. *kerion*, ceară)

chermésă *s. f.* serbare cîmpenească cu muzică și dans. (<fr. *kermesse*)

chérnăr *s. n.* (*tehn.*) 1. punctator. 2. vîrf de centrare la o mașină-unealtă. (<germ. *Kerner*)

CHERO- *elem. comp.* „veselie, voioșie". (<fr. *chéro-*, cf. gr. *kaircin*, a se înveseli)

cherofobíe *s. f.* aversiune patologică față de veselie, de buna dispoziție. (<fr. *chérophobie*)

cheromanie *s. f.* stare de excitație euforică patologică; habromanie. (<fr. *chéromanie*)

cherry-brandy /céri-bréndi/ *s. n.* lichior de cireșe. (<engl. *cherry-brandy*)

chersofite *s. f. pl.* plante care cresc pe terenuri uscate, necultivate. (<fr. *chersophytes*, cf. gr. *chersos*, pământ necultivat)

chersonián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al sarmațianului. (cf. *Kerson*, peninsulă în fosta U.R.S.S.)

cherúb *s. m.* **1.** (în arta asiriană) figură compozită a geniului păzitor al Soarelui, reprezentînd un taur înaripat cu cinci picioare, cu figură umană și cu coadă de leu. **2.** figură decorativă de copil înaripat, folosită în mobila și arta decorativă a Renașterii italiene. (<fr. *chérub*, cf. ebr. *keroub*, înger)

cherúbic, -ă *adj.* de cherubin, îngeresc. (<fr. *chérubique*)

cherubín *s. m.* **1.** *(bis.)* heruvim. **2.** (în arta creștină) cap sau bust de copil, cu două aripi. **3.** *(fig.)* copilaș frumos, îngeraș. (<fr. *chérubin*, lat. *cherubin*, cf. ebr. *keroubim*)

cherubinism *s. n.* *(rar)* comportare, atitudine cherubică. (<*cherubin* + *-ism*)

cherubísm *s. n.* boală rară caracterizată prin displazia fibroasă a maxilarului inferior, care dă feței unui copil aspectul bucălat de îngeraș. (<fr. *chérubisme*)

chesón *s. n.* **1.** vehicul cu două roți, compartimentat, folosit în trecut pentru transportul muniției (de artilerie). **2.** fiecare dintre încăperile etanșe create prin compartimentarea unei nave, pentru a împiedica pătrunderea masivă a apei în tot vasul în caz de avarie. ◎ dulap pentru ținerea proviziilor și a ustensilelor pe bordul unei nave. **3.** construcție de lemn, beton etc. asemănătoare unei cutii, servind pentru lucrări subacvatice ori în terenuri cu multă umiditate. **4.** piesă prefabricată din beton armat, avînd forma unei plăci cu nervuri de întărire, folosită ca element de rezistență la planșee și acoperișuri. **5.** *(arhit.)* casetă (4). (<fr. *caisson*)

chesoníer *s. m.* muncitor care lucrează la cheson (3). (<fr. *cheson* + *-ier*)

chéster/cés-tăr/ *s. n.* brînză fermentată ca o pastă tare, originară din Anglia. (<fr. *chester*, cf. *Chester*, regiune în Anglia)

chestioná *vb. tr.* a pune cuiva întrebări; a interoga. ◎ a examina. (<fr. *questionner*)

chestionár *s. n.* **1.** listă sistematică de întrebări întocmită cu scopul de a obține informații, lămuriri asupra unei persoane sau a unei probleme. **2.** metodă de investigare psihologică bazată pe întrebări și răspunsuri. (<fr. *questionnaire*)

chestiúne *s. f.* **1.** problemă care constituie obiectul unei preocupări, al unei discuții etc. ◎ întrebare (pusă unui elev, unui candidat etc.). ○ *(lucru, problemă etc.)* *în* ~ = (lucru, problemă etc.) despre care este vorba. **2.** *(fam.)* întîmplare, fapt, lucru. (<fr. *question*, lat. *quaestio*)

chéstor *s. m.* **1.** magistrat roman care în perioada regalității îndeplinea funcția de judecător, iar în cea a republicii deținea funcții financiare. **2.** șeful unei chesturi de poliție. **3.** (în trecut) șeful unei clase de elevi. — var. /3/ *cestor*, /1/ *cvestor* s. m. (<fr. *questeur*, lat. *quaestor*)

chestorián, -ă *adj.* care aparține chesturului. (<fr. *questorien*)

chestúră *s. f.* **1.** demnitatea și funcția de chestor în vechea Romă. **2.** organ polițienesc superior unui comisariat. ◎ local, sediu al acestui organ. (<fr. *questure*, lat. *quaestura*)

chet *s. m.* fiecare din perișorii chitinoși, rigizi ai anelidelor. (<fr. *chéto*, cf. gr. *khaite*, păr)

chétă¹ *s. f.* adunare a unor sume de bani de la public într-un anumit scop. (<fr. *quête*)

chétă² *s. f.* **1.** acțiune prin care un gonaci abate vînatul pentru a fi hăituit. **2.** acțiune a unui cîine de vînătoare care bate cîmpul pentru a descoperi dîra vînatului. (<fr. *quête*, cf. lat. *quaerrere*, a căuta)

chetopóde *s. n. pl.* clasă de anelide sau de viermi cu corpul țepos și segmentat. (<*chet* + *-pod*)

cheu *s. n.* v. c h e i.

chewing-gum /ciú-in-gam/ *s. n.* gumă de mestecat. (<engl. *chewing-gum*)

chianti *s. n.* varietate de vin italian. (<it. *chianti*, cf. *Chianti*, localitate în Italia)

chiao *s. m.* v. j i a o.

chiásm *s. n.* figură de stil constînd în așezarea încrucișată (repetarea inversată) a două perechi de cuvinte, pentru a forma o antiteză. (<fr. *chiasme*, cf. gr. *chiasma*, încrucișare)

chiasmátic, -ă *adj.* referitor la chiasm sau la chiasmă. ○ *sindrom* ~ = sindrom constînd din îngustarea cîmpului vizual, diminuarea activității vizuale și atrofia nervilor optici. (<fr. *chiasmatique*)

chiásmă *s. f.* încrucișare a două formații anatomice (tendoane, nervi). ● punct intracranian în care se întretaie fibrele nervilor optici. ◎ *(biol.)* aranjare în cruce a cromatidelor în meioză. (<fr. *chiasma*, cf. gr. *chiasma*)

chicinétă *s. f.* bucătărie mică (în apartamente sau garsoniere). (<amer. *kitchenette*, cf. engl. *kitchen*, bucătărie)

chief/cif/ *s. m.* șef, conducător. (<engl. *chief*)

chietism/cvietism *s. n.* concepție etico-religioasă care recomandă contemplația mistică, negînd importanța practicii rituale. ◎ *(p. ext.)* orice concepție care consideră pasivitatea contemplativă ca ideal al vieții. — scris și *quietism*. (<fr. *quiétisme*, cf. lat. *quies*, liniște)

chietist/cvietist, -ă adj., *s. m. f.* (adept) al chietismului. — scris și *quietist*. (<fr. *quiétiste*)

chietív *s. n.* *(livr.)* calmant, mîngîiere. (<germ. *Quietiv*, cf. lat. *quietus*, liniștit)

chietúdine *s. f.* liniște, tihnă, calm. (<fr. *quiétude*, lat. *quietudo*)

chil¹ *s. n.* lichid rezultat din digestia alimentelor, care este absorbit de mucoasa intestinală pentru a fi transportat pe cale limfatică în tot corpul. (<fr. *chyle*, lat. *chylus*, gr. *khylos*, suc)

CHIL²(O)-/CHILI-, -chilie *elem. comp.* „chil, umoare". (<fr. *chyl/o/-, chyli-, -chylie*, cf. lat. *chylus*, gr. *khylos*)

chilangióm *s. n.* dilatație varicoasă a vaselor chilifere. (<fr. *chylangiome*)

chilă *s. f.* element principal longitudinal al osaturii unei nave, situat în partea inferioară, constituind baza scheletului acesteia. (<fr. *quille*)

chilectazíe *s. f.* dilatare a vaselor chilifere. (<fr. *chylectasie*)

CHILI¹- v. c h i l² (o)-.

CHILI²-/CHILO- *elem. comp.* „o mie", „numeros". (<fr. *chili-*, cf. gr. *khilioi*)

chiliárh *s. m.* (în Grecia antică) comandant a o mie de militari. (<fr. *chiliarque*)

chiliarhíe *s. f.* demnitatea de chiliarh. (<fr. *chiliarchie*)

chiliásm *s. n.* credință mistică într-o împărăție de o mie de ani a lui Cristos pe pământ, asociată uneori cu idei egalitarist-utopice, proprie creștinismului primitiv; milenarism. (<fr. *chiliasme*)

chiliást, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al chiliasmului. (<fr. *chiliaste*)

-chilíe v. c h i l² (o)-.

chilifér, -ă *adj.* referitor la chil¹. ○ *vase ~e* = vasele limfatice ale intestinului, prin care circulă chilul. (<fr. *chylifère*)

chilifórm, -ă *adj.* care are aspectul lăptos și colorația chilului. (<fr. *chyliforme*)

CHILO- v. c h i l i²-.

chilocél *s. n.* acumulare de chil în tunica vaginală. (<fr. *chylocèle*)

chilofíte *s. f. pl.* plante suculente. (<lat. *chylophytae*)

chilopóde *s. n. pl.* ordin de miriapode carnivore, asemănătoare cu insectele, cu corpul lung și segmentat, foarte mobile, din care fac parte scolopendra, urechelnița etc. (<engl. *chilopodes*)

chilopoiézá *s. f.* proces de formare a chilului. (<fr. *chylopoïèse*)

chilót *s. m. (pl.)* obiect de lenjerie care acoperă partea de jos a trunchiului (și o parte din coapse). (<fr. *culotte*)

chilotoráx *s. n.* revărsare de chil în cavitatea pleurală, ca urmare a ruperii unui vas limfatic al toracelui. (<fr. *chylothorax*)

chiluríe *s. f.* prezența chilului în urină. (<fr. *chylurie*)

chim *s. n.* amestec rezultat din digerarea parțială a alimentelor în stomac. (<fr. *chyme*, lat. *chymus*, gr. *khymos*, umoare)

chimázá *s. f.* labferment. (<germ. *Chymase*)

CHIMI(O)- v. c h e m o-.

chimiatríe *s. f.* teorie medicală învechită potrivit căreia procesele psihice se datorează unor reacții chimice. (<fr. *chimiatrie*)

chímic, -ă *adj.* 1. referitor la chimie. ● care folosește substanțe și metode din chimie. ○ *creion ~* = creion cu mină violetă, a cărui urmă lăsată pe hîrtie se șterge greu. 2. *arme ~ce* = substanțe chimice toxice folosite ca arme de luptă. (<fr. *chimique*)

chimicále *s. f. pl. (fam.)* produse chimice. (<germ. *Chemikalien*)

chimíe *s. f.* știință care studiază structura internă și proprietățile corpurilor, transformările și combinațiile lor. ○ *~ nucleară* = parte a chimiei care studiază nucleul atomului. (<fr. *chimie*, lat. *chimia*, cf. gr. *chemia*, magie neagră)

chimifér, -ă *adj. (bot.;* despre vase) care conduce seva. (<fr. *chymifère*)

chimioluminescéнță *s. f.* v. c h e m o l u m i n e s c e n ț ă.

chimioprofilaxíe *s. f.* profilaxia bolilor infecțioase cu ajutorul unor substanțe chimice. (<fr. *chimioprophylaxie*)

chimiopunctúră *s. f.* variantă modernă a acupuncturii constînd din introducerea de substanțe obținute din extrase naturale, în doze foarte mici, în punctele de acupunctură. (< *chimio-* + */acu/punctură*)

chimiorezisténță *s. f.* rezistență microbiană sau parazitară față de antibiotice ori chimioterapice; rezistență la chimioterapie a celulelor neoplazice; chemorezistență. (<fr. *chimiorésistance*)

chimiosintézá *s. f.* chemosinteză. (<fr. *chimiosynthèse*)

chimiosterilizá *vb. tr.* a steriliza cu substanțe chimice. — *chimiosterilizáre* s. f. (<*chimio-* + *steriliza*)

chimioșóc *s. n.* metodă terapeutică biologică specială de tratare a unor afecțiuni psihice prin administrarea unor doze mari de substanțe. (<*chimio-* + *șoc*)

chimiotactísm *s. n.* chemotactism. (<fr. *chimiotactisme*)

chimiotalamectomíe *s. f.* distrugere a talamusului cu ajutorul unei substanțe chimice. (<fr. *chimiothalamectomie*)

chimiotaxíe *s. f.* chemotactism. (<fr. *chimiotaxie*)

chimioterápic, -ă *adj., s. n.* (substanță de sinteză chimică) cu acțiune bacteriostatică. (<fr. *chimiothérapique*)

chimioterapíe *s. f.* chemoterapie. (<fr. *chimiothérapie*)

chimiotropísm *s. n.* chemotropism. (<fr. *chimiotropisme*)

chimísm *s. n.* totalitatea fenomenelor naturale (mai ales organice) care se produc în virtutea legilor de care se ocupă chimia. ○ *~ gastric* = probă de laborator prin care se studiază sucurile gastrice. (<fr. *chimisme*)

chimíst, -ă *s. m. f.* specialist în chimie. (<fr. *chimiste*)

chimizá *vb. tr.* a folosi pe scară largă procesele chimice în producție și agricultură. — *chimizáre* s. f. (<fr. *chimiser*)

CHIMO¹- *elem. comp.* „zgomot, sunet". (<fr. *kymo-*, cf. gr. *kyma*, *-atos*, talaz, agitație)

CHIMO²- *elem. comp.* „iarnă". (<fr. *chimo-*, cf. gr. *kheima*)

chimográf *s. n.* 1. aparat pentru înregistrarea anumitor fenomene fiziologice (presiunea sangvină, respirația etc.). 2. aparat folosit în fonetica experimentală pentru înregistrarea sunetelor vorbirii. — scris și *kimograf*. (<fr. *kimographe*)

chimografíe *s. f.* înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului. (<fr. *kymographie*)

chimográmă *s. f.* curbă reprezentînd rezultatul înregistrărilor la chimograf. —scris și *kimogramă*. (<fr. *kymogramme*)

chimonóu *s. n.* 1. halat cu mîneci foarte lungi (folosit în Japonia). 2. croială de îmbrăcăminte feminină în care mîneca este dintr-o singură bucată cu talia. ● haină feminină (de casă) croită astfel. (<fr. *kimono* <cuv. jap.)

chimopelágic, -ă *adj.* (despre organisme vegetale marine) care iarna devine planctonic. (<fr. *chimopélagique*)

chimotripsínă *s. f.* enzimă proteolitică din sucul pancreatic, care participă alături de tripsină la degradarea proteinelor. (<fr. *chymotrypsine*)

chimotripsinogén *s. n.* proferment inactiv secretat de pancreas care, sub acțiunea catalitică a tripsinei, se transformă în chimotripsină. (<fr. *chymotrypsinogène*)

chimozínă *s. f.* enzimă care acționează asupra cazeinei din lapte, coagulînd-o; cheag. (<fr. *chymosine*)

CHIN-/CHINET(O)-/CHINEZI(O)-, -chinéză, -chinezie/CINETO-, -cinéză *elem. comp.* „mișcare", „transformare". (<fr. *kin-*, *kinet/o/-*, *kinési/o/-*, *-kinèse*, *-kinésie*, *cinéto-*, *-cinèse*, cf. gr. *kinesis*, *kinetos* <*kinein*, a se mișca)

chinaldínă *s. f.* substanță chimică extrasă din gudronul de huilă, folosită în sinteza coloranților. (<fr. *quinaldine*)

chinantropíe *s. f.* cinantropie. (<fr. *cynanthropie*)

chinchila *s. f.* șinșilă. (<fr. *chinchilla*)

chinchínă *s. f.* arbore tropical din a cărui scoarță se extrage chinina. (<sp. *quinquina* < cuv. amerind.)

chinestézic, -ă *adj.* referitor la chinestezie; chinezic. — scris și *kinestezic*. (<fr. *kinesthésique*)

chinestezíe *s. f.* formă a sensibilității care face posibilă perceperea propriilor mișcări. — scris și *kinestezie*. (<fr. *kinesthésie*)

CHINET(O)- v. c h i n-.

chinetonémă *s. f.* loc de inserție a filamentelor fusului cromozomial; cinetonemă. (<engl. *kinetonema*, fr. *cinétonème*)

chinetoplásmă *s. f.* corpuscul cromofil din celulele nervoase. (<engl. *kinetoplasma*)

chinetoplást *s. n.* corpuscul satelit format la baza flagelilor; cinetoplast. (<engl. *kinetoplaste*, fr. *cinétoplaste*)

chinetoterapíe *s. f.* chineziterapie. (<fr. *kinétothérapie*)

chinéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor, popor) din China. II. *adj.* care aparține Chinei sau chinezilor. ○ *arta ~ă* = artă dezvoltată în China, prezentînd o arhitectură specifică (pagode, temple) cu o bogată decorație pictată, o sculptură în bronz, jad, fildeș, legată de cult, pictură pe mătase (suluri) sau pe zidurile templelor etc. ● *(s. f.)* limbă din familia de limbi sino-tibetane vorbită de chinezi, care folosește în scriere pictograme și ideograme. (< *China* + *-ez*)

-chinéză v. c h i n-.

chinezărie *s. f.* 1. obiect de artă provenind din China. 2. *(fam.)* complicație inutilă, șicană; lucru migălos. (<fr. *chinoiserie*)

CHINEZI(O)- v. c h i n-.

chinézic, -ă *adj.* chinestezic. — scris și *kinezic*. (<fr. *kinésique*)

-chinezie v. c h i n-.

chinezifobíe *s. f.* teamă patologică de mișcare, de acțiune. — scris și *kinezifobie*. (<fr. *kinésiphobie*)

chineziologíe *s. f.* știința anatomiei, fiziologiei și mecanicii mișcărilor musculare ale omului. — scris și *kineziologie*. (<fr. *kinésiologie*)

chineziterapeút *s. m.* specialist în chineziterapie. — scris și *kineziterapeut*. (<fr. *kinésithérapeute*)

chineziterapíe *s. f.* terapeutică prin diferite activități ce presupun mișcare; chinetoterapie. — scris și *kineziterapie*. (<fr. *kinésithérapie*)

chinidínă *s. f.* alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în tratamentul aritmiilor cardiace. (<fr. *quinidine*)

chinínă *s. f.* alcaloid alb, cristalizat, foarte amar la gust, extras din scoarța arborelui chinchina, folosit ca febrifug. (<fr. *quinine*, sp. *quina*, *quinina* <cuv. amerind.)

chininizáre *s. f.* folosirea terapeutică a chininei. (după fr. *quininisation*)

CHINO- v. c i n (o)-.

chinoleínă/chinolínă *s. f.* substanță organică lichidă, cu proprietăți bazice, care se obține prin distilarea uleiurilor de oase. (<fr. *quinoléine*, engl. *quinoline*)

chinológic, -ă *adj.* v. c i n o l o g i c.

chinologíe *s. f.* v. c i n o l o g i e.

chinónă *s. f.* dicetonă ciclică nesaturată, sub formă de substanță organică solidă, folosită în industria coloranților și cea farmaceutică. (<fr. *quinone*)

chinook/și-núc/ *s. n.* vînt cald și uscat care coboară dinspre Munții Stîncoși spre preria nord-americană. (<engl. *chinook* <cuv. amerind.)

chinotehníe *s. f.* totalitatea principiilor și procedeelor folosite pentru creșterea cîinilor, ameliorarea raselor lor. (după fr. *cynotechnique*)

CHINT- v. c v i n t-.

chintál *s. n.* unitate de măsură a masei, egală cu 100 kg (folosită mai ales pentru cereale). (<fr. *quintal*)

chintánt *s. n.* instrument de navigație pentru măsurarea unghiurilor, asemănător cu sextantul, dar gradat doar pînă la 72° (a cincea parte dintr-un cerc). (cf. lat. *quintus*, al cincilea)

chíntă *s. f.* 1. a cincea poziție de apărare la scrimă. 2. formație de cinci cărți consecutive (de aceeași culoare) la jocul de cărți. (<fr. *quinte*)

chintesénță *s. f.* 1. *(fil.)* principiu material al lumii, atribut al eterului, considerat de cosmogonia antică drept al cincilea element (în afară de pămînt, apă, aer și foc). 2. esența, principalul, esențialul într-o concepție, într-o

doctrină, într-o operă etc. (<fr. *quintessence*, cf. lat. *quinta essentia*, a cincea esență)

chintesențiá *vb. tr.* a ridica pe cea mai înaltă treaptă a purității, a subtilității; a rafina; a sintetiza. — *chintesențiére* s. f. (<fr. *quintessencier*)

chintesențiál, -ă *adj.* referitor la chintesență. (<*chintesență* + *-ial*)

CHIONO- *elem. comp.* „zăpadă". (<fr., engl. *chiono-*, cf. gr. *khion*, *-onos*)

chionofil, -ă *adj.* (despre plante, animale) care poate trăi sub zăpadă. (< fr. *chionophile*)

chionofite *s. f. pl.* plante care se dezvoltă sub covorul de zăpadă, înflorind și fructificînd după topirea ei. (<fr. *chionophytes*)

chionofób, -ă *adj.* (despre organisme) care în regiunile cu zăpadă abundentă pier, din cauza lipsei de hrană, sau sînt nevoite să migreze. (<fr. *chionophobe*)

chionofobíe *s. f.* teamă patologică de (fulgii de) zăpadă. (<fr. *chionophobie*)

chionohigrofite *s. n. pl.* plante adaptate la regiunile cu ape stagnante rezultate din topirea zăpezilor. (<fr. *chionohygrophytes*)

chionosféră *s. f.* strat al atmosferei în care precipitațiile sînt întotdeauna solide (gheață și zăpadă). (<fr. *chionosphère*)

chióstro/chios-/ *s. n.* curte cu colonade a unei mănăstiri. ◦ loc închis cu ziduri. (<it. *chiostro*)

chip/cip/ *s. n.* *(cib.)* pastilă cu circuit integrat folosită în procesul de miniaturizare a ordinatoarelor. (<engl. *chip*)

chipíu *s. n.* șapcă rotundă, tare, cu cozoroc, purtată de militari, de unii funcționari etc. (<fr. *képi*)

CHIR(O)- v. c h e i r (o)-.

chirágră *s. f.* afecțiune de origine gutoasă localizată la mîini. (<fr. *chiragre*)

chirál, -ă *adj.* *(chim.;* despre molecule) care prezintă chiralitate. (<fr. *chiral*)

chiralgíe *s. f.* sensibilitate a mîinii la presiune. (<fr. *chiralgie*)

chiralitáte *s. f.* proprietate a unor molecule de a fi optic active, de a admite aranjări diferite ale elementelor structurale. (<fr. *chiralité*)

-chirie v. c h e i r (o)-.

chirohrahialgíe *s. f.* durere localizată la mîini și la umăr. (<fr. *chiro-brachialgie*)

chirográf *s. n.* 1. act diplomatic întărit cu semnături autentice. ◦ semnătura însăși. 2. aparat pentru reeducarea degetelor unui mutilat. (<fr. *chirographe*)

chirografár, -ă *adj.* *(jur.;* despre persoane; și *s.)* care deține un drept personal de creditor pe baza unui act sub semnătură privată. (<fr. *chirographaire*)

chirográfic, -ă *adj.* referitor la chirografie. (<fr. *chirographique*)

chirografíe *s. f.* studiu al liniilor și semnelor palmare și digitale ale mîinii. (<fr. *chirographie*)

chirológie, -ă *adj.* referitor la chirologie. (<fr. *chirologique*)

chirologíe *s. f.* 1. arta de a se exprima cu ajutorul mișcărilor degetelor mîinii. 2. studiu științific al corelațiilor dintre mînă și caracter. (<fr. *chirologie*)

chiromanie *s. f.* masturbație. (<fr. *chiromanie*)

chirománt, -ă *s. m. f.* ghicitor în palmă. (<it. *chiromante*)

chiromántic, -ă *adj.* de chiromanție. (<engl. *chiromantic*)

chiromanție *s. f.* pretinsă putere de ghicire a viitorului cuiva după liniile palmei. (<it. *chiromanzia*)

chiropraxíe *s. f.* metodă de tratament empiric constînd în manipulări prudente ale coloanei vertebrale (tracțiuni, extensii, torsiuni etc.). (<fr. *chiropraxie*)

chiroptére *s. n. pl.* v. c h e i r o p t e r e.

chiropterofil, -ă *adj., s. f.* (plantă) la care polenizarea sau răspîndirea semințelor se face prin intermediul liliecilor; chiropterogam. (<fr. *chiroptérophile*)

chiropteregám, -ă *adj.* chiropterofil. (<lat. *cheiropterogamus*)

chirúrg *s. m.* medic specialist în chirurgie. (<germ. *Chirurg*, lat. *chirurgus*)

chirurgícal, -ă *adj.* referitor la chirurgie. (<fr. *chirurgical*)

chirurgíe *s. f.* ramură a medicinei care tratează bolile prin operații. ○ ~ *estetică* = chirurgie care are drept scop să repare unele defecte nepatologice; *mică* ~ = parte a chirurgiei consacrată intervențiilor chirurgicale ușoare; ~ *genetică* = transplant de gene. (<fr. *chirurgie*, lat. *chirurgia*, gr. *kheirourgia*, operație manuală)

chist[1] *s. n.* 1. tumoare benignă de forma unei pungi plină cu conținut (semi)lichid. 2. înveliș protector foarte rezistent la unele animale inferioare. 3. stadiu larvar al teniei. 4. celulă globuloasă bogată în substanțe de rezervă, care îndeplinește funcția de organ de înmulțire a unor plante inferioare. (<fr. *kyste*)

CHIST[2]**(O)-** *elem. comp.* „chist, veziculă". (<fr. *kyst/o/-*, cf. gr. *kystis*, vezică)

chistadenóm *s. n.* adenom polichistic; adenochistom. (<fr. *cystadénome*)

chistectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unei formații chistice. (<fr. *kystectomie*)

chistencefalocél *s. n.* encefalocel congenital cu degenerescență chistică a părții centrale. (<fr. *cystencéphalocèle*)

chistéră *s. f.* racheță[2] (1) având partea din față de forma unei linguri alungite, folosită în jocul de pelotă. (<fr. *chistera*)

chistíc, -ă *adj.* de natura chistului[1] (1). (<fr. *kystique*)

chistitóm *s. n.* instrument chirurgical pentru secționarea capsulei cristalinului. (<fr. *kystitome*)

chistocondróm *s. n.* mixocondrom în care țesutul mucos dă naștere unui chist în operația de cataractă. (<fr. *cystochondrome*)

chistofibróm *s. n.* degenerescență chistică a unui fibromiom. (<fr. *cysto-fibrome*)

chistogenéză *s. f.* proces de formare a unui chist. (<fr. *kystogenèse*)

chistografíe *s. f.* metodă radiologică de evidențiere a unui chist. (<fr. *kystographie*)

chistoíd, -ă *adj.* în formă de chist. (<fr. *kystoïde*)

chistóm *s. n.* tumoare benignă de origine glandulară. (<fr. *kystome)*

chit[1] *adv. (fam.) a fi ~* (cu cineva) = a-și fi plătit o datorie față de cineva. (<fr. *quitte)*

chit[2] *s. n.* pastă rezultată dintr-un amestec de pulberi metalice cu ulei de in, glicerină etc., folosită la lipitul geamurilor la cercevele, la astuparea găurilor etc. (<germ. *Kitt)*

chitánță *s. f.* înscris prin care se atestă primirea unor sume de bani (sau a unor valori materiale). (<fr. *quittance)*

chitanțiér *s. n.* carnet de chitanțe. (<*chitanță* + *-ier)*

chitáră *s. f.* instrument muzical cu șase coarde, acționat prin ciupirea sau lovirea acestora cu degetele. ○ *~ electrică* = chitară fără cutie de rezonanță, cu transductor care transformă vibrațiile coardelor în tensiuni alternative de audiofrecvență, amplificate electronic. — var. *ghitară* s. f. (<it. *chitarra)*

chitarist, -ă *s. m. f.* cîntăreț la chitară. — var. *ghitarist, -ă* s. m. f. (<it. *chitarrista)*

chitină *s. f.* substanță organică asemănătoare cu celuloza, constituent al cuticulei (2). (<fr. *chitine*, cf. gr. *khiton*, tunică)

chitinós, -oásă *adj.* format din chitină. (<fr. *chitineux)*

chitón[1] *s. n. (ant.)* tunică lungă și strîmtă cu mîneci largi, purtată de greci pe sub himation, atît de femei cît și de bărbați. (<fr. *chiton*, gr. *khiton)*

chitón[2] *s. m.* moluscă marină cu cochilia formată din plăci articulate. (<fr. *chiton)*

chitonide *s. n. pl.* familie de animale cuprinzînd chitonii[2] și genurile înrudite. (<fr. *chitonidés)*

chiulásă *s. f.* v. culasă.

chiuretá *vb. tr.* a curăța cu chiureta suprafața unei mucoase, *(spec.)* a uterului. — *chiuretáre* s. f. (<fr. *curetter)*

chiuretáj *s. n.* chiuretare; raclaj. (<fr. *curetage)*

chiurétă *s. f.* instrument chirurgical în formă de lingură tăioasă folosit în obstetrică, ginecologie, otorinolaringologie etc. (<fr. *curette)*

chiúso/-zo/ *adj. inv. (muz.)* bouché. (<it. *chiuso)*

chiuvétă *s. f.* vas de faianță, de metal etc. (cu o gaură de scurgere) care se fixează în perete sub un robinet de apă. (<fr. *cuvette)*

chix *s. n. (fam.)* nereușită, insucces, eșec. ○ *a da ~* = a nu izbuti, a da greș (în atingerea rezultatului propus). (<germ. *Kicks)*

chola/cío-/ *s. f.* pădure sempervirescentă de munte, în India meridională. (<*amer. cholla)*

chopenián, -ă /șo-pe-/ *adj.* 1. propriu lui Chopin. 2. în maniera lui Chopin. (</Frédéric/ *Chopin*, pianist și compozitor romantic pol. + *-ian)*

chorografíe *s. f.* v. corografie.

chorologíe *s. f.* v. corologie.

chórus *s. n.* 1. vechi dans și cîntec englezesc vioi, interpretat de unul sau mai mulți soliști, refrenul fiind reluat de cor. 2. partea principală a unei teme de jaz. ● improvizație colectivă care urmează după improvizațiile soliștilor. (<fr., engl. *chorus)*

chosism *s. n.* v. șozism.

chosíst, -ă *adj., s. m. f.* v. șozist.

chow-chow/ceau-ceáu/ *s. m.* rasă de câini, de talie mijlocie, robuști, originari din China, unde sînt crescuți pentru blana lor. (<fr. *chow-chow)*

chtonián, -ă *adj.* v. htonian.

chtónic, -ă *adj.* v. htonic.

chtonism *s. n.* v. htonism.

chúlo/cíu-lo/ *s. m.* toreador care luptă pe jos, avînd misiunea de a înțărîta taurul cu ajutorul unei pelerine roșii. (<sp. *chulo)*

chun *s. n.* monedă divizionară în R. P. D. Coreeană, valorînd a suta parte dintr-un won. (<germ. *Chun* <cuv. coreean)

ciacónă/cia-/ *s. f.* 1. vechi dans spaniol cu mișcare lentă; melodia corespunzătoare. 2. piesă instrumentală sub formă de variațiuni polifonice asemănătoare passacagliei. (<it. *ciaccona)*

cián[1] *s. n.* gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare și acțiune lacrimogenă, format din carbon și azot; cianogen. (<germ. *Cyan)*

CIAN[2]**(O)-, -cián, -cianóză** *elem. comp.* „albastru, violet". (<fr. *cyan/o/-, -cyane, -cyanose*, cf. gr. *kyanos)*

cianamidă *s. f.* amidă a acidului cianhidric, sub formă de substanță cristalină, instabilă, din care se obține melamina. (<fr. *cyanamide)*

cianát *s. m.* derivat al acidului cianhidric. (<fr. *cyanate)*

cianhídric *adj. acid ~* = lichid incolor, volatil, foarte toxic, cu miros de migdale amare; acid prusic. (<fr. *cyanhydrique)*

cianhidrínă *s. f.* denumire generică dată produșilor de adiție ai acidului cianhidric cu aldehide. (<fr. *cyanhydrine)*

cianhidrizáre *s. f.* tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate paraziții. (după fr. *cyanhydrisation)*

cianhidróză *s. f.* transpirație de culoare albastră. (<fr. *cyanhidrose)*

cianínă *s. f.* materie colorantă albastră, cu caracter bazic, folosită ca sensibilizator fotografic pentru radiațiile infraroșii. (<fr. *cyanine)*

cianít *s. n. (min.)* disten. (<fr. *cyanite)*

cianizáre *s. f.* tratament termochimic de introducere a unor piese din oțel într-o baie de cianuri topite, urmată de o răcire bruscă. (după fr. *cyanisation)*

cianocobalamínă *s. f.* vitamina B_{12}. (<fr. *cyanocobalamine)*

cianodermíe *s. f.* colorare în albastru a pielii. (<fr. *cyanodermie)*

cianofícee *s. f. pl.* clasă de alge albastre, microscopice, înrudite cu bacteriile și răspîndite în ape dulci, în bălți și în locuri umede. (<fr. *cyanophycées)*

cianofíl, -ă *adj.* cu afinitate pentru coloranți albaștri sau verzi. (<fr. *cyanophile)*

cianofilă *s. f.* clorofilă aproape pură, fără pigmenți de xantofilă. (<fr. *cyanophylle)*

cianogén *s. n.* cian. (<fr. *cyanogène)*

cianogenéză *s. f.* producere a acidului cianhidric de către diverse plante. (<fr. *cyanogenèse)*

cianometán *s. n.* nitril acetic. (<*ciano-* + *metan*)

cianométru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității culorii albastre. (<fr. *cyanomètre*)

cianopsíe *s. f.* defect de vedere, în care obiectele apar colorate în albastru. (<fr. *cyanopsie*)

cianótic, -ă *adj.* referitor la cianoză; (despre oameni) predispus la cianoză, care prezintă cianoză. (<fr. *cyanotique*)

cianotipíe *s. f.* procedeu de copiere fotografică a unor desene tehnice executate pe hîrtie de calc, obținîndu-se o imagine negativă pe un fond albastru închis cu linii albe. (<germ. *Zyanotypie*)

cianozá *vb. tr., refl.* a deveni, a face să devină cianotic. — *cianozáre* s. f. (<fr. *cyanoser*)

cianóză[1] *s. f.* colorare în albastru a pielii sau a mucoaselor ca urmare a scăderii concentrației oxigenului din sînge. (<fr. *cyanose*)

-cianóză[2] v. c i a n[2] (o)-.

cianurá *vb. tr.* a efectua operația de cianurare. (<fr. *cyanurer*)

cianuráre *s. f.* procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace cu soluții alcaline de cianură de sodiu. (<*cianură*)

cianúră *s. f.* sare sau ester al acidului cianhidric. (<fr. *cyanure*)

cianuríe *s. f.* eliminare de urină de culoare albastră. (<fr. *cyanurie*)

ciáo *interj. (fam.)* la revedere! adio! (<it. *ciao*)

ciáțiu *s. n.* inflorescență cimoasă reprezentînd o grupare de mai multe flori mascule fără înveliș, cu o singură floare femelă. (<lat. *cyathium*, cf. gr. *kyathos*, cupă)

cibernétic, -ă I. *adj.* referitor la cibernetică; bazat pe principiile ciberneticii. ○ *artă ~ă* = formă de creație artistică ce tinde a reprezenta lucrurile în mișcare, utilizînd ordinatoarele; *pedagogie ~ă* = ramură a pedagogiei care studiază problemele educării și instrucției cu metode cibernetice. II. *s. f.* știință care are ca obiect studiul matematic al legăturilor, comenzilor și controlului în sistemele tehnice și în organismele vii, pentru proiectarea și construirea mașinilor și a aparatelor automatice, electronice, capabile a efectua diferite operații. (<fr. *cybernétique*, cf. gr. *kybernetike*, arta de a conduce)

cibernetícian, -ă *s. m. f.* specialist în cibernetică. (<fr. *cybernéticien*)

cibernetizá *vb. tr.* a aplica cibernetica și metodele ei. — *cibernetizáre* s. f. (<fr. *cybernétiser*)

cibléu *s. n.* obiect în formă de clopot, prevăzut cu un miner de prindere la partea superioară, folosit în jocul de curling. (<fr. *ciblé*)

cibofobíe *s. f.* frică patologică de hrană. (cf. lat. *cibus*, hrană)

cibórium *s. n.* 1. baldachin susținut de coloane, care acoperea altarul bazilicilor creștine. 2. vas avînd forma unei cupe din fruct de nufăr, care servește în bisericile catolice pentru păstrarea rezervei euharistice după slujbă. (<lat., fr. *ciborium*)

cicádă *s. f.* denumire dată insectelor homoptere cu corpul scurt și gros și cu capul mare, terminat printr-o proeminență ascuțită, al căror mascul emite un țîrîit caracteristic; greier. (<lat. *cicada*, greier)

cicadée *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme din regiunile tropicale, cu tulpina fără ramuri și cu frunze foarte mari. (<fr. *cycadées*, cf. gr. *koix*, *koikos*, palmier din Egipt)

cicadíde *s. f. pl.* familie de insecte cuprinzînd cicadele. (<fr. *cicadidés*)

cicatríce *s. f.* 1. semn, urmă lăsată de o rană, de o arsură etc. după vindecare. 2. *(fig.)* urmă (a unei nenorociri, a unei suferințe); (<fr., it. *cicatrice*, lat. *cicatrix*)

cicatriclál, -ă *adj.* referitor la o cicatrice. (<fr. *cicatriciel*)

cicatrículă *s. f.* 1. cicatrice mică. 2. *(biol.)* disc mic care închide nucleul femel al oului. 3. cicatrice lăsată pe tulpină sau pe ramură la locul de desprindere a pețiolului. (<fr. *cicatricule*)

cicatrizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) vindeca lăsînd o cicatrice. II. *refl. (fig.)* a se calma, a se liniști, a uita. — *cicatrizáre* s. f. (<fr. *cicatriser*)

cicatrizábil, -ă *adj.* care se poate cicatriza. (<fr. *cicatrisable*)

cicatrizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează cicatrizarea (<fr. *cicatrisant*)

cícero[1] *s. m.* 1. *(poligr.)* corp de literă de 12 punete tipografice. 2. albitură avînd baza unui pătrat cu dimensiunile unui cicero[1] (1). (<fr. *cicéro*)

cícero[2] *s. m. inv.* gen de tunsoare bărbătească (scurtă). (cf. *Cicero*, om politic și orator roman)

ciceróne *s. m.* călăuză, ghid care însoțește vizitatorii unui oraș, ai unui muzeu etc. pentru a-i conduce, pentru a le da explicații etc. (<it. *cicerone*, fr. *cicérone*)

ciceronián, -ă *adj.* 1. propriu lui Cicero. 2. care imită pe Cicero; *(p. ext.)* exemplar, impecabil. (<fr. *cicéronien*)

cicisbéu *s. m.* curtezan al unei doamne; cavaler care servea o doamnă (în sec. XVIII); sigisbeu. (<it. *cicisbeo*)

CICL(O)-, -ciclu *elem. comp.* „cerc", „ciclu", „bicicletă". (<fr. *cycl|o|-*, *-cycle*, cf. gr. *kyklos*, cerc, roată)

ciclámă *s. f.* plantă erbacee decorativă cu frunze în formă de inimă și flori mov, roșii sau albe. (<fr. *cyclamen*)

ciclamén/si-/ *adj. inv., s. n.* (de) culoare mov. (<fr. *cyclamen*)

ciclán *s. m.* hidrocarbură ciclică saturată; cicloparafină; cicloalcan, naftenă. (<fr. *cyclane*)

ciclanól *s. m.* nume dat alcoolilor derivați din ciclan. (<fr. *cyclanol*)

ciclanónă *s. f.* denumire generică pentru cetonele derivate din ciclan. (<fr. *cyclanone*)

cicláre *s. f. (rar)* integrare într-un ciclu de învățămînt. (<*ciclu*)

ciclartrózã *s. f. (anat.)* articulaţie centrală care permite mişcări de rotaţie. (<*ciclo-* + *artrozã*)

ciclencefalíe *s. f.* monstruozitate constînd în fuziunea sau lipsa emisferelor cerebrale. (<fr. *cyclencephalie*)

ciclic, -ă I. *adj.* 1. care se desfăşoară în cicluri, care aparţine unui ciclu; periodic. ● (despre compoziţii muzicale) alcătuit din mai multe părţi independente. 2. (despre flori) la care toate elementele sînt dispuse în verticil. 3. (despre compuşi chimici) care are catenele închise în ciclu. II. *s. n. (cinem.)* suită de desene reprezentînd fazele unei mişcări care, funcţional, se repetă. (<fr. *cyclique*, lat. *cyclicus*, cf. gr. *kyklikos*, circular)

ciclicitáte *s. f.* caracter ciclic. (<*ciclic* + *-itate*)

ciclísm *s. n.* sport practicat cu bicicleta. (<fr. *cyclisme*)

ciclíst, -ă I. *s. m. f.* sportiv care practică ciclismul. II. *adj.* referitor la ciclism. (<fr. *cycliste*)

ciclítă *s. f. (med.)* varietate de irită care afectează doar corpul ciliar. (<fr. *cyclite*)

ciclizá *vb. tr.* a supune reacţiei de ciclizare. (<fr. *cycliser*)

ciclizáre *s. f.* reacţie chimică prin care lanţul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formînd un ciclu. (<*ciclizá*)

CICLO- v. c i c l (o) -.

cicloalcadiénă *s. f.* hidrocarbură ciclică nearomatică, cu două duble legături în moleculă. (<*ciclo-* + *alcadienă*)

cicloalcán *s. m.* ciclan. (<fr. *cycloalcane*)

cicloalchénă *s. f.* hidrocarbură ciclică nesaturată, cu o dublă legătură în moleculă. (<fr. *cycloalkène*)

ciclobál *s. n.* joc sportiv între două echipe formate din doi jucători pe biciclete, care caută să introducă mingea în poarta adversă.

ciclobarbitál *s. n.* barbituric cu acţiune sedativ-hipnotică. (<engl. *cyclobarbital*)

ciclobutadiénă *s. f.* cicloalcadienă cu patru atomi de carbon în moleculă, substanţă instabilă, care se descompune în două molecule de acetilenă. (<*ciclo-* + *butadienă*)

ciclocefál *s. m.* monstru care prezintă ciclocefalie. (<fr. *cyclocéphale*)

ciclocefalíe *s. f.* monstruozitate congenitală constînd în absenţa totală sau parţială a nasului şi situarea ochilor, uniţi, într-o singură orbită. (<fr. *cyclocéphalie*)

ciclocorízã *s. f.* diviziune a organului axial vegetal într-un mănunchi de axe secundare. (<fr. *cyclochorise*)

ciclocrós *s. n.* concurs de ciclism de sfăşurat pe un traseu variat, cu obstacole. (<fr. *cyclocross*)

ciclodróm *s. n.* velodrom. (<*ciclo-* + *-drom*)

cicloergométru *s. n.* aparat medical care permite calcularea lucrului mecanic efectuat de un subiect într-un timp dat. (<*ciclo-* + *ergometru*)

ciclofazotrón *s. n.* aparat care serveşte atît ca ciclotron cît şi ca fazotron. (<fr. *cyclophasotron*)

ciclofreníe *s. f.* tulburare psihică cu caracter reversibil periodic, de tip afectiv. (<fr. *cyclophrénie*)

ciclogenézã *s. f. (met.)* ansamblu de procese care determină formarea ciclonilor. (<fr. *cyclogenèse*)

ciclográmă *s. f.* grafic reprezentînd evoluţia unui proces format din operaţii care se repetă în cicluri succesive. (<fr. *cyclogramme*)

ciclohexán *s. m.* hidrocarbură ciclică saturată, cu şase atomi de carbon în moleculă, folosită ca solvent şi ca materie primă la fabricarea unor fibre sintetice. (<fr. *cyclohexane*)

ciclohexanól *s. n.* alcool secundar derivat din ciclohexan. (<fr. *cyclohexanol*)

ciclohexanónă *s. f.* cetonă ciclică derivată din ciclohexan. (<fr. *cyclohexanone*)

ciclohexénă *s. f.* hidrocarbură ciclică etilenică. (<fr. *cyclohexène*)

cicloíd, -ă I. *adj.* 1. asemănător unui cerc; rotund. 2. care este dispus în cerc sau în verticile concentrice. II. *s. f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogoleşte fără alunecare pe o dreaptă fixă; trohoidă. (<fr. *cycloïde*)

cicloidál, -ă *adj.* referitor la cicloidă; care formează o cicloidă. (<fr. *cycloïdal*)

ciclolízã *s. f. (met.)* totalitatea fenomenelor care însoţesc slăbirea şi dispariţia depresiunilor atmosferice. (<fr. *cyclolyse*)

ciclomastopatíe *s. f.* sindrom periodic caracterizat prin tumefacţia dureroasă a sînilor, datorat creşterii foliculinei în timpul ciclului menstrual. (<fr. *cyclomastopathie*)

ciclométric, -ă *adj.* referitor la ciclometrie. (<fr. *cyclométrique*)

ciclometríe *s. f.* tehnica măsurării cercurilor. (<fr. *cyclométrie*)

ciclométru *s. n.* instrument folosit în ciclometrie. (<fr. *cyclomètre*)

ciclomorfózã *s. f.* 1. *(biol.)* totalitatea modificărilor morfologice pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării sale ontogenetice. 2. schimbări sezoniere. (<engl. *cyclomorphosis*)

ciclomotór *s. n.* bicicletă prevăzută cu un motor de un cilindru, cu o capacitate de pînă la 50 de cm³. (<fr. *cyclomoteur*)

ciclón *s. n.* 1. regiune în care presiunea atmosferică scade de la periferie spre centru şi masele de aer au mişcare convergentă, producînd vînt puternic, cu vîrtejuri sau zăpezi, specific regiunilor tropicale. ● vînt foarte violent, uragan. 2. aparat pentru separarea particulelor materiale (seminţe, pleavă, praf etc.) din aer cu ajutorul forţei centrifuge. 3. substanţă toxică pe bază de acid cianuric, folosită pentru combaterea dăunătorilor în încăperi închise. (<fr., engl. *cyclone*, germ. *Zyclon*)

ciclonál, -ă *adj.* ciclonic. (<fr. *cyclonal*)

ciclonáre *s. f.* operaţie de clasare pneumatică cu ajutorul cicloanelor (2). (după fr. *cyclonage*)

ciclonastíe *s. f.* însuşire a plantelor urcătoare de a se căţăra prin mişcări de răsucire în jurul suportului. (<fr. *cyclonastie*)

ciclónic, -ă *adj.* referitor la cicloni; ciclonal. (<fr. *cyclonique*)

ciclóp *s. m.* **1.** *(mit.)* uriaș antropofag cu un singur ochi în frunte. **2.** monstru cu un singur ochi. **3.** rac mic de apă dulce cu un singur ochi, situat pe cefalotorace. (<fr. *cyclope*, lat. *cyclops*, gr. *kyklops*)

ciclopar(a)fínă *s. f.* ciclan. (<fr. *cycloparaffine*)

cicloparéză *s. f.* paralizie a mușchiului ciliar al ochiului. (<fr. *cycloparèse*)

ciclopeán, -ă *adj.* ciclopic. (<fr. *cyclopéen*)

ciclopentadiénă *s. f.* hidrocarbură ciclică nesaturată care se găsește în benzenul brut de la distilarea gudronului de cărbune. (<fr. *cyclopentadiène*)

ciclopentán *s. n.* hidrocarbură ciclică saturată, cu cinci atomi de carbon în moleculă, folosită ca solvent (pentru grăsimi). (<fr. *cyclopentane*)

ciclopentanól *s. m.* alcool obținut prin reducția ciclopentanului. (<fr. *cyclopentanol*)

ciclópic, -ă *adj.* de ciclop (1), caracteristic ciclopilor; *(fig.)* uriaș, gigantic; ciclopean. • *(arheol.:* despre construcții miceniene) construit din blocuri mari de piatră brută sau sumar cioplită. (<it. *ciclopico*)

ciclopíe *s. f.* malformație congenitală constând în dezvoltarea unui singur glob ocular. (<fr. *cyclopie*)

cicloplegíe *s. f.* paralizie totală a mușchilor ochilor. (<fr. *cycloplégie*)

ciclopropán *s. n.* gaz incolor, inflamabil și exploziv, cu miros și gust caracteristic, folosit în inhalații ca anestezic general. (<fr. *cyclopropane*)

cicloráma *s. f.* titlu de rubrică referitoare la viața teatrală (repertorii, regie, premiere, interpreți etc.). (<*ciclo-* + *-rama*[2])

ciclorámă *s. f.* fundal din material textil, cu aspect uniform și colorit neutru, care închide laturile și fundul scenei, în spatele decorurilor; orizont (4). (<engl., fr. *cyclorama*)

cicloscóp *s. n.* aparat pentru măsurarea cîmpului vizual. (<engl. *cycloscope*)

cicloserínă *s. f.* antibiotic cu un spectru antibacterian restrîns. (<fr. *cyclosérine*)

ciclospásm *s. n.* mișcare convulsivă de acomodare a ochiului. (<fr. *cyclospasme*)

ciclospérme *s. f. pl.* plante al căror embrion este spiralizat în interiorul seminței. (<fr. *cyclospermes*)

ciclostenie *s. f.* formă atenuată de psihoză maniacală depresivă, caracterizată prin ușoare stări de astenie periodice. (<fr. *cyclosthénie*)

ciclostómi *s. m. pl.* clasă de vertebrate acvatice inferioare cu aspect de pești, dar lipsiți de maxilare și cu gura rotundă. (<fr. *cyclostomes*)

ciclotímic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ciclotimie. (<fr. *cyclothymique*)

ciclotimíe *s. f.* formă ușoară de psihopatie, caracterizată prin alternarea stărilor de euforie cu cele de depresiune. (<fr. *cyclothymie*)

ciclotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în ciclotomie. (<engl. *cyclotome*)

ciclotomíe *s. f.* incizie a mușchiului ciliar. (<engl. *cyclotomy*)

ciclotrón *s. n.* accelerator ciclic de particule atomice grele, electrizate (protoni, deuteroni etc.), în care aceste particule descriu traiectorii spirale într-un cîmp electric alternativ, după care părăsesc acceleratorul cu energii foarte mari. (<fr. *cyclotron*)

ciclotróp, -ă *adj., s. n.* (medicament) care influențează desfășurarea ciclului menstrual. (<fr. *cyclotrope*)

cicloturísm *s. n.* turism practicat cu bicicleta sau cu ciclomotorul. (<fr. *cyclotourisme*)

cicloturíst, -ă *s. m. f.* cel care practică cicloturismul. (<fr. *cyclotouriste*)

cicloturístic, -ă *adj.* referitor la cicloturism. (<fr. *cyclotouristique*)

ciclózǎ *s. f.* mișcare a protoplasmei în interiorul celulei. (<fr. *cyclose*)

ciclu[1] *s. n.* **1.** succesiune, șir de fenomene, de stări, de manifestări etc. care se produc în cadrul unui proces repetabil totdeauna în aceeași ordine. ○ *teoria ~ului istoric* = teorie care susține că procesul istoric se desfășoară în cerc închis, printr-o „veșnică întoarcere"; *~ menstrual* = menstruație. • serie, număr de luni, ani etc. după care se reproduc constant anumite fenomene în aceeași ordine. • serie de producții literare, muzicale, de opere științifice etc. având o temă comună. **2.** lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. **3.** ansamblu de valori succesive luate de o mărime periodică în timpul unei perioade. ○ *~ pe secundă* = hertz; *~ de producție* = perioadă în decursul căreia toate obiectele muncii trec prin toate fazele procesului de producție, pînă la stadiul de produs finit; *(agr.)* perioada de la pregătirea terenului pînă la recoltarea, livrarea sau depozitarea producției. (<fr. *cycle*, lat. *cyclus*)

ciclu[2] v. c i c l (o) -.

cico *s. n.* băutură răcoritoare. (<*ci(tric)* + *-co(la)*)

cicóla *s. f.* produs alimentar alcătuit din lapte degresat, praf de cicoare, cacao și zahăr. (n. com.)

cicolát *s. n.* produs alimentar preparat din lapte normalizat, zahăr, extract de surogate de cafea și cicoare. (n.com.)

CICONII- *elem. comp.* „barză, bitlan". (<fr. *ciconii-*, cf. lat. *ciconia*, barză)

ciconiíde *s. f. pl.* familie de păsări din ordinul ciconiiformelor. (<fr. *ciconiidés*)

ciconiifórme *s. f. pl.* ordin de păsări de talie mare, cu gît și picioare lungi și cioc mare, puternic, care trăiesc de preferință prin locuri mlăștinoase și pe marginea apelor (barza, egreta, bitlanul etc.). (<fr. *ciconiiformes*)

-cid *elem. comp.* „a ucide", „a distruge". (<fr. *-cide*, cf. lat. *caedere*)

cídru *s. n.* băutură alcoolică care se obține prin fermentarea mustului de mere. (<fr. *cidre*)

CIFO-, -cifózǎ *elem. comp.* „cocoașă, curbură". (<fr. *cypho-*, *-cyphose*, cf. gr. *kyphós*, convex)

cifós, -oásă *adj.* cocoșat. (<fr. *cypheux*)

cifoscolióză *s. f.* dublă curbare a coloanei vertebrale, posterioară și laterală. (<fr. *cyphoscoliose*)

cifótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cifoză. (<fr. *cyphotique*)

cifóză[1] *s. f.* încovoiere înapoi a coloanei vertebrale; cocoașă. (<fr. *cyphose*)

-cifóză[2] v. c i f o -.

cifrá *vb.* I. *refl.* a se calcula, a se evalua în cifre. II. *tr.* a scrie, a transmite un text prin cifru. — *cifráre* s. f. (<fr. *chiffrer*)

cifrái *s. n.* cifrare. ● *(muz.)* sistem de notare prin cifre a acordurilor, des utilizat astăzi în muzica ușoară și de jaz, care înlesnește citirea rapidă a partiturii. (<fr. *chiffrage*)

cifratór *s. m.* cel care scrie în cifru; cifreor. (după fr. *chiffreur*)

cifră *s. f.* 1. simbol grafic pentru reprezentarea numerelor. ● *(fig.)* număr, cantitate, sumă. 2. ~ *de afaceri* = volum, cuantum al unor operații comerciale, financiare, reprezentat în cifre. 3. număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe, a unui fenomen etc. (<it., lat. *cifra*, cf. fr. *chiffre*)

cifreór/-frór/ *s. m. (rar)* cifrator. (<fr. *chiffreur*)

cifric, -ă *adj.* exprimat în cifre; numeric. (<*cifră* + *-ic*)

cifrográmă *s. f. (rar)* telegramă cifrată. (<it. *cifrogramma*)

cifru *s. n.* 1. vocabular criptografic în care cuvintele sînt înlocuite prin cifre, potrivit unor norme stabilite dinainte; *(p. ext.)* sistem de semne convenționale folosit în comunicări secrete. 2. încuietoare secretă care se deschide cu ajutorul unui mecanism bazat pe o combinație de litere sau de cifre; combinația semnelor (litere, cifre) cu care se deschide o astfel de încuietoare. (<fr. *chiffre*)

cil *s. m.* 1. prelungire protoplasmatică filiformă mobilă la unele bacterii, alge, infuzori sau la unele celule din corpul metazoarelor, avînd funcții diferite. 2. păr al pleoapei. (<fr. *cil*, lat. *cilium*, geană)

ciliár, -ă *adj.* referitor la cili. (<fr. *ciliaire*)

ciliát, -ă I. *adj.* prevăzut cu cili. II. *s. n. pl.* infuzori. (<fr. *ciliés/s/*)

cilíciu *s. n.* centură sau cămașă aspră din păr de capră, care se purta pe piele de penitenți pentru a se mortifica. (<fr. *cilice*, lat. *cilicium*)

CILINDR(I)-/CILINDRO- *elem. comp.* „cilindru". (<fr. *cylindr/i/-*, *cylindro-*, cf. lat. *cylindrus*, gr. *kylindros*)

cilindrá *vb. tr.* 1. a compacta, a face operațiile de presare și de nivelare a unei șosele. 2. a da unui obiect forma de cilindru. — *cilindráre* s. f. (<fr. *cylindrer*)

ci ... *s. m.* axon. (<fr. *cylindraxe*)

cilindrée *s. f.* 1. volumul cilindrului unui motor sau al unei mașini cu abur cuprins între pozițiile extreme ale pistonului. 2. cantitatea de gaze introdusă în cilindrul unui motor cu ardere internă în timpul cursei de admisiune. (<fr. *cylindrée*)

cilindrenchim *s. n.* țesut vegetal format din celule cilindrice. (<fr. *cylindrenchyme*)

cilindric, -ă *adj.* în formă de cilindru; cilindriform. (<fr. *cylindrique*)

cilindricitáte *s. f.* proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică. (<fr. *cylindricité*)

cilindriflór, -ă *adj.* cu flori în formă de cilindru. (<lat. *cylindriflorus*)

cilindrifórm, -ă *adj.* cilindric. (<fr. *cylindriforme*)

CILINDRO- v. c i l i n d r (i)-.

cilindrocárp, -ă *adj.* cu fructe cilindrice. (<lat. *cylindrocarpus*)

cilindrocefalíe *s. f.* alungire a craniului în formă de cilindru. (<fr. *cylindrocéphalie*)

cilindroíd, -ă I. *adj., s. n.* (corp) de forma unui cilindru. II. *s. m.* varietate de cilindri urinari, subțiri, ascuțiți la extremități. III. *s. n.* corp mărginit de o suprafață cilindrică și de două suprafețe, din care una plană, ce o intersectează. (<fr. *cylindroïde*)

cilindróm *s. n.* tumoare benignă a țesutului epitelial cu celule cilindroide. (<fr. *cylindrome*)

cilíndru *s. m.* 1. corp geometric care rezultă din rotirea unui dreptunghi împrejurul uneia dintre laturile sale. ● corp în formă de sul. ○ ~*ri urinari* = elemente microscopice cu aspect cilindric, care se produc în tuburile urinifere la bolnavii de nefrită; ~ *central* = țesut central din structura internă a rădăcinii și a tulpinii plantelor vasculare. 2. piesă în formă de tub din componența unui motor în interiorul căruia se deplasează pistonul. 3. piesă grea a unei mașini, care se rotește în jurul axei sale, servind pentru a conduce, a presa etc. un material; valț ○ ~ *compresor* = tăvălug. (<fr. *cylindre*, lat. *cylindrus*)

cilindrurie *s. f.* prezența în urină a cilindrilor de origine renală. (<fr. *cylindrurie*)

ciliográd, -ă *adj.* care se mișcă cu ajutorul cililor. (<fr. *ciliograde*, cf. lat. *cilium*, cil; *gradus*, pas)

cilóză *s. f.* tremur convulsiv cronic al pleoapei superioare. (<fr. *cillose*)

cimáză *s. f. (arhit.)* chenar ornamental de-a lungul unei fațade. (<it. *cimasa*)

cimă *s. f.* inflorescență formată dintr-un ax principal terminat cu o floare și avînd lateral mai multe axe secundare ramificate în același fel. (<fr. *cyme*)

CIMB(O)- *elem. comp.* „nacelă, cavitate". (<fr. *cymb/o/-*, cf. lat. *cymba*, gr. *kymbe*, barcă)

cimbál *s. n.* cinel. (<it. *cimbalo*)

cimbalíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la cimbal. (<fr. *cymbaliste*)

cimbifórm, -ă *adj.* navicular. (<fr. *cymbiforme*)

cimbocefalíe *s. f.* deformație a craniului care prezintă o scobitură adîncă înapoia bregmei. (<fr. *cymbocéphalie*)

cimén *s. n.* lichid aromatic existent în uleiurile eterice izolate din diferite plante (cimbru, chimion), din rășina coniferelor și din petrol, folosit în parfumerie și ca solvent pentru lacuri. (<fr. *cymène*)

ciment *s. n.* 1. material de construcție în formă de pulbere fină obținută prin măcinarea clincherului, care se petrifică prin amestecarea cu apă. 2. material natural cu rol de

liant între fragmentele ce formează rocile detritice. (<fr. *ciment*, it. *cimento*)

cimentá *vb. tr., refl.* 1. a (se) întări, a (se) lega (cu ciment). ● a injecta sub presiune o suspensie de ciment în pământ, în roci, în materiale de construcție etc. pentru consolidarea și impermeabilizarea acestora; *(p. ext.)* a (se) consolida cu ciment. 2. *(fig.)* a (se) lega, a (se) uni indestructibil; a (se) consolida. — **cimentáre** s. f. (<fr. *cimenter*)

cimentíst s. m. muncitor într-o fabrică de ciment. (<*ciment* + *-ist*)

cimentométru s. n. aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului în spațiul dintre coloana unei sonde și teren. (<*ciment* + *-metru*[2])

cimiér s. n. figură care împodobea coiful de turnir (uneori și pe cel de luptă) al cavalerilor medievali, reproducînd într-un fel sau altul conținutul scutului. (<fr. *cimier*)

CIMO- *elem. comp.* „undă electromagnetică", „ondulat". (<fr. *cymo-*, cf. gr. *kyma*, val)

cimométru s. n. undametru. (<fr. *cymomètre*)

cimoscóp s. n. undametru cu lampă incandescentă, folosit ca indicator de acord. (<fr. *cymascope*)

cimól s. n. produs rezultat din leșia obținută după separarea celulozei de molid. (<germ. *Zymol*)

cimós, -oásă *adj.* (despre inflorescențe) în formă de cimă. (<lat. *cymosus*, fr. *cymeux*)

cimpanzéu s. m. maimuță antropoidă mare, arboricolă, sociabilă, din Africa ecuatorială. (<fr. *chimpanzé* <cuv. afr.)

CIN(O)-/CHINO- *elem. comp.* „câine". (<fr. *cyn/o/-*, cf. gr. *kyon, kynos*)

cinabarín, -ă *adj.* roșu, de culoarea cinabrului. (<fr. *cinabarin*)

cinábru s. n. 1. sulfură naturală de mercur de culoare roșie. 2. culoare roșie-închisă. (<fr. *cinabre*, cf. gr. *kinnabari*)

cinámic *adj. acid* ~ = acid extras din uleiul de scorțișoară, din balsamul de Peru etc. (<fr. *cinnamique*)

cinamóm s. m. arbust aromatic din familia lauraceelor, originar din regiunile calde ale Asiei. (<fr. *cinnamome*, lat. *cinnamomum*)

cinantropíe s. f. monomanie în care bolnavul se crede transformat în câine; chinantropie. (<fr. *cynanthropie*)

cincantenár, -ă I. *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de cincizeci de ani; cvincvagenar. II. s. n. sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment; semicentenar. (<fr. *cinquantenaire*)

cincantín s. m. varietate de porumb cu tulpina scurtă și subțire și cu bobul mărunt, de culoare partocalie. (<it. *cinquantino*)

cincila s. f. v. **șinșila**.

cincín s. n. inflorescență cimoasă la care ramurile secundare se dezvoltă în planuri diferite și numai în același sens. (<fr. *cincinne*, cf. lat. *cincinnus*, spirală)

cincinál, -ă I. *adj.* care revine la fiecare cinci ani. II. s. n. plan (economic) întocmit pe o perioadă de cinci ani. (după fr. *quinquennal*, lat. *quinquennalis*)

cinclíde s. f. *pl.* familie de păsări cuprinzînd pescărușul-de-munte, mierla-de-piatră etc. (<fr. *cinclidés*)

cinconidínă s. f. alcaloid din scoarța arborelui de chinchina, folosit în tratarea paludismului. (<fr. *cinchonidine*)

cinconínă s. f. alcaloid din arborele de chinchina, folosit sub formă de sulfat, mai toxic decît chinina. (<fr. *cinchonine*)

CINE-/CINEMA-/ CINEMAT(O)-/ CINEMO-/ CINET(O)- *elem. comp.* „mișcare"; „cinematograf". (<fr. *ciné-, cinéma, cinémat/o/-, cinémo-, cinét/o/-*, cf. gr. *kinema, -atos, kinetos*, mobil)

cineamatór, -oáre s. m. f. cineast amator. (<*cine-* + *amator*)

cineamatorísm s. n. activitate a cineamatorilor. (< *cineamator* + *-ism*)

cineanimatór, -oáre s. m. f. animator al filmului. (< *cine-* + *animator*)

cineanimáție s. f. cinematografie de animație. (<*cine-* + *animație*)

cineást, -ă s. m. f. specialist în tehnica sau arta cinematografică; realizator sau autor de filme. (<fr. *cinéaste*)

cinecenáclu s. n. atelier de creație al cineaștilor amatori. (< *cine-* + *cenaclu*)

cineclúb s. n. asociație care are ca scop să formeze cultura cinematografică a membrilor ei. (<fr. *ciné-club*)

cineclubíst, -ă s. m. f. membru al unui cineclub. (<*cineclub* + *-ist*)

cinecromátic, -ă I. *adj.* referitor la cinecromatică. II. s. f. cromatica mișcării. (< *cine-* + *cromatic*)

cinecromíe s. f. ramură a cinematografiei care tratează despre filmele color. (<fr. *cinéchromie*)

cinedensigrafíe s. f. metodă de investigație a inimii, a vaselor pulmonare și a plămînilor, bazată pe fenomenul impresionării variate a unor celule fotoelectrice în funcție de densitatea unui fascicul de raze roentgen. (<fr. *cinédensigraphie*)

cinedocuméntt s. n. document figurativ audiovizual care fixează cu ajutorul tehnicii cinematografice o serie de obiecte, evenimente, fenomene etc. sub forma unor succesiuni de imagini; document cinematografic. (< *cine-* + *document*)

cinefág -ă *adj. (peior.)* consumator de filme cinematografice. (< *cine-* + *-fag*[2])

cineficá *vb. tr. (rar)* a extinde rețeaua cinematografică și a amplifica utilizarea filmului în diferite domenii practice. — **cineficáre** s. f. (după rus. *kinefikafiia*)

cinefil, -ă s. m. f. pasionat de cinema. (<fr. *cinéphile*)

cinefilíe s. f. pasiune pentru filme vizionate la cinema. (<fr. *cinéphilie*)

cinefób, -ă s. m. f. cel care urăște filmele. (<fr. *cinéphobe*)

cinegét s. n. *(livr.)* vînător. (<*cinegetic*)

cinegétic, -ă I. *adj. (livr.)* de vînătoare. II. s. f. știința și arta vînătorii. (<fr. *cynégétique*, it. *cinegetico*, gr. *kynegetikos* <*kyon*, câine; *ageiu*, a conduce)

cinegráfic, -ă *adj.* referitor la cinegrafie. (<fr. *cinégraphique*)

cinegrafíe *s. f.* artă care utilizează imagini animate. (<fr. *cinégrafie*)

cinél *s. n.* instrument muzical de percuție alcătuit din două discuri metalice care se lovesc unul de altul, provocînd un sunet strident, răsunător; cimbal; talgere. (<it. *cinelli*)

cinelimbáj *s. n.* limbaj special al cinematografiei. (<*cine-* + *limbaj*)

CINEMA[1]- v. c i n e-.

cinemá[2] *s. n.* cinematograf. (<fr. *cinéma*)

cinemanie *s. f.* pasiune exagerată pentru cinema. (<fr. *cinémanie*)

cinemascóp *s. n.* sistem de cinema care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, pentru obținerea unui cîmp vizual mărit. (<fr. *cinémascope*)

cinemascópic, -ă *adj.* referitor la cinemascop, propriu cinemascopului. (<*cinemascop* + *-ic*)

CINEMAT(O)- v. c i n e-.

cinematécă *s. f.* 1. arhivă unde se păstrează filmele cinematografice; filmotecă. 2. sală de cinematograf unde pot fi vizionate filme reprezentative din istoria cinematografiei. (<fr. *cinémathèque*)

cinemátic, -ă I. *adj.* referitor la mișcare. II. *s. f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor independent de cauzele care o produc. (<fr. *cinématique*)

cinematizáre *s. f.* procedeu de amputare chirurgicală a bonturilor, folosind contracțiile mușchilor ce se inserează pe partea amputată, pentru acționarea ulterioară a unor proteze mecanice. (după fr. *cinématisation*)

cinematográf *s. n.* 1. local destinat proiectării filmelor pentru public; cinema. 2. cinematografie. (<fr. *cinématographe*)

cinematografiá *vb. tr.* a filma. — *cinematografiére* s. f. (<fr. *cinématographier*)

cinematográfic, -ă *adj.* referitor la cinematografie. (<fr. *cinématographique*)

cinematografíe *s. f.* tehnica înregistrării și reproducerii imaginilor în mișcare pe film; proiectarea luminoasă pe un ecran a acestor imagini; artă cinematografică; industrie producătoare de filme. (<fr. *cinématographie*)

cinemirácol *s. n.* sistem de cinema de tip cinerama, perfecționat în privința îmbinării pe ecran a celor trei imagini proiectate. (<fr. *cinémiracle*)

CINEMO- v. c i n e-.

cinemográf *s. n.* cinemometru înregistrator. (<fr. *cinémographe*)

cinemográmă *s. f.* înregistrare fotografică ritmică, la intervale scurte, a diverselor faze ale unei mișcări. — scris și *kinemogramă*. (<fr. *cinémogramme*)

cinemométru *s. n.* indicator de viteză. (<fr. *cinémomètre*)

cinepanorámic *s. n.* cinematograf cu ecran lat, panoramic, cu sunet stereofonic. (<fr. *cinépanoramique*)

cineproiectór *s. n.* aparat care permite cineproiecția. (< *cineproiec/ție* + *-tor*)

cineproiécție *s. f.* proiecție de pelicule cinematografice, cu sau fără pistă sonoră. (<*cine-* + *proiecție*)

cineradiografíe *s. f.* tehnică radiologică permițînd obținerea de imagini în mișcare. (<fr. *cinéradiographie*)

cinerámă *s. f.* cinematograf cu ecran lat, în care proiectarea se face prin juxtapunerea imaginilor de la trei aparate de proiecție diferite, funcționînd absolut sincron. (<fr. *cinérama*)

cinerár, -ă *adj. (livr.)* referitor la cenușă. ○ *urnă* ~*ă* = urnă în care se păstrează cenușa unui mort. (<fr. *cinéraire*, lat. *cinerarius*)

cinerária *s. f.* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu frunze și flori de diferite culori, adunate în buchete. (<it. *cineraria*)

cinerecitál *s. n.* recital de filme cinematografice. (< *cine-* + *recital*)

cinerepórter *s. m.* cineast care transpune cinematografic reportaje. (<fr. *ciné-reporter*)

cinerestauránt *s. n.* restaurant special amenajat pentru a fi vizionate filme în timpul consumației. (<fr. *cinérestaurant*)

cinerít *s. n.* rocă vulcanică piroclastică, cimentată, formată din material fin provenit din pulverizarea și consolidarea lavei. (<fr. *cinérite*)

cineromán *s. n.* 1. roman scris în vederea adaptării cinematografice. 2. roman prezentat sub formă de fotografii sau de desene care se succed ori de colaje pe bandă. (<fr. *cinéroman*)

cinescóp *s. n.* tub catodic pentru receptarea și redarea imaginilor în televiziune. — scris și *kinescop*. (<fr. *kinescope*, germ. *Kineskop*, rus. *kineskop*)

cinescopíe *s. f.* metodă medicală de determinare a refracției oculare. (<fr. *kinescopie*)

cinespectatór, -oáre *s. m. f.* cel care urmărește un film la cinematograf. (< *cine-* + *spectator*)

CINET(O)- v. c i n e-.

cinetéhnică *s. f.* totalitatea mijloacelor și procedeelor de înregistrare, prelucrare și redare a unor succesiuni de imagini. (<germ. *Kinetechnik*)

cinétic, -ă I. *adj.* referitor la mișcare; de mișcare. ○ *energie* ~*ă* = a) energie dezvoltată de un corp în mișcare; b) energie rezultată în urma procesului de dezasimilație; *artă* ~*ă* = artă care atribuie mișcării reale aceeași importanță estetică precum formei, culorii, liniei și compoziției, manifestînd tendința de a crea opere semiindustriale pe baza unui prototip. II. *s. f.* 1. ramură a mecanicii care studiază legile fenomenelor fizice bazate pe mișcarea materiei. 2. studiu al vitezei reacțiilor chimice. (<fr. *cinétique*, gr. *kinetikos*, care se mișcă)

cinetism *s. n.* 1. sistem care reduce toate fenomenele fizice la mișcare. 2. direcție în arta modernă cuprinzînd o serie de tendințe, curente și grupări preocupate de reprezentarea sau aplicarea mișcării în artele vizuale. (<fr. *cinétisme*)

cinetíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al cinetismului. (<fr. *cinétiste*)

CINETO- v. c h i n-.

cinetogenéză *s. f. (biol.)* dezvoltare a organelor ca urmare a unei funcționări repetate. (<fr. *cinétogenèse*)

cinetonémă *s. f.* chinetonemă. (<fr. *cinétonème*)

cinetoplást *s. n.* chinetoplast. (<fr. *cinétoplaste*)

ciné-verité *s. n.* gen cinematografic care își propune să surprindă o realitate cît mai autentică, mai puțin artificială, idealizată. (<fr. *ciné-verité*)

-cinézã v. chin-.

CINGUL(O)- *elem. comp.* „cordon, cingătoare, briu". (<fr. *cingul/o/-*, cf. lat. *cingulum*)

cingulár, -ă *adj.* în formă de briu. (<it. *cingolare*)

cingulectomíe *s. f.* rezecție a unui cingulum. (<fr. *cingulectomie*)

cingulotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unui cingulum. (<fr. *cingulotomie*)

cíngulum *s. n.* 1. formațiune anatomică în formă de cordon. • fascicul de fibre situat pe fața internă a emisferelor cerebrale, cu rol important în geneza emoțiilor. 2. proeminență pe fața ovală a incisivilor superiori. (<fr., lat. *cingulum*)

cínic, -ă 1. *adj.* care denotă sfidare; sarcastic, sfidător, insolent, nerușinat. 2. *școală ~ă* = școală filozofică greacă din antichitate care s-a preocupat îndeosebi de problemele eticii, propovăduind autonomia morală a individului, simplitatea, întoarcerea la natură, disprețul pentru normele eticii religioase, pentru convenționalism, bogăție și onoruri. II. *s. m.* filozof aparținînd acestei școli. III. *adj., s. m. f.* (cel) care exprimă deschis și fără jenă atitudini și gînduri condamnabile; (om) rău, nerușinat, fără scrupule. (<fr. *cynique*, lat. *cynicus*, gr. *kynikos*, de ciine)

cinísm *s. n.* 1. doctrina filozofilor cinici (II). 2. însușirea de a fi cinic; atitudine, faptă de om cinic. (<fr. *cynisme*, lat. *cynismus*)

CINO- v. cin(o)-.

cinocefál *s. m.* maimuță africană cu cap alungit, ca al unui ciine. (<fr. *cynocéphale*)

cinodróm *s. n.* pistă special amenajată pentru curse de ciini. (<fr. *cynodrome*)

cinofíl, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubește ciinii. (<fr. *cynophile*)

cinofilíe *s. f.* atașament, interes pentru ciini. (<fr. *cynophilie*)

cinofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cinofobie. (<fr. *cynophobe*)

cinofobíe *s. f.* teamă patologică de ciini. (<fr. *cynophobie*)

cinológ *s. m.* specialist în cinologie. (<*cinologie*)

cinológic, -ă *adj.* referitor la cinologie. — var. *chinologic, -ă* adj. (<*cinolog/ie/* + *-ic*)

cinologíe *s. f.* ramură a medicinei veterinare care se ocupă de ciini. — var. *chinologie* s. f. (<it. *cinologia*)

cinopedíe *s. f.* creșterea ciinilor de vînătoare. (<fr. *cynopédie*)

cinorexíe *s. f.* foame puternică, manifestată mai ales ca simptom al unor boli ale tubului digestiv. (<fr. *cynorexie*, cf. gr. *orexis*, foame)

cinquecentíst *s. m.* scriitor sau artist din cinquecento. (<it. *cinquecentista*)

cinquecénto *s. n.* arta și cultura italiană din sec. XVI. (<it. *cinquecento*)

cíntru *s. n.* partea concavă a unei bolți sau a unui arc; cofraj pentru turnarea acestora. (<fr. *cintre*)

cínz *s. n.* stofă de bumbac imprimată pentru mobilă. (<fr. *chintz*)

ciocolátă *s. f.* 1. amestec solidificat de cacao și zahăr, uneori cu adaosuri de alte substanțe. 2. băutură preparată din praf de ciocolată (1) dizolvat în apă sau în lapte. (<it. *ciocolata*, cf. fr. *chocolat*, sp. *chocolate* <cuv. aztec)

ciocolatiér, -ă *s. m. f.* muncitor într-o fabrică de ciocolată. (după fr. *chocolatier*)

ciocolatiéră *s. f.* vas în care se servește ciocolata lichidă. (după fr. *chocolatière*)

ciocolatínă *s. f.* sirop de ciocolată. (<*ciocolată* + *-ină*)

ciompi *s. m. pl.* nume dat muncitorilor torcători de lînă din Florența sec. XIV, care, aliați cu meseriașii neîncadrați în bresle, s-au răsculat în 1378 împotriva negustorilor, bancherilor și patronilor. (<it. *ciompi*)

cíp[1] *s. n.* mică stelă funerară sau votivă. (<fr. *cippe*, cf. lat. *cippus*, stîlp)

cíp[2] *s. n.* bucată mică de material semiconductor pe care se formează simultan componentele unui circuit integrat. (<engl. *chip*)

ciperacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee monocotiledonate, care cresc pe terenuri mlăștinoase (rogoz, pipirig, papură). (<fr. *cypéracées*)

cipolín *s. n.* 1. rocă metamorfică constituită din marmură albă conținînd straturi de mică albă sau alte minerale cristalizate. 2. motiv decorativ compus din flori, frunze și fructe, împrumutat de la porțelanurile japoneze. (<it. *cipollino*)

ciprín *s. m.* crap. (<fr. *cyprin*, lat. *cyprinus*)

ciprinicultúră *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea și exploatarea rațională a crapului; carpicultură. (<fr. *cyprini-culture*)

ciprinídе *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni de apă dulce cuprinzînd crapul, caracuda, linul etc. (<fr. *cyprinidés*, cf. lat. *cyprinus*, gr. *kyprinos*, crap)

cípru *s. m.* arbore rășinos din familia cupresaceelor, cu coroana conică și frunze persistente, care se plantează, de obicei, pe lîngă morminte; chiparos. (<fr. *cyprè*)

cir *s. m.* fiecare dintre perii țepoși de pe corpul unor animale nevertebrate. (<fr. *cirre*, lat. *cirrus*)

circ *s. n.* 1. construcție vastă descoperită, de forma unui amfiteatru, unde aveau loc jocurile publice (la romani). 2. reprezentație al cărei program cuprinde numere de gimnastică, acrobație, dresaj de animale etc.; ansamblu artistic care dă asemenea reprezentații. 3. incinta circulară unde se desfășoară spectacolele de circ (2). 4. depresiune circulară în regiunile înalte ale munților, formată prin eroziune sau prin acțiunea unui ghețar. ○ *~ lunar* = crater lunar. (<fr. *cirque*, lat. *circus*)

circa *adv.* aproximativ, cam. (<lat. *circa*)

circadián *adj. ritm* ~ = ritm biologic care se repetă aproximativ la 24 de ore. (<fr. *circadien*, cf. lat. *circa*, aproximativ; *dies*, zi)

circinát, -ă *adj.* 1. *(bot.;* despre organe) răsucit în spirală. 2. (despre leziuni ale pielii) grupat astfel încît descnează fragmente de cerc. (<lat. *circinatus*, fr. *circiné*)

circorámă *s. f.* sistem de cinema în care proiectarea imaginilor, cuprinzînd un cîmp vizual de 360°, se face pe un mare ecran circular. (<rus. *cirkorama*)

circuit *s. n.* 1. mișcare circulară făcută pe un drum închis. 2. traseu închis (format din fire sau din dispozitive bune conducătoare de electricitate) prin care poate circula curentul. ● sistem de conducte prin care circulă lichide, vapori etc. 3. trecere a capitalului de la forma bănească la cea productivă, apoi la forma marfă și din nou la forma bănească. 4. transformarea și prelucrarea materiei prime în produse finite. 5. traseu închis, stabilit pentru a fi străbătut într-o competiție sportivă sau într-o călătorie turistică. (<fr. *circuit*, lat. *circuitus*)

circulá *vb. intr.* 1. a se mișca, a se deplasa; a umbla; a fi în mișcare neîntreruptă, a curge într-un circuit. 2. (despre zvonuri etc.) a se propaga, a se răspîndi. 3. a se întrebuința, a fi în uz. (<fr. *circuler*, lat. *circulari*)

circulánt, -ă *adj.* care circulă; care se află în circulație. (<fr. *circulant*)

circulár, -ă I. *adj.* în formă de cerc; al cercului; care descrie un cerc. ● *(adv.)* de jur împrejur. II. *s. f.* ordin, dispoziție care se transmite în aceeași formă la mai multe instituții, persoane etc. III. *s. n.* 1. ferăstrău în formă de disc, care taie prin învîrtire în jurul propriei sale axe. 2. *(teatru)* fundal care acoperă peretele din fundul scenei. (<fr. *circulaire*, lat. *circularis*)

circularíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în tăierea lemnului la circular (III, 1). (<*circular* + *-ist*)

circularitáte *s. f.* 1. stare a ceea ce este circular. 2. caracteristică a viziunii unei opere beletristice de a alterna în mod simetric planurile, desfășurarea acțiunii etc., cu revenire la punctul de plecare; metodă de analiză, de interpretare critică a unei opere care ia pe rînd în considerare o parte dar și ansamblul acesteia, spre a obține în final o evaluare totalizatoare. (<engl. *circularity*, fr. *circularité*)

circulatór *adj. aparat* ~ = inima și vasele prin care circulă sîngele în corpul animal. (<fr. *circulatoire*, lat. *circulatorius*)

circulație *s. f.* 1. mișcare, deplasare (de oameni, de vehicule pe o cale de comunicație etc.). 2. mișcare a unui corp într-un circuit. ○ *a pune în* ~ = a face să intre în uz, în folosință. ● mișcare a sîngelui în aparatul circulator și a sevei în plante. 3. *(ec.)* schimb de bunuri, de mărfuri. ○ ~ *bănească (sau monetară)* = circulația banilor în procesul schimbului. — var. *circulațiune* s. f. (<fr. *circulation*, lat. *circulatio*)

circulațiúne *s. f.* v. circulație.

CIRCUM- *pref.* „în jurul, împrejurul". (<fr. *circum-*, cf. lat. *circum*)

circumanál, -ă *adj.* perianal. (<*circum-* + *-anal*)

circumboreál, -ă *adj.* din regiunile temperate și reci ale emisferei nordice. (<fr. *circumboréal*)

circumcíde *vb. tr.* a face o operație de circumcizie. (<lat. *circumcidere*)

circumcízie *s. f.* tăiere împrejur a prepuțului (în ritul unor religii). — var. *circumciziune* s. f. (<lat. *circumcisio*)

circumciziúne *s. f.* v. circumcizie.

circumcluzíe *s. f. (med.)* comprimare a unei artere cu ajutorul unui fir de sîrmă. (cf. lat. *circumcludere*, a încercui)

circumdúcție *s. f.* 1. *(fiz.)* mișcare de rotație în jurul unei axe sau al unui punct central. 2. mișcare circulară a membrelor sau a globilor oculari. (<fr. *circumduction*)

circumferențiár *s. n.* tip de compas pentru trasarea cercurilor. (<*circumferință* + *-ar*)

circumferință *s. f.* 1. cerc; *(curent)* lungimea cercului. 2. linie împrejmuitoare a unui corp rotund, a unui loc; perimetru. (< fr. *circonférence*, lat. *circumferentia*)

circumfléx *adj.* 1. curbat în semicerc, arcuit. ○ *accent* ~ = semn diacritic (^), specific limbii franceze, care marchează vocalele lungi urmate de o consoană sau de o vocală dispărută ulterior; în ortografia noastră notează sunetul *â, î*. 2. (despre artere, vene, nervi) care înconjură, care are un traiect răsucit. 3. (despre plante) cu ramurile curbate în jos. (<fr. *circonflexe*, lat. *circumflexus*)

circumlocúție *s. f.* expunere pe ocolite a unei idei care poate fi redată direct, mai concis; perifrază. — var. *circumlocuțiune* s. f. (<fr. *circonlocution*, lat. *circumlocutio*)

circumlocuțiúne *s. f.* v. circumlocuție.

circumlunár, -ă *adj.* care înconjură Luna; circumselenar; perilunar. (<fr. *circumlunaire*, engl. *circumlunar*)

circumnavigáție *s. f.* călătorie pe mare în jurul unui continent sau împrejurul lumii. (<lat. *circumnavigatio*, fr. *circumnavigation*)

circumnutáție *s. f.* mișcare elicoidală de creștere a extremităților unui ax vegetal (tulpină, rădăcină etc.). (<fr. *circumnutation*)

circumorál, -ă *adj.* situat în jurul gurii; perioral. (<fr. *circumoral*)

circumorbitál, -ă *adj. (astr.)* care se află, se petrece pe o orbită; periorbital. (<fr. *circumorbital*)

circumpolár, -ă *adj.* 1. situat în jurul, în vecinătatea polilor; peripolar. 2. (despre aștri) apropiat de Steaua Polară, care, în mișcarea diurnă, nu coboară sub orizont. (<fr. *circumpolaire*)

circumscrie *vb. tr.* 1. a construi o figură geometrică circumscrisă. 2. a delimita, a încadra între anumite limite; a delimita, a demarca. — *circumscriere* s. f. (după lat. *circumscribere*)

circumscripție *s. f.* delimitare teritorial-administrativă în cadrul unui oraș, județ, sector etc.; secție, serviciu, instituție care se ocupă cu o anume activitate (financiară, medicală, de poliție etc.). ○ ~ *electorală* = unitate administrativă constituită cu ocazia alegerilor; ~ *sanitară* = unitate teritorială de bază în sistemul de ocrotire a sănătății. (<fr. *circonscription*, lat. *circumscriptio*)

circumscris, -ă *adj.* (despre poligoane) cu toate laturile tangente la un cerc dat; (despre cercuri) care atinge toate laturile unui poligon. (<*circumscrie*)

circumselenár, -ă *adj.* circumlunar. (<*circum-* + *selenar*)

circumsolár, -ă *adj.* care se află, se petrece în jurul Soarelui. (<engl. *circumsolar*)

circumspéct, -ă *adj.* (despre oameni și manifestările lor) precaut, prudent, rezervat. (<fr. *circonspect*, lat. *circumspectus*)

circumspécție *s. f.* atitudine circumspectă; precauție, prudență, rezervă. — var. *circumspecțiune* s. f. (<fr. *circonspection*, lat. *circumspectio*)

circumspecțiúne *s. f.* v. circumspecție.

circumstánță *s. f.* împrejurare în care are loc un fapt. ● ocazie, conjunctură (favorabilă sau nefavorabilă). ○ *de* ~ = pentru o ocazie anumită; de formă, de ochii lumii. (<fr. *circonstance*, lat. *circumstantia*)

circumstanțiá *vb. tr. (rar)* a expune în mod amănunțit, a prezenta în detaliu. — *circumstanțiére* s. f. (<fr. *circonstancier*)

circumstanțiál, -ă *adj.* care depinde de o circumstanță. ○ *complement* ~ (și *s. n.*) = complement care arată împrejurarea în care se desfășoară acțiunea verbului; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată cu funcție de complement circumstanțial al unui verb din regență. (<fr. *circonstanciel*)

circumstanțiát, -ă *adj. (rar)* expus cu toate circumstanțele; detaliat. (<fr. *circonstancié*)

circumstelár, -ă *adj.* care se află, se petrece în jurul unei stele. (<fr. *circumstellaire*)

circumteréstru, -ă *adj.* care înconjură globul terestru; periterestru. (<fr. *circumterrestre*)

circumvalát, -ă *adj.* 1. înconjurat de fortificații. 2. *(anat.)* caliciform. (<lat. *circumvallatus*)

circumvalățíe *s. f.* v. circumvalațiune.

circumvalațiúne *s. f.* 1. întărătură făcută împrejurul unei cetăți, a unui oraș, a unei tabere etc. 2. șosea de ocolire a unui oraș sau a altui centru aglomerat. — var. *circumvalație* s. f. (<fr. *circonvallation*, cf. lat. *circumvallare*, a înconjura cu fortificații)

circumvolút, -ă *adj.* cu circumvoluții. (<fr. *circumvolut*)

circumvolúție *s. f.* 1. fiecare dintre cutele alungite și sinuoase de pe suprafața creierului; girus. 2. *(rar)* răsucire în spirală, rotire, învârtire. — var. *circumvoluțiune* s. f. (<fr. *circonvolution*)

circumvoluțiúne *s. f.* v. circumvoluție.

cirenáic, -ă I. *adj. școală* ~*ă* = școală filozofică întemeiată de Aristip la Cirene, care proclama ca scop al vieții obținerea unui maximum de plăceri. II. *s. m. pl.* adepți ai școlii cirenaice. (<fr. *cyrénaïque*, cf. *Cirene*, vechi oraș grecesc în Africa de Nord)

CIRI- *elem. comp.* „ciri, peri țepoși, filament". (<fr. *cirri-*, cf. lat. *cirrus*, circel)

ciriférr, -ă *adj.* (despre plante) înzestrat cu peri țepoși sau circei. (<fr. *cirrifère*)

ciripéde *s. n. pl.* subclasă de crustacee marine, fixate sau parazite, la care picioarele, fiind adaptate la prinderea hranei, s-au transformat în ciri. (<fr. *cirripèdes*)

cirocúmulus *s. m.* formație de nori de mare altitudine, alcătuiți din cristale de gheață și dispuși în sfere mici, albe, sau în benzi paralele. (<fr. *cirro-cumulus*)

cirogén, -ă *adj.* care determină ciroza. (<fr. *cirrhogène*)

cirostrátus *s. m.* formație de nori de mare altitudine, alcătuiți din cristale de gheață, care au forma unui voal alburiu, alcătuind un halo în jurul Lunii sau al Soarelui. (<fr. *cirro-stratus*)

cirótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ciroză. (<fr. *cirrhotique*)

cirózã *s. f.* boală cronică a ficatului, caracterizată prin apariția unor granulații conjunctive dense în țesutul acestui organ și prin distrugerea celulelor hepatice. (<fr. *cirrhose*, cf. gr. *kirrhos*, roșcat)

CIRS(O)- *elem. comp.* „varice". (<fr. *cirs/o/-*, cf. gr. *kirsos*)

cirsectomie *s. f.* extirpare chirurgicală a varicelor. (<fr. *cirsectomie*)

cirsocél *s. n.* dilatație varicoasă a venelor cutanate ale scrotului. (<fr. *cirsocèle*)

cirsoftalmie *s. f.* dilatare varicoasă a conjunctivei. (<fr. *cirsoftalmie*)

cirsoíd, -ă *adj.* care seamănă cu varicele. (<fr. *cirsoïde*)

cirsotomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unei vene varicoase. (<fr. *cirsotomie*)

CIRTO- *elem. comp.* „colivie, cușcă", „cutie toracică, torace". (<fr. *cyrto-*, cf. gr. *kyrtos*, colivie)

cirtometríe *s. f.* măsurare a perimetrului toracic. (<fr. *cyrtométrie*)

cirtométru *s. n.* instrument folosit în cirtometrie. (<fr. *cyrtomètre*)

círus *s. m.* formație de nori de culoare albă strălucitoare, alcătuiți din particule de gheață, care plutesc izolați la mare înălțime. (<fr. *cirrus*, lat. *cirrus*, fir)

CIS- *pref.* „dincoace de". (<fr. *cis-*, cf. lat. *cis*)

cisalpín, -ă *adj.* situat, din punctul de vedere al Romei, dincoace de Alpi, în nordul Italiei. (<lat. *cisalpinus*, fr. *cisalpin*)

cislunár, -ă *adj.* de dincoace de Lună. (<engl. *cislunar*)

cisoídă *s. f.* curbă plană descrisă de un punct de pe o secantă mobilă care trece printr-un punct fix al unui cerc, intersectându-l a doua oară. (<fr. *cissoïde*, cf. gr. *kissos*, iederă)

cispadán, -ă *adj.* de dincoace de Pad (în raport cu Roma). (<lat. *cispadanus*, fr. *cispadan*)

cisrenán, -ă *adj.* situat dincoace de Rin. (<lat. *cisrhenanus*, fr. *cisrhénan*)

CIST(O)-/CISTI-/CISTIC(O)-, -cist *elem. comp.* „vezică". (<fr. *cyst/o/-*, *cysti-*, *cystic/o/-*, *-cyste*, *-kyste*, cf. gr. *kystis*)

cistalgíe *s. f.* nevralgie a vezicii; cistodinie. (<fr. *cystalgie*)

cístă *s. f.* **1.** *(ant.)* coș de răchită în care se purtau la procesiunile închinate unor divinități (Cibele, Demeter și Dionysos) diverse obiecte de cult. • casetă, lădiță. **2.** *(arheol.)* vas cilindric de metal caracteristic pentru prima epocă a fierului din Italia. **3.** mormînt preistoric din piatră în care era culcat mortul. **4.** *(biol.)* celulă, spor de rezistență, la alge. (<fr. *ciste*, lat. *cista*, gr. *kiste*)

cistectazíe *s. f.* dilatație patologică a vezicii urinare. (<fr. *cystectasie*)

cistectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a vezicii urinare. (<fr. *cystectomie*)

cisteínă *s. f.* aminoacid sulfurat, rezultat din hidroliza acidă a proteinelor, cu rol în procesele de oxidoreducere din celulă. (<fr. *cystéine*)

cistercién I. *s. m. pl.* ordin de călugări benedictini din Franța, datînd din sec. XI, care au jucat un rol deosebit în colportarea formelor arhitectonice ale goticului timpuriu, suprimînd la biserici turnurile, portalurile, sculpturile și vitraliile pictate. **II.** *adj.* care aparține ordinului cistercienilor (I). (<fr. *cisterciens*)

cistérnă *s. f.* **1.** recipient metalic închis, montat pe un vehicul, servind la transportul unor lichide. • vagon de cale ferată înzestrat cu un asemenea recipient. **2.** rezervor (subteran) pentru înmagazinarea apei sau a altor lichide. **3.** *(anat.)* spațiu mare subarahnoidian, plin de lichid cefalorahidian. (<lat., it. *cisterna*)

cisternografíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a circulației lichidului cefalorahidian prin trecerea unei cantități de aer prin cisternele (3) subarahnoidiene. (<fr. *cisternographie*)

cisternográmă *s. f.* diagramă obținută prin cisternografie. (<fr. *cisternogramme*)

cisternotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cisternelor (3). (<fr. *cisternotomie*)

CISTI- v. c i s t(o)-.

cístic[1], **-ă** *adj.* *(med.)* referitor la vezica biliară sau urinară. ○ *canal* ~ = canal care leagă vezicula biliară cu canalul coledoc. (<fr. *cystique*)

CISTIC[2]**(O)-** v. c i s t(o)-.

cisticectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a canalului cistic. (<fr. *cysticectomie*)

cisticérc *s. m.* ultimul stadiu larvar al unor tenii, asemănător unei băsicuțe cît un bob de mazăre. (<fr. *cysticerque*)

cisticercóză *s. f.* boală parazitară provocată de dezvoltarea cisticercilor în diverse organe. (<fr. *cysticercose*)

cisticítă *s. f.* inflamație a canalului cistic. (<fr. *cysticite*)

cisticorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a canalului cistic. (<fr. *cysticorrhaphie*)

cisticostomíe *s. f.* deschidere a canalului cistic la suprafața pielii abdomenului. (<fr. *cysticostomie*)

cisticotomíe *s. f.* incizie a canalului cistic. (<fr. *cysticotomie*)

cistínă *s. f.* aminoacid sulfurat rezultat din condensarea a două molecule de cisteină. (<fr. *cystine*)

cistinóză *s. f.* boală ereditară caracterizată prin tulburări ale metabolismului cistinei, care se depune în țesuturi. (<fr. *cystinose*)

cistinúrie *s. f.* eliminare urinară de cistină în exces. (<fr. *cystinurie*)

cistítă *s. f.* inflamație a vezicii urinare. (<fr. *cystite*)

cistocárp *s. n.* corp de fructificație la algele roșii. (<fr. *cystocarpe*)

cistocél *s. n.* hernie a vezicii urinare. (<fr. *cystocèle*)

cistodínie *s. f.* cistalgie. (<fr. *cystodynie*)

cistofór[1] *s. n.* hifă purtătoare de ciste (4). (<fr. *cystophore*)

cistofór[2]**, -ă** *s. m. f.* *(ant.)* cel care purta o cistă (1) la procesiuni. (<fr. *cistophore*, lat. *cistophorus*, cf. gr. *kiste*, coș de răchită)

cistofotografíe *s. f.* fotografie a interiorului vezicii urinare. (<*cisto-* + *fotografie*)

cistografíe *s. f.* radiografie a vezicii urinare cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *cystographie*)

cistográmă *s. f.* rezultatul unei cistografii. (<engl. *cystogram*)

cistoíde *s. n. pl.* clasă de echinoderme fosile cu țesutul globulos, fixat printr-un pedunchi. (<fr. *cystoïdes*)

cistolít *s. n.* calcul (II) din vezica urinară. (<fr. *cystolithe*)

cistolitotomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui cistolit. (<fr. *cystolithotomie*)

cistometríe *s. f.* măsurare a presiunii intravezicule în funcție de conținutul și de puterea de contracție a mușchiului vezical. (<fr. *cystométrie*)

cistométru *s. n.* instrument folosit în cistometrie. (<fr. *cystomètre*)

cistopatíe *s. f.* afecțiune a vezicii urinare (cistită etc.). (<fr. *cystopathie*)

cistopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a vezicii urinare. (<fr. *cystopexie*)

cistopielografíe *s. f.* radiografie a vezicii urinare și a pelvisului uretric. (<fr. *cystopyélographie*)

cistoplastíe *s. f.* închidere operatorie a unei fistule vezico-vaginale. (<fr. *cystoplastie*)

cistoplegíe *s. f.* paralizie a vezicii urinare. (<fr. *cystoplégie*)

cistoptóză *s. f.* **1.** relaxare anormală a vezicii urinare. **2.** reducere a capacității de contracție a peretelui vezicii urinare. (<fr. *cystoptose*)

cistorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a vezicii urinare în unele cazuri de cistocel vaginal. (<fr. *cystorrhaphie*)

cistoragíe *s. f.* hemoragie vezicală. (<fr. *cystorragie*)

cistorexie *s. f.* ruptură a pereților vezicii urinare. (<fr. *cystorrhexie*)

cistosarcóm *s. n.* sarcom al vezicii urinare. (<fr. *cystosarcome*)

cistosclerózã *s. f.* sclerozare a vezicii urinare. (<fr. *cystosclérose*)

cistoscóp *s. n.* instrument folosit în cistoscopie. (<fr. *cystoscope*)

cistoscópic, -ă *adj.* referitor la cistoscopie. (<fr. *cystoscopique*)

cistoscopie *s. f.* examen endoscopic al vezicii urinare cu ajutorul cistoscopului. (<fr. *cystoscopie*)

cistostomie *s. f.* deschidere chirurgicală a vezicii urinare la suprafața pielii abdomenului. (<fr. *cystostomie*)

cistotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în cistotomie. (<fr. *cystotome*)

cistotomie *s. f.* incizie operatorie a vezicii urinare. (<fr. *cystotomie*)

cístră *s. f.* instrument muzical cu coarde ciupite, folosit în sec. XVI—XVII. (<fr. *cistre*)

cistrón *s. m.* *(biol.)* element de structură reprezentînd un segment de genă cu funcție proprie, care poate determina sinteza unui anumit tip de proteină.

cisvestísm *s. n.* impuls morbid de a purta îmbrăcăminte nepotrivită cu vîrsta sau situația în care se află un bolnav, întîlnit la maniaci și schizofrenici. (cf. lat. *cis-*, dincoace de; *vestis*, îmbrăcăminte)

-cít(ă) v. c i t o-.

citá *vb. tr.* 1. a numi, a indica (pe cineva sau ceva) pentru a întări, a face cunoscut ceva; a semnala ceva. 2. a reproduce exact spusele sau cele scrise de cineva; a da un citat. 3. a chema (pe cineva) în fața unei instanțe judecătorești printr-o citație. — *citáre* s. f. (<fr. *citer*, lat. *citare*)

citábil, -ă *adj.* vrednic de a fi citat, amintit. (<fr. *citable*)

citadélă *s. f.* 1. fortăreață medievală care domina un oraș. ● oraș (întărit). 2. cetate, castel construit în afara zidurilor unui oraș, în scop de apărare. 3. *(fig.)* bastion, focar, centru al unei mișcări, al unei acțiuni importante. 4. compartiment pe navele mari de luptă, limitat de pereți etanși la gaze și radiații. (<fr. *citadelle*, it. *cittadella*)

citadín, -ă I. *adj.* de oraș, al orașului, orășenesc. II. *s. m. f.* locuitor al unui oraș; orășean. (<fr. *citadin*, it. *cittadino*)

citadinísm *s. n.* caracter citadin. (<it. *cittadinismo*)

citadinizá *vb. tr., refl.* a (se) urbaniza. — *citadinizáre* s. f. (<it. *cittadinizzare*)

citáră *s. f.* instrument muzical cu coarde ciupite, în Grecia antică, formă perfecționată a lirei. (<fr. *cithare*, gr. *kithara*)

citaréd *s. m.* rapsod care cînta în acompaniament de citară. (<fr. *citharède*, gr. *kitharodos*)

citarist, -ă *s. m. f.* cîntăreț la citară. (<fr. *cithariste*, gr. *kitharistes*)

citát *s. n.* 1. pasaj dintr-o scriere, dintr-un autor etc., reprodus întocmai, cu indicarea exactă a sursei. 2. *(muz.)* figură melodică sau ritmică împrumutată altei lucrări. (<germ. *Zitat*)

citatofobie *s. f.* idiosincrasie față de citate. (<*citat* + *-fobie*[2])

citatomanie *s. f.* manie de a cita în mod abuziv, mecanic. (<*citat* + *-manie*[2])

citáție *s. f.* înscris oficial prin care cineva este invitat să se prezinte înaintea unui organ judecătoresc sau de urmărire penală. — var. *citațiune* s. f. (<fr. *citation*, lat. *citatio*)

citațiúne *s. f.* v. c i t a ț i e.

cité/sité/ *s. n.* 1. oraș (vechi). 2. cartier. (<fr. *cité*)

citemíe *s. f.* invadare a sîngelui periferic de elemente ale proceselor tumorale. (<fr. *cytémie*)

citemolíză *s. f.* distrugere a globulelor roșii. (<fr. *cytémolyse*)

CITO- -cít(ă) *elem. comp.* „celulă". (<fr. *cyto-*, *-cyte*, cf. gr. *kytos*)

citoanatomíe *s. f.* anatomia celulei. (<fr. *cytoanatomie*)

citoarhitectónică *s. f.* structura celulară a unui țesut sau organ. (<fr. *cyto-architectonique*)

citobiológic, -ă *adj.* referitor la citobiologie. (<fr. *cytobiologique*)

citobiologíe *s. f.* biologie celulară. (<fr. *cytobiologie*)

citoblást *s. n.* nucleu celular. (<fr. *cytoblaste*)

citobotánică *s. f.* studiul celulelor vegetale. (<fr. *cytobotanique*)

citochímic, -ă *adj.* referitor la citochimie. (<fr. *cytochimique*)

citochímie *s. f.* parte a citologiei care studiază constituția chimică a elementelor celulare. (<fr. *cytochimie*)

citochimísm *s. n.* totalitatea proceselor biochimice care au loc în celule. (<*cito-* + *chimism*)

citochinézã *s. f.* totalitatea schimbărilor care au loc în plasmă în cursul diviziunii celulare. (<fr. *cytokinèse*)

citocíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge celulele vii. (<*cito-* + *-cid*)

citoclazíe *s. f.* proces de fragmentare sau de distrugere a celulelor vii. (<fr. *cytoclasie*)

citocróm *s. m.* substanță proteică complexă cu rol esențial în respirația celulară. (<fr. *cytochrome*)

citocromíe *s. f.* procedeu rapid de tipar în patru culori, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise. (<fr. *cytochromie*)

citodiagnóstic *s. n.* metodă de diagnostic bazată pe examenul microscopic al diverselor țesuturi prelevate din organism; citoscopie. (<fr. *cytodiagnostic*)

citofág, -ă *adj.* care înglobează sau distruge celulele. (<fr. *cytofague*)

citofagíe *s. f.* înglobare sau distrugere a unei celule de către altă celulă. (<engl. *cytophagy*)

citofil, -ă *adj.* care are afinitate pentru celule. (<fr. *cytophile*)

citofiziológic, -ă *adj.* referitor la citofiziologie. (<fr. *cytophysiologique*)

citofiziologie *s. f.* ramură a fiziologiei care studiază funcțiile celulei vii. (<fr. *cytophysiologie*)

citofotometrie *s. f.* fotometrie a organitelor celulare cu ajutorul microscopului fotometru. (<fr. *cytophotométrie*)

citogamie *s. f.* proces de fuzionare citoplasmatică a gameților în cadrul procesului de fecundație. (<fr. *cytogamie*)

citogén, -ă *adj.* care produce celule. (<fr. *cytogène*)

citogénă *s. f.* genă din citoplasmă care condiționează manifestarea eredității. (<fr. *cytogène*)

citogenétic, -ă I. *adj.* referitor la citogenetică. II. *s. f.* ramură a geneticii care studiază structura și comportamentul cromozomilor în mitoză și meioză. (<fr. *cytogénétique*)

citogenetician, -ă *s. m. f.* specialist în citogenetică. (<fr. *cytogénéticien*)

citogenéză *s. f.* proces de formare a celulelor. (<fr. *cytogenèse*)

citogerontologie *s. f.* ramură a gerontologiei care studiază îmbătrînirea la nivel celular. (<*cito-* + *gerontologie*)

citogonie *s. f.* reproducere prin celule germinative. (<fr. *cytogonie*)

citografie *s. f.* descrierea sistematică a celulei vii. (<fr. *cytographie*)

citohistogenéză *s. f.* dezvoltare structurală a celulelor vii. (<fr. *cyto-histogenèse*)

citohistologie *s. f.* studiu histologic al celulelor. (<fr. *cystohistologie*)

citohormón *s. m.* hormon produs de celulele endocrine izolate. (<fr. *cytohormone*)

citólă *s. f.* instrument medieval cu coarde ciupite, de formă alungită și cu gîtul scurt. (<it. *citola*)

citolimfă *s. f.* partea fluidă a citoplasmei. (<*cito-* + *limfă*)

citolitic, -ă *adj.*, *s. n.* (substanță, ser) care determină citoliza. (<fr. *cytolytique*)

citoliză *s. f.* proces de distrugere sau degenerare a elementelor celulare. (<fr. *cytolyse*)

citolizină *s. f.* enzimă care produce citoliza. (<fr. *cytolysine*)

citológ, -ă *s. m. f.* specialist în citologie. (<*citologie*)

citológic, -ă *adj.* referitor la citologie. (<fr. *cytologique*)

citologie *s. f.* ramură a biologiei care studiază structura și funcțiile celulei. (<fr. *cytologie*)

citomegalie *s. f.* creștere exegerată a unor celule sub acțiunea unor factori externi, chimici sau inframicrobieni. (<fr. *cytomégalie*)

citometrie *s. f.* numărare sau măsurare a celulelor din sînge. (<fr. *cytométrie*)

citométru *s. n.* aparat folosit în citometrie. (<fr. *cytomètre*)

citomixie *s. f.* *(biol.)* 1. proces de fuziune a celulelor. 2. trecere a cromatinei dintr-o celulă în citoplasma altei celule. (<fr. *cytomixie*)

citomorfologie *s. f.* studiul morfologic al celulei. (<fr. *cytomorphologie*)

citomorfóză *s. f.* totalitatea modificărilor structurale ale celulei în timpul dezvoltării ei. (<fr. *cytomorphose*)

citopátic, -ă *adj.* referitor la citopatie. (<fr. *cytopathique*)

citopatíe *s. f.* afecțiune a celulelor animale sau vegetale. (<fr. *cytopathie*)

citopatologie *s. f.* ramură a patologiei care studiază procesele patologice din interiorul celulei. (<fr. *cytopathologie*)

citopenie *s. f.* diminuare patologică a numărului de celule dintr-o formație organică. (<fr. *cytopénie*)

citopexie *s. f.* fixare a celulelor normale sau patologice într-un organ (ficat). (<fr. *cytopexie*)

citoplasmátic, -ă *adj.* citoplasmic. (<fr. *citoplasmatique*, engl. *cytoplasmatic*)

citoplásmă *s. f.* substanță fundamentală vie a celulei, care conține toți constituenții protoplasmatici, cu excepția nucleului. (<fr. *cytoplasme*)

citoplásmic, -ă *adj.* referitor la citoplasmă; citoplasmatic. (<fr. *cytoplasmique*)

citopoiéză *s. f.* proces de formare a celulelor. (<fr. *cytopoïèse*)

citosáre *s. n.* corpul celulei fără nucleu. (<fr. *cytosarque*)

citoscóp *s. n.* aparat folosit în citoscopie. (<*citoscopie*)

citoscopíe *s. f.* citodiagnostic. (<fr. *cytoscopie*)

citospectrofotometrie *s. f.* metodă fizică modernă de investigare a celulelor și structurii celulare. (<*cito-* + *spectrofotometrie*)

citostátic, -ă *adj.*, *s. n.* (substanță) care împiedică înmulțirea celulelor. (<fr. *cytostatique*)

citosteatonecróză *s. f.* necroză a țesutului adipos. (<fr. *cytostéatonécrose*)

citotaxíe *s. f.* tendință de atracție reciprocă a celulelor. (<fr. *cytotaxie*)

citotaxonomie *s. f.* clasificare a organismelor pe bază de asemănări și diferențe cromozomiale. (<*cito-* + *taxonomie*)

citoterapíe *s. f.* folosire a celulelor embrionare în scop terapeutic. (<fr. *cytothérapie*)

citotóxic, -ă *adj.* (despre substanțe) cu efect toxic asupra unor celule. (<fr. *cytotoxique*)

citotoxínă *s. f.* 1. toxină de origine celulară. 2. substanță capabilă să distrugă unele celule. (<fr. *cytotoxine*)

citotrofíe *s. f.* dezvoltare normală a celulei vii. (<fr. *cytotrophie*)

citotróp, -ă *adj.* (despre substanțe, virusuri) care are proprietatea de a fi atras și fixat de celule. (<fr. *cytotrope*)

citotropísm *s. n.* atracție exercitată de către celule față de substanțele chimice, germeni sau virusuri. (<fr. *cytotropisme*)

citozínă *s. f.* bază azotată pirimidinică din structura acizilor nucleici. (<fr. *cytosine*)

citozóm *s. m.* organit citoplasmatic al plantelor. (<fr. *cytosome*)

citozoologie *s. f.* studiul celulelor animale. (<fr. *cytozoologie*)

citrát *s. m.* sare sau ester al acidului citric. (<fr. *citrate*)

citraturie *s. f.* prezența citraților în urină. (<fr. *citraturie*)

citremie *s. f.* prezența citraților în sînge. (<fr. *citrémie*)

citric, -ă I. *adj.* care conține acid citric. ○ *acid* ~ = acid organic care se găsește în fructe, în special în sucul de lămîie. II. *s. n. pl.* fructe care conțin în sucul lor acid citric (lămîi, portocale, mandarine). (<fr. *citrique*)

citrin *s. n.* varietate de cuarț de culoare galbenă. (<fr. *citrine*, cf. lat. *citrus*, lămîie)

citriform, -ă *adj.* cu aspect de lămîie. (<lat. *citriformis*<*citrus*, lămîie)

citrină *s. f.* vitamina C. (<fr. *citrine*)

citro *s. f.* citronadă. (<*citro/nadă/*)

citrón/si-/ *adj. inv., s. n.* (de) culoarea lămîiei, galben-deschis. (<fr. *citron*)

citronádă *s. f.* băutură răcoritoare din suc de lămîie, apă (sifon) și zahăr; citro. (<fr. *citronnade*)

citronélă *s. f.* plantă labiacee ale cărei frunze răspîndesc un miros plăcut de lămîie; *(pop.)* lămîiță. (<fr. *citronnelle*)

ciunism *s. n.* curent latinist extremist, inițiat de Aron Pumnul, care preconiza supunerea neologismelor românice acelorași transformări suferite de cuvintele moștenite din latină: pumnism. (<*-ciune* + *-ism*)

ciunist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ciunismului; pumnist. (<*ciun/ism/* + *-ist*)

civadiéră *s. f.* **1.** velier din sec. XV cu vele triunghiulare la bompres. **2.** velă pătrată prinsă sub bompres. (<it. *civadiera*)

civétă *s. f.* zibetă. (<fr. *civelle*)

civic, -ă *adj.* propriu cetățeanului; cetățenesc. ● *(fig.)* patriotic. (<fr. *civique*, lat. *civicus*)

civil, -ă I. *adj.* **1.** care privește pe cetățenii unui stat; referitor la raporturile juridice dintre cetățeni. ○ *drepturi ~e* = drepturi de care se bucură o persoană (fizică sau juridică), reglementate și recunoscute ca atare; *drept* ~ = ramură a dreptului care studiază și reglementează raporturile juridice existente între persoanele fizice și juridice dintr-un stat; *stare ~ă* = situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie etc.; *parte ~ă* = persoană care, într-un proces, pretinde despăgubiri pentru daunele suferite cu ocazia unei infracțiuni. **2.** care nu este militar, lipsit de caracter milităresc. ○ *război* ~ = conflict armat pentru putere între grupuri adverse din același stat. II. *s. m. f.* persoană care nu face parte din armată. (<fr. *civil*, lat. *civilis*)

civilist *s. m.* specialist în studiul dreptului civil. (<fr. *civiliste*)

civilitáte *s. f.* *(livr.)* comportare frumoasă, fel curtenitor de a vorbi, de a duce o conversație. (<fr. *civilité*, lat. *civilitas*)

civilizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni civilizat. — *civilizáre* s. f. (<fr. *civiliser*)

civilizát, -ă *adj.* **1.** ajuns la un nivel corespunzător de civilizație. **2.** *(fig.)* manierat, politicos. (<*civiliza*)

civilizatór, -oáre *adj.* care civilizează. (<fr. *civilisateur*)

civilizáție *s. f.* **1.** nivel de dezvoltare a culturii materiale și spirituale dintr-o epocă dată a unui popor, a unui stat etc.; cultură materială și spirituală.; *(p. ext.)* stadiu înalt de dezvoltare a unei societăți. **2.** *(spec.)* cultură materială. (<fr. *civilisation*)

civilmênte *adv.* *(rar)* **1.** fără ceremonie religioasă. **2.** referitor la legea civilă. **3.** cu politețe; civilizat (2). (<fr. *civilement*)

civísm *s. n.* atitudine politică și etică de bun cetățean; devotament patriotic. (<fr. *civisme*)

cívitas *s. n.* (în organizația provincială romană) teritoriul unui trib local neroman și centrul său principal. (<lat. *civitas*)

cizelá *vb. tr.* **1.** a lucra, a ciopli, a orna cu dalta. **2.** *(fig.)* a șlefui; a înfrumuseța (o operă, o scriere etc.). — *cizelâre* s. f. (<fr. *ciseler*)

cizelúră *s. f.* ornament, înflorătură artistică migăloasă făcută prin cizelare. (<fr. *ciselure*)

cimp *s. n.* **1.** spațiu delimitat în care este cuprinsă imaginea de pe o peliculă cinematografică. ○ ~ *vizual* = porțiune din spațiu care poate fi cuprinsă cu privirea. **2.** ~ *operator* = porțiune de piele special pregătită pentru o intervenție chirurgicală. ● fișie de pînză care delimitează plaga operatorie. **3.** porțiune din spațiu în care fiecărui punct i se asociază o mărime fizică bine determinată. ● *(inform.)* subîmpărțire din punct de vedere logic a unei cartele conținînd, fiecare, o informație reprezentată codificat. **4.** mulțime de valori ale uneia sau ale mai multor mărimi variabile. ○ ~ *lexical* = ansamblu de cuvinte din aceeași sferă semantică, care exprimă noțiuni asemănătoare sau asociabile. **5.** *(arte)* fond în limitele căruia poate fi reprezentată o imagine, un motiv ornamental etc. (după fr. *champ*, lat. *campus*)

clac[1] *s. n.* *(rar)* pălărie cilindrică ce se poate turti și purta sub braț. (<fr. *claque*)

clac[2] I. *interj.* termen folosit de operatorul de sunet în filmările cinematografice pentru a indica faptul că echipamentul de înregistrare funcționează. II. *s. n.* zgomot sec (a ceva care se închide). (<fr. *clac*)

clacá *vb.* I. *intr.* **1.** a face să se audă, a produce un zgomot sec. ● (despre condensatori) a se strica. **2.** *(fig., fam.)* a ceda psihic în urma unor suprasolicitări. ● a eșua, a da greș. II. *refl.* a-și luxa tendonul la picior (într-o călcătură stîngace). ● (despre cai) a avea tendoanele picioarelor (din față) umflate. — *clacâre* s. f. (<fr. *claquer*)

clacáj *s. n.* **1.** distensie, ruptură a unui ligament, a unui mușchi. **2.** boală a cailor care se manifestă prin umflarea tendoanelor (la picioarele din față). (<fr. *claquage*)

clachétă *s. f.* **1.** instrument format din două planșete, servind pentru a da semnalul în unele exerciții sportive etc. **2.** dispozitiv care asigură sincronismul în filmările cinematografice. (<fr. *claquette*)

CLAD(O)- *elem. comp.* „ramură, mlădiță". (<fr. *clad/o/-*, cf. gr. *klados*)

cladenchím *s. n.* parenchim ramificat. (<fr. *cladenchyme)*

cladiózǎ *s. f.* afecțiune cutanată rară, datorată unei ciuperci. (<fr. *cladiose)*

cladocére *s. n. pl.* subordin de crustacee acvatice mici, care intră în compunerea planctonului de apă dulce, cu antenele mari și înfurcate, servind ca mijloc de locomoție. (<fr. *cladocères*, cf. gr. *keras*, corn)

cladodistrofíe *s. f.* dezvoltare inegală și teratologică a ramurilor. (<fr. *cladodystrophie)*

cladódiu *s. n.* tulpină metamorfozată sau ramură axilară lățită, fără frunze ori cu frunze foarte reduse. (<lat. *cladodium)*

cladofór I. *s. n.* parte a tulpinii care poartă ramurile inflorescenței. II. *s. f. pl.* ordin de alge verzi filamentoase, ramificate dihotomic, care trăiesc pe pietre sau pe sol. (<fr. *cladophore/s/)*

cladogén, -ă *adj.* (despre organe vegetale) crescut pe ramură. (<fr. *cladogène)*

cladogenézǎ *s. f.* evoluție a unei specii prin ramificarea direcțiilor evolutive în filogeneză. (<fr. *cladogenèse)*

cladopódiu *s. n. (bot.)* suport sau trunchi ramificat. (<lat. *cladopodium*, fr. *cladopode)*

cladoptózǎ *s. f.* cădere anormală a ramurilor. (<fr. *cladoptose)*

claire-voie/cler-voá/ *s. n. (constr.)* împrejmuire cu grilaj; grilaj cu șipci; planșeu din grinzi cu interspații. ● *(arhit.)* balustradă exterioară de piatră; *(spec.)* partea de sus a bisericilor gotice, în care ferestrele, apropiate între ele sau despărțite numai prin menouri ori colonete, formau un etaj aproape în întregime ajurat. (<fr. *claire-voie)*

clamá *vb. intr. (livr.)* a chema cu voce tare, a striga. — *clamáre* s. f. (<fr. *clamer)*

clámă *s. f.* piesă de metal de diferite forme și mărimi, care servește pentru prins hîrtii, părul etc.; agrafă. (<germ. *Klammer)*

clambake/clem-béc/ *s. n.* întrunire de muzicieni de jaz, care cîntă împreună fără a fi repetat în prealabil. ● *(peior.)* întrunire improvizată a cărei calitate lasă de dorit, datorită lipsei de omogenitate și de afinitate stilistică a muzicienilor. (<engl. *clambake)*

CLAMID(O)- *elem. comp.* „strat protector, membrană". (<fr. *chlamyd/o/-*, cf. gr. *khlamys, -ydos*, manta)

clamidéu, -ée *adj. (bot.;* despre un organ) învelit într-o membrană distinctă. (<fr. *chlamydé)*

clamidospór *s. m.* spor asexuat, de rezistență, cu membrana îngroșată și cu citoplasma densă, la ascomicete și ustilaginale. (<fr. *chlamydospore)*

clamoáre *s. f. (rar)* strigăt, chemare disperată; urlet de protest. (<lat. *clamor*, fr. *clameur)*

clamorós, -oásă *adj. (rar)* strigător, chemător, deznădăjduit. (<it. *clamoroso)*

clamp *s. n.* pensă chirurgicală elastică folosită pentru efectuarea hemostazei în intervențiile pe vase. (<fr., engl. *clamp)*

clampá *vb. tr. (med.)* a obtura un vas, un canal, cu ajutorul penselor. — *clampáre* s. f. (<fr. *clamper)*

clampáj *s. n.* clampare. (<fr. *clampage)*

clán *s. n.* 1. grup de familii înrudite la popoarele celtice. ● comunitate umană din orînduirea primitivă compusă din indivizi uniți prin legături de rudenie și de limbă; gintă, trib. 2. mic grup de specii vegetale, crescute pe suprafețe puțin întinse, care tind să se răspîndească. 3. *(peior.)* clică, grup, facțiune. (<fr., engl. *clan)*

clanál, -ă *adj.* referitor la clan, de clan. (<*clan* + *-al)*

clandestín, -ă *adj.* cu caracter secret (fiind oprit de lege); ilicit, conspirativ. (<fr. *clandestin*, lat. *clandestinus)*

clandestinísm *s. n. (rar)* clandestinitate. (<it. *clandestinismo)*

clandestinitáte *s. f.* caracter clandestin; clandestinism; ilegalitate. (<fr. *clandestinité)*

clángor *s. n.* rezonanță metalică a zgomotului inimii. (<fr. *clangor*, cf. lat. *clangere*, a răsuna)

clapétă *s. f.* 1. clapă de dimensiuni mici. 2. *(bot.)* parte articulată care închide anterele și care, prin deschidere la maturitate, eliberează polenul. (<fr. *clapet)*

clapotáj *s. n.* zgomot (ca un clipocit) perceput în cazurile cînd există lichid în diferite cavități ale organismului. (<fr. *clapotage)*

clapotaménț *s. n. (tehn.)* zgomot produs de apa agitată ușor. ● clapotaj. (<fr. *clapotement)*

clar, -ă *adj.* 1. (și *adv.)* limpede, deslușit, curat. ● transparent.; (despre aer, cer) senin, luminos. 2. (despre sunete, voce) care răsună distinct. 3. lămurit, ușor de înțeles, evident. (<lat. *clarus)*

clarificá *vb. tr., refl.* a (se) lămuri, a (se) limpezi. — *clarificáre* s. f. (<lat. *clarificare*, fr. *clarifier)*

clarificatór, -oáre I. *adj.* care clarifică. II. *s. n.* substanță cu proprietatea de a face clar un lichid tulbure. (<*clarifica* + *-tor)*

clarinét *s. n.* instrument muzical de suflat compus dintr-un tub (de lemn), cu mușțiuc și ancie simplă și cu clape. (<fr. *clarinette*, germ. *Klarinette)*

clarinetíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la clarinet. (<fr. *clarinettiste)*

clarísă *s. f.* călugăriță aparținînd ordinului fundat în sec. XIII în Italia de Clara d'Assisi. (<fr., it. *clarisse)*

clarísim, -ă *adj. (livr.)* foarte clar. (<it. *clarissimo*, lat. *clarissimus)*

clarísm *s. n.* orientare în cadrul akmeismului care, contrar simbolismului, avansa ideea clarității și a exactității semantice a cuvintelor. (<*clar* + *-ism)*

claritáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este clar; limpezime, puritate. ● calitate a sunetului sau a vocii de a răsuna distinct și precis. 2. limpezime în gîndire, în vorbire, în expunerea ideilor; expunere pe înțeles. (<lat. *claritas*, fr. *clarté)*

clarobscúr *s. n.* procedeu grafic și pictural de distribuire a luminii și a umbrelor, pentru a obține treceri gradate și efecte de contrast puternic. ● pictură sau gravură monocromă

realizată prin acest procedeu. (după fr. *clair-obscur*)

clarvăzător, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care prevede cu precizie ceea ce se poate întîmpla; (spirit) pătrunzător, limpede. (după fr. *clairvoyant*)

clarvizíune *s. f.* însușirea de a pătrunde un fapt, un fenomen etc. și de a prevedea desfășurarea lui. (după fr. *clairvoyance*)

clasá *vb.* I. *tr.* 1. a aranja, a ordona (pe clase, pe categorii etc.); a grupa într-o ordine oarecare. ● a categorisi pe cineva, devenit inapt pentru muncă, potrivit gradului de invaliditate. 2. *(jur.)* a înceta cercetările într-o anumită pricină, într-un anumit caz etc. din lipsa unor elemente sigure, care să îndreptățească continuarea investigațiilor. II. *refl.* a obține un anumit loc într-un clasament, la o întrecere etc. — *clasáre* s. f. (<fr. *classer*)

clasábil, -ă *adj.* care poate fi clasat. (<fr. *classable*)

clasaméntu *s. n.* ordine a reușitei concurenților într-o competiție (sportivă). (<fr. *classement*)

clásă *s. f.* 1. grup de obiecte, fenomene sau ființe cu însușiri comune. ● *(log.)* ansamblu de elemente având anumite însușiri comune care satisfac o condiție sau un criteriu dat. 2. ~ *socială* = grup mare de oameni, istorește constituit, cărora le sînt proprii anumite caracteristici sociale, același loc în sistemul producției sociale, același raport față de mijloacele de producție, același rol în organizarea socială a muncii, același mod de obținere a părții de care dispun din bogăția societății, precum și aceeași mărime a acestei părți, o psihologie și o conștiință socială proprie. 3. categorie sistematică a regnului animal sau vegetal, între încrengătură și ordin. 4. fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. 5. unitate de bază în învățămînt cuprinzînd elevi de aceeași vîrstă și cu același nivel de pregătire, cărora urmează să li se predea aceleași materii. ● sală în care se țin cursurile unui asemenea grup de elevi. 6. categorie de confort a vagoanelor, a compartimentelor de tren, a cabinelor de vapor etc. 7. categorie, grad, rang stabilite după valoare, după merit. ○ *de (mare)* ~ = de calitate superioară, de (mare) valoare. (<fr. *classe*)

clasém *s. n. (lingv.)* ansamblu de trăsături semantice minimale ale unei unități lexicale. (<fr. *classème*)

clasemátic, -ă *adj.* referitor la clasem. (<fr. *classématique*)

clasiár *s. m.* soldat roman care făcea serviciul în flotă. (<lat. *classiarius* < *classis*, flotă)

clásic, -ă *adj.* 1. referitor la lumea antică greco-latină; caracteristic antichității greco-latine. ● conform normelor artei antice greco-latine. 2. referitor la clasicism (1). 3. (despre opere literare, artistice etc.) care poate servi ca model de perfecțiune; de mare valoare. ● (despre scriitori, artiști etc.; și *s. m.*) care aparține clasicismului greco-latin sau francez, de mare valoare, a cărui operă rămîne în patrimoniul cultural-științific al unui popor sau al lumii; model. 4. care are loc în mod obișnuit în anumite circumstanțe; obișnuit; tipic, caracteristic. (<fr. *classique*, lat. *classicus*)

clasicísm *s. n.* 1. atitudine estetică fundamentală, caracterizată prin tendința de a observa fenomenele în lumina universalului și de a închega într-un sistem stabil, armonios și proporțional, elementele frumosului în conformitate cu anumite norme, tinzînd spre un tip ideal, senin și echilibrat al perfecțiunii formelor, care caracterizează cultura antichității greco-latine și alte momente ale diverselor culturi dominate de un astfel de ideal. 2. curent în artă și literatura europeană din sec. XVII—XVIII caracterizat prin imitarea modelelor antichității greco-latine, prin supremația principiilor morale, prin triumful rațiunii asupra sentimentelor și fanteziei, prin cultul pentru adevăr și natural, prin respectarea strictă a anumitor reguli, prin ordine, echilibru și claritate. 3. perioadă în istoria culturii universale și naționale ale cărei creații reprezintă maximum de realizare artistică și modele demne de urmat. (<fr. *classicisme*)

clasicíst, -ă *s. m. f.* specialist în filologia și cultura clasică; adept al clasicismului. (<germ., *Klassizist*)

clasicitáte *s. f.* caracter clasic; *(fig.)* măiestrie. (<it. *classicità*)

clasicizá *vb.* I. *tr., refl.* a da, a dobîndi un caracter clasic. II. *intr.* a imita pe clasici. — *clasicizáre* s. f. (<it. *classicizzare*)

clasicizánt, -ă *adj.* cu caracter voit clasic; care caută să imite clasicismul. (<*clasiciza*+*-ant*)

clasifică *vb.* I. *tr.* a împărți sistematic, a repartiza pe clase, pe categorii după anumite criterii; a clasa (I, 1). II. *refl., tr.* a ocupa, a stabili un anumit loc unui elev, unui candidat la un examen, la un concurs etc. potrivit notelor (rezultatelor) obținute. — *clasificáre* s. f. (<it. *classificare*, fr. *classifier*)

clasificatór, -oáre I. *adj.* care clasifică. II. *s. m. f.* specialist în clasificări. III. *s. n.* îndrumar, indicator în care se clasifică ceva. (< fr. *classificateur*)

clasificáție *s. f. (rar)* clasificare. (<fr. *classification*)

clasmatóză *s. f.* proces prin care unele porțiuni din citoplasmă, degenerîndu-se, se detașează de restul celulei. (<fr. *clasmatose*)

clasór *s. n.* 1. mapă, album sau mobilă în care se păstrează documente, fotografii etc. clasate. 2. aparat întrebuințat pentru clasarea anumitor materiale. (<fr. *classeur*)

CLAST(O)-, -clást, -clastíe, -clazíe *elem. comp.* „sfărîmat, dezintegrat". (<fr. *clast/o/-, -claste, -clastie, -clasie*, cf. gr. *klastos*, spart)

clástic, -ă *adj.* (despre roci) format prin dezintegrarea altor roci; detritic. (<fr. *clastique*)

-clastíe v. c l a s t (o) -.

clastocárst *s. n.* complex de fenomene și forme de relief asemănătoare celor carstice, care iau naștere prin dizolvarea substanțelor solubile care se găsesc dispersate în diverse roci. (<fr. *clastocarste*, rus. *klastokarst*)

clastomanie *s. f.* impuls morbid de a sparge (obiectele). (<fr. *clastomanie*)

claubáj *s. n.* sortare manuală a bucăților de minerale utile sau de steril din produsele miniere brute. (<fr. *klaubage*)

claudicánt, -ă *adj.* care indică o claudicație. (<fr. *claudicant*)

claudicáție *s. f.* boală provocată de o circulație arterială defectuoasă, ca urmare a scurtării sau alungirii picioarelor; șchiopătat. (<fr. *claudication*, lat. *claudicatio*)

CLAUSTR(O)- *elem. comp.* „spațiu închis". (<fr. *claustr/o/-*, cf. lat. *claustrum* < *claudere*, a închide)

claustrá *vb. refl., tr.* a (se) închide într-o mănăstire, a (se) izola într-un loc retras. — *claustráre* s. f. (< fr. *claustrer*, lat. *claustrare*)

claustrál, -ă *adj. (rar)* de mănăstire. (<fr. *claustral*, lat. *claustralis*)

claustráție *s. f. (rar)* claustrare. • mod de creștere a animalelor într-un spațiu limitat, în condiții de tip industrial. (<fr. *claustration*)

claustrítate *s. f.* caracter închis. (< *claustru* + *-itate*)

claustrofilíe *s. f.* atracție irezistibilă către încăperi închise. (<fr. *claustrophilie*)

claustrofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de claustrofobie. (<fr. *claustrophobe*)

claustrofobíe *s. f.* teamă patologică de spații închise. (<fr. *claustrophobie*)

claustromán, -ă *s. m. f.* om care se izolează de societate. (<*claustromanie*)

claustromanie *s. f.* claustrare voluntară la unii bolnavi. (<fr. *claustromanie*)

claústru *s. n.* **1.** curte interioară a unei mănăstiri, mărginită pe toate laturile de un portic acoperit și având de obicei în centru o fîntînă, care servește ca loc de plimbare, repaus și meditație; întăritură. **2.** lamă de substanță nervoasă, cenușie, din interiorul creierului. (<lat. *claustrum*, incintă, loc închis)

cláuză *s. f.* dispoziție specială sau accesorie inserată într-o convenție, într-un tratat, contract etc. o ~*a națiunii celei mai favorizate* = clauză prin care, într-un acord internațional, un stat recunoaște altui stat în relațiile bilaterale (de credit, financiare, de import—export) aceleași avantaje și privilegii acordate și altor state (< lat. *clausa*, fr. *clause*)

clauzulá *vb. tr. (rar)* a introduce o clauză într-un contract. (după germ. *klausulieren*)

clauzúlă *s. f.* **1.** ultima parte a unei strofe sau a unei perioade oratorice. **2.** formulă muzicală conclusivă. (<fr. *clausule*, lat. *clausula*)

clav *s. n.* **1.** bandă de stofă purpurie, care, aplicată pe tunică, indica apartenența la ordinul senatorial sau ecvestru în vechea Romă. **2.** margine de lînă purpurie întrețesută în toga pretextă ca semn al cetățenilor romani mai mici de 15 ani. (<lat. *clavus*)

clavár *s. m.* specie de ciupercă comestibilă care crește pe copaci, sub formă de tufe galbene sau albicioase; *(pop.)* bureți. (<fr. *clavaire*, lat. *clavaria* < *clava*, măciucă)

clavát, -ă *adj.* claviform. (<lat. *clavatus*)

-clávă v. c l a v i -.

clavecín *s. n.* vechi instrument muzical cu coarde metalice și claviatură, asemănător pianului, ale cărui sunete sînt produse prin ciupirea coardelor cu o pană; cembalo, clavicembal. (<fr. *clavecin*)

claveciníst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la clavecin. (<fr. *claveciniste*)

clavelée *s. f.* boală contagioasă a oilor, asemănătoare cu variola. (<fr. *clavelée*)

clavétă *s. f. (tehn.)* pană care unește două piese ale unui mecanism. (<fr. *clavette*)

CLAVI-, -clávă *elem. comp.* „claviatură", „închis". (<fr. *clavi-*, cf. lat. *clavis*, cheie)

claviatúră *s. f.* **1.** sistemul clapelor la orgă, pian, clavecin, acordeon etc. **2.** totalitatea clapelor sau a butoanelor de comandă la mașina de scris ori de calculat etc., care pun în funcție un mecanism, o mașină. (<germ. *Klaviatur*)

clavicembál *s. n. (rar)* clavecin. (<it. *clavicembalo*, lat. *clavicymbalum*)

clavicórd *s. n.* vechi instrument cu claviatură și coarde lovite, de formă dreptunghiulară, strămoșul pianului. (<fr. *clavicorde*)

claviculár, -ă *adj.* al claviculei. (<fr. *claviculaire*)

clavículă *s. f.* os din centura scapulară care leagă sternul de omoplat. (<fr. *clavicule*, lat. *clavicula*)

claviférm, -ă *adj. (bot.;* despre unele organe) îngroșat dinspre bază spre vîrf. • *(rar)* în formă de par, de măciucă; clavat. (<fr. *claviforme*, cf. lat. *clava*, măciucă)

claviolínă *s. f.* instrument muzical care permite reproducerea pe cale electronică a timbrului mai multor instrumente ale unei orchestre simfonice. (<fr. *clavioline*)

clavír *s. n. (rar)* pian. (<germ. *Klavier*)

clávus *s. n.* **1.** *(med.)* bătătură. **2.** parte a elitrelor unor insecte. (<fr., lat. *clavus*, cui, piron)

claxón *s. n.* dispozitiv de semnalizare sonoră la autovehicule. (<fr., amer. *klaxon*)

claxoná *vb. intr.* a semnaliza cu claxonul. — *claxonáre* s. f. (<fr. *klaxonner*)

claxonát *s. n.* claxonare. (<*claxona*)

-clazíe v. c l a s t (o)-.

clearance /clírăns/ *s. n.* raport între concentrația sangvină a unei substanțe și eliminarea ei prin urină. (<fr., engl. *clearance*, epurare)

CLEID(O)- *elem. comp.* „claviculă". (<fr. *cléid/o/-*, cf. gr. *kleidion*)

cleidectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a claviculei. (<fr. *cléidectomie*)

cleidotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a claviculei unui făt mort în vederea facilitării expulzării lui. (<fr. *cléidotomie*)

cleidotripsíe *s. f.* procedeu obstetrical constînd în fracturarea claviculei, în momentul nașterii, în caz de distocie. (<fr. *cléidotripsie*)

cleionáj *s. n.* construcție din împletitură de nuiele pe pari de lemn cu care se consolidează o coastă de deal, un taluz etc. (<fr. *clayonnage*)

CLEISTO- *elem. comp.* „închis". (<fr. *cléisto-*, cf. gr. *kleistos*)

cleistocárp, -ă *adj.* care prezintă cleistocarpie. (<fr. *cléistocarpe*)

cleistocarpíe *s. f.* formare a fructului la florile cleistogame. (<fr. *cléistocarpie*)

cleistogám, -ă *adj.* (despre flori) care prezintă cleistogamie. (<fr. *cléistogame*)

cleistogamíe *s. f.* autopolenizare. (<fr. *cléistogamie*)

clematită *s. f.* plantă erbacee grimpantă cu flori mari, albe, roz sau violete, în formă de clopot; clopoțel. (<fr. *clématite*)

clémă *s. f.* dispozitiv cu care se prind laolaltă două sau mai multe piese, obiecte, foi de material etc. (<germ. *Klemme*)

cleméntˌ, -ă *adj.* iertător, indulgent, îndurător, milos, bun, blînd. (<fr. *clément*, lat. *clemens*)

cleméndță *s. f.* iertare, indulgență, îndurare, milă, bunătate. (<fr. *clémence*, lat. *clementia*)

clepsidră *s. f.* vechi instrument pentru măsurarea timpului după cantitatea de apă sau de nisip scursă, printr-un orificiu, dintr-un rezervor. (<fr. *clepsydre*, gr. *klepsydra*)

CLEPTO- *elem. comp.* „furt, sustragere". (<fr. *clepto-*, *kleptо-*, cf. gr. *kleptes*, hoț < *kleptein*, a fura)

cleptobiózăˌ *s. f.* mod de viață la unele specii de animale care ocupă cuiburile părăsite de alte specii. (<fr. *cleptobiose*)

cleptofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu fi victima unui furt sau de a nu fura. (<fr. *cleptophobie*)

cleptolagníe *s. f.* impulsie irezistibilă spre furt, asociată cu o stare de excitație sexuală. (<fr. *cleptolagnie*, cf. gr. *lagneia*, relație sexuală)

cleptomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cleptomanie. (<fr. *cleptomane*)

cleptomaníe *s. f.* impuls morbid irezistibil de a fura (bani, obiecte etc.). (<fr. *cleptomanie*)

cler *s. n.* totalitatea clericilor dintr-o țară, dintr-o biserică etc.; preoțime. (<it. *clero*, lat. *clerus*)

cléric *s. m.* membru al clerului. (<lat. *clericus*)

clericál, -ă *adj.* referitor la clerici, la clericalism; clericist. (<fr. *clérical*, lat. *clericalis*)

clericalísm *s. n.* curent politic care consideră legitimă extinderea influenței și dominației bisericii asupra vieții sociale, politice și culturale. (<fr. *cléricalisme*)

clericíst, -ă *adj. (rar)* clerical. (<*cleric* + *-ist*)

cleuásm *s. n.* figură de stil prin care cineva simulează că își reproșează anumite lipsuri pentru a da de înțeles că nu e vinovat sau că altcineva este vinovat. (<fr. *cléuasme*, gr. *kleuasmos*)

cleveít *s. n.* varietate de pehblendă de culoare neagră-brună, care, prin încălzire, degajă o mare cantitate de heliu. (<fr. *cléveite*)

clibanári *s. m. pl. (ant.)* oșteni ai cavaleriei grele, purtători de platoșe. v. c a t a f r a c t (II). (cf. gr. *clibanos*, armură asemănătoare prin masivitate cu un godin)

clícă *s. f.* bandă, șleahtă, gașcă, grup de intriganți; coterie. (<fr. *clique*)

clichét *s. n.* pîrghie de formă specială, oscilantă față de un capăt al ei, servind pentru blocarea unor organe de mașină. (<fr. *cliquet*)

clidonográf *s. n.* aparat pentru determinarea polarității, amplitudinii și formei undelor de supratensiune din instalațiile electrice. (<fr. *clydonographe*, cf. gr. *klydon*, agitație)

cliént, -ă *s. m. f.* **1.** plebeu roman care recunoștea patronajul unui patrician. **2.** cumpărător al anumitor produse, consumator obișnuit al unui local public; mușteriu. ● cel care apelează la serviciile unui avocat, medic, croitor etc. (<fr. *client*, lat. *cliens*)

clientelár, -ă *adj.* relativ la clientelă (1); *(p. ext.)* referitor la raportul care există între statul roman, ca patron, și populațiile străine care se recunoșteau dependente de autoritatea Romei. (<*clientelă* + *-ar*)

clientélă *s. f.* **1.** clienții unui patrician roman. **2.** clienții unui negustor, avocat, medic, al unei întreprinderi, ai unui local etc. (<fr. *clientèle*, lat. *clientela*)

clignotánt, -ă **I.** *adj.* (despre pleoape, lumină) care clipește. **II.** *s. n.* semnal luminos intermitent (la intersecții). (<fr. *clignotant*)

CLIMA-/CLIMAT(O)-/CLIMO- *elem. comp.* „climă, climat". (<fr. *clima-*, *climat/o/-*, *climo-*, cf. lat. *clima*, gr. *klima*, *-atos*)

climacofobíe *s. f.* teamă patologică de trepte, scări și schele. (<fr. *climacophobie*, cf. gr. *klimaker*, scară, treaptă)

climactériu *s. n.* fază în viața femeii *(menopauză)* sau a bărbatului *(andropauză)* cînd încetează funcția glandelor genitale. (<germ. *Klimakterium*, lat. *climacterium*, cf. gr. *klimakter*, vîrstă critică)

climadiagrámă *s. f.* diagramă reprezentînd condițiile medii de temperatură și precipitații dintr-o anumită zonă geografică în decursul anului; climatogramă, climogramă. (<germ. *Klimadiagramm*)

climát[1] *s. n.* **1.** climă. **2.** *(fig.)* atmosferă socială, morală; ambianță. (<fr. *climat*, lat. *clima*, *-atis*, cf. gr. *klima*, înclinație)

CLIMAT[2]**(O)-** v. c l i m a -.

climatéric, -ă *adj.* referitor la climă; climatic. ● (despre stațiuni, localități) cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratarea anumitor boli. (<fr. *climatérique*)

climátic, -ă *adj.* climateric. (<fr. *climatique*)

climatíp *s. n.* ecotip format în condiții climatice specifice habitatului său. (<fr. *climatype*)

climatísm *s. n.* ansamblu de activități care concură la punerea în valoare a climei specifice anumitor regiuni sau localități (igienă, terapeutică etc.). (<fr. *climatisme*)

climatizá *vb. tr.* a asigura climatizarea. (<fr. *climatiser*)

climatizáre *s. f.* **1.** operație de menținere a purității, temperaturii și umidității relative a aerului dintr-o încăpere, independent de condițiile meteorologice exterioare. **2.** ansamblu de măsuri prin care un aparat, o mașină sînt aduse în stare de a putea funcționa într-o regiune cu o anumită climă. (<*climatiza*)

climatizatór *s. n.* climatizor. (<*climatiza*+ *-tor*)

climatizór *s. n.* aparat care permite climatizarea într-un loc închis; climatizator. (<fr. *climatiseur*)

climatográfic, -ă *adj.* referitor la climatografie. (<fr. *climatographique*)

climatografíe *s. f.* descriere a climatelor. (<fr. *climatographie*)

climatográmă *s. f.* climadiagramă. (după fr. *climagramme*)

climatológ, -ă *s. m. f.* specialist în climatologie. (<fr. *climatologue*)

climatológic, -ă *adj.* referitor la climatologie. (<fr. *climatologique*)

climatológie *s. f.* studiu științific al genezei și răspîndirii climatelor pe suprafața Pămîntului. (<fr. *climatologie*)

climatopatológie *s. f.* parte a patologiei care studiază influențele patogene ale climatelor asupra organismului. (<fr. *climatopathologie*)

climatoterápic, -ă *adj.* referitor la climatoterapie. (<fr. *climatothérapique*)

climatoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a factorilor climatici. (<fr. *climatothérapie*)

climatrón *s. n.* laborator echipat pentru a reproduce artificial orice climat. (<fr. *climatron*)

climax *s. n.* **1.** figură de stil în care desfășurarea ideilor, a acțiunii se face treptat, în gradație ascendentă. **2.** punct culminant al unei acțiuni, al unui conflict. **3.** stadiu final de evoluție a unui ecosistem, caracterizat printr-o stabilitate relativă a componentelor sale. (<fr. *climax*, cf. gr. *klimax*, scară)

climă *s. f.* ansamblul fenomenelor și proceselor meteorologice care caracterizează starea medie a atmosferei unei regiuni; climat. (<lat. *clima*, germ. *Klima*, cf. gr. *klima*, înclinație)

CLIMO- v. c l i m a -.

climográmă *s. f.* climadiagramă. (<fr. *climogramme*)

climostát *s. n.* instrument cu care se măsoară efectul termic al factorilor climatici. (<fr. *climostat*)

CLIN(O)-/ECLI- *elem. comp.* „înclinație". (<fr. *clin/o/-*, cf. gr. *kline*, pantă, pat < *klinein*, a înclina)

clinartrózã *s. f.* deviere laterală a axului unui membru la nivelul unei articulații. (<*clin-* + *artroză*)

clínă *s. f.* **1.** suprafață de teren cu înclinație domoală. **2.** *(biol.)* modificare gradată și continuă a frecvenței genotipurilor ori fenotipurilor într-o populație în funcție de schimbarea condițiilor de mediu. (<it. *clina*, lat. *clino*)

clíncher *s. n.* produs intermediar obținut la fabricarea cimentului prin arderea materiei prime (calcar și argilă, bauxită etc.) și prin transformarea acesteia într-o masă compactă și dură. (<fr., engl. *clinker*, germ. *Klinker*)

clincherizáre *s. f.* proces industrial de obținere a clincherului în fabricarea cimentului. (după fr. *clinkérisation*)

clínci *s. n.* *(box)* încleștare și imobilizare reciprocă a partenerilor în timpul luptei. (<engl. *clinching*)

clingherít *s. n.* material izolant fabricat dintr-un amestec de azbest și de cauciuc. (<germ. *Klingerit*)

clínic, -ă **I.** *adj.* făcut în clinică, la patul bolnavilor. **II.** *s. f.* (secție a unui) spital servind pentru cercetări științifice sau pentru învățămîntul practic al studenților. ● instituție medicală unde un anumit medic specialist acordă asistență sau tratament bolnavilor. (<fr. *clinique*, lat. *clinicus*, gr. *klinikos* < *kline*, pat)

clinicián, -ă *s. m. f.* medic care studiază bolile prin observație directă asupra bolnavilor. (<fr. *clinicien*)

clinicísm *s. n.* metodă de urmărire permanentă, în condiții de spitalizare, a bolnavului, a evoluției simptomelor sale. (<*clinic* + *-ism*)

clínker *s. n.* *(jaz)* notă plasată greșit sau intonată fals. (<engl. *clinker*)

CLINO- v. c l i n (o) -.

clinocefál, -ă *adj.* care prezintă clinocefalie. (<fr. *clinocéphale*)

clinocefalíe *s. f.* deformație a craniului caracterizată prin aplatizarea sau curbarea calotei craniene. (<fr. *clinocéphalie*)

clinodactilíe *s. f.* malformație congenitală constînd în devierea laterală a degetelor mîinii. (<fr. *clinodactylie*)

clinofilíe *s. f.* tendință de a sta în permanență culcat. (<fr. *clinophilie*)

clinográf *s. n.* **1.** instrument pentru determinarea grafică a înclinării pantei terenului. **2.** instrument pentru măsurarea înclinării față de verticală sau de orizontală a unei găuri de sondă. (<fr. *clinographe*)

clinográfică *adj.* *curbă* ~ = curbă care reprezintă pantele medii ale unei regiuni în raport cu altitudinea. (<fr. *clinographique*)

clinoíd, -ă *adj.* în formă de pat. (<fr. *clinoïde*)

clinológie *s. f.* studiul involuției organismelor animale. (<fr. *clinologie*)

clinomanie *s. f.* preferință obsesivă, patologică, pentru poziția culcat, pentru pat. (<fr. *clinomanie*)

clinométru *s. n.* **1.** instrument pentru măsurarea unghiurilor verticale față de orizont și zenitale față de verticala locului. **2.** instrument care măsoară unghiul de înclinare a straturilor geologice. ● piesă din componerea unei busole geologice servind la determinarea înclinării straturilor. (<fr. *clinomètre*)

clinorómbic, -ă *adj.* monoclinic. (<fr. *clinorhombique*)

clinostát *s. n.* aparat pentru cercetarea direcției de creștere a plantelor. (<fr. *clinostat*)

clinostátic, -ă *adj.* referitor la clinostatism. (<fr. *clinostatique*)

clinostatísm *s. n.* ansamblu de modificări fiziologice și psihologice rezultate din poziția culcat a corpului. (<fr. *clinostatisme*)

clinoterápic, -ă *adj.* referitor la clinoterapie. (<fr. *clinothérapique*)

clinoterapíe *s. f.* tratament al unor afecțiuni prin repaus la pat. (<fr. *clinothérapie*)

clip *s. n.* film scurt video de cîteva minute, care ilustrează o melodie. (<fr., amer. *clip*)

clíppe *s. f.* rest dintr-o formație geologică veche, suprapusă tectonic alteia mai noi. (<fr. *clippe*, germ. *Klippe*)

clíper[1] *s. n.* **1.** velier de cursă lungă, foarte rapid, cu arboradă bogată, folosit în sec. XIX. ● barcă de sport cu o formă specială care îi dă suplețe la manevre. **2.** avion de cursă lungă folosit la transportul rapid de oameni și materia[illegible] (<fr., engl. *clipper*, germ. *Klipper*)

clíper[2] *s. n.* **1.** lampă electrică cu lumină galbenă intermitentă, montată la intersecț[illegible]

străzi. 2. semnalizator clipitor la bordul unui automobil. (<engl. *clipper*)

clipîng *s. n. (hochei)* aruncarea pe gheață a unui jucător în fața celui care conduce atacul pentru a-l împiedica să mențină pucul. (<engl. *clipping*)

clips *s. n.* 1. agrafă, broșă sau cercel care se prinde cu un fel de clapă sau ac cu arc. 2. piesă formată din două elemente care se asamblează și se desfac ușor. (<germ. *Klips*)

cliring *s. n.* sistem de plată (în comerțul exterior) prin compensarea reciprocă a creanțelor și obligațiilor. (<engl., fr. *clearing*)

clísmă *s. f.* spălătură intestinală prin introducerea unor lichide în intestinul gros cu ajutorul unui irigator. (<germ. *Klysma*, ngr. *klysma*)

clístir *s. n.* irigator. (<germ. *Klistir*, ngr. *klistir*)

clistrón *s. n.* tun electronic folosit ca generator și amplificator de unde de foarte înaltă frecvență. (<fr., engl. *klystron*)

clișá *vb. intr.* a face un clișeu pentru stereotipie. — *clișáre* s. f. (<fr. *clicher*)

clișáj *s. n.* clișare. (<fr. *clichage*)

clișeizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) transforma în clișeu (3). — *clișeizáre* s. f. (<*clișeu* + *-iza*)

clișéu *s. n.* 1. placă (film) fotografică impresionată de lumină, care constituie proba negativă a unei fotografii. 2. planșă care conține copia unui text sau a unei figuri servind pentru imprimare. 3. *(fig.)* frază banală, expresie stereotipă; șablon. (<fr. *cliché*)

clitoridectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a clitorisului. (<fr. *cliteridectomie*)

clitoridián, -ă *adj.* referitor la clitoris, al clitorisului. (<fr. *clitoridien*)

clitoridotomíe *s. f.* circumcizie la femeie. (<fr. *clitoridotomie*)

clítoris *s. n.* mic organ erectil al vulvei, în fața meatului urinar. (<fr. *clitoris*, gr. *kleitoris*)

clitorísm *s. n.* erecție maladivă a clitorisului. (<fr. *clitorisme*)

clitrofobíe *s. f.* teamă patologică de ferestre închise, de aer închis. (<fr. *clithrophobie*, cf. gr. *kleithron*, zăvor)

clivá *vb. intr.* (despre minerale, roci, cristale) a se desface în plăci sau în lame. (<fr. *cliver*)

clivábil, -ă *adj.* care clivează. (<fr. *clivable*)

clivái *s. n.* 1. proprietatea unor minerale sau roci de a cliva. 2. divizare a zigotului în blastomere. 3. *(psih.)* scindarea persoanei sau coexistența unor grupuri asociative distincte. ● *(fig.)* separare, delimitare; fisură. (<fr. *clivage*)

-clíză[1] *elem. comp.* „închidere, ocluziune". (<fr. *-clise*, cf. gr. *kleisis*)

-clíză[2] *elem. comp.* „înclinație, predispoziție". (<fr. *-clise*, cf. gr. *klisis*, pantă)

clizímetru *s. n.* instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor de pantă. (<fr. *clisimètre*, cf. gr. *klisis*)

cloacál, -ă *adj.* referitor la cloacă (3). (<*cloacă* + *-al*)

cloácă *s. f.* 1. canal subteran destinat a primi murdăriile dintr-un oraș. 2. masă de apă murdară și fetidă. ● *(fig.)* loc rău famat, mediu imoral. 3. orificiu comun al căilor urinare, intestinale și genitale la batracieni, reptile, păsări și la unele mamifere. (<fr. *cloaque*, lat. *cloaca*)

cloásmă *s. f.* pigmentație a pielii de culoare galbenă-brună-cenușie, situată pe frunte, obraji și bărbie. (<fr. *chloasma*, gr. *khloasma* < *chloazein*, a înverzi)

cloazón *s. n.* perete despărțitor subțire. ● perete metalic care desparte compartimentele unei nave. (<fr. *cloison*)

clocáj *s. n.* deformație a unei table supuse unei compresiuni în planul ei. (<fr. *cloquage*)

cloisonné/cloa-zo-né/ *s. n.* 1. tehnică de lucrare a emailului sau a pietrelor semiprețioase constînd în încastrarea acestora într-o împletitură de metal, separînd motive florale sau geometrice, policrome. 2. obiect astfel realizat. (<fr. *cloisonné*)

clomifén *s. n.* substanță de sinteză asemănătoare estrogeniior, capabilă a provoca ovulația. (<fr. *clomifène*)

clon *s. n. (biol.)* ansamblu de celule sau organisme (bacterii, virusuri, plante) cu structură ereditară identică, care provin dintr-un ascendent unic. — var. *clonă* s. f. (<fr. *clone*, cf. gr. *klon*, ramură mică)

cloná *vb. tr. (biol.)* a izola din clon indivizi care vor deveni cap de linie pentru generații. — *clonáre* s. f. (<*clon*)

clonáj *s. n.* clonare. (<fr., engl. *clonage*)

clonál, -ă *adj.* referitor la clon. (<*clon* + *-al*)

clónă *s. f.* v. clon.

clónic, -ă *adj.* (despre convulsii și contracții musculare) involuntar și de mare amplitudine. (<fr. *clonique*)

clonie *s. f. (rar)* clonus. (<fr. *clonie*)

clonísm *s. n.* stare patologică cu manifestări de convulsii clonice (<fr. *clonisme*)

clonográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea grafică a mișcărilor produse în timpul unui spasm clonic. (<engl. *clonograph*, cf. gr. *klonos*, convulsie)

clónus *s. n.* serie de convulsii (1) denotînd existența unei leziuni a centrilor nervoși motori superiori; clonie. (<fr. *clonus*, cf. gr. *klonos*, agitație)

clor[1] *s. n.* element chimic gazos, galben-verzui, cu miros înțepător, sufocant, toxic, folosit ca decolorant și dezinfectant. (<fr. *chlore*)

CLOR[2]**(O)-** *elem. comp.* „verde", „clor, clorură". (<fr. *chlor/o/-*, cf. gr. *khloros*, galben-verzui)

cloracétic *adj. acid* ~ = acid obținut prin substituirea unui atom de clor cu un atom de hidrogen din acidul acetic. (<fr. *chloracétique*)

clorál *s. n.* substanță chimică uleioasă folosită în farmacie ca antiseptic, calmant și hipnotic. (<fr. *chloral*)

cloramfenicól *s. n.* antibiotic cu spectru larg, activ, mai ales asupra bacilului febrei tifoide și paratifoide și celui al tusei convulsive; cloromicetină. (<fr. *chloramphénicol*)

cloramínă *s. f.* substanță netoxică, sub formă de pudră albă cristalină, solubilă în apă,

folosită ca dezinfectant și dezodorizant. (<fr. *chloramine*)

clorát[1] *s. m.* sare a acidului cloric. (<fr. *chlorate*)

clorát[2], **-ă** *adj.* care conține clor. (<fr. *chloré*)

cloratór *s. n.* recipient folosit pentru clorurare. (<rus. *klorator*)

clorbenzén *s. m.* derivat monoclorurat al benzenului, folosit ca materie primă la fabricarea unor coloranți, a unor medicamente etc. (<*clor* + *benzen*)

cloréla *s. f.* algă verde unicelulară de apă dulce. (<fr. *chlorelle*, cf. gr. *chloros*)

cloremíe *s. f.* concentrație a clorului în singe. (<fr. *chlorémie*)

clorenchím *s. n.* țesut parenchimatic asimilator, bogat în clorofilă. (<fr. *chlorenchyme*)

cloretán *s. m.* clorură de etil. (<fr. *chloréthane*)

cloretónă *s. f.* alcool folosit ca hipnotic și anestezic local. (<fr. *chlorétonne*)

clorhidrát *s. m.* sare a acidului clorhidric. (<fr. *chlorhydrate*)

clorhídric *adj. acid* ~ = gaz incolor, coroziv, cu miros înțepător, obținut prin sinteză direct din elemente sau prin acțiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu. (<fr. *chlorhydrique*)

clorhidrínă *s. f.* denumire dată esterilor clorhidrici ai glicerinei. (<fr. *chlorhydrine*)

clóric *adj. acid* ~ = acid oxigenat al clorului, oxidant foarte puternic. (<fr. *chlorique*)

clorid *s. n.* sare a acidului clorhidric; clorură. (<germ. *Chlorid*, engl. *chloride*)

clorináre *s. f.* clorizare. (<*clor*)

clorít *s. m.* **1.** sare a acidului cloros. **2.** silicat natural hidrat de magneziu și fier, de culoare verde. (<fr. *chlorite*)

cloritizáre *s. f.* transformare a mineralelor în clorit. (după fr. *chloritisation*)

cloritós, -oásă *adj.* (despre roci) care conține clorit. (<*clorit* + *-os*)

clorizáre *s. f.* dezinfecție a apei cu clor; clorinare. (după fr. *chlorisation*)

clorizatór *s. n.* aparat pentru clorizare. (<*cloriza* + *-tor*)

clormetán *s. n.* gaz incolor, inflamabil, folosit ca agent frigorific, dizolvant și anestezic local; clorură de metil. (<fr. *chlorméthane*)

clornaftalínă *s. f.* substanță obținută prin clorurarea naftalinei. (<fr. *chlornaphtaline*)

cloroanemíe *s. f.* anemie care prezintă caracterele clorozei. (<fr. *chloro-anémie*)

clorocíst *s. n.* celulă care conține clorofilă. (<fr. *chlorocyste*)

clorofícée *s. f. pl.* clasă de alge verzi acvatice care conțin clorofilă. (<fr. *chlorophycées*)

clorofílă *s. f.* pigment verde din plante fixat pe cloroplaste, cu rol important în fotosinteză. (<fr. *chlorophylle*)

clorofilián, -ă *adj.* care conține clorofilă, datorat clorofilei. ○ *asimilație* ~*ă* = fotosinteză. (<fr. *chlorophyllien*)

clorofilolíză *s. f.* proces de distrugere a clorofilei sub influența unor agenți chimici. (<fr. *chlorophyllolyse*)

clorofíte *s. f. pl.* încrengătură de alge verzi răspândite în ape (mai ales dulci sau stătătoare) și în locuri umede. (<fr. *chlorophytes*)

clorofór *s. m.* corpuscul impregnat cu clorofilă din citoplasma celulei vegetale. (<fr. *chlorophore*)

cloroformu *s. n.* compus organic al clorului, sub formă de lichid incolor, volatil, cu miros caracteristic și gust dulceag, folosit în medicină, ca solvent etc.; triclormetan. (<fr. *chloroforme*)

cloroformísm *s. n.* intoxicație cu cloroform. (<fr. *chloroformisme*)

cloroformizá *vb. tr.* a anestezia, a adormi un bolnav cu cloroform. — *cloroformizáre* s. f. (<fr. *chloroformiser*)

cloroleucíte *s. f. pl.* corpuscule impregnate cu clorofilă, în protoplasma celulei vegetale. (<fr. *chloroleucites*)

cloróm *s. n.* tumoare de culoare verzuie a oaselor, care apare în cazuri de leucemie. (<fr. *chlorome*)

clorométric, -ă *adj.* referitor la clorometrie. (<fr. *chlorométrique*)

clorometríe *s. f.* determinare a cantității de clor activ conținut într-o soluție decolorantă. (<fr. *chlorométrie*)

clorométru *s. n.* aparat folosit în clorometrie. (<fr. *chloromètre*)

cloromicetínă *s. f.* cloramfenicol. (<fr. *chloromycétine*)

cloropeníe *s. f.* hipocloremie. (<fr. *chloropénie*)

cloropexíe *s. f.* fixare a clorurilor în țesuturile organismului. (<fr. *chloropexie*)

cloropicrínă *s. f.* derivat nitrat al cloroformului, folosit ca gaz de luptă sufocant și lacrimogen și pentru distrugerea rozătoarelor. (<fr. *chloropicrine*)

cloroplást *s. n.* plastidă conținînd clorofilă, care asigură procesul de fotosinteză. (<fr. *chloroplaste*)

cloroprén *s. n.* lichid incolor, derivat al butadienei, care prin polimerizare trece în cauciuc sintetic. (<fr. *chloroprène*, germ. *Chloropren*)

cloroprív, -ă *adj.* care se datorește lipsei de clor. (<fr. *chloroprive*)

cloropsíe *s. f.* tulburare a vederii care face ca obiectele privite să apară colorate în verde. (<fr. *chloropsie*)

clorós *adj. acid* ~ = acid oxigenat al clorului trivalent. (<fr. *chloreux*)

clorosódic, -ă *adj.* care conține clor și sodiu, obținut pe baza tratării chimice a sării. (<*clor*/*os*/ + *sodic*)

clorótic, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (suferind) de clorază; *(p. ext.)* anemic, palid; lipsit de vigoare. **II.** *adj. (bot.;* despre organe) îngălbenit din cauza lipsei de clorofilă. (<fr. *chlorotique*)

clorózá *s. f.* **1.** anemie a fetelor tinere, cauzată de scăderea cantității de hemoglobină din singe. **2.** îngălbenire patologică a frunzelor, cauzată de distrugerea clorofilei. (<fr. *chlorose*)

clorpromazínă *s. f.* medicament neuroleptic, cu efect tranchilizant, antipsihotic și hipnotic, având și acțiune antivomitivă. (<engl. *chlorpromazine*)

clorurá *vb. tr.* a combina cu clor anumiți compuși organici; a transforma în clorură. — *clorurâre* s. f. (<fr. *chlorurer*)

clorurâție *s. f.* clorurare. (<fr. *chloruration*)

clorúră *s. f.* sare a acidului clorhidric, combinație a clorului cu un element chimic sau cu o substanță organică; clorid. ○ ~ *de sodiu* = sare de bucătărie. (<fr. *chlorure*)

cloruremíe *s. f.* prezența normală a clorurilor în sînge. (<fr. *chlorurémie*)

clorurie *s. f.* prezența normală a clorurilor în urină. (<fr. *chlorurie*)

closét *s. n.* instalație sanitară servind la satisfacerea nevoilor fiziologice de evacuare a urinei și fecalelor. (<engl., fr. *closet*)

cloș *adj.* (despre croială, rochii, mineci etc.) larg și cu falduri, în formă de clopot; evazat. (<fr. *cloche*)

cloșát, -ă *adj.* (despre fuste) cloș. (după fr. *cloche*)

cloșetón *s. n.* clopotniță mică; element piramidal pe edificii. (<fr. *clocheton*)

clotoídă *s. f.* (*mat.*) curbă plană a cărei curbură este proporțională în fiecare punct cu lungimea arcului cuprins între centru și punctul considerat. (<fr. *clothoïde*)

clovn *s. m.* 1. artist comic de circ; paiață, saltimbanc. 2. *(fig.)* cel care distrează pe alții prin bufoneriile sale. (<fr., engl. *clown*)

clovnerie *s. f.* număr de clovn; bufonerie. (<fr. *clownerie*)

clovnésc, -ă *adj.* de clovn. (<fr. *clownesque*)

clu *s. n.* partea cea mai reușită a unui spectacol, a unei serbări etc.; punct de atracție, de interes; haz, șic. (<fr. *clou*)

cluabilitáte *s. f.* (*constr.*) proprietate a unui material de a putea fi prins în cuie. (<fr. *clouabilité*)

club[1] *s. n.* 1. cerc pe lîngă o întreprindere, o instituție, un sindicat etc., unde se reunesc membrii săi în timpul liber pentru activități cultural-educative, pentru a face sport etc.; local unde funcționează un astfel de cerc. 2. (în țările capitaliste) asociație (politică), cerc de persoane care se întrunesc regulat într-un anumit local; localul însuși. 3. *(mar.)* vergă montată pe bompresul corăbiilor mari pentru a susține marginea de întinsură a velelor triunghiulare numite focuri. (<fr., engl. *club*)

club[2] *s. m.* crosă cu care se lovește mingea la golf. (<engl. *club*)

clubmán *s. m.* membru al unui club[1] (2), cel care frecventează cluburile. (<engl. *clubman*)

clunisián *s. m.* referitor la ordinul monahal fondat de Cluny în sec. X; care aparține acestui ordin. (<fr. *clunisien*)

clupá *vb. tr.* a măsura diametrele arborilor, bușteni lor etc. cu ajutorul clupei. — *clupâre* s. f. (<germ. *kluppieren*)

clúpă *s. f.* 1. compas forestier pentru măsurarea diametrelor arborilor sau bușteni lor. 2. portunealtă pentru tăierea manuală a filetului la țevi și la bare rotunde. 3. piesă la mașina de lățit și egalizat, care prinde marginea țesăturii prelucrate. 4. șablon de secționare pentru cuparea urechilor la ciinii de rasă. (<germ. *Kluppe*)

clupeíde *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni marini cu corpul alungit, acoperit cu solzi netezi, cuprinzînd sardeaua, heringul, scrumbia etc. (<fr. *clupéidés*, cf. lat. *clupea*, sardea)

cluster/clás-tăr/ *s. n.* (*muz.*) efect sonor obținut prin suprapunerea mai multor tonuri și semitonuri sau numai semitonuri. (<engl. *cluster*)

CNEM(O)- *elem. comp.* „picior". (<fr. *cnem/o/-*, cf. gr. *kneme*)

cnemalgíe *s. f.* (*rar*) nevralgie a membrelor inferioare. (<fr. *cnémalgie*)

cnemídă *s. f.* (*anl.*) jambieră de metal de forma unei jumătăți de carimb de cismă, destinată să apere gamba, folosită de soldații greci. (<fr. *cnemide*, gr. *knemis, -idos*, gambă)

cnemoscolióză *s. f.* curbare laterală a picioarelor. (<fr. *cnémoscoliose*)

CNID(O)- *elem. comp.* „urzică", „actinie". (<fr. *cnid/o/-*, cf. gr. *knide*, urzică)

cnidári *s. m. pl.* principala subîncrengătură a celenteratelor, cuprinzînd hidrozoarele, antozoarele (anemonele-de-mare, coralii, madreporii) și meduzele. (<fr. *cnidaires*)

cnidoblást *s. n.* celulă urticantă a unor specii de celenterate. (<fr. *cnidoblaste*)

cnocaut/nóc-aut; abr. *k.o.*/ *s. n.* scoaterea din luptă, la box, a adversarului, care este declarat învins dacă, doborît la podea, nu poate relua lupta în decurs de zece secunde; *(p. ext.)* competiție în care învinsul este eliminat imediat. ○ *a face (pe cineva)* ~ = a învinge pe cineva, a-l scoate din luptă; a cnocauta. — scris și *knock-aut*. (<fr., engl. *knock-out*)

cnocautá *vb. tr.* a face (pe cineva) cnocaut. (<*cnocaut*)

cnocdaun/nóc-daun; abr. *k.d.*/ *s.n.* situație în care boxerul trîntit la podea se ridică înainte ca arbitrul să numere pînă la zece, lupta continuînd pînă la timpul prescris. — scris și *knock-down*. (<engl. *knock-down*)

CO- v. c o n[1] -.

coabitá *vi. intr.* 1. a locui împreună cu cineva în aceeași casă; a conviețui. 2. *(biol.;* despre specii diferite) a popula același habitat. — *coabitâre* s. f. (<fr. *cohabiter*, lat. *cohabitare*)

coabitánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care locuiește împreună cu alții în aceeași casă; colocatar. (<fr. *cohabitant*)

coabitâție *s. f.* coabitare. (<fr. *cohabitation*, lat. *cohabitatio*)

coacervát *s. n.* formație specială gelatinoasă macromoleculară, în stare coloidală, prezentînd fenomene de metabolism, de creștere și de înmulțire, formă intermediară între substanțele organice și primele organisme. (<fr. *coacervat*, cf. lat. *coacervatus*, grămădit)

coacervâție *s. f.* stare instabilă a unei substanțe coloidale, intermediară între stările de dizolvare și de precipitare. (<fr. *coacervation*)

coach/coci/ I. *s. m.* (*rar*) antrenor cu sarcini mai ales administrative, organizatorice. II. *s. n.* automobil închis, cu două uși și scaune rabatabile pentru a permite accesul la locurile din spate. (<engl. *coach*)

coachizitór, -oáre *s. m. f.* achizitor care cumpără ceva împreună cu altă persoană. (după fr. *coacquéreur*)

coachiziție *s. f.* achiziție comună făcută de mai multe persoane. (<fr. *coacquisition*)

coacționár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care posedă acțiuni (II) împreună cu altcineva. (<*co-* + *acționar*)

coacțiúne *s. f.* acțiune făcută împreună cu altcineva. (<fr. *coaction*, lat. *coactio*)

coacuzát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este acuzat în același proces împreună cu alții. (<fr. *coaccusé*)

coadministrátor *s. m.* cel care administrează împreună cu alții. (<fr. *coadministrateur*)

coadnát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) care prezintă coadnație. (<fr. *coadné*)

coadnáție *s. f.* stare a două organe concrescente, unite, sudate. (<fr. *coadnation*)

coafá *vb. tr., refl.* a (-și) pieptăna îngrijit părul, a (-și) aranja părul la coafor. — *coafáre* s. f. (< fr. *coiffer*)

coafát *s. n.* coafare. (<*coafa*)

coáfă *s. f.* **1.** pînză, țesătură ușoară purtată odinioară de femei; scufie purtată de călugărițe. **2.** înveliș destinat a proteja unele mecanisme sau ogiva unor proiectile. (<fr. *coiffe*)

coafézǎ *s. f.* femeie coafor. (<fr. *coiffeuse*)

coafór *s. m.* lucrător specializat în meseria de a coafa. (<fr. *coiffeur*)

coafúră *s. f.* pieptănătură sau ondulare a părului la femei. (<fr. *coiffure*)

coágul[1] *s. m.* gel obținut prin coagularea unor substanțe coloidale; cheag. (<lat., fr. *coagulum*)

COAGUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „cheag, coagulare". (<fr. *coagul/o/-*, cf. lat. *coagulum*, cheag)

coagulá *vb. tr., refl.* (despre soluții coloidale) a (se) transforma în gel; a se închega. — *coagulâre* s. f. (<fr. *coaguler*, lat. *coagulare*)

coagulábil, -ă *adj.* capabil de a se coagula. (<fr. *coagulable*)

coagulabilitáte *s. f.* însușirea de a fi coagulabil. (<fr. *coagulabilité*)

coagulánt, -ă *adj., s. m.* (agent fizic sau chimic) care poate coagula substanțe coloidale. (<fr. *coagulant*)

coagulázǎ *s. f.* enzimă secretată de unele bacterii, care coagulează sîngele. (<fr. *coagulase*)

coagulectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unui cheag de sînge într-un vas anevrismal. (<fr. *coagulectomie*)

coagulografíe *s. f.* înregistrare a variațiilor viscozității sîngelui în cursul coagulării. (<fr *coagulographie*)

coagulográmă *s. f.* test care permite diagnosticarea unei coagulopatii. (<fr. *coagulogramme*)

coagulopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile datorate tulburărilor de coagulare a sîngelui. (<fr. *coagulopathie*)

coalescént, -ă *adj.* care prezintă coalescență; concrescut. (<fr. *coalescent*)

coalescénță *s. f.* **1.** *(biol.)* concreștere, sudare a două organe învecinate. **2.** stringere împreună a picăturilor dintr-o emulsie sau a particulelor dintr-o suspensie. **3.** contracție a două sau mai multe elemente fonice într-unul singur. (<fr. *coalescence*, cf. lat. *coalescere*, a crește împreună)

coaliție *s. f.* alianță între două sau mai multe state, partide sau clase sociale, în vederea unei acțiuni comune. ○ *guvern de* ~ = guvern avînd în compunere reprezentanți ai mai multor partide sau fracțiuni politice. (<fr. *coalition*)

coalizá *vb. refl.* (despre state, partide, clase sociale etc.) a face o coaliție. — *coalizâre* s. f. (<fr. *coaliser*)

coáná *s. f.* orificiu posterior al foselor nazale; nară interioară. (<fr. *choane*, cf. gr. *khoane*, pîlnie)

coaptáție *s. f.* **1.** *(biol.)* ajustare a două organe ale aceluiași individ formate independent unul de altul, unul în cavitate și celălalt în relief. **2.** *(chir.)* punerea la locul lor a fragmentelor de oase fracturate sau a oaselor luxate. (<fr. *coaptation*, cf. lat. *aptare*, a ajusta)

COARCT(O)- *elem. comp.* „strictură, strîmtare". (<fr. *coarct/o/-*, cf. lat. *coarctare*, a strînge, a îngusta)

coarctáție *s. f.* strîmtare, îngustare a unui conduct natural. (<fr. *coarctation*, lat. *coarctatio*)

coarctotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei structuri anatomice. (<fr. *coarctotomie*)

coarmatór *s. m.* coproprietar al unei nave. (<fr. *coarmateur*)

coarticulátie *s. f. (lingv.)* rostire concomitentă a sunetelor. (<fr. *coarticulation*)

coasigurâre *s. f.* asigurare simultană la mai mulți asiguratori, care preiau asupra lor o cotă stabilită de risc, suportînd-o independent. (după fr. *coassurance*)

coasociát, -ă *s. m. f.* fiecare dintre membrii unei asociații, considerat în raport cu ceilalți asociați. (<fr. *coassocié*)

coáti/co-a-/*s. m.* mamifer cu corpul alungit, terminat printr-un rît, din America de Sud, care se hrănește cu șopîrle și insecte. (<fr., port. *coati* < cuv. indigen din Brazilia)

coautór, -oáre *s. m. f.* **1.** autor împreună cu altcineva al unei lucrări. **2.** *(jur.)* participant, alături de alții, la săvîrșirea unei crime, a unei infracțiuni. (<fr. *coauteur*)

coautorát *s. n.* faptul de a fi coautor (2). (<*coautor* + *-at*)

coaxiál, -ă *adj.* (despre figuri sau corpuri geometrice) care are o axă comună cu altul. (<fr. *coaxial*)

coaxialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este coaxial. (<fr. *coaxialité*)

cob *s. m.* cal de talie mijlocie, cu ancolura groasă și scurtă. (<engl. *cob*)

cobái *s. m.* **1.** mamifer rozător foarte prolific, folosit mai ales în experiențele de laborator. **2.** *(fam.)* persoană care servește ca obiect al unei experiențe. (<fr. *cobaye*, port. *cobaia* < cuv. tupi-guarani)

cobalamínă *s. f.* vitamina B_{12}. (<germ. *Kobalamin*)

cobált/cóbalt *s. n.* metal alb-argintiu, foarte dur, inalterabil la temperatura obișnuită, fole-

sit la elaborarea unor oțeluri speciale, în radioterapie etc. (<fr. *cobalt*, germ. *Kobalt*)

cobaltá *vb. tr.* a acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic. — *cobaltáre* s. f. (< *cobalt*)

cobaltifér, -ă *adj.* care conține cobalt. (<fr. *cobaltifère*)

cobaltínă *s. f.* minereu de cobalt și arsen, cu luciu metalic. (<fr. *cobaltine*)

cobaltít *s. n.* carbonat natural de cobalt. (<fr. *cobaltite*)

cobaltoterapíe *s. f.* tratament al tumorilor maligne cu ajutorul izotopilor radioactivi de cobalt. (<fr. *cobaltothérapie*)

cóbbler *s. n.* băutură răcoritoare preparată pe bază de vin și alte băuturi alcoolice diluate, care se servește cu gheață și ornamente de fructe. (<engl. *cobbler*)

cobéa /-be-a/ *s. f.* liană originară din Mexic, cultivată pentru florile sale mari, colorate în alb sau albastru-violet. (<fr. *cobéa*, cf. *Juan Cobo*, misionar sp.)

cobeligeránt, -ă *adj., s. m.* (stat) care participă la război alături de alte state, împotriva unui inamic comun. (<fr. *cobelligérant*)

cobeligeránță *s. f.* situație în care se găsește un stat cobeligerant. (<*co-* + *beligeranță*)

cocainomanie *s. f.* folosire abuzivă de cocaină pentru provocarea unor stări de euforie. (<fr. *cocaïnomanie*)

coblențián, -ă *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al devonianului inferior. — var. *koblentzian, -ă* adj., s. n. (<fr. *coblentzien*, cf. *Koblentz*, oraș în Germania)

coból *s. n.* limbaj de programare la calculatoarele electronice, pentru aplicații cu caracter economic, caracterizat prin separarea datelor și a instrucțiunilor în secțiuni distincte. (<fr., engl. *cobol* < *co*/mmon/ *b*/usiness/ *o*/riented/ *l*/anguage/, limbaj comun orientat spre calcule economice)

cóbra/cóbră *s. f.* șarpe veninos din Africa și Asia care are pe gît niște pete negre mărginite cu alb; șarpe-cu-ochelari; naja. (<fr., port. *cobra*)

coc[1] *s. n.* pieptănătură femeiască cu părul strîns sau împletit și adunat pe ceafă ori în creștetul capului. (<fr. *coque*, lat. *coccum*, excrescență)

coc[2] *s. m.* bacterie de formă sferică. (<germ. *Kokke*, cf. gr. *kokkos* boabă)

cóca *s. m. inv.* arbust originar din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina. (<fr., sp. *coca* < cuv. amerind.)

coca-cóla *s. f.* băutură răcoritoare gazoasă preparată din sucuri de fructe care conțin și stupefiante. (<engl. *coca-cola*, n. com.)

cocaínă *s. f.* alcaloid toxic extras din frunzele de coca sau obținut prin sinteză, folosit mai ales în medicină ca anestezic local. (<fr. *cocaïne*)

cocainísm *s. n.* intoxicație acută cu cocaină. (<fr. *cocaïnisme*)

cocainomán, -ă *s. m. f.* toxicoman care folosește cocaina ca stupefiant. (<fr. *cocaïnomane*)

cocainomanie *s. f.* folosire abuzivă de cocaină pentru provocarea unor stări de euforie. (<fr. *cocaïnomanie*)

cocárdă *s. f.* **1.** bucată de panglică (în culorile naționale) sau insignă purtată de militari la chipiu sau de civili la pălărie ori la piept în anumite împrejurări solemne. **2.** floare de ceară albă purtată de nuntași la butonieră. (<fr. *cocarde*)

cocardiér, -ă *adj. (peior.)* care exprimă o dragoste excesivă pentru decorații, pentru gloria militară. (<fr. *cocardier*)

cócă *s. f.* **1.** corp al unei nave. **2.** învelișul exterior al unui avion. ● construcție în formă de bărci care asigură plutirea hidroavioanelor. (<fr. *coque*)

coccíde *s. f. pl.* păduchi țestoși. (<fr. *coccides*)

coccídii *s. f. pl.* ordin de protozoare unicelulare, din încrengătura sporozoarelor, cu numeroase specii care trăiesc ca parazite ale celulelor epiteliale. (<fr. *coccidies*)

coccidínie *s. f.* coccigodinie. (<fr. *coccydynie*)

coccidioidomicóză *s. f.* boală produsă de o ciupercă, în faza primară cel mai adesea pulmonară și mai rar cutanată, iar în faza secundară evoluînd grav, cu simptomatologie severă. (<fr. *coccidioïdomycose*)

coccidióză *s. f.* grup de boli parazitare ale tubului digestiv, în special la păsări și la iepuri, provocate de coccidii. (<fr. *coccidiose*)

COCCIG(O)- *elem. comp.* „coccis". (<fr. *coccyg/o/-*, cf. gr. *kokkyx, -ygos*, cuc)

coccigalgíe *s. f.* coccigodinie. (<fr. *coccygalgie*)

coccigectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a coccisului. (<fr. *coccygectomie*)

coccigián, -ă *adj.* referitor la coccis, al coccisului. (<fr. *coccygien*)

coccigodínie *s. f.* durere violentă la nivelul coccisului, care apare mai ales în timpul sarcinilor și al afecțiunilor uterine; coccidinie; coccigalgie. (<fr. *coccygodynie*)

coccigotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a coccisului. (<fr. *coccygotomie*)

coccinélla *s. f.* mică insectă coleopteră cu elitrele roșii pătate cu puncte negre; *(pop.)* buburuză. (<fr. *coccinelle*, lat. *coccinella* < *coccinus*, stacojiu)

cóccis *s. n.* os mic triunghiular la extremitatea de jos a coloanei vertebrale; noadă. (<fr. *coccyx*)

cócher *s. m.* ciine de vînătoare cu părul lung și urechile mari, lăsate în jos. (<engl. *cocker*)

cochét, -ă *adj.* **1.** (mai ales despre femei) care folosește tot felul de mijloace pentru a plăcea, pentru a seduce; îmbrăcat cu gust, elegant, cu purtări îngrijite, care dorește să placă, să fie admirat. **2.** (despre lucruri) drăguț, îngrijit, elegant, grațios. (<fr. *coquet*)

cochetá *vb. intr.* **1.** *(fam.)* a căuta să fie pe placul unei persoane de sex opus. **2.** *(fig.)* a încerca sau a arăta relații de prietenie sau de alianță cu cineva; a flirta. (<fr. *coqueter*)

cochetărie *s. f.* purtare inspirată de dorința de a plăcea unei persoane de sex opus. (<fr. *coquetterie*)

cochílă *s. f.* formă metalică folosită la turnarea pieselor, a lingourilor etc.; cochilie (2). (<fr. *coquille*)

cochiliáj *s. n.* 1. animal cu cochilie. 2. cochilie. 3. motiv alcătuit din scoici, folosit la ornarea feţelor mobilei. (<fr. *coquillage*)

cochílie *s. f.* 1. înveliş protector calcaros sau silicios, secretat de tegumentele unor animale (moluşte, foraminifere, radiolari). 2. cochilă. (<fr. *coquille*)

cochilíér, -ă *adj.* (despre roci) format din cochilii. (<fr. *coquillier*)

cochinchína *s. f.* rasă de găini originară din China, cu penaj bogat care îmbracă şi picioarele. (<engl. *cochinchina*)

cóckpit *s. n.* (*mar.*) 1. spaţiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. 2. (pe vechile veliere) locuinţă pentru ofiţerii inferiori. 3. loc rezervat pilotului unui avion. (<engl. *cockpit*)

cócktail *s. n.* v. cocteil.

cocón *s.m.* 1. înveliş protector din fibre foarte subţiri secretat de crisalida unor insecte; (*spec.*) gogoaşa viermelui de mătase. 2. înveliş protector gelatinos, care se solidifică, cu care îşi înfăşoară ouăle unele animale vertebrate. (<fr. *cocon*)

coconiéră *s. f.* centru de colectare a gogoşilor de mătase pentru filatură. (<fr. *coconnière*)

cocontractánt, -ă *s. m. f.* fiecare dintre părţile care participă la un contract. (<fr. *cocontractant*)

cócos *s. m.* denumire generică pentru cocotier. ○ *nucă de* ~ = fructul cocotierului, după conţinînd un suc lăptos hrănitor şi alte produse alimentare şi textile. (<germ. *Kokos*)

cocótă *s. f.* femeie de moravuri uşoare; prostituată. (<fr. *cocotte*)

cocotiér *s. m.* palmier din regiunile tropicale, foarte înalt, cu flori mici dispuse în ciorchine şi avînd ca fruct nuca de cocos. (<fr. *cocotier*)

cocreatór, -oáre *s. m. f.* cel care creează (ceva) împreună cu un altul. (<*co-* + *creator*)

cocreditór, -oáre *s. m. f.* creditor împreună cu altcineva. (<*co-* + *creditor*)

coces *s. n.* produs solid, combustibil rezultat prin încălzirea la temperaturi înalte a cărbunilor, a reziduurilor de ţiţei sau a gudroanelor. (<germ. *Koks*)

cocesagíz *s. m.* plantă erbacee perenă, din aceeaşi familie cu păpădia, care produce un suc din care se extrage cauciuc. (<rus. *kok-sagiz*)

cocsár *s. m.* muncitor specializat în cocsare. (<*cocs* + *-ar*)

cocsáre *s. f.* cracare termică aplicată reziduurilor petroliere. (<*cocs*)

cocseríe *s. f.* ansamblul instalaţiilor în care se fabrică cocsul. (după fr. *cokerie*)

cocsifícă *vb. tr.* a transforma cărbunele sau reziduurile de ţiţei în cocs. — *cocsificáre* s. f. (după fr. *cokéfier*)

cocsificábil, -ă *adj.* (despre cărbuni) care se poate cocsifica. (<*cocsifica* + *-bil*)

cocsochímic, -ă *adj.* referitor la cocsochimie. (<*cocsochimie*)

cocsochímie *s. f.* 1. studiul prelucrării produşilor chimici obţinuţi din cărbuni prin cocsificare. 2. ramură a industriei grele care realizează prelucrarea chimică a cărbunelui prin cocsificare. (după fr. *coke-chimie*)

cócteil *s. n.* 1. băutură obţinută dintr-un amestec de lichior, coniac sau vin cu zeamă de lămîie, sirop de zahăr şi gheaţă. 2. reuniune mondenă la care se serveşte această băutură. 3. (*fig.*) ansamblu constituit dintr-un amestec de elemente diverse. 4. ~ *Molotov* = proiectil ofensiv constînd dintr-o sticlă umplută cu un lichid exploziv. — scris şi *cocktail*. (<engl., fr. *cocktail*)

cocteilizá *vb. tr.* (*fam.*) a amesteca, a combina. (<*cocteil* + *-iza*)

coctiúne *s. f.* 1. fierbere, coacere. ● fierbere a frunzelor, florilor etc. de plante medicinale pentru extragerea principiilor active conţinute; medicament astfel obţinut. 2. digestie a alimentelor în stomac. (<fr. *coction*, lat. *coctio*)

cod[1] *s. n.* 1. act normativ cuprinzînd normele juridice dintr-o anumită ramură a dreptului. ● (*fig.*) ansamblu de norme privind comportarea normală. 2. sistem de semne (simboluri) folosit în reprezentarea şi transmiterea informaţiilor sau a mesajelor. ○ ~ *poştal* = indicativ reprezentat prin cifre sau litere, corespunzător fiecărei localităţi, care facilitează cartarea (automată) a corespondenţei. 3. ~ *genetic* = reprezentare biochimică a informaţiei genetice; ~ *de culori* = sistem de notare prin culori a cifrelor reprezentînd parametrii principali ai rezistorilor şi condensatoarelor. (<fr. *code*, cf. lat. *codex*, culegere)

cod[2] *s. m.* peşte marin din nordul Atlanticului, cu trei aripioare dorsale; moruă. (<engl. *cod*)

códa[1] *s. f.* secţiune finală a unei compoziţii muzicale, codiţa unei note muzicale; cauda (2). ● grup de note muzicale care încheie tema unei fugi. (<it. coda)

codá[2] *vb. tr.* a exprima un mesaj cu ajutorul unui cod[1] (2); a codifica. — *codáre* s. f. (<fr. *coder*)

codábil, -ă *adj.* care poate fi codat. (<*coda*[2] + *-bil*)

codabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi codabil. ● diferenţa de accesibilitate a noţiunilor. (<*codabil* + *-itate*)

codáj *s. n.* codare. (<fr. *codage*)

codebitór, -oáre *s. m. f.* cel care datorează o sumă cuiva împreună cu alţii. (<fr. *codébiteur*)

codeínă *s. f.* alcaloid extras din opiu, folosit mai ales în tratamentul tusei; metilmorfină. (<fr. *codéine*, cf. gr. *kodeina*, capsulă de mac)

codeinomaníe *s. f.* obicei morbid de a lua codeină. (<fr. *codéinomanie*)

codétta *s. f.* (*muz.*) 1. coda[1] de mici dimensiuni. 2. intermezzo la o singură voce care leagă uneori în fugă prima şi a doua expoziţie a subiectului. (<it. *codetta*)

codeţinátór, -oáre *s. m. f.* (*rar*) cel care deţine ceva împreună cu altul. (<*co-* + *deţinător*)

codeţinút, -ă *s. m. f.* cel care este deţinut împreună cu alţii în acelaşi loc. (după fr. *codétenu*)

códex *s. n.* culegere de texte vechi, în manuscris; codice. (<lat. *codex*)

codicil *s. n.* adaos, modificare ulterioară la un testament. (<fr. *codicille*, lat. *codicillus*)

codicologie *s. f.* disciplină a paleografiei care studiază manuscrisele nu ca purtătoare ale unui text, ci ca obiecte de sine stătătoare. • istoric a colecțiilor, a modului și a condițiilor de păstrare etc. a manuscriselor. (<fr. *codicologie*)

codificá *vb. tr.* 1. a reuni legi disparate, norme juridice într-un cod. 2. a coda[2]. — *codificáre* s. f. (<fr. *codifier*)

codificatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care codifică (2). II. *s. n. (inform.)* dispozitiv care efectuează codificarea; codor. (<fr. *codificateur*)

codirectór *s. m.* cel care deține conducerea (unei întreprinderi, instituții etc.) cu altcineva. (<fr. *codirecteur*)

codirécție *s. f.* direcție (a unei instituții, întreprinderi etc.) exercitată de mai multe persoane cu același grad. (<fr. *codirection*)

codism *s. n.* tactică oportunistă care preconizează situarea partidului „în coada" maselor și ploconirea lui față de procesul spontan al mișcării muncitorești, negîndu-se astfel rolul de avangardă și de organizator al partidului marxist-leninist. (după rus. *hvostizm*)

codist, -ă *s. m. f.* adept al codismului. (după rus. *hvostist*)

codominánt, -ă *adj. (biol.)* cu două sau mai multe specii dominante în asociația vegetală. (<fr. *codominante*, lat. *codominans*)

codominánță *s. f. (biol.)* manifestare fenotipică diferită a două gene alelice situate în loci omologi. (<fr. *codominance*)

codón *s. m. (genet.)* secvență de trei nucleotide ale macromoleculei de acid dezoxiribonucleic care codifică un aminoacid specific. (<fr., engl. *codon*)

codór *s. n.* codificator (II). (<fr. *codeur*)

codotomíe *s. f.* operație estetică de tăierea cozii (la câinii de rasă). (<*coadă* + *-tomie*)

coechipiér, -ă *s. m. f.* membru al unei echipe, al unei formații etc., în raport cu ceilalți membri ai echipei. (<fr. *coéquipier*)

coeditór, -oáre *s. m. f.* persoană sau editură care se asociază cu alta în editarea unei opere. (<fr. *coéditeur*)

coeducáție *s. f.* educație în comun a băieților și fetelor în aceeași școală și clasă. (<fr. *coéducation*)

coeficiént *s. m.* 1. număr scris la începutul unui anumit termen (dintr-o expresie algebrică) pe care îl multiplică. 2. mărime constantă în anumite condiții date, care indică o anumită proprietate a unei substanțe, a unui sistem, proces tehnologic etc. 3. valoare relativă atribuită la un examen. (<fr. *coefficient*)

coefór, -ă, *s. m. f.* (la greci) persoană care aducea ofrande pentru jertfe. (<fr. *choéphore*)

coempțiúne *s. f. (jur.)* cumpărare reciprocă. (<fr. *coemption*, lat. *coemptio*)

coenzímă *s. f.* componentă neproteică și dizolvabilă a unei enzime, care favorizează acțiunea acesteia; coferment. (<fr. *coenzyme*)

coercíbil, -ă *adj.* comprimabil. (<fr. *coercible*)

coercibilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este coercibil. (<fr. *coercibilité*)

coercitív, -ă *adj.* care constrînge. ○ *cîmp* ~ = intensitatea cîmpului magnetic la care se anulează magnetizația unui corp feromagnetic. (<fr. *coercitif*)

coerciție *s. f. (livr)* constrîngere (mai ales pentru a impune respectarea obligațiilor legale). — var. *coercițiune* s. f. (<fr. *coercition*, lat. *coercitio*)

coercițiúne *s. f.* v. coerciție.

coeréde *s. m. (jur.)* moștenitor împreună cu alții. (<lat. *coheres, -edis*)

coerént, -ă *adj.* 1. constituit din părți care sînt strîns, logic legate între ele; închegat, unitar; coeziv. 2. *(fiz.;* despre unde) care are aceeași lungime de undă și diferență de fază constantă în timp. (<fr. *cohérent*, lat. *cohaerens* < *cohaerere*, a fi lipit de)

coerénță *s. f.* 1. însușirea de a fi coerent; legătură strînsă, logică între mai multe elemente, idei, lucruri. 2. *(mat.)* proprietate a unui sistem de axiome de a nu admite contradicții între nici o pereche de propoziții care pot fi deduse din el; consistență (2). 3. *(fig.)* proprietate a undelor de a fi coerente (2). (<fr. *cohérence*, lat. *cohaerentia*)

coerór *s. n.* aparat imaginat de Branly pentru recepționarea semnalelor de telegrafie fără fir. (<fr. *cohéreur*)

coexistá *vb. intr.* a exista în același timp (sau împreună) cu cineva sau ceva. (<fr. *coexister*)

coexistént, -ă *adj.* existent în același timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. (<fr. *coexistant*)

coexisténță *s. f.* existență simultană a mai multor lucruri, ființe, fenomene. ○ ~ *pașnică* = principiu de bază al relațiilor internaționale dintre state cu orînduiri sociale diferite, potrivit căruia aceste state se angajează să renunțe la folosirea războiului ca mijloc de rezolvare a problemelor litigioase. (<fr. *coexistence*)

coextensív, -ă *adj. (fil.;* despre concepte) care acoperă și o parte și alta. (<fr. *coextensif*)

coeziúne *s. f.* 1. forță de atracție care se exercită între particulele (molecule, atomi, sau ioni) de același fel ale corpurilor. 2. *(fig.)* legătură strînsă, de ordin interior. (<fr. *cohésion*)

coeziv, -ă *adj.* care leagă, unește. (<fr. *cohésif*)

coezivitáte *s. f. (fiz.)* proprietate pe care o are o materie de a-și conserva stabilitatea prin jocul forțelor interioare. (<fr. *cohésivité*)

cofeínă *s. f.* cafeină. (<germ. *Koffein*)

cófердam *s. n.* compartiment transversal, îngust și etanș, care separă tancurile de combustibili sau lubrifianți ale unei nave de celelalte compartimente. (<engl. *cofferdam*)

coferméntt *s. m.* coenzimă. (<fr. *coferment*)

cofinanțá *vb. tr.* (despre un organism financiar internațional) a finanța împreună cu alți deținători de capitaluri unele proiecte de investiții (în țările în curs de dezvoltare). — *cofinanțáre* s. f. (<*co-* + *finanța*)

COFO- *elem. comp.* „surditate, surzenie". (<fr. *copho-*, cf. gr. *kophos*, surd)

cofochirurgíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu tratamentul surdității pe cale chirurgicală. (<fr. *cophochirurgie*)

cofondatór, -oáre *s. m. f.* fondator împreună cu altcineva. (<*co-* + *fondator*)

cofóză *s. f.* anacuzie. (<fr. *cophose*)

cofrá *vb. tr.* a turna un beton fluid într-un cofraj. — *cofráre* s. f. (<fr. *coffrer*)

cofráj *s. n.* tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul în stare fluidă. (<fr. *coffrage*)

cofrét *s. n.* dulăpior cu uşă metalică ce adăposteşte aparatajul de siguranţă al unei instalaţii electrice. (<fr. *coffret*)

cogeneraţionál, -ă *adj. (rar)* din acelaşi generaţie. (<*co-* + *generaţie* + *-onal*)

cogestiúne *s. f.* gestiune ţinută în comun de mai multe persoane. (<fr. *cogestion*)

cogitabúnd, -ă *adj.* adîncit în gînduri; visător. (<it. *cogitabondo*)

cogitatív, -ă *adj.* care ţine de cugetare, referitor la cugetare. (<it. *cogitativo*)

cogitaţiúne *s. f. (rar)* cugetare, gîndire. (<fr. *cogitation*, lat. *cogitatio*)

cógito *s. n. (fil.)* evidenţa de sine a gîndirii, ca activitate a subiectului, certitudinea eului ca entitate care cugetă. (<lat. *cogito*, gîndesc, cuget)

cognát *s. m.* persoană, rudă de singe pe linie masculină sau feminină, în dreptul roman. (<lat. *cognatus*)

cognaţiúne *s. f.* **1.** înrudire naturală, în dreptul roman. **2.** *(lingv.)* înrudire a cuvintelor. (<lat. *cognatio*)

cognitív, -ă *adj.* referitor la cunoaştere. (<fr. *cognitif*)

cogniţie *s. f. (psih.)* facultatea de a cunoaşte; cunoaştere. (<fr. *cognition*, lat. *cognitio*)

cognómen *s. n.* al treilea nume al unei persoane, care arată familia, potrivit vechiului drept roman. • poreclă, supranume. (<lat. *cognomen*)

cognoscíbil, -ă *adj.* care poate fi cunoscut. (<fr. *cognoscible*, lat. *cognoscibilis*)

cognoscibilitáte *s. f.* însuşirea de a putea fi cunoscut. (<fr. *cognoscibilité*)

COHLE(O)- *elem. comp.* „cochilie, spirală". (<fr. *cochlé/o/-*, cf. lat. *cochlea*, gr. *kokhlios*, melc)

cohleár, -ă *adj.* al cohleei, situat în cohlee. (<fr. *cochléaire*)

cohlée *s. f.* organ al urechii interne format dintr-un canal membranos răsucit în spirală. (<fr. *cochlée*)

cohleoidă *s. f.* curbă plană loc geometric al extremităţilor arcelor cercurilor tangente la o dreaptă într-un punct al ei, avînd originea comună şi aceeaşi lungime. (<fr. *cochléoïde*)

cohleo-vestibulár, -ă *adj.* referitor la cohlee şi la vestibulul urechii. (<fr. *cochléo-vestibulaire*)

cohórtă *s. f.* **1.** unitate tactică din infanteria romană, cu un efectiv reprezentînd a zecea parte dintr-o legiune. **2.** unitate în organizări sportive de tineret. **3.** *(fig.)* mulţime, ceată. • *(biol.)* grupare de indivizi în cadrul unei populaţii, care prezintă o manifestare fiziologică sau comportamentală simultană. **4.** totalitate de indivizi care au trăit acelaşi eveniment demografic în cursul aceleiaşi perioade de timp. (<fr. *cohorte*, lat. *cohors*)

coifúră *s. f.* denumire generică pentru bonetă, casketă, cască etc. (<fr. *coiffure*)

coincíde *vb. intr.* **1.** a se întîmpla, a se produce în acelaşi timp. **2.** a fi identic, a se potrivi; a corespunde întocmai. • (despre linii, figuri) a se suprapune perfect. (<fr. *coïncider*, lat. *coincidere*)

coincidént, -ă *adj.* care coincide. (<fr. *coïncident*)

coincidénţă *s. f.* faptul de a coincide; potrivire (întîmplătoare) a două lucruri, evenimente etc.; echivalenţă, concordanţă. (<fr. *coïncidence*)

coinculpát, -ă *s. m. f.* inculpat împreună cu alţii în acelaşi infracţiune penală. (<fr. *coïnculpé*)

coinstigatór, -oáre *s.m.f.* instigator împreună cu alţii la săvîrşirea unei infracţiuni. (<*co-* + *instigator*)

cointeresá *vb. tr.* a interesa pe cineva într-o acţiune, într-o afacere comună; a stimula cuiva interesul pentru ceva. — *cointeresáre* s. f. (<fr. *coïntéresser*)

coiót *s. m.* mamifer carnivor din America, asemănător cu lupul şi cu şacalul; lupul preriilor. (<fr., sp. *coyote* < cuv. aztec)

coír *s. m.* **1.** plantă textilă exotică. **2.** fibră elastică extrasă din această plantă. (<engl. *coir*)

coít *s. n.* împreunare sexuală; copulaţie. (<fr. *coït*, lat. *coitus*)

coitál, -ă *adj.* referitor la coit. (<fr. *coïtal*)

coitofobíe *s. f.* teama de a realiza actul sexual. (<*coit* + *-fobie*[2])

col[1] *s. n.* **1.** parte îngustată în formă cilindrică a unui organ sau a unui os. **2.** *(bot.)* colet. (<fr. *col*, cf. lat. *collum*, git)

-col[2] *elem. comp.* „care cultivă, care locuieşte, trăieşte". (<fr. *-cole*, cf. lat. *colere*, a cultiva, a locui)

COL[3]**(E)-, -colíe** *elem. comp.* „fiere, bilă". (<fr. *chol/é/-, -cholie*, cf. gr. *khole*)

COL[4]**(O)-/COLI-, -colíe, -colítă** *elem. comp.* „colon, intestin". (<fr. *col/o/-, coli-, -colie, -colite*, cf. gr. *kolon*, intestin gros)

cóla[1] **I.** *s. m. inv.* arbore tropical ale cărui fructe conţin cafeină şi teobromină. **II.** *s. f.* băutură răcoritoare preparată din fructul acestui arbore. (<engl./coca-/*cola* < cuv. sudanez)

colá[2] *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) combina, a (se) asorta. **II.** *refl.* **1.** a se împreuna, a se uni printr-o legătură nematrimonială; a trăi în concubinaj. **2.** (despre îmbrăcăminte) a se lipi de corp. — *coláre* s. f. (<fr. *coller*)

colabá *vb. tr., refl. (med.;* despre un organ) a (se) turti. — *colabáre* s. f. (<fr. *collaber*, cf. lat. *collabi*, a se prăbuşi)

colaborá *vb. intr.* **1.** a participa la înfăptuirea unei acţiuni, la elaborarea unei opere etc.; a coopera. **2.** a publica o lucrare într-un periodic, într-o culegere. (<fr. *collaborer*, lat. *collaborare*)

colaboráre *s. f.* **1.** acţiunea de a colabora şi rezultatul ei; cooperare. **2.** formă de relaţii care se stabilesc între state sau grupări economice, politice, culturale etc. în interes comun. (<*colabora*)

colaboratór, -oáre *s.m.f.* cel care colaborează. • cel care lucrează într-o instituţie, fără a fi salariatul ei permanent. (<fr. *collaborateur*)

colaboraţionísm *s. n.* colaborare cu duşmanul ocupant; trădare de patrie. (<fr. *collaborationnisme*)

colaboraţioníst, -ă *s. m. f.* cel care colaborează cu duşmanul aflat pe teritoriul propriei patrii. (<fr. *collaborationniste*)

colagén *s. n.* proteină complexă din ţesutul conjunctiv, osos şi cartilaginos. (<fr. *collagène*, cf. gr. *kolla*, clei)

colagenáză *s. f.* enzimă care lizează colagenul. (<fr. *collagénase*)

colagenóză *s. f.* boală datorată proliferării anormale de colagen în ţesutul conjunctiv, în articulaţii etc. (<fr. *collagénose*)

colagóg, -ă *adj., s. n.* (medicament, aliment) care stimulează secreţia biliară. (<fr. *cholagogue*)

coláj *s. n.* **1.** legătură permanentă nematrimonială; concubinaj. **2.** procedeu de execuţie a unor lucrări de pictură sau de ornamentaţie prin lipirea laolaltă a diferite materiale sau elemente eterogene. ● tablou astfel realizat. ● spectacol de teatru alcătuit din diferite fragmente. **3.** operaţie de încorporare în anumite mase alimentare a unor substanţe. ○ *~ul sucurilor* = proces de limpezire enzimatică prin adăugare de gelatină alimentară. (<fr. *collage*)

colalemíe *s. f.* prezenţa sărurilor biliare în sînge. (<fr. *cholalémie*)

colalurie *s. f.* prezenţa sărurilor biliare în urină. (<fr. *cholalurie*)

colamínă *s. f.* bază azotată cu funcţie de alcool şi amină, care intră în structura cefalinelor. (<fr. *colamine*)

colánă *s. f.* culegere de poezii sau de proză cu temă comună.; *(p. ext.)* colecţie de opere. (<it. *collana*)

colangiectazíe *s. f.* dilataţie patologică a căilor biliare. (<fr. *cholangiectasie*)

colangiocistostomíe *s. f.* fixare a canalelor biliare la peretele superior al vezicii, în caz de obstrucţie a canalelor hepatice. (<fr. *cholangio-cystostomie*)

colangiolecistografíe *s. f.* metodă radiografică de punere în evidenţă a căilor biliare hepatice şi a vezicii biliare. (<fr. *cholangio-cholécystographie*)

colangiografíe *s. f.* radiografie a căilor biliare cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *cholangiographie*)

colangiolitiáză *s. f.* prezenţa de calculi (II) în canalele biliare. (<fr. *cholangiolithiase*)

colangióm *s. n.* tumoare rezultată prin transformarea celulelor epiteliale ale canalelor biliare intrahepatice. (<fr. *cholangiome*)

colangiostomíe *s. f.* fixare la piele a unui canal biliar, în caz de obliterare a canalelor coledoc şi hepatic. (<fr. *cholangiostomie*)

colangiotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unui canal biliar. (<fr. *cholangiotomie*)

colangítă *s. f.* angiocolită. (<fr. *cholangite*)

colánt, -ă **I.** *adj.* (despre îmbrăcăminte) strîns lipit de corp. **II.** *s. m.* obiect de îmbrăcăminte strîns lipit de corp. ● dres (1). (<fr. *collant*)

cólaps[1] *s. n.* *(med.)* **1.** scădere bruscă a activităţii (tonusului, tensiunii etc.) unui organ, însoţită de pierderea cunoştinţei **2.** turtire a unui organ, în special a unui plămîn în timpul pneumotoraxului. (<fr., lat. *collapsus*)

cólaps[2] *s. n.* **1.** prăbuşire parţială sau totală a unei construcţii; *(p. ext.)* prăbuşire (economică etc.); ruină, faliment. ● *(tehn.)* deformare, spargere a pereţilor. **2.** dezlipire internă care poate surveni în timpul uscării lemnului. **3.** *~ gravitaţional* = contracţie bruscă a unei stele datorată forţelor de atracţie gravitaţionale. (<fr. *collapse*)

colapsoterapíe *s. f.* tratament al anumitor forme de tuberculoză prin turtirea unui plămîn, pentru a grăbi cicatrizarea leziunilor, punîndu-l în repaus. (<fr. *collapsothérapie*)

colargól *s. n.* soluţie apoasă conţinînd argint în particule fine, folosită mai ales ca antiseptic. (<fr. *collargol*, n. com.)

colasciónе/-şio-ne/ *s. n.* instrument muzical cu coarde din Italia de sud, asemănător lăutei. (<it. *colascione*)

colaterál, -ă **I.** *adj.* situat alături, pe aceeaşi latură; lăturalnic, subordonat; secundar. ○ *(jur.) linie ~ă* = legătură de rudenie care uneşte între ei pe fraţi şi surori şi pe descendenţii acestora. **II.** *s. n.* navă laterală a unei biserici. (<fr. *collatéral*, lat. *collateralis*)

colatitúdine *s. f.* complement al latitudinii unui punct de pe sferă terestră sau cerească. (după fr. *collatitude*)

colaţioná *vb. tr.* a confrunta o copie cu originalul; a verifica dacă un document este complet şi corect. ● a compara între ele manuscrise şi ediţii pentru a stabili variantele. — *colaţionáre* s. f. (<fr. *collationner*)

colaţiúne *s. f.* **1.** colaţionare. ● date într-o fişă de bibliotecă privind paginaţia şi numărul de volume, formatul, ilustraţiile şi materialul însoţitor. **2.** drept de a conferi un beneficiu, un grad universitar etc. **3.** gustare. (<fr. *collation*)

colbertísm *s. n.* sistem economic potrivit căruia se cere protecţionismul temporar al producţiei naţionale, limitîndu-se importarea mărfurilor străine. (<fr. *colbertisme*, cf. *Colbert*, ministru de finanţe în Franţa sub Ludovic al XIV-lea)

colbertíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al colbertismului. (<fr. *colbertiste*)

colchicínă *s. f.* alcaloid toxic extras din seminţele de brînduşă de toamnă. (<fr. *colchicine*, cf. gr. *kolkhikon*, brînduşă de toamnă)

colderémă *s. f.* preparat cosmetic pe bază de ceară de albine, conţinînd o cantitate însemnată de apă. (<engl. *colderream*)

COLE- v. **col**[3] (e)-.

colecíst *s. n.* vezica biliară. (<fr. *cholécyste*)

colecistalgíe *s. f.* durere la nivelul vezicii biliare. (<fr. *cholécystalgie*)

colecistatoníe *s. f.* atonie a vezicii biliare. (<fr. *cholécystatonie*)

colecistectazíe *s. f.* dilataţie a vezicii biliare. (<fr. *cholécystectasie*)

colecistectomíe *s. f.* ablaţiune chirurgicală a vezicii biliare. (<fr. *cholécystectomie*)

colecistendéză *s. f.* incizie a vezicii biliare pentru scoaterea calculilor biliari. (<fr. *cholécystendèse*)

colecistenterostomíe *s. f.* operație chirurgicală pentru stabilirea unei comunicări între vezica biliară și intestin. (<fr. *cholécystentérostomie*)

colecistíță *s. f.* inflamație a colecistului. (<fr. *cholécystite*)

colecistochinínă *s. f.* hormon colagen secretat de mucoasa duodenală. (<fr. *cholécystokinine*)

colecistocinétic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care favorizează excreția bilei conținute de vezică. (<fr. *cholécystocinétique*)

colecistocolostomíe *s. f.* legarea operatorie directă a vezicii biliare la colon[3]. (<fr. *cholécysto-colostomie*)

colecistodocostomíe *s. f.* realizare chirurgicală a unei anastomoze între vezica biliară și canalul coledoc. (<fr. *cholécystodochostomie*)

colecistoduodenostomíe *s. f.* legare operatorie a vezicii biliare la duoden. (<fr. *cholécystoduodénostomie*)

colecistogastrostomíe *s. f.* operație constînd în legarea directă a vezicii biliare la stomac. (<fr. *cholécysto-gastrostomie*)

colecistografíe *s. f.* radiografie a vezicii biliare cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *cholécystographie*)

colecistojejunostomíe *s. f.* legare operatorie directă a vezicii biliare la prima ansă jejunală. (<fr. *cholécysto-jéjunostomie*)

colecistolitiázǎ *s. f.* litiază biliară. (<fr. *cholécystolithiase*)

colecistopatíe *s. f.* denumire generală pentru bolile căilor biliare. (<fr. *cholécystopathie*)

colecistopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a vezicii biliare de peretele abdominal. (<fr. *cholécystopexie*)

colecistorafíe *s. f.* suturǎ chirurgicală a peretelui vezicii biliare. (<fr. *cholécystorrhaphie*)

colecistostomíe *s. f.* deschiderea și legarea chirurgicală a vezicii biliare de piele. (<fr. *cholécystostomie*)

colecistotomíe *s. f.* incizie a vezicii biliare pentru evacuarea puroiului sau a calculilor. (<fr. *cholécystotomie*)

colecistózǎ *s. f.* existența la nivelul vezicii biliare a unor leziuni nelitiazice, neinflamatorii și netumorale. (<fr. *cholécystose*)

colectá *vb. tr.* **1.** a aduna și depozita materiale, lucruri etc. **2.** a aduna de la producători diferite produse pe baza unor contracte încheiate cu aceștia. **3.** (despre un abces, o rană) a face puroi; a coace. — *colectáre* s. f. (<fr. *collecter*)

colectazíe *s. f.* dilatare patologică a colonului. (<fr. *colectasie*)

colécțǎ *s. f.* strîngere de bani (sau de obiecte) prin contribuție benevolă în scopul ajutorării cuiva. (<fr. *collecte*, lat. *collecta*)

colectív, -ă **I.** *adj.* **1.** rezultat din munca, din activitatea mai multor persoane; referitor la ideea de colectivitate. ○ *substantiv* ~ = substantiv care, la singular, denumește o multitudine de obiecte identice, considerate ca un întreg; *sufix* ~ = sufix cu ajutorul căruia se formează substantive colective; *numeral* ~ = numeral care exprimă ideea de grupare a obiectelor în timp și spațiu. **2.** care aparține tuturor; comun, obștesc, social. **II.** *s. n.* grup de oameni care lucrează în același loc de producție, avînd interese și concepții comune, purtînd fiecare răspunderea muncii depuse, supunîndu-se unei discipline liber consimțite și acceptînd o conducere unică. ○ ~ *de catedră*=totalitatea cadrelor didactice (din învățămîntul superior) grupate în cadrul unei catedre. (<fr. *collectif*, lat. *collectivus*)

colectivísm *s. n.* principiu fundamental al moralei comuniste exprimînd colaborarea, solidaritatea, spiritul tovărășesc, comunitatea de interese a oamenilor muncii față de cauza generală comună. (<fr. *collectivisme*, rus. *kollektivizm*)

colectivíst, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al colectivismului. (<fr. *collectiviste*)

colectivitáte *s. f.* **1.** grup mare de oameni care duc o viață colectivă. ● societate. **2.** ~ *statistică* = totalitatea unităților statistice studiate pentru cunoașterea fenomenelor sau proceselor economice, avînd unele trăsături comune, numite caracteristici statistice, dar o mărime variabilă. (<fr. *collectivité*)

colectivizá *vb. tr.* a uni într-o comunitate, într-un grup etc. — *colectivizáre* s. f. (<fr. *collectiviser*)

colectomíe *s. f.* ablațiune totală sau parțială a colonului[3]. (<fr. *colectomie*)

colectór[1] *s. n.* regiune a unui tranzistor avînd funcția de a colecta curentul principal. (<engl. *collector*, fr. *collecteur*)

colectór[2], **-oáre** **1.** *adj.* (despre vase, tuburi, bazine) care colectează fluide. **II.** *s. n.* **1.** recipient sau conductă pentru acumularea (temporară) a materialelor fluide, granulare sau pulverulente. **2.** loc unde se adună matrițele din magazia unui linotip sau monotip pentru a forma un rînd. **3.** organ al rotorului unor mașini electrice avînd rolul de a comuta legăturile dintre înfășurarea rotorului și circuitul exterior. **4.** substanță organică folosită ca reactiv la flotația mineralelor pentru a concentra particulele de minerale în spumă. **III.** *s. m. f.* achizitor de mărfuri, de produse etc. pentru stat, pentru o anumită instituție. (<fr. *collecteur*)

colectúră *s. f.* oficiu de procurare a cărților necesare bibliotecilor. (<germ. *Kollecktur*)

colécție *s. f.* **1.** serie de obiecte de același fel prezentînd o valoare documentară, artistică etc., adunate și dispuse sistematic. **2.** culegere (de opere literare și științifice). ● totalitatea publicațiilor unei biblioteci. **3.** puroi colectat într-un țesut bolnav. (<fr. *collection*, lat. *collectio* < *colligere*, a reuni)

colecționamíe *s. f.* pasiune patologică de a colecționa obiecte (artistice, rare), cu nuanță de posesiune, de orgoliu și avariție. (<*colecție* + *-manie*[2])

colecționá *vb. tr.* a aduna obiecte de același fel pentru a alcătui o colecție. — *colecționáre* s. f. (<fr. *collectionner*)

colecționár, -ă *s. m. f.* posesor al unei colecții; amator de colecții. (<fr. *collectionneur*)

colecționism *s. n.* tip de nevroză caracterizat prin tendința de a colecționa obiecte de tot

felul, fără un scop utilitar. (<fr. *collectionnisme*)

coledóc[1] *adj. canal ~* (și *s. n.*) = canal prin care se varsă bila în duoden. (<fr. *cholédoque*)

COLEDOC[2](O)- *elem. comp.* „canalul coledoc". (<fr. *cholédoch/o/-*, cf. lat. *choledochus*, gr. *kholedokhos*, care conține fiere)

coledocectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a coledocului. (<fr. *cholédoquectomie*)

coledocítă *s. f.* inflamație a canalului coledoc. (<fr. *cholédocite*)

coledocoduodenostomíe *s. f.* anastomoză chirurgicală între canalul coledoc și duoden. (<fr. *cholédocho-duodénostomie*)

coledocoenterostomíe *s. f.* realizarea chirurgicală a unei anastomoze între coledoc și intestin. (<fr. *cholédocho-entérostomie*)

coledocogastrostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a canalului coledoc în stomac. (<fr. *cholédocho-gastrostomie*)

coledocografíe *s. f.* radiografie a canalului coledoc. (<fr. *cholédochographie*)

coledocohepatostomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între coledoc și canalele hepatice. (<fr. *cholédocho-hépatostomie*)

coledocolít *s. n.* calcul (II) în canalul coledoc. (<fr. *cholédocholithe*)

coledocolitiázǎ *s. f.* prezența de calculi în canalul coledoc. (<fr. *cholédocholithiase*)

coledocolitotomíe *s. f.* coledocotomie. (<fr. *cholédocholithotomie*)

coledocolitotrípsie *s. f.* zdrobire chirurgicală a calculilor din canalul coledoc. (<fr. *cholédocholithotripsie*)

coledocoplastíe *s. f.* refacere operatorie a peretelui canalului coledoc, pentru restabilirea curgerii bilei în intestin. (<fr. *cholédochoplastie*)

coledocorafíe *s. f.* suturǎ a peretelui conductului biliar. (<fr. *cholédochorrhaphie*)

coledocoscóp *s. n.* aparat optic folosit în coledocoscopie. (<fr. *cholédochoscope*)

coledocoscopíe *s. f.* examinare directă a canalului coledoc cu ajutorul coledocoscopului. (<fr. *cholédochoscopie*)

coledocostomíe *s. f.* derivație externă a bilei prin introducerea unui tub în lumenul coledocului. (<fr. *cholédochostomie*)

coledocotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a canalului coledoc pentru extragerea de calculi biliari; coledocolitotomie. (<fr. *cholédochotomie*)

colég, -ă *s. m. f.* camarad de studii, de muncă, de activitate etc. (<fr. *collègue*, lat. *collega*)

colegatár, -ă *s. m. f.* care moștenește împreună cu alții o avere lăsată prin testament. (<fr. *colégataire*)

colegiál, -ă *adj.* **1.** tovărășesc, camaraderesc. **2.** de colegiu (2), referitor la colegiu. ○ *biserică ~ă* (și *s. f.*) = biserică în care oficiază un colegiu de canonici. (<fr. *collégial*)

colegialitáte *s. f.* **1.** atitudine, sentimente colegiale; camaraderie. **2.** principiu potrivit căruia conducerea unor organe sau organizații se exercită colectiv. (<fr. *collégialité*)

colegián, -ă *s. m. f.* elev al unui colegiu (6). (<fr. *collégien*)

colégiu *s. n.* **1.** (în Roma antică) grup (de cel puțin trei persoane) însărcinat cu o anumită funcție publică. **2.** organ de conducere colectivă și de îndrumare a unui periodic, a unei lucrări, cărți etc., a unei întreprinderi sau instituții. **3.** corp sau asociație a unor persoane care au aceeași profesie sau aceeași demnitate. • *(jur.;* în unele țări) colectiv de judecători în cadrul organizării interne a instanței supreme sau cu atribuții speciale pe lîngă unele organe de jurisdicție. ○ *~ de avocați* = colectiv al avocaților dintr-o unitate administrativ-teritorială. **4.** *~ de partid* = organ care controlează modul în care se respectă prevederile statutului cu privire la disciplina și morala de partid etc. **5.** (în trecut) categorie electorală care îngloba cetățenii cu aceeași avere sau cu același rang social. **6.** instituție de învățământ public asemănătoare liceului, cu o organizare specială. **7.** *~ de redacție* = organ consultativ pe lîngă redactorul-șef al unei publicații; comitet de redacție. (<fr. *collège*, lat. *collegium*, confrerie, tovărășie)

colelít *s. n.* calcul (II) biliar. (<fr. *cholélithe*)

colelitiázǎ *s. f.* litiază biliară. (<fr. *cholélithiase*)

colelitotrípsie *s. f.* operație chirurgicală de zdrobire a calculilor biliari, fără deschiderea vezicii. (<fr. *cholélithotripsie*)

colembóle *s. f. pl.* ordin de insecte primitive fără aripi, care se deplasează cu ajutorul unor apendici abdominali, prin salturi. (<fr. *collemboles*)

colemézǎ *s. f.* vomisment biliar. (<fr. *colémèse*)

colemie *s. f.* trecere a bilei în singe. (<fr. *cholémie*)

colenchím *s. n.* țesut viu de susținere a plantelor erbacee, format din celuloză. (<fr. *collenchyme*, cf. gr. *kolla*, clei; *enchyma*, acumulare)

COLEO- *elem. comp.* „teacă, vagin", „elitră". (<fr. *coléo-*, cf. gr. *kolcos*, teacă, scoarță)

coleocél *s. n.* colpocel. (<fr. *coléocèle*)

coleochéte *s. f. pl.* gen de alge verzi cu talul discoidal, prevăzut cu filamente scurte terminate cu țepi și cu oogonul în formă de butelie.

coleogén *s. n.* țesut meristematic care generează endodermul. (<fr. *coléogène*)

coleoptér *s. n.* aparat de zbor obținut prin asocierea unei aripi toroidale (inelare) cu un fuzelaj introdus în interiorul acesteia. (<*coleoptere*)

coleoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu șase picioare și patru aripi, dintre care două, întărite, le acoperă pe celelalte două, subțiri, membranoase. (<fr. *coléoptères*)

coleoptíl *s. n.* frunză în formă de teacă, care învelește mugurașul embrionului la graminee. (<fr. *coléoptile*, cf. gr. *ptilon*, foiță)

coleoptózǎ *s. f.* colpoptoză. (<fr. *coléoptose*)

coleorexíe *s. f.* rupturǎ a vaginului, în nașterile dificile. (<fr. *coléorrhexie*)

coleorizǎ *s. f.* țesut protector, în formă de teacă, de la vîrful radiculei unor monocotiledonate. (<fr. *coléorhize*)

coleostenózǎ *s. f.* colpostenozǎ. (<fr. *coléosténose*)

colepatíe *s. f.* afecțiune a căilor biliare. (<fr. *cholépathie*)

coleperitonéu *s. n.* revărsare a bilei în cavitatea peritoneală, prin perforarea căilor biliare sau ale colecistului. (<fr. *cholépéritoine*)

colepoléză *s. f.* proces de producere a bilei. (<fr. *cholépoièse*)

colerágie *s. f.* scurgere abundentă a bilei către exterior. (<fr. *cholérragie*)

colerétă *s. f.* *(rar)* guleraș din țesătură fină sau din dantelă. (<fr. *collerette*)

colerétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care stimulează secreția biliară a ficatului. (<fr. *cholérétique*)

colerézǎ *s. f.* producere a bilei de către ficat. (<fr. *cholérèse*, cf. gr. *hairesis*, scoatere)

colergáng *s. n.* moară cu tăvălugi verticali, folosită la măcinare în industria pigmenților și a coloranților. (<germ. *Kollergang*)

coléric, -ă *adj., s. m. f.* (om, temperament) irascibil, supărăcios, nervos, cu izbucniri de mânie; coleros. (<fr. *colérique*)

colerós, -oásă *adj.* coleric. (<fr. *coléreux*)

colestátic, -ă *adj.* referitor la staza biliară, determinat de aceasta. (<fr. *cholestatique*)

colestázǎ *s. f.* întrerupere a scurgerii bilei în intestin; stază biliară. (<fr. *cholestase*)

colesteatóm *s. n.* formațiune tumorală chistică, de culoare albicioasă, alcătuită din celule infiltrate cu colesterol. (<fr. *cholésteatome*)

colesterínă *s. f.* colesterol. (<fr. *cholestérine*)

colesterinemíe *s. f.* colesterolemie. (<fr. *cholestérinemie*)

colesteról *s. m.* substanță organică din protoplasma celulelor, în special din creier și nervi, care reglează permeabilitatea față de lichide a membranelor celulare; colesterină. (<fr. *cholestérol*)

colesterolázǎ *s. f.* enzimă a sucului gastric care esterifică acizii grași eliberați, cu colesterol biliar, în cursul digestiei intestinale; colesterolesterază. (<fr. *cholestérase*)

colesterolemíe *s. f.* prezența colesterolului în sânge; colesterinemie. (<fr. *cholestérolémie*)

colesterolesterázǎ *s. f.* colesterolază. (<fr. *cholestérol-estérase*)

colesterólic, -ă *adj.* referitor la colesterol, al colesterolului. (<*colesterol* + *-ic*)

colesterolizǎ *s. f.* dizolvare a colesterolului de către un lichid organic (ser). (<fr. *cholestérolyse*)

colesteropexíe *s. f.* fixare a colesterolului în țesuturi sau în ficat. (<fr. *cholestéropexie*)

colesteroluríe *s. f.* prezența colesterolului în urină. (<fr. *cholestérolurie*)

colét[1] *s. n.* pachet expediat prin poștă. (după fr. *colis*)

colét[2] *s. n.* **1.** linie de separație între rădăcina unui dinte și coroana sa. **2.** zonă de trecere între tulpina și rădăcina unei plante; col[1] (2). (<fr. *collet*)

coletárie *s. f.* expediere de mărfuri în cantități mici și sub forme ușor de minuit; *(p. ext.)* mijloc (mai ales feroviar) de transport pentru aceste mărfuri. (<*colet* + *-ărie*)

coleterapíe *s. f.* tratament al unor afecțiuni prin administrarea unor extracte de fiere de bou. (<*cole-* + *-terapie*[2])

colhóz *s. n.* cooperativă agricolă de producție în fosta U.R.S.S. (<rus. *kolhoz* < *kol/ektivnoe /hoz/eaistvo/*, gospodărie colectivă)

colhóznic, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al unui colhoz. (<rus. *kolhoznik*)

COLI- v. col[4] (o)-.

collámb *s. m.* trimetru iambic greco-latin, în care ultimul picior e un spondeu. (<fr. *choliambe*, cf. gr. *cholos*, șchiop)

colibacíl *s. m.* bacil în intestinul gros, care degradează proteinele și glucidele și care poate deveni patogen în anumite cazuri. (<fr. *colibacille*)

colibacilemíe *s. f.* prezența colibacililor în sânge. (<fr. *colibacillémie*)

colibacilóză *s. f.* boală infecțioasă provocată de colibacil. (<fr. *colibacillose*)

colibaciluríe *s. f.* prezența colibacililor în urină. (<fr. *colibacilluric*)

colibrí *s. m. inv.* nume dat unor specii de păsări foarte mici, cu pene viu colorate, care trăiesc în America tropicală; pasăre-muscă. (<fr., sp. *colibri* < cuv. caraib)

cólic[1] *adj. acid* ~ = acid existent în fiere în combinație cu glicocolul și taurina. (<fr. *cholique*)

cólic[2], **-ă** *adj.* **I.** referitor la colon[3]. **II.** *s. f.* durere abdominală violentă cu caracter spasmodic. (<fr. *colique*)

colicitánt, -ă *s. m. f.* fiecare dintre participanții la o licitație. (<fr. *colicitant*)

colíder *s. m.* lider împreună cu alții. (<*co-* + *lider*)

-colíe[1] v. col[3] (c)-.

-colíe[2] v. col[4] (o)-.

coliér *s. n.* **1.** șirag, colan de mărgăritare, de pietre prețioase etc. care se poartă la gât. **2.** bandă metalică circulară care fixează un suport, o conductă etc. **3.** *(fig.)* brîu, cerc. (<fr. *collier*)

coligáre *s. f.* **1.** *(log.)* acțiunea de a sintetiza mai multe observații. **2.** *(fiz.)* formare a unei legături covalente prin unirea a doi atomi. (după fr. *colligation*, cf. it. *colligare*, a lega împreună)

coligatív, -ă *adj.* (despre proprietăți ale substanțelor) care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței. (<fr. *colligatif*)

colimá *vb. intr.* **1.** *(fiz.)* a transforma un fascicul de raze divergente sau convergente într-unul paralel. **2.** a viza, a orienta o lunetă într-o anumită direcție. — *colimáre* s. f. (<*colimație*)

colimatór *s. n.* **1.** dispozitiv optic pentru colimarea fasciculelor de raze. **2.** instrument de vizare pentru determinarea aproximativă a unei direcții. ○ *(fam.) a lua* (pe cineva) *în* ~ = a urmări, a observa comportamentul cuiva; a persecuta (pe nedrept). (<fr. *collimateur*)

colimáție *s. f.* reglare a instrumentelor optice pentru a realiza coincidența dintre axa lor optică și linia de vizare. — var. *colimațiune* s. f. (<fr. *collimation*)

colimațiúne *s. f.* v. colimație.

colinár, -ă *adj.* cu coline, deluros, cu pante domoale. ● (despre râuri) rezultat din piraie, care șiroiește de pe clinul dealurilor. ● (despre

plante) care crește pe coline. (<fr. *colli-naire)*

colină¹ *s. f.* formă de relief, mai mică decît dealul, de obicei rotunjită. (<fr. *colline*, lat. *collina)*

colină² *s. f.* amină din compoziția materiei vii ai cărei derivați (acetilcolina etc.) au un rol important în funcționarea normală a organismului. (<fr. *choline)*

colinérgic, -ă *adj., s. n.* (stimulant) transmis prin intermediul colinei² sau acetilcolinei. (<fr. *cholinergique)*

colinesterázǎ *s. f.* enzimă care distruge acetilcolina prin hidroliză. (<fr. *cholinestérase)*

coliniár, -ă *adj.* (despre puncte) situat pe aceeași dreaptă. (<fr. *colinéaire)*

coliniaritáte *s. f.* calitate a mai multor puncte de a fi coliniare. (<it. *collinearità)*

colír *s. n.* preparat lichid folosit în tratamentul anumitor afecțiuni ale ochilor. (<fr. *collyre*, cf. gr. *kollyrion*, unguent pentru ochi)

colítă¹ *s. f.* inflamație a colonului³. (<fr. *colite)*

-colítă² v. c o l⁴ (o)-.

colizie *s. f.* v. c o l i z i u n e.

coliziúne *s. f.* **1.** lovire, ciocnire de tendințe, de forțe, de interese contrare; conflict. **2.** izbire puternică între două corpuri care se mișcă în sensuri opuse. ● *(fig.)* încăierare, luptă violentă. ● abordaj. **3.** *~ omonimică* = întîlnire a două sau mai multe cuvinte ononime. — var. *colizie* s. f. (< fr. *collision*, lat. *collisio)*

col legno/-lénio/ *loc. adv. (muz.)* lovind cu bagheta arcușului, pentru a obține un sunet slab, scurt, cu un timbru sec. (<it. *con legno)*

cólli *s. m.* ciine ciobănesc foarte frumos, cu corpul lung și umerii lați, folosit în Scoția, țara sa de origine, și Marea Britanie pentru paza turmelor de oi, iar în restul lumii drept ciine de companie. (<engl., fr. *colley)*

colligátum *s. n.* volum care reunește mai multe lucrări diferite, miscelaneu. (<lat. *colligatum* < *colligare*, a lega la un loc)

colmatá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) închide, a (se) obtura, a (se) astupa. **II.** *tr.* **1.** a astupa porii, fisurile unui material poros prin introducerea unei substanțe coloidale. **2.** *(mil.)* a restabili un front continuu după o străpungere a inamicului. (<fr. *colmater)*

colmatáj *s. n.* colmatare. (<fr. *colmatage)*

colmatáre *s. f.* **1.** acțiunea de a colmata și rezultatul ei; colmataj. **2.** umplerea naturală a unui bazin oceanic, marin sau lacustru, ori a albiei unui riu prin aluvionare. **3.** lucrare de îmbunătățiri funciare prin depunerea dirijată a materialului solid purtat în suspensie de apele curgătoare, în scopul ridicării nivelului terenurilor joase, inundabile. **4.** umplere a porilor solului cu material solid transportat pe cale mecanică, în scopul micșorării porozității. (<*colmata)*

COLO- v. c o l⁴ (o)-.

coloánă *s. f.* **1.** stîlp cilindric de piatră, marmură etc. destinat să susțină un antablament. ● formație cu aspect de stîlp apărută în peșteri prin unirea unei stalactite cu o stalagmită. ○ *~ vertebrală* = șira spinării. ● parte dintr-un catarg care iese deasupra punții. **2.** masă a unui fluid care ia formă cilindrică atunci cînd este închisă într-un tub sau cînd țîșnește cu putere dintr-o conductă. **3.** secțiune verticală a unei pagini tipărite sau manuscrise; conținutul acesteia. ● rubrică (într-un formular, într-un registru etc.). **4.** șir vertical de cifre. **5.** denumire a mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta verticală, cilindrică, de metal etc., conținînd materiale absorbante, filtrante etc. **6.** convoi de oameni, de animale, de vehicule, de nave, care merge rînduit în șiruri paralele în adîncime. ○ *~a a cincea* = grup de trădători în slujba dușmanului, care organizează diversiuni, acte de sabotaj etc. pentru a dezorganiza spatele frontului. **7.** *(cinem.) ~ sonoră* = ansamblu de sunete care însoțește imaginile unui film. (<fr. *colonne)*

colobómă *s. f.* fisură congenitală sau traumatică la nivelul pleoapelor, irisului, coroidei sau retinei. (<fr. *coloboma*, cf. gr. *koloboma*, mutilare)

colocatár, -ă *s. m. f.* persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa. (<fr. *colocataire)*

colocáție *s. f.* **1.** *(log.)* poziție, clasament al unui obiect în raport cu altele. **2.** *(jur.)* înscriere a creditorilor în ordinea în care aceștia trebuie să plătească. **3.** *(lingv.)* grup de cuvinte; sintagmă. (<fr. *collocation)*

colocázie *s. f.* plantă tropicală din familia aracee, cu rizomul bogat în fecule, cultivată la noi ca plantă ornamentală de interior. (<lat., fr. *colocasia)*

colocentézǎ *s. f.* puncție a colonului în vederea distensiei. (<fr. *colocentèse)*

colocistoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a vezicii urinare cu ajutorul unui segment de colon. (<fr. *colocystoplastie)*

coloclízǎ *s. f.* ocluzie patologică a colonului³. (<fr. *coloclise)*

colocolostomíe *s. f.* operație chirurgicală de unire a două anse ale colonului³. (<fr. *colo-colostomie)*

colocutór, -oáre *s. m. f. (rar)* interlocutor. (<it. *collocutore)*

colocuțiúne *s. f. (rar)* convorbire, conversație. (<lat. *collocutio)*

colocvlá *vb. intr. (rar)* a vorbi cu cineva. (<lat. *colloquor)*

colocviál, -ă *adj.* (despre vorbire, stil) de conversație (familiară). (<engl. *colloquial)*

colocvialísm *s. n. (rar)* colocvialitate. (< engl. *colloquialism)*

colocvialitáte *s. f.* caracter colocvial; colocvialism. (<*colocvial* + *-itate)*

colócviu *s. n.* **1.** convorbire, discuție (științifică); simpozion. **2.** formă de examinare a cunoștințelor prin discuții între profesori și studenți, elevi etc. (<lat. *colloquium)*

colodioná *vb. tr.* a aplica un strat de colodiu iodat pe suprafața unei plăci de sticlă. — *colodionáre* s. f. (<fr. *collodionner)*

colodispepsíe *s. f.* dispersie caracterizată prin jenă abdominală, balonare etc. (<fr. *colodyspepsie)*

colódiu *s. n.* soluție de nitroceluloză într-un amestec de alcool și eter, folosită în fotografierea

în farmacie etc. (<lat. *collodium*, fr. *collodion*, cf. gr. *kollodes*, cleios)

colofón *s. n.* însemnare la sfîrșitul unei cărți în epoca manuscriselor și a incunabulelor, cuprinzînd date privind tipograful, data și locul unde e lucrat, autorul și titlul lucrării. ● *(rar)* notiță grafică la sfîrșitul unei cărți prin care se anunță date în legătură cu editarea și tipărirea cărții. (<lat. *colophon*, gr. *kolophon*)

colofóniu *s. n.* substanță rășinoasă obținută prin prelucrarea reziduului de la distilarea terebentinei; saciz. (<germ. *Kolophonium*, ngr. *kolophonion*)

cologarítm *s. m.* logaritm al inversului unui număr dat. (<fr. *cologarithme*)

colográfic, -ă *adj.* de colografie, obținut prin colografie. (<fr. *collographique*)

colografíe *s. f.* procedeu de tipărire în care prepararea clișeului se face pe o placă de sticlă; fototipie. (<fr. *collographie*)

coloíd, -ă *adj., s. m.* (substanță) în stare de dispersie, cu aspect de gelatină, care nu poate trece printr-o membrană de pergament. (<fr. *colloïde*, engl. *colloid*, cf. gr. *kolla*, clei)

coloidál, -ă *adj.* cu aspect și proprietăți de coloid. ○ *stare ~ă* = stare de diviziune a materiei în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între acelea a moleculelor lor și acelea a suspensiilor. (<fr. *colloïdal*)

coloidoclazíe *s. f.* **1.** invadare a sîngelui de către substanțe proteice, în cazul unei distrugeri tisulare puternice. **2.** stare de șoc cu modificări în constantele fizico-chimice ale coloizilor sangvini. (<fr. *colloïdoclasie*)

coloidopexíe *s. f.* fixare a coloranților coloidali de către celule. (<fr. *colloïdopexie*)

coloidoterapíe *s. f.* tratare a unor boli cu substanțe în stare coloidală. (<fr. *colloïdothérapie*)

colombínă *s. f.* personaj feminin din comedia italiană, costumat la fel ca arlechinul. (<it. *colombina*)

colón[1] *s. m.* (în Imperiul Roman și în evul mediu) muncitor agricol care, fără să fie sclav, era legat de pămîntul pe care îl lucra, fiind obligat să plătească dijmă proprietarului și să presteze corvezi. (<lat. *colonus*)

colón[2] *s. m.* unitatea monetară în Costa Rica și în Salvador. (<fr., sp. *colon*, cf. *Cristobal Colon*, numele sp. al lui Columb)

colón[3] *s. n.* porțiune a intestinului gros cuprinsă între cec[2] și rect. (<fr. *côlon*, cf. gr. *kolon*, intestin gros)

colón[4] *s. m.* **1.** semn de punctuație antică echivalent cu o pauză medie (două puncte sau punct și virgulă în punctuația modernă). **2.** subdiviziune a unui vers antic, a unei strofe sau a unei perioade. (<lat. *colon*)

colonádă *s. f.* șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic. (<fr. *colonnade*)

colonalgíe *s. f.* durere de-a lungul colonului[3]. (<fr. *côlonalgie*)

colonát *s. n.* stare de colon[1]; formă de organizare socială, spre sfîrșitul Imperiului Roman, caracterizată prin legarea tot mai strînsă a colonilor de pămîntul pe care îl munceau și pentru care plăteau dijmă și prestau corvezi. (<lat. *colonatus*, fr. *colonat*)

coloncífră *s. f.* cifră care arată numărul de ordine al paginii unei cărți. (<după germ. *Kolumnenziffer*)

colonél[1] *s. m.* grad de ofițer superior, imediat inferior generalului, care comandă de obicei un regiment; ofițer cu acest grad. ○ *locotenent ~* = grad de ofițer superior maiorului. (<fr. *colonel*)

colonél[2] *s. n.* corp de literă de șapte puncte tipografice; mignon. (<germ. *Kolonel*)

colonétă *s. f.* *(arhit.)* coloană mică și zveltă; colonină (<fr. *colonnette*)

coloniál, -ă *adj.* referitor la colonii, la colonialism; în (din) colonii; în stare de colonie. ○ *putere ~ă* = stat capitalist cu colonii pe care le exploatează; *politică ~ă* = acțiune de asuprire și de subjugare economică, politică și națională, dusă de statele imperialiste în colonii. (<fr. *colonial*)

coloniále *s. f. pl.* articole alimentare de băcănie (piper, ceai, cacao etc.) importate din țări exotice sau *(p. ext.)* produse în interiorul țării. (<germ. *Kolonial[waren]*)

colonialísm *s. n.* politică a țărilor imperialiste de subjugare și exploatare a popoarelor din țările slab dezvoltate, de jefuire a bogățiilor acestor țări, de transformare a lor în surse de materii prime și piețe de desfacere avantajoase. (<fr. *colonialisme*)

colonialíst, -ă **I.** *adj.* referitor la colonialism. **II.** *s. m.* imperialist care promovează colonialismul. (<fr. *colonialiste*)

colónic, -ă *adj.* *(anat.)* referitor la colon, al colonului. (<*colon*[3] + *-ic*)

colonié[1] *s. f.* **1.** *(ant.)* cetate-oraș întemeiată de o altă cetate sau de un alt stat pe teritoriul unei țări străine, cu scopuri comerciale. **2.** țară (sau regiune) lipsită de independență politică și economică, aflată sub dominația unui stat imperialist *(metropolă)*. **3.** grup de persoane de aceeași cetățenie sau naționalitate care s-au stabilit într-o țară străină. **4.** grup de copii trimiși la odihnă într-o stațiune balneoclimatică. ○ *~ de minori* = instituție de reeducare a copiilor și adolescenților cu devieri de conduită. **5.** grup de animale superioare sau de plante unicelulare din aceeași specie care duc viață în comun. (<fr. *colonie*, lat. *colonia*)

colónie[2] *s. f.* *apă de ~* = amestec parfumat de alcool și uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. (<it. *colonia* < *acqua di Colonia*)

colonínă *s. f.* *(rar)* colonetă. (<it. *colonnino*)

coloníst, -ă *s. m. f.* cel care a părăsit țara, locul său de origine și s-a stabilit într-o țară străină. (<germ. *Kolonist*)

colonizá *vb. tr.* **1.** a transforma în colonie un teritoriu sau o țară. **2.** a popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). **3.** a popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. ● a introduce o specie de vînat într-un teren în care nu a existat. — *colonizáre* s. f. (<fr. *coloniser*)

colonizábil, -ă *adj.* care poate fi colonizat. (<fr. *colonisable*)

colonizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (stat, populație etc.) care colonizează un teritoriu. (<fr. *colonisateur*)

colonlínie *s. f.* linie care marchează începutul textului de colontitlu. (după germ. *Kolumnenlinie*)

COLONO- *elem. comp.* „colon,, intestin gros". (<fr. *côlono-*, cf. gr. *kolon, -nos*)

colonográmă *s. f.* înregistrare grafică a motilității colonului[3]. (<fr. *côlonogramme*)

colonoscóp *s. n.* endoscop folosit în colonoscopie. (<fr. *côlonoscope*)

colonoscopíe *s. f.* tehnică endoscopică destinată examinării colonului[3]. (<fr. *côlonoscopie*)

colontítlu *s. n.* rînd tipărit deasupra textului unei pagini, care cuprinde numele autorului cărții, titlul capitolului etc. (după germ. *Kolumnentitel*)

colopatíe *s. f.* denumire generică a afecțiunilor colonului[3]. (<fr. *colopathie*)

colopexíe *s. f.* fixare operatorie a colonului[3] de peretele abdomenului. (<fr. *colopexie*)

colopexotomíe *s. f.* colopexie cu deschiderea intestinului la peretele abdominal. (<fr. *colopexotomie*)

coloproctectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a colonului[3] și a rectului. (<*colo-* + *proctectomie*)

coloptóză *s. f.* ptoză a colonului[3] transversal. (<fr. *coloptose*)

colór[1] *adj. inv.* tehnicolor. (<engl. *color*)

COLOR[2]**(I)-, -colór** *elem. comp.* „culoare". (<fr. *color[i]-, -colore*, cf. lat. *color*)

colorá *vb. tr.* 1. a da culoare, a vopsi (în culori). 2. *(fig.)* a reliefa, a face expresiv, viu, bogat (stilul unei opere, felul de a scrie etc.). — *coloráre* s. f. (<fr. *colorer*, lat. *colorare*)

colorábil, -ă *adj.* care poate fi colorat. (<fr. *colorable*)

colorabilitáte *s. f.* însușirea de a fi colorabil. (<*colorabil* + *-itate*)

coloraſíe *s. f.* sutură chirurgicală a colonului[3]. (<fr. *colorhaphie*)

coloragíe *s. f.* hemoragie asociată cu mucus și puroi, în unele afecțiuni ale colonului[3]. (<fr. *colorrhagie*)

coloránt, -ă *adj. s. m.* (substanță) care are însușirea de a colora. (<fr. *colorant*)

coloratúră *s. f.* 1. manieră de interpretare vocală care permite interpretului să-și afirme virtuozitatea tehnică, executînd rulade, triluri etc. ○ *soprană de* ~ = soprană care interpretează în această manieră. 2. *(rar)* bogăție de culori; colorit. (<germ. *Koloratur*, it. *coloratura*)

colorație *s. f. (livr.)* colorare. • metodă de laborator constînd în tratarea preparatelor microscopice, după o prealabilă fixare, cu diferiți coloranți. (<fr. *coloration*)

colorectítă *s. f.* inflamație a colonului[3] și a rectului. (<fr. *colorectite*)

colorectostomíe *s. f.* operație constînd din legarea unei anse a colonului[3] la rect. (<fr. *colo-rectostomie*)

colorgráf *s. n. (poligr.)* aparat electronic de corectat și de dozat extrasele de culori obținute pe negative fotografice. (<fr. *colorgraphe*)

colorlá *vb. tr. (rar)* a colora (desene, imagini, fotografii); a aplica o culoare. (<fr. *colorier*)

colorláj *s. n. (rar)* colorare; vopsire. (<fr. *coloriage*)

colorimétric, -ă *adj.* referitor la colorimetrie. (<fr. *colorimétrique*)

colorimetríe *s. f.* 1. metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. 2. măsurare a intensității coloratiei lichidelor. 3. știință care studiază determinarea și clasificarea culorilor. (<fr. *colorimétrie*, germ. *Kolorimetrie*)

colorimétru *s. n.* aparat folosit în colorimetrie. (<fr. *colorimètre*)

colorísm *s. n.* (în pictură) tendință de a da o importanță deosebită coloritului. (<germ. *Kolorismus*)

colorist, -ă *s. m. f.* 1. pictor care excelează în armonizarea culorilor. 2. cel care colorează stampe, hărți etc. 3. *(cinem.)* specialist care realizează culoarea personajelor, după modelul conceput de regizor, pentru fiecare cadru în parte. (<fr. *coloriste*)

coloristíc, -ă 1. *adj.* referitor la culori. II. *s. f.* studiu al culorilor. (<fr. *coloristique*, it. *coloristico*)

colorít *s. n.* ansamblul culorilor unui obiect, tablou etc.; efect produs de ansamblul culorilor unui peisaj, ale unui tablou etc. • culoare. • *(fig.)* nuanță expresivă, varietate, strălucire (în imagini etc.). (<it. *colorito*, germ. *Kolorit*)

colós *s. m.* 1. statuie de o mărime și de o măreție uimitoare. 2. *(fig.)* om de o statură și de o putere neobișnuită; uriaș; *(p. ext.)* ființă (sau obiect) de proporții uriașe. (<fr. *colosse*, lat. *colossus*, gr. *kolossos*)

colosál, -ă *adj.* extraordinar de mare; uriaș, gigantic, imens. • nemaipomenit, teribil; fabulos. (<fr. *colossal*)

colosalitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este colosal. (<*colosal* + *-itate*)

colostátic, -ă *adj.* referitor la colostază[1]. (<fr. *cholostatique*)

colostáză[1] *s. f.* reducere sau oprire a curgerii fierii spre intestin. (<fr. *cholostase*)

colostáză[2] *s. f.* reținere patologică a materiilor fecale în colon[3]. (<fr. *colostase*)

colostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a colonului[3] la piele, pentru a crea un anus artificial. (<fr. *colostomie*)

colostrorée *s. f.* secreție exagerată și spontană de colostru în timpul graviditații. (<fr. *colostrorrhée*)

colóstru *s. n.* secreție a glandei mamare la cîteva zile după naștere, care alcătuiește prima hrană a nou-născutului. (<lat., fr. *colostrum*)

colotífus *s. n.* formă de febră tifoidă care debutează cu simptomatologia unor colite acute. (<fr. *colotyphus*)

colotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a colonului[3]. (<fr. *colotomie*)

COLP(O)- *elem. comp.* „vagin". (<fr. *colp[o]-*, cf. gr. *kolpos*)

colpalgíe *s. f.* durere vaginală; colpodinie. (<fr. *colpalgie*)

colpectazíe *s. f.* destensie exagerată a vaginului. (<fr. *colpectasie*)

colpectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a vaginului. (<fr. *colpectomie*)

colpítă *s. f.* inflamație a colului uterin; cervicită; metrită. (<fr. *colpite*)

colpocél *s. n.* hernie intravaginală.; colocel. (<fr. *colpocèle*)

colpocelíocentéză *s. f.* puncție a cavității peritoneale pe cale vaginală. (<fr. *colpocoeliocentèse*)

colpocelíotomíe *s. f.* deschidere a cavității abdominale prin vagin; celiotomie vaginală. (<fr. *colpocoeliotomie*)

colpocheratóză *s. f.* degenerescență a epiteliului mucoasei vaginale, care tinde a se cheratiniza. (<fr. *colpokératose*)

colpocistoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a peretelui vezico-vaginal. (<fr. *colpocystoplastie*)

colpocistostomíe *s. f.* incizie prin vagin a colului vezicii urinare. (<fr. *colpocystostomie*)

colpocitográmă *s. f.* rezultat al studiului citologic al unui frotiu vaginal. (<fr. *colpocytogramme*)

colpocitologíe *s. f.* studiu al celulelor epiteliale ale țesutului vaginal. (<fr. *colpocytologie*)

colpodínie *s. f.* colpalgie. (<fr. *colpodynie*)

colpohisterectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a uterului și a unei porțiuni din vagin. (<fr. *colpo-hystérectomie*)

colpohisteropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a vaginului și a uterului la țesuturile sau organele vecine. (<fr. *colpo-hystéropexie*)

colpohisterorafíe *s. f.* suturā chirurgicală a vaginului și a uterului. (<*colpo-hystérorrhaphie*)

colpohisterostomíe *s. f.* extragere operatorie a fătului din uter prin incizia pereților vaginali și uterini. (<fr. *colpo-hystérostomie*)

colpohisterotomíe *s. f.* operație practicată pe cale vaginală urmărind a reduce inversia uterului. (<fr. *colpo-hystérotomie*)

colpolaparatomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cavității abdominale prin vagin. (<fr. *colpo-laparatomie*)

colpopatíe *s. f.* afecțiune a vaginului. (<fr. *colpopathie*)

colpoperineoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a perineului și a vaginului. (<fr. *colpo-périnéoplastie*)

colpoperineorafíe *s. f.* suturare a perineului și a peretelui vaginal, în caz de secționare sau ruptură. (<fr. *colpo-périnéorrhaphie*)

colpopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a vaginului la țesuturile înconjurătoare. (<fr. *colpopexie*)

colpoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală plastică a vaginului; elitroplastie. (<fr. *colpoplastie*)

colpoptóză *s. f.* prolaps al vaginului; colcoptoză, elitroptoză. (<fr. *colpoptose*)

colporafíe *s. f.* suturā chirurgicală a vaginului; elitrorafie. (<fr. *colporrhaphie*)

colporagíe *s. f.* elitroragie. (<fr. *colporragie*)

colporectopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a rectului și a peretelui posterior al vaginului. (<fr. *colpo-rectopexie*)

colporée *s. f.* scurgere patologică de mucus vaginal. (<fr. *colporhée*)

colporexíe *s. f.* ruptură a peretelui vaginal. (<fr. *colporexie*)

colportá *vb. tr.* a răspîndi știri false, zvonuri etc. — *colportáre* s. f. (<fr. *colporter*, lat. *colportare*, a aduce)

colportáj *s. n.* distribuire, răspîndire, propagare (a cărților, a presei). (<fr. *colportage*)

colportór *s. m.* **1.** *(rar)* negustor ambulant. **2.** *(fig.)* răspînditor de știri (necontrolate, false), de zvonuri. (<fr. *colporteur*)

colposcóp *s. n.* instrument optic folosit în colposcopie. (<germ. *Kolposkop*, engl. *colposcope*)

colposcópic, -ă *adj.* referitor la colposcopie, de colposcopie. (<fr. *colposcopique*)

colposcopíe *s. f.* examinare vizuală a vaginului și a colului uterin. (<fr. *colposcopie*)

colpospásm *s. n.* contracție dureroasă a mușchilor perineali și constrictori ai vaginului. (<fr. *colpospasme*)

colpostát *s. n.* aparat pentru îndepărtarea pereților vaginali. (<fr. *colpostat*)

colpostenotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei stenoze vaginale. (<*colposteno|ză* + *-tomie*)

colpostenóză *s. f.* îngustare patologică a vaginului; coleostenoză. (<fr. *colposténose*)

colpostrictúră *s. f.* stricturā vaginală. (<fr. *colpostricture*)

colpotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a peretelui vaginal; elitrotomie. (<fr. *colpotomie*)

colpoureterotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a ureterului pe cale vaginală. (<*colpo-* + *ureterotomie*)

colt *s.n.* revolver sau pistolet american de calibru 11,43 mm, cu încărcare automată. (<engl., fr. *colt*, cf. *Colt*, numele inventatorului)

colubride *s. f. pl.* familie de reptile ofidiene; şerpi. (<fr. *colubridés*, cf. lat. *coluber, -bri*, şarpe veninos)

colúgo *s. m.* animal arboricol, crepuscular, nocturn, din pădurile Indoneziei, prevăzut cu o membrană care uneşte membrele cu capul şi coada, permiţînd animalului să planeze ca o paraşută, de la un arbore la altul. (<amer. *colugo*)

columbár *s. n.* monument funerar cu nişe în care se păstrează cenuşa morţilor incineraţi. —var. *columbariu* s. n. (<lat., fr. *columbarium*)

columbáriu *s. n.* v. c o l u m b a r.

COLUMBI-/COLUMBO- *elem. comp.* „porumbel". (<lat. *columbi-* < *columba*)

columbicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu columbicultura. (<fr. *colombiculteur*)

columbicultúră *s. f.* creşterea porumbeilor. (<fr. *colombiculture*)

columbíde *s. f. pl.* familie de păsări având ca tip porumbelul. (<fr. *colombidés*)

columbiformes *s. f. pl.* ordin de păsări cuprinzînd porumbeii, turturelele şi guguştiucii. (<fr. *colombiformes*)

columbít *s. n.* niobit. (<fr. *columbit*, cf. *Columbia*, oraş în S.U.A.)

colúmbiu *s. n.* niobiu. (<fr. *columbium*)

COLUMBO- v. c o l u m b i-.

columbofil, -ă I. *adj.* referitor la columbofilie; în legătură cu porumbeii. II. *s. m. f.* crescător amator de porumbei (călători). (<fr. *colombophile*)

columbofilíe *s. f.* pasiunea de a creşte porumbei (călători). (<fr. *colombophilie*)

columbográmă *s. f.* mesaj poştal cu greutate foarte mică, dus la destinaţie cu ajutorul porumbeilor călători. (<*columbo-* + */aero/gramă*)

columbotécă *s. f.* *(rar)* colecţie de porumbei. (<*columbo-* + *-tecă*)

columelár, -ă *adj.* referitor la columelă; în forma unei columele. (<fr. *columellaire*)

columélă *s. f.* 1. coloană funerară mică. ○ ~ *carstică* = stîlp mic de calcar situat în mijlocul unei marmite (2). 2. organ animal sau vegetal în formă de coloană. ● coloană spiralată care constituie axa după care este răsucită cochilia moluştelor gasteropode. 3. axa conică a melcului urechii interne. (<fr. *columelle*, lat. *columella*)

columnár, -ă *adj.* în formă de columnă; în coloane; columniform. (<lat. *columnaris*)

colúmnă *s. f.* monument de forma unei coloane împodobite cu basoreliefuri, ridicat de obicei în amintirea unui personaj sau a unui eveniment istoric. (<lat. *columna*)

columniform, -ă *adj.* columnar. (<*columnă* + *-form*)

columnizáre *s. f.* introducere de tampoane de tifon sau de vată în cavitatea vaginală. (după fr. *columnisation*)

colurie *s. f.* prezenţa pigmenţilor biliari în urină. (<fr. *cholurie*)

colutóriu *s. n.* preparat de consistenţă vîscoasă, conţinînd un antiseptic sau antibiotic, folosit în stomatologie pentru badijonarea gingiilor şi a pereţilor interni ai gurii. (<fr. *colluloire*, cf. lat. *colluere*, a spăla)

coluviál, -ă *adj.* referitor la coluviu; care formează coluvii. (<fr. *colluvial*)

colúviu *s. n.* material detritic rezultat din dezagregarea rocilor sub acţiunea agenţilor fizici şi transportat la distanţă mică de la locul de formare. (<engl. *colluvium*, fr. *colluvion*)

coluzíúne *s. f.* *(rar)* înţelegere secretă între două părţi, persoane etc. în defavoarea unei a treia. (<fr. *collusion*, lat. *collusio*)

COM- v. c o n[1]-.

cóma *s. f.* 1. aberaţie a unui sistem optic în formă de coadă de cometă, cauzată de fasciculele de raze incidente, lungi şi oblice. ● aberaţie a lentilelor electronice constînd în apariţia unei estompări spre periferia imaginii. 2. nebulozitate gazoasă care înconjură nucleul unei comete. (<fr. *coma*, germ. *Koma*)

comandá *vb. tr.* 1. a deţine comanda unei armate, unităţi etc. 2. a porunci, a ordona. 3. a face o comandă (4). 4. a dirija un mecanism, o maşină etc. 5. a solicita, a cere de mîncare, de băut într-un local de consum. — *comandáre* s. f. (<fr. *commander*)

comandamént *s. n.* 1. organ de comandă (într-o mare unitate militară etc.); loc unde se găseşte acest organ. 2. *(fig.)* sentinţă, precept, normă, regulă. 3. ~ *prealabil* = act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somind pe debitor să plătească datoria. (<fr. *commandement*)

comandánt *s. m.* cel care deţine comanda (unei unităţi militare, de pionieri, a unei expediţii, a unei nave etc.). (<fr. *commandant*)

comandát, -ă *adj.* (despre camerele unei locuinţe) care comunică între ele; (despre apartamente) cu astfel de camere. (<*comanda*)

comandatúră *s. f.* comandament (al trupelor germane de ocupaţie). (<germ. *Kommandatur*)

comándă *s. f.* 1. ordin, dispoziţie, poruncă. ○ *metodă de* ~ = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale fără să-şi consulte colaboratorii. 2. conducere a unei unităţi militare. ○ *post de* ~ = loc unde stă comandantul trupelor şi de unde transmite comanda operaţiilor. ● ordin verbal sau prin semnal dat militarilor de un comandant pentru executarea simultană a unei mişcări. 3. acţiune de comandare a unui sistem tehnic. ● echipamentul necesar efectuării ei. ○ *dublă* ~ = dispozitiv de pilotaj care permite ca doi piloţi să acţioneze comenzile. ● *(inform.)* instrucţiune, parte integrantă a informaţiei transmise calculatorului de către utilizator. 4. cerere de marfă adresată unui furnizor, lucrare cerută unui meseriaş, unui

antreprenor etc. • marfa comandată. ○ *de ~ =* executat după indicațiile clientului. **5.** *(mar.)* suprastructură pe o navă în care se află timoneria, camera hărților, cabina comandantului etc. **6.** parimă subțire *(saulă)* cu care se înfășoară capătul unei parme groase, împiedicîndu-i despletirea. (<fr. *commande)*

comandítă *vb. tr.* a furniza fonduri în comandită unei întreprinderi comerciale, industriale etc. — *comandítare* s. f. (<fr. *commanditer)*

comandítar, -ă *adj., s. m. f.* (asociat) a cărui răspundere se limitează la capitalul depus într-o societate în comandită. (<fr. *commanditaire)*

comandítat, -ă *adj., s. m. f.* (asociat) care răspunde solidar nelimitat, cu întreaga sa avere pentru angajamentele societății în comandită. (<fr. *commandité)*

comandítă *s. f.* societate comercială în care, în temeiul unui contract, unii dintre asociați răspund solidar și cu întreaga lor avere față de creditorii ei, iar alții numai în limitele capitalului social investit. (<fr. *commandite)*

comándo *s. n.* **1.** detașament cu efectiv redus, instruit special pentru acțiuni dificile și periculoase (subversiuni, debarcare, desant aerian, acțiuni în spatele frontului inamic etc.). **2.** membru al unui comando (1). (<fr., port. *commando*, germ. *Kommando)*

comandór *s. m.* **1.** grad de ofițer în aviație și marina din unele armate, echivalent colonelului din armata de uscat; ofițer cu acest grad. **2.** rang în ierarhia unor ordine. (<fr. *commandeur)*

comasá *vb. tr.* a reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, terenuri etc.); a concentra, a reuni într-o unitate (întreprinderi comerciale, industriale etc.). — *comasáre* s. f. (<germ. *kommassieren*, lat. *comassare)*

comáți *s. m. pl.* nume dat de romani dacilor de rînd (care purtau plete și capul descoperit). (<lat. *comati* < *comatus*, pletos)

comátic, -ă *adj. (fiz.)* care prezintă aberația de coma. (<fr. *comatique)*

comatogén, -ă *adj.* (despre boli) care produce o stare de comă[1]. (<fr. *comatogène)*

comatós, -oásă **I.** *adj.* referitor la starea de comă[1], care produce comă[1]. **II.** *adj., s. m. f.* (bolnav) în stare de comă. (<fr. *comateux)*

comatúle *s. f. pl.* specie de echinoderme marine. (<fr. *comatules)*

cómă[1] *s. f.* stare letargică de pierdere totală a cunoștinței, a sensibilității și posibilității de mișcare, produsă de o hemoragie cerebrală, diabet, uremic etc.; agonie. (<fr. *coma*, gr. *koma*, somn profund)

cómă[2] *s. f. (muz.)* **1.** interval greu perceptibil, între două note enarmonice. **2.** semn care indică (în muzica instrumentală) frazele și (în muzica vocală) locurile unde se respiră. (<it. *coma*, germ. *Komma)*

combáină *s. f.* v. c o m b i n ă.

combainíst, -ă *s. m. f.* combiner. (<*combainăă* + *-ist)*

combatánt, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (cel) care participă la o luptă, care face parte dintr-o unitate militară de luptă. **2.** *(fig.)* cel care luptă activ (pentru o idee, un scop etc.). (<fr. *combattant)*

combáte *vb. tr.* **1.** a lupta împotriva unor idei, a unor atitudini și a celor care le susțin. • *(log.)* a demonstra **2.** a lua măsuri de stîrpire a unui flagel social, a unei epidemii, boli etc. — *combátere* s. f. (după fr. *combattre)*

combativ, -ă *adj.* dîrz, perseverent în luptă, în susținerea unui punct de vedere, a unei idei etc. (<fr. *combatif)*

combativitáte *s. f.* însușirea de a fi combativ. (<fr. *combativité)*

cómbe *s. f.* depresiune alungită, deschisă la un capăt, dezvoltată în bolta unui anticlinal din jurasic. (<fr. *combe* < cuv. celt)

cómbi *s.n., adj.* (autoturism) cu o capacitate sporită de transportat bagaje, cu 3 sau 5 uși (obligatoriu una în spate), bancheta din spate fiind rabatabilă și putîndu-se transforma într-o platformă. (<germ. *Kombi*[wagen])

combiná *vb.* **1.** *tr.* a îmbina, a împreuna. • *(fig.)* a plănui în gînd; a urzi, a concepe. **II.** *tr., refl.* a (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unui corp compus. (<fr. *combiner*, lat. *combinare)*

combinábil, -ă *adj.* care se poate combina. (<fr. *combinable)*

combinabilitáte *s. f. (rar)* capacitate de combinare. (<*combinabil* + *-itate)*

combináre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) combina. **2.** *(mat.; pl.)* totalitatea grupurilor care se pot forma cu un număr de elemente date, astfel încît fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele, sau numai elemente identice. (<*combina)*

combinát[1] *s. n.* întreprindere de producție care reunește mai multe ramuri ale industriei și în care produsele uneia dintre ele servesc celorlalte ca materie primă, semifabricată etc. ○ *~ sportiv =* ansamblu de mai multe terenuri, săli de gimnastică etc., unde se practică diferite sporturi. (<rus. *kombinat)*

combinát[2], **-ă** **I.** *adj.* format din mai multe elemente deosebite. • *(chim.;* despre corpuri) compus. **II.** *s. f.* întrecere sportivă (de schi) constînd din două sau trei probe. ○ *~ă alpină =* probă compusă din coborîre, slalom uriaș și special; *~ă nordică =* întrecere compusă din sărituri de pe trambulină și o probă de fond. (<fr. *combiné)*

combinatív, -ă *adj.* cu caracter de combinare. (<engl. *combinative)*

combinatór, -oáre **1.** *adj.* combinatoriu. **II.** *s. n.* mecanism care combină circuitele unui motor, ale unui aparat etc. (<fr. *combinateur)*

combinatoriál, -ă *adj.* combinatoric. (<*combinatoriu* + *-al)*

combinatóric, -ă **I.** *adj.* referitor la combinatorică; combinatorial. **II.** *s. f.* **1.** capitol al matematicii care se ocupă de problemele în care este necesară numărarea diverselor posibilități de ordonare a unor obiecte după anumite reguli; analiză combinatorie. **2.** *(psih.;* după Piaget) structură fundamentală a gîndirii formale, care intervine în atitudinea față de problemele practice, implicînd numeroase variante de (re)construcție intelectuală; combinatorie (II, 2). (<germ. *Kombinatorik)*

combinatóriu, -ie **1.** *adj.* referitor la combinații, care combină, care determină o combinație;

combinator. ○ *analiză ~ic* = combinatorică. **II.** *s. f.* **1.** ansamblu de constrîngeri lingvistice care determină combinările elementelor constitutive ale unui enunț. **2.** combinatorică (2). (<fr. *combinatoire*)

combinație *s. f.* **1.** reunire, îmbinare, combinare. **2.** substanță formată din două sau mai multe elemente chimice. **3.** *(fam.)* aranjament, plan; calcul, mașinație. — var. *combinațiune* s. f. (<lat. *combinatio*)

combinațional, -ă *adj.* referitor la combinație; care constituie una sau mai multe combinații. (<engl. *combinational*)

combinațiúne *s. f.* v. combinație.

combină *s.f.* mașină de lucru complexă care efectuează simultan mai multe operații legate de același proces (recoltarea de cereale, furaje, cartofi), tăierea și încărcarea cărbunilor etc. ○ *~ muzicală* = set de aparate (tuner, pick-up, casetofon, amplificator de putere) montate într-un corp comun. — var. *combainâ* s. f. (<engl. *combine*, rus. *kombain*)

combinér, -ă *s. m. f.* manipulant al unei combine; combainist. (după rus. *kombainer*)

combinezón *s. n.* **1.** obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la umeri pînă la genunchi și care se poartă pe sub rochie; furou. **2.** salopetă. (<fr. *combinaison*)

combinór *s. n.* organ suplimentar într-o centrală telefonică automată, care schimbă succesiv circuitele. (după fr. *combinateur*)

cómbo *s. n.* mică orchestră de jaz și muzică de dans alcătuită din 3-8 membri, care cîntă într-un cabaret. (<engl. *combo*)

comburánt, -ă *adj., s. m.* (substanță) care degajă oxigen, permițînd combustia altor substanțe. (<fr. *comburant*, lat. *comburens*, care arde)

combustíbil, -ă *adj., s. m.* (material) care arde în prezența unui comburant, a oxigenului, fiind folosit ca izvor de energie calorică. (<fr. *combustible*)

combustibilitáte *s. f.* proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. (<fr. *combustibilité*)

combústie *s. f.* **1.** ardere. **2.** *(fig.)* efervescență, tumult. — var. *combustiúne* s. f. (<fr. *combustion*, lat. *combustio*)

combustiúne *s. f.* v. combustie.

come-back/cám-bec/ *s. n.* reluare a unei activități sportive, muzicale, teatrale etc. după o perioadă de incapacitate; reapariția în prim-plan a unui „nume" care își pierduse popularitatea. (<engl. *come-back*)

comedián, -ă *s. m. f.* actor, actriță de comedie. ● *(fig.)* cel care simulează sentimente pe care nu le are; ipocrit. (<fr. *comédien*)

comediánt, -ă *s. m.* **1.** *f. (rar)* actor de circ, de bîlci. v. saltimbanc. **2.** *(fig.)* om prefăcut, șarlatan. (<it. *commediante*, germ. *Komödiant*)

comedíe *s. f.* **1.** operă dramatică cu subiect (și deznodămînt) vesel, care ridiculizează diverse defecte, moravuri sau situații. **2.** *(fig.)* prefăcătorie, falsitate, ipocrizie. (<fr. *comédie*, lat. *comoedia*, cf. gr. *komos*, procesiune veselă cu care se terminau dionisiile; *oda*, cîntec)

comediográf *s. m.* autor de comedii. (<it. *commediografo*, lat. *comoediographus*)

comedocarcinóm *s. n.* tumoare malignă a glandei mamare. (<*comedon* + *carcinom*)

comedón *s. n.* mic punct negru alcătuit din sebum, care apare pe pielea feței și a spatelui. (<fr. *comédon*, cf. lat. *comedere*, a mînca)

comemorá *vb. tr.* a celebra printr-o ceremonie un eveniment (trist) sau dispariția unei persoane importante. — *comemorâre* s. f. (<fr. *commémorer*, lat. *commemorare*)

comemorábil, -ă *adj.* care trebuie să fie comemorat. (<fr. *commémorable*, lat. *commemorabilis*)

comemorativ, -ă *adj.* care evocă un eveniment important, o personalitate etc. (<fr. *commémoratif*)

comemorâție *s. f. (rar)* comemorare. (<fr. *commémoration*, lat. *commemoratio*)

comensál, -ă *adj.* care trăiește în relații de comensalism. (<fr. *commensal*)

comensalism *s. n. (biol.)* formă de conviețuire evasipermanentă între două organisme care folosesc ca hrană aceleași materii nutritive. — var. *comensualism* s. n. (<fr. *commensalisme*, cf. lat. *commensalis*, comesean)

comensualism *s. n.* v. comensalism.

comensurá *vb. tr.* a măsura prin comparație; a compara. (<it. *commensurare*)

comensurábil, -ă *adj.* care poate fi măsurat. (<fr. *commensurable*, lat. *commensurabilis*)

comensurabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este comensurabil. (<fr. *commensurabilité*)

comentá *vb. tr.* **1.** a interpreta, a face observații (pe marginea unei întîmplări, a unei chestiuni etc.). ● *(peior.)* a discuta, a interpreta cu răutate faptele sau spusele cuiva. **2.** a analiza, a explica critic (o operă literară, istorică etc.). — *comentâre* s. f. (<fr. *commenter*, lat. *commentari*)

comentáriu *s. n.* **1.** apreciere critică a unei probleme, a unui eveniment etc.; analiză, explicare. ● *(peior.)* interpretare răuvoitoare a faptelor sau a spuselor cuiva. **2.** interpretare a unei opere literare, istorice etc. ● *(pl.)* memorii istorice. **3.** *(inform.)* text explicativ care însoțește un program pentru a-l face mai clar, dar fără influență asupra algoritmului. (<fr. *commentaire*, lat. *commentarius*)

comentatív, -ă *adj.* cu caracter de comentariu (<*comenta* + *-(t)iv*)

comentátor, -oáre *s. m. f.* cel care interpretează o situație, un eveniment, o operă literară, istorică etc. ● *(spec.)* ziarist care comentează știri de actualitate. (<fr. *commentateur*, lat. *commentator*)

comeráj *s. n. (rar)* trăncăneală, flecăreală; birfă. (<fr. *commérage*)

comerciábil, -ă *adj. (rar)* comercializabil. (<it. *commerciabile*)

comerciál, -ă *adj.* referitor la comerț; din comerț. (<fr. *commercial*, lat. *commercialis*)

comercialism *s. n.* spirit comercial (exagerat); mercantilism. (<engl. *commercialism*)

comercialíst, -ă *s. m. f.* specialist în drept comercial. (<*comercial* + *-ist*)

comercializá *vb. tr.* a pune în comerț; a da un caracter comercial (unor mărfuri, bunuri etc.). — *comercializáre* s. f. (<fr. *commercialiser*)

comercializábil, -ă *adj.* care poate fi comercializat; negociabil; comerciabil. (<*comercializa* + *-bil*)

comerciánt, -ă *s. m. f.* cel care face comerț particular; negustor, negustor; comersant. (<it. *commerciante*)

comersánt *s. m.* (*rar*) comerciant. (<fr. *commerçant*)

comérț *s.n.* schimb de produse prin vînzare—cumpărare; ramură a economiei în cadrul căreia se desfășoară circulația mărfurilor. ○ *cameră de* ~ = asociație legal constituită în vederea promovării schimburilor comerciale. (<fr. *commerce*, lat. *commercium*, it. *commercio*)

comestibil, -ă *adj.* care se poate mînca; bun de mîncat. (<fr. *comestible*, lat. *comestibilis* < *comedere*, a mînca)

comestibilitáte *s. f.* calitate a celor ce este comestibil. (<fr. *comestibilité*)

cometár, -ă *adj.* referitor la comete; alcătuit din comete; cometic. (<fr. *cométaire*)

cométă *s. f.* corp ceresc format dintr-un nucleu înconjurat de o nebuloasă, continuată cu o prelungire luminoasă, formată din diferite gaze rarefiate, care descrie o elipsă întinsă în jurul Soarelui. (<fr. *comète*, lat. *cometa* < gr. *kometes*, stea cu plete)

cométic, -ă *adj.* ca o cometă; cometar. (<*cometă* + *-ic*)

cometofobíe *s. f.* teamă patologică de comete. (<*cometă* + *-fobie*[2])

cómic, -ă I. *adj.* 1. propriu comediei, referitor la comedie. 2. care stîrnește rîsul; hazliu, vesel, ridicol. **II.** *s. n.* categorie estetică cuprinzînd manifestările, personajele etc. ce stîrnesc rîsul; ceea ce provoacă rîsul într-o operă dramatică. **III.** *s. m.* actor care interpretează roluri de comedie. (<fr. *comique*, lat. *comicus*, gr. *komikos*)

comicitáte *s. f.* (*rar*) caracter comic. (<it. *comicità*)

comicizá *vb. tr.* a face ceva comic. (<*comic* + *-iza*)

cómics *s. n.* broșură, carte compusă din întîmplări prezentate sub formă de benzi desenate. ● inși aceste benzi. (<engl. *comics*)

comilitón *s. m.* tovarăș de luptă, de idei; camarad de arme. (<it. *commilitone*)

cominatóriu, -ie *adj.* (*jur.*) care constrînge o persoană la comiterea sau la abținerea de la săvîrșirea unui fapt. ○ *clauză* ~*ie* = clauză penală într-un contract civil, menită să asigure mai bine executarea acestuia; *daune* ~*ii* = daune care rezultă dintr-o clauză penală a unui contract. (<fr. *comminatoire*, lat. *comminatorius*, care amenință)

cominație *s. f.* figură retorică prin care oratorul sau un autor enunță, sub formă de avertisment la adresa auditoriului sau a unui personaj, o nenorocire inevitabilă. (<fr. *comination*, lat. *comminatio*, amenințare)

cominutív, -ă *adj.* (despre fracturi) care prezintă numeroase fragmente. (<fr. *comminutif*)

cominúție *s. f.* (*rar*) reducere, împărțire în mici bucăți. ● rupere a unui os în mici fragmente. (<fr. *comminution*, cf. lat. *comminuere*, a sfărîma)

comís *s. n.* confiscare a bunurilor unui vasal. ● confiscare a unor mărfuri prohibite sau introduse prin fraudă. (<fr. *commis*)

comisár *s. m.* 1. ofițer de poliție, șef al unui comisariat sau al unui birou de poliție. 2. delegat, împuternicit (într-o funcție, într-un rang etc.). ● reprezentant diplomatic cu rang de ambasador. ● membru al unei comisii internaționale cu caracter tehnic. 3. (în fosta U.R.S.S.) persoană împuternicită de guvern cu îndeplinirea unei munci politice de răspundere ori a unor sarcini administrative sau economice corespunzătoare funcțiilor unui ministru. 4. comandant al unui comisariat militar. (<fr. *commissaire*, /3/ rus. *komissar*)

comisariát *s. n.* 1. secție a unei poliții orășenești condusă de un comisar; localul în care funcționează. 2. organ de conducere militară locală, care făcea recrutarea și incorporarea celor supuși serviciului militar și ținea evidența situației militare a cetățenilor. 3. instituție sovietică condusă de un comisar (3). (<fr. *commissariat*, rus. *komissariat*)

comísie *s. f.* 1. grup de persoane alese de o adunare sau numite de o autoritate în vederea hotăririi și executării unor sarcini sociale sau pentru supravegherea unor activități ori evenimente. ○ ~ *de judecată* = organ obștesc de influențare și jurisdicție. 2. organism internațional sau organ al unei organizații internaționale. — var. *comisiune* s. f. (<fr. *commission*, rus. *komissiia*)

comisión *s. n.* 1. însărcinare dată unei persoane de a face ceva; serviciu făcut cuiva în urma unei asemenea însărcinări. 2. însărcinare dată unei întreprinderi comerciale de a face o operație de cumpărare, de vînzare etc.; comandă, mandat. ● cotă din suma unei operații comerciale făcute în comision, care este reținută de cel care face (sau mijlocește) operația. 3. remunerație pentru mijlocirea sau prestarea unui serviciu. (<fr. *commission*)

comisionár *s. m.* 1. persoană care face diferite servicii în schimbul unei anumite sume. 2. intermediar în operații comerciale, care primește în schimbul serviciilor făcute un comision. (<fr. *commissionnaire*)

comisiúne[1] *s. f.* v. comisie.

comisiúne[2] *s. f.* (*jur.*) comitere a unei infracțiuni. (<lat. *commissio*)

comisóriu, -ie *adj.* (*jur.*) care produce rezilierea la anularea unui contract. ○ *pact* ~ = clauză într-un contract care prevede anularea de drept, cu efect retroactiv, a acestuia, dacă una din părți nu-și respectă obligațiile. (<fr. *commissoire*, lat. *commissorius*)

comisurál, -ă *adj.* referitor la comisură; al comisurii. (<fr. *commissural*)

comisúră *s. f.* 1. punct de unire a două formații anatomice. 2. fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale. (<fr. *commissure*, lat. *commissura*, legătură)

comisurotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în comisurotomie. (<fr. *commissurotome*)

comisurotomíe *s. f.* 1. metodă chirurgicală care permite lărgirea valvulelor mitrale sau pulmonare prin secționarea comisurilor. 2. secționare chirurgicală a măduvei spinării. (<fr. *commissurotomie*)

cómis-voiajór *s. m.* reprezentant al unei firme particulare care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. (<fr. *commis-voyageur*)

comitál, -ă *adj.* care aparține unui conte, referitor la conte. (<it. *comitale*)

comitát *s. n.* (în evul mediu) unitate administrativ-teritorială; district. (<germ. *Komitat*, lat. *comitatus*)

comitátiv, -ă *adj. (lingv.)* care exprimă ideea de asociere. (<fr. *comitatif*)

cómite[1] *s. m.* 1. conducător al unui comitat. 2. *(mar.)* șef de echipaj al unei galere. (<lat. *comes*, it. *comite*)

comíte[2] *vb. tr.* a face, a săvârși, a făptui ceva reprobabil. — *comitere* s. f. (<lat. *committere*)

comitént, -ă *s. m. f.* cel care încredințează unui comisionar efectuarea unor operații comerciale sau financiare în contul său. (<germ. *Kommitent*, it. *commettente*)

comitét *s. n.* 1. organ de stat, de conducere sau îndrumare colectivă a unor organizații politice, de masă etc. ○ *~ central* = organ superior al unui partid (comunist sau muncitoresc) ori al unei organizații de masă, care conduce întreaga activitate a acestora în intervalul dintre două congrese; *~ executiv* = organ de conducere al unui consiliu popular, care exercită funcțiile acestuia în perioada dintre două sesiuni; *~ de redacție* = colegiu de redacție. 2. organism creat în cadrul unei conferințe sau organizații internaționale, cu atribuții limitate și temporare, într-un anumit domeniu. (<rus. *komitet*, fr. *comité*)

comițiál, -ă 1. *adj.* referitor la comițiile din vechea Romă. II. *adj., s. m. f.* (suferind) de epilepsie. (<fr. *comitial*)

comițialitáte *s. f.* epilepsie, criză epileptică. (<fr. *comitialité*)

comíții *s. f. pl.* adunări în Roma antică cu atribuții politice, legislative, juridice și religioase. (<lat. *comitia*)

comizerativ, -ă *adj.* compătimitor. (<it. *commiserativo*)

comizerație *s. f.* compasiune. (<fr. *commiseration*, lat. *commiseratio*)

commédia dell'arte *s. f.* producție dramatică specifică literaturii italiene din sec. XVI—XVIII, cu un pronunțat caracter de improvizație, care se distinge prin vervă, spirit satiric și forță a observației realiste, personajele fiind tipuri simbolice, a căror mască, costum și destinație comică ilustrau anumite caractere, situații sociale etc. (<it. *commedia dell'arte*)

cómmodo *adv. (muz.)* comod, fără efort, convenabil. (<it. *commodo*)

commonwealth /comănuélș/ *s. n.* grup de state. (<engl. *commonwealth*)

comód, -ă *adj.* 1. ușor de întrebuințat; plăcut, confortabil. ● liniștit, tihnit. 2. *(peior.;* despre oameni) care nu vrea să facă eforturi; leneș, indolent. (<fr. *commode*, lat. *commodus*)

comodánt *s. m. (jur.)* cel care dă ceva împrumut prin comodat. (<fr. *commodant*, it. *commodante*)

comodát *s. n. (jur.)* împrumut contractat pentru a satisface o cerință actuală, curentă. (<fr. *commodat*, lat. *commodatum*)

comódă *s. f.* mobilă scundă, cu sertare pentru rufe sau pentru diferite obiecte; scrin. (<fr. *commode*)

comoditáte *s. f.* 1. situația, însușirea de a fi comod; confort. 2. *(peior.)* atitudine a unui om comod. (<fr. *commodité*, lat. *commoditas*)

comodór *s. m.* 1. grad de ofițer, superior căpitanului de navă, în marina engleză și americană; ofițer cu acest grad. 2. comandant al navelor comerciale ale unui convoi. (<engl., fr. *commodore*)

comofít, -ă *adj., s. f.* (plantă) care crește pe stânci cu detritus sau în crăpăturile acestora. (<fr. *chomophyte*, cf. gr. *khoma*, rocă, detritus)

comorație *s. f.* 1. insistență asupra unui punct sau a unei chestiuni deja dezvoltate. 2. figură retorică realizată prin folosirea excesivă a conjuncțiilor coordonatoare *și*, *sau* în propoziție; epimonă. (<lat. *commoratio*, fr. *commoration*)

comóție *s. f.* 1. zguduire, cutremurare (violentă, bruscă); șoc nervos. ○ *~ cerebrală* = șoc puternic al creierului. 2. *(fig.)* emoție puternică. (<fr. *commotion*, lat. *commotio*, mișcare)

compacitáte *s. f.* raportul dintre greutatea volumetrică și greutatea specifică a unui material granular sau poros. (<fr. *compacité*)

compáct[1] *s. n.* numele unor anumite convenții făcute cu papa (mai ales pentru repartizarea beneficiilor) sau al unor acte care emanau de la acesta. (<lat. *compactus*, fr. *compact*)

compáct[2], **-ă** *adj.* 1. îndesat, dens. ● (despre fard) care reunește calitățile fondului de ten și ale pudrei ce îl constituie. ● *(poligr.) caractere ~e* = litere aldine. 2. *(fig.)* întunecat, întunecos. (<fr. *compact*, lat. *compactus*)

compactá *vb. tr.* a îndesa, a presa, a face compact prin presare; a compactiza. — *compactáre* s. f. (<fr. *compacter*)

compactibil, -ă *adj.* care poate fi compactat. (<*compact* + *-ibil*)

compactibilitáte *s. f.* proprietate a unui pământ de a putea fi compactat. (<fr. *compactibilité*)

compactitáte *s. f.* însușire a unui lucru de a fi compact. (<*compact* + *-itate*)

compactizá *vb. tr.* a compacta. — *compactizáre* s. f. (<*compact* + *-iza*)

compactométru *s. n.* aparat pentru determinarea gradului de îndesare a solului. (<fr. *compactomètre*)

compactór *s. n.* utilaj prevăzut cu cilindri compresori, cu maie mecanice etc., folosit pentru îndesarea umpluturilor de pământ, a straturilor care alcătuiesc o șosea etc. (<fr. *compacteur*)

compáiler *s. n. (rar)* compilator (II). (<engl. *compiler*)

companíe[1] *s. f.* 1. însoțire, tovărășie. ○ *damă de ~* = persoană angajată (într-o familie burgheză) pentru a îngriji o persoană bătrână sau bolnavă. 2. grup de persoane care-și petrec tim-

pul, care se distrează împreună; societate, anturaj. 3. întreprindere capitalistă organizată sub forma societăților industriale, comerciale, de transport etc. (<fr. *compagnie*, /3/engl. *company*, lat. *compania*)

compánie[2] *s. f.* subunitate (la infanterie sau la alte arme speciale) care intră în compunerea batalionului, constituită dintr-un număr variabil de plutoane. (<rus. *companniia*, fr. *compagnie*, it. *compagnia*)

companión, -oánă *s. m. f.* camarad, tovarăș; însoțitor. (<fr. *compagnon*)

compará *vb. tr., refl.* a (se) pune alături pentru a stabili asemănările și deosebirile; a (se) confrunta. — *comparáre* s. f. (<fr. *comparer*, lat. *comparare*)

comparábil, -ă *adj.* care poate fi comparat. (<fr. *comparable*, lat. *comparabilis*)

comparabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este comparabil. (<fr. *comparabilité*)

comparát, -ă *adj.* (despre discipline științifice) care are ca obiect studiul fenomenelor puse în comparație; comparativ. (<fr. *comparé*)

comparatísm *s. n.* 1. metodă de cercetare în literatură, muzică etc. bazată pe identificarea și compararea motivelor comune din culturile diferitelor țări. 2. cercetare lingvistică bazată pe metoda comparativ-istorică; comparativism. (<fr. *comparatisme*)

comparatíst, -ă I. *adj.* referitor la comparatism, propriu comparatismului. II. *s. m. f.* specialist în studiul științelor comparate (literatură sau lingvistică). (<fr. *comparatiste*)

comparatístică *s. f.* metoda, concepția comparatiștilor. (<it. *comparatistica*)

comparatív, -ă *adj.* 1. bazat pe comparație; care servește pentru o comparație. ○ *metodă ~ă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică constînd în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea metodică a unor fapte corespunzătoare de mai tîrziu din diferite limbi existente; *gramatică ~ă* = disciplină care studiază, prin comparație, structura gramaticală a limbilor înrudite. 2. *(gram.) grad ~* (și *s. n.*) = formă a adjectivului și a adverbului care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea între mai multe obiecte sau acțiuni avînd aceeași însușire ori între însușirile aceluiași obiect sau ale aceleiași acțiuni în momente diferite. (<fr. *comparatif*, lat. *comparativus*)

comparativísm *s. n.* comparatism. (<germ. *Komparativismus*)

comparatór *s. n.* 1. instrument de măsurat care servește la compararea a două mărimi sau a dimensiunilor unor piese față de aceea a unui etalon. 2. aparat pentru măsurarea defazajului și a raportului dintre amplitudinile a două tensiuni sinusoidale. 3. circuit care permite compararea a două informații intrate în calculatorul electronic. 4. segment al sistemului nervos central care compară efectul obținut cu forma optimă a acțiunii, dînd semnalul de corecție pentru îndeplinirea exactă a scopului propus. (<fr. *comparateur*)

comparáție *s. f.* 1. stabilire a asemănărilor și deosebirilor dintre două sau mai multe lucruri, ființe, evenimente, privind însușirile caracteristice acestora; comparare. 2. categorie gramaticală caracteristică adjectivului și adverbului, prin care se evidențiază un anumit grad al însușirii, al caracteristicii denumite de acestea. ○ *termen de ~* = expresie, idee care servește pentru a compara ceva. 3. figură de stil constînd în relevarea raportului de asemănare dintre două lucruri, persoane etc. cu scopul de a da claritate și expresivitate limbajului. — var. *comparațiune* s. f. (<lat. *comparatio*, după fr. *comparaison*)

comparațiúne *s. f.* v. comparație.

compárs *s. m.* 1. personaj mut sau cu rol minor în teatru; figurant. 2. *(fig.)* cel care joacă un rol neînsemnat într-o afacere; om de nimic. (<fr. *comparse*, it. *comparsa*)

compartimént *s. n.* 1. încăpere dintr-un spațiu împărțit în mai multe subunități, separată cu pereți despărțitori etc.; despărțitură. ● diviziune obținută prin împărțirea unei suprafețe plane. 2. sferă, sector, domeniu (de activitate). (<fr. *compartiment*, it. *compartimento* < *compartire*, a împărți)

compartimentá *vb. tr.* a împărți în compartimente. — *compartimentáre* s. f. (<fr. *compartimenter*)

compartimentáj *s. n.* compartimentare; serie de compartimente. (<fr. *compartimentage*)

compartimentál, -ă *adj.* referitor la un compartiment; care reflectă o diviziune în compartimente. (<fr. *compartimental*)

compás *s. n.* 1. instrument format din două brațe articulate, cu care se trasează linii curbe și se măsoară arcele de cerc. 2. instrument de navigație la bordul (aero)navelor servind pentru materializarea direcției de referință nord—sud și pentru determinarea direcției de deplasare. ● busolă marină. 3. *~ giroscopic* = girodirecțional. (<fr. *compas*, germ. *Kompass*)

compasioná *vb. tr. (rar)* a compătimi. (< it. *compassionare*)

compasionál, -ă *adj.* referitor la compasiune. (<*compasiune* + *-al*)

compasiúne *s. f.* compătimire, milă; comiserație. (<fr. *compassion*, lat. *compassio*)

compatíbil, -ă *adj.* 1. care se împacă sau care poate exista împreună cu altceva; corespunzător, potrivit. ● (despre o funcție, o calitate) care se poate exercita simultan cu altceva. 2. *(mat.;* despre un sistem de ecuații) care admite (aceleași) soluții. 3. *(inform.;* despre două limbaje sau materiale) care poate schimba informațiile fără intermediar. (<fr. *compatible*, cf. lat. *compati*, a simpatiza)

compatibilitáte *s. f.* 1. faptul, însușirea de a fi compatibil. ● *(lingv.)* însușirea de a putea exista împreună, de a suporta asocierea cu un cuvînt sau prezența unei categorii gramaticale. 2. *(log.)* raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. 3. *(mat.)* proprietate a unui sistem de relații (ecuații, inegalități etc.) de a fi compatibil. 4. *(telec.) ~ inversă* = retrocompatibilitate. (<fr. *compatibilité*)

compatibilizá *vb. tr.* a face compatibil. (<*compatibil* + *-iza*)

compatriót, -oátă *s. m. f.* persoană din aceeași țară, considerată în raport cu altcineva. (<fr. *compatriote*, lat. *compatriota*)

compăreá *vb. intr.* a apărea, a se înfățișa în fața unei instanțe judecătorești. (după fr. *comparaître*)

compătimí *vb. tr.* a avea, a manifesta milă față de suferințele sau de nenorocirea cuiva; a compasiona. — *compătimire* s. f. (după fr. *compatir*)

compătimitór, -oáre *adj.* care manifestă compătimire față de cineva. (<*compătimi* + *-tor*)

compendiá *vb. tr. (rar)* a face un compendiu, a rezuma. (<*compendiu*)

compendiatór *s. m.* cel care compendiază. (<*compendia* + *-tor*)

compéndiu *s. n.* expunere rezumativă, sintetică a unei discipline, a unei concepții; lucrare cuprinzînd o asemenea expunere. (<lat., fr. *compendium*)

compéndium *s. n.* dispozitiv care se adaptează în fața obiectivului aparatului de filmat pentru realizarea unor trucaje tehnice pe film. (<fr. *compendium*)

compenetráție *s. f.* întrepătrundere a senzațiilor de miros, văz și auz; sinestezie. (<fr. *compénétration*)

compensá *vb.* I. *tr.* 1. a înlocui ceva consumat, cheltuit, prin altceva (egal în valoare); a da un echivalent; a despăgubi. 2. a determina valoarea mijlocie sau cea mai probabilă a unui șir de măsuri, ale căror rezultate brute sînt afectate de erori accidentale. 3. *(fiz.)* a micșora sau a anula efectul unei acțiuni. ● a înlătura erorile de deviație ale unei busole. II. *tr., refl. (med.;* despre organe) a (-și) reveni la o stare de echilibru, de funcționare normală. (<fr. *compenser*, lat. *compensare* < *pensare*, a cîntări)

compensábil, -ă *adj.* care poate fi compensat. (<fr. *compensable*)

compensáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) compensa și rezultatul ei. 2. restabilire a echilibrului proceselor psihofiziologice prin reacții sau impulsuri orientate în sens opus. ● mecanism biologic de menținere și redresare a funcțiilor vitale ale organismului, în cazul lezării sau îndepărtării unor organe ori părți anatomice. 3. operație comercială constînd dintr-un schimb echivalent de mărfuri și servicii între vînzător și cumpărător, fără utilizarea mijloacelor de plată. ● operație financiară prin care se reglează raportul dintre vînzare și puterea de cumpărare. 4. retribuție pentru un drept nefolosit. 5. reducere sau anulare a tensiunii electrice aplicate unui circuit prin introducerea unei tensiuni electromotoare suplimentare. (<*compensa*)

compensatív, -ă *adj.* care compensează. (<fr. *compensatif*)

compensatór, -oáre I. *adj.* care compensează; compensatoriu. II. *s. n.* 1. sistem tehnic care lucrează în vederea obținerii unei compensări de variație, de efort etc. 2. mașină electrică rotativă pentru îmbunătățirea factorului de putere în rețelele de curent alternativ. 3. instrument electric de măsură bazat pe metoda compensării. III. *s. m.* specialist autorizat să efectueze compensarea busolelor de pe (aero)nave. (<fr. *compensateur*)

compensatóriu, -ie *adj.* compensator. ● *(jur.)* care duce la repararea unei pagube. ○ *daune ~ii* = sumă de bani care se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neîndeplinirea unei obligații. (<fr. *compensatoire*)

compensáție *s. f.* compensare; *(concr.)* ceea ce servește pentru a compensa; răsplată, despăgubire. — var. *compensațiune* s. f. (<fr. *compensation*, lat. *compensatio*)

compensațiúne *s. f.* v. compensație.

compér *s. m.* prezentator al unui spectacol de estradă. (<fr. *compère*)

comperáj *s. n.* prezentare a unui spectacol de estradă. (<fr. *compérage*)

competént, -ă *adj.* 1. care este bine informat într-un domeniu; capabil, priceput. 2. care are căderea, autoritatea legală de a efectua ceva; îndreptățit. (<fr. *compétent*, lat. *competens*)

competénță *s. f.* 1. capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unei probleme, de a face ceva. 2. aptitudine, calitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. ○ *a fi de ~a cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva. 3. (în gramatica generativă) știința lingvistică implicită, interiorizată de subiecții vorbitori ai unei limbi. 4. particularitate a unui agent morfogenetic (apă, vînt, ghețar) de a deplasa elementele unei roci. 5. *(biol.)* capacitate a celulelor de a reacționa la semnale de dezvoltare. (<fr. *compétence*, lat. *competentia*)

competitív, -ă *adj.* 1. (despre produse) care, datorită calităților sale superioare, poate concura un alt produs similar; competițional. 2. în care concurența este posibilă. (<fr. *compétitif*)

competitivitáte *s. f.* calitatea de a fi competitiv. (<fr. *compétitivité*)

competitór, -oáre *s. m. f.* concurent, candidat (într-o competiție). (<fr. *compétiteur*, lat. *competitor* <*competere*, a candida)

competíție *s. f.* 1. concurs, întrecere cu caracter sportiv. 2. concurență. — var. *competițiune* s. f. (<fr. *compétition*, lat. *competitio*)

competiționá *vb. intr., tr.* a participa la o competiție; a avea un caracter competitiv. (<*competiție* + *-ona*)

competiționál, -ă *adj.* referitor la o competiție; competitiv. (<*competiție* + *-onal*)

competițiúne *s. f.* v. competiție.

compilá *vb. tr.* 1. a culege fragmente, idei din diverși autori, pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală importantă. 2. *(inform.)* a traduce un limbaj algoritmic sau un program în cadrul mașinii. — *compilâre* s. f. (<fr. *compiler*, lat. *compilare*, a fura)

compilábil, -ă *adj. (inform.;* despre un limbaj) care poate fi compilat. (<fr. *compilable*)

compilatív, -ă *adj.* (cu caracter) de compilație. (<*compila* + *-t/iv*)

compilatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care compilează. II. *s. n. (inform.)* program special care asigură traducerea în calculatorul electronic a unui program scris într-un nivel înalt în limbaj de asamblare sau în limbaj de mașină; compailer. (<fr. *compilateur*, lat. *compilator*)

compilație *s. f.* compilare. ● lucrare care conține idei, fragmente strînse din diferiți

autori, fără o prelucrare personală, o concepție originală a autorului. — var. *compilațiune* s. f. (<fr. *compilation*, lat. *compilatio*)

compilațiúne *s. f.* v. compilație.

Compitále *s. f. pl.* sărbători romane care se celebrau în cinstea zeilor protectori ai răscrucilor de drumuri, imediat după Saturnalii. (<fr. *compitales*, lat. *compitalia* <*compitum*, răscruce)

complăcéá *vb. refl.* a se simți bine într-o anumită situație; a găsi mulțumire în ceva. (după fr. *complaire*)

complécт, -ă *adj.* v. complet.

complectá *vb.* v. completa.

complemént *s. n.* **1.** complinire; ceea ce se adaugă la ceva pentru a-l întregi. ○ *~ul unui număr* = număr care se obține prin scăderea unui alt număr inițial. ● *(mat.)* unghi care, împreună cu un unghi dat, însumează 90°. **2.** parte secundară a propoziției care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. ● obiect (6). **3.** alexină. (<fr. *complément*, lat. *complementum* <*complere*, a umple)

complementár, -ă **I.** *adj.* care completează, întregește un lucru, un fapt etc. ○ *(mat.) unghi ~* = complement (1); *culori ~e* = culori care prin suprapunere dau culoarea albă. **II.** *s. f. (mat.)* mulțime ale cărei elemente nu aparțin unei mulțimi date. (<fr. *complémentaire*)

complementarísm *s. n.* teză fundamentală a empirismului logic constînd în asocierea, în cadrul aceleiași concepții, a două metafizici tradiționale în istoria gnoseologiei, empirismul și logicismul, prin reducerea fenomenului la percepții și a esență la termenul în care și prin care se formează noțiunea. (<fr. *complémentarisme*)

complementaritáte *s. f.* însușirea a ceea ce este complementar. ○ *teoria ~tății* = teorie formulată de fizicianul N. Bohr pentru a da o caracterizare generală modului de interpretare a proceselor atomice. (<fr. *complémentarité*)

complementarizá *vb. refl. (rar)* a deveni complementar la ceva; a se întregi. (<*complementar* + *-iza*)

complementáție *s. f. (biol.)* restabilire a fenotipului primar, consecutivă unei unități apărute într-o genă. (<fr. *complémentation*)

complét, -ă **1.** *adj.* întreg, desăvîrșit, deplin. ○ *opere ~e* = ediție care cuprinde toate operele unui scriitor. ● (despre un vehicul) care are toate locurile ocupate; plin. **II.** *adv.* în întregime, cu desăvîrșire. **III.** *s. n.* **1.** *~ de judecată* = colectiv format din judecători și asesori care pot judeca și pronunța legal o sentință. **2.** lot de unelte, aparate, piese de schimb și accesorii, puse într-un ambalaj anume, pentru a asigura funcționarea unui sistem (mașină, armament etc.). **3.** compleu. — var. *complect, -ă* adj. (<fr. *complet*, lat. *completus*)

completá *vb. tr.* a întregi (un lucru incomplet). — var. *complecta* vb. (<fr. *compléter*, it. *completare*)

completábil, -ă *adj.* care poate fi completat. (<*completa* + *-bil*)

completaménte *adv. (livr.)* (în mod) complet. (<it. *completamente*, fr. *complètement*)

completáre *s. f.* acțiunea de a completa și rezultatul ei. ● *(concr.)* ceea ce se adaugă pentru completare. (<*completa*)

completitúdine *s. f. (log.)* proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate fi demonstrată. (după fr. *complétude*)

completív, -ă *adj.* care complinește, care servește drept complement. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește funcția de complement (pe lîngă un verb din regentă). (<lat. *completivus*, fr. *complétif*)

completivitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi completiv. (<fr. *complétivité*)

compléu *s. n.* costum compus din două-trei piese asortate; complet (3). (<fr. *complet*)

compléx, -ă **I.** *adj.* format din mai multe părți; care întrunește mai multe idei, elemente, unități etc. ○ *(mat) număr ~* = număr format prin însumarea unui număr real cu unul imaginar. **II.** *s. n.* **1.** întreg format din mai multe elemente. **2.** ansamblu de unități (comerciale, industriale, sportive). **3.** *(constr.)* îmbrăcăminte de etanșare alcătuită din mai multe straturi izolate. ○ *(geol.) ~ de straturi* = succesiune de straturi diferite din punct de vedere litologic. **4.** *(med.)* ansamblu, parțial sau total inconștient, de reprezentări și amintiri cu o puternică valoare sau semnificație afectivă. ○ *~ de inferioritate* = sentiment de neîncredere în forțele proprii, format de obicei în copilărie în legătură cu o deficiență fizică sau psihică. (<fr. *complexe*, lat. *complexus*)

complexá *vb. tr. (fam.)* a crea complexe (II, 4); a inhiba. — *complexáre* s. f. (<fr. *complexer*)

complexát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care are complexe (II, 4). (<fr. *complexé*)

complexifícá *vb. tr., refl. (rar)* a face să devină, a deveni (mai) complex. — *complexificáre* s. f. (<*complex* + *-ifica*)

complexitáte *s. f.* faptul de a fi complex. (<fr. *complexité*)

complexiúne *s. f.* **1.** *(rar)* totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană. ● *(fig.)* înfățișare, aspect. **2.** simplocă. (<fr. *complexion*, lat. *complexio*)

complexón *s. m.* agent chimic cu proprietăți de inactivare a ionilor metalici, cu structuri ciclice în interiorul moleculei. (<fr. *complexon*)

complexuál, -ă *adj.* referitor la complex (II, 4), la natura sa emoțională. (<fr. *complexuel*)

complezént, -ă *adj.* gata de a servi pe cineva; serviabil, amabil. (<fr. *complaisant*)

complezénță *s. f.* serviabilitate, amabilitate; curtoazie. (<fr. *complaisance*)

compliánță *s. f.* **1.** mărime care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic. **2.** *(med.)* variație a volumului pulmonar datorată schimbării de presiune. **3.** acord, supunere, ascultare, conformare comportamentală. ● aderiune a bolnavului la mijloacele terapeutice necesare ameliorării stării sale de sănătate. (<fr. *compliance*)

complicá *vb. tr., refl.* a (se) încurca, a (se) agrava, a (se) înrăutăți. — *complicáre* s. f. (<fr. *compliquer*, lat. *complicare*)

complicát, -ă *adj.* 1. încurcat, greu de înțeles. 2. *(fig.)* întortocheat, sinuos. (<fr. *compliqué*)

complicáție *s. f.* 1. faptul de a (se) complica; stare complicată; încurcătură. 2. agravare a unei boli prin apariția unor noi stări patologice. — var. *complicațiune* s. f. (<fr. *complication*, lat. *complicatio*)

complicațiúne *s. f.* v. complicație.

complice *s. m. f.* cel care înlesnește sau ajută la săvîrșirea unei fapte penale sau reprobabile; părtaș. (<fr., it. *complice*)

complicitáte *s. f.* participare la săvîrșirea unei fapte penale sau reprobabile. (<fr. *complicité*)

compliment *s. n.* 1. cuvînt de laudă, de respect adresat cuiva: măgulire, adulare; amabilitate. 2. *(pl.)* salutări transmise prin intermediul cuiva. 3. înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos; plecăciune, reverență. (<fr. *compliment*)

complimentá *vb. tr.* a exprima complimente (1). (<fr. *complimenter*)

complini *vb. tr.* a completa, a întregi. — *complinire* s. f. (<*com/pleta/* + */im/plini*)

complinitór, -oáre *adj. (rar)* care completează. (<*complini* + *-tor*)

complót *s. n.* înțelegere secretă, uneltire a cîtorva persoane sau organizații îndreptată împotriva unui demnitar, a unui stat, a ordinii publice; conjurație; conspirație. (<fr. *complot*)

complotá *vb. intr.* a organiza un complot; a conspira. — *complotáre* s. f. (<fr. *comploter*)

complotísm *s. n. (rar)* tactică de complotist. (<it. *complottismo*)

complotíst, -ă *s. m. f.* cel care participă la un complot; conjurat; conspirator. (<*complot* + *-ist*)

compluviu *s. n.* deschizătură dreptunghiulară în acoperișul atriumului caselor romane, prin care cădea în impluviu apa de ploaie. (<lat., fr. *compluvium*)

componént, -ă I. *adj.* (și *s.*) care intră ca parte într-un întreg; constituent, constitutiv. II. *s. f. (fiz.)* fiecare dintre vectorii în care se descompune un anumit vector. ○ *~e active* = denumire generică pentru diode, tranzistoare, circuite integrate; *~e pasive* = denumire generală pentru rezistoare, capacitoare etc. III. *s. n. (chim.)* fiecare dintre substanțele sau speciile moleculare care alcătuiesc un sistem fizico-chimic. (<germ. *Komponente*, engl. *component*, /II/, rus. *komponent*)

componénță *s. f.* totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate; compoziție, alcătuire. (<*compon/ent/* + *-ență*)

componențiál, -ă *adj. (lingv.) analiză ~ă* = metodă de analiză semantică bazată pe descompunerea semnificațiilor în caracteristici semantice. (<fr. *componentiel*)

componíst, -ă *s. m. f. (rar)* compozitor. (<germ. *Komponist*)

componístic, -ă I. *adj.* referitor la o compoziție muzicală. II. *s. f. (muz.)* arta compoziției. (<it. *componistico*)

comportá *vb.* I. *refl.* a avea o anumită purtare, conduită. II. *tr.* a aduce cu sine; a necesita, a impune. — *comportáre* s. f. (<fr. *comporter*, lat. *comportare*)

comportamént *s. n.* 1. ansamblul manifestărilor obiective ale unui individ prin care se exteriorizează viața sa psihică. ● fel de a se comporta; comportare; conduită. 2. *(biol.)* mod în care un organism reacționează față de factorii de mediu. (<fr. *comportement*)

comportamentál, -ă *adj.* referitor la comportament. (<fr. *comportemental*)

comportamentísm *s. n.* behaviorism. (<it. *comportamentismo*)

comportamentíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al comportamentismului. (<it. *comportamentista*)

comportísm *s. n. (rar)* mod de comportare. (după it. *comportamentismo*)

comportíst, -ă *adj.* referitor la comportism. (<*comport/ism/* + *-ist*)

compositum *s. n.* totalitatea mijloacelor pe care le are un cîntăreț. (<fr. *compositum*)

compóst *s. n.* îngrășămînt format din resturi organice și compuși minerali, supuși unui proces de fermentație lentă. (<fr., engl. *compost*)

compostá *vb. tr.* 1. a marca cu compostorul biletul de călătorie. 2. a îngrășa un teren cu compost. — *compostáre* s. f. (<fr. *composter*)

compostiéră *s. f.* platformă special amenajată sau groapă în care se depozitează resturile organice în vederea preparării compostului. (<*compost* + *-ieră*)

compostór *s. n.* 1. aparat cu litere sau cifre interșanjabile cu care se marchează, se numerotează sau se datează documente. 2. dispozitiv pentru perforat bilete în vehiculele cu autotaxare. (<fr. *composteur*)

compót *s. n.* preparat alimentar făcut din fructe fierte în apă cu zahăr. (<fr. *compote*)

compotiéră *s. f.* vas în care se servește compotul. (după fr. *compotier*)

compound/compáund/ *s. n.* 1. mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. 2. material electroizolant obținut dintr-un amestec de bitumuri, rășini și ceruri. (<engl. *compound*)

compoundáre/-paun-/ *s. f.* 1. metodă de reglare a tensiunii generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, bazată pe excitarea suplimentară a mașinii cu un curent egal sau proporțional cu cel indus. 2. adăugare de grăsimi sau de derivați ai acizilor grași unui ulei mineral pentru a-i îmbunătăți calitățile. (după fr. *compoundage*)

compozée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, cu florile reunite într-un capitul; compozite. (<fr. *composées*)

compozít, -ă *adj.* I. alcătuit din elemente sau materiale diferite. ○ *ordin ~* (și *s. n.*) ordin arhitectonic la romani, care îmbină capitelul corintic cu voluta ionică. II. *s. n. pl. (tehn.)* materiale care reunesc elemente dife-

rite într-un singur produs. (<fr. *composite*, lat. *compositus*)

compozíte *s. f. pl.* compozee. (<germ. *Kompositen*)

compozitív, -ă *adj.* (despre o metodă) care procedează de la simplu la compus. (<it. *compositivo*)

compozitór, -oáre *s. m. f.* cel care compune lucrări muzicale. (<fr. *compositeur*)

compoziţie *s. f.* **1.** totalitatea elementelor care alcătuiesc o unitate, o substanţă, un corp etc.; structură. ● compus; amestec. **2.** operă artistică, în special muzicală. ● mod de organizare a elementelor componente ale unei opere literare. **3.** studiul regulilor de compunere a unei bucăţi muzicale; arta de a compune muzică potrivit anumitor reguli. ● mod în care a fost compusă o bucată muzicală; structură muzicală. **4.** ordonare, dispunere a elementelor unei picturi, ale unui tablou. ● *(fot.)* aranjament artistic şi raţional al unei imagini. ● gen de pictură care reprezintă personaje în acţiune. **5.** tip de interpretare a unui rol de către un actor, în care trăsăturile personajului sînt deosebite de cele ale actorului. **6.** compunere (4). **7.** aliaj de plumb cu cositor, folosit pentru lipituri moi. **8.** formă de tipar constituită din elementele ei componente. (<fr. *composition*, lat. *compositio*)

compoziţional, -ă *adj.* referitor la compoziţie. (<it. *composizionale*)

compradór, -ă I. *adj. burghezie ~ă* = parte a burgheziei din ţările coloniale şi dependente care pactizează cu imperialismul străin în scopul menţinerii asupririi coloniale. II. *s. m.* membru al acestei burghezii. (<rus. *komprador*, sp. *comprador*, cumpărător)

comprehensíbil, -ă *adj.* care se poate înţelege uşor; clar, inteligibil. (<fr. *compréhensible*)

comprehensibilitáte *s. f.* însuşirea de a fi comprehensibil. (<fr. *compréhensibilité*)

comprehensiúne *s. f.* **1.** putere de pătrundere, de înţelegere; comprehensivitate. **2.** *(log.)* conţinut (3). (<fr. *compréhension*, lat. *comprehensio*)

comprehensív, -ă *adj.* **1.** care înţelege repede şi just; inteligent, ager, pătrunzător. **2.** înţelegător, binevoitor. (<fr. *compréhensif*, lat. *comprehensivus*)

comprehensivitáte *s. f. (rar)* comprehensiune. (<it. *comprensività*)

comprés, -ă I. *adj. (bot.;* despre organe) comprimat. II. *s. n. (poligr.)* text cules compact, fără spaţii mari între rînduri. (<germ. *kompress*, (II) *Kompress*)

comprésă *s. f.* bucată de pînză care se aplică (umezită sau cu un medicament) pe o parte bolnavă a corpului. (<fr. *compresse*)

compresíbil, -ă *adj.* (despre corpuri) care se poate comprima (II, 1); comprimabil. (<fr. *compressible*)

compresibilitáte *s. f.* **1.** proprietate a unui corp de a fi compresibil. **2.** raportul dintre micşorarea relativă a unui corp comprimat şi creşterea forţei care a provocat-o. (<fr. *compressibilité*)

compresiúne *s. f.* **1.** comprimare. **2.** stare de solicitare a unei piese sub acţiunea a două forţe egale şi de sens contrar. **3.** fază de funcţionare a unei maşini în timpul căreia fluidul din cilindrul motor îşi micşorează volumul sub acţiunea pistonului. **4.** apăsare (cu degetul) a unui vas sangvin pentru a opri o hemoragie. ● apăsare pe care o exercită o tumoare în dezvoltarea sa asupra unui organ sau ţesut vecin. (<fr. *compression*, lat. *compressio*)

compresív, -ă *adj.* care serveşte pentru a lega strîns. ● *(fig.)* care restrînge, comprimă. (<fr. *compressif*, engl. *compressive*)

compresór, -oáre I. *adj.* care comprimă. II. *s. n.* **1.** maşină de forţă, pneumatică, servind la comprimarea unui gaz. **2.** utilaj rutier autopropulsat format dintr-un cilindru masiv şi greu, folosit pentru compactarea terasamentelor. **3.** instrument chirurgical cu care se face o compresiune (4). **4.** aparat electronic care saturează la nivel optim un semnal muzical, reducîndu-l dacă e prea tare şi întărindu-l dacă e prea slab. (<fr. *compresseur*, engl. *compressor*)

compresoríst, -ă *s. m. f.* muncitor calificat care conduce un compresor (II, 1, 2). (<*compresor* + *-ist*)

comprimá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) restrînge, a (se) reduce (ca volum etc.). II. *tr.* **1.** a micşora volumul unui corp (gaz) prin presiune exterioară; a presa. ● *(fig.)* a împiedica să se manifeste; a înăbuşi. **2.** a reduce personalul unei întreprinderi, instituţii etc.; a pune în cadrul disponibil. — *comprimáre* s. f. (<fr. *comprimer*, lat. *comprimere*)

comprimábil, -ă *adj.* coercibil; compresibil. (<fr. *comprimable*)

comprimát *s. n.* medicament de consistenţă solidă, obţinut prin comprimarea unor pulberi; pastilă, tabletă. (după fr. *comprimé*)

compromís *s. n.* **1.** înţelegere, acord bazat pe renunţări şi concesii reciproce. **2.** *(jur.)* înţelegere potrivit căreia părţile în litigiu se supun judecăţii unor arbitri. (<fr. *compromis*)

compromisóriu, -ie *adj.* în legătură cu un compromis. ○ *clauză ~ie* = clauză a unui contract prin care cele două părţi se angajează a supune arbitrilor eventualele contestaţii. (<fr. *compromissoire*)

compromíte *vb.* I. *tr., refl.* a face să(-şi) piardă buna reputaţie; a (se) discredita. II. *tr.* a primejdui; a strica, a distruge, a zădărnici. — *compromitére* s. f. (<lat. *compromittere*, fr. *compromettre*)

compromiţătór, -oáre *adj.* de natură a compromite. (<*compromite* + *-ător*)

comptoár *s. n.* v. c o n t o a r.

compulsá *vb. tr.* a cerceta acte, documente; a aduna date, informaţii. — *compulsáre* s. f. (<fr. *compulser*, lat. *compulsare*)

compúlsie *s. f.* v. c o m p u l s i u n e.

compulsionál, -ă *adj.* referitor la compulsiune, care constrînge; compulsiv. (<fr. *compulsionnel*)

compulsiúne *s. f. (psih.)* tip de conduită în care individul se simte constrîns a acţiona sub efectul unei forţe interne obsesionale,

amenințat de angoasă. de culpabilitate. — Var. *compulsie* s. f. (<fr. *compulsion*, lat. *compulsio*. constringere)

compulsiv, -ă *adj.* compulsional. (<fr. *compulsif*)

compunătór *s. m.* cel care compune probleme enigmistice, jocuri de cuvinte încrucișate. (<*compune* + *-ător*)

compunețiós, -oásă *adj.* cu caracter de compunețiune. (<*compunețiune* + *-os*)

compunețiúne *s. f.* 1. pocăință, umilință; remușcare. 2. *(ir.)* gravitate afectată. (<fr. *componction*)

compúne *vb.* I. *tr.* 1. a alcătui, a forma un întreg. 2. a crea, a elabora o operă artistică (literară, muzicală etc.). II. *refl.* a consta, a fi alcătuit din... (<lat. *componere*)

compúnere *s. f.* 1. acțiunea de a compune și rezultatul ei; alcătuire. 2. *(concr.)* bucată literară sau muzicală; compoziție. 3. *(lingv.)* procedeu de formare a cuvintelor constînd în crearea unui cuvînt nou din mai multe cuvinte întregi existente independent, cu ajutorul unor elemente de compunere sau din abrevieri ale unor cuvinte. 4. lucrare școlară scrisă asupra unei teme; compoziție (6). (<*compune*)

compúr *s. n.* obturator central al unui aparat fotografic. (<germ. *Compur/verschluss/*)

compús, -ă I. *adj.* alcătuit din mai multe elemente. ○ *(gram.) timp* ~ = timp format cu ajutorul verbelor auxiliare; *frunză ~ă* = frunză avînd limbul alcătuit din mai multe foliole, dispuse pe un ax; *inflorescență ~ă* = inflorescență constituită din mai multe inflorescențe simple; *fruct* ~ = fruct provenind dintr-o asemenea inflorescență. II. *s. n.* cuvînt rezultat prin compunere (3). III. *s. m.* combinație (3). (<*compune*)

compút *s. n.* calcul al timpului făcut pentru a fixa data Paștilor și a altor sărbători mobile, în vederea alcătuirii calendarului bisericesc. (<fr. *comput*)

computá *vb. tr.* 1. a calcula, a număra. 2. *(jur.)* a scădea prevenția din timpul unei condamnări. (<fr. *computer*, lat. *computare*)

computáre *s. f.* acțiunea de a computa și rezultatul ei. ○ *(jur.)* ~*ea prevenției* = scăderea din durata de executare a unei pedepse privative de libertate a timpului reținerii sau al arestării preventive. (<*computa*)

computáție *s. f.* calcul al timpului în vederea fixării calendarului bisericesc. — Var. *computațiune* s. f. (<fr. *computation*, lat. *computatio*)

computațional, -ă *adj.* referitor la computație, care procedează prin computație. ○ *geometrie ~ă* = domeniu interdisciplinar foarte specific, care cuprinde reprezentarea pe calculator, introducerea, ieșirea și analiza datelor geometrice, entități geometrice de bază; *grafică ~ă* = ansamblu de metode și tehnici de conversie a informației numerice în imagini grafice cu ajutorul calculatorului și al periferici grafice; modalitatea de adaptare a relației om—mașină la nevoile specifice omului. (<engl. *computational*)

computațiúne *s. f.* v. computație.

compúter /-piu-/ *s. n.* calculator electronic; ordinator. (<engl. *computer*)

computerist, -ă *s. m. f.* specialist în folosirea computerelor. (<*computer* + *-ist*)

computerizá *vb. tr.* 1. a prelucra cu ajutorul computerului. 2. a introduce folosirea computerului în diverse domenii de activitate. — *computerizáre* s. f. (<engl. *computerize*)

computíst, -ă *s. m. f.* specialist în lucrări de computație. (<fr. *computiste*)

comsomól *s. n.* organizație revoluționară a tineretului în fosta U.R.S.S. (<rus. *Komsomol*)

comsomolíst, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al comsomolului. (<rus. *Komsomol* + *-ist*)

comultíplu *s. m.* *(mat.)* multiplu al mai multor numere întregi date; multiplu comun. (<*co-* + *multiplu*)

común, -ă I. *adj.* 1. care aparține mai multora sau tuturor; care interesează pe mai mulți sau pe toți; folosit de toți sau de mai mulți; obștesc. ○ *(jur.) drept* ~ = parte a dreptului cu aplicare generală; *substantiv* ~ = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel; *factor* ~ = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume; *divizor* ~ = număr întreg cu care se împart exact mai multe numere întregi date; *multiplu* ~ = număr divizibil prin mai multe numere întregi date; *numitor* ~ = numitor care aparține mai multor fracții. ○ *a face cauză ~ă cu cineva* = a fi de partea cuiva (într-o chestiune, într-o discuție etc.). 2. obișnuit, normal, frecvent. ○ *loc* ~ = idee, lucru știut de toată lumea; banalitate. 3. mediocru, banal, de rînd. II. *s. n.* ceea ce aparține tuturor sau mai multora; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. ○ *în* ~ = laolaltă, împreună. ○ *a ieși din* ~ = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit. (<fr. *commun*, lat. *communis*)

comunál, -ă *adj.* referitor la comună; care unește două sau mai multe comune. (<fr. *communal*, lat. *communalis*)

comunárd, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al Comunei din Paris. (<fr. *communard*)

comúnă *s. f.* 1. oraș medieval (dezvoltat în apusul Europei din vechile cetăți situate pe căile de comunicație comercială), care se bucura de o anumită autonomie politică. 2. unitate de bază administrativ-teritorială compusă din unul sau mai multe sate și condusă de un consiliu popular comunal. 3. ~ *primitivă* = prima formațiune social-economică din istoria societății, caracterizată prin nivelul scăzut al forțelor de producție, proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și egalitatea în repartiția produselor, inexistența claselor sociale și a statului. ○ *C~a din Paris* = formă de guvernare a orașului Paris, instituită în 1871 de masele muncitoare răsculate, prima încercare de instaurare a dictaturii proletariatului; *Camera C~elor* = una dintre cele două camere ale parlamentului englez. (<fr. *commune*)

comunéros *s. m. pl.* 1. denumire a orașelor libere din Castilia, care s-au răsculat împotriva absolutismului regal în 1520. 2. denumire dată participanților la răscoala antispaniolă din

1781 din Noua Grenadă (Columbia). 3. curent de stînga din revoluția spaniolă din 1820—1823, care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. (<sp. *comuneros*)

comunlá *vb. tr., intr.* a (se) împărtăși. • *(fig.)* a fi în comuniune de idei sau de sentimente. — *comunière* s. f. (<fr. *communier*)

comunlánt, -ă *s. m. f.* cel care primește comuniunea (2); cel care face comuniunea (2). (<fr. *communiant*)

comunicá *vb.* **1.** *tr.* a face cunoscut; a înștiința, a transmite. • a prezenta o comunicare (4). **II.** *intr.* a fi, a se pune în legătură cu..., a vorbi cu...; a duce la... (<fr. *communiquer*, lat. *communicare*)

comunicábil, -ă *adj.* care poate fi comunicat. (<fr. *communicable*)

comunicabilitáte *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este comunicabil. v. accesibilitate. (<fr. *communicabilité*)

comunicánt[1] *adj.* care comunică. ○ *vase ~e* = sistem de tuburi (vase) care comunică între ele, astfel încît un lichid se ridică în toate la același nivel. (<fr. *communicant*)

comunicánt[2], **-ă** *s. m. f.* cel care comunică ceva; *(spec.)* cel care răspunde la o anchetă lingvistică. (<*comunica* + *-ant*)

comunicáre *s. f.* **1.** acțiunea de a comunica și rezultatul ei. **2.** înștiințare, veste, știre; raport. **3.** contact, relație, legătură. **4.** prezentare într-un cerc restrîns de specialiști a unei contribuții personale într-o problemă științifică; lucrare care face obiectul unei asemenea prezentări. (<*comunica*)

comunicát *s. n.* înștiințare oficială difuzată prin presă, radio etc. asupra anumitor tratative diplomatice, evenimente etc. • buletin oficial al comandamentului suprem al unei armate prin care publicul este informat în timp de război cu privire la operațiile militare. (<fr. *communiqué*)

comunicatív, -ă *adj.* **1.** (despre oameni) care se împrietenește ușor cu ceilalți; sociabil, volubil. **2.** (despre manifestări ale oamenilor) care se transmite de la o persoană la alta. (<fr. *communicatif*, lat. *communicativus*)

comunicativitáte *s. f.* însușirea de a fi comunicativ. (<*comunicativ* + *-itate*)

comunicáție *s. f.* **1.** mijloc de comunicare între două puncte; legătură, contact (rutier, telefonic etc.). **2.** figură retorică prin care un orator sau autor se adresează auditoriului, respectiv cititorului, simulînd a-l consulta cu privire la aprecierea unor fapte sau în legătură cu justețea unor afirmații ori argumente. — var. *comunicațiune* s. f. (<fr. *communication*, lat. *communicatio*)

comunicațiónal, -ă *adj. (lingv.)* referitor la comunicare. (<engl. *communicational*)

comunicațiúne *s. f.* v. comunicație.

comunism *s. n.* **1.** formațiune social-economică în dezvoltarea societății, caracterizată prin proprietatea de stat asupra tuturor mijloacelor de producție, prin planificare centralizată și conducere birocratic-administrativă a economiei, conducere politică asumată de un singur partid, statul nefiind decît un instrument de execuție a comenzii politice, și o ideologie monolitică; socialism real. ○ *~ utopic* = ansamblul doctrinelor premarxiste privind o societate întemeiată pe desființarea proprietății private și pe egalitatea socială și economică. **2.** ideologia, teoria înfăptuirii orînduirii comuniste. ○ *~ științific* = socialism științific (<fr. *communisme*)

comunist, -ă **I.** *adj.* care ține de comunism, bazat pe principiile comunismului. **II.** *s. m. f.* membru al unui partid marxist-leninist; adept al comunismului. (<fr. *communiste*)

comunitár, -ă *adj.* referitor la comunitate. (<fr. *communautaire*)

comunitarísm *s. n.* caracter comunitar. (<*comunitar* + *-ism*)

comunitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este comun mai multor persoane sau grupuri sociale. ○ *~ economică europeană* (abr. *C.E.E.*) = organizație internațională care grupează douăsprezece țări europene. **2.** grup de oameni cu interese, credințe, obiceiuri, norme de viață comune; colectivitate, societate. • totalitatea organismelor vegetale care ocupă o anumită zonă geografică, avînd relații reciproce. (<lat. *communitas*, engl. *community*, fr. *communauté*)

comunlúne *s. f.* **1.** legătură trainică, unire strînsă. **2.** *(bis.)* euharistie. (<fr. *communion*, lat. *communio*)

comunizá *vb. tr.* a propaga influența comunistă. — *comunizáre* s. f. (<fr. *communiser*)

comunizánt, -ă *adj.* care are simpatie pentru comunism fără a adera la partidul comunist; marcat de comunism. (<fr. *communisant*)

comutá *vb. tr.* **1.** a schimba legăturile unui circuit electric cu altele, a modifica succesiv conexiunile unor circuite electrice. • a racorda un circuit electric la rețea. **2.** a schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. **3.** a schimba anumite numere în cadrul operației de comutare (2). (<fr. *commuter*, lat. *commutare*)

comutábil, -ă *adj.* care poate fi schimbat; (despre pedepse) care se poate comuta. (<fr. *commutable*)

comutabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este comutabil. (<fr. *commutabilité*)

comutáre *s. f.* **1.** acțiunea de a comuta și rezultatul ei; comutație. ○ *(jur.) ~a pedepsei* = înlocuire a unei pedepse mai grele printr-una mai ușoară. **2.** *(mat.)* operație efectuată asupra unui șir de numere, al cărei rezultat nu depinde de ordinea în care se operează asupra diferitelor elemente ale șirului. **3.** fenomenul elaborării unor reflexe condiționate diferite la unul și același stimul în funcție de schimbarea condițiilor mediului ambiant. • *(psih.)* trecere rapidă a atenției de la o activitate la alta. **4.** *(lingv.)* substituire a unui element lingvistic cu altele, pentru a verifica proprietățile lor respective (fonetice, morfologice, sintactice, semantice). (<*comuta*)

comutatív, -ă *adj.* care prezintă comutativitate. (<fr. *commutatif*)

comutativitáte *s. f.* **1.** *(mat.)* proprietate a unei operații de a fi independentă de ordinea elementelor cu care se operează. **2.** particularitate a atenției, gîndirii, percepției de a se deplasa de la o activitate la alta. **3.** însușire a diverselor elemente ale limbii de a intra în aceleași construcții. (<fr. *commutativité*)

comutatoáre *s. f.* convertizor (3) care transformă curentul continuu în curent alternativ și invers. (după fr. *commutatrice*)

comutatór *s. n.* dispozitiv pentru închiderea sau deschiderea rețelei de curent electric sau pentru modificarea succesivă a conexiunilor mai multor circuite; întrerupător; șaltăr. ○ *~ electronic* = aparat electronic care permite observarea, independentă, a două curbe pe ecranul unui oscilograf catodic cu un singur fascicul de electroni. (<fr. *commutateur*)

comutáție *s. f.* **1.** comutare; schimbare, mutație. ● totalitatea operațiilor de conectare și deconectare a liniilor, efectuate în scopul realizării unei legături telefonice sau telegrafice. **2.** trecere a unei secțiuni a înfășurării induse a rotorului unei mașini electrice cu colector dintr-o cale de curent într-alta în cursul rotirii rotorului. **3.** figură de stil prin care sînt puse în opoziție două propoziții, astfel încît prin schimbarea ordinii cuvintelor să rezulte un sens contrar. (<fr. *commutation*, lat. *commutatio*)

CON¹-/CO-/COM- *pref.* „împreună (cu)", „spre ceva", „alături". (<fr. *co/n, m/-*, cf. lat. *com* <*cum*, cu)

con² *s. n.* **1.** corp rezultat din rotirea unui triunghi dreptunghic în jurul uneia dintre catetele sale; *(p. ext.)* obiect cu o astfel de formă; *~ vulcanic* = partea exterioară, în formă de con (1), a unui vulcan; *~ de lumină* = fascicul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. **2.** fructul coniferelor. (<fr. *cône*, lat. *conus*)

con³ *prep. (muz.)* „cu". (<it. *con*)

con affétto *loc. adv. (muz.)* cu simțire; afectuos. (<it. *con affetto*)

con ánima *loc. adv. (muz.)* cu însuflețire; animat. (<it. *con anima*)

conát, -ă *adj. (bot.*; despre organe) concrescut, unit, sudat. (<lat. *connatus*)

conatív, -ă *adj.* **1.** *(fil.)* referitor la activitate, la procesele de voință; volitiv. **2.** (despre forme verbale) care exprimă ideea de efort. (<fr. *conatif*, cf. lat. *conatus*, efort)

conáție *s. f.* **1.** ansamblu de procese psihice apărute ca o consecință a acțiunii. **2.** *(fil.)* efort. (<fr. *conation*)

conațiónal, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face parte din aceeași națiune cu cineva. (<it. *connazionale*)

con brío *loc. adv. (muz.)* cu vervă, cu însuflețire. (<it. *con brio*)

concasá *vb. tr.* a sfărîma un material solid, a fărîmița. — *concasáre* s. f. (<fr. *concasser*, lat. *conquassare*)

concasór *s. n.* utilaj de sfărîmat materiale (semi)dure, folosit în industriile extractive sau de prelucrare. (<fr. *concasseur*)

concatenát, -ă *adj.* dispus în formă de lanț. (<lat. *concatenatus*)

concatenáție *s. f.* **1.** figură de stil constînd în înlăturarea membrelor unei perioade prin cuvinte împrumutate de la un membru precedent; înlănțuire retorică de anadiploze succesive; conexiune; epiplocă. **2.** *(lingv.)* înlănțuire de elemente vecine, în plan sintagmatic; *(p. ext.)* înlănțuire de elemente constitutive (cauze și efecte, termeni ai unui silogism etc.); juxtapunere. (<fr. *concaténation*, lat. *concatenatio*)

concáv, -ă *adj.* care prezintă o adîncitură, o scobitură. (<fr. *concave*, lat. *concavus*)

concavitáte *s. f.* scobitură, adîncitură. (<fr. *concavité*)

cóncă *s. f.* **1.** mare cochilie concavă. **2.** *(anat.)* excavație profundă a pavilionului urechii sau nasului. **3.** *(arhit.)* boltă în sfert de sferă pentru acoperirea absidelor. (<fr. *conque*, cf. gr. *konkhe*, cochilie)

concéde *vb. tr.* a admite, a recunoaște; a îngădui, a încuviința; a acorda, a ceda un privilegiu, un drept. (<fr. *concéder*)

concedía *vb. tr.* **1.** a scoate, a îndepărta din serviciu, dintr-o funcție etc. **2.** *(rar)* a îngădui cuiva să se retragă; a pofti să plece, să părăsească un anumit loc. — *concediére* s. f. (<fr. *congédier*)

concédiu *s. n.* interval de timp în care angajații sînt scutiți, în temeiul legii, de a presta munca. (<*concedia*, după fr. *congé*)

concentrá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) strînge, a (se) aduna, a (se) acumula într-un (singur) loc; a (se) îndrepta spre un (singur) punct. **II.** *refl.* a-și încorda atenția, gîndirea într-o (singură) direcție; a fi preocupat de ceva. **III.** *tr.* **1.** a chema vremelnic sub arme un rezervist pentru instruire. **2.** a mări procentul unui component într-o soluție, într-un amestec. **3.** a separa părțile cu minereuri utile din minereul brut. (<fr. *concentrer*)

concentráre *s. f.* acțiunea de a (se) concentra și rezultatul ei. ○ *~a producției* = reunire a mai multor întreprinderi și organizare a producției în întreprinderi mai mari; *~a capitalului* = acumularea capitalului; *lagăr de ~* = loc în care, în regimurile reacționare, sînt închiși cetățeni considerați periculoși regimului. (<*concentra*)

concentrát¹ *s. n.* **1.** produs minier bogat în minerale utile, obținut prin eliminarea sterilului. **2.** produs alimentar cu volum mic și procent mare de substanțe nutritive, obținut prin hidroliza proteinelor vegetale și animale, putînd fi consumat după o prealabilă încălzire, fierbere etc. (<germ. *Konzentrat*, fr. *concentré*)

concentrát², **-ă** *adj.* **1.** care are concentrație mare. ○ *furaje ~e* = nutrețuri de origine vegetală sau animală cu valoare nutritivă ridicată. **2.** (despre stil, exprimare) concis. (<*concentra*)

concentratór *s. n.* calculator de capacitate redusă, programat pentru a executa multiplexarea unui set de linii de comunicație de joasă viteză pe o singură linie. (<engl. *concentrator*)

concentrație *s. f. (chim.)* grad de saturare, de densitate a unui corp; raport între cantitatea

se substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută. — var. *concentrațiune* d. f. (<fr. *concentration*)

concentraționár, -ă 1. *adj.* referitor la lagărele de concentrare. II. *s. m. f.* deținut într-un lagăr de concentrare. (<fr. *concentrationnaire*)

concentrațiúne *s. f.* v. concentrație.

concéntric, -ă *adj.* 1. dispus circular în jurul unei părți centrale comune; (despre cercuri, curbe etc.) care au un centru comun. 2. (despre predarea cunoștințelor) organizat în cercuri din ce în ce mai largi, completînd și extinzînd sfera cu fiecare ciclu școlar. (<fr. *concentrique*)

concentricitáte *s. f.* însușirea de a fi concentric. (<engl. *concentricity*)

concentrísm *s. n.* doctrină politică favorabilă concentrării economice. (<fr. *concentrisme*)

concéntus *s. n.* melodie corală liturgică la unison, melismatică, care se opune recitării solo. (<fr. *concentus*)

concépe *vb.* I. *tr.* 1. a imagina, a proiecta, a crea. 2. a-și face o idee (cu privire la ceva); a pricepe, a înțelege. 3. a formula (ceva) într-un anumit fel, a exprima. II. *intr.* (despre femei) a rămîne însărcinată; a procrea, a zămisli. — *concépere* s. f. (<lat. *concipere*)

concepíbil, -ă *adj.* (*rar*) conceptibil. (<it. *concepibile*)

concépt *s. n.* 1. idee, noțiune care constituie treapta cea mai înaltă de abstractizare în reflectarea realității. 2. ciornă, bruion, schiță. (<fr. *concept*, lat. *conceptus*)

conceptácul *s. n.* (*bot.*) cavitate în care se formează organele reproducătoare la unele criptogame. (<fr. *conceptacle*, lat. *conceptaculum*)

conceptíbil, -ă *adj.* (*rar*) care poate fi conceput; concepibil. (după it. *concepibile*)

conceptísm *s. n.* școală literară spaniolă din sec. XVII care se caracterizează prin elaborarea excesivă a expresiei, erudiție, prin abuz de metafore noi și paradoxale și prin cultivarea efectelor surprinzătoare. (<fr. *conceptisme*)

conceptíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al conceptismului. (<fr. *conceptiste*)

conceptivitáte *s. f.* fecunditatea femeii. (<fr. *conceptivité*)

conceptuál, -ă *adj.* referitor la concept (1) sau la concepție; abstract. ○ *artă ~ă* = tendință în arta contemporană (sfîrșitul anilor '60), care face să primeze ideea, concepția operei asupra formei sale concrete, ultime. (<fr. *conceptuel*, lat. *conceptualis*)

conceptualísm *s. n.* concepție în filozofia scolastică medievală apropiată de nominalism, care contesta în mod just existența reală ca atare a generalului, independentă de lucrurile singulare, dar considera că noțiunile generale (*conceptele*) din mintea oamenilor preexistă experienței. (<fr. *conceptualisme*)

conceptualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al conceptualismului. (<fr. *conceptualiste*)

conceptualitáte *s. f.* (*rar*) caracter conceptual. (<*conceptual* + *-itate*)

conceptualizá *vb. tr.* a elabora un concept pornind de la un lucru oarecare; a transpune o teorie în concepte. — *conceptualizáre* s. f. (<fr. *conceptualiser*)

conceptualizánt, -ă *adj.* care conceptualizează. (<*conceptualiza* + *-ant*)

concépție *s. f.* 1. ansamblu sau sistem de idei privitoare la problemele filozofice, științifice, economice, morale, tehnice, literare etc.; mod de a înțelege sau de a interpreta fenomenele pe baza unui sistem de idei. 2. zămislire, procreare (a unui copil). — var. *concepțiune* s. f. (<fr. *conception*, lat. *conceptio*)

concepționál, -ă *adj.* care ține de concepție. (<engl. *conceptional*)

concepțiúne *s. f.* v. concepție.

concérn *s. n.* formă de monopol constînd din unirea mai multor întreprinderi din diferite ramuri economice sub conducerea unui grup de mari capitaliști, în care întreprinderile își păstrează formal o anumită independență. ○ *~ bancar* = formă de participație caracterizată prin unirea a două sau mai multe bănci care își păstrează independența. (<engl. *concern*, germ. *Konzern*)

concért *s. n.* 1. executare în public a unor lucrări muzicale. 2. compoziție muzicală amplă, de obicei în trei părți, scrisă pentru unul sau mai multe instrumente solistice, cu acompaniament de orchestră. 3. *(fig.)* unanimitate, înțelegere (deplină), acord, armonie. (<fr. *concert*, it. *concerto*)

concertá *vb.* I. *intr.* 1. a da un concert (1). 2. (despre șefi de state, diplomați etc.) a se consulta pentru a se pune de acord asupra unui proiect comun, a lua o atitudine, o măsură comună. II. *tr.* a pune la cale, a pregăti (în comun). (<fr. *concerter*, it. *concertare*)

concertánt, -ă *adj.* (despre lucrări muzicale) cu caracter de concert. ○ *gen ~* = gen muzical dezvoltat în sec. XVII—XVIII ca urmare a perfecționării instrumentelor și a apariției concertului; domeniu de manifestare a virtuozității instrumentale întruchipate de un solist acompaniat de restul ansamblului. (<fr. *concertant*)

concertát, -ă *adj.* stabilit, hotărît împreună cu alții; care rezultă dintr-o înțelegere, convenit. (<fr. *concerté*, it. *concertato*)

concertínă *s. f.* gen de acordeon de formă hexagonală, cu claviatura din butoni, dispuși cromatic. (<fr. *concertine*)

concertíno *s. n.* 1. mic grup de instrumente solistice în concerto grosso. 2. lucrare muzicală concertantă cu formă liberă, în care sînt evidențiate calitățile instrumentiștilor soliști. 3. concert de proporții reduse. (<it. *concertino*)

concertíst, -ă *s. m. f.* interpret care susține concerte sau recitaluri. (<fr. *concertiste*)

concertístic, -ă *adj.* referitor la concert, de concert. (<it. *concertistico*)

concertmáistru *s. m.* prim instrumentist (violonist) al unei orchestre. (<germ. *Konzertmeister*)

concérto *s. n.* compoziție muzicală pentru orchestră și unul sau mai multe instrumente

solistice. ○ ~ *grosso* = compoziție orchestrală de virtuozitate compusă din mai multe părți, în care un grup de instrumente solistice cîntă alternativ, în dialog cu întreaga orchestră. (<it., fr. *concerto* /grosso/)

concertstück/-știúc/ *s. n.* piesă instrumentală concertantă din epoca romantismului, scrisă în stil liber, adesea valorificînd arii celebre din opere, caracterizată printr-un înalt grad de dificultate tehnică. (<germ. *Konzertstück*)

concésie *s. f.* **1.** îngăduință; cedare, renunțare (la ceva) în interesul altuia. ● compromis. **2.** figură retorică constînd din acordarea unei aprobări părții adverse pentru a o putea respinge mai apoi cu ușurință; epitropă. (<fr. *concession*, lat. *concessio*)

concesioná *vb. tr.* a da în concesiune. — *concesionáre* s. f. (<*concesie*/ie/ + *-iona*)

concesionál, **-ă** *adj.* referitor la concesiune. (<it. *concessionale*)

concesionár *s. m.* beneficiar al unei concesiuni. (<fr. *concessionnaire*)

concesiúne *s. f.* convenție prin care o persoană fizică sau juridică obține dreptul de a exploata anumite servicii publice sau bunuri ale statului; drept de exploatare a unui bun obștesc, a unei întreprinderi etc. acordat de un guvern unor persoane particulare. ● obiectul material al unei asemenea exploatări. (<fr. *concession*, lat. *concessio*)

concesív, **-ă** *adj.* care face concesii; îngăduitor. ○ *complement circumstanțial* ~ = complement care exprimă concesia sau faptul care ar fi trebuit să împiedice realizarea unei acțiuni; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care corespunde, în planul frazei, unui complement circumstanțial concesiv; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție concesivă. (<fr. *concessif*, lat. *concessivus*)

concesivitáte *s. f.* caracter concesiv. (<*concesiv* + *-itate*)

concetățéan, **-ă** *s. m. f.* cetățean al unui stat, al unui oraș, considerat în raport cu ceilalți cetățeni. (după fr. *concitoyen*)

concetísm *s. n.* tendință artistică și estetică pornită din Italia în sec. XVI, care cultiva o exprimare încărcată, metaforică, cu nuanțe de afectare și de prețiozitate. (<it. *concettismo* <*concetto*, concept, gîndire originală)

concetíst, **-ă** *adj., s. m. f.* (scriitor adept) al concetismului. (<it. *concettista*)

CONCHI-/**CONCO-** *elem. comp.* „cochilie, scoică", „cornet nazal". (<fr., engl. *conchi-*, *concho-*, cf. lat. *concha*, gr. *konche*, cochilie)

conchíde *vb. tr., intr.* a trage o concluzie; a conclude. (după lat. *concludere*)

conchifére *s. f. pl.* moluște prevăzute cu cochilie. (<germ. *Konchiferen*)

conchiflór, **-ă** *adj.* cu flori în formă de cochilie. (<lat. *conchiflorus*)

conchifórm, **-ă** *adj.* în formă de cochilie de melc. (<germ. *konchiform*, lat. *conchiformis*)

CONCHILIO- *elem. comp.* „scoică". (<fr. *conchylio-*, cf. gr. *konkhylion*)

conchiliocultór, **-oáre** *s. m. f.* cel care se ocupă cu conchiliocultura. (<fr. *conchyliculteur*)

conchiliocultúră *s. f.* creșterea scoicilor. (<fr. *conchyliculture*)

conchiliológ, **-ă** *s. m. f.* specialist în conchiliologie. (<germ. *Konchyliologe*)

conchiliológic, **-ă** *adj.* referitor la conchiliologie. (<fr. *conchyliologique*)

conchiliologíe *s. f.* parte a zoologiei care studiază scoicile; concologie. (<fr. *conchyliologie*)

conchistadór *s. m.* nume dat aventurierilor spanioli din sec. XV—XVI care plecau să cucerească teritorii în America sau în altă parte a lumii. (<sp. *conquistador*)

conchístă *s. f.* cucerire (amoroasă). ● femeie cucerită, sedusă. (<it. *conquista*)

conciclic, **-ă** *adj.* (despre puncte) care se află pe același cerc. (<it. *conciclico*)

conciliá *vb. tr.* **1.** a soluționa un diferend pe cale amicală; a pune de acord, a împăca. **2.** *(jur.)* a încerca aplanarea sau evitarea unui litigiu prin împăcarea părților. — *conciliére* s. f. (<fr. *concilier*, lat. *conciliare*)

conciliábil, **-ă** *adj.* care poate fi conciliat. (<fr. *conciliable*)

conciliábul *s. n.* **1.** consfătuire secretă între persoane care plănuiesc, pun la cale ceva (nepermis). **2.** reuniune a prelaților schismatici. (<lat. *conciliabulum*, fr. *conciliabule*)

conciliánt, **-ă** *adj.* care se lasă ușor înduplecat; împăciuitor. (<fr. *conciliant*)

conciliár, **-ă** *adj.* referitor la conciliu; sinodal. (<fr. *conciliaire*)

conciliatór, **-oáre** **I.** *adj.* care tinde spre un acord, spre împăcare; împăciuitor; conciliatorist. **II.** *s. m. f.* împăciuitorist. (<fr. *conciliatoire*, /II/ *conciliateur*, lat. *conciliator*)

conciliatorísm *s. n.* atitudine, acțiune conciliatoare; împăciuitorism. (<it. *conciliatorismo*)

conciliatorist, **-ă** *adj. (rar)* conciliator. (<*conciliator*/ism/ + *-ist*)

conciliáție *s. f.* **1.** conciliere. ● procedură de împăcare, în dreptul internațional, urmărind înlăturarea conflictelor. **2.** figură retorică în care se folosește un argument „ostil" pentru propria cauză. — var. *conciliațiune* s. f. (<fr. *conciliation*, lat. *conciliatio*)

conciliațiúne *s. f.* v. conciliație.

conciliu *s. n.* adunare de prelați catolici în care se decide asupra unor chestiuni de dogmă, morală, disciplină etc.; sinod. (<lat. *concilium*)

concís, **-ă** *adj.* exprimat pe scurt, succint, laconic; concentrat. (<fr. *concis*, lat. *concisus* < *concidere*, a tăia)

concitadín, **-ă** *s. m. f.* cel care este din același oraș (în raport cu altcineva). (<it. *concitadino*)

concitát, **-ă** *adj. (livr.)* ațițat, întărîtat, furios. (<lat. *concitatus*)

concitáție *s. f. (livr.)* **1.** excitație. **2.** răscoală, tulburare, neliniște. (<lat. *concitatio*)

concízie *s. f.* calitatea de a fi concis; formulare scurtă. — var. *conciziune* s. f. (<fr. *concision*, lat. *concisio*)

conclzlúne *s. f.* v. concizie.

conclamáție *s. f.* prima ceremonie funerară la romani, prin care era invocat mortul. — var. *conclamațiune* s. f. (<lat. *conclamatio*, fr. *conclamation*)

conclamațiúne *s. f.* v. conclamație.

concláv *s. n.* **1.** încăpere în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-și primi prietenii apropiați. **2.** adunare a cardinalilor pentru alegerea unui papă; loc unde se ține această adunare. **3.** *(fig.)* adunare secretă. (<fr. *conclave*, lat. *conclave*, cameră închisă cu cheia)

conclúde *vb. tr.* a concluide. (<lat. it. *concludere*)

concludént, -ă *adj.* (și *adv.*) care convinge; convingător, edificator. ● *(log.)* pe baza căruia se poate trage o concluzie. (<lat. *concludens*, it. *concludente*)

concludéntă *s. f. (rar)* însușire a unui argument, a unei probe de a fi concludentă; caracter concludent. (<it. *concludenza*)

conclusív, -ă *adj. (rar)* care constituie o concluzie; care concluide. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție coordonată care exprimă o concluzie a coordonatei precedente; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție conclusivă. (<fr. *conclusif*)

conclúsum *s. n.* decizie a anumitor adunări (diete germanice etc.). ● notă rezumînd dezbateri diplomatice. (<lat. *conclusum*<*concludere*, a concluide)

conclúzie *s. f.* **1.** gîndire, judecată care rezultă dintr-un șir de constatări sau argumente; încheiere. **2.** ultima parte a unei expuneri, a unei opere. ○ *în ~* = în consecință, prin urmare. ● *(muz.)* ultima secțiune din expoziția unei sonate. ○ *a trage ~ii* = a rezuma ideile emise de participanții la o dezbatere, arătînd consecințele care se impun în urma celor discutate. **3.** judecată finală a unui silogism. **4.** *(mat.)* parte din enunțul unei teoreme al cărei adevăr se deduce prin demonstrație. **5.** *(pl.)* încheiere a unei chestiuni făcută de o autoritate judiciară sau ministerială; aviz, propunere. ○ *a pune ~ii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. — var. *concluziune* s. f. (<fr. *conclusion*, lat. *conclusio*)

concluzioná *vb. intr.* **1.** a trage concluzii; a concluide. **2.** *(fam.)* a încheia discuția. (<*concluz/ie/* + *-iona*)

concluziúne *s. f.* v. concluzie.

CONCO- v. conchi-.

concoidál, -ă *adj.* **1.** referitor la concoidă. **2.** cu suprafața curbă, colțuroasă. (<fr. *conchoïdal*)

concoídă *s. f.* curbă plană obținută ducînd printr-un punct fix o secantă variabilă care întîlnește o dreaptă sau o curbă într-un punct și ducînd pe secantă din acest punct, de o parte și de alta, o lungime constantă. ● *(arhit.)* profilul unui fus de coloană. (<fr. *conchoïde*)

concologíe *s. f.* cochiliologie. (<fr. *conchologie*)

concomitént, -ă *adj., adv.* care se petrece în același timp (cu altceva); simultan. (<fr. *concomitant*, lat. *concomitans*<*concomitari*, a însoți)

concomiténtă *s. f.* coexistență, simultaneitate a două sau mai multe lucruri. (<fr. *concomitance*, lat. *concomitantia*)

concordá *vb. intr.* a fi în acord; a corespunde, a se potrivi. (<fr. *concorder*, lat. *concordare*)

concordánt, -ă *adj.* care concordă. ○ *noțiuni ~e* = noțiuni ale căror sfere coincid integral sau parțial; *(geol.) straturi ~e* = straturi depuse paralel unele peste altele. (<fr. *concordant*, it. *concordante*)

concordánță *s. f.* **1.** faptul de a concorda; potrivire, acord, corespondență (II, 1). ○ *~a timpurilor* = ansamblu de reguli potrivit cărora se fixează timpul verbului dintr-o propoziție dependentă în acord cu timpul verbului din propoziția regentă; consecuția, corespondența timpurilor. ● îmbinare armonioasă de sunete (consecutive). **2.** *(geol.)* raportul dintre două (serii de) straturi care s-au sedimentat continuu. **3.** specie evoluată de index (*glosar*), larg cultivată în filologia anglo-saxonă și chiar în cea romanică, constînd în listarea cuvintelor, însoțite fiecare de un microcontext pertinent pentru înțelegerea lor. (<fr. *concordance*, it. *concordanza*)

concordát *s. n.* **1.** tratat, convenție încheiată între un stat și papă în scopul reglementării situației și privilegiilor bisericii catolice în acel stat. **2.** înțelegere între un comerciant debitor și creditorii săi privind modul și termenele de stingere a datoriilor. (<fr. *concordat*, lat. *concordatum*)

concordatór, -ă **I.** *adj.* referitor la un concordat. **II.** *s. m. f.* comerciant falit care a obținut un concordat (2). (<fr. *concordataire*)

concórdie *s. f. (rar)* înțelegere, armonie. (<lat. *concordia*)

concordísm *s. n.* sistem exegetic care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei. (<fr. *concordisme*)

concordíst, -ă **I.** *adj.* referitor la concordism. **II.** *s. m. f.* cel care practică concordismul. (<fr. *concordiste*)

concotomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a cornetelor nazale. (<fr. *conchotomie*)

concreméntă *s. n. (med.)* calcul (II) la rinichi, în colecist etc. (<germ. *Konkrement*)

concrescént, -ă *adj.* (despre organe) care prezintă concrescență. (<fr. *concrescent*)

concrescéntă *s. f.* creștere împreună, patologică, a două țesuturi sau organe. (<fr. *concrescence*, lat. *concrescentia*<*concrescere*, a crește împreună)

concrescút, -ă *adj.* (despre fructe, semințe, minerale etc.) crescut împreună. (<*concrește*)

concrét, -ă **I.** *adj.* **1.** care se poate percepe prin simțuri; palpabil. ● (despre substantive) care denumește obiecte perceptibile prin simțuri. ○ *muzică ~ă* = muzică realizată pe baza prelucrării unui complex de sunete (muzicale sau zgomote) cu ajutorul aparaturii electronice. **2.** precis, (bine) determinat. **II.** *s. n.* categorie filozofică desemnînd unitatea multiplelor determinări, însușiri, laturi ale obiectelor și fenomenelor. (<fr. *concret*, lat. *concretus*)

concretéțe *s. f.* caracter concret; concretitate, concretitudine. (<it. *concretezza*)

concretism *s. n.* 1. caracter concret, concretitate. • tendință în demersul ideativ și în comportament de a lega totul la nivelul perceptiv. 2. concepție potrivit căreia substratul ultim al lumii sînt lucrurile concrete, materiale; reism. (<*concret* + *-ism*)

concretitáte *s. f.* *(rar)* concreteță. (<*concret* + *-itate*)

concretitudine *s. f.* *(rar)* concreteță. (<*concret* + *-itudine*)

concretizá *vb.* I. *tr.* a da un sens, un caracter concret. II. *tr., refl.* (a (se)) materializa, a (se) realiza practic. (<fr. *concrétiser*)

concretizare *s. f.* 1. acțiunea de a (se) concretiza și rezultatul ei; materializare. 2. *(log.)* operație a gîndirii constînd în legarea generalului de experiență senzorială (<*concretiza*)

concretizatór, -oáre *adj.* care concretizează. (<it. *concretizatore*)

concreționá *vb. refl.* a suferi procesul de concreționare. (<fr. *concrétionner*)

concreționár, -ă *adj.* care prezintă concrețiuni. (<fr. *concrétionnaire*)

concreționáre *s. f.* 1. transformare, printr-un tratament termic, a unui conglomerat de pulberi, de metale, de metaloizi sau de compuși organici într-un corp solid. 2. *(geol.)* formare de concrețiuni. (<*concreționa*)

concrețiúne *s. f.* depunere care se formează în rocile sedimentare prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase în jurul unui corp străin; sinter. • formațiune constînd din precipitări de săruri în țesuturi sau organe cavitare. (<fr. *concrétion*, lat. *concretio*)

concubín, -ă *s. m. f.* cel care trăiește în concubinaj. (<fr. *concubin*, lat. *concubinus*)

concubinaj *s. n.* conviețuire nelegitimă între două persoane de sex opus. (<fr. *concubinage*)

concupiscént, -ă *adj.* înclinat către plăceri senzuale, trupești; luxurios. (<fr. *concupiscent*, lat. *concupiscens*)

concupiscéință *s. f.* înclinare către plăceri senzuale, trupești; luxură. (<fr. *concupiscence*, lat. *concupiscentia*)

concurá *vb.* I. *intr.* 1. a participa la un concurs, la o competiție sportivă. 2. a tinde spre același rezultat. II. *intr., refl., tr.* a(-și) face concurență în comerț. (<fr. *concourir*, lat. *concurrere*)

concurént, -ă I. *adj.* 1. care face concurență altuia; rival. 2. *(mat.;* despre linii, planuri) care au un punct sau o dreaptă comună, care se intersectează. 3. care tinde către același rezultat. II. *s. m. f.* 1. participant la o competiție sportivă. 2. negustor, producător care face concurență altora. (<fr. *concurrent*, lat. *concurrens*)

concurénță *s. f.* 1. rivalitate între industriași sau comercianți pentru acapararea pieței, pentru obținerea unor profituri cît mai mari etc. 2. întrecere, luptă pentru întîietate. • *a face — cuiva* = a căuta să întreacă pe cineva, urmărind același scop ca și el. 3. *(biol.)* relație interspecifică antagonistă în care două specii animale sau vegetale „luptă" pentru aceleași resurse de mediu. 4. *(mat.)* proprietate a două ori mai multe drepte sau curbe de a avea un punct comun. ○ *punct de ~* = punct de intersecție a dreptelor concurente. (<fr. *concurrence*)

concurențiál, -ă *adj.* unde intervine sau poate interveni concurența (1); competitiv. (<fr. *concurrentiel*)

concúrge *vb. intr.* *(rar)* a tinde (spre), a se întinde (într-un punct); a converge; a concura, a participa la. (după lat. *concurrere*)

concúrs *s. n.* 1. examen pentru selecționarea candidaților la înscrierea într-o instituție de învățămînt sau pentru a obține un post, o bursă etc. 2. întrecere; competiție sportivă. 3. ajutor, sprijin; colaborare; contribuție. ○ *a-și da ~ul* (la ceva) = a colabora (la ceva); *~ de împrejurări* = totalitatea faptelor, a împrejurărilor care coincid într-un anumit moment; conjunctură. (<fr. *concours*, lat. *concursus*)

concusionár *s. m.* *(jur.)* jefuitor al avutului public. (<fr. *concussionnaire*)

concusiúne *s. f.* *(jur.)* extorcare de bani făcută de un funcționar public. (<fr. *concussion*, lat. *concussio*)

condamná *vb. tr.* 1. a osîndi printr-o hotărîre judecătorească, a supune unei pedepse. 2. a dezaproba, a dezavua; a blama. 3. a constrînge, a obliga pe cineva la ceva. 4. a considera un bolnav pierdut, fără nici o speranță de salvare. 5. a închide definitiv, a bloca (o fereastră, o ușă etc.). (<fr. *condamner*)

condamnábil, -ă *adj.* care merită, trebuie să fie condamnat; reprobabil. (<fr. *condamnable*)

condamnáre *s. f.* 1. acțiunea de a condamna și rezultatul ei. 2. aplicare a unei sancțiuni penale prin judecată; osîndă. (<*condamna*)

condamnát, -ă *s. m. f.* osîndit (printr-o hotărîre judecătorească). (<*condamna*)

condamnatóriu, -ie *adj.* *(jur.;* despre sentințe) care condamnă. (<fr. *condamnatoire*)

condéns *s. n.* 1. apă rezultată prin lichefierea vaporilor pe suprafețe cu temperaturi mai scăzute decît a aerului cu care vin în contact. 2. infiltrare a condensului (1) împreună cu unele specii de ciuperci în pereții locuințelor; igrasie. (<*condensare*)

condensá *vb.* I. *refl.* (despre vapori) a se transforma (prin răcire) în lichid. II. *refl., tr.* a (se) face mai dens. III. *tr.* *(fig.)* a scurta o expunere; a comprima, a prescurta. (<fr. *condenser*, lat. *condensare*)

condensábil, -ă *adj.* care poate fi condensat. (<fr. *condensable*)

condensabilitáte *s. f.* însușirea de a fi condensabil. (<it. *condensabilità*)

condensáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) condensa și rezultatul ei. 2. *reacție de ~* = reacție care duce la stabilirea unor noi legături între atomi aparținînd unor molecule identice sau diferite. 3. *(psihan.)* acumulare a mai multor sensuri, tendințe inconștiente și trebuințe într-un singur comportament, gest sau imagine. (<*condensa*)

condensát *s. n.* lichid obținut prin condensarea vaporilor unui corp. (<germ. *Kondensat*, fr. *condensat*)

condensatór, -oáre I. *adj.* care condensează, concentrează. II. *s. n.* 1. aparat sau recipient

pentru condensarea unei mase de vapori cu ajutorul unui agent de răcire. 2. sistem de două conductoare, izolate printr-un dielectric, care servește la înmagazinarea de electricitate statică. (<fr. *condensateur*)

condensív, -ă *adj. (rar)* care condensează, care rezumă. (<*condensa* + *-iv*)

condensór *s. n.* dispozitiv optic format din mai multe lentile convergente, care fac parte din sistemul de iluminare al unui microscop sau al unui aparat de proiecție. (<fr. *condenseur*, engl. *condenser*)

condescendént, -ă *adj.* care manifestă condescendență; binevoitor, amabil; îngăduitor, superior (ca atitudine), protector; deferent. (<fr. *condescendant*)

condescendénță *s. f.* atitudine plină de considerație, de respect, de atenție și bunăvoință față de cineva; amabilitate; deferență. ● *(peior.)* bunăvoință amestecată cu dispreț; aroganță, superioritate. (<fr. *condescendance*)

condescínde *vb. intr. (rar)* a consimți de complezență; a ceda, a cădea de acord în mod superficial; a catadixi. (<fr. *condescendre*, lat. *condescendere*<*descendere*, a coborî)

condíl[1] *s. m.* proeminență osoasă articulară. (<fr. *condyle*, cf. gr. *kondylos*, articulație)

CONDIL[2]**(O)-** *elem. comp.* „vîrf, proeminență, condil". (<fr. *condyl/o/-*, cf. gr. *kondylos*, vîrf, umflătură)

condilectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unui condil. (<fr. *condylectomie*)

condilián, -ă *adj.* referitor la un condil. (<fr. *condylien*)

condiloíd, -ă *adj.* de forma unui condil. (<fr. *condyloïde*)

condilóm *s. n.* tumoare benignă a tegumentelor și mucoaselor la nivelul anusului sau organelor genitale. (<fr. *condylome*)

condilotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unui condil. (<fr. *condylotomie*)

condiméntă *s. n.* ingredient care se adaugă la o mîncare pentru a o face mai gustoasă; mirodenie. (<fr. *condiment*, lat. *condimentum*)

condimentá *vb. tr.* a da gust bucatelor prin adăugare de condimente. — *condimentáre* s. f. (<fr. *condimenter*)

condimentár, -ă *adj.* folosit drept condiment. (<fr. *condimentaire*)

condiscípol *s. m. (rar)* coleg de studiu, de învățătură (la un anumit maestru). (<fr. *condisciple*, lat. *condiscipulus*)

condíție *s. f.* **1.** împrejurare, fapt etc. care oferă cadrul pentru apariția unui fenomen. **2.** *(biol.)* *~ii de mediu* = totalitatea factorilor în care sînt obligate să trăiască organismele. **3.** clauză (a unei înțelegeri, a unei convenții). **4.** *(jur.)* eveniment viitor și nesigur de care depinde nașterea sau stingerea unui drept. **5.** situație socială a cuiva. ○ *~ fizică* = nivel superior al pregătirii fizice a unui sportiv. — var. *condițiune* s. f. (<fr. *condition*, lat. *conditio*)

condiționá *vb. tr.* **1.** a constitui condiția de care depinde ceva; a fi cauza unui lucru. **2.** a supune valabilitatea unui act unor condiții. ● a admite (ceva) sub rezerva anumitor condiții. (<fr. *conditionner*)

condiționál, -ă *adj.* supus unor condiții; care cuprinde o condiție. ○ *stimul ~* = stimul care declanșează un reflex condiționat; *complement circumstanțial ~* = complement circumstanțial care exprimă condiția realizării acțiunii din propoziție; *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă o condiție sau o ipoteză de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii din regență; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție condițională; *mod ~* (și *s. n.*) = mod al verbului care exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. (<fr. *conditionnel*)

condiționalísm *s. n.* tendință greșită de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. ● doctrină potrivit căreia nemurirea sufletului ar fi condiționată de viața de pe pămînt. (<fr. *conditionnalisme*)

condiționalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este condiționat. (<*condițional*+*-ități*)

condiționáre *s. f.* **1.** acțiunea de a condiționa. ● stabilire a unui raport de dependență. **2.** *(tehn.)* operație prin care se modifică proprietățile fizico-mecanice ale unor materiale, produse de origine vegetală sau animală etc. **3.** *(psih.)* schimbare a comportamentului pe baza formării unor reflexe condiționate. (<*condiționa*)

condiționát, -ă *adj.* care îndeplinește anumite condiții; care este făcut în anumite condiții (date). ○ *aer ~* = aer din interiorul unei încăperi menținut în anumite condiții de puritate, temperatură etc.; *reflex ~* = răspuns bazat pe legătura nervoasă temporară formată în scoarța creierului între două focare de excitație care coincid în timp. (<*condiționa*)

condițiúne *s. f.* v. condiție.

condolá *vb. tr. (rar)* a prezenta (cuiva) condoleanțe. (<germ. *kondolieren*, lat. *condolere*, a suferi împreună cu)

condoleánțe *s. f. pl.* cuvinte, formule prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane căreia i-a murit cineva apropiat. (<fr. *condoléances*)

condolént, -ă *adj.* de condoleanțe. (<it. *condolente*)

condóm *s. n.* prezervativ sexual masculin. (<fr. *condom*)

condominiu *s. n.* exercitare în comun de către două sau mai multe state a suveranității asupra aceluiași teritoriu. (<fr., engl. *condominium*, cf. lat. *dominium*, suveranitate)

condór/cóndor *s. m.* vultur foarte mare, cu capul și gîtul golaș, împodobit cu un fel de mărgele ca ale curcanului, care trăiește în Anzii Cordilieri. (<fr., sp. *condor*)

condotiér *s. m.* **1.** comandant de mercenari în slujba principilor, a papilor sau a orașelor din Italia medievală. **2.** *(fig.)* om venal, gata a se pune în slujba oricărei cauze. (<it. *condottiere*)

CONDR(O)-/ CONDRIO-, -condríe *elem. comp.* „cartilaj". (<fr. *chondr/o/-*, *chondrio-*, *-chondrie*, cf. gr. *khondros*)

condrectomíe *s. f.* rezecție a unui cartilaj. (<fr. *chondrectomie*)

-condríe v. condr(o)-.

condrínă *s. f.* substanță proteică fundamentală a țesutului cartilaginos. (<fr. *chondrine*)

CONDRIO- v. condr(o)-.

condriochinéză *s. f.* proces de diviziune a mitocondriilor în cursul mitozei și meiozei. (<fr. *chondriocinèse*)

condrioliză *s. f.* distrugere a unui condriom. (<fr. *chondriolyse*)

condrióm *s. n.* totalitatea condriozomilor din citoplasma celulei. (<fr. *chondriome*)

condriomít *s. n.* element al condriomului care se prezintă sub forma unui șirag de mărgele. (<fr. *chondriomite*)

condriosféră *s. f.* condriozom de formă sferică sau granulară. (<fr. *chondriosphère*)

condriozóm *s. n.* organit de formă granulară, filamentoasă etc. din citoplasmă; mitocondrie. (<fr. *chondriosome*)

condrítă *s. f.* inflamație a unui cartilaj. (<fr. *chondrite*)

condroblást *s. n.* celulă cartilaginoasă tînără. (<fr. *chondroblaste*, engl. *chondroblast*)

condroblastóm *s. n.* tumoare malignă a țesutului cartilaginos. (<fr. *chondroblastome*)

condrocít *s. n.* celulă cartilaginoasă matură. (<engl. *chondrocyte*)

condrocrániu *s. n.* craniu cartilaginos al embrionului. (<fr. *chondrocranium*)

condrodisplazíe *s. f.* condrodistrofie. (<fr. *chondrodysplasie*)

condrodistrofíe *s. f.* boală datorată unei tulburări de condrogeneză; condrodisplazie. (<fr. *chondrodystrophie*)

condrofibróm *s. n.* fibrocondrom. (<fr. *chondro-fibrome*)

condrogenéză *s. f.* formare de țesut cartilaginos. (<fr. *chondrogenèse*)

condroíd, -ă I. *adj.* cu aspect de cartilaj. II. *s. f. pl.* substanțe complexe compuse din proteine în amestec cu polizaharide, care intră în structura cartilajelor. (<fr. *chondroïde/s/*)

condrologíe *s. f.* parte a anatomiei care tratează despre cartilaje. (<fr. *chondrologie*)

condróm *s. n.* tumoare benignă a țesutului cartilaginos. (<fr. *chondrome*)

condromalácie *s. f.* ramolisment al cartilajelor. (<fr. *chondromalacie*)

condromatóză *s. f.* afecțiune a oaselor, care rămîn cartilaginoase în special la extremități. (<fr. *chondromatose*)

condromixóm *s. n.* mixocondrom. (<fr. *chondro-myxome*)

condromixosarcóm *s. n.* tumoare malignă a cartilajului fibros cu transformare mixomatoasă a structurilor conjunctive. (<germ. *Chondromyxosarkom*)

condromucoíd *s. n.* substanță proteică prezentă în cartilaje. (<fr. *chondromucoïde*)

condropatíe *s. f.* boală a cartilajelor. (<germ. *Chondropathie*)

condropterigiéni *s. m. pl.* clasă de pești cu scheletul cartilaginos (rechini, torpile etc.). (<fr. *chondroptérygiens*)

condrosarcóm *s. n.* tumoare malignă a țesutului cartilaginos. (<fr. *chondrosarcome*, engl. *chondrosarcoma*)

condrotomíe *s. f.* disecție a unui cartilaj. (<fr. *chondrotomie*)

condrózā *s. f.* afecțiune degenerativă a țesutului cartilaginos. (<germ. *Chondrosis*)

conducătór, -oáre I. *adj.* 1. care conduce, de conducere. 2. (despre corpuri) *bun* (sau *rău*) ~ = care prezintă (sau nu) conductibilitate. II. *s. m. f.* persoană, organ care conduce un partid, o instituție, întreprindere, un (auto)vehicul etc. (<*conduce* + *-ător*)

conúce *vb.* I. *tr.* 1. a îndruma un grup de oameni, o instituție, o organizație, o activitate etc., avînd întreaga răspundere în domeniul respectiv. ● *(sport)* a fi în fruntea clasamentului. 2. *(fig.)* a dirija o discuție; a călăuzi, a supraveghea desfășurarea unei dezbateri. 3. a acompania, a însoți pe cineva (arătîndu-i drumul). 4. a dirija mișcarea, mersul unui vehicul; a șofa. II. *refl.* a se comporta, a se orienta (după anumite norme, principii etc.). (<lat. *conducere*)

conúcere *s.f.* 1. acțiunea de a (se) conduce; activitatea unui conducător. 2. *(concr.)* organ de cîrmuire politică sau administrativă. (<*conduce*)

conúct *s. n.* formație anatomică în formă de canal sau de fir. (<germ. *Kondukt*)

conductánță *s. f.* mărime definită prin capacitatea de conductibilitate electrică a unui corp sau circuit, egală cu inversul rezistenței. (<fr. *conductance*)

conúctă *s. f.* 1. țeavă, instalație pentru transportul fluidelor. 2. fir, cablu metalic folosit la transportul și la distribuția energiei electrice. (<germ. *Konduct*)

conductíbil, -ă *adj.* care prezintă conductibilitate. (<fr. *conductible*)

conductibilitáte *s. f.* 1. proprietate a corpurilor de a transmite căldura sau electricitatea; conducție. 2. facultatea de propagare a influxului nervos de-a lungul nervilor. (<fr. *conductibilité*)

conductív, -ă *adj.* referitor la conductibilitatea electrică. (<fr. *conductif*)

conductivitáte *s. f.* mărime ce caracterizează conductibilitatea electrică a corpurilor, egală cu inversul rezistivității. (<fr. *conductivité*)

conductométric, -ă *adj.* referitor la conductometrie. (<fr. *conductimétrique*, engl. *conductometric*)

conductometríe *s. f.* metodă de analiză electrochimică bazată pe măsurarea conductivității unei soluții. (<fr. *conductimétrie*, germ. *Konduktometrie*)

conductométru *s. n.* aparat folosit în conductometrie. (<fr. *conductimètre*)

conductór, -oáre I. *adj.* (despre țesuturi, vase etc.) care conduce. II. *adj., s. n.* (corp, material) care prezintă conductibilitate electrică și termică. ○ ~ *electric* = piesă cu rezistență electrică mică, servind pentru realizarea circuitelor electrice. III. *s. m. f.* funcționar feroviar care controlează biletele călătorilor și supraveghează ordinea în vagoane. ● vatman; șofer. (<fr. *conducteur*, lat. *conductor*)

conductorină *adj.* (despre femei) care posedă factorii ereditari numai într-unul din cei doi cromozomi sexuali.

condúctus *s. n.* piesă vocală din evul mediu scrisă inițial pentru o singură voce, având la bază un text latin, cu versuri rituale. (<lat. *conductus*)

condúcție *s. f.* 1. fenomenul trecerii căldurii sau electricității prin corpuri conducătoare. 2. acțiunea de transmitere a influxului nervos. (<fr. *conduction*)

conduită *s. f.* fel de a se purta, comportare; manieră; comportament. (<fr. *conduite*)

conduplicát, -ă *adj.* (*bot.*; despre un organ) îndoit longitudinal în două jumătăți suprapuse. (<fr. *conduplqué*)

conduplicățiúne *s. f.* 1. stare a unui organ conduplicat. 2. (*ret.*) repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul sau la începutul unei fraze. — var. *conduplicațiune* s. f. (<fr. *conduplication*, lat. *conduplicatio*)

conduplicațiúne *s. f.* v. conduplicație.

conectá *vb. tr.* a lega între ele două sau mai multe conductoare electrice; a lega un aparat, o mașină etc. la circuitul electric. — *conectáre* s. f. (<fr. *connecter*, lat. *connectere*)

conéctică *s. f.* tehnica și echipamentul de conectare ale diferitelor elemente ale unei configurații informatice. (<fr. *connectique*)

conectív, -ă I. *adj.* care poate fi conectat, unit. II. *s. n.* 1. (*log.*) legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii; conector. 2. cuvînt (prepoziție, conjuncție) care realizează o relație în cadrul propoziției sau frazei. 3. nerv care reunește mai mulți ganglioni. 4. (*bot.*) parte terminală a filamentului staminal care unește cele două teci ale antherelor. 5. (*mat.*) operator. III. *s. f.* (*inform.*) operator în calculul propozițional. (<fr. *connectif*, lat. *connectivus*)

conectór, -oáre I. *adj.* care conectează. II. *s. m.* (*log.*) conectiv. III. *s. n.* 1. aparat, mecanism etc. care stabilește o legătură. 2. (*inform.*) parte a unui program care leagă două segmente. (<fr. *connecteur*)

conétábil *s. m.* primul ofițer al casei regale franceze în evul mediu. • comandant suprem al armatelor regale din Franța feudală. (<fr. *connétable*)

conéx, -ă *adj.* legat prin raporturi strînse. (<fr. *connexe*, lat. *connexus*)

conexá *vb. tr.* a lega laolaltă, a alătura; a asocia. — *conexáre* s. f. (<*conex*)

conéxie *s. f.* v. conexiune.

conexitáte *s. f.* 1. (*rar*) conexiune. 2. (*jur.*) legătură între două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit. (<fr. *connexité*)

conexiúne *s. f.* 1. legătură, înlănțuire; intercondiționare între obiecte, fenomene și procese; raport reciproc, relație de conexitate; concatenație. ○ (*fil.*) ~ *generală* (sau *universală*) = totalitatea formelor de legătură, interacțiune și condiționare reciprocă a obiectelor și fenomenelor în mișcare din întregul univers; ~ *inversă* = aferentație inversă, feedback. legătură între două sau mai multe conductoare electrice. 3. conectare. — var. *conexie* s. f. (<fr. *connexion*, lat. *conexio*)

confabulá *vb. intr.* (*ir.*; *glume*) a sta de vorbă cu cineva, a conversa, a pune la cale. (<it. *confabulare*)

confabulație *s. f.* 1. (*glume*) conversație lungă și intimă. 2. tulburare de memorie constînd din reproducerea unor evenimente imaginare, adesea bizare sau contradictorii. • fabulație delirantă. (<fr. *confabulation*, cf. lat. *confabulatio*, conversație)

confarreáție *s. f.* (*rar*) căsătorie religioasă în vechiul drept roman, rezervată patricienilor. (<lat. *confarreatio*, fr. *confarréation*)

confécție *s. f.* 1. obiect de îmbrăcăminte de gata, fabricat în serie. 2. confecționare. — var. *confecțiune* s. f. (<fr. *confection*, lat. *confectio*)

confecționá *vb. tr.* a lucra, a produce; a întocmi, a fabrica. • a fabrica în serie îmbrăcăminte sau încălțăminte. — *confecționáre* s. f. (<fr. *confectionner*)

confecționér, -ă *s. m. f.* 1. muncitor care execută lucrări de confecții. 2. muncitor specializat în confecționarea unor piese. (<fr. *confectionneur*)

confecțiúne *s. f.* v. confecție.

confederá *vb. refl.* (*rar*) a se uni într-o confederație. (<fr. *confédérer*)

confederál, -ă *adj.* referitor la confederație. (<fr. *confédéral*)

confederát, -ă *s. m. f.* persoană care face parte dintr-o confederație; (*spec.*) adept al Confederației Sudului, formată în America după Războiul de Secesiune. (<fr. *confédéré*)

confederatív, -ă *adj.* care aparține unei confederații. (<fr. *confédératif*)

confederáție *s. f.* 1. uniune de state sau teritorii care își păstrează autonomia administrativă, avînd în comun anumite organe de conducere. 2. reunire a unor organizații obștești. — var. *confederațiune* s. f. (<fr. *confédération*, lat. *confoederatio*)

confederațiúne *s. f.* v. confederație.

cónfer *vb. imper.* /abr. *cf.*/ (termen prin care se face o trimitere la un text, la un izvor, la o lucrare) compară (cu)! (<lat. *confer*)

conferențiá *vb. intr.* a ține o conferință. (<fr. *conférencier*)

conferențiár, -ă *s. m. f.* 1. cel care ține o conferință, vorbitor. 2. grad în învățămîntul superior imediat inferior profesorului; persoană care are acest grad. (<fr. *conférencier*)

conferí *vb.* I. *tr.* a acorda, a atribui (un grad, un titlu, o calitate). II. *intr.* a discuta, a se întreține cu cineva asupra unei chestiuni. — *conferíre* s. f. (<fr. *conférer*, lat. *conferre*, a pune împreună)

conferință *s. f.* 1. expunere făcută în public asupra unei teme din domeniul științei, artei etc. 2. reuniune a reprezentanților unor state, organizații etc. pentru a discuta și a lua hotărîri în anumite chestiuni. ○ ~ *la nivel înalt* = întrunire a unor șefi de state sau de guverne. 3. for superior al unei organizații de partid, care se întrunește pentru a dezbate probleme ale organizației, a alege organele sale de conducere etc. 4. consfătuire, convorbire. ○ ~ *de presă* = întîlnire între o personalitate a

vieții politice, sociale sau culturale și reprezentanți ai presei, pentru a lămuri o anumită problemă, pentru discuții cu caracter informativ etc. (<fr. *conférence*, lat. *conferentia*)

confesá *vb. refl.* a se destăinui, a se spovedi. (<fr. *confesser*)

confesionál[1] *s. n.* cabină într-o biserică catolică de unde preotul ascultă spovedania. (<fr. *confessionnal*, it. *confessionale*)

confesionál[2], **-ă** *adj.* 1. care aparține unei confesiuni religioase. 2. *(rar)* care are caracterul unei confesiuni (1). (<fr. *confessionnel*)

confesionalísm *s. n.* concepție teologică ce consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune. (<germ. *Konfessionalismus*, it. *confessionalismo*)

confesionalitáte *s. f.* apartenență la o anumită confesiune. (<germ. *Konfessionalität*, it. *confessionalità*)

confesiúne *s. f.* 1. mărturisire, destăinuire a unor gînduri, fapte sau sentimente intime. • scriere literară care cuprinde mărturisirea unor gînduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. 2. religie. (<fr. *confession*, lat. *confessio*)

confesiv, -ă *adj. (livr.)* cu caracter de confesiune. (<*confes/a/* + *-iv*)

confesivitáte *s. f.* caracter confesiv. (<*confesiv* + *-itate*)

confesór *s. m.* preot care spovedește; duhovnic. (<fr. *confesseur*, lat. *confessor*)

confétti *s. f. pl.* bucățele de hîrtie (de diferite culori) mici și rotunde care se împrăștie la baluri sau la petreceri. (<it., fr. *confetti*)

confiá[1] *vb.* I. *tr.* a încredința cuiva un secret, o taină. II. *refl.* a se încrede în cineva; a se destăinui. — *confiére* s. f. (<fr. *confier*, lat. *confidere*, a se încrede)

confiá[2] *vb. tr.* a impregna (fructe) cu un sirop de zahăr, a zaharisi. — *confiére* s. f. (după fr. *confire*)

confidént, -ă *s. m. f.* 1. cel căruia i se fac confidențe; prieten intim. 2. personaj convențional în teatru, căruia un erou îi face confidențe, permițînd astfel autorului să informeze pe spectator fără a recurge la monolog. (<fr. *confident*, lat. *confidens*)

confidénță *s. f.* încredințare a unei taine, a unui gînd intim; destăinuire. (<fr. *confidence*, lat. *confidentia*)

confidențiál, -ă *adj.* care se poate comunica numai unei anumite persoane; secret. (<fr. *confidentiel*)

confidențialitáte *s. f.* caracter confidențial. (<*confidențial* + *-itate*)

confiént, -ă *adj.* încrezător. (<fr. *confiant*)

confiénță *s. f.* încredere în cineva. (<fr. *confiance*)

configurá *vb. refl., tr.* 1. a lua, a da o anumită formă, un anumit aspect. 2. *(inform.)* a interpreta comenzile unui sistem de operare. — *configuráre* s. f. (<fr. *configurer*, lat. *configurare*)

configurativ, -ă *adj.* referitor la configurație; configurațional. (<fr. *configuratif*, engl. *configurative*)

configurativitáte *s. f. (rar)* caracter configurativ. (<*configurativ* + *-itate*)

configurátie *s. f.* 1. formă exterioară a unui lucru; înfățișare, aspect. • totalitatea relațiilor dintre mai multe sisteme sau dintre părțile unui sistem. 2. *(chim.)* așezare spațială a constituenților unui atom sau ai unei molecule. 3. *(astr.)* conjuncție a planetelor. (<fr. *configuration*, lat. *configuratio*)

configurațiónal, -ă *adj.* configurativ. (<engl. *configurational*)

configurațiónism *s. n.* concepție în psihologia structuralistă potrivit căreia în învățarea citirii și scrierii cuvintelor copilul prinde totul în forme întregi, în structuri; gestaltism. (<engl. *configurationism*)

configurațiónist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al configurațiónismului. (<engl. *configurationist*)

confiná *vb.* I. *intr. (livr.)* a se învecina (cu). II. *refl.* 1. a se închide, a se izola. 2. *(fig.)* a se limita la o singură ocupație, activitate; a se specializa. (<fr. *confiner*)

confinát, -ă *adj. (rar;* despre aer, atmosferă etc.) închis, viciat, irespirabil. (<fr. *confiné*)

confínii *s. n. pl. (livr.)* limite, granițe ale unei țări. (<lat. *confines*, fr. *confins*)

confirmá *vb. tr.* 1. a întări, a susține, a recunoaște autenticitatea, exactitatea unui lucru, justețea unei afirmații etc.; a adeveri. 2. *(jur.)* a renunța la dreptul de a cere anularea unui act juridic, recunoscîndu-l astfel ca valabil. • a întări prin aprobare (un mandat de arestare). 3. a definitiva pe cineva într-un post, într-o situație. 4. (la catolici; despre episcopi) a oficia ritualul confirmației. — *confirmáre* s. f. (<fr. *confirmer*, lat. *confirmare*)

confirmativ, -ă *adj.* care confirmă. (<fr. *confirmatif*)

confirmáție *s. f.* 1. ritual catolic oficiat de obicei de un episcop, în vederea întăririi botezului pentru copiii care au împlinit șapte ani. 2. act prin care, în confesiunea protestantă, se confirmă oficial jurămîntul botezului înainte de împărtășanie. (<fr. *confirmation*, lat. *confirmatio*)

confiscá *vb. tr.* a lua cuiva un bun fără vreo despăgubire, ca sancțiune administrativă sau penală. • a trece un bun inamic în patrimoniul statului care l-a sechestrat. — *confiscáre* s. f. (<fr. *confisquer*, lat. *confiscare*)

confiscábil, -ă *adj.* care poate fi confiscat. (<fr. *confiscable*)

confiserie *s. f. (rar)* cofetărie. (<fr. *confiserie*)

confitáre *s. f.* tratare a legumelor și fructelor proaspete sau conservate cu soluții de zahăr, urmată de colorarea și deshidratarea lor parțială. (după fr. *confitage*)

confíteor *s. n.* rugăciune catolică începînd cu acest cuvînt, care se spune în timpul liturghiei sau înainte de împărtășanie. (<lat. *confiteor*, eu mărturisesc)

confitúră *s. f.* preparat obținut din (suc de) fructe fierte în zahăr (marmeladă, gem). (<fr. *confiture*)

conflagránt, -ă *adj.* (despre state) care participă la o conflagrație. (<it. *conflagrante*)

conflagrátie *s. f.* conflict de mari proporții, război extins între mai multe state. — var.

conflagrațiune s. f. (<fr. *conflagration*, lat. *conflagratio*<*conflagrare*, a arde)

conflagrațiúne *s. f.* v. conflagrație.

conflict *s. n.* 1. neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; ceartă, diferend. ○ ~ *armat* = război. 2. *(fil.)* treaptă acută în evoluția contradicțiilor antagoniste. 3. ciocnire între ideile, interesele sau pasiunile diferitelor persoanje dintr-o operă literară sau muzicală, care determină desfășurarea acțiunii. (<lat. *conflictus*, fr. *conflit*)

conflictuál, -ă *adj.* propriu conflictului, care poate produce sau este produs de un conflict. (<fr. *conflictuel*, engl. *conflictual*)

conflictualitáte *s. f. (rar)* caracter, stare conflictual(ă). (<*conflictual* + *-itate*)

conflictualizá *vb. intr. (rar)* a provoca conflicte. (<*conflictual* + *-iza*)

confluá *vb. intr.* 1. (despre cursuri de apă) a se întîlni, a se împreuna, a se vărsa (unul într-altul.) 2. *(fig.)* a tinde spre același țel, a aspira, a năzui. (<fr. *confluer*, lat. *confluere*, a curge împreună)

confluént, -ă *adj.* 1. (despre ape) care se împreunează, formînd o apă (riu, fluviu etc.) mai mare. 2. (despre vase sangvine, organe) care se unesc. 3. *(fig.)* care tinde spre un țel comun. (<fr. *confluent*, lat. *confluens*)

confluénță *s. f.* 1. loc unde se unesc două cursuri de apă sau limbile a doi ghețari. 2. *(fig.)* punct de întîlnire; contact. (<fr. *confluence*, lat. *confluentia*)

conformi, -ă *adj., adv.* 1. identic cu..., în conformitate cu... ○ *proiecție* ~*ă* = proiecție ortogonală. 2. corespunzător, potrivit. (<fr. *conforme*)

conformá *vb. refl.* 1. a se pune de acord (cu), a se adapta (la). 2. a se supune unui ordin, unei legi etc. — *conformáre* s. f. (<fr. *conformer*, lat. *conformare*)

conformatór *s. n.* instrument folosit de pălărieri pentru a lua forma și dimensiunile exacte ale capului. (<fr. *conformateur*)

conformáție *s. f.* structură fizică a unui corp, a unui teren, a unei substanțe; constituție (1, 2). — var. *conformațiune* s. f. (<fr. *conformation*, lat. *conformatio*)

conformațională, -ă *adj.* de conformație. ○ *(chim.) formulă* ~*ă* = reprezentare grafică pentru redarea structurii zaharidelor și a altor combinații ciclice. (<engl. *conformational*)

conformațiúne *s. f.* v. conformație.

conformism *s. n.* atitudine oportunistă, constînd în acceptarea necritică, mecanică și supunerea formală, docilă față de orice obiceiuri, idei, hotărîri etc. (<fr. *conformisme*)

conformíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al conformismului; (cel) care se conformează din interes părerilor, convingerilor altora, împotriva propriilor sale convingeri. (<fr. *conformiste*)

conformitáte *s. f.* raport care există între două lucruri asemănătoare sau identice. ○ *pentru* ~ = formulă de confirmare a autenticității unui act; *în* ~ *cu...* = conform cu... (<fr. *conformité*)

confórt *s. n.* totalitatea condițiilor materiale care fac o locuință comodă, plăcută și igienică; comoditate a vieții, bunăstare. (<fr. *confort*)

confortábil, -ă *adj.* 1. care oferă confort; comod. 2. *(fig.)* care asigură o liniște sufletească; important, considerabil. (<fr. *confortable*)

confortabilitáte *s. f.* însușirea de a fi confortabil. (<*confortabil* + *-itate*)

confortánt, -ă *adj.* reconfortant. (<fr. *confortant*)

confráte *s. m.* coleg, tovarăș de muncă, de profesie. (după fr. *confrère*)

confratérn, -ă *adj.* referitor la relațiile dintre confrați, care are loc între confrați; confraternel; *(p. ext.)* înrudit, apropiat. (<*con-* + *fratern*)

confraternél, -ă *adj.* confratern. (<fr. *confraternel*)

confraternitáte *s. f.* relațiile între confrați; raporturi amicale bazate pe o comuniune de idei, de preocupări. (<fr. *confraternité*)

confrerie *s. f.* 1. (în evul mediu) asociație constituită în scopuri religioase sau caritabile. 2. grup de oameni legați prin aceleași idei sau preocupări profesionale. (<fr. *confrérie*)

confruntá *vb.* 1. *tr.* 1. *(jur.)* a pune față în față mărturii, acuzații pentru a controla concordanța celor declarate. 2. a pune față în față (mai multe opere, acte, obiecte, fenomene etc.) pentru a (le) verifica sau a (le) compara. II. *refl.* a avea de făcut față, de găsit o soluție unei probleme, unei dificultăți. — *confruntáre* s. f. (<fr. *confronter*, lat. *confrontare* < *frons*, frunte)

confruntáție *s. f. (rar)* confruntare. (<fr. *confrontation*, lat. *confrontatio*)

confucián, -ă *adj., s. m. f. (rar)* confucianist. (<fr. *confucéen*)

confucianísm *s. n.* doctrină filozofico-etică și social-politică a lui Confucius și a adepților săi, devenită apoi doctrină religioasă, care susținea că problema conducerii armonioase a societății și a statului este condiționată de perfecționarea propriei personalități. (<fr. *confucianisme*, cf. *Confucius*, filozof și moralist chin.)

confucianíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al confucianismului; confucian. (<fr. *confucianiste*)

confundá *vb.* 1. *tr.* a lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul; a confuziona. II. *refl.* a se contopi; a forma un tot. — *confundáre* s. f. (<fr. *confondre*, lat. *confundere*)

confundábil, -ă *adj.* care poate fi confundat. (<*confunda* + *-bil*)

con fuóco *loc. adv. (muz.)* cu înfocare, înflăcărat. (<it. *con fuoco*)

confutáție *s. f. (rar)* refutație. (<lat. *confutatio*, fr. *confutation*)

confúz, -ă *adj.* 1. neclar, imprecis, nelămurit, nedeslușit. 2. (despre oameni și manifestările lor) încurcat, tulbure. (<fr. *confus*, lat. *confusus*)

confúzie *s. f.* încurcătură; lipsă de orientare. ○ ~ *mintală* = tulburare de conștiință care apare în cazul unor infecții și intoxicații. (<fr. *confusion*, lat. *confusio*)

confuzioná *vb. tr. (rar)* a crea confuzie, a confunda (1). (<*confuz*/*ie*/ + *-iona*)

confuzionál, -ă *adj.* referitor la confuzia mintală. (<fr. *confusionnel*)

confuzionánt, -ă *adj. (rar)* care provoacă confuzie, derutant. (<*confuzie* + *-ant*)

confuzionár, -ă *adj., s. m. f. (fam.)* (cel) care face confuzii; confuz, greoi la minte. (<it. *confusionario)*

confuzionísm *s. n.* 1. tendință de a crea confuzie și a împiedica analiza faptelor. 2. mod de gîndire confuz, încurcat. (<fr. *confusionnisme)*

confuzioníst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care creează confuzii. (<fr. *confusionniste)*

confuziúne *s. f.* mod de stingere a unor obligații prin întrunirea de către aceeași persoană a calităților de debitor și creditor. (<fr. *confusion*, lat. *confusio)*

confuzór *s. n.* piesă care servește la micșorarea continuă, progresivă, a secțiunii de trecere a unui fluid în care debitul se menține constant. (<fr. *confuseur)*

cónga *s. f.* 1. dans modern în coloană, cu ritm sincopat, inspirat din folclorul afro-cubanez, variantă a rumbei; melodia corespunzătoare. 2. tobă înaltă de origine cubaneză, într-o orchestră de jaz, acționată cu degetele și cu palmele. (<sp., fr. *conga* < cuv. afro-cubanez)

congelá *vb. tr.* a face ca un lichid să treacă în stare solidă; a îngheța, a se solidifica. ● a conserva produse alimentare (carne, pește, fructe etc.) prin acțiunea frigului. — *congeláre* s. f. (<fr. *congeler)*

congelábil, -ă *adj.* care poate fi congelat. (<fr. *congelable)*

congelánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care congelează. (<*congela* + *-ant)*

congelatór *s. n.* instalație frigorifică pentru congelare. (<fr. *congélateur)*

congeminăție *s. f. (rar)* formație dublă simultană; redublare. (<fr. *congémination*, lat. *congeminatio)*

congenér, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care aparține aceluiași gen, aceleiași specii; înrudit. (<fr. *congénère*, lat. *congener)*

congeneritáte *s. f. (rar)* caracter congener. (<*congener* + *-itate)*

congeniál, -ă *adj.* adecvat, potrivit, conform caracterului cuiva. (<it. *congeniale)*

congenialitáte *s. f.* asemănare, conformitate cu (ceva), natură asemănătoare. (<it. *congenialità)*

congenitál, -ă *adj.* din naștere, înnăscut, ereditar. (<fr. *congénital*, cf. lat. *congenitus*, născut o dată cu)

congenitalitáte *s. f. (rar)* caracter congenital. (<*congenital* + *-itate)*

congéstie *s. f.* aflux anormal de sînge într-o anumită parte a corpului, datorat unor factori de natură inflamatorie; hiperemie. — var. *congestiune* s. f. (<fr. *congestion*, lat. *congestio)*

congestioná *vb. tr., refl.* a produce, a avea congestie. ● a (se) aprinde, a (se) înroși la față. — *congestionáre* s. f. (<fr. *congestionner)*

congestiúne *s. f.* v. congestie.

congestív, -ă *adj.* care provoacă o congestie, care arată o congestie. (<fr. *congestif)*

congéstus *s. n.* formație de nori cumulus, cu protuberanțe puternic dezvoltate și în partea superioară în formă de conopidă. (<fr. *congestus)*

congiáriu, -ie 1. *adj.* care se referă la congiariu (II). II. *s.n.* 1. vas cu o capacitate de un congiu. 2. distribuire gratuită de vin, ulei etc. făcută poporului în vechea Romă. ● distribuire de bani, de daruri etc. făcută soldaților sau poporului (mai ales de împărați). (<lat. *congiarium)*

cóngiu *s. n.* (la romani) unitate de măsură pentru lichide avînd capacitatea de aproximativ trei litri. (<lat. *congius)*

conglobáție *s. f.* figură retorică constînd într-o acumulare de probe, pentru ca argumentarea să fie cît mai convingătoare. (<fr. *conglobation*, lat. *conglobatio)*

conglomerá *vb. tr., refl.* a (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. — *conglomeráre* s. f. (<fr. *conglomérer*, lat. *conglomerare* < *glomus*, ghem)

conglomerát *s. n.* 1. rocă sedimentară detritică, formată prin cimentarea bolovănișurilor și pietrișurilor transportate de ape; conglomerație. ● *(tehn.)* masă de materiale aglomerate cu ajutorul unui liant. 2. *(cc.)* formă de monopol rezultată prin fuziunea unor companii care își desfășoară activitatea în cele mai diverse ramuri și sectoare de producție. 3. *(fig.)* adunătură, îngrămădire de lucrări, de aspecte diferite. (<fr. *conglomérat)*

conglomerátie *s. f.* conglomerare; conglomerat (1). (<lat. *conglomeratio*, fr. *conglomération)*

conglutină *vb. tr. (rar)* a face dens; viscos; a coagula. — *conglutináre* s. f. (<fr. *conglutiner*, lat. *conglutinare)*

conglutinátie *s. f.* conglutinare. (<fr. *conglutination*, lat. *conglutinatio)*

congratulá *vb. tr., refl. (fam.)* a (se) felicita (reciproc). — *congratuláre* s. f. (<fr. *congratuler)*

congratulátie *s. f. (fam.)* congratulare. (<fr. *congratulation)*

congregátie *s. f.* (în biserica catolică) 1. ordin monahal. ● ramură a unui asemenea ordin. 2. confrerie alcătuită din clerici și laici, în scopul intensificării propagandei religioase. 3. adunare de prelați însărcinată cu examinarea unor anumite chestiuni, situații etc. 4. departament al curiei papale, condus de un cardinal. 5. ședință de studiu la un conciliu; *(p. ext.)* adunare religioasă. — var. *congregațiune* s. f. (<fr. *congrégation*, lat. *congregatio)*

congregațional -ă *adj.* referitor la congregație. (<engl. *congregational)*

congregaționalísm *s. n.* mișcare protestantă din Anglia, apărută în 1642, care revendica autonomia bisericilor locale față de stat și nega ierarhia ecleziastică. (<fr. *congrégationalisme)*

congregaționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al congregaționalismului. (<fr. *congrégationaliste)*

congregaționíst, -ă *s. m. f.* membru al unei congregații. (după fr. *congréganiste)*

congregațiúne *s. f.* v. congregație.

congrés *s. n.* 1. reuniune națională sau internațională în care delegații și invitații dezbat probleme majore de ordin ideologic, politic, științific, profesional, organizatoric, cultural etc. 2. organ suprem de conducere al unor partide, organizații de masă și obștești. 3. denumirea parlamentului în unele țări. 4. denumire dată

unor conferințe internaționale convocate pentru încheierea de tratate de pace. 5. denumire a unor partide politice. (<fr. *congrès*, engl. *congress*, lat. *congressus*)

congresionál, -ă *adj.* referitor la congres. (<engl. *congressional*)

congresíst, -ă *s. m. f.* participant la un congres. (<fr. *congressiste*)

congrésman *s. m.* membru al Congresului S.U.A. (<engl. *congressman*)

congruént, -ă *adj.* care concordă, coincide; corespunzător, echivalent. ○ *numere* ~*e* = numere care dau același rest cînd sînt împărțite la un divizor comun; *figuri* ~*e* = figuri geometrice care coincid exact una cu alta. (<fr. *congruent*, lat. *congruens*)

congruénță *s. f.* 1. însușirea de a fi congruent; potrivire deplină. ○ *(mat.) relație de* ~ = relație dintre două numere întregi congruente; relație binară între figuri geometrice congruente. ● acord între gîndurile, sentimentele sau convingerile cuiva în comportamentul său manifest. 2. acord între subiect și predicat. 3. *(med.)* calitate a unei anastomoze ale cărei părți se îmbină perfect. (<fr. *congruence*, lat. *congruentia*)

CONI- *elem. comp.* „con". (<fr. *coni-*, cf. lat. *conus*)

CONI²(O)- *elem. comp.* „praf". (<fr. *coni(o)-*, cf. gr. *konis*)

coniác I. *s. n.* băutură alcoolică tare, care se obține prin distilarea vinului. II. *adj. inv.* de culoarea coniacului (I). (<fr. *cognac*, cf. *Cognac*, oraș în Franța)

coniacián, -ă *adj., s. n.* (din) primul subetaj al senonianului (cretacicul superior). (<fr. *coniacien*)

cónic, -ă I. *adj.* în formă de con, referitor la con. II. *s. f.* curbă rezultată din intersecția unei suprafețe conice cu un plan. (<fr. *conique*)

conicitáte *s. f.* mărime caracteristică a unui trunchi de con drept egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic, raportată la lungimea acestuia; *(p. ext.)* formă conică. (<fr. *conicité*)

conidián, -ă *adj.* (despre ciuperci) care prezintă conidii. (<fr. *conidien*)

conídie *s. f.* spor care asigură reproducerea asexuată a ciupercilor; conidiospor. (<fr. *conidie*)

conidiofór *s. m.* hifă sporiferă care poartă conidiile. (<fr. *conidiophore*)

conidiospór *s. m.* conidie. (<fr. *conidiospore*)

conífere *s. n. pl.* ordin de arbori și arbuști cu frunzele aciculare sau solzoase, în general persistente, cu flori unisexuate în formă de conuri și cu semințe aripate. (<fr. *conifères*, cf. lat. *conifer*)

coniferínă *s. f.* abietin. (<fr. *coniférine*)

conimetríe *s. f.* metodă de determinare a cantității de praf din atmosferă. (<fr. *conimétrie*)

conimétru *s. n.* aparat folosit în conimetrie. (<fr. *conimètre*)

coniózã *s. f.* afecțiune produsă de pătrunderea și fixarea pulberilor în organism. (<fr. *coniose*)

coniróstre *s. f. pl.* familie de păsări cu ciocul gros, conic, cuprinzînd vrabia, cintezoiul etc. (<fr. *conirostres*)

conivént, -ă *adj.* 1. (despre frunze, valvule intestinale etc.) îndoit înăuntru. 2. care tinde a se împreuna. (<fr. *connivent*)

conivénță *s. f. (rar)* faptul de a tolera ceva rău sau incorect; acord tacit; complicitate. ○ *de* ~ *(cu...)* = în complicitate, de acord (cu...). (<fr. *connivence*, lat. *conniventia* < *connivere*, a închide ochii)

conjé *s. n.* 1. *(arhit.)* mulură concavă în sfert de cerc, care racordează două elemente. 2. racord al celor două aripi ale unei corniere pe fața interioară. (<fr. *congé*)

conjecturá *vb. tr.* a judeca după aparență, prin conjectură. — *conjecturáre* s. f. (<fr. *conjecturer*)

conjecturál, -ă *adj.* întemeiat pe conjecturi, pe aparențe; neîntemeiat. (<fr. *conjectural*)

conjectúră *s. f.* simplă supoziție, care nu a primit încă nici o confirmare; ipoteză, presupunere. (<fr. *conjecture*, lat. *coniectura*)

conjugá *vb. tr., refl.* 1. (despre verbe) a (se) modifica după persoană, număr, timp, mod și diateză. 2. a (se) uni, a (se) îmbina, a (se) împleti. (<fr. *conjuguer*, lat. *coniugare*, a uni)

conjugábil, -ă *adj.* care se poate conjuga. (<fr. *conjugable*)

conjugál, -ă *adj.* referitor la căsătorie; matrimonial. (<fr. *conjugal*, lat. *coniugalis*)

conjugalitáte *s. f. (rar)* conviețuire în baza căsătoriei; caracter conjugal. (<engl. *conjugality*)

conjugáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) conjuga. ● flexiunea verbului. ● fiecare dintre categoriile în care se împart verbele după terminația infinitivului. 2. *(rar)* îmbinare, unire. 3. *(biol.)* mod de înmulțire sexuală în care prin fuzionarea a doi gameți rezultă zigotul. ● împerechere a cromozomilor în cursul meiozei. (<*conjuga*)

conjugát, -ă *adj.* unit, legat împreună. ○ *nervi* ~*ți* = nervi care îndeplinesc aceeași funcție; *focare* ~*e* = focarele unui sistem optic așezate astfel încît razele de lumină răsfrînte dintr-unul se reunesc în celălalt și invers; *punctele* ~*e* = oricare dintre punctele unui obiect și punctul corespunzător de la imaginea obiectului obținută cu ajutorul unui sistem optic; *frunze* ~*e* = frunze cu foliolele împerecheate; *numere* ~*e* = numere complexe care au părțile reale egale, iar părțile imaginare egale și de semne contrare. (<fr. *conjugué*)

conjugáte *s. f. pl.* ordin de alge verzi unicelulare sau pluricelulare filamentoase, care nu produc niciodată spori, reproducîndu-se prin conjugare (3). (<fr. *conjuguées*)

conjúnct, -ă *adj.* intim legat, strîns unit. ○ *(gram.) forme* ~*e* = formele scurte ale prezentului indicativ persoana 1 sg. și 3 sg. și pl. ale verbului „a fi" și formele neaccentuate de dativ și acuzativ sg. și pl. ale pronumelui personal; *(muz.) treaptă* ~*ă* = treaptă care urmează alteia sau o precedă imediat la interval de secundă. (<lat. *coniunctus*, fr. *conjoint*)

conjunctív, -ă *adj.* 1. care unește, leagă. ○ *țesut* ~ = țesut de susținere și de protecție care leagă între ele celelalte țesuturi. 2. *mod*

~ (și *s. n.*) = mod personal al verbului, care exprimă o acțiune realizabilă; subjonctiv. (după fr. *conjonctif*, lat. *coniunctivus*)

conjunctivál, -ă *adj.* al conjunctivei. (după fr. *conjonctival*)

conjunctívă *s. f.* membrană mucoasă care căptușește fața internă a pleoapelor și suprafața anterioară a globului ocular. (după fr. *conjonctive*)

conjunctivítă *s. f.* inflamație a conjunctivei. (după fr. *conjonctivite*)

conjunctór *s. n.* aparat electric automat pentru întreruperea și deschiderea unui circuit electric. (după fr. *conjoncteur*)

conjuncturál, -ă *adj.* care depinde de o anumită conjunctură. (după fr. *conjoncturel*)

conjuncturalísm *s. n.* tendința de a utiliza diversele împrejurări pentru satisfacerea intereselor personale. (<*conjunctural* + *-ism*)

conjunctúră *s. f.* totalitatea condițiilor, a împrejurărilor care influențează un fenomen sau o situație; ocazie, situație, stare de lucruri într-un moment dat; concurs de împrejurări. (după fr. *conjoncture*)

conjuncturíst, -ă *adj. (rar)* de conjunctură. (după fr. *conjoncturiste*)

conjúncție *s. f.* **1.** parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții sau cuvinte cu aceeași funcție sintactică. **2.** *(log.)* conectiv (exprimat prin cuvîntul „și") caracterizat prin aceea că expresia alcătuită cu ajutorul său este adevărată numai dacă toate propozițiile componente sînt adevărate și falsă cînd cel puțin una dintre componente este falsă. **3.** figură de stil care enunță o observație rezultată din asocierea unor aspecte de viață contradictorii; sinichioză. **4.** poziție a doi aștri care, la un moment dat, au aceeași longitudine cerească. — var. *conjuncțiune* s. f. (după fr. *conjonction*, lat. *coniunctio*)

conjuncționál, -ă *adj.* (despre construcții gramaticale) cu valoare de conjuncție. (<*conjuncție* + *-onal*)

conjuncționalizá *vb. tr.* a trece, prin conversiune, un adverb relativ sau o prepoziție la conjuncție. — *conjuncționalizáre* s. f. (<*conjuncțional* + *-iza*)

conjuncțiúne *s. f.* v. conjuncție.

conjurá *vb.* **I.** *tr.* a ruga stăruitor; a implora. **II.** *intr.* a complota, a conspira. (<fr. *conjurer*, lat. *coniurare*)

conjurát, -ă *s. m. f.* complotist. (<fr. *conjuré*, lat. *coniuratus*)

conjurățíe *s. f.* complot. (<fr. *conjuration*, lat. *coniuratio*)

conlocuitór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care locuiește împreună cu altul, considerat în raport cu acesta. (<*con-* + *locuitor*)

conlocutór, -oáre *s. m. f.* interlocutor, convorbitor. (<it. *colloculore*)

conlucrá *vb. intr.* a colabora, a-și aduce contribuția la o acțiune. — *conlucráre* s. f. (după fr. *collaborer*)

con móto *loc. adv. (muz.)* cu multă mișcare. (<it. *con moto*)

CONO- *elem. comp.* „con, conic". (<fr. *cono-*, cf. gr. *konos*)

conodónte *s. f. pl.* piese dințate considerate ca armături bucale ale anelidelor, întîlnite în sedimentele din paleozoic. (<engl. *conodonts*)

conoíd, -ă **I.** *adj.* de formă conică; conoidal. **II.** *s. n.* suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă. (<fr. *conoïde*)

conoídal, -ă *adj.* conoid. (<fr. *conoïdal*)

conométru *s. n.* aparat pentru măsurarea unghiului dintre axele optice ale unui cristal mineral. (<fr. *conomètre*)

conopódiu *s. n.* receptacul floral de formă conică. (<lat. *conopodium*)

conosamént *s. n.* contract semnat de armator sau de comandantul unei nave comerciale prin care se confirmă primirea mărfii, precum și obligația de a o transporta în condiții bune și a o preda la destinație. (<germ. *Konnossement*, rus. *konosament*)

conoscóp *s. n.* aparat folosit în conoscopie. (<fr. *conoscope*)

conoscopíe *s. f. (fiz.)* observare a fenomenului de polarizare cromatică. (<fr. *conoscopie*)

conotá *vb. tr.* a semnifica prin conotație. (<fr. *connoter*)

conotatív, -ă *adj.* referitor la conotație; (despre sensul cuvintelor) suplimentar față de denotația cuvîntului; reieșind din experiența personală, din context; figurat. ● (despre stil) dominat de conotații. (<fr. *connotatif*)

conotáție *s. f.* **1.** *(log.)* ansamblul caracteristicilor unui obiect; complex de caractere care aparțin unei situații concrete. **2.** totalitatea sensurilor colaterale ale unui cuvînt care deviază valoarea denotativă. ● semnificație. (<fr. *connotation*)

consacrá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a da în întregime, a închina, a destina. **2.** *(bis.)* a da un caracter sacru. ● (despre preoți) a hirotonisi. **3.** a stabili, a consfinți; a legitima. **II.** *tr., refl.* a (se) dedica, a (se) devota. (<fr. *consacrer*, lat. *consecrare*)

consacránt, -ă *adj.* care consacră. (<fr. *consacrant*)

consacráre *s. f.* acțiunea de a (se) consacra; dedicare. ● consfințire, stabilire; *(spec.)* confirmare, recunoaștere a capacității, a meritelor cuiva într-un anumit domeniu de activitate. (<*consacra*)

consacrát, -ă *adj.* **1.** (despre oameni) recunoscut unanim ca autoritate într-un anumit domeniu. **2.** stabilit, consfințit (prin uz sau prin tradiție). (<*consacra*)

consacrățíe *s. f. (rar)* consacrare; *(spec.)* sacrificiu, ofrandă adusă zeilor. — var. *consacrațiune* s. f. (<lat. *consecratio*, fr. *consécration*)

consacrațiúne *s. f.* v. consacrație.

consanguín, -ă *adj., s. m. f.* v. consangvin.

consanguinitáte *s. f.* v consangvinitate.

consanguinizáre *s. f.* v. consangvinizare.

consangvín, -ă *adj., s. m. f.* **1.** rudă din partea tatălui. **2.** care provine dintr-un strămoș comun. — var. *consanguin, -ă* adj. (<fr. *consanguin*, lat. *consanguineus*)

consangvinitáte *s. f.* **1.** relație genetică între indivizi provenind dintr-un strămoș comun. • înrudire de sînge. **2.** calitate a unor roci magmatice de a fi asociate din punct de vedere petrografic. — var. *consanguinitate* s. f. (<fr. *consanguinité*, lat. *consanguinitas*)

consangvinizáre *s.f.* **1.** *(biol.)* înrudire de sînge prin reproducerea a două organisme care au un strămoș comun. **2.** metodă de ameliorare constînd în autopolenizarea plantelor alogene hermafrodite sau monoice ori încrucișarea între indivizi înrudiți, la cele dioice. — var. *consanguinizare* s. f. (<*consangvin* + *-iza*)

conscrie *vb. tr.* **1.** *(rar)* a chema în serviciul militar; a înrola, a recruta. **2.** a consemna, a înscrie într-un registru oficial. (după lat. *conscribere*)

conscriptíbil, -ă *adj. (rar)* care poate fi recrutat. (<fr. *conscriptible*)

conscriptór *s. m.* (*ant.*) redactor (al unei legi). (<lat. *conscriptor*)

conscripție *s. f.* **1.** *(rar)* recrutare. **2.** redactare a unei legi. — var. *conscripțiune* s. f. (<fr. *conscription*, lat. *conscriptio*)

conscripțiúne *s. f.* v. conscripție.

consecință *s. f.* **1.** rezultat al unui fapt, al unui principiu, al unei acțiuni; efect, urmare. ○ *în* ~ = **a)** prin urmare, deci; **b)** conform situației, împrejurărilor. **2.** *(log.)* consecvent (II, 2). (după fr. *conséquence*, lat. *consequentia*)

consecutív, -ă *adj.* care urmează neîntrerupt, în șir, succesiv. ○ *complement circumstanțial* ~ = complement circumstanțial de mod care prezintă drept consecință determinarea unei acțiuni sau a unei însușiri; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă consecința sau rezultatul acțiunii verbului ori al intensificării însușirii unui obiect din regentă; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. (<fr. *consécutif*)

consecutivitáte *s. f.* *(livr.)* urmare neîntreruptă, succesiune. (<*consecutiv* + *-itate*)

consecúție *s. f.* înlănțuire, legătură. ○ *(gram.)* ~*a timpurilor* = concordanța timpurilor. — var. *consecuțiune* s. f. (<fr. *consécution*, lat. *consecutio*)

consecuțiúne *s. f.* v. consecuție.

consecvént, -ă I. *adj.*, *adv.* **1.** (despre oameni) care acționează potrivit cu principiile sale; credincios ideilor sale. **2.** (despre o vale) orientată pe direcția înclinării straturilor. II. *s. n.* **1.** *(fil.)* orice fenomen care urmează altui fenomen. **2.** *(log.)* al doilea element al unei judecăți ipotetice; consecință (2). **3.** a doua secțiune a unei fraze sau perioade muzicale. (<fr. *conséquent*, lat. *consequens*)

consecvénță *s. f.* **1.** faptul de a fi consecvent. ○ *cu* ~ = în mod consecvent. • (în logica scolastică) implicația și decurgerea formulelor logice una din alta. **2.** caracteristică a gîndirii corecte care respectă legile și regulile de formare și transformare într-un sistem deductiv; concluzie logică. (<fr. *conséquence*, lat. *consequentia*)

consémn *s. n.* **1.** totalitatea îndatoririlor specifice personalului unei gărzi militare, conforme cu misiunea pe care o are aceasta; *(p. ext.)* ordin, dispoziție. **2.** interzicere temporară a ieșirii militarilor din cazarmă. (după fr. *consigne*)

consemná *vb. tr.* **1.** a nota într-un act; a înregistra, a însemna. **2.** a depune contra semnătură o sumă de bani spre păstrare la Casa de Economii și Consemnațiuni sau ca garanție la tribunal. **3.** a interzice ieșirea militarilor din cazarmă, din locul de staționare sau de pe navă pentru un anumit timp, din motive sanitare, disciplinare sau de securitate. — *consemnáre* s. f. (după fr. *consigner*)

consemnábil, -ă *adj.* (demn) de consemnat; memorabil. (după it. *consegnabile*)

consemnatív, -ă *adj. (rar)* cu caracter de consemnare. (după it. *consegnativo*)

consemnațiúne *s. f.* depunere a unei sume de bani la C.E.C. spre a fi păstrată la dispoziția unei persoane, potrivit unor dispoziții legale. (după fr. *consignation*)

conséns *s. n.* înțelegere deplină, acord, identitate de opinii. (<lat. *consensus*)

consensuál, -ă *adj.* care se face cu asentimentul tuturor părților. ○ *(jur.) contract* ~ = contract care se încheie prin simplul acord al părților. (<fr. *consensuel*)

conservá *vb.* I. *tr.* **1.** a păstra ceva nealterat datorită unui anumit tratament; a împiedica alterarea, sub acțiunea unor agenți atmosferici sau biologici, a unor produse alimentare perisabile (legume, fructe, carne etc.). **2.** a păstra, a păzi. II. *refl.* a se menaja. (<fr. *conserver*, lat. *conservare*)

conservánt, -ă I. *adj.* care conservă; conservativ. II. *s. m.* substanță antiseptică, folosită pentru conservarea unor produse alimentare. (<fr. *conservant*)

conserváre *s. f.* **1.** acțiunea de a conserva. ○ *instinct de* ~ = instinct de apărare la om și la animale, care are ca scop menținerea ființei proprii. **2.** tratament la care sînt supuse unele produse (alimentare) perisabile spre a nu se altera. (<*conserva*)

conservatísm *s. n.* conservatorism. (<fr. *conservatisme*)

conservatív[1], **-ă** *adj.* conservant. • *(fiz.;* despre cîmpuri de forțe) în care se conservă energia. (<fr. *conservatif*)

conservatív[2], **-ă** *adj. (rar)* conservator. (< germ. *konservativ*)

conservatór[1] *s. n.* instituție de învățămînt muzical superior. (<germ. *Konservatorium*, fr. *conservatoire*)

conservatór[2], **-oáre** I. *adj.* **1.** care păstrează, care conservă; conservativ[2], conservatorist. **2.** atașat de instituțiile trecutului, refractar la ceea ce este nou. ○ *partid* ~ (și *s. m. pl.*) = denumire a unor partide din statele burgheze, în general atașate vechilor instituții, idei și forme politice. II. *s. m. f.* cel care îngrijește piesele dintr-un muzeu; custode. III. *s. n.* **1.** instituție specializată, subordonată administrației poștale, unde sînt păstrate colecții filatelice. **2.** ~ *de ulei* = rezervor metalic montat deasupra capacului unor transformatoare electrice care fo-

losesc ca izolant uleiul. (< fr. *conservateur*, lat. *conservator*)

conservatorism *s. n.* atitudine de susținere a vechilor forme ale vieții politice, economice și culturale și de împotrivire față de ceea ce este nou; conservatism. ● *(p. restr.)* doctrină politică modernă care pledează pentru apărarea ordinii tradiționale. (< *conservator* + *-ism*)

conservatorist, -ă *adj.* conservator. (< *conservator* + *-ist*)

conservă *s. f.* produs alimentar care poate fi păstrat multă vreme nealterat, datorită tratării lui după anumite procedee. (< fr. *conserve*)

consfătui *vb. refl.* a se sfătui împreună cu, a se consulta. (< *con-* + *sfătui*)

consfătuire *s. f.* acțiunea de a se consfătui. ● ședință de lucru în care se discută probleme de interes comun. (< *consfătui*)

consfinți *vb. tr.* a da un caracter durabil; a consacra, a confirma. — *consfințire* s. f. (după fr. *consacrer*)

considerá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) socoti, a (se) crede. II. *tr.* 1. a fi de părere. 2. a cerceta, a analiza. 3. a cinsti, a stima. — *considerare* s. f. (< fr. *considérer*, lat. *considerare*)

considerábil, -ă *adj.* însemnat, remarcabil, (foarte) mare. (< fr. *considérable*)

considerativ, -ă *adj.* *(înv.)* *stare ~ă* stare sufletească de observare și meditație. (< fr. *considératif*)

considerație *s. f.* 1. stimă, respect. 2. motiv, considerent, rațiune. ○ *a avea* (sau *a lua*) *în ~* a ține seama de..., a avea în vedere. 3. părere, reflecție, idee. — var. *consideratiune* s. f. (< fr. *considération*, lat. *consideratio*)

considerațiúne *s. f.* v. considerație.

considerént *s. n.* 1. punct de vedere; părere. ● argument (logic), motiv. 2. *(jur.; pl.)* partea dintr-o hotărâre a unui organ de jurisdicție cuprinzând motivarea soluției date de acest organ. (< fr. *considérant*)

consignatár, -ă *s. m. f.* cel care primește bunuri în consignație. (< fr. *consignataire*)

consignatór, -oáre *s. m. f.* cel care dă în consignație; depunător. (< fr. *consignateur*)

consignáție *s. f.* depunere spre vânzare, pe baza unui contract, a anumitor obiecte la o unitate comercială specializată în asemenea vânzări. ● *(concr.)* magazin unde se fac asemenea depuneri și vânzări. (< fr. *consignation*)

consiliá *vb. tr.* *(livr.)* a sfătui. — *consiliére* s. f. (< fr *conseiller*, lat. *consiliari*)

consiliér, -ă *s. m. f.* 1. sfătuitor, sfetnic. 2. specialist care rezolvă problemele deosebite dintr-un anumit domeniu. 3. titlu al unor funcționari din înaltele instanțe de judecată sau de verificare. (< fr. *conseiller*)

consiliu *s. n.* 1. sfat, povață, sfătuire. 2. colectiv de conducere, de administrare, avizare sau consultare etc. în activitatea unor organe sau organizații, instituții etc. ● ședință a unui astfel de colectiv. 3. denumire dată unor organe sau organisme centrale de partid și de stat. ○ *~ de miniștri* = organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat; *~ de administrație* comitet de conducere al unei societăți comerciale sau industriale pe acțiuni. (< lat. *consilium*, deliberare)

consimil, -ă *adj.* *(rar)* asemănător (întru totul). (< lat. *consimilis*)

consimilitúdine *s. f.* *(rar)* asemănare totală, identitate. ● egalitate. (< fr. *consimilitude*)

consimțământ *s. n.* încuviințare, aprobare; asentiment. (după fr. *consentement*)

consimți *vb. tr., intr.* a-și da consimțământul; a încuviința, a aproba. — *consimțire* s. f. (după fr. *consentir*)

consistá *vb. intr.* a consta. (< fr. *consister*, lat. *consistere*)

consistént, -ă *adj.* 1. cu consistență; vârtos, tare. 2. (despre hrană) substanțial. (< fr. *consistant*)

consistență *s. f.* 1. stare a unui corp (lichid) care are un anumit grad de densitate. ● rezistență opusă de un corp la deformare, la sfărâmare. ● *(fig.)* soliditate, tărie; fermitate. 2. *(mat.)* coerență (2). 3. *(log.)* însușire a unui sistem axiomatic de a nu fi contradictoriu. (< fr. *consistance*, it. *consistenza*)

consistométru *s. n.* aparat pentru determinarea consistenței materialelor. (< fr. *consistomètre*)

consistoriál, -ă *adj.* de consistoriu, al consistoriului. (< fr. *consistorial*)

consistóriu *s. n.* 1. consiliu al împăraților romani. ● loc unde se ținea acest consiliu. 2. instanță judecătorească ecleziastică. ● consiliu al cardinalilor, prezidat de papă. ● adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, ale unei confesiuni etc. (< lat. *consistorium*)

consoánă *s. f.* sunet format în special din zgomote produse în diferite puncte ale canalului fonator prin închiderea sau strâmtarea acestuia; consonanță; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. (< fr. *consonne*, lat. *consona*)

conseártă *s. f.* *(fam.)* soție, nevastă. (< lat. *consors*)

consociație *s. f.* grupare de plante din vegetația spontană, mai restrânsă decât asociația, în care domină o anumită specie. (după engl. *consocies*)

consól *s. n.* sistem de navigație radioelectrică indicând drumul de urmat prin semnale audibile emise de un radiofar. (< fr., engl. *consol*, cf. *Consol*, numele inventatorului)

consolá *vb. tr., refl.* a (-și) alina, a (-și) mângâia durerea, necazul, întristarea. — *consolâre* s. f. (< fr. *consoler*, lat. *consolari*)

consolábil, -ă *adj.* care poate fi consolat. (< fr. *consolable*)

consolánt, -ă *adj.* consolator. (< fr. *consolant*)

consolatór, -oáre *adj.* care consolează; consolant. (< fr. *consolateur*)

consolație *s. f.* *(rar)* consolare. (< fr. *consolation*, lat. *consolatio*)

consólă *s. f.* 1. mobilă în formă de policioară sau de măsuță cu picioarele încovoiate, sprijinită de perete, pe care se așază vase, statuete etc. 2. element de construcție, liber la unul dintre capete, care iese în afara punctului său de reazem sau de încastrare pentru a susține un

balcon, o cornișă etc. 3. dispozitiv metalic care permite prinderea unui aparat de iluminat de tija unui stativ sau pe orice țeavă de diametru corespunzător brățării sale de prindere. 4. *(inform.)* terminal al unui ordinator destinat dialogului om—mașină. (< fr. *console*)

consolidá *vb.* I. *tr., refl.* a face, a deveni tare, solid, durabil; a (se) întări, a (se) închega. II. *tr.* a mări capacitatea de rezistență a unui sistem tehnic. ○ *a ~ datoria publică* = a converti o datorie publică pe termen scurt într-o datorie pe termen lung. – *consolidáre* s. f. (< fr. *consolider*, lat. *consolidare*)

consolidánt, -ă *adj.* consolidator. (< fr. *consolidant*)

consolidatór, -oáre *adj.* care consolidează; consolidant. (< *consolida* + *-tor*)

consolidáție *s. f.* consolidare. (< fr. *consolidation*)

consommé *s. n.* supă sau bulion concentrat care se prepară prin fierberea înceată și îndelungată a cărnii, pentru a-i extrage toate sucurile. (< fr. *consommé*)

consonánt, -ă *adj. (muz.:* despre intervale, acorduri) format din consonanțe; armonios. ● (despre cuvinte) care au o terminație asemănătoare. (< fr. *consonant*, lat. *consonans*)

consonánță *s. f. (rar)* consoană. (< germ. *Konsonant*)

consonántic, -ă *adj.* referitor la consoane, al consoanelor. (< fr. *consonantique*)

consonantism *s. n.* sistemul consoanelor unei limbi. (< fr. *consonantisme*)

consonantizá *vb. refl. (fon.:* despre sunete) a se transforma în consoană. (< *consonant* + *-iza*)

consonánță *s. f.* 1. *(muz.)* îmbinare armonioasă de sunete. ● asemănare a sunetelor finale din două sau mai multe cuvinte. 2. *(fig.)* acord, înțelegere, potrivire de opinii. (< fr. *consonance*, lat. *consonantia*)

consórt[1] *s. m. prinț ~* = soțul unei regine. (< fr. *consort*, lat. *consors*)

consórt[2] *s. n.* ansamblu de instrumente muzicale, în sec. XVI—XVII, care aparțineau aceleiași familii, dar aveau dimensiuni diferite. (< engl. *consort*, germ. *Konsorte*)

consorțiál, -ă *adj.* care aparține unui consorțiu (II, 1). (< fr. *consortial*)

consórțiu *s. n.* I. participare la domnie în vechea Romă. II. 1. asociație temporară sau permanentă de monopoliști, constituită în scopul plasării de împrumuturi, al înființării unei societăți pe acțiuni, precum și pentru efectuarea unor operații comerciale. ○ *~ bancar* = asociație a mai multor bănci, neguvernamentală, creată pentru efectuarea de operații financiare de anvergură și avantajoase. 2. *(biol.)* asociație simbiotică între două organisme. (< fr., lat. *consortium*, germ. *Konsortium*)

conspéct *s. n.* privire generală asupra unei probleme, a unor lucrări etc., materializată într-o consemnare sistematică a datelor caracteristice. ● rezumat. (< lat. *conspectus*, germ. *Konspekt*, rus. *konspekt*)

conspectá *vb. tr.* a întocmi un conspect; a rezuma. — *conspectáre* s. f. (< *conspect*)

conspirá *vb. intr.* a organiza o conspirație, a complota. ● *(fig.)* a tinde, a conveni spre un scop unic. (< fr. *conspirer*, lat. *conspirare*)

conspirativ, -ă *adj.* referitor la conspirație; ilegal, clandestin. (< rus. *konspirativnyi*, germ. *konspirativ*)

conspirativitáte *s. f.* caracter conspirativ. (< *conspirativ* + *-itate*)

conspirátor, -oáre *s. m. f.* participant la o conspirație. (< fr. *conspirateur*)

conspirátie *s. f.* complot. – var. *conspirațiune* s. f. (< fr. *conspiration*, lat. *conspiratio*)

conspirațiúne *s. f.* v. conspirație.

constá *vb. intr.* a se compune din..., a consista. (< lat. *constare*)

constánt, -ă I. *adj.* care rămâne neschimbat; invariabil, statornic. ○ *capital ~* = parte a capitalului investită în mijloacele de producție, care nu-și schimbă mărimea valorii în procesul de producție. II. *s. f.* 1. *(mat.)* mărime având o valoare invariabilă. 2. *(fiz.)* mărime care caracterizează un fenomen, un material, un aparat etc. 3. element al limbajului formal reprezentând un nume socotit fix pentru același denotat. (< fr. *constant*, lat. *constans*)

constantán *s. n.* aliaj de cupru și nichel a cărui rezistență electrică este practic independentă de temperatură, folosit la fabricarea rezistențelor electrice, a reostatelor etc. (< fr. *constantan*)

constánță *s. f.* însușirea de a fi constant; statornicie; perseverență. (< fr. *constance*, lat. *constantia*)

constatá *vb. tr.* a stabili realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru; a remarca, a sesiza. – *constatáre* s. f. (< fr. *constater*, it. *constatare*)

constatábil, -ă *adj.* ușor de constatat. (< fr. *constatable*)

constatatív, -ă *adj.* cu caracter de constatare; care constată, care înregistrează ca atare; constatator, constativ. (< *constata* + *-tiv*)

constatatór, -oáre *adj.* constatativ. (< fr. *constatatoire*)

constativ, -ă *adj.* constatativ. ● *(lingv.:* despre o frază) care se mărginește a descrie evenimentul. (< fr. *constatif*)

constelá *vb. tr.* 1. *(rar)* a acoperi cu stele. 2. *(fig.)* a acoperi, a umple de... (< fr. *conseller*)

constelát, -ă *adj.* 1. împodobit, presărat cu stele. 2. *(fig.)* acoperit, plin de... (< lat. *constellatus*, fr. *constellé*)

constelátie *s. f.* 1. grupare aparentă de stele, stabilă timp îndelungat, care prezintă pe boltă o configurație specifică. 2. *(fig.)* grup de obiecte strălucitoare. ● grup de oameni ilustri. (< fr. *constellation*, lat. *constellatio*)

consterná *vb. tr.* a provoca cuiva nedumerire și mâhnire; a surprinde, a nedumeri. — *consternáre* s. f. (< fr. *consterner*, lat. *consternare*)

consternánt, -ă *adj.* care provoacă consternare. (< fr. *consternant*)

consternátie *s. f.* consternare. (< fr. *consternation*, lat. *consternatio*)

constipá *vb.* I. *tr.* (despre alimente) a produce constipație. II. *refl.* (despre oameni și animale)

a nu putea elimina materiile fecale din organism. — *constipáre* s. f. (<fr. *consliper*, lat. *constipare*, a astupa)

constipánt, -ă *adj.* (despre alimente, medicamente) care constipă. (<fr. *constipant*)

constipát, -ă *adj.* care suferă de constipație. ● *(fig.; fam.)* cu vederi înguste; necomunicativ, necooperant. (<*constipa*)

constipáție *s. f.* stare patologică care se manifestă prin încetineală în evacuarea conținutului intestinului gros; coprostază. (<fr. *constipation*)

constituánt, -ă *adj.* referitor la constituție. ○ *adunare ~ă* = adunare reprezentativă care are sarcina de a elabora sau de a modifica o constituție. (<fr. *constituant*, engl. *constituent*)

constituént, -ă I. *adj.* component, constitutiv. II. *s. n.* fiecare dintre elementele care formează un ansamblu. ● fiecare dintre substanțele care intră într-un sistem fizico-chimic. (<fr. *constituant*)

constitui *vb.* I. *tr., refl.* a (se) forma, a (se) organiza, a (se) întemeia, a (se) înființa. II. *tr.* a fi considerat, a reprezenta. III. *refl. (jur.)* *a se ~ parte civilă* = a formula pretenții de despăgubire împotriva acuzatului. — *constituire* s. f. (<fr. *constituer*, lat. *constituere*)

constituít, -ă *adj.* (despre o organizație, o instituție) organizat pe baza unui statut. (<*constitui*)

constitút *s. n.* tip de contract prin care cineva se angajează să plătească o sumă de bani. (<fr. *constitut*, lat. *constitutum*)

constitutív, -ă *adj.* care intră în componența unui lucru, care reprezintă un element esențial în structura lui; constituent. (<fr. *constitutif*)

constitúție *s. f.* I. 1. totalitatea particularităților morfologice, funcționale și psihologice ale unui individ. 2. conformație; arhitectură(3). II. lege fundamentală a unui stat, care stabilește principiile de bază ale organizării lui, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, sistemul electoral, organizarea organelor supreme și locale. — var. *constituțiune* s. f. (<fr. *constitution*, lat. *constitutio*)

constituționál, -ă *adj.* 1. referitor la constituție (I). 2. conform cu constituția (II), bazat pe existența acesteia. ○ *comisie ~ă* = comisie însărcinată cu elaborarea unei constituții (II); *drept ~* = a) totalitatea drepturilor fundamentale care reglementează relațiile privitoare la orînduirea social-economică și de stat; b) ramură a dreptului care studiază drepturile și îndatoririle cetățenilor prevăzute în constituție (II); *monarhie ~ă* = sistem politic în care puterea monarhului este limitată de constituție. (<fr. *constitutionnel*)

constituționalísm *s. n.* 1. guvernare, regim constituțional. 2. *(med.)* concepție care are în vedere constituția individuală în explicația etiologică a diferitelor afecțiuni. (<fr. *constitutionnalisme*)

constituționalíst[1] *s.m.* specialist în drept constituțional. (<fr. *constitutionnaliste*)

constituționalíst[2], **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al constituționalismului. (<*constituțional* + *-ist*)

constituționalitáte *s. f.* însușire a unei legi, a unui act juridic, a unei politici etc. de a fi conformă cu constituția. (<fr. *constitutionnalité*)

constituționalizá *vb. tr.* a da unei dispoziții legislative caracterul unei dispoziții constituționale. — *constituționalizáre* s. f. (<fr. *constitutionnaliser*)

constituțiúne *s. f.* v. constituție.

constrict, -ă *adj. (biol.;* despre unele organe) îngustat din loc în loc. (<lat. *constrictus*)

constrictív, -ă *adj.* (consoană) care se pronunță prin îngustarea canalului fonator și prin frecarea aerului de pereții acestuia în tot timpul emisiunii; fricativ, spirant, continuu (2). (<fr. *constrictif*, lat. *constrictivus*)

constrictór, -oáre *adj.* care strînge, contractă. ○ *mușchi ~* = mușchi care prin contractare închide un orificiu. (<fr. *constricteur*)

constricție *s. f.* strîngere, strangulare, îngustare (printr-o presiune circulară). ● mișcare de apropiere a pereților canalului fonator, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic. — var. *constricțiune* s. f. (<fr. *constriction*, lat. *constrictio*)

constricțiúne *s. f.* v. constricție.

constringént, -ă *adj. (rar)* care produce constricție. (<fr. *constringent*)

constringénță *s. f.* mărime fizică ce caracterizează sticlele optice din punctul de vedere al dispersiei luminii. (<fr. *constringence*)

constrínge *vb. tr.* a sili, a obliga (pe cineva) să facă ceva; a forța. — *constrîngere* s. f. (<lat. *constringere*, după fr. *contraindre*)

constrúct *s. n. (fil.)* concept care integrează și explică diferitele date experimentale, descrie legile obiective ale realității. (<engl. *construct*)

constructív, -ă *adj.* 1. care servește spre a construi ceva. 2. care ajută la îmbunătățirea unei activități, a unei opere, care ajută la progres. (<fr. *constructif*)

constructivísm *s. n.* 1. orientare estetică, apărută după primul război mondial în artele plastice, literatură și muzică, care concepe realitatea într-o viziune de forme geometrice, spațiale, și care luptă pentru puritatea și simplitatea liniilor, pentru corelarea artei cu tehnica modernă. 2. curent în arhitectură care susține că forma arhitecturală trebuie să fie expresia structurii constructive a clădirii. 3. concepție care recunoaște rolul activ, creator al gîndirii în procesul cunoașterii. ● concepție a școlii intuiționiste din filozofia matematicii potrivit căreia activitatea constructivă, rațional-intuitivă este baza exigenței matematice. (<fr. *constructivisme*)

constructivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al constructivismului. (<fr. *constructiviste*)

constructivitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este constructiv. (<*constructiv* + *-itate*)

constrúctor, -oáre *adj., s.m. f.* (cel) care construiește, participant la o construcție. (<fr. *constructeur*, lat. *constructor*)

constructurál, -ă *adj. (rar)* cu aceeași structură. (<*con-* + *structural*)

constrúcție *s. f.* 1. faptul de a construi; construire. ● alcătuire, compunere. 2. clădire, lucrare, edificiu. ● *(pl.)* ramură a economiei

naționale care are ca obiect executarea clădirilor. 3. ~*ii de mașini* = ramură a industriei care produce mașini, unelte, instalații, utilaje. 4. grup (stabil) de cuvinte între care există anumite raporturi gramaticale. ● mod de aranjare a cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază. — var. *construcțiune* s. f. (<fr. *construction*, lat. *constructio*)

construcțiúne *s. f.* v. construcție.

construí *vb.* I. *tr.* 1. a face, a ridica o clădire, un edificiu, o mașină etc. ● *(fig.)* a alcătui, a clădi. 2. a desena, a trasa o figură geometrică. 3. *(lingv.)* a realiza o construcție (4). II. *refl.* (despre cuvinte) a se folosi de anumite construcții gramaticale. — *construire* s. f. (<fr. *construire*, lat. *construere*)

construíbil, -ă *adj.* (despre o zonă, un perimetru) pe care se poate construi. (<*construi* + *-bil*)

consubstanțiál, -ă *adj.* care este alcătuit din aceeași substanță. (<fr. *consubstantiel*)

consubstanțialísm *s. n.* doctrină religioasă care susține consubstanțialitatea lui Dumnezeu și a lui Isus Cristos. (<fr. *consubstantialisme*)

consubstanțialitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este consubstanțial; unitate și identitate de substanță. (<fr. *consubstantialité*)

consuetudinár, -ă *adj.* nescris, dar consacrat prin uz, prin datină; cutumiar. (<lat. *consuetudinarius*, fr. *consuétudinaire*)

consuetúdine *s. f.* obișnuință, obicei, deprindere; uz, datină. (<lat. *consuetudo*)

cónsul *s. m.* 1. (în Roma antică) fiecare dintre cei doi magistrați care se alegeau anual pentru a exercita puterea supremă. 2. fiecare dintre cei trei magistrați supremi care au guvernat Republica Franceză între 1799 și 1804. 3. agent diplomatic însărcinat să reprezinte și să apere interesele administrativ-juridice și economice ale țării sale și ale compatrioților săi într-o țară străină. (<lat., fr. *consul*)

consulár, -ă *adj.* referitor la consul sau la consulat. (<fr. *consulaire*, lat. *consularis*)

consulát *s. n.* 1. (în Roma antică) perioadă de guvernare a unui consul (1). ● guvernare consulară a Republicii Franceze între 1799 și 1804. 2. reprezentanță diplomatică a unui stat în alt stat inferioară ambasadei; sediul acestei reprezentanțe. (<fr. *consulat*, lat. *consulatus*)

consúlt *s. n.* examinare a unui bolnav de către o comisie medicală pentru stabilirea diagnosticului și indicarea tratamentului. (<lat. *consultum*)

consultá *vb.* I. *tr.* 1. a cere sfatul, părerea cuiva, a lua avizul unui specialist. 2. a cerceta pentru informare, documentare (o carte, un text etc.). ● (despre medici) a examina un bolnav, a da o consultație (2). II. *refl.* a se sfătui cu cineva, a se consfătui. — *consultáre* s. f. (<fr. *consulter*, lat. *consultare*)

consultábil, -ă *adj.* care poate fi consultat. (<fr. *consultable*)

consultánt, -ă *s. m. f.* 1. specialist al unei instituții etc. care dă consultații privind specialitatea sa. 2. profesor universitar pensionar care ține cursuri (facultative), are ore de consultație și, de obicei, conduce doctoranzi. 3. cel care cere consultații. (<fr. *consultant*, rus. *konsultant*)

consultánță *s. f.* activitate depusă de un consultant. (<*consult* + *-anță*)

consultatív, -ă *adj.* cu caracter de consultație. ○ *organ* ~ = organ chemat să-și dea avizul în anumite chestiuni. ○ *vot* ~ = vot care nu are putere deliberativă într-o adunare, el reprezentând o formă de sprijin dată unui organ de stat sau unei organizații obștești. (<fr. *consultatif*)

consultáție *s. f.* 1. îndrumare, explicație dată asupra unor chestiuni de specialitate în discuție; aviz, lămurire, indicație. ● îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor. 2. examinare a unui pacient de către medic. 3. metodă de ridicare a nivelului profesional și ideologic prin discuții organizate, lămuriri etc. (<fr. *consultation*, lat. *consultatio*)

consúlting |-sal-| *s. n.* ansamblu de studii, consultații, sugestii, informații etc. pe care o unitate economică le poate solicita și primi în probleme de organizare și procedee de lucru de la specialiști din domenii diferite. (<engl. *consulting*)

consúm *s. n.* 1. folosire de bunuri, de produse pentru satisfacerea diferitelor necesități. ○ *bunuri de larg* ~ = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale; *societate de* ~ = nume dat uneori societăților din țările industriale dezvoltate în care predomină valorile materiale, cele spirituale fiind periferice. 2. cantitate de combustibil, materii prime, materiale consumată pentru funcționarea unui sistem tehnic, pentru realizarea unui produs, a unei operații etc. ○ ~ *specific* = consumul de combustibil, material, energie etc. raportat la o anumită unitate. (<germ. *Konsum*/verein/)

consumá[1] *vb.* *tr.* 1. a întrebuința, a folosi (bunuri, mărfuri). ● a întrebuința ca hrană; a mînca, a bea. 2. a isprăvi, a termina. — *consumáre* s. f. (după fr. *consommer*)

consumá[2] *vb.* I. *tr.* a nimici, a distruge. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) istovi, a (se) epuiza. ● a (se) chinui, a (se) frămînta. — *consumáre* s. f. (<fr. *consumer*, lat. *consumere*)

consumábil, -ă *adj.* care se poate consuma[1]. (<fr. *consommable*)

consumatór, -oáre *s. m. f.* cel care consumă bunuri, produse etc. ● *(p. restr.)* cel care consumă într-un local public. ● *(biol.)* organism animal care folosește plantele drept hrană, transformînd o mică parte din masa lor în substanță animală. (<fr. *consommateur*)

consumáție *s. f.* 1. faptul de a consuma. 2. ceea ce consumă cineva într-un local public. — var. *consumațiune* s. f. (după fr. *consommation*, lat. *consumatio*)

consumațiúne *s. f.* v. consumație.

consumerísm *s. n.* mișcare de mase care își propune apărarea intereselor consumatorului față de abuzurile specifice societății de consum occidentale, precum și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. (cf. engl. *consumer*, consumator)

consumptíbil, -ă *adj.* *(jur.;* despre bunuri) care este distrus, înstrăinat de la prima între-

buințare. (<lat. *consumptibilis*, după fr. *consomptible*)

consumptív, -ă *adj.* care provoacă consumpție. (după fr. *consomptif*)

consúmpție *s. f.* slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli grave și îndelungate. — var. *consumpțiune* s. f. (<fr. *consomption*, lat. *consumptio*)

consumpțiúne *s. f.* v. consumpție. ● **consuná** *vb. intr.* a produce o consonanță. ● *(fig.)* a se armoniza, a se acorda. (<fr. *consoner*)

consocolár *s. m. (rar)* elev considerat în raport cu alți elevi din aceeași școală. (după fr. *condisciple*)

conștiént, -ă *adj.* 1. care își dă seama de realitatea înconjurătoare. 2. care își dă seama de posibilitățile proprii, de rolul care îi revine în societate; lucid. ● care realizează scopuri dinainte fixate. (<fr. *conscient*)

conștientizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni conștient de scopul, de necesitatea și utilitatea unei activități. (<*conștient* + *-iza*)

conștientizábil, -ă *adj.* care poate fi conștientizat. (<*conștientiza* + *-bil*)

conștientizáre *s. f.* faptul de a face, de a deveni conștient; proces, experiență afectiv-cognitivă prin care subiectul devine conștient de conținutul latent al comunicării, de semnificația lucrurilor. (<*conștientiza*)

conștiénță *s. f.* faptul de a fi conștient; stare caracterizată printr-o sensibilitate specială, individuală, la stimuli interni sau externi. (<fr. *conscience*, lat. *conscientia*)

conștiinciós, -oásă *adj.* care își face datoria: corect, cinstit, scrupulos. ● făcut cu scrupulozitate. (după fr. *consciencieux*)

conștiinciozitáte *s. f.* însușirea de a fi conștiincios; corectitudine, scrupulozitate. (<*conștiincios* + *-itate*)

conștiință *s. f.* 1. forma cea mai evoluată, proprie omului, de reflectare psihică a realității obiective prin intermediul senzațiilor, percepțiilor și gîndirii, sub formă de reprezentări, noțiuni, judecăți, raționamente, inclusiv procese afective și volitionale. ● gîndire, spirit. 2. faptul de a-și da seama; înțelegere. ○ *~ socială* = ansamblul concepțiilor etc. unei societăți ca reflectare a vieții ei materiale; *~ de clasă* = faptul de a fi conștient de apartenența la o anumită clasă, de a înțelege interesele acestei clase, rolul ei istoric. 3. sentiment pe care omul îl are asupra moralității acțiunilor sale. ○ *proces de ~* = luptă sufletească generată de momente și de situații de viață deosebite, cruciale; *mustrare de ~* = remușcare. 4. *libertate de ~* = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică etc. (<fr. *conscience*, lat. *conscientia*)

cont *s. n.* 1. operație contabilă cuprinzînd două părți *(debit* și *credit)* care exprimă valoric, cronologic și sistematic existența și mișcările unui anumit proces economic pe o perioadă de timp. ● evidența acestei operații. 2. *a trece în ~* = a înscrie la rubrica datoriilor; *a fine ~* (de ceva) = a lua în considerare; *pe ~ propriu* = pe proprie răspundere. (<it. *conto*, germ. *Konto*, fr. *compte*)

contá *vb. intr.* 1. a se bizui (pe), a se încrede (în). 2. a avea valoare, însemnătate. 3. a înregistra conturile (1). (<it. *contare*, fr. *compter*)

contábil, -ă I. *adj.* referitor la contabilitate. II. *s. m. f.* specialist în contabilitate. (<it. *contabile*)

contabilitáte *s. f.* 1. totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor și materialelor unei instituții sau întreprinderi; evidență contabilă. ● serviciu, birou de contabilitate (1). 2. știință care studiază evidența contabilă. (<it. *contabilità*, fr. *comptabilité*)

contabilizá *vb. tr.* a înregistra operații economice și financiare în conturi (1). — *contabilizáre* s. f. (<fr. *comptabiliser*)

contáct *s. n.* 1. atingere nemijlocită între două corpuri, piese, organe de mașini, forțe etc. ● piesă care folosește la deschiderea și închiderea unui circuit electric. 2. apropiere între oameni; legătură, relație. ○ *a lua ~ (cu cineva)* = a ajunge în imediata apropiere a cuiva. (<fr. *contact*, lat. *contactus* < *contingere*, a atinge)

contactá *vb. tr.* a stabili legătura cu o persoană, cu un organism etc. — *contactáre* s. f. (<fr. *contacter*)

contactologíe *s. f.* domeniu al oftalmologiei care studiază confecționarea și aplicarea lentilelor de contact. (<*contact* + *-logie*)

contactór *s. n.* întrerupător care închide un circuit electric sub acțiunea unei comenzi exterioare. (<fr. *contacteur*)

contadín, -ă *s. m. f. (rar)* țăran (italian). (<it. *contadino*)

contagiá *vb. tr., refl.* a (se) molipsi, a (se) contamina; a contagiona. — *contagiére* s. f. (<it. *contagiare*)

contagioná *vb. tr. (rar)* a contagia. (<fr. *contagionner*)

contagiós, -oásă I. *adj.* (despre boli) molipsitor; contaminant. ● infecțios. II. *s.m. f.*; *adj.* (suferind) de o boală molipsitoare. (<fr. *contagieux*, lat. *contagiosus*)

contagiozitáte *s. f.* caracter molipsitor al unei boli infecțioase. (<fr. *contagiosité*)

contágiu *s. n. (rar)* contagiune. (<lat. *contagium*)

contagiúne *s. f.* 1. contaminare; contagiu. 2. *(fig.)* influență dăunătoare, nedorită (asupra unui grup de oameni). (<fr. *contagion*, lat. *contagio*)

containér *s. n.* 1. ambalaj metalic cu forme și dimensiuni standardizate, astfel încît să cuprindă un număr exact de obiecte sau cantități anumite de materiale, servind pentru transport. 2. cutie specială în care sînt puse aparate, instrumente etc. în rachetele cosmice. — scris și *conteiner*. (<engl., fr. *container*)

containerizá *vb. tr.* a introduce în container. ● a introduce folosirea containerelor în tehnica transporturilor. — *containerizáre* s. f. scris și *conteineriza*. (<fr. *containeriser*)

contál, -ă *adj.* referitor la conte, de conte. (<fr. *contal*)

contaminá *vb.* I. *tr., refl.* a transmite, a căpăta o boală molipsitoare; a (se) infecta; a (se) molipsi. II. *refl.* (despre două limbi) a se încrucișa; (despre două cuvinte) a se influența reciproc (schimbîndu-și forma); (despre elemente folclo-

rice) a se întrepătrunde. III. *tr. (fig.)* a influența, a înrîuri. — *contaminăre* s. f. (<fr. *contaminer*, lat. *contaminare*)

contaminábil, -ă *adj.* care poate fi contaminat. (<fr. *contaminable*)

contaminánt, -ă *adj. (rar)* contagios. (<*contamina* + *-ant*)

contaminăție s. f. 1. contaminare. 2. procedeu folosit de scriitorii latini constînd în amestecarea subiectelor mai multor comedii grecești pentru a alcătui una latinească. 3. *(lingv.)* încrucișare între două limbi. ● modificare a formei unui cuvînt sau a unei construcții gramaticale prin încrucișarea lor cu alte cuvinte sau construcții asemănătoare ca sens. ● influență reciprocă între elemente folclorice. (<fr. *contamination*, lat. *contaminatio*)

contánt, -ă *adj.* (despre bani) în numerar, peșin, gheață. (<it. *contante*, fr. *comptant*)

contáre s. f. *(cont.)* notare pe documente a conturilor în care urmează să fie înregistrate operațiile la care se referă. (<it. *contare*)

cónte[1] s. m. 1. (în evul mediu) conducător al unei provincii, cu funcții administrative și militare. 2. titlu de noblețe, creditar, între viconte și marchiz în Apus sau între baron și prinț în Rusia țaristă; persoană având acest titlu. (<it. *conte*, fr. *comte*)

conté[2] s. n. *(rar)* creion negru, cu mină groasă din grafit, argilă și plombagină. (cf. *N. J. Conté*, inginer fr.)

contéiner s. n. v. c o n t a i n e r.

conteinerizá vb. v. c o n t a i n e r i z a.

contemperáție s. f. impuls presupus a proveni de la grația divină și care ar face să încline voința către ceva, fără a o determina însă. (<fr. *contempération*, lat. *contemperatio*)

contemplá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) privi îndelung, meditativ, cu admirație și emoție. II. *intr.* a medita, a reflecta. (<fr. *contempler*, lat. *contemplare*)

contemplăre s. f. acțiunea de a (se) contempla. ● atitudine de meditație, de observare pasivă a fenomenelor. ○ ~ *vie* = percepere nemijlocită, concretă a lucrurilor și fenomenelor, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare. (<*contempla*)

contemplativ, -ă *adj.* care contemplă, înclinat spre visare; meditativ, visător. ● care se limitează să contemple, fără vreun scop practic. (<fr. *contemplatif*, lat. *contemplativus*)

contemplativísm s. n. orientare gnoseologică specifică materialismului premarxist, care atribuie individului un rol pasiv în procesul cunoașterii, înțeleasă doar ca receptare perceptivă a obiectului. (<*contemplativ* + *-ism*)

contemplativitáte s. f. caracter contemplativ. (<fr. *contemplativité*)

contemplatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care contemplă, care este cufundat în visare. (<fr. *contemplateur*, lat. *contemplator*)

contemplăție s. f. atitudine, stare a celui care contemplă; meditație, reverie. — var. *contemplațiune* s. f. (<fr. *contemplation*, lat. *contemplatio*)

contemplațiúne s. f. c o n t e m p l a ț i e.

contemporán, -ă *adj.* 1. care există, se petrece în prezent; actual. 2. (despre oameni; și *s.*) care trăiește sau a trăit în același timp cu cineva. (<fr. *contemporain*, lat. *contemporaneus*)

contemporaneitáte s. f. epocă contemporană, actualitate. (<fr. *contemporanéité*)

contemporaneizá *vb. tr.* a face contemporan, a implica în contemporaneitate. — *contemporaneizáre* s. f. (<*contemporan* + *-/e/iza*)

contenciós, -oásă I. s. n. (în unele state) serviciu de avocați în cadrul unor organe ale puterii de stat, al unor întreprinderi sau instituții, care apără drepturile și interesele juridice ale acestora. ○ ~ *administrativ* = a) organ de jurisdicție care rezolvă litigiile dintre stat și persoanele fizice; b) ansamblu de forme după care se rezolvă asemenea litigii. II. *adj.* 1. care este contestat, discutabil; litigios. 2. *(jur.) procedură ~oasă* = procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicție a unui conflict de interese. (după fr. *contentieux*, lat. *contentiosus*)

conténd, -ă *adj.* mulțumit, satisfăcut. (<lat. *contentus*)

contentáție s. f. mulțumire, satisfacție. (<lat. *contentatio*)

contentiv, -ă *adj. (med.)* care menține poziția corectă a unui organ. (<fr. *contentif*)

conténție s. f. v. c o n t e n ț i u n e.

contenționálne s. f. 1. dezbatere, ● ceartă, dispută. 2. tensiune puternică a mușchilor, a nervilor sau a spiritului. 3. procedeu de imobilizare a fragmentelor unui os fracturat, a unui organ, cu ajutorul aparatelor. ● procedeu de stăpînire forțată a bolnavilor psihici agitați; imobilizare a unui animal domestic în cursul examinării, îngrijirii sau al unei intervenții chirurgicale. — var. *contenție* s.f. (<fr. *contention*, lat. *contentio*)

contesă s. f. soție sau fiică de conte. (<fr. *comptesse*, it. *contessa*)

contestá *vb. tr.* 1. a nu recunoaște ceva; a tăgădui, a nega. 2. *(jur.)* a face o contestație. — *contestáre* s. f. (<fr. *contester*, lat. *contestari*)

contestábil, -ă *adj.* care poate fi contestat. (<fr. *contestable*)

contestánt, -ă *adj. (rar)* care discută, pledează. (<fr. *contestant*)

contestatár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care contestă, care protestează în fața unei situații (nedrepte). (<fr. *contestataire*)

contestăție s. f. *(jur.)* cerere de anulare a executării unei hotăriri judecătorești. ● memoriu adresat unui organ ierarhic superior prin care se cere revizuirea sau anularea unui act ilegal (sau considerat nedrept) comis de organul ierarhic inferior. — var. *contestațiune* s. f. (<fr. *contestation*, lat. *contestatio*)

contestațiúne s. f. v. c o n t e s t a ț i e.

contéx s. n. material textil suplu. (<*con-*/fecție din */tex/*tile/)

contéxt s. n. 1. text mai cuprinzător dintr-o scriere în care se încadrează un cuvînt, o expresie etc., interesante dintr-un anumit punct de vedere. ○ ~ *minimal* = cea mai mică îmbinare de cuvinte prin care se poate ilustra un raport sintactic, o valoare a unei forme. ● text, cuprins. 2. *(fig.)* ansamblu de circumstanțe care însoțesc un eveniment; conjunctură, situație specifică. (<fr. *contexte*, lat. *contextus*)

contextuál, -ă *adj.* referitor la context. (<fr. *contextuel*, engl. *contextual*)

contextualitáte *s. f.* 1. caracter contextual. 2. *(impr.)* împrejurare, context (2). (<*contextual* + *-itate*)

contextuáre *s. f. (rar)* încadrare într-un context. (<*context*)

contextúră *s. f.* 1. mod de împletire a firelor unei țesături, care definește structura ei. 2. mod în care sînt legate între ele diversele elemente ale unui tot; înlănțuire; legătură. ◎ *(fig.)* structură, schelet. (<fr. *contexture*)

contiguitáte *s. f. (livr.)* calitatea de a fi contigu; stare a două lucruri contigue. ○ *(psih.)* asociere, în mintea omului, a obiectelor și formelor percepute. ◎ vecinătate spațială și temporală. (<fr. *contiguité*)

contígu, -uă *adj. (livr.)* legat, unit de ceva, care are elemente comune cu altceva. (<fr. *contigu*, lat. *contiguus*)

continént[1] *s. n.* întindere vastă de uscat, mărginită de mări sau de oceane. (<fr. *continent*, lat. *continens*)

continént[2], **-ă** *adj. (rar)* care trăiește în continență; abstinent, cast. (<fr. *continent*, lat. *continens*)

continentál, -ă *adj.* care aparține unui continent; referitor la continent. ○ *climă ~ă* = climă temperată, din interiorul continentelor, la latitudini mijlocii, caracterizată prin mari variații de temperatură între vară și iarnă și prin ploi de vară; *platou ~* = zonă submarină din apropierea coastelor, care nu depășește 200 m adîncime. (<fr. *continental*)

continentalitáte *s. f. (rar)* ansamblu de caracteristici climatice determinate de diminuarea influențelor maritime. (<fr. *continentalité*)

continénță *s. f.* abstinență; cumpătare. ◎ reținere. (<fr. *continence*, lat. *continentia*)

contingént, -ă I. *adj.* care poate să fie sau să nu fie, să se producă sau nu; întîmplător, accidental, fortuit. II. *s. n.* 1. totalitatea tinerilor născuți în același an și luați în evidența organelor militare; *(p. ext.)* anul recrutării. ◎ totalitatea elevilor și studenților (aproximativ) de aceeași vîrstă care intră și parcurg împreună aceeași treaptă de învățămînt. 2. grup omogen de oameni. 3. plafon cantitativ ori valoric al importului sau exportului unor mărfuri într-o anumită perioadă. 4. contingență. (<fr., lat. *contingent*, *contingens*)

contingentá *vb. tr.* a stabili limitele cantitative ori valorice ale importului sau exportului. ◎ a limita. — *contingentáre* s. f. (<fr. *contingenter*)

contingentár, -ă *adj.* referitor la contingentare. (<fr. *contingentaire*)

contingénță *s. f.* însușirea de a fi contingent (I); relație între fenomene, evenimente contingente; întîmplare; contingent (II, 4). (<fr. *contingence*)

continuá *vb.* I. *intr., refl.* a urma pe cineva, a merge înainte; a se prelungi, a persista. II. *tr.* a duce mai departe ceva început. — *continuáre* s. f. (<fr. *continuer*, lat. *continuare*)

continuatív, -ă *adj.* (și *adv.*) (care se petrece) în mod continuu. (<fr. *continuatif*)

continuatór, -oáre *s. m. f.* cel care continuă ceva început de altul. (<fr. *continuateur*)

continuitáte *s. f.* 1. faptul, însușirea de a fi continuu. ◎ constanță, permanență. 2. *(mat.)* proprietate a unei funcții care poate trece de la o stare la alta, luînd toate valorile intermediare. 3. categorie filozofică desemnînd distribuția și succesiunea neîntreruptă în spațiu și timp a structurii și dinamismului materiei. (<fr. *continuité*, lat. *continuitas*)

contínuo I. *adv. (muz.)* continuu, neîntrerupt. II. *s. n. basso ~* = parte de acompaniament a unei lucrări muzicale care trebuie cîntată în cursul întregii piese. (<it. /*basso*/*continuo*)

contínuu, -uă *adj.* 1. neîntrerupt, nefiecetat. ○ *(fiz.) curent ~* = curent electric care are un singur sens; *(mat.) funcție ~uă* = funcție care prezintă continuitate (2). 2. *(lingv.)* consonantic. (<fr. *continu*, lat. *continuus*)

contóar *s. n.* 1. birou de comerț (în special al unui bancher); masă unde se fac plățile în casele mari de comerț. 2. agenție comercială într-un stat străin. — var. *comptoar* s. n. (<fr. *comptoir*)

contoíd, -ă *adj., s. f.* (sunet) consonantic, cu caracter închis. (<fr. *contoïd*)

contondént, -ă *adj.* (despre obiecte, corpuri) tare, care provoacă contuzii fără a tăia. (<fr. *contondant*)

contondénță *s. f. (rar)* caracter contondent. (<*contondent* + *-ență*)

contopí *vb. tr., refl.* a (se) amesteca cu ceva, formînd un tot; a (se) uni strîns. — *contopíre* s. f. (după fr. *confondre*)

contór *s. n.* denumire dată unor aparate ori instrumente care măsoară, prin însumare sau înregistrare, elemente, operații sau semnale de aceeași natură. ◎ aparat care înregistrează consumul de apă, de gaze, de energie electrică etc. ○ *~ de particule* = detector de particule emise de un corp radioactiv. (după fr. *compteur*, engl. *counter*)

contorizá *vb. tr.* a înregistra prin contor. — *contorizáre* s. f. (<*contor* + *-iza*)

contornát, -ă *adj.* (despre medalii) mărginit, conturat. (<fr. *contorniate*)

contórsie *s. f.* v. contorsiune.

contorsioná *vb. tr., refl.* a face contorsiuni. — *contorsionáre* s. f. (<fr. *contorsionner*)

contorsionát, -ă *adj.* 1. sucit, răsucit. 2. *(fig.;* despre stil) nearmonios; chinuit. (<fr. *contorsionné*)

contorsionist *s. m.* gimnast de circ cu foarte mare mobilitate a corpului. (<*contorsiona* + *-ist*)

contorsiúne *s. f.* răsucire a trupului sau a unei părți a acestuia; contractare violentă și involuntară a mușchilor. — var. *contorsie* s. f. (<fr. *contorsion*, lat. *contorsio*)

contórt, -ă *adj.* răsucit, înfășurat. ◎ (despre frunze) care se acoperă parțial una pe alta. (<lat. *contortus*)

CONTRA[1]- *pref.* „opus" (spațial și temporal), „împotrivă"; „din nou"; „neconform"; „inferior ierarhic". (<fr. *contra-*, cf. lat. *contra*, împotrivă)

cóntra[2] I. *prep.* 1. împotriva (cuiva sau a ceva). ○ *din ~* = dimpotrivă. 2. în schimbul

(altei valori). II. *adv.* împotriva cuiva; cu totul altfel. (<lat. *contra*, fr. *contre*)

contră[3] *vb. tr.* 1. a contrazice, a riposta. 2. *(box, scrimă, lupte, judo)* a da o contră. ● *(bridge)* a se opune, a cere o amendă dublă. (<fr. *contrer*)

contraabsidă *s. f.* absidă situată în partea de vest a unei biserici, în opoziție cu absida principală. (<*contra*[1]- + *absidă*)

contraacuzație *s. f.* învinuire adusă de acuzat acuzatorului. (<fr. *contre-accusation*)

contraagresivitate *s. f.* reacție față de agresivitate. (<*contra*[1]- + *agresivitate*)

contraalée *s. f.* alee laterală, paralelă cu cea principală. (<fr. *contre-allée*)

contraalizéu *s. n.* vînt regulat care suflă deasupra alizeului, avînd direcția contrară acestuia. (<fr. *contre-alizé*)

contraamirál *s. m.* grad în marina militară echivalent celui de general-maior din armata de uscat; grad imediat inferior viceamiralului; ofițer cu acest grad. (<fr. *contre-amiral*)

contraamprémtă *s. f.* amprentă luată (după o primă amprentă). (<fr. *contre-empreinte*)

contraanalíză *s. f.* *(tehn.)* analiză efectuată asupra unei probe. (<*contra*[1]- + *analiză*)

contraanchétă *s. f.* *(jur.)* anchetă făcută după o primă anchetă. (<fr. *contre-enquête*)

contraapél *s. n.* *(jur.)* al doilea apel, revenire asupra primului apel. (<fr. *contre-appel*)

contraáre *s. n.* curbură în sens longitudinal a unei nave ca urmare a ridicării prorei și pupei aflate pe creste de val și a lăsării în jos a părții de mijloc. (<fr. *contre-arc*)

contraarcatúră *s. f.* *(arhit.)* șir de arce mici, situate în același plan vertical și avînd cheile tangente la intradosul unui arc mai mare. (<fr. *contre-arcature*)

contraargumént *s. n.* argument care se opune altuia. (<fr. *contre-argument*)

contraargumentá *vb. tr.* a respinge ceva prin contraargumente. (<*contraargument*)

contraatác *s. n.* atac executat de forțe în apărare pentru a respinge inamicul pătruns în dispozitivul lor și pentru a restabili pozițiile inițiale. ● *(sport)* contraripostă. (<fr. *contre-attaque*)

contraatacá *vb. tr.* a executa un contraatac. (<fr. *contre-attaquer*)

contrabaghétă *s. f.* piesă la mașina de filat constituită dintr-o tijă care ridică firele, ținîndu-le întinse. (<*contra*[1]-+*baghetă*)

contrabalansá *vb. tr.* 1. a aduce, a pune în echilibru, a cumpăni. 2. *(fig.)* a anula efectul unei acțiuni prin altă acțiune. — *contrabalansáre* s. f. (<fr. *contrebalancer*)

contrabanchétă *s. f.* banchetă (2) laterală a unui șanț. (după fr. *contre-gradin*)

contrabándă *s. f.* trecere clandestină peste granță a unor obiecte, mărfuri sau valori prohibite ori sustrase de la plata taxelor vamale; *(p. ext.)* marfa astfel transportată. ○ *de* ~ = (care urmează a fi) trecut peste granță în mod clandestin.; *(fig.)* rezultat dintr-un fals fără valoare; *prin* ~ = pe ascuns. (<fr. *contrebande*)

contrabandíst, -ă *s. m. f.* cel care face contrabandă. (<sp. *contrabandista*)

contrabaráj *s. n.* baraj secundar, mai scund, construit în aval de barajul principal, pentru a proteja baza acestuia. (<fr. *contre-barrage*)

contrabás I. *s. n.* 1. instrument muzical cu coarde și arcuș, cu registrul cel mai grav, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al violoncelului. 2. *(rar)* instrument metalic de suflat al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al basului. II. *s. m.* contrabasist. (<fr. *contrebasse*, it. *contrabasso*)

contrabasíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la contrabas; contrabas (II). (<fr. *contrebassiste*)

contrabaterie *s. f.* 1. acțiune de foc executată de artileria proprie împotriva bateriilor inamicului, aflate în poziție de tragere. 2. *(fig.)* mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă, o urzeală. (<fr. *contrebatterie*)

contrabulínă *s. f.* *(mar.)* manevră curentă care servește la aducerea de-a lungul vergei a grandeei de cădere. (<fr. *contre-bouline*)

contrabutá *vb. tr.* *(arhit.)* a sprijini, a susține un zid cu ajutorul unui alt zid, așezat în unghi drept. (<fr. *contre-buter*)

contrabuterólă *s. f.* piesă care fixează capul nitului, în timp ce se formează, prin batere cu buterola, celălalt capăt. (<fr. *contre-buterolle*)

contracalíbru *s. n.* piesă folosită la executarea și la controlul unui calibru. (<fr. *contre-calibre*)

contracámbie *s. f.* cambie la vedere, trasă asupra unuia dintre giranții anteriori de către orice persoană, care se despăgubește astfel de suma ce i se cuvine. (<*contra*[1]- + *cambie*)

contracandidát, -ă *s. m. f.* cel care candidează împotriva altui candidat pentru ocuparea unei funcții, a unei demnități. (<*contra*[1]- + *candidat*)

contracará *vb. tr.* a se opune direct voinței sau acțiunii cuiva; a împiedica planurile cuiva. — *contracaráre* s. f. (<fr. *contrecarrer*)

contracarlingă *s. f.* *(mar.)* carlingă laterală, montată pe ambele părți ale carlingei centrale, servind ca piesă de consolidare. (<fr. *contre-carlingue*)

contracașéu *s. n.* *(cinem.)* cașeu complementar în configurația unui alt cașeu, care se amplasează în fața obiectivului unui aparat de filmat; contramașcă. (<*contra*[1]- + *cașeu*)

contraceptív, -ă *adj., s. n.* anticoncepțional. (<fr. *contraceptif*)

contracépție *s. f.* *(rar)* anticoncepție. (<fr. *contraception*)

contrachéie *s. f.* *(constr.)* fiecare dintre cele două pietre fasonate învecinate cheii de boltă. (după fr. *contreclef*)

contrachílă *s. f.* *(mar.)* grindă longitudinală alipită de chilă, pe care o dublează la partea superioară. (<it. *contracchiglia*)

contracivadiéră *s. f.* velă pătrată așezată spre vîrful bompresului, dedesubtul civadierei. (<fr. *contre-civadière*)

contracîmp *s. n.* 1. *(arhit.)* pantă plană în mijlocul unei muluri. 2. *(cinem.)* încadrare corespunzătoare unui unghi de filmare opus celui folosit în cadrul precedent, utilizată la filmarea scenelor cu două personaje angajate în dialog. (după fr. *contrechamp*)

contraclápă *s. f.* clapă situată sub clapă (la un stăvilar). (după fr. *contreclapet*)

contracondiționáre *s. f.* procedeu prin care răspunsul la un stimul este înlocuit sau diminuat; inhibiție reciprocă. (<*contra*[1]- + *condiționare*)

contracronométru *s. n.* *(sport)* cursă ~ = cursă care se cronometrează pentru fiecare concurent în parte. (după fr. /course/ *contre la montre*)

contracroșét *s. n.* *(med.)* element rigid al unei proteze dentare parțial mobile, opus brațului mobil al unui croșet. (<*contra*[1]- + *croșet*)

contráct *s. n.* 1. convenție, înțelegere scrisă prin care două sau mai multe părți se obligă reciproc la ceva. ○ ~ *de muncă* = contract potrivit căruia cineva se obligă să presteze o anumită muncă în schimbul unei retribuții; ~ *colectiv de muncă* = contract încheiat de o instituție sau întreprindere cu muncitorii și funcționarii respectivi, reprezentați prin comitetul sindicatului; ~ *economic* = contract între două întreprinderi prin care o parte se obligă să livreze anumite produse, să presteze un serviciu sau să execute o lucrare, iar cealaltă să plătească prețul mărfii sau al lucrării, ori tariful serviciului efectuat, în condițiile convenite. 2. *teoria ~ului social* = teorie idealistă burgheză potrivit căreia statul ar fi apărut ca urmare a unei convenții prin care oamenii renunțau de bunăvoie la drepturile lor „naturale" în folosul unui organ suprem, care se obligă să le apere viața, securitatea și proprietatea. 3. *(bridge)* număr de levate la care s-a angajat un jucător. (<lat. *contractus*, fr. *contrat*)

contractá *vb.* I. *tr.* 1. a încheia un contract. 2. a lua asupra sa o obligație: a se îndatora la ... ○ *a ~ o datorie* = a se împrumuta. 3. a se îmbolnăvi de... II. *tr., refl.* (despre mușchi) a (se) strânge, a (se) zgârci. III. *refl.* (despre corpuri) a-și micșora dimensiunile în urma unui proces fizic sau tehnologic. — *contractáre* s. f. (<fr. *contracter*, lat. *contrahere*, a angaja o afacere, a strânge)

contractánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care încheie un contract. (<fr. *contractant*)

contractíl, -ă *adj.* capabil de a se contracta (II). (<fr. *contractile*)

contractilitáte *s. f.* 1. însușire a țesuturilor organice de a se contracta. 2. proprietate a pământului de a-și modifica sensibil volumul la variații de umiditate. (<fr. *contractilité*)

contractór[1] *s. m.* *(rar)* cel care face un angajament prin contract. (<*contract* + *-tor*)

contractór[2], **-oáre** *adj.* care contractează (I, 1). (<fr. *contracteur*)

contractuál, -ă *adj.* referitor la un contract; stipulat printr-un contract. (<fr. *contractuel*)

contractualísm *s. n.* doctrină socială, politică și juridică apărută în sec. XVII, fundată pe principiul contractului social; teoria contractului social. (<it. *contrattualismo*)

contractualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al contractualismului. (<it. *contrattualista*)

contractură *vb. refl.* (despre mușchi) a suferi o contractură. (<fr. *contracturer*)

contractúră *s. f.* contracție musculară persistentă, involuntară, însoțită de rigiditate. (<fr. *contracture*, lat. *contractura*)

contrácție *s. f.* 1. încordare, spasm al mușchilor, al corpului. 2. reducere a volumului unui corp provocată de răcire, cristalizare etc. 3. ~ *gravitațională* = reducere a volumului unei stele datorită forțelor de atracție gravitațională. — var. *contracțiune* s. f. (<fr. *contraction*, lat. *contractio*)

contracțiúne *s. f.* v. contracție.

contracúrbă *s. f.* 1. curbă de șosea sau de cale ferată care urmează după o altă curbă, cu concavitatea în sens contrar. 2. *(arhit.)* curbă concavă care urmează unei curbe convexe la un arc în acoladă. (<fr. *contre-courbe*)

contracurént *s. m.* curent de apă, de aer etc. care se deplasează în sens opus unui alt curent. (<fr. *contre-courant*)

contradáns *s. n.* dans cu mișcări vioaie, asemănător cadrilului, executat de două sau patru grupe de dansatori așezați față în față; melodia corespunzătoare. (<fr. *contredanse*)

contrademonstrație *s. f.* demonstrație care se opune alteia. (după engl. *counterdemonstration*)

contradictorialitáte *s. f.* *(jur.)* principiu fundamental în dreptul procesual socialist constând în obligația de a se face cunoscut părților învinuirile formulate împotriva lor și totodată dreptul acestora de a discuta în contradictoriu. (după it. *contraddittorietà*)

contradictóriu, -ie *adj.* (despre idei, tendințe, fenomene) care se contrazice cu altul, care se exclud reciproc; opus, contrar. ○ *în ~ =* în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva. (<fr. *contradictoire*, lat. *contradictorius*)

contradicție *s. f.* 1. categorie filozofică exprimând raportul dintre laturile contrare ale oricărui obiect, proces sau fenomen, legătura internă a contrariilor, unitatea și lupta acestora. ○ *(log.) raport de ~ =* raport între două noțiuni (sau judecăți), dintre care una o neagă cu totul pe cealaltă, conținutul noțiunii (sau judecății) care neagă rămânând însă nedeterminat; *în ~ (cu) =* în opoziție, în dezacord (cu)... 2. nepotrivire, contrazicere (între idei sau fapte). — var. *contradicțiune* s. f. (<fr. *contradiction*, lat. *contradictio*)

contradicțiónal, -ă *adj.* referitor la contradicții. (<*contradicție* + *-onal*)

contradicțiúne *s. f.* v. contradicție.

contradíg *s. n.* dig provizoriu de consolidare a unui dig principal. (<fr. *contre-digue*)

contradistorsiúne *s. f.* *(electr.; impr.)* corecția unei distorsiuni. (<*contra*[1]- + *distorsiune*)

contradominántă *s. f.* *(muz.)* supradominantă. (<*contra*[1]- + *dominantă*)

contraepolét *s. m.* (ieșit din uz) epolet fără franjuri care, în ținuta de serviciu, de vară etc. înlocuia un epolet complet. (<fr. *contre-épaulette*)

contraescárpă *s. f.* baraj antitanc executat pe coasta unui teren în contrapantă, pentru a mări gradul de înclinare a terenului și a determina răsturnarea tancurilor inamice. (<fr. *contrescarpe*)

contraelambóu *s. n.* piesă care dublează elamboul spre interiorul navei pentru a-l întări. (<fr. *contre-élambot*)

contraetrávă *s. f.* piesă a osaturii la navele din lemn care dublează fața interioară a etravei, pentru consolidare. (<fr. *contre-étrave*)

contraexémplu *s. n.* exemplu pentru care un enunț, o regulă sînt în defect. (<fr. *contre-exemple*)

contraexpertiză *s. f.* expertiză făcută spre a verifica o expertiză anterioară. (<fr. *contre-expertise*)

contraexpoziție *s. f.* *(muz.)* secțiune facultativă a fugii, care urmează după expoziție (3), fiind o repetare a subiectului în tonalitatea principală de către toate vocile, dar în altă ordine. (<*contra*[1]- + *expoziție*)

contraextínsie *s. f.* aplicare a unei forțe egale și opuse forței extensiei; contratracțiune. — var. *contraextensiune* s. f. (<fr. *contre-extension*)

contraextensiúne *s. f.* v. contraextensie.

contraextrudáre *s. f.* *(metal.)* extrudare inversă. (<*contra*[1]- + *extrudare*)

contrafácе *vb. tr.* a reproduce prin imitație: un document, o operă de artă, un obiect etc. în scopuri frauduloase; a falsifica. — *contrafácere* s. f. (după fr. *contrefaire*)

contrafagót *s. n.* fagot de mai mari dimensiuni și cu sonoritate mai gravă decît fagotul. (<it. *contrafagotto*)

contrafișă *s. f.* *(constr.)* bară de lemn sau de metal care transmite solicitările de la elementele orizontale la cele verticale. (<fr. *contre-fiche*)

contrafóbic, -ă *adj.* (despre credință, comportament) care constă în utilizarea de către bolnavul fobic a unor obiecte, ființe, situații în scopul diminuării angoasei, atunci cînd cauza fobiei nu poate fi evitată. (<*contra*[1]- + *fobic*)

contrafóc *s. n.* incendiu localizat, provocat într-o pădure pentru a împiedica, prin vidul creat, extinderea incendiului principal. (după fr. *contre-feu*)

contrafórt *s. n.* 1. masiv de zidărie sau beton care îngroașă din loc în loc un zid lung și înalt pentru a-l consolida. 2. fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. (<fr. *contrefort*)

contrafúgă *s. f.* *(muz.)* fugă inversată. (<it. *contrafuga*)

contragabiér *s. n.* a treia velă pătrată dispusă deasupra gabierului unui velier. (<fr. *contre-gabier*)

contragalóp *s. n.* mers în manej circular, cînd calul galopează pe piciorul sting în loc de cel drept sau invers; galop fals. (<fr. *contre-galop*)

contrágе *vb.* I. *refl.* 1. (despre două vocale sau silabe învecinate) a se reduce la o singură emisiune vocalică (vocală sau diftong). 2. *(med.; rar)* a se contracta. II. *tr.* a reduce o frază la o propoziție prin reducerea fiecărei propoziții la o parte de propoziție. — *contrágere* s. f. (<lat. *contrahere*)

contragravúră *s. f.* a doua gravare, pe care gravorul o încrucișează cu prima. (<*contra*[1]- + *gravură*)

contragreutáte *s. f.* greutate care servește la echilibrarea unei forțe sau a unei greutăți în mișcare. (după fr. *contrepoids*)

contragrifă *s. f.* gheară a aparatului de luat vederi care imobilizează pelicula în timpul expunerii. (<fr. *contre-griffe*)

contrahașúră *s. f.* hașură cu liniile perpendiculare pe liniile altei hașuri. (<*contra*[1]- + *hașură*)

contrahermină *s. f.* *(herald.)* blană utilizată la alcătuirea stemelor, reprezentînd convențional printr-un fond negru presărat cu codițe albe inversul herminei (2). (<fr. *contre-hermine*)

contraimágine *s.f.* *(mat.)* element al unei mulțimi care corespunde unui element dat dintr-o altă mulțime. (<fr. *contre-image*)

contraincízie *s. f.* *(med.)* incizie a planurilor de înveliș la o distanță oarecare de o plagă operatorie, pentru introducerea tuburilor sau meșelor de drenaj. (<*contra*[1]- + *incizie*)

contraindicá *vb. tr.* *(livr.)* a interzice ceva (mai ales unui bolnav); a da o indicație contrară. (<fr. *contre-indiquer*)

contraindicát, -ă *adj.* (despre tratamente, medicamente, alimente) nepotrivit, nerecomandabil, vătămător. (<*contraindica*)

contraindicáție *s. f.* situație (nedorită) în care aplicarea unei terapii (medicamentoase, chirurgicale etc.) provoacă prejudicii bolnavului. (<fr. *contre-indication*)

contrainformații *s. f. pl.* ansamblul activităților desfășurate de organele specializate pentru descoperirea și prevenirea activității de informare și diversiune a inamicului. (<*contra*[1]- + *informații*)

contrainsulínă *s. f.* hormon diabetogen al hipofizei. (<fr. *contre-insuline*)

contrainterogatóriu *s. n.* interogatoriu luat pentru a verifica un interogatoriu anterior. (<fr. *contre-interrogatoire*)

contrainvázie *s. f.* răspuns la o invazie. (<*contra*[1]- + *invazie*)

contrainvestíție *s. f.* *(psihan.)* proces de apărare a eului constînd în investiția (2) de către acesta a reprezentărilor, a atitudinilor etc. susceptibile de a crea un obstacol în fața reprezentărilor inconștiente, barînd astfel accesul lor în conștiință. (după fr. *contre-investissement*)

contralovitúră *s. f.* ripostă ofensivă în cadrul apărării, executată de o mare unitate operativă pentru a distruge forțele inamice pătrunse în dispozitivul de apărare. (după fr. *contre-coup*).

contráltă *s. f.* femeie cu voce de contralto. (<it. *contralto*)

contrálto *s. n. inv.* 1. voce feminină cu registrul cel mai grav. 2. *flaut ~* = variantă a flautului corespunzătoare registrului vocii de contralto (1). (<it. *contralto*)

contralumínă *s. f.* contre-jour. (după fr. *contre-jour*)

contramáistru *s. m.* 1. șef de atelier, muncitor șef de sector într-o întreprindere industrială. 2. (în trecut) grad de subofițer în marină; persoană cu acest grad. (după fr. *contremaître*)

contramandá *vb. tr.* a revoca, a anula un ordin, o dispoziție dată. — *contramandáre* s. f. (<fr. *contremander*)

contramanévră *s. f.* manevră opusă alteia. (<fr. *contre-manoeuvre*)

contramanifestá *vb. intr.* a face o manifestație în opoziție cu alta. (<fr. *contre-manifester*)

contramanifestánt, -ă *s. m. f.* cel care participă la o contramanifestație. (<fr. *contre-manifestant*)

contramanifestáție *s. f.* manifestație care se opune alteia. (<fr. *contre-manifestation*)

contramanivélă *s. f.* manivelă legată rigid cu un capăt de butonul motor al roților motoare ale unei locomotive, iar cu celălalt de bara de comandă a culisei. (<fr. *contre-manivelle*)

contramárcă *s. f.* 1. parte a unui bilet de spectacol care îi rămîne spectatorului ca dovadă a dreptului său de a-și ocupa locul respectiv. ◊ *(p. ext.)* semn distinctiv remis la o escală călătorilor în tranzit. 2. bilet justificativ remis fiecărei persoane care participă la o călătorie în grup pentru a-i permite accesul în mijlocul de transport. (<fr. *contremarque*)

contramarée *s. f.* maree care urcă în direcția opusă direcției obișnuite a unei maree. (<fr. *contre-marée*)

contramárș *s. n.* 1. marș al unei armate făcut în sens contrar celui în care s-a mers la început. 2. manevră reciprocă a două (grupuri de) nave care se deplasează pe drumuri paralele și de sens contrar. (<fr. *contremarche*)

contramáscă *s. f. (cinem.)* contracașeu. (< *contra*[1]- + *mască*)

contramăsúră *s. f.* măsură luată pentru a contracara efectele altei măsuri. (<fr. *contre-mesure*)

contraminá *vb. tr.* 1. *(mil.)* a instala contramine. 2. *(fig.)* a para o acțiune secretă, efectele unei intrigi. (<fr. *contre-miner*)

contramínă *s. f.* lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și a distruge o mină pusă de inamic. (<fr. *contre-mine*)

contramutáție *s. f. (med.)* basculare înapoi a bazei sacrului în cursul nașterii. (<*contra*[1]- + *mutație*)

contraoctávă *s. f. (muz.)* cea mai gravă și mai profundă dintre octave. (<germ. *Kontraoktave*)

contraofensívă *s. f.* acțiune ofensivă de mari proporții împotriva unui inamic, aflat pînă atunci în ofensivă. (<fr. *contre-offensive*)

contraofértă *s. f.* ofertă diferită de o alta, adesea opusă. (<it. *contraofferta*)

contraórdin *s. n.* ordin care revocă un alt ordin anterior. (<fr. *contre-ordre*)

contraotrávă *s. f.* antidot. (după fr. *contre-poison*)

contrapáginá *s. f.* a doua față a unei foi scrise sau tipărite. (<*contra*[1]- + *pagină*)

contrapántă *s. f.* porțiune de teren în pantă, opusă altei pante. (<fr. *contre-pente*)

contrapápă *s. m.* papă ales împotriva altui papă. (<it. *contropapa*)

contraparalelográm *s. n.* antiparalelogram. (<*contra*[1]- + *paralelogram*)

contrapartídă *s. f.* dublură a unui registru, ținută pentru verificare. (după fr. *contrepartie*)

contrapartíu *s. n.* matriță preparată prin galvanoplastie de pe un clișeu sau de pe un obiect, în vederea reproducerii și multiplicării clișeului sau a obiectului. (<*contra*[1]- + *partiu*)

contrapilástru *s. m.* pilastru alipit altuia. (<fr. *contre-pilastre*)

contraplacáj *s. n.* placă formată din mai multe foi subțiri de lemn suprapuse și lipite între ele cu fibrele lemnului în sens contrar. (<fr. *contre-placage*)

contraplán *s. n. (cinem.)* procedeu de montaj constînd în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiuri de filmare opuse. (<fr. *contre-plan*)

contraplonjéu *s. n.* filmare dirijată de jos în sus, care creează un sentiment de forță, de înălțare. (<fr. *contre-plongée*)

contrapóndere *s. f.* ceea ce echilibrează sau neutralizează o acțiune, o forță etc. (după fr. *contrepoids*)

contrapoziție *s. f. (log.)* deducerea unei judecăți noi prin înlocuirea termenilor cu contrariile lor. (<fr. *contreposition*)

contrapregătíre *s. f.* acțiune puternică de foc executată în apărare cu artileria, aviația etc. asupra inamicului înainte de începerea ofensivei acestuia și pentru zădărnicirea ei. (după fr. *contre-préparation*)

contrapresiúne *s. f.* presiune exercitată de fluidul motor pe fața activă a pistonului unei mașini în timpul cursei de evacuare. (<fr. *contre-pression*)

contraprobă *s. f.* probă servind pentru a verifica o alta, care nu a dat rezultate concludente. (după fr. *contre-épreuve*)

contraprocedéu *s. n. (sport)* acțiune tehnică folosită ca ripostă la (contra)atacul adversarului. (<*contra*[1]- + *procedeu*)

contraproductív, -ă *adj.* neproductiv. (<*contra*[1]- + *productiv*)

contraprofil *s. n. (constr.)* profil simetric față de altul. (<fr. *contreprofil*)

contraproiéct *s. n.* proiect pentru verificarea, îmbunătățirea sau înlocuirea unui proiect anterior. (după fr. *contreprojet*)

contrapromisiúne *s. f.* a doua promisiune, care revine la cea dintîi. (<*contra*[1]- + *promisiune*)

contrapropagándă *s. f.* propagandă care tinde să anuleze efectele unei alte propagande. (<fr. *contre-propagande*)

contrapropúnere *s. f.* propunere făcută în opoziție cu alta. (după fr. *contre-proposition*)

contraprotést *s. n.* protest, ca răspuns la un alt protest. (<it. *controprotesta*)

contrapúnct *s. n.* 1. prezența simultană a două sau mai multe melodii cu caracter independent. ◊ melodie care se cîntă concomitent cu tema într-o lucrare muzicală. 2. tehnica de a compune muzică pe mai multe voci. ◊ disciplină muzicală care studiază acest gen de compoziție. (<it. *contrappunto*, după fr. *contrepoint*)

contrapunctá *vb.* **I.** *tr.* 1. *(rar)* a tigheli (stofe, țesături) pe ambele fețe. 2. *(fig.)* a construi pe mai multe planuri paralele individualizate, situații, imagini corespondente; a face să corespundă. **II.** *intr. (muz.; rar)* a folosi tehnica contrapunctului. — *contrapunctáre* s. f. (<it. *contrappuntare*)

contrapúnctic, -ă *adj.* scris după regulile contrapunctului. (<fr. *contrapuntique*)

contrapunctíst *s. m.* compozitor care utilizează contrapunctul. (<fr. *contrapuntiste*)

contrapúne *vb. tr., refl. (rar)* a (se) opune. — *contrapúnere* s. f. (<*contra*[1]- + *pune*)

contrár, -ă I. *adj.* opus; potrivnic. ○ *noțiuni* ~*e* = noțiuni (sau *judecăți*) aflate în raport de contrarietate. II. *s. n.* ceea ce este opus, potrivnic. III. *adv.* împotriva, în contra; neconform cu... (<lat. *contrarius*, fr. *contraire*)

contrarándă *s. f.* velă triunghiulară sau trapezoidală ridicată deasupra randei, pe goelete și iahturi. (<it. *controranda*)

contrareacție *s. f.* 1. reintroducere, în opoziție de fază la intrarea unui montaj electronic, a unei părți din semnal prelevată la ieșire. 2. *(fot.)* reacție negativă. (<fr. *contre-réaction*)

contrarecéptie *s. f.* repetare parțială sau totală a operațiilor de recepție în caz de litigiu. (<fr. *contre-réception*)

contrarefórmă *s. f.* mișcare de opresiune sângeroasă întreprinsă în sec. XVI de biserica catolică împotriva Reformei și a partizanilor acesteia. (<fr. *contre-réforme*)

contrarevízie *s. f.* 1. control suplimentar efectuat după controlul obișnuit. 2. a doua revizie a unei tipărituri, făcută în coală. (<fr. *contre-révision*)

contrarevolúție *s. f.* acțiune organizată, reacționară, a claselor înlăturate de la putere împotriva noii orînduiri sociale instaurate prin revoluție, în scopul restaurării vechii puteri de stat și a vechilor relații sociale. (<fr. *contre-révolution*, rus. *kontrrevoliúțiia*)

contrarevoluționár, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al contrarevoluției. (<fr. *contre-révolutionnaire*, rus. *kontrrevoliúționer*)

contrarezervór *s. n.* rezervor de înmagazinare și de compensație care face parte dintr-un sistem de alimentare cu apă potabilă sau industrială, situat în partea rețelei de distribuție. (<*contra*[1]- + *rezervor*)

contrarîá *vb. tr.* a șoca, a surprinde neplăcut pe cineva (făcînd sau spunînd ceva în contradicție cu convingerile, așteptările, dorința sau intenția sa). — *contrariére* s. f. (<fr. *contrarier*)

contrariánt, -ă *adj.* 1. care contrariază, supărător; regretabil. 2. plictisitor, jenant. (<fr. *contrariant*)

contrarietáte *s. f.* 1. surprindere neplăcută provocată de o contrazicere. 2. *(log.)* raport între două noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate amîndouă în favoarea unei a treia. (<fr. *contrariété*)

contraripóstă *s. f. (sport)* contraatac. (<fr. *contre-riposte*)

contrarism *s. n. (med.)* atitudine de opoziție exprimată prin gesturi sau acțiuni contrare celor comandate. (<*contrar* + *-ism*)

contrárie *s. n.* fiecare dintre cele două laturi, însușiri sau tendințe interne ale obiectelor, fenomenelor și proceselor opuse unele altora. (<lat. *contrarius*)

contraránd *s. n.* a doua inspecție, care se face noaptea, posturilor de pază, santinelelor. (<*contra*[1]- + *rond*)

contrarotátiv, -ă *adj.* (despre elice) care se rotesc în sens contrar. (<fr. *contrarotatif*)

contrás, -ă *adj.* (despre două vocale) redus la o singură vocală sau la un diftong. (<*contrage*)

contrasalút *s. n.* răspuns la un salut. (<it. *contrassaluto*)

contrasăgeátă *s. f. (constr.)* deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune a forțelor, care se dă diferitelor porțiuni de construcție. (<*contra*[1]- + *săgeată*)

contrascótă *s. f.* fiecare dintre frînghiile prinse la colțurile velelor unei corăbii, servind la strîngerea acestora. (<it. *contrascotta*)

contrasemná *vb. tr.* a semna un act alături de cel de la care emană. — *contrasemnáre* s. f. (după fr. *contresigner*)

contrasemnatár, -ă *s. m. f.* cel care contrasemnează. (după fr. *contresignataire*)

contrasemnătúră *s. f.* semnătură a unui funcționar subaltern pusă pe un act alături de semnătura celui de la care emană actul. (după germ. *Kontrasignatur*)

contrasénș *s. n.* sens opus celui normal. (<fr. *contresens*)

contraserviciu *s. n.* 1. serviciu (4) făcut cuiva în schimbul altui serviciu. 2. *(rar)* deserviciu. (<*contra*[1]- + *serviciu*)

contrasigiliu *s. n.* amprentă complementară a unui sigiliu, realizată pe reversul acestuia, în scopul creșterii gradului de păstrare a secretului și autenticității. (<it. *contrasigillo*)

contraspaliér *s. n.* spalier care stă față în față cu un altul. (<it. *contraspalliera*)

contraspionáj *s. n.* serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea acțiunilor spionilor. ◆ activitatea acestuia. (după fr. *contre-espionnage*)

contrást *s. n.* 1. deosebire izbitoare între două sau mai multe lucruri, stări, acțiuni etc. 2. diferență între densitățile extreme ale unei imagini fotografice. ● efect artistic obținut de un scriitor, de un pictor etc. prin opoziția ritmului, a ideilor, a culorilor etc. 3. gen de poezie lirică medievală în care era folosit efectul artistic al opozițiilor de rim, de idei etc. (<fr. *contraste*)

contrastá *vb. intr.* a fi în contrast cu ceva sau cu cineva. (<fr. *contraster*)

contrastálie *s. f.* valoarea penalizării aplicate de armator navlositorului pentru depășirea timpului de încărcare—descărcare stipulat în contract. (<*contra*[1]- + *stalie*)

contrastámpă *s. f.* imagine inversală a unei gravuri, a unei stampe. (<it. *contrastampa*)

contrastánt, -ă *adj.* care contrastează; opus. (<fr. *contrastant*)

contrastív, -ă *adj.* 1. *(rar)* care pune în evidență, accentuează un contrast. ○ *(lingv.)* *analiză* ~*ă* = metodă care explică fenomenele lingvistice prin analiza diferențelor dintre limbi sau dintre situațiile apărute în aceeași limbă; *gramatică* ~*ă* = gramatică bazată pe analiza contrastivă. 2. referitor la gramatica contrastivă. (<engl. *contrastive*, fr. *contrastif*)

contrasubiéct *s. n.* melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice. (după fr. *contre-sujet*)

contrașină *s. f.* porțiune de șină care dublează șina curentă a unei căi ferate în curbe, pe poduri, în dreptul trecerilor de nivel etc. (după fr. *contre-rail*)

contrașóc *s. n.* șoc în revenire. (<fr. *contre-choc*)

contratémă *s. f.* melodie care apare concomitent cu tema în lucrările polifonice. (<fr. *contre-thème*)

contratenór *s. n.* cea mai înaltă voce bărbătească, dispunînd de un ambitus de decimă (atinge sunetele *re* și *mi* de sus), folosind registrul natural. (<*contra*[1]- + *tenor*)

contratensiúne *s. f. (electr.)* tensiune inversă. (<fr. *contre-tension*)

contratijă *s. f.* organ de mașină care prelungește tija pistonului unei mașini cu piston, ieșind din corpul acestuia. (<*contra*[1]- + *tijă*)

contratimp *s. m.* **1.** *(muz.)* accentuare a timpului slab (neaccentuat) al unei măsuri, timpul tare fiind ocupat de o pauză. **2.** *(rar)* inoportunitate, nepotrivire. ○ *în* ~ = la timp nepotrivit, inoportun. (după fr. *contretemps*)

contratip *s. n.* copie negativă a unui film, obținută după un pozitiv intermediar. (<fr. *contretype*)

contratipár *s. n. (poligr.)* tipar pe verso. (după it. *controstampa*)

contratipáre *s. f.* proces tehnologic de prelucrare a peliculei pentru obținerea de contratipuri. (<*contratip*)

contratipíe *s. f. (fot.)* procedeu de retușare pe un negativ intermediar, folosit cînd negativul principal, foarte prețios, nu poate fi retușat. (<fr. *contretypie*)

contratítlu *s. n.* titlu general al unei opere mai întinse ori al unei serii de mai multe volume, apărute fiecare cu titlu separat. (<*contra*[1]- + *titlu*)

contratorpilór *s. n. (mar.)* distrugător. (<fr. *contre-torpilleur*)

contratracțiúne *s. f.* contraextensie. (<fr. *contre-traction*)

contratrágere *s. f. (metal.)* forță aplicată unei sîrme în timpul trefilării la anumite mașini de trefilat. (<*contra*[1]- + *tragere*)

contratreáptă *s. f.* suprafață verticală care formează partea din față a unei trepte, la o scară. (<*contra*[1]- + *treaptă*)

contratúră *s. f.* tură[1] (1) efectuată în contratimp cu altă tură. (<*contra*[1]- + *tură*)

contravaláție *s. f.* șanț în jurul unui loc asediat. (<fr. *contrevallation*)

contravaloáre *s. f.* echivalent (bănesc) al unui obiect; valoare dată în schimbul altei valori. (<fr. *contre-valeur*)

contravení *vb. intr.* a încălca o regulă juridică, logică, morală etc. (<fr. *contrevenir*, lat. *contravenire*)

contravenént, -ă *s. m. f.* cel care săvîrșește o contravenție. (<germ. *Kontravenient*, după fr. *contrevenant*)

contravénție *s. f.* încălcare a dispozițiilor unei legi, ale unui regulament etc., care se sancționează cu o pedeapsă ușoară (amendă sau sancțiune administrativă). — var. *contravențiune* *s. f.* (<fr. *contravention*)

contravenționál, -ă *adj.* referitor la contravenție, cu caracter de contravenție. (<fr. *contraventionnel*)

contravenționíre *s. f.* v. contravenție.

contraverificáre *s. f.* verificare executată asupra unei contraprobe. (<*contra*[1]- + *verificare*)

contraverificatór *s. n.* calibru de control; contracalibru. (<*contraverifica*/re/ + *-tor*)

contravizită *s. f.* **1.** a doua vizită făcută zilnic de medic bolnavilor dintr-un spital. **2.** vizită de răspuns la o altă vizită. (<fr. *contre-visite*)

contravîntuire *s. f.* element de construcție de forma unei grinzi cu zăbrele, avînd rolul de a mări rezistența construcției la presiunea vîntului, la trepidații etc. (după fr. *contreventement*)

contrazíce *vb.* **I.** *tr.* **1.** a susține contrariul celor spuse de cineva, a nu fi de acord cu cineva. **2.** a fi în dezacord, a nu se potrivi cu ceva; a dezminți. **II.** *refl.* **1.** a fi în dezacord cu sine însuși. **2.** (despre susținătorii unor afirmații etc.) a fi în contrazicere unii cu alții, a avea păreri deosebite. ● (despre idei, afirmații, mărturii) a nu se potrivi unele cu altele. — *contrazicere* s. f. (după fr. *contredire*, lat. *contradicere*)

cóntră *s. f.* lovitură de răspuns, promptă, pe atacul adversarului sau imediat după acesta, la box, scrimă, lupte, judo. ● acțiunea de a contra la bridge. (<fr. *contre*)

contre-jour/contrjúr/ *s. n.* **1.** *(arhit.)* metodă de iluminare a obiectelor, a personajelor etc. din partea opusă locului de unde se privește; contralumină. **2.** fotografie făcută cu această metodă de pozare. (<fr. *contre-jour*)

contribuábil, -ă *s. m. f.* persoană, fizică sau juridică, supusă unui impozit. (<fr. *contribuable*)

contribuí *vb. intr.* a-și aduce contribuția morală sau materială, a participa la o acțiune comună; a ajuta, a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. (<fr. *contribuer*, lat. *contribuere*)

contributív, -ă *adj.* referitor la o contribuție. ● care contribuie; contributoriu. (<fr. *contributif*)

contributóriu, -ie *adj. (rar)* contributiv. (<fr. *contributoire*)

contribúție *s. f.* **1.** parte cu care se contribuie la o acțiune, la o cheltuială comună; aport. ○ *a pune la* ~ = a folosi capacitatea cuiva (sau a ceva) într-o acțiune. **2.** *(jur.; pl.)* sumă de bani pe care un stat învins este obligat s-o plătească unui stat învingător în temeiul unui tratat de pace, depășind pagubele cauzate de război. **3.** impozit. (<fr. *contribution*, lat. *contributio*)

contriție *s. f. (rar)* durere profundă simțită în urma ofensării divinității; pocăință, căință. (<fr. *contrition*, lat. *contritio*, remușcare)

control *s. n.* **1.** verificare permanentă sau periodică a unei activități pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ○ *cifră de* ~ = exponent care indică limitele cantitative ale producției; *lucrare de* ~ = lucrare scrisă prin care se verifică periodic cunoștințele elevilor și studenților. ● urmărire a funcționării unui sistem tehnic, proces tehnologic etc. ● supraveghere continuă (morală sau

materială). 2. stăpînire. ● dirijare a propriilor mișcări și manifestări. 3. instituție însărcinată cu supravegherea unor activități. 4. *(pl.)* registru de evidență a personalului (și a animalelor) unei unități militare. (<fr. *contrôle*)

controlá *vb.* I. *tr.* 1. a exercita un control. 2. a domina, a supune, a ține sub control; a supraveghea. II. *refl.* (despre oameni) a-și stăpîni mișcările, manifestările. — *controláre* s. f. (<fr. *contrôler*)

controlábil, -ă *adj.* care poate fi controlat. (<fr. *contrôlable*)

controlabilitáte *s. f.* însușirea de a fi controlabil. (<fr. *contrôlabilité*)

controlatorál, -ă *adj. (med.;* despre leziuni, paralizii) care este localizat în jumătatea corporală opusă. (<fr. *controlatéral*)

contróler *s. n.* 1. comutator care realizează o succesiune determinată de modificări ale conexiunilor unor circuite electrice. 2. *(inform.)* circuit complex și logica aferentă operării în condiții optime a unui echipament periferic. (<germ. *Kontroller*, engl. *controller*)

controlór, -oáre I. *s. m. f.* funcționar însărcinat cu controlul unei activități etc. II. *s. n.* aparat (automatizat) de control al bunei funcționări a unei instalații. (<fr. *contrôleur*)

controversá *vb. tr. (rar)* a discuta în contradictoriu, a susține o controversă. (<fr. *controverser*)

controversábil, -ă *adj.* care poate fi controversat. (<fr. *controversable*)

controversát, -ă *adj.* care formează obiectul unei controverse. (<*controversa*)

controvérsă *s. f.* discuție în contradictoriu asupra unei chestiuni; polemică, dispută. ● *(fam.)* discuție aprinsă. (<fr. *controverse*, lat. *controversia*, litigiu)

contubernál *s. m.* (la romani) 1. militar care locuia împreună cu alții în același cort. 2. sclav (bărbat sau femeie) căsătorit cu un alt sclav. (<fr. *contubernale*, lat. *contubernalis*)

contubernalitáte *s. f. (rar)* frăție de arme, camaraderie. (<fr. *contubernalité*)

contubérniu *s. n.* 1. (la romani) cort pentru zece soldați. ● grupul celor zece soldați. 2. (în dreptul roman) căsătorie între doi sclavi sau între un om liber și un sclav. 3. *(fig.)* conbitare ilegală între două persoane de sex diferit. (<fr., lat. *contubernium*)

contumacíe *s. f.* absență a unui inculpat de la judecată. ○ *în* ~ = în lipsă. (<fr. *contumace*, lat. *contumacia*, nesupunere)

contúr *s. n.* 1. linie închisă care mărginește o suprafață, un corp, un obiect. 2. reprezentare grafică a unei astfel de linii. (<fr. *contour*)

conturá *vb.* I. *tr.* 1. a schița, a trasa conturul unui obiect. 2. a conturna. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) închega în forme precise; a (se) preciza. — *conturáre* s. f. (după fr. *contourner*)

conturánță *s. f.* mărime care caracterizează calitatea reproducerii contururilor într-o imagine de televiziune. (<*contura* + *-anță*)

conturbá *vb. tr.* a deranja, a tulbura. — *conturbáre* s. f. (<lat. *conturbare*)

conturíst, -ă *s. m. f.* desenator specializat în operația de conturare pe acetofan a imaginilor filmului de animație. (<*contur* + *-ist*)

conturná *vb. tr.* a înconjura, a ocoli. ● a încinge (cu ornamente, cu motive ornamentale); a contura (I, 2). (<it. *contornare*, fr. *contourner*)

conturnáre *s. f.* 1. acțiunea de a conturna. 2. ocolire a suprafețelor izolate de către un circuit electric; descărcare ce se produce în stratul gazos care înconjură un izolator electric. (<*conturna*)

conturnát, -ă *adj. (herald.;* despre animale, păsări) reprezentat din profil, întors spre stînga. (<fr. *contourné*)

contúz, -ă *adj.* care prezintă o contuzie. (<fr. *contus*)

contúzie *s. f.* leziune tisulară provocată prin lovire. (<fr. *contusion*, lat. *contusio*)

contuzioná *vb. tr.* a provoca o contuzie. — *contuzionáre* s. f. (<fr. *contusionner*)

conține *vb. tr.* 1. (despre un recipient) a fi umplut cu... 2. (despre cărți, texte) a fi alcătuit din, a cuprinde. (<lat. *continere*, după fr. *contenir*)

conținút *s. n.* 1. ceea ce încape într-un spațiu limitat, într-un recipient. 2. *(fil.)* totalitatea elementelor constitutive esențiale care caracterizează și condiționează existența și schimbarea unui obiect sau fenomen. 3. *(log.)* totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni; comprehensiune (2). 4. fondul de idei și afectiv, semnificațiile, mesajul unei opere de artă. 5. cuprinsul unei cărți, reviste etc.; tablă de materii, sumar. 6. *(inform.)* datele dintr-o celulă a unei mașini de calculat. (după fr. *contenu*)

conținutísm *s. n.* 1. teorie estetică care acordă mare importanță conținutului operei. 2. preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale. (după it. *contenutismo*)

conținutístic, -ă *adj.* de conținut, referitor la conținutul unei opere literare. (după it. *contenutistico*)

conubiál, -ă *adj.* referitor la conubiu (1); conjugal, matrimonial. (<engl. *conubial*, lat. *conubialis*)

conúbiu *s. n.* 1. *(livr.)* căsătorie. 2. *(bot.)* altoire. (<lat. *conubium*)

conurbáție *s. f. (livr.)* aglomerație urbană constituită dintr-un oraș cu rol de centru spre care gravitează mai multe orașe satelit. (<fr., engl. *conurbation*)

cónus *s. m.* gasteropod marin cu cochilia convolută, conică. (<fr. *cône*, cf. gr. *konos*, con)

convalescént, -ă *s. m. f.* bolnav în convalescență. (<fr. *convalescent*, lat. *convalescens*)

convalescénță *s. f.* perioadă de tranziție între momentul vindecării unei boli și însănătoșirea deplină. (<fr. *convalescence*, lat. *convalescentia*<*convalescere*, a prinde puteri)

convectív, -ă *adj.* referitor la convecție; produs prin convecție. (<germ. *konvektiv*)

convectór *s. n.* corp de încălzit care funcționează pe principiul convecției, folosit în instalațiile de încălzire centrală. (<fr. *convecteur*, engl. *convector*)

convécție *s. f.* 1. *(met.)* deplasare a unei mase de aer în sens vertical. 2. *(fiz.)* trecere

prin cîmpuri fluide a curentului electric sau a căldurii, datorită deplasării particulelor lor componente. 3. *(med.)* metodă de pierdere a energiei calorice prin deplasarea aerului cald în jurul organului cutanat și înlocuirea lui cu aer rece. — var. *convecțiune* s. f. (<fr. *convection*, lat. *convectio*)

convecțiúne *s. f.* v. convecție.

convéier *s. n.* transportor cu unul sau mai multe elemente flexibile de tracțiune (cabluri, lanțuri etc.): bandă rulantă. ○ *~ verde* = sistem de organizare a bazei furajere prin care se asigură producerea nutrețurilor verzi în mod continuu, din primăvară pînă toamna tîrziu. — var. *conveior* s. n. (<engl. *conveyer*, rus. *konveier*)

conveiór *s. n.* v. conveier.

convenábil, -ă *adj.* care convine sau poate conveni, acceptabil, mulțumitor (ca preț, calitate etc.). ○ (despre mărfuri, prețuri) ieftin. (<fr. *convenable*)

convení *vb. intr.* 1. a corespunde dorințelor cuiva, a-i plăcea. 2. a se înțelege, a cădea de acord. ○ a încheia o convenție. (<fr. *convenir*, lat. *convenire*)

conveniént, -ă *adj. (rar)* care convine, oportun, potrivit, corespunzător. (<engl. *convenient*)

convenințá *s. f. (pl.)* totalitatea regulilor de purtare care se impun într-o anumită împrejurare; uzanță. ○ *de ~* = făcut numai pentru a respecta anumite norme sociale; de formă. (<it. *convenienza*)

convént *s. n.* 1. consiliu al unei mănăstiri, al unui ordin călugăresc. 2. for suprem în biserica protestantă, compus din clerici și laici. 3. adunare generală a francmasonilor. (<fr., engl. *convent*, lat. *conventus*)

conventículul *s. n. (rar)* mică adunare clandestină care conspiră împotriva statului. (<fr. *conventicule*, lat. *conventiculum*)

conventuál, -ă *adj.* referitor la un convent. (<fr. *conventuel*)

convénție *s. f.* 1. înțelegere, acord, pact între state, instituții etc. care reglementează anumite probleme sau obiective. ○ contract. 2. *(lit., arte)* acceptare tacită a unor procedee, forme sau idei. 3. *(pl.)* deprinderi stabilite prin tradiție. 4. adunare legislativă a Franței între 1792 și 1794. 5. congres al unui partid, al unei grupări politice, reunit în vederea desemnării candidatului la președinție, stabilirii platformei-program etc. — var. *convențiune* s. f. (<fr. *convention*, lat. *conventio*)

convenționál, -ă I. *adj.* 1. stabilit prin convenție; acceptat prin tradiție. ○ *semn ~* = semn special care reprezintă, pe o hartă sau pe un desen, un lucru din natură. 2. lipsit de naturalețe; artificial, factice. II. *s. m.* membru al Convenției (4). (<fr. *conventionnel*, lat. *conventionalis*)

convenționalism *s. n.* 1. caracterul a ceea ce este convențional; convenționalitate; tendință de a se conforma regulilor general acceptate, fără o percepere proprie, realistă a faptelor; prezență masivă în opera de artă a unor elemente de conținut sau de exepresie devenite clișee. 2. concepție filozofică pozitivistă potrivit căreia axiomele geometrice, legile și teoriile științifice ar fi simple convenții create în mod arbitrar de oamenii de știință. ○ *~ moral* = teorie care consideră morala drept rezultat al acordului dintre indivizi asupra a ceea ce este bine sau rău. (<fr. *conventionnalisme*)

convenționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al convenționalismului. (<fr. *conventionnaliste*)

convenționalitáte *s. f.* convenționalism (1). (<engl. *conventionality*)

convenționalizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni convențional. — *convenționalizáre* s. f. (<*convențional* + *-iza*)

convențiúne *s. f.* v. convenție.

convérge *vb. intr.* a se îndrepta către același punct, *(fig.)* către același scop. (<fr. *converger*, lat. *convergere*<*vergere*, a merge spre același loc)

convergént, -ă *adj.* care converge. ○ *lentilă ~ă* = lentilă care strînge într-un focar razele ce o străbat. ◎ *(mat.;* despre un șir infinit de numere) care tinde către un anumit număr finit *(limită);* (despre serii) la care șirul sumelor parțiale este convergent. (<fr. *convergent*, lat. *convergens*)

convergénță *s. f.* 1. faptul de a converge; îndreptare către același punct, *(fig.)* către același scop. ○ *teoria ~ței* = teorie burgheză care preconizează evoluția celor două sisteme social-economice și politice, socialismul și capitalismul, spre un tip comun de societate, fără a fi nevoie de revoluție socială. 2. proprietate a unui fascicul de radiații de a-și micșora secțiunea, concentrîndu-se într-un singur punct. ○ însușire a unui sistem optic (lentilă, oglindă) de a transforma fasciculele paralele sau divergente în fascicule convergente. 3. *(mat.)* proprietate a unui șir și a unei serii de a fi convergente. 4. *(biol.)* apariție, în cursul evoluției, a unor caractere structurale sau funcționale aparent similare la specii înrudite, datorită adaptării la aceleași condiții de viață. (<fr. *convergence*)

convérs[1], **-ă** *adj.* 1. (despre judecăți, raționamente) al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers, fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. 2. *(bot.;* despre organe) îndreptat, întors spre... (<fr. *convers*, lat. *conversus*)

convérs[2], **-ă** *adj.* (despre călugări) folosit la treburile gospodărești (în mănăstire). (<fr. *convers*, lat. *conversus*, convertit)

conversá *vb. intr.* a vorbi cu cineva, a discuta, a susține o conversație. (<fr. *converser*, lat. *conversari*)

conversativ, -ă *adj.* referitor la conversație; conversațional. (<*conversație* + *-iv*)

conversáție *s. f.* discuție, convorbire. — var. *conversațiune* s. f. (<fr. *conversation*, lat. *conversatio*)

conversaționál, -ă *adj.* 1. *(rar)* conversativ. 2. interactiv. (<fr. *conversationnel*, engl. *conversational*)

conversațiúne *s. f.* v. conversație.

convérsie *s. f.* v. conversiune.

conversiúne *s. f.* 1. modificare a condițiilor inițiale ale unui împrumut. ◎ preschimbare a unei valori mobiliare într-o valoare de altă natură. 2. *(rar)* schimbare de direcție, de formă

unui lucru. ◊ modificare a unui sistem fizic sau tehnic prin transformarea unor mărimi date. ◊ transformare, în urma unui proces chimic, a unei specii de molecule în alte specii de molecule. ◊ *(biol.:* în forma *conversie)* schimbare în ordinea liniară a genelor; transmutaţie genetică. 3. reluare în ordine inversă a termenilor unei sintagme, cu sau fără schimbarea înţelesului sau funcţiilor sintactice; reversiune. ◊ schimbare a clasei lexico-gramaticale, a valorii unui cuvînt; hipotaxă. 4. *(log.)* răsturnare a unei judecăţi prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. 5. *(cib.)* traducere a unui cuvînt, număr sau mesaj alfanumeric dintr-un cod sau limbaj într-altul. 6. *(psih.)* mecanism psihic care face să apară un simptom corporal în locul unui afect refulat ce nu poate accede în conştiinţă fără a provoca o reacţie de angoasă. — var., *conversie* s. f. (<fr. *conversion*, lat. *conversio*<*convertere*, a se întoarce spre)

convertí *vb.* I. *tr., refl.* a-şi schimba, a face pe cineva să-şi schimbe o anumită părere sau convingere. (religioasă). II. *tr.* a schimba un lucru în altul, a preface, a transforma. ◊ a preschimba însemnele băneşti ale unei ţări în aur sau în valută străină, potrivit cursului de schimb. — *convertire* s. f. (<fr. *convertir*, lat. *convertere)*

convertíbil, -ă *adj.* care se poate converti. (<fr. *convertible*, lat. *convertibilis)*

convertibilitáte *s. f.* însuşirea a ceea ce este convertibil. (<fr. *convertibilité)*

convertibilizá *vb. tr.* (despre însemne băneşti) a face convertibil. — *convertibilizáre* s. f. (<*convertibil* + *-iza)*

convertínă *s. f.* pseudoglobulină care intervine în mecanismul coagulării sîngelui. (<fr. *convertine)*

convertinémie *s. f.* prezenţa convertinei în sînge. (<fr. *convertinémie)*

convertizáre *s. f.* 1. îndepărtare a unor impurităţi dintr-o masă metalică topită cu ajutorul unui gaz oxidant şi fără folosire de combustibil. 2. transformare a curentului alternativ în curent continuu sau invers cu ajutorul unui convertizor. (după fr. *convertissage)*

convertizór *s. n.* 1. dispozitiv mecanic pentru transformarea unei mişcări sau a unei forţe. 2. cuptor folosit pentru operaţia de convertizare (1). 3. maşină destinată a transforma un curent electric. 4. maşină pentru transformarea grişului în făină. 5. *(inform.)* aparat care serveşte la transformarea informaţiilor de pe un suport pe altul. (<fr. *convertisseur)*

convertografíe *s. f.* metodă originală de memorare şi transpunere în imagini a efectelor unui cîmp electromagnetic tranzitoriu cu ajutorul unor radiaţii de înaltă frecvenţă. (<*convertor* + *-grafie*[2])

convertoplán *s. n.* avion care poate să decoleze şi să aterizeze vertical, trecînd instantaneu la zborul orizontal de mare viteză. (după engl. *convertiplan)*

convertór *s. n.* organ al sistemelor de reglare automată sau al aparatelor ori instrumentelor de măsură electrice care transformă datele dintr-o formă într-o altă formă de reprezentare, fără a modifica valoarea informaţiei. (<engl. *converter)*

convéx, -ă *adj.* curbat, bombat în afară. (<fr. *convexe*, lat. *convexus*, boltit)

convexitáte *s. f.* însuşirea de a fi convex; suprafaţă bombată, ieşită în afară; umflătură, proeminenţă. (<fr. *convexité*, lat. *convexitas)*

convicţiúne *s. f. (livr.)* convingere. (<fr. *conviction*, lat. *convictio)*

convieţuí *vb. intr.* a trăi împreună cu cineva; a coabita. — *convieţuíre* s. f. (după lat. *convivere)*

convieţuitór, -oáre *adj.* (şi *s.)* care conviefuieşte. (<*convieţui* + *-tor)*

convingătór, -oáre *adj.* care convinge; edificator. (<*convinge* + *-ător)*

convínge *vb.* I. *tr.* a face pe cineva (prin probe şi argumente) să recunoască un lucru sau să adopte o părere. II. *refl.* a se încredinţa de ceva. (<lat. *convincere)*

convíngere *s. f.* acţiunea de a (se) convinge; convicţiune. ◊ părere fermă asupra unui lucru. (<*convinge)*

convív, -ă *s. m. f.* cel care participă la o masă cu alţii; comesean. (<fr. *convive*, lat. *conviva)*

conviviál, -ă *adj.* de conviv. (<engl. *convivial)*

convocá *vb. tr.* a chema, a aduna (oficial) într-un loc un grup de persoane, un corp constituit etc. cu un anumit scop. (<fr. *convoquer*, lat. *convocare)*

convocábil, -ă *adj.* care poate fi convocat. (<fr. *convocable)*

convocáre *s. f.* acţiunea de a convoca; convocaţiune; *(concr.)* anunţ prin care este convocată o persoană, o adunare etc. ◊ adunarea însăşi. (<*convoca)*

convocatór, -oáre I. *adj.* care convoacă. II. *s. n.* listă cu cei convocaţi la o adunare pe care se semnează de luare la cunoştinţă. (<fr. *convocateur)*

convocaţiúne *s. f.* convocare. (<lat. *convocatio*, fr. *convocation)*

convói *s. n.* şir de vehicule sau de oameni care se deplasează într-o anumită direcţie; coloană. ◊ formaţie de nave care navighează sub protecţia unei escorte. (<fr. *convoi)*

convoiá *s. n.* 1. *(mil.)* dirijare de avioane noi pe teatrele de operaţii. 2. escortare a unui convoi de nave. (<fr. *convoyage)*

convolút[1] *s. n.* volum care cuprinde mai multe lucrări editate separat, dar avînd acelaşi autor sau cuprinzînd materii înrudite. (<germ. *Konvolut)*

convolút[2], **-ă** *adj.* 1. *(bot.;* despre organe) cu marginile răsucite în formă de cornet. 2. întors asupra lui însuşi. (<fr. *convoluté*, lat. *convolutus)*

convolúţie *s. f.* 1. întoarcere, răsucire. 2. *(mat.)* funcţie de compunere a două funcţii de repartiţie, care conduce la o nouă funcţie de repartiţie. — var. *convoluţiune* s. f. (<fr. *convolution)*

convoluţiúne *s. f.* v. convoluţie.

convolvulácee *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale care se caţără prin răsucire. (<fr. *convolvulacées)*

convorbi *vb. intr.* a sta de vorbă, a discuta, a conversa. (după germ. *unterreden*) ○ **convorbíre** *s. f.* discuție, conversație. ○ ~ *telefonică* = discuție prin telefon. (<*convorbi*)

convorbitór, -oáre *s. m. f. (rar)* conlocutor. (<*convorbi*/re/ + *-tor*)

convulsá *vb. refl. (livr.)* a se convulsiona. (<fr. *convulser*)

convúlsie *s. f.* 1. contracție involuntară, bruscă și repetată a mușchilor; spasm. 2. *(fig.)* frământare, agitație, zvîrcolire. — var. *convulsiune* s. f. (<fr. *convulsion*, lat. *convulsio*)

convulsioná *vb. refl.* a avea convulsii; a se contracta, a se crispa; a se convulsa. (<fr. *convulsionner*)

convulsionánt, -ă *adj.* care provoacă convulsii. (<fr. *convulsionant*)

convulsioterapíe *s. f.* metodă terapeutică de șoc constînd în a provoca intenționat apariția de convulsii. (<fr. *convulsiothérapie*)

convulsiúne *s. f.* v. convulsie.

convulsív, -ă *adj.* care produce, care se manifestă prin convulsii. ○ *tuse ~ă* = boală infecțioasă la copii care se manifestă prin tuse puternică cu convulsii. (<fr. *convulsif*)

convulsivánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă convulsii. (<fr. *convulsivant*)

coobligát, -ă *s. m. f.* debitor solidar cu alții la plata unei datorii. (<fr. *coobligé*)

coobligáție *s. f.* obligație reciprocă sau comună mai multor persoane. (<fr. *coobligation*)

coocupánt, -ă *s. m. f.* cel care ocupă un loc împreună cu altcineva. (<fr. *cooccupant*)

cool/cul/ *s. n. (muz.)* stil în jazul modern caracterizat printr-o interpretare interiorizată, reținută, cu sonorități puțin vibrate, aproape detimbrate, cu o frază relaxată, refuzînd orice efuziune afectivă sau temperamentală. (<engl. *cool*/jazz/<*cold*, rece)

coolmán *s. m. (rar)* muzician de jaz adept al stilului cool. (<engl. *coolman*)

cooperá *vb. intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora, a conlucra. (<fr. *coopérer*, lat. *cooperari*)

cooperánt, -ă *adj., s. m.* (cel) cu care se poate coopera. (<*coopera* + *-ant*)

cooperáre *s. f.* faptul de a coopera. ● conlucrare a unor persoane, unități economice sau țări în producerea sau desfacerea anumitor produse, în cercetarea științifică și tehnică etc.; cooperație (1). (<*coopera*)

cooperatísm *s. n.* 1. sistem economic care atribuie un rol important cooperației. 2. curent în economie potrivit căruia capitalismul ar putea fi înlocuit cu un nou regim social-economic, pe cale pașnică, prin generalizarea treptată a cooperației de consum; cooperativism. (<fr. *coopératisme*)

cooperatíst, -ă *adj.* referitor la cooperație; propriu cooperației; cooperativ. (<*coopera*-/ie/ + *-ist*)

cooperatív, -ă *adj.* cooperatist. ● *(rar)* care cooperează; binevoitor. (<fr. *coopératif*)

cooperatívă *s. f.* 1. unitate social-economică formată prin asocierea liber consimțită a unui grup de persoane (mici producători agricoli, meseriași, consumatori) care concentrează mijloace de producție și forțe de muncă pentru producerea, cumpărarea, desfacerea în comun a unor produse, pentru acordarea de credite, prestarea de servicii. 2. magazin de mărfuri organizat pe principii cooperatiste, unde se desfac diferite produse. (<fr. *coopérative*)

cooperativísm *s. n.* cooperatism (2). (<*cooperativ* + *-ism*)

cooperativíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al cooperativismului. (<*cooperativ* + *-ist*)

cooperativizá *vb. tr.* a uni în cooperative pe micii producători. — *cooperativizáre* s. f. (<fr. *coopérativiser*)

cooperatór, -oáre *adj., s. m. f.* (membru) al unei cooperative. (<fr. *coopérateur*)

cooperáție *s. f.* 1. formă de organizare a muncii în care mai multe persoane participă în comun, cu mijloace de producție proprii, la același proces de muncă sau la diverse procese ale muncii legate între ele etc. 2. sistemul cooperativelor dintr-un anumit domeniu de activitate. (<fr. *coopération*, rus *kooperația*)

cooperít *s. n.* sulfură naturală de platină. (<engl. *cooperite*)

cooptá *vb. tr.* a alege, a primi pe cineva într-un colectiv, într-un comitet etc. prin voința membrilor acestuia. — *cooptáre* s. f. (<fr. *coopter*, lat. *cooptare*, a alege)

coordinánță *s. f.* 1. *(chim.)* legătură chimică particulară care explică legătura mai multor molecule dintr-un compus complex; coordinare. 2. *(fiz.)* număr total al ionilor sau atomilor legați direct la un element central. (<fr. *coordinence*)

coordináre *s. f.* coordinanță (1). (după fr. *coordination*)

coordinát, -ă *adj. (chim.;* despre un atom, un radical) care se găsește într-o legătură coordinativă. (<fr. *coordiné*)

coordinatív, -ă *adj. (chim.) legătură ~ă* = legătură ce apare în combinațiile complexe, realizată prin intermediul unei perechi de electroni provenind numai de la unul dintre atomii participanți la legătură. (<fr. *coordinatif*)

coordoná *vb. tr.* a pune de acord părțile unui tot; a îndruma în sens unitar o serie de activități desfășurate în vederea unui anumit scop. (<fr. *coordonner*)

coordonáre *s. f.* 1. acțiunea de a coordona. 2. raport, relație într-un enunț între două sau mai multe propoziții ori părți de propoziție aflate pe același plan gramatical, nedependente una de cealaltă. ● raport între mai multe noțiuni de același fel, subordonate aceleiași noțiuni. (<*coordona*)

coordonát, -ă I. *adj.* pus de acord. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție care se află în raport de coordonare cu alta. II. *s. f.* 1. *(mat.)* fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct față de un sistem de referință dat. 2. *(geogr.; pl.)* sistem de cercuri imaginare (meridiane și paralele) prin care se determină poziția unui punct de pe glob. ○ *~e astronomice* = sistem de linii care per-

mit determinarea poziției aștrilor pe bolta cerească. 3. *(fig.)* direcție, reper; situație: cadru. (<fr. *coordonné*)

coordonatív, -ă *adj. grup* ~ = grup de cuvinte cu rol de părți de propoziție nepredicative, în relație de coordonare, nedependente sau dependente de un element regent, comun tuturor, ori regente față de un element subordonat tuturor. (<germ. *koordinativ*)

coordonatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care îndeplinește o funcție de coordonare. II. *adj. conjuncție* ~*oare* = conjuncție care stabilește un raport de coordonare între propoziții sau părți de propoziție. III. *s. n.* aparat care indică automat locul unui avion în spațiu și distanța parcursă de el de la punctul de decolare. (<fr. *coordonnateur*)

coordonográf *s. n.* instrument pentru raportarea automată a punctelor în funcție de coordonatele lor, folosit în cartografie. (după fr. *coordinatographe*)

copaiér *s. m.* arbore cu suc rășinos și balsamic din America și Africa tropicală. (<fr. *copayer*<cuv. tupi-guarani)

copál *s. n.* rășină naturală transparentă, de culoare galbenă, care provine din descompunerea în pământ a arborilor rășinoși fosili sau din diverse plante tropicale, folosindu-se în special la prepararea lacurilor. (<fr., sp. *copal*<cuv. aztec)

copallér *s. m.* arbore care produce copal. (<fr. *copalier*)

copartáj *s. n.* *(jur.)* partaj făcut între mai multe persoane. (<fr. *copartager*)

copartajá *vb. tr.* a partaja cu una sau mai multe persoane. (<fr. *copartage*)

copartajánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care ia parte la un partaj. (<fr. *copartageant*)

coparticipá *vb. intr.* a participa la ceva împreună cu alții. (<fr. *coparticiper*)

coparticipánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care participă la o antrepriză, la o asociație. (<fr. *coparticipant*)

coparticipáre *s. f.* participare în comun (la ceva); coparticipație. (<*coparticipa*)

coparticipáție *s. f.* coparticipare. (<fr. *coparticipation*)

-cópă *elem. comp.* „a tăia". (<fr. *-cope*, cf. gr. *koptein*)

copecópde *s. n. pl.* subclasă de crustacee mici cu corpul fără carapace, care formează planctonul din apele dulci sau marine. (<fr. *copépodes*, cf. gr. *kope*, vîslă)

copertá *vb. tr.* a pune copertele la o carte, la un caiet etc. — *copertáre* *s. f.* (<it. *copertare*)

copértă *s. f.* înveliș de carte, de caiet etc., învelitoare, scoarță. ○ ~ *literară* = *(enigmistică)* anagramă specială, care conține un titlu și o cheie cu două serii de cifre, separate prin punct și virgulă, reprezentînd numărul de litere ce compun prenumele și numele autorului din soluție, respectiv titlul lucrării sale. (<it. *coperta*)

copertină *s. f.* element de construcție cu suprafață plană, care acoperă de obicei o ieșire. (<it. *copertina*)

copérto *adv. (muz.)* în surdină, închis, acoperit. (<it. *coperto*)

coplá *vb.* I. *tr.* 1. a reproduce un text, o operă de artă etc. ● a reproduce ceva în mod servil și fără originalitate; a plagia. 2. *(peior.)* a imita servil pe cineva. 3. *(tehn.)* a prelucra prin așchiere la o mașină-unealtă un model, piesa rezultată avînd un profil identic. II. *intr.* a redacta o teză, o lucrare etc. folosind pe furiș în timpul examenului lucrarea unui alt coleg, manuale, notițe etc. — *copiére* *s. f.* (<fr. *copier*)

coplánt, -ă *adj. (rar)* care copiază, care imită. (<*copia* + *-ant*)

coplát[1] *s. n.* copiere. (<*copia*)

coplát[2] *s. m.* membru al clerului la Constantinopol, care avea misiunea de a acoperi morții cu un giulgiu. (<fr. *copiate*, gr. *kopiates*)

copiatív, -ă *adj.* care servește pentru transcriere, pentru copii; copiator (1). ○ *hîrtie* ~*ă* = plombagină. (<it. *copiativo*)

copiatór, -oáre I. *adj.* copiativ. II. *s. n.* aparat de copiat; xerox. (<*copia* + *-tor*)

cópie *s. f.* 1. reproducere exactă a unui text, a unei opere de artă etc.; *(peior.)* imitație servilă, lipsă de valoare. 2. *(jur.)* înscris care reproduce întocmai un alt înscris ce constată un act juridic. 3. *(cinem.)* ~ *standard* = film care conține pe aceeași peliculă atît imaginea cît și coloana sonoră, destinat pentru proiecție. (<fr. *copie*, lat. *copia*)

copiér[1] *s. n.* registru cu foi subțiri în care se copiază diferite scrisori, acte etc. ○ *creion* ~ = creion chimic. (<germ. *Kopier/buch/*)

copiér[2] *s. n.* *(tehn.)* element de urmărire prin contact a modelului de frezare în timpul prelucrării. (<engl. *copier*)

copiére *s. f.* 1. acțiunea de a copia. 2. reproducere a unei imagini realizate pe un clișeu. 3. operație tehnologică urmărind realizarea formei, profilului unei piese, după un șablon. (<*copia*)

copilót *s. m.* pilot secund. (<fr. *copilote*)

copiós, -oásă *adj.* bogat, abundent; îndestulat. (<fr. *copieux*, lat. *copiosus*)

copíst[1] *s. m.* muncitor specializat în copiat piese la strunguri și freze prin așchiere și la mașini speciale prin electroeroziune. (<*copia* + *-ist*)

copíst[2], **-ă** *s. m. f.* (în trecut) cel care copia acte, opere manuscrise etc. (<fr. *copiste*)

copitáte *s. n. pl. (zool.)* ungulate. (după fr. *digités*)

coplanár, -ă *adj. (mat.;* despre puncte, drepte, figuri geometrice) situat în același plan. (<fr. *coplanaire*)

coplanarităte *s. f.* calitate a două sau a mai multor figuri geometrice de a fi conținute în același plan. (<fr. *coplanarité*)

copoclefil, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu copoclefilia. (<fr. *copoclephile*)

copoclefílie *s. f.* pasiunea de a colecționa chei, lacăte, broaște și diverse alte obiecte ce servesc drept încuietori. (<fr. *copoclephilie*)

copolimér *s. m.* produs macromolecular rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți. (<fr. *copolymère*)

copolimerizáre *s. f.* reacție de polimerizare simultană a doi sau a mai multor monomeri diferiți. (după fr. *copolymérisation*)

coposedá *vb. tr. (jur.)* a poseda în comun un lucru. (<fr. *copossséder*)

coposesiúne *s. f. (jur.)* posesiunea în comun a unui lucru. (<fr. *copossession*)

coposesór, -oáre *adj., s. m. f. (jur.)* deținător, titular al unui drept de coposesiune. (<fr. *copossesseur*)

COPR(O)- *elem. comp.* „excrement". (<fr. *copr/o/-*, cf. gr. *kopros*)

cópră *s. f.* miez uscat de nucă de cocos, care conține ulei; uleiul însuși. (<fr., port. *copra* < cuv. tamil)

cepremie *s. f.* trecerea în sînge a produselor excrementiale. (<fr. *coprémie*)

cepreședínte *s. m.* președinte care îndeplinește această funcție împreună cu altul. (după fr. *coprésident*)

coprín *s. n.* ciupercă bazidiomicetă comestibilă, din familia agaricacee, cu pălăria îndoită în jos, care crește pe gunoaie; *(pop.)* buretede-rouă. (<fr. *coprin*, cf. gr. *kopros*, gunoi)

coprobiónte *s. n. pl.* organisme care trăiesc pe fecale. (<fr. *coprobiontes*)

coprocrazíe *s. f.* incontinență a materiilor fecale. (<fr. *coprocrasie*)

coprocultúră *s. f.* însămînțare a materiilor fecale pe un mediu de cultură în scopul identificării anumitor microbi patogeni. (<fr. *coproculture*)

coproducție *s. f.* formă de cooperare în producție care se stabilește între guverne sau întreprinderi producătoare din țări diferite pentru realizarea în comun a unui produs sau a unui obiectiv. o producție cinematografică la realizarea căreia au colaborat mai multe studiouri din diferite țări. — var. *coproducțiune* s. f. (<fr. *coproduction*)

coproducțiúne *s. f.* v. coproducție.

coprofág, -ă *adj., s. m.* (insectă coleoptera) care se hrănește cu excremente; scatofag. (<fr. *coprophage*)

coprofagíe *s. f.* 1. ingerare de excremente, tulburare gravă ce apare la unii bolnavi mintali; scatofagie. 2. însușire a insectelor de a fi coprofage. (<fr. *coprophagie*)

coprofemíe *s. f.* vorbire obscenă. (<fr. *coprophémie*)

coprofil, -ă *adj.* 1. care manifestă o atracție morbidă pentru excremente. 2. (despre insecte, plante) care trăiește, crește pe fecale; scatofil. (<fr. *coprophile*)

coprofilíe *s. f.* perversitate cu atracție pentru excremente; scatofilie. (<fr. *coprophilie*)

coprofíte *s. f. pl.* plante saprofite care cresc pe excremente. (<fr. *coprophytes*)

coprofobíe *s. f.* teamă morbidă de excremente. (<fr. *coprophobie*)

coprolagníe *s. f.* perversiune sexuală constînd din obținerea plăcerii numai prin asocierea actului sexual cu defecația. (<fr. *coprolagnie*)

coprolalíe *s. f.* tendință patologică de a folosi cuvinte și expresii obscene, scabroase; limbaj ordurier; scatologie. (<fr. *coprolalie*)

coprolít *s. m.* 1. excrement fosil. 2. fosfat natural de calciu, provenit din petrificarea excrementelor animalelor fosile, folosit ca îngrășămînt în agricultură. o calcul (II) fecal. (<fr. *coprolithe*)

coprológic, -ă *adj.* referitor la coprologie. (<fr. *coprologique*)

coprologíe *s. f.* 1. studiu chimic și bacteriologic al materiilor fecale. 2. scatologie (1). (<fr. *coprologie*)

copromanie *s. f.* impuls morbid de a se murdări cu excremente. (<fr. *copromonie*)

coproporfirínă *s. f.* derivat carboxilat al porfirinei. (<fr. *coproporphyrine*)

copropraxíe *s. f.* tendință morbidă de a folosi frecvent gesturi cu semnificație obscenă. (<fr. *copropraxie*)

coproprietár, -ă *s. m. f.* proprietar al unui lucru etc. împreună cu altcineva. (<fr. *copropriétaire*)

coproprietáte *s. f.* stăpînire în comun a unui bun de către mai multe persoane. (<fr. *copropriété*)

coprosclerózǎ *s. f.* întărire excesivă a excrementelor în intestin. (<fr. *coprosclérose*)

coproscopíe *s. f.* examen (microscopic) al fecalelor. (<fr. *coproscopie*)

coprostázǎ *s. f.* coprostazie. (<fr. *coprostase*)

coprostazíe *s. f.* constipație cauzată de acumularea de materii fecale în intestin; coprostază. (<fr. *coprostasie*)

coprosteról *s. m.* sterol din materiile fecale. (<fr. *coprostérol*)

coprozoáre *s. f. pl.* protozoare care trăiesc în medii bogate în materii organice în descompunere. (<fr. *coprozoaires*)

cops *s. n.* țeavă de carton pe care se înfășoară firele de bumbac la mașinile de tors. (<germ. *Kops*)

copt, -ă I. *s. m. f.* individ aparținînd populației indigene din Egipt și din Etiopia după creștinare, care profesa monofizismul. II. *adj.* referitor la copți, care aparține copților. o *(s. f.)* limbă derivată din vechea egipteană folosită de copți ca limbă de cult și vorbită pînă în sec. XVII. (<fr. *copte*)

coptológ, -ă *s. m. f.* specialist în coptologie. (<germ. *Koptologe*)

coptologíe *s. f.* studiu al limbii copte. (<germ. *Koptologie*)

copulá *vb. refl.* a se împreuna, a se cupla. (<fr. *copuler*)

copulativ, -ă *adj.* 1. (despre conjuncții) care leagă (părți de) propoziții de același fel. o *verb* ~ = verb care intră în alcătuirea predicatului nominal, făcînd legătura între subiect și numele predicativ; copulă (1); *propoziție* ~*ă* = propoziție coordonată legată prin asociere de coordonata ei. 2. *(log.;* despre judecăți afirmative) care are mai multe subiecte legate de același predicat. (<fr. *copulatif*, lat. *copulativus*)

copulatór, -oáre *adj.* (despre organe) care servește pentru copulație. (<fr. *copulateur*)

copulație *s. f. (livr.)* împreunare, împerechere (la animale); act sexual; coit. — var. *copulațiune* s. f. (<fr. *copulation*, lat. *copulatio*)

copulațiúne *s. f.* v. copulație.

cópulă *s. f.* 1. verb copulativ. 2. *(log.)*

cuvînt care face legătura între subiect și predicat. (<fr. *copule*, lat. *copula*)

copyright/có-pi-rait/ *s. n.* drept rezervat autorului sau editorului de a reproduce și a vinde operele literare, artistice și științifice în alte țări; drepturi legale de autor. (<engl. *copyright*)

cor[1] *s. n.* I. 1. (în teatrul antic) grup de personaje care participă ca un personaj unic în desfășurarea acțiunii unei opere dramatice, dansînd și cîntînd versuri; (p. ext.) versurile înseși. 2. ansamblu de cîntăreți care execută împreună muzică vocală. ◎ *(fig.)* grup, mulțime. ○ *în* ~ = împreună; *a face* ~ *cu alții* = a face cauză comună cu alții (în scopuri rele). 3. compoziție muzicală destinată a fi cîntată de un cor (2). 4. comentariu liric al unei acțiuni dramatice. II. ansamblul navelor, centrală și laterale, ale unei biserici (catolice). (<lat. *chorus*, gr. *khoros*, it. *coro*)

-cór[2] v. c o r o-.

coraciiformé *s. f. pl.* ordin de păsări avînd ca tip corbul. (<fr. *coraciiformes*)

CORACO- *elem. comp.* „cioc de corb". (<fr. *coraco-*, cf. gr. *korax*, *-akos*, corb)

coracobrahiál, **-ă** *adj., s. m.* (mușchi) întins de hipofiza coracoidă pe fața internă a humerusului. (<fr. *coraco-brachial*)

coracoclaviculár, **-ă** *adj., s. m.* (ligament) care unește hipofiza coracoidă a omoplatului cu clavicula. (<fr. *coraco-claviculaire*)

coracoíd, **-ă** *adj. os* ~ = os pereche, component al centurii scapulare, la batracieni, la reptile și la păsări, în formă de cioc de corb; *apofiză* ~*ă* = proeminență pe marginea superioară a omoplatului la mamifere. (<fr. *coracoïde*)

coracoidián, **-ă** *adj.* referitor la osul sau apofiza coracoidă. (<fr. *coracoïdien*)

coracoidítă *s. f.* osteită a apofizei coracoide. (<fr. *coracoïdite*)

corái *adj. inv., s. n.* (de) culoarea coralului[1], roșu; coralin. (<fr. *corail*)

coráil[1] *s. m.* animal celenterat cu schelet calcaros roșu sau alb, care trăiește în colonii în mările calde; mărgean. (<germ. *Koralle*, lat. *corallium*, gr. *korallion*)

coráil[2], **-ă** I. *adj.* 1. de, pentru cor. 2. care cuprinde un ansamblu; unanim, de acord. 3. (despre compuneri literare) ale cărui motive, elemente, personaje prezintă armonie, acordîndu-se ca vocile unui cor. II. *s. f.* formație corală amplă; cor (1, 2). III. *s. n.* cîntec religios (liturgic) pe mai multe voci. ◎ compoziție pentru orgă pe tema unui asemenea cîntec. (<fr. *choral*, it. *corale*)

CORALI- *elem. comp.* „de coral". (<fr. *coralli-*, cf. lat. *corallium*, gr. *korallion*)

coralián, **-ă** *adj.* format din corali. (<fr. *corallien*)

coraliér, **-ă** I. *adj.* referitor la coralieri; format din corali. II. *s. n. pl.* antozoare. (<fr. *coralliaire/s/*)

coralifér, **-ă** *adj.* care conține corali. (<fr. *corallifère*)

coralifórm, **-ă** *adj.* în formă de coral[1]. (<fr. *coralliforme*)

coraligén, **-ă** *adj.* 1. produs prin acumularea coloniilor de corali. 2. care produce substanța calcaroasă a coralilor. (<fr. *coralligène*)

coralín, **-ă** *adj.* corai. (<fr. *corallin*)

coralitáte *s. f.* caracter coral, armonios, colectiv; colectivitate; armonie. (<it. *coralità*)

coraloíd, **-ă** *adj.* care seamănă cu ramificațiile coralilor. (<fr. *corralloïde*)

Corán *s. n.* cartea sfîntă la musulmani, care conține învățăturile profetului Mahomed. (<fr. *Coran*, germ. *Koran*, cf. ar. *al-qur'an*, lectură, propovăduire)

coránic, **-ă** *adj.* referitor la Coran, al Coranului. (<fr. *coranique*)

coraport *s. n.* raport care însoțește un raport principal, făcut de altă persoană. (după rus. *sodoklad*)

coraportór *s. m.* cel care ține un coraport. (<*co-* + *raportor*)

coraziúne *s. f.* eroziune provocată de vînt și de nisipul ridicat de acesta. (<fr. *corrasion*)

corbét *s. n. (gimn.)* trecere din poziția stînd pe mîini în poziția stînd, folosită ca element de elan pentru răsturnările sau salturile înapoi.

cord[1] *s. n. (anat.)* inimă. (<lat. *cor*, *-dis*)

cord[2] *s. n.* țesătură de urzeală formată din fire bine răsucite și rezistente și cu bătătura din fire subțiri și rare. (<germ. *Kord*, engl. *cord*, fr. *corde*, n. com.)

CORD[1]**(O)-**, **-córd** *elem. comp.* „coardă, cordon anatomic". (<fr. *chord/o/-*, *-chorde*, cf. lat. *chorda*, gr. *khorde*)

cordáite *s. f. pl.* gen fosil de gimnosperme arborescente, foarte înalte, cu frunzele mari și groase, cu nervuri paralele. (<germ. *Kordaiten*)

corăj *s. n.* 1. totalitatea parîmelor unei corăbii. 2. împletitură de corzi elastice (a unei rachete de tenis etc.). (<fr. *cordage*)

cordát, **-ă** *adj.* în formă de inimă; cordiform. (<fr. *cordé*, lat. *cordatus*)

cordáte *s. f. pl.* grup mare de animale celomate cu coardă dorsală, schelet axial și sistem nervos tubular, așezat dorsal. (<fr. *cordés*)

cordectomíe *s. f.* 1. extirpare chirurgicală a unei coarde vocale. 2. rezecție a unei porțiuni a măduvei spinării. (<fr. *chordectomie*)

cordelíer *s. m.* 1. călugăr franciscan care se încingea cu o frînghie cu trei noduri. 2. *(pl.)* membrii clubului fondat de Danton, Marat și Camille Desmoulins în timpul revoluției burgheze din Franța, opus iacobinilor. (<fr. *cordelier*)

cordeliéră *s. f.* 1. șnur, cingătoare răsucită (ca frînghia). 2. torsadă. (<fr. *cordelière*)

cordelínă *s. f.* frînghiuță folosită în alpinism pentru transportarea de materiale și oameni. (<fr. *cordelline*)

CORDI-, **-cordie** *elem. comp.* „inimă". (<fr. *cordi-*, cf. lat. *cor*, *-dis*)

cordiál, **-ă** *adj.* (și *adv.*) pornit din toată inima; afectuos, sincer. (<fr. *cordial*)

cordialitáte *s. f.* însușirea de a fi cordial; afecțiune. (<fr. *cordialité*)

-cordie v. c o r d i-.

cordiérit *s. n.* silicat de aluminiu și magneziu. (<fr. *cordierite*; cf. *Pierre Cordier*, geolog fr.)

cordiform, -ă *adj.* cordat. (<fr. *cordiforme*)

cordilieră *s. f.* lanț de munți cu lungimea foarte mare, format din mai multe șiruri paralele. (<fr. *cordillère*, sp. *cordillera*)

cordită[1] *s. f.* exploziv brizant pe bază de nitroceluloză și nitroglicerină. (<fr. *cordite*)

cordită[2] *s. f.* inflamație a coardelor vocale. (<fr. *chordite*)

córdoba *s. f.* unitatea monetară a statului Nicaragua. (<sp. *cordoba*, cf. *Francisco de Cordoba*, savant sp.)

cordofón, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) din grupa instrumentelor muzicale cu coarde. (<germ. *chordophon*)

cordóm *s. n.* *(med.)* tumoare malignă, dar cu evoluție foarte lentă, formată la nivelul unui cordon medular. (<fr. *chordome*)

cordón *s. n.* I. 1. cingătoare (de stofă, de piele etc.). 2. conductor electric de liță (răsucită), izolat și strins într-un înveliș protector. 3. corp fibros. ● structură anatomică cilindrică lungă. 4. ~ *litoral* = fâșie îngustă de uscat rezultată din acumularea aluviunilor aduse de valuri și de curenții marini, care separă marea de un golf sau de o lagună; perisip. 5. margine a unei monede cu grosimea mai mare decît partea centrală. 6. *(arhit.)* mulură orizontală pe un perete. II. șir de posturi militare de pază; șir de soldați care păstrează ordinea în anumite poziții. ○ ~ *sanitar* = totalitatea măsurilor de izolare la care este supusă o zonă bîntuită de o contagiune; *(concr.)* formație militară care asigură această izolare. (<fr. *cordon*)

cordonál, -ă *adj.* (despre neuroni) al cărui cilindrax aparține măduvei spinării. (<fr. *cordonal*)

cordonétă *s. f.* *(rar)* 1. cordon mic. 2. șiret foarte fin de mătase, aur sau argint, folosit în broderie. (<fr. *cordonnet*)

cordopexíe *s. f.* fixare prin operație a coardelor vocale la cartilajul tiroid. (<fr. *chordopexie*)

cordotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a cordoanelor măduvei spinării. (<fr. *chordotomie*)

cordován *s. n.* piele de capră sau de oaie tăbăcită fin după anumite procedee practicate la Cordoba. (<it. *cordovano*, cf. *Cordoba*, oraș în Spania)

CORE[1]**-** *elem. comp.* „dans". (<fr. *chore*, cf. gr. *khores*)

CORE[2]**(O)-, -corie** *elem. comp.* „pupilă, iris". (<fr. *core/o/-, -corie*, cf. gr. *kore*)

corealitáte *s. f.* concept estetic și filozofic care implică, în general, ideea simultaneității a două moduri de existență. (<*co-* + *realitate*)

coreclamánt, -ă *s. m. f.* cel care se adresează justiției împreună cu altcineva. (<*co-* + *reclamant*)

corecliză *s. f.* ocluziune patologică a pupilei. (<fr. *coréclise*, cf. gr. *kleicin*, a închide)

coréct, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) conform normelor, regulilor; fără greșeală. 2. (despre oameni) cu o ținută, o atitudine, o purtare ireproșabilă; cinstit. (<fr. *correct*, lat. *correctus*)

corectá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) îndrepta greșelile, defectele etc.; a (se) corija. II. *tr.* a regulariza curgerea unui curs de apă. — *corectáre* *s. f.* (<*corect*)

corectazíe *s. f.* midriază. (<fr. *correctasie*)

corectitúdine *s. f.* 1. însușirea de a fi corect. ● calitate generală a stilului constînd în respectarea regulilor gramaticale, ortografice și de punctuație. 2. ținută, purtare corectă; cinste. 3. *(log.)* însușire a gîndirii care respectă legile logice. (<lat. *correctitudo*)

corectív, -ă I. *adj.* care urmărește a corecta. II. *s. n.* 1. ceea ce îndreaptă ceva; corectare. 2. substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci sau a-i modifica acțiunea. (<fr. *correctif*)

corectopíe *s. f.* anomalie a poziției pupilei care nu este situată în centrul irisului. (<fr. *corectopie*)

corectór, -oáre I. *s. m. f.* cel care face corectura la o carte, la o publicație etc. II. *s. n.* aparat automat destinat să modifice într-un sens diferit modul de funcționare al unui sistem tehnic. (<fr. *correcteur*, lat. *corrector*)

corectúră *s. f.* 1. corectare a greșelilor de culegere ivite în cursul tipăririi unui text. 2. foaie de probă, tipărită provizoriu, pe care se însemnă greșelile de tipar ce trebuie corectate în tipografie. (<germ. *Korrektur*)

corécție *s. f.* 1. corectare a unui calcul, a tirului etc. ● cantitate care trebuie adăugată sau sesizată din indicațiile date de un instrument de măsurat pentru a compensa erorile. 2. epanortoză. 3. pedeapsă corporală aplicată unui vinovat; bătaie. ○ *casă de* ~ = loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. — var. *corecțiune* s. f. (<fr. *correction*, lat. *correctio*)

corecțional, -ă *adj.* care pedepsește o infracțiune. ○ *închisoare* ~*ă* = sancțiune privativă de libertate, în anumite sisteme penale, aplicată pentru săvîrșirea unei infracțiuni. (<fr. *correctionnel*)

corecțiúne *s. f.* v. corecție.

coredáctor, -áre *s. m. f.* cel care este redactor împreună cu alții la aceeași lucrare. (<rus. *koredaktor*)

corée *s. f.* sindrom neurologic caracterizat prin mișcări involuntare și dezordonate ale mușchilor. (<fr. *chorée*, cf. gr. *khoreia*, dans)

coreán, -ă *adj.*, *s. m. f.* (locuitor) din Coreea. ● *(s. f.)* limbă din familia altaică vorbită de coreeni. (<fr. *coréen*, cf. *Coreea*, țară în Extremul-Orient)

coreferát *s. n.* referat care însoțește un referat principal făcut de altă persoană. (după rus. *sodoklad*)

coreferént, -ă *s. m. f.* cel care ține un coreferat. (<germ. *Korreferent*)

corég *s. m.* *(ant.)* personaj care intona o arie improvizată în jurul unui altar. (<gr. *choregos*, conducătorul corului)

coregént *s. m.* persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul, domnind efectiv pe lîngă acesta. (<fr. *corégent*)

coregénță *s. f.* funcție, demnitate de coregent; perioada cît durează această funcție. (<fr. *corégence*)

coregidór *s. m.* primul magistrat al unui oraș sau al unei provincii spaniole, în care nu există guvernator. (<fr., sp. *corregidor*)

coregionál, -ă *adj.* din aceeași regiune. (<it. *corregionale*)

coregizór, -oáre *s. m. f.* regizor împreună cu un altul. (<*co-* + *regizor*)

coregón *s. m.* pește migrator teleostean de lac, din familia salmonidelor, cu solzi argintii. (<fr. *corégone*)

coregráf, -ă *s. m. f.* maestru de dans și de balet; creator al unui dans sau al unui spectacol de balet. — var. *coreograf, -ă* s. m. f. (<fr. *chorégraphe*)

coregrafiá *vb. tr. (rar)* a crea, a aranja și a regiza dansuri, balete. ◉ a face coregrafia unui spectacol. — *coregrafiére* s. f. (<*coregrafie*)

coregráfic, -ă *adj.* referitor la coregrafie. — var. *coreográfic, -ă* adj. (<fr. *chorégraphique*)

coregrafíe *s. f.* 1. arta de a crea dansuri și spectacole de balet. 2. sistem de notare a pașilor și figurilor de dans. — var. *coreografie* s. f. (<fr. *chorégraphie*)

coréic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de coree. (<fr. *choréique*)

corelá *vb. tr., refl.* a (se) pune în corelație. — *coreláre* s. f. (<fr. *corréler*)

corelativ, -ă *adj.* care se află în corelație. ○ *element* ~ (și *s. n.*) = cuvînt (adverb, conjuncție etc.) care intră în corelație cu un alt cuvînt, care indică un raport de reciprocitate; corelator; *noțiuni* ~*e* = noțiuni care conțin note arătînd existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gîndirii. (<fr. *corrélatif*, lat. *correlativus*)

corelativitáte *s. f.* faptul de a fi în corelație; caracter corelativ. (<it. *correlatività*)

corelatór *s. m. (lingv.)* element corelativ. (<germ. *Korrelator*)

corelație *s. f.* 1. relație reciprocă între lucruri sau fenomene; interdependență. ◉ relație de reciprocitate între cuvinte sau unități sintactice, în cadrul propoziției sau frazei. 2. raport de excludere între termeni care contractează aceeași relație în mod alternativ. ◉ *(mat.)* transformare biunivocă prin care unui punct îi corespunde un plan, și reciproc, deci unei drepte o dreaptă. ○ *coeficient de* ~ = mărime măsurînd relația de similitudine între doi factori. (<fr. *corrélation*, lat. *correlatio*)

corelaționál, -ă *adj. (mat.; despre analize)* făcut pe bază de corelații. (<engl. *correlational*)

coreligionár, -ă *s. m. f.* cel care este de aceeași religie cu altul. (<fr. *coreligionnaire*)

corelográmă *s. f.* reprezentare grafică a corelației dintre valorile variabile ale unui fenomen. (<fr. *corrélogramme*)

COREO- v. c o r e[2] (o)-.

coreofrazíe *s. f.* tulburare de limbaj caracterizată prin emiterea unor fraze lipsite de sens. (<fr. *choréophrasie*)

coreográf, -ă *s. m. f.* v. c o r e g r a f.

coreográfic, -ă *adj.* v. c o r e g r a f i c.

coreografíe *s. f.* v. c o r e g r a f i e.

coreomanie *s. f. (med.)* tendință impulsivă de a executa mișcări asemănătoare dansului. (<fr. *choréomanie*)

coreometríe *s. f.* pupilometrie. (<engl. *coreometry*)

coreométru *s. n.* aparat pentru măsurarea deschiderii pupilei. (<engl. *coreometer*)

coreoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a pupilei. (<engl. *coreoplasty*)

coreoscóp *s. n.* instrument medical pentru examenul pupilei. (<fr. *coréoscope*)

corepetá *vb. tr.* a face repetiție cu corepetitorul. (<germ. *korrepetieren*)

corepetítor, -oáre *s. m. f.* interpret care repetă, îndrumă sau acompaniază (la pian, orchestră etc.) soliștii vocali sau instrumentali, dansatorii, coriștii etc. înaintea sau în timpul spectacolului și concertului. (<lat. *correpetitor*)

corepetíție *s. f.* exersare a unui rol, a unei partide de canto cu ajutorul corepetitorului. (<germ. *Korrepetition*)

coresián, -ă *adj.* referitor la Coresi, la activitatea lui. (<*Coresi*, traducător și meșter tipograf + *-ian*)

corespondá *vb. intr.* a fi în corespondență, a comunica prin scrisori cu cineva. (<germ. *korrespondieren*)

corespondént, -ă I. *s. m. f.* 1. colaborator extern al unui ziar, al unei reviste etc. care trimite corespondență cu caracter informativ din locul în care se află. 2. persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestora față de școală. 3. cel care poartă corespondență cu cineva. II. *adj.* care corespunde, corespunzător. ○ *membru* ~ = membru al unei academii sau al altei instituții științifice, care are aceleași obligații și se bucură de aceleași drepturi ca un membru activ, cu excepția dreptului la vot; *unghiuri* ~*e* = fiecare dintre cele patru perechi de unghiuri nealăturate, formate de aceeași parte a unei secante care intersectează două drepte, un unghi fiind în interiorul dreptelor și altul în afara lor. ◉ *(s. n.)* echivalent, în cadrul frazei, al unei părți de propoziție. (<fr. *correspondant*)

corespondénță *s. f.* I. 1. schimb de scrisori între persoane, instituții etc.; totalitatea acestor scrisori. ◉ conținutul unei scrisori. 2. relatare asupra faptelor petrecute într-o localitate, într-o țară etc. făcută de corespondentul unui ziar. II. 1. raport, legătură între lucruri, fenomene etc.; afinitate care leagă părți ale unui întreg; concordanță, armonie. 2. *(mat.)* relație între două mulțimi, conform căreia fiecare element al uneia este pus în legătură cu unul sau mai multe elemente din cealaltă. 3. raport constant existent între două fenomene de ordin lingvistic din idiomuri diferite sau din etape diferite ale aceluiași idiom. ○ ~*a timpurilor* = concordanța timpurilor. (<fr. *correspondance*)

corespúnde *vb. intr.* 1. a fi conform (cu ceva), a răspunde la așteptări. 2. a fi în legătură, a comunica cu ceva; a fi situat în același plan cu ceva. (<fr. *correspondre*)

corespunzător, -oáre *adj.* care corespunde, care este în conformitate cu ceva; adecvat, potrivit, nimerit. (<*corespunde* + *-ător*)

coréu *s. m.* picior de vers antic, format dintr-o silabă lungă și una scurtă, în care silaba lungă poate fi înlocuită cu două scurte; troheu. (<lat. *choreus*)

coreút *s. m.* corist în teatrul antic. (<fr. *choreute*)

corhárt *s. n.* material refractar pentru cuptoarele de sticlă. (<fr. *corhart*)

coriaceu, -ée *adj.* 1. care are constituția pielii. ◊ *(bot.;* despre un organ) rezistent și elastic. 2. *(fig.)* tenace, dur; zgârcit. (<fr. *coriace*, lat. *coriaceus*)

coriál, -ă *adj. (biol.)* al corionului. (<fr. *chorial*)

coriámb *s. m.* picior de vers greco-latin format dintr-un troheu și un iamb. (<fr. *choriambe*, gr. *choriambos*)

coriámbic, -ă *adj.* (despre versuri) format din coriambi. (<fr. *choriambique*)

coriándru *s. m.* plantă erbacee anuală din familia umbeliferelor, cu flori mici, albe sau roz, și fructe globuloase, bogate în uleiuri eterice. (<fr. *coriandre*, gr. *koriandron*)

coribánt *s. m.* 1. (în Grecia antică) preot al zeiței antice Cibele, al cărei cult avea un caracter orgiastic. 2. *(fig.)* cheflîu, petrecăreț. (<fr. *corybante*, gr. *korybas, -antos*)

coridă *s. f.* luptă cu tauri, practicată ca spectacol sportiv, mai ales în Spania. (<fr., sp. *corrida*)

coridór *s. n.* 1. loc de trecere, lung și îngust, care leagă încăperile unei clădiri, ale unui apartament. 2. porțiune îngustă de teren care leagă două puncte. ◊ *~ carstic* = galerie îngustă care leagă două porțiuni largi ale unei peșteri. (<fr. *corridor*, germ. *Korridor*)

-corie[1] v. c o r e[2] (o)-.

-corie[2] v. c o r o-.

coriféu, -ée I. *s. m.* conducător al corului în teatrul antic grecesc. ◊ cîntăreț solist într-un cor. ◊ balerin care conduce un ansamblu de balet. II. *s. m. f.* om de seamă cu rol conducător într-un domeniu al științei sau al artei; fruntaș. (<fr. *coryphée*, gr. *koryphaios*, șef)

corigént, -ă *adj., s. m. f.* (elev) care nu a obținut notă de trecere la unele materii, la care urmează să dea un nou examen pentru a putea promova. (<lat. *corrigens*)

corigénță *s. f.* situație în care se găsește un elev corigent. ◊ examen dat de un corigent pentru a putea promova. (<*corigent*)

corigíbil, -ă *adj.* care poate fi corijat. (<fr. *corrigible*)

corlínă *s. f.* proteină din stratul intermediar al pielii animalelor, care leagă fibrele de colagen. (<fr. *coriine*)

corijá *vb. tr., refl.* a (se) îndrepta, a (se) corecta. — *corijáre* s. f. (<fr. *corriger*)

corimb *s. n.* inflorescență racemoasă în formă de umbelă. (<fr. *corymbe*, lat. *corymbus*, gr. *korymbos*, ciorchine)

corimbifér, -ă *adj.* (despre plante) cu florile dispuse în corimb. (<fr. *corymbifère*)

corindón *s. n.* oxid natural de aluminiu, incolor sau divers colorat, aproape tot atît de dur ca diamantul, folosit ca piatră prețioasă și ca abraziv. (<fr. *corindon*<cuv. tamil)

corintián, -ă *adj.* corintic. (<fr. *corinthien*)

corintíc, -ă *adj.* din Corint; corintian. ◊ *ordin ~* = ordin arhitectonic din Grecia antică caracterizat prin coloane zvelte decorate cu caneluri, cu capitelul înalt, împodobit cu sculpturi reprezentînd frunze de acantă în volută. (<germ. *korinthisch*, cf. *Corint*, veche cetate gr.)

CORIO- *elem. comp.* „membrană, corion". (<fr. *chorio-*, cf. gr. *khorion*, piele, placentă, membrană)

coriocarcinóm *s. n.* corioepiteliom. (<fr. *choriocarcinome*)

corioepitelióm *s. n.* tumoare malignă care se dezvoltă în uter din resturile placentare rămase după o sarcină; coriocarcinom. (<fr. *chorio-épithéliome*)

corión *s. n.* 1. membrană externă a oului fecundat. 2. porțiune profundă a dermei, caracterizată printr-un mare număr de fibre colagene organizate în fascicule. (<fr. *chorion*, cf. gr. *khorion*, piele)

coriónic, -ă *adj.* al corionului. (<fr. *chorionique*)

coriomeningítă *s. f.* inflamație a meningelui și a plexurilor coroide. (<fr. *chorio-méningite*)

corioretinítă *s. f.* inflamație a coroidei și a retinei. (<fr. *chorio-rétinite*)

corist, -ă *s. m. f.* cîntăreț într-un cor. (<fr. *choriste*)

CORISTO- *elem. comp.* „separat, izolat"; „fragment". (<fr. *choristo-*, cf. gr. *khoristos*)

coristoblastóm *s. n.* tumoare care provine din dezvoltarea coristomului. (<fr. *choristoblastome*)

coristóm *s. n.* malformație congenitală cu aspect tumoral, asemănător hematomului, constituită din țesuturi străine de organul sau regiunea în care se dezvoltă. (<fr. *choristome*)

córium *s. n.* strat de piele cuprins între epidermă și stratul adipos subcutanat, format din țesut conjunctiv. (<fr., lat. *corium*)

coríză[1] *s. f.* inflamație a mucoasei nazale; rinită. (<fr. *coryza*, cf. gr. *koryza*, scurgere nazală)

-coríză[2] *elem. comp.* „dezlipire, separare, diviziune". (<fr. *-chorise*, cf. gr. *khorisis*)

corm[1] *s. m.* organism al plantelor inferioare format din rădăcină, tulpină și frunze. (<fr. *corme*, cf. gr. *kormos*, trunchi)

CORM[2]**(O)-** *elem. comp.* „trunchi, tulpină, corm". (<fr. *cormo-*, cf. gr. *kormos*)

cormantoeór, -ă *adj., s. f.* (plantă) care se răspîndește pe cale vegetativă. (<fr. *cormantochore*)

cormefíte *s. f. pl.* subregn vegetal cuprinzînd plantele cu corm. (<fr. *cormophytes*)

cormorán *s. m.* pasăre acvatică palmipedă de culoare neagră-verzuie, cu ciocul lung și încovoiat la vîrf, care se hrănește cu pești; corb-de-mare. (<fr. *cormoran*)

cornác *s. m.* conducător de elefanți sau *(p. ext.)* de alte animale, în India. (<fr. *cornac*<cuv. hindi)

cornacée *s. f. pl.* familie de plante dialipetale având ca tip cornul. (<fr. *cornacées*)

cornáj *s. n.* 1. zgomot patologic care însoțește respirația în unele maladii. 2. sforăială care se aude la cai cînd sînt goniți la galop. (<fr. *cornage*)

cornalínă *s. f.* varietate roșie-oranj de agat. (<fr. *cornaline*)

corneán, -ă *adj.* al cornei. (<fr. *cornéen*)

corneánă *s. f.* rocă metamorfică dură și compactă, bogată în cuarț. (<fr. *cornéenne*)

cornée *s. f.* membrană anterioară, transparentă, a ochiului. (<fr. *cornée*, lat. *cornea*)

cornelián, -ă *adj.* 1. propriu lui Corneille; specific operei acestuia. 2. în maniera lui Corneille. 3. (despre sentimente, personaje) eroic, demn de eroii lui Corneille. (<fr. *cornélien*, cf. *Pierre Corneille*, dramaturg fr.)

córner[1] *s. n.* lovitură de colț la fotbal care se acordă echipei în atac dacă mingea depășește linia de poartă, fiind atinsă ultima oară de un jucător din apărare. (<engl. *corner*)

córner[2] *s. n.* organizație de speculanți din țările de limbă engleză, care acaparează mărfurile în vederea ridicării prețurilor lor. (<engl., fr. *corner*)

cornét *s. n.* 1. bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează bomboane, semințe etc.; conținutul unui astfel de pachet. 2. ~ *acustic* = dispozitiv în formă de pîlnie care amplifică vibrațiile sonore, folosit de persoane ce au auzul slab; ~ *cu piston* = instrument de suflat din alamă, asemănător trompetei, dar cu diapazon mai acut, cu pistoane în loc de ventile, folosit în orchestre de muzică ușoară și de jaz. 3. ~ *nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase de forma unui cornet (1), situate cîte trei în fiecare nară. 4. *(geol.)* martor de eroziune aproape conic, care se ridică deasupra unei suprafețe de eroziune netede sau puțin ondulate. (<fr. *cornet*)

cornétă *s. f.* *(mar.)* pavilion (2) asemănător unui ghidon, al unui comandant de escadră. (<fr. *cornette*)

córnică *s. f.* limbă celtică din grupul gaelic, dispărută, vorbită în Cornish, regiune din Marea Britanie. (<fr. *cornique*, engl. *cornish*)

cornicén *s. m.* *(ant.)* cîntăreț din corn, cornist. (<lat. *cornicen*)

corníeul *s. n.* semn onorific care se așeza pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani. (<lat. *corniculum*)

corniculár *s. m.* soldat roman atașat pe lîngă un centurion sau un tribun. (<lat. *cornicularius*)

cornículat, -ă *adj.* *(anat., bot.;* despre organe) cu mici excrescențe țepoase de forma unor coarne. (<lat. *corniculatus*<*corniculum*, corn mic)

cornіéră *s. f.* bară metalică laminată cu secțiune în forma literei L. (<fr. *cornière*)

cornificá *vb.* I. *tr.* a transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule cornoase. ● *(fam.;* despre femei căsătorite) a-și înșela soțul; a încornora. II. *refl.* a se transforma în țesut cornos. — *cornificáre* *s. f.* (<*corn* + *-ifica*)

cornist, -ă *s. m. f.* 1. cîntăreț din corn (într-o orchestră). 2. gornist. (<fr. *corniste*)

cornișă *s. f.* 1. partea superioară, proeminentă și ornamentată, a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul. 2. mulură proeminentă care înconjură un antablament, o mobilă etc. 3. partea superioară, ieșită în afară, a unui versant sau a unui perete stîncos; pantă abruptă. ◦ acumulare de zăpadă depusă de vînt în formă de streașină, care prelungește o pantă sau chiar acoperișul diverselor construcții. (<fr. *corniche*)

cornișón *s. m.* varietate de castraveți, mici și tari, care se folosesc mai ales pentru conservare în oțet. (<fr. *cornichon*)

cornízǎ *s. f.* vergea de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele sau draperiile. (după it. *cornice*)

cornós, -oásă *adj.* de natura cornului; care are aparența cornului; dur, tare. ○ *celulă ~oasă* = celulă epitelială moartă; *strat ~* = strat protector al pielii, format din celule cornoase. (<*corn* + *-os*)

cornút, -ă *adj., s. f.* (animal, vită) cu coarne. (<lat. *cornutus*)

Cornwall/córn-ual/ *s. m.* rasă de porci de talie mare și de culoare neagră, creată în Anglia; marele negru. (<engl. *cornwall*)

CORO-, -cór, -corie *elem. comp.* „regiune, spațiu"; „răspîndire, diseminare". (<fr. *choro-*, *-chore*, *-chorie*, cf. gr. *khoros*<*khorein*, a răspîndi)

coroborá *vb. tr.* a întări, a confirma, a sprijini. — *coroboráre* *s. f.* (<fr. *corroborer*, lat. *corroborare*)

coroboránt, -ă *adj.* care coroborează. (<fr. *corroborant*)

corodá *vb. tr.* 1. (despre agenți chimici) a roade, a degrada unele materiale, metale etc. 2. a pregăti o formă de tipar prin gravare chimică cu ajutorul unei soluții corosive. 3. *(text.)* a decolora pe anumite porțiuni o țesătură în vederea obținerii unor desene; a ronja. 4. *(fig.)* a distruge cu încetul. — *corodáre* *s. f.* (<fr. *corroder*, lat. *corrodere*, a roade)

corodánt, -ă *adj., s. m.* (substanță) care produce corodare; eroziv. (<fr. *corrodant*)

corofílie *s. f.* homosexualitate feminină definită prin raporturi aberante ale femeilor adulte cu fete. (<fr. *corophilie*, cf. gr. *kore*, fată)

coregráfic, -ă *adj.* referitor la corografie. (<fr. *chorographique*)

coregrafíe *s. f.* descriere generală a unei țări. — scris și *chorografie*. (<fr. *chorographie*)

coroiáj *s. n.* prelucrare prin laminare sau forjare a unei bare metalice. (<fr. *corroyage*)

coroidă *s. f.* membrană pigmentată și vascularizată a ochiului, situată între sclerotică și retină. (<fr. *choroïde*, cf. gr. *chorion*, membrană)

coroidián, -ă *adj.* al coroidei. (<fr. *choroïdien*)

coroidítă *s. f.* inflamație a coroidei. (<fr. *choroïdite*)

coroidóză *s. f.* alterație vasculară degenerativă neinflamatorie a coroidei. (<fr. *choroïdose*)

corolár[1] *s. n.* teoremă, consecință imediată a unei alte teoreme. ● concluzie care se desprinde dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. (<fr. *corollaire*, lat. *corollarium*)

corolár[2], **-ă** *adj.* al corolei. (<fr. *corollaire*)

corólă *s. f.* totalitatea petalelor unei flori. (<fr. *corolle*, lat. *corolla*)

corollífer, -ă *adj.* (despre flori) cu corolă. (<fr. *corollifère*)

corolliflór, -ă *adj.* (despre plante) cu corolă. (<fr. *corolliflore*)

corologíe *s. f.* 1. studiu al distribuției în spațiu a obiectelor, a organismelor. 2. metodă de cercetare care studiază răspîndirea elementelor unei culturi istorice într-o anumită zonă geografică. — scris și *chorologie*. (<fr. *chorologie*)

CORON(O)- *elem. comp.* „coroană, coronarian"; „cioc de cioară". (<fr. *coron/o/-*, cf. lat. *corona*, gr. *korone*, cioară)

coróna *s. f.* 1. tip de descărcare electrică de forma unei coroane, care apare în jurul părților ascuțite ale conductelor aflate la înaltă tensiune. 2. formațiune anatomică cu aspect de coroană sau ale cărei elemente diverg ca niște raze. (<lat. *corona*, fr. *couronne*)

coronál I. *adj.*, *s. n.* (os) care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. II. *adj.* referitor la coroana solară. (<fr. *coronal*, lat. *coronalis*)

coronamént *s. n.* 1. ornament care încunună o mobilă, o poartă etc. 2. partea superioară a unui edificiu sau monument sculptural, a unui chei, dig, zid de sprijin, baraj etc., alcătuită de obicei din piatră cu forme geometrice regulate. 3. totalitatea coroanelor arborilor care iau parte la alcătuirea unei păduri. (<fr. *couronnement*)

coronár[1], **-ă** *adj.* (despre vase sangvine) care înconjură, ca o coroană, un organ, pe care îl irigă. ○ *artere ~e* (și *s. f.*) = cele două artere care se desprind din artera aortă, vascularizînd inima; *marea venă ~ă* = venă care drenează cea mai mare parte a singelui venos al inimii. (<fr. *coronaire*, lat. *coronarius*)

coronár[2], **-ă** *adj.* care servește pentru facerea unei coroane. ○ *(ant.) aur ~* = dar făcut de provinciali generalilor încoronați în triumf. (<lat. *coronarius*)

coronarián, -ă I. *adj.* referitor la vasele coronare. II. *s. m. f.* suferind de coronarită. (<fr. *coronarien*)

coronarítă *s. f.* inflamație a arterelor coronare. (<fr. *coronarite*)

coronarografíe *s. f.* radiografie a arterelor coronare. (<fr. *coronarographie*)

coronaropatíe *s. f.* afecțiune a arterelor coronare. (<fr. *coronaropathie*)

coronarosclerózǎ *s. f.* îndurație a arterelor coronare. (<germ. *Koronarosklerose*)

coronarotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a arterelor coronare. (<fr. *coronarotomie*)

córoner *s. m.* ofițer de poliție judiciară în Anglia. (<engl. *coroner*)

coroniform, -ă *adj.* (despre flori) dispus în verticil în formă de coroană. (<lat. *coroniformis*)

corónіu *s. n.* element chimic ipotetic, despre care se credea că se află în coroana solară. (<fr. *coronium*)

coronográf *s. n.* instrument telescopic pentru cercetarea coroanei solare. (<fr. *coronographe*)

coronografíe *s. f.* radiografie a arterelor coronare. (<fr. *coronographie*)

coronoíd, -ă *adj.* (despre unele apofize) de forma unui cioc de cioară. (<fr. *coronoïde*)

coronoidián, -ă *adj.* al apofizei coronoide. (<fr. *coronoïdien*)

coronoidotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a apofizei coronoide a mandibulei. (<fr. *coronoïdotomie*)

coronométru *s. n.* instrument pentru studierea luminii polarizate a coroanei solare. (<fr. *coronomètre*)

coronoplastíe *s. f.* operație stomatologică de echilibrare ocluzală prin șlefuire. (<fr. *coronoplastie*)

coronúlă *s. f.* *(bot.)* 1. coroană mică de elemente apendiculare. 2. celulele apicale ale oogonului. (<fr. *coronule*, lat. *coronula*)

coroplást *s. m.* modelor de figurine din ceară, ghips sau lut ars, asemănătoare celor care au fost găsite în Tanagra, în Beoția. (<fr. *coroplaste*, cf. gr. *kore*, tînără fată)

corosív *adj.* 1. (despre substanțe) care provoacă o coroziune. ○ *agent ~* = substanță care are o acțiune (electro)chimică asupra suprafeței corpurilor cu care vine în contact. 2. *(fig.)* mușcător, usturător. (<fr. *corrosif*, lat. *corrosivus*)

corosivitáte *s. f.* însușirea de a fi corosiv. (<fr. *corrosivité*)

corotíp *s. n.* *(biol.)* tip local, cu distribuție geografică limitată. (<fr. *chorotype*)

corozíune *s. f.* 1. degradare (electro)chimică a metalelor sub acțiunea substanțelor de natură acidă sau bazică. 2. eroziune a suprafeței rocilor sub acțiunea chimică a soluțiilor apoase. 3. *(fig.)* distrugere progresivă. (<fr. *corrosion*)

corp I. *s. n.* 1. organismul considerat ca un tot anatomic și funcțional; trup. ● trup fără cap; trunchi. 2. parte principală din ceva. ○ *~ de legi* = culegere de legi; corpus. 3. porțiune de materie bine determinată. ● *(chim.)* substanță (organică sau anorganică). 4. obiect material, lucru. ○ *~ ceresc* = corp natural sau artificial din spațiul cosmic; *~ negru* = corp capabil să absoarbă integral radiația termică incidentă, de orice lungime de undă. 5. *~ delict* = obiect care a servit la săvîrșirea unei infracțiuni. 6. *(mat.)* mulțime înzestrată cu două operații (adunare și înmulțire), caracterizate prin proprietăți de asociativitate, distributivitate, precum și prin existența elementelor neutre și inverse în raport cu cele două operații. 7. *~ fonetic* = totalitatea sunetelor care alcătuiesc un cuvînt sau o formă gramaticală. 8. unitate cu care se măsoară mărimea literelor tipografice. 9. totalitatea persoanelor care, prin funcție sau profesiune, formează o

unitate deosebită, legal constituită. ○ ~ *de balet* = *a)* ansamblul balerinilor dintr-un teatru de operă, operetă sau estradă; *b)* grup de dansatori având într-un spectacol rol similar corului din operă; ~ *diplomatic* = totalitatea reprezentanților diplomatici străini acreditați pe lîngă un stat. ● ~ *electoral* = totalitatea persoanelor care se bucură de drept de vot la data efectuării unor alegeri. **10.** mare unitate militară în alcătuirea căreia intră mai multe divizii, brigăzi și regimente de toate armele. ○ ~ *de gardă* = clădire sau incăpere din incinta unui obiectiv de pază ocupată de o gardă militară. **II.** *s. m. (med.)* denumire dată unor structuri anatomice. (<fr. *corps*, lat. *corpus*)

corpolént, -ă *adj.* (despre oameni) cu corpul mare; trupeș, voinic. (<fr. *corpulent*, lat. *corpulentus*)

corpolénță *s. f.* însușirea de a fi corpolent. (<fr. *corpulence*, lat. *corpulentia*)

corporál, -ă *adj.* **1.** pentru corp, privitor la corp; trupesc. ○ *pedeapsă* ~*ă* = pedeapsă constînd din lovituri și torturi, care se aplica în trecut delincvenților; *percheziție* ~*ă* = percheziție făcută cuiva pentru a vedea dacă nu ascunde sub haine arme sau alte mijloace de atac. **2.** cu corp, material. (<fr. *corporel*, lat. *corporalis*)

corporalitáte *s. f.* însușirea de a fi corporal, materialitate; corporeitate. (<fr. *corporalité*)

corporalizá *vb. tr. (rar)* a da consistență materială (unei idei), a materializa. (<*corporal* + *-iza*)

corporatísm *s. n.* curent de gîndire și acțiune social-economică și politică burghez axat pe ideea corporației, ca principiu și unitate de bază a organizării și funcționării societății. (<fr. *corporatisme*)

corporatíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al corporatismului. (<fr. *corporatiste*)

corporatív, -ă *adj.* referitor la corporații; bazat pe corporații. (<fr. *corporatif*)

corporáție *s. f.* **1.** organizație (medievală) de meseriași care apăra interesele și drepturile profesionale ale membrilor săi; breaslă. **2.** (în S.U.A. și alte țări) societate pe acțiuni. — var. *corporațiune* s. f. (<fr. *corporation*)

corporațiúne *s. f.* v. corporație.

corporeitáte *s. f. (rar)* corporalitate. (<fr. *corporéité*)

córpus *s. n.* **1.** culegere de texte, inscripții, legi. **2.** garmond. (<lat., fr. *corpus*)

corpúscul *s. m.* corp foarte mic; particulă. (<fr. *corpuscule*, lat. *corpusculum*)

corpusculár, -ă *adj.* referitor la corpusculi. (<fr. *corpusculaire*)

corrigénda *s. f.* erată. (<lat. *corrigenda*)

corsáj *s. n.* parte a unei rochii care acoperă bustul. (<fr. *corsage*)

corsár *s. m.* navă particulară înarmată, care, cu învoirea guvernului său, ataca navele inamice; comandant al unei astfel de nave; *(p. ext.)* pirat. (<it. *corsaro*, fr. *corsaire*)

corsét *s. n.* centură lată și elastică, întărită uneori cu balene, pentru strîngerea taliei. ○ ~ *ghipsal* (sau *medical*) = obiect special, din ghips sau alt material, servind la susținerea unor organe ori la corectarea unor deformații ale sistemului osos. (<fr. *corset*)

corsetiéră *s. f.* lucrătoare care confecționează corsete. (<fr. *corsetière*)

córso *s. n.* stradă din centrul unui oraș servind ca loc de promenadă. (<it. *corso*)

cortectomíe *s. f.* rezecție a unei părți din scoarța cerebrală. (<fr. *cortectomie*)

cortégiu *s. n.* **1.** șir de oameni care însoțesc o ceremonie, o personalitate marcantă; convoi, alai. **2.** *(fig.)* șir, înșirare. (<it. *corteggio*)

córtes *s. n.* **1.** organ reprezentativ în Spania și Portugalia feudală. **2.** parlament în Portugalia (pînă în 1911) și Spania. (<sp. *cortes*)

córtex *s. n.* parte externă a unor organe animale sau vegetale; scoarță. ○ ~ *(cerebral)* = scoarță cerebrală; ~ *suprarenal* = glandă corticosuprarenală. (<lat. *cortex*)

CORTIC(O)- *elem. comp.* „scoarță, cortex". (<fr. *cortic/o/-*, cf. lat. *cortex*)

corticál, -ă *adj.* al cortexului. ○ *substanță* ~*ă* (și *s. f.*) = nume dat diverselor substanțe care formează învelișul exterior al unor organe. (<fr. *cortical*)

corticectomíe *s. f.* topectomie. (<fr. *corticectomie*)

corticifér, -ă *adj.* prevăzut cu scoarță. (<fr. *corticifère*)

corticól, -ă *adj.* (despre licheni, ciuperci, insecte) care crește sau trăiește pe scoarța arborilor. (<fr. *corticole*)

corticoíd *s. m.* hormon steroid secretat de corticosuprarenală; corticosteroid. (<fr. *corticoïde*)

corticolipoíd *s. m.* extract exclusiv lipidic de suprarenală. (<fr. *corticolipoïde*)

corticopleurítă *s. f.* congestie pulmonară localizată în zona corticală a plămînului, care afectează și pleura. (<fr. *corticopleurite*)

corticosteroíd *s. m.* corticoid. (<fr. *corticostéroïde*)

corticosterón *s. m.* hormon steroid din cortexul suprarenal, avînd rol important în metabolismul glucidic. (<fr. *corticostérone*)

corticostimulínă *s. f.* hormon secretat de hipofiză, care excită secreția cortexului suprarenal; corticotrofină. (<fr. *corticostimuline*)

corticosuprarenálă *adj. glandă* ~*ă* (și *s. f.*) = glandă suprarenală al cărei hormoni acționează asupra metabolismului substanțelor organice și minerale. (după fr. *corticosurrénale*)

corticosuprarenalóm *s. n.* tumoare benignă sau malignă a cortexului suprarenal, mai ales la femei. (după fr. *corticosurrénalom*)

corticoterapíe *s. f.* tratament cu hormoni al corticosuprarenalei. (<fr. *corticothérapie*)

corticotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a scoarței cerebrale. (<fr. *corticotomie*)

corticotrofínă *s. f.* adrenocorticotrofină, corticostimulină; corticotropină. (<fr. *corticotrophine*)

corticotróp *adj., s. m.* (hormon) al lobului anterior al hipofizei, care stimulează funcția cortexului suprarenal. (<fr. *corticotrope*)

corticotropínă *s. f.* corticotrofină. (<germ. *Kortikotropin*)

cortíl *s. n.* curte interioară descoperită, cu arcade, într-un ansamblu arhitectonic, deco-

rată cu fîntîni sau grupuri statuare. (<it. *cortile*)

cortînă *s. f.* 1. perdea de stofă sau de catifea care separă scena de sala de spectacol a unui teatru. 2. văl membranos sau filamentos de pe marginea pălăriei ciupercilor. (<it. *cortina*)

cortinér *s. m.* cel care ridică cortina, într-un teatru. (<*cortînă* + *-ier*)

cortiniform, -ă *adj.* (despre ciuperci) în formă de cortînă (2). (<fr. *cortiniforme*)

cortizól *s. m.* hormon principal al corticosuprarenalei, secretat numai la nivelul straturilor interne. (<fr. *cortisol*)

cortizolemíe *s. f.* prezența cortizolului în sînge. (<fr. *cortisolémie*)

cortizón *s. m.* hormon al corticosuprarenalei cu acțiune antiinflamatorie, antialergică, antitoxică etc. (<fr. *cortisone*)

cortizónic, -ă *adj.* referitor la, derivat din cortizon. (<fr. *cortisonique*)

cortizoneterapíe *s. f.* folosire terapeutică a cortizonului. (<fr. *cortisonothérapie*)

cortizonurie *s. f.* prezența cortizonului în urină. (<fr. *cortisonurie*)

corugát, -ă *adj.* (*bot.*; despre organe) încrețit, cutat, zbîrcit. (<lat. *corrugatus*)

corugatór *adj., s. m.* (mușchi) care încrețește pielea. (<lat. *corrugator*)

corugáție *s. f.* acțiunea mușchilor corugatori. (<fr. *corrugation*, lat. *corrugatio*)

corupătór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care corupe moravurile, gusturile etc. (după fr. *corrupteur*)

corúpe *vb. tr., refl.* 1. a (se) abate de la moralitate, corectitudine sau datorie. 2. a face să-și piardă, a-și pierde integritatea, puritatea etc.; a (se) strica, a (se) denatura, a (se) deforma. — *corúpere* s. f. (<lat. *corrumpere*)

corúpt, -ă *adj.* 1. (despre oameni) stricat, depravat, pervertit. 2. (despre cuvinte, fraze) deformat. (<lat. *corruptus*)

coruptíbil, -ă *adj.* care poate fi corupt; venal. (<fr. *corruptible*, lat. *corruptibilis*)

coruptibilitáte *s. f.* însușirea de a fi coruptibil. (<fr. *corruptibilité*)

corúpție *s. f.* îndepărtare, abatere de la moralitate, de la datorie; depravare, pervertire, venalitate. — var. *corupțiune* s. f. (<fr. *corruption*, lat. *corruptio*)

corupțiúne *s. f.* v. corupție.

coruscánt, -ă *adj.* (*livr.*) briant, eclatant. (<fr. *coruscant*, cf. lat. *coruscans*, scînteietor)

corutínă *s. f.* (*inform.*) procedură scrisă într-un limbaj de programare funcționînd într-un regim particular, la care poate apela o altă procedură. (<engl. *coroutine*)

corvétă *s. f.* navă de luptă de mic tonaj, cu trei arbori, cu greement pătrat, înarmată ușor și avînd mobilitate mare în acțiune, folosită pentru escortă. (<fr. *corvette*)

corvíde *s. n. pl.* familie de păsări de diferite mărimi și cu penajul diferit colorat, avînd ca tip corbul. (<fr. *corvidés*, cf. lat. *corvus*, corb)

cósă *s. f.* 1 obiect protector din metal care se introduce în interiorul unei bucle formate la capătul unui cablu. 2. inel metalic fixat la marginea unui conductor electric pentru a stabili contactul; bornă. (<fr. *cosse*)

cosecenarist, -ă *s. m. f.* autor, împreună cu altcineva, al unui scenariu. (<*co-* + *scenarist*)

cosecenáriu *s. n.* scenariu făcut de mai mulți autori. (<*co-* + *scenariu*)

cosecántă *s. f.* funcție trigonometrică a unui unghi egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar. (<fr. *cosécante*)

cosemná *vb. tr.* a semna împreună cu altcineva un act, o lucrare. (<*co-* + *semna*)

cosemnatár, -ă *s. m. f.* cel care cosemnează. (după fr. *consignataire*)

cósinus *s. n.* funcție trigonometrică a unui unghi egală cu sinusul unghiului complementar. (<fr. *cosinus*)

cosinusoídă *s. f.* reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. (<fr. *cosinussoïde*)

COSM(O)-, -cósm *elem. comp.* „cosmos, univers". (<fr. *cosm(o)-*, *-cosme*, cf. gr. *kosmos*)

cosmatésc, -ă *adj.* (despre un sistem decorativ) care constă din asamblarea sau încrustarea elementelor constitutive ale ornamentului organizat pe o schemă geometrică. (<it. *cosmatesco*, cf. *Cosmati*, constructori-arhitecți și meșteri decoratori din Roma, în sec. XIII)

COSMET(O)- *elem. comp.* „ordine, înfrumusețare; cosmetică". (<fr. *cosmet(o)-*, cf. gr. *kosmetos* < *kosmos*, ordine, ornament)

cosmestézie *s. f.* sensibilitate a plantelor la excitațiile externe. (<fr. *cosmesthésie*)

cosmétic, -ă I. *adj., s. n.* (alifie, loțiune) pentru îngrijirea pielii sau a părului. ○ (produs) pentru lustruirea autoturismelor. II. *adj.* 1. referitor la cosmetică. 2. *(fig.;* despre îmbunătățiri, operațiuni) de suprafață, care nu vizează fondul. III. *s. f.* 1. arta îngrijirii tenului prin metode și preparate speciale. 2. ramură industrială care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor (I). (<fr. *cosmétique*, gr. *kosmetikos*, /III/ *kosmetike*)

cosmeticá *vb. tr. (rar)* a cosmetiza. (<fr. *cosmetiquer*)

cosmetichián, -ă *s. m. f.* specialist în cosmetică. (<engl. *cosmetician*)

cosmetizá *vb. tr.* a îngriji pielea, părul, mașina etc. cu cosmetice (I); a cosmetica. — *cosmetizáre* s. f. (<*cosmet|ic|* + *-iza*)

cosmetológ, -ă *s. m. f.* specialist în cosmetologie. (<fr. *cosmétologue*)

cosmetologíe *s. f.* ramură a dermatologiei care se ocupă cu studiul și folosirea produselor servind pentru întreținerea frumuseții. (<fr. *cosmétologie*)

cosmiatríe *s. f.* specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. (<fr. *cosmiatrie*)

cósmic, -ă *adj.* 1. referitor la cosmos, din cosmos; universal. ○ *raze ~e* = radiații ionizate cu o mare putere penetrantă, care străbat atmosfera în direcție aproape verticală; *spațiu ~* = spațiu interplanetar; *radiație ~ă* = radiație corpusculară și electromagnetică din spațiul cosmic. 2. *(fig.)* de proporții fantastice. (<fr. *cosmique*, lat. *cosmicus*)

cosmicitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este universal; universalitate. (<*cosmic* + *-itate*)

cosmicizá *vb. tr. (rar)* a da caracter cosmic, universal. — *cosmicizáre* s. f. (<*cosmic* + *-iza*)

cosmobiologíe *s. f.* astrobiologie. (<fr. *cosmobiologie*)

cosmobotánică *s.f.* ramură a exobiologiei care își propune să producă alimente de natură vegetală în condițiile sistemului biologic închis de la bordul navelor cosmice. (<*cosmo-* + *botanică*)

cosmochimíe *s. f.* ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din univers. (<fr. *cosmochimie*)

cosmocrație *s. f.* (*rar*) monarhie universală preconizată de antici. (<fr. *cosmocratie*)

cosmodróm *s. n.* bază tehnică special amenajată pentru lansarea și aterizarea navelor cosmice și a sateliților artificiali; astrodrom. (<fr. *cosmodrome*, rus. *kosmodrom*)

cosmoeconomíe *s. f.* mondoeconomie. (<*cosmo-* + *economie*)

cosmofizícă *s.f.* știință de graniță cu elemente din cosmologie și geofizică. (<fr. *cosmophysique*)

cosmofiziologíe *s. f.* studiu al acțiunii factorilor cosmici asupra fiziologiei organismelor vii. (<fr. *cosmophysiologie*)

cosmofotogrammetríe *s. f.* metodă fotogrammetrică de măsurare și de reprezentare grafică a unor mari porțiuni din suprafața terestră sau din suprafața celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali. (<fr. *cosmophotogrammétrie*)

cosmogénic, -ă *adj.* referitor la cosmogenie. (<fr. *cosmogénique*)

cosmogenie *s.f.* teorie referitoare la formarea universului. (<fr. *cosmogénie*)

cosmogónic, -ă *adj.* referitor la cosmogonie. (<fr. *cosmogonique*)

cosmogonie *s. f.* ramură a astronomiei care studiază originea și evoluția universului. (<fr. *cosmogonie*)

cosmográf, -ă *s. m. f.* specialist în cosmografie. (<fr. *cosmographe*)

cosmográfic, -ă *adj.* referitor la cosmografie. (<fr. *cosmographique*)

cosmografíe *s. f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea corpurilor cerești și a fenomenelor astronomice. (<fr. *cosmographie*)

cosmográmă *s. f.* (*astrol.*) hartă a poziției aștrilor pe bolta cerească, în funcție de care astrologii întocmesc horoscopul. (<fr. *cosmogramme*)

cosmolatríe *s. f.* adorație a aștrilor. (<*cosmo-* + *-latrie*)

cosmológ, -ă *s. m. f.* specialist în cosmologie. (<fr. *cosmologue*)

cosmológic, -ă *adj.* referitor la cosmologie. (<fr. *cosmologique*)

cosmologíe *s. f.* ramură a astronomiei care studiază universul în ansamblu, legile și evoluția sa. (<fr. *cosmologie*)

cosmonáut, -ă *s. m. f.* astronaut. (<fr. *cosmonaute*, rus. *kosmonavt*)

cosmonáutică *s. f.* astronautică. (<fr. *cosmonautique*, rus. *kosmonavtika*)

cosmonávă *s. f.* navă spațială. (după fr. *cosmonef*, rus. *kosmokorabli*)

cosmonómic, -ă *adj.* referitor la cosmonomie. (<fr. *cosmonomique*)

cosmonomíe *s. f.* totalitatea legilor care guvernează universul. (<fr. *cosmonomie*)

cosmopatológic, -ă *adj.* referitor la cosmopatologie. (<fr. *cosmopathologique*)

cosmopatologíe *s. f.* studiul acțiunii nocive a factorilor cosmici (radiații, presiune etc.) asupra organismului. (<fr. *cosmopathologie*)

cosmopolít, -ă *adj.* **1.** (și *s.*) referitor la cosmopolitism; cu manifestări de cosmopolitism. **2.** care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări; universal. ◊ (despre orașe etc.) pestriț, amestecat (prin componența populației și prin varietatea limbilor vorbite). ◊ (despre plante, animale) cu o largă răspândire geografică; ubicvist (1). (<fr. *cosmopolite*, cf. gr. *kosmopolites*, cetățean al lumii)

cosmopolitísm *s.n.* **1.** concepție din epoca de criză a sclavagismului grec și roman care promova ideea „cetățeniei universale". **2.** concepție care propagă indiferența față de patrie, neîncrederea în capacitățile creatoare ale propriului popor, disprețul față de valorile culturii materiale și spirituale ale propriei națiuni, față de limba și tradițiile naționale progresiste. (<fr. *cosmopolitisme*, rus. *kosmopolitizm*)

cósmos *s. n.* **1.** univers. **2.** spațiu infinit care înconjură atmosfera Pământului. (<fr. *cosmos*, gr. *kosmos*)

cosmotrón *s. n.* accelerator care poate imprima particulelor elementare o energie comparabilă cu aceea a razelor cosmice. (<fr. *cosmotron*)

cosmovizíune *s. f.* transmitere a imaginilor televizate din cosmos. (după rus. *kosmovidenie*)

cosmozoológie *s. f.* ramură a exobiologiei care studiază efectele zborului cosmic, acțiunea radiației cosmice asupra animalelor. (<*cosmo-* + + *zoologie*)

cost[1] *s. n.* totalitatea cheltuielilor, exprimate în bani, efectuate pentru producerea unui bun, executarea unei lucrări, prestarea unui serviciu etc. (<it. *costo*, germ. *Kostos*)

COST[2]**(O)-** *elem. comp.* „coastă". (<fr. *costo-*, cf. lat. *costa*)

costá *vb. intr.* **1.** a avea un anumit preț, a valora. **2.** a se obține cu prețul a..., a se plăti cu... **3.** (*fig.*) a necesita anumite eforturi, sacrificii. (<it. *costare*)

costál, -ă *adj.* (*anat.*) referitor la coaste, al coastelor. (<fr. *costal*)

costalgíe *s. f.* nevralgie intercostală. (<fr. *costalgie*)

costát, -ă *adj.* (*bot.*; despre organe) prevăzut cu coaste longitudinale. (<lat. *costatus*, fr. *costé*)

costectomíe *s. f.* rezecție costală. (<fr. *costectomie*)

costiér, -ă *adj.* (*mar.*) de coastă. ○ *navă ~ă* = navă care face curse de-a lungul coastelor. (după fr. *côtier*)

costiformă, -ă *adj.* care seamănă cu coastele. (<fr. *costiforme*)

costopneumopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a plămânului de o coastă. (<*costo-* + *pneumopexie*)

costotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în costotomie. (<fr. *costotome*)

costotomie *s. f.* secționare chirurgicală a coastelor. (<fr. *costotomie*)

costúl *s. n.* striu longitudinal al unei cochilii sau al unui organ vegetal. (<fr. *costule*)

costulát, -ă *adj.* prevăzut cu costule. (<fr. *costulé*)

costúm *s. n.* 1. îmbrăcăminte completă (formată din haină și pantalon la bărbați, sau din fustă și jachetă la femei). 2. fel de îmbrăcăminte care se poartă în anumite ocazii. 3. îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei epoci etc. (<fr. *costume*)

costumá *vb. tr., refl.* a (se) îmbrăca special (pentru un bal mascat, pentru un rol într-o piesă de teatru etc.). — *costumáre* *s. f.* (<fr. *costumer*)

costumáție *s. f.* îmbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru, un bal mascat etc.; fel de a se îmbrăca la baluri, în asemenea ocazii. (<*costuma* + *-ație*)

costumbrísm *s. n.* curent artistic spaniol care a început să se manifeste cam pe la mijlocul sec. XIX în literatură și pictură, redînd în operele lui caracteristice scene de viață și moravuri. (<sp. *costumbrismo* < *costumbre*, morav, obicei)

costumbríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al costumbrismului. (<sp. *costumbrista*)

costumiér, -ă *s. m. f.* 1. cel care face, vinde sau închiriază costume de bal, de teatru etc. 2. persoană care are în păstrare costumele și accesoriile vestimentare ale actorilor într-un teatru sau studio cinematografic. (<fr. *costumier*)

coșaveráj *s. n.* raportul de puncte într-un meci de baschet. (<*coș-* + *-averaj*)

coșbucián, -ă *adj.* 1. care aparține lui G. Coșbuc, specific operei acestuia. 2. în maniera lui Coșbuc. (<*George Coșbuc*, poet român + *-ian*)

coșenílă *s. f.* insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul. (<fr. *cochenille*, sp. *cochenilla*)

coșghéter *s. m.* baschetbalist care înscrie cele mai multe puncte într-o etapă, într-un campionat. (<*coș*, după *golgheter*)

coșmár *s. n.* 1. vis cu senzații de apăsare și de înăbușire, vis urît; *(p. ext.)* viziune înfricoșătoare, obsesie. 2. *(fam.)* stare de grijă apăsătoare, obsedantă; persoană inoportună, insuportabilă; pisălog. (<fr. *cauchemar*)

coșmarésc, -ă *adj. (livr.)* de coșmar. (după fr. *cauchemaresque*)

cotá *vb. tr.* 1. a numerota potrivit unei anumite ordini. 2. a stabili cursul valutelor străine, al hîrtiilor de valoare și al prețului mărfurilor la bursă. 3. *(fig.)* a aprecia, a prețui, a evalua. — *cotáre* *s. f.* (<fr. *coter*)

cotangéntă *s. f.* funcție trigonometrică a unghiului complementar. (<fr. *cotangente*)

cotáție *s. f.* determinarea și publicarea cursului prețel valutare pe baza evoluției cererii și ofertei. — var. *cotațiune* *s. f.* (<fr. *cotation*)

cotațiúne *s. f.* v. cotație.

cótă[1] *s. f.* 1. parte cu care contribuie cineva la o cheltuială comună sau care îi revine în urma unei împărțeli. ● parte dintr-un tot cărela i se dă o anumită destinație; cotă-parte, participație. ● contribuție obligatorie, în produse agricole, impusă producătorilor de către stat la termene și prețuri fixate de el. 2. document de referință care constată cursul valorilor înscrise la bursă[2], rezultate din cotațiile unei zile. ○ *~a bursei* = nivelul cursului valutar la bursă. 3. altitudine a unui punct față de nivelul mării; nivelul unei ape curgătoare. ● nivelul la care navighează un submarin. 4. *(mat.)* a treia coordonată carteziană a unui punct din spațiu. ● fiecare dintre dimensiunile unei piese sau ale unei construcții indicate pe un desen. 5. semn în cifre și litere care arată locul unor cărți, documente etc. într-o bibliotecă, într-o arhivă, a unei piese filatelice în cataloage sau reviste de specialitate. (<fr. *cote*, lat. *quota*)

cótă[2] *s. f.* haină largă purtată de preoții catolici. (<fr. *cotte*)

coterapeút *s. m.* terapeut asistent sau consultant. (<*co-* + *terapeut*)

coterie *s. f.* grup de persoane care își apără reciproc interesele, care urmăresc scopuri ascunse; gașcă, clică. (<fr. *coterie*)

cotidál, -ă *adj. linie ~ă* (și *s. f.*) = curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor în care mareele se produc simultan. (<fr., engl. *cotidal*)

cotidián, -ă I. *adj.* de fiecare zi, zilnic. ● *(fig.)* obișnuit, comun, familiar. II. *s. n.* publicație periodică cu apariție zilnică; ziar. (<fr. *quotidien*, lat. *quotidianus* < *quotidie*, fiecare zi)

cotidianitáte *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este cotidian. (< fr. *quotidienneté*)

cotíl[1] *s. m.* cavitate a unui os în care se articulează un alt os. (<fr. *cotyle*)

COTIL[2]**(O)-** *elem. comp.* „cavitate". (<fr. *cotyl(o)-*, cf. gr. *kotyle*)

cotiledón *s. n.* 1. frunzuliță cu rezerve nutritive a embrionului plantelor fanerogame. 2. fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. (<fr. *cotylédon*, cf gr. *kotyledon*, cavitate)

cotiledonát, -ă I. *adj.* (despre plante) cu unul sau două cotiledoane. II. *s. f. pl.* nume generic dat plantelor cu cotiledoane. (<fr. *cotylédoné(s)*)

cotilión *s. n.* vechi dans de societate cu figuri și scene de mimică pentru patru sau opt dansatori; melodia corespunzătoare. (<fr. *cotillon*)

cotiloíd, -ă *adj.* în formă de cotil. (<fr. *cotyloïde*)

cotiloidián, -ă *adj.* referitor la un cotil. (<fr. *cotyloïdien*)

cotilosauriéni *s. m. pl.* ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii. (<germ. *Kotylosaurier*)

cotínga *s. f.* pasăre mică din Brazilia, cu un penaj superb, care trăiește în colonii mari, hrănindu-se cu fructe. (<fr. *cotinga* < cuv. amerind.)

cotíngide *s. f. pl.* familie de păsări din America de Sud, avînd ca tip cotinga. (<fr. *cotingides*)

cotitáte *s. f.* sumă la care se ridică partea fiecăruia dintr-un întreg; cotă. ○ *~ disponibilă* = parte din avere de care se poate dispune în viață sau prin testament, liberă de orice obligații legale de moștenire. (<fr. *quotité*)

cotizá *vb.* I. *intr.* a plăti o cotizație. II. *refl.* a se uni pentru a participa la o cheltuială comună. (<fr. *cotiser*)

cotizábil, -ă *adj.* care poate fi supus unei cotizații. (<fr. *cotisable*)

cotizánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care cotizează; cotizator (I). (<fr. *cotisant*)

cotizatór, -oáre I. *s. m. f.* cotizant. II. *s. n.* foaie, registru în care se înscriu cotizațiile. (<*cotiza* + *-tor*)

cotizáție *s. f.* sumă fixă stabilită în funcție de venit pe care o plătesc periodic membrii unei organizații, ai unei asociații etc. ● contribuție bănească la o cheltuială comună. (<fr. *cotisation*)

cotlét *s. n.* 1. coastă de porc, de vițel sau de berbec împreună cu bucata corespunzătoare de carne. 2. *(pl.; fam.)* favoriți (III). (<fr. *côtelette*)

Cotnár *s. n.* vin produs în podgoria Cotnari. (cf. *Cotnari*, comună în județul Iași, cu podgorie vestită)

cotón *s. n.* (fir de) bumbac. (<fr. *coton*, ar. *qoton*)

cotonádă *s. f.* țesătură din bumbac sau din bumbac amestecat cu alte fibre. (<fr. *cotonnade*)

cotonizáre *s. f.* dizolvare a substanțelor de legătură din tulpina de in sau de cînepă, pentru a se obține fibrele. (după fr. *cotonnisation*)

cottage/có-tigi/ *s. n.* casă de țară mică și elegantă, în Anglia. (<engl. *cottage*)

cottíde *s. f. pl.* familie de pești osoși având ca tip slavocul. (<fr. *cottidés*)

cotúrn *s. m.* încălțăminte cu talpă groasă pe care o purtau pe scenă actorii antici de tragedie. (<fr. *cothurne*, lat. *cothurnus*)

cotutélă *s. f.* tutelă deținută de două sau mai multe persoane. (<fr. *cotutelle*)

cotutór, -oáre *s. m. f.* cel care deține autoritatea tutelară asupra cuiva împreună cu altă persoană. (<fr. *cotuteur*)

coulómb/cu-/ *s. m.* unitate de măsură a sarcinii electrice egală cu sarcina transportată de un curent continuu și constant de un amper pe secundă. (<fr. *coulomb*, cf. *Charles de Coulomb*, fizician fr.)

coulombmétru *s. n.* instrument de măsură pentru sarcina electrică ce trece printr-un circuit. (<fr. *coulombmètre*)

country/cántri/ *s. n. muzică* ~ = muzică de cowboy, folclor al americanilor albi, devenită stil în muzica ușoară contemporană. ○ ~ *rock* = utilizarea motivelor și instrumentelor country în context rock. (<amer. *country* /music/)

coupe /cu-pé/ *s. n.* 1. spectacol de teatru alcătuit din două sau mai multe piese scurte. 2. caroserie de automobil având în spate un compartiment închis, pentru persoane; mașină de acest tip. (<fr. *coupé*)

court/curt/ *s. n.* teren (de tenis). (<engl. *court*)

covalént, -ă *adj.* care prezintă covalență. (<germ. *kovalent*)

covalénță *s. f.* legătură chimică realizată prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți la formarea unei molecule. (<fr. *covalence*)

covariánt *s. n. (mat.)* proprietate a mai multor funcții de a varia în mod similar. (<fr. *covariant*)

covariánță *s. f. (stat.)* media produșilor termenilor omologi a două variabile corelate; covariație. (<fr. *covariance*)

covariáție *s. f.* covarianță. (<engl. *covariation*)

covelínă *s. f.* sulfură naturală de cupru. (<fr. *covelline*, cf. *Niccolo Covelli*, mineralog it.)

cóvercot *s. n.* stofă de lînă având o țesătură deasă. (<engl., fr. *covercoat*)

cover-girl/cáver-gărl/ *s. f.* fată tînără, frumoasă, care pozează pentru copertele revistelor. (<engl. *cover-girl*)

cóvering *s. n.* operație prin care se caută compensarea unui risc comercial printr-un al doilea risc. (<engl. *covering*)

covértă *s. f.* puntea superioară a unei nave. (<it. *coverta*)

covolúm *s. n.* mărime egală cu volumul moleculelor unui gaz, mult mai mică decît volumul real al acestuia. (<fr. *covolume*)

cowboy/cáu-boi/ *s. m.* păzitor (călare) de vite din America de Nord. (<engl. *cowboy*)

COX(O)- *elem. comp.* „coapsă", „șold". (<fr. *cox/o/-*, cf. lat. *coxa*)

coxál, -ă *adj.* referitor la coapsă, al coapsei. (<fr. *coxal*)

coxalgíe *s. f.* denumire dată durerilor și artritelor șoldului; *(p. ext.)* osteoartrită tuberculoasă a șoldului. (<fr. *coxalgie*)

coxanchilométru *s. n.* instrument pentru măsurarea gradului de diformitate a unui șold anchilozat. (<fr. *coxankylomètre*)

coxartríe *s. f.* coxartroză. (<fr. *coxarthrie*)

coxartropatíe *s. f.* afecțiune a articulației coxale. (<fr. *coxarthropathie*)

coxartrózã *s. f.* reumatism cronic degenerativ al articulației coxofemurale; coxartrie. (<fr. *coxarthrose*)

cóxă *s. f.* 1. șold; articulația acestuia. 2. prima articulație a picioarelor la artropode. (<lat. *coxa*)

coxítă *s. f.* artrită coxofemurală. (<fr. *coxite*)

coxodínie *s. f.* durere la nivelul osului coxal. (<fr. *coxodynie*)

coxofemurál, -ă *adj. (anat.;* despre articulație) care face legătura între femur și șold. (<fr. *coxo-fémoral*)

coxopatíe *s. f.* denumire generică dată bolilor șoldului. (<fr. *coxopathie*)

coxotomíe *s. f.* osteotomie a osului coxal. (<fr. *coxotomie*)

cozerie *s. f.* discuție (ușoară), conversație familiară, fără pretenții. (<fr. *causerie*)

cozeur/co-zör/ *s. m.* cel care știe să întrețină o conversație. (<fr. *causeur*)

crab *s. m.* crustaceu decapod marin cu abdomenul scurt și îndoit sub cefalotorace. (<fr. *crabe*)

crabáre *s. f.* operație de fixare a dimensiunilor țesăturilor de lînă, prin scufundarea într-un bazin cu apă fiartă. (după germ. *Kraben*, engl. *crabbing*)

crabót *s. m. (tehn.)* fiecare dintre dinții unui manșon sau ai unui disc prin intermediul cărora se imprimă mișcarea de rotație a doi arbori. (<fr. *crabot*)

crabotáre *s. f.* asamblare a două piese prin crabot; angrenare. (după fr. *crabotage*)

cracá *vb. tr.* a supune operației de cracare. (<fr. *craquer*)

cracáj *s. n.* cracare. (<fr. *craquage*)

cracáre *s. f.* procedeu industrial prin care se obțin din hidrocarburile grele, rămase de la distilarea fracționată a țițeiului, hidrocarburi ușoare, care au o valoare mai mare; cracaj. (<*craca*)

cracáuer/-ca-uăr/ *s. n.* salam preparat prin afumare la rece după fierbere. (<germ. *Krakauer*)

crachelúră *s. f.* crăpare, plesnitură a unui email, vernis, porțelan, a unei glazuri etc. (<fr. *craquelure*)

cracker/crá-căr/ *s. m. (rar)* hoț de informații implementate în calculatoarele electronice. (<engl. *cracker*, spărgător)

cracmént *s. n. (med.)* senzație auditivă sau palpatorie de crepitație. (<fr. *craquement*)

cracoviác *s. n.* dans popular polonez de perechi, vioi, cu pași săriți, din regiunea Cracovia; melodia corespunzătoare. (<pol. *krakowiak*)

crah *s. n.* fenomen economic specific sistemului capitalist, care se manifestă prin lipsa acută a creditelor pe piață, prin scăderea bruscă a cursului acțiunilor la bursă și prin devalorizarea monedei naționale. (<germ. *Krach*)

crambé *s. f.* plantă cruciferă comestibilă, cu conținut mare de ulei și proteine. (<fr. *crambé*, cf. gr. *krambe*, varză)

crámpă *s. f. (pl.)* contracție musculară dureroasă și involuntară (în special la stomac). ○ *~a scriitorului* = crampă a musculaturii antebrațului și a mâinii, care intervine în timpul scrisului; grafospasm. (<fr. *crampe*)

crampón *s. n.* 1. piron cu care se fixează de traversă șina de cale ferată. 2. mică bucată de talpă sau de cauciuc care se aplică pe talpa bocancilor de sport pentru a împiedica alunecarea. 3. rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci de ziduri etc. ● pedicel de fixare situat pe fața interioară a talului lichenilor. (<fr. *crampon*)

cramponá *vb. refl.* a se agăța cu desperare de ceva sau de cineva; *(fig.)* a se ține scai, morțiș de ceva sau de cineva. — *cramponáre* s. f. (<fr. *cramponner*)

cramponáj *s. n. (alp.)* utilizare a crampoanelor (2); fixare cu crampoanele. (<fr. *cramponnage*)

cran *s. n. (rar)* macara. (<rus. *kran*, fr. *cran*)

CRANI(O). **-cranie** *elem. comp.* „craniu". (<fr. *crâni/o/-*, *-cranie*, cf. gr. *kranion*)

cranián, -ă *adj.* referitor la poziția unui organ față de craniu. (<germ. *kranial*)

cranián, -ă *adj.* referitor la craniu, al craniului. (<fr. *crânien*)

craniáte *s. n. pl.* subîncrengătură de animale vertebrate prevăzute cu craniu. (<*craniu* + *-at*)

-cranie v. c r a n i (o)-.

craniectomíe *s. f.* deschidere a craniului în scop terapeutic sau explorator. (<fr. *crâniectomie*)

cranioclást *s. n.* instrument obstetrical folosit în cranioclazie. (<fr. *crânioclaste*)

cranioclazíe *s. f.* zdrobire și extragere a capului la fătul mort, făcută cu ajutorul cranioclastului. (<fr. *crânioclasie*)

craniofaringióm *s. n.* tumoare chistică congenitală dezvoltată pe traiectul care leagă faringele de lobul anterior al hipofizei. (<fr. *crânio-pharyngiome*)

craniográf *s. n.* aparat folosit în craniografie. (<fr. *crâniographe*)

craniografíe *s. f.* radiografie a craniului; craniogramă. (<fr. *crâniographie*)

craniográmă *s. f.* craniografie. (<fr. *crâniogramme*)

craniológ, -ă *s. m. f.* specialist în craniologie. (<fr. *crâniologue*)

craniológic, -ă *adj.* referitor la craniologie. (<fr. *crâniologique*)

craniologíe *s. f.* parte a antropologiei care studiază forma și dimensiunile craniului. (<fr. *crâniologie*)

craniomalacíe *s. f.* înmuiere a oaselor craniului. (<fr. *crâniomalacie*)

craniométric, -ă *adj.* referitor la craniometrie. (<fr. *crâniométrique*)

craniometríe *s. f.* ramură a antropologiei care se ocupă cu luarea dimensiunilor și a indicilor craniului, în scopul comparării indivizilor și populațiilor. (<fr. *crâniométrie*)

craniométru *s. n.* instrument folosit în craniometrie. (<fr. *crâniomètre*)

craniopág *s. m.* grup de monștri dubli uniți prin extremitatea cefalică. (<fr. *crâniopage*)

craniopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile craniului. (<fr. *crâniopathie*)

cranioplastíe *s. f.* operație chirurgicală de transplantare și grefare a unui material osos la nivelul bolții craniene. (<fr. *crânioplastie*)

cranioschízis *s. n.* malformație a craniului datorată unui defect de osificare pe linia mediană. (<fr. *crânieschisis*)

cranioscopíe *s. f.* 1. disciplină care își propune să determine calitățile morale și intelectuale pe baza examinării formei craniului. 2. examinare a craniului. (<fr. *crâniescopie*)

craniostát *s. n.* 1. dispozitiv pentru localizarea și fixarea craniului în vederea executării unei radiografii. 2. suport folosit la orizontalizarea craniului, pentru măsurarea și desenarea lui. (<fr. *crâniostat*)

craniostenóză *s. f.* sudură prematură a unuia sau a mai multor oase ale cutiei craniene, care provoacă o oprire în dezvoltarea normală a acesteia. (<fr. *crâniosténose*)

craniotábes *s. n.* leziune distrofică a craniului cu subțiere din loc în loc a osului. (<fr. *crâniotabes*)

craniotóm *s. n.* instrument chirurgical pentru deschiderea craniului. (<fr. *crâniotome*)

craniotomíe *s. f.* 1. decapitare, în embriotomie, pentru extragerea fătului, în caz de dislocație gravă; cefalotomie. 2. deschidere chirurgicală

a craniului pentru a putea ajunge la o tumoare cerebrală. (<fr. *craniotomie*)

craniotoracopág *s. m.* făt gemelar teratologic format prin alipirea craniilor și a toracelor. (<fr. *crânio-thoracopage*)

crániu *s. n.* scheletul, sistemul osos al capului. (<lat. *cranium*, gr. *kranion*)

crapód *s. n.* boală a picioarelor la cai, măgari, catîri etc., caracterizată prin inflamații putride ale tegumentului de sub unghii. (<fr. *crapaud*)

crapodină *s. f.* lagăr (II) axial în care se poate roti pivotul unui arbore vertical. (<fr. *crapaudine*)

crapulós, -oásă *adj. (rar)* care este în decădere, în mizerie morală; viciat, vicios. ○ hoțesc, tîlhăresc. (<fr. *crapuleux*)

cras, -ă *adj.* care nu corespunde nici celor mai mici exigențe; grosolan, nerușinat. (<fr. *crasse*)

crasnozióm/-ziem/ *s. n.* sol roșu specific regiunilor subtropicale umede. (<rus. *krasnozëm*)

crasulacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate erbacee grase, suculente, avînd ca tip crasula. (<fr. *crassulacées*)

crásulă *s. f.* plantă ornamentală cu flori frumoase, roșii. (<fr., lat. *crassula*)

-crát, -crație *elem. comp.*, „putere, conducere". (<fr. *-cratie*, *-cratie*, cf. gr. *kratos*)

crátă *s. f. (mar.)* ambalaj în formă de șipci, de ladă, servind la împachetarea fructelor, a damigenelor și a unor mărfuri ambalate în saci de hîrtie. (<engl. *crate*)

crátér/cráter *s. n.* 1. *(ant.)* vas mare, frumos pictat cu scene mitologice și cu două torți laterale, în care se amesteca apa cu vinul la ospețe. 2. deschizătură largă și conică a unui vulcan, prin care se revarsă lava. ◎ gaură în formă de pîlnie făcută de un meteorit pe suprafața Pămîntului. ○ ~ *lunar* = adîncitură rotundă de pe suprafața Lunii, putînd avea drept cauză activitatea vulcanilor sau bombardamente meteorice. (<fr. *cratère*, lat. *crater*, gr. *krater*)

craterél *s. m.* specie de ciupercă comestibilă, neagră, în formă de trompetă, din clasa bazidiomicetelor, care crește de obicei pe copaci. (<fr. *craterelle*)

craterifórm, -ă *adj.* de forma unui crater, de cupă. (<fr. *cratériforme*)

craterizáre *s. f.* formare a unei scobituri în formă de crater pe anticatodul unui tub de radiații roentgen. (după it. *craterizzazione*)

crátimă *s. f.* semn grafic (-) servind pentru a lega două cuvinte ce se pronunță împreună, pentru a despărți un cuvînt în silabe etc.; liniuță de unire. (<ngr. *kratima*)

cratogén *s. n.* 1. regiune întinsă din scoarța terestră, care, într-o anumită perioadă, nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau de coborîre. 2. platformă continentală. (<fr. *cratogène*)

cratomanie *s. f.* plăcere morbidă pentru putere și preeminență. (<fr. *cratomanie*)

-crație v. - c r a t.

craul *s. n.* stil de înot în care mișcarea picioarelor se face în alt ritm decît aceea a brațelor, capul rămînînd cît mai mult sub apă. (<engl., fr. *crawl*)

craulist, -ă *s. m. f.* sportiv care înoată în stil craul. (<*craul* + *-ist*)

cravașá *vb. tr.* a lovi cu cravașa. — *cravașáre* *s. f.* (<fr. *cravacher*)

cravášă *s. f.* vărguță de lemn flexibil sau de piele împletită folosită la călărie. (<fr. *cravache*)

cravátă *s. f.* 1. bucată de mătase, de stofă etc. care se poartă înnodată la gît, mai ales de către bărbați. ○ ~ *de pionier* = basma roșie, triunghiulară, purtată la gît de pionieri (I, 3). 2. *(mar.)* parîmă suplimentară cu care se reține ancora. (<fr. *cravate*)

cravatíer *s. m. (rar)* meseriaș care fabrică cravate; vînzător de cravate. (<fr. *cravatier*)

crówling peg/crau-/ *s. n. (fin.)* operație oficială de reducere succesivă, de mică amploare și la intervale de timp relativ scurte, a valorii paritare a unei monede, în funcție de scăderea puterii de cumpărare a acesteia. (<engl. *crawling peg*)

crázá *s. f.* fuziune a vocalei inițiale a unui cuvînt cu vocala finală a cuvîntului precedent. (<fr. *crase*, cf. gr. *krasis*, amestec)

-crazie *elem. comp.* „constituție", „temperament, predispoziție". (<fr. *-crasie*, cf. gr. *krasis*)

creá *vb. tr.* 1. a face ceva care nu există înainte; a întemeia, a înființa, a organiza. ○ a inventa; a plăsmui, a compune, a scrie (o operă literară etc.). 2. a pregăti, a forma (pentru o misiune, o carieră etc.). 3. *(teatru)* *a* ~ *un rol* = a interpreta cu pricepere și originalitate un rol. — *creáre* *s. f.* (<fr. *créer*, lat. *creare*)

creánță *s. f.* act prin care se constată dreptul creditorului de a primi o sumă de bani de la debitor. (<fr. *créance*)

creanțiér *s. n.* registru în care se înscriu creanțele. (<fr. *créancier*)

creatínă *s. f.* substanță azotată rezultată din metabolismul protidelor, cu rol important în contracția musculară. (<fr. *créatine*)

creatinemie *s. f.* prezența creatinei în sînge. (<fr. *créatinémie*)

creatinofosfórie *adj. acid* ~ = compus al creatinei cu acidul fosforic, prezent în țesutul muscular. (<*creatină* + *fosforic*)

creatinínă *s. f.* produs de deșeu derivat din creatină. (<fr. *créatinine*)

creatininemie *s. f.* prezența creatininei în sînge. (<fr. *créatininémie*)

creatininurie *s. f.* prezența creatininei în urină. (<fr. *créatininurie*)

creatinurie *s. f.* prezența creatinei în urină. (<fr. *créatinurie*)

creativ, -ă *adj.* referitor la acțiunea de a crea; capabil de a crea. (<fr. *créatif*)

creativitáte *s. f.* dispoziție potențială de a crea, însușirea de a fi creator; putere de invenție. (<fr. *créativité*)

creatologie *s. f.* disciplină complexă care studiază tehnicile, procesele și formele creației. (<*creație* + *-logie*)

creatór, -oáre I. *adj.*, *s. m. f.* (cel) care creează, care fundează ceva. II. *s. m.* (în concepțiile religioase) Dumnezeu, ziditorul (lumii). (<fr. *créateur*, lat. *creator*)

creatorée *s. f.* eliminare a unor fibre musculare nedigerate, în fecale. (<fr. *créatorrhée*, cf. gr. *kreas*, *-tos*, carne)

creatúră *s. f.* ființă, făptură: *(peior.)* individ. (<fr. *créature*, lat. *creatura*)

creáție *s. f.* acțiunea de a crea; *(concr.)* produs al muncii creatoare; lucru, operă creată. ● interpretare originală, reușită a unui rol într-o piesă sau într-un film. — var. *creațiune* s. f. (<fr. *création*, lat. *creatio*)

creaționísm *s. n.* concepție teologică potrivit căreia lumea a fost creată de către divinitate. (<fr. *créationisme*)

creaționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al creaționismului. (<fr. *créationiste*)

creațiúne *s. f.* v. creație.

credénță *s. f.* mobilă din evul mediu formată dintr-un corp așezat deasupra bufetului propriu-zis sau pe montanți sculptați. ● măsuță, policioară pentru vase; bufet pentru servirea gustării înainte de masă. (<it. *credenza*, germ. *Kredenz*)

credíbil, -ă *adj.* care poate fi crezut; verosimil. (<fr. *crédible*, engl. *credible*, lat. *credibilis*)

credibilitáte *s. f.* însușirea de a fi credibil. (<fr. *crédibilité*)

crédit *s. n.* 1. relație ce se stabilește între o persoană *(creditor)* care acordă, sub formă de împrumut, o sumă de bani sau alte valori și o altă persoană *(debitor)*, care primește împrumutul, urmînd ca restituirea să se efectueze la o dată ulterioară, determinată; împrumut acordat; creanța creditorului; obligația (bănească) a celui creditat. 2. sferă a circulației bănești cuprinzînd relațiile de credit. 3. coloana (din dreapta) a unui cont, care reprezintă sumele avansate. 4. *(fig.)* încredere, considerație, stimă, autoritate de care se bucură cineva în fața semenilor săi. (<fr. *crédit*, lat. *creditum* < *credere*, a crede)

creditá *vb. tr.* 1. a acorda (cuiva) un credit (1); a vinde cuiva pe credit. ● *(fig.)* a arăta cuiva considerație, stimă. 2. *(cont.)* a înregistra creditul unui cont. — **creditáre** s. f. (<fr. *créditer*)

creditábil, -ă *adj.* care poate fi creditat. (<*credita* + *-bil*)

creditór, -oáre I. *adj.* referitor la credite; care a creditat. II. *s. m. f.* 1. persoană fizică sau juridică care acordă, cu titlu de împrumut, o sumă de bani sau alte valori. 2. titular al unui drept de creanță. (<fr. *créditeur*, lat. *creditor*)

crédo *s. n.* 1. a treia parte a misei. 2. expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; simbolul credinței. 3. *(fig.)* crez; profesiune de credință. (<lat. *credo*)

credúl, -ă *adj.* care crede prea ușor, se încrede ușor în cineva sau ceva; naiv. (<fr. *crédule*, lat. *credulus*)

credulitáte *s. f.* însușirea de a fi credul, ușurința de a crede lucruri lipsite de temei. (<fr. *crédulité*, lat. *credulitas*)

creek/cric/ *s. n.* curs de apă temporar din deșerturile sărate din Australia și America. (<engl. *creek*)

creep/crip/ *s. n.* deplasare lentă a particulelor care alcătuiesc depozitele diluviale către partea inferioară a unui versant. (<engl. *creep*)

creiologíe *s. f.* știință interdisciplinară care se ocupă cu clasificarea și evoluția trebuințelor umane. (cf. gr. *khreia*, necesitate)

creión *s. n.* 1. bastonaș de lemn avînd la mijloc o mină de grafit sau din alt material și servind pentru scris sau desenat. 2. schiță a unui desen executată în creion (1); eboșă (a unui tablou, a unei poezii). 3. ustensilă asemănătoare cu creionul (1), baton avînd diferite întrebuințări. ○ ~ *luminos* = dispozitiv electronic servind pentru introducerea datelor și informațiilor în minicalculatoare. (<fr. *crayon*)

creioná *vb. tr.* 1. a desena, a schița cu creionul. 2. *(fig.)* a contura, a schița portretul, caracterul unui personaj într-o scriere etc. — **creionáre** s. f. (<fr. *crayonner*)

creionáj *s. n.* creionare; desen făcut cu creionul. (<fr. *crayonnage*)

creioníst, -ă *s. m. f.* desenator în creion. (<fr. *creyoniste*)

crem *adj. inv., s. n.* (de) culoare alb-gălbui. (<fr. *crème*)

cremaliéră *s. f.* 1. bară dințată dreaptă care se angrenează cu o roată dințată cilindrică folosită la cricuri, la unele mașini-unelte etc. pentru transformarea mișcării de rotație în mișcare de translație și invers. 2. traseu de tranșee și șanțuri de comunicație, avînd forma unor trepte foarte largi. (<fr. *crémaillère*)

cremastér *s. m.* mușchi aparținînd învelișului testicular. (<fr. *crémaster*, cf. gr. *kremaster*, suspensor)

cremasterián, -ă *adj.* al cremasterului. (<*cremaster* + *-ian*)

crematofobíe *s. f.* frică patologică de bani. (cf. gr. *khrema*, *-atos*, bogăție, avere)

crematórIu, -ie I. *adj. (livr.)* care servește la incinerare. II. *s. n.* 1. instalație specială pentru incinerarea cadavrelor. 2. cuptor pentru ars gunoaiele. (<fr. *crématoire*, *crématorium*)

cremațiúne *s. f.* incinerare. (<fr. *crémation*, lat. *crematio* < *cremare*, a arde)

crémă *s. f.* 1. preparat culinar dulce făcut din lapte, ouă și zahăr, la care se adaugă cafea, vanilie etc. 2. supă avînd la bază un piure de legume legat cu un sos alb, sau numai amestecat cu smîntînă și gălbenuș de ou. 3. lichior siropos. 4. produs cosmetic folosit la îngrijirea pielii; pomadă. ○ ~ *de ghete* = preparat folosit pentru ungerea și lustruirea încălțămintei de piele. 5. *(fig.)* ceea ce este bun, de frunte, foarte folosit. (<fr. *crème*)

cremiéră *s. f.* vas pentru cremă (1). (<*cremă* + *-ieră*)

CREMNO- *elem. comp.* „prăpastie". (<fr. *cremno-*, cf. gr. *kremnos*)

cremnofíte *s. f. pl.* vegetație care crește pe stîncile abrupte. (<fr. *cremnophytes*)

cremnofobíe *s. f.* teamă patologică de prăpastii. (<fr. *cremnophobie*)

cremocárp *s. m.* fruct uscat, bilocular, care se desface în două achene; diachenă. (<fr. *crémocarpe*, cf. gr. *kremastos*, suspendat)

cremométru *s. n.* instrument cu care se măsoară cantitatea de smîntînă sau de alte grăsimi din lapte. (<fr. *crémomètre*)

cremónă *s. f.* dispozitiv metalic la o fereastră sau la o ușă care servește la închiderea acestora. (<fr. *crémone*)

cremós, -oásă *adj.* care conţine multă cremă; cu aspect de cremă. (<fr. *crémeux*)

cremózăs. *f.* bomboană de ciocolată cu cremă. (<fr. *crémeuse*)

crémşnit *s. n.* prăjitură preparată din foi de aluat, coapte şi pudrate cu zahăr, umplute cu cremă de vanilie. (<germ. *Kremschnitt*)

-crén v. c r e n o-.

crenát, -ă *adj.* (despre frunze) cu marginile dinţate. (<lat. *crenatus*, it. *crenato*, fr. *créné*)

crenél *s. n.* 1. deschizătură într-un zid de apărare care permite tragerea cu armamentul portativ sau observarea cîmpului de luptă. ● deschizătură între două merloane alăturate ale zidului unei cetăţi. 2. ornament la partea superioară a unui dulap, în special în goticului german, care imită crenelurile (1) unei fortificaţii. (<engl. *crenel*, cf. fr. *créneau*)

crenelá *vb. tr.* a face, a construi creneluri (într-un zid). — *crenelâre* s. f. (<fr. *créneler*)

crenelâj *s. n.* 1. ansamblu defensiv care înconjoară o curtină (2), format din creneluri şi merloane. 2. zimţii unei monede. (<fr. *crénelage*)

crenelúră *s. f.* dantelură asemănătoare crenelurilor. (<fr. *crénelure*)

CRENO-, -crén *elem. comp.* „izvor". (<fr. *créno-*, cf. gr. *krene*)

crenobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază crenobiontele. (<fr. *crénobiologie*)

crenobiónte *s. n. pl.* organisme vegetale sau animale care trăiesc în apele izvoarelor. (<fr. *crénobiontes*)

crenofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care trăieşte numai în apa izvoarelor. (<fr. *crénophile*)

crenofíte *s. f. pl.* vegetaţie a apelor de izvoare. (<fr. *crénophites*)

crenologíe *s. f.* studiul apelor minerale terapeutice. (<fr. *crénologie*)

crenoplanctón *s. n.* planctonul apelor de izvoare. (<fr. *crénoplancton*)

crenoterapeút *s. m.* medic specialist în crenoterapie. (<fr. *crénothérapeute*)

crenoterapíe *s. f.* ansamblu de metode terapeutice care utilizează apele minerale. (<fr. *crénothérapie*)

crenoxén, -ă *adj.* (despre organisme) care întîmplător a ajuns în biocenozele din apa de izvor. (<fr. *crénoxène*)

crénvurşt *s. m.* cîrnăcior subţire, făcut din carne de vită şi slănină tocată fin. (<germ. *Krenwürstchen*)

CREO- *elem. comp.* „carne". (<fr. *créo-*, cf. gr. *kreas*)

creodónte *s. f. pl.* subordin de mamifere carnivore fosile, cu dentiţie puţin specializată. (<fr. *créodontes*)

creofág, -ă *adj.* carnivor. (<fr. *créophage*)

creofagíe *s. f.* obişnuinţă de a se hrăni cu carne. (<fr. *créophagie*)

creofíl, -ă *adj.* care trăieşte pe carne. (<lat. *creophilus*)

creól, -ă *s. m. f.* om de rasă albă, urmaş al primilor colonişti europeni în America Latină sau în coloniile intertropicale (Antile). ● *(s. f.)* limbă mixtă provenind din contactul spaniolei, portughezei sau francezei cu un idiom indigen, vorbită de creoli. (<fr. *créole*)

creolínă *s. f.* lichid uleios brun obţinut la distilarea gudroanelor de huilă, cu miros puternic şi persistent, folosit ca dezinfectant. (<fr. *créoline*)

creolizá *vb. tr.* a da un aspect creol unei limbi vernaculare. (<fr. *créoliser*)

creozót *s. m.* lichid uleios, gălbui şi caustic, cu miros tare, obţinut prin distilarea gudroanelor de lemn, folosit în industrie şi în medicină. (<fr. *créosote*, cf. gr. *kreas*, carne; *sozein*, a conserva)

creozotá *vb. tr.* a impregna lemnul cu creozot pentru a-l face mai rezistent. — *creozotâre* s. f. (<fr. *créosoter*)

crep *s. n.* 1. cauciuc natural, alb-gălbui şi translucid, obţinut prin coagularea latexului cu acid acetic sau formic, folosit pentru tălpi la încălţăminte. 2. ţesătură subţire de mătase sau de lînă, cu faţa uşor încreţită. ● bucata neagră dintr-o astfel de ţesătură purtată (la rever) în semn de doliu. (<fr. *crêpe*)

crepdeşín *s. n.* crep de mătase cu firul gros. (<fr. *crêpe de Chine*)

crepidă *s. f.* încălţăminte naţională la vechii greci şi la romani, asemănătoare cu sandalele. (<fr. *crépide*, lat. *crepida*)

crepidómă *s. f.* baza mai înaltă decît nivelul solului, cu trepte pe care se înalţă un templu antic grecesc, un edificiu. (<gr. *krepidoma* < *krepis*, fundament)

crepínă *s. f.* cutie metalică perforată servind drept filtru la capătul unei conducte. (<fr. *crépine*)

crepitánt, -ă *adj.* care trosneşte, pîrîie. (<fr. *crépitant*)

crepitáţie *s. f.* trosnitură produsă de ciocnirea extremităţilor unui os fracturat, de aerul pătruns în plăminii bolnavi etc. (<fr. *crépitation*)

crepón *s. n.* ţesătură cu creţuri sau cu bobiţe în relief. (<fr. *crépon*)

creponát, -ă *adj.* (despre ţesături, hîrtie etc.) cu aspect asemănător creponului; încreţit. (<*crepon* + *-at*)

crepsatín *s. n.* ţesătură cu o faţă mată şi una de tipul satinului. (<*crep*[2] + *satin*)

crepúscul *s. n.* 1. lumină difuză care se răspîndeşte după apusul Soarelui *(amurg)* sau înainte de răsăritul lui *(auroră)*. 2. *(fig.)* declin, decădere, sfîrşit. (<fr. *crépuscule*, lat. *crepusculum*)

crepuscolá *vb. intr. (rar)* a se apropia de crepuscul; *(p. ext.)* a degringola. (<*crepuscul*)

crepuscolár, -ă *adj.* 1. referitor la crepuscul, de crepuscul. ● slab luminat, abia vizibil. ● (despre un curent poetic din literatura italiană de la începutul sec. XX) care manifesta predilecţie pentru tonurile mijlocii, pentru vagul culorii, pentru o banalitate ostentativă şi un prozaism voit al expresiei. 2. (despre animale) care este activ după apusul Soarelui. 3. *(psihiatr.) stare ~ă* = tulburare profundă a conştiinţei caracterizată prin alternarea reflectării senzoriale cu păstrarea automatismelor motorii. (<fr. *crépusculaire*)

crescéndo I. *adv. (muz.)* crescînd în intensitate; din ce în ce mai tare. II. *s. n.* creştere pro-

gresivă a intensității sunetelor: parte a unei compoziții muzicale care se cîntă în acest tempo. (<it. *crescendo*)

cresón *s. n.* plantă erbacee legumicolă din familia cruciferelor, cu flori albe, mici, și cu frunze comestibile. (<fr. *cresson*)

CRESTO- *elem. comp.* „uiă". (<fr. *chresto-*, cf. gr. *khrestos*)

crestomație *s. f.* culegere de texte reprezentative (filologice, istorice, documentare) din autorii clasici ai unei literaturi sau ai mai multora, destinată în special învățămîntului. (<fr. *chrestomathie*, cf. gr. *mathein*, a învăța)

crestoscopie *s. f.* metodă de examinare microscopică a traseului marginilor unei creste papilare în scopul descoperirii formelor particulare identificatoare, folosită în criminalistică. (<*creastă* + *-scopie*)

crésus *s. m.* *(livr.)* om foarte bogat. (<fr. *crésus*, cf. *Cresus*, rege antic al Lydiei, faimos prin bogățiile sale)

creșă *s. f.* **1.** instituție pentru îngrijirea copiilor pînă la 3 ani pe timpul cît părinții sînt la serviciu. **2.** adăpost special amenajat pentru creșterea tineretului animal. (<fr. *crèche*)

cretacéu, -ée I. *adj.* **1.** (despre roci) de natura cretei. **2.** (despre plante) care crește pe sol cretacic. II. *s. n.* cretacic. (<fr. *crétacé*)

cretácic, -ă *adj., s. n.* (din) ultima perioadă a mezozoicului, care succedă jurasicului, caracterizîndu-se prin depuneri masive de calcar; cretaceu (II). (<germ. *Kretazisch*)

cretă *s. f.* **1.** carbonat de calciu natural, format din cochiliile unor animale marine foarte mici. **2.** bucată din această materie, folosită pentru scris pe o tablă neagră. ○ *~ furajeră* = nutreț preparat din săruri minerale, cu aspect de făină, care se amestecă cu alte nutrețuri. (<lat. *creta*)

crétic, -ă *adj.* *ritm* *~* = ritm ternar, inversul amfibrahului, în care silaba de la mijloc este neaccentuată: amfimacru. (<fr. *crétique*, lat. *creticus*)

cretin, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cretinism ○ stupid, imbecil, idiot. (<fr. *crétin*)

cretinism *s. n.* boală gravă cauzată de tulburări funcționale ale glandei tiroide, care se manifestă prin anomalii fizice, degenerescență, insuficiență mintală etc.; timpenie, idiotie, prostie. (<fr. *crétinisme*)

cretinizá *vb. tr., refl.* *(fam.)* a face, a deveni cretin. — *cretinizáre* s. f. (<fr. *crétiniser*)

cretinoíd, -ă *adj.* care seamănă cu un cretin, aproape cretin. (<fr. *crétinoïde*)

cretón *s. n.* țesătură imprimată din fire de in sau de bumbac folosită pentru huse de mobilă, draperii etc. (<fr. *crétonne*, cf. *Creton*, sat în Normandia)

cretós, -oásă *adj.* care conține cretă (1); cu aspect de cretă. (<*cretă* + *-os*)

creuzét *s. n.* **1.** vas rezistent la căldură, folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. **2.** recipient dintr-un material refractar folosit în industrie la topirea și elaborarea metalelor, aliajelor, sticlei etc. **3.** partea de jos a unui furnal, unde se colectează, în procesul metalurgic, produsele de topire. **4.** *(fig.)* loc unde se amestecă diverse influențe, lucruri etc. (<fr. *creuset*)

crevácе *s. n.* *(mar.)* element din osatura unei bărci; coastă.

crevásă *s. f.* **1.** despicătură adîncă într-un bloc de gheață. **2.** plesnitură a pielii. (<fr. *crevasse*)

crevétă *s. f.* mic crustaceu marin, comestibil, bun înotător. (<fr. *crevette*)

crevetiér *s. n.* navă special amenajată pentru pescuitul crevetelor. (<fr. *crevettier*)

-crézã *elem. comp.* „folosință, întrebuințare, uzaj". (<fr. *-chrèse*, cf. gr. *khresis*)

crezól *s. m.* lichid extras din gudroanele de huilă, sub forma unui amestec de izomeri, cu proprietăți antiseptice; metilfenol. (<fr. *crésol*)

CRI(O)- *elem. comp.* „frig, glacial, congelare". (<fr. *cryo/o/-*, cf. gr. *kryos*)

crialgézie *s. f.* senzație dureroasă la aplicarea unui corp rece. (<fr. *cryalgésie*)

crianestezie *s. f.* anestezie prin frig. — var. *crioanestezie*, *criostezie* s. f. (<fr. *cryanesthésie*)

criánt, -ă *adj.* (despre culori) țipător, strident. (<fr. *criant*)

crib *s. n.* construcție de lemn, de zidărie sau de metal, executată în albia unui rîu, pentru protecția unui sorb. (<germ. *Kribbe*)

criblúră *s. f.* piatră dură, sfărîmată mărunt, folosită ca îmbrăcăminte rutieră. (<fr. *criblure*)

cribriférm, -ă *adj.* (despre o formație anatomică) perforat ca o sită. (<fr. *cribriforme*, cf. lat. *cribrum*, sită)

cric *s. n.* aparat portativ pentru ridicarea la înălțimi mici a greutăților prin împingere în sus. (<fr. *cric*)

cricetíde *s. n. pl.* familie de mamifere rozătoare avînd ca tip hîrciogul. (<lat. *cricetidae* <*cricetus*, hîrciog)

crichet *s. n.* joc sportiv între două echipe a cîte 11 jucători (unul portar), fiecare echipă căutînd să introducă mingea în poarta adversă *(ghișet)*, lovind-o cu un baston special de lemn. (<fr., engl. *cricket*, baston)

CRICO- *elem. comp.* „inel, cerc". (<fr. *crico-*, cf. gr. *krikos*)

cricofaringián, -ă *adj., s. m.* (mușchi) care leagă cartilajul cricoid de faringe. (<fr. *cricopharyngien*)

cricoíd, -ă *adj.* *cartilaj* *~* = cartilaj al laringelui, în formă de inel. (<fr. *cricoïde*)

cricoidectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei porțiuni din cartilajul cricoid. (<fr. *cricoïdectomie*)

cricoidotomíe *s. f.* incizie parțială sau totală a cartilajului cricoid. (<fr. *cricoïdotomie*)

cricotiroidián, -ă *adj., s. m.* (membrană, mușchi) care leagă cartilajul cricoid de cel tiroid. (<fr. *crico-thyroïdien*)

cricotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a cartilajului cricoid. (<germ. *Kricotomie*)

cricotraheotomíe *s. f.* traheotomie realizată prin incizia cartilajului cricoid. (<*crico-* + *traheotomie*)

criergíe *s. f.* acțiune a inghețului asupra solului și rocilor de suprafață. (<fr. *cryergie*)

criestezíe *s. f.* sensibilitate crescută la frig. — var. *crioestezie* s. f. (<fr. *cryesthésie*)

crimă *s. f.* **1.** violare a legii penale, care se pedepsește cu detențiе riguroasă, muncă silnică, temniță grea, moarte etc.; omor. ○ ~ *de război* = acțiune săvîrșită de membrii unor forțe armate în timp de război nesocotind normele dreptului internațional care reglementează legile războiului; ~ *contra umanității* = atrocități recunoscute pe plan internațional ca violînd legile elementare ale umanității. **2.** nelegiuire, fărădelege. ◇ păcat. (<fr. *crime*, cf. lat. *crimen*, acuzație)

criminál, -ă **I.** *adj.* care constituie o crimă, referitor la o crimă. **II.** *s. m. f.* făptuitor al unei crime. (<fr. *criminal*, lat. *criminalis*)

criminalíst, -ă *s. m. f.* jurist specialist în criminalistică. (<fr. *criminaliste*)

criminalístic, -ă **I.** *adj.* referitor la criminalistică. **II.** *s. f.* știință care studiază și propune metodele și mijloacele dezvăluirii crimelor, cu scopul lămuririi și prevenirii lor. (<fr. *criminalistique*)

criminalitáte *s. f.* săvîrșire de crime; totalitatea infracțiunilor săvîrșite pe un teritoriu, într-o anumită perioadă. (<fr. *criminalité*)

criminalizá *vb. tr.* **1.** *(jur.)* a face să treacă de la jurisdicția corecțională sau civilă la jurisdicția criminală. **2.** *(rar)* a incrimina. — *criminalizáre* s. f. (<fr. *criminaliser*)

criminaloíd, -ă *adj. (rar)* criminal. (<*criminal* + *-oid*)

CRIMINO- *elem. comp.*, „crimă, omor". (<fr. *crimino-*, cf. lat. *crimen, -minis*)

criminogén, -ă *adj.* care generează sau favorizează producerea crimei. (<fr. *criminogène*)

criminogenéză *s. f.* studiu al mecanismelor care generează acte delictuale. (<fr. *criminogenèse*)

criminológ, -ă *s. m. f.* specialist în criminologie; criminologist. (<fr. *criminologue*)

criminológic, -ă *adj.* referitor la criminologie. (<fr. *criminologique*)

criminologíe *s. f.* știință care studiază starea, dinamica și cauzele criminalității și măsurile pentru prevenirea și combaterea ei. (<fr. *criminologie*)

criminologíst, -ă *s. m. f.* criminolog. (<fr. *criminologiste*)

CRIMO- *elem. comp.* „îngheț, frig". (<fr. *crymo-*, cf. gr. *krymos*)

crimodínie *s. f.* durere care apare la contactul cu gheața sau cu apa foarte rece. (<fr. *crymodynie*)

crimofíte *s. f. pl.* plante care cresc în regiuni polare. (<lat. *crymophytae*)

crimoterapíe *s. f.* metodă terapeutică ce folosește temperaturile foarte joase. (<fr. *crymotherapie*)

-crin, -crinie *elem. comp.*, „secreție, excreție". (<fr. *-crine, -crinie*, cf. gr. *krinein*, a secreta)

crinіéră *s. f.* **1.** creasta unui coif din care ieșeau penajul sau alte ornamente. **2.** *(fig.)* cunună (de păr) abundentă. (<fr. *crinière*)

crinoíde *s. n. pl.* clasă de echinoderme primitive cu corpul în formă de caliciu cu brațe, așezat pe un peduncul și fixat pe fundul mării; crini-de-mare. (<fr. *crinoïdes*, cf. gr. *krinos*, crin)

crinolínă *s. f.* fustă lungă și largă în formă de clopot, susținută de arcuri subțiri, la modă în secolul trecut; malacof. (<fr. *crinoline*)

crinovíl *s. n.* fibră sintetică obținută din policlorură de vinil, care, țesută sub formă de tricot și purtată direct pe corp, se încarcă de sarcini electrice, avînd efect terapeutic. (n. com.)

CRIO- v. c r i (o)-.

crioanestezíe *s. f.* v. c r i a n e s t e z i e.

criobiologíe *s. f.* **1.** studiul fenomenelor biologice care se produc sub efectul frigului. **2.** aplicarea temperaturilor foarte joase la prezervarea țesuturilor, a substanțelor biologice etc. (<fr. *cryobiologie*)

criobiónte *s. n. pl.* organisme care trăiesc pe zăpezi sau pe gheață. (<fr. *cryobiontes*)

criocardioplegíe *s. f.* procedeu chirurgical de oprire a contracțiilor cardiace prin refrigerare. (<*crio-* + *cardioplegie*)

criocautér *s. n.* instrument pentru cauterizare cu ajutorul temperaturilor joase. (<fr. *cryocautère*)

criocerás *s. m.* amonit cu cochilie spiralată, ornamentată cu coaste, noduri sau spini, cu secțiunea turei circulară sau eliptică. (cf. gr. *krios*, berbec, *keras*, corn spiralat)

criochimíe *s. f.* chimie a temperaturilor joase. (<fr. *cryochimie*)

criochirurgíe *s. f.* ramură a chirurgiei care apelează la tehnicile congelării locale. (<fr. *cryochirurgie*)

crioclástie *s. f.* dezagregare a rocilor sub acțiunea repetată și alternativă a înghețului și dezghețului. (<fr. *cryoclastie*)

criocoagulárе *s. f.* coagulare a țesuturilor cu ajutorul temperaturilor foarte joase. (după fr. *cryocoagulation*)

crioconservárе *s. f.* conservare prin frig. (<*crio-* + *conservare*)

crioelectrónică *s. f.* parte a electronicii care face apel la temperaturi foarte joase. (<fr. *cryoélectronique*)

criogestezíe *s. f.* v. c r i e s t e z i e.

criofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care rezistă la temperaturi scăzute; psihrofil. (<fr. *cryophile*)

criofíte *s. f. pl.* plante (alge, mușchi, ciuperci, bacterii) adaptate la temperaturi joase; psihrofite. (<fr. *chryophytes*)

crioflóră *s. f.* flora regiunilor înzăpezite sau cu ghețari. (<fr. *cryoflore*)

criofobíe *s. f.* teamă excesivă și nejustificată de frig.; psihrofobie. (<fr. *cryophobie*)

criogén, -ă *adj.* care produce frig; refrigerent. (<fr. *cryogène*)

criogénic, -ă *adj.* **1.** referitor la criogenie. **2.** (despre substanțe) care produce scăderea temperaturii. (<fr. *cryogènique*)

criogenie *s. f.* **1.** tehnica producerii temperaturilor foarte joase. **2.** metoda îmbălsămării prin înghețare. (<fr. *cryogénie*)

crioglobulínă *s. f.* globulină patologică din serul sangvin, precipitabilă la frig. (<fr. *cryoglobuline*)

crioglobulinemíe *s. f.* prezența de globuline în plasma sangvină, unde se precipită sau se solidifică prin frig. (<fr. *cryoglobulinémie*)

criohidrát *s. m.* hidrat care se formează prin congelarea unei soluții apoase. (<fr. *cryohydrate*)

criolít *s. n.* fluorură dublă naturală de aluminiu și sodiu. (<fr. *cryolithe*)

criólio *s. n.* muzică tradițională peruviană ale cărei ecouri se regăsesc în muzica ușoară de pe acele meleaguri. (<sp. *criollo*)

criologíe *s. f.* **1.** studiul legilor de congelare a soluțiilor. **2.** capitol al fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor joase, proprietățile corpurilor și fenomenele specifice care se petrec în apropiere de zero absolut; crionică. ● tehnica înghețării organismului. (<fr. *cryologie*)

crioluminescént, -ă *adj.* referitor la crioluminescență. (<fr. *cryoluminescent*)

crioluminescénță *s. f.* emitere de lumină a unor corpuri răcite la temperatura aerului lichid. (<fr. *cryoluminescence*)

criomagnétic, -ă *adj.* referitor la criomagnetism. (<fr. *cryomagnetique*)

criomagnetísm *s. n.* magnetism care se manifestă la temperaturi foarte joase. (<fr. *cryomagnetisme*)

criomarcáre *s. f.* metodă de marcare a animalelor cu ajutorul unei substanțe energointensive (ca azotul lichid), care produce necrozarea țesuturilor prin așa-zisa ardere prin frig. (<*crio-* + *marcare*)

criométric, -ă *adj.* referitor la criometrie. (<fr. *cryométrique*)

criometríe *s. f.* măsurarea temperaturilor de congelare; crioscopie. (<fr. *cryométrie*)

criométru *s. n.* instrument folosit în criometrie; crioscop. (<fr. *cryomètre*)

crionícă *s. f.* criologie. (<engl. *cryonics*)

crioftalmologíe *s. f.* oftalmologie la temperaturi joase (aproape −80°). (<*crio-* + *oftalmologie*)

criopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile provocate de frig. (<fr. *cryopathie*)

criopedogenéză *s. f.* formare și evoluție a solurilor sub acțiunea înghețului. (<fr. *cryopédogenèse*)

criopedologíe *s. f.* studiu al comportării solului la îngheț. (<fr. *cryopédologie*)

criopexíe *s. f.* fixare a unui țesut prin răcire la temperaturi foarte joase. (<fr. *cryopexie*)

crioplanáție *s. f.* altiplanație. (<fr. *cryoplanation*)

crioplanctofíte *s. f. pl.* microorganisme vegetale care alcătuiesc crioplanctonul. (<fr. *cryoplanctophytes*)

crioplanctón *s. n.* plancton al ghețarilor și al zăpezilor perene de pe munți. (<fr. *cryoplancton*)

crioplexíe *s. f.* ansamblul efectelor frigului asupra organismului. (<fr. *cryoplexie*)

crioscóp *s. n.* criometru. (<fr. *cryoscope*)

crioscópic, -ă *adj.* referitor la crioscopie. (<fr. *cryoscopique*)

crioscopíe *s. f.* criometrie. (<fr. *cryoscopie*)

criosféră *s. f.* înveliș al suprafeței terestre situat în zona de interferență a atmosferei, hidrosferei și litosferei, caracterizat prin prezența gheții. (<fr. *cryosphère*)

criostát *s. n.* instalație pentru producerea sau menținerea unei temperaturi joase constante. (<fr. *cryostat*)

crioșóc *s. n.* șoc prin frig. (<*crio-* + *șoc*)

criotéhnică *s. f.* ansamblul tehnicilor de producere și utilizare a temperaturilor foarte joase. (<fr. *cryotechnique*)

criotemperatúră *s. f.* temperatură foarte joasă (sub −135°C). (<fr. *cryotempérature*)

crioterapíe *s. f.* tratament care utilizează temperaturile foarte joase, aplicat în special în afecțiunile dermice; frigoterapie. (<fr. *cryothérapie*)

criotórlu *s. n.* loc special amenajat pentru conservarea cadavrelor înghețate. (<engl. *cryotorium*)

criotrón *s. n.* dispozitiv electronic care folosește proprietățile de supraconductibilitate ale unor metale la temperaturi foarte joase. (<fr. *cryotron*)

criotropísm *s. n.* orientare a unor organisme sub influența frigului. (<fr. *cryotropisme*)

crioturbáție *s. f.* modificare a solului sub efectul înghețului. (<fr. *cryoturbation*)

crioturbogenerátor *s. n.* generator de curent electric care funcționează pe baza fenomenului de supraconductibilitate în condițiile unor temperaturi extrem de joase. (<*crio-* + *turbogenerator*)

CRIPT(O)- *elem. comp.* „ascuns", „secret". (<fr. *crypt[o]-*, cf. gr. *kryptos*)

criptanalíst, -ă *s. m. f.* specialist în criptanaliză. (<fr. *cryptanalyste*)

criptanalíză *s. f.* descifrare a mesajelor cifrate cărora nu li se cunoaște codul. (<fr. *cryptanalyse*)

criptaritmíe *s. f.* calcul aritmetic enigmistic, cifrat, în care diferitele cifre sînt înlocuite cu litere, semnul X înlocuind atît cifre identice, cît și cifre diferite. (<fr. *cryptarythmie*)

criptă *s. f.* **1.** construcție subterană în templele antice unde se păstrau obiectele de cult, tezaurul etc. **2.** cavou subteran, lăcaș de înmormîntare construit sub o biserică, sub un monument; capelă funerară subterană. **3.** formație anatomică asemănătoare unui sac mic deschis la gură; cavitate glandulară. (<fr. *crypte*, lat. *crypta*)

criptestezíe *s. f.* sensibilitate ascunsă prin care se produc relațiile metapsihice de tipul telepatiei, premoniției etc. (<engl. *cryptesthesia*)

críptic, -ă **I.** *adj.* **1.** ascuns, secret; greu accesibil. ○ *limbaj* ~ = limbaj secret, obscur, greu de descifrat. **2.** care prezintă ascunzători, focare de microbi. **II.** *s. f.* caracter criptic. (<fr. *cryptique*, engl. *cryptic*)

criptíe *s. f.* *(ant.)* probă de inițiere cu care se încheia educația spartană. ● expediție nocturnă de asasinare în masă a ilo(ților, care însoțea această probă. (<fr. *cryptie*)

criptítă *s. f.* inflamație localizată la nivelul criptelor (3). (<fr. *cryptite*, engl. *cryptitis*)

criptobiózǎ *s. f.* anabioză. (<fr. *cryptobiose*)

criptoblást *s. n.* mugur aflat în stare latentă. (<fr. *cryptoblaste*)

criptocefál *s. m.* monstru la care capul nu apare exteriorizat. (<fr. *cryptocéphale*)

criptococóză *s. f.* toruloză. (<fr. *cryptococcose*)

criptocomunist, -ă *adj., s. m. f. (fam., peior.)* (partizan ocult) al unui partid comunist. (<fr. *cryptocommuniste*)

criptocristalín, -ă *adj.* (despre structura mineralelor, a rocilor) foarte fin cristalizat. (<fr. *cryptocristalin*)

criptodepresiúne *s. f.* depresiune în interiorul continentului, cu fundul sub nivelul oceanului, umplută de apele unui lac adînc. (<fr. *cryptodépression*)

criptofíte *s. f. pl.* geofite. (<fr. *cryptophites*)

criptoftalmíe *s. f.* malformaţie congenitală a ochilor, în care aceştia, rudimentar dezvoltaţi, sînt acoperiţi de pielea pleoapelor. (<fr. *cryptophtalmie*)

criptogáme s. f. *pl.* încrengătură a regnului vegetal care cuprinde plante inferioare fără flori, ce se înmulţesc asexuat prin spori, cu vase lemnoase şi liberiene. (<fr. *cryptogames*)

criptogámic, -ă *adj.* 1. referitor la criptogame. 2. (despre afecţiuni) cauzate de o ciupercă parazită. (<fr. *cryptogamique*)

criptogamíe *s. f.* 1. stare a unei plante criptogame. 2. studiul criptogamelor. (<fr. *cryptogamie*)

criptogamíst, -ă *s. m. f.* botanist care studiază criptogamele. (<fr. *cryptogamiste*)

criptogén, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) 1. cu origine şi evoluţie necunoscute; criptogenetic (1). 2. care provine din regiuni inaccesibile cercetărilor. (<fr. *cryptogène*)

criptogenétic, -ă *adj.* 1. criptogen (1). 2. (despre o maladie) a cărei natură sau cauză este necunoscută; criptogenic; idiopatic. (<fr. *cryptogénétique*)

criptogénic, -ă *adj.* criptogenetic. (<fr. *cryptogénique*)

criptográf I. *s. m.* specialist în criptografie (1). II. *s. n.* maşină de cifrat şi descifrat. (<fr. *cryptographe*)

criptografiá *vb. tr.* a transpune un text după regulile criptografiei (1). — *criptografiére* s. f. (<fr. *cryptographier*)

criptográfic, -ă *adj.* referitor a criptografie. (<fr. *cryptographique*)

criptografíe *s. f.* 1. scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenţionale. 2. parte a criptologiei care se ocupă cu studiul criptogramelor (1). 3. gen de problemă enigmistică constînd din legarea unei fraze reprezentate prin diferite semne, litere sau cifre, aranjate într-un anumit fel. (<fr. *cryptographie*)

criptográmă *s. f.* 1. document scris cu caractere secrete, cărora li se atribuie, după un cod, valori speciale, cunoscute numai de cei iniţiaţi. • *(inform.)* formă codificată a unei înregistrări. 2. problemă enigmistică constînd în a împărţi cuvintele unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmînd a se afla locul unde începe succesiunea acestor fragmente şi modul în care se succedă. (<fr. *cryptogramme*)

criptológ, -ă *s. m. f.* specialist în criptologie. (<fr. *cryptologue*)

criptológic, -ă *adj.* referitor la criptologie. (<fr. *cryptologique*)

criptológie *s. f.* disciplină specială a istoriei care studiază scrierile secrete, procedeele de cifrare şi de descifrare a mesajelor cifrate. (<fr. *cryptologie*)

criptomenorée *s. f.* lipsă aparentă a fluxului menstrual extern. (<fr. *cryptomenorrhée*)

criptomér, -ă *adj. (biol.)* 1. (despre un caracter) condiţionat de o mutaţie recesivă. 2. (despre o genă) cu efecte fenotipice necunoscute. (<fr. *cryptomère*)

criptomerie *s. f. (biol.)* prezenţa unor caractere ereditare latente, care nu pot fi recunoscute sub aspect fenotipic. (<fr. *cryptomérie*)

criptométru *s. n.* aparat pentru determinarea puterii de acoperire a emailului. (<fr. *cryptomètre*)

criptomitóză *s. f.* mitoză la organismele unicelulare, fără formarea aparentă de cromozomi. (<fr. *cryptomitose*)

criptomnezíe *s. f.* tulburare de memorie caracterizată prin incapacitatea de a diferenţia evenimentele trăite de propria persoană de cele din vis, citite sau auzite. (<fr. *cryptomnésie*)

criptonim, -ă I. *adj.* cu nume ascuns. II. *s. n.* semn convenţional (iniţiale, cifre, anagramă) sub care se ascunde numele cuiva; pseudonim. • scriere semnată cu un asemenea nume. (<fr. *cryptonyme*)

criptoplásmă *s. f.* parte negranulată din citoplasmă. (<fr. *cryptoplasme*)

criptopóde *s. n. pl.* crustacee cu picioare ascunse. (<fr. *cryptopodes*)

criptopodíe *s. f.* 1. diformitate congenitală în care piciorul, rudimentar, este ascuns în celelalte organe dezvoltate normal. 2. diformitate constînd în umflarea considerabilă a feţei dorsale a piciorului. (<fr. *cryptopodie*)

criptopór *s. m.* por neaparent, situat sub epidermă. (<fr. *cryptopore*)

criptoportíc *s. n.* (la romani) galerie boltită folosită pentru circulaţie sau ca magazin. (<fr. *cryptoportique*)

criptoradiométru *s. n.* instrument pentru măsurarea puterii de penetraţie a razelor X. (<*cripto-* + *radiometru*)

criptorébus *s. n.* problemă enigmistică dificilă care se prezintă exclusiv imagistic, în cadrul unui desen unitar, cu un titlu şi o cheie, ca la criptografie şi rebus, dar la care imaginile trebuie interpretate potrivit procedeului complex folosit în criptografie; rebus criptografic. (<fr. *cryptorébus*)

criptorée *s. f.* secreţie excesivă a glandelor endocrine. (<fr. *cryptorhée*)

criptorhíd *s. m.* individ care prezintă criptorhidie. (<fr. *cryptorchide*)

criptorhídie *s. f.* absenţă a testiculelor din scrot, fiind oprite pe traiectul de coborîre. (<fr. *cryptorchidie*)

criptoscóp *s. n.* vizor pentru examene radioscopice în camere luminate. (<fr. *cryptoscope*)

criptoscopíe *s. f.* examen optic cu ajutorul criptoscopului. (<germ. *Kryptoscopie*)

criptosistém *s. n.* sistem criptografic. (< *cripto-* + *sistem*)

criptotuberculóză *s. f.* tuberculoză ascunsă, care se manifestă prin leziuni atribuite altei boli. (<fr. *crypto-tuberculose*)

criptozóic, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care trăieşte în locuri întunecoase sau ascunse. (<fr. *cryptozoïque*)

CRIS(O)-/CRIZ- *elem. comp.* „aur". (<fr. *chrys/o/-*, cf. gr. *khrysos*)

crisalidă *s. f.* nimfă la lepidoptere între stadiul de omidă şi cel de fluture. (<fr. *chrysalide*, lat. *chrysallis*, gr. *khrissalis*)

criselefantín, -ă *adj.* (despre obiecte de artă) făcut din aur şi fildeş. (<fr. *chryséléphantin*, cf. gr. *elephas*, fildeş)

crisoberíl *s. n.* mineral transparent de culoare galbenă, rar, folosit ca piatră preţioasă; alexandrit. (<fr. *chrysobéryl*)

crisobúl *s. n.* edict, act cu caracter solemn al unui împărat bizantin, întărit cu bula de aur având efigia acestuia. (<fr. *chrysobulle*)

crisocianóză *s. f.* coloraţie brună a tegumentelor expuse la lumină sau datorită tratamentelor prelungite cu săruri de aur. (<fr. *chrysocyanose*)

crisocál *s. n.* bronz de culoare galbenă aurie. (<fr. *chrysocal*, cf. gr. *khalkos*, aramă)

crisoclór, -ă *adj.* (despre plante) de culoare verde-aurie. (<lat. *chrysochlorus*)

crisocól *s. n.* silicat de cupru hidratat, sub formă de piatră fină de culoare albastră. (<fr. *chrysocolle*)

crisodérmă *s. f.* erupţie cutanată care apare în zone descoperite, la unii bolnavi trataţi cu săruri de aur. (<fr. *chrysoderme*)

crisofenínă *s. f.* colorant galben, rezistent la lumină şi la alcalii. (<fr. *chrysophénine*)

crisofíl, -ă 1. *adj.* cu frunze de culoare galbenă-aurie. II. *s. f.* pigment care apare în urma descompunerii clorofilei, toamna, care colorează frunzele în galben. (<fr. *chrysophyle*)

crisográf *s. m.* copist care scrie manuscrise cu litere de aur. (<fr. *chrysographe*)

crisográfic, -ă *adj.* referitor la crisografie. (<fr. *chrysographique*)

crisografíe *s. f.* arta de a scrie cu litere de aur. (<fr. *chrysographie*)

crisohedonísm *s. n.* curent de idei care susţinea că omul poate rezolva orice problemă economică cu ajutorul aurului, idealul unei societăţi sau ţări fiind de a avea cît mai mult metal preţios. (<fr. *chrysohédonisme*, cf. gr. *hedone*, plăcere)

crisoidínă *s. f.* colorant bazic galben, preparat plecînd de la anilină, care se foloseşte pentru colorarea pielii şi a hîrtiei, precum şi în fotografie pentru impregnarea gelatinei în scopul opacizării emulsiei fotosensibile. (<germ. *Chrysoidin*)

crisolít *s. n.* piatră preţioasă, varietate de peridot, de culoare verde; olivină. (<fr. *chrysolite*)

crisolític, -ă *adj.* referitor la crisolit. (<fr. *chrysolitique*)

crisomelíde *s. n. pl.* familie de insecte coleoptere strălucitor colorate, care trăiesc pe diverse plante (ovăz, lucernă, ceapă). (<fr. *chrysomélides*)

crisopexíe *s. f.* fixare a aurului în ţesuturi, în special în elementele fagocitare, în cursul unui tratament prelungit cu aur. (<fr. *chrysopexie*)

crisopráz *s. n.* varietate verde de calcedonie. (<fr. *chrysoprase*)

crisotanín *s. n.* grup de substanţe colorante care toamna colorează în brun frunzele unor arbori. (<fr. *chrysotannine*)

crisoterapíe *s. f.* tratament cu săruri de aur folosit în reumatism cronic, tuberculoză etc.; auroterapie. (<fr. *chrysothérapie*)

crisotíl *s. n.* silicat hidratat de magneziu. (<fr. *chrysotile*)

crispá *vb. refl.* a se contracta involuntar, a se încleşta. (<fr. *crisper*, lat. *crispare*)

crispánt, -ă *adj.* care produce tensiune nervoasă, care enervează, irită, agasează; care exagerează, depăşeşte o anumită limită firească. (<fr. *crispant*)

crispáre *s. f.* 1. acţiunea de a (se) crispa. 2. operaţie prin care se imprimă pielii de box etc. un relief caracteristic. (<*crispa*)

crispát, -ă *adj.* (despre faţă, degete etc.) contractat, încleştat; (despre oameni) cu faţa, cu degetele etc. contractate. (<fr. *crispé*)

crispáţie *s. f.* crispare. (<fr. *crispation*)

crist *s. m.* reprezentare a lui Isus Cristos crucificat. (<fr. *christ*, lat. *christus*, gr. *khristos*)

cristál[1] *s. n.* 1. corp mineral (dintr-o rocă) sub formă de poliedru, mărginit de feţe netede. ○ *~e lichide* = substanţe mezomorfe servind la realizarea unor dispozitive optoelectrice de afişare. 2. *~ de stîncă* = formă naturală cristalizată, pură a silicei. 3. *(p. anal.)* sticlă de fabricaţie specială, de calitate superioară, transparentă şi incoloră. ● vas sau obiect fabricat dintr-o astfel de sticlă. (<fr. *cristal*, gr. *krystallos*)

CRISTAL[2]**(O)-/CRISTALI-** *elem. comp.* „cristal". (<fr. *cristall/o/-*, *cristalli-*, cf. gr. *krystallos*, gheaţă, sticlă)

cristalifér, -ă *adj.* care conţine cristale. (<fr. *cristallifère*)

cristalliform, -ă *adj.* în formă de cristale. (<*cristali-* + *-form*)

cristalín, -ă I. *adj.* 1. curat, transparent, limpede (ca cristalul); caracteristic cristalului. 2. (despre roci, munţi) format din şisturi cristaline. 3. care se prezintă sub formă de cristale (1). II. *s. n.* corp transparent lenticular, situat în ochi imediat înapoia irisului. (<fr. *cristallin*)

cristalinitáte *s. f.* grad de cristalizare al unei roci eruptive. (<it. *cristallinità*)

cristalít *s. n.* cristal mic incomplet format, care intră în structura unui corp policristalin. (<fr. *cristallite*)

cristalizá *vb.* I. *intr., refl.* (despre substanţe) a se transforma în cristale. II. *refl., tr. (fig.;* despre concepţii, idei) a (se) închega, a (se) limpezi, a lua sau a da forma definitivă. — *cristalizáre* s. f. (<fr. *cristalliser*)

cristalizábil, -ă *adj.* susceptibil de a cristaliza. (<fr. *cristallisable*)

cristalizánt, -ă *adj.* 1. care cristalizează. 2. care determină cristalizarea. (<fr. *cristallisant*)

cristalizatór *s. n.* cristalizor. (<germ. *Kristallisator*)

cristalizáție *s. f.* cristalizare. (<fr. *cristallisation*)

cristalizór *s. n.* vas de laborator, aparat industrial pentru cristalizarea soluțiilor; cristalizator. (<fr. *cristallisoir*)

cristaloblástic, -ă *adj.* (despre structura rocilor metamorfice) format prin recristalizare în stare solidă, sub acțiunea presiunilor din scoarța terestră. (<fr. *cristalloblastique*)

cristaloécre *s. f. pl.* plante care se răspîndesc prin acțiunea ghețarilor. (<fr. *cristallochores*)

cristalofobíe *s. f.* teamă patologică de obiectele de cristal și *(p. ext.)* de cioburi și oglinzi. (<fr. *cristallophobie*)

cristalofón *s. n.* instrument muzical de percuție, asemănător cu xilofonul, care în locul plăcilor din lemn are tuburi de cristal, de diferite grosimi și lungimi, dispuse în ordinea cromatică a sunetelor gamei. (<*cristal* + *-fon*[2])

cristalogén, -ă *adj.* care produce cristale. (<fr. *cristallogène*)

cristalogenézǎ *s. f.* 1. studiul formării cristalelor[1] (1); cristalogenie. 2. formarea cristalelor în natură; cristalizare. (după fr. *cristallogénie*)

cristalogénic, -ă *adj.* referitor la cristalogenie. (<fr. *cristallogénique*)

cristalogenie *s. f.* cristalogeneză (1). (<fr. *cristallogénie*)

cristalográf, -ă *s. m. f.* specialist în cristalografie. (<fr. *cristallographe*)

cristalográfic, -ă *adj.* referitor la cristalografie. (<fr. *cristallographique*)

cristalografíe *s. f.* știință care studiază formele și proprietățile fizice ale cristalelor. (<fr. *cristallographie*)

cristaloíd, -ă I. *adj.* cu aspect de cristal. II. *s. m.* 1. substanță care cristalizează ușor și care, în stare de soluție, poate trece printr-o membrană vegetală sau animală. 2. capsulă a țesutului cristalinian. III. *s. n. pl.* incluziuni proteice asemănătoare cristalelor din celulele unor semințe. (<fr. *cristalloïde*)

cristalomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul în obiecte de sticlă sau cristal. (<fr. *cristallomancie*)

cristalométric, -ă *adj.* referitor la cristalometrie. (<fr. *cristallométrique*)

cristalometrie *s. f.* disciplină care studiază formele geometrice ale cristalelor. (<fr. *cristallométrie*)

cristalonomíe *s. f.* studiul legilor de formare a cristalelor. (<fr. *cristallonomie*)

cristalotehníe *s. f.* arta producerii cristalurilor artificiale. (<fr. *cristallotechnie*)

cristalotomíe *s. f.* acțiunea de a tăia cristalurile. (<fr. *cristallotomie*)

cristalúrie *s. f.* apariția cristalelor de săruri minerale (urați și oxalați) în urină. (<fr. *cristalluric*)

cristiánă *s. f.* oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. (<fr. *christiania*, cf. *Cristiania*, vechiul nume al orașului Oslo)

cristianísm *s. n.* creștinism. (<fr. *christianisme*)

cristic, -ă *adj.* referitor la Isus Cristos, la creștinism. (după germ. *christlich*)

cristofanie *s. f.* apariția (arătarea) lui Cristos. (<fr. *christophanie*)

cristológic, -ă *adj.* referitor la cristologie. (<fr. *christologique*)

cristologíe *s. f.* parte a teologiei creștine care tratează despre persoana lui Cristos și despre raporturile sale cu Dumnezeu și cu umanitatea. (<fr. *christologie*)

criteríu *s. n.* punct de vedere, principiu, normă pe baza căreia se face o clasificare, o definire, o apreciere etc. (<fr. *critérium*, lat. *criterium*)

critérium *s. n.* cursă ciclistă cu sistem special de punctaj. (<fr. *critérium*, lat. *criterium*)

crític, -ă I. *adj.* 1. referitor la critică, de critică. ○ *aparat ~* = totalitatea notelor lămuritoare făcute de un editor la editarea unui text; *ediție ~ă* = ediție a unui text (clasic, vechi) însoțit de aparat critic. ● bazat pe critică, care folosește critica. 2. referitor la un moment de criză; care anunță, determină o criză, o schimbare; dificil, periculos. ○ *(fiz.) stare ~ă* = (sau *punct ~*) = stare a unui fluid în care dispare diferența dintre starea lichidă și cea gazoasă. II. *s. m.* specialist în probleme de literatură și artă, care analizează, interpretează și apreciază operele create (pentru a le lămuri publicului și pentru a da artei o anumită orientare). III. *s. f.* 1. analiză, apreciere a valorii faptelor, acțiunilor și creațiilor oamenilor. ○ *~ă literară* = studiu aplicat la opera literară, pe care o analizează, o comentează, valorificînd-o în special sub unghi artistic; *~ă de text* = comentariu asupra unui manuscris în scopul stabilirii autorului, datei elaborării lui, formei originare etc. 2. apreciere (severă) a însușirilor, a comportamentului cuiva. 3. metodă de îmbunătățire a muncii, în practica partidelor comuniste și muncitorești, constînd în scoaterea la iveală a greșelilor și lipsurilor și în indicarea mijloacelor pentru lichidarea lor. (<fr. *critique*, lat. *criticus*, gr. *kritikos*, *|III| kritike*)

criticá *vb. tr.* 1. a dezvălui greșelile, lipsurile unei persoane, ale unei opere etc., arătînd cauzele și indicînd mijloacele de îndreptare. 2. a arăta cu răutate sau cu exagerare lipsurile sau greșelile cuiva. ● *(peior.)* a birfi. (<fr. *critiquer*)

criticábil, -ă *adj.* care poate, merită să fie criticat. (<fr. *critiquable*)

criticánt, -ă *adj., s. m. f. (fam.)* (cel) care este gata oricînd să facă o critică negativă; care bîrfește, intrigant. (<fr. *critiquant*)

criticástru *s. m. (peior.)* critic mărunt, neînsemnat. (<germ. *Kritikaster*)

criticísm *s. n.* 1. denumire dată de Kant filozofiei sale, considerînd „critica cunoașterii" drept condiție prealabilă a oricărei cercetări filozofice. 2. tendință majoră în cultura modernă de autonomizare, de afirmare a raționalității și individualității. 3. tendința de a

critica cu orice preț, fără discernământ, de a exagera laturile negative ale lucrului criticat. (<fr. *criticisme*)

criticist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al criticismului. (<fr. *criticiste*)

CRIZ- v. c r i s (o)-.

crizantémă *s. f.* plantă decorativă din familia compozeelor, cu flori mari și frumoase de diferite culori, care înflorește toamna târziu; *(pop.)* tufănică. (<fr. *chrysanthème*, cf. gr. *anthemon*, floare)

criză[1] *s. f.* 1. manifestare violentă a contradicțiilor (economice, politice, ideologice, militare etc.). ○ *~ economică* = fază a ciclului economic în care se formează un surplus relativ de mărfuri în raport cu capacitatea de cumpărare limitată a populației, ceea ce duce la scăderea producției, la falimente, șomaj etc.; *~ energetică* = fenomen complex care se manifestă prin insuficiența resurselor energetice clasice. 2. moment critic, periculos și decisiv; tulburare. ○ *~ de guvern* = interval de timp care se scurge între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern. ● lipsă acută. 3. tensiune, zbucium sufletesc, moment de grea încercare, de depresiune sufletească. 4. fază critică în evoluția unei boli. (<fr. *crise*)

-criză[2] *elem. comp.* „judecată, concluzie". (<fr. *-crise*, cf. gr. *krisis*)

croazá *vb. intr. (rar)* a naviga (aproape de țărm) pentru supraveghere. (<fr. *croiser*)

croazétă *s. f. (rar)* cruciuliță (numele unei celebre promenade din Cannes). (<fr. *croisette*)

croaziéră *s. f.* 1. călătorie de agrement pe o navă de pasageri, pe un iaht sau *(p. ext.)* avion, pe un itinerar stabilit, cu multe escale. 2. *viteză de ~* = viteză de drum a unei (aero)nave sau *(p. ext.)* a unui autoturism, în condiții normale, pe un parcurs lung. 3. acțiune de patrulare pe mare în timp de război executată de către o navă militară. (<fr. *croisière*)

crocánt, -ă *adj.* (despre alimente) care face zgomot când este zdrobit în dinți. (<fr. *croquant*)

crochét *s. n.* joc sportiv între două echipe de câte 18 jucători, care lovesc niște bile cu un ciocan de lemn, făcându-le să treacă printr-o serie de mici arcade dispuse după un anumit traseu. (<fr. *croquet*)

crochéte *s. f. pl.* preparat culinar din griș sau din zarzavaturi etc., modelat în formă de bastonașe ori turtițe și prăjit în grăsime. (<fr. *croquettes*)

crochiu *s. n.* desen care indică în câteva linii trăsăturile principale ale unei figuri, ale unui peisaj, plan etc.; schiță. (<fr. *croquis*)

crocodíl *s. m.* 1. reptilă mare, amfibie, din regiunile tropicale, cu corpul acoperit cu plăci osoase, cu coadă lungă și cap alungit. ○ *(fam.) lacrimi de ~* = plâns prefăcut, ipocrit. 2. dispozitiv de comandă automată pentru semnalizarea, pe locomotiva unui tren în mers, a poziției semnalelor de acoperire a liniei. ● *(mar.)* dispozitiv cu care se imobilizează o parâmă. 3. clemă pentru legături electrice provizorii. (<fr. *crocodile*, lat. *crocodilus*)

crocodilíeni *s. m. pl.* ordin de reptile mari, cu o organizare anatomică evoluată, cuprinzând crocodilul, aligatorul, gavialul etc. (<fr. *crocodiliens*)

crom[1] *s. n.* metal alb-cenușiu, dur, casant, inoxidabil, folosit la fabricarea oțelului inoxidabil și la cromare. (<fr. *chrome*, cf. gr. *khroma*, culoare)

CROM[2]**(O)-/CROMAT(O)-, -cróm, -cromazie, -cromíe** *elem. comp.* „culoare". (<fr. *chrom/o/-, chromat/o/-, -chrome, -chromasie, -chromie*, cf. gr. *khroma*)

cromá *vb. tr.* a acoperi o piesă, un obiect de metal cu un strat subțire de crom, pentru a le mări rezistența la coroziune și uzură sau pentru a le da un aspect mai plăcut. — *cromáre* s. f. (<fr. *chromer*)

cromafín, -ă *adj.* (despre celule) care se colorează ușor, de care coloranții se prind ușor. (<fr. *chromaffine*)

cromafinóm *s. n.* tumoare benignă a țesutului cromafin medular al glandei suprarenale; feocromocitom. (<fr. *chromaffinome*)

cromáj *s. n.* cromare. (<fr. *chromage*)

cromál *s. n.* aliaj de fier, crom și aluminiu. (<fr. *chromal*)

cromát[1] *s. m.* sare a acidului cromic. (<fr. *chromate*)

CROMAT[2]**(O)-** v. c r o m[2] (o)-.

cromatáre *s. f.* acoperire a obiectelor metalice cu un strat subțire de cromați, rezistent la coroziune. (după fr. *chromatage*)

cromátic, -ă I. *adj.* 1. referitor la culori, la colorit. 2. *(muz.) gamă ~ă* = gama formată dintr-o serie de semitonuri; *interval ~* = interval alcătuit din două sunete cu aceeași denumire (unul dintre ele fiind alterat); *semne ~e* = semne de alterație. II. *s. f.* 1. arta preparării și întrebuințării culorilor. 2. ansamblul culorilor unei picturi, ale unui mozaic etc.; colorit. (<fr. *chromatique*)

cromatídă *s. f.* fiecare dintre cele două jumătăți longitudinale ale cromozomului, rezultate prin clivaj (2). (<fr. *chromatide*, engl. *chromatid*)

cromatínă *s. f.* granulație colorabilă, de natură proteică, din nucleul celular, care intră în compunerea cromozomului. (<fr. *chromatine*)

cromatísm *s. n.* 1. proprietate a razelor albe de a se descompune în raze de culori diferite. 2. aberație cromatică. 3. structură melodică în care predomină intervale cromatice. (<fr. *chromatisme*)

cromatizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta o tentă irizată. — *cromatizáre* s. f. (<fr. *chromatiser*)

cromatoblást *s. n.* celulă tânără care conține sau poate să producă pigmenți; cromoblast. (<fr. *chromatoblaste*)

cromatocít *s. n.* celulă cu pigmenți; cromocit. (<fr. *chromatocyte*)

cromatodisopíe *s. f.* imposibilitate de a distinge culorile. (<engl. *chromatodysopia*)

cromatofág *s. m.* celulă fagocitară care înglobează pigmenți; cromofag. (<fr. *chromatophage*)

cromatofobíe *s. f.* teamă nemotivată de culori (obiecte colorate); ereutofobie. (<engl. *chromatophobia*)

cromatofór *s. m.* 1. *(bot.)* organit din citoplasmă care conține pigmenți. 2. celulă pigmentată a dermei, capabilă să schimbe culoarea animalului (cameleon, broască etc.). (<fr. *chromatophore)*

cromatoforóm *s. n.* tumoare a elementelor cromatofore ale pielii sau ale coroidei; melanoblastom. (<fr. *chromatophorome)*

cromatogén, -ă *adj.* care produce materie colorantă. (<fr. *chromatogène)*

cromatogenéză *s. f.* fenomen de producere a unor substanțe colorante de către bacterii și fungi, ca rezultat al activității metabolice. (<fr. *chromatogenèse)*

cromatográf *s. n.* aparat folosit în cromatografie. (<fr. *chromatographe)*

cromatográfic, -ă *adj.* referitor la cromatografie. (<fr. *chromatographique)*

cromatografie *s. f.* metodă de separare a componenților unui amestec bazată pe filtrarea printr-un absorbant. (<fr. *chromatographie)*

cromatográmă *s. f.* diagramă obținută prin cromatografie. (<fr. *chromatogramme)*

cromatolíză *s. f.* *(biol.)* descompunere a cromatinei, ca stadiu final al degenerării nucleului. (<fr. *chromatolyse)*

cromatologie *s. f.* studiu al materiilor colorante de origine vegetală. (<fr. *chromatologie)*

cromatométru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității culorilor; colorimetru. (<fr. *chromatomètre)*

cromatoplásmă *s. f.* 1. structură periferică nediferențiată a citoplasmei, impregnată cu pigmenți; cromoplasmă. 2. rețeaua cromatinei nucleare. (<fr. *chromatoplasme)*

cromatoplást *s. n.* plastidă din citoplasmă, lipsită de clorofilă, care conține xantofilă sau carotină; cromoplast. (<fr. *chromatoplaste)*

cromatopsíe *s. f.* capacitate de a percepe distinct culorile; cromatoscopie. (<fr. *chromatopsie)*

cromatoscopíe *s. f.* cromatopsie. (<fr. *chromatoscopie)*

cromatotaxíe *s. f.* proprietate a unor substanțe de a ataca cromatina nucleară. (<fr. *chromatotaxie)*

cromatotrón *s. n.* catoscop servind pentru recepția imaginilor de televiziune în culori. (<fr. *chromatotron)*

cromaturíe *s. f.* colorație anormală a urinei. (<*cromat-* + *-uric)*

-cromazie v. c r o m^2 (o)-.

cromestezíe *s. f.* sensibilitate la culori. (<engl. *chromesthesia)*

cromhidrózã *s. f.* transpirație colorată. (<fr. *chromhidrose)*

crómic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al cromului. (<fr. *chromique)*

cromídie *s. f.* granulă bazofilă de cromatină din citoplasmă. (<fr. *chromidie)*

cromidiogamíe *s. f.* fuzionare a cromidiilor. (<fr. *chromidiogamie)*

-cromie v. c r o m^2 (o)-.

crominánță *s. f.* luminanță a trei componente colorate ale unei imagini de televiziune în culori. (<fr. *chrominance)*

cromísm^1 *s. n.* intoxicație cronică cu crom. (<*crom* + *-ism)*

cromísm^2 *s. n.* *(bot.)* colorație excesivă a unor organe (flori, fructe, frunze, seminte). (<fr. *chromisme)*

cromíst, -ă *s. m. f.* retușor în fotogravură, heliografie și ofset. (<fr. *chromiste)*

cromít *s. m.* cromat natural de fier și crom. (<fr. *chromite)*

cromizá *vb. tr.* a supune operației de cromizare. (<fr. *chromiser)*

cromizáre *s. f.* tratament termochimic de cementare cu crom. (<*cromiza)*

cromléh *s. n.* monument megalitic cu caracter sacru din epoca bronzului, constînd dintr-un cerc de pietre brute înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. (<fr. *cromlech*, cf. celt. *cromlech*, pietre în cerc)

cromnichel *s. n.* aliaj de crom, nichel și fier. (<germ. *Chromnickel)*

CROMO^1**-** v. c r o m^2 (o)-.

cromo^2 *s. n.* cromolitografie. (<fr. *chromo)*

cromoalgrafíe *s. f.* procedeu de pregătire a unei forme de tipar în culori prin executarea manuală a imaginilor pe plăci de aluminiu. (<fr. *chromoalgraphie)*

cromoblást *s. n.* cromatoblast. (<fr. *chromoblaste)*

cromoblastomicóză *s. f.* cromomicoză. (<fr. *chromoblastomycose)*

cromocéntru *s. n.* granulații de cromatină din nucleul celular, vizibile îndeosebi în interfază, care absorb și fixează diferite substanțe colorante. (<fr. *chromocentre)*

cromocistoscopíe *s. f.* examinare cu cistoscopul a funcției renale și a permeabilității ureterelor cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *chromocystoscopie)*

cromocít *s. n.* cromatocit. (<fr. *chromocyte)*

cromocolografíe *s. f.* procedeu de tipar colografic în culori. (<*cromo*^{1}*-* + *colografie)*

cromodiagnóstic *s. n.* metodă de diagnosticare a tulburărilor funcționale prin înregistrarea circuitului unei substanțe colorate introduse în organism. (<fr. *chromodiagnostic)*

cromofág *s. n.* cromatofag. (<fr. *chromophage)*

cromofíl, -ă *adj.* (despre celule, țesuturi) care fixează un anumit colorant. (<fr. *chromophile)*

cromofób, -ă *adj.* (despre celule, țesuturi) care nu se colorează cu un anume colorant. (<fr. *chromophobe)*

cromofór *s. m.* grupare de atomi care, introdusă în molecula combinațiilor organice, le dă culoare. (<fr. *chromophore)*

cromofotografíe *s. f.* procedeu de obținere a fotografiilor în culori. ● fotografie obținută prin acest procedeu. (<fr. *chromophotographie)*

cromofotogravúră *s. f.* fotogravură policromă. (<fr. *chromophotogravure)*

cromofotolitografíe *s. f.* procedeu de pregătire a unei forme de tipar planlitografic și multicolor și de multiplicare a imaginilor prin reproducere fotografică. (<*cromo*^{1}*-* + *fotolitografie)*

cromofototerapíe *s. f.* metodă de a trata bolnavii mintali cu ajutorul luminii colorate. (<*cromo*¹- + *fototerapie*)

cromofetotipíe *s. f.* stampă executată multicolor cu forme de tipar realizate cu ajutorul reproducerii fotomecanice. (<*cromo*¹- + *fototipie*)

cromogén, -ă 1. *adj.* (despre substanțe, bacterii etc.) care produce pigmenți, coloranți. II. *s. m.* combinație biochimică conținînd în moleculă cromofori. (<fr. *chromogène*)

cromogenéză *s. f.* proces de producere a pigmenților. (<fr. *chromogenèse*)

cromolitográfic, -ă *adj.* de cromolitografie, obținut prin cromolitografie. (<fr. *chromolithographique*)

cromolitografíe *s. f.* procedeu de reproducere litografică policromă. ◊ reproducere obținută prin acest procedeu. (<fr. *chromolithographie*)

cromomér *s. n.* nume dat granulelor de cromatină dispuse liniar de-a lungul cromozomului. (<fr. *chromomère*)

cromometríe *s. f.* 1. măsurarea intensității culorilor. 2. dozare a hemoglobinei în sînge cu ajutorul cromometrului. (<fr. *chromométrie*)

cromométru *s. n.* aparat folosit în cromometrie. (<fr. *chromomètre*)

cromomicóză *s. f.* dermatomicoză caracterizată prin noduli veruco și cu tendință de ulcerare; cromoblastomicoză. (<fr. *chromomycose*)

cromonémă *s. f.* filament cromozomial încolăcit sau spiralat, cu segmente de cromomere, în profaza mitozei. (<fr. *chromonème*)

cromopexíe *s. f.* proces de fixare a pigmenților sau coloranților pe o celulă, pe un țesut sau organ. (<fr. *chromopexie*)

cromoplásmă *s. f.* cromatoplasmă (1). (<fr. *chromoplasme*)

cromoplást *s. n.* cromatoplast. (<fr. *chromoplaste*)

cromoplasticitáte *s. f.* metodă de încercare a unor materiale plastice, bazată pe proprietatea acestora de a se colora diferit în momentul apariției deformațiilor plastice, pe același material și în același timp. (<fr. *chromoplasticité*)

cromoproteídă *s. f.* proteidă colorată, de tipul hemoglobinei, conținînd fier, magneziu etc. (<fr. *chromoprotéide*)

cromopsíe *s. f.* boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sînt percepute în culori. (<fr. *chromopsie*)

cromoradiométru *s. n.* aparat pentru măsurarea și dozarea razelor X. (<*cromo*¹- + *radiometru*)

cromórnă *s. f.* vechi instrument de suflat, din lemn, cu ancie dublă, încovoiat în formă de *j*. (<it. *cromorna*, fr. *cromorne*)

cromoscóp *s. n.* 1. aparat optic pentru reproducerea în culori a clișeelor ortocromatice. 2. cinescop folosit la transmisiunile de televiziune în culori. (<fr. *chromoscope*)

cromoscopíe *s. f.* studiul culorii unui lichid organic, care suferă modificări în cazuri de boală. (<fr. *chromoscopie*)

cromosféră *s. f.* strat al atmosferei solare, de culoare roșietică, situat deasupra fotosferei. (<fr. *chromosphère*)

cromosféric, -ă *adj.* referitor la cromosferă, al cromosferei. (<fr. *chromosphérique*)

cromoterapíe *s. f.* tratare a unor maladii prin utilizarea luminii colorate. (<fr. *chromothérapie*)

cromotíp *s. n.* totalitatea factorilor ereditari localizați în cromozomi sau reprezentați de genele cromozomiale. (<germ. *Chromotyp*)

cromotipíe *s. f.* reproducere litografică în culori, obținută pe cale fotochimică. ◊ imagine astfel obținută. (<fr. *chromotypie*)

cromotipografíe *s. f.* orice procedeu de tipărire policromă cu elementele de imprimare în relief. (<fr. *chromotypographie*)

cromotropísm *s. n.* proprietate a protoplasmei sau a unor ființe vii de a fi atrase sau respinse de lumina colorată. (<fr. *chromotropisme*)

cromoxilografíe *s. f.* tipar înalt policrom executat pe clișee gravate în lemn. (<*cromo*¹- + *xilografie*)

cromozóm *s. m.* element structural care ia naștere din nucleul celulei în timpul mitozei, purtător al caracterelor ereditare. (<fr. *chromosome*)

cromozomál/cromozomiál, -ă *adj.* referitor la cromozomi, al cromozomului; cromozomic. (<engl. *cromosomal*)

cromozómic, -ă *adj.* cromozomal. (<fr. *chromosomique*)

cromozomología *s. f.* știință care studiază cromozomii și importanța lor. (<*cromozom* + *-logie*)

CRON(O)-, -crón, -cronic, -cronism *elem. comp.* „timp". (<fr. *chron/o/-, -chrone, -chronie, -chronisme*, cf. gr. *khronos*)

cronáxic, -ă *adj.* referitor la cronaxie. (<fr. *chronaxique*)

cronáxie *s. f.* timpul fiziologic caracteristic de excitabilitate a fiecărui organ sau țesut; *(spec.)* durata minimă de acțiune a unui curent electric, necesar pentru ca substratul excitat să atingă pragul de răspuns. (<fr. *chronaxie*, cf. gr. *axia*, evaluare)

cronaximétric, -ă *adj.* referitor la cronaximetrie. (<fr. *chronaximétrique*)

cronaximetríe *s. f.* măsurare a cronaxiei. (<fr. *chronaximétrie*)

cronaximétru *s. n.* aparat de măsurat proprietatea mușchilor de a se contracta. (<fr. *chronaximètre*)

crónic *adj.* 1. (despre boli) cu o evoluție lentă, de durată. 2. *(fig.)* care se prelungește multă vreme, învechit, greu de înlăturat. (<fr. *chronique*, lat. *chronicus*)

cronicá *vb. intr. (rar)* a scrie cronici (literare), a recenza. (<fr. *chroniquer*)

cronicár *s. m.* 1. autor de cronici (1). 2. colaborator al unui ziar, al unei reviste, unde redactează cronici (2). (<*cronică* + *-ar*)

crónică *s. f.* 1. scriere în care sînt consemnate strict cronologic evenimente din viața unui popor; letopiseț, anale. ◊ *(p. ext.)* gen de roman conceput ca un document de epocă, în sensul de istorie a moravurilor, de obicei contemporane autorului. 2. articol de ziar sau de revistă care comentează evenimente la ordinea zilei. ○ ~ *literară* = analiză a fenomenului

literar în care se exprimă judecăți de valoare. 3. comentariu răutăcios în legătură cu viața cuiva. (<fr. *chronique*, lat. *chronica*, gr. *khronika*)

cronicărésc, -ească *adj.* referitor la cronici (1), la cronicari (1). (<*cronicar* + *-esc*)

cronichétă *s. f.* *(rar)* cronică de dimensiuni reduse; minicronică. (<fr. *chroniquette*)

cronicităte *s. f.* stare cronică a unei boli, a unui bolnav. (<fr. *chronicité*)

cronicizá *vb. refl.* (despre boli, fenomene) a deveni cronic. — *cronicizáre* s. f. (<it. *cronicizzare*)

-cronic, -cronism v. c r o n (o)-.

cronístic, -ă *adj.* întocmit în formă de cronică. O *vers* ~ = vers care alcătuiește o cronogramă. (<germ. *chronistisch*)

CRONO- v. c r o n (o)-.

cronoataxíe *s. f.* pierdere a sentimentului scurgerii timpului. (<*crono-* + *ataxie*)

cronobiologíe *s. f.* știință care studiază caracteristicile temporale ale fenomenelor biologice. (<germ. *Chronobiologie*)

cronofág, -ă *adj.* *(fam.)* consumator de timp. (<*crono-* + *-fag*[2])

cronofobíe *s. f.* teamă patologică de trecerea timpului. (<*crono-* + *-fobie*[2])

cronofotográfic, -ă *adj.* referitor la cronofotografie. (<fr. *chronophotographique*)

cronofotografíe *s. f.* înregistrare fotografică a unei mișcări la scurte intervale de timp, în scopul studierii acesteia. (<fr. *chronophotographie*)

cronogenézǎ *s. f.* capacitate a ființei umane de a percepe timpul și de a conceptualiza ideea de temporalitate. (<fr. *chronogenèse*)

cronográf I. *s. m.* autor de cronici (1). II. *s. n.* 1. scriere populară reprezentînd un fel de sinteză a istoriei generale. 2. instrument înregistrator al timpului. ◆ instrument folosit pentru verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor. (<fr. *chronographe*)

cronográfic, -ă *adj.* referitor la cronografie. (<fr. *chronographique*)

cronografíe *s. f.* 1. totalitatea operelor în care faptele sînt prezentate cronologic. 2. procedeu de compoziție constînd în descrierea unor momente, arătîndu-se împrejurările în care se consumă, cadrul spațial al unui fragment de timp. (<fr. *chronographie*, gr. *khronographia*)

cronográm *s. n.* v. c r o n o g r a m ă.

cronográmă *s. f.* 1. inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data. ● problemă enigmistică în care literele numerale (numerele latine) dintr-o frază, vers, inscripție etc., citite în ordinea lor firească din text (prin adiție) sau anagramate, formează data la care se referă textul, în legătură cu un eveniment istoric. 2. informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc., care au și o semnificație numerală reprezentînd cifre romane. 3. grafic reprezentînd desfășurarea în timp a operațiilor din cadrul unui ciclu. ● historiogramă. — var. *cronogram* s. n. (<fr. *chronogramme*)

cronohidroizoplétă *s. f.* cronoizopletă care unește punctele cu aceeași umiditate, într-un grafic reprezentînd dinamica în timp a umidității pe profilul solului. (<rus. *crono-hidroizopleta*)

cronoizoplétă *s. f.* linie care unește, într-un grafic reprezentînd dinamica în timp a unui proces, punctele cu aceeași valoare. (<fr. *chronoisoplète*)

cronológic, -ă *adj.* referitor la cronologie; dispus în ordinea succesiunii în timp. (<fr. *chronologique*)

cronologíe *s. f.* 1. disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor; *(p. ext.)* succesiune în timp a evenimentelor istorice. ● sistem de socotire a anilor. 2. listă cuprinzînd o succesiune cronologică. (<fr. *chronologie*)

cronologizá *vb. tr.* a dispune cronologic. — *cronologizáre* s. f. (<*cronologic*/ + *-iza*)

cronologizánt, -ă *adj.* care cronologizează. (<*cronologiza* + *-ant*)

cronometrá *vb. tr.* a măsura (cu cronometrul) durata unei acțiuni. — *cronometráre* s. f. (<fr. *chronométrer*)

cronometráj *s. n.* cronometrare. (<fr. *chronométrage*)

cronométric, -ă *adj.* (ca) de cronometru. (<fr. *chronométrique*)

cronometríe *s. f.* 1. parte a mecanicii care se ocupă cu măsurarea timpului. 2. ramură a meteorologiei care studiază procedeele și instrumentele de măsurare a timpului. 3. tehnica construirii cronometrelor. (<fr. *chronométrie*)

cronometrór, -oáre *s. m. f.* cel care cronometrează. (<fr. *chronométreur*)

cronométru *s. n.* instrument de precizie, asemănător unui ceasornic, cu secundar central, cu care se măsoară timpul, pînă la fracțiuni de secundă. (<fr. *chronomètre*)

cronopatologíe *s. f.* capitol nou al medicinei care studiază dereglarea proceselor bioritmice ale organismului. (<*crono-* + *patologie*)

cronoprofesiográmă *s. f.* înregistrare grafică în timpul unei activități, cu determinarea duratei fiecărei operații componente. (<*crono-* + *profesiogramă*)

cronoscóp *s. n.* instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. (<fr. *chronoscope*)

cronotahimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea vitezei orare a unui vehicul. (<fr. *chronotachymètre*)

cronotaraxíe *s. f.* confuzie în orientarea temporală, asociată cu incapacitatea de a identifica datele și a aprecia durata. (<*crono-* + *-taraxie*)

cronotrón *s. n.* aparat pentru măsurarea intervalelor de timp de ordinul microsecundei. (<fr. *chronotron*)

cronotróp, -ă *adj.* *(fiziol.)* referitor la regularitatea și frecvența unui ritm. (<fr. *chronotrope*)

crooner/crú-năr/ *s. n.* cîntăreț de local care colaborează cu formațiile de jaz comerciale, interpretînd melodiile la modă într-un stil dulceag, romanțat, sentimental. (<amer. *crooner*)

cros[1] *s. n.* alergare de rezistență pe teren variat, cu diferite obstacole. (<engl., fr. *cross-/-country/*)

cros[2] *s. n. (box)* lovitură intermediară între directă și swing, care se dă în stomac sau bărbie. v. croșeu. (<engl., fr. *cross)*

crósă *s. f.* **1.** baston curbat la un capăt, care se folosește la jocurile de hochei, polo, golf. **2.** cîrjă episcopală. **3.** patul puștii sau al pistolului. **4.** formațiune anatomică vasculară (venă, arteră) îndoită în formă de arc; cîrjă. (<fr. *crosse)*

crósing *s. n.* construcție care asigură încrucișarea subterană a doi curenți de aer dirijați unul deasupra celuilalt, în galeria unei mine. (<engl. *crossing)*

crosíst, -ă *s. m. f.* sportiv specializat în crosuri. (<*cros* + *-ist/*)

CROSO- *elem. comp.* „fișic, franj". (<fr. *crosso-*, cf. gr. *krossos)*

crosopetál, -ă *adj.* cu petale despicate în fișii lungi și subțiri. (<lat. *crossopetalus)*

crosopterigiéni *s. m. pl.* subclasă de pești osoși, apărută în paleozoic, care prezintă caractere de trecere spre amfibieni. (<fr. *crossoptérygiens*, cf. gr. *pteryx*, aripă)

cross *s. n.* **1.** *(biol.)* proces de fuzionare a materialului genetic adus de cei doi gameți. **2.** *(tenis)* lovitură în diagonală, mingea trimițîndu-se pe partea dreaptă a adversarului, cît mai spre colțul terenului. (<engl. *cross*, încrucișare)

crósbar *s. n.* sistem de comutare prin bare comandate de relee, folosit în telefonia automată. (<fr. *crossbar)*

crósing-óver/-văr/ *s. n.* schimb reciproc de gene între cromatidele cromozomilor omologi, cuplați în timpul profazei. (<engl. *crossing-over)*

cross-óver *s. n.* cromatidă rezultată din crossing-over. (<engl. *cross-over)*

croșă *s. f. (muz.)* notă în valoare de o optime, cu coada terminată printr-un semn în formă de cîrlig. (<fr. *croche)*

croșét *s. n.* **1.** ornament sculptat în formă de frunză curbată, cu care se decorează frontoanele, cornișele și extradosul arcelor gotice. **2.** *(med.)* aspect grafic sau radiologic reprezentînd o denivelare bruscă. **3.** cordon litoral în formă de săgeată curbată. (<fr. *crochet)*

croșetá *vb. tr.* a împleti (dantele) cu croșeta. — *croșetáre* s. f. (<fr. *crocheter)*

croșetát *s. n.* croșetare. (<*croșeta)*

croșétă *s. f.* **1.** dispozitiv, instrument în formă de cîrlig. ● ac lung cu vîrful în formă de cîrlig cu care se lucrează diferite împletituri (dantele) din ață, lînă etc. **2.** lijă prevăzută cu o lamă, servind la îndepărtarea pămîntului rămas într-o formă de turnătorie. **3.** piesă de oțel de forma unui cui cu cap lățit prevăzut cu găuri, folosit în solidarizarea îmbinărilor de lemn. **4.** paranteză dreaptă. (<fr. *crochet)*

croșéu *s. n. (box)* lovitură din apropierea corpului, cu brațul îndoit. (<fr. *chrochet)*

crotál 1. *s. m.* șarpe veninos de talie mare din America tropicală, cu solzi cornoși la coadă, care produc un sunet caracteristic; șarpe cu clopoței. **II.** *s. n.* instrument de percuție alcătuit dintr-o pereche de talgere mici de lemn sau metal, fixate în palme prin curele din piele, menit să pună în evidență ritmul de dans. (<fr. *crotale*, cf. gr. *krotalon*, zurgălău)

crótă *s. f.* vechi instrument de coarde cu arcuș, în formă de cutie ovoidală cu fundul plat, cu 3—6 coarde, pe care arcușul le făcea să vibreze simultan, unul din strămoșii instrumentelor moderne cu coarde, la populațiile britanice din Țara Galilor; crut. (<it. *crotta)*

crotínă *s. f.* conglomerat sferoid de fecale de cai, oi etc. (<fr. *crottin)*

crotonil *s. n.* ulei gras, toxic, extras din semințele de croton, folosit ca purgativ foarte puternic. (<germ. *Krotonöl)*

crown/craun/ *s. n. sticlă* ~ = sticlă cu însușiri speciale, foarte puțin dispersivă, din care se confecționează lentilele divergente. (<engl. *crown/-glass/)*

crucétă *s. f. (mar.)* platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, servind la fixarea sarturilor arboreților. (<it. *crocetta)*

CRUCI- *elem. comp.* „cruce". (<fr. *croci-*, cf. lat. *crux, crucis)*

crucíádă *s. f.* **1.** nume dat expedițiilor cu caracter militar întreprinse în evul mediu de țările din Europa apuseană în Orientul Apropiat, care, sub pretextul eliberării locurilor sfinte (mormîntul lui Cristos) de sub musulmani, urmăreau de fapt cucerirea de noi teritorii; *(p. ext.)* orice expediție militară împotriva unor eretici sau a adepților altei religii. **2.** *(fig.)* campanie, luptă. (după it. *cruciata*, fr. *croisade)*

cruciál, -ă *adj.* de importanță capitală; decisiv, vital. (<fr. *crucial)*

crucíát *s. m.* participant la cruciadă. (<lat. *crucialus*, it. *crociato)*

crucierá *s. f.* **1.** ansamblu de acțiuni sistematice de luptă duse pe comunicațiile maritime ale inamicului, în scopul dezorganizării sistemului de transporturi al acestuia. **2.** croazieră sistematică și de lungă durată între două porturi. (<it. *crociera)*

crucifér, -ă *adj. (rar)* care poartă o cruce. (<fr. *crucifère)*

crucifére *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, cu flori care au patru petale și patru sepale dispuse în cruce. (<fr. *crucifères)*

crucifícá *vb. tr.* **1.** a executa un condamnat prin țintuire pe cruce; a răstigni. **2.** *(fig.)* a chinui. — *crucificáre* s. f. (după fr. *crucifier)*

crucifíx *s. n* obiect de cult reprezentîndu-l pe Isus răstignit pe cruce. (<fr. *crucifix*, lat. *crucifixus)*

cruciförm, -ă *adj.* în formă de cruce. (<fr. *cruciforme)*

crucișătór *s. n.* navă militară cuirasată, rapidă, armată cu tunuri de calibru mijlociu, servind pentru misiuni de luptă, de escortă, de recunoaștere etc. (după fr. *croiseur)*

crudítate *s. f.* **1.** *(rar)* calitatea a ceea ce este crud. ● *(fig.)* vorbă grosolană, mojicie. **2.** *(pl.)* fructe, legume proaspete, verdețuri. (<fr. *crudité)*

crulsér *s. n.* iaht de mic tonaj pentru croazieră. (<fr., engl. *cruiser)*

crup *s. n.* anghină difterică localizată pe laringe. (<fr. *croup*)

crupádă *s. f.* săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă. (<fr. *croupade*)

crúpă *s. f.* **1.** partea dinapoi a coapselor calului, între șale și baza cozii. ◊ partea de jos a cruponului (1). **2.** formă de relief compusă din două versante care se unesc după o linie; prelungire a unui mamelon. (<fr. *croupe*)

crupiér *s. m.* cel care conduce jocurile de noroc în stabilimentele publice, care adună banii câștigați și plătește câștigurile jucătorilor. (<fr. *croupier*)

crupión *s. n.* partea dinapoi a corpului la păsări. (<fr. *crupion*)

crupón *s. n.* **1.** porțiune de piele obținută de pe partea superioară a trunchiului de la vite, în urma jupuirii și tăbăcirii. **2.** placă de cauciuc din care se fac tălpi de încălțăminte. (<fr. *croupon*)

cruponáre *s. f.* operație de despărțire a cruponului (1) de restul pielii. (după fr. *crouponnage*)

crurál, -ă *adj.* referitor la regiunea superioară a coapsei. (<fr. *crural*, cf. lat. *crus*, gambă)

crustacéu, -ée **I.** *adj.* asemănător cu o crustă, care formează o crustă. **II.** *s. n. pl.* clasă de artropode acvatice, cu respirație branhială și corpul acoperit cu o crustă chitinoasă impregnată cu calcar. (<fr. *crustacé/s/*)

crustál, -ă *adj.* referitor la crustă, care ține de crustă. (<*crustă* + *-al*)

crústă *s. f.* **1.** coajă, scoarță. **2.** strat tasat, uscat și întărit, de la suprafața terenului arabil, format în urma ploilor, a grindinei etc. **3.** strat solid de săruri, depuse pe pereții unui recipient, ai unei conducte. **4.** înveliș tare al corpului unor vertebrate. (<lat. *crusta*)

crustós, -oásă *adj.* cu multă coajă, cu crustă. (după fr. *croûteux*, it. *crostoso*)

crușón *s. n.* amestec de băuturi alcoolice cu fructe dulci și aromate, care se servește, după preferințe, cu sifon sau gheață ori cu vin spumos. (<fr. *cruchon*, rus. *kriușon*)

crut *s. n.* crotă. (<engl. *krwth*)

crutón *s. n.* mică bucată de pâine rumenită în cuptor sau prăjită în grăsime, care se servește în supă. (<fr. *croûton*)

cruzéiro/-zei-/ *s. m.* unitatea monetară a Braziliei. (<port. *cruzeiro*)

CTEN(O)- *elem. comp.* „pieptene". (<fr. *ctén/o/-*, cf. gr. *ktеis*, *ktenos*)

ctenári *s. m. pl.* subîncrengătură a celenteratelor pelagice, cuprinzînd o singură clasă, ctenoforele. (<fr. *cténaires*)

ctenofóre *s. n. pl.* clasă de celenterate pelagice transparente, cu simetrie bilaterală, care se deplasează cu ajutorul a opt palete vibratile, în formă de pieptene. (<fr. *cténophores*)

ctenoíd, -ă *adj.* în formă de pieptene. (<fr. *cténoïde*)

ctetologíe *s. f.* studiu biologic al caracterelor moștenite ale organismelor. (<fr. *cté tologie*, cf. gr. *ktetos*, dobîndit)

cuadratúră *s. f.* v. cvadratură.

CUADRI- v. cvadri-.

cuadrifór, -ă *adj.* *(arhit.:* despre deschideri) cu patru despărțituri. (<it. *quadrifora*)

cuadrimotór *adj., s.n.* v. cvadrimotor.

cuadrofónic, -ă *adj.* cvadrifonic. — scris și *quadrofonic*. (<fr. *quadrophonique*)

cuadrofonie *s. f.* cvadrifonie. — scris și *quadrofonie*. (<fr. *quadrophonie*)

cuadrupléx *s. n.* v. cvadruplex.

cuadrúplu, -ă *adj.* v. cvadruplu.

cuága *s. m.* animal înrudit cu calul și asemănător zebrei, care trăia în Africa. (<fr. *cuagga*<cuv. hotentot)

cuandú *s. m.* pore spinos cu coada prehensilă, care trăiește în pădurile Americii de Sud, între Amazon și Bolivia.

cuántă *s. f.* cea mai mică cantitate de energie radiantă, a cărei valoare depinde numai de frecvența radiației. ◊ *teoria ~lor* = teorie care explică o serie de fenomene fizice la scară atomică și subatomică. (<fr. *quanta*, lat. *quantum*, pl. *quanta*)

cuántic, -ă *adj.* referitor la cuantă. ◊ *număr ~* = fiecare dintre cele patru numere care definesc starea electronilor unui atom; *mecanică ~ă* (și *s. f.*) = ramură a fizicii teoretice care studiază legile mișcării la scară (sub)atomică; *chimie ~ă* = ramură a chimiei care studiază natura legăturii chimice și mecanismele de reacție pe baza legilor și principiilor mecanicii cuantice. (<fr. *quantique*)

cuantificá *vb. tr.* **1.** *(log.)* a atribui o cantitate unui termen. **2.** a determina cantitatea a ceva. ◊ a preciza cantitatea predicatului în raport cu subiectul. **3.** a stabili valorile discontinue pe care le poate lua o anumită mărime fizică; a impune unei mărimi fizice o variație discontinuă, prin cuantă. (după fr. *quantifier*)

cuantificábil, -ă *adj.* care poate fi cuantificat. (<fr. *quantifiable*)

cuantificáre *s. f.* **1.** faptul de a cuantifica. **2.** procedeu al mecanicii cuantice pentru stabilirea valorilor luate de mărimile fizice care caracterizează proprietatea sistemelor atomice sau ale particulelor elementare. **3.** *~a predicatului* = operație logică prin care se precizează cantitatea predicatului în raport cu subiectul. **4.** introducere a determinaților cantitative în definirea și exprimarea conceptelor științifice. (după fr. *quantification*)

cuantificatór *s. m.* **1.** operator logic prin care se fixează sfera de aplicativitate a unei variabile într-o anumită expresie. **2.** *(mat.)* fiecare dintre simbolurile care arată dacă o proprietate se aplică tuturor elementelor unei mulțimi sau numai unora dintre ele. **3.** *(lingv.)* denumire dată determinanților care indică cantitatea prin care un nume este definit. (<fr. *quantificateur*)

cuántor *s. m.* determinativ prin care se fixează sfera de aplicabilitate a unei variabile logice într-o anumită expresie. (după lat. *quantum*)

cuántum *s. n.* cantitate, nivel, sumă (neprecizată) la care se ridică o cheltuială, un credit etc. — var. *cvantum* s. n. (<lat. *quantum*)

cuart, -ă *adj. (rar)* din patru în patru. ○ *malarie* sau *febră* ~*ă* = formă clinică de malarie în care accesele de febră revin din patru în patru zile. (<fr. *quart*)

cuartadécimă *s. f.* v. cvartadecimă.

cuártă *s. f.* 1. sistem de patru conducte electrice, izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. 2. a patra poziție de apărare la scrimă. 3. v. cvartă. (<fr. *quarte*)

cuartét/cvartét *s. n.* 1. formație muzicală alcătuită din patru interpreți. 2. compoziție scrisă pentru o astfel de formație. 3. *(p. ext.)* grup de patru (oameni). (<it. *quartetto*, fr. *quartette*)

cuártică *s. f. (mat.)* curbă de gradul patru. (<fr. *quartique*)

cuartolét *s. n.* v. cvartolet.

cuarț *s. n.* mineral foarte răspîndit în natură, care se găsește în stare amorfă în nisip sau sub formă de cristale transparente și incolore ori divers colorate. (<germ. *Quarz*, fr. *quartz*)

cuarțână *s. f.* cutană în care predomină cuarțul. (<fr. *quartzane*)

cuarțifér, -ă *adj.* care conține cuarț. (<fr. *quartzifère*)

cuarțít *s. n.* rocă metamorfică dură, cu structură șistoasă, formată în special din cuarț. (<germ. *Quarzit*, fr. *quartzite*)

cuarțític, -ă *adj.* care conține cuarțit; de natura cuarțitului. (<germ. *quarzitisch*)

cuarțós, -oásă *adj.* de natura cuarțului. (<fr. *quartzeux*)

CUASI- v. cvasi[1]-.

cuaternár, -ă 1. *adj.* format din patru unități; divizibil cu 4. ● *(chim.;* despre substanțe organice) constituit din patru elemente (carbon, hidrogen, oxigen și azot). ● (despre măsură, ritm) compus din patru elemente ritmice. II. *adj., s. n.* (din) ultima perioadă a neozoicului, în care apare omul; antropogen. — var. *cvaternar, -ă* adj., s. n. (<fr. *quaternaire*, lat. *quaternarius*)

cuaternión *s. n. (mat.)* expresie complexă servind la rezolvarea unor probleme de geometrie în spațiu. (<fr. *quaternion*)

cub *s. n.* 1. corp geometric cu șase fețe pătrate, egale între ele. 2. puterea a treia a unui număr sau a unei expresii (algebrice). ○ *(adj.) metru* (sau *decimetru, centimetru*) ~ = unitate de măsură pentru volum egală cu volumul unui corp cubic avînd latura cît dimensiunea liniară respectivă. (<fr. *cube*, lat. *cubus*)

cubá *vb. tr.* a determina volumul unui corp, al unei încăperi etc. — *cubáre* *s. f.* (<fr. *cuber*)

cubáj *s. n.* cubare; *(p. ext.)* volum, capacitate. (<fr. *cubage*)

cubatór, -oáre *s. m. f.* funcționar specializat în cubajul bușteni lor. (<*cuba* + *-tor*)

cubatúră *s. f.* 1. aflare a laturii unui cub al cărui volum este egal cu volumul unui corp dat. 2. determinare prin calcul a volumului mărginit de una sau de mai multe suprafețe. (<fr. *cubature*)

cubéb *s. m.* arbust asemănător cu piperul, din Java și Kalimantan (Borneo), ale cărui esențe se folosesc în cosmetică și ca medicament. (<fr. *cubèbe*, lat. *cubaba* < cuv. ar.)

cúbic, -ă 1. *adj.* referitor la cub; în formă de cub. ○ *sistem* ~ = sistem de cristalizare care prezintă cîte patru axe de simetrie. II. *s. f. (mat.)* curbă de gradul al treilea. (<fr. *cubique*)

cubiculár *s. m.* 1. *(ant.)* sclav care îngrijea de camera de culcare. ● demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. 2. (în Bizanț) funcționar de rang înalt. (<lat. *cubicularius*, fr. *cubiculaire*)

cubículum *s. n.* 1. cameră de culcare în casele romane. ● camera mortuară în galeriile catacombelor. 2. (în Imperiul Bizantin) cancelaria personală a împăratului. (<lat. *cubiculum*)

cubifórm, -ă *adj.* în formă de cub. (<lat. *cubiformis*)

cubilóu *s. n.* cuptor vertical în formă de coș, folosit în turnătorii pentru topirea fontei. (<fr. *cubilot*)

cubísm *s. n.* mișcare artistică modernă de la începutul sec. XX, care analizează și recompune formele în volume și planuri geometrice, încercînd să exprime simultan existența obiectului ca o totalitate, cu toate fețele, liniile și punctele sale. (<fr. *cubisme*)

cubíst, -ă I. *adj.* referitor la cubism; conform principiilor estetice ale cubismului. II. *s. m. f.* artist care practică cubismul. (<fr. *cubiste*)

cubitál, -ă *adj.* al cubitusului; ulnar. (<fr. *cubital*)

cúbitus *s. n.* os lung care formează partea internă a antebrațului; ulnă. (<lat., fr. *cubitus*)

cuboíd, -ă I. *adj.* de formă aproximativ cubică. II. *adj., s. n.* (os scurt) al tarsului. (<fr. *cuboïde*)

cubomanie *s. f.* pasiune patologică pentru jocul cu zaruri. (<fr. *cubomanie*)

cuculát, -ă *adj.* (despre flori) în formă de capișon. (<lat. *cucullatus*)

cucúlă *s. f.* 1. veșmînt cu glugă din stofă groasă și aspră, purtat de călugării catolici. 2. *(bot.)* organ concav în formă de capișon. (<fr. *cuculle*, lat. *cucullus*, glugă)

cuculíde *s. f. pl.* familie de păsări avînd ca tip cucul. (<fr. *cuculidés*, cf. lat. *cuculus*, cuc)

cuculifórm, -ă *adj.* (despre frunze, flori) în formă de cornet. (<lat. *cucilliformis*)

cuculifórme *s. f. pl.* ordin de păsări cuprinzînd cucii și turacii. (<fr. *cuculiformes*)

cucumifórm, -ă *adj.* în formă de castravete. (<fr. *cucumiforme*, cf. lat. *cucumis*, castravete)

cucurbitácee *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate erbacee, cu fructul cărnos și coaja tare, cuprinzînd dovleacul, pepenele etc. (<fr. *cucurbitacées*, cf. lat. *cucurbita*, dovleac)

cuéstă /cues-/ *s. f.* formă de relief cu un povîrniș, apărută într-o regiune în care straturile cu roci dure alternează cu cele moi, dato-

rită croziunii apelor curgătoare și retragerii treptate a versanților. (<sp. *cuesta*)

cuezál *s. m.* v. quatzal (I).

cúfic, -ă *adj.* *scriere* ~*ă* = formă veche de scriere arabă, folosită pentru caligrafierea Coranului. (<fr. *coufique*, cf. *Kufa*, oraș în Irak)

cuguár *s. m.* puma. (<fr. *cougouar*)

cuintadécimă *s. f.* v. cvintadecimă.

cuintét *s. n.* v. cvintet.

cuintolét *s. n.* v. cvintolet.

cuirasá *vb. tr.* **1.** a prevedea, a proteja cu o cuirasă (o navă etc.). **2.** *(fig.)* a întări, a fortifica, a oțeli, a înarma. (<fr. *cuirasser*)

cuirasát *s. n.* navă de linie de mare tonaj având corpul protejat de o cuirasă puternică și tunuri de mare calibru. (<fr. *cuirassé*)

cuirásă *s. f.* **1.** armătură din plăci de oțel cu care se blindează navele de război; blindaj. **2.** armură de oțel care protejează pieptul și spatele, folosită mai ales în evul mediu; platoșă. (<fr. *cuirasse*)

cuirasiér *s. m.* soldat din cavaleria grea franceză, care purta cască și platoșă. (<fr. *cuirassier*)

culáj *s. n.* reducere de preț făcută de vînzător cumpărătorului pentru scurgerea lichidelor. (<fr. *coulage*)

culán *s. m.* catîr mongol. (<germ. *Kulan*< cuv. mongol)

culánt, -ă *adj.* **1.** (despre oameni) indulgent; amabil; mărinimos, darnic. **2.** (despre stil) curgător. (<fr. *coulant*)

culánță *s. f.* însușirea de a fi culant; atitudine, comportare culantă. (<germ. *Kulanz*)

culásă *s. f.* **1.** piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. **2.** culată. — var. *chiulasă* s. f. (<fr. *culasse*)

culátă *s. f.* partea dinapoi a țevii unei guri de foc; culasă (2). (<it. *culatta*)

cúlă *s. f.* pelerină cu glugă și cu mîneci largi purtată de unele ordine călugărești. (<fr. *coule*)

culbutá *vb. tr.* a descărca (vagonetele etc.) prin răsturnare, cu ajutorul culbutorului (1). — *culbutáre* s. f. (<fr. *culbuter*)

culbutór *s. m.* **1.** basculator. **2.** pîrghie care comandă mișcarea unei supape în distribuția combustibilului la unele motoare cu ardere internă, cu supape suspendate. (<fr. *culbuteur*)

culdoscopíe *s. f.* explorare a cavității pelviene cu ajutorul unui endoscop introdus pe cale vaginală. (<fr. *culdoscopie*, engl. *culdoscopy*)

culée *s. f.* **1.** masiv de zidărie care prin masa sa rezistă la împingerea unui arc, a unei bolți sau a unei arcade. ● fiecare dintre cele două picioare ale unui pod, situate pe maluri. **2.** canal prin care metalul topit se scurge din tiparul piesei. (<fr. *culée*)

culevrínă *s. f.* tun de tip vechi, cu țeavă lungă. (<fr. *couleuvrine*)

cúli *s. m.* muncitor indian sau chinez care lucrează cu ziua sau trage rickșa. (<engl. *coolee*, cf. hindi *kuli*)

culinár, -ă *adj.* referitor la bucătărie. ○ *artă* ~*ă* = arta de a prepăra mîncăruri. (<fr. *culinaire*, lat. *culinarius*)

culisá *vb. intr.* (despre piese mobile) a aluneca pe culise (2); a glisa. — *culisáre* s. f. (<fr. *coulisser*)

culisánt, -ă *adj.* care culisează. (<fr. *coulissant*)

culísă *s. f.* **1.** parte a unei scene de teatru situată înapoia decorurilor. ● *(fig.; pl.)* aranjament secret, dedesubturile unei situații, ale unei acțiuni. ○ *în* ~*e* = în ascuns, în secret. **2.** scobitură dreaptă în care alunecă o piesă mobilă; ghidaj; *(p. ext.)* piesa însăși. **3.** partea mobilă a tubului unui instrument muzical de suflat din alamă. **4.** tiv sau pliu la o haină, la o stofă, prin care trece un cordon ori un șiret ce se strînge. **5.** *(fin.)* bursă neoficială care funcționează pe lîngă bursa oficială, la care se efectuează tranzacțiile cu valorile mobiliare neadmise la cotare, îndeosebi titluri noi. (<fr. *coulisse*)

culisór *s. n.* piesă prin intermediul căreia un mecanism poate culisa pe un element de ghidare. (<fr. *coulisseur*)

culisóu *s. n.* culisă (2) mică. (<fr. *coulisseau*)

culm[1] *s. n.* tulpină alcătuită din articule, goală sau plină cu țesut spongios; pai. (<lat. *culmus*)

culm[2], **-ă** *adj., s. n.* (din) primul etaj al carboniferului de facies continental. (<engl. *culm*, germ. *Kulm*)

cúlmen *s. n.* porțiune superioară a monticulului vermisului cerebelului. (<lat. *culmen*, vîrf)

culminá *vb. intr.* (despre aștri) a atinge punctul de culminație. ● *(fig.)* a atinge cel mai înalt stadiu; a ajunge la apogeu. — *culmináre* s. f. (<fr. *culminer*, lat. *culminare*)

culminánt, -ă *adj.* care culminează, ajuns la apogeu. ○ *punct* ~ = momentul de cea mai mare încordare al unei acțiuni. (<fr. *culminant*)

culminánță *s. f.* *(rar)* culminare. (<fr. *culminance*)

culminație *s. f.* **1.** trecere a unui astru la meridianul unui loc. ○ *punct de* ~ = punctul cel mai înalt deasupra orizontului atins de un astru pe bolta cerească. **2.** punct culminant. (<fr. *culmination*)

culoár *s. n.* **1.** coridor. ● spațiu îngust, necompartimentat, folosit pentru trecere în lungul unui vagon de cale ferată. **2.** spațiu delimitat de trecere printr-o anumită zonă (pe uscat, în aer sau apă). ● spațiu delimitat pe o șosea pentru un anumit tip de circulație. **3.** depresiune (I, 1) îngustă și foarte alungită. (<fr. *couloir*)

culoáre *s. f.* **1.** senzație, impresie produsă asupra ochiului omenesc de radiațiile luminoase de diferite frecvențe; aspectul colorat al corpurilor. ○ ~ *caldă* = culoare aflată în prima jumătate a domeniului radiațiilor luminoase (spre infraroșu); ~ *rece* = culoare din cea de-a doua jumătate a domeniului radiațiilor

luminoase (spre ultraviolet); ~ *fundamentală* = fiecare dintre culorile (roșu, galben, albastru) care nu pot fi obținute prin amestecul altor culori; *de* ~ = (despre oameni) cu pigmentație neagră, galbenă etc. ● *(fig.)* opinia unei persoane, a unui ziar, a unui partid politic etc. 2. nuanță, ton. ● fel de a evoca, de a descrie plastic pe cineva sau ceva. ○ ~ *locală* = reproducere exactă, într-o operă literară, a fizionomiei sau a obiceiurilor unui popor, ale unei țări, epoci etc. 3. materie, substanță colorantă; vopsea. 4. fiecare dintre cele patru categorii de semne ale cărților de joc (pică, treflă, caro și cupă). (<fr. *couleur*, lat. *color*)

culót *s. n.* piesă izolantă montată la partea de jos a unui tub electronic, în care sînt fixate picioruşele conectate la electrozi. (<fr. *culot*)

culpábil, -ă *adj.* care se află în culpă; vinovat. (<lat. *culpabilis*)

culpabilitáte *s. f.* situație a cuiva care se află în culpă; vinovăție. (<fr. *culpabilité*)

culpabilizá *vb. tr.* a da cuiva un sentiment de culpabilitate; a face pe cineva să se simtă vinovat. — *culpabilizáre* s. f. (<fr. *culpabiliser*)

cúlpă *s. f.* greșeală constînd în neîndeplinirea unei obligații, în săvîrșirea unei fapte pedepsite de lege; vină, vinovăție. (<lat. *culpa*, fr. *coulpe*)

cult[1] *s. n.* 1. adorare mistică, religioasă a unor obiecte, forțe naturale, ființe reale sau fantastice ori a unor abstracțiuni personificate; act religios făcut în cinstea unei divinități. ● sentiment de veneratie, de respect, de dragoste profundă pentru cineva sau ceva. ○ ~*ul personalității* = atitudine de admirație sistematică față de un conducător politic. 2. totalitatea ritualurior unei religii. 3. religie, confesiune (2). (<fr. *culte*, lat. *cultus*)

cult[2], **-ă** *adj.* 1. cu un nivel înalt de cunoștințe, de cultură; învățat, instruit. 2. (despre manifestări ale oamenilor) de care dă dovadă omul cult (1); cu caracter savant, livresc. 3. (despre muzică, literatură, poezie) creat de un autor instruit. (<lat. *cultus*)

culteranism *s. n.* cultism (1). (<sp. *culteranism*)

cúltic, -ă *adj.* de cult[1]. (<germ. *kultisch*)

cultigén *s. n.* specie vegetală obținută de om, prezentă numai în cultură. (<fr. *cultigène*)

cultism *s. n.* 1. afectare particulară a stilului; culteranism; gongorism. 2. greșeală de limbă a cărei origine o constituie dorința vorbitorilor de a se exprima mai literar, mai puțin banal. 3. cuvînt introdus în limbă pe cale cultă. (<fr. *cultisme*)

cultist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al cultismului (1). (<fr. *cultiste*)

cultivá *vb.* I *tr.* 1. a lucra pămîntul pentru a-l face să rodească. ● a semăna și a îngriji plante. 2. *(fig.)* a se ocupa intens de ceva; a cîti cu pasiune un scriitor, o operă. II. *refl., tr.* a(-și) îmbogăți spiritul, a (se) instrui, a învăța. — *cultivăre* s. f. (<fr. *cultiver*, lat. *cultivare*)

cultivábil, -ă *adj.* (despre plante, pămînt) care poate fi cultivat. (<fr. *cultivable*)

cultivát, -ă *adj.* 1. (despre plante) care se cultivă. 2. educat, instruit, cult. (<fr. *cultivé*)

cultivatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care se ocupă cu cultura pămîntului, a plantelor etc. II. *s. n.* mașină agricolă folosită la afînarea solului, la prășitul culturilor agricole etc. (<fr. *cultivateur*)

cultivație *s. f.* întreținere a solului efectuată cu ajutorul cultivatorului (II). (<it. *cultivazione*)

-cultór v. cultur(o)-.

cultuál, -ă *adj. (livr.)* referitor la cult, de cult[1]. (<fr. *cultuel*)

CULTUR(O)-, -cultór, -cultúră *elem. comp.* „cultură". (<fr. *cultur/o/-, -culteur, -culture*, cf. lat. *cultura*)

culturál, -ă *adj.* referitor la cultură; de cultură; care ajută la răspîndirea culturii. (<fr. *culturel*)

culturalísm *s. n.* 1. *(rar)* preocupare culturală. 2. școală americană de antropologie care admite ca esențială specificitatea culturii, considerată ca obicei al grupului social, în, opoziție cu natura. ● curent care pune accentul, în ce privește formarea personalității, pe rolul factorilor de mediu socioculturali. (<fr. *culturalisme*)

culturalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al culturalismului (2). (<fr. *culturaliste*)

culturalitáte *s. f. (rar)* caracter cultural. (<*cultural* + *-itate*)

culturalizá *vb. tr.* a instrui, a ridica nivelul cultural (al unei colectivități). — *culturalizáre* s. f. (<*cultural* + *-iza*)

culturalizatór, -oáre *adj.* care culturalizează. (<*culturaliza* + *-tor*)

cultúră[1] *s. f.* 1. totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire în decursul vremurilor. ● totalitatea cunoștințelor din diverse domenii pe care le posedă cineva; dezvoltare intelectuală a cuiva. ○ ~ *generală* = ansamblu de cunoștințe (de un anumit nivel) necesare unui individ în viața zilnică; ~ *de masă* = ansamblu de cunoștințe și de valori cu care masele vin în contact prin participare creatoare sau prin asimilare. 2. *(arheol.)* totalitatea vestigiilor materiale (unelte, ceramică, podoabe, arme, locuințe, așezări etc.) și spirituale (manifestări artistice, magico-religioase și funerare) păstrate, prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea comunității omenești dintr-o anumită epocă. 3. totalitatea lucrărilor agrotehnice necesare pentru a obține recolte bogate de la plantele de cultură. ○ *plante de* ~ = plante cultivate de om. ● teren cultivat cu anumite plante. ● creștere, prășire a unor animale. 4. creștere în laborator a unor bacterii; colonie de bacterii produsă în acest fel. 5. ~ *fizică* = dezvoltarea armonioasă a corpului omenesc prin gimnastică și sport; educație fizică. (<fr. *culture*, lat. *cultura*)

-cultúră[2] v. cultur(o)-.

culturém *s. n.* cea mai mică unitate a unui fenomen sau fapt de cultură, elementul comun unor forme, structuri, genuri de cultură. (după *semantem*)

culturism *s. n.* ramură a culturii fizice care urmărește dezvoltarea unui corp sănătos, vi-

guros și puternic, cu o musculatură armonioasă și bine proporționată, printr-un sistem complex de exerciții cu haltele, haltere, extensoare și alte aparate speciale. (<fr. *culturisme*)

culturíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică culturismul. (<fr. *culturiste*, engl. *culturist*)

culturológ, -ă *s. m. f.* specialist în culturologie. (<*culturologie*)

culturológic, -ă *adj.* referitor la culturologie. (<*culturologie*/ + *-ic*)

culturológie *s. f.* ramură a antropologiei care studiază cultura (instituții, tehnologii, ideologii) ca o ordine distinctă de fenomene, organizată pe principiile proprii lor sale legi; știință generală despre cultură și civilizație. (<engl. *culturology*)

cumacée *s. n. pl.* crustacee cu corpul tare, puternic cristalizat, avînd carapacea mult umflată, cu coada subțire și segmentele bine individualizate. (<lat. *cumaceae*)

cumárle *adj. acid* ~ = acid-fenol obținut prin hidratarea cumarinei. (<fr. *coumarique*)

cumarínă *s. f.* substanță odorantă extrasă din sămînța unui arbore exotic sau sintetizată, folosită pentru esențe, parfumuri și aromatizarea tutunurilor. (<fr. *coumarine*<cuv. tupi-guarani)

cúmen *s. n.* amestec de hidrocarburi benzenice care se găsește în uleiul gudroanelor cărbunilor de pămînt și în anumite fracțiuni din petrol. (<fr. *cumène*)

cum gráno sális *loc. adv.* (mod de a sugera că cele spuse trebuie luate oarecum în glumă) cu un grăunte de sare, cu umor. (<lat. *cum grano salis*)

cúmul *s. n.* **1.** deținere a mai multor funcții, atribuții etc. de către o singură persoană. **2.** *(gram.)* deținere a mai multor valori sau funcții de către un cuvînt, o expresie. (<fr. *cumul*, lat. *cumulus*)

cumulá *vb. tr.* **1.** a deține simultan două sau mai multe funcții, atribuții, calități. **2.** a aduna, a face un tot din mai multe sume de bani, situații etc. — *cumuláre* s. f. (<fr. *cumuler*, lat. *cumulare*)

cumulárd, -ă *s. m. f. (fam., peior.)* deținător al mai multor funcții, atribuții, salarii etc. (<fr. *cumulard*)

cumulatív, -ă *adj.* care implică o cumulare. ○ *complement circumstanțial* ~ = complement circumstanțial care cumulează un fapt exprimat de altcineva; *propoziție* ~*ă* = propoziție circumstanțială care exprimă un cumul rezultat prin adăugarea faptului exprimat de regentă. ● *(adv.)* concomitent, simultan. (<fr. *cumulatif*)

cumulație *s. f. (rar)* cumulare. (<fr. *cumulation*, lat. *cumulatio*)

cumulifórm, -ă *adj.* (despre nori) de tip cumulus. (<fr. *cumuliforme*)

cumulizáre *s. f.* procesul de formare a norilor de tip cumulus. (<*cumul*/*us*/ + *-iza*)

cumulonímbus *s. m.* formație de nori de culoare albă la vîrf și cenușie la bază, care se întind pe verticală între 50 m și 6 km, producînd precipitații abundente sub formă de averse. (<fr. *cumulo-nimbus*)

cumulostrátus *s. m.* stratocumulus. (<fr. *cumulo-stratus*)

cumulovulcán *s. m.* con vulcanic format prin suprapunerea alternativă a curgerilor de lavă cu îngrămădiri de blocuri și cenușă provenite din erupții. (<fr. *cumulo-volcan*)

cúmulus *s. m.* formație de nori groși de culoare albă, cu aspect de ghemotoace de vată izolate, al căror contur se modifică neîncetat și care vara, apărînd la înălțimi de peste 1000 m, prevestesc timpul frumos. (<fr., lat. *cumulus*)

cunctátor *adj., s. m. (rar)* (cel) care nu se pripește, care tărăgănează lucrurile pentru a provoca o întîrziere. (<lat. *cunctator*, cf. *Fabius Cunctator* /Quintus Fabius Maximus/, general și om politic roman, celebru prin tactica temporizatoare în lupta împotriva lui Hanibal)

cuneát, -ă *adj.* cuneiform. (<lat. *cuneatus* <*cuneus*, cui)

cuneifórm, -ă **I.** *adj.* în formă de cui; cuneat. ○ *scriere* ~*ă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuie, folosită de unele popoare din Orientul antic. ● *(s. f.)* literă folosită în acest sistem de scriere. **II.** *s. n.* os al tarsului. (<fr. *cunéiforme*, cf. lat. *cuneus*)

cunétă *s. f.* rigolă amenajată în radierul unui canal cu secțiune mare pentru a ușura scurgerea apelor cu debit mic. (<fr. *cunette*)

cunéus *s. n.* circumvoluție în formă de pană, situată pe fața internă a lobului occipital. (<lat. *cuneus*)

cunlál *s. n.* aliaj de cupru, nichel și aluminiu. (<fr. *cunial* < *cu*/pru/ + *ni*/chel/ + *al*/uminiu/)

cúnico *s. n.* aliaj de cupru, nichel și cobalt. (<fr. *cunico* <*cu*/pru/ + *ni*/chel/ + *co*/balt/)

CUNICUL- *elem. comp.* „iepure". (<fr. *cunicul-*, cf. lat. *cuniculus*)

cuniculicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu cuniculicultura. (<fr. *cuniculiculteur*)

cuniculicultúră *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă. — var. *cunicultúră* s. f. (<fr. *cuniculiculture*)

cunicultúră *s. f.* v. cuniculicultură.

cunilínctus *s. n.* perversiune constînd în obținerea satisfacției sexuale prin excitația bucală a clitorisului; cunilingv. (<fr. *cunnilinctus*, cf. lat. *cunnus*, sexul femeii; *lingere*, a linge)

cunilíngv *s. n.* cunilinctus. (<fr. *cunnilingus*)

cupáj *s. n.* amestecare a varietăților de vin în vederea obținerii aromei, a buchetului și a unui anumit gust; amestec al siropului cu concentratul de citrice; cupajare. (<fr. *coupage*)

cupajáre *s. f.* cupaj. (<*cupaj*)

cupál *s. n.* bimetal alcătuit din aluminiu și cupru. (<fr. *cupal* < *cup*/ru + *al*/uminiu/)

cupáre *s. f.* tăiere, retezare. ● *(spec.)* operație estetică de „ajustare" a urechilor la câinii de rasă. (după fr. *coupage*)

cúpă¹ *s. f.* **1.** vas de băut, pahar mai mult larg decît înalt, cu picior; conținutul său. ● recipient evazat montat pe un picior (pentru fructe etc.). ● *(rar)* caliciu. **2.** obiect de metal (prețios), de cristal etc., care se atribuie ca trofeu câștigătorului unei competiții sportive; *(p. ext.)* întrecere sportivă care se desfășoară pentru un astfel de trofeu. **3.** piesă metalică de forma unui recipient deschis, care, fixată pe un

elevator, serveşte la încărcarea de materiale lichide, pulverulente etc. *4.* plantă cu tulpina foarte scurtă şi o singură floare, albastră azurie. (<lat. *cuppa*, fr. *coupe*)

cúpă² *s. f.* **1.** *(croitorie)* tăietură, croială. **2.** (la jocul de cărţi) tăierea, separarea cărţilor în două părţi. (<fr. *coupe*)

cupelá *vb. tr.* a supune procedeului cupelaţiei. (<fr. *coupeller*)

cupelaţie *s. f.* procedeu industrial de extragere a aurului şi argintului din minereuri bogate în plumb prin oxidarea şi separarea plumbului sub formă de litargă. (<fr. *coupellation*)

cupélă *s. f.* vas refractar, folosit la extragerea metalelor prin cupelaţie. (<fr. *coupelle*)

cuperós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de cuperoză. (<fr. *couperosé*)

cuperóză *s. f.* afecţiune a pielii care apare la oameni în vîrstă, caracterizîndu-se printr-o coloraţie roşie-violacee a pometelor obrazului şi a nasului; rozacee². (<fr. *couperose*)

cupéu *s. n.* **1.** trăsură de lux închisă, în general cu două locuri, la care vizitiul stă pe capră. **2.** compartiment de vagon, de diligenţă etc. cu o singură banchetă. (<fr. *coupé*)

cupíd, -ă *adj. (livr.)* lacom, hrăpăreţ. (<fr. *cupide*, lat. *cupidus*)

cupiditáte *s. f. (livr.)* lăcomie de bani, sete de cîştig. (<fr. *cupidité*, lat. *cupiditas*)

cúpidon *s. m. (fam., peior.)* tînăr foarte frumos. (<fr. *cupidon*, cf. *Cupidon*, zeul iubirii în mit. gr.)

cúpiu *s. n.* bilet de bancă, cu imprimare specială, emis ca monedă cu o anumită valoare nominală.

cuplá *vb.* **I.** *tr.* a lega, a uni, a face un cuplu din vehicule, din mai multe elemente ale unui sistem tehnic etc. **II.** *refl.* (despre oameni) a forma un cuplu. — **cupláre** *s. f.* (<fr. *coupler*)

cuplábil, -ă *adj.* care se poate cupla. (<*cupla* + *-bil*)

cupláj *s. n.* **1.** cuplare; legătură realizată între două sau mai multe circuite electrice prin rezistoare, bobine etc. sau prin intermediul cîmpului electromagnetic variabil. **2.** dispozitiv demontabil pentru legarea a două circuite electrice sau a două elemente ale unui sistem tehnic; acuplaj. **3.** program sportiv alcătuit din două meciuri (de acelaşi fel) care se desfăşoară în continuare pe acelaşi teren. (<fr. *couplage*)

cúplă *s. f.* **1.** dispozitiv care face cuplarea vehiculelor de cale ferată. **2.** legătură între două elemente (piese, organe de maşini etc.) care permite o mişcare relativă între ele. (<fr. *couple*)

cuplét *s. n.* **1.** piesă muzicală vocală cu conţinut satiric în care toate strofele textului se cîntă pe aceeaşi melodie. **2.** poezie satirică cu mai multe strofe şi un refren. ● strofă a unui cîntec, a unei poezii. **3.** secţiune intercalată între refrenele unui rondo. ● cîntec intercalat între scenele unui vodevil. (<fr. *couplet*)

cupletíst, -ă *s. m. f.* cîntăreţ, recitator sau compozitor de cuplete. (<*cuplet* + *-ist*)

cuplór *s. n.* dispozitiv care permite a racorda două circuite electrice, de a cupla două organe tehnice. ~ *optic* = dispozitiv format dintr-un emiţător şi un receptor de lumină izolate electric, servind pentru transmisia unor semnale prin intermediul luminii; optocuplor, optoizolator. (<fr. *coupleur*, engl. *coupler*)

cúplu *s. n.* **1.** pereche de două persoane de sex opus. ● lucruri de acelaşi fel considerate împreună. **2.** sistem de două forţe egale şi de sensuri opuse care, acţionînd asupra unui corp rigid, tinde să-i imprime o mişcare de rotaţie. **3.** piesă de construcţie plasată transversal în coca unei ambarcaţii sau a fuzelajului unui avion. (<fr. *couple*)

cúpman *s. m. (sport)* cîştigător al unei cupe; *(p. ext.)* orice participant la o competiţie în care se dispută cupa. (<engl. *cupman*)

cúpo *adv. (muz.)* sumbru, surd, adînc, întunecat. (<it. *cupo*)

cupólă *s. f.* **1.** boltă semisferică a unui edificiu. **2.** structură anatomică în formă de boltă. **3.** parte boltită a unui cuirasat, a unei turele, paraşute etc. **4.** formă de teren semisferică, provenită din nivelarea unui inselberg. (<fr. *coupole*, it. *cupola*)

cupolétă *s. f.* luminator de dimensiuni reduse. (<it. *cupoletta*)

cupón *s. n.* **1.** parte a unui titlu de rentă, a unei acţiuni bancare etc. care serveşte pentru încasarea dividendelor, a dobînzilor la scadenţă. **2.** parte detaşabilă a unui bilet care conferă deţinătorului un anumit drept. **3.** bucată rămasă dintr-un val de pînză sau de stofă. (<fr. *coupon*)

CUPR(O)-/CUPRI- *elem. comp.* „aramă, cupru". (<fr. *cupr/o/-*, *cupri-*, cf. lat. *cuprum*)

cuprá *vb. tr.* a acoperi, pe cale electrolitică, suprafaţa unor obiecte metalice cu un strat de cupru. — **cupráre** *s. f.* (<fr. *cuprer*)

cupremíe *s. f.* prezenţa cuprului în sînge. (<fr. *cuprémie*)

cupresacée *s. f. pl.* familie de arbori sau arbuşti răşinoşi, cu frunze persistente, avînd ca tip chiparosul. (<fr. *cupressacées*, cf. lat. *cupressus*, chiparos)

CUPRI- v. c u p r (o)-.

cúpric, -ă *adj.* care conţine o sare de cupru. (<fr. *cuprique*)

cuprifér *adj.* **1.** care conţine cupru. **2.** referitor la exploatările de cupru. (<fr. *cuprifère*)

cuprifórm, -ă *adj.* cu aspect de cupru. (<fr. *cupriforme*)

cuprísm *s. n.* otrăvire prin consumarea unor alimente fierte în vase de aramă. (<fr. *cuprisme*)

cuprít *s. m.* oxid natural de cupru. (<fr. *cuprite*)

cuproaliáj *s. n.* aliaj bogat în cupru. (<fr. *cupro-alliage*)

cuproaluminiu *s. n.* aliaj de cupru şi aluminiu. (<fr. *cupro-aluminium*)

cupronichel *s. n.* aliaj de cupru şi nichel. (<fr. *cupronickel*)

cuprorahíe *s. f.* prezenţa cuprului în lichidul cefalorahidian. (<fr. *cuprorrachie*)

cuproterapíe *s. f.* folosirea cuprului sau a sărurilor acestuia în scop terapeutic. (<fr. *cuprothérapie*)

cuprotipíe *s. f.* procedeu de preparare a clişeelor pentru tipar înalt, folosind o placă de cupru. (< *cupru* + *-tipie*)

cuproxíd *s. m.* oxid de cupru. (<fr. *cuproxyde*)

cúpru *s. n.* metal de culoare roşiatică, maleabil, ductil, rezistent, foarte bun conducător de căldură şi electricitate; aramă. (<lat. *cuprum*)

cuprurie *s. f.* prezenţa cuprului în urină. (<fr. *cuprurie*)

cúpulă *s. f.* 1. potir mic în formă de degetar, care se află la baza ghindei şi a altor fructe. 2. structură anatomică în formă de cupă. (<fr. *cupule*, cf. lat. *cupula*, cupă mică)

CUPULI- v. cupulo-.

cupulifére *s. f. pl.* familie de plante al căror fruct este prevăzut cu o cupulă, cuprinzînd fagul, stejarul, castanul; fagacee. (<fr. *cupulifères*)

cupulifórm, -ă *adj.* (despre receptacul) în formă de cupă mică. (<fr. *cupuliforme*)

CUPULO-/CUPULI- *elem. comp.* „cupulă, cupă mică". (<fr. *cupulo-*, *cupuli-*, cf. lat. *cupula*)

cupulográmă *s. f.* rezultat grafic al cupulometriei. (<fr. *cupulogramme*)

cupulométrie *s. f.* metodă de exploatare funcţională a canalelor semicirculare ale urechii supunînd bolnavul unor probe rotatorii. (<fr. *cupulométrie*)

cupúră/cu-pü-/ *s. f.* 1. tăietură; *(spec.)* (parte dintr-un) articol, anunţ etc., tălat dintr-un jurnal. 2. *(fin.)* bilet de hîrtie, cu imprimare specială, emis ca bancnotă, bani de hîrtie şi titluri de valoare (acţiuni şi obligaţiuni). (<fr. *coupure*)

curá *vb.* I. *tr. (rar)* a trata un bolnav, *(p. ext.)* o boală. II. *refl.* a se supune unui tratament, unei cure. (<lat. *curare*, a îngriji)

curábil, -ă *adj. (rar)* care poate fi vindecat, îngrijit. (<fr. *curable*, lat. *curabilis*)

curabilitáte *s. f.* stare a ceea ce este curabil. (<fr. *curabilité*)

curaçao/cü-ra-sá-o/ *s. n.* lichior de coji de portocale, zahăr şi alcool. (<fr. *curaçao*, cf. *Curaçao*, insulă în Antile)

curáj *s. n.* îndrăzneală, bărbăţie, vitejie, tărie de caracter. (<fr. *courage*)

curajós, -oásă *adj.* plin de curaj; îndrăzneţ, viteaz, brav. (<fr. *courageux*)

curánt, -ă I. *adj. medic* ~ = medic care îngrijeşte în mod obişnuit un bolnav. II. *s. m. f. (rar)* cel care urmează un tratament medical într-o staţiune de cură. (<it. *curante*)

curántă *s. f.* 1. vechi dans popular francez în măsură ternară, cu o mişcare vioaie; melodia corespunzătoare. 2. parte a suitei preclasice (sec. XVIII) între alemandă şi sarabandă. (<fr. *courante*)

curára *s. f.* otravă vegetală cu acţiune paralizantă, folosită ca anestezic şi în numeroase curarizante de sinteză. (<fr. *curare* < cuv. caraib)

curarínă *s. f.* unul dintre alcaloizii izolaţi din cúrara. (<fr. *curarine*)

curarizá *vb. tr.* a administra curara în scop experimental (la animale) sau ca tratament (la oameni). (<fr. *curariser*)

curarizánt, -ă *adj., s.n.* (substanţă) cu efect paralizant, comparabil cu al curarei. (<fr. *curarisant*)

curarizáre *s. f.* blocare a transmiterii neuromusculare cu ajutorul unei substanţe curarizante. (<*curariza*)

curatélă *s. f. (jur.)* instituţie juridică pentru ocrotirea intereselor şi administrarea bunurilor unui minor, ale unei persoane atinse de o anumită incapacitate. (<fr. *curatelle*, lat. *curatela*)

curatív, -ă *adj.* care vindecă; *(fam.)* tămăduitor. ○ *medicină* ~*ă* = parte a medicinei care se ocupă cu tratarea şi vindecarea bolilor. (<fr. *curatif*)

curatór *s. m. (jur.)* persoană care exercită atribuţiile stabilite printr-o curatelă. (<fr. *curateur*, lat. *curator*)

curatórium *s. n.* instituţie spitalicească în care bolnavii erau primiţi în vederea unei îngrijiri, a unui tratament special. (<fr. *curatorium*, germ. *Kuratorium*)

cúră *s. f.* tratament al unei boli prin băi, regim etc. (<fr. *cure*, lat. *cura*)

curb, -ă I. *adj.* (despre linii) arcuit, încovoiat; (despre un plan) boltit. II. *s. f.* 1. linie care reprezintă grafic o relaţie între două mărimi variabile. ● cotitură în formă de arc. ○ (despre vehicule) *a lua* ~*a* = a vira. 2. linie care descrie grafic fazele succesive ale variaţiilor unui fenomen. 3. ~ *de nivel* = linie care uneşte punctele cu aceeaşi altitudine ale unei suprafeţe de teren. (<fr. *courbe*, lat. *curvus*)

curbá *vb. tr., refl.* a (se) face curb; a (se) arcui, a (se) îndoi. — **curbáre** *s. f.* (<fr. *courber*)

curbatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în curbarea scîndurilor în instalaţii cu apă şi abur fierbinte. (<*curba* + *-tor*)

curbatúră *s. f.* durere musculară însoţită de o senzaţie de oboseală care precedă unele boli infecţioase. (<fr. *courbature*)

curbétă *s. f.* săritură a calului cu picioarele din faţă ridicate. (<fr. *courbette*)

curbigráf *s. n.* instrument folosit în matematici pentru trasarea curbelor. (după fr. *curvigraphe*)

curbilíniu, -ie *adj.* care urmează o linie curbă; alcătuit din, închis între linii curbe. (după fr. *curviligne*)

curbimétru *s. n.* instrument cartografic pentru măsurarea distanţelor curbe pe hărţile şi planurile topografice. (după fr. *curvimètre*)

curbúră *s. f.* îndoitură în formă de arc, arcuire; locul îndoiturii. ● regiune muntoasă, deluroasă în formă de semicerc. (<fr. *courbure*)

curculiónide *s. f. pl.* familie de insecte coleoptere avînd ca tip gărgăriţa. (<fr. *curculionidés*, cf. lat. *curculio*, gărgăriţă)

curént, -ă I. *adj.* 1. (despre vorbire) curgător, fluent. 2. (despre an, lună) în curs; prezent. ● *(fig.)* care circulă; obişnuit, uzual. 3. *apă* ~*ă* = apă care curge de la robinet. 4. *(mat.)* *punct* ~ = punct mobil care parcurge o curbă. II. *s. m.* 1. deplasare a unei mase de apă sau de aer într-o anumită direcţie. 2. mişcare orientată a particulelor încărcate cu sarcini electrice. 3. *(mar.)* parîmă ce trece printr-un sistem de scripeţi cu care se ridică bărcile. III. *s. n.* ansamblu de idei, de teorii politice, ştiinţifice, artistice

etc. care constituie o rezultantă generală a tendințelor unei anumite epoci. (<fr. *courant*)

curentá *vb. I. tr.* a produce o zguduire, o comoție prin curent electric. **II.** *refl.* (despre ființe) a atinge un curent electric, suferind un șoc (ușor). (<*curent*)

curentográf *s. n.* curentometru înregistrator. (<fr. *courantographe*)

curentométru *s. n.* aparat pentru măsurarea direcției și vitezei curenților acvatici. (<fr. *courantomètre*)

curiál, -ă **I.** *adj.* care aparține aceleiași curii[1] (1), referitor la o curie[1] (1). **II.** *s. m.* membru al unei curii[1] (1). (<lat. *curialis*, fr. *curial*)

curiát, -ă *adj.* format din curii[1] (1). (<lat. *curiatus*)

cúrie[1] *s. f.* **1.** unitate religioasă, militară și politică la romani, reprezentînd o subdiviziune a triburilor primitive. ● loc unde se aduna această unitate. **2.** edificiu destinat ședințelor corpurilor constituite ale municipiilor romane. ● senatul municipiilor. **3.** administrația pontificală a bisericii catolice. (<lat. *curia*)

curie[2]**/cü-rí/** *s. m.* unitate a activității substanțelor radioactive, egală cu $3,7.10^{10}$ dezintegrări pe secundă și reprezentînd activitatea unei mase de radiu de 1 g. (<fr. *curie*, cf. *Pierre Curie*, fizician fr.)

curiepunctúră/cü-ri-/ *s. f.* tratament aplicat în cancer constînd din introducerea în țesuturi a unor ace radioactive. (<fr. *curiepuncture*)

curiér, -ă **I.** *s. m. f.* cel care transportă la destinație corespondență, mesaje etc.; factor poștal. ○ ~ *diplomatic* = funcționar al Ministerului Afacerilor Externe care transportă corespondență diplomatică. ◆ ștafetă. **II.** *s. n.* **1.** transportul scrisorilor, al ziarelor etc. ● scrisorile expediate sau primite deodată. **2.** mijloc de transport (vehicul, navă, avion) care servește la transportul corespondenței sau asigură un serviciu comercial regulat. ○ *lung-* (sau *scurt-*) ~ = avion destinat a asigura transporturi pe distanțe lungi (sau scurte). **3.** cronică dintr-un jurnal sau dintr-o revistă. (<fr. *courrier*)

curierát *s. n.* activitatea de curier (1). (<*curier* + *-at*)

curieterapie/cü-ri-/ *s. f.* radiumterapie. (<fr. *curiethérapie*)

curión *s. m.* șeful unei curii romane. ● preot care oficia sacrificiile unei curii romane. (<fr. *curion*, lat. *curio*)

curiós, -oásă *adj.* **1.** care manifestă curiozitate; indiscret. **2.** care stîrnește curiozitate; ciudat, neobișnuit. (<fr. *curieux*, lat. *curiosus*)

curiósa *s. m. pl.* termen care indică texte curioase, rare. (<lat. *curiosa*)

curiozitáte *s. f.* **1.** dorința de a cunoaște ceva nou sau neobișnuit. ● indiscreție. **2.** caracterul ciudat al unui lucru, al unei ființe; *(concr.)* raritate, ciudățenie. (<fr. *curiosité*, lat. *curiositas*)

curiu/cü-riu/ *s. n.* element radioactiv sintetic din grupa actinidelor. (<fr. *curium*, cf. *Pierre Curie*, fizician fr.)

curling /cárling/ *s. n.* joc sportiv pe gheață de origine scoțiană, între două echipe a 4 jucători, constînd în lansarea unor obiecte spre o țintă, cu scopul de a o dobori sau a le plasa cît mai aproape de aceasta. (<engl., fr. *curling*)

curopalát *s. m.* înalt demnitar bizantin care administra palatul imperial. (<fr. *curopalate*)

curriculum vítae *s. n.* schiță biografică cuprinzînd toate indicațiile privitoare la starea civilă, la situația unui candidat etc. care solicită un post sau un titlu. (<lat. *curriculum vitae*, cursul vieții)

curry/cári/ *s. n.* mîncare preparată din ardei și alte ingrediente. (<fr. *curry* < cuv. din Malabar)

curs[1] *s. n.* **1.** ciclu de lecții sau prelegeri ținute la o catedră de învățămînt superior. **2.** volum care reunește un ciclu de lecții sau prelegeri. (<fr. *cours*)

curs[2] *s. n.* **1.** preț variabil, stabilit la bursă, cu care se cumpără și se vînd valutele și hîrtiile de valoare (acțiuni, obligațiuni, titluri de rentă etc.). **2.** preț al unității monetare dintr-o țară, exprimat în unitățile bănești ale altei țări. (<lat. *cursus*, fr. *cours*)

cursánt, -ă *s. m. f.* cel care urmează un curs[1] (1) special. (<rus. *kursant*)

cúrsă *s. f.* **1.** drum, distanță de străbătut. ● traseu parcurs de un curier (1), de un vehicul pe același itinerar, după un orar stabilit. ● *(concr.)* vehicul care parcurge un astfel de traseu. **2.** unghi format de direcția în care se mișcă o navă comercială cu direcția nordului. **3.** *(fam.)* alergătură, umblet. **4.** *(pl.)* alergări de cai. ● *(fig.)* întrecere, competiție, acțiune competitivă. **5.** întrecere sportivă în care mai mulți concurenți parcurg repede o anumită distanță. ○ *(alp.)* orice ascensiune în munți. **6.** mișcare, deplasare rapidă a unui obiect în spațiu. ● lungime a drumului parcurs de un piston în cilindru între cele două puncte moarte. (<fr. *course*, /2/ engl. *course*)

cursiér, -ă **I.** *adj., s. f.* (bicicletă) de curse. **II.** *s. m.* armăsar, cal de curse. **III.** *s. n.* tun instalat la prora unei galere sau a unei șalupe, pentru a trage în ax spre înainte. (<fr. *coursier*)

cursíst, -ă *s. m. f.* amator de curse de cai. (<fr. *coursiste*)

cursív, -ă **I.** *adj.* (despre vorbire, scriere) curgător, fluent, ușor. **II.** *adj., s. f.* (caracter de literă tipografică) înclinat spre dreapta, imitînd scrisul de mînă; italic. **III.** *s. n.* material publicistic de proporții reduse, scris fluent și cules cu astfel de caractere. (<fr. *cursif*, lat. *cursivus*)

cursivitáte *s. f.* caracterul cursiv al vorbirii, al scrierii, al formulării ideilor. (<*cursiv* + *-itate*)

cursór *s. n.* **1.** piesă mobilă care alunecă pe o tijă, pe o riglă gradată etc. **2.** *(inform.)* linie de subliniere clipitoare, afișată pe prima poziție liberă de un calculator. (<fr. *curseur*, lat. *cursor*, alergător)

curtá *vb. tr.* a face curte unei femei, a căuta să-i cîștigi favoarea, simpatia, dragostea. — *curtáre* s. f. (după fr. *courtiser*)

curtáj *s. n.* **1.** ocupația de curtier; brokeraj. **2.** scăzămînt făcut sub formă de plată cuvenită curtierilor, pentru tranzacțiile și operațiile încheiate prin mijlocirea lor. (<fr. *courtage*)

curtenésc, -ească *adj.* de curte. ● (despre poezia erotică a evului mediu și a Renașterii) care exprimă un adevărat cult pentru femeie, proslăvind desăvîrșirea morală prin dragoste și devoțiune față de aceasta. (<*curtean* + *-esc*)

curtenie *s. f. (rar)* curtoazie. (<*curtean* + *-ie*)

curtenitór, -oáre *adj.* politicos, amabil (față de femei). (<*curtenie* + *-tor*)

curtezán *s. m. (ir.)* bărbat care face curte unei femei. (după fr. *courtisan*)

curtezánă *s. f.* femeie de moravuri ușoare, care trăia la curtea unui suveran sau a unui nobil. ● *(p. ext.)* prostituată. (<fr. *courtisane*)

curtezanése, -ă *adj. (peior.)* de curtezan. (după fr. *courtisanesque*)

curtiér *s. m.* broker. (<fr. *courtier*)

curtínă *s. f.* 1. fiecare dintre părțile care alcătuiau blazonul mantiei regale (în Franța). 2. zid de apărare al unei cetăți cuprins între două turnuri sau bastioane succesive. 3. masiv de arbori sau arbuști din cuprinsul unui spațiu verde, constituit dintr-o singură specie. (<fr. *courtine*)

curtoazíe *s. f.* politețe, amabilitate, curtenie. (<fr. *courtoisie*)

curúl, -ă *adj. scaun* ~ = scaun de onoare, incrustat cu fildeș, pe care stăteau consulul și înalții magistrați romani; *magistratură* ~*ă* = magistratură care dădea dreptul la un scun curul; *edil* ~ = magistrat din Roma antică care se ocupa cu construcțiile. (<lat. *curulis*, fr. *curule*)

curviseriát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) dispus în serie spiralată sau oblică. (<lat. *curviseriatus*)

cuscutacée *s. f. pl.* familie de plante parazite avînd ca tip cuscuta. (<fr. *cuscutacées*)

cuscútă *s. f.* plantă parazită cu tulpina filiformă, subțire, fără clorofilă, care trăiește mai ales pe trifoi și pe lucernă; *(pop.)* torțel. (<fr. *cuscute*, lat. *cuscuta*)

CUSPID(I)-, -cuspíd *elem. comp.* „vîrf, ghimpe". (<fr. *cuspid/i/-*, *-cuspide*, lat. *cuspis*, *-idis*)

cuspidát, -ă *adj.* terminat printr-un vîrf ascuțit. (<lat. *cuspidatus*, fr. *cuspidé*)

cuspídă *s. f.* 1. *(bot.)* vîrf lung și ascuțit; ghimpe. 2. formație anatomică terminată printr-un vîrf ascuțit. (<fr. *cuspide*)

cuspidifér, -ă *adj.* (despre frunze, dinți) cu vîrful lung și ascuțit. (<lat. *cuspidifer*)

cuspidiformă, -ă *adj.* în formă de vîrf rigid și ascuțit. (<*cuspidi-* + *-form*)

custóde *s. m.* 1. cel care are în grijă paza unor bunuri. 2. lucrător într-o bibliotecă avînd misiunea de a supraveghea eliberarea și restituirea cărților în sala de lectură. 3. cuvînt, silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rînd, și repetat la începutul paginii următoare pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor. (<it. *custode*, lat. *custos*, *-odis*, păzitor)

custodíe *s. f.* pază și conservare a anumitor bunuri. (<it., lat. *custodia*)

cușáj *s. n.* culcare, culcat. (<fr. *couchage*)

cușétă *s. f.* 1. banchetă care poate fi amenajată ca pat în cabinele de dormit de pe navă sau ale vagoanelor de tren; *(p. ext.)* cabină în asemenea vagoane. 2. spațiu amenajat pentru întreținerea viteilor sau a vacilor în sistemele moderne de exploatare. (<fr. *couchette*)

cușítică *s. f.* limbă din familia de limbi hamito-semitice vorbită în Etiopia. (<fr. *couchitique*, cf. *Couch*, vechiul nume al Etiopiei)

cutanát, -ă *adj.* referitor la piele; de piele: cutaneu; (despre tratamente medicale) care se aplică pe piele. (<fr. *cutané*)

cutánă *s. f. (geol.)* 1. depunere fină de material care umple golurile sau acoperă cu o pojghiță subțire fețele elementelor solului; peliculă. 2. modificare a structurii materialului din sol. (<fr. *cutane*)

cutanéu, -ée *adj.* cutanat. (<fr. *cutané*, lat. *cutis*, piele)

cúter[1] *s. n.* ambarcațiune mică cu un singur catarg (cu vele sau cu motor), destinată pentru curse scurte sau pentru sport nautic. ● ambarcațiune de pescuit. (<engl., fr. *cutter*)

cúter[2] *s. n.* mașină de tocat utilizată la fabricarea mezelurilor. (<engl. *cutter*)

cuterizáre/ca-te-/ *s. f.* procedeu de așezare a cărților în biblioteci după criteriul clasificării zecimale, iar în cadrul acesteia, în ordinea alfabetică a autorilor și a titlurilor pentru cărțile anonime. (cf. *Charles Cutter*, autorul acestui procedeu)

cuticulár, -ă *adj.* de natura cuticulei. (<fr. *cuticulaire*)

cuticulă *s. f.* 1. strat subțire și rezistent care acoperă și protejează suprafața celulelor epiteliale. 2. zonă superficială, chitinoasă, a tegumentului insectelor și crustaceelor. 3. peliculă superficială a fructelor, frunzelor și tulpinilor tinere, conținînd cutină. (<fr. *cuticule*, lat. *cuticula*)

cutínă *s. f.* substanță ceroasă, impermeabilă, care impregnează cuticula vegetalelor. (<fr. *cutine*)

cutinizáre *s. f.* transformare a celulozei în cutină. (după fr. *cutinisation*)

cutireácție *s. f.* test de stabilire a sensibilității unui individ față de o anumită substanță (microbi, toxine microbiene) prin inocularea în piele a unei mici cantități din această substanță. v. intradermoreacție. (<fr. *cuti-réaction*)

cutúmă *s. f.* normă de drept nescrisă, adoptată prin tradiție; consuetudine. (<fr. *coutume*)

cutumiár, -ă *adj.* referitor la cutumă; consuetudinar. ○ *drept* ~ = ansamblu de datini, obiceiuri ale unei regiuni sau țări avînd putere de lege; obiceiul pămîntului. (<fr. *coutumier*)

cuvádă *s. f.* (în comuna primitivă; în Asia, America de Sud și Europa) rit de asistare a tatălui la nașterea copilului său, unde se comporta ca mamă, primind îngrijirile moașei, felicitările și darurile rudelor și prietenilor. (<fr. *couvade*, germ. *Couvade*)

cúvă *s. f.* 1. recipient de forme și dimensiuni variate, folosit în operații tehnice sau de laborator. 2. partea superioară a unui furnal. 3. șanț de fier sau de beton în care se instalau piesele de artilerie. (<fr. *cuve*)

cuveláj *s. n.* armare interioară a puțurilor exploatărilor miniere. (<fr. *cuvelage*)

cuvertát, -ă *adj.* *(rar)* acoperit. (< *cuvertă* + *-at*)

cuvértă *s. f.* email transparent cu care se acoperă obiecte de faianță, de ceramică. (<fr. *couverte*)

cuvertúră *s. f.* **1.** învelitoare pentru masă, pat etc. **2.** *(geol.)* ansamblu de sedimente care acoperă un soclu. (<fr. *couverture*)

cuvétă *s. f.* *(geol.)* depresiune naturală sau artificială, în formă de căldare, cu un contur aproape circular. ○ *~a lacului* = teren ocupat de un lac de acumulare pînă la nivelul crestei barajului. (<fr. *cuvette*)

cuzinét *s. m.* **1.** piesă în formă de cilindru sau compusă din două părți semicilindrice care căptușește un lagăr (II) și vine în contact direct cu axul mașinii. **2.** placă între două elemente de construcție pentru susținerea celui de deasupra și transmiterea eforturilor la cel inferior. (<fr. *coussinet*)

CVADRA- v. cvadri-.

cvadragenár, -ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de 40 de ani. (<fr. *quadragénaire*, lat. *quadragenarius*)

cvadrangulár, -ă *adj.* cu (în) patru unghiuri; patrunghiular. (<fr. *quadrangulaire*)

cvadránt *s. m.* **1.** o pătrime din circumferința unui cerc. **2.** instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, folosit la măsurarea unghiurilor. **3.** organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc de mărimea unui cvadrant (1). (<fr. *quadrant*, lat. *quadrans*)

cvadrát *s. m.* unitate de măsură tipografică egală cu 48 de puncte (18,04 mm). ● bucățică de metal cu care se umplu golurile dintre cuvinte sau rînduri avînd această lungime. (<germ. *Quadrat*)

cvadrátic, -ă *adj.* referitor la pătrat; de formă (aproape) pătrată. ● (despre valoare) ridicat la pătrat. (<fr. *quadratique*)

cvadrátrice *s. f.* curbă folosită de antici pentru cvadratura cercului. (<fr. *quadratrice*, cf. lat. *quadrare*, a ridica la pătrat)

cvadratúră *s. f.* **1.** *(mat.)* problema construirii unui pătrat cu o arie dată. ● calculul unei integrale definite necesar, uneori pentru aflarea ariei unui domeniu plan mărginit de o curbă închisă. ○ *~a cercului* = problema (nesoluționabilă) a construirii, cu rigla și compasul, a unui pătrat cu aria egală cu a unui cerc dat; *(fig.)* problemă imposibil de rezolvat. **2.** *(astr.)* poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe Pămînt au o diferență de longitudine de 90°. ● *(pl.)* fazele primului și ultimului pătrar al Lunii. — var. *cuadratură* s. f. (<fr. *quadrature*)

CVADRI-/CVADRA-/ CVADRU- /CUADRI- *elem. comp.* „patru". (<fr. *quadri-*, *quadra-*, *quadru-*, cf. lat. *quadrus*, divizat în patru<*quatuor*, patru)

cvádrică *s. f.* *(mat.)* suprafață reprezentată de o ecuație de gradul doi. (<fr. *quadrique*)

cvadricentenár, -ă **I.** *adj.* care durează de patru sute de ani. **II.** *s. n.* al patrulea centenar. (<*cvadri-* + *centenar*)

cvadricéps *adj., s. m.* (mușchi) care are la extremitatea superioară patru ligamente. (<fr. *quadriceps*, cf. lat. *quadriceps*, cu patru capete)

cvadricolór, -ă *adj.* cu patru culori. (<fr. *quadricolore*)

cvadricromíe *s. f.* imprimare în patru culori (galben, roșu, albastru și negru). (<fr. *quadrichromie*)

cvadridimensionál, -ă *adj.* cu patru dimensiuni. (<it. *quadridimensionale*)

cvadrienál, -ă **I.** *adj.* care durează patru ani; care revine la fiecare patru ani. **II.** *s. f.* festival, expoziție care se organizează din patru în patru ani. (<fr. *quadriennal*, lat. *quadrienalis*)

cvadrífid, -ă *adj.* despicat în patru. (<fr. *quadrifide*)

cvadrifilár, -ă *adj.* constituit din patru fire; *(electr.)* cu patru conductoare. (<fr. *quadrifilaire*)

cvadrifilór, -ă *adj.* cu patru flori. (<fr. *quadriflore*)

cvadrifoliát, -ă *adj.* cu frunzele dispuse în grupe de patru. (<fr. *quadrifolié*)

cvadrifónic, -ă *adj.* cuadrofonic; tetrafonic. (<fr. *quadriphonique*)

cvadrifonie *s. f.* tehnică de înregistrare și redare muzicală bazată pe folosirea a patru surse acustice, care oferă posibilitatea unei percepții în relief; cuadrofonie; tetrafonie. (<fr. *quadrophonie*)

cvadrifórm, -ă *adj.* *(rar)* pătrat. (<it. *quadriforme*)

cvadrígă *s. f.* **1.** (la romani) car pe două roți tras de patru cai, întrebuințat mai ales în cursele de circ și la triumfuri. **2.** sculptură ornamentală reprezentînd o cvadrigă (1). (<lat. *quadriga*)

cvadrigemelár, -ă *adj.* cu patru gemeni. (<fr. *quadrigémelaire*)

cvadrigémeni **I.** *adj. pl.* *tuberculi ~* = cele patru proeminențe ale bulbului rahidian. **II.** *s. m. pl.* cvadrupleți. (<lat. *quadrigeminus*)

cvadrigeminál, -ă *adj.* al tuberculilor cvadrigemeni. (<*cvadrigemeni* + *-al*)

cvadrigeminát, -ă *adj.* (despre puls) în care un grup de patru pulsații este separat periodic de un grup asemănător printr-un interval mai mult sau mai puțin lung. (<fr. *quadrigéminé*)

cvadrigeminísm *s. n.* tulburare a ritmului inimii, care prezintă un ritm cvadrigeminat. (<fr. *quadrigéminisme*)

cvadrilaterál, -ă *adj.* *(mat.)* cu patru laturi; *(p. ext.)* pe patru părți. (<fr. *quadrilatéral*)

cvadrilión *s. n.* număr egal cu un million de trilioane. (<engl. *quadrillion*)

cvadrilób *s. n.* *(arhit.)* motiv decorativ asemănător trifoiului cu patru foi, caracteristic ornamenticii gotice; tetralob. (<fr. *quadrilobe*)

cvadrilobát, -ă *adj.* cu patru lobi. (<fr. *quadrilobé*)

cvadrilóc *adj., s. n.* (avion) cu patru locuri. (după fr. *quadriplace*)

cvadriloculár, -ă *adj.* *(bot., anat.)* cu patru loje sau loculi. (<fr. *quadriloculaire*)

cvadrimarán *s. n.* navă maritimă de mare viteză, putînd atinge 60 de noduri pe oră, cu

patru motoare și patru coci paralele unite printr-o punte. — scris și *quadrimaran*. (<engl. *quadrimaran*)

cvadriméstru *s. n. (rar)* durată de patru luni. (<fr. *quadrimestre*)

cvadrimotór/cuadrimotór *adj., s. n.* (avion) cu patru motoare. (<fr. *quadrimoteur*)

cvadrinóm *s. n.* expresie algebrică formată din patru termeni. (<fr. *quadrinôme*)

cvadripál, -ă *adj.* (despre elice) cu patru pale. (<fr. *quadripale*)

cvadriparezie *s. f.* parezie a celor patru membre. (<fr. *quadriparésie*)

cvadripartít, -ă *adj.* constituit din patru elemente. (<fr. *quadripartite*)

cvadripetál, -ă *adj.* cu patru petale. (<fr. *quadripétale*)

cvadriplegíe *s. f.* tetraplegie. (<fr. *quadriplégie*)

cvadripól *s. n.* rețea electrică cu două borne de intrare și două de ieșire. (<fr. *quadripôle*)

cvadripolár, -ă *adj.* cu patru poli. (<fr. *quadripolaire*)

cvadrireactór *adj., s. n.* (avion) propulsat de patru reactoare. (<fr. *quadriréacteur*)

cvadrirémă *s. f.* galeră care avea patru rânduri de vâsle sau patru vâslași la o vâslă. (<fr. *quadrirème*, lat. *quadriremis*)

cvadrisiláb *s. n.* cuvânt cvadrisilabic; tetrasilab. (<fr. *quadrisyllabe*)

cvadrisilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte, versuri) format din patru silabe; tetrasilabic. (<fr. *quadrisyllabique*)

cvadriturboreactór, -oáre *adj., s. n.* (avion) cu patru turboreactoare. (<*cvadri-* + *turboreactor*)

cvadrivalént, -ă I. *adj.* **1.** cu patru cromozomi omologi în cursul meiozei. **2.** tetravalent. **II.** *s. n. (biol.)* formațiune constituită din patru cromozomi. (<fr. *quadrivalent*, lat. *quadrivalens*)

CVADRU- v. c v a d r i-.

cvadrumán, -ă *adj.* (despre maimuțe) care se folosește de cele patru picioare ca de mâini. • *(s. f. pl.)* maimuțe. (<fr. *quadrumane*)

cvadrumvirát *s. n.* magistratură formată din patru membri. (<it. *quadrumvirato*)

cvadruplá *vb. tr., intr.* a (se) împătri. (<fr *quadrupler*, lat. *quadruplare*)

cvadruplét I. *s. n.* **1.** al patrulea dintre patru exemplare de același fel. **2.** *(mat.)* mulțime ordonată având patru elemente. **II.** *s. m.* fiecare dintre cei patru gemeni (cvadrigemeni); cvadruplu. (<fr. *quadruplet*)

cvadruplex *s. n.* **1.** sistem de transmisie telegrafică ce asigură transmiterea simultană a patru mesaje diferite. **2.** *(biol.)* organism poliploid care are pe un locus patru gene dominante. — var. *cuadruplex* s. n. (<fr., lat. *quadruplex*)

cvadrúplu, -ă I. *adj.* **1.** împătrit. **2.** în număr de patru. **II.** *s. m.* cvadruplet. — var. *cuadruplu, -ă* adj. (<lat. *quadruplex*, fr. *quadruple*)

cvántum *s. n.* v. c u a n t u m.

cvartadécimă/cuartadécimă *s. f. (muz.)* interval de 14 trepte (o septimă peste octavă). (<lat. *quarta decima*)

cvartál *s. n.* porțiune dintr-un oraș cuprinsă între străzi care se intersectează; microraion. (<rus. *kvartal*)

cvártă/cuártă *s. f. (muz.)* interval de patru trepte într-o gamă diatonică. (<fr. *quarte*, it. *quarta*, lat. *quartus*, al patrulea)

cvartét *s. n.* **1.** v. c u a r t e t. **2.** *(fam.)* grup de patru persoane. (<it. *quartetto*, fr. *quartette*)

cvartolét *s. n. (muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din patru note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite. — var. *cuartolet* s. n. (<it. *quartoletto*, fr. *quartolet*)

CVASI-/CUASI- *elem. comp.* „aproape, asemănător, pe jumătate". (<fr. *quasi-*, cf. lat. *quasi*, cam, aproximativ)

cvasicontráct *s. n.* aranjament făcut fără o perfectare legală. • contract imperfect încheiat între guvern și producător în vederea încurajării unei anumite producții. (<fr. *quasi-contrat*)

cvasidelíct *s. n. (jur.)* fapt ilicit care, comis fără intenția de a vătăma, cauzează totuși o daună, putând da naștere la o acțiune civilă pentru daune—interese. (<fr. *quasi-délit*)

cvasidocumentár, -ă *adj.* cu caracter aproape documentar. (<*cvasi-* + *documentar*)

cvasidescifrábil, -ă *adj.* aproape descifrabil. (<*cvasi-* + *descifrabil*)

cvasimonopól *s. n.* monopol (1) parțial. (<*cvasi-* + *monopol*)

cvasionírie, -ă *adj.* în stare aproape onirică. (<it. *quasi onirico*)

cvasiparticulă *s. f. (fiz.)* particulă a cărei dimensiune atinge o zecime de micron. (<engl. *quasiparticle*)

cvasistelár, -ă *adj.* (despre un astru) a cărui imagine fotografică este punctuală ca a unei stele, dar a cărui natură nu este stelară. (<engl. *quasistellar*)

cvasitotál, -ă *adj.* aproape total. (<*cvasi-* + *total*)

cvasitotalitáte *s. f.* cantitate aproape totală. (<*cvasi-* + *totalitate*)

cvasiumán, -ă *adj.* aproape omenesc. (<*cvasi-* + *uman*)

cvasiunaním, -ă *adj.* aproape unanim. (<it. *quasi unanimo*)

cvasiunanimitáte *s. f.* ceea ce constituie aproape unanimitatea. (<*cvasiunanim* + *-itate*)

cvaternár, -ă *adj., s. n.* v. c u a t e r n a r.

cvátuor *s. n.* compoziție pentru patru părți vocalice sau instrumentale. (<fr. *quatuor*, cf. lat. *quatuor*, patru)

cver *s. n.* ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular. (<germ. *Quer-/stellung/*)

cverulént, -ă *adj., s. m. f.* (psihopat, paranoic) revendicativ, plângăreț. (<fr. *quérulent*, cf. lat. *querulus*, tânguitor)

cverulénță *s. f.* tendință patologică a cuiva spre revendicări nefondate, având convingerea de a fi nedreptățit. (<fr. *quérulence*)

cvéstor *s. m.* v. c h e s t o r (1).

cvieseént, -ă *adj. (bot.;* despre celule, nuclee, muguri etc.) în stare de repaus. (<fr. *quiescent*, lat. *quiescens*)

cvietísm *s. n.* v. chietism.

cvietíst, -ă *adj., s. m. f.* v. chietist.

cvináriu, -ie I. *adj.* format din cinci unități; divizibil cu 5. ● (despre măsură, ritm) compus din cinci elemente ritmice. II. *s. m.* monedă romană valorînd 5 ași. (<lat. *quinarius*)

cvinárie *s. f.* strofă alcătuită din cinci versuri. (<fr. *quinaire*)

cvincunciál, -ă *adj.* (despre obiecte) dispuse cîte cinci (patru în careu și una la mijloc); (despre elemente florale) cu cinci straturi suprapuse. (<lat. *quincuncialis*, fr. *quinconcial*)

cvinevagenár, -ă *adj., s. m. f.* cincantenar. (<fr. *quinquagénaire*, lat. *quinquagenarius* < *quinque*, cinci)

CVINT-/CHINT- *elem. comp.* „cinci". (<fr. *quint-*, cf. lat. *quintus*)

cvintadécimă *s. f.* (*muz.*) interval de 15 trepte (două octave). — var. *cuintadecimă* s. f. (<lat. *quinta decima*)

cvíntă *s. f.* 1. (*muz.*) interval de cinci trepte într-o gamă diatonică. 2. acces prelungit de tuse violentă. (<lt. *quinta*, fr. *quinte*)

cvintét *s. n.* 1. formație muzicală alcătuită din cinci interpreți. 2. compoziție scrisă pentru o astfel de formație. 3. linie de atac a unei echipe (de fotbal) compusă din cinci jucători. 4. strofă din cinci versuri. — var. *cuintet* s. n.—scris și *quintet*. (<it. *quintetto*, fr. *quintette*)

cvintílión *s. n.* număr egal cu un milion de cvadrilioane (10^{30}). (<fr. *quintillion*)

cvintolét *s. n.* (*muz.*) diviziune ritmică specială alcătuită din cinci note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. — var. *cuintolet* s. n. (<fr. *quintolet*)

cvintuplá *vb. tr., intr.* a (se) încinci. (<fr. *quintupler*)

cvintúplu, -ă I. *adj.* încincit. II. *s. m.* fiecare dintre gemenii născuți în număr de cinci. (<fr. *quintuple*, lat. *quintuplex*)

cvórum *s. n.* număr minim de participanți pentru ca o adunare să se poată considera împuternicită a adopta o hotărîre. — scris și *quorum*. (<fr., lat. *quorum*)

cyán *s. n.* (*fot.*) nuanță obținută prin amestecul spectral al albastrului cu verdele. (<engl., fr. *cyan*)

cyátos *s. n.* (*ant.*) vas mic grecesc, de scos vin, în formă de ceașcă cu fundul în calotă, prevăzut cu o toartă. (<gr. *kyathos*)

cýborg /si-/ *s. n.* personaj din literatura de anticipație sub forma unui hibrid creier-mașină-microprocesor; robot. (<engl. *cyborg*)

cyclonét *s. n.* dispozitiv realizat de specialiștii francezi pentru recuperarea peliculei de hidrocarburi formate pe suprafața mării. (<fr. *cyclonet*)

cýlix *s. n.* (*ant.*) cupă de ceramică, cu sau fără picior, prevăzută cu două toarte ușor recurbate. (<fr., gr. *kylix*)

da cápo *loc. adv. (muz.)* de la capăt, de la început; *(p. ext.)* din nou, încă o dată. ○ ~ *al fine* = de la început pînă la sfîrșit. (<it. *da capo)*

daciádă *s. f.* (în trecut) competiție sportivă românească, cu caracter de masă, organizată din doi în doi ani, cu etape finale pe țară. (<*Dacia* + *-adă)*

dacián, -ă *adj., s.n.* (din) al treilea etaj al pliocenului din estul Europei. (<fr. *dacien*, cf. *Dacia)*

dácic, -ă *adj.* care aparține dacilor sau Daciei. (<fr. *dacique*, lat. *dacicus)*

dacism *s. n.* 1. ansamblu de caractere proprii dacilor; dacitate. 2. element lexical de origine dacă. (<*dac* + *-ism)*

dacít *s. n.* rocă magmatică efuzivă cu structură porfirică, alcătuită din cuarț, feldspat etc. (<fr. *dacite)*

dacitáte *s. f.* dacism. (<*dac* + *-itate)*

dacită *s. f.* exploziv întrebuințat în mine, datorită calității sale de a nu aprinde grizuul. (<fr. *dacite)*

daenomanie *s. f.* impuls patologic de a mușca. (<fr. *dacnomanie*, cf. gr. *daknein*, a mușca)

DACRI(O)- *elem. comp.* „lacrimă". (<fr. *dacry/o/-*, cf. gr. *dakryon)*

dacrioadenită *s. f.* inflamație a glandei lacrimale. (<fr. *dacryoadénite)*

dacriocél *s.n.* hernie a glandei lacrimale. (<fr. *dacryocèle)*

dacriocíst *s. n.* sac lacrimal. (<fr. *dacryocyste)*

dacriocistectazíe *s. f.* dilatație a sacului lacrimal. (<fr. *dacryocystectasie)*

dacriocistectomíe *s. f.* ablație a sacului lacrimal. (<fr. *dacryocystectomie)*

dacriocistítă *s. f.* inflamație a sacului lacrimal. (<fr. *dacryocystite)*

dacriocistocél *s. n.* dilatație chistică a sacului lacrimal. (<fr. *dacryocystocèle)*

dacriocistorinostomíe *s. f.* restabilire prin operație a drenajului lacrimo-nazal, prin suturarea mucoaselor nazale și lacrimale. (<fr. *dacryocystorhinostomie)*

dacriogén, -ă *adj.* care provoacă secreția lacrimilor. (<fr. *dacryogène)*

dacriohemoragíe *s. f.* hemoragie a căilor lacrimale. (<*dacrio-* + *hemoragie)*

dacrioíd, -ă *adj.* în formă de lacrimă. (<fr. *dacryoïde)*

dacriolít *s. n.* calcul (II) lacrimal. (<fr. *dacryolithe)*

dacrióm *s. n.* ulcer al căilor lacrimale. (<engl. *dacryoma)*

dacriopiorée *s. f.* supurație a căilor lacrimale. (<*dacrio-* + *piorec)*

dacrióps *s. n.* chist al glandei lacrimale. (<fr. *dacryops)*

dacriorée *s. f.* secreție lacrimală abundentă. (<fr. *dacryorrhée)*

dacrón *s. n.* fibră sintetică de fabricație americană. (<amer., fr. *dacron*, n. com.)

dactíl[1] *s. m.* picior de vers format dintr-o silabă lungă (accentuată), urmată de două silabe scurte (neaccentuate). (<fr. *dactyle*, lat. *dactylus*, gr. *daktylos)*

DACTIL[2]**(O)-, -dactil, -dactilíe** *elem. comp.* „deget", „mașină de scris". (<fr. *dactyl/o/-*, *-dactyle*, *-dactylie*, cf. lat. *dactylus*, gr. *daktylos*, deget)

dactílic, -ă *adj.* (despre versuri) format din dactili. (<fr. *dactylique)*

-dactílie v. d a c t i l[2] (o)-.

DACTILIO- *elem. comp.* „inel", „piatră gravată". (<fr. *dactylio-*, cf. gr. *daktylios)*

dactiliografíe *s. f.* descriere a inelelor și a pietrelor prețioase gravate. (<fr. *dactyliographie)*

dactiliológie *s. f.* parte a arheologiei care studiază inelele și pietrele prețioase gravate. (<fr. *dactyliologie)*

dactiliomanție *s. f. (rar)* pretinsă artă a ghicitului cu ajutorul unui inel. (<germ. *Daktyliomantie)*

dactiliotécă *s. f.* colecție de inele sau de pietre prețioase. ● casetă, sipet pentru păstrarea acestora. (<fr. *dactyliothèque)*

dactilítă *s. f.* inflamație a unui deget. (<fr. *dactylite)*

dactilo *adj. inv. (fam.)* dactilografiat. (<fr. *dactylo)*

dactilofazíe *s. f.* dactilologie. (<fr. *dactylophasie)*

dactilofón *s. n.* aparat portativ cu clape corespunzînd unor litere sau sunete, destinat să faciliteze comunicarea celor lipsiți de darul vorbirii. (<fr. *dactylophone)*

dactilográf, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu dactilografia. (<fr. *dactylographe)*

dactilografiá *vb. tr.* a scrie (un text) la mașina de scris. — *dactilografiére* s. f. (<fr. *dactylographier)*

dactilografiát *s. n.* dactilografiere. (<*dactilografia)*

dactilográfic, -ă *adj.* referitor la dactilografie. (<fr. *dactylographique)*

dactilografíe *s. f.* tehnica dactilografierii. (<fr. *dactylographie)*

dactilográmă *s. f.* 1. amprentă lăsată de deget, folosită ca mijloc de identificare în antropometrie. 2. text dactilografiat. (<fr. *dactylogramme)*

dactilogripóză *s. f.* atitudine vicioasă constînd din încovoierea permanentă a degetelor. (<fr. *dactylogrypose)*

dactiloíd, -ă *adj. (biol.)* în formă de deget. (<*dactil*[2]*/o/-* + *-oid)*

dactilológic, -ă *adj.* referitor la dactilologie. (<fr. *dactylologique)*

dactilologíe *s. f.* mijloc de comunicare (între surdomuți) prin semne convenționale făcute cu degetele; dactilofazie. (<fr. *dactylologie)*

dactilomegalíe *s. f.* hipertrofie a degetelor. (<fr. *dactylomégalie*)

dactilométru *s. n.* aparat de înregistrare simultană a deplasării unui deget în trei direcții spațiale. (<fr. *dactylomètre*)

dactiloplastíe *s. f.* operație de chirurgie plastică pentru refacerea degetelor distruse. (<fr. *dactyloplastie*)

dactiloptére *s. n. pl.* specie de pești din ordinul acantopterigienilor, cu aripioarele pectorale ca niște aripi. (<fr. *dactyloptères*)

dactiloscóp *s. m.* specialist în dactiloscopie. (<germ. *Daktiloskop*)

dactiloscópic, -ă *adj.* referitor la dactiloscopie. (<fr. *dactyloscopique*)

dactiloscopíe *s. f.* procedeu de identificare a persoanelor cu ajutorul amprentelor digitale. (<fr. *dactyloscopie*)

dadá *s. n. inv.* dadaism. (<fr. */école/ dada*)

dadaísm *s. n.* curent literar și artistic apărut în 1916 în Europa, caracterizat prin negarea și răsturnarea valorilor artistice existente, cultivînd ilogicul, arbitrarul irațional, suprimarea oricărei legături dintre gîndire și expresie în literatură, colajele, alăturarea incoerentă de linii și de culori în artele plastice; dada. (<fr. *dadaïsme*)

dadaíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al dadaismului. (<fr. *dadaïste*)

dadofór *s. m.* *(ant.)* purtător de faclă, însoțitor al zeului Mithra. (<gr. *dadophoros*< *dadophorein*, a purta o torță)

dadúc *s. m.* *(ant.)* preot care purta o faclă la ceremoniile în cinstea zeiței Ceres. (<lat. *daduchus*, gr. *dadoukhos*)

dáfnie *s. f.* mic crustaceu de apă dulce, frecvent în zooplancton; purice-de-apă. (<fr. *daphnie*, lat. *daphnia*, cf. gr. *daphne*, laur)

daghereotíp *s. n.* 1. aparat folosit în daghereotipie. 2. imagine obținută prin daghereotipie. — var. *dagherotip* s. n. (<fr. *dagherréotype*, cf. *Jacques Daguerre*, artist fr.)

daghereotipíe *s. f.* vechi procedeu de a reproduce imaginile obiectelor pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod. — var. *dagherotipie* s. f. (<fr. *daguerréotypie*)

dagherotíp *s. n.* v. daghereotip.

dagherotipíe *s. f.* v. daghereotipie.

dahábie *s. f.* ambarcație de lux pe Nil, pentru transportul turiștilor. (<fr. *dahabieh*, cf. ar. *dahabiyah*)

dáija *s. f.* depresiune închisă, de formă circulară sau alungită, întîlnită în rocile argiloase din regiunile (semi)aride. (<fr. *daija* < cuv. ar.)

daimio *s. m.* nume dat marilor seniori feudali japonezi care și-au pierdut privilegiile prin revoluția din 1868. (<fr. *daimyo* < cuv. jap.)

dais */de/ s. n.* 1. platformă (rotundă) instalată în camerele seniorilor feudali, pe care se așeza o masă pentru aceștia. 2. *(arhit.)* lucrare suspendată deasupra unei statui, a unui tron, a unui altar etc., susținută de coloane. (<fr., engl. *dais*)

dalá *vb. tr.* *(constr.)* a pava, a pardosi cu dale. (<fr. *daller*)

dálai-láma *s. m. inv.* șeful suprem al religiei budiste; marele lama. (<fr. *dalaï-lama*)

daláj *s. n.* ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală, un pavaj. (<fr. *dallage*)

dálă *s. f.* placă de formă geometrică regulată, din piatră, marmură, beton etc., folosită la pardoseli, pavaje sau la căptușirea zidurilor. (<fr. *dalle*)

dálie *s. f.* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu flori colorate, foarte frumoase, dar fără miros, transplantată din America; *(pop.)* gherghină. (<fr. *dahlia*, cf. *Dahl*, botanist sued.)

dalmát, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Dalmația. II. *adj.* referitor la Dalmația, care aparține Dalmației; dalmatic. ● *(s. f.)* limbă romanică, astăzi dispărută, vorbită în fosta provincie romană Dalmația. (<fr. *dalmate*)

dalmátic, -ă *adj.* 1. dalmat. 2. (despre țărmuri) format din golfuri, peninsule și insule cu forme alungite și creste muntoase; (despre izvoare) care curge continuu. (<fr. *dalmatique*, lat. *dalmaticus*)

dalmátică *s. f.* 1. tunică albă, tivită cu purpură, purtată de împărații romani. 2. mantie de ceremonie a regilor Franței. 3. veșmînt liturgic catolic, cu mîneci largi, despicat în părți, purtat de diaconi și episcopi în anumite ocazii. 4. îmbrăcăminte cu care sînt înfățișați îngerii, sub formă de rochie lungă. (<lat. *dalmatica*, fr. *dalmatique*)

dalmațián *s. m.* cîine de agrement, decorativ, rezistent, cu blana albă acoperită cu mici pete negre sau maro închis. (<fr. *dalmatien*)

dálton *s. m.* unitate de masă egală cu masa unui atom de hidrogen ($3{,}32 \times 10^{-24}$ g). (cf. *John Dalton*, fizician și chimist engl.)

daltoníán, -ă *s. m. f.* daltonist. (<fr. *daltonien*)

daltonísm *s. n.* deficiență congenitală constînd în incapacitatea de a distinge culorile roșu și verde. (<fr. *daltonisme*, cf. *John Dalton*)

daltoníst, -ă *s. m. f.* suferind de daltonism; daltonian. (<fr. *daltoniste*)

dam *s. m.* *(rar)* specie de cerb cu coarnele lățite în formă de lopeți; cerb-lopătar. (<germ. *Dam/hirsch/*, lat. *dama*)

damán *s. m.* mamifer ungulat erbivor, din Africa, de mărimea unui iepure, care trăiește în arbori sau pe stînci. (<fr. *daman* < cuv. ar.)

damár *s. n.* rășină naturală de culoare albă-gălbuie cu nuanțe roșii sau negre, extrasă dintr-un arbore din Indonezia. (<fr. *dammar*)

damáse *s. n.* țesătură de in, bumbac, mătase etc. decorată cu flori și ornamente în relief. (<it. *damasco*, cf. *Damasc*, oraș în Asia)

damaschétă *s. f.* stofă de mătase venețiană, renumită în sec. XVIII. (<fr. *damasquette*)

damaschiná *vb. tr.* 1. a îmbrăca în damasc. 2. a încrusta în oțel, în fier, fildeș sau os firicele de aur sau de argint. — *damaschinăre* s. f. (<fr. *damasquiner*, it. *damaschinare*)

damaschináj *s. n.* damaschinare. (<fr. *damasquinage*)

dámă *s. f.* I. 1. doamnă, cucoană. ○ *de* ~ = femeiesc. 2. femeie de moravuri ușoare, prostituată. II. 1. carte de joc pe care este desenată

figura unei femei. 2. (la jocul de șah) regină. 3. *(pl.)* joc practicat pe o tablă ca cea de șah și la care se folosesc pioni sau discuri albe și negre. III. scobitură în copastia unei ambarcațiuni, în care se sprijină manșonul ramei. (<fr. *dame*, it. *dama*)

damenváls *s. n.* drept, posibilitate pe care o au femeile și *(p. ext.)* fetele de a-și alege singure partenerii la dans. (<germ. *Damenwahl*, cf. *Wahl*, alegere)

damf *s. n. (fam.)* miros de alcool pe care îl exală cineva sau ceva. (<germ. *Dampf*)

damiér *s. n.* motiv ornamental alcătuit din suprafețe pătrate, alternate fie cromatic, fie ca aranjament. (<fr. *damier*)

damigeánă *s. f.* vas mare de sticlă cu gîtul strîmt, învelit într-o împletitură de nuiele, servind pentru transportat și păstrat vin, țuică etc. (<it. *damigiana*, cf. *Damajan*, oraș pers.)

damlóper *s. n.* veller olandez cu fundul plat, folosit pentru navigația interioară. (<ol. *damlooper*)

damná *vb. tr.* 1. *(livr.)* a condamna la chinurile infernului. 2. a blestema, a reproba. (<fr. *damner*, lat. *damnare*, a condamna)

damnábil, -ă *adj.* care merită să fie blestemat, condamnat. (<fr. *damnable*, lat. *damnabilis*)

damnát, -ă *adj.* 1. *(livr.; și s. m. f.)* condamnat la chinurile infernului. 2. blestemat, reprobat, care și-a atras oprobriul public. (<fr. *damné*, lat. *damnatus*)

damnáție *s. f.* v. d a m n a ț i u n e.

damnațiúne *s. f. (livr.)* 1. condamnare la chinurile infernului; afurisenie. 2. blestem, reprobare. — var. *damnație* s. f. (<fr. *damnation*, lat. *damnatio*)

dan *s. m.* grad de calificare în ierarhia titularilor centurii negre în artele marțiale japoneze (judo, karate, aikido etc.). (<fr. *dan* < cuv. jap.)

danaidă *s. f.* I. fluture diurn din Africa cu aripile viu colorate. II. orificiu calibrat destinat măsurării continue și precise a debitelor în conducte. (<fr. *danaïde*, cf. *Danaïde*, cele 50 de fete ale regelui Danaos, al Argosului, condamnate să umple veșnic în infern un butoi fără fund)

dancing/dénsing/ *s. n.* local public unde se dansează. (<engl. *dancing*)

dandi/dándi/ *s. m.* tînăr elegant, îmbrăcat după ultima modă, care ostentează eleganță și răceală. (<fr., engl. *dandy*)

dandísm *s. n.* comportare, ținută, aere de dandi. (<fr. *dandysme*)

danéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Danemarca. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită de danezi. (<fr. *danois*)

danián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al cretacicului. (<fr. *danien*)

dans *s. n.* gen artistic constînd din mișcări ritmice, expresive ale corpului, executate în tactul unei melodii. (<fr. *danse*)

dansá *vb. intr., tr.* 1. a executa un dans. 2. *(fig.)* a se mișca, a sălta ca la dans. (<fr. *danser*)

dansánt, -ă *adj.* (despre serate, petreceri) la care se dansează, cu dans. (<fr. *dansant*)

dansatór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care dansează. 2. cel care are ca profesiune dansul. (<*dansa* + *-tor*)

dansométru *s. n.* aparat de înregistrare a mișcărilor traverselor (de cale ferată). (<fr. *dansomètre*)

dantelá *vb. tr.* a cresta pe margini (un lucru), a da aspect de dantelă. — *dantelăre* s. f. (<fr. *denteler*)

dantélă *s. f.* împletitură fină lucrată din fire de bumbac, de mătase etc., servind la ornamentarea rufăriei, a obiectelor de îmbrăcăminte etc. (<fr. *dentelle*)

dantelărie *s. f.* 1. mai multe (feluri de) dantele. 2. *(fig.)* lucru, contur etc. asemănător unei dantele. (<*dantelă* + *-rie*)

dantelúră *s. f.* 1. ornament arhitectonic compus din crestături, zimți etc. 2. totalitatea crestăturilor de pe marginea frunzelor. (<fr. *dentelure*)

dantésc *adj.* 1. propriu operei și concepției lui Dante. 2. care imită stilul lui Dante, imagini din opera sa. (<it. *dantesco*, fr. *dantesque*)

dantísm *s. n.* dantologie. (<it. *dantismo*)

dantístică *s. f.* dantologie. (<it. *dantistica*)

dantológ, -ă *s. m. f.* cercetător în dantologie. (<it. *dantologo*)

dantologíe *s. f.* studiul vieții și operei lui Dante; dantism, dantistică. (<it. *dantologia*, cf. *Dante Alighieri*, scriitor it.)

dantúră *vb. tr.* a tăia dinții unei roți cu ajutorul unei freze speciale. — *danturăre* s. f. (<*dantură*)

danturát *s. n.* danturare. (<*dantura*)

dantúră *s. f.* 1. totalitatea dinților unui om. ● dentiție (3). 2. ansamblu format de dinții unor organe de mașini sau de utilaje (freze, pile, burghie etc.). (<fr. *denture*)

danubián, -ă *adj.* din regiunea Dunării; dunărean. (<fr. *danubien*, cf. *Danubius*, numele lat. al Dunării)

daoísm *s. n.* v. t a o i s m.

dárling *s. m. f. inv.* drag! dragă! (<engl. *darling*)

darwinián, -ă *adj., s.m.f.* darwinist. (<fr. *darwinien*)

darwinísm *s. n.* concepție evoluționistă potrivit căreia speciile animale și vegetale se transformă treptat unele în altele ca urmare a interacțiunii dintre variabilitate, ereditate, suprapopulație, lupta pentru existență și selecția naturală. ○ ~ *social* = concepție sociologică din a doua jumătate a sec. XIX care extinde legile biologice ale luptei pentru existență și ale selecției naturale la viața socială. (<fr. *darwinisme*, cf. *Charles Darwin*, biolog engl.)

darwiníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al darwinismului; darwinian. (<fr. *darwiniste*)

dasiúr *s. m.* dihor, marsupial arboricol din Australia, carnivor și insectivor, cu coada păroasă. (<fr. *dasyure*)

dáta¹ *s. n.* lucrurile cunoscute, date care stau la baza unui raționament, a unei cercetări etc. (<lat. *data*)

datá² *vb.* I. *tr.* a stabili (cu exactitate) data unui fapt din trecut. ● a pune data pe un

act, pe o scrisoare etc. II. *intr.* a-și avea începutul, a începe din.... — *datáre* s. f. (<fr. *dater*)

datábil, -ă *adj.* care poate fi datat. (<fr. *datable*)

dátă *s. f.* 1. timp în care s-a petrecut sau urmează să se facă ceva; indicația acestui timp. 2. *(mat.)* număr, mărime, relație etc. care servește la rezolvarea unei probleme. 3. *pl.* informații referitoare la ceva. (<fr. *date*)

dativ *s. n.* caz al declinării care exprimă de obicei destinația acțiunii unui verb, având mai ales valoare de complement indirect. ○ ~ *etic* = dativul unui pronume *(mi, ți)*, care indică persoana interesată (afectiv) în acțiune. (<lat. *dativus*, fr. *datif*)

datolít *s. n.* borat și silicat de calciu, întîlnit în crăpăturile rocilor magmatice. (<germ. *Datolith*)

daumén /dau-/ *s. n.* sunet obținut prin apăsarea pe coardă cu degetul mare în pozițiile înalte, la violoncel și contrabas. (<germ. *Daumen*, degetul mare)

DE¹- *pref.* „eliminare, opoziție, îndepărtare, separare". (<fr. *dé-*, cf. lat. *de*, fără)

DE²- v. d e s-.

deaccentuáre *s. f. (electr.)* atenuare a componentelor de frecvențe înalte ale unui semnal modulator, după demodulare. (după germ. *Deakzentuierung*)

deadweight/déd-ueit/ *s. n.* capacitate maximă de încărcare a unei nave comerciale. (<engl. *deadweight*)

deadwood /déd-ud/ *s. n.* legătură realizată la proră și la pupă între etravă și, respectiv, etambou și chilă. (<engl. *deadwood*)

deaferentá *vb. tr.* a secționa rădăcinile posterioare ale măduvei spinării pentru a întrerupe căile nervoase aferente. (<fr. *déafférenter*)

dealer/dílăr/ *s. m. (rar)* agent de bursă; comerciant. (<engl. *dealer*)

deambulá *vb. intr. (livr.)* a merge fără un scop precis, după propria fantezie sau poftă, a se plimba. — *deambulâre* s. f. (<fr. *déambuler*)

deambulatóriu, -ie I. *adj. (livr.)* de plimbare. II. *s. n.* galerie semicirculară a unei biserici catolice, situată între altar și absidă. (<fr. *déambulatoire*)

deambulație *s. f. (livr.)* deambulare. (<fr. *déambulation*)

debáclu *s. n.* 1. rupere și pornire a gheții prinse între malurile unui curs de apă; zăpor. 2. *(fig.)* prăbușire, dezastru; dezordine. (<fr. *débâcle*)

debalastá *vb. tr.* a delesta. — *debalastâre* s. f. (<fr. *déballaster*)

debandádă *s. f.* dezorganizare, neorînduială, dezordine; zăpăceală. (<fr. *débandade*)

debará *s. f.* încăpere, loc unde se țin lucruri folosite rar. (<fr. *débarras*)

debarasá *vb. tr., refl.* a (se) degaja, a (se) descotorosi de ceva sau de cineva care incomodează. — *debarasâre* s. f. (<fr. *débarrasser*)

debarasór, -oáre *s. m. f.* cel care lucrează la debarasarea unui spațiu de lucrurile care incomodează. (<fr. *débarrasseur*)

debarcá *vb.* I. *tr.* 1. a cobori, a depune pe uscat dintr-o navă (pasageri, mărfuri etc.). 2. *(fam.)* a înlătura, a înlocui (pe cineva) din tr-o funcție, de la conducere. II. *intr., tr.* 1. a (se) transporta pe un litoral inamic trupe și materiale aduse pe nave (speciale); a desanta. 2. a (se) cobori, a (se) da jos (din tren, din mașină etc.). — *debarcâre* s. f. (<fr. *débarquer*)

debarcadér *s. n.* loc amenajat în port sau pe malul unei căi navigabile pentru debarcarea de călători, mărfuri sau materiale. (<fr. *débarcadère*)

debater /di-béi-tăr/ *s. m.* orator care își prezintă teza cu abilitate, răspunzînd ușor obiecțiilor care i se aduc. (<engl. *debater*)

debavurá *vb. tr.* a îndepărta bavurile de pe piesele metalice turnate sau prelucrate. — *debavurâre* s. f. (<*de¹-* + *bavură*)

debavuratór I. *s. n.* unealtă folosită la debavurare. II. *s. m.* muncitor specializat în îndepărtarea prin ștanțare, dălțuire, polizare a bavurii de pe piesele matrițate, turnate, laminate etc. (<*debavura* + *-tor*)

debazificáre *s. f.* proces de îndepărtare a bazelor din complexul absorbitiv al solului. (după fr. *débasification*)

debenzoilâre *s. f.* suprimare a radicalului benzoil dintr-un compus organic. (după fr. *débenzoylation*)

debenzolá *vb. tr.* a elimina benzenul din gazele rezultate la cocsificarea cărbunelui. — *debenzolâre* s. f. (<fr. *débenzoler*)

debil, -ă *adj.* 1. firav, slăbuț, plăpînd. ○ ~ *mintal* = înapoiat mintal. 2. *(fig.)* slab, vag, ușor. (<fr. *débile*, lat. *debilis*)

debilitá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni debil. — *debilitâre* s. f. (<fr. *débiliter*, lat., it. *debilitare*)

debilitánt, -ă *adj.* care provoacă debilitate. (<fr. *débilitant*)

debilitáte *s. f.* stare de slăbire a organismului. ○ ~ *mintală* = formă ușoară de oligofrenie constînd în dezvoltarea tardivă și incompletă a inteligenței; înapoiere mintală. (<fr. *débilité*, lat. *debilitas*)

debirocratizá *vb. tr.* a înlătura caracterul birocratic (al unei instituții). — *debirocratizâre* s. f. (<*de¹-* + *birocratiza*)

débit¹ *s. n.* 1. cantitate de fluid sau de material pulverulent care trece în unitatea de timp printr-o secțiune dată a unei conducte, a unui canal, a unui riu etc. ○ ~ *instalat* = valoarea maximă a debitului de apă care poate fi utilizat pentru producerea energiei de turbinele unei hidrocentrale. ● cantitate de material transportată, prelucrată sau furnizată de o mașină, instalație etc. în unitatea de timp. ○ ~ *cardiac* = cantitatea de sînge expulzată din ventricolul stîng în aortă la fiecare contracție a inimii; ~ *de foc* = numărul de lovituri trase de o gură de foc în unitatea de timp; *(inform.)* ~ *de informație* = cantitatea de informații transmise în unitatea de timp, dintr-un sistem de comunicație. ● numărul de vehicule ce trec printr-un punct al unui drum în unitatea de timp. ● cantitatea de forțe și mijloace care pot trece în unitatea de timp peste un curs de apă. 2. cantitatea de calorii pe care o produce o în-

stalaţie în unitatea de timp. 3. *(fig.)* şuvoi, torent de cuvinte, flux verbal (abundent). 4. vînzare (de mărfuri) cu amănuntul. ● local unde se vinde cu amănuntul; prăvălie; tutungerie. (<fr. *débit*)

débit² *s. n.* 1. datorie pe care o are cel creditat. 2. cont asupra a ceea ce s-a împrumutat sau s-a furnizat cuiva; evidenţa contabilă a acestui cont. (<fr. *débit*, lat. *debitum*, datorie)

debitá¹ *vb. tr.* 1. a furniza o anumită cantitate de fluid (lichid, gaz), de energie etc. 2. *(fig.)* a vorbi, a spune; a declama, *(depr.)* a spune minciuni. 3. a tăia (lemn, tablă, blocuri de piatră, de marmură etc.) în bucăţi de anumite forme şi dimensiuni, care urmează a fi folosite sau prelucrate ulterior. — *debitáre* s. f. (<fr. *débiter*)

debitá² *vb. tr.* a înscrie o sumă în debitul² (2) unui cont. — *debitáre* s. f. (<fr. *débiter*)

debitánt, -ă *s. m. f. (rar)* deţinător al unui debit¹ (4); vînzător într-un debit. (<fr. *débitant*)

debitatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în operaţii de debitare¹ (4). (după fr. *débiteur*)

debitézǎ *s. f.* piesă din material refractar prin care se trage sticla topită la fabricarea geamurilor. (<fr. *débiteuse*)

debitmétru *s. n.* aparat de control, de măsură sau de reglaj al debitului fluidelor; fluometru. (<fr. *débitmètre*)

debitór, -oáre I. *adj.* (despre sume de bani) care se înscrie în debit² (2); datorat. ● (despre conturi) în care debitul² (2) depăşeşte creditul. II. *s. m. f.* datornic; cel care este creditat. ● *(jur.)* persoană (fizică sau juridică) obligată, în temeiul unui raport juridic, să dea sau să (nu) facă ceva. (<fr. *débiteur*, lat. *debitor*)

debleiá *vb. tr.* a degaja un teren pentru realizarea unui debleu. — *debleiére* s. f. (<fr. *déblayer*)

debleiáj *s. n.* debleiere. (<fr. *déblayage*)

debléu *s. n.* lucrare de terasament sub nivelul solului, constituind traseul unei căi de comunicaţie sau al unui canal. (<fr. *déblai*)

deblocá *vb. tr.* 1. a înlătura obstacolele de pe o cale de comunicaţie; a degaja. ● a desprinde (o cetate asediată, un port blocat etc.). ● a desţepeni (maşini, aparate). 2. a scoate de sub blocare bani, valori bancare. 3. a scoate din cadrele active ale armatei (ofiţeri), a pensiona înainte de vreme (funcţionari). (<fr. *débloquer*)

deblocáre *s. f.* acţiunea de a debloca şi rezultatul ei. ● suspendare sau anulare a unui blocaj afectiv care barează exteriorizarea unui conţinut mintal. (<*debloca*)

débole *adv. (muz.)* slab, lipsit de forţă. (<it. *debole*)

debonár, -ă *adj. (livr.)* blajin, indulgent, foarte slab. (<fr. *débonnaire*)

debordá *vb.* I. *intr.* a ieşi din albie, a se revărsa; a trece peste marginile unui vas prea plin. II. *intr., tr.* a vomita. — *debordáre* s. f. (<fr. *déborder*)

debordánt, -ă *adj.* 1. care se revarsă. 2. *(fig.)* exuberant. (<fr. *débordant*)

deboşá *vb. tr., refl. (livr.)* a face (pe cineva) să se dedea la desfrîu; a perverti, a corupe. (<fr. *débaucher*)

deboşát, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* (om) decăzut, vicios, corupt. (<fr. *débauché*)

deboşă *s. f. (livr.)* exces, abuz de mîncare şi de băutură. ● decădere a moravurilor. (<fr. *débauche*)

debranşá *vb. tr.* a suprima o legătură, o comunicaţie stabilită între două conducte circuite etc. — *debranşáre* s. f. (<fr. *débrancher*)

debreiá *vb. intr.* a suprima legătura dintre două piese cuplate printr-un ambreiaj. — *debreiére* s. f. (<fr. *débrayer*)

debreiábil, -ă *adj.* care poate fi debreiat. (<fr. *débrayable*)

debreláj *s. n.* debreiere. (<fr. *débrayage*)

debreţín *s. m.* cîrnat preparat din carne de vacă şi porc, în intestine subţiri, segmentate mărunt, care se consumă prăjit sau fript la grătar. (<germ. *Debreziner*, cf. *Debreţin*, oraş în Ungaria)

debridá *vb. tr. (med.)* a suprima bridele care comprimă un organ. ● a lărgi o plagă accidentală. — *debridáre* s. f. (<fr. *débrider*)

debroşá *vb. tr.* a desface legătura unei cărţi. — *debroşáre* s. f. (<fr. *débrocher*)

debrulá *vb. tr., refl. (livr.)* 1. a ieşi din încurcătură; a (se) descurca. 2. a înlătura un bruiaj. (<fr. *débrouiller*)

debruiáj *s. n.* acţiunea de a (se) debruia. (<fr. *débrouillage*)

debrulárd, -ă *s. m. f., adj. (livr.)* (cel) care ştie să iasă din încurcătură; descurcăreţ. (<fr. *débrouillard*)

debuclá *vb. tr.* 1. a desface părul, buclele. 2. *(electr.)* a suprima într-o reţea buclată posibilitatea de alimentare cu energie electrică a unui consumator pe una din cele două căi de alimentare ale sale. — *debucláre* s. f. (<fr. *déboucler*)

debuloná *vb. tr.* a deşuruba; a demonta. (<fr. *débouloner*)

deburá *vb. tr.* 1. a înlătura surplusul de material la burarea traverselor. 2. *(text.)* a curăţi garniturile de ace ale cardelor de impurităţi. — *deburáre* s. f. (<fr. *débourrer*)

deburáj *s. n.* 1. deburare. 2. deşeurile obţinute în urma acestei operaţii. 3. fază de pregătire a cailor tineri *(remonţi)* pentru călărie, urmărind dezvoltarea fizică, precum şi formarea caracterului şi a reflexelor condiţionate. (<fr. *débourrage*)

deburbá *vb. tr. (rar)* a supune operaţiei de deburbare. (<fr. *débourber*)

deburbáj *s. n.* deburbare. (<fr. *débourbage*)

deburbáre *s. f.* 1. operaţie de limpezire a mustului înainte de fermentaţie. 2. spălarea unui minereu. (<*deburba*)

debursá *vb. tr. (livr.)* a cheltui, a plăti (din buzunar, din pungă). — *debursáre* s. f. (<fr. *débourser*)

debusolá *vb. tr. (livr.)* a dezorienta. — *debusoláre* s. f. (<fr. *déboussoler*)

debuşá *vb. intr.* a da înspre..., a se deschide spre... ● *(mil.)* a ieşi dintr-un loc îngust,

acoperit, la loc deschis. — *debușáre* s. f. (<fr. *débouscher*)

debușéu *s. n.* 1. regiune, țară (străină) servind ca piață de desfacere a produselor, a mărfurilor etc. 2. ieșirea dintr-un defileu a unei ape curgătoare, a unei șosele etc. ● *(mil.)* ieșire la loc deschis, larg. ○ *~ul unui pod* = debit maxim al unei ape curgătoare care la nivelul maxim nu trece peste pod. (<fr. *débouché*)

debușonă *vb. tr.* a desface un bușon; a destupa, a desfunda. — *debușonáre* s. f. (<fr. *débouchonner*)

debút *s. n.* 1. primii pași într-o carieră, într-o profesiune (artistică, literară etc.) 2. *(p. ext.)* început. ● operă, creație, manifestare constituind acest început. (<fr. *début*)

debutá *vb. intr.* 1. a-și face debutul într-o carieră, pe scenă etc.; (despre un autor) a publica prima lucrare. 2. *(p. ext.)* a începe. (<fr. *débuter*)

debutanizá *vb. tr.* a separa butanul conținut într-un produs petrolier. — *debutanizáre* s. f. (<fr. *débutaniser*)

debutánt, -ă *s. m. f.* cel care își face debutul; începător, novice. (<fr. *débutant*)

debutoná *vb. tr., refl.* a (se) descheia (la) nasturi. — *debutonáre* s. f. (<fr. *déboutonner*)

debye /debái/ *s. f.* unitate de măsură a momentului electric. (<fr. *debye*, cf. *Petrus Debye*, fizician și chimist ol.)

DECA- *elem. comp.* „zece", „de zece ori". (<fr. *déca-*, cf. gr. *deka*, zece)

decabríst, -ă *adj., s. m. f.* decembrist[1]. (<rus. *dekabrist*)

decacórd *s. n.* vechi instrument muzical, asemănător harpei, cu zece coarde. (<fr. *décachorde*)

decadál, -ă *adj.* care se repetă la zece zile (sau ani); decadic. (<engl. *decadal*)

decádă *s. f.* 1. perioadă de zece zile consecutive. 2. grupare de zece elemente identice ale unui sistem tehnic. ● *(rar)* reunire de zece cărți, de zece capitole etc. 3. *(rar)* deceniu. (<fr. *décade*)

decadént, -ă I. *adj.* 1. care se află în decadență. 2. propriu decadentismului. II. *s. m. f.* adept al decadentismului. (<fr. *décadent*)

decadentísm *s. n.* 1. denumire dată unor curente literar-artistice de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, caracterizate prin disoluție a valorii, prin ruperea din contextul celorlalte valori. 2. mișcare literar-artistică europeană apărută în Franța la sfîrșitul sec. XIX, caracterizată prin revolta împotriva rigidităților școlii parnasiene, prin cultivarea brutală a inovațiilor formale și a senzațiilor tari, prin rafinament stilistic ajuns la apogeu care anunță sfîrșitul, descompunerea și printr-o tematică nouă, care, pînă la urmă, se va dizolva în simbolism. (<fr. *décadentisme*, it. *decadentismo*)

decadénță *s. f.* decădere, declin, regres. ● corupție, degradare morală, depravare. (<fr. *décadence*, lat. *decadentia*)

decádic, -ă *adj. (rar)* decadal. (<germ. *dekadisch*)

decadráj *s. n.* defect la proiecția filmelor constînd în apariția pe ecran a două părți aparținînd la două imagini vecine, despărțite printr-o dungă neagră. (<fr. *décadrage*)

decaédru *s. n.* poliedru cu zece fețe. (<fr. *décaèdre*)

decafeinizá *vb. tr.* a extrage cafeina din cafea. — *decafeinizáre* s. f. (după fr. *décaféiner*)

decagón *s. n.* poligon cu zece laturi. (<fr. *décagone*)

decagonál, -ă *adj.* în formă de decagon. (<fr. *décagonal*)

decagrám *s. n.* unitate de măsură pentru masă egală cu 10 grame. (<fr. *décagramme*)

decalá *vb. tr., refl.* a (se) distanța, a nu mai coincide, a face să nu (mai) coincidă în spațiu sau în timp. — *decaláre* s. f. (<fr. *décaler*)

decaláj *s. n.* 1. decalare. 2. *(fig.)* lipsă de armonie, disproporție, nepotrivire (între situații, concepții, atitudini etc.). (<fr. *décalage*)

decalaminá *vb. tr.* a înlătura calamina de pe pereții unui motor. — *decalamináre* s. f. (<fr. *décalaminer*)

decalaminái *s. n. (rar)* decalaminare. (<fr. *décalaminage*)

decále *s. n.* 1. desen obținut prin decalcare. 2. *(lingv.)* calc. (<fr. *décalque*)

decaleá *vb. tr.* 1. a copia, a transpune un desen, copiat pe o hîrtie transparentă, pe o altă hîrtie, pe o placă, pe o stofă etc. 2. a calchia. — *decalcáre* s. f. (<fr. *décalquer*)

decalcifiá *vb.* I. *tr.* a face ca organismul să-și piardă sau să-și micșoreze cantitatea de calciu. II. *refl.* (despre țesutul osos) a-și pierde o anumită cantitate de calciu; a se decalcifica. — *decalcifiére* s. f. (<fr. *décalcifier*)

decalcifiánt *s. m.* substanță folosită pentru micșorarea durității apelor calcaroase. (<fr. *décalcifiant*)

decalcifieá *vb. tr., refl.* a (se) decalcifia. — *decalcificáre* s. f. (<it. *decalcificare*)

decalcomanie *s. f.* procedeu de transpunere a unor imagini colorate pe porțelan, sticlă etc.; metacromie. (<fr. *décalcomanie*)

decalibrá *vb. tr., refl.* (despre o armă de foc) a-și deforma calibrul ca urmare a tocirii ghinturilor din interiorul țevii. — *decalibráre* s. f. (<*de*[1]- + *calibra*)

decalínă *s. f.* substanță organică obținută prin hidrogenarea totală a naftalinei, folosită ca solvent. (<fr. *décaline*)

decalítru *s. m.* unitate de măsură pentru volum egală cu 10 litri. (<fr. *décalitre*)

decaló *s. n.* reducere de preț acordată de furnizor cumpărătorului pentru scăderea greutății mărfii din cauza uscării sau evaporării; caló[2]. (<germ. *Dekalo*)

decalóg *s. n.* cele zece porunci religioase și morale din Vechiul Testament, transmise, potrivit legendei, lui Moise, pe muntele Sinai. (<fr. *décalogue*)

decalotá *vb. tr.* 1. a descoperi membrul viril prin darea înapoi a prepuțului. 2. a îndepărta chirurgical calota craniană. — *decalotáre* s. f. (<fr. *décalotter*)

decalvánt, -ă *adj.* care provoacă chelirea. (<fr. *décalvant*)

decalvație *s. f.* 1. *(rar)* calviție. 2. pedeapsă în vechiul drept prin care se rădea capul condamnaților. (<lat. *decalvatio*, fr. *décalvation*)

decameróu *s. n.* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de zece zile. (<it. *decameron*, cf. gr. *hemera*, zi)

decametru *s. m.* 1. unitate de măsură pentru lungimi egală cu 10 metri. 2. instrument de măsură format dintr-o panglică sau un lanț cu lungimea de 10 metri. (<fr. *décamètre*)

decán[1] *s. n.* hidrocarbură saturată aciclică cu 10 atomi de carbon în moleculă. (<deca- + *-an*)

decán[2] *s. m.* *(astrol.)* regiune a cerului care face parte din semnele zodiacului. (<fr. *décan*, lat. *decanus*)

decán[3], *-ă* I. *s. m.* 1. *(ant.)* decurion. 2. persoana cea mai în vîrstă sau cu vechimea cea mai mare într-un anumit corp constituit. 3. (în trecut) persoană aleasă dintre avocați, care conducea baroul. 4. conducător, șef eclaziastic în biserica anglicană. II. *s. m. f.* membru al corpului profesoral universitar care deține conducerea unei facultăți. (<lat. *decanus*, germ. *Dekan*)

decanál, *-ă* I. *adj.* referitor la decanat, al decanului. II. *s. f.* lucrare scrisă la facultățile tehnice, echivalînd cu un examen parțial. (<fr. *décanal*)

decanát *s. n.* 1. demnitatea, funcția de decan[3] (II). ● birourile decanului și ale personalului ajutător. 2. organ de conducere al unei facultăți. (<fr. *décanal*, lat. *decanatus*, germ. *Dekanat*)

decantá *vb. tr.* 1. a limpezi un lichid care conține particule solide în suspensie prin îndepărtarea acestuia după depunerea lor. 2. *(fig.)* a limpezi, a clarifica. — *decantáre* s. f. (<fr. *décanter*)

decantáție *s. f.* decantare. (<fr. *décantation*)

decantór *s. n.* recipient, instalație pentru decantare. (<fr. *décanteur*)

decanulâre *s. f.* îndepărtare a unei canule, în special a canulei în traheotomie. (după fr. *décanulation*)

decapá *vb. tr.* 1. a curăța suprafața unui material în vederea vopsirii. 2. a nivela, a răzui o suprafață prin înlăturarea unui strat subțire de deasupra. — *decapáre* s. f. (<fr. *décaper*)

decapáj *s. n.* decapare. (<fr. *décapage*)

decapánt *s. n.* amestec de substanțe sau soluție pentru dizolvarea oxizilor ori a impurităților pe suprafețe metalice; decapator (II). (<fr. *décapant*)

decapatór I. *s. m.* muncitor specializat în curățirea de impurități a unor materiale metalice pentru a spori aderența adezivului. II. *s. n.* decapant. (<*decapa* + *-tor*)

decapitá *vb. tr.* 1. a tăia capul cuiva; a ucide; a executa un condamnat prin tăierea capului. ● a separa capul bovinelor de corpul lor la abator. 2. *(fig.)* a suprima, a reduce la neputință principalii șefi ai unui partid, ai unei bande etc. — *decapitáre* s. f. (<fr. *décapiter*)

decapitalizá *vb. tr.* *(rar)* a înlătura, a desființa capitalul. — *decapitalizáre* s. f. (<*de*[1]- + *capitaliza*)

decapitáție *s. f.* decapitare. (<fr. *décapitation*)

decapóde *s. n. pl.* 1. ordin de crustacee superioare cu cinci perechi de picioare. 2. subordin de cefalopode care au zece tentacule și un rudiment de cochilie. 3. *s. n. (sg.)* locomotivă cu abur avînd cinci osii cuplate. (<fr. *décapode/s/*)

decapotá *vb. tr.* a strînge sau a ridica capota unui automobil. — *decapotáre* s. f. (<fr. *décapoter*)

decapotábil, *-ă* *adj.* (despre automobile) a cărui capotă se poate strînge sau ridica. (<fr. *décapotable*)

decapotabilitáte *s. f.* însușirea de a fi decapotabil. (<*decapotabil* + *-itate*)

decapsulá *vb. tr.* 1. a desprinde capsulele de pe tulpinile unor plante textile. 2. a înlătura, prin operație, capsula unui organ, în special membrana care învelește rinichiul. — *decapsuláre* s. f. (<fr. *décapsuler*)

decapsulatór *s. n.* mașină pentru decapsulare (1). (<*decapsula* + *-tor*)

decapsulâție *s. f.* decapsulare (2). (<fr. *décapsulation*)

decarbonatá *vb. tr.* a înlătura anhidrida carbonică dintr-o substanță. (<fr. *décarbonater*)

decarbonatáre *s. f.* 1. acțiunea de a decarbonata și rezultatul ei. 2. proces de spălare, parțială sau totală, de carbonați a unui sol. (<*decarbonata*)

decarboxiláre *s. f.* eliminare a uneia sau a mai multor grupări carboxil din molecula unui acid organic. (după fr. *décarboxylation*)

decarboxilázá *s. f.* enzimă care provoacă dezintegrarea unor polipeptide prin pierderea grupării carboxil. (<fr. *décarboxylase*)

decarburá *vb. tr.* a reduce prin oxidare proporția de carbon dintr-un aliaj de fier. ● a micșora conținutul de carbon din stratul superficial al pieselor de oțel încălzite în cuptoare pentru tratamente termice. — *decarburáre* s. f. (<fr. *décarburer*)

decarburánt, *-ă* *adj.* (despre un produs) care are proprietatea de a decarbura. (<fr. *décarburant*)

decarburâție *s. f.* decarburare. (<fr. *décarburation*)

decartelizá *vb. tr.* a desființa (prin lege) cartelurile de producție. — *decartelizáre* s. f. (<fr. *décartelliser*)

decasecúndă *s. f.* unitate de timp egală cu zece secunde. (<*deca-* + *secundă*)

decasiláb *adj., s. m.* (vers) de zece silabe. (<fr. *décasyllabe*)

decasilábic, *-ă* *adj.* (despre versuri) alcătuit din zece silabe. (<fr. *décasyllabique*)

decastér *s. m.* unitate de măsură pentru cubajul lemnelor egală cu 10 steri. (<fr. *décastère*)

decastil, *-ă* *adj., s. n.* (templu grecesc) decorat cu zece coloane în față. (<fr. *décastyle*)

decatá *vb. tr.* a fixa forma definitivă a unei țesături cu ajutorul aburului. — *decatáre* s. f. (<fr. *décatir*)

decatlón *s. n.* concurs de zece probe atletice care se desfășoară pe durata a două zile. (<fr. *décathlon*)

decatlonist, -ă *s. m. f.* sportiv care participă la decatlon. (<*decatlon* + *-ist*)

decatrón *s. n.* tub cu descărcări electrice în gaze cu catod rece, folosit ca dispozitiv de numărare și înregistrare în telecomunicații. (<fr. *décatron*)

decavá *vb. tr., refl. (fam.)* a lua (cuiva) toți banii, a face să-și piardă, a pierde toți banii, a (se) ruina (la jocul de cărți). — *decavăre* s. f. (<fr. *décaver*)

decădéa *vb. intr.* a cădea, a ajunge într-o stare inferioară, a ajunge rău; a slăbi, a-și pierde puterile, a fi în declin, a da îndărăt. ● a se deprava. ○ *(jur.) a ~ din drepturi* = a pierde un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiții sau formalități. — *decădére* s. f. (după lt. *decadere*)

decedá *vb. intr.* a înceta din viață; a muri, a răposa. — *decedáre* s. f. (<fr. *décéder*, lat. *decedere*)

decedát, -ă *adj.* (despre oameni; și *s.*) mort, răposat. (<fr. *décédé*)

decelá *vb. tr.* **1.** a descoperi ceea ce este ascuns, a scoate în evidență. **2.** *(fiz.)* a pune în evidență existența unei substanțe aflate în cantitate foarte mică sau a unui fenomen foarte slab. — *deceláre* s. f. (<fr. *déceler*)

decelábil, -ă *adj.* care poate fi decelat. (<fr. *décelable*)

decelâțje *s. f.* decelare. (<fr. *décelation*)

decelerá *vb. intr.* a reduce viteza unui mobil, a unui vehicul. — *deceleráre* s. f. (<fr. *décélérer*)

decelerátor *s. n.* aparat care asigură decelerația unui vehicul. (<fr. *décélérateur*)

decelerâție *s. f.* decelerare; accelerație negativă. (<fr. *décélération*)

decelerométru *s. n.* aparat care indică decelerația unui vehicul. (<fr. *décéléromètre*)

decémbrie *s. m.* a douăsprezecea lună a anului. (<lat. *decembris*)

decembrist[1], -ă *s. m. f.* nume dat revoluționarilor ruși care s-au ridicat în decembrie 1825 împotriva absolutismului țarist; decabrist. (după rus. *dekabrist*, fr. *décembriste*)

decembrist[2] *adj., s. m. f.* (participant) al revoluției din România din decembrie 1989. (<*decembrie* + *-ist*)

decemvir *s. m.* **1.** fiecare dintre cei zece magistrați romani care formau comisia ce urma să dea Romei un cod de legi în anul 451 î.e.n. **2.** membru al unui colegiu sacerdotal din Roma antică. (<lat. *decemvir*, fr. *décemvir*)

decemvirál, -ă *adj.* referitor la decemviri; care emană de la decemviri. (<lat. *decemviralis.*, fr. *décemviral*)

decemvirát *s. n.* demnitatea de decemvir și timpul cît ea era exercitată; comisia decemvirilor. (<lat. *decemviratus*, fr. *décemviral*)

decenál, -ă *adj.* care durează zece ani. ● care se petrece din zece în zece ani. (<fr. *décennal*, lat. *decennalis*)

decénіu *s. n.* perioadă de zece ani; decadă (3). (<lat. *decennium*, it. *decennio*)

decént, -ă *adj.* cuviincios; plin de decență. (<fr. *décent*, lat. *decens*)

decentráre *s. f.* **1.** deplasare, din poziția normală, a unei piese, a unei imagini de televiziune obținute pe ecranul unui cinescop. **2.** *(psihiatr.*; la Piaget) mecanism de coordonare a mai multor centre, având ca efect trecerea de la subiectivitate la obiectivitate. (după fr. *décentrage*)

decénță *s. f.* respect pentru bunele moravuri; bună-cuviință; pudoare. (<fr. *décence*, lat. *decentia*<*decere*, a se cuveni)

decéție *s. f.* dezamăgire, deziluzie; amărăciune. — var. *decepțiune* s. f. (<fr. *déception*, lat. *deceptio*)

decepționá *vb. tr.* a provoca o decepție; a deziluziona. (<*decepție* + *-ona*)

decepționánt, -ă *adj.* care decepționează. (<*decepționa* + *-ant*)

decepționism *s. n.* fenomen prezent în arta și literatura din sec. XIX, manifestat prin atitudine pesimistă față de realitatea socială, prin afirmarea unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere în progres. (<*decepție* + *-/on/ism*)

decepționíst, -ă *adj.* care prezintă caracterele decepționismului. (<*decepționism*/ + *-ist*)

decepțiúne *s. f.* v. decepție.

decerebrá *vb. tr.* a îndepărta emisferele cerebrale la animale în scopul studierii activității sistemului nervos central. — *decerebráre* s. f. (<fr. *décérébrer*)

decernă *vb. tr.* a acorda, a conferi (o decorație, un premiu etc.). — *decernáre* s. f. (<fr. *décerner*, lat. *decernere*)

decés *s. n.* moarte (naturală) a unui om. (<fr. *décès*, lat. *decessus*)

DECI- *elem. comp.* „a zecea parte". (<fr. *déci-*, cf. lat. *decius*, al zecelea)

decibél *s. m.* unitate de măsură a intensității acustice reprezentînd a zecea parte dintr-un bel. (<fr. *décibel*)

decibelmétru *s. n.* voltmetru de curent alternativ gradat în decibeli. (<fr. *décibelmètre*)

declelizá *vb. tr.* a transforma un compus organic ciclic într-un compus aciclic. — *decielizáre* s. f. (<fr. *décycliser*)

decidábil, -ă *adj.* (despre un sistem ipotetico-deductiv) care prezintă decidabilitate. (<fr. *décidable*)

decidabilitáte *s. f. (log.)* caracterul unui sistem ipotetico-deductiv noncontradictoriu și complet. (<fr. *décidabilité*)

decide *vb.* **I.** *tr., refl.* a lua o hotărîre (alegînd între mai multe posibilități). **II.** *tr.* **1.** a hotărî, a dispune, a da o decizie. **2.** a determina, a convinge pe cineva să facă ceva. (<fr. *décider*, lat. *decidere*)

decidént, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care decide. (<it. *decidente*)

decidúom *s. n.* tumoare malignă care se dezvoltă din epiteliul coriomului placentar. (<fr. *déciduome*)

decidúză *s. f.* inflamație a colului uterin, în timpul graviditații. (<fr. *déciduose*)

deciduu, -uă *adj.* (despre caliciu, frunze etc.) care se detașează de pe un organ; caduc, nepersistent. ○ *membrană ~uă* = mucoasă a uterului gravidei care se expulzează după naștere. (<lat. *deciduus*)

declifráj *s. n.* acțiunea de a descifra (note muzicale). (<fr. *déchiffrage*)

decigrád *s. n.* unitate subdivizionară de măsură egală cu a zecea parte dintr-un grad. (<fr. *décigrade*)

decigrám *s. n.* unitate subdivizionară de măsură pentru masă egală cu a zecea parte dintr-un gram. (<fr. *décigramme*)

decil *s. m.* a zecea parte dintr-un ansamblu de date clasate într-o anumită ordine. (<fr. *décile*)

déciláj *s. n.* diviziune a unui ansamblu statistic în zece clase cu efective egale. (<fr. *décilage*)

decilítru *s. m.* unitate subdizivionară de măsură pentru volum egală cu a zecea parte dintr-un litru. (<fr. *décilitre*)

decimá *vb. tr.* 1. (la romani și în evul mediu) a pedepsi o armată, o unitate militară executînd cîte unul din zece soldați, prin tragere la sorți. 2. a ucide, a omorî în număr mare; a extermina, a masacra. — *decimáre* s. f. (<fr. *décimer*, lat. *decimare*)

decimál, -ă *adj.* (*rar*) zecimal. ○ *balanță ~ă* = basculă (1). (<fr. *décimal*)

decimalíst *s. m.* partizan al sistemului decimal. (<*decimal* + *-ist*)

decimalizá *vb. tr.* a reduce mărimile la sistemul decimal; a introduce sistemul decimal. — *decimalizáre* s. f. (<fr. *décimaliser*)

decimán, -ă *adj.* (despre febră) care revine în mod intermitent la zece zile. (<fr. *décimane*)

decimáție *s. f.* decimare (1). (<fr. *décimation*, lat. *decimatio*)

décimă *s. f.* 1. *(muz.)* interval de zece trepte într-o gamă diatonică (o terță peste octavă). 2. strofă de zece versuri. (<it. *decima*)

decimétric, -ă *adj.* de ordinul decimetrului. (<fr. *décimétrique*)

decimétru I. *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru lungime egală cu a zecea parte dintr-un metru. II. *s. n.* riglă gradată, lungă de zece centimetri. (<fr. *décimètre*)

decimolét *s. n.* *(muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din zece note de durată egală cu aceea a opt note obișnuite. (<it. *decimoletto*)

decinéper *s. m.* unitate de măsură a nivelului de transmisiune a unui semnal electric, acustic etc. corespunzînd unei zecimi de neper. (<fr. *décinéper*)

decinormál, -ă *adj.* (despre soluții) cu concentrație de zece ori mai mică decît aceea a unei soluții normale. (<fr. *décinormal*)

decís, -ă *adj.* ferm (în principii, în convingeri), hotărît; categoric, tranșant. (<it. *deciso*)

decision-making/di-sízăn méi-/ *s. n.* *(rar)* procesul de luare a deciziilor. (<engl. *decision-making*)

decisív, -ă *adj.* care determină luarea unei hotăriri definitive; hotărîtor. (<fr. *décisif*, lat. *decisivus*)

decíso/-zo/ *adv.* *(muz.)* hotărît, cu curaj. (<it. *deciso*)

decistér *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru cubajul lemnelor reprezentînd a zecea parte dintr-un ster. (<fr. *décistère*)

decízie *s. f.* 1. hotărîre; rezoluție. ● act cu caracter obligatoriu, normativ al unui organ de conducere care stabilește direcția unei acțiuni și modul ei de realizare. 2. sentință dată de o instanță judecătorească superioară asupra unui recurs. 3. *(rar)* fermitate. (<fr. *décision*, lat. *decisio*)

decizionál, -ă *adj.* referitor la decizie; de decizie. (<engl. *decisional*)

decizóriu, -ie *adj.* 1. *(jur.)* referitor la decizia voluntară. 2. *(log.)* care rezultă din hotărîrea liberă a spiritului. (<fr. *decisoire*, lat. *decisorius*)

deck *s. n.* magnetofon, casetofon etc. fără amplificator de putere. (<engl. *deck*)

declamá *vb. tr.* a rosti cu voce tare o bucată literară (versuri). ● a vorbi cu un ton declamator. — *declamáre* s. f. (<fr. *déclamer*, lat. *declamare*)

declamábil, -ă *adj.* (despre versuri) care se poate declama. (<fr. *déclamable*)

declamándo *adv.* *(muz.)* declamînd. (<it. *declamando*)

declamatív, -ă *adj.* *(rar)* declamator. (<fr. *déclamatif*)

declamativísm *s. n.* *(rar)* caracter declamativ. (<*declamativ* + *-ism*)

declamatór, -oáre *adj.* care declamă; *(peior.;* despre stil, ton) pompos, bombastic, emfatic; declamativ. — var. *declamatoriu, -ie* adj. (<fr. *déclamatoire*, lat. *declamatorius*)

declamatóriu, -ie *adj.* v. declamator.

declamáție *s. f.* 1. arta de a declama. 2. *(teatru)* acțiunea de a rosti expresiv textul dramatic. ● *(peior.)* vorbire emfatică. — var. *declamațiune* s. f. (<fr. *déclamation*, lat. *declamatio*)

declamațiúne *s. f.* v. declamație.

declampá *vb. tr.* *(med.)* a elibera un vas, un canal clampat, după operație. — *declampáre* s. f. (<*de*[1]- + *clampa*)

declampáj *s. n.* declampare. (<fr. *déclampage*)

declanșá *vb.* I. *tr.* a pune în funcție un dispozitiv, un mecanism etc. prin suprimarea unei piedici de blocare. II. *tr., refl.* a (se) dezlănțui, a (se) stîrni (o acțiune, un fenomen etc.). — *declanșáre* s. f. (<fr. *déclencher*)

declanșánt, -ă *adj.* *(rar)* declanșator. (<*declanșa* + *-ant*)

declanșatór, -oáre I. *adj.* care declanșează; declanșant. II. *s. n.* dispozitiv acționat mecanic, electric etc., care suprimă sau declanșează un mecanism; declanșor. (<*declanșa* + *-tor*)

declanșór *s. n.* declanșator (II). (<fr. *déclencheur*)

declará *vb.* I. *tr.* 1. a spune, a afirma, a face cunoscut (ceva). ● a comunica ceva oficial în fața unei autorități. ● a mărturisi. 2. a proclama. ● a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. II. *refl.* 1. a începe, a izbucni, a se manifesta. 2. a se pronunța public, a lua atitudine pentru ori împotriva cuiva sau a ceva; a se recunoaște drept... — *declarâre* s. f. (<fr. *déclarer*, lat. *declarare*)

declarábil, -ă *adj.* care poate sau trebuie să fie declarat. (<fr. *déclarable*)

declaránt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face o declarație (la ofițerul stării civile). (<fr. *déclarant*)

declarativ, -ă *adj.* 1. care conține declarații. ◇ *ton* ~ = ton ferm, categoric, sentențios. 2. *(jur.;* despre un act) prin care se constată existența unui drept preexistent. 3. (despre verbe, propoziții) care exprimă o asertiune; asertiv. (<fr. *déclaratif)*

declarativism *s. n.* caracter declarativ. (<*declarativ* + *-ism)*

declarativíst, -ă *adj. (rar)* declarativ (exagerat). (<*declarativ* + *-ist)*

declarație *s. f.* 1. mărturisire, afirmare deschisă a unor convingeri, sentimente etc. ○ *verb de* ~ = verb care denumește acțiunea de „a vorbi". 2. document oficial prin care se comunică ceva, se ia o măsură; notificare. 3. *(jur.)* mărturie, depoziție în fața unei autorități. ● relatare făcută în fața unui organ administrativ prin completarea unui formular; formularul însuși. 4. *(inform.)* instrucțiune care precizează, pe baza identificatorilor, atributele datelor utilizate într-un program sau într-o zonă a acestuia. (<fr. *déclaration*, lat. *declaratio)*

declasá *vb.* I. *refl.* a se degrada, a decădea din punct de vedere moral și social; a cădea într-o clasă, într-o categorie inferioară. II. *tr. (metal.)* a folosi un produs necorespunzător cerințelor într-un scop mai puțin important. — *declasáre* s. f. (<fr. *déclasser)*

declasát, -ă *adj., s. m. f.* (om) decăzut sub raport moral și social. (<fr. *déclassé)*

declavetá *vb. tr. (tehn.)* a scoate claveta pentru a elibera una sau mai multe piese. ● *(constr.)* a scoate penele folosite pentru operația de întindere a armăturii. — *declavetáre* s. f. (<fr. *déclaveter)*

declíc *s. n.* 1. dispozitiv, în formă de pirghie, destinat a declanșa un mecanism. 2. zgomot sec pe care îl face un mecanism când se declanșează. (<fr. *déclic)*

declichetá *vb. tr.* a elibera clichetul care imobilizează un mecanism. — *declichetáre* s. f. (<fr. *décliqueter)*

declimatá *vb. tr.* a scoate (un animal, o plantă) din clima obișnuită. — *declimatáre* s. f. (<fr. *déclimater)*

declín *s. n.* 1. coborâre către asfințit a unui astru. 2. *(fig.)* decădere (a unei ființe, a unui popor, a unei civilizații etc.); decadență, regres. (<fr. *déclin)*

declină *vb.* I. *tr.* 1. a trece un nume (substantiv, adjectiv, pronume, numeral sau articol) prin toate cazurile gramaticale. 2. a respinge, a refuza, a contesta, a nu-și asuma o sarcină, o funcție etc. ○ *a-și* ~ *competența* = a nu-și recunoaște competența (autoritatea sau capacitatea de a se pronunța într-o problemă); *a-și* ~ *orice răspundere* = a nu-și asuma răspunderea. 3. a nu recunoaște, a nu admite ceva. 4. *a-și* ~ *numele, calitatea* = a-și spune numele, calitatea. II. *intr.* (despre aștri) a coborî către asfințit, a apune. ● *(fig.)* a decădea, a fi în declin; a-și pierde vigoarea, importanța. (<fr. *décliner)*

declinábil, -ă *adj.* care se poate declina (I, 1). (<fr. *déclinable*, lat. *declinabilis)*

declinabilitáte *s. f.* caracterul cuvintelor declinabile. (<fr. *déclinabilité)*

declinánt, -ă *adj.* 1. în pantă. 2. *(fig.)* care se află în declin. (<fr. *déclinant)*

declinâre *s. f.* 1. acțiunea de a declina. 2. totalitatea modificărilor suferite de un nume pentru a exprima cazurile gramaticale; flexiune nominală. ● clasă sau grupă de substantive care au aceleași forme de flexiune ori care folosesc aceleași mijloace de realizare a flexiunii. 3. *(jur.)* ~ *de competență* = hotărâre prin care o instanță își constată incompetența și trimite cazul unei instanțe competente. (<*declina)*

declinát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) curbat într-o parte. (<lat. *declinatus)*

declinatór *s. n.* busolă specială pentru determinarea declinației magnetice. (<fr. *déclinatoire)*

declinatóriu, -ie *adj., s. n. (jur.)* (hotărâre) prin care se declină competența. (<fr. *déclinatoire)*

declinație *s. f.* unghi cuprins între direcția unui astru și planul ecuatorial. ○ ~ *magnetică* = unghiul dintre direcția nordului magnetic și meridianul geografic al unui loc. — var. *declinațiune* s. f. (<fr. *déclination*, lat. *declinatio)*

declinațiúne *s. f.* v. declinație.

declinográf *s. n.* declinometru înregistrator. (<fr. *déclinographe)*

declinométru *s. n.* aparat pentru măsurarea declinației magnetice. (<fr. *déclinomètre)*

declív, -ă *adj.* care coboară în pantă, înclinat. (<fr. *déclive*, cf. lat. *declivis*<*clivus*, pantă)

declivitáte *s. f.* 1. unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. 2. înclinare pe o porțiune limitată a unui teren, a unei șosele sau a unei căi ferate. (<fr. *déclivité*, lat. *declivitas)*

declivométru *s. n.* instrument pentru măsurarea pantei unui teren sau a unei suprafețe plane înclinate. (<fr. *déclivomètre)*

declorizá *vb. tr.* a curăța apa de clorul rămas după dezinfecția ei. — *declorizáre* s. f. (<fr. *déchloriser)*

declorurá *vb. tr.* a îndepărta clorurile din unele substanțe organice. — *declorurâre* s. f. (<fr. *déchlorurer)*

decoafá *vb. tr., refl.* a(-și) despleti părul; a (se) ciufuli, a(-și) strica coafura. — *decoafáre* s. f. (<fr. *décoiffer)*

decoagulá *vb. tr.* a restabili starea lichidă a unei substanțe coagulate. — *decoagulâre* s. f. (<fr. *décoaguler)*

decóct *s. n.* preparat lichid obținut prin decoctie. (<germ. *Dekokt*, lat. *decoctum)*

decócție *s. f.* fierbere a unor plante în apă; *(concr.)* decoct. — var. *decocțiune* s. f. (<fr. *décoction*, lat. *decoctio)*

decocțiúne *s. f.* v. decocție.

decodá *vb. tr.* a descifra un mesaj transmis pe baza unui cod. ● a înțelege, a pătrunde. — *decodâre* s. f. (<fr. *décoder)*

decodáj *s. n.* decodare. (<fr. *décodage)*

decodificâre *s. f.* transformare a semnalelor unui mesaj în vederea identificării și interpretării acestuia de către destinatar; decodare. (<*de-* + *codificare)*

decodificatór *s. n. (inform.)* circuit, dispozitiv care efectuează decodificarea; decodor. (<*decodifica* + *-tor*)

decodór *s. n.* decodificator. (<fr. *décodeur*, engl. *decoder*)

decofrá *vb. tr.* a demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, o construcție de beton. — *decofráre* s. f. (<fr. *décoffrer*)

decofráj *s. n.* decofrare. (<fr. *décoffrage*)

decolá *vb. intr.* 1. a dezlipi, a desprinde. 2. (despre aeronave) a se desprinde de sol sau de apă și a-și lua zborul. 3. *(fam.)* a se dezlipi; a pleca, a se căra. (<fr. *décoller*, cf. lat. *decollare*<*collum*, gît)

decoláj *s. n. (rar)* decolare. (<fr. *décollage*)

decoláre *s. f.* 1. acțiunea de a decola și rezultatul ei. 2. separare chirurgicală a două planuri tisulare. ● execuție capitală prin tăierea gîtului cu sabia. 3. desprindere a unei mase de roci de fundamentul lor imediat. (<*decola*)

decolatór *s. n.* instrument chirurgical de forma unui tăietor de hîrtie cu marginile teșite, folosit pentru decolare (2). (<engl. *decollator*)

decolectivizá *vb. tr.* a desface, a anula o colectivizare. — *decolectivizáre* s. f. (<*de*[1]- + *colectiviza*)

decoletá *vb. tr.* 1. a prelucra (la strung) un material cu formă de bară în piese care atunci cînd sînt gata sînt tăiate succesiv din aceasta. 2. a îndepărta coletul[2] împreună cu frunzele la sfeclă, la recoltarea rădăcinilor. — *decoletáre* s. f. (<fr. *décolleter*)

decoletát *s. n.* decoletare. (<*decoleta*)

decolmatá *vb. tr.* a îndepărta materialul aluvionar depus pe fundul unui curs de apă, canal sau bazin. — *decolmatáre* s. f. (<fr. *décolmater*)

decolmatáj *s. n.* decolmatare. (<fr. *décolmatage*)

decolonizá *vb. tr.* a desființa statutul și situația economică, politică de colonie a unei țări, a unui teritoriu. — *decolonizáre* s. f. (<fr. *décoloniser*)

decolorá *vb.* I. *refl.* a-și pierde culoarea; a căpăta o culoare mai șterșă, mai deschisă. II. *tr.* a înlătura, a șterge culoarea de pe o țesătură, de pe un tablou etc. — *decolorárc* s. f. (<fr. *décolorer*, lat. *decolorare*)

decoloránt, -ă *adj., s. m.* (substanță, agent fizic) care decolorează. (<fr. *décolorant*)

decoltá *vb. tr.* a croi (o rochie, o haină etc.) în așa fel ca o parte a pieptului, a umerilor și a spatelui să rămînă descoperite. — *decoltáre* s. f. (<fr. *décolleter*)

decoltáj *s. n.* decoltare. (<fr. *décolletage*)

decoltát, -ă *adj.* 1. (despre rochii, haine) cu decolteu (mare). ● (despre femei) care poartă asemenea haine. 2. *(fam.)* indecent, necuviincios, impudic. (<fr. *décolleté*)

decoltéu *s. n.* partea răscroită în jurul gîtului a unei haine femeiești. ● partea descoperită a gîtului și a umerilor la femei. (<fr. *décolleté*)

decomandá *vb. tr.* a contramanda, a anula (o comandă, un ordin, o invitație). — *decomandáre* s. f. (<fr. *décommander*)

decomandát, -ă *adj.* (despre camerele unei locuințe) cu intrări separate, care nu comunică între ele; (despre apartamente) cu astfel de camere. (<fr. *décommandé*)

decompensá *vb. tr., refl. (med.)* a(-și) strica starea de echilibru funcțional. (<fr. *décompenser*)

decompensáre *s. f.* acțiunea de a (se) decompensa și rezultatul ei; decompensație. ● stare patologică în care tulburările datorate unui organ bolnav nu pot fi compensate prin activitatea suplimentară a părților neafectate sau a unui organ cu funcție analoagă. (<*decompensa*)

decompensáție *s. f.* decompensare. (<fr. *décompensation*)

decomplexá *vb. refl. (fam.)* a pierde orice complex (II, 4), orice reținere. — *decomplexáre* s. f. (<fr. *décomplexer*)

decompozá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) descompune. (<fr. *décomposer*)

decompozábil, -ă *adj.* care se poate descompune. (<fr. *décomposable*)

decompozíție *s. f.* descompunere prin analiză a unei substanțe în vederea cunoașterii ei. —var. *decompozițiune* s. f. (<fr. *décomposition*)

decompoziționá *vb. refl.* v. descompoziționa.

decompréste *s. f.* v. decompresiune.

decompresiúne *s. f.* 1. reducere a presiunii dintr-un cilindru, dintr-un recipient prin stabilirea unei comunicații cu mediul înconjurător. 2. *(med.)* înlăturarea compresiunii (apăsării) exercitate asupra unui organ de către un alt organ mărit; decomprimare. — var. *decompresie* s. f. (<fr. *décompression*)

decompresór *s. n.* 1. aparat servind pentru decompresiune. 2. supapă a unui motor cu ardere internă care facilitează pornirea sau frînarea acestuia. (<fr. *décompresseur*)

decomprimá *vb. tr.* a diminua sau a înlătura o compresiune; a face o decompresiune. — *decomprimáre* s. f. (<fr. *décomprimer*)

decomunizá *vb. tr. (rar)* a înlătura, a desființa proprietatea comună; a privatiza. — *decomunizáre* s. f. (<*de*[1]- + *comuniza*)

deconcentrá *vb. tr.* 1. a repartiza pe un spațiu mai larg. 2. a desconcentra. — *deconcentráre* s. f. (<fr. *déconcentrer*)

deconcertá *vb. tr.* a face să-și piardă cumpătul, siguranța de sine; a dezorienta, a descumpăni. (<fr. *déconcerter*)

deconcertánt, -ă *adj.* care deconcertează. (<fr. *déconcertant*)

deconcertánță *s. f. (rar)* caracter deconcertant. (<*deconcertant* + *-anță*)

decondiționá *vb. tr.* a înceta să condiționeze, a pune capăt unei condiționări. (<fr. *déconditionner*)

decondiționáre *s. f.* acțiunea de a decondiționa și rezultatul ei. ● proces terapeutic destinat eliminării unor tulburări emoționale de tip nevrotic. (<*decondiționa*)

deconectá *vb.* I. *tr.* 1. a suprima o conexiune. 2. a desface o legătură dintre o mașină sau un aparat electric și un circuit sau o rețea electrică. II. *refl. (fig.)* a se relaxa, a se destinde. — *deconectáre* s. f. (<fr. *déconnecter*)

deconectánt, -ă I. *adj., s.n.* (medicament) care are acțiune calmantă asupra sistemului nervos central; calmant. II. *adj.* care relaxează, destinde; liniștitor; distractiv. (<fr. *déconnectant*)

deconexiúne *s. f.* desfacere a unei conexiuni; deconectare (I). (<fr. *déconnexion*)

deconfitúră *s. f.* stare de insolvabilitate a unui debitor; faliment. (<fr. *déconfiture*)

decongelá *vb. tr.* a aduce în starea inițială un corp care a fost congelat. — *decongelâre* s. f. (<fr. *décongeler*)

decongelâție *s. f.* decongelare. (<fr. *décongélation*)

decongestioná *vb.* v. descongestiona.

decongestív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care decongestionează. (<fr. *décongestif*)

deconjugâție *s. f.* separare prematură a cromozomilor către sfîrșitul profazei meiotice. (<fr. *déconjugation*)

deconotá *vb. tr.* a descifra o conotație. — *deconotâre* s. f. (<*de*[1]- + *conota*/*ție*/)

deconotatór, -oáre *adj.* care deconotează. (<*deconota* + *-tor*)

deconservá *vb. tr.* a înlătura unsoarea de conservare (sau altă substanță protectoare) de pe suprafața unui material, spre a-l face apt pentru întrebuințare. — *deconservâre* s. f. (<*de*[1]- + *conserva*)

deconsiliá *vb. tr. (rar)* a sfătui pe cineva să nu facă ceva. — *deconsiliére* s. f. (<fr. *déconseiller*)

deconsolidá *vb. tr.* a face (o grindă etc.) să-și piardă soliditatea. (<fr. *déconsolider*)

deconsolidâre *s. f.* acțiunea de a deconsolida și rezultatul ei; *(spec.)* pierdere a legăturilor solide de coeziune dintre particulele unei roci. (<*deconsolida*)

deconspirá *vb.* I. *tr.* a descoperi, a demasca o conspirație; a dezvălui un secret. II. *refl.* a se trăda, a-și dezvălui identitatea ascunsă. — *deconspirâre* s. f. (<*de*[1]- + *conspira*)

deconspirátor, -oáre *adj.* care deconspiră. (<*deconspira* + *-tor*)

decónt *s. n.* defalcare în părți componente a unei sume primite sau plătite. (<fr. *décompte*)

decontá *vb. tr.* a justifica, prin acte, folosirea unei sume de bani primite. — *decontâre* s. f. (<fr. *décompter*)

decontábil, -ă *adj.* (despre sume de bani) care urmează a fi decontat. (<*deconta* + *-bil*)

decontaminá *vb. tr.* a înlătura un factor contaminant; a îndepărta activitatea nocivă a corpurilor contaminate cu substanțe radioactive; a dezactiva. — *decontaminâre* s. f. (<fr. *décontaminer*)

decontextualizá *vb. tr.* a scoate dintr-un context. — *decontextualizâre* s. f. (<de[1]- + *contextual* + *-iza*)

decontractá *vb. refl.* (despre mușchi) a-și reveni după o contracție. ● *(fig.;* despre oameni) a se destinde, a se relaxa. — *decontractâre* s. f. (<fr. *décontracter*)

decontracturá *vb. tr.* a decontracta (un mușchi). (<fr. *décontracturer*)

decontracturánt, -ă *adj., s. n.* (medicament, metodă) care produce decontractație. (<fr. *décontracturant*)

decontráție *s. f.* decontractare. (<fr. *décontraction*)

deconvenționalizá *vb. refl., tr.* a-și pierde, a face să-și piardă caracterul convențional. — *deconvenționalizâre* s. f. (<*de*[1]- + *convenționaliza*)

decopertá *vb. tr.* 1. a desface acoperișul unei construcții. 2. a dezveli un zăcământ (care se exploatează la suprafață), îndepărtînd rocile sterile. ● a îndepărta partea superioară a solului, în vederea executării unor lucrări de fundare sau nivelare. — *decopertâre* s. f.; var. *descoperta* vb. (după it. *discopertare*)

decopértă *s. f.* decopertare. — var. *descopértă* s. f. (după it. *discoperta*)

decopiá *vb. tr. (rar)* a copia. — *decopiére* s. f. (<*de*[1]- + *copia*)

decór *s. n.* 1. ansamblu de obiecte (panouri, mobilier etc.) folosite pentru a crea cadrul în care se desfășoară un spectacol, un balet, un film. 2. *(fig.)* cadru, ambianță; peisaj, tablou. 3. podoabă, ornament; ornamentație. (<fr. *décor*, cf. lat. *decus, -oris*, ornament)

decorá *vb. tr.* 1. a orna, a împodobi cu decoruri. 2. a conferi cuiva o decorație. — *decorâre* s. f. (<fr. *décorer*, lat. *decorare*)

decorátiv, -ă *adj.* care decorează (1); ornant, ornamental. ● care servește pentru decorare. ○ *arte ~e* = arte plastice folosite în decorarea obiectelor de uz curent (mobilă, ceramică etc.). (<fr. *décoratif*)

decorativísm *s. n.* caracter decorativ exagerat sau prea accentuat al unui obiect sau al unei lucrări arhitectonice, exces de ornamentare; decorativitate. (<fr. *décorativisme*)

decorativitáte *s. f.* decorativism. (<fr. *décorativité*)

decoratór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care se ocupă cu decorarea clădirilor, a interioarelor etc. 2. cel care face decoruri pentru teatru, film etc. (<fr. *décorateur*)

decorâție *s. f.* 1. distincție conferită cuiva pentru o faptă eroică, pentru merite deosebite etc.; medalie, insignă. 2. arta și tehnica executării decorurilor. ● totalitatea ornamentelor care servesc la înfrumusețarea unui obiect. — var. *decorațiune* s. f. (<fr. *décoration*, lat. *decoratio*)

decorațiúne *s. f.* v. decorație.

decoreláre *s. f. (tehn.)* reducere a dependenței statistice dintre elementele unui semnal, pentru a obține o sporire a informației. (<*de*[1]- + *corelare*)

decorná *vb. tr.* a îndepărta coarnele (la bovine). — *decornâre* s. f. (<fr. *décorner*)

decoromanie *s. f. (rar)* manie pentru decoruri sau pentru decorații excesive. (<fr. *décoromanie*)

decorós, -oásă *adj. (livr.)* cu sentimentul propriei valori; valoros, demn, prestigios. (<it. *decoroso*)

decorporâție *s. f.* bilocație.

decortecá *vb. tr.* 1. a îndepărta cojile de pe unele semințe (de orez, floarea-soarelui etc.). 2. a descoji arborii pentru stîrpirea insectelor vătămătoare și a ouălor lor. 3. a înlătura pe

cale chirurgicală o membrană îngroşată care acoperă un organ. — *decorticáre* s. f. (<fr. *décortiquer*, lat. *decorticare*)

decorticát *s. n.* decorticare. (<*decortica*)

decorticatór *s. n.* maşină de decorticat. (<engl. *decorticator*)

decorticáţie *s. f.* decorticare. (<fr. *décorticatio*n, lat. *decorticatio*)

decórum *s. n.* (în poezia epică şi dramatică) grijă pentru respectarea trăsăturilor generale ale caracterului. (<lat. *decorum*)

decovil *s. n.* cărucior care se deplasează pe roţi de cale ferată îngustă, folosit la exploatări locale şi temporare. (<fr. *décauville*, cf. *Décauville*, inginer fr.)

decozínă *s. f.* alcaloid extras din planta nemţişor, întrebuinţat pentru scăderea tensiunii arteriale şi rărirea ritmului cardiac. (<fr. *décozine*)

decreméntu *s. n.* (*mat.*) diminuare a valorii unei cantităţi variabile. ○ (*fiz.*) ~ *logaritmic* = caracteristică cantitativă a vitezei de amortizare a unui fenomen oscilatoriu. (<fr. *décrément*)

decrementá *vb. tr.* (*inform.*) a micşora cu o unitate sau cu o cantitate constantă oarecare conţinutul unui registru sau valoarea unei variabile. — *decrementáre* s. f. (<fr. *décrémenter*)

decrepít, -ă *adj.* atins de decrepitudine; ramolit, senil. (<fr. *décrépit*, lat. *decrepitus*)

decrepitá *vb. tr., refl.* a (se) produce o decrepitare. (<fr. *décrépiter*)

decrepitáre *s. f.* rupere a cristalelor din cauza dilatării lor inegale la creşterea bruscă a temperaturii; decrepitaţie. (<*decrepita*)

decrepitáţie *s. f.* decrepitare. (<fr. *décrépitation*)

decrepitúdine *s. f.* stare de bătrineţe înaintată caracterizată prin slăbire excesivă şi pierderea aproape totală a forţelor; ramolisment. ● (*fig.*) decădere, declin avansat. (<fr. *décrépitude*)

decrescéndo I. *adv.* (*muz.*) scăzînd în intensitate, din ce în ce mai încet; diminuendo. II. *s. n.* scădere progresivă a intensităţii sunetelor; parte a unei compoziţii muzicale care se cîntă în acest mod. (<it. *decrescendo*)

decrét *s. n.* act emis de organul suprem al puterii de stat, prin care se stabilesc dispoziţii obligatorii generale sau prin care se reglementează anumite situaţii individuale. (<fr. *décret*, lat. *decretum*, decizie)

decretá *vb. tr.* a da un decret; a hotărî prin decret. ● (*fig.*) a declara ceva cu emfază, sentenţios; a emite o părere categorică. — *decretáre* s. f. (<fr. *décréter*)

decretálă *s. f.* decizie papală asupra unei consultaţii, dată sub formă de scrisoare, privind chestiuni de dogmatică ori de morală ridicate de episcopi sau abaţi. (<fr. *décretale*, lat. *decretalis*)

decriptá *vb. tr.* a descifra, a traduce o corespondenţă cifrată. — *decriptáre* s. f. (<fr. *décrypter*)

decriptór, -oáre *s. m. f.* specialist în decriptare. (<fr. *décrypteur*)

decrispá *vb. tr.* a face (o situaţie) mai puţin încordată; a deconecta. — *decrispáre* s. f. (<fr. *décrisper*)

decromá *vb. tr.* a înlătura stratul de crom depus pe o formă de tipar. — *decromáre* s. f. (<fr. *déchromer*)

decróş *s. n.* retragerea sau ieşirea în afară faţă de un aliniament a unui element arhitectonic. (<fr. *décroche*)

decroşá *vb.* I. *tr.* a desprinde ceva care a fost agăţat. II. *refl.* 1. (despre o maşină electrică) a se opri din mers, a ieşi din regimul de funcţionare normal. 2. (*mil.*) a rupe contactul cu inamicul. 3. (despre straturi geologice) a se deplasa orizontal de-a lungul unei fracturi. (<fr. *décrocher*)

decroşáj *s. n.* decroşare. (<fr. *décrochage*)

decroşáre *s. f.* 1. acţiunea de a (se) decroşa şi rezultatul ei; decroşaj. 2. fractură în scoarţa terestră în lungul căreia unul din compartimentele rezultate este deplasat în sens orizontal. 3. rupere a unui aliniament arhitectonic prin retragerea sau împingerea înainte a unui element. (<*decroşa*)

decúbit *s. n.* poziţie orizontală relaxantă a corpului. (<fr. *décubitus*, lat. *decubitus* < *cubare*, a fi culcat)

deculatór *s. n.* (*tehn.*) aparat pentru îndepărtarea aerului din pasta de hîrtie. (după fr. *déculeur*)

deculpabilizá *vb. tr.* a înlătura orice sentiment de culpabilitate. — *deculpabilizáre* s. f. (<fr. *déculpabiliser*)

deculturáţie *s. f.* proces de involuţie, de degradare a culturii unei unităţi etnice. (<*de*[1]- + *culturaţie*)

decumán, -ă *adj.* (*ant.*: despre pămînturi) care aparţinea statului roman şi pentru care colonii plăteau a zecea parte din venit. ○ *poartă ~ă* = poartă a unui castru, a unei tabere romane situată în partea opusă inamicului şi în dreptul căreia se afla cohorta a zecea. (<lat. *decumanus*, al zecelea, fr. *décuman*)

decumbént, -ă *adj.* (despre ramuri sau tulpini tîrîtoare) cu vîrf ascendent. (<engl. *decumbent*, cf. lat. *decumbere*, a se culca jos)

decupá *vb.* I. *tr.* a tăia un material după un contur dat; a tăia o parte dintr-un întreg. II. *tr., refl.* a (se) detaşa (I, 1). — *decupáre* s. f. (<fr. *découper*)

decupáj *s. n.* 1. decupare. 2. (*cinem.*) operaţie constînd în detalierea scenariului pe secvenţe şi cadre, cu toate indicaţiile tehnice respective; scenariu regizoral. (<fr. *decoupage*)

decupát[1] *s. n.* decupare. (<*decupa*)

decupát[2]**, -ă** *adj.* tăiat dintr-un întreg; din care s-a tăiat o parte. ○ *pantofi ~ţi* = pantofi fără şiret, numai cu o baretă. (<fr. *découpé*)

decupatór, -oáre I. *s. m. f.* muncitor specializat în decuparea mecanică a furnirului sau a lamelor pentru lăzi. II. *s. n.* maşină de decupat. (<*decupa* + *-tor*)

decuplá *vb. tr.* a desface legătura dintre două sisteme tehnice sau dintre două organe cuplate. — *decupláre* s. f. (< fr. *découpler*)

decuprá *vb. tr.* (*poligr.*) a înlătura stratul de cupru depus pe stereotipe. — *decuprárc* s. f. (<*de*[1]- + *cupra*)

decurarizánt, -ă *adj., s. n.* (remediu) folosit pentru decurarizare. (<*decurariza* + *-ant*)

decurarizáre *s. f.* ieșire a unui bolnav de sub efectul curarei. (<*de*[1]- + *curarizare*)

decurént, -ă *adj.* (despre frunze) cu limbul prelungit și pe organul pe care e inserat (pețiol sau tulpină). (<fr. *décurrent*, lat. *decurrens*)

decúrge *vb. intr.* 1. a rezulta din... 2. a se desfășura. — *decúrgere* s. f. (după fr. *découler*)

decúrie *s. f.* 1. subunitate a centuriei din armata romană, formată din zece soldați. 2. colegiu de zece funcționari în Roma și în municipiile romane. (<lat. *decuria*)

decurión *s. m.* 1. comandant al unei decurii (1). 2. membru al senatului într-un municipiu sau o colonie, în Imperiul Roman. 3. șef de serviciu în administrația palatului imperial, la sfîrșitul Imperiului Roman. (<lat. *decurio*)

decurionál, -ă *adj.* referitor la decurion sau decurionat. (<fr. *décurional*)

decurionát *s. n.* demnitatea, funcția de decurion. (<fr. *décurionat*)

decúrs *s. n.* perioadă de desfășurare a unui fenomen. ○ *în ~ de...* (sau *în ~ul...*) = pe durata, în desfășurarea... (<fr. *décours*, lat. *decursus*)

decusát, -ă *adj.* (despre frunze, ramuri, flori) dispus încrucișat, în perechi succesive la niveluri diferite. (<lat. *decussatus*, fr. *décussé*)

decusáție *s. f.* încrucișare a unor formații anatomice. (<fr. *décussation*, lat. *decussatio* < *decussare*, a încrucișa)

decuscutá *vb. tr.* a curăța cuscuta de pe plante; a separa semințele de cuscută din cele de trifoi, lucernă etc. — *decuscutáre* s. f. (<fr. *décuscuter*)

decuscutát *s. n.* decuscutare. (<*decuscuta*)

decuscutatór *s. n.* separator electromagnetic pentru decuscutare. (<*decuscuta* + *-tor*)

decuspidáre *s. f.* reducere a cuspidelor prin șlefuirea fețelor dinților. (<*de*[1]- + *cuspidă*)

decuvá *vb. tr.* a trage vinul din cuva de fermentat în butoaie. — *decuváre* s. f. (<fr. *décuver*)

decuváj *s. n.* decuvare. (<fr. *décuvage*)

dedá *vb. refl.* 1. a se deprinde, a se familiariza (cu), a se acomoda. 2. a se consacra, a se dedica. ● a se năravi. (<lat. *dedere*)

dedál *s. n.* 1. *(rar)* labirint. 2. *(fig.)* încurcătură, învălmășeală. (<fr. *dédale*, cf. *Dedal*, arhitect și inginer legendar gr.)

dedalián, -ă *adj.* 1. construit de Dedal; dedalic. 2. complicat, inextricabil. (<fr. *dédalien*)

dedálic, -ă *adj.* dedalian. (<fr. *dédalique*)

dedentíție *s. f.* pierdere a dinților (la bătrînețe). (<fr. *dédentition*)

dedicá *vb.* I. *tr.* a închina (cuiva) o carte, o operă proprie, în semn de omagiu. II. *tr., refl.* a (se) consacra, a depune toate eforturile în slujba unei idei, a unei activități etc. — *dedicáre* s. f. (<lat., it. *dedicare*, după fr. *dédier*)

dedicatór, -oáre *s. m. f.* cel căruia i se dedică ceva. (<it. *dedicatore*)

dedicatóriu, -ie *adj.* care conține o dedicație. (<fr. *dédicatoire*, lat. *dedicatorius*)

dedicáție *s. f.* 1. parte a unei balade în care se face invocația sau adresarea către cel căruia i se dedică. 2. text scris ca omagiu pentru cineva pe o carte, pe un album, pe o fotografie etc. (<lat. *dedicatio*, it. *dedicazione*)

dediferențiére *s. f.* 1. întoarcere a unui proces complex la unul mai simplu. 2. pierderea totală sau parțială de către o celulă sau un țesut a trăsăturilor caracteristice. (<fr. *dédifférenciation*)

dedogmatizá *vb. tr.* a înlătura caracterul dogmatic (a ceva). — *dedogmatizáre* s. f. (<*de*[1]- + *dogmatiza*)

dedolomitizáre *s. f.* transformare a dolomitei sub influența metamorfismului de contact. (după fr. *dédolomitisation*)

dedublá *vb. refl.* a se împărți în două; a avea (simultan sau pe rînd) două stări, aspecte, forme sau personalități diferite. (<fr. *dédoubler*)

dedubláre *s. f.* acțiunea de a se dedubla și rezultatul ei. ○ *~a personalității* = tulburare psihică manifestată prin disocierea personalității unui individ în una normală și alta morbidă, fiecare dominînd alternativ și determinînd un anume comportament. (<*dedubla*)

dedúce *vb. tr.* a desprinde o judecată particulară din alta generală, un fapt din altul (prin deducție). — *dedúcere* s. f. (<lat. *deducere*, după fr. *déduire*)

deductíbil, -ă *adj.* care poate fi dedus. (<fr. *déductible*)

deductibilitáte *s. f.* caracter deductibil. (<fr. *déductibilité*)

deductív, -ă *adj.* care procedează prin deducție; care folosește deducția. (<fr. *déductif*, lat. *deductivus*)

dedúcție *s. f.* formă fundamentală de raționament în care concluzia rezultă cu necesitate din premise. — var. *deducțiune* s. f. (<fr. *déduction*, lat. *deductio*)

deducțiúne *s. f.* v. deducție.

dedurizá *vb. tr.* a îndepărta excesul de săruri de calciu și magneziu din apă. — *dedurizáre* s. f. (<*de*[1]- + *dur* + *-iza*)

dedurizatór *s. n.* aparat pentru dedurizat apa. (<*deduriza* + *-tor*)

decetanizá /decetaná *vb. tr.* a separa cetanul conținut într-un produs petrolier; a dezcetaniza. — *decetanizáre* s. f. (după fr. *désélhaniser*)

de fácto *loc. adv.* formulă diplomatică pentru recunoașterea unei anumite situații, care nu a dobîndit și consacrarea juridică necesară. (<lat. *de facto*, de fapt)

defalcá *vb. tr.* 1. a desprinde, a da la o parte o sumă dintr-o socoteală, dintr-un cont; *(p. ext.)* a desprinde o parte dintr-un tot. 2. a împărți (o lucrare, un teren etc.) în mai multe părți. — *defalcáre* s. f. (<fr. *défalquer*, lat. *defalcare*)

defalsificá *vb. tr.* a înlătura un fals. — *defalsificáre* s. f. (<*de*[1]- + *falsifica*)

defaunizáre *s. f.* distrugere a faunei dintr-o regiune datorită unor catastrofe naturale sau provocate de om. (<*de*[1]- + *faună* + *-iza*)

defavoáre *s. f.* discreditare, dizgrație. ○ *în ~a* (cuiva) = în dezavantajul (cuiva). (<fr. *défaveur*)

defavorábil, -ă *adj.* în dezavantajul cuiva; nefavorabil. (<fr. *défavorable*)

defavorizá *vb. tr.* a dezavantaja. — *defavorizáre* s. f. (<fr. *défavoriser*)

defavorizánt, -ă *adj.* care defavorizează. (<*defavoriza* + *-ant*)

defazá *vb. tr.* a realiza un defazaj. — *defazáre* s. f. (<fr. *déphaser*)

defazáj *s. n.* diferența de fază dintre două mărimi alternative de aceeași frecvență. (<fr. *déphasage*)

defazór *s. n.* *(electr.)* cvadripol care introduce un defazaj anumit între semnalul de la ieșire și cel de la intrare; regulator de fază. (<fr. *déphaseur*)

defecá *vb. tr.* 1. a limpezi (o substanță, un lichid). 2. a evacua materiile fecale din intestin. — *defecáre* s. f. (<fr. *déféquer*, lat. *defaecare*)

defecánt *s. m.* reactiv chimic care are proprietatea de a precipita albuminele din soluții. (<fr. *déféquant*)

defecatór *s. n.* aparat pentru defecare (1). (<fr. *défécateur*)

defecáție *s. f.* defecare (2). (<fr. *défécation*, lat. *defaecatio*)

defect, -ă I. *adj.* care s-a defectat, s-a stricat. II. *s. n.* 1. imperfecțiune, lipsă, cusur. ● deranjament, dereglare care împiedică funcționarea unei mașini, a unui aparat, mecanism etc. ● dezavantaj, inconvenient. 2. *(fiz.)* ~ *de masă* = diferența dintre suma maselor particulelor constitutive ale unui atom și masa reală a acestuia. (<lat. *defectus*, germ. *Defekt*)

defectá *vb.* I. *refl.* (despre mașini, aparate, mecanisme etc.) a avea un defect, a (se) strica. II. *tr.* a produce un defect (la o mașină etc.). III. *intr. (rar)* a trăda. — *defectáre* s. f. (<*defect*)

defectiv, -ă *adj.* (despre verbe, substantive și adjective) care nu este folosit la toate formele flexionare; (despre adverbe) care nu are (unele) grade de comparație (inclusiv pozitivul). (<fr. *défectif*, lat. *defectivus*)

defectivitáte *s. f.* însușirea de a fi defectiv. (<fr. *défectivité*)

DEFECTO- *elem. comp.* „defect". (<fr. *défecto-*, cf. lat. *defectus*, lipsă, distrugere)

defectológ, -ă *s. m. f.* specialist în defectologie. (<*defectologie*)

defectológic, -ă *adj.* referitor la defectologie, de defectologie. (<*defectologie*)

defectológie *s. f.* disciplină medico-pedagogică având ca profil educarea persoanelor cu deficiențe senzoriale, intelectuale etc. (<rus. *defektologiia*)

defectoscóp *s. n.* aparat folosit în defectoscopie. (<fr. *défectoscope*)

defectoscópic, -ă *adj.* referitor la defectoscopie. (<fr. *défectoscopique*)

defectoscopie *s. f.* examinare a structurii materialelor sau a diferitelor piese în scopul descoperirii unor eventuale defecte. (<fr. *défectoscopie*)

defectuál, -ă *adj. (rar)* referitor la un defect (senzorial, motor, intelectual), care marchează un defect. (<*defect* + *-ual*)

defectuós, -oásă *adj.* cu lipsuri, cu defecte. (<fr. *défectueux*, lat. *defectuosus*)

defectuozitáte *s. f. (rar)* defect, imperfecțiune; stare de defecțiune. (<fr. *défectuosité*)

defecțiúne *s. f.* 1. dezertare, părăsire a unui partid, a unei cauze etc. 2. *(impr.)* deranjament care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat etc. (<fr. *défection*, lat. *defectio*)

defeminizá *vb. refl.* a-și pierde caracterele, aptitudinile, obiceiurile etc. de femeie. — *defeminizáre* s. f. (<fr. *déféminiser*)

defendór *s. m.* *(jur.; rar)* pârît, intimat. (<fr. *défendeur*)

defenestrá *vb. tr.* *(livr.)* a arunca pe cineva pe fereastră. — *defenestráre* s. f. (<fr. *défenestrer*)

defenestrăție *s. f.* *(livr.)* defenestrare. (<fr. *défenestration*)

defenolá *vb. tr.* a îndepărta fenolii din apele industriale. — *defenolare* s. f. (<*de*[1]- + *fenol*)

defénsă *s. f.* fiecare dintre colții (incisivii) elefantului, mistrețului etc. (<fr. *défense*)

defensísm *s. m.* atitudine a reacțiunii din primul război mondial, care, sub lozinca „apărării patriei", urmărea atragerea maselor în acest război. (<fr. *défensisme*)

defensíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al defensismului. (<fr. *défensiste*)

defensív, -ă I. *adj.* de apărare. II. *s. f.* formă de luptă adoptată în scopul de a rezista atacurilor inamicului; apărare. (<fr. *défensif*, (II) *défensive*)

defensór *s. m.* *(rar)* apărător. (<fr. *défenseur*, lat. *defensor*)

deferént[1] *s. n.* *(astr.)* cerc mare pe care se deplasează centrul epiciclului planetelor aflate într-o mișcare uniformă. (<germ. *Deferent*)

deferént[2], **-ă** *adj.* 1. plin de deferență, respectuos, condescendent. 2. *(anat.)* *canal* ~ = canal care conduce sperma din epididim în uretra posterioară. (<fr. *déférent*, lat. *deferens*)

deferentítă *s. f.* inflamație a canalelor deferente. (<fr. *déférentite*)

deferentouretrostomíe *s. f.* implantare chirurgicală a canalelor deferente în uretra anterioară. (<fr. *déférento-urétrostomie*)

deferentoveziculografíe *s. f.* examen radiologic al canalului deferent și al veziculei seminale. (<fr. *déférento-vésiculographie*)

deferență *s. f.* respect, stimă deosebită, considerație; condescendență. (<fr. *déférence*)

deferențiál, -ă *adj.* referitor la canalul deferent. (<fr. *déférentiel*)

deferí *vb. tr.* 1. a acorda, a conferi (un titlu, onoruri etc.). 2. a supune spre judecare în fața justiției. ○ *a* ~ *jurământ* = a cere cuiva, în lipsă de alte probe, să jure în fața justiției. — *deferíre* s. f. (<fr. *déférer*, lat. *deferre*)

deferizá *vb. tr.* a îndepărta excesul de fier din apele feruginoase, pentru a putea fi consumate. — *deferizáre* s. f. (<fr. *déferriser*)

deferlá *vb. intr.* *(rar; despre valuri)* a se revărsa, a se sparge, rostogolindu-se. — *deferláre* s. f. (<fr. *déferler*)

deferláj *s. n.* *(rar)* deferlare. (<fr. *déferlage*)

deferlánt, -ă *adj., s. m.* *(rar)* (val) care rezultă din deferlare. (<fr. *déferlant*)

decurarizánt, -ă *adj., s. n.* (remediu) folosit pentru decurarizare. (<*decurariza* + *-ant*)

decurarizáre *s. f.* ieșire a unui bolnav de sub efectul curarei. (<*de*[1]- + *curarizare*)

decurént, -ă *adj.* (despre frunze) cu limbul prelungit și pe organul pe care e inserat (pețiol sau tulpină). (<fr. *décurrent*, lat. *decurrens*)

decúrge *vb. intr.* 1. a rezulta din... 2. a se desfășura. — *decúrgere* s. f. (după fr. *découler*)

decúrie *s. f.* 1. subunitate a centuriei din armata romană, formată din zece soldați. 2. colegiu de zece funcționari în Roma și în municipiile romane. (<lat. *decuria*)

decurión *s. m.* 1. comandant al unei decurii (1). 2. membru al senatului într-un municipiu sau o colonie, în Imperiul Roman. 3. șef de serviciu în administrația palatului imperial, la sfîrșitul Imperiului Roman. (<lat. *decurio*)

decurionál, -ă *adj.* referitor la decurion sau decurionat. (<fr. *décurional*)

decurionát *s. n.* demnitatea, funcția de decurion. (<fr. *décurionat*)

decúrs *s. n.* perioadă de desfășurare a unui fenomen. ○ *în ~ de...* (sau *în ~ul...*) = pe durata, în desfășurarea... (<fr. *décours*, lat. *decursus*)

decusát, -ă *adj.* (despre frunze, ramuri, flori) dispus încrucișat, în perechi succesive la niveluri diferite. (<lat. *decussatus*, fr. *décussé*)

decusáție *s. f.* încrucișare a unor formații anatomice. (<fr. *décussation*, lat. *decussatio* < *decussare*, a încrucișa)

decuscutá *vb. tr.* a curăța cuscuta de pe plante; a separa semințele de cuscută din cele de trifoi, lucernă etc. — *decuscutáre* s. f. (<fr. *décuscuter*)

decuscutát *s. n.* decuscutare. (<*decuscuta*)

decuscutatór *s. n.* separator electromagnetic pentru decuscutare. (<*decuscuta* + *-tor*)

decuspidáre *s. f.* reducere a cuspidelor prin șlefuirea fețelor dinților. (<*de*[1]- + *cuspidă*)

decuvá *vb. tr.* a trage vinul din cuva de fermentat în butoaie. — *decuváre* s. f. (<fr. *décuver*)

decuváj *s. n.* decuvare. (<fr. *décuvage*)

dedá *vb. refl.* 1. a se deprinde, a se familiariza (cu), a se acomoda. 2. a se consacra, a se dedica. ● a se năravi. (<lat. *dedere*)

dedál *s. n.* 1. *(rar)* labirint. 2. *(fig.)* încurcătură, învălmășeală. (<fr. *dédale*, cf. *Dedal*, arhitect și inginer legendar gr.)

dedalián, -ă *adj.* 1. construit de Dedal; dedalic. 2. complicat, inextricabil. (<fr. *dédalien*)

dedálic, -ă *adj.* dedalian. (<fr. *dédalique*)

dedentíție *s. f.* pierdere a dinților (la bătrînețe). (<fr. *dédentition*)

dedicá *vb.* I. *tr.* a închina (cuiva) o carte, o operă proprie, în semn de omagiu. II. *tr., refl.* a (se) consacra, a depune toate eforturile în slujba unei idei, a unei activități etc. — *dedicáre* s. f. (<lat., it. *dedicare*, după fr. *dédier*)

dedicatór, -oáre *s. m. f.* cel căruia i se dedică ceva. (<it. *dedicatore*)

dedicatóriu, -ie *adj.* care conține o dedicație. (<fr. *dédicatoire*, lat. *dedicatorius*)

dedicáție *s. f.* 1. parte a unei balade în care se face invocația sau adresarea către cel căruia i se dedică. 2. text scris ca omagiu pentru cineva pe o carte, pe un album, pe o fotografie etc. (<lat. *dedicatio*, it. *dedicazione*)

dediferențiére *s. f.* 1. întoarcere a unui proces complex la unul mai simplu. 2. pierderea totală sau parțială de către o celulă sau un țesut a trăsăturilor caracteristice. (<fr. *dédifférenciation*)

dedogmatizá *vb. tr.* a înlătura caracterul dogmatic (a ceva). — *dedogmatizáre* s. f. (<*de*[1]- + *dogmatiza*)

dedolomitizáre *s. f.* transformare a dolomitei sub influența metamorfismului de contact. (după fr. *dédolomitisation*)

dedublá *vb. refl.* a se împărți în două; a avea (simultan sau pe rînd) două stări, aspecte, forme sau personalități diferite. (<fr. *dédoubler*)

dedubláre *s. f.* acțiunea de a se dedubla și rezultatul ei. ○ *~a personalității* = tulburare psihică manifestată prin disocierea personalității unui individ în una normală și alta morbidă, fiecare dominînd alternativ și determinînd un anume comportament. (<*dedubla*)

dedúce *vb. tr.* a desprinde o judecată particulară din alta generală, un fapt din altul (prin deducție). — *dedúcere* s. f. (<lat. *deducere*, după fr. *déduire*)

deductíbil, -ă *adj.* care poate fi dedus. (<fr. *déductible*)

deductibilitáte *s. f.* caracter deductibil. (<fr. *déductibilité*)

deductív, -ă *adj.* care procedează prin deducție; care folosește deducția. (<fr. *déductif*, lat. *deductivus*)

dedúcție *s. f.* formă fundamentală de raționament în care concluzia rezultă cu necesitate din premise. — var. *deducțiune* s. f. (<fr. *déduction*, lat. *deductio*)

deducțiúne *s. f.* v. deducție.

dedurizá *vb. tr.* a îndepărta excesul de săruri de calciu și magneziu din apă. — *dedurizáre* s. f. (<*de*[1]- + *dur* + *-iza*)

dedurizatór *s. n.* aparat pentru dedurizat apa. (<*deduriza* + *-tor*)

deetanizá /deetaná *vb. tr.* a separa etanul conținut într-un produs petrolier; a dezetaniza. — *deetanizáre* s. f. (după fr. *déséthaniser*)

de fácto *loc. adv.* formulă diplomatică pentru recunoașterea unei anumite situații, care nu a dobîndit și consacrarea juridică necesară. (<lat. *de facto*, de fapt)

defalcá *vb. tr.* 1. a desprinde, a da la o parte o sumă dintr-o socoteală, dintr-un cont; *(p. ext.)* a desprinde o parte dintr-un tot. 2. a împărți (o lucrare, un teren etc.) în mai multe părți. — *defalcáre* s. f. (<fr. *défalquer*, lat. *defalcare*)

defalsificá *vb. tr.* a înlătura un fals. — *defalsificáre* s. f. (<*de*[1]- + *falsifica*)

defaunizáre *s. f.* distrugere a faunei dintr-o regiune datorită unor catastrofe naturale sau provocate de om. (<*de*[1]- + *faună* + *-iza*)

defavoáre *s. f.* discreditare, dizgrație. ○ *în ~a* (cuiva) = în dezavantajul (cuiva). (<fr. *défaveur*)

defavorábil, -ă *adj.* în dezavantajul cuiva; nefavorabil. (<fr. *défavorable*)

defavorizá *vb. tr.* a dezavantaja. — *defavorizáre* s. f. (<fr. *défavoriser*)

defavorizánt, -ă *adj.* care defavorizează. (<*defavoriza* + *-ant*)

defazá *vb. tr.* a realiza un defazaj. — *defazáre* s. f. (<fr. *déphaser*)

defazáj *s. n.* diferența de fază dintre două mărimi alternative de aceeași frecvență. (<fr. *déphasage*)

defazór *s. n.* *(electr.)* cvadripol care introduce un defazaj anumit între semnalul de la ieșire și cel de la intrare; regulator de fază. (<fr. *déphaseur*)

defecá *vb. tr.* 1. a limpezi (o substanță, un lichid). 2. a evacua materiile fecale din intestin. — *defecáre* s. f. (<fr. *déféquer*, lat. *defaecare*)

defecánt *s. m.* reactiv chimic care are proprietatea de a precipita albuminele din soluții. (<fr. *défécant*)

defecatór *s. n.* aparat pentru defecare (1). (<fr. *défécateur*)

defecáție *s. f.* defecare (2). (<fr. *défécation*, lat. *defaecatio*)

deféct, -ă I. *adj.* care s-a defectat, s-a stricat. II. *s. n.* 1. imperfecțiune, lipsă, cusur. ● deranjament, dereglare care împiedică funcționarea unei mașini, a unui aparat, mecanism etc. ● dezavantaj, inconvenient. 2. *(fiz.)* ~ *de masă* = diferența dintre suma maselor particulelor constitutive ale unui atom și masa reală a acestuia. (<lat. *defectus*, germ. *Defekt*)

defectá *vb.* I. *refl.* (despre mașini, aparate, mecanisme etc.) a avea un defect, a (se) strica. II. *tr.* a produce un defect (la o mașină etc.). III. *intr. (rar)* a trăda. — *defectáre* s. f. (<*defect*)

defectív, -ă *adj.* (despre verbe, substantive și adjective) care nu este folosit la toate formele flexionare; (despre adverbe) care nu are (unele) grade de comparație (inclusiv pozitivul). (<fr. *défectif*, lat. *defectivus*)

defectivitáte *s. f.* însușirea de a fi defectiv. (<fr. *défectivité*)

DEFECTO- *elem. comp.* „defect". (<fr. *défecto-*, cf. lat. *defectus*, lipsă, distrugere)

defectológ, -ă *s. m. f.* specialist în defectologie. (<*defectologie*)

defectológic, -ă *adj.* referitor la defectologie, de defectologie. (<*defectologie*)

defectologíe *s. f.* disciplină medico-pedagogică având ca profil educarea persoanelor cu deficiențe senzoriale, intelectuale etc. (<rus. *defektologiia*)

defectoscóp *s. n.* aparat folosit în defectoscopie. (<fr. *défectoscope*)

defectoscópic, -ă *adj.* referitor la defectoscopie. (<fr. *défectoscopique*)

defectoscopíe *s. f.* examinare a structurii materialelor sau a diferitelor piese în scopul descoperirii unor eventuale defecte. (<fr. *défectoscopie*)

defectuál, -ă *adj. (rar)* referitor la un defect (senzorial, motor, intelectual), care marchează un defect. (<*defect* + *-u/al*)

defectuós, -oásă *adj.* cu lipsuri, cu defecte. (<fr. *défectueux*, lat. *defectuosus*)

defectuozitáte *s. f. (rar)* defect, imperfecțiune; stare de defecțiune. (<fr. *défectuosité*)

defecțiúne *s. f.* 1. dezertare, părăsire a unui partid, a unei cauze etc. 2. *(impr.)* deranjament care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat etc. (<fr. *défection*, lat. *defectio*)

defeminizá *vb. refl.* a-și pierde caracterele, aptitudinile, obiceiurile etc. de femeie. — *defeminizáre* s. f. (<fr. *défeminiser*)

defendór *s. m. (jur.; rar)* pârît, intimat. (<fr. *défendeur*)

defenestrá *vb. tr. (livr.)* a arunca pe cineva pe fereastră. — *defenestráre* s. f. (<fr. *défenestrer*)

defenestrátie *s. f. (livr.)* defenestrare. (<fr. *défenestration*)

defenolá *vb. tr.* a îndepărta fenolii din apele industriale. — *defenolare* s. f. (<*de*[1]- + *fenol*)

defénsă *s. f.* fiecare dintre colții (incisivii) elefantului, mistrețului etc. (<fr. *défense*)

defensísm *s. m.* atitudine a reacțiunii din primul război mondial, care, sub lozinca „apărării patriei", urmărea atragerea maselor în acest război. (<fr. *défensisme*)

defensíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al defensismului. (<fr. *défensiste*)

defensív, -ă I. *adj.* de apărare. II. *s. f.* formă de luptă adoptată în scopul de a rezista atacurilor inamicului; apărare. (<fr. *défensif*, (II) *défensive*)

defensór *s. m. (rar)* apărător. (<fr. *défenseur*, lat. *defensor*)

deferént[1] *s. n. (astr.)* cerc mare pe care se deplasează centrul epiciclului planetelor aflate într-o mișcare uniformă. (<germ. *Deferent*)

deferént[2], **-ă** *adj.* 1. plin de deferență, respectuos, condescendent. 2. *(anat.)* *canal* ~ = canal care conduce sperma din epididim în uretra posterioară. (<fr. *déférent*, lat. *deferens*)

deferentítă *s. f.* inflamație a canalelor deferente. (<fr. *déférentite*)

deferentouretrostomíe *s. f.* implantare chirurgicală a canalelor deferente în uretra anterioară. (<*déferento-urétrostomie*)

deferentoveziculografíe *s. f.* examen radiologic al canalului deferent și al veziculei seminale. (<fr. *déférento-vésiculographie*)

deferență *s. f.* respect, stimă deosebită, considerație; condescendență. (<fr. *déférence*)

deferențiál, -ă *adj.* referitor la canalul deferent. (<fr. *déférentiel*)

deferí *vb. tr.* 1. a acorda, a conferi (un titlu, onoruri etc.). 2. a supune spre judecare în fața justiției. ○ *a* ~ *jurământ* = a cere cuiva, în lipsă de alte probe, să jure în fața justiției. — *deferire* s. f. (<fr. *déférer*, lat. *deferre*)

deferizá *vb. tr.* a îndepărta excesul de fier din apele feruginoase, pentru a putea fi consumate. — *deferizáre* s. f. (<fr. *déferriser*)

deferlá *vb. intr. (rar;* despre valuri) a se revărsa, a se sparge, rostogolindu-se. — *deferláre* s. f. (<fr. *déferler*)

deferláj *s. n. (rar)* deferlare. (<fr. *déferlage*)

deferlánt, -ă *adj., s. m. (rar)* (val) care rezultă din deferlare. (<fr. *déferlant*)

defertilizá *vb. refl.* (despre soluri) a-şi pierde, a face să-şi piardă fertilitatea. — *defertilizáre* s. f. (<fr. *défertiliser*)

defervescénţă *s. f.* 1. diminuare sau dispariţie a febrei, anunţînd convalescenţa. 2. diminuare a efervescenţei într-o reacţie chimică. (<fr. *défervescence*)

defetísm *s. n.* 1. opinie, atitudine a celui care (afectează că) nu crede în reuşita unei acţiuni, în justeţea unei cauze pe care o consideră pierdută. 2. infracţiune constînd în lansarea şi răspîndirea în timp de război a unor zvonuri sau informaţii false, exagerate sau tendenţioase cu privire la situaţia politică, economică şi socială a ţării. (<fr. *défaitisme*)

defetíst, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al defetismului. (<fr. *défaitiste*)

defetişizá *vb. tr.* a face ca un obiect, o idee etc. să-şi piardă caracterul fetişist. — *defetişizáre* s. f. (<*de*[1]- + *fetişiza*)

defetişizánt, -ă *adj.* care defetişizează. (<*defetişiza* + *-ant*)

defibrá *vb. tr.* 1. a desface, a transforma în fibre (un material). 2. a transforma lemnele în fibre pentru a obţine pasta din care se fabrică hîrtia sau plăcile fibrolemnoase. — *defibráre* s. f. (<fr. *défibrer*)

defibratór *s. n.* maşină, agregat care serveşte pentru defibrare. (<germ. *Defibrator*)

defibratorist, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în defibrarea lemnului pentru confecţionarea plăcilor fibrolemnoase. (<*defibrator* + *-ist*)

defibrilárе *s. f.* restabilire a ritmului cardiac, perturbat de fenomene de fibrilaţie; defibrilaţie. (după fr. *défibrillation*)

defibrilatór *s. n.* aparat electronic folosit pentru defibrilaţie. (<fr. *défibrillateur*)

defibrilaţíe *s. f.* defibrilare. (<fr. *défibrillation*)

defibriná *vb. tr.* a elimina fibrina din plasmă sau din exsudatele sangvine. — *defibrináre* s. f. (<fr. *défibriner*)

deficiént, -ă I. *adj.* care este în deficit; care produce mai puţin decît trebuie. II. *s. m. f.* cel care prezintă o insuficienţă mintală, motrice sau senzorială. (<fr. *déficient*, lat. *deficiens* < *deficere*, a lipsi)

deficiénţă *s. f.* lipsă, greşeală, scădere. ● defect psihic sau fizic. (<fr. *déficience*, lat. *deficientia*)

deficít *s. n.* diferenţă cu care cheltuielile întrec veniturile; *(p. ext.)* pierdere (băneacscă), lipsă. (<fr. *déficit*)

deficitár, -ă *adj.* care este în deficit. (<fr. *déficitaire*)

defilá *vb. intr.* 1. (despre coloane, convoaie etc.) a trece în rînduri, în şir. ● (despre trupe, unităţi militare) a trece prin faţa unui comandant pentru a da onorul cu ocazia unei parade etc. 2. *(p. ext.)* a se succeda fără întrerupere. — *defilare* s. f. (<fr. *défiler*)

defilát, -ă *adj.* (despre un teren) ascuns de vederea inamicului terestru înapoia unei acoperiri. (<fr. *défilé*)

defiléu *s. n.* vale îngustă şi adîncă între doi munţi, săpată de o apă curgătoare. (<fr. *défilé*)

definí *vb.* I. *tr.* a da o definiţie; a explica sensurile unui cuvînt, ale unei noţiuni. ● a determina, a preciza, a delimita; a caracteriza pe cineva. II. *refl.* a se autocaracteriza. — *definire* s. f. (<fr. *définir*, lat. *definire*)

definíbil, -ă *adj.* care poate fi definit; definisabil. (<engl. *definible*)

definisábil, -ă *adj.* definibil. (<fr. *définissable*)

definit, -ă *adj.* 1. (despre cuvinte, noţiuni) explicat; precizat. ○ *(lingv.) articol* ~ = articol care, ataşat substantivului, arată că obiectul denumit de acesta este cunoscut, individualizat; articol hotărît. 2. *(bot.;* despre organe) cu creştere limitată. (< *defini*)

definitív, -ă *adj.* care nu se mai poate modifica; absolut, categoric, irevocabil. ○ *profesor (sau învăţător)* ~ = profesor (sau învăţător) care, după trecerea examenului de definitivat, obţine dreptul de a ocupa o catedră; *în* ~ = în sfîrşit, la urma urmelor. (<fr. *définitif*, lat. *definitivus*)

definitivá *vb. tr.* 1. a da formă definitivă unui obiect, unei lucrări etc. 2. a stabili definitiv pe cineva într-un post. (<*definitiv*)

definitiváre *s. f.* 1. acţiunea de a definitiva şi rezultatul ei. 2. ansamblu de lucrări necesare pentru amenajarea părţii carosabile a unui drum în vederea modernizării. (<*definitiva*)

definitivát *s. n.* faptul de a definitiva. ● grad didactic care se obţine de un profesor sau învăţător pe baza unei inspecţii speciale şi a unui examen, după un stagiu de 3 ani de activitate didactică. (<*definitiva*)

definitóriu, -ie *adj.* care defineşte, care caracterizează; *(p. ext.)* caracteristic, specific, propriu. (<fr. *définitoire*)

definíţie *s. f.* operaţie logică prin care se determină conţinutul unei noţiuni, notele ei esenţiale, indicîndu-se genul proxim şi diferenţa specifică, sau se precizează înţelesul unui cuvînt ori simbol; propoziţie prin care se exprimă această determinare. ○ *prin* ~ = prin însăşi natura lucrurilor. — var. *definiţiune* s. f. (<fr. *définition*, lat. *definitio*)

definiţionál, -ă *adj.* referitor la definiţie, de definiţie. (<fr. *définitionnel*)

definiţiúne *s. f.* v. definiţie.

deflagránt, -ă *adj.* care produce ardere cu explozie şi zgomot. (<fr. *déflagrant*)

deflagráţie *s. f.* 1. ardere explozivă în care reacţia de descompunere se propagă cu viteze mici. 2. explozie violentă. 3. conflict generalizat. — var. *deflagraţiune* s. f. (<fr. *déflagration*, lat. *deflagratio* <*flagrare*, a arde)

deflagraţiúne *s. f.* v. deflagraţie.

deflatór *s. m.* indice al deprecierii banilor, servind la înlăturarea unor efecte ale inflaţiei. (<germ. *Deflator*)

deflaţíe *s. f.* 1. ansamblu de măsuri economice luate în scopul combaterii inflaţiei, al corectării dezechilibrului balanţei de plăţi. 2. spulberarea de către vînt a nisipurilor provenite din dezagregarea rocilor de la suprafaţa pămîntului. (<fr. *déflation*)

deflaţioníst, -ă *adj.* cu caracter de deflaţie (1). (<fr. *déflationniste*)

deflebotomizáre *s. f.* distrugere a flebotomilor adulți. (<*de*[1]- + *flebotom* + *-iza*)

deflectométru *s. n.* 1. aparat pentru determinarea cantității de sol transportat prin deflație (2). 2. aparat folosit la încercarea construcțiilor pentru determinarea deplasărilor. (<fr. *déflectomètre*)

deflectór, -oáre I. *adj.* care servește la producerea deflexiunii. II. *s. n.* 1. dispozitiv de deviere a unui fluid sau flux electronic din direcția inițială de curgere. 2. dispozitiv din instalațiile de ventilație servind la evacuarea aerului viciat din încăperi. 3. instrument pentru compensarea compasului magnetic. (<fr. *déflecteur*, cf. lat. *deflectere*, a abate)

deflegmá *vb. tr.* a separa componenții unui amestec de lichid prin distilarea și relichefierea fracțiunilor cu punct de fierbere mai înalt. — *deflegmáre* s. f. (<fr. *déflegmer*)

deflegmátor *s. n.* dispozitiv pentru deflegmare. (<fr. *déflegmateur*)

defléxie *s. f.* v. d e f l e x i u n e.

deflexiúne *s. f.* 1. stare a unui membru sau a unei părți a corpului opusă flexiunii. 2. deviere a curentului unui fluid, a unui fascicul de radiații din direcția inițială. — var. *deflexie* s. f. (<fr. *déflexion*)

defloculá *vb. tr.* a efectua o defloculare. (<fr. *défloculer*)

defloculáre *s. f.* operație constînd în a dispersa elementele închegate printr-o acțiune fizică sau fizico-chimică. (<*deflocula*)

deflorá *vb. tr.* a rupe membrana himenală la fete; a face să-și piardă virginitatea. — *deflorâre* s. f. (<fr. *déflorer*)

defluént *s. m.* braț format prin divizarea apelor unui riu; difluent (II). (<fr. *défluent*)

defluénță *s. f.* difluență (1). (<fr. *défluence*)

defluíre *s. f.* răspîndire în direcții divergente a unor trupe, grupate într-un spațiu restrîns, *(p. ext.)* a unor mase de oameni. (< it. *defluire*, lat. *defluere*)

defluviație *s. f.* schimbare completă a albiei unui curs de apă. (<fr. *défluviation*)

defocalizáre *s. f.* focalizare defectuoasă a fasciculului electronic într-un tub catodic. (după fr. *défocalisation*)

defolclorizát, -ă *adj.* lipsit de specific folcloric. (<*de*[1]- + *folcloriza*)

defoliá *vb. tr.* a face să cadă frunzele (înainte de vreme). — *defoliére* s. f. (<fr. *défolier*, lat. *defoliare*, a desfrunzi)

defoliánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește pentru defoliere. (<fr. *défoliant*)

defoliatór, -oáre *adj.* (despre animale, omizi) care se hrănește cu frunzele arborilor. (<lat. *defoliator*)

defoliáție *s. f.* defoliere. (<fr. *défoliation*)

deforestáre *s. f.* distrugere a pădurilor; despădurire. (după fr. *déforestation*)

deformá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) altera, a(-și) modifica forma sau dimensiunile; a (se) șlui. II. *tr. (fig.)* 1. a reproduce inexact; a denatura, a falsifica. 2. a modifica forma sau dimensiunile unui corp sub acțiunea unor forțe exterioare sau a unor eforturi interioare. — *deformáre* s. f. (<fr. *déformer*, lat. *deformare*)

deformábil, -ă *adj.* care se poate deforma. (<fr. *déformable*)

deformabilitáte *s. f. (tehn.)* posibilitatea de a suferi deformații. (<fr. *déformabilité*)

deformánt, -ă *adj.* care deformează; care determină o deformare. (<fr. *déformant*)

deformáție *s. f.* 1. deformare. ○ ~ *profesională* = folosire mecanică, în viața de toate zilele, a deprinderilor căpătate prin exercitarea unei profesiuni. 2. *(tehn.)* operație prin care se obține o modificare permanentă a formei, volumului, suprafeței unui material. ○ ~ *plastică* = prelucrare a unui material prin producerea unor modificări plastice. (<fr. *déformation*, lat. *deformatio*)

defosá *vb. tr., refl.* (la jocul de cărți) a se debarasa, jucînd-o, de o carte pe care o consideră inutilă în jocul său. (<fr. *defausser*)

defósă *s. f.* (la jocul de cărți) 1. acțiunea de a separa cărțile considerate inutile. 2. carte astfel considerată. (<fr. *defausse*)

defosforá *vb. tr.* a îndepărta fosforul din topitura metalică la elaborarea oțelurilor. — *defosforáre* s. f. (<fr. *dephosphorer*)

defraudá *vb. tr.* a delapida, a frustra de bani (o bancă, o instituție etc.); a înșela, a escroca; a frauda. — *defraudáre* s. f. (<it. *defraudare*)

defraudatór, -oáre *s. m. f.* cel care defraudează; delapidator. (<it. *defraudatore*)

defrișá *vb. tr.* 1. a înlătura prin tăiere arborii dintr-o anumită porțiune de pădure; a despăduri. 2. *(fig.)* a descurca, a lămuri, a limpezi (o problemă); a aborda punctele esențiale (într-o chestiune, într-un studiu), fără a trata fondul. — *defrișáre* s. f. (<fr. *défricher*)

defrișábil, -ă *adj.* care poate fi defrișat. (<fr. *défrichable*)

defrișát *s. n.* defrișare. (<*defrișa*)

defrișátor, -oáre I. *s. m. f.* cel care efectuează (lucrează la) defrișări. II. *s. n.* mașină de defrișat. (după fr. *défricheur*)

defulá *vb.* I. *tr.* a da curs liber ideilor și tendințelor refulate în subconștient. II. *refl. (fam.)* a se lăsa purtat de stări afective; a-și descărca sufletul. — *defulâre* s. f. (<fr. *défouler*)

defúnct, -ă *adj., s. m. f.* (om) decedat, răposat. (<fr. *défunt*, lat. *defunctus*)

degajá *vb.* I. *tr.* 1. a elibera, a scuti pe cineva de o sarcină, de o îndatorire; a înlătura un obstacol sau ceva care împiedică. 2. a răspîndi, a elimina (gaze, vapori, miros etc.), a emana, a exala. 3. *(fotbal)* a trimite mingea departe de poarta proprie pentru a evita o acțiune periculoasă a adversarului. ● *(scrimă)* a-și desprinde floreta de cea a adversarului. II. *refl.* (și *fig.*) a se desprinde, a se elibera. (<fr. *dégager*)

degajamént *s. n.* 1. încăpere care servește ca spațiu de comunicare între încăperile unui apartament, ale unei clădiri publice. 2. incintă adiacentă scenei unui teatru sau platou de filmare destinată depozitării și remontării decorurilor. (<fr. *dégagement*)

degajáre *s. f.* 1. acțiunea de a degaja și rezultatul ei. 2. îndepărtare a unei porțiuni de material de pe o piesă, de pe un teren etc. 3. canelură circulară realizată prin așchiere la exteriorul sau interiorul unei piese cilindrice. (<*degaja*)

degaját, -ă *adj.* liber în mișcări, nestingherit, dezinvolt. (după fr. *dégagé*)

degarotá *vb. tr.* a desface un garou. — *degarotáre* s. f. (<*de*²- + *garota*)

degazá *vb. tr.* 1. a îndepărta substanțele gazoase dintr-un spațiu închis, de pe o suprafață. 2. *(mil.)* a îndepărta gazele toxice de luptă dintr-un anumit loc. — *degazáre* s. f. (<fr. *dégazer*)

degazatór *s. m.* substanță întrebuințată pentru degazare. (<*degaza* + *-tor*)

degazificá *vb. tr.* a îndepărta gazele, materiile volatile etc. dintr-un lichid, din cărbuni etc. — *degazificáre* s. f. (<*de*¹- + *gazifica*)

degazificatór *s. n.* dispozitiv pentru degazificare. (<fr. *dégaséificateur*)

degazolinà *vb. tr.* a separa printr-un procedeu special gazolina din gazele obținute în exploatările petroliere; dezbenzina. — *degazolináre* s. f. (<fr. *dégazoliner*)

degazór *s. n.* aparat pentru degazarea lichidelor. (<fr. *dégazeur*)

degelificá *vb. tr., intr. (rar)* a (se) dezgheța. ● (despre geluri coloidale) a cristaliza. — *degelificáre* s. f. (după fr. *dégeler*)

degenerá *vb. intr.* 1. a se depărta de tipul primar, pierzînd din calități, din valoare. 2. *(fig.)* a se schimba în rău; a se degrada, a decădea. — *degenerâre* s. f. (<fr. *dégénérer*, lat. *degenerare*)

degenerát, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care și-a pierdut calitățile morfologice sau funcționale (caracteristice genului sau speciei). (<fr. *dégénéré*)

degenerativ, -ă *adj.* care degenerează; cu caracter de degenerescență. (<fr. *dégénératif*)

degenerăție *s. f. (rar)* degenerare. (<fr. *dégénération*)

degenerescént, -ă *adj.* cu aspecte de degenerescență. (<fr. *dégénérescent*)

degenerescéntă *s.* 1. tendință de degenerare. ● modificare patologică regresivă a unui țesut sau organ. 2. *(mat.)* existența mai multor funcții proprii, corespunzătoare unei singure valori proprii unui operator. (<fr. *dégénérescence*)

degerminá *vb. tr.* a separa embrionul din sămînță. — *degerminâre* s. f. (după fr. *dégermer*)

deghizá *vb. tr., refl.* 1. a (se) travesti. 2. *(fig.)* a (se) ascunde sub anumite aparențe, a (se) disimula, a (se) masca. — *deghizáre* s. f. (<fr. *déguiser*)

deghizáj *s. n. (rar)* deghizare. (<fr. *déguisage*)

deghizamént *s. n.* deghizare. (<fr. *déguisement*)

degipsáre *s. f.* 1. dizolvare a ghipsului din roci sub acțiunea apei. 2. înlăturare a bandajului gipsat. (<*de*¹- + *gips*)

degivrá *vb.* v. dejivra.

degivráj *s. n.* v. dejivraj.

degivrór *s. n.* v. dejivror.

deglaciație *s. f.* retragere a gheților ca urmare a modificărilor condițiilor climatice. (<fr. *déglaciation*)

deglobulizáre *s. f.* diminuare a numărului de globule roșii din sînge. (după fr. *déglobulisation*)

deglutiná *vb. intr., refl. (lingv.;* despre elementele unui cuvînt) a (se) separa. — *deglutináre* s. f. (<fr. *déglutiner*)

deglutiție *s. f.* actul fiziologic al înghițirii. (<fr. *déglutition*)

degomá *vb. tr.* a îndepărta stratul de sericină de pe firul de mătase naturală. — *degomáre* s. f. (<fr. *dégommer*)

degonflá *vb. tr., refl.* (și *fig.*) a (se) dezumfla. — *degonflâre* s. f. (<fr. *dégonfler*)

degorjáre *s. f.* îndepărtare a drojdiei din sticlele de vin. (după fr. *dégorgeage*)

degradá *vb.* I. *tr.* 1. a înjosi. ● a strica. 2. a destitui pe cineva dintr-o funcție, dintr-o demnitate; *(mil.)* a ridica cuiva gradul (ca pedeapsă). II. *tr., refl.* 1. a decădea; a (se) altera, a (se) deteriora; a (se) dezonora, a (se) deprava. 2. (despre soluri, terenuri) a deveni, a face să devină neproductiv, a (se) defertiliza. — *degradâre* s. f. (<fr. *dégrader*, it. *degradare*)

degradánt, -ă *adj.* care degradează; înjositor; degradator. (<fr. *dégradant*)

degradatór, -oáre I. *adj.* degradant. II. *s. n. (fot.)* hîrtie neagră decupată astfel încît să permită obținerea unei imagini cu anumite contururi la copierea filmului. (<fr. *dégradateur*)

degradăție *s. f. (rar)* degradare. (<fr. *dégradation*)

degradé I. *s. n.* estompare treptată a unei culori, a luminii. II. *adj.* (despre fire textile) în culori care se estompează treptat. — var. *degradeu* s. n. (<fr. *dégradé*)

degradéu *s. n.* v. degrade.

degranulâre *s. f.* dispariție a granulațiilor citoplasmatice, specifice unor celule, ca urmare a unor procese distrofice. (<*de*¹- + *granulare*)

degrás *s. n.* amestec de untură de pește și acid nitric, folosit în pielărie. (<fr. *dégras*)

degreá *vb. tr. (mar.)* a demonta greementul. (<fr. *dégréer*)

degresá *vb. tr.* 1. a îndepărta petele de grăsime de pe suprafața unor obiecte. 2. a extrage grăsimea dintr-un aliment. — *degresâre* s. f. (<fr. *dégraisser*)

degresáj *s. n.* degresare. (<fr. *dégraissage*)

degresánt, -ă *adj., s. m.* 1. (substanță) care servește la degresare. 2. deplastifiant. (<fr. *dégraissant*)

degresiúne *s. f.* micșorare treptată, graduală. (<fr. *dégression*, lat. *degressio*)

degresiv, -ă *adj.* care merge descrescînd, care descrește treptat; descrescător. (<fr. *dégressif*)

degresivitáte *s. f. (rar)* caracter degresiv. (<fr. *dégressivité*)

degresór, -oáre I. *s. m. f.* cel care degresează. II. *s. n.* aparat cu care se face degresarea anumitor materiale. (<fr. *dégraisseur*, /II/ *dégraissoir*)

degrevá *vb. tr.* a micșora, a reduce, a suprima obligațiile, sarcinile etc. care revin cuiva. — *degrevâre* s. f. (<fr. *dégrever*)

degrevánt, -ă *adj.* care degrevează. (<fr. *dégrevant*)

degringolá *vb. intr.* 1. *(rar)* a se rostogoli, a se prăvăli. 2. *(fam.)* a decădea treptat, a se prăbuși. — *degringoláre* s. f. (<fr. *dégringoler*)

degringoládă *s. f.* 1. prăbușire, rostogolire. 2. *(fam.)* decădere, ruinare progresivă, degradare. (<fr. *dégringolade*)

degrosisá *vb. tr.* a reduce suspensiile mai mari în procesul de purificare a apei. — *degrosisáre* s. f. (după fr. *dégrossir*)

degrosisór *s. n.* sistem de filtre cu pietriş care reţin impurităţile de dimensiuni mai mari, folosit într-o instalaţie de limpezire a apei. (<fr. *dégrossisseur*)

degroşá *vb. tr.* a prelucra prin aşchiere o piesă brută de metal pentru a o aduce la o dimensiune apropiată de cea definitivă. — *degroşáre* s. f. (după fr. *dégrossir*)

degroşáj *s. n.* degroşare. (după fr. *dégrossissage*)

degrupá *vb. tr.* a dispersa, a repartiza diferit persoane sau lucruri grupate. — *degrupáre* s. f. (<fr. *dégrouper*)

degudroná *vb. tr.* a separa gudroanele de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili. — *degudronáre* s. f. (<fr. *dégoudronner*)

degudronatór *s. n.* aparat, utilaj folosit la degudronare. (după fr. *dégoudronneur*)

degurgitá *vb. tr.* a elimina pe gură conţinutul înghiţit. — *degurgitáre* s. f. (<fr. *dégurgiter*)

degurgitáţie *s. f.* degurgitare. (<fr. *dégurgitation*)

degustá *vb. tr.* a gusta, a încerca (o mîncare, o băutură); a savura. — *degustáre* s. f. (<fr. *déguster*, lat. *degustare*)

degustáţie *s. f.* degustare. (<fr. *dégustation*, lat. *degustatio*)

degustátor, -oáre *s. m. f.* cel însărcinat a degusta vinurile, lichiorurile. (<fr. *dégustateur*)

dehidrázã *s. f.* dehidrogenază. (<fr. *déhydrase*)

dehidrogená *vb. tr.* a elimina, termic sau catalitic, hidrogenul din molecula compuşilor organici. — *dehidrogenáre* s. f. — var. *deshidrogena* vb. (<fr. *déshydrogéner*)

dehidrogenázã *s. f.* enzimă care catalizează oxidarea substanţelor prin eliberarea ionilor de hidrogen: dehidrază. (<fr. *déhydrogénase*)

dehiscént *adj.* (despre fructe, antere, sporogoni) care se deschide spontan, la maturitate, eliberînd seminţele. (<fr. *déhiscent*, lat. *dehiscens* < *dehiscere*, a se deschide)

dehiscénţă *s. f.* însuşirea de a fi dehiscent. (<fr. *déhiscence*)

DEI-/DEO- *elem. comp.* „zeu, zeitate". (<fr. *déi-*, *déo-*, cf. lat. *deus*, zeu)

deicid, -ă I. *s. m. f. (livr.)* ucigaş al unui zeu, al lui Dumnezeu. II. *s. n.* uciderea unui zeu sau a lui Dumnezeu. (<fr. *déicide*)

deictic, -ă *adj.* (despre cuvinte) care arată, demonstrează; care întăreşte un sens. (<fr. *déictique*, gr. *deiktikos*, demonstrativ)

deificá *vb. tr.* 1. a atribui putere divină unei fiinţe sau unui lucru; a zeifica. 2. *(fig)* a diviniza. — *deificáre* s. f. (după fr. *déifier*, lat., it. *deificare*)

deiform, -ă *adj.* cu atribute de zeitate. (<*dei-* + *-form*)

delonizáre *s. f. (chim.)* eliminare a anumitor ioni dintr-un mediu ionizat. (după fr. *déionisation*)

deism *s. n.* orientare filozofico-religioasă din sec. XVII—XVIII care recunoaşte existenţa lui Dumnezeu numai ca o cauză primă, impersonală a lumii, respingînd însă ideea întruchipării lui într-o persoană şi a intervenţiei sale în desfăşurarea ulterioară a fenomenelor din univers. (<fr. *déisme*)

deist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al deismului. (<fr. *déiste*)

de iúre *loc. adv.* formulă care desemnează existenţa unei situaţii conforme cu normele de drept. (<lat. *de iure*, de drept, potrivit legii)

dejá *adv.* în acest (sau acel) moment, încă de pe acum (sau de pe atunci). (<fr. *déjà*)

dejalén *s. n.* ţesătură fină de bumbac, folosită pentru confecţionarea cămăşilor bărbăteşti, a bluzelor etc. (după engl. *delaine*)

dejectá *vb. tr. (rar)* a evacua dejecţii. — *dejectáre* s. f. (<*dejecţie*)

dejécţie *s. f.* 1. evacuare a excreţiilor (mai ales a excrementelor) din corp; materia evacuată. 2. scurgeri provenite din industrii, din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurg. 3. *con de* ~ = grămadă, îngrămădire de pietriş, de nisip etc. care se depune în regiunea inferioară a unui torent, avînd forma unei jumătăţi de con foarte turtit; agestru. — var. *dejecţiune* s. f. (<fr. *déjection*, lat. *deiectio* < *iacere*, a arunca afară)

dejecţiúne *s. f.* v. dejecţie.

dejivrá *vb. tr.* a înlătura straturile de chiciură sau de gheaţă formate pe anumite suprafeţe (metalice). — *dejivráre* s. f. — var. degivra vb. (<fr. *dégivrer*)

dejivráj *s. n.* dejivrare. — var. *degivraj* s. n. (<fr. *dégivrage*)

dejivrór *s. n.* dispozitiv folosit la avioane pentru a preveni sau înlătura jivrajul. — var. *degivror* s. n. (<fr. *dégivreur*)

dejojáre *s. f.* manevră în timpul decolării unui hidroavion, prin care acesta este ridicat cu coca deasupra apei spre a micşora rezistenţa la înaintare. (după fr. *déjaugeage*)

dejucá *vb. tr.* a zădărnici (planurile, uneltirile cuiva). — *dejucáre* s. f. (după fr. *déjouer*)

dejún *s. n.* masa de prînz; prînz; timpul cînd se ia această masă. ○ *micul* ~ = gustare de dimineaţă. (<*dejuna*)

dejuná *vb. intr.* a lua masa de prînz; a prînzi. (<fr. *déjeuner*)

delabializá *vb. tr. (lingv.)* a face să devină nelabial. — *delabializáre* s. f. (<fr. *délabialiser*)

delaborá *vb. tr.* a demonta dintr-un loc instalaţiile, maşinile şi muniţiile devenite inutilizabile sau periculoase. — *delaboráre* s. f. (<lat. *delaborare*)

delabrá *vb. tr. (livr.)* a deteriora, a ruina, a strica. — *delabráre* s. f. (<fr. *délabrer*)

delapidá *vb. tr.* a sustrage, a-şi însuşi bani, valori sau alte bunuri din avutul obştesc aflate în grija sa. — *delapidáre* s. f. (după fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*)

delapidatór, -oáre *s. m. f.* cel care săvîrşeşte o delapidare. (după fr. *dilapidateur*)

delarvizáre *s. f.* distrugere sau prevenire a dezvoltării stadiilor larvare ale unor insecte. (<*de*[1]- + *larvă* + *-iza*)

delatór, -oáre *s. m. f.* denunţător; informator. (<fr. *délateur*, lat. *delator*)

delaţiúne *s. f.* denunţare, denunţ. (<fr. *délation*, lat. *delatio*)

delăsá *vb. refl.* a dovedi nepăsare, a neglija, a părăsi o muncă începută. — *delăsáre* s. f. (după fr. *délaisser*)

déleo *s. n.* cap distribuitor de curent electric la motoarele cu electroaprindere. (<fr., engl. *deleo*, n. com.)

delerédere *s. n. (cc.)* angajament al unui agent care, în schimbul unui comision special, garantează personal plata tuturor mărfurilor pe care le vinde în contul altuia. (<germ. *Delkredere*, cf. it. *del credere*)

deleátur *s. n.* semn de corectură tipografică prin care se arată că trebuie să se suprime o literă, un cuvînt etc. (<lat. *deleatur*, să se șteargă)

delébil, -ă *adj. (livr.)* care poate fi șters. (<lat. *delebilis*, fr. *délébile*)

delecitinizáre *s. f.* separare a concentratelor de fosfatide (cu predominarea lecitinelor) din uleiuri. (<*de*[1]- + *lecitină* + *-iza*)

delectá *vb. tr., refl.* a (se) desfăta, a (se) bucura, a (se) distra. — *delectáre* s. f. (<fr. *délecter*, lat. *delectare*)

delectábil, -ă *adj.* plăcut, agreabil, încîntător. (<fr. *délectable*, lat. *delectabilis*)

delectáție *s. f. (rar)* delectare. (<fr. *délectation*)

delegá *vb. tr.* a atribui cuiva calitatea de delegat; a da o delegație. (<fr. *déléguer*, lat. *delegare*, a trimite)

delegát, -ă *s. m. f.* 1. cel împuternicit cu o delegație. 2. reprezentant al unei organizații politice sau obștești, al unui stat la o conferință, la un congres etc. (<fr. *délégué*, lat. *delegatus*)

delegatár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care deleagă. (<fr. *délégataire*)

delegáție *s. f.* 1. împuternicire de a acționa într-un anumit fel în numele cuiva. 2. act prin care cineva este desemnat ca delegat. 3. grup de persoane împuternicit cu o misiune specială. — var. *delegațiune* s. f. (<fr. *délégation*, lat. *delegatio*)

delegațiúne *s. f.* v. delegație.

delestá *vb. tr.* 1. a arunca lestul dintr-o navă, dintr-un balon etc.; a debalasta. 2. *(fam.)* a elibera, a epura. — *delestáre* s. f. (<fr. *délester*)

deletér, -ă *adj. (livr.)* nociv, vătămător. (<fr. *délétère*)

deleție *s. f.* ruptură a unui cromozom și pierdere a fragmentului detașat. (<fr. *délétion*, lat. *deletio*, distrugere)

delexicalizá *vb. tr., refl.* (despre părți de vorbire) a-și pierde, a face să-și piardă conținutul semantic. — *delexicalizáre* s. f. (<*de*[1]- + *lexicaliza*)

-délf, -delfíe *elem. comp.* „matrice, vagin, marsupiu". (<fr. *-delphe, -delphie*, cf. gr. *delphys*, pîntece)

délfic, -ă *adj.* din Delfi; *(spec.)* referitor la cultul în cinstea lui Apolo, care se practica în această cetate în antichitate. (<fr. *delphique*)

-delfíe v. -delf.

delfín[1] *s. m.* 1. mamifer cetaceu marin cu corpul fusiform și botul ascuțit, care trăiește în cete în toate mările. 2. stil de înot, caracterizat prin mișcarea simultană și simetrică a brațelor, dinainte spre înapoi, coordonată cu mișcarea picioarelor în plan vertical. (<lat. *delphinus*)

delfín[2] *s. m.* titlu feudal purtat de conții Viennois din Franța; titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné). (după fr. *Dauphin*, lat. *Delphinus*, cf. *Dauphiné*, provincie în Franța)

delfinárin *s. n.* 1. bazin cu apă marină în care trăiesc delfini. 2. sală, clădire care adăpostește un delfinariu (1), în care au loc reprezentații cu delfini. (<germ. *Delphinarium*)

delfiníde *s. n. pl.* familie de cetacee carnivore cuprinzînd delfinii, marsuinii, narvalii etc. (<fr. *delphinidés*)

delfiniéră *s. f.* navă de tonaj mic folosită pentru capturarea delfinilor. (< it. *delfiniera*)

delfiníst, -ă *s. m. f.* înotător în stilul delfin[1] (2). (<it. *delfinista*)

delfinológ, -ă *s. m. f.* specialist în delfinologie. (<fr. *delphinologue*)

delfinologíe *s. f.* studiu științific al delfinilor, în special în ce privește facultățile psihice. (<fr. *delphinologie*)

deliberá *vb.* I. *intr.* a examina, a chibzui împreună (și în secret), a dezbate pentru a lua o hotărîre. II. *tr.* a decide, a soluționa, a rezolva. — *deliberáre* s. f. (<fr. *délibérer*, lat. *deliberare*)

deliberánt, -ă *adj.* care deliberează. (<fr. *délibérant*)

deliberát, -ă I. *adj.* (și *adv.*) (în mod) intenționat, gîndit, cumpănit; liber consimțit. II. *s. n.* deliberare între judecători înainte de pronunțarea sentinței. ○ ~ *moral* = decizie într-o chestiune de responsabilitate morală. (<fr. *délibéré*)

deliberatív, -ă *adj.* 1. care deliberează, cu drept de a lua o hotărîre. ○ *vot* ~ = drept pe care îl are o adunare sau un membru al ei de a hotărî ceva prin vot. 2. *(lingv.;* despre forme verbale, construcții) care exprimă indecizia subiectului. (<fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*)

deliberáto *adv. (muz.)* cu hotărîre. (<it. *deliberato*)

delicát, -ă *adj.* 1. (despre aspectul unor ființe sau lucruri) gingaș, fin, grațios. • slăbuț, plăpînd. • (despre mîncăruri) de bună calitate, bun la gust. • (despre culori) discret, pal, estompat. 2. fin, ales, distins; *(fig.)* atent, prevenitor. 3. (despre situații) în care trebuie acționat cu prudență, cu rezervă; dificil, greu de rezolvat. (<fr. *délicat*, lat. *delicatus*)

delicatése *s. f. pl.* alimente fine, prăjituri, specialități de mîncare. (<germ. *Delikatesse*)

delicatéțe *s. f.* însușirea a ceea ce este delicat; finețe, gingășie; discreție. (<it. *delicatezza*, fr. *délicatesse*)

delicáto *adv. (muz.)* delicat, simțit, fin. (<it. *delicato*)

deliciós, -oásă *adj.* deosebit de gustos, savuros. • *(fig.)* fermecător, încîntător. (<fr. *délicieux*, lat. *deliciosus*)

delíciu *s. n.* plăcere mare, intensă; savoare; desfătare. (<lat. *delicium*)

delíct *s. n. (jur.)* încălcare ușoară a legii penale, sancționată cu închisoare corecțională sau amendă. (<lat. *delictum*, fr. *délit*)

delictuál, -ă *adj.* delictuos. (<fr. *délictuel*)

delictuós, -oásă *adj.* care constituie un delict; delictual. (<fr. *délictueux*)

delicvescént, -ă *adj.* 1. (despre substanțe solide) care absoarbe vaporii de apă din atmosferă, transformîndu-se în soluții apoase. 2. *(fig.)* decadent, corupt. (<fr. *déliquescent*, lat. *deliquescens*)

delicvescénță *s. f.* 1. proprietate a unor substanțe solide de a fi delicvescente. 2. *(fig.)* decadență, corupție. (<fr. *déliquescence*)

deligátie *s. f.* aplicare a unui bandaj, a unui aparat sau medicament extern. (<fr. *déligation*, cf. lat. *deligare*, a lega)

delignificáre *s. f.* eliminare a lignineі din celulele și fibrele vegetale. (după fr. *délignification*)

delimitá *vb. tr., refl.* a (se) mărgini, a (se) limita, a (se) contura, a (se) fixa. — *delimitáre* s. f. (<fr. *délimiter*, lat. *delimitare*)

delimitábil, -ă *adj.* care poate fi delimitat. (<fr. *délimitable*)

delimitatív, -ă *adj.* care delimitează, care servește pentru a delimita; delimitator. (<fr. *délimitatif*)

delimitatór, -oáre I. *adj.* delimitativ. II. *s. n. (inform.)* simbol care folosește izolarea textuală a diverselor părți ale unui program. (<fr. *délimitateur*)

delincvént, -ă *s. m. f.* cel care a săvîrșit un delict. (<fr. *délinquant*, lat. *delinquens* < *delinquere*, a fi de vină)

delincvénță *s. f.* totalitatea delictelor și crimelor considerate pe plan social; criminalitate, infracționism. ○ ~ *juvenilă* = delictele comise de tineri care n-au ajuns la vîrsta majoră. (<fr. *délinquance*)

delincvențiónal, -ă *adj.* referitor la delincvență. (<*delincvență* + *-ional*)

delineá *vb. tr. (rar)* a trasa conturul unui obiect; a schița ceva cu o linie. (<fr. *délinéer*, lat. *delineare*)

delineávit *s. n.* termen care însoțește în colțul de jos al unei gravuri numele autorului. (<lat. *delineavit*, desenat)

delínt *s. n.* material fibros preparat din lintersul extras de pe semințele de bumbac, care se întrebuințează ca materie primă la fabricarea hîrtiei fine și a mătăsii artificiale. (<fr. *délint*)

delintersá *vb. tr.* a îndepărta firele scurte *(lintersul)* de pe semințele de bumbac egrenate. — *delintersáre* s. f. (<*de*[1]- + *linters*, după germ. *Delinter*, mașină textilă)

delír *s. n.* 1. tulburare patologică a conștiinței, manifestată prin aiurări, halucinații etc. 2. *(fig.)* exaltare, extaz; frenezie; entuziasm excesiv. (<fr. *délire*, lat. *delirium*)

delirá *vb. intr.* a fi într-o stare de delir; a aiura. — *deliráre* s. f. (<fr. *délirer*, lat. *delirare*, a se abate de la linia dreaptă)

delirándo *adv. (muz.)* improvizînd. (<it. *delirando*)

deliránt, -ă *adj.* (și *s. m.*) care delirează; (ca) de delir. ● *(fig.)* exaltat, frenetic. (<fr. *délirant*)

deliricizá *vb. tr.* a goli poezia de fiorul ei emoțional, a înlătura caracterul liric. — *delirici-záre* s. f. (<*de*[1]- + *liriciza*)..

delírium trémens *s. n.* boală pricinuită de alcoolism și caracterizată prin delir însoțit de tremurul nervos al feței și al membrelor. (<lat. *delirium tremens*)

delíteraturizá *vb. refl., tr.* a-și pierde, a face o operă să-și piardă caracterul literar. — *delíteraturizáre* s. f. (<*de*[1]- + *literaturiza*)

delitescént, -ă *adj.* care prezintă delitescență. (<fr. *délitescent*)

delitescénță *s. f.* 1. dezagregare a unui corp, a unui țesut etc. prin absorbție de apă. 2. dispariție subită a unei tumori, a unei inflamații. 3. perioada de incubație a unui parazit. (<fr. *délitescence*, cf. lat. *delitescere*, a se ascunde)

delivrénță *s. f.* expulsie sau extracție a placentei după expulzarea fătului. (<fr. *délivrance*)

delocutív, -ă *adj.* (despre prefixe) de origine prepozițională, care formează cuvinte de la locuțiuni.

delocutivitáte *s. f.* caracter delocutiv. (<*delocutiv* + *-itate*)

deloiál, -ă *adj.* incorect, necinstit, nesincer. (<fr. *déloyal*)

deloialitáte *s. f. (rar)* lipsă de loialitate, incorectitudine, necinste. (după fr. *déloyauté*)

délta *s. m.* 1. a patra literă a alfabetului grecesc (△, δ). ○ *avion* ~ = avion cu aripi triunghiulare. 2. *(fig.)* simbol al adevărului; adevăr. (<fr., gr. *delta*)

deltacism *s. n.* pronunțare alterată a consoanelor *d*, *t*. (<fr. *deltacisme*)

deltáic, -ă *adj.* referitor la deltă. (<fr. *deltaïque*)

deltanaút, -ă *s. m. f.* zburător cu deltaplanul. (<*delta*/plan/ + *-naut*)

deltaplán *s. n.* 1. aparat individual de zbor de tip planor, constînd dintr-o aripă de forma literei delta (1). 2. deltaplanism. (<fr. *deltaplan*)

deltaplanísm *s. n.* sport aviatic practicat cu deltaplanul; deltaplan (2). (<fr. *deltaplanisme*)

deltaplaníst *s. m.* pilot sportiv de deltaplan. (<fr. *deltaplaniste*)

déltă *s. f.* zonă aluvionară, de formă triunghiulară, cuprinsă între brațele unui fluviu la vărsarea în mare. (<fr. *delta*)

deltoíd, -ă *adj., s. m.* (mușchi) în formă de triunghi, situat în partea laterală a regiunii scapulare. (<fr. *deltoïde*)

deluviál, -ă *adj.* (despre soluri) format din deluviu. (<fr. *diluvial*)

delúviu *s. n.* material detritic provenit din alterarea și degradarea rocilor, transportat de apele de șiroire. (<lat. *diluvium*)

deluzóriu, -ie *adj. (livr.)* înșelător; iluzoriu. (<lat. *delusorius*, fr. *délusoire*)

delvár *s. m.* varietate de struguri cu boabele mărunte, de culoare albă sau roz. ● vin din acești struguri. (<fr. *delaware*, cf. *Delaware*, regiune în S.U.A.)

dem[1] *s. n. (biol.)* asociație de indivizi apropiați, înrudiți taxonomic. (<fr., engl. *dem*, cf. gr. *demos*, popor)

DEM[2]**(O)-, -demíe** *elem. comp.* „popor, populație". (<fr. *dém/o/-*, *-démie*, cf. gr. *demos*)

demacadamizá *vb. tr.* a desface, a înlătura macadamul. — *demacadamizáre* s. f. (<fr. *démacadamiser*)

demachiá *vb. tr., refl.* a(-și) șterge machiajul. — *demachiére* s. f. (<fr. *démaquiller*)

demachiáj *s.n.* demachiere.(<fr. *démaquillage*)

demachiánt, -ă *adj., s. n.* (produs cosmetic) care servește pentru demachiere. (<fr. *démaquillant*)

demachiát *s. n.* demachiere. (<*demachia*)

demagnetizá *vb. tr., refl.* a pierde, a face ca un corp să-și piardă magnetizarea. — *demagnetizáre* s. f. (<fr. *démagnétiser*)

demagnetizánt, -ă *a. r.* care produce demagnetizare. (<fr. *démagnetisant*)

demagnetizór *s. n.* dispozitiv electromagnetic pentru ștergerea înregistrărilor de pe banda magnetică. (<fr. *démagnétiseur*)

demagóg, -ă *s. m. f.* **1.** (în Grecia antică) conducător al unei grupări democratice. **2.** cel care caută să-și creeze popularitate prin discursuri bombastice, promisiuni mincinoase etc. (<fr. *démagogue*)

demagógic, -ă *adj.* de demagog; pătruns de demagogie. (<fr. *démagogique*)

demagogíe *s. f.* metodă și atitudine politică de înșelare a maselor prin promisiuni mincinoase, discursuri bombastice etc. pentru a obține popularitate; atitudine de demagog. (<fr. *démagogie*, gr. *demagogia*)

demagogizá *vb. intr. (rar)* a se comporta, a proceda ca un demagog. (<*demagog* + *-iza*)

demanganizáre *s. f.* operația de eliminare din apă a oxizilor de mangan. (după fr. *démanganisation*)

demantelá *vb. tr.* **1.** a demola sistematic pozitivele de apărare ale unei cetăți spre a o scoate din sistemul defensiv. **2.** *(fig.)* a dezorganiza, a deștrăma, a neantiza.—*demanteláre* s. f. (<fr. *démanteler*)

demantoíd *s. n.* varietate nobilă de andradit. (<fr. *démantoïde*)

demará *vb.* **I.** *tr.* a dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). **II.** *intr.* **1.** (despre autovehicule, motoare etc.) a se pune în mișcare, a porni. **2.** *(fig.;* despre un sportiv participant la o cursă) a porni cu avînt, în viteză; (despre o acțiune, o afacere etc.) a începe. — *demaráre* s. f. (<fr. *démarrer*)

demaráj *s. n.* demarare; începutul unei activități. (<fr. *démarrage*)

demarcá *vb.* **I.** *tr.* a însemna printr-o linie de demarcație; a delimita, a despărți, a separa. **II.** *refl.* (despre sportivi angajați într-un meci, într-o întrecere) a scăpa de sub supravegherea adversarului.— *demarcáre* s. f. (<fr. *démarquer*)

demarcáj *s. n.* demarcare. ● *(sport)* plasament al unui jucător în teren astfel încît să i se poată trimite mingea. ● luarea unor pasaje dintr-o carte spre a le transpune în alta. (<fr. *démarquage*)

demarcatív, -ă *adj.* cu caracter de demarcație. (<fr. *démarcatif*)

demarcáție *s. f.* delimitare, despărțire, separare. ● operație prin care se stabilește frontiera dintre două state sau linia despărțitoare dintre două suprafețe de teren. ○ *linie de ~* = linie care desparte două teritorii sau *(fig.)* două noțiuni. (<fr. *démarcation*)

demarcațiónal, -ă *adj.* (cu caracter) de demarcație. (<*demarcație* + *-onal*)

demargarinizá *vb. tr.* a separa glicеridele care se formează în uleiul supus frigului. — *demargarinizáre* s. f. (după fr. *démargariner*)

demarór *s. n.* **1.** mecanism motor sau instalație care servește la pornirea motoarelor cu ardere internă. **2.** aparat electric montat la circuitul motoarelor electrice, care le asigură demararea. (<fr. *démarreur*)

demascá *vb.* **I.** *tr., refl.* **1.** a(-și) scoate masca. **2.** *(fig.)* a(-și) da pe față, a(-și) dezvălui caracterul, planurile, intențiile etc. **II.** *tr.* a descoperi inamicului, prin nerespectarea regulilor de mascare, obiectivele, planurile.— *demascáre* s. f. (<fr. *démasquer*)

demascábil, -ă *adj.* care poate fi demascat. (<*demasca* + *-bil*)

demasculinizá *vb. tr., refl.* a face să-și piardă, a-și pierde caracterele, aptitudinile, obiceiurile de bărbat; a (se) deviriliza. — *demasculinizáre* s. f. (<fr. *démasculiniser*)

dematerializá *vb. tr., refl.* a pierde, a face să-și piardă caracterele specifice materiei; a face, a deveni imaterial. — *dematerializáre* s. f. (<fr. *dématérialiser*)

démă *s. f.* unitate administrativ-teritorială în vechea Atică și în Imperiul Bizantin. (<fr. *déme*, cf. gr. *demos*, popor)

demecologíe *s. f.* studiu ecologic al structurii și dinamicii populațiilor. (<*dem*²/*o*/- + *ecologie*)

demelanizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) utilizat local în scopul depigmentării pielii. (<*de*¹- + *melanizant*)

demenajá *vb. tr., intr. (rar)* a goli, a transporta mobila dintr-o locuință; a schimba o locuință, a (se) muta.— *demenajáre* s. f. (<fr. *déménager*)

deménț, -ă **I.** *adj., s. m. f.* alienat mintal, nebun. **II.** *adj.* de om nebun; demențial. (<fr. *dément*, lat. *demens*)

demințá *s. f.* **1.** alienație mintală, nebunie. **2.** *(fig.)* surescitare intensă (vecină cu nebunia). (<fr. *démence*, lat. *dementia*)

demințiál, -ă *adj.* dement. (<fr. *démentiel*)

demérs *s. n.* **1.** intervenție (pe lîngă cineva) în vederea obținerii unui anumit rezultat. **2.** manieră de a conduce un raționament, de a progresa către un scop; metodă. ○ *~ critic* = analiză critică a unei creații artistice; *~ liric (sau epic)* = proces de creație beletristică. (după fr. *démarche*)

demersál, -ă *adj.* **1.** (despre organisme) care trăiește în zona litorală, venind în contact direct cu fundul apei. **2.** (despre ouăle de pești) care cad pe fundul apei. (<fr. *démersal*, cf. lat. *demersare*, a înfige, a înfunda)

demetanizá *vb. tr.* a extrage metanul din hidrocarburile gazoase sau din cărbuni. — *demetanizáre* s. f. (<fr. *déméthaniser*)

demetilláre *s. f.* reacție chimică prin care o substanță pierde un radical metil. (după fr. *déméthylation*)

DEMI- *elem. comp.* „jumătate". (<fr. *demi-*)

-demíe v. d e m² (o)-.

demielinizáre *s. f.* dispariție a tecii de mielină care înconjură cilindraxul unei fibre nervoase. (după fr. *démyélinisation*)

demifónd *s. n.* (*sport*) semifond. (<*demi-* + *fond*)

demilitarizá *vb. tr.* a desființa sau a limita pe un anumit teritoriu, în urma unei convenții internaționale, forțele armate, armamentul, instalațiile militare, industria de armament. — *demilitarizáre* s. f. (<fr. *démilitariser*)

demimónd *s. n.* lumea femeilor declasate, de moravuri ușoare. (<fr. *demi-monde*)

demimondén, -ă I. *adj.* referitor la lumea femeilor ușoare; de femeie ușoară. II. *s. f.* femeie de moravuri ușoare. (<fr. *demi-mondaine*)

deminá *vb. tr.* a îndepărta sau a face inofensive minele dintr-un baraj de mine instalat de inamic. — *demináre* s. f. (<fr. *déminer*)

demineralizá *vb.* I. *tr.* a elimina sărurile minerale dintr-o substanță organică. II. *refl.* (despre substanțe organice) a pierde sărurile minerale proprii. — *demineralizáre* s. f. (<fr. *déminéraliser*)

deminór *s. n.* (*mar.*) membru al echipajului însărcinat cu deminarea. (<fr. *démineur*)

demipensiúne *s. f.* pensiune parțială, cu o singură masă pe zi. (<*demi-* + *pensiune*)

demisée *adj. inv.* (despre vinuri) cu gust intermediar între dulce și sec (<fr. *demi-sec*)

demísie *s. f.* act prin care cineva renunță (de bunăvoie) la o funcție, la o demnitate etc. (<fr. *démission*, lat. *demissio*)

demisioná *vb. intr.* a-și da demisia. ● *(p. ext.)* a renunța la... — *demisionáre* s. f. (<fr. *démissionner*)

demisionár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care își dă sau și-a dat demisia. (<fr. *démissionnaire*)

demisól *s. n.* parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. (<fr. *demi-sol*)

demistificá *vb. tr.* a înlătura o mistificare, o eroare, o minciună. ● a demitiza. — *demistificáre* s. f. (după fr. *démystifier*)

demistificatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care demistifică. (<fr. *démystificateur*)

demíte *vb. tr.* a destitui. — *demítere* s. f. (<lat. *demittere*, fr. *démettre*)

demiténtă *s. f.* tentă între clar și întunecat, într-o pictură sau gravură. (<fr. *demi-teinte*)

demitifică *vb. tr.* a demitiza (1). — *demitificáre* s. f. (după fr. *démytifier*)

demitizá *vb. tr.* 1. a face ca un lucru, o idee să-și piardă caracterul mitic, a demistifica, a demitifica, a demitologiza. 2. a înlătura exagerările, deformările, iluziile despre originea și evoluția lucrurilor, fenomenelor etc., prezentîndu-le în conformitate cu realitatea; a nega anumite idei susceptibile de a se fi golit de înțelesul lor primordial. — *demitizáre* s. f. (<it. *demitizzare*)

demitizánt, -ă *adj.* care demitizează; demitizator. (<*demitiza* + *-ant*)

demitizatór, -oáre *adj.* care demitizează. (<*demitiza* + *-tor*)

demitologizá *vb. tr.* a înlătura caracterul mitic al cuiva sau a ceva; a demitiza (1). — *demitologizáre* s. f. (< engl. *demitologize*)

demíu *s. n.* haină mai ușoară decît paltonul și mai groasă decît pardesiul. (după fr. *demi-saison*)

demiúrg *s. m.* 1. (la Platon) denumire dată divinității, ca principiu rațional, creator al universului; *(p. ext.)* principiu activ, creator. 2. conducător al unor cetăți antice grecești. (<fr. *démiurge*, lat. *demiurgus*, gr. *demiurgos*, meșteșugar)

demiúrgic, -ă *adj.* de demiurg. (<fr. *démiurgique*)

demivoléu *s. n.* *(tenis)* luare a mingii imediat după contactul ei cu solul. (<fr. *demi-volée*)

demixtá *vb. tr.* a despărți în școli sau clase diferite fetele de băieți. — *demixtáre* s. f. (<*de*[1]- + *mixt*)

demn, -ă *adj.* 1. vrednic de... ● capabil, destoinic. 2. care impune respect; corect, rezervat, grav. (<lat. *dignus*)

demnitár *s. m.* înalt funcționar de stat. (după fr. *dignitaire*)

demnitáte *s. f.* 1. calitatea de a fi demn; prestigiu. ● gravitate, măreție. 2. înaltă funcție de stat. (<lat. *dignitas*, fr. *dignité*)

demobilá *vb. tr.* a scoate mobila (dintr-o încăpere). — *demobilárе* s. f. (după fr. *démeubler*)

demobilizá *vb. tr.* 1. a trece forțele armate de la starea de mobilizare la cea de pace. 2. *(fig.)* a face să slăbească combativitatea, tenacitatea, perseverența cuiva; a descuraja. — *demobilizáre* s. f. (<fr. *démobiliser*)

demobilizatór, -oáre *adj.* care demobilizează (2); descurajant. (<fr. *démobilisateur*)

democrát, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al democrației. ● *(s. m.)* membru al unuia din cele două mari partide politice din S.U.A. (democrat și republican). ○ *~ți revoluționari* = ideologi și militanți ai revoluțiilor burghezo-democratice, care au luptat consecvent pentru desființarea iobăgiei și lichidarea pe cale revoluționară a rînduielilor feudale; *~ creștin* = membru al unei formații politice care urmărește să aplice în politică principiile creștinismului. II. *adj.* democratic. (<fr. *démocrate*)

democrátic, -ă *adj.* propriu democrației; bazat pe principiile democrației; democrat (II). (<fr. *démocratique*)

democratísm *s. n.* totalitatea principiilor care exprimă și asigură libertățile democratice. (<fr. *démocratisme*)

democratizá *vb. tr.* a da un caracter democratic; a organiza pe baze democratice. (<fr. *démocratiser*)

democratizábil, -ă *adj.* care poate fi democratizat. (<*democratiza* + *-bil*)

democratizáre *s. f.* acțiunea de a democratiza și rezultatul ei; proces menit să permită o participare largă a cetățenilor la conducerea vieții politice, economice și sociale a țării. ○ *(ec.)* *~a capitalului* = teorie potrivit căreia dezvoltarea societăților pe acțiuni și plasarea acțiunilor în rîndurile muncitorilor ar schimba natura capitalului, fiecare posesor al unei acțiuni devenind coproprietar al unei întreprinderi și putînd participa la conducerea ei. (<*democratiza*)

democrație *s. f.* formă de organizare politică a societății care proclamă principiul deținerii puterii de către popor. ○ *~ sclavagistă* = tip de democrație în care puterea era exerci-

tată de stăpînii de sclavi; ~ *burgheză* = formă de conducere a statului în capitalism care asigură burgheziei rolul de clasă dominantă în societate; ~ *populară* = formă de democrație apărută într-o serie de țări din Europa (printre care și România) și Asia, după cel de-al doilea război mondial, în care puterea aparține clasei muncitoare în alianță cu țărănimea și alte categorii de oameni ai muncii; ~ *internă de partid* = principiu organizatoric al partidului marxist-leninist potrivit căruia toți membrii săi ar avea dreptul de a participa efectiv la rezolvarea problemelor legate de politica partidului și de viața internă de partid; ~ *economică* = democrație care presupune participarea sistematică directă sau prin reprezentanți (inclusiv manageri) liber și expres aleși ai poporului la conducerea și realizarea procesului de producție, repartiție și schimb la toate nivelurile economiei. (<fr. *démocratie*, gr. *demokratia*)

demodá *vb. refl.* a nu mai corespunde modei. ● (despre idei, concepții, teorii) a înceta să mai fie actual; a se învechi, a se perima. — *demodáre* s. f. (<fr. *démoder*)

demodéx *s. m.* parazit din ordinul acarienilor, mic, vermiform, întîlnit la animale și la om, agentul patogen al acneei. (<fr. *demodex*)

demodulá *vb. tr.* a efectua o demodulație. — *demoduláre* s. f. (<fr. *démoduler*)

demodulátor *s. n.* circuit sau montaj electric în care are loc demodulația oscilațiilor de înaltă frecvență modulate. (<germ. *Demodulator*, fr. *démodulateur*)

demodulație *s. f. (radio, inform.)* operație inversă modulației; separare a oscilației de joasă frecvență de unda purtătoare de înaltă frecvență. (<germ. *Demodulation*, fr. *démodulation*)

demofobíe *s. f.* teamă patologică de aglomerațiile de oameni, de mulțime. (<fr. *démophobie*)

demográf, -ă *s. m. f.* specialist în demografie. (<fr. *démographe*)

demográfic, -ă *adj.* referitor la demografie. (<fr. *démographique*)

demografíe *s. f.* știință socială care studiază fenomene și procese referitoare la numărul, densitatea, mișcarea populației, la compoziția ei după grupe de vîrstă, de sexe etc. (<fr. *démographie*)

demolá *vb. tr.* 1. a desface, a dărîma (o construcție, o zidărie). ● a retrage o navă din exploatare și a o desface pentru valorificarea materialelor. 2. *(fig.)* a distruge în întregime. — *demoláre* s. f. (<fr. *démolir*, lat. *demoliri*)

demolábil, -ă *adj.* susceptibil de a fi demolat. (<*demola* + *-bil*)

demolatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care demolează. (<*demola* + *-tor*)

demoliție *s. f. (rar)* demolare. (<fr. *démolition*)

demologíe *s. f.* știință care studiază creațiile și tradițiile populare; demopsihologie. (<fr. *démologie*)

démon *s. m.* 1. *(ant.)* spirit care dirijează destinul oamenilor, al cetăților etc. 2. diavol, drac. ● *(fig.)* om rău. 3. (în literatura romantică) ființă care întruchipează răzvrătirea împotriva destinului, eroismul, curajul, măreția, frumusețea fizică etc. ● (în poezie) geniu chinuit de neliniște, care stîrnește pasiuni, dorințe. (<fr. *démon*, gr. *daimon*, geniu protector; diavol)

demonetizá *vb.* I. *tr.* a retrage din circulație (o monedă, mărci și efecte poștale etc.). II. *refl. (fig.;* despre monede, mărci și efecte poștale etc.) a se devaloriza, a se deprecia. ● a se discredita, a se banaliza. — *demonetizáre* s. f. (<fr. *démonétiser*)

demoniác, -ă *adj.* 1. referitor la demoni. 2. posedat de demoni. 3. demonic. (<fr. *démoniaque*)

demónic, -ă *adj.* diabolic; satanic; demoniac (3). (<it. *demonico*, lat. *daemonicus*)

demonie *s. f. (livr.)* demonism. (<*demon* + *-ie*)

demonism *s. n.* 1. credință în demoni; demonie. 2. atitudine, răzvrătire demonică; atitudine romantică de afirmare a eului (opus lumii întregi, orînduirii prestabilite) care, blazat și superior, reflexiv în exces, evadează în cunoaștere, socotindu-se asemenea demiurgului; satanism (2). (<fr. *démonisme*)

demonizá *vb. tr. (rar)* a da caracter demonic. — *demonizáre* s. f. (<*demon* + *-iza*)

DEMONO- *elem. comp.* „demon". (<fr. *démono-*, cf. gr. *daimon*, zeu)

demonofobíe *s. f.* frică patologică de demoni, stafii, spirite; satanofobie. (<it. *demonofobia*)

demonográf, -ă *s. m. f.* autor de studii despre demoni. (<fr. *démonographe*)

demonografíe *s. f.* demonologie. (<fr. *démonographie*)

demonolatríe *s. f.* adorare a demonilor. (<fr. *démonolâtrie*)

demonolátru, -ă *adj., s. m. f.* (adorator) al demonilor. (<fr. *démonolâtre*)

demonológ, -ă *s. m. f.* specialist în demonologie. (<fr. *démonologue*)

demonológic, -ă *adj.* referitor la demonologie. (<fr. *démonologique*)

demonologíe *s. f.* pretinsă știință religioasă sau parte a mitologiei care se ocupă cu studiul demonilor; demonografie. (<fr. *démonologie*)

demonomaníe *s. f.* delir patologic, cu caracter religios, în care bolnavul se crede stăpînit de demoni. (<fr. *démonomanie*)

demonopolizá *vb. tr.* a desființa un monopol (2). — *demonopolizáre* s. f. (<*de*[1]- + *monopoliza*)

demonstrá *vb.* I. *tr.* a arăta în mod convingător, pe cale de raționament sau prin exemple concrete, (ne)adevărul unei afirmații. ● a dovedi, prin calcule și raționamente, adevărul exprimat într-o teoremă, într-un enunț. II. *intr.* a lua parte la o demonstrație; a manifesta, a arăta ceva prin semne exterioare. — *demonstráre* s. f. (<lat. *demonstrare*, după fr. *démontrer*, /II/ rus. *demonstrirovali*)

demonstrábil, -ă *adj.* care poate fi demonstrat. (<lat. *demonstrabilis*, după fr. *démontrable*)

demonstrabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este demonstrabil. (după fr. *démontrabilité*)

demonstránt, -ă *s. m. f.* participant la o demonstrație; manifestant. (<rus. *demonstrant*)

demonstrativ, -ă *adj.* **1.** care demonstrează, care servește pentru a demonstra; ilustrativ. ○ *pronume* ~ = pronume care arată locul în timp și spațiu al obiectului față de vorbitor; *adjectiv* ~ = adjectiv care indică depărtarea sau apropierea unui obiect; *articol* ~ = articol adjectival. **2.** care manifestă, care arată ostentativ un sentiment, o atitudine etc. (<fr. *démonstratif*, lat. *demonstrativus*)

demonstrativitáte *s. f.* atitudine teatrală manifestată prin preocuparea continuă de atragere a atenției anturajului asupra propriei persoane. (<*demonstrativ* + *-itate*)

demonstráție *s. f.* **1.** raționament prin care se probează adevărul unei teoreme, al unei judecăți etc. **2.** manifestare, exteriorizare a unui sentiment, a unei atitudini etc. **3.** manifestație de masă cu caracter politic. **4.** *(mil.)* exercițiu tactic prin care se urmărește înșelarea inamicului. **5.** procedeu de compoziție literară constînd în descrierea unui fapt particular, povestirea unui eveniment etc. — var. *demonstrațiune* s. f. (<fr. *démonstration*, lat. *demonstratio*, /3/ rus. *demonstrația*)

demonstrațiúne *s. f.* v. demonstrație.

demontá *vb. tr.* **1.** a desface, a descompune (un mecanism, o mașină etc.) în piesele componente. **2.** *(fig.)* a descuraja, a dezorienta (pe cineva). — *demontáre* s. f. (<fr. *démonter*)

demontábil, -ă *adj.* care se poate demonta. (<fr. *démontable*)

demontát *s. n.* demontare. (<*demonta*)

demopsihologíe *s. f.* demologie. (<fr. *démopsychologie*)

demoralizá *vb. tr., refl.* a (se) descuraja, a (se) deprima; a-și pierde moralul. — *demoralizáre* s. f. (<fr. *démoraliser*)

demoralizánt, -ă *adj.* care demoralizează; demoralizator. (<fr. *démoralisant*)

demoralizatór, -oáre *adj.* demoralizant. (<fr. *démoralisateur*)

demorfinizáre *s. f.* dezintoxicare de morfină. (după fr. *démorphinisation*)

demorfísm *s. n.* proces de distrugere și descompunere a rocilor solide. (<fr. *démorphisme*)

demorfologizáre *s. f.* pierdere a caracterului morfologic al unui cuvînt. (<*de*[1]- + *morfologic* + *-iza*)

démos *s. n.* (în Grecia antică) poporul de rînd, o parte a populației libere care nu făcea parte din aristocrație. (<gr. *demos*)

demoscópic, -ă *adj.* referitor la demoscopie. (<fr. *démoscopique*)

demoscopíe *s. f.* metodă de sondare a opiniei publice, prin întrebări, cu ajutorul datelor statistice. (<fr. *démoscopie*)

demotehnografíe *s. f.* tehnică a descrierii fenomenelor folclorice. (<fr. *démotechnographie*)

demótică *adj. scriere* ~*ă* = denumire dată scrierii cursive din Egiptul antic, simplificare a scrierii hieratice. ● *(s. f.)* limbă vorbită în vechiul Egipt înainte de coptă. (<fr. *démotique*, cf. gr. *demotikos*, popular)

demotivánt, -ă *adj.* care nu este în măsură a motiva. (<*de*[1]- + *motiva* + *-ant*)

demotivát, -ă *adj., s. n.* (despre cuvinte) derivat care nu mai este simțit ca atare. (<fr. *démotivé*)

demucilaginá *vb. tr.* a înlătura mucilagiile conținute în uleiul brut. — *demucilagináre* s. f. (<fr. *démucilaginer*)

demulá *vb. tr.* a scoate dintr-un tipar în care a fost modelat. — *demuláre* s. f. (<fr. *démouler*)

demulgatór *s. n.* substanță care determină separarea unei emulsii stabile. (<germ. *Demulgator*)

demultiplexá *vb. tr. (inform.)* a separa informațiile sau căile de transmitere pentru a le orienta spre mai mulți destinatari. — *demultiplexáre* s. f. (<fr. *démultiplexer*)

demultiplexáj *s. n.* demultiplexare. (<fr. *démultiplexage*)

demultiplexór *s. n.* aparat, program care efectuează demultiplexajul. (<fr. *démultiplexeur*)

demultiplicá *vb. tr.* a încetini printr-un angrenaj o mișcare de rotație. — *demultiplicáre* s. f. (după fr. *démultiplier*)

demultiplicatór *s. n.* sistem de transmisie care asigură reducerea vitezei. (<fr. *démultiplicateur*)

demutizá *vb. tr.* a educa pe surdomuți în înțelegerea limbajului semnelor; a înlătura starea de mutitate. — *demutizáre* s. f. (<fr. *démutiser*)

denár *s. m.* **1.** monedă romană (de argint) în greutate de circa 4 g. **2.** unitate monetară în unele țări europene în evul mediu. (<lat. *denarius*)

denatalitáte *s. f. (rar)* scădere a natalității (<fr. *dénatalité*)

denaturá *vb. tr.* **1.** a altera (intenționat) natura, caracterele distinctive ale unui lucru, înțelesul unui cuvînt, al unei idei etc.; a altera; a deforma, a falsifica. **2.** a adăuga unui produs o cantitate oarecare dintr-o substanță străină, făcîndu-l impropriu destinației inițiale. — *denaturáre* s. f. (<fr. *dénaturer*, lat. *denaturare*)

denaturalizá *vb. tr.* a ridica naturalizarea (cuiva), a-l priva de drepturile cîștigate prin naturalizare. — *denaturalizáre* s. f. (<fr. *dénaturaliser*)

denaturánt, -ă *adj., s. m.* (substanță) care, adăugată unui produs, îi denaturează proprietățile inițiale. (<fr. *dénaturant*)

denaturát, -ă *adj.* **1.** care are natura, caracterele inițiale distinctive schimbate. ○ *spirt* ~ = alcool impropriu pentru consum, datorită denaturării lui cu o substanță otrăvitoare. **2.** *(fig.;* despre părinți, copii) lipsit de afecțiune și umanitate. (<*denatura*)

denaționalizá *vb. tr.* a supune acțiunii de denaționalizare. (<fr. *dénationaliser*)

denaționalizáre *s. f.* trecere a unei întreprinderi, a unei ramuri economice din patri-

moniul național în proprietate privată. (<*denaționaliza*)

denazalizá *vb. tr., refl.* (despre sunete vorbite) a-și pierde, a face să-și piardă timbrul, caracterul nazal. — *denazalizáre* s. f. (<fr. *dénasaliser*)

denazificá *vb. tr.* a desființa nazismul german și urmările lui. — *denazificáre* s. f. (după fr. *dénazifier*)

DENDR(O)-, -dendrón *elem. comp.* „arbore". (<fr. *dendr/o/-, -dendrone*, cf. gr. *dendron*)

dendrárіu *s. n.* parc în care sînt prezentate colecții de plante vii în condiții naturale sau de seră. (<rus. *dendrarii*)

dendrítă *s. f.* 1. prelungire arborescentă, citoplasmatică a neuronului; dendron; arborizație protoplasmatică. 2. *(pl.)* depozite de minerale în formă arborescentă. (<fr. *dendrite*)

dendrític, -ă *adj.* cu dendrite; arborescent. (<fr. *dendritique*)

dendroauxográf *s. n.* dendroauxometru înregistrator. (<*dendro-* + *auxograf*)

dendroauxométru *s. n.* aparat pentru măsurarea creșterii în diametru a arborilor. (<*dendro-* + *auxometru*)

dendrobiónt *s. n.* organism care trăiește pe sau în trunchiul arborilor. (<fr. *dendrobionte*)

dendroclimatológie *s. f.* metodă de studiere a paleoclimatelor prin cercetarea grosimii inelelor anuale de creștere ale arborilor. (<fr. *dendro-climatologie*)

dendrocronológie *s. f.* determinare a vîrstei arborilor pe baza studiului inelelor anuale formate prin creșterea în grosime a rădăcinii și tulpinii. (<fr. *dendrochronologie*)

dendrofág, -ă *adj.* (despre insecte) care se hrănește cu țesutul lemnos al arborilor. (<lat. *dendrophagus*)

dendrofilíe *s. f.* drageste excesivă pentru arbori. (<*dendro-* + *-filie*[2])

dendrofóri *s. m. pl. (ant.)* nume dat purtătorilor de arbori tineri la procesiunile închinate zeiței Cibele și lui Bacus. (<*dendro-* + *-for*[2])

dendrográf *s. n.* dendrometru înregistrator. (<fr. *dendrographe*)

dendrográfic, -ă *adj.* referitor la dendrografie. (<fr. *dendrographique*)

dendrografíe *s. f.* descriere sistematică a arborilor. (<fr. *dendrographie*)

dendroíd, -ă *adj.* în formă de arbore sau arbust. (<fr. *dendroïde*)

dendrolatríe *s. f.* adorare a arborilor, considerați ca divinități în mitologiile arhaice. (<*dendro-* + *-latrie*)

dendrolít *s. m.* arbore fosil petrificat. (<fr. *dendrolithe*)

dendrológ, -ă *s. m. f.* specialist în dendrologie. (<germ. *Dendrolog*)

dendrológic, -ă *adj.* referitor la dendrologie. (<fr. *dendrologique*)

dendrologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază arborii și arbuștii. (<fr. *dendrologie*)

dendrométric, -ă *adj.* referitor la dendrometrie. (<fr. *dendrométrique*)

dendrometríe *s. f.* disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării volumului arborilor; taxație forestieră. (<fr. *dendrométrie*)

dendrometríst *s. m.* specialist în dendrometrie. (<fr. *dendrométriste*)

dendrométru *s. n.* aparat folosit în dendrometrie. (<fr. *dendromètre*)

dendromórf, -ă *adj.* (despre divinități, obiecte de artă, motive decorative) care reprezintă arbori. (<lat. *dendromorphus*)

dendrón[1] *s. n.* dendrită (1). (<fr. *dendrone*)

-dendrón[2] v. d e n d r (o)-.

denegá *vb. tr.* a nega, a tăgădui; a refuza. (<lat. *denegare*)

denegáre *s. f.* acțiunea de a denega. ○ *(jur.)* ~ *de dreptate*=refuzul nejustificat al unei instanțe judecătorești de a soluționa o pricină cu care a fost sesizată. (<*denega*)

denegatóriu, -ie *adj.* cu caracter de denegație. (<fr. *dénégatoire*)

denegáție *s. f.* denegare. ● *(psihan.)* proces de apărare prin care pacientul refuză să accepte sentimente inconștiente, negîndu-le după ce le-a formulat. (<fr. *dénégation*, lat. *denegatio*)

denervá *vb. tr.* a înlătura părțile nervoase de pe o piesă anatomică, de pe o bucată de carne la măcelărie. — *denerváre* s. f. (<fr. *dénerver*)

dénga *s. f.* gripă epidemică tropicală provocată de un virus transmis prin intermediul unui țînțar. (<fr., engl. *dengue* < cuv. din Zanzibar)

denichelá *vb. tr.* a înlătura stratul de nichel depus pe plăcile de stereotipie. — *denichelâre* s. f. (<fr. *déniickeler*)

denicotinizá *vb. tr.* 1. a înlătura nicotina din tutun. 2. a dezvăța de fumat. — *denicotinizáre* s. f. (<fr. *dénicotiniser*)

deniér *s. n.* unitate de măsură pentru greutatea liniară a firelor textile artificiale sau de mătase naturală. (<fr. *denier*)

denigrá *vb. tr.* a ponegri, a defăima, a discredita. — *denigráre* s. f. (<fr. *dénigrer*, lat. *denigrare*<*niger*, negru)

denigránt, -ă *adj. (rar)* denigrator. (<fr. *dénigrant*)

denigratór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care denigrează; denigrant. (<lat. *denigrator*)

denisipá *vb. tr.* 1. a curăți apa, prin decantare, de nisipul în suspensie. 2. *(metal.)* a îndepărta nisipul de pe piesele turnate. — *denisipáre* s. f. (după fr. *désensabler*)

denisipatór *s. n.* 1. bazin pentru curățirea, prin depunere, a apei de aluviuni. 2. bazin pentru îndepărtarea, prin decantare, a impurităților din pasta de celuloză. (după fr. *dessableur*)

denișá *vb. tr.* 1. a scoate (dintr-o nișă, din casă), a evacua, a da afară. 2. *(fig.)* a descoperi, a dibui. (<fr. *dénicher*)

denitrá *vb. tr.* a denitrifica. — *denitráre* s. f. (<germ. *denitrieren*)

denitrificá *vb. tr.* a îndepărta azotul dintr-o substanță, din sol; denitra. (după fr. *dénitrifier*)

denitrificánt, -ă *adj.* denitrificator. (<fr. *dénitrifiant*)

denitrifícare *s. f.* 1. acțiunea de a denitrifica. 2. descompunere de către bacteriile din sol a protidelor și a nitraților, cu eliberare de azot. (<*denitrifica*)

denitrificatór, -oáre *adj., s. m. f.* (bacterie) care produce denitrificare; denitrificant. (<*denitrifica-* + *-tor*)

denitrogenáre *s. f.* extragere parțială a azotului prezent în gazul natural. (după fr. *dénitrogénation*)

denivelá *vb. refl.* 1. (despre terenuri, drumuri) a-și pierde netezimea, nivelarea. 2. (despre suprafața unei ape) a-și modifia nivelul. (<fr. *déniveler*)

deniveláre *s. f.* acțiunea de a se denivela. • diferență de nivel. • accident de teren într-o suprafață relativ plană. (<*denivela*)

denombrá *vb. tr.* (*livr.*) a număra; (*spec.*) a face recensământul (unei populații, armate etc.). — *denombráre* s. f. (<fr. *dénombrer*)

denombrábil, -ă *adj.* (*livr.*) care poate fi numărat. (<fr. *dénombrable*)

denominá *vb. tr.* (*livr.*) a denumi. (<it. *denominare*)

denominál *adj., s. n.* (cuvînt) derivat de la un nume, de la un substantiv. (<*de*[1]- + *nominal*)

denominalizá *vb. refl., tr.* (despre semne bănești) a(-și) reduce valoarea nominală. (<fr. *dénominaliser*)

denominalizáre *s. f.* (*fin.*) acțiunea de a (se) denominaliza și rezultatul ei; reducere a valorii nominale a semnelor bănești. (<*denominaliza*)

denominatív, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) care servește pentru a denumi, a desemna. ○ *verb* ~ = verb derivat de la un nume (substantiv sau adjectiv). (<fr. *dénominatif*, lat. *denominativus*)

denominație *s. f.* (*livr.*) denumire, numire; — var. *denominațiune* s. f. (<fr. *dénomination*, lat. *denominatio*)

denominațiúne *s. f.* v. denominație.

denotá *vb. tr.* a vădi, a arăta; a marca, a indica; a exprima un anumit sens. (<fr. *dénoter*, lat. *denotare*)

denotát *s. n.* obiectul denumit de un anumit cuvînt; semnificat. (<fr. *denoté*)

denotatív, -ă *adj.* (despre sensul cuvintelor) corespunzător denotației; obișnuit, precis. • (despre stil) neutru, obiectiv, lipsit de conotații. (<fr. *dénotatif*)

denotáție *s. f.* 1. (*log.*) sferă (4). 2. (*lingv.*) semnificație (1). (<fr. *dénotation*, lat. *denotatio*)

denotațională *adj. semantică* ~*ă* = ramură a informaticii care studiază corectitudinea programelor. (<fr. *dénotationel*)

dens, -ă *adj.* cu o mare masă pe unitatea de volum; des, compact. (<fr. *dense*, lat. *densus*)

DENSI- *elem. comp.* „dens, densitate". (<fr. *densi-*, cf. lat. *densus*, dens, compact)

densificá *vb. tr., refl.* a (se) întări, a (se) condensa. (după fr. *densifier*)

densificáre *s. f.* acțiunea de a (se) densifica și rezultatul ei. • procedeu de ameliorare a lemnului bazat pe creșterea greutății lui specifice. (<*densifica*)

densigrafíe *s. f.* înregistrare grafică a variațiilor de transparență a unui organ (plămîn) examinat cu raze X. (<fr. *densigraphie*)

densigrámă *s. f.* diagramă obținută prin densigrafie. (<fr. *densigramme*)

densimétric, -ă *adj.* referitor la densimetrie. (<fr. *densimétrique*)

densimetríe *s. f.* tehnica măsurării densității. (<fr. *densimétrie*)

densimétru *s. n.* areometru pentru măsurarea densității lichidelor. (<fr. *densimètre*)

densitáte *s. f.* 1. faptul, calitatea de a fi dens. 2. raportul dintre masa și volumul unui corp; masă specifică. 3. număr, cantitate de obiecte aflate pe o suprafață sau pe o lungime luate ca unitate. • raportul dintre populație și teritoriul ocupat de aceasta. (<fr. *densité*, lat. *densitas*)

densitométru *s. n.* densometru. (<germ. *Densitometer*)

densográf *s. n.* densometru înregistrator. (<germ. *Densograph*)

densométru *s. n.* aparat pentru determinarea permeabilității la aer a hîrtiei și pentru determinarea opacității materialelor fotografice; densitometru. (<germ. *Densometer*)

DENT(I)- , **-dént** *elem. comp.* „dinte". (<fr. *denti-*, *-dent*, cf. lat. *dens*, *-tis*)

dentál[1] *s. m.* moluscă marină cu cochilia în formă de cornet. (<fr. *dentale*)

dentál[2], **-ă** *adj., s. f.* (consoană) care se articulează prin atingerea dinților incisivi, superiori sau inferiori, cu vîrful limbii. (<fr. *dental*)

dentár, -ă *adj.* 1. referitor la dinți, al dinților. 2. de dentist, referitor la dentist. (<fr. *dentaire*, lat. *dentarius*)

denticíd, -ă *adj.* (*bot.*; despre capsule) care se deschide prin dinți. (<fr. *denticide*)

dentícul *s. n.* 1. dinte foarte mic. 2. element de ornamentație în formă de dinte, folosit la decorarea cornișelor. (<fr. *denticule*)

denticulát, -ă *adj.* cu denticule. (<fr. *denticulé*)

dentifórm, -ă *adj.* în formă de dinte. (<fr. *dentiforme*)

dentimétru *s. n.* instrument folosit în chirurgia dentară pentru a măsura perimetrul dintelui la nivelul coletului. (<fr. *dentimètre*)

dentínă *s. f.* substanță proteică, bogat mineralizată, din care este formată pulpa dintelui; ivoriu. (<fr. *dentine*)

dentinogenézǎ *s. f.* formare (progresivă) a dentinei. (<fr. *dentinogenèse*)

dentíst, -ă *s. m. f.* medic, tehnician specialist în stomatologie. (<fr. *dentiste*, germ. *Dentist*)

dentístică *s. f.* stomatologie. (<*dent-* + *-istică*)

dentiție *s. f.* 1. formare și apariție a dinților. 2. totalitatea dinților mamiferelor. 3. modul în care sînt așezați dinții în gură; dantură (1). (<fr. *dentition*, lat. *dentitio*)

dentóm *s. n.* tumoare benignă a unui dinte adult. (<fr. *dentome*)

dentonomíe *s. f.* clasificare a dinților. (<fr. *dentonomie*)

denuclearizá *vb. tr.* a înlătura dintr-un teritoriu dat, dintr-o zonă, țară etc. prezența oricărei arme nucleare. — *denuclearizáre* s. f. (<fr. *dénucléariser*)

denudá *vb. tr.* a dezveli, a descoperi. — *denudáre* s. f. (<fr. *dénuder*, lat. *denudare*)

denudáție *s. f.* 1. denudare. 2. acțiunea de dezagregare și transportare a rocilor, cauzată de agenții externi. 3. stare a unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit. (<fr. *dénudation*, lat. *denudatio*)

denumí *vb. tr.* a numi. (după fr. *dénommer*)

denumíre *s. f.* 1. faptul de a denumi; denominație. 2. nume dat unei ființe, unui lucru sau fenomen; cuvînt care denumește ceva. (<*denumi*)

denúnț *s. n.* *(jur.)* semnalarea către o autoritate a comiterii unei infracțiuni; denunțare, delațiune. (<*denunța*)

denunțá *vb. tr.* 1. a face un denunț. ● *(fam.)* a pîri. 2 a declara nul, nevalabil, expirat (un tratat, un contract etc.). 3. a indica, a demonstra. — *denunțáre* s. f. (<lat. *denuntiare*, fr. *dénoncer*)

denunțătór, -oáre *s. m. f.* cel care face un denunț; delator. (după fr. *dénonciateur*)

denutrițíe *s. f.* nutriție insuficientă a unui țesut sau organism viu. — var. *denutrifiune* s. f. (<fr. *dénutrition*)

denutrițiúne *s. f.* v. denutriție.

DEO- v. dei-.

deodoránt, -ă *adj., s. n.* dezodorizant. (<fr. *déodorant*)

deologíe *s. f.* parte a mitologiei care se ocupă cu studiul divinităților. (<*deo-* + *-logie*)

DEONT(O)- *elem. comp.* „datorie", „uzanță". (<fr. *déont/o/-*, cf. gr. *deon, -tos*, datorie, obligație)

deóntic, -ă I. *adj.* referitor la deontică; necesar, obligatoriu. II. *s. f.* disciplină care studiază aspectele logice și structurale ale formelor de gîndire normative și imperative, precum și ale sistemelor de norme și obligații morale. (<germ. *deontisch*, /II/ *Deontik*)

deontológic, -ă *adj.* referitor la deontologie. (<fr. *déontologique*)

deontologíe *s. f.* 1. parte a eticii care studiază normele și obligațiile specifice unei anumite profesiuni. ○ ~ *medicală* = totalitatea regulilor și uzanțelor care reglementează relațiile dintre medici sau dintre aceștia și bolnavii lor. 2. teorie despre datorie, despre obligațiile morale. (<fr. *déontologie*)

deontologísm *s. n.* (în doctrinele moraliștilor englezi) principiu al acțiunii conforme cu datoria și nu urmărind utilul sau binele. (după engl. *deontology*)

depalatalizá *vb. I. tr., refl.* (despre consoane aflate înaintea lui *e* sau *i*) a-și pierde, a face să-și piardă caracterul palatal. II. *refl.* a reveni, sub influența limbii literare, la formele fonetice cu labialele sau dentalele nealterate. — *depalatalizáre* s. f. (<fr. *dépalataliser*)

depanâ *vb. tr.* a înlătura, a repara o pană la un autovehicul, la o mașină etc. — *depanáre* s. f. (<fr. *dépanner*)

depanatór I. *s. m.* muncitor calificat care depanează autovehicule, mașini etc. II. *s. n.* depanor. (<*depana* + *-tor*)

depanór *s. n.* aparat pentru căutarea și descoperirea penelor unui vehicul, ale unui sistem tehnic etc.; depanator (II). (<fr. *dépanneur*)

deparafiná *vb. tr.* a înlătura parafina din uleiurile minerale și din țițeiul parafinos ori de pe pereții tuburilor de sondă. — *deparafináre* s. f. (<fr. *déparaffiner*)

deparát *s. n.* îndepărtare a epidermei împreună cu părul de pe fața picilor. (după fr. *déparer*)

deparazitá *vb. tr.* a distruge paraziții plantelor, animalelor, omului. (<*de*[1]- + *parazit*)

deparazitáre *s. f.* 1. acțiunea de a deparazita; distrugere a paraziților. 2. *(tehn.)* ~ *radioelectrică* = combatere a perturbațiilor radioelectrice produse de instalațiile tehnice. (<*deparazita*)

depareiá *vb. tr.* *(filat.)* a desperechea, a descompleta, a izola o serie de mărci. — *depareiére* s. f. (<fr. *déparelller*)

departajá *vb. I. tr.* a pune capăt unui balotaj, a arbitra între două opinii. II. *tr., refl.* a (se) distanța ca punctaj într-un clasament. — *departajáre* s. f. (<fr. *départager*)

departamént *s. n.* 1. ramură importantă a administrației de stat sau a unei instituții; (în unele țări) minister. ○ ~ *de stat* = titulatura oficială a Ministerului Afacerilor Externe al S.U.A. 2. unitate administrativ-teritorială în Franța. (<fr. *département*)

departamentá *vb. tr.* *(rar)* a acorda statut de departament. — *departamentáre* s. f. (după fr. *départementalisation*)

departamentál, -ă *adj.* care ține de un departament, referitor la un departament. (<fr. *départemental*)

depavá *vb. tr.* a scoate pavajul. — *depaváre* s. f. (<fr. *dépaver*)

depășí *vb. tr.* 1. a întrece, a lăsa în urmă (pe cineva sau ceva), mergînd în același sens și pe același drum; a o lua înainte. 2. a întrece o anumită limită, o anumită măsură, un anumit nivel. ● a întrece puterile, competența cuiva. — *depășíre* s. f. (după fr. *dépasser*)

depectinizáre *s. f.* tratament aplicat sucurilor de fructe care conțin mari cantități de substanțe pectice. (<*de*[1]- + *pectină* + *-iza*)

depeizá *vb. tr., refl.* *(livr.)* a lua, a smulge de la locul de origine, a dezrădăcina. ● *(fig.)* a (se) dezorienta; a (se) înstrăina, a (se) însingura. — *depeizáre* s. f. (<fr. *dépayser*)

depelâre *s. f.* desprindere artificială a pieliței fructelor; cojire. (după lat., it. *depellere*)

dependént, -ă *adj.* care depinde (de cineva, de ceva). (<fr. *dépendant*)

dependénță *s. f.* 1. situația de a fi dependent; stare, raport de subordonare. 2. *(mat.)* faptul că diferitelor valori ale unei variabile le corespund anumite valori ale altei variabile. 3. *(pl.)* ansamblu de dispozitive mecanice,

electrice sau electromagnetice prin care se realizează efectuarea unor operații de înzăvorire pe liniile de cale ferată. ○ *~a drumului* = ansamblul lucrărilor și al instalațiilor accesorii ale unui drum. *4. (med.)* stare de intoxicație cronică rezultînd din absorbția repetată a unui drog sau medicament și care se manifestă prin nevoia de a continua această absorbție. (<fr. *dépendance*)

dependință *s. f. (pl.)* clădire, încăpere care depinde de o construcție principală; încăpere accesorie (bucătărie, baie etc.) a unei locuințe. (după fr. *dépendance*)

depentanizá *vb. tr.* a separa pentanul conținut într-un produs petrolier, în general prin fracționare. — *depentanizáre* s. f. (<fr. *dépentaniser*)

deperdíție *s. f. (livr.)* pierdere, diminuare. (<fr. *déperdition*)

deperiostá *vb. tr. (chir.)* a îndepărta periostul din jurul unui os bolnav. — *deperiostáre* s. f. (<*de*[1]- + *periost*)

depersonalizá *vb. tr.* a face să-și piardă personalitatea. (<fr. *dépersonnaliser*)

depersonalizáre *s. f.* acțiunea de a depersonaliza. ● simptom caracterizat prin dispariția conștiinței propriei persoane, a propriului eu. (<*depersonaliza*)

deperulație *s. f. (bot.)* fază a deschiderii mugurilor și a lepădării scuamelor (2). (<fr. *déperulation*)

depesáj *s. n.* ciopîrțire a unui cadavru pentru a împiedica identificarea. (<fr. *dépeçage*)

depiclăre *s. f.* neutralizare a acidului pătruns în piele în timpul piclării. (<*de*[1]- + *piclare*)

depigmentá *vb. tr., refl.* (despre piele, frunze, flori etc.) a (se) decolora. — *depigmentáre* s. f. (<fr. *dépigmenter*)

depigmentáție *s. f.* depigmentare. (<fr. *dépigmentation*)

depilá *vb. tr.* a înlătura părul de pe piele. ● a îndepărta perișoril de pe pielița unui fruct. — *depiláre* s. f. (<fr. *dépiler*, lat. *depilare*<*pilus*, păr)

depilánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește la depilare. (<it. *depilante*)

depilatór, -oáre *adj., s. n.* (produs cosmetic) folosit pentru depilare; epilator. (<fr. *dépilatoire*)

depilație *s. f.* depilare. — var. *depilațiune* s. f. (<fr. *dépilation*)

depilațiúne *s. f.* v. depilație.

depínde *vb. intr.* 1. a fi în funcție de... 2. a fi sub autoritatea, a fi subordonat cuiva. (după fr. *dépendre*, lat. *dependere*)

depiridinizáre *s. f.* operația de captare a piridinei. (<*de*[1]- + *piridină* + *-iza*)

depistá *vb. tr.* a descoperi, a da de urma unui lucru ascuns, tăinuit. — *depistáre* s. f. (<fr. *dépister*)

depistábil, -ă *adj.* care poate fi (ușor) depistat. (<*depista* + *-bil*)

deplafoná *vb. tr.* a suprima limita superioară a unui credit, a unei cotizații etc. — *deplafonáre* s. f. (<fr. *déplafonner*)

deplanáre *s. f.* curbare a unei secțiuni inițial plane a unui corp elastic sub acțiunea unor sarcini exterioare. (<*de*[2]- + *plan*)

deplantá *vb. tr.* 1. a scoate (un copac) dintr-un anumit loc pentru a-l planta în altă parte. 2. a dezgropa, a ridica mine explozive. — *deplantáre* s. f. (<fr. *déplanter*)

deplantór *s. n.* instrument în formă de lopată folosit pentru extragerea din sol a plantelor mari. (<fr. *déplantoir*)

deplasá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) schimba locul, a (se) mișca din loc; a (se) muta. ● a face să alunece, a aluneca; a (se) disloca. II. *refl.* a pleca undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu). (<fr. *déplacer*)

deplasábil, -ă *adj.* care poate fi (ușor) deplasat. (<*deplasa* + *-bil*)

deplasamént *s. n.* 1. *(rar)* deplasare. 2. greutate a volumului de apă dislocat de o navă. (<fr. *déplacement*)

deplasáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) deplasa și rezultatul ei; *(concr.)* timpul și locul în care se deplasează cineva. ○ *în ~* = în călătorie în interes de serviciu. 2. *(astr.) ~ spre roșu* = deplasare a liniilor spectrale ale nebuloaselor extragalactice înspre marginea roșie a spectrului în comparație cu liniile spectrale ale surselor terestre. (< *deplasa*)

deplasát, -ă *adj.* 1. care nu se află la locul lui. 2. (despre oameni și manifestările lor) nepotrivit, nelalocul său; *(fig.)* necuviincios. (<*deplasa*)

deplasmolíză *s. f.* proces de pătrundere a apei în vacuola celulei vegetale, provocat de soluțiile concentrate de electroliți. (<*de*[1]- + *plasmoliză*)

deplastifiánt *s. m.* material care, adăugat unei materii prime în industria ceramică, îi micșorează plasticitatea; degresant. (<fr. *déplastifiant*)

depletív, -ă *adj.* care produce deplețiune. (<fr. *déplétif*)

depléție *s. f.* v. deplețiune.

deplețiúne *s. f.* golire; *(spec.)* suprimare sau micșorare a unei obstrucții, a unei piedici, a circulației fluidelor. —var. *depleție* s. f. (<fr. *déplétion*, lat. *depletio*)

depliá *vb. tr.* a desface ceva pliat. — *depliére* s. f. (<fr. *déplier*)

deplínge *vb. tr.* a plînge, a jeli, a compătimi (pe cineva sau ceva); a deplora. (după fr. *déplorer*)

deplorá *vb. tr. (rar)* a deplînge. (<fr. *déplorer*, lat. *deplorare*)

deplorábil, -ă *adj.* vrednic de plîns, de compătimit; jalnic, lamentabil. (<fr. *déplorable*)

deplorație *s. f.* 1. *(rar)* plîngere, lamentare. 2. cîntec popular medieval cu subiect tragic sau religios. (<fr. *déploration*, lat. *deploratio*)

deplumá *vb. tr. (livr.)* a smulge penele; a jumuli. (<fr. *déplumer*)

deplumatór *s. n.* utilaj mecanic folosit în abatoarele de păsări pentru îndepărtarea penelor. (<*depluma* + *-tor*)

depoetizá *vb. tr.* (despre cuvinte, imagini) a face să-și piardă însușirea poetică, figurată. — *depoetizáre* s. f. (<fr. *dépoétiser*)

depolarizá *vb. tr.* 1. a micșora gradul de polarizare a luminii (sau a altei radiații electromagnetice). 2. a împiedica inducția și polarizația electrică a unui corp. • a frîna sau a micșora polarizația electrozilor. — *depolarizáre* s. f. (<fr. *dépolariser*)

depolarizánt, -ă I. *adj.* care depolarizează (1). II. *s. m.* depolarizator. (<fr. *dépolarisant*)

depolarizatór *s. m.* substanță care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea; depolarizant. (<fr. *dépolarisateur*)

depolarizáție *s. f.* depolarizare. (<fr. *dépolarisation*)

depolimerizá *vb. tr.* a efectua reacția de depolimerizare. (<fr. *dépolymériser*)

depolimerizáre *s. f.* reacție în care se produce descompunerea unui polimer în compuși chimici mai simpli (monomeri sau polimeri inferiori). (după fr. *dépolymérisation*)

depolitizá *vb. tr.* a face să-și piardă caracterul politic. (<fr. *dépolitiser*)

depolitizáre *s. f.* acțiunea de a depolitiza. • concepție în sociologia burgheză contemporană potrivit căreia, în stadiul actual de dezvoltare a societății, sub influența revoluției științifice și tehnice, instituțiile și organizațiile sociale și-ar pierde caracterul de clasă, conținutul politic. (<*depolitiza*)

depolizá *vb. tr.* a înlătura lustrul de pe o piesă (metalică). — *depolizáre* s. f. (după fr. *dépolir*)

depoluá *vb. tr.* a reduce sau a înlătura poluarea mediului înconjurător. — *depoluáre* s. f. (<fr. *dépolluer*)

depoluánt, -ă *adj., s. m.* (substanță, bacterie, procedeu) care servește pentru depoluare. (<fr. *dépolluant*)

deponént[1], **-ă** *adj., s. n.* (verb latin) care are formă pasivă și înțeles activ. (<fr. *déponent*, lat. *deponens*)

deponént[2], **-ă** *s. m. f.* depunător de bani, de hîrtii de valoare etc. (<lat. *deponens*, it. *deponente*)

depontá *vb. tr.* a demonta un pod militar. — *depontáre* s. f. (după fr. *pont*)

depopulá *vb. tr.* a distruge o mare parte din populația de plante, animale sau oameni dintr-un teritoriu. — *depopulăre* s. f. (<lat. *depopulare*)

depórt *s. n.* 1. *(fin.)* diferență în minus între cursul la termen al unei valute și cel la vedere al acesteia pe aceeași piață valutară. 2. *(jur.)* act de recuzare sau de desesizare. (<fr. *déport*)

deportá *vb. tr.* a trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca pedeapsă (mai ales din motive politice); a exila. — *deportáre* s. f. (<fr. *déporter*, lat. *deportare*)

deportát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se află în deportare. (<*deporta*)

deposedá *vb. tr.* a lipsi pe cineva de un lucru sau de un drept. — *deposedáre* s. f. (<fr. *déposséder*)

depóu *s. n.* clădire în care se adăpostesc, se întrețin și se repară locomotive sau tramvaie. (<fr. *dépôt*)

depozánt, -ă *s. m. f.* 1. martor care depune mărturie în fața judecătorului. 2. depunător. (<fr. *déposant*)

depózit *s. n.* 1. loc, construcție unde se depun anumite materiale. • formațiune militară care aprovizionează trupa cu materiale, muniții etc. 2. valori materiale sau bănești depuse spre păstrare și fructificare. • *(iluzionism)* manipulare prin care se depune pe ascuns un obiect în servantă, trapă sau buzunărașe. 3. acumulare de materiale provenite din dezagregarea rocilor, din depuneri aluvionare sau maritime; sediment. 4. totalitatea vestigiilor de cultură materială care caracterizează un strat arheologic. (<lat. *depositum*, /2/ după fr. *dépôt*)

depozitá *vb.* 1. *tr.* 1. a pune (ceva) în depozit. 2. a depune, a încredința (un lucru) pentru a fi păstrat. II. *refl.* a se depune, a se sedimenta. — *depozitáre* s. f. (<it. *depositare*)

depozitár, -ă *s. m. f.* cel care primește ceva în depozit (2). (<fr. *dépositaire*)

depozíție *s. f. (jur.)* declarație făcută în calitate de martor; mărturie. (<fr. *déposition*, lat. *depositio*)

depravá *vb. refl.* a deveni depravat; a se corupe. — *depravăre* s. f. (<fr. *dépraver*, lat. *depravare*<*pravus*, pervers)

depravát, -ă *adj., s. m. f.* (om) descompus din punct de vedere moral; desfrînat, corupt. (<*deprava*)

depravațiúne *s. f.* depravare. (<fr. *dépravation*, lat. *depravatio*)

deprecatóriu, -ie *adj.* (despre formule, părți dintr-un discurs) care are forma unei deprecații. (<fr. *déprécatoire*, lat. *deprecatorius*)

deprecáție *s. f.* figură retorică prin care este implorat cel pe care vrem să-l înduplecăm; implorare. — var. *deprecațiune* s. f. (<fr. *déprécation*, lat. *deprecatio*)

deprecațiúne *s. f.* v. deprecație.

depreciá *vb.* 1. *tr.* a aprecia un lucru sub valoarea sa reală. • *(fig.)* a desconsidera. II. *tr., refl.* a(-și) micșora valoarea, calitatea; a (se) devaloriza; a se degrada. — *depreciére* s. f. (<fr. *déprécier*)

depreciatív, -ă *adj.* care arată lipsă de considerație, care conține o notă de batjocură; peiorativ. (<fr. *dépréciatif*)

depreciatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care depreciază. (<fr. *déprécialeur*)

deprefixáre *s. f.* înlăturare a unui prefix. (<*de*[1]- + *prefixare*)

depresá *vb. tr.* 1. a desface cu o presă două piese îmbinate forțat. 2. a rări puieții dintr-o pepinieră. 3. a modifica proprietățile superficiale ale mineralelor cu ajutorul depresanților. — *depresáre* s. f. (<fr. *dépresser*)

depresáj *s. n.* depresare (2). (<fr. *dépressage*)

depresánt *s. n.* substanță prin care se împiedică flotația unui minereu. (<engl. *depressant*)

depresíe *s. f.* v. depresiune (4).

depresiométru *s. n.* manometru pentru măsurarea depresiunii din lucrările miniere subterane. (<fr. *dépressiomètre*)

depresionár, -ă *adj.* cu depresiuni. ○ *zonă ~ă* = zonă din atmosferă cu presiune barometrică scăzută. (<fr. *dépressionnaire*)

depresiúne *s. f.* 1. întindere de teren înconjurată de înălțimi; adîncitură de teren de întindere mare. 2. *(geod.)* unghi sub care se vede orizontul cînd stația este amplasată la înălțime. 3. presiune mai mică decît cea de referință. ○ *~ atmosferică* = presiune atmosferică inferioară valorii normale a presiunii dintr-o anumită zonă. 4. pierdere a energiei fizice sau morale; stare patologică de tristețe intensă; depresivitate, deprimare. 5. scădere a valorilor, a acțiunilor etc., cauzată de o criză. — var. (4) *depresie* s. f. (<fr. *dépression*, lat. *depressio*)

depresív, -ă 1. *adj.* 1. care provoacă depresiune (4); deprimant. 2. care provoacă scăderea tensiunii arteriale. II. *adj., s. m. f.* (cel) înclinat spre tristețe, spre descurajare. (<fr. *dépressif*)

depresivitáte *s. f.* stare depresivă; depresiune (4). (<fr. *dépressivité*)

depresór 1. *adj.* care inhibă o anumită funcție, un anumit proces fiziologic. ○ *nerv ~* = nerv senzitiv cu terminații sensibile la variațiile presiunii sangvine. II. *s. n. (genet.)* substanță (sau genă) capabilă să deblocheze o genă sau un grup de gene inactive dintr-un genom. (<fr. *dépresseur*)

depresurizá *vb.* I. *tr.* a egaliza presiunea dintr-un spațiu ermetic cu cea exterioară. II. *refl.* a pierde presiunea prestabilită. — *depresurizáre* s. f. (<fr. *dépressuriser*)

deprimá *vb. tr.* a provoca cuiva o depresiune (4), a mîhni, a întrista, a dezola. (<fr. *déprimer*, lat. *deprimere*, a apăsa în jos)

deprimánt, -ă *adj.* care deprimă; descurajant, demoralizant, dezolant. (<fr. *déprimant*)

deprimáre *s. f.* depresiune (4), descurajare, dezolare. (<*deprima*)

deprimométru *s. n.* aparat pentru măsurarea diferențelor de presiune din mine. (<fr. *déprimomètre*)

depriváre *s. f. (psih.)* situație clinică sau experimentală în care bolnavul întrerupe contactele senzoriale cu mediul ambiant. (<engl. *deprivation*)

deprofesionalizá *vb. refl. (rar)* a-și pierde caracterul profesional. — *deprofesionalizáre* s. f. (<*de*[1]- + *profesionaliza*)

deprogramá *vb. tr.* a anula un program. — *deprogramáre* s. f. (<*de*[1]- + *programa*)

deproletarizá *vb. refl., tr.* a pierde, a face să-și piardă caracterul de proletar. — *deproletarizáre* s. f. (<fr. *déprolétariser*)

depropanizá *vb. tr.* a separa propanul conținut într-un produs petrolier pentru a-l face mai volatil. — *depropanizáre* s. f. (<fr. *dépropaniser*)

depropanizatór *s. n.* aparat folosit pentru depropanizare. (<fr. *dépropanisateur*)

deproteinizá *vb. tr.* a îndepărta, prin precipitare, proteinele dintr-un produs biologic. — *deproteinizáre* s. f. (după engl. *deproteinize*)

depsíde *s. f. pl.* combinații organice conținînd două sau mai multe molecule de acizi fenolici, unite prin legături eterice. (<fr. *depsides*)

depulpá *vb. tr.* a dezveli pulpa unui fruct. — *depulpáre* s. f. (<fr. *dépulper*)

depunătór, -oáre *s. m. f.* cel care depune bani, obiecte de valoare spre păstrare, expertizare etc.; depozant (2). (<*depune* + *-ător*)

depunctá *vb. tr.* a reduce, în funcție de erori, punctajul unui candidat sau concurent la o competiție, la un examen. — *depunctáre* s. f. (<*de*[1]- + *puncta*)

depúne *vb.* 1. *tr.* 1. a pune, a lăsa (un obiect) undeva (în păstrare). ○ *a ~ bani* = a încredința bani spre păstrare (unei instituții); *a ~ mandatul* = a renunța la o demnitate, la o însărcinare specială pe care cineva nu o poate îndeplini. 2. a desfășura, a executa, a presta (o muncă, un efort). II. *tr., refl.* a cădea, a lăsa să cadă la fund (substanțe solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid care formează un sediment pe fundul vasului). III. *intr. (jur.)* a face o depoziție. (< lat. *deponere*, după fr. *déposer*)

depúnere *s. f.* 1. acțiunea de a (se) depune și rezultatul ei. 2. sumă de bani care se depune la o instituție (bancară). 3. sediment. (<*depune*)

depurá *vb. tr.* a face mai pur, a curăța, a purifica. — *depuráre* s. f. (<fr. *dépurer*)

depurativ, -ă *adj., s. n.* (medicament) care curăță sîngele, favorizînd eliminarea toxinelor și a produselor de dezasimilație; depurator. (<fr. *dépuratif*)

depuratór, -oáre *adj., s. n.* depurativ. ○ *aparat ~* = totalitatea organelor de excreție prin care se face curățirea sîngelui de toxinele rezultate din activitatea organismului. (<fr. *dépurateur*)

depurație *s. f.* depurare. (<fr. *dépuration*)

deputát, -ă *s. m. f.* persoană aleasă într-un organ reprezentativ al puterii de stat. (<fr. *député*, lat. *deputatus*, delegat)

deraiá *vb. intr.* 1. (despre tren, tramvai, metrou) a sări de pe șine. 2. *(fig.)* a devia de la subiect, a divaga. ● *(p. ext.)* a ieși din normal; a înnebuni, a se sminti. — *deraiére* s. f. (<fr. *dérailler*)

deránj *s. n.* 1. dezordine, neorînduială. 2. *(fig.)* tulburare a liniștii (cuiva); incomodare. (<*deranja*)

deranjá *vb.* I. *tr.* 1. a pune în neorînduială; a face dezordine. ○ *(fam.) a-și ~ stomacul* = a face indigestie. 2. *(fig.)* a tulbura, a stingheri, a jena, a incomoda (pe cineva). II. *tr., refl.* a (se) deregla, a (se) defecta. III. *refl.* a se osteni pentru cineva. — *deranjáre* s. f. (<fr. *déranger*)

deranjamént *s. n.* 1. perturbare, defect la o mașină, într-un sistem tehnic etc.; defectare. 2. *(fam.)* indigestie, diaree. (<fr. *dérangement*)

deranjánt, -ă *adj. (rar)* care deranjează. (<*deranja* + *-ant*)

derapá *vb. intr.* 1. (despre vehicule) a aluneca într-o direcție deviată, în lipsa unei aderențe suficiente. 2. (despre ancoră) a se deplasa pe fundul apei, datorită vîntului, valurilor care acționează asupra navei. 3. (despre avioane) a se deplasa lateral la aterizare sau în timpul unui viraj cu înclinare laterală prea mică. 4. *(schi)* a practica o glisadă laterală voluntară. 5. *(fig.;* despre o situație)

a se schimba defavorabil și neprevăzut. — *derapáre* s. f. (<fr. *déraper*)

derapáj s. n. derapare. (<fr. *dérapage*)

deratizá *vb. tr.* a stirpi rozătoarele dăunătoare (șoareci, șobolani etc.). — *deratizáre* s. f. (<fr. *dératiser*)

deratizánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) cu care se deratizează. (<fr. *deratisant*)

deratizátor *s. m.* muncitor sanitar specializat în deratizări. (< *deratiza* + *-tor*)

deraziúne *s. f.* eroziune mecanică exercitată de roci sfărîmate care se deplasează lent pe o pantă. (<lat. *derasio* < *deradere*, a rade)

dérbi *s. n.* 1. cursă de trap sau de galop care are loc o dată pe an. 2. întrecere sportivă de mare importanță, ai cărei participanți sînt de valori foarte apropiate. (<engl., fr. *derby*, cf. *Derby*, lord engl. care organiza concursuri hipice)

derealizáre *s. f.* sindrom psihotic caracterizat prin pierderea noțiunii realului, evadarea din realitate. (<*de*[1]- + *realizare*)

dereflécție *s. f.* tehnică folosită în logoterapie constînd în comutarea centrului atenției de la propria persoană la interese exterioare. (<*de*[1]- + *reflecție*)

deregla *vb. tr., refl.* a (se) deranja din funcționarea normală, a ieși, a face să iasă din regimul normal; a (se) strica, a (se) defecta. — *deregláre* s. f. (<fr. *dérégler*)

deregláj *s. n.* dereglare (<fr. *déréglage*)

deregłánt, -ă *adj.* care dereglează (<*deregla* + *-ant*)

derelíct *s. n.* epavă a unei nave abandonate în mare, nescufundată. (<engl. *derelict*)

derelicțiúne *s. f.* (*fil.*) stare de însingurare și neputință, de împotrivire în fața unui destin amenințător și implacabil; sentiment al „aruncării" omului într-o lume indiferentă și ostilă. (<fr. *déréliction*)

derencefál *s. m.* monstru care prezintă derencefalie. (<fr. *dérencéphale*)

derencefalíe *s. f.* monstruozitate constînd din dezvoltarea rudimentară a craniului, porțiunea posterioară a occipitalului lipsind complet. (<fr. *dérencéphalie*)

derezonábil, -ă *adj.* (*livr.*) nesăbuit, nesocotit, prostesc. (<fr. *déraisonnable*)

derivá *vb.* I. *intr.* 1. a se trage, a rezulta din (ceva). ● (*lingv.*) a-și avea originea în... 2. (despre nave sau avioane) a devia de la direcția de mers sub influența vînturilor, a curenților. II. *tr.* 1. (*mat.*) a calcula derivata unei funcții. 2. a abate o apă din cursul ei firesc. (<fr. *dériver*, lat. *derivare*)

derivábilă *adj.* (*mat.*) *funcție* ~ = funcție care admite o derivată. (<fr. *dérivable*)

derivabilitáte *s. f.* (*mat.*) proprietate a unei funcții de a fi derivabilă. (<*derivabilă* + *-itate*)

deriváre *s. f.* 1. provenire, coborîre din... 2. (*lingv.*) provenire a unui cuvînt din altul. ● procedeu de formare a cuvintelor prin adăugare de afixe sau prin suprimarea lor. ○ ~ *progresivă* = derivare bazată pe adăugarea formativelor, a afixelor; ~ *regresivă* (sau *inversă*) = derivare prin suprimarea formativelor, a desinențelor sau a sufixelor. 3. (*mat.*) operație de calcul diferențial prin care se obține o derivată. 4. (*inform.*) trecere de la un cuvînt la altul prin aplicarea unei reguli din gramatica formală. (<*deriva*)

derivát I. *s. m.* substanță preparată din altă substanță și care se aseamănă ca structură moleculară cu substanța din care provine. II. *s. n.* 1. produs industrial care se extrage dintr-o anumită materie primă. 2. cuvînt format prin derivare de la un alt cuvînt. 3. lucru care derivă din altul. (<*deriva*)

derivátă *s. f.* (*mat.*) limita (finită) a raportului dintre creșterea unei funcții și creșterea argumentului, cînd acesta tinde către zero. (<fr. *dérivée*)

derivatív, -ă I. *adj.* care trage, abate ceva în altă parte. II. *s. n.* mijloc terapeutic care abate și ușurează o suferință; (*fig.*) leac, remediu. III. *adj., s. n.* (*lingv.*) (element) cu care se face derivarea. (<fr. *dérivatif*, lat. *derivativus*)

derivatográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea variației greutății unui corp supus încălzirii treptate în anumite medii. (<*deriva/ție/* + *-graf*[2])

derivatór, -oáre *adj., s. m. f.* (procedeu, substanță) care produce o derivație (5). (<fr. *dérivateur*)

derivăție *s. f.* 1. ramificație secundară a unei căi de comunicație, a unui circuit telefonic, electric etc. 2. deviere a unui proiectil din planul de tragere, provocată de mișcarea sa de rotație. 3. lucrare hidrotehnică pentru transportul apei între conducta principală sau sursă și punctul de utilizare. 4. (*lingv.*) derivare (2). 5. abatere a sîngelui sau a umorilor dintr-o parte a corpului în alta. ● modificare a tulburărilor organice prin producerea unei reacții într-o altă zonă. — var. *derivațiune* s. f. (<fr. *dérivation*, lat. *derivatio*)

derivațional, -ă *adj.* referitor la derivarea cuvintelor. (<fr. *dérivationnel*)

derivațiúne *s. f.* v. derivație.

derivă *s. f.* 1. unghi format de axul longitudinal al unei (aero)nave cu drumul de urmat sub acțiunea curenților maritimi sau aerieni. ○ *a merge* (sau *a fi*) *în* ~ = a naviga în voia vîntului, a valurilor și curenților. ● deplasare a gheților de la poli. ○ *a fi în* ~ = (*fig.*) a fi fără voință, fără energia necesară unei acțiuni. 2. unghi format, la tragerile indirecte cu tunul, de planul de tragere cu planul de ochire. 3. (*tehn.*) abatere într-un singur sens a valorii unei mărimi față de valoarea inițială. 4. partea verticală fixă a ampenajului unui avion sau planor. (<fr. *dérive*)

derivográf *s. n.* derivometru înregistrator. (<fr. *dérivographe*)

derivométru *s. n.* aparat pentru măsurarea unghiului de derivă. (<fr. *dérivomètre*)

derivór *s. n.* 1. (*mar.*) velă pentru furtună. 2. placă de metal sau de lemn dispusă în planul diametral al ambarcațiilor cu vele pentru a micșora deriva (1). (<fr. *dériveur*)

derizíúne *s. f.* (*livr.*) luare în ris, deridere. (<fr. *dérision*, lat. *derisio*)

derizóriu, -ie *adj.* (despre prețuri, valori) neînsemnat, lipsit de valoare; nesemnificativ, ridicol. (<fr. *dérisoire*, lat. *derisorius*)

derm[1] *s. n.* v. dermă.

DERM[2]**(O)-, -dérm(ă)/DERMA-/DERMAT(O)-, -dermíe** *elem. comp.* „piele, tegument". (<fr.

derm|o|-, -derme, derma-, dermat|o|-, -dermie, cf. gr. derma, -atos, piele)

dermaptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripile membranoase, avînd ca tip urechelnița. (<lat. *dermaptera*)

DERMAT(O)- v. d e r m^2(o)-.

dermatalgíe *s. f.* nevralgie a pielii care apare în anumite forme de reumatism, gută etc. (<fr. *dermatalgie*)

dermatemíe *s. f.* aflux de sînge la nivelul pielii. (<fr. *dermatémie*)

dermatínă *s. f.* produs înlocuitor al pielii, folosit în industria încălțămintei și în marochinărie. (<fr. *dermatine*)

dermatítă *s. f.* inflamație a pielii produsă de factori diferiți; dermită. (<fr. *dermatite*)

dermatóbia *s. f.* gen de insecte ale căror larve parazitează pielea. (<fr. *dermatobie*)

dermatobiázǎ *s. f.* miază datorată prezenței larvelor de dermatobia în organism. (<fr. *dermatobiase*)

dermatoconiózǎ *s. f.* impregnare a pielii cu diferite pulberi de metale, de roci sau de cărbune. (<*dermato-* + *coniozǎ*)

dermatofibróm *s. n.* tumoare fibroasă a pielii. (<fr. *dermato-fibrome*)

dermatofít *s. n.* ciupercă microscopică parazitară, agent al dermatomicozei. (<fr. *dermatophyte*)

dermatofitózǎ *s. f.* dermatomicoză; dermatofiție. (<fr. *dermatophytose*)

dermatofiție *s. f.* dermatofitoză. (<fr. *dermatophytie*)

dermatofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu contracta boli de piele. (<fr. *dermatophobie*)

dermatogén *s. n. (bot.)* zonă externă a meristemului care generează epiderma. (<fr. *dermatogène*)

dermatoglífǎ *s. f.* configurație a crestelor papilare palmare. (<engl. *dermatoglyph*)

dermatográf *adj., s. n. (creion)* ~ = creion colorat, cu mina făcută din aceeași compoziție ca și grimoanele, servind la machiaj. (<fr. *dermatographe*)

dermatografíe *s. f.* descriere anatomică a pielii. (<engl. *dermatography*)

dermatolizíe *s. f.* malformație congenitală, ereditară și recesivă, caracterizată printr-o laxitate a pielii, pleoapelor, abdomenului, organelor genitale etc.; șalazodermie. (<fr. *dermatolysie*)

dermatológ, -ă *s. m. f.* specialist în dermatologie. (<fr. *dermatologue*)

dermatológic, -ă *adj.* referitor la dermatologie. (<fr. *dermatologique*)

dermatologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază pielea și bolile ei. (<fr. *dermatologie*)

dermatóm *s. n.* **1.** neoplasm cutanat. **2.** zonă a pielii corespunzînd ramificațiilor unui nerv rahidian. **3.** instrument pentru tăierea unor fragmente de piele pentru grefe. (<fr. *dermatome*)

dermatomalacíe *s. f.* proces de înmuiere a pielii. (<fr. *dermatomalacie*)

dermatomicéte *s. f.* ciuperci din grupul fungilor care parazitează pielea și anexele ei, producînd dermatomicoze. (<fr. *dermatomycètes*)

dermatomicózǎ *s. f.* afecțiune a pielii și a anexelor ei, provocată de dermatofite; dermatofitoză; dermatofiție. (<fr. *dermatomycose*)

dermatomióm *s. n.* miom al pielii. (<fr. *dermatomyome*)

dermatomiozítǎ *s. f.* dermatită scleroasă, însoțită de degenerarea nesupurativă, cu contractură, a mușchilor striați. (<fr. *dermatomyosite*)

dermatonevrózǎ *s. f.* boală de piele determinată de o anumită tulburare a sistemului nervos. (<fr. *dermatonévrose*)

dermatoóptic, -ă *adj.* (despre sensibilitate) care constă din perceperea luminii prin tegumente și țesuturi. (<fr. *dermatoptique*)

dermatoplásmă *s. f.* protoplasmă vie, din membrana celulară. (<fr. *dermatoplasme*)

dermatoplást *s. n.* citoplasma și nucleul, închise într-o membrană solidă, formînd un aparat vegetativ. (<fr. *dermatoplaste*)

dermatoplástică *s. f.* dermoplastică. (<germ. *Dermatoplastik*)

dermatoragíe *s. f.* hemoragie cutanată. (<fr. *dermatorragie*)

dermatorée *s. f.* transpirație abundentă, care survine în anumite boli febrile. (<fr. *dermatorrhée*)

dermatosclerózǎ *s. f.* sclerodermie. (<fr. *dermatosclérose*)

dermatoscopíe *s. f.* examen microscopic al suprafeței pielii cu ajutorul unui microscop special. (<fr. *dermatoscopie*)

dermatospásm *s. n.* mișcare spasmodică a mușchilor pilomotori, însoțită de erecția firelor de păr. (<fr. *dermatospasme*)

dermatoterapíe *s. f.* tratament al afecțiunilor pielii. (<fr. *dermatothérapie*)

dermatovenerologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază bolile de piele și venerice. (<fr. *dermato-vénérologie*)

dermatózǎ *s. f.* denumire generică pentru bolile de piele; dermopatie. (<fr. *dermatose*)

dermatozóm *s. n.* corpuscul component al membranei celulare. (<fr. *dermatosome*)

dermatozoonózǎ *s. f.* boală de piele provocată de paraziți animali. (<fr. *dermatozoonose*)

dérmă *s. f.* țesut fibros conjunctiv care formează partea groasă, din adîncime, a pielii, acoperit de epidermă. — var. **derm** s. n. (<fr. *derme*, gr. *derma*, piele)

dermectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unei porțiuni din piele. (<fr. *dermectomie*)

dérmic, -ă *adj.* al dermei; *(p. ext.)* al pielii. (<fr. *dermique*)

-dermíe v. d e r m^2(o)-.

dermítă *s. f.* dermatită. (<fr. *dermite*)

DERMO- v. d e r m^2(o)-.

dermoblást *s. n.* parte a mezodermului care dă naștere corionului. (<fr. *dermoblaste*)

dermodézǎ *s. f.* procedeu (în chirurgia ortopedică) de limitare a mișcării anormale a unei articulații cu ajutorul unui lambou de piele. (<fr. *dermodèse*)

dermografíe *s. f.* dermografism. (<fr. *dermographie*)

dermografísm *s. n.* roșeață intensă a pielii provocată printr-o apăsare ușoară; dermografie, autografism. (<fr. *dermographisme*)

dermoíd, -ă **I.** *adj.* asemănător cu pielea. **II.** *s. n.* tumoare conținînd părți constitutive ale pielii. (<fr. *dermoïde*)

dermolexie *s. f.* capacitate de a identifica tactil litere, cifre sau alte semne convenționale trasate pe pielea proprie. (<*dermo-* + *-lexie*[2])

dermopatie *s. f.* dermatoză. (<fr. *dermopathie*)

dermoplástică *s. f.* dermoplastie. (<germ. *Dermoplastik*)

dermoplástie *s. f.* taxidermie; dermoplastică; dermatoplastică. (<*dermo-* + *-plastie*[2])

dermoptére *s. n. pl.* ordin de mamifere exotice arboricole, erbivore și căţărătoare, adaptate la zborul planat cu ajutorul unor membrane care le unesc capul, membrele și coada. (<germ. *Dermoptera*)

dermopunctúră *s. f.* metodă terapeutică înrudită cu acupunctura tradițională, dar mai simplă. (<engl., fr. *dermopuncture*)

dermotróp, -ă *adj.* (despre substanțe, germeni) care se fixează pe tegumente și mucoase. (<fr. *dermotrope*)

dermotropísm *s. n.* însușire a unor microbi de a se fixa pe țesuturile cutanate. (<fr. *dermotropisme*)

dermovaccín *s. n.* vaccin destinat a fi injectat în dermă. (<fr. *dermovaccin*)

derný *s. n.* ciclomotor utilizat pentru a trage în urma sa cicliștii, la anumite probe. (<fr. *derny*, cf. *Derny*, numele inventatorului fr.)

DERO- *elem. comp.* „gît". (<fr. *déro-*, cf. gr. *dere*)

derobá *vb. refl.* 1. *(livr.)* a se sustrage de la ceva; a se eschiva; a-și declina răspunderea. 2. (despre cai) a refuza să pornească în cursă, să sară un obstacol; a se abate de la pistă. 3. *(mil.)* a se desprinde de inamic, a rupe contactul cu acesta. 4. *(med.;* despre membre) a se muia, a slăbi, a nu mai ține. — *derobáre* s. f. (<fr. *dérober*)

derocá *vb. tr.* a sparge, a îndepărta stîncile subacvatice, de pe un teren etc. — *derocáre* s. f. (<fr. *dérocher*)

derodím *s. m.* monstru având un singur corp, cu două gîturi și două capete. (<fr. *dérodyme*)

derogá *vb. intr.* a se abate de la prevederile unui act normativ, ale unui statut sau convenții în baza unui act de aceeași natură. — *derogáre* s. f. (<fr. *déroger*, lat. *derogare* < *rogare*, a cere)

derogábil, -ă *adj.* (despre legi, regulamente etc.) care permite derogări. (<*deroga* + *-bil*)

derogatóriu, -ie *adj.* care derogă. (<fr. *dérogatoire*, lat. *derogatorius*)

derogáție *s. f.* v. derogațiune.

derogațiúne *s. f.* derogare. — var. *derogație* s. f. (<fr. *dérogation*)

deromantizá *vb. tr.* a înlătura caracterul romantic (a ceva). — *deromantizáre* s. f. (<*de*[1]- + *romantiza*)

deromél *s. m.* monstru care prezintă un membru supranumerar atașat de gît sau de maxilar. (<fr. *déromèle*)

deroșéză *s. f.* dragă folosită în operații de derocare. (<fr. *dérocheuse*)

derotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a gîtului unui făt mort, a cărui extracție este imposibilă. (<fr. *dérotomie*)

dérriek *s. n.* șarpantă de metal care suportă aparatul de foraj al unui puț petrolier; turla sondei. (<engl. *derrick*)

derulá *vb.* I. *tr.* 1. a desfășura ceva rulat. 2. a tăia furnir dintr-un buștean care se învîrtește lent în fața ferăstrăului. 3. a trece în revistă (evenimente etc.). II. *tr., refl. (fig.)* a (se) desfășura, a se succeda. — *deruláre* s. f. (<fr. *dérouler*)

derulát *s. n.* derulare. (<*derula*)

derulatór *s. n.* 1. dispozitiv servind pentru derularea și rebobinarea peliculei cinematografice. 2. ansamblu de organe într-un calculator electronic, casetofon etc. care permit reluarea și derularea benzii magnetice; derulor (2). 3. desfășurător de (credite etc.). (<*derula* + *-tor*)

derulór *s. n.* 1. mașină-unealtă de derulat furnire. 2. derulator (2). (după fr. *déroulеuse*)

deruloríst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în operații de derulare (I, 1). (<*derulor* + *-ist*)

deruralizá *vb. tr.* a moderniza și diversifica profilul economic al așezărilor rurale. — *deruralizáre* s. f. (<*de*[1]- + *ruraliza*)

derutá *vb. tr.* a zăpăci, a încurca; a dezorienta, a descumpăni; a înșela. — *derulare* s. f. (<fr. *dérouter*)

derutánt, -ă *adj.* care derutează. (<fr. *déroutant*)

derútă *s. f.* stare de zăpăceală, de dezorientare, de dezordine. (<fr. *déroute*)

DES-/DE-/DEZ- *pref.* „desfacere", „negație", „intrare, pătrundere". (<fr. *dés-*, *dé-*, cf. lat. *dis-*)

desablá *vb. tr.* a îndepărta nisipul care a servit la formarea tiparului în care s-a turnat o piesă de metal. — *desablare* s. f. (<fr. *dessabler*)

desabláj *s. n.* desablare. (<fr. *dessablage*)

desacralizá *vb. tr., refl.* (despre obiecte, ființe etc.) a face să-și piardă, a-și pierde caracterul sacru. — *desacralizáre* s. f. (<fr. *désacraliser*)

desacralizánt, -ă *adj.* care desacralizează. (<*desacraliza* + *-ant*)

desalinizá *vb. tr.* 1. a extrage sarea din apă, din petrol etc. 2. a îndepărta sărurile dintr-o soluție sau dintr-un preparat; a desăra. — *desalinizáre* s. f. (după fr. *dessaler*)

desalinizatór *s. n.* aparat pentru desalinizare chimică sau electrostatică. (după fr. *dessaleur*)

desánt *s. n.* trupe transportate pe calea aerului, pe mare sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat. (<rus. *desant*)

desantá *vb. tr.* a lansa un desant; a parașuta. — *desantáre* s. f. (<*desant*)

desatelizá *vb. tr.* a face ca un mobil spațial să-și părăsească traiectoria orbitală din jurul unui corp ceresc. — *desatelizáre* s. f. (<fr. *désatelliser*)

desărcinà *vb. tr.* a elibera (pe cineva) de o însărcinare, de o funcție etc. — *desărcináre* s. f. (<fr. *décharger*)

descaladáre *s. f.* reducere. (după engl. *descalation*)

descalificá *vb.* I. *tr.* 1. a declara (pe cineva) nedemn de stimă, de respect; a dezonora. 2. a exclude dintr-o competiție (sportivă) pentru comportare necorespunzătoare, pentru abateri, pentru încălcarea anumitor reguli etc. II. *refl.* a-și pierde calificarea profesională. — *descalificáre* s. f. (după fr. *disqualifier*)

descalificatór, -oáre *adj.* care descalifică. (<*descalifica* + *-tor*)

descementá *vb. tr.* (în tehnica dentară) a îndepărta dinții artificiali cimentați de pe lucrările protetice metalice. — *descementáre* s. f. (<*des-* + *cementa*)

descendént, -ă I. *adj.* care coboară, coboritor; descensiv. ○ *(astr.) nod* ~ = unul dintre cele două puncte în care planul orbitei unei planete taie planul eclipticii. II. *s. m. f.* urmaș. III. *s. n. (astrol.)* semn zodiacal reprezentînd punctul opus ascendentului (III, 2). (<fr. *descendant*, lat. *descendens* < *descendere*, a cobori)

descendénță *s. f.* 1. înrudire în linie coboritoare; filiație. 2. totalitatea urmașilor; posteritate. (<fr. *descendance*)

descensiúne *s. f. (livr.)* coborîre, scădere. (<lat. *descensio*)

descensív, -ă *adj. (livr.)* descendent. (<it. *discensivo*)

descensór *s. n.* instalație pentru transportul pe verticală sau în pantă al produselor miniere. (<fr. *descenseur*)

descentrá *vb. tr., refl.* a (se) deplasa astfel încît să-și piardă poziția simetrică față de centru. — *descentráre* s. f. (după fr. *décentrer*)

descentralizá *vb. tr.* a acorda autonomie (administrativă) organelor locale ale administrației de stat. — *descentralizáre* s. f. (după fr. *décentraliser*)

descentralizatór, -oáre *adj.* care descentralizează. (după fr. *décentralisateur*)

descifrá *vb. tr.* 1. a reda în limbaj clar un text necitet sau scris într-o limbă necunoscută; a găsi semnificația a ceea ce este scris în cifre, într-un alfabet secret. ● a interpreta o bucată muzicală după partitură la prima vedere. 2. *(fig.)* a înțelege, a pătrunde, a ghici (ceva obscur, ascuns). — *descifráre* s. f. (după fr. *déchiffrer*)

descifrábil, -ă *adj.* care poate fi descifrat (ușor). (după fr. *déchiffrable*)

descifratór *s. n.* aparat pentru ascultarea unor porțiuni dintr-o fonogramă. ● decodificator de adrese. (<rus. *deșifrator*)

descínde *vb. intr.* 1. a-și avea originea, a se trage din... 2. a cobori, a se da jos. 3. a se opri pentru un anumit timp undeva. 4. (despre organele forței publice) a se deplasa la fața locului pentru a face o investigație. — *descíndere* s. f. (<lat. *descendere*, fr. *descendre*)

descintá *vb. tr.* a îndepărta cofrajele folosite pentru construirea unui arc, a unei bolți. (după fr. *décintrer*)

descompletá *vb.* v. descompleta.

descompletá *vb. tr.* a lua ceva dintr-un întreg, făcîndu-l incomplet. — *descompletáre* s. f. — var. *descomplecta* vb. (după fr. *décompléter*)

descompúne *vb.* I. *tr.* a (se) desface în elementele componente, a (se) dezmembra. II. *refl.* 1. (despre substanțe organice) a se strica, a se altera; a putrezi. ● *(fig.)* a se destrăma. 2. *(fig.)* a decădea moral; a-și deforma caracterul, înfățișarea; (despre față) a se crispa. (după fr. *décomposer*)

descompúnere *s. f.* 1. acțiunea de a (se) descompune. 2. reacție chimică în urma căreia o substanță cu o structură mai complicată trece în substanțe cu molecule mai simple sau în elementele din care era compusă. (<*descompune*)

desconcentrá *vb. tr.* a lăsa la vatră militari concentrați. — *desconcentráre* s. f. (<*des-* + *concentra*)

descongestioná *vb. tr.* 1. a elibera (un organ) de un aflux de sînge; a înlătura o congestie. 2. *(fig.)* a înlătura aglomerația populației dintr-un oraș, de pe o arteră de circulație etc. — *descongestionáre* s. f. — var. *decongestiona* vb. (după *décongestionner*)

descongestív, -ă *adj.* care descongestionează. (după fr. *décongestif*)

desconsiderá *vb. tr.* a disprețui (pe cineva). — *desconsideráre* s. f. (după fr. *déconsidérer*)

desconsiderație *s. f.* desconsiderare. (<fr. *déconsidération*)

descopertá *vb.* v. descoperta.

descopértă *s. f.* v. descoperță.

descreșcént, -ă *adj.* care descrește, descrescător. (<fr. *décrescent*)

descríe *vb. tr.* 1. a înfățișa, a prezenta (ceva) în cuvinte. 2. a trasa o linie curbă. 3. a parcurge o traiectorie. (după fr. *décrire*)

descriere *s. f.* 1. acțiunea de a descrie și rezultatul ei. 2. lucrare sau pasaj dintr-o lucrare în care se descrie un aspect din natură, o ființă sau un lucru, un proces etc.; descripție. (<*descrie*)

descriptibil, -ă *adj.* care poate fi descris. (<fr. *descriptible*)

descriptiv, -ă *adj.* care descrie; cu descrieri. (<fr. *descriptif*, lat. *descriptivus*)

descriptivísm *s. n.* 1. manierism literar care acordă o importanță exagerată amănuntelor descriptive, nesugestive. ● sistem de critică literară care, în loc de a se pronunța asupra semnificațiilor și valorii operelor, se mărginește la o descriere a acestora. 2. curent în structuralismul lingvistic american care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. (<*descriptiv* + *-ism*)

descriptivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al descriptivismului. (<*descriptiv* + *-ist*)

descriptór *s. m.* 1. *(rar)* scriitor cu talent la descrieri. 2. simbol al unei noțiuni, exprimat prin cifre arabe. 3. termen, expresie cuprinzînd noțiuni principale, caracteristice unei teme date, care stă la baza unui cod întocmit în vederea automatizării operațiilor de documentare. (<fr. *descripteur*, engl. *descriptor*)

descripție *s. f.* 1. descriere. 2. *(log.)* procedeu de simbolizare prin care individualul este redat din punct de vedere logic. — var. *descripțiune* s. f. (<fr. *description*, lat. *descriptio*)

descripțiúne *s. f.* v. descripție.

descuamá *vb. refl.* (despre piele) a se coji (ca urmare a unei boli). (<fr. *desquamer*, lat. *desquamare* < *squama*, solz)

descuamáre *s. f.* 1. faptul de a se descuama; descuamație. 2. desprindere succesivă a straturilor superficiale ale unei roci sub acțiunea unor agenți geomorfologici. (<*descuama*)

descuamatív, -ă *adj. (med.)* care constă în descuamarea pielii. (<fr. *desquamatif*)

descuamáție *s. f. (rar)* descuamare. ● scuamă. (<fr. *desquamation*)

descurajá *vb. refl., tr.* a fi, a aduce pe cineva în stare de a-şi pierde curajul; a demoraliza, a descumpăni. — *descurajáre* s. f. (după fr. *décourager*)

descurajánt, -ă *adj.* care descurajează; descurajator; demoralizant, deprimant. (după fr. *décourageant*)

descurajatór, -oáre *adj.* descurajant. (<*descuraja* + *-tor*)

desecá *vb. tr.* a îndepărta excesul de apă de pe solurile umede; a seca. ● a elimina apa din diferite materiale. — *deseceáre* s. f. (după fr. *dessécher*)

desegregáţie *s. f.* abolire a segregaţiei rasiale. (<fr. *déségrégation*)

desemná *vb. tr.* a indica, a numi pe cineva pentru o demnitate, o funcţie etc.; a designa. — *desemnáre* s. f. (după fr. *désigner*, lat. *designare*)

désen *s. n.* 1. reprezentare grafică a unui obiect, a unei figuri, a unui peisaj prin linii, puncte, pete etc. 2. arta sau tehnica de a desena. ○ ~ *tehnic* = desen care reprezintă la scară planul unui obiect, al unei construcţii etc. 3. planul unei construcţii. ● *(fig.)* schiţă, plan (al unei lucrări literare, muzicale). 4. *(fig.)* contur, linie, profil. 5. ornamentaţia unei ţesături. (<fr. *dessin*)

desená *vb.* I. *tr.* a face un desen. II. *refl.* a apărea, a se ivi, a se contura, a se profila. — *desenáre* s. f. (<fr. *dessiner*)

desenát *s. n.* desenare. (<*desena*)

desenatór, -oáre *s. m. f.* cel care desenează (ceva); specialist în desen (artistic sau tehnic). (după fr. *déssinateur*)

desenatúră *s. f.* proiectarea şi crearea de mostre şi desene noi pentru ţesătorie. (<*desena*)

desensibilizá *vb. tr.* 1. a reduce sau a înlătura sensibilitatea organismului faţă de un agent sensibilizant. ● a introduce în organism săruri imune pentru evitarea tulburărilor de tip anafilactic. 2. a micşora sensibilitatea unei emulsii fotografice prin tratarea ei, înainte de developare, cu un desensibilizator. — *desensibilizáre* s. f. (<fr. *desensibiliser*)

desensibilizánt, -ă *adj.* care desensibilizează. (<*désensibiliza* + *-ant*)

desensibilizátor *s. n.* substanţă care se adaugă în soluţia developatoare pentru a face emulsia fotografică mai puţin sensibilă la lumină. (<fr. *désensibilisateur*)

deserializáre *s. f.* *(inform.)* operaţie executată la destinaţie cînd informaţia, reprezentată printr-un şir de cuvinte, este transmisă serial de către sursă. (după engl. *deserialization*)

desért *s. n.* fel de mîncare care se serveşte la sfîrşitul mesei şi constă din fructe, prăjituri etc.; momentul servirii lui. (<fr. *dessert*)

desertizá *vb. tr.* a desface două piese sertizate. ● a scoate din montură (o piatră preţioasă). — *desertizáre* s. f. (după fr. *déssertir*)

deservént, -ă *adj., s. m. f.* *(rar)* (cel) care deserveşte. (<fr. *desservant*)

deservi[1] *vb. tr.* a face cuiva un rău serviciu, a prejudicia. (<fr. *desservir*)

deservi[2] *vb. tr.* 1. a presta un serviciu în folos public; a servi, a fi de folos. 2. a supraveghea, a îngriji o maşină, un agregat în timp ce funcţionează. — *deservíre* s. f. (<fr. *desservir*, lat. *deservire*)

deserviciu *s. n.* fapt care dezavantajează; contraserviciu (2). (<*des-* + *serviciu*)

desesizá *vb.* I. *refl.* (despre instanţe) a refuza să se ocupe de rezolvarea unei cauze. II. *tr.* a lua (fără voie) cuiva o sarcină. — *desesizáre* s. f. (după fr. *dessaisir*)

desfíde *vb. tr.* 1. a chema, a provoca (pe cineva) să dovedească un lucru ştiind că nu va reuşi; a declara, a spune cuiva că nu este crezut, că e considerat incapabil. 2. a înfrunta, a sfida, a brava un pericol, o primejdie. — *desfídere* s. f. (după fr. *défier*, lat. *deffidere*, a nu se încrede în)

desfigurá *vb. tr.* a poci, a urîţi, a sluţi (figura, faţa cuiva). — *desfiguráre* s. f. (<fr. *défigurer*)

desfiinţá *vb. tr.* a face să nu mai existe ceva; a distruge, a nimici. — *desfiinţáre* s. f. (<*des-* + *fiinţa*)

deshalogená *vb. tr.* a elimina halogenul dintr-un compus. — *deshalogenáre* s. f. (<fr. *déshalogéner*)

deshidratá *vb. tr., refl.* a (se) produce o deshidratare. (<fr. *déshydrater*)

deshidratánt, -ă *adj., s. m.* (substanţă) folosită pentru deshidratare. (<fr. *déshydratant*)

deshidratáre *s. f.* 1. eliminare a apei dintr-un material sau din moleculele unei substanţe. 2. pierdere anormală a apei din ţesuturile organice prin transpiraţie, vărsături repetate sau scaune diareice. (<*deshidrata*)

deshidratór/deshidratátor *s. n.* 1. produs avid de apă, folosit pentru deshidratare. 2. aparat pentru uscarea fructelor, legumelor etc. prin ventilare naturală sau artificială. (<fr. *déshydrateur*)

deshidratorist, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la deshidratare. (<*deshidrator* + *-ist*)

deshidrogená *vb.* v. d e h i d r o g e n a.

deshumá *vb. tr.* 1. a dezgropa, a scoate din pămînt un cadavru; a exhuma. 2. *(fig.)* a scoate la iveală, a aduce în discuţie fapte, lucruri uitate. — *deshumáre* s. f. (<fr. *des-* + *înhuma*)

desicá *vb. tr.* a elimina apa dintr-un corp, a seca. — *desicáre* s. f. (<it. *desiccare*)

desicativ, -ă *adj., s. m.* sicativ. (<fr. *dessiccatif*)

desicatór *s. n.* exsicator. (<fr. *dessiccateur*)

desicáţie *s. f.* desicare. (<fr. *dessiccation*, lat. *desiccatio*)

desideráta *s. n.* *(livr.)* termen care indică publicaţiile absente dintr-o bibliotecă, propuse de cititori pentru achiziţionare. (<lat. *desiderata*, lucruri dorite)

desigilá *vb. tr.* a rupe, a desface un sigiliu, a deschide ceva sigilat. — *desigiláre* s. f. (<*de*[1]- + *sigila*)

design/dizáin/ I. *s. n.* 1. disciplină care urmăreşte armonizarea estetică a mediului uman, începînd de la conceperea obiectelor uzuale şi a mobilelor pînă la urbanism şi amenajarea peisajului. 2. aspect exterior, fel în care se prezintă un lucru din punct de vedere estetic; estetică industrială. ○ *industrial* ~ = design industrial. II. *adj. inv.* modern, elegant. (<engl. *design*)

designá *vb. tr.* a desemna. — *designáre* s. f. (<fr. *désigner*)

designer/*dizáiner*/ *s. m.* desenator; proiectant specialist în design. (<engl. *designer*)

desilicifiére *s. f.* îndepărtarea din sol a silicei și transportarea ei în apa riurilor. (<*de*¹- + *silice*)

desinápsă *s. f.* separare (prematură) a cromozomilor omologi după împerechere în cursul meiozei. (după fr. *désynapsis*)

desincronizá *vb. tr., refl.* a face să-și piardă, a-și pierde sincronismul. — *desincronizáre* s. f. (<fr. *désynchroniser*)

desinénță *s. f.* element gramatical care se adaugă la sfîrșitul unui cuvînt pentru a constitui o formă de conjugare (la verb) sau declinare (la substantiv, adjectiv). (<fr. *désinence*, lat. *desinentia* < *desinere*, a se termina)

desinențiál, -ă *adj.* referitor la desinență. (<fr. *désinentiel*)

désinit *s. n.* termen folosit pentru a indica cuvintele care încheie un manuscris. (<lat. *desinit*)

desistá *vb. refl.* **1.** *(jur.)* a renunța la o acțiune, la urmărirea în justiție. ● a abandona săvîrșirea unei infracțiuni. **2.** a-și retrage candidatura înainte de alegeri. — *desistáre* s. f. (<fr. *désister*)

DESM(O)-, -désmă, -desmóză/DEZM(O)-, -dézā *elem. comp.* „legătură, ligament". (<fr. *desm(o)-, -desme, -desmose, -dèse*, cf. gr. *desmos*, legătură)

desmán *s. m.* mamifer insectivor cu blană mătăsoasă, care trăiește în vizuini, pe malul apelor, din sud-estul Europei pînă în Siberia. (<fr. *desman*)

-désmă v. d e s m (o)-.

desmectazíe *s. f.* dilatație a ligamentelor. (<fr. *desmectasie*)

desmín *s. n.* alumosilicat hidratat de sodiu și calciu, întîlnit în unele roci bazice și în filoanele termale. (<fr. *desmine*)

desmiognát *s. m.* monstru care prezintă un cap suplimentar, atașat de maxilarul inferior printr-un ligament musculos. (<fr. *desmiognathe*, cf. gr. *desmios*, care leagă)

desmítă *s. f.* inflamație a unui ligament. (<fr. *desmite*)

desmocóre *s. f. pl.* plante care se răspîndesc cu ajutorul semințelor spinoase sau țepoase. (<fr. *desmochores*)

desmodactíl, -ă *adj.* (despre păsări) cu tendonul flexor al degetului mare unit printr-o anastomoză la tendonul flexor al degetelor anterioare. (<*desmo-* + *-dactil*²)

desmodínie *s. f.* durere localizată la nivelul ligamentelor unei articulații. (<fr. *desmodynie*)

desmodónt, -ă *adj.* (despre lamelibranhiate) cu dinți de origine ligamentară. (<fr. *desmodonte*)

desmodróm, -ă *adj.* (despre mecanisme) la care legăturile dintre elemente asigură o mișcare univoc determinată a oricărui element conduș. (<fr. *desmodrome*)

desmografíe *s. f.* descriere a ligamentelor. (<fr. *desmographie*)

desmoíd, -ă *adj.* asemănător cu un ligament. (<fr. *desmoïde*)

desmolíză *s. f.* ruptură a legăturii dintre diferitele elemente ale unei molecule simple. (<fr. *desmolyse*)

desmologíe *s. f.* artrologie. (<fr. *desmologie*)

desmopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile ligamentelor. (<fr. *desmopathie*)

desmopatologíe *s. f.* patologie a ligamentelor. (<fr. *desmopathologie*)

desmopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a unui ligament. (<fr. *desmopexie*)

desmoplanctón *s. n.* plancton reunit în formă de benzi. (<fr. *desmoplancton*)

desmoplástic, -ă *adj. (anat.)* care produce aderențe. (<fr. *desmoplastique*)

desmoplástie *s. f.* refacere chirurgicală a ligamentelor distruse. (<fr. *desmoplastie*)

desmorexíe *s. f.* ruptură a ligamentelor articulare. (<fr. *desmorrhexie*)

desmotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui ligament. (<fr. *desmotomie*)

desmotróp, -ă *adj.* care prezintă desmotropie. (<fr. *desmotrope*)

desmotrópic, -ă *adj.* care rezultă din desmotropie. (<fr. *desmotropique*)

desmotropíe *s. f.* tip de izomerie dinamică în care formele izomere sînt în echilibru, putînd fi izolate și puse în evidență. (<fr. *desmotropie*)

-desmóză v. d e s m (o)-.

desocializá *vb. tr. (rar)* a face să-și piardă caracterul social. — *desocializáre* s. f. (<*de*¹- + *socializa*)

desodát, -ă *adj.* (despre un regim alimentar) lipsit de sodiu. (<fr. *désodé*)

desofisticá *vb. tr. (livr.)* a simplifica, a elimina elementele căutate. — *desofisticáre* s. f. (<*de*¹- + *sofistica*)

desolemnizá *vb. tr.* a înlătura caracterul solemn (a ceva). — *desolemnizáre* s. f. (<*de*¹- + *solemn* + *-iza*)

desolidarizá *vb.* **I.** *tr.* a desface, a detașa o parte dintr-un întreg solidarizat. **II.** *refl.* a nu mai fi solidar, a se despărți, a se rupe de cineva. — *desolidarizáre* s. f. (<fr. *désolidariser*)

desolidificá *vb. refl.* (despre lichide) a-și pierde consistența, a redeveni lichid. — *desolidificáre* s. f. (<*de*¹- + *solidifica*)

desolvatá *vb. tr.* a elimina lichidul reținut de anumite substanțe prin îmbibare. — *desolvatáre* s. f. (<fr. *désolvater*)

desomatizáre *s. f. (psihan.)* alterare a sentimentului de corporalitate. (<*de*¹- + *somatizare*)

desonorizánt, -ă *adj.* care atenuează sau înlătură zgomotele. (<*de*¹- + *sonorizant*)

desórbție *s. f.* îndepărtare a unei substanțe absorbite de pe suprafața unui adsorbant. (<fr. *désorption*, germ. *Desorption*)

despachetá *vb. tr.* a desface ceea ce a fost împachetat. — *despachetáre* s. f. (după fr. *dépaqueter*)

despecializáre *s. f.* pierdere a specializării. (după fr. *déspécialisation*)

desperá/disperá *vb. intr.* a-și pierde speranța, a deznădăjdui. (<lat. *desperare*)

desperánt, -ă *adj.* care duce la desperare; dezesperant. (<it. *disperante*)

desperáre/disperáre *s. f.* faptul de a despera; deznădejde; desperație. ○ *cu* ~ = în mod deznădăjduit; *(fig.)* din toate puterile; *a împinge (pe cineva) la* ~ = a face (pe cineva) să-și piardă nădejdea. (<*despera*)

desperát/disperát, -ă *adj.* 1. ajuns la desperare; deznădăjduit. 2. (despre manifestări ale oamenilor) care denotă desperare. ● care provoacă desperare; periculos, grav. (<*despera*)

desperáție *s. f. (rar)* desperare. (<lat. *desperatio*)

despót/déspot *s. m.* 1. guvernator autonom al unei provincii din Imperiul Bizantin. 2. (în evul mediu) suveran cu puteri absolute, care guvernă după bunul său plac; tiran. 3. *(fig.)* om tiranic, excesiv de autoritar. (<ngr. *despotis*, fr. *despote*, cf. gr. *despotes*, stăpîn)

despotát *s. n.* 1. demnitatea de despot. 2. teritoriu guvernat de un despot. (<fr. *despotat*)

despótic, -ă *adj.* caracteristic despoților, de despot; tiranic, dictatorial, samavolnic. (<fr. *despotique*)

despotísm *s. n.* guvernare despotică; absolutism, tiranie. ● *(fig.)* comportare, atitudine arbitrară; samavolnicie. (<fr. *despotisme*)

dessous/de-sú/ *s. n.* lenjerie de damă care se poartă sub jupă sau rochie. (<fr. *dessous*)

destabilizá *vb. tr., refl.* a face să-și piardă, a-și pierde stabilitatea. — *destabilizáre* s. f. (<engl. *destabilize*)

destabilizánt, -ă *adj. (rar)* destabilizator. (<*destabiliza-* + *ant*)

destabilizatór, -oáre *adj.* care destabilizează; destabilizant. (<*destabiliza* + *-tor*)

destalinizá *vb. tr.* a lua măsuri de înlăturare a cultului lui Stalin și a consecințelor sale. — *destalinizáre* s. f. (<fr. *déstaliniser*)

destearinizáre *s. f.* separarea, prin răcire și filtrare, a părții solide din uleiul de bumbac, spre a-l face propriu pentru alimentație. (<*de*[1]- + *stearină* + *-iza*)

desterilizáre *s. f.* toracoplastie constînd în secționarea cartilajelor costale. (după fr. *stérilisation*)

destín *s. n.* forță supranaturală care ar hotărî dinainte tot ceea ce se petrece în viața omului; soartă; fatalitate. (<fr. *destin*)

destiná *vb. tr.* 1. a stabili, a hotărî, a indica (ceva) pentru un scop anumit. 2. a meni, a sorti; a dedica, a consacra. — *destináre* s. f. (<fr. *destiner*, lat. *destinare*)

destinatár, -ă *s. m. f.* cel căruia i se trimite, i se adresează ceva; adresant. (<fr. *destinataire*)

destinatóriu, -ie *adj. (jur.)* care fixează o destinație. (<fr. *destinatoire*, lat. *destinatorius*)

destinație *s. f.* 1. întrebuințare dinainte hotărîtă. ● *(inform.)* dispozitiv sau program care primește informații. 2. loc, punct către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. — var. *destinațiune* s. f. (<fr. *destination*, lat. *destinatio*)

destinațiúne *s. f.* v. destinație.

destínde *vb. refl.* 1. a-și slăbi încordarea; a se relaxa. 2. (despre ființe) a se întinde, a se îndrepta. ● *(fig.)* a se liniști, a se odihni; a se distra, a se recrea. (după fr. *détendre*)

destíndere *s. f.* 1. faptul de a se destinde; relaxare. ● *(fig.)* încetare a unei tensiuni nervoase, de surescitare; liniștire. 2. slăbire a încordării relațiilor dintre state sau a relațiilor internaționale. 3. *(fiz.)* expansiune. (<*destinde*)

destins, -ă *adj.* relaxat, calm, liniștit. (<*destinde*)

destituí *vb. tr.* a îndepărta (pe cineva) dintr-o funcție; a demite. — *destituíre* s. f. (<fr. *destituer*, lat. *destituere*)

destituíbil, -ă *adj.* care poate fi destituit. (după fr. *destituable*)

destituțiúne *s. f. (rar)* destituire. (<fr. *destitution*, lat. *destitutio*)

destraménte *adv. (muz.)* ușor, vioi, cu agilitate. (<it. *destramente*)

destructíbil, -ă *adj.* care poate fi distrus. (<fr. *destructible*)

destructív, -ă *adj.* v. distructiv.

destructivitáte *s. f.* v. distructivitate.

destructór, -oáre *s. m. f. (rar)* distrugător. (<fr. *destructeur*, lat. *destructor*)

destructurá *vb. tr.* a distruge structurile unui ansamblu. —*destructuráre* s. f. (<fr. *déstructurer*)

destructuránt, -ă *adj.* care destructurează. (<*destructura* + *-ant*)

destrúcție *s. f.* v. destrucțiune.

destrucțiúne *s. f.* 1. distrugere, nimicire. 2. reducere a altitudinii reliefului sub acțiunea agenților geomorfologici interni sau externi. — var. *destrucție* s. f. (<fr. *destruction*, lat. *destructio*)

destufizá *vb. tr.* a curăța de stuf o anumită zonă de baltă. — *destufizáre* s. f. (<*de*[1]- + *stuf* + *-iza*)

desublimá *vb. intr., tr.* (despre substanțe) a trece direct din stare gazoasă în stare solidă. — *desublimáre* s. f. (<fr. *désublimer*)

desúcție *s. f.* extragere a apei din sol de către plante. (<fr. *desuction*, rus. *desukfiia*)

desudáție *s. f.* erupție de bubulițe, mai ales la copiii neîngrijiți. (<fr. *désudation*, lat. *desudatio*)

desuét, -ă *adj.* căzut în desuetudine, care nu mai corespunde spiritului vremii; învechit, perimat; demodat. (<fr. *désuet*, lat. *desuetus*)

desuetúdine *s. f.* ieșire din vigoare a unei legi prin neglijarea ei mult timp. ○ *a cădea în* ~ = a ieși din uz, a nu mai fi folosit, a se perima; a se demoda. (<fr. *désuétude*, lat. *desuetudo* < *suescere*, a se obișnui cu)

desulfatáre *s. f.* proces de reducere a sulfaților solubili, sub acțiunea unei microflore speciale din apele adînci și din unele ape minerale. (<*de*[1]- + *sulfatare*)

desulfitá *vb. tr.* a elimina bioxidul de sulf din must sau din unele vinuri care au fost supuse sulfitajului. — *desulfitáre* s. f. (<fr. *désulfiter*)

desulfoná *vb. tr.* a elimina, prin hidroliză, acidul sulfuric din molecula unei substanțe organice. — *desulfonáre* s. f. (<*de*[1]- + *sulfona*)

desulfurá *vb. tr.* a îndepărta sulful sau compușii lui din gaze, topituri metalice sau alte materiale. — *desulfuráre* s. f. (<fr. *désulfurer*)

desulfurátór *s. n.* aparat pentru desulfurare. (<*desulfura* + *-tor*)

desulfurázá *s. f.* enzimă care produce descompunerea aminoacizilor ce conțin sulf, la nivelul ficatului, cu formarea de hidrogen sulfurat. (<fr. *désulfurase*)

desulfurizáre *s. f.* transformare biochimică a compușilor de sulf sub acțiunea enzimelor specifice. (după engl. *desulfurization*)

deșablonizá *vb. tr. (rar)* a elibera de șabloane, de clișee. — *deșablonizáre* s. f. (<*de*[1]- + *șabloniza*)

deșapá *vb. tr. (metal.)* a desface piesele unei șape (2). — *deșapáre* s. f. (<fr. *déchaper*)

deșárjă *s. f.* 1. descărcare. 2. *(fig.)* ușurare. (<fr. *décharge*)

deșcolarizá *vb. tr.* a renunța la școală, la instruirea prin intermediul școlii. (după fr. *déscolariser*)

deșért *s. n.* spațiu gol; pustiu. ● regiune întinsă, nisipoasă, cu ploi puține, lipsită de vegetație și cu populație foarte rară. (<lat. *desertum*)

deșértic, -ă *adj.* care aparține deșertului. — var. *dezertic, -ă* adj. (după fr. *désertique*)

deșerticol, -ă *adj.* (despre plante, animale) care crește, trăiește în regiuni deșertice, aride. (după fr. *désertícole*)

deșertificáre *s. f.* transformare a unei regiuni în deșert. (după fr. *désertification*)

deșéu *s. n.* material rezultat în urma unui proces tehnologic sau biologic, care nu mai poate fi utilizat ca atare. (<fr. *déchet*)

deșocá *vb. tr.* a scoate pe cineva din starea de șoc prin aplicarea de diferite tehnici terapeutice. — *deșocáre* s. f. (după fr. *déchocage*)

deșocánt, -ă *adj.* care deșochează. (<*deșoca* + *-ant*)

deșosá *vb. tr., refl.* 1. (despre dinți) a (se) dezveli, a (se) retrage din gingie. 2. (despre plante) a (-și) dezveli rădăcina. — *deșosáre* s. f. (<fr. *déchausser*)

detailá *vb.* v. d e t a l i a.

detailát, -ă *adj.* v. d e t a l i a t.

detailíst, -ă *s. m. f.* comerciant, negustor care vinde cu amănuntul. (<germ. *Detaillist*)

detaliá *vb. tr.* a demonstra, a analiza, a expune (ceva) amănunțit. — *detaliére* s. f. — var. *detaila* vb. (<it. *dettagliare*, fr. *détailler*)

detaliát, -ă *adj.* amănunțit. — var. *detailat, -ă* adj. (<*detalia*)

detáliu *s. n.* element necesențial al unui lucru; amănunt. ○ *în* ~ = amănunțit; *(a vinde) în* ~ = (a vinde) cu bucata, cu amănuntul. ● lucru mărunt, lipsit de importanță, secundar. ● parte a unei opere literare sau artistice care poate fi considerată și izolat. (<it. *dettaglio*, fr. *détail*)

detalonáre *s. f. (tehn.)* 1. teșitură pe fața de așezare a sculelor aschietoare. 2. operație prin care se obține o astfel de teșitură. (după fr. *détalonnage*)

detartrá *vb. tr.* a înlătura tartrul format pe un cazan sau pe o canalizație. ● a înlătura tartrul dinților. — *detartráre* s. f. (<fr. *détartrer*)

detartráj *s. n.* detartrare. (<fr. *détartrage*)

detartránt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește pentru detartrare. (<fr. *détartrant*)

detașá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a (se) desprinde, a (se) separa, a (se) desface (dintr-un întreg); a (se) decupa (II). 2. a (se) transfera temporar. II. *refl.* 1. *(sport)* a ieși în evidență; a se distanța, a întrece categoric. 2. *(fig.)* a se desprinde, a se îndepărta de o situație, de o preocupare. (<fr. *détacher*)

detașábil, -ă *adj.* care se poate desprinde, detașa. (<fr. *détachable*)

detașamént *s. n.* 1. grup de militari, de luptători înarmați (separați momentan de unitatea lor) căruia i se încredințează o anumită misiune. 2. unitate; echipă, grup. ● grupare temporară formată dintr-un număr variabil de nave. (<fr. *détachement*)

detașáre *s. f.* acțiunea de a (se) detașa și rezultatul ei; timpul și locul unde este detașat cineva. (<*detașa*)

detașát, -ă *adj.* desprins, izolat de cineva sau de ceva. ● *(sport; adv.)* distanțat; *(p. ext.)* categoric, clar. (<fr. *détaché*)

detașór *s. n.* mașină folosită în procesul de măcinare a grîului pentru sfărîmarea solzișorilor de făină formați la trecerea prin măcinătoare. (<fr. *détacheur*)

detatuáj *s. n.* înlăturare, ștergere a unui tatuaj. (<fr. *détatouage*)

detectá *vb. tr.* 1. a descoperi și identifica (un avion, o mină explozivă, un gaz etc.); *(p. ext.)* a găsi, a descoperi (un talent). 2. a realiza o detecție. — *detectáre* s. f. (<fr. *détecter*)

detectábil, -ă *adj.* care poate fi detectat. (<fr. *détectable*)

detectabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este detectabil. (<fr. *détectabilité*)

detectív *s. m.* agent secret în serviciul poliției sau al unei persoane particulare. (<fr. *détective*, engl. *detective*)

detectivísm *s. n.* aptitudine, atitudine, manieră de detectiv. (<*detectiv* + *-ism*)

detectivíst, -ă *adj.* de detectiv; detectivistic. (<*detectiv* + *-ist*)

detectivístic, -ă *adj.* detectivist. (<germ. *detektivistisch*)

detectór *s. n.* 1. aparat, dispozitiv pentru detectarea gazelor din mine, a substanțelor toxice de luptă, a radiațiilor nucleare, a undelor radioelectrice, a minelor etc. ○ ~ *de proximitate* = aparat electronic care detectează apropierea unei persoane sau a unui obiect de o zonă controlată; ~ *de metale* = aparat electronic pentru detectarea obiectelor metalice ascunse vederii. 2. ~ *de minciuni* aparat folosit în practica organelor de urmărire penală pentru a detecta, prin înregistrarea efectelor fiziologice și a emoțiilor provocate de întrebări, dacă cel interogat spune adevărul sau nu. (<fr. *détecteur*)

detécție *s. f.* 1. identificare a prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice. 2. punere în evidență a radiațiilor nucleare dintr-un anumit mediu. — var. *detecțiune* s. f. (<fr. *détection*, lat. *detectio*, revelație)

detecțiúne *s. f.* v. d e t e c ț i e.

detensioná *vb. tr.* 1. *(tehn.)* a elimina sau a reduce tensiunile interne dintr-un material. 2. *(fig.)* a face să dispară tensiunea, încordarea;

a destinde. — *detensionáre* s. f. (<*de*[1]- + *tensiona*)

deténtă *s. f.* 1. expansiune bruscă a unui gaz prin mărirea volumului său. • *(fig.)* destindere, ameliorare, îmbunătățire. 2. *(sport)* pas bătut, bătaie (înaintea unei sărituri); capacitatea pe care o au unii sportivi de a se desprinde cu ușurință de sol. (<fr. *détente*)

detentór[1] *s. m. (jur.)* persoană care deține un lucru; deținător. (<fr. *détenteur*)

detentór[2] *s. n.* piesă racordată la un tub pentru reducerea presiunii unui fluid. (după fr. *détendeur*)

deténție *s. f.* v. d e t e n ț i u n e.

detențiúne *s. f.* 1. reținere a cuiva în stare de arest pentru cercetare. 2. pedeapsă privativă de libertate pentru o perioadă dată. — var. *detenție* s. f. (<fr. *détention*, lat. *detentio*)

detergént, -ă *adj., s. m.* (substanță, amestec) care servește ca agent de spălare și dezinfectare. (<fr. *détergent*)

deteriorá *vb. tr., refl.* 1. a (se) uza, a aduce stricăciuni unui lucru, a (se) strica, a (se) degrada. 2. a (se) distruge echilibrul, caracterul (unor relații etc.). — *deterioráre* s. f. (<fr. *détériorer*, lat. *deteriorare*)

determiná *vb. tr.* 1. a fi cauza imediată a unui fapt, fenomen sau proces; a condiționa, a cauza. 2. a stabili cu precizie; a lămuri, a preciza. • a deduce; a calcula (pe baza unor date). 3. a hotărî, a convinge, a decide (pe cineva) la ceva. 4. a preciza, a lămuri sau a restrînge sensul unui cuvînt, al unei propoziții. 5. *(mat., fiz.)* a afla valoarea unei mărimi; a măsura. (<fr. *déterminer*, lat. *determinare*)

determinábil, -ă *adj.* care poate fi determinat. (<fr. *déterminable*)

determinánt, -ă I. *adj.* care determină, este de natură să determine; hotărîtor; determinativ. II. *s. m.* 1. factor, cauză, relație etc. cu rol hotărîtor în producerea unui eveniment, fenomen, situație, reacție. 2. *(mat.)* simbol compus din numere așezate în linii și coloane reprezentînd o expresie algebrică și folosit mai ales în rezolvarea ecuațiilor. III. *s. n.* element lingvistic care determină alt element *(determinat)*. (<fr. *déterminant*)

determinăre *s. f.* 1. acțiunea de a determina și rezultatul ei. 2. operație logică, inversă generalizării, prin care se trece de la noțiuni mai generale la noțiuni mai puțin generale. 3. precizare a conținutului unui cuvînt sau al unei propoziții *(determinat)* cu ajutorul unui determinant. (<*determina*)

determinát, -ă I. *adj.* precizat. • cauzat de ceva. • (despre cuvinte) precizat printr-un raport de determinare (3). II. *s. n.* element lingvistic determinat de un altul. (<fr. *déterminé*)

determinativ, -ă *adj., s. n.* determinant. (<fr. *déterminatif*)

determinatór *s. n.* lucrare pentru identificarea organismelor vegetale sau animale din diferite categorii sistematice. (<it. *determinatore*)

determinăție *s. f. (rar)* determinare. (<fr. *détermination*)

determinism *s. n.* teorie, concepție și metodă potrivit căreia toate fenomenele și procesele naturii, societății și gîndirii sînt determinate de anumite condiții și cauze, fiind guvernate de legi obiective. (<fr. *déterminisme*)

determinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al determinismului. (<fr. *déterministe*)

detérsie *s. f.* v. d e t e r s i u n e.

detersiúne *s. f.* 1. efectul produs de detergenți; curățare, spălare. • dezlipire a peliculei de material străin de pe suprafața unui material. 2. roadere, șlefuire a scoarței terestre de către ghețari. — var. *detersie* s. f. (<fr. *détersion*)

detersív, -ă *adj., s. m.* (substanță) care poate curăța, purifica. (<fr. *détersif*)

detestá *vb. tr., refl.* (despre oameni) a (se) disprețui profund, a (se) uri. — *detestáre* s. f. (<fr. *détester*, lat. *detestari*)

detestábil, -ă *adj.* demn de dispreț, de ură. • (despre lucruri) foarte rău, cu mult sub nivelul cerut. (<fr. *détestable*, lat. *detestabilis*)

detimbráre *s. f.* modificare a spectrului de frecvență, a timbrului unei transmisiuni fonice. (<*de*[1]- + *timbru*)

detoná *vb.* I. *tr.* a produce o explozie. II. *intr.* a exploda. — *detonáre* s. f. (<fr. *détoner*, lat. *detonare*)

detonábil, -ă *adj.* detonant. (<it. *detonabile*)

detonánt, -ă *adj.* care poate produce detonație; detonabil. • care poate iniția detonația unui exploziv. (<fr. *détonant*)

detonatór *s. n.* 1. agent chimic sau mecanic care poate produce detonația unui exploziv. 2. exploziv capabil să producă prin detonație o undă de șoc puternică. 3. dispozitiv care creează o undă de șoc. (<fr. *détonateur*)

detonáție *s. f.* 1. zgomot produs de o explozie; detunătură. 2. ardere extrem de rapidă a unei substanțe într-un spațiu închis, însoțită de o degajare aproape instantanee de gaze și de un zgomot caracteristic. — var. *detonațiune* s. f. (<fr. *détonation*)

detonațiúne *s. f.* v. d e t o n a ț i e.

detonít *s. n.* substanță explozivă foarte brizantă. (< *detona* + *-it*)

detorsioná *vb. tr. (tehn.)* a înlătura o torsiune, a dezrăsuci; a întinde (la loc), a destinde. — *detorsionáre* s. f. (<*de*[1]- + *torsiona*)

detorsiúne *s. f.* detorsionare. (<fr. *détorsion*)

detoxicá *vb. refl. (rar)* a se detoxifica. (<fr. *detoxiquer*)

detoxifiánt, -ă *adj., s. n.* (substanță, remediu) care detoxifică. (<*detoxifi*[*ca*] + *-ant*)

detoxifícá *vb. refl.* a produce fenomenul de detoxificație; a detoxica. — *detoxificáre* s. f. (după fr. *détoxiquer*)

detoxificáție *s. f.* 1. ansamblu de procese biologice prin care un organism neutralizează și elimină produsele toxice rezultate din diversele metabolisme. 2. neutralizare și înlăturare a substanțelor toxice din nutrețuri și alimente. (< fr. *détoxication*)

detracá *vb. refl. (rar)* 1. a înnebuni, a sesminti, a se țicni. 2. (despre mașini) a se defecta. — *detracáre* s. f. (<fr. *détraquer*)

detractá *vb. tr.* a micșora meritele cuiva; a defăima, a ponegri. — *detractáre* s. f. (<fr. *détracter*, cf. lat. *detrahere*, a trage în jos)

detractór, -oáre *s. m. f.* cel care caută să micşoreze meritele cuiva; defăimător, bîrfitor, calomniator. (<fr. *détracteur*, lat. *detractor*)

detrácţie *s. f.* v. detracţiune.

detracţiúne *s. f.* 1. detractare. 2. proces de dislocare a blocurilor de rocă sub acţiunea ghețarilor. — var. *detracţie* s. f. (<fr. *détraction*, lat. *detractio*)

detrésă *s. f.* 1. stare sufletească a cuiva care se simte părăsit în nenorocire; desperare. 2. nenorocire, stare critică. (<fr. *détresse*)

detribalizáre *s. f.* ieşire din starea tribală. (<*de*[1]- + *tribal* + *-iza*)

detrimént *s. n.* prejudiciu, pierdere materială sau morală. ○ *în ~ul* (cuiva sau a ceva) = în paguba, în dauna (cuiva sau a ceva). (<fr. *détriment*, lat. *detrimentum* < *deterere*, a strica)

detrític, -ă *adj.* (despre roci) provenit din altă rocă prin fărîmiţarea cauzată de agenţi externi; clastic. (<fr. *détritique*)

detritivór, -ă *adj.* (despre animale limicole) care se hrăneşte cu detritus vegetal sau animal; detritofag. (<*detrit/us/* + *-vor*)

detritofág, -ă *adj.* detritivor. (<*detrit/us/* + *-fag*[2])

detrítus *s. n.* 1. material granulat rezultat din sfărîmarea rocilor sub acţiunea agenţilor externi. 2. materie organică formată din resturi de origine vegetală sau animală în descompunere. 3. tartru dentar. (<fr. *détritus*, lat. *detritus*, sfărîmat)

detroná *vb. tr.* a înlătura de la tron, a scoate din domnie. ● *(ir.)* a înlătura dintr-o demnitate, dintr-o funcţie. — *detronáre* s. f. (< fr. *détrôner*)

detubáre *s. f.* 1. *(med.)* extragere a unui tub (din laringe). 2. totalitatea operaţiilor efectuate la o sondă pentru extragerea şi recuperarea totală sau parţială a coloanelor de burlane folosite în procesul de forare. (după fr. *détubage*)

detumescénţă *s. f.* micşorare treptată a unei leziuni inflamatorii, a unui organ erectil. (<fr. *détumescence*)

detúr *s. n.* mijloc indirect folosit pentru depăşirea unui obstacol în vederea atingerii scopului propus. (<fr. *detour*)

deturná *vb. tr.* 1. a întrebuinţa ilegal fonduri (sau alte materiale) în alt scop decît acela pentru care au fost destinate. ● a delapida. 2. a abate (cu forţa), a devia, a schimba direcţia. ● a fura un vehicul aerian în scop de şantaj sau ca act de piraterie aeriană. — *deturnáre* s. f. (<fr. *détourner*)

deţinător, -oáre *s. m. f.* 1. detentor[1]. 2. cel care deţine o funcţie, un titlu etc. (<*deţine* + *-ător*)

deţine *vb. tr.* 1. a avea în stăpînire sau în păstrare un bun material; a poseda. 2. a fi în posesia unui titlu, unui premiu. ● a ocupa o funcţie, un post. 3. a lipsi pe cineva de libertate personală; a ţine sub stare de arest. — *deţinere* s. f. (după fr. *détenir*)

deţinút, -ă *s. m. f.* cel aflat în închisoare în urma unei condamnări. (după fr. *détenu*)

deuce/dius/ *s. n.* *(tenis)* situaţie în care un jucător trebuie să cîştige două puncte sau două jocuri consecutive spre a cîştiga jocul, respectiv setul. (<engl. *deuce*)

déus ex máchina *loc. adv.* expresie folosită pentru rezolvarea neverosimilă a unor situaţii dificile. (<lat. *deus ex machina*, zeul din maşinărie)

DEUTER(O)-/DEUTO- *elem. comp.* „secund”, „al doilea”. (<fr. *deutér/o/-*, *deuto-*, cf. gr. *deuteros*)

deuteranomalíe *s. f.* uşoară anomalie a vederii faţă de culoarea verde. (<fr. *deutéranomalie*)

deuteranóp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de deuteranopie. (<fr. *deutéranope*)

deuteranopíe *s. f.* formă de daltonism constînd în incapacitatea de a percepe culoarea verde; acloropsie. (<fr. *deutéranopie*)

deuteráre *s. f.* *(chim.)* înlocuire cu deuteriu a hidrogenului din substanţe organice, în prezenţa catalizatorilor. (după fr. *deutération*)

deutériu *s. n.* izotop al hidrogenului, sub formă de gaz incolor, mult mai dens decît acesta, obţinut prin electroliza apei grele şi folosit drept combustibil termonuclear; hidrogen greu. (<fr. *deutérium*, germ. *Deuterium*)

deuterogamíe *s. f.* fecundaţie secundară, realizată de unele celule asexuate. (<fr. *deutérogamie*)

deuteromicéte *s. f. pl.* grup eterogen de ciuperci cărora le lipseşte sau nu li se cunoaşte încă forma de fructificaţie; fungi imperfecţi. (<fr. *deutéromycètes*)

deuteromorfóză *s. f.* schimbare a formei cristalelor mineralelor datorită unor procese mecanice şi chimice. (<fr. *deutéromorphose*)

deuterón *s. m.* nucleu al atomului de deuteriu, format dintr-un proton şi un neutron; deuton. (<fr. *deutéron*)

deuteropatíe *s. f.* afecţiune secundară a unei alte boli. (<fr. *deutéropathie*)

deuteroplásmă *s. f.* deutoplasmă. (<engl. *deuteroplasma*)

deuteroscopíe *s. f.* halucinaţie în cadrul căreia bolnavul vede imaginea sa dedublată. (<fr. *deutéroscopie*)

DEUTO- v. deuter(o)-.

deutón *s. m.* deuteron. (<fr. *deuton*)

deutoneurón *s. m.* al doilea neuron din cadrul unui lanţ neuronal. (<fr. *deutoneurone*)

deutoplásmă *s. f.* 1. parte a protoplasmei cuprinzînd substanţele nutritive ale celulei; deuteroplasmă. 2. componentele nutritive ale oului. (<fr. *deutoplasme*)

deux-pièces/dö-piés/ *s. n.* îmbrăcăminte feminină compusă din două piese (fustă şi jachetă) din acelaşi material. (<fr. *deux-pièces*)

devalizá *vb. tr.* *(livr.)* a fura, a prăda, a jefui pe cineva. — *devalizáre* s. f. (<fr. *dévaliser*)

devalorizá *vb. tr., refl.* (despre bani) a(-şi) reduce valoarea; a (se) deprecia. (<fr. *dévaloriser*)

devalorizánt, -ă *adj.* care devalorizează. (<*devaloriza* + *-ant*)

devalorizáre *s. f.* acţiunea de a (se) devaloriza. ● reducere oficială a valorii monedei naţionale în raport cu aurul sau cu valutele străine; scădere a conţinutului în aur al unităţii monetare. (<*devaloriza*)

devaluá *vb. tr.* a deprecia o monedă modificînd legal taxele de schimb; a devaloriza. — *devaluáre* s. f. (<fr. *dévaluer*)

devanagári *s. f.* scriere modernă a sanscritei clasice și a unor limbi din India. (<fr. *dévanagari* < cuv. sanscr., orășeanca zeilor)

deváns *s. n.* devansare. (<*devansa*)

devansá *vb. tr.* **1.** a întrece, a depăși. **2.** *(rar)* a grăbi desfășurarea, săvîrșirea unui fapt etc. — *devansáre* s. f. (<fr. *devancer*)

devascularizáre *s. f.* excizie sau întrerupere chirurgicală a continuității sistemului vascular dintr-un sistem sau organ. (<*de*[1]- + *vascularizá*)

devastá *vb. tr.* **1.** a pustii, a nimici; a distruge, a ruina. **2.** a jefui, a prăda. — *devastáre* s. f. (<fr. *dévaster*, lat. *devastare*)

devastatór, -oáre *adj., s. m. f.* distrugător, pustiitor. (<fr. *dévastateur*, lat. *devastator*)

developá *vb. tr.* a trata cu un reactiv chimic un material fotosensibil impresionat, pentru a face să apară clar imaginea formată la expunere. ● a face vizibile, prin procedee speciale, semnele scrise cu cerneală simpatică. — *developáre* s. f. (<fr. *développer*)

developánt *s. n.* **1.** developator (1). **2.** eluant. (<*developa* + *-ant*)

developatór *s. m.* **1.** reactiv chimic folosit la developare; developant (1); revelator. **2.** substanță care sintetizează direct pe fibra unei țesături anumiți coloranți. (<fr. *développateur*)

developézã *s. f.* utilaj folosit la developarea, fixarea și spălarea filmului aerofotogrammetric. (<*developa* + *-ezã*)

devení *vb. intr.* **1.** a se transforma, a se preface (în). **2.** a începe sau a ajunge să fie. (<fr. *devenir*, lat. *devenire*, a ajunge)

devenire *s. f.* acțiunea de a deveni; schimbare, transformare progresivă a lucrurilor. ○ *în ~* = în curs de transformare. (<*deveni*)

deverbál *adj., s. n.* (cuvînt) derivat de la un verb. (<fr. *déverbal*)

devergondá *vb. refl. (livr.)* a se destrăbăla, a se dezmăța, a se desfrîna. (<fr. *dévergonder*)

devergondáj *s. n. (livr.)* desfrînare, destrăbălare, dezmăț. (<fr. *dévergondage*)

deversá *vb. tr.* **1.** a scurge surplusul de apă dintr-un riu sau dintr-un lac de acumulare. **2.** a face să se scurgă reziduurile într-o apă naturală. — *deversáre* s. f. (<fr. *déverser*)

deversór *s. n.* **1.** instalație așezată într-un curs de apă, într-o conductă sau într-un canal, în vederea menținerii unui nivel constant. **2.** deschizătură la partea superioară a unui baraj prin care se scurge surplusul de apă. (<fr. *déversoir*)

deviá *vb.* **1.** *intr., tr.* a (se) abate de la direcția dată. **II.** *intr. (fig.)* a se depărta de la subiect; *(p. ext.)* a începe să facă lucruri necorecte, a porni pe un drum greșit. — *deviére* s. f. (<fr. *dévier*, lat. *deviare*, a ieși din cale)

devlánt, -ă *adj.* (despre oameni) care are o conduită de devianță. (<fr. *déviant*)

devlánță *s. f. (psih.)* tip de conduită care se abate de la regulile admise de societate. (<fr. *déviance*)

deviatór, -oáre **1.** *adj.* care produce o deviație. **II.** *s. m. f.* membru al unui partid, care se abate de la linia politică a partidului său; deviaționist. **III.** *s. n.* dispozitiv care modifică direcția de tracțiune a turboreactoarelor, permițînd frînarea avionului. (<fr. *déviateur*)

deviáție *s. f.* **1.** abatere față de o direcție normală dată; deviere. ○ *~ de sept* = deformare a septului nazal. ● *(biol.)* transformare a unui organ într-altul, cu altă structură și altă funcție. ○ *~ sexuală* = practicarea relațiilor erotice între parteneri aparținînd aceluiași sex; homosexualitate. **2.** *(fiz.)* unghi format de raza emergentă dintr-un sistem cu cea incidentă; deflexiune. (2). **3.** unghi format de acul busolei cu meridianul magnetic sub influența maselor de metal situate la bord. — var. *deviațiune* s. f. (<fr. *déviation*, lat. *deviatio*)

deviaționism *s. n.* atitudine de deviaționist. (<fr. *déviationnisme*)

deviaționíst, -ă *adj., s. m. f.* deviator (II). (<fr. *déviationniste*)

deviațiúne *s. f.* v. deviație.

devină *vb. tr.* a prezice, a ghici. (<fr. *deviner*)

deviométru *s. n.* **1.** aparat pentru măsurarea deviației de frecvență a unei unde modulate în frecvență. **2.** aparat pentru măsurarea deviației musculare a ochiului, cu înregistrarea rezultatelor pe o schemă. (<fr. *déviomètre*)

devirá *vb. tr. (mar.)* a roti cabestanul în sens invers. — *devirăre* s. f. (<fr. *dévirer*)

devirilizá *vb. tr., refl.* a (se) demasculiniza, a (se) efemina; a (se) moleși. — *devirilizáre* s. f. (<fr. *déviriliser*)

de vísu *loc. adv.* constatat cu propriii ochi. (<lat. *de visu*, din văzute)

devitalizá *vb.* **I.** *tr.* a suprima funcțiile vitale ale unui țesut, organ etc. **II.** *refl. (fig.)* a se veșteji. — *devitalizáre* s. f. (<fr. *dévitaliser*)

devitalizánt, -ă *adj.* care devitalizează. (<*devitaliza* + *-ant*)

devitaminizá *vb. tr.* a face să-și piardă vitaminele. — *devitaminizáre* s. f. (după fr. *dévitaminer*)

devitrificá *vb. tr.* a produce devitrificarea. (după fr. *dévitrifier*)

devitrificáre *s. f.* reducere a transparenței sticlei prin cristalizare parțială sau totală a masei sticloase; devitrifiere. (<*devitrifica*)

divitrifiére *s. f.* divitrificare. (după fr. *dévitrification*)

deváz *s. n.* document de evaluare anticipată a cheltuielilor materiale și a forței de muncă necesare pentru executarea unei lucrări proiectate. (<fr. *devis*)

devizajá *vb. tr. (livr.)* a fixa, a privi insistent pe cineva. (<fr. *dévisager*)

devíză *s. f.* **1.** formulă scurtă care exprimă o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva. **2.** *(herald.)* figură emblematică ce însoțește un scut, un blazon etc. (<fr. *devise*)

devíze *s. n. pl.* mijloace de plată utilizate în decontările internaționale, reprezentate prin documente de plată (trate, cecuri etc.) și hîrtii de valoare (acțiuni, obligațiuni, titluri etc.) emise în valută străină. (<fr. *devises*)

devoalá *vb. tr.* **1.** *(livr.)* a înlătura, a scoate un văl etc. care acoperă. **2.** *(fig.)* a dezvălui, a da

pe față (un secret, un plan etc.). — *devoalâre* s. f. (<fr. *dévoiler*)

devoltór *s. n.* transformator pentru reducerea tensiunii electrice alternative într-o rețea, prin producerea unei tensiuni în opoziție de fază cu tensiunea rețelei. (<fr. *dévolteur*)

devoluțiúne *s. f. (jur.)* transmitere a unui bun, a unui drept de la o persoană la alta. • drept care, în unele țări, acordă moștenirea cu preferință fiicelor din prima căsătorie decît fiilor din a doua. (<fr. *dévolution*, lat. *devolutio*)

devón *s. m.* peștișor artificial de metal prevăzut cu cîrlig de undiță, servind pentru pescuit. (<fr., engl. *devon*)

devonián, -ă *adj., s. n.* (din) a patra perioadă a paleozoicului, cuprinsă între silurian și carbonifer. (<fr. *dévonien*, cf. *Devon*, comitat în Anglia)

devorá *vb. tr.* 1. a mînca prada, sfîșiind-o cu dinții; a mînca lacom. 2. *(fig.)* a mistui, a înghiți. — *devorâre* s. f. (<fr. *dévorer*, lat. *devorare*)

devorânt, -ă *adj.* care devorează; devorator. • *(fig.)* mistuitor, arzător. (<fr. *dévorant*)

devoratór, -oáre *adj., s. m. f.* devorant. (<fr. *dévorateur*)

devót, -ă *adj., s. m. f. (rar)* 1. pios, religios; bigot. 2. devotat. (<fr. *dévot*, lat. *devotus*)

devotá *vb. refl.* a servi pe cineva cu devotament; a se consacra, a se pune în slujba..., a se dedica. (<lat. *devotare*, după fr. *dévouer*)

devotamént *s. n.* atitudine de atașament sincer față de cineva sau ceva, care merge pînă la sacrificiu; abnegație. (după fr. *dévouement*)

devotát, -ă *adj.* plin de devotament, credincios unei cauze, unei persoane; devot (2). (<*devota*)

devoțiónál, -ă *adj.* referitor la devoțiune. (<fr. *dévotionnel*, engl. *devotional*)

devoțiúne *s. f.* 1. cucernicie, pietate, evlavie, zel în practica religioasă. 2. atașament față de cineva, fidelitate. 3. *(peior.)* bigotism. (<fr. *dévotion*, lat. *devotio*)

devulcanizáre *s. f.* operație de regenerare a cauciucului natural sau sintetic vulcanizat. (după fr. *dévulcanisation*)

déxter, -ă *adj. (rar)* abil, îndemînatic. (<lat. *dexter*)

dexterimétru *s. n. (psih.)* aparat pentru proba-rea abilităților motorii simple, a coordonării mișcărilor. (<*dexter* + *-metru*[2])

dexterități *s. f.* 1. dibăcie, îndemînare, abilitate. 2. (în trecut) fiecare dintre disciplinele de învățămînt considerate de mai mică importanță (muzica, desenul etc.). (<fr. *dextérité*, lat. *dexteritas*)

DEXTR(O)-, -dextríe, -déxtru *elem. comp.* „dreapta". (<fr. *dextr/o/-*, *-dextrie*, *-dextre*, cf. lat. *dexter*, *dextra*)

dextrafobíe *s. f.* teamă patologică, nemotivată, față de orice obiect amplasat în dreapta bolnavului. (<*dextr/o/-* + *-fobie*[2])

dextralitáte *s. f.* însușire de a folosi cu precădere mîna dreaptă. (<fr. *dextralité*)

dextráni *s. m. pl.* substanțe de natură polizaharidică, produse de anumite microorganisme, care pot substitui plasma sangvină. (<fr. *dextrans*)

déxtră I. *adj.* (despre o cochilie univalvă) răsucită de la stînga spre dreapta. II. *s. f. (herald.)* partea dreaptă a unui blazon, a unui scut. (<fr. *dextre*, lat. *dextra*)

-dextríe v. d e x t r (o)-.

dextrínă *s. f.* substanță albă, produsă prin degradarea parțială a amidonului, folosită la fabricarea unor cleiuri, ca înlocuitor al gumei arabice, apret etc. (<fr. *dextrine*)

dextrinizáre *s. f.* transformare a amidonului în dextrină. (după engl. *dextrinization*)

dextrocardíe *s. f.* deplasare a inimii în partea dreaptă a toracelui. (<fr. *dextrocardie*)

dextrocardiográmă *s. f.* parte a unei electrocardiograme care corespunde ventricolului drept; dextrogramă. (<fr. *dextrocardiogramme*)

dextrogastríe *s. f.* situare a stomacului în partea dreaptă a abdomenului. (<fr. *dextrogastrie*)

dextrogír, -ă *adj., s. n.* (substanță) care rotește spre dreapta planul luminii polarizate. (<fr. *dextrogyre*)

dextrográmă *s. f.* dextrocardiogramă. (<fr. *dextrogramme*)

dextropozíție *s. f.* deviație spre dreapta a unui organ al corpului, situat obișnuit în partea stîngă. (<fr. *dextroposition*)

dextrorotáție *s. f.* rotație a inimii către dreapta. (<fr. *dextrorotation*)

dextroșér *s. n. (herald.)* braț drept, reprezentat pe un scut, îndreptat spre stînga. (<fr. *dextrochère*)

dextroversiúne *s. f.* răsucire a unui organ sau a unei formațiuni anatomice către partea dreaptă a organismului. (<fr. *dextroversion*)

dextrózá *s. f.* glucoză dextrogiră obținută prin hidroliza acidă a zahărului, amidonului, celulozei etc. (<fr. *dextrose*)

-déxtru v. d e x t r (o)-.

DEZ- v. d e s-.

dezabilé *s. n.* veșmînt lejer, elegant, purtat de femei în casă. (<fr. *deshabillé*)

dezaboná *vb. tr., refl.* a(-și) anula un abonament. — *dezabonâre* s. f. (<fr. *désabonner*)

dezabuzá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni blazat, dezamăgit. — *dezabuzâre* s. f. (<fr. *désabuser*)

dezabuzát, -ă *adj.* dezamăgit; scîrbit. (<fr. *désabusé*)

dezacidifícá *vb. tr.* a anula caracterul acid al unei substanțe. — *dezacidificâre* s. f. (<fr. *désacidifier*)

dezaclimatá *vb. tr.* a schimba climatul; a face să înceteze aclimatarea. — *dezaclimatâre* s. f. (<fr. *désacclimater*)

dezacórd *s. n.* lipsă de acord, de armonie; neînțelegere, diferend, disensiune. • *(gram.)* lipsa acordului între cuvinte legate prin raporturi de determinare. (<fr. *désaccord*)

dezacordá *vb. tr., refl.* a (se) strica acordul unui instrument muzical cu coarde. — *dezacordâre* s. f. (<fr. *désaccorder*)

dezactivá *vb. tr.* 1. a trece în stare inactivă particulele active ale unei substanțe; a face ca un fenomen să devină inactiv. 2. a îndepărta substanțele radioactive de pe tehnica de luptă, de pe teren, îmbrăcăminte etc. — *dezactivâre* s. f. (<fr. *désactiver*)

dezactualizá *vb. refl.* a deveni inactual, perimat. — *dezactualizâre* s. f. (<*dez-* + *actualiza*)

dezacuplá *vb. tr.* 1. a desface (lucruri) unite în perechi. 2. a decupla. — *dezacuplâre* s. f. (<fr. *désaccoupler*)

dezadaptá *vb. tr.* a face să înceteze adaptarea (la mediu). — *dezadaptâre* s. f. (<fr. *désadapter*)

dezaerá *vb. tr.* 1. a elimina aerul aflat în materia primă fibroasă folosită la fabricarea hîrtiei. 2. a evacua aerul din pungile de aer formate într-o conductă, într-un rezervor etc. — *dezaerâre* s. f. (<fr. *désaérer*)

dezafectá *vb. tr.* a schimba destinația unui utilaj, a unei construcții etc. — *dezafectâre* s. f. (<fr. *désaffecter*)

dezaferentáre *s. f.* suprimarea chirurgicală a impulsurilor nervoase aferente. (<*dez-* + *aferent*)

dezafureá *vb. tr.* (*mar.*) a desface cheia de afurcare și a vira una din cele două ancore afurcate. — *dezafureâre* s. f. (după fr. *désaffourchage*)

dezaglomerá *vb. tr., refl.* (despre un loc, un spațiu) a (se) elibera de aglomerația de oameni, de vehicule etc. — *dezaglomerâre* s. f. (<*dez-* + *aglomera*)

dezagreábil, -ă *adj.* neplăcut, supărător; antipatic. (<fr. *désagréable*)

dezagregá *vb. tr., refl.* 1. (despre corpuri) a (se) desface în părțile constitutive. • (despre nucleе atomice) a (se) dezintegra. 2. (*fig.*) a (se) descompune, a (se) dizolva, a (se) împrăștia. (<fr. *désagréger*)

dezagregábil, -ă *adj.* care se poate dezagrega. (<*dezagrega* + *-bil*)

dezagregáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) dezagrega și rezultatul ei. 2. transformare chimică a unui material sau a unei substanțe, insolubile în dizolvanți obișnuiți, în substanțe dintre care cel puțin una este solubilă. 3. distrugere a stării de coeziune a unei roci sub acțiunea agenților geomorfologici externi. (<*dezagrega*)

dezagregatór *s. n.* dispozitiv folosit la prepararea argilei pentru cărămizi. (<fr. *désagrégateur*)

dezagregáție *s. f.* dezagregare. (<fr. *désagrégation*)

dezagrement *s. n.* neplăcere, supărare. (<fr. *désagrément*)

dezaharifícáre *s. f.* proces de recuperare a zahărului din melasă. (<*de*[1]- + *zaharificare*)

dezalcalinizáre *s. f.* (*text.*) operație finală, în mercerizarea țesăturilor de bumbac, prin care se îndepărtează hidroxidul de sodiu din materialul textil. (după fr. *désalcalinisation*)

dezalcalizáre *s. f.* fază de alterare și transformare a silicaților primari, constînd în pierderea treptată a cationilor rețelei cristaline, în contact cu apa. (după engl. *dealkalisation*)

dezalcoolizá *vb. tr.* a crea unui alcoolic cronic dezgust față de băutură. — *dezalcoolizâre* s. f. (<*dez-* + *alcooliza*)

dezalergizáre *s. f.* 1. imunizare la alergie. 2. (*fig.*) descătușare, eliberare. (<*dez-* + *alergie* + *-iza*)

dezaliená *vb. tr.* a combate sistematic și perseverent alienarea. (<fr. *désaliéner*)

dezalienáre *s. f.* combaterea alienării. • concepție progresistă, revoluționară care, respingînd morala și filozofia individualistă, promovează colectivismul, principiul dezvoltării neîngrădite, armonioase și multilaterale a individului și a personalității umane. (<*dezaliena*)

dezamaráre *s.f.* (*mar.*) dezlegarea unui obiect amarat pe o navă. (<*dez-* + *amarare*)

dezambalá *vb.* I. *tr.* 1. a scoate din ambalaj. 2. a face ca un motor ambalat să revină la turația normală. II. *refl.* (*fig.*) a se elibera de griji, a se retrage dintr-o acțiune. — *dezambalâre* s.f. (<fr. *désemballer*)

dezambiguizá *vb. tr.* a înlătura ambiguitatea, a clarifica exprimarea prin eliminarea oricărui echivoc; a realiza o exprimare cu un singur înțeles posibil. — *dezambiguizâre* s. f. (<fr. *désambiguiser*)

dezambiguizatór, -oáre *adj.* care dezambiguizează. (<*dezambiguiza* + *-tor*)

dezambreiá *vb. tr.* a scoate din ambreiaj. — *dezambreiâre* s. f. (<*dez-* + *ambreia*)

dezamidáză *s. f.* enzimă care catalizează descompunerea unor amide. (<engl. *desamidase*)

dezaminâre *s. f.* eliminare de către unele enzime a amoniacului sau a unei amine dintr-un compus organic. (după fr. *désamination*)

dezaminázá *s. f.* enzimă sub acțiunea căreia se produce dezaminarea. (<fr. *désaminase*)

dezamoniacalizáre *s. f.* proces tehnologic de îndepărtare a amoniacului din gazele de pirogenare a cărbunilor. (<*dez-* + *amoniacal* + *-iza*)

dezanamorfózá *s. f.* (*cinem.*) operație inversă anamorfozei, care permite restituirea proporțiilor normale ale imaginilor proiectate pe ecran. (<fr. *désanamorphose*)

dezamorsá *vb. tr.* 1. a înlătura o amorsă. 2. a întrerupe funcționarea unui aparat, a circulației apei printr-o instalație. 3. (*fig.*) a preveni desfășurarea unui proces, a potoli a stare conflictuală. — *dezamorsâre* s. f. (<fr. *désamorcer*)

dezancolá *vb. tr., refl.* a (se) descleia. — *dezancolâre* s. f. (< fr. *désencoller*)

dezancorá *vb. tr.* a desface, a ridica o ancoră. — *dezancorâre* s. f. (<*dez-* + *ancora*)

dezanerasá *vb. tr.* a înlătura grăsimea, murdăria depusă; (*spec.*) a curăța bujiile anerasate. — *dezanerasâre* s. f. (<fr. *désencrasser*)

dezanexá *vb. tr.* a retroceda un teritoriu anexat. — *dezanexâre* s. f. (<fr. *désannexer*)

dezangajá *vb.* I. *tr.* a elibera de un angajament. II. *refl.* a se retrage dintr-un angajament, dintr-o confruntare etc. (<fr. *désengager*)

dezangajâre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) dezangaja. • complex de măsuri menit să separe forțele armate ale unor state opuse, spre a înlătura pericolul unei confruntări militare. 2. (*psih.*) modificare a participării afective și emoționale a unui subiect într-o activitate sau relație. (<*dezangaja*)

dezangrená *vb. tr.* a desface un angrenaj. — *dezangrenâre* s. f. (<fr. *désengrener*)

dezanofelizáre *s. f.* metodă de combatere a malariei prin distrugerea anofelilor adulți. (<*dez-* + *anofel* + *-iza*)

dezantropomorfizá *vb. tr.* a dezumaniza gîndirea și noțiunile teoretice, în spiritul rigorismului. — *dezantropomorfizâre* s. f. (<*dez-* + *antropomorfiza*)

dezaprobá *vb. tr.* a nu aproba; a blama, a înfiera. — *dezaprobâre* s. f. (după fr. *désapprouver*)

dezaprobatór, -oáre *adj.* care dezaprobă, care exprimă dezaprobare. (<fr. *désapprobateur*)

dezarborá *vb. tr.* 1. a demonta arborada unei nave. 2. a dobori cu o salvă de artilerie arborada unei nave inamice. (<*dez-* + *arborá*/*dă*/)

dezarimá *vb. tr.* a scoate mărfurile din locul unde sînt stivuite în magazille navei. — *dezarimáre* s. f. (<fr. *désarrimer*)

dezarimáj *s. n.* dezarimare. (<fr. *désarrimage*)

dezaristá *vb. tr.* a desprinde aristele și palele de pe semințele unor cereale păioase rămase după treierat. — *dezaristáre* s. f. (<*dez-* + *aristă*)

dezaristatór *s. n.* organ al batozelor sau al unor combine de recoltat cereale păioase care efectuează dezaristarea. (<*dezarista* + *-tor*)

dezarmá *vb.* I. *tr.* 1. a lua armele cuiva, a-l sili să predea armele. • *(fig.)* a pune pe cineva în imposibilitatea de a riposta; a lua cuiva orice motiv de supărare. 2. a scoate armamentul dintr-un fort, dintr-o fortificație, de pe o navă de război. 3. a debarca echipajul unei nave, proviziile, combustibilul etc. II. *intr.* (despre state) a renunța la pregătiri militare, a desființa sau a reduce înarmările. (<fr. *désarmer*)

dezarmánt, -ă *adj.* care potolește furia. • care face pe cineva să părăsească lupta. (<fr. *désarmant*)

dezarmáre *s. f.* acțiunea de a dezarma și rezultatul ei; complex de măsuri prin aplicarea cărora se urmărește lichidarea sau limitarea armamentelor și a forțelor armate ale statelor, inclusiv a armelor de distrugere în masă. (<*dezarma*)

dezarmát, -ă *adj.* 1. neînarmat; care a pierdut armele (în luptă). 2. *(fig.)* pus în imposibilitatea de a riposta; învins. • *(fig.)* incapabil să se lupte, să se apere în viață. (<fr. *désarmé*)

dezarondá *vb. tr.* a desface, a împărți o unitate agricolă, în vederea creării de noi unități. — *dezarondáre* s. f. (<*dez-* + *aronda*)

dezarticulá *vb.* I. *tr.* 1. *(med.;* despre membre) a face să iasă din articulație. 2. *(chir.)* a amputa la nivelul unei articulații. II. *refl.* 1. (despre oase) a ieși din încheieturi. 2. a-și pierde coeziunea, a se dezmembra. — *dezarticuláre* s. f. (<fr. *désarticuler*)

dezarticulát, -ă *adj.* 1. (despre membre, oase) scos din articulație. 2. *(fig.)* cu mișcări necoordonate; dezechilibrat. 3. *(rar)* (despre sunete, cuvinte) rău articulat, neclar. (<*dezarticula*)

dezarticulație *s. f.* dezarticulare. (<fr. *désarticulation*)

dezasamblá *vb. tr.* 1. *(tehn.)* a demonta, a desface un asamblaj de piese. 2. *(inform.)* a transpune invers un program de cod-mașină în mnemonicele limbajului de asamblare. — *dezasambláre* s. f. (<fr. *désassembler*)

dezasamblór *s. n.* parte a unui ordinator care efectuează dezasamblarea (2). (<*dez-* + *asamblor*)

dezasfaltá *vb. tr.* a îndepărta asfaltul și rășinile dintr-un produs petrolier. — *dezasfaltáre* s. f. (<fr. *désasphalter*)

dezasimilá *vb. tr., refl.* (despre substanțele complexe din organism) a (se) transforma în substanțe mai simple și nespecifice, pe care organismul le elimină. — *dezasimiláre* s. f. (<fr. *désassimiler*)

dezasimilatór, -oáre *adj.* care contribuie la dezasimilație. (<fr. *désassimilateur*)

dezasimilație *s. f.* 1. dezasimilare. 2. totalitatea proceselor metabolice de descompunere a substanțelor, care au loc în organismele vii; catabolism. — var. *dezasimilațiune* s. f. (<fr. *désassimilation*)

dezasimilațiúne *s. f.* v. dezasimilație.

dezasocіá *vb.* I. *tr., refl.* a rupe, a desființa o asociație. II. *refl.* (despre asociații) a se desface. — *dezasociére* s. f. (<fr. *désassocier*)

dezasortá *vb. tr.* 1. a face ca magazinele să rămînă lipsite de sortimente variate de mărfuri. 2. a desperechea (ceva asortat). — *dezasortáre* s. f. (<fr. *désassortir*)

dezástru *s. n.* nenorocire de mari proporții, catastrofă, calamitate. (<fr. *désastre*)

dezastruós, -oásă *adj.* 1. catastrofal, groaznic. 2. *(fam.)* de un efect deplorabil. (<fr. *désastreux*)

dezaureolá *vb. tr.* a lipsi (pe cineva) de aureolă. — *dezaureoláre* s. f. (<fr. *désauréoler*)

dezavantáj *s. n.* cauză, condiție a inferiorității cuiva sau a ceva; prejudiciu, inconvenient. (<fr. *désavantage*)

dezavantajá *vb. tr.* a pune în inferioritate; a lipsi pe cineva de un avantaj; a prejudicia. — *dezavantajáre* s. f. (<fr. *désavantager*)

dezavantajós, -oásă *adj.* care dezavantajează; nefavorabil, neprielnic. (<fr. *désavantageux*)

dezavuá *vb. tr.* 1. a dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva, a se desolidariza de cineva. 2. a refuza să recunoască ceva; a renega. — *dezavuáre* s. f. (<fr. *désavouer*)

dezavuábil, -ă *adj.* care poate sau trebuie să fie dezavuat. (<fr. *désavouable*)

dezaxá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) schimba poziția astfel încît axa să nu mai fie în poziția ei obișnuită. II. *refl. (fig.;* despre oameni) a se dezechilibra (mintal), a se scrînti, a se sminti. — *dezaxáre* s. f. (<fr. *désaxer*)

dezaxát, -ă *adj.* (și *s.;* despre oameni) dezechilibrat; irresponsabil, tulburat mintal. (<*dezaxa*)

-dézǎ v. desm(o)-.

dezbalotá *vb. tr. (rar)* a desface baloturi de mărfuri, de paie. — *dezbalotáre* s. f. (<*dez-* + *balotá*)

dezbáte *vb. tr.* 1. a discuta, a supune unei largi discuții (o chestiune, un proiect de lege etc.). 2. *(jur.)* a judeca în fond (un proces) (după fr. *débattre*)

dezbátere *s. f.* acțiunea de a dezbate; analiză amănunțită; *(p. ext.)* discuție asupra unei probleme de interes obștesc. (<*dezbate*)

dezbenzinа *vb. tr.* a degazolina. — *dezbenzináre* s. f. (<*dez-* + *benzină*)

dezbobiná *vb. tr.* a desfășura (firul de pe) o bobină. — *dezbobináre* s. f. (după fr. *débobiner*)

dezechilibrá *vb.* I. *refl.* 1. a-și pierde echilibrul. 2. *(fig.)* a-și pierde rațiunea, judecata. II. *tr.* a face ca într-un buget cheltuielile să întrecă veniturile, a face un buget deficitar. — *dezechilibráre* s. f. (<fr. *déséquilibrer*)

dezechilíbru *s. n.* 1. lipsă de echilibru. 2. *(fig.)* tulburare mintală; pierdere a judecății. (<fr. *déséquilibre*)

dezechipá *vb.* I. *tr.* a lua echipamentul (unui militar, unei nave de război). II. *refl.* a-și scoate echipamentul, a se dezbrăca. — *dezechipáre* s. f. (<fr. *déséquiper*)

dezemulsioná *vb. tr.* a separa lichidele dintr-o emulsie. — *dezemulsionáre* s. f. (<fr. *désémulsionner*)

dezemulsionánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește la dezemulsionare. (<*dezemulsiona* + *-ant*)

dezeroizá *vb. tr.* a înlătura caracterul eroic al unor fapte, personaje etc. — *dezeroizáre* s. f. (<*dez-* + *erou* + *-iza*)

dezertá *vb. intr.* 1. a fugi din armată; a fugi la inamic (în timp de război) ca militar. 2. *(fig.)* a părăsi în mod laș un loc, o funcție, o misiune. — *dezertáre* s. f. (<fr. *déserter*)

dezértic, -ă *adj.* v. deșertic.

dezertór *s. m.* 1. militar care dezertează. 2. cel care părăsește în mod laș o misiune, un loc etc. (<fr. *déserteur*)

dezerțiúne *s. f.* dezertare. (<fr. *désertion*)

dezesperánt, -ă *adj. (livr.)* desperant, care te împinge la desperare. (<fr. *désespérant*)

dezeșuá *vb. tr. (rar)* a repune pe linia de plutire o navă eșuată; a despotmoli. — *dezeșuáre* s. f. (<fr. *déséchouer*)

dezetanizá *vb. tr.* a deetaniza. — *dezetanizáre* s. f. (<fr. *désélhaniser*)

dezetatizá *vb. tr.* a reduce controlul statului asupra economiei unei țări sau a funcționării unei întreprinderi. — *dezetatizáre* s. f. (<fr. *désétatiser*)

dezeuropenizá *vb. refl., tr.* a(-și) pierde, a face (o țară, un popor) să-și piardă caracterul european. — *dezeuropenizáre* s. f. (<*dez-* + *europeniza*)

dezexcitáre *s. f.* 1. anulare sau reducere a intensității curentului de excitație al unei mașini electrice. 2. *(fiz.)* trecere a unui sistem de particule dintr-o stare energetică excitată în starea fundamentală. (după fr. *désexcitation*)

dezgúst *s. n.* senzație de respingere față de unele alimente; *(p. ext.)* scârbă, silă (față de cineva, de ceva). (după fr. *dégoût*)

dezgustá *vb. tr., refl.* a-și pierde, a face să-și piardă gustul, pofta pentru ceva, a (se) scârbi. (după fr. *dégoûter*)

dezgustătór, -oáre *adj.* care trezește dezgust; respingător. (<*dezgusta* + *-tor*)

dezíce *vb.* I. *tr.* a nega, a retracta (ceva). II. *refl.* a-și retrage cuvântul, a dezminți. — *dezícere* s. f. (după fr. *dédire*)

dezideologizá *vb.* tr. a face un lucru să-și piardă caracterul ideologic. (<*dez-* + *ideologiza*)

dizideologizáre *s. f.* acțiunea de a dezideologiza. • Teză și poziție teoretică potrivit căreia una dintre caracteristicile esențiale ale timpurilor noastre ar fi dispariția aspectului ideologic al manifestării și conducerii vieții sociale. (<*dezideologiza*)

dezirabilitáte *s. f. (ec.)* utilitate a unui bun sau a unui serviciu, fără a prejudicia caracterul moral sau rezonabil al dorinței. (<fr. *désirabilité*)

dezirát *s. n.* ceea ce e de dorit să se realizeze. • dorință (formulată oficial), doleanță. (<germ. *Desiderat*, lat. *desideratum*)

deziderativ, -ă *adj. (lingv.)* susceptibil de a exprima ideea de dorință, de plăcere. (<fr. *désidératif*)

-dezie *elem. comp.* „divizare". (<fr. *-désie*, cf. gr. *daiein*, a împărți)

dezilúzie *s. f.* decepție, dezamăgire. — var. *deziluziune* s. f. (<fr. *désillusion*)

deziluzioná *vb. tr.* a face pe cineva să-și piardă iluziile; a dezamăgi, a deceptiona. — *deziluzionáre* s. f. (<fr. *désillusionner*)

deziluziúne *s. f.* v. deziluzie.

dezimplicá *vb. tr.* a scoate (pe cineva) din cauză. — *dezimplicáre* s. f. (<*dez-* + *implica*)

dezincriminá *vb. tr. (jur.)* a abroga o dispoziție incriminatoare atunci când o faptă penală a încetat să mai prezinte un pericol social. — *dezincrimináre* s. f. (<*dez-* + *incrimina*)

dezincrustá *vb. tr.* 1. a înlătura crusta din instalațiile de răcire ale motoarelor cu ardere internă, din cazanele cu abur, turbine etc. 2. a îndepărta unele substanțe care însoțesc celuloza în materia primă fibroasă din care se fabrică hârtia. — *dezincrustáre* s. f. (<fr. *désincruster*)

dezincrustánt *s. n.* substanță care se folosește la dezincrustare. (<fr. *désincrustant*)

dezincrustáție *s. f.* dezincrustare. (<fr. *désincrustation*)

dezinculpá *vb. tr. (rar)* a retrage, a anula o inculpație. — *dezinculpáre* s. f. (<fr. *désinculper*)

dezindividualizá *vb. tr. (rar)* a face să-și piardă individualitatea; a depersonaliza. (<*dez-* + *individualiza*)

dezindividualizáre *s. f.* acțiunea de a combate tendințele individualiste și de a sacrifica individul în favoarea grupului social. (după fr. *désindividualisation*)

dezinfectá *vb. tr.* a distruge germenii patogeni din afara organismului, în scopul împiedicării contaminării. — *dezinfectáre* s. f. (<fr. *désinfecter*)

dezinfectánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care servește la dezinfectare. (<fr. *désinfectant*)

dezinfectór *s. n.* bazin cu soluții dezinfectante pentru accesul vehiculelor și persoanelor. (<*dezinfecta* + *-tor*)

dezinfécție *s. f.* dezinfectare. (<fr. *désinfection*)

dezinfestá *vb. tr.* a distruge vietățile care infestează o cultură, legume, fructe etc. — *dezinfestáre* s. f. (<fr. *désinfester*)

dezinfestánt *s. n.* substanță chimică care distruge larve, insecte, viermi; pesticid. (<fr. *désinfestant*)

dezinflamá *vb. tr., refl. (med.)* a (se) dezumfla. — *dezinflamáre* s. f. (<fr. *désinflammer*)

dezinformá *vb. tr.* a informa greșit, în mod intenționat, tendențios; a induce în eroare. — *dezinformáre* s. f. (<fr. *désinformer*)

dezinformáție *s. f.* dezinformare. (<rus. *dezinformaţiia*)

dezinhibá *vb. tr., refl.* a(-şi) înlătura starea de inhibiţie. — *dezinhibáre* s.f. (<*dez-* + *inhiba*)

dezinhibatór *s. m.* substanţă psihotropă care poate produce dezinhibiţie. (<*dezinhiba* + *-tor*)

dezinhibiție *s. f.* înlăturarea stării de inhibiţie. (<fr. *désinhibition*)

dezinsectizá *vb. tr.* a distruge insectele care transmit germeni patogeni. — *dezinsectizáre* s. f. (<fr. *désinsectiser*)

dezinsécție *s. f.* dezinsectizare. (<fr. *désinsection*)

dezinsérție *s. f.* desprindere (chirurgicală) a unui muşchi sau tendon de pe un os. (<fr. *désinsertion*)

dezintegrá *vb.* **I.** *tr., refl.* (despre nucleul atomic) a (se) transforma spontan în alte nuclee atomice, prin emiterea de particule sau prin ruperea în fragmente. **II.** *tr.* *(fig.)* a distruge integritatea unui lucru. — *dezintegráre* s. f. (<fr. *désintégrer*)

dezintegratór *s. n.* **1.** maşină pentru măcinarea materialelor semidure (ghips, sare etc.) sau fibroase (azbest, coji etc.). **2.** aparat mecanic folosit în metalurgie pentru epurarea gazului. (<fr. *désintégrateur*)

dezintegráție *s. f.* *(rar)* dezintegrare. (<fr. *désintégration*)

dezinterés *s. n.* lipsă de interes; indiferenţă, nepăsare, delăsare. (după fr. *désintérêt*)

dezinteresá *vb. refl.* a-i lipsi cuiva interesul pentru cineva sau ceva; a nu se ocupa de... — *dezinteresáre* s. f. (<fr. *désintéresser*)

dezinteresát, -ă *adj.* (şi *adv.*) care nu urmăreşte interesul personal. (<*dezinteresa*)

dezintoxicá *vb. tr.* **1.** a înlătura o intoxicaţie din organism. **2.** a trata un toxicoman prin suprimarea ingerării substanţei toxice. — *dezintoxicáre* s. f. (<fr. *désintoxiquer*)

dezintoxicáție *s. f.* dezintoxicare. (<fr. *désintoxication*)

dezinvaginație *s. f.* reducţie a unei invaginaţii. (<fr. *désinvagination*)

dezinvestí *vb. tr.* a suprima sau a reduce investiţiile într-un sector economic. (<fr. *désinvestir*)

dezinvestiție *s. f.* *(psihan.)* refulare a energiei psihice investite într-o reprezentare, un obiect etc. (după fr. *désinvestissement*)

dezinvólt, -ă *adj.* (despre oameni) liber în mişcări; degajat; (despre manifestări) care se produce liber, nestingherit. (<fr. *désinvolte*)

dezinvoltúră *s. f.* atitudine, comportare firească, degajată; spontaneitate. ● *(peior.; rar)* îndrăzneală, lipsă de jenă. (<fr. *désinvolture*)

dezionizá *vb. tr.* a îndepărta ionii dintr-o soluţie, dintr-un gaz ionizat. — *dezionizáre* s. f. (<fr. *désioniser*)

deziotacizá *vb. tr., refl.* a reveni, sub influenţa limbii literare, la formele cu dentalele sau cu vocala *e* nealterate de *i* ot. — *deziotacizáre* s. f. (<*dez-* + *iotaciza*)

deziperitáre *s. f.* *(med.)* îndepărtare a iperitei dintr-o zonă infectată. (<*dez-* + *iperitare*)

dezirábil, -ă *adj.* care corespunde dorinţei, care stârneşte dorinţă. (<fr. *désirable*)

dezizolá *vb. tr.* a înlătura o izolaţie. (<fr. *désisoler*)

DEZM(O)- v. d e s m (o)-.

dezmembrá *vb. tr., refl.* a (se) desface în mai multe părţi, a (se) descompune; a (se) fărâmiţa. — *dezmembráre* s. f. (după fr. *démembrer*)

dezmembrábil, -ă *adj.* (despre un sistem tehnic) care poate fi desfăcut în părţile componente. (<*dezmembra* + *-bil*)

dezmembratór *s. n.* maşină pentru sfărâmarea materialelor friabile. (<*dezmembra-* + *-tor*)

dezmínți *vb. tr.* **1.** a declara că un fapt, o afirmaţie etc. nu corespund adevărului. **2.** a declara false (un zvon, o ştire etc.); a infirma. **3.** a nu răspunde aşteptărilor, speranţelor. (după fr. *démentir*)

dezmințíre *s. f.* acţiunea de a dezminţi şi rezultatul ei; declaraţie, act prin care se arată că ceva nu este adevărat. (<*dezmínți*)

deznaționalizá *vb. refl., tr.* a-şi pierde, a face (un grup etnic) să-şi piardă particularităţile naţionale. (după fr. *dénationaliser*)

deznaționalizáre *s. f.* acţiunea de a (se) deznaţionaliza şi rezultatul ei; politică prin care se urmăreşte ca un grup etnic să-şi piardă caracterele naţionale (tradiţii, limbă etc.). (<*deznaționaliza*)

deznodământ *s. n.* felul cum se rezolvă o situaţie, un conflict etc.; soluţie, dezlegare, sfârşit. ● parte finală care soluţionează intriga unei acţiuni dramatice, a unei naraţiuni. (după fr. *dénouement*)

dezobediénță *s. f.* nesupunere, neascultare; insubordonare. (după fr. *désobéissance*)

dezobliterație *s. f.* *(rar)* dezobstruare. (<fr. *désoblitération*)

dezobstruá *vb. tr.* *(tehn., med.)* a destupa, a desfunda. — *dezobstruáre* s. f. (<fr. *désobstruer*)

dezobstruánt, -ă *adj.* care destupă, desfundă. (<fr. *désobstruant*)

dezobstrúcție *s. f.* dezobstruare. (<fr. *désobstruction*)

dezocupá *vb.* **1.** *tr.* a elibera un loc ocupat. **II.** *refl.* a se face liber. (după it. *disoccupare*)

dezodorizá *vb. tr.* a suprima un miros neplăcut. (<fr. *désodoriser*)

dezodorizánt, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care dezodorizează; deodorant. (<fr. *désodorisant*)

dezodorizáre *s. f.* **1.** acţiunea de a dezodoriza. **2.** operaţie de purificare a anumitor produse prin eliminarea substanţelor rău mirositoare. ● îndepărtare, în procesul de rafinare a uleiurilor vegetale, a componenţilor care le imprimă miros neplăcut sau caracteristic. (<*dezodoriza*)

dezodorizatór *s. n.* aparat pentru dezodorizarea uleiurilor. (după fr. *désodoriseur*)

dezolá *vb. tr.* a mâhni adânc, a îndurera, a întrista, a deprima. (<fr. *désoler*, lat. *desolare*)

dezolánt, -ă *adj.* care dezolează; jalnic; deprimant; dezolator. (<fr. *désolant*)

dezoláre *s. f.* **1.** tristeţe, jale, mâhnire adâncă. **2.** *(fig.)* singurătate apăsătoare; pustiu. (<*dezola*)

dezolatór, -oáre *adj. (rar)* dezolant. (<fr. *désolateur)*

dezolaţiúne *s. f. (rar)* dezolare. (<fr. *désolation*, lat. *desolatio)*

dezolúră *s. f.* smulgere parţială sau totală a porţiunii cornoase de deasupra copitei. (<fr. *dessolure)*

dezomogenizáre *s. f.* (în tehnica dentară) fenomen prin care un aliaj omogen îşi pierde prin solidificare omogenitatea. (<*dez-* + *omogenizare)*

dezonguláre *s. f.* căderea cutiei cornoase a copitei la animale. ● desprindere a unghiei de pe falangele animalelor sacrificate. (după fr. *désongler)*

dezonoáre *s. f.* pierdere a onoarei; necinste; *(p. ext.)* ocară, ruşine. (<fr. *déshonneur)*

dezonorá *vb. tr., refl.* a-şi pierde, a face pe cineva să-şi piardă onoarea; a (se) necinsti. (<fr. *déshonorer)*

dezonoránt, -ă *adj.* care dezonorează; necinstit, ruşinos. (<fr. *déshonorant)*

dezopacizá *vb. tr.* a face să nu mai fie opac; a limpezi. — *dezopacizáre* s. f. (<*dez-* + *opaciza)*

dezórdine *s. f.* 1. lipsă de ordine; neorînduială, deranj. 2. lipsă de organizare, de disciplină; debandadă. ● *(pl.)* tulburări (sociale); revoltă, răscoală. 3. *(fig.)* confuzie (în idei); incoerenţă. (după fr. *désordre)*

dezordonát, -ă *adj.* 1. (despre oameni) neglijent, neordonat (în muncă, în gîndire, îmbrăcăminte etc.). 2. (despre lucruri; şi *adv.)* în dezordine, în neorînduială. (<fr. *désordonné)*

dezorganizá *vb. tr.* a distruge, a strica ordinea, funcţionarea normală. — *dezorganizáre* s. f. (<fr. *désorganiser)*

dezorganizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care dezorganizează. (<fr. *désorganisateur)*

dezorientá *vb. tr., refl.* 1. a face (pe cineva) să-şi piardă sau a-şi pierde simţul orientării, a nu recunoaşte locul unde se află. 2. *(fig.)* a (se) zăpăci, a (se) deruta. (<fr. *désorienter)*

dezorientáre *s. f.* acţiunea de a dezorienta şi rezultatul ei; descumpănire, uluire, deconcertare. ● simptom psihopatologic constînd în pierderea capacităţii individului de a-şi reprezenta situaţia în timp şi spaţiu, de a identifica propria persoană sau a celorlalţi. *(<dezorienta)*

dezorientát, -ă *adj.* 1. care nu se poate orienta, nu ştie unde se află sau încotro să se îndrepte. 2. *(fig.)* care nu ştie ce hotărîre să ia într-o anumită situaţie; descumpănit, deconcertat. *(<dezorienta)*

dezornamentá *vb. tr.* a înlătura ornamentele (unei lucrări). — *dezornamentáre* s. f. (<*dez-* + *ornamenta)*

dezosá *vb. tr.* a desprinde carnea de pe oase la animalele sacrificate; a scoate oasele de la peşte. — *dezosáre* s. f. (<fr. *désosser)*

dezosificáţie *s. f.* îndepărtare, lipsă a sărurilor minerale din oase. (<fr. *désossification)*

dezoxicorticosterón *s. m.* hormon al corticosuprarenalei (obţinut şi sintetic) care favorizează în organism fixarea clorurii de sodiu şi a apei şi excreţia potasiului, întreţinînd activitatea musculară. (<fr. *désoxycorticostérone)*

dezoxidá *vb. tr.* a îndepărta oxigenul dintr-o substanţă; a dezoxigena. — *dezoxidáre* s. f. (<fr. *désoxyder)*

dezoxidánt, -ă *adj., s. m.* (substanţă) care dezoxidează. (<fr. *désoxydant)*

dezoxidáţie *s. f. (rar)* dezoxidare. (<fr. *désoxydation)*

dezoxigená *vb. tr.* dezoxida. — *dezoxigenáre* s. f. (<fr. *désoxygener)*

dezoxiribonucléle *adj. acid* ~ = acid nucleic format din patru tipuri de baze azotoase, o pentoză şi acid fosforic, cu rol esenţial în mecanismul ereditar al organismelor vii. (<fr. *désoxyribonucléique)*

dezoxiribóză *s. f.* pentoză prezentă în nucleotidele acidului dezoxiribonucleic. (<germ. *Desoxyribose)*

dezumanizá *vb. I. tr., refl.* a face (pe cineva) să-şi piardă, a-şi pierde caracterele sau sentimentele umane; a (se) abrutiza. II. *tr.* a prezenta schematic un personaj literar. — *dezumanizáre* s. f. (<fr. *déshumaniser)*

dezumanizánt, -ă *adj.* care dezumanizează. (<*dezumaniza* + *-ant)*

dezumanizát, -ă *adj.* care şi-a pierdut trăsăturile specific umane; abrutizat, insensibil. (<fr. *déshumanisé)*

dezvergá *vb. tr. (mar.)* 1. a desprinde o velă de pe vergă sau de pe strai. 2. a coborî vergile. — *dezvergáre* s. f. (<*dez-* + *vergă)*

dezvoltá *vb. I. refl.* (despre materie, fenomene) a trece de la o stare calitativă veche la alta nouă, de la o treaptă inferioară la alta superioară, de la simplu la complex. ● a se extinde, a creşte, a se mări. ● (despre fiinţe) a evolua treptat. II. *tr.* 1. a amplifica în mod creator (o doctrină, o teorie), a îmbogăţi cu principii, cu teze noi. 2. a expune pe larg, amănunţit. 3. a produce, a emana, a degaja căldură, energie etc. — *dezvoltáre* s. f. (după lat. *disvolvere)*

DI¹- *elem. comp.* „doi", „de două ori, dublu". (<fr. *di-*, cf. lat., gr. *dis)*

DI²- v. d i s¹-.

DI³(A)- *pref.* „separare"; „prin, de-a lungul"; „peste"; „contra"; „poziţie de mijloc". (<fr. *di/a/-*, cf. gr. *dia*, prin, peste)

diabáz *s. n.* rocă magmatică efuzivă, de culoare verzuie sau cenuşie, în care mineralele componente sînt de obicei transformate. (<germ. *Diabas*, fr. *diabase)*

diabét¹ *s. n.* boală care se caracterizează prin neputinţa organismului de a utiliza zahărul din alimentaţie, determinînd creşterea cantităţii acestuia în sînge *(hiperglicemie)* şi în urină *(glicozurie)*. (<fr. *diabète)*

DIABET²(O) *-elem. comp.* „diabet". (<fr. *diabét/o/-*, cf. gr. *diabetes*, scurgere continuă)

diabétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de diabet. (<fr. *diabétique)*

diabetídă *s. f.* leziune cutanată care se observă la diabetici. (<fr. *diabétide)*

diabetogén, -ă *adj.* care produce diabet. (<fr. *diabétogène)*

diabetológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în diabetologie. (<fr. *diabétologue*)

diabetologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază diabetul. (<fr. *diabétologie*)

diabólic, -ă *adj.* 1. drăcesc, de (la) diavol; demonic. 2. funest, primejdios. 3. rău, crud; cinic; perfid. (<fr. *diabolique*, lat. *diabolicus*)

diabolism *s. n.* cult al diavolului. (<fr. *diabolisme*)

diábolo *s. n.* 1. jucărie (de origine japoneză) alcătuită dintr-un mosoraș care se aruncă în sus și se prinde pe o sforicică legată între două bețișoare. 2. proiectil la armele cu aer comprimat format din alice de plumb excavate spre interior. (<fr. *diabolo*)

diác *s. n.* dispozitiv electronic constînd dintr-un triac fără electrod de comandă. (<fr. *diac*)

diachénă *s. f.* fruct compus din două achene lipite. (<fr. *diakène*)

diachinézǎ *s. f.* ultimul stadiu al profazei meiotice, cînd are loc separarea cromozomilor omologi. (<fr. *diacinèse*)

diaclázǎ *s. f.* fisură produsă în roci de către agenți externi sau de către tensiuni interioare. (<fr. *diaclase*, cf. gr. *diaklasis*, spărtură)

diaclinál *s. n.* element de relief care traversează o cută. (<*dia-* + */sin/clinal*)

diacritíc *adj. semn* ~ = semn grafic care modifică valoarea fonetică a unei litere. (<fr. *diacritique*, gr. *diakritikos*, care distinge)

diacrónic, -ă *adj.* evolutiv, istoric. (<fr. *diachronique*)

diacronicitáte *s. f.* (*rar*) caracter diacronic. (< *diacronic* + *-itate*)

diacronía *s. f.* evoluție în timp a unui proces, a unui ansamblu de fenomene. (<fr. *diachronie*)

diacústică *s. f.* parte a fizicii care studiază refracția sunetelor. (<fr. *diacoustique*)

diádă *s. f.* 1. principiu metafizic al dualității, la filozofii antici greci, opus monadei. 2. (în *psih.* socială) orice relație dintre două persoane, sub raportul interacțiunii. 3. (*mat.*) grup de două mărimi legate cu ocazia aceleiași operații. 4. (*biol.*) cele două celule rezultate din prima diviziune meiotică. 5. (în versificație) grup armonic de două vocale. (<fr. *dyade*)

diadélf, -ă I. *adj.* (despre stamine) reunit în două fascicule. II. *s. n.* androceu în care staminele sînt împreunate în două fascicule. (<fr. *diadelphe*)

diadémă *s. f.* podoabă din metal prețios în formă de cunună, împodobită cu pietre scumpe, pe care o purtau suveranii ca semn al regalității sau unele grade ecleziastice. ● obiect de podoabă purtat de femei pe frunte în anumite ocazii. (<fr. *diadème*, lat. *diadema*)

diadinámic *adj. curent* ~ = curent electric utilizat în terapeutică pentru calmarea durerilor. (<fr. *diadynamique*)

diadocochinezíe *s. f.* capacitatea de a executa mișcări ritmice în succesiune rapidă. (<fr. *diadococinésie*, cf. gr. *diadokhos*, care succedă)

diadóh *s. m.* 1. nume dat generalilor care își disputau moștenirea tronului lui Alexandru cel Mare. 2. moștenitor al tronului în Grecia modernă; epigon (1). (<fr. *diadoque*, gr. *diadokhos*, succesor)

diafán[1], **-ă** *adj.* 1. foarte puțin dens, lăsînd lumina să străbată, fără a permite să se distingă clar formele și contururile; transparent, foarte subțire. 2. (despre oameni) palid, străveziu; fin. (<fr. *diaphane*)

DIAFAN[2]**(O)-** *elem. comp.* „transparent, diafan". (< fr. *diaphan/o/-*, cf. gr. *diaphanes*)

diafanía *s.f.* procedeu de tipărire cu cerneluri transparente, pe celofan, celuloid etc.; diafanografie. ● produsul obținut prin acest procedeu. (<germ. *Diaphanie*)

diafanitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este diafan; transparență. (după fr. *diaphanéité*)

diafanizá *vb. tr., refl.* (*rar*) a face, a deveni diafan. — *diafanizáre* s. f. (<fr. *diaphaniser*)

diafanográfie *s. f.* diafanie; tipar transparent. (<fr. *diaphanographie*)

diafanométrie *s. f.* studiul transparenței corpurilor. (<fr. *diaphanométrie*)

diafanométru *s. n.* 1. aparat pentru determinarea tulburării apei, prin măsurarea transparenței ei. 2. instrument de măsură a vizibilității. 3. aparat cu care se determină opacitatea (sau transparența) hîrtiei. (<fr. *diaphanomètre*)

diafanoscóp *s. n.* 1. aparat folosit în diafanoscopie. 2. aparat pentru identificarea semințelor seci, pe baza transparenței lor (1). (<fr. *diaphanoscope*)

diafanoscópie *s. f.* examen al cavităților interne ale corpului prin transparență sub acțiunea unei surse luminoase; diascopie (1). (<fr. *diaphanoscopie*)

diafílm *s. n.* diapozitiv de film cuprinzînd o succesiune de imagini color sau alb-negru, încorporate într-o peliculă continuă. (<rus. *diafilm*)

diafizár, -ă *adj.* referitor la diafiză, al diafizei. (<fr. *diaphysaire*)

diafíză *s. f.* partea mediană a unui os lung. (<fr. *diaphyse*, cf. gr. *diaphysis*, interstițiu)

diafizectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei diafize. (<fr. *diaphysectomie*)

diafón *s. n.* (*mar.*) aparat de producere a semnalelor acustice pentru ceață cu ajutorul aerului comprimat. (<engl., fr. *diaphon*)

diafonía *s. f.* 1. trecere a unui semnal de pe o cale de transmisiune pe o altă cale. 2. acord muzical în care un sunet este susținut de octava, cvarta sau cvinta corespunzătoare acestuia. 3. muzică veche pe două voci. (<fr. *diaphonie*)

diafonométric, -ă *adj.* referitor la diafonometrie. (<fr. *diaphonométrique*)

diafonométrie *s. f.* tehnica măsurării efectelor diafoniei (1) în circuitele telefonice. (<fr. *diaphonométrie*)

diafonométru *s. n.* aparat electric folosit în diafonometrie. (<fr. *diaphonomètre*)

diaforázǎ *s. f.* enzimă care catalizează dehidrogenarea coenzimelor reduse. (<engl. *diaphorase*)

diaforă *s. f.* figură de stil constînd în reluarea unui cuvînt, modificîndu-i ușor accepție. (<germ. *Diaphora*, gr. *diaphora*, deosebire, diversificare)

diaforétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce diaforeză; sudorific. (<fr. *diaphorétique*)

diaforéză *s. f.* transpirație abundentă. (<fr. *diaphorèse*)

diafotíe *s. f.* apariție a unei imagini parazite pe ecranul televizorului. (<fr. *diaphotie*)

diafototropísm *s. n.* tendință a unor organe ale plantelor de a crește într-o poziție perpendiculară față de direcția razelor luminoase; diheliotropism. (<fr. *diaphototropisme*)

diafrágm *s. n.* v. diafragmă.

diafragmá *vb. tr.* a limita cu ajutorul unei diafragme fasciculele de lumină care trec printr-un sistem optic. — *diafragmáre* s. f. (<fr. *diaphragmer*)

diafragmátic, -ă *adj.* referitor la diafragmă, al diafragmei. (<fr. *diaphragmatique*)

diafragmatítă *s. f.* inflamație a diafragmei (1). (<fr. *diaphragmatite*)

diafragmatocél *s. n.* hernie a viscerelor abdominale care traversează diafragma. (<fr. *diaphragmatocèle*)

diafrágmă *s. f.* **1.** mușchi care desparte toracele de abdomen. **2.** membrană care reproduce sunetele prin vibrațiile sale. **3.** placă subțire, opacă, cu deschidere reglabilă, care limitează fasciculele de lumină la trecerea printr-un sistem optic; blendă (2). **4.** dispozitiv de închidere a unui recipient. **5.** *(constr.)* perete portant pentru preluarea solicitărilor orizontale; planșeu, placă. **6.** dispozitiv format dintr-o membrană cu orificiu pentru măsurarea debitelor sau vitezelor într-o conductă. — var. *diafragm* s. n. (<fr. *diaphragme*, cf. lat., gr. *diaphragma*, perete)

diaftoréză *s. f.* proces metamorfic prin care șisturile cristaline se adaptează unor condiții de metamorfism mai puțin intens decît cel care a determinat formarea lor; retrometamorfism. (<fr. *diaphtorèse*, cf. gr. *diaphthora*, distrugere)

diagenétic, -ă *adj.* format prin diageneză. (<fr. *diagénétique*)

diagenéză *s. f.* totalitatea transformărilor suferite de rocile sedimentare după depunerea lor sub acțiunea apelor în circulație. (<fr. *diagenèse*)

diageotropísm *s. n.* tendință a unor organe vegetale de a lua o poziție perpendiculară față de forța de gravitație a Pămîntului. (<fr. *diagéotropisme*)

diaglífă *s. f.* *(arte)* ornament gravat în relief prin adîncirea materialului tăiat. (<fr. *diaglyphe*, cf. gr. *glyphein*, a tăia)

diagnóstic[1] *s. n.* **1.** determinarea de către medic a unei boli pe baza manifestărilor clinice și de laborator; diagnoză. **2.** *(fig.)* previziune, ipoteză pornind de la anumite semne. **3.** *(cib.)* metodă de depistare și eventual de corijare fie a erorilor într-un program, fie a efectului slăbiciunilor în circuitul unui ordinator. (<fr. *diagnostic*, gr. *diagnostikos*, care cunoaște)

diagnóstic[2]**, -ă** *adj.* (despre semne) care ajută la cunoașterea naturii unei boli. (<fr. *diagnostique*)

diagnosticá *vb. tr.* a pune un diagnostic (1). — *diagnosticáre* s. f. (<fr. *diagnostiquer*)

diagnosticábil, -ă *adj.* care poate fi diagnosticat. (<*diagnostica* + *-bil*)

diagnostician, -ă *s. m. f.* medic specialist în diagnosticarea bolilor. (<engl. *diagnostician*)

diagnóză *s. f.* **1.** diagnostic[1] (1). **2.** identificare a unui fenomen pe baza descrierii stării sale prezente. **3.** descriere sumară a unei plante, care o deosebește de altele. **4.** *(cib.)* examen destinat a detecta erorile într-un program, în datele sau în circuitele unei mașini. (<fr. *diagnose*)

diagonál, -ă **I.** *adj.* ca o diagonală; oblic. **II.** *s. n.* *(text.)* împletitură de fire care prezintă în țesătură linii paralele oblice. **III.** *s. f.* **1.** segment de dreaptă care unește două vîrfuri opuse ale unui poligon sau ale unui poliedru. ○ *în* ~ = de-a curmezișul. ● *(mil.)* curea purtată de-a curmezișul pieptului. **2.** bară, grindă etc. pusă în curmeziș. **3.** linie de cale ferată care întretaie oblic mai multe linii paralele ale unei stații. (<fr. *diagonal*, lat. *diagonalis*, cf. gr. *diagonios*, linie care leagă două unghiuri)

diagráf *s. n.* instrument pentru reproducerea obiectelor aflate în fața ochilor după principiul camerei luminoase, fără a cunoaște arta desenului. (<engl. *diagraph*)

diagrafíe *s. f.* **1.** arta de a desena cu ajutorul diagrafului. **2.** înregistrare grafică a variației valorilor unor mărimi caracteristice. (<fr. *diagraphie*)

diagrámă *s. f.* **1.** reprezentare grafică schematică a valorilor unor mărimi sau a relațiilor dintre ele. ● *(pl.)* semne tipografice speciale cu care se culeg diferite probleme de șah. **2.** schemă pentru fixarea locurilor în vagoane (la anumite trenuri), în autocar, în săli de spectacole etc. ● schema încărcăturii (mărfuri și pasageri) a unui avion. **3.** linie trasată de un aparat înregistrator. **4.** *(bot.)* ~ *florală* = proiecție orizontală a tuturor componentelor unei flori. (<fr. *diagramme*, cf. gr. *diagramma*, desen)

diheliotropísm *s. n.* diafototropism. (<fr. *diahéliotropisme*)

diál, -ă *adj.* *(mit.)* care era consacrat lui Iupiter sau cultului său. (<lat. *dialis*)

dialcoól *s. m.* corp chimic care posedă două funcții alcool; diol, glicol. (<fr. *dialcool*)

dialdehídă *s. f.* corp chimic care posedă două funcții aldehidă. (<fr. *dialdéhyde*)

dialéct *s. n.* **1.** variantă regională a unei limbi, caracterizată mai ales prin particularități fonetice și lexicale. **2.** *(impr.)* grai. (<fr. *dialecte*, lat. *dialectus*, cf. gr. *dialektos*, conversație)

dialectál, -ă *adj.* referitor la dialect; propriu unui dialect. (<fr. *dialectal*)

dialectalísm *s. n.* particularitate dialectală; dialectism (1). (<fr. *dialectalisme*)

dialectalizá *vb. refl.* (despre limbă) a lua forme diferite după regiune. (<fr. *dialectaliser*)

dialéctic, -ă I. *adj.* 1. conform cu principiile dialecticii; bazat pe dialectică. 2. care privește fenomenele de pe pozițiile dialecticii. II. *s. f.* 1. *(anl.)* arta de a ajunge la adevăr descoperind contraziceri în raționamentul adversarului. 2. (în evul mediu) arta deosebirii adevărului de neadevăr. 3. (în filozofia marxistă) teorie generală despre dezvoltarea naturii, a societății și gîndirii, precum și metodă de cunoaștere și de transformare a lumii. 4. procesul mișcării și al dezvoltării fenomenelor. (<fr. *dialectique*, lat. *dialecticus*, gr. *dialektikos*, /II/ *dialektike*)

dialecticián, -ă *s. m. f.* specialist în dialectică. (<fr. *dialecticien*)

dialectitáte *s. f. (rar)* concepție, atitudine dialectică. (<*dialectic* + *-itate*)

dialectism *s. n.* 1. cuvînt sau expresie aparținînd unui dialect; dialectalism. 2. teorie care consideră că lumea fenomenelor poate fi explicată printr-un șir de opoziții bine alese, care se înlocuiesc reciproc la infinit. (<fr. *dialectisme*, rus. *dialektizm*, germ. *Dialektismus*)

dialectizá *vb. tr.* a face să evolueze ceva prin opoziții și depășiri ale acestor opoziții. — *dialectizáre* s. f. (<fr. *dialectiser*)

DIALECTO- *elem. comp.* „grai, dialect". (<fr. *dialecto-*, cf. gr. *dialektos*)

dialectológ, -ă *s. m. f.* specialist în dialectologie. (<fr. *dialectologue*)

dialectológic, -ă *adj.* referitor la dialectologie sau la dialecte. (<fr. *dialectologique*)

dialectologie *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază dialectele și graiurile unei limbi. (<fr. *dialectologie*)

dialélă *s. f. (log.)* cerc vicios într-o demonstrație sau definiție; definire a unei noțiuni prin ea însăși. (<fr. *diallèle*, cf. gr. *diallelos*, reciproc)

DIALI- *elem. comp.* „separare, despărțire". (<fr. *dialy-*, cf. gr. *dialyein*, a separa)

dialingvístică *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază elementele lingvistice care, aparent, pot fi sistematizate după criterii formale. (<engl. *dialinguistics*)

dialipetál, -ă I. *adj.* (despre flori) a cărui corolă are petale separate. II. *s. f. pl.* subclasă de plante angiosperme dicotiledonate cu flori dialipetale. (<fr. *dialypétale/s/*)

dialisépal, -ă *adj.* (despre flori) al cărui caliciu are sepalele separate. (<fr. *dialysépale*)

dialít *s. n.* material termoizolant în formă de cărămizi, obținut din praf de diatomit, argilă și rumeguș de lemn. (<*dia/tomit/* + *-lit*)

dializá *vb. tr.* a efectua o dializă. (<fr. *dyaliser*)

dializánt *s. m.* soluție de dializă. (<*dializă* + *-ant*)

dializatór *s. n.* dializor. (<*dializa* + *-tor*)

dializă *s. f.* trecere a unei substanțe dizolvate printr-o membrană care desparte soluția de dizolvantul pur. (<fr. *dialyse*)

dializór *s. n.* aparat pentru dializă; dializator. (<fr. *dialyseur*)

dialóg *s. n.* 1. conversație între doi vorbitori. 2. schimb de opinii între reprezentanții a două partide, state etc. 3. ansamblu de replici schimbate între personajele unei piese de teatru sau ale unui film; pasaj dintr-o operă literară care reproduce convorbirea unor personaje. ○ ~ *interior* = replicile pe care le schimbă cu sine însuși un personaj literar. ● scriere redactată sub formă de dialog (1). 4. alternare de fraze muzicale care parcă răspund una alteia, executate de două voci sau instrumente ori chiar de un singur instrument cu registre diferite. (<fr. *dialogue*, lat. *dialogus*)

dialogá *vb. intr.* 1. *(rar)* a vorbi, a conversa cu cineva. 2. a face să vorbească între ele personajele unei piese de teatru; a dialogiza (1). — *dialogáre* s. f. (<fr. *dialoguer*)

dialogál, -ă *adj.* referitor la dialog, sub formă de dialog. (<*dialog* + *-al*)

dialogát, -ă *adj.* (despre opere literare) în formă de dialog; dialogic. (<*dialoga*)

dialoghíst *s. m.* specialist în scrierea de dialoguri pentru filme. (<fr. *dialoguiste*)

dialógic, -ă *adj.* dialogat. (<fr. *dialogique*)

dialogísm *s. n. (rar)* arta dialogului; întrebuințarea dialogului în expunerea ideilor, a sentimentelor etc. (<fr. *dialogisme*)

dialogizá *vb.* I. *tr.* a pune (un text) în formă de dialog; a dialoga (2). II. *intr.* a folosi dialogul; a sta de vorbă, a discuta. — *dialogizáre* s. f. (<it. *dialogizzare*)

diamagnétic, -ă *adj.* (despre unele corpuri) care se deplasează de la un cîmp magnetic mai intens către altul mai slab. (<fr. *diamagnétique*)

diamagnetísm *s. n.* proprietate a unor corpuri de a fi diamagnetice. (<fr. *diamagnétisme*)

diamálț *s. n.* extract de malț uscat, folosit la prepararea bomboanelor, în patiserie și în industria textilă. (<fr. *diamalz*)

diamánt *s. n.* 1. varietate de carbon pur, cristalizat, incolor și transparent, cu lucciri puternice; cel mai dur dintre toate mineralele, folosit ca piatră prețioasă, ca abraziv etc. 2. unealtă formată dintr-o bucățică de diamant (1) fixată pe un suport cu miner, care se folosește la tăiatul sticlei. ● linguriță de metal cu suprafața exterioară acoperită cu țăndări fine de diamant (1), folosită în dentistică. 3. corp mic de literă. 4. extremitatea inferioară a fusului unei ancore. (<fr. *diamant*, /3/ germ. *Diamant*)

diamantát, -ă *adj.* 1. împodobit, prevăzut cu diamante. ○ *piatră ~ă* = instrument abraziv, din granule de diamant încorporate într-un liant, pentru șlefuirea dinților și a protezelor dentare. 2. *(fig.)* care strălucește ca diamantul. (<fr. *diamanté*)

diamantífer, -ă *adj.* (despre minereuri, roci, terenuri) care conține diamante. (<fr. *diamantifère*)

diamantín, -ă I. *adj.* asemănător cu diamantul. II. *s. f.* pulbere abrazivă artificială, folosită în special la lustruirea pieselor de oțel. (<fr. *diamantin*)

diamantizá *vb. tr.* a da strălucirea diamantului. — *diamantizáre* s. f. (după fr. *diamanter*)

diámb *s. m.* picior de vers latin din doi iambi. (<lat. *diiambus*)

diametrál, -ă I. *adj.* referitor la diametru. II. *adv.* 1. de la un capăt la altul; de-a curmezișul. 2. *(fig.)* cu totul, absolut. ○ ~ *opus* = total opus; de neimpăcat. (<fr. *diamétral*)

diamétru *s. n.* segment de dreaptă care trece prin centrul unui cerc, al unei curbe închise sau al unei sfere, unind două puncte opuse ale acestora. ○ ~ *aparent* = unghi sub care se văd extremitățile unui obiect îndepărtat, ale unui astru, de către un observator. (<fr. *diamètre*, lat. *diametrus*)

diamidă *s. f. (chim.)* corp care posedă două funcții amidă. (<fr. *diamide*)

diamină *s. f. (chim.)* corp care posedă două funcții amină. (<fr. *diamine*)

diaminofenól *s. n.* derivat al pirogalolului, al cărui clorhidrat este folosit ca revelator în fotografie. (<fr. *diaminophénol*)

diamorfină *s. f.* derivat semisintetic al morfinei, un analgezic puternic. (<engl. *diamorphine*)

diandrie *s. f.* fecundare a unui ovul de către doi spermatozoizi; dispermie. (<fr. *diandrie*)

diándru, -ă *adj.* (despre flori) cu două stamine libere. (<fr. *diandre*)

dianoétic, -ă *adj. (fil.)* referitor la facultatea gîndirii discursive, rațională sau la rezultatele acesteia. (<engl. *dianoetic*, cf. gr. *dianoia*, inteligență, gîndire)

diapáuză *s. f.* sistare sezonieră a funcțiilor vitale la insecte, pentru a supraviețui unor condiții nefavorabile de existență. (<fr. *diapause*)

diapazón *s. n.* 1. mic instrument de oțel în formă de U, care, vibrînd, produce un singur sunet pur *(la)*, servind ca etalon pentru acordare sau pentru a se „da tonul". ○ *a fi la același* ~ *cu cineva* = a fi în aceeași dispoziție, în aceeași stare sufletească cu cineva. 2. ambitus. 3. model-tip de hașuri folosit la standardizarea trasării grosimii hașurilor. 4. *(tehn.)* ~ *de dimensiuni* = interval dintre valorile maxime și minime ale dimensiunilor unor piese standardizate. (<fr. *diapason*, lat., gr. *diapason*, gamă)

diapedéză *s. f.* trecere a leucocitelor prin pereții capilarelor sangvine, determinată de digestie sau de o infecție. (<fr. *diapédèse*, gr. *diapedesis*, traversare)

diapeútică *s. f.* metodă radiologică servind atît pentru diagnosticarea, cît și pentru terapeutica focarului patologic. (<*dia*/gnostic/ + /*tera*/*peutică*)

diapír *s. n.* cută anticlinală caracterizată prin prezența unui simbure de roci plastice care străbat rocile acoperitoare. (<it. *diapiro*)

diapirism *s. n.* migrațiune lentă a unor roci din zonele profunde spre suprafață sub acțiunea presiunii din scoarța terestră. (<it. *diapirismo*, cf. gr. *peirein*, a străpunge)

diplegie *s. f.* paralizie generalizată. (<fr. *diplégie*)

diapneuzie *s. f.* mic nodul conjunctiv care acoperă o mucoasă, dezvoltat la marginea limbii, în dreptul golului arcadei dentare. (<fr. *diapneusie*)

diaporámă *s. f.* spectacol în cadrul căruia sînt proiectate diapozitive. (<fr. *diaporama*)

diapozitiv *s.n.* imagine fotografică înregistrată pe peliculă reversibilă, colorată sau alb-negru, montată într-o ramă, care poate fi observată prin proiectare pe un ecran sau prin privire directă într-o vizionează. (<fr. *diapositive*)

diaproiectór *s. n.* aparat pentru diaproiecție. (<germ. *Diaprojektor*)

diaproiécție *s. f.* proiecție pe un ecran a unei pelicule transparente de tip diapozitiv sau diafilm. (<*dia*/pozitiv/ + *proiecție*)

diarée *s. f.* boală constînd în evacuarea frecventă a materiilor fecale de consistență lichidă. (<fr. *diarrhée*, gr. *diarrhoia*, curgere prin)

diaréic, -ă *adj.* de diaree. (<fr. *diarrhéique*)

diarhíe *s. f.* guvernare simultană a doi suverani. (<fr. *dyarchie*)

diárium *s. n.* jurnal zilnic. (<lat. *diarium*)

diartróză *s. f.* articulație liberă, mobilă, între oase. (<fr. *diarthrose*)

diascévă *s. f.* corectare pe care trebuiau s-o facă dramaturgii greci operelor lor nepremiate pentru a le prezenta la un nou concurs. (<fr. *diascève*, gr. *diaskeue*)

diaschízis *s. n.* ansamblu de perturbații la distanță, provocate de o leziune cerebrală limitată. (<fr. *diaschisis*, gr. *diaskhisis*, descompunere)

diascóp *s. n.* aparat pentru proiecția diapozitivelor. (<fr. *diascope*)

diascópic, -ă *adj.* referitor la diascopie. (<fr. *diascopique*)

diascopíe *s. f.* 1. diafanoscopie. 2. proiectare cu ajutorul diascopului. (<fr. *diascopie*)

diasírm *s. n.* figură de stil care exprimă cu abilitate o ironie caustică și umilitoare. (<fr. *diasyrme*, cf. gr. *diasyrmos*, atac perfid)

diasistém *s. n.* sistem lingvistic dedus din analiza a două graiuri sau dialecte cu similitudini parțiale; supersistem. (<engl. *diasystem*, fr. *diasystème*)

diaspór I. *s. m.* fragment vegetal, sexuat sau asexuat, care se desprinde de planta mamă, putînd genera o nouă plantă. II. *s. n.* oxid natural hidratat de aluminiu, foarte mărunt, sticlos, alb-cenușiu sau brun, care se găsește în zăcămintele de bauxită și, uneori, în rocile metamorfice. (<fr. *diaspore*)

diáspora *s. f.* totalitatea comunităților evreiești stabilite în afara Palestinei, mai ales în urma captivității babiloniene (sec. VI i.e.n.). ● *(p. ext.)* dispersare a unui popor, a unei comunități. (<fr., gr. *diaspora*)

diasporíe *s. f.* tip de diseminare a unui organism vegetal prin diaspori (I). (cf. gr. *diaspora*, împrăștiere)

diastáltic, -ă *adj.* (despre organe, fenomene nervoase) care ajută, care duce la contracția mușchilor. (<fr. *diastaltique*, gr. *diastaltikos*, care separă)

diastáză *s. f.* 1. enzimă. 2. dezlipire accidentală a două părți anatomice, normal unite sau articulate între ele; disjuncție. (<fr. *diastase*, gr. *diastasis*, separație)

diastázic, -ă *adj.* 1. enzimatic. 2. referitor la diastază (2). (<fr. *diastasique*)

DIASTEM(O)-/DIASTEMAT(O)- *elem. comp.* „interval, distanță". (<fr. *diastém/o/-, diastemat/o/-*; cf. gr. *diastema, -atos*)

diastemátic, -ă *adj.* 1. *notație ~ă* = sistem de notație muzicală simplă, fără indicații asupra duratei sunetelor. 2. *glandă ~ă* = glandă interstițială a testiculului; *insuficiență ~ă* = insuficiență a acestei glande. (<fr. *diastématique*, gr. *diastematikos*, intermitent, la intervale)

diastematocranie *s. f.* monstruozitate caracterizată printr-o despicare a craniului. (<fr. *diastématocrânie*)

diastematognatie *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin fisurarea longitudinală a mandibulei. (<fr. *diastématognathie*)

diastematomielie *s. f.* dublare congenitală a măduvei spinării, ca urmare a unei anomalii vertebrale; diplomielie. (<fr. *diastématomyélie*)

diastémă *s. f.* 1. fisură congenitală. 2. spațiu anormal între dinții incisivi frontali; *(pop.)* strungăreață. 3. *(geol.)* interval de timp între depunerea unui depozit de sedimente și depunerea depozitului imediat următor. (<fr. *diastème*, gr. *diastema*, interval)

diastemometrie *s. f.* ansamblu de procedee și metode pentru măsurarea indirectă a distanțelor cu ajutorul telemetrelor și tahimetrelor. (<fr. *diastémométrie*)

diastér *s. n.* stadiu al diviziunii mitotice, la sfîrșitul anafazei și începutul telofazei, în care cromozomii sînt grupați la polii fusului nuclear sub formă de stea. (<fr. *diaster*)

diastil *s. n.* *(arhit.)* intercolonament de dimensiunea a trei coloane; *(p. ext.)* edificiu cu astfel de intercolonament. (<fr. *diastyle*)

diástolă *s. f.* 1. decontracție ritmică a inimii și a arterelor. 2. lungire a unei silabe scurte. (<fr. *diastole*, gr. *diastole*, dilatare)

diastólic, -ă *adj.* referitor la diastolă. (<fr. *diastolique*)

diastrófă *s. f.* dispunere a cromatoforilor în două grupe separate, orientate în direcția sau în partea opusă izvorului de lumină. (<fr. *diastrophe*)

diastrofism *s. n.* totalitatea deformărilor și dislocărilor pe care le suferă straturile din scoarța terestră sub acțiunea mișcărilor tectonice. (<fr. *diastrophisme*, cf. gr. *diastrophe*, dislocare)

diatécă *s. f.* colecție de diapozitive și diafilme. (<*dia*/pozitiv/ + *-tecă*)

diatermán, -ă *adj.* (despre corpuri) care lasă să treacă căldură; diatermic. (<fr. *diathermane*)

diatérmă *s. f.* coș vulcanic prin care iese lava, străpungînd exploziv rocile sedimentare. (<fr. *diatherme*)

diatérmic, -ă *adj.* diaterman. (<fr. *diathermique*)

diatermie *s. f.* procedeu fizioterapic constînd în ridicarea temperaturii organelor sau țesuturilor cu ajutorul curenților alternativi de înaltă frecvență; transtermie. (<fr. *diathermie*)

diatermocoagulare *s. f.* coagulare a țesuturilor cu ajutorul diatermiei. (după fr. *diathermo-coagulation*)

diatéză[1] *s. f.* categorie gramaticală verbală care exprimă raportul dintre subiect și acțiunea verbului. (<fr. *diathèse*, germ. *Diathese*, gr. *diathesis*, constituție)

diatéză[2] *s. f.* predispoziție a unei persoane pentru anumite boli. (<fr. *diathèse*, gr. *diathesis*, stare a sănătății)

diatomée *s. f. pl.* clasă de alge brune-gălbui unicelulare, microscopice, cu schelet silicios, care trăiesc libere sau în colonii. (<fr. *diatomées*, cf. gr. *diatomos*, tăiat în două)

diatómic, -ă *adj.* (despre elemente sau compuși chimici) a cărui moleculă cuprinde doi atomi; biatomic. (<fr. *diatomique*)

diatomít *s. n.* rocă organogenă silicioasă formată prin sedimentarea cochiliilor de diatomee; tripoli, kiselgur. (<fr. *diatomite*)

diatón *s. n.* *(muz.)* interval care separă două tonuri succesive. (<fr. *diaton*)

diatónic, -ă I. *adj.* *(muz.)* *gamă ~ă* = gamă formată dintr-o serie succesivă de tonuri și semitonuri naturale; *interval ~* = interval perfect, de aceeași calitate ca și intervalele scării muzicale diatonice. II. *s. f.* dispunere naturală a tonurilor și semitonurilor într-o structură muzicală. (<fr. *diatonique*)

diatonism *s. n.* *(muz.)* caracterul diatonic al unei melodii. (<*diaton*/ic/ + *-ism*)

diatrémă *s. f.* coș vulcanic rezultat prin expulsii de gaze (cu puțină lavă), care se prelungește la suprafață cu un mic crater. (<germ. *Diatrema*)

diatríbă *s. f.* 1. *(ant.)* gen literar promovat de filozofii cinici, care își popularizau învățăturile moral-filozofice dialogînd cu un adversar imaginar, într-un stil familiar, presărat cu anecdote, aforisme, jocuri de cuvinte. 2. dizertație critică; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare violentă, provocatoare; pamflet. (<fr. *diatribe*, gr. *diatribe*, discuție)

diáulă *s. f.* (la greci) măsură de lungime în valoare de două stadii. • cursă dublă de două stadii. (<fr. *diaule*, gr. *diaulos*)

diaúlos *s. n.* (la vechii greci) instrument de suflat format din două tuburi cu ancie, dintre care unul cînta melodia, iar celălalt emitea o notă lungă de acompaniament. (<fr. *diaule*, cf. gr. *aulos*, flaut)

diavizór *s. n.* dispozitiv de vizionare a diapozitivelor prin intermediul unei lentile, cu sau fără sursă proprie de lumină. (<germ. *Diavisor*)

DIAZO- *(chim.)* grupare de doi atomi de azot, legați între ei prin legături duble sau triple. (<*di*[1]- + *azo*/t/)

diazocópie *s. f.* copie a unui document scris sau iconografic obținută prin diazotipie. (<*diazo-* + *copie*)

diazoderivát *s. m.* substanță organică cu cel puțin doi atomi de azot în moleculă. (<fr. *diazo-dérivé*)

diazoreactiv *s. m.* soluție de alcool și amoniac folosită în diazoreacție. (<fr. *diazo-réactif*)

diazoreácție *s. f.* reacție prezentată de unele urine patologice, care se colorează în roșu la adiția unor diazoreactivi. (<fr. *diazo-réaction*)

diazotá *vb. tr.* a transforma aminele aromatice primare în diazoderivați prin tratare cu acid azotos. — *diazotáre* s. f. (<fr. *diazoter*)

diazotípie *s. f.* 1. procedeu de copiere bazat pe sensibilitatea la lumină a substanțelor chimice aromate care conțin grupa diazo- în moleculă. 2. reproducere obținută prin acest procedeu. (<germ. *Diazotypie*)

dibázic *adj.* (despre acizi) care posedă două funcții bază; bibazic. (<fr. *dibasique*)

diblónt -ă *adj., s. f.* (plantă) care prezintă gametofitul și sporofitul separate, independente unul de celălalt. (<fr. *dibionte*)

diból *s. n.* *(inform.)* limbaj formalizat pentru prelucrarea datelor din domeniul economic la calculatorul electronic. (<engl. *dibol*)

dicarboxílic *adj. acid* ~ = combinație chimică cuprinzînd două grupări carboxil în moleculă. (<engl. *dicarboxylic*)

dicarioblónt *s. n.* organism cu aparatul vegetativ format din dicariocite. (<fr. *dicaryobionte*)

dicariocít *s. n.* celulă binucleată. (<fr. *dicaryocyte*)

dicariofáză *s. f.* *(biol.)* conjugare a perechilor de nuclee haploide, fără fuzionare, la reproducerea unor ascomicete. (<fr. *dicaryophase*)

dicarión *s. m.* celulă haploidă din hifele sau micteliul unor ciuperci, care conține două nuclee. (<fr. *dicaryon*)

dicariópsă *s. f.* tip de fruct uscat format din două cariopse. (<*di*[1]- + *cariopsă*)

dicastér *s. n.* 1. (în Atena antică) fiecare dintre cele zece secțiuni ale tribunalului heliaștilor. 2. tribunal bisericesc care judeca procesele de divorț. • *(fig.)* tribunal, instanță de judecată. (<fr. *dicastère*, gr. *dikasterion* < *dikazein*, a judeca)

dicáziu *s. n.* inflorescență cimoasă la care florile se formează în două direcții. (<fr. *dichasium*, cf. gr. *dikhazein*, a se divide în două)

-dicée *elem. comp.* „justiție". (<fr. *-dicée*, cf. gr. *dike*)

dicefál *s. m.* făt care prezintă dicefalie. (<fr. *dicéphale*)

dicefalíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin existența a două capete. (<fr. *dicéphalie*)

dicéras *s. m.* gen fosil de lamelibranhiate având cochilia cu valve groase și virfurile răsucite în formă de corn. (<fr. *dicéras*)

dicetónă *s. f.* combinație chimică conținînd în moleculă două grupări cetonice. (<fr. *dicétone*)

dicinodónt *s. m.* gen fosil de reptile terioморfe din permian și triasic, avînd premax ilarele transformate într-un cioc cornos, iar caninii în defense. (<fr. *dicynodonte*)

diclamidéu, -ée *adj.* diferențiat în două învelișuri florale (caliciu și corolă). (<fr. *dichlamydé*)

diclín, -ă *adj.* (despre flori) care poartă organe ale unui singur sex (stamine sau pistil); (despre plante) cu astfel de flori; unisexuat (<fr. *dicline*, cf. gr. *kline*, pat)

diclorbenzén *s. m.* derivat al benzenului, obținut prin clorurarea catalitică a acestuia. (<fr. *dichlorbenzène*)

DICO- v. dihо-.

dicorie *s. f.* anomalie constînd în prezența a două pupile în același ochi. (cf. gr. *kore*, pupilă)

dicotiledón, -ă *adj., s. f. pl.* dicotiledonat. (<fr. *dicotylédone*)

dicotiledonát, -ă I. *adj.* (despre embrion) cu două cotiledoane; dicotiledon. II. *s. f. pl.* clasă de plante angiosperme al căror embrion are două cotiledoane. (<fr. *dicotylédoné/s/*)

dicotóm, -ă *adj.* v. dihotom.

dicotómic, -ă *adj.* v. dihotomic.

dicotomíe *s. f.* v. dihotomie.

DICRO- *elem. comp.* „cu două culori". (<fr. *dichro-*, cf. gr. *dichroos*, bicolor)

dicróic, -ă *adj.* 1. (despre substanțe) care prezintă dicroism. 2. (despre plante) cu flori de două culori. (<fr. *dichroïque*)

dicroísm *s. n.* proprietate pe care o au unele corpuri sau soluții de a oferi colorații diferite, după circumstanțele în care se face observarea. (<fr. *dichroïsme*)

dicromátic, -ă *adj.* care prezintă două culori. (<fr. *dichromatique*)

dicromatopsíe *s. f.* defect al ochiului care nu poate distinge decît două din cele trei culori fundamentale: roșu, galben și albastru; dicromazie. (<fr. *dichromatopsie*)

dicromazíe *s. f.* dicromatopsie. (<germ. *Dichromasie*)

dicromofílie *s. f.* caracteristică a unei celule sau a unui țesut organic de a se colora și cu un acid și cu o bază. (<fr. *dichromophilie*)

dicroscóp *s. n.* instrument pentru punerea în evidență a dicroismului mineralelor. (<germ. *Dichroskop*)

dicrót, -ă *adj.* (despre puls) care prezintă dicrotism. (<fr. *dicrote*)

dicrotísm *s. n.* modificare a undei arteriale care face să se perceapă două pulsații într-o singură sistolă. (<fr. *dicrotisme*)

dictá *vb. tr.* 1. a pronunța rar, deslușit, o frază, un text etc. pentru a fi scris de cineva. 2. a impune cu forța; a ordona. • *(fig.)* a îndemna la o acțiune. (<fr. *dicter*, lat. *dictare*)

dictafón *s. n.* aparat de înregistrat vorbirea spre a fi transcrisă ulterior (pentru dactilografiere). (<fr., amer. *dictaphone*)

dictámen *s. n.* *(livr.)* inspirație, insuflare. (<lat. *dictamen* < *dictare*, a sugera)

dictándo *s. n. inv.* scriere cursivă (după dictare). ○ *caiet de* ~ = caiet liniat pentru scriere de mînă. (<germ. *diktando*, /scrîind/ după dictare)

dictáre *s. f.* acțiunea de a dicta (1) și rezultatul ei. • lucrare școlară constînd în reproducerea în scris a unui text dictat. (< *dicta*)

dictát *s. n.* act prin care unul sau mai multe state impun forțat unui alt stat anumite condiții sau hotărîri. (<germ. *Diktat*)

dictatór *s. m.* 1. (în Roma antică) magistrat suprem, ales de senat pe termen de șase luni și investit cu putere absolută în vreme de război.

2. conducător de stat cu puteri discreționare. ● *(fig.)* om cu purtări autoritare. (<fr. *dictateur*, lat. *dictator*)

dictatorial, -ă *adj.* de dictator; impus cu forța. (<fr. *dictatorial*)

dictatură *s. f.* 1. (în Roma antică) demnitatea de dictator; timpul cît acesta exercita puterea. 2. formă de guvernare în care puterea supremă aparține unui dictator. 3. conducere a societății exercitată de o clasă socială dominantă. ● *(fig.)* putere absolută, fără control; purtare despotică, tiranică. (<fr. *dictature*, lat. *dictatura*)

dictéu *s. n.* reproducere fidelă, automată a unui act de gîndire, fără controlul rațiunii; dictare. ○ ~ *automat* = procedeu de creație artistică preconizat de către suprarealiști, prin care se ambiționa realizarea unei expresii formale a operei de artă, identică gîndirii în stare de veghe, de vis etc.; ~ *muzical* = muzică ce urmează a fi notată după auz. (<fr. *dictée*)

DICTIO- *elem. comp.* „plasă, rețea". (<fr. *dictyo-*, cf. gr. *dictyon*)

dictiocaulóză *s. f.* parazitoză la erbivore provocată de viermi nematozi, care se localizează în căile respiratorii, provocînd bronșite și pneumonii. (<lat. *dictyocaulus*, vierme parazit + *-ază*)

dictiofil, -ă *adj.* cu frunze reticulate. (<fr. *dictyophylle*)

dictiofór, -ă *adj.* (despre organe vegetale) împînzit în formă de rețea; reticulat. (<lat. *dictyophorus*)

dictioptér, -ă *adj.* (despre insecte) cu aripi reticulate. (<fr. *dictyoptère*)

dictiospór *s. m.* spor pluricelular cu suprafața reticulată. (<fr. *dictyospore*)

dictiozóm *s. m.* organit celular așezat într-o rețea care formează un sistem de canalicule fine, ca niște săculeți dispuși în teancuri, avînd rol secretor; aparat Golgi. (<germ. *Dictyosom*)

dictón *s. n.* expresie devenită proverb; maximă. (<fr. *dicton*, lat. *dictum*, sentință)

dicție *s. f.* v. d i c ț i u n e.

dicționár *s. n.* 1. lucrare lexicografică cuprinzînd cuvintele unei limbi sau ale unui sector al acesteia, aranjate de obicei în ordine alfabetică și explicate în aceeași limbă sau într-o limbă străină. ● listă alfabetică de termeni, cu explicațiile necesare, aparținînd unei anumite științe, arte etc. 2. *(inform.)* listă a unui fișier conținînd în ordine indicații despre componentele acestuia; listă conținînd cuvinte-cheie și interpretarea lor. (<fr. *dictionnaire*, lat. *dictionarium*)

dicțiúne *s. f.* 1. fel de a pronunța sunetele, silabele și cuvintele. ● arta de a rosti textul unui rol în teatru, cinema etc. 2. (mod de) exprimare (scrisă) considerat(ă) sub raportul selectării și al proprietății termenilor (specific/ă/ criticii literare). — var. *dicție* s. f. (<fr. *diction*, lat. *dictio*)

dicumarínă *s. f.* substanță înrudită chimic cu vitamina K. (<fr. *dicoumarine*)

dicumaról *s. n.* derivat al cumarinei, folosit ca anticoagulant. (<fr. *dicoumarol*)

-dídact *elem. comp.* „care a învățat". (<fr. *-didacte*, cf. gr. *didaskein*, a învăța)

didactécă *s. f.* bibliotecă de programe educative. (<fr. *didacthèque*)

didáctic, -ă I. *adj.* de, pentru învățămînt, referitor la învățămînt. ● destinat instruirii; ○ *literatură* ~*ă* = gen de literatură care își propune să instruiască, să informeze, să educe moral. ● *(peior.)* arid, sec. II. *s. f.* disciplină pedagogică care studiază principiile și metodele de învățămînt. (<fr. *didactique*, gr. *didaktikos*, instructiv)

didacticiál *s. n.* ansamblu de programe informatice cu scopuri didactice. (<fr. *didacticiel*)

didactician, -ă *s. m. f.* specialist în didactică. (<fr. *didacticien*)

didacticísm *s. n.* folosire exagerată a principiilor și metodelor didactice; tendința de a instrui cu orice preț. (după it. *didatticismo*)

didacticíst, -ă *adj.* cu un ton exagerat didactic, profesoral. (după it. *didatticista*)

didactil, -ă *adj.* (despre animale) cu două degete. (<fr. *didactyle*)

didactogenie *s. f.* stare patologică de anxietate și depresiune întîlnită la unii elevi ca urmare a greșelilor didactice ale educatorilor. (<*didactic*, după *iatrogenie*)

didascalíe *s. f.* instrucțiune dată actorilor de autorul unei opere dramatice antice grecești. ● notă, indicație care se punea înaintea unei piese de teatru la latini. (<fr. *didascalie*, gr. *didaskalia*)

didélf, -ă I. *adj.* care prezintă didelfie. II. *s. m. pl.* marsupiale fosile carnivore mai mici decît cangurul (oposum). (<fr. *didelphe/s/*, gr. *delphys*, matrice)

didelfíe *s. f.* malformație congenitală a aparatului genital feminin, caracterizată prin existența a două vagine și două uterе independente. (<fr. *didelphie*)

dídim, -ă *adj. (bot.;* despre organe) format din doi lobi dispuși simetric de fiecare parte a liniei mediane. (<fr. *didyme*, cf. gr. *didymos*, dublu)

DIDIMO-, -dídim *elem. comp.* „geamăn, dublu"; „testicul". (<fr. *didymo-*, *-didyme*, cf. gr. *didymos*, geamăn)

didimocárp, -ă *adj.* cu fructe duble, sudate. (<fr. *didymocarpe*)

didimospór *s. m. (bot.)* spor bicelular. (<fr. *didymospore*)

didinám, -ă *adj.* (despre flori) cu două stamine mai lungi și două mai scurte. (<fr. *didyname*)

didinamíe *s. f.* heterostilie a florilor didinamе, la labiate. (<fr. *didynamie*)

didiploíd, -ă *adj.* (despre organisme) cu număr dublu de cromozomi diploizi în celulele somatice ale ambilor părinți. (<fr. *diploïde*)

diecezán, -ă *adj. (rar)* de diecеză (2), al diecezei. — var. *diocezan*, *-ă* adj. (<fr. *diocésain*)

diecéză *s. f.* diocеză (2). (< fr. *diocèse*)

diédru *s. n.* figură geometrică formată de două semiplane limitate de aceeași dreaptă, de intersecție. ○ *(adj.) unghi* ~ = unghi care se formează prin intersectarea a două plane. (<fr. *dièdre*)

diegétic, -ă *adj. (rar)* cu caracter de diegеză; narativ. (<germ. *diegetisch*)

diegéză *s. f. (rar)* povestire, naraţiune; expunere. (<germ. *Diegese*)

dielétric, -ă *adj., s. n.* (material, mediu) rău conducător de electricitate; izolator. (<fr. *diélectrique*)

dielectrolíză *s. f.* cataforeză (2). (<fr. *diélectrolyse*)

-diénă *elem. comp. (chim.)* „hidrocarbură cu dublă legătură". (<engl. *-diene*)

diencefál *s. n.* segment al encefalului situat sub emisferele cerebrale, între telencefal şi mezencefal; creier intermediar. (<fr. *diencéphale*)

diencefálic, -ă *adj.* al diencefalului. (<fr. *diencéphalique*)

diencefalítă *s. f.* inflamaţie a diencefalului. (<fr. *diencéphalite*)

diencefalopatíe *s. f.* afecţiune a diencefalului. (<fr. *diencéphalopathie*)

diéne *s. f. pl.* hidrocarburi care conţin două duble legături în moleculă; diolefine. (<fr. *diènes*)

dientomofilíe *s. f.* însuşire a unor plante de a avea unele flori polenizate de anumite insecte, iar altele de alte insecte. (<fr. *dientomophilie*)

dieréză *s. f.* **1.** disociere a unui diftong în elementele sale componente. **2.** (în prozodia antică) despărţire a două picioare metrice într-un vers. **3.** separare chirurgicală a ţesuturilor. **4.** *(biol.)* diviziune şi multiplicare celulară. (<fr. *diérèse*, cf. gr. *diairesis*, separaţie)

diesel/dízel/ *s. n. (motor)* ~ = motor cu ardere internă la care combustibilul, injectat în cilindru, se aprinde spontan datorită temperaturii înalte a aerului comprimat. (<fr. *diesel*, cf. *Rudolf Diesel*, inventator germ.)

diestér *s. m.* corp chimic care posedă două funcţii ester, (<fr. *diester*)

diétă[1] *s. f.* regim alimentar special, recomandat în cazul unei boli sau pentru menţinerea sănătăţii. (<fr. *diète*, lat. *diaeta*)

diétă[2] *s. f.* (în unele state feudale şi capitaliste) adunare legislativă; *(p. ext.)* adunare politică reprezentativă. (<fr. *diète*, cf. gr. *diaita*, regim)

dietér *s. m.* corp chimic care posedă două funcţii eter. (<fr. *diether*)

dietétic, -ă **I.** *adj.* referitor la dietă[1], de dietă. **II.** *s. f.* ramură a medicinei care studiază igiena şi terapeutica alimentară. (<fr. *diététique*)

dietetícian, -ă *s. m. f.* specialist în dietetică. (<fr. *diététicien*)

dietoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a regimurilor alimentare. (<fr. *diétothérapie*)

diéz **I.** *s. m.* accident muzical care ridică cu un semiton nota pe care o precedă. **II.** *adj.* (despre note) ridicat cu un semiton. (<fr. *dièse*)

diezá *vb. tr.* a marca o notă cu un diez. — *diezáre* s. f. (<fr. *diéser*)

diezát, -ă *adj.* marcat cu un diez. ● *(fon.;* despre sunete) caracterizat acustic printr-o notă mai înaltă decît sunetul fundamental de care se leagă. (<fr. *diésé*)

difamánt, -ă *adj. (rar)* care se defăimează; difamator. (<fr. *diffamant*)

difamátor, -oáre *adj. (rar)* difamant. (<fr. *diffamateur*)

difamáţie *s. f. (rar)* defăimare. (<fr. *diffamation*)

difazát, -ă *adj.* (despre circuite, maşini electrice) cu două faze; bifazat. (<fr. *diphasé*)

difázic, -ă *adj.* (despre fenomene, lucruri, fiinţe) care prezintă în existenţa sau evoluţia sa două perioade alternante. (<fr. *diphasique*)

diferénd *s. n.* deosebire de păreri, neînţelegere, dezacord; dispută. (<fr. *différend*)

diferénţă *s. f.* **1.** deosebire, lipsă de asemănare. ○ *(log.)* ~ *specifică* = notă caracteristică a unei noţiuni, cuprinsă în genul ei proxim. **2.** *(mat.)* rezultatul operaţiei de scădere. **3.** *(geogr.)* ~ *de nivel* = deosebire de altitudine dintre două puncte de pe suprafaţa globului terestru. **4.** *(fiz.)* ~ *de fază* = defazaj. (<fr. *différence*, lat. *differentia*)

diferenţía *vb.* **1.** *tr., refl.* a (se) deosebi; a (se) distinge între două sau mai multe fiinţe ori lucruri. **II.** *tr. (mat.)* a calcula o diferenţială. (<fr. *différencier*)

diferenţiál, -ă **I.** *adj.* **1.** care diferenţiază. **2.** care comportă, lucrează cu diferenţe. ● *(mat.)* referitor la diferenţe care tind către zero. ○ *ecuaţie* ~*ă* (şi *s. f.*) = ecuaţie care conţine o variabilă, funcţia necunoscută şi derivate ale acesteia; *calcul* ~ = capitol al analizei matematice care are ca obiect studiul derivatelor şi al diferenţialelor; *geometrie* ~*ă* = ramură a geometriei care studiază figurile geometrice folosind calculul diferenţial. **II.** *s. f. (mat.)* produsul dintre derivata unei funcţii şi creşterea variabilei ei independente. **III.** *s. n.* angrenaj constituit din două roţi dinţate planetare aşezate pe acelaşi ax şi din două roţi satelite, utilizat la autovehicule pentru a transmite la roţi turaţii diferite la viraje, iar la maşini de lucru pentru a varia în mod deosebit turaţia. (<fr. *différentiel*)

diferenţiatív -ă *adj.* care tinde să diferenţieze. (<fr. *différenciatif*)

diferenţiére *s. f.* **1.** acţiunea de a diferenţia şi rezultatul ei. **2.** proces prin care se realizează analiza însuşirilor deosebite ale obiectelor în cadrul percepţiilor. ○ *(fon.)* modificare sau dispariţie a unui sunet într-un cuvînt sub influenţa unui alt sunet, identic sau asemănător, din acelaşi cuvînt. (<*diferenţia*)

diferí *vb. intr.* a se deosebi. (<fr. *différer*, lat. *differre*)

diferít, -ă *adj.* **1.** deosebit, neasemănător, altfel. **2.** *(pl.)* fel de fel de..., tot felul de... (<fr. *différent*)

DIFI(O)- *elem. comp.* „dublu, divizat". (<fr. *diphy/o/-*, cf. gr. *diphes*)

difícére, -ă *adj.* (despre înotătoarea caudală) divizată în două părţi egale. (<fr. *diphycerque*)

dificil, -ă *adj.* **1.** care prezintă dificultăţi; anevoios, greu, dificultos. **2.** (despre oameni) năzuros, supărăcios, capricios; susceptibil. (<fr. *difficile*, lat. *difficilis*)

dificultáte *s. f.* greutate de a face ceva; anevoinţă. ● obstacol, piedică. (<fr. *difficulté*, lat. *difficultas*)

dificultós, -oásă *adj.* **1.** *(fam.)* care comportă dificultăţi; complicat; încurcat. **2.** *(livr.)* dificil. (<fr. *difficultueux*)

difidént, -ă *adj.* neîncrezător. ○ supărăcios. (<lat. *diffidens*)

difidénţă *s. f.* neîncredere. (<lat. *diffidentia*)

difigenétic, -ă *adj.* care produce embrioni de două tipuri diferite. (<fr. *diphygénétique*)

difil, -ă *adj.* bifoliat. (<lat. *diphyllus*)

difilétic, -ă *adj.* (despre organisme) care provine din două linii de descendență. (<fr. *diphylétique*)

difiodónt, -ă *adj.* (despre mamifere) care prezintă două dentiții succesive, prima de lapte și a doua definitivă. (<germ. *diphyodont*)

difitic, -ă *adj.* (despre paraziți) care trăiește pe două plante gazde. (<fr. *diphytique*)

difluént, -ă I. *adj.* 1. care se dezvoltă în direcții divergente, care se ramifică, se răspindește. 2. (despre corpuri) care devine fluid. II. *s. m.* defluent. (<fr. *diffluent*, lat. *diffluens*)

difluență *s. f.* 1. ramificare a unui curs de apă în mai multe brațe, care nu se mai reunesc; locul unde se produce acest fenomen; defluență. ○ ~ *glaciară* = despărțirea unui ghețar în două brațe, care înaintează în aval de ambele părți ale unui interfluviu. 2. fluidificare. 3. înlocuire a discursivității obișnuite a gîndirii și vorbirii prin propoziții și idei asociate la întîmplare, cu dispersia atenției asupra unor chestiuni secundare. (<fr. *diffluence*, cf. lat. *diffluere*, a curge în sensuri diferite)

difórm, -ă *adj.* care nu are forma, figura sau proporțiile pe care ar trebui să le aibă; pocit, monstruos; informe. ◉ *(rar)* fără formă precisă. (<fr. *difforme*, lat. *difformis*)

diformitáte *s. f.* abatere de la aspectul și proporțiile normale; viciu de conformație; defect, *(p. ext.)* urîțenie. (<fr. *difformité*, lat. *difformitas*)

difosgén *s. n.* substanță toxică de luptă, lichidă, asemănătoare fosfogenului. (<fr. *diphosgène*)

difractá *vb. refl., tr.* a (se) produce un fenomen de difracție. (<fr. *diffracter*)

difractométru *s. n.* spectrometru pentru măsurarea difracției. (<fr. *diffractomètre*)

difrácție *s. f.* 1. deviere de la propagarea rectilinie a undelor luminoase, sonore, radio etc. la întîlnirea unor obstacole, la trecerea printr-o fantă sau în imediata vecinătate a marginii unui ecran, propagîndu-se și în spatele acestora. 2. modificare a direcției unui val la izbirea cu un obstacol. (<fr. *diffraction*, cf. lat. *diffringere*, a se frînge)

DIFTER(O)- *elem. comp.* „membrană"; „difterie". (<fr. *diphtér/o/-*, cf. gr. *diphthera*, membrană)

diftéric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de difterie. (<fr. *diphtérique*)

difterie *s. f.* boală infectocontagioasă manifestată prin apariția de false membrane în gît, pe laringe, bronhii, pe conjunctivele ochilor și în nări. (<fr. *diphtérie*)

difteroíd, -ă *adj.* cu aspect difteric. (<fr. *diphtéroïde*)

difterovariólă *s. f.* virozăa galinaceelor, caracterizată prin erupție cutanată și formarea de pseudomembrane pe mucoasa căilor digestive și respiratorii. (<*difterie* + *variolă*)

diftínă *s. f.* țesătură de bumbac cu aspect catifelat. (după fr. *duvetine*)

diftóng *s. m.* emisiune vocalică constituită din două sunete diferite (semivocală și vocală) pronunțate în aceeași silabă. (<fr. *diphtongue*, lat. *diphtongus*, gr. *diphtongos*, sunet dublu)

diftongá *vb. tr., refl* (despre vocale) a (se) transforma în diftong. — *diftongáre* s. f. (<fr. *diphtonguer*)

difúz, -ă 1. răspîndit în mai multe părți, împrăștiat. ● lipsit de un contur clar, de o organizare riguroasă. 2. *(fon.;* despre sunete) caracterizat acustic printr-o concentrație redusă de energie în regiunea centrală a spectrului. (<fr. *diffus*, lat. *diffusus* < *diffundere*, a se răspîndi)

difuzá *vb.* I. *tr.* 1. a răspîndi, a împrăștia, a propaga în diferite direcții, mai ales unde de lumină, de căldură etc.; *(spec.)* a emite unde sonore prin radio; a transmite o emisiune radiofonică. 2. a pune în vînzare (o publicație). II. *intr.* (cu privire la molecule, particule) a se răspîndi, a se amesteca (în masa altui corp). — *difuzáre* s. f. (<fr. *diffuser*)

difuzábil, -ă *adj.* care se poate difuza. (<*difuza* + *-bil*)

difuzánt, -ă *adj.* (despre un mediu) care reflectă sau refractă difuz fasciculele de lumină. (<fr. *diffusant*)

difuzíbil, -ă *adj.* (despre corpuri) care poate (ușor) difuza. (<fr. *diffusible*)

difuzibilitáte *s. f.* proprietate a unor corpuri de a difuza (II); difuzivitate. (<fr. *diffusibilité*)

difúzie *s. f.* v. d i f u z i u n e.

difuziométru *s. n.* instrument pentru măsurarea difuziunii (2). (<fr. *diffusiomètre*)

difuzionísm *s. n.* curent de gîndire care susține transferul și difuzarea valorilor culturale de la o arie la alta ca principalul factor în dezvoltarea societății și culturii. (<*difuziune* + *-ism*)

difuziúne *s. f.* 1. răspîndire, propagare, împrăștiere în mai multe părți a unor raze luminoase care străbat un mediu translucid sau care întîlnesc o suprafață zgrunțuroasă. ◉ difuzare de unde radiofonice. 2. întrepătrunderea a particulelor unui corp cu particulele altui corp, cu care se află în contact. — var. *difuzie* s. f. (<fr. *diffusion*, lat. *diffusio*)

difuzív, -ă *adj.* (despre corpuri) care are proprietatea de a se difuza, de a se răspîndi în toate sensurile. (<fr. *diffusif*)

difuzivitáte *s. f.* difuzibilitate. (<engl. *diffusivity*)

difuzór[1] *s. n.* 1. aparat destinat reproducerii sunetelor, care transformă variațiile energiei electrice în energie acustică și care intră în componența radioreceptoarelor, televizoarelor, a instalațiilor de amplificare etc. 2. porțiune de conductă a cărei secțiune transversală crește în sensul curgerii fluidului. 3. parte a unui carburator cu explozie unde se produce pulverizarea combustibilului. 4. aparat pentru extragerea zahărului din sfeclă, a taninului din stejar etc. (<fr. *diffuseur*)

difuzór[2], **-oáre** *s. m. f.* cel care difuzează presa în întreprinderi, în instituții. (<*difuza* + *-or*)

dig *s. n.* construcție de piatră, de beton etc. care apără rada unui port, drumurile situate pe țărm etc. de acțiunea erozivă a valurilor. (<fr. *digue*)

digáma *s. m. inv.* numele celei de-a șasea litere a vechiului alfabet grec (F), corespunzînd sunetului *w*. (<fr., gr. *digamma*)

digamétic, -ă *adj. (biol.)* care posedă ambele tipuri de gameți, masculi și femeli. (<fr. *digamétique*)

digamíe *s. f.* fenomen particular plantelor cu flori, la care doi gameți masculi produc o dublă fecundare. (<fr. *digamie*)

digástric *adj., s. m.* (mușchi) al regiunii superioare și laterale a gîtului, care prezintă o parte cărnoasă la fiecare terminație și o porțiune tendinoasă intermediară. (<fr. *digastrique*)

digén, -ă *adj.* (despre viermi paraziți interni) la care ciclul de dezvoltare se petrece în două-trei gazde. (<germ. *digen*)

digenétic, -ă *adj.* care prezintă digeneză. (<fr. *digénétique*)

digenéză *s. f.* reproducție alternativă, sexuată și asexuată. (<fr. *digenèse*)

digénic, -ă *adj. (biol.)* 1. (despre un caracter) determinat de două perechi de gene independente. 2. (despre organisme) care posedă pe orice locus două gene cu acțiune diferită. (<fr. *digénique*)

digenie *s. f.* înmulțire care se realizează prin contribuția ambelor sexe. (<fr. *digénie*)

digerá *vb. tr.* a mistui alimentele. ◆ *(fig.)* a înghiți, a suporta lucruri plictisitoare, greoaie. — *digerâre* s. f. (<fr. *digérer*, lat. *digerere*)

digerábil, -ă *adj.* ușor de digerat; digest, digestibil. (<fr. *digérable*)

digest[1] *s. n.* 1. rezumat al unei cărți, al unui articol. 2. publicație periodică conținînd astfel de rezumate. (<fr., engl. *digest*)

digést[2], **-ă** I. *adj. (rar)* digerabil. II. *s. n. pl.* alimente digerate, în opoziție cu cele înghițite numai. (<fr. *digeste*, lat. *digesta*)

digéste *s. n. pl.* pandecte. (<lat. *digesta*, fr. *digestes*)

digestíbil, -ă *adj.* digerabil. (<fr. *digestible*)

digestibilitáte *s. f.* proprietate a alimentelor de a fi digestibile. (<fr. *digestibilité*)

digéstie *s. f.* proces de transformare a alimentelor din aparatul digestiv în produși asimilabili. (<fr. *digestion*, lat. *digestio*)

digestiv, -ă *adj.* referitor la digestie. ○ *aparat (sau tub)* ~ = totalitatea organelor în care are loc digestia. (<fr. *digestif*)

digestór *s. n.* 1. aparat pentru separarea particulelor solubile din unele substanțe sub acțiunea căldurii. 2. recipient în care se opărește fructele și legumele pentru conserve. (<fr. *digesteur*)

digger /dígăr/ *s. m.* adept al curentului de extremă stîngă din timpul revoluției burgheze din Anglia (sec. XVII), reprezentînd interesele țărănimii sărace. (<engl. *digger*)

digicasétă *s. f.* casetă pentru digicasetofon. (<fr. *digicassette*)

digicasetofón *s. n.* casetofon care poate fi utilizat de nevăzători. (<fr. *digicassetophone*)

digín, -ă *adj. (bot.;* despre ginecee) cu două pistile sau două carpele. (<fr. *digyne*)

diginíe *s. f.* stare a unui organism cu două seturi cromozomiale materne. (<fr. *digynie*)

dígit[1] *s. m. (inform., electron.)* cifră. (<engl. *digit*)

DIGIT(I)- *elem. comp.* „deget". (<fr. *digit-/i/-*, cf. lat. *digitus*)

digitá *vb. intr. (muz.)* a folosi degetele pentru a cînta la un instrument. ◆ a bîjbîi cu degetele. (<it., lat. *digitare*)

digitál[1], **-ă** I. *adj.* 1. referitor la degete. 2. care are forma unui deget. ○ *delță ~ă* = deltă cu mai multe brațe. 3. produs de deget. ○ *amprentă ~ă* = urmă lăsată de degete. II. *s. f.* 1. plantă veninoasă din care se extrage digitalina; *(pop.)* degețel. 2. digitalină. (<fr. *digital*, lat. *digitalis* < *digitus*, deget)

digitál[2], **-ă** *adj. (electron.;* despre semnale) reprezentat prin cifre sau numere; (despre aparate, dispozitive, sisteme) care măsoară, prelucrează, stochează asemenea semnale. (<engl. *digital*)

digitalínă *s. f.* principiu activ extras din frunzele de digitală, folosit ca tonic cardiovascular și ca diuretic; digitală[1] (II, 2). (<fr. *digitaline*)

digitalism *s. n.* intoxicație cu digitală. (<fr. *digitalisme*)

digitalizá *vb. tr.* 1. a administra digitalină unui bolnav cardiac. 2. a manevra cu degetele o aparatură electronică sau de control. 3. *(inform.)* a coda numeric o informație. — *digitalizâre* s. f. (<fr. *digitaliser*)

digitát, -ă *adj.* decupat în formă de degete. ◆ (despre frunze) cu foliolele dispuse în evantai, ca degetele mîinii. (<fr. *digité*)

digitáție *s. f.* tehnica așezării degetelor pe clapele ori pe coardele unui instrument muzical sau pe clapele mașinii de scris. — var. *digitațiune* s. f. (<fr. *digitation*)

digitațiúne *s. f.* v. digitație.

digitifid, -ă *adj.* (despre plante) cu foliolele despicate ca degetele unei mîini. (<lat. *digitifidus*)

digitifórm, -ă *adj.* (despre frunze, foliole, rădăcini) în formă de deget. (<fr. *digitiforme*)

digitigrád, -ă *adj., s. m. f.* (mamifer) care merge sprijinindu-se numai pe vîrful degetelor. (<fr. *digitigrade*)

digitizáre *s. f.* digitalizare (2). (după engl. *digitization*)

digitizór *s. n. (inform.)* dispozitiv care transformă unele curbe plane în caractere binare, corespunzătoare coordonatelor punctelor reprezentative. (<engl. *digitisor*)

digitrón *s. n.* tub de descărcare luminescentă cu mai mulți catozi, pentru indicații alfanumerice în aparatura digitală de măsură. (<fr. *digitron*)

diglíf *s. n.* consolă cu două caneluri în cruce. (<fr. *diglyphe*, cf. gr. *glyphe*, gravură)

diglosíe *s. f.* 1. malformație constînd dintr-o limbă bifidă. 2. coexistența, în aceeași țară, a două limbi diferite (una savantă și alta populară) sau a două stadii ale aceleiași limbi. (<fr. *diglossie*)

dignát *s. m.* monstru cu două mandibule. (<fr. *dignathe*)

dignitáte *s. f. (rar)* demnitate. (<fr. *dignité*, lat. *dignitas*)

digoxínă *s. f.* glicozidă extrasă din digitală, cu acțiune cardiotonică. (<engl. *digoxin*)

digráf *s. n.* graf direcționat. (<fr. *digraphe*)

digrafíe *s. f.* 1. contabilitate ținută în partidă dublă. 2. examen radiologic care permite realizarea unei imagini în două situații funcționale diferite. (<fr. *digraphie*)

digramă *s. f. (lingv.)* grup de două caractere, de două litere care reprezintă un singur sunet. (<fr. *digramme*)

digresiúne *s. f.* 1. abatere de la subiectul tratat pentru a lămuri o chestiune secundară sau pentru ca expunerea să fie mai variată; divagație, excurs. 2. *(astr.)* elongație aparentă a unei planete în raport cu Soarele. (<fr. *digression*, lat. *digressio* < *digredi*, a se îndepărta)

digresív, -ă *adj. (rar)* de digresiune, în legătură cu o digresiune. (<fr. *digressif*)

dihaploíd, -ă *adj.* cu două perechi de nuclei haploizi. (<fr. *dihaploïde*)

dihíbrid *s. m.* hibrid rezultat prin dihibridare. (<fr. *dihybride*)

dihibridáre *s. f.* hibridare experimentală între genitori din două soiuri sau specii cu caractere diferite; dihibridism. (<*di*[1]- + *hibridare*)

dihibridísm *s. n.* dihibridare. (<fr. *dihybridisme*)

dihidrochinínă *s. f.* derivat al chininei, cu aceleași calități terapeutice. (<fr. *dihydroquinine*)

dihidrofoliculínă *s. f.* estradiol. (<fr. *dihydrofolliculine*)

dihidromorfinónă *s. f.* dilauden. (<fr. *dihydromorphinone*)

DIHO- /DICO- *elem. comp.* „în două părți". (<fr. *dicho-*, cf. gr. *dicha*)

dihogám, -ă *adj.* care prezintă dihogamie. (<fr. *dichogame*)

dihogamíe *s. f.* 1. reproducere prin gameți proveniți de la indivizi diferiți, la speciile animale și vegetale hermafrodite. 2. maturizare în timpuri diferite a anterelor și a stigmatului unei flori. (<fr. *dichogamie*)

dihopódiu *s. n.* ramificație dihotomică a axei inflorescenței în cîte două părți. (<fr. *dichopodium*)

dihotipíe *s. f.* apariție a unor organe omoloage de tip diferit la aceeași plantă. (<fr. *dicholypie*)

dihotóm, -ă *adj.* dihotomic. — var. *dicotom, -ă* adj. (<fr. *dicholome*)

dihotómic, -ă *adj.* care prezintă dihotomie; dihotom. — var. *dicotomic, -ă* adj. (<fr. *dicholomique*)

dihotomíe *s. f.* 1. diviziune în două părți, grupe sau specii. 2. *(log.)* împărțire a unei noțiuni în alte două noțiuni. 3. *(bot.)* ramificare a unui organ axial (rădăcină, tulpină, ramuri) prin bifurcare. — var. *dicotomie* s. f. (<fr. *dicholomie*, gr. *dikholomia*)

dilámb *s. m.* dipodie iambică (<*di*[1]- + *iamb*)

diiodotirozínă *s. f.* substanță care ia naștere în glanda tiroidă prin iodarea tirozinei. (<fr. *diiodothyrosine*)

dilacerá *vb. tr.* 1. a sfîșia în bucăți, a fărîmița. 2. *(med.)* a smulge cu violență (un țesut). — *dilacerâre* s. f. (<fr. *dilacérer*, lat. *dilacerare*)

dilaceratór *s. n.* aparat pentru fărîmițarea reziduurilor grosiere din apele uzate. (<fr. *dilacérateur*)

dilacerâție *s. f.* dilacerare. (<fr. *dilacération*)

DILAT(O)- *elem. comp.* „dilatație, dilatare". (<fr. *dilat/o/-*, cf. lat. *dilatare*, a lărgi)

dilatá *vb.* I. *refl., tr.* a (-și) mări volumul sub acțiunea căldurii. II. *refl.* (despre unele organe) a se mări, a se lărgi. — *dilatâre* s. f. (<fr. *dilater*, lat. *dilatare*)

dilatábil, -ă *adj.* (despre corpuri) care poate fi dilatat. (<fr. *dilatable*)

dilatabilitáte *s. f.* însușire a corpurilor dilatabile. (<fr. *dilatabilité*)

dilatánt, -ă *adj.* dilatator. (<fr. *dilatant*)

dilatánță *s. f.* proprietate a unor substanțe granulare de a se dilata cînd sînt supuse unui efort de distorsiune. (<fr. *dilatance*)

dilatatór, -oáre I. *adj.* care dilată; dilatant. ● (despre mușchi) care servește pentru a dilata pereții cavităților pe care se inserează. II. *s. n.* instrument chirurgical cu care se lărgește un orificiu sau o cavitate. (<fr. *dilatateur*)

dilatâție *s. f.* dilatare (I). ○ *coeficient de* ~ = creștere a unității de lungime, de suprafață sau de volum a unui corp, raportată la 1°C de creștere a temperaturii. — var. *dilatațiune* s. f. (<fr. *dilatation*, lat. *dilatatio*)

dilatațiúne *s. f.* v. dilatație.

dilatográf *s. n.* dilatometru înregistrator. (<fr. *dilatographe*)

dilatográmă *s. f.* diagramă obținută la dilatograf. (< fr. *dilatogramme*)

dilatometríe *s. f.* capitol al fizicii care studiază metodele și procedeele de măsurare a dilatației corpurilor. (<fr. *dilatométrie*)

dilatométru *s. n.* instrument folosit în dilatometrie. (<fr. *dilatomètre*)

dilatóriu, -ie *adj. (jur.)* care caută să cîștige timp, să întîrzie o decizie. (<fr. *dilatoire*, lat. *dilatorius*)

dilațiúne *s. f. (jur.)* întîrziere, aminare. (<fr. *dilation*, lat. *dilatio*)

dilaudén *s. n.* derivat puternic al morfinei, utilizat ca analgezic; dihidromorfinonă. (n. com.)

diléct, -ă *adj. (livr.)* iubit, drag. (<lat. *dilectus*)

dilecțiúne *s. f. (livr.)* dragoste tandră și pură. (<fr. *dilection*, lat. *dilectio*)

dilemátic, -ă *adj.* de natura unei dileme; care prezintă o dilemă. (<fr. *dilemmatique*)

dilémă *s. f.* raționament silogistic care pune două alternative contradictorii, dintre care trebuie aleasă una, deși amîndouă duc la același rezultat. ● situație cu două ieșiri, ambele defavorabile; încurcătură; alternativă. (<fr. *dilemme*, lat., gr. *dilemma*)

dilétant, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă de o ramură a științei, a artei sau tehnicii numai din plăcere, fără a fi profesionist sau specialist; amator. ◉ *(peior.)* cel care îndeplinește o activitate în mod neglijent și fantezist, neavînd o pregătire de specialitate satisfăcătoare. (<fr. *dilettante*)

dilétántic, -ă *adj. (rar)* de diletant; superficial; diletantistic. (<germ. *dilettantisch*)

diletantism *s. n.* atitudine, manifestare de diletant; amatorism. ● *(peior.)* superficialitate. (<fr. *dilettantisme*)

diletantístic, -ă *adj.* diletantic. (<it. *dilettantistico*)

diligént, -ă *adj. (livr.)* sîrguitor, silitor. (<lat. *diligens*, fr. *diligent*)

diligénță[1] *s. f. (livr.)* silință, sîrguință, zel. (<lat. *diligentia*, fr. *diligence*)

diligénță[2] *s. f.* trăsură mare cu cai, folosită în trecut la transportul regulat de poștă și călători pe distanțe lungi; poștalion. (<fr. *diligence*)

dilogíe *s. f.* 1. sens dublu, echivoc. 2. operă dramatică cu două acțiuni distincte. (<fr. *dilogie*)

dilúa *vb. tr.* 1. a reduce concentrația unei soluții. 2. *(fig.)* a micșora, a slăbi, a atenua. — **diluáre** *s. f.* (<fr. *diluer*)

dilUánt *s. m.* substanță care dilucază (1). (<fr. *diluant*)

dilUát, -ă I. *adj.* 1. *(chim.; despre soluții)* puțin concentrat. 2. *(fig.; despre stil)* dezlînat, prolix. II. *s. n.* soluție căreia i s-a micșorat concentrația prin adăugare de solvent. (<*dilua*)

dilUéndo *adv. (muz.)* slăbind treptat sunetul. (<it. *diluendo*)

dilúție *s. f.* raportul dintre un solvent și cantitatea de soluție în care este diluat. — var. *diluțiune* *s. f.* (<fr. *dilution*)

dilUțiúne *s. f.* v. **diluție**.

dilUviál, -ă *adj.* diluvian. (<fr. *diluvial*)

dilUvián, -ă I. *adj.* referitor la diluviu; provenit din diluviu; diluvial. II. *s. n.* pleistocen. (<fr. *diluvien*)

dilúviu *s. n.* 1. potopul biblic; *(p. ext.)* revărsare de ape, cu furtună și ploi torențiale; potop. 2. pleistocen. (<fr., lat. *diluvium*)

dilvér *s. n.* aliaj fier-nichel, cu coeficient de dilatare termică mare, din care se confecționează electrozi pentru becuri electrice, tuburi electronice etc. (<fr. *dilver*)

dimegalíe *s. f.* divizare fiziologică sau patologică a gameților masculi ori femeli în două categorii de mărimi. (<fr. *dimégalie*)

dimensioná *vb. tr.* 1. a stabili prin calcul dimensiunile unei construcții, ale unei mașini etc. 2. a sorta pe dimensiuni. — **dimensionáre** *s. f.* (<germ. *dimensionieren*)

dimensionál, -ă *adj.* referitor la dimensiuni. (<fr. *dimensionnel*)

dimensiúne *s. f.* 1. întindere care poate fi măsurată. 2. număr care exprimă legătura dintre o unitate derivată și unitățile fundamentale din care derivă. 3. mărime, întindere, proporție. (<fr. *dimension*, lat. *dimensio*)

dimér, -ă 1. *adj.* (despre flori, ovar etc.) format din două elemente distincte. II. *s. m.* compus chimic alcătuit din două molecule de monomer. (<fr. *dimère*)

dimerizá *vb. tr. (chim.)* a face ca două molecule să formeze un dimer. — **dimerizáre** *s. f.* (<fr. *dimériser*)

dimetríe *s. f.* anomalie congenitală constînd din prezența unui uter dublu. (<fr. *diamétrie*)

dimétru *s. m.* vers antic alcătuit din două unități metrice. (<fr. *dimètre*)

diminuá *vb. tr., refl.* a (se) micșora, a (se) descrește, a scădea. — **diminuáre** *s. f.* (<fr. *diminuer*, lat. *diminuere*)

diminuánt, -ă *adj. (rar)* care diminuează; depreciativ. (<fr. *diminuant*)

diminuéndo *adv. (muz.)* diminuînd; descrescendo (I). (<it. *diminuendo*)

diminutív *s. n.* 1. cuvînt derivat cu ajutorul unui sufix diminutival. 2. element distinctiv (al unui produs). (<fr. *diminutif*, lat. *diminutivus*)

diminutivá *vb. tr.* a deriva cu ajutorul sufixelor diminutivale; a diminutiviza. — **diminutiváre** *s. f.* (<fr. *diminutiver*)

diminutivál, -ă *adj.* care diminuează sau atenuează sensul unui cuvînt. ○ *sufix* ~ = sufix care exprimă o micșorare a sensului noțiunii exprimate de cuvîntul de bază, la care se adaugă, cuprinzînd uneori o nuanță afectivă. (<*diminutiv* + *-al*)

diminutivizá *vb. tr. (rar)* a diminutiva. (<*diminutiv* + *-iza*)

dimíxie *s. f.* fuziune a doi gameți diferiți. (<fr. *dimixie*)

dimonoeciе prezența a două feluri de flori pe aceeași plantă. (<fr. *dimonoécie*)

dimórf, -ă *adj.* care prezintă dimorfism. (<fr. *dimorphe*, cf. gr. *dimorphos*, cu formă dublă)

dimorfíe *s. f.* dimorfism. (<fr. *dimorphie*)

dimorfísm *s. n.* 1. *(chim.)* însușire a unor substanțe sau minerale de a cristaliza în două forme diferite. 2. *(biol.)* prezența în aceeași specie a unor caractere distincte, proprii celor două sexe; dimorfie. (<fr. *dimorphisme*)

dinám[1] *s. n.* generator electric de curent continuu. (<fr. *dynamo[-électrique]*)

DINAM[2]**(O)-, -dnamíe, -dínă** *elem. comp.* „forță, energie"; „dinam". (<fr. *dynam[o]-, -dynamie, -dyne*, cf. gr. *dynamis*)

dinamétru *s. n.* aparat pentru determinarea grosismentului lunetelor. (<fr. *dynamètre*)

dinámic, -ă I. *adj.* 1. referitor la mișcare, la forță. 2. plin de mișcare, de forță; activ. ● *(fig.; despre oameni)* energic, întreprinzător. II. *s. f.* 1. parte a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor și forțele care acționează asupra lor. 2. proces de dezvoltare a unor fenomene sub acțiunea anumitor factori; mișcare, schimbare. ○ *~a populației* = totalitatea schimbărilor cantitative suferite de o populație. 3. totalitatea noțiunilor legate de intensitatea sonorității muzicale. ● disciplină care studiază aceste noțiuni. 4. *(tehn.)* raport între valorile maxime și cele minime ale unui semnal. (<fr. *dynamique*)

-dinamíe v. **dinam**[2] **(o)-**.

dinamísm *s. n.* 1. putere vitală, forță de acțiune, de mișcare. 2. concepție filozofică idealistă care consideră ca factor primordial mișcarea, forța pură, și nu materia. (<fr. *dynamisme*)

dinamíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al dinamismului. (<fr. *dynamiste*)

dinamitá *vb. tr.* 1. a distruge cu dinamită. 2. *(fig.)* a face să sară în aer; a sabota, a

împiedica; a distruge. — *dinamitáre* s. f. (<fr. *dynamiter*)

dinamitárd, -ă *adj.* 1. de natura dinamitei. 2. *(fig.)* distrugător, anarhist. (<fr. *dynamitard*)

dinamítă *s. f.* exploziv brizant compus din nitroglicerină, încorporată într-un material inert sau exploziv. (<fr. *dynamite*)

dinamitiéră *s. f.* magazie subterană pentru păstrarea dinamitei. (<fr. *dynamitière*)

dinamizá *vb. tr.* a face (mai) dinamic, (mai) activ (pe cineva). — *dinamizáre* s. f. (<fr. *dynamiser*)

dinamizánt, -ă *adj.* care dinamizează; dinamizator. (<fr. *dynamisant*)

dinamizatór, -oáre *adj.* dinamizant. (<*dinamiza* + *-tor*)

dinamocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei seminţe se răspîndesc prin crăparea explozivă a fructelor. (<fr. *dynamochore*)

dinamocoríe *s. f.* mod de răspîndire a plantelor dinamocore. (<fr. *dynamochorie*)

dinamo-electríc, -ă *adj.* (despre maşini) care transformă energia mecanică în energie electrică, sub formă de curent continuu. ○ *principiu* ~ = principiu de bază în exploatarea magnetismului, pentru producerea curentului în motoarele tip dinam. (<fr. *dynamo-électrique*)

dinamogén, -ă *adj.* 1. care generează energie. 2. (despre stimuli) care sporeşte energia; stimulant. (<fr. *dynamogène*)

dinamogenéză *s. f.* 1. producere de energie. 2. proces de producere a senzaţiilor, sentimentelor sau ideilor care sporesc tonusul vital. (<fr. *dynamogenèse*)

dinamogenie *s. f.* 1. mod de dezvoltare şi creştere a activităţii unui organism, organ, celulă sau ţesut. 2. acţiune biologică normală sau patologică prin care o activitate psihologică este imediat augmentată. (<fr. *dynamogénie*)

dinamográf *s. n.* dinamometru înregistrator. (<fr. *dynamographe*)

dinamográmă *s. f.* diagramă obţinută la dinamograf. (<fr. *dynamogramme*)

dinamologíe *s. f.* ştiinţă, teorie a forţelor, considerate în abstract. (<fr. *dynamologie*)

dinamometamorfism *s. n.* metamorfism cauzat mai ales de presiune. (<fr. *dynamométamorphisme*)

dinamometráre *s. f. (rar)* măsurare a forţei cu dinamometrul. (<*dinamometru*)

dinamométric, -ă *adj.* referitor la dinamometrie. (<fr. *dynamométrique*)

dinamometríe *s. f.* metodă de măsurare a forţelor cu ajutorul dinamometrului. (<fr. *dynamométrie*)

dinamométru *s. n.* instrument folosit în dinamometrie. (<fr. *dynamomètre*)

dinanţián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al carboniferului de facies marin. (<fr. *dinantien*, cf. *Dinant*, localitate în Belgia)

dinár *s. m.* unitate monetară în fosta Iugoslavie, în Algeria, Iordania, Libia etc. ● monedă divizionară în Iran, valorînd a suta parte dintr-un rial. (<fr. *dinar*)

dinást *s. m. (ant.)* şef de trib, suveran al unui stat mic. ● feudal suzeran sau vasal. (<fr. *dynaste*, gr. *dynastes*)

dinástic, -ă *adj.* referitor la dinastie. (<fr. *dynastique*)

dinasticísm *s. n.* 1. concepţie care susţine dreptul exclusiv al unei familii domnitoare la conducerea unei monarhii. 2. devotament faţă de dinastie. (<fr. *dynasticisme*)

dinastíe *s. f.* familie al cărei membri se succed ereditar la conducerea unui stat (ca regi sau împăraţi); succesiune de suverani aparţinînd aceleiaşi familii. (<fr. *dynastie*, gr. *dynasteia*, putere)

dinatrón *s. n.* 1. tub electronic care se comportă ca şi cînd ar avea o rezistenţă negativă. 2. efect care se manifestă prin micşorarea curentului anodic ca urmare a emisiei secundare la tetrode. (<engl., fr. *dynatron*)

dină[1] *s. f.* unitate de măsură pentru forţă egală cu forţa imprimată de acceleraţia de 1 cm/sec^2 asupra unui punct material cu masa de un gram. (<fr. *dyne*)

-dină[2] v. d i n a m^2 (o)-.

dinéu *s. n.* masă festivă de seară, cină; *(spec.)* banchet oferit seara. (<fr. *dîner*)

dinghi *s. n.* 1. ambarcaţie mică de sport cu rame şi vele, putînd folosi şi un motor în afara bordului. 2. barcă pneumatică pentru salvarea echipajului avioanelor. (<engl., fr. *dinghy*<cuv. hindi)

dingo *s. m. inv.* cîine sălbatic de talie mare din Australia. (<fr., engl. *dingo*<cuv. australian)

-dínie *elem. comp.* „durere". (<fr. *-dynie*, cf. gr. *odyne*)

dinitrofenól *s. m.* pudră galbenă cristalină, asemănătoare cu acidul picric, folosită pentru activarea metabolismului bazal. (<fr. *dinitrophénol*)

dinitrotoluén *s. n.* substanţă organică toxică, explozivă, obţinută prin nitrarea nitrotoluenului, care serveşte ca intermediar la fabricarea trinitrotoluenului. (<fr. *dinitrotoluène*)

DINO- *elem. comp.* „uriaş", „teribil, groaznic". (<fr. *dino-*, cf. gr. *deinos*, teribil)

dinocéras *s. m.* mamifer erbivor fosil de mărimea rinocerului, avînd caninii foarte dezvoltaţi şi purtînd pe cap două perechi de protuberanţe osoase. (<fr. *dinocéras*)

dinódă *s. f.* electrod al unui tub electronic avînd rolul de a furniza o emisiune secundară. (<fr. *dynode*)

dinofebíe *s. f.* teamă patologică de vertij. (<fr. *dinophobie*, cf. gr. *dinos*, ameţeală)

dinórnis *s. m.* pasăre fosilă din cuaternar, asemănătoare cu struţul, dar de două ori mai mare, care trăia în Noua Zeelandă; moa. (<fr. *dinornis*)

dinotériu *s. m.* proboscidian uriaş fosil, erbivor, din neogen, asemănător elefantului, avînd doi fildeşi curbaţi pe maxilarul inferior. (<fr. *dinothérium*)

dinozáur *s. m.* reptilă din ordinul dinozaurienilor. (<fr. *dinosaure*, lat. *dinosaurus*)

dinozauriéni *s. m. pl.* ordin de reptile fosile uriașe din mezozoic, care se sprijineau mai mult pe picioarele dinapoi și pe o coadă puternică; dinozauri. (<fr. *dinosauriens*)

dioból *s. m.* monedă din vechea Atenă. (<fr. *diobole*, gr. *diobolos*)

diocéz, -ă *s. m. f.* credincios al unei dioceze. (<fr. *diocésain*)

diocezán, -ă *adj.* v. diecezan.

diocézã *s. f.* 1. fiecare dintre cele 14 provincii ale Imperiului Roman (din sec. IV), create de Dioclețian. 2. circumscripție ecleziastică condusă de un (arhi)episcop; diecezã, eparhie. (<fr. *diocèse*, lat. *diocesis*, gr. *dioikesis*, conducere)

diódă *s. f.* tub electronic cu doi electrozi, folosit ca redresor de curent. (<fr. *diode*)

dioécic, -ă *adj.* 1. (despre specii animale) care are nevoie pentru dezvoltare de două organisme gazdă. 2. (despre flori mascule sau femele) care se află pe indivizi diferiți ai aceleiași specii. (<fr. *dioécique*)

diofántic, -ă *adj.* (*mat.*) *ecuații ~e* = ecuații cu mai multe necunoscute și cifre întregi drept coeficienți, al căror rezultat este tot o cifră întreagă. (<germ. *diophantisch*)

diogenísm *s. n.* (*livr.*) cinism comparabil cu acela al filozofului antic Diogene. (<fr. *diogénisme*)

dióic, -ă *adj.* (despre plante unisexuate) la care organele mascule și femele sînt separate pe indivizi diferiți. (<fr. *dioïque*)

diól *s. m.* dialcool. (<fr. *diol*)

diolefíne *s. f. pl.* diene. (<fr. *dioléfines*)

dionínă *s. f.* medicament pe bază de morfină, folosit ca analgezic și calmant al tusei. (<fr. *dionine*)

dionisiác, -ă *adj.* 1. referitor la Dionysos; extatic, pasionat, plin de fervoare; bahic; dionisian. O *serbări ~e* = dionisii. 2. concept introdus de Nietzsche, care desemnează predominanța impulsivă a pasiunilor, a simțurilor dezlănțuite, beția extatică în creațiile și faptele de cultură. (<fr. *dionysiaque*, lat. *dionysiacus*, gr. *dionysiakos* < *Dionysos*, zeul vinului la vechii greci)

dionisián, -ă *adj.* dionisiac. (<fr. *dionysien*)

dionisianísm *s. n.* caracter dionisiac. (<*dionisian* + *-ism*)

dionísii *s. f. pl.* (în Grecia antică) serbări în cinstea zeului Dionysos; serbări dionisiace. (<fr. *dionysies*)

diopsíd *s. m.* silicat natural de calciu și magneziu. (<fr. *diopside*)

dioptáz *s. n.* silicat hidratat de cupru, verde, transparent, sticlos. (<fr. *dioptase*)

dióptric, -ă I. *adj.* referitor la dioptrică. II. *s. f.* parte a opticii care studiază refracția luminii. (<fr. *dioptrique*)

dioptríe *s. f.* unitate de măsură a convergenței, caracterizînd un sistem optic (lentilă, ochi) a cărui distanță focală este de 1 metru. (<fr. *dioptrie*, cf. gr. *dioptron*, oglindă)

dioptrón *s. n.* aparat pentru determinarea automată a vicilor de refracție a ochiului. (după germ. *Dioptrometer*, engl. *dioptrometer*, cf. gr. *dioptron*, care servește pentru a vedea prin ceva)

dióptru *s. n.* 1. suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți. 2. dispozitiv, instrument care determină linia de vizare către un punct dat. (<fr. *dioptre*)

diorámă *s. f.* 1. tablou de mari dimensiuni plasat de jur împrejurul unei încăperi circulare, din centrul căreia spectatorul privește imaginile, care, prin iluminări variate, dau impresia unui peisaj real. 2. reprezentare a unui peisaj într-un mediu natural, folosită în muzeele de științe naturale. (<fr. *diorama*)

diorámic, -ă *adj.* referitor la diorămă. (<fr. *dioramique*)

diorísm *s. n.* 1. (*fil.*) diviziune, distincție. 2. (*mat.*) formulare a condițiilor necesare rezolvării unei probleme. (<germ. *Diorismus*)

diorít *s. n.* rocă magmatică intruzivă cristalină, alcătuită din feldspați plagioclazi, piroxeni și amfiboli. (<fr. *diorite*)

dioscoreácee *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate înrudite cu amarilidaceele, cuprinzînd ignama și altele. (<fr. *dioscoréacées*)

dioscúri *s. m. pl.* (*mit.*) supranumele a două divinități străvechi (Castor și Polux), frați gemeni, patroni ai tineretului și ai exercițiilor fizice. (<fr. *dioscures*, cf. gr. *dioskouroi*, copiii lui Zeus)

diotrón *s. n.* circuit de calculator cu diodă cu emisiune limitată. (<fr. *diotron*)

dioxán *s. m.* eter ciclic rezultat din reacția dintre două molecule de glicol. (<fr. *dioxane*)

dioxíd *s. m.* bioxid. (<fr. *dioxyde*)

dipeptidáză *s. f.* ferment secretat de mucoasa intestinală care descompune dipeptidele. (<fr. *dipeptidase*)

dipeptíde *s. f. pl.* produși formați din unirea a doi aminoacizi care conțin un grup peptidic. (<fr. *dipeptides*)

dipetál, -ă *adj.* (despre corole) cu două petale. (<fr. *dipétale*)

DIPL(O)- *elem. comp.* „dublu", „de două ori". (<fr. *dipl/o/-*, cf. gr. *diploos*)

diplacuzíe *s. f.* paracuzie dublă. (<fr. *diplacousie*)

diplasiásm *s. n.* (*lingv.*) geminarea consoanei *n* din prefixul sau prepoziția *în* înainte de vocală. (<lat. *diplasiasmus*, gr. *diplasiasmos*)

diplazíe *s. f.* (*bot.*) despicare în două a unui organ axial. (<fr. *diplasie*)

diplegíe *s. f.* paralizie bilaterală, în general de origine cerebrală. (<fr. *diplégie*)

diplobacíl *s. m.* bacil al cărui indivizi sînt grupați cîte doi, cap la cap. (<fr. *diplobacille*)

diploblónt *s. n.* 1. organism cu celule somatice avînd un număr dublu de cromozomi; diplont. 2. plantă care înflorește și fructifică de două ori pe an. (<fr. *diplobionte*)

diplocefál *s. m.* monstru care prezintă diplocefalie. (<fr. *diplocéphale*)

diplocefalíe *s. f.* monstruozitate congenitală caracterizată prin existența a două capete implantate pe un același trunchi. (<fr. *diplocéphalie*)

diplocít *s. n.* celulă care prezintă două seturi diploide de cromozomi. (<fr. *diplocyte*)

diplocóc *s. m.* (*biol.*) micrococ al cărui indivizi sînt grupați cîte doi. (<fr. *diplocoque*)

diplocorie *s. f.* pupilă dublă. (<fr. *diplocorie*)

diplocromozóm *s. m.* cromozom anormal cu patru cromatide, în loc de două. (<fr. *diplochromosome*)

diplodóc *s. m.* dinozaurian erbivor fosil, din jurasicul superior, de peste 25 m, având capul foarte mic, cu dinți subțiri și mici, cu gîtul și coada foarte lungi. (<fr. *diplodocus*)

diplóe *s. f.* țesut spongios, între cele două oase late ale craniului. (<fr. *diploé*)

diploegrafíe *s. f.* radiografie a oaselor late ale craniului, după injectarea în diploe a unei substanțe de contrast. (<fr. *diploégraphie*)

diplofáză *s. f.* fază în cursul diviziunii celulare în care nucleele sînt diploide. (<fr. *diplophase*)

diplofít *s. m.* plantă diploidă; faza de sporofit. (<*diplo-* + *-fit*)

diplofonie *s. f.* emisiune de două tonuri ale vocii, datorită unei tensiuni inegale a coardelor vocale; voce bitonală. (<fr. *diplophonie*)

diplogenéză *s. f.* 1. dublare a organelor vegetale, care sînt în mod obișnuit singuratice. 2. producere de forme noi pe cale de hibridație între plante aparținînd unor genuri și familii diferite. 3. monstruozitate caracterizată prin reunirea a doi fetuși într-un singur corp. (<fr. *diplogenèse*)

diplográf *s. n.* mașină de scris cu două mecanisme, la care se efectuează simultan două scrieri cu caractere diferite. (<fr. *diplographe*)

diplohaplobiónt *s. n.* organism la care faza de dezvoltare haploidă alternează cu cea diploidă. (<fr. *diplohaplobionte*)

diploíc, -ă *adj.* referitor la diploe. (<fr. *diploïque*)

diploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) cu două seturi de cromozomi. (<fr. *diploïde*)

diploídie *s. f.* stare a celulelor sau organismelor diploide. (<fr. *diploïdie*)

diploidizáre *s. f.* dublare a numărului de cromozomi din celule. (după fr. *diploïdisation*)

diplománd, -ă *s. m. f.* *(rar)* cel care își pregătește lucrarea de diplomă. (<germ. *Diplomand*)

diplomát[1], **-ă** *adj., s. m. f.* (cel) care deține un titlu pe bază de diplomă. (<fr. *diplômé*)

diplomát[2], **-ă** I. *s. m. f.* reprezentant oficial al unui stat în relațiile cu statele străine. II. *adj.* 1. care face parte din corpul diplomatic. 2. *(fam.)* care știe să profite de anumite situații pentru a-și realiza scopul. ● *(fam.; peior.)* abil, dibaci, șiret, viclean. 3. (despre servicte, valize) de tipul celor purtate, la origine, de diplomați. III. *s. n.* prăjitură alcătuită din pudinș și garnisită cu frișcă și fructe. (<fr. *diplomate*)

diplomátic, -ă I. *adj.* 1. referitor la diplomație, de diplomat. ○ *corp* ~ = totalitatea ambasadorilor, miniștrilor și reprezentanților străini care se află în capitala unui stat. 2. abil, calculat. II. *s. f.* 1. disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu cercetarea vechilor diplome, a cărților și a altor documente oficiale. 2. *(rar)* diplomație (1). (<fr. *diplomatique*, /II, 2/ germ. *Diplomatik*)

diplomație *s. f.* 1. activitate desfășurată de un stat prin reprezentanții săi peste granițe, în vederea realizării obiectivelor politicii sale externe; diplomatică (II, 2). 2. carieră, funcție de diplomat. 3. totalitatea diplomaților. 4. abilitate, dibăcie, pricepere (în purtări etc.). (<fr. *diplomatie*)

diplomă *s. f.* 1. (în evul mediu) act de înnobilare, de acordare de privilegii. 2. act prin care o instituție de învățămînt, un corp, un ordin onorific etc. conferă un titlu, un grad etc. ● act care se eliberează unui premiant, unui concurent (la o întrecere sportivă, la o expoziție etc.). (<fr. *diplôme*, lat. *diploma*)

diplomielíe *s. f.* diastematomielie. (<fr. *diplomyélie*)

diplonastíe *s. f.* creștere mai viguroasă a organelor vegetale pe fața superioară și inferioară decît pe părțile laterale. (<fr. *diplonastie*)

diplónt *s. m.* diplobiont (1). (<germ. *Diplont*)

diplopág *s. m.* monstru dublu, constituit prin unirea a doi gemeni egal dezvoltați, cu unul sau mai multe organe vitale. (<fr. *diplopage*)

diplopíe *s. f.* vedere dublă, cauzată de divergența axei ochilor sau de paralizia mușchilor acestora. (<fr. *diplopie*)

diplopóde *s. n. pl.* clasă de antenate cu două perechi de picioare la fiecare segment. (<*diplo-* + *-pod*)

diploscóp *s. n.* aparat pentru examinarea și tratarea strabismului. (<fr. *diploscope*)

diplospór *s. m.* *(bot.)* spor rezultat prin diviziune reducțională, nucleul având numai jumătate din numărul de cromozomi caracteristici speciei. (<fr. *diplospore*)

diplostemón, -ă *adj.* (despre androceu) cu stamine în număr dublu față de numărul petalelor. (<fr. *diplostemone*, cf. gr. *stemon*, ață)

diplostih, -ă *adj.* (despre organe vegetale sau animale) dispus pe două rînduri sau în două serii. (<lat. *diplostichus*)

diplozóm *s. m.* cromozom cu doi centrioli. (<fr. *diplosome*)

diplúre *s. f. pl.* ordin de insecte mici, fără aripi și ochi, cu antene foarte lungi. (<lat. *diplures*)

dipmétru *s. n.* aparat care, introdus în gaura de sondă, măsoară deviația de la verticală în timpul săpării. (<fr. *dipmètre*)

dipnói *s. m. pl.* grup de pești cu respirație dublă, acvatică și aeriană. (<fr. *dipnoé*, cf. gr. *pnoe*, respirație)

dipód, -ă *adj.* 1. (despre animale inferioare) cu două membre sau organe analoage servind drept picioare. 2. (despre versuri) alcătuit din două picioare. (<fr. *dipode*)

dipodíde *s. n. pl.* familie de rozătoare cu picioarele anterioare foarte scurte, adaptate la sărit, cu urechi mari și coada lungă, care trăiesc în vizuini săpate în teren nisipos, hrănindu-se cu tuberculi și rădăcini. (<fr. *dipodidés*)

dipodíe *s. f.* *(metr.)* reunire de două picioare metrice, putînd constitui un vers. (<fr. *dipodie*)

dipól *s. m.* fiecare dintr-o pereche de mici poli electrici sau magnetici, egali în valoare absolută și de semn contrar, foarte apropiați unul de altul. (<fr. *dipôle*)

dipolár, -ă *adj.* referitor la dipoli. (<fr. *dipolaire*)

dipolmoméntu *s. n.* moment dipolar electric, magnetic etc. (<germ. *Dipolmoment*)

diprozóp *s. m.* grup de monștri dubli caracterizați printr-un singur trunchi cu două capete fuzionate, prezentînd două fețe (distincte). (<fr. *diprosope*)

dipsacée/dipsaceé *s. f. pl.* familie de plante asemănătoare cu compozeele, cuprinzînd scaiețîi, sipica etc. (<fr. *dipsacées, dipsacacées*)

dipsádă *s. f.* șarpe fabulos a cărui mușcătură ar fi cauzat o sete mortală. (<fr. *dipsade*)

DIPSO-, -dipsie *elem. comp.* „sete". (<fr. *dipso-, -dipsie*, cf. gr. *dipsos*)

dipsofobíe *s. f.* frica de a bea, frica de lichide în general. (<fr. *dipsophobie*)

dipsomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dipsomanie. (<fr. *dipsomane*)

dipsomanie *s. f.* impuls patologic de a consuma excesiv băuturi (alcoolice); alcoolism cronic, potomanie. (<fr. *dipsomanie*)

dipsopatíe *s. f.* stare patologică pe fondul căreia apar accese de dipsomanie. (<fr. *dipsopathie*)

dipsoterapíe *s. f.* tratament care limitează cantitatea de lichid ingerat de bolnav. (<fr. *dipsothérapie*)

diptáne *s. n.* tanc special de balast, amplasat la centrul navelor mari pentru a asigura stabilitatea și asieta acestora. (<engl. *deep-tank*)

diptér, -ă I. *adj.* 1. (despre edificii antice) cu portic înconjurat de două șiruri de coloane. 2. (despre insecte) cu două aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru supt. II. *s. n. pl.* ordin de insecte cuprinzînd muștele și țînțarii, caracterizat prin prezența unei singure perechi de aripi membranoase și a unei perechi de balansiere, servind pentru echilibru în timpul zborului. (<fr. *diptère/s/*, lat. *diptera*)

díptic *s. n.* 1. tăbliță cerate care se puteau închide ca o carte, folosite de romani. 2. *(arte)* icoană sau tablou compuse din două panouri fixe sau mobile. ● *(p. ext.)* operă literară alcătuită din două părți. 3. *(muz.)* piesă pentru orchestră simfonică, formație de cameră instrumentală sau vocală alcătuită din două mișcări contrastante. (<fr. *diptyque*, gr. *diptykhos*)

diréct, -ă I. *adj.* 1. care duce de-a dreptul la țintă, drept, fără ocoluri. ○ *în linie ~ă* = din tată în fiu. 2. imediat, nemijlocit, fără intermediar. ○ *vorbire ~ă* sau *stil ~* = procedeu sintactic sau stilistic de redare fidelă a spuselor cuiva, printr-un verb sau alt cuvînt de declarație; *complement ~* = complement care exprimă obiectul asupra căruia se răsfrînge direct acțiunea unui verb tranzitiv; *propoziție completivă ~ă* = (și *s. f.*) = propoziție cu funcție de complement direct pe lîngă un verb tranzitiv din regentă. II. *adj., adv.* (care are loc) fără ascunzișuri, fățiș, drept. III. *adv.* 1. fără înconjur, de-a dreptul. 2. *(mat.;* despre mărimi variabile) *~ proporțional* = care depind una de alta, astfel încît creșterea (sau descreșterea) uneia de un număr de ori provoacă creșterea (respectiv descreșterea) celeilalte de același număr de ori. IV. *s. n. (radio, tv.) în ~* = transmis pe viu, în momentul producerii evenimentului. V. *s. f. (box)* lovitură aplicată prin întinderea mîinii înainte. (<fr. *direct*, lat. *directus*)

directéțe *s. f. (rar)* directitate. (<*direct* + *-eță*)

directitáte *s. f. (rar)* însușirea de a spune lucrurile fără artificii sau ocolișuri; directitudine; directețe. (<*direct* + *-itate*)

directitúdine *s. f. (rar)* directitate. (<*direct* + *-itudine*)

directiv, -ă *adj.* 1. direcțional. ● *(telm.)* care are direcție fixă. 2. (despre forme verbale) care poate provoca o acțiune sau o reacție auditorului, către care este orientată comunicarea. (<fr. *directif*)

directívă *s. f.* 1. instrucțiune generală, îndrumare dată de un organ superior organelor în subordine. ● document al unui partid politic cuprinzînd principalele orientări și obiective programatice pentru o anumită etapă. 2. *(inform.)* instrucțiune a unui program. (<fr. *directive*)

directivitáte *s. f.* proprietate a unei surse (respectiv a unui receptor) de radiații de a emite (recepționa) preferențial radiația în (din) anumite direcții. (<fr. *directivité*)

directoíre/-toár/ *adj. stil ~* (și *s. n.*) = stil dezvoltat în timpul Directoratului în Franța, în special în decor, mobilier și modă, care se caracterizează prin inspirația din vechea artă egipteană, precum și din cea greco-romană. (<fr. *directoire*)

directór[1], **-oáre** I. *adj.* 1. care dirijează, care orientează, care trasează direcții; *(p. ext.)* care fixează linia de conduită, obiectivul de realizat, care dirijează activitatea într-un anumit domeniu. ○ *roți ~oare* = roți care permit conducerea unui vehicul. 2. *plan ~* = hartă la scară mică, care servește la pregătirea operațiilor militare. II. *s. n.* element constructiv pentru mărirea directivității unui sistem de antene. III. *s. f. (mat.)* 1. curbă pe care se sprijină generatoarele rectilinii ale unei suprafețe conice sau cilindrice. 2. (la conice) polara unuia dintre focare. (<fr. *directeur*, /III/ după fr. *directrice*)

directór[2], **-oáre** *s. m. f.* 1. conducător al unei întreprinderi, al unei instituții sau al unei direcții dintr-un organ central. 2. fiecare din cei cinci membri ai Directoratului (2). (<fr. *directeur*, lat. *director*)

directorát *s. n.* 1. funcția de director și durata cît cu este deținută de cineva. ● local unde funcționează o direcție. 2. consiliu de cinci persoane care a guvernat Franța între 1795 și 1799; directoriu. (<fr. *directorat*)

directorál, -ă *adj.* de director, al directorului. (<fr. *directorial*)

directóriu *s. n.* directorat (2). (<fr. *directoire*)

direcție *s. f.* I. 1. orientare în spațiu a unui obiect, a unei mișcări față de un punct de referință: sens de desfășurare a unei acțiuni. 2. *(mat.)* proprietate comună tuturor dreptelor paralele cu o dreaptă fixă dată. II. 1. (organ de) conducere a unei instituții,

întreprinderi etc. ○ ~ *de scenă* = regie. 2. funcție de director: *(p. ext.)* durata acesteia. ● biroul directorului. ● subdiviziune în cadrul unui minister sau al altui organ central care conduce o anumită ramură de activitate. **III.** totalitatea (sistemul) organelor cu care se dirijează un vehicul. ● parte mobilă a ampenajului vertical cu ajutorul căruia pilotul manevrează avionul în plan orizontal. — var. *direcțiune* s. f. (<fr. *direction*, lat. *directio*)

direcționá *vb. tr.* a imprima o anumită direcție; a orienta într-un anumit sens. — *direcționáre* s. f. (<fr. *directionner*)

direcțional, -ă *adj.* care orientează, care arată direcția. ● (despre radio) care emite pe un fascicul puțin divergent; directiv. ○ *antenă ~ă* = antenă de emisie sau recepție dotată cu directivitate. (<fr. *directionnel*)

direcționalitáte *s. f.* însușirea de a fi direcțional. (<*direcțional* + *-itate*)

direcțiúne *s. f.* v. d i r e c ț i e.

diremțiúne *s. f.* *(livr.)* separare, ruptură (între prieteni): *(spec.)* despărțire, divorț, desfacere a unei căsătorii. (<lat. *diremptio*, fr. *diremption*)

dirhám *s. m.* unitatea monetară a Marocului și a Emiratelor Arabe Unite. ● monedă divizionară în Libia, valorînd a suta parte dintr-un dinar. (<fr. *dirham*)

dirigențíe *s. f.* îndrumare și supraveghere a unei clase de elevi de către diriginte (1). (<*diriginte* + *-ie*)

dirigínte, -ă *s. m. f.* 1. profesor care răspunde de buna desfășurare a întregului proces de educație și instrucție a elevilor unei clase. 2. șef de oficiu poștal sau vamal ori al unei farmacii. 3. ~ *de șantier* = supraveghetor al lucrărilor de pe un șantier de construcții. (<fr. *dirigeant*)

dirijá *vb. tr.* 1. a conduce o orchestră, un cor. 2. a conduce, a îndruma. — *dirijáre* s. f. (<fr. *diriger*)

dirijábil, -ă I. *adj.* care poate fi dirijat, condus. **II.** *s. n.* aerostat motopropulsat, care poate zbura în orice direcție. (<fr. *dirigeable*)

diriját *s. n.* arta conducerii unui ansamblu muzical în procesul interpretării: dirijorat. ● disciplină care studiază tehnica acestei arte. (<*dirija*)

dirijísm *s. n.* sistem economic și politic care susține și practică o economie dirijată. (<fr. *dirigisme*)

dirijíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al dirijismului. (<fr. *dirigiste*)

dirijór, -oáre *s. m. f.* cel care conduce o orchestră, un cor. (<*dirija* + *-or*)

dirijorál, -ă *adj.* referitor la dirijor, de dirijor. (<*dirijor* + *-al*)

dirijorát *s. n.* dirijat. (<*dirijor* + *-at*)

dirimánt, -ă *adj.* *(jur.)* care anulează un act încheiat sau constituie o piedică. (<fr. *dirimant*, cf. lat. *dirimere*, a anula)

dirt-track/dărt-trec/ *s. n.* întrecere motociclistă care se desfășoară pe o pistă cu zgură special amenajată, uneori cu obstacole. (<engl. *dirt-track*)

dirty/dărti/ *s. n.* *(muz.)* manieră practicată în jazul vechi, în care efectele sonorității hot erau împinse la paroxism prin utilizarea abuzivă a unor factori „de culoare" ai sunetului instrumental. (<engl. *dirty*, murdar)

DIS¹-/DI-/DIZ- *pref.* „separare", „absență". (<fr. *dis-*, cf. lat. *dis*)

DIS²- DIZ- *elem. comp.* „dificil, greu, anormal". (<fr. *dys-*, cf. gr. *dys*, rău, greu, neplăcut)

disacuzíe *s. f.* dificultate a auzului. (<fr. *dysacousie*)

diságio *s. n.* diferența dintre valoarea nominală și prețul (cursul) pieței a unei monede sau hîrtii de valoare: pierdere rezultată din asemenea diferență. (<it. *disaggio*)

disamáră *s. f.* fruct uscat indehiscent, format din două samare unite. (<fr. *disamare*)

disartríe *s. f.* tulburare de limbaj constînd din articularea defectuoasă a cuvintelor. (<fr. *dysarthrie*)

disartróză *s. f.* mobilitate anormală a unei articulații. (<fr. *dysarthrose*)

disbazíe *s. f.* tulburare a actului motor al mersului. (<fr. *dysbasie*, cf. gr. *basis*, mers)

disbulíe *s. f.* simptom psihic caracterizat prin lipsă de voință. (<fr. *dysboulie*)

disc *s. n.* 1. obiect plat cu contur circular. ● obiect rotund și plat care se folosește în proba atletică de aruncare la distanță; proba însăși. 2. placă circulară de material plastic pe care sînt gravate înregistrări sonore. ● *(inform.)* suport circular magnetic pentru stocarea informației. ○ ~ *de frecvență* = disc cu înregistrări speciale pentru verificarea și măsurarea caracteristicilor de redare ale pick-upurilor. 3. muzică înregistrată pe disc (2). 4. suprafața aparentă a Soarelui sau a Lunii, văzută de un observator de pe Pămînt. 5. organ sau structură anatomică circulară, plată. ○ ~ *embrionar* (sau *germinativ*) = formație a embrionului în stadiul de blastulă la rechini, pești osoși, reptile și păsări; bănuț; ~ *intervertebral* = țesut fibros așezat între două vertebre, avînd formă de disc cu un nucleu bulbos; *hernie de* ~ = hernia discului intervertebral. 6. receptaculul sau partea terminală la compozee. (<fr. *disque*, lat. *discus*)

discál, -ă *adj.* referitor la discurile intervertebrale. (<fr. *discal*)

discalcemíe *s. f.* perturbare a proporției calciului din sînge. (<fr. *dyscalcémie*)

discalcíe *s. f.* tulburare, în exces sau în deficit, a metabolismului calcic. (<fr. *dyscalcie*)

discalculíe *s. f.* perturbare în învățarea calculului la copiii care posedă o inteligență normală. (<fr. *dyscalculie*)

discánt *s. n.* 1. vocea cea mai înaltă a unei texturi muzicale. 2. registru înalt al orgii sau armoniului. 3. regiunea superioară (acută) a ambitusului unui instrument muzical. (<germ. *Diskant*)

discartróză *s. f.* artroză care afectează în special discurile intervertebrale. (<fr. *discarthrose*)

discernămînt *s. n.* facultatea de a discerne; judecată, rațiune. (<fr. *discernement*)

discérne *vb. tr.* a judeca limpede, deosebind lucrurile, situațiile etc.; a raționa cu pătrun-

dere și precizie. — *discérnere* s. f. (<fr. *discérner*, lat. *discernere*, a separa)

discheratóză *s. f.* îngroșare a pielii ca urmare a înmulțirii excesive și neregulate a celulelor stratului cornos al epidermei. (<fr. *dyskératose*)

discheratózic, -ă *adj.* referitor la discheratoză. (<fr. *dyskératosique*)

dischétă *s. f.* *(inform.)* disc de dimensiuni reduse; floppy-disc. (<engl. *diskette*)

dischezíe *s. f.* defecație dificilă. (<fr. *dyschésie*)

dischinétic, -ă *adj.* referitor la dischinezie. (<germ. *diskinetisch*)

dischinezíe *s. f.* tulburare a mecanismelor de reglare a activității motorii viscerale. ○ ~ *biliară* = incetinire a secreției biliare. — scris și *diskinezie*. (<germ. *Dyskinesie*)

DISCI- v. d i s c o¹-.

disciflór, -ă *adj.* (despre plante) cu receptaculul floral în formă de disc. (<lat. *disciflorus*)

disciférm, -ă *adj.* discoid. (<lat. *disciforme*)

disciplinà *vb. tr., refl.* a (se) obișnui cu disciplina, cu ordinea. — *disciplináre* s. f. (<fr. *discipliner*, lat. *disciplinari*)

disciplinábil, -ă *adj.* care poate fi disciplinat; docil. (<fr. *disciplinable*)

disciplinár, -ă 1. *adj.* (și *adv.*) potrivit disciplinei, de disciplină. ○ *pedeapsă* ~*ă* = pedeapsă aplicată (cuiva) pentru încălcarea unor reguli de disciplină. 2. referitor la o disciplină științifică. (<fr. *disciplinaire*)

disciplinarítate *s. f.* raport de întrepătrundere între disciplinele de învățământ. (<*disciplinar* + *-itate*)

disciplínă *s. f.* 1. totalitatea regulilor de conduită și de ordine obligatorii pentru membrii unei colectivități; supunere a membrilor unei colectivități față de dispozițiile date de conducere etc. ● spirit de ordine, deprindere cu o ordine strictă. 2. ramură a unei științe; domeniu, specialitate: *(p. ext.)* știință. (<fr. *discipline*, lat. *disciplina*)

discípol *s. m.* elev (al unui maestru). ● adept și continuator al unei doctrine, al unei învățături. (<lat. *discipulus*, fr. *disciple*)

discítă *s. f.* inflamație a unui disc intervertebral. (<fr. *discite*)

discízie *s. f.* *(rar)* secționare. ● *(med.)* incizare a capsulei cristalinului în operația de cataractă. (<fr. *discission*, lat. *discissio*)

disc-jockey/-giókei/ *s. m.* prezentator, comentator de muzică pe discuri la radio sau în discoteci. (<amer. *disc-jockey*)

DISCO¹-/DISCI- *elem. comp.* „disc,", „rotund". (<fr. *disco-, disci-*, cf. lat. *discus*, gr. *diskos*)

disco² *adj. inv., s. n.* (gen de muzică) de factură modernă, după care se dansează în discoteci. (<engl., fr. *disco*)

discoból, -ă *s. m. f.* atlet care practică aruncarea discului. (<fr. *discobole*, gr. *diskobolos*)

discoenciclopedíe *s. f.* emisiune radiofonică de muzică pe discuri. (<*disco¹-* + *enciclopedie*)

discofíl, -ă *s. m. f.* amator de muzică înregistrată pe discuri. (<fr. *discophile*)

discofílie *s. f.* pasiunea pentru muzica pe discuri; tendința de a colecționa discuri. (<fr. *discophilie*)

discográfic, -ă *adj.* referitor la discografie. (<fr. *discographique*)

discografíe *s. f.* 1. studiu științific al înregistrărilor pe disc (2). 2. totalitatea înregistrărilor pe discuri ale unui autor sau interpret. ● catalog de discuri muzicale. 3. radiografie a unui disc intervertebral. (<fr. *discographie*, engl. *discography*)

discoíd, -ă *adj.* în formă de disc; discoidal; disciform. (<fr. *discoïde*)

discoidál, -ă *adj.* discoid. (<fr. *discoïdal*)

discolíe *s. f.* tulburare a metabolismului pigmenților biliari. (<fr. *dyscholie*)

discomicéte *s. f. pl.* ordin de ciuperci ascomicete cu corpul de fructificație în formă de cupă sau de disc. (<fr. *discomycètes*)

discomicóză *s. f.* boală caracterizată prin numeroase abcese cronice, provocată de discomicete. (<fr. *discomycose*)

discondroplázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de discondroplazie. (<fr. *dyschondroplasique*)

discondroplazíe *s. f.* tulburare a creșterii, constînd dintr-o osificare întîrziată a cartilajelor. (<fr. *dyschondroplasie*)

discondrosteózic *s. f.* malformație de nanism, în care scurtarea este localizată numai în segmentul mijlociu al membrelor (antebrațe și gambă). (<fr. *dyschondrostéose*)

disconfórt *s. n.* 1. *(livr.)* lipsă de confort. ● stare neplăcută de nesiguranță, de insatisfacție. 2. *(biol.)* tulburare a stării normale a unui organism, cauzată de diverși factori de mediu. (<engl. *disconfort*)

discónt *s. n.* procent încasat de către o bancă la decontarea poliților. (< germ. *Diskont*)

discontá *vb. tr.* a determina valoarea prezentă a unui venit viitor, avînd în vedere conjunctura pieței, evoluția costurilor etc. ○ *a* ~ *o poliță* = a cumpăra o poliță înainte de scadență. (<germ. *diskontieren*)

discónter *s. n.* cel care efectuează decontarea poliților. (<engl. *disconter*)

discontinuítate *s. f.* 1. lipsa de continuitate; întrerupere. ● *(mat., fiz.)* variație bruscă, în salturi, a valorii unei mărimi; trecerea de la o valoare la alta, fără parcurgerea valorilor intermediare. ● modificare rapidă a valorii unui element meteorologic pe distanțe mici. 2. categorie filozofică desemnînd distribuția și succesiunea cu întreruperi în spațiu și timp a materiei. (<fr. *discontinuité*)

discontínuu, -uă *adj.* 1. lipsit de continuitate; intermitent. 2. discret (2). (<fr. *discontinu*, lat. *discontinuus*)

discoordonáre *s. f.* coordonare defectuoasă. (<*dis²-* + *coordonare*)

discopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile discurilor intervertebrale. (<fr. *discopathie*)

discopódiu *s. n.* receptacul floral în formă de disc. (<fr., lat. *discopodium*)

discoradiculografíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a spațiului discal și a rădăcinilor nervoase rahidiene cu ajutorul unei

substanțe de contrast. (<fr. *disco-radiculographie*)

discoráma *s. f.* titlu de rubrică sub care sînt anunțate noi înregistrări pe discuri (muzică simfonică, ușoară sau pop, piese de teatru etc.). (<fr. *discorama*)

discórd[1] *s. n.* poezie lirică medievală de origine provensală, cu o structură neregulată prin diversitatea strofelor sau chiar a limbilor. (<it. *discordo*)

discórd[2], **-ă** *adj.* care nu este acordat, discordat. ● lipsit de armonie. (<fr. *discord*)

discordá *vb.* **I.** *intr.* a nu concorda, a nu se potrivi. ● a fi discordant. **II.** *tr.* a relaxa. **III.** *refl.* (despre instrumente muzicale cu coarde) a se dezacorda. — *discordáre* s. f. (<fr. *discorder*, lat. *discordare*, a fi în dezacord)

discordánt, -ă *adj.* care distonează; nepotrivit; strident. ○ *(geol.) straturi ~e* = straturi care prezintă discordanță (2). (<fr. *discordant*)

discordánță *s. f.* **1.** lipsă de armonie. ● nepotrivire, dezacord. **2.** *(geol.)* dispoziție neparalelă a unor straturi noi față de altele mai vechi. (<fr. *discordance*)

discordát, -ă *adj.* **1.** (despre instrumente muzicale cu coarde) dezacordat; neacordat. ● (despre arcuri) neîntins, neîncordat; destins. **2.** *(fig.; rar,* despre oameni) indispus, posomorît. (<*discorda*)

discórdie *s. f.* dezbinare, neînțelegere, dezacord; *(p. ext.)* vrajbă, ceartă. ○ *mărul ~iei* = subiect de ceartă. (<lat. *discordia*)

discorie *s. f.* deformare a pupilei. (cf. gr. *kore*, pupilă)

discotécă *s. f.* **1.** colecție de discuri (2); *(p. ext.)* mobilă pentru păstrarea acestora. **2.** loc de reuniune, club unde se poate asculta muzică sau dansa după muzică înregistrată. (<fr. *discothèque*)

discrázic, -ă *adj.* cu caracter de discrazie. (<fr. *dyscrasique*)

discrazíe *s. f.* **1.** tulburare în compoziția și reacțiile diferitelor umori ale organismului. ● tulburare în coagulabilitatea sîngelui. **2.** constituție (organică) dificilă; temperament dificil, rău. (<fr. *dyscrasie*)

discrédit *s. n.* pierdere, micșorare a creditului, a încrederii de care se bucură cineva. (<fr. *discrédit*)

discreditá *vb. tr., refl.* a(-și) pierde reputația, a (se) compromite. — *discreditáre* s. f. (<fr. *discréditer*)

discrepánt, -ă *adj.* care nu se potrivește, nepotrivit. (<it. *discrepante*)

discrepánță *s. f.* nepotrivire (flagrantă); dezacord între două lucruri, fenomene, situații etc. (<it. *discrepanza*, lat. *discrepantia*)

discrét, -ă **I.** *adj.* **1.** care știe să păstreze un secret, o taină. ● rezervat, reținut (în purtări, în vorbe). **2.** *(mat., fil.)* format din elemente distincte; care variază în salturi; discontinuu. **3.** *(fiz.;* despre semnale) a cărui mărime este reprezentată printr-un număr finit de valori. **4.** *(fig.)* greu, puțin perceptibil. **II.** *adv.* fără să atragă atenția. (<fr. *discret*, lat. *discretus*, separat)

discretóriu *s. n.* adunare de clerici care formează consiliul superiorului unei mănăstiri catolice. (<lat. *discretorium*)

discrétie *s. f.* **1.** însușirea de a fi discret. ○ *a păstra ~* = a nu divulga o taină încredințată. **2.** *(fam.) la ~* = din belșug; *la ~a* (cuiva) = la cheremul, la dispoziția (cuiva). — var. *discrețiune* s. f. (<fr. *discrétion*, lat. *discretio*)

discreționár, -ă *adj.* **1.** arbitrar. **2.** care are prin lege libertate de acțiune. ○ *puteri ~e* = puteri date unei autorități de a lua măsurile pe care le socotește necesare în anumite împrejurări și în afara legii. (<fr. *discrétionnaire*)

discrețione *s. f.* v. discreție.

discriminá *vb. tr.* a face o discriminare. (<fr. *discriminer*, lat. *discriminare*<*discrimen*, diferență)

discriminánt, -ă **I.** *adj.* care separă, face deosebire. **II.** *s. m. (mat.)* expresie formată din coeficienții unei ecuații de gradul doi care servește a discuta natura rădăcinilor distincte ale ecuației; realizant. (<fr. *discriminant*)

discriminăre *s. f.* **1.** separare, deosebire, distincție netă făcută între mai multe elemente. **2.** diferențiere restrictivă de drepturi pentru o parte a populației unei țări, pentru o organizație sau pentru unele țări față de altele. (<*discrimina*)

discriminatór *s. n. (telec.)* demodulator de frecvență. (<fr. *discriminateur*)

discriminatóriu, -ie *adj.* care face, creează discriminări. (<fr. *discriminatoire*)

discriminátie *s. f.* discriminare. (<fr. *discrimination*, lat. *discriminatio*)

discrinie *s. f.* dizendocrinie. (<fr. *dyscrinie*)

discromátic, -ă *adj.* care are o culoare anormală. ● care produce alterarea culorilor. (<fr. *dyschromatique*)

discromatóp, -ă *adj., s. m. f.* discromatopsic. (<fr. *dyschromatope*)

discromatópsic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de discromatopsie; discromatop. (<fr. *dyschromatopsique*)

discromatopsíe *s. f.* imposibilitate de a percepe corect culorile. (<fr. *dyschromatopsie*)

discromazíe *s. f.* tulburare a vederii cromatice caracterizată prin incapacitatea de a percepe una din culorile fundamentale. (<fr. *dyschromasie*)

discrómic, -ă *adj.* referitor la discromie. (<fr. *dyschromique*)

discromíe *s. f.* tulburare în pigmentarea normală a pielii. (<fr. *dyschromie*)

discultór *s. n.* mașină agricolă cu discuri metalice ascuțite, folosită pentru afînarea solului. (<*disc*[*ului*] + *-tor*)

disculpá *vb. tr., refl.* a (se) dezvinovăți, a (se) justifica. — *disculpáre* s. f. (<fr. *disculper*)

disculpă *s. f.* dezvinovățire; lipsă de vină. (<it. *discolpa*)

discúrs *s. n.* **1.** expunere oratorică în fața unui auditoriu pe o temă politică, morală etc.; cuvîntare. **2.** expresie verbală a gîndirii; cuvîntare. **3.** dizertație, tratare a unui subiect de natură științifică sau literară; expozeu, tratat. (<fr. *discours*, lat. *discursus*)

discursá *vb. intr. (rar.; peior.)* a vorbi pe larg (despre ceva); *(p. ext.)* a pălăvrăgi, a perora. (după fr. *discourir*)

discursív, -ă *adj.* **1.** (despre cunoaștere, gîndire) care deduce o idee din alta prin raționament. **2.** (despre memorie) care se dispersează. ● care nu se supune unei continuități riguroase. **3.** (despre vorbire) care se întinde prea mult; declarativ. (<fr. *discursif*, lat. *discursivus*)

discursivitáte *s. f.* însușirea de a fi discursiv; caracterul discursiv al unei idei. ● *(rar)* diluare, extindere exagerată (a vorbirii, a stilului). (<fr. *discursivité*)

discusiúne *s. f. (livr.)* dezbatere contradictorie, controversă; ceartă; contestație. (<fr. *discussion*, lat. *discussio*)

discusív, -ă *adj.* **1.** care ține de o controversă. **2.** *(med.)* care înlătură, rezolvă acumularea de fluide. (<fr. *discussif*)

discutá *vb.* **I.** *intr.* a sta de vorbă cu cineva; a conversa. **II.** *tr.* a analiza, a dezbate ceva. — *discutáre* s. f. (<fr. *discuter*)

discutábil, -ă *adj.* **1.** care se (mai) poate discuta. **2.** contestabil, îndoielnic. (<fr. *discutable*)

discutabilitáte *s. f.* faptul de a fi discutabil. (<*discutabil* + *-itate*)

discúție *s. f.* **1.** convorbire, schimb de păreri. ● dezbatere contradictorie; dispută. **2.** cercetare, examinare minuțioasă a unei probleme (prin dezbateri). — *discuțiune* s. f. (<fr. *discussion*, lat. *discussio*)

discuțiúne *s. f.* v. **discuție**.

disdípsie *s. f.* dificultate la înghițirea lichidelor. (<fr. *dysdipsie*)

disecá *vb. tr.* **1.** a efectua o disecție. **2.** *(fig.)* a analiza (ceva) minuțios, a cerceta atent. (<fr. *disséquer*, lat. *dissecare*)

disecáre *s. f.* **1.** acțiunea de a diseca și rezultatul ei. ● *(geol.)* acțiunea de fragmentare a unei suprafețe plane (cîmpie, platou etc.) prin ravinare sau printr-o rețea densă de văi. **2.** *(fig.)* analiză minuțioasă. (<*diseca*)

disecée *s. f.* surzenie accidentală, totală sau parțială. (<fr. *dysécée*)

disectór *s. n. (tv.)* ~ *de imagini* = tub electronic al cărui catod, cînd e luminat, poate emite electroni. (<fr. *disséctcur*)

disécție *s. f.* deschidere chirurgicală a unui organism, separînd diferitele lui componente pentru a le studia structura sau vătămăturile cauzate de o boală. (<fr. *dissection*, lat. *dissectio*)

diselastóză *s. f.* alterare degenerativă a fibrelor elastice ale diferitelor țesuturi organice. (<fr. *dyséla*stose)

disemíe *s. f.* dificultate în utilizarea simbolurilor limbajului. (<fr. *dyssémie*)

disemină *vb. tr.* a răspîndi, a împrăștia. (<fr. *disséminer*, lat. *disseminare*)

diseminăre *s. f.* **1.** acțiunea de a semina. **2.** împrăștiere naturală a semințelor ajunse la maturitate; diseminație. **3.** răspîndire în organism a agenților unei boli. **4.** modul de repartizare a mineralelor într-un zăcămînt. (<*disemina*)

diseminație *s. f.* diseminare. (<fr. *dissémination*)

disensiúne *s. f.* discordie, neînțelegere cauzată de nepotrivirea de interese, de păreri etc.; dezacord. (<fr. *dissension*, lat. *dissensio*)

disentimént *s. n. (rar)* deosebire de sentimente, de opinii; neînțelegere, nepotrivire. (<fr. *dissentiment*, cf. lat. *disentire*, a fi în dezacord)

disepál, -ă *adj.* (despre caliciu) cu două sepale. (<fr. *disépale*)

diseplmént *s. n. (biol.)* perete despărțitor. (<fr. *dissépiment*, lat. *dissepimentum*)

disepinefríe *s. f.* tulburare în funcționarea glandei suprarenale. (<fr. *dysépinéphrie*)

disergíe *s. f.* tulburare funcțională. ● stare patologică a sugarului caracterizată prin scăderea toleranței digestive și diminuarea rezistenței față de infecții. (<fr. *dyssergie*)

disért, -ă *adj.* care vorbește cu ușurință și elegant. (<fr. *disert*, lat. *disertus*)

disertá *vb. tr. (rar)* a ține o disertație. — var. *dizerta* vb. (<fr. *disserter*, lat. *dissertare*)

disertáție *s. f.* expunere asupra unei probleme, tratată în mod științific. ● (ieșit din uz) lucrare prezentată de cineva în vederea obținerii unui grad științific; teză de doctorat. — var. *disertațiune, dizertație, dizertațiune* s. f. (<fr. *dissertation*, lat. *dissertatio*)

disertațiúne *s. f.* v. **disertație**.

disestezíe *s. f.* alterare a sensibilității. (<fr. *dysesthésie*)

disfagíe *s. f.* dificultate în deglutiție. (<fr. *dysphagie*)

disfázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de disfazie. (<fr. *dysphasique*)

disfazíe *s. f.* afazie. (<fr. *dysphasie*)

disfemíe *s. f.* tulburare a pronunțării cuvintelor. (<fr. *dysphémie*)

disfoníe *s. f.* modificare temporară sau permanentă a timbrului și a intensității vocii; răgușeală. (<fr. *dysphonie*, cf. gr. *dysphonia*, glas neplăcut)

disfonografíe *s. f.* tulburare a limbajului scris. (<fr. *dysphonographie*)

disfóric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de disforie. (<fr. *dysphorique*)

disforíe *s. f.* tulburare a dispoziției caracterizată prin tristețe profundă și nemulțumire de sine. (<fr. *dysphorie*)

disfrazíe *s. f.* schizofazie. (<fr. *dysphrasie*)

disfúncție *s. f.* **1.** *(med.)* tulburare a funcției unui organ, aparat sau sistem. **2.** *(telm.)* reducere a adaptării sau integrării unui subsistem la sistemul din care face parte. **3.** *(fil.)* acțiune a cărei consecință este reducerea integrării sau adaptării unei unități date la contextul social respectiv. — var. *disfuncțiune* s. f. (<germ. *Dysfunktion*, it. *disfunzione*)

disfuncționál, -ă *adj.* referitor la disfuncție, cu caracter de disfuncție. (<*disfuncție* + *-onal*)

disfimcționalitáte *s. f.* însușirea de a fi disfuncțional. (<*disfuncțional* + *-itate*)

disfuncțiúne *s. f.* v. **disfuncție**.

disgamaglobulinemíe *s. f.* modificare a proporției gamaglobulinelor din sînge. (<fr. *dysgammaglobulinémie*)

disgenézic, -ă *adj.* referitor la disgenezie. (<fr. *dysgenésique*)

disgenezíe *s. f.* tulburare în dezvoltarea normală a zigotului sau embrionului. (<fr. *dysgénésie*)

disgerminóm *s. n.* tumoare a ovarului având același aspect histologic ca seminomul. (<fr. *dysgerminome*)

disgeúzie *s. f.* alterare a simțului gustativ. (<fr. *dysgésie*)

disglobulinemíe *s. f.* perturbație a echilibrului între diferitele globuline ale plasmei sanguine. (<fr. *dysglobulinémie*)

disgnozíe *s. f.* tulburare a funcțiilor de cunoaștere. (<fr. *dysgnosie*)

disgrafíe *s. f.* 1. tulburare patologică a scrisului, care, deformat, devine ilizibil. 2. *(med.)* viciu de conformație a unui organ. (<fr. *dysgraphie*)

disgravídie *s. f.* gestoză. (<fr. *dysgravidie*)

dishematopoléză *s. f.* tulburare în formarea globulelor sîngelui. (<fr. *dyshématopoïèse*)

dishematóză *s. f.* insuficiență a fixării oxigenului în globulele roșii ale sîngelui. (<fr. *dyshématose*)

dishepatíe *s. f.* insuficiență funcțională a ficatului. (<fr. *dyshépathie*)

dishepatóm *s. n.* chist hepatic epitelial, varietate de dizembrion. (<fr. *dyshépatome*)

dishidróză *s. f.* afecțiune cutanată, dureroasă, caracterizată printr-o erupție veziculoasă pe mîini și picioare. (<fr. *dyshidrose*)

disidént, -ă *s. m. f.* cel ale cărui păreri, convingeri (politice) sînt deosebite de ale majorității sau ale unui grup din care face parte. — var. *dizident, -ă* s. m. f. (<fr. *dissident*, lat. *dissidens*)

disidénță *s. f.* deosebire de opinii (față de o majoritate); dezacord. ● grup de persoane care susțin o părere diferită de aceea a majorității; sciziune care ia naștere în urma unei asemenea situații. — var. *dizidență* s. f. (<fr. *dissidence*, lat. *dissidentia*)

disíláb *s. m.* cuvînt, picior de vers disilabic. (<fr. *dissyllabe*)

disilábic, -ă *adj.* bisilabic. (<fr. *dissyllabique*)

disiliént, -ă *adj.* (despre fructe) care se deschide brusc, exploziv. (<engl. *dissilient*, lat. *dissiliens* < *dissiliere*, a exploda)

disimétrie, -ă *adj.* care prezintă disimetrie. (<fr. *dyssymétrique*)

disimetríe *s. f.* defect de simetrie. ● lipsă de simetrie în dispunerea mai multor forme de relief similare. (<fr. *dyssymétrie*)

disimilá *vb. refl. (lingv.; despre sunete)* a suferi o disimilație. — *disimilâre* s. f. (<fr. *dissimiler*)

disimilație *s. f.* modificare sau dispariție a unui sunet dintr-un cuvînt sub influența unui alt sunet identic sau asemănător din același cuvînt. (<fr. *dissimilation*)

disimilitúdine *s. f. (livr.)* lipsă de asemănare; deosebire. (<fr. *dissimilitude*, lat. *dissimilitudo*)

disimulá *vb. tr.* a-și ascunde adevăratele gînduri, sentimente etc., dîndu-le aparențe înșelătoare; a masca, a camufla. ● *(fig.)* a deghiza. — *disimulâre* s. f. (<fr. *dissimuler*, lat. *dissimulare*, a ascunde)

disimulát, -ă *adj., s. m. f.* (om) ascuns, prefăcut, nesincer. (<*disimula*)

disimulatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care disimulează. (<fr. *dissimulateur*)

disimulație *s. f.* disimulare. — var. *disimulațiune* s. f. (<fr. *dissimulation*, lat. *dissimulatio*)

disimulațiúne *s. f.* v. disimulație.

disinvólto/di-zin-/ *adv. (muz.)* simplu, cu dezinvoltură. (<it. *disinvolto*)

disipá *vb.* I. *tr.* 1. a împrăștia; a risipi, a cheltui nebunește. 2. *(tehn.)* a risipi, a pierde, a elimina energia, sub formă de căldură, cedată unui corp sau mediului ambiant. II. *refl.* a se împrăștia. (<fr. *dissiper*)

disipáre *s. f.* 1. acțiunea de a disipa; disipație. 2. *(astr.)* pierdere în spațiul cosmic a unora dintre particulele componente ale atmosferei unui corp ceresc. (<*disipa*)

disipativ, -ă *adj.* (despre corpuri, sisteme tehnice) care disipează energie sau căldură. (<fr. *dissipatif*)

disipatór *s. n.* corp, sistem tehnic disipativ. ○ *~ hidraulic de energie* = element al unei construcții hidrotehnice destinat a reduce viteza curenților de apă în aval de un baraj, de un deversor etc. (<fr. *dissipateur*)

disipáție *s. f. (rar)* 1. disipare; risipă, cheltuială nechibzuită; exces. 2. *(fig.)* neatenție. ● dezmăț, desfriu. (<fr. *dissipation*)

disistólic, -ă *adj.* (despre puls) care prezintă o aritmie specială caracterizată printr-o pulsație radială pentru două sistole ventriculare. (<fr. *dyssystolique*)

disistolíe *s. f.* insuficiență cardiacă ușoară. (<fr. *dyssystolie*)

disjúnct, -ă *adj.* despărțit, separat. ○ *(mat.) mulțimi ~e* = mulțimi care nu au nici un element comun; *(muz.) trepte ~e* = trepte ale gamei care nu se succed imediat. (<lat. *disiunctus*, după fr. *disjoint*)

disjunctív, -ă *adj. (log.)* care se află într-un raport de disjuncție. ○ *propoziție ~ă* (și s. f.) = propoziție coordonată care se găsește într-un raport de excludere față de coordonata ei; *conjuncție ~ă* = conjuncție care leagă propoziții disjunctive. (<lat. *disiunctivus*, după fr. *disjonctif*)

disjunctór *s. n.* dispozitiv care întrerupe automat circuitul electric conform cerințelor unei funcționări corecte. (<fr. *disjoncteur*)

disjúncție *s. f.* 1. excludere reciprocă. ● despărțire, separare; diastază (2). ● asindet. ● *(biol.)* separare a unei perechi de cromozomi în anafaza mitozei sau meiozei. 2. *(log.)* relație între două enunțuri care se exclud reciproc; conectiv. — var. *disjuncțiune* s. f. (<fr. *disjonction*, lat. *disiunctio*)

disjuncțiúne *s. f.* v. disjuncție.

disjúnge *vb. tr.* 1. *(jur.)* a despărți două pricini sau o pricină în două pentru a le judeca separat. 2. a separa (două chestiuni etc.). — *disjúngere* s. f. (<lat. *disiungere*)

diskaliemíe *s. f.* perturbare a proporției de potasiu din sînge. (<fr. *dyskaliémie*)

diskinezíe *s. f.* v. dischinezie.

dislalíe *s. f.* tulburare în articularea cuvintelor, datorată unor malformații sau leziuni ale organelor fonatoare. (<fr. *dyslalie*)

disléptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care deviază funcția unui organ. (<fr. *dysleptique*)

disléxic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dislexie. (<fr. *dislexique*)

dislexíe *s. f.* tulburare nervoasă constînd în imposibilitatea de a citi corect un text. (<fr. *dyslexie*)

dislipidémie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dislipidemie. (<fr. *dyslipidémique*)

dislipidemíe *s. f.* modificare, în exces sau în deficit, a concentrației lipidelor sangvine. (<fr. *dyslipidémie*)

dislipoidóză *s. f.* denumire generică pentru tulburările metabolismului caracterizate prin depunerea de lipide în țesuturi și organe. (<fr. *dyslipoïdose*)

dislocá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) urni, a (se) mișca din loc, a (se) strămuta, a (se) desprinde din întreg. ● (despre oase) a scoate, a face să iasă din încheieturi, a (se) dezarticula, a (se) luxa. ● *(mil.;* despre trupe) a (se) mișca, a (se) porni dintr-un anumit loc. ● a separa doi termeni dintr-un grup sintactic prin introducerea de cuvinte între determinat și determinant. II. *refl.* (despre straturi geologice) a se deplasa sub acțiunea mișcărilor tectonice. — *dislocáre* s. f. (<fr. *disloquer*, lat. *dislocare*)

dislocál, -ă *adj.* (despre un sistem de relații conjugale) care constă în schimbul de femei între două clanuri. (<it. *dislocale*)

dislocatór *s. n.* unealtă agricolă cu ajutorul căreia se dislocă din sol rădăcinile de morcov, sfeclă etc., pentru a ușura operația de recoltare a acestora. (<*disloca* + *-tor*)

dislocáție *s. f.* 1. dislocare. 2. defect de structură al unui cristal constînd în perturbarea distribuției atomilor. (<fr. *dislocation*)

dislogíe *s. f.* tulburare a limbajului, manifestată printr-o vorbire incoerentă, datorată unor modificări psihopatologice fără substrat neurologic. (<fr. *dyslogie*)

dismegalopsíe *s. f.* iluzie vizuală constînd în impresia că obiectele sînt alungite sau lărgite. (<*dis*^{2}- + *megalopsie*)

dismelíe *s. f.* dezvoltare anormală a membrelor. (<fr. *dysmélie*)

dismenorée *s. f.* tulburare a fluxului menstrual, însoțită de obicei de dureri. (<fr. *dysménorrhée*)

dismenoréic, -ă *adj.* referitor la dismenoree. (<fr. *dysménorrhéique*)

dismetabólic, -ă *adj.* referitor la perturbările metabolismului. (<fr. *dysmétabolique*)

dismetabolíe *s. f.* orice afecțiune caracterizată printr-o perturbare a metabolismului. (<fr. *dysmétabolie*)

dismetríe *s. f.* *(med.)* imposibilitate de a măsura și ghida mișcările. (<fr. *dysmétrie*)

dismimíe *s. f.* tulburare a mimicii în raport cu starea afectivă. (<fr. *dysmimie*)

dismnezíe *s. f.* slăbire a memoriei. (<fr. *dysmnésie*)

dismorfíe *s. f.* diformitate congenitală sau cîștigată a (unei părți a) corpului; dismorfoză. (<fr. *dysmorphie*)

dismorfofobíe *s. f.* teamă patologică de a deveni diform. (<fr. *dysmorphophobie*)

dismorfogenézǎ *s. f.* proces care duce la apariția formelor și structurilor anormale ale materiei vii. (<fr. *dysmorphogenèse*)

dismorfogénic, -ă *adj.* (despre factori) care produce anomalii morfologice. (<fr. *dysmorphogénique*)

dismorfologíe *s. f.* disciplină care studiază malformațiile la plante și animale. (<fr. *dysmorphologie*)

dismorfózǎ *s. f.* dismorfie. (<fr. *dysmorphose*)

disocіá *vb.* I. *tr., refl.* (despre molecule) a (se) scinda reversibil în molecule mai simple sau în ioni; (despre combinații) a (se) descompune temporar. II. *tr.* a despărți, a separa (noțiuni, probleme etc.). — *disociére* s. f. (<fr. *dissociер*, lat. *dissociare*)

disociábil, -ă *adj.* care poate fi disociat. (<fr. *dissociable*)

disociabilitáte *s. f.* însușirea de a fi disociabil. (<fr. *dissociabilité*)

disociatív, -ă *adj.* care disociază. (<*disocia* + *-tiv*)

disociáție *s. f.* disociere. ● rezultatul unei disocieri. — var. *disociațiune* s. f. (<fr. *dissociation*, lat. *dissociatio*)

disociațiúne *s. f.* v. disociație.

disodíe *s. f.* miros urît, fetid, datorat unei secreții. (<fr. *dysodie*, cf. gr. *ozein*, a mirosi)

disodíl *s. n.* rocă sedimentară caustobiolită, șistoasă, rezultată din încarbonizarea nămolurilor sapropelice. (<germ. *Dysodil*)

disodónt, -ă *adj.* (despre ființa unei cochilii) cu dinții reduși pînă la dispariție. (<fr. *dysodonte*)

disolút, -ă *adj.* desfrînat, decăzut, corupt. (<fr. *dissolu*, lat. *dissolutus*)

disolutív, -ă *adj.* *(livr.)* care descompune, dezagregă sau degradează. (<fr. *dissolutif*)

disolúție *s. f.* 1. descompunere, dezagregare, destrămare; corupție. 2. absorbție a unui mineral solid (carbonat de calciu, ghips, sare etc.) de către apa de curgere sau de infiltrare. — var. *disoluțiune* s. f. (<fr. *dissolution*, lat. *dissolutio*)

disoluțiúne *s. f.* v. disoluție.

disomátic, -ă *adj.* (despre celule somatice) cu un număr dublu de cromozomi. (<*di*^{1}- + *somatic*)

disomíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin existența a două corpuri complete, alipite în unul sau mai multe puncte. (<fr. *disomie*)

disonánt, -ă *adj.* care sună neplăcut, care produce disonanță. (<fr. *dissonant*)

disonánță *s. f.* 1. *(muz.)* asociere de sunete care impresionează neplăcut auzul. ● întîlnire neplăcută auzului între silabe sau cuvinte; cacofonie. 2. *(p. ext.)* lipsă de armonie, dezacord, stridență. (<fr. *dissonance*, lat. *dissonantia*)

disontogenétic, -ă *adj.* referitor la disontogeneză. (<fr. *dysontogénétique*)

disontogenézǎ *s. f.* tulburare a dezvoltării embrionare normale. (<fr. *dysontogenèse*)

disopsíe *s. f.* slăbire a vederii. (<fr. *dysopsie*)

disorexíe *s. f.* perturbare a poftei de mîncare; inapetență. (<fr. *dysorexie*)

disorhidíe *s. f.* tulburare funcțională a testicolului. (<fr. *dysorchidie*)

disortografíe *s. f.* tulburare a însușirii ortografiei. (<fr. *dysorthographie*)

disosmíe *s. f.* perturbare a simțului olfactiv. (<fr. *dysosmie*)

disostóză *s. f.* tulburare congenitală în osificarea cartilajelor craniului. (<fr. *dysostose*)

disovarie *s. f.* tulburare funcțională a ovarului. (<fr. *dysovarie*)

disovulație *s. f.* ovulație defectuoasă. (<*dis*-² + *ovulație*)

disparát, -ă *adj.* lipsit de legătură cu alte lucruri de același fel; răzleț, izolat, desprecheat. (<fr. *disparate*, lat. *disparatus*, inegal)

disparént, -ă *adj.* pe cale de dispariție. (<*dispăreu*, după *aparent*)

dispareunie *s. f.* durere violentă în timpul contactului sexual, la bărbat sau femeie. (<fr. *dyspareunie*)

disparitáte *s. f.* lipsă de egalitate, de proporție; nepotrivire, deosebire. (<fr. *disparité*)

dispariție *s. f.* faptul de a dispărea; pierire, stingere; moarte. ○ *a fi pe cale de* ~ = a dispărea încetul cu încetul. — var. *dispariținne* s. f. (<fr. *disparition*).

dispariținne *s. f.* v. dispariție.

dispășă *s. f.* *(mar.)* document de lichidare a unei avarii, întocmit de dispașor. (<fr. *dispache*)

dispașór *s. m.* expert care estimează cuantumul avariei și al mărfurilor unei nave. (<fr. *dispacheur*, germ. *Dispacheur*)

dispatcher *s. m.* v. dispecer.

dispăreá *vb. intr.* **1.** a nu se mai vedea, a ieși din cîmpul vizual. ● a se pierde, a pieri. **2.** a-și înceta existența, a se stinge. **3.** a muri, a deceda. (după fr. *disparaître*)

dispărút, -ă *adj.* **1.** ieșit din cîmpul vizual, care nu se mai vede. ○ *a fi dat* ~ = a fi considerat ca pierdut fără urmă. **2.** care a încetat să mai existe. ● (despre oameni, și *s.*) mort. (<*dispărea*)

dispécer *s. m.* **1.** tehnician sau sistem automat care coordonează operativ și centralizat mersul producției într-o întreprindere, traficul portuar, mersul trenurilor și al altor mijloace de transport în comun pe o porțiune anumită a liniei, repartiția energiei electrice etc. **2.** funcționar care asigură primirea și repartizarea vizitatorilor în hoteluri. — scris și *dispatcher*. (<engl., fr. *dispatcher*)

dispecerát *s. n.* birou, serviciu al dispecerilor. (după engl. *dispatching*)

dispecerizáre *s. f.* acțiune de control și reglementare operativă și permanentă a unui proces. (<*dispecer* + *-iza*)

dispendiós, -oásă *adj.* *(livr.)* care necesită multe cheltuieli, costisitor. (<fr. *dispendieux*, lat. *dispendiosus* < *dispendium*, cheltuială)

dispensá *vb.* **1.** *refl.* a se lipsi (de ceva, de cineva), a renunța la... **II.** *tr.* a scuti (pe cineva) de o îndatorire, de o obligație etc. — *dispensáre* s. f. (<fr. *dispenser*, lat. *dispensare*)

dispensábil, -ă *adj.* pentru care se poate acorda o dispensă. (<fr. *dispensable*)

dispensár *s. n.* instituție sanitară unde se dau consultații medicale gratuite. ● localul în care funcționează. (<fr. *dispensaire*)

dispensarizá *vb. tr.* a lua în evidența dispensarului (pentru îngrijire și control periodic). — *dispensarizáre* s. f. (<*dispensar* + *-iza*)

dispensatór, -oáre *adj.* care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. (<fr. *dispensateur*)

dispénsă *s. f.* scutire (de o obligație); excepțare de la o regulă. ● permisiunea de a face un lucru interzis în mod normal de o lege. (<fr. *dispense*)

dispépsie, -ă *adj., s. m. f.* dispeptic. (<fr. *dyspepsique*)

dispepsie *s. f.* digestie grea. (<fr. *dyspepsie*)

dispéptic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dispepsie; dispepsic. (<fr. *dyspeptique*)

disperá *vb.* v. desper a.

disperáre *s. f.* v. desperare.

disperát, -ă *adj.* v. desperat.

disperáto *adj.* *(muz.)* cu desperare. (<it. *disperato*)

dispérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu două semințe. (<*dispermie*)

dispermatism *s. n.* dificultate la ejaculare. (<fr. *dyspermatisme*)

dispermie *s. f.* diandrie. (<germ. *Dispermie*)

dispérs, -ă *adj.* obținut prin dispersare. ○ *(chim.) sistem* ~ = amestec eterogen de mai multe substanțe, dintre care cel puțin una se găsește sub formă de particule foarte fine. (<lat. *dispersus*)

dispersá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) împrăștia, a (se) răspîndi (în toate părțile). ● *(chim.)* a realiza o dispersie, a se afla în stare de dispersie. **II.** *tr.* a împrăștia organizat populația, instituțiile etc. în timp de război, pentru a nu constitui obiective vizibile. ● a dispune unitățile militare pe subunități în raioane la distanțe mari, pentru a reduce posibilitățile inamicului de a le nimici. — *dispersáre* s. f. (<fr. *disperser*)

dispersánt, -ă **I.** *adj.* care provoacă dispersie. **II.** *s. n.* agent dispersiv. (<fr. *dispersant*)

dispersát, -ă *adj.* împrăștiat, risipit. ○ *atenție* ~*ă* = atenție distributivă; lipsă de concentrare. (< *dispersa*)

dispérsie *s. f.* **1.** împrăștiere, răspîndire. ● împrăștiere a unei substanțe în particule foarte fine într-un mediu solid, lichid sau gazos. ● răspîndire a semințelor, a plantelor. ● *(stat. mat.)* expresie care măsoară concentrarea unei mulțimi de valori în jurul unei valori medii. ● fenomen balistic prin care traiectoriile succesive ale proiectilelor trase cu aceeași armă și cu aceleași elemente de tragere nu se confundă. **2.** descompunere a luminii în radiațiile monocromatice componente la trecerea printr-o prismă de sticlă. **3.** *(mat.)* indicator numeric al împrăștierii valorilor unei variabile aleatorii față de valoarea medie. — var. *dispersiune* s. f. (<fr. *dispersion*, lat. *dispersio*)

dispersionál, -ă *adj.* referitor la dispersie. ○ *analiză* ~*ă* = metodă statistică matematică de analiză cantitativă a datelor de observație, care depind de mai mulți factori cu acțiune concomitentă, pentru a găsi factorii esențiali și a estima efectul lor. (<engl. *dispersional*)

dispersiúne *s. f.* v. dispersie.

dispersív, -ă *adj.* **1.** care permite dispersia. **2.** (despre un mediu transparent) al cărui indice de refracție este dependent de lungimea de undă care îl străbate. (<fr. *dispersif*)

dispersometrie *s. f.* determinare a gradului de dispersie a aerosolilor. (<*dispersie* + *-metrie*²)

dispersór *s. n.* 1. mașină agricolă folosită la întinderea gunoiului, a îngrășămintelor etc. 2. aspersor. (<it. *dispersore*)

displástic, -ă *adj.* care prezintă displazie. (<germ. *dysplastisch*)

display/dis-plei/ *s. n.* 1. terminal de ieșire al unui ordinator cu ajutorul căruia se pot vizualiza operațiile. 2. afișaj optoelectronic conținînd un grup de cifre, la instrumentele de măsură. 3. caracter tipografic aldin cursiv. (<engl. *display*)

displázic, -ă *adj., s. m. f.* (individ) anormal dezvoltat, cu corpul lipsit de armonie. (<fr. *dysplasique*)

displazíe *s. f.* dezvoltare anormală a unui țesut sau organ, a unei părți a corpului etc. (<fr. *dysplasie*)

displăcéă *vb. intr.* a nu plăcea. ● a fi neplăcut. (după it. *dispiacere*)

dispnée *s. f.* respirație grea, simptom al unor boli cardiace, respiratorii sau nervoase. (<fr. *dyspnée*)

dispnéic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dispnee. (<fr. *dyspnéique*)

disponéndă *s. f.* totalitatea cărților primite de la un editor în comision și care la o anumită dată se află în depozitul librarului nevîndute. (<germ. *Disponende*)

disponíbil, -ă I. *adj.* de care se poate dispune, la dispoziția cuiva. ● care nu este ocupat; liber. ○ *a pune în cadrul* ~ = a pune în disponibilitate. II. *s. n.* sumă de bani rămasă nefolosită, care este la dispoziția cuiva. (<fr. *disponible*, lat. *disponibilis*)

disponibilitáte *s. f.* 1. însușirea, starea a ceea ce este disponibil. 2. lucru de care se poate dispune; rezervă. ○ ~*ăți bugetare* = sume de bani nefolosite, de care dispune o instituție. ● principiu de drept civil potrivit căruia părțile din proces pot dispune de dreptul invocat în fața organului de jurisdicție. ● situație a unui militar care a fost lăsat la vatră, dar care poate fi chemat în orice moment sub drapel. ○ *a pune în* ~ = a concedia dintr-o funcție, dintr-un post. 3. stare sufletească în care sentimentele și rațiunea se manifestă neîngrădit. 4. *(lingv.)* posibilitate a unui cuvînt de a îndeplini o funcție, de a intra în raport cu alte cuvinte. (<fr. *disponibilité*)

disponibilizá *vb. tr.* a face disponibil. — *disponibilizáre* s. f. (< *disponibil* + *-iza*)

dispozitív *s. n.* 1. ansamblu de piese care îndeplinește o anumită funcție într-un sistem tehnic. 2. mod de dispunere pe teren a unor trupe pentru luptă, pentru o operație militară. 3. parte finală a hotărîrii unui organ de jurisdicție. (<fr. *dispositif*)

dispoziție *s. f.* 1. prevedere obligatorie cuprinsă într-un act normativ; măsură, hotărîre luată de un organ ierarhic superior, obligatorie pentru organul în subordine; ordin. ○ ~ *de plată* = ordin scris prin care o întreprindere, organizație, instituție etc. dispune băncii să facă anumite plăți din contul său; *la* ~ = la îndemînă. 2. dispunere, așezare într-o anumită ordine; alcătuire potrivit unui anumit plan. 3. stare sufletească (bună sau rea). 4. posibilitate, putință de a dispune (de)... 5. aptitudine, înclinație; vocație. 6. *(pl.)* pregătiri, preparative. — var. *dispoziție*, *poziție* s. f. (<fr. *disposition*, lat. *dispositio*)

dispoziționál, -ă *adj.* (cu caracter) de dispoziție. (<fr. *dispositionnel*)

dispoziționíre *s. f.* v. dispoziție.

dispragíe *s. f.* manifestare dureroasă a unei funcții anatomice. (<fr. *dyspragie*)

dispraxíe *s. f.* denumire pentru diversele forme de apraxie. (<fr. *dyspraxie*)

dispréț *s. n.* sentiment care face pe cineva să nu aibă stimă pentru altcineva sau să nu considere bun un lucru. ● desconsiderare a unei persoane, a unui lucru. (<it. *disprezzo*)

disprețui *vb. tr.* a avea dispreț pentru cineva sau ceva; a desconsidera. — *disprețuíre* s. f. (după it. *disprezzare*)

disprețuitór, -oáre I. *adj.* care disprețuiește. II. *adv.* cu dispreț. (<*disprețui* + *-tor*)

disproforón *s. n.* (la autorii latini) aliterație a unor consoane greu de pronunțat. (<lat. *dysprophoronus*, gr. *dysprophoron*< *prophoros*, care înaintează)

dispropórție *s. f.* lipsă de proporție; nepotrivire între elementele unui ansamblu. — var. *disproporțiune* s. f. (<fr. *disproportion*)

disproporționál, -ă *adj.* care nu este proporțional (cu ceva). (<fr. *disproportionnel*)

disproporționalitáte *s. f.* însușirea de a fi disproporțional; disproporție. (<germ. *Disproportionalität*)

disproporționát, -ă *adj.* lipsit de proporție, nepotrivit (de mare sau de mic). (<fr. *disproportionné*)

disproporționíre *s. f.* v. disproporție.

dispróslu *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor. (<fr. *dysprosium*)

disproteinemíe *s. f.* modificare a raportului dintre diferitele fracțiuni proteice din plasma sangvină. (<fr. *dysprotéinémie*)

disprozodíe *s. f.* anomalie de ritm și de intonație în cazurile de afazie. (<fr. *dysprosodie*)

dispúne *vb.* I. *tr.* 1. a hotărî, a decide; a ordona. 2. a așeza, a aranja într-o anumită ordine. II. *intr.* 1. a avea la dispoziție; a avea posibilitatea de a decide după plac. 2. a învinge într-o competiție sportivă. III. *refl.* a căpăta bună dispoziție, a se înveseli. — *dispúnere* s. f. (după fr. *disposer*, lat. *disponere*)

dispús, -ă *adj.* aflat într-o stare sufletească potrivită pentru a face un lucru; gata să... ○ *a fi bine* ~ = a avea bună dispoziție, a fi vesel.; *(fig.)* a fi ușor amețit de băutură; *a fi prost* ~ = a fi indispus. (<*dispune*)

disputá *vb.* I. *tr.* a fi în luptă, a lupta pentru ceva; a rivaliza. II. *intr.* a susține o dispută; a discuta în contradictoriu. III. *refl.* (despre competiții sportive) a avea loc, a se desfășura. — *disputáre* s. f. (<fr. *disputer*, it., lat. *disputare*, a discuta)

disputábil, -ă *adj.* care poate fi disputat. (<fr. *disputable*)

dispútă *s. f.* 1. dezbatere, discuție aprinsă, controversă (cu privire la un subiect, la o temă); *(p. ext.)* diferend, ceartă. 2. competiție (sportivă). (<fr. *dispute*)

disrafíe *s. f.* anomalie în sutura a două părți anatomice care normal trebuiau să fuzioneze. (<fr. *dysrrhaphie*)

disritmicitáte *s. f. (rar)* lipsă de ritmicitate. (<*dis*²- + *ritmicitate*)

disritmíe *s. f. (med.)* tulburare de ritm; ansamblul modificărilor anormale ale ritmului înregistrărilor electrice. (<fr. *dysrythmie*)

disruptív, -ă *adj.* (despre descărcări electrice) cu scîntei, care produce flăcări, străluceşte. (<fr. *disruptif*)

disruptór *s. n.* aparat care produce disrupţie. (<fr. *disrupteur*)

disrúpţie *s. f.* deschidere bruscă a unui circuit electric. (<fr. *disruption*)

dissinergíe *s. f.* asinergie. (<fr. *dyssynergie*)

dissintaxíe *s. f.* modificare patologică a limbajului scris prin alterarea regulilor sintactice. (cf. gr. *syntaxis*, ordine, aranjament)

dissomníe *s. f.* parasomnie. (<*dis*²- + *somnie*)

distál, -ă *adj.* (despre o porţiune a unui organ animal sau vegetal) situat departe de un punct de origine. (<fr. *distal*)

distanasíe *s. f.* moarte dificilă, cu comă grea şi dureri prelungite.(<fr. *dysthanasie*, gr. *dysthanasia*)

distánt, -ă *adj.* (despre oameni sau comportamentul lor) rece, rezervat, necomunicativ. (<fr. *distant*)

distanţá *vb.* I. *tr.* a lăsa anumite distanţe între obiecte sau fiinţe; a rări. II. *refl.* 1. a întrece, a depăşi. ● a se depărta, a lăsa în urmă. 2. *(fig.)* a se deosebi (de cineva) ca valoare. — *distanţáre* s. f. (<fr. *distancer*)

distánţă *s. f.* 1. interval, spaţiu între două puncte; depărtare. ○ *a fine pe cineva la ~ =* a fi, a se purta rece, distant faţă de cineva. 2. interval de timp. 3. *(fig.)* diferenţă de rang, de situaţie între două persoane. (<fr. *distance*, lat. *distantia*)

distanţiér *s. n.* 1. compas măsurător. 2. aparat pentru măsurarea distanţelor dintre navele aflate în formaţie. 3. piesă care menţine o anumită distanţă între două părţi ale unei maşini. (<*distanţă* + *-ier*)

distár *s. n.* lentilă negativă (divergentă) gravată în dioptrii, care se aplică în acelaşi mod ca un filtru colorat în faţa obiectivului de fotografiat pentru a permite cuprinderea unei deschideri unghiulare mai mari. (<germ. *Distar*)

distazíe *s. f. (med.)* dificultate în menţinerea poziţiei ortostatice. (<fr. *dystasie*)

distén *s. n.* silicat natural de aluminiu, prezent în rocile metamorfice; cianit. (< fr. *disthène*)

disténsie *s. f. (med.)* întindere sau umflare excesivă. ● capacitate a unor organe vegetale sau structuri de a se lungi sub acţiunea unei forţe. (<fr. *distension*, lat. *distensio*)

distermíe *s. f.* tulburare a termoreglării organismului uman. (<fr. *dysthermie*)

distih¹ *s. n.* unitate strofică de două versuri, cu structură metrică asemănătoare sau deosebită şi cu înţeles de sine stătător. (<fr. *distique*, gr. *distichon*)

distih², **-ă** *adj. (bot.;* despre organe alterne) dispus pe două rînduri sau serii opuse, de o parte şi de alta a unui ax. (<germ. *distich*, cf. gr. *distichos*, cu două rînduri)

distil, -ă I. *adj., s. n.* (edificiu, element arhitectonic) cu două coloane la faţadă. II. *adj.* (despre flori) prevăzut cu două stile. (<fr. *distyle*)

distilá *vb. tr.* a efectua o distilare. (<fr. *distiller*, lat. *distillare*)

distilábil, -ă *adj.* care poate fi distilat. (<fr. *distillable*)

distiláre *s. f.* 1. trecere a unui lichid în stare de vapori prin fierbere, curmată de condensarea acestora, în scopul separării lichidului condensat de reziduuri. 2. vaporizare a lichidelor conţinute în unele materii solide sau rezultate din descompunerea termică a acestora. (< *distila*)

distilát, -ă *adj., s. n.* (produs) obţinut prin distilare. (<*distila*)

distilatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care distilează. II. *s. n.* aparat de distilat. (<fr. *distillateur*)

distilaţíe *s. f.* distilare. — var. *distilaţiúne* s. f. (<fr. *distillation*, lat. *distillatio*)

distilaţiúne *s. f.* v. d i s t i l a ţ i e.

distilerie *s. f.* instalaţie industrială pentru distilare. (<fr. *distillerie*)

distímic, -ă *adj., s. m. f.* (individ) înclinat spre tristeţe. (<fr. *dysthymique*)

distímie *s. f.* modificare în sens depresiv a tonusului afectiv; anxietate, angoasă, nelinişte. (<fr. *dysthymie*, gr. *dysthymia*)

distinct, -ă *adj.* 1. separat, deosebit, diferit de altceva. 2. clar, desluşit. (<fr. *distinct*, lat. *distinctus* < *distinguere*, a distinge)

distinctiv, -ă *adj.* care distinge. ● deosebitor, caracteristic. (<fr. *distinctif*)

distincţie *s. f.* 1. deosebire, diferenţă. 2. atitudine aleasă, fineţe în înfăţişare şi eleganţă în ţinută. 3. semn de deosebită preţuire (titlu, decoraţii etc.) ce se acordă cuiva care se remarcă într-un anumit domeniu. — var. *distincţiune* s. f. (<fr. *distinction*, lat. *distinctio*)

distincţiúne *s. f.* v. d i s t i n c ţ i e.

distínge *vb.* I. *tr.* 1. a deosebi un lucru de altul. ● a vedea lămurit, a desluşi, a observa. 2. a acorda cuiva o distincţie, un premiu. II. *refl.* a ieşi din comun, a se remarca, a se evidenţia. — *distíngere* s. f. (<fr. *distinguer*, lat. *distinguere*)

distíns, -ă *adj.* 1. remarcabil, deosebit, eminent. 2. plin de distincţie; elegant, graţios, strălucitor (în purtări, în ţinută). (<*distinge*)

distiroídie *s. f.* disfuncţie a glandei tiroide; distiroidism. (<fr. *dysthyroïdie*)

distiroídism *s. n.* distiroidie. (< fr. *dysthyroïdisme*)

distócic, -ă *adj.* referitor la distocie. (<fr. *dystocique*)

distocíe *s. f.* naştere dificilă, cauzată de făt sau de anomalii materne. (<fr. *dystocie*)

distóm *s. m.* vierme parazit cu formă plată, care se localizează în ficatul erbivorelor. (<fr. *distome*, cf. gr. *distomos*, cu gură dublă)

distomatóză *s. f.* boală determinată de infestarea organismului (ficat, intestin, plămîni) cu diferite specii de distom: distomiază; *(pop.)* gălbează. — v. f a s c i o l o z ă. (< fr. *distomatose*)

distomiáză *s. f.* distomatoză. (<fr. *distomiase*)

distomíe *s. f.* ansamblu de tulburări ale pronunţării. (<fr. *dystomie*)

distoná *vb. intr.* a fi neconcordant, a fi în dezacord, a nu se potrivi. ◊ (despre sunete muzicale) a suna fals. — *distonáre* s. f. (<it. *distonare*)

distonánt, -ă *adj.* care distonează; discordant. (<germ. *distonant*)

distonánță *s. f.* discordanță (1), dezacord. (<*distona* + *-anță*)

distonie *s. f.* dereglare a tonicității țesuturilor sau a tonusului nervos. (<fr. *dystonie*)

distopie *s. f.* anomalie în situarea unui organ anatomic. (<fr. *dystopie*)

distórs, -ă *adj.* răsucit. (<fr. *distors*)

distorsiométru *s. n.* aparat pentru măsurarea distorsiunilor armonice. (<fr. *distorsiomètre*)

distorsioná *vb. intr.* (despre aparate) a produce distorsiune (1). (<*distorsi/une/* + *-ona*)

distorsionánt, -ă *adj.* care produce distorsiuni. (<*distorsiona* + *-ant*)

distorsiúne *s. f.* 1. deformare a unei imagini, a unei unde sau a unui semnal audio, datorată imperfecțiunii sistemelor de înregistrare, de transmitere sau redare. 2. modificare a repartiției cîmpului magnetic de sub polii de excitație ai unei mașini de curent continuu, produsă de reacția indusului. 3. deplasare sistematică a unui rezultat obținut prin metode statistice de la valoarea reală. 4. torsiune convulsivă a unei părți a corpului. 5. tulburare a expresiei verbale, a gîndirii, în schizofrenie. (<fr. *distorsion*, lat. *distorsio* < *torquere*, a răsuci)

distrá *vb.* I. *tr.* a petrece, a face pe cineva să folosească timpul în mod plăcut. II. *tr., refl.* a petrece, a face să petreacă, a (se) destinde, a (se) amuza. (<fr. *distraire*)

distractív, -ă *adj.* care distrează; plăcut, amuzant. (<*distract/ie/* + *-iv*)

distractivitáte *s. f.* (*psihiatr.*) incapacitate de a-și fixa atenția. (<fr. *distractivité*)

distracție *s. f.* 1. ceea ce distrează; petrecere, amuzament. 2. neatenție. (<fr. *distraction*, lat. *distractio*)

distrágе *vb. tr.* a abate gîndul, atenția cuiva de la ceva care îl preocupă, îl obsedează etc. — *distrágere* s. f. (după fr. *distraire*)

distrát, -ă *adj.* cu gîndul aiurea; neatent. (<*distra*)

distribuí *vb. tr.* a împărți, a repartiza în mai multe locuri sau la mai multe persoane. — *distribuire* s. f. (<fr. *distribuer*, lat. *distribuere*)

distribuítor, -oáre I. *s. m. f.* cel care distribuie (mărfuri, alimente, materiale etc.). II. *s. n.* aparat, dispozitiv aplicat la o mașină pentru a asigura distribuirea forței motrice, împrăștierea uniformă a unor semințe, chimicale etc. (<fr. *distributeur*)

distributív, -ă *adj.* 1. care exprimă ideea de distribuție. ○ *numeral* ~ = numeral care indică repartizarea numerică a obiectelor sau ființelor: *atenție* ~*ă* = atenție care se poate îndrepta în mai multe părți deodată; atenție dispersată. 2. *(mat.)* care prezintă distributivitate. (<fr. *distributif*, lat. *distributivus*)

distributivitáte *s. f.* 1. *(mat., log.)* proprietate a unei operații de a putea fi efectuată separat asupra diferiților termeni dintr-o expresie, rezultatul fiind același și în cazul cînd ar fi fost aplicată întregii expresii. 2. caracteristică a atenției de a urmări simultan două sau mai multe activități. (<fr. *distributivité*)

distribúție *s. f.* 1. distribuire; repartiție. ◊ felul cum sînt repartizate rolurile unei piese, ale unui film etc.; *(p. ext.)* totalitatea actorilor dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc. 2. *(fiz.)* modul cum sînt repartizate elementele mai multor mulțimi (electroni, atomi, molecule etc.) după valorile posibile ale unei mărimi caracteristice (viteză, energie etc.). 3. dirijarea și repartizarea spre consumatori a unui fluid, a unui flux de energie etc. 4. totalitatea organelor unei mașini care comandă automat diferite faze de funcționare ale acesteia. 5. *(lingv.)* ansamblul pozițiilor pe care un element (sunet, morfem) îl poate ocupa într-un cuvînt sau într-o frază. — var. *distribuțiune* s. f. (<fr. *distribution*, lat. *distributio*)

distribuționál, -ă *adj.* referitor la distribuție, de distribuție. ○ *analiză* ~*ă* = metodă de analiză în lingvistica structurală fundată pe principiul descrierii distribuției elementelor lingvistice. (<fr. *distributionnel*)

distribuțiúne *s. f.* v. distribuție.

district *s. n.* subdiviziune teritorial-administrativă în anumite țări: ținut. ◊ comitat. (<fr. *district*, lat. *districtus*)

districtuál, -ă *adj.* referitor la district. (după it. *distrittuale*)

distról, -ă *adj.* (despre plante) care crește în soluri sărace în substanțe nutritive; (despre un mediu de cultură, un sol) lipsit de elemente nutritive și cu o activitate biologică limitată. (<fr. *dystrophe*)

distrofiánt, -ă *adj.* care produce distrofie. (<fr. *dystrophiant*)

distrófic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de distrofie. (<fr. *dystrophique*)

distrofíe *s. f.* 1. leziune organică, tisulară sau glandulară, avînd la bază tulburări metabolice. 2. boală cronică de nutriție la sugari. (<fr. *dystrophie*)

distructív, -ă *adj.* distrugător. — var. *destructiv, -ă* adj. (după fr. *destructif*)

distructivitáte *s. f.* înclinație patologică spre distrugere. — var. *destructivitate* s. f. (<*distructiv* + *-itate*)

distrugátor, -oáre I. *adj.* care distruge, nimicitor; distructiv. II. *s. n.* navă militară rapidă, înarmată cu tunuri, rachete și torpile, destinată loviriі torpiloarelor și submarinelor, precum și pentru protecția navelor mari, a convoaielor; contratorpilor. (după fr. *destructeur*, lat. *destructor*, /II/ engl. *destroyer*)

distrúge *vb. tr.* a face să nu mai existe; a nimici. — *distrúgere* s. f. (<it. *distrugere*)

disuadá *vb. tr. (livr.)* a abate pe cineva de la o hotărîre. (<fr. *dissuader*, lat. *dissuadere*)

disuasiúne *s. f.* insistență (pe lîngă cineva) pentru a-l face să-și schimbe hotărîrea. ◊ ansamblu de mijloace militare (mai ales arme nucleare) destinate, prin puterea lor de distrugere, de a descuraja un eventual adversar să angajeze ostilitățile. (<fr. *dissuasion*)

disuasív, -ă *adj.* (despre argumente) care face pe cineva să-și schimbe hotărîrea. (<fr. *dissuasif*)

disubstituít, -ă *adj. (chim.;* despre derivați) obținut prin substituirea a doi atomi din moleculă. (<fr. *disubstitué)*

disúric, -ă *adj., s.m. f.* (suferind) de disurie. (<fr. *dysurique)*

disurie *s. f.* dificultate la urinare. (<fr. *dysurie)*

ditiónic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al sulfului, rezultat prin oxidarea acidului sulfuros. (<fr. *dithionique)*

ditionít *s. m.* sare a acidului ditionos, folosită drept colorant în industria textilă. (<fr. *dithionite)*

ditionós *adj. acid* ~ = acid oxigenat al sulfului, care există doar în sărurile sale, ditioniții. (<fr. *dithioneux)*

ditirámb *s. m.* 1. *(ant.)* cîntec în onoarea zeului Dionysos, executat cu prilejul sacrificării unei victime, menit să producă extazul colectiv cu ajutorul unor mișcări ritmice și prin aclamații rituale. 2. poem liric pe un ton entuziast. 3. *(fig.)* elogiu exagerat adus cuiva. (<fr. *dithyrambe*, lat. *dithyrambus*, gr. *dithyrambos)*

ditirámbic, -ă *adj.* 1. referitor la ditirambi, de natura ditirambilor 2. *(fig.;* despre stil, vorbire etc.) exagerat laudativ; foarte elogios. (<fr. *dithyrambique*, lat. *dithyrambicus)*

ditíse *s. m.* insectă coleopteră carnivoră avînd corpul oval, cu o dungă gălbuie pe marginea elitrelor, ultima pereche de picioare fiind adaptată pentru înot. (<lat. *dytiscus)*

ditriglíf *s. n.* spațiu care separă două triglife. (<fr. *ditriglyphe)*

ditróp, -ă *adj.* (despre organe vegetale) răsucit de două ori. (<lat. *ditropus)*

diurétic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care activează secreția urinară. (<fr. *diurétique)*

diurézǎ *s. f.* 1. proces de formare și eliminare a urinei. 2. excreție abundentă de urină. (<fr. *diurèse)*

diurie *s. f.* urinare deasă în timpul zilei. (<fr. *diurie)*

diúrn, -ă *adj.* 1. care se petrece în timp de o zi. ○ *mișcare* ~*ă* = mișcare aparentă, de la est la vest, a aștrilor pe bolta cerească, care are loc în 24 de ore; *maree* ~*ă* = tip de maree caracterizat prin aceea că în 24 de ore are loc o maree înaltă și una joasă. 2. care are loc în timpul zilei; de zi. ● (despre flori) care se deschide numai la lumină; (despre fluturi) care își duce viața activă în timpul zilei. (<fr. *diurne*, lat. *diurnus)*

diurnál *s. n.* 1. carte care cuprinde rugăciunile de zi (la catolici). 2. povestire de zi cu zi a faptelor. (<fr. *diurnal*, lat. *diurnalis)*

diúrnă *s. f.* 1. indemnizație acordată pe timp de o zi unei persoane plecate în deplasare, pentru acoperirea cheltuielilor făcute. 2. plata zilnică a unui diurnist. (<lat. *diurna)*

diurnist, -ă *adj., s. m. f.* angajat plătit cu ziua; zilier. (<it. *diurnista)*

divagá *vb. intr.* 1. a se îndepărta de la subiect; *(p. ext.)* a vorbi aiurea, fără sens. 2. (despre un curs de apă) a ieși din albie. (<fr. *divaguer*, lat. *divagari* < *vagari*, a rătăci)

divagánt, -ă *adj.* care divaghează. (<*divaga* + *-ant)*

divagáre *s. f.* 1. faptul de a divaga; divagație. 2. schimbare a direcției unui curs de apă cînd ajunge în regiunile joase, cu pantă mică. (<*divaga)*

divagáție *s. f.* divagare (1); digresiune. — var. *divagațiune* s. f. (<fr. *divagation)*

divagațiúne *s. f.* v. divagație.

divaricát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) dispus în direcții diferite, divergent. (<lat. *divaricatus*, fr. *divariqué)*

divaricáție *s. f.* lărgire, depărtare a marginilor unei răni. (<fr. *divarication)*

dívă *s. f. (livr.)* cîntăreață cu renume; artistă de cinematograf renumită; star; *(peior.)* femeie care dorește să fie admirată. (<it., fr. *diva)*

divérge *vb. intr.* 1. (despre drepte, raze etc.) a pleca din același punct, răsfirîndu-se. 2. *(fig.)* a se deosebi, a fi în dezacord. (<fr. *diverger*, lat. *divergere*, a se înclina)

divergént, -ă *adj.* 1. (despre linii, raze etc.) care, pornind dintr-un punct, se depărtează în direcții diferite. ○ *lentilă* ~*ă* = lentilă care împrăștie razele incidente paralele. ● *(mat.;* despre un șir de numere) care nu are limită (finită); (despre serii) la care șirul sumelor parțiale tinde spre infinit. 2. *(fig.;* despre păreri, concepții, atitudini) care se deosebesc, care sînt contradictorii. (<fr. *divergent)*

divergénță *s. f.* 1. deosebire, opoziție de păreri de concepții etc.; *(p. ext.)* neînțelegere, conflict. 2. proprietate a unui fascicul de radiații pornind din același punct de a-și mări secțiunea. ● însușire a unui sistem optic (lentilă, oglindă) de a transforma fasciculele paralele sau convergente în fascicule divergente. 3. *(biol.)* deosebire între indivizi, specii etc. în procesul de adaptare la condiții variate de mediu, în lupta pentru viață. 4. *(mat.)* proprietate a unei serii de a fi divergentă. (<fr. *divergence*, lat. *divergentia)*

divérs, -ă 1. *adj.* care prezintă mai multe aspecte, trăsături; diferit, variat; felurit. ○ *fapt* ~ = fapt obișnuit, neînsemnat. II. *s. f. pl.* chestiuni mărunte, de mică importanță. (<fr. *divers*, lat. *diversus* < *divertere*, a fi deosebit de...)

diversificá *vb. tr., refl.* a face, a ajunge să prezinte aspecte multiple și variate. — *diversificáre* s. f. (<fr. *diversifier*, lat. *diversificare)*

diversiform, -ă *adj.* în formă variabilă; heteromorf. (<fr. *diversiforme)*

diversionísm *s. n.* manifestare diversionistă; atitudine de diversionist. (<*diversiune* + *-ism)*

diversionist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune. (< engl. *diversionist)*

diversitáte *s. f.* varietate, felurime. (<fr. *diversité)*

diversiúne *s.f.* 1. încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate intențiile, gîndurile cuiva. 2. acțiune politică cu caracter reacționar, întreprinsă de un guvern, un partid etc. cu scopul de a distrage atenția maselor de la acțiuni revendicative sau revoluționare. 3. *(mil.)* acțiune, operație care urmărește abaterea atenției forțelor inamicului dintr-un anumit punct (în care urmează să fie atacat). (<fr. *diversion*, lat. *diversio)*

diversiv,-ă *adj.* 1. de diversiune. 2. de distracție, amuzant. (<it. *diversivo*)

diverticul[1] *s. n.* 1. formație anatomică în formă de sac sau buzunar care comunică cu un organ cavitar. 2. loc ascuns: cotlon, ungher. (<fr. *diverticule*, lat. *diverticulum*)

DIVERTICUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „diverticul". (<fr. *diverticul/o/-*, cf. lat. *diverticulum*, adăpost)

diverticulár, -ă *adj.* referitor la diverticul, al diverticulului. (<fr. *diverticulaire*)

diverticulectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui diverticul. (<fr. *diverticulectomie*)

diverticulítă *s. f.* inflamație a unui diverticul. (<fr. *diverticulite*)

diverticulopexíe *s. f.* fixare operatorie, într-o poziție dorită, a diverticulului unui organ cavitar. (<fr. *diverticulopexie*)

diverticulostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală la piele a unui diverticul care nu poate fi extirpat. (<fr. *diverticulostomie*)

diverticulóză *s. f.* prezența de diverticule la nivelul unei părți a tubului digestiv, care produce unele tulburări. (<fr. *diverticulose*)

divertisménț *s. n.* 1. recreare plăcută și amuzantă: distracție. 2. episod distractiv, compus din dansuri și arii, introdus în teatrul din sec. XVII—XVIII; mică piesă scrisă pentru teatrul de societate. 3. *(muz.;* în sec. XVIII) suită de piese instrumentale cu caracter diferit, asemănătoare cu partita, serenada etc. • piesă cu caracter zglobiu, fantezist, capricios, amuzant. • secțiune a fugii constînd dintr-o alternare liberă a expozițiilor și interludiilor. 4. concert de estradă cu conținut variat. 5. suită de diferite dansuri. (<fr. *divertissement*)

divertizánt, -ă *adj. (rar)* distractiv, amuzant. (<fr. *divertisant*)

divétă *s. f.* cîntăreață de operetă sau de café-concert. (<fr. *divette*)

divide *vb. tr., refl.* a (se) împărți, a (se) fragmenta, a (se) diviza. (<lat. *dividere*)

dividénd *s. n.* cotă-parte din profitul net al unei societăți pe acțiuni care se repartizează acționarilor pentru fiecare acțiune. (<fr. *dividende*, it. *dividendo*, germ. *Dividende*)

divín, -ă *adj.* 1. dumnezeiesc; de la zei. • făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu; bisericesc, religios. 2. *(fig.)* minunat, splendid, încîntător. (<fr. *divin*, lat. *divinus*)

divinátor, -oáre *s. m. f.* cel care are facultatea de a devina. (<fr. *divinateur*, lat. *divinator*)

divinatóriu, -ie *adj.* referitor la divinație. (<fr. *divinatoire*)

divinație *s. f.* pretinsă putere de a prezice viitorul; manticā. (<fr. *divination*, lat. *divinatio*)

divinitáte *s. f.* 1. ființă socotită drept creatoare și cîrmuitoare a lumii; dumnezeu, zeu. • ființe cărora li se atribuie o natură divină. • *(pl.)* zeii și zeițele păginismului. 2. esență, natură divină. 3. *(fig.)* lucru, persoană adorată ca un dumnezeu. (<fr. *divinité*, lat. *divinitas*)

divinizá *vb. tr.* 1. a trece în rîndul zeilor, al divinităților. 2. a iubi, a adora nespus pe cineva, a idolatriza. — *divinizáre* *s. f.* (<fr. *diviniser*)

divisi/-zi/ *adv. (muz.;* indicație pentru divizarea unui grup de interpreți) împărțit pe mai multe grupe (voci), în cadrul aceleiași partide. (<it. *divisi*)

divitísm *s. n. (rar)* bogăție foarte mare, avere fabuloasă. (<fr. *divitisme*, cf. lat. *dives*, bogat)

diviz, -ă *adj.* împărțit (între moștenitori). (<fr. *divis*, lat. *divisus*)

divizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) divide; *(p. ext.)* a (se) despărți, a (se) dezbina. II. *tr.* 1. *(mat.)* a face o împărțire; a împărți. 2. a trasa diviziuni pe un instrument de măsură. — *divizáre* *s. f.* (<fr. *diviser*)

divizíbil, -ă *adj.* care se poate diviza. • *(mat.)* care prezintă divizibilitate. (<fr. *divisible*, lat. *divisibilis*)

divizibilitáte *s. f.* calitatea de a fi divizibil. • *(mat.)* proprietate a două numere întregi (sau polinoame) de a se împărți exact între ele. (<fr. *divisibilité*)

divízie *s. f.* 1. mare unitate militară alcătuită din mai multe regimente de arme diferite sau mai multe nave de același tip. • comandamentul unei asemenea unități militare. 2. categorie de calificare a echipelor sportive. 3. ansamblu de mai multe birouri sub direcția unui șef; secție, serviciu (la căile ferate). (< rus. *divizija*)

divizión *s. n.* 1. subunitate de artilerie sau de cavalerie cuprinzînd mai multe baterii sau escadroane. 2. unitate de nave militare cu aceeași destinație. (<rus. *divizion*, fr. *division*)

divizionár, -ă 1. *adj.* referitor la o împărțire; care presupune o împărțire. ○ *monedă ~ă* = monedă reprezentînd o diviziune a unității monetare. 2. care aparține unei divizii (1). II. *s. f. (sport)* echipă care activează în una dintre divizii (2). (<fr. *divisionnaire*)

divizionísm *s. n. (rar)* tehnică a pictorilor impresioniști; poantilism. (<fr. *divisionnisme*)

divizionist *s. m.* pictor care practică divizionismul. (<fr. *divisionniste*)

divizíune *s. f.* 1. împărțire; separare. divizare. ○ *~a muncii* = împărțire a unui proces de producție în mai multe operații specializate. 2. operație logică de împărțire a genului în speciile sale. 3. *(biol.)* *~ celulară* = mod de înmulțire a celulelor prin mitoză și meioză. 4. parte, fragment, fracțiune rezultată printr-o împărțire. • linioară marcată pe o scară funcțională sau pe cadranul unui instrument de măsură; intervalul sau valoarea intervalului dintre două astfel de linioare. (<fr. *division*, lat. *divisio*)

divizór, -oáre I. *adj.* care divide. II. *s. m. (mat.)* număr întreg sau polinom care divide un număr întreg (sau polinom) dat. III. *s. n.* *~ de frecvență* = circuit sau montaj folosit la divizarea frecvenței unei oscilații electrice; *~ de tensiune* = aparat electric utilizat pentru divizarea tensiunii. (<fr. *diviseur*, lat. *divisor*)

divórț *s. n.* 1. desfacere a unei căsătorii pe cale legală. 2. *(fig.)* dezacord, nepotrivire; ruptură. (<fr. *divorce*, lat. *divortium*)

divorțá *vb. intr.* (despre soți) a rupe căsătoria prin divorț. (<fr. *divorcer*, it. *divorziare*)

divorțialitáte *s. f.* frecvența divorțurilor în sînul unei populații, într-un anumit interval de timp. (<fr. *divortialité*)

divulgá *vb. tr.* a da în vileag, a trăda, a face cunoscut (un secret). — *divulgáre* s. f. (<fr. *divulguer*, lat. *divulgare* < *vulgus*, popor)

divulgatív, -ă *adj. (rar)* care divulgă; popularizator. (<it. *divulgativo*)

divulgatór, -oáre *s. m. f.* cel care divulgă. (<fr. *divulgateur*, lat. *divulgator*)

divúlsie *s. f.* v. d i v u l s i u n e.

divulsiúne *s. f.* 1. *(livr.)* smulgere, extragere, scoatere violentă. 2. *(med.)* dilatație forțată a unui canal strîmtat (rect, uter etc.). — var. *divulsie* s. f. (<fr. *divulsion*, lat. *divulsio*)

divulsór *s. n.* instrument chirurgical folosit pentru a provoca divulsiunea. (<fr. *divulseur*)

dixén, -ă *adj.* (despre un parazit) care în ciclul său evolutiv se dezvoltă pe două gazde. (<*di-* + *-xen*)

dixieland/dixilend/**díxle** *s. n.* stil ritmat în jazul american, care constă din prelucrarea de către muzicienii albi a stilului de jaz negru din New Orleans, practicînd improvizația colectivă la trei instrumente. ◊ manieră de interpretare a acestui stil. (<engl. *dixieland*, cf. *„fara Dixie"*, poreclă dată statelor sudice din S.U.A.)

dixieländer/-len-/ *s. m.* muzician care practică stilul dixieland. (<engl. *dixielander*)

dixtuór *s. n.* formație instrumentală alcătuită din zece interpreți. ◊ lucrare instrumentală de cameră scrisă pentru o asemenea formație. (<fr. *dixtuor*)

DIZ¹- v. d i s¹-.

DIZ²- v. d i s²-.

dizaharidă *s. f.* compus organic aparținînd grupului de zaharuri, provenit din condensarea a două monozaharide, prin eliminarea unei molecule de apă. (<fr. *disaccharide*)

dizarmónic, -ă *adj.* 1. *(muz.)* lipsit de armonie. ◊ (despre o sală) lipsită de rezonanță, cu rezonanță proastă. 2. (și *s. m.*) care prezintă dizarmonie (2). 3. *(fig.)* discordant, neplăcut. (<fr. *dysharmonique*, it. *disarmonico*)

dizarmonie *s. f.* 1. lipsă de armonie, discordanță. 2. *(psihiatr.)* tip de personalitate caracterizat printr-un dezechilibru net, cu dificultăți de adaptare. (<fr. *dysharmonie*)

dizembrióm *s. n.* tumoare provocată de o tulburare de dezvoltare embrionară, care se localizează la nivelul gîtului sau organelor genitale. (<fr. *dysembryome*)

dizembrioplázie, -ă *adj.* referitor la dizembrioplazie. (<fr. *dysembryoplasique*)

dizembrioplazie *s. f.* malformație a unui organ, de origine embrionară. (<fr. *dysembryoplasie*)

dizendocrinián, -ă *adj.* referitor la dizendocrinie. (<fr. *dysendocrinien*)

dizendocrinie *s. f.* disfuncție a glandelor endocrine; discrinie. (<fr. *dysendocrinie*)

dizenteríc, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dizenterie. (<fr. *dysentérique*, lat. *dysentericus*)

dizenterie *s. f.* boală infecțioasă manifestată prin dureri abdominale, tenesme, ulcerații pe intestine și diaree cu sînge. (<fr. *dysentérie*, lat. *dysenteria*)

dizenteriíform, -ă *adj.* care are aspectul dizenteriei, specific dizenteriei. (<fr. *dysentériforme*)

dizertá *vb.* v. d i s e r t a.

dizertáție *s. f.* v. d i s e r t a ț i e.

dizertațiúne *s. f.* v. d i s e r t a ț i e.

dizeur/dizör/ *s. m.* cîntăreț de muzică ușoară. (<fr. *diseur*)

dizeuză/-zö-/*s. f.* cîntăreață de muzică ușoară. (<fr. *diseuse*)

dizgrațiá *vb. tr.* a nu mai favoriza pe cineva, a-l arunca în dizgrație. — *dizgrațiére* s. f. (după fr. *disgracier*)

dizgrație *s. f.* pierdere a favorii, a bunăvoinței unei persoane influente, a unui superior. (<it. *disgrazia*, după fr. *disgrâce*)

dizgrațiós, -oásă *adj.* lipsit de grație, de farmec; urît, dezagreabil. (<fr. *disgracieux*)

dizidént, -ă *s. m. f.* v. d i s i d e n t.

dizidénță *s. f.* v. d i s i d e n ț ă.

dizigót, -ă *adj.* provenit din două ovule fecundate. (<fr. *dizygote*)

dizolvá *vb.* 1. *tr., refl.* 1. (despre un corp, o substanță) a (se) dispersa într-un lichid sau într-un gaz, obținînd(u-se) o soluție omogenă. 2. (despre o societate, o adunare etc.) a (se) desființa, a-și înceta activitatea. II. *refl. (fig.)* a înceta să mai existe; a dispărea. — *dizolváre* s. f. (<lat., it. *dissolvere*)

dizolvánt, -ă I. *adj., s. m.* (substanță) care are proprietatea de a dizolva; solvent¹. II. *adj. (fig.)* care descompune, dezorganizează. (<fr. *dissolvant*)

dizolvát, -ă *adj., s. m.* (substanță) care se dizolvă; solvat. (<*dizolva*)

djebél *s. n.* munte, regiune muntoasă din Africa de Nord. (<fr. *djebel* < cuv. ar.)

djinn *s. m.* spirit binefăcător sau răufăcător în miturile religiei musulmane. (<fr. *djinn* < cuv. ar.)

do *s. m. inv. (muz.)* 1. prima treaptă a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare. 2. denumire a uneia dintre gamele muzicale. 3. coardă a unui instrument muzical, care emite sunetul *do*. (<it. *do*)

doab *s. n.* colină, interfluviu îngust separat de văi (paralele), specific cîmpiei înalte a Gangelui. (<fr. *doab* < cuv. sanscr.)

dóberman *s. m.* rasă de cîini de pază și de companie, de talie mare, cu păr scurt, negru, maro sau gri-albăstrui, originar din Germania. (<germ. *Dobermann*, fr., engl. *doberman*, cf. *Dobermann*, cel care a crescut pentru prima dată astfel de cîini)

doc¹ *s. n.* pînză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. (<engl. *duck*)

doc² *s. n.* 1. bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor; totalitatea instalațiilor, clădirilor și serviciilor unui port. ○ ~ *plutitor* = instalație plutitoare care se folosește pentru repararea navelor. 2. magazie de mărfuri, de cereale etc., așezată pe cheiul unui port, antrepozit. (<fr., engl. *dock*)

-dóc³ *elem. comp.* „prin care trece". (<fr. *-doque*, cf. gr. *dochos*)

-dóc⁴ *elem. comp.* „grindă, bîrnă". (<lat. *-docus*, cf. gr. *dokos*)

docár *s. n.* trăsurică ușoară cu două sau patru roți. (<engl. *dog-cart*)

docént *s. m.* (în unele țări) grad didactic în învățământul superior corespunzător celui de conferențiar universitar sau care conferă dreptul de a ține un curs onorific. (<germ. *Dozent*)

docénță *s. f.* titlul și demnitatea de docent; examen pentru obținerea acestui titlu. (<it. *docenza*)

docét, -ă *s. m. f.* adept al docetismului. (<fr. *docète*)

docétic, -ă *adj.* referitor la docetism. (<fr. *docétique*)

docetism *s. n.* erezie de la începuturile bisericii creștine care susținea că Isus Cristos nu ar fi fost un om decît în aparență. (<fr. *docétisme*, cf. gr. *dokein*, a părea)

dochér *s. m.* muncitor care lucrează în port. (<fr., engl. *docker*)

dóchmius *s. m.* picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi, urmate de o silabă scurtă și iarăși de una lungă. (<fr., lat. *dochmius*, gr. *dokhmios*)

docil, -ă *adj.* (și *adv.*) supus, ascultător, obedient; maleabil. (<fr. *docile*, lat. *docilis* < *docere*, a învăța)

docilitáte *s. f.* însușirea de a fi docil. (<fr. *docilité*, lat. *docilitas*)

DOCIM(O)- *elem. comp.* „examen, probă". (<fr. *docim/o/-*, cf. gr. *dokime*)

docimástic, -ă I. *adj.* referitor la docimazie. II. *s. f.* docimazie (3). (<fr. *docimastique*, germ. *dokimastisch*, /II/ *Dokimastik*)

docimazie *s. f.* 1. mod de verificare și selecționare a candidaților la magistraturi, oratorie etc. în Atena antică. 2. cercetare a cauzelor unui deces prin examinarea organelor după autopsie. 3. disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute de minereuri; docimastică (II). (<fr. *docimasie*, gr. *dokimasia*)

docimológic, -ă *adj.* referitor la docimologie. (<fr. *docimologique*)

docimologie *s. f.* disciplină care cercetează problemele examinării și notării elevilor, a candidaților la examene și concursuri. (<fr. *docimologie*)

doct, -ă *adj.* învățat, savant, erudit. (<fr. *docte*, lat. *doctus* < *docere*, a instrui)

dóctor *s. m.* 1. titlu științific conferit doctoranzilor în urma susținerii examenelor și a unei teze originale; posesor al unui asemenea titlu. ○ ~ *docent* = titlu științific care se acordă doctorilor (1) care fac dovada unei activități științifice îndelungate și valoroase; ~ *honoris causa* = titlu onorific acordat de instituțiile de învățământ superior unei personalități de mare prestigiu, din țară sau din străinătate, pentru realizări deosebite în domeniul științei, tehnicii și culturii, pentru servicii de mare însemnătate aduse patriei și umanității. 2. medic. 3. *(fam.)* persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu; maestru. (<germ. *Doktor*, lat. *doctor*, fr. *docteur*)

doctorál, -ă *adj.* 1. de doctor. 2. *(peior.;* despre atitudini, ton) afectat, pedant, încrezut, solemn. (<fr. *doctoral*)

doctoralitáte *s. f.* *(rar)* caracter doctoral (2); pedanterie, erudiție. (<*doctoral* + *-itate*)

doctoránd, -ă *s. m. f.* cel care se pregătește în vederea obținerii titlului de doctor în științe. (<germ. *Doktorand*)

doctorantúră *s. f.* doctorat. (<rus. *doktorantura*)

doctorát *s. n.* formă de studii suprauniversitare constînd dintr-o serie de cursuri, examene și o teză, organizate pe lîngă instituțiile de învățămînt superior și care conferă titlul de doctor într-o anumită specialitate. (<fr. *doctorat*)

dóctoriță *s. f.* femeie medic. (<*doctor* (2) + *-iță*)

doctorizáre *s. f.* tratare a benzinelor cu plumbit de sodiu și floare de sulf în scopul îndepărtării unor compuși de sulf. (după engl. *doctor treatment*)

doctrinál, -ă *adj.* de doctrină. (<fr. *doctrinal*)

doctrinár, -ă I. *adj.* referitor la o doctrină, care generează o doctrină. II. *s. m. f.* 1. cel care întemeiază sau susține o doctrină. 2. adept al unor păreri preconcepute, al unor sisteme dogmatice. 3. adept al doctrinarismului. (<fr. *doctrinaire*)

doctrinarísm *s. n.* curent politico-ideologic din Franța, fundat sub Restaurație, care preconiza o politică de compromis între absolutism și liberalism. (<fr. *doctrinarisme*)

doctrínă *s. f.* sistem închegat de concepții, principii și teze fundamentale prin care se exprimă o anumită orientare în domeniul filozofic, religios, politic, artistic etc. (<fr. *doctrine*, lat. *doctrina*)

documatór *s. n.* aparat plan de microfilmare a documentelor de arhivă. ● *(cinem.)* instalație gen trucă verticală servind pentru reproducerea în format fotografic sau cinematografic a diapozitivelor sau a machetelor desenate ori pictate, de diverse dimensiuni. (<germ. *Dokumator*)

documént *s. n.* 1. înscris prin care se atestă un fapt, se conferă un drept, se recunoaște o obligație etc. 2. text, inscripție, fotografie etc. care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt istoric sau actual. (<fr. *document*, lat. *documentum*)

documentá *vb. tr., refl.* a (se) informa, a (se) sprijini într-o cercetare etc. pe documente. (<fr. *documenter*)

documentalíst, -ă *s. m. f.* cineast specialist în filme documentare. (<fr. *documentaliste*)

documentár, -ă I. *adj.* care servește la documentare; cu valoare de document. II. *s. n.* film, scriere care înfățișează fapte reale. (<fr. *documentaire*)

documentáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) documenta. 2. știința înregistrării, clasării și conservării cunoștințelor referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate, pentru a le ține la dispoziția celor interesați. (< *documenta*)

documentarist, -ă *s. m. f.* specialist în domeniul documentării. (< fr. *documentariste*)

documentarístic, -ă *adj.* de documentarist; de documentare. (<it. *documentaristico*)

documentáție *s. f.* totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită pro-

blemă sau la un anumit domeniu de activitate. — var. *documentaţiune* s. f. (<fr. *documentation*)

documentaţiúne *s. f.* v. documentaţie.

documéntică *s. f.* documentare cu ajutorul calculatorului. (<fr. *documentique*)

documentografíe *s. f.* tehnica descrierii documentelor. (<it. *documentografia*)

documentologíe *s. f.* ştiinţa stabilirii, exploatării, conservării şi difuzării documentelor. (<it. *documentologia*)

DODECA- *elem. comp.* „doisprezece". (<fr. *dodéca-*, cf. gr. *dodeka*)

dodecaédric, -ă *adj.* în formă de dodecaedru. (<fr. *dodécaédrique*)

dodecaédru *s. n.* 1. poliedru cu douăsprezece feţe. 2. formă cristalină aparţinînd sistemului cubic. (<fr. *dodécaèdre*)

dodecafónic, -ă *adj.* referitor la dodecafonism; care utilizează dodecafonia. (<fr. *dodécaphonique*)

dodecafonía *s. f.* tehnică modernă de compoziţie în muzica sec. XX, care, pornind de la egalitatea celor 12 semitonuri ale gamei cromatice, furnizează compozitorului un sistem menit să înlocuiască, în condiţiile atonalismului, regulile armoniei clasice bazate pe funcţionalitatea acordurilor. (<fr. *dodécaphonie*)

dodecafonísm *s. n.* sistem muzical atonal bazat pe dodecafonie. (<fr. *dodécaphonisme*)

dodecafoníst, -ă *s. m. f.* compozitor de muzică dodecafonică. (<fr. *dodécaphoniste*)

dodecagón *s. n.* poligon cu douăsprezece laturi (şi tot atîtea unghiuri). (<fr. *dodécagone*)

dodecagonál, -ă *adj.* în formă de dodecagon. (<fr. *dodécagonal*)

dodecamerón *s. n.* interval, perioadă de douăsprezece zile. ◆ operă ale cărei părţi sînt grupate în douăsprezece „zile". (<it. *dodecameron*, cf. gr. *hemera*, zi)

dodecasiláb, -ă *adj., s. m.* (vers) dodecasilabic. (<fr. *dodécasyllabe*, lat. *dodecasyllabus*)

dodecasilábic, -ă *adj.* (despre versuri) de douăsprezece silabe. (<fr. *dodécasyllabique*)

dodecastíl *s. n.* edificiu cu douăsprezece coloane la faţadă. (<fr. *dodécastyle*)

dodónic, -ă *adj.* referitor la somn. (cf. fr. *dodo*, somn)

dog *s. m* ciine mare de pază, puternic, cu părul scurt şi lins, strălucitor, cu urechile drepte, ascuţite şi cu botul şi fruntea curbate. (<fr. *dogue*, engl. *dog*)

dogál, -ă *adj.* care aparţine unui doge. (<it. *dogale*)

dogát *s. n.* demnitatea, funcţia de doge; timpul în care guvernează. (<it. *dogato*)

dóge *s. m.* titlu purtat de conducătorul (ales pe viaţă) al vechilor republici italiene Veneţia şi Genova. (<it. *doge*)

dógger/-gher/ *s. n.* epoca mijlocie a jurasicului. (<engl., fr. *dogger*)

dogmátic, -ă I. *adj.* 1. referitor la dogme; cu caracter de dogmă. 2. care respectă cu stricteţe dogmele, respingînd principiul verificării critice al gîndirii creatoare. ◆ mărginit, închistat în dogme. II. *s. f.* parte a teologiei cuprinzînd expunerea sistematică a dogmelor unei religii; tratat despre dogme. III. *s. m. f.* dogmatist. (<fr. *dogmatique*, lat. *dogmaticus*)

dogmaticián *s. m.* specialist în dogmatică. (<engl. *dogmatician*)

dogmatísm *s. n.* mod de gîndire rigid, necritic, care operează cu idei, teze considerate ca avînd o valoare de necontestat în orice condiţii. (<fr. *dogmatisme*, rus. *dogmatizm*)

dogmatíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al dogmatismului; dogmatic (III). II. *s. m.* cel care susţine dogmele unei biserici. (<fr. *dogmatiste*)

dogmatizá *vb. intr.* 1. a învăţa dogmele. 2. *(fig.; rar)* a vorbi pe un ton sentenţios, de dogmă, care nu admite replică. (<fr. *dogmatiser*)

dógmă *s. f.* 1. învăţătură, teză fundamentală a unei religii, obligatorie pentru toţi adepţii ei, care nu poate fi supusă criticii. 2. teză considerată ca imuabilă, care trebuie acceptată necritic şi aplicată rigid, fără a ţine seamă de condiţiile concrete. (<fr. *dogme*, lat., gr. *dogma*, opinie)

dol[1] *s. n. (jur.)* orice mijloc viclean folosit pentru a determina pe cineva să încheie un contract care este în defavoarea lui. (<fr. *dol*, lat. *dolus*)

dol[2] *s. m.* ciine sălbatic asiatic, asemănător cu lupul. (<engl. *doll*)

dolár *s. m.* unitatea monetară a S.U.A., a Canadei şi a altor ţări. (<engl., fr. *dollar*)

dolarizá *vb. tr. (rar)* a converti o monedă în dolari. (<*dolar* + *-iza*)

dólby *s. n.* sistem electronic cu care sînt echipate magnetofoanele de înaltă fidelitate pentru reducerea zgomotului benzii magnetice. (<engl. *Dolby* /sistem/)

dólce *adv. (muz.)* dulce, delicat. (<it. *dolce*)

dólce vita *s. f.* fel de a trăi în lux, în trîndăvie şi desfriu. (<it. *dolce vita*, viaţă frumoasă)

dolcíssimo *adv. (muz.)* cu multă duioşie. (<it. *dolcissimo*)

doleánţă *s. f.* plîngere, dorinţă exprimată printr-o cerere; deziderat. ◆ năzuinţă, aspiraţie. (<fr. *doléance*)

dolént, -ă *adj. (rar)* plîngăreţ; tînguitor, trist, jalnic. (<fr. *dolent*, lat. *dolens*)

doléntе *adv. (muz.)* dureros, cu tristeţe. (<it. *dolente*)

dolerít *s. n.* rocă magmatică efuzivă avînd compoziţia bazaltului, fără olivină. (<germ. *Dolerit*)

dólie *s. m.* plantă erbacee leguminoasă din ţările calde, cu flori violete şi avînd ca fructe păstăi colorate în violet-purpuriu lucitor; *(pop.)* fasole japoneză. (<fr. *dolic*)

DOLICO- v. dolicho-.

dolicocefál, -ă *adj., s. m. f.* v. dolihocefal.

dolicocefalíe *s. f.* v. dolihocefalie.

DOLICHO-/DOLICO- *elem. comp.* „alungit, lung". (<fr. *dolicho-*, cf. gr. *dolikhos*)

dolihocefál, -ă *adj., s. m. f.* (om) cu craniul lung şi îngust. — var. *dolicocefal, -ă* adj., s. m. f. (<fr. *dolichocéphale*)

dolihocefalíe *s. f.* conformație a craniului dolihocefal. — var. *dolicocefalíe* s. f. (<fr. *dolichocéphalie*)

dolihocolón *s. n.* anomalie constînd în alungirea anormală a colonului[3]. (<fr. *dolichocôlon*)

dolihopód, -ă I. *adj.* cu picioare alungite. II. *s. n.* lăcustă subțire, decoloratã, cu apendicele foarte alungite, care trăiește în cavernele din regiunile mediteraneene. (<fr. *dolichopode*)

dolihoprozóp, -ă *adj.* cu fața alungită. (<fr. *dolichoprosope*)

dolihosigmoíd *s. n.* alungire anormală a ansei sigmoide a colonului[3]. (<fr. *dolichosigmoïde*)

dolihostenomelíe *s. f.* deformație congenitală caracterizată prin alungirea și subțierea excesivă a degetelor. (<fr. *dolichosténomélie*)

dolihostíl, -ă *adj.* (despre flori) cu stilul (1, 2) mai lung decît staminele. (<fr. *dolichostyle*)

dolihotípic, -ă *adj.* de formă alungită. (<fr. *dolichotypique*)

dóliu *s. n.* jale, tristețe, durere cauzată de moartea cuiva apropiat, de o nenorocire obștească etc.; atitudine plină de tristețe a unui om căruia i-a murit cineva. ○ *zi de* ~ = zi care amintește de un eveniment dureros; *în* ~ = în negru. (<lat. *dolium*, după fr. *deuil*)

dólium *s. n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, folosit de greci și de romani pentru păstrarea lichidelor ori ca depozit de grîu. (<lat. *dolium*)

dólly *s. n.* macara de dimensiuni reduse pe care este montat aparatul de filmat și un scaun pentru operator, care permite deplasarea în decor, pe platourile de filmare. (<engl. *dolly*)

dolmán *s. n.* haină groasă și scurtă, îmblănită și împodobită cu brandenburguri, purtată mai ales de ofițeri. ● haină bărbătească groasă, căptușită cu blană. (<fr. *dolman*, germ. *Dolman*)

dolmén *s. n.* monument megalitic constituit dintr-o piatră plată orizontală sprijinită pe pietre verticale. (<fr. *dolmen*, celt. *dolmen*, masă de piatră)

dolomít *s. n.* v. dolomită.

dolomítă *s. f.* 1. mineral format din carbonat de calciu și de magneziu. 2. rocă cu aspect grăunțos, care conține dolomită (1). — var. *dolomít* s. n. (<fr. *dolomite*, cf. *Dolomites*, masiv it. din Alpii Orientali)

dolomític, -ă *adj.* (despre roci etc.) care conține dolomit. (<fr. *dolomitique*)

dolomitizáre *s. f.* fenomen natural de formare a dolomitei (2). (după fr. *dolomitisation*)

dolón *s. n.* velă mică, pătrată, invergată de un catarg înclinat, la o navă de transport feniciană. (<fr. *dolon*)

dolór *s. n.* *(med.)* durere. (<lat. *dolor*)

dolóric, -ă *adj. senzații* ~*e* = senzații de durere. (<*dolor* + *-ic*)

dolorífic, -ă *adj.* dureros, care produce o durere fizică. (<it. *dolorifico*)

dolorísm *s. n.* doctrină care atribuie o valoare morală și intelectuală bolii sau durerii. (<fr. *dolorisme*)

dolorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al dolorismului. (<fr. *doloriste*)

dolosív, -ă *adj.* *(jur.;* despre contracte) cu caracter de dol[1], de înșelăciune. — var. *dolozív, -ă* adj. (<fr. *dolosif*)

dolozív, -ă *adj.* v. dolosiv.

dom[1] *s. n.* 1. catedrală de mari proporții; *(p. restr.)* cupola de deasupra a unui edificiu monumental. 2. structură geologică sau anatomică în formă de cupolă. ● formă de cristal caracterizată prin existența a două fețe înclinate, simetrice. 3. recipient montat în partea superioară a unui cazan orizontal cu aburi. 4. acoperire metalică a unui sonar sau a altor aparate de pe fundul unei nave. ● sferă de plastic care acoperă antena unui radiolocator. 5. *(fig.)* peșteră. (<fr. *dôme*, germ. *Dom*)

-dóm[2] *elem. comp.* „casă, locuință, edificiu". (<fr. *-dome*, cf. gr. *doma*)

domatofobíe *s. f.* varietate de claustrofobie manifestată prin teama patologică de a sta închis în casă. (cf. gr. *doma*, *-tos*, casă)

domáțium *s. n.* (cavitate a unui) organ vegetal în care trăiesc viermi sau insecte. (<germ. *Domatium*)

domeniál, -ă *adj.* care aparține unui domeniu. (<fr. *domenial*)

doméniu *s. n.* 1. bunuri imobiliare (pămînt, construcții etc.) aparținînd unui stat, unui suveran sau unui moșier. 2. sector al unei arte, științe, activități etc. 3. *(mat.)* mulțime de puncte situate pe o dreaptă, pe o suprafață sau un spațiu, caracterizată prin aceea că pentru fiecare punct există o vecinătate a lui cuprinsă în mulțime, iar oricare pereche de puncte din mulțime se pot uni într-o curbă cuprinsă în acea mulțime. 4. interval de valori pentru care poate fi folosit un instrument de măsură. (<fr. *domaine*, lat. *dominium*)

doméstic, -ă *adj.* 1. (despre animale) care trăiește pe lîngă casa omului. 2. (despre ocupații, condiții de trai) de casă, familial; (referitor la un interior de apartament) intim. (<fr. *domestique*, lat. *domesticus*)

domestícl *vb. tr., refl.* a (se) face domestic; a (se) îmblînzi. — *domesticíre* s. f. (<fr. *domestiquer*)

domesticitáte *s. f.* stare a unui animal domestic. (<fr. *domesticité*)

domiciliá *vb. intr.* 1. a locui, a-și avea domiciliul undeva. 2. a indica, a preciza localitatea unde trebuie plătit la scadență un efect de comerț. — *domiciliére* s. f. (<fr. *domicilier*)

domiciliár, -ă *adj.* referitor la domiciliu. (<fr. *domiciliaire*)

domicíliu *s. n.* loc, casă unde cineva locuiește în mod stabil. (<lat. *domicilium*, fr. *domicile*)

domină *vb.* I. *tr.* 1. a ține sub influența sa; a stăpîni în mod absolut. 2. *(fig.)* a fi mai ridicat decît locurile înconjurătoare, a întrece. II. *refl.* a se stăpîni, a se reține. III. *intr.* a se impune, a predomina. — *dominăre* s. f. (<fr. *dominer*, lat. *dominari*<*dominus*, stăpîn)

dominánt, -ă I. *adj.* care domină; preponderent. ● specific, caracteristic; dominator. II. *s. f.* 1. parte, trăsătură caracteristică, fundamentală. ● nuanță coloristică sau culoare în

exces într-o imagine cinematografică, un diapozitiv sau o fotografie în culori. 2. *(muz.)* treapta a cincea a unei game diatonice; acord constituit pe această treaptă. 3. focar de excitație puternică, precumpănitor la un moment dat, în activitatea nervoasă superioară. 4. *(biol.;* despre un taxon) cu cel mai mare număr de indivizi dintr-o fito- sau zoocenoză. (<fr. *dominant)*

dominántă *s. f.* 1. caracter, element dominant într-un ansamblu; preponderență. 2. *(biol.)* capacitate a unei gene de a se manifesta fenotipic. (<fr. *dominance)*

dominát *s. n.* regim monarhic totalitar al Imperiului Roman de după Dioclețian, moștenit și de Imperiul Bizantin. (<lat. *dominatus)*

dominatór, -oáre *adj. (rar)* dominant. (<fr. *dominateur*, lat. *dominator)*

dominá|ție *s. f.* dominare, stăpînire; autoritate. — var. *dominațiune* s. f. (<fr. *domination*, lat. *dominatio)*

dominațiúne *s. f.* v. d o m i n a ț i e.

dominicán, -ă I. *s. m. f.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic înființat la sfîrșitul sec. XIII. II. *adj.* referitor la acest ordin. (<fr. *dominicain*, cf. *Dominic de Guzman*, predicator castilian)

dominión *s. n.* stat, teritoriu care făcea parte din imperiul britanic (azi din Commonwealth), bucurîndu-se de o anumită independență. (<fr., engl. *dominion)*

dómino/II/ dominó *s. n.* I. joc de societate format din cel puțin 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu puncte (de la 0 pînă la 6). II. costumație de bal mascat, compusă dintr-o mantie neagră cu glugă. ● persoană care poartă o asemenea costumație. (<fr. *domino)*

don *s. m.* titlu de curtoazie cu care spaniolii se adresează bărbaților. (<sp. *don)*

doná *vb. tr.* a face o donație; a dărui. — *donáre* s. f. (<fr. *donner*, lat. *donare)*

doña/dó-nia/ *s. f.* titlu cu care spaniolii se adresează femeilor. (<sp. *doña)*

donárIu *s. n.* 1. parte a unui templu sau a altui edificiu antic unde se păstrau ofrandele aduse zeilor. 2. piesă, obiect cu caracter votiv. (<fr., lat. *donarium)*

donatár, -ă *s. m. f.* cel în favoarea căruia se face o donație. (<fr. *donataire*, lat. *donatarius)*

donátă *s. f.* nume dat cărților tipărite înainte de invenția tiparului, a căror imprimare se făcea cu clișee gravate în lemn și acoperite cu cerneală. (<*/*Aelius*/ Donatus*, gramatic lat.)

donatísm *s. n.* schismă inițiată în sec. IV de episcopul Donatus, la Cartagina, care separa biserica africană, cerînd supunerea la canoane grele a creștinilor ce își renegaseră credința în timpul persecuțiilor religioase. (<fr. *donatisme)*

donatíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al donatismului. (<fr. *donatiste)*

donatív *s. n.* dar în bani acordat soldaților de împărații romani, la urcarea lor pe tron. (<lat. *donativum)*

donatór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care face o donație. ○ ~ *de sînge* = cel care dă o cantitate din sîngele său pentru transfuzii; donor. 2. *(biol.)* individ care cedează altui individ un organ, un țesut, o celulă, un cromozom, o genă. (<fr. *donateur*, lat. *donator)*

donáție *s. f.* act juridic prin care una din părți transmite celeilalte părți proprietatea unui bun fără a primi ceva în schimb. ● *(concr.)* bun transmis printr-un act public. — var. *donațiune* s. f. (<fr. *donation*, lat. *donatio)*

donațiúne *s. f.* v. d o n a ț i e.

dónă *s. f.* 1. distribuire a cărților de joc. 2. cărțile de joc distribuite jucătorilor. (<fr. *donne)*

donchihotésc, -ă *adj.* irealizabil, de Don Quijote. (<fr. *don-quichottesque)*

donchihotism *s. n.* purtare extravagantă, caracteristică unui om care urmărește scopuri irealizabile, pentru care desfășoară un eroism steril, în luptă cu obstacole imaginare. (<fr. *don-quichottisme*, cf. *Don Quijote*, celebru erou al lui Cervantes)

dong *s. m.* unitatea monetară în Vietnam. (<fr. *dong*<cuv. vietnamez)

donjón *s. n.* turn principal al unui castel medieval. (<fr. *donjon)*

donjuán *s. m. (fam.)* bărbat altiat după aventuri amoroase; om seducător, crai. (<fr. *donjuan*, cf. *Don Juan*, celebru nobil sp., personaj în multe opere)

donjuanésc, -ă *adj.* de donjuan. (<fr. *donjuanesque)*

donjuanism *s. n.* 1. atitudine, caracter de donjuan. 2. atracție morbidă pentru sexul feminin, cu imposibilitatea stabilirii unei relații stabile.; ginecomanie. (<fr. *donjuanisme)*

donór, -oáre I. *s. m. f.* donator. II. *s. m.* 1. atom străin în masa unui semiconductor care cedează electroni acestuia. 2. *(biol.)* individ care cedează celule, cromozomi etc. (<fr. *donneur)*

dopá[1] *vb. tr.* 1. a administra în mod fraudulos un excitant unui sportiv sau cal de curse înaintea unui concurs, a unui meci etc., pentru obținerea unui randament superior în vederea cîștigării probelor. 2. a introduce într-un cristal atomi de altă natură decît cei proprii, pentru a obține materiale semiconductoare. — *dopáre* s. f. (<fr. *doper)*

dópa[2] *s. n.* aminoacid aromatic extras din semințele unor plante sau obținut sintetic din vanilină și acid hipuric, ușor oxidabil, folosit în histochimie pentru evidențierea enzimelor oxidante. (<fr. *dopa)*

dopáj *s. n.* 1. dopare; doping. ● *(p. ext.)* acumulare forțată de cunoștințe, într-un timp scurt, care presupune suprasolicitare. 2. introducere în masa unui semiconductor a unor atomi de altă natură. (<fr. *dopage)*

dopamínă *s. f.* substanță care, în procesul sintezei catecolaminelor, se formează pornind de la aminoacidul dopa și precedă formarea (nor)adrenalinei. (<fr. *dopamine)*

dopánt *s. n.* stupefiant. (<fr. *dopant)*

dópa-reácție *s. f.* procedeu histochimic de punere în evidență a oxidazelor tisulare cu ajutorul aminoacidului dopa. (<fr. *dopa-réaction)*

dóping *s. n.* **1.** dopaj. ● substanță chimică folosită pentru dopare. **2.** *(fig.)* intăritor, stimulent, tonic. (<engl., fr. *doping)*

doplón *s. m.* gogoașă de mătase cu defecte, mai mare decît cele obișnuite. (<it. *doppione*, dublet)

dorádă *s. f.* nume dat mai multor pești teleosteeni cu reflexe aurii. (<fr. *dorade)*

dorafobíe *s. f.* teamă patologică de a atinge blana unor animale, care, în mod normal, pot fi mîngîiate. (<engl. *doraphobia*, cf. gr. *dora*, piele)

dorát, -ă *adj.* aurit. (<it. *dorato)*

dórî *s. m.* mică ambarcație de pescuit, cu fundul plat, din dotarea unei nave mari. (<amer. *doris)*

dorián, -ă *adj.* propriu dorienilor, referitor la dorieni. ● *(s. n.)* dialect al limbii grecești vechi. (<fr. *dorien*, cf. *dorieni*, populație din Dorida, regiune din Grecia antică)

dórlc, -ă *adj.* **1.** *ordin* ~ = ordin arhitectonic în Grecia antică, caracterizat prin robustețe și sobrietate, prin coloane fără bază, cu friza decorată cu triglife și metope. ● (despre elemente arhitecturale, clădiri) în stil doric. **2.** *(muz.) mod* ~ = mod melodic a cărui scară muzicală se deosebește de cea a modului minor natural prin faptul că treapta a 4-a urcată, în loc să formeze cu tonica o sextă mică, formează o sextă mare. (<fr. *dorique*, lat. *doricus*, gr. *dorikos)*

doricísm *s. n.* *(lingv.)* particularitate a literaturii grecești dorice, a dialectului doric; dorism. (<it. *doricismo*, după fr. *dorisme)*

dorifór *s. m.* **1.** soldat în corpul de gardă al vechilor regi perși, purtător de lance. **2.** insectă coleopteră, lungă de 1 cm, avînd elitrele ornate cu zece linii negre. (<fr. *doryphore*, cf. gr. *doryphoros*, purtător de lance)

dorísm *s. n.* doricism. (<fr. *dorisme)*

dorking/dá-kin/ *s. n.* rasă de găini originară din Anglia, caracterizată prin picioare cu cinci degete și o greutate medie de 4 kg. (<engl. *dorking)*

dorlotá *vb. tr.* *(livr.)* a alinta, a răsfăța, a cocoloși (pe cineva). (<fr. *dorloter)*

dormézâ *s. f.* canapea fără spetează, pe care se poate dormi. (<fr. *dormeuse)*

dormitá *vb. intr.* a moțăi, a dormi prost, cu întreruperi. (<lat. *dormitare)*

dormitív, -ă *adj., s. n.* *(fam.)* somnifer; *(p. ext.)* plictisitor. (<fr. *dormitif)*

dormitivitáte *s. f.* *(rar)* caracter dormitiv. (<*dormitiv* + *-itate)*

dormitór *s. n.* cameră de dormit (într-o locuință, cazarmă, într-un internat etc.). ● mobilă din camera de dormit. (<lat. *dormitorium)*

dorn *s. n.* **1.** unealtă de oțel cu care se fac găuri în tablă, în piele etc.; priboi. **2.** unealtă care funcționează după principiul burghiului de tăiat filete, folosită la degajarea găurilor de sondă. (<germ. *Dorn)*

doromanie *s. f.* obsesie patologică de a face daruri. (cf. gr. *doron*, dar, cadou)

dorsál, -ă **I.** *adj.* referitor la partea posterioară a corpului sau a unui organ. ○ *(s. m.) marele* ~ = cel mai lat mușchi al spatelui. **II.** *s. f.* **1.** sistem muntos care se întinde pe zeci de mii de kilometri pe fundul oceanelor, separînd două bazine. **2.** lanț muntos care se întinde pe spațiul unui continent. **3.** relief mai puțin accidentat, care separă unități de relief mai joase. **4.** prelungire a unui anticiclon între două zone cu presiune atmosferică mai coborîtă, care poate fi asemănată cu un „bot de deal". (<fr. *dorsal)*

dorsalgíe *s. f.* durere în regiunea dorsală. (<fr. *dorsalgie)*

dorsalizáre *s. f.* dezvoltare anormală a ultimei vertebre cervicale. (după fr. *dorsalisation)*

dorsartrózâ *s. f.* artroză localizată la coloana dorsală. (<fr. *dorsarthrose)*

dorsolombár, -ă *adj.* referitor în același timp la regiunea dorsală și la cea lombară. (<fr. *dorso-lombaire)*

dorsoventrál, -ă *adj.* *(biol.;* despre ființe sau organele lor) care prezintă o față ventrală și una dorsală. (<germ. *dorsoventral)*

dosár *s. n.* totalitatea actelor scrise privitoare la o afacere, la o persoană etc.; învelitoare, copertă de carton în care se păstrează aceste acte. (după fr. *dossier)*

dostoievskián, -ă *adj.* **1.** propriu (operei) lui Dostoievski. **2.** în maniera operei lui Dostoievski. (<fr. *dostoïevskien*, cf. *Fiodor M. Dostoievski*, scriitor rus)

dotá *vb. tr.* **1.** a utila (o instituție, o întreprindere etc.) cu cele necesare desfășurării activității. **2.** *(fig.)* a înzestra cu calități intelectuale sau sufletești. **3.** a da dotă unei fete la căsătoria ei. — *dotáre* s. f. (<fr. *doter*, lat. *dotare)*

dotál, -ă *adj.* referitor la dotă; prin care se constituie o dotă. (<fr. *dotal*, lat. *dotalis)*

dotát, -ă *adj.* înzestrat cu calități deosebite. (<*dota)*

dotáție *s. f.* capacitate înnăscută care face posibile performanțe în diverse domenii de activitate; dotare (2). ● *(concr.)* mijloace materiale puse la dispoziția cuiva prin dotare. (<fr. *dotation*, lat. *dotatio)*

dótă *s. f.* bunurile aduse de o femeie în căsătorie; zestrea unei fete de măritat. (<fr. *dot)*

double/dubl/ *s. f.* **1.** reluare ornamentală a unei fraze muzicale. **2.** variație a unei fraze dintr-un dans. (<fr., engl. *double)*

doucin/du-sén/ *s. m.* varietate de măr sălbatic, cu frunze lungi și fructe mici, folosit în pepiniere ca portaltoi. (<fr. *doucin)*

downtonián, -ă/daun-to-/ *adj., s. n.* (din) primul etaj al devonianului inferior. (cf. *Downton*, localitate în Anglia)

DOX(O)-, -dóx, -doxíe *elem.* [*comp.* „părere, credință". (<fr. *dox/o/-, -doxe, -doxie*, cf. gr. *doxa)*

doxográf *s. m.* (în Grecia antică) autor care spicuia părerile filozofilor, expunîndu-le pe probleme. (<fr. *doxographe)*

doxológic, -ă *adj.* referitor la doxologie. (<fr. *doxologique)*

doxologíe *s. f.* 1. moment în liturghia creştină în care se face glorificarea lui Cristos. 2. studiu sistematic al rolului pe care îl are aprecierea în învăţămîntul şcolar. (<fr. *doxologie*)

doxometríe *s. f.* studierea opiniei publice cu ajutorul sondajelor asupra anumitor probleme. (<fr. *doxométrie*)

dozá *vb. tr.* 1. a stabili proporţiile dintre constituenţii unui amestec; a distribui într-un anumit fel elementele unui tot. 2. a folosi ceva în proporţii judicioase, echilibrate. — *dozáre* s. f. (<fr. *doser*)

dozábil, -ă *adj.* care se poate doza. (<fr. *dosable*)

dozáj *s. n.* 1. dozare. 2. proporţie între constituenţii unui amestec. 3. operaţie de echilibrare a unui submarin prin adăugarea sau scoaterea lestului. (<fr. *dosage*)

dozatór[1] *s. n.* aparat, dispozitiv pentru dozajul unor amestecuri. (<it. *dosatore*)

dozatór[2] *s. m.* 1. muncitor specializat în determinarea concentraţiei în zahăr a strugurilor în momentul preluării la fabrica de vinificaţie. 2. *~-omogenizator* = muncitor specializat în pregătirea şi extragerea şarjei de nutreţ combinat prin adaosuri de şroturi de soia, vitamine şi săruri minerale. (<*doza* + *-tor*)

dózăˡ *s. f.* 1. cantitate determinată dintr-o substanţă, radiaţie etc. care produce un anumit efect. ● cantitate prescrisă dintr-un medicament pe care bolnavul trebuie s-o ia dintr-o dată. 2. cantitate dintr-o substanţă care intră în compunerea unui amestec. (<fr. *dose*)

dózăˢ *s. f.* 1. cutie folosită la instalaţiile electrice cu conducte în tuburi pentru a face legăturile dintre conducte şi ramificaţii. 2. aparat care produce un curent electric variabil sub acţiunea vibraţiilor pe care i le imprimă o placă de fonograf; pick-up. 3. *(fot.)* tanc (4). (<germ. *Dose*)

DOZI- *elem. comp.* „doză". (<fr. *dosi-*, cf. gr. *dosis*, parte, porţie)

dozimétric, -ă *adj.* referitor la dozimetrie, de dozimetrie. (<fr. *dosimétrique*)

dozimetríe *s. f.* capitol al fizicii care studiază metodele şi procedeele de măsurare a dozelor de radiaţii. (<fr. *dosimétrie*)

dozimetríst *s. m.* specialist în domeniul dozimetriei. (<germ. *Dosimetrist*)

dozimétru *s. n.* aparat folosit în dozimetrie. (<fr. *dosimètre*)

dracón *s. n.* emblemă zoomorfă a dacilor reprezentînd un şarpe fantastic cu cap de lup şi coamă bogată. (<fr. *drakon*, balaur, şarpe)

dracónic, -ă *adj.* (în special despre legi) excesiv de sever, foarte aspru. (<germ. *drakonisch*, cf. *Dracon*, legislator atenian)

draconític, -ă *adj. (astr.)* referitor la linia care uneşte punctele de intersecţie ale orbitei Lunii cu planul eclipticii. (<fr. *draconitique*)

dracúncul *s. m.* vierme nematod, parazit al omului şi al diferitelor animale. (<fr. *dracunculus*)

dracunculóză *s. f.* infecţie a ţesuturilor subcutanate şi profunde provocată de dracuncul, care se manifestă prin una sau mai multe tumori. (<fr. *dracunculose*)

dragá *vb. tr.* 1. a săpa sub apă şi a îndepărta materialul săpat cu ajutorul unei drage. 2. a curăţa de mine o cale navigabilă. — *dragáre* s. f. (<fr. *draguer*)

dragáj *s. n.* dragare. (<fr. *dragage*)

drágă *s. f.* 1. navă special echipată pentru dragarea sub apă. 2. plasă de formă specială cu care se colectează exemplare din flora şi fauna subacvatică. 3. dispozitiv (format dintr-un cablu lung, remorcat de nave speciale) folosit la înlăturarea minelor submarine de pe o cale navigabilă. (<fr. *drague*)

draglínă *s. f.* echipament de lucru pentru săpat şi încărcat pămîntul, montat pe un excavator, care constă dintr-o cupă fixată la capătul unui braţ lung şi uşor, acţionată de un troliu. (<engl., fr. *dragline*)

dragliníst, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează cu draglina. (<*draglină* + *-ist*)

dragónˡ *s. m.* 1. 1. animal imaginat cu cap şi aripi de vultur, gheare de leu, trup şi coadă de şarpe. 2. reprezentare heraldică a unui chip omenesc cu barba formată din şerpi încolăciţi. 3. şopîrlă tropicală care trăieşte pe copaci şi care are de-a lungul corpului două excrescenţe ale pielii ca nişte aripi. 4. peşte marin care în timpul zilei stă îngropat în nisip, noaptea fiind foarte activ; drac-de-mare. 5. *(mar.)* ambarcaţie cu două vele de suprafaţă mare; velă triunghiulară suplimentară. II. cavalerist astfel echipat încît să poată lupta şi pe jos. (<fr. *dragon*)

dragónˢ *s. n.* şiret din fir metalic terminat cu un ciucure, care împodobeşte garda unei săbii. (<fr. *dragonne*)

dragonáde *s. f. pl.* nume dat prigoanelor instituite împotriva protestanţilor din Franţa sub Ludovic al XVI-lea. (<fr. *dragonnades*)

dragonét *s. m.* peşte marin frumos, cu capul turtit şi ochii ieşiţi în afară, care trăieşte în Strîmtoarea Mînecii şi în Atlantic. (<fr. *dragonnet*)

dragoniér *s. m.* arbore din ţările calde, asemănător unui palmier, de dimensiuni enorme, din care curge o gumă roşie, numită sîngele dragonului. (<fr. *dragonier*)

dragór I. *s. m.* muncitor care conduce o dragă. II. *s. n.* navă militară cu pescaj redus sau (hidro)avion special amenajate pentru dragarea minelor marine magnetice. (<fr. *dragueur*)

drágster *s. n.* 1. cursă automobilistică în care preocuparea principală este atingerea unei viteze cît mai mari pe o distanţă scurtă, de obicei 400 m sau un sfert de milă, cu plecarea de pe loc. 2. maşină în formă ciudată constituită dintr-un şasiu de bare din oţel sudate foarte alungit, în partea din faţă cu două roţi subţiri şi uşoare, iar în spate avînd două roţi cu anvelope mari şi rezistente, folosită în astfel de curse. (<engl. *dragster*)

dráhmă *s. f.* 1. *(ant.)* monedă grecească de argint. ● (azi) unitatea monetară a Greciei. 2. veche unitate de măsură pentru greutăţi egală cu 4,38 grame. (<gr. *drachme*)

drajáre *s. f.* 1. drajefiere. 2. acoperire a seminţelor (de sfeclă de zahăr) cu anumite substanţe. (<*drajeu*)

drajefiá *vb. tr.* a prezenta (medicamentele) sub formă de drajeuri, a învăli în glazură. — *drajefiére* s. f. (<fr. *dragéifier*)

drajéu *s. n.* 1. bomboană făcută dintr-o migdală, o alună, o cremă etc. învelită în coajă de zahăr sau de ciocolată. 2. medicament în formă de pilulă învelit cu un strat protector pentru a-i masca gustul sau mirosul. (<fr. *dragée*)

drajón *s. m.* lăstar crescut pe o rădăcină superficială. (<fr. *drageon*)

drajoná *vb. intr.* (despre plante) a produce drajoni. — *drajonáre* s. f. (<fr. *drageonner*)

drajonáj *s. n.* drajonare. (<fr. *drageonnage*)

drakkár *s. n.* navă fără punte și ascuțită la ambele extremități, folosită de vikingi în expedițiile lor. (<fr. *drakkar*<cuv. scand.)

dralón *s. n.* fibră sintetică de fabricație germană. (<fr. *dralon*, n. com.)

DRAMA(T)-, -drámă *elem. comp.* „piesă de teatru". (<fr. *drama[t]-*, *-drame*, cf. gr. *drama*, acțiune)

dramátic, -ă *adj.* 1. referitor la dramă sau la teatru. ○ *gen* ~ = gen literar care cuprinde opere scrise în dialog, în care ideile și sentimentele, ducînd la desfășurarea unui conflict între personaje, sînt prezentate dinamic pe scenă; *cronică* ~*ă* = prezentare (analitică) a unei reprezentații teatrale; *artă* ~*ă* = arta și teoria punerii în scenă și interpretării operelor dramatice; dramă (2). ● (despre voci) care se caracterizează printr-o sonoritate colorată și plină de gravitate, dar avînd o mobilitate limitată. 2. *(fig.;* despre întîmplări, situații etc.) bogat în contraste, în conflicte; zguduitor, impresionant. (<fr. *dramatique*, lat. *dramaticus*, gr. *dramatikos*)

dramatísm *s. n.* 1. caracterul încordat al conflictului dintr-o operă dramatică. 2. *(fig.)* tensiune, încordare; zguduire sufletească. (<rus. *dramatizm*)

dramatizá *vb. tr.* 1. a adapta o lucrare literară epică condițiilor reprezentării scenice. 2. a face ca ceva să devină impresionant. ● *(ir.)* a lua în tragic, a da prea multă importanță unui eveniment, unui fapt mărunt. (<fr. *dramatiser*)

dramatizáre *s. f.* acțiunea de a dramatiza și rezultatul ei. ● *(concr.)* transpunere scenică a unei creații literare narative, cu un conflict puternic. (<*dramatiza*)

dramatúrg *s. m.* autor de opere dramatice. (<fr. *dramaturge*)

dramaturgíe *s. f.* 1. totalitatea operelor dramatice ale unui popor, ale unei epoci etc.; genul dramatic. 2. arta de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. (<fr. *dramaturgie*, gr. *dramaturgia*)

drámă[1] *s. f.* 1. specie a genului dramatic în care tragicul se amestecă cu comicul (predominînd cel dintîi). ○ ~ *muzicală* (sau *lirică*) = (spectacol de) operă. 2. arta dramatică. 3. *(fig.)* eveniment tragic, zguduitor; nenorocire. ● frămîntare, conflict sufletesc puternic, cu consecințe tragice. (<fr. *drame*, lat., gr. *drama*)

-drámă[2] v. d r a m a (t)-.

dramolétă *s. f.* dramă[1] (1) de proporții reduse; melodramă siropoasă. (<germ. *Dramolett*)

drapá *vb.* I. *tr.* 1. a acoperi, a împodobi cu o draperie. ● a dispune o stofă în formă de draperie. ● a reda un veșmînt (în pictură și sculptură). 2. *(fig.)* a acoperi, a camufla ceva. II. *tr., refl.* a (se) îmbrăca într-un veșmînt larg, cu falduri. — *drapáre* s. f. (<fr. *draper*)

drapáj *s. n.* 1. *(rar)* drapare. 2. mijloc de expresie plastică folosind reproducerea felului cum un veșmînt se modelează după corp. (<fr. *drapage*)

drapél *s. n.* 1. steag al unei unități militare; *(p. ext.)* steag, flamură. ○ *a fi sub* ~ = a servi în armată. 2. *(cinem.)* suprafață opacă dintr-o bucată de pînză neagră întinsă pe o ramă metalică, care se poate monta pe un stativ, permițînd reținerea luminii pe anumite obiecte sau mascarea anumitor zone din cadrul unui film. 3. *(av.) punere în* ~ = fixare a palelor unei elice cu pas variabil într-o poziție care oferă o mai mică rezistență la înaintare în caz de oprire a motorului. (<it. *drappello*)

draperíe *s. f.* 1. perdea grea de postav, de stofă sau catifea pusă la uși, la ferestre etc. și lăsată să cadă în falduri; stofă dispusă cu artă în falduri mari. 2. veșmînt larg, cu falduri, care îmbracă o statuie, personajele unui tablou etc. 3. formație carstică cu aspect de pînză în falduri, rezultată prin depunerea carbonatului de calciu în crăpăturile din plafoanele peșterilor. (<fr. *draperie*)

drapéu *s. n.* cută, fald (al unui veșmînt). (<fr. *drapé*)

drástic, -ă *adj.* 1. foarte aspru, energic, brutal. 2. (despre medicamente, remedii) cu efect puternic și rapid. (<fr. *drastique*, gr. *drastikos*, care produce)

dravidián, -ă I. *s. m. f.* individ dintr-un grup de populații negre din sudul Indiei. II. *adj.* care aparține dravidienilor. ○ *limbi* ~*ene* = familie de limbi vorbite în sudul Indiei și în nordul Ceylonului. (<fr. *dravidien*, engl. *dravidian*<sanscr. *Dravida*, provincie în India)

draw/drau/ *s. n.* meci terminat la scor egal; rezultat de egalitate la încheierea partidei. (<engl. *draw*)

dreadnought/drédnot/ *s. n.* tip de cuirasat rapid, puternic blindat și cu tunuri de mare calibru. (<engl. *dreadnought*)

dreikanter/draicántăr/ *s. n.* piatră cu muchii ascuțite și cu trei fețe lustruite, rezultată prin coroziune în ținuturile deșertice sau periglaciare. (<germ. *Dreikanter*)

dren *s. n.* 1. conductă subterană pentru colectarea și evacuarea apei de pe un teren mlăștinos. 2. strat pietros care căptușește spatele unui zid de sprijin, o boltă etc., destinat să colecteze apa de infiltrație. 3. conductă de oțel montată de-a lungul unei nave, pe fund, servind la colectarea apei drenate din santinele acesteia. 4. tub, meșă de tifon prin care se scurge puroiul sau lichidul dintr-o rană. (<fr. *drain*)

drená *vb. tr.* 1. a usca prin drenuri un teren mlăștinos. 2. a scurge puroiul dintr-o rană printr-un dren. — *drenáre* s. f. (<fr. *drainer*)

drenáj *s. n.* 1. drenare. 2. deplasare a țițeiului din zăcământ spre gaura de sondă. (<fr. *drainage*)

drenór, -oáre I. *s.m.f.* muncitor care efectuează lucrări de drenaj. II. *adj., s. n.* (medicament) pentru drenare (2). (<fr. *draineur*)

DREPAN(O)- *elem. comp.* „seceră". (<fr. *drépan/o/-*, cf. gr. *drepanon*)

drepániu *s. m.* inflorescență cimoasă elicoidală, cu florile în același plan, dar numai spre exterior. (<lat. *drepanium*, fr. *drépanium*)

drepanocít *s. n.* hematie deformată, falciformă. (<fr. *drépanocyte*)

drepanocitóză *s. f.* anemie provocată de prezența în sînge a drepanocitelor. (<fr. *drépanocytose*)

dreptúnghi *s. n.* patrulater cu toate unghiurile drepte. (după fr. *rectangle*)

dreptúnghic, -ă *adj.* (despre figuri geometrice) cu unul sau mai multe unghiuri drepte. (<*dreptunghi* + *-ic*)

dreptunghiulár, -ă *adj.* în formă de dreptunghi. (după fr. *rectangulaire*)

dres *s. n.* 1. obiect vestimentar feminin constînd din ciorapi cu chiloți; ciorap pantalon; colant (II). 2. *(sport, balet)* echipament. (<engl. *dress*)

dresá[1] *vb. tr.* 1. a învăța, a deprinde un animal să execute la comandă anumite figuri și mișcări. 2. *(fig.; peior.)* a obișnui pe cineva să se poarte într-un anumit fel în diferite ocazii. — *dresáre* s. f. (<fr. *dresser*)

dresá[2] *vb. tr.* (despre un organ de stat) a întocmi un proces-verbal, un act. — *dresáre* s. f. (<fr. *dresser*)

dresáj *s. n.* dresare[1] (1), dresură. (<fr. *dressage*)

dresór, -oáre *s. m. f.* specialist în dresarea animalelor. (<fr. *dresseur*)

dresúră *s. f.* dresaj. (<germ. *Dressur*)

drezínă *s. f.* vehicul (deschis) pentru transporturi ușoare pe o linie ferată. (<fr. *draisine*)

driádă *s. f.* nimfă a pădurilor. (<fr. *dryade*, cf. gr. *dryas, -ados*<*drys*, arbore)

driblá *vb. tr., intr.* a conduce mingea cu abilitate, executînd lovituri scurte cu piciorul (la fotbal), cu mîna (la handbal, baschet) sau cu crosa (la hochei), cu mișcări înșelătoare, pentru a putea evita adversarul. — *dribláre* s. f. (<fr. *dribbler*, engl. *dribble*)

driblér *s. m.* sportiv care execută driblinguri. (<engl. *dribbler*, fr. *dribbleur*)

dribling *s. n.* driblare. (<engl. *dribbling*)

drift *s. n.* 1. aluviune glaciară; depozit barat prin retragerea unui ghețar. v. m o r e n ă. 2. *(biol.)* modificare întîmplătoare a frecvenței genelor unei populații mici sau experimentale. (<engl. *drift*)

drifter *s. n.* ambarcațiune de construcție specială pentru pescuitul marin de larg și pentru sport. (<engl. *drifter*)

dril[1] *s. n.* țesătură deasă din fire de bumbac sau de cînepă cu urzeală dublă, folosită pentru îmbrăcăminte de vară, pentru corturi etc. (<germ. *Drill*)

dril[2] *s. m.* maimuță cinocefală africană, cu botul încrețit și umflat. (<fr. *drill*)

driling *s. n.* armă cu trei țevi. (<engl. *drilling*)

drilometru *s. n.* aparat pentru controlul operațiilor de săpare a sondelor. (<fr. *drillomètre*)

drink *s. n.* băutură (alcoolică). (<engl. *drink*)

DRIO- *elem. comp.* „stejar". (<fr. *dryo-*, cf. gr. *drys, dryos*)

driofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe stejari. (<lat. *dryophilus*)

driopitéc *s. m.* maimuță fosilă antropoidă arboricolă care a trăit la începutul neogenului. (<fr. *dryopithèque*)

drive/dráiv/ *s. n.* 1. lovitură puternică la tenis, golf și base-ball, care imprimă mingii o viteză mare și o traiectorie razantă. 2. *(jaz)* manieră de execuție caracterizată prin elan stimulator, vigoare, forță impulsivă. 3. *(psih.)* tendință impulsivă, de natură instinctivă. (<engl. *drive*)

drive-in/dráiv-in/ *s. n.* cinema, bar în aer liber în care se intră cu mașina. (<amer. *drive-in*)

drivelob/dráivlob/ *s. n.* lovitură de drive cu traiectorie înaltă. (<engl. *drivelob*)

driver/dráivăr/ I. *s. m.* 1. conducător al atelajului într-o cursă de trap; jocheu care conduce un sulki. 2. (în automobilism) conducător, șofer. II. *s. n.* 1. crosă (din lemn) la jocul de golf, cu care se execută drive-uri (1). 2. *(electron.)* etaj amplificator cu tuburi sau tranzistori, care atacă cele două etaje ale unui amplificator simetric. (<engl., fr. *driver*)

drog *s. n.* 1. substanță toxică medicamentoasă folosită la prepararea produselor farmaceutice. 2. stupefiant. (<fr. *drogue*)

drogá *vb. tr., refl.* a(-și) administra droguri, medicamente. — *drogáre* s. f. (<fr. *droguer*)

drogát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) intoxicat prin folosirea drogurilor, a stupefiantelor. (<fr. *drogué*)

drogherie *s. f* magazin unde se vînd articole de parfumerie și, uneori, preparate farmaceutice. (<fr *droguerie*)

droghét *s. n.* stofă de lînă sau de bumbac cu desene brodate. (<fr *droguet*)

droghíst, -ă *s. m. f* comerciant care ține o drogherie; tehnician care lucrează într-o drogherie. ● fabricant de droguri. (<fr. *droguiste*)

drogofilie *s. f.* drogomanie. (<*drog* + *-filie*[2])

drogomanie *s. f.* dependență față de droguri; drogofilie. (<*drog* + *-manie*[2])

drolátic, -ă *adj. (livr.)* comic, caraghios, nostim. (<fr *drólatique*)

-dróm(ă) v. d r o m o-.

DROMA- *elem. comp.* „alergător". (<fr. *droma-*, cf. gr. *dromas*, agil)

dromadér *s. m.* cămilă cu o singură cocoașă din nordul Africii și din sud-vestul Asiei, folosită la călărit și la transport. (<fr. *dromadaire*, lat. *dromaderius*)

dromatériu *s. m.* animal fosil avînd caractere foarte accentuate de reptilă și unele caractere de mamifer. (<fr. *dromathérium*)

DROMO-, -drómă(ă) *elem. comp.* „drum, cursă", „sens, direcție". (<fr. *dromo-, -drome*, cf. gr. *dromos*, cursă)

dromofobie *s. f.* teamă patologică de călătorie, de a porni la drum; frică de ceea ce se poate întîmpla pe drum. (<fr. *dromophobie*)

dromomanie *s. f.* simptom psihic manifestat printr-un impuls irezistibil de a călători, de a vagabonda; poriomanie. (<fr. *dromomanie*)

dromón *s. n.* **1.** navă bizantină de transport, cu vele și rame sprijinite direct pe bordaj. **2.** navă medievală de război, cu rame. (<it. *dromone*, fr., gr. *dromon*)

drómos *s. n.* **1.** (în Grecia antică) pistă specială destinată alergărilor, în cursele atletice. **2.** culoar de acces în casele mesopotamiene, miceniene sau cretane și în mormintele feniciene. **3.** alee mărginită de sfinși la intrarea în templele egiptene. (<fr., gr. *dromos*)

dromoterapie *s. f.* folosirea terapeutică a mișcărilor în mers în, special a celor care presupun gimnastică respiratorie și pentru ameliorarea circulației sangvine. (<fr. *dromothérapie*)

dromotróp, -ă *adj.* favorabil propagării influxului nervos sau contracției musculare. (<fr. *dromotrope*)

dromotropism *s. n.* creștere spiralată a plantelor grimpante. (<fr. *dromotropisme*)

drongár *s. m.* înalt funcționar militar în Imperiul Bizantin. (<fr. *drongaire*)

dróngo *s. m.* pasăre mică sau mijlocie, răspîndită în Africa, Madagascar, India și nordul Australiei, cu penajul în general negru-metalic și cu coada lungă și înfurcată. (<fr. *drongo*<cuv. malgaș)

dront *s. m.* porumbel uriaș, de mărimea unei lebede, incapabil de zbor, descoperit în insulele Mauritius din Oc. Indian și dispărut în urma distrugerii lui de către coloniști. (<fr. *dronte*)

drop *s. n.* v. d r o p g o l.

dropgól *s. n.* *(rugbi)* lovitură de picior a mingii imediat după contactul ei cu solul; lovitură de picior căzută. — var. *drop* s. n. (<engl. *drop-goal*)

drops *s. n.* bomboană sticloasă fabricată din caramel. (<engl. *drop*)

dropsiéră *s. f.* mașină de modelat masa de caramel pentru obținerea dropsurilor. (<*drops* + *-ieră*)

drósel *s. n.* bobină folosită la unele aparate de radio. (<germ. *Drossel*)

droséra *s. f.* plantă dicotiledonată insectivoră, care trăiește de obicei prin mlaștini. (<fr. *drosera*)

droseracée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate insectivore cu flori, avînd ca tip drosera. (<fr. *droséracées*)

DROSO- *elem. comp.* „rouă". (<fr. *droso-*, cf. gr. *drosos*)

drosofílă *s. f.* insectă dipteră, ale cărei larve trăiesc pe materii de fermentație; musculiță-de-oțet. (<fr. *drosophile*)

drosometríe *s. f.* măsurare a cantității de rouă căzută în cursul unei nopți. (<fr. *drosométrie*)

drosométru *s. n.* aparat folosit în drosometrie. (<fr. *drosomètre*)

drugstore/drág-stăr/ *s. n.* magazin unde se vînd produse farmaceutice, cosmetice, cărți, înghețată etc. (<amer. *drugstore*)

druíd *s. m.* nume dat preoților vechilor celți, aleși pe viață de către nobilimea tribală, care au jucat un rol important în viața juridică și politică a triburilor pînă la cucerirea Galiei de către romani. (<fr. *druide*, lat. *druida*)

druídic, -ă *adj.* referitor la druizi sau druidism. (<fr. *druidique*)

druídism *s. n.* religia druizilor, care propovăduia credința în nemurirea sufletului și în metempsihoză, susținînd că oamenii descind din zeul morții și că lumea va sfîrși prin foc și apă. (<fr. *druidisme*)

drúmlin *s. n.* colină cu contur eliptic, de origine glaciară, alcătuită din material morenic. (<fr. *drumlin*<cuv. irl.)

drummer/drámăr/ *s. m.* *(jaz)* baterist, toboșar. (<engl. *drummer*)

drupacée *s. f. pl.* grup de pomi fructiferi sau plante care au ca fruct o drupă. (<fr. *drupacées*)

drúpă *s. f.* fruct indehiscent cărnos și zemos, cu un singur sîmbure. (<fr. *drupe*, lat. *drupa*)

drupeólă *s. f.* drupă mică, asociată cu altele asemănătoare. (<fr. *drupéole*)

drusáre *s. f.* operație folosită în filatura de lînă pentru desăvîrșirea destrămării zdrențelor. (după germ. *droussieren*)

drusétă *s. f.* cardă de construcție specială, servind la drusare. (<fr. *drousette*)

drúză *s. f.* geodă (1). (<fr. *druse*)

dry/drai/ *adj. inv.* (despre băuturi alcoolice) sec; fără zahăr. (<engl. *dry*)

dry fárming *s. n.* sistem de cultură, specific climatelor (semi)aride, fără irigații. (<engl. *dry farming*)

DU(O)- v. d u o^{1}-.

duál, -ă **I.** *adj.* care prezintă dualitate; dublu. ● (despre două noțiuni matematice) de aceeași natură, obținute una din cealaltă prin același procedeu. **II.** *s. n.* număr gramatical caracteristic unor limbi, deosebit de sg. și pl., prin care se arată că este vorba de două exemplare din aceeași specie sau de o pereche de obiecte. (<fr. *dual*, lat. *dualis*)

dualísm *s. n.* **1.** dualitate (1). **2.** concepție filozofică potrivit căreia la baza existenței stau două principii opuse și ireductibile: materia și spiritul, corpul și sufletul, binele și răul etc. ● *(psih.)* teorie potrivit căreia între fizic și psihic nu există raporturi de interdependență, acestea avînd o natură și funcții distincte. **3.** *~ul austro-ungar* = formă de conducere adoptată de monarhia austro-ungară după revoluția din 1848, constînd în alianța burghezo-feudală a păturilor conducătoare ale celor două națiuni privilegiate (austriacă și ungară). (<fr. *dualisme*)

dualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al dualismului. (<fr. *dualiste*)

dualitáte *s. f.* **1.** coexistența a două principii diferite; ansamblu format din două elemente diferite; dualism (1). **2.** *(log.)* raport de opoziție între două funcții logice, astfel încît cea de-a doua poate fi obținută prin negarea

simultană a valorii celei dintîi și a argumentelor ei. 3. *~a puterii* = regim politic caracterizat prin existența concomitentă a două puteri politice în stat, fiecare exprimînd interese de clasă opuse. (<fr. *dualité*, lat. *dualitas*)

duánt *s. m.* fiecare dintre cele două piese de forma literei D, care formează sistemul accelerator al unui ciclotron. (<engl. *duad*, set de doi)

duarhíe *s. f.* guvernare exercitată de doi regi. (<*duo*[1] + *-arhie*)

dubát *s. m.* soldat indigen din trupele coloniale italiene din Somalia. (<it. *dubat*, cf. *dub*, turban<cuv. somalez)

dubiós, -oásă *adj.* suspect; îndoielnic, nesigur. (<lat. *dubiosus*)

dubitá *vb.* I. *intr.* a se îndoi; a sta la îndoială, a șovăi. II. *tr. (rar)* a pune la îndoială. (<lat. *dubitare*)

dubitatív, -ă *adj.* care exprimă o îndoială, un dubiu. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranță sau o bănuială cu privire la o acțiune. (<fr. *dubitatif*, lat. *dubitativus*)

dubitáție *s. f.* 1. exprimare a unei îndoieli, incertitudini, nesiguranțe în gîndire. 2. figură retorică prin care oratorul arată că se îndoiește de adevărul celor spuse de el, pentru a preveni obiecțiile; addubitație. — var. *dubitațiune* s. f. (<fr. *dubitation*, lat. *dubitatio*)

dubitațiúne *s. f.* v. dubitație.

dúbiu *s. n.* îndoială, neîncredere; nesiguranță. (<lat. *dubium*)

dublá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face de două ori mai mare; a (se) îndoi. II. *tr.* 1. a face o lucrare similară cu alta existentă sau care servește aceluiași scop ca și prima. ● a căptuși (o haină, bordajul sau puntea unei nave etc.). 2. a înlocui un actor într-un anumit rol pe care îl deține într-o distribuție, a fi dublura unui actor; *(fig.)* a secunda, a însoți. ● a executa un dublaj (1). 3. *(sport.)* a depăși cu un tur un concurent. 4. *(mar.)* a ocoli cu nava un obstacol sau un reper de navigație. ● a întări o velă în vederea luptei sau în caz de vreme rea. — *dublâre* s. f. (<fr. *doubler*)

dublâj *s. n.* 1. *(cinem.)* sincronizare a traducerii textului vorbit al unui film cu mișcările și scenele lui. 2. *(mar.)* căptușeală de scînduri sau de tablă aplicată pe punte sau bordaj. ● întărîtură a unei vele. (<fr. *doublage*)

dúblă *s. f.* 1. variantă a fiecărui cadru dintr-un film, care se turnează de mai multe ori, pentru a se obține efectul artistic urmărit de regizor. 2. minge dublă. v. dublu[2] (I, 3). ● *(echit.)* săritură dublă. ● *(scrimă)* dublă lovitură. 3. (la unele jocuri cu zaruri) căderea aceluiași număr de puncte la ambele zaruri. (<fr. *double*)

dublé *s. n.* metal acoperit cu un strat subțire de aur sau de argint. (<fr. *doublé*)

dublét *s. n.* 1. exemplarul al doilea al unei cărți, al unei medalii dintr-o colecție, mărci poștale etc. 2. cuvînt de aceeași origine cu altul, diferit ca formă, dar cu sens identic, intrate în limbă pe căi sau în momente diferite. 3. *(fiz.)* pereche de linii spectrale cu lungimi de undă foarte apropiate. ○ *~ electric* = dipol electric. (<fr. *doublet*)

dubléu *s. n.* 1. acțiunea de a dobori două animale de vînat cu două lovituri apropiate ale puștii. 2. dublură. (<fr. *doublé*)

dublín *s. n. (mar.)* mod de legare a unei nave la țărm sau de o geamandură, astfel încît dezlegarea să se poată face fără a coborî de pe punte. (<engl. *dublin*)

dublón[1] *s. m.* veche monedă spaniolă de aur. (<fr. *doublon*)

dublón[2] *s. n. (poligr.)* repetare din greșeală a unei litere, a unui cuvînt, a unei linii. (<fr. *doublon*)

dublór *s. n.* 1. mașină pentru îndoit pachete de tablă în scopul laminării acesteia în foi subțiri. 2. dispozitiv, circuit etc. care dublează o anumită mărime. (<fr. *doubleur*, engl. *dubler*)

dublóu[1] *s. n.* 1. *(arhit.)* arc în relief care dublează o boltă. 2. grindă principală la un planșeu de lemn. (<fr. *doubleau*)

dublóu[2] *s. n. (sport)* cuplu de doi vîslași pe aceeași ambarcațiie. (<engl. *double/scull/*)

DUBLU[1]**-** *pref.* „dublu". (<fr. *double-*, cf. lat. *duplus*)

dúblu[2]**, -ă** I. *adj.* 1. care este de două ori mai mare; îndoit. 2. format din două obiecte identice sau de aceeași natură. ○ *(s. m.) ~ băieți* (sau *fete*) = partidă de tenis sau de tenis de masă la care participă cîte doi jucători de fiecare parte a plasei. 3. *minge ~ă* = mișcare neregulamentară la volei, handbal, tenis, constînd în atingerea mingii de către jucător de două ori în momentul primirii sau în lăsarea acesteia să atingă de două ori la rînd terenul sau masa de joc. II. *s. n.* motiv din literatura universală care utilizează două personaje identice sau foarte asemănătoare, spre a sugera complexitatea realității. (<fr. *double*)

dublucasetofón *s. n.* casetofon prevăzut cu două casete, permițînd copierea unei casete pe alta, fără a mai fi nevoie de un alt aparat. (după engl. *double cassecte /recorder/*)

dublu-cicero *s. n.* corp de literă de 24 de puncte tipografice (2 cicero). (după germ. *Doppelcicero*)

dublu-decimétru *s. m.* riglă cu lungimea de 20 centimetri. (<fr. *double-décimètre*)

dublúră *s. f.* 1. (al doilea) interpret al unui rol într-o piesă de teatru, într-un film, care înlocuiește în anumite ocazii pe titularul rolului. ● obiect la fel cu altul. 2. căptușeală de haine etc. ● *(mar.)* bucată de pînză ce dublează o tendă sau o velă. 3. tablă suplimentară sudată peste bordajul unei nave, pentru a-l întări în punctele mai solicitate. (<fr. *doublure*)

ducál, -ă *adj.* de duce, al unui duce. (<fr. *ducal*, it. *ducale*)

ducát I. *s. n.* ținut, stat condus de un duce sau de o ducesă. II. *s. m.* monedă italiană de argint sau de aur, care a circulat în evul mediu și în alte țări din Europa. (<it. *ducato*)

dúce *s. m.* 1. conducător militar de trib la vechii germani. 2. nobil feudal. ● titlu de noblețe superior marchizului și inferior prințului. 3. titlu purtat de conducătorul unui ducat (I). (<fr. *duc*, lat. *dux, ducis*, conducător)

ducésă *s. f.* soția unui duce; femeie care stăpînește un ducat (I). (după fr. *duchesse*)

dúcker *s. n.* conductă de forma unui sifon inversat, care asigură trecerea apelor pe sub șosele, canale etc. (<germ. *Dücker)*

dúco *s. n.* 1. lac pe bază de nitroceluloză. 2. plastifiant, solvent sau colorant folosit la fabricarea acestui lac. (<*Du*/pont/ *co*/lor/, n. com.)

duct[1] *s. n. (anat.)* canal, tub. (<lat. *ductus)*

-dúct[2] *elem. comp.* „care duce". (<lat. *ductus* < *ducere*, a duce)

ductil, -ă *adj.* (despre metale, aliaje) care poate fi tras (trefilat) în fire subțiri. (<fr. *ductile*, lat. *ductilis)*

ductilitáte *s. f.* 1. proprietate a unor materiale (metale, aliaje) de a fi ductile. 2. raportul dintre deformația totală și deformația limită elastică la o secțiune, element structural sau structură. (<fr. *ductilité)*

ductilométru *s. n.* aparat pentru măsurarea ductilității unui corp. (<fr. *ductilomètre)*

dudáin *s. m.* varietate sălbatică de pepene din America. (<engl. *dudain* /melon/)

dudgenáre *s. f. (tehn.)* găurirea piciorelor. (după fr. *dudgeonnage)*

duecentíst, -ă *adj., s. m. f.* (om de cultură) aparținând sec. XIII din Italia. (<it. *duecentista)*

duecénto *s. n.* cultura, literatura și arta italiană din sec. XIII. (<it. *duecento)*

duél *s. n.* 1. luptă cu armele între două persoane, dată în prezența unor martori fixați dinainte, în vederea lămuririi unui diferend. 2. *~ de artilerie* = acțiune în care artileriile părților beligerante trag simultan una asupra celeilalte. 3. *(fig.)* luptă, dispută între două persoane, între două grupuri, două publicații. (<fr. *duel*, lat. *duellum)*

duelá *vb. intr., refl.* a se bate în duel. (<it. *duelare)*

duelíst *s. m.* luptător într-un duel; cel căruia îi place să dueleze. (<fr. *duelliste)*

dueña/duénia/ *s. f.* guvernantă, doică. (<sp. *dueña)*

duét *s. n.* 1. formație vocală de doi interpreți. 2. compoziție scrisă pentru o asemenea formație. v. d u o[2]. 3. *(fig.)* discuție, taifas în doi. (<it. *duetto)*

duetíst, -ă *s. m. f.* interpret într-un duet. (<fr. *duettiste)*

duettíno *s. n. (muz.)* duet de mici proporții. (<it. *duettino)*

dúglas *s. m.* specie de brad înalt, cu lemnul galben-roz până la brun-roșcat, durabil și ușor de prelucrat. (<engl. *douglas)*

dugóng *s. m.* mamifer marin din ordinul sirenienilor, cu corpul masiv, care trăiește în apropierea coastelor Oc. Indian. (<fr. *dugong* < cuv. malaiez)

-dúl(ă), -dulíe *elem. comp.* „sclav, sclavie". (<fr. *-dule, -dulie*, cf. gr. *doulos, douleia)*

dulcícol, -ă *adj. (biol.)* care trăiește în apele dulci. (<lat. *dulcis*, dulce + *-col*[2])

dulcimér *s. n.* instrument medieval cu coarde ciupite sau lovite, un fel de țiteră, considerat ca fiind strămoșul țambalului, întîlnit astăzi în perimetrul folkului. (<engl. *dolcimer)*

dulcinée *s. f.* eroină a unui amor ridicol. (<fr. *dulcinée*, cf. *Dulcinea*, iubita ideală a lui Don Quijote)

dulcoáre *s. f. (livr.)* dulceață, bunătate, blîndețe. (după it. *dulciura)*

dulíe[1] *s. f.* fasung. (<fr. *douille)*

-dulíe[2] v. - d u l (ă).

dum *s. m.* palmier din Sahara, cu tulpina bifurcată, care atinge 10 metri înălțime. (<fr. *doum* < cuv. ar.)

dúmă *s. f.* adunare legislativă în Rusia țaristă (constituită în 1905). • (astăzi) camera inferioară a parlamentului rus. (<rus. *duma)*

dum-dúm *s. n. inv.* proiectil care își desface vîrful ca o floare cînd întîlnește un corp în cale, producînd astfel rupturi și răni grave. (<fr., engl. *dum-dum*, cf. *Dum-Dum*, cantonament engl. în India, unde a fost inventat)

dúmper *s. n.* autocamion cu cupă metalică basculantă, la care scaunul șoferului se rotește în jurul axei de direcție. • vagonet basculant. (<fr. *dumper*, cf. engl. *dump*, a descărca)

dúmping/dam-/ *s. n.* 1. export de mărfuri la prețuri mult inferioare celor de pe piața internă și mondială, promovat de unele țări capitaliste, cu scopul de a pătrunde pe o anumită piață și de a impune apoi prețuri de monopol. ○ *~ valutar* = dumping bazat pe decalajul creat între cursul, micșorat intenționat, al valutei naționale a țării exportatoare față de cursul valutei țării importatoare. 2. *~ sindrom* = sindrom care survine postprandial la bolnavii cu gastrectomie, fiind determinat de pătrunderea bruscă a conținutului gastric în jejun și manifestîndu-se prin slăbiciune, amețeli, transpirație etc. (<fr., engl. *dumping)*

dunáj *s. n. (mar.)* fardaj. (1). (<engl. *dunnage)*

dúnă *s. f.* îngrămădire de nisip în formă de coame paralele, alcătuite în regiunile nisipoase sub acțiunea vîntului. (<fr. *dune)*

dunétă *s. f.* mică punte ridicată deasupra punții principale la pupa unei nave. (<fr. *dunette)*

dunhuangologíe *s. f.* disciplină științifică care studiază statuile, picturile murale de inspirație budistă, ca și manuscrisele, instrumentele muzicale folosite la ceremoniile religioase etc. descoperite în grotele de la Dunhuang. (<*Dunhuang*, regiune chin. de la marginea deșertului Gobi + *-logie)*

dunít *s. n.* rocă bazică în stare vitroasă, avînd o mare densitate și rigiditate, alcătuită aproape exclusiv din olivină. (<engl. *dunit*, cf. *Dun*, munte în Noua Zeelandă)

dunst *s. n.* griș fin rezultat ca produs intermediar la măcinarea grîului în morile industriale. (<germ. *Dunst)*

DUO[1]**-** *elem. comp.* „doi", „dublu". (<fr. *duo-*, cf. lat. *duo)*

dúo[2] *s. n.* piesă muzicală pentru două instrumente; duet (2). (<it. *duo)*

duodecimál, -ă *adj.* care are ca bază numărul 12, care se divide cu 12. (<fr. *duodécimal*, cf. lat. *duodecim*, doisprezece)

duodécimă *s. f. (muz.)* interval de 12 trepte (o octavă peste octavă). (<it. *duodecima)*

duodén[1] *s. n.* prima parte a intestinului subțire, între pilor și jejun. (<fr. *duodénum*, lat. *duodenum)*

DUODEN²(O)- *elem. comp.* „duoden". (<fr. *duodén/o/-*, cf. lat. *duodenum /digitorum/*, de 12 /degete/)

duodenál, -ă *adj.* al duodenului, care se formează în duoden. (<fr. *duodénal*)

duodenectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a duodenului. (<fr. *duodénectomie*)

duodenítă *s. f.* inflamație a mucoasei duodenului. (<fr. *duodénite*)

duodenocistostomíe *s. f.* creare operatorie a unei comunicații între vezica biliară și duoden. (<fr. *duodénocystostomie*)

duodenocoledocostomíe *s. f.* creare operatorie a unei comunicații între duoden și canalul coledoc. (<fr. *duodéno-cholédochostomie*)

duodenoenterostomíe *s. f.* realizare chirurgicală a unei anastomoze între duoden și intestinul subțire. (<fr. *duodéno-entérostomie*)

duodenoileostomíe *s. f.* creare operatorie a unei legături între duoden și ileon. (<*duodeno-* + *ileostomie*)

duodenojejunostomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între duoden și jejun. (<fr. *duodéno-jéjunostomie*)

duodenopancreatectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a duodenului împreună cu capul pancreasului. (<fr. *duodéno-pancréatectomie*)

duodenopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a duodenului. (<fr. *duodénopexie*)

duodenoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a duodenului. (<fr. *duodénoplastie*)

duodenorafíe *s. f.* suturǎ chirurgicală a unei plăgi a duodenului. (<fr. *duodénorrhaphie*)

duodenoscopíe *s. f.* examinare endoscopică a duodenului. (<*duodeno-* + *-scopie*)

duodenosfincterectomíe *s. f.* rezecție operatorie a duodenului și a sfincterului piloric. (<fr. *duodéno-sphinctérectomie*)

duodenostomíe *s. f.* creare chirurgicală a unei comunicații între duoden și exteriorul organismului. (<fr. *duodénostomie*)

duodenotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a duodenului. (<fr. *duodénotomie*)

duodiódă *s. f.* tub electronic care conține într-un singur înveliș două diode. (<fr. *duodiode*)

duolét *s. n.* *(muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din două note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite. (<it. *duolet*)

duopentódă *s. f.* tub electronic care conține într-un singur înveliș două pentode. (<germ. *Duopentode*)

duopól *s. n.* situație a unei piețe dominată numai de două monopoluri. (<fr. *duopole*)

duotriódă *s. f.* tub electronic care conține într-un singur înveliș două triode. (<fr. *duotriode*)

duplén *s. f.* material de protecție pentru căptușirea cisternelor de oțel. (n. com.)

dúplex *s. n.* **1.** sistem de telegrafie în care pe aceeași linie se pot face în același moment mai multe transmisiuni. **2.** mașină de imprimat cu role, care imprimă în mai multe culori pe ambele fețe ale unei țesături. **3.** hîrtie, carton format din două straturi de pastă lipite prin presare. ● *(poligr.)* procedeu de reproducere în două culori a ilustrațiilor monocrome în semitonuri. **4.** *procedeu* ~ = procedeu complex pentru elaborarea oțelurilor superioare, constînd din combinarea a două procedee siderurgice. **5.** apartament (de lux) construit pe două nivele. **6.** parbriz lamelar fabricat din două plăci de sticlă specială, unite la cald sub presiune, după ce s-a introdus între ele o folie pe polivinil. **7.** *(biol.)* organism care are două gene dominante pentru același caracter. (<fr., lat. *duplex*, /5/ amer. *duplex*)

duplicá *vb. tr. (rar)* a face un duplicat, a reproduce un document, a dubla. — *duplicáre* s. f. (<fr. *dupliquer*, lat. *duplicare*)

duplicát *s. n.* al doilea exemplar al unui act; copie. (<germ. *Duplikat*)

duplicáta *s. n. inv.* duplicatul unui act, al unei scrisori. (<lat. *duplicata*)

duplicatór *s. n.* mașină de birou care permite reproducerea rapidă a unui document într-un mare număr de exemplare. (<fr. *duplicateur*)

duplicáție *s. f.* **1.** *(rar)* duplicare. **2.** *(biol.)* prezența în dublu exemplar a unui segment cromozomial într-un stoc haploid. (<fr. *duplication*, lat. *duplicatio*)

duplică *s. f.* *(jur.)* răspuns la o replică. (<fr. *duplique*)

duplicitár, -ă *adj.* cu caracter de duplicitate; fals. (<*duplicit/ate/* + *-ar*)

duplicitáte *s. f.* caracter al cuiva care adoptă două atitudini, afișează sentimente și gînduri diferite de cele pe care le are cu adevărat; fățărnicie, ipocrizie. (<fr. *duplicité*)

dur[1] *adj. (muz.)* major. (<germ. *dur*)

dur[2]**, -ă** *adj.* **1.** (despre corpuri) tare, solid; greu de străpuns, de zgîriat. ○ *consoană* ~ *ă* = consoană care nu are nici un element palatal în articulația ei. **2.** (despre ape) cu mare proporție de săruri de calciu și magneziu. **3.** *(fig.)* aspru; crud, brutal. (<fr. *dur*, lat. *durus*)

dură *vb. tr.* **1.** a ține, a se desfășura un anumit timp. **2.** a dăinui, a persista, a fi rezistent, durabil. (<fr. *durer*, lat. *durare*)

durábil, -ă *adj.* care ține mult timp; trainic, rezistent. (<fr. *durable*, lat. *durabilis*)

durabilitáte *s. f.* **1.** calitatea a ceea ce este durabil; trăinicie. **2.** perioadă de timp cît poate fi utilizat un sistem tehnic. (<fr. *durabilité*, lat. *durabilitas*)

duracid *s. m.* aliaj de fier și siliciu, rezistent la acțiunea acizilor și la oxidare. (n. com.)

duracrýl *s. n.* material acrilic dur, alb sau roz, folosit în stomatologie. (<fr. *duracryl*)

durál[1] *s. n.* duraluminiu. (<germ. *Dural*)

dural[2]**, -ă** *adj.* referitor la dura mater. (<fr. *dural*)

duraluminiu *s. n.* aliaj de aluminiu, cupru, magneziu, mangan și siliciu, foarte rezistent și ușor; dural[1]. (<fr. *duralumin*)

dura máter *s. f.* meninge extern de natură fibroasă și foarte rezistent; pahimeninge. (<lat. *dura mater*)

duramén *s. n.* partea centrală a trunchiului unui arbore, de culoare mai închisă și cu o densitate mai mare decît albumul. (<fr. *duramen*, lat. *duramen*, lemn solid)

duramenificáre *s. f.* proces de formare a duramenului. (după fr. *duraminisation*)

durán *s. n.* sticlă rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se fac obiecte de laborator. (<engl. *duran)*

durátă I. *s. f.* 1. interval de timp în care are loc, se desfășoară ceva; timpul cît durează ceva. 2. *(muz.)* timpul afectat unei note sau pauze. II. *loc. adv. de ~* = care durează mult. (<it. *durata*, cf. fr. *durée)*

duratív, -ă *adj.* (despre verbe) care arată că o acțiune este în desfășurare, durează; imperfectiv. (<fr. *duratif)*

durație *s. f.* timp de viață al unei plante sau al unui organ, (<fr. *duration*, lat. *duratio)*

durcisáre *s. f.* întărire, solidificare (a metalelor, a betonului, a mortarului etc.); durificare. (după fr. *durcissement)*

durham/dárham/ *s. n.* rasă englezească de taurine, cu cap mic și membre scurte, crescută pentru producția de carne. (<engl. *durham*, cf. *Durham*, comitat în Anglia)

durif *s. m.* varietate de struguri cu boabele turtite, de culoare neagră. (<fr. *durif*, cf. *Durif*, medic fr. care a contribuit la înmulțirea acestui soi)

durificá *vb. tr., refl.* a (se) face dur, a (se) întări. (<*dur* + *-ifica)*

durificáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) durifica și rezultatul ei. 2. creștere a durității unui metal sau aliaj. (<*durifica)*

durílon *s. n.* 1. calozitate care se formează la mîini sau la picioare în locurile de frecare; clavus (1); *(pop.)* bătătură. 2. nod foarte dur în mijlocul unei mase de marmură. (<fr. *durillon)*

durínă *s. f.* maladie gravă și contagioasă la cai, care se manifestă prin leziuni ale organelor genitale, adenite, paralizii, anemii etc. (<fr. *dourine)*

duripán *s. n.* orizont (3) dur, cimentat cu silice, conținînd și oxizi de fier sau carbonați. (<fr. *duripan)*

durít *s. n.* 1. mineral organic amorf, unul din componenții principali ai cărbunelui. 2. țeavă de cauciuc folosită la racordări. (<fr. *durit)*

duritáte *s. f.* 1. proprietate a corpurilor solide de a fi dure. 2. calitate a radiațiilor ionizante de a fi penetrante. 3. calitate a unei ape de a conține săruri de calciu și magnezlu în mare cantitate. 4. *(fig.)* asprime, severitate. (<fr. *dureté*, lat. *duritas)*

DURO[1]- *elem. comp.* „duritate". (<fr. *duro-*, cf. lat. *durus*, tare, dur)

dúro[2] *s. m. inv.* veche monedă de argint spaniolă. (<sp. *duro)*

duroflex *s. n.* material dur, flexibil și ușor, cu mare rezistență la uzură, folosit ca talpă de încălțăminte. (<*dur*/abil/ + *flex*/ibil/)

durométru *s. n.* aparat cu care se măsoară duritatea materialelor în procesul de fabricație. (<fr. *duromètre)*

duroplást *s. n.* material plastic macromolecular care, sub influența căldurii sau a unor catalizatori, se transformă dintr-o stare plastică deformabilă (la rece sau la cald) într-o stare insolubilă ce nu se topește. (<germ. *Duroplast)*

duroscóp *s. n.* aparat pentru controlul durității metalelor. (<fr. *duroscope)*

dúrox *s. n.* beton poros. (<fr. *durox)*

dúrșus *s. m.* *(poligr.)* interlinie. (< germ. *Durchschuss)*

dusínă *s. f.* *(arhit.)* mulură cu dublă curbură, concavă la partea de sus și convexă la bază, utilizată mai ales la cornișe și socluri. (<fr. *doucine)*

dusísáj *s. n.* lustruire prin frecare, prin șlefuire a oglinzilor, a metalelor. (<fr. *doucissage)*

dusisatór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat în dusisaj. (după fr. *doucisseur)*

duș *s. n.* 1. tub (dintr-o instalație de baie) prevăzut cu o pîlnie din care țîșnește apa prin niște găuri mici. ◆ țîșnitură, stropitură de apă de la un duș; *(p. ext.)* spălare făcută prin acest mijloc. 2. *(fig.)* vorbă, veste neplăcută, venită pe neașteptate, care stinge entuziasmul, veselia cuiva. (<rus. *duș*, fr. *douche)*

duumvír *s. m.* magistrat roman care exercita o funcție importantă împreună cu un alt magistrat. (<lat. *duumvir)*

duumvirál, -ă *adj.* referitor la duumviri. (<fr. *duumviral)*

duumvirát *s. n.* funcția, demnitatea de duumvir în vechea Romă; durata acestei funcții. (<lat. *duumviratus)*

duxocromíe *s. f.* procedeu de executare a fotografiilor și diapozitivelor colorate prin suprapunerea a trei imagini parțiale în trei culori fundamentale (roșu, galben și albastru).

dúză *s. f.* 1. ajutaj. 2. piesă masivă de oțel, folosită pentru reducerea presiunii fluidului care erupe dintr-o sondă. 3. filieră (2). (<germ. *Düse)*

duzínă *s. f.* ansamblu de douăsprezece obiecte de același fel. ○ *de ~* = făcut în serie, de calitate inferioară; mediocru. (<fr. *douzaine)*

dyke/daic/ *s. n.* filon de lavă injectată și consolidată în crăpătura unui con vulcanic, care, prin eroziunea terenurilor, rămîne în relief ca un zid escarpat. (<engl. *dyke)*

E- v. e x^{1}-.

-eán, -ă v. -a n^{2}.

eastmancolor/istmăncălăr/ *s. n. (cinem.)* procedeu de tratare a peliculei pentru filmul color prin suprapunerea a trei emulsii sensibile la trei feluri de culori, pe suportul de celuloid; film astfel realizat. (<engl. *eastmancolor*, cf. *„Eastman* /Kodak Comp./", societate amer. + engl. *color*, culoare)

ebarbáre *s. f.* îndepărtarea bavurilor de pe piesele metalice. (după fr. *ébarbage*)

ebén *s. n.* abanos. (<fr. *ébène*, lat. *ebenus*)

ebenacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale exotice, cuprinzînd arbori şi arbuşti, ca ebenul. (<fr. *ébénacées*)

ebenín, -ă *adj.* asemănător abanosului. (<fr. *ébénin*)

ebeníst, -ă *s. m. f.* tîmplar specializat în placarea mobilei; *(p. ext.)* tîmplar de mobilă fină. (<fr. *ébéniste*)

ebenistérie *s. f.* arta ebenistului; *(p. ext.)* tîmplărie de mobilă fină; ebenistică. (<fr. *ébénisterie*)

ebenístică *s. f. (rar)* ebenisterie. (<*eben* + *-istică*)

ebenít *s. n.* material plastic obţinut din leşiile care rămîn de la prepararea celulozei. (n. com.)

ebluísá *vb. tr.* **1.** (despre lumină) a întuneca vederea, a orbi, a lua ochii (datorită unei străluciri prea mari). **2.** *(fig.)* a uimi, a surprinde, aului. — *ebluisáre* s. f. (după fr. *éblouir*)

ebonítă *s. f.* material electroizolant şi anticorosiv solid, obţinut prin vulcanizarea cauciucului cu sulf. (<fr. *ébonite*)

eboşá *vb. tr.* **1.** *(metal.)* a prelucra (prin aşchiere, găurire la cald) piese, lingouri etc. v. degroşa. **2.** a da o primă formă unei opere de artă; a schiţa. — *eboşáre* s. f. (<fr. *ébaucher*)

eboşatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în îndepărtarea aşchiilor de pe suprafaţa metalelor şi în finisarea ei. (<*eboşa* + *-tor*)

eboşă *s. f.* **1.** semifabricat obţinut prin eboşare. **2.** operă de pictură, sculptură etc. abia începută, schiţată. ● schiţă, crochiu. **3.** *(fig.)* schiţare; aparenţă. (<fr. *ébauche*)

eboşoár *s. n.* **1.** spatulă cu care sculptorii modelează argila, ceara etc. **2.** daltă folosită de olari, fierari, dulgheri. (<fr. *ébauchoir*)

ebracteát, -ă *adj.* (despre flori) fără bractee. (<lat. *ebracteatus*, fr. *ébracté*)

ebráic, -ă *adj.* referitor la vechii evrei. ● *(s. f.)* limbă semitică vorbită de vechii evrei, astăzi limba oficială în Israel. (<fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus*)

ebraísm *s. n.* mod de a vorbi propriu limbii ebraice. (<fr. *hébraïsme*)

ebraíst, -ă *s. m. f.* specialist în ebraistică. (<fr. *hébraïste*)

ebraístică *s. f.* disciplină care studiază limba şi cultura ebraică. (<fr. *hébraïstique*)

ebraizá *vb.* **I.** *tr.* a da un caracter ebraic. **II.** *refl.* a suferi influenţa moravurilor, a culturii ebraice. — *ebraizáre* s. f. (<fr. *hébraïser*)

ebrazúră *s. f.* lărgire oblică, teşitură în interiorul unui zid, la uşi sau ferestre.(<fr. *ébrasure*)

ebrietáte *s. f.* stare de beţie (avansată). (<fr. *ébriété*, lat. *ebrietas*)

ebruitá *vb. tr. (rar)* a răspîndi, a divulga (un secret, o ştire). — *ebruitáre* s. f. (<fr. *ébruiter*)

EBULIO- *elem. comp.* „fierbere, ebuliţie". (<fr. *ébullio-*, cf. lat. *ebullire*, a fierbe)

ebuliométric, -ă *adj.* referitor la ebuliometrie; ebulioscopic. (<fr. *ébulliométrique*)

ebuliometrie *s. f.* ebulioscopie. (<fr. *ébulliométrie*)

ebuliométru *s. n.* aparat folosit în ebuliometrie; ebulioscop. (<fr. *ébulliomètre*)

ebulioscóp *s. n.* ebuliometru. (<fr. *ébullioscope*)

ebulioscópic, -ă *adj.* ebuliometric. (<fr. *ébullioscopique*)

ebulioscopíe *s. f.* metodă de determinare a temperaturilor de fierbere; ebuliometrie. (<fr. *ébullioscopie*)

ebuliţíe *s. f.* **1.** *(livr.)* fierbere. **2.** *(fig.)* agitaţie, efervescenţă. — var. *ebuliţiune* s. f. (<fr. *ébullition*, lat. *ebullitio*)

ebuliţiúne *s. f.* v. ebuliţie.

ebulmént *s. n. (rar)* **1.** surpare, prăbuşire, năruire a unui teren, a unui material. **2.** materialul astfel rezultat. (<fr. *éboulement*)

eburnáre *s. f.* îngroşare a unui os, în osteitele cronice; eburnaţie. (după fr. *éburnation*)

eburnáţie *s. f.* eburnare. (<fr. *éburnation*, cf. lat. *eburneus*, de fildeş)

eburnéu, -ée *adj.* **1.** *(livr.)* de culoarea sau consistenţa fildeşului. **2.** *(fig.)* candid, imaculat. (<fr. *éburné*, lat. *eburneus*)

EC- *elem. comp.* „în afară de". (<fr. *ec-*, cf. gr. *ek*, în afară)

ecarisá *vb. tr.* **1.** a tăia buşteni, piatră pentru transformarea lor în piese prismatice. **2.** a lua pielea animalelor moarte, a jupui. — *ecarisáre* s. f. (după fr. *équarrir*)

ecarisáj *s. n.* **1.** stringere a cadavrelor de animale; *(spec.)* acţiunea de stîrpire a cîinilor vagabonzi. **2.** operaţie de tratare şi de prelucrare a cadavrelor de animale şi a deşeurilor de la abatoare. ● întreprindere care execută această operaţie. (<fr. *équarrissage*)

ecarisór *s. m.* cel care lucrează la ecarisaj; hingher. (<fr. *équarrisseur*)

ecarlát **1.** *adj. inv.* roşu-vişiniu; stacojiu. **II.** *s. n.* colorant sintetic roşu-vişiniu, folosit în industria textilă. (<fr. *écarlate*)

ecárt *s. n.* distanţa dintre două valori oarecare dintr-un şir de măsurători efectuate asupra aceleiaşi mărimi; interval, depărtare; abatere. ● diferenţă. ● variaţie. ○ *~ de viteză* = diferenţa dintre viteza minimă şi cea maxi-

mă în zbor orizontal a unui avion. • diferenţa maximă dintre densităţile optice ale unui negativ fotografic. (<fr. *écart*)

ecartamént *s. n.* distanţă care separă cele două roţi de pe acceaşi osie a unui vehicul rutier, cele două jambe ale aterizorului unui avion, şinele unei căi ferate. (<fr. *écartement*)

ecarté *s. n.* joc de cărţi de două persoane. (<fr. *écarté*)

ecartór *s. n.* instrument chirurgical pentru menţinerea la distanţă a buzelor unei plăgi. (<fr. *écarteur*)

ecclesía *s. f.* *(ant.)* adunarea poporului la Atena, care lua deciziile supreme. (<fr. *ecclésia*, gr. *ekklesia*)

-ecéu v. e c o²-.

ecforáre *s. f.* operaţie a memoriei prin care se reactualizează informaţiile stocate anterior; ecforie. (<lat. *ecforare*, a dezvălui, a exprima, cf. gr. *ekphorein*, a aduce cu sine)

ecforie *s. f.* ecforare. (<germ. *Ekphorie*, cf. gr. *ekphoros*, făcut cunoscut)

éche *s. f.* piesă orizontală fixată pe axul cârmei unei ambarcaţii, pentru manevrarea acesteia. (<germ. *Ecke*)

echér *s. n.* 1. instrument de desen de forma unui triunghi dreptunghic, servind la trasarea perpendicularelor sau a paralelelor, la verificarea unghiurilor drepte etc. 2. instrument topografic pentru stabilirea a două aliniamente perpendiculare pe teren. (<fr. *équerre*)

ECHI- *elem. comp.* „egal, asemănător". (<fr. *équi-*, cf. lat. *acqui-* < *aequus*)

echicurént *s. n.* curent de apă, de aer etc. care curge în acelaşi sens cu altul. (după fr. *équicourant*)

echidistánt, -ă *adj.* 1. (despre puncte, drepte, plane etc.) egal distanţate între ele. 2. *(fig.)* situat la distanţă egală faţă de două păreri, atitudini politice, partide etc. (<fr. *équidistant*, lat. *aequidistans*)

echidistánţă *s. f.* 1. diferenţă constantă pe verticală dintre cotele a două puncte situate pe două curbe de nivel vecine. 2. punct egal depărtat de cele mai apropiate puncte de pe ţărmurile maritime care delimitează apele interioare aparţinând unor state maritime. 3. *(fig.)* calitatea de a fi echidistant (2). (<fr. *équidistance*)

echídnă *s. f.* animal monotrem din Australia, cu spini pe corp şi cu un bot foarte ascuţit. (<fr. *échidné*, lat. *echidna*, cf. gr. *ekhidna*, viperă)

echidnísm *s. n.* intoxicaţie cu venin de şerpi. (<fr. *échidnisme*)

echién, -ă *adj.* (despre arboreturi) omogen din punctul de vedere al vîrstei. (<fr. *équienne*, cf. lat. *annus*, an)

echigranulár, -ă *adj.* (despre roci, materiale etc.) ale cărui cristale, granule au dimensiuni aproape egale. (<*echi-* + *granular*)

echigravitáţie *s. f.* proprietate a unei anumite regiuni din spaţiul cosmic în care forţele gravitaţionale ale corpurilor cereşti se echilibrează. (<fr. *équigravitation*)

echilatér, -ă *adj.* (despre figuri geometrice) cu elemente liniare congruente. ○ *con* ~ = con circular drept care are generatoarea congruentă cu diametrul bazei; *hiperbolă* ~*ă* = hiperbolă cu asimptotele perpendiculare. (<fr. *équilatère*)

echilaterál, -ă *adj.* (despre triunghiuri) cu toate laturile egale. (<fr. *équilatéral*, lat. *aequilateralis*)

echilibrá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) ţine în echilibru a (se) cumpăni. II. *tr.* 1. a efectua o echilibrare. 2. a face ca veniturile dintr-un buget să fie (aproape) egale cu cheltuielile. (<fr. *équilibrer*, cf. lat. *libra*, balanţă)

echilibráj *s. n.* echilibrare. (<fr. *équilibrage*)

echilibránt, -ă *adj.* *(rar)* care echilibrează. (<fr. *équilibrant*)

echilibráre *s. f.* 1. acţiunea de a (se) echilibra; echilibraj. 2. anularea a forţelor dinamice asimetrice care se exercită asupra unui sistem tehnic cu mişcare periodică. 3. aducere a unui circuit sau a unei reţele electrice în starea caracterizată prin valoarea nulă a intensităţii curentului. 4. reducere a perturbaţiilor nedorite din circuitele unei linii de telecomunicaţii, prin compensarea asimetriilor. (<*echilibra*)

echilibrát, -ă *adj.* 1. în stare de echilibru. • (despre valori, preţuri, bugete) just proporţionat. 2. *(fig.;* despre oameni) cumpănit, ponderat. (<*echilibra*)

echilibratór *s. m.* muncitor specializat în echilibrarea rotoarelor, statoarelor, maşinilor electrice, care aduce la aceeaşi turaţie, respectiv frecvenţă, toate părţile componente ale unui dispozitiv supus rotaţiei. (<*echilibra* + *-tor*)

echilibráţie *s. f.* *(psih.)* simţ care permite omului să-şi păstreze echilibrul în stare verticală; simţul echilibrului. (<fr. *échilibration*)

echilibríst, -ă *s. m. f.* 1. specialist în echilibristică. 2. *(fig.)* cel care ştie să iasă dintr-o încurcătură cu ajutorul unor expediente, al şiretîeniei, minciunii etc. (<fr. *équilibriste*)

echilibrístică *s. f.* 1. menţinere a echilibrului corpului în poziţii dificile; arta, îndemînarea de a face acest lucru. 2. *(fig.;* şi *peior.)* arta de a se descurca uşor în situaţii dificile; totalitatea acţiunilor, a sforţărilor şi mijloacelor folosite în acest scop. (<germ. *Equilibristik*)

echilibrométru *s. n.* aparat pentru măsurarea echilibrării (4). (<fr. *équilibromètre*)

echilibrór *s. n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se menţine echilibrul. (<fr. *équilibreur*)

echilíbru *s. n.* 1. stare a unui corp supus acţiunii unor forţe sau efecte care se anulează reciproc fără să-i schimbe starea de mişcare sau de repaus. 2. *(biol.)* însuşire a organismelor sau a grupurilor de organisme de a se autoreînnoi individual ori în grup, păstrîndu-se astfel integritatea lor. ○ ~ *ecologic* = stare a unui mediu natural în care compoziţia faunei şi a florei rămîne aproape constantă. 3. proporţie, raport just între lucruri opuse. ○ ~ *de forţe* = situaţie în care mai multe puteri, de tărie aproximativ egală, se echilibrează ca influenţă şi dominaţie în lume, tinzînd a împiedica pe una dintre ele să capete o poziţie hegemonică; ~ *bugetar* = stare a unui buget în care veniturile sînt egale cu cheltuielile. 4. *(psih.)* *senzaţie de* ~ = senzaţie care reflectă poziţia şi mişcările corpului în spaţiu. 5. *(fig.)* stare de linişte, de armonie, de stabilitate sufletească. (<fr. *équilibre*, lat. *aequilibrium*)

echimoleculár, -ă *adj.* *(chim.;* despre un amestec) alcătuit din diferite substanţe avînd

același număr de molecule. (<fr. *équimoléculaire*)

echimolecularitáte *s. f.* stare a unei soluții echimoleculare. (<fr. *équimolécularité*)

echimótic, -ă *adj.* de natura echimozei. (<fr. *ecchymotique*)

echimózã *s. f.* pată cutanată, vinătaie cauzată de o sufuziune de singe în grosimea unui țesut, ca urmare a unei lovituri. (<fr. *ecchymose*, cf. gr. *ekchymosis*, răspîndire a unui lichid)

ECHIN(O)-/ECHINI- *elem. comp.* „arici", „cu ghimpi". (<fr. *échin/o/-*, *echini-*, cf. lat. *echinus*, gr. *ekhinos*)

echinát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) prevăzut cu spini, țepi sau ghimpi. (<lat. *echinatus*, fr. *échiné*)

echínă *s. f.* 1. urnă de pămînt ars sau de metal în care grecii păstrau actele procesuale. 2. mulură convexă în sfert de cerc, situată imediat sub abaca unui capitel doric. 3. ornament al capitelului coloanei ionice; ovă. (<fr. *échine*)

ECHINI- v. e c h i n (o)-.

echinide *s. f. pl.* clasă de echinoderme marine cu corpul sferic, acoperit cu un schelet calcaros cu spini; arici-de-mare. (<fr. *échinides*)

echinifér, -ă *adj.* prevăzut cu spini sau cu sete rigide. (<fr. *échinifère*)

echiniform, -ă *adj.* asemănător cu un arici. (<lat. *echiniformis*)

echinocárp, -ă *adj.* cu fructe spinoase. (<fr. *échinocarpe*)

echinocóc *s. m.* tenie care trăiește ca parazit în intestinul cornutelor mari și al cînelui și a cărei larvă se dezvoltă în ficatul mai multor mamifere. (<fr. *échinocoque*)

echinococóză *s. f.* boală parazitară produsă de echinococ. (<fr. *échinococcose*)

echinocțiál, -ă *adj.* 1. referitor la echinocțiu. ○ *punct* ~ = fiecare dintre cele două puncte de intersecție a eclipticii cu ecuatorul ceresc, în care se află Soarele la echinocțiu. 2. (despre flori) care rămîne în fiecare zi 12 ore deschisă și 12 ore închisă. — var. *echinoxial, -ă* adj. (<fr. *équinoxial*, engl. *equinoctial*)

echinócțiu *s. n.* fiecare dintre cele două momente ale anului (21 martie și 23 septembrie), în care Soarele se află pe traiectoria ecuatorului celest și cînd ziua este egală cu noaptea. — var. *echinox* s. n. (<lat. *aequinoctium*, fr. *équinoxe*)

echinodérme *s. n. pl.* încrengătură de animale marine nevertebrate, acoperite cu țepi, cu simetrie radiară și cu schelet extern calcaros, din plăci. (<fr. *échinodermes*)

echinospór, -ă *adj.* cu spori țepoși. (<fr. *échinospore*)

echinostómi *s. m. pl.* viermi paraziți din clasa trematodelor, care infestează uneori și omul. (<engl. *echinostoma*)

echinóx *s. n.* v. e c h i n o c ț i u.

echinoxiál, -ă *adj.* v. e c h i n o c ț i a l.

echipá *vb.* I. *tr.* a dota (o navă, o armată, un soldat etc.) cu cele necesare pentru o acțiune, o expediție, o călătorie etc. II. *refl.* a se pregăti pentru o acțiune; *(p. ext.)* a se îmbrăca. — *echipáre* s. f. (<fr. *équiper*)

echipáj *s. n.* 1. personalul unei (aero)nave, al unui tanc etc. 2. grup de elevi care participă la un concurs, reprezentînd școala, un sector, orașul etc. 3. termen comun pentru partea fixă ori pentru cea mobilă a unui instrument. 4. trăsură de lux trasă de cai; caleașcă. (<fr. *équipage*)

echipamént *s. n.* 1. totalitatea obiectelor cu care se echipează cineva. ○ ~ *de campanie* = echipament pe care îl poartă soldații în război sau la instrucție. 2. ansamblu de piese și dispozitive ale unei mașini, instalații etc. care îi asigură buna funcționare. (<fr. *équipement*)

echipartíție *s. f.* 1. repartizare egală a unei substanțe, a unei forțe etc. între diversele componente ale unui tot. 2. *(stat.)* ipoteză potrivit căreia datele se repartizează uniform în interiorul fiecărei clase a unei serii statistice. (<fr. *équipartition*)

echipă *s. f.* 1. grup de oameni care lucrează împreună, conduși de un șef. 2. formație sportivă care activează ca un tot într-o ramură a sportului. (<fr. *équipe*)

echipiér, -ă *s. m. f.* membru al unei echipe (sportive). (<fr. *équipier*)

echiplanáție *s. f.* nivelare a reliefului la o aceeași altitudine. (<fr. *équiplanation*)

echipolént, -ă *adj.* 1. de forțe, de valori egale. 2. *(log.;* despre noțiuni, judecăți) care exprimă în forme diferite același înțeles; echivalent. 3. *(mat.;* despre vectori) egali, paraleli și de același sens. (<fr. *équipollent*, lat. *aequipollens*)

echipolénță *s. f.* 1. egalitate de forțe, de puteri. 2. *(log.)* raport de egalitate între două propoziții sau concepte de aceeași extensie; echivalență. 3. *(mat.)* relație între vectori echipolenți. (< fr. *équipollence*, lat. *aequipollentia*)

echipotențiál, -ă I. *adj.* de același potențial. II. *s. f.* suprafață, loc geometric al punctelor avînd același potențial. (<fr. *équipotentiel*)

echipotențialitáte *s. f.* capacitate latentă a oricărei arii corticale de a exercita în mod egal oricare din funcțiile creierului. (<fr. *équipotentialité*)

echiprobábil, -ă *adj.* (despre evenimente) care are tot atîtea șanse de a se produce ca și altele. (<fr. *équiprobable*)

echiprobabilísm *s. n.* orientare probabilistă care susține că dintre două opinii morale una trebuie urmată, dacă este cel puțin la fel de probabilă ca și opinia contrară. (<fr. *équiprobabilisme*)

echiscalár, -ă *adj. (mat.;* despre linii, suprafețe, porțiuni de spațiu) care este locul geometric al punctelor în care un scalar de cîmp are aceeași valoare. (<fr. *équiscalaire*)

echistícă *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul așezărilor rurale sau urbane în vederea sistematizării, reconstruirii sau redimensionării lor în funcție de cerințele societății contemporane și viitoare. (<engl. *ekistics*, fr. *équistique*)

echitábil, -ă *adj.* întemeiat pe dreptate, pe adevăr; nepărtinitor, just. (<fr. *équitable*)

echitabilitáte *s. f.* raport numeric constant și echilibrat. ● (în calculul probabilităților) caracter al unui joc echitabil. (<fr. *équitabilité*)

echităte *s. f.* 1. egalitate, dreptate, nepărtinire. ● cinste. 2. comportare bazată pe respectarea riguros reciprocă a drepturilor și a obligațiilor, pe satisfacerea în mod egal a intereselor fiecărula. (<fr. *équité*, lat. *aequitas*)

echitáție *s. f. (sport)* călărie. (<fr. *équitation* lat. *equitatio)*

echiúnghi *adj. inv.* cu unghiuri egale. (după fr. *équiangle)*

echiunghiulár, -ă *adj. (mat.:* despre un fascicul de direcții sau de plane concurente) care formează unghiuri egale între oricare două direcții sau plane vecine. (<engl. *equiangular)*

echiunitár, -ă *adj.* care are valoarea egală cu unitatea; egal cu 1. (<fr. *équiunitaire)*

echivalá *vb.* I. *intr.* a fi egal, a avea o valoare egală cu ceva. II. *tr.* 1. a traduce. 2. a recunoaște valabilitatea unor studii, examene sau diplome obținute în cadrul unei școli de alt tip ori în străinătate. — *echivalâre* s. f. (<fr. *équivaloir*, lat. *aequivalere)*

echivalént, -ă I. *adj.* 1. (și *s.*) care are aceeași valoare, semnificație, același efect cu altceva. 2. (despre figuri, corpuri geometrice) cu aceeași arie, fără a coincide ca formă. II. *s. n.* 1. cantitate de materie, de forță etc. egală cu o alta. 2. mărime, număr etc. care caracterizează egalitatea de valoare sau de semnificație a două efecte sau a două acțiuni. 3. marfă care, având înglobată în ea aceeași cantitate de muncă socială cu o altă marfă, servește la exprimarea valorii acesteia. (<fr. *équivalent*, lat. *aequivalens)*

echivalénță *s. f.* 1. însușire a tot ceea ce este echivalent; egalitate de valoare, de semnificație etc. 2. *(log.)* relație între două enunțuri sau judecăți care sînt adevărate sau false împreună. 3. *(mat.)* relație simetrică, reflexivă și tranzitivă între elementele unei mulțimi. 4. simptom care substituie un altul obișnuit pentru o anumită boală. ● manifestare patologică la epileptici, care înlocuiește crizele propriu-zise. (<fr. *équivalence)*

echiválv, -ă *adj.* (despre moluște bivalve) cu valve egale. (<fr. *équivalve)*

echivóc, -ă I. *adj.* care poate fi interpretat în mai multe feluri; neprecis, neclar, confuz. ● (despre atitudine, purtare etc.) îndoielnic, ambiguu, suspect. II. *s. n.* 1. cuvînt, propoziție cu dublu sens, dintre care unul este adesea obscen, grosolan. ● ambiguitate. 2. *(telec.)* măsură a efectului perturbațiilor asupra comunicațiilor prin canale, reprezentînd cantitatea de informație care rămîne netransmisă. (<fr. *équivoque*, lat. *aequivocus)*

echivocá *vb. intr. (rar)* a produce un echivoc, a folosi cuvinte echivoce; a vorbi în doi peri. (<fr. *équivoquer)*

echivocáte *s. f. (rar)* caracter, stare echivocă; ambiguitate. (<it. *equivocità)*

ecídie *s. f.* formă de fructificație a ciupercilor uredinale care se localizează pe frunzele de dracilă. (<fr. *écidie)*

ecidiospór *s. m.* spor asexual care se formează în ecidiile uredinalelor. (<fr. *écidiospore)*

eclampsíe *s. f.* boală mai ales la gravide și lăuze, care se manifestă prin crize convulsive și prin pierderea cunoștinței. ○ *~ puerilă* = boală care se manifestă la copii datorită unei tulburări a glandei tiroide. (<fr. *éclampsie*, cf. gr. *eklampsis*, apariție subită)

eclámptic, -ă *adj., s. f.* (suferind) de eclampsie. (<fr. *éclamptique)*

eclát *s. n. (livr.)* strălucire, izbucnire a luminii emise de un far sau de o geamandură luminoasă. (<fr. *éclat)*

eclatá *vb. intr.* 1. *(livr.)* a străluci; a impresiona puternic, a orbi prin strălucire. 2. *(fig.)* a izbucni, a se manifesta violent, brusc. (<fr. *éclater)*

eclatánt, -ă *adj. (livr.)* strălucitor, impresionant. ● răsunător. (<fr. *éclatant)*

eclatór *s. n.* aparat electric folosit pentru măsurarea tensiunilor înalte, pentru protecție contra supratensiunilor în rețelele de transport a energiei electrice etc. (<fr. *éclateur)*

eclécti, -ă I. *adj.* referitor la eclectism, care dă dovadă de eclectism, care promovează eclectismul; care alege din diferite sisteme părerile cele mai convenabile; care îmbină elemente diverse din diferite școli, genuri etc. II. *s. f.* alegere și îmbinare după diverse criterii a unor idei, concepții etc. eterogene sau chiar opuse. III. *s. m. f.* adept al eclectismului filozofic. (<fr. *éclectique*, gr. *eklektikos* < *eklegein*, a alege)

eclectísm *s. n.* 1. îmbinare mecanică a unor idei, concepții, puncte de vedere eterogene și opuse. ● lipsă de consecvență în convingeri, în teorii. 2. sistem de concepții care, fără a se întemeia pe idei originale, alege din diverse sisteme de gîndire ceea ce pare mai adecvat. ● *(arhit., arte)* îmbinare necritică a unor elemente luate din stiluri diferite sau din diferitele mijloace personale de exprimare ale unor artiști consacrați. (<fr. *éclectisme)*

eclér *s. n.* prăjitură cu cremă, de formă alungită, cu glazură. (<fr. *éclair)*

ecleráj *s. n.* luminare, iluminat. ● *(pict.)* iluminare artificială puternică. ● iluminare specială folosită în timpul lucrării unui film. (<fr. *éclairage)*

eclerór *s. m.* (ieșit din uz) soldat trimis înaintea unei unități sau a unei armate ca să cerceteze pozițiile și mișcările inamicului; cercetaș, iscoadă. (<fr. *éclaireur)*

ECLEZI- *elem. comp.* „biserică". (<fr. *ecclési-*, cf. gr. *ekklesia)*

ecleziál, -ă *adj.* eclaziastic. (<fr. *ecclésial)*

eclezíarh *s. m.* cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios. (<fr. *ecclésiarque)*

Eclezíast *s. n.* una dintre părțile Bibliei, atribuită împăratului Solomon. (<fr. *ecclésiaste)*

eclezíastic, -ă *adj.* referitor la biserică sau la cler; bisericesc; eclezial. (<fr. *ecclésiastique*, lat. *ecclesiasticus*, gr. *ekklesiastikos)*

eclezioló́gic, -ă *adj.* referitor la eclaziologie. (<fr. *ecclésiologique)*

eclezioló́gie *s. f.* ramură a teologiei care tratează despre biserică. (<fr. *ecclésiologie)*

ECLI- v. c l i n o-.

eclimétru *s. n.* instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor verticale (de pantă sau zenitale). (<fr. *éclimètre*, cf. gr. *eklines*, înclinat)

eclipsá *vb.* I. *tr.* 1. a întuneca (parțial sau total) lumina unui astru. 2. *(fig.)* a umbri, a lăsa în umbră. II. *refl. (fam.)* a dispărea, a rămîne în umbră. — *eclipsáre* s. f. (<fr. *éclipser)*

eclípsă *s. f.* 1. dispariție parțială sau totală a imaginii unui astru, ca urmare a interpunerii altui astru între acesta și observator sau a

intrării lui în conul de umbră a altui corp ceresc. 2. *(mar.)* intermitență a luminii unui far sau a unei geamanduri luminoase. ◊ instalație de semnalizare prin becuri electrice așezate pe catargul navelor. 3. *(fig.)* dispariție sau trecere în umbră temporară a unei persoane, a unui lucru. ◆ întunecare, pierdere temporară a cunoștinței. (<fr. *éclipse*, lat. *eclipsis*, gr. *ekleipsis* < *ekleipein*, a dispărea)

ecliptic, -ă I. *adj.* referitor la ecliptică. ◊ *coordonate ~e* = latitudinea și longitudinea aștrilor pe sfera cerească. II. *s. f.* orbită descrisă de Soare în mișcarea lui aparentă anuală pe bolta cerească. ◊ *axa ~cii* = diametru al sferei cerești perpendicular pe planul ecliptici. (<fr. *écliptique*)

eclisă *s. f.* 1. placă de lemn, de metal etc. care servește la îmbădirea a două piese alăturate prin șuruburi, nituri sau sudură. 2. partea laterală a unui instrument cu coarde, care leagă de jur-împrejur cele două fețe. (<fr. *éclisse*)

eclogít *s. n.* rocă metamorfică, cu structură granulară, compusă în principal din piroxen alcalin verde și din granat roșu. (<fr. *éclogite*)

eclozá *vb. intr.* 1. (despre larve, pui) a ieși din ou. 2. (despre flori) a se deschide, a înflori. 3. *(fig.)* a se naște, a se ivi, a apărea. (după fr. *éclore, éclosion*)

eclozionatór *s. n.* compartiment al unui incubator în care are loc ieșirea puilor din ou. (<fr. *éclosionnateur*)

eclozíune *s. f.* 1. ieșire a puilor sau a larvelor din ou. 2. *(fig.)* ieșire la iveală, înflorire; manifestare. 3. (în forma *ecluziune*) intervenție chirurgicală prin care este scoasă din funcțiune o porțiune dintr-un organ, fără a fi extirpată. (<fr. *éclosion*)

ecluzá *vb.* I. *tr.* a bara apa cu o ecluză. II. *intr.* (despre nave) a trece printr-o ecluză. — *ecluzáre* s. f. (<fr. *écluser*)

ecluză *s. f.* 1. construcție hidrotehnică amplasată pe o cale navigabilă, care permite trecerea navelor de la un nivel al apei la altul; stăvilar. 2. cameră metalică etanșă, presurizată, la partea superioară a unui cheson, destinată intrării și ieșirii personalului sau materialelor; campană (2). ◆ cameră care permite ieșirea echipajului dintr-un submarin, sub apă, fără inundarea acestuia. 3. compartiment special, cu etanșeizare comandată, al unei nave spațiale, destinat ieșirii cosmonauților în spațiul cosmic. (<fr. *écluse*)

ecluzíér, -ă I. *adj.* referitor la ecluză. II. *s. m.* cel care manevrează ecluzele: ecluzist. (<fr. *éclusier*)

ecluzíst *s. m.* ecluzier. (<*ecluză* + *-ist*)

ecluziúne *s. f.* 1. acțiunea de a face legătura între două porțiuni cu nivele diferite ale traseului unei căi navigabile și rezultatul ei. 2. v. e c l o z i u n e (3). (<*ecluză*)

ecmnétic, -ă *adj.* ecmnezic. ◊ *delir ~* = delir în care bolnavul situează evenimentele actuale în trecut. (<fr. *ecmnétique*)

ecmnézic, -ă *adj.* de natura ecmneziei; ecmnetic. (<fr. *ecmnésique*)

ecmnezie *s. f.* tulburare a memoriei constînd în trăirea unor evenimente trecute la modul prezent. (<fr. *ecmnésie*)

ecnóia *s. f.* stare de anxietate care apare la copii, influențînd somnul, pofta de mîncare și funcțiile excretorii. (cf. gr. *ek*, în afară; *nous*, minte)

ECO¹- *elem. comp.* „sunet" „ecou". (<fr. *écho-*, cf. gr. *ekhos, ekho*)

ECO²-, -ecéu *elem. comp.* „casă, mediu", „proprietate, bunuri". (< fr. *éco-*, cf. gr. *oikos*, casă)

ecoacuzíe *s. f.* tulburare a funcției auditive, caracterizată prin perceperea unui sunet auzit altă dată. (<engl. *echoacousia*)

ecoansón *s. n.* 1. *(arhit.)* ornament triunghiular cuprins între două arcade tangente legate la înălțime de un briu orizontal; piatră care formează colțul ambrazurii unei ferestre sau uși. 2. *(constr.)* operație de finisare a colțurilor unei încăperi. (<fr. *écoinçon*)

ecobiótic, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) adaptat la un mod specific de viață. (<fr. *écobiotique*)

ecocardiografíe *s. f.* aplicare a ecografiei la studiul inimii. (<fr. *échocardiographie*)

ecocardiográmă *s. f.* ecogramă a inimii. (<fr. *échocardiogramme*)

ecocheinezíe *s. f.* ecopraxie. (<fr. *échokinésie*)

ecocinematografíe *s. f.* cinematografie care produce filme ecologice. (<*eco²-* + *cinematografie*)

ecoclimátic, -ă *adj.* cu climat condiționat de factori ecologici. (<fr. *écoclimatique*)

ecoclín *s. n.* *(biol.)* șir continuu de ecotipuri, corespunzător unei variații treptate a condițiilor de mediu. (< *eco²-* + gr. *klinein*, a se înclina)

ecoencefalografíe *s. f.* tehnică modernă de diagnosticare a proceselor patologice intracraniene cu ajutorul ultrasunetelor. (<fr. *échoencéphalographie*)

ecoencefalográmă *s. f.* înregistrare a unui proces patologic intracranian, obținută prin ecoencefalografie. (<fr. *échoencéphalogramme*)

ecoestezíe *s. f.* fenomen fiziologic datorat propagării difuze a excitației, care face ca senzațiile determinate de un stimul să apară și în afara zonei aplicării lui. (<fr. *écho-esthésie*)

ecoetologíe *s. f.* disciplină care studiază influența condițiilor de mediu asupra comportamentului și obiceiurilor organismelor. (<*eco²-* + *etologie*)

ecofeedback/-fídbec/ *s. n.* retroacțiune ecologică capabilă să mențină stabilitatea sistemelor naturale față de diversele influențe din mediul ambiant. (<engl. *ecofeedback*)

ecofenotíp *s. n.* modificare fenotipică determinată de mediul înconjurător. (<*eco²-* + *fenotip*)

ecofílm *s. n.* film ecologic. (<*eco²-* + *film*)

ecofiziológic, -ă *adj.* referitor la ecofiziologie. (<engl. *ecophysiological*)

ecofiziologíe *s. f.* 1. disciplină care studiază fiziologia diferitelor grupe de organisme în corelație cu mediul natural. 2. (în țările de limbă engleză) ecologie. (<engl. *ecophysiology*)

ecofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ecofobie. (<fr. *écophobe*)

ecofobíe *s. f.* teamă patologică de a sta singur în casă; teamă nejustificată de a se întoarce

acasă, care se manifestă la unii bolnavi la sfîrșitul spitalizării. (<fr. *écophobie*)

ecofrazíe *s. f.* tendință patologică de repetare automată a propozițiilor auzite la alte persoane. (<fr. *échophrasie*)

ecogenétică *s. f.* știință care studiază raportul dintre factorii ecologici și structura genetică a organismelor. (<*eco*-² + *genetică*)

ecogenéză *s. f.* 1. proces de formare a condițiilor ecologice. 2. stabilire a unor relații între organisme și mediu în cursul evoluției. (<fr. *écogenèse*)

ecogeográfic, -ă *adj.* condiționat de factorii ecologici și geografici. (<fr. *écogeographique*)

ecográf *s. n.* aparat folosit în ecografie¹ (1). (<fr. *échographe*)

ecográfic, -ă *adj.* referitor la ecografie¹ (1). (<fr. *échographique*)

ecografíe¹ *s. f.* 1. metodă de apreciere a densității țesuturilor cu ajutorul ecoului reflectat de vibrațiile ultrasonore. 2. impulsie morbidă, la unii alienați, de a repeta de mai multe ori unele cuvinte scrise. (<fr. *échographie*)

ecografíe² *s. f.* studiul evoluției mediului înconjurător. (<fr. *écographie*)

ecográmă *s. f.* diagramă obținută la ecograf. (<fr. *échogramme*)

ecolalíe *s. f.* repetare automată a cuvintelor interlocutorului, asociate uneori cu reproducerea intonației, care se manifestă de obicei în schizofrenie. (<fr. *écholalie*)

ecolocatór *s. n.* aparat ultrasonor al cărui principiu de funcționare constă în a înregistra ecoul sunetului emis. v. s o n a r. (<fr. *écholocateur*)

ecolocáție *s. f.* 1. *(tehn.)* reperaj al obstacolelor cu ajutorul ultrasunetelor. 2. *(biol.)* mod de orientare a unor organisme cu ajutorul ultrasunetelor reflectate de anumite obstacole. (<fr. *écholocation*)

ecológ, -ă *s. m. f.* specialist în ecologie; ecologist (II). (<*ecologie*)

ecológic, -ă *adj.* referitor la ecologie. (<fr. *écologique*)

ecologíe *s. f.* știință care studiază interrelațiile dintre organismele vii și mediul lor de viață. ○ ~ *umană* = disciplină sociologică avînd ca obiect studiul relațiilor omului cu mediul său, natural și social. (<fr. *écologie*)

ecologísm *s. n.* teorie și practică ce subliniază importanța problemelor ecologice; mișcare pentru ocrotirea mediului ambiant. (<fr. *écologisme*)

ecologíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al ecologismului: apărător al mediului ambiant. II. *s. m. f.* ecolog. (<fr. *écologiste*)

ecomatísm *s. n.* impuls morbid de a repeta sunete și mișcări. (<fr. *échomatisme*)

ecométric, -ă *adj.* referitor la ecometrie. (<fr. *échométrique*)

ecometríe *s. f.* 1. arta de a construi clădiri, nave, calculînd reflexia sunetelor. 2. măsurare a nivelului de lichid în găurile de sondă, pe baza reflexiei undelor sonore. (<fr. *échométrie*)

ecométru *s. n.* aparat folosit în ecometrie (2). (<fr. *échomètre*)

ecomimíe *s. f.* paramimie constînd în repetarea mimicii interlocutorului, care se manifestă de obicei la schizofrenici. (<fr. *échomimie*)

ecomorfóză *s. f.* modificare a unor caractere morfologice ale plantelor sub influența factorilor mediului natural. (<fr. *écomorphose*)

econdróm *s. n.* tumoare care se formează la nivelul articulațiilor prin proliferarea țesutului cartilaginos: econdroză. (<fr. *ecchondrome*)

econdrózǎ *s. f.* econdrom. (<fr. *ecchondrose*)

económ, -oámă I. *adj.* 1. care păstrează, care face economii; chivernisit, păstrător. 2. cumpătat. II. *s. m. f.* (în trecut) ingrijitor al veniturilor unei mănăstiri. ● administrator. (<fr. *économe*)

economát *s. n.* (în trecut) magazin care aprovizionă salariații unor întreprinderi. (<fr. *économat*)

econométric, -ă *adj.* referitor la econometrie. (<fr. *économétrique*)

econometrícián, -ă *s. m. f.* specialist în econometrie. (<fr. *économétricien*)

econometríe *s. f.* tehnica studierii fenomenelor și proceselor economice pe baza analizei matematice și statistice. (<fr. *économétrie*)

económic, -ă *adj.* 1. referitor la economie. 2. care cere puține cheltuieli, eforturi; ieftin, convenabil. (<fr. *économique*, lat. *oeconomicus*, gr. *oikonomikos*)

economicitáte *s. f.* economisire; grad de economie, rentabilitate. (<*economic* + *-itate*)

economíe *s. f.* 1. totalitatea ramurilor muncii sociale existente într-o anumită orînduire socială, determinate de stadiul de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor de producție. ● totalitatea relațiilor de producție care constituie cadrul desfășurării muncii sociale. ○ ~ *de piață* = formă de organizare și funcționare a economiei în care oamenii își desfășoară activitatea în mod liber, autonom și eficient. ● ramură, sector de activitate productivă. ● gospodărire. 2. știința care se ocupă cu studiul economiei (1). ○ ~ *politică* = știință socială care studiază legile producției sociale, ale repartiției și schimbului bunurilor materiale, specifice diferitelor orînduiri sociale în succesiunea lor istorică. 3. chibzuință, cumpătare (în cheltuieli, în folosirea banilor, a materialelor etc.). 4. *(pl.)* rezervă de bani: bani agonisiți. 5. alcătuire, compoziție a planului unei lucrări, a tratării unei chestiuni etc. (<fr. *économie*, lat. *oeconomia*, gr. *oikonomia*, gospodărie)

economísm *s. n.* curent în sînul social-democrației ruse la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care nega rolul conducător al partidului clasei muncitoare și al teoriei revoluționare, considerînd că proletariatul trebuie să se limiteze la lupta economică, lăsînd lupta politică în seama burgheziei liberale. (<rus. *ekonomizm*)

economíst, -ă *s. m. f.* 1. specialist în științele economice. 2. adept al economismului. (<fr. *économiste*, /2/ rus. *ekonomist*)

economizatór *s. n.* economizor. (după *economizor*)

economizór *s. n.* 1. instalație anexă pentru încălzirea apei înainte de a pătrunde în cazanul de aburi. 2. dispozitiv de reglare a carburatorului, care permite îmbogățirea amestecului carburant; economizator. (<fr. *économiseur*)

ecopatíe *s. f.* manifestare patologică constînd în repetarea fără sens a unor cuvinte sau acțiuni. (<engl. *echopathy*)

ecopedológie, -ă *adj.* referitor la ecopedologie. (<fr. *écopédologique*)

ecopedológie *s. f.* edafologie. (<fr. *écopédologie*)

ecopraxíe *s. f.* tendință de imitare imediată și fidelă a gesturilor altei persoane, observată la unii psihopați; ecochinezie. (<fr. *échopraxie*)

ecoproterandríe *s. f.* maturizare a florilor masculе înaintea celor femele în anumite condiții ecologice. (<fr. *écoprotérandrie*)

ecoproterogínie *s. f.* maturizare a florilor femele înaintea celor masculе în anumite condiții ecologice. (<fr. *écoprotérogynie*)

ecornáj *s. n.* decornare. (<fr. *écornage*)

ecorșá *vb. tr.* a jupui pielea, scoarța. (<fr. *écorcher*)

ecorșéu *s. n.* reprezentare a unui om sau animal fără piele, pentru studierea musculaturii. (<fr. *écorché*, lat. *excorticare*, a descoji)

ecoscóp *s. n.* aparat care, cu ajutorul ultrasunetelor, vizualizează pe un ecran capul copilului încă înainte de a se naște. (<fr. *échoscope*)

ecoscopíe *s. f.* imagine obținută la ecoscop. (<fr. *échoscopie*)

ecoséz *adj. inv.* (despre stofe, țesături) în carouri mari, de obicei în culori vii și variate. (<fr. *écossais*, scoțian)

ecoséză *s. f.* vechi dans popular scoțian cu un tempo viu; melodia corespunzătoare. (<fr. *écossaise*)

ecosféră *s. f.* strat sferic în care doza de radiații (luminoase, termice etc.) emise de un Soare central favorizează dezvoltarea materiei vii pe planetele aflate în zona respectivă; toate sferele Pămîntului care adăpostesc lumea vie. (<*eco*^{2}- + *-sferă*)

ecosistém *s. n.* complex unitar alcătuit din biocenoză și mediul fizic înconjurător; biogeocenoză. ○ ~ *uman* = sistem format din populația umană și habitatul său, integrat în biosferă. (<fr. *écosystème*)

ecosóndă *s. f.* sondă electronică cu ecou acustic, folosită în ecolocație; cholot. (<fr. *échosonde*)

ecospécie *s. f.* (*biol.*) specie rezultată fără izolare geografică, numai prin izolare genetică și ecologică. (<fr. *écospecies*)

ecotímie *s. f.* reflectare în reacțiile emoționale individuale a tonusului afectiv al celor din jur. (<fr. *échothymie*)

ecostabilitáte *s. f.* stabilitate a genotipului, specifică soiurilor sau hibrizilor ameliorați. (<fr. *échostabilité*)

ecotíp *s. n.* biotip adaptat, rezultat prin acțiunea selecției în anumite condiții de mediu. (<fr. *écotype*)

ecotomografíe *s. f.* metodă de explorare medicală, bazată pe principiul reflexiei ecoului produs de un ultrasunet care întîlnește un obstacol, putînd diferența astfel structurile de consistență diferită dintr-un organ. (<fr. *échotomographie*)

ecotón *s. n.* **1.** zonă de tranziție între două biocenoze. **2.** specie de tranziție între două ecosisteme. (<fr. *écotone*)

ecotóp *s. n.* complex de factori ecologici (căldură, apă, lumină, substanțe nutritive organice) specific unei stațiuni (III). (<fr. *écotope*)

ecotoxicológie *s. f.* ramură a ecologiei care studiază acțiunea substanțelor toxice din mediul înconjurător asupra sistemelor biologice. (<*eco*^{2}- + *toxicologie*)

ecóu *s. n.* **1.** repetare a unui sunet datorită reflectării undelor sonore pe un obstacol. ● sunetul astfel repetat. ○ ~ *semnal* = înregistrare optică pe ecranul unui radar. **2.** *(fig.)* răsunet, vîlvă produsă de un eveniment etc. ○ *a se face ~ul cuiva* = a repeta ceea ce zice altcineva. (<fr. *écho*, lat. *echo*)

ecrán *s. n.* **1.** suprafață mată (albă) pe care se proiectează imaginile cu un aparat de proiecție; *(p. ext.)* cinematograf. ○ *micul ~* = televizor: *(p. ext.)* televiziune. **2.** perete, înveliș de protecție contra factorilor fizici externi. (<fr. *écran*)

ecraná *vb. tr.* a sustrage un anumit sistem fizic cîmpurilor electrice sau magnetice exterioare, cu ajutorul unui ecran. ● *(p. ext.)* a acoperi, a închide perspectiva. — *ecranáre* s. f. (<*ecran*)

ecranizá *vb. tr.* a transpune o lucrare literară sau muzicală într-o operă cinematografică, a adapta pentru ecran. (după rus. *ekranizirovatl*)

ecranizáre *s. f.* acțiunea de a ecraniza și rezultatul ei; *(concr.)* adaptare cinematografică. (<*ecraniza*)

ecrasá *vb. tr.* **1.** a strivi, a zdrobi. **2.** *(fig.)* a distruge, a nimici; a umili. ● a copleși, a împovăra. — *ecrasáre* s. f. (<fr. *écraser*)

ecrazítă *s. f.* exploziv brizant pe bază de acid picric. (<fr. *écrasite*)

ecrazór *s. n.* instrument chirurgical format din două ramuri care se pot strînge, strivind între ele o porțiune de organ. (<fr. *écraseur*)

ecremá *vb. tr.* *(livr.)* a separa smîntîna din lapte. (<fr. *écremer*)

ecrín, -ă *adj.* (despre glande) care elimină produsul fără a modifica structura celulelor; exocrin. (<fr. *ecrine*, germ. *ekkrin*)

ecrinológie *s. f.* ramură a fiziologiei care studiază secrețiile. (<fr. *ecrinologie*)

ecru/-crú/ *adj. inv., s. n.* (de) culoarea mătăsii naturale nealbite. ○ *mătase ~* = mătase care nu a fost trecută prin apă clocotită. (<fr. *écru*)

ecruisá *vb. tr.* a întări suprafața unui metal prin deformarea acestuia la rece. — *ecruisáre* s. f. (după fr. *écrouir*)

ecruisáj *s. n.* ecruisare. (<fr. *écrouissage*)

ectazíe^{1} *s. f.* **1.** *(metr.)* licență constînd în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. **2.** dilatare artificială a unui organ cavitar, a unui conduct sau vas sangvin. (<fr. *ectasie*)

-ectazíe^{2} *elem. comp.* „dilatație, extensie". (<fr. *-ectasie*, cf. gr. *ektasis*, lungire)

ectímă *s. f.* boală de piele infecțioasă manifestată prin pete roșii, mai mari decît cele de impetigo, mai profunde și cu aspect ulceros, care lasă cicatrice. (< fr. *ecthyma*, cf. gr. *ekthyma*, erupție)

ectíp *s. n.* *(fil.)* idee provenind dintr-o reprezentare. (<fr. *ectype*)

ECTO- *pref.* „în afară, extern". (<fr. *ecto-*, cf. gr. *ektos*)

ectoblónt *s. n. (biol.)* organism fixat pe fața exterioară a corpului gazdei. (<fr. *ectobionte*)

ectoblást *s. n.* 1. ectoderm. 2. lob membranos situat în partea opusă cotiledonului. (<fr. *ectoblaste*)

ectoblástic, -ă *adj.* ectodermic. (<fr. *ectoblastique*)

ectocardíe *s. f.* anomalie congenitală constînd în situarea inimii în afara cardiei. (<fr. *ectocardie*)

ectochelotomíe *s. f.* procedeu de tratare a herniei pe cale ventrală, prin deschiderea sacului herniar. (<*ecto-* + *chelotomie*)

ectocolostomíe *s. f.* deschidere operatorie, la piele, a unei porțiuni a colonului. (<*ecto-* + *colostomie*)

ectocornée *s. f.* pătura externă a corneei. (<engl. *ectocornea*)

ectocraniál, -ă *adj.* care aparține părții externe a cutiei craniene. (<engl. *ectocranial*)

ectocrín, -ă *adj.* (despre substanțe organice) eliminat în mediu de către organismele vii, avînd un rol important în reglarea relațiilor dintre specii. (<fr. *ectocrine*)

ectodérm *s. n.* 1. înveliș extern al embrionului celular; ectoblast. 2. tegument extern al corpului celenteratelor. (<fr. *ectoderme*)

ectodérmic, -ă *adj.* al ectodermului; ectoblastic. (<fr. *ectodermique*)

ectodermóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin leziuni ale țesuturilor derivate din ectoderm, în special ale pielii. (<fr. *ectodermose*)

ectodinamomórf, -ă *adj.* (despre soluri) format sub acțiunea predominantă a climei, influențat în mai mică măsură de ceilalți factori pedogenetici. (<*ecto-* + *dinamomorf*)

ectoendoparazít *s.m.* ciupercă parazită care crește deopotrivă la suprafața și în interiorul plantei-gazdă. (<fr. *ectoendoparasite*)

ectofít, -ă I. *adj., s. n.* (organism) care trăiește ca parazit în exteriorul plantei-gazdă. II. *s. n. pl.* paraziți vegetali pe suprafața corpului uman. (<fr. *ectophyte/s/*)

ectogenéză *s. f. (biol.)* 1. dezvoltare embrionară în afara organismului matern, în vitro. 2. autogeneză cauzată de factori externi. (<fr. *ectogenèse*)

ectomér *s. n.* blastomer care participă la formarea ectodermului. (<engl. *ectomere*)

ectomezoblást *s. n.* pătură celulară a embrionului din care, prin diferențiere, rezultă ectoblastul și mezoblastul. (<*ecto-* + *mezoblast*)

ectomezodérm *s. n.* mezoderm provenit din ectodermul primar. (<engl. *ectomesoderm*)

-ectomíe *elem. comp.* „excizie, extirpare, ablațiune". (<fr. *-ectomie*, cf. gr. *ektome*)

ectopág *s. m.* monstru dublu caracterizat prin fuziunea pereților costali și sternali. (<fr. *ectopage*)

ectoparazít, -ă *adj., s. m.* (parazit) care trăiește pe suprafața unui organism viu; ectozoar. (<fr. *ectoparasite*)

ectoperitonítă *s. f.* inflamație a foiței parietale a peritoneului. (<*ecto-* + *peritonită*)

ectópic, -ă *adj.* care prezintă ectopie. (<fr. *ectopique*)

ectopíe[1] *s. f. (anat., bot.)* poziție anormală a unui organ; heterotopie. (<fr. *ectopie*)

-ectopíe[2] *elem. comp.* „deplasare, dislocare". (<fr. *-ectopie*, cf. gr. *ektopos*, în alt loc)

ectoplacéntă *s. f.* înveliș endotelial incomplet al lacunelor placentare. (<fr. *ectoplacenta*)

ectoplásmă *s. f.* 1. strat superficial hialin al citoplasmei celulelor. 2. substanță spirituală pe care spiriștii pretind că o emană mediile în timpul transei; teleplasmă. (<fr. *ectoplasme*)

ectopotomíe *s. f.* incizie chirurgicală practicată la oarecare distanță de organul care trebuie operat. (<engl. *ectopotomy*, cf. gr. *ektopos*, în alt loc)

ectoretínă *s. f.* pătură exterioară, pigmentară, a retinei. (<engl. *ectoretina*)

ectosféră *s. f.* zonă exterioară a cromozomului. (<fr. *ectosphère*)

ectospór *s. m. (bot.)* spor format în bazidie. (<fr. *ectospore*)

ectotróf, -ă *adj.* 1. (despre organisme vegetale saprofite sau parazite) care trăiește pe suprafața altui organism animal sau vegetal. 2. cu micoriză la care filamentele micelienе se dezvoltă numai în straturile superficiale ale rădăcinilor plantei-gazdă. (<fr. *ectotrophe*)

ectotrópic, -ă *adj. (biol.;* despre organe) curbat în afară. (<fr. *ectotropique*)

ectozoár *s. n.* ectoparazit. (<fr. *ectozoaire*)

ECTRO- *elem. comp.* „malformație, lipsă". (<fr. *ectro-*, cf. gr. *ektros, ektroma*, avorton)

ectrodactilíe *s. f.* lipsa congenitală a unuia sau a mai multor degete. (<fr. *ectrodactylie*)

ectrogén, -ă *adj.* (despre substanțe) care provoacă malformații; teratogen. (<fr. *ectrogène*)

ectrogenie *s. f.* malformație cauzată de dezvoltarea incompletă a unor organe. (<fr. *ectrogénie*)

ectromél *s. m.* monstru care prezintă ectromelie. (<fr. *ectromèle*)

ectromelíe *s. f.* malformație congenitală constînd în lipsa, parțială sau totală, a unuia sau a mai multor membre. (<fr. *ectromélie*)

ectropión *s. n.* 1. eversiune a unei mucoase. 2. întoarcere a pleoapelor în afară, din cauza unei conjunctivite granuloase. (<fr. *ectropion*, gr. *ektropion*)

ectropodíe *s. f.* lipsă congenitală, integrală sau parțială, a unui picior. (<fr. *ectropodie*)

écu *s. f.* unitate monetară de credit a Comunității Europene, creată în 1978. (<fr. *écu*<engl. *E/uropean/ C/urrency/ U/nit/*, valuta europeană unită)

ecuánt *s. n.* cerc care reprezintă traiectoriile planetelor în jurul Pămîntului, în sistemul vechilor astronomi. (<fr. *équant*)

ecuatór *s. n.* 1. cerc mare, imaginar, pe suprafața Pămîntului, al cărui plan este perpendicular pe axa polilor și ale cărui puncte sînt egal depărtate de aceștia; linie pe o hartă geografică corespunzînd acestui cerc. ○ ~ *ceresc* = cercul mare al sferei cerești în al cărui plan se află ecuatorul terestru. 2. *(mat.)*

unul dintre cercurile mari ale unei sfere. 3. linie imaginară care înconjură echidistant de poli o formaţie anatomică mai mult sau mai puţin sferică. (<fr. *équateur*, lat. *aequator*< *aequare*, a face egal)

ecuatorlál, -ă *I. adj.* 1. de (la) ecuator, specific ecuatorului. ○ *zonă ~ă* = zonă de circa 10 grade care se întinde de o parte şi de alta a ecuatorului; *climă ~ă* = climat din zona ecuatorială, caracterizat printr-o temperatură constant ridicată şi o pluviozitate abundentă. *coordonate ~e* = sistem de coordonate prin care se determină poziţia aştrilor în raport cu ecuatorul ceresc. 2. care împarte în două jumătăţi. ○ *(biol.) placă ~ă* = plan median al unei celule unde cromozomii fisuraţi se grupează în cursul mitozei. **II.** *s. n.* lunetă astronomică pentru observarea mişcării stelelor şi determinarea coordonatelor lor ecuatoriale. (<fr. *équatorial*)

ecuáţie *s. f.* 1. relaţie matematică exprimată sub forma egalităţii, în care intră elemente cunoscute şi necunoscute şi care se verifică numai pentru anumite valori ale necunoscutelor. 2. *(fig.)* problemă dificilă. ○ *~ chimică* = reprezentare a unei reacţii chimice folosind simbolurile elementelor pentru a desemna atomii şi moleculele care iau parte efectiv la aceasta. 3. *(fiz.) ~ dimensională* = relaţie matematică prin care se stabileşte legătura dintre o mărime dată şi mărimile fundamentale. 4. *(astr.) ~a timpului* = diferenţa dintre timpul solar mijlociu şi cel adevărat. (<fr. *équation*, lat. *aequatio*, egalitate)

ecuaţionál, -ă *adj. (rar)* de egalare. (<engl. *equational*, fr. *équationnel*)

ecuméná *s. f.* oicumenă. (<fr. *oecoumène*, gr. *oikumene*, pământ locuit)

ecuménic, -ă *adj.* cu caracter universal; învestit cu autoritate ecleziastică pentru toate bisericile creştine. ○ *mişcare ~ă* = mişcare religioasă care urmăreşte reunirea tuturor bisericilor creştine într-una singură; ecumenism. (<fr. *oecuménique*, lat. *oecumenicus*, gr. *oikoumenike*)

ecumenicitáte *s. f.* caracter ecumenic. (<fr. *oecuménicité*)

ecumenísm *s. n.* mişcare ecumenică. (<fr. *oecuménisme*)

ecumenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ecumenismului. (<fr. *oecuméniste*)

ecusón *s. n.* 1. mică bucată de stofă sau de mătase cusută pe o uniformă militară indicînd arma, unitatea etc. ● mică piesă de plastic, de metal sau ţesătură purtată ca legitimaţie (la revers, pe un buzunar) la locul de muncă, la congrese etc. 2. stemă blazon. 3. placă de metal sau alt material în formă de scut, care poartă anumite însemne. ● loc încadrat de decoraţii şi ornamente pe care se sculptează piese heraldice sau inscripţii. (<fr. *écusson*)

ecvéstru, -ă *adj.* de călăreţ; (despre opere plastice) care reprezintă o persoană călare. (<fr. *équestre*, lat. *equester, -tris*)

ecvíde *s. n. pl.* familie de mamifere erbivore imparicopitate cuprinzînd calul, măgarul, zebra etc. (<fr. *équidés*, cf. lat. *equus*, cal)

ecvín, -ă *adj.* de cal. ○ *varus ~* = deformaţie constînd în extensiunea forţată a labei piciorului ca urmare a scurtării muşchilor superiori ai gambei. (<fr. *équin*, lat. *equinus*)

ecvinism *s. n.* deformaţie a piciorului ecvin. (<fr. *équinisme*)

ecvisetacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee criptogame vasculare, cu frunze foarte mici, solzoase, şi care se înmulţesc prin spori, avînd ca tip *equisetum*. (<fr. *équisétacées*, cf. lat. *equisetum*, coada-calului)

ecvisetále *s. f. pl.* ordin de criptogame vasculare cuprinzînd ecvisetaceele. (<fr. *équisétales*)

ecvisetínée *s. f. pl.* clasă de criptogame vasculare cuprinzînd forme actuale (criptogame-de-baltă) şi forme fosile (calamites). (<fr. *équisétinées*)

ecvitánt, -ă *adj.* (despre frunze, petale etc.) care se acoperă reciproc. (<fr. *équitant*, lat. *equitans*<*equitare*, a încăleca)

ECZEMAT(O)- *elem. comp.* „eczemă". (<fr. *eczémat/o/-*, cf. gr. *ekzema, -tos*, ebuliţie)

eczematidă *s. f.* afecţiune cutanată asemănătoare cu eczema, apărînd în aceleaşi condiţii, dar distingîndu-se prin absenţa veziculelor. (<fr. *eczématide*)

eczematiform, -ă *adj.* asemănător cu o eczemă. (<fr. *eczématiforme*)

eczematizá *vb. refl.* (despre o dermatoză; prurigo, ihtioză etc.) a se transforma în eczemă. — *eczematizáre* *s. f.* (<fr. *eczématiser*)

eczematogén, -ă *adj.* (despre substanţe) care provoacă eczeme. (<fr. *eczématogène*)

eczematós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de eczemă. (<fr. *eczémateux*)

eczémă *s. f.* boală de piele manifestată prin mîncărime, erupţii, abcese etc. (<fr. *eczéma*, gr. *ekzema*)

edáce *adj. inv. (livr.)* care consumă, mănîncă. (<it. *edace*, lat. *edax*)

EDAF(O)- *elem. comp.* „sol, pământ". (<fr. *édaph/o/-*, cf. gr. *edaphos*)

edáfic, -ă *adj.* referitor la factorii ecologici proprii solului. (<fr. *édaphique*)

edafofít, -ă *I. adj., s. f.* (plantă) cu rădăcinile în sol. **II.** *s. f. pl.* plante care constituie flora microscopică a solului. (<fr. *édaphophyte/s/*)

edafogén, -ă *adj.* produs de condiţiile solului. (<fr. *édaphogène*)

edafología *s. f.* 1. studiul formării compoziţiei şi influenţei solului asupra organismelor vii; ştiinţa solului; ecopedologie. 2. disciplină medicală care studiază caracterele somatice determinate de factorii ecologici. (<fr. *édaphologie*)

edafón *s. n.* totalitatea organismelor care trăiesc în sol, legate de anumite condiţii de viaţă. (<fr. *édaphon*)

edafosféră *s. f.* zonă din sol neinfluenţată de rădăcinile plantelor. (<fr. *édaphosphère*)

edafotíp *s. n.* ecotip format sub acţiunea anumitor condiţii de sol. (<fr. *édaphotype*)

edafotóp *s. n.* mediu pedologic al unui biotop. (<fr. *édaphotope)*

edafotropísm *s. n. (biol.)* reacție de orientare a unui organism către factorii ecologici ai solului. (<fr. *édaphotropisme)*

Édda *s. f.* culegere de legende și mituri ale vechilor popoare scandinave. (<germ. *Edda*, cf. scand. *edda*, străbun)

éddic, -ă *adj.* referitor la edda. (<*edda* + *-ic)*

édelschweln/-șvaln/ *s. n. inv.* rasă de porci crescută mai ales pentru carne. (<germ. *Edelschwein)*

edelváis *s. m. inv.* plantă erbacee perenă din familia compozeelor, cu inflorescențe compuse din capitule înconjurate de bractee albe și păroase, care crește în munți; *(pop.)* floarea-doamnei, albumiță, floare-de-colț. (<germ. *Edelweiss)*

edém *s. n.* umflătură nedureroasă rezultată din infiltrarea unui lichid seros într-un țesut celular subcutanat. ○ ~ *pulmonar* = afecțiune cauzată de transvazarea plasmei sangvine în alveolele pulmonare. (<fr. *oedème*, cf. gr. *oidema*, umflătură)

edematós, -oásă *adj.* 1. afectat de edem. 2. de natura edemului. (<fr. *oedémateux)*

edemațiá *vb. tr.* a face să se umfle; a face edematos. (<fr. *oedématier)*

edén *s. n.* 1. *(livr.)* rai, paradis. 2. *(fig.)* loc foarte frumos, plăcut, încîntător. (<fr. *éden)*

edénic, -ă *adj.* de rai, paradiziac. • *(fig.)* foarte frumos, plăcut, încîntător. (<fr. *édénique)*

edenitáte *s. f. (rar)* caracter edenic. (<*eden* + *-itate)*

edentá *vb. tr.* a rupe sau a smulge dinții unei perii, ai unei roți dințate etc. (<fr. *édenter)*

edentát, -ă I. *adj.* fără dinți. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere lipsite parțial sau total de dinți. (<fr. *édenté/s/)*

edentáție *s. f.* pierdere ori lipsă, totală sau parțială, a dinților; adentație. (după fr. *édenter)*

edibilitáte *s. f.* caracteristică a produselor horticole în stare proaspătă sau prelucrată de a fi corespunzătoare pentru consum alimentar. (cf. lat. *edere*, a mînca)

edict *s. n.* 1. lege, ordonanță prin care un înalt magistrat roman își arăta activitatea trecută și anunța programul activității viitoare. 2. act, decret imperativ emis de un monarh sau de o autoritate laică ori bisericească. (<lat. *edictum*, germ. *Edikt*, fr. *édit)*

edictá *vb. tr.* a da un edict; a proclama. (<lat. *edictare*, fr. *édicter)*

edictál, -ă *adj.* referitor la un edict. (<lat. *edictalis*, fr. *édictal)*

edícul *s. n.* 1. monument funerar constînd dintr-un mic edificiu în forma unui templu, așezat pe un soclu, care adăpostește statuia celui decedat. • nișă în care se păstrează portretele morților, urnele funerare. 2. chioșc, pavilion făcut de obicei în parcuri. 3. acoperitoare de protecție a unei lucrări de artă, cu înfățișare de templu în miniatură sau de chioșc. <fr. *édicule)*

edifiánt, -ă *adj.* 1. moral, moralizator, educativ. 2. edificator, lămuritor. (<fr. *édifiant)*

edificá *vb.* 1. *tr.* (și *fig.)* a zidi, a construi, a clădi (construcții monumentale). II. *tr., refl.* a (se) lămuri, a (se) clarifica. — *edificáre* s. f. (<fr. *édifier*, lat. *aedificare)*

edificatív, -ă *adj.* edificator. (<it. *edificativo)*

edificatór, -oáre *adj.* de natură a edifica (II), exemplar, concludent, pilduitor; edificativ. (<it. *edificatore)*

edifíciu *s. n.* clădire impunătoare, de mari proporții. (<lat. *aedificium*, fr. *édifice)*

edíl *s. m.* 1. magistrat roman care se ocupa cu îngrijirea edificiilor, cu aprovizionarea, organizarea jocurilor etc. 2. consilier comunal într-un oraș mare care se ocupă cu problemele de edilitate. (<fr. *édile*, lat. *aedilis)*

edilát *s. n. (rar)* activitate edilitară. (< *edil* + *-aj)*

edilitár, -ă *adj.* referitor la administrația, la lucrările de interes public ale unui oraș. (<fr. *édilitaire)*

edilitáte *s. f.* 1. operă de construire și de îngrijire a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș. 2. disciplină care se ocupă cu studiul, executarea și exploatarea lucrărilor de interes public, destinate să asigure un mediu salubru și plăcut. (<fr. *édilité*, lat. *aedilitas)*

edít, -ă *adj.* publicat, tipărit, editat. (<it. *edito)*

editá *vb. tr.* 1. a publica și a pune în vînzare o lucrare, o carte, o revistă, o emisiune poștală, un disc etc. 2. a stabili pentru publicare un text, pe baza unor cercetări competente, însoțindu-l eventual de note și comentarii. 3. *(inform.)* a pregăti textual datele unui program, în vederea prelucrării lor la ordinator. — *editáre* s. f. (<fr. *éditer)*

editologíe *s. f.* știința editării cărților, a prospectării pieței în vederea difuzării lor, precum și a administrării rețelelor de difuzare. (<*edita* + *-logie)*

editór, -oáre I. *s. m. f.* 1. persoană sau societate care editează cărți, reviste etc. • persoană care pregătește publicarea unor texte, o emisiune de televiziune etc. 2. cel care efectuează editarea programelor pe un ordinator. II. *s. n. (inform.)* parte a unui calculator care face editarea programelor (4). (<fr. *éditeur*, lat. *editor)*

editoriál, -ă I. *adj.* referitor la edituri sau editări; de editură. II. *s. n.* articol de fond care exprimă punctul de vedere al unei publicații sau al unui post de emisiune într-o anumită problemă, emanînd adesea de la direcție. (<fr. *éditorial)*

editorialíst *s. m.* autor al editorialului unui ziar. (<fr. *éditorialiste)*

editúră *s. f.* întreprindere care editează cărți, publicații periodice etc. (<*edit/or/* + *-ură)*

ediție *s. f.* 1. totalitatea exemplarelor unei opere tipărite prin folosirea aceluiași zaț tipografic. ○ ~ *critică* = ediție comentată a unui text (clasic, vechi etc.), însoțită de

aparatul critic necesar; ~ *definitivă* = ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv; ~ *princeps* v. princeps; ~ *specială* = ediție suplimentară a unui ziar, a cărei apariție a fost determinată de un eveniment însemnat. ● versiune. 2. serie de manifestări artistice, științifice, sportive etc. care se repetă periodic; etapă. — var. *edițiune* s.f. (<fr. *édition*, lat. *editio*)

edițiúne *s. f.* v. ediție.

edocefál *s. m.* monstru caracterizat printr-o singură orbită conținînd unu sau doi ochi, nas în formă de penis și absența gurii. (<fr. *édocéphale*, cf. gr. *aidoia*, organ genital)

edométrie, -ă *adj.* referitor la edometrie. (<fr. *oedométrique*)

edométrie *s. f.* tehnică avînd ca obiect studiul și măsurarea compresibilității solurilor sub fundații. (<fr. *œdométrie*)

edométru *s. n.* aparat folosit în edometrie. (<fr. *œdomètre*)

-édru, -edríe *elem. comp.* „latură, față, bază". (<fr. *-èdre, -édrie*, cf. gr. *hedra*, față)

educá *vb. tr.* a crește, a forma pe cineva prin educație. — *educáre* s. f. (<fr. *éduquer*, it., lat. *educare*)

educábil, -ă *adj.* care poate fi educat. (<fr. *éducable*)

educabilitáte *s. f.* posibilitatea de a fi educat. (<fr. *éducabilité*)

educatív, -ă *adj.* (despre o acțiune, o influență etc.) care răspunde cerințelor educației; cu valoare formativă. (<fr. *éducatif*)

educatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (persoană) care educă copiii, tineretul (în școli); mentor, preceptor. II. *s. f.* persoană care se ocupă cu educația copiilor preșcolari (în grădinițe, cămine și case de copii). (<fr. *éducateur*, lat. *educator*)

educáție *s. f.* 1. activitate socială cu caracter fundamental de transmitere a experienței de viață, a culturii către generații tinere, de influențare sistematică și conștientă a dezvoltării intelectuale, morale sau fizice; totalitatea metodelor folosite în acest scop; rezultatele acestei acțiuni. 2. bună creștere, bună cuviință. — var. *educațiune* s. f. (<fr. *éducation*, lat. *educatio*)

educaționál, -ă *adj.* referitor la educație în general, la învățămîntul care urmărește dezvoltarea capacităților și formarea aptitudinilor; care ține de știința educației; pedagogic. (<engl. *educational*)

educațiúne *s. f.* educație.

educogén, -ă *adj.* (despre factori psihosociali) capabil să contribuie la formarea omului și la integrarea lui socială. (<fr. *éducogène*)

eduleorá *vb. tr.* a îndulci (o băutură, un medicament etc.); a atenua. — *edulcoráre* s. f. (<fr. *édulcorer*)

eduleoránt, -ă I. *adj.* care edulcorează. II. *s. n.* substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci. (<fr. *édulcorant*)

eduleorátie *s. f.* edulcorare. (<fr. *édulcoration*)

efasá *vb. tr. (rar)* a șterge. — *efasáre* s. f. (<fr. *effacer*)

efeb *s. m.* 1. (în Grecia antică) tînăr între 17 și 18 ani care își făcea educația într-o efebie 2. adolescent; *(p. ext.)* tînăr de o deosebită frumusețe. (<fr. *éphèbe*, lat. *ephebus*, gr. *ephebos*)

efebíe *s. f.* (în Grecia antică) colegiu de educație civilă și militară a efebilor. (<fr. *éphébie*, gr. *ephebia*)

EFEBO- *elem. comp.* „adolescent, tînăr". (<fr. *éphébo-*, cf. gr. *ephebos*)

efebocrazíe *s. f.* sindrom care se manifestă (la pubertate) prin cefalee persistentă, cauzată de tulburări endocrine. (<fr. *éphébocrasie*)

efebofilíe *s. f.* atracție homosexuală a bărbaților către adolescenți. (<fr. *éphébophilie*)

efebogenéză *s. f.* 1. totalitatea transformărilor care se petrec în organism în timpul pubertății. 2. dezvoltare aberantă și spontană a unei celule germinative, provocînd teratom testicular. 3. *(bot.)* dezvoltare a gametului mascul fără fecundație. (<fr. *éphébogenèse*).

efeboíd, -ă *adj.* cu înfățișare de adolescent. (<fr. *éphéboïde*)

efebologíe *s. f.* studiu al modificărilor structurale și funcționale ale pubertății masculine. (<fr. *éphébologie*)

efect *s. n.* 1. fenomen care succedă unui alt fenomen *(cauză)*, fiind cu necesitate generat de acesta; urmare, consecință. ● traiectorie neobișnuită pe care o capătă mingea (la tenis, volei, fotbal), lovită după anumite procedee. ○ *minge cu* ~ = minge care, în urma unei anumite lovituri, ia o anumită traiectorie. 2. impresie făcută de ceva sau de cineva asupra cuiva; ceea ce izbește, atrage privirile, auzul etc. ○ *de* ~ = impresionant; uluitor, spectaculos. 3. *(pl.)* obiecte, bunuri (veșminte) care aparțin cuiva. ● *(mil.)* echipament. 4. denumire generală dată cambiilor, biletelor la ordin, cecurilor ș.a. folosite în operațiile comerciale, în relațiile de credit etc. (<lat. *effectus*, germ. *Effekt*, după fr. *effet*)

efectíe, -ă *adj. (fil.)* referitor la starea de echilibru sau de suspensie produsă de o cercetare fără rezultate. (<fr. *éphectique*, gr. *ephektikos*, care își suspendă judecata)

efectív, -ă I. *adj.* care are efect; real, adevărat. II. *s. n.* număr de indivizi care alcătuiesc o colectivitate. III. *adv.* adevărat, real, de fapt. (<fr. *effectif*, lat. *effectivus*)

efectivísm *s. n.* concepție proprie unui grup de matematicieni francezi, precursori ai intuiționismului, care susțin că pentru a fi eficiente, valabile, obiectele matematice nu trebuie definite doar prin axiome, prin caracteristicile lor abstracte, ci definiția lor trebuie să indice etapele prin care se ajunge la ele. (<fr. *effectivisme*)

efectivitáte *s. f.* capacitate a unui sistem de a produce un efect specific. (<fr. *effectivité*)

efectór, -oáre I. *adj., s. m.* (organ) de la care pornesc răspunsurile la stimulațiile primite prin organele receptoare. II. *s. m.* substanță care modifică activitatea unei enzime. (<fr. *effecteur*, lat. *effector*)

efectuá *vb. tr.* a face, a realiza, a înfăptui; a îndeplini, a executa. — *efectuáre* s. f. (<fr. *effectuer*)

efectuál, -ă *adj.* referitor la efect. (<engl. *effectual*)

efedrínă *s. f.* alcaloid extras dintr-un arbust, solubil în alcool, în eter și cloroform și cu acțiune vasoconstrictoare. (<fr. *éphédrine*)

efelídă *s. f.* *(med.)* nume dat unor mici pete rotunde ale pielii, datorate unei pigmentări anormale; *(pop.)* pistrui. (<fr. *éphélide*)

efemér[1] **I.** *adj.* de scurtă durată, vremelnic, trecător. ● (despre plante, animale) cu perioadă de dezvoltare scurtă, în decursul unui sezon de vegetație. **II.** *s. f. pl.* insecte efemeride. (<fr. *éphémère*)

EFEMER[2]**(O)-** *elem. comp.* „efemer". (<fr. *éphémér/o/-*, cf. lat *ephemeris*, gr. *ephemeros*< *hemera*, zi)

efemeríde *s. f. pl.* **1.** ordin de insecte pseudonevroptere care nu trăiesc în stare adultă decît o zi. ● plante cu ciclul de viață foarte scurt. **2.** tabele astronomice în care sînt indicate pozițiile zilnice ale aștrilor. **3.** note, notițe (de ziar, de calendar) care indică evenimentele petrecute la epoci diferite în aceeași zi. **4.** *(fig.)* gînduri, idei, lucruri etc. trecătoare. (<fr. *éphémérides*)

efemerítáte *s. f.* însușirea a ceea ce este efemer. (<*efemer* + *-itate*)

efemerizá *vb. tr., refl. (rar)* a face să devină, a deveni efemer. — *efemerizáre* s. f. (< *efemer* + *-iza*)

efemerofíte *s. f. pl.* plante perene efemere. (<fr. *éphémérophytes*)

efemeroteeă *s. f.* hemeroteeă. (<it. *efemeroteca*)

efeminá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni asemănător, psihologic sau fizic, cu o femeie; a (se) deviriliza; *(fig.)* a (se) moleși, a (se) înmuia. ● (despre homosexuali) a adopta habitudini feminine. (<fr. *éfféminer*, lat. *effeminare*)

efeminát, -ă *adj.* cu caracter femeiesc; molatic. (<fr. *efféminé*, lat. *effeminatus*)

efeminăție *s. f.* efeminare. (<fr. *effémination*, lat. *effeminatio*)

eferént, -ă *adj.* *(anat.;* despre vase, nervi) care duce în afară de la un centru important, de la un organ. (<fr. *efférent*, lat. *efferens*< *efferre*, a duce afară)

eferență *s. f.* transmitere centrifugală, spre periferie, a impulsurilor senzitivo-senzoriale. (<germ. *Efferenz*)

efervescént, -ă *adj.* **1.** (despre lichide) care dezvoltă cu putere gaze în timpul unei reacții chimice. **2.** *(fig.)* agitat, frămîntat, clocotitor. (<fr. *effervescent*, lat. *effervescens*<*effervescere*, a clocoti)

efervescență *s. f.* **1.** degajare activă, puternică de gaz în masa unui lichid, în cursul unei reacții chimice. **2.** *(fig.)* agitație, frămîntare, fierbere. (<fr. *effervescence*)

efét *s. m.* judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal, instituit de Dracon la Atena. (<fr. *éphète*, gr. *ephetes*)

efetonínă *s. f.* efedrină sintetică. (<fr. *éphétonine*)

eficáce *adj. inv.* care produce efectul așteptat; eficient. ● folositor, practic. ○ *valoare ~* = valoare efectivă. (<fr. *efficace*, lat. *efficax, -acis*)

eficacitáte *s. f.* calitatea de a fi eficace; eficiență. (<fr. *efficacité*, lat. *efficacitas*)

eficiént, -ă *adj.* eficace. ● pozitiv, sigur. (<fr. *efficient*, lat. *efficiens*<*efficere*, a produce)

eficientizá *vb. tr.* a face eficient. — *eficientizáre* s. f. (<*eficient* + *-iza*)

eficiență *s. f.* eficacitate; randament. ○ *~ economică* = raportul dintre rezultatele obținute în activitatea economică și eforturile (cheltuielile) depuse. (<fr. *efficience*, lat. *efficientia*)

efidrofobíe *s. f.* teamă exagerată față de propria sudorație. (cf. gr. *ephidron*, a transpira)

efigiál, -ă *adj.* care aparține unei efigii; de efigie. (<fr. *effigial*)

efígie *s. f.* chipul unui suveran, al unui om de stat, de știință etc. reprezentat pe o monedă, medalie, marcă poștală. ● *(rar)* imagine a unei persoane; portret care redă doar asemănarea fizică. (<fr. *effigie*, lat. *effigies*, chip)

efilá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) subția, a slăbi, a căpăta siluetă. **II.** *tr.* a rări, a fila părul cuiva. ● a destrăma o țesătură (fir cu fir). — *efilăre* s. f. (<fr. *effiler*)

efilát, -ă *adj.* lung și subțire. ○ *talie ~ă* = mijloc subțire, tras prin inel. (<fr. *effilé*)

efleurá/-flö-/ *s. n.* atingere ușoară. ● masaj ușor, cu vîrful degetelor sau cu toată palma, acționînd țesuturile în mod reflex. (<fr. *effleurage*)

eflorá *vb. tr.* a studia superficial; a frunzări o carte. — *eflorăre* s. f. (<fr. *effleurer*)

efloreseént, -ă *adj.* **1.** (despre plante) care înflorește. **2.** *(fig.)* înfloritor, bogat în aspecte sau detalii. **3.** *(chim.;* despre săruri) care pierde o parte din apa de cristalizare, căpătînd aspect pulverulent. (<fr. *efflorescent*, lat. *efflorescens*)

efloreseénță *s. f.* **1.** începutul înfloririi unei plante; îmbobocire. **2.** *(fig.)* înflorire, prosperitate, dezvoltare (bogată). **3.** transformare în pulbere a unor săruri hidratate prin pierderea apei de cristalizare în contact cu aerul. ● depozit de săruri de la suprafața unor roci. **4.** erupție ușoară pe piele; exantem; *(pop.)* spuzeală. (<fr. *efflorescence*)

eflorisméntt *s. n.* alterare a suprafeței unei roci. (<fr. *effleurissement*)

efluént, -ă *adj., s. n.* (soluție lichidă sau gazoasă) care emană dintr-un recipient. (<fr. *effluent*, lat. *effluens*)

efluéntă *s. f.* emanație; scurgere. (<fr. *effluence*)

efluviáție *s. f.* **1.** mișcare a unui curent de particule. **2.** efluvioterapie. (<fr. *effluviation*)

efluvioterapíe *s. f.* aplicație terapeutică a efluviului electric, folosită contra durerilor și a unor leziuni ale pielii; efluviație (2). (<fr. *effluviothérapie*)

eflúviu *s. n.* 1. emanație gazoasă a unor corpuri; emanație electrică sau magnetică. ● *(fig.)* curent, flux fluid, suflu. 2. descărcare electrică, de slabă luminozitate, în jurul electrozilor aflați la o tensiune înaltă. 3. defect sub forma unor linii subțiri în evantai care apare pe o peliculă cinematografică la developare, datorită unei derulări prea rapide, cînd pelicula se încarcă electrostatic. (<fr. *effluve*, lat. *effluvium*<*fluere*, a curge)

eflúx *s. n.* mișcare, scurgere a unei mase de fluid către exterior. (<fr. *efflux*, cf. lat. *effluere*, a se răspîndi)

efód *s. n.* tunică îmbrăcată de preoții evrei în timpul marilor ceremonii. — scris și *ephod*. (<fr. *éphod*, cf. ebr. *efod*<*aphad*, a îmbrăca)

éfor *s. m.* 1. (în Sparta antică) fiecare dintre cei cinci demnitari aleși, care aveau largi puteri de control, fiind instituiți ca o contrabalansare a puterii regale. 2. membru în consiliul de conducere al unei eforii (2). (<fr. *éphore*, gr. *ephoros*, supraveghetor)

eforát *s. n.* demnitatea de efor; colegiul eforilor; eforie (1). (<fr. *éphorat*)

eforíe *s. f.* 1. *(ant.)* eforat. 2. (în trecut) corp de persoane care alcătuiau conducerea colectivă a unei instituții de cultură sau de binefacere, constituind un fel de consiliu de administrație. ● instituție condusă de un corp de efori. (<fr. *éphorie*, gr. *ephoria*)

efórt *s. n.* 1. încordare fizică sau intelectuală pentru atingerea unui scop; sforțare, străduință. 2. *(fiz.)* rezultantă a forțelor interioare dintr-o secțiune a unui corp deformabil, cauzată de solicitări exterioare, de efecte termice etc. (<fr. *effort*)

efractór, -oáre *s. m. f.* infractor care a comis o spargere. (<fr. *effracteur*)

efracțíe *s. f.* spargere făcută cu intenția de a fura. — var. *efracțiune* s. f. (<fr. *effraction*, lat. *effractio*)

efracțiúne *s. f.* v. efracție.

efrenát, -ă *adj.* neînfrînat, nestăpînit; fără măsură, excesiv. (<fr. *effréné*)

efúzie *s. f.* v. efuziune.

EFUZIO- *elem. comp.* „răspîndire". (<fr. *effusio-*, cf. lat. *effusio*, revărsare)

efuziométru *s. n.* dispozitiv pentru determinarea densității unui gaz ce străbate un înveliș poros. (<fr. *effusiomètre*)

efuziúne *s. f.* 1. manifestare puternică a unor sentimente frumoase, nobile (iubire, admirație etc.); căldură sufletească. 2. proces de trecere a unui gaz printr-o deschidere foarte mică. 3. erupție vulcanică. — var. *efuzie* s. f. (<fr. *effusion*, lat. *effusio*<*effundere*, a se revărsa)

efuzív, -ă *adj. (geol.)* vulcanic. ○ *rocă ~ă* = rocă magmatică întărită la suprafața scoarței Pămîntului. (<fr. *effusif*)

efuzór *s. n.* partea din spate, cu secțiune crescătoare, prin care sînt evacuate gazele arse dintr-un reactor. (<fr. *effuseur*)

egál, -ă 1. *adj.* 1. la fel, asemenea (ca natură, fel, cantitate etc.). ● uniform. 2. (despre expresii matematice) care are aceeași valoare cu o altă expresie sau cu un număr dat. ● (despre mulțimi) format din aceleași elemente. ● (despre figuri geometrice) care se suprapun exact. 3. (despre oameni; și *s. m.*) de același rang, de aceeași valoare. II. *s. n.* semn(=) care exprimă o egalitate. (<fr. *égal*, cf. lat. *aequalis*)

egalá *vb.* I. *tr., refl.* a face, a deveni egal; a fi sau a face să fie (aproape) la fel cu altul în anumite privințe. II. *tr. (sport)* a atinge același număr de puncte cu altcineva. — *egaláre* s. f. (<fr. *égaler*)

egalábil, -ă *adj.* care poate fi egalat. (<fr. *égalable*)

egalitár, -ă *adj. (livr.)* referitor la egalitatea politică; bazat pe egalitate politică. (<fr. *égalitaire*)

egalitarísm *s. n.* concepție socială utopică care preconizează împărțirea egală a bunurilor, indiferent de aportul individual la producerea lor, nivelarea, egalizarea retribuirii muncii, a trebuințelor și consumului personal al membrilor societății. (<fr. *égalitarisme*)

egalitaríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al egalitarismului. (<fr. *égalitariste*)

egalitáte *s. f.* 1. stare a două sau a mai multor lucruri egale între ele. ● *(sport)* rezultat constituit dintr-un număr egal de puncte, realizat de mai mulți participanți la o competiție. 2. principiu potrivit căruia tuturor oamenilor, statelor sau națiunilor li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri prevăzute de regula de drept; situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri. 3. *(mat.)* echivalență între două sau mai multe mărimi, elemente, factori etc. egali; expresie a acestei relații redată prin semnul egal (=). (<fr. *égalité*)

egalizá *vb. tr.* a face ca două sau mai multe lucruri, situații, mărimi etc. să fie egale între ele în anumite privințe; a nivela, a netezi (un teren, un obiect etc.). (<fr. *égaliser*)

egalizáre *s. f.* 1. acțiunea de a egaliza și rezultatul ei. 2. nivelare a unui teren, a unui drum, a unei construcții etc. 3. repartizare uniformă a coloranților în materialele textile cu ajutorul generalizatorilor (II, 2). 4. operația de uniformizare a țesăturilor. (<*egaliza*)

egalizatór, -oáre I. *adj.* care egalizează. II. *s. n.* 1. amestec de rășină folosit în vopsitorie la netezirea și la obținerea unui luciu superior al peliculelor (2). 2. produs chimic cu proprietăți de egalizare (3) a coloranților. 3. dispozitiv care reglează presiunea apei, a aburilor într-o conductă. 4. aparat electronic care permite, cu ajutorul unor filtre, obținerea calității maxime la înregistrare sau la redare a unui casetofon. (<fr. *égalisateur*, /II/ *égaliseur*, /II, 4/ engl. *equalizing*)

egalizór *s. n.* aparat pentru corectarea distorsiunilor de atenuare ale unui sistem electroacustic. (<fr. *égaliseur*, engl. *equaliser*)

egeeán, -ă *adj.* referitor la popoarele de la Marea Egee. ○ *civilizație ~ă* = nume dat civilizațiilor preelenice care s-au dezvoltat între anii 2600 și 1200 î.e.n. în insulele și pe coastele Mării Egee. (<fr. *égéen*, cf. *Egee*, mare din bazinul răsăritean al Mării Mediterane)

egérie *s. f. (livr.)* femeie care sfătuiește în secret pe cineva. (<fr. *égérie*, cf. lat. *Egeria*, nimfă sfătuitoare a regelui Numa)

egersimétru *s. n.* instrument medical cu care se determină cronaxia și excitabilitatea neuromusculară. (<engl. *egersimeter*)

-egétic *elem. comp.* „care conduce, îndrumă". (<fr. *-égétique*, cf. gr. *egetikos*)

eghilét *s. m.* șnur textil folosit ca ornament la uniforma militară. (<fr. *aiguillette*)

egidă *s. f.* **1.** *(mit.)* scut al lui Zeus, acoperit cu pielea caprei Amalteia. ● scutul Minervei. **2.** îndrumare, îngrijire, ocrotire; sprijin. ○ *sub ~a* = sub auspiciile, cu îndrumarea și răspunderea unei instituții. (<fr. *égide*, cf. lat. *aegis*, scutul Minervei, gr. *aigis*, piele de capră)

eglpán *s. m.* supranume dat zeului Pan și satirilor, datorită presupusului lor picior de țap. (<fr. *aigipan*, cf. gr. *aix*, *aigos*, țap; *Pan*, zeu la greci)

egipteán, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Egipt. **II.** *adj.* referitor la Egipt sau la egipteni. ● *(s. f.)* limbă veche vorbită în Egipt. ● *(s. n.)* dialect arab vorbit în Egipt și Sudan. (după fr. *égyptien*)

egiptológ, -ă *s. m. f.* specialist în egiptologie. (<fr. *égyptologue*)

egiptológie, -ă *adj.* referitor la egiptologie. (<fr. *égyptologique*)

egiptologíe *s. f.* ramură a orientalisticii care studiază istoria și cultura Egiptului antic. (<fr. *égyptologie*)

egipțiéne *s. f. pl.* caractere moderne de literă tipografică, cu construcție aproape geometrică și cu talpa dreptunghiulară. (<germ. *Egyptienne*)

egírin *s. n.* silicat natural de fier și sodiu. (<fr. *égirine*)

eglógă *s. f.* poezie pastorală; idilă; bucolică. (<fr. *églogue*, lat. *celoga*)

EGO- *elem. comp.* „eu", „propria persoană". (<fr. *égo*, cf. lat. *ego*, eu)

egocéntric, -ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de egocentrism; egocentrist. (<fr. *égocentrique*)

egocentrísm *s. n.* mod de a privi totul prin prisma intereselor și sentimentelor personale, acordînd o importanță exagerată propriei individualități; egoism. ● *(p. ext.)* concepție etico-filozofică care consideră individul ca centru al universului. (<fr. *égocentrisme*)

egocentríst, -ă *adj.* egocentric. (<fr *égocentriste*)

egofil, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de egofilie. (<*egofilie*)

egofilíe *s. f.* iubire patologică de sine. (<*ego-* + *-filie*[2])

egofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de egofobie. (<*egofobie*)

egofobíe *s. f.* ură patologică de sine. (<*ego-* + *-fobie*[2])

egofoníe *s. f.* voce asemănătoare behăitului caprei, întîlnită în isterie și în paralizia generală progresivă. (<fr. *égophonie*, cf. gr. *aix*, *aigos*, capră)

egoísm *s. n.* preocupare exagerată față de propria persoană și de interesele personale, în dauna intereselor și drepturilor celorlalți. (<fr. *égoïsme*)

egoíst, -ă *adj., s. m. f.* (om) dominat de egoism. (<fr. *égoïste*)

egolatríe *s. f.* adorație patologică a propriei persoane; egotism. (<*ego-* + *-latrie*)

egolátru, -ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de egolatrie. (<*ego-* + *-latru*)

egomísm *s. n.* *(rar)* egoism absolut, care nu acceptă decît existența propriului eu. (<fr. *égomisme*, cf. lat. *egomet*, cu însumi)

egótic, -ă *adj.* egotist. (<fr. *egotique*)

egotísm *s. n.* cult al propriului eu; egolatrie, egocentrism. ● (la Stendhal) studiu detaliat efectuat de un scriitor asupra propriei individualități. (<fr. *égotisme*)

egotíst, -ă *adj., s. m. f.* (om) dominat de egotism; egotic. (<fr. *egotiste*)

egrená *vb. tr.* a desprinde cu o mașină specială fibrele de bumbac de pe semințe. — *egrenáre* *s. f.* (<fr. *égrener*)

egrenáj *s. n.* egrenare. (<fr. *égrenage*)

egrenát *s. n.* egrenare. (<*egrena*)

egresiúne *s. f.* *(livr.)* ieșire. (<lat. *egressio*)

egrétă *s. f.* **1.** pasăre migratoare de baltă, albă, care are pe spate un mănunchi de pene ornamentale lungi. **2.** mănunchi de pene sau de fire albe purtat în trecut de femei la pălării și de militari la chipiuri. **3.** aglomerație de perișorl la extremitatea superioară a fructelor. (<fr. *aigrette*)

egutáj *s. n.* egutare. (<fr. *égouttage*)

egutáre *s. f.* îndepărtare a apei din cărbuni și din minereuri; egutaj. (după fr. *égouttement*)

egutór *s. n.* **1.** cilindru gol, cu o sticlă din metal, care stoarce și netezește materialul în cutiile aspiratoare ale mașinilor de fabricat hîrtie. **2.** suport pentru scurs vesela, brînzeturile. (<fr. *égouttoir*)

cholót *s. n.* ecosondă. (<germ. *Echolot*)

cicosán *s. m.* hidrocarbură parafinică cu 20 de atomi de carbon în moleculă. (<fr. *cicosan*, cf. gr. *cikosi*, 20)

cidér *s. m.* pasăre marină din regiunile scandinave, înrudită cu rața. (<fr. *cider*, isl. *aeder*)

cidétic, -ă *adj.* **1.** referitor la cidetism; care provine din imaginație. **2.** referitor la esență, la semnificația lucrurilor. (<fr. *eidétique*)

cidetísm *s. n.* formă specifică a memoriei vizuale, constînd în reproducerea vie a imaginilor, a unor obiecte văzute cîndva. (<fr. *eidétisme*, cf. gr. *eidos*, imagine)

cidofór *s. n.* instalație pentru proiecția imaginilor de televiziune pe ecran cinematografic. (<fr. *eidophore*, engl. *eidofor*)

eifelián *s. n.* primul etaj al devonianului mediu. (<fr. *eifélien*, cf. *Eifel*, regiune în Germania)

einstein /áin-ștain/ *s. m.* energia necesară excitării atomilor unui mol dintr-o substanță, echivalentă cu energia unui număr de cuante de radiație electromagnetică egal cu $6{,}023 \cdot 10^{23}$. (<fr. *einstein*)

einsteinián, -ă *adj.* referitor la Einstein, propriu lui Einstein. (<fr. *einsteinien*, cf. *Albert Einstein*, fizician germ.)

einstéiniu *s. n.* element transuranic sintetic din grupa actinidelor. (<germ. *Einsteinium*)

éira *s. f.* pumă din America de Sud. (<fr. *eyra*<cuv. braz.)

eisenachiéni /aizănahieni/ *s. m. pl.* adepți ai marxismului, care sub conducerea lui W. Liebknecht și A. Bebel, au constituit la Eisenach, în 1869, Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Germania. (cf. *Eisenach*, oraș în Germania)

ejaculá *vb. intr.* a arunca afară un lichid (sperma prin canalul uretral). — *ejaculáre* s. f. (<fr. *éjaculer*)

ejaculát *s. n.* secreția, sperma ejaculată. (<*ejacula*)

ejaculatór, -oáre *adj.* care servește pentru ejaculare. (<fr. *éjaculateur*)

ejaculatóriu, -ie *adj.* referitor la ejacularea spermei. (<fr. *éjaculatoire*)

ejaculáție *s. f.* 1. ejaculare. 2. zvîrlire în afară a sporilor din sporange la unele plante. — var. *ejaculațiune* s. f. (<fr. *éjaculation*)

ejaculațiúne *s. f.* v. ejaculație.

ejectá *vb. tr.* a arunca, a proiecta afară, a evacua (un fluid, un obiect etc.). — *ejectáre* s. f. (<fr. *éjecter*, lat. *eiectare*)

ejectábil, -ă *adj.* care poate fi ejectat. ○ *scaun* ~ = scaun într-un avion foarte rapid, prevăzut cu un dispozitiv care, în caz de pericol în zbor, proiectează în afară pe pilot cu parașuta lui. (<fr. *éjectable*)

ejectór *s. n.* 1. dispozitiv pentru evacuarea unui fluid dintr-un rezervor prin efectul de aspirație și de antrenare a fluidului de către un alt fluid în mișcare. 2. dispozitiv la armele de vînătoare basculante care aruncă din țeavă cartușul percutat. 3. dispozitiv la casete pentru scoaterea casetei. (<fr. *éjecteur*)

ejécție *s. f.* ejectare. — var. *ejecțiune* s. f. (<fr. *éjection*, lat. *eiectio*)

ejecțiúne *s. f.* v. ejecție.

elaborá *vb. tr.* 1. a crea, a redacta o operă, un text etc. 2. a efectua operațiile necesare pentru obținerea unui metal, a unui aliaj. — *elaboráre* s. f. (<fr. *élaborer*, lat. *elaborare*<*labor*, lucru)

elaborát *s. n.* rezultatul unei elaborări; compunere, lucrare. (<germ. *Elaborat*)

elaboratór, -oáre *s. m. f.* cel care elaborează (ceva). (<fr. *élaborateur*)

elaborațíe *s. f.* *(rar)* elaborare. (<fr. *élaboration*)

eládic, -ă *adj.* referitor la civilizația și cultura egeeană din Elada (Grecia antică). (<engl. *helladic*, germ. *helladisch*)

elagáj *s. n.* elagare. (<fr. *élagage*)

elagáre *s. f.* tăiere a ramurilor din partea de jos a tulpinii arborilor; elagaj. (după fr. *élaguer*)

elágic *adj.* (despre acizi) obținut prin oxidarea acidului galic. (<fr. *ellagique*)

ELAIO- *elem. comp.* „ulei, grăsimi". (<fr. *élaïo-*, cf. gr. *elaion*, ulei de măsline)

elaoconiózǎ *s. f.* foliculită supurantă, datorată prafului și particulelor metalice conținute în ulei, care acoperă porii. (<fr. *élaïoconiose*)

elalométru *s. n.* instrument pentru măsurarea densității uleiurilor grase. (<fr. *élaïomètre*)

elalopatíe *s. f.* umflătură nedureroasă cu conținut gras, care apare la articulațiile distale ale picioarelor. (<fr. *élaïopathie*)

elaloplanctón *s. n.* plancton conținînd substanțe grase, care îi ușurează plutirea. (<fr. *élaïoplancton*)

elaopláste *s. n. pl.* incluziuni de ulei în citoplasmă. (<fr. *élaïoplastes*)

elaiosférǎ *s. f.* corpuscul sferic gras prezent în celulele parenchimului palisadic și spongios. (<fr. *élaïosphère*)

elán[1] *s. m.* mamifer erbivor din familia cervidelor, cu coarne ramificate, răspîndit în nordul Europei, al Americii și Asiei. (<fr. *élan*)

elán[2] *s. n.* avînt, însuflețire, entuziasm. • *(sport)* complex de mișcări și de procedee care ajută la efectuarea unei sărituri sau aruncări. (<fr. *élan*)

elanódic *s. m.* *(ant.)* arbitru la jocurile olimpice. (<gr. *hellanodikes*)

elansá *vb.* I. *refl.* a se avînta, a năzui (spre). II. *tr.* *(mar.)* *a ~ etrava* = a construi etrava (la veliere) astfel încît să aibă o înclinare spre înainte, conferind zvelțețe. — *elansáre* s. f. (< fr. *élancer*)

elansát, -ă *adj.* zvelt, avîntat. (<fr. *élancé*)

elascóp *s. n.* aparat care poate executa cercetarea acustică a spațiului aerian, descoperind țintele în condiții de vizibilitate redusă, de la distanțe de zeci de kilometri.

ELASMO-, -elásmă *elem. comp.* „cartilaj, solz, lamă cornoasă". (<fr. *élasmo-*, *-élasma*, cf. gr. *elasmos*, *elasma*)

elasmoíd, -ă *adj.* (despre solzi) în formă de lamelă cartilaginoasă. (<fr. *élasmoïde*)

elasmotériu *s. m.* rinocer uriaș din cuaternar, cu o protuberanță mare pe frunte și una pe oasele nazale. (<*elasmo-* + *-teriu*)

elasmozáur *s. m.* reptilă uriașă marină din cretacic, cu capul plat și cu membrele transformate în palete înotătoare. (<*elasmo-* + *-zaur*)

ELAST(O)- *elem. comp.* „elasticitate, fibre elastice". (<fr. *élast|o|-*, cf. gr. *elastos*, care se întinde)

elastánță *s. f.* 1. coeficient de proporționalitate între presiunea unui fluid și volumul unui rezervor elastic. ○ *~ pulmonară* = variația de presiune necesară pentru producerea unei variații a volumului toracopulmonar. 2. inversul capacității electrice. (<fr. *élastance*)

elástic, -ă I. *adj.* (despre corpuri) care are proprietatea de a-și reveni la forma inițială după ce a fost momentan deformat; care se întinde. • (despre ființe) mlădios, suplu; *(fig.)*; despre oameni) care se adaptează ușor la orice situație, care prezintă elasticitate (3). II. *s. n.* produs textil conținînd fire de cauciuc, din care se fac bretele, jartiere etc. (<fr. *élastique*, lat. *elasticus*, cf. gr. *elastos*, ductil)

elasticitáte *s. f.* **1.** proprietatea de a fi elastic. ○ *teoria ~ății* = capitol al mecanicii care se ocupă cu determinarea stării de tensiune și de deformare a corpurilor elastice supuse acțiunii unor sarcini exterioare. **2.** *limită de ~* = tensiune maximă la care poate fi supus un corp fără a rămîne cu deformații permanente. **3.** *(fig.)* supleție. **4.** proprietate a unei variabile economice (cerere, consum, ofertă) de a-și modifica mărimea sub influența altei variabile. (<fr. *élasticité*)

elastínă *s. f.* substanță organică albuminoidă care intră în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor sangvine, pielii etc. (<fr. *élastine*)

elastocinétică *s. f.* parte a elastomecanicii care studiază vibrațiile elastice ale corpurilor solide deformabile, fără a ține seama de cauzele care le produc. (<fr. *élastocinétique*)

elastodinámică *s. f.* parte a elastomecanicii care studiază vibrațiile elastice ale corpurilor solide deformabile, ținînd seama de cauzele care le produc. (<fr. *élastodynamique*)

elastofibróm *s. n.* tumoare benignă, slab delimitată, care se dezvoltă în țesuturile superficiale ale trunchiului, în special în regiunea subscapulară. (<*elasto-* + *fibrom*)

elastóm *s. n.* tumoare benignă compusă din țesut elastic. (<fr. *élastome*)

elastomecánică *s. f.* parte a mecanicii care studiază starea de tensiune și deformare în corpurile elastice supuse solicitărilor unor forțe exterioare. (<fr. *élastomécanique*)

elastomér *s. m.* polimer sintetic prezentînd proprietăți elastice și plastice asemănătoare cu cele ale cauciucului natural. (<fr. *élastomère*)

elastometríe *s. f.* măsurare a elasticității corpurilor. (<fr. *élastométrie*)

elastométru *s. n.* aparat folosit în elastometrie. (<fr. *élastomètre*)

elastopatíe *s. f.* afecțiune a țesutului elastic. (<fr. *élastopathie*)

elastoplástic, -ă *adj.* (despre substanțe, materiale) care este în același timp elastic și plastic. (<fr. *élastoplastique*)

elastoplasticitáte *s. f.* calitate a unei substanțe elastoplastice. (<fr. *élastoplasticité*)

elastorexíe *s. f.* ruptură a fibrelor țesutului elastic. (<fr. *élastorrhexie*)

elastotonometríe *s. f.* metodă de măsurare a tensiunii intraoculare pe baza reacțiilor elastice ale membranelor ochiului. (<*elasto-* + *tonometrie*)

elastóză *s. f.* **1.** degenerescență a țesutului elastic. **2.** albumoză care rezultă din elastină sub acțiunea acizilor sau enzimelor. (<fr. *élastose*)

elateríde *s. n. pl.* familie de coleoptere cu corp alungit și scorțos, ale căror larve sînt fitofage. (<fr. *élatérides*, cf. gr. *elater*, care împinge)

elaterítă *s. f.* amestec de hidrocarburi naturale din grupul ozocheritei, care, combinat cu diferite cauciucuri, servește la fabricarea unor izolanți electrici. (<fr. *élatérite*)

elatív *s. n.* caz gramatical care exprimă acordarea, prin atracție, a adverbului, morfem al superlativului unui adjectiv, cu adjectivul respectiv. (<fr. *élatif*, germ. *Elativ*, cf. lat. *elatus*, înalt)

eláție *s. f.* *(med.)* stare particulară în care subiectul are o deosebită încredere în forțele proprii și manifestă o bună dispoziție. (<lat. *elatio*, exaltare)

Eldorádo *s. n.* țară imaginară din noul continent, pe care spaniolii o credeau bogată în aur și în pietre prețioase; *(p. ext.)* țară încîntătoare, plină de bogății. (<fr. *eldorado*, cf. sp. *eldorado*, cel aurit)

eleagnacée *s. f. pl.* familie de arbori și arbuști din America de Nord, Europa și Asia, cu solzișori bruni sau argintii pe părțile aeriene și flori apetale, axilare. (<fr. *éléagnacées*)

eleát, -ă **I.** *adj. școală ~ă* = școală filozofică greacă de tendință idealistă din sec. VI-V î.e.n., ai cărei reprezentanți principali, Zenon și Parmenide, au formulat concepția metafizică după care diversitatea și mișcarea lumii sînt simple iluzii senzoriale, adevărata „existență", cognoscibilă numai prin rațiune, fiind unică, imobilă, continuă și imuabilă. **II.** *s. m. f.* adept al acestei școli. (<fr. *éléate*, cf. *Elea*, oraș în Lucania /Italia/)

eleátic, -ă *adj.* propriu școlii eleaților. (<fr. *éléatique*, lat. *eleaticus*)

eleatísm *s. n.* filozofia eleaților. (<germ. *Eleatismus*)

elebór *s. m.* plantă erbacee cu rizomul gros și ramificat, cu flori roșii, aplecate în jos; *(pop.)* spinz. (<fr. *ellébore*)

electív, -ă *adj.* **1.** bazat pe alegere. ● care se face, se acordă prin alegere. **2.** care procedează prin eliminare. (<fr. *électif*, lat. *electivus*)

electivitáte *s. f.* **1.** calitatea a ceea ce este electiv. **2.** însușire a organismelor vii de a asimila acele condiții de mediu care corespund cel mai mult ereditații lor. (<fr. *électivité*)

electór, -oáre **I.** *s. m. f.* persoană care are dreptul de a participa la o alegere. **II.** *s. m.* (în Imperiul Romano-German) principe sau prelat care avea dreptul de a-l alege pe împărat. (<fr. *électeur*)

electorál, -ă *adj.* referitor la alegeri. (<fr. *électoral*)

electoralísm *s. n.* orientare în sens demagogic a politicii unui partid sau guvern în apropierea alegerilor. (<fr. *électoralisme*)

electoralíst, -ă *adj.* referitor la electoralism. (<fr. *électoraliste*)

electorát *s. n.* **1.** demnitatea de elector (II). **2.** teritoriu supus unui elector (II). **3.** totalitatea alegătorilor în cadrul unor alegeri generale. (<fr. *électoral*, germ. *Electoral*)

ELECTR(O)- *elem. comp.* „electricitate". (<fr. *électr/o/-*, germ. *elektr/o/-*, cf. gr. *elektron*, ambră galbenă, la care s-a observat fenomenul electricității de către Thales)

electrét *s. m.* material care prezintă la temperatura obișnuită polarizație electrică, permanentă, fără să fie deformat. (<fr. *électrète*)

eléctric, -ă *adj.* referitor la electricitate, care produce electricitate, care funcționează pe baza electricității. ○ *cîmp ~* = stare fizică a spațiului în care se exercită forțe asupra corpurilor în-

cărcate cu electricitate; *energie ~ă* = energie proprie cîmpurilor electrice; *sarcină ~ă* = electricitate (1). (<fr. *électrique*)

electrician, -ă *s. m. f.* lucrător specializat în lucrări de instalații electrice. (<fr. *électricien*)

electricitáte *s. f.* **1.** mărime de stare pe care o capătă corpurile după ce au fost frecate unul cu altul și apoi separate: sarcină electrică. • lumină electrică. **2.** ramură a fizicii care studiază fenomenele electrice. (<fr. *électricité*)

electrificá *vb. tr.* a introduce și extinde folosirea energiei electrice. — *electrificáre* s. f. (după fr. *électrifier*)

electrizá *vb. tr.* **1.** a dezvolta, prin diverse procedee, electricitate în unele corpuri. **2.** *(fig.)* a înflăcăra, a entuziasma, a anima. — *electrizáre* s. f. (<fr. *électriser*)

electrizábil, -ă *adj.* care poate fi electrizat. (<fr. *électrisable*)

electrizánt, -ă *adj.* care electrizează. (<fr. *électrisant*)

electroacupunctúră *s. f.* electropunctură. (<engl. *electroacupuncture*)

electroacústic, -ă **I.** *adj.* referitor la electroacustică. **II.** *s. f.* ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers. (<fr. *électro-acoustique*, /II/ germ. *Elektroakustik*)

electroacusticián, -ă *s. m. f.* specialist în electroacustică. (<fr. *électro-acousticien*)

electroalimentáre *s. f.* alimentare cu curent electric. (<*electro-* + *alimentare*)

electroanalíză *s. f.* totalitatea metodelor electrochimice folosite în analiza chimică cantitativă; analiză electrochimică. (<fr. *électro-analyse*)

electroanastomóză *s. f.* anastomoză între două segmente ale tubului digestiv, secționate cu un bisturiu electric. (<*electro-* + *anastomoză*)

electroanestezíe *s. f.* anestezie generală provocată prin curenți de înaltă frecvență. (<fr. *électro-anesthésie*)

electroaparátaj *s. n.* aparataj electric. (<*electro-* + *aparataj*)

electroaprindere *s. f.* aprindere prin scînteie electrică a combustibilului din amestecul carburant aflat în cilindrul unui motor cu ardere internă. (<*electro-* + *aprindere*)

electrobetón *s. n.* beton armat turnat pe timp friguros și încălzit electric prin intermediul armăturii lui. (<fr. *électrobéton*)

electrobicicletă *s. f.* bicicletă acționată electric. (<*electro-* + *bicicletă*)

electrobiogenéză *s. f.* producere de electricitate în organismele vii. (<fr. *électrobiogenèse*)

electrobiológic, -ă *adj.* referitor la electrobiologie. (<fr. *électrobiologique*)

electrobiologíe *s. f.* **1.** aplicare a electricității în studiile biologice. **2.** studiul formării și al efectelor electricității în organismele vii. (<fr. *électrobiologie*)

electrobioscopíe *s. f.* metodă medicală de stabilire, cu ajutorul curentului electric, a prezenței sau absenței vieții. (<*electro-* +*bioscopie*)

electrobronhográmă *s. f.* înregistrare a curenților de acționare a musculaturii netede, a bronhiilor și plămînilor. (<*electro-* + *bronhogramă*)

electrobúr *s. n.* electrotrepan. (<fr. *électrobur*, rus. *elektrobur*)

electrobúz *s. n.* vehicul de transport în comun cu motor electric, alimentat cu acumulatoare. (<germ. *Elektrobus*)

electrocalórie, -ă *adj.* referitor la căldura absorbită în conductoare prin trecerea curentului electric. (<germ. *elektrokalorisch*)

electrocalorimétru *s. n.* calorimetru electric. (<fr. *électro-calorimètre*)

electrocapilár, -ă *adj.* referitor la electrocapilaritate. (<fr. *électrocapillaire*)

electrocapilaritáte *s. f.* fenomen care se produce atunci cînd, în polarizarea electrozilor, unul dintre aceștia este constituit dintr-un menisc de mercur. (<fr. *électrocapillarité*)

electrocár *s. n.* cărucior autopropulsat electric, folosit pentru transportul de materiale în fabrici, în gări etc. (<engl. *electrocar*)

electrocardiográf *s. n.* aparat folosit în electrocardiografie. (<fr. *électrocardiographe*)

electrocardiográfic, -ă *adj.* referitor la electrocardiografie, de electrocardiografie. (<fr. *électrocardiographique*, engl. *electrocardiographic*)

electrocardiografíe *s. f.* metodă de diagnostic bazată pe înregistrarea electrică a biocurenților produși de contracțiile inimii. (<fr. *électrocardiographie*)

electrocardiográmă *s. f.* grafic obținut prin electrocardiografie. (<fr. *électrocardiogramme*)

electrocardioscóp *s. n.* aparat folosit în electrocardioscopie. (<fr. *électrocardioscope*)

electrocardioscopíe *s. f.* examinare pe un ecran a curbelor electrice ale inimii, proiectate de electrocardioscop. (<fr. *électrocardioscopie*)

electrocarist, -ă *s. m. f.* muncitor care transportă materiale cu electrocarul. (<*electrocar* + *-ist*)

electrocásnic, -ă *adj.* (despre aparate electrice) utilizat în casă; electromenajer. (<*electro-* + *casnic*)

electrocatalíză *s. f.* accelerare a proceselor fizico-chimice din organismele vii cu ajutorul curentului electric. (<germ. *Elektrokatalyse*)

electrocaústică *s. f.* metodă de tratament prin cauterizare electrică. (<fr. *électrocaustique*)

electrocausticián, -ă *s. m. f.* specialist în electrocaustică. (<*electrocaustică* + *-ian*)

electrocautér *s. n.* cauter care acționează prin încălzire electrică. (<fr. *électrocautère*)

electrocauterizá *vb. tr.* a cauteriza cu ajutorul electrocauterului. — *electrocauterizáre* s. f. (<fr. *électrocautériser*)

electrocerámică *s. f.* ramură a ceramicii care studiază compoziția, fabricarea, proprietățile și întrebuințările produselor utilizate în electrotehnică. (<fr. *électrocéramique*)

electrochímic, -ă *adj.* referitor la electrochimie. ○ *analiză ~ă* = electroanaliză. (<fr. *électrochimique*)

electrochimíe *s. f.* ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice produse sub influența electricității. (<fr. *électrochimie*)

electrochimográf *s. n.* aparat folosit în electrochimografie. — scris și *electrokimograf*. (<engl. *electrokymograph*)

electrochimografíe *s. f.* metodă de înregistrare fotoelectrică a pulsațiilor inimii și a variațiilor densității pulmonare, utilizînd razele X. — scris și *electrokimografie*. (<engl. *electrokymography*)

electrochimográmă *s. f.* diagramă obținută prin electrochimografie. — scris și *electrokimogramă*. (<engl. *electrokymogram*)

electrochirurgíe *s. f.* chirurgie bazată pe folosirea curenților electrici. (<fr. *électrochirurgie*)

electrocinétic, -ă I. *adj.* referitor la electrocinetică. II. *s. f.* ramură a electromagnetismului care studiază stările și fenomenele staționare din conductoarele electrice parcurse de curenți electrici de conducție. (<fr. *électrocinétique*)

electrocoagulá *vb. tr.* a efectua o electrocoagulare. (<fr. *électrocoaguler*)

electrocoaguláre *s. f.* metodă chirurgicală bazată pe coagularea celulelor unui neoplasm cu ajutorul unui curent electric de înaltă frecvență. (după fr. *électrocoagulation*)

electrocomunicáție *s. f.* procedeu de comunicație la distanță prin mijloace electromagnetice. (<fr. *électrocommunication*)

electroconcentráre *s. f.* concentrare a unei soluții coloidale prin deplasarea particulelor în suspensie către anod sau catod, sub acțiunea curentului continuu. (după fr. *électroconcentration*)

electroconductór, -oáre *adj.* (despre corpuri, materiale) care prezintă conductibilitate electrică. (<*electro-* + *conductor*)

electroconvúlsie *s. f.* electroșoc. (<fr. *électroconvulsion*)

electroconvulsioterapíe *s. f.* metodă constînd în folosirea terapeutică a electroconvulsiei în unele afecțiuni mintale. (<*electro-* + *convulsioterapie*)

electroconvulsivánt, -ă *adj., s. n.* convulsivant electric. (<fr. *électroconvulsivante*)

electrocópie *s. f.* procedeu de reproducere bazat pe electrostatică. (<fr. *électrocopie*)

electrocorindón *s. n.* produs obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adaosuri; electrocorund. (<fr. *électrocorindon*)

electrocorticografíe *s. f.* tehnică de studiere a activității electrice a scoarței cerebrale prin aplicarea unor electrozi pe suprafața creierului. (<fr. *électrocorticographie*)

electrocorticográmă *s. f.* diagramă obținută prin electrocorticografie. (<fr. *électrocorticogramme*)

electrocorúnd *s. n.* electrocorindon. (<germ. *Elektrokorund*)

electrocromatografíe *s. f.* metodă de separare a unui amestec de substanțe sub acțiunea unui cîmp electric. (<*electro-* + *cromatografie*)

electrocromíe *s. f.* schimbare a culorii unui material reactiv în funcție de temperatură, prin declanșarea unui curent electric asupra reactivului. (<*electro-* + *-cromie*)

electrocultúră *s. f.* utilizare a curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. (<fr. *électroculture*)

electrocutá *vb. tr., refl.* a (se) accidenta sau chiar a (se) omorî ca urmare a trecerii curentului electric prin corp. — *electrocutáre* s. f. (<fr. *électrocuter*)

electrocuțiúne *s. f.* electrocutare. (<fr. *électrocution*)

electród *s. m.* conductor electric prin care intră *(anod)* sau iese *(catod)* curentul. (<fr. *électrode*)

electrodermál, -ă *adj.* referitor la variația rezistenței electrice a pielii datorate unui fenomen de sudație psihică. (<fr. *électrodermal*)

electrodermatografíe *s. f.* metodă prin care se cercetează rezistența electrică a pielii. (<*electro-* + *dermatografie*)

electrodermográmă *s. f.* înregistrare grafică a variației tensiunii electrice a pielii. (<fr. *électrodermogramme*)

electrodiagnóstic *s. n.* diagnostic bazat pe excitabilitatea organismului la curenți electrici; electrodiagnoză. (<fr. *électrodiagnostic*)

electrodiagnóză *s. f.* electrodiagnostic. (<fr. *électrodiagnose*)

electrodializă *s. f.* dializă care poate fi accelerată prin acțiunea simultană a curentului electric cu o soluție coloidală. (<fr. *électrodialyse*)

electrodinám *s. n.* mașină electrică producătoare de curent. (după fr. *dynamo-électrique*)

electrodinámic, -ă I. *adj.* referitor la electrodinamică. ● (despre instrumente de măsurat, relee etc.) bazat pe interacțiunea dintre două bobine parcurse de curent electric. II. *s. f.* ramură a fizicii care studiază proprietățile electrice și magnetice ale materiei. ○ ~ *ă cuantică* = teoria interacțiunilor electromagnetice dintre particulele elementare electrizate. (<fr. *électrodynamique*)

electrodinamísm *s. n.* totalitatea fenomenelor produse de un curent electric. (<fr. *électrodynamisme*)

electrodinamométru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității curentului electric. (<fr. *électrodynamomètre*)

electrodrenáre *s. f.* drenare electrică. (<*electro-* + *drenare*)

electroencefalográf *s. n.* aparat folosit în electroencefalografie. (<fr. *électro-encéphalographe*)

electroencefalográfic, -ă *adj.* referitor la electroencefalografie. (<fr. *électro-encéphalographique*)

electroencefalografíe *s. f.* metodă de diagnostic bazată pe înregistrarea curenților electrici care se produc la nivelul scoarței cerebrale. (<fr. *électro-encéphalographie*)

electroencefalográmă *s. f.* diagramă obținută prin electroencefalografie. (<fr. *électro-encéphalogramme*)

electroendosmóză *s. f.* electrosmoză constînd în deplasarea lichidului spre catod. (<fr. *électro-endosmose*)

electroenergétic, -ă *adj.* referitor la energia electrică. (<fr. *électro-énergétique*)

electroerodáre *s. f.* prelucrare a metalelor constînd în îndepărtarea unui strat din material cu ajutorul descărcărilor electrice prin scîntei; electroeroziune. (după fr. *électro-érosion*)

electroerozíúne *s. f.* electroerodare. (<fr. *électro-érosion*)

electroexosmóză *s. f.* electroosmoză constînd în deplasarea lichidului spre anod. (<fr. *électro-exosmose*)

electrofil, -ă *adj.* (despre particule) care prezintă afinitate pentru electroni. (<fr. *électrophile*)

electrofilíe *s. f.* puterea electrofilă a unei particule. (<fr. *électrophilie*)

electrofiltru *s. n.* filtru electric pentru captarea prafului din atmosfera diferitelor locuri de muncă. (<fr. *électrofiltre*)

electrofiziológie, -ă *adj.* referitor la electrofiziologie. (<fr. *électrophysiologique*)

electrofiziológie *s. f.* ramură a fiziologiei care studiază manifestările biocurenților ce însoțesc procesele fiziologice. (<fr. *électrophysiologie*)

electrofizioterapíe *s. f.* tratament prin procedee fizice acționate electric. (<fr. *électrophysiothérapie*)

electrofluoroscopíe *s. f.* electrocardiografie fluoroscopică. (<*electro-* + *fluoroscopie*)

electrofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de electrofobie. (<germ. *elektrophob*)

electrofobíe *s. f.* teamă patologică de electricitate. (<germ. *Elektrophobie*)

electrofón, -ă I. *adj.* (despre aparate, instrumente muzicale) care utilizează oscilațiile electromagnetice pentru a crea sunetele muzicale transmise cu ajutorul difuzoarelor. II. *s. n.* pick-up (2). (<fr. *électrophone*)

electroforáj *s. n.* foraj efectuat cu electrotrepanul. (<*electro-* + *foraj*)

electroforéză *s. f.* 1. deplasare sub acțiunea curentului electric a particulelor coloidale sau în suspensie spre anod *(anaforeză)* sau catod *(cataforeză)*. 2. analiză a diferitelor fracțiuni proteice din lichidele biologice pe baza electroforezei (1). (<fr. *électrophorèse*)

electrofotografíe *s. f.* 1. procedeu de obținere a fotografiilor bazat pe efectul fotoelectric al luminii. 2. tehnica de copiere a materialelor tipărite, în scopul multiplicării rapide. (<fr. *électrophotographie*)

electrofototerapíe *s. f.* fototerapie realizată prin metode electrice. (<fr. *électrophotothérapie*)

electrogalvánic, -ă *adj.* referitor la electrogalvanism. (<fr. *électrogalvanique*)

electrogalvanísm *s. n.* 1. electricitate galvanică produsă prin mijloace chimice. 2. aplicare a curentului galvanic în scopuri terapeutice. (<fr. *électrogalvanisme*)

electrogastrográf *s. n.* instrument electronic folosit în electrogastrografie. (<fr. *électrogastrographe*)

electrogastrografíe *s. f.* înregistrare a fenomenelor electrice care se produc la nivelul stomacului în timpul activității secretorii și motorii. (<fr. *électrogastrographie*)

electrogastrográmă *s. f.* înregistrare grafică obținută prin electrogastrografie. (<fr. *électrogastrogramme*)

electrogén, -ă *adj.* care produce energie electrică. ○ *grup* ~ = grup format dintr-un motor și un generator de curent electric. (<fr. *électrogène*)

electrogeneratór *s. n.* generator de curent electric. (<fr. *électrogénérateur*)

electrogeotérmic, -ă *adj.* (despre centrale electrice) care funcționează cu ajutorul apelor termale. (<*electro-* + *geotermic*)

electroglotográf *s. n.* aparat electronic pentru vizualizarea și înregistrarea impulsurilor glotale. (<fr. *électroglottographe*)

electroglotográmă *s. f.* diagramă obținută la electrograf. (<fr. *électroglottogramme*)

electroglotospectrografíe *s. f.* metodă de stabilire a compoziției armonice a semnalelor vorbirii prin analiza impulsurilor obținute la electroglotograf. (<fr. *électroglottospectrographie*)

electrográf *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, aliajelor și minereurilor. (<fr. *électrographe*)

electrográfic, -ă *adj.* referitor la electrografie. (<engl. *electrographic*)

electrografíe *s. f.* 1. veche denumire pentru galvanoplastie. 2. metodă de explorare a unui corp fizic cu ajutorul curentului electric. (<engl. *electrography*)

electrogravimetríe *s. f.* metodă de analiză cantitativă bazată pe depunerea prin electroliză a unui metal la catod și prin cîntărirea substanței depuse. (<fr. *électrogravimétrie*)

electrogravúră *s. f.* gravură obținută pe cale electrolitică. (<fr. *électrogravure*)

electrohemostázã *s. f.* hemostază efectuată prin cauterizarea vasului care sîngerează cu electrocauterul. (<*electro-* + *hemostază*)

electrohidrométrie *s. f.* metodă de măsurare hidrometrică folosind procedee electrice sau electronice. (<fr. *électrohydrométrie*)

electrohidraúlic, -ă *adj.* care funcționează prin presiunea unui lichid, determinată de curentul electric. (<engl. *electrohydraulic*)

electroizolánt, -ă *adj., s. m. f.* izolant electric. (<fr. *électroisolant*)

electrokimográf *s.n.* v. electrochimograf.

electrokimografíe *s. f.* v. electrochimografie.

electrokimográmă *s. f.* v. electrochimogramă.

electrolít *s. m.* substanță a cărei soluție sau topitură poate conduce curentul electric prin transportul ionilor. (<fr. *électrolyte*)

electrolitemíe *s. f.* prezența electroliților în plasma sangvină. (<fr. *électrolytémie*)

electrolític, -ă *adj.* referitor la electroliză, produs prin, folosit la electroliză. (<fr. *électrolytique*)

electrolizá *vb. tr.* a descompune prin electroliză. (<fr. *électrolyser*)

electrolizábil, -ă *adj.* care poate fi electrolizat. (<fr. *électrolysable*)

electrolíză *s. f.* descompunere chimică a unui electrolit cu ajutorul curentului electric. (<fr. *électrolyse*)

electrolizór *s. n.* aparat, instalație cu care se efectuează electroliza. (<fr. *électrolyseur*)

electroluminescént, -ă *adj.* datorat electroluminescenței. (<fr. *électroluminescent*)

electroluminescénță *s. f.* luminescență produsă sub acțiunea unei descărcări electrice într-un gaz rarefiat. (<fr. *électroluminescence*)

electromacará *s. f.* macara care folosește ca sursă de acționare energia electrică. (după fr. *électrogrue*)

electromagnét *s. m.* 1. corp feromagnetic magnetizat temporar sub acțiunea unor curenți electrici de conducție. 2. aparat electric format dintr-un miez feromagnetic înfășurat într-un fir, care îl magnetizează temporar sub acțiunea curenților electrici ce străbat acel fir. (<germ. *Elektromagnet*)

electromagnétic, -ă *adj.* 1. referitor la electromagnetism, bazat pe electromagnetism. ○ *cîmp* ~ = stare fizică particulară a spațiului în care există în același timp un cîmp electric și unul magnetic. 2. (despre instrumente de măsurat, relee etc.) bazat pe acțiunea unui electromagnet asupra unei piese feromagnetice. (<fr. *électromagnétique*)

electromagnetísm *s. n.* ramură a fizicii care studiază interacțiunile dintre curenții electrici și cîmpurile magnetice. (<fr. *électromagnétisme*)

electromasáj *s. n.* masaj efectuat cu ajutorul curenților electrici. (<fr. *électromassage*)

electromasoterapíe *s. f.* terapie prin masaj electric. (<*electro-* + *masaj* + *-terapie*[2])

electromecánic[1] *s. m.* mecanic cu pregătire complementară de electrician. (după fr. *électromécanicien*)

electromecánic[2], **-ă** I. *adj.* referitor la electromecanică. ● (despre dispozitive mecanice) comandat electric. II. *s. f.* disciplină care studiază aplicațiile electricității la mecanică. (<fr. *électromécanique*)

electromecanoterapíe *s. f.* metodă de tratament care aplică resursele electricității la mecanoterapie. (<fr. *électromécanothérapie*)

electromenajér, -ă *adj.* electrocasnic. (<fr. *électroménager*)

electromér *s. m.* compus chimic care prezintă electromerie. (<fr. *électromère*)

electromeríe *s. f.* izomerie prezentată de doi compuși chimici care diferă numai prin distribuția electronilor. (<fr. *électromérie*)

electrometalizáre *s. f.* 1. metalizare prin depunere electrochimică. 2. traumatism produs de trecerea curentului electric prin organismul omului, constînd în acoperirea pielii cu particule de metal topit. (după fr. *électrométallisation*)

electrometalúrgic, -ă *adj.* referitor la electrometalurgie. (< fr. *électrométallurgique*)

electrometalurgíe *s. f.* ramură a metalurgiei care folosește în elaborarea și afinarea metalelor și aliajelor procedee electrolitice și electrotermice. (<fr. *électrométallurgie*)

electrometalurgíst, -ă *s. m. f.* specialist în electrometalurgie. (<fr. *électrométallurgiste*)

electrometeór *s. n.* fenomen electric natural care are loc în atmosferă sub formă de descărcare electrică discontinuă. (<*electro-* + *meteor*)

electrométric, -ă *adj.* referitor la electrometrie. (<fr. *électrométrique*)

electrométrie *s. f.* metodă de analiză chimică cantitativă volumetrică, în care sfîrșitul unei reacții este pus în evidență prin variația potențialului unui electrod cufundat în soluția de analizat; potențiometrie. (<fr. *électrométrie*)

electrométru *s. n.* instrument electrostatic folosit în electrometrie. (<fr. *électromètre*)

electromiográf *s. n.* aparat folosit în electromiografie. (<fr. *électromyographe*)

electromiografíe *s. f.* metodă de diagnostic bazată pe înregistrarea biocurenților musculari. (<fr. *électromyographie*)

electromiográmă *s. f.* diagramă obținută prin electromiografie. (<fr. *électromyogramme*)

electromobíl *s. n.* automobil cu motor electric alimentat de baterii de acumulatoare. (<germ. *Elektromobil*, fr. *électromobile*)

electromotór, -oare I. *adj.* care poate produce curent electric. ○ *tensiune* (sau *forță*) ~*oare* = tensiune electrică la bornele unui generator, cînd circuitul exterior este deschis. II. *s. n.* motor electric. (<fr. *électromoteur*)

electromusculár, -ă *adj.* (despre fenomene electrice) care se produce în mușchi. (<fr. *électromusculaire*)

electrón *s. m.* particulă elementară stabilă, cu cea mai mică sarcină negativă. (<fr. *électron*)

electronarcóză *s. f.* anestezie generală profundă produsă prin acțiunea curentului electric asupra creierului; electrosomn; galvanonarcoză. (<fr. *électronarcose*)

electronávă *s. f.* navă cu propulsie electrică. (<*electro-* + *navă*)

electronavigáție *s. f.* (*mar.*) metodă de navigație costieră cu ajutorul aparatelor electrice de navigație. (<fr. *électronavigation*)

electronegatív, -ă *adj.* (despre elemente chimice) ai căror atomi captează electroni, transformîndu-se în ioni negativi. (<fr. *électronégatif*)

electronegativitáte *s. f.* proprietate a elementelor chimice de a fi electronegative. (<fr. *électronégativité*, engl. *electronegativity*)

electrónic, -ă I. *adj.* 1. referitor la electroni, la electronică. 2. care funcționează după legile electronicii. ○ *muzică* ~*ă* = muzică redată cu ajutorul generatoarelor de sunete electronice. II. *s. f.* 1. știință care studiază fenomenele legate de mișcarea electronilor și ionilor în diferite medii. 2. ramură a electrotehnicii care se ocupă cu producerea dispozitivelor și aparatelor electronice. (<fr. *électronique*)

electronicián, -ă *s. m. f.* electronist. (<fr. *électronicien*)

electroníst, -ă *s. m. f.* specialist în electronică; electronician. (<it. *elettronista*)

electronistagmográfie *s. f.* înregistrare grafică a frecvenței și amplitudinii nistagmusului. (<*electro-* + *nistagmografie*)

electronituíre *s. f.* procedeu de nituire cu ajutorul electricității. (<*electro-* + *nituire*)

electronizá *vb. tr.* a dota cu mijloace electronice. — *electronizáre* s. f. (<*electron/ică/* + *-iza*)

electronográf *s. n.* aparat folosit în electronografie. (<fr. *électronographe*)

electronográfic, -ă *adj.* referitor la electronografie. (<engl. *electronographic*)

electronográfie *s. f.* 1. metodă de evidențiere a cîmpurilor electrice din corpul uman, precum și a modificărilor acestora, în condiții de boală, utilizînd curenții de înaltă tensiune și mică intensitate, debitați în regim de înaltă frecvență. 2. *(concr.)* imagine a cîmpurilor electrice din corpul uman; clișeu cu o asemenea imagine. (<engl. *electronography*)

electronomicroscopíe *s. f.* metodă modernă de studiere a preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electronic. (<fr. *électronomicroscopie*)

electronopunctúră *s. f.* metodă terapeutică de stimulare a punctelor active ale corpului prin atingere cu un electrod care primește impulsii electrice. (<*electron/ică/* + */acu/punctură*)

electronoviziúne *s. f.* prelucrare a imaginilor electronografice în circuit de televiziune. (<*electrono/grafic/* + */tele/viziune*)

electronucleár, -ă *adj.* (despre centrale electrice) care utilizează energia nucleară. (<fr. *électronucléaire*)

electronvólt *s. m.* unitate de măsură a energiei egală cu energia cîștigată de un electron accelerat la o diferență de potențial de un volt. (<fr. *électron-volt*)

electrooculográfie *s. f.* metodă de înregistrare electrică a mișcării oculare cu ajutorul unor electrozi de contact. (<*electro-* + *oculo-* + *-grafie*[2])

electróptic, -ă I. *adj.* referitor la electrooptică. II. *s. f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele datorate acțiunii cîmpului electric asupra luminii. (<fr. *électro-optique*)

electroosmótic, -ă *adj.* referitor la electroosmoză. (<fr. *électro-osmotique*)

electroosmóză *s. f.* trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub influența diferenței de potențial electric între cele două fețe ale membranei. (<fr. *électro-osmose*)

electropatológie *s. f.* studiu al leziunilor și bolilor provocate de electricitate. (<fr. *électropathologie*)

electropirexíe *s. f.* ridicare artificială a temperaturii corpului uman cu ajutorul curenților electrici. (<fr. *électropyrexie*)

electroplasmolíză *s. f.* procedeu folosit în industria zahărului, a sucurilor de fructe, a lichiorurilor etc. pentru degradarea protoplasmei celulare, constînd în expunerea materiei prime acțiunii unui curent electric de joasă tensiune. (<fr. *électroplasmolyse*)

electroplástie *s. f.* reproducere în relief a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor. (<fr. *électroplastie*)

electropneumátic, -ă *adj.* (despre un aparat) în care acțiunea aerului comprimat este comandată de electrovalve. (<fr. *électropneumatique*)

electropneumográf *s. n.* pneumograf cu înregistrare electrică. (<*electro-* + *pneumograf*)

electropómpă *s. f.* ansamblu al unei pompe sau al unui motor care îi antrenează funcționarea. (<fr. *électropompe*)

electroporțelán *s. n.* porțelan folosit la confecționarea de izolatoare pentru liniile electrice și de telecomunicații. (<*electro-* + *porțelan*)

electropozitív, -ă *adj.* (despre elemente chimice) ai cărui atomi cedează electroni, transformîndu-se în ioni pozitivi. (<fr. *électropositif*)

electropozitivitáte *s. f.* proprietate a elementelor chimice de a fi electropozitive. (<fr. *électropositivité*)

electroprelucráre *s. f.* prelucrare a metalelor folosind energia electrică. (<*electro-* + *prelucrare*)

electroproteinográmă *s. f.* grafic, formulă reprezentînd diferitele fracțiuni ale proteinelor din serul sangvin (albuminǎ, globuline) separate prin electroforeză. (<fr. *électroprotéinogramme*)

electropunctúră *s. f.* tratament terapeutic constînd în trecerea unui curent electric prin țesuturi cu ajutorul unor ace; electroacupunctură; galvanopunctură. (<fr. *électropuncture*)

electroradiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în electroradiologie. (<fr. *électroradiologue*)

electroradiologíe *s. f.* disciplină medicală cuprinzînd aplicațiile electricității și ale razelor X și Γ în diagnosticarea și tratarea bolilor. (<fr. *électroradiologie*)

electroretinografíe *s. f.* tehnică de măsurare a potențialului electric retinian provocat de un stimul luminos. (<fr. *électrorétinographie*)

electroretinográmă *s. f.* înregistrare grafică prin electroretinografie. (< fr. *électrorétinogramme*)

electroscóp *s. n.* instrument cu care se pun în evidență prezența și felul sarcinilor electrice ale unui corp. (<fr. *électroscope*)

electroscópic, -ă *adj.* referitor la electroscopie. <fr. *électroscopique*)

electroscopíe *s. f.* disciplină care studiază electroscoapele și aplicațiile lor. (<fr. *électroscopie*)

electroscúter *s. n.* scuter acționat electric. (<*electro-* + *scuter*)

electrosecuritáte *s. f.* protecție împotriva electrocutării. (<*electro-* + *securitate*)

electrosiderurgíe *s. f.* ansamblu de procedee ale siderurgiei care folosesc curentul electric ca sursă de căldură. (<fr. *électrosidérurgie*)

electrosolár, -ă *adj.* referitor la electricitatea obținută prin folosirea energiei solare. (după fr. *hélio-électrique*)

electrosómn *s. n.* somn artificial produs cu ajutorul unor impulsuri electrice, folosit ca mijloc terapeutic. (<*electro-* + *somn*)

electrospectrografíe *s. f.* analiza formei complexe a unei electroencefalograme prin izolarea și înregistrarea sistemului de unde constituent. (<*electro-* + *spectrografie*)

electrostátic, -ă I. *adj.* referitor la electricitatea statică. ● (despre instrumente de măsurat) bazat pe interacțiunea dintre două conductoare supuse unei diferențe pe potențial. II. *s. f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele ce însoțesc sarcinile electrice aflate în repaus. (<fr. *électrostatique*)

electrostenolíză *s. f.* depunere de ioni sau de particule coloidale pe pereții interiori ai tuburilor capilare sub acțiunea unui cîmp electric. (<fr. *électrosténolyse*)

electrostetográf *s. n.* aparat electric care amplifică și înregistrează zgomotele respiratorii și cardiace ale toracelui. (<*electro-* + *stetograf*)

electrostimulăre *s. f.* *(med.)* utilizare a impulsurilor electrice pentru stimularea țesuturilor vii. (după fr. *électrostimulation*)

electrostivuitór *s.n.* stivuitor acționat electric. (< *electro-* + *stivuitor*)

electrostricțiúne *s. f.* modificare a dimensiunilor unui dielectric sub influența cîmpului electric. (<fr. *électrostriction*)

electroșóc *s. n.* metodă de tratament al unor boli prin trecerea (foarte scurtă) a curentului electric prin creier; electroconvulsie. (<fr. *électrochoc*)

electrotaxíe *s. f.* electrotropism. (< fr. *électrotaxie*)

electrotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la electrotehnică. II. *s. f.* 1. ramură a științei care studiază fenomenele electrice și magnetice sub aspectul aplicării lor în tehnică. 2. ramură a tehnicii care studiază aceste aplicații. (<fr. *électrotechnique*)

electrotehnicián, -ă *s. m. f.* specialist în electrotehnică. (<fr. *électrotechnicien*)

electrotehníst *s. m.* muncitor specializat în montarea, verificarea și controlul aparatelor electrice pneumatice. (<*electrotehnică* + *-ist*)

electroterapeút *s. m.* medic specialist în electroterapie. (<fr. *électrothérapeute*)

electroterápic, -ă *adj.* referitor la electroterapie. (<fr. *électrothérapique*)

electroterapíe *s. f.* tratament medical bazat pe acțiunea curenților electrici asupra organismului. (<fr. *électrothérapie*)

electrotérmic, -ă *adj.* referitor la electrotermie. (<fr. *électrothermique*)

electrotermíe *s. f.* totalitatea procedeelor de transformare a energiei electrice în căldură, necesară unor operații tehnologice sau pentru încălzit. (<fr. *électrothermie*)

electrotermoterapíe *s. f.* producere de căldură în țesuturile vii în scop terapeutic, cu ajutorul curentului electric. (<fr. *électrothermothérapie*)

electrotípic, -ă *adj.* referitor la electrotipie; executat prin electrotipie. (<fr. *électrotypique*)

electrotipíe *s. f.* procedeu tipografic de reproducere a gravurilor cu ajutorul electrolizei. (<fr. *électrotypie*)

electrotomíe *s. f.* secționare a țesuturilor organice cu ajutorul curenților electrici. (<fr. *électrotomie*)

electrotónic, -ă *adj.* referitor la electrotonus. (<fr. *électrotonique*)

electrotónus *s. n.* stare de tensiune a unui nerv sau mușchi produsă prin excitații electrice. (<fr. *électrotonus*)

electrotraumatísm *s. n.* electrocutare. (<fr. *électrotraumatisme*)

electrotrepán *s.n.* sapă acționată de un motor electric, care se folosește în exploatările petrolifere; electrobur. (<fr. *électrotrépan*)

electrotropísm *s. n.* orientare în anumite direcții a organismelor vii sub influența curentului electric; electrotaxie, galvanotropism. (<fr. *électrotropisme*)

electrovalénță *s. f.* legătură chimică stabilită între ioni cu sarcini electrice de semn contrar, datorită forțelor electrostatice de atracție dintre aceștia. (<fr. *électrovalence*)

electroválvă *s. f.* ventil, supapă a căror deschidere și închidere sînt comandate de un electromagnet. (<fr. *électrovalve*)

electrovehícul *s. n.* vehicul cu motor acționat electric. (<*electro-* + *vehicul*)

electroventilátor *s. n.* ventilator electric. (<fr. *électro-ventilateur*)

eléctrum *s. n.* aliaj natural de aur și argint. (<fr. *électrum*)

electuár *s. n.* preparat farmaceutic cu aspect de pastă, obținut prin amestecarea unei pudre cu miere de albine. (<fr. *électuaire*)

eleéție *s. f.* v. e l e c ț i u n e.

eleițiúne *s. f.* *(rar)* alegere. — var. *elecție* s. f. (<fr. *élection*, lat. *electio*)

elefánt *s. m.* mamifer din Asia și Africa, foarte mare, cu nasul modificat în formă de trompă și cu colți mari, de fildeș. ○ *a avea memorie de* ~ = a fi ranchiunos, a nu uita un rău făcut de cineva. (<fr. *éléphant*, lat. *elephantus*)

elefantése, -ă *adj.* *(fam.)* enorm, gigantic. (<fr. *éléphantesque*)

elefantiázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de elefantiazis. (<*éléphantiasique*)

elefantiázis *s. n.* boală parazitară caracterizată prin îngroșarea exagerată a pielii, la nivelul membrelor și al aparatului genital, care dau omului un aspect monstruos; edem enorm, pahidermie. (<fr. *éléphantiasis*, cf. lat. *elephantiasis*, lepră)

elefántic, -ă *adj.* *(rar)* referitor la elefanți. (<fr. *éléphantique*)

elefantín, -ă *adj.* care se asemănă cu un elefant; de elefant. (<fr. *éléphantin*)

elegánt, -ă *adj.* care prezintă, dovedește eleganță. (<fr. *élégant*, lat. *elegans*)

elegánță *s. f.* distincție, grație în ținută, în maniere; rafinament, gust, distincție în felul de a se îmbrăca, în croiala hainelor. ● distincție în limbaj, în stil etc. (<fr. *élégance*, lat. *elegantia*)

elegíac, -ă *adj.* 1. cu caracter de elegie; elegic. ○ *distih* ~ = distih folosit în elegii. ● (despre poeți) care compune elegii, opere cu caracter de elegie. 2. trist, jalnic, melancolic, nostalgic. (<fr. *élégiaque*, lat. *elegiacus*)

elégic, -ă *adj.* *(rar)* elegiac. (<germ. *elegisch*)

elegíe *s. f.* 1. poezie lirică în care domină sentimentul de melancolie; *(p. ext.)* plîngere, jeluire. 2. piesă vocală sau instrumentală cu caracter melancolic, trist, nostalgic. (<fr. *élégie*, lat. *elegia*, gr. *elegeia*, cîntec trist)

elektrón *s. n.* aliaj dur și ușor de aluminiu și magneziu. (<germ. *Elektron*)

element I. *s. n.* 1. *(ant.)* fiecare dintre cele patru componente primordiale (focul, aerul, apa, pământul) ale corpurilor și fenomenelor naturii. 2. *(pl.)* fenomene, forțe ale naturii. 3. parte componentă a unui întreg, a unui ansamblu. ○ *(lingv.)* ~ *de compunere* = temă sau cuvînt împrumutat, fără existență independentă, folosite numai în compunerea de tip savant; ~ *de relație* = cuvînt sau locuțiune care exprimă raporturi sintactice. ● membru al unei colectivități etc. 4. *(chim.)* corp simplu, care în combinație cu alte asemenea corpuri, dă naștere corpurilor compuse. 5. *(fig.)* mediu în care trăiește o ființă. ○ *a fi în ~ul său* = a fi într-o situație favorabilă. 6. *(mat.)* obiect fizic sau al gîndirii cu care se formează o mulțime. 7. celulă a unei pile electrice. 8. *(pl.)* principiu, noțiune de bază a unei discipline, a unei teorii etc. II. *s. m.* fiecare dintre piesele componente ale unui radiator de calorifer. (<fr. *élément*, lat. *elementum*)

elementár, -ă *adj.* 1. de bază, esențial, fundamental. ● care cuprinde principiile de bază ale unei discipline, științe etc. ○ *învățămînt* ~ = prima treaptă a învățămîntului cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. 2. foarte simplu, rudimentar; ușor, accesibil. ○ *(mat.) funcție* ~*ă* = funcție rațională, trigonometrică, exponențială, logaritmică etc., precum și funcțiile obținute din acestea printr-un număr finit de operații algebrice de compunere sau de inversare. 3. care ține de natură și de fenomenele ei. (<fr. *élémentaire*, lat. *elementarius*)

elementarități *s. f.* caracter elementar. (<fr. *élémentarité*)

elemêntic, -ă *adj.* referitor la elemente. (<*element* + *-ic*)

elén, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Grecia antică (Elada). ● *(s. f.)* limba greacă veche. — var. *elin, -ă* adj., s. m. f. (<fr. *hellène*)

elénchos *s. n.* (în *fil.* scolastică) chestiune în discuție. ● raționament contradictoriu. (<gr. *elenchos*)

elénic, -ă *adj.* referitor la Grecia; grecesc. (<fr. *hellénique*)

elenísm *s. n.* 1. perioadă în istoria și civilizația societății sclavagiste a popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între epoca cuceririlor lui Alexandru Macedon și căderea imperiului acestuia sub stăpînire romană, care se caracterizează prin amestecul formelor grecești de organizare politică, culturale, religioase cu cele orientale. ● termen care denumește cultura Greciei antice și influențele exercitate de ea. 2. expresie specifică limbii elene. — var. *helenism* s. n. (<fr. *hellénisme*)

eleníst, -ă *s. m. f.* specialist în studiul limbii și culturii elenistice; *(p. ext.)* specialist în studiul limbii și culturii elene. — var. *helenist, -ă* s. m. f. (<fr. *helléniste*)

elenístic, -ă *adj.* care aparține elenismului, referitor la elenism. — var. *helenistic, -ă* adj. (<fr. *hellénistique*)

elenitáte *s. f. (rar)* caracter elenic. ● lumea grecească. (<*elen* + *-itate*)

elenizá *vb. tr. (livr.)* a da un caracter elenic. — *elenizáre* s. f. (<fr. *helléniser*)

elenofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă elenă. (<*elen* + *-fon*[2])

elerón *s. n.* fiecare dintre aripioarele mobile prinse de aripile și de ampenajul avionului prin manevrarea cărora se realizează mișcările acestuia în zbor. (<fr. *aileron*)

eleusíne *s. f. pl. (ant.)* serbări în cinstea zeiței Demeter, care se celebrau anual în orașul Eleusis. (<lat. *eleusinia*, cf. gr. *Eleusis*, oraș din Grecia antică)

eleuterie *s. f.* 1. guvernare liberă a unui stat din Grecia antică. 2. *(pl.)* serbări care se celebrau în amintirea unei victorii. (<fr. *éleuthérie*, gr. *eleutheria*, libertate)

eleuteromanie *s. f. (med.)* libertate excesivă pe care bolnavul și-o ia în raport cu ceilalți membri ai grupului. (cf. gr. *eleutheria*)

elév, -ă *s. m. f.* 1. cel care învață într-o școală, care urmează o formă de învățămînt mediu sau elementar. 2. discipol, adept, urmaș, învățăcel al unui maestru, al unei școli literare, doctrine etc. (<fr. *élève*)

elevá *vb. tr.* a ridica. — *elevâre* s. f. (<fr. *élever*)

elevát, -ă *adj.* 1. înalt, ridicat; *(fig.)* nobil, sublim. 2. (despre stil) plin de rafinament; ales, îngrijit. (<fr. *élevé*)

elevatór, -oáre I. *adj.* care servește pentru a ridica. II. *s. n.* 1. utilaj pentru transportul materialelor (aproape) pe verticală la distanțe relativ mici. 2. uneltă cu care se manevrează prăjinile de foraj, burlanele etc. în exploatările petroliere. 3. *(med.)* instrument pentru îndepărtarea din țesuturi a unor elemente dure. (<fr. *élévateur*)

elevatorist *s. m.* muncitor care deservește elevatorul (II, 1) într-o întreprindere de vinificație. (<*elevator* + *-ist*)

elevație *s. f.* 1. înălțime morală, rafinament, distincție. 2. reprezentare grafică, la scară, a fețelor verticale exterioare ale unei construcții, ale unei mașini etc. 3. parte a unui element masiv de pod aflat deasupra terenului. — var. *elevațiune* s. f. (<fr. *élévation*, lat. *elevatio*)

elevațiúne *s. f.* v. e l e v a ț i e.

elevézã *s. f.* aparat pentru creșterea artificială a puilor și a bobocilor în fermele zootehnice. (<fr. *éleveuse*)

elevón *s. n.* ansamblu al aparatelor de conducere a unei aeronave, folosit în special la avioanele fără ampenaj. (<fr. *élevon*)

elf *s. m. (mit. scand.)* divinitate a vîntului, a apei și a focului. (<fr. *elfe*, engl. *elf*, germ. *Elf*, cf. sued. *älf*)

eliberá *vb.* I. *tr.* 1. a pune în libertate; a dezrobi; a libera. ● *(mil.)* a lăsa la vatră un contingent, un ostaș. ● a scoate din funcție; a desărcina. 2. a emite (un act, un document, o marfă etc.). 3. a evacua, a degaja (o cameră, un teren etc.). II. *refl.* 1. a se libera din armată. 2. (despre atomi) a se desprinde dintr-o moleculă, rămînînd în stare liberă. — *eliberâre* s. f. (<lat. *eliberare*)

eliberatór, -oáre *adj.* (și *s.*) care eliberează. (<*elibera* + *-tor*)

ELIC(O)- *elem. comp.* „elice, spirală". (<fr. *hélic/o/-*, cf. lat. *helix*, gr. *helix*, *-ikos*)

elice *s. f.* 1. curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. 2. organ rotitor format din două sau mai multe pale fixate pe un butuc, care pune în mișcare un avion, un vapor etc. (<fr. *hélice*)

elicitáte *s. f.* *(fiz.)* caracteristică a particulelor elementare, legată de orientarea spinului în raport cu direcția de deplasare. (<*elic-* + *-itate*)

elicoíd *s. n.* suprafața (volumul) generat(ă) de o curbă supusă unei mișcări elicoidale. (<fr. *hélicoïde*)

elicoidál, -ă *adj.* în formă de elice. — var. *helicoidal, -ă* adj. (<fr. *hélicoïdal*)

elicoptér *s. n.* aeronavă mai grea decît aerul, prevăzută cu una sau mai multe elice orizontale, care poate decola și ateriza pe verticală. ○ *~-macara* = elicopter care transportă greutăți. — var. *helicopter* s. n. (<fr. *hélicoptère*)

elicopterist *s. m.* pilot de elicopter. (<*elicopter* + *-ist*)

elicopurtát, -ă *adj.* transportat cu elicopterul. (<fr. *hélicoporté*)

elicostát *s. n.* aparat de zburat prevăzut cu o elice portantă și completat cu un balon. — var. *helicostat* s. n. (<fr. *hélicostat*)

elicotécă *s. f.* colecție de imagini filmate din elicopter. (<fr. *hélicothèque*)

elidá *vb. tr.* a face o eliziune. — *elidáre* s. f. (<fr. *élider*, lat. *elidere*, a scoate)

eligáră *s. f.* ansamblul instalațiilor de pe un eliport puse la dispoziția pasagerilor. — var. *heligară* s. f. (<fr. *héligare*)

eligibil, -ă *adj.* care îndeplinește condițiile spre a putea fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ. (<fr. *éligible*, lat. *eligibilis*<*eligere*, a alege)

eligibilitáte *s. f.* 1. faptul de a fi eligibil. 2. drept de a fi ales într-o funcție sau într-un organ reprezentativ. (<fr. *éligibilité*)

elimină *vb. tr.* a scoate, a îndepărta, a înlătura; *(spec.)* a da afară (temporar) din școală. (<fr. *éliminer*, lat. *eliminare*)

eliminăre *s. f.* acțiunea de a elimina și rezultatul ei: înlăturare, îndepărtare. ○ *a proceda prin ~* = a căuta să descoperi ceva înlăturînd pe rînd elementele nerelevante pentru a reține esențialul, lucrul căutat etc. (<*elimina*)

eliminatór *s. n.* *(electr.)* filtru. (<fr. *éliminateur*)

eliminatórlu, -ie *adj.* care elimină, care atrage eliminarea. ● (despre probele unui concurs) care elimină pe concurenții care nu le trec, nu le îndeplinesc. (<fr. *éliminatoire*)

elin, -ă *adj., s. m. f.* v. e l e n.

elíndă *s. f.* grindă metalică, la unele drage și la excavatoarele cu cupe, pe care se deplasează lanțul port-cupe. (<fr. *élinde*)

elinvár *s. n.* aliaj de fier, nichel, crom și tungsten, a cărui elasticitate nu este influențată de schimbările de temperatură. (<fr. *élinvar* <*él/astique/* + *invar/iable/*)

elipórt *s. n.* teren de dimensiuni reduse, special amenajat pentru decolarea și aterizarea elicopterelor. — var. *heliport* s. n. (<fr. *héliport*)

elipsă *s. f.* 1. curbă, loc geometric al punctelor dintr-un plan a căror sumă a distanțelor la două puncte fixe *(focare)* este constantă. 2. omisiune din vorbire ori din scriere a unor cuvinte sau chiar propoziții care se subînțeleg. 3. figură de stil care constă în omiterea unor cuvinte care nu sînt absolut necesare, pentru a scurta fraza, dîndu-i astfel mai multă expresivitate. (<fr. *ellipse*, lat. *ellipsis*, gr. *elleipsis*)

ELIPSO- *elem. comp.* „elipsă". (<fr. *ellipso-*, cf. lat. *ellipsis*, gr. *elleipsis*, lipsă, defect)

elipsocefál *s. m.* trilobit din cambrian cu corpul mic și oval și cu un cefalotorace semicircular.

elipsográf *s. n.* instrument pentru desenarea elipselor. (<fr. *ellipsographe*)

elipsoíd *s. n.* 1. suprafață închisă generată de elipse mobile, avînd trei plane de simetrie, perpendiculare două cîte două. 2. corp geometric rezultat prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale. (<fr. *ellipsoïde*)

elipsoidál, -ă *adj.* în formă de elipsoid. (<fr. *ellipsoïdal*)

eliptic, -ă *adj.* 1. în formă de elipsă (1). 2. care conține o elipsă (2). (<fr. *elliptique*)

eliptícitáte *s. f.* 1. *(livr.)* caracterul a ceea ce este eliptic. 2. gradul de turtire a unei elipse (1). (<fr. *ellipticité*)

eliptocít *s. n.* hematie de formă eliptică. (<fr. *elliptocyte*)

eliptocitóză *s. f.* prezența eliptocitelor în sînge. (<fr. *elliptocytose*)

elisabetán, -ă *adj.* din timpul reginei Elisabeta I a Angliei, specific acelei epoci. ○ *stil ~* = stil al Renașterii engleze, dezvoltat în Anglia în timpul domniei Elisabetei I, caracterizat prin adăugarea unor elemente eterogene pe fondul tradiției gotice anterioare (construcții de o simetrie strictă, excesiv ornamentate, portretul și arta miniaturii, mobilier cu forme masive); literatura dramatică e reprezentată de teatrul lui Marlowe și Shakespeare. (<fr. *élisabéthain*)

elitár, -ă *adj.* 1. care aparține elitei (sociale), de elită. 2. (despre teorii, doctrine) care atribuie elitei rolul conducător în viața socială. (<fr. *élitaire*)

elită *s. f.* 1. ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. ○ *de ~* = ales, deosebit. 2. parte a unei societăți împărțite în clase antagoniste, care are o poziție superioară în ansamblul grupului social respectiv. ○ *teoria ~lor* = elitism. 3. plantă izolată care întrunește în cea mai mare măsură complexul de caractere și însușiri pentru ameliorare. (<fr. *élite*)

elitism *s. n.* teorie care susține rolul determinant al elitelor în mișcarea istorică și în conducerea societății; teoria elitelor. ● politică, sistem care vizează formula elitelor. ● tendința de a avea în mod conștient o ținută pentru elite. (<fr. *élitisme*)

elitíst, -ă *adj.* referitor la elitism; elitar (1). (<fr. *élitiste*)

elítră *s. f.* fiecare dintre cele două aripi anterioare (acoperitoare), chitinoase ale unor insecte (coleoptere, ortoptere). (<fr. *élytre*, gr. *elytron*)

ELYTRO- *elem. comp.* „înveliș, teacă, vagin". (<fr. *élytro-*, cf. gr. *elytron*, elitră, înveliș)

elitrocél *s. n.* hernie vaginală. (<fr. *élytrocèle*)

elitrofór, -ă *adj.* (despre insecte) cu elitre. (<fr. *élytrophore*)

elitroplán *s. n.* aeronavă la care ampenajul este înlocuit cu elitre așezate sub aripă. (<fr. *élytroplane*)

elitroplastíe *s. f.* colpoplastie. (<fr. *élytroplastie*)

elitroptóză *s. f.* colpoptoză. (<fr. *élytroptose*)

elitrorafíe *s. f.* colporafie. (<fr. *élytrorrhaphie*)

elitroragíe *s. f.* hemoragie vaginală; colporagie. (<fr. *élytrorragie*)

elitrostenózǎ *s. f.* îngustare patologică a vaginului. (<fr. *élytrosténose*)

elitrotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în elitrotomie. (<fr. *élytrotome*)

elitrotomíe *s. f.* colpotomie. (<fr. *élytrotomie*)

elíxir *s. n.* 1. băutură miraculoasă pe care căutau s-o prepare alchimiștii pentru a obține viața veșnică; *(p. ext.)* băutură de preț. 2. băutură preparată din diferite substanțe dizolvate în alcool; *(p. ext.)* medicament. (<fr. *élixir*, cf. ar. *al-iksîr*, esență, gr. *xeriòn*, ingredient)

elizéic, -ă *adj. (livr.)* plin de încîntare, paradiziac; ceresc. (<germ. *elysäisch*)

elízeu I. *s. n. (mit.)* grădină fabuloasă, rezervată spiritelor celor drepți; rai. II. *adj. cîmpiile ~ee* = elizeu. (<fr. *Elysée*, lat. *Elysium*)

elizíúne *s. f.* suprimare a vocalei finale a unui cuvînt cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală. (<fr. *élision*, lat. *elisio*)

-elmínți *elem. comp.* „viermi". (<fr. *-helminthes*, cf. gr. *helmins*, *-nthos*)

elocínță *s. f.* elocvență. (<lat. *eloquentia*)

elocuțiúne *s. f.* 1. fel de exprimare a ideilor, a gîndurilor. ● *(rel.)* alegerea și dispunerea cuvintelor într-un discurs. 2. parte a retoricii care tratează problemele de stil. (<fr. *élocution*, lat. *elocutio*)

elocvént, -ă *adj.* 1. care vorbește frumos și convingător; concludent, edificator. 2. (și *adv.*) plin de înțeles; semnificativ; expresiv, demonstrativ. (<fr. *éloquent*, lat. *eloquens*)

elocvénță *s. f.* însușirea de a fi elocvent; arta de a vorbi frumos, emoționant, convingător; elocință. ● expresivitate. (<fr. *éloquence*, lat. *eloquentia*)

elodíon *s. n.* instrument muzical asemănător armoniului, pe care l-a precedat. (<fr. *élodion*)

elogiá *vb. tr.* a aduce elogii. — *elogiére* s. f. (<fr. *élogier*, it. *elogiare*)

elogiatív, -ă *adj. (rar)* elogios. (<it. *elogiativo*)

elogiós, -oásă *adj.* laudativ, cu elogii; elogiativ. (<fr. *élogieux*)

elógiu *s. n.* discurs prin care este lăudat cineva sau ceva; laudă deosebită adusă cuiva. (<lat. *elogium*, it. *elogio*)

elongá *vb. tr. (rar)* a lungi, a întinde în lungime. (<fr. *élonger*)

elongát, -ă *adj. (bot.;* despre organisme) crescut în lungime, alungit. (<lat. *elongatus*, fr. *élongé*)

elongáție *s. f.* 1. valoarea într-un moment dat a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. 2. distanță unghiulară dintre un astru și Soare, în raport cu Pămîntul. 3. *(med.)* întindere accidentală sau terapeutică a unui membru al corpului. — var. *elongațiune* s. f. (<fr. *élongation*)

elongațiúne *s. f.* v. elongație.

eloxá *vb. tr.* a aplica aluminiului tratamentul eloxării. (<fr. *éloxer*)

eloxáj *s. n.* eloxare. (<fr. *éloxage*)

eloxáre *s. f.* procedeu electrochimic de tratare a aluminiului în vederea protejării lui contra oxidării; eloxaj. (<*eloxa*)

eluánt *s. m.* solvent care permite o eluțiune; developant (2). (<fr. *éluant*)

eluáre *s. f.* eluțiune. (după fr. *élution*, engl. *elution*)

eluát *s. n.* substanță rezultată dintr-o eluțiune. (<fr. *élual*)

elucidá *vb. tr.* a clarifica, a limpezi, a lămuri o problemă. — *elucidáre* s. f. (<fr. *élucider*, lat. *elucidare*)

elucidánt, -ă *adj.* care elucidează. (<*elucida* + *-ant*)

elucubránt, -ă *adj. (livr.)* aberant, absurd. (<fr. *élucubrant*)

elucubráție *s. f.* 1. lucrare compusă cu multă ostenească și răbdare, lucrînd ziua și noaptea. 2. *(peior.)* combinație, lucrare haotică și greoaie, cu idei încîlcite, absurde; aberație, absurditate. — var. *elucubrațiune* s. f. (<fr. *élucubration*, lat. *elucubratio*)

elucubrațiúne *s. f.* v. elucubrație.

eludá *vb. tr.* a ocoli, a evita intenționat, a ignora în mod voit, a trece sub tăcere. — *eludáre* s. f. (<fr. *éluder*, lat. *eludere*<*ludus*, joc)

elutriánt, -ă *adj. (rar)* care provoacă elutriere. (<fr. *élutriant*)

elutriére *s. f.* spălare, levigare a unui material, a solului etc. (după fr. *élutriation*)

eluție *s. f.* v. eluțiune.

eluțiúne *s. f.* procedeu chimic prin care se eliberează o substanță de pe absorbantul său prin spălare; eluare. — var. *eluție* s. f. (<fr. *élution*)

eluviál, -ă *adj.* (despre soluri) diferențiat prin eluvionare; eluvionar. (<fr. *éluvial*)

eluviére *s. f.* eluvionare. (după fr. *éluviation*)

eluvionár, -ă *adj.* eluvial. (<fr. *éluvionnaire*)

eluvionáre *s. f.* ridicare a sărurilor și a substanțelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către cele superioare; eluviere. (după fr. *éluvionnement*)

elúviu *s. n.* eluviune. (<fr. *éluvium*, cf. lat. *eluere*, a spăla)

eluviúne *s. f.* material detritic rezultat din dezagregarea rocilor; eluviu. (<fr. *éluvion*)

elzevír *s. n.* **1.** ediție imprimată de unul dintre membrii vestitei familii de lipografi olandezi Elzevir. **2.** caracter de literă tipografică subțire și cu talpă dreaptă. (<fr. *elzévir*)

EM- v. e m[1]-.

emaciá *vb. refl.* a slăbi peste măsură; a se descărna. — *emaciére* s. f. (<fr. *émacier*, lat. *emacescere*, a slăbi)

emaciáție *s. f.* emaciere. (<fr. *émaciation*)

emagrámă *s. f.* diagramă aerologică. (<fr. *émagramme*)

emáil *s. n.* **1.** masă sticloasă, rezistentă la agenți chimici, care servește la acoperirea unor obiecte metalice sau ceramice; smalț. **2.** obiect emailat. **3.** peliculă colorată, dură și lucioasă, obținută din lacuri pe bază de rășini conținând pigmenți. (<fr. *émail*)

emailá *vb. tr.* a acoperi cu email o suprafață metalică sau ceramică; a smălțui. — *emailáre* s. f. (<fr. *émailler*)

emailáj *s. n.* emailare. (<fr. *émaillage*)

emailór, -oáre *s. m. f.* lucrător specializat în emailare. (<fr. *émailleur*)

emaná *vb.* **I.** *tr.* a degaja un gaz, un miros etc.; a exala. **II.** *intr.* a proveni, a-și avea originea. — *emanáre* s. f. (<fr. *émaner*, lat. *emanare*, a se răspîndi)

emanatísm *s. n.* doctrină filozofico-religioasă panteistă potrivit căreia lumea s-ar naște din substanța divinității printr-un proces continuu de emanație; emanaționism. (<fr. *émanatisme*)

emanatíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al emanatismului. (<fr. *émanatiste*)

emanatór *s. n.* aparat care produce volatilizarea unor substanțe. (<fr. *émanateur*)

emanáție *s.f.* **1.** faptul de a emana; emitere, degajare. ● ceea ce se degajă, exalație. ○ ~ *vulcanică* = emitere de produse gazoase legate de activitatea vulcanică; produs al acestei activități. **2.** gaz radioactiv care rezultă din dezintegrarea actiniului, a radiului sau a toriului. — var. *emanațiune* s. f. (<fr. *émanation*, lat. *emanatio*)

emanaționísm *s. n.* emanatism. (<fr. *émanationnisme*)

emanațiúne *s. f.* v. e m a n a ț i e.

emancipá *vb.* **I.** *tr.* a scoate de sub tutelă, de sub o dominație. **II.** *tr., refl.* a-și cîștiga, a face să-și cîștige independența; a (se) elibera de sub o dominație. **III.** *refl.* a se elibera de constrîngeri; *(fam.:* despre copii și adolescenți) a-și permite libertăți nepotrivite cu vîrsta sa. — *emancipáre* s. f. (<fr. *émanciper*, lat. *emancipare*)

emancipatív, -ă *adj.* emancipator. (<engl. *emancipative*)

emancipatór, -oáre *adj.* care emancipează; emancipativ. (<fr. *emancipateur*, it. *emancipatore*, lat. *emancipator*)

emancipáție *s. f. (rar)* liberare a unui sclav potrivit uzanțelor dreptului roman. ● emancipare. — var. *emancipațiune* s. f. (<fr. *émancipation*, lat. *emancipatio*)

emancipațiúne *s. f.* v. e m a n c i p a ț i e.

emanoterapíe *s. f.* tratament cu emanații ale unor corpuri radioactive. (<fr. *émanothérapie*)

emarginát, -ă *adj.* (despre frunze, petale) puțin crestat la vîrf. (<fr. *émarginé*, lat. *emarginatus*)

emasculá *vb.* **I.** *tr.* a castra. **II.** *tr., refl.* a face, a deveni impotent. — *emasculáre* s. f. (<fr. *émasculer*)

emasculatór *s. n.* instrument folosit pentru emasculare (I). (<*emascula* + *-tor*)

emasculáție *s. f.* emasculare, castrare. ● impotență; slăbiciune. (<fr. *émasculation*)

embargó *s. n.* **1.** interzicere, de către un guvern, a importului sau a exportului de mărfuri ori de alte valori. **2.** act prin care un stat interzice, în caz de conflict, ieșirea din porturile sale a navelor străine sau reține forțat bunurile de orice fel aparținînd unui stat străin, pe care le sechestrează.(<fr., sp. *embargo*)

emblemátic, -ă *adj.* cu caracter de emblemă. (<fr. *emblématique*)

emblémă *s. f.* **1.** *(ant.)* compoziție decorativă (în relief) cu sens simbolic, centrată pe un semn geometric sau zoomorf și avînd implicații mitologice. ● mozaic încastrat în pereții sălilor romane. **2.** obiect, semn grafic, imagine care simbolizează o anumită idee; figură alegorică. ● simbol. (<fr. *emblème*, lat., gr. *emblema*)

emból[1] *s. n.* v. e m b o l u s.

EMBOL-[2]**(O)-, -embolie** *elem. comp.* „embolie". (<fr. *embol/o/-*, *-embolie*, cf. gr. *embole*, astupare, stringere)

embolectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unui embolus. (<fr. *embolectomie*)

embólic, -ă *adj.* referitor la embolie. (<fr. *embolique*)

embolíe[1] *s. f.* astupare bruscă a unui vas sangvin sau limfatic printr-un embolus. (<fr. *embolie*)

-embolíe[2] v. e m b o l[2]/o/-.

emboligén, -ă *adj.* care produce emboli. (<fr. *emboligène*)

embolít *s. n.* minereu bogat în argint. (<germ. *Embolit*)

embolofazíe *s. f.* deficiență a vorbirii care se manifestă prin introducerea inoportună a unor cuvinte fără înțeles în cursul exprimării; embololalie. (<fr. *embolophasie*)

embololalíe *s. f.* embolofazie.(<fr. *embololalie*)

emboloterapíe *s. f.* folosirea terapeutică, în unele forme ușoare de tuberculoză, a emboliilor provocate prin injecții intravenoase. (<fr. *embolothérapie*)

embólus/emból *s. n.* formațiune străină obstruantă (solidă, lichidă sau gazoasă) prezentă în sînge, care produce embolia. (<fr., lat. *embolus*, cf. gr. *embolos*, cui)

EMBRI(O)-, -embrionie *elem. comp.* „embrion, germen, fetus". (<fr. *embry/o/-*, *-embryonie*, cf. gr. *embryon*)

embriectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei porțiuni de embrion. (<fr. *embryectomie*)

embrioblást *s. n.* parte a discului germinat din care se dezvoltă embrionul propriu-zis. (<fr. *embryoblaste*)

embriocardíe *s. f.* ritm cardiac accelerat, care apare în miocarditele grave. (<fr. *embryocardie*)

embriofíte *s. f. pl.* plante care formează embrioni. (<fr. *embryophytes)*

embriofór *s. n.* **1.** strat de celule saciform, dilatat, care poartă embrionii din archegoane, la licopodiacee. **2.** formaţie înconjurată de o membrană rezistentă, constituită din embrion, la cestode. (<fr. *embryophore)*

embriogén, -ă *adj.* care dă naştere embrionului. (<fr. *embryogène)*

embriogenézĭ *s.f.* proces de formare şi dezvoltare a embrionului pînă la ecloziune sau naştere; embriogenie. (<fr. *embryogenèse)*

embriogénic, -ă *adj.* referitor la embriogenie. (<fr. *embryogénique)*

embriogénie *s. f.* embriogenezĭ. (<fr. *embryogénie)*

embriografíe *s. f.* parte a embriologiei care se ocupă cu descrierea embrionului. (<fr. *embryographie)*

embrioíd, -ă *adj.* care prin structură şi dezvoltare aminteşte de embrion. (<fr. *embryoïde)*

embriológ, -ă *s. m. f.* specialist în embriologie. (<fr. *embryologue)*

embriológic, -ă *adj.* referitor la embriologie. (<fr. *embryologique)*

embriologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază embrionul în toate fazele dezvoltării lui. (<fr. *embryologie)*

embrióm *s. n.* tumoare de origine embrionară. (<fr. *embryome)*

embrión *s. m.* **1.** primul stadiu de dezvoltare a unui organism, de la fecundarea ovulului pînă la formarea deplină a organelor. ◦ germen al unei plante existent în sămînţa din care aceasta va lua naştere prin germinaţie. **2.** *(fig.)* început, germen de la care porneşte un lucru, o acţiune. (<fr., gr. *embryon)*

embrionár, -ă *adj.* **1.** referitor la embrion. ◦ aflat în stare de embrion. **2.** *(fig.)* abia născut, în germen, la începutul existenţei, al dezvoltării. (<fr. *embryonnaire)*

embrionát, -ă *adj.* prevăzut cu embrion; (despre ouă, icre) a cărui fecundaţie este atestată de prezenţa unui embrion. (<lat. *embryonatus*, fr. *embryonné)*

-embrionie *v.* e m b r i (o) - .

embriopatíe *s. f.* tulburare survenită în cursul dezvoltării embrionului. (<fr. *embryopathie)*

embriotocíe *s. f.* expulzare, spontană sau provocată, a fătului din cavitatea uterină înainte că acesta să fie viabil; avort. (<fr. *embryotocie)*

embriotóm *s. n.* instrument folosit în embriotomie. (<fr. *embryotome)*

embriotómic, -ă *adj.* referitor la embriotomie. (<fr. *embryotomique)*

embriotomíe *s. f.* secţionare intrauterină a fetusului, în cazul unei naşteri dificile. (<fr. *embryotomie)*

embriotróf, -ă *adj.* (despre produse de dezintegrare a ţesuturilor materne) folosit în embriotrofie. (<fr. *embryotrophe)*

embriotrofíe *s. f.* totalitatea proceselor prin care se asigură nutriţia oului în dezvoltare, a embrionului sau a fătului. (<fr. *embryotrophie)*

embrocaţiúne *s. f.* aplicare a unui lichid (gras) pe o parte bolnavă a corpului; lichidul însuşi. (<fr. *embrocation)*

embú *s. n.* ton întunecat, culoare mohorîtă a unui tablou. (<fr. *embu)*

Émden *s. n.* rasă de gîşte cu culoare albă. (<germ. *Emden)*

emenagóg, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă menstruaţia. (<fr. *emménagogue)*

emendá *vb. tr.* a corecta, a îndrepta, a îmbunătăţi (un text); a amenda[2] (1). — *emendáre* s. f. (<fr. *émender*, lat. *emendare)*

emendánda *s. f. pl.* corectări (tipografice) la un text. (<lat. *emendanda)*

emendatór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care emendează (un text). (<lat. *emendator)*

emendáţie *s. f.* emendare. — var. *emendaţiune* s. f. (<fr. *émendation*, lat. *emendatio)*

emendaţiúne *s. f.* v. e m e n d a ţ i e.

-emér v. h e m e r (o)[1]-.

emérge *vb. intr.* **1.** (despre corpuri, radiaţii) a ieşi, a ţîşni la suprafaţă din apă. **2.** *(fig.)* a apărea, a se arăta; a se manifesta. (<fr. *émerger*, lat. *emergere*, a ieşi din apă)

emergént, -ă *adj.* care emerge. ◦ (despre radiaţii, corpuri) care ieşe dintr-un mediu după ce l-a străbătut. (<fr. *émergent)*

emergénţă *s. f.* **1.** ieşire a unui corp, a unei radiaţii dintr-un mediu. **2.** *(biol.)* apariţie a unui organ nou sau a unor proprietăţi noi, de ordin superior. **3.** *(fig.)* formă a schimbării văzută ca o naştere efectivă a ceva cu totul nou. (<fr. *émergence)*

emeri *s. n.* şmirghel (2). (<fr. *émeri)*

emerít, -ă *adj.* **1.** care cunoaşte foarte bine o anumită ştiinţă sau disciplină; competent. **2.** care are multe merite într-o activitate; eminent. ○ *artist (maestru, profesor, medic* etc.) ~ = titlu onorific conferit persoanelor care s-au distins în mod deosebit în artă, ştiinţă, învăţămînt etc. (<fr. *émérite*, lat. *emeritus)*

emerofoníe *s. f.* blocaj verbal nocturn, de origine isterică. (<fr. *émérophonie)*

emérs, -ă *adj.* **1.** care ieşe la suprafaţa apei. **2.** *(bot.;* despre muguri, nervuri) bine reliefat pe suprafaţa unui organ. ◦ (despre plante acvatice) la care unele organe se dezvoltă la suprafaţa apei. (<germ. *emers)*

emersiúne *s. f.* **1.** ieşire parţială a unui corp dintr-un lichid în care a fost cufundat; stare în care se află un asemenea corp. **2.** reapariţie pe bolta cerească a unui astru eclipsat. (<fr. *émersion*, lat. *emersio)*

emetíc[1] *s. n.* tartrat de antimoniu şi de potasiu, folosit la imprimatul şi vopsitul textilelor, la prepararea lacurilor şi în medicină ca vomitiv. (<fr. *émétique*, lat. *emeticus)*

-emetíc[2] *elem. comp.* „care provoacă vomă". (<fr. *-émétique*, cf. lat. *emeticus*, gr. *emetikos*< *emein*, a voma)

emetínă *s. f.* alcaloid din ipeca. (<fr. *émétine)*

emetofobíe *s. f.* teamă patologică de a voma. (cf. gr. *emein*, a vomita)

emetróp, -ă *adj., s. m. f.* (om, ochi) cu vederea normală. (<fr. *emmétrope)*

emetropíe *s. f.* proprietate a ochiului de a fi emetrop. (<fr. *emmétropie)*

-emézĭ *elem. comp.* „vărsătură, vomă". (<fr. *-emèse*, cf. gr. *emesis)*

emfátic, -ă *adj.* (și *adv.*) plin de emfază; nenatural, prețios, bombastic. (<fr. *emphatique*)

emfază *s. f.* 1. exagerare pompoasă în ton, în alegerea cuvintelor sau în atitudine; prețiozitate, afectare, poză. 2. mod de exprimare care denotă emfază (1). (<fr. *emphase*, lat., gr. *emphasis*)

emfiteótic, -ă *adj.* referitor la emfiteoză. (<fr. *emphytéotique*)

emfiteóză *s. f.* contract pe termen lung cu drept de ipotecă pe proprietatea închiriată sau arendată. (<fr. *emphytéose*)

emfizém *s. n.* umflătură produsă prin infiltrarea aerului în țesuturi. ○ ~ *pulmonar* = dilatarea bronhiolelor respiratorii și a alveolelor pulmonare, provocată de pierderea elasticității țesutului. (<fr. *emphysème*, cf. gr. *emphysema*, umflare)

emfizematós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de emfizem. (<fr. *emphysémateux*)

emfraxíe *s. f.* obstrucție a unui organ canalicular. (<fr. *emphraxie*)

EMI- v. h e m i-.

-emíe v. h e m (o)-.

emigrá *vb. intr.* a părăsi propria țară pentru a se stabili definitiv într-o țară străină; a se expatria. — *emigráre* s. f. (<fr. *émigrer*, lat. *emigrare*, a schimba locul)

emigránt, -ă *s. m. f.* cel care emigrează. (<fr. *émigrant*)

emigráție *s. f.* 1. emigrare, expatriere. 2. situație, stare a celui emigrat. 3. timpul cât cineva emigrează. 4. totalitatea persoanelor emigrate într-o anumită perioadă din aceeași țară. — var. *emigrațiune* s. f. (<fr. *émigration*, lat. *emigratio*)

emigrațiúne *s. f.* v. e m i g r a ț i e.

eminaménte *adv.* în cel mai înalt grad, prin excelență, cu deosebire. (<fr. *éminemment*)

eminént, -ă *adj.* care se distinge prin calități (intelectuale) deosebite; remarcabil, excelent, excepțional. (<fr. *éminent*, lat. *eminens*, dominant)

eminénță *s. f.* 1. titlu care se dă cardinalilor. ○ ~ *cenușie* = consilier intim, persoană influentă care manevrează din umbră un personaj oficial, un partid. 2. proeminență, ieșitură. (<fr. *éminence*, it. *eminenza*, lat. *eminentia*, înălțime)

eminescián, -ă *adj.* 1. referitor la Eminescu, propriu lui Eminescu. 2. în maniera lui Eminescu. (</Mihai/ *Eminescu*, poet român + *-ian*)

eminescianísm *s. n.* moment distinct al istoriei literare, marcat de Mihai Eminescu, expresie a geniului poporului român, spirit enciclopedic, universal, care, prin repunerea întrebărilor fundamentale ale existenței și prin răspunsurile originale, prin simțul absolut al limbii și al muzicalității poetice, a dat o maximă strălucire romantismului românesc; ceea ce este specific gîndirii și operei eminesciene. ● tendința de a prelua și cultiva teme și motive eminesciene. (<*eminescian* + *-ism*)

eminescianizá *vb. intr.* a imita maniera de a scrie a lui Eminescu. (<*eminescian* + *-iza*)

eminescológ, -ă *s. m. f.* specialist în eminescologie. (<*eminescologie*)

eminescologíe *s. f.* studiul vieții și al operei lui Mihai Eminescu. (<*Eminescu* + *-logie*)

emír *s. m.* 1. titlu dat descendenților lui Mohamed. 2. titlu al guvernatorilor unor țări musulmane. (<fr. *émir*, cf. ar. *amir*, cel care poruncește, prinț)

emirát *s. n.* stat guvernat de un emir; demnitatea de emir. (<fr. *émirat*)

emisár[1] *s. m.* trimis al unui stat, însărcinat cu o misiune specială, secretă; *(p. ext.)* însărcinat cu o misiune oarecare. (<fr. *émissaire*, lat. *emissarius*)

emisár[2] *s. n.* 1. colector (1) pentru evacuarea apelor în exces de pe terenurile desecate sau irigate ori a apelor reziduale. 2. limbă de gheață scursă dintr-o calotă glaciară sau dintr-un ghețar. (<fr. *émissaire*)

emisféră *s. f.* 1. *(mat.)* jumătate dintr-o sferă. ○ ~ *cerebrală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mare. 2. fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești sau terestre delimitate de ecuatorul ceresc, respectiv de cel terestru și de primul meridian. (<fr. *hémisphère*)

emisféric, -ă *adj.* în formă de emisferă; semisferic. (<fr. *hémisphérique*)

emísie *s. f.* v. e m i s i u n e.

emisiúne *s. f.* 1. faptul de a emite, de a pune în circulație; producere de către un organ, de către un corp sau un dispozitiv a unui sunet, a unei radiații etc. ● evacuare a aburului din cilindrul mașinilor sau din rotorul turbinelor cu abur după ce acesta a efectuat lucrul mecanic. 2. punere în circulație a unor hîrtii de valoare, monede, medalii, mărci și efecte poștale de către un stat, o bancă etc. ● marcă poștală sau serie de mai multe mărci puse oficial în circulație. 3. program transmis prin radio sau televiziune. — var. *emisie* s. f. (<fr. *émission*, lat. *emissio*)

emisív, -ă *adj.* referitor la emisiune; care are proprietatea de a emite (radiații, lumină); emițător. (<fr. *émissif*)

emistih *s. n.* fiecare dintre cele două jumătăți ale unui vers, despărțite prin cezură. (<fr. *hémistiche*, lat. *hemistichium*)

emitánță *s. f.* radianță. (<fr. *émittence*)

emíte *vb. tr.* 1. a lansa, a enunța, a exprima (o părere, o teorie). 2. a elabora, a pune în vigoare (o lege, un decret etc.). ● a pune în circulație (bancnote, hîrtii de valoare etc.). 3. a produce, a răspîndi radiații, unde electromagnetice etc.; a transmite, a difuza. — *emitére* s. f. (<lat. *emittere*, după fr. *émettre*)

emitént, -ă *adj.* care emite (hîrtii de valoare, bancnote, unde electromagnetice etc.). (<it. *emittente*, lat. *emittens*)

emitór *s. n.* unul dintre cei trei electrozi ai unui tranzistor. (<engl. *emitter*)

emitróp, -ă *adj.* 1. care prezintă emitropie. 2. *(biol.)* cu ovulul situat pe partea hilului. ● semiadaptat pentru polenizare prin anumite grupe de insecte. (<fr. *hémitrope*)

emitropíe *s. f. (min.)* grupare regulată, uniformă a cristalelor identice. (<fr. *hémitropie*)

emițătór, -oáre I. *adj.* care emite; emitent, emisiv. ○ *post* ~ = post de radioemisiune. II. *s. n.* dispozitiv, instalație care emite unde sonore ori electromagnetice sau impulsuri de curent. (după fr. *émetteur*)

emoliént, -ă *adj., s. n.* (medicament) care calmează durerea prin înmuierea țesuturilor. ● (substanță) folosită la finisarea produselor textile pentru a le imprima moliciune și luciu. (<fr. *émollient*, lat. *emollicns*<*emollire*, a înmuia)

emoluméntu *s. n.* 1. (*jur.*) parte a unei succesiuni sau a unei comunități. 2. profit, avantaj. (<fr. *émolument*, lat. *emolumentum*)

emonctóriu *s. n.* organ, deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secrețiile sau umorile. (<fr. *émonctoire*, lat. *emonctorium*)

emonctiúne *s. f.* eliminare a umorilor superflue (mucozități etc.). (<fr. *émonction*)

emondá *vb. tr.* a curăța arborii de crăci în perioada de creștere pentru a stimula dezvoltarea lor în înălțime. — *emondáre* s. f. (<fr. *émonder*, lat. *emundare*<*mundus*, curat)

emondáj *s. n.* 1. emondare. 2. intervenție chirurgicală pentru înlăturarea exostozelor și osteofitelor epifizelor. (<fr. *émondage*)

emondáție *s. f.* emondare. (<fr. *émondation*)

emondór *s. n.* unealtă folosită la emondaj. (<fr. *émondoir*)

emotív, -ă I. *adj.* referitor la emoție sau la afectivitate; afectiv, emoțional. II. *adj., s. m. f.* (om) care se emoționează ușor; impresionabil. (<fr. *émotif*, it. *emotivo*)

emotivísm *s. n.* școală etică neopozitivistă care consideră că fundamentul noțiunilor și al judecăților morale este pur emotiv, exprimînd doar intențiile și dorințele celui care le enunță. (<fr. *émotivisme*)

emotivitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi emotiv; gradul de reactivitate a cuiva la factorii emotivi. 2. reacție emotivă exagerată. (<fr. *émotivité*)

emóție *s. f.* reacție afectivă puternică și uneori neașteptată, care oglindește atitudinea cuiva față de lumea înconjurătoare. ○ ~ *estetică* = moment al vieții psihice exprimînd experiența contemplației obiectului estetic. — var. *emoțiune* s. f. (<fr. *émotion*)

emoționá *vb.* I. *tr.* a provoca, a produce o emoție. II. *refl.* a fi cuprins de emoție. — *emoționáre* s. f. (<fr. *émotionner*)

emoționábil, -ă *adj.* care se emoționează ușor; emotiv. (<fr. *émotionnable*)

emoționabilitáte *s. f.* caracter emoționabil. (<*emoționabil* + *-itate*)

emoționál, -ă *adj.* propriu emoțiilor; provocat de emoție; care provoacă emoție; emotiv (I). (<fr. *émotionnel*, germ. *emotional*)

emoționánt, -ă *adj.* care emoționează; tulburător, mișcător. (<fr. *émotionant*)

emoțiúne *s. f.* v. e m o ț i e.

empátic, -ă *adj.* referitor la empatie. (<fr. *empathique*)

empatíe *s. f. (fil.)* identificare, prin trăire, cu alte persoane, cu eroli cărților etc.; interpretare a eului altora după propriul eu. ● transpunere simpatetică în obiectele exterioare. v. i n t r o p a t i e. (<fr. *empathie*, engl. *empathy*)

empiém *s. n.* acumulare de puroi într-o cavitate a organismului; pleurezie purulentă. (<fr. *empyème*)

empiocél *s. n.* tumoare purulentă. (<fr. *empyocèle*, cf. gr. *empyos*, care supurează<*pyon*, puroi)

empíre/ampír/ *adj. inv. stil* ~ = stil din timpul lui Napoleon I, caracterizat în arhitectură prin monumentalitate și somptuozitate, iar în artele decorative printr-o îmbinare a motivelor mitologice cu acelea ale emblemelor militare. (<fr. /style/ *Empire*)

empiréu *s. n.* 1. partea superioară a cerului, unde se credea că se află reședința zeilor; locașul zeilor. 2. (*poet.*) bolta cerului, firmament. (<fr. *empyrée*, cf. gr. *empyrios*, în flăcări)

empíric, -ă *adj.* 1. bazat numai pe experiența senzorială. 2. referitor la empirism, care aparține empirismului. (<fr. *empirique*, lat. *empiricus*, gr. *empeirikos*<*empeiria*, experiență)

empírie *s. n. (livr.)* existență; experiență. (<gr. *empeiria*)

empiriocrític, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al empiriocriticismului. (<*empiriocriticism*)

empiriocriticism *s. n.* curent filozofic pozitivist de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX care rupea experiența de materie și concepea lumea ca un simplu complex de senzații, negînd existența obiectivă a realității lumii; machism. (<rus. *empiriokritițizm*, fr. *empiriocriticisme*)

empiriomonism *s. n.* variantă a empiriocriticismului în Rusia, care susținea că lumea fizică este experiența „socialmente organizată" a „omenirii colective". (<rus. *empiriomonizm*, fr. *empiriomonisme*)

empiriosimbolism *s. n.* variantă a empiriocriticismului care consideră reprezentările și noțiunile nu ca imagini ale lumii materiale, ci numai ca simboluri ale senzației noastre. (<rus. *empiriosimbolizm*, fr. *empiriosymbolisme*)

empirism *s. n.* 1. concepție în filozofie care consideră experiența senzorială ca sursă fundamentală a cunoașterii, negînd valoarea abstracțiilor. ○ ~ *logic* = variantă a neopozitivismului care admite numai enunțurile logice verificabile în mod nemijlocit prin percepțiile fiecărui subiect în parte; ~ *social* = orientare sociologică recentă din S.U.A. care, renunțînd la orice teorie, procedează la studiul direct al fenomenelor sociale concrete pe baza unor ipoteze restrînse. 2. folosirea exclusivă a experienței într-o activitate. (<fr. *empirisme*, cf. gr. *empeiria*, experiență)

empirist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al empirismului. (<fr. *empiriste*)

emplástru *s. n.* leucoplast. (<lat. *emplastrum*)

emplectón *s. n.* element arhitectonic constînd dintr-o umplutură a zidului din piatră brută, folosind pămînt sau var. (<fr. *emplecton*)

empóră *s. f.* tribună (3). (<germ. *Empore*)

empóriu *s. n. (anl.)* agenție comercială într-o țară străină. ● edificiu special amenajat pentru operații și tranzacții comerciale. (<lat. *emporium*)

EMPROSTO- *elem. comp.* „în față, anterior". (<fr. *emprostho-*, cf. gr. *emprosthen*)

emprostomelofór *s. m.* monstru cu membre supranumerare, situate sub gît sau torace. (<fr. *emprosthomélophore*)

emprostotónus *s. n.* contractură generalizată în unele cazuri de tetanus, care amintește de poziția fătului în uter. (<fr. *emprosthotonos*)

emú *s. m. inv.* pasăre mare, asemănătoare cu cazuarul, fără creastă, care trăiește prin regiunile de stepă și deșert din Australia și Tasmania. (<fr. *émou*, germ. *Emu* <cuv. din insulele Moluce)

emúl *s. m.* rival, concurent (în artă, în știință). (<fr. *émule*, lat. *aemulus*, rival)

emulá *vb. tr.* a simula funcționarea unui ordinator pe un ordinator de alt tip. (<fr. *émuler*)

emulație *s. f.* 1. sentiment, efort, dorință de a egala sau de a întrece (pe cineva); întrecere, competiție. 2. proprietate a unui sistem de calcul numeric de a executa programe scrise în limbajul de mașină al unui alt sistem. — var. *emulațiune* s. f. (<fr. *émulation*, lat. *aemulatio*)

emulațiúne *s. f.* v. emulație.

emulgatór *s. m.* substanță care determină formarea unei emulsii stabile; emulsionant. (<germ. *Emulgator*)

emúlsie *s. f.* 1. amestec dispers format din două lichide insolubile unul în celălalt. 2. strat fotosensibil de pe un material fotografic. — var. *emulsiune* s. f. (<fr. *émulsion*)

emulsínă *s. f.* enzimă care se găsește în migdalele amare, în ciuperci etc. (<fr. *émulsine*)

emulsioná *vb. intr., tr.* a forma, a prepara o emulsie. —*emulsionáre* s. f. (<fr. *émulsionner*)

emulsionábil, -ă *adj.* care poate deveni emulsie. (<fr. *émulsionnable*)

emulsionánt *s. m.* emulgator. (<fr. *émulsionnant*)

emulsiúne *s. f.* v. emulsie.

emulsív, -ă *adj.* (despre semințe) din care se poate extrage uleiul. (<fr. *émulsif*)

emulsoíd *s. n.* sistem coloidal în care mediul de dispersie e lichid, iar faza dispersă are proprietățile unui lichid; coloid, liofil. (<fr. *émulsoïde*)

emulsór *s. n.* aparat pentru prepararea emulsiilor. (<fr. *émulseur*)

emusá *vb. tr. (rar)* a reda mai șters, cu puțină vioiciune; a atenua. (<fr. *émousser*)

EN¹-/EM- *pref.* „în, înăuntru". (<fr. *en-*, *em-*, cf. gr. *en*)

-én², **-énă** *elem. comp. (chim.)* „carbură a hidrogenului, hidrocarbură". (<fr. *-ène*)

-enál *elem. comp.* „la un număr de ani". (<lat. *ennalis*<*annus*, an)

enalágă *s. n.* figură de stil care constă în schimbarea unui element al discursului cu un altul. (<fr. *enallage*, gr. *enallage*, substituție)

enantém *s. n.* erupție care apare pe mucoase în unele boli contagioase. (<fr. *énanthème*, cf. gr. *anthein*, a înflori)

enántic, -ă *adj. (livr.)* care aparține vinului, de vin. (<fr. *oenanthique*)

ENANTIO- *elem. comp.* „opus, contra, invers". (<fr. *énantio-*, cf. gr. *enantios*, contrar)

enantioblózǎ *s. f.* simbioză între două ori mai multe organisme vegetale sau animale, între care se stabilesc relații antagonice. (<fr. *énantiobiose*)

enantioblást, -ă *adj.* (despre embrion) cu radicula opusă hilului; enantioblastic. (<engl. *enantioblast*)

enantioblástic, -ă *adj.* enantioblast. (<fr. *énantioblastique*)

enantiomér *s. m.* antipod optic al unei substanțe. (<fr. *énantiomère*)

enantiomórf, -ă *adj.* format din aceleași părți, dar dispuse în sens invers. (<fr. *énantiomorphe*)

enantiomorfíe *s. f.* proprietate a unor entități, ale căror imagini se oglindesc reciproc, de a se suprapune între ele numai prin reflectare într-un plan extern; enantiomorfism. ● *(min.)* proprietate a două substanțe de a cristaliza în două forme, dintre care una este imaginea inversă a celeilalte. (<fr. *énantiomorphie*)

enantiomorfísm *s. n.* enantiomorfie. (<fr. *énantiomorphisme*, engl. *enantiomorphism*)

enantiotróp, -ă *adj.* care prezintă enantiotropie. (<fr. *énantiotrope*)

enantiotropíe *s. f.* proprietate a unor substanțe de a cristaliza în două structuri cristaline diferite, în funcție de temperatură și de presiune, fără schimbarea stării de agregare. (<fr. *énantiotropie*, engl. *enantiotropy*)

enantlózǎ *s. f.* nume dat în anumite sisteme filozofice fiecăreia dintre cele zece opoziții socotite ca sursă a oricărui lucru. (<fr. *énantiose*, cf. gr. *enantiosis*, opoziție)

enargít *s. n.* mineral din zăcămintele hidrotermale de suprafață. (<germ. *Enargit*)

enarmónic, -ă *adj.* care prezintă enarmonie. (<fr. *enharmonique*)

enarmonía *s. f.* raport între două sunete muzicale care au aceeași înălțime, dar cu denumiri, notații diferite. (<fr. *enharmonie*, cf. gr. *enarmonios*, în acord)

enartrózǎ *s. f. (med.)* articulație mobilă. (<fr. *énarthrose*)

en-avant/an-a-ván/ *loc. adv.* greșeală comisă de un jucător la rugbi constînd în trecerea mingii în direcția înainte cu mîna. (<fr. *en-avant*)

-énă v. **-én²**.

encárpă *s. f.* ghirlandă de flori, de fructe în relief, folosită ca ornamentație la construcțiile antice. (<fr. *encarpe*, gr. *enkarpa*)

encaúst *s. n.* gen de pictură în encaustică. (<it. *encausto*)

encaústic, -ă I. *adj.* care ține de encaustică, specific encausticii. II. *s. f. (ant.)* procedeu de pictură făcută cu culori diluate în ceară topită. III. *s. m.* 1. preparat pe bază de ceară cu

care se impregnează sculpturile pentru a luci. 2. pictor în encaustică. (<fr. *encaustique*, lat. *encaustica*, cf. gr. *enkaustike*<*enkaiein*, a arde)

encefál[1] *s. n.* totalitatea centrilor nervoși centrali care se găsesc în cutia craniană; creier. (<fr. *encéphale*, gr. *enkephalos*)

ENCEFAL[2]**(O)-, -encefál, -encefalíe** *elem. comp.* „creier, encefal; cerebral". (<fr. *encéphal/o/-*, *-encéphale*, *-encéphalie*, cf. gr. *enkephalos*, creier)

encefalalgíe *s. f.* durere de cap intensă și profundă. (<fr. *encéphalalgie*)

encefalatrofíe *s. f.* atrofiere a creierului. (<*encefal-* + *-atrofie*[2])

encefálic, -ă *adj.* al encefalului. (<fr. *encéphalique*)

-encefalíe v. encefal[2](o)-.

encefalínă *s. f.* proteină din creier cu acțiune calmantă asupra durerilor. (<fr. *encéphaline*)

encefalítă *s. f.* inflamație a encefalului. o ~ *letargică* = boală contagioasă gravă, provocată de un virus transmis prin musca țețe, care se manifestă prin somnolență persistentă și progresivă; boala somnului. (<fr. *encéphalite*)

encefaloarteriografíe *s. f.* tehnică mixtă de encefalografie și arteriografie pentru evidențierea aportului sangvin în regiunea cerebrală. (<*encefalo-* + *arteriografie*)

encefaloceél *s. n.* hernie a encefalului. (<fr. *encéphalocèle*)

encefalodisplazíe *s. f.* anomalie în dezvoltarea țesuturilor sistemului nervos central. (<*encefalo-* + *displazie*)

encefalográf *s. n.* aparat folosit în encefalografie. (<fr. *encéphalographe*)

encefalográfic, -ă *adj.* referitor la encefalografie. (<fr. *encéphalographique*)

encefalografíe *s. f.* radiografie a encefalului cu ajutorul unor substanțe radioopace. o ~ *gazoasă* = pneumoencefalografie. (<fr. *encéphalographie*)

encefalográmă *s. f.* imagine obținută prin encefalografie. (<fr. *encéphalogramme*)

encefaloíd, -ă *adj.* (despre tumori) care are aspectul și consistența encefalului. (<fr. *encéphaloïde*)

encefalóm *s. n.* encefalocel constituit într-un țesut nervos compact. (<fr. *encéphalome*)

encefalomalacíe *s. f.* ramolisment cerebral. (<fr. *encéphalomalacie*)

encefalomegalíe *s. f.* hipertrofie a unei părți a encefalului. (<fr. *encéphalomégalie*)

encefalomielítă *s. f.* inflamație a creierului și a măduvei spinării. (<fr. *encéphalomyélite*)

encefalomieloceél *s. n.* malformație care cuprinde în același sac herniar un encefalocel și un mielocel. (<*encefalo-* + *mielocel*)

encefalomielografíe *s. f.* radiografie a encefalului și a măduvei spinării. (<fr. *encéphalo-myélographie*)

encefalopatíe *s. f.* denumire generică pentru orice afecțiune a encefalului. (<fr. *encéphalopathie*)

encefaloragíe *s. f.* denumire generică pentru orice hemoragie intracraniană. (<fr. *encéphalorragie*)

encefaloscóp *s. n.* aparat folosit în encefaloscopie. (<fr. *encéphaloscope*)

encefaloscopíe *s. f.* examinare endoscopică a encefalului. (<fr. *encéphaloscopie*)

encefalotomíe *s. f.* disecție a encefalului. (<fr. *encéphalotomie*)

encefalózǎ *s. f.* encefalopatie degenerativă. (<fr. *encéphalose*)

enchaînné/anșené/ *s. f.* (*cinem.*) procedeu constînd în a lega între ele două scene ale unui film. (<fr. *enchaîné*)

enchilénă *s. f.* substanță fundamentală fluidă a citoplasmei. (<lat. *enchylena*)

-enchím *elem. comp.* „țesut vegetal, țesut organic". (<fr. *-enchyme*, cf. gr. *enkhyma*, umplutură, amestec)

enchimózǎ *s. f.* răspîndire de sînge în vasele din piele, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară. (<fr. *enchymose*)

enciclícă *s. f.* circulară a papei adresată tuturor clericilor și credincioșilor catolici. (<fr. *encyclique*)

ENCICLO- *elem. comp.* „ansamblu, sistem", „ciclic". (<fr. *encyclo-*, cf. gr. *enkyklia*, ansamblul științelor)

enciclopéd *s. m.* enciclopedist (II). (<*enciclopedist*)

enciclopédic, -ă *adj.* cu caracter de enciclopedie; cuprinzător, vast. (<fr. *encyclopédique*)

enciclopedíe *s. f.* **1.** ansamblu de cunoștințe multilaterale organizate metodic. **2.** tip de lucrare lexicografică de mare întindere, care cuprinde cunoștințe amănunțite dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile, sistematizate alfabetic ori pe probleme sau ramuri de știință. ● numele unui celebru dicționar publicat între 1751 și 1772 de către învățații francezi Diderot și D'Alembert. (<fr. *encyclopédie*, cf. gr. *enkyklios paideia*, educație completă)

enciclopedísm *s. n* **1.** sistemul și principiile enciclopediștilor (mai ales ale celor francezi din sec. XVIII). **2.** caracter enciclopedic; erudiție vastă. **3.** (*med.*) sindrom caracterizat prin tendința de a desfășura o activitate polimatică în diverse domenii ale artei și științei. (<fr. *encyclopédisme*)

enciclopedíst, -ă **I.** *s. m. f.* nume dat filozofilor, savanților și scriitorilor francezi progresiști din sec. XVIII care au colaborat la elaborarea „Enciclopediei științelor, artelor și meșteșugurilor" (Diderot, D'Alembert etc.). **II.** *adj., s. m. f.* (persoană) care are cunoștințe enciclopedice; encicloped. (<fr. *encyclopédiste*)

enclávă *s. f.* **1.** fragment de rocă de altă natură, înglobat în masa unei roci eruptive. **2.** grup de populație străină, izolat în mijlocul masei indigene. **3.** stat care nu are ieșire la mare. **4.** teren închis sau cu acces dependent de altă proprietate. (<fr. *enclave*)

enclític, -ă *adj.* (despre cuvinte, articole hotărîte, sufixe, desinențe) care se atașează la un cuvînt precedent, cu care formează o unitate, fiind lipsit de accent propriu. (<fr. *enclitique*, lat. *encliticus*, gr. *enklitikos*)

enclíză *s. f.* așezare a unui cuvînt, a unei silabe sau a unui alt element neaccentuat în

poziție enclitică; postpunere. (<fr. *enclise*, germ. *Enklise*, cf. gr. *enklisis*, înclinație)

encomiást *s. m. (livr.)* cel care rostește elogiul cuiva; panegirist. (<it. *encomiaste*)

encomiástic, -ă *adj. (livr.)* cu caracter panegiric, laudativ, elogios. (<it. *encomiastico*)

encomión *s. n. (livr.)* 1. gen al poeziei lirice din Grecia antică folosit pentru exaltarea meritelor cuiva; laudă publică și solemnă, discurs la sărbătorirea cuiva. 2. cîntec de laudă adresat cuiva; panegiric, elogiu. — var. *encomiu* s. n. (<gr. *enkomion*, discurs)

encómiu *s. n.* v. e n c o m i o n.

encondrál, -ă *adj.* care se găsește sau se produce în interiorul unui os. (<fr. *enchondral*)

encondróm *s. n.* tumoare cartilaginoasă dezvoltată în interiorul unui os. (<fr. *enchondrome*, cf. gr. *chondros*, cartilaj)

encondromatóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin prezența a multiple encondroame. (<fr. *enchondromatose*)

encoprétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de encoprezis. (<fr. *encoprétique*)

encoprézis *s. n.* defecație involuntară. (<fr. *encoprésis*, cf. gr. *kopros*, excrement)

encrín *s.m.* gen de echinoderme fixate, actuale sau fosile, din clasa crinoidelor; crinde-mare. (<fr. *encrine*, cf. gr. *krinon*, crin)

enculturáție *s. f.* proces de asimilare a unei forme de cultură, prin instruire și educație, pe toată perioada vieții; adaptare culturală. (<engl. *enculturation*)

END(O)-/ENT(O)- *elem. comp.* „intern, interior". (<fr. *end/o/-*, *ent/o/-*, cf. gr. *endon*, spre înăuntru)

endartéră *s. f.* tunica internă a arterelor. (<fr. *endartère*)

endarteriectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei endartere. (<fr. *endartériectomie*)

endarterítă *s. f.* inflamație a endarterei. (<fr. *endartérite*)

ENDECA- *elem. comp.* „unsprezece". (<fr. *hendéca-*, cf. gr. *hendeka*)

endecagón *s. n.* poligon cu unsprezece laturi (și unsprezece unghiuri). (<fr. *hendécagone*)

endecasilláb *s. m.* vers endecasilabic. (<fr. *hendécasyllabe*)

endecasilábic, -ă *adj.* (despre versuri) cu unsprezece silabe. (<fr. *hendécasyllabique*, lat. *hendecasillabus*)

endémic, -ă *adj.* 1. specific unui teritoriu; cu caracter de endemic. 2. *(fig.)* care bîntuie constant într-o țară, într-un loc. (<fr. *endémique*)

endemicitáte *s. f.* endemism (2). (<fr. *endémicité*)

endemíe *s. f.* boală specifică unei regiuni. (<fr. *endémie*, cf. gr. *endemos*, înnăscut, indigen)

endemísm *s. n.* 1. caracter endemic. 2. particularitate a unor specii animale sau vegetale de a viețui pe un areal restrîns; endemicitate. (<fr. *endémisme*)

endemoepidémic, -ă *adj.* referitor la boli infecțioase endemice care pot produce uneori izbucniri epidemice. (<*endem/ic/* + *epidemic*)

ENDO- v. e n d (o)-.

endobiofiliție *s. f.* viață parazitară în interiorul țesuturilor unui alt organ vegetal. (<fr. *endobiophytie*)

endobiologíe *s. f.* ansamblu de însușiri biologice specifice fiecărui țesut sau organ. (<*endo-* + *biologie*)

endobiónt *s. n.* organism care trăiește în corpul altor organisme. (<fr. *endobionte*)

endobiótic, -ă *adj. (biol.)* care parazitează părțile interne ale gazdei. (<fr. *endobiotique*)

endoblást *s. n.* endoderm (1); entoblast. (<fr. *endoblaste*, engl. *endoblast*)

endoblástic, -ă *adj.* al endoblastului. (<fr. *endoblastique*)

endobucál, -ă *adj.* în, din interiorul cavității bucale. (<*endo-* + *bucal*)

endocapilarítă *s. f.* inflamație a endoteliului capilarelor. (<*endo-* + *capilarită*)

endocárd *s. n.* endoteliu care căptușește cavitățile inimii. (<fr. *endocarde*)

endocárdic, -ă *adj.* referitor la endocard; al endocardului. (<fr. *endocardique*)

endocardítă *s. f.* inflamație a endocardului. (<fr. *endocardite*)

endocárp *s. n.* strat intern al pericarpului care protejează sămînța unor fructe. (<fr. *endocarpe*)

endocárst *s. n.* totalitatea proceselor și formelor carstice care se dezvoltă în interiorul unor masive calcaroase. (<germ. *Endokarst*)

endocervicál, -ă *adj.* situat pe sau în canalul cervical uterin. (<fr. *endocervical*)

endocervicítă *s. f.* inflamație a mucoasei colului uterin. (<fr. *endocervicite*)

endocinematografíe *s. f.* tehnica înregistrării și reproducerii imaginilor din interiorul corpului omenesc sau al animalelor. (<*endo-* + *cinematografie*)

endocranián, -ă *adj.* din interiorul cutiei craniene; al endocraniului. (<fr. *endocrânien*)

endocrániu *s. n.* fața internă a cutiei craniene. (<fr. *endocrâne*)

endocrín, -ă *adj.* 1. (despre glande) care își varsă secrețiile cu hormoni direct în sînge; cu secreție internă. 2. care aparține glandelor endocrine. (<fr. *endocrine*, cf. gr. *krinein*, a secreta)

endocrinián, -ă *adj.* referitor la glandele endocrine; de natură endocrină. (<fr. *endocrinien*)

endocrinie *s. f.* stare patologică cauzată de dereglarea secreției endocrine. (<fr. *endocrinie*)

endocrinológ, -ă *s. m. f.* specialist în endocrinologie. (<*endocrinologie*)

endocrinológic, -ă *adj.* referitor la endocrinologie. (<fr. *endocrinologique*)

endrocrinologíe *s. f.* ramură a biologiei și a medicinei care studiază glandele endocrine. (<fr. *endocrinologie*)

endocrinón *s. n.* ansamblu al elementelor unui circuit cibernetic endocrin. (<*endocrin* + *-on*)

endocrinopatíe *s. f.* afecțiune datorată disfuncției unei glande endocrine. (<fr. *endocrinopathie*)

endocrinopsihiatrie *s. f.* studiul contribuției hormonilor la activitatea psihică. (<*endocrin* + *psihiatrie*)

endocrinoterapie *s. f.* tratament medical cu substanțe extrase din glandele endocrine. (<fr. *endocrinothérapie*)

endocrinotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru glandele endocrine. (<fr. *endocrinotrope*)

endodérm *s. n.* 1. strat interior al embrionului celular; endoblast; hipoblast. 2. strat celular interior din corpul celenteratelor. 3. strat celular intern al scoarței tulpinii și rădăcinii; endoblast, entoderm. (<fr. *endoderme*)

endodérmic, -ă *adj.* al endodermului. (<fr. *endodermique*)

endodiascóp *s. n.* tub de raze röntgen folosit pentru efectuarea de radiografii interne, prin introducerea sa într-o cavitate a corpului. (<fr. *endodiascope*)

endodiascopíe *s. f.* examinare a cavităților corpului cu ajutorul endodiascopului. (<fr. *endodiascopie*)

endodonție *s. f.* tehnica conservării danturii. (<fr. *endodontie*)

endoecíe *s. f.* folosire a cavităților din corpul indivizilor unei specii ca locuință de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism. (<*endo-* + gr. *oikos*, casă)

endoenzímă *s. f.* enzimă care își exercită activitatea chiar în celulele în care a fost produsă. (<fr. *endoenzyme*)

endoestezíe *s. f.* sensibilitate internă. (<fr. *endoesthésie*)

endofág, -ă *adj.* (despre insecte) care se hrănește în spații închise. (<*endo-* + *-fag*²)

endofagíe *s. f.* însușire a unor insecte de a fi endofage. (<*endofag* + *-ie*)

endofazíe *s. f.* trăire interioară a actului vorbirii, fără exteriorizare verbală. (<fr. *endophasie*)

endofít, -ă I. *adj.* (despre organisme vegetale sau animale) care trăiește în interiorul unor plante; entofit. II. *s. f.* ciupercă parazită ale cărei micelii se dezvoltă în interiorul țesuturilor plantei gazdă. (<fr. *endophyte*)

endofitoblónt *s. n.* organism cu biotopul în țesutul plantelor. (<fr. *endophytobionte*)

endoflebítă *s. f.* inflamație a tunicii interne a venelor. (<fr. *endophlébite*)

endoforíe *s. f.* esoforie. (<fr. *endophorie*)

endofotografíere *s. f.* fotografiere a interiorului corpului omenesc sau al animalelor cu ajutorul endoscopului. (<*endo-* + *fotografiere*)

endoftalmíe *s. f.* corioretinită supurativă. (<fr. *endophtalmie*)

endogám, -ă *adj.* 1. care practică endogamia. 2. care prezintă endogamie. (<fr. *endogame*)

endogamíe *s. f.* 1. obicei la unele populații primitive de a se contracta căsătoriile numai între membrii aceluiași trib. 2. *(biol.)* fuzionare a celor doi gameți în interiorul organismului matern. (<fr. *endogamie*)

endogén, -ă *adj.* 1. de origine internă, produs înăuntrul organismului. ○ *intoxicație* ~*ă* = autointoxicație. 2. (despre fenomene geologice) provocat de forțe din interiorul Pământului. (<fr. *endogène*)

endogenézǎ *s. f.* producere a celulelor în interiorul altor celule. (<fr. *endogenèse*)

endogeníe *s. f.* etiologie a psihozelor fără o cauză aparentă externă. (<fr. *endogénie*)

endolimfă *s. f.* lichid albuminos din labirintul urechii interne; perilimfă. (<fr. *endolymphe*)

endolític, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) care trăiește în interiorul stâncilor, încrustat în piatră. (<fr. *endolithique*)

endolitofíte *s. f. pl.* plante (alge, fungi, briofite) care pătrund și trăiesc în interiorul pietrelor. (<fr. *endolithophytes*)

endolizínă *s. f.* substanță care distruge bacteriile intercelulare. (<fr. *endolysine*)

endomagmátic, -ă *adj. roci* ~*e* = roci magmatice de adâncime și de suprafață, care corespund perioadei de consolidare a magmei. (<*endo-* + *magmatic*)

endomeiózǎ *s. f.* reproducere cu cromozomi supranumerari în profaza primei diviziuni meiotice. (<fr. *endoméiose*)

endometriál, -ă *adj.* referitor la endometru, al endometrului. (<fr. *endométrial*)

endometrióm *s. n.* tumoare benignă constituită din elemente epiteliale, care se dezvoltă în țesuturi mai îndepărtate de uter. (<fr. *endométriome*)

endometrióză *s. f.* afecțiune caracterizată prin dezvoltarea de endometrioame. (<fr. *endométriose*)

endometrítă *s. f.* inflamație a endometrului. (<fr. *endométrite*)

endométru *s. n.* mucoasă care căptușește uterul. (<fr. *endomètre*, engl. *endometrium*)

endomiocardítă *s. f.* inflamație simultană a endocardului și a miocardului, de natură adesea reumatismală. (<fr. *endomyocardite*)

endomiopericardítă *s. f.* inflamație simultană a endocardului, miocardului și pericardului, adesea de natură reumatismală. (<fr. *endomyopéricardite*)

endomitózǎ *s. f.* mitoză prin multiplicarea cromozomilor fără separarea grupelor anafazice. (<fr. *endomitose*)

endomíxie *s. f.* formare a macronucleului dintr-un produs al diviziunii micronucleului, fără a fi precedată de o fuziune nucleară. (<fr. *endomixie*)

endomórf, -ă *adj.* care prezintă endomorfism (1). (<fr. *endomorphe*)

endomorfínă *s. f.* substanță naturală produsă de organismul uman, cu funcții biologice asemănătoare efectelor farmacologice ale morfinei. (<*endo-* + *morfină*)

endomorfísm *s. n.* 1. totalitatea schimbărilor pe care le suferă o magmă la contactul cu unele roci pe care le asimilează. 2. *(mat.)* homomorfism la o mulțime cu o structură dată de ea însăși. (<fr. *endomorphisme*)

endonazál, -ă *adj.* referitor la mucoasa dinăuntrul nasului. (<fr. *endonasal*)

endonefrítă *s. f.* inflamație a mucoasei bazinetului. (<fr. *endonéphrite*)

endonóm, -ă *adj.* (despre un sistem biologic) care nu necesită un impuls sau o con-

strângere exteriorară pentru a funcționa. (<*endo-* + *(au)to(nom)*)

endonucleólus *s. n.* arie necolorată dintr-un nucleu. (<engl. *endonucleolus*)

endoparazít, -ă *adj., s. m.* (parazit) care trăiește în organele sau țesuturile organismului gazdă. (<fr. *endoparasite*)

endopeptidáză *s. f.* grup enzimatic care catalizează legăturile peptidice în interiorul celulei. (<engl. *endopeptidase*)

endopericardítă *s. f.* inflamație a pericardului și a endocardului. (<fr. *endopéricardite*)

endoplasmátic, -ă *adj.* endoplasmic. (<fr. *endoplasmatique*)

endoplásmă *s. f.* masa internă granuloasă a citoplasmei. (<fr. *endoplasme*)

endoplásmic, -ă *adj.* referitor la endoplasmă, al endoplasmei; endoplasmatic. (<fr. *endoplasmique*)

endoplástă *s. f.* conținutul citoplasmatic al celulei. (<fr. *endoplaste*)

endopléură *s. f.* tegument intern al seminței. (<lat. *endopleura*)

endoprotéză *s. f.* proteză inclusă în interiorul corpului. (<fr. *endoprothèse*)

endopsamión *s. n.* totalitatea organismelor din solurile nisipoase. (<fr. *endopsammion*)

endoradioterapíe *s. f.* radioterapie a organelor profunde ale corpului cu ajutorul unor aparate speciale introduse în cavitățile naturale. (<fr. *endoradiothérapie*)

endoréic, -ă *adj.* (despre un bazin hidrografic, o regiune) care nu are legături prin ape curgătoare cu marea. (<fr. *endoréique*)

endoreísm *s. n.* caracterul, situația a ceea ce este endoreic. (<fr. *endoréisme*)

endoschelét *s. n.* schelet intern al anumitor animale nevertebrate (sepia, echinoderme). (<fr. *endosquelette*)

endoscóp *s. n.* instrument folosit în endoscopie. (<fr. *endoscope*)

endoscópic, -ă *adj.* referitor la endoscopie. (<fr. *endoscopique*)

endoscopíe *s. f.* examinare a interiorului anumitor organe cavitare sau tubulare cu ajutorul endoscopului. (<fr. *endoscopie*)

endosimbióză *s. f.* simbioză între microorganisme și fanerogame, simbiontul trăind în interiorul organismului gazdă. (<fr. *endosymbiose*)

endosmométru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității endosmozei. (<fr. *endosmomètre*)

endosmótic, -ă *adj.* referitor la endosmoză. (<fr. *endosmotique*)

endosmóză *s. f.* trecere a unui lichid printr-o membrană din exterior în spațiul mărginit de ea. (<fr. *endosmose*)

endospérm *s. n.* înveliș interior al embrionului la unele plante, în care se înmagazinează substanțele de rezervă. (<fr. *endosperme*)

endospór *s. m.* intină. (<fr. *endospore*)

endostetoscóp *s. n.* stetoscop pentru ascultarea inimii prin esofag. (<fr. *endostéthoscope*)

endostómă *s. f.* deschizătură a integumentului intern al ovulului. (<fr. *endostome*)

endotécă *s. f.* **1.** peretele intern al sporogonului și al sacului embrionar. **2.** membrana internă a lojei anterelor. **3.** stratul intern al grăuntelui de polen. (<fr. *endothèque*)

endotelevizíune *s. f.* televiziune utilizată în cercetarea cavităților interne ale corpului. (<*endo-* + *televiziune*)

endotelíal, -ă *adj.* al endoteliului. (<fr. *endothélial*)

endotelióm *s. n.* tumoare malignă formată prin înmulțirea celulelor endoteliale. (<fr. *endothélioma*)

endotelítă *s. f.* inflamație a endoteliului. (<fr. *endothélite*)

endotéliu *s. n.* țesut asemănător epiteliului, care acoperă unele cavități ale organismului; tunică internă. (<fr. *endothélium*)

endotérm, -ă *adj.* endotermic. (<germ. *endotherm*)

endotérmic, -ă *adj.* (despre procese fizice sau chimice) care se produce cu absorbție de căldură; endoterm. (<fr. *endothermique*)

endotermíe *s. f.* **1.** *(chim.)* reacție endotermică. **2.** capacitate a organismelor homeoterme de a produce căldură. (<fr. *endothermie*)

endotím, -ă *adj.* intern, privind baza sentimentală a tuturor trăirilor. (<germ. *endothym*)

endotoráce, -ă *adj.* din interiorul toracelui. (<fr. *endothoracique*)

endotoxínă *s. f.* toxină prezentă în microorganisme, care nu este eliberată decît după moartea acestora. (<fr. *endotoxine*)

endotróf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care își procură hrana în interiorul altui organism. (<fr. *endotrophe*)

endovenós, -oásă *adj.* localizat în interiorul unei vene. (<fr. *endoveineux*)

endoxilofág, -ă *adj.* (despre specii animale) care se hrănește cu țesuturile din interiorul lemnului. (<fr. *endoxylophage*)

endoxilofíte *s. f. pl.* paraziți criptogamici din corpul plantelor lemnoase. (<fr. *endoxylophytes*)

endozóic, -ă *adj.* (despre organisme vegetale sau animale) care trăiește ca parazit sau simbiont în organismul animalelor. (<fr. *endozoïque*)

endozoobiónt *s. n.* organism cu biotopul în corpul unui animal. (<fr. *endozoobionte*)

endozoocór, -ă *adj.* (despre plante) ale cărei semințe sau spori se răspîndesc cu ajutorul animalelor, trecînd prin tubul digestiv. (<fr. *endozoochore*)

endozoofít, -ă *adj., s. n.* (organism) care trăiește în corpul animalelor. (<fr. *endozoophyte*)

ENEA- *elem. comp.* „nouă". (<fr. *ennéa-*, cf. gr. *ennea*)

eneacórd *s. n.* liră cu nouă coarde, folosită de vechii greci. (<fr. *ennéacorde*)

eneádă *s. f. (ant.)* ierarhie de nouă zei, simbolizînd forțele universului. ● *(rar)* reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. (<fr. *ennéade*)

eneagón *s. n.* poligon cu nouă laturi (și nouă unghiuri). (<fr. *ennéagone*)

eneagonál, -ă *adj.* în formă de eneagon. (<fr. *ennéagonal*)

eneasiláb *adj., s. m.* (vers) de nouă silabe. (<fr. *ennéasyllabe*)

eneódă *s. f.* tub electronic cu nouă electrozi. (<fr. *ennéode*)

eneolític *s. n.* epoca de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, caracterizată prin întrebuințarea uneltelor de aramă curată și de piatră. (<fr. *énéolitique*)

energétic, -ă I. *adj.* referitor la energie, care produce energie. ○ *sistem* ~ = ansamblu de instalații pentru producerea, transmiterea și distribuția energiei electromagnetice pe un anumit teritoriu. II. *s. f.* 1. ramură a științelor tehnice având ca obiect descoperirea și exploatarea surselor de energie, posibilitățile de utilizare a acesteia, precum și construirea și exploatarea sistemelor energetice. 2. informație în serviciul economiei de energie. (<fr. *énergétique*)

energeticián, -ă *s. m. f.* specialist în energetică (II, 1). (<fr. *énergéticien*)

energetísm *s. n.* orientare și concepție de la sfîrșitul sec. XIX care considera energia ca sursă a lucrurilor, concepînd-o ca o substanță indestructibilă, capabilă de diverse transformări. (<fr. *énergétisme*)

energetíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al energetismului. (<fr. *énergétiste*)

enérgic, -ă *adj.* plin de energie, de vigoare; hotărît, tare. ● (despre medicamente) cu acțiune puternică, imediat eficace. ● *(adv.)* cu energie. (<fr. *énergique*, cf. gr. *energos*, care muncește)

enérgico *adv. (muz.)* cu forță, cu energie, cu hotărîre. (<it. *energico*)

energídă *s. f.* cea mai mică unitate biologică, formată din nucleu și masa citoplasmatică, concepute ca un centru energetic. (<fr. *énergide*)

energíe *s. f.* 1. capacitate a unui sistem (fizic) de a efectua un lucru mecanic sau o altă acțiune echivalentă. 2. forță, putere, vigoare, tărie. ● fermitate, hotărîre în atitudini, în acțiuni. (<fr. *énergie*, lat. *energia*, gr. *energeia*, activitate)

energizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament, bomboană etc.) care intensifică tonusul psihic, care dă energie, care stimulează energia. (<fr. *énergisant*)

ENERGO- *elem. comp.* „energie", „puls cardiac". (<fr. *énergo-*, cf. gr. *energos*, activ)

energofág, -ă *adj. (fam.;* despre industrie, procese tehnologice) mare consumator de energie. (<*energo-* + *-fag*[2])

energointensív, -ă *adj.* (despre procese tehnologice) care consumă multă energie. (<*energo-* + *intensiv*)

energól *s. n.* combustibil pentru rachete. (<fr. *énergol*)

energologíe *s. f.* ramură a științei care studiază sursele, formele, procesele energetice și aplicațiile lor. (<fr. *énergologie*)

energométru *s. n.* aparat pentru analiza pulsului arterial. (<fr. *énergomètre*)

energumén *s. m.* 1. persoană care se pretinde a fi stăpînită de diavol. 2. *(fig.)* om exaltat, agitat. (<fr. *énergumène*, lat. *energumenus*)

enervá *vb. tr., refl.* a (se) înfuria, a (se) irita. — *enerváre* s. f. (<fr. *énerver*)

enervánt, -ă *adj.* care enervează; supărător, iritant. (<fr. *énervant*)

enervație *s. f.* ablațiune sau secționare a unui nerv, a unui grup de nervi ori a unui ganglion nervos. (<fr. *énervation*, lat. *enervatio*)

enescián, -ă *adj.* referitor la George Enescu, propriu (muzicii) acestuia. (</George/ *Enescu*, compozitor, violonist, dirijor român + *-ian*)

enféu *s. n.* nișă funerară cu fundul plat. (<fr. *enfeu*)

engastrímit *s. m. (rar)* ventriloc. (<fr. *engastrimythe*, cf. gr. *gaster*, abdomen; *mythos*, cuvînt)

engineering /enginiring/ *s. n.* ansamblu de operații ce se referă la concepția, proiectarea și realizarea unei lucrări industriale, instalații, amenajări funciare etc. în condiții cît mai bune de execuție și eficiență; cunoștințele și experiența dobîndite într-o asemenea activitate. (<engl. *engineering*)

éngler *s. n.* unitate de măsură a viscozității uleiurilor minerale. (<fr., engl. *engler*, cf. *K. Engler*, chimist germ.)

engléz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Anglia, care aparține Marii Britanii. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită de englezi. (<it. *inglese*, fr. *anglais*)

engobá *vb. tr.* a acoperi un obiect de ceramică cu un strat de materie pămîntoasă, albă sau colorată, pentru a masca culoarea naturală a pastei. — *engobáre* s. f. (<fr. *engober*)

engóbă *s. f.* strat subțire de argilă sau caolinuri superioare cu care se acoperă produsele ceramice înainte de ardere, pentru a le masca culoarea naturală. — var. *angobă* s. f. (<fr. *engobe*)

engramáre *s. f.* ansamblul operațiilor de stocare a informației în memorie. (<*engramă*)

engrámă *s. f.* urmă lăsată de activitatea unui excitant asupra sistemului nervos central; mnemă. (<fr. *engramme*)

engraulíde *s. n. pl.* familie de pești marini mici, cu gura mare, avînd ca tip hamsia. (<lat. *engraulidae*)

enigmátic, -ă *adj.* care constituie o enigmă; tainic, misterios. (<fr. *énigmatique*)

enígmă *s. f.* 1. lucru greu de înțeles, de lămurit; taină, mister. ● ghicitoare. 2. joc distractiv, de obicei în versuri, prezentîndu-se ca o ghicitoare; șaradă. (<fr. *énigme*, lat. *aenigma*, gr. *ainigma*, cuvînt obscur)

enigmíst, -ă *s. m. f.* cel care compune sau dezleagă ghicitori, enigme; specialist în enigmistică. (<it. *enigmista*)

enigmístic, -ă I. *adj.* referitor la enigmistică; cu caracter de enigmă. II. *s. f.* știința jocurilor distractive (rebus, monoverbe, criptograme etc.). (<it. *enigmistico*, /II/ *enigmistica*)

enílism *s. n.* formă de alcoolism datorat abuzului de vin. (<fr. *œnilisme*)

enjambamént *s. n.* ingambament. (<fr. *enjambement*)

ENO-/OENO- *elem. comp.* „vin". (<fr. *œno-*, *oino-*, cf. gr. *oinos*)

enocianină *s. f.* substanță colorantă care dă culoarea vinului roșu. (<fr. *énocyanine*)

enofil, -ă *adj., s. m. f.* (cel) interesat în producerea și ameliorarea vinurilor. (<it. *enofilo*)

enoftalmie *s. f.* înfundare a globului ocular în orbită. (<fr. *énophtalmie*)

enografie *s. f.* *(rar)* descriere a diferite sorturi de vinuri; tratat despre vinuri. (<fr. *œnographie*)

enolază *s. f.* enzimă care intervine în procesul de fermentație alcoolică. (<fr. *énolase*)

enólic, -ă *adj.* (despre medicamente) care folosește vinul ca excipient. ○ *acizi* ~*i* = materii care se găsesc în vinurile roșii. (<fr. *œnolique*)

enolizáre *s. f.* trecere a unor combinații chimice de la forma cetonică la cea enolică. (după fr. *œnolisation*)

enológ, -ă *s. m. f.* specialist în enologie. — var. *oinolog* s. m. f. (<fr. *œnologue*)

enológic, -ă *adj.* referitor la enologie. (<fr. *œnologique*)

enologie *s. f.* știința care studiază tehnologia producerii și conservării vinurilor. — var. *oinologie* s. f. (<fr. *œnologie*)

enomanie *s. f.* impuls patologic de a bea vin. (<fr. *œnomanie*)

enométric, -ă *adj.* referitor la enometrie. (<fr. *œnométrique*)

enometrie *s. f.* determinare a cantității de alcool din vin. (<fr. *œnométrie*)

enométru *s. n.* aparat folosit în enometrie. (<fr. *œnomètre*)

enoptromanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici cu ajutorul unei oglinzi despre care se spunea că ar avea forțe magice. (<fr. *énoptromancie*)

enórm, -ă I. *adj.* foarte mare, imens, colosal. II. *adv.* foarte mult; extrem de... (<fr. *énorme*, lat. *enormis*, care iese din normal)

enormitáte *s. f.* 1. *(rar)* întindere colosală. 2. lucru de necrezut; exagerare. ● prostie; aberație; absurditate. (<fr. *énormité*, lat. *enormitas*)

enosteóm *s. n.* osteom dezvoltat în sinusurile paranazale. (<fr. *énostome*)

enostóză *s. f.* tumoare benignă a canalului medular al unui os. (<fr. *énostose*)

enót *s. m.* animal de vînat cu blană prețioasă, asemănător unui câine.

enotécă *s. f.* vinotecă. (<fr. *œnothèque*)

enotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la enotehnică. II. *s. f.* tehnica vinificației, a păstrării vinurilor. — scris și *oenotehnică*. (<fr. *œnotechnique*)

enoterapíe *s. f.* utilizarea vinului în scop terapeutic. — var. *oinoterapie* s. f. (<lt. *enoterapia*)

ensifórm, -ă *adj.* (despre frunze) de forma unei săbii. (<fr. *ensiforme*, cf. lat. *ensis*, sabie)

enstatít *s. n.* silicat natural de magneziu. (<germ. *Enstatit*)

-ént[1] v. -a n t[2].

ENT[2]**(O)-** v. e n d (o)-.

entálpic, -ă *adj.* referitor la entalpie. (<fr. *enthalpique*)

entalpíe *s. f.* mărime termodinamică exprimată prin energia internă a unei substanțe și produsul dintre presiune și volum. (<fr. *enthalpie*, engl. *enthalpy*, cf. gr. *thalpein*, a încălzi)

entamibă *s. f.* gen de amibă parazită din clasa rizopodelor, care trăiește în tubul digestiv la om și animale, agent patogen al dizenteriei. (<fr. *entamibe*)

entásis *s. n.* *(arhit.)* partea îngroșată a fusului unei coloane galbate. (<fr. *entasis*)

entelehie *s. f.* *(fil.;* la Aristotel) scop lăuntric care ar sta la baza dezvoltării materiei și ar determina în mod finalist întregul proces al dezvoltării ei. (<fr. *entéléchie*, cf. gr. *entelecheia*, activitate)

ENTER(O)-, -entér, -enterie *elem. comp.* „intestin". (<fr. *entér/o/-, -entère, -entérie*, cf. gr. *enteron*)

enterál, -ă *adj.* referitor la intestine, al intestinului. (<germ. *enteral*)

enteralgie *s. f.* durere intestinală. (<fr. *entéralgie*)

enterectazie *s. f.* dilatare a intestinului. (<fr. *entérectasie*)

enterectomie *s. f.* rezecție a unei părți din intestin. (<fr. *entérectomie*)

entérie, -ă *adj.* referitor la intestin. (<fr. *entérique*)

-enterie v. e n t e r (o)-.

enterită *s. f.* inflamație a intestinului subțire, manifestată prin dureri abdominale și diaree. (<fr. *entérite*)

enteritic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de enterită. (<fr. *entéritique*)

enteronanastomóză *s. f.* operație chirurgicală prin care se stabilește o comunicație între două anse intestinale pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică a tranzitului intestinal. (<fr. *entéro-anastomose*)

enterobactérie *s. f.* germen saprofit care trăiește în tubul digestiv al omului și al unor mamifere. (<fr. *entérobactérie*)

enteroblázǎ *s. f.* oxiuriază. (<fr. *entérobiase*)

enteroblást *s. n.* endodermul primitiv după formarea mezoblastului. (<fr. *entéroblaste*)

enterocél *s. n.* hernie al cărei conținut este format de intestin. (<fr. *entérocèle*)

enterocentéză *s. f.* puncție a intestinului în cursul unei intervenții chirurgicale în scopul evacuării conținutului intestinal. (<fr. *entérocentèse*)

enterochinázǎ *s. f.* enzimă a sucului intestinal, care activează acțiunea secreției pancreatice. (<fr. *entérokinase*)

enterochistóm *s. n.* mic chist din cavitatea abdominală, care se dezvoltă din mucoasa canalului omfalomezenteric. (<fr. *entérokyste*)

enterocistoplastíe *s. f.* unire operatorie a unui segment exclus din intestin cu vezica urinară. (<*entero-* + *cistoplastie*)

enteroclízǎ *s. f.* spălătură intestinală. (<fr. *entéroclyse*)

enterocóc *s. m.* streptococ izolat din materiile fecale, care trăiește saprofit în intestin. (<fr. *entérocoque*)

enterococíe *s. f.* stare de boală datorată infecției prin enterococ. (<fr. *entérococcie*)

enterocolită *s. f.* inflamație a intestinului subțire și a colonului. (<fr. *entérocolite*)

enterogastrită *s. f.* gastroenterită. (<fr. *entérogastrite*)

enterogastrónă *s.f.* hormon din duoden care inhibă secreția și mobilitatea stomacului. (<fr. *entérogastrone*)

enterográf *s. n.* aparat folosit în enterografie. (<fr. *entérographe*)

enterografíe *s. f.* înregistrare grafică a mobilității intestinale și a presiunilor intraintestinale. (<fr. *entérographie*)

enterohemoragíe *s. f.* hemoragie intestinală. (<fr. *entéro-hémorragie*)

enterohepátic, -ă *adj.* referitor la intestin și la ficat. (<fr. *entérohépatique*)

enterohepatítă *s. f.* inflamație necrotică a cecumului și a ficatului (la curcile tinere). (<fr. *entérohépatite*)

enterohepatocél *s. n.* hernie ombilicală congenitală a ficatului și a intestinului. (<fr. *entéro-hepatocèle*)

enterohidrocél *s. n.* hernie intestinală a hidrocelului. (<fr. *entéro-hydrocèle*)

enterolít *s. n.* concrețiune minerală formată în intestin; calcul intestinal. (<fr. *entérolithe*)

enterologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază tractul intestinal. (<fr. *entérologie*)

enteromegalíe *s. f.* lărgire patologică a calibrului intestinal. (<fr. *entéromégalie*)

enteromixorée *s. f.* secreție exagerată de mucus intestinal. (<fr. *entéro-myxorrhée*)

enteromórf, -ă *adj.* în formă de intestin. (<fr. *entéromorphe*)

enteropatíe *s. f.* denumire generică pentru orice afecțiune intestinală. (<fr. *entéropathie*)

enteropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a intestinului la peretele abdominal. (<fr. *entéropexie*)

enteroplastíe *s. f.* restabilire chirurgicală a diametrului normal al intestinului în caz de stenoză. (<fr. *entéroplastie*)

enteroplexíe *s. f.* anastomoză chirurgicală a două segmente de intestin. (<fr. *entéroplexie*)

enteroptóză *s. f.* deplasare a intestinului în partea de jos a cavității abdominale. (<fr. *entéroptose*)

enteroraffe *s. f.* sutură a unei plăgi intestinale. (<fr. *entérorrhaphie*)

enteroragíe *s. f.* hemoragie intestinală. (<fr. *entérorragie*)

enterorenál, -ă *adj. sindrom* ~ = sindrom infecțios produs de unele bacterii saprofite și manifestat prin tulburări intestinale urmate de septicemie, apoi de o serie de tulburări renale și urinare. (<fr. *entérorénal*)

enteroscóp *s. n.* instrument constînd dintr-un tub drept cu oglindă și dispozitiv de iluminat, folosit în enteroscopie. (<fr. *entéroscope*)

enteroscopíe *s. f.* examinare a intestinului cu ajutorul enteroscopului. (<fr. *entéroscopie*)

enterospásm *s. n.* contractare spasmodică a intestinului. (<fr. *entérospasme*)

enterostenóză *s. f.* strîmtare patologică a intestinului. (<fr. *entérosténose*)

enterostomíe *s. f.* anastomoză temporară sau definitivă a unei anse intestinale la peretele abdominal. (<fr. *entérostomie*)

enterotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în enterotomie. (<fr. *entérotome*)

enterotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei anse intestinale. (<fr. *entérotomie*)

enterotoxínă *s. f.* substanță elaborată de anumite microorganisme, capabilă să provoace tulburări digestive. (<fr. *entérotoxine*)

enterotróp, -ă *adj.* care prezintă afinitate pentru intestin. (<fr. *entérotrope*)

enterovaccín *s. n.* vaccin introdus pe cale bucală și absorbit de intestin. (<fr. *entérovaccin*)

enteroviróză *s. f.* infecție produsă de enterovirusuri. (<*entero-* + *virozǎ*)

enterovírus *s. n.* grup de virusuri care trăiesc în intestin. (<fr. *entéro-virus*, engl. *enterovirus*)

enterozoár *s. n.* vierme sau parazit intestinal. (<fr. *entérozoaire*)

entimémă *s. f.* **1.** silogism prescurtat, în care una dintre premise sau concluzia nu sînt exprimate explicit. **2.** figură de stil constînd în exprimarea gîndului printr-o contradicție sau sub forma unei concluzii. (<fr. *enthymème*, gr. *enthymema*, reflecție)

entitáte *s. f.* **1.** existență, realitate de sine stătătoare, delimitată (ca întindere, valoare etc.). **2.** *(fil.)* esența unui lucru, existență independent de acesta. (<fr. *entité*, lat. *entitas*)

ENTO- v. e n d(o)-.

entoblást *s. n.* endoblast. (<engl. *entoblast*)

entodérm *s. n.* endoderm. (<fr. *entoderme*)

entofít, -ă *adj.* endofit (I). (<engl. *entophyte*)

ENTOMO- *elem. comp.* „insectă". (<fr. *entomo-*, cf. gr. *entomon*)

entomocecidíe *s. f.* cecidie produsă de insecte. (<fr. *entomocécidie*)

entomocoríe *s. f.* diseminare a sporilor și semințelor prin intermediul insectelor. (<fr. *entomochorie*)

entomofág, -ă **I.** *adj.* insectivor. **II.** *s. n. pl.* grup de insecte himenoptere care devorează alte insecte. (<fr. *entomophage/s/*)

entomofagíe *s. f.* faptul de a se hrăni cu insecte. (<fr. *entomophagie*)

entomofáună *s. f.* totalitatea insectelor dintr-o biocenoză. (<*entomo-* + *faună*)

entomofil, -ă *adj.* (despre plante) la care polenizarea se face prin intermediul insectelor; entomogam. (<fr. *entomophile*)

entomofilíe *s. f.* mod de polenizare la plantele entomofile; entomogamie. (<fr. *entomophilie*)

entomofít, -ă *adj.* (despre criptogame și bacterii) care crește pe insecte. (<fr. *entomophyte*)

entomofobíe *s. f.* teamă patologică de insecte. (<fr. *entomophobie*)

entomogám, -ă *adj.* entomofil. (<fr. *entomogame*)

entomogamíe *s. f.* entomofilie. (<germ. *Entomogamie*)

entomografíe *s. f.* entomologie descriptivă. (<fr. *entomographie*)

entomológ, -ă *s. m. f.* specialist în entomologie; entomologist. (<it. *entomologo*)

entomológic, -ă *adj.* referitor la entomologie. (<fr. *entomologique*)

entomologíe *s. f.* ramură a zoologiei care studiază insectele. (<fr. *entomologie*)

entomologíst, -ă *s. m. f.* entomolog. (<fr. *entomologiste*)

entomostracée *s. n. pl.* subclasă de crustacee inferioare, cuprinzînd dafnia, ciclopul etc. (<fr. *entomostracés*)

entomóză *s. f.* stare morbidă determinată de insecte. (<fr. *entomose*)

entópic, -ă *adj.* pămîntean, indigen. (< germ. *entopisch*)

entoplásmă *s. f.* partea interioară a protoplasmei celulare. (<germ. *Entoplasma*)

entóptic, -ă *adj.* (despre senzații luminoase) provocat de stimuli din interiorul propriului ochi. (<fr. *entoptique*)

entórsă *s. f.* leziune traumatică a unei articulații cauzată de ruperea sau întinderea bruscă a ligamentelor. (<fr. *entorse*)

entoscóp *s. n.* aparat folosit în entoscopie. (<fr. *entoscope*)

entoscopíe *s. f.* examen al capilarelor retinei proprii. (<fr. *entoscopie*)

entozoár *s. n.* parazit animal care trăiește în intestinul unui alt animal. (<fr. *entozoaire*)

entránță *s. f.* (*inform.*) numărul de intrări ale unei porți logice. (<fr. *entrance*)

entrátă/intrádă *s. f.* (*muz.*) introducere. (<it. *entrata*)

entreláes *s. n.* v. antrelac.

entreméses *s. n. inv.* reprezentație comică specific spaniolă, care se dădea între actele unei piese mai mari sau sub forma unor mici piese într-un act. (<sp. *entremeses*)

entróce *s. n. pl.* calcar triasic format din resturi scheletice de crinoide, depuse în cantități mari în zona neritică. (<fr. *entroques*, cf. gr. *trochos*, disc)

entropíe *s. f.* 1. mărime care, în termodinamică, permite a evalua degradarea energiei unui sistem. ● (*p. ext.*) măsură care indică gradul de organizare a unui sistem. 2. (în teoria informației) grad de incertitudine, măsurat în biți, legat de mesajele pe care le emite o sursă. ○ ~ *estetică* = stare de dezordine, de repartizare aleatorie a elementelor din care ia naștere opera de artă prin intervenția creatoare a artistului. (<fr. *entropie*, cf. gr. *entrope*, revenire)

entroplón *s. n.* întoarcere înăuntru a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei. (<fr. *entropion*, cf. gr. *entrope*, întoarcere)

entuziásm *s. n.* însuflețire puternică, avînt, înflăcărare; exaltare. (<fr. *enthousiasme*, gr. *enthousiasmos*, emoție puternică)

entuziasmá *vb. tr., refl.* a (se) însufleți, a (se) înflăcăra. — *entuziasmáre* s. f. (<fr. *enthousiasmer*)

entuziasmánt, -ă *adj.* care entuziasmează. (<fr. *enthousiasmant*)

entuziást, -ă *adj.* (și *s.*) avîntat, înflăcărat, care se lasă stăpînit de entuziasm. (<fr. *enthousiaste*)

-énță v. -ant[2].

enucleá *vb. tr.* a extirpa un organ (de obicei un ochi), o tumoare prin separare de țesuturile învecinate. ● (*biol.*) a îndepărta experimental nucleul. — *enucleáre* s. f. (<lat. *enucleare*)

enucleát, -ă *adj.* (*biol.*; despre celule) lipsit de un nucleu bine diferențiat din punct de vedere morfoanatomic. (<*enuclea*)

enucleáție *s. f.* enucleare. — var. *enucleațiune* s. f. (<fr. *énucléation*, lat. *enucleatio*)

enucleațiúne *s. f.* v. enucleație.

enumerá *vb. tr.* a număra unul cîte unul; a înșira. — *enumeráre* s. f. (<fr. *énumérer*, lat. *enumerare*<*numerus*, număr)

enumerábil, -ă *adj.* care se poate enumera. (<fr. *énumérable*)

enumerátiv, -ă *adj.* care conține o enumerare. (<fr. *énumératif*)

enumeráție *s. f.* 1. enumerare. 2. figură de stil constînd în înșiruirea tuturor argumentelor, faptelor etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. 3. parte a unui discurs care precedă perorația și în care autorul recapitulează toate dovezile cuprinse în argumentație. (<fr. *énumération*, lat. *enumeratio*)

enúnț *s. n.* 1. formulare (verbală sau scrisă) a unei idei, a unui înțeles. 2. (*mat.*) formulare a datelor unei probleme. (<*enunța*)

enunțá *vb. tr.* a formula, a exprima, a expune o idee, o teorie. — *enunțáre* s. f. (<it. *enunziare*, lat. *enuntiare*)

enunțiatív, -ă *adj.* care conține o enunțare. ○ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție afirmativă sau negativă care exprimă un fapt real, realizabil sau ireal; propoziție expozitivă. (<lat. *enuntiativus*, fr. *énonciatif*)

enurétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de enurezis. (<fr. *énurétique*)

enurézã *s. f.* v. enurezis.

enurézis *s. f.* eliminare spontană și inconștientă a urinei. — var. *enurezã* s. f. (<fr. *énurésis*, cf. gr. *ouresis*, urinare)

enzimátic, -ă *adj.* referitor la enzime; de natura enzimelor; diastazic (1). (<fr. *enzymatique*)

enzimă *s. f.* compus organic produs de anumite celule vii, care accelerează mersul reacțiilor chimice din celulă; ferment; diastază (1). (<fr. *enzyme*, cf. gr. *zyme*, drojdie)

enzimológic, -ă *adj.* referitor la enzimologie, la sistemul enzimatic. (<fr. *enzymologique*)

enzimologíe *s. f.* ramură a biochimiei care studiază enzimele. (<fr. *enzymologie*)

enzimopatíe *s. f.* boală datorată absenței sau insuficienței unei enzime, participantă la metabolismul celular sau digestiv. (<fr. *enzymopathie*)

enzimoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a enzimelor. (<fr. *enzymothérapie*)

enzoótic, -ă *adj.* cu caracter de enzootie. (<fr. *enzootique*, engl. *enzootic*)

enzootíe *s. f.* epizootie limitată la un areal restrîns. (<fr. *enzootie*)

EO- *elem. comp.* „de început, primitiv, preistoric". (<fr. *éo-*, cf. gr. *eos*, aurora, zori)

eoantróp *s. m.* maimuță antropoidă fosilă foarte asemănătoare cu omul; omul de Piltdown. (<*eo-* + *-antrop*)

eobiogenéză *s. f.* totalitatea proceselor care au dus la apariția vieții. (<*eo-* + *biogeneză*)

eocambrián, -ă *adj., s. n.* (din) partea inferioară a cambrianului. (<fr. *éocambrien*)

eocén, -ă *adj., s. n.* (din) epoca mijlocie a paleogenului. (<fr. *éocène*)

eohíppus *s. m.* gen fosil de ecvide imparicopitate din eocenul inferior, cel mai vechi strămoș al calului. (<fr. *éohippus*)

eolián, -ă *adj.* acționat, produs de vînt; anemogen. ○ *formație* ~*ă* = formație geologică provenind din acțiunea de transport, sedimentare sau de eroziune a vîntului; *harpă* ~*ă* = instrument muzical ale cărui corzi, întinse pe un cadru, sînt puse în vibrație sub acțiunea vîntului. (<fr. *éolien*, cf. *Eol*, zeul vînturilor la vechii greci)

eólic, -ă *adj. (muz.) mod* ~ = mod melodic a cărui scară muzicală corespunde cu aceea a modului minor natural. (<fr. *éolique*, it. *eolico*)

eolípil *s. n.* aparat pentru verificarea evaporării apei sub influența căldurii, imaginat de Heron din Alexandria. (<fr. *éolipile*, cf. lat. *pila*, bilă)

eolít *s. n.* piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca prima unealtă de omul primitiv. (<fr. *éolithe*)

eolític, -ă *adj., s. n.* (din) epoca pietrei cioplite. (<fr. *éolithique*)

eolizáție *s. f.* eroziune datorată vîntului. (<fr. *éolisation*)

EOLO- *elem. comp.* „instabil, inegal". (<fr. *éolo-*, cf. gr. *aiolos*, vînt; înclinat)

eolotróp, -ă *adj.* anizotrop. (<fr. *éolotrope*)

eolotropíe *s. f.* anizotropie. (<fr. *éolotropie*)

eón *s. m.* (la neoplatonicieni și la gnostici) inteligență divină, putere eternă care face posibilă acțiunea acesteia asupra lucrurilor. (<fr. *éon*, cf. gr. *aion*, eternitate)

eonísm *s. n.* travestism. (<fr. *éonisme*)

eoplásmă *s. f.* substanță primitivă ipotetică, anterioară protoplasmei. (<fr. *éoplasme*)

eozínă *s. f.* materie colorantă roșie sau galben-verzuie, obținută prin acțiunea bromului asupra fluoresceinei, care se folosește în industria textilă, la fabricarea cernelurilor etc. (<fr. *éosine*)

eozinocít *s. n.* leucocită eozinofilă. (<fr. *éosinocyte*)

eozinofíl, -ă I. *adj. (biol.)* care se colorează ușor prin eozină. II. *adj., s. f.* (leucocită) care conține granulații citoplasmatice sensibile la coloranți acizi, ca eozina; acidofil. (<fr. *éosinophile*)

eozinofilémie *s. f.* prezența în exces a eozinofilelor în sînge. (<fr. *éosinophilémie*)

eozinofílie *s. f.* 1. afinitate a substanțelor protidice bazice pentru coloranți acizi. 2. prezența excesivă a eozinofilelor în sînge. (<fr. *éosinophilie*)

eozinopénie *s. f.* scădere anormală a eozinofilelor din sînge. (<fr. *éosinopénie*)

eozinotaxíe *s. f. (biol.)* migrare orientată, în prezența unor substanțe (an)organice, care exercită o acțiune de atracție asupra eozinofilelor. (<*eozinofil* + *-taxie*²)

eozofobíe *s. f.* teamă patologică de ivirea zorilor. (cf. gr. *eos*, zori)

eozóic, -ă *adj., s. n.* proterozoic. (<fr. *éozoique*)

eozómi *s. m. pl.* particule alcătuite din acizi ribonucleici, constituind prima etapă de formare a ribozomilor. (<*eo-* + *-zom*)

epactál, -ă *adj.* referitor la epactă. (<fr. *épactal*)

epáctă *s. f.* număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar. (<fr. *épacte*, cf. gr. *epaktos*, adăugat)

epagneul/epanól/ *s. m.* ciine pitic, vioi și gălăgios, cu corpul fin și mic, cu ochi mari, migdalați și cu urechile îndepărtate, acoperite cu un păr abundent, originar din Spania. (<fr. *épagneul*, sp. *español*)

epagóg *s. m.* arbitru care reglementa anumite chestiuni maritime la vechii greci. (<fr. *épagogue*, gr. *epagogos*)

epagógic, -ă *adj.* (la Aristotel; despre silogisme) inductiv. (<fr. *épagogique*, cf. gr. *epagoge*, inducție)

epanadiplóză *s. f.* figură retorică constînd în reluarea unui cuvînt sau grup de cuvinte de la începutul unei unități sintactice sau metrice la sfîrșitul ei; epănastrofă; prozapodoză; rediție². (<it. *epanadiplosi*, cf. gr. *epanadiplosis*, dublare)

epanafóră *s. f.* anaforă. (<fr. *épanaphore*)

epanalépsă *s. f.* figură retorică constînd în repetarea întreruptă a aceluiași cuvînt sau grup de cuvinte în propoziție sau vers. (<fr. *épanalepse*, gr. *epanalepsis*, repetiție)

epanalepsíe *s. f.* boală periodică. (<fr. *épanalepsie*)

epanastrófă *s. f.* epanadiplază. (< gr. *epanastrophe*)

epandáj *s. n.* 1. operație de împrăștiere a apelor uzate pe un teren permeabil în vederea epurării lor. 2. împrăștierea îngrășămîntului pe cîmp. (<fr. *épandage*)

epanódă *s. f.* procedeu retoric constînd în reluarea unui cuvînt sau grup de cuvinte la începutul unor unități sintactice; regresiune (6). (<fr. *épanode*, cf. gr. *epanodos*, întoarcere)

epanódiu *s. n. (biol.)* dezvoltare regresivă a unui organ spre o formă mai simplă. (<lat. *epanodium*)

epanortóză *s. f.* figură retorică constînd în retractarea sau reluarea a ceea ce s-a spus în același enunț, în scopul corectării enunțului sau a unei noțiuni; corecție. (<fr. *épanorthose*, gr. *epanorthosis*)

epanșamént *s. n.* acumulare de lichide în alte țesuturi sau locuri decît cele obișnuite ale organismului. (<fr. *épanchement*)

epárh *s. m.* 1. titlu de prefect în Bizanț. 2. conducător, șef al unei eparhii; episcop. (<fr. *eparque*)

eparhíe *s. f.* 1. circumscripție administrativă în Imperiul Roman de Răsărit. 2. subdiviziune a diecezei în biserica bizantină, condusă de un episcop; episcopie. (<fr. *eparchie*, gr. *eparkhia*)

eparvén *s. n. (rar)* spavan. (<fr. *éparvin*)

epatá *vb. tr.* a impresiona puternic, izbitor, a uluri, a uimi. — *epatáre* s. f. (<fr. *épater*)

epatánt, -ă *adj.* care epatează; uluitor. (<fr. *épatant*)

epávă *s. f.* **1.** (parte dintr-o) navă naufragiată sau eșuată. **2.** *(fig.)* om distrus, ruinat (fizic și moral). (<fr. *épave*)

epecie *s. f. (biol.)* folosire a indivizilor unei specii ca substrat de viață de către indivizii altor specii. (<fr. *épœcie*, cf. gr. *epi*, pe; *oikos*, casă)

epenchím *s. n. (bot.)* țesut fibrovascular. (<fr. *épenchyme*)

ependím[1] *s. n.* epiteliu care căptușește canalul rahidian, trunchiul cerebral și ventriculii cerebrali. (<fr. *épendyme*)

EPENDIM[2]**(O)-** *elem. comp.* „ependim". (<fr. *épendym/o/-*, cf. gr. *épendyma*, ceea ce este peste îmbrăcăminte)

ependimár, -ă *adj.* al ependimului. (<fr. *épendymaire*)

ependimítă *s. f.* inflamație a canalului ependimului. (<fr. *épendymite*)

ependimocít *s. n.* celulă ependimară. (<fr. *épendymocyte*)

ependimóm *s. n.* tumoare benignă care apare de obicei la copii în ventriculii cerebrali sau în interiorul măduvei, conținînd celule ale ependimului. (<fr. *épendymome*)

epénglu *s. n.* evoluție aeriană elementară a unui avion, executată în plan vertical. (<fr. *épingle*)

epentétic, -ă *adj.* (despre sunete) apărut prin epenteză. (<fr. *épenthétique*)

epentéză *s. f.* apariție a unui sunet nou (de obicei consoană) în interiorul unui cuvînt între două sunete greu de pronunțat. (<fr. *épenthèse*, cf. gr. *epenthesis*, intercalare)

ephód *s. n.* v. e f o d.

EPI- *pref.* „deasupra, pe", „după, la urmă", „spre". (<fr. *épi-*, cf. gr. *epi*, pe)

epibát *s. m.* soldat din marina grecească. (<fr. *épibate*, gr. *epibates*)

epibazídic *s. f.* partea superioară dilatată a bazidiei. (<fr. *épibasidie*)

epibiónt *s. n.* **1.** organism care trăiește pe suprafața altor organisme. **2.** altoi. (<fr. *épibionte*)

epibiótic, -ă *adj. (biol.)* care trăiește pe un substrat viu (miceliu, parazit). (<fr. *épibiotique*)

epibiózǎ *s. f.* viață sedentară a organismelor epibionte. (<fr. *épibiose*)

epiblást *s. n.* cotiledon rudimentar la monocotiledonate. (<fr. *épiblaste*)

epiblastém *s. n.* excrescență superficială, poroasă sau viscoasă, pe frunze. (<fr. *épiblastème*)

epibolíe *s. f. (biol.)* mod de dezvoltare a gastrulei pornind de la o blastulă lipsită de cavitatea de segmentație. (<fr. *épibolie*, cf. gr. *epibole*, acoperămînt)

épic, -ă I. *adj.* **1.** care exprimă, în formă de povestire, fapte, idei, sentimente. ○ *gen* ~ = gen literar care cuprinde totalitatea producțiilor literare cu caracter narativ. **2.** *(fig.)* demn de o epopee, grandios, de mari proporții. II. *s. f.* totalitatea operelor literare aparținînd genului epic. (<fr. *épique*, lat. *epicus*, gr. *epikos*<*epos*, epopee)

epiceárd *s. n.* învelișul extern al inimii. (<fr. *épicarde*)

epicárdic, -ă *adj.* al epicardului. (<fr. *épicardique*)

epicardítă *s. f.* inflamație a epicardului. (<fr. *épicardite*)

epicárp *s. n.* pieliță care învelește fructul unei plante. (<fr. *épicarpe*)

epicárpic, -ă *adj.* al epicarpului. (<fr. *épicarpique*)

epicén *adj.* (despre substantive nume de ființe) care are o formă unică pentru masculin și feminin. (<fr. *épicène*, cf. gr. *epikoinos*, comun)

epicentrál, -ă *adj.* epicentric. (<fr. *épicentral*)

epicéntric, -ă *adj.* referitor la epicentru; epicentral. (<fr. *épicentrique*)

epicéntru *s. n.* regiune de pe suprafața Pămîntului situată deasupra focarului, centrului unui cutremur sau al unei explozii nucleare, aeriene ori subterane. (<fr. *épicentre*)

epicherémă *s. f.* polisilogism prescurtat în care cel puțin una din premise este o entimemă. (<fr. *épichérème*, lat. *epicherema*)

epicicloidál, -ă *adj.* referitor la epicicloidă. (<fr. *épicycloïdal*)

epicicloídă *s. f.* curbă plană descrisă de un punct de pe un cerc mobil care se rostogolește fără să alunece pe un cerc fix. (<fr. *épicycloïde*, cf. gr. *epikyklos*, deasupra cercului)

epiciclu *s. n.* **1.** cerc care se rostogolește fără să alunece în exteriorul și în planul unui cerc de bază fix. • *(astr.)* mic cerc aparent descris de un astru în timp ce centrul său descrie el însuși un alt cerc mult mai mare *(deferent)*. **2.** *(geol.)* ciclu de eroziune întrerupt înainte de a se fi realizat complet. (<fr. *épicycle*)

epicitáte *s. f. (rar)* caracter epic. (<it. *epicità*)

epicizá *vb. tr.* a da un caracter epic; a exprima, a expune în formă epică. — *epicizáre* s. f. (<*epic* + *-iza*)

epicondíl *s. m.* apofiză a extremității inferioare a humerusului. (<fr. *épicondyle*)

epicondilalgíe *s. f.* durere la nivelul epicondilului. (<fr. *épicondylalgie*)

epicondilián, -ă *adj.* al epicondilului. (<fr. *épicondylien*)

epicondilítă *s. f.* inflamație a epicondilului. (<fr. *épicondylite*)

epicontinentál, -ă *adj.* (despre relief) situat deasupra platformei continentale. ○ *mare* ~*ă* = parte a mării cu adîncime sub 200 de m, situată la marginea sau în interiorul unui continent. (<fr. *épicontinental*)

epicórlu, -ie *adj. (livr.)* indigen; nativ. (<it. *epicorio*, gr. *epikhorios*)

epicotíl *s. n.* parte a tulpinii embrionului, între cotiledoane și primele frunze. (<fr. *épicotyle*)

epicranián, -ă *adj.* care înconjură craniul. (<fr. *épicrânien*)

epicrániu *s. n.* structură care acoperă craniul. (<fr. *épicrâne*)

epicritic, -ă *adj.* (despre sensibilitatea tactilă) capabil să opereze discriminări fine, să reproducă proprietăţile stimulului. (<fr. *épicritique*)

epicrízǎ *s. f.* concluzie medicală pe foaia de observaţie asupra unui caz examinat şi tratat. (<fr. *épicrise*, cf. gr. *krisis*, judecată)

epicurée, -ă *adj.* epicurian. (<germ. *epikureisch*)

epicureísm *s. n.* v. epicurism.

epicuréu, -ée *adj., s. m. f.* epicurian. (<lat. *epicureus*)

epicurián, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al epicurismului; epicureic, epicureu. ○ *şcoală ~ă* = epicurism (1). II. *s. m. f. (fam.)* om înclinat spre plăceri; senzual. (<fr. *épicurien*)

epicurísm *s. n.* 1. concepţie materialist-ateistă a lui Epicur, care îmbogăţeşte atomismul antic, iar în etică încearcă să creeze o teorie a plăcerii raţionale, de evitare a suferinţei şi de dobîndire a unei fericiri senine, susţinînd că cel mai rezonabil lucru pentru om este repaosul, liniştea şi nu activitatea; şcoală epicuriană. 2. larg curent de asimilare şi valorificare a concepţiilor lui Epicur, în primul rînd a eticii şi a atomismului său, în Renaştere. — var. *epicureism* s. n. (<fr. *épicurisme*, cf. *Epicur*, filozof antic gr.)

epidémic, -ă *adj.* (despre boli) cu caracter de epidemie; contagios. (<fr. *épidémique*)

epidemicitáte *s. f.* caracter epidemic al unei boli. (<fr. *épidémicité*)

epidemíe *s. f.* boală infecţioasă care afectează un număr mare de indivizi, într-un timp scurt. (<fr. *épidémie*, lat. *epidemia*, cf. gr. *epidemios*, care se opreşte într-o ţară)

epidemiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în epidemiologie. (<it. *epidemiologo*)

epidemiológic, -ă *adj.* referitor la epidemiologie. ○ *aviz ~ =* aviz care atestă absenţa sau prezenţa contaminării cu o boală contagioasă. (<fr. *épidémiologique*)

epidemiologíe *s. f.* ramură a medicinei şi a igienei care studiază epidemiile. (<fr. *épidémiologie*)

epidendrobiónt *s. n.* plantă care creşte pe scoarţa arborilor. (<fr. *épidendrobionte*)

epidérm *s. n.* v. epidermă.

epidérmă *s. f.* 1. epiteliu care acoperă derma, formînd împreună cu aceasta pielea. 2. ţesut protector al plantelor, compus dintr-un strat de celule aşezate la exterior. — var. *epiderm* s. n. (<fr. *épiderme*, lat. *epiderma*)

epidérmic, -ă *adj.* al epidermei; de natura epidermei. (<fr. *épidermique*)

epidermítă *s. f.* inflamaţie a epidermei. (<fr. *épidermite*)

epidermizáre *s. f.* acoperire a unei plăgi de către epidermă, după cicatrizare. (<*epidermă* + *-iza*)

EPIDERMO- *elem. comp.* „epidermă". (<fr. *épidermo-*, cf. gr. *epidermis*)

epidermodisplazíe *s. f.* dermatoză precanceroasă caracterizată printr-o erupţie generalizată de papule verucoase. (<fr. *épidermodysplasie*)

epidermofiţíe *s. f.* boală de piele datorată unor ciuperci microscopice care se localizează în epidermă, fără a afecta părul. (<fr. *épidermophytie*)

epidermoíd, -ă *adj.* asemănător cu epiderma. (<fr. *épidermoïde*)

epidermolizǎ *s. f.* sensibilitate deosebită a epidermei, caracterizată prin formarea de bule cu conţinut seros. (<fr. *épidermolyse*)

epidermomicózǎ *s. f.* micoză care afectează stratul superficial al pielii şi fanerele. (<fr. *épidermomycose*)

epidermoreácţie *s. f.* test de sensibilitate a pielii, folosit pentru a pune în evidenţă o alergie. (<fr. *épidermo-réaction*)

epidesmín *s. n.* varietate de desmin, foarte rar, care se găseşte sub formă de cruste pe calcit. (<fr. *épidesmine*)

epidiaproiectór *s. n.* aparat care permite proiecţia atît prin transparenţă, cît şi prin reflexie. (<fr. *épidiaprojecteur*)

epidiaseóp *s. n.* aparat pentru proiectare, folosit atît ca diascop, cît şi ca episcop (1). (<fr. *épidiascope*, germ. *Epidiaskop*)

epidiaseópic, -ă *adj.* referitor la epidiascop. (<fr. *épidiascopique*)

epidíctic, -ă *adj. (livr.)* care serveşte la o demonstraţie. (<fr. *épidictique*, gr. *epideiktikos*)

epididím[1] *s. n.* mic corp oblong situat către partea superioară a testiculului. (<fr. *épididyme*)

EPIDIDIM[2]**(O)-** *elem. comp.* „epididim". (<fr. *épididym[o]-*, cf. gr. *epididymis*, situat deasupra testiculului)

epididimár, -ă *adj.* al epididimului. (după engl. *epididymal*)

epididimectomíe *s. f.* ablaţiune a epididimului. (<fr. *épididymectomie*)

epididimítă *s. f.* inflamaţie a epididimului. (<fr. *épididymite*)

epididimografíe *s. f.* radiografie a epididimului, după injectarea unei substanţe radioopace. (<fr. *épididymographie*)

epididimotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a epididimului. (<fr. *épididymotomie*)

epididimovasectomíe *s. f.* ablaţiune chirurgicală a epididimului şi a unei porţiuni a canalului deferent. (<*epididimo-* + *vasectomie*)

epidót *s. n.* silicat natural de calciu, aluminiu şi fier. (<fr. *épidote*)

epidotizáre *s. f.* fenomen prin care anumite roci se îmbogăţesc în epidot. (<fr. *épidotiser*)

epidurál, -ă *adj.* (despre o parte a canalului rahidian) situat între teaca durei mater şi peretele osos. (<fr. *épidural*)

epidurítă *s. f.* inflamaţie a ţesutului epidural, spinal sau cranian. (<fr. *épidurite*)

-epíe *elem. comp.* „pronunţare, rostire". (<fr. *-epie*, cf. gr. *epos*, vorbire, cuvînt)

epifanía *s. f.* arătare a lui Isus Cristos oamenilor şi, în special, magilor; *(p. ext.)* revelaţie a unei realităţi sacre, mitice; *(fig.; poet.)* revelaţie a unei lumi nevăzute. (<fr. *épiphanie*, gr. *epiphania*, apariţie)

epifenomén *s. n.* 1. *(fil.)* fenomen secundar a cărui prezență sau lipsă nu alterează producerea fenomenului esențial. 2. simptom accesoriu în cursul unei boli, fără legătură directă cu aceasta. (<fr. *épiphénomène)*

epifenomenalísm *s. n.* concepție filozofică potrivit căreia conștiința ar fi simplu epifenomen al proceselor neurofiziologice. — var. *epifenomenism* s. n. (după fr. *épiphénoménisme)*

epifenomenalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al epifenomenalismului. — var. *epifenomenist, -ă* adj., s. m. f. (după fr. *épiphénoméniste)*

epifenomenísm *s. n.* v. epifenomenalism.

epifenomenist, -ă *adj., s. m. f.* v. epifenomenalist.

epifil, -ă *adj.* (despre specii vegetale) care crește pe frunze. (<fr. *épiphylle)*

epifită *adj., s. f.* (plantă) care crește pe suprafața altor plante, folosindu-le doar ca suport. (<fr. *épiphyte)*

epifitísm *s. n.* mod de viață al plantelor epifite. (<fr. *épiphytisme)*

epifitíe *s. f.* boală care atacă diverse plante din același loc. (<fr. *épiphytie)*

epifizár, -ă *adj.* referitor la epifiză, al epifizei. (<fr. *épiphysaire)*

epifíză *s. f.* 1. extremitatea, mai umflată, a unui os lung. 2. glanda pineală. (<fr. *épiphyse)*

epifizectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a epifizei (2). (<fr. *épiphysectomie)*

EPIFIZIO- *elem. comp.* „epifiză". (<fr. *épiphysio-*, cf. gr. *epiphysis*, excrescență)

epifiziodéză *s. f.* intervenție de chirurgie ortopedică practicată asupra cartilajelor de creștere în scopul blocării dezvoltării osoase. (<fr. *épiphysiodèse)*

epifiziolíză *s. f.* dezlipire (traumatică) a epifizei de metafiză la nivelul cartilajului de creștere. (<fr. *épiphysiolyse)*

epifizítă *s. f.* boală de creștere interesînd epifiza și constînd într-un proces osteocondritic; osteocondroză epifizară; cifoza adolescenților. (<fr. *épiphysite)*

epifoném *s. n.* exclamație sentențioasă prin care se termină, se rezumă un discurs, o povestire. (<fr. *épiphonème)*

epifóră *s. f.* 1. exagerare patologică a secreției lacrimale. 2. procedeu stilistic constînd în repetarea unui cuvînt ori grup de cuvinte la sfîrșitul unor unități sintactice sau metrice; epistrofă. (<fr. *épiphora*, cf. gr. *epiphora*, adnos)

epifórie, -ă *adj.* referitor la epiforă. (<fr. *épiphorique)*

epifrázǎ *s. f.* figură retorică prin care se adaugă unei fraze ce pare terminată una sau mai multe părți în care se dezvoltă o idee accesorie. (<fr. *épiphrase)*

epignión *s. n.* biotop al organismelor specifice suprafeței solului. (<fr. *épigaion)*

epigámic, -ă *adj. (biol.;* despre mijloace) prin care un animal atrage un alt animal de sex opus. (<fr. *épigamique)*

epigamíe *s. f.* atracție reciprocă dintre doi gameți de sex opus. (<fr. *épigamie)*

EPIGASTR(O)- *elem. comp.* „epigastru". (<fr. *épigastr/o/-*, cf. gr. *epigastrion*, deasupra stomacului)

epigastralgíe *s. f.* durere în regiunea epigastrului. (<fr. *épigastralgie)*

epigástric, -ă *adj.* al epigastrului. (<fr. *épigastrique)*

epigastrocél *s. n.* hernie a epigastrului. (<fr. *épigastrocèle)*

epigastroráfie *s. f.* sutură chirurgicală a unei hernii epigastrice. (<fr. *épigastrorrhaphie)*

epigástru *s. n.* partea superioară a abdomenului. (<fr. *épigastre)*

epigenétic, -ă I. *adj.* 1. epigenic. 2. *(bot.)* născut pe fața superioară a unui alt organ. II. *s. f.* studiu al proceselor prin care genele își realizează efectele fenotipice. (<germ. *epigenetisch)*

epigenéză *s. f.* concepție evoluționistă care, în opoziție cu preformismul, susține că, în cursul dezvoltării embrionare, au loc o serie de transformări succesive ale oului fecundat. (<fr. *épigenèse)*

epigenézic, -ă *adj.* referitor la epigeneză. (<fr. *épigénésique)*

epigénic, -ă *adj.* referitor la epigenie; epigenetic (I, 1). (<fr. *épigénique)*

epigenie *s. f.* proces de depunere a mineralelor după formarea rocilor în care sînt depozitate. (<fr. *épigénie)*

epigenotíp *s. n. (biol.)* organism constituind o expresie a genotipului și a mediului. (<fr. *épigénotype)*

epigéu, -ée *adj.* (despre animale, plante) care trăiește, crește la suprafața solului. (<fr. *épigé)*

epigín, -ă *adj.* (despre elemente florale) inserat deasupra ovarului. (<fr. *épigyne)*

epiginíe *s. f.* stare a unei flori cu organe epigine. (<fr. *épigynie)*

epiglótă *s. f.* membrană cartilaginoasă elastică, la partea superioară a laringelui, care acoperă glota, împiedicînd pătrunderea alimentelor în căile respiratorii. (<fr. *épiglotte)*

epiglótic, -ă *adj.* al epiglotei. (<fr. *épiglottique)*

epiglotítă *s. f.* inflamație a epiglotei. (<fr. *épiglottite)*

epignát *s. m.* monstru având un cap incomplet atașat de maxilarul superior al capului principal. (<fr. *épignathe*, cf. gr. *gnathos*, maxilar)

epigón *s. m.* 1. denumire dată fiilor celor șapte comandanți care au pierit la asediul Tebei. ● diadoh. 2. urmaș lipsit de originalitate, inferior predecesorilor; scriitor minor din faza de declin a unei școli literare. 3. *(biol.)* descendent al unui tip animal care prezintă variație în formă. (<fr. *épigone*, lat. *epigonus*, gr. *epigonos*, urmaș)

epigónic, -ă *adj.* de epigon (2). (<it. *epigonico)*

epigonísm *s. n.* 1. atitudine, manifestare de epigon (2), care presupune pastișarea, absența originalității, a capacității creatoare, a spiritului novator. 2. *(biol.)* manifestare a unei variații precoce care nu apare decît la descendenți. (<fr. *épigonisme)*

epigráf *s. n.* **1.** citat semnificativ pus la începutul unei cărți, al unui capitol. **2.** scurtă inscripție de pe fațada unui edificiu, a unui monument etc. (<fr. *épigraphe*)

epigráfic, -ă *adj.* referitor la epigrafie. (<fr. *épigraphique*)

epigrafíe *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea și interpretarea inscripțiilor. (<fr. *épigraphie*)

epigrafíst, -ă *s. m. f.* specialist în epigrafie. (<fr. *épigraphiste*)

epigramátic, -ă *adj.* cu caracter de epigramă; satiric, înțepător; epigramistic. (<fr. *épigrammatique*, lat. *epigrammaticus*)

epigrámă *s. f.* **1.** *(ant.)* inscripție pe pietre funerare, monumente, vase etc. **2.** poemă scurtă pe orice temă, de felul celor cultivate în epoca elenistică la Alexandria. **3.** specie de poezie, scurtă, cu caracter satirizant, care se sfîrșește printr-o poantă ironică, mușcătoare la adresa unui personaj, a unui fapt etc. (<fr. *épigramme*, lat. *epigramma*)

epigramíst, -ă *s. m. f.* autor de epigrame. (<it. *epigrammista*)

epigramístic, -ă *adj. (rar)* epigramatic. (<*epigramă* + *-istic*)

epilá *vb. tr., refl.* a (se) depila. — *epilare* s. f. (<fr. *épiler*)

epilatór, -oáre *adj., s. n.* depilator. (<fr. *épilatoire*)

epilație *s. f.* epilare. — var. *epilațiune* s. f. (<fr. *épilation*)

epilațiúne *s. f.* v. epilație.

epilepsíe *s. f.* boală nervoasă manifestată prin accese de convulsii însoțite de pierderea cunoștinței și a sensibilității, halucinații etc. (<fr. *épilepsie*, lat. *epilepsia*, gr. *epilepsia*, acces)

epiléptic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de epilepsie. (<fr. *épileptique*, lat. *epilepticus*)

epileptiform, -ă *adj.* care se aseamănă cu epilepsia. (<fr. *épileptiforme*)

EPILEPTO- *elem. comp.* „epilepsie". (<fr. *épilepto-*, cf. gr. *epileptos*, care suferă de epilepsie)

epileptogén, -ă *adj.* care determină crize de epilepsie. (<fr. *épileptogène*)

epileptoíd, -ă *adj.* care prezintă aparențele epilepsiei. (<fr. *épileptoïde*)

epilimnión *s. f.* strat superficial al mărilor și lacurilor cu cel mai bogat plancton. (<fr. *épilimnion*, cf. gr. *limne*, lac)

epilític *s. n.* organism vegetal care crește pe pietre. (<fr. *épilithique*)

epilóg *s. n.* **1.** *(ant.)* alocuțiune în versuri pe care autorul unei opere dramatice sau un actor o adresau publicului. ● parte finală a unui discurs în care oratorul rezuma argumentele, încercînd să cîștige bunăvoința publicului. **2.** parte finală a unei lucrări literare care cuprinde concluziile autorului, subliniază anumite idei sau face cunoscută evoluția viitoare a personajelor; încheiere. **3.** *(fig.)* sfîrșit, încheiere a unei acțiuni, întîmplări etc. (<fr. *épilogue*, lat. *epilogus*, gr. *epilogos*, după *discurs*)

epilogá *vb. tr.* a face comentarii asupra unui fapt, eveniment etc.; a găsi de spus ceva în plus la orice; a concluda. (<fr. *épiloguer*)

epilogál, -ă *adj. (rar)* cu caracter de epilog. (<*epilog* + *-al*)

epilogísm *s. n.* raționament prin care se trage concluzia asupra existenței sau naturii unui element necunoscut, pe baza existenței sau naturii unui element cunoscut; calcul, reflecție, examen, cercetare. (<fr. *épilogisme*, gr. *epilogismos*<*logismos*, raționament)

epilogístic, -ă *adj.* apt de gîndire; prudent. ● *(gram.)* care marchează o concluzie. (<gr. *epilogistikos*)

epimér *s. m.* fiecare dintre cei doi izomeri ai unei monozaharide, care diferă între ei prin configurația a doi atomi de carbon, ceilalți atomi de carbon din moleculă avînd configurația identică. (<fr. *épimère*)

epimerie *s. f.* stereoizomerie prezentată de epimeri. (<fr. *épimérie*)

epimerizáre *s. f.* proces de transformare într-un epimer. (după fr. *épimérisation*)

epimónă *s. f. (ret.)* comorație. (<fr. *épimone*, gr. *epimone*)

epinastíe *s. f. (bot.)* dezvoltare mai pronunțată a părții superioare a unor organe (frunze, petale), cauzînd răsucirea acestora. (<fr. *épinastie*)

epinatánt, -ă *adj. (biol.)* care plutește pe suprafața apei. (<fr. *épinatante*)

epinefrínă *s. f.* adrenalină. (<fr. *épinéphrine*)

epinefróm *s. n.* suprarenalom. (<fr. *épinéphrome*)

epinémă *s. f.* partea superioară a filamentului staminal. (<fr. *épinème*)

epineustón *s. n.* biotop al organismelor de la suprafața apei. (<fr. *épineuston*)

epinicíi *s. f. pl. (ant.)* serbări la greci în cinstea victoriei repurtate la marile jocuri. ● *(sg.)* poem liric, odă în onoarea învingătorilor la concursuri. (<fr. *épinicies*, cf. gr. *epinikion*<*nike*, victorie)

epipaleolític, -ă *adj., s. n.* (din) perioada care succedă paleoliticului. (<fr. *épipaléolithique*)

epipedón *s. n. (geol.)* orizont care se formează la suprafața solului prin acumularea materiei organice sau aluvionare. (<fr. *épipédon*)

epiplanctón *s. n.* plancton din zona superficială a apelor. (<fr. *épiplancton*)

EPIPLO- *elem. comp.* „epiplon". (<fr. *épiplo-*, cf. gr. *epiploon*, care plutește, care înoată)

epiplócă *s. f. (ret.)* concatenație. (<fr. *épiploque*)

epiplocél *s. n.* hernie a epiplonului. (<fr. *épiplocèle*)

epiplóic, -ă *adj.* al epiplonului. (<fr. *épiploïque*)

epiploít *s. f.* inflamație a epiplonului. (<fr. *épiploïte*)

epiplón *s. n.* ligament peritoneal care unește viscerele. (<fr. *épiploon*, gr. *epiploon*, plutitor)

epiplopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a epiplonului la peretele abdomenului. (<fr. *épiplopexie*)

epiploraﬁe *s. f.* sutură chirurgicală a epiplonului. (<fr. *épiplorrhaphie)*

epiproiectór *s. n.* aparat folosit pentru epiproiecţie. (<fr. *épiprojecteur)*

epiproiécţie *s. f.* proiecţie prin reflexie a unor imagini, fotografii, scheme etc. existente pe un suport opac. (<fr. *épiprojection)*

epipsamión *s. n.* ansamblul organismelor care trăiesc la suprafaţa nisipurilor marine submerse. (<fr. *épipsammion)*

epireológie *s. f.* studiu al influenţei factorilor externi asupra plantelor. (<fr. *épirréologie*, cf. gr. *epirrein*, a curge peste)

EPIRO- *elem. comp.* „scoarţă terestră", „mediu terestru". (<fr. *épiro-*, cf. gr. *epeiros*, continent)

epirogenétic, -ă *adj.* referitor la epirogeneză; epirogenic. ○ *mişcări ~e* = mişcări oscilatorii de ridicare sau de scufundare ale scoarţei terestre care se produc pe suprafeţe întinse. (<germ. *epirogenetisch)*

epirogenéză *s. f.* proces de ridicare a unor porţiuni mari din scoarţa terestră deasupra nivelului mării, datorită mişcărilor tectonice oscilatorii. (<fr. *épirogenèse)*

epirogénic, -ă *adj.* epirogenetic. (<fr. *épirogénique)*

epirologíe *s. f.* ecologie a mediului terestru. (<*epiro-* + *-logie)*

episcéniu *s. n.* construcţie ca un etaj superior deasupra scenei, în teatrele antice. (<fr. *épiscénium*, lat. *episcenium)*

episclerită *s. f.* inflamaţie a ţesutului celular care acoperă sclerotica. (<fr. *épisclérite)*

episcóp *s. n.* **1.** aparat de proiecţie prin reflexie a obiectelor opace. **2.** *(mil.)* dispozitiv optic cu oglinzi, folosit la tancuri, care permite cercetarea cîmpului prin ferestrele de observare. (<germ. *Episkop*, fr. *épiscope)*

episcopál, -ă *adj. (bis.)* referitor la episcop, la episcopat. (<fr. *épiscopal*, lat. *episcopalis)*

episcopát *s. n. (bis.)* rangul, demnitatea de episcop; durata cît un episcop îşi exercită funcţia. (<fr. *épiscopat*, lat. *episcopatus)*

episcópic, -ă *adj.* referitor la episcop. (<fr. *épiscopique)*

episcopíe *s. f.* proiectare a obiectelor opace cu ajutorul episcopului. (<fr. *épiscopie)*

episilogísm *s. n.* silogism dintr-un polisilogism care are ca premisă concluzia silogismului anterior *(prosilogism)*. (<fr. *épisyllogisme)*

episód *s. n.* **1.** parte a acţiunii în vechea tragedie greacă, desfăşurată între două intervenţii ale corului. ● parte dintr-o operă literară circumscrisă la un singur moment, la înfăţişarea unei singure situaţii. **2.** diviziune a unei acţiuni dramatice (film serial etc.). **3.** *(muz.)* secţiune mijlocie construită într-o tonalitate aparte, pe teme proprii, intercalată între părţile principale ale unei compoziţii mari (sonată, rondo etc.). **4.** întîmplare, incident (din viaţa cuiva). (<fr. *épisode*, cf. gr. *epeisodion*, incident)

episódic, -ă *adj.* care ţine de episod. ● întîmplător, incidental; neesenţial. (<fr. *épisodique)*

epispadías *s. n.* malformaţie congenitală constînd din deschiderea uretrei pe faţa dorsală a penisului. (<fr. *épispadias*, cf. gr. *spadon*, ruptură)

epispástic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce revulsie. (<fr. *épispastique)*

epispérm *s. n. (bot.)* înveliş extern al seminţei. (<fr. *épisperme)*

epispór *s. m.* înveliş extern al sporilor. (<fr. *épispore)*

epistátic, -ă *adj.* referitor la epistazie. ○ *genă ~ă* = genă, dintr-o pereche de alele, care împiedică manifestarea unei gene dominante dintr-o altă pereche de alele. (<fr. *épistatique)*

epistáxis *s. n.* hemoragie nazală; rinoragie. (<fr. *épistaxis*, cf. gr. *staxis*, scurgere)

epistazíe *s. f.* inhibare a unei gene nealelice de către o genă dominantă sau recesivă. (<fr. *épistasie)*

EPISTEM(O)- *elem. comp.* „cunoaştere". (<fr. *épistém/o/-*, cf. gr. *episteme*, ştiinţă, cunoaştere)

epistémă *s. f. (fil.)* schemă, configuraţie inconştientă care ar sta la baza cunoaşterii, alcătuind stratul profund al „cîmpului epistemologic". (<gr. *episteme)*

epistémic, -ă *adj.* referitor la cunoaştere, la ştiinţă. ○ *logică ~ă* = ramură a logicii moderne care grupează încercările de formalizare a relaţiilor logice dintre enunţurile care cuprind termeni epistemici (cunoaştere, opinie etc.). (<fr. *épistémique)*

epistemofílie *s. f.* nevoie impulsivă de informare asupra tuturor lucrurilor, evenimentelor, indiferent de semnificaţia lor. (<*epistemo-* + *-filie*[2])

epistemológ, -ă *s. m. f.* adept al epistemologiei. (<fr. *épistémologue)*

epistemológic, -ă *adj.* referitor la epistemologie. (<fr. *épistémologique)*

epistemología *s. f.* parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoaşterii din cadrul diferitelor ştiinţe; teorie a cunoaşterii ştiinţifice. (<fr. *épistémologie)*

epistíl *s. n.* arhitravă. (<fr. *épistyle*, lat. *epistylium)*

epistolár, -ă **I.** *adj.* referitor la arta de a redacta scrisori; compus în stil de scrisoare. **II.** *s. n.* carte cu sfaturi şi modele de cum se întocmesc scrisorile. ● colecţie de scrisori publicate. (<fr. *épistolaire*, lat. *epistolaris)*

epistolă *s. f.* **1.** *(rar)* scrisoare. **2.** poezie lirică cu caracter filozofic, moral etc. scrisă sub formă de scrisoare. (<lat. *epistola)*.

epistoliér, -ă *s. m. f.* autor de scrisori literare. ● cel care excelează în arta epistolară. (<fr. *épistolier)*

EPISTOLO- *elem. comp.* „scrisoare". (<fr. *épistolo-*, cf. gr. *epistole*<*epistellein*, a trimite ştiri)

epistolográf *s. m.* autor de scrisori. (<it. *epistolografo)*

epistolografíe *s. f.* **1.** sistem de scriere vulgară la vechii egipteni. **2.** arta de a redacta scrisori. (<fr. *épistolographie)*

epistóm *s. n.* tumoare bronşică. (<fr. *épistome)*

epistratég *s. m.* funcționar-șef al unei epistrategii. (<fr. *épistratège*, cf. gr. *strategos*, general)

epistrategíe *s. f.* diviziune administrativă în Egiptul din epoca romană. (<fr. *épistratégie*)

epistrófă *s. f.* **1.** fel de întoarcere folosit în tactica militară a grecilor. **2.** repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul unei fraze; epiforă (2). (<fr. *épistrophe*)

epitáf *s. n.* **1.** *(ant.)* inscripție funerară în care se făcea elogiul celui decedat. • placă (din marmură), monument funerar care cuprinde o asemenea inscripție. **2.** poezioară compusă cu ocazia morții cuiva. (<fr. *épitaphe*, lat. *epitaphium*, gr. *epitaphion*<*taphos*, mormînt)

epitágmă *s. f.* *(ant.)* corp de infanteriști ușor înarmați, în falanga grecească. (<fr. *épitagma*)

epitalám *s. n.* poem liric compus și cîntat cu ocazia unei căsătorii. (<fr. *épithalame*, lat. *epithalamium*, gr. *epithalamion*<*thalamos*, pat nupțial)

epitaxiál, -ă *adj.* obținut prin epitaxie. (<fr. *épitaxial*)

epitaxíe *s. f.* **1.** proces fizico-chimic de creștere a unui strat monocristalin pe un suport de asemenea cristalin. **2.** *(electron.)* metodă de dopaj care încorporează impuritățile pe un cristal de germaniu sau de siliciu. (<fr. *épitaxie*)

epitázã *s. f.* parte a unei drame, urmînd expoziției, în care se leagă intriga, conflictul. (<fr. *épitase*)

epitécă *s. f.* partea superioară, mai mare, a unei valve. (<fr. *épithèque*)

epiteliál, -ă *adj.* al epiteliului. (<fr. *épithélial*)

epiteliítă *s. f.* inflamație a epiteliului. (<fr. *épithéliite*)

epitelioíd, -ă *adj.* care seamănă cu epiteliul. (<fr. *épithélioïde*)

epitelióm *s. n.* tumoare malignă a țesutului epitelial. (<fr. *épithéliome*)

epiteliomatózã *s. f.* boală caracterizată prin dezvoltarea de epitelioame. (<fr. *épithéliomatose*)

epitelózã *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile caracterizate prin proliferări epiteliale. (<fr. *épithéliose*)

epitéliu *s. n.* **1.** țesut vascular format din unul sau mai multe straturi de celule, care formează învelișul pielii, al mucoaselor, glandelor etc. **2.** strat de celule alungite care căptușește interiorul anumitor organe, la plante. (<fr. *épithélium*, cf. gr. *thele*, mamelon)

epitelizáre *s. f.* acoperirea cu epiteliu a unei plăgi după cicatrizare. (după fr. *épithélisation*)

epitém *s. n.* țesut parenchimatic aflat sub stomatele aerifere ale frunzei. (<fr. *épithème*)

epitermál, -ă *adj.* (despre un proces hidrotermal) care reprezintă stadiul final al depunerii mineralelor din soluții magmatice fierbinți. (<fr. *épithermal*)

epitét *s. n.* figură de stil constînd în alăturarea unui cuvînt de un altul pentru a-l lămuri, a-l determina cît mai nuanțat. • calificativ. (<fr. *épithète*, lat. *epitheton*, gr. *epitheton*<*tithenai*, a așeza, a pune)

epitétic *adj.* **1.** (despre stil) încărcat cu epitete. **2.** referitor la epitet. (<fr. *épithétique*)

epitézã *s. f.* **1.** *(med.)* corecție a unei articulații defectuoase. **2.** *(lingv.)* adaos al unui element neetimologic la sfîrșitul unui cuvînt; paragogă. (<fr. *épithèse*, cf. gr. *epithesis*)

epitimíe *s. f.* surescitare cerebrală. (<fr. *épithymie*)

epitómă *s. f.* **1.** abreviere, rezumat al unei opere. **2.** manual rezumativ de istorie. (<fr. *épitome*, lat., gr. *epitome*)

epitrít *s. n.* vers greco-latin format din trei silabe lungi și una scurtă. (<fr. *épitrite*)

epitrochásm *s. n.* figură de stil constînd dintr-o serie de enunțuri nominale, formate din cuvinte monosilabice succesive și care se încheie cu un cuvînt bisilabic sau polisilabic. (<fr. *épitrochasme*, gr. *epitrochasmos*)

epitrohlealgíe *s. f.* durere care se resimte în epitrohlee. (<fr. *épitrochléalgie*)

epitrohleán, -ă *adj.* referitor la epitrohlee, al epitrohleei. (<fr. *épitrochléen*)

epitrohlée *s. f.* tuberozitate situată la partea inferioară a marginii interne a humerusului. (<fr. *épitrochlée*)

epitrópă *s. f.* *(rel.)* concesie. (<fr. *épitrope*, gr. *epitrope*)

epituberculózã *s. f.* tuberculoză infantilă caracterizată radiologic printr-o umbră întinsă și prin semne clinice discrete. (<fr. *épituberculose*)

epiu *s. n.* dig de piatră sau de nuiele, construit de la malul unei ape curgătoare către larg, pentru a micșora lățimea acesteia sau a facilita depunerile aluvionare. (<fr. *épi*)

epixíl, -ă *adj.* care crește pe arbori. (<fr. *épixyle*, cf. gr. *xylon*, lemn)

epizeúxis *s. n.* reluare imediată a unui cuvînt în propoziție sau în vers. (<fr., gr. *epizeuxis*)

EPIZIO- *elem. comp.* „vulvă, regiunea vulvară". (<fr. *épizio-*, cf. gr. *epision*, pubis)

epiziocél *s. n.* hernie inghino-vegină. (<fr. *épisiocèle*)

epizioperineoplastíe *s. f.* operație de chirurgie plastică pentru refacerea rupturii perineo-vulvare. (<*epizio-* + *perineoplastie*)

epizioperineoráfie *s. f.* sutură chirurgicală a rupturii perineo-vulvare. (<*epizio-* + *perineorafie*)

epizioráfie *s. f.* operație chirurgicală constînd în suturarea parțială a fețelor interne ale labiilor. (<fr. *épisiorrhaphie*)

epiziostenózã *s. f.* strîmtare patologică a vulvei. (<fr. *épisiosténose*)

epiziotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a regiunii vulvare. (<fr. *épisiotomie*)

epizoár *s. n.* parazit care trăiește pe pielea altui animal. (<fr. *épizoaire*)

epizóic, -ă *adj.* **1.** care crește pe corpul animalelor. **2.** (despre fructe, semințe, spori) care se răspîndește fixîndu-se de corpul animalelor. (<fr. *épizoïque*)

epizóm *s. m.* fragment cromozomic, element necesențial al celulei. (<fr. *épisome*)

epizónă *s. f.* zonă de transformare metamorfică cuprinsă între suprafața Pămîntului și adîncimi variabile de 4—6 km. (<germ. *Epizone*)

epizoocór, -ă *adj.* (despre plante) ale cărei semințe se răspîndesc cu ajutorul animalelor, fixîndu-se pe suprafața lor exterioară. (<fr. *épizoochore*)

epizoocorie *s. f.* mod de răspîndire a plantelor epizoocore. (<fr. *épizoochorie*)

epizoótic, -ă *adj.* referitor la epizootie. (<fr. *épizootique*)

epizootíe *s. f.* epidemie la animale. (<fr. *épizootie*)

epizootológ, -ă *s. m. f.* specialist în epizootologie. (<it. *epizootologo*)

epizootologíe *s. f.* studiul epizootiilor. (<*epizootie* + *-logie*)

eplorát, -ă *adj. (rar)* înecat de plîns; dezolat, desperat, nenorocit. (<fr. *éploré*)

epocál, -ă *adj.* menit să marcheze o epocă. ● de mare răsunet, memorabil. (<it. *epocale*)

epocă *s. f.* 1. perioadă din istorie marcată prin anumite evenimente și trăsături specifice importante. ○ *a face* ~ = a se impune la un anumit moment, a lăsa o amintire durabilă. 2. timp, moment, vreme (cînd se repetă ceva periodic în aceleași condiții). 3. subdiviziune a unei perioade geologice. (<fr. *époque*, gr. *epokhe*)

epódă *s. f.* 1. (în corurile tragediei grecești) parte lirică ce se cînta după strofă și antistrofă. 2. cuplet liric compus din versuri inegale. 3. mic poem satiric. (<fr. *épode*, lat., gr. *epodos*)

epolare *s. f.* 1. aducere a armei în poziția de ochire și declanșare a focului. 2. *(constr.)* execuție a unui epolment. 3. *(mar.)* devierea din plan a marginii unei table de bordaj sau de punte. (după fr. *épauler*)

epolét *s. m.* 1. accesoriu care se aplică pe umerii uniformelor militare și pe care se indică gradul și specialitatea militară. 2. extremitate superioară a vîrfului unui catarg. (<rus. *epolet*, fr. *épaulette*)

epolmént *s. n.* 1. terasament care protejează o gură de foc și servanții contra loviturilor inamicului. 2. *(constr.)* zid de susținere. (<fr. *épaulement*)

eponím, -ă 1. *adj.* care dă numele său unui loc, unui oraș etc. II. *s. m.* 1. *(ant.)* magistrat care dădea numele său anului; *(spec.)* primul dintre cei nouă arhonți ai Atenei sau unul dintre cei doi consuli ai Romei, care dădea numele său anului. 2. termen folosit pentru desemnarea unei stațiuni arheologice unde a fost cercetată prima dată o cultură materială și care, ca urmare, a dat numele culturii. (<fr. *éponyme*, gr. *eponymos*)

eponimíe *s. f.* funcția de eponim (II, 1). ● listă a arhonților eponimi. (<fr. *éponymie*)

epónj *s. n.* țesătură specială, moale, cu aspect buretos, din care se fac prosoape, halate de baie etc. (<fr. *éponge*, burete)

epopée *s. f.* 1. poem epic în versuri, de mare întindere, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice, de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor; *(p. ext.)* operă epică de mare amploare; epos. 2. șir de fapte, de întîmplări eroice, glorioase. (<fr. *épopée*, gr. *epopoiia*)

epopéic, -ă *adj.* referitor la epopee; de epopee. (<it. *epopeico*)

epópt *s. m.* (în Grecia antică) inițiat în cultul secret eleuzin. (<germ. *Epopt*, gr. *epoptes*)

épos *s. n. (livr.)* epopee. ● povestire, narațiune. ● ansamblul principalelor motive epice proprii unei culturi. (<germ. *Epos*, gr. *epos*)

epóxi *adj. inv.* (despre substanțe) caracterizat prin prezența unui epoxid. (<fr. *époxi*)

epoxíd *s. m.* funcție constituită prin legarea, într-o moleculă, a doi atomi de carbon ai unui lanț printr-un atom de oxigen exterior. ● rășină sintetică conținînd o asemenea funcție. (<fr. *époxyde*)

epoxídic, -ă *adj.* (despre compuși chimici) care conține grupul epoxid. (<fr. *époxydique*)

eprubétă *s. f.* tub de sticlă rezistentă închis la un capăt, folosit în lucrări de laborator. (după fr. *éprouvette*)

epruvétă *s. f.* piesă confecționată dintr-un anumit material pentru a fi supusă unor încercări în vederea determinării proprietăților acestuia; corp de probă. (<fr. *éprouvette*)

épsilon *s. m.* a cincea literă (ε) a alfabetului grecesc, corespunzînd sunetului *e*. (<fr. *epsilon*, cf. gr. *e psilon*, e pur)

epsomít *s. n.* sulfat hidratat natural de magneziu. (<fr. *epsomite*, cf. *Epsom*, localitate în Anglia)

epuizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) termina, a (se) isprăvi. II. *tr.* a lămuri complet, a termina discuțiile, a încheia (o problemă). III. *refl.* a se extenua. — *epuizáre* s. f. (<fr. *épuiser*)

epuizábil, -ă *adj.* care se poate epuiza. (<fr. *épuisable*)

epuizánt, -ă *adj. care* epuizează; extenuant. (<fr. *épuisant*)

epuizmént *s. n.* 1. *(rar)* epuizare. 2. evacuare cu pompele a apei dintr-o săpătură, dintr-un batardou. (<fr. *épuisement*)

epulídă *s. f.* epulis. (<fr. *épulide*)

epúlis *s. n.* tumoare inflamatorie a mucoasei gingivale; epulidă. (<fr. *épulis*, cf. gr. *oulon*, gingie)

epulón *s. m.* (la romani) preot însărcinat cu organizarea solemnităților religioase publice, a ospețelor sacre și, mai tîrziu, a jocurilor publice. (<fr. *épulon*, lat. *epulo*<*epulae*, ospăț)

epulótic, -ă *adj.* (despre remedii) care cicatrizează. (<fr. *épulotique*, gr. *epoulotikos*)

epurá *vb. tr.* 1. a curăța (o soluție etc.) de substanțele sau de corpurile nefolositoare ori dăunătoare, a purifica apa, spre a o face potabilă. 2. a îndepărta dintr-o instituție, întreprindere etc. elementele necorespunzătoare; a concedia; *(fam.)* a da afară, a exclude; (cu privire la fondul unei biblioteci) a îndepărta cărțile necorespunzătoare din punct de vedere științific sau politic. — *epurăre* s. f. (<fr. *épurer*)

epuratív, -ă *adj.* de natură a epura, purificator. (<fr. *épuratif*)

epurátor *s. n.* aparat, instalație care servește la îndepărtarea impurităților dintr-un

material solid (minereuri, cărbuni etc.) sau fluid (apă, gaze, benzină). (<fr. *épurateur*)

epurație *s. f.* epurare. (<fr. *épuration*)

epură *s. f.* desen liniar care reprezintă la scară, pe unul sau mai multe planuri, proiecțiile diferitelor părți ale unei figuri cu trei dimensiuni. (<fr. *épure*)

epustuflánt, -ă *adj. (livr.)* uluitor, uimitor, nemaipomenit, grozav. (<fr. *époustouflant*)

equisétum/ecvize-/ *s. m.* 1. arbore fosil cu rizomi subterani, de pe care se dezvoltă tulpinile aeriene cu ramuri și frunze în verticil. 2. *(pop.)* coada-calului. (<fr. *equisetum*, lat. *equisaetum*)

equus/écvus/ *s. n. inv.* gen de mamifere imparicopitate având ca reprezentanți actuali calul, măgarul, zebra etc. (<lat. *equus*)

-ér v. -a r².

eradleá *vb. tr.* a smulge din rădăcini, a dezrădăcina; *(p. ext.)* a stârpi, a desființa, a extirpa. — *eradicáre* s. f. (<lat. *eradicare*, fr. *éradiquer*)

eradleáție *s. f.* eradicare. (<fr. *éradication*)

erásmic, -ă *adj.* propriu lui Erasm, care provine de la Erasm. ○ *citire ~ă* = citire a limbilor clasice indicată de Erasm, potrivit modului cum acesta presupunea că se pronunțau. (după fr. *erasmien*, cf. *Erasm din Rotterdam*, învățat umanist renascentist ol.)

-erást, -erastie *elem. comp.* „iubire, dragoste". (<fr. *-eraste, -erastie*, cf. gr. *erastes*, îndrăgostit)

erátă *s. f.* listă adăugată la sfârșitul unei cărți, conținând semnalarea și îndreptarea greșelilor de tipar (uneori și de fond) strecurate în cuprinsul lucrării; corrigenda. — var. *erratum* s. n. (<fr., lat. *errata*<*errare*, a greși)

erátic, -ă *adj.* care nu este fix; rătăcitor, neregulat. ○ *bloc ~* = bloc de piatră de dimensiuni mari, adus de ghețari și rămas într-un anumit loc în urma retragerii acestora. (<fr. *erratique*, lat. *erraticus*)

eră *s. f.* 1. perioadă istorică îndelungată marcată de un eveniment deosebit, de la care se începe numărătoarea anilor. ● epocă de la care începe o nouă ordine a lucrurilor. 2. *(geol.)* fiecare dintre marile diviziuni ale istoriei Pământului. (<fr. *ère*, cf. lat. *aera*)

erbacée *adj., s. f.* (plantă) cu tulpina subțire, neîngroșată, cu aspect de iarbă. (<fr. *herbacé*, lat. *herbaceus*<*herba*, iarbă)

ERBI- *elem. comp.* „iarbă". (<fr. *herbi-*, cf. lat. *herba*)

erbicid, -ă *adj., s. n.* (substanță chimică) care distruge buruienile din culturi. (<fr. *herbicide*)

erbicidá *vb. tr.* a aplica erbicide pe un teren agricol. — *erbicidáre* s. f. (<*erbicid*)

érbiu *s. n.* element din grupa lantanidelor. (<fr. *erbium*)

erbivór, -ă I. *adj., s. n.* (mamifer) care se hrănește cu ierburi. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc numai cu vegetale, având o dentiție specială. (<fr. *herbivore/s/*)

erborist *s. m. (rar)* farmacist de plante medicinale și droguri simple. (<fr. *herboriste*)

erborizá *vb. tr.* a culege diferite plante pentru a le studia. — *erborizáre* s. f. (<fr. *herboriser*)

eréb *s. n. (mit.)* loc întunecat, subteran, unde era împărăția morților. (<lat. *erebum*, gr. *erebos*)

eréct, -ă *adj. (biol.;* despre organe) drept, ridicat în sus; vertical. (<lat. *erectus*<*erigere*, a ridica)

erectil, -ă *adj.* referitor la erecție; capabil de erecție. (<fr. *érectile*)

erectilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este erectil. (<fr. *érectilité*)

erectór I. *adj., s. m.* (mușchi, nerv) care servește la ridicarea anumitor organe. II. *s. n.* mașină de lucru folosită la ridicarea și la așezarea în poziție definitivă a pieselor prefabricate grele. (<fr. *érecteur*)

erécție *s. f.* stare de umflare a anumitor țesuturi organice, provocată de un aflux de sânge, îndeosebi a corpilor cavernoși ai penisului. — var. *erecțiune* s. f. (<fr. *érection*, lat. *erectio*)

erecțiúne *s. f.* v. erecție.

ERED(O)- *elem. comp.* „ereditate", „moștenire". (<fr. *hérédo-*, cf. lat. *heres, -dis*, moștenitor)

eréde *s. m. (livr.)* moștenitor. (<lat. *heres, -dis*, it. *erede*)

ereditár, -ă *adj.* 1. care se transmite prin ereditate. 2. (despre bunuri) care se transmit prin moștenire. (<fr. *héréditaire*)

ereditáte *s. f.* 1. *(biol.)* transmitere din generație în generație a anumitor caractere. 2. succesiune, moștenire. (<fr. *hérédité*, lat. *hereditas*)

eredoataxie *s. f.* afecțiune ataxică ereditară. (<*eredo-* + *ataxie*)

eredobiologie *s. f.* ramură a biologiei care studiază fenomenele eredității și variabilității organismelor vii. (<fr. *hérédobiologie*)

eredocontagiúne *s. f.* prezența la făt a unui germen patogen provenind fie din sperma tatălui, fie din sângele mamei. (<fr. *hérédocontagion*)

eredopatie *s. f.* afecțiune moștenită sau transmisă ereditar. (<fr. *hérédopathie*)

eredosífilis *s. n.* sifilis ereditar. (<fr. *hérédosyphilis*)

eremít *s. m.* sihastru; ermit. (<lat. *eremita*, gr. *eremites*)

eremític, -ă *adj. (rar)* de eremit. (<fr. *érémitique*)

eremitism *s. n.* mod de viață al eremiților. (<fr. *érémitisme*)

EREMO- *elem. comp.* „deșert, gol, pustiu, izolat". (<fr. *crémo-*, cf. gr. *eremos*)

eremofil, -ă *adj., s. f.* (plantă) care se dezvoltă în stepe și deșerturi. (<fr. *érémophile*)

eremofíte *s. f. pl.* plante xerofite care cresc în deșerturi. (<fr. *érémophytes*)

eremofobíe *s. f.* teamă patologică de deșert, de singurătate. (<*eremo-* + *-fobie*²)

erepsínă *s. f.* diastază a intestinului subțire, care transformă peptonele în aminoacizi. (<fr. *érepsine*)

erétic, -ă I. *adj.* referitor la o erezie, cu caracter de erezie; eretical. II. *s. m. f.* adept, propovăduitor al unei erezii. (<fr. *hérétique*, gr. *hairetikos*)

eretícál, -ă *adj. (rar)* eretic. (<it. *ereticale*)

eretísm *s. n.* **1.** excitație a sistemului nervos senzitiv. ○ ~ *cardiac* = stare de hiperexcitabilitate cardiacă, la tineri, care se manifestă prin puls rapid și neregulat. **2.** *(fig.)* exaltare violentă a unei pasiuni. (<fr. *éréthisme*, cf. gr. *erethismos*, iritație)

eretofobíe *s. f.* teamă obsedantă de a roși în public; eritrofobie (2). (<fr. *ereuthophobie*, cf. gr. *ereuthein*, a roși)

-erézĭ *elem. comp.* „luare, prindere". (<fr. *-érèse*, cf. gr. *airein*, a smulge, a lua)

ereziárh *s. m.* șef al unei secte eretice; autor al unei erezii. (<fr. *hérésiarque*, lat. *haeresiarcha*)

erezíe *s. f.* **1.** concepție, opinie religioasă, filozofică sau politică contrară dogmelor religiei, principiilor esențiale ale unei doctrine stabilite. **2.** *(fig.)* rătăcire, abatere, greșeală, eroare. (<fr. *hérésie*, lat. *haeresis*)

erg[1] *s. m. (fiz.)* unitate de măsură pentru energie, lucru mecanic și căldură egală cu lucrul mecanic efectuat de o forță de o dină care își deplasează punctul de aplicație cu 1 cm. (<fr. *erg*, cf. gr. *ergon*, muncă)

erg[2] *s. n.* deșert de nisip acoperit cu dune, în Sahara, Peninsula Arabică etc.; areg. (<fr. *erg*<cuv. ar.)

ergán *s. n.* produs ceramic, folosit în electrotehnica de înaltă frecvență. (<fr. *ergan*)

ERGAST(O)- *elem. comp.* „care elaborează, care transportă". (<fr. *ergast[o]-*, cf. gr. *ergastes*, muncitor)

ergasteníe *s. f.* astenie cauzată de o suprasolicitare psihică sau fizică. (<*ergo-* + *astenie*)

ergastérie *s. f. (ant.)* atelier meșteșugăresc în Atena, care exploata munca sclavilor. (<fr. *ergastérie*)

ergastoplásmă *s. f.* organit celular endoplasmatic, pe care se înșiră ribozomii. (<fr. *ergastoplasme*)

ergatív *s. n.* caz gramatical, în unele limbi flexionare, care indică subiectul unei acțiuni ce se exercită asupra unui obiect. (<fr. *ergatif*)

ERGO-, -ergíe *elem. comp.* „muncă, activitate, energie". (<fr *ergo-*, *-ergie*, cf. gr. *ergon*)

ergocalciferól *s. m.* vitamina D_2. (<fr. *ergocalciférol*)

ergódic, -ă *adj.* (despre o ipoteză) care presupune că realizarea izolată a unui proces aleatoriu staționar este statistic reprezentativă pentru realizările posibile. (<fr. *ergodique*)

ergodicitáte *s. f.* proprietate a unui proces aleatoriu staționar care satisface ipoteza ergodică. (<fr. *ergodicité*)

ergodinamográf *s. n.* ergograf. (<*ergo-* + *dinamograf*)

ergogenézĭ *s. f. (biol.)* ansamblu de factori care condiționează creșterea. (<fr. *ergogenèse*)

ergográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea activității musculare; ergodinamograf. (<fr. *ergographe*)

ergográfic, -ă *adj.* referitor la ergografie. (<fr. *ergographique*)

ergografíe *s. f.* **1.** metodă de înregistrare grafică a stării de oboseală a unui mușchi. **2.** descriere a elementelor și aspectelor materiale ale vieții unei comunități etnice, a civilizației și tehnicii muncii. (<fr. *ergographie*)

ergográmă *s. f.* diagramă obținută la ergograf. (<*ergo-* + *-gramă*)

ergól *s. m.* orice materie chimică susceptibilă de a intra în compoziția unui amestec fuzant. (<fr. *ergol*)

ergologíe *s. f.* știința despre bunurile materiale ale culturii. (<germ. *Ergologie*)

ergométric, -ă *adj.* referitor la ergometrie. ○ *bicicletă ~ă* = aparat în formă de bicicletă fără roți, servind pentru aprecierea adaptării la efort în diferite sectoare de muncă și discipline sportive. (<fr. *ergométrique*)

ergometríe *s. f.* disciplină care se ocupă cu determinarea lucrului mecanic efectuat în timpul unui efort fizic. (<fr. *ergométrie*)

ergometrínă *s. f.* alcaloid din secara cornută, cu acțiune vasoconstrictoare și hemostatică. (<fr. *ergométrine*)

ergométru *s. n.* aparat folosit în ergometrie. (<fr. *ergomètre*)

ergónă *s. f.* denumire generică pentru substanțe cu activitate fiziologică (hormoni, vitamine, enzime). (<fr. *ergone*)

ergonómic, -ă *adj.* referitor la ergonomie. (<fr. *ergonomique*)

ergonomíe *s. f.* știință interdisciplinară care studiază relațiile dintre om, mașină și mediul de muncă, în scopul îmbunătățirii metodelor și mijloacelor de producție. (<fr. *ergonomie*)

ergonomíst, -ă *s. m. f.* specialist în ergonomie. (<fr. *ergonomiste*, engl. *ergonomist*)

ergopsihiatríe *s. f.* ramură a medicinei care studiază omul în procesul muncii și aspectele legate de psihoigienă. (<*ergo-* + *psihiatrie*)

ergosterínă *s. f.* ergosterol. (<fr. *ergostérine*)

ergosteról *s. m.* sterol din țesuturile animale și vegetale care prin iradiere cu radiații ultraviolete se transformă în vitamina D_2; ergosterină. (<fr. *ergostérol*)

ergót *s. n.* **1.** formație vegetală parazitară, veninoasă, care apare sub formă de mici puncte pe spicul unor graminee. **2.** boală criptogamică a cerealelor, în special a secarei, caracterizată prin formarea de ergoturi (1); cornul secarei. **3.** *(anat.)* proeminență medulară a fiecărui ventricul lateral al creierului. (<fr. *ergot*)

ergotá *vb. tr.* a șicana, a sîcîi pentru fleacuri. (<fr. *ergoter*)

ergotamínă *s. f.* alcaloid natural din secara cornută, folosit ca vasoconstrictor. (<fr., engl. *ergotamine*)

ergoterapeút *s. m.* medic specialist în ergoterapie. (<fr. *ergothérapeute*)

ergoterapeútic, -ă *adj.* referitor la ergoterapie, de ergoterapie. (<fr. *ergothérapeutique*)

ergoterapíe *s. f.* tratament al unor boli psihice prin muncă manuală simplă; terapeutică ocupațională. (<fr. *ergothérapie*)

ergotínă *s. f.* alcaloid toxic extras din cornul secarei, care provoacă contracția mușchilor

chilor și este folosit în medicină ca hemostatic; ergotoxină. (<fr. *ergotine*)

ergotinină *s. f.* unul dintre alcaloizii extrași din secara cornută. (<fr. *ergotinine*)

ergotism[1] *s. n.* manie de a sicii, de a șicana. (<fr. *ergotisme*)

ergotism[2] *s. n.* intoxicație gravă cu ergotină. (<fr. *ergotisme*)

ergotoxină *s. f.* ergotină. (<fr. *ergotoxine*)

ergotropie *s. f.* stare determinată de intensitatea proceselor de combustie și apărare generală a organismului. (<fr. *ergotropie*)

ericacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, cuprinzînd afinul, rododendronul și azaleele. (<fr. *éricacées*)

erija *vb. refl.* a-și aroga ilegal o autoritate, un rol, a se da drept... — *erijare* s. f. (<fr. *ériger*)

erinaceide *s. n. pl.* familie de mamifere insectivore avînd corpul acoperit cu țepi. (<fr. *érinacéidés*, cf. lat. *erinaceus*, arici)

erinaceu, -ee *adj.* cu ghimpi, asemănător cu un arici. (<fr. *érinacé*)

erinii *s. f. pl.* (la greci) divinități ale infernului menite să pedepsească crimele, reprezentate cu părul răvășit, împletit cu șerpi; (la romani) furii. (<fr. *érinnyes*, cf. gr. *Erinyes*)

erinofilie *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu colecțiile de viniete fără valoare de francare. (<fr. *érinnophilie*)

eriocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe se răspîndesc cu ajutorul animalelor, agățate de lîna lor. (cf. gr. *erion*, lînă)

erisifacée *s. f. pl.* familie de ciuperci parazite, care provoacă diverse boli la unele plante. (<fr. *érisifacées*)

eristic, -ă I. *adj.* referitor la eristică. ○ *școală* ~*ă* = nume dat școlii filozofice din Megara (Grecia antică), datorită înclinării ei spre controverse. II. *s. m. f.* adept al eristicii. III. *s. f.* arta de a controversa, folosind argumente subtile sau artificii sofistice. (<fr. *éristique*, cf. gr. *eristikos*, amator de controverse)

eritabilitate *s. f.* capacitatea de a se transmite de la o generație la alta. (după fr. *héritage*, moștenire)

eritém *s. n.* înroșire a pielii, ca urmare a unei congestii. (<fr. *érythème*, gr. *erythema*, roșeață)

eritematós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de eritem. (<fr. *érythémateux*)

ERITR(O)- *elem. comp.* „roșu", „hematie". (<fr. *érythr/o/-*, cf. gr. *erythros*)

eritrásmă *s. f.* afecțiune cutanată parazitară datorată unei ciuperci, caracterizată prin apariția unor placarde roșii-brune, fin scuamoase. (<fr. *érythrasma*)

eritrémic, -ă *adj.* referitor la eritremie. (<fr. *érythrémique*)

eritremie *s. f.* boală caracterizată prin mărirea numărului de globule roșii din sînge și printr-o hiperplazie a măduvei osoase; eritrocitopenie; poliglobulie. (<fr. *érythrémie*)

eritrină *s. f.* 1. antibiotic izolat din eritrocitele mamiferelor, cu efect în special asupra bacteriilor difterice. 2. pigment roșu specific algelor roșii, prezent și în talul unor licheni. (<fr. *érythrine*)

eritrism *s. n.* colorație congenitală roșcată a părului. (<fr. *érythrisme*)

eritroblást *s. m.* celulă mamă a eritrocitelor, care comportă încă un nucleu. (<fr. *érythroblaste*)

eritroblástic, -ă *adj.* referitor la formarea eritroblaștilor. (<fr. *érythroblastique*)

eritroblastemie *s. f.* boală caracterizată prin prezența eritroblaștilor în sînge. (<fr. *érythroblastémie*)

eritroblastolíză *s. f.* distrugere a eritroblaștilor. (<fr. *érythroblastolyse*)

eritroblastóm *s. n.* mielom cu eritroblaști. (<fr. *érythroblastome*)

eritroblastopenie *s. f.* diminuare sau încetare a formării eritroblaștilor. (<fr. *érythroblastopénie*)

eritroblastóză *s. f.* prezența patologică a eritroblaștilor în sînge. (<fr. *érythroblastose*)

eritrocheratodermie *s. f.* boală de piele care se manifestă sub formă de placarde roșii, putînd deveni verucoase. (<fr. *érythrokératodermie*)

eritrocianóză *s. f.* eritem de nuanță violacee. (<fr. *érythrocyanose*)

eritrocit *s. n.* hematie. (<fr. *érythrocyte*)

eritrocitóm *s. n.* mielom dezvoltat de elementele medulare formatoare de globule roșii. (<fr. *érythrocytome*)

eritrocitóză *s. f.* creștere a numărului de eritrocite în sînge. (<fr. *érythrocytose*)

eritrodermie *s. f.* dermatoză generalizată caracterizată printr-o înroșire intensă a pielii. (<fr. *érythrodermie*)

eritrodiapedéză *s. f.* diapedeză a globulelor roșii. (<fr. *érythrodiapédèse*)

eritrodonție *s. f.* maladie congenitală constînd din colorarea în roșu a dinților. (<fr. *érythrodontie*)

eritrofagie *s. f.* fagocitoză a globulelor roșii. (<fr. *érythrophagie*)

eritrofil, -ă *adj.* (despre celule) cu afinitate pentru coloranții roșii. (<fr. *érythrophile*)

eritrofilă *s. f.* pigment roșu din frunze și din talurile unor alge. (<fr. *érythrophille*)

eritrofobie *s. f.* 1. teamă patologică de culoarea roșie. 2. ereutofobie. (<fr. *érythrophobie*)

eritrogramă *s. f.* parte dintr-o hemogramă conținînd numărul de eritrocite și reticulocite, valoarea globulară etc. (<*eritro-* + *-gramă*)

eritroleucemie *s. f.* formă de leucoză constînd în asocierea de poliglobulie și leucemie, care evoluează paralel; eritroleucoză. (<fr. *érythro-leucémie*)

eritroleucóză *s. f.* eritroleucemie. (<fr. *érythro-leucose*)

eritrolíză *s. f.* distrugere a globulelor roșii. (<fr. *érythrolyse*)

eritromelalgie *s. f.* eritem dureros al extremităților, însoțit de temperatură locală și vasodilatație intensă, hiperhidroză etc., datorat unor tulburări endocrino-simpatice. (<fr. *érythromélalgie*)

eritromelie *s. f.* boală cronică a pielii la nivelul extremităților corpului. (<fr. *érythromélie*)

eritromicină *s. f.* antibiotic puternic, activ mai ales în infecțiile stafilococice severe. (<fr. *érythromycine*)

eritromieloblastóm *s. n.* mielom dezvoltat de mieloblaşti şi de mielocite. (<fr. *érythromyéloblastome)*

eritromielóză *s. f.* mieloză eritremică. (<fr. *érythromyélose)*

eritropatíe *s. f.* denumire generică dată bolilor globulelor roşii. (<fr. *érythropathie)*

eritropénie *s. f.* scădere considerabilă a numărului globulelor roşii din sînge. (<fr. *érythropénie)*

eritroplazíe *s. f.* dermatoză pe mucoase, sub formă de pete roşii, lucitoare, nedureroase, care se transformă de obicei într-un epitelíom. (<fr. *érythroplasie)*

eritropoiéză *s. f.* proces de formare a hematiilor. (<fr. *érythropoïèse)*

eritropsíe *s. f.* defect de vedere constînd în a percepe obiectele colorate în roşu. (<fr. *érythropsie)*

eritropsínă *s. f.* pigment roşu prezent în celulele din retină. (<fr. *érythropsine)*

eritrotoxínă *s. f.* toxină care acţionează asupra globulelor roşii. (<fr. *érythrotoxine)*

eritrózã *s. f.* **1.** aspect roşu congestiv al pielii şi al mucoaselor. • hiperplazie a ţesuturilor formatoare de hematii. **2.** monozaharidă cu patru atomi de carbon. **3.** predispoziţie de a roşi. (<fr. *érythrose)*

eritrozínă *s. f.* materie colorantă roşie, formată prin acţiunea iodului asupra fluoresceinei, folosită ca sensibilizator fotografic în galben şi portocaliu. (<fr. *érythrosine)*

eritrurie *s. f.* colorare în roşu a urinei, datorită hemoglobinei sau unui pigment colorat introdus în organism. (<fr. *erythrurie)*

erizipél *s. n.* dermatită infecţioasă, datorată unui streptococ, manifestată prin inflamarea şi înroşirea unei părţi din piele şi prin febră. (<fr. *érysipèle)*

erizipelatós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de erizipel. (<fr. *érysipélateux)*

erizipeloíd *s. n.* boală infecţioasă cu erupţii, provocată de toxinele unui bacil al rujetului porcului. (<fr. *érysipéloïde)*

ermeneútic, -ă *adj., s. f.* v. hermeneutic.

ermétic, -ă *adj.* **1.** (şi *adv.)* care astupă, etanşează perfect. **2.** *(fig.)* greu de înţeles, obscur, impenetrabil. • ezoteric. — var. *hermetic, -ă* adj. (<fr. *hermétique)*

ermetísm *s. n.* **1.** caracterul a ceea ce este ermetic (2). **2.** direcţie estetică manifestată cu precădere după primul război mondial, care cultiva deliberat (în poezie) un limbaj excesiv intelectualizat, cifrat, adesea inteligibil. — var. *hermetism* s. n. (<fr. *hermétisme*, cf. *Hermes (Trismegistul)*, zeu gr., considerat de alchimişti ca patron al ştiinţelor oculte şi al magiei)

ermetíst, -ă *s. m. f.* scriitor adept al ermetismului. (<fr. *hermétiste)*

ermetizá *vb. tr.* a da un caracter ermetic (2). — *ermetizáre* s. f. (<fr. *hermétiser)*

ermetizánt, -ă *adj.* care ermetizează. (<fr. *hermétisant)*

ermít *s. m.* eremit. (<fr. *ermite)*

ermitáj *s. n.* **1.** locuinţa unui ermit; sihăstrie; *(p. ext.)* loc retras. **2.** mic palat izolat; pavilion izolat în parcul unui castel. (<fr. *ermitage)*

ermitizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter de ermit. — *ermitizáre* s. f. (<*ermit* + *-iza)*

ERO- v. e r o t(o)-.

eroáre *s. f.* **1.** lipsă de concordanţă între percepţii şi realitatea obiectivă; cunoştinţă falsă, denaturată; greşeală. ○ *a induce* (pe cineva) *în* ~ = a amăgi, a înşela. **2.** *(jur.)* reprezentare greşită asupra unei situaţii de fapt ori asupra existenţei unui act normativ. **3.** diferenţa dintre valoarea măsurată şi cea reală a unei mărimi. (<fr. *erreur*, lat. *error)*

erodá *vb. tr., refl.* **1.** a produce, a suferi o eroziune; a (se) uza prin frecare. **2.** *(fig.)* a (se) degrada, puţin cîte puţin. — *erodáre* s. f. (<fr. *éroder*, lat. *erodere)*

erodábil, -ă *adj.* care poate fi erodat (uşor). (<fr. *érodable)*

erodabilitáte *s. f.* calitatea de a fi erodabil. • măsură a intensităţii cu care un sol este supus acţiunii erozive a apei. (<fr. *érodabilité)*

erodánt, -ă *adj.* care roade (prin acţiune chimică). (<fr. *érodant)*

erogén, -ă *adj.* (despre zone ale corpului) susceptibil a produce o excitaţie sexuală. (<fr. *érogène)*

erogenitáte *s. f.* proprietate a unor zone ale corpului de a constitui sursa excitaţiei sexuale. (<*erogen* + *-itate)*

eróic, -ă I. *adj.* propriu eroilor; cu calităţi de erou; vitejesc. • măreţ, grandios. • (despre poezii, poeme etc.) care cîntă, povesteşte faptele unui erou. II. *s. n.* formă de manifestare a sublimului, expresie viguroasă a unirii idealului etic cu cel estetic. (<fr. *héroïque)*

eroicitáte *s. f. (rar)* caracter eroic. (<fr. *héroïcité)*

eróico *adv. (muz.)* eroic. (<it. *eroico)*

eroicómic, -ă *adj.* care este în acelaşi timp eroic şi comic. ○ *poem* ~ = poem-epopee care are un subiect comic. (<fr. *héroï-comique)*

eroínă *s. f.* **1.** femeie plină de curaj eroic, de spirit de sacrificiu, abnegaţie în muncă etc. **2.** personaj feminin (principal) al unei opere literare; femeie, personaj principal al unei întîmplări. (<fr. *héroïne)*

eroísm *s. n.* comportare deosebită care se manifestă prin săvîrşirea de fapte mari în împrejurări grele (mai ales în război); atitudine, faptă de erou; vitejie. (<fr. *héroïsme)*

eroizá *vb. tr.* a investi cu caracter eroic. — *eroizáre* s. f. (<fr. *héroïser)*

eronát, -ă *adj.* greşit, inexact. (<fr. *erroné)*

eroologíe *s. f.* parte a mitologiei care se ocupă cu studiul eroului creator de civilizaţie şi cultură. (<*erou* + *-logie)*

éros *s. n.* **1.** dragoste, iubire; *(spec.)* dragoste senzuală; motiv erotic în literatură. **2.** ansamblul dorinţelor sexuale, considerate din punct de vedere psihanalitic; libido. • ansamblul instinctelor de conservare şi perpetuare. (<fr. *éros* /1/, germ. *Eros*, cf. *Eros*, zeul iubirii la greci)

EROT(O)-/ERO- *elem. comp.* „plăcere sexuală, iubire fizică". (<fr. *érot|o|-, éro-*, cf. gr. *eros, -otos*, dragoste, iubire)

erotemátic, -ă 1. *adj.* (despre metode de argumentare sau de învățare) care procedează prin întrebări. II. *s. f.* metodă de a afla adevărul prin întrebări. (<fr. *érotématique*, germ. *erotematisch*, /II/ *Erotematik*)

erotétică *s. f.* logică a întrebărilor. (cf. gr. *erótema*, întrebare)

erótic, -ă 1. *adj.* referitor la dragoste; de iubire. • (despre opere literare) care conține sentimente de dragoste; care cîntă dragostea. II. *s. f.* totalitatea operelor literare care cîntă sentimentul iubirii. (<fr. *érotique*, gr. *erotikos*)

erotism *s. n.* 1. caracter erotic. 2. *(med.)* dragoste maladivă; senzualism. (<fr. *érotisme*)

erotizá *vb. tr. (livr.)* 1. a face să devină erotic. 2. a da un caracter, o coloratură erotică. (<fr. *érotiser*)

erotizáre *s. f.* 1. acțiunea de a erotiza. 2. apariție la cele două sexe, în momentul maturizării, a reflexelor sexuale, înnăscute, latente pînă atunci. (<*erotiza*)

erotográf, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de erotografomanie. (<*erotografomanie*)

erotografománie *s. f.* impuls patologic de a scrie scrisori de dragoste. (<*eroto-* + *grafomanie*)

erotológ, -ă *s. m. f.* specialist în erotologie. (<fr. *érotologue*)

erotológic, -ă *adj.* referitor la erotologie. (<fr. *érotologique*)

erotológie *s. f.* studiul științific al erosului și al operelor erotice. (<fr. *érotologie*)

erotomán, -ă *adj., s. m. f.* obsedat sexual. (<fr. *érotomane*)

erotománie *s. f.* psihopatie caracterizată prin predominarea ideilor sexuale; obsesie sexuală. (<fr. *érotomanie*)

erotopátie *s. f.* denumire generică pentru orice tulburare în sfera pulsiunilor sexuale. (<*eroto-* + *-patie*)

erós *s. m.* 1. *(ant.)* personaj mitologic născut dintr-un muritor și o zeitate, înzestrat cu puteri supraomenești sau celebru prin faptele sale; semizeu. 2. persoană care se distinge prin vitejie și curaj excepțional în războaie sau în împrejurări deosebit de grele etc. • ostaș căzut pe cîmpul de luptă. 3. om deosebit prin calitățile sale morale și prin acțiunile sale, care se distinge în mod special într-un anumit domeniu. 4. personaj (principal) al unei opere literare. • personaj principal al unei întîmplări. (<fr. *héros*, lat. *heros*)

erozionál, -ă *adj.* produs prin eroziune (1). (<*eroz|iune| + -onal*)

eroziúne *s. f.* 1. roadere a solului, a rocilor sub acțiunea diferiților agenți externi. • *(p. ext.)* roadere, tocire, uzură. 2. uzură a conductelor sau a aparatelor metalice datorită frecării fluidelor de pereții acestora. 3. ulcerație ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor. 4. *(fig.)* degradare progresivă, uzură lentă. (<fr. *érosion*, lat. *erosio*)

eroziv, -ă *adj.* care produce eroziune (1). (<fr. *érosif*)

erozivitáte *s. f.* însușirea de a fi eroziv. • măsură în care un sol este expus eroziunii agenților naturali. (<engl. *erosivity*)

ERPETO- *elem. comp.* „reptilă, șarpe". (<fr. *erpéto-*, cf. gr. *herpeton*)

erpetoíd, -ă *adj.* în formă de șarpe. (<fr. *erpétoïde*)

erpetológ, -ă *s. m. f.* specialist în erpetologie. (<fr. *erpétologue*)

erpetológic, -ă *adj.* referitor la erpetologie. (<fr. *erpétologique*)

erpetológie *s. f.* parte a zoologiei care studiază reptilele și amfibienii. (<fr. *erpétologie*)

errátum *s. n.* v. e r a t ă.

erubescént, -ă *adj.* (despre fructe etc.) care se înroșește; roșcat. (<fr. *érubescent*, lat. *erubescens*)

erubescénță *s. f.* însușirea de a fi erubescent. (<fr. *érubescence*, lat. *erubescentia*)

ERUCI- *elem. comp.* „omidă". (<fr. *éruci-*, cf. lat. *eruca*)

erúcic *adj. acid* ~ = acid nesaturat prezent în gliceride și în uleiul din semințele de rapiță și de muștar. (<engl. *erucic*)

eruciform, -ă *adj.* (despre larva unor insecte, organele unor plante) de forma unei omizi. (<fr. *éruciforme*)

erucivór, -ă *adj.* (despre păsări) care se hrănește cu omizi. (<fr. *érucivore*)

eructá *vb. intr.* a rigii. (<fr. *éructer*, lat. *eructare*)

eructáție *s. f.* eliminare de gaze din stomac, însoțită de zgomot, prin esofag și cavitatea bucală; rigiială. (<fr. *éructation*, lat. *eructatio*)

erudít, -ă *adj.* (și *s.*) care posedă cunoștințe vaste; învățat, savant. • (despre opere științifice) care dovedește erudiție. (<fr. *érudit*, lat. *eruditus* < *erudire*, a instrui)

eruditíssim *adj. (livr.)* foarte erudit. (<it. *eruditissimo*)

erudíție *s. f.* cunoaștere temeinică, aprofundată a uneia sau a mai multor științe; cultură vastă. — var. *erudițiune* s. f. (<fr. *érudition*, lat. *eruditio*)

erudițiúne *s. f.* v. e r u d i ț i e.

erumpént, -ă *adj.* (despre fructe) care se deschide brusc prin rupere. (<lat. *erumpens*)

erúpe *vb. intr.* 1. (despre magmă, petrol etc.) a face erupție, a se revărsa cu putere; a țîșni, a izbucni. 2. (despre pete, bășicuțe pe piele, caracteristice unor boli) a apărea. — *erúpere* s. f. (<lat. *erumpere*)

eruptív, -ă *adj.* 1. de, din erupție; (despre roci) de origine vulcanică. • *(fig.:* despre oameni și manifestările lor) violent, impetuos, vulcanic. 2. (despre boli) însoțit de o erupție. (<fr. *éruptif*)

eruptivísm *s. n.* ansamblu de fenomene legate de producerea erupțiilor vulcanice. (<fr. *éruptivisme*)

eruptivitáte *s. f.* ansamblul condițiilor proprii unei erupții (1). (<fr. *éruptivité*)

erúpție *s. f.* 1. ieșire bruscă și violentă din pămînt a unui gaz, a țițeiului, a lavei etc.; erupere. ○ ~ *vulcanică* = ansamblul fenomenelor legate de migrarea magmei și de revărsarea ei sub formă de lavă; vulcanism. 2. ~ *solară*

= creștere bruscă a strălucirii unei regiuni a cromosferei. 3. apariție pe piele a unor pete roșii sau a unor bășicuțe în cazul unor boli. — var. *eruptiune* s. f. (<fr. *éruption*, lat. *eruptio*)

erupțiúne *s. f.* v. e r u p ț i e.

erzáț *s. n.* surogat (de cafea). (<germ. *Ersatz*)

esaveráj *s. n. (rugbi)* diferența dintre punctele înscrise de o echipă și cele primite. (<*esca-* + *-averaj*)

-ésc *suf.* „propriu, în felul lui...” (<fr. *-esque*, lat. *-iscum*, it. *-esco*)

escabeau /eskabó/ *s. n.* 1. scăunaș de bucătărie (fără brațe și spătar); taburet. 2. scară mică, portativă. (<fr. *escabeau*)

escádră *s. f.* 1. mare unitate navală de luptă, compusă din portavioane, crucișătoare, nave purtătoare de rachete etc., comandată de un viceamiral. ● grupare navală formată din 4—8 nave de același tip. 2. mare unitate militară de aviație, comandată de un general. (<fr. *escadre*)

escadrilă *s. f.* subunitate tactică a unui regiment de aviație, compusă din câteva patrule. ● grupare compusă din 3—4 nave de luptă (distrugătoare, vedete, dragoare). (<fr. *escadrille*)

escadrón *s. n.* subunitate de cavalerie sau de blindate, echivalentă companiei. (<fr. *escadron*)

escaladá *vb. tr.* 1. a se cățăra pe un zid înalt, pe un obstacol, pe un munte (cu ajutorul scărilor). 2. a lua cu asalt. 3. *(fig.)* a inteți, a crește, a intensifica, a extinde treptat o acțiune, un conflict. — *escaladáre* s. f. (<fr. *escalader*)

escaládă *s. f.* 1. escaladare; cățărare, ascensiune. 2. ramură a alpinismului constând din ascensiuni în cursul cărora sportivul se cațără prin mijloace proprii, folosind prize și reazeme naturale pe care i le oferă stânca. 3. *(fig.)* creștere rapidă în intensitate, în amploare a unui fenomen social etc. (<fr. *escalade*, după amer. *escalation*)

escalatór *s. n.* scară rulantă, cu trepte mișcătoare, care transportă oameni de la un nivel la altul. (<engl. *escalator*)

escálă *s. f.* staționare temporară a unei (aero)nave pentru aprovizionare, control, reparație, pentru debarcarea sau îmbarcarea călătorilor etc.: *(p. ext.)* oprire. ● port, localitate unde se face această oprire. (<fr. *escale*)

escalóp *s. n.* preparat alimentar făcut din mușchi de vițel sau din pește, fierte în sos de vin. (<fr. *escalope*)

escamotá *vb. tr.* 1. a face să dispară ceva pe nesimțite. ● *(fig.)* a ascunde, a denatura, a falsifica. 2. a introduce trenul de aterizare al unui avion, în timpul zborului, în locașurile speciale din corpul său. — *escamotáre* s. f. (<fr. *escamoter*)

escamotábil, -ă *adj.* care poate fi escamotat. (<fr. *escamotable*)

escamotáj *s. n.* 1. escamotare. 2. acrobație nautică făcută cu caiacul, constând într-o întoarcere înapoi cu îmbarcația și o revenire. (<fr. *escamotage*)

escamotér, -ă *s. m. f. (rar)* scamator la circ. (<fr. *escamoteur*)

escapádă *s. f.* ieșire pe furiș, nepermisă, de scurtă durată, pentru distracții; aventură; petrecere organizată cu această ocazie. (<fr. *escapade*)

escapism *s. n.* concepție filozofică și etică ce preconizează evadarea din cotidian prin contemplarea „esențelor spirituale”, căutarea unui refugiu în atemporalitate. (<engl. *escapism*)

escapíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al escapismului. (<engl. *escapist*)

escáră *s. f.* crustă negricioasă care se formează pe piele, pe plăgi prin mortificarea țesuturilor superficiale. (<fr. *escarre*, cf. gr. *eschara*, focar, crustă)

escarifícă *vb. tr.* a forma o escară. — *escarifícare* s. f. (<fr. *escarrifier*)

escarótic, -ă *adj., s. n.* (agent caustic) care produce escare. (<fr. *escarrotique*)

escarpaméntˈ *s. n.* pantă abruptă. (<fr. *escarpement*)

escarpáre *s. f.* executare a barajelor antitanc. (după fr. *escarpement*)

escarpát, -ă *adj.* (despre un mal, un drum etc.) abrupt, povârnit, înclinat. (<fr. *escarpé*)

escárpă *s. f.* excavare în versantul dinspre inamic al unei fortificații, executată în scopul măririi înclinării pantei. (<fr. *escarpe*)

escarpén *adj. inv., s. m.* (pantof de damă) decupat, cu talpă foarte subțire. (<fr. *escarpin*, cf. it. *scarpino*, cu talpa foarte subțire)

escatológic, -ă *adj.* v. e s h a t o l o g i c.

escatologíe *s. f.* v. e s h a t o l o g i e.

-escént, -ă *suf.*, „care capătă calitatea de...”, „care începe să...”. (<fr. *-escent*, cf. lat. *-escentum*)

eschibițíe *s. f.* v. e x h i b i ț i e.

eschilă *s. f.* mic fragment dintr-un os fracturat. (<fr. *esquille*)

eschilectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei eschile. (<fr. *esquillectomie*)

eschilós, -oásă *adj.* care prezintă eschile. (<fr. *esquilleux*)

eschimós, -ă I. *s. m. f.* populație de tip mongoloid care trăiește în regiunile arctice din America și Groenlanda. II. *adj.* care aparține acestei populații. ● *(s. f.)* limbă vorbită de eschimoși. (<fr. *esquimau*)

eschivá *vb.* I. *refl.* a se sustrage de la îndeplinirea unei obligații, a se da în lături, a se feri. ● a se retrage pe furiș. II. *tr. (sport)* a evita o lovitură. — *eschiváre* s. f. (<fr. *esquiver*)

eschivă *s. f. (box)* mijloc de a evita o lovitură prin deplasarea corpului, aplecarea capului etc. (<fr. *esquive*)

escobár *s. m. (rar)* om care uzează de șiretlicuri; om viclean, chiibușar; ipocrit. (<fr. *escobar*, cf. *Escobar y Mendoza*, iezuit sp.)

escontáre *s. f. (fin.)* operație prin care se diminuează primele încasate anterior la asigurările de viață cu dobândă compusă pe care asiguratorul le obține de la instituția de credit. (după fr. *escompte*)

escopétă *s. f.* veche armă de foc portativă, cu țeavă evazată. (<fr. *escopette*)

escortá *vb. tr.* 1. a însoți, a păzi cu escortă. 2. *(fam.)* a însoți, a întovărăși. — *escortáre* s. f. (<fr. *escorter*)

escórtă *s. f.* 1. grup de oameni înarmați, trupă care însoțește pe cineva pentru a-l proteja sau

a-l supraveghea; suita unui demnitar, a unui suveran. 2. formație de (aero)nave de luptă care însoțește un convoi de nave comerciale, pentru a le proteja împotriva inamicului. (<fr. *escorte*)

escortór *s. n.* (aero)navă cu misiune de escortă (2). (<fr. *escorteur*)

escróc, -oácă *s. m. f.* pungaș, șarlatan. (<fr. *escroc*)

escrocá *vb. tr.* a săvîrși o escrocherie, a înșela. — *escrocáre* s. f. (<fr. *escroquer*)

escrocherie *s. f.* înșelătorie, pungășie, șarlatanie. • *(jur.)* înșelăciune, fraudă. (<fr. *escroquerie*)

escuádă *s. f.* (ieșit din uz) fracțiune dintr-o unitate militară comandată de un caporal sau de un brigadier; căprărie. (<fr. *escouade*)

escúdo *s. m.* unitatea monetară a Portugaliei și a Capului Verde. (<port. *escudo*)

esculínă *s. f.* glicozidă extrasă din scoarța castanului sălbatic, folosită ca febrifug, antinevralgic și antireumatic. (<fr. *esculine*)

eseláj *s. n.* încercare; probă. • *(av.)* testare a unui avion în zbor. (<fr. *essayage*)

eseiór *s. m.* pilot care încearcă avioanele noi în zbor. (<fr. *essayeur*)

eseíst, -ă *s. m. f.* autor de eseuri. (<fr. *essayiste*)

eseístic, -ă I. *adj.* referitor la eseu, specific eseului. II. *s. f.* arta de a scrie eseuri; literatura eseurilor. (<germ. *essayistisch*, /II/ *Essayistik*)

esenián[1], -ă *adj., s. m. f.* (membru) care aparține unei secte religioase, la vechii evrei, care condamna sacrificiile, preamărind comunitatea bunurilor materiale, hrana în comun, ținerea departe de căsătorie etc. (<fr. *essénien*)

esenián[2], -ă *adj.* 1. propriu operei lui Esenin. 2. în maniera poeziei lui Esenin. (</Serghei/ *Esenin*, poet rus + *-ian*)

esenism *s. n.* doctrina esenienilor[1]. (<fr. *essénisme*)

esențár *s. n.* vas special pentru prepararea esenței (de ceai etc.). (după it. *essenziero*)

esénță *s. f.* 1. categorie filozofică desemnînd totalitatea celor mai profunde și stabile însușiri și relații ale obiectelor și proceselor realității, care constituie natura lor internă, ascunsă. ○ *în ~ =* în ceea ce este fundamental; în ultimă analiză. 2. lichid volatil extras din plante sau din anumite substanțe. • substanță concentrată care, diluată, dă un produs alimentar. 3. specie de arbori care alcătuiesc arboretul principal dintr-o pădure. • varietate de lemn. (<fr. *essence*, lat. *essentia*)

esențiál, -ă *adj.* care ține de esența unui lucru, referitor la esență; fundamental, primordial, principal. (<fr. *essentiel*, lat. *essentialis*)

esențialism *s. n.* 1. orientare metafizică, dogmatică care postulează existența unor calități absolute ale realului. 2. orientare în pedagogia americană care vede educația ca transmitere a moștenirii culturale, ce conține valorile spirituale fundamentale ale umanității. 3. doctrină medicală mai veche care atribuia bolile unor așanumite „esențe", proprii fiecărei boli. (<fr. *essentialisme*)

esențialíst, -ă *adj.* referitor la esențialism. (<fr. *essentialiste*)

esențialitáte *s. f.* natura internă, profundă, permanentă a lucrurilor. • caracter esențial. (<fr. *essentialité*)

esențializá *vb. tr.* a desprinde, a degaja esența (din obiecte și fenomene). — *esențializáre* s. f. (<*esențial* + *-iza*)

esențialmênte *adv.* prin esență, mai presus de orice; absolut. (<it. *essenzialmente*, fr. *essentiellement*)

eséu *s. n.* 1. studiu de proporții reduse asupra unor probleme filozofice, literare, științifice etc., care expune un punct de vedere personal, fără intenția de a epuiza subiectul. 2. încercare; probă. • probă preliminară de mărci poștale pe hîrtie și în culori diferite, din care se alege cea care va rămîne prototipul definitiv al întregului tiraj. 3. *(sport)* încercare. • *(rugbi)* așezarea mingii la sol, dincolo de linia de but a adversarilor. (<fr. *essai*)

ESHATO- *elem. comp.* „sfîrșit". (<fr. *eschato-*, cf. gr. *eskhatos*, final, ultim)

eshatológic, -ă *adj.* referitor la eshatologie. — var. *escatologic, -ă* adj. (<fr. *eschatologique*)

eshatologíe *s. f.* totalitatea concepțiilor religioase care se referă la destinele finale ale omenirii („sfîrșitul lumii", „judecata de apoi" etc.). — var. *escatologie* s. f. (<fr. *eschatologie*)

esicásm *s. n.* doctrină mistică monahală care propaga descoperirea sensibilă a divinității cu ajutorul anumitor tehnici fiziologice și mintale de concentrare. (<it. *esicasmo*, cf. gr. *hesychazein*, a sta liniștit)

esicást *s. m.* călugăr care practică esicasmul. (<it. *esicasta*, gr. *hesychastes*)

ésker *s. n.* creastă lungă și sinuoasă formată din nisipuri și pietrișuri aduse de torenții glaciari. (<engl. *esker* < cuv. isl.)

ESOCI- *elem. comp.* „știucă" (<fr. *ésoci-*, cf. lat. *esox, -ocis*)

esocicultúră *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea științifică a știucii. (<fr. *ésociculture*)

esocíde *s. f. pl.* familie de pești răpitori de apă dulce având ca tip știuca. (<lat. *esocidae*)

esocifórme *s. f. pl.* ordin de pești teleosteeni cu corpul alungit, acoperit cu solzi mărunți, cuprinzînd familia esocidelor. (<fr. *esociformes*)

esoduodenostomíe *s. f.* anastomoză între esofag și duoden, după o gastrectomie totală. (<fr. *œsoduodénostomie*)

esofág[1] *s. n.* organ tubular care leagă faringele cu stomacul. (<fr. *œsophage*, gr. *oisophagos* < *oisein*, a duce, a purta)

ESOFAG[2](O)- *elem. comp.* „esofag". (<fr. *œsophag|o|-*, cf. gr. *oisophagos*, care duce cele ce se mănîncă)

esofagalgíe *s. f.* durere esofagiană. (<fr. *œsophagalgie*)

esofagectazíe *s. f.* dilatație anormală a esofagului. (<fr. *œsophagectasie*)

esofagectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei părți a esofagului. (<fr. *œsophagectomie*)

esofagián, -ă *adj.* referitor la esofag, al esofagului. (<fr. *œsophagien*)

esofagísm *s. n.* spasm al esofagului, în unele boli. (<fr. *œsophagisme*)

esofagită *s. f.* inflamație a mucoasei esofagului. (<fr. *œsophagite*)

esofagocardiotomie *s. f.* secționare chirurgicală a manșonului fibros stenozat al unui cardiospasm, păstrînd mucoasa esofagiană. (<fr. *œsophago-cardiotomie*)

esofagogastrostomie *s. f.* crearea operatorie a unei anastomoze între punga cu aer a stomacului și esofag, deasupra punctului stenozat. (<fr. *œsophago-gastrostomie*)

esofagografie *s. f.* radiografie a esofagului. (<*esofago-* + *-grafie*[2])

esofagojejunostomie *s. f.* stabilirea unei anastomoze între esofag și o ansă jejunală. (<fr. *œsophago-jéjunostomie*)

esofagomalacie *s. f.* înmuiere anormală a peretelui esofagian, provocată de acțiunea sucului gastric în urma vomismentelor frecvente. (<fr. *œsophagomalacie*)

esofagopatie *s. f.* denumire generică pentru maladiile esofagului. (<fr. *œsophagopathie*)

esofagoplastie *s. f.* operație chirurgicală de refacere a unei porțiuni din esofag. (<fr. *œsophagoplastie*)

esofagoragie *s. f.* hemoragie la nivelul mucoasei esofagiene. (<fr. *œsophagorragie*)

esofagospásm *s. n.* contracție spastică a esofagului. (<fr. *œsophagospasme*)

esofagostenóză *s. f.* îngustare anormală a cavității esofagului. (<fr. *œsophagosténose*)

esofagoscóp *s. n.* tub special folosit în esofagoscopie. (<fr. *œsophagoscope*)

esofagoscopie *s. f.* explorare endoscopică a esofagului cu ajutorul esofagoscopului. (<fr. *œsophagoscopie*)

esofagostomie *s. f.* fixare operatorie la piele a unei porțiuni din esofag. (<fr. *œsophagostomie*)

esofagotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în esofagotomie. (<fr. *œsophagotome*)

esofagotomie *s. f.* incizie a peretelui esofagian. (<fr. *œsophagotomie*)

esofagotubáj *s. n.* tubaj esofagian. (<fr. *œsophago-tubage*)

esoforie *s. f.* tendință de deviație a ochiului înăuntru; strabism convergent; endoforie. (<fr. *ésophorie*)

esogastrostomie *s. f.* anastomoză între esofag și stomac. (<fr. *œsogastrostomie*)

esojejunostomie *s. f.* anastomoză între esofag și jejun. (<fr. *œsojéjunostomie*)

ésopic *adj.* propriu lui Esop, referitor la Esop. ○ *stil* ~ = stil sibilinic, neclar. (<fr. *ésopique*, cf. *Esop*, fabulist antic gr.)

esoteríc, -ă *adj.* v. e z o t e r i c.

esoterísm *s. n.* v. e z o t e r i s m.

esotropie *s. f.* strabism convergent în care axa unuia dintre ochi este deviată înăuntru. (<engl. *esotropia*)

espadón *s. n.* 1. sabie mare și lată din sec. XV—XVII, a infanteriei germane și elvețiene, cu garda în formă de cruce și cu mînerul lung, mînuită cu amîndouă mîinile. 2. pește al cărui maxilar superior se prelungește în formă de sabie; pește-spadă. (<fr. *espadon*)

espadrílă *s. f.* încălțăminte ușoară, de pînză, cu talpă de sfoară, folosită în special de alpiniști. (<fr. *espadrille*)

espagnolétă /-nio-/ *s. f.* mîner metalic care, prin răsucire, servește la închiderea și deschiderea unei ferestre. v. c r e m o n ă. (<fr. *espagnolette*)

espansívo *adv.* (*muz.*) expansiv, amplu. (<it. *espansivo*)

esperantísm *s. n.* mișcare în favoarea promovării limbii esperanto. (<fr. *espérantisme*)

esperantíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu studiul limbii esperanto. (<fr. *espérantiste*)

esperánto *s. n.* limbă artificială formată din elementele de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspîndite limbi europene, inventată la sfîrșitul sec. XIX de către medicul polonez Zamenhof. (<fr. *espéranto*, cf. *Esperanto*, pseudonimul creatorului acestei limbi)

espinál *s. n.* tufișuri spinoase sempervirescente în Chile și Argentina. (<sp. *espinal*)

espingólă *s. f.* armă de foc primitivă din bronz, montată pe un pivot. (<fr. *espingole*)

espirándo *adv.* (*muz.*) stingîndu-se. (<it. *espirando*)

esplanádă *s. f.* 1. loc deschis, de dimensiuni foarte mari, în fața unui edificiu important. 2. (*mil.*) spațiu neted în pantă ușoară, situat în fața unei lucrări de fortificație. (<fr. *esplanade*)

espressívne *loc. adv.* (*muz.*) *con* ~ = cu expresie, expresiv, viu. (<it. *espressione*)

espressívo *adv.* (*muz.*) expresiv, plin de sentiment. (<it. *espressivo*)

est *s. n.* punct cardinal aflat în partea unde răsare soarele; răsărit, orient. (<fr. *est*, cf. engl. *east*)

establishmént/-bliș-/ *s. n.* grup de persoane, socialmente dominant, care își impune legile sale în diferite domenii. (<engl. *establishment*)

estacádă *s. f.* 1. punte de lemn, de beton etc. construită de la chei spre larg, care face legătura cu navele acostate la chei. ● obstacol construit din mijloace plutitoare, legate articulat, instalat la intrarea unui port pentru apărare contra vaselor inamice. 2. platformă așezată pe picioare înalte, care realizează o cale de comunicație între două puncte situate deasupra solului sau între un punct de pe sol și altul situat la înălțime. 3. dig, obstacol într-un riu, într-un canal etc. care abate apa. (<fr. *estacade*)

estampáj *s. n.* estampare. (<fr. *estampage*)

estampáre *s. f.* 1. (*tehn.*) fasonare, prin deformare plastică la rece, a unei bucăți de metal cu ajutorul matrițelor. ● tehnică decorativă în ceramică și pentru alte materiale, folosind un tipar cu motivul în relief: estampaj. 2. imprimare a unei inscripții, a unui sigiliu sau a unui relief plat prin apăsarea unei foi de hîrtie umezite, a unei pelicule de masă plastică etc. (după fr. *estampage*)

estáncia /-si-a/ *s. f. inv.* fermă și creșcătorie de vite în America de Sud. (<sp. *estancia*)

estático *adv.* (*muz.*) extatic, entuziast. (<it. *estatico*)

estavélă *s. f.* orificiu carstic care funcționează alternativ ca ponor și ca izvor. (<fr. *estavelle*)

estér *s. m.* compus chimic rezultat prin acțiunea unui acid carboxil asupra unui alcool, cu

eliminare de apă. (<fr. *ester*, germ. *Ester*)

esterázã *s. f.* enzimă care produce hidroliza esterilor. (<fr. *estérase*)

esterificá *vb. tr.* a transforma în ester prin reacția reversibilă dintre un acid carboxilic și un alcool. — *esterificáre* s. f. (<fr. *estérifier*)

estét, -ă *s. m. f.* cel care înțelege, iubește arta; adept al estetismului; estetist. ● *(peior.)* cel care consideră frumosul ca valoare supremă. (<fr. *esthète*, cf. gr. *aisthetes*, simțitor)

estétic, -ă I. *adj.* referitor la estetică, la frumos, conform cerințelor esteticii; frumos. II. *s. n.* categoria frumosului. III. *s. f.* 1. știință care studiază legile și categoriile artei, problemele referitoare la esența artei, la raportul dintre aceasta și realitate, la metodele de creație artistică, la genurile artei etc. 2. situația, calitatea a ceea ce este estetic, conform legilor artei. (<fr. *esthétique*, gr. *aisthetikos*, *aisthetike*)

esteticián, -ă *s. m. f.* specialist în estetică. (<fr. *esthéticien*)

estetísm *s. n.* concepție care constă în prețuirea exclusivă a valorii estetice, considerată independent de conținut, opusă realității și vieții sociale. (<fr. *esthétisme*)

estetíst, -ă I. *adj.* referitor la estetism. II. *s. m. f. (rar)* estet. (<it. *estetista*)

estetizá *vb. tr.* a da un caracter estetic (unui produs, unei construcții, limbii, stilului etc.). (<it. *estetizzare*)

estetizánt, -ă *adj.* care estetizează. (<*estetiza* + *-ant*)

estetizáre *s. f.* acțiunea de a estetiza. ○ *~a lemnului* = procedeu de ameliorare a suprafețelor lemnului masiv sau a produselor din lemn. (<*estetiza*)

estezie *s. f.* sensibilitate. ● calitate a unei senzații de a fi trăită ca provenind din exterior. (<fr. *esthésie*)

ESTEZIO-, -estezie *elem. comp.* „senzație, sensibilitate". (<fr. *estésio-*, *-esthésie*, cf. gr. *aisthesis*, percepere, simțire)

esteziogén, -ă *adj.* care modifică sensibilitatea. (<fr. *esthésiogène*)

esteziologíe *s. f.* studiul științific al sensibilității organice. (<fr. *esthésiologie*)

esteziométric, -ă *adj.* referitor la esteziometrie. (<fr. *esthésiométrique*)

esteziometríe *s. f.* metodă de măsurare a sensibilității tactile cu ajutorul esteziometrului. (<fr. *esthésiométrie*)

esteziométru *s. n.* instrument folosit în esteziometrie. (<fr. *esthésiomètre*)

estezíopatíe *s. f.* denumire generică pentru tulburările sensibilității organice. (<*estezio-* + *-patie*)

éstic, -ă *adj.* (de) la est, răsăritean, oriental. (<*est* + *-ic*)

estimá *vb. tr.* a evalua cu aproximație, a aprecia mărimea, valoarea etc., pe baza unor date incomplete. — *estimáre* s. f. (<fr. *estimer*, lat. *aestimare*)

estimábil, -ă *adj.* care poate fi estimat. (<fr. *estimable*)

estimát *s. n.* valoare aproximativă cu care se înlocuiește valoarea exactă a unei mărimi, în caz de erori. (<*estima*)

estimatív, -ă *adj.* care constituie o estimare; determinat prin estimare (<fr. *estimatif*)

estimatór, -oáre *s. m. f.* persoană calificată care efectuează estimări. (<it. *estimatore*)

estimatóriu -ie *adj.* care conține o estimare. (<fr. *estimatoire*)

estimáție *s. f.* estimare. ○ *teoria ~iilor* = capitol al statisticii matematice care studiază estimațiile. — var. *estimațiune* s. f. (<fr. *estimation*, lat. *aestimatio*)

estimațiúne *s. f.* v. estimație.

estimă *s. f.* determinare aproximativă a poziției unei nave, ținînd seama de drumul și distanța parcursă. (<fr. *estime*)

estinto *adv. (muz.)* slab, atenuat, stins. (<it. *estinto*)

estiv, -ă *adj.* estival. (<fr. *estive*, it. *estivo*, lat. *aestivus*)

estivá *vb.* 1. *tr. (livr.)* a ține vitele sau oile vara la munte. II. *intr.* (despre turme) a petrece vara la pășune (la munte); a vărui. (<fr. *estiver*)

estivál, -ă *adj.* de vară, văratic; estiv. (<fr. *estival*, lat. *aestivalis*)

estivánt, -ă *s. m. f. (livr.)* persoană venită să-și petreacă vacanța de vară într-o stațiune balneară sau termală, la țară etc.; sezonist. (<fr. *estivant*)

estivárfu *s. n.* seră de vară. (<lat. *estivarium*)

estivăție *s. f.* 1. stare de inactivitate, cu un metabolism redus, vara, specifică unor animale. 2. preflorație. (<fr. *estivation*)

estompá *vb.* I. *tr.* a potrivi, a atenua umbrele unui desen cu o estompă; *(p. ext.)* a umbri ușor contururile. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) face vag, a (se) diminua; a (se) voala. — *estompáre* s. f. (<fr. *estomper*)

estómpă *s. f.* 1. bastonaș de piele sau de hîrtie răsucită, cu care se estompează desenele. 2. desen executat cu estompa (1). (<fr. *estompe*)

estónă *s. f.* limba estoniană. (după fr. *estonien*)

estonián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Estonia. ● *(s. f.)* limbă fino-ugrică, baltică, vorbită de estonieni; estonă. (<fr. *estonien*)

estrádă *s. f.* 1. platformă (improvizată) într-o sală sau în aer liber, pe care au loc reprezentanții artistice; platformă ridicată deasupra solului. ○ *de ~* = (despre teatru, muzică, concerte, spectacole) ușor, variat, distractiv, satiric. ● parte a podelei, mai ridicată, pe care se așază catedra într-o clasă, într-un amfiteatru etc. 2. gen muzical ușor, distractiv, cuprinzînd piese vocale și instrumentale cu caracter dansant, satiric, umoristic. (<fr. *estrade*)

estradiól *s. m.* hormon steroid, secretat de foliculul ovarian, cu acțiune analoagă celei a foliculinei; dihidrofoliculină. (<fr. *aestradiol*)

estradístic, -ă *adj.* care aparține estradei; de estradă. (<*estradă* + *-istic*)

estrál, -ă *adj.* referitor la estru². ○ *ciclu ~* = ansamblul modificărilor periodice ale uterului și ale vaginului sub influența hormonilor ovarieni. — scris și *oestral*. (<fr. *œstral*)

estrán *s. n.* porțiune a litoralului acoperită periodic de apa mării în timpul fluxului. (<fr. *estran*)

estranediól *s. m.* hormon femel prezent în urină. (<fr. *œstranediol*)

estrapádă *s. f.* 1. formă de tortură constînd în a ridica pe condamnat la o oarecare înălțime cu o frînghie și apoi a-l lăsa să cadă cu brutalitate de mai multe ori pînă aproape de pămînt. 2. mișcare de gimnastică constînd în a suspenda corpul în mîini și a-l face să treacă printre brațele depărtate. (<fr. *estrapade*)

estriól *s. m.* hormon steroid, secretat de placentă, prezent în urina gravidelor. (<fr. *œstriol*)

ESTRO- *elem. comp.* „excitație sexuală, estru[2]". (<fr. *œstro-*, cf. gr. *oistros*, dorință puternică)

estrogén, -ă *adj., s. n.* (hormon feminin, medicament) care provoacă estrul[2], în afara apariției sale normale. (<fr. *œstrogène*)

estrogénic, -ă *adj.* referitor la estrogen. (<fr. *œstrogénique*)

estrogenie *s. f.* prezența hormonilor estrogeni în organism. (<fr. *œstrogénie*)

estrogenoterapie *s. f.* tratament cu estrogen. (<fr. *œstrogénothérapie*)

estromănă *adj., s. f.* nimfomană. (<fr. *œstromane*)

estromanie *s. f.* nimfomanie. (<it. *estromania*)

estrónă *s. f.* foliculină. — scris și *o estronă*. (<fr. *œstrone*)

estropiá *vb. tr.* a schilodi, a mutila. — *estropiére* s. f. (<fr. *estropier*)

estropiáție *s. f.* estropiere. (după fr. *estropiement*)

estrózǎ *s. f.* boală parazitară a oilor și caprelor, produsă de larvele de estru, care se localizează în sinusuri, provocînd amețeli. — scris și *oestroză*. (<fr. *œstrose*)

éstru[1] *s. m.* muscă parazitară a oilor; *(pop.)* strechea oilor. — scris și *oestru*. (<fr. *œstre*, lat. *oestrus*, gr. *oistros*, tăun)

éstru[2] *s. n.* fază a ciclului sexual la mamifere în care mucoasa uterului permite fixarea ovulului fecundat. — scris și *oestru*. (<fr. *œstrus*, gr. *oistros*)

estruós, -oásă *adj. (livr.)* bizar, capricios. ● original; implinit. (<it. *estroso*)

estuár *s. n.* parte a unui fluviu, mai lărgită, prin care acesta se varsă în mare. (<fr. *estuaire*, lat. *aestuarium* < *aestus*)

eșafód *s. n.* platformă ridicată într-o piață publică pentru execuția condamnaților la moarte în unele țări; *(p. ext.)* condamnare la moarte (prin tăierea capului). (<fr. *échafaud*)

eșafodá *vb. tr. (rar)* a construi un eșafodaj. — *eșafodáre* s. f. (<fr. *échafauder*)

eșafodáj *s. n.* 1. construcție provizorie, schelă pentru lucrul la înălțime al muncitorilor. 2. *(fig.)* ansamblu de fapte, argumente, date etc. mai mult sau mai puțin utile pe care se construiește o operă, o teorie, o ipoteză. (<fr. *échafaudage*)

eșalón *s. n. (mil.)* element al unui dispozitiv de luptă sau de marș; unitate de transport. ● treaptă ierarhică în organizarea (sub)unităților și marilor unități militare, exprimînd poziția uneia față de alta. (<fr. *échelon*)

eșaloná *vb. tr.* 1. a dispune trupele în adîncime, pe mai multe eșaloane. ● a repartiza în rînduri succesive; a pune din distanță în distanță. 2. a distribui, a fixa la date succesive. — *eșalonáre* s. f. (<fr. *échelonner*)

eșancrúră *s. f.* 1. excavație arcuită în malul mării. 2. scobitură arcuită pe marginea oaselor sau a unor organe. (<fr. *échancrure*)

eșantión *s. n.* 1. porțiune, cantitate dintr-un produs, dintr-o marfă etc., detașată, prin selecție, cu scopul de a cunoaște și evalua calitățile întregului; mostră. 2. parte reprezentativă a unei populații sau a unui univers (statistic). 3. *(radio)* impuls foarte scurt care definește semnalul din care provine la un moment dat. (<fr. *échantillon*)

eșantioná *vb. tr.* 1. a confrunta eșantionul cu etalonul. 2. a alege persoanele reprezentative statistic care urmează a fi supuse unei anchete prin sondaj. 3. a lua eșantioane (1) la intervale prestabilite în vederea unei procesări ulterioare. — *eșantionáre* s. f. (<fr. *échantillonner*)

eșantionáj *s. n.* 1. serie de eșantioane. 2. eșantionare. (<fr. *échantillonnage*)

eșapá *vb. intr. (rar;* despre gaze arse într-un motor cu ardere internă) a scăpa, a ieși. — *eșapáre* s. f. (<fr. *échapper*)

eșapamént *s. n.* dispozitiv pentru evacuarea gazelor arse într-un motor cu ardere internă. (<fr. *échappement*)

eșárfă *s. f.* 1. șal, fular, bandă de mătase, de stofă care este purtată de femei ca podoabă. 2. fîșie, bandă care se poartă peste piept sau peste mijloc ca semn al unei demnități, al unei funcții etc.; eșarpă (2). 3. bandă de stofă care se poartă pe după gît pentru susținerea antebrațului. (<fr. *écharpe*)

eșárpă *s. f.* 1. direcție de tragere, înclinată față de front și care străbate în diagonală poziția inamică. 2. eșarfă (2). (<fr. *écharpe*)

eșéc *s. n.* nereușită, insucces, înfrîngere. (<fr. *échec*)

eșichiér[1] *s. n.* 1. dispunere a unor obiecte pe două sau mai multe rînduri, cu intervale uniforme între ele. 2. dispozitiv în care trupele unei unități, așezate masat în careuri, sînt despărțite prin intervale egale. 3. *(fig.)* **loc** unde se opun partide, interese (politice). (<fr. *échiquier*)

eșichiér[2] *s. n. cancelar al ~ului* = titlu al ministrului de finanțe în Anglia. (<fr. *échiquier*, cf. engl. *Echiquier*)

eșuá *vb. intr.* 1. (despre nave) a se împotmoli în nisip într-un loc unde apa este mai puțin adîncă. 2. *(fam.)* a se împiedica (de un obstacol). 3. a suferi un eșec, a da greș. 4. *(fig.)* a nu reuși. — *eșuáre* s. f. (<fr. *échouer*)

eșuáj *s. n. (rar)* eșuare (1). (<fr. *échouage*)

éta *s. n.* a șaptea literă a alfabetului grecesc (η), care notează un *e* lung. (<fr., gr. *éta*)

etáj *s. n.* 1. fiecare dintre părțile unei clădiri care se găsesc între planșeurile de deasupra parterului; cat. 2. nume dat unor lucruri, unor obiecte dispuse unul peste altul. ● *(spec.)* a) fiecare dintre etapele rezultate din împărțirea variației de viteză sau de presiune a fluidului într-o mașină termică; b) partea unei mașini termice în care se produce această variație; c) partea unui amplificator electric unde are loc una dintre amplificările pe care acesta le realizează; d) *(poligr.)* subdiviziunea orizontală

a capului unei tabele. 3. succesiune de terenuri corespunzînd în timp unei vîrste geologice. 4. ~ *de vegetație* = strat de vegetație într-o biocenoză, determinat de modificarea regimului termic și hidric în funcție de altitudine. (<fr. *étage*)

etajá *vb. tr., refl.* a (se) așeza în etaje, în rînduri suprapuse. — *etajáre* s. f. (<fr. *étager*)

etajéră *s. f.* mobilă compusă din mai multe rafturi care se suprapun și pe care se țin mai ales cărți. (<fr. *étagère*)

etalá *vb. tr.* 1. a expune (pentru vînzare) spre a fi privit, admirat. 2. (la jocul de cărți) a depune pe masă, pe față, unele formații de cărți. — *etaláre* s. f. (<fr. *étaler*)

etaláj *s. n.* 1. etalare. 2. expoziție de mărfuri; vitrină; marfa expusă în vitrină. 3. *(tehn.)* partea inferioară a cuvei unui furnal. 4. *(fig.)* expunere ostentativă, paradă. (<fr. *étalage*)

etalajíst, -ă *s. m. f. (livr.)* 1. cel care expune mărfuri pentru public; vînzător la tejghea. 2. decorator de vitrine. (<fr. *étalagiste*)

etálă *s. f.* apa staționară dintre flux și reflux. (<fr. *étale*)

etallér *s. n.* aspersor. (<fr. *étalier*)

etalón *s. n.* model, tip cu care trebuie să se potrivească, să fie conforme unitățile de măsură. ◆ *(fig.)* ceea ce poate servi ca model. ◆ cantitate determinată dintr-un metal prețios (aur sau argint) care servește drept bază a unui sistem monetar. (<fr. *étalon*)

etalonă *vb. tr.* 1. a marca, a determina valoarea unei mărimi de măsurat. 2. a compara un instrument de măsură cu un etalon. ● a stabili un etalon. (<fr. *étalonner*)

etalonáj *s. n.* etalonare (2). (<fr. *étalonnage*)

etalonáre *s. f.* 1. acțiunea de a etalona. 2. *(cinem.)* operație prin care se stabilesc condițiile optime de copiere a negativului de imagine al unui film; etalonaj. (<*etalona*)

etalonér *s. m.* tehnician specialist în operații de etalonare (2); etalonist. (<fr. *étalonneur*)

etalonist *s. m. (rar)* etaloner. (<fr. *étaloniste*)

etambóu *s. n.* 1. piesă de rezistență din osatura unei nave, situată la pupă. 2. piesă de rezistență din scheletul unui avion, situată la extremitatea din spate a fuzelajului. (<fr. *étambot*)

etambréu *s. n.* deschizătură în puntea unei nave prin care trece axul cîrmei sau un catarg. (<fr. *étambrai*)

etamină *s. f.* țesătură rară din bumbac, din in sau din mătase, pe care se brodează. (<fr. *étamine*)

etán *s. n.* gaz combustibil, incolor și inodor, hidrocarbură aciclică saturată, care se găsește în gazele de sondă și de rafinărie. (<fr. *éthane*)

etanóic *adj. acid* ~ = acid acetic. (<fr. *éthanoïque*)

etanól *s. m.* alcool etilic. (<fr. *éthanol*)

etánș, -ă *adj.* (despre aparate, recipiente, conducte etc.) care nu permite intrarea sau ieșirea unui fluid. (<fr. *étanche*)

etanșá *vb. tr.* a face etanș un recipient, o cameră etc.; a etanșeiza. — *etanșáre* s. f. (<fr. *étancher*)

etanșeitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este etanș. (<fr. *étanchéité*)

etanșeizá *vb. tr. (rar)* a etanșa. — *etanșeizáre* s. f. (după fr. *étancher*)

etanșór *s. n.* ansamblul organelor și părților unui sistem tehnic care asigură etanșeitatea într-o zonă de asamblare. (<fr. *étancheur*)

etápă *s. f.* 1. interval de timp; stadiu, fază. 2. oprire scurtă în timpul unei călătorii. ● distanță parcursă de trupele în marș în cursul a 24 de ore, avînd în vedere timpul de oprire pentru odihnă, alimentare și întreținerea mijloacelor de transport. 3. porțiune a unei curse sportive de fond care trebuie parcursă fără oprire. ● parte dintr-o competiție sportivă care se dispută succesiv într-un interval mare de timp. (<fr. *étape*)

etapizá *vb. tr.* a împărți pe etape o disciplină cu caracter istoric. — *etapizáre* s. f. (<*etapă* + *-iza*)

etáte *s. f.* vîrstă. ○ *în* ~ = bătrîn. (<lat. *aetas*)

etatísm *s. n.* teorie care cere statului să realizeze reformele recunoscute ca necesare. ● doctrină politică potrivit căreia statul trebuie să intervină direct în viața economică și socială. (<fr. *étatisme*)

etatíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al etatismului. (<fr. *étatiste*)

etatizá *vb. tr.* a trece (bunuri, întreprinderi, instituții particulare) în proprietatea statului sau sub conducere de stat. — *etatizáre* s. f. (<fr. *étatiser*)

-étă *suf.* „diminutival". (<fr. *-ette*, it. *-etta*, cf. lat. *-itta*)

etcétera /abr. *etc.*/ *adv.* și alții, și altele, și așa mai departe. (<lat. *et caetera*)

eté *s. f.* păduri tropicale din cîmpia Amazonului, situate pe locuri mai înalte, neinundabile. (<port. *etc*)

etelísm *s. n.* teorie potrivit căreia voința este forța fundamentală a conștiinței, a spiritului. (<germ. *Ethelismus*, cf. gr. *ethelein*, a voi)

etén *s. f.* hidrocarbură nesaturată gazoasă, incoloră, inflamabilă, obținută prin deshidratarea alcoolului de către acidul sulfuric; etilenă. (<fr. *éthène*)

etér[1] 1. *s. m.* 1. *(fil. antică)* al cincilea element consecutiv al cosmosului (alături de foc, apă, aer și pămînt). 2. compus organic rezultat, prin eliminarea apei, din combinarea unui alcool cu un acid. 3. compus organic obținut prin fierberea alcoolului etilic cu acid sulfuric, sub formă de lichid incolor, foarte volatil și inflamabil, cu miros aromatic specific, folosit ca solvent în industrie, în medicină etc. II. *s. n. (fig.)* aer, atmosferă, cer, văzduh. (<fr. *éther*, lat. *aether*, gr. *aither*, cer, văzduh)

ETER[2](O)- v. h e t e r (o)-.

eterát, -ă *adj.* care are mirosul eterului. ● *(fig.)* subtil, diafan. (<fr. *éthéré*)

etéric, -ă *adj.* 1. fluid și curat ca eterul, cu proprietățile eterului. ○ *ulei* ~ = substanță uleioasă, volatilă, cu miros puternic, extrasă din plante și folosită în industria parfumurilor, în farmacie etc. 2. *(fig.)* foarte curat. ● subtil; inconsistent. (<germ. *ätherisch*, it. *etereo*)

eterificá *vb. tr.* a transforma un alcool sau un acid în eter. — *eterificáre* s. f. (după fr. *éthérifier*)

eterism *s. n.* stare patologică provocată de absorbția de eter (sub formă de vapori sau de băutură). (<fr. *éthérisme*)

eterizá *vb.* I. *tr.* a anestezia cu eter. II. *tr., refl. (poet.)* a căpăta un caracter eteric, a deveni pur, diafan. — *eterizáre* s. f. (<fr. *éthériser*)

etérn, -ă *adj.* (și *adv.*) care nu are limite în timp; veșnic, nepieritor. (<lat. *aeternus*)

eternít *s. n.* azbociment. (<germ. *Eternit*, fr. *éternite*)

eternitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi etern; durată nelimitată, veșnicie. (<fr. *éternité*, lat. *aeternitas*)

eternizá *vb.* I. *tr.* a face să dureze la infinit. II. *refl.* a rămîne în amintire pentru posteritate. — *eternizáre* s. f. (<fr. *éterniser*)

ETERO- v. e t e r (o)-.

eteroclít/heteroclít, -ă *adj.* 1. format din elemente disparate, eterogene. 2. anormal; ciudat, bizar. (<fr. *hétéroclite*, lat. *heteroclitus*)

eterodónt, -ă *adj.* v. h e t e r o d o n t.

eterodóx/heterodóx, -ă *adj., s. m. f.* (om) de altă credință decît cea oficială (ortodoxă); neortodox. (<fr. *hétérodoxe*)

eterodoxíe/heterodoxie *s. f.* concepție care se abate de la doctrina oficială (ortodoxă) a bisericii; credință contrară unei dogme. (<fr. *hétérodoxie*)

eterofón, -ă *adj.* v. h e t e r o f o n.

eterofónie *s. f.* v. h e t e r o f o n i e.

eterogén, -ă *adj.* compus din elemente de natură, de origine diferită. — var. *heterogen, -ă* adj. (<fr. *hétérogène*, cf. lat. *heterogeneus*)

eterogeneitáte *s. f.* v. e t e r o g e n i t a t e.

eterogenizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni eterogen. (<*eterogen* + *-(i)za*)

eterogenézã *s. f.* v. h e t e r o g e n e z ă.

eterogenitáte *s. f.* însușirea de a fi eterogen. — var. *heterogenitate, eterogeneitate* s. f. (<fr. *hétérogénéité*)

eterográfă *s. f.* v. h e t e r o g r a f ă.

eteroinfécție *s. f.* boală infecțioasă datorată introducerii în organism a unor germeni provenind din exterior. (<fr. *hétéro-infection*)

eteromán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de eteromanie. (<fr. *éthéromane*)

eteromanie *s. f.* toxicomanie constînd în inhalarea, ingestia sau injectarea de eter. (<fr. *éthéromanie*)

eterométric, -ă *adj.* (despre strofe) format din versuri de măsuri diferite. (<fr. *hétérométrique*)

eteromórf, -ă *adj.* v. h e t e r o m o r f.

eteronim, -ă *adj.* v. h e t e r o n i m.

eteronimie *s. f.* v. h e t e r o n i m i e.

eteronóm, -ă *adj.* v. h e t e r o n o m.

eteronomíe *s. f.* v. h e t e r o n o m i e.

eteroproteídă *s. f.* v. h e t e r o p r o t e i d ă.

eterosféră *s. f.* v. h e t e r o s f e r ă.

eterosugéstie *s. f.* sugestie produsă prin intervenția unei alte persoane. (<fr. *hétérosuggestion*)

eterotíp, -ă *adj.* v. h e t e r o t i p.

eterotróf, -ă *adj.* v. h e t e r o t r o f.

eterotrofíe *s. f.* v. h e t e r o t r o f i e.

éthos *s. n.* v. e t o s.

etiáj *s. n.* nivel mediu al apelor unui fluviu, unui lac etc. (<fr. *étiage*)

étic, -ă I. *adj.* referitor la etică, bazat pe etică; moral. II. *s. f.* 1. disciplină filozofică avînd ca obiect studiul aspectelor teoretice și practice ale moralei; teoria filozofică a moralei. 2. ansamblul normelor de conduită morală corespunzătoare ideologiei unei anumite clase sau societăți; morală. (<fr. *éthique*, lat. *ethicus*, gr. *ethikos*, moral)

etichetá *vb. tr.* 1. a pune o etichetă (pe ceva). 2. *(fig.; depr.)* a califica (pe cineva sau ceva). — *etichetáre* s. f. (<fr. *étiqueter*)

etichétă *s. f.* 1. bucată mică de hîrtie, de carton etc. care se aplică pe un obiect și pe care se indică conținutul, destinația etc. 2. *(fig.)* titlu, calitate în care se prezintă cineva sau ceva. 3. *(inform.)* semn sau ansamblu de semne servind pentru a identifica o anumită instrucțiune în programul unui calculator; marcă (5). II. ceremonial uzual al curților monarhilor, în relațiile diplomatice etc. ● reguli, norme de purtare folosite mai ales în raporturile dintre persoane de familie nobilă; norme de politețe. (<fr. *étiquette*)

eticián, -ă *s. m. f.* specialist în etică. (<*etică* + *-ian*)

eticísm *s. n.* reducere a tuturor valorilor la valori etice. (<germ. *Ethizismus*)

eticitáte *s. f.* caracter etic. (<*etic* + *-itate*)

etil *s. m.* radical organic monovalent derivat din etan. (<fr. *éthyle*)

etilá *vb. tr.* a efectua o etilare. (<*etil*)

etiláre *s. f.* 1. introducere a unui radical etil într-o moleculă organică. 2. tratare cu etil fluid a unei benzine, pentru a-i îmbunătăți cifra octanică. (<*etila*)

etiláție *s. f.* etilare. (<fr. *éthylation*)

etilénă *s. f.* etenă. (<fr. *éthylène*)

etilendiamídă *s. f.* cea mai simplă diamidă alifatică solubilă în apă și avînd caracter bazic. (<fr. *éthylène-diamide*)

etilenglicól *s. m.* glicol. (<fr. *éthylène-glycol*)

etilénic, -ă *adj.* referitor la hidrocarburile care conțin în formulă o legătură dublă. (<fr. *éthylénique*)

etilenoxíd *s. m.* oxid de etilenă. (<*etilenă* + *oxid*)

etilfluíd *s. n.* amestec de tetractil de plumb cu bromură de metil și naftalină cloruratã, folosit pentru îmbunătățirea calităților antidetonante ale benzinei. (<fr. *éthylfluide*)

etílic, -ă *adj.* care conține etil. ○ *alcool* ~ = alcool (2). (<fr. *éthylique*)

etilísm *s. n.* alcoolism. (<fr. *éthylisme*)

ETIMO- *elem. comp.* „etimon, sens adevărat". (<fr. *étymo-*, cf. gr. *etymos*, veritabil, adevărat)

etimológ, -ă *s. m. f.* etimologist (1). (<*etimologie*)

etimológic, -ă *adj.* referitor la etimologie; bazat pe etimologie. ○ *ortografie* ~*ă* = ortografie în care principiile scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. (<fr. *étymologique*, lat. *etymologicus*, gr. *etymologikos*)

etimologíe *s. f.* 1. stabilire a originii unui cuvînt prin explicarea evoluției lui fonetice și semantice. ○ ~ *multiplă* = explicarea originii unui cuvînt prin mai multe etimoane. ○ ~ *populară* = modificare a formei unui cuvînt sub influența unui alt cuvînt mai cunoscut, cu care

are asemănări și de la care s-ar putea crede că derivă. 2. etimon. 3. ramură a lingvisticii care studiază istoria cuvintelor, stabilind originea și evoluția formei și a sensului lor. (<fr. *étymologie*, lat., gr. *etymologia*)

etimologísm *s. n.* tendință de a reforma limba română literară de la sfîrșitul sec. XIX, apropiind-o de o formă a ei mai veche, pretinsă a fi mai corectă. (<fr. *étymologisme*)

etimologíst, -ă *s. m. f.* 1. specialist în etimologie; etimolog. 2. adept al ortografiei etimologice. (<fr. *étymologiste*)

etimologizá *vb. intr. (rar)* a căuta, a da etimologia unui cuvînt. (<it. *etimologizzare*)

etimologizánt, -ă *adj.* (despre scriere) care tinde să folosească ortografia etimologică. (<fr. *étymologisant*)

etimón *s. n.* cuvînt de bază, de obicei dintr-o limbă străină, din care provine un cuvînt al unei limbi; etimologie(2). (<fr. *étymon*)

ETIO- *elem. comp.* „cauză, factor". (<fr. *étio-*, cf. gr. *aitia*)

etiogén, -ă *adj.* (despre o mișcare) cauzată de factori sau de excitații din afară. (<*etio-* + *-gen*[2])

etiolá *vb. tr.* a produce o etiolare. (<fr. *étioler*)

etiolăre *s. f.* fenomen de îngălbenire a plantelor crescute în întuneric, din cauza lipsei de clorofilă. (după fr. *étiolement*)

etiológic, -ă *adj.* referitor la etiologie. (<fr. *étiologique*)

etiología *s. f.* 1. studiu al cauzelor lucrurilor. 2. ramură a medicinei care studiază cauzele bolilor. (<fr. *étiologie*, gr. *aitiologia*, cercetarea cauzelor)

etimorfóză *s. f.* modificare morfologică a plantelor cauzată de factori externi. (<*etio-* + *morfoză*)

etionastíe *s. f.* mișcare a organelor plantelor produsă de excitații externe. (<*etio-* + *-nastie*[2])

etiopatogénic, -ă *adj.* referitor la etiopatogenie. (<*etiopatogenie*)

etiopatogenie *s. f.* ramură a medicinei care studiază cauzele și mecanismelor bolilor. (după germ. *Ätiopathogenese*)

etiopián, -ă 1. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Etiopia. II. *adj.* care aparține Etiopiei sau etiopienilor. ○ *limbi ~ene* = limbi semitice din Etiopia și Eritrea, cu excepția arabei. (<fr. *éthiopien*)

etiotróp, -ă *adj.* (despre un tratament) care vizează cauzele bolii. (<*etio-* + *-trop*[2])

etirá *vb. tr.* a efectua o etirare. (<fr. *étirer*)

etiráre *s. f.* 1. operație de tragere a metalelor în fire; trefilare. 2. tragere prin filieră, întindere a fibrelor sintetice în scopul creșterii rezistenței lor. (<*etira*)

etizíe *s. f.* slăbire extremă a corpului datorită unei boli cronice. (<fr. *étisie*)

ETMO- *elem. comp.* „ciur, sită". (<fr. *ethmo-*, cf. gr. *ethmos*)

etmocefál *s. n.* monstru cu nasul în formă de trompă. (<fr. *ethmocéphale*)

etmoid *s. n.* os al craniului străpuns de două orificii, care formează peretele cavităților nazale. (<fr. *ethmoïde*, cf. gr. *ethmoeides*, ciuruit)

etmoidál, -ă *adj.* al etmoidului. (<fr. *ethmoïdal*)

etmoidectomíe *s. f.* operație chirurgicală pentru îndepărtarea leziunilor celulare etmoidale. (<fr. *ethmoïdectomie*)

etmoidítă *s. f.* inflamație a mucoasei etmoidului. (<fr. *ethmoïdite*)

ETN(O)- *elem. comp.* „popor, comunitate etnică, rasă". (<fr. *ethn(o)-*, cf. gr. *ethnos*)

etnárh *s. m.* guvernator al unei etnarhii. (<fr. *ethnarque*, gr. *ethnarchos*)

etnarhíe *s. f.* provincie a Imperiului Roman, Bizantin sau Otoman având la bază o anumită comunitate etnică, condusă de un etnarh. (<fr. *etnarchie*)

étnic, -ă *adj.* referitor la apartenența la un popor, la formele de cultură și de civilizație specifice unui popor. ○ *nume ~* = etnonim. (<fr. *ethnique*, lat. *ethnicus*)

etnicísm *s. n.* 1. etnicitate. 2. tendință a unor grupări literare românești de la începutul sec. XX de a subordona aspectele etice și estetice celor etnice, cultivînd exclusiv tradițiile, obiceiurile, felul de viață etc. specifice țărănimii. (<fr. *ethnicisme*)

etnicíst, -ă *adj.* referitor la etnicism. (<fr. *ethniciste*)

etnicitáte *s. f.* ansamblu de caractere ale unei unități etnice; etnicism (1). (<*etnic* + *-itate*)

etnicizá *vb. tr.* a da un caracter etnic. (<*etnic* + *-iza*)

etnie *s. f.* unitate etnică, determinată în timp și spațiu, cu trăsături de civilizație și cultură (limbă, obiceiuri, tradiții etc.) comune. (<fr. *ethnie*)

etnoastronomíe *s. f.* disciplină care studiază motivele etnografice, textele sacre și rituale tradiționale ale popoarelor referitoare la astre, constelații, cosmos în general. (<*etno-* + *astronomie*)

etnobiologíe *s. f.* știință care studiază raporturile dintre om și mediul natural. (<fr. *ethnobiologie*)

etnobotánic, -ă 1. *adj.* referitor la etnobotanică. II. *s. f.* ramură a etnobiologiei care studiază relațiile reciproce dintre om și mediul vegetal. (<fr. *ethnobotanique*)

etnocéntric, -ă *adj.* referitor la etnocentrism. (<fr. *ethnocentrique*)

etnocentrism *s. n.* tendință de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultură, considerată criteriul unic de apreciere a adevăratelor valori. (<fr. *ethnocentrisme*, engl. *ethnocentrism*)

etnocíd *s. n.* 1. ucidere în masă a unei părți sau a unei întregi comunități etnice. 2. modificare forțată a structurii biosociale sau culturale a unui grup etnic. (<fr. *ethnocide*)

etnocivilizáție *s. f.* civilizație proprie unei comunități etnice. (<*etno-* + *civilizație*)

etnocoregrafíe *s. f.* disciplină care studiază activitatea ludică (jocul, dansul) unui popor. (<*etno-* + *coregrafie*)

etnocrație *s. f.* doctrină neștiințifică care pretinde ca puterea să se instituie în funcție de caracterele etnice ale unei națiuni. (<fr. *ethnocratie*)

etnocultúrál, -ă *adj.* referitor la etnocultură. (<*etnocultură* + *-al*)

etnocultură *s. f.* cultură proprie unei comunități etnice. (<fr. *ethnoculture*)

etnodemografie *s. f.* disciplină care studiază unitățile etnice restrinse. (<*etno-* + *demografie*)

etnofilie *s. f.* afecțiune deosebită pentru tot ceea ce privește viața unei comunități etnice. (<*etno-* + *-filie*²)

etnofilozofie *s. f.* totalitatea conceptelor filozofice ale unei grupări etnice. (<*etno-* + *filozofie*)

etnofobie *s. f.* repulsie patologică față de tot ceea ce aparține unei comunități etnice. (<*etno-* + *-fobie*²)

etnofolclórie, -ă *adj.* referitor la folclorul unui popor. (<*etno-* + *folclor* + *-ie*)

etnogenealogie *s. f.* disciplină istorică ce studiază geneza popoarelor, legăturile lor etnice și derivarea lor istorică. (<*etno-* + *genealogie*)

etnogenétic, -ă *adj.* referitor la etnogeneză. (<germ. *ethnogenetisch*)

etnogenéză *s. f.* **1.** proces de formare a unui popor, a unei colectivități umane; etnogenie. **2.** ramură a antropologiei care studiază originea și filiația raselor și a popoarelor. (<fr. *ethnogenèse*)

etnogenie *s. f.* etnogeneză (1). (<fr. *ethnogénie*)

etnogeografie *s. f.* disciplină care studiază influența reciprocă dintre mediul geografic și comunitatea etnică. (<*etno-* + *geografie*)

etnogeologie *s. f.* disciplină care studiază stratificarea civilizației și culturii unei comunități etnice. (<*etno-* + *geologie*)

etnogonie *s. f.* concept desemnînd geneza, evoluția și dispariția unui popor din perspectiva mitologiei. (<*etno-* + *-gonie*)

etnográf, -ă *s. m. f.* specialist în etnografie. (<fr. *ethnographe*)

etnográfic, -ă *adj.* referitor la etnografie. (<fr. *ethnographique*)

etnografie *s. f.* știință care studiază, descrie și clasifică particularitățile modului de viață și ale culturii materiale și spirituale ale unei etnii. (<fr. *ethnographie*)

etnográmă *s. f.* reprezentare grafică a unor fenomene etnice. (<*etno-* + *-gramă*)

etnolatrie *s. f.* disciplină etnologică care se ocupă cu cunoașterea și explicarea datinilor, obiceiurilor și practicilor medicale populare; medicină populară. (<*etno-* + *-iatrie*)

etnoíd *s. m.* element constitutiv al unei comunități etnice care nu posedă autonomie. (<*etno-* + *-oid*)

etnoistórie *s. f.* disciplină care studiază microistoria unei comunități etnice. (<engl. *ethnohistory*)

etnolingvíst, -ă *s. m. f.* specialist în etnolingvistică. (<fr. *ethnolingviste*)

etnolingvístic, -ă *I. adj.* referitor la etnolingvistică. *II. s. f.* curent în lingvistica din S.U.A., inițiat de Edward Sapir, care susține că limba este un produs al societății și o funcție a culturii. (<engl. *ethnolinguistics*, fr. *ethnolinguistique*)

etnológ, -ă *s. m. f.* specialist în etnologie. (<fr. *ethnologue*)

etnológic, -ă *adj.* referitor la etnologie. (<fr. *ethnologique*)

etnologie *s. f.* știință care se ocupă cu studiul caracterelor etnice, cu structura și evoluția popoarelor. (<fr. *ethnologie*)

etnometodologie *s. f.* metodologie de tip epistemologic a cercetării etnologice. (<*etno-* + *metodologie*)

etnomuzicológ, -ă *s. m. f.* specialist în etnomuzicologie. (<fr. *ethnomusicologue*)

etnomuzicológic, -ă *adj.* referitor la etnomuzicologie. (<fr. *ethnomusicologique*)

etnomuzicologie *s. f.* ramură a muzicologiei care studiază muzica diferitelor popoare; folcloristică muzicală. (<fr. *ethnomusicologie*, engl. *ethnomusicology*)

etnonim *s. n.* nume de popor. (<fr. *ethnonyme*)

etnonimie *s. f.* studiu lingvistic al antroponimelor din punct de vedere etnic. (<*etnonim* + *-ie*)

etnopedagógic, -ă *adj.* referitor la etnopedagogie. (<*etnopedagogie*)

etnopedagogie *s. f.* orientare în pedagogie care are în vedere educația întregului popor. (<*etno-* + *pedagogie*)

etnopsihiatrie *s. f.* studiul bolilor mintale în raport cu faptele sociale proprii culturilor primitive, precum și societăților industriale. (<fr. *ethnopsychiatrie*)

etnopsihologie *s. f.* ramură a antropologiei care studiază viața unui popor și producțiile sale după însușirile lui psihologice caracteristice. (<fr. *ethnopsychologie*)

etnosemiótică *s. f.* studiu etnologic al semnelor, simbolurilor și semnificațiilor relative la obiecte, evenimente și acțiuni. (<*etno-* + *semiotică*)

etnosociologie *s. f.* disciplină sociologică care studiază și interpretează fenomenele sociale cu ajutorul datelor etnologiei. (<fr. *ethnosociologie*)

etnotanatologie *s. f.* disciplină etnologică având ca obiect de studiu riturile de înmormîntare ale unui popor. (<*etno-* + *tanatologie*)

etnotíp *s. n.* formație biopsihică specifică unui grup etnic înainte și după procesul de educație complexă. (<*etno-* + *-tip*²)

etnozofie *s. f.* concepție filozofică a unei etnii. (<*etno-* + *-zofie*)

etnozoologie *s. f.* ramură a etnobiologiei care tratează despre raporturile dintre om și mediul animal. (<fr. *ethnozoologie*)

ETO- *elem. comp.* „morav", „obicei", „comportament". (<fr. *étho-*, cf. gr. *ethos*, obicei, caracter)

etocrát, -ă *s. m. f.* adept al etocrației. (<fr. *éthocrate*)

etocrátic, -ă *adj.* referitor la etocrație. (<fr. *éthocratique*)

etocrație *s. f.* guvernare fundată numai pe principiile moralei. (<fr. *éthocratie*)

etofarmacologie *s. f.* metodă modernă de evaluare a efectelor medicației psihotrope prin studierea comportamentelor „sociale" ale animalelor. (<*eto-* + *farmacologie*)

etografíe *s. f.* descriere sistematică a obiceiurilor, practicilor, comportamentului unui grup etnic. (<fr. *éthographie*)

etogramă *s. f.* înregistrare a comportamentului animalelor. (<fr. *éthogramme*)

etólă *s. f.* **1.** fîşie lată de lînă sau mătase, purtată de preoţii catolici în timpul serviciului religios. **2.** eşarfă de blană purtată de femei. (<fr. *étole*)

etológ, -ă *s. m. f.* specialist în etologie. (<it. *etologo*)

etológic, -ă *adj.* referitor la etologie. (<fr. *éthologique*)

etológie *s. f.* **1.** disciplină avînd ca obiect studiul moravurilor popoarelor. **2.** ştiinţă care studiază comportamentul, modul de viaţă al animalelor şi plantelor (hrănire, reproducere etc.). **3.** ştiinţa legilor care determină formarea caracterelor. (<fr. *éthologie*)

etopedíe *s. f.* ramură a defectologiei care studiază deficienţele de conduită. (<*eto-* + *-pedie*)

etopée *s. n.* **1.** figură de stil constînd în personificarea unor lucruri. **2.** figură de compoziţie care constă în descrierea caracterului sau structurii psihice a unui erou epic prin scrisori ori printr-o cuvîntare, adesea fictive. (<fr. *éthopée*, lat. *ethopoeia*)

étos *s. n.* **1.** (în *fil.* antică) termen care desemna caracterul unui fenomen fizic, moral, social şi artistic, privit în unitatea dintre intern şi extern, dintre etic şi estetic. **2.** ansamblu de trăsături morale specifice omului, unui grup social sau unei epoci; moralitate. **3.** specific cultural al unei colectivităţi. **4.** parte a unui discurs în care se vorbeşte despre moravuri. — scris şi *ethos*. (<fr. *ethos*)

etotéhnică *s. f.* sistem de reguli de conduită morală. (<*eto-* + *-tehnică*²)

etrávă *s. f.* piesă de rezistenţă din osatura unei nave, situată la pupă. (<fr. *étrave*)

etriér *s. n.* **1.** vergea de oţel care înconjură la exterior armătura longitudinală a unui element de beton armat. **2.** *(mar.)* suport pe care se sprijină tangoanele, scăriţele etc. (<fr. *étrier*)

etrúsc, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Etruria, regiune din Italia antică, între Arno şi Tibru. II. *adj.* care aparţine etruscilor. ● *(s. f.)* limbă neindo-europeană vorbită de etrusci. (<fr. *étrusque*, lat. *etruscus*)

etruscológ, -ă *s. m. f.* specialist în etruscologie. (<fr. *étruscologue*)

etruscológie *s. f.* studiul culturii şi civilizaţiei etrusce. (<fr. *étruscologie*)

etufá *vb. tr.* a distruge crisalida fluturelui de mătase din gogoşile destinate filării, prin introducerea gogoşilor într-un cuptor special. — *etufáre* s. f. (<fr. *étouffer*)

etufór *s. n.* **1.** dispozitiv care permite oprirea rapidă a unui motor de avion, obturînd accesul aerului în carburator. **2.** dispozitiv al unui aparat de proiecţie care împiedică propagarea focului de la capul de peliculă aprinsă accidental la restul filmului. (<fr. *étouffoir*)

etui/etüí/ *s. n.* cutiuţă (de piele, de carton) în care se păstrează un aparat mic, ochelarii etc. (<fr. *étui*)

etuvá *vb. tr.* a ţine la etuvă; a usca în etuvă. ● a aburi, a usca betonul. — *etuvâre* s. f. (<fr. *étuver*)

etúvă *s. f.* aparat sau încăpere în care se produce o temperatură ridicată, servind la dezinfectare, sterilizare etc. (<fr. *étuve*)

EU- *elem. comp.* „frumos, bine, armonios". (<fr. *eu-*, cf. gr. *eu*, bine)

eucalípt *s. m.* arbore gigant (sub)tropical, cu flori mici, verzi, şi frunze persistente, din frunzele şi scoarţa căruia se extrag uleiuri folosite în farmacie şi parfumerie şi al cărui lemn, de o duritate excepţională, este utilizat în construcţii. (<fr. *eucalyptus*)

eucaliptól *s. m.* substanţă uleioasă obţinută din uleiul de eucalipt, folosită ca antiseptic al căilor respiratorii. (<fr. *eucalyptol*)

eucapníe *s. f.* prezenţa bioxidului de carbon în cantităţi normale în sîngele arterial. (<fr. *eucapnie*)

eucariót, -ă *adj., s. m.* (celulă, organism) cu un nucleu bine diferenţiat. (<engl. *eucaryote*)

eucíclic, -ă *adj.* (despre flori) cu un număr egal de piese în fiecare verticil. (<fr. *eucyclique*)

eucláz *s. n.* mineral rar, din familia silicaţilor, cu o compoziţie foarte apropiată de cea a beriliului. (<fr. *euclase*)

euclidián, -ă *adj.* referitor la axiomele şi postulatele formulate de Euclid. (<fr. *euclidien*, cf. *Euclid*, matematician antic gr.)

eucoloíd *s. m.* substanţă macromoleculară cu proprietăţi coloidale, avînd un mare grad de polimerizare. (<fr. *eucolloïde*)

eucrazíe *s. f.* constituţie fizică bună. (<fr. *eucrasie*)

eucromozóm *s. m.* cromozom tipic, normal. (<fr. *euchromosome*)

EUDEMON(O)- *elem. comp.* „fericire". (<fr. *eudemon/o/-*, cf. gr. *eudaimonia*)

eudemónic, -ă *adj.* referitor la eudemonism. (<fr. *eudémonique*)

eudemonísm *s. n.* concepţie etică care pune la baza moralei năzuinţa omului spre fericire. (<fr. *eudémonisme*)

eudemoníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al eudemonismului. (<fr. *eudémoniste*)

eudemonológic, -ă *adj.* referitor la eudemonologie. (<it. *eudemonologico*)

eudemonológie *s. f.* raţionament, discuţie în jurul problemei fericirii. (<fr. *eudémonologie*)

eudihotomíe *s. f.* *(bot.)* dihotomie normală, cu ramuri dezvoltate şi ramificate uniform. (<fr. *eudichotomie*)

EUDIO- *elem. comp.* „gaz, substanţe gazoase". (<fr. *eudio-*, cf. gr. *eudios*, senin, calm)

eudiométric, -ă *adj.* referitor la eudiometrie. (<fr. *eudiométrique*)

eudiometríe *s. f.* determinare a compoziţiei unui gaz cu ajutorul eudiometrului. (<fr. *eudiométrie*)

eudiométru *s. n.* aparat folosit la analiza volumetrică a gazelor şi la sinteza, sub influenţa unei descărcări electrice, a diverselor corpuri gazoase. (<fr. *eudiomètre*)

eudist, -ă *s. m. f.* membru al unei congregații clericale catolice instituite în sec. XVII. (<fr. *eudiste*, cf. *Jean Eudes*, întemeietorul congregației)

eufémic, -ă *adj.* eufemistic. (<fr. *euphémique*)

eufemíe *s. f.* exprimare eufemistică. (<it. *eufemia*)

eufemísm *s. n.* cuvînt, expresie care înlocuiește în vorbire sau în scris un cuvînt sau o expresie desemnînd ceva neplăcut, jignitor sau obscen. (<fr. *euphémisme*, cf. gr. *pheme*, cuvînt)

eufemístic *adj.* referitor la eufemism; care constituie un eufemism; voalat, indirect; eufemic. (<germ. *euphemistisch*)

eufemizá *vb. tr.* a da (unui cuvînt, unei expresii) un caracter eufemistic. (<fr. *euphémiser*)

eufemizánt, -ă *adj.* care eufemizează. (<*eufemiza* + *-ant*)

eufenie *s. f.* ramură a geneticii care se ocupă cu ameliorarea fenotipului. (<*eu-* + gr. *phainein*, a apărea)

eufomanie *s. f.* stare de bună dispoziție realizată prin intermediul drogurilor. (<*eufo*/*rie*/ + *-manie*[2])

eufónic, -ă *adj.* referitor la eufonie, care produce eufonie. (<fr. *euphonique*)

eufonie *s. f.* succesiune armonioasă de sunete în silabele unui cuvînt, în cuvintele unei fraze, cu efect auditiv plăcut. (<fr. *euphonie*, lat., gr. *euphonia*)

eufóniu *s. n.* instrument muzical de suflat din alamă, folosit în fanfară, cu registru corespunzător vocii de bariton. (<it. *eufonio*)

euforbiacée *s. n. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, cu flori unisexuate, de culori variate, al căror fruct este o capsulă. (<fr. *euphorbiacées*)

euforbiále *s. f. pl.* ordin de plante cuprinzînd euforbiaceele și familiile înrudite. (<fr. *euphorbiales*)

eufórbie *s. f.* plantă comună, cu latex alb, tip al familiei euforbiaceelor; *(pop.)* laptele-cucului. (<lat. *euphorbia*, fr. *euphorbe*)

eufóric, -ă I. *adj.* referitor la euforie, care provoacă euforie. II. *adj., s. m. f.* (om cu temperament) înclinat spre euforie. (<fr. *euphorique*)

euforíe *s. f.* 1. stare de fericire, de beatitudine. 2. falsă senzație de fericire, manifestată ca simptom al unei boli neuropsihice sau provocată de substanțe narcotice. (<fr. *euphorie*, cf. gr. *euphoria*, abundență)

euforizá *vb. tr. (rar)* a da o senzație de euforie. (<fr. *euphoriser*)

euforizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă euforie. (<fr. *euphorisant*)

eufótic, -ă *adj.* 1. (despre plancton) aflat în zona cu lumină abundentă. 2. (despre stratul de apă) cuprins între suprafață și limita la care pătrund razele luminoase. (<fr. *euphotique*)

eufuísm *s. n.* limbaj manierat, prețios, rafinat și sofisticat, la modă în Anglia în epoca elisabetană. (< engl. *euphuism*, cf. *John Euphues*, roman al scriitorului engl. Lyly)

eufuístic, -ă *adj.* (despre stil) prețios, bombastic, pompos. (<engl. *euphuistic*)

eufúncție *s. f. (fil.)* funcție care menține sau sporește adaptarea unei unități date la contextul ei social. (<fr. *eufonction*)

eugenétic, -ă I. *adj.* referitor la eugenie; eugenezic, eugenic. II. *s. f.* eugenie. (<germ. *eugenetisch*, /II/ germ. *Eugenetik*)

eugenézic, -ă *adj.* eugenetic. (<fr. *eugénésique*)

eugénic, -ă *adj.* eugenetic. (<fr. *eugénique*)

eugenie *s. f.* ramură a geneticii aplicative care studiază posibilitățile de apărare și de ameliorare a zestrei genetice a speciei umane; eugenism (1), eugenetică. (<fr. *eugénie*)

eugenísm *s. n.* 1. eugenie. 2. teorie care susține ideea reacționară a inegalității biologice și intelectuale a raselor umane, a împărțirii oamenilor în rase inferioare și superioare. (<fr. *eugénisme*, engl. *eugenism*)

eugenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al eugenicii. (<fr. *eugéniste*)

eugenól *s. n.* substanță mirositoare din uleiul de cuișoare, de garoafe etc., folosită în parfumerie și în dentistică. (<fr. *eugénol*)

eugeofíte *s. f. pl.* geofite a căror perioadă de repaus biologic se datorește lipsei de lumină sau căldură corespunzătoare. (<fr. *eugéophytes*)

euglénă *s. f.* protozoar flagelat din apele dulci, avînd cromatofori cu clorofilă. (<lat. *euglena*, fr. *euglène*)

eugleníde *s. f. pl.* familie de protozoare avînd ca tip euglena. (<fr. *euglénidés*)

euhalín, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care trăiește numai în apele sărate. (<fr. *euhaline*)

euhaploíd, -ă *adj.* haploid adevărat, în ale cărui celule somatice există un singur set de cromozomi. (<fr. *euhaploïde*)

euharístic, -ă *adj.* referitor la euharistie. (<fr. *eucharistique*)

euharístie *s. f. (rel.)* împărtășanie, cumineca-tură. (<fr. *eucharistie*, gr. *eukharistia*<*kharis*, favoare, har)

euhemerísm *s. n.* doctrina lui Euhemeros, potrivit căreia divinitățile nu sînt decît o creație a spiritului uman, oameni divinizați fie de frică, fie de admirația popoarelor. — var. *evhemerism* s. n. (<fr. *évhémérisme*, cf. *Euhemeros*, filozof antic gr.)

euhemerist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al euhemerismului. — var. *evhemerist, -ă* adj., s. m. f. (<fr. *évhémériste*)

eulán *s. n.* preparat din apret folosit pentru a apăra de molii țesăturile și firele de lînă. (<fr. *eulan*)

eulogíe *s. f.* pîine binecuvîntată care se distribuia credincioşilor participanţi la adunările creştine din primele secole ale erei noastre. (<fr. *eulogie*, cf. gr. *eulogia*, binecuvîntare)

eumenídе *s. f. pl. (mit.)* nume eufemistic dat erinniilor. (<fr. *euménides*)

eumenoréе *s. f.* menstruaţie normală. (<fr. *euménorrhée*)

eumicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci cu micelîul septat, cuprinzînd un mare numar de specii parazite pentru om şi pentru animale. (<engl. *eumycetes*)

eumitóză *s. f.* mitoză tipică, normală, cu diferenţierea netă a cromozomilor. (<fr. *eumitose*)

eunúc *s. m.* 1. (în Orient) bărbat castrat, paznic al unui harem. 2. nume dat ofiţerilor regilor evrei, însărcinaţi cu garda camerei acestora. 3. ofiţer care avea în grijă garderoba şi iatacul împăratului în Imperiul Roman de Răsărit. 4. *(fig.)* om laş, fricos, lipsit de energie virilă. (<fr. *eunuque*, lat. *eunuchus*, gr. *eunoukhos*, care păzeşte patul)

eunuchísm *s. n.* stare morfopsihologică ce se observă la om în unele cazuri de insuficienţă genitală. (<fr. *eunuchisme*)

eunucoíd, -ă *adj.* (despre voce) ca de castrat. (<fr. *eunuchoïde*)

eunucoidísm *s. n.* insuficienţă testiculară. ○ ~ *feminin* = insuficienţă maturaţie ovariană la pubertate. (<fr. *eunuchoïdisme*)

eupareuníe *s. f.* act sexual normal. (<fr. *eupareunie*, cf. gr. *pareunomai*, a se culca lîngă)

eupatíe *s. f. (livr.)* resemnare în faţa suferinţei. (<fr. *eupathie*)

eupatrízi *s. m. pl.* (în Grecia antică) descendenţi ai familiilor de cuceritori, care formau clasa nobililor deţinători de pămînturi. (<fr., gr. *eupatrides*)

eupepsíe *s. f.* digestie normală, uşoară. (<fr. *eupepsie*)

eupéptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care uşurează mistuirea. (<fr. *eupeptique*)

euplanctón *s. n.* plancton al organismelor libere plutitoare. (<fr. *euplancton*)

euploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) care prezintă un număr multiplu de seturi cromozomiale haploide. (<fr. *euploïde*, engl. *euploid*)

euploidíe *s. f. (biol.)* înmulţire a seturilor complete de cromozomi în toate celulele organismului. (<fr. *euploïdie*)

eupnée *s. f.* respiraţie normală. (<fr. *eupnée*)

eupnóic, -ă *adj.* care facilitează respiraţia. (<fr. *eupnéique*)

eupraxíe *s. f.* 1. acţiune bine condusă, dusă la capăt. 2. *(med.)* capacitate de a executa mişcări coordonate. (<fr. *eupraxie*)

EUR(O)- *elem. comp.* „în, din Europa, european". (<fr. *eur/o/-*, cf. *Europa*)

eurafrícan, -ă *adj.* referitor în acelaşi timp la Europa şi la Africa. (<fr. *eurafricain*)

eurasián, -ă *adj., s. m. f.* metis între european şi asiatic. (<fr. *eurasien*)

eurasiátic, -ă *adj.* referitor la Eurasia, ansamblu continental format din Europa şi Asia. (<fr. *eurasiatique*)

EURI- *elem. comp.* „larg, cuprinzător, vast". (<fr., germ. *eury-*, cf. gr. *eurys*)

euribár, -ă *adj. (biol.;* despre organisme acvatice) care suportă variaţii mari de presiune. (<fr. *euribare*)

euribát, -ă *adj.* (despre specii marine) care poate trăi la adîncimi foarte variate. (<fr. *euribathe*)

euribiónt *s. n.* organism cu rezistenţă mare faţă de variaţiile factorilor de mediu. (<fr. *euribionte*)

euribiózǎ *s. f.* reacţie de maximă rezistenţă a unui organism faţă de variaţiile mari ale factorilor de mediu. (<fr. *euribiose*)

euricefál, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă euricefalie. (<fr. *eurycéphale*)

euricefalíe *s. f.* malformaţie congenitală constînd din existenţa unui craniu cu diametru lateral foarte mare. (<fr. *eurycéphalie*)

euricór, -ă *adj.* (despre organisme) cu areal geografic foarte larg. (<germ. *eurychor*)

euriéc, -ă *adj.* (despre unele specii) care poate trăi în orice biocenoză. (<fr. *euryèce*)

eurifág, -ă *adj.* (despre organisme) care foloseşte hrană variată, vegetală şi animală. (<germ. *euryphag*)

eurifótic, -ă *adj.* (despre plante şi animale) care poate trăi în condiţii foarte variate de lumină. (<fr. *eurypholique*)

eurignát, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă eurignatism. (<fr. *eurygnathe*)

eurignatísm *s. n.* malformaţie constînd în existenţa unor maxilare anormal de late. (<fr. *eurygnathisme*)

eurihalín, -ă *adj.* (despre organisme acvatice) care suportă variaţii mari ale salinităţii apei. (<fr. *euryhalin*)

eurihalinitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este eurihalin. (<fr. *euryhalinité*)

eurihígric, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care tolerează variaţii mari de umiditate. (<fr. *euryhygrique*)

eurión/ic, -ă *adj.* (despre specii) care suportă mari variaţii în reacţia ionică a apei sau a solului. (<fr. *euryonique*)

eurioxibiónt, -ă *adj., s. n.* (organism) care trăieşte în ape cu variaţii largi ale concentraţiei de oxigen. (<fr. *euryoxybionte*)

euríp *s. n. (ant.)* canal artificial care separa arena şi animalele sălbatice de spectatori în circuri. (<lat. *euripus*, fr. *euripe*)

euriprozóp, -ă *adj., s. m.* (individ) cu faţa mai mult largă decît lungă. (<fr. *euryprosope*)

curiprozopie *s. f.* însușire a raselor umane de a avea o față largă. (<fr. *curyprosopie*)

euristic, -ă I. *adj.* referitor la euristică. ● (despre procedee metodologice) care prin întrebări duce la descoperirea unor adevăruri noi. II. *s. f.* metodă de studiu și de cercetare bazată pe descoperire; arta de a duce o dispută în scopul de a descoperi adevărul. (<fr. *euristique*, cf. gr. *heuriskein*, a descoperi)

curitérm, -ă *adj.* (despre organisme) care suportă temperaturi diferite. (<fr. *curytherme*)

curitermie *s. f.* însușire a organismelor curiterme. (<fr. *curythermie*)

curitmic, -ă *adj.* referitor la curitmie, cu ritm regulat, armonios. (<fr. *curythmique*)

curitmie *s. f.* 1. îmbinare armonioasă de sunete, linii, proporții etc. 2. *(med.)* ritm regulat al pulsului. 3. funcționare regulată a oricărei activități organice ritmice. (<fr. *eurythmie*, lat. *eurhythmia*)

curitóp, -ă *adj.* (despre plante, animale) cu o distribuție geografică foarte largă. (<fr. *eurytope*)

curitróf, -ă *adj.* cu resurse nutritive normale. (<fr. *eurytrophe*)

curitrófic, -ă *adj.* cu stare nutrițională bună. (<fr. *eurytrophique*)

EURO- v. e u r (o)-.

euroatlántic, -ă *adj.* referitor la țările Europei care aparțin Alianței Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). (< *euro-* + *atlantic*)

eurobáncă *s. f.* denumire generică dată băncilor situate în Europa, care, pe lîngă operațiile bancare clasice în monedă națională, efectuează operații în valută străină (eurodolari). (<*euro-* + *bancă*)

eurocomunism *s. n.* atitudine a unor partide comuniste din țările occidentale care înțeleg că trebuie să țină seama, în activitatea lor, de realitățile istorice, economico-sociale din țările respective. (<fr. *eurocommunisme*)

eurocrát *s. m.* funcționar al organismelor și organizațiilor europene. (<fr. *eurocrate*)

eurocrédit *s. n.* credit acordat pe piețele europene pe termen mediu de către băncile din circuitul eurovalutar. (<*euro-* + *credit*)

eurodeviz *s. n.* monedă a unei țări din Europa occidentală plasată pe termen lung într-o altă țară. (<fr. *eurodevise*)

eurodolár *s. m.* dolar american plasat pe termen lung în băncile europene. (<engl., fr. *eurodollar*)

eurofobie *s. f.* *(fam.)* ură, teamă de Europa. (<*euro-* + *-fobie*[2])

euroobligațiúne *s. f.* obligațiune (2) emisă și comercializată pe piețele europene. (<*euro-* + *obligațiune*)

europeán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Europa. II. *adj.* care aparține Europei sau populației ei; referitor la comunitatea economică și politică a Europei unificate. (<fr. *européen*)

europeanism *s. n.* europeism. (<fr. *européanisme*)

europeísm *s. n.* 1. caracter european. 2. atitudine favorabilă unității europene. ● mișcare care tinde să formeze o unitate europeană (socială, politică, economică și culturală). 3. formă lingvistică proprie limbilor europene; europeanism. (<it. *europeismo*)

europeístică *s. f.* studiu al modului de viață, al civilizației și culturii diferitelor popoare europene. (<*european* + *-istică*)

europeníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al europenismului. (<fr. *européniste*)

europenizá *vb. tr., refl.* a impune, a adopta îmbrăcămintea, obiceiurile și purtările europenești. — *europenizáre* s. f. (<fr. *européaniser*)

europiáță *s. f.* denumire generică dată pieților de capitaluri, pe care se efectuează depuneri bancare și împrumuturi în eurodolari. (<*euro-* + *piață*)

europíd, -ă *adj., s. m. f.* europoid. (<germ. *europid*, *Europide*)

europíu *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor. (<fr. *europium*)

europocentrísm *s. n.* teorie care susține că studiul civilizațiilor și culturilor tradiționale ale popoarelor din alte continente trebuie să pornească de la modelul european. (<*Europa* + *centrism*)

europocentríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al europocentrismului. (<*europocentr/ism/* + *-ist*)

europoíd, -ă *adj., s. m. f.* (om) care aparține uneia dintre cele trei principale rase omenești cu pielea albă din care fac parte populațiile din Europa; europid. (<germ. *europoid*, *Europoide*)

eurorachétă *s. f.* rachetă[1] (1) amplasată pe teritoriul Europei. (<*euro-* + *rachetă*)

eurovalútă *s. f.* valută convertibilă exprimată în dolari, lire sterline, mărci vest-germane, franci elvețieni, care circulă în afara sistemului bancar al țării respective. (<*euro-* + *valută*)

eurovizíúne *s. f.* emisiune simultană de programe televizate în mai multe țări ale Europei. (<fr. *eurovision*)

eusemíe *s. f. (med.)* totalitatea simptomelor favorabile în evoluția unei boli. (<fr. *eusémie*, cf. gr. *sema*, semn)

eusistolíe *s. f.* contracție cardiacă normală. (<fr. *eusystolie*)

eusporíe *s. f.* dezvoltare normală a sporilor în urma unei meioze obișnuite. (<fr. *eusporie*)

eustátic, -ă *adj.* referitor la eustatism. (<fr. *eustatique*)

eustatísm *s. n.* variație a nivelului general al oceanelor, de natură climatică sau tectonică. (<fr. *eustatisme*)

eustíl *s. n.* colonadă în care coloanele sînt distanțate între ele prin spații proporționale după diametrele lor. (<fr. *eustyle*)

eutanásic, -ă *adj.* referitor la eutanasie; care provoacă eutanasia. (<fr. *euthanasique*)

eutanasíe *s. f.* 1. moarte ușoară, fără dureri. 2. provocare de către medic a morții unui bolnav incurabil, pentru a-i curma suferințele. 3. sacrificare prin procedee rapide, nedureroase, a animalelor bolnave care nu mai pot fi vindecate. (<fr. *euthanasie*, gr. *euthanasia*, moarte ușoară)

eutéctic, -ă *adj., s. n.* (amestec chimic) care se topește sau se solidifică la o temperatură constantă, inferioară punctului de topire a fiecăruia din constituenți. (<fr. *eutectique*, gr. *eutektos*, care se topește ușor)

eutectoíd *s. n.* aliaj sub formă de amestec mecanic a două sau mai multe faze solide rezultate prin cristalizarea lor simultană, la temperatură constantă. (<fr. *eutectoïde*)

eutexíe *s. f.* fenomen prezentat de un amestec a cărui temperatură de fuziune constantă este mai joasă decît cea a altui amestec făcut în alte proporții. (<fr. *eutexie*, cf. gr. *tekein*, a topi)

EUTI- *elem. comp.* „indirect". (<fr. *euthy-*, cf. gr. *euthy*)

eutichián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al eutichianismului. (<fr. *eutychien*)

eutichianísm *s. n.* erezie a lui Eutyches, care, după ce a combătut nestorianismul, a îmbrățișat doctrina contrară, susținînd că, după întrupare, nu a mai rămas în Isus Cristos decît natura divină sub aparență umană; monofizism. (<fr. *eutychianisme*, cf. *Eutyches*, ereziarh bizantin)

eutimétru *s. n.* mîră stadimetrică orizontală pentru măsurarea indirectă a distanțelor. (<fr. *euthymètre*)

eutimíe *s. f.* component exterior vesel; dispoziție afectivă normală. (<fr. *euthymie*)

eutiscopíe *s. f.* metodă medicală prin care se urmărește forțarea maculei ochiului să funcționeze normal. (<fr. *euthyscopie*)

eutócic, -ă *adj.* care favorizează eutocia. (<fr. *eutocique*)

eutocíe *s. f.* naștere normală, fără complicații. (<fr. *eutocie*, gr. *eutokia*)

eutróf, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe soluri bogate în substanțe nutritive; (despre un sol, o soluție nutritivă) bogat în materii nutritive. (<fr. *eutrophe*)

eutrófic, -ă *adj.* (despre copii) hrănit bine; dezvoltat normal. (<fr. *eutrophique*)

eutrofíe *s. f.* dezvoltare armonioasă a organismului ca urmare a unei bune nutriții a țesuturilor. (<fr. *eutrophie*)

eutrofizáre *s. f.* proces de îmbogățire a apelor cu substanțe nutritive, în special nitrați și fosfați, care duce la dezvoltarea excesivă a organismelor vii și la poluarea apei. (după fr. *eutrophisation*)

eutrópic, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă fototropism negativ. (<fr. *eutropique*)

eutropíe *s. f.* adaptare a unor flori la polenizare numai prin anumite insecte specializate. (<fr. *eutropie*)

euxerofíte, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă o adaptare pronunțată la perioadele de uscăciune. (<fr. *euxérophytique*)

euxínic, -ă *adj.* (despre mediul marin) în care lipsește circulația verticală a apei de adîncime. (<germ. *euxinisch*)

ev *s. n.* perioadă din istoria omenirii care are trăsături specifice. ○ *~ul mediu* = perioada care ține de la apariția modului de producție feudal pînă la descompunerea acestuia și începutul dezvoltării modului de producție capitalist. (<lat. *aevum*)

evacuá *vb. tr.* 1. a goli, a elibera, a părăsi (un imobil, o localitate etc.). ● a da afară pe cineva dintr-un loc, dintr-o locuință etc. 2. a elimina (dintr-un loc închis) gaze, reziduuri, fecale etc. (<fr. *évacuer*, lat. *evacuare*<*vacuus*, gol)

evacuábil, -ă *adj.* care poate fi evacuat. (<*evacua* + *-bil*)

evacuáre *s. f.* 1. acțiunea de a evacua și rezultatul ei. 2. eliminare a conținutului unui organ sau a unei formații patologice. 3. fază din ciclul motoarelor cu ardere internă sau al turbinelor cu gaze, în care gazele sînt evacuate după ce au efectuat lucrul mecanic; purgare. (<*evacua*)

evacuatór, -oáre I. *adj.* care permite sau favorizează evacuarea. II. *s. n.* deversor pentru evacuarea debitelor excedentare de apă, a aluviunilor etc. (<fr. *évacuateur*)

evadá *vb. intr.* 1. a fugi, a scăpa dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. 2. *(fam.)* a fugi, a scăpa. — *evadáre* s. f. (<fr. *évader*, lat. *evadere*<*vadere*, a merge)

evadát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a fugit din închisoare sau de sub pază. (<*evada*)

evaginăție *s. f.* ieșire în afară a peretelui unui organ cavitar. — var. *evaginațiune* s. f. (<fr. *évagination*)

evaginațiúne *s. f.* v. evaginație.

evaluá *vb. tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun, a unui lucru etc.; a aprecia, a estima. — *evaluáre* s. f. (<fr. *évaluer*)

evaluábil, -ă *adj.* care poate fi evaluat; estimabil. (<fr. *évaluable*)

evaluatív, -ă *adj.* care servește pentru a evalua. (<fr. *évaluatif*)

evaluatór *s. m.* expert autorizat pentru a stabili valoarea unei nave, a unei avarii sau pagube ori a unui obiect. (<fr. *évaluateur*)

evanescént, -ă *adj.* care se pierde, dispare treptat. (<fr. *évanescent*)

evanescénță *s. f. (rar)* dispariție lentă; estompare treptată. (<fr. *evanescence*, cf. lat. *evanescere*, a dispărea)

evangélic, -ă *adj.* v. evanghelic.

evangelizá *vb.* v. evangheliza.

evangheliár *s. n.* carte care cuprinde cele patru evanghelii. (<fr. *évangéliaire*, lat. *evangeliarium*)

evanghélic, -ă *adj.* 1. referitor la evanghelie. 2. (și *s.*) care ține de cultul protestant. — var. *evangelic, -ă* adj. (<fr. *évangélique*, lat. *evangelicus*)

evanghelísm *s. n.* caracter evanghelic. ● doctrinele bisericii evanghelice. (<fr. *évangélisme*)

evanghelizá *vb. tr. (rar)* a converti la creștinism. — *evanghelizáre* s. f.—var. *evangeliza* vb. (<fr. *évangéliser*, lat. *evangelizare*)

evanghelizatór *s. m.* predicator al cărților sfinte. (<fr. *évangélisateur*)

evantái *s. n.* 1. obiect (de formă semicirculară) confecționat din hârtie, pene, fildeș etc., cu care își face vânt, spre a se răcori, mai ales femeile. ○ *în* ~ = în forma unor raze care se răspândesc dintr-un punct în semicerc; desfășurat larg; *(arhit.) boltă în* ~ = tip de boltă lucrată cu multă minuție, care caracterizează stilul gotic englez numit „Tudor". 2. *(fig.)* ansamblu de lucrări diverse ale aceleiași categorii. (<fr. *éventail*)

evaporá *vb.* I. *tr., refl.* (despre lichide) a (se) transforma în vapori la o temperatură inferioară temperaturii sale de fierbere. II. *refl. (fig.)* a dispărea, a pieri deodată. — *evaporáre s. f.* (<fr. *évaporer*, lat. *evaporare*)

evaporábil, -ă *adj.* care se poate evapora (ușor). (<fr. *évaporable*)

evaporabilitáte *s. f.* cantitate de apă care se poate evapora, în condiții meteorologice date, de pe o suprafață liberă de apă. (<*evaporabil* + *-itate*)

evaporatór[1] *s. n.* 1. instalație pentru concentrarea soluțiilor prin fierbere; vaporizator (2). 2. subansamblu al unei instalații frigorifice în care se evaporează lichidul de răcire, producând frigul. (<fr. *évaporateur*, germ. *Evaporator*)

evaporatór[2], **-oáre** *s. m. f.* muncitor care lucrează la evaporator[1] (1). (<*evapora* + *-tor*)

evaporáție *s. f.* evaporare. (<fr. *évaporation*)

evaporigráf *s. n.* evaporimetru înregistrator. (<germ. *Evaporigraph*)

evaporimetríe *s. f.* 1. măsurare a evaporației de pe suprafețele de apă și din sol. 2. disciplină care studiază metodele de măsurare a evaporației. (după fr. *évaporométrie*)

evaporimétru *s. n.* instrument folosit în evaporimetrie. (<germ. *Evaporimeter*)

evaporít *s. n.* rocă sedimentară (sare gemă, ghips etc.) care se formează prin evaporarea apei de mare dintr-o lagună sau a apei continentale dintr-un loc de deșert; rocă salină. (<fr. *évaporite*)

evapotranspirátie *s. f.* 1. pierdere a umidității solului prin evaporare directă și prin transpirația plantelor. 2. cantitatea de apă evaporată parțial prin transpirație de un organism vegetal. (<fr. *évapotranspiration*)

evapotranspirométru *s. n.* aparat pentru măsurarea evapotranspirației. (<fr. *évapotranspiromètre*)

evazá *vb. tr.* a lărgi progresiv extremitatea unei piese; a deschide, a lărgi. — *evazáre s. f.* (<fr. *évaser*)

evazát, -ă *adj.* larg, deschis. ● (despre fuste, pantaloni) cu partea de jos mai largă; în formă de trapez. (<fr. *évasé*)

evazionísm *s. n.* 1. *(rar)* evaziune de la anumite obligații. 2. tendință în artă de a cultiva evadarea din realitatea vieții sociale. (<fr. *évasionnisme*)

evazionist, -ă I. *adj. (rar)* care evadează. II. *adj., s. m. f.* (cel) care se sustrage de la obligațiile fiscale. (<*evaziune* + *-ist*)

evaziúne *s. f.* 1. *(rar)* evadare. 2. sustragere de la anumite obligații. ○ ~ *fiscală* = sustragere de la obligațiile fiscale. (<fr. *évasion*, lat. *evasio*)

evazív, -ă *adj.* (și *adv.*) vag, neprecis, în doi peri. (<fr. *évasif*)

evazivitáte *s. f.* caracter evaziv. (<*evaziv* + *-itate*)

evecțiúne *s. f.* inegalitate periodică în mișcarea Lunii, ca urmare a influenței Soarelui. (<fr. *évection*, lat. *evectio*)

eveniment *s. n.* 1. întâmplare importantă, remarcabilă; *(p. ext.)* accident (de circulație). 2. *(fiz.)* orice fenomen local și instantaneu. 3. *(mat.)* noțiune de bază din domeniul teoriei probabilităților care exprimă (ne)producerea unui fenomen în cadrul unui experiment. (<fr. *événement*, cf. lat. *evenire*, a veni, a se întâmpla)

evenimențiál, -ă *adj.* referitor la un eveniment, la evenimente. ○ *istorie ~ă* = istorie care se mărginește la descrierea evenimentelor. (<fr. *événementiel*)

evént[1] *s.n.* 1. *(sport)* probă, întrecere, cursă; spectacol sportiv; *(p. ext.)* rezultat bun, record. 2. *(hipism)* pariu în care trebuie indicat câștigătorul din două curse consecutive. (<engl. *event*)

evént[2] *s. n.* deschizătură simplă sau dublă a foselor nazale la cetacee, situată pe vîrful capului. (<fr. *évent*)

eventív *adj. verb reflexiv ~* (și *s. n.*) = verb la diateza reflexivă care arată o schimbare în starea subiectului. (<fr. *éventif*, cf. lat. *eventus*, efect)

eventrație *s. f.* 1. deschidere operatorie a abdomenului. 2. ieșire masivă, exagerată, a viscerelor din abdomen sub piele. — var. *eventrațiune* s. f. (<fr. *éventration*)

eventrațiúne *s. f.* v. eventrație.

eventuál, -ă *adj.* (și *adv.*) care se poate întîmpla; posibil, probabil. (<fr. *éventuel*, cf. lat. *eventus*, eveniment)

eventualitáte *s. f.* situație care s-ar putea ivi; împrejurare viitoare posibilă. (<fr. *éventualité*)

everdúr *s. n.* aliaj de cupru, siliciu și mangan. (<engl., fr. *everdur*)

everít *s. n.* tip de plăci pe bază de azbociment pentru învelitori. (<fr. *évérite*)

eversiúne *s. f.* 1. *(livr.)* răsturnare, ruină, ruinare. 2. ieșire a unei mucoase din cavitatea ei naturală. (<fr. *éversion*, lat. *eversio*)

evhemerísm *s. n.* v. euhemerism.

evhemerist, -ă *adj., s. m. f.* v. euhemerist.

evicțiúne *s. f.* *(jur.)* deposedare de un lucru obținut legal, suferită în urma unei sentințe sau a unui drept exercitat într-un anumit fel de cineva. (<fr. *éviction*, lat. *evictio*)

evidá *vb. tr.* a scobi pe dinăuntru, a goli, a decupa, a scoate. — *evidáre* s. f. (<fr. *évider*)

evidént, -ă *adj.* (și *adv.*) vădit, neîndoielnic, clar, limpede. (<fr. *évident*, lat. *evidens*<*videre*, a vedea)

evidénță *s. f.* 1. faptul de a fi evident, caracterul a ceea ce este evident; certitudine. ○ *a scoate în ~* = a reliefa, a sublinia, a remarca. 2. înregistrare a fenomenelor, bunurilor, persoanelor, a tot ceea ce ține de o activitate etc. (<fr. *évidence*, lat. *evidentia*)

evidențiá *vb.* I. *refl., tr.* a (se) distinge, a (se) remarca. II. *tr.* 1. a sublinia, a pune în evidență. 2. a recunoaște oficial meritele în muncă ale cuiva. — *evidențiére* s. f. (<*evidență* + *-ia*)

evidențiát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a remarcat în muncă; căruia i s-au recunoscut oficial meritele în muncă. (<*evidență*)

évie *s. f.* *(livr.)* bacantă. (<lt. *evia*, cf. gr. *euoe*)

eviér *s. n.* canal de scurgere pentru apele de bucătărie. (<fr. *évier*)

evínge *vb. tr.* *(jur.;* despre o persoană) a face ca o altă persoană să sufere o evicțiune. (<lat. *evincere*)

evirá *vb. tr., refl.* 1. a (se) castra. 2. *(fig.)* a (se) moleși, a (se) debilita, a slăbi. — *eviráre* s. f. (<lat. *evirare*)

evirație *s. f.* 1. evirare (1). 2. impotență precoce; emasculare. (<fr. *eviration*, lat. *eviratio*)

eviscerá *vb. tr.* a evida o cavitate a corpului de organele conținute. ● a scoate mărunțaiele unui pește. — *evisceráre* s. f. (<fr. *éviscérer*)

eviscerație *s. f.* eviscerare. (<fr. *éviscération*)

evitá *vb. tr.* 1. a ocoli, a se feri de... ● a împiedica; a înlătura. 2. (despre o navă la ancoră) a veni cu prova în vînt sau în curent. (<fr. *éviter*, lat. *evitare*)

evitábil, -ă *adj.* care poate fi evitat. (<fr. *évitable*, lat. *evitabilis*)

evitabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este evitabil. (<*evitabil* + *-itate*)

evitáj *s. n.* evitare (2). (<fr. *évitage*)

evitáre *s. f.* 1. acțiunea de a evita. 2. poziția pe care o ia o navă aflată la ancoră sub acțiunea vîntului și a curenților; evitaj. 3. manevră întreprinsă de o navă pentru întoarcere sau pentru a ocoli o altă navă. (<*evita*)

evític, -ă *adj.* specific Evei. ○ *costum ~* = nudism, nuditate, nud. (<lt. *evitico*)

evocá *vb. tr.* a reaminti, a reînvia; a descrie în mod sugestiv. (<fr. *évoquer*, lat. *evocare*< *vocare*, a chema)

evocábil, -ă *adj.* care merită să fie evocat. (<fr. *évocable*)

evocáre *s. f.* faptul de a evoca; amintire, aducere-aminte; evocație. ● *(concr.)* scriere literară în care se evocă ceva. (<*evoca*)

evocatív, -ă *adj.* evocator. (<lat. *evocativus*)

evocatór, -oáre *adj.* care are darul de a evoca; evocativ. (<fr. *évocateur*, lat. *evocatorius*)

evocáție *s. f.* 1. *(livr.)* evocare. 2. *(jur.)* trimitere a unei cauze spre judecare la altă instanță. — var. *evocațiune* s. f. (<fr. *évocation*, lat. *evocatio*)

evocațiúne *s. f.* v. evocație.

evoé *interj.* strigăt al bacantelor în onoarea lui Dionysos. (<lat. *evoe*, gr. *euoe*)

evoluá *vb. intr.* 1. a se dezvolta, a se transforma. ● a se desfășura, a se întinde. 2. a se mișca, a se desfășura larg (cu mișcări circulare). — *evoluáre* s. f. (<fr. *évoluer*)

evoluát, -ă *adj.* 1. ajuns la un stadiu superior de dezvoltare. 2. dezvoltat din punct de vedere intelectual. (<*evolua*)

evolútă *s. f.* 1. *(mat.)* curbă loc geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date; desfășurată. 2. *(bot.)* organ răsucit spre partea dorsală. (<fr., engl. *evolute*, spirală, germ. *Evolute*)

evolutív, -ă *adj.* care evoluează treptat și neîntrerupt. ○ care se referă la evoluție. (<fr. *évolutif*)

evolutivitáte *s. f.* *(rar)* caracter evolutiv. (<*evolutiv* + *-itate*)

evolúție *s. f.* 1. formă de dezvoltare care presupune acumulări cantitative treptate, obiec-

tive și subiective, în viața socială și care pot duce la schimbări radicale, calitative, la revoluție. ○ *teoria ~i emergente* = teorie idealistă și metafizică cu privire la procesul dezvoltării, potrivit căreia apariția noilor calități este absolut spontană și imprevizibilă. **2.** dezvoltare în timp a unui fenomen sau proces, a unui eveniment, a unei ființe etc. **3.** desfășurare, curs. **4.** mișcare largă (circulară); mișcare de ansamblu executată de o trupă, de o navă, un avion etc. — var. *evoluțiune* s. f. (<fr. *évolution*, lat. *evolutio*)

evoluționísm *s. n.* **1.** concepție după care universul, ființele, societatea etc. sînt supuse unui proces continuu de evoluție istorică. **2.** *~ plat* = concepție care reduce procesul istoric complex al evoluției la simple acumulări cantitative. **3.** *(p. restr.)* teoria lui Lamarck, Darwin ș.a. despre evoluția speciilor de plante și animale; transformism. (<fr. *évolutionnisme*)

evoluționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al evoluționismului. (<fr. *évolutionniste*)

evoluțiúne *s. f.* v. evoluție.

evolvént, -ă **I.** *adj. (bot.)* care se desfășoară, se deschide prin răsucire. **II.** *s. f. (mat.)* curbă care admite ca loc geometric al centrelor de curbură o curbă dată; curbă desfășurătoare. (< lat. *evolvens* < *evolvere*, a rostogoli, fr., engl. *evolvente*, /II/ germ. *Evolvente*)

evolvéntic, -ă *adj.* (despre angrenaje) în formă de evolventă. (<germ. *evolventisch*)

evorsiúne *s. f.* acțiune erozivă a apei curgătoare, care căzînd vertical, formează vîrtejuri. (<germ. *Evorsion*, engl. *evorsion*)

évrica **I.** *interj.* (exclamație de bucurie, folosită la rezolvarea unei probleme dificile) am găsit! **II.** *s. f.* gen de problemă enigmistică, de verificare a cunoștințelor sau a perspicacității, prezentată sub formă de întrebare ori în versuri, sub diferite denumiri. (<gr. *evrika*)

evúlsie *s. f.* v. evulsiune.

evulsiúne *s. f. (livr.)* (extracție prin) smulgere. — var. *evulsie* s. f. (<fr. *évulsion*, lat. *evulsio*)

evzón *s. m.* infanterist grec, îmbrăcat cu fustanelă. (<fr., gr. *evzone*)

EX¹-/E- *pref.* „afară de", „trecere într-o nouă stare", „fost". (<fr. *ex-*, cf. gr. *ex*, în afară)

EX²(O)- *pref.* „în afară, exterior". (<fr. *ex/o/-*, cf. gr. *exo*)

ex abrúpto *loc. adv.* dintr-o dată, brusc, pe nepregătite. (<lat. *ex abrupto*)

exacerbá *vb. tr.* (despre dureri, senzații, sentimente) a intensifica, a accentua, a exagera. — *exacerbáre* s. f. (<fr. *exacerber*, lat. *exacerbare*)

exacerbáție *s. f.* exacerbare. — var. *exacerbațiune* s. f. (<fr. *exacerbation*)

exacerbațiúne *s. f.* v. exacerbație.

exáct, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) conform cu realitatea, întocmai, chiar. ○ *științe ~e* = științe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ● care reproduce întocmai un model; fidel. **2.** (despre oameni) punctual. (<fr. *exact*, lat. *exactus*)

exactitáte *s. f.* calitatea de a fi exact; exactitudine. ○ *cu ~* = cu precizie, exact. (< *exact* + *-itate*)

exactitúdine *s. f. (livr.)* exactitate. (<fr. *exactitude*)

exacțiúne *s. f. (jur.)* acțiune a unui perceptor fiscal care pretinde de la contribuabili mai mult decît se cuvine ca aceștia să dea în mod legal; încasare de impozite abuzivă, spoliere. (<fr. *exaction*, lat. *exactio*)

ex aequo /ex écvo/ *loc. adv.* (despre concurenți la un examen, la o competiție sportivă etc.) la egalitate. (<lat. *ex aequo*)

exagerá *vb. tr.* a mări, a amplifica ceva peste măsură. — *exagerâre* s. f. (<fr. *exagérer*, lat. *exaggerare*, a acumula)

exagerát, -ă *adj.* care depășește proporțiile realității, care întrece adevărul, normalul. ● (despre oameni) care exagerează. ● *(adv.)* prea, din cale-afară de... (<*exagera*)

exagerâție *s. f. (livr.)* exagerare. — var. *exagerațiune* s. f. (<fr. *exagération*, lat. *exageratio*)

exagerațiúne *s. f.* v. exagerație.

exalá *vb. tr.* a răspîndi, a emana, a degaja vapori, mirosuri etc. — *exalâre* s. f. (<fr. *exhaler*, lat. *exhalare*<*halare*, a sufla)

exalâție *s. f.* exalare. — var. *exalațiune* s. f. (<fr. *exhalation*, lat. *exhalatio*)

exalațiúne *s. f.* v. exalație.

exalbuminát, -ă *adj.* (despre semințe) fără albumen, lipsit de endosperm. (<fr. *exalbuminé*)

exalgínă *s. f.* pudră cristalină albă, analgezic ușor suportat de tubul digestiv. (<fr. *exalgine*)

exaltá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) înflăcăra, a (se) entuziasma puternic. **II.** *tr. (rar)* a slăvi, a glorifica. — *exaltâre* s. f. (<fr. *exalter*)

exaltát, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (om cu temperament) aprins, înflăcărat peste măsură. **II.** *adj. (fam.)* ieșit din minți; surescitat; smintit. (<*exalta*)

exaltâție *s. f.* exaltare. (<fr. *exaltation*, lat. *exaltatio*)

exámen *s. n.* **1.** mijloc de verificare și de apreciere a cunoștințelor, a aptitudinilor unui elev, student, candidat etc. ○ *~ de stat* = examen pentru obținerea unei diplome universitare. **2.** cercetare, examinare atentă a unui lucru; examinare. ○ *~ medical* = cercetarea stării sănătății unei persoane de către un medic. (<fr., lat. *examen*)

examiná *vb. tr.* **1.** a observa, a cerceta, a privi atent ceva. ● a cerceta starea sănătății cuiva. **2.** a întreba, a supune la un examen (un elev, un student etc.). — *examináre* s. f. (<fr. *examiner*, lat. *examinare*)

examinábil, -ă *adj.* care se poate examina. (<fr. *examinable*)

examinatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care examinează. (<fr. *examinateur*)

exantém *s. n.* erupție pe piele care însoțește unele boli ca rujeola, scarlatina etc. (<fr. *exanthème*, cf. gr. *exanthema*, eflorescență)

exantemátic *adj. tifos* ~ = boală infecțioasă și epidemică manifestată prin febră mare, convulsii și erupții pe piele. v. tifos. (<fr. *exanthématique)*

exantematós, -oásă *adj.* de natura exantemului. (<fr. *exanthémateux)*

exantropíe *s. f.* antropofobie. (<germ. *Exanthropie)*

exarátie *s. f.* acțiunea de modelare a rocilor de către ghețari în deplasarea lor. (<fr. *exaration)*

exárh *s. m.* 1. titlu dat unor înalți demnitari din Imperiul Roman de Răsărit care guvernau provinciile din Italia, Africa etc. în locul împăratului de la Constantinopol, având depline puteri administrative, legislative, militare etc. 2. căpetenie a unei biserici ortodoxe autonome. • organ bisericesc de inspecție pentru mănăstirile care aparțin de o eparhie ortodoxă. (<fr. *exarque*, lat. *exarchus)*

exarhát *s. n.* teritoriu aflat sub autoritatea unui exarh; demnitatea, funcția de exarh. (<fr. *exarchat)*

exartrózã *s. f.* luxație. (<fr. *exarthrose)*

exasperá *vb. tr.* a enerva, a irita peste măsură; a scoate din sărite. — *exasperáre* s. f. (<fr. *exaspérer*, lat. *exasperare)*

exasperánt, -ă *adj.* care exasperează; înnebunitor. (<fr. *exaspérant)*

exaurién t, -ă *adj. (livr.)* care slăbește, epuizează; exhaustiv. (<it. *esauriente)*

ex-campión, -oánă *s. m. f.* fost campion. (<fr., engl *ex-champion)*

ex cathédra *loc. adv. a vorbi* ~ = a vorbi pe un ton doctoral, care nu admite replică. (<lat. *ex cathedra*, de la catedră)

excavá *vb. tr.* a săpa o cavitate în scoarța pământului și a îndepărta materialul rezultat. — *excaváre* s. f. (<fr. *excaver*, lat. *excavare*< *cavus*, scobit)

excavatór *s. n.* mașină de lucru de mare capacitate pentru săpat și încărcat pământul. (<fr. *excavateur*, rus. *ekskavator)*

excavatorist, -ă *s. m. f.* muncitor pe un excavator. (<rus. *ekskavatorist)*

excaváție *s. f.* 1. cavitate la suprafața sau în adâncul pământului formată natural ori făcută în vederea unor obiective tehnice; rezultatul excavării. 2. *(med.)* adâncitură anormală a unui organ. — var. *excavațiune* s. f. (<fr. *excavation*, rus. *ekskavatsia)*

excavațiúne *s. f.* v. excavație.

excedá *vb. intr.* a întrece nivelul, măsura obișnuită, valoarea. — *excedáre* s. f. (<fr. *excéder*, lat. *excedere)*

excedént *s. n.* 1. prisos, ceea ce rămâne după acoperirea tuturor nevoilor; surplus. 2. *(fin.)* plus de venituri în raport cu cheltuielile. (<fr. *excédent*, lat. *excedens*<*excedere*, a ieși din)

excedentár, -ă *adj.* care reprezintă un excedent. • (despre buget, balanță etc.) ale cărui venituri întrec cheltuielile. (<fr. *excédentaire)*

excelá *vb. intr.* a se remarca, a se distinge în mod deosebit (într-un domeniu). (<fr. *exceller*, lat. *excellere)*

excelént, -ă *adj.* foarte bun, excepțional, admirabil, minunat, extrem de valoros. (<fr. *excellent*, lat. *excellens)*

excelentíssim, -ă *adj.* excelent în cel mai înalt grad. (<fr. *excellentissime)*

excelénță *s. f.* 1. titlu care se dă în unele țări demnitarilor (șefi de state, ambasadori, miniștri) și (la catolici) episcopilor. 2. *(rar)* înalt grad de perfecțiune; calitatea de a fi excelent. o *prin* ~ = în mod deosebit, în primul rând. (<fr. *excellence*, lat. *excellentia)*

excélsior *adv. (livr.)* mai sus. (<lat. *excelsior*<*excelsus*, înalt)

excentrá *vb. tr. (mec.)* a deplasa centrul, axa. — *excentráre* s. f. (<fr. *excentrer)*

excéntric, -ă 1. *adj.* 1. *(mat.;* despre un punct) situat în afara centrului; (despre figuri geometrice) fără un centru comun. 2. neobișnuit, foarte original; extravagant, bizar. II. *s. n.* organ de mașină format dintr-un disc fixat pe un arbore rotativ și a cărui axă nu este în centru, servind la transformarea mișcării de rotație în mișcare rectilinie alternativă și invers. (<fr. *excentrique)*

excentricitáte *s. f.* 1. *(mat.)* însușirea unui punct de a nu fi în centrul unei figuri. • raport constant al distanțelor de la un punct al unei conice la focar și la directoarea corespunzătoare. 2. *(tehn.)* distanța dintre axele de rotație a două piese care au același centru. • asamblare defectuoasă a două piese coaxiale sau concentrice. 3. originalitate, extravaganță; excentrism. (<fr. *excentricité)*

excentrísm *s. n. (rar)* excentricitate (3). (<*excentr/ic/* + *-ism)*

excepțá *vb. tr.* a lăsa deoparte, a exclude; a excepționa. — *excepțáre* s. f. (<fr. *excepter*, lat. *exceptare)*

excépție *s. f.* 1. ceea ce nu se conformează unei reguli generale; abatere de la o normă (generală); ceea ce nu este obișnuit, normal. o *complement circumstanțial de* ~ = complement care desemnează obiectul sau faptul ce exprimă o excepție în raport cu subiectul, cu numele predicativ sau cu complementul; *propoziție de* ~ = propoziție circumstanțială care corespunde la nivelul frazei complementului circumstanțial de excepție; *cu* ~*a* = afară de...; *fără* ~ = fără deosebire; *de* ~ = excepțional. 2. mijloc de apărare în justiție care tinde să schimbe soluționarea cazului sau să atace forma de judecată. — var. *excepțiune* s. f. (<fr. *exception*, lat. *exceptio*< *excipere*, a scoate din)

excepționá *vb. tr. (rar)* a excepta. (<*excepț/ie/* + *-iona)*

excepționál, -ă *adj.* 1. care este, face, constituie o excepție. • care iese din comun; deosebit. 2. foarte bun, extraordinar, minunat, excelent. (<fr. *exceptionnel)*

excepționalitáte *s. f.* caracter excepțional. (<*excepțional* + *-itate)*

excepțiúne *s. f.* v. excepție.

excerptá *vb. tr.* a extrage dintr-o lucrare (termeni, pasaje), a scoate prin alegere. — *excerptáre* s. f. (<*excerpte)*

excérpte *s. n. pl.* 1. pasaje, termeni extraşi dintr-o lucrare; extrase. 2. publicaţii care cuprind extrase, rezumate din anumiţi autori sau din lucrări şi publicaţii dintr-un anumit domeniu. (<lat. *excerpta*)

excés *s. n.* 1. diferenţă în plus dintre două cantităţi; surplus. 2. lipsă de cumpătare, de măsură; abuz, exagerare. ○ *~ de zel* = zel exagerat. ● *(pl.)* abuzuri; violenţe. (<fr. *excès*, lat. *excessus*<*excedere*, a întrece)

excesív, -ă *adj.* care întrece limita normală; exagerat; abuziv. ○ *climă ~ă* = climă cu variaţii mari de temperatură de la un anotimp la altul. ● *(adv.)* peste măsură de..., foarte. (<fr. *excessif*)

excipiént *adj., s. n.* (produs farmaceutic) inactiv faţă de organism şi în care se încorporează diferite medicamente. (<fr. *excipient*)

excitá *vb. tr.* 1. a activa, a stimula funcţia unei celule, a unui ţesut, organ etc. 2. *(fig.)* a irita, a stârni, a aţâţa. ● a provoca o senzaţie, un sentiment. 3. *(fiz.)* a comunica un plus de energie unui sistem fizic. ● a produce un cîmp magnetic într-o maşină electrică. — *excitáre* s. f. (<fr. *exciter*, lat. *excitare*)

excitábil, -ă *adj.* care poate fi excitat (uşor). ● iritabil. (<fr. *excitable*)

excitabilitáte *s. f.* capacitate a materiei vii de a reacţiona în mod special la stimuli. (<fr. *excitabilité*)

excitánt, -ă I. *adj.* care excită; excitator. II. *s. n.* substanţă, factor care provoacă excitaţia unui organism sau organ. (<fr. *excitant*)

excitátor, -oáre I. *adj.* excitant. II. *s. n.* maşină electrică pentru alimentarea înfăşurării de excitaţie (4) a altor maşini electrice. (<fr. *excitateur*, lat. *excitator*)

excitáţie *s. f.* 1. excitare. 2. proces fiziologic manifestat prin accentuarea activităţii funcţionale a unei celule, a unui ţesut sau organ ca reacţie la un stimul extern sau intern. 3. stare de enervare, de încordare, de aţâţare; agitaţie. 4. producere a unui cîmp magnetic util în maşini, aparate sau instrumente electrice. ● producere a cîmpului magnetic inductor util în maşinile, aparatele şi instrumentele electrice. — var. *excitaţiune* s. f. (<fr. *excitation*, lat. *excitatio*)

excitaţiúne *s. f.* v. excitaţie.

excitomotór, -oáre *adj.* referitor la excitaţia motrice a muşchilor. (<fr. *excito-moteur*)

excitón *s. m.* particulă fictivă asociată unei stări de excitaţie care se propagă prin masa unui corp cristalin. (<germ. *Exciton*)

excitrón *s. n.* ignitron. (<fr., engl. *excitron*)

excizá *vb. tr.* a extirpa. ● a scobi (în lemn sau alt material). — *excizáre* s. f. (<fr. *exciser*)

excíză *s. f.* impozit indirect perceput în Anglia şi S.U.A. (<engl., fr. *excise*)

excízie *s. f.* 1. extirpare a unei porţiuni de ţesut sau organ. 2. *(tehn.)* tăiere, scoatere a unui fragment dintr-un material sau dintr-o piesă. — var. *exciziune* s. f. (<fr. *excision*, lat. *excisio*<*excidere*, a tăia)

excizíune *s. f.* v. excizie.

exclamá *vb. tr.* a scoate o exclamaţie; a striga. (<fr. *exclamer*, lat. *exclamare*)

exclamáre *s. f.* acţiunea de a exclama; exclamaţie. ○ *semnul ~ării* = semn de punctuaţie (!) întrebuinţat după o interjecţie, un vocativ sau o propoziţie exclamativă ori imperativă. (<*exclama*)

exclamatív, -ă *adj.* care exprimă o exclamaţie. ○ *propoziţie ~ă* (şi *s. f.*) = propoziţie care exprimă o stare afectivă. (<fr. *exclamatif*)

exclamáţie *s. f.* 1. cuvînt, propoziţie, frază rostite cu o anumită modulaţie a vocii, prin care se exteriorizează o emoţie, un sentiment; strigăt. 2. figură de stil prin care autorul exprimă, cu ajutorul unei exclamaţii (1), un sentiment puternic. — var. *exclamaţiune* s. f. (<fr. *exclamation*, lat. *exclamatio*)

exclamaţiúne *s. f.* v. exclamaţie.

exclúde *vb.* I. *tr.* a da afară, a elimina, a nu admite. II. *refl.* (despre două elemente) a se respinge ca fiind incompatibile, contrare. — *excludére* s. f. (<lat. *excludere*)

exclús, -ă I. *adj.* înlăturat, eliminat, dat afară. II. *adv.* inadmisibil. (<*exclude*)

exclusív, -ă I. *adj.* (despre noţiuni abstracte) care se exclud unul pe altul; incompatibile cu altceva. ● referitor la un singur lucru. II. *adv.* cu excluderea altor posibilităţi, în afară de, exceptînd. ● numai. (<fr. *exclusif*, lat. *exclusivus*)

exclusivísm *s. n.* 1. refuz categoric de a ţine seama de părerile sau ideile altora. 2. caracterul, însuşirea a ceea ce este exclusiv. (<fr. *exclusivisme*)

exclusivíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care are o atitudine de exclusivism, care manifestă exclusivism. (<fr. *exclusiviste*)

exclusivitáte *s. f.* situaţia, calitatea a ceea ce este exclusiv. ● drept exclusiv de a vinde, de a publica o carte, de a proiecta un film etc. ○ *în ~* = cu excluderea tuturor celorlalţi sau celorlalte. (<fr. *exclusivité*)

excluziúne *s. f.* 1. *(livr.)* excludere, interdicţie. ○ *(fiz.) principiul ~ii* = principiu potrivit căruia într-un sistem cuantic nu pot exista doi fermioni care să aibă simultan acelaşi ansamblu de numere cuantice. 2. *(log.)* relaţie între două propoziţii care nu pot fi simultan adevărate. (<fr. *exclusion*)

excogitáţie *s. f.* *(livr.)* efort de gîndire. (<lat. *excogitatio*, fr. *excogitation*)

excomunicá *vb. tr.* a exclude dintr-o comunitate religioasă pentru abateri de la canoane şi dogme. — *excomunicáre* s. f. (<lat. *excommunicare*, fr. *excommunier*)

excoriá *vb. tr., refl.* (despre piele) a (se) jupui uşor. — *excoriére* s. f. (<fr. *excorier*, lat. *excoriare*)

excoriáţie *s. f.* excoriere. (<fr. *escoriation*)

excorporáţie *s. f.* act prin care un episcop declară că un preot nu face parte din dieceza sa. (<fr. *excorporation*)

excreméntă *s. n.* *(pl.)* fecale. (<fr. *excrément*, lat. *excrementum*)

excrementál, -ă *adj.* de natura excrementelor. (<fr. *excrémentiel*)

excrescénță *s. f.* tumoare externă care crește anormal pe un organ, pe un organism. (<lat. *excrescentia*, după fr. *excroissance*)

excrét *s. n.* produs nociv al celulelor glandulare. (<germ. *Exkret*)

excretá *vb. tr.* a evacua prin excreție. (<fr. *excréter*)

excretór, -oáre *adj.* care se referă la excreție. ○ *(anat.)* aparat ~ = aparat prin care se face excreția. ● excretoriu. (<fr. *excréteur*)

excretóriu, -ie *adj. (rar)* excretor. (<fr. *excréteire*)

excréție *s. f.* eliminare din organism a produselor provenite din activitatea metabolică. ● materialul eliminat. (<fr. *excrétion*)

excúrs *s. n.* 1. abatere, deviere de la subiect pentru a lămuri o problemă secundară; digresiune. 2. *(filol.)* disertație sub formă de digresiune, făcută cu ocazia comentării unui pasaj dintr-un autor (antic). (<lat. *excursus*)

excúrsie *s. f.* 1. plimbare, călătorie pe jos sau cu orice mijloc de transport, făcută de obicei în grup și având un scop instructiv-educativ, sportiv sau de agrement. 2. *(fon.)* moment în care organele articulatorii iau poziția necesară pentru articularea sunetului; tensiune. — var. *excursiune* s. f. (<fr. *excursion*, lat. *excursio* < *excurrere*, a fugi în afară)

excursionist, -ă *s. m. f.* cel care face o excursie. (<fr. *excursionniste*)

excursiúne *s. f.* v. excursie.

excursív, -ă *adj.* cu caracter de excurs (1). (<fr. *excursif*)

éxeat *s. n.* învoire dată de un episcop catolic unui preot de a ieși din dieceza sa. ● *(fam.; ir.)* învoire dată cuiva de a pleca; concediere. (<lat. *exeat*, să iasă)

excerá *vb. tr.* a detesta profund, a disprețui; a avea oroare de... (<fr. *exécrer*)

excerábil, -ă *adj.* dezgustător, respingător, oribil. (<fr. *exécrable*, lat. *exsecrabilis*)

excerație *s. f. (rar)* oroare, repulsie. ● persoană sau lucru care inspiră un asemenea sentiment. — var. *excerațiune* s. f. (<fr. *exécration*, lat. *exsecratio*)

excerațiúne *s. f.* v. execrație.

executá *vb.* I. *tr.* 1. a face, a prelucra, a fabrica. 2. a pune în aplicare, a îndeplini (un ordin, un plan etc.). 3. a interpreta o lucrare muzicală (un dans, un balet etc.). 4. a îndeplini o hotărâre judecătorească, un act de autoritate, o obligație. ● a duce la îndeplinire o sentință de condamnare la moarte. II. *refl.* a se supune. (<fr. *exécuter*)

executábil, -ă *adj.* care poate fi executat. (<fr. *exécutable*)

executánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care execută ceva; executor. (<fr. *exécutant*)

executáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) executa și rezultatul ei; îndeplinire. 2. *~ca bugetului* = realizarea veniturilor bugetare și utilizarea lor pentru acoperirea cheltuielilor prevăzute în buget. (< *executa*)

executív, -ă *adj.* care are sarcina de a asigura aplicarea legilor. ○ *putere ~ă* (și *s. n.*) = una dintre puterile fundamentale ale statului, reprezentată prin guvern; *organ ~* = organ de stat cu funcții de organizare și de asigurare a executării legilor. (<fr. *exécutif*)

executór, -oáre *adj.* executant. ○ *(jur.; s. m. f.) ~ testamentar* = persoană însărcinată cu aducerea la îndeplinire a unui testament după moartea testatorului; *~ judecătoresc* = funcționar care îndeplinește acte de procedură și execută hotărâri judecătorești. (<fr. *exécuteur*, lat. *executor*)

executóriu, -ie *adj. (jur.)* care trebuie executat. ○ *formulă ~ie* = formalitate necesară pentru executarea unei hotărâri judecătorești; *titlu ~* = act investit cu formulă executorie. (<fr. *exécutoire*, lat. *executorius*)

execúție *s. f.* 1. executare. 2. încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. 3. aducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte. — var. *execuțiune* s.f. (<fr. *exécution*, lat. *executio*)

execuțiúne *s. f.* v. execuție.

exédră *s. f.* 1. loc de reuniune în termele și casele romane. 2. anexă în formă de semicerc a unei construcții, care are în interior scaune de-a lungul zidului. ● bancă semicirculară, din piatră, în partea de răsărit a absidei, în bisericile catolice. ● construcție în semicerc, într-un parc (<fr. *exèdre*, lat. *exedra*)

exegét *s. m.* specialist în exegeză. (<fr. *exégète*)

exegétic, -ă *adj.* care explică, interpretează; bazat pe exegeză. ○ *școală ~ă* = curent în dreptul burghez care consideră că textele de lege trebuie interpretate strict literal și logic-formalist. (<fr. *exégétique*)

exegéză *s. f.* interpretare, comentare, explicare (de conținut și filologică) a unui text literar, juridic, religios etc. (<fr. *exégèse*, cf. gr. *exegesis*, explicație)

exemplár[1] *s. n.* 1. fiecare dintre obiectele multiplicate în serie după un model comun. 2. fiecare dintre reprezentanții unei aceleași categorii de ființe sau de lucruri asemănătoare. (<fr. *exemplaire*, lat. *exemplarium*)

exemplár[2], **-ă** *adj.* 1. care poate servi ca exemplu. 2. cu caracter drastic, servind ca avertisment. (<fr. *exemplaire*, lat. *exemplaris*)

exemplaritáte *s. f.* caracterul a ceea ce este exemplar. (<fr. *exemplarité*)

exemplificá *vb. tr.* a ilustra, a demonstra prin exemple. — *exemplificáre* s. f. (<it. *esemplificare*, germ. *exemplifizieren*)

exemplificatív, -ă *adj.* care exemplifică; exemplificator. (<it. *esemplificativo*)

exemplificatór, -oáre *adj.* exemplificativ. (după germ. *exemplifikatorisch*)

exémpli grátia *loc. adv.* după cum arată exemplele; de exemplu. (<lat. *exempli gratia*)

exémplu *s. n.* 1. acțiune care poate servi de model; pildă. ● persoană care întrunește toate calitățile pentru a putea fi imitată; model. 2. caz, fapt cu anumite caractere tipice, simptomatice, care este citat pentru a lămuri, a sprijini o idee, o demonstrație etc. ○ *de ~* = de pildă,

bunăoară. 3. pedeapsă; întîmplare care poate servi ca învățătură de minte. (<fr. *exemple*, lat. *exemplum*)

exémpt, -ă *adj. (jur.)* care nu este supus unei obligații, liber de ceva. (<fr. *exempt*, lat. *exemptus*)

exémpție *s. f.* v. exemptiune.

exemptiúne *s. f. (jur.)* privilegiu care dispensează de o obligație, de o datorie etc. — var. *exemptie* s. f. (<fr. *exemption*, lat. *exemptio*)

exencefál *s. n.* monstru caracterizat prin absența bolții craniene, prin care encefalul, acoperit numai cu meninge, iese în afară. (<fr. *exencéphale*)

exencefalíe *s. f.* 1. anomalie prezentată de un exencefal. 2. tumoare ieșită în afara craniului sau a regiunii superioare a feței. (<fr. *exencéphalie*)

exenterație *s. f.* ieșire a intestinelor din cavitatea peritoneală. v. eventrație, evisceratie. ● ablațiune a intestinelor în abator. (<fr. *exentération*, cf. gr. *enteron*, intestin)

exequatur/ex-sec-vá-/ *s. n. inv.* 1. autorizație dată de un șef de stat unui consul străin de a-și exercita funcțiile în țara în care este trimis. 2. aprobare a unui stat de a se executa pe teritoriul său o hotărîre judecătorească pronunțată de un tribunal străin. (<fr. *exequatur*, cf. lat. *exsequatur*, să execute)

exercitá *vb. tr.* 1. a îndeplini o funcție, a practica o profesiune etc. 2. a valorifica o influență, un drept etc. — *exercitáre* s. f. (< lat. *exercitare*)

exercițiu *s. n.* 1. activitate fizică sau intelectuală, repetată sistematic, spre a dobîndi sau a forma anumite deprinderi, abilități etc. ● mică piesă vocală sau instrumentală creată în scopul dezvoltării deprinderilor tehnice. v. studiu. ◐ metodă de instruire a militarilor pentru formarea unor deprinderi sau însușirea modului de a lupta. ● temă dată elevilor spre a-i familiariza cu unele cunoștințe predate. 2. exercitare, îndeplinire. ○ ~ *bugetar* = perioadă de un an pentru care se efectuează toate operațiile relative la bugetul unui stat; an bugetar. ○ *în ~l funcțiunii* = în timpul sau în cadrul serviciului legal. (<fr. *exercice*, lat. *exercitium*)

exerézǎ *s. f.* ablațiune (1). (<fr. *exérèse*)

exérgă *s. f.* mic spațiu gol pe o medalie, destinat a fi acoperit cu o inscripție. ◐ inscripție, dată etc. gravată pe o medalie. ○ *a pune în ~* (o idee, o frază etc.) = a pune în evidență, a da o importanță cu totul deosebită. (<fr. *exergue*)

exergie *s. f. (fiz.)* parte a energiei care poate fi transformată în orice formă de energie. (<fr. *exergie*)

exersá *vb. intr., tr.* a face exerciții. — *exersáre* s. f. (<fr. *exercer*, lat. *exercere*, a pune în mișcare)

exfiltrație *s. f.* evacuare a aerului dintr-o încăpere prin elemente de construcție delimitatoare (<fr. *exfiltration*)

exfoliá *vb. tr., refl.* 1. a (se) desprinde în lame subțiri, a (se) coji. 2. a (se) scutura, a (se) desfrunzi. — *exfoliére* s. f. (<lat. *exfoliare*, fr. *exfolier*)

exfoliatív, -ă *adj.* care determină sau grăbește exfoliația. (<fr. *exfoliatif*)

exfoliație *s. f.* 1. căderea treptată a secarței copacilor în mici bucățele. 2. căderea părților moarte care se detașează de un os, de piele etc. în mici lamele. 3. desprindere, prin uzură, a unor straturi subțiri de pe suprafața unui metal. — var. *exfoliațiune* s. f. (<fr. *exfoliation*)

exfoliațiúne *s. f.* v. exfoliație.

exhaustiúne *s. f.* 1. epuizare completă, sfîrșire. 2. *(log.)* enumerarea tuturor cazurilor posibile într-o problemă. (<fr. *exhaustion*, lat. *exhaustio*)

exhaustív, -ă *adj.* care epuizează un subiect; complet. (<fr. *exhaustif*, engl. *exhaustive*, cf. lat. *exhaurire*, a epuiza)

exhaustivitáte *s. f.* caracter exhaustiv. (<fr. *exhaustivité*)

exhaustór *s. n.* 1. ventilator centrifugal pentru aspirarea și evacuarea aerului sau a altor gaze din încăperi închise. 2. aparat servind pentru a ridica un lichid dintr-un rezervor plasat mai jos. ◐ dispozitiv pentru alimentarea cu carburant a carburatorului. (<fr. *exhausteur*)

exhibá *vb. tr. (livr.)* a arăta, a etala (ostentativ) ceva; a se făli cu ceva. (<fr. *exhiber*, lat. *exhibere*, a arăta)

exhibitóriu, -ie *adj.* de exhibiție. (<fr. *exhibitoire*, lat. *exhibitorius*)

exhibiție *s. f.* 1. etalare, expunere ostentativă în public a ceva. 2. *(pl.)* jonglerii de circ. — var. *eschibiție, exhibițiune* s. f. (<fr. *exhibition*, lat. *exhibitio*)

exhibiționism *s. n.* 1. mania de a face exhibiții. 2. impuls morbid de a se manifesta în public prin acte, atitudini sau gesturi indecente. (<fr. *exhibitionnisme*)

exhibiționíst, -ă *s. m. f., adj.* (cel) care practică exhibiționismul. (<fr. *exhibitionniste*)

exhibițiúne *s. f.* v. exhibiție.

exhortá *vb.* v. exorta.

exhortáție *s. f.* v. exortație.

exhumá *vb. tr.* 1. a deshuma. 2. a dezveli, prin eroziune, forme de relief mai vechi de sub o cuvertură de roci mai noi. — *exhumáre* s. f. (<fr. *exhumer*)

exhumáție *s. f.* exhumare. (<fr. *exhumation*)

-exie *elem. comp.* „stare". (<fr. *-exie*, cf. gr. *heksis*)

exíge *vb. tr.* a cere imperios, insistent. (<lat. *exsigere*, fr. *exsiger*)

exigént, -ă *adj.* care necesită multă grijă, stricteță, corectitudine în îndeplinirea unei datorii; pretențios, sever; exiguu(1). (<fr. *exigeant*, lat. *exigens*)

exigénță *s. f.* faptul de a fi exigent; pretenție, cerință; exiguitate. (<fr. *exigence*, lat. *exigentia*)

exigibil, -ă *adj.* 1. care poate fi cerut. 2. *(jur.;* despre obligații) care trebuie îndeplinit în orice caz. (<fr. *exigible*)

exigibilitáte *s. f.* însușirea de a fi exigibil. (<fr. *exigibilité*)

exiguitáte *s. f. (livr.)* exigență. ◐ micime, îngustime. (<fr. *exiguïté*, lat. *exiguitas*)

exíguu, -uă *adj. (livr.)* 1. exact; exigent. 2. mic, nesemnificativ. (<fr. *exigu*, lat. *exiguus*)

exil *s. n.* pedeapsă constînd în expulzarea unui condamnat de pe teritoriul statului sau al țării al cărei cetățean este; *(p. ext.)* plecare voluntară a cuiva din propria-i țară în semn de protest împotriva regimului politic sau pentru a scăpa de prigonire; situația celui exilat. (<fr. *exil*, lat. *exsilium*)

exilá *vb. tr., refl.* a trimite, a pleca în exil, a pedepsi cu trimiterea în exil; a surghiuni. — *exilare* s. f. (<fr. *exiler*)

exilárh *s. m.* șef politic al evreilor aflați în captivitatea babiloniană. (<fr. *exilarque*)

exilát, -ă *adj., s. m. f.* 1. condamnat la exil; aflat în exil; surghiunit. 2. *(fig.)* retras, izolat. (<*exila*)

eximá *vb. tr. (jur.)* a elibera de o obligație. — *eximare* s. f. (<fr. *eximer*, lat. *eximere*)

exínă *s. f.* membrană protectoare externă a grăuntelui de polen, a sporilor. (<fr. *exine*)

existá *vb. intr.* a avea existență, a fi, a se afla; a trăi; a se manifesta. (<fr. *exister*, lat. *existere* < *sistere*, a fi așezat)

existént, -ă I. *adj.* care există, trăiește. II. *s. n.* 1. *(fil.)* manifestare concretă a existenței; ceea ce există. 2. *(jur.)* orice categorie de bunuri aparținînd unei întreprinderi la o anumită dată. (<fr. *existant*)

existénță *s. f.* 1. faptul de a exista. ◆ viață. 2. categorie filozofică fundamentală care desemnează natura, materia, realitatea obiectivă, tot ceea ce există, independent de conștiință. ○ ~ *socială* = categorie fundamentală a materialismului istoric desemnînd latura materială și cea spirituală a vieții sociale; mijloacele de trai. (<fr. *existance*, lat. *existentia*)

existențiál, -ă *adj.* referitor la existență, care este considerat fundamentul existenței sau legat intim de ea. (<fr. *existentiel*)

existențialism *s. n.* curent filozofic contemporan care propagă o concepție tragică asupra existenței, generată de sentimentul înstrăinării individului și care preconizează utopic dobîndirea libertății, a ființării „autentice", prin desprinderea de relațiile social-istorice concrete. (<fr. *existentialisme*, germ. *Existentialismus*)

existențialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al existențialismului. (<fr. *existentialiste*)

existențialitáte *s. f.* caracter existențial. (<*existențial* + *-itate*)

éxitus *s. n. (livr.)* moarte, sfîrșit. (<lat. *exitus*)

exînscrie *vb. tr.* a construi o figură geometrică în afara alteia, astfel ca unele puncte ale celei dintîi să fie tangente la a doua. (<*ex*²- + *înscrie*)

exînscrís, -ă *adj. (mat.;* despre cercuri) tangent unei laturi a unui triunghi și prelungirilor celorlalte două. (după fr. *exinscrit*)

ex-libris *s. n.* vinietă purtînd numele bibliofilului sau o deviză, pe care acesta o aplică pe cărțile sale. (<lat. *ex libris*, din cărțile lui...)

exlibrístică *s. f.* colecție de ex-librisuri; studiul acestora. (<ex-*libris* + *-istică*)

exmatriculá *vb. tr.* a exclude sau a elimina un elev, un student din instituția de învățămînt pe care o frecventează. — *exmatriculare* s. f. (<germ. *exmatrikulieren*)

ex-ministru *s.m.* fost ministru. (<*ex*¹- + *ministru*)

exnóvă *s. f.* postnovă. (<germ. *Exnova*)

EXO- v. *ex*²*(o)-*.

exobiológ, -ă *adj.* specialist în exobiologie. (<fr. *exobiologue*)

exobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază posibilitatea existenței vieții în afara Pămîntului; astrobiologie, cosmobiologie. (<fr. *exobiologie*)

exobucál, -ă *adj.* situat în afara cavității bucale. (<*exo-* + *bucal*)

exocardíac, -ă *adj.* (despre zgomotele inimii) care se produc în afara cavității cardiace. (<fr. *exocardiaque*)

exocardíe *s. f.* dezvoltare a inimii în afara cavității cardiace. (<fr. *exocardie*)

exocárp *s. n.* partea externă a pericarpului. (<fr. *exocarpe*)

exocárst *s. n.* totalitatea proceselor și a formelor carstice existente pe suprafața rocilor. (<fr. *exokarst*)

exocervicál, -ă *adj.* situat pe suprafața colului uterin. (<fr. *exocervical*)

exocervicítă *s. f.* grup de leziuni pe suprafața colului uterin. (<fr. *exocervicite*)

exocitóză *s. f.* prezența în leziunile epidermice a eczemei celulelor mononucleate, a limfocitelor și histocitelor. (<fr. *exocytose*)

exocoleelstopexíe *s. f.* deschidere chirurgicală a vezicii biliare și fixarea ei în afara cavității abdominale. (<fr. *exocholécystopexie*)

exocórtex *s. n.* strat extern al regiunii corticale. (<lat., fr. *exocortex*)

exocranián, -ă *adj.* situat în afara cavității craniene. (<fr. *exocrânien*)

exocrín, -ă *adj.* (despre glande) cu secreție externă; ecrin. (<fr. *exocrine*, cf. gr. *krinein*, a secreta)

exocrinopatíe *s. f.* afecțiune datorată disfuncției unei glande exocrine. (<fr. *exocrinopathie*)

exód *s. n.* 1. parte finală a unei tragedii grecești, conținînd deznodămîntul și ieșirea din scenă. 2. emigrare în masă a unei populații. (<fr. *exode*, lat. *exodus*)

exodérm *s. n.* strat exterior al rădăcinii, format din celule mari, poliedrice. (<fr. *exoderme*)

exoelectrón *s. m.* electron produs prin exoemisiune. (<fr. *exo-électron*)

exoemisiúne *s. f. (fiz.)* emisiune de electroni de către o suprafață (ne)metalică supusă în prealabil unei acțiuni fizice (prelucrare mecanică, iradiere etc.). (<fr. *exoemission*)

exoenzímă *s. f.* enzimă care își exercită activitatea în afara celulei de care a fost secretată. (<fr. *exoenzyme*)

exofág, -ă *adj.* (despre insecte) care se hrănește în aer liber, în afara încăperilor. ◆ (despre animale) care trăiește pe suprafața plantei pe care o consumă. (<*exo-* + *-fag*²)

exofagíe *s. f.* însușirea insectelor, animalelor exofage. (<*exofag* + *-ie*)

exoforíe *s. f.* tendință de deviație a ochiului în afară; strabism divergent. (<fr. *exophorie*)

exoftálmie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de exoftalmie. (<fr. *exophtalmique*)

exoftálmie *s. f.* ieșire în afara orbitelor a globilor oculari. (<fr. *exophtalmie*)

exoftalmogén, -ă *adj.* care produce exoftalmie. (<fr. *exophtalmogène*)

exoftalmometríe *s. f.* măsurare a gradului de protruzie a globului ocular. (<fr. *exophtalmométrie*)

exoftalmométru *s. n.* aparat folosit în exoftalmometrie. (<fr. *exophtalmomètre*)

exogám, -ă *adj.* 1. care practică exogamia. 2. *(biol.;* despre organisme) care prezintă exogamie. (<fr. *exogame*)

exogamíe *s. f.* 1. obicei în cadrul gintii matriarhale de a nu îngădui căsătoria decît cu indivizi aparținînd altui trib sau clan. 2. *(biol.)* împerechere de indivizi neînrudiți. ◆ fuzionare a gameților în afara organismului. (<fr. *exogamie*)

exogastrúlă *s. f. (med.)* embrion anormal cu evaginarea intestinului primitiv. (<engl. *exogastrula*)

exogén, -ă *adj.* 1. *(med.)* format, dezvoltat la exterior; care se datorează unor cauze din afara organismului. 2. (despre factori geologici) care acționează la suprafața scoarței terestre și a căror sursă de energie este extraterestră. (<fr. *exogène*)

exogíră *s. f.* gen fosil de lamelibranhiate, cu valvele inegale, în spirală, din jurasicul superior. (<fr. *exogyre*)

exolitofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește pe stînci sau pe pietre. (<fr. *exolithophyte*)

exomfál *s. n.* hernie ombilicală congenitală. (<fr. *exomphale*)

exomórf, -ă *adj.* care prezintă exomorfism. (<fr. *exomorphe*)

exomorfísm *s. n.* ansamblu de transformări metamorfice, determinate de o masă eruptivă în rocile înconjurătoare. (<fr. *exomorphisme*)

exonártex *s. n.* pridvor deschis spre latura de vest a bazilicilor creștine, de obicei tripartit. (<fr. *exonarthex*)

exondá *vb. refl.* (despre suprafețe ale scoarței terestre) a se ridica deasupra nivelului mării datorită mișcărilor tectonice; (despre locuri inundate) a se usca. — *exondáre* s. f. (<fr. *s'exonder*)

exonerá *vb. tr., refl.* a (se) elibera, a (se) achita (de) o obligație, (de) o datorie. — *exoneráre* s. f. (<fr. *exonérer*, lat. *exonerare* < *onus, oneris*, sarcină)

exonerație *s. f.* exonerare. (<fr. *exonération*, lat. *exoneratio*)

exoniróză *s. f.* poluție care se produce în somn. (<fr. *exonirose*, cf. gr. *oneiros*, vis)

exopeptidáză *s. f.* sistem enzimatic care catalizează hidroliza extracelulară a peptidelor. (<engl. *exopeptidase*)

exoplásmă *s. f.* zona periferică a citoplasmei. (<fr. *exoplasme*)

exoplásmic, -ă *adj.* referitor la exoplasmă, al exoplasmei. (<fr. *exoplasmique*)

exorație *s. f. (livr.)* rugă, implorare făcută cu scopul de a înduioșa pe cineva. (<lat. *exoratio*, fr. *exoration*)

exorbitá *vb. intr.* 1. (despre un astru) a ieși din orbită. 2. *(fig.)* a întrece măsura; a trece peste ceea ce se cuvine, peste un drept, o autoritate. (după it. *esorbitare*)

exorbitánt, -ă *adj.* deosebit de mare, excesiv, exagerat, enorm. (<fr. *exorbitant*, lat. *exorbitans* < *exorbitare*, a devia)

exorbitánță *s. f.* caracterul a ceea ce este exorbitant. (<fr. *exorbitance*)

exorcísm *s. n.* ritual primitiv practicat de cei mistici, constînd în rostirea de cuvinte magice pentru alungarea diavolului. (<fr. *exorcisme*, lat. *exorcismus*)

exorcíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (practicant) al exorcismului. II. *s. m.* eclesiarh în evul mediu care căuta, prin rugăciuni, să-i vindece pe cei „posedați de diavol". (<lat. *exorcista*, fr. *exorciste*)

exorcizá *vb. tr.* a pronunța cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru a goni diavolul. — *exorcizáre* s. f. (<fr. *exorciser*, lat. *exorcisare*)

exórdiu *s. n.* prima parte a unui discurs; *(p. ext.)* introducere; prefață. (<fr. *exorde*, lat. *exordium*)

exoréic, -ă *adj.* (despre o regiune, un bazin hidrografic) cu ape naturale care se varsă direct în mare. (<fr. *exoréique*, cf. gr. *rhein*, a curge)

exoreísm *s. n.* caracterul, situația a ceea ce este exoreic. (<fr. *exoréisme*)

exortá *vb. tr. (livr.)* a înflăcăra, a îndemna o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte, discursuri etc.). — *exortáre* s. f. — var. *exhorta* vb. (<fr. *exhorter*, lat. *exhortari*)

exortativ, -ă *adj.* care exortează. (<fr. *exhortatif*)

exortáție *s. f.* discurs prin care se urmărește stîrnirea unor sentimente, dezlănțuirea unor acțiuni etc.; încurajare, îndemn, îmbold, înflăcărare. — var. *exhortație, exortațiune* s. f. (<fr. *exhortation*, lat. *exhortatio*)

exortațiúne *s. f.* v. exortație.

exoschelét *s. n.* schelet extern, secretat de tegument la unele nevertebrate. (<fr. *exosquelette*)

exoseróză *s. f.* proces de reacție cutanată în eczemă caracterizat prin introducerea de lichid care disociază mai întîi celulele epidermei, iar apoi formează vezicule. (<fr. *exosérose*)

exosféră *s. f.* strat atmosferic exterior situat la înălțimi mai mari de 1000 km. (<fr. *exosphère*)

exosféric, -ă *adj.* referitor la exosferă. (<fr. *exosphérique*)

exosmótic, -ă *adj.* referitor la exosmoză. (<fr. *exosmotique*)

exosmóză *s. f.* ieșire a unui lichid, prin osmoză, din membrana poroasă. (<fr. *exosmose*)

exosplenopexíe *s. f.* fixare operatorie a splinei în afara cavității abdominale (pentru a fi eliminată prin cangrenare). (<fr. *exosplénopexie*)

exospór *s. m. (bot.)* spor exogen format la exteriorul celulei sau al organului sporogen. (<fr. *exospore*)

exostozánt, -ă *adj.* care produce exostoză. (<fr. *exostosant*)

exostóză *s. f.* 1. excrescență osoasă benignă, care se dezvoltă aproape de epifizele oaselor membrelor. 2. protuberanță pe ramurile sau pe trunchiul arborilor bătrîni. (<fr. *exostose*)

exostózic, -ă *adj.* referitor la exostoză. ○ *boală ~ă* = dezvoltare patologică a oaselor în punctele de osificare activă, apărută în timpul creşterii acestora. (<*exostoză* + *-ic*)

exotécă *s. f.* **1.** înveliş extern al sporogonului. **2.** membrană externă a lojei antenelor. **3.** stratul extern al grăuntelui de polen. (<fr. *exothèque*)

exotéric, -ă *adj.* (despre doctrine filozofice, ritualuri religioase) care poate fi înţeles uşor de cei neiniţiaţi; accesibil, destinat tuturor. (<fr. *exotérique*, gr. *exoterikos*, exterior)

exoterism *s. n.* învăţătură parţială a unei doctrine, ritual care putea fi cunoscut şi de profani. (<fr. *exotérisme*)

exotérm, -ă *adj.* exotermic. (<germ. *exotherme*)

exotérmic, -ă *adj.* (despre procese fizice sau chimice) care se produce cu degajare de căldură; exoterm. (<fr. *exothermique*)

exótic, -ă *adj.* aflat într-o regiune foarte depărtată (din afara Europei) şi care impresionează prin aspectele neobişnuite. ● care provine dintr-o asemenea regiune, propriu acesteia. (<fr. *exotique*, lat. *exoticus*, gr. *exotikos*, străin)

exotimopexíe *s. f.* enucleare operatorie a timusului şi fixarea lui deasupra sternului. (<fr. *exothymopexie*)

exotiropexíe *s. f.* operaţie chirurgicală în scopul extirpării tiroidei. (<fr. *exothyropexie*)

exotísm *s. n.* însuşirea de a fi exotic. ● tendinţă în arta şi literatura europeană (romantică) de a descrie idilic peisaje şi obiceiuri exotice. (<fr. *exotisme*)

exotizá *vb. tr.* a da un caracter exotic. — *exotizáre* s. f. (<*exotic* + *-iza*)

exotoxínă *s. f.* toxină secretată de unele microorganisme şi răspândită în mediul exterior. (<fr. *exotoxine*)

exotróf, -ă *adj.* (despre organisme) care îşi procură hrana din mediul exterior. (<fr. *exotrophe*)

exotropíe *s. f.* strabism divergent, în care axa unuia dintre ochi este deviată în afară. (<engl. *exotropia*)

expandá *vb. tr.* (*tehn.*) a întinde, a mări, a dilata. ● a deforma prin întindere. — *expandáre* s. f. (<germ. *expandieren*, engl. *expand*)

expandábil, -ă *adj.* (*rar*) expansibil. (<*expanda* + *-bil*)

expandát, -ă *adj.* (despre materiale, alimente) cu structură spongioasă. (după engl. *expanded*)

expandór *s. n.* dispozitiv electronic care măreşte dinamica semnelor de audiofrecvenţă. (<germ. *Expander*, engl. *expander*)

expansibil, -ă *adj.* care tinde să-şi mărească volumul, suprafaţa; (despre gaze) care se poate dilata; expandabil. (<fr. *expansible*)

expansibilitáte *s. f.* însuşirea de a fi expansibil. (<fr. *expansibilité*)

expansionism *s. n.* politică agresivă de exercitare a influenţei politice şi economice asupra unor ţări străine în vederea acaparării prin forţă de noi teritorii, colonii, pieţe de desfacere. (<fr. *expansionnisme*)

expansionist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al expansionismului. (<fr. *expansionniste*)

expansiúne *s. f.* **1.** creştere a volumului unui gaz, al unui sistem fizico-chimic; destindere (3), detentă (1). **2.** extindere a dominaţiei, a sferei de influenţă politică şi economică a unei ţări asupra altei ţări. **3.** (*lingv.*) procedeu prin care o unitate sintactică de nivel inferior este transformată într-o unitate de nivel superior; transformare a unei părţi de propoziţie în propoziţie subordonată. ◎ orice element adăugat unui enunţ, care nu modifică raporturile şi funcţia elementelor preexistente. **4.** (*fig.*) expansivitate, exuberanţă, vioiciune; comunicativitate. (<fr. *expansion*, lat. *expansio*)

expansív, -ă *adj., s. m. f.* (om cu temperament) exuberant, comunicativ, vioi. (<fr. *expansif*)

expansivitáte *s. f.* însuşirea de a fi expansiv; manifestarea acesteia. (<fr. *expansivité*)

expatriá *vb. refl.* a emigra. — *expatriére* s. f. (<fr. *s'expatrier*)

expectánt, -ă *adj.* (*livr.*) în expectativă. (<fr. *expectant*)

expectánţă *s. f.* (*livr.*) expectaţie (2). (<(eng). 1. *expectancy*)

expectatívă *s. f.* aşteptare, speranţă întemeiată pe anumite drepturi, promisiuni sau probabilităţi; expectaţie. (<fr. *expectative*, cf. lat. *expectare*, a aştepta)

expectáţie *s. f.* **1.** (*livr.*) expectativă. **2.** aşteptare în observarea evoluţiei unei boli; expectanţă. — var. *expectaţiune* s. f. (<fr. *expectation*, lat. *expectatio*)

expectaţiúne *s. f.* v. expectaţie.

expectorá *vb. tr.* a elimina mucozităţile provenite din căile respiratorii. — *expectoráre* s. f. (<fr. *expectorer*, lat. *expectorare* < *pectus*, piept)

expectoránt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care uşurează expectoraţia. (<fr. *expectorant*)

expectoráţie *s. f.* expectorare. ● (*concr.*) ceea ce se expectorează; flegmă. — var. *expectoraţiune* s. f. (<fr. *expectoration*)

expectoraţiúne *s. f.* v. expectoraţie.

expediá *vb. tr.* **1.** a trimite (scrisori, bani, pachete etc.) la destinaţie. **2.** (*fam.*) a îndepărta pe cineva, a se descotorosi, a se debarasa de cineva. ● a face ceva în grabă şi superficial. — *expediére* s. f. (<fr. *expédier*, lat. *expedire*, a degaja)

expediént *s. n.* mijloc ingenios de a învinge o dificultate; (*p. ext.*) mijloc improvizat, adesea ilicit, prin care se procură bani. (<fr. *expédient*, lat. *expediens*)

expeditív, -ă *adj.* (şi *adv.*) care rezolvă prompt, uşor lucrurile; operativ. (<fr. *expéditif*)

expeditór, -oáre *s. m. f.* cel care expediază scrisori, colete, bani etc. (<fr. *expéditeur*)

expediţie *s. f.* **1.** expediere (1). **2.** călătorie întreprinsă (în regiuni îndepărtate) în vederea unor cercetări ştiinţifice sau pentru afaceri comerciale. **3.** campanie militară în afara graniţelor, în scop de cucerire, de pedepsire etc. — var. *expediţiune* s. f. (<fr. *expédition*, lat. *expeditio*)

expediţionár, -ă I. *adj.* referitor la expediţie. ○ *corp ~* = grupare de forţe armate însărcinată cu acţiuni militare pe teritoriul unor ţări îndepărtate. II. s. m. membru al unei expediţii. (<fr. *expéditionnaire*)

expediţiúne *s. f.* v. expediţie.

experiént, -ă *adj. (rar)* 1. activ, întreprinzător. 2. cu experiență, priceput, deprins. (<lat. *experiens)*

experiență *s. f.* 1. totalitatea cunoștințelor despre realitatea înconjurătoare pe care oamenii le obțin în procesul practicii social-istorice. 2. procedeu de cercetare în știință constînd în reproducerea sau modificarea intenționată a unui fenomen, cu scopul observării lui în condițiile speciale create; experiment (1). ● încercare, probă făcută personal cu un lucru. (<fr. *expérience*, lat. *experientia* < *experiri*, a pune la încercare)

experimént *s. n.* 1. experiență (2). 2. folosirea cu caracter experimental a unor modalități și tehnici noi. (<germ. *Experiment*, lat. *experimentum)*

experimentá *vb. tr.* a verifica prin experiență. — *experimentáre* s. f. (<fr. *expérimenter*, lat. *experimentare)*

experimentábil, -ă *adj.* care poate fi experimentat. (<fr. *expérimentable)*

experimentál, -ă *adj.* (și *adv.)* bazat pe experiență, rezultat din experiență, cu titlu de încercare. ○ *psihologie ~ă* = psihologie care are ca obiect observarea obiectivă a reacțiilor și comportamentelor, iar ca metodă verificarea ipotezelor și deducțiilor prin experiență. (<fr. *expérimental*, lat. *experimentalis)*

experimentalísm *s. n.* folosire a experimentului, a documentului ca mijloc de cunoaștere, de creație. (<engl. *experimentalism)*

experimentát, -ă *adj.* care posedă multă experiență, priceput. ● care a trecut prin multe încercări. (<*experimenta)*

experimentatór, -oáre *s. m. f.* cel care face experiențe științifice. (<fr. *expérimentateur)*

experimentáție *s. f.* experimentare. ● folosire a experiențelor în încercarea științifică. (<fr. *expérimentation)*

expért, -ă I. *adj.* 1. cu experiență, care are cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. 2. *(inform.) sistem ~* = program de exploatare inteligentă a unei baze de date caracteristice unui domeniu de aplicație. II. *s. m. f.* specialist competent într-un anumit domeniu. ● persoană însărcinată să facă o expertiză. (<fr. *expert*, lat. *expertus* < *experiri*, a încerca)

expertizá *vb. tr.* a supune unei expertize. — *expertizáre* s. f. (<fr. *expertiser)*

expertíză *s. f.* 1. cercetare întreprinsă de un expert cu privire la o situație, la o problemă etc. 2. rezultatul constatărilor făcute; aport al unui expert. ○ *~ medicală* = a) examinare a capacității de muncă a cuiva; b) consultație sau autopsie făcută de medicul legist. (<fr. *expertise)*

explá *vb. tr. (livr.)* a ispăși o greșeală, o vină etc. — *expiére* s. f. (<fr. *expier*, lat. *expiare)*

expiábil, -ă *adj.* care poate fi ispășit. (<fr. *expiable*, lat. *expiabilis)*

explatór, -oáre *adj.* care poate șterge, ispăși o greșeală. (<fr. *expiatoire)*

explație *s. f. (livr.)* expiere. (<fr. *expiation*, lat. *expiatio)*

explrá *vb.* I. *tr.* a elimina din plămîni aerul inspirat. II. *intr.* 1. (despre un contract, o convenție etc.) a înceta de a fi în vigoare. 2. (despre un termen) a se împlini, a ajunge la scadență. 3. *(fig.)* a muri. — *expirâre* s. f. (<fr. *expirer*, lat. *exspirare)*

expiratór, -oáre *adj.* care servește la expirat. ○ *(fon.) accent ~* = accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. (<fr. *expirateur)*

expirație *s. f.* eliminare din plămîni a aerului inspirat; expirare (I). (<fr. *expiration*, lat. *expiratio)*

explánt *s. n.* fragment de țesut viu, animal sau vegetal, plasat într-un mediu de cultură. (<fr. *explant)*

explantá *vb. tr.* a face un explant. (<fr. *explanter)*

expletív, -ă *adj.* (despre un cuvînt, o expresie) lipsit de sens, care nu este necesar pentru înțelegerea comunicării. (<fr. *explétif*, lat. *expletivus)*

explicá *vb.* I. *tr.* a arăta, a clarifica, a lămuri (ceva obscur). ● a descoperi, a lămuri cauza; a demonstra, a arăta. ● *(fam.)* a preda o lecție; a face expunerea unor cunoștințe în cadrul lecției. II. *refl.* a se justifica, a-și lămuri (vorbele, faptele etc.). ● a se înțelege, a se pricepe. III. *refl., tr.* a (se) lămuri, a (se) înțelege. — *explicâre* s. f. (<fr. *expliquer*, lat. *explicare)*

explicábil, -ă *adj.* care se poate explica. (<fr. *explicable*, lat. *explicabilis)*

explicatív, -ă *adj.* care are rolul de a explica. ○ *notă ~ă* = explicație a unui cuvînt, a unei chestiuni în legătură cu un text (care se dă de obicei în josul paginii): *dicționar ~* = dicționar în care sînt explicate sensurile și întrebuințările cuvintelor; *propoziție relativă ~ă* = propoziție apozitivă. (<fr. *explicatif)*

explicáție *s. f.* 1. explicare; lămurire (a ceea ce este neînțeles, obscur), clarificare a unei chestiuni. ○ *a cere ~ii* (cuiva) = a cere (cuiva) socoteală; *a avea o ~ cu cineva* = a discuta cu cineva în vederea evitării unui diferend. 2. cauză. 3. operație prin care se dezvăluie temeiul sau scopul unei acțiuni, unui fenomen sau eveniment. ● rezultatul acestei operații; propozițiile, expresiile prin care se realizează. — var. *explicațiune* s. f. (<fr. *explication*, lat. *explicatio)*

explicațiúne *s. f.* v. explicație.

explicit, -ă I. *adj.* 1. (și *adv.)* exprimat limpede; deslușit, lămurit, clar. 2. *(mat.;* despre relația dintre variabile) care definește o funcție. II. *s. n.* colofon. (<fr. *explicite*, lat. *explicitus)*

explicitá *vb. tr.* a reda, a face explicit, a clarifica. — *explicitâre* s. f. (<fr. *expliciter)*

explicitáte *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este explicit; limpezime, claritate. (<fr. *explicité)*

exploatá *vb. tr.* 1. a folosi, a pune în valoare un bun în vederea realizării unor scopuri economice; a valorifica, a cultiva. 2. a-și însuși fără echivalent plusprodusul sau munca producătorilor direcți; a acapara roadele muncii altuia. 3. *(fig.)* a folosi abuziv, a profita de ceva. (<fr. *exploiter)*

exploatábil, -ă *adj.* (despre bunuri naturale) care poate fi exploatat. (<fr. *exploitable*)

exploatabilitáte *s. f.* calitate a unui bun de a putea fi exploatat. (<fr. *exploitabilité*)

exploatáre *s. f.* **1.** acțiunea de a exploata și rezultatul ei. **2.** însușirea fără echivalent, de către un proprietar privat al unor mijloace de producție, a plusprodusului sau chiar a unei părți din munca producătorilor nemijlociți de bunuri materiale. **3.** totalitatea lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural (mine, păduri etc.) sau a unui sistem tehnic. ● *(concr.)* tăiere de păduri. **4.** *(fig.)* faptul de a profita, de a trage folos în mod abuziv din ceva. (<*exploata*)

exploatatór, -oáre *adj., s. m. f.* **1.** (cel) care exploatează munca altuia. **2.** (cel) care exploatează o pădure, o mină etc. (<*exploata* + *-tor*)

exploatáție *s. f.* întreprindere cu caracter economic care exploatează pământuri, păduri, mine etc.; *(p. ext.)* terenul, pădurea etc. aflate în exploatare (3). — var. *exploatațiune* s. f. (<fr. *exploitation*)

exploatațiúne *s. f.* v. exploatație.

explodá *vb. intr.* **1.** (despre explozive, proiectile etc.) a face explozie. **2.** (despre aparate) a se sfărâma datorită presiunii interioare. **3.** (despre gaze) a izbucni (într-o erupție). **4.** *(fig.)* a izbucni, a răbufni într-o discuție. — *explodáre* s. f. (<lat. *explodere*)

explodór *s. n. (rar)* explozor. (<engl. *exploder*)

explorá *vb. tr.* **1.** a cerceta o regiune necunoscută sau greu accesibilă, mai ales în scop științific. ● a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcământ. ● *(med.)* a observa funcționarea unui organ cu ajutorul instrumentelor și aparatelor speciale. **2.** *(fam.)* a cerceta atent, a căuta. — *explorâre* s. f. (<fr. *explorer*, lat. *explorare*)

explorábil, -ă *adj.* care poate fi explorat. (<fr. *explorable*)

explorатór, -oáre **1.** *s. m. f.* cel care explorează. **II.** *s. n. (med.)* instrument pentru explorarea diverselor organe în vederea diagnosticului. (<fr. *explorateur*, lat. *explorator*)

exploratóriu, -ie *adj.* referitor la explorare, de explorare. (<fr. *exploratoire*)

explorátie *s. f.* explorare. — var. *exploratiune* s. f. (<fr. *exploration*, lat. *exploratio*)

exploratiúne *s. f.* v. exploratie.

explosív, -ă *adj., s. m.* v. explozív.

explozíbil, -ă *adj., s. n.* (substanță) care poate exploda. (<fr. *explosible*)

explozibilitáte *s. f.* însușirea de a fi explozibil. (<fr. *explosibilité*)

explózie *s. f.* **1.** reacție fizico-chimică foarte rapidă, violentă, însoțită de degajare mare de energie, cu efecte mecanice, sonore, termice, luminoase, provocată de descompunerea unei substanțe explozive; detonație (2). ○ *~ vulcanică* = ieșirea bruscă a lavei, a bombelor vulcanice și a gazelor unui vulcan. **2.** *(impr.)* ardere a amestecului de carburant și de aer din cilindrul unui motor cu ardere internă. ○ *motor cu ~* = motor la care arderea combustibilului se face într-un timp scurt, fiind provocată de o scânteie. **3.** trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. **4.** *(fig.)* manifestare, izbucnire violentă a unui fenomen, a unui sentiment etc. ● creștere (bruscă) a unei populații, a cantității de informație etc. **5.** a doua fază a articulării unei consoane oclusive, constând în deschiderea bruscă a organului fonator și ieșirea aerului oprit de organe în actul implozici. **6.** *(jaz)* punctare foarte puternică, executată la baterie. — var. *explozíune* s. f. (<fr. *explosion*, lat. *explosio*)

explozimétru *s. n.* aparat electronic pentru semnalizarea pericolului de explozie în medii cu gaze și vapori inflamabili. (<fr. *explosimètre*, engl. *explosimeter*)

explozíune *s. f.* v. explozie.

explozív, -ă **I.** *adj.* **1.** care poate exploda; care produce explozie; detonant. **2.** care caracterizează explozia (5). ○ *consoană ~ă* (și *s. f.*) = oclusivă. **II.** *adj., s. m. f.* (om cu temperament) violent. **III.** *s. n.* substanță sau amestec de substanțe care prin încălzire, lovire sau frecare fac explozie; explozibil. — var. *explosiv, -ă* adj., *s. n.* (<fr. *explosif*)

explozivitáte *s. f.* însușirea de a fi explozív. (<fr. *explosivité*)

explozór *s. n.* aparat portativ pentru aprinderea capselor electrice detonante; explodor. (<fr. *exploseur*)

éxpo *s. n.* expoziție internațională. (<engl. *expo*)

expolițiúne *s. f.* figură retorică constând în reluarea unei idei cu alte cuvinte. (<fr. *expolition*)

exponát *s. n.* obiect expus într-un muzeu, într-o expoziție sau vitrină. (<rus. *eksponat*)

exponént, -ă **I.** *adj., s. m. f.* reprezentant al unei idei, al unui curent, al unui stat etc. **II.** *s. m.* număr care, scris la dreapta și mai sus față de bază, indică puterea la care este ridicată o mărime matematică. (<germ. *Exponent*, engl. *exponent*, lat. *exponens*)

exponențiál, -ă *adj.* **1.** *(mat.:* despre o cantitate) care are un exponent (variabil și necunoscut). ● (despre ecuații; și *s. f.*) care conține necunoscuta la exponent. ● (despre fenomene) a cărei lege de variație este o funcție exponențială. **2.** reprezentativ pentru o categorie de elemente de același fel. (<fr. *exponentiel*, *[2]* engl. *exponential*)

exponențialitáte *s. f.* caracter exponențial. (<*exponențial* + *-itate*)

exponometríe *s. f.* **1.** studiul duratei de expunere a materialelor fotografice. ● totalitatea operațiilor prin care se stabilește și se realizează cantitatea optimă de lumină ce trebuie să impresioneze un material fotografic spre a obține o imagine corectă. **2.** tehnica construirii și folosirii exponometrelor. (după fr. *exposemètrie*)

exponométru *s. n.* instrument pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui material fotosensibil; pozometru. (<rus. *eksponometr*)

expórt *s. n.* totalitatea operațiilor având ca obiect trimiterea de mărfuri în străinătate în scop de vânzare sau de schimb comercial; *(concr.)* mărfurile exportate. ○ *~ invizibil* = vânzare de servicii altor țări (operații de transport, asigurare, credit, licențe, servicii de turism etc.); *~ de capital* = investiție de capital făcută

de către monopoluri în alte țări, pentru a obține cu mai multă ușurință profituri maxime. (<germ. *Export*)

exportá *vb. tr.* a trimite peste hotare mărfuri pentru vînzare sau pentru schimb comercial. — *exportáre* s. f. (<fr. *exporter*, lat. *exportare*)

exportábil, -ă *adj.* care poate fi exportat. (<fr. *exportable*)

exportabilitáte *s. f.* calitatea de a fi exportabil. (<*exportabil* + *-itate*)

exportátor, -oáre *adj., s. m. f.* (persoană, țară etc.) care exportă. (<fr. *exportateur*)

expozánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care expune ceva la o expoziție. (<fr. *exposant*)

expozéu *s. n.* expunere detaliată și sistematică a unei situații, a unor fapte etc.; dare de seamă. (<fr. *exposé*)

expozitív, -ă *adj.* în care se expune; care prezintă. ○ *propoziție* ~*ă* = propoziție enunțiativă; *metodă* ~*ă* = metodă de prezentare în forma unei expuneri. ● (despre ton) rece; afectat. (<fr. *expositif*)

expozíție *s. f.* 1. prezentare publică organizată de opere de artă, de produse etc. ● spațiu special amenajat în acest scop. 2. *(muz.)* prima secțiune a unei sonate sau a unei fugi care cuprinde expunerea temei de bază, a subiectului. 3. *(log.)* premisa majoră a unui silogism. 4. *(geol.)* direcție către care este orientat un versant. — var. *expozițiune* s. f. (<fr. *exposition*, lat. *expositio*)

expoziționál, -ă *adj.* referitor la expoziție, de expoziție. (<engl. *expositional*)

expoziționísm *s. f.* 1. v. expoziție. 2. (potrivit canoanelor clasice) prima parte a unei opere literare, în care autorul face cunoscut subiectul, personajele, locul acțiunii etc. (<fr. *exposition*)

exprés[1] *s. n.* 1. restaurant, bar etc. cu serviciul rapid. 2. aparat pentru preparat cafea-filtru. ● *(adj.) cafea* ~ = cafea-filtru preparată special pentru cel care o comandă. (<fr. *express*)

exprés[2], **-ă** *adj. tren* ~ (și *s. n.*) = tren cu viteză mare pe parcurs și cu opriri numai în stațiile importante; *scrisoare* ~*ă* = scrisoare care ajunge rapid la destinație, în schimbul unei taxe suplimentare. (<fr., engl. *express*)

exprés[3], **-ă** 1. *adj.* exprimat clar, fără nici un fel de îndoială; II. *adv.* special pentru..., precis, anume. (<fr. *exprès*, lat. *expressus* < *exprimere*, a exprima)

expresie *s. f.* 1. îmbinare de cuvinte, construcție sintactică cu ajutorul căreia se exprimă o idee sau un sentiment. ● grup (fix) de cuvinte care exprimă (figurat) o idee. 2. manifestare a sentimentelor, ideilor etc. prin intermediul cuvintelor, gesturilor, culorilor, liniilor, sunetelor. 3. înfățișare a feței reflectînd o stare sufletească. 4. formulă care exprimă raporturi matematice. — var. *expresiune* s. f. (<fr. *expression*, lat. *expressio*)

expresionísm *s. n.* 1. curent artistic și literar modern, apărut în Germania la începutul sec. XX, caracterizat printr-o puternică tendință de exprimare spontană a trăirilor interioare (stări de spaimă, durere, uimire, exacerbare a sentimentelor), prin tensiune extatică, punînd accent pe subiectivitate, pe irațional, și prin protestul violent împotriva modului de viață burghez, a realismului, esteticismului etc. 2. orice formă de artă care vizează intensitatea expresiei. ● stil de arhitectură care acordă prioritate expresiei prin stilizări, uneori exagerate. (<fr. *expressionnisme*, germ. *Expresssionismus*)

expresioníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al expresionismului. (<fr. *expressionniste*)

expresiúne *s. f.* v. expresie.

expresív, -ă *adj.* 1. care exprimă ceva în mod viu, plastic; sugestiv, elocvent. ● (despre opere literare, artistice) care evocă în imagini vii. 2. (despre ochi, față etc.) care reflectă puternice stări interioare. 3. *(lingv.;* despre cuvinte, morfeme, construcții) propriu a exprima un sentiment sau o judecată de valoare. (<fr. *expressif*)

expresivitáte *s. f.* 1. calitatea de a fi expresiv. 2. *(biol.)* grad de manifestare fenotipică a unui caracter, a unei însușiri controlate de o genă. (<fr. *expressivité*)

exprésis vérbis *loc. adv.* în termeni expliciți. (<lat. *expressis verbis*)

exprimá *vb.* I. *tr.* a expune, a manifesta, a reprezenta (idei, sentimente etc.) prin cuvinte sau prin gesturi. II. *refl.* a vorbi, a reda prin cuvinte. (<fr. *exprimer*, lat. *exprimere*)

exprimábil, -ă *adj.* care poate fi exprimat. (<fr. *exprimable*)

exprimáre *s. f.* acțiunea de a (se) exprima și rezultatul ei; formulare a unor idei sau sentimente etc. ● comunicare prin cuvinte; pronunțare a unor cuvinte etc. (<*exprima*)

expromisiúne *s. f.* substituție de debitori în dreptul roman, care se caracteriza prin faptul că nu exista o înțelegere prealabilă între debitori. (<lat. *expromissio*, fr. *expromission*)

expropriá *vb. tr.* a deposeda pe unul sau mai mulți proprietari de bunurile care le aparțin, cu sau fără plata unei despăgubiri, trecîndu-le în patrimoniul statului. — *expropriére* s. f. (<fr. *exproprier*)

expropriábil, -ă *adj.* care urmează a fi expropriat. (<*expropria* + *-bil*)

expropriát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a fost supus exproprierii. (<fr. *exproprié*)

expropriatór, -oáre *s. m. f.* cel care expropriază. (<fr. *expropriateur*)

expropriáțle *s. f.* expropriere. (<fr. *expropriation*)

expugnábil, -ă *adj. (rar)* care poate fi luat cu forța. (<fr. *expugnable*)

expúlsie *s. f.* 1. împingere în afară a unui gaz, lichid etc. 2. eliminare din organism a unui produs fiziologic, patologic, a unui corp străin etc. — var. *expulsiune* s. f. (<fr. *expulsion*, lat. *expulsio*)

expulsiúne *s. f.* v. expulsie.

expulzá *vb. tr.* 1. a dispune, printr-un act al puterii de stat, ca cineva să părăsească teritoriul țării în care se află. 2. a scoate, a da, a împinge afară. — *expulzáre* s. f. (<fr. *expulser*, lat. *expulsare*)

expunéțiúne *s. f.* *(filol.)* terminare, încheiere. ● marcare printr-un punct (pus deasupra sau

dedesubtul unei litere, unui cuvînt etc.) a unei anulări; scoatere a unor cuvinte, litere etc. dintr-un text. (<fr. *exponction*, lat. *expunctio*)

expúne *vb. I. tr.* 1. a arăta, a reda prin cuvinte, a relata. 2. a prezenta publicului lucruri, obiecte selecționate. ● a așeza (ceva) într-un loc favorabil exercitării unei influențe, unei acțiuni etc. 3. a supune acțiunii luminii un material fotosensibil pentru a obține un clișeu, o fotografie etc. II. *tr., refl.* a pune, a se afla în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. (<lat. *exponere*)

expúnere *s. f.* acțiunea de a (se) expune și rezultatul ei. ● relatare; *(concr.)* ceea ce se expune. ● narațiune, povestire. ○ ~ *de motive* = prezentare a unui proiect de act normativ cuprinzînd sublinierea și motivarea soluțiilor noi mai importante. (<*expune*)

expurgá *vb. tr.* a elimina dintr-o carte pasaje incompatibile cu anumite principii morale sau idei politice; a curăța. — *expurgáre* s. f. (<fr. *expurger*, lat. *expurgare*)

expurgáție *s. f. (rar)* expurgare. (<fr. *expurgation*)

exsangulitáte *s. f.* însușirea de a fi exsanguu. (<*exsanguu* + *-itate*)

exsánguu, -uă *adj.* (despre țesuturi) lipsit de sînge; (despre obraji, față) palid, cadaveric. (<fr. *exsangue*, lat. *exsanguis* < *sanguis*, sînge)

exsanguviná *vb. tr.* a face operația de exsanguvinație. — *exsanguvináre* s. f. (<fr. *exsanguiner*)

exsanguvinație *s. f.* extragere a sîngelui dintr-un organism pentru a fi înlocuit cu sînge străin. (<fr. *exsanguination*)

exsánguvinotransfúzie *s. f.* înlocuire totală prin transfuzie a sîngelui circulant. (<fr. *exsanguino-transfusion*)

exsért, -ă *adj. (bot.;* despre organe) ieșit în afară. (<fr. *exsert*, lat. *exsertus*)

exsicáta *s. f.* colecție de plante uscate recoltate de pe un anumit teritoriu și inserate într-un ierbar. (<fr., lat. *exsiccata*)

exsicatór *s. n.* aparat de laborator alcătuit dintr-un vas de sticlă acoperit cu un capac ce se poate închide ermetic, pentru uscarea sau păstrarea în stare uscată a substanțelor. (<fr. *exsiccateur*)

exsicáție *s. f. (livr.)* uscare. (<fr. *exsiccation*, lat. *exsiccatio*)

exstrofie *s. f.* defect de conformație al unui organ intern, care se prezintă întors, răsturnat; extroversiune (2). (<fr. *exstrophie*, cf. gr. *ekstrophe*, întoarcere)

exsudá *vb. intr.* a produce un exsudat; a transpira. (<fr. *exsuder*, lat. *exsudare*)

exsudánt, -ă *adj., s. m.* (substanță) care provoacă transpirația. (<fr. *exsudant*)

exsudáre *s. f.* 1. acțiunea de a exsuda și rezultatul ei; exsudație. ● *(tehn.)* proces de separare și ieșire la suprafață a unor anumiți componenți dintr-un material eterogen. 2. proces de ridicare a soluțiilor conținînd săruri, urmată de precipitarea acestora prin evaporarea apei, caracteristic deșerturilor sau altor regiuni cu climat arid. (<*exsuda*)

exsudát *s. n.* 1. produs de secreție rezultat în cursul unui proces inflamator al nucleelor și al diferitelor țesuturi ale organismului. 2. scurgere de sevă sau de rășină care se prelinge la suprafața organelor plantelor ori se strînge în anumite goluri ale țesuturilor. (<fr. *exsudat*)

exsudatív, -ă *adj.* (despre inflamații) însoțit de supurație. (<fr. *exsudatif*)

exsudáție *s. f.* 1. exsudare. 2. separare și ieșire a unor componenți la suprafața unui material. ● apariție la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron. (<fr. *exsudation*)

exsuflație *s. f.* extragere de aer din cavitatea (extra)pleurală. (<fr. *exsufflation*)

extánt, -ă *adj. (jur.)* care există în natură. (<fr. *extant*, lat. *extans*)

extátic, -ă *adj. (livr.)* referitor la extaz, cauzat de extaz; încîntat, fermecat. (<fr. *extatique*, gr. *ekstatikos*)

extáz *s. n.* 1. stare emoțională de exaltare, care se naște din contemplarea aprofundată a unor lucruri extraordinare și în care toate preocupările și sentimentele dispar în fața unui singur sentiment dominant de admirație. ● afecțiune nervoasă în care bolnavul, sub imperiul unei idei fixe, nu mai are senzații. 2. admirație profundă, încîntare; adorație. (<fr. *extase*, gr. *ekstasis*, încîntare)

extazía *vb. tr., refl.* a cuprinde, a fi cuprins, stăpînit de extaz (2). — *extaziére* s. f. (<fr. */s'/extasier*)

extemporál, -ă I. *adj.* în afara timpului. II. *s. n.* probă scrisă dată elevilor pe neanunțate din lecția zilei pentru verificarea cunoștințelor. (<germ. *Extemporale*, lat. *extemporalis*)

extemporalizá *vb. tr. (rar)* a scoate în afara timpului. — *extemporalizáre s. f.* (<*extemporal* + *-iza*)

extemporanéu, -e *adj.* 1. *(livr.)* care nu depinde de timp; imprevizibil, imediat, pe loc. 2. (despre medicamente) preparat sau administrat fără amînare. (<lat. *extemporaneus*, fr. *extemporané*)

exténder *s. n.* substanță folosită mai ales în industria picturilor, în vederea reducerii prețului ce revine unui produs. (<engl. *extender*)

extensíbil, -ă *adj.* care poate fi extins, alungit, fără a se rupe. (<fr. *extensible*)

extensibilitáte *s. f.* calitatea de a fi extensibil; posibilitatea de extindere. (<fr. *extensibilité*)

exténsie *s. f.* v. extensiune.

extensimétru *s. n.* alveograf. (<fr. *extensimètre*)

extensiúne *s. f.* 1. creștere, mărire, dezvoltare, extindere. 2. lărgire a sensului unui cuvînt. 3. *(fil.)* totalitatea, clasa de obiecte cărora le corespund noțele, atributele unui concept sau termen. ● *(log.)* sferă a unei noțiuni. 4. *(anat.)* mișcare de întindere a membrelor sau a trunchiului. — var. *extensie* s. f. (<fr. *extension*, lat. *extensio*)

extensiv, -ă *adj.* 1. care produce, care arată extensiune; bazat pe cantitate, pe spațiu. ○ *cultură* ~*ă* = sistem de cultivare a pămîntului în care creșterea producției agricole se obține numai prin extinderea suprafețelor cultivate.

2. *(fiz.)* care (se) poate extinde. (<fr. *extensif*, lat. *extensivus*)

extensivitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este extensiv. (<fr. *extensivité*)

EXTENSO- *elem. comp.* „extensiune". (<fr. *extenso-*, cf. lat. *extensus*, întins)

extensográf *s. n.* aparat care înregistrează variația viscozității unui aluat de o anumită consistență. (<fr. *extensographe*)

extensográmă *s. f.* grafic înregistrat la extensograf. (<fr. *extensogramme*)

extensometríe *s. f.* parte a metrologiei care studiază diversele aparate de măsură a deformațiilor mecanice. (<fr. *extensométrie*)

extensométru *s. n.* **1.** instrument folosit în extensometrie. **2.** dinamometru pentru măsurarea extensiunii în kilograme. **3.** aparat electric pentru măsurarea variației dimensiunilor unor solide. (<fr. *extensomètre*)

extensór, -oáre I. *adj.* care are rolul de a întinde. **II.** *adj., s. m.* (mușchi) care ajută la întinderea unor părți sau organe ale corpului. **III.** *s. n.* aparat pentru gimnastica mușchilor, constînd dintr-un arc de oțel sau din două resorturi care trebuie întinse cu mîinile. (<fr. *extenseur*)

extenuá *vb. refl., tr.* a (se) obosi foarte tare, a (se) istovi, a (se) epuiza (3). — *extenuáre* s. f. (<fr. *s'/exténuer*, lat. *extenuare*)

extenuánt, -ă *adj.* care extenuează; obositor, epuizant. (<fr. *exténuant*)

exteriór, -oáră I. *adj.* din afară; extern. ○ *(mat.) unghi* ~ = fiecare dintre unghiurile formate de o latură a unui poligon cu prelungirea altei laturi; *comerț* ~ = relațiile comerciale ale unui stat cu statele străine. **II.** *s. n.* **1.** partea din afară a unui lucru; fațadă. **2.** înfățișare, ținută. (<fr. *extérieur*, lat. *exterior* < *exter*, din afară)

exterioritáte *s. f.* caracterul a ceea ce este exterior. (<fr. *extériorité*)

exteriorizá *vb. tr.* a exprima, a manifesta gînduri, sentimente etc. prin cuvinte, gesturi, fizionomie. — *exteriorizáre* s. f. (<fr. *extérioriser*)

exteritoriál, -ă *adj.* care se bucură de dreptul de exteritorialitate. (<fr. *exterritorial*)

exteritorialitáte *s. f. (jur.)* totalitatea drepturilor speciale de care beneficiază, în anumite condiții, reprezentanții unui stat pe teritoriul altui stat. (<fr. *exterritorialité*)

extermină *vb. tr.* a nimici complet, a face să dispară cu totul. — *exterminăre* s. f. (<fr. *exterminer*, lat. *exterminare*)

exterminánt, -ă *adj.* care extermină. (<fr. *exterminant*)

exterminatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care extermină, nimicitor, distrugător. (<fr. *exterminateur*)

exterminățíe *s. f.* exterminare. — var. *exterminațiune* s. f. (<fr. *extermination*, lat. *exterminatio*)

exterminațiúne *s. f.* v. **exterminație**.

extérn, -ă I. *adj.* aflat în afară, din afară; exterior. ○ *politică* ~*ă* = politica unui stat față de celelalte state; *unghi* ~ = fiecare dintre unghiurile formate de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara lor. ● (despre medicamente) care se administrează numai la suprafața corpului. **II.** *s. m. f.* **1.** elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii, a locului unde învață meseria. **2.** student în medicină practicant într-o clinică. (<fr. *externe*, lat. *externus* < *exter*, exterior)

externá *vb. tr.* a elibera din spital un bolnav însănătoșit. — *externáre* s. f. (<*extern*)

externalitáte *s. f.* atitudine de minimalizare a efectelor economice negative generate de poluare asupra resurselor mediului ambiant. (<engl. *externality*)

externalizáre *s. f. (psih.)* proces de proiectare în afară a imaginilor obiectuale și spațiale. (după engl. *externalisation*)

externát *s. n.* **1.** externare. **2.** școală în care nu se primesc decît elevi externi. **3.** stagiu constituind o formă de pregătire a studenților în medicină ce constă în practica zilnică (remunerată) în clinică; examen prin care sînt admiși studenții la acest stagiu. (<fr. *externat*)

externíst *s. m.* **1.** medic specialist în boli externe. **2.** bolnav aflat în tratament ambulatoriu. (<germ. *Externist*)

exteroceptív, -ă *adj.* (despre senzații) care transmite centrilor nervoși informații asupra lumii din afara corpului. (<fr. *extéroceptif*)

exteroceptór *s. m.* organ receptor nervos de la suprafața corpului care primește excitații din mediul extern. (<fr. *extérocepteur*)

extinctív, -ă *adj.* care duce la stingerea efectelor unui act juridic. (<fr. *extinctif*)

extinctór, -oáre I. *adj.* care are proprietatea de a stinge. **II.** *s. n.* stingător de incendii. (<fr. *extincteur*)

extincție *s. f.* stingere, slăbire (a unei acțiuni, oscilații etc.) ● micșorare, anulare a intensității unui fascicul de lumină. ● *(fig.)* stingere a vieții, moarte. — var. *extincțiune* s. f. (<fr. *extinction*, lat. *extinctio* < *extingere*, a stinge)

extincțiúne *s. f.* v. **extincție**.

extínde *vb. tr., refl.* a (se) întinde, a (se) mări; a (se propaga), a (se) lărgi (ca sferă de acțiune). — *extíndere* s. f. (<lat. *extendere*)

extingíbil, -ă *adj. (rar)* care poate fi stins; *(jur.)* care trebuie stins. — var. *extinguibil, -ă* adj. (<fr. *extinguible*, lat. *extinguibilis*)

extinguíbil, -ă *adj.* v. **extingibil**.

extirpá *vb. tr.* **1.** a înlătura pe cale chirurgicală (o parte) dintr-un organ bolnav, o tumoare etc. **2.** *(fig.)* a smulge din rădăcini; a stîrpi. — *extirpáre* s. f. (<fr. *extirper*, lat. *extirpare* < *stirps*, rădăcină)

extirpábil, -ă *adj.* care poate fi extirpat. (<fr. *extirpable*)

extirpatór, -oáre I. *adj.* care extirpă. **II.** *s. n.* cultivator care servește la extirparea buruienilor dintr-un teren de cultură și la afînarea superficială a solului. (<fr. *extirpateur*, lat. *extirpator*)

extirpáție *s. f.* extirpare. (<fr. *extirpation*)

extíspex *s. m. inv.* extispiciu. (<lat. *extispex*)

extíspiciu *s. n. (ant.)* cercetare a mărunțaielor păsărilor pentru prezicere; extispex, haruspiciu. (<lat. *extispicium*)

extorcá *vb. tr.* a obține ceva (în special bani) cu forța, prin amenințări; a stoarce. — *extorcáre* s. f. (<fr. *extorquer*, lat. *extorquere* < *torquere*, a suci)

extorcáție *s. f. (rar)* extorcare. — var. *extorcațiune* s. f. (<*extorca*)

extorcațiúne *s. f.* v. extorcație.

extorsiúne *s. f.* extorcare. (<fr. *extorsion*, lat. *extorsio*)

EXTRA[1]**-/EXTRO-** *pref.* „(în) afară (de)", „superior calitativ", „foarte". (<fr. *extra-*, lat. *extra*, în afară)

extra[2] *adj. inv.* care este de calitate superioară. (<fr. *extra*)

extraatmosféric, -ă *adj.* din afara atmosferei terestre. (<fr. *extra-atmosphérique*)

extraaxilár, -ă *adj.* (despre flori, muguri, ramuri) situat în afara axilei frunzei. (<fr. *extraaxillaire*)

extrabugetár, -ă *adj.* neprevăzut în buget. (<fr. *extrabudgétaire*)

extracardiác, -ă *adj.* care își are originea în afara inimii. (<fr. *extracardiaque*)

extracarpátic, -ă *adj.* situat în afara arcului munților Carpați. (<*extra*[1]- + *carpatic*)

extracelulár, -ă *adj. (biol.)* în afara celulei. (<fr. *extracellulaire*)

extracentrál, -ă *adj.* 1. foarte central. 2. în afara centrului. (<*extra*[1]- + *central*)

extraconjugál, -ă *adj.* în afara căsătoriei sau a legăturilor conjugale; adulterin; extramarital. (<fr. *extraconjugal*)

extraconstituționál, -ă *adj.* în afara prevederilor constituției. (<fr. *extraconstitutionnel*)

extracontábil, -ă *adj.* (despre calcule, situații contabile) efectuat pe baza unor date procurate pe alte căi decît evidența contabilă. (<fr. *extracomptable*)

extracorporál, -ă *adj.* în afara corpului. (<fr. *extra-corporal*)

extracorporalitáte *s. f.* însușirea de a fi extracorporal. (<*extracorporal* + *-itate*)

extracranián, -ă *adj.* (situat) în afara cutiei craniene. (<fr. *extracrânien*)

extráct *s. n.* 1. preparat, substanță chimică extrasă din plante, din organisme, organe etc. 2. parte dintr-un inseris; extras (2). (<germ. *Extrakt*, lat. *extractum*)

extractibil, -ă *adj.* care poate fi extras. (<fr. *extractible*)

extractiv, -ă *adj.* care (poate) extrage, care servește la extragerea unor substanțe; referitor la extracție. ○ *industrie ~ă* = ramură a industriei care se ocupă cu extragerea materiilor prime din pământ fără a le prelucra. (<fr. *extractif*)

extractór, -oáre I. *adj.* care (servește pentru a) extrage anumite substanțe sau corpuri. II. *s. n.* 1. aparat pentru extragerea sau recuperarea unei substanțe solubile dintr-un corp. ● aparat care servește la extragerea mierii din faguri. ● instrument chirurgical pentru extragerea corpurilor străine din organism. 2. dispozitiv al închizătorului unei arme care extrage din țeavă cartușul tras. 3. mașină genistică pentru extragerea din pământ a piloților și palplanșelor. (<fr. *extracteur*, lat. *extractorius*)

extractorist, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în extragerea taninului din lemn de stejar. (<*extractor* + *-ist*)

extrácție *s. f.* 1. extragere; *(spec.)* scoatere a unui dinte, a unei măsele. 2. *(chim.)* separare a unui component dintr-un amestec. 3. *(rar)* origine, proveniență. — var. *extracțiune* s. f. (<fr. *extraction*, lat. *extractio*)

extracțiúne *s. f.* v. extracție.

extracultúrál, -ă *adj.* din afara culturii. (<engl. *extracultural*)

extracurént *s. m. (electr.)* curent de regim tranzitoriu produs prin autoinducție, care se suprapune curentului principal. (<fr. *extra-courant*)

extradós *s. n.* 1. *(arhit.)* suprafața exterioară a unui arc, a unei bolți. 2. *(av.)* fața de deasupra unei aripi. 3. fața convexă a unei palete de turbină sau de pompă. (<fr. *extrados*)

extradotál, -ă *adj.* (despre averea soției) în afară de zestre. (<fr. *extra-dotal*)

extradúr, -ă *adj.* foarte dur, rezistent. (după fr. *extra-fort*)

extradurál, -ă *adj.* situat în afara sau deasupra durei mater. (<fr., engl. *extradural*)

extraeditoriál, -ă *adj.* (despre regimul tipăriturilor) în afara sectorului editorial. (<*extra*[1]- + *editorial*)

extraestétic, -ă *adj.* din afara esteticului. (<*extra*[1]- + *estetic*)

extrafín, -ă *adj.* superfin. (<fr. *extra-fin*)

extrafluíd, -ă *adj.* foarte fluid. (<*extra*[1]- + *fluid*)

extrafór *s. n.* panglică pentru tivuri în croitorie. (<fr. *extra-fort*)

extragalácic, -ă *adj.* din afara galaxiei noastre. (<fr. *extragalactique*)

extragalaxíe *s. f.* spațiu exterior galaxiei noastre. (<*extra*[1]- + *galaxie*)

extrágе *vb. tr.* 1. a separa ceva dintr-o materie în care era încorporat. ● a scoate un corp din locul în care a intrat sau unde s-a format. 2. a scoate un citat, un fragment dintr-un text, dintr-o carte etc. 3. a calcula rădăcina (pătrată, cubică etc.) a unui număr. — *extrágere* s. f. (<lat. *extrahere*)

extragramatícál, -ă *adj.* din afara gramaticii. (<fr. *extragrammatical*)

extrajudiciár, -ă *adj.* care are loc fără intervenția justiției sau a judecătorului. (<fr. *extrajudiciaire*)

extralegál, -ă *adj.* în afara legalității. (<fr. *extra-légal*)

extralingvístic, -ă *adj.* din afara limbii sau a lingvisticii. (<fr. *extralinguistique*)

extraliterár, -ă *adj.* din afara literaturii, a operei literare. (<*extra*[1]- + *literar*)

extramaritál, -ă *adj.* extraconjugal. (<engl. *extramarital*)

extramundán, -ă *adj.* din afara lumii. (<germ. *extramundan*)

extra-múros *loc. adv. și adj.* în afara orașului, din exterior. (<lat. *extra muros*, în afara zidurilor)

extranaturál, -ă *adj. (livr.)* din afara legilor naturii; supranatural. (<lat. *extranaturalis*)

extranaţionál, -ă *adj.* exterior ţării, naţiunii. (<fr. *extranational*)

extraneitáte *s. f.* 1. caracter străin al unui element cuprins într-un raport juridic, necesitînd aplicarea unei alte legi. 2. situaţia juridică a cuiva care se află într-o ţară străină. (<fr. *extranéité*)

extranéu, -ée *adj. (livr.)* din afară, străin. (<lat. *extraneus*)

extranucleár, -ă *adj.* situat în afara nucleului, în citoplasmă. (<fr. *extranucléaire*, engl. *extranuclear*)

extraordinár, -ă *adj.* 1. (şi *adv.*) cu totul deosebit, ieşit din comun, neobişnuit, excepţional. 2. (despre legi, adunări etc.) care nu este, nu se ţine potrivit regulilor obişnuite. 3. (despre oameni) cu mari calităţi; eminent, excepţional. ● (despre lucruri) foarte bun, excelent. (<fr. *extraordinaire*, lat. *extraordinarius*)

extraordinaritáte *s. f. (rar)* însuşirea a ceea ce este extraordinar. (<it. *estraordinarietà*)

extraparlamentár, -ă *adj.* care nu face parte din parlament; din afara parlamentului. (<fr. *extra-parlementaire*)

extraperitoneál, -ă *adj.* situat în afara peritoneului. (<germ. *extraperitoneal*)

extrapiramidál *adj. sistem* ~ = ansamblu de fibre aferente şi deferente situate în regiunile subcorticale şi subtalamice care servesc motricităţii involuntare şi tonusului muscular; *sindrom* ~ = ansamblu de tulburări provocate de alterarea sistemului piramidal. (<fr. *extrapyramidal*)

extraplán *adj. inv.* în afara planului, anexat unui plan. (<*extra*[1]- + *plan*)

extraplát, -ă *adj.* (despre ceasuri) foarte plat. (<fr. *extra-plat*)

extrapleurál, -ă *adj.* situat în afara pleurei. (<germ. *extrapleural*)

extrapolá *vb. tr.* a aplica procedeul extrapolării; a face o extrapolare. (<fr. *extrapoler*)

extrapoláre *s. f.* 1. extindere ipotetică, pe baza unui raţionament prin analogie, a unei noţiuni de la un domeniu la altul; trecere de la o idee la alta mai complexă, cu o sferă mai largă etc.: generalizare. 2. *(mat.)* determinare aproximativă a valorilor unei funcţii continue în punctele situate în afara unui interval de valori cunoscute; extrapolaţie. (<*extrapola*)

extrapoláţie *s. f.* extrapolare. (<fr. *extrapolation*)

extraprofesionál, -ă *adj.* în afara profesiunii cuiva. (<fr. *extraprofessionnel*, engl. *extraprofessional*)

extrarapíd, -ă *adj.* foarte rapid. (<it. *extrarapido*)

extrareglementár, -ă *adj.* în afara regulamentului. (<fr. *extra-réglementaire*)

extraretiníán, -ă *adj.* din afara retinei. (<fr. *extrarétinien*)

extrás *s. n.* 1. fragment, pasaj, citat reprodus dintr-o scriere. 2. *(jur.)* act în care s-au reprodus fragmentar părţi esenţiale dintr-un document. ○ *în* ~ = reprodus parţial, fragmentar; ~ *de cont* = copie a situaţiei creditului şi a debitului unui cont curent într-o anumită perioadă de timp. 3. articol, studiu apărut într-o publicaţie periodică etc., tipărit aparte în broşură. 4. extract (2). (<*extrage*)

extrasensíbil, -ă *adj.* ultrasensibil. ● (despre organism) care reacţionează instantaneu la cea mai uşoară excitaţie. (<fr. *extra-sensible*)

extrasenzoriál, -ă *adj.* perceput pe alte căi decît cele senzoriale. (<fr. *extra-sensoriel*)

extrasezón *s. n.* timpul din afara unui sezon; perioadă în care afluenţa turiştilor este scăzută, aceştia beneficiind de preţ redus la cazare şi, eventual, la transport. (după fr. *hors-saison*)

extrasistolă *s. f.* contracţie suplimentară a inimii care survine între contracţiile normale, producînd o durere uşoară. (<fr. *extrasystole*)

extrasistólic, -ă *adj.* referitor la extrasistolă. (<fr. *extrasystolique*)

extrastatutár, -ă *adj.* în afară de statute; nestatutar. (<fr. *extrastatutaire*)

extraşcolár, -ă *adj.* în afara programului sau a activităţii şcolare. (<*extra*[1]- + *şcolar*)

extraşíe *adj. inv.* foarte şic. (<*extra*[1]- + *şic*)

extratemporál, -ă *adj.* în afara timpului. (<engl. *extratemporal*)

extrateréstru, -ă *adj., s. m. f.* (fiinţă) din afara globului pămîntesc. (<fr. *extraterrestre*)

extrateritoriál, -ă *adj.* care este în afară de teritoriul unui stat. (<fr. *extra-territorial*)

extrateritorialitáte *s. f.* regim special aplicat în relaţiile reciproce dintre state, semnificînd privilegiile sau imunităţile speciale acordate unor persoane ori instituţii străine, tratîndu-le ca şi cînd ele s-ar afla pe teritoriul lor naţional. (<fr. *extra-territorialité*)

extratextuál, -ă *adj. (lingv.)* exterior unui text, care aparţine contextului extralingvistic. (<fr. *extratextuel*)

extratextualitáte *s. f.* caracter extratextual. (<*extratextual* + *-itate*)

extraurbán, -ă *adj.* aflat în afară de oraş. (<*extra*[1]- + *urban*)

extraurgént, -ă *adj.* foarte urgent. (<fr. *extra-urgent*)

extrauterín, -ă *adj.* în afara cavităţii uterine. (<fr. *extra-utérin*)

extravagánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care caută cu orice preţ să iasă din comun; excentric. ● bizar, neobişnuit. (<fr. *extravagant*)

extravagánţă *s. f.* manifestare, ţinută neobişnuită, bizară; excentricitate. (<fr. *extravagance*)

extravazá *vb. refl.* (despre singe, umori etc.) a se vărsa afară din canalele sale. — *extravazáre* s. f. (<fr. *extravaser*)

extravehiculár, -ă *adj.* în afara unui vehicul (spaţial). (<fr. *extravehiculaire*)

extravelín, -ă *adj.* (despre hîrtie, carton) de calitate superioară. (<*extra*[1]- + *velin*)

extraversiúne *s. f.* 1. înclinaţie psihologică deosebită către lucrurile din afara cului propriu, către ambianţa socială. ● orientare a libidoului în afara propriei persoane. 2. revărsare în afară a unui organ cavitar. — var. *extroversiune* s. f. (<fr. *extraversion*)

extravertít, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care îşi îndreaptă atenţia spre lumea din afară; sociabil, deschis,; extrovert. — var. *extrovertit, -ă* adj., *s. m. f.* (<fr. *extraverti*)

extravilán, -ă *adj.* (despre terenuri) situat în afara spațiului clădit al unei localități. (<*extra*[1]- + lat. *villanus*, de țară)

extrazonál, -ă *adj.* din afara unei zone. (<*extra*[1]- + *zonal*)

extrădá *vb. tr.* a preda, la cerere, pe un infractor statului căruia îi aparține sau care îl revendică. — *extrădáre* s. f. (<fr. *extrader*)

extrém, -ă I. *adj.* 1. așezat, situat în punctul cel mai îndepărtat; de la capăt; la vîrf. 2. care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile posibile ale unei mărimi. 3. *(fig.;* despre doctrine, idei politice etc.) situat pe pozițiile cele mai neconciliatoare. 4. foarte mare, exagerat. ● (despre remedii etc.) foarte energic, folosit doar în cazuri desperate. II. *s. m. (mat.)* primul și ultimul termen al unei proporții. III. *s. n.* 1. *(mat.)* valoarea extremă, maximă și minimă, a unei funcții. 2. numărătorul primului raport și numitorul celui de-al doilea într-o proporție. IV. *s. f.* 1. margine; limită ultimă. ○ *a trece de la o ~ la alta* = a trece de pe o poziție pe alta diametral opusă; *~ dreaptă* (sau *stîngă*) = grup politic care se manifestă prin idei și acțiuni ultraradicale, exagerate și rigide. 2. cea mai mare sau cea mai mică valoare a unei mărimi. 3. jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stînga sau din dreapta în formația de joc a unei echipe de fotbal, de handbal sau de hochei. (<fr. *extrême*, lat. *extremus* < *exter*, exterior)

extremálă *s. f. (mat.)* curbă care reprezintă soluția unei probleme a calculului variațional. (<germ. *Extremale*)

extremísm *s. n.* atitudine (politică) caracterizată prin idei, păreri exagerate, unilaterale, rigide, bazată pe ură și intoleranță. (<fr. *extrémisme*)

extremíst, -ă I. *adj.* care depășește limitele normale, moderate. II. *adj., s. m. f.* (adept) al extremismului. (<fr. *extrémiste*)

extremitáte *s. f.* punct final, limită, parte extremă, hotar. ● parte terminală a unui organ sau a corpului. (<fr. *extrémité*, lat. *extremitas*)

extrem-orientál, -ă *adj.* din Extremul Orient. (<fr. *extrême-oriental*)

extrinséc, -ă *adj.* 1. care vine, care este luat din afară, din circumstanțele exterioare și nu din esența lucrurilor. 2. *(anat.;* despre organe) situat în afara locului normal. 3. (despre semiconductoare) care conține impurități. (<fr. *extrinsèque*, lat. *extrinsecus* < *secus*, depărtat)

EXTRO- v. extra[1]-.

extrofíe *s. f. (med.)* viciu de dezvoltare congenitală a unui organ intern în afara cavității corpului; extroversiune (2). (<fr. *exstrophie*)

extrórs, -ă *adj.* 1. (despre antere, ovule) care se deschide spre exterior. 2. (despre un organ) curbat în afară față de axul central. (<fr. *extrorse*, lat. *extrorsum*, în afară)

extrospectív, -ă *adj.* referitor la extrospecție, bazat pe extrospecție. (<engl. *extrospective*)

extrospécție *s. f.* observare a trăirilor psihice ale altora. ● metodă psihologică bazată pe observarea obiectivă a fenomenelor lumii exterioare. (<fr., engl. *extrospection*)

extroversiúne *s. f.* 1. v. extraversiune. 2. extrofie. (<fr. *extroversion*)

extrovért, -ă *adj.* extravertit. (<fr. *extroverti*)

extrovertít, -ă *adj., s. m. f.* v. extravertit.

extrudá *vb. tr.* a supune procedeului de extrudare. (<fr. *extruder*)

extrudáre *s. f.* procedeu de prelucrare a metalelor și maselor plastice prin deformare cu ajutorul unei prese și al unei filiere cu un profil dat; extruziune (2). (<*extruda*)

extrudér *s. n.* mașină folosită pentru extrudare. (<germ. *Extruder*)

extruderíst, -ă *s. m. f.* extrudor. (<*extruder* + *-ist*)

extrudór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în extrudare; extruderist. (<fr. *extrudeur*)

extrúzie *s. f.* v. extruziune.

extruziúne *s. f.* 1. *(geol.)* venirea la suprafață a unei magme. ● erupție vulcanică. 2. extrudare. ○ *~ dentară* = ieșirea din alveolă a dintelui. — var. *extruzie* s. f. (<fr. *extrusion*, cf. lat. *extrudere*, a împinge afară, a azvîrli)

extruzív, -ă *adj.* referitor la extruziune. ○ *rocă ~ă* = rocă magmatică care ajunge la suprafață prin fisuri sau canale, se revarsă pe pămînt și apoi se solidifică rapid, formînd o masă dură. (<fr. *extrusif*)

extumescéнță *s. f.* umflătură, tumefacție. (<fr. *extumescence*, cf. lat. *extumescere*, a se umfla)

exuberá *vb. intr.* a fi prea plin; a fi din abundență. (<lat. *exuberare*)

exuberánt, -ă *adj.* 1. care își manifestă sentimentele prin demonstrații exterioare, vii, excesive; expansiv. 2. *(rar)* abundent, îmbelșugat; luxuriant. (<fr. *exubérant*, lat. *exuberans* < *exuberare*, a se revărsa)

exuberánță *s. f.* 1. însușirea de a fi exuberant; manifestare exuberantă. 2. *(rar)* bogăție, belșug, varietate. (<fr. *exubérance*, lat. *exuberantia*)

exulcerá *vb. tr.* a ulcera ușor. (<fr. *exulcérer*, lat. *exulcerare*)

exulcerație *s. f.* ulcerație superficială, ușoară. (<fr. *exulcération*)

exultá *vb. intr.* a simți, a manifesta o mare bucurie, a fi extrem de fericit. — *exultáre* s. f. (<fr. *exulter*, lat. *exultare*, a sări)

exultánt, -ă *adj.* care exultă, foarte vesel. (<fr. *exultant*)

exultánță *s. f.* exultație. (<fr. *exultance*)

exultáție *s. f.* exultare; exultanță. — var. *exultațiune* s. f. (<fr. *exultation*)

exultațiúne *s. f.* v. exultație.

exurgénță *s. f.* emergență cu debit puternic, specifică regiunilor cu roci foarte permeabile; izvor ascendent. (<fr. *exurgence*)

exuviábil, -ă *adj.* (despre animale) care își schimbă pielea. (<fr. *exuviable*, cf. lat. *exuvias*, jupuire a pielii)

exuviál, -ă *adj.* referitor la exuvie. (<fr. *exuvial*)

exúvie *s. f.* înveliș rezultat prin năpîrlirea șerpilor; ieșirea adulților din pupe[2]. (<fr. *exuvie*, cf. lat. *exuviae*, piele)

ex-vóto *s. n. inv.* formulă pentru a denumi o ofrandă, o danie făcută din recunoștință (unei divinități, unei biserici) în urma unei făgăduieli. (<lat. *ex voto*)

eye-liner /ai-láinăr/ s. n. lichid colorat utilizat la machiajul ochilor pentru a sublinia o trăsătură a marginii pleoapelor. (<engl. *eye-liner*)

éyrir *s. m.* monedă divizionară in Islanda, valorind a suta parte dintr-o coroană. (<germ. *Eyrir* < cuv. isl.)

-éz, -ă *suf.* „locuitor al...". (<fr. *-ais, -e, -ois, -e,* cf. lat. *-esus*)

-ézǎ v. -a r².

ezerínă *s. f.* alcaloid foarte toxic, extras din semințele unei plante leguminoase, folosit în durerile de stomac; fizostigmină. (<fr. *ésérine*)

ezitá *vb. intr., tr.* a sta la indoială, a șovăi, a se codi. — *ezitáre* s. f. (<fr. *hésiter*, lat. *haesitare*)

ezitánt, -ă *adj.* șovăitor, nehotărît. (<fr. *hésitant*)

ezotéric, -ă *adj.* (despre doctrine filozofice, ritualuri religioase) care poate fi înțeles numai de cei inițiați; secret, ascuns. — var. *esoteric, -ă* adj. (<fr. *ésotérique*, cf. gr. *esoterikos*, interior)

ezoterísm *s. n.* 1. transmiterea (în antichitate și în evul mediu) a unei doctrine filozofice numai unui număr restrîns de inițiați. 2. caracter ezoteric; ezoteritate. — var. *esoterism* s. n. (<fr. *ésotérisme*)

ezoteritáte *s. f. (rar)* ezoterism (2). (<*ezoteric* + *-itate*)

F

fa *s. m. inv. (muz.)* 1. treapta a patra a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare. 2. denumire a uneia dintre cheile muzicale. (<it. *fa*)

fabián, -ă adj., *s. m. f.* (adept) al fabianismului. (<engl. *fabian*)

fabianísm *s. n.* doctrină a unei organizații reformiste din Anglia de la sfîrșitul sec. XIX, care preconiza trecerea treptată de la capitalism la socialism pe calea reformelor de stat. (<engl. *fabianism*, cf. *Fabius Cunctator*, general roman, celebru pentru tactica sa temporizatoare în lupta împotriva lui Hanibal)

fabliau/-bli-ó/ s. f. povestire populară din ovul mediu, grațioasă, fantastică, de groază sau sentimentală; istorioară cu haz, în versuri, recitată de jongleri. (<fr. *fabliau*, cf. lat. *fabula* + *-ellus*, scurtă povestire)

fabricá *vb. tr.* 1. a produce anumite obiecte prin prelucrarea unei materii prime într-o fabrică sau uzină. 2. *(fam.)* a confecționa, a face ceva la repezeală. ● *(fig.)* a născoci, a inventa. — *fabricáre* s. f. (<fr. *fabriquer*, lat. *fabricare*)

fabricánt, -ă *s. m. f.* cel care fabrică ceva. ● proprietar al unei fabrici; industriaș. (<fr. *fabricant*)

fabricát *s. n.* produs obținut prin fabricație. (<germ. *Fabrikat*)

fabricáție *s. f.* tehnica de a fabrica; fabricare. ● producția unei fabrici. (<fr. *fabrication*, lat. *fabricatio*)

fábrică *s. f.* întreprindere industrială în care se transformă materiile prime în produse (finite), în serie și în cantități mari. (<fr. *fabrique*, rus. *fabrika*, germ. *Fabrik*)

fabricitáte *s. f. (livr.)* capacitate a omului de a crea, de a produce bunuri. (<*fabrica* + *-itate*)

fabulá *vb. tr.* a imagina, a povesti fapte, întîmplări fantastice, dîndu-le drept reale. (<fr. *fabuler*)

fabulátе *s. n. pl.* specii ale legendei în care relatarea nu se face din experiența personală, ca în memorate, ci se povestesc întîmplări auzite de la alții, în legătură cu tradiții, credințe, obiceiuri. (<engl *fabulate*, a fabula)

fabulatórіu, -ie *adj.* referitor la fabulație; care fabulează. (<fr. *fabulateur*, lat. *fabulator*)

fabulắție *s. f.* 1. prezentare a unor fapte sau întîmplări imaginare drept reale sau posibile; *(p. ext.)* minciună. 2. povestire alegorică; *(p. ext.)* povestire. 3. afabulație. — var. *fabulațiune* s. f. (<fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*, povestire)

fabulațiúne *s. f.* v. fabulație.

fábulă *s. f.* 1. specie a genului epic, alegorică, de obicei în versuri, în care sînt satirizate anumite moravuri și deprinderi, folosindu-se procedeul personificării animalelor sau lucrurilor. ● scurtă narațiune la care participă, de regulă, animale personificate, introdusă într-o expunere, pentru a justifica, pe baza analogiei, unele argumente sau îndemnuri. 2. subiectul, textura unei scrieri literare. ● povestire în care nu se poate deosebi realul de invenție, de născocire. (<lat. *fabula*)

fabulíst, -ă *s. m. f.* autor de fabule (1). (<fr. *fabuliste*)

fabulístic, -ă *adj.* propriu fabulei; de fabulist. (<*fabulă* + *-istic*)

fabulós, -oásă 1. *adj.* 1. care aparține lumii fabulelor; de basm; minunat, fantastic. 2. (despre prețuri, sume, averi) care depășește orice închipuire; enorm, extraordinar. II. *s. n.* element fabulos (I, 1), fantastic. (<fr. *fabuleux*, lat. *fabulosus*)

facéție *s. f. (rar)* glumă, farsă, poznă, năzdrăvănie. (<fr. *facétie*, lat. *facetia*)

facețiós, -oásă *adj.* glumeț, poznaș; hazliu. (<fr. *facetieux*, cf. lat. *facetus*, plăcut)

-fachie v. faco-.

fachír *s. m.* ascet cerșetor din India. ● prestidigitator, iluzionist. (<fr. *fakir*, ar. *faqir*, sărac)

fachírism *s. n.* ansamblu de fapte în aparență extraordinare, atribuite puterii supranaturale a fachirilor. ● *(fam.)* șarlatanie. (<fr. *fakirisme*)

facіál, -ă *adj. (anat.)* care aparține feței. (<fr. *facial*)

fácies *s. n.* 1. înfățișare, aspect superficial al unui lucru. 2. aspect al feței în timpul unei boli, al unei stări emotive etc.; *(p. ext.)* fizionomie. ● suprafață a unei formații anatomice. 3. totalitatea caracterelor mineralogice și petrografice ale unei roci. ● aspect caracteristic pe care îl au straturile geologice, determinat de caracterele petrografice și paleontologice. 4. aspectul unei culturi arheologice în formele ei caracteristice. 5. cea mai mică subdiviziune a asociației vegetale caracterizată prin dominația unei specii. (<lat. *facies*)

facil, -ă *adj.* 1. care se poate face cu efort minim. 2. ușuratic, superficial. (<fr. *facile*, lat. *facilis*)

fácile *adv. (muz.)* ușor, accesibil. (<it. *facile*)

facilitá *vb. tr.* a înlesni, a ușura, a favoriza. — *facilitáre* s. f. (<fr. *faciliter*, lat., it. *facilitare*)

facilitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este facil (1); ușurință. 2. *(inform.)* caracteristică a unui calculator, sistem de operare sau limbaj care permite facilitarea scrierii programelor, organizării datelor ori corectării erorilor. (<fr. *facilité*, lat. *facilitas*)

FACO-, -fachie *elem. comp.* „lentilă, cristalin". (<fr. *phaco-*, *-phakie*, cf. gr. *phakos*)

facocél *s. n.* hernie a cristalinului. (<fr. *phacocèle*)

facocér *s. m.* specie de mistreț din savanele africane, cu botul mare și turtit și cu colții curbați. (<fr. *phacochère*, cf. gr. *khoiros*, porc)

facolít *s. n.* intruziune de roci magmatice în zona de boltă a unui anticlinal sau în albiile sinclinale. (<*faco-* + *-lit*²)

facoliză *s. f.* suprimare chirurgicală a cristalinului, în miopiile forte. (<fr. *phacolyse)*

facomalacie *s. f.* ramolisment al cristalinului. (<fr. *phacomalacie)*

facomatóză *s. f.* acțiune caracterizată prin prezența unor mici chisturi sau tumorete care afectează mai ales țesuturile de origine ectodermică (pielea, sistemul nervos etc.). (<fr. *phacomatose)*

facométru *s. n.* instrument pentru determinarea numărului de dioptrii al unei sticle de lentilă. (<fr. *phacomètre)*

facóndă *s. f. (livr.)* ușurință de a vorbi; limbuție, vorbărie. (<fr. *faconde)*

facosclerózǎ *s. f.* indurație a cristalinului. (<fr. *phacosclérose)*

facoscóp *s. n.* instrument medical pentru măsurarea capacității de adaptare a cristalinului. (<fr. *phacoscope)*

facoscopíe *s. f.* procedeu de examinare a ochiului cu ajutorul facoscopului. (<fr. *phacoscopie)*

facsimil/facsimil *s. n.* 1. reproducere exactă a unui desen, text etc. cu ajutorul fotografiei, al fototipiei etc. 2. dispozitiv electronic de citire și redare, înzestrat cu memorie, al unui telefax, care preia rolul teleimprimatorului de la telex. (<fr. *fac-similé*, lat. *fac simile)*

factáj *s. n.* distribuire la domiciliul destinatarului a trimiterilor poștale (bani, colete etc.). ● plata acestui transport. (<fr. *factage)*

fáctic, -ă *adj.* referitor la acțiunea de a crea, a alcătui, a forma, a fabrica ceva. (<germ. *faktisch)*

factice *adj. inv. (livr.)* artificial; nefiresc, prefăcut. (<fr. *factice)*

facticitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este factice. 2. *(fil.)* caracterul contingent, gratuit al existenței: lipsa unei justificări rațională. (<fr. *facticité)*

fáctis *s. n.* substanță obținută prin incorporarea într-un ulei vegetal a unei cantități de sulf, întrebuințată în fabricarea cauciucului și a linoleumului. (<germ. *Factis)*

factitív *adj. verb tranzitiv* ~ = verb tranzitiv care arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească acțiunea verbului de bază. (<fr. *factitif)*

factológic, -ă *adj.* care se referă la fapte sau cuprinde un mare număr de fapte și de întîmplări (nesemnificative). (după rus. *faktograficeskii)*

factologíe *s. f.* viciu de concepție a unei opere literare sau științifice, constînd în aglomerarea de material faptic, neesențial. (<rus. *faktologiia)*

fáctor[1] *s. m.* 1. condiție, element, împrejurare care poate determina, influența sau explica un proces, un fenomen, o acțiune etc. ○ ~ *de producție* = componentă a ansamblului de elemente care iau parte la producerea bunurilor materiale. 2. *(mat.)* fiecare dintre termenii unui produs. ○ ~ *prim* = fiecare dintre numerele prime prin care se împarte exact un număr dat; ~ *comun* = a) număr sau polinom prin care se divide oricare dintre termenii unei sume; b) problemă enigmistică constînd în prezentarea a două sau mai multor cuvinte cu un grup de litere comune și cu grupe de litere diferite pentru fiecare cuvînt. 3. mărime caracteristică pentru un sistem tehnic, un material etc., reprezentînd raportul a două mărimi de natură diferită. 4. coeficient. (<fr. *facteur*, lat. *factor)*

fáctor[2] *s. m.* funcționar, agent poștal care distribuie corespondența la destinatari. (<fr. *facteur)*

factoriál, -ă *adj., s. n.* (produs al unei serii de factori) care sînt numere întregi, pozitive și continuu succesive, începînd cu unitatea. (<fr. *factoriel*, engl. *factorial)*

factorie *s. f.* agenție a unei case comerciale europene într-o țară străină, în special în colonii. ● *(rar)* punct pentru cumpărarea vînatului de la vînători și pentru aprovizionarea acestora cu unelte, materiale etc. în regiunile nordice depărtate. (<rus. *faktoriia*, după fr. *factorerie*, germ. *Faktorei)*

fáctoring *s. n.* tip de serviciu complex de natură financiară și contabilă (acordări de credite, încasări, plăți, deconturi etc.) pe care o societate comercială îl face alteia. (<engl. *factoring)*

factorizá *vb. tr.* a descompune în factori un număr sau o expresie algebrică. — *factorizáre* s. f. (<fr. *factoriser)*

factótum *s. m. inv.* 1. *(fam.)* persoană care inițiază, hotărăște și rezolvă diferite treburi într-o instituție, organizație etc. 2. *(fig.)* meșter la toate. (<fr. *factotum*, lat. *fac totum)*

factuál, -ă *adj. (fil.)* referitor la fapte, care constă din fapte; faptic; *(p. ext.)* literal și exact. (<fr. *factuel*, engl. *factual)*

facturá *vb. tr.* a întocmi o factură. — *facturáre* s. f. (<fr. *facturer)*

factúră[1] *s. f.* 1. fel particular în care este făcut un lucru; structură, constituție (psihică, morală etc.). 2. felul în care este alcătuită o operă artistică. (<fr. *facture*, lat. *factură)*

factúră[2] *s. f.* act justificativ în care se consemnează cantitatea, calitatea, prețul etc. mărfurilor cumpărate sau expediate. (<fr. *facture)*

facturíér *s. n.* carnet care conține formulare pentru facturi[2]. (<fr. *facturier)*

facționál, -ă *adj.* facțional. (<it. *fazionale)*

facționár, -ă *adj.* referitor la facțiune, de facțiune; facțional. (<fr. *factionnaire)*

facțiós, -oásă *adj. (livr.)* care participă la o facțiune. ● care caută să producă tulburări într-un stat, într-un oraș. (<fr. *factieux*, lat. *factiosus)*

facțiúne *s. f.* 1. (la romani) grup de concurenți la o cursă de care. 2. bandă, clică de indivizi care caută să provoace tulburări într-un stat, într-un oraș, într-o adunare; partidă. (<fr. *faction*, lat. *factio)*

fáculă *s. f.* partea mai strălucitoare din cromosferă. (<fr. *facule*, lat. *facula*, torță mică)

facultáte *s. f.* I. capacitate, aptitudine fizică, psihică sau intelectuală a cuiva care îi permite a se comporta și a acționa într-un anumit fel. ● însușire a unui fenomen, obiect, sistem etc. de a acționa, de a se dezvolta, de a rezolva ceva. ○ ~ *germinativă* = însușire a semințelor de a germina. II. unitate didactică, științifică și administrativă în cadrul unei instituții de învățăță-

mînt superior în care se predă un complex de discipline înrudite. (<fr. *faculté*, lat. *facultas*)

facultativ, -ă *adj.* lăsat la alegerea, la voia cuiva; neobligatoriu, benevol; opțional. (<fr. *facultatif*)

fad, -ă *adj.* (despre mîncăruri) fără gust, searbăd, insipid. ● *(fig.)*, neexpresiv, plictisitor, anost. (<fr. *fade*)

fadeométru *s. n.* aparat pentru determinarea rezistenței vopsirii fibrelor la intemperii, lumină etc. (<fr. *fadéomètre*)

fading /féding/ *s. n.* **1.** scădere temporară a intensității undelor electromagnetice recepționate de un aparat de radiorecepție, datorită schimbărilor atmosferice. **2.** modificare a culorii unei țesături provocată de acțiunea unui agent (lumină, apă etc.). — scris și *feding*. (<engl. *fading*)

fadó/fádo *s. n.* cîntec popular portughez ale cărui cuvinte sînt adesea o invocație către destin. (<fr., port. *fado*)

fadoáre *s. f.* însușirea a ceea ce este fad; insipiditate. (<fr. *fadeur*)

faetón[1] *s. n.* **1.** trăsură elegantă, înaltă și ușoară, deschisă, pe arcuri, cu o singură banchetă, trasă de un cal. **2.** șaretă cu patru roți și cu capotă pentru scaunul din față. ● autoturism asemănător cu o trăsură. (<fr. *phaéton*, cf. *Phaéton*, fiul lui Helios /zeul Soarelui/ la greci)

faetón[2] *s. m.* pasăre palmipedă din mările tropicale, de talie mare, cu cioc ascuțit și coadă lungă, prelungită prin două pene mediane subțiri. (<fr. *phaéton*)

faetonide *s. f. pl.* familie de păsări pelicaniforme, avînd ca tip faetonul[2]. (<fr. *phaétonides*)

fag[1] *s. m. (biol.)* bacteriofag. (<fr. *phage*)

FAG[2]**(O)-, -fág, -fagie**, *elem. comp.* „mîncare, nutriție, ingestie". (<fr. *phag/o/-*, *-phage*, *-phagie*. cf. gr. *phagein*, a mînca)

fagacée *s. f. pl.* cupulifere. (<fr. *fagacées*)

fagále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori cuprinzînd familia cupulifere, juglandacee și salicacee. (<fr. *fagales*)

fagedénic, -ă *adj.* (despre ulcerații) care are tendința de a se extinde și adînci. (<fr. *phagédénique*)

fagedenism *s. n.* extensiune în profunzime sau la suprafața a unei ulcerații. (<fr. *phagédénisme*)

-fagíe v. f a g[2] (o)-.

fagocít *s. n.* celulă sangvină care poate absorbi bacterii și alte corpuri străine în organism. (<fr. *phagocyte*)

fagocitá *vb. tr.* (despre fagocite) a îngloba (digerînd) bacterii sau alte corpuri străine. (<fr. *fagocyter*)

fagocitár, -ă *adj.* referitor la fagocite sau la fagocitoză. (<fr. *phagocytaire*)

fagocitolíză *s. f.* proces de distrugere a fagocitelor. (după fr. *phagolyse*)

fagocitóză *s. f.* proprietate a unor celule animale (amibe, fagocite) de a încorpora și digera particule, microbi etc. care pătrund în organism. (<fr. *phagocytose*)

fagofobíe *s. f.* teamă patologică de a ingera alimente, de a se îneca în timpul deglutiției. (<fr. *phagophobie*)

fagomanie *s. f.* tendință patologică spre ingerarea de alimente, ca urmare a unui apetit exagerat. (<fr. *phagomanie*)

fagopírie, -ă *adj.* referitor la fagopirism. (<fr. *fagopyrique*)

fagopirism *s. n.* boală a animalelor domestice, care se manifestă printr-o mare sensibilitate la acțiunea luminii solare după ingerarea de hrișcă. (<fr. *fagopyrisme*)

fagót *s. n.* instrument de suflat din lemn, cu registru grav, în formă de tub curbat, cu clape și ancie dublă. (<it. *fagotto*, germ. *Fagott*)

fagoterapíe *s. f.* **1.** folosire terapeutică a regimurilor alimentare. **2.** tratament al unor boli microbiene cu ajutorul bacteriofagilor specifici. (<fr. *phagothérapie*)

fagotíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la fagot. (<it. *fagottista*, germ. *Fagottist*)

fagotróf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care se hrănește prin fagocitoză. (<fr. *phagotrophe*)

fal *s. n.* țesătură cu firul foarte accentuat, formînd dungi în relief. (<fr. *faille*)

faianțá *vb. tr.* a executa un placaj din plăci de faianță. — *faianțáre* s. f. (<*faianță*)

faianțár *s. m.* lucrător specializat în faianțare; faianțator. (după fr. *faïencier*)

faianțatór, -oáre *s. m. f.* faianțar. (<*faianța* + *-tor*)

faiánță *s. f.* ceramică poroasă, smălțuită, care imită porțelanul și din care se fac obiecte casnice, de laborator etc. (<fr. *faïence*, cf. *Faenza*, oraș în Italia)

faidá *s. f.* formă primitivă și brutală de exercitare a justiției la popoarele germanice din evul mediu, care prevede obligativitatea vendetei. (cf. germ. *Fehde*, conflict, diferend, dușmănie)

falențărie *s. f.* **1.** ansamblu de obiecte de faianță. **2.** fabrică de faianță. (<fr. *faïencerie*)

failibil, -ă *adj.* supus greșelii, care se poate înșela. (<fr. *faillible*)

failibilitáte *s. f.* posibilitate de a greși, de a se înșela. (<fr. *faillibilité*)

fain, -ă *adj. (fam.)* fin, foarte bun. ● ales, minunat. (<germ. *fein*)

fair/fer/ *adj. inv., adv. (livr.)* (în mod) cinstit, corect, loial, onest. (<engl. *fair*)

fairplay/fér-plei/ *s. n.* acceptare loială a regulilor (într-un sport, în afaceri), joc cinstit. (<engl. *fair-play*)

fairway/férueĭ/ *s. n.* parte, cu iarbă bine tunsă, care înconjură obstacolele (orificiile) la jocul de golf. (<engl. *fairway*)

falacíos, -oásă *adj.* înșelător, amăgitor. (<fr. *fallacieux*, lat. *fallaciosus*)

falángă *s. f.* **I. 1.** formație de soldați spartani sau macedoneni pedestri, înarmați cu lănci lungi, care atacau în rînduri compacte; *(p. ext.)* corp de soldați, trupă, armată. **2.** *(fig.)* grup de oameni strîns uniți, care luptă pentru o cauză comună. **3.** (în doctrina socială utopică a lui Fourier) celulă de bază a viitoarei orînduiri sociale, care avea să efectueze diferite munci. **4.** grupare politică fascistă (din Spania). **II.** fiecare dintre oasele care formează scheletul degetelor. (<fr. *phalange*, lat., gr. *phalanx*)

falangér *s. m.* mamifer marsupial din Indonezia și Australia, care poate plana datorită unei membrane-parașută laterale. (<fr. *phalanger*)

falangétă *s. f.* ultima falangă (II), care poartă unghia. (<fr. *phalangette*)

falangián, -ă *adj.* al falangelor (II). (<fr. *phalangien*)

falangínă *s. f.* falanga (II) mijlocie. (<fr. *p falangine*)

falangism *s. n.* mișcare fascistă din Spania. (<*falangă* (I, 4) + *-ism*)

falangíst, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al falangismului. (<fr. *phalangiste*)

falangizáre *s. f. (chir.)* operație care urmărește a remedia mutilațiile mîinii, creînd o pensă intermetacarpiană, utilă prehensiunii. (după fr. *phalangisation*)

falanstér *s. n.* 1. sistem de locuințe în comun, cu ateliere, biblioteci, cantine etc., destinat viitoarei societăți preconizate de socialistul utopist francez Fourier. 2. *(rar)* grup care trăiește în comunitate; locul acestuia. (<fr. *phalanstère*)

falansterián I. *adj.* referitor la falanster(ianism). II. *s. m. f.* 1. fourierist. 2. locuitor al unui falanster. (<fr. *phalanstérien*)

falansterianism *s. n.* doctrina socialistului utopist francez Charles Fourier; fourierism. (<fr. *phalanstérianisme*)

falárică *s. f.* armă de aruncat în formă de săgeată, folosită în antichitate și în evul mediu. (<lat. *falarica*, fr. *falarique*)

falciform, -ă *adj.* în formă de seceră; semilunar. (<fr. *falciforme*, cf. lat. *falx, falcis*, seceră)

falconét *s. n.* (în trecut) tun mic montat printr-un pivot pe copastia unei nave. (<it. *falconetto*)

FALCONI- *elem. comp.* „șoim, acvilă". (<fr. *falconi-*, cf. lat. *falco, -onis*, șoim)

falconíde *s. f. pl.* familie de păsări falconiforme avînd ca tip șoimul. (<fr. *falconidés*)

falconifórme *s. f. pl.* ordin de păsări răpitoare de zi cu corpul puternic, cu aripi lungi și ciocul încovoiat, cuprinzînd șoimul, uliul, acvila, vulturul-pleșuv, condorul etc. (<fr. *falconiformes*)

falénă *s. f.* fluture de noapte care produce mari stricăciuni copacilor din păduri și viței de vie. (<fr. *phalène*)

faléră *s. f.* 1. *(ant.)* element de podoabă în formă de medalie (din aur), care se purta aplicată sau ca pandantiv la costum ori harnașament, ca ornament de fibulă sau, cînd sînt mai multe, în formă de colier. 2. ornament care se prinde la gît. (<it. *falera*, lat. *phalera*)

falérn *s. n. (ant.)* vin renumit de Falerno. (<fr. *falerne*, lat. *falernum*, cf. *Falerno*, ținut deluros din Campania /Italia/)

faléză *s. f.* mal înalt și abrupt format prin acțiunea de eroziune a valurilor de-a lungul țărmurilor lacustre, marine sau oceanice. ● fîșie îngustă de pămînt, special amenajată pe malul mării pentru plimbare. (<fr. *falaise*)

falíá *vb. tr., refl.* a (se) produce o falie, a (se) tăia, a (se) disloca. — *faliére* s. f. (<fr. *failler*)

fallát, -ă *adj.* (despre relief) dislocat de falii, care formează o falie (<fr. *faillé*)

fálie, -ă I. *adj.* referitor la falus, care aparține cultului falusului. II. *s. f. pl.* sărbători religioase în cinstea zeului Bacus. (<fr. *phallique*, lat. *phalicus*)

fálie *s. f.* ruptură care desparte două blocuri ale scoarței Pămîntului, deplasate unul față de celălalt; fractură (3). (<fr. *faille*)

faliment *s. n.* 1. stare de insolvabilitate a unui comerciant sau bancher, a unei întreprinderi comerciale, industriale etc., recunoscută și declarată de o instanță judecătorească; bancrută. 2. *(fig.)* ruină, nereușită, eșec total. ○ *a da* ~ = a nu izbuti într-o acțiune. (<it. *fallimento*, germ. *Falliment*)

falimentár, -ă *adj.* 1. în stare de faliment; insolvabil. 2. *(fig.)* prăbușit, ruinat, distrus. (<it. *fallimentare*)

falísc *s. n.* picior de vers antic format din trei dactili și un iamb. (<it. *falisco*, lat. *falisc um*, cf. *Gratius Faliscus*, poet lat.)

falíscă *s. f.* limbă indo-europeană din centrul Italiei vorbită de falisci. (<it. *falisco*, lat. *faliscus*, cf. *falisci*, triburi din Etruria, care trăiau alături de latini, osci și umbrieni)

falism *s. n. (ant.)* cultul falusului. (<engl. *phallism*)

falít, -ă *adj., s. m.* (comerciant, industriaș, bancher) care se află în stare de faliment; bancrut. ● *(fig.)* (cel) care a suferit un eșec total; prăbușit, ruinat, distrus. (<it. *fallito*)

fall-out/fol-áut/ *s. n.* cădere pe suprafața Pămîntului a unor pulberi radioactive acumulate în atmosferă în urma exploziilor nucleare. (<engl. *fall-out*)

faloplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a membrului viril. (<engl. *phalloplasty*)

fals, -ă I. *adj.* 1. care este contrar adevărului, mincinos, neîntemeiat. ● care are numai aparența adevărului; contrafăcut, imitat; neautentic, artificial. 2. (despre oameni) prefăcut, ipocrit. 3. *(muz.)* care sună contrar legilor armoniei. II. *s. n.* 1. neadevăr, contrafacere. 2. schimbare a adevărului într-un act scris prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii; substituire de persoane etc. (<lat. *falsus*, it. *falso*)

falsét *s. n.* sunet din registrul cel mai acut al vocii bărbătești; voce de cap. ○ *în* ~ = cu voce ascuțită. (<it. *falsetto*)

falsetíst *s. m.* cîntăreț cu timbru natural în falset. (<*falset* + *-ist*)

falsifícá *vb. tr.* 1. a face un lucru să semene cu altul, cu intenția de a înșela; a contrafface. 2. a prezenta altfel decît este; a denatura. — *falsificáre* s. f. (<fr. *falsifier*, lat. *falsificare*)

falsificatór, -oáre *s. m. f.* cel care comite un fals. (<fr. *falsificateur*)

falsificáție *s. f.* falsificare; obiect, lucru, fapt falsificat. (<fr. *falsification*)

falsitáte *s. f.* 1. lipsă de adevăr; netemeinicie. 2. atitudine, comportare fățarnică; ipocrizie, prefăcătorie. (<it. *falsità*, lat. *falsitas*)

falún *s. n.* depozit de calcar amestecat cu sfărîmături de cochilii, din zona de litoral a mării. (<fr. *falun*)

fálus *s. n.* 1. *(anl.)* reprezentare simbolică a membrului viril, care se purta la anumite ceremonii și sărbători. 2. membru viril; penis. *(<fr., lat. phallus, gr. phallos)*

famát, -ă *adj. rău* ~ = care are o reputație proastă. *(<fr./mal/ famé, lat. famatus)*

famélic, -ă *adj.* chinuit de foame; flămînd, înfometat, nesătul. *(<fr. famélique, lat. famelicus)*

famenián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al devonianului superior. *(<fr. famennien)*

familiál, -ă *adj.* referitor la familie, de familie; casnic. *(<fr. familial)*

familiár, -ă *adj.* 1. (despre exprimare, limbaj, comportare) neafectat, prietenos; simplu, nepretențios. ● intim, apropiat, neprotocolar. 2. cunoscut, știut, obișnuit. *(<fr. familier, lat. familiaris)*

familiarísm *s. n.* îngăduință, familiaritate rău înțeleasă, prietenie neprincipială între membrii aceluiași colectiv. *(<familiar + -ism)*

familiarist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care încurajează, practică familiarismul. *(<familiar/ism/ + -ist)*

familiarități *s. f.* comportare, atitudine familiară, ca între prieteni apropiați. ● *(pl.)* vorbe, gesturi, fapte lipsite de respect, irevereințioase. *(<fr. familiarité, lat. familiaritas)*

familiarizá *vb. tr., refl.* a (se) obișnui, a (se) deprinde cu ceva sau cu cineva. — *familiarizáre s. f. (<fr. familiariser)*

familie *s. f.* 1. formă istorică de comunitate umană cuprinzînd un grup de oameni legați prin consangvinitate și înrudire; *(spec.)* grup social avînd la bază căsătoria, alcătuit din soți și copii. ● totalitatea persoanelor care descind dintr-un strămoș comun; neam, descendență. ● dinastie. ● (la romani) totalitatea celor care se aflau în aceeași casă sub autoritatea unui „pater familias", șef juridic al casei (copii, rude, sclavi, animale, lucruri). 2. *(fig.)* grup de oameni etc. strîns unit, legat prin interese și idealuri comune. 3. ~ *lexicală* = serie de cuvinte înrudite, formate prin derivare, compunere sau prin schimbarea valorii gramaticale de la același cuvînt de bază. ● grup de limbi cu trăsături comune care provin din aceeași limbă inițială. 4. diviziune a ordinului, mai mare decît genul. ● grup de plante, animale, elemente sau combinații chimice cu trăsături comune. ○ ~ *de albine* = totalitatea albinelor dintr-un stup, care duc o viață organizată. 5. ~ *radioactivă* = ansamblul format dintr-un element radioactiv inițial și din toate elementele rezultate din acesta prin dezintegrări succesive. 6. *(mat.)* mulțime de drepte, curbe sau suprafețe care au o caracteristică intrinsecă comună, ecuațiile lor conținînd un parametru real. *(<fr. famille, lat familia)*

familíst, -ă *s. m. f.* persoană căsătorită, care și-a întemeiat o familie. *(<familie + -ist)*

fan[1] *s. m.* admirator fanatic al vedetelor ecranului sau ale cîntecului; suporter al muzicii de jaz sau rock. v. aligator (2). *(<engl. fan < fanatic)*

-fán[2], **-fanie** *elem. comp.* „apariție, strălucire, transparență". *(<fr. -phan, -phanie, cf. gr. phainein,* a apărea, a străluci)

faná *vb. refl. (livr.)* a se ofili, a se trece, a se vesteji. *(<fr. faner)*

fanariotísm *s. n.* dominație, stăpînire a domnilor fanarioți. ● *(fig.)* ipocrizie, fățărnicie. *(<fanariot + -ism)*

fanariotizá *vb. tr., refl.* a imprima, a-și însuși felul de a fi, de a se comporta al fanarioților. — *fanariotizáre s. f. (< fanariot + -iza)*

fanát, -ă *adj.* ofilit, vestejit, trecut. *(<fr. fané)*

fanátic, -ă I. *adj., s. m. f.* (om) dominat de fanatism; foarte zelos; animat de o exaltare religioasă. II. (despre sentimente, manifestări) care dovedește fanatism; pătimaș, intolerant. *(<fr. fanatique, lat. fanaticus)*

fanatísm *s. n.* zel excesiv, credință religioasă dusă la extrem. ● devotament pătimaș, înflăcărat pentru o credință, pentru o idee etc., manifestat și printr-o intoleranță violentă față de adversari. *(<fr. fanatisme)*

fanatizá *vb. tr. (rar)* a face pe cineva să devină fanatic. — *fanatizáre* s. f. *(<fr. fanatiser)*

fandá *vb. intr. (sport)* a înainta cu un picior, îndoindu-l și lăsînd greutatea corpului pe el, ținîndu-l pe celălalt perfect întins. — *fandáre* s. f. (după fr. *fendre)*

fandángo *s. n.* dans popular spaniol de perechi, cu un ritm viu și pasional, acompaniat de chitară și castaniete; melodia corespunzătoare. *(<fr., sp. fandango)*

fandém *s. n.* masa cititorilor de science-fiction activi, care păstrează contactul prin intermediul fanzinelor și al întîlnirilor.

fanére *s. n. pl.* anexele pielii care protejează organismul (părul, unghiile etc.). *(<fr. phanères)*

fanerit *s. n.* material plastic stratificat pe bază de furnir de lemn impregnat cu rășină de bachelită, utilizat în electrotehnică, pentru carcase de aparate; lignofoliu. *(<engl. phanerite)*

FANERO- *elem. comp.* „vizibil, aparent, extern". *(<fr. phanéro-,* cf. gr. *phaneros,* aparent)

fanerofíte *s. f. pl.* denumire dată plantelor lemnoase (arbori și arbuști) cu mugurii deasupra solului. *(<fr. phanérophytes)*

fanerogámă I. *adj.* plantă cu pistile și stamine aparente. II. *s. f. pl.* încrengătură a plantelor cu flori; spermatofite, antofite. *(<fr. phanérogame/s/)*

fanerogamíe *s. f.* parte a botanicii care studiază plantele cu flori. *(<fr. phanérogamie)*

fanerogamíst, -ă *s. m. f.* botanist care studiază fanerogamele. *(<fr. phanérogamiste)*

fanfáră *s. f.* 1. ansamblu muzical compus din instrumente de suflat și de percuție. ● muzică compusă pentru instrumente de suflat și de percuție; arie executată de instrumente din alamă. 2. trompetă lungă, fără clape sau vențile, folosită la intonarea unor semnale în spectacolele de operă. ● semnal de trompetă, adesea cu caracter solemn. *(<fr. fanfare, it. fanfara)*

fanfarón, -oánă *s. m. f.* om lăudăros, care face pe viteazul. *(<fr. fanfaron)*

fanfaronádă *s. f.* discurs, comportament de fanfaron; lăudăroșenie. *(<fr. fanfaronnade)*

fángo *s. n.* nămol mineral de origine vulcanică sau vegetal-minerală. (<it. *fango*, germ. *Fango*)

fangoterapíe *s. f.* tratament cu nămoluri naturale; peloidoterapie. (<fr. *fangothérapie*)

-fanie v. -f a n².

fanión *s. n.* steguleț folosit pentru semnalizări optice, marcaje etc. (<fr. *fanion*)

fanón *s. n.* 1. lamelă cornoasă de pe maxilarul superior al balenelor. 2. îndoitură a pielii care atîrnă sub gît, la bovine și la unele rase de ovine. (<fr. *fanon*)

fanotrón *s. n.* gazotron. (<fr. *phanotron*, cf. gr. *phanos*, luminos)

-fánt *elem. comp.* „care arată, care denunță". (<fr. *-phante*, cf. gr. *phainein*, a arăta, a denunța)

fantáse, -ă *adj. (livr.)* ciudat, bizar. (<fr. *fantasque*)

fantascientíst/-șien-tist/, -ă I. *adj.* științifico-fantastic. II. *s. m.* autor de literatură științifico-fantastică. (<it. *fantascientista*)

fantasciénza /-șien-ța/ *s. f.* (carte, film de) ficțiune științifică. (<it. *fantascienza*)

fantasín *s. m.* infanterist, în Franța și Italia. (<fr. *fantassin*, it. *fantaccino*)

fantasmagórie, -ă *adj.* care are aspectul unei fantasmagorii, care ține de fantasmagorie; fantastic, ireal. (<fr. *fantasmagorique*)

fantasmagoríe *s. f.* 1. succesiune de imagini vizuale bizare, neverosimile, proprii unei imaginații tulburate; priveliște ireală, fantastică; vedenie. 2. efecte artistice obținute prin mijloace extraordinare, înșelătoare. ● idee bizară; aberație, elucubrație. (<fr. *fantasmagorie*)

fantasmátic, -ă *adj.* referitor la fantasmă. (<fr. *fantasmatique*)

fantásmă *s. f.* fantomă. ● *(fig.)* imagine, priveliște neclară, ireală. ● produs al imaginației, himeră. (<fr. *fantasme*, gr. *phantasma*)

fantasmofobíe *s. f.* teamă patologică de fantome, de strigoi. (<*fantasmă* + *-fobie*²)

fantást, -ă *s. m. f.* om cu idei fantastice, visător, original, fantezist. (<germ. *Phantast*)

fantástic, -ă I. *adj.* 1. plăsmuit, creat de imaginație, ireal. 2. care pare o plăsmuire a imaginației; de necrezut, neobișnuit, minunat. 3. (despre oameni) cu idei și purtări originale, fantezist. 4. (și *adv.*) extraordinar. II. *s. n.* categorie a esteticii desemnînd dezvăluirea frumosului prin crearea unui univers diferit de cel real. (<fr. *fantastique*, lat. *phantasticus*)

fantasticitáte *s. f.* caracter fantastic. (<*fantastic* + *-itate*)

fantastrón *s. n.* circuit electronic pentru formare de impulsii cu frontul liniar variabil, acționat de impulsii aplicate din exterior. (<fr. *phantastron*)

fantazá *vb. intr.* a-și imagina, a plăsmui fantasme. ● a delira. — *fantazáre* s. f. (<germ. *fantasieren*)

fántă *s. f.* 1. deschidere alungită și îngustă care permite comunicarea unui spațiu închis cu exteriorul. 2. crăpătură liniară în gheață, de mare adîncime. (<fr. *fente*)

fánte *s. m.* 1. *(fam.; peior)* om ușuratic, încrezut; tînăr exagerat de elegant; filfizon. 2. valet (la cărțile de joc). (<it. *fante*)

fantezíe *s. f.* 1. imaginație. ● imaginație creatoare. 2. produs al imaginației; închipuire, plăsmuire, născocire. ● înclinare personală, gust, ciudățenie, capriciu. 3. *(muz.)* lucrare instrumentală sau orchestrală liberă. ● piesă instrumentală, în stil contrapunctic, cu caracter neobișnuit, fantastic. 4. țesătură al cărei colorit și textură sînt astfel făcute încît să permită maxima imaginație a autorului. (<fr. *fantaisie*, lat., gr. *phantasia*, imaginație)

fantezism *s. n.* 1. *(rar)* caracter fantezist. 2. orientare a poeziei de la începutul sec. XX caracterizată prin metafore scînteietoare, prin ușurința și eleganța stilului și prin ineditul comparațiilor. (<*fantezie* + *-ism*)

fantezíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, artist) care se conduce mai mult după imaginație. ○ bazat pe fantezie; plăsmuit, născocit. (<fr. *fantaisiste*)

fantomál, -ă *adj.* fantomatic (1). (<fr. *fantomal*)

fantomátic, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) cu aspect de fantomă; fantomal. 2. *(fig.)* vag, imprecis. (<fr. *fantomatique*)

fantómă *s. f.* 1. arătare, nălucă, vedenie; stafie, fantasmă. 2. *(fig.)* plăsmuire. (<fr. *fantôme*)

fantóșă *s. f. (livr.)* marionetă, păpușă trasă de sfori. ● *(fig.)* om de paie. (<fr. *fantoche*)

fánum *s. n.* (la romani) teren, edificiu consacrat cultului unui zeu. (<lat. *fanum*)

fanzín *s. n.* mică revistă editată de tineri pe teme care îi pasionează (science-fiction etc.). (<fr. *fanzine*, cf. amer. *fan*/*atic maga*/*zin*)

fáptic, -ă *adj.* referitor la fapte, care înregistrează exclusiv faptele. (după germ. *faktisch*, rus. *fakticeskii*)

far *s. n.* 1. turn în care este instalat un proiector puternic, destinat a servi ca reper în navigație. 2. reflector montat în față la automobile, la locomotive etc. pentru a lumina drumul. 3. ansamblul velelor, vergelor și manevrelor unui catarg (<fr. *phare*, lat. *pharus*, cf. gr. *Pharos*, insulă lîngă Alexandria, unde Ptolomeu a ridicat un turn de marmură albă pentru orientarea corăbiilor)

farád *s. m.* unitate de măsură pentru capacitatea electrică egală cu capacitatea unui conductor al cărui potențial este de un volt, cînd capătă o sarcină de un coulomb. (<fr. *farad*, cf. *Michael Faraday*, fizician și chimist engl.)

farádic, -ă *adj.* 1. referitor la teoriile lui Faraday. 2. (despre un curent alternativ) obținut prin întreruperea ritmică a curentului continuu în circuitul primar al unei bobine de inducție. (<fr. *faradique*)

faradizáre *s. f.* utilizare terapeutică a curenților de inducție; faradoterapie. (după fr. *faradisation*)

faradmétru *s. n.* aparat gradat în farazi pentru măsurarea capacității condensatoarelor electrice. (<fr. *faradmètre*, engl. *faradmeter*)

faradoterapíe *s. f.* faradizare. (<fr. *faradothérapie*)

farandólă *s. f.* vechi dans provensal, cu acompaniament de flaut și tamburină, în mișcare moderată; melodia corespunzătoare. (<fr. *farandole*)

faraón *s. m.* **1.** titlu purtat de regii Egiptului antic. **2.** rasă foarte veche de câini, tipul clasic al ogarilor, favoritul faraonilor (1). (<fr. *pharaon*, lat., gr. *pharao*< cuv. egiptean)

faraónic, -ă *adj.* **1.** referitor la faraoni, al faraonilor. **2.** *(fig.)* de proporții impresionante. (<fr. *pharaonique*)

farcín *s. n.* *(vet.)* formă clinică cutanată a morvei. (<fr. *farcin*)

fard *s. n.* produs cosmetic pentru colorat fața și buzele. (<fr. *fard*)

fardá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) vopsi, a (se) da cu fard. **II.** *tr.* a izola, în scop de protejare, mărfurile din hambarele unei nave, cu ajutorul unui material de separare. (<fr. *farder*)

fardáj *s. n.* **1.** *(mar.)* material lemnos etc. având rolul de a separa și proteja încărcătura unei nave; dunaj. **2.** *(com.)* camuflare a mărfurilor avariate îndărătul celor bune. (<fr. *fardage*)

farétră *s. f.* *(rar)* tolbă (de săgeți). (<lat. *pharetra*)

farín *adj. inv.* (despre unele produse alimentare, zahăr) măcinat foarte fin, sub formă de pudră. (<fr. *farine*, lat. *farina*, făină)

farinacéu, -ée *adj.* farinos. (<fr. *farinacé*, lat. *farinaceus*)

FARING(O)- *elem. comp.* „faringe". (<fr. *pharyng/o/-*, cf. gr. *pharynx, -gos*)

faringál *adj.* de, din faringe. ● *(fon.;* despre sunete) care se articulează în faringe. (<fr. *pharyngal*)

faríngе *s. n.* partea superioară a esofagului. (<it. *faringe*, cf. fr., gr. *pharynx*)

faringectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a faringelui. (<fr. *pharyngectomie*)

faringián, -ă *adj.* referitor la faringe, al faringelui. (<fr. *pharyngien*)

faringísm *s. n.* contracție spasmodică a mușchilor faringelui, ca urmare a prezenței unui corp străin sau a leziunilor nervoase. (<fr. *pharyngisme*)

faringítă *s. f.* inflamație a faringelui. (<fr. *pharyngite*)

faringocél *s. n.* hernie a faringelui. (<fr. *pharyngocèle*)

faringofonie *s. f.* defect de fonație caracterizat printr-o rezonanță exagerată a sunetului în faringe. (<*faringo-* + *-fonie*[2])

faringografíe *s. f.* descriere a faringelui. (<*faringo-* + *-grafie*[2])

faringolaringítă *s. f.* inflamație a faringelui și a laringelui. (<fr. *pahryngo-laryngite*)

faringológic, -ă *adj.* referitor la faringologie. (<germ. *pharyngologisch*)

faringologíe *s. f.* parte a medicinei care studiază faringele și bolile lui. (<fr. *pharyngologie*)

faringoragíe *s. f.* hemoragie a faringelui. (<fr. *pharyngorragie*)

faringoscóp *s. n.* instrument folosit în faringoscopie. (<fr. *pharyngoscope*)

faringoscopíe *s. f.* examinare a faringelui cu ajutorul faringoscopului. (<fr. *pharyngoscopie*)

faringospásm *s. n.* tulburare nervoasă caracterizată prin mișcarea spasmodică a faringelui. (<fr. *pharyngospasme*)

faringostenózǎ *s. f.* îngustare patologică a orificiului faringian. (<fr. *pharyngosténose*)

faringostomíe *s. f.* legare chirurgicală a extremității faringelui la suprafața pielii. (<fr. *pharyngostomie*)

faringotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în faringotomie. (<fr. *pharyngotome*)

faringotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a faringelui. (<fr. *pharingotomie*)

FARINO- *elem. comp.* „făină". (<fr. *farino-*, cf. lat. *farina*)

farinográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea rezistenței la frământare a unui aluat și a capacității de hidratare a făinii. (<fr. *farinographe*)

farinogrămă *s. f.* diagramă înregistrată de farinograf. (<*farino-* + *-gramă*)

farinós, -oásă *adj.* de natura făinii, făinos; farinaceu. ● (despre organele plantelor) acoperit cu o pulbere fină, prăfoasă. (<fr. *farineux*)

farinotóm *s. n.* instrument pentru secționarea boabelor de grîu în vederea determinării de substanțe conținute. (<*farino-* + *-tom*[2])

farisáic, -ă *adj.* fățarnic, ipocrit, prefăcut. (<fr. *pharisaïque*)

farisеísm *s. n.* fățărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. (<fr. *pharisaïsme*)

FARMAC(O)- *elem. comp.* „medicament", „remediu". (<fr. *pharmac/o/-*, cf. gr. *pharmakon*)

farmaceútic, -ă **I.** *adj.* referitor la farmacie; produs în farmacie. **II.** *s. f.* știință care studiază compoziția, prepararea și folosirea medicamentelor. (<fr. *pharmaceutique*, lat. *pharmaceuticus*)

farmacibernétică *s. f.* utilizarea mașinilor electronice de calcul pentru fixarea datelor privitoare la influența medicamentelor asupra organismului. (<fr. *pharmacybernétique*)

farmacíe *s. f.* **1.** ramură a științelor medicale care studiază prepararea, păstrarea, distribuirea și controlul medicamentelor. **2.** laborator, prăvălie, locul unde se prepară și se vînd medicamente. (<fr. *pharmacie*, lat. *pharmacia*, gr. *pharmakeia* < *pharmakon*, remediu)

farmacíst, -ă *s. m. f.* specialist în farmacie. (<it. *farmacista*)

farmacocinétic, -ă **I.** *adj.* referitor la farmacocinetică. **II.** *s. f.* ramură a farmacologiei care studiază fenomenele ce intervin în procesele de absorbție, distribuție, transformare și eliminare a medicamentelor din organism. (< fr. *pharmacocinétique*)

farmacodependénță *s. f.* stare psihică și uneori fizică ce apare în urma interacțiunii dintre organism și un medicament. (< *farmaco-* + *dependență*)

farmacodinámic, -ă **I.** *adj.* referitor la farmacodinamică. **II.** *s. f.* forță activă a medicamentelor. ○ parte a farmaciei (1) care se ocupă de acțiunea medicamentelor. (<fr. *pharmacodynamique*)

farmacodinamíe *s. f.* ramură a farmacologiei care studiază acțiunea exercitată de medi-

camente asupra organismului. (<fr. *pharmacodynamie*)

farmacodrámă *s. f. (psihiatr.)* metodă care îmbină psihodrama cu administrarea de sedative sau stimulente. (<*farmaco-* + *-dramă*²)

farmacofíliе *s. f.* tendinţă (patologică) de a lua medicamente. (<fr. *pharmacophilie*)

farmacofobíe *s. f.* teamă patologică de medicamente (<engl. *pharmacophobia*)

farmacogenétic, -ă I. *adj.* referitor la farmacogeneză. **II.** *s. f.* ramură a geneticii care studiază sensibilitatea ereditară particulară la acţiunea unor medicamente. (<*farmaco-* + *genetic*)

farmacognozíe *s. f.* studiul medicamentelor naturale în cadrul chimiei farmaceutice. (<fr. *pharmacognosie*)

farmacografíe *s. f.* ramură a farmacologiei care stabileşte normele de prescriere a medicamentelor. (<fr. *pharmacographie*)

farmacológ, -ă *s. m. f.* specialist în farmacologie. (<fr. *pharmacologue*)

farmacológic, -ă *adj.* referitor la farmacologie. (<fr. *pharmacologique*)

farmacologíe *s. f.* ştiinţă care studiază natura, clasificarea şi acţiunea terapeutică a medicamentelor. (<fr. *pharmacologie*)

farmacomaníe *s. f.* toxicomanie care se manifestă prin consumul abuziv de medicamente. (<fr. *pharmacomanie*)

farmacopée *s. f.* tratat care conţine indicaţiile pentru controlul produselor farmaceutice, precum şi descrierea acestora. (<fr. *pharmacopée*)

farmacopsihiatríe *s. f.* studiu al substanţelor chimice care provoacă tulburări mintale şi al efectelor acestora. (<fr. *pharmacopsychiatrie*)

farmacopsihologíe *s. f.* studiul efectelor psihice ale substanţelor toxice. (<fr. *pharmacopsychologie*)

farmacopsihóză *s. f.* psihoză produsă de diferite substanţe toxice (droguri). (<engl. *pharmacopsychosis*)

farmacoradiologíe *s. f.* radiografie a unui fragment al tubului digestiv după administrarea unui medicament capabil a modifica peristaltismul. (<fr. *pharmacoradiologie*)

farmacotehníe *s. f.* ramură a farmacologiei care tratează despre extracţia şi sinteza industrială a medicamentelor. (<fr. *pharmacotechnie*)

farmacoterápic, -ă *adj.* referitor la farmacoterapie. (<fr. *pharmacothérapique*)

farmacoterapíe *s. f.* ramură a farmacologiei având ca obiect folosirea terapeutică a medicamentelor. (<fr. *pharmacothérapie*)

farmacovigilénţă *s. f.* disciplină medicală care îşi propune să atragă atenţia asupra efectelor nocive ale medicamentelor. (<*farmaco-* + *vigilenţă*)

farniénte *s. n.* lenevie, trîndăvie. ○ *dolce ~* = atitudinea de a se complace în trîndăvie; plăcută trîndăvie. (<it. *(il) dolce/far niente*)

fársă *s. f.* **1.** comedie uşoară în care comicul reiese mai ales din situaţii hazlii; bufonerie. **2.** păcăleală, festă. **3.** carne tocată şi condimentată cu care se umple o pasăre, un peşte, o legumă; umplutură. (<fr. *farce*, it. *farsa*)

farsór, -oáre *s. m. f.* **1.** cel care face farse; om neserios. **2.** impostor, şarlatan. (<fr. *farceur*)

fart *s. n.* unsoare pentru schiuri. (<fr. *fart* < cuv. norv.)

fartá *vb. tr.* a unge schiurile cu fart. — *fartáre* s. f. (<fr. *farter*)

fasamén *s. n.* lornion. (<fr. *face-à-main*)

fasciát, -ă *adj.* (despre plante) concrescut anormal şi lăţit; vărgat, dungat. • *(herald.;* despre scuturi) împărţit orizontal în şase fascii (3) din două smalţuri alternate (culoare şi metal). (<fr. *fascié*)

fasciáţie *s. f.* anomalie la plante constînd în aceea că unele organe se lăţesc sau poartă numeroase apendice. (<fr. *fasciation*)

fascícol *s. n.* v. fascicul.

fascícolă *s. f.* v. fasciculă.

fascícul *s. n.* **1.** mănunchi, reunire de mai multe obiecte, lucruri etc. de acelaşi fel. • mănunchi de radiaţii, de proveniență comună, care străbat prin acelaşi punct. ○ *(mat.) ~ de drepte* = mulţime de drepte care trec printr-un punct fix. • grup de fibre musculare, nervoase sau conjunctive, având acelaşi traiect şi aceeaşi distribuţie. **2.** ţesut vegetal conducător, format din fibre lemnoase şi liberiene care străbat tulpina, ramurile şi frunzele. — var. *fascicol* s. n. (<fr. *fascicule*, lat. *fasciculus*)

fasciculát, -ă *adj.* dispus în formă de fascicul. ○ *rădăcină ~ă* = rădăcină fără pivot, formată din rădăcini fine; *(arhit.) coloană ~ ă* = coloană formată dintr-un fascicul de mici coloane. (<fr. *fasciculé*)

fasciculă *s. f.* ansamblu format din mai multe foi imprimate; parte a unei lucrări publicate în fragmente succesive. — var. *fascicolă* s. f. (<fr. *fascicule*)

fáscie¹ *s. f.* **1.** mănunchi de nuiele legat cu o curea în jurul unei securi, simbol al puterii, purtat în Roma antică de lictorii care însoţeau pe dictatori, consuli etc. **2.** faşină. **3.** *(herald.)* figură orizontală având lăţimea ceva mai puţin de 1/3 din lăţimea scutului. (<lat. *fascis*)

fáscie² *s. f. (anat.)* strat de ţesut conjunctiv situat sub piele sau între muşchi. (<fr., lat. *fascia*)

fascinà *vb. tr.* **1.** a vrăji, a subjuga (pe cineva) cu privirea; a încînta. **2.** a fermeca, a captiva. — *fascináre* s. f. (<fr. *fasciner*, lat. *fascinare*< *fascinum*, farmec)

fascinái *s. n.* lucrare executată cu fascina. • alcătuire de fascine. (<fr. *fascinage*)

fascinánt, -ă *adj.* care fascinează; fermecător, captivant; fascinator. (<fr. *fascinant*)

fascinatór, -oáre *adj. (rar)* fascinant. (<fr. *fascinateur*, lat. *fascinator*)

fascináţie *s. f.* atracţie irezistibilă pe care o provoacă cineva sau ceva. — var. *fascinaţiune* s. f. (<fr. *fascination*, lat. *fascinatio*)

fascinaţiúne *s. f.* v. fascinaţie.

fascínă *s. f.* mănunchi de nuiele sau de ramuri subţiri, legate între ele, folosit la întărirea terasamentului, la construirea drumurilor sau a digurilor, la fortificaţii etc. (<it. *fascina*, fr. *fascine*)

FASCIO- *elem. comp.* „fişie, fascie", „ţesut conjunctiv". (<fr. *fascio-*, cf. lat. *fascia*)

fasciodéză *s. f.* corectare chirurgicală a unei deficienţe musculare cu ajutorul unei fişii ligamentare. (<fr. *fasciodèse*)

fasciolózã *s. f.* distomatoză. (<fr. *fasciolose*)

fasciorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a unei fascii[2]. (<engl. *fasciorrhaphy*)

fasciotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei fascii[2]. (<engl. *fasciotomy*)

fascísm *s. n.* ideologie ultrareacţionară şi mişcare politică totalitară de extremă dreaptă, care exprimă interesele celor mai reacţionare, mai şovine şi mai agresive cercuri ale marii burghezii monopoliste, avînd ca scop instaurarea dictaturii. (<it. *fascismo*, fr. *fascisme*)

fascíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fascismului, al unui partid fascist. (<it. *fascista*, fr. *fasciste*)

fascizá *vb. tr.* a introduce fascismul; a educa în spirit fascist. — *fascizáre* s. f. (<fr. *fasciser*)

fascizánt, -ă *adj.* de natură a fasciza. (<fr. *fascisant*)

fasceolínă *s. f.* globulina din fasole. (<fr. *phaséoline*)

fasmíde *s. f. pl.* familie de insecte, cu sau fără aripi, cu corpul drept, lung şi subţire, care trăiesc mai ales în ţările calde. (<fr. *phasmidés*)

fasón *s. n.* **1.** fel, manieră în care este făcut un lucru; formă, format al unei haine, pălării etc.; croială. **2.** *(fam.; pl.)* nazuri, mofturi. (<fr. *façon*)

fasoná *vb. tr.* **1.** a da o anumită formă unui lucru. ● a prelucra prin deformare plastică un material, în vederea realizării unui obiect de o anumită formă. **2.** *(fig.)* a modela caracterul cuiva. (<fr. *façonner*)

fasonáj *s. n. (rar)* fasonare. (<fr. *façonnage*)

fasonáre *s. f.* acţiunea de a fasona; fasonaj, fasonat. ● operaţie prin care arborii doboriţi sînt curăţaţi de crengi, cojiţi, retezaţi şi stivuiţi. ● scurtarea, prin tăiere, a rădăcinilor şi a lăstarilor puieţilor şi butaşilor de viţă de vie, în vederea plantării. (<*fasona*)

fasonát *s. n.* fasonare. (<*fasona*)

fasonatór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat în lucrări de fasonare. (<*fasona* + *-tor*)

fast[1] *s. n.* strălucire, măreţie, lux, pompă. (<fr. *faste*, lat. *fastus*)

fast[2]**, -ă** **I.** *adj. (livr.)* favorabil. ○ *zile ~e* = zilele în care erau îngăduite împărţirea dreptăţii şi judecarea proceselor în tribunalele Romei antice. **II.** *s. f. pl.* table cronologice la romani ● registre publice în care se consemnau acţiunile memorabile în vechea Romă. (<fr. *faste*, lat. *fastus*)

fastidiós, -oásă *adj. (livr.)* plicticos, neinteresant, anost. (<fr. *fastidieux*, lat. *fastidiosus*)

fastigiát, -ă *adj.* (despre arbori) cu ramurile îndreptate în sus, paralel cu trunchiul. ● (despre pedunculi florali) care pornesc de la diferite niveluri, ajungînd aproximativ la acelaşi nivel. (<fr. *fastigié*, cf. lat. *fastigium*, vîrf)

fastuós, -oásă *adj.* excesiv de luxos, somptuos, plin de fast; măreţ, splendid. (<fr. *fastueux*, lat. *fastuosus*)

fastuozitáte *s. f.* pompă, fast, splendoare. (<it. *fastuosità*)

fásung *s. n.* piesă în care se înşurubează becul electric, asigurîndu-i astfel contactul cu circuitul electric; dulie. (<germ. *Fassung*)

faşionábil, -ă *adj. (rar)* conform modei; selivisit. (<fr., engl. *fashionable*)

fatál, -ă *adj.* **1.** care aduce nenorocire, moarte; funest. ● nefericit, nenorocit. **2.** care nu poate fi înlăturat, inevitabil. (<fr. *fatal*, lat. *fatalis* < *fatum*, destin)

fatalísm *s. n.* concepţie filozofică sau religioasă potrivit căreia totul în lume şi în societate, întreaga desfăşurare istorică a evenimentelor, a vieţii este predeterminată de o forţă implacabilă, pe care omul nu o înţelege şi în faţa căreia este cu totul neputincios. (<fr. *fatalisme*)

fatalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fatalismului; (cel) care crede în fatalitate. (<fr. *fataliste*)

fatalitáte *s. f.* **1.** (în concepţii filozofice, religioase) forţă supranaturală, voinţă divină care hotărăşte dinainte mersul lucrurilor şi viaţa oamenilor; soartă, destin, fatum. ● ceea ce este de neînlăturat, inevitabil. **2.** concurs nefericit de împrejurări. (<fr. *fatalité*, lat. *fatalitas*)

fatalménte *adv.* în mod fatal; inevitabil. (<it. *fatalmente*, fr. *fatalement*)

fáta morgána *s. f.* **1.** formă de miraj din regiunile călduroase, în care imaginile obiectelor situate dincolo de orizont apar mai aproape şi răsturnate, ca reflectate într-o apă. ● *(fig.)* vis înşelător, iluzie; nălucire. **2.** joc enigmistic bazat pe caracterul simetric pe care îl prezintă unele litere ale alfabetului, ceea ce face ca atunci cînd sînt rostite sau reflectate (în oglindă) să nu-şi piardă valoarea de semn reprezentativ al sunetelor. (<it. *fata morgana*, cf. *Morgana*, zînă din romanele cavalereşti din evul mediu)

fathom /-tóm/ *s. m. (mar.)* unitate de măsură pentru lungimi, folosită la măsurarea adîncimilor, a parîmelor şi a lanţurilor de ancoră, egală cu 1,852 m. (<engl. *fathom*)

fátic, -ă *adj.* referitor la caracterul pur exterior al limbajului, de a întreţine convorbirea personajelor în procesul de comunicare, fără a transmite ceva. (<engl. *fatic*)

fatídic, -ă *adj.* hotărît de soartă; profetic. ● aducător de nenorociri, fatal. (<fr. *fatidique*, lat. *fatidicus*<*fatum*, destin)

fatigabilitáte *s. f.* **1.** (tendinţă spre) oboseală. **2.** *(psih.)* caracteristică a individului privind gradul de rezistenţă la oboseală. (<fr. *fatigabilité*)

fatrasíe *s. f.* mică compoziţie poetică medievală constînd dintr-un ansamblu de piese satirice. (<fr. *fatrasie*)

fatuitáte *s. f.* îngîmfare, înfumurare. (<fr. *fatuité*, lat. *fatuitas*)

fátum *s. n. (livr.)* destin, soartă; fatalitate. (<lat. *fatum*)

faţádă *s. f.* fiecare dintre feţele exterioare ale unei clădiri, ale unui monument etc. ○ *de ~* = de ochii lumii, de formă. (<fr. *façade*)

faţetá *vb. tr.* a şlefui, a tăia în faţete (pietre preţioase). ● *(poligr.)* a prelucra un clişeu,

o piesă de stereotipie prin teșirea marginilor sau scobirea în ele a unui șanț, spre a fi fixat pe un suport. — *fațetáre* s. f. (<fr. *facetter*)

fațetát *s. n.* fațetare. (<*fațeta*)

fațétă *s. f.* 1. fiecare dintre fețele mici ale unui poliedru; fiecare dintre fețele unei pietre prețioase. 2. ~ *de cuțit* = teșitură a muchiei tăietoare la cuțitele de prelucrare prin așchiere. 3. *ochi cu ~e* = ochi compus al insectelor. 4. *(poligr.)* placă de fontă folosită pentru fixarea plăcilor de stereotipie. (<fr. *facette*)

faulknerián, -ă /folc-ne-/ *adj.* 1. propriu lui Faulkner. 2. în maniera operei lui Faulkner. (</William/ *Faulkner*, scriitor amer. + *-ian*)

fáult *s. n.* (în unele jocuri sportive) infracțiune constînd în împiedicarea adversarului de a acționa în cîmpul de joc. (<engl. *fault*)

faultá *vb. intr.* a comite un fault. — *faultáre* s. f. (<*fault*)

fáun *s. m.* (la romani) zeu al cîmpurilor, al munților și al pădurilor, protector al turmelor, reprezentat ca un om cu coarne și cu picioare de țap. (<lat. *faunus*)

fáună *s. f.* 1. totalitatea animalelor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică etc. 2. *(peior.)* grup de oameni care frecventează un loc cu anumite moravuri caracteristice. (<fr. *faune*, it. *fauna*)

faunés, -ă *adj.* de faun. (<fr. *faunesque*)

fauníst, -ă *s. m. f.* specialist în faunistică. (<germ. *Faunist*)

faunístic, -ă I. *adj.* referitor la faună sau la faunistică. II. *s. f.* știință care studiază fauna. (<fr. *faunistique*)

fáustbal *s. n.* joc sportiv, asemănător cu voleibalul, foarte vechi, ce se dispută între două echipe a cîte 5 jucători, care trimit mingea peste o pînză întinsă la mijlocul terenului. (<germ. *Faustball*)

faustián, -ă *adj. (livr.)* faustic. (<fr. *faustien*, it. *faustiano*)

faustiánism *s. n. (livr.)* caracter faustic. (<it. *faustianismo*)

faústic, -ă *adj. (livr.)* în genul lui Faust, propriu lui Faust; faustian. (<germ. *faustisch*, cf. *Faust*, personaj din drama cu același nume de Goethe)

fáustpatrón *s. n.* aruncător portativ de grenade antitanc. (<germ. *Faustpatrone*)

fauvísm *s. n.* v. fovism.

fauvíst, -ă *adj.* v. fovist.

favélă *s. f.* cartier de cocioabe în America Latină. (<sp. *favela*)

faveolát, -ă *adj.* cu faveole; alveolat. (<fr. *faveolé*)

faveólă *s. f. (biol.)* adîncitură poligonală delimitată pe suprafața unui organ. (<fr. *faveole*, cf. lat. *favecolus*, fagure)

favísă *s. f. (ant.)* pivniță în apropierea templelor, în care se păstrau obiectele sacre. (<lat. *favissae*)

favísm *s. n.* anemie hemolitică recurentă provocată prin administrarea de sulfamide sau după ingerarea boabelor unei plante potagere. (<fr. *favisme*)

favoáre *s. f.* avantaj, bunăvoință care se acordă cu preferință cuiva. ○ *bilet de ~* = bilet pe baza căruia se poate intra, gratuit sau cu reducere, la un spectacol; *în ~a cuiva* = în avantajul cuiva. ● afecțiune, trecere de care se bucură cineva pe lîngă o persoană. (<fr. *faveur*, lat. *favor*)

favorábil, -ă *adj.* 1. prielnic, propice, avantajos. 2. binevoitor. (<fr. *favorable*, lat. *favorabilis*)

favorabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi favorabil. ○ *~a solului* = măsură în care un sol satisface cerințele de viață ale unei culturi, în condiții climatice normale și ale unei exploatări raționale. (<fr. *favorabilité*)

favorít, -ă I. *adj.* iubit, preferat. II. *s. m. f.* 1. cel iubit cu predilecție de cineva. ● protejat al unui suveran, al unui potentat, al unui om influent. 2. participant la o competiție considerat ca avînd cele mai mari șanse de reușită. ● cal socotit a fi capabil să cîștige o cursă. III. *s. m. (pl.)* barbă care încadrează figura de o parte și de alta a obrazului, lăsînd bărbia liberă; cotleți (2). (<fr. *favori*, it. *favorito*, rus. *favorit*)

favoritísm *s. n.* acordare (prin abuz) de favoruri, de avantaje nemeritate. (<fr. *favoritisme*)

favorizá *vb. tr.* 1. a fi favorabil (față de cineva sau de ceva); a înlesni. 2. a acorda (cuiva) o favoare, a sprijini (abuziv) pe cineva. (<fr. *favoriser*)

favorizánt, -ă *adj.* care favorizează. (<fr. *favorisant*)

favorizáre *s. f.* acțiunea de a favoriza și rezultatul ei. ○ *(jur.) ~a infractorului* = ajutor dat unui infractor pentru a-i ușura consecințele infracțiunii (urmărire, judecată sau executarea pedepsei). (<*favoriza*)

fávus *s. n.* boală contagioasă a pielii capului, cauzată de o ciupercă microscopică și constînd din leziuni profunde, însoțite de distrugerea și căderea părului. (<fr. *favus*, lat. *favus*, fagure)

fax *s. n.* telefax. (<engl. *fax*)

fayalít *s. n.* silicat de fier din grupul olivinei. (<germ. *Fayalit*, cf. *Fayal*, insulă din arhipelagul Azorelor)

fayolísm *s. n.* doctrină potrivit căreia normele de conducere din marile întreprinderi se pot aplica și în administrația de stat. (<fr. *fayolisme*, cf. *Fayol*, inginer fr.)

fazán *s. m.* 1. pasăre din familia galinaceelor, al cărei bărbătuș are un penaj frumos colorat și o coadă lungă. 2. *(arg.)* naiv, fraier. ○ *(fam.) a pica ~* = a fi păcălit (din naivitate). (<rus. *fazan*)

fazanerie *s.f.* creșcătorie de fazani. (<germ. *Fazanerie*)

fazaniér *s. m.* persoană calificată în creșterea fazanului. (<*fazan* + *-ier*)

fáză[1] *s. f.* 1. fiecare dintre aspectele succesive pe care le prezintă Luna sau unele planete în timpul revoluţiei lor. 2. fiecare dintre stările succesive ale dezvoltării unui proces din natură sau din societate; etapă, stadiu. ○ *a fi pe ~ = (fam.)* a fi atent şi a acţiona prompt. 3. interval de timp în care are loc o anumită operaţie, caracteristică unui ciclu de transformare. 4. *(fiz.)* fiecare dintre circuitele componente ale unui sistem de circuite. • argument al unei mărimi care variază sinusoidal în timp. 5. *(chim.)* parte omogenă fizic dintr-un sistem eterogen. 6. *(bot.)* *~ fenologică* = perioadă din ciclul de vegetaţie a plantelor; fenofază. (<fr. *phase*)

-fáză[2] *elem. comp.* „apariţie, manifestare; fază". (<fr. *-phase*, cf. gr. *phasis*<*phainein*, a apărea)

fazéndă *s. f.* plantaţie vastă de trestie de zahăr, cacao sau cafea etc. în Brazilia. (<port., fr. *fazenda*)

fazianíde *s. f. pl.* familie de păsări galinacee, cuprinzînd prepeliţele, potîrnichile, fazanii, păunii etc. (<fr. *phasianidés*, cf. lat. *phasianus*, fazan)

fázic, -ă *adj.* pe faze, alternînd cu regularitate. (<germ. *phasisch*)

-fazíe *elem. comp.* „vorbire, exprimare". (<fr. *-phasie*, cf. gr. *phasis*)

fazitrón *s. n.* tub electronic pentru modulaţia de fază a oscilaţiilor de înaltă frecvenţă. (<fr. *phasitron*)

fazométru *s. n.* instrument pentru măsurarea diferenţei de fază a două fenomene electrice periodice. (<fr. *phasemètre*)

fazór *s. m.* vector rotitor care reprezintă grafic intuitiv una dintre mărimile caracteristice unui curent alternativ. (<fr. *phaseur*)

fazotrón *s. n.* ciclotron folosit pentru energii mai mari, în care particulele sînt accelerate într-un cîmp electric alternativ cu frecvenţă variabilă; sincrociclotron. (<fr. *phasotron*)

feblége *s. f.* *(livr.)* sentiment de afecţiune specială, slăbiciune, înclinaţie (către cineva sau ceva). • persoană pentru care se manifestă un asemenea sentiment. (<fr. *faiblesse*)

fébră *s. f.* 1. temperatură ridicată a corpului cauzată de o boală; pirexie. v. hipertermie. ○ *~ musculară* = stare de oboseală generală care apare la cineva neantrenat în urma unor eforturi fizice. 2. *(fig.)* emoţie, nelinişte, încordare. (<lat. *febris*)

FEBRI- *elem. comp.* „febră". (<fr. *fébri-*, cf. lat. *febris*)

febricitá *vb. intr.* a avea febră. (<fr. *fébriciter*)

febricitánt, -ă *adj.* care febricitează. (<*febricita* + *-ant*)

febricitáte *s. f.* 1. *(med.)* stare febrilă. 2. *(fig.)* căldură, aderenţă afectivă. (<fr. *fébricité*)

febrifúg, -ă *adj., s. n.* antipiretic. (<fr. *fébrifuge*, lat. *febrifuga*)

febrigén, -ă *adj.* care produce febră. (<fr. *fébrigène*)

febril, -ă *adj.* (şi *adv.*) 1. cu febră; de febră. 2. *(fig.)* încordat, înfrigurat, agitat. • intens; viu. (<fr. *fébrile*, lat. *febrilis*)

febrilitáte *s. f.* încordare, înfrigurare; activitate intensă. (<fr. *fébrilité*)

Februálii *s. f. pl.* (la romani) sărbători care se celebrau în luna februarie în amintirea morţilor. (<fr. *fébruales*)

februárie *s. m.* a doua lună a anului; făurar. (<lat. *februarius*)

fecál, -ă *adj.* referitor la materiile fecale. ○ *materii ~e* (şi *s. f. pl.*) = resturi ale digestiei evacuate prin anus; excremente. (<fr. *fécal*, cf. lat. *faex*, necurăţenii)

fecaloíd, -ă I. *adj.* cu aspect de fecale. II. *s. n. pl.* vomismente avînd mirosul şi culoarea fecalelor. (<fr. *fécaloïde/s/*)

fecalóm *s. n.* conglomerat de fecale uscate în intestine, care la palparea abdomenului dă impresia de tumoare; scatom. (<fr. *fécalome*)

fecalurie *s. f.* eliminare prin uretră de materii fecale amestecate cu urină, datorită unei fistule enterovezicale. (<fr. *fécalurie*)

fecíál *s. m.* preot al lui Iupiter, care la romani avea sarcina de a încheia pace, alianţe etc. sau de a declara război. (<lat. *fecialis*)

fecrál *s. n.* aliaj de fier, crom şi aluminiu, cu rezistivitate mare. (<fr. *fécral*<*fe/r/* + *cr/om/* + *al/uminiu/*)

fecúlă/féculă *s. f.* amidon extras din tuberculii de cartofi, din rădăcinile de manioc etc.; amilum. (<fr. *fécule*, lat. *faecula*)

feculént, -ă *adj.* care conţine feculă; *(p. ext.)* hrănitor. (<fr. *féculent*)

feculénţă *s. f.* starea unei substanţe bogate în feculă. (<fr. *féculence*)

feculerie *s. f.* *(rar)* fabrică de produse făinoase, de amidon. (<fr. *féculerie*)

feculométru *s. n.* instrument pentru determinarea calităţilor feculelor. (<fr. *féculomètre*)

fecúnd, -ă *adj.* 1. care se înmulţeşte repede; prolific; fertil. 2. *(fig.)* rodnic, productiv, bogat. 3. *(fig.;* despre oamenii de ştiinţă, de artă etc.) care scrie, compune, produce mult. (<fr. *fécond*, lat. *fecundus*)

fecundá *vb. tr.* a provoca fecundaţia, a pune în stare de procreaţie. — *fecundáre* s. f. (<fr. *féconder*, lat. *fecundare*)

fecundábil, -ă *adj.* care poate fi fecundat. (<fr. *fécondable*)

fecundabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi fecundabil. (<fr. *fécondabilité*)

fecundatór, -oáre *adj.* capabil de a fecunda. (<fr. *fécondateur*)

fecundáţie *s. f.* *(biol.)* fuziune a gameţilor în urma căreia ia naştere un zigot. — var. *fecundaţiune* s. f. (<fr. *fécondation*)

fecundaţiúne *s. f.* v. fecundaţie.

fecunditáte *s. f.* **1.** capacitate a animalelor și plantelor de a se reproduce. • capacitate a unui teren de a rodi; rodnicie, fertilitate; productivitate. **2.** *(fig.)* mare putere de creație artistică, putere de a activa intens. (< fr. *fécondité*, lat. *fecund* . .)

féder *s. n.* parte ieșită în afară, în lungul marginii unei scinduri sau a unei plăci, care intră în nutul corespunzător al altei scinduri sau plăci; lambă. (<germ. *Feder*)

federál, -ă *adj.* **1.** referitor la o federație, de federație. **2.** (despre state) care are structura unei federații; federativ. (<fr. *fédéral*, cf. lat. *foedus, -eris*, alianță)

federalism *s. n.* **1.** concepție, curent ideologico-politic care militează pentru organizarea statală pe principiul federației. **2.** acțiune politică în vederea unirii mai multor state într-o federație. (<fr. *fédéralisme*)

federalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al federalismului. (< fr. *fédéraliste*)

federalizá *vb. tr., refl.* (despre state) a (se) organiza pe principii federale. — *federalizáre* s. f. (<fr. *fédéraliser*)

federát, -ă *adj., s. m. f.* **1.** *(ant.)* persoană care făcea parte din populațiile așezate la granițele Imperiului Roman și care se angaja să apere aceste granițe în schimbul unor avantaje. **2.** delegat la sărbătoarea Federației din timpul Revoluției Franceze din 1789. (<lat. *foederatus*, fr. *fédéré*)

federatív, -ă *adj.* federal (2). (<fr. *fédératif*)

federáție *s. f.* **1.** formă de organizare statală constînd din unirea mai multor state autonome (păstrîndu-și în anumite limite independența) într-un stat unitar, condus de un guvern central. **2.** grupare a unor organizații de masă și obștești constituită în vederea realizării unui scop comun; ligă, confederație. — var. *federațiune* s. f. (<fr. *fédération*, lat. *foederatio*)

federațiúne *s. f.* v. federație.

fédervals *s. n.* pulbere de steatită care se pune în mănuși și în ghete pentru a fi îmbrăcate, respectiv încălțate, mai ușor. (<germ. *Federweiss*)

féding *s. n.* v. fading.

fée *s. f.* ființă feminină supranaturală; zînă. (<fr. *fée*)

feedback/fíd-bec/ *s. n.* **1.** conexiune inversă în sistemele cibernetice, biologice, tehnice, pentru menținerea stabilității și echilibrului lor față de influențele exterioare; lanț cauzal închis; retroacțiune (3). **2.** *(p. ext.)* întoarcere, revenire. (<engl. *feed-back*)

feeder *s. n.* v. fider.

feeling/fílin/ *s. n.* stare afectivă; intuiție afectivă. • *(muz.)* sentiment, simțire, sensibilitate. (<engl. *feeling*)

feérie, -ă *adj.* de feerie; minunat, încîntător, fermecător, fantastic, de vis. (<fr. *féerique*)

feerie *s. f.* **1.** priveliște nespus de frumoasă, fantastică (ca în basme). **2.** operă dramatică cu subiect și personaje fantastice și cu o montare strălucitoare. (<fr. *féerie*)

feidj *s. n.* depresiune alungită, modelată prin acțiunea vîntului între dune, avînd forma unui culoar cu fundul acoperit de o cuvertură de nisip. (<fr. *feidj*<cuv. ar.)

felláh *s. m.* muncitor agricol din Egipt și din alte țări arabe. (<fr. *fellah*, ar. *fallah*)

felăție *s. f.* excitație bucală a organelor sexuale ale bărbatului. (<fr. *fellation*, cf. lat. *fellare*, a suge)

féldmareșal *s. m.* cel mai înalt grad în armatele unor țări (Germania, Rusia, Anglia etc.); ofițer avînd acest grad. (<germ. *Feldmarschall*)

féldspat *s. m.* mineral alcătuit din silicați de aluminiu, potasiu, sodiu sau calciu, frecvent în rocile eruptive. (<germ. *Feldspat*, fr. *feldspath*)

feldspátic, -ă *adj.* care conține feldspat. (<fr. *feldspathique*)

feldspatizáre *s. f.* formare de feldspați prin acțiunea metamorfică a magmei eruptive asupra rocilor cu care se găsește în contact. (după fr. *feldspathisation*)

feldspatoíd, -ă *s. m.* mineral avînd o compoziție asemănătoare celei a feldspaților. (<fr. *feldspathoïde*)

féldvebăl *s. m.* plutonier în armata germană. (<germ. *Feldwebel*)

felíbru *s. m.* poet sau prozator aparținînd școlii literare constituite de Mistral în Provence. (<fr. *félibre*)

felicitá *vb.* **I.** *tr.* a spune cuiva cuvinte de laudă, urări cu ocazia unei aniversări, a unui eveniment important, a unor succese etc. **II.** *refl. (fam.)* a se socoti mulțumit pentru un rezultat obținut. (<fr. *féliciter*, cf. lat. *felicitas*<*felix, -icis*, fericit)

felicitáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) felicita. **2.** *(concr.)* scrisoare adresată cuiva pentru a-i felicita. (<*felicita*)

felíde *s. n. pl.* familie de mamifere carnivore cu corpul zvelt, capul rotund, gîtul scurt

și gheare retractile, cuprinzînd risul, pantera, tigrul, leul, leopardul, jaguarul, puma etc.; feline. (<fr. *félidés*, cf. lat. *felis*, pisică)

felín, -ă 1. *adj.* 1. care aparține familiei felidelor. 2. *(fig.)* suplu, grațios. II. *s. f. pl.* felide. (<fr. *félin*)

felinitáte *s. f.* însușirea de a fi felin (2); suplețe, grație (în mișcări). (<fr. *félinité*)

FELO- *elem. comp.* „suber, plută". (<fr. *phello-*, cf. gr. *phellos*)

felocárp, -ă *adj.* cu fructe suberoase. (<lat. *phellocarpus*)

felodérm *s. n.* țesut vegetal din care se formează scoarța secundară. (<fr. *phelloderme*)

felogén *s. n.* țesut vegetal generator care produce suberul și felodermul. (<fr. *phellogène*)

feloíd, -ă 1. *adj.* asemănător cu suberul. II. *(bot.)* strat de celule cu pereții celulozici sau lignificați. (<fr. *phelloïde*)

felón, -ă *adj.* neloial, trădător. (<fr. *félon*)

felonie *s. f.* 1. încălcare de către un vasal a jurămîntului făcut către senior. 2. lipsă de loialitate; trădare, infidelitate. (<fr. *félonie*)

felospérm, -ă *adj.* cu semințe suberoase. (<fr. *phellosperme*)

felow/félău/ *s. m.* (în universitățile engleze) membru al unei corporații. (<engl. *felow*)

felúcă *s. f.* velier mic și îngust, cu rame, folosit la cabotaj pe coastele de nord ale Africii. (<fr. *felouque*, sp., it. *feluca*)

femél, -ă I. *adj.* de sex feminin. ● *(bot.;* despre flori) prevăzut cu pistil, fără stamine. II. *s. f.* animal de sex feminin; *(peior.)* femeiușcă. (<fr. *femelle*, lat. *femella*, femeie tînără)

-femíe *elem. comp.* „exprimare, vorbire, fonație". (<fr. *-phémie*, cf. gr. *pheme*)

feminín, -ă *adj.* 1. de femei, propriu femeii, femeiesc. ○ *gen* ~ (și *s. n.*) = gen gramatical care cuprinde ființe sau lucruri de sex femeiesc. 2. (despre rime) care rimează pe penultima silabă accentuată. (<fr. *féminin*, lat. *femininus*<*femina*, femeie)

feminísm[1] *s. n.* mișcare socială care urmărește dobîndirea egalității în drepturi a femeilor cu bărbații. ● doctrină care propagă emanciparea femeii și extinderea drepturilor ei. (<fr. *féminisme*, rus. *feminizm*)

feminísm[2] *s. n.* dezvoltarea la bărbat a caracterelor sexuale secundare feminine. (<fr. *féminisme*)

feminíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al feminismului[1]. (<fr. *féministe*)

feminitáte *s. f.* totalitatea trăsăturilor care constituie specificul caracterului femeilor. (<fr. *féminité*)

feminizá *vb.* I. *tr., refl.* a da, a căpăta caractere feminine. II. *tr.* a trece un cuvînt la genul feminin. ◆ *feminizáre* s. f. (<fr. *féminiser*)

feminizánt, -ă *adj.* care determină apariția de caractere sexuale secundare feminine. (<fr. *féminisant*)

feminoíd, -ă *adj.* care amintește de femeie, asemănător acesteia. (<fr. *féminoïde*)

FEMTO- *pref.* (înaintea denumirii unei unități de măsură) „a mia bilioana parte (10^{15})". (<fr. *femto-*, cf. dan. *femten*, cincisprezece)

femúr *s. n.* 1. osul coapsei, cel mai lung și mai puternic dintre oasele corpului. 2. al treilea segment al piciorului la insecte, arahnide și miriapode. (<fr. *fémur*, lat. *femur*)

femurál, -ă *adj.* al femurului. (după fr. *fémoral*)

fen[1] *s. n.* *(biol.)* caracter fenotipic condiționat genetic. (<*fen*/*otip*/)

fen[2] *s. m.* 1. veche unitate de măsură chineză pentru suprafețe, egală cu aproximativ 61,44 m^2. 2. monedă divizionară în R. P. Chineză, valorînd a suta parte dintr-un yuan (10 jiao). (<fr. *fen*<cuv. chin.)

-fén[3] v. f e n o-.

fenacetínă *s. f.* amidă acetică, produs obținut pornind de la fenoli. (<fr. *phénacétine*)

fenacód *s. m.* mamifer fosil, de mărimea unui ciine, strămoș al erbivorelor imparicopitate. (<lat. *phenacodus*)

fenantrén *s. n.* hidrocarbură aromatică polinucleară, sub formă de substanță cristalină, incoloră, din gudroanele de pămînt, folosită în industria coloranților, a produselor cosmetice etc. (<fr. *phénanthrène*)

fenát *s. m.* fenolat. (<fr. *phénate*)

fenazónă *s. f.* antipirină. (<fr. *phénazone*)

fenéc *s. m.* ciine sălbatic din Sahara și Peninsula Arabică, de talie mică și cu urechile foarte mari; vulpea deșertului. (<fr. *fennec*< cuv. ar.)

fenéstra *s. f.* deschidere în peretele medial al urechii interne. (<lat. *fenestra*, fereastră)

fenestrát, -ă *adj.* *(biol.;* despre unele organe) prevăzut cu numeroase perforații circulare. (<fr. *fenestré*)

fenestráție *s. f.* 1. *(arhit.)* deschidere reală sau simulată într-un perete. 2. *(anat.)* des-

fermáj *s. n. (rar)* arendă (a unui teren agricol); terenul cuprins într-un contract de arendare. (<fr. *fermage*)

fermátă *s. f. (muz.)* semn (⌒) care se pune deasupra unei note sau unei pauze pentru a-i prelungi durata; coroană. (<it. *fermata*)

férmă[1] *s. f.* unitate de producție vegetală și animală, de sine stătătoare, cu gestiune proprie și angajați permanenți. (<fr. *ferme*)

férmă[2] *s. f.* **1.** construcție de lemn, metal sau beton destinată să susțină acoperișul unei construcții. **2.** element de rezistență din eșafodajul unui tunel, al unui pod care transmite terenului presiunile masivului de deasupra. **3.** stavilă formată din două panouri articulate de un radier (2). (<fr. *ferme*)

ferméntl *s. m.* **1.** enzimă. **2.** *(fig.)* ceea ce face să nască sau să întrețină pasiunile, dușmănliile; sămință. (<fr. *ferment*, lat. *fermentum*)

FERMENT²(O)- *elem. comp.* „ferment, fermentație". (<fr. *ferment/o/-*, cf. lat. *fermentum*, aluat, drojdie)

fermentá *vb. intr.* a fi în stare de fermentație, transformîndu-se în alte substanțe sau descompunîndu-se. — *fermentáre* s. f. (<fr. *fermenter*)

fermentábil, -ă *adj.* care fermentează; fermentescibil. (<fr. *fermentable*)

fermentát *s. n.* fermentare. (<*fermenta*)

fermentatív, -ă *adj.* care poate fermenta sau produce o fermentație. (<fr. *fermentatif*)

fermentatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în fermentarea fructelor pentru fabricarea oțetului. (<*fermenta* + *-tor*)

fermentațiúne *s. f.* proces biochimic de transformare a materiei organice în noi substanțe, sub influența fermenților. ● substanță fermentată. — var. *fermentațiune* s. f. (<fr. *fermentation*, lat. *fermentatio*)

fermentațiúne *s. f.* v. fermentație.

fermentescíbil, -ă *adj. (rar)* fermentabil. (<fr. *fermentescible*)

fermentescibilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi fermentescibil. (<fr. *fermentescibilité*)

fermenticíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care oprește activitatea fermenților. (<it. *fermenticida*)

fermentográf *s. n.* aparat pentru determinarea puterii de fermentare a unui aluat. (<fr. *fermentographe*)

fermentográmă *s. f.* diagramă înregistrată de fermentograf. (<fr. *fermentogramme*)

fermentoterapíe *s. f.* folosirea fermentației în scop terapeutic. (<*fermento-* + *-terapie*[2])

fermiér, -ă *s. m. f.* proprietar, arendaș al unei ferme[1]. (<fr. *fermier*)

fermión *s. m.* denumire generică a particulelor elementare cu spin semiîntreg (electronul, nucleonul etc.). (<fr. *fermion*)

fermitáte *s. f.* caracter ferm; hotărire neclintită, statornicie. (după fr. *fermeté*)

férmiu *s. n.* element transuranic sintetic din grupa actinidelor. (<fr. *fermium*, cf. *Enrico Fermi*, fizician it.)

fermoár *s. n.* dispozitiv folosit la închiderea unor obiecte de piele, pînză etc. ● închizătoare, de os sau de metal, a unui colier, album etc. (<fr. *fermoir*)

fernambúc *s. n.* lemn de Brazilia de culoare roșiatică, folosit la fabricarea arcușurilor. (<germ. *Fernambuk/holz/*, cf. *Fernambuc*, provincie în Brazilia)

fernét *s. n.* un fel de lichior (amar, tonic). (<it. *fernet*)

férnico *s. n.* aliaj de fier, nichel, cobalt și mangan. (<fr. *fernico*<*fi/er* + *ni/chel/* + *co/balt/*)

FERO- *elem. comp.* „fier (bivalent)", „feros". (<fr. *ferro-*, cf. lat. *ferrum*)

feroalláj *s. n.* aliaj al fierului cu unul sau mai multe elemente. (<fr. *ferro-aliage*)

feroalumíniu *s. n.* aliaj de fier și aluminiu. (<fr. *ferro-aluminium*)

ferobactér *s. m.* bacterie care eliberează energie prin transformarea sărurilor feroase în săruri ferice. — var. *ferobacterie* s. f. (<fr. *ferrobactér*)

ferobactérie *s. f.* v. ferobacter.

ferocárt *s. n.* amestec special de pulberi presate, folosit la bobinele de înaltă frecvență. (<fr. *ferrocarl*)

féroce *adj. inv.* crud, sălbatic, bestial, nemilos. (<fr. *féroce*, lat. *ferox*)

ferocianúră *s. f.* sare complexă formată prin unirea unei cianuri feroase cu una alcalină. (<fr. *ferrocyanure*)

ferocitáte *s. f.* cruzime, sălbăticie. (<fr. *férocité*, lat. *ferocitas*)

ferocróm *s. n.* aliaj de fier și crom. (<germ. *Ferrochrom*, fr. *ferrochrome*)

ferodinámic, -ă *adj.* (despre un aparat, o mașină) a cărui acțiune electrodinamică este intensificată de piese feromagnetice. (<fr. *ferrodynamique*)

ferodó *s. n.* țesătură de fire metalice și de azbest, folosită ca garnitură la discurile de ambreiaj, la saboții de frînă etc.; metalazbest. (<fr. *ferrodo*, n. com.)

ferodóu *s. n.* garnitură din ferodo. (<fr. *ferrodo*)

feroelécric, -ă *adj.* referitor la feroelectricitate. (<fr. *ferro-électrique*)

feroelectricitáte *s. f.* proprietate a unor substanțe dielectrice care se manifestă prin apariția polarizării spontane, provocată de schimbarea poziției ionilor în rețeaua cristalină; seignettoelectricitate. (<fr. *ferro-électricité*)

feroféric, -ă *adj.* (despre combinații ale fierului) care conține ioni ai fierului cu valența 2 și 3. (<fr. *ferroferrique*)

ferofluíd, -ă *adj. magnet* ~ = suspensie de particule metalice foarte fine într-un lichid oarecare, care capătă proprietăți magnetice. (<*fero-* + *fluid*)

ferofósfor *s. n.* aliaj cu fosfor, folosit ca adaos la turnarea fontelor cenușii. (<fr. *ferrophosphore*)

feromagnétic, -ă *adj.* care prezintă feromagnetism. (<fr. *ferromagnétique*)

feromagnetísm *s. n.* **1.** proprietate a unor metale sau aliaje de a fi atrase puternic de cîmpul magnetic și de a căpăta astfel o mag-

netizare permanentă. 2. capitol al fizicii care studiază proprietăţile corpurilor feromagnetice. (<fr. *ferromagnétisme*)

feromangán *s. n.* aliaj de fier şi mangan. (<germ. *Ferromangan*)

ferometál *s. n.* magazin de fierărie. (<*fero-* + *metal*)

feromolibden *s. n.* aliaj de fier şi molibden. (<fr. *ferromolybdène*)

feromón *s. m.* substanţă chimică, biologic activă, secretată de unele insecte (albine, furnici, fluturi, termite), peşti, batracieni, mamifere etc., care influenţează procesele de dezvoltare şi comportamentul altor indivizi din aceastâ specie sau din alte specii. (<fr. *phéromone*)

feróză *s. f.* pulbere microcristalină galbenă, folosită ca reactiv. (<fr. *ferrone*)

feronerie *s. f.* artă a prelucrării fierului prin ciocănire şi modelare la cald. • lucrare artistică din fier (care intră în construcţia unui edificiu). (<fr. *ferronnerie*)

feronichel *s. n.* aliaj de fier şi nichel. (<fr. *ferronickel*)

feronicróm *s. n.* aliaj de nichel, crom şi fier, eventual mangan şi molibden. (<*fero-* + *ni/chel/* + *crom*)

ferorezonánţă *s. f.* fenomen de producere a unor variaţii mari şi în salt a intensităţii curentului electric, determinate de variaţii foarte mici ale curentului, aplicate la bornele unui circuit conţinînd bobine cu miez feromagnetic şi condensatoare electrice. (<fr. *ferrorésonance*)

ferós, -oásă *adj.* (despre compuşi, minereuri) care conţine fier bivalent. O *oxid* ~ = compus al fierului bivalent cu oxigenul. (<fr. *ferreux*)

ferosiliciu *s. n.* aliaj de fier şi siliciu. (<fr. *ferrosilicium*)

feroterapíe *s. f.* folosirea fierului în tratarea unor afecţiuni provocate de diminuarea pigmenţilor pielii. (<engl. *ferrotherapy*)

ferotípic, -ă *adj.* referitor la ferotipie. (<fr. *ferrotypique*)

ferotipíe *s. f.* procedeu de reproducere fotografică în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu aplicată pe o tablă smălţuită. (<fr. *ferrotypie*)

ferotitán *s. n.* aliaj de fier şi titan. (<fr. *ferrotitane*)

ferotúngsten *s. n.* aliaj de fier şi tungsten. (<fr. *ferrotungstène*)

ferovanádiu *s. n.* aliaj de fier şi vanadiu. (<fr. *ferrovanadium*)

ferovíar, -ă I. *adj.* în legătură cu căile ferate. II. *s. m. f., adj.* (funcţionar, muncitor) care lucrează la căile ferate. (<fr. *ferroviaire*, it. *ferroviario*)

ferowólfram *s. n.* aliaj de fier şi wolfram. (<germ. *Ferrowolfram*)

ferpár *s. n.* (*livr.*) scrisoare sau anunţ (într-un ziar) prin care se aduce la cunoştinţă căsătoria sau decesul cuiva. (<fr. *faire-part*)

fertíl, -ă *adj.* 1. (despre plante, sol) bogat, roditor, productiv. 2. (despre animale) apt pentru a se reproduce. O *vîrstă* ~*ă* = vîrstă în limitele căreia femeia sau bărbatul sînt apţi pentru procreare. (<fr. *fertile*, lat. *fertilis*)

fertilitáte *s. f.* 1. rodnicie, fecunditate a solului. 2. capacitate de reproducere a unui organism. • raportul dintre numărul copiilor născuţi vii şi cel al femeilor la vîrsta de procreare. (<fr. *fertilité*, lat. *fertilitas*)

fertilizá *vb. tr.* a mări fertilitatea unui teren. — *fertilizáre* s. f. (<fr. *fertiliser*)

fertilizábil, -ă *adj.* care poate fi fertilizat. (<fr. *fertilisable*)

fertilizánt, -ă *adj.* care fertilizează; fertilizator. (<fr. *fertilisant*)

fertilizatór, -oáre I. *adj.* fertilizant. II. *s.n.* substanţă care accelerează procesul creşterii plantelor şi fructelor, folosită prin irigaţii sau prin stropire, pentru a înlătura apariţia virozelor sau dăunătorilor. (<*fertiliza* + *-tor*)

férţă *s. f.* fiecare dintre fişiile de pînză specială, care, cusute una lîngă alta, alcătuiesc o velă. (<it. *ferza*)

feruginós, -oásă *adj.* care conţine oxizi de fier. (<fr. *ferrugineux*)

ferúlă *s. f.* 1. (*ant.*) baston care constituia simbolul demnităţii sacerdotale. • (*mil.*) tirs (1). 2. cîrjă episcopală medievală. (<lat. *ferula*)

ferúră *s. f.* piesă metalică servind pentru consolidarea elementelor unei construcţii. (<fr. *ferrure*)

fervént, -ă *adj.* zelos, pasionat, înfocat. (<fr. *fervent*, lat. *fervens*)

fervénţă *s. f.* fervoare. (<it. *fervenza*)

fervíd, -ă *adj.* (*livr.*) arzător, strălucitor. (<lat. *fervidus*)

fervoáre *s. f.* ardoare, înfocare, zel, pasiune; fervenţă. • pasiune mistică; bigotism. (<fr. *ferveur*, lat. *fervor*)

fésă *s. f.* fiecare dintre cele două părţi cărnoase ale şezutului. (<fr. *fesse*)

fesceníu, -ă *adj.* din Fescennia, oraş în Etruria. O *versuri* (sau *cîntece*) ~*e* = versuri, poezii satirice latine, născute, se zice, la ţăranii din Fescennia. (<fr. *fescennin*, lat. *fescenninus*)

fesiér, -ă *adj.* din regiunea feselor. (<fr. *fessier*)

féstă *s. f.* păcăleală, farsă. O *a face* (sau *a juca*) cuiva *o* ~ = a păcăli (pe cineva). (<it. *festa*)

festín *s. n.* (*livr.*) ospăţ (festiv), banchet. (<fr. *festin*, it. *festino*)

festív, -ă *adj.* de sărbătoare; sărbătoresc, măreţ, somptuos. (<it. *festivo*, lat. *festivus*< *festa*, sărbătoare)

festivál *s. n.* ciclu de manifestări culturalartistice cu program variat, avînd un caracter ocazional sau periodic. (<fr. *festival*)

festivalíer, -ă *adj.* referitor la festival; de festival. (<fr. *festivalier*)

festivalíst, -ă *s. m. f.* organizator al unui festival; participant la un festival. (<*festival* + *-ist*)

festivísm *s. n.* (*peior.*) caracter festiv exagerat. (<*festiv* + *-ism*)

festivíst, -ă *adj.* care denotă festivism. (<*festiv* + *-ist*)

festivitáte *s. f.* serbare, sărbătorire cu caracter solemn. (<fr. *festivité*, lat. *festivitas*)

festón *s. n.* **1.** broderie în formă de mici semicercuri pe marginea unui obiect de pînză. **2.** motiv decorativ care imită o astfel de broderie. **3.** ghirlandă de cute periglaciare sau tectonice. (<fr. *feston*, it. *festone*, ornament de sărbătoare)

festoná *vb. tr.* a face un feston, a tivi cu feston. — *festonáre* s. f. (<fr. *festonner*)

FET(I)- v. feto-.

fetál, -ă *adj.* referitor la fetus. (<fr. *foetal*)

fetalizáre *s. f. (biol.)* **1.** persistență la un individ adult a unor caractere prezente în mod normal în propria lui perioadă fetală. **2.** oprire a dezvoltării organismului în stadiul fetal. (după germ. *Fetalisation*)

fetícid *s. n.* omorîrea unui făt în pîntecele mamei. (<fr. *foeticide*)

fetíd, -ă *adj.* care exală un miros greu, respingător. (<fr. *fétide*, lat. *foeticus*)

fetiditáte *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este fetid. (<fr. *fétidité*)

fetiș *s. n.* **1.** obiect căruia i se atribuie o forță supranaturală; idol (cioplit grosolan) la popoarele aflate pe o treaptă de cultură incipientă. **2.** *(fig.)* idee, principiu etc. care constituie obiectul unei adorații oarbe, nemotivate. (<fr. *fétiche*, port. *feitiço*, lat. *facticius*, artificial)

fetișism *s. n.* **1.** formă timpurie a religiei în comuna primitivă, constînd în adorarea fetișurilor. **2.** reprezentare denaturată a unor raporturi sociale, transformarea inconștientă a acestora în raporturi între lucruri, cărora li se atribuie însușiri (supra)naturale inerente. ○ *~ul mărfii* = reificare falsă a relațiilor dintre oameni, respectiv a caracterului social al activităților omenești, proprie producției de mărfuri bazate pe proprietatea privată. **3.** *(fig.)* adorație oarbă, nemotivată față de un principiu, de o concepție etc. **4.** perversiune sexuală (la bărbați) constînd în a privi și colecționa obiecte ale persoanei iubite. (<fr. *fétichisme*, germ. *Fetischismus*)

fetișíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fetișismului. ● (cel) care practică fetișismul. (<fr. *fétichiste*)

fetișizá *vb. tr.* a face din ceva un fetiș, a adora ca pe un fetiș. — *fetișizáre* s. f. (<fr. *fétichiser*, germ. *fetischisieren*, rus. *fetișizirovati*)

fetișizánt, -ă *adj.* care fetișizează. (<*fetișiza* + *-ant*)

FETO-/FET(I)- *elem. comp.* „embrion, făt". (<fr. *foeto-*, *foet/i/-*, cf. lat. *foetus*, făt, copil)

fetofagíe *s. f.* obicei la unele carnasiere primipare de a-și devora propriii pui imediat după fătare. (<*feto-* + *-fagie*)

fetografíe *s. f.* metodă medicală prin care se obține imaginea radiografică a fătului în cavitatea uterină. (<*feto-* + *radio/grafie*)

fetomatérn, -ă *adj.* referitor la fetus și la mamă. (<*feto-* + *matern*)

fetometríe *s. f.* procedeu radiologic de măsurare a diametrului capului fetal. (<engl. *fetometry*)

fetopatíe *s. f.* boală a fetusului. (<fr. *foetopathie*)

fetór *s. n.* *(livr.)* miros puternic, neplăcut, duhoare. (<it. *fetore*, lat. *foetor*<*foetere*, a puți)

fetoscopíe *s. f.* examen endoscopic al fetusului, pentru detectarea unor malformații congenitale. (<*feto-* + *-scopie*)

fetotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a corpului fetusului, în caz de distocie gravă. (<*feto-* + *-tomie*)

fétru *s. n.* pîslă făcută din fibre de lînă presată, utilizată la confecționarea pălăriilor. (<fr. *feutre*)

fétus *s. m.* produs de concepție al unui mamifer, care a depășit stadiul de embrion, dar nu a ajuns încă să fie născut; făt. (<lat., fr. *foetus*)

fețiál *s. m.* (la romani) preot și magistrat dintr-un colegiu de 20 de membri, avînd funcția principală de a împlini formalitățile juridice și religioase referitoare la război. (<fr. *fétial*, lat. *fetialis*)

feúd *s. n.* v. feudă.

feudál, -ă **I.** *adj.* referitor la feudal(ism) sau la feudă, propriu feudalului sau feudalismului. ○ *orînduirea ~ă* = feudalism. **II.** *s. m.* nobil, proprietar al unei feude, care avea vasali și care la rîndul său era subordonat unui suzeran; feudatar. (<it. *feudale*, fr. *féodal*)

feudalísm *s. n.* orînduire social-economică situată între sclavagism și capitalism, în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea feudalului asupra pămîntului și dependența personală a țăranilor iobagi față de stăpînii feudali; orînduire feudală, feudalitate. (<it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*)

feudalitáte *s. f.* *(rar)* feudalism. (<it. *feudalità*, fr. *féodalité*)

feudalizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni feudal. — *feudalizáre* s. f. (<engl. *feudalize*)

feudatár *s. m.* **1.** posesor al unui fief. **2.** vasal care datora credință și omagiu suzeranului său. (<fr. *fuedataire*)

feúdă *s. f.* domeniu primit în stăpînire de un vasal de la seniorul său în schimbul recunoașterii suzeranității acestuia, pentru faptul că îi păstra credință și se obliga să-i presteze anumite servicii; fief (1). — var. *feud* s.n. (<it. *feudo*, lat. *feudum*)

fezábil, -ă *adj.* care se poate face; realizabil. (<fr. *faisable*)

fezabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este fezabil; caracter realizabil a ceva. (<fr. *faisabilité*)

fezandá *vb.* **1.** *tr.* a da vînatului, păstrîndu-l în anumite condiții un timp, o aromă specială (asemănătoare cu aceea a cărnii de fazan). **II.** *refl.* (despre carnea de vînat) a căpăta un anumit gust (în urma fezandării). — *fezandáre* s. f. (<fr. *faisander*)

-fiá v. -fica.

fiábil, -ă *adj.* care prezintă fiabilitate. (<fr. *fiable*)

fiabilitáte *s. f.* **1.** capacitate, probabilitate de funcționare a unui aparat, a unui sistem tehnic fără defecțiuni o perioadă îndelungată de timp, în condiții determinate. **2.** ramură a științei care studiază măsurile generale ce trebuie avute în vedere la proiectarea, fabri-

carea și exploatarea sistemelor tehnice pentru a se asigura o maximă eficiență în utilizarea lor. 3. *(biol.)* probabilitate de supraviețuire a unui organism, exprimată prin vitalitate, capacitate de adaptare la condițiile de mediu etc. (<fr. *fiabilité*, engl. *fiability*)

fiálă *s. f. (anl.)* **1.** cupă de metal fără toarte și fără picior, decorată cu godroane radiare, reprezentînd frunze de lotus, care servea pentru libații. **2.** urnă cinerară. (<fr., gr. *phiale*)

fiásco *s. n.* insuccces total, eșec, nereușită. (<it. *fiasco*)

fiáțti *s. m. pl. (muz.)* instrumente de suflat; suflători. (<it. *fiatti*<*fiato*, suflat)

FIBR(O)-/FIBRI- *elem. comp.* „fibră". (<fr. *fibr(o)-*, *fibri-*, cf. lat. *fibra*)

fibră *s. f.* **1.** fir subțire, flexibil, de natură vegetală, animală sau minerală ori obținut sintetic, folosit la fabricarea țesăturilor, a hîrtiei etc. ○ ~ *optică* = fibră de sticlă cu compoziție specială, folosită pentru transmiterea informațiilor. ● formațiune filiformă a unui material. **2.** element filamentos care intră în alcătuirea țesuturilor organice. (<fr. *fibre*, lat. *fibra*)

FIBRI- v. f i b r (o)-.

fibriform, -ă *adj.* în formă de fibră. (<fr. *fibriforme*, lat. *fibriformis*)

fibrilá *vb.* **I.** *tr.* a supune un material operației de fibrilare. **II.** *intr. (med.)* a face, a prezenta fibrilație. (<fr. *fibriller*)

fibrilár, -ă *adj.* referitor la o fibrilă. ● (despre țesuturi) compus din fibre foarte fine. (<fr. *fibrillaire*)

fibrilăre *s. f.* acțiunea de măcinare a pastelor fibroase, prin care se desfac pereții fibrelor (<*fibrilă*)

fibrilație *s. f.* stare caracterizată prin contracții fine și rapide ale fibrelor musculare. ○ ~ *cardiacă* = tulburare a ritmului de contracție a inimii, constînd din tremurături dezordonate ale fibrelor musculare, care merg diminuîndu-se pînă la încetarea oricărei activități cardiace. — var. *fibrilație* s. f. (<fr. *fibrillation*)

fibrilație *s. f.* v. f i b r i l a ț i e.

fibrilă *s. f.* **1.** fibră de dimensiuni reduse. **2.** element constitutiv al unei fibre. (<fr. *fibrille*, lat. *fibrilla*)

fibrilizáre *s. f.* desprindere în (fascicule de) fibre a elementelor componente ale lemnului. (<*fibrilă* + *-iza*)

fibrină *s. f.* substanță organică proteică, alb-cenușie, aflată în sînge și în limfă, care intervine în procesul de coagulare. (<fr. *fibrine*)

fibrinemíe *s. f.* prezența filamentelor de fibrină în sînge. (<fr. *fibrinémie*)

fibrinogén *s. n.* substanță protidică din compoziția plasmei sîngelui, care se transformă în fibrină cînd acesta se coagulează. (<fr. *fibrinogène*)

fibrinogenolíză *s. f.* dispariție a fibrinogenului din plasma sangvină. (<fr. *fibrinogénolyse*)

fibrinogenopenie *s. f.* insuficiență a fibrinogenului în sînge; fibrinopenie. (<fr. *fibrinogénopénie*)

fibrinoid *s. n.* substanță celulară acidofilă cu aspect omogen sau fin granular, care prezintă asemănări cu fibrina. (<fr. *fibrinoïde*)

fibrinolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) capabil să producă fibrinoliză. (<fr. *fibrinolitique*)

fibrinolíză *s. f.* proces de descompunere a fibrinei sub acțiunea enzimelor. (<fr. *fibrinolyse*)

fibrinolizínă *s. f.* enzimă bacteriană capabilă să lizeze fibrina. (<fr. *fibrinolysine*)

fibrinopenie *s.f.* fibrinogenopenie. (<fr. *fibrinopénie*)

fibrinoplástic, -ă *adj.* care provoacă formarea fibrinei. (<fr. *fibrinoplastique*)

fibrinós, -oásă *adj.* care conține fibrină. (<fr. *fibrineux*)

fibrinurie *s. f.* eliminare de fibrină prin urină. (<fr. *fibrinurie*)

FIBRO- v. f i b r (o)-.

fibroadenóm *s. n.* adenofibrom. (<fr. *fibroadénome*)

fibroadenomatóză *s. f.* sindrom clinic caracterizat prin formarea de fibroadenoame. (<fr. *fibroadénomatose*)

fibroangióm *s. n.* tumoare benignă caracterizată prin proliferarea țesutului conjunctiv și a vaselor. (<fr. *fibroangiome*)

fibrobetón *s. n.* material de construcție confecționat în plăci din deșeuri de lemn impregnate și ciment. (<*fibro-* + *beton*)

fibroblást *s. n.* celulă de țesut conjunctiv, stelată sau alungită, nediferențiată. (<fr. *fibroblaste*)

fibroblástic, -ă *adj.* **1.** referitor la fibroblaste. **2.** (despre roci) cu o structură prezentînd minerale fibroase. (<fr. *fibroblastique*)

fibroblastóm *s. n.* tumoare benignă formată din fibroblaste. (<fr. *fibroblastome*)

fibroblastóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin proliferarea fibroblastelor. (<fr. *fibroblastose*)

fibrocartilaginós, -oásă *adj.* format din fibre conjunctive specifice cartilajelor. (<fr. *fibrocartilagineux*)

fibrocartiláj *s. n.* țesut fibros și cartilaginos care se găsește la nivelul unor articulații. (<fr. *fibrocartilage*)

fibrociméntt *s. n.* azbociment. (<fr. *fibrociment*)

fibrocít *s. n.* celulă fundamentală a țesutului conjunctiv, fusiformă sau stelată, cu prelungiri filiforme, derivată din fibroblast. (<fr. *fibrocyte*)

fibrocondróm *s. n.* tumoare benignă formată din țesut fibros și cartilaginos; condrofibrom. (<fr. *fibrochondrome*)

fibrocór *s. n.* produs sintetic flexibil care imită pielea naturală, folosit în legătorie pentru confecționarea de coperți.

fibrodisplazíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a rețelei de fibre conjunctive și elastice. (< engl. *fibrodysplasia*)

fibroelastóză *s. f.* afecțiune congenitală caracterizată prin îngroșarea și sclerozarea fi-

brelor conjunctive ale endocardului. (<fr. *fibroclastose*)

fibroglie *s. f.* nevroglie fibroasă. (<fr. *fibroglie*)

fibroglióm *s. n.* gliom în care țesutul conjunctiv participă la hiperplazia tumorală. (<fr. *fibrogliome*)

fibrográf *s. n.* aparat pentru măsurarea lungimii fibrelor. (<fr. *fibrographe*)

fibroínă *s. f.* substanță albuminoidă transparentă care intră în alcătuirea fibrei de mătase naturală. (<fr. *fibroïne*)

fibrolemnós, -oásă *adj.* (despre un material) alcătuit prin împîslirea și presarea fibrelor de lemn. (<*fibro-* + *lemnos*)

fibrolipóm *s. n.* tumoare benignă grasă a țesutului conjunctiv. (<fr. *fibrolipome*)

fibróm *s. n.* tumoare benignă formată din țesut fibros, care se formează în special în țesutul conjunctiv. (<fr. *fibrome*)

fibromatós, -oásă *adj.* de natura fibromului. (<fr. *fibromateux*)

fibromatóză *s. f.* boală caracterizată prin existența mai multor fibroame în țesuturi sau organe. (<fr. *fibromatose*)

fibrométru *s. n.* aparat pentru determinarea unor caracteristici (dimensionale) ale fibrelor. (<fr. *fibromètre*)

fibromióm *s. n.* tumoare benignă a țesutului conjunctiv și muscular. (<fr. *fibromyome*)

fibromixóm *s. n.* tumoare complexă formată din țesut fibros și mucos. (<fr. *fibromyxome*)

fibroplástic *adj.* care generează țesut fibros. (<fr. *fibroplastique*)

fibroplazíe *s. f.* formarea de fibre de către fibroblaste. (<fr. *fibroplasie*)

fibrós, -oásă *adj.* format din fibre, cu aspect de fibre.○ *(anat.)* *țesut* ~= țesut elastic compus din fibre conjunctive. (<fr. *fibreux*)

fibrosarcóm *s. n.* tumoare fibroasă a pielii cu o malignitate mai redusă. (<fr. *fibrosarcome*)

fibroscóp *s. n.* endoscop constituit din fibre optice, care permite explorarea cavităților profunde ale organismului. (<fr. *fibroscope*)

fibroscópic, -ă *adj.* referitor la fibroscopie. (<fr. *fibroscopique*)

fibroscopíe *s. f.* examen endoscopic cu ajutorul fibroscopului. (<fr. *fibroscopie*)

fibrospóngă *s. n.* preparat spongios din fibrină cu ajutorul căruia se obține coagularea sîngelui în intervențiile chirurgicale. (<*fibro-* + *spong/ios/*)

fibrotéxt *s. n.* material obținut din deșeuri rezultate de la fabricile de încălțăminte. (<engl. *fibrotext/ile/*)

fibrotoráx *s. n.* fibroză pleuropulmonară care invadează și peretele toracic. (<fr. *fibrothorax*)

fibrózã *s. f.* dezvoltare exagerată de țesut fibros. (<fr. *fibrose*)

fibrozítă *s. f.* inflamație a țesutului fibros (peri)articular, de origine adesea reumatismală. (<engl. *fibrositis*)

fibulár, -ă *adj.* al fibulei (3); peronier. (<lat. *fibularis*)

fibulă *s. f.* 1. agrafă de metal folosită în antichitate pentru încheierea veșmintelor. 2. inel purtat de actorii și atleții romani. 3. peroneu. (<lat. *fibula*, fr. *fibule*)

-fică/-ificá/-ifică/-ifiá *suf.* „a acționa prin intermediul...", „a face", „a produce". (<fr. *-fier*, cf. lat. *-ificare*<*facere*, a face)

FICO-, -ficée *elem. comp.* „algă". (<fr. *phyco-*, *-phycées*, cf. gr. *phykos*)

ficoclán *s. n.* pigment albastru specific cianoficeelor. (<fr. *phycocyane*)

ficocróm *s. n.* pigment albastru-verzui prezent la algele albastre. (<fr. *phycochrome*)

ficoeritrínă *s. f.* pigment roșu din unele alge. (<fr. *phycoérythrine*)

ficológ, -ă *s. m. f.* specialist în ficologie. (<fr. *phycologue*)

ficológic, -ă *adj.* referitor la ficologie. (<fr. *phycologique*)

ficologíe *s. f.* algologie. (<fr. *phycologie*)

ficomicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci inferioare cuprinzînd mucegaiurile saprofite și parazite; sifomicete. (<fr. *phycomycètes*)

ficoporfirínă *s. f.* pigment roșu al unor specii de alge. (<fr. *phycoporphyrine*)

ficorízã *s. f.* simbioză între anumite alge și rădăcina unor plante. (<fr. *phycorrhize*)

ficoxantínă *s. f.* pigment galben-brun al unor alge. (<fr. *phycoxanthine*)

fictiv, -ă *adj.* fără existență reală; imaginar, aparent, ireal, fals. (<fr. *fictif*)

fictivitáte *s. f.* *(rar)* caracter fictiv. (<*fictiv* + *-itate*)

ficționá *vb. tr.* *(rar)* a imagina, a închipui. (<*fic/țiune/* + *-iona*)

ficționál, -ă *adj.* bazat pe ficțiune. (<engl. *fictional*)

ficționalísm *s. n.* concepție idealist-subiectivă care afirmă că la baza cunoașterii stau doar simple simboluri, cărora nu li se pot găsi realități corespunzătoare în lumea materială, gîndirea noastră lucrînd numai cu ficțiuni. (<fr. *fictionnalisme*)

ficționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ficționalismului. (<fr. *fictionnaliste*)

ficționalitáte *s. f.* caracter ficțional. (<*ficțional* + *-itate*)

ficțiúne *s. f.* 1. închipuire, creație a imaginației; reprezentare falsă produsă de imaginația cuiva. 2. latură specifică a creației artistice, calitatea acesteia de a sugera întîmplări adevărate. (<fr. *fiction*, lat. *fictio*)

ficus *s. m.* plantă lemnoasă (sub)tropicală (la noi ornamentală de cameră) cu frunze mari, groase, lucioase, totdeauna verzi. (<lat. *ficus*)

-fid *elem. comp.* „despicat", „împărțit". (<fr. *-fide*, cf. lat. *-fidus*<*findere*, a despica)

fideicomís *s. n.* dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane o parte din averea pe care i-o lasă. (<fr. *fidéicommis*, lat. *fidei commissum*<*fidei*, bunei-credințe; *commissum*, lucru încredințat)

fideísm *s. n.* 1. orientare a unor concepții filozofice care acordă credinței prioritate față de știință sau le pun pe același plan. 2. (în cato-

licism) concepție potrivit căreia credința ar depinde mai ales de sentiment, putînd ajunge singură la adevăruri superioare, inaccesibile rațiunii. (<fr. *fidéisme*)

fideíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fideismului. (<fr. *fidéiste*)

fideiusiúne *s. f. (jur.)* garanție depusă de cineva pentru datoria altcuiva. (<fr. *fidéjussion*, lat. *fideiussio*)

fideiusór *s. m. (jur.)* cel care garantează pentru altul, obligîndu-se să-i plătească datoriile (<fr. *fidéjusseur*, lat. *fideiussor*)

fidél, -ă *adj.* 1. statornic în sentimente; credincios, devotat. • (despre soți) care nu are legături extraconjugale. 2. exact; care păstrează, reproduce (ceva) întocmai. (<fr. *fidèle*, lat *fidelis*<*fides*, credință)

fidelíst, -ă *adj., s. m. f.* (simpatizant) al regimului lui Fidel Castro, din Cuba. (<engl. *fidelist*)

fidelitáte *s. f.* 1. statornicie, credință (în convingeri, în sentimente etc.); devotament. 2. exactitate (în prezentarea, în reproducerea unui text, a sunetelor etc.). ○ *înaltă* ~ = calitate a unor aparate electroacustice de a reda cît mai fidel semnalele sonore înregistrate. 3. *(biol.)* atașament al unei specii la un anumit grup sau asociație. (<fr. *fidélité*, lat. *fidelitas*)

fíder *s. n.* linie de transmisie a semnalului de înaltă frecvență de la emițător la antenă sau de la aceasta la receptor. — scris și *feeder*. (<engl., fr. *feeder*)

fidográf *s. n.* aparat înregistrator pentru stabilirea valorii și a caracterului avansării garniturii de foraj.

fiduciár, -ă I. *adj.* cu valoare fictivă, convențională. ○ *monedă* ~*ă* = monedă de hîrtie cu o valoare convențională și cu putere circulatorie numai în interiorul unei țări; *circulație* ~*ă* = circulație a monedei fiduciare. II. *s. m.* legatar care trebuie să restituie un bun în virtutea unui fideicomis. (<fr. *fiduciaire*, cf. lat. *fiduciarius*<*fiducia*, încredere)

fief *s. n.* 1. feudă. 2. *(fig.)* teritoriu, posesiune exclusivă, absolută. ○ ~ *electoral* = zonă în care un partid sau un personaj politic se bucură de o mare popularitate în rîndul alegătorilor. (<fr. *fief*)

field/fild/ *s. n.* platou în zona muntoasă a Scandinaviei, rest al peneplenei terțiare, modelat de ghează. (<engl. *field*)

fiéro *adv. (muz.)* impetuos, cu înverșunare; cu mîndrie. (<it. *fiero*)

fiésta *s. f.* festival (la origine religios), sărbătoare, petrecere în țările de limbă spaniolă, ulterior și în alte țări din America. (<sp. *fiesta*)

fifty-fifty *s. n.* iaht de croazieră la care se acordă aceeași importanță propulsiei mecanice și celei cu vele. (<fr., engl. *fifty-fifty*, cf. engl. *fifty*, jumătate)

figaro *s. m. (fam.)* coafor, bărbier. (<fr. *figaro*, cf. *Figaro*, personaj din „Bărbierul din Sevilla" și din „Nunta lui Figaro" de Beaumarchais)

fight/fáit/ *s. n.* luptă, meci (la box). (<engl. *fight*)

figurá *vb.* I. *intr.* 1. a fi prezent undeva, a lua parte la ceva; a fi pe o listă. 2. a face figurație în teatru. II. *tr.* a ilustra, a reprezenta ceva (în artele plastice); a imagina, a închipui. (<fr. *figurer*, lat. *figurare*, a imagina)

figurál, -ă *adj.* 1. (despre sensul unui cuvînt) figurat, alegoric. 2. (ornamentat) cu figuri. (<it. *figurale*, germ. *figural*)

figuránt, -ă *s. m* artist care participă într-o piesă de teatru, într-un film etc. numai prin prezența sa, fără a avea un rol de recitat. • *(p. ext.)* persoană prezentă la desfășurarea unui eveniment, la o întîlnire etc., fără a lua efectiv parte la ea. (<fr. *figurant*)

figuráre *s. f.* aranjare a materialelor de construcție granulare sub formă de corpuri geometrice regulate pentru a li se măsura volumul. (<*figură*)

figurát, -ă *adj.* 1. (despre cuvinte, expresii) folosit în alt sens decît cel propriu, obișnuit (pentru efecte stilistice). 2. (despre stil) bogat în imagini, în figuri poetice; figurativ (1). 3. *elemente* ~*e* = celulele din sînge. (<fr. *figuré*, lat. *figuratus*)

figurativ, -ă *adj.* 1. cu figuri de stil; figurat. 2. (despre unele arte) care folosește reprezentarea plastică a realității, figuri de obiecte, plante și animale, oameni. (<fr. *figuratif*, lat. *figurativus*)

figurație *s. f.* 1. ansamblul figuranților (dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc.). ○ *a face* ~ = a avea un rol de figurant. 2. *(muz.)* grup de note cu o anume constantă ritmică, servind la acompanierea unei linii melodice. (<fr. *figuration*, lat. *figuratio*)

figúră *s. f.* 1. chip, față, obraz. ○ *(fam.) a-i face* ~*a (cuiva)* = a înșela, a păcăli pe cineva, a face cuiva o farsă. 2. formă exterioară a unui corp, a unei ființe; imagine plastică (desenată, pictată, sculptată) a unui corp. ○ *(mat.)* ~ *geometrică* = ansamblu de puncte, linii și suprafețe. • carte de joc pe care sînt imprimate diferite semne și personaje (valet, damă etc.). • *(șah)* fiecare dintre piesele de joc (cu o formă caracteristică). 3. persoană; personalitate. 4. personaj reprezentativ, tipic al unei opere literare. 5. reprezentare, imagine simbolică sau alegorică a unei persoane, a unui animal sau obiect. ○ ~ *de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se schimbă sensul propriu al unui cuvînt, îmbogățindu-i-se semnificația. v. t r o p. ○ ~*i silogistice* = cele patru forme pe care le poate lua silogismul în funcție de poziția termenilor în premise. 6. poziție, mișcare (la dans, la scrimă, patinaj etc.). 7. formă pentru balast, nisip etc. (<fr. *figure*, lat. *figura*)

figurínă *s. f.* statuetă mică, realizată în metal, porțelan, os, teracotă etc.; bibelou. (<fr. *figurine*, it. *figurina*)

figurist *s. m.* meșter specializat în lucrări de artă reprezentînd figuri de oameni sau de animale. (<fr. *figuriste*)

fil¹ *s. m.* monedă divizionară valorînd a mia parte dintr-un dolar irakian, iordanian sau kuweitian. (<fr. *fil*<cuv. ar.)

-fil²(ă) v. f i l o²-.

FIL³(O)-, -fil, -filie *elem. comp.* „prieten", „amator", „iubitor". (<fr. *phil|o|-, -phile, -philie*, cf. gr. *philos*<*philein*, a iubi)

filá *vb. I. tr.* 1. a transforma un material textil în fire. 2. a răsfira în mînă, pe rînd, cărțile de joc. 3. *(fig.)* a urmări (pe cineva) discret, fără a fi observat de acesta. 4. *(muz.)* a cînta o notă prelungită, făcînd să varieze intensitatea. 5. a tăia șuvițe de păr pentru a-l rări. 6. *(mar.)* a desfășura lent o parîmă, o manevră sau lanțul ancorei. **II.** *intr.* 1. (despre lămpi cu fitil) a arde cu pilpîiri și scoțînd fum. 2. (despre avioane) a zbura orizontal la înălțime mică, reducînd viteza pentru aterizare. — *filáre* s. f. (<fr. *filer*, lat. *filare*<*filum*, fir)

filábil, -ă *adj.* (despre materiale) care poate fi transformat în fire. (<it. *filabile*)

filabilitáte *s. f.* însușire a unui material textil de a putea fi tras în fire. (<it. *filabilità*)

FILACT(O)-, -filáctie, -filaxie *elem. comp.* „apărare, protecție, prevenire". (<fr. *phylact|o|-, -phylactique, -phylaxie*, cf. gr. *phylax, phylaktos*<*phylaktein*, a veghea)

filactéră *s. f.* 1. denumire dată de cei vechi amuletelor și talismanelor pe care le purtau asupra lor. 2. fișie de pergament pe care se scriau versete biblice, la vechii evrei, și care în timpul rugăciunii era pusă pe frunte și pe brațul sting. 3. inscripție în formă de banderolă (pe monumente). 4. figură heraldică înfățișată ca o foaie cu marginile răsucite. (<fr. *phylactère*, lat. *phylacterium*, gr. *phylakterion*, antidot)

-filáctie v. f i l a c t (o)-.

filáj *s. n.* 1. efect de clipire, datorat unei viteze prea mici a obturatorului aparatului de proiecție cinematografică. 2. *(fig.)* urmărire discretă (a cuiva). (<fr. *filage*)

filamént *s. n.* 1. formație filiformă a unor celule animale sau vegetale. ◊ parte a staminei care susține antera. 2. conductor subțire, de obicei de metal, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. 3. *(astr.)* formație întunecoasă care apare în cromosferă, însoțind erupțiile solare. (<fr. *filament*, lat. *filamentum*)

filamentifórm, -ă *adj.* în formă de filament. (<lat. *filamentiformis*)

filamentós, -oásă *adj.* format din filamente (1), cu aspect de filamente (1). (<fr. *filamenteux*)

filándră *s. f.* pată opacă în masa sticlei, rezultată din turnare. (<fr. *filandre*)

filánt, -ă *adj.* (despre lichide) care curge fără a se diviza în picături. (<fr. *filant*)

filantróp, -oápă *s. m. f.* cel care practică filantropia; om darnic, mărinimos. (<fr. *philanthrope*, gr. *philanthropos*)

filantrópic, -ă *adj.* de filantrop(ie). (<fr. *philantropique*)

filantropíe *s. f.* acțiune de binefacere (față de săraci). (<fr. *philanthropie*, gr. *philanthropia*)

filantropinísm *s. n.* curent pedagogic din sec. XVIII, care, urmînd teoriile lui J. J. Rousseau, milita împotriva scolasticismului și formalismului didactic, voind să făurească o educație firească și umană a copiilor. (<germ. *Philanthropinismus*)

filantropinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al filantropinismului. (<germ. *Philanthropinist*)

filantropism *s. n.* manifestare, atitudine de filantrop. (<fr. *philanthropisme*)

filantropíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al filantropismului. (<fr. *philanthropiste*)

filár, -ă *adj.* în formă de fir. (<fr. *filaire*)

filárh *s. m. (ant.)* 1. șef de trib sau magistrat în diverse cetăți grecești. 2. șef al unui escadron atenian. (<fr. *phylarque*, gr. *phylarchos*)

filarhíe *s. f.* demnitatea, funcția de filarh. (<fr. *phylarchie*)

filária *s. f.* vierme nematod din regiunile calde, filiform, parazit pe unele vertebrate. (<lat. *filaria*)

filarióză *s. f.* boală parazitară provocată de filaria. (<fr. *filariose*)

filarmónic, -ă 1. *adj.* referitor la activitatea de răspîndire a culturii muzicale prin concerte, recitaluri, spectacole muzicale. **II.** *s. f.* 1. asociație pentru cultivarea și răspîndirea artelor, în special a muzicii. 2. orchestră simfonică cu activitate permanentă, formată din muzicanți profesioniști. (<fr. *philharmonique*)

filarmonist, -ă *s. m. f.* instrumentist dintr-o orchestră filarmonică. (<*filarmon|ică|* + *-ist*)

filát *s. n.* filare (<*fila*)

filátă *s. f. (constr.)* planșă de consolidare. (<rus. *filata*)

filatélic, -ă *adj.* referitor la filatelie, de filatelie. (<fr. *philatélique*)

filatelíe *s. f.* colecționarea, catalogarea și studierea timbrelor și mărcilor poștale. (<fr. *philatélie*, cf. gr. *ateleia*, scutire de taxă de transport)

filatelíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu filatelia. (<fr. *philatéliste*)

filatór¹ *s. m.* cel care filează, care urmărește discret (pe cineva). (<*fila* + *-tor*)

filatór², -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la filarea fibrelor textile. (<fr. *filateur*)

filatúră *s. f.* unitate industrială în care fibrele textile sînt transformate în fire. (<fr. *filature*)

filaxíe¹ *s. f.* puterea de apărare a organismelor vii împotriva infecțiilor provocate de anumiți agenți patogeni. (<fr. *phylaxie*)

-filaxíe² v. f i l a c t (o)-.

filé *s. n.* carne de bună calitate din lungul șirei spinării unei vite sau a unui pește. ◊ mîncare pregătită din astfel de carne. (<fr. *filet*)

filer *s. n.* pulbere minerală inertă, folosită ca aglomerant la prepararea îmbrăcăminților rutiere asfaltice. (<fr., engl. *filler*)

filerizá *vb. tr.* a amesteca omogen, la cald sau la rece, bitumul cu filer. — *filerizáre* s. f. (<fr. *fillériser*)

filét *s. n.* 1. șanț elicoidal realizat într-o piesă metalică sau de lemn, care servește la înșurubarea acesteia într-altă piesă; ghivent. 2. formație anatomică foarte subțire în formă de fir. (<fr. *filet*)

filetá *vb. tr.* 1. a executa un filet. 2. a tăia carnea de vită sau de pește în fileuri. — *filetáre* s. f. (<fr. *fileter*)

filetát *s. n.* filetare. (<*fileta*)

filétă *s. f.* unealtă folosită în lucrările de legătorie pentru aplicarea de ornamente aurite pe cotorul și pe coperta cărților. (<fr. *filet*)

filétic[1], **-ă** *adj.* referitor la filum. (<fr. *phylétique*)

-filétic[2] *elem. comp.* „urmaș, descendent". (<fr. *-phylétique*, cf. gr. *phyletes*, membru al tribului)

fileu *s. n.* 1. țesătură în formă de rețea, cu ochiuri pătrate; plasă. • (*tenis, volei* etc.) plasă dreptunghiulară întinsă între doi stîlpi, care desparte în două terenul de joc. • plasă, rețea subțire și deasă cu care se leagă părul. 2. tricot cu orificii uniform repartizate pe suprafața lui. (<fr. *filet*)

FILI- *elem. comp.* „fir", „filament". (<fr. *fili-*, lat. *filum*)

filiál, -ă *adj.* (ca) de fiu. (<fr. *filial*)

filiálă *s. f.* 1. secție a unei instituții, întreprinderi, societăți comerciale etc. recunoscută ca persoană juridică, care exercită anumite funcții date de instituția centrală pentru un teritoriu, pentru o anumită țară etc. 2. organizație dependentă de o organizație superioară și controlată de aceasta. (<fr. *filiale*)

filiáție *s. f.* 1. înrudire în linie descendentă; descendență. 2. *(fig.)* înlănțuire, logică între lucruri, întîmplări, fenomene, idei etc. (<fr. *filiation*, lat. *filiatio*)

filibúster *s. n.* practică constînd în rostirea de discursuri interminabile, folosite în Congresul S.U.A. de cei care încercau să împiedice adoptarea unor legi nedorite. (<engl. *freebooter*, germ. *Filibuster*)

filibusterísm *s. n.* tactica filibusterului. (<*filibuster* + *-ism*)

FILIC(O)- *elem. comp.* „ferigă". (<fr. *filic/o/-*, cf. lat. *filix, -icis*)

filicacée *s. f. pl.* familie de criptogame vasculare avînd ca tip feriga. (<fr. *filicacées*)

filicále *s. f. pl.* ordin de criptogame vasculare reprezentate prin ferigi. (<fr. *filicales*)

filicául, -ă *adj.* (despre plante) cu tulpină filamentoasă. (<fr. *filicaul*)

filiciformm, -ă *adj.* cu aspect de ferigă. (<lat. *filiciformis*)

filicínă *s. f.* medicament cu acțiune vermifugă, extras din rizomul ferigii. (<fr. *filicine*)

filicinée *s. f. pl.* clasă de criptogame vasculare cuprinzînd în general ferigile. (<fr. *filicinées*)

filicológie *s. f.* studiu științific al ferigilor. (<fr. *filicologie*)

fílid *s. m.* urmaș și moștenitor al funcțiilor și privilegiilor druizilor. (<fr. *filide*, celt. *filidh*)

-filíc[1] v. f i l[2] (o)-.

-fílie[2] v. f i l o[1]-.

-fílie[3] v. f i l o[2]-.

filiéră *s. f.* 1. dispozitiv pentru tăierea firelor (1) sau pentru trefilarea sîrmei. 2. piesă prevăzută cu găuri foarte mici care servește la filarea mătăsii artificiale; duză (2). 3. orificiu prin care o omidă sau un păianjen secretă firul de mătase. 4. *(fig.)* drum, cale, fir; succesiune, mijlocire. • succesiune a gradelor într-o carieră. (<fr. *filière*)

filifórm, -ă *adj.* 1. în formă de fir. 2. *(biol.;* despre organe) în formă de, cu aspect de fir sau filament. (<fr. *filiforme*)

filigrán *s. n.* 1. lucrătură artistică de aurărie sau argintărie, formată din fire subțiri întrețesute și avînd aspect de broderie fină. 2. desen de fond, transparent, imprimat pe hîrtie (bilete de bancă, mărci poștale etc.). (<fr. *filigrane*, it. *filigrana*)

filigraná *vb. tr.* 1. a lucra un obiect în filigran (1). 2. a imprima un filigran (2) la fabricarea hîrtiei. — *filigranáre* s. f. (<fr. *filigraner*)

filigraníst *s. m* 1. artist, lucrător specializat în executarea filigranelor. 2. colecționar de filigrane. (<fr. *filigraniste*)

filigranológ, -ă *s. m. f.* specialist în filigranologie. (<*filigranologie*)

filigranológic, -ă *adj.* referitor la filigranologie, de filigranologie. (<*filigranologie*)

filigranologie *s. f.* disciplină care se ocupă cu cercetarea hîrtiilor cu diferite filigrane (2) sau a copiilor de filigrane obținute prin diferite procedee. (<it. *filigranologia*)

filigranoscóp *s. n.* 1. baie mică de sticlă sau de ceramică în care se umezește în neofalină o marcă poștală pentru a putea studia filigranul cu ochiul liber. 2. dispozitiv optic cu filtre colorate pentru identificarea filigranelor. (<fr. *filigranoscope*)

filióque /-o-cve/ *s. n.* principiu dogmatic catolic potrivit căruia „sfîntul duh" provine atît de la Dumnezeu-tatăl, cît și de la Dumnezeu-fiul. (<lat. *filioque*)

filipică *s. f. (livr.)* discurs violent, acuzator, pronunțat împotriva cuiva. (<fr. *philippique*, cf. *Philippicae*, discursurile lui Demostene împotriva regelui Filip al Macedonici)

filístin *s. m.* (în argoul studenților germani pe la 1700) tîrgoveț inculț. • *(p. ext.)* om mulțumit de sine, retrograd, îngîmfat și mărginit, cu o concepție dogmatică despre lume și viață. (<fr. *philistin*)

filistinísm *s. n.* atitudine, concepție de filistin. (<fr. *philistinisme*)

fílit *s. n.* rocă metamorfică asemănătoare micașistului, de culori variate, care a luat naștere printr-un slab metamorfism al șisturilor argiloase micacee. (<fr. *phylite*)

film *s. n.* 1. peliculă subțire de celuloid, flexibilă și transparentă, acoperită cu un strat de material fotosensibil, folosită în fotografie, radiografie etc. • bandă folosită pentru înregistrarea și reproducerea pe ecran a imaginilor; peliculă. 2. arta cinematografică. 3. desfășurarea continuă a unei manifestații, vizite, curse etc.; succesiune de imagini. 4. strat de fluid întins pe suprafața unui corp solid sau lichid. (<fr. *film*)

filmá *vb. tr.* a înregistra (ceva) pe o peliculă cinematografică; a cinematografia. — *filmáre* s. f. (<fr. *filmer*)

filmfonográf *s. n.* magnetofon cu care se reproduc benzile de dialog, zgomot și muzică montate în sincron ale unui film. (<engl. *film phonographe*)

filmic, -ă *adj.* referitor la *film* (2); filmistic. (<fr. *filmique*, engl. *filmic*)

filmist *s. m.* (*ir.*) creator de filme. (< *film* + *-ist*)

filmístic, -ă *adj.* filmic. (<it. *filmistico*)

filmogénic, -ă *adj.* cu un efect frumos în film. ● (despre persoane) care are însușiri fizice favorabile pentru a fi filmat. (<fr. *filmogénique*)

filmográf *s. n.* aparat cu care se aplică pe filme pelicula fotosensibilă. (<fr. *filmographe*)

filmográfic, -ă *adj.* referitor la filmografie. (<fr. *filmographique*)

filmografie *s. f.* 1. catalog de filme realizate de un producător, de un regizor sau de un actor. 2. colecție de filme reunite pe baza unui criteriu. (<fr. *filmographie*)

filmológ, -ă *s. m. f.* specialist în filmologie. (<*filmologie*)

filmológic, -ă *adj.* referitor la filmologie. (<fr. *filmologique*)

filmologie *s. f.* știință care studiază cinematograful ca fenomen estetic, social etc. (<fr. *filmologie*)

filmostát *s. n.* cutie specială în care se păstrează filmele pentru a fi ferite de variațiile de temperatură și umiditate. (<fr. *filmostat*)

filmotécă *s. f.* colecție de filme cinematografice. v. cinematecă. ● încăpere special amenajată și dotată pentru păstrarea filmelor. (<fr. *filmothèque*)

filmpac *s. n.* pachet de filme fotografice plane, introdus într-o casetă specială care se poate adapta la un aparat fotografic. (<germ. *Filmpack*, engl. *film-pack*)

FILO^{1}**-, -filie** *elem. comp.* „trib, neam, specie, rasă". (<fr. *phylo-*, *-phylie*, cf. gr. *phylon*)

FILO^{2}**-, -fil(ă), -filie** *elem. comp.* „frunză". (<fr. *phyllo-*, *-phylle*, *-phyllie*, cf. gr. *phyllon*)

FILO^{3}**-** v. fil^{3} (o)-.

filoamerícan, -ă *adj., s. m. f.* prieten, admirator al americanilor. (<*filo-* + *american*)

filobiologie *s. f.* studiul biologic al frunzei. (<fr. *phyllobiologie*)

filoblást *s. n.* expansiune foliacee a talului lichenilor. (<fr. *phylloblaste*)

filobúz *s. n.* troleibuz. (<it. *filobus*)

filocalíe *s. f.* culegere din scrierile pustnicilor, monahilor, clericilor ortodocși. (<fr. *philocalie*)

filocárp, -ă *adj.* cu fruct foliaceu. (<fr. *phyllocarpique*)

filocenogenézǎ *s. f.* dezvoltare istorică a comunităților vegetale sau animale. (<fr. *phylocénogenèse*)

filochinónă *s. f.* vitamina K_1. (<fr. *phylloquinone*)

filodéndron *s. m.* plantă decorativă exotică, cu frunze mari și rădăcini aeriene. (<fr. *philodendron*)

filódiu *s. n.* pețiol dilatat având forma și structura unei frunze. (<fr., lat. *phyllodium*)

filodoxíe *s. f.* termen inventat de Kant și folosit cu înțeles peiorativ, spre a arăta înclinația pentru argumentarea adevărului. (<germ. *Philodoxie*)

filoelén, -ă *adj., s. m. f.* prieten, admirator al grecilor. (<fr. *philohellène*)

filoelénic, -ă *adj.* filoelen. (<fr. *philohellénique*)

filoelenism *s. n.* dragoste, admirație pentru ceea ce este grecesc. (<fr. *philohellénisme*)

filoembriogenézǎ *s. f.* evoluție datorată modificării cursului dezvoltării embrionare. (<fr. *phyloembryogenèse*)

filoengléz, -ă *adj., s. m. f.* anglofil. (<it. *filoinglese*)

filofág, -ă *adj.* (despre insecte) care se hrănește cu frunzele vegetalelor. (<fr. *phyllophage*)

filofrancéz, -ă *adj., s. m. f.* francofil. (<it. *filofrancese*)

filogenétic, -ă *adj.* referitor la filogenie. (<fr. *phylogénétique*)

filogenézǎ *s. f.* filogenie. (<fr. *philogenèse*)

filogenie *s. f.* 1. originea și evoluția organismelor animale și vegetale de-a lungul timpului; filogenezǎ. 2. ramură a biologiei care studiază filiația speciilor și dezvoltarea lor în cursul vremii. (<fr. *phylogénie*)

filogenist, -ă *s. m. f.* specialist în filogenie. (<fr. *phylogéniste*)

filogermán, -ă *adj., s. m. f.* germanofil. (după it. *filotedesco*)

filogeróntic, -ă *adj.* (despre organisme) aflat în faza de îmbătrînire a evoluției sale. (<fr. *phylogérontique*)

filogerontísm *s. n.* teorie care susține regresul în domeniul materiei vii prin îmbătrînirea și extincția predestinată a speciilor. (<fr. *phylogérontisme*)

filológ, -ă *s. m. f.* specialist în filologie. (<fr. *philologue*)

filológic, -ă *adj.* referitor la filologie. (<fr. *philologique*)

filologie *s. f.* știință care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor și în special cu studiul textelor vechi și al operelor literare din punctul de vedere al limbii, al influențelor suferite, al modului în care ni s-au transmis și al autenticității, precum și cu editarea lor. (<fr. *philologie*)

filomorfózǎ *s. f.* metamorfozare a unor organe ale unei plante în frunze. (<fr. *phyllomorphose*)

filón *s. n.* 1. depunere a unui minereu în crăpăturile rocilor din scoarța terestră; vînă. 2. *(fig.)* sursă, izvor, origine. (<fr. *filon*)

filonecrózǎ *s. f.* proces de mortificare a frunzelor. (<fr. *phyllonécrose*)

filonéism *s. n.* *(livr.)* înclinație deosebită, pasiune pentru tot ceea ce este nou. (<it. *filoneismo*, cf. gr. *neos*, nou)

filonián, -ă *adj.* (despre minerale, roci) care formează filoane, sub formă de filon. (<fr. *filonien*)

filopóde *s. n. pl.* ordin de crustacee brahiopode cu labele turtite, semănînd cu o frunză. (<fr. *phyllopodes*)

filopódiu *s. n.* 1. peţiolul frunzei. 2. tulpină falsă rezultată din sudarea tecilor frunzelor. (<lat. *phyllopodium*, fr. *phyllopode*)

filoportughéz, -ă *adj., s. m. f.* prieten, admirator al portughezilor. (<it. *filoportughese*)

filoptóză *s. f.* căderea timpurie a frunzelor. (<fr. *phylloptose*)

filorús, -ă *adj., s.m.f.* rusofil. (<it. *filorusso*)

filosemít, -ă *adj., s. m. f.* admirator al semiţilor, al evreilor. (<fr. *philosémite*)

filosemitísm *s. n.* politică filosemită. (<*filosemit* + *-ism*)

filosóf, -oáfă *s. m. f.* v. filozof.

filosofá *vb.* v. filozofa.

filosófic, -ă *adj.* v. filozofic.

filosofíe *s. f.* v. filozofie.

filosoviétic, -ă *adj., s. m. f.* prieten, admirator al fostei Uniuni Sovietice. (<it. *filosovietico*)

filospanţól, -ă *adj., s. m. f.* hispanofil. (<it. *filospagnolo*)

filotaxíe *s. f.* mod de dispunere a frunzelor pe tulpină şi pe ramuri. (<fr. *phyllotaxie*)

filotéhnic, -ă *adj.* care iubeşte artele şi tehnica. (<fr. *philotechnique*)

filotehnie *s. f.* înclinaţie deosebită pentru arte şi invenţii tehnice. (<fr. *philotechnie*)

filotúrc, -ă *adj., s. m. f.* turcofil. (<*filo*[3]- + *turc*)

filoxéră *s. f.* 1. insectă dăunătoare din ordinul homopterelor, care produce gale pe frunzele şi rădăcinile viţei de vie. 2. boală cauzată viţei de vie de filoxeră (1). (<fr. *phylloxéra*)

filozitáte *s. f.* simptom al tuberculilor de cartofi atacaţi de unele virusuri sau încolţiţi în întuneric. (<fr. *filosité*)

filozóf, -oáfă *s. m. f.* 1. specialist în filozofie; gînditor. 2. *(fig.)* înţelept; om echilibrat. — var. *filosof, -oafă* s. m. f. (<fr. *philosophe*, lat. *philosophus*, gr. *philosophos*)

filozofá *vb. intr.* a face reflecţii asupra vieţii şi aspectelor ei. — *filozofáre* s. f. — var. *filosofa* vb. (<fr. *philosopher*, lat. *philosophari*)

filozofálă *adj. piatră ~* = substanţă despre care alchimiştii credeau că poate transforma toate metalele în aur sau argint; *(fig.)* descoperire, idee extraordinară. (<fr. *philosophale*)

filozofárd *s. m. (peior.)* cel care face speculaţii filozofice de calitate îndoielnică. (<fr. *philosophard*)

filozofástru *s. m. (peior.)* filozof lipsit de valoare. (<it. *filosofastro*)

filozofém *s. n.* 1. (la Aristotel) raţionament ştiinţific; aporemă. 2. studiu filozofic. (<fr. *philosophème*, germ. *Philosophem*)

filozófic, -ă *adj.* referitor la filozofie. — var. *filosofic, -ă* adj. (<fr. *philosophique*, lat. *philosophicus*)

filozofíe *s. f.* 1. concepţie generală despre lume şi viaţă, formă a conştiinţei sociale, constituind un sistem coerent de noţiuni şi idei care reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale. ○ *~ lingvistică* = teorie neopozitivistă care reduce obiectul filozofiei la termenii limbajului. 2. totalitatea principiilor metodologice care stau la baza unui anumit domeniu al ştiinţei. ○ *~a culturii* = disciplină teoretică relativ autonomă, care se preocupă de definirea genetică, structurală şi funcţională a fenomenului culturii. 3. comportare, fel de a reacţiona al cuiva în faţa unor lovituri, nenorociri etc.; fel de a privi lumea şi viaţa; înţelepciune, stoicism. 4. *(fam.)* problemă greu de rezolvat. 5. sistem filozofic aparţinînd unei persoane, şcoli sau epoci. — var. *filosofie* s. f. (<fr. *philosophie*, gr. *philosophia*<*sophia*, înţelepciune)

filozofísm *s. n. (rar)* falsă filozofie; abuz de filozofie tendenţioasă. (<fr. *philosophisme*)

filtrá *vb.* I. *tr.* 1. a trece un lichid printr-un filtru, pentru a-l separa de corpurile străine în suspensie, de impurităţi, de microbi etc. 2. a selecta radiaţiile de anumite lungimi de undă din alte radiaţii. ● a opri cu ajutorul unui filtru o parte dintre componentele monocromatice ale luminii incidente. II. *refl.* (despre lumină) a pătrunde printr-o perdea etc. — *filtráre* s. f. (<fr. *filtrer*, it. *filtrare*)

filtrábil, -ă *adj.* care se poate filtra. (<fr. *filtrable*)

filtrabilitáte *s. f* însuşirea de a fi filtrabil. (<fr. *filtrabilité*)

filtráj *s. n.* filtrare; *(spec.)* separare a anumitor radiaţii, unde; operaţie prin care se selectează o parte din informaţia înregistrată într-o maşină de calculat. (<fr. *filtrage*)

filtránt, -ă *adj.* care filtrează, care serveşte la filtrare. (<fr. *filtrant*)

filtrát *s. n.* lichid obţinut prin filtrare. (<fr. *filtrat*)

filtráţie *s. f.* filtrare. (<fr. *filtration*)

filtru[1] *s. n.* 1. instalaţie, aparat, dispozitiv care serveşte pentru filtrarea unui fluid. 2. mediu care filtrează radiaţiile. ● sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se selectează oscilaţiile de anumite frecvenţe. 3. dispozitiv prin care se strecoară cafeaua fiartă; *(p. ext.)* cafeaua astfel obţinută. 4. capăt din hîrtie poroasă al unei ţigări servind pentru a filtra nicotina. 5. control (multilateral) al circulaţiei rutiere efectuat de organele de resort. (<fr. *filtre*, lat. *filtrum*)

filtru[2] *s. n. (rar)* băutură socotită a avea puteri magice, printre care şi aceea de a insufla iubire sau alte pasiuni. (<fr. *philtre*, gr. *philtron*, băutură)

fílum *s. n. (bot.)* inerengătură. (<lat., fr. *phylum*)

filumenie *s. f.* colecţionarea etichetelor de cutii de chibrituri, a cutiilor şi plicurilor, precum şi a altor ambalaje şi obiecte ce servesc la comercializarea chibriturilor.

filumenist, -ă *adj., s. m. f.* (pasionat) de filumenie.

-fímă *elem. comp.* „tumoare, umflătură, hipertrofie". (<fr. *-phyma*, cf. gr. *phyma*)

fímbrie *s. f.* formaţie anatomică în formă de ciucure. (<lat. *fimbria*)

fimicol, -ă *adj.* (despre plante) care trăieşte pe gunoi sau pe bălegar. (<lat. *fimicolus* <*fimum*, bălegar, murdărie)

fimóză[1] *s. f.* strimtare a orificiului prepuțial, care împiedică exteriorizarea penisului. (<germ. *Phimose*, fr., gr. *phimosis*)

-fimóză[2] *elem. comp.* „îngustare, obstrucție". (<fr. *-phimose*, cf. gr. *phimosis*)

fin, -ă *adj.* 1. subțire, delicat. ● mărunt. ● curat, pur; neamestecat. 2. foarte sensibil, delicat. 3. (despre oameni) manierat, elegant, bine crescut. 4. *(fig.:* despre gînduri, idei) subtil, ingenios; isteț. (<fr. *fin*)

final, -ă I. *adj.* 1. de (la) sfîrșit. 2. care arată scopul. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă scopul acțiunii din regentă; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție finală. II. *s. n.* încheiere, sfîrșit (al unei opere, lucrări, întîmplări). ● ultima parte a unui concert, a unei simfonii etc. ○ *în ~* = la sfîrșit. III. *s. f.* 1. *(sport)* întîlnire care constituie încheierea unei competiții. 2. ornament tipografic așezat la sfîrșitul unui capitol. 3. *(muz.)* sunet stabil de încheiere în jurul căruia gravitează toate celelalte. (<fr. *final*, lat. *finalis*)

finalism *s. n.* concepție filozofică idealistă, opusă determinismului, potrivit căreia orice fenomen sau proces din natură reprezintă realizarea unei finalități (1); teleologie. (<fr. *finalisme*)

finalíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept, partizan) al finalismului. II. *s. m. f.* sportiv care participă la o finală. (<fr. *finaliste*)

finalitáte *s. f.* 1. scop în vederea căruia se desfășoară o activitate. 2. organizare și activitate armonioasă aparent subordonată unui scop. (<fr. *finalité*)

finalizá *vb. tr.* a duce, a realiza ceva pînă la sfîrșit. — *finalizáre* s. f. (<fr. *finaliser*, engl. *finalize*)

finalmênte *adv.* în cele din urmă. (<fr. *finalement*, it. *finalmente*)

financiár, -ă I. *adj.* referitor la finanțe, la circulația banilor, a creditelor etc.; bănesc. ○ *capital ~* = capital rezultat din contopirea capitalului monopolist bancar cu cel industrial. II. *s. m. f.* 1. posesor de capital financiar. 2. specialist în materie de finanțe; finanțist. (<fr. *financier*)

finanțá *vb. tr.* 1. a aloca, a repartiza mijloace bănești unei întreprinderi, instituții etc. 2. *(fam.)* a împrumuta cu bani (pe cineva); a subvenționa. — *finanțáre* s. f. (<fr. *financer*)

finanțatór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care finanțează. (<*finanța* + *-tor*)

finánțe *s. f. pl.* 1. ansamblul relațiilor economice, exprimate valoric, care apar în procesul repartiției produsului social în legătură cu satisfacerea nevoilor colective ale societății. 2. știință care se ocupă cu finanțele (1). 3. totalitatea mijloacelor financiare ale unui stat, ale unei întreprinderi. ○ *(fam.)* averea în bani a unei persoane. 4. *(rar; sg.) marea ~ă* = totalitatea posesorilor de mari capitaluri financiare. (<fr. *finance*, it. *finanza*)

finanțíst *s. m. (fam.)* financiar (II, 2). (<*finanțe* + *-ist*)

fine *s. m. (livr.)* sfîrșit. ○ *în ~* = în sfîrșit; *(muz.) al ~* = pînă la capăt. (<it. *fine*)

finét *s. n.* țesătură de bumbac pufoasă din care se fac obiecte de lenjerie. (<fr. *finette*)

finéțe *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este fin; delicatețe. 2. *(text.)* raport care se stabilește între lungimea unui fir și greutatea lui; *(p. ext.)* calitate superioară a unui fir, a unei țesături. ● raportul dintre portanța și rezistența la înaintare a unei aripi sau a unui avion, a unui corp cu forme aerodinamice. ● calitatea de metal prețios dintr-un aliaj, exprimată sub formă de părți la mie. 3. *(fig.)* subtilitate, putere de pătrundere; ingeniozitate. (<fr. *finesse*, it. *finezza*)

finéz, -ă *adj., s. m. f.* (popor) care locuiește în extremitatea nord-vestică a Rusiei europene și mai ales în Finlanda. ● *(s. f.)* limbă fino-ugrică vorbită de acest popor; limbă finică. (<fr. *finnois*)

fini *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) termina, a (se) sfîrși. (<fr. *finir*)

finíc, -ă *adj.* finez. ● *(s. f.)* limba finică. (<germ. *finnisch*, lat. *finnicus*)

finisá *vb. tr.* a da forma definitivă unui produs, unei lucrări. — *finisáre* s. f. (după ... fr. *finir*)

finisáj *s. n.* finisare. (<fr. *finissage*)

finisát *s. n.* finisare. (<*finisa*)

finisór, -oáre I. *s. m. f.* muncitor specialist în operații de finisaj. II. *s. n.* mașină de finisat stratul de uzură al șoselelor. (<fr. *finisseur*)

finistér *s. n. (livr.)* promontoriu. (cf. *Finisterre*, promontoriu la extremitatea nord-vestică a Europei)

finiș *s. n.* 1. linia de sosire la o probă de alergări, curse etc. 2. partea finală a unei probe; capacitatea unui sportiv de a termina în forță o întrecere. (<engl., fr. *finish*)

finit, -ă I. *adj.* 1. care nu depășește valori oricît de mari; mărginit, limitat. ○ *(mat.) număr ~* = fiecare dintre numerele reale. 2. (despre produse) care a suferit toate operațiile de prelucrare; terminat. II. *s. n.* categorie filozofică desemnînd caracterul limitat al lucrurilor, fenomenelor și proceselor în spațiu și în timp. (<fr. *fini*, lat. *finitus*)

finitáte *s. f. (rar)* finitudine (1). (<*finit* + *-itate*)

finitísm *s. n.* concepție metafizică ce susține că universul este mărginit. (<fr. *finitisme*)

finitúdine *s. f.* 1. *(fil.)* caracterul a ceea ce este finit, conștiința limitelor ființei umane; finitate. 2. însușire a soluției unei probleme de a fi furnizată după un număr finit de operații. (<fr. *finitude*)

finițíe *s. f.* finisare. (<fr. *finition*)

finlandéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Finlanda. II. *adj.* care aparține Finlandei sau finlandezilor. ● *(s. f.)* limbă fino-ugrică vorbită de finlandezi. (<fr. *finlandais*)

fino-úgric, -ă *adj. limbi ~e* = familie de limbi vorbite în nordul și centrul Europei și în nordul Asiei, din care fac parte finlandeza, estona, lapona, maghiara etc. (după fr. *finno-augrien*, germ. *finnougrisch*)

finougristícă *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul limbilor fino-ugrice. (<germ. *Finnougristik*)

fiólă *s. f.* mic flacon de sticlă închis ermetic, în care se păstrează medicamente (injectabile). ● sticlă mică. (<fr. *fiole*)

fiórd *s. n.* golf maritim îngust și adînc, cu maluri abrupte. (<fr. *fjord*<cuv. norv.)

fiorín *s. n.* florin. (<it. *fiorino*)

fioritúră *s. f.* (*muz.*) ornament vocal constînd dintr-o notă sau grup de note care servește să înfrumusețeze melodia, executîndu-se după fantezia interpretului. (<it. *fioritura*)

firmamént *s. n.* (*livr.*; și *fig.*) cer, bolta cerească. (<fr. *firmament*, lat. *firmamentum*)

firmă *s. f.* 1. inscripție pe o placă, pe un zid etc. cuprinzînd denumirea și destinația unui magazin, a unei instituții etc. 2. nume sub care se întreprinde o afacere comercială. (<germ. *Firma*)

firmware/fîrmuăr' *s. n.* (*inform.*) microprograme elementare stocate în organele de memorie ale unui calculator, care nu se șterg, constituind pentru sistemele moderne o sursă indestructibilă deja elaborată. (<engl. *firmware*)

firn *s. n.* nevei. (<germ. *Firn*)

firnís *s. n.* soluție folosită ca grund în lemnărie sau la prepararea vopselelor, a chiturilor. (<germ. *Firnis*)

fișă *s. f.* 1. piesă de metal de formatul unei monede, care poate declanșa mecanismul unui automat; jeton. ○ (*fam.*) *a-i pica* (sau *cădea*) *cuiva* ~*a* = a înțelege repede despre ce este vorba. 2. placă mică de metal, de os etc., rotundă sau pătrată, întrebuințată ca marcă de plată la jocul de cărți, în localurile de consumație etc. (<ngr. *fisa*, fr. *fiche*)

fișc *s. n.* organ de stat care stabilește și încasează dările și contribuțiile către stat; serviciu de percepere a impozitelor. (<fr. *fisc*, it. *fisco*, lat. *fiscus*)

fiscál, -ă *adj.* referitor la fisc. (<fr. *fiscal*)

fiscalísm *s. n.* politică fiscală care se manifestă prin creșterea excesivă a încasărilor de impozite și taxe de la populație. (<*fiscal* + *-ism*)

fiscalitáte *s. f.* sistem de legi, dispoziții, măsuri etc. referitoare la fisc. (<fr. *fiscalité*)

fiscalizá *vb. tr.* 1. a supune impozitului. 2. a finanța prin impozit. — *fiscalizáre* s. f. (<fr. *fiscaliser*)

FISI- *elem. comp.* „crăpat, despicat, divizat". (<fr. *fissi-*, cf. lat. *fissus*)

fisibil, -ă *adj.* (despre elemente chimice) susceptibil de a suferi o fisiune nucleară. (<fr. *fissible*, cf. lat. *fissilis*, ușor de despicat)

fisibilitáte *s. f.* proprietate a lemnului de a crăpa sau a se despica de-a lungul fibrelor. (<fr. *fissibilité*)

fisioná *vb. tr.* a provoca fisiunea unui element prin bombardarea cu anumite particule elementare; a diviza un nucleu atomic în mai multe părți. — *fisionáre* s. f. (<fr. *fissioner*)

fisionábil, -ă *adj.* (despre nuclee atomice) care poate fi fisionat. (<fr. *fissionable*)

fisipéde *s. n. pl.* ordin de mamifere carnivore, digitigrade sau plantigrade, cu degetele prevăzute cu gheare. (<fr. *fissipédes*)

fisiúne *s. f.* 1. reacție nucleară (provocată sau spontană) de rupere a unui nucleu atomic greu în mai multe fragmente (cu mase de valori comparabile). 2. sciziparitate. (<fr., engl. *fission*, germ. *Fission*, cf. lat. *fisio*, desfacere)

fistulár, -ă *adj.* referitor la o fistulă. (<fr. *fistulaire*)

fístulă *s. f.* 1. canal supurativ accidental rămas în urma închiderii unui abces. ● canal făcut pe cale chirurgicală, care unește un organ intern cu exteriorul. 2. ulcerație adîncă într-un țesut al organismului. (<fr. *fistule*, lat. *fistula*)

fistulizáre *s. f.* formare a unei fistule. (după fr. *fistulisation*)

FISTULO- *elem. comp.* „fistulă". (<fr. *fistulo-*, cf. lat. *fistula*, tub, țeavă)

fistuloenterostomíe *s. f.* operație chirurgicală a capătului extern al unei fistule glandulare într-o porțiune a intestinului subțire. (<fr. *fistulo-entérostomie*)

fistulogastrostomíe *s. f.* implantare chirurgicală a capătului extern al unei fistule glandulare în stomac. (<fr. *fistulo-gastrostomie*)

fistulografíe *s. f.* punere în evidență a dimensiunilor unui traiect fistular cu ajutorul razelor X. (<fr. *fistulographie*)

fistulós, -oásă *adj.* 1. cu fistule; găunos, poros. 2. (despre tulpină, pețiol etc.) alungit și gol pe dinăuntru. (<fr. *fistuleux*)

fistulotomíe *s. f.* secționare operatorie a unei fistule. (<fr. *fistulotomie*)

fisurá *vb. tr., refl.* a produce, a căpăta fisuri. — *fisuráre* s. f. (<fr. *fissurer*)

fisúră *s. f.* crăpătură (îngustă), plesnitură (în rocă, beton, metal, piele etc.). (<fr. *fissure*, lat. *fissura*)

fisurométru *s. n.* aparat pentru măsurarea deschiderilor unei fisuri. (<fr. *fissuromètre*)

fiș *s. n.* (*poligr.*) amestecătură de litere, de caractere și corpuri diferite, provenite dintr-o formă stricată. (<germ. *Fisch*)

fișá *vb. tr.* a alcătui fișe (asupra unui material, unor cărți etc.). — *fișáre* s. f. (<*fișă*)

fișă *s. f.* 1. foaie de hîrtie, bucată de carton etc. pe care se scriu însemnări, cuvinte, pe care se extrag citate etc. ● foaie de carton care cuprinde datele bibliografice asupra unei cărți dintr-o bibliotecă. ● foaie care conține note, observații, detalii documentare. ● (*cont.*) ~ *de evidență* = imprimat servind pentru urmărirea sistematică a unui mijloc economic, a unui proces, a unui cont etc. ● ~ *tehnologică* = formular special care conține indicațiile privind tehnologia, organizarea și planificarea unui anumit proces de lucru. ● act care cuprinde datele personale ale cuiva. ○ ~ *de sănătate* = foaie în care se trec datele în legătură cu sănătatea cuiva. 2. șpeicher. 3. (*constr.*) adîncime de batere a piloților². (<fr. *fiche*)

fișét *s. n.* dulap metalic, pentru dosare, acte etc., cu închizătoare de siguranță. (<fr. *fichet*, fișă mică)

fișiér *s. n.* **1.** colecție de fișe. ● catalog, repertoriu întocmit pe fișe. **2.** dulap, cutie unde se țin fișe (1). **3.** *(inform.)* colecție de date de același tip definind o explicație, reprezentate pe un suport. (<fr. *fichier*)

fișíu *s. n.* batic subțire de mătase. (<fr. *fichu*)

-fít(ă) v. fito-.

fítacism *s. n.* pronunțare alterată a consoanelor *f* și *v*. (cf. gr. *phi*)

fítină *s. f.* sare de calciu și de magneziu, prezentă în diferite cereale. (<fr. *phytine*)

fítîng *s. n.* piesă tubulară filetată la capete, folosită pentru asamblarea demontabilă a țevilor. (<engl. *fitting*, germ. *Fitting*)

fítness *s. n.* *(biol.)* capacitate a unui organism de a trăi și de a se reproduce. (<engl. *fitness*, aptitudine)

FITO-, -fít(ă) *elem. comp.* „plantă, vegetație". (<fr. *phyto-*, *-phyte*, cf. gr. *phyton*)

fítobéntos *s. n.* totalitatea plantelor din bentos. (<fr. *phytobentos*)

fítobezoár *s. n.* bezoar format din resturi vegetale de origine alimentară. (<fr. *phytobézoard*)

fítobiológic, -ă *adj.* referitor la fitobiologie. (<fr. *phytobiologique*)

fítobiológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază materia vegetală și funcțiile acesteia; biologie vegetală. (<fr. *phytobiologie*)

fítobiótic, -ă *adj.* **1.** (despre un animal) care trăiește ca saprofit în plante. **2.** referitor la viața plantelor. (<fr. *phytobiotique*)

fítoblást *s. n.* celulă vegetală tînără. (<fr. *phytoblaste*)

fítocecídie *s. f.* cecidie provocată de un parazit vegetal. (<fr. *phytocécidie*)

fítocenogenéză *s. f.* studiul schimbărilor lente în compoziția și structura fitocenozelor. (<fr. *phytocénogenèse*)

fítocenológie *s. f.* ramură a botanicii care studiază fitocenozele; fitosociologie. (<fr. *phytocénologie*)

fítocenótic, -ă *adj.* referitor la fitocenoză. (<*fitocenoză*)

fítocenotíp *s. n.* grup de plante care au roluri similare în ierarhia structurală a fitocenozei. (<fr. *phytocénotype*)

fítocenóză *s. f.* biocenoză vegetală. (<fr. *phytocénose*)

fítochímic, -ă *adj.* referitor la fitochimie, de fitochimie. (<fr. *phytochimique*)

fítochímie *s. f.* ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul proceselor chimice din plante; chimie vegetală. (<fr. *phytochimie*)

fítocid, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge plantele. (<fr. *phytocide*)

fítocitológie *s. f.* studiu citologic al plantelor. (<fr. *phytocytologie*)

fítoclimát *s. n.* ansamblul condițiilor climatice caracteristice unei asociații vegetale. (<fr. *phytoclimat*)

fítoclimográmă *s. f.* grafic reprezentînd condițiile climatice optime pentru dezvoltarea unei plante. (<fr. *phytoclimogramme*)

fítocróm *s. m.* pigment fotosensibil conținut în semințele și frunzele plantelor superioare și în talul algelor. (<fr. *phytochrome*)

fítoecológie *s. f.* studiul relațiilor plantei cu mediul ambiant. (<fr. *phytoécologie*)

fítoedafón *s. n.* totalitatea organismelor vegetale care trăiesc în sol. (<fr. *phytoédaphon*)

fítoelectrogenéză *s. f.* producere a electricității în plante. (<fr. *phytoélectrogenèse*)

fítofág, -ă *adj., s. n.* (animal, insectă) care se hrănește cu plante; erbivor, plantivor. (<fr. *phytophage*)

fítofarmaceútic, -ă *adj.* referitor la fitofarmacie. (<fr. *phytopharmaceutique*)

fítofarmacíe *s. f.* **1.** studiu și preparare a produselor antiparazitare destinate pentru tratamentul bolilor plantelor. **2.** știința preparării medicamentelor pe bază de plante medicinale. (<fr. *phytopharmacie*)

fítofarmacológie *s. f.* ramură a farmacologiei care studiază efectele drogurilor asupra plantelor. (<engl. *phytopharmacology*)

fítofenológie *s. f.* studiul fenologiei plantelor. (<fr. *phytophénologie*)

fítofiziológie *s. f.* știință care studiază principalele procese fiziologice din corpul plantelor; fiziologia plantelor. (<fr. *phytophysiologie*)

fítofotodermatítă *s. f.* afecțiune cutanată caracterizată printr-o erupție eritematoasă, provocată de contactul cu unele plante și de expunerea la soare a pielii. (<fr. *phytophotodermatite*)

fítogám, -ă *adj.* care prezintă fitogamie. (<fr. *phytogame*)

fítogamíe *s. f.* fertilizare a plantelor prin polenizare încrucișată. (<fr. *phytogamie*)

fítogén, -ă *adj.* de origine vegetală; fitogenic. (<fr. *phytogène*)

fítogenétic, -ă I. *adj.* referitor la fitogenetică. II. *s. f.* genetică vegetală. (<fr. *phytogénétique*)

fítogenéză *s. f.* originea și evoluția plantelor. (<fr. *phytogenèse*)

fítogénic, -ă *adj.* fitogen. (<it. *fitogenico*)

fítogeogenéză *s. f.* geneză a plantelor în cursul epocilor geologice. (<fr. *phytogéogenèse*)

fítogeográf, -ă *s. m. f.* specialist în fitogeografie. (<fr. *phytogéographe*)

fítogeográfic, -ă *adj.* referitor la fitogeografie. (<fr. *phytogéographique*)

fítogeográfie *s. f.* geobotanică. (<fr. *phytogéographie*)

fítogeosféră *s. f.* suprafața terestră ocupată de plante. (<*fito-* + *geosferă*)

fítográf, -ă *s. m. f.* specialist în fitografie. (<fr. *phytographe*)

fítografíe *s. f.* descriere sistematică a plantelor; botanică descriptivă. (<fr. *phytographie*)

fítohemaglutínină *s. f.* substanță care provoacă mitoza leucocitelor dintr-un mediu de cultură adecvat. (<fr. *phytohémaglutinine*)

fítohistológie *s. f.* studiu histologic al vegetalelor. (<fr. *phytohistologie*)

fítohormón *s. m.* hormon vegetal. (<fr. *phytohormone*, engl. *phytohormone*)

fítoíd, -ă I. *adj.* asemănător unei plante. II. *s. n.* individ dintr-o colonie de plante. (<fr. *phytoïde*)

fitolít *s. n.* **1.** plantă fosilă. **2.** biolit format din opal în țesuturi vegetale, având de obicei forma celulei. (<fr. *phytolithe*)

fitolitologíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază plantele fosile. (<fr. *phytolithologie*)

fitológ, -ă *s. m. f.* botanist. (<fr. *fitologue*)

fitologíe *s. f.* botanică. (<fr. *phytologie*)

fitóm *s. n.* grupare de plante constituind o unitate ecologică. (<fr. *phytome*)

fitomásă *s. f.* totalitatea substanțelor vegetale (în stare uscată) dintr-o biogeocenoză. (<*fito-* + *masă*)

fitomórf, -ă *adj.* (despre divinități, motive decorative) care reprezintă (părți ale unei) plante, în formă de plantă. (<fr. *phytomorphe*, lat. *phytomorphicus*)

fitomorfologíe *s. f.* morfologia plantelor. (<fr. *phytomorphologie*)

fitomorfóză *s. f.* totalitatea modificărilor morfologice și de structură cauzate plantelor de către paraziți. (<fr. *phitomorphose*)

fitón *s. m.* **1.** plantă rudimentară. **2.** cea mai mică unitate detașată de pe un organism vegetal, care, prelevată dintr-o cultură, dă naștere unui nou organism. (<gr. *phyton*, plantă)

fitoncíd *s. n.* antibiotic extras din plante cu acțiune bactericidă și bacteriostatică. (<fr. *phitoncide*)

fitoním *s. n.* nume de plantă. (<fr. *phytonyme*)

fitonimíe *s. f.* nomenclatură a plantelor. (<fr. *phytonymie*)

fitonomíe *s. f.* **1.** fiziologia plantelor. **2.** studiul legităților constituției interne și ale biologiei plantelor. (<fr. *phytonomie*)

fitoontogenéză *s. f.* ontogeneza, dezvoltarea individuală a plantelor. (<fr. *phytoontogenèse*)

fitoorganografíe *s. f.* descriere a organelor vegetalelor. (<fr. *phytoorganographie*)

fitoorganologíe *s. f.* studiu sistematic al organelor vegetale. (<fr. *phytoorganologie*)

fitopaleontologíe *s. f.* paleontologie a plantelor. (<fr. *phytopaléontologie*)

fitoparazít *s. m.* parazit al plantelor. (<fr. *phytoparasite*)

fitopatogén, -ă *adj.* (despre factori ecologici) care produce îmbolnăvirea plantelor. (<fr. *phytopatogène*)

fitopatológ, -ă *s. m. f.* specialist în fitopatologie. (<*fitopatologie*)

fitopatológic, -ă *adj.* referitor la fitopatologie. (<fr. *phytopathologique*)

fitopatologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază bolile plantelor; patologia plantelor. (<fr. *phytopathologie*)

fitoplanctón *s. n.* plancton vegetal. (<fr. *phytoplancton*)

fitoplanctónic, -ă *adj.* care formează fitoplanctonul. (<fr. *phytoplanctonique*)

fitoplásmă *s. f.* protoplasmă din celulele vegetale. (<fr. *phytoplasme*)

fitopleustón *s. n.* pleuston vegetal. (<fr. *phytopleuston*)

fitoptóză *s. f.* boală a plantelor cauzată de acarieni. (<fr. *phytoptose*)

fitosanitár, -ă *adj.* referitor la sănătatea, la tratamentul plantelor. (<fr. *phytosanitaire*)

fitosociologíe *s. f.* fitocenologie. (<fr. *phytosociologie*)

fitosterínă *s. f.* fitosterol. (<fr. *phytostérine*)

fitosteról *s. m.* denumire generică a sterolilor de origine vegetală; fitosterină. (<fr. *phytostérol*)

fitotaxonomíe *s. f.* studiul clasificării plantelor. (<fr. *phytotaxonomie*)

fitotéhnic, -ă *adj.* referitor la fitotehnie. (<fr. *phytotechnique*)

fitotehníe *s. f.* știință agricolă care se ocupă cu tehnica culturii plantelor de cîmp. (<fr. *phytotechnie*)

fitoterapeút, -ă *s. m. f.* specialist în fitoterapie. (<fr. *phytothérapeute*)

fitoterapeútic, -ă *adj.* referitor la fitoterapie. (<fr. *phytothérapeutique*)

fitoterápic, -ă *adj., s. n.* (medicament) folosit în fitoterapie. (<fr. *phytothérapique*)

fitoterapíe *s. f.* **1.** ramură a fitopatologiei care studiază mijloacele de prevenire și combatere a bolilor, a paraziților și a dăunătorilor plantelor cultivate. **2.** terapie cu ajutorul plantelor medicinale. (<fr. *phytothérapie*)

fitoteratologíe *s. f.* studiu al malformațiilor vegetale. (<fr. *phytotératologie*)

fitotermogenéză *s. f.* transformare a energiei potențiale în energie calorică la plante. (<fr. *phytothermogenèse*)

fitotíp *s. n.* individ tipic al unei specii de plante. (<*fito-* + *-tip*[2])

fitotomíe *s. f.* anatomie vegetală. (<fr. *phytotomie*)

fitotóxic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care otrăvește plantele. (<fr. *phytotoxique*)

fitotoxínă *s. f.* toxină vegetală. (<germ. *Phytotoxin*, engl. *phytotoxin*)

fitotrófic, -ă *adj.* (despre plante) cu nutriție autotrofă. (<fr. *phytotrophique*)

fitotrofíe *s. f.* nutriție a plantelor. (<fr. *phytotrophie*)

fitotrón *s. n.* instalație specială în care se pot cultiva plante exotice în condiții dirijate de temperatură, umiditate, lumină etc., în scop experimental. (<fr. *phytotron*)

fitozoáre *s. n. pl.* zoofite. (<fr. *phytozoaires*)

-fíție *elem. comp.* „vegetație", „excrescență", „proliferare". (<fr. *-phytie*, cf. gr. *phyton*, plantă, tumoare)

five o'clock/faiv o clóc/ *s. n.* ceai, însoțit de o gustare, care se ia la ora cinci după-amiază. ● petrecere făcută după-amiaza, în jurul orei cinci. (<engl. *five o'clock*)

fix, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care nu se poate mișca sau muta; neclintit, nemișcat. **2.** neschimbat, care nu se schimbă, nu variază. ○ *idee ~ă* = ideea care preocupă permanent pe cineva; obsesie, fixație. **3.** care nu se descompune. ● care se elimină greu. **4.** precis, exact. (<fr. *fixe*, lat. *fixus*)

fixá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a face să fie fix; a înțepeni, a întări (undeva). ● a privi țintă pe cineva sau ceva. **2.** a stabili, a hotărî un preț, un termen

etc. 3. a dizolva sărurile de argint nedescompuse de lumină de pe un material fotosensibil. 4. a face să intre colorantul într-o fibră textilă, astfel încît el să reziste la spălare, la lumină etc. II. *refl.* 1. a se hotărî, a se decide. 2. a se stabili undeva. — *fixáre* s. f. (<fr. *fixer*)

fixábil, -ă *adj.* care poate fi fixat. (<fr. *fixable*)

fixáj *s. n.* operație prin care o imagine fotografică este făcută inalterabilă la lumină. (<fr. *fixage*)

fixativ, -ă 1. *adj.* (despre soluții) care fixează. II. *s. n.* 1. soluție cu care se fixează pe hîrtie desenele făcute în cărbune sau în creion, ferindu-le astfel de ștergere. 2. soluție pentru păr care fixează forma coafurii. (<fr. *fixatif*)

fixatór *s. m.* 1. soluție care face inalterabilă la lumină o imagine fotografică developată. 2. *(text.)* substanță folosită la fixarea coloranților pe fibră. • agent fizic, substanță care produce coagularea protoplasmei vii. 3. piesă folosită la lucrări de asamblare. 4. dispozitiv mecanic pentru manevrarea și înzăvorîrea acelor macazului. (<fr. *fixateur*)

fixáție *s. f.* 1. *(med.)* operație prin care un țesut este tăiat în vederea examenului microscopic. 2. *(fam.)* idee fixă. (<fr. *fixation*)

fixing *s. n. (fin.)* operație de stabilire a cursurilor valutare sau a prețului aurului la bursă. (<engl. *fixing*)

fixism *s. n.* 1. concepție care neagă evoluția lumii vii, considerînd că speciile de plante și de animale sînt invariabile. 2. teorie din sec. XIX potrivit căreia bazinele oceanice și blocurile continentale ar fi fost permanente și imobile de-a lungul trecutului geologic al Pămîntului. (<fr. *fixisme*)

fixist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fixismului. (<fr. *fixiste*)

fixitáte *s. f.* stare, caracter a ceea ce este fix; imobilitate, nemișcare, stabilitate, imuabilitate. (<fr. *fixité*)

fizálie *s. f.* animal celenterat marin, din ordinul sifonoforelor, format dintr-o veziculă flotantă, care susține polipii reproducători, nutritivi, și filamente urzicătoare lungi. (<fr. *physalie*, cf. gr. *physallis*, bășică)

-fiză *elem. comp.* „creștere", „producere". (<fr. *-physe*, cf. gr. *physis*, formație)

FIZI(O)-, -fizie, -fizism *elem. comp.* „natură", „expansiune", „fizic, fiziologic". (<fr. *physi(o)-, -physie, -physisme*, cf. gr. *physis*, natură)

fizic, -ă I. *adj.* 1. referitor la corpul omului și la activitatea musculară. 2. referitor la materie, material, concret. ○ *geografie ~ă* = ramură a geografiei care studiază natura suprafeței terestre și a mediului geografic. 3. referitor la fizică, la fenomenele pe care le studiază. II. *s. n.* aspect exterior al (corpului) unui om. III. *s. f.* știință care studiază structura și proprietățile materiei, cu formele mișcării ei și cu legile generale ale fenomenelor naturii anorganice. ○ *~ atomică* = parte a fizicii care studiază proprietățile fizice ale atomilor; *~ nucleară* = ramură a fizicii care studiază proprietățile nucleului atomic. (<fr. *physique*, lat. *physicus*, gr. *physikos*)

fizicalism *s. n.* concepție neopozitivistă potrivit căreia limbajul fizicii ar fi limbajul tuturor științelor. (<fr. *physicalisme*)

fizicalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fizicalismului. (<fr. *physicaliste*)

fizician, -ă *s. m. f.* specialist în fizică. (<fr. *physicien*)

fizico-chímie, -ă *adj.* referitor la fizică și chimie. (<fr. *physico-chimique*)

-fizie v. f i z i (o)-.

fiziocrát, -ă *s. m. f.* adept al fiziocrației. (<fr. *physiocrate*)

fiziocrátic, -ă *adj.* referitor la fiziocrați și la concepția lor. (<fr. *physiocratique*)

fiziocratism *s. n.* fiziocrație. (<fr. *physiocratisme*)

fiziocrație *s. f.* doctrină economică burgheză, apărută în sec. XVIII în Franța, care contestă intervenția statului în economie, susținînd că în societatea umană există o „ordine naturală" care se impune prin evidență și este opusă ordinii artificiale, creată prin voința oamenilor; fiziocratism. (<fr. *physiocratie*)

fiziogén, -ă *adj.* (despre boli) determinat de leziuni fizice. (<fr. *physiogène*)

fiziogenéză *s. f.* dezvoltare normală a activităților vitale ale organismului. (<fr. *physiogenèse*)

fiziogeográfic *s. f.* studiu geografic al mișcărilor și variațiilor atmosferice, hidrologice etc. care au loc la suprafața Pămîntului. (< *fizio-* + *geografic*)

fiziognomónic, -ă *adj.* referitor la fiziognomonie. (<fr. *physiognomonique*)

fiziognomónie *s. f.* disciplină care are ca obiect cunoașterea caracterului omului după aspectul fizic și mai ales după fizionomie. (<fr. *physiognomonie*)

fiziognomonist, -ă *s. m. f.* specialist în fiziognomonie. (<fr. *physiognomoniste*)

fiziográf, -ă *s. m. f.* specialist în fiziografie. (<*fiziografie*)

fiziográfic, -ă *adj.* referitor la fiziografie. (<germ. *physiografisch*)

fiziografíe *s. f.* 1. descriere geomorfologică a unei regiuni. 2. știință care studiază caracteristicile exterioare ale Pămîntului. (<fr. *physiographie*)

fiziolatríe *s. f.* închinare la fenomenele naturii. (<fr. *physiolâtrie*)

fiziológ, -ă *s. m. f.* specialst în fiziologie. (<fr. *physiologue*)

fiziológic, -ă *adj.* referitor la fiziologie. ○ *ser ~* = lichid preparat steril din apă și sare, cu compoziție asemănătoare serului sangvin, folosit în special pentru injecții. (<fr. *physiologique*)

fiziologíe *s. f.* 1. știință care studiază funcțiile vitale ale organismului animal și vegetal. 2. specie literară care își propune observarea și studierea obiectivă a unui caracter (1), a unei situații semnificative din punct de vedere social, moral sau psihologic. (<fr. *physiologie*)

fiziometríe *s. f.* măsurare a capacității fiziologice a unor funcții organice, în vederea aprecierii dezvoltării fizice. (<*fizio-* + *-metrie*²)

fizionómic, -ă *adj.* referitor la fizionomie. (<fr. *physionomique*)

fizionomíe *s. f.* **1.** expresie particulară a trăsăturilor feței cuiva; chip, figură. **2.** aspect particular care distinge un lucru sau altul; caracter distinctiv (al unei epoci, al unei colectivități umane etc.). (<fr. *physionomie*)

fizionomíst, -ă *s. m. f.* cel care încearcă să determine caracterul oamenilor după trăsăturile feței. (<fr. *physionomiste*)

fiziopátic, -ă *adj.* referitor la fiziopatie. (<fr. *phisiopatique*)

fiziopatíe *s. f.* tulburare fiziologică provocată de diverși factori fizici, chimici, mecanici, nutriționali, genetici etc. (<fr. *physiopathie*)

fiziopatológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în fiziopatologie. (<*fiziopatologie*)

fiziopatológic, -ă *adj.* referitor la fiziopatologie. (<fr. *physiopathologique*)

fiziopatologíe *s. f.* **1.** ramură a medicinei care studiază fiziologia organismului în timpul bolii. **2.** disciplină care studiază mecanismele de producere a bolilor. (<fr. *physiopathologie*)

fizioterapeút *s. m.* specialist în fizioterapie. (<*fizioterapie*)

fizioterápic, -ă *adj.* referitor la fizioterapie. (<fr. *physiothérapique*)

fizioterapíe *s. f.* tratament medical făcut cu ajutorul agenților fizici naturali. (<fr. *physiothérapie*)

-fízism v. f i z i (o)-.

FIZO- *elem. comp.* „vezică". (<fr. *physo-*, cf. gr. *physa*)

fizoclíst, -ă *adj.* (despre pești) la care vezica înotătoare nu este unită cu esofagul. (<fr. *physocliste*)

fizostígmă *s. f.* plantă volubilă din Guineea, ale cărei semințe sînt foarte toxice și din care se extrage fizostigmina. (<fr. *physostigma*)

fizostigmínă *s. f.* ezerină. (<fr. *physostigmine*)

fizostóm, -ă **I.** *adj.* (despre pești) la care vezica înotătoare este legată de esofag printr-un canal. **II.** *s. m. pl.* ordin de pești teleosteeni care prezintă această caracteristică. (<fr. *physostome/s/*)

fizz *s. n.* băutură răcoritoare pe bază de suc de citrice, care se amestecă, agitîndu-se într-un shaker, cu brandy, gin sau whyski, zahăr, ou etc. (<amer. *fizz*)

fjell/fiel/ *s. n.* ghețar de tip scandinav care ocupă o suprafață înaltă, ondulată, fără pantă. (<germ. *Fjäll*<cuv. norv.)

flábel *s. n.* (*anl.*) evantai mare din pene pe care îl purta un sclav. (<lat. *flabellum*)

flabelát, -ă *adj.* dispus în evantai (ca frunzele de palmier sau antenele cărăbușului). (<fr. *flabellé*)

flabelifórm, -ă **I.** *adj.* în formă de evantai. **II.** *s. n.* (*arhit.*) ornament cu frunzele dispuse în evantai. (<fr. *flabelliforme*)

flácid, -ă *adj.* flasc. ● (despre tulpini) crescut drept, dar care ulterior devine nutant. (<lat. *flaccidus*)

flaciditáte *s. f.* moleșeală, slăbiciune, fleșcăială determinată de scăderea tonusului muscular. (<fr. *flaccidité*, lat. *flacciditas*)

flacón *s. n.* sticluță (închisă ermetic) în care se țin medicamente, parfumuri etc. (<fr. *flacon*)

flag *s. n.* registru al unui ordinator menit să indice (ne)satisfacerea unor condiții date, furnizînd informații ce privesc natura rezultatului unei operații aritmerice sau logice efectuate. (<engl. *flag*)

flagél **I.** *s. n.* **1.** (*anl.*) bici; mănunchi de nuiele cu care era bătut cineva. **2.** (*fig.*) nenorocire mare, dezastru, calamitate, molimă, boală. **II.** *s. m.* **1.** filament mobil, la unele protozoare și spermatozoizi, la unele celule ori gameți (la alge) servind ca organ de locomoție. **2.** tulpină secundară, uneori floriferă. ● ramură filiformă (la briofite). (<fr. *flagelle*, lat. *flagellum*, bici)

flagelá *vb. tr.* **1.** a biciui (în public). **2.** (*fig.*) a ataca prin vorbă, prin scris; a vești, a înfiera. — *flagelăre* s. f. (<fr. *flageller*, lat. *flagellare*)

flagelánt *s. m.* membru al unei secte de fanatici din sec. XIII—XIV, care se flagelau în public. (<fr. *flagellant*)

flagelantísm *s. m.* perversiune constînd în obținerea satisfacției sexuale prin autoflagelare. (<germ. *Flagellantismus*)

flagelát, -ă **I.** *adj.* prevăzut cu flagel (II, 1). **II.** *s. n. pl.* clasă de protozoare microscopice unicelulare prevăzute cu flageli. (<fr. *flagellé/s/*)

flagelatór, -oáre *adj.* care flagelează. (<fr. *flagellateur*)

flagelație *s. f.* **1.** flagelare. **2.** flagelantism. **3.** masaj prin loviri scurte cu degetele sau cu ajutorul unor palete. (<fr. *flagellation*, lat. *flagellatio*)

flagelifórm, -ă *adj.* în formă de bici. (<fr. *flagelliforme*)

flagránt, -ă *adj.* evident, izbitor. ○ ~ *delict* = delict descoperit în momentul sau îndată după săvîrșirea lui. (<fr. *flagrant*, lat. *flagrans*<*flagrare*, a fi în flăcări)

flagránță *s. f.* caracterul a ceea ce este flagrant; evidență, fapt incontestabil. (<fr. *flagrance*)

fláier *s. n.* mașină de tors fire groase. (<engl. *flyer*)

flajeolét *s. n.* **1.** sunet armonic obținut la instrumentele cu coarde prin apăsarea coardei cu degetul aproape de căluș. **2.** mic instrument muzical de suflat asemănător cu flautul. **3.** mic registru de orgă. (<fr. *flageolet*)

flamánd, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Flandra. **II.** *adj.* care aparține Flandrei sau populației ei. ● (*s. f.*) grai al limbii olandeze vorbit în nordul Belgiei. (<fr. *flamand*)

flamánt *s. m.* (*rar*) flamingo. (<fr. *flamant*)

flámă *s. f.* (*livr.*) flacără. (<fr. *flamme*, lat. *flamma*)

flambá *vb.* I. *tr.* a trece prin flacără (instrumente chirurgicale etc.) pentru a steriliza. II. *intr.* a suferi fenomenul de flambaj. — *flambáre* s. f (<fr. *flamber*)

flambáj *s. n.* încovoiere a unei bare, a unei țevi sau a unei plăci supuse acțiunii unor sarcini exterioare. (<fr. *flambage*)

flambánt, -ă *adj.* care flambează. (<fr. *flambant*)

flamboalánt, -ă *adj.* *(livr.)* strălucitor, scînteietor. ○ *stil* ~ = formă particulară a stilului gotic care se caracterizează printr-o boltă de ogive, arcele pierzîndu-se direct în stîlp, fără a se sprijini pe un capitel. (<fr. *flamboyant*)

flaménco *s. n.* gen al muzicii populare spaniole, vehiculat în special de țiganii din Andaluzia, care combină cîntecul și dansul pe un acompaniament de chitară și castaniete. • *(adj.)* *stil* ~ = stil melodic de interpretare vocală cu efecte de falset. (<sp. *flamenco*)

flaméu *s. n.* îngroșare a firelor textile în formă de flacără, din cauza prinderii necorecte a acestora. (<fr. *flammé*)

flamín *s. m.* (la romani) preot care executa sacrificiile și conducea cultul divinităților principale. (<fr. *flamine*, lat. *flamen*)

flamíngo *s. m.* pasăre migratoare de apă, de mărimea unei berze, cu gîtul și picioarele lungi și cu pene roșii pe aripi și pe spate; flamant. (<germ. *Flamingo*)

flan *s. n.* tartă garnisită cu cremă, făcută din ouă și fructe; tort. (<fr. *flan*)

flaná *vb. intr.* *(rar)* a hoinări, a cutreiera. (<fr. *flâner*)

flanc *s. n.* 1. extremitate laterală a unei formații, a unui dispozitiv de luptă. ○ *din* ~ = dintr-o parte; *în* ~ *(cîte unul)* = unul în spatele altuia. 2. carton special care servește la confecționarea, prin presare, a matrițelor de stereotipie. 3. *(teatru)* nume dat panourilor care servesc la alcătuirea decorurilor. 4. porțiune laterală dintr-o cută de teren, în care straturile își mențin înclinarea aproximativ constantă. • fiecare dintre părțile laterale exterioare ale unei nave. 5. fiecare dintre cele două porțiuni laterale ale peretelui abdominal. (<fr. *flanc*)

flancá *vb. tr.* 1. a apăra, a susține din flanc. • *(fig.)* a însoți pe cineva (pentru a-l păzi). • a trage asupra flancului unei (sub)unități dintr-o direcție perpendiculară pe direcția sa de acțiune. 2. (despre un grup de clădiri) a mărgini lateral. — *flancáre* s. f. (<fr. *flanquer*)

flancát, -ă *adj.* 1. *(arhit.;* despre un masiv pătrat) care are fața armată cu o coloană. 2. *(herald.;* despre unele mobile) paralel cu laturile scutului. (<*flanca*)

flamegárdă *s. f.* detașament destinat a proteja flancul unei trupe în mers. (<fr. *flanc-garde*)

flanél *s. n.* v. flanelă.

flanélă *s. f.* 1. țesătură ușoară de lînă, moale și pufoasă. 2. obiect de îmbrăcăminte care acoperă bustul și care este tricotat din lînă. — var. *flanel* s. n. (<germ. *Flanell*, fr. *flanelle*)

flanelétă *s. f.* stofă asemănătoare cu flanela, făcută în întregime din bumbac filat. (<fr. *flanellette*)

flanelográf *s. n.* tablou constînd dintr-o suprafață de flanelă pe care se aplică figuri decupate dintr-o hîrtie specială și care permite să se demonstreze elevilor (mici) combinații interesante. (după fr. *tableau de feutre*)

flánger /-jer/ *s. n.* aparat electronic care dă senzația de apropiere sau de depărtare a unui sunet produs de instrumente cum ar fi chitara sau orga. (<engl. *flanger*)

flanór *s. m.* *(rar)* cel căruia îi place să hoinărească (pe străzi). (<fr. *flâneur*)

flánșă *s. f.* 1. element de asamblare în formă de placă, folosit în perechi, la îmbinarea a diferite piese, conducte etc. 2. bordură la capătul unei piese constituind organul de legătură, de obicei prin șuruburi, cu altă piesă. (<germ. *Flansche*)

flaps *s. n.* volet situat în partea dinapoi a planurilor unui avion pentru a-i mări portanța. (<germ. *Flaps*)

flase, -ă *adj.* moale, fleșcăit. • nerezistent. • *(fig.)* lipsit de vlagă. (<fr. *flasque*)

flash/flaș, fleș/ *s. n.* 1. bliț. 2. informație importantă transmisă cu prioritate; informație radiofonică foarte scurtă. 3. *(cinem.)* scenă foarte scurtă dintr-un film. (<engl. *flash*)

flashback/fléșbec/ *s. n.* plan, secvență intercalată într-un film ori într-o operă literară pentru a introduce un episod anterior; privire retrospectivă. v. I n s e r t. (<engl. *flashback*)

flașerie *s. f.* boală infectocontagioasă a viermilor de mătase caracterizată printr-o mortalitate ridicată a larvelor. (<fr. *flacherie*)

flașnétă *s. f.* mică orgă portativă acționată prin învîrtirea unei manivele. (<germ. *Fleschnett*)

flatá *vb. tr.* a lăuda peste măsură; a măguli. — *flatáre* s. f. (<fr. *flatter*)

flatánt, -ă *adj.* care flatează. (<*flata* + *-ant*)

flaterie *s. f.* *(rar)* flatare. (<fr. *flatterie*)

flatulá *vb. tr.* a elimina gazele din intestine prin anus. (<fr. *flatuler*)

flatulént, -ă *adj.* produs prin flatulență. (<fr. *flatulent*)

flatulénță *s. f.* acumulare excesivă de gaze în stomac și în intestine; flatuozitate, meteorism. • evacuarea frecventă, abundentă și necontrolată, a gazelor din intestine. (<fr. *flatulence*, cf. lat. *flatus*, vînt)

flatuozitáte *s. f.* flatulență. (<fr. *flatuosité*)

flátus *s. n.* gaze expulzate din stomac și intestin. (<lat. *flatus*, vînt)

flaubertián, -ă /flo-ber-/ *adj.* 1. propriu lui Flaubert. 2. în maniera operei lui Flaubert. (<fr. *flaubertien*, cf. *Gustave Flaubert*, prozator fr.)

fláuș *s. n.* stofă de lînă cu suprafața foarte scămoșată. (<germ. *Flausch*)

flaușá *vb. tr.* a face ca o țesătură să fie scămoșată. — *flaușáre* s. f. (<*flauș*)

fláut *s. n.* instrument muzical de suflat alcătuit dintr-un tub lung de lemn sau de

metal, terminat la un capăt cu găuri și clape. ○ ~ *piccolo* = piculină. (<it. *flauto*)

flautándo *adv.* 1. *(muz.)* în genul flautului, cu arcușul lîngă tastieră. 2. cu flajeolete. (<it. *flautando*)

flautín, -ă *adj.* de flaut. (<*flaut* + *-in*)

flautíst[1] *s. m.* pasăre de mărimea unei stăncuțe, cu voce foarte melodioasă și bun imitator al glasurilor altor păsări, răspîndită în nordul Australiei și Noua Guinee.

flautíst[2], **-ă** *s. m. f.* cîntăreț din flaut. (<it. *flautista*)

flaveseént, -ă *adj.* galben-deschis, gălbui. (<fr. *flavescent*)

flavísm *s. n.* caracteristică ereditară constînd în repartiția uniformă pe întregul corp a pigmentului galben-deschis. (cf. lat. *flavus*, galben)

flavónă *s. f.* substanță cristalină, incoloră, extrasă din florile unor plante, folosită la prepararea de coloranți, dintre care unii au și activitate vitaminică. (<fr. *flavone*)

flax *s. n.* țesut conjunctiv elastic, format din tendoane, cartilage etc., care se elimină la prepararea conservelor de carne și a mezelurilor. (<germ. *Flechse*)

FLEB(O)-, -flebie *elem. comp.* „venă”. (<fr. *phléb/o/-*, *-phlébie*, cf. gr. *phlebs*, *phlebos*)

flebalgie *s. f.* durere pe traiectul venelor varicoase. (<fr. *phlébalgie*)

flebarterită *s. f.* flebită complicată cu tulburări circulatorii în teritoriul arterei învecinate. (<fr. *phlébartérite*)

flebectazie *s. f.* dilatație a unei vene; varice. (<fr. *phlébectasie*)

flebectomie *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei vene. (<fr. *phlébectomie*)

-flebie v. f l e b (o)-.

flébile *adv. (muz.)* trist, plîngător. (<it. *flebile*)

flebită *s. f.* inflamație a unei vene, de obicei la membrele inferioare. (<fr. *phlébite*)

flebocentéză *s. f.* puncție a unei vene. (<fr. *phlébocentèse*)

flebográfic, -ă *adj.* referitor la flebografie. (<fr. *phlébographique*)

flebografie *s. f.* punerea în evidență a modificărilor patologice ale venelor cu ajutorul unei substanțe de contrast; venografie. (<fr. *phlébographie*)

flebográmă *s. f.* 1. înregistrare grafică a pulsațiilor venei jugulare. 2. imagine obținută prin flebografie. (<fr. *phlébogramme*)

flebolít *s. n.* concrețiune din săruri de calcar care se formează uneori în venele varicoase. (<fr. *phlébolithe*)

flebológ, -ă *s. m. f.* specialist în flebologie. (<*flebologie*)

flebologie *s. f.* ramură a medicinei care studiază venele și bolile lor. (<fr. *phlébologie*)

flebomalacie *s. f.* înmuiere patologică a venelor. (<fr. *phlébomalacie*)

flebomanometríe *s. f.* metodă de determinare a presiunii venoase cu ajutorul flebomanometrului. (<fr. *phlébomanométrie*)

flebomanométru *s. n.* manometru cu apă sau aneroid folosit în flebomanometrie. (<fr. *phlébomanomètre*)

flebopexie *s. f.* fixare chirurgicală a unei vene în poziția normală. (<fr. *phlébopexie*)

flebopiezometríe *s. f.* măsurare a presiunii venoase periferice. (<fr. *phlébopiézométrie*)

fleboragíe *s. f.* 1. ruptură a unei vene. 2. scurgere de sînge dintr-o astfel de venă. (<fr. *phléborragie*)

fleboscleróză *s. f.* proces de sclerozare a peretelui venos. (<fr. *phlébosclérose*)

flebospásm *s. n.* contracție spasmodică a pereților unei vene. (<fr. *phlébospasme*)

flebostáză *s. f.* încetinire a circulației sîngelui în vene. (<fr. *phlébostase*)

flebotóm I. *s. m.* țînțar din regiunile mediteraneene sau tropicale, care poate transmite omului, prin înțepare, diverse boli infecțioase. II. *s. n.* lancetă folosită în flebotomie. (<fr. *phlébotome*)

flebotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei vene pentru a lua sînge, a introduce o sondă etc.; venesecție. (<fr. *phlébotomie*)

flebotónic, -ă *adj.* care mărește tonicitatea pereților venelor. (<fr. *phlébotonique*)

flebotrombóză *s. f.* tromboză venoasă, caracterizată prin formarea unui cheag care circulă în interiorul venei.(<fr. *phlébothrombose*)

flectá *vb. tr. (livr.)* a flexa. — *flecțáre* s. f. (<lat. *flectere*)

flectív *s. n.* unitate morfemică reprezentată printr-unul sau mai multe morfeme dependente, care se așază de obicei după radical (echivalent cu o terminație). (<fr. *flectif*)

flegmátic, -ă *adj., s. m. f.* (om cu caracter, cu temperament) foarte calm, nepăsător, imperturbabil. (<fr. *flegmatique*, lat. *phlegmaticus*)

flegmatísm *s. n.* caracter flegmatic; atitudinea omului flegmatic. (<fr. *phlegmatisme*)

flegmázic, -ă *adj.* referitor la flegmazie. (<fr. *phlegmasique*)

flegmazíe *s. f.* inflamație internă; flogoză. (<fr. *phlegmasie*)

flégmă *s. f.* 1. mucozitate expectorată, scuipat viscos. 2. *(fig.)* nepăsare, indiferență totală față de emoții; caracter rece, impasibil. (<fr. *flegme*, lat., gr. *phlegma*)

flegmón *s. n.* inflamație purulentă a țesutului subcutanat. (<fr., lat. *phlegmon*, gr. *phlegmone*, căldură arzătoare)

flegmonós, -oásă *adj.* cu aspect de flegmon. (<fr. *phlegmoneux*)

fler *s. n.* simț de orientare rapidă într-o situație dificilă; perspicacitate. (<fr. *flair*)

fléșă *s. f.* 1. element de acoperiș foarte înalt, în formă de săgeată, folosit la turnurile monumentale. 2. partea din spate a afetului unui tun. 3. procedeu ofensiv la scrimă constînd din deplasarea energică a corpului spre înainte. ○ *atac în* ~ = atac rapid, ca săgeata. (<fr. *flèche*)

fleșétă *s. f.* nume dat unor mici proiectile prevăzute cu pene și vîrf ascuțit, care, lansate cu mîna, trebuie înfipte într-o țintă. (<fr. *fléchette*)

flétner *s. n.* aripioară suplimentară la partea dinapoi a unei aripioare, a profundo-

rului sau direcției unui avion, care reduce reacția comenzilor. (<fr. *fleitner*, rus. *fletner*)

fleuretís/flö-/ *s. n. (muz.)* un fel de contrapunct improvizat al muzicii antice. (<fr. *fleuretis*)

fleurón *s. n.* **1.** *(arhit.)* ornament sculptat în formă de floare sau de frunză stilizată. **2.** vinietă cu o asemenea formă, care se pune în fruntea sau la sfîrșitul unui capitol. (<fr. *fleuron*)

flexá *vb. tr.* a îndoi, a încovoia; a flecta. — *flexáre* s. f. (<lat. *flexere*)

FLEXI- v. f l e x o-.

flexíbil, -ă **I.** *adj.* **1.** care se poate îndoi ușor, fără să se rupă; mlădios, elastic, suplu. ● *(fig.)* care cedează ușor; maleabil, docil. **2.** (despre părți de vorbire) care are flexiune (2); flexionar. **3.** (despre un apartament) cu structură variabilă. **II.** *s. n.* grup de lamele flexibile (I, 1) de cupru, folosit în legăturile electrice. (<fr. *flexible*, lat. *flexibilis*)

flexibilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este flexibil. (<fr. *flexibilité*)

flexibilizá *vb. tr.* a face flexibil. — *flexibilizáre* s. f. (<fr. *flexibiliser*)

flexie *s. f.* v. f l e x i u n e.

flexímetru *s. n.* **1.** aparat de măsură a săgeții și a deplasărilor transversale la (elemente de) construcții. **2.** instrument medical pentru măsurarea amplitudinii de flexiune a unei articulații. (<it. *flessimetro*)

flexioná *vb. tr.* a schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr și caz. (<fr. *flexionner*)

flexionár, -ă *adj.* (despre cuvinte) care posedă flexiune (2). ○ *limbă ~ă* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă prin afixe perfect sudate cu tema cuvîntului. ● flexibil. (după fr. *flexionnel*)

flexiúne *s. f.* **1.** încovoiere, îndoire; mlădiere. **2.** totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. — var. *flexie* s. f. (<fr. *flexion*, lat. *flexio*)

FLEXO-/FLEXI- *elem. comp.* „flexiune". (<fr. *flexo-*, *flexi-*, cf. lat. *flexus*, îndoit, curbat)

flexografíe *s. f.* tipar înalt care folosește forme preparate dintr-un material flexibil. (<fr. *flexographie*)

flexométru *s. n.* aparat pentru determinarea rezistenței la îndoire a unor materiale. (<rus. *fleksometr*)

flexoplást *s. n.* tip de material plastic. (<*flex*/*ibil*/ + *plast*/*ic*/)

flexór *adj., s. m.* (mușchi) care ajută la îndoirea unor membre etc. (<lat. *flexor*<*flectere*, a îndoi)

flexuós, -oásă *adj.* curbat alternativ în mai multe sensuri. ● (despre frunze) cu marginile ondulate. (<fr. *flexueux*, lat. *flexuosus*)

flexuozitáte *s. f.* starea a ceea ce este flexuos. (<fr. *flexuosité*)

flexúră *s. f.* **1.** deformare a straturilor solului ca urmare a denivelării a două compartimente. **2.** formație anatomică încurbată. (<fr. *flexure*, lat. *flexura*)

flibústă *s. f.* **1.** *(rar)* piraterie. **2.** totalitatea piraților. (<fr. *flibuste*)

flibusterie *s. f.* *(rar)* piraterie de flibustieri. (<fr. *flibusterie*)

flibustiér *s. m.* **1.** *(rar)* hoț de mare, pirat care prăda în apele americane prin sec. XVII-XVIII. **2.** *(fig.)* hoț, pungaș. (<fr. *flibustier*, engl. *freebooter*)

flic-flac *s. n.* *(gimn.)* săritură rapidă prin răsturnare înainte sau înapoi. (<fr., engl. *flic-flac*)

flícker *s. n.* *(psih.)* fenomen de fuziune parțială și fluctuantă a senzațiilor cînd stimularea intermitentă ajunge la o frecvență critică. (<engl. *flicker*, licărire)

flicténă *s. f.* veziculă a pielii apărută prin acumularea în epidermă a unei serozități transparente. (<fr. *phlyctène*, cf. gr. *phlyktaina*, bășică)

flictenoíd, -ă *adj.* care are aspectul unei flictene. (<fr. *phlycténoïde*)

flictenulár, -ă *adj.* care prezintă mici flictene. (<fr. *phlycténulaire*)

flictenúlă *s. f.* flictenă mică. (<fr. *phlycténule*)

flígorn *s. n.* instrument de suflat, din alamă, cu clape, asemănător trompetei, dar cu pavilionul mai larg. (<germ. *Flügelhorn*)

fligorníst *s. m.* cîntăreț la fligorn. (<*fligorn* + *-ist*)

flint *s. n.* varietate naturală de opal. ○ *sticlă ~* = sticlă optică formată dintr-un amestec de silicați de plumb și de potasiu, cu însușiri speciale foarte dispersive. (<germ. *Flint*, engl. *flint*)

flip *s. n.* băutură preparată dintr-un amestec de zahăr, ouă proaspete, vinuri aperitive sau licoroase, care se servește caldă sau rece la orice oră din zi. (<engl. *flip*)

flip-flop *s. n.* *(inform.)* basculă. (<engl. *flip-flop*)

flípper *s. n.* **1.** mic levier la jocul de biliard mecanic, care aduce bila înapoi. **2.** jocul însuși. (<fr., engl. *flipper*)

flírt *s. n.* **1.** schimb de complimente și amabilități între două persoane de sex opus; galanterie, cochetărie. **2.** legătură de dragoste ușoară, nestatornică; aventură. ● persoană cu care se întreține o astfel de legătură. (<fr. *flirt*)

flirtá *vb. intr.* a fi în flirt cu cineva. (<fr. *flirter*)

fliș *s. n.* formație detritică alcătuită din conglomerate, gresii, argilă și marnă, sedimentate la fundul unei mări și devenite apoi, prin ridicarea acestuia, lanț muntos. (<fr. *flysch*)

flobafén *s. n.* materie colorantă brună sau roșcată din scoarța arborilor. (<fr. *phlobaphène*)

flocón *s. n.* *(chim.)* aglomerare de particule, mai ales în soluții sau suspensii coloidale. (<fr. *flocon*)

floconós, -oásă *adj.* compus din flocoane; cu aspect de flocoane. (<fr. *floconeux*)

flocúl *s. n.* fiecare dintre regiunile discului solar care apar pe fotografii sub formă de nori strălucitori. (<engl. *flocule*, lat. *flocculus*, smoc mic)

floculá *vb. intr.* (despre soluții coloidale) a se coagula sub formă de flocoane. — *floculáre* s. f. (<fr. *floculer*)

floculánt, -ă *adj., s. n.* (agent) care provoacă flocularea. (<fr. *floculant*)

floculatór *s. n.* bazin circular pentru epurarea apelor prin floculație. (<fr. *floculateur*)

floculáție *s. f.* floculare. (<fr. *floculation*)

floculós, -oásă *adj.* cu aparență de flocoane; cu smocuri mici de peri. (<fr. *floculeux*)

flóe *s. n.* gheață care acoperă parțial mările nordice, plutind în blocuri. (<fr., engl. *floe*)

floém *s. n.* totalitatea vaselor liberiene care conduc seva elaborată în diferite părți ale plantelor lemnoase. (<fr. *phloème*, cf. gr. *phloios*, scoarță)

FLOG(O)- *elem. comp.* „flacără". (<fr. *phlog/o/-*, cf. gr. *phlox, phlogos*)

flogístic, -ă I. *adj.* de ardere; provenind din ardere. II. *s. n.* 1. substanță inexistentă, imaginată de alchimiști pentru a explica arderea; flogiston. 2. agent capabil să producă o inflamație. (<fr. *phlogistique*, cf. gr. *phlogistos*, inflamabil)

flogístón *s. n.* flogistic (II, 1). (<germ. *Phlogiston*)

flogopít *s. n.* varietate de mică asemănătoare cu biotitul, galben-brună, cu luciu sticlos, folosită ca izolant termic și electric. (<fr. *phlogopit*)

flogóză *s. f.* inflamație. (<fr. *phlogose*, gr. *phlogosis*)

flop *s. n.* salt pe spate, la săritura în înălțime sau cu prăjina. (<engl. *flop*)

flóppy-dísc *s. n.* *(inform.)* dischetă. (<engl. *floppy-disc*)

-flór v. f l o r i - .

florál, -ă *adj.* referitor la floare, al florii. ● care reprezintă o floare, în formă de floare. (<fr. *floral*, lat. *floralis*)

florár *s. n.* pistolet (2). (<*flori-* + *-ar*)

flóră *s. f.* totalitatea plantelor dintr-o anumită regiune sau dintr-o perioadă geologică. ○ ~ *microbiană* = microorganismele care trăiesc într-un anumit mediu. (<fr. *flore*, cf. *Flotii*, zeița florilor și a grădinilor, la romani)

flóreál *s. n.* a opta lună a calendarului republican francez (20 aprilie — 20 mai). (<fr. *floréal*)

florentín, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Florența. ● *(s. n.)* dialect vorbit de florentini. II. *adj. stil* ~ = stil arhitectonic rezultat din combinarea proporțiilor mari și severe ale stilului antic cu eleganța stilurilor bizantin și roman; *pălărie* ~*ă* (și *s. f.*) = pălărie (din împletitură de pai) cu boruri largi și împodobită cu flori. (<fr. *florentin*, it. *fiorentino*, cf. *Florența*, oraș în Italia)

florentinísm *s. n.* 1. locuțiune caracteristică vorbirii florentine. 2. afectare în imitarea florentinilor (în vorbire etc.). (<it. *fiorentinismo*)

florescéнță *s. f.* efectul acțiunii de a înflori; proprietate a unei plante de a se menține înfloritǎ. ● înflorire masivă. (<germ. *Floreszenz*)

florétă *s. f.* armă albă, lungă, flexibilă, cu lama în patru muchii, fără tăiș, folosită în exercițiile de scrimă. ● probă de scrimă care se practică cu această armă. (<fr. *fleuret*, germ. *Fleuret*)

floretíst, -ă *s. m. f.* sportiv luptător cu floreta. (<fr. *fleurettiste*)

FLORI-, -flór *elem. comp.* „floare". (<fr. *flori-, -flore*, cf. lat. *flos, floris*)

floribúnd, -ă *adj.* care înflorește abundent. (<lat. *floribundus*)

floricól, -ă *adj.* 1. referitor la floricultură. 2. (despre insecte) care trăiește pe flori; antofil. (<fr. *floricole*)

floricultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu floricultura. (<it. *floricultore*)

floricultúră *s. f.* ramură a horticulturii care se ocupă cu cultura plantelor ornamentale. (<fr. *floriculture*)

florid, -ă *adj.* (despre boli) în plină evoluție. (<lat. *floridus*)

floridée *s. f. pl.* rodoficee. (<fr. *floridées*)

floridínă *s. f.* pământ conținând calciu și magneziu, folosit la decolorarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale. (<fr. *floridine*)

florifér, -ă *adj.* care poartă flori. (<fr. *florifère*, lat. *florifer*)

florigén, -ă *adj., s. n.* (hormon) care stimulează deschiderea și maturizarea florilor. (<germ. *florigen*)

florigenéză *s. f.* proces de formare și dezvoltare a florilor. (<*flori-* + *-geneză*²)

florigrafíe *s. f.* descriere sistematică a florilor. (<fr. *florigraphie*)

florilégiu *s. n.* 1. culegere de extrase literare; antologie. 2. selecție de lucruri remarcabile. (<it. *florilegio*, fr. *florilège*)

florín *s. m.* 1. veche monedă de aur și de argint; fiorin. 2. gulden. 3. (în Anglia) monedă de 2 șilingi. (<germ. *Florin*, fr. *florin*)

floripár, -ă *adj.* (despre muguri) care nu produce decât flori. (<fr. *floripare*)

florist, -ă *s. m. f.* *(rar)* cel care confecționează și vinde flori artificiale; cel care vinde flori naturale. (<fr. *fleuriste*)

floristíc, -ă I. *adj.* referitor la flori, la floristică. II. *s. f.* 1. știință a cultivării florilor. 2. ramură a fitogeografiei care studiază răspândirea florei pe glob. (<fr. *floristique*, /II/ germ. *Floristik*)

floroglucínă *s. f.* substanță chimică, derivat al benzenului, cristalină, albă, solubilă în alcool și eter, folosită ca developator fotografic și în industria coloranților. (<fr. *phloroglucine*)

floscúl *s. n.* floare mică din inflorescența compozeelor. (<lat. *flosculus*)

flotá *vb.* I. *tr.* 1. a îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. 2. *(fig.)* a șovăi, a ezita, a sta la îndoială. II. *intr.* (despre o monedă) a avea o valoare variabilă în raport cu aurul sau cu altă monedă; *(p. ext.)* a se devaloriza. (<fr. *flotter*)

flotábil, -ă *adj.* 1. (despre corpuri) care are flotabilitate (1). 2. (despre ape curgătoare) care permite plutirea. (<fr. *flottable*)

flotabilitáte *s. f.* 1. capacitate de plutire a unui corp. ● raportul dintre volumul părții nescufundate și volumul total al unui corp plutitor. 2. proprietate a minereurilor de a putea fi separate prin flotație (1). (<fr. *flottabilité*)

flotáj *s. n.* flotare. (<fr. *flottage*)

flotánt, -ă I. *adj.* care plutește; plutitor. • *(s. m. pl.)* corpuri plutitoare transportate pe apele rîurilor sau ale canalelor. II. *s. m. f.* persoană care se găsește în trecere printr-o localitate, nelocuind stabil acolo. (<fr. *flottant*)

flotáre *s. f.* 1. acțiunea de a flota și rezultatul ei; flotaj. 2. *(text.)* trecere a unui fir dintr-un sistem (urzeală sau bătătură) peste două sau mai multe fire din celălalt sistem, la confecționarea țesăturilor ornamentale. 3. fiecare dintre mișcările ritmice de gimnastică în care corpul, întins aproape de pămînt, este ridicat și coborît prin extensiunea și îndoirea brațelor sprijinite cu palmele pe sol; flotație (2). (<*flota*)

flotáție *s. f.* 1. procedeu de separare a particulelor solide de dimensiuni mici din apă prin mărirea capacității de plutire cu ajutorul unor reactivi, folosit pentru separarea mineralelor utile din minereuri, precum și în sistemele de epurare a apelor. • separarea semințelor prin scufundarea lor în apă. 2. flotare. (<fr. *flottation*, engl. *flotation*)

flótă[1] *s. f.* 1. totalitatea (aero)navelor unei țări; grup important de (aero)nave afectate unei anumite regiuni sau unui anumit scop și puse sub o conducere unică. 2. lichid care conține diferite substanțe și asupra căruia se fac anumite operații de prelucrare. 3. bazin de tăbăcire cu zemuri concentrate a pieilor. (<fr. *flotte*)

flótă[2] *s. f.* postav asemănător fetrului. (<fr. *flôtre*)

flotílă *s. f.* 1. mare unitate navală militară care acționează pe fluvii sau pe lîngă litoral. 2. veche denumire a regimentului de aviație. (<fr. *flottille*)

flotól *s. n.* reactiv de flotație sintetic folosit ca spumant în locul uleiului de in. (<germ. *Flotol*)

flotór *s. n.* 1. sferă goală care plutește la suprafața lichidului dintr-un recipient, acționînd un dispozitiv care indică sau reglează nivelul lichidului; plutitor. 2. corp plutitor atașat unei plase pescărești ori unui dispozitiv lansat pe apă pentru a-i asigura plutirea. 3. baliză plutitoare care marchează punctele periculoase pentru navigație. 4. dispozitiv de plutire a hidroavioanelor. 5. cameră de aer care servește la menținerea pe suprafața apei a ouălor de țînțari. (<fr. *flotteur*)

flow /flău/ *s. n.* *(inform.)* curent, debit, flux. (<engl. *flow*)

flow-chart /flău-ceat/ *s. n.* diagramă de programare la calculatoarele electronice. (<engl. *flow-chart*)

flox *s. m.* plantă decorativă erbacee, originară din America de Nord, cu flori viu colorate, reunite în corimb în vîrful tulpinii; (*pop.*) brumărea. (<fr. *phlox*)

flu I. *adj. inv.* 1. (despre îmbrăcăminte) cu linii moi, vaporoase. 2. (despre fotografii) cu contururi imprecise, evanescente. II. *s. n.* efect fotografic de evanescență a contururilor imaginii. (<fr. *flou*)

fluáj *s. n.* 1. *(tehn.)* deformație lentă a unui material supus unor solicitări continue. 2. deformare a gheții sub influența presiunii exercitate de propria greutate. (<fr. *fluage*)

fluát *s. m.* fluorură folosită pentru impermeabilizarea, prin vopsire, a unor materiale de construcții. (<fr. *fluate*)

fluatizáre *s. f.* aplicarea de fluați peste unele materiale de construcție pentru a le impermeabiliza. (după fr. *fluatation*)

fluctuá *vb. intr.* a fi schimbător; a oscila, a varia. — *fluctuáre* *s. f.* (<lat. *fluctuare*)

fluctuánt, -ă *adj.* schimbător, nestatornic; nehotărît. (<fr. *fluctuant*, lat. *fluctuans*)

fluctuáție *s. f.* abatere foarte mică, întîmplătoare și temporară, față de o anumită stare, de un anumit reper. • fluctuare; oscilație, schimbare. — var. *fluctuațiune* *s. f.* (<fr. *fluctuation*, lat. *fluctuatio* < *fluctuare*, a pluti)

fluctuațiúne *s. f.* v. fluctuație.

fluctuénță *s. f.* senzație specială obținută la palparea digitală, dată de conținutul lichid al unei infecții colectate și abcedate. (după fr. *fluctuation*)

flúdor *s. n.* aliaj de cositor pentru lipit, tras în formă filară. (n. com.)

fluént, -ă *adj.* 1. (despre stil, vorbire) curgător, cursiv. 2. fluid (I, 2). (<fr. *fluent*, lat. *fluens*)

fluénță *s. f.* însușirea de a fi fluent. (<fr. *fluence*)

fluíd, -ă I. *adj.* 1. (despre corpuri) care curge; curgător. 2. (despre circulația rutieră) fără ambuteiaje, fluent (2). II. *s. n.* 1. corp lichid sau gazos care-și modifică forma sub acțiunea unor forțe oricît de mici. 2. *(fig.)* suflu, impuls, curent; emanație. (<fr. *fluide*, lat. *fluidus*)

fluidál, -ă *adj.* (despre structura rocilor eruptive) cu aspect fluidic. (<germ. *fluidal*)

fluídic, -ă *adj.* referitor la fluide; caracteristic unui fluid. (<fr. *fluidique*)

fluidifiánt, -ă *adj., s. n.* 1. (substanță) care micșorează viscozitatea unui fluid (bitum etc.) viscos. 2. (medicament) care face secrețiile bronhice mai fluide. (<fr. *fluidifiant*)

fluidifică *vb. tr.* a face (un corp) să devină fluid; a fluidiza. — *fluidificáre* *s. f.* (<fr. *fluidifier*)

fluiditáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este fluid; viscozitate redusă. 2. *(fig.)* schimbare; curgere; mlădiere, flexibilitate; cursivitate, coerență. (<fr. *fluidité*)

fluidizá *vb. tr.* 1. a efectua o fluidizare; a fluidifica. 2. a degaja circulația rutieră. (<fr. *fluidiser*)

fluidizánt *s. m.* fluidifiant. (<*fluidiza* + *-ant*)

fluidizáre *s. f.* acțiunea de a fluidiza. • operație prin care un material pulverulent, dispersat într-un fluid, capătă proprietăți asemănătoare cu cele ale unui lichid. (<*fluidiza*)

fluidizór *s. n.* aparat folosit pentru fluidizare. (<*fluidiza* + *-or*)

fluométru *s. n.* instrument pentru măsurarea debitelor de fluide, care curg prin conducte. (<fr. *fluomètre*)

fluór *s. n.* metaloid gazos din grupa halogenilor, galben-verzui, cu miros înăbușitor, toxic, foarte activ. (<fr. *fluor*, lat. *fluor*, scurgere)

fluorát, -ă *adj.* care conține fluor; fluorifer, fluoritic. (<fr. *fluoré*)

fluorclormetán *s. m. (pl.)* compuși organici obținuți prin substituția hidrogenului din metan cu fluor și clor. (<*fluor* + *clor* + *metan*)

fluorén *s. m.* hidrocarbură aromatică polinucleară, folosită în diverse sinteze organice. (<fr. *fluorène*)

fluoresceínă *s. f.* materie colorantă galbenă, care la fluorescență devine verde, extrasă din rezorcină și folosită în hidrografie și în farmacie. (<fr. *fluorescéine*)

fluoreseént, -ă *adj.* (despre substanțe) care prezintă fluorescență; bazat pe fluorescență. ○ *tub* ~ = izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice în vapori de mercur aflați într-un tub de sticlă. (<fr. *fluorescent*)

fluorescénță *s. f.* proprietate a unor substanțe de a emite lumină sub influența unor radiații electromagnetice. (<fr. *fluorescence*)

fluorfosgén *s. n.* substanță toxică sufocantă, de luptă. (<fr. *fluorphosgène*)

fluorhídric *adj. acid* ~ = acid rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul, sub formă de gaz incolor, cu miros înăbușitor, toxic. (<fr. *fluorhydrique*)

FLUORI- v. fluoro-.

fluórie, -ă *adj. terapeutică* ~*ă* = folosirea terapeutică a compușilor fluorului. (<fr. *fluorique*)

fluorifér, -ă *adj.* fluorat. (<fr. *fluorifère*)

fluorimétric, -ă *adj.* referitor la fluorimetrie. (<fr. *fluorimétrique*)

fluorimetríe *s. f.* metodă fizico-chimică de analiză bazată pe măsurarea intensității fluorescenței substanțelor; fluorometrie. (<fr. *fluorimétrie*)

fluorimétru *s. n.* aparat folosit în fluorimetrie; fluorometru. (<fr. *fluorimètre*)

fluorínă *s. f.* fluorură naturală de calciu. (<fr. *fluorine*)

fluorític, -ă *adj.* fluorat. (<fr. *fluoritique*)

fluorizá *vb. tr.* 1. a impregna cu fluor un obiect pentru a-l face impermeabil. 2. a trata cu fluor apa de băut în scopul combaterii cariilor dentare. — *fluorizáre* s. f. (<fr. *fluoriser*)

FLUORO-/FLUORI- *elem. comp.* „flux", „fluorescență". (<fr. *fluoro-*, *fluori-*, cf. lat. *fluor, -oris*, curgere, lichid)

fluorografíe *s. f.* procedeu fotografic de gravură pe sticlă cu ajutorul acidului fluorhidric. (<fr. *fluorographie*)

fluoreométric, -ă *adj.* referitor la fluorometrie. (<fr. *fluorométrique*)

fluorometríe *s. f.* fluorimetrie. (<fr. *fluorométrie*)

fluorométru *s. n.* fluorimetru. (<fr. *fluoromètre*)

fluoroscóp *s. n.* 1. instrument folosit în fluoroscopie. 2. ecran radioscopic plasat într-o cameră obscură portativă, pentru observarea substanțelor fluorescente. (<fr. *fluoroscope*)

fluoroscopíe *s. f.* 1. determinare vizuală a intensității fluorescenței cu ajutorul fluoroscopului. 2. examen radiologic al fluorescenței tegumentelor la razele ultraviolete făcut cu ajutorul fluoroscopului. (<fr. *fluoroscopie*)

fluoróză *s. f.* intoxicație cronică cu fluor. (<fr. *fluorose*)

fluorurárle *s. f.* introducere a fluorului în molecula substanțelor organice. (<fr. *fluoruration*)

fluorúră *s. f.* compus al fluorului cu diferite elemente sau radicali organici; sare a acidului fluorhidric. (<fr. *fluorure*)

flútă *s. f.* velier din sec. XVII-XIX, armat ușor, destinat transportului de materiale. (<fr. *flûte*)

flutter /flátăr/ *s. n.* 1. stare de contracție rapidă a mușchiului cardiac cu o frecvență foarte mare, în care inima nu mai poate pompa nimic. 2. oscilație a structurilor elastice ale unei aeronave, produsă de forțele aerodinamice la vitezele mari. (<engl., fr. *flutter*)

fluviál, -ă *adj.* referitor la un fluviu; fluviatil. (<fr. *fluvial*, lat. *fluvialis*)

fluviatíl, -ă *adj.* 1. fluvial. 2. (despre plante, organe vegetale) care cresc în apele curgătoare. (<fr. *fluviatile*, lat. *fluviatilis*)

FLUVIO- *elem. comp.* „curgător", „fluent". (<fr. *fluvio-*, cf. lat. *fluvius*, râu, fluviu)

fluvioglaeiár, -ă *adj.* care se referă deopotrivă la fluvii și ghețari. ○ *con* ~ = glacis format din aluviuni de origine fluviatilă și glaciară. (<fr. *fluvio-glaciaire*)

fluviográf *s. n.* fluviometru înregistrator. (<fr. *fluviographe*)

fluviomarín, -ă *adj. (geol.;* despre depozite) format în regiunea deltelor, la limita dintre apele fluviale și cele marine. (<fr. *fluvio-marin*)

fluviométric, -ă *adj.* referitor la măsurarea nivelului și debitului cursurilor de apă. (<fr. *fluviométrique*)

fluviométru *s. n.* aparat pentru măsurarea variațiilor de nivel ale unei ape curgătoare. (<fr. *fluviomètre*)

flúviu *s. n.* 1. apă curgătoare cu debit mare, care se varsă în mare sau în ocean. 2. *(fig.)* ceea ce are un curs continuu; șuvoi; potop; revărsare. (<lat. *fluvius*)

flux *s. n.* 1. creștere periodică a nivelului apei mărilor și oceanelor sub influența mișcării de rotație a Pământului și a atracției Lunii și a Soarelui. 2. *(fig.)* mare cantitate, revărsare, creștere, șuvoi, val. 3. *(fiz.)* curent, mișcare de particule. ○ ~ *luminos* = energie radiantă emisă de un izvor de lumină într-o unitate de timp; ~ *electric* = produs dintre inducția electrică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate; ~ *magnetic* = totalitatea liniilor de forță care trec printr-un corp oarecare. 4. ~ *tehnologic* = succesiunea operațiilor într-un proces tehnologic. 5. ~ *de informație* = ansamblu de date, informații și decizii necesare desfășurării unei anumite operații sau activități; raportul dintre cantitatea de informație și timpul în care ea este transmisă. 6. *(biol.)* circulație continuă și uniformă a unui lichid (sînge, sevă). 7. pulbere folosită în sudura automată. (<fr. *flux*, lat. *fluxus* < *fluere*, a curge)

fluxánt *s. n.* ulei special care se amestecă cu un bitum având punctul de topire înalt, pentru a-l face mai puțin casant. (<fr. *fluxant*)

fluxiúne *s. f.* concentrare a sîngelui sau a altor lichide în anumite țesuturi din cauza unei inflamații. ○ ~ *periodică* = boală de ochi la cal. (<fr. *fluxion*, lat. *fluxio*)

fluxmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea unui flux (luminos sau magnetic ori de apă). (<fr. *fluxmètre*)

foaiér *s. n.* 1. sală a unui teatru unde se reunesc actorii. 2. încăpere destinată spectatorilor în pauzele dintre acte. (<fr. *foyer*)

fob[1], **-ă** *adj.* (despre tranzacții comerciale maritime) în care prețul convenit înglobează toate uzurile pe care le va suferi marfa până la destinație. (<fr. *fob*, cf. engl. *f/ree/ o/n/ b/oard/*, franco la bord)

-fób[2]**-, -fobie** *elem. comp.* „(care are) aversiune, teamă (patologică)". (<fr. *-phobe*, *-phobie*, cf. gr. *phobos*)

fóbic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de fobie. (<fr. *phobique*)

fobíe[1] *s. f.* stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată. ● repulsie, antipatie pentru ceva. (<fr. *phobie*)

-fobíe[2] v. - f o b[2].

fobofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu avea stări obsesive de frică sau de repulsie. (<engl. *phobophobia*)

fobotaxíe *s. f.* reacție de îndepărtare a unui organ(ism) vegetal față de o excitație repulsivă. (<fr. *phobotaxie*)

fobúrg *s. n.* suburbie. (<fr. *faubourg*)

foc *s. n.* velă triunghiulară la prora unei nave, susținută de bompres. (<fr. *foc*)

focál, -ă *adj.* referitor la focar (1). ○ *distanță ~ă* = distanță dintre unul din focarele principale ale unui sistem optic central și planul principal corespunzător. (<fr. *focal*)

focalizá *vb. tr.* 1. a supune acțiunii de focalizare; a face să treacă printr-un singur punct toate razele unui fascicul. 2. a concentra eletoate razele unui fascicul. 2. a concentra elemente diverse. (<fr. *focaliser*)

focalizáre *s. f.* acțiunea de a focaliza și rezultatul ei. ● concentrarea într-un focar a razelor de unde sau de particule în mișcare; focalizație, focusare. ○ operația de punere la punct a unui instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar. (<*focaliza*)

focalizatór, -oáre I. *adj.* care focalizează. II. *s. n.* dispozitiv de focalizare. (<fr. *focalisateur*)

focalizáție *s. f.* focalizare. (<fr. *focalisation*)

focár *s. n.* 1. punct în care se reunesc razele luminoase emanate de o anumită sursă luminoasă și care sînt reflectate sau refractate de un sistem optic. 2. punct în care se reunesc razele vectoare ale unei curbe. 3. parte a unei mașini, a unui aparat sau a unei instalații de încălzit în care se produce arderea combustibilului. 4. *(fig.)* centru, loc unde se string și de unde se răspîndesc anumite idei, influențe etc. 5. centru al unui proces inflamator; loc din care se răspîndește o anumită boală. (după fr. *foyer*)

fócă *s. f.* mamifer amfibiu din ordinul pinipedelor, cu corpul alungit și cu picioarele transformate în înotătoare. (<fr. *phoque*, lat. *phoca*, gr. *phoke*)

focenídе *s. f. pl.* familie de mamifere acvatice avînd ca tip marsuinul. (<lat. *phocaenidae*, cf. *phocaena*, marsuin)

fochíst *s. m.* lucrător care îngrijește focul unei mașini cu aburi. (<it. *fochista*)

focíde *s. f. pl.* familie de mamifere acvatice avînd ca tip foca. (<lat. *phocidae*, cf. *phoca*, focă)

focomél *s. m.* monstru care prezintă focomelie. (<fr. *phocomèle*)

focomelíe *s. f.* malformație congenitală constînd în aceea că mîinile și picioarele, ca niște bonturi, sînt inserate direct pe trunchi. (<fr. *phocomélie*, cf. gr. *phoke*, focă; *melos*, extremitate)

focométric, -ă *adj.* referitor la focometrie. (<fr. *focométrique*)

focométrie *s. f.* capitol al opticii care are ca obiect determinarea distanței focale a sistemelor optice. (<fr. *focométrie*)

focométru *s. n.* aparat folosit în focometrie. (<fr. *focomètre*)

focós *s. n.* dispozitiv de aprindere a încărcăturii explozive la proiectilele de artilerie, la bombe, mine etc. (<*foc* + *-os*)

focóso *j-zo/ adv. (muz.)* cu foc, înflăcărat, pasionat. (<it. *focoso*)

fócus *s. n.* 1. bacterii localizate cel mai adesea în gură și faringe, care răspîndesc în sînge focare de infecție. 2. focar, la lentile și oglinzi. (<germ. *Fokus*, fr. *focus*)

focusáre *s. f. (rar)* focalizare. (după germ. *fokussieren*)

fódră *s. f.* căptușeală din scînduri aplicată pe pereții care separă încăperile unei nave. (<it. *fodra*)

foehn /fön/ *s. n.* 1. vînt cald și uscat care bate în munții Alpi. 2. aparat electric pentru uscarea părului cu ajutorul unor curenți de aer cald. (<germ. *Föhn*)

foggára *s. f.* galerie subterană de irigație în Sahara. (<fr. *foggara* < cuv. ar.)

folletá *vb. tr.* a răsfoi, a frunzări (o carte). (<fr. *feuilleter*)

folletón *s. n.* articol de ziar care tratează teme de actualitate și care se publică într-un spațiu anume rezervat. ● fragment dintr-un roman de aventuri publicat într-un ziar sau într-o revistă. ○ *roman ~* = roman publicat pe fragmente în reviste sau ziare. ● parte a unui ziar unde se publică astfel de articole sau fragmente de roman. (<fr. *feuilleton*)

folletonism *s. n. (rar)* arta sau știința foiletoanelor. (<fr. *feuilletonisme*)

folletoníst, -ă *s. m. f.* autor de foiletoane. (<fr. *feuilletoniste*)

foiletonístic, -ă I. *adj.* (scris) în genul foiletonului. II. *s. f.* 1. arta de a scrie foiletoane. 2. totalitatea foiletoanelor din presă sau ale unui autor. (<*foileton* + *-istică*)

foltáj *s. n.* prăjitură, plăcintă din foi. (<fr. *feuilletage*)

folclór *s. n.* 1. totalitatea tradițiilor, a obiceiurilor și creațiilor artistice populare (literare, muzicale, coregrafice etc.) ale unei țări sau regiuni. 2. folcloristică. (<fr., engl. *folklore*)

folclórie, -ă *adj.* referitor la folclor, de folclor; folcloristic. (<fr. *folklorique*)

folclorísm *s. n.* preocupare pentru folclor; tendință de a exagera elementul folcloric în artă și literatură sau în lucrări teoretice. (<fr. *folklorisme*)

folclorist, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu culegerea și studierea materialului folcloric; specialist în folcloristică. (<fr. *folkloriste*)

folcloristic, -ă **I.** *adj.* folcloric. **II.** *s. f.* știință care se ocupă cu studiul creației folclorice sub toate aspectele; folclor (2). (<germ. *folkloristisch*, /II/ germ. *Folkloristik*, rus. *folkloristika*)

folclorizá *vb. tr.* a da unei lucrări, unei compoziții, unui dans etc. caracter folcloric. — *folclorizáre* s. f. (<*folclor* + *-iza*)

folclorizánt, -ă *adj.* care folclorizează. (<*folcloriza* + *-ant*)

foleobiónt *s. n.* organism care trăiește în cavități, crăpături sau peșteri. (<fr. *pholéobionte*; cf. gr. *pholeos*, cavitate, cavernă)

folía *s. f.* **1.** vechi dans portughez de carnaval, cu mișcare rapidă, care se execută cu acompaniament de castaniete; melodia corespunzătoare. **2.** piesă muzicală pentru variații instrumentale sau vocale, dezvoltată în sec. XVIII. (<it. *follia*, port., sp. *folia*)

foliacéu, -ee *adj.* **1.** de natura frunzelor, care seamănă cu o frunză. **2.** (despre muguri) în care se dezvoltă frunza. (<fr. *foliacé*, lat. *foliaceus*)

foliánt *s. n.* carte de format mare, in-folio. (<germ. *Foliant*)

foliár, -ă *adj.* referitor la frunze. (<fr. *foliaire*)

foliát, -ă *adj.* **1.** cu frunze, frunzos. **2.** *(chim., geol.)* dispus în lame subțiri. (<fr. *folié*)

foliáție *s. f.* **1.** mod de așezare a frunzelor în mugur. **2.** proprietate a unor roci de a se desface ușor de pe anumite suprafețe paralele. — var. *foliațiune* s. f. (<fr. *foliation*)

foliațiúne *s. f.* v. foliație.

fólic *adj. acid* ~ = principiu antianemic care se găsește în frunzele de spanac, în ficat și în numeroase alimente. (<fr. *folique*)

folícul *s. m.* mică formație anatomică în formă de sac. ○ ~ *ovarian* = folicul în partea externă a ovarului, care conține ovulul și secretă foliculina. ● înveliș conjunctiv al rădăcinii părului. (<fr. *follicule*, lat. *folliculus*, săculeț)

foliculár[1] *s. m.* *(peior.)* scrib, gazetăraș. (<fr. *folliculaire*)

folicular[2], **-ă** *adj.* referitor la foliculi. ○ *hormon* ~ = foliculină. (<fr. *folliculaire*)

folículă *s. f.* fruct uscat unicarpelar, cu dehiscență longitudinală. (<fr. *follicule*)

folículină *s. f.* hormon sexual feminin secretat de foliculul ovarian; hormon folicular, estronă. (<fr. *folliculine*)

folículinemíe *s. f.* prezența foliculinei în sînge. (<fr. *folliculinémie*)

folículinuríe *s. f.* prezența foliculinei în urină. (<fr. *folliculinurie*)

folículită *s. f.* inflamație purulentă a rădăcinii părului, produsă de microbi piogeni sau de ciuperci. (<fr. *folliculite*)

folículóm *s. n.* tumoare benignă dezvoltată din celulele foliculului ovarian. (<fr. *folliculome*)

folículostimulínă *s. f.* gonadostimulină. (<fr. *folliculostimuline*)

folículózā *s. f.* conjunctivită la copii, caracterizată prin apariția de mici granulații pe conjunctivă. (<fr. *folliculose*)

fólie[1] *s. f.* foaie subțire de material plastic din care se fac pelerine, glugi, umbrelușe pentru ploaie etc.; foaie subțire din metal. (<germ. *Folie*)

folie[2] *s. f.* *(livr.)* nebunie, demență. ● *(fam.)* lucru extraordinar, grozăvie, teribilitate. (<fr. *folie*)

fólio *s. n.* **1.** foaie de hîrtie îndoită o singură dată și formînd o coală de format mare, numerotată pe o singură parte. v. in-folio. ● număr al unei pagini. **2.** peliculă care, aplicată pe o hîrtie subțire, servește la imprimarea titlurilor pe copertele legate în pînză sau piele. (<fr. *folio*)

foliolár, -ă *adj.* care aparține foliolelor. (<fr. *foliolaire*)

foliolát, -ă *adj.* (despre frunze compuse) format din foliole. (<fr. *foliolé*)

foliólă *s. f.* fiecare dintre frunzulițele care formează o frunză compusă. (<fr. *foliole*, lat. *foliolum*)

fólium *s. n.* **1.** formație anatomică în formă de frunză. **2.** curbă geometrică semănînd cu o frunză. (<lat. *folium*)

folk **I.** *s. n.* **1.** curent în muzică, sculptură, arta grafică etc., care propagă prelucrarea unor tradiții populare. **2.** producție artistică avînd la bază principiile acestui curent; folclor prelucrat artistic. **II.** *adj. inv.* care aparține folkului (I). (<amer. *folk/music/*)

Fólketing *s. n.* parlamentul în Danemarca. (<germ. *Folketing*)

folkíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț, interpret de muzică folk. (<*folk* + *-ist*)

folkróck *s. n.* combinație efemeră, înfloritā prin 1965, între tradițiile cîntecului american și sonoritățile rock-and-rollului. (<amer. *folk-rock*)

folk-sóng *s. n.* gen de cîntec cuprinzînd atît cîntecele folclorice, redate mai mult sau mai puțin modernizat, cît și piese originale în aceeași manieră (sonorități simple, texte ancorate în realitatea imediată, acompaniament chitaristic acustic). (<engl. *folk song*)

fomentá *vb. tr.* *(livr.)* **1.** a aplica un medicament extern și local cald. **2.** *(fig.)* a suscita sau întreține (un sentiment, o acțiune nefastă). (<fr. *fomenter*, lat. *fomentare*)

fomentáție *s. f.* **1.** *(livr.)* aplicare a unui medicament cald pe o parte a corpului; compresă. **2.** *(fig.)* acțiunea de a pregăti sau întreține o stare de agitație, un sentiment etc. (<fr. *fomentation*, lat. *fomentatio*)

fomentós, -oásă *adj.* *(livr.)* agitator, provocator. (<fr. *fomenteux*)

fon[1] *s. m.* unitate de măsură a intensității auditive egală cu intensitatea unui sunet care este de 1,26 ori mai mare decît intensitatea pragului auditiv inferior. (<fr. *phone*, gr. *phone*, sunet)

FON[2]**(O)-, -fón, -fonie** *elem. comp.* „sunet, voce". (<fr. *phon/o/-*, *-phone*, *-phonie*, cf. gr. *phone*)

fonastenie *s. f.* oboseală a organelor vocale. (<fr. *phonasthénie*)

fonatór, -oáre *adj.* care produce sunetele vorbirii. ○ *organ* (sau *aparat, canal*) ~ = organ (sau aparat, canal) care produce sunetele vorbirii. (<fr. *phonateur*)

fonáție *s. f.* v. fonațiune.

fonațiúne *s. f.* ansamblul factorilor de producere a vocii. — var. *fonație* s. f. (<fr. *phonation*)

fonce /fon-sé/ *adj. inv.* (despre culori) închis. (<fr. *foncé*)

fonciéră *s. f. (rar)* impozit funciar. (<fr. *foncière*)

fond *s. n.* **I. 1.** ceea ce este esențial într-un lucru, conținut. ○ *articol de* ~ = articol care tratează o problemă importantă actuală; editorial; ~ *lexical principal* = partea esențială și cea mai stabilă a vocabularului unei limbi, cuprinzînd cuvintele care exprimă noțiunile fundamentale din viața și activitatea oamenilor și constituind baza pentru formarea de cuvinte noi. ○ *în* ~ = în realitate, de fapt. **2.** trăsăturile de bază ale caracterului, ale individualității unei persoane. **3.** culoare de bază a unui tablou, a unei țesături etc. din care se detașează figurile, detaliile; fundal. • strat de culoare sau ornament peste care se tipărește un text. **4.** *(sport)* alergare de rezistență pe distanță lungă. **5.** *(fiz.)* radiație greu de înlăturat sau inevitabilă, cu caracter parazit, în prezența căreia se efectuează o experiență sau măsurare. **II. 1.** totalitatea mijloacelor materiale și bănești de care dispune o întreprindere, o instituție etc. ○ ~ *de acumulare* = parte a venitului național pe seama căreia se realizează creșterea și perfecționarea producției, se creează rezerve și se asigură sporirea fondurilor și rezervelor materiale din sfera neproductivă. **2.** totalitatea bunurilor, a valorilor dintr-un anumit domeniu. ○ ~ *de cărți* = totalitatea cărților pe care le posedă o bibliotecă. (<fr. *fond*)

fondá *vb.* v. funda.

fondáco *s. n.* **1.** prăvălie, magazin unde se vindeau diferite mărfuri. **2.** han medieval pentru negustori (mai ales pe coastele mediteraneene). (<it. *fondaco*)

fondánt, -ă **I.** *adj.* care se topește (în gură). ○ *bomboană* ~*ă* (și *s. f.*) = bomboană cu fondant (II,3). **II.** *s. m.* **1.** aditiv care formează împreună cu altă substanță un compus cu punctul de topire inferior punctului de topire al componenților. **2.** medicament care ajută la reducerea unei inflamații. **3.** compoziție aromată asemănătoare șerbetului, rezultată prin fierberea unui amestec de zahăr, apă și glucoză, care servește ca umplutură pentru bomboane etc. (<fr. *fondant*)

fondatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care fundează ceva; întemeietor; ctitor. (<fr. *fondateur*)

fonderíe *s. f (rar)* instalație metalurgică în care se topesc minereurile pentru a se extrage din ele metalele; topitorie, turnătorie. (<fr. *fonderie*)

fondíst, -ă *s. m. f.* sportiv care susține probe atletice de fond. (<it. *fondista*)

fonđ /-dă/ *s. n.* **1.** *(pict., fot.)* diminuare progresivă a intensității culorii, imaginii. **2.** efect cinematografic constînd în apariția sau dispariția gradată a imaginii. ○ ~ *de sunet* = semn de punctuație cinematografic care marchează pe plan sonor trecerea de la o secvență la alta, de la un loc la altul etc., constînd în dispariția treptată a sunetului. (<fr. *fondu*)

foném *s. n.* cea mai mică unitate fonică sau sonoră a unei limbi, avînd funcția de a alcătui și de a deosebi între ele cuvinte sau forme gramaticale ale unuia și aceluiași cuvînt. (<fr. *phonème*, gr. *phonema*, sunet)

fonemátic, -ă **I.** *adj.* fonemic. **II.** *s. f.* parte a fonologiei care studiază în special fonemele; *(rar)* fonologie. (<fr. *phonématique*)

fonémic, -ă *adj.* referitor la fonem; fonematic. (<fr. *phonémique*)

fonendoscóp *s. n.* stetoscop (1). (<fr. *phonendoscope*)

fonendoscopíe *s. f.* **1.** ascultare a zgomotelor cardiace cu ajutorul fonendoscopului. **2.** delimitare a unui organ anatomic cu fonendoscopul, aplicat la nivelul acestuia. (<fr. *phonendoscopie*)

fonétic, -ă **I.** *adj.* referitor la sunetele limbii, la fonetică. ○ *ortografie* ~*ă* = ortografie în care scrierea cuvintelor se face după felul cum se pronunță. **II.** *s. f* ramură a lingvisticii care studiază structura sonoră, modificările și legile după care se modifică sunetele unei limbi. ○ ~ *funcțională* = fonologie. (<fr. *phonétique*, gr. *phonetikos*, de sunet)

fonetician, -ă *s. m. f.* specialist în fonetică. (<fr. *phonéticien*)

fonetísm *s. n.* **1.** totalitatea formelor utilizate într-o limbă. **2.** mod de pronunțare propriu unei limbi, unui dialect sau grai. (<fr. *phonétisme*)

fonetíst, -ă *s. m. f.* adept al ortografiei fonetice. (<fr. *phonétiste*)

fóngus *s. n.* fungozitate. (<fr. *fongus*, cf. lat. *fungus*, ciupercă)

fonlatríe *s. f.* disciplină medicală care studiază tulburările și afecțiunile vocii. (<fr. *phoniatrie*)

fonlátru, -ă *s. m. f.* medic specialist în fonlatrie. (<fr. *phoniatre*)

fónic, -ă *adj.* **1.** format din sunete, referitor la sunete. **2.** (despre consoane) care se pronunță cu vibrarea coardelor vocale; sonor. (<fr. *phonique*)

fonie[1] *s. f.* calitate a sunetelor limbii rezultate din vibrarea coardelor vocale în timpul pronunțării lor; sonoritate (a sunetelor limbii). (<fr. *phonie*)

-fonie[2] v. fon[2](o)-.

FONO- v. fon[2](o)-.

fononbsorbánt, -ă *adj.* (despre un material) care absoarbe sunetele. (<engl. *phonoabsorbant*)

fonoangelografíe *s. f.* *(med.)* metodă de înregistrare grafică a zgomotelor vaselor. (<fr. *phonoangéiographie*)

fonoangelográmă *s. f.* imagine înregistrată prin fonoangeiografie. (<fr. *phonoangéiogramme*)

fonoangelologíe *s. f.* studiul zgomotelor vaselor sangvine sau limfatice. (<fr. *phonoangéiologie*)

fonoarteriografíe *s. f.* metodă de înregistrare grafică a sufluriilor arteriale în tulburările circulației periferice. (<fr. *phonoartériographie*)

fonoarteriográmă *s. f.* imagine obținută prin fonoarteriografie. (<fr. *phonoartériogramme*)

fonoaudiológic, -ă *adj.* referitor la fonoaudiologie. (<fr. *phonoaudiologique*)

fonoaudiologíe *s. f.* știință care studiază relațiile dintre funcțiile auditivă și fonatoare. (<fr. *phonoaudiologie*)

fonocardiográf *s. f.* aparat folosit în fonocardiografie. (<fr. *phonocardiographe*)

fonocardiografíe *s. f.* metodă de înregistrare grafică a zgomotelor inimii. (<fr. *phonocardiographie*)

fonocardiográmă *s. f.* înregistrare grafică obținută la fonocardiograf. (<fr. *phonocardiogramme*)

fonoconfórt *s. n.* ansamblu de condiții care fac o locuință comodă, plăcută din punctul de vedere al izolării fonice. (<engl. *phonoconfort*)

fonocriminalístică *s. f.* domeniu al criminalisticii care cuprinde metode, procedee și tehnici de cercetare având ca obiect examinarea sunetelor sau zgomotelor emise de ființe sau de obiecte în scopul identificării și stabilirii falsurilor. (<*fono-* + *criminalistică*)

fonofílm *s. n.* film pentru nevăzători. (<*fono-* + *film*)

fonofobíe *s. f.* teamă patologică de a vorbi cu voce tare. (<engl. *phonophobia*)

fonogénic, -ă *adj.* (despre voce sau instrumente) care se pretează la o bună reproducere, înregistrare. (<fr. *phonogénique*)

fonogenie *s. f.* însușirea de a fi fonogen. (<fr. *phonogénie*)

fonoghíd *s. n.* mic aparat sonor portativ pus la dispoziția vizitatorilor unei expoziții, care conține (înregistrată pe bandă de magnetofon) o descriere a sălilor acesteia. (<fr. *phonoguide*)

fonográf *s. n.* aparat de înregistrare și redare a sunetelor cu ajutorul unui disc din material plastic. (<fr. *phonographe*)

fonografiá *vb. tr. (rar)* a efectua o fonografie. — *fonografiére* s. f. (<*fonografie*)

fonográfic, -ă *adj.* referitor la fonograf sau fonografie. (<fr. *phonographique*)

fonografíe *s. f.* înregistrare grafică a sunetelor. (<fr. *phonographie*)

fonográmă *s. f.* **1.** înregistrare a sunetelor cu mijloace electrice, mecanice etc. **2.** telegramă telefonată. (<fr. *phonogramme*)

fonográmic, -ă *adj.* referitor la fonogramă. (<fr. *phonogrammique*)

fonoizolánt, -ă *adj.* izolant fonic. (<*fono-* + *izolant*)

fonoizolatór, -oáre *adj.* (despre materiale) izolator fonic; insonorizant. (<fr. *phonoisolateur*)

fonolingvístic, -ă *adj.* (despre un laborator de învățare a limbilor străine) care utilizează mijloace (audio)vizuale. (<*fono-* + *lingvistic*)

fonolít *s. n.* rocă microlitică efuzivă care la lovire se desface în plăci subțire, producînd un sunet caracteristic. (<fr. *phonolithe*)

fonolític, -ă *adj.* alcătuit din fonolit. (<fr. *phonolitique*)

fonológ, -ă *s. m. f.* specialist în fonologie. (<fr. *phonologue*)

fonológic, -ă *adj.* referitor la fonologie sau la foneme. (<fr. *phonologique*)

fonologíe *s. f.* ramură a foneticii care studiază fonemele din punctul de vedere al structurii sonore și al funcției lor lingvistice; fonetică funcțională. (<fr. *phonologie*)

fonométric, -ă *adj.* referitor la fonometrie. (<fr. *phonométrique*)

fonometríe *s. f.* măsurarea intensității sunetelor. (<fr. *phonométrie*)

fonométru *s. n.* instrument folosit în fonometrie. (<fr. *phonomètre*)

fonomímic, -ă *adj. metodă ~ă* = metodă de însușire a literelor de către copii, constînd în fixarea sunetului în mod vizual prin gestică și mimică; fononimie. (<it. *fonomimico*)

fonomímie *s. f.* reprezentare a sunetelor vorbirii (fonemelor) cu gesturi (folosită mai ales între surdomuți). (<it. *fonomimia*)

fonomontáj *s. n.* program radiofonic realizat în laborator prin combinarea de diverse înregistrări magnetice obținute separat. (<fr. *phonomontage*)

fonón *s. m.* particulă fictivă asociată vibrațiilor, care se propagă prin masa unui corp cristalin, avînd frecvențe comparabile cu cele ale sunetelor. (<fr. *phonon*)

fonoscóp *s. n.* instrument medical folosit în fonoscopie. (<engl. *phonoscope*)

fonoscopíe *s. f.* înregistrare fotografică a zgomotelor inimii. (<fr. *phonoscopie*)

fonospectrál, -ă *adj.* referitor la spectrul semnelor vorbirii. (<engl. *phonospectral*)

fonostetográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea zgomotelor intratoracice (cardiace sau pulmonare). (<fr. *phonostéthographe*)

fonotaxíe *s. f. (biol.)* mișcare de reacție a unui organism determinată de o excitație sonoră. (<fr. *phonotaxie*)

fonotecáre *s. f.* selecționare (pentru fonotecă) a părții utile a înregistrărilor efectuate pe benzi de magnetofon sau pe pelicule cinematografice. (<*fonotecă*)

fonotécă *s. f.* arhivă de înregistrări sonore (pe discuri, pe benzi magnetice etc.). (<fr. *phonothèque*)

fonoterapíe *s. f.* folosirea vibrațiilor sonore în scop terapeutic. (<*fono-* +*-terapie*²)

fonotíp *s. n.* aparat care transformă sunetele în semne grafice. (<engl. *phonotype*)

fontanélă *s. f.* spațiu neosificat în partea superioară a craniului unui nou-născut; moalele capului. (<fr. *fontanelle*, lat. *fontanella*)

fóntă *s. f.* aliaj de fier și carbon folosit la elaborarea oțelului sau pentru turnarea unor piese. (<fr. *fonte*)

fontúră *s. f.* bară de oțel care susține și conduce acele la mașinile de tricotat. (<fr. *fonture*)

footing /fú-ting/ *s. n. (sport)* tip de antrenament în care se alternează cursele cu mersurile, pentru a întări rezistența gambelor și a respirației. (<engl. *footing* < *foot*, a merge pe jos)

for¹ *s. n.* **1.** piață publică în orașele romane, unde se făcea comerț, se țineau întruniri politice, se judecau procese etc. **2.** *(fig.)* adunare, colocviu. ● autoritate; instanță ○ *~ interior* = conștiință. **3.** forum. (<fr. *for*, lat. *forum*)

-fór² *elem. comp.* „care duce, care poartă". (<fr. *-phore*, cf. gr. *phoros*)

forá *vb. intr.* a găuri (prin săpare) pământul pentru a ajunge la straturi de țiței, la zăcămintele de minereu etc. — *foráre* s. f. (<fr. *forer*, lat. *forare*, a străpunge)

forábil, -ă *adj.* (despre roci) care poate fi forat. (<fr. *forable*)

forabilitáte *s. f.* însușire a rocilor de a fi ușor dislocate prin foraj. (<fr. *forabilité*)

foráibăr *s. n.* dispozitiv de metal cu care se blochează o ușă, o fereastră. (<germ. *Vorreiber*)

foráj *s. n.* forare. (<fr. *forage*)

forajíst *s. m.* muncitor petrolier specializat în foraje. (<*foraj* + *-ist*)

forámen *s. n.* *(biol.; anat.)* descizătură, orificiu de dimensiuni mici într-o structură. (<lat. *foramen*)

foraminifér, -ă I. *adj.* (despre roci, formații geologice) care conține foraminifere. II. *s. n. pl.* ordin de protozoare rizopode marine care au corpul acoperit cu o cochilie calcaroasă perforată de mici orificii. (<fr. *foraminifère[s]*)

forát *s. n.* forare. (<*fora*)

forbán *s. m.* *(livr.)* pirat, corsar; om care nu respectă nici o lege. ○ *~ literar* = plagiator. (<fr. *forban*)

fórceps *s. n.* instrument de forma unui clește, cu care se scoate fătul din uter în cazuri de nașteri dificile. (<fr., lat. *forceps*)

forcing /fórsing/ *s. n.* *(sport)* preluarea inițiativei de joc; exercitare a unei presiuni asupra adversarului. (<engl. *forcing*)

forcipresúră *s. f.* aplicarea pe un vas (lezat) a unei presiuni pentru a opri o hemoragie. (<fr. *forcipressure*)

fordísm *s. n.* sistem de organizare a muncii și de salarizare care urmărește sporirea maximă a intensității muncii prin divizarea extremă a acesteia pe operații organizate în flux continuu, pe bandă rulantă. (<fr. *fordisme*, cf. *Henry Ford*, industriaș amer.)

fordíst, -ă *adj.* referitor la fordism, propriu fordismului. (<it. *fordista*)

forechecking /forcechín/ *s. n.* *(hochei)* mijloc de stăvilire a atacului advers. (<engl. *forechecking*)

forestíer, -ă I. *adj.* referitor la păduri; silvic; (despre întreprinderi, industrie etc.) care prelucrează lemnul pădurilor. ○ *perdea ~ă* = fâșie de pădure plantată în scopul îmbunătățirii climei. II. *s. m. f.* funcționar în administrația forestieră. (<fr. *forestier*)

forézăˡ *s. f.* mașină de forat. (<fr. *foreuse*)

-forézăˀ *elem. comp.* „împrăștiere", „deplasare, migrație". (<fr. *-phorèse*, cf. gr. *phoresis*, transport)

forezíe *s. f.* *(biol.)* formă de conviețuire sporadică în care un organism dintr-o specie utilizează un organism din altă specie ca mijloc de transport. (<fr. *phorésie*, cf. gr. *phoresis*, transportare)

forfait /forfé/ *s. n.* *(sport)* 1. sumă pe care proprietarul unui cal angajat într-o cursă este obligat s-o plătească dacă nu-l lasă să alerge. 2. pierdere a unui drept ca penalizare pentru nerespectarea regulamentului de către un concurent sau o echipă. 3. *a declara ~* = a anunța că nu va participa la competiția la care era angajat. (<fr. *forfait*, engl. *forfeit*, amendă)

forfetá *vb. tr.* a declara forfait; a se sustrage. (după fr. *forfaire*)

forfetár, -ă *adj.* (despre tarife, taxe, impozite etc.) fixat dinainte la o sumă globală și invariabilă; în paușal. (<fr. *forfaitaire*)

forfetáre *s. f.* 1. impozit, taxă forfetară. 2. modalitate de finanțare a comerțului exterior care folosește combinat mai multe tehnici bancare bazate pe operații de scontare; vânzare—cumpărare de creanțe, concretizate în titluri de credit. (<*forfeta*)

fórhend *s. n.* *(tenis)* lovitură de dreapta a mingii, care se execută din poziția de așteptare, după care racheta se retrage înapoi și puțin în sus, concomitent cu răsucirea trunchiului spre dreapta. (<engl. *forehand*)

-forie *elem. comp.* „purtare, comportament, atitudine". (<fr. *-phorie*, cf. gr. *phorein*, a comporta)

fórint *s. m.* unitatea monetară în Ungaria. (<mag. *forint*)

forjá *vb. tr.* 1. a prelucra (un metal, un aliaj) prin deformare plastică la cald sau la rece, cu ajutorul presei și al ciocanului. 2. *(fig.)* a făuri, a crea. — *forjáre* s. f. (<fr. *forger*)

forjábil, -ă *adj.* care se poate forja. (<fr. *forgeable*)

forjabilitáte *s. f.* proprietate a metalelor și aliajelor de a fi forjabile. (<*forjabil* + *-itate*)

forjár *s. m.* forjor. (<*forjă* + *-ar*)

fórjă *s. f.* 1. instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării. 2. forjărie. (<fr. *forge*)

forjărie *s. f.* atelier în care se forjează; forjă (2). (<*forjă* + *-erie*)

forjór *s. m.* muncitor care lucrează la forjă; forjar. (<fr. *forgeur*)

-fórm *elem. comp.* „formă, aspect". (<fr. *-forme*, cf. lat. *forma*)

formá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a (se) face, a lua ființă. ● a (se) constitui, a (se) organiza. 2. a (se) educa, a (se) dezvolta; a crește. II. *tr.* (despre elemente multiple) a alcătui, a compune; a reprezenta. (<fr. *former*, lat. *formare*)

formáj *s. n.* acțiunea de a da formă unui obiect manufacturat; formare. (<fr. *formage*)

formál, -ă *adj.* 1. referitor la formă, care ține de aparență. ○ (despre logică) care studiază formele logice ca independente de conținutul lor concret determinat. ○ (despre concepte) care nu are referință externă. ● *(adv.)* în aparență. 2. formulat în termeni preciși, categorici. 3. făcut din formalism, de formă; superficial. 4. *(jur.;* despre acte) care, pentru a fi valabil, necesită anumite forme. 5. ceremonios, solemn. 6. *(inform.) gramatică ~ă* = concept matematic cuprinzând vocabularul și regulile necesare descrierii limbajelor; *limbaj ~* = limbaj generat de o gramatică formală. (<fr. *formel*, lat. *formalis*)

formaldehídă *s. f.* produs gazos cu miros iritant, solubil în apă, folosit la fabricarea rășinilor sintetice, a coloranților, medicamentelor;

cu dezinfectant etc.; aldehidă formică. (<fr. *formaldéhyde*)

formalínă *s. f.* formol. (<fr. *formaline*)

formalism *s. n.* **1.** concepție idealistă care rupe forma de conținut, reducînd procesul concret al dezvoltării istorice la forme exterioare și scheme abstracte. **2.** orientare estetică în artă care supraapreciază importanța formei, în dauna conținutului. **3.** respectarea birocratică, îngustă și superficială a formalității. ● atitudine conformistă, exagerată, protocolară. **4.** utilizare a modelelor formale în diferite științe. ● orientare metodologică în filozofia matematică contemporană care susține că matematica își găsește deplina ei justificare în construcția formală. ○ ~ *etic* = respectare pur formală a preceptelor și normelor morale. (<fr. *formalisme*)

formalíst, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (om) pătruns de formalism; protocolar. **2.** (cel) care ține mai mult la forme; birocrat. (<fr. *formaliste*)

formalitáte *s. f.* **1.** formă, regulă care trebuie respectată la îndeplinirea unui act pentru a-i da valabilitate. **2.** ceremonie, etichetă impusă de uzanțe, de politețe. (<fr. *formalité*)

formalizá *vb. I. tr.* a da un caracter formal unui sistem de cunoștințe, unei teorii. ● *(log.)* a reduce la un sistem pur sintactic de simboluri, la un sistem de cunoștințe. **II.** *refl.* a se supăra, a se simți ofensat din cauza unei impoliteți etc. ~ *formalizáre* s. f. (<fr. *formaliser*)

formalmênte *adv. (rar)* din punct de vedere formal. (<fr. *formallement*)

formánt *s. m.* **1.** element constitutiv esențial al unui sunet, cuvînt, al unei sintagme, propoziții etc.; formativ. **2.** *(fon.)* frecvență a unor rezonanțe specifice care definesc o vocală pe plan acustic. (<fr. *formant*)

formár *s. m. (rar)* formator. (<fr. *formaire*)

formáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) forma și rezultatul ei; formaj; formație (1); pregătire, instruire, educare. **2.** confecționare și montare a unei forme de turnătorie. ● procedeu de fabricare prin vulcanizare a matrițelor unor obiecte de cauciuc. **3.** turnare și deshidratare a pastei fibroase pentru obținerea unei benzi sau foi de hîrtie. **4.** operația de a da unei piese de îmbrăcăminte sau de încălțăminte forma potrivită. (<*forma*)

formarláj *s. n.* (în feudalism) interdicție de a contracta o căsătorie cu o persoană de altă condiție sau aflată în afara seniorie de care depindea servul, fără consimțămîntul seniorului său. (<fr. *formariage*)

format[1] *s. n.* formare. ○ *mașină de* ~ = mașină care execută îndesarea în forme, cutii de miez sau alte dispozitive a amestecului de materiale necesare obținerii formelor de turnătorie. (<*forma*)

formát[2] *s. n.* **1.** forma și dimensiunile unui obiect; dimensiunile unei pagini care rezultă în urma împăturirii unei coli de tipar; *(p. ext.)* dimensiune. **2.** *(inform.)* mod de prezentare a datelor sau instrucțiunilor unui program pe un suport de informație. (<fr. *format*)

formát[3], **-ă** *adj.* instruit, educat; maturizat. (<*forma*)

formatá *vb. I. tr. (inform.)* a pregăti discheta pentru un anume tip de calculator. (<*format*[2](2))

formatív, -ă **I.** *adj.* care servește pentru a forma. **II.** *(rar) s. n. (lingv.)* formant (1). (<fr. *formatif*)

formativitáte *s. f.* caracter formativ. (<*formativ* + *-itate*)

formatizá *vb. I. tr.* a croi cu circularul panouri de lemn suprapuse după diferite forme și dimensiuni cerute de producție. — *formalizáre* s. f. (<*format* + *-iza*)

formatizatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în operații de formalizare. (<*formatiza* + *-tor*)

formatór, -oáre **I.** *s. m. f.* **1.** muncitor calificat care confecționează forme de turnătorie. **2.** educator însărcinat cu formarea profesională. **II.** *s. n.* **1.** aparat de laborator folosit pentru formarea foilor de pastă de hîrtie sau de semifabricate fibroase, pe baza cercetării cărora se determină caracteristicile fizico-chimice ale acestora. **2.** *(inform.)* program care realizează conversia de format a datelor. (<fr. *formateur*, engl. *formatter*)

formáție *s. f.* **1.** întocmire, alcătuire, organizare; constituire. **2.** cuvînt format pe terenul limbii proprii prin mijloace interne. **3.** componenta unei echipe sportive; ansamblu, echipă, colectiv. **4.** combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri (loto, șah etc.). **5.** pregătire într-un domeniu. (<fr. *formation*, lat. *formatio*)

formațiónal, -ă *adj.* (despre învățămînt) care pune accentul pe pregătirea profesională a specialiștilor de diferite categorii. (<engl. *formational*)

formațiúne *s. f.* **1.** complex de straturi din scoarța Pămîntului depuse într-o anumită perioadă geologică. **2.** ~ *social-economică* = categorie a materialismului istoric ce desemnează o treaptă istorică a dezvoltării societății, caracterizată printr-un nivel determinat al forțelor de producție, prin relațiile de producție corespunzătoare acestora și o suprastructură generată de aceste relații. **3.** așezare a militarilor (sau a subunităților militare) în cadrul unei unități în vederea executării unei misiuni. (<fr. *formation*, lat. *formatio*)

fórmă *s. f.* **1.** înfățișare, aspect exterior; contur. **2.** categorie filozofică desemnînd modul de existență, de organizare internă, interacțiunea și legăturile reciproce dintre elementele constitutive ale obiectului. ○ ~*ele conștiinței sociale* = ansambluri distincte de reprezentări, idei, concepții, determinate social și istoric, care alcătuiesc conștiința socială; ~ *logică* = structură mintală alcătuită în conformitate cu principiile gîndirii și avînd drept funcție organizarea conținutului acesteia. ● stabilirea de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament; condiție fizică bună. *a fi în* ~ = a fi capabil de randament maxim. **3.** totalitatea mijloacelor prin care se exprimă conținutul unei opere de artă (mai ales de literatură). ○ ~ *muzicală* = structura muzicală a unei compoziții. **4.** fel, chip, mod. ○ mod de organizare, de conducere politică, socială etc.

5. dispoziție legală de procedură. ○ *viciu de* ~ = nerespectare a unei dispoziții de procedură care atrage anularea unui act sau a unei hotărîri judecătorești. 6. aspect pe care îl ia un cuvînt pentru a îndeplini o funcție gramaticală. 7. stare de agregare a corpurilor. 8. tipar, calapod, model. • *(metal.)* negativul în care se toarnă o piesă. • *(poligr.)* cutie de oțel în care se toarnă literele; zaț al unei pagini. 9. ~ *de relief* = neregularitate a suprafeței Pămîntului, rezultat al interacțiunii agenților geografici interni și externi; *(mat.)* fiecare dintre expresiile analitice sub care poate fi pusă aceeași relație. • polinom omogen. (<fr. *forme*, lat. *forma*)

formerét *s. n.* arc de ancadrament longitudinal, paralel cu axa bolții, înserat într-un zid lateral. (<fr. *formeret*)

formiát *s. m.* sare a acidului formic. (<fr. *formiate*)

fórmic, -ă *adj. acid* ~ = acid coroziv care se găsește în corpul furnicilor roșii și în frunzele de urzică; acid metanoic; *aldehidă ~ă* = formaldehidă. (<fr. *formique*)

formicíde *s. f. pl.* familie de insecte himenoptere cuprinzînd furnicile. (<fr. *formicidés*, cf. lat. *formica*, furnică)

formidábil, -ă *adj.* care uimește prin însușiri deosebite; extraordinar; colosal. (<fr. *formidable*, lat. *formidabilis*)

formidolós, -oásă *adj. (livr.)* 1. înfricoșător, înspăimîntător. 2. fricos, temător. (<lat. *formidolosus*)

formól *s. n.* soluție apoasă de formaldehidă, folosită ca dezinfectant, germicid și antiseptic; formalină. (<fr. *formol*)

formolizá *vb. tr.* 1. a dezinfecta cu formol o încăpere sau obiectele contaminate cu microorganisme patogene. 2. a fixa țesuturile animale cu ajutorul formolului sau al vaporilor de formol. — *formolizáre* s. f. (<*formol* + *-iza*)

formulá *vb. tr.* a exprima, a spune în cuvinte (o idee, o gîndire etc.). — *formuláre* s. f. (<fr. *formuler*)

formulár *s. n.* 1. imprimat care se completează în vederea întocmirii unui act. 2. carte care cuprinde formule uzuale dintr-un anumit domeniu; culegere de formule. (<fr. *formulaire*)

formularístic, -ă I. *adj.* referitor la formularistică, de formularistică. II. *s. f.* activitatea de întocmire a formularelor. (<*formular* + *-istic/ă/*)

formúlă *s. f.* 1. expresie generală și invariabilă a unei idei, a unei relații etc. care poate fi aplicată în mai multe cazuri particulare. ○ ~ *de politețe* = formă convențională de exprimare, folosită pentru a se adresa unei autorități sau unei persoane. • frază-tip folosită în anumite ocazii sau la redactarea unor sentințe etc. 2. *(mat.)* expresie reprezentînd o relație generală între mai multe mărimi. 3. reprezentare în simboluri a compoziției unei combinații chimice. 4. soluție; mijloc, mod de a face ceva. 5. parolă. (<fr. *formule*, lat. *formula*)

fornicá *vb. intr. (livr.)* a face luxură, a se desfrîna. (<fr. *forniquer*, lat. *fornicari*)

fornicatór, -oáre *(livr.) s. m. f.* om desfrînat. (<fr. *fornicateur*)

fornicáție *s. f. (livr.)* luxură. (<fr. *fornication*, lat. *fornicatio*)

fórnix *s. n. (anat.)* boltă, arc; *(spec.)* trigonul cerebral. (<lat. *fornix*)

forpíc *s. n.* compartiment etanș în prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, vopselele etc. (<germ. *Vorpick*)

forsítie *s. f.* copăcel, tufă din familia oleaceelor, plantată adesea în parcuri, ale cărei flori galbene apar la începutul primăverii, înaintea frunzelor. (<fr. *forsythia*, cf. *Forsyth*, horticultor scoțian)

forsterít *s. n.* silicat natural de magneziu. (<fr. *forstérite*, cf. *J. R. Forster*, naturalist engl.)

fórșpan *s. n.* 1. *(mar.)* remorcă între două remorchere care trag același convoi. 2. parte incipientă a unui film de proiecție. 3. film conținînd secvențe montate, extrase dintr-un film de lung metraj, în scopuri publicitare. (<germ. *Vorspan*)

fort *s. n.* fortificație dintr-un sistem menit să apere un oraș, o trecătoare, o linie strategică etc. (<fr. *fort*)

fortăreáță *s. f.* punct întărit cu fortificații și dotat cu o garnizoană permanentă; cetățuie. ○ ~ *zburătoare* = avion greu, de bombardament, blindat puternic. (după fr. *forteresse*)

fórte I. *adj. inv. (livr.)* tare, puternic ○ *a se face* ~ = a face toate eforturile pentru a reuși, a se strădui din toate puterile. II. *adv. (muz.)* tare, puternic. ○ ~ *fortissimo* = extrem de tare; *mezzo* ~ = nu prea tare. (<it. *forte*)

fortepiáno *adv. (muz.)* piano (și numai prima notă forte). (<it. *fortepiano*)

fortifiá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) fortifica. (<fr. *fortifier*)

fortifiánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) întăritor; tonic. (<fr. *fortifiant*)

fortificá *vb.* I. *tr.* a întări, a consolida cu fortificații (un oraș, o linie de luptă etc.). II. *tr., refl.* a (se) întări, a (se) oțeli, a prinde putere; a (se) fortifia. — *fortificáre* s. f. (<fr. *fortifier*, lat. *fortificare*)

fortificáție *s. f.* construcție de apărare făcută din pămînt, piatră, beton armat etc., care întărește un oraș, o linie de luptă ș.a. — var. *fortificațiune* s. f. (<fr. *fortification*, lat. *fortificatio*)

fortificațiúne *s. f.* v. fortificație.

fortissimo *adv. (muz.)* cu maximă intensitate, foarte tare. (<it. *fortissimo*)

fortrán *s. n. (inform.)* cel mai popular limbaj de programare de nivel înalt, folosit în general pentru calcule tehnico-științifice. (<engl. *fortran* < *for*/*mulation*/ *tran*/*slator*/, translator de formule)

fortuít, -ă *adj.* neprevăzut, întîmplător, venit pe neașteptate; inopinat. ○ *(jur.) caz* ~ = eveniment independent de culpa debitorului, care îl împiedică să-și execute o obligație (<fr. *fortuit*, lat. *fortuitus* < *fors*, hazard)

fortúna *s. f. (mit.)* soartă, destin; noroc. (<lat. *fortuna*, cf. *Fortuna*, zeița sorții schimbătoare, la romani)

forță *vb. tr.* 1. a sili, a constrînge, a obliga (pe cineva, la ceva)○ *a ~ cuiva mîna* = a constrînge pe cineva să facă ceva; *a ~ nota* = a întrece măsura (în comportarea față de cineva). 2. a sparge, a strica, a deschide violent (o închizătoare); a umbla puternic, cu forță (cu un mecanism etc.). ○ *a ~ ușa* (cuiva) = a intra cu sila în casa (cuiva). — *forțăre* s. f. (<fr. *forcer*, it. *forzare*)

forțáj *s. n.* creștere a tracțiunii motoarelor turboreactoare pe o perioadă scurtă de timp. (<fr. *forçage*)

forțamênte *adv. (livr.)* necesar, obligatoriu; forțat; riguros. (<it. *forzamento*, fr. *forcement*)

forțát, -ă *adj.* 1. făcut, impus cu forță, silit, nefiresc. ○ *curs ~* (al unei valori) = curs impus, ducînd la obligația legală de a primi ca plată hîrtie-monedă neconvertibilă în aur; *marș ~* = marș în care trupele execută în 24 de ore o deplasare mai mare decît în mersul normal; *aterizare ~ă* = aterizare impusă de împrejurări nefavorabile. 2. făcut prin violență, printr-un efort deosebit. 3. (despre închizători, uși) deschis, spart cu forța. 4. (despre rîs, gesturi etc.) silit, nenatural. (<*forța*)

fórță *s. f.* I. 1. putere fizică, tărie, vigoare. ○ *tur de ~* = acțiune care cere multă putere, îndemînare și energie; *~ de muncă* = capacitatea de muncă a omului, totalitatea aptitudinilor lui fizice și intelectuale datorită cărora el este în stare să producă bunuri materiale; *~ de producție* = categorie economică desemnînd una din laturile modului de producție, care include mijloacele de producție și forța de muncă atrase în procesul de producție. • energie morală. • aptitudine, capacitate. 2. *~e armate* = armată, unități militare. II. 1. energie, putere naturală, element al naturii. 2. *(fiz.)* cauză care scoate un corp din starea de repaus sau de mișcare sau care schimbă direcția și viteza mișcării. ○ *~ de tracțiune* = forță exercitată de un vehicul motor asupra unei mașini sau a unui vehicul pe care îl remorchează. III. putere de constrîngere, violență. ○ *cu ~a* = în mod forțat; *caz de ~ majoră* = situație în care cineva nu poate acționa după voință din cauza unor împrejurări care îl domină; *prin ~a împrejurărilor* = constrîns de împrejurări. (<it. *forza*, fr. *force*)

fórum *s. n.* adunare, întrunire (de mare amploare și importanță) în care au loc dezbateri, negocieri; for[1] (3). (<lat., fr. *forum*)

forward /fărvăd/ *s. n. (fin.)* operație de plată la termen. (<engl. *forward*)

fórza /-ța/ *loc. adv. (muz.) con tutta ~* = cît se poate de tare. (<it. /*con tutta*/ *forza*)

forzáto /-ța-to/ *adv. (muz.)* puternic accentuat. (<it. *forzato*)

fórzaț *s. n.* filă liberă, albă sau colorată, între scoarța cărților legate și prima filă. (<germ. *Vorsatz*)

FOS- v. **f o t o[1]-**.

fósă *s. f.* 1. depresiune largă și puțin adîncă la suprafața unei structuri anatomice; cavitate. ○ *~ nazală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale cavității nazale. 2. depresiune alungită și adîncă, pe fundul oceanelor, depășind 6 000 m; groapă abisală, depresiune mai mult sau mai puțin largă și adîncă în sol. 3. loc rezervat orchestrei în sălile de teatru muzical. 4. bazin de colectare a dejecțiilor. (<fr. *fosse*, it., lat. *fossa*)

fosétă *s. f.* mică fosă (1). • gropiță în barbă sau în obraji. (<fr. *fossette*)

FOSF(O)-/FOSFOR(O)- *elem. comp.* „fosfor, fosforescent, luminos". (<fr., engl. *phosph/o/-*, *phosphor/o/-*, cf. gr. *phosphoros*, luminos)

fosfagén *s. n.* fosfocreatină. (<fr. *phosphagen*)

fosfát *s. m.* 1. sare sau ester al acidului fosforic. 2. îngrășămînt agricol compus din săruri de fosfor. (<fr. *phosphate*)

fosfatá *vb. tr.* 1. a îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. 2. a adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri pentru a activa fermentația și a mări procentul de alcool în vin. 3. a acoperi piesele de oțel sau de fontă cu un strat protector, anticorosiv, de fosfat cristalin. — *fosfatáre* s. f. (<fr. *phosphater*)

fosfatatór *s. m.* muncitor specializat în fosfatare (3). (<*fosfata* + *-tor*)

fosfatáză *s. f.* enzimă capabilă să hidrolizeze și să precipite sărurile organice ale acidului fosforic. (<fr. *phosphatase*)

fosfatazemíe *s. f.* prezența fosfatazei în sînge. (<fr. *phosphatasémie*)

fosfatemíe *s. f.* prezența normală a fosfaților în sînge. (<fr. *phosphatémie*)

fosfátic, -ă *adj.* care conține fosfat. (<fr. *phosphatique*)

fosfatíde *s. f. pl.* lipide complexe care conțin în moleculă fosfor și mai ales azot; fosfolipide. (<fr. *phosphatides*)

fosfatidemíe *s. f.* prezența normală a fosfatidelor în sînge. (<fr. *phosphatidémie*)

fosfaturíe *s. f.* prezența în exces a fosfaților în urină. (<fr. *phosphaturie*)

fosfénă *s. f.* halucinație vizuală care apare sub forma unor puncte luminoase la apăsarea pleoapelor cu ochii închiși sau spontan, în unele boli; fotopsie. (<fr. *phosphène*, cf. gr. *phainein*, a apărea)

fosfíne *s. f. pl.* clasă de compuși organici derivînd din hidrogenul fosforat. (<fr. *phosphines*)

fosfít *s. m.* sare a acidului fosforos. (<fr. *phosphite*)

fosfobacterín *s. n.* îngrășămînt agricol conținînd culturi de bacterii. (<*fosfat* + *bacterie*)

fosfocálcic, -ă *adj.* 1. referitor la fosfor și calciu. 2. *metabolism ~* = ansamblul fenomenelor de absorbție, fixare și excreție a fosforului și a calciului în organism. (<fr. *phosphocalcique*)

fosfocreatínă *s. f.* compus organic cu rol important în contracția musculară; fosfagen. (<engl. *phosphocreatine*)

fosfolipáză *s. f.* lecitinază. (<fr. *phospholipase*)

fosfolipíde *s. f. pl.* fosfatide. (<fr. *phospholipides*)

fosfolipídic, -ă *adj.* referitor la fosfolipide, la metabolismul acestora. (<fr. *phospholipidique*)

fosfoproteíde *s. f. pl.* proteine, esteri ai acidului fosforic cu diverși aminoacizi. (<fr. *phosphoprotéides*)

fósfor[1] *s. n.* element chimic otrăvitor, inflamabil, care nu se găsește liber în natură. (<fr. *phosphore*)

FOSFOR[2]**(O)-** v. f o s f (o)-.

fosforát, -ă *adj.* care conține fosfor. (<fr. *phosphoré*)

fosforemíe *s. f.* prezența de fosfor în sânge. (<fr. *phosphorémie*)

fosforescént, -ă *adj.* care produce fosforescență. (<fr. *phosphorescent*)

fosforescénță *s. f.* luminescență spontană a unor substanțe, produsă prin acțiunea unei arderi lente; calitatea de a lumina și în întuneric; fotogeneză (2). (<fr. *phosphorescence*)

fosfóric, -ă *adj.* **1.** *acid* ~ = acid anorganic care rezultă din combinația fosforului cu oxigenul. **2.** *(fig.)* luminos, strălucitor, fosforescent. (<fr. *phosphorique*)

fosforilá *vb. tr.* a realiza fosforilarea. (<fr. *phosphoryler*)

fosforilâre *s. f.* transformare metabolică constând în adăugarea unei grupări fosfatice la un compus organic. (<*fosforila*)

fosforilázã *s. f.* enzimă care catalizează procesele de sinteză și degradare a polimerilor de glucoză. (<fr. *phosphorylase*)

fosforísm *s. n.* intoxicație cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărâmicioase și se fracturează ușor. (<fr. *phosphorisme*)

fosforít *s. n.* rocă sedimentară, compusă în special din fosfați de calciu proveniți prin precipitarea din mediul marin sau prin acumularea și transformarea unor resturi organice. (<fr. *phosphorite*)

fosforografíe *s. f.* metodă de reproducere a obiectelor și spectrelor în lumină infraroșie cu ajutorul unui ecran fosforescent. (<fr. *phosphorographie*)

fosforolízã *s. f.* etapă a transformării, în organism, a glicogenului în glucoză. (<fr. *phosphorolyse*)

fosforós, -oásă *adj.* care conține fosfor. O *acid* ~ = acid al fosforului care conține mai puțin oxigen decât acidul fosforic; *anhidridă* ~*oasă* = trioxid de fosfor. (<fr. *phosphoreux*)

fosforoscóp *s. n.* instrument pentru determinarea duratei de emisiune a luminii de către o substanță fosforescentă. (<fr. *phosphoroscope*)

fosfúră *s. f.* combinație a fosforului cu un alt element. (<fr. *phosphure*)

fosgén *s. n.* gaz incolor, ușor lichefiabil, combinație de clor și oxid de carbon, folosit în industria chimică și ca substanță toxică asfixiantă de luptă. (<fr. *phosgène*)

fosil, -ă **I.** *adj.* (despre organisme, formații geologice etc.) conservat în straturile Pământului dintr-o epocă geologică anterioară. **II.** *s. f.* **1.** rest, urmă a unui animal sau a unei plante, aparținând unor epoci geologice anterioare, care s-au păstrat în depozitele sedimentare ale scoarței terestre. **2.** *(fig.; ir.)* bătrân cu idei învechite, ruginite. (<fr. *fossile*, lat. *fossilis*)

fosilifér -ă *adj.* (despre roci) care conține fosile. (<fr. *fossilifère*)

fosilizá *vb. refl.* a se transforma în fosilă. (<fr. *fossiliser*)

fosilizáre *s. f.* acțiunea de a se fosiliza și rezultatul ei; ansamblu de fenomene fizice și chimice care conduc la conservarea resturilor și a urmelor de organisme în straturile geologice. (<*fosiliza*)

fosterít *s. n.* grup de rășini întrebuințate ca agent de impregnare a izolației înfășurărilor electrice. (<fr. *fostérite*)

fot[1] *s. m.* unitate de măsură a iluminării reprezentând iluminarea unei suprafețe de 1 cm[2] pe care cade un flux luminos de un lumen, repartizat uniform. (<fr. *phot*, cf. gr. *phos*, lumină)

-fót[2] v. f o t o[1]-.

fótbal *s. n.* joc sportiv între două echipe de câte 11 jucători, care caută să introducă mingea jucată doar cu piciorul și capul în poarta adversă. (<fr., engl. *football*)

fotbalíst *s. m.* jucător de fotbal. (<*fotbal* + *-ist*)

fotbalístic, -ă *adj.* referitor la fotbal, de fotbal. (<*fotbal* + *-istic*)

fótic, -ă *adj.* referitor la lumină, produs de lumină. (<engl. *photic*)

fotísm *s. n.* senzație vizuală secundară, cu punct de plecare de la un alt analizor decât cel optic, observată în perceperea imaginilor colorate. (<fr. *photisme*)

FOTO[1]**-, -fót/FOS-** *elem. comp.* „lumină, fosforescență”; „fotografie”. (<fr. *photo-*, *-phote*, cf. gr. *phos*, *photos*, lumină)

fóto[2] *adj. inv., s. f.* fotografic, fotografie (2). (<fr. *photo*)

fotoalergíe *s. f.* sensibilitate alergică la lumină. (<fr. *photoallergie*, engl. *photoallergy*)

fotoamatór, -oáre *s. m. f.* fotograf amator. (<*foto*[1]- + *amator*)

fotoanchétă *s. f.* anchetă cu fotografii. (<*foto*[1]- + *anchetă*)

fotoaparát *s. n.* aparat fotografic. (<rus. *fotoapparat*)

fotoautográf, -ă *adj., s. f.* (plantă) care se hrănește prin fotosinteză; fotosintetizant. (<engl. *photoautograph*)

fotoautografíe *s. f.* procedeu manual de pregătire a unei forme de tipar plan folosind ca original o fotografie și pentru lucru o cerneală autografică sau tuș litografic. (<*foto*[1]- + *autografie*)

fotobactérie *s. f.* bacterie fosforescentă. (<fr. *photobactérie*)

fotobiológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază efectele luminii asupra organismelor vii. (<fr. *photobiologie*)

fotobiotropísm *s. n.* biotropism determinat de acțiunea luminii. (<fr. *photobiotropisme*)

fotoblást *s. n.* lăstar dezvoltat subteran, care se adaptează mai târziu la viața aeriană din mediul luminos. (<fr. *photoblaste*)

fotocálc *s. n.* calc (1) obținut prin acțiunea luminii. (<fr. *photocalque*)

fotocámeră *s. f.* aparat pentru efectuarea de fotograme terestre. (<rus. *fotokamera*)

fotocartáre *s. f.* tehnica întocmirii planurilor și hărților topografice după fotograme. (<*foto*¹- + *cartare*)

fotocartográf *s. n.* aparat fotogrammetric pentru întocmirea automată a hărților pe bază de fotograme. (<fr. *photocartographe*)

fotocartografíe *s. f.* întocmirea de hărți cu ajutorul fotogramelor. (<fr. *photocartographie*)

fotocatalizatór, -oáre *adj.* care înlesnește fotocataliza. (<*foto*¹- + *catalizator*)

fotocatalíză *s. f.* cataliză selectivă, produsă de lumină. (<fr. *photocatalyse*)

fotocatód *s. m.* catod a cărui emisiune de electroni se face prin efect fotoelectric. (<fr. *photocathode*)

fotocélulă *s. f.* celulă fotoelectrică. (<fr. *photocellule*)

fotoceptór *s. n.* fotoreceptor. (<fr. *photocepteur*)

fotoceramícă *s. f.* aplicare de decoruri pe articole de porțelan cu ajutorul fotografierii speciale. (<fr. *photocéramique*)

fotoceramíst *s. m.* fabricant, lucrător specializat în arta fotoceramicii. (<fr. *photocéramiste*)

fotochímic, -ă *adj.* referitor la fotochimie. (<fr. *photochimique*)

fotochímie *s. f.* ramură a chimiei care studiază efectele chimice ale luminii. (<fr. *photochimie*)

fotochimográf *s. n.* aparat care permite analiza și studierea mișcărilor fizice cu ajutorul filmului. (<*foto*¹- + *chimograf*)

fotochimográmă *s. f.* imagine obținută la fotochimograf. (<*foto*¹- + *chimogramă*)

fotochinéză *s. f.* (*biol.*) provocare a mișcării unui organ sau organism prin schimbarea bruscă a intensității luminii. (<fr. *photokinèse*)

fotoclínie *s. f.* curbare în jos a frunzelor sau a lăstarilor sub influența luminii. (<fr. *photoclinie*)

fotoclúb *s. n.* club de fotoamatori. (<*foto*¹- + *club*)

fotocoaguláre *s. f.* (*med.*) coagulare a sîngelui prin raze laser. (după engl. *photocoagulation*)

fotocoagulatór *s. n.* aparat pentru măsurarea și înregistrarea coagulării sîngelui, a formării și dizolvării cheagurilor etc., format în general dintr-o celulă fotoelectrică și un termostat. (<engl. *photocoagulator*)

fotocoagulográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea coagulării sîngelui. (<*fotocoagulare*)

fotocolográfic, -ă *adj.* referitor la fotocolografie. (<fr. *photocollographique*)

fotocolografíe *s. f.* procedeu de reproducere tipografică folosind un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii. (<fr. *photocollographie*)

fotocolór *s. n.* sistem de fotografiere în culori. (<*foto*¹- + *color*)

fotocolorimétru *s. n.* **1.** instrument pentru aprecierea temperaturii culorii unei surse luminoase. **2.** (*text.*) aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților. (<fr. *photocolorimètre*)

fotocolposcopíe *s. f.* colposcopie cu înregistrarea fotografică a imaginilor. (<*foto*¹- + *colposcopie*)

fotocompoziție *s. f.* sistem de compoziție tipografică dînd direct pe film textele pregătite pentru montarea în forme ofset sau helio. (<engl., fr. *photocomposition*)

fotoconductibilitáte *s. f.* conductibilitate electrică a semiconductorilor care variază în funcție de iluminare; fotoconductivitate, fotoconducție. (<fr. *photoconductibilité*)

fotoconductív *adj.* (*fiz.*) *efect* ~ = fotoconductibilitate; fotorezistiv. (<fr. *photoconductif*)

fotoconductivitáte *s. f.* fotoconductibilitate; fotorezistență. (<fr. *photoconductivité*)

fotoconductór, -oáre *adj.* variabil la conductibilitatea electrică a unor substanțe sub efectul radiațiilor; fotorezistent. (<fr. *photoconducteur*, engl. *photoconductor*)

fotoconúcție *s. f.* fotoconductibilitate. (<fr. *photoconduction*)

fotocopiá *vb. tr.* a face o fotocopie. — *fotocopiére* s. f. (<fr. *photocopier*)

fotocoplát *s. n.* fotocopiere. (<*fotocopia*)

fotocópie *s. f.* copie fotografică a unui document, a unui text etc.; fotostat. (<fr. *photocopie*)

fotocopiér *s. n.* aparat de efectuat fotocopii. (<germ. *Photokopier*)

fotocopíst, -ă *s. m. f.* specialist în fotocopii (<fr. *photocopiste*)

fotocróm, -ă *adj.* (despre corpuri) care își schimbă culoarea sub acțiunea luminii; fotocromatic, fotocromic. (<fr. *photochrome*)

fotocromátic, -ă *adj.* fotocrom. (<fr. *photochromatique*)

fotocrómic, -ă *adj.* fotocrom. (<germ. *photochromisch*)

fotocromíe *s. f.* procedeu de reproducere fotografică în culori. ◆ fotografia astfel obținută. (<fr. *photochromie*)

fotocromísm *s. n.* variație reversibilă a spectrului de observație a unui compus chimic sub acțiunea luminii. (<fr. *photochromisme*)

fotocromográfie *s. f.* procedeu de fotografiere în culori sau de reproducere fotografică a tablourilor în culori. ◆ fotografie astfel obținută. (<fr. *photochromographie*)

fotocromotipográfie *s. f.* procedeu de reproducere fotomecanică a culorilor pentru ilustrarea cărților, a revistelor etc. (<fr. *photochromotypographie*)

fotocromoxilográfie *s. f.* **1.** procedeu de reproducere în culori cu clișee gravate în lemn. ◆ stampă colorată obținută prin acest procedeu. **2.** gravură executată în lemn și colorată manual. (<fr. *photochromoxylographie*)

fotocrónică *s. f.* cronică jurnalistică bazată pe fotografii. (<*foto*¹- + *cronică*)

fotocronist *s. m.* autor de fotocronici. (<it. *fotocronista*)

fotocronográf *s. n.* aparat fotografic pentru înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie. (<fr. *photochronographe*)

fotocronometráre *s. f.* metodă de cronometrare și analiză a duratei elementelor unui pro-

ces de muncă sau a timpului de folosire a utilajului prin fotografiere și cronometrare. (<*foto*¹- + *cronometrare*)

fotoculégere *s. f.* procedeu fotomecanic de culegere a unui text pentru tipărire. (<*foto*¹- + *culegere*)

fotocuplór *s. n.* (*electron.*) optocuplor. (<fr. *photocoupleur*)

fotodermatóză *s. f.* dermatoză provocată de expunerea pielii la razele solare. (<fr. *photodermatose*)

fotodezintegráre *s. f.* dezintegrare a unui nucleu atomic ca urmare a absorbției unui foton de raze X sau Y de mare energie. (după fr. *photodesintegration*)

fotodinámic, -ă 1. *adj.* referitor la fotodinamică. II. *s. f.* studiu al efectului stimulator al luminii asupra celulelor vii. (<fr. *photodynamique*)

fotodinamíe *s. f.* efect stimulator al luminii asupra proceselor fiziologice din organismele vii. (<fr. *photodynamie*)

fotodiódă *s. f.* 1. diodă a cărei funcționare depinde de intensitatea fluxului luminos ce cade asupra sa. 2. celulă fotoelectrică. (<fr. *photodiode*)

fotodocumént *s. n.* document fotografic. (<fr. *photodocument*)

fotoefécт *s. n.* efect fotoelectric. (<germ. *Photoeffekt*)

fotoelasticimetríe *s. f.* metodă de măsurare optică a tensiunilor din masa unui corp. (<fr. *photo-élasticimétrie*)

fotoelasticimétru *s. n.* aparat folosit în fotoelasticimetrie. (<fr. *photoélasticimètre*)

fotoelasticitáte *s. f.* proprietate a unor materiale transparente și izotope de a-și modifica indicele de refracție sub acțiunea deformațiilor elastice. (<fr. *photoélasticité*)

fotoeléctric, -ă *adj.* (despre emisiunea de electroni din metale) provocat de incidența radiației luminoase. ○ *efect* ~ = emisiune de electroni de către metale sau semiconductori sub acțiunea luminii; *celulă* ~*ă* = element de circuit electric, cu doi electrozi, care se bazează pe efectul fotoelectric; fotocelulă. (<fr. *photoélectrique*)

fotoelectricitáte *s. f.* 1. fenomen datorită căruia un material emite electroni sub acțiunea luminii. 2. disciplină care studiază fenomenele fotoelectrice. (<fr. *photoélectricité*)

fotoelectrón *s. m.* electron emis de o suprafață metalică pe care cade un fascicul de radiații. (<fr. *photoélectron*)

fotoelemént *s. n.* element al unui circuit care transformă energia luminoasă în energie electrică; pilă (sau celulă) fotovoltaică; fotopilă. (<fr. *photoélément*)

fotoemísie *s. f.* v. fotoemisiune.

fotoemisiúne *s. f.* emisiune de electroni prin efect fotoelectric. — var. *fotoemisie* s. f. (<fr. *photoémission*)

fotoemisív, -ă *adj.* (despre substanțe, corpuri) care emite electroni sub acțiunea luminii. (<fr. *photoémissif*)

fotoemisivitáte *s. f.* proprietate (a unei substanțe, a unui corp) de a fi fotoemisiv. (<fr. *photoémissivité*)

fotoemițátor, -oáre *adj.* (despre corpuri) care emite electroni cînd este supus acțiunii radiațiilor luminoase. (după fr. *photoémetteur*)

fotoenergétică *s. f.* ramură a biologiei care studiază influența energiei radiante a Soarelui asupra activității vitale a organismelor. (<fr. *photoénergétique*)

fotoeséu *s. n.* eseu fotografic. (<*foto*¹- + *eseu*)

fotoestezíe *s. f.* sensibilitate la acțiunea luminii. (<fr. *photoesthésie*)

fotoexpozíție *s. f.* expoziție de fotografii. (<*foto*¹- + *expoziție*)

fotofáză *s. f.* stadiu de lumină al fotosintezei în care are loc desfacerea moleculei de apă sub acțiunea energiei luminoase absorbite, fixate și transformate de pigmenții clorofilei. (<fr. *photophase*)

fotofil, -ă *adj.* heliofil. (<fr. *photophile*)

fotofilmotécă *s. f.* filmotecă de fotografii. (<*foto*¹- + *filmotecă*)

fotofiníș *s. n.* aparat care înregistrează automat, prin fotografiere, ordinea sosirii concurenților dintr-o probă sportivă. (<fr., engl. *photo-finish*)

fotofisiúne *s. f.* fisiune provocată de fotoni. (<fr. *photofission*)

fotofíte *s. f. pl.* heliofite. (<lat. *photophytae*)

fotofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de fotofobie; hellofob, lucifob. (<fr. *photophobe*)

fotofobíe *s. f.* hipersensibilitate a ochiului la lumină. (<fr. *photophobie*)

fotofón *s. n.* instalație folosită în fotofonie. (<fr. *photophone*)

fotofonie *s. f.* procedeu de transmitere a sunetelor prin intermediul razelor luminoase cu ajutorul fotonului. (<fr. *photophonie*)

fotofór, -oáre I. *adj.* care poartă, care are o sursă de lumină. II. *s. n.* lampă electrică portativă care se prinde de casca celui care o poartă (mineri, speologi etc.). ● lampă frontală folosită în otorinolaringologie. III. *s. m.* organ luminos la coleoptere și la unele animale marine. (<fr. *photophore*)

fotoforéză *s. f.* deplasare a particulelor microscopice sub acțiunea unei iluminări puternice. (<fr. *photophorèse*)

fotogén, -ă *adj.* care produce lumină. (<fr. *photogène*)

fotogenéză *s. f.* 1. producere de lumină în organele fotogene. 2. (*biol.*) fosforescență. (<fr. *photogenèse*)

fotogénic, -ă *adj.* 1. referitor la efectele chimice ale luminii. 2. care impresionează bine placa fotografică; (despre oameni) care poate fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film. (<fr. *photogénique*)

fotogenie *s. f.* 1. producere de lumină. 2. însușirea de a fi fotogenic (2). (<fr. *photogénie*)

fotogeologíe *s. f.* metodă de cercetare geologică pe bază de fotografii. (<engl. *photogeology*)

fotogoniométru *s. n.* instrument pentru măsurători unghiulare pe fotograme. (<fr. *photogoniomètre*)

fotográf, -ă *s. m. f.* specialist în fotografie. (<fr. *photographe*)

fotografiá *vb. tr.* a fixa imaginea unui obiect, a unei fiinţe etc. pe o hîrtie sau pe o placă fotosensibilă cu ajutorul unui sistem de lentile. — *fotografiére* s. f. (<fr. *photographier*)

fotografiát *s. n.* fotografiere. (<*fotografia*)

fotográfic, -ă *adj.* referitor la fotografie; utilizat la fotografiere; obţinut prin fotografie. ○ *aparat* ~ (sau *cameră*) *~ă* = dispozitiv optic bazat pe principiul unei camere obscure, folosit pentru a fotografia; *hîrtie ~ă* = hîrtie acoperită pe o faţă cu un strat fotosensibil, pe care se obţin copiile fotografice. (<fr. *photographique*)

fotografíe *s. f.* 1. arta şi tehnica fotografierii. 2. imagine fixată pe hîrtie fotografică; **foto**[2]. ○ *~ de platou* = fotografie executată în timpul realizării filmului pentru asigurarea racordului dintre cadre şi secvenţe, pentru publicitate etc. (<fr. *photographie*)

fotografísm *s. n.* curent în pictură şi plastică care urmăreşte să redea natura exagerat de fidel, fără forţă artistică creatoare. (<germ. *Photographismus*)

fotografotíp *s. n.* 1. fotografie a unui exemplar vegetal tipic. 2. tip de taxon stabilit pe baza unei ilustraţii fotografice. (<fr., engl. *photographotype*)

fotográmă *s. f.* 1. fotografie (luată din avion, satelit etc.) pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului înregistrat. 2. *(cinem.)* fiecare element fotografic care intră în alcătuirea unui plan (4). (<fr. *photogramme*)

fotogrammétrie, -ă *adj.* referitor la fotogrammetrie. (<fr. *photogrammétrique*)

fotogrammetríe *s. f.* ramură a topografiei care se ocupă cu ridicarea planurilor şi a hărţilor pe baza fotogramelor; fototopografie. (<fr. *photogrammétrie*)

fotogrammetríst, -ă *s. m. f.* specialist în fotogrammetrie. (<engl. *photogrammetrist*)

fotogrammétru I. *s. n.* aparat cu care se fac fotograme (1). II. *s. m.* tehnician care se ocupă cu operaţii de fotogrammetrie. (<fr. *photogrammètre*)

fotogravór *s. m.* specialist în fotogravură. (<fr. *photograveur*)

fotogravúră *s. f.* 1. procedeu de reproducere a imaginilor folosit la confecţionarea clişeelor, cu ajutorul cărora se obţin planşele gravate. ● gravură obţinută prin acest procedeu. 2. heliogravură (2). (<fr. *photogravure*)

fotohártă *s. f.* hartă obţinută cu ajutorul unor fotograme aeriene. (după fr. *photocarte*)

fotointerpretáre *s. f.* metodologia de interpretare a fotogramelor în scopul determinării elementelor de bază ale unei hărţi. (după fr. *photointerprétation*)

fotoionizáre *s. f.* ionizare a atomilor sau moleculelor unui gaz ori ale unor vapori sub acţiunea razelor ultraviolete. (după fr. *photoionisation*)

fotokinográf *s. n.* instrument care permite analizarea şi studierea mişcărilor fizice cu ajutorul filmului. (<fr. *photokinographe*)

fotolaborátor *s. n.* laborator fotografic. (<*foto-* + *laborator*)

fotolaparoscopíe *s. f.* laparoscopie cu înregistrare fotografică a imaginilor. (<*foto*[1]*-* + *laparoscopie*)

fotoléctor *s. n.* *(inform.)* maşină periferică pentru citirea cu ajutorul unui sistem fotoelectric a informaţiilor. (<*fotolec/tură/* + *-tor*)

fotolectúră *s. f.* *(inform.)* sistem de citire a informaţiilor conţinute în cartele sau benzi perforate etc. (<fr. *photolecture*)

fotolinotíp *s. n.* *(poligr.)* maşină de culegere fotografică. (<fr. *photolinotype*)

fotolitográfic, -ă *adj.* referitor la fotolitografie. (<fr. *photolithographique*)

fotolitografíe *s. f.* procedeu de reproducere a hărţilor şi a desenelor prin transpunerea acestora pe o piatră litografică cu ajutorul unei hîrtii speciale. ● desen astfel obţinut. (<fr. *photolithographie*)

fotóliu *s. n.* 1. scaun mare (capitonat) cu braţe şi spătar. ○ *~-pat* = fotoliu extensibil care se poate transforma în pat. 2. loc într-o sală de spectacol situat în faţă. ○ *~ de orchestră* = loc în primele rînduri ale unei săli de concert. (<fr. *fauteuil*)

fotolíză *s. f.* descompunere a unei substanţe sub acţiunea luminii. (<fr. *photolyse*)

fotoluminescént, -ă *adj.* referitor la fotoluminescenţă. (<fr. *photoluminescent*)

fotoluminescénţă *s. f.* denumire comună a fluorescenţei şi a fosforescenţei substanţelor luminescente. (<fr. *photoluminescence*)

fotóm *s. n.* halucinaţie vizuală sub forma unui punct luminos, pată de culoare, de umbră etc. (<fr. *photome*)

fotomagnétic, -ă *adj.* (despre fenomene magnetice) care se datoreşte luminii. (<fr. *photomagnétique*)

fotomecánic, -ă I. *adj.* (despre procedee de imprimare) care foloseşte clişee obţinute prin fotografie. II. *s. f.* tipărire prin fotografierea planşei tipografice. (<fr. *photomécanique*)

fotometalografíe *s. f.* procedeu de imprimare a hărţilor şi desenelor prin transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată. (<fr. *photométallographie*)

fotometalografíst, -ă *s. m. f.* specialist în fotometalografie. (<*fotometalograf/ie/* + *-ist*)

fotometeór *s. m.* efect luminos care apare în atmosferă datorită reflexiei, refracţiei, difracţiei şi difuziunii luminii. (<engl. *photometeor*)

fotométric, -ă *adj.* referitor la fotometrie. (<fr. *photométrique*)

fotometríe *s. f.* ramură a fizicii care studiază metodele de măsurare a intensităţii unei surse de lumină sau, în general, a celor de energie radiantă. (<fr. *photométrie*)

fotométru *s. n.* 1. instrument folosit în fotometrie. 2. instrument pentru determinarea sensibilităţii ochiului la lumină. (<fr. *photomètre*)

fotomicrográfic, -ă *adj.* referitor la fotomicrografie. (<fr. *photomicrographique*)

fotomicrografíe *s. f.* microfotografie. (<fr. *photomicrographie*)

fotomicroscopíe *s. f.* metodă de înregistrare fotografică a preparatelor microscopice. (<fr. *photomicroscopie*)

fotomitralliéră *s. f.* aparat de instruire folosit pentru verificarea tragerilor din avion pe bază de fotografii. (după fr. *photomitrailleuse*)

fotomodél *s. n.* persoană care pozează ca model fotografic. (<fr. *photo-modèle*)

fotomontáj *s. n.* **I.** mijloc de agitație vizuală constînd dintr-o serie de fotografii pe un panou și ilustrînd o anumită temă. **2.** asamblare a mai multor (fragmente de) fotografii pentru a obține un clișeu fotografic. (<rus. *fotomontaj*, fr. *photomontage*)

fotomorfózǎ *s. f.* totalitatea modificărilor morfoanatomice suferite de organismele vii sub acțiunea luminii. (<fr. *photomorphose*)

fotomozaíc *s. n.* ansamblu de fotografii sau de fotograme dispuse într-un tablou unic. (<*foto*[1]- + *mozaic*)

fotomultiplicatór *s. n.* dispozitiv pentru amplificarea fluxurilor luminoase, bazat pe fenomenul de fotoemisiune. (<fr. *photomultiplicateur*)

fotón *s. m.* particulă elementară de radiație luminoasă. (<fr. *photon*)

fotonastíe *s. f.* mișcare a plantelor provocată de variația intensității luminii. (<fr. *photonastie*)

fotónic, -ă **I.** *adj.* referitor la foton. **II.** *s. f.* electronică aplicată în domeniul utilizării luminii. (<fr. *photonique*)

fotoobiectív *s. n.* obiectiv fotografic. (< germ. *Photoobjektiv*)

fotooftalmíe *s. f.* inflamație simultană a corneei și a conjunctivei, produsă de radiațiile ultraviolete. (<engl. *photophthalmia*)

fotoperiodísm *s. n.* reacție specifică a plantelor față de succesiunea luminii și a întunericului. (<fr. *photopériodisme*)

fotoperspectívă *s. f.* perspectivă foto. (<*foto*[1]- + *perspectivă*)

fotoperspectográf *s. n.* aparat fotogrammetric cu ajutorul căruia se poate obține fotoplanul sau fotoperspectiva unei regiuni, în vederea întocmirii de hărți topografice. (<fr. *photoperspectographe*, engl. *photoperspectograph*)

fotópic, -ă *adj.* (despre vederea la lumină) care corespunde curbei diurne a sensibilității ochiului. (<fr. *photopique*)

fotopictúră *s. f.* tehnică specială de reproducere foto a picturilor. ◆ reproducerea însăși. (după fr. *photopeinture*)

fotopilă *s. f.* fotoelement. (<fr. *photopile*)

fotoplagiotróp, -ă *adj.* (despre frunze) cu așezare oblică față de sursa de lumină; fotoplagiotropic. (după fr. *photoplagiotropique*)

fotoplagiotrópic, -ă *adj.* fotoplagiotrop. (<fr. *photoplagiotropique*)

fotoplán *s. n.* plan topografic realizat prin fotoredresare. (<fr. *photoplan*)

fotopletismografíe *s. f.* pletismografie făcută cu ajutorul unei celule fotoelectrice. (<*foto*[1]- + *pletismografie*)

fotopolarimétru *s. n.* polarimetru fotoelectric. (<fr. *photopolarimètre*)

fotoprotectór, -oáre *adj., s. n.* (medicament) capabil să protejeze pielea față de efectele nedorite provocate de lumina solară, de razele ultraviolete. (<*foto*[1]- + *protector*)

fotopsíe *s. f.* fosfenă. (<fr. *photopsie*)

fotoreacție *s. f.* reacție chimică efectuată cu ajutorul luminii. (<fr. *photoréaction*)

fotoreceptór *s. m.* (*biol.*) celulă cu pigmenți fotosensibili; fotoceptor. (<fr. *photorécepteur*)

fotoredresáre *s. f.* transferare (foto)grafică a imaginii din planul unei fotograme în planul de proiecție în care se construiește o hartă. (<*foto*[1]- + *redresare*)

fotoredresór *s. n.* aparat folosit pentru fotoredresare. (<fr. *photoredresseur*)

fotoreducție *s. f.* proces desfășurat sub acțiunea luminii, prin care plantele pot reține oxigenul din anumite materii. (<fr. *photoréduction*)

fotoreléu *s. n.* dispozitiv electronic care închide un circuit sub acțiunea luminii. (< *foto*[1]- + *releu*)

fotoreportáj *s. n.* reportaj bazat pe fotografii. (<rus. *fotoreportaj*)

fotoreporter *s. m.* fotograf specialist în fotografii pentru reportaje. (<rus. *fotoreportior*)

fotoreprodúcere *s. f.* reproducere pe cale tipografică a clișeelor pentru tipar. (după fr. *photoreproduction*)

fotorestitutór *s. n.* aparat folosit pentru fotorestituție. (<fr. *photorestituteur*)

fotorestitúție *s. f.* **1.** reprezentare tridimensională, sub formă de hărți, proiecții orizontale sau verticale, a obiectelor pe baza stereogramelor. **2.** (*mat.*) determinarea coordonatelor unui punct în spațiu și transpunerea lui într-un plan pe bază de stereograme. (<fr. *photorestitution*)

fotorezistént, -ă *adj.* fotoconductor. (<fr. *photorésistant*)

fotorezisténtă *s. f.* conductor electric a cărui rezistență variază în funcție de iluminare, funcționînd pe baza efectului fotoelectric intern. (<fr. *photorésistance*)

fotorezistív, -ă *adj.* fotoconductiv. (<fr. *photorésistif*)

fotorezistivitáte *s. f.* fotoconductivitate. (<fr. *photorésistivité*)

fotorezistór *s. n.* material a cărui conducție variază în funcție de iluminare. (<engl. *photoresistor*)

fotorobót *s. m.* portret reconstituit după mărturii în vederea cercetărilor făcute de poliție. (<fr. *photo-robot*)

fotoromán *s. n.* intrigă romanescă sau polițistă sub formă de fotografii însoțite de texte. (<fr. *photo-roman*)

fotosculptúră *s. f.* tehnică de executare a statuilor, a busturilor etc., fotografiindu-se din mai multe părți conturul corpului care urmează a fi sculptat și reproducîndu-se me-

camic acest contur în material plastic. (<fr. *photosculpture*)

fotosensibil, -ă *adj.* (despre substanțe, materiale) sensibil la lumină. (<fr. *photosensible*)

fotosensibilitáte *s. f.* sensibilitate la lumină. ● sensibilitate mărită a organismului față de radiațiile actinice ale spectrului solar. (<fr. *photosensibilité*)

fotosensibilizáre *s. f.* creștere a sensibilității față de acțiunea radiațiilor solare determinată de unele substanțe. (după fr. *photosensibilisation*)

fotosféră *s. f.* înveliș exterior luminos al Soarelui. (<fr. *photosphère*)

fotosféric, -ă *adj.* care se referă la fotosferă. (<fr. *photosphérique*)

fotosintétic, -ă *adj.* referitor la fotosinteză. (<fr. *photosynthétique*)

fotosintetizánt, -ă *adj.* fotoautograf. (< *foto*[1]- + *sintetiza* + *-ant*)

fotosintetizatór, -oáre *adj.* care contribuie la fotosinteză. (<*foto*[1]- + *sintetizator*)

fotosínteză *s. f.* proces de sintetizare a substanțelor sub influența luminii de către plantele clorofiliene și de microorganismele fototrofe; asimilație clorofiliană. (<fr. *photosynthèse*)

fotostát *s. n.* fotocopie. (<fr. *photostat*)

fotostereográf *s. n.* aparat fotogrammetric de fotorestituție, bazat pe principiul vederii stereoscopice. (<fr. *photostéréographe*)

fotostereográmă *s. f.* ansamblu de două fotograme corespondente care conțin același obiectiv din fotoperspectiva realizată din două puncte de stație diferite. (<fr. *photostéréogramme*)

fotostereotécă *s. f.* colecție de fotostereograme conținînd o anumită regiune, un anumit obiectiv. (<*fotostereo*/*gramă*[1] + *-tecă*)

fotostereotomíe *s. f.* metodă de cercetare în antropologie bazată pe fotografierea în trei dimensiuni. (<*foto*[1]- + *stereotomie*)

fotostetoscóp *s. n.* instrument medical bazat pe transformarea sunetelor în impulsuri luminoase, folosit pentru analiza zgomotelor cordului fetal. (<*foto*[1]- + *stetoscop*)

fototactísm *s. n.* 1. mișcare de orientare a organelor plantelor în direcția razelor de lumină. 2. sensibilitate, reacție a protoplasmei la lumină; fototaxie. (<fr. *phototactisme*)

fototaxíe *s. f.* fototactism. (<fr. *phototaxie*)

fototécă *s. f.* colecție de fotografii sau fotograme, organizate sistematic. ◊ încăpere în care se păstrează o asemenea colecție. (<fr. *photothèque*)

fototelefón *s. n.* sistem de transmisie a convorbirilor telefonice prin modularea unui fascicul de lumină sau de raze infraroșii. (după fr. *phototéléphonie*)

fototelegráf *s. n.* aparat folosit în fototelegrafie. (<fr. *phototélégraphe*)

fototelegráfic, -ă *adj.* referitor la fototelegrafie. (<fr. *phototélégraphique*)

fototelegrafíe *s. f.* telefotografie. (<fr. *phototélégraphie*)

fototelegrámă *s. f.* probă obținută la fototelegraf. (<fr. *phototélégramme*)

fototensiométru *s. n.* aparat asemănător electrocardiografului, care înregistrează variațiile tensiunii arteriale pe cale fotografică. (<*foto*[1]- + *tensiometru*)

fototeodolít *s. n.* aparat fotogrammetric format dintr-un teodolit și o cameră fotografică specială, folosit în obținerea fotogramelor terestre. (<fr. *phototéodolite*)

fototerapeútic, -ă *adj.* fototerapic. (<engl. *phototherapeutic*)

fototerápic, -ă *adj.* referitor la fototerapie; fototerapeutic. (<fr. *photothérapique*)

fototerapíe *s. f.* tratament medical bazat pe acțiunea radiațiilor luminoase. (<fr. *photothérapie*)

fototermométru *s. n.* aparat pentru înregistrarea fotografică a temperaturii apelor la mari adîncimi. (<fr. *photothermomètre*)

fototermoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică simultană a radiațiilor luminoase și calorice. (<*foto*[1]- + *termoterapie*)

fototéxt *s. n.* text explicativ la cîteva instantanee fotografice. (<*foto*[1]- + *text*)

fototíp *s. n.* imagine obținută direct în camera obscură. (<fr. *phototype*)

fototipíe *s. f.* procedeu de imprimare cu ajutorul a diverse cerneluri; colografie. ● reproducerea obținută. (<fr. *phototypie*)

fototiristór *s. n.* tiristor comandat prin intermediul unui impuls luminos. (<engl. *photothyristor*)

fototopográfic, -ă *adj.* referitor la fototopografie. (<fr. *phototopographique*)

fototopografíe *s. f.* ramură a fotogrammetrici care se ocupă cu ridicarea în plan a unor suprafețe terestre restrînse. (<fr. *phototopographie*)

fototranzistór *s. n.* fotodiodă combinată cu un tranzistor. (<fr., engl. *phototransistor*)

fototraumatísm *s. n.* traumatism cauzat de lumină. (<fr. *phototraumatisme*)

fototriangulație *s. f.* triangulație efectuată cu ajutorul fotogramelor. (<fr. *phototriangulation*)

fototróf, -ă *adj.* (despre plante și unele organisme) care sintetizează substanțele organice cu ajutorul luminii solare; fototrofic. (<fr. *phototrophe*)

fototrófic, -ă *adj.* fototrof. (<engl. *phototrophic*)

fototrofíe *s. f.* 1. proprietate a organismelor fototrofe. 2. dezvoltare mai viguroasă a unei părți din organul unei plante datorită unei luminozități mai puternice. (<fr. *phototrophie*)

fototróp, -ă *adj.* 1. fototropic. 2. (despre organisme) care se orientează în direcția sursei de lumină. (<germ. *phototrop*)

fototrópic, -ă *adj.* referitor la fototropism; fototrop. (<fr. *phototropique*)

fototropíe *s. f.* fototropism (1). (<fr. *phototropie*)

fototropism *s. n.* 1. schimbare a culorii unui compus cristalizat în contact cu lumina pe care o absoarbe; fototropie. 2. heliotropism. (<fr. *phototropisme*)

fotovoltáic, -ă *adj.* 1. *efect* ~ = apariție a unei tensiuni electromotoare la contactul unui

redresor, cînd pe acest contact cade un fascicul de radiații. 2. *pilă* (sau *celulă*) ~ă = fotoelement. (<fr. *photovoltaïque*)

fotoxilografíe *s. f.* procedeu tipografic de copiere a negativului unei fotografii pe o placă de lemn. (<*foto*¹- + *xilografie*)

fotozáț *s. n.* (*poligr.*) zaț obținut prin fotoculegere. (<*foto*¹- + *zaț*)

fotozincográfie *s. f.* procedeu de reproducere a unei fotografii prin copiere pe o placă zincată. (<fr. *photozincographie*)

fouetté/fueté/ *s. n.* (*coregr.*) rotație rapidă și continuă a corpului efectuată de un dansator sau o dansatoare pe poante cu ajutorul elanului imprimat prin mișcarea brațelor sau a unui picior. (<fr. *fouetté*)

foulard/fulár/ *s. n.* (*text.*) mașină folosită pentru impregnarea țesăturilor cu soluții de apretare, de coloranți etc. (<fr. *foulard*)

fourierísm/fu-/ *s. n.* doctrină socialist-utopică franceză din prima jumătate a sec. XIX, care preconiza crearea societății socialiste prin propagarea pașnică a ideilor cu privire la noua formă de organizare a producției sociale; falansterianism, garantism. (<fr. *fouriérisme*, cf. *Ch. Fourier*, socialist utopic fr.)

fourieríst, **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al fouricrismului; falansterian. (<fr. *fouriériste*)

fov, **-ă** I. *adj., s. n.* (de) culoare galben-roșiatică. II. *adj., s. m.* (pictor) aparținînd fovismului. (<fr. *fauve*)

fovée *s. f.* 1. (*anat.*) gaură mică, depresiune. ● depresiune a retinei, situată în centrul petei galbene, care constituie zona cea mai sensibilă. 2. gropiță pe suprafața unor semințe, a unor organe ale plantelor. (<fr. *fovéa*, cf. lat. *fovea*, excavație)

fovísm *s. n.* curent formalist în pictura franceză de la începutul sec. XX care reprezenta lumea concretă în culori violente, folosind tonuri pure și renunțînd la perspectivă. — scris și *fauvism*. (<fr. *fauvisme*)

fovíst, **-ă** *adj., s. m. f.* (pictor adept) al fovismului. — scris și *fauvist*. (<fr. *fauviste*)

fox *s. m.* foxterier. (<fr., engl. *fox*)

fóxing *s. n.* formă de degradare a documentelor de arhivă pe suport de hîrtie constînd din apariția unor pete punctiforme cu aspect ruginiu. (cf. engl. *fox*, vulpe)

foxteriér *s. m.* cîine de casă, puternic și iute, cu urechile scurte și cu picioarele drepte, bun vînător de vulpi la vizuină și de șobolani; fox. (<fr. *fox-terrier*)

fóxtrot *s. n.* dans modern de perechi, de origine americană, în patru timpi, cu ritm sincopat și mișcare vioaie; melodia corespunzătoare. (<engl., fr. *fox-trot*)

frac *s. n.* haină bărbătească de ceremonie, scurtă în față pînă la talie, nenchelată la piept și terminată la spate cu două cozi lungi și înguste. (<fr. *frac*)

fractocúmulus *s. m.* fragment de cumulus rupt de vînt, situat la joasă altitudine. (<fr. *fractocumulus*)

fractonímbus *s. m.* fîșie de nori negri care apar pe fondul clar al unui nimbostratus la altitudine mică. (<fr. *fractonimbus*)

fractostrátus *s. m.* fîșie de nori care provin dintr-un stratus rupt de vînt sau de vîrfurile munților. (<fr. *fractostratus*)

fractúr *s. n.* (*poligr.*) literă germană cu caracter gotic. (<germ. *Fraktur*)

fracturá *vb. tr., refl.* a(-și) produce o fractură. — *fracturáre* s. f. (<fr. *fracturer*)

fracturál, **-ă** *adj.* referitor la fracturi, de natura fracturilor. (<engl. *fractural*)

fractúră *s. f.* 1. ruptură violentă a unui os sau a unui cartilaj dur. ● *(fig.)* ruptură, despărțire. 2. casură. 3. falie. (<fr. *fracture*, lat. *fractura*)

fracție *s. f.* număr care exprimă una sau mai multe părți dintr-un întreg. ● raport între două expresii matematice. (<fr. *fraction*, lat. *fractio*)

fracționá *vb. tr.* a împărți un întreg în mai multe părți; a diviza, a secționa. (<fr. *fractionner*)

fracționál, **-ă** *adj.* (*rar*) care tinde la dezbinare, la fracționarea unui partid. (<fr. *fractionnel*)

fracționár, **-ă** *adj.* (*mat.*) care conține o fracție; de forma unei fracții. ○ *număr* ~ = număr format dintr-un întreg și o fracție. (<fr. *fractionnaire*)

fracționáre *s. f.* 1. acțiunea de a fracționa. 2. (*chim.*) separare a unui amestec lichid sau gazos în fracțiuni bogate în anumiți componenți. 3. procedeu de construcție a unei aeronave din (sub)ansambluri parțiale. (<*fracționa*)

fracționát, **-ă** *adj.* divizat în fracțiuni. ○ (*chim.*) *distilare* ~ă = separare dintr-un amestec a lichidelor care au puncte de fierbere diferite, colectîndu-le separat după temperaturile lor de fierbere; *cristalizare* ~ă = separare a substanțelor dintr-un amestec, folosind diferența lor de solubilitate într-un dizolvant. (<*fracționa*)

fracționísm *s. n.* acțiune desfășurată de o fracțiune (2). (<fr. *fractionnisme*)

fracționíst, **-ă** *adj., s. m. f.* (membru) al unei fracțiuni (2). (<fr. *fractionniste*)

fracțiúne *s. f.* 1. parte dintr-un întreg; bucată, fragment. 2. grupare politică organizată care se împotrivește liniei generale a partidului sau se desolidarizează într-o problemă anumită, elaborînd o altă poziție. ○ ~ *parlamentară* = grup parlamentar compus din reprezentanții aceluiași partid. 3. lichid obținut prin fracționarea unui amestec de substanțe. (<fr. *fraction*, lat. *fractio*)

fragil, **-ă** *adj.* 1. care se poate sparge, sfărîma, rupe cu ușurință; puțin rezistent. 2. gingaș, delicat, firav. (<fr. *fragile*, lat. *fragilis*)

fragilitáte *s. f.* însușirea de a fi fragil. (<fr. *fragilité*, lat. *fragilitas*)

fragilizá *vb. tr., refl.* a face, a deveni fragil. — *fragilizáre* s. f. (<fr. *fragiliser*)

fragipán *s. n.* orizont (3) lutos cu consistență (foarte) dură în stare uscată și casant în stare umedă. (<fr. *fragipan*)

-frágm(ă) *elem. comp.* „perete, despărțitură". (<fr. *-phragme*, cf. gr. *phragma*)

fragmént *s. n.* 1. bucată, parte (dintr-un tot). 2. parte, moment dintr-o operă literară, muzicală, dintr-o scriere. (<fr. *fragment*, lat. *fragmentum*)

fragmentá *vb. tr.* a împărți în fragmente; a diviza, a fracționa, a segmenta. — *fragmentáre* s. f. (<fr. *fragmenter*)

fragmentár, -ă *adj.* format din fragmente; incomplet. (<fr. *fragmentaire*)

fragmentarísm *s. n.* caracter fragmentar. (<*fragmentar* + *-ism*)

fragmentáție *s. f.* fragmentare. (<fr. *fragmentation*)

fragmentísm *s. n.* tendință literară dezvoltată în primii ani ai sec. XX, care prefera scurte fragmente de proză ca mijloc de expresie a scriitorului. (<it. *frammentismo*)

fragránt, -ă *adj. (livr.)* cu miros plăcut, parfumat. (<fr. *fragrant*, lat. *fragrans*)

fragránță *s. f. (livr.)* miros plăcut. (<fr. *fragrance*, it. *fragranza*<lat. *fragrare*, a răspîndi un miros puternic și plăcut)

fraht *s. n.* 1. document în care se înscriu mărfurile transportate pe calea ferată și taxele de transport; scrisoare de trăsură. 2. taxă pentru un transport. (<germ. *Fracht*)

frai *adj. inv. (fam.; despre oameni)* liber. (<germ. *frei*)

fráier, -ă *s. m. f., adj.* (om) prost, care nu știe să profite într-o anumită împrejurare. (<germ. *Freier*, pretendent /la mîna cuiva/)

framée *s. f.* lance de luptă la vechii franci. (<fr. *framée*)

framicetínă *s. f.* antibiotic cu un spectru antibacterian larg, dar cu mare toxicitate. (<fr. *framycétine*)

fránă *s. f.* mare alunecare de teren în formă de cuib. (<fr. *frana*)

franc[1] *s. m.* unitatea monetară a Franței, Elveției, țărilor Africii Centrale, Belgiei etc. • monedă divizionară în Maroc, valorînd a suta parte dintr-un dirham. (<fr. *franc*)

franc[2] *s. n.* portaltoi obținut din sămînța soiurilor cultivate care fac parte din aceeași specie cu altoiul. (<fr. *franc*)

franc[3], **-ă** *adj.* sincer, loial, cinstit. — var. *franș, -ă* adj. (<fr. *franc*)

francá *vb. tr.* 1. a plăti cu anticipație taxele de transport (pentru un colet, o marfă etc.). 2. a timbra o scrisoare. — *francâre* s. f. (<it. *francare*, germ. *frankieren*)

francaménte *adv.* (în mod) sincer, cu francheță. (<it. *francamente*)

francatúră *s. f. (rar)* francare a trimiterilor poștale. • mărcile și ștampilele aplicate pe o corespondență. (<germ. *Frankatur*)

fránceă *s. f.* limbă germanică vorbită la început de franci, cuceritorii Galiei, și folosită apoi de populația europeană în relațiile comerciale cu Levantul. (<fr. *franque*)

francéină *s. f.* colorant cu mare stabilitate la lumină, cu care se vopsește mătasea în diferite nuanțe de roșu. (<fr. *francéine*)

francéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Franța. • *(s. f.)* limbă romanică vorbită de francezi. (<fr. *français*)

franchéțe *s. f.* calitatea de a fi franc[3]; sinceritate. (<it. *franchezza*)

franchísm *s. n.* doctrina și mișcarea politică fascistă apărută și impusă în Spania de Franco. (<fr. *franquisme*, cf. *Francisco Franco*, general și om politic sp.)

franchíst, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al franchismului. (<fr. *franquiste*)

franciscán, -ă I. *s. m. f.* călugăr(iță) aparținînd unui ordin catolic fondat de Francesco d'Assisi în 1209. II. *adj.* care aparține acestui ordin. (<fr. *franciscain*)

franciscanísm *s. n.* 1. mișcare religioasă care îmbina predica pocăinței și a ascetismului sever cu aceea a simplității evanghelice, a blîndeții și a dragostei pentru toate viețuitoarele firii. 2. caracter franciscan (al artei). (după it. *francescanesimo*, cf. *Francesco d'Assisi*, teolog și poet catolic it. din evul mediu)

franciscă *s. f.* toporișcă de război la franci și la alte popoare germanice. (<fr. *francisque*)

francíst, -ă *s. m. f.* specialist în limba și literatura franceză. (<fr. *franciste*)

francitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este francez. (<fr. *francité*)

fránciu *s. n.* element chimic radioactiv din grupa metalelor alcaline. (<fr. *francium*)

francizá *vb. tr.* a da caracter francez. — *francizáre* s. f. (<fr. *franciser*)

francizánt, -ă *adj.* care francizează. (<*franciza* + *-ant*)

francmasón *s. m.* membru al francmasoneriei; mason. (<fr. *franc-maçon*, cf. engl. *free mason*, zidar liber)

francmasonerie *s. f.* asociație internațională secretă de persoane unite printr-un ideal de fraternitate și solidaritate și care practică unele ritualuri oculte, implicată în mișcări de schimbare a regimurilor politice din multe țări; masonerie. (<fr. *franc-maçonnerie*)

francmasónic, -ă *adj.* referitor la francmasonerie; masonic. (<fr. *franc-maçonnique*)

FRANCO[1]- *elem. comp.* „francez". (<fr. *franco-*)

fránco[2] *adv., adj. inv.* indicație care arată că taxele de transport ale unei trimiteri poștale au fost plătite de expeditor. • francat. (<it. *franco*)

francofíl, -ă *adj., s. m. f.* admirator a tot ceea ce este francez; filofrancez, galofil. (<fr. *francophile*)

francofílie *s. f.* prietenie față de Franța; galofilie. (<fr. *francophilie*)

francofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște tot ceea ce este francez; galofob. (<fr. *francophobe*)

francofobíe *s. f.* ură față de francezi; galofobie. (<fr. *francophobie*)

francofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă franceză. (<fr. *francophone*)

francofonie *s. f.* colectivitate constituită de popoarele francofone. (<fr. *francophonie*)

franco-provensálă *s. f.* entitate lingvistică intermediară între franceză și provensală, vorbită pe teritoriul fostului regat al burgunzilor. (<fr. *franco-provençale*)

franctirór *s. m.* soldat voluntar care nu făcea parte dintr-o armată regulată; *(spec.)* partizan al mișcării de rezistență din Franța în timpul celui de-al doilea război mondial. (<fr. *franc-tireur*)

franglézã *s. f. (fam.)* ansamblu de neologisme de origine engleză introduse în limba franceză. (<fr. *franglais*)

franj *s. n. (pl.)* **1.** fibre (de mătase, de lînă etc.) lăsate să atîrne la marginea unei cuverturi, a unei perdele. **2.** *(anat.)* formație filamentoasă care alcătuiește marginea unui organ. **3.** *(geol.)* structură foarte ondulată, adesea sub formă de unghiuri ascuțite. (<fr. *frange*)

frânjă *s. f.* fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecoase obținute pe un ecran prin fenomenul de interferență luminoasă. (<fr. *frange*)

frânklin *s. m.* unitate de măsură a sarcinii electrice egală cu sarcina unui corp punctual care, la distanța de 1 cm de un alt corp punctual încărcat cu aceeași sarcină, este supus în vid unei forțe de o dină. (<fr. *franklin*, cf. *Benjamin Franklin*, fizician amer.)

franklinizáre *s. f.* aplicarea terapeutică a electricității statice. (după fr. *franklinisation*)

franș, -ă *adj.* v. f r a n c[3].

franșíză *s. f.* **1.** *(mat.)* parte exceptată dintr-un total, exprimată în procente. **2.** clauză cuprinsă în polița de asigurare în virtutea căreia asigurătorul este exonerat de obligația de a despăgubi pe asigurat. **3.** scutire de taxe vamale acordată pentru bunurile importate. (<fr. *franchise*)

franțuzísm *s. n.* neologism de origine franceză, neintegrat în limba de care a fost împrumutat. (<*franțuz* + *-ism*)

frapá *vb. tr.* **1.** a sări în ochi, a izbi, a impresiona, a surprinde. **2.** a răci băuturi alcoolice cu ajutorul gheții. **3.** *(tehn.)* a bate, a presa după sinterizare două piese metalice. (<fr. *frapper*)

frapánt, -ă *adj.* bătător la ochi, izbitor, șocant. (<fr. *frappant*)

frapiéră *s. f.* vas special, cu gheață, pentru răcirea băuturilor. (<fr. *frappière*)

frasnián *s. n.* primul etaj al devonianului superior. (<fr. *frasnien*, cf. *Frasnes*, localitate în Belgia)

-frástie[1] *elem. comp.* „care exprimă, redă"; (<fr. *-phrastique*, cf. gr. *phrastikos*, care enunță)

frástic[2]**, -ă** *adj. (lingv.)* referitor la frază. (<fr. *phrastique*)

fratérn, -ă *adj.* frățesc; fraternal. (<lat. *fraternus*)

fraternál, -ă I. *adj.* fratern. II. *s. m. pl.* gemeni. (<germ. *fraternal*)

fraternitáte *s. f.* legătură strînsă, frățească între persoane, colectivități, popoare etc. (<fr. *fraternité*, lat. *fraternitas*)

fraternizá *vb. intr.* a se înfrăți, a se uni, a face cauză comună cu cineva. — *fraternizáre* s. f. (<fr. *fraterniser*)

FRATRI-/FRATRO- *elem. comp.* „frate". (<fr. *fratri-*, *fratro-*, cf. lat. *frater*, *-tris*)

fratriarhát *s. n.* formă de viață socială în dezvoltarea comunei primitive în care legătura esențială între membrii societății era determinată de gradul de fraternitate naturală sau prin adopțiune și alianță. (<*fratri-* + *(pa)triarhat*)

fratricíd, -ă I. *s. n.* ucidere de frate sau de soră. II. *s. m.* cel care săvîrșește un fratricid (I). III. *adj.* (despre războaie) care se desfășoară între membrii aceleiași națiuni. (<fr. *fratricide*, lat. *fratricida*)

fratríe *s. f.* **1.** subdiviziune a triburilor grecești antice (mai ales a celor atice). ● grup de mai multe ginți înrudite între ele prin legături de sînge. **2.** grupare mare de plante apropiate genetic. (<fr. *phratrie*, gr. *phratria*)

FRATRO- v. f r a t r i-.

fratrocrație *s. f.* conducere a unui grup social de tipul fratriei (1) de către membrii aceleiași spițe de neam, socotiți „frați" între ei. (<*fratro-* + *-crație*)

fraudá *vb. tr.* a comite o fraudă; a defrauda. — *fraudáre* s. f. (<fr. *frauder*, lat. *fraudare*)

fraudatór, -oáre *s. m. f.* defraudator. (<it. *fraudatore*)

fraudatóriu, -ie *adj.* fraudulos. (<lat. *fraudatorius*)

fráudă *s. f.* înșelare, act de rea-credință făcut cu scop de profit, prin provocarea unei pagube; hoție; defraudare. ● sumă sustrasă prin înșelătorie, prin defraudare. (<fr., it. *fraude*, cf. lat. *fraus*)

fraudulós, -oásă *adj.* (despre acțiuni) bazat pe o fraudă; fraudatoriu. (<fr. *frauduleux*, lat. *fraudulosus*)

frazá *vb. tr.* **1.** a scoate în evidență ritmul frazei muzicale la executarea unei bucăți, a delimita frazele muzicale. **2.** *(ir.)* a vorbi, a scrie afectat, emfatic. — *frazáre* s. f. (<fr. *phraser*)

frázã *s. f.* **1.** unitate sintactică constituită din două sau mai multe propoziții aflate în raport de coordonare sau de subordonare. **2.** *(muz.)* unitate a discursului melodic delimitată de două cadențe. (<fr. *phrase*)

FRAZEO-, -frázã, -frazie *elem. comp.* „exprimare, vorbire, limbaj". (<fr. *phraséo-*, *-phrase*, *-phrasie*, cf. gr. *phrasis*, *-seos*)

frazeológ, -ă *s. m. f.* cel care se exprimă în fraze meșteșugite, dar lipsite de conținut. (<fr. *phraséologue*)

frazeológic, -ă *adj.* referitor la frazeologie. (<fr. *phraséologique*)

frazeológie *s. f.* **1.** fel, manieră de a construi frazele, proprie unei limbi sau unui scriitor. **2.** *(fig.)* vorbărie goală, fără conținut; pălăvrăgeală. **3.** disciplină care studiază unitățile frazeologice opuse îmbinărilor libere de cuvinte. (<fr. *phraséologie*)

frazeologísm *s. n.* unitate frazeologică, îmbinare de cuvinte cu caracter constant, creată în interiorul unei limbi, împrumutată sau calchiată după modele străine. (<rus. *frazeologhizm*)

-frazie v. f r a z e o-.

frazlifón *s. n.* problemă enigmistică constînd din găsirea unor cuvinte cu un anumit număr de litere corespunzătoare definițiilor și alcătuirea unei fraze prin alipirea cuvintelor găsite. (<*frază* + *-fon*[2])

FREAT(O)- *elem. comp.* „puț, izvor, apă subterană". (<fr. *phréat/o/-*, cf. gr. *phreas, -atos*, fîntînă)

freátic, -ă *adj.* *apă ~ă* = pînză de apă subterană provenită din apa de infiltrație, din care se alimentează izvoarele și fîntînile; *faună ~ă* = faună specifică apelor freatice. (<fr. *phréatique*)

freatobiologíe *s. f.* știință care studiază organismele din apele freatice. (<fr. *phréatobiologie*)

freatofíl, -ă *adj.* (despre plante) 1. care crește în bazinele de apă. 2. care are nevoie de apă subterană foarte aproape de suprafață. (<fr. *phréatophile*)

freatofíte *s. f. pl.* plante din regiunile secetoase, cu rădăcini foarte lungi, care ajung pînă la pînza de apă freatică. (<fr. *phréatophytes*)

frécție *s. f.* v. fricțiune.

frecționá *vb.* v. fricționa.

frecvént, -ă *adj.* care se întîmplă des, la intervale scurte; obișnuit, curent. (<fr. *fréquent*, lat. *frequens*)

frecventá *vb. tr.* a merge cu regularitate, sistematic (la cursuri, la spectacole etc.). ● *(livr.)* a vizita deseori pe cineva. — *frecventáre* s. f. (<fr. *fréquenter*, lat. *frequentare*)

frecventábil, -ă *adj.* care poate fi frecventat. (<fr. *fréquentable*)

frecventatív, -ă *adj.* (despre verbe) care arată o repetare a unei acțiuni. v. iterativ. (<fr. *fréquentatif*, lat. *frequentativus*)

frecventatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care frecventează ceva sau pe cineva. (<*frecventa* + *-tor*)

frecvénță *s. f.* 1. repetare deasă și regulată a unei mișcări, acțiuni etc. ● participare a studenților, a elevilor la cursuri. 2. număr al repetărilor unui fenomen periodic în unitatea de timp. ● mărime egală cu numărul de vibrații pe secundă ale unei mișcări vibratorii. ○ *(fon.)* *~ fundamentală* = prima armonică a unui semnal complex. (<fr. *fréquence*, lat. *frequentia*)

frecvențímetru *s. n.* instrument pentru măsurarea frecvenței (2). (<fr. *fréquencemètre*)

fredoná *vb. tr.* a cînta încet (fără cuvinte); a cînta o melodie. — *fredonáre* s. f. (<fr. *fredonner*)

frezer/fri-zăr/ *s. n.* frigorifer electric; frigider. ● mașină de preparat înghețată. ● congelator. — scris și *frizăr*. (<amer. *freezer*)

fregátă *s. f.* 1. veche navă de război cu vele, rapidă, cu trei catarge și artilerie puternică, destinată acțiunilor de recunoaștere, de pază și de legătură între navele mari. ● navă militară modernă de tonaj mic, manevrieră și rapidă, cu putere de foc mijlocie. 2. pasăre palmipedă din mările tropicale, cu coadă și aripi foarte lungi. (<fr. *frégate*, it. *fregata*)

fremismént *s. n.* *(med.)* senzație palpatorie cu caracter vibrator; agitație, tremurătură. (<fr. *frémissement*)

FREN(O)-, -frenie *elem. comp.* 1. „membrană, diafragmă". 2. „minte, inteligență, spirit". (<fr. *phrén/o/-*, *-phrénie*, cf. gr. *phren*, diafragmă)

frenáj *s. n.* 1. *(livr.)* frenație. 2. *(tehn.)* frînare. ● sistem de frîne. (<fr. *freinage*)

frenalgíe *s. f.* dispoziție dureroasă și depresivă, în melancolie. (<fr. *phrénalgie*)

frenatór, -oáre I. *adj.* *(livr.)* care frînează. II. *s. m.* *(biol.)* represor. (<lat. *frenator*)

frenáție *s. f.* *(livr.)* înfrînare. (<lat. *frenatio*)

french-canéan/frenci-/ *s. n.* cancan[2]. (<fr. *french cancan*)

frenétic, -ă *adj.* cuprins de frenezie. ● (și *adv.*) puternic, violent; pasionat, nestăpînit. (<fr. *frénétique*)

frenetizá *vb. intr.* *(rar)* a fi cuprins de frenezie; *(p. ext.)* a delira. (<*frenetic* + *-iza*)

frenézie *s. f.* stare de excitare excesivă, de pasiune nestăpînită, violentă. ○ *cu ~* = ca în delir; frenetic. (<fr. *frénésie*)

frénic, -ă *adj.* referitor la diafragmă, al diafragmei. ○ *nerv ~* (și *s. m.*) = nerv motor al diafragmei. (<fr. *phrénique*)

frenicectomíe *s. f.* frenicotomie. (<fr. *phrénicectomie*)

frenicotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a nervului frenic; frenicectomie. (<fr. *phrénicotomie*)

-frenie v. fren(o)-.

frenítă *s. f.* inflamație a diafragmei. (<fr. *phrénite*)

FRENO- v. fren(o)-.

frenocardíe *s. f.* nevroză a inimii caracterizată prin stenocardie, tulburări respiratorii și palpitații. (<fr. *phrénocardie*)

frenocardiospásm *s. n.* spasm al diafragmei și al cardiei. (<fr. *phrénocardiospasme*)

frenocolopexíe *s. f.* fixare chirurgicală la diafragmă a unghiului stîng al colonului[3] căzut. (<*freno-* + *colopexie*)

frenolepsíe *s. f.* denumire generică pentru ideile și stările obsesive. (<engl. *phrenolepsia*)

frenológ *s. m.* adept al frenologiei. (<germ. *Phrenologe*)

frenológic, -ă *adj.* referitor la frenologie. (<fr. *phrénologique*)

frenologíe *s. f.* teorie neștiințifică potrivit căreia caracterul și facultățile psihice și intelectuale ale omului pot fi recunoscute după conformația craniului; pseudoștiință fundată pe această teorie. (<fr. *phrénologie*)

frenopatíe *s. f.* formă de alienație mintală. (<fr. *phrénopathie*)

frenoptózá *s. f.* căderе patologică a părții centrale a diafragmei. (<fr. *phrénoptose*)

frenotomíe *s. f.* secționare operatorie a diafragmei. (<kr. *phrénotomie*)

freón *s. m.* compus organic al fluorului, folosit ca agent frigorigen, precum și la prepararea aerosolilor cosmetici. (<fr. *fréon*)

frésă *s. f.* 1. tehnică de a picta cu culori dizolvate în apă de var pe o tencuială încă umedă. • pictură monumental-decorativă de dimensiuni mari, executată în această tehnică. 2. *(fig.)* operă literară de evocare plastică, sugestivă a oamenilor și a moravurilor unei epoci. (<fr. *fresque)*

freschíst *s. m. (rar)* pictor de frescă. (<fr. *fresquiste)*

frésco *s. n.* 1. țesătură din fire subțiri de lînă, din care se confecționează haine de vară. 2. pictură în frescă. (<it. *fresco)*

freș *adj.* (despre oameni și înfățișarea lor) care exprimă prospețime, sănătate, tinerețe; vioi. (<fr. *fraiche)*

fretá *vb. tr.* 1. a asambla două piese, două tuburi metalice coaxiale cu ajutorul unei frete. 2. a arma o piesă de beton supusă la compresiune prin sudarea unor frete pe barele armăturii longitudinale. — *fretáre* s. f. (<fr. *fretter)*

fretáj *s. n.* ansamblu constituit din două sau mai multe tuburi coaxiale montate forțat unul în altul. (<fr. *frettage)*

frétă *s. f.* 1. tub, inel metalic care se fixează la exteriorul unei piese tubulare pentru a-i mări rezistența la presiuni interioare. 2. fir metalic (de oțel) înfășurat forțat pe o piesă tubulară sau pe un ansamblu de piese pentru a le mări rezistența la solicitări din interior sau la forțe centrifuge. 3. piesă inelară din oțel care înconjură barele armăturii longitudinale ale unei piese de beton armat. 4. *(arhit.)* mulură, rotundă sau plată, dispusă în linii frînte pe o mulură plată. (<fr. *frette)*

frettándo *adv. (muz.)* grăbind, accelerînd. (<it. *frettando)*

freudlán, -ă /fróí-di-an/ *adj.* referitor la freudism; freudist. (<fr. *freudien)*

freudísm *s. n.* psihanaliză. (<fr. *freudisme*, cf. *Sigmund Freud*, psihiatru austriac)

freudíst, -ă *adj., s. m. f. (rar)* freudian. (<engl. *freudist)*

freudo-marxísm *s. n.* curent ideologic contemporan care își propune să dea o explicație a vieții și a evoluției social-umane bazată pe concepțiile materialismului istoric și pe psihanaliza lui Freud. (<*freud*/*ism*/ + *marxism)*

frez *adj. inv., s. n.* (de) culoarea fragilor, roșiatic. (<fr. *fraise*, fragă)

frezá *vb. tr.* a prelucra un material cu ajutorul frezei. — *frezáre* s. f. (<fr. *fraiser)*

frezát *s. n.* frezare. (<*freza)*

frézăl *s. f.* 1. unealtă pentru prelucrarea metalelor, a lemnului, pentru făcut diverse tăieturi, roți dințate etc., alcătuită din unul sau mai multe tăișuri dispuse simetric în jurul unui ax. 2. mașină de frezat. 3. mașină agricolă pentru scormonit și amestecat pămîntul, precum și pentru distrugerea buruienilor. (<fr. *fraise)*

frézăl *s. f. (rar)* un fel de guler cu mai multe pliuri care se purta la gît în sec. XVI. (<fr. *fraise)*

frézăl *s. f.* pieptănătură bărbătească; frizură. (<*friza)*

frézie *s. f.* plantă floricolă de seră, originară din Africa de Nord, cu frunze liniare ce se îmbracă una pe alta și cu inflorescențe în formă de cime. (<germ. *Freesie*, cf. *K. Fress*, botanist sued.)

frezíl *s. n.* cenușa cărbunelui de pămînt. (<fr. *fraisil)*

frezmașínă *s. f.* mașină la care se adaptează freza[1] (1) și care o pune în mișcare. (<germ. *Fräsmaschine)*

frezór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la o frezăl (1). (<fr. *fraiseur)*

friábil, -ă *adj.* (despre materiale) sfărîmicios, care se sparge ușor; casant. (<fr. *friable*, lat. *friabilis*<*friare*, a măcina)

friabilitáte *s. f.* proprietatea de a fi friabil. (<fr. *friabilité)*

fricandó *s. n.* fel de mîncare preparat dintr-o bucată de carne sau pește împănată cu slănină și fiartă înăbușit, care se servește la începutul mesei. (<fr. *fricandeau)*

friensé *s. n.* carne tăiată bucăți și prăjită în sos; tocană. (<fr. *fricassée)*

fricatív, -ă *adj., s. f.* constrictiv. (<fr. *fricatif)*

fricțíe *s. f.* v. fricțiune.

fricționá *vb. tr.* a face o fricțiune. — *fricționáre* s. f.; var *frecționa* vb. (<fr. *frictionner)*

fricțiúne *s. f.* 1. *(fiz.)* interacțiune între două corpuri aflate în contact; frecare. 2. masaj constînd din ungerea și frecarea corpului cu un lichid. 3. *(fig., pl.)* divergențe de opinii, neînțelegeri, certuri. — var. (2) *frecție, fricție* s. f. (<fr. *friction*, lat. *frictio)*

FRIGAN(O)- *elem. comp.* „mărăcini", „lemn uscat". (<fr. *phrygan*/*o*/-, cf. gr. *phryganon*, mărăcine)

frigána *s. f.* formațiune xerofitică de arbori pitici, adesea spinoși, pe solurile erodate din regiunile mediteraneene. (<fr., lat. *phrygana)*

frigánă *s. f.* insectă nevropteră a cărei larvă, acvatică, construiește în jurul ei o teacă din vegetale, nisip și cochilii. (<fr. *phrygane)*

friganofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește printre mărăcini. (<fr. *phryganophile)*

frigián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Frigia. II. *adj.* referitor la Frigia sau la populația ei. • *(s. f.)* limbă indo-europeană veche, înrudită cu traca, cunoscută din inscripțiile cu caractere grecești. O *bonétă ~ă* = bonetă cu vîrful ascuțit întors spre față, purtată în antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul Revoluției Franceze din 1789 ca simbol al libertății. (<fr. *phrygien*, cf. *Frigia*, regiune istorică în Asia Mică)

frígic, -ă *adj. (muz.) mod ~* = mod melodic a cărui scară muzicală se deosebește de cea a modului minor natural prin faptul că treapta a II-a coborîtă, în loc să formeze cu tonica o secundă mare, formează o secundă mică. (< germ. *phrygisch)*

frígid, -ă *adj.* 1. rece; (despre plante) care crește în regiuni răcoroase. 2. care suferă de frigiditate. (<fr. *frigide*, lat. *frigidus)*

frigidárium *s. n.* 1. sală în termele romane destinată băilor reci. 2. seră rece. (<lat., fr. *frigidarium)*

frigidér *s. n.* aparat electric în care se menține o temperatură scăzută, convenabilă păs-

trării și conservării alimentelor. (<fr. *frigidaire*, n. com.)

frigiditáte *s. f.* indiferență sau aversiune, la femei, față de raportul sexual; incapacitate de a obține orgasmul; anafrodizie. (<fr. *frigidité*, lat. *frigiditas*)

FRIGO-/FRIGORI- *elem. comp.* „frig". (<fr. *frigo-*, *frigori-*, lat. *frigus*)

frigoríe *s. f.* unitate calorifică egală în valoare absolută cu o calorie negativă. (<fr. *frigorie*)

frigorifér I. *adj.* (despre un sistem fizico-chimic sau tehnic) care transferă frigul. II. *s. n.* instalație frigorifică. ● navă echipată cu o asemenea instalație. (<fr. *frigorifère*)

frigoriferíst *s. m.* muncitor calificat care lucrează la instalații frigorifere. (<*frigorifer* + *-ist*)

frigorífic, -ă *adj.* care produce, care păstrează frigul; referitor la frig. ○ *agent* ~ = agent termic care produce sau transferă frig; *instalație* ~*ă* = sistem tehnic care produce răcirea unei încăperi, a unui recipient etc. prin transfer de căldură; *capacitate* ~*ă* = căldura preluată de un agent frigorific în timp de o oră. (<fr. *frigorifique*)

frigorigén, -ă *adj.* (despre un sistem fizico-chimic) care poate produce frig. ○ *agent* ~ = substanță (freon, amoniac etc.) care, vaporizându-se la temperatură joasă, absoarbe căldura; *agregat* ~ = parte a unei instalații frigorifice în care agentul frigorigen își modifică continuu starea de agregare, producînd frig. (<*frigorigène*)

frigorimétru *s. n.* aparat pentru determinarea efectului caloric al factorilor de microclimat (temperatură, umiditate etc.). (<fr. *frigorimètre*)

frigotéhnică *s. f.* ramură a termotehnicii care studiază tehnica producerii și utilizării frigului. (<fr. *frigotechnique*)

frigotehníst *s. m.* specialist în frigotehnică. (<*frigotehnică* + *-ist*)

frigoterapíe *s. f.* crioterapie. (<fr. *frigothérapie*)

frimár *s. m.* luna a treia a calendarului republican francez (21 noiembrie — 20 decembrie). (<fr. *frimaire*, cf. *frimas*, vînt rece)

frinée *s. f.* *(livr.)* femeie frumoasă și cu moravuri libere. (cf. *Frine*, curtezană care a folosit lui Praxiteles ca model pentru statuile Afroditei)

fringilíde *s. n. pl.* familie de păsări cîntătoare, cu cioc conic și scurt, cuprinzînd cintezoiul, canarul etc. (<fr. *fringillidés*, cf. lat. *fringilla*, cintezoi)

fripón *s. m.* *(livr.)* șarlatan, hoț, escroc. (<fr. *fripon*)

frisón *s. n.* senzație de frig însoțită de tremurături, manifestată de obicei înainte sau în timpul febrei. (<fr. *frisson*)

frisonánt, -ă *adj.* *(livr.)* fremătător, vibrant. (<fr. *frissonnant*)

fritá *vb. tr.* a supune un mineral operației de fritare. (<fr. *fritter*)

fritáj *s. n.* fritare. (<fr. *frittage*)

fritáre *s. f.* *(metal.)* calcinare a minereurilor; fritaj. (<*frita*)

frită *s. f.* amestec de nisip și sodă din care se fabrică sticla. (<fr. *fritte*)

friteúză /-tö-/ *s. f.* *(rar)* aparat pentru prăjit alimente. (<fr. *friteuse*)

friulán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Friuli-Venezia Giulia, provincie din nord-estul Italiei ● *(s. f.)* varietate a limbii retoromane, vorbită în această regiune. (<it. *friulano*)

frivól, -ă *adj.* (despre oameni) care se ocupă cu lucruri neserioase; ușuratic. ● (despre lucruri, fapte, atitudini) lipsit de seriozitate; de nimic, neînsemnat. (<fr. *frivole*, lat. *frivolus*)

frivolitáte *s. f.* 1. însușire a ceea ce este frivol; neseriozitate. 2. *(pl.)* purtări, fapte ușuratice, neserioase. (<fr. *frivolité*)

friz *s. n.* piesă de lemn îngustă, întrebuințată la fabricarea lamelor de parchet sau în tîmplărie. (<fr. *frise*)

frizá *vb.* I. *tr., refl.* *(rar)* a(-și) încreți, a(-și) zburli (părul) ● a (se) pieptăna cu îngrijire. II. *tr.* a fi pe punctul de a atinge ridicolul, nebunia etc. — *frizáre* *s. f.* (<fr. *friser*)

frizát *s. n.* frizare. (<*friza* /I/)

frízã *s. f.* 1. porțiune a antablamentului, între arhitravă și cornișă, decorată cu picturi, cărămizi smălțuite, mozaicuri sau basoreliefuri. 2. fîșie orizontală continuă, împodobită cu picturi sau sculpturi, așezată la partea superioară a unui edificiu, deasupra tapetului unui perete, în jurul unui vas, al unui sarcofag etc. ● chenar care încadrează o pardoseală de parchet. 3. ramă masivă de lemn în care se prind tăbliile unei uși. (<fr. *frise*)

frizăr *s. n.* v. freezer.

frizér *s. m.* persoană care tunde părul sau bărbierește; bărbier. (<germ. *Friseur*)

frizerie *s. f.* atelier pentru tuns, ras sau coafat. (<*frizer* + *-ie*)

frizeriță *s. f.* femeie frizer. (<*frizer* + *-iță*)

frizón[1] *s. n.* fibră textilă din straturile exterioare ale gogoșilor de mătase. (<fr. *frison*)

frizón[2], **-ă** *adj., s. m. f.* (locuitor) din regiunea Frise, din nord-vestul Europei. ● *(s. n.)* dialect germanic vorbit de frizoni[2]. (<fr. *frisonne*)

frizúră *s. f.* coafură, freză[3]. (<fr. *frisure*)

frînă *vb. tr.* a opri, a încetini mersul unui vehicul cu ajutorul frînei. ● *(fig.)* a ține în loc, a încetini, a pune piedici. — *frînáre* *s. f.* (după fr. *freiner*)

frînă *s. f.* aparat adaptat la un vehicul pentru a-i micșora viteza sau a-l opri din mers. ● *(fig.)* ceea ce oprește, încetinește o acțiune, un proces etc. (după fr. *frein*)

froasá *vb. tr.* *(rar)* a vexa. (<fr. *froisser*)

fróndă *s. f.* 1. mișcare de revoltă a nobilimii franceze din sec. XVII împotriva puterii regale despotice. 2. *(fig.)* opoziție neprincipială, răzvrătire cu caracter persiflant, pornită mai ales din motive personale. 3. organ vegetal de formă unei frunze. ● frunză aeriană a feriglor care poartă sporangele. 4. *(med.)* bandaj de pînză destinat a fixa pansamentele bărbiei sau nasului. (<fr. *fronde*)

frondór I. *s. m.* partizan al frondei (1, 2). II. *adj., s. m. f. (fig.)* (cel) care critică, contrazice; răzvrătit, rebel. (<fr. *frondeur*)

fronsén *s. n.* cută (a unei rochii, cămăși etc.) menținută printr-un fir. (<fr. *froncis*)

front[1] *s. n.* 1. teritoriu pe care se poartă luptele într-un război. ○ *a rupe* (sau *a sparge*) *~ul* = a rupe linia de apărare a inamicului. ● grupare operativ-strategică constituită din forțe militare numeroase, sub o comandă unică, destinată ducerii unor operații de amploare. 2. formație de militari, sportivi etc. așezați în linie. 3. *(fig.)* grup organizat de oameni în vederea unei lupte comune. 4. *(arhit.)* fațada principală a unei clădiri, latura dinspre stradă a unei parcele. ● perete în care se execută tăierea rocilor sau a minereurilor. ○ *~ de lucru* = existența condițiilor pentru ca echipele specializate de lucrători să-și poată desfășura activitatea de execuție. 5. *(met.)* zonă de separație a două mase de aer cu proprietăți diferite. ○ *~ de furtună* = masă de aer rece care, împinsă de furtună, provoacă deplasarea aerului mai cald din fața ei. 6. *(fiz.)* *~ de undă* = totalitatea punctelor până la care ajunge o oscilație la un moment dat. 7. *(herald.)* centrul părții superioare a unui scut. (<fr. *front*)

FRONT[2]**(O)-** *elem. comp.* „front meteorologic, masă de aer"; „frunte". (<fr. *fronto-*, cf. lat. *frons, -ntis*, frunte)

frontál, -ă I. *adj.* 1. din regiunea frunții. ● *(s. m.)* mușchi al frunții. 2. din, așezat în față. ○ *abataj ~* = abataj al minereului făcut pe un front foarte lung în direcția filonului; *(p. ext.)* locul unde se execută; *dreaptă ~ă* = dreaptă paralelă cu planul vertical de proiecție. ● referitor la front (5). II. *s. n.* 1. os al craniului care formează fruntea și o parte din orbite. 2. parte proeminentă a unui obiect. (<fr. *frontal*)

frontaliér, -ă *adj.* referitor la frontiere. (<fr. *frontalier*)

frontalitáte *s. f.* principiu fundamental în sculptura și pictura antică care cerea reprezentarea din față și strict simetrică a corpului uman. (<fr. *frontalité*)

frontiéră *s.f.* 1. linie naturală sau convențională care delimitează teritoriul unui stat; graniță. 2. *(fig.)* limită, hotar. 3. *(mat.)* mulțime de elemente care limitează un domeniu. (<fr. *frontière*)

frontíspiciu *s. f.* 1. partea superioară a fațadei principale a unui edificiu, monument etc. 2. prima pagină (ilustrată uneori cu viniete) a unei cărți, care conține titlul, numele autorului etc. ● partea de sus de pe pagina întîi a unui ziar, unde sînt scrise titlul și alte indicații. (<fr. *frontispice*, lat. *frontispicium*)

frontofotométru *s. n.* aparat cu care se măsoară distanța focală a lentilelor corectoare. (<*fronto-* + *fotometru*)

frontogenétic, -ă *adj.* referitor la frontogeneză, care formează frontogeneza. (<fr. *frontogénétique*)

frontogenéză *s. f.* *(met.)* totalitatea fenomenelor care însoțesc formarea unui front (5). (<fr. *frontogenèse*)

frontolíză *s. f.* *(met.)* totalitatea fenomenelor care însoțesc destrămarea unui front (5). (<fr. *frontolyse*)

frontológic, -ă *adj.* referitor la frontologie. (<fr. *frontologique*)

frontologíe *s. f.* parte a meteorologiei care studiază fronturile (5). (<fr. *frontologie*)

frontomaxilár, -ă *adj.* referitor la frunte și la maxilă. (<engl. *frontomaxillar*)

frontón *s. n.* 1. element arhitectonic format dintr-o cornișă de formă curbă sau triunghiulară, situat deasupra intrării principale a unui edificiu. 2. element arhitectural decorativ situat deasupra unei porți ieșinde a construcției, a ușilor, ferestrelor etc. (< fr. *fronton*)

frontonazál, -ă *adj.* referitor la frunte și la nas. (<engl. *frontonasal*)

frotá *vb. refl.* a se freca, a veni în contact. (<fr. *frotter*)

frotáj *s. n.* tehnică în pictura suprarealistă constînd în obținerea prin apăsare a impresiunilor unor obiecte ce poartă adesea o semnificație (un chip, o efigie etc.). (<fr. *frottage*)

froté *adj. inv.* (despre țesături) care absoarbe apa. (<fr. *frotté*)

frotír *s. n.* țesătură specială de bumbac având proprietatea de a absorbi apa, folosită în special pentru prosoape, halate de baie etc. (după fr. *frotté*)

frotíu *s. n.* 1. preparat întins pe o lamă pentru a fi cercetat la microscop. 2. *(pict.)* strat subțire de culoare, care lasă să se vadă în transparență firele pînzei. (<fr. *frottis*)

fréttola *s. f.* vechi cîntec italian pe mai multe voci, cîntat de obicei la carnavaluri și în reprezentații teatrale. (<it. *frottola*)

frucádă *s. f.* băutură răcoritoare pe bază de extrase din fructe. (după *citronadă*)

frucóla *s. f.* băutură răcoritoare de tip frucadă. (<*fru*/*ct*/ + *cola*[1])

fruct *s. n.* 1. organ vegetal care se dezvoltă din ovarul fecundat, conținînd semințele plantei respective; poamă, rod. 2. produs, profit, rezultatul material sau moral al unei acțiuni etc.; beneficiu. ● *(fig.)* rezultat al unor străduințe, al muncii etc. 3. înclinare față de verticală a feței văzute a unui element de construcție. (<lat. *fructus*)

FRUCTI-/FRUCTO- *elem. comp.* „fruct". (<fr. *fructi-*, *fructo*, cf. lat. *fructus*)

fructicol, -ă *adj.* (despre paraziți) care trăiește pe fructe. (<fr. *fructicole*)

fructidór *s. m.* a douăsprezecea lună a calendarului republican francez (18 august — 16 septembrie). (<fr. *fructidor*)

fructiéră *s. f.* vas în care se servesc fructele la masă. (după fr. *fruitière*)

fructifér, -ă *adj.* 1. (despre pomi) care produce fructe. 2. (despre organele unei plante) care poartă fructele. (<fr. *fructifère*)

fructificá *vb.* I. *intr.* 1. a produce fructe, a rodi. 2. (despre capital, bani) a aduce venit, a crește prin acumulare de dobînzi. II. *tr.* *(fig.)* a folosi cu profit o situație, o ocazie. — *fructificáre* s. f. (<fr. *fructifier*, lat. *fructificare*)

fructificáție *s. f.* 1. proprietate a plantelor de a produce fructe; proprietate a pomilor și a viței de vie de a da lăstari fertili. 2. totalitatea organelor reproducătoare la criptogame. 3. perioadă în care se formează fructele. (<fr. *fructification*, lat. *fructificatio*)

fructiflór, -ă *adj.* (despre flori) al cărei caliciu servește la formarea fructului. (<fr. *fructiflore*)

fructifórm, -ă *adj.* în formă de fruct. (<*fructi-* + *-form*)

fructigén, -ă *adj.* care produce fructe. (<lat. *fructigenus*)

fructivór, -ă *adj.* frugivor. (<*fructi-* + *-vor*)

FRUCTO-. v. f r u c t i-.

fructóză *s. f.* monozaharidă dulce, aflată în miere și în fructele dulci, care, împreună cu glucoza, formează zaharoza; levuloză. (<fr. *fructose*)

fructozemíe *s. f.* prezența fructozei în sînge. (<fr. *fructosémie*)

fructozurie *s. f.* prezența fructozei în urină. (<fr. *fructosurie*)

frucțuós, -oásă *adj.* care dă bune rezultate; avantajos, folositor, rodnic. (<fr. *fructueux*, lat. *fructuosus*)

frú-frú I. *s. n.* 1. foșnet ușor pe care îl produc țesăturile (de mătase, mai ales fustele). 2. *(fig.)* confuzie, agitație; entuziasm, avînt. II. *adj. inv.* frivol, ușuratic. (<fr. *froufrou*, it. *fru-fru*)

frugál, -ă *adj.* (despre mese) care constă din mîncare puțină și simplă; sobru, auster. (<fr. *frugal*, lat. *frugalis*)

frugalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este frugal. (<fr. *frugalité*, lat. *frugalitas*)

FRUGI- *elem. comp.* „fruct, roadă". (<fr. *frugi-*, cf. lat. *frux*, *-gis*)

frugifér, -ă *adj.* care dă roade, fructe. (<fr. *frugifère*)

frugívor, -ă *adj., s. m. f.* (animal) care se hrănește cu fructe; carpofag, fructivor. (<fr. *frugivore*)

frulláto *s. n.* procedeu de alternare rapidă a sunetelor la unele instrumente de suflat (flaut, trompetă), asemănător cu tremolo sau cu glissando. (<it. *frullato*)

frust, -ă *adj.* 1. (despre monede, medalii, sculpturi) tocit, șters de vreme. 2. *(fig.)* brut, neprelucrat, rudimentar, simplu. (<fr. *fruste*, it. *frusto*, uzat)

frustéțe *s. f.* însușire a ceea ce este frust; simplitate. (<*frust* + *-eță*)

frustrá *vb. tr.* a lipsi, a priva pe cineva de un bun, de un drept; a păgubi; *(p. ext.)* a înșela. — *frustráre* s. f. (<fr. *frustrer*, lat. *frustrari*)

frustránt, -ă *adj.* frustrator. (<fr. *frustrant*)

frustratór, -oáre *adj.* care pricinuiește o pagubă, împiedică exercitarea unui drept; care este cauza unei frustrații; frustrant. (<fr. *frustrateur*)

frustráție *s. f.* frustrare. (<fr. *frustration*)

frutescént, -ă *adj.* care are dimensiunile și caracterul lemnos al arbuștilor; asemănător unei tufe. (<fr. *frutescent*, lat. *frutescens*)

ftalát *s. m.* sare sau ester al acidului ftalic. (<fr. *phtalate*)

ftaleínă *s. f.* denumire generică dată unor compuși organici obținuți prin condensarea anhidridei ftalice cu fenoli. (<fr. *phtaléine*)

ftálic, -ă *adj. acid* ~ = acid aromatic bibazic, folosit în industria coloranților și a maselor plastice; *anhidridă* ~*ă* = anhidridă a acidului ftalic. (<fr. *phtalique*)

ftiriázã *s. f.* 1. boală de piele produsă de păduchi. 2. pediculoză a pubisului. 3. boală a plantelor cauzată mai ales de afide. (<fr. *phtiriase*, cf. gr. *phteir*, păduche)

ftiriázic, -ă *adj.* referitor la ftiriază. (<fr. *phtiriasique*)

ftiriofobíe *s. f.* teamă obsesivă de păduchi. (<engl. *phtiriophobia*)

FTIZI(O)-, -ftizie *elem. comp.* „tuberculoză". (<fr. *phtisi(o)-*, *-phtisie*, cf. gr. *phtisis*, distrugere)

ftízic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ftizie; tuberculos. (<fr. *phtisique*)

ftízie[1] *s. f.* tuberculoză pulmonară. (<fr. *phtisie*)

-ftízie[2] v. f t i z i (o)-.

ftizofobíe *s. f.* teamă patologică de tuberculoză pulmonară. (<fr. *phtisiophobie*)

ftiziogén, -ă *adj.* care produce ftizie. (<fr. *phtisiogène*)

ftiziológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în ftiziologie. (<fr. *phtisiologue*)

ftiziológic, -ă *adj.* referitor la ftiziologie. (<fr. *phtisiologique*)

ftiziología *s. f.* ramură a medicinei care studiază tuberculoza pulmonară. (<fr. *phtisiologie*)

ftiziomanie *s. f.* convingere obsesivă de a suferi de tuberculoză. (<*ftizio-* + *-manie*[2])

ftizioterapíe *s. f.* tratamentul tuberculozei pulmonare. (<fr. *phtisiothérapie*)

-ftóng *elem. comp.* „sunet, vocală". (<fr. *-phtongue*, cf. gr. *phtongos*)

FUC(O)- *elem. comp.* „alge marine". (<fr. *fuc(o)-*, cf. lat. *fucus*, algă)

fucacée *s. f. pl.* familie de alge brune marine cuprinzînd în principal fucusul și sargasele. (<fr. *fucacées*)

fucále *s. f. pl.* ordin de alge brune (*feoficee*) avînd ca tip fucusul. (<fr. *fucales*)

fucoíde *s. f. pl.* *(geol.)* urme ale algelor sau ale deplasării viermilor, vizibile pe suprafața straturilor sedimentare ori în interiorul lor. (<fr. *fucoïdes*)

fucoxantínă *s. f.* pigment brun din unele alge. (<fr. *fucoxanthine*)

fúcsie *s. f.* arbust ornamental cu flori roșii, galben-verzui sau pestrițe, originar din America. (<fr. *fuchsia*, cf. *Fuchs*, botanist germ.)

fucsínă *s. f.* materie colorantă roșie folosită în industria textilă și în pielărie, precum și în citologie și bacteriologie. (<fr. *fuchsine*)

fúcus *s. m.* gen de alge brune marine. (<lat. *fucus*)

fudroiánt, -ă *adj.* (*livr.*) care surprinde prin caracterul neașteptat, prin violență; fulgerător. (<fr. *foudroyant*)

-fúg *elem. comp.* „care alungă, respinge". (<fr. *-fuge*, cf. lat. *fugus* < *fugare*, a alunga)

fugácе *adj. inv.* trecător, fugitiv. (<lat. *fugax*, fr. *fugace*)

fugacitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este fugace. 2. *(chim.)* presiune corectată în care gazul real posedă aceleași proprietăți cu ale gazului ideal. (<fr. *fugacité*)

fugásă *s. f.* 1. mină constituită dintr-o încărcătură explozivă și o umplutură de materiale diferite, care se aruncă contra atacatorului. 2. recipient încărcat cu substanțe toxice, amestec incendiar etc., care se folosește contra barajelor sau pentru incendierea diferitelor obiective. (<fr. *fougasse*)

fugáto *s. n.* secțiune dintr-o lucrare muzicală mai amplă, construită în stil polifonic, imitativ, cu intrarea succesivă a vocilor, în formă de fugă. (<it. *fugato*)

fúgă *s. f.* compoziție muzicală polifonică în care vocile se succedă, repetînd fiecare melodia dezvoltată după legile contrapunctului. (<it. *fuga*)

fugére *s. f. pl.* criptogame vasculare fără flori și semințe, care se înmulțesc prin sporangi situați pe fața inferioară a frunzelor, avînd ca tip feriga. (<fr. *fougères*)

fughétă *s. f. (muz.)* fugă de proporții reduse. (<it. *fughetta*)

fugitív, -ă *adj.* 1. de scurtă durată; trecător. 2. sumar; superficial; rapid. (<fr. *fugitif*, lat. *fugitivus*)

fugós, -oásă *adj. (rar)* cu o fire iute; aprig, impetuos. (<fr. *fougueux*)

fugozitáte *s. f. (rar)* impetuozitate; ardoare. (<*fugos* + *-itate*)

fugpapíer *s. n.* hîrtie gumată folosită la înnădirea furnirelor. (<germ. *Fugpapier*)

führer/fürăr/ nume dat în Germania lui Adolf Hitler după venirea lui la putere, ca dictator; conducător. (<germ. *Führer*)

ful *s. n.* figură la pocher, formată dintr-un brelan și o pereche. (<fr., engl. *full*)

fulá *vb. intr.* (despre roți) a se roti neregulat, avînd o mișcare pendulară. — *fulâre* s. f. (<fr. *fouler*)

fulár *s. n.* 1. țesătură ușoară de mătase. 2. fîșie de lînă, mătase etc. care se poartă în jurul gîtului. (<fr. *foulard*)

fulardá *vb. tr. (text.)* a îmbiba țesăturile cu soluții sau cu dispersii de colorant și mase de apret. — *fulardâre* s. f. (<fr. *fouларder*)

fuléu *s. n.* 1. alergare în pas mare, mîinile mișcîndu-se în ritmul picioarelor. 2. distanță parcursă de un cal din momentul cînd se desprinde de pămînt și pînă îl atinge din nou. ● lungimea pasului la patrupede. (<fr. *foulée*)

fulgarín *s. n.* manta, pardesiu de ploaie; impermeabil. (n. com.)

fulgurá *vb. intr. (livr.)* a fulgera. (<fr. *fulgurer*, lat. *fulgurare*)

fulguránt, -ă *adj.* 1. înconjurat de fulgere. ● care răspîndește o lumină vie și de scurtă durată. 2. care se produce foarte rapid; fulgerător, prompt. 3. *(fig.)* care impresionează puternic spiritul, imaginația; scînteietor, pătrunzător. (<fr. *fulgurant*, lat. *fulgurans* < *fulgurare*, a fulgera)

fulguránță *s. f.* însușirea de a fi fulgurant (3). (<*fulgurant* + *-anță*)

fulguráție *s. f.* 1. fulgerare fără tunet în regiunile înalte ale atmosferei. 2. scînteie electrică de înaltă frecvență folosită pentru cauterizări. 3. *(fig.)* emanație bruscă. (<fr. *fulguration*, lat. *fulguratio*)

fulgurít *s. n. (geol.)* formație tubulară cu diametru mic, lungă de cîțiva metri, formată dintr-o masă sticloasă prin acțiunea de topire a rocii pe care a căzut un trăsnet. (<fr. *fulgurite*)

fuliginós, -oásă *adj. (rar)* ca funinginea; fumuriu. (<fr. *fuligineux*, cf. lat. *fuligo*, funingine)

fúling *s. n.* strat de organisme acvatice care se formează pe pietre, pe stîlpii de beton, de lemn sau de metal ai podurilor, pe coca navelor etc. (<engl. *fulling* < *foul*, murdar)

FULMI- *elem. comp.* „care se aprinde, explodează". (<lat. *fulmen*, fulger, lumină)

fulmicotón *s. n.* exploziv puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei; nitroceluloză. (<fr. *fulmicoton*)

fulminánt, -ă *adj.* 1. care produce explozie; exploziv. 2. *(fig.)* violent, amenințător, provocator. (<fr. *fulminant*)

fulminát *s. m.* sare a acidului fulminic. ○ *~ de mercur* = sare de mercur a acidului fulminic, exploziv detonant sub forma unei pulberi cenușii cu gust metalic, foarte toxic. (<fr. *fulminate*)

fulminátie *s. f.* detonare a unei substanțe explozive; explozie. (<fr. *fulmination*, lat. *fulminatio*)

fulmínic *adj. acid ~* = izomer al acidului cianic, care, cu metalele, formează explozive (fulminați). (<fr. *fulminique*)

fumagínă *s. f.* boală criptogamică a unor arbori de pădure, a viței de vie și a unor pomi fructiferi, care se manifestă prin apariția unor pete negre, prăfoase pe frunze. (<fr. *fumagine*)

fumáj *s. n.* tehnică în pictura suprarealistă constînd în trecerea unei flăcări peste unele porțiuni ale tabloului. (<fr. *fumage*)

fumarázã *s. f.* enzimă care catalizează fixarea (eliberarea) apei de acidul fumaric și trecerea lui în acid malic. (<fr. *fumarase*)

fumariacée *s. f. pl.* familie de plante dialipetale, cuprinzînd fumărița, cercelii-doamnei etc. (<fr. *fumariacées*)

fumáric *adj. acid ~* = acid organic nesaturat, produs intermediar în metabolismul glucidelor și al acizilor grași. (<fr. *fumarique*)

fumarólă *s. f.* produs gazos emis prin craterele și crăpăturile vulcanilor sau degajat de lavă în perioada activă. (<it. *fumarola*, fr. *fumerolle*)

FUMI- *elem. comp.* „fum", „ceață". (<fr. *fumi-*, cf. lat. *fumus*, fum)

fumigánt, -ă *s. m., adj.* (substanță) utilizată pentru fumigații. (<fr. *fumigant*)

fumigáție *s. f.* afumare cu mirodenii pentru distrugerea bacteriilor, a insectelor etc. sau pen-

tru parfumarea aerului. (<fr. *fumigation*, lat. *fumigatio*)

fumigén, -ă *adj.* care produce fum sau ceață artificială. ○ *luminare* ~*ă* = tub care conține o substanță fumigenă, folosit la camuflarea obiectivelor militare. (<fr. *fumigène*)

fumíst, -ă *s. m. f., adj. (rar)* (om) neserios, mistificator; șarlatan. (<it. *fumista*)

fumisterie *s. f. (rar)* șarlatanie, mistificare, înșelătorie. (<it. *fumisteria*)

fumivór, -ă I. *adj.* care absoarbe fumul. II. *s. n.* dispozitiv montat la unele focare de cazan pentru îmbunătățirea arderii. (<fr. *fumivore*)

fumizá *vb. tr. (mil.)* a lansa o perdea de fum sau ceață artificială pentru mascarea obiectivelor, a unei acțiuni de luptă etc. — *fumizáre* s. f. (după fr. *fumiger*, lat. *fumigare*)

fumoár *s. n.* încăpere pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma. (<fr. *fumoir*)

funambúl *s. m. (livr.)* dansator pe sîrmă. (<fr. *funambule*, cf. lat. *funis*, funie; *ambalare*, a merge)

funambulésc, -ă *adj.* echilibristic, acrobatic. ● bizar, excentric, extravagant. (<fr. *funambulesque*)

funambulísm *s. n.* caracter funambulesc. (<it. *funambolismo*)

funcIár, -ă *adj.* 1. referitor la terenuri, la averi imobiliare. 2. *(fig.)* care aparține naturii, structurii intime a cuiva, care formează fondul; de bază. (<fr. *foncier*)

funcIarménte *adv.* cu desăvîrșire, cu totul, absolut; esențialmente. (<it. *funciarmente*, fr. *foncièrement*)

fúncIor *s. m. (log.)* conector interpropozițional care joacă rolul de operator logic; orice cuvînt cu funcție sintactică. (<fr. *foncteur*, cf. lat. *functus* < *fungi*, a îndeplini un rol)

fúncIie/funcIíúne *s. f.* 1. activitate prestată de cineva pentru a se achita de obligațiile impuse de serviciu; însărcinare, sarcină; slujbă. 2. rol sintactic pe care îl îndeplinește un cuvînt în propoziție. ● *(log.)* operație care prin aplicare asupra unui argument îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare. 3. activitate proprie unui organ, unei ființe animale sau vegetale. 4. totalitatea proprietăților chimice ale unui compus determinate de o anumită grupă de atomi din moleculă. 5. *(mat.)* mărime variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile. 6. *a fi în ~ de...* = a depinde de... 7. *(inform.)* subprogram care calculează și întoarce subprogramului apelant o singură valoare. (<fr. *fonction*, lat. *functio*)

funcIoná *vb. intr.* a-și exercita funcția, rolul; a fi în stare de activitate. — *funcIionáre* s. f. (<fr. *fonctionner*)

funcIionál, -ă I. *adj.* 1. util, practic. ● care îndeplinește condițiile pentru a fi folosit. 2. referitor la funcțiile organice sau psihice. ○ *maladie* ~*ă* = boală care afectează funcționarea unui organ. 3. referitor la o funcție matematică sau chimică. ○ *(mat.) analiză* ~*ă* = ramură a matematicii care studiază diferitele clase de funcții. 4. *(lingv.) cuvînt* ~ = cuvînt care indică o relație gramaticală (prepoziție, conjuncție etc.). 5. *lingvistică* ~*ă* = studiu al elementelor lingvistice din punctul de vedere al funcției lor în structura unei limbi. II. *s. f. (mat.)* funcție definită pe o mulțime de funcții avînd valori reale. (<fr. *fonctionnel*)

funcIionalísm *s. n.* 1. curent de gîndire care studiază faptele sociale și de cultură în totalitatea lor și în interrelațiile acestora, urmărindu-se aspectele funcționale în întreaga lor complexitate. 2. direcție de cercetare în științele exacte, ca și în cele umaniste, care consideră obiectul lor de studiu în calitatea lui de sistem ale cărui elemente alcătuitoare se condiționează reciproc. ● *lingv.)* teorie care acordă funcțiilor o importanță deosebită pentru descrierea limbilor. 3. direcție în arhitectura contemporană care cere ca forma unui material de construcție să fie determinată de destinația acestuia. (<fr. *fonctionnalisme*, germ. *Funktionnalismus*)

funcIionalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al funcționalismului. (<fr. *fonctionnaliste*)

funcIionalitáte *s. f.* însușirea de a fi funcțional. (<fr. *fonctionnalité*)

funcIionár, -ă *s. m. f.* cel care deține o funcție administrativă într-o întreprindere sau instituție. (<fr. *fonctionnaire*)

funcIionarísm *s. n.* tendință birocratică de a considera problemele din punct de vedere individual și nu general; atitudine indiferentă, lipsită de interes și de devotament față de muncă. (<fr. *fonctionnarisme*)

funcIíúne *s. f.* v. funcție.

fundá *vb. tr.* 1. a pune bazele, a realiza fundația. 2. a întemeia afirmații, teorii etc. pe argumente, pe probe; a înființa, a institui. — *fundáre* s. f. — var. *fonda* vb. (<fr. *fonder*, lat. *fundare*)

fundál *s. n.* 1. fond decorativ al unui tablou, al unui panou sculptat; vast element arhitectonic sau natural care constituie fondul perspectivei frontale a unei construcții. 2. perete mobil, decor care constituie fundul scenei unui teatru. (<it. *fondale*)

fundalíeră *s. f.* aparat de iluminat utilizat pentru iluminarea uniformă a fundalelor (2) în decoruri. (<*fundal* + *-ieră*)

fundaméntt *s. n.* 1. temelie a unei construcții, fundație. ● placă de metal la presele de imprimat pe care se pun formele tipografice. 2. *(fig.)* element pe care se întemeiază ceva; bază, temei. (<fr. *fondement*, lat. *fundamentum*)

fundamentá *vb. tr.* a pune baze temeinice, a consolida, ● a demonstra cu elemente științifice (o idee, o teorie etc.). — *fundamentáre* s. f. (<germ. *fundamentieren*)

fundamentál, -ă I. *adj.* de bază, principal, esențial. II. *s. f. (muz.)* 1. sunetul cel mai grav din seria sunetelor armonice naturale și care se aude mai clar decît celelalte. 2. sunet de bază al unui acord. (<fr. *fondamental*, lat. *fundamentalis*)

fundamentalísm *s. n.* mișcare religioasă de origine protestantă care dezvoltă credința într-un singur sens al cărții fundamentale a unei biserici, propovăduind intoleranța față de alte credințe. (<fr. *fondamentalisme*)

fundamentalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al fundamentalismului. (<fr. *fondamentaliste*)

fundáș *s. m.* jucător din linia de fund a unei echipe de fotbal, rugbi etc., constituind apărarea porții. (<*fund* + *-aș*)

fundáție *s. f.* **1.** temelie, bază a unei construcții, mașini, a unui utilaj etc. ● materia peste care se aplică îmbrăcămintea unui drum. **2.** fond, bunuri donate pentru o operă de interes obștesc. ● instituție, așezământ creat din astfel de fonduri, care organizează activități de interes public. (<fr. *fondation*, lat. *fundatio*)

fundectomíe *s. f.* rezecție a porțiunii fundice a stomacului. (<engl. *fundectomy*, după fr. *fundusectomie*)

funébru, -ă *adj.* de înmormîntare. ○ *marș ~* = marș solemn care se execută de obicei la înmormîntări. ● trist, jalnic; lugubru, sinistru. (<fr. *funèbre*, lat. *funebris* <*funus*, *-neris*, înmormîntare)

funerálii *s. n. pl.* ceremonie fastuoasă, solemnă de înmormîntare sau incinerare. (<fr. *funérailles*, lat. *funeralia*)

funerár, -ă *adj.* referitor la funeralii; de înmormîntare. ○ *urnă ~ă* = urnă în care se păstrează cenușa unui mort incinerat; *piatră ~ă* = (sau *monument*) *~* = lespede sau monument pe mormîntul cuiva. (<fr. *funéraire*, lat. *funerarius*)

funést, -ă *adj.* care aduce nenorocire, moarte. ● trist, funebru, sinistru. (<fr. *funeste*, lat. *funestus*)

funésto *adv.* *(muz.)* sumbru, trist. (<it. *funesto*)

fúngă *s. f.* parîmă pentru ridicarea velei la catarg. (<it. *fionco*)

FUNGI¹-/FUNGO- *elem. comp.* „ciuperci, fungi". (<germ. *fungi-*, fr. *fongi-*, engl. *fungo-*, cf. lat. *fungus*)

fungi² *s. m. pl.* ciuperci. (<germ. *Fungi*)

fungíbil, -ă *adj.* *(jur.;* despre lucruri) care poate fi înlocuit, în cazul unei obligații, cu altul de aceeași natură. (<fr. *fongible*, lat. *fungibilis*)

fúngic, -ă *adj.* referitor la ciuperci, provocat de ciuperci. (<fr. *fongique*)

fungicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge ciupercile dăunătoare plantelor. (<engl. *fungicide*, fr. *fongicide*)

fungícol, -ă *adj.* (despre insecte) care trăiește pe ciuperci. (<fr. *fongicole*)

fungíde *s. f. pl.* grup de plante inferioare fără clorofilă, care se hrănesc cu substanțe organice gata preparate; ciuperci. (<lat. *fungidus*)

fungiformi, -ă *adj.* în formă de ciupercă. ○ *papile ~e* = papile ca niște ciuperculițe, pe limbă, constituind receptorii gustativi. (<engl. *fungiform*, fr. *fongiforme*)

fungistátic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care oprește dezvoltarea ciupercilor; microstatic. (<germ. *fungistatisch*, fr. *fongistatique*)

fungivór, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu ciuperci; micetofag. (<fr. *fongivore*)

fungoíd, -ă *adj.* care seamănă cu ciupercile; în formă de ciupercă cu pălărie. (<fr. *fongoïde*)

fungós, -oásă *adj.* care seamănă cu o ciupercă, cu un burete. (<fr. *fongueux*)

fungozitáte *s. f.* stare a ceea ce este fungos. ● tumefacție cu aspect de ciupercă; fongus. (<fr. *fongosité*)

fúngus *s. n.* **1.** clasă de organisme vegetale inferioare fără clorofilă, din care fac parte parazișii micotici; fungi². **2.** denumire dată tumorilor cu aspect de ciuperci. (<lat. *fungus*, fr. *fongus*)

funícul¹ *s. m.* **1.** nume dat celor trei diviziuni principale ale măduvei spinării. ● formație anatomică cu aspect de cordon. **2.** *(biol.)* cordon care leagă ovulul cu placenta. (<fr. *funicule*, lat. *funiculus*)

FUNICUL²(O)- *elem. comp.* „cordon spermatic". (<fr. *funicul/o/-*, cf. lat. *funiculus*, funie mică)

funiculalgíe *s. f.* nevralgie a cordonului spermatic. (<fr. *funiculalgie*)

funiculár, -ă **I.** *adj.* referitor la cordonul ombilical sau spermatic, al funicului. ○ *(fiz.) poligon ~* = construcție grafică de forma unei linii poligonale, servind pentru studiul unui sistem de forțe. **II.** *s. n.* **1.** mijloc de transport aerian pentru materiale sau oameni, format din cabluri purtătoare de vagonete ori cabine. **2.** *(alp.)* frînghie întinsă peste o prăpastie pentru a trece oameni și materiale. (<fr. *funiculaire*)

funicularíst, -ă *s. m. f.* muncitor care asigură funcționarea unui funicular. (<*funicular* + *-ist*)

funiculát, -ă *adj.* prevăzut cu funicul. (<fr. *funiculé*)

funiculíță *s. f.* inflamație a cordonului spermatic. (<fr. *funiculite*)

funiculopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a cordonului spermatic. (<*funiculo-* + *-pexie*)

funky /fán-ky/ *s. n.* stil de interpretare instrumentală a bluesului, cu expresivitate aspră, fără artificii, cu contratimpi accentuați, apărut pe la mijlocul anilor '50, ca o reacție la stilul cool. (<engl. *funky/ style/*)

furáj *s. n.* produs de origine vegetală, animală sau minerală, folosit ca hrană pentru vite; nutreț. ● alimentație pentru peștii de acvariu și de creșcătorie. (<fr. *fourrage*)

furajá *vb. tr.* **1.** a tăia și a conserva nutrețul; a prepara furaje. **2.** a hrăni animalele cu furaje. — *furajáre* s. f. (<fr. *fourrager*)

furajér, -ă *adj.* **1.** (despre plante, semințe, produse sau reziduuri industriale) întrebuințat ca furaj. **2.** referitor la furaje. (<fr. *fourrager*)

furajerie *s. f.* loc unde se păstrează furajele. (<*furaje* + *-rie*)

furán *s. n.* combinație organică extrasă din rășina coniferelor, folosită ca intermediar la sinteza maselor plastice și în industria farmaceutică. (<fr. *furanne*)

furbisá *vb. tr.* a curăța, a lustrui (arme, alămuri). — *furbisáre* s. f. (după fr. *fourbir*)

furbisáj *s. n.* furbisare. (<fr. *fourbissage*)

furbúră *s. f.* congestie și inflamație a copitei (la cai sau la boi), provocată de o răceală ori de oboseală. (<fr. *fourbure*)

furcát, -ă *adj.* ramificat în formă de furcă; furciform. (<lat. *furcatus*)

furcáție *s. f.* diversificare a studiilor prin gruparea disciplinelor și activităților școlare în concordanță cu domenii fundamentale ale cunoașterii umane. (<lat. *furcatio*)

furchét *s. m.* piesă în formă de furcă la bărci, pe care se sprijină rama în timpul vâslitului. (<it. *forchetta*)

FURCI- *elem. comp.* „bifurcație". (<engl. *furci-*, cf. lat. *furca*, furcă)

furcifér, -ă *adj.* cu ramificație bifurcată. (<lat. *furcifer*)

furciform, -ă *adj.* furcat. (<*furci-* + *-form*)

furfuracéu, -ée *adj.* 1. care are aparența tărâței. 2. *(med.)* *descuamare ~ee* = leziune acoperită sau compusă din mici scuame. (<fr. *furfuracé*, cf. lat. *furfur*, tărâțe)

furfurról *s. m.* aldehidă toxică, provenită din furan, care se folosește ca solvent la rafinarea uleiurilor minerale sau vegetale și ca insecticid, fungicid etc. (<fr. *furfurol*)

furgón *s. n.* 1. vehicul militar (acoperit) cu tracțiune animală, care servește la transportul bagajelor, alimentelor și muniților. 2. vagon pentru transportat mărfurile în containere. (<fr. *fourgon*)

furgonár *s. m.* militar care conduce un furgon. (<*furgon* + *-ar*)

furgonétă *s. f.* camionetă mică. (<fr. *fourgonnette*)

furibúnd, -ă *adj.* furios, mânios la culme. (<fr. *furibond*, lat. *furibundus*)

fúrie *s. f.* 1. mânie violentă, nestăpânită; violență. ● dorință, patimă. 2. *(pl.)* cele trei divinități ale infernului, care, în credințele anticilor, chinuiau sufletele păcătoșilor. (<fr. *furie*, lat. *furia*)

furiér *s. m.* militar în termen care îndeplinește funcția de secretar în cancelaria unei (sub)unități militare. (<fr. *fourrier*)

furiós, -oásă *adj.* stăpânit de furie, mânios. ● *(adv.)* cu furie. ● (despre elementele naturii) violent, puternic. (<fr. *furieux*, lat. *furiosus*)

furióso /-zo/ *adv. (muz.)* cu furie, cu mânie; impetuos. (<it. *furioso*)

furlánă *s. f.* vechi dans popular friulan, asemănător cu tarantela; melodia corespunzătoare. (<it. *furlana*)

furmínt *s. m.* soi de viță de vie cu ciorchinii mijlocii, cilindrici, cu boabe dese, verzi-gălbui. ● vin alb superior din acest soi de viță. (<fr. *furmint*)

furnál *s. n.* 1. cuptor înalt, în formă de turn, cu instalație specială pentru topirea minereurilor și extragerea metalelor. 2. încărcătură de exploziv introdusă într-o stâncă, într-un zid etc. care urmează să fie aruncat în aer. ● groapă rezultată în urma exploziei în pământ a unei asemenea încărcături. (după fr. *fourneau*)

furnalíst *s. m.* muncitor care lucrează la furnal (1). (<*furnal* + *-ist*)

furnír *s. n.* placă subțire de lemn de esență superioară, care se aplică pe lemnul de mobilă. (<germ. *Furnier*)

furnirúi *vb. tr.* a acoperi o piesă de lemn cu furnir. — *furniruire* s. f. (<germ. *furnieren*)

furnitúră *s. f. (pl.)* 1. marfă, obiecte furnizate. ● obiecte mărunte de birou, rechizite. 2. material accesoriu folosit în croitorie (ață, căptușeală, nasturi etc.). (<fr. *fourniture*)

furnizá *vb. tr.* 1. a procura prin vânzare (mărfuri), a aproviziona; a livra. 2. a oferi o informație, o știre etc. — *furnizáre* s. f. (după fr. *fournir*)

furnizór, -oáre *s. m. f.* unitate economică sau persoană care furnizează ceva. (<fr. *fournisseur*)

furoáre *s. f. (rar)* 1. mânie, delir furios, furie. 2. pasiune violentă; încântare. ○ *(fam.)* *a face ~ori* = a provoca admirație (prin aspectul exterior). (<fr. *fureur*, lat. *furor*)

furór *s. n. (livr.)* stare paroxistică reprezentând gradul cel mai înalt de iritabilitate; furie. (<lat. *furor*, cf. fr. *fureur*)

furóu *s. n.* 1. cămașă de zi femeiască, combinezon. 2. teacă cutanată care acoperă penisul la unele animale (cal, câine etc.). (<fr. *fourreau*)

fursée *s. n. (pl.)* prăjituri mici, făcute din aluaturi diferite și tăiate în diverse forme. (<fr. *fourrée*)

furșétă *s. f.* (la jocul de cărți) carte a unui adversar între două cărți, una imediat inferioară și alta imediat superioară aceleia pe care o joacă acesta. (<fr. *fourchette*)

furtív, -ă *adj.* pe furiș, în ascuns. (<lat. *furtivus*, fr. *furtif*)

furúncul *s. n.* inflamație purulentă locală a pielii; abces; *(pop.)* buboi. (<lat. *furunculus*, fr. *furoncle*)

furunculós, -oásă *adj.* cu furuncule. (<fr. *furonculeux*)

furunculóză *s. f.* stare de boală manifestată prin apariția mai multor furuncule. (<fr. *furonculose*)

furúră *s. f.* 1. placă de lemn sau de metal destinată umplerii golurilor dintre elementele de construcție. 2. blană din mai multe piei, folosită drept căptușeală la paltoane; misadă. (<fr. *fourrure*)

fus *s. m.* porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două cercuri mari, care au un diametru comun. ○ *~ orar* = fiecare dintre cele 24 de porțiuni în care este împărțită suprafața Pământului prin meridiane; *(biol.)* *~ nuclear* = formație alcătuită din filamente întinse între cei doi poli ai celulei, care apare în profaza diviziunii celulare. (după fr. *fuseau*, lat. *fusus*)

fusaiólă *s. f.* disc mic din lut ars sau piatră care se fixa la partea de jos a fuselor primitive pentru a le regla învârtirea. (<it. *fusaiolo*)

fusarólă *s. f. (arhit.)* element decorativ în relief, alcătuit dintr-un șir de boabe alungite. (<fr. *fusarolle*)

fusél *s. n.* vârtelniță (pentru făcut fringhii etc.). (<it. *fusella*)

fusifórm, -ă *adj.* în formă de fus. — var. *fuziform, -ă* adj. (<fr. *fusiforme*, cf. lat. *fusus*, fus)

fusilá *vb. tr.* (*rar*) a împușca. (<fr. *fusiler*)

fustigáție *s. f.* 1. *(rar)* bătaie cu vergile; flagelare. 2. *(fig.)* corecție, pedeapsă; critică aspră. (<fr. *fustigation*, lat. *fustigatio*)

fusulină *s. f.* gen fosil de foraminifere neperforate, cu țesutul fusiform sau aproape cilindric. (<fr. *fusuline*)

futil, -ă *adj. (livr.)* lipsit de valoare, de importanță; inutil; neserios, frivol. (<fr. *futile*, lat. *futilis*)

futilitáte *s. f. (livr.)* inutilitate; neseriozitate, frivolitate. (<fr. *futilité*)

futúric, -ă *adj. (lingv.)* referitor la timpul viitor, care folosește timpul viitor. (<germ. *futurisch*, cf. lat. *futurus*, viitor)

futurísm *s. n.* curent literar-artistic de la începutul sec. XX, care proclamă un spirit de frondă, o negație totală a valorilor tradiționale și o orientare spre irațional, spre cultul mașinismului, al ritmului trepidant al vieții moderne, spre o deplină libertate a expresiei. (<fr. *futurisme*, it. *futurismo*)

futurist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al futurismului. (<fr. *futuriste*, it. *futurista*)

FUTURO- *elem. comp.* „viitor", „previziune". (<fr. *futuro-*, cf. lat. *futurus*)

futurológ, -ă *s. m. f. (rar)* viitorolog. (<fr. *futurologue*)

futurologíe *s. f. (rar)* viitorologie. (<fr. *futurologie*, engl. *futurology*, germ. *Futurologie*)

fux *s. n.* scoatere a bușteniilor dintr-un blocaj cu ajutorul țapinei și aducerea lor pe apă. (<germ. *Fuchs*)

fuzánt, -ă *adj.* (despre proiectile, bombe) care explodează în aer; (despre focoase) care provoacă o astfel de explozie. (<fr. *fusant*)

fuzariózǎ *s. f.* boală a plantelor provocată de unele ciuperci, manifestată prin apariția unei pîsle dese, de culoare alb-roz, pe organele atacate, care putrezesc. (<fr. *fusariose*)

fuzée *s. f.* corp aerodinamic, care poate înainta în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care sînt evacuate printr-un efuzor; rachetă (2). (<fr. *fusée*)

fuzél *s. m.* amestec de alcooli superiori, rezultat la fermentația alcoolică a proteinelor din cereale și din fructe sub acțiunea drojdiei de bere, folosit ca dizolvant la fabricarea substanțelor aromatice și a parfumurilor. (<fr., engl. *fusel*)

fuzeláj *s. n.* corpul unui avion sau al unui planor. (<fr. *fuselage*)

fuzelát, -ă *adj.* în formă de fus. (<fr. *fuselé*)

fuzén *s. n.* component al cărbunilor de pămînt care apare sub formă de lentile, reprezentînd fragmente de substanță vegetală; fuzit. (<fr. *fusain*)

fuzétă *s. f.* piesă de legătură între roata directoare și osia din față a unui autovehicul. (<fr. *fusette*)

fuzíbil, -ă **I.** *adj.* (despre metale) care se poate topi ușor. **II.** *s. m.* element al unei siguranțe electrice, în formă de fir sau de lamelă, care se topește atunci cînd este parcurs de un curent mai mare decît cel pentru care a fost dimensionat. (<fr. *fusible*)

fuzibilitáte *s. f.* proprietate a unui metal de a fi fuzibil. (<fr. *fusibilité*)

fuzifórm, -ă *adj.* v. fusiform.

FUZIO- *elem. comp.* „fuziune, topire". (<fr. *fusio-*, cf. lat. *fusio*, revărsare, topire)

fuziométru *s. n.* aparat pentru măsurarea temperaturii de fuziune. (<fr. *fusiomètre*)

fuzioná *vb. intr.* a realiza o fuziune; a se contopi. — *fuzionáre* s. f. (<fr. *fusionner*)

fuzioníst *s. m. f.* adept al unei fuzionări. (<fr. *fusionniste*)

fuzít *s. n.* fuzen. (<germ. *Fusit*)

fuziúne *s. f.* **1.** unire într-o singură unitate a mai multor partide, organizații, grupări, state etc. **2.** reacție nucleară de contopire a două nuclee ușoare pentru a forma un nucleu mai greu; ● îmbinare, reunire între mai multe elemente. ● *(biol.)* unire a gameților etc. **3.** *(chim.)* topire. (<fr. *fusion*, lat. *fusio*)

fuzospirochetózǎ *s. f.* inflamație bronșică în care bacilul fusiform se asociază în proporții variabile cu spirochetul. (<fr. *fusospirochétose*)

fuzz /faz/ *s. n.* efect obținut la chitara electrică cu ajutorul pedalei, prin distorsiune electronică (segmentarea formei de undă). (<engl. *fuzz*, fulg)

gabără *s. f.* 1. ambarcaţie mare de lemn cu vele, folosită în trecut pentru transportul mărfurilor. 2. ambarcaţie cu fundul plat, folosită la transportul pietrei sau ca platformă plutitoare pentru instalarea unor macarale. (<fr. *gabare*, cf. gr. *kabaros*, barcă)

gabardină *s. f.* stofă de lînă cu pronunţate nervuri oblice în ţesătură, pe ambele feţe. (<fr. *gabardine*, sp. *gabardina*)

gabarit *s. n.* 1. contur poligonal care limitează dimensiunile maxime admisibile ale unui profil. ● greutate care depăşeşte limita maximă admisă sau pe cea normală. ○ ~ *de încărcare* = instalaţie specială care marchează limitele permise pentru încărcătura vagoanelor de marfă deschise. 2. model după care se fasonează unele piese în construcţiile de nave sau de piese de artilerie. 3. *(fam.)* dimensiune, statură. (<fr. *gabarit*)

gabaritic, -ă *adj.* referitor la gabarit, de gabarit. (<*gabarit* + *-ic*)

gabélă *s. f.* impozit asupra sării, care se percepea în Franţa. (<fr. *gabelle*)

gábie *s. f.* platformă cu balustradă aşezată la capătul de sus al catargului unei nave pentru a permite observarea orizontului şi manevrarea velelor. (<it. *gabbia*, fr. *gabie*)

gabiér I. *s. m.* marinar care face serviciul în gabia unei nave. **II.** *s. n.* velă trapezoidală sau pătrată, a doua începînd de la punte. (<it. *gabbiere*, fr. *gabier*)

gabión *s. n.* coş de nuiele sau din plasă de sîrmă umplut cu pietriş sau bolovani de rîu, care serveşte la consolidarea unor taluzuri, maluri ale cursurilor de apă, diguri etc. sau care apără pe soldaţi, ca un parapet, la asedierea cetăţilor. (<fr. *gabion*, it. *gabbione*)

gabionáj *s. n.* *(rar)* construirea de gabioane. (<fr. *gabionnage*)

gablónz /-blonţ/ *s. n.* obiect de podoabă făcut din metale ieftine, fără valoare. (<*Gablonz*, denumire germ. a localităţii Jablonec din Cehia, celebră pentru bijuteriile de acest tip)

gáblu *s. n.* fronton triunghiular ascuţit care încununează un portal (în arhitectura gotică). (<fr. *gable*)

gabró/gabróu *s. n.* rocă magmatică intruzivă cu structură holocristalină, alcătuită din feldspaţi plagioclazi: piroxeni, amfiboli (hornblendă), olivină şi uneori biotit, care se utilizează în construcţii şi la pavaje. (<fr., it. *gabbro*, germ. *Gabbro*)

gadgét *s. n.* denumire generică pentru obiecte, aparate mici, mecanisme cu largi întrebuinţări în gospodărie şi în viaţa de toate zilele; *(p. ext.)* orice mărunţiş ingenios de folos practic. ● obiect de utilitate frivolă, în măsură să satisfacă un capriciu. (<engl., fr. *gadget*)

gadíde *s. n. pl.* familie de peşti marini şi de ru avînd ca tip morunul. (<fr. *gadidés*, cf. gr. *gados*, morun)

gadiformе *s. n. pl.* ordin de peşti cuprinzînd gadidele şi familiile înrudite. (<fr. *gadiformes*)

gadolinít *s. n.* mineral anhidru sau uşor hidratat, conţinînd pămînturi rare, întîlnit în unele pegmatite granitice. (<fr. *gadolinite*)

gadolíniu *s. n.* element din grupa lantanidelor. (<fr. *gadolinium*)

gaélic, -ă *adj.* referitor la gali. ● *(s. n.)* dialect celtic din Irlanda şi Scoţia. (<engl. *gaelic*, fr. *gaelique*, cf. *gaeli*, vechi locuitori de origine celtică din Irlanda şi nord-vestul Marii Britanii)

gafá *vb. intr.* a face o gafă[2]; a rata. — *gaféra* s. f. (<fr. *gaffer*)

gáfă[1] *s. f.* 1. piesă metalică cu două gheare în formă de furcă, folosită pentru blocarea unui lanţ în mişcare. 2. cîrlig metalic fixat de o prăjină, servind la acostarea unei ambarcaţii etc. (<fr. *gaffe*)

gáfă[2] *s. f.* gest, vorbă, atitudine nesocotită, dar neintenţionată, care poate supăra sau jigni. (<fr. *gaffe*)

gafeur /-fŏr/ *s. m.* cel care face gafe[2]. (<fr. *gaffeur*)

gag *s. n.* 1. efect comic în teatru şi în cinematograf, rezultat din evenimente, atitudini, situaţii contrastante, care creează surpriză. 2. *(fam.)* glumă, vorbă de haz. (<amer., fr. *gag*)

gagarinít *s.n.* mineral descoperit de geologii sovietici, care conţine elemente din familia pămînturilor rare (ceriu, erbiu, lantan, europiu) în cantităţi infime. (<rus. *gagarinit*, cf. *Iuri Gagarin*, primul cosmonaut)

gagát *s. n.* cărbune bituminos compact de culoare neagră, mată. (<germ. *Gagat*)

gagliárdă /ga-liar-/ *s. f.* vechi dans de origine populară italiană, cu ritm vioi, care se dansează prin sărituri; melodia corespunzătoare, care, într-o suită instrumentală, urmează după pavană. — var. *galiardă* s. f. (<it. *gagliarda*)

gagliárdo *adv.* *(muz.)* tare, impetuos, vijelios. (<it. *gagliardo*)

gágman *s. m.* creator, specialist în gaguri (1). (<engl. *gagman*)

gai *s. n.* *(mar.)* parimă cu ajutorul căreia se manevrează sau se fixează o bigă în planul orizontal. (<engl. *guy*)

gaiác *s. m.* arbore tropical, răşinos, cu lemnul tare, a cărui răşină se întrebuinţează în medicină. (<fr. *gaïac*, sp. *guayaco* < cuv. din Haiti)

gaiacól *s. n.* extract din răşina de gaiac. (<fr. *gaïacol*)

gaiál *s. m.* gaur domesticit. (<fr. *gayal* < cuv. hindi)

gaiárd *s. m.* varietate de struguri cu boabele mari, de culoare albă-rozie. (<fr. *gaillard*, cf. *Gaillard*, viticultor fr.)

gáiză *s. f.* rocă sedimentară silicoasă, poroasă şi uşoară, constituită din granule de cuarţ şi din organisme silicoase (în special spongieri). (<fr. *gaize* < cuv. din Ardeni)

gaj *s. n.* 1. bun mobil depus de către un debitor la dispoziția creditorului său drept garanție pentru plata la termenul convenit a unei datorii; zălog, amanet. 2. *(fig.)* garanție, asigurare. (<fr. *gage*)

gal *s. m.* unitate de măsură a accelerației egală cu acceleraţia de 1 cm/s². (<fr. *gal*, cf. *Galileo Galilei*, fizician și astronom renascentist it.)

GALA-/GALACT(O)-, -galactie *elem. comp.* „lapte". (<fr. *gala-*, *galact/o/-*, *-galactie*, cf. gr. *gala, -aktos*)

galactagóg *s. n.* galactogen. (<fr. *galactagogue*)

galáctic, -ă *adj.* referitor la galaxie. ○ *plan ~* = plan fundamental care trece prin centrul Căii Lactee; *ecuator ~* = cercul mare de-a lungul căruia planul galactic intersectează sfera cerească; *coordonate ~e* = coordonate raportate la ecuatorul și la axa polilor galactici. (<fr. *galactique*)

-galactie *v.* gala-.

galactít *s. n.* piatră semipreţioasă. (<fr. *galactite*)

galactocél *s. n.* chist mamar cu conținut lactescent. (<fr. *galactocèle*)

galactofág, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se hrănește cu lapte. (<fr. *galactophage*)

galactofór, -ă *adj.* 1. (despre glandele mamare) care conduce laptele spre exterior; lactifer. 2. care secretă latex. (<fr. *galactophore*)

galactoforită *s. f.* inflamație a canalelor galactofore. (<fr. *galactophorite*)

galactoforografíe *s. f.* mamografie constînd în injectarea unei substanțe de contrast prin cateterizarea canalelor galactofore. (<fr. *galactophorographie*)

galactoforomastítă *s. f.* inflamație a mamelei avînd ca punct de plecare o galactoforită. (<fr. *galactophoromastite*)

galactogén, -ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează secreţia de lapte; galactagog. (<fr. *galactogène*)

galactogenéză *s. f.* formarea de lapte în glandele mamare; galactopoiezã. (<fr. *galactogenèse*)

galactografíe *s. f.* radiografie a glandei mamare cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *galactographie*)

galactométru *s. n.* lactometru. (<fr. *galactomètre*)

galactopexíe *s. f.* fixarea galactozei în țesuturi. (<fr. *galactopexie*)

galactopoiétic, -ă *adj.* care determină secreţia de lapte. (<fr. *galactopoïétique*)

galactopoiézã *s. f.* galactogenezã. (<fr. *galactopoïèse*)

galactorée *s. f.* secreţie continuă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării. (<fr. *galactorrhée*)

galactoterapíe *s. f.* tratament medical prin injecții cu lapte sterilizat. (<fr. *galactothérapie*)

galactotróf, -ă *adj.* care se hrănește cu lapte. (<fr. *galactotrophe*)

galactóză *s. f.* substanță organică asemănătoare cu glucoza, care se găsește în lapte. (<fr. *galactose*)

galactozemíe *s. f.* prezența galactozei în sînge. (<fr. *galactosémie*)

galactozurie *s. f.* prezența galactozei în urină. (<fr. *galactosurie*)

galalít *s. n.* material plastic dur, cu proprietăți electroizolante, obținut prin tratarea cazeinei cu formol, folosit în electrotehnică, la fabricarea de nasturi etc. (<fr. *galalithe*)

galánt, -ă *adj.* 1. curtenitor, politicos cu femeile; *(p. ext.)* manierat, delicat, amabil. ○ *literatură ~ă* = literatură care cultivă cu predilecție intriga amoroasă; *aventură ~ă* = aventură amoroasă. 2. darnic, generos, mărinimos. 3. *stil ~* = stilul liber al muzicii pentru clavecin sau pian, înclinat spre efecte facile, promovat în sec. XVIII. (<fr. *galant*, it. *galante*)

galantár *s. n.* vitrină (a unui magazin). (<*galanterie*)

galanterie *s. f.* 1. atitudine galantă față de femei. ● compliment (adresat unei femei). 2. *(col.)* mărunțișuri, mici obiecte de podoabă, de îmbrăcăminte (nasturi, cravate, mănuși) aflate spre vînzare într-un magazin; magazinul însuși. (<fr. *galanterie*)

galantínă *s. f.* rasol (de pasăre) în aspic. (<fr. *galantine*)

galantóm, -oámă/galantón, -oánă *adj. (fam.)* darnic, generos. (după fr. *galant homme*)

galantomíe/galantonie *s. f. (fam.)* dărnicie, generozitate. (<*galantom* + *-ie*)

galaxíe *s. f.* fiecare dintre sistemele de aștri din univers; *(p. restr.)* Calea Lactee. (<fr. *galaxie*, cf. gr. *galaxias*, de lapte)

gálă[1] *s. f.* 1. spectacol cu caracter festiv, oficial; ceremonie. ○ *de ~* = sărbătorese, solemn. 2. *~ de box* = competiție sportivă alcătuită din mai multe meciuri de box; *~ de filme* = serie de filme produse de aceeași țară, prezentate într-un cadru festiv. (<fr., it. *gala*)

gálă[2] *s. f.* cecidie. (<fr. *galle*, lat. *galla*)

galb *s. n.* 1. curbură a unui capitel, a unei console, a unui vas etc.; *(p. ext.)* contur grațios al unei sculpturi, al unui mobile, al (unei părți a) corpului uman. 2. parte a fusului unei coloane, arcuită spre exterior, pentru a evita iluzia de strangulare. (<fr. *galbe*)

galbán *s. n.* rășină cu aspect gumos, obținută dintr-o plantă umbeliferă exotică. (<fr. *galbanum*)

galbanifér, -ă *adj.* (despre plante) care conține galban. (<fr. *galbanifère*)

galbát, -ă *adj. (arhit.;* despre coloane) cu fusul curbat la mijloc. (<fr. *galbé*)

galbúlă *s. f.* fruct în formă de con modificat, format din solzi carpelari, cărnoși și concrescuți. (<fr. *galbule*)

GALE(O)- *elem. comp.* „nevăstuică", „pisică". (<fr. *galé/o/-*, cf. gr. *gale, -cos*, nevăstuică)

galeantropíe *s. f.* monomanie în care bolnavul se crede transformat în pisică. (<fr. *galéanthropie*)

galeásă *s. f.* navă venețiană din evul mediu, cu vele și rame, de tipul galerei. (<fr. *galiasse*, it. *galeazza*)

galénă *s. f.* sulfură naturală de plumb, folosită ca minereu de plumb în radiotehnică, la prepararea unor vopsele etc. (<fr. *galène*)

galénic, -ă *adj.* (*farm.*; despre preparate) gata preparat în farmacie potrivit formulelor din farmacopee. (<fr. *galénique*)

galenism *s. n.* doctrină medicală a lui Galenus, potrivit căreia bolile s-ar datora ruperii echilibrului dintre cele patru umori fundamentale, ale organismului: sîngele, flegma, bila neagră și bila galbenă. (<fr. *galénisme*, cf. *Galenus*, numele latin al unui celebru medic antic gr.)

galeofil, -ă *adj., s. m. f.* stăpînit de galeofilie. (<fr. *galéophile*)

galeofilie *s. f.* dragoste morbidă față de feline (pisici); gatofilie. (<fr. *galéophilie*)

galeofób, -ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de galeofobie. (<fr. *galéophobe*)

galeofobie *s. f.* teamă obsedantă de feline (pisici); ailurofobie, gatofobie. (<fr. *galéophobie*)

galeopitéc *s. m.* mamifer insectivor nocturn din sud-estul Asiei, de mărimea unor pisici, care poate „plana" datorită unei membrane laterale dintre membre și coadă. (<fr. *galéopithèque*)

galéră *s. f.* navă de comerț sau de război, lungă și cu puntea joasă, cu vele și rame mînuite de sclavi sau de condamnați la muncă silnică. (<fr. *galère*)

galerián *s. m.* condamnat la muncă silnică, ca vislaș, pe galere. (<fr. *galérien*)

galerie *s. f.* 1. cavitate subterană, îngustă și alungită, săpată prin eroziune. ● canal săpat de animale în sol. ● excavație minieră în formă de tunel, executată pentru a permite accesul la un zăcămînt. 2. canal de legătură între două puncte ale unei lucrări hidrotehnice. ● coridor folosit ca element de legătură sau de promenadă la o construcție. 3. conductă metalică, montată la motoarele cu ardere internă, care conduce amestecul carburant către cilindri sau prin care sînt evacuate produsele rezultate din arderea combustibilului. 4. muzeu, sală unde sînt expuse sculpturi, picturi sau alte obiecte de artă. 5. magazin cu obiecte de artă; *(p. ext.)* magazin universal. 6. ultimul balcon (de sus) al sălilor de spectacol. ● *(fam.)* spectatorii de la acest balcon; *(p. ext.)* publicul care se manifestă zgomotos la un meci, la un spectacol. ○ *a face* ~ = a se manifesta zgomotos, în semn de aprobare sau de încurajare la un meci, la un spectacol. 7. platformă mică la prora sau la pupa unei nave. 8. bară de lemn sau metalică de care se atîrnă perdelele. 9. *(fig.)* șir, serie (de portrete literare). (<fr. *galerie*, it. *galeria*, germ. *Galerie*)

galeropíe *s. f.* posibilitatea de a vedea mai bine la lumina slabă decît la cea strălucitoare. (<it. *galeropia*, cf. gr. *galeropos*, cu vederea clară)

galét *s. m.* 1. fragment mic de rocă, piatră, cu muchiile rotunjite de acțiunea mării sau a torenților. 2. rolă metalică montată între două piese în mișcare, pentru a le micșora frecarea. ● piesă la mașina de filat mătase artificială care întinde firul la ieșirea din baia de filare. 3. element de transformator electric, de forma unui inel, avînd mai multe spire de înfășurare. 4. secțiune a unui comutator rotativ. (<fr. *galet*)

galétă *s. f.*/**galét** *s. m.* 1. prăjitură rotundă și plată făcută din făină, unt și ouă. ● biscuit fără sare, pentru marinari; pesmet. 2. obiect în formă de galetă (1). (<fr. *galette*)

galéu *s. n.* vas de flori ornat după stilul Liberty de la începutul sec. XX. (<fr. *gallé*, cf. *Emile Gallé*, ebenist, pictor de vase fr.)

galéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Țara Galilor(/Wales/—Marea Britanie). ● *(s. f.)* limbă celtică vorbită de galezi. (<fr. *gallois*)

galiámb *s. m.* vers catalectic antic de patru picioare, pe care îl cîntau preoții Cibelei. (<fr. *galliambe*)

galiárd *s. n.* fiecare dintre extremitățile punții superioare a unei nave. (<fr. *gaillard*)

galiárdă *s. f.* v. g a g l i a r d ă.

gálic[1] *adj. acid* ~ = acid aromatic, astringent, extras din gogoșile de ristic și din coaja de stejar, folosit în tăbăcărie, la fabricarea cernelurilor negre, a coloranților și a unor medicamente. (<fr. *gallique*)

gálic[2], **-ă** *adj.* referitor la gali, al galilor. ○ *cocoșul* ~ = una dintre emblemele națiunii franceze. ● *(s. f.)* limbă celtă vorbită de gali. (<lat. *gallicus*, cf. *gali*, nume dat de romani celților)

galicán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al galicanismului. (<fr. *gallican*)

gallcanism *s. n.* tendință a bisericii catolice franceze din sec. XVIII, care apăra libertatea și independența ei organizatorică față de Vatican. (<fr. *gallicanisme*)

gálică *s. f.* încălțăminte romană provenind din Galia. ● sanda de capucin. (<lat. *gallica*)

galician, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Galicia. ● *(s. f.)* limba romanică, asemănătoare cu portugheza, vorbită în Galicia. (<fr. *galicien*, cf. *Galicia*, regiune în nord-vestul Spaniei)

gallcism *s. n.* expresie sau construcție proprie limbii franceze. (<fr. *gallicisme*)

galicol, -ă *adj.* (despre animale) care se dezvoltă și trăiește în interiorul galelor[2]. (<fr. *gallicole*)

galifórme *s. f. pl.* ordin de păsări terestre sau arboricole cu aripi scurte, în general greoaie, reprezentat prin unele specii domestice (găina, bibilica) și altele de vînat (cocoșul de munte, ierunca, prepelița); galinacee. (<fr. *galliformes*, cf. lat. *gallus*, cocoș)

galigén, -ă *adj.* cecidogen. (<fr. *galligène*)

galimátias *s. n.* vorbire sau scriere confuză, ininteligibilă, greoaie. (<fr. *galimatias*)

galinacéu, -ée I. *adj.* referitor la găină. II. *s. f. pl.* galiforme. (<fr. *gallinacé/s/*)

galión *s. n.* 1. navă spaniolă cu vele, de comerț și de luptă, din sec. XVI—XVII. 2. prelungire a etravei navelor cu vele care susține bompresul. 3. sculptură la prora unor nave cu vele reprezentînd un personaj sau un simbol corespunzător numelui acestora. (<fr. *galion*)

galiótă *s. f.* navă mică (de război) cu vele, avînd fundul plat și două catarge. (<fr. *galiote*)

gáliu *s. n.* metal moale alb-cenușiu, foarte ușor fuzibil, întrebuințat la fabricarea termometrelor pentru temperaturi mari, în dentistică etc. (<fr. *gallium*)

GALO- *elem. comp.* „galic, francez". (<fr. *gallo-*, cf. lat. *gallus*)

galofil, -ă *s. m. f.* francofil. (<fr. *gallophile*)

galofilie *s. f.* francofilie. (<fr. *gallophilie*)

galofób, -ă *adj., s. m. f.* francofob. (<fr. *gallophobe*)

galofobie *s. f.* francofobie. (<fr. *gallophobie*)

galomán, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care admiră fără rezerve tot ceea ce este francez. (<fr. *gallomane*)

galomanie *s. f.* admirație exagerată față de francezi. (<fr. *gallomanie*)

galón[1] *s. n.* fișie, șiret, bandă de metal aplicată pe epoleți, pe mânecile uniformelor pentru a arăta gradul. (<fr. *galon*)

galón[2] *s. n.* 1. unitate de măsură pentru capacitate egală cu 4,546 l în Anglia și cu 3,785 l în S.U.A. 2. *(rar)* sticlă mare pentru păstrat băuturi. (<engl., fr. *gallon*)

galonát, -ă *adj.* (împodobit) cu galoane. • *(s. m.; ir.)* ofițer; *(p. ext.)* gradat. (<fr. *galonné*)

galóp *s. n.* 1. mers rapid al calului, în salturi mari. 2. ritm anormal al bătăilor inimii, în trei timpi. 3. dans de societate cu ritm sacadat și mișcări foarte repezi; melodia corespunzătoare. (<fr. *galop*, it. *galoppo*)

galopá *vb. intr.* 1. a alerga în galop. 2. (despre motoare cu ardere internă) a funcționa neregulat, cu variații mari ale vitezei unghiulare a arborelui motor. (<fr. *galoper*)

galopádă *s. f.* 1. *(livr.)* cursă de galop. 2. *(p. ext.)* cursă rapidă. (<fr. *galopade*)

galopánt, -ă *adj. (rar)* în galop, repede. ○ *tuberculoză ~ă* = tuberculoză care progresează foarte repede, sfârșindu-se cu moartea. (<fr. *galopant*)

galóș *s. m.* 1. încălțăminte care se poartă peste pantofi sau peste ghete pentru a le proteja contra umezelii. 2. macara cu un singur scripete și cu una din fețe tăiată. (<fr. *galoche*)

galoșáre *s. f.* operație de îmbrăcare în piele sau în cauciuc a părții de jos a încălțămintei; *(p. ext.)* întăritură de piele sau cauciuc cu care se execută această operație. (<*galoș*)

galoubet/-lu-bé/ *s. n.* mic flaut, drept, cu trei orificii, răspândit în Provence și Languedoc, acționat cu mâna stângă în timp ce dreapta bate o tamburină. (<fr. *galoubet*)

GALVAN(O)- *elem. comp.* „curent electric de conducție, depunere electrolitică". (<fr. *galvan(o)-*, cf. *Luigi Galvani*, fizician it.)

galvánic, -ă *adj.* referitor la producerea curentului electric prin acțiunea chimică a acizilor sau a sărurilor asupra metalelor. ○ *element ~* = pilă electrică de curent continuu cu polul pozitiv de cărbune și polul negativ de zinc. (<fr. *galvanique*)

galvanism *s. n.* acțiune a curenților electrici asupra organelor vii. (<fr. *galvanisme*)

galvanizá *vb. tr.* 1. a acoperi cu un strat de zinc o piesă metalică (de oțel) pentru a mări rezistența la coroziune. 2. a excita în mod artificial un țesut, un organ cu ajutorul curentului galvanic, în scopuri terapeutice sau experimentale. 3. *(fig.)* a însufleți. — *galvanizáre* s. f. (<fr. *galvaniser*)

galvanizatór[1] *s. n.* instalație pentru galvanizare. (<*galvaniza* + *-tor*)

galvanizatór[2]**, -oáre** *s. m. f.* muncitor specializat în galvanizare (1). (după fr. *galvaniseur*)

galváno *s. n.* clișeu tipografic obținut prin galvanoplastie. (<fr. *galvano*)

galvanocaústică *s. f.* folosirea curentului galvanic la cauterizarea țesuturilor bolnave. (<germ. *Galvanokaustik*)

galvanocautér *s. n.* cauter pentru galvanocauterizare. (<fr. *galvanocautère*)

galvanocauterizáre *s. f.* ardere a unui țesut bolnav cu ajutorul curentului electric. (după fr. *galvanocautérisation*)

galvanofaradizáre *s. f.* aplicare simultană în scop terapeutic a curentului continuu și a celui indus. (după fr. *galvano-faradisation*)

galvanografíe *s. f.* corodare electrolitică a clișeelor pentru tipar înalt, folosite ca anod al unei băi galvanice. (<fr. *galvanographie*)

galvanométric, -ă *adj.* referitor la galvanometre. (<fr. *galvanométrique*)

galvanométru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității curenților electrici foarte slabi. (<fr. *galvanomètre*)

galvanonarcóză *s. f.* electronarcoză. (<fr. *galvanonarcose*)

galvanoplástie, -ă *adj.* referitor la galvanoplastie; obținut prin galvanoplastie. (<fr. *galvanoplastique*)

galvanoplástie *s. f.* reproducere în relief a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor, executat dintr-un material plastic. (<fr. *galvanoplastie*)

galvanopunctúră *s. f.* electropunctură. (<fr. *galvanoponcture*)

galvanoscóp *s. n.* instrument pentru indicarea prezenței unui curent electric într-un circuit (<fr. *galvanoscope*)

galvanostégic, -ă *adj.* referitor la galvanostegie; realizat prin galvanostegie. (<fr. *galvanostégique*)

galvanostegíe *s. f.* acoperire pe cale electrolitică a unor obiecte de metal cu un strat subțire dintr-un alt metal. (<fr. *galvanostégie*)

galvanostereotipíe *s. f.* reproducere a formelor de tipar înalt prin galvanoplastie. (<fr. *galvano-stéréotypie*)

galvanotactísm *s. n.* reacție a organismelor vii față de un curent electric continuu. (<fr. *galvanotactisme*)

galvanotaxíe *s. f.* reacție determinată la animale de curentul galvanic; galvanotropism. (<fr. *galvanotaxie*)

galvanotéhnică *s. f.* ramură a electrometalurgiei care studiază tehnica depunerii pe cale electrolitică a unui strat metalic pe obiecte (nemetalice). (<fr. *galvanotechnique*)

galvanoterapíe *s. f.* tratament medical bazat pe acțiunea curentului galvanic. (<fr. *galvanothérapie*)

galvanotíp *s. n.* clișeu tipografic obținut prin galvanotipie. (<fr. *galvanotype*)

galvanotipíe *s. f.* galvanoplastie prin care se reproduc planșele tipografice, gravurile în lemn etc. (<fr. *galvanotypie*)

galvanotropísm *s. n.* galvanotaxie; electrotropism. (<fr. *galvanotropisme*)

-gám v. g a m o-.

gáma *s. f.* **1.** a treia literă a alfabetului grecesc (γ), corespunzînd lui *g*. **2.** unitate de măsură a masei, reprezentînd o milionime de gram; microgram. **3.** unitate de măsură a intensității cîmpului magnetic, egală cu a milioana parte dintr-un oersted. **4.** *raze* (sau *radiații*) ~ = radiație emisă de corpurile radioactive, avînd o putere penetrantă foarte mare. (<fr., gr. *gamma*)

gamacísm *s. n.* pronunțare alterată a consoanelor *g, k*. (<fr. *gammacisme*)

gamaencefalografíe *s. f.* metodă modernă de explorare a sistemului nervos prin introducerea în organism a unui izotop radioactiv injectabil, emițător de radiații gama; scintigrafie cerebrală. (<*gama* + *encefalografie*)

gamaglobulínă *s. f.* proteină din plasma sangvină în care se găsesc anticorpii. (<fr. *gammaglobuline*)

gamagrafíe *s. f.* radiografie cu radiații gama. (<fr. *gammagraphie*)

gamár *s. m.* mic crustaceu care trăiește prin apele dulci stătătoare sau prin pîraie; crevetă de apă dulce. (<fr. *gammare*, cf. lat. *gammarus*, rac)

gamascóp *s. n.* aparat detector de raze gama. (<fr. *gammascope*)

gamascópic, -ă *adj.* *metodă* ~*ă* = metodă de determinare a umidității și densității solului cu ajutorul radiațiilor gama trecute printr-o probă de sol. (<fr. *gammascopique*)

gamát, -ă *adj.* (despre cruci) cu brațele îndoite în unghi drept. (<fr. *gammé*)

gamaterápie *s. f.* radiumterapie. (<fr. *gammathérapie*)

gámă *s. f.* **1.** *(muz.)* succesiune de opt sunete, dispuse în ordine ascendentă sau descendentă, limitată la sunetele din cuprinsul unei octave. **2.** șir de mărimi scalare exprimînd termenii unei serii folosite în tehnică. **3.** *(fig.)* serie de situații, valori, produse, sortimente etc. înrudite, formînd un tot armonios. ● *(pict.)* succesiune de tonuri, de culori care se armonizează. (<fr. *gamme*)

gámba *s. f.* *(muz.)* *viola da* ~ = violă din sec. XVII, ținută pe picior, din care s-au dezvoltat ulterior violoncelul și contrabasul. (<it. *[viola da] gamba*)

gambádă *s. f.* *(rar)* săritură, țopăială (de bucurie). (<fr. *gambade*)

gámbă *s. f.* (la om) parte a piciorului de la genunchi pînă la gleznă; (la cal) regiune a membrelor posterioare între graset și jaret. (<it. *gamba*)

gambét *s. n.* piesă metalică de legătură în utilajul de manevră, folosit la exploatările petroliere. (<fr. *gambette*)

gambétă *s. f.* pălărie bărbătească de fetru, tare, cu calota ovală și borurile răsfrînte pe margine; melon. (cf. *Gambetta*, om politic fr.)

gambiá *vb. tr.* *(mar.)* a schimba velele față de catarg, în funcție de vînt. (<fr. *gambier*)

gambír *s. m.* plantă grimpantă subtropicală, din ale cărei frunze se obține un extract tanant, folosită și în medicină ca astringent. (<fr. *gambir*, germ. *Gambir*)

gambít *s. n.* *(șah)* sacrificare a unei piese sau a unui pion la începutul unei partide pentru a obține un avantaj în atac. (<fr. *gambit*)

gambúzie *s. f.* pește mic, originar din America de Nord, care distruge larvele țînțarilor. (<fr. *gambusie*)

gamélă *s. f.* vas mic de metal din care mănîncă ostașii (în aplicații sau în campanii). (<fr. *gamelle*, it. *gamella*, cf. lat. *camella*, cupă)

gamét[1] *s. m.* celulă sexuală, la animale sau plante, care, prin fecundarea alteia, de sex opus, dă naștere unui zigot; zigosferă. (<fr. *gamète*)

GAMÉT[2]**(O)-** *elem. comp.* „gamet". (<fr. *gamét[o]-*, cf. gr. *gametes*, soț)

gametánge *s. m.* organ sexual al plantelor în care se formează gameții. — var. *gametangiu* s. m. (<fr. *gamétangium*)

gametangiofór *s. m.* suport al gametangelui. (<fr. *gamétangiophore*)

gametangiogamíe *s. f.* reproducere sexuală prin fuzionarea gametangiilor de sex opus. (<fr. *gamétangiogamie*)

gametángiu *s. m.* v. g a m e t a n g e.

gamétic, -ă *adj.* referitor la gameți. (<fr. *gamétique*)

gameticíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge gameții. (<fr. *gaméticide*)

gametoblást *s. n.* **1.** substanță primară, încă nediferențiată, a gametului. **2.** țesut nediferențiat al arhesporului. (<fr. *gamétoblaste*)

gametocíst *s. n.* formație rezultată din contopirea a doi gameți de sex diferit, prevăzută cu un perete chistic comun. (<fr. *gamétocyste*)

gametocít *s. n.* celulă generatoare de gameți; gamont. (<fr. *gamétocyte*)

gametofít *s. m.* **1.** organism vegetal care se înmulțește prin gameți. **2.** fază din ciclul vital al unei plante care produce gameți. **3.** generație sexuată avînd celule cu nuclei haploizi. (<fr. *gamétophyte*)

gametofític, -ă *adj.* (despre generație) producător de gametofiți. (<fr. *gamétophytique*)

gametofór *s. m.* parte a gametofitului care poartă gametangii. (<fr. *gamétophore*)

gametogamíe *s. f.* fecundație prin contopirea a doi gameți de sex diferit. (<fr. *gamétogamie*)

gametogenéză *s. f.* proces de formare a gameților; gametogonie. (<fr. *gamétogenèse*)

gametogónie *s. f.* gametogeneză. (<germ. *Gametogonie*)

gametoplásmă *s. f.* citoplasma gameților. (<fr. *gamétoplasme*)

gametospór *s. m.* spor rezultat din copularea gameților. (<fr. *gamétospore*)

GAMO-, -gám, -gamíe *elem. comp.* „căsătorie", „unire", „fecundație". (<fr. *gamo-*, *-game*, *-gamie*, cf. gr. *gamos*, căsătorie)

gamocárp, -ă *adj.* cu fructe concrescute. (<lat. *gamocarpus*)

gamocít *s. n.* celulă sexuată. (<fr. *gamocyte*)

gamodróm, -ă *adj.* (despre pești) care migrează pentru reproducere. (<fr. *gamodrome*)

gamofil, -ă *adj., s. f.* (floare) cu elementele morfologice concrescute. (<lat. *gamophyllus*)

gamofilíe *s. f.* concreștere a frunzelor. (<fr. *gamophyllie*)

gamofób, -ă *adj.* stăpînit de gamofobie. (<fr. *gamophobe*)

gamofobíe *s. f.* teamă de căsătorie. (<fr. *gamophobie*)

gamogemíe *s. f.* concreștere a mugurilor. (<fr. *gamogemmie*)

gamogenéză *s. f.* reproducere sexuată a unui organism vegetal prin fuziunea gameților; gamogonie. (<fr. *gamogenèse*)

gamogoníe *s. f.* gamogeneză. (<fr. *gamogonie*)

gamologíe *s. f.* tratat despre căsătorie; disciplină teoretică asupra căsătoriei. (<fr. *gamologie*)

gamomán, -ă *adj., s. m.* (stăpînit) de gamomanie. (<fr. *gamomane*)

gamomaníe *s. f.* manie a psihopaților erotomani de a cere în căsătorie toate femeile cunoscute. (<fr. *gamomanie*)

gamomorfóză *s. f.* modificare morfologică realizată prin excitarea produsului fecundației în cursul dezvoltării sale. (<fr. *gamomorphose*)

gamónă *s. f.* substanță secretată de gameții femeli sau masculi care acționează asupra celor de sex opus, asigurînd fecundația. (<germ. *Gamon*)

gamónt *s. m.* gametocit. (<germ. *Gamont*)

gamopetál, -ă I. *adj.* (despre flori) cu petalele unite, concrescute; simpetal. II. *s. f. pl.* grup de plante dicotiledonate a căror floare are corola cu petale unite; monopetale. (<fr. *gamopétale/s/*)

gamosepál, -ă *adj.* (despre flori, plante; și *s. f.*) al cărei caliciu are sepalele unite, concrescute. — v. monosepal. (<fr. *gamosépale*)

gamotactísm *s. n.* gamotropism. (<fr. *gamotactisme*)

gamotropísm *s. n.* 1 mișcare de atracție reciprocă a gameților; gamotactism. 2. curbare a unor piese florale pentru protejarea organelor sexuale sau pentru ușurarea polenizării. (<fr. *gamotropisme*)

gampsodactílie *s. f.* imposibilitatea de a extinde complet degetele de la picioare. (<fr. *gampsodactylie*, cf. gr. *gampsos*, încovoiat)

ganaderíe *s. f.* creșcătorie de tauri pentru coridă în Spania. (<sp., fr. *ganaderia*)

ganáș *s. n.* v. ganaș ă.

ganașă *s. f.* fiecare dintre cele două ramuri ale maxilarului inferior la animale. — var. *ganaș* s. n. (<fr. *ganache*)

gang *s. n.* bandă organizată de răufăcători; gașcă. (<amer. *gang*)

gángă *s. f.* partea sterilă dintr-un zăcămînt mineral. (<fr. *gangue*)

GANGLI(O)- *elem. comp.* „ganglion". (<fr. *ganglio/o/-*, cf. gr. *ganglion*, nod, tumoare, glandă)

ganglioctomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unui ganglion nervos. (<fr. *ganglioctomie*)

ganglioblást *s. n.* celulă ganglionară tînără. (<engl. *ganglioblast*)

ganglioblastóm *s. n.* ganglioneurom. (<engl. *ganglioblastoma*)

gangliocultúră *s. f.* metodă de diagnostic constînd în cultivarea conținutului ganglionar în medii de cultură adecvate, în scopul identificării agenților patogeni. (<*ganglio-* + *-cultură*²)

ganglióm *s. n.* ganglioneurom. (<fr. *ganglíome*)

ganglión *s. m.* formație anatomică ovoidă, formată din fibre nervoase sau din vase limfatice. (<fr. *ganglion*)

ganglionár, -ă *adj.* referitor la ganglioni. (<fr. *ganglionnaire*)

ganglioneuróm *s. n.* tumoare malignă a celulelor neurovegetative; ganglioblastom, ganglion. (<fr. *ganglioneurome*)

ganglionítă *s. f.* inflamație a unui ganglion. (<fr. *ganglionite*)

gangliopatíe *s. f.* denumire generică pentru maladiile ganglionilor. (<fr. *gangliopathie*)

ganglioplégic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică temporar transmiterea influxului nervos prin ganglionii vegetativi; neuroplegic. (<fr. *ganglioplégique*)

gangrená *vb.* v. cangrena.

gangrénă *s. f.* v. cangrenă.

gangrenós, -oásă *adj.* v. cangrenos.

gángster *s. m.* membru al unei bande de răufăcători, de criminali (în S.U.A.). (<fr., amer. *gangster*)

gangsterése, -ă *adj.* de gangster. (<*gangster* + *-ese*)

gangsterísm *s. n.* faptă de gangster; banditism. (<fr. *gangstérisme*)

ganimédе *s. m.* (*fam.*) 1. tînăr galant cu înclinații perverse. 2. chelner, paharnic. (cf. *Ganimede*, personaj mitologic, paharnic al zeilor în Olimp)

ganoíd I. *adj.* (despre solzi) acoperit cu smalț și de formă rombică. II. *s. m. pl.* ordin de pești de apă dulce cu scheletul cartilaginos, cu bronhii și cu înotătoarea codală heterocercă. (<fr. *ganoïde/s/*, cf. gr. *ganos*, strălucire)

gantéră *s. f.* halteră (1). (<rus. *ganteli*)

gantlét *s. n.* mănușă pentru armură, acoperită cu lame de fier (<fr., engl. *gantelet*)

gaoleán *s. m.* plantă furajeră din familia gramineelor asemănătoare cu porumbul, cultivată în estul Asiei. (<rus., fr. *gaolian*)

gap *s. n.* 1. *(geogr.)* străpungere de tipul cheilor a unui masiv muntos; trecătoare. 2. *(inform.)* zonă de pe o bandă magnetică, detectabilă electronic, care separă înregistrările de pe aceasta. (<engl. *gap*, prăpastie, pauză)

gará¹ *vb. tr.* a adăposti (automobile, tramvaie etc.) într-un garaj sau într-un depou; a trage o locomotivă, un tren pe o linie de garaj. — *garáre* s. f. (<*garaj*)

gára² *s. f.* relief minor cu aspect de ciupercă, specific regiunilor aride. (<ar. *gara*)

garáj *s. n.* 1. loc de adăpostire (și deservire tehnică) pentru autovehicule. 2. *linie de ~* = linie de legătură între un depozit de încărcare—descărcare a vagoanelor și liniile pe care circulă trenurile. (<fr. *garage*)

garajíst *s. m.* lucrător într-un garaj; specialist în repararea automobilelor. (<fr. *garagiste*)

garánt, -ă *s. m. f.* cel care garantează cu veniturile sau averea sa obligaţiile unui debitor faţă de creditor. (<fr. *garant*)

garantá *vb.* **I.** *tr.* a asigura, a încredinţa pe cineva de ceva. **II.** *tr., intr.* a da garanţie, a răspunde de ceva. **III.** *intr.* a răspunde de plata unei datorii făcute de altul; a gira. — *garantáre* s. f. (<fr. *garantir*)

garantát, -ă *adj.* (despre mărfuri, obiecte etc.) a cărui funcţionare sau valoare sînt asigurate de fabricant sau vînzător. ○ *(adv.)* sigur, neîndoielnic. (<*garanta*)

garantísm *s. n.* fourierism. (<fr. *garantisme*)

garánţă I. *s. f.* plantă erbacee cu flori albe-gălbui dispuse în ciorchini, a cărei rădăcină conţine o materie colorantă roşie, folosită pentru vopsitul fibrelor textile; *(pop.)* roibă. **II.** *adj. inv., s. f.* (de) culoarea roibei, roşu viu. (<fr. *garance*)

garanţíe *s. f.* obligaţie în virtutea căreia o persoană sau o instituţie trebuie să apere pe cineva de o pagubă eventuală sau să-l despăgubească de o pagubă suferită. ○ *a lua* (pe cineva) *pe ~* = a garanta pentru cineva; *a prezenta ~* = a oferi încredere, certitudine, siguranţă. (<fr. *garantie*, it. *garonzia*)

garanţínă *s. f.* materie colorantă roşie extrasă din rădăcina de garanţă. (<fr. *garancine*)

gáră *s. f.* staţie de cale ferată; clădirea şi instalaţiile acesteia. ○ *~ maritimă* (sau *fluvială*) = ansamblul clădirilor şi instalaţiilor portuare amenajate pentru îmbarcarea—debarcarea mărfurilor şi călătorilor. (<fr. *gare*)

gardá *vb. tr. (rar)* a păzi, a apăra. (<fr. *garder*)

gárdă *s. f.* **1.** pază; veghe; persoană sau grup de persoane care păzeşte pe cineva sau ceva. ○ *~ de onoare* = pază instituită în semn de respect cu ocazia anumitor solemnităţi. **2.** *(sport)* poziţia corpului şi a braţelor luată de boxeri şi luptători în vederea atacului sau a apărării. ○ *a se pune în ~* = a lua poziţie de apărare; *(fig.)* a-şi lua măsurile necesare pentru a nu fi surprins de ceva. ○ *medic* (sau *soră*) *de ~* = medic (sau soră) de serviciu într-un spital, care asigură serviciul în afara orelor de program pentru cazurile urgente. **3.** parte a sabiei, între mîner şi lamă, care protejează pumnul contra loviturilor. (<fr. *garde*)

gardénie *s. f.* arbust originar din Extremul Orient, cu flori albe, frumoase şi plăcut mirositoare, cultivat ca plantă ornamentală. (<fr. *gardénia*, cf. *Garden*, botanist scoţian)

gárden-párty/-dăn-/ *s. n.* petrecere, recepţie mondenă dată într-o grădină. (<engl. *garden-party*)

garderób *s. n.* dulap pentru haine. (<rus. *garderob*)

garderóbă *s. f.* **1.** loc special amenajat într-un local public, într-un teatru etc. unde se lasă paltoanele, pălăriile etc. **2.** totalitatea lucrurilor de îmbrăcăminte ale unei persoane. ● totalitatea costumelor din depozitul unui teatru, ale unui ansamblu de spectacole. (<fr. *garderobe*)

garderobiér, -ă *s. m. f.* cel care are în păstrare garderoba unui local public, a unui teatru etc. (<*garderobă* + *-ier*)

gardián *s. m.* paznic al unui local, al unei instituţii. (<fr. *gardien*)

gardón *s. m.* mic peşte alb de apă dulce. (<fr. *gardon*)

gargantua/-tü-á/ *s. m. (livr.)* mare mîncău. (<fr. *gargantua*, cf. *Gargantua*, personaj al lui Rabelais)

gargantuéşc, -ă *adj.* demn de Gargantua. (<fr. *gargantuesque*)

gargarísm *s. n.* **1.** medicament lichid preparat pentru gargarizare. **2.** vocalizã rău executată. **3.** *(fig.)* vorbărie goală, mincinoasă. (<fr. *gargarisme*)

gargarizá *vb. refl.* a-şi clăti gîtul cu un lichid dezinfectant. — *gargarizáre* s. f. (<fr. *gargariser*)

gargoilism *s. n.* sindrom congenital manifestat prin alteraţii grotesti ale scheletului, opacifierea corneei şi întîrziere în dezvoltarea intelectuală. (<germ. *Gargoylismus*)

gargouillade/-gu-iá-dă/ *s. f. (coregr.)* mici cercuri ale piciorului urmate de o săritură. (<fr. *gargouillade*)

gargúi *s. n.* ornament în formă de cap de animal la capătul superior al unui burlan pentru scurgerea apei. (<fr. *gargouille*)

gargúsă *s. f.* săculeţ care conţine încărcătura de azvîrlire la loviturile de artilerie neacuplate cu tub-cartuş. (<fr. *gargousse*)

garibaldián, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al lui Garibaldi. (<fr. *garibaldien*, cf. *Giuseppe Garibaldi*, general şi om politic it.)

garigă *s. f.* formaţie vegetală alcătuită din stejari, tufişuri şi ierburi, care îmbracă solurile calcaroase din regiunile mediteraneene. (<fr. *garrigue*)

garlín *s. n.* parîmă groasă servind la amarajul navelor. (după it. *gherlina*, fr. *garlin*)

garmónd *s. n.* corp de literă de 10 punete tipografice; corpus (2). (<germ. *Garmond*)

garnétă *s. f.* maşină de destrămat deşeurile de lînă cardată. (<engl. *garnett*, cf. *Garnett*, numele inventatorului)

garnierít *s. n.* silicat natural hidratat de nichel. (<fr. *garniérite*, cf. *Garnier*, inginer fr.)

garnisáj *s. n.* **1.** lucrare executată din crengi, pe fundul ogaşelor sau ravenelor, pentru reţinerea aluviunilor ori a fixării albiei. **2.** strat de mărăcini, de nuiele etc. cu care se căptuşeşte fundul unui torent pentru a-i micşora acţiunea distructivă. (<fr. *garnissage*)

garnisí *vb.* **I.** *tr.* **1.** a împodobi, a orna (cu o garnitură). **2.** *(mar.)* a înfăşura, pentru protecţie, o parîmă în zona unde e supusă frecării. **II.** *refl.* a se umple (de), a se îmbolnăvi. (după fr. *garnir*)

garnitúră *s. f.* **1.** accesoriu pentru împodobirea sau completarea unui lucru; podoabă ornament. **2.** adaos de legume, salată etc. care se serveşte la friptură. **3.** element plastic de etanşare între piese rigide; ansamblu de piese demontabile care se fixează pe piese supuse uzurii prin frecare pentru a le proteja. **4.** ansamblu de obiecte, piese, scule etc. asemănătoare care formează un asortiment complet. ● totalitatea pieselor de acelaşi fel ale unei maşini. ● echipă (completă). ○ *~ de tren* = ansamblu format din locomotivă şi vagoanele unui tren. **5.** *(mar.)*

greementul unui catarg, unei vergi, unei vele. 6. *(biol.)* ~ *de cromozomi* = totalitatea cromozomilor din celulele somatice ale unui individ. 7. *(poligr.)* ~ *de litere* = serie de caractere de același fel, dar de corpuri diferite. (<fr. *garniture*)

garnizoánă *s. f.* 1. trupă stabilită într-un anumit loc pentru a-l întări, pentru a-l ocupa etc. ● unitățile militare dintr-o localitate; însăși localitatea. 2. organele de conducere ale unei garnizoane (1). (<fr. *garnison*)

garotá *vb. tr. (med.)* a lega strîns cu un garou. — *garotáre* *s. f.* (după fr. *garrottage*)

garótă *s. f.* tortură constînd în strangularea treptată a celui condamnat. (<sp., fr. *garrotte*)

garóu *s. n.* legătură (de cauciuc) servind la împiedicarea circulației venoase. (<fr. *garrot*)

garsón *s. m.* (în trecut) chelner, ospătar. (<fr. *garçon*)

garsonieră *s. f.* locuință compusă de obicei dintr-o cameră și o mică bucătărie. (<fr. *garçonnière*)

gárum *s. n.* sos de pește marinat amestecat cu diferite plante aromatice, folosit ca ingredient, foarte scump, în bucătăria romană. (<lat. *garum*)

gasconádă *s. f.* fanfaronadă, lăudăroșenie. (<fr. *gasconnade*)

gasconism *s. n.* predispoziție (a francezilor) pentru fanfaronadă. ● locuțiune, pronunțare proprie gasconilor. (<fr. *gasconisme*)

gastárbeiter/-bai-tăr/ *s. m.* muncitor de origine străină în Germania (<germ. *Gastarbeiter*)

gáster *s. n. (med.)* 1. cavitate internă de forma unui ventricul. 2. porțiune mai dilatată a tubului digestiv abdominal, între cardie și pilor. (<gr. *gaster*, stomac)

GASTERO- v. g a s t r (o)-.

gasteromicéte /**gastromicéte** *s. f. pl.* grup de ciuperci bazidiomicete ai căror spori se formează în interiorul unui corp fructifer închis, în formă de stomac. (<fr. *gastéromycètes*)

gasteropóde/**gastropóde** *s. n. pl.* clasă de moluște cu corpul adăpostit într-o cochilie și care se mișcă cu ajutorul unui picior în formă de disc muscular; melci. (<fr. *gastéropodes*)

gasterosteíde *s. n. pl.* familie de pești cuprinzînd pălămida-de-baltă și ghidrinul. (<lat. *gasterosteidae*)

GASTR(O)-, -gastric, -gástru /**GASTERO-** *elem. comp.* „stomac". (<fr. *gastr/o/-, -gastric, -gastre, gastéro-*, cf. gr. *gaster, -tros*)

gastrálgie, **-ă** *adj.* referitor la gastralgie. (<fr. *gastralgique*)

gastralgíe *s. f.* durere de stomac; gastrodinie. (<fr. *gastralgie*)

gastrectazíe *s. f.* dilatație anormală a stomacului. (<fr. *gastrectasie*)

gastrectomíe *s. f.* rezecție operatorie, parțială sau totală, a stomacului. (<fr. *gastrectomie*)

gástric, **-ă** *adj.* al stomacului; din stomac, stomacal. O *suc* ~ = suc secretat de glandele din stomac cu rol în digestie. (<fr. *gastrique*)

-gastric v. g a s t r (o)-.

gastrínă *s. f.* substanță secretată de mucoasa gastrică din regiunea pilorică. (<fr. *gastrine*)

gastrítă *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului. (<fr. *gastrite*)

gastroblopsíe *s. f.* biopsie a mucoasei gastrice, în cursul gastroscopiei. (<fr. *gastrobiopsie*)

gastrocél *s. n.* hernie a stomacului. (<fr. *gastrocèle*)

gastrocólic, **-ă** *adj.* al stomacului și colonului[3]. (<fr. *gastro-colique*)

gastrocolítă *s. f.* inflamație simultană a stomacului și a colonului[3]. (< fr. *gastro-colite*)

gastrodiafanoscopíe *s. f.* procedeu de explorare a stomacului prin transparența pereților săi. (<fr. *gastrodiaphanoscopie*)

gastrodínie *s. f.* gastralgie. (<fr. *gastrodynie*)

gastroduodenál, **-ă** *adj.* referitor la stomac și duoden. (<fr. *gastroduodenale*)

gastroduodenítă *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului și duodenului. (<fr. *gastro-duodénite*)

gastroduodenostomíe *s. f.* operație constînd în anastomozarea stomacului la duoden, prin secționarea pilorului. (<fr. *gastro-duodénostomie*)

gastroenterítă *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului și a intestinului subțire. (<fr. *gastro-entérite*)

gastroenterocolítă *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului, intestinului subțire și a colonului[3]. (<fr. *gastro-entérocolite*)

gastroenterológ, **-ă** *s. m. f.* specialist în gastroenterologie. (<fr. *gastro-entérologue*)

gastroenterológic, **-ă** *adj.* referitor la gastroenterologie. (<fr. *gastro-entérologique*)

gastroenterologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază fiziopatologia aparatului digestiv. (<fr. *gastro-entérologie*)

gastroenteroptóză *s. f.* ptoză a stomacului și intestinelor. (<fr. *gastro-entéroptose*)

gastroenterostomíe *s. f.* crearea operatorie a unei comunicații directe între stomac și intestin. (<fr. *gastro-entérostomie*)

gastroepiplóic, **-ă** *adj.* referitor la stomac și epiplon. (<fr. *gastro-épiploïque*)

gastrofíl, **-ă** *adj.* (despre microorganisme) care trăiește ca parazit în cavitatea gastrică a unor animale. (<fr. *gastrophile*)

gastrofilóză *s. f.* boală de natură parazitară la cabaline, provocată de larvele unor insecte. (<fr. *gastrophilose*)

gastrofotografíe *s. f.* fotografie a mucoasei stomacului, cu ajutorul unui aparat introdus prin esofag. (<fr. *gastrophotographie*)

gastrogastrostomíe *s. f.* crearea operatorie a unei anastomoze a stomacului între cardie și pilor. (<fr. *gastro-gastrostomie*)

gastrográf *s. n.* instrument pentru înregistrarea grafică a contracțiilor stomacului. (<fr. *gastrographe*)

gastrográmă *s. f.* grafic obținut la gastrograf. (<fr. *gastrogramme*)

gastrohepátic, **-ă** *adj.* referitor la stomac și ficat. (<engl. *gastrohepatic*)

gastrohisterectomíe *s. f.* excizie a uterului pe cale abdominală. (<engl. *gastrohysterectomy*)

gastrohisteropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a uterului pe cale abdominală. (<fr. *gastro-hystéropexie*)

gastrohisterotomíe *s. f.* operație cezariană. (<fr. *gastro-hystérotomie*)

gastroileostomíe *s. f.* anastomoză a ileonului cu stomacul. (<fr. *gastro-iléostomie*)

gastrointestinál, -ă *adj.* referitor la stomac și intestine. (<fr. *gastro-intestinale*)

gastrojejunostomíe *s. f.* crearea operatorie a unei anastomoze între stomac și jejun. (<fr. *gastro-jéjunostomie*)

gastrolatríe *s. f.* (*fam.*) preocupare excesivă pentru mîncare, pentru stomac. (<*gastrolatru* + *-ie*)

gastrolátru, -ă *s. m. f.* cel care se preocupă în mod excesiv de mîncare. (<fr. *gastrolâtre*)

gastrolít *s. n.* concrețiune de calcar aflată în stomacul racului, din care se reface crusta după năpîrlire. (<germ. *Gastrolith*)

gastrológic, -ă *adj.* referitor la gastrologie. (<fr. *gastrologique*)

gastrologíe *s. f.* 1. studiul stomacului. 2. tratat de artă culinară. (<fr. *gastrologie*)

gastromalacíe *s. f.* înmuiere a peretelui stomacului. (<fr. *gastromalacie*)

gastromél *s. m.* monstru care prezintă gastromelie. (<fr. *gastromèle*)

gastromelíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin prezența membrelor atașate de abdomen. (<fr. *gastromélie*)

gastromicéte *s. f. pl.* v. g a s t e r o m i c e t e.

gastromiotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a mușchiului pilorului. (< *gastro-* + *miotomie*)

gastromixorée *s. f.* secreție în exces a sucului gastric. (<fr. *gastromyxorrhée*)

gastromucorée *s. f.* secreție excesivă de mucus în sucul gastric. (<fr. *gastromucorrhée*)

gastronóm, -oámă *s. m. f.* cunoscător fin, care știe să aprecieze mîncărurile alese. (<fr. *gastronome*)

gastronómic, -ă *adj.* referitor la gastronomie. (<fr. *gastronomique*)

gastronomíe *s. f.* arta de a prepara mîncăruri alese sau însușirea de a le aprecia calitatea. (<fr. *gastronomie*)

gastroparéză *s. f.* atonie gastrică. (<*gastro-* + *parcză*)

gastropatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile stomacului. (<fr. *gastropathie*)

gastropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a stomacului deplasat. (<fr. *gastropexie*)

gastropilorectomíe *s. f.* rezecție a unei părți a stomacului și a pilorului. (<fr. *gastro-pylorectomie*)

gastropilorospásm *s. n.* contractură spasmodică a stomacului și pilorului. (<fr. *gastro-pylorospasme*)

gastroplastíe *s. f.* denumire generică pentru diversele operații plastice ale stomacului. (<fr. *gastroplastie*)

gastroplegíe *s. f.* paralizie a stomacului. (<fr. *gastroplégie*)

gastroplicatúră *s. f.* practicarea operatorie de cutări în pereții stomacului; gastrorafie. (după fr. *gastro-plication*)

gastropóde *s. n. pl.* v. g a s t e r o p o d e.

gastropór *s. m.* orificiu al gastrulei. (<fr. *gastropore*)

gastroptóză *s. f.* ptoză a stomacului. (<fr. *gastroptose*)

gastrorafíe *s. f.* gastroplicatură. (<fr. *gastrorrhaphie*)

gastroragíe *s. f.* hemoragie gastrică. (<fr. *gastrorragie*)

gastrorée *s. f.* hipersecreție gastrică. (<fr. *gastrorrhée*)

gastrorexíe *s. f.* ruptură gastrică. (<fr. *gastrorexie*)

gastroscóp *s. n.* instrument folosit în gastroscopie. (<fr. *gastroscope*)

gastroscópic, -ă *adj.* referitor la gastroscopie. (<fr. *gastroscopique*)

gastroscopíe *s. f.* examinare optică a interiorului stomacului cu ajutorul gastroscopului. (<fr. *gastroscopie*)

gastrospásm *s. n.* contracție spasmodică a pereților stomacului. (<fr. *gastrospasme*)

gastrostenóză *s. f.* îngustare patologică a unui orificiu gastric. (<fr. *gastrosténose*)

gastrostomíe *s. f.* fixare operatorie a stomacului la peretele abdominal, pentru eliminarea conținutului gastric direct în exterior. (<fr. *gastrostomie*)

gastrotehníe *s. f.* studiul modificărilor suferite de alimente în timpul preparării lor culinare. (<fr. *gastrotechnie*)

gastroterapíe *s. f.* tratament medical pe bază de extract de mucoasă gastrică animală. (<*gastro-* + *-terapie*[2])

gastrotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a stomacului. (<fr. *gastrotomie*)

gastrotonometríe *s. f.* măsurare a tensiunii intragastrice prin insuflarea de aer în stomac. (<fr. *gastrotonométrie*)

gastrovolumetríe *s. f.* măsurare a capacității stomacului prin insuflație cu aer. (<fr. *gastrovolumétrie*)

gastroxíe *s. f.* aciditate excesivă a sucului gastric. (<fr. *gastroxie*)

-gástru v. g a s t r (o)-.

gastrulație *s. f.* proces de transformare a blastulei în gastrulă. (<fr. *gastrulation*)

gastrúlă *s. f.* stadiu în dezvoltarea embrionului la metazoare după blastulă, în formă de sac, cu o cavitate care comunică cu exteriorul prin blastofor. (<fr. *gastrula*)

gâșă *s. f.* 1. (*tehn.*) brățară (de conductă). 2. buclă la capătul unei parîme, pentru agățare. (<fr. *gâche*)

gâter *s. n.* ferăstrău mecanic folosit la tăierea longitudinală a bușteni lor, a marmurii etc. (<germ. *Gatter*)

gaterist *s. m.* muncitor care lucrează la gater. (<*gater* + *-ist*)

gatism *s. n.* ramolisment (datorat vîrstei înaintate sau unei paralizii). (<fr. *gâtisme*)

GATO- *elem. comp.* „pisică, felină". (<fr. *gato-*, cf. gr. *gatos*)

gatofilíe *s. f.* galeofilie. (<engl. *galophilia*)

gatofobíe *s. f.* galeofobie. (<engl. *galophobia*)

gatopárd *s. n.* specie de panteră, de ghepard. (<it. *gattopardo*)

gatós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de gatism; ramolit. (<fr. *galeux*)

gáucho /gau-cio/ *s. m.* păzitor de vite în pampasul argentinian. (<sp. *gaucho*)

gaudeámus *s. n.* **1.** cîntec bisericesc de bucurie. **2.** cîntec, imn al elevilor și studenților absolvenți. **3.** masă veselă. (<lat. *gaudeamus*, să ne bucurăm)

gaudént, -ă *adj., s. m.* (*fam.; glumeț*) (om) iubitor de petrecere, de veselie; epicurian. (<it. *gaudente*)

gauleiter /-lái-tăr/ *s. m.* conducător al unui district în Germania nazistă sau al unui teritoriu ocupat de aceasta. (<germ. *Gauleiter*)

gaullism/go-lism/ *s. n.* doctrina politică a generalului de Gaulle. (<fr. *gaullisme*, cf. *Charles de Gaulle*, general și om politic fr.)

gaullíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al gaullismului. (<fr. *gaulliste*)

gaúr *s. m.* bivol sălbatic din regiunile muntoase ale Indiei și Birmaniei. (<fr. *gaur* < cuv. hindustani)

gauss *s. m.* unitate de măsură a inducției magnetice de 10^4 ori mai mică decît tesla. (<fr. *gauss*, cf. *Gauss*, matematician și fizician germ.)

gaussmétru *s. n.* instrument de măsură a inducției magnetice. (<fr. *gaussmètre*)

gaváj *s. n.* **1.** hrănire cu ajutorul unui tub introdus în stomac. **2.** îndopare a păsărilor de curte. (<fr. *gavage*)

gaviál *s. m.* crocodil cu botul foarte lung și îngust, umflat la capăt, care trăiește în fluviile din India și Birmania. (<fr., engl. *gavial* < cuv. hindi)

gavótă *s. f.* vechi dans francez, de origine populară, cu mișcare moderată, în doi timpi, asemănător cu gagliarda; melodia corespunzătoare, care într-o suită instrumentală precedă sarabanda. (<fr. *gavotte*)

gaz[1] *s. n.* voal de mătase. (<fr. *gaze*)

gaz[2] *s. n.* **1.** fluid compresibil, cu o coeziune moleculară foarte mică. **2.** substanță sau amestec de substanțe în stare gazoasă, folosite drept combustibil. ● petrol lampant. **3.** *(pl.)* emanații gazoase ale stomacului sau intestinelor. **4.** *(pl.)* substanțe toxice, iritante, asfixiante etc. folosite în război. (<fr. *gaz*)

gazá *vb. tr.* **1.** a răspîndi, a infecta (o regiune) cu gaze toxice. **2.** a arde capetele de fibre ieșite prin suprafața țesăturilor, prin trecerea produselor peste o flacără. — *gazáre* s. f. (<fr. *gazer*)

gazbetón *s. n.* beton poros folosit ca izolant termic și acustic. (<germ. *Gazbeton*)

gazeifér, -ă *adj.* v. gazifer.

gazeifícă *vb.* v. gazifica.

gazél *s. n.* poezie lirică cu formă fixă formată din distihuri, de proveniență orientală, în care fiecare al doilea vers al distihurilor se termină cu aceeași rimă ca cea a primului distih. (<germ. *Ghazel*, cf. ar. *ghazal*)

gazélă *s. f.* mamifer rumegător din familia antilopelor, cu corpul grațios, cu picioare lungi și coarne arcuite, foarte iute, care trăiește în stepele din Africa și Asia. (<fr. *gazelle*, cf. ar. *ghazala*)

gazetár, -ă *s. m. f.* cel care lucrează în ziaristică; ziarist. (<*gazetă* + *-ar*)

gazétă *s. f.* publicație periodică; ziar, jurnal. ○ ~ *de perete* = publicație afișată într-o instituție, cuprinzînd articole referitoare la probleme specifice locului de muncă. (<fr. *gazette*, it. *gazetta*, rus. *gazeta*)

gazetărie *s. f.* ziaristică. (<*gazetar* + *-ie*)

gazéu *s. n.* țesătură transparentă cu rărituri rezultate dintr-o combinație de țesut și împletit. (<fr. *gazé*)

gaziér, -ă *adj.* referitor la gaz, de gaz. (<fr. *gazier*)

gazifér, -ă *adj.* (despre zăcăminte) producător de gaze; care conține rezerve de gaz metan. — var. *gazcifer, -ă* adj. (<fr. *gazeifère*)

gazifică *vb. tr.* a transforma un combustibil lichid sau solid într-un gaz prin vaporizare, sublimare sau reacții chimice. — *gazificáre* s. f. — var. *gazeifica* vb. (<fr. *gazéifier*)

gazificatór *s. n.* dispozitiv pentru trecerea în stare gazoasă a gazelor lichefiate, folosit în vehiculele spațiale. (<fr. *gazéificateur*)

gaziform, -ă *adj.* în stare de gaz. (<fr. *gazéiforme*)

gazist, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în instalații de gaze. (<*gaz*[2] + *-ist*)

gazlift *s. n.* metodă de extracție a țițeiului din sondă la suprafață cu ajutorul energiei de expansiune a unui agent motor, de obicei gaze. (<engl. *gaslift*)

gazoanalizatór *s. n.* aparat cu care se analizează gazele. (<*gaz*[2] + *analizator*)

gazodúct *s. n.* conductă pentru transportul gazelor naturale. (<fr. *gazoduc*)

gazogén, -ă I. *adj.* care emană, produce gaze. II. *s. n.* aparat, instalație pentru gazificarea combustibililor solizi (cărbuni, lemn). (<fr. *gazogène*)

gazogeneratór *s. n.* aparat, instalație în care un combustibil solid (lemn) se transformă în gaze combustibile. (<fr. *gazogénérateur*)

gazohól *s. n.* carburant (propan și butan) rezultat prin sinteză. (după germ. *Gazol*)

gazolínă *s. f.* produs lichid, combustibil, obținut prin lichefierea gazelor de sondă. (<fr. *gazoline*)

gazométric, -ă *adj.* referitor la gazometrie. (<fr. *gazométrique*)

gazometríe *s. f.* măsurare a volumelor gazoase, a densității gazelor etc. (<fr. *gazométrie*)

gazométru *s. n.* **1.** aparat pentru măsurarea cantității de gaze care străbat o conductă; contor de gaze. **2.** rezervor pentru înmagazinarea și distribuirea gazelor sub presiune constantă. (<fr. *gazomètre*)

gazón *s. n.* iarbă care se cosește și se stropește des pentru a se menține scurtă, deasă și mereu verde; teren semănat cu astfel de iarbă. (<fr. *gazon*)

gazoná *vb. tr.* a acoperi (un teren) cu gazon. — *gazonáre* s. f. (<fr. *gazonner*)

gazonánt, -ă *adj.* (despre plante) care crește în tufe dese. (<fr. *gazonnant*)

gazós, -oásă *adj.* **1.** care are structura gazului. **2.** (despre lichide) care conține un gaz. (<fr. *gazeux*)

gazoscóp *s. n.* aparat pentru detectarea prezenței gazelor inflamabile în galeriile subterane din mine. (<fr. *gazoscope*)

gazotrón *s. n.* diodă care conține gaz sub presiune joasă; fanotron. (<fr. *gasotron*)

geac *s. n.* *(mar.)* pavilion național de dimensiuni mici, care se arborează de navele de luptă și de unele nave comerciale la proră în timpul cît sînt acostate sau staționează la ancoră. — var. *jack* s. n. (<engl. *jack*)

geanticlinál *s. n.* convexitate a suprafeței pămîntului, îndoitură în formă de șa. (<fr. *géanticlinal*)

gécko *s. m.* șopîrlă din țările calde, avînd degete adezive. (<fr., engl. *gecko* < cuv. malaiez)

gedinián, -ă *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al devonianului inferior. (<fr. *gédinnien*)

geifrofobíe *s. f.* teamă morbidă de poduri, punți, rîuri. (<fr. *géphyrophobie*, cf. gr. *gephyra*, pod)

GEITONO- *elem. comp.* „vecin". (<fr. *géitono-*, cf. gr. *geiton*)

geitonocarpíe *s. f.* formare a fructului prin geitonogamie. (<fr. *géitonocarpie*)

geitonogamíe *s. f.* polenizare între florile diferite ale aceleiași plante. (<fr. *géitonogamie*)

gel *s. n.* substanță coloidală cu aspect gelatinos. (<fr. *gel*)

gelatínă *s. f.* 1. substanță proteică coloidală extrasă prin fierbere din oase, cartilaje etc., avînd diverse întrebuințări în industria alimentară și farmaceutică, în bacteriologie, tehnică etc. ● piele crudă, pregătită pentru tăbăcire. 2. preparat dulce făcut din sirop de fructe sau dintr-o cremă închegată cu gelatină (1). (<fr. *gélatine*, it. *gelatina*, cf. lat. *gelare*, a îngheța)

gelatinizá *vb. tr., refl.* a (se) transforma în gelatină. — *gelatinizáre* s. f. (după fr. *gélatinifier*)

gelatinós, -oásă *adj.* ca gelatina, de gelatină. (<fr. *gélatineux*)

geláție *s. f.* variație a limitei de curgere reală a gelului din noroaiele de foraj în funcție de timp. (<fr. *gélation*, engl. *gelation*)

gelifícá *vb. tr., refl.* (despre o soluție coloidală) a (se) transforma în gel. — *gelificáre* s. f. (<fr. *gélifier*)

gelifluxíúne *s. f.* solifluxiune. (<fr. *gélifluxion*)

gelifráct *s. n.* bloc colțuros de mărimi și forme diferite, format ca urmare a gelifracției. (<fr. *gélifract*)

gelifrácție *s. f.* dezagregare a rocilor sub acțiunea repetat alternantă a înghețului și a dezghețului; gelivație. (<fr. *gélifraction*)

gelínită *s. f.* substanță explozivă inalterabilă în apă și puțin sensibilă la șoc, formată din nitroglicerină, azotat de potasiu și rumeguș de lemn. (<fr. *gélinite*)

gelisól *s. n.* sol înghețat permanent sau care se dezgheață în timpul verii. (<lat. *gel/um/*, ger + *sol*)

gelív, -ă *adj.* (despre materiale, roci) care se dezagregă sub acțiunea repetată a înghețului. (<fr. *gélif*)

geliváție *s. f.* gelifracție. (<fr. *gélivation*)

gelivitáte *s. f.* 1. proprietate a unor materiale de a deveni gelive. 2. proprietate a rocilor, a pămîntului de a îngheța la temperaturi joase. (<fr. *gélivité*)

gelivúră *s. f.* crăpătură radială în lungul trunchiului de la coajă spre inima arborelui, datorită gerului puternic. (<fr. *gélivure*)

gelós, -oásă *adj.* 1. stăpînit de gelozie; care manifestă gelozie. 2. invidios. (<it. *geloso*)

gelóză *s. f.* agar-agar. (<fr. *gélose*)

gelózic, -ă *adj.* referitor la geloză. (<fr. *gélosique*)

gelozíe *s. f.* 1. sentiment chinuitor provocat de bănuiala sau certitudinea că persoana iubită este necredincioasă. 2. invidie. (<it. *gelosia*)

gem *s. n.* marmeladă cu o consistență mai slabă, în care fructele rămîn aproape întregi. (<engl. *jam*)

gemát, -ă *adj.* înmugurit, prevăzut cu mugur. (<lat. *gemalus*)

gemáție *s. f.* 1. formare, dispunere sau ansamblu al mugurilor unei plante. 2. înmulțire asexuală, la animalele inferioare, caracterizată prin formarea unui grup de celule care se desprind de organismul parental. (<fr. *gemmation*)

gémă *s. f.* 1. piatră prețioasă în stare cristalină pură. ○ *(adj.) sare* ~ = sare de bucătărie. 2. bijuterie cu o piatră (semi)prețioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. 3. *(bot.)* mugur. (<fr. *gemme*, lat. *gemma*)

gemelár, -ă *adj.* referitor la gemeni. (<fr. *gémellaire*, cf. lat. *gemellus*, geamăn)

GEMELI-/GEMELO- *elem. comp.* „geamăn, geminat". (<fr. *gémelli-*, *gémello-*, cf. lat. *gemellus*)

gemelipáră *adj., s. f.* (femeie) care a născut gemeni. (<fr. *gémellipare*)

gemelitáte *s. f.* situația pe care o prezintă gemenii. (<fr. *gémellité*)

GEMELO- v. g e m e l i-.

gemelogerontologíe *s. f.* disciplină care studiază procesul îmbătrînirii pe baza cercetării gemenilor monovitelini. (<*gemelo-* + *gerontologie*)

gemelologíe *s. f.* ramură a geneticii care studiază nașterile multiple, studiul gemenilor din punct de vedere comportamental și anatomopatologic. (<fr. *gémellologie*)

GEMI- *elem. comp.* „mugur, boboc, germen vegetativ". (<fr. *gemmi-*, cf. lat. *gemma*)

geminát, -ă *adj.* care apare în perechi, în același loc; îngemănat. ○ *consoană* ~*ă* = consoană dublă. (<fr. *géminé*, lat. *geminatus*, dublat)

geminá|ție *s. f.* 1. împerechere, îmbinare a două elemente. ● dublare a unei consoane. 2. anadiploză. (<fr. *gémination*, lat. *geminatio*)

gemipár, -ă *adj.* care poartă muguri. (<fr. *gemmipare*)

gemiparitáte *s. f.* 1. reproducere prin muguri. 2. formare a frunzelor din mugur. (<fr. *gemmiparité*)

gemúlă *s. f.* 1. parte componentă a embrionului la plante, alcătuită dintr-un buchet

de frunzișoare învelite într-o teacă protectoare; mugurаș. 2. masă sferică, de celule nediferențiate, prin care spongierii se înmulțesc asexuat. 3. mugurаș reproducător imaginat de Darwin pentru a explica ereditatea. (<fr. *gemmule*, lat. *gemmula*)

gen¹ *s. n.* 1. fel, soi, varietate. • fel de a fi, manieră, atitudine specifică. 2. diviziune a creațiilor artistice în care intră opere cu trăsături comune în ceea ce privește forma, stilul, tema etc. • fiecare dintre diviziunile în care se clasifică operele literare. • stil personal, manieră de a compune. 3. totalitatea lucrărilor muzicale reunite prin tematică, mijloace de expresie etc. 4. categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau cuvintele pentru a arăta sexul ființelor și care s-a extins prin analogie și la substantivele nume inanimate, precum și la cuvintele flexibile care determină substantivul. 5. *(biol.)* subdiviziune a unei familii cuprinzînd mai multe specii. 6. *(log.)* clasă de obiecte care au note esențiale comune, cuprinzînd cel puțin două specii. (<lat. *genus*)

-gén² v. g e n o-.

génă *s. f.* unitate funcțională indivizibilă a unui cromozom, care poartă caracterele ereditării. (<fr. *gène*, cf. gr. *genos*, origine)

GENEA- v. g e n o-.

genealóg, -ă *s. m. f. (rar)* genealogist. (<*genealogie*)

genealógic, -ă *adj.* referitor la genealogie. O *arbore* ~ = tablou reprezentînd un arbore al cărui trunchi înfățișează linia directă a unei familii, iar ramurile linia colaterală. (<fr. *généalogique*)

genealogíe *s. f.* 1. ordine cronologică a ascendenței membriilor unei familii, a unui neam etc.; filiație. 2. disciplină auxiliară a istoriei care studiază filiația familiilor domnitoare, nobiliare etc. (<fr. *généalogie*)

genealogíst, -ă *s. m. f.* specialist în genealogie; genealog. (<fr. *généalogiste*)

geneeologíe *s. f.* parte a geneticii care studiază interacțiunea genotipului cu mediul înconjurător și ecologia unei specii sau a unei populații. (<fr. *génécologie*)

generá *vb. tr.* a produce, a determina, a da naștere la... — *generáre* s. f. (<fr. *générer*, it., lat. *generare*)

generál¹ *s. m.* 1. cel mai mare grad în ierarhia militară; *(p. ext.)* șef al unei armate, comandant militar 2. superior al unui ordin religios. (<fr. *général*, rus. *general*)

generál², -ă I. *adj.* 1. comun, aplicabil unui mare număr de persoane, ființe sau obiecte dintr-o anumită categorie. • care privește pe toți, la care ia parte multă lume. 2. universal. • care privește, se ocupă de ceva în linii mari, în ceea ce are esențial. • (despre noțiuni) care rezultă dintr-o generalizare. 3. care are loc, există pe o mare întindere. 4. (despre funcții, grade etc.) de rang superior; care poartă răspunderea unei direcții, a unei instituții, întreprinderi etc. II. *s. n.* categorie filozofică desemnînd unitatea trăsăturilor fundamentale, esențiale ale unei clase de obiecte și procese, care se manifestă ca lege a existenței și dezvoltării acestora. (<fr. *général*, lat. *generalis*)

generalísim *s. m.* comandant suprem al armatei. (<fr. *généralissime*, it. *generalissimo*)

generalíst *adj., s. m.* (medic) care practică medicina generală, fără o strictă specialitate. (<fr. *généraliste*)

generalitáte *s. f.* 1. calitate, natură a ceea ce este general. 2. *(pl.)* idei cu caracter general. (<fr. *généralité*, lat. *generalitas*)

generalizá *vb.* I. *tr.* 1. a da o formulare sintetică, generală; *(log.)* a efectua procesul de generalizare. 2. a aplica ceea ce este special unui caz altor cazuri asemănătoare; a lărgi, a mări sfera de aplicare. II. *refl.* (despre boli) a se extinde în întregul organism. (< *generaliser*)

generalizábil, -ă *adj.* care se poate generaliza. (<fr. *généralisable*)

generalizánt, -ă *adj.* generalizator. (<*generaliza* + *-ant*)

generalizáre *s. f.* acțiunea de a (se) generaliza și rezultatul ei. • operație logică prin care se trece de la particular la general, extrăgîndu-se caracterele comune esențiale ale unor obiecte asemănătoare. (< *generaliza*)

generalizatór, -oáre *adj.* care generalizează; generalizant. (<fr. *généralisateur*)

generalmínte *adv. (rar)* în general, de obicei. (<it. *generalmente*)

generatív, -ă *adj.* 1. care generează, care permite reproducerea; referitor la generație (1). 2. *gramatică* ~*ă* = gramatică bazată pe analiza regulilor de formare a frazelor corecte într-o limbă. (<engl. *generative*, fr. *génératif*)

generativísm *s. n.* curent lingvistic bazat pe teoria generativă. (<engl. *generativism*, fr. *génération*)

generativíst, -ă *adj. s. m. f.* (adept) al generativismului. (<engl. *generativist*, fr. *génératiiste*)

generatór, -oáre I. *adj.* care generează, produce, determină ceva. II. *s. n.* 1. aparat, mașină, instalație care transformă o formă de energie în alta. 2. aparat, instalație care produce un fluid sau o suspensie fluidă. O ~ *cuantic* = generator sau amplificator de radiații electromagnetice (laser, maser etc.) bazat pe fenomenul de emisiune stimulată a radiației. III. *s. f. (mat.)* dreaptă prin a cărei deplasare în spațiu se naște o suprafață plană sau curbă. (<fr. *générateur*, lat. *generator*)

generáție *s. f.* 1. funcțiune prin care ființele vii se reproduc; reproducere. O *(biol.)* ~ *spontanee* = ipoteză potrivit căreia organismele vii ar lua naștere în mod spontan din materia anorganică. 2. totalitatea oamenilor care sînt de aceeași vîrstă. • *(biol.)* grupare de indivizi avînd aceeași filiație. • perioadă de timp care desparte vîrsta tatălui de aceea a fiului. 3. grup de familii tehnologice contemporane sau coerente corespunzînd perioadelor în care tehnica se află relativ stabilizată. — var. *generațiune* s. f. (<fr. *génération*, lat. *generatio*)

generațiúne *s. f.* v. g e n e r a ț i e.

génere *s. n. inv. în ~ =* în general; obișnuit, de obicei. (<it. *[în] genere*)

generíc, -ă I. *adj.* care aparține unui gen, unei categorii. • *(p. ext.)* care cuprinde cazurile asemănătoare. II. *s. n.* parte a unui film sau a unei emisiuni de televiziune care prezintă numele actorilor și ale realizatorilor. (<fr. *générique*)

generitíp *s. n. (biol.)* specie tipică a unui gen, întrunind caracterele generale cele mai reprezentative ale acestuia. (<fr. *généritype*)

generós, -oásă *adj.* mărinimos, darnic; roditor, fertil; dezinteresat. • însuflețit de idei sau de sentimente alese, nobile. (<fr. *généreux*, lat. *generosus*)

generozitáte *s. f.* calitatea de a fi generos; mărinimie; dărnicie. (<fr. *générosité*, lat. *generositas*)

genétă *s. f.* mamifer carnivor din familia veveriților, cu blana deschisă pătată cu negru, care trăiește în sud-vestul Europei și în savanele din nordul Africii. (<fr. *genette*)

genétic, -ă I. *adj.* referitor la genetică sau la geneză; referitor la ereditate, la gene, la geneză (1); ereditar. ○ *inginerie ~ă =* ansamblu de operații efectuate „în vitro" cu gene, cromozomi și, uneori, cu celule întregi, în scopul „construirii" genetice de organisme cu proprietăți ereditare premeditate; *psihologie ~ă =* studiul dezvoltării conștiinței sau gîndirii, în special la copil. II. *s. f.* știință care studiază ereditatea și variabilitatea în organismele vii. (<fr. *génétique*)

geneticián, -ă *s. m. f.* specialist în genetică. (<fr. *généticien*)

genetísm *s. n.* teorie psihologică potrivit căreia noțiunea ar fi cîștigată prin experiență. (<fr. *génétisme*)

genetíst, -ă *s. m. f.* adept al genetismului. (<fr. *génétiste*)

genetliác, -ă *adj.* 1. care întocmea horoscopul după poziția aștrilor la nașterea cuiva. 2. făcut după reguli astrologice. (<fr. *généthliaque*, gr. *genethliakos*)

genetliologíe *s. f.* arta de a cunoaște destinul după poziția aștrilor la nașterea cuiva. (<fr. *généthliologie*)

genéză[1] *s. f.* 1. proces de apariție a unei ființe, a unui lucru sau fenomen; naștere, origine. 2. *(fig.)* apariție, creație. 3. prima carte a Bibliei. (<fr. *genèse*, gr. *genesis*)

-genéză[2] v. g e n o-.

genezíac, -ă *adj.* referitor la geneză (3). (<fr. *génésiaque*)

genézic, -ă *adj.* referitor la procreare. (<fr. *génésique*)

-genezíe v. g e n o-.

GENEZIO- v. g e n o-.

geneziología *s. f.* știință care studiază reproducerea la organismele vii. (<fr. *génésiologie*)

geniál, -ă *adj.* care are geniu; de geniu. (<fr. *génial*, it. *geniale*)

genialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este genial. (<fr. *génialité*)

genialoíd, -ă *adj. (peior.)* aproape genial. (<*genial* + *-oid*)

genián, -ă *adj.* referitor la bărbie, al bărbiei. (<fr. *génien*)

génic, -ă *adj. (biol.)* referitor la gene; al genelor. (<fr. *génique*)

geniculár, -ă *adj.* al articulației genunchiului. (cf. lat. *geniculum*, genunchi)

geniculát, -ă *adj. (anat., bot.;* despre organe) îndoit brusc. (<lat. *geniculatus*, fr. *géniculé*)

-genie v. g e n o-.

genioplastíe *s. f.* refacere chirurgicală, prin autoplastie, a bărbiei. (<fr. *génioplastie*, cf. gr. *genecion*, bărbie)

geníst *s. m.* militar din trupele de geniu (III). (<*geniu* + *-ist*)

genístic, -ă *adj.* referitor la, executat de geniști. (<*genist* + *-ic*)

GENIT(O)- *elem. comp.* „organ genital". (<fr. *genit[o]-*, cf. lat. *genitus*, născut, creat)

genitál, -ă *adj.* care servește la procreare, la reproducere. (<fr. *génital*, lat. *genitalis*)

genitalitáte *s. f.* aptitudinea de a procrea. (<fr. *génitalité*)

genitív *s. n.* caz al declinării cu care se exprimă de obicei apartenența, posesiunea, îndeplinind funcția de atribut. (<lat. *genitivus*, fr. *génitif*)

genitivál, -ă *adj.* (despre cuvinte, părți de propoziție, construcții) în cazul genitiv; referitor la acest caz. ○ *articol ~ =* articol posesiv. (<*genitiv* + *-al*)

genitoplastíe *s. f.* operație de chirurgie plastică a organelor genitale. (<*genito-* + *-plastie*[2])

genitór *s. m.* 1. animal, plantă care dă naștere, prin încrucișare, unui nou individ. 2. persoană care procreează, în raport cu cel procreat; părinte. (<fr. *géniteur*, lat. *genitor*)

genitorée *s. f.* scurgere albicioasă din organul genital al femeii. (<fr. *génitorrhée*)

genito-urinár, -ă *adj.* referitor la organele genitale și urinare; urogenital. (<fr. *génito-urinaire*)

géniu *s. n.* I. 1. talent, dispoziție naturală, capacitate creatoare excepțională, rezultat al dezvoltării maxime a facultăților umane; persoană înzestrată cu o astfel de capacitate. 2. caracter specific. II. spirit, demon, ființă supranaturală (bună sau rea) care, în credințele celor vechi, veghea asupra soartei unui om. III. specialitate militară, armă care se ocupă cu executarea lucrărilor de fortificații, drumuri, poduri etc.; trupele care compun această armă. (<lat. *genius*, fr. *génie*)

GENO-/GENEA-/GENEZIO-, -gén, -genéză, -genezíe, -genie *elem. comp.* „care produce, care ia naștere"; „specie, gen, fel", „familie, neam". (<fr. *géno-*, *généa-*, *génésio-*, *-gène*, *-genèse*, *-génésie*, *-génie*, cf. gr. *genos*, *genesis*<*gennan*, a naște)

genocíd *s. n.* exterminare a unui grup național, etnic, rasial sau religios. (<fr. *génocide*)

genocópie *s. f.* fenotip care poate fi produs de diferite gene. (<germ. *Genokopie*)

genodém *s. n. (biol.)* populație care diferă de alta prin frecvența uneia sau a mai multor gene. (<fr. *génodème*)

genodermatologie *s. f.* studiul influenței ereditățli asupra afecțiunilor pielii. (<fr. *génodermatologie)*

genodermatóză *s. f.* nume generic pentru afecțiunile cutanate, ereditare sau apărute postnatal. (<fr. *génodermatose)*

genodistrofie *s. f.* distrofie ereditară. (<fr. *génodystrophie)*

genofagie *s. f. (biol.)* înlocuire teoretică a tuturor genelor recesive ale unei populații cu gene dominante. (<fr. *génophagie)*

genofobie *s. f.* teamă patologică de activitatea sexuală. (<it. *genofobia)*

genofónd *s. n. (biol.)* rezervor genetic al unei populații. (<*geno-* + *fond)*

genogeografie *s. f.* disciplină care studiază răspîndirea geografică a unor factori genetici pe arealul speciei. (<*geno-* + *geografie)*

genoholotíp *s. n.* specie caracteristică genului vegetal sau animal. (<*geno-* + *holotip)*

genól *s. n.* compus organic alb, cristalizat, folosit ca developator în fotografie; metol. (<fr. *génol)*

genóm *s. n. (biol.)* material genetic acumulat într-un set de cromozomi. (<fr. *génome)*

genonim *s. n.* nume generic al unor grupe de plante. (<lat. *genonymum)*

genonimie *s. f.* disciplină care studiază problemele genetice ale organismelor. (<*genonim* + *-ic)*

genoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a obrazului. (<fr. *génoplastie*, cf. gr. *genus*, obraz)

genotíp *s. n. (biol.)* totalitatea factorilor ereditari (gene) care determină caracterele unui organism. (<fr. *génotype)*

genotípic, -ă *adj.* referitor la genotip. (<fr. *génotypique)*

genotróf, -ă *adj.* (despre plante) rezultat prin adaptarea la condiții de nutriție particulare. (<fr. *génotrophe)*

genotrópic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care modifică o genă, determinînd o anumită orientare a procesului de dezvoltare. (<fr. *génotropique)*

gentamicínă *s. f.* antibiotic extras dintr-o ciupercă ascomicetă, cu o largă activitate bacteriostatică și bactericidă. (<fr. *gentamycine)*

gentil, -ă *adj.* amabil, politicos, curtenitor. (<fr. *gentil*, it. *gentile*, lat. *gentilis)*

gentilléțe *s. f.* atitudine, comportare de om gentil; amabilitate. (<it. *gentilezza)*

gentilic, -ă *adj.* care aparține gintei, referitor la gintă. (<lat. *gentilicius)*

gentilíciu I. *adj., s. n.* (nume) de familie, de neam, care se intercala între prenume și poreclă, constituind semnul cetățeniei romane. II. *adj.* care aparținea gintei romane. (<lat. *gentilicius*, fr. *gentilice)*

gentilhóm *s. n.* (în societatea feudală apuseană) nobil, aristocratic. ◊ *(fig.; și ir.)* om cu maniere alese; persoană distinsă. (<fr. *gentilhomme)*

gentleman/géntl-men/ *s. m.* om cu maniere alese și cu caracter frumos. (<engl. *gentleman)*

gentleman-driver/géntlmen-drálvăr/ *loc. s.* conducător de automobile de curse neprofesionist. (<engl. *gentleman driver)*

gentlemen-rider/géntlmen-ráidăr/ *loc. s.* călăreț neprofesionist. (<engl. *gentlemen rider)*

gentlemen's agreement/géntlmenz ăgrimănt/ *loc. s.* înțelegere internațională încheiată verbal, care nu are consecințe juridice, ci crează numai obligații morale între părți; înțelegere între oameni de onoare. (<engl. *gentlemen's agreement)*

géntry *s. m.* 1. mica nobilime din Anglia. 2. (în China feudală) moșierii și bogătașii agrari. (<engl., fr. *gentry)*

gențianacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate erbacee, anuale sau perene, cu flori solitare sau grupate în raceme și cu corolă gamopetală, avînd ca tip gențiana. (<fr. *gentianacées)*

gențiánă *s. f.* plantă erbacee montană, cu tulpina înaltă și cu flori mari, decorative, albastre sau galbene; *(pop.)* ghințură. (<fr. *gentiane*, lat. *gentiana)*

genuflexiúne *s. f.* îndoire a genunchilor. (<fr. *génuflexion)*

genuín, -ă *adj. (livr.)* natural, veritabil, pur. (<lat. *genuinus)*

genuinitáte *s. f. (livr.)* însușirea de a fi genuin; puritate, naturalețe. (<it. *genuinità)*

genullíeră *s. f.* 1. parte a unei armuri care acoperă genunchii. ◊ apărătoare pentru genunchi; genunchieră. 2. înălțimea pe cîmpul de luptă a unui trăgător în poziția în picioare, în genunchi sau culcat. 3. distanța verticală dintre planul de așezare al unei guri de foc și axul țevii. (<fr. *genouillère)*

GEO-, -géu *elem. comp.* „Pămînt, globul terestru". (<fr. *géo-*, *-gée*, cf. gr. *ge*, Pămînt)

geoacústică *s. f.* știință care detectează și analizează ultrasunetele prezente la suprafața globului terestru. (<fr. *géoacoustique)*

geobiologíe *s. f.* știință care studiază raporturile dintre evoluția cosmică și geologică a Pămîntului și cea a materiei vii. (<fr. *géobiologie)*

geobiónt *s. n.* organism animal sau vegetal care trăiește permanent în sol. (<fr. *géobionte)*

geoblást *s. n.* 1. embrion cu germinație subterană. 2. stolon subteran. (<fr. *géoblaste)*

geobotánic, -ă I. *adj.* referitor la geobotanică. II. *s. f.* ramură a biogeografiei care studiază răspîndirea plantelor pe suprafața globului terestru; fitogeografie. (<fr. *géobotanique)*

geobotaníst, -ă *s. m. f.* specialist în geobotanică. (<fr. *géobotanisle)*

geocancerologíe *s. f.* disciplină științifică nouă care studiază interdependența dintre cancer și modul de viață și climă. (<fr. *géocancerologie)*

geocárp, -ă *adj.* care prezintă geocarpie. (<germ. *geokarp)*

geocarpíe *s. f.* fenomen prezent la unele plante, care, după fecundație, își înfundă floarea în pămînt, unde se dezvoltă fructele. (<fr. *géocarpie)*

geocéntric, -ă *adj.* referitor la centrul Pămîntului; care are Pămîntul drept centru. ◊ *sistem* ~ = geocentrism; *mișcare* ~*ă* = mișcare aparentă a unui astru în jurul Pămîntului. (<fr. *géocentrique)*

geocentrísm *s. n.* veche concepție (neștiințifică) potrivit căreia Pământul ar fi centrul imobil al universului, în jurul lui învîrtindu-se Soarele și celelalte planete; sistem geocentric. (<fr. *géocentrisme*)

geochímic, -ă *adj.* referitor la geochimie. (<fr. *géochimique*)

geochímie *s. f.* știință care studiază constituția chimică a globului terestru. (<fr. *géochimie*)

geochimíst, -ă *s. m. f.* specialist în geochimie. (<fr. *géochimiste*)

geocoroánă *s. f.* (*astr.*) coroana Pământului. (<*geo-* + *coroană*)

geocratíc, -ă *adj.* (despre o perioadă geologică) în care continentele asaltau mările. ○ *mișcări ~e* = mișcări tectonice de ridicare sau de coborîre a scoarței. (<fr. *géocratique*)

geocriologíe *s. f.* ramură a geografiei fizice care studiază zonele de îngheț ale scoarței terestre. (<fr. *géocryologie*)

geocriptofíte *s. f. pl.* plante care se înmulțesc prin muguri subterani. (<lat. *geocryptophytae*)

geocronológic, -ă *adj.* referitor la geocronologie. (<fr. *géochronologique*)

geocronologíe *s. f.* disciplină care, pe baza stabilirii vîrstei geologice a straturilor, reconstituie succesiunea condițiilor în care s-au desfășurat fenomenele geologice. (<fr. *géochronologie*)

geódă *s. f.* 1. masă de minerale căptușită cu cristale, depuse în cavitățile rocilor; druză. 2. cavitate patologică în diverse țesuturi (oase, plămîni). (<fr. *géode*, cf. gr. *geodes*, ca pămîntul)

geodepresiúne *s. f.* depresiune tectonică primară, rezultată din mișcările scoarței terestre. (<fr. *géodépression*)

geodeterminísm *s. n.* formă a determinismului mecanicist-metafizic care exagerează influența mediului natural asupra societății; determinism geografic. (<*geo-* + *determinism*)

geodéz, -ă *s. m. f.* specialist în geodezie; geodezian. (<*geodesic*)

geodezián *s. m.* geodez. (<fr. *géodésien*)

geodézic, -ă I. *adj.* referitor la geodezie. II. *s. f.* curbă care reprezintă cea mai scurtă distanță între două puncte pe o suprafață curbă. (<fr. *géodésique*)

geodezíe *s. f.* știință aplicată care studiază forma și dimensiunile Pământului, în scopul întocmirii hărților și planurilor. (<fr. *géodésie*, cf. gr. *daiein*, a împărți)

geodimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea indirectă a distanțelor geodezice cu ajutorul a două oglinzi amplasate la capete și între care se emite și se reflectă un fascicul luminos. (<fr. *géodimètre*)

geodinámic, -ă I. *adj.* referitor la geodinamică. II. *s. f.* disciplină care studiază modificările suferite de scoarța Pământului sub acțiunea diferiților agenți; geologie dinamică. (<fr. *géodynamique*)

geoecologíe *s. f.* curent în geografie care preconizează studiul complex al peisajului, folosind metode geografice (aerofotogrammetrice) și ecologice; ecologia Pământului. (<*geo-* + *ecologie*)

geoecotíp *s. n.* ecotip geografic stabilit. (<fr. *géoécotype*)

geoestezíe *s. f.* sensibilitate a plantelor față de forța de gravitație. (<fr. *géoesthésie*)

geofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu pămînt. (<fr. *géophage*)

geofagíe *s. f.* practică patologică de a ingera pămînt sau nisip; faptul de a fi geofag. (<fr. *géophagie*)

geofíl, -ă *adj.* 1. (despre animale) care își petrece o parte din ciclul de dezvoltare în sol. 2. (despre un organ vegetal) care crește subteran. (<fr. *géophile*)

geofítă *adj., s. f.* (plantă) cu organe subterane perene (bulbi, rizomi, tuberculi etc.); criptofit. (<fr. *géophyte*)

geofízic, -ă I. *adj.* referitor la geofizică. II. *s. f.* știință care studiază structura și proprietățile fizice ale globului terestru. (<fr. *géophysique*)

geofizicián, -ă *s. m. f.* specialist în geofizică. (<fr. *géophysicien*)

geofón *s. n.* aparat electroacustic folosit pentru recepționarea undelor sonore în prospecțiunile geofizice. (<fr. *géophone*)

geofotogrammétrie *s. f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea, determinarea și reprezentarea unor suprafețe terestre foarte accidentate, folosind fotograme luate cu fototeodolitul. (<fr. *géophotogrammétrie*)

geogén, -ă *adj.* (despre agenți patogeni) care pătrunde din sol în organele plantei. (<*geo-* + /pato/*gen*)

geogenéză *s. f.* proces de formare a Pămîntului. (<fr. *géogenèse*)

geogénic, -ă *adj.* referitor la geogenie. (<fr. *géogénique*)

geogenie *s. f.* ramură a geologiei care studiază originea și formarea Pămîntului; geogonie. (<fr. *géogénie*)

geognóst *s. m.* specialist în geognozie. (<germ. *Geognost*)

geognóstic, -ă *adj.* referitor la geognozie. (<fr. *géognostique*)

geognozíe *s. f.* știință care studiază compoziția mineralogică și resturile faunei și florei globului pămîntesc. (<fr. *géognosie*)

geogonie *s. f.* geogenie. (<germ. *Geogonie*)

geográf, -ă *s. m. f.* specialist în geografie. (<fr. *géographe*, lat. *geographus*)

geográfic, -ă *adj.* referitor la geografie. (<fr. *géographique*)

geografíe *s. f.* știință care studiază și descrie scoarța terestră cu toate elementele sale, din punct de vedere fizic, economic, biologic etc. și fenomenele care se produc la suprafața ei. ○ *~ umană* = antropogeografie; *~ lingvistică* = metodă de cercetare a fenomenelor de limbă prin stabilirea ariilor lor de răspîndire pe bază de anchete pe teren; geolingvistică. (<fr. *géographie*, lat. *geographia*)

geoíd *s. m.* corp geometric reprezentînd forma teoretică a suprafeței Pămîntului, redusă la nivelul mărilor și oceanelor. (<fr. *géoïde*)

geoistórie *s. f.* disciplină care studiază aspecte de convergență dintre geografie și is-

toric; geografie umană a trecutului. (<*geo-* + *istoric*)

geoizotérmă *s. f.* izogeotermă. (<fr. *géoisotherme*)

geolatríe *s. f.* adorație a Pământului. (<*geo-* + *-latrie*)

geolingvístică *s. f.* geografie lingvistică. (<fr. *géolinguistique*)

geológ, -ă *s. m. f.* specialist în geologie. (<fr. *géologue*)

geológic, -ă *adj.* referitor la geologie. ○ *diviziuni ~e* = diviziuni în care a fost împărțit timpul scurs de la consolidarea scoarței Pământului până astăzi. ● străvechi. (<fr. *géologique*)

geologíe *s. f.* știință care studiază constituția internă a globului terestru, precum și evoluția dezvoltării acesteia. (<fr. *géologie*)

geomagnétic, -ă *adj.* referitor la geomagnetism. (<fr. *géomagnétique*)

geomagnetísm *s. n.* magnetism terestru. (<fr. *géomagnétisme*)

geománt, -ă *s. m. f.* cel care practică geomanția. (<it. *geomante*)

geomántic, -ă *adj.* referitor la geomanție. (<fr. *géomantique*)

geomanție *s. f.* pretinsă artă de a prezice viitorul cu ajutorul unor puncte trasate pe pământ sau prin analiza unor grămăjoare de pământ aruncate. (<fr. *géomancie*, lat. *geomantia*)

geomecánică *s. f.* studiul legilor mecanice ale modificărilor scoarței Pământului; mecanica solurilor. (<fr. *géomécanique*)

geomedícină *s. f.* studiul condițiilor fizice ale unei regiuni în raport cu sănătatea omului. (<engl. *geomedicine*)

geométrál, -ă *adj.* care reproduce în proiecție orizontală dispunerea și proporțiile unei lucrări de arhitectură. (<fr. *géométral*)

geométric, -ă *adj.* 1. care formează obiectul geometriei, de geometrie. ○ *loc ~* = figură plană sau în spațiu ale cărei puncte se definesc toate prin aceeași proprietate. 2. *(fig.)* în forma figurilor geometrice; regulat, schematic. ○ *stil ~* = stil ornamental bazat pe combinații de figuri geometrice, caracteristic producțiilor artistice ale orînduirii primitive și începutului artei grecești. 3. *(fig.)* precis, (riguros) exact. (<fr. *géométrique*, lat. *geometricus*)

geometrician, -ă *s. m. f.* geometru (1). (<engl. *geometrician*)

geométride *s. n. pl.* familie de fluturi, numiți și falene, a căror omidă imită gestul măsurării cu cotul (cotari). (<fr. *géométridés*)

geométrie *s. f.* 1. ramură a matematicii care studiază formele și proprietățile figurilor spațiale. ○ *~ descriptivă* = ramură a geometriei care se ocupă cu reprezentarea corpurilor din spațiu prin figuri plane. 2. structură geometrică a unui sistem tehnic. 3. *(arte)* aranjament, compoziție. (<fr. *géométrie*)

geometrísm *s. n.* sistem care reduce totul la formele și metodele geometriei. (<fr. *géométrisme*)

geometrizá *vb. tr.* 1. a da o formă geometrică. 2. *(fig.)* a aranja geometric. — *geometrizáre* s. f. (<fr. *géométriser*)

geometrografíe *s. f.* studiul determinării soluției celei mai simple și exacte a unei probleme de construcție geometrică. (<fr. *géométrographie*)

geométru, -ă *s. m. f.* 1. specialist în geometrie; geometrician. 2. topograf. (<fr. *géomètre*)

geomórfic, -ă *adj.* referitor la forma Pământului sau a configurației suprafeței sale. (<fr. *géomorphique*)

geomorfíe *s. f.* parte a geodeziei care studiază forma Pământului. (<fr. *géomorphie*)

geomorfísm *s. n.* configurație, formă a Pământului sau a unei suprafețe terestre. (<fr. *géomorphisme*)

geomorfocronologíe *s. f.* cronologia geomorfologică stabilită pe baza ierarhizării în timp a caracteristicilor reliefului actual. (<*geomorfo/logie/* + *cronologie*)

geomorfogenézá *s. f.* naștere a formelor de relief ale suprafeței terestre. (<fr. *géomorphogenèse*)

geomorfogenie *s. f.* disciplină care studiază formarea reliefului terestru. (<fr. *géomorphogénie*)

geomorfológ, -ă *s. m. f.* specialist în geomorfologie. (<fr. *géomorphologue*)

geomorfológic, -ă *adj.* referitor la geomorphologie. (<fr. *géomorphologique*)

geomorfologíe *s. f.* știință care studiază relieful terestru. <fr. *géomorphologie*)

geomorfóză *s. f.* barimorfoză. <fr. *géomorphose*)

geomóri *s. m. pl.* oligarhia rurală în Grecia antică. (<fr. *géomores*)

geonastíe *s. f.* curbare, răsucire a unor organe ale plantelor spre pământ. (<fr. *géonastie*)

geonemíe *s. f.* știință care studiază repartiția organismelor vegetale și animale pe suprafața terestră. v. corologie (1). (<fr. *géonémie*)

geonim *s. n.* nume de loc adoptat ca nume propriu. (<fr. *géonyme*)

geonómic, -ă *adj.* referitor la geonomie. (<fr. *géonomique*)

geonomíe *s. f.* studiul legilor fizice după care se produc modificările scoarței terestre. (<fr. *géonomie*)

geooceanografíe *s. f.* geologie marină. (<fr. *géoocéanographie*)

geopatologíe *s. f.* disciplină care studiază efectele climatului și ale mediului înconjurător în apariția bolilor. (<*geo-* + *patologie*)

geopolític, -ă I. *adj.* referitor la geopolitică. II. *s. f.* studiu al raporturilor ce există între mediul natural înconjurător și politica statelor. ● doctrină apărută la începutul sec. XX, care în explicarea fenomenelor sociale și politice atribuie un rol primordial factorilor geografici și demografici, interpretați în mod denaturat, în spiritul teoriei expansioniste și rasiste a „spațiului vital". (<fr. *géopolitique*, /II/ germ. *Geopolitik*)

geopolitician, -ă *s. m. f.* adept al geopoliticii. ● cercetător al problemelor geopolitice. (<fr. *géopoliticien*)

geopotențial, -ă I. *adj. cotă ~ă a unui punct* = număr reprezentînd forța necesară pentru ridicarea unei mase de 1 g de la nivelul mării pînă la acel punct. II. *s. n.* potențialul forței de gravitație a Pămîntului. (<fr. *géopotentiel*, engl. *geopotential*)

georadár *s. n.* echipament, metodă de prospectare magnetică și electrică a solului, bazată pe determinarea rezistivității electrice. (<*geo-* + *radar*)

georamă *s. f.* încăpere sferică pe a cărei față interioară sînt reprezentate în relief forma și accidentele scoarței terestre. (<fr. *géorama*)

georgián *s. n.* prima epocă a cambrianului. (<fr. *géorgien*, cf. *Georgia*, stat în S.U.A.)

geórgic, -ă *adj. (livr.)* referitor la muncile agricole. ● *(s. f.)* poezie avînd acest caracter. (<fr. *géorgique*, lat. *georgicus*, gr. *georgikos*)

geoscopíe *s. f.* pretinsă artă de a prezice viitorul prin studierea culorilor pe care le iau asfințitul și răsăritul Soarelui. (<fr. *géoscopie*)

geosféră *s. f.* globul terestru. (<fr. *géosphère*)

geosféric, -ă *adj.* referitor la geosferă. (<fr. *géosphérique*)

geosinclinál *s. n.* vastă depresiune a scoarței terestre, care se scufundă progresiv și unde au loc modificări vulcanice și de acumulare de depozite sedimentare, în pante detritice *(fliș)*. (<fr. *géosynclinal*)

geosincrón, -ă *adj.* (despre un satelit al Pămîntului) a cărui perioadă de revoluție este egală cu cea de rotație a Pămîntului. (<fr. *géosynchrone*)

geospeología *s. f.* disciplină care studiază formarea, morfologia, mineralogia și petrografia regiunilor carstice. (<*geo-* + *speologie*)

geostátică *s. f.* statica globului terestru. (<fr. *géostatique*)

geostaționár, -ă *adj.* (despre sateliți artificiali) care se rotește o dată cu Pămîntul. (<fr. *géostationnaire*)

geostrófic, -ă *adj.* (despre mase de aer) care se deplasează paralel cu Pămîntul, în straturile superioare ale atmosferei. (<engl. *geostrophic*)

geotactísm *s. n.* deplasare a unei celule, a unui organism în funcție de acțiunea gravitației; geotaxie, geotropism. (<fr. *géotactisme*)

geotaxíe *s. f.* geotactism. (<fr. *géotaxie*)

geotectónic, -ă I. *adj.* referitor la geotectonică. II. *s. f.* disciplină care studiază structura scoarței terestre. (<germ. *geotektonisch*, /II/ germ. *Geotektonik*)

geotectúră *s. f.* formă de relief de dimensiuni planetare sau continentale, determinată de procese endogene. (<*geo-* + germ. *Tektur*)

geotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la geotehnică. II. *s. f.* știință aplicată care studiază caracteristicile chimice, fizice și mecanice ale terenurilor, precum și comportarea lor sub acțiunea construcțiilor. (<fr. *géotechnique*)

geotermál, -ă *adj.* (despre izvoare) cu apă caldă. (<fr. *géothermal*)

geotérmic, -ă *adj.* referitor la geotermie (1). (<fr. *géothermique*)

geotermíe *s. f.* 1. căldura internă a Pămîntului. 2. parte a geologiei care studiază variațiile în adîncime ale temperaturii uscatului, mărilor și oceanelor. (<fr. *géothermie*)

geotermometríe *s. f.* metodă geofizică de prospecțiune bazată pe determinarea variației temperaturii solului. (<fr. *géothermométrie*)

geotermométru *s. n.* termometru electronic folosit în geotermometrie. (<fr. *géothermomètre*)

geotextíle *s. f. pl.* textile tehnice alcătuite din fibre sau fire de polimeri sintetici, cu proprietăți filtrant-drenante și de rezistență. (<*geo-* + *textile*)

geotíp *s. n. (biol.)* populație cu caracteristici particulare, ca rezultat al unei selecții, în anumite condiții de mediu. (<*geo-* + *-tip*²)

geotricóză *s. f.* infecție datorată unei ciuperci saprofite, care afectează tubul digestiv, arborele pulmonar și, mai rar, pielea. (<fr. *géotrichose*)

geotrofíe *s. f.* creștere unilaterală și inegală a unui organ vegetal datorită poziției luate sub influența gravitației; geotrofism. (<fr. *géotrophie*)

geotrofísm *s. n.* geotrofie. (<fr. *geotrophisme*)

geotrópic, -ă *adj.* referitor la geotropism. (<fr. *géotropique*)

geotropísm *s. n.* geotactism. (<fr. *géotropisme*)

geotumoáre *s. f.* proeminență de mari dimensiuni a scoarței terestre, rezultată printr-o puternică mișcare de înălțare. (<fr. *géotumeur*)

geoxén *s. m.* fier nativ, nichelifer, de origine meteorică. (<fr. *géoxène*)

geozoologíe *s. f.* geografie zoologică. (<germ. *Geozoologie*)

gerá *vb. tr. (rar)* a conduce, a administra în numele altcuiva. — *geráre* s. f. — var. *gira* vb. (<fr. *gérer*)

geraniacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale erbacee, în general odorante, cu frunze păroase și flori viu colorate, avînd ca tip geraniul. (<fr. *géraniacées*)

geraniále *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate cuprinzînd familiile geraniacee, linacee, balsaminacee etc. (<fr. *géraniales*)

geraniól *s. n.* alcool component al uleiului de geraniu și de trandafir. (<fr. *géraniol*)

gerániu *s. m.* plantă sălbatică sau cultivată, cu flori ornamentale. ○ *ulei de ~* = ulei eteric cu miros de trandafir, folosit în parfumerie și cosmetică. (<fr. *géranium*, cf. gr. *geranion*, mușcată)

geránt, -ă *s. m. f.* cel care gerează o funcție, o întreprindere etc. (<fr. *gérant*)

gérbera/gher-/ *s. f.* plantă erbacee din familia compozitelor, cu tija ramificată, care crește în regiunile calde din Africa. (<lat., fr. *gerbera*)

gerbil *s. m.* mic rozător din regiunile deșertice ale Africii. (<fr. *gerbille*)

GERI(O)- v. g e r o n t(o)-.

geriátric, -ă *adj.* referitor la geriatrie, de geriatrie. (<fr. *gériatrique*)

geriatrie *s. f.* ramură a gerontologiei care studiază aspectele medicale ale îmbătrînirii. (<fr. *gériatrie*)

geriátru, -ă *s. m. f.* medic specialist în geriatrie. (după engl. *geriatrician*, *geriatrist*)

-gerie v. g e r o n t (o)-.

geriopsihóză *s. f.* psihoză cu debut în perioada senescenței. (<engl. *geriopsychosis*)

germán, -ă I. *s. m.* (*pl.*) popoare indo-europene care au locuit în antichitate în centrul, vestul și estul Europei. II. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Germania. ● *(s. f.)* limbă vorbită de germani (II). (<lat. *germanus*, fr. *germain*)

germánic, -ă *adj.* propriu germanilor sau popoarelor înrudite cu ei. ○ *limbi* ~*e* = grup de limbi indo-europene vorbite în centrul și în nordul Europei; *filologie* ~*ă* = germanistică. (<fr. *germanique*, lat. *germanicus*)

germanism *s. n.* 1. cuvînt, expresie proprii limbii germane; cuvînt de origine germană pătruns într-o altă limbă și neintegrat de aceasta. 2. germanitate. (<fr. *germanisme*)

germanist, -ă *s. m. f.* specialist în germanistică. (<fr. *germaniste*, germ. *Germanist*)

germanístică *s. f.* disciplină care studiază limbile și literaturile germanice; filologie germanică. (<germ. *Germanistik*)

germanít *s. n.* sulfură naturală de germaniu, fier și cupru. (<fr. *germanite*)

germanitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este german; germanism (2). ● lumea germanică. (<*german* + *-itate*)

germániu *s. n.* element chimic, semimetal, foarte puțin răspîndit în natură, folosit la fabricarea de semiconductoare electrice, tranzistoare și redresoare. (<fr. *germanium*, germ. *Germanium*)

germanizá *vb. tr., refl.* a impune, a adopta limba, obiceiurile etc. germane. — *germanizáre* s. f. (<fr. *germaniser*)

germanofil, -ă *adj., s. m. f.* iubitor, admirator al germanilor, al modului lor de viață; filogerman. (<fr. *germanophile*)

germanofílie *s. f.* simpatie pentru tot ceea ce este german. (<fr. *germanophilie*)

germanofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște pe germani și ceea ce provine de la ei. (<fr. *germanophobe*)

germanofobíe *s. f.* ură față de germani, de ceea ce este de proveniență germană. (<fr. *germanophobie*)

germanofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă germană. (<fr. *germanophone*)

gérmen/gérmene *s. m.* 1. sămînță, corpuscul care, puse în condiții favorabile, se dezvoltă și dau naștere unei noi ființe. ○ *în* ~*e* = în stadiu inițial, înainte de a se dezvolta. 2. *(fig.)* principiu, cauză, element care dă naștere la ceva. (<lat. *germen*)

GERMI- *elem. comp.* „germen". (<fr. *germi-*, cf. lat. *germen*)

germicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge germenii patogeni. (<fr. *germicide*)

germigén, -ă *adj.* care produce germeni patogeni. (<*germi-* + /pato/*gen*)

germiná *vb. intr.* a încolți, a începe să se dezvolte. ● (despre o materie organică sau un organ) a trece de la viața latentă sau embrionară la cea activă. (<it., lat. *germinare*)

germinábil, -ă *adj.* care poate germina. (<fr. *germinable*)

germinál, -ă I. *adj.* referitor la germen. II. *s. n.* a șaptea lună în calendarul republican francez (21 martie—18 aprilie). (<fr. *germinal*)

germináre *s. f.* 1. acțiunea de a germina. 2. operație de preparare, în germinator, a semințelor de cereale din care se fabrică berea, alcoolul etc. (<*germina*)

germinatív, -ă *adj.* referitor la germinație; care poate germina sau determina germinația; germinator. (<fr. *germinatif*)

germinatór, -oáre I. *adj.* (și *fig.*) germinativ. II. *s. n.* aparat, instalație servind în procesul artificial de germinație. (<fr. *germinateur*)

germináția *s. f.* proces prin care un spor, zigot sau embrion iese din viața latentă, dînd naștere unui organ vegetal sau unei plante; germinare. — var. *germinațiune* s. f. (<fr. *germination*, lat. *germinatio*)

germinațiúne *s. f.* v. g e r m i n a ț i e.

germoplásmă *s. f.* conținut nuclear celular care determină caracterele și însușirile speciei; plasmă germinativă. (<engl. *germoplasm*)

GERO- v. g e r o n t (o)-.

gerodermíe *s. f.* modificări degenerative ale tegumentelor bătrînilor; geromorfism cutanat. (<fr. *gérodermie*)

gerohigiénă *s. f.* ansamblu de reguli privind modul de viață rațional al bătrînilor. (<*gero-* + *igienă*)

geromorfísm *s. n.* proces de îmbătrînire morfologică. (<fr. *géromorphisme*)

GERONT(O)-/GERI(O)-, -gerie /GERO- *elem. comp.* „bătrîn, bătrînețe". (<fr. *géront/o/-*, *géri/o/-*, *-gérie*, *géro-*, cf. gr. *geron*, *-tos*, bătrîn)

gerontísm *s. n.* 1. regim politic condus de bătrîni. 2. senilitate mintală; senilism. (<fr. *gérontisme*)

gerontocardiologíe *s. f.* patologie cardiovasculară la oamenii în vîrstă. (<*geronto-* + *cardiologie*)

gerontocrát, -ă *s. m. f.* cel care aparține gerontocrației. (<*gerontocrație*)

gerontocrátic, -ă *adj.* referitor la gerontocrație. (<fr. *gérontocratique*)

gerontocrație *s. f.* sistem de guvernare în care puterea politică aparține bătrînilor. (<fr. *gérontocratie*)

gerontoecologíe *s. f.* disciplină care studiază relațiile dintre factorii de mediu și procesele de îmbătrînire; gerontologie ecologică. (<*geronto-* + *ecologie*)

gerontofil, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care iubește pe bătrîni. 2. (individ) stăpînit de gerontofilie. (<fr. *gérontophile*)

gerontofílie *s. f.* 1. dragoste față de bătrîni. 2. perversiune constînd din atracția sexuală față de persoane în vîrstă. (<fr. *gérontophilie*)

gerontofób, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de gerontofobie. (<fr. *gérontophobe*)

gerontofobíe *s. f.* teamă, repulsie patologică față de bătrîni. (<fr. *gérontophobie*)

gerontolatríe *s. f.* cultul strămoșilor. (<*geronto-* + *-latrie*)

gerontológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în gerontologie. (<fr. *gérontologue*)

gerontológic, -ă *adj.* referitor la gerontologie; de gerontologie. (<fr. *gérontologique*)

gerontologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază aspectele medicale, biologice și sociale ale îmbătrînirii organismului uman. (<fr. *gérontologie*)

gerontomimétic, -ă *adj.* (despre un anumit caracter) care imită starea de bătrînețe. (<*geronto-* + *mimetic*)

gerontomorfóză *s. f.* transformare morfologică datorată îmbătrînirii organismului. (<fr. *gérontomorphose*)

gerontoprofilaxíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu tratamentul bătrînețiî și profilaxia ei. (<*geronto-* + *profilaxie*)

gerontopsihiátric, -ă *adj.* geropsihiatric. (<fr. *gérontopsychiatrique*)

gerontopsihiátrie *s. f.* geropsihiatrie. (<fr. *gérontopsychiatrie*)

gerontopsihología *s. f.* studiul psihologiei bătrînilor. (<*geronto-* + *psihologie*)

geropsihiátric, -ă *adj.* referitor la geropsihiatrie, de geropsihiatrie; gerontopsihiatric. (<fr. *géropsychiatrique*)

geropsihiatríe *s. f.* studiul tulburărilor psihice ale bătrînețiî; gerontopsihiatrie. (<fr. *géropsychiatrie*)

gerotoxón *s. n.* degenerescență a corneei în jurul irisului, la persoanele în vîrstă. (<fr. *gérotoxon*)

gerovitál *s. n.* medicament românesc pe bază de procaină utilizat în preîntîmpinarea procesului de îmbătrînire a celulelor. (<*gero-* + *vital*, cf. engl. *gerovital*)

gerundív *s. n.* (în limba latină) formă verbală cu sens pasiv dublat de cel de necesitate, derivată de la tema gerunziului; (în limba franceză) una dintre formele participiului prezent. (<lat. *gerundivus*, fr. *gérondif*)

gerundivál, -ă *adj.* construit cu gerundivul. (<*gerundiv* + *-al*)

gerunziál, -ă *adj.* construit cu gerunziul. (<*gerunziu* + *-al*)

gerúnziu *s. n.* mod verbal nepersonal care exprimă acțiunea în desfășurare, fără referire la autorul ei sau la momentul desfășurării. (<lat. *gerundium*)

gerusía *s. f.* consiliul bătrînilor în Sparta antică, care ajuta pe rege în cîrmuirea statului. (<gr. *gerousia*)

gésso *s. n.* **1.** (statuetă de) ghips. **2.** *(pict.)* strat gros format din clei și culoare albă. (<it. *gesso*)

gest *s. n.* **1.** mișcare exterioară a corpului prin care se exprimă o idee, un sentiment etc. sau se dă mai multă expresivitate vorbelor. **2.** *(fig.)* purtare, faptă (cu o anumită semnificație). (<fr. *geste*, lat. *gestus*<*gerere*, a face)

gésta *s. f. pl.* totalitatea actelor fiziologice ale corpului sau ale unei părți a lui. (<lat. *gesta*)

gestaltísm/ghe-ștal-/ *s. n.* concepție psihologică potrivit căreia fenomenele psihice reprezintă structuri, configurații integrale, realități primordiale ireductibile la o simplă însumare a elementelor componente; configurationism, structuralism (2). (<fr. *gestaltisme*, cf. germ. *Gestalt*, structură)

gestaltíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al gestaltismului. (<fr. *gestaltiste*)

gestántă *adj., s. f.* gestă[1]. (<it. *gestante*, cf. lat. *gestare*, a purta)

gestapó/ghes-sta-/ *s. n.* poliție secretă nazistă. (<germ. *Gestapo*<*Ge*/heime/ *Sta*/ats/ *po*/lizei/)

gestapovíst, -ă *s. m. f.* membru al gestapoului. (<*gestapo* + *-ovist*)

gestáție *s. f.* **1.** perioadă de dezvoltare a embrionului de la celula-ou pînă la nașterea fătului; graviditate. **2.** *(fig.)* perioadă de elaborare a unei creații, situații noi. (<fr. *gestation*, lat. *gestatio*)

géstă[1] *adj., s. f.* (femeie, femelă) gravidă; gestantă. (după it. *gestante*)

géstă[2] *s. f. (livr.)* **1.** faptă memorabilă, în general războinică; act vitejesc. **2.** poem epic sau eroic din evul mediu. (<fr. *geste*, lat. *gesta*)

-géstă[3] *elem. comp.* „gravidă, sarcină". (<fr. *-geste*, cf. lat. *gestare*, a purta)

géstic, -ă I. *adj.* referitor la gestică. **II.** *s. f.* ansamblu de gesturi, de mișcări (in)voluntare care, alături de mimică, constituie forma nonverbală a comunicării. (<germ. *Gestik*)

gesticulá *vb. intr.* a face gesturi (cu mîinile). — **gesticulâre** *s. f.* (<fr. *gesticuler*, lat. *gesticulari*)

gesticulánt, -ă *adj. (rar)* care gesticulează. (<fr. *gesticulant*)

gesticulâție *s. f.* gesticulare. (<fr. *gesticulation*, lat. *gesticulatio*)

gestioná *vb. intr.* a deține o gestiune. — **gestionâre** *s. f.* (<*gesti*/une/ + *-ona*)

gestionár, -ă I. *adj.* de gestiune. **II.** *s. m. f.* cel care deține o gestiune. (<fr. *gestionnaire*)

gestiúne *s. f.* **1.** administrare a valorilor materiale și bănești ale unei întreprinderi, instituții etc. ● totalitatea operațiilor de administrare a unor asemenea valori. **2.** totalitatea bunurilor încredințate cuiva spre administrare. (<fr. *gestion*, lat. *gestio*)

gestóză *s. f.* ansamblul manifestărilor patologice care apar în timpul unei sarcini; disgravidie. (<germ. *Gestose*)

gestuál, -ă *adj.* referitor la gesturi, care se exprimă prin gesturi. (<fr. *gestuel*)

gestualísm *s. n.* direcție a expresionismului abstract, practicat în pictura americană, începînd de la jumătatea sec. XX, constînd în înregistrarea cu fidelitate a tensiunii spirituale și fizice a autorului în momentul pictării; pictură gestuală. (<engl. *gestualism*)

gestualitáte *s. f. (rar)* caracter gestual. (<engl. *gestualitaty*)

getináx *s. n.* material izolant din foi de hîrtie impregnate cu bachelită și presate, folosit în electrotehnică. (n. com.)

getter/ghé-tăr/ *s. n.* substanță folosită pentru realizarea vidului în tuburile electronice. (<engl. *getter*)

-géu v. g e o-.

-geuzíe *elem. comp.* „gust". (<fr. *-gueusie*, germ. *-geusie*, cf. gr. *geusis)*

gheíșă *s. f.* dansatoare și cîntăreață japoneză. (<fr. *geisha*<cuv. jap.)

gheízer *s. n.* izvor arțezian natural de apă fierbinte, de origine vulcanică. (<fr., engl. *geyser*<cuv. isl.)

gheizerít *s. n.* depozit silicos provenit din precipitarea silicei din apa izvoarelor fierbinți în regiunile vulcanice. (<fr. *geysérite)*

ghem *s. n. (sport)* etapă de joc care constituie o subdiviziune a setului în cadrul unei partide de tenis. (<engl. *game)*

ghemaveráj *s. n.* raportul între ghemurile cîștigate de cei doi jucători într-o partidă de tenis. (<engl. *game average)*

ghepárd *s. m.* mamifer carnivor felin din Asia și Africa, cu picioarele lungi și cu blana gălbuie acoperită cu pete negricioase, care poate fi domesticit foarte repede. (<fr. *guépard)*

gherétă *s. f.* 1. adăpost mic (din lemn) al unei sentinele sau al unui paznic. 2. chioșc de alimente, de ziare etc. (după fr. *guérite)*

gheridón *s. n.* măsuță rotundă cu unul sau trei picioare. (<fr. *guéridon)*

gherílă *s. f.* război de hărțuială sau luptă de ambuscadă dusă de partizani ori de trupe regulate. (<fr. *guérilla*, sp. *guerrilla)*

gherílĕr *s. m.* luptător de gherilă. (<fr. *guérillero)*

gherísm *s. n.* concepție a lui C. Dobrogeanu-Gherea, care a susținut în teoretizările sale condiționarea socială a artei și efectul ei social, anticipînd și conceptul de „critică creatoare". (</Constantin Dobrogeanu-*/Gherea*, sociolog și critic literar român + *-ism)*

gherizér *s. m. (rar)* persoană care exercită profesiunea de medic fără a avea calificarea necesară; tămăduitor. (<fr. *guérisseur)*

gheșéft *s. n. (peior.)* afacere (necinstită). (<germ. *Geschäft)*

ghetóu *s. n.* cartier al unui oraș unde era (este) obligat să trăiască un grup al populației de o anumită rasă, naționalitate sau religie, ca urmare a discriminării. (<it., fr. *ghetto*, germ. *Getto*, cf. *Ghetto*, insulă lîngă Veneția, unde în sec. XVI au fost izgoniți evreii)

ghétră *s. f.* învelitoare de postav care se purta peste ghete sau pantofi de către bărbați. (<fr. *guêtre)*

ghibelíni *s. m. pl.* partizani ai unei fracțiuni politice a nobilimii florentine, care la începutul sec. XIII au susținut candidatura lui Frederic al II-lea la tronul Imperiului German. ● partizani italieni ai împăraților germani în lupta dintre biserică și statele italiene după sec. XIV. (<it. *ghibellino)*

ghibră *s. f. (mar.)* formă curbată a etravei. (<fr. *guibre)*

ghíd, -ă I. *s. m. f.* persoană care conduce și îndrumează un grup de turiști, de vizitatori ai unui muzeu etc.; călăuză, cicerone. II. *s. n.* 1. broșură, carte care conține informații cu privire la anumite muzee sau locuri demne de vizitat. 2. *~ de unde* = mediu în care are loc propagarea ghidată a undelor electromagnetice. (<fr. *guide)*

ghidá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) călăuzi; a (se) conduce, a (se) orienta. II. *tr.* a imprima o anumită mișcare unei piese, unui mecanism etc. cu ajutorul ghidajului (1). — *ghidáre* s. f. (<fr. *guider)*

ghidáj *s. n.* 1. dispozitiv mecanic care obligă o piesă mobilă să se deplaseze după o anumită direcție. 2. conducerea și darea explicațiilor necesare de către o persoană competentă într-un muzeu, într-o expoziție etc. (<fr. *guidage)*

ghidón *s. n.* 1. bară transversală cu mînere, fixată de furca unei biciclete, motociclete etc., care comandă roata din față pentru menținerea sau schimbarea direcției. 2. *(mar.)* pavilion de saulă, în formă de dreptunghi, din care s-a decupat un triunghi. 3. pavilion care arată clubul de care aparține o ambarcațiune sportivă sau compania de navigație a unei nave comerciale. (<fr. *guidon*, it. *guidone)*

ghidrópă *s. f.* fringhie lungă legată de nacela unui balon și lăsată să atîrne pe sol pentru a menține constantă înălțimea. (<fr. *guiderope)*

ghildă *s. f.* (în apusul Europei) 1. asociație economică, politică și religioasă la începutul epocii feudale. 2. asociație meșteșugărească sau comercială asemănătoare corporației, în evul mediu. (<fr. *ghilde)*

ghilimélе *s. f. pl.* semne de punctuație („ " sau « ») întrebuințate pentru a scoate în evidență citate, titluri, vorbirea directă etc.; semnele citării. (după fr. *guillemets*, cf. *Guillaume*, tipograf, presupus inventator al acestor semne)

ghilóș *s. n.* v. g h i o ș.

ghiloșá *vb.* v. g h i o ș a.

ghiloșáj *s. n.* v. g h i o ș a j.

ghilóșă *s. f.* v. g h i o ș ă.

ghilotínă *vb. tr.* a executa cu ghilotina. — *ghilotináre* s. f. (<fr. *guillotiner)*

ghilotínă *s. f.* 1. instrument de decapitare constînd dintr-un cuțit care alunecă pe două ghidaje peste gîtul celui condamnat. 2. *(poligr.)* mașină de tăiat hîrtia. ● foarfece pentru tăiat foi de tablă. (<fr. *guillotine*, cf. *Guillotin*, medic fr.)

ghinión *s. n.* întîmplare, conjunctură nefavorabilă; nenoroc, nesansă. (<fr. *guignon)*

ghinioníst, -ă *s. m. f., adj.* (cel) care are ghinion. (<*ghinion* + *-ist)*

ghíoș *s. n.* ornament gravat, în linii întretăiate, drepte sau ondulate, folosit în bijuterie. ● desen complex format din linii drepte, frînte, spirale etc., care formează fondul unor hîrtii cu valoare nominală. — var. *ghiloș* s. n. (<fr. *guillochis)*

ghioșá *vb. tr.* a executa un ghioș. — *ghioșáre* s. f. — var. *ghiloșa* vb. (<fr. *guillocher)*

ghioșáj *s. n.* ghioșare. — var. *ghiloșaj* s. n. (<fr. *guillochage)*

ghilóșă *s. f.* daltă fină folosită la gravarea pe pietre litografice și pe plăci metalice. — var. *ghiloșă* s. f. (<fr. *guilloche)*

ghips *s. n.* **1.** sulfat natural hidratat de calciu cu duritate mică, folosit la fabricarea ipsosului, în industria porțelanului, în medicină etc. **2.** *(pl.)* ornamentații arhitectonice; *(p. ext.)* obiecte făcute din acest material. — var. *gips* s. n. (<germ. *Gips*, fr. *gypse*, lat. *gypsum*)

ghipsotécă *s. f.* **1.** colecție de statuete și de plăci ornamentale de ghips. **2.** loc special amenajat pentru păstrarea ghipsotecii (1). — var. *gipsotecă* s. f. (<fr. *gypsothèque*)

ghipúră *s. f.* **1.** gen de dantelă cu ochiuri largi, a cărei împletitură comportă un sistem de fire ce evoluează diferit. **2.** desen care, prin forma sa, amintește de ghipură (1). — scris și *guipură*. (<fr. *guipure*)

ghirlándă *s. f.* **1.** împletitură de frunze sau de flori în formă de lanț sau de cunună; ornament de această formă, utilizat în arhitectură sau în artele decorative. **2.** *(mar.)* înfășurări ale unei parâme, la anumite distanțe, pentru a-i menține forma. **3.** ansamblu de piese de legătură, în formă de V, care îmbină etrava cu bordajul. (<fr. *guirlande*, it. *ghirlanda*)

ghisármă *s. f.* armă din sec. XII—XV, în formă de cuțit lung cu lama asimetrică, având fixate pe muchie una sau două croșete. (<fr. *guisarme*)

ghișéț *s. n.* poartă, la crichet, formată din trei țăruși fixați în poziție verticală în sol, uniți la partea de deasupra. (<fr. *guichet*)

ghișéu *s. n.* ferestruică amenajată într-o ușă, într-un perete etc. al unui birou, prin care se poate comunica sau transmite ceva. (<fr. *guichet*)

ghitáră *s. f.* v. chitară.

ghitarist, -ă *s. m. f.* v. chitarist.

ghiu *s. n.* *(mar.)* bară de lemn sau de metal fixată aproape de baza catargului, pe care se prinde marginea de jos a velei; bum. (<fr. *gui*)

giácă *s. f.* haină scurtă până în talie. (<it. *giacca*, engl. *jacket*)

giárdia *s. f.* lamblie. (<fr. *giardia*)

giardiáză *s. f.* lambliază. (<fr. *giardiase*)

giberelínă *s. f.* fitohormon complementar al auxinei, care stimulează înflorirea și creșterea plantelor. (<fr. *gibbérelline*)

gibón *s. m.* maimuță antropoidă cu brațele foarte lungi și fără coadă, care trăiește prin pădurile indo-malaieze. (<fr. *gibbon* < cuv. indian)

gibós, -oásă *adj.* **1.** în formă de cocoașă. **2.** cu proeminențe rotunjite. (<fr. *gibbeux*, cf. lat. *gibbosus*; cocoșat)

gibozitáte *s. f.* **1.** cifoză. **2.** orice proeminență în formă de cocoașă. (<fr. *gibbosité*)

gidián, -ă /ji-di-/ *adj.* **1.** propriu, specific lui André Gide. **2.** în maniera lui Gide. (<fr. *gidien*, cf. *André Gide*, scriitor fr.)

gidísm *s. n.* caracteristică a operei lui André Gide, care, teoretizînd individualismul, exaltă ideea de „disponibilitate" a eului și proclamă refuzul conformismului, cultivînd o proză remarcabilă prin finețea și luciditatea analizei psihologice. (<*Gide* + *-ism*)

gig *s. n.* **1.** ambarcațiune de sport, lungă și ascuțită la pupă și la pruă, prevăzută cu scăunașe rulante pentru cei care trag la rame. **2.** trăsură mică cu două roți, trasă de un cal. (<engl. *gig*)

GIGA- *elem. comp.* (antepus denumirii unei unități de măsură) „de un miliard de ori mai mare" (10^9). (<fr. *giga-*, cf. gr. *gigas*, gigant)

gigacalorie *s. f.* unitate de măsură pentru energia termică egală cu un miliard de calorii. (<fr. *gigacalorie*)

gigafón *s. n.* difuzor cu cameră de compresiune, foarte puternic. (<fr. *gigaphone*)

gigahértz *s. m.* unitate de frecvență egală cu un miliard de hertzi. (<fr. *gigahertz*)

gigánt[1] **I.** *s. m.* **1.** *(mit.)* nume dat unor ființe fabuloase de statură uriașă și foarte puternice, care s-au răsculat împotriva lui Zeus. ● element sculptural reprezentînd o asemenea ființă. **2.** *(fig.)* construcție, clădire, avion de mari dimensiuni. **3.** *(fig.)* persoană care se remarcă prin calități excepționale. **II.** *s. f.* *(astr.)* stea de mare luminozitate. (<it. *gigante*)

GIGANT[2]**(O)-** *elem. comp.* „foarte mare, uriaș, colosal". (<fr. *gigant/o/-*, cf. gr. *gigas*, *-antos*)

gigantésc, -ă *adj.* *(livr.)* gigantic. (<fr. *gigantesque*, it. *gigantesco*)

gigántic, -ă *adj.* de proporții uriașe, enorm, colosal; gigantesc. (<germ. *gigantisch*)

gigantísm *s. n.* **1.** însușirea de a fi gigantic; gigantitate. **2.** boală endocrină constînd în creșterea exagerată a întregului corp sau a anumitor părți ale acestuia; somatomegalie. ● *(p. ext.)* dezvoltare excesivă în general. (<fr. *gigantisme*)

gigantitáte *s. f.* *(livr.)* gigantism (1). (<*gigant* + *-itate*)

gigantizá *vb. tr.* a da proporții de gigant; a hiperboliza. — *gigantizáre* s. f. (după it. *gigantteggiare*)

gigantoblást *s. n.* eritroblast mare, nucleat. (<fr. *gigantoblaste*)

gigantocít *s. n.* hematie mare, anucleată. (<fr. *gigantocyte*)

gigantografíe *s. f.* procedeu de reproducere în ofset a afișelor pe format mare. (<fr. *gigantographie*)

gigantomahíe *s. f.* **1.** luptă mitică a giganților împotriva zeilor. **2.** reprezentare artistică a acestei lupte. (<fr. *gigantomachie*)

gigantomanie *s. f.* tendință de a prezenta totul exagerat, de a plănui lucruri gigantice. (<germ. *Gigantomanie*)

gigantopitéc *s. m.* maimuță uriașă fosilă din China și Indonezia, contemporană cu australopitecul. (<engl. *gigantopithecus*)

gigantostracée *s. n. pl.* ordin de crustacee gigantice, care au apărut la sfîrșitul silurianului și au trăit până la sfîrșitul erei paleozoice. (<fr. *gigantostracées*, cf. gr. *ostrakon*, carcasă)

gigantozáur *s. m.* reptilă uriașă erbivoră dinozauriană, din cretacic, lungă de aproape 40 m

și având înfățișarea unei girafe. (<lat. *gigantosaurus*)

gigă *s. f.* 1. vechi dans englez, de origine populară, cu mișcare săltăreață; melodia corespunzătoare, care, în sec. XVII—XVIII, constituia ultima parte a unei suite instrumentale, urmînd după sarabandă. 2. vechi instrument cu coarde și arcuș, cu spatele bombat. (<fr. *gigue*, it. *giga*)

gigolétă *s. f.* *(fam.)* femeie de moravuri ușoare. (<fr. *gigolette*)

gigoló I. *s. m.* 1. bărbat tînăr întreținut de o femeie mai în vîrstă decît el. 2. tînăr elegant, dar cu moravuri dubioase. II. *adj.* de o eleganță suspectă. (<fr. *gigolo*)

gilă *s. f.* șopîrlă veninoasă uriașă, de culoare portocalie sau neagră, din America de Nord și Centrală. (<engl. *gila*)

gilbert/jilber/ *s. m.* unitate de măsură a tensiunii magnetomotoare, egală cu tensiunea magnetică produsă pe o porțiune cu lungimea de 1 cm a unei linii de cîmp magnetic uniform, a cărui intensitate este de un oersted. (<fr. *gilbert*, cf. W. *Gilbert*, fizician engl.)

gilbóx *s. n.* *(text.)* tren de laminare folosit în filatura de lînă pieptănată. — scris și *gill-box*. (<fr. *gill-box*)

gill-box *s. n.* v. gilbox.

gilotáj *s. n.* acoperirea cu un strat protector a clișeelor zincografice. (<fr. *gillotage*, cf. *Gillot*, numele inventatorului)

gimcána *s. f.* întrecere automobilistică sau motocicletă care obligă pe participanți să treacă obstacole improvizate sau probe neobișnuite, bizare. (<engl., fr. *gymkhana*, it. *gimcana*)

gimcanist, -ă *adj., s. m. f.* participant la o gimcana. (<it. *gimcanista*)

GIMN(O)- *elem. comp.* „nud, neacoperit", „deschis", „gol". (<fr. *gymn(o)-*, cf. gr. *gymnos*, nud)

gimnánt, -ă *adj.* (despre flori) fără înveliș floral. (<lat. *gymnanthus*, cf. gr. *anthos*, floare)

gimnást, -ă *s. m. f.* sportiv specializat în gimnastică. (<rus. *ghimnast*, fr. *gymnaste*)

gimnástic, -ă I. *adj.* referitor la gimnastică, de gimnastică. II. *s. f.* ansamblu de exerciții fizice variate care contribuie la dezvoltarea armonioasă și la întărirea corpului omenesc. ○ *(fig.)* *~a minții* = totalitatea exercițiilor care dezvoltă facultățile intelectuale. (<fr. *gymnastique*, lat. *gymnasticus*, /II/ gr. *gymnastike*)

gimnaziál, -ă *adj.* referitor la gimnaziu, de gimnaziu. ○ *ciclu ~* = clasele V—VIII ale școlii generale. (<*gimnaziu* + *-al*)

gimnaziárh *s. m.* *(anl.)* conducător și administrator al unui gimnaziu (1). (<fr. *gymnasiarque*, gr. *gymnasiarkhos*)

gimnazíst, -ă *s. m. f.* elev de gimnaziu. (<germ. *Gymnasist*)

gimnáziu *s. n.* 1. (în Grecia antică) instituție de învățămînt public pentru exerciții atletice. 2. (la noi; în trecut) școală secundară cu patru clase, alcătuind cursul inferior al liceului; (astăzi) ciclul al doilea al școlii generale (clasele V—VIII, corespunzătoare primului grad al învățămîntului secundar). (<germ. *Gymnasium*, lat. *gymnasium*)

gimnic, -ă *adj.* referitor la naturism și la gimnastică. (<fr. *gymnique*, lat. *gymnicus*)

gimnoblástic, -ă *adj.* cu embrionul necuprins în sacul embrionar. (<fr. *gymnoblaste*)

gimnocárp, -ă *adj.* 1. (despre fructe) lipsit de peri, țepi sau spini. 2. (despre licheni, ascomicete) cu corpul de fructificație neacoperit. (<fr. *gymnocarpe*)

gimnocárpie *s. f.* însușirea unor fructe sau vegetale de a fi gimnocarpe. (<fr. *gymnocarpie*)

gimnocít *s. n.* celulă fără membrană. (<fr. *gymnocyte*)

gimnofób, -ă *adj. s. m. f.* (suferind) de gimnofobie. (<fr. *gymnophobe*)

gimnofobíe *s. f.* aversiune patologică la vederea corpului gol. (<fr. *gymnophobie*)

gimnopedíi *s. f. pl.* *(anl.)* serbări celebrate anual la Sparta în cinstea lui Apolo, cuprinzînd dansuri de bărbați și copii goi. (<fr. *gymnopédies*)

gimnoplást *s. n.* 1. citoplasmă lipsită de membrana celulară. 2. plasmodiu. (<fr. *gymnoplaste*)

gimnosofíe *s. f.* doctrină filozofică din India care obliga pe adepții săi să trăiască necăsătoriți, dezbrăcați complet și să ducă un regim vegetarian. (<fr. *gymnosophie*)

gimnosofíst *s. m.* filozof hindus, ascet și mistic, care se caracteriza printr-o viață de o simplitate extremă și prin disprețul față de orice plăceri, față de durere și de moarte. (<fr. *gymnosophiste*)

gimnospérm, -ă I. *adj.* cu ovulele necuprinse în ovar; cu semințele nude. II. *s. f. pl.* încrengătură a fanerogamelor cuprinzînd plante spermatofite cu semințe neînchise în fruct. (<fr. *gymnosperme/s/*)

gimnospermíe *s. f.* însușire a plantelor gimnosperme. (<fr. *gymnospermie*)

gimnospór *s. m.* spor liber, neînvelit într-o membrană protectoare. (<fr. *gymnospore*)

gimnót *s. m.* pește din fluviile și bălțile din America de Nord, asemănător țiparului, care produce puternice descărcări electrice. (<fr. *gymnote*)

gin[1] *s. n.* băutură alcoolică făcută din must de cereale fermentat și distilat, căruia i se adaugă boabe de ienupăr. (<engl. *gin*)

GIN[2]**(O)-, -gin/GINECO-** *elem. comp.* „femeie". (<fr. *gyn/o/-, -gyne, gynéco-*, cf. gr. *gyne, gynaikos*)

ginándră *adj., s. f.* (femeie, floare) care prezintă ginandrie. (<fr. *gynandre*)

ginandríe *s. f.* 1. existența la femei a caracterelor sexuale secundare bărbătești. 2. formă sub care se prezintă la unele flori androceul și gineceul, datorită concrescerii staminelor cu pistilul. (<fr. *gynandrie*)

ginandroblastóm *s. n.* androblastom cu structură mixtă. (<fr. *gynandroblastome*)

ginandrofór *s. m.* prelungire a axului floral pe care sînt prinse atît staminele cît și carpelele. (<fr. *gynandrophore*)

ginandromórf, -ă *adj.* care prezintă ginandromorfism. (<fr. *gynandromorphe*)

ginandromorfism *s. n. (biol.)* prezența la un individ dintr-o specie dioică a unor părți ale corpului tipic femele și a altora tipic masculc. (<fr. *gynandromorphisme)*

gineceu *s. n.* **1.** *(anl.)* apartament rezervat femeilor în casele grecești. ● loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. **2.** totalitatea organelor femele de reproducere ale unei flori; pistil. (<fr. *gynécée*, lat. *gynaeceum*, cf. gr. *oikos*, casă)

GINECO- v. g i n²(o)-.

ginecocrație *s. f.* sistem de guvernare în societatea arhaică în care conducerea aparținea femeilor. (<fr. *gynécocratie)*

ginecoîlie *s. f.* lesbianism. (<*ginecо-* + *-filie*²)

ginecofobie *s. f.* teamă patologică de femei, insuflată de prezența lor; ginefobie. (<fr. *gynécophobie)*

ginecografie *s. f.* radiografie a organelor interne ale femeii, după insuflarea de aer în cavitatea peritoneală. (<fr. *gynécographie)*

ginecológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în ginecologie. (<fr. *gynécologue)*

ginecológic, -ă *adj.* referitor la ginecologie. (<fr. *gynécologique)*

ginecologie *s. f.* disciplină medicală care studiază fiziologia și patologia aparatului genital feminin. (<fr. *gynécologie)*

ginecomanie *s. f.* donjuanism (2). (<fr. *gynécomanie)*

ginecomást *adj.* care prezintă ginecomastie. (<fr. *gynécomaste)*

ginecomastie *s. f.* dezvoltare exagerată a mamelelor la bărbat. (<fr. *gynécomastie)*

ginecopatie *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile genitale feminine. (<fr. *gynécopathie)*

ginecotomografie *s. f.* tehnică radiologică de tomografiere a organelor interne ale femeii. (<*ginecо-* + *tomografie)*

ginefób, -ă *s. m.* (bărbat) care suferă de ginefobie; misogin. (<*ginefobie)*

ginefobie *s. f.* ginecofobie. (<fr. *gynéphobie)*

ginéstră *s. f.* mic arbust din familia leguminoaselor, cu frunze lanceolate și flori galbene. (<it. *ginestra)*

GINGIV(O)- *elem. comp.* „gingie". (<fr. *gingivo/o/-*, cf. lat. *gingiva)*

gingíva *s. f. (med.)* gingie. (<lat. *gingiva)*

gingivál, -ă *adj.* referitor la gingie; al gingiei. (<fr. *gingival)*

gingivectomie *s. f.* rezecție a pereților gingivali ai pungilor parodontale. (<fr. *gingivectomie)*

gingivită *s. f.* inflamație a gingiei. (<fr. *gingivite)*

gingivoplastie *s. f.* intervenție chirurgicală asupra gingiei pentru recuperarea ei funcțională și morfofuncțională. (<fr. *gingivoplastie)*

gingivoragie *s. f.* sîngerare a gingiilor. (<fr. *gingivorragie)*

ginglim *s. n.* articulație a oaselor în formă de balama. (<fr. *ginglyme*, cf. gr. *ginglymos*, balama)

ginkgo *s. m.* arbore ornamental, falnic, din familia coniferelor, originar din China, cu frunze bilobate, dispuse în evantai. (<fr. *ginkgo* < cuv. chin.)

GINO- v. g i n²(o)-.

ginodíoic, -ă *adj.* (despre plante) care produce numai flori femele sau hermafrodite pe indivizi diferiți. (<fr. *gynodioïque)*

ginofilie *s. f.* **1.** transformare a elementelor carpelare în frunze obișnuite. **2.** virescență a ovarului. (<fr. *gynophyllie)*

ginofite *s. f. pl. (bot.)* exemplare femele din generația sexuată. (<fr. *gynophytes)*

ginofór *s. n.* alungire a axului floral, care poartă gineceul. (<fr. *gynophore)*

ginogamét *s. n.* gamet femel. (<fr. *gynogamète)*

ginogametánge *s. n.* gametange cu ginogameți. (<fr. *gynogamétange)*

ginogametofór *s. n.* gametofor femel. (<fr. *gynogamétophore)*

ginogenéză *s. f.* pseudogamie în care gametul mascul pătrunde în ovul fără să-l fecundeze, embrionul dezvoltîndu-se partenogenetic. (<fr. *gynogenèse)*

ginoíd, -ă *adj.* care prezintă caractere feminine. (<fr. *gynoïde)*

ginomonóic, -ă *adj.* (despre plante) cu flori femele sau hermafrodite pe același individ. (<fr. *gynomonoïque)*

ginopáră *adj., s. f.* (femelă) care are numai descendenți de sex feminin. (<*gino-* + *-pară*³)

ginoplastie *s. f.* refacere chirurgicală a organelor genitale femele. (<engl. *gynoplasty)*

ginopódiu *s. n.* pedunculul floral care poartă gineceul. (<lat. *gynopodium)*

ginostégiu *s. n. (bot.)* înveliș protector al gineceului. (<lat. *gynostegium*, fr. *gynostège)*

ginostémiu *s. n.* formație columniferă prezentă la florile orhideelor, rezultată din concrețerea staminelor cu gineceul. (<lat. *gynostemium*, fr. *gynostème)*

ginotip *s. n. (biol.)* tip feminin caracteristic speciei. (<*gino-* + *-tip*²)

ginséng *s. m.* plantă din familia araliaceelor, originară din China, cu proprietăți terapeutice deosebite; rădăcina vieții. — var. *jensen* s. m. (<fr., engl. *ginseng* < cuv. chin.)

gintă *s. f.* **1.** grup de descendenți ai unui strămoș comun, legați între ei prin rudenie de sînge, care constituie unitatea de producție fundamentală a comunei primitive. **2. neam**; *(p. ext.)* popor. ○ *(jur.) dreptul ~filor* = dreptul internațional. (<lat. *gens*, *-tis)*

giobertit *s. n.* magnezit. (<fr. *giobertite*, cf. *Gioberti*, chimist it.)

giocóndic, -ă *adj.* referitor la **Gioconda**; (despre suris) plin de poezie și de **mister**; *(p. ext.)* bucuros, senin, vesel. (după it. *giocondo*, cf. *Gioconda*, celebru portret de **Leonardo da** Vinci)

giocoso/gio-có-zo/ *adv. (muz.)* jucăuș, glumeț. (<it. *giocoso)*

glórno *loc. adv. a ~* = ca ziua; *luminat a ~* = luminat cu lămpi multe. (<it. *giorno)*

gióstră *s. f.* compunere poetică în care se povestește despre o întrecere cavalerească. (<it. *giostra)*

gipaét *s. m.* pasăre mare de pradă care trăiește pe înălțimile munților: vultur bărbos, zăgan. (<fr. *gypaète*)

gips *s. n.* v. ghips.

GIPSI-/GIPSO- *elem. comp.* „ghips". (<fr. *gypsi-, gypso-*, cf. lat. *gypsum*, gr. *gypsos*, ipsos)

gipsicól, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe terenuri cu ghips. (<fr. *gypsicole*)

GIPSO- v. gipsi-.

gipsofil, -ă I. *adj.* (despre plante) care prezintă afinitate pentru solurile cu ghips sau cu calcar. II. *s. f.* plantă erbacee cultivată pentru florile sale albe, roz sau roșii; *(pop.)* floarea-miresei. (<fr. *gypsophile*)

gipsologie *s. f.* disciplină care studiază istoria civilizației și culturii tradiționale a țiganilor în lume. (<engl. *gipsy*, țigan + *-logie*)

gipsotécă *s. f.* v. ghipsotecă.

gir[1] *s. n.* 1. operație prin care beneficiarul unui titlu de credit (cambie, cec etc.) transferă asupra unei alte persoane dreptul de proprietate și obligațiile ce decurg din acest document. 2. mijloc prin care cineva garantează pentru cinstea, acțiunile etc. cuiva. (<it. *giro*, germ. *Giro*)

GIR[2]**(O)-, -gír, -girie** *elem. comp.* „cerc, rotire, rotativ", „giruș". (<fr. *gyr/o/-, -gyre, -gyrie*, cf. gr. *gyros*, învârtitură)

girá *vb.* I. *tr.* 1. a garanta printr-un gir (1). ● *a* garanta pentru cinstea, acțiunile cuiva. 2. v. gera. II. *refl., intr.* (despre vânt) a(-și) schimba treptat direcția de la dreapta spre stânga; a se roti. ● (despre nave) a se roti în jurul unei ancore sau geamanduri sub acțiunea vântului sau a curentului de maree. ● a se îndepărta de la drumul stabilit. — *girare* s. f. (<it. *girare*, lat. *gyrare*, a se învârti)

girafă *s. f.* 1. mamifer erbivor, paricopitat, cu gâtul foarte lung, din savanele Africii. 2. suport de microfon care permite diferite deplasări ale acestuia. 3. macara pentru construcții înalte. (<fr. *girafe*)

girafide *s. f. pl.* familie de erbivore rumegătoare, cu gâtul lung, cuprinzând girafa și okapi. (<fr. *giraffidés*)

girandólă *s. f.* 1. candelabru cu mai multe brațe. 2. ansamblu de pietre prețioase care formează cercei, pandantive etc. (<fr. *girandole*)

girânt *s. m.* cel care girează, care transmite un titlu de credit (cambie, cec etc.) unei alte persoane *(giratar)*. (<it. *girante*, germ. *Girant*)

giratár *s. m.* cel căruia i s-a transmis o cambie, un cec de către girant. (<it. *giratario*)

giratóriu, -ie *adj.* (despre o mișcare etc.) de rotație, circular. ○ *sens* ~ = sens obligatoriu pentru autovehicule în jurul unui rond situat la o intersecție, într-o piață etc. (<fr. *giratoire*)

girâție *s. f. (tehn.)* mișcare de rotație. (<fr. *giration*)

giraviâție *s. f.* conceperea, construirea și întrebuințarea giravioanelor. (<fr. *giraviation*)

giravión *s. n.* autogir combinat, al cărui echipament de sustentație este alcătuit dintr-un rotor neantrenat și o aripă de avion. (<fr. *giravion*)

girectomie *s. f.* rezecție chirurgicală a girusurilor cerebrale. (<engl. *gyrectomy*)

-girie v. gir[2](o)-.

girl/görl/ *s. f.* fată. ● dansatoare din corpul de balet al unei reviste sau de music-hall. (<engl. *girl*)

GIRO-. v. gir[2] (o)-.

giroagregát *s. n.* agregat giroscopic. (<*giro-/scop/* + *agregat*)

girobusólă *s. f.* girocompas. (<it. *girobussola*)

giroclinométru *s. n.* aparat giroscopic care indică înclinarea laterală a avionului. (<fr. *gyroclinomètre*)

girocompás *s. n.* compas (2) giroscopic; girobusolă. (<fr. *gyrocompas*)

girodínă *s. f.* giravion la care rotorul, antrenat de un motor, asigură sustentația și mișcările verticale, deplasarea pe orizontală fiind obținută printr-un alt motor. (<fr. *girodyne*)

girodirecțiónal *s. n.* aparat giroscopic de bord care indică direcția axei longitudinale a avionului. (<engl. *gyrodirectional*)

girofár *s. n.* far rotativ cu sclipiri montat pe acoperișul unor autovehicule (ambulanțe, mașini de poliție, pompieri, de depanare etc.). (<fr. *gyrophare*)

girofrecvénță *s. f. (electron.)* număr de ture pe secundă făcute de electroni în jurul liniilor de inducție ale unui cîmp magnetic uniform. (<fr. *gyrofréquence*)

giromanție *s. f.* previziune făcută de cineva care se învârtește într-un cerc până amețește și cade pe una dintre literele înscrise în jurul cercului. (<fr. *gyromancie*)

girométru *s. n.* instrument giroscopic de bord care determină viteza de rotație a avionului. (<fr. *gyromètre*)

gironát *s. n. (herald.)* porțiune a unui scut împărțită în 8, 10 sau 12 triunghiuri *(cartire)*, toate având vârful în centrul scutului. (<fr. *gironé*)

girondián, -ă *adj., s. n.* (din) miocenul inferior, cuprinzând etajele aquitanian și burdigalian; mediteranean (1). (<fr. *girondien*, cf. *Gironde*, estuar în Franța)

girondín *s. m.* membru al unei grupări politice din timpul Revoluției Franceze din 1789, care reprezenta în principal interesele burgheziei industriale, comerciale și financiare. (<fr. *girondin*)

giroorizónt *s. n.* aparat giroscopic de bord care indică înclinarea longitudinală și laterală a avionului. (<fr. *gyrohorizon*)

giropilót *s. m.* aparat electric de navigație destinat să mențină drumul prestabilit al unei (aero)nave și să asigure trecerea automată la un alt drum; pilot automat giroscopic. (<fr. *gyropilote*)

giroplán *s. n.* autogir prevăzut cu un rotor cu pale și o aripă de avion fixă. (<fr. *gyroplane*)

giroscóp *s. n.* dispozitiv constituit dintr-un disc care se rotește în jurul axei sale, menținându-și planul de rotație, folosit pentru orientarea în spațiu a avioanelor, a submarinelor etc. (<fr. *gyroscope*)

giroscópic, -ă *adj.* referitor la giroscop. ○ *compas* ~ = compas care se bazează pe princi-

piul giroscopului, instalat pe bordul (aero)navelor; girocompas. (<fr. *gyroscopique*)

girosín *s. n.* aparat de bord al unui avion alcătuit dintr-un compas magnetic și un girodirecțional. (<fr. *gyrosin*)

girostabilizatór *s. n.* dispozitiv giroscopic care asigură stabilizarea unor agregate tehnice. (după engl. *gyrostabilizer*)

girostát *s. n.* corp solid care are o mișcare de rotație în jurul axei sale. (<fr. *gyrostat*)

girostátic, -ă *adj.* referitor la girostat. (<fr. *gyrostatique*)

girovág *s. m.* călugăr rătăcitor, vagabond. (<fr. *gyrovague*, lat. *gyrovagus*)

giroverticál *s. n.* giroscop cu axa de rotație verticală. (<fr. *gyrovertical*)

giruétă *s. f.* instrument meteorologic pentru măsurarea direcției și intensității vîntului; anemoscop. (<fr. *girouette*)

gírus *s. n.* (*anat.*) circumvoluție. (<lat. *gyrus*)

gisánt *s. m.* efigie funerară orizontală, reprezentînd pe cel îngropat. (<fr. *gisant*)

gisemént *s. n.* 1. unghiul format de axa unei (aero)nave cu direcția către un post de radioemisiune. ● unghi făcut de o direcție cu liniile nord-sud ale caroiajului unei hărți. 2. dispoziția straturilor minerale în scoarța Pămîntului. ● strat de minerale. (<fr. *gisement*)

gítán, -ă *adj., s. m. f.* (*livr.*) (de) țigan, țigănesc. (<fr. *gitan*, sp. *gitano*)

giudécca *s. f.* cartier sau ghetou în care locuiau evreii în anumite orașe medievale. (<it. *giudecca*)

giveţián *s. n.* ultimul etaj al devonianului mediu. (<fr. *givétien*, cf. *Givet*, localitate fr. din Ardeni)

glvráj *s. n.* v. j i v r a j.

glndirísm *s. n.* curent ideologic și politic din România, format în jurul revistei „Gîndirea"; care propovăduia misticismul ortodox, tradiționalismul, naționalismul și unitatea națională deasupra claselor sociale, sub egida bisericii. (<„*Gîndirea*" + *-ism*)

glndirist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al gîndirismului. (<„*Gîndirea*" + *-ist*)

glabélă *s. f.* regiunea dintre sprîncene. (<fr. *glabelle*, cf. lat. *glabellus*, fără păr)

glábru, -ă *adj.* 1. (despre fructe, frunze) lipsit de peri; fără barbă și mustăți; nepăros. 2. (*livr.*) imberb. (<fr. *glabre*, cf. lat. *glaber*, chel)

GLACI(O)- *elem. comp.* „gheață, glaciație". (<fr. *glaci/o/-*, cf. lat. *glacies*)

glaciál, -ă *adj.* 1. (*livr.*) de gheață; rece ca gheața. 2. (*fig.*) lipsit de căldură; rece, distant. ● (*adv.*) cu răceală, distant. (<fr. *glacial*)

glacialitáte *s. f.* (*livr.*) caracter glacial; răceală. (<*glacial* + *-itate*)

glaciár, -ă I. *adj.* 1. referitor la procesul sau timpul de apariție a glaciației. 2. provenit din topirea ghețarilor. II. *s. n.* pleistocen. (<fr. *glaciaire*)

glaciarizáție *s. f.* proces de extindere a ghețarilor ca urmare a unei alimentări abundente. (<fr. *glaciarisation*)

glaciáție *s. f.* proces de intensă dezvoltare a ghețarilor pe regiuni întinse ale Pămîntului, din precambrian pînă în cuaternar; perioadă glaciară. — var. *glaciațiune* s. f. (<fr. *glaciation*)

glaciațiúne *s. f.* v. g l a c i a ț i e.

glaciodislocáție *s. f.* dislocare și deplasare a rocilor din poziția inițială datorită presiunii exercitate de masa unui ghețar în mișcare; glaciotectonică. (<fr. *glaciodislocation*)

glacioeustatísm *s. n.* variație ritmică a nivelului apelor mărilor și oceanelor sub influența fazelor (inter)glaciare din cuaternar. (<fr. *glacioeustatisme*)

glacioizostazie *s. f.* mișcări pe verticală ale regiunilor acoperite de calote glaciare. (<*glacio-* + *izostazie*)

glaciolacústră *s. f.* formațiune sedimentară depusă de lacurile existente la marginea calotelor glaciare sau în lacuri alăturate ghețarilor. (<*glacio-* + *lacustră*)

glaciológ, -ă *s. m. f.* specialist în glaciologie. (<fr. *glaciologue*)

glaciológic, -ă *adj.* referitor la glaciologie. (<fr. *glaciologique*)

glaciologie *s. f.* ramură a geografiei fizice care studiază ghețarii. (<fr. *glaciologie*)

glaciométru *s. n.* instrument pentru determinarea adîncimii de îngheț a solului. (<*glacio-* + *-metru*[2])

glaciotectónică *s. f.* glaciodislocație. (<fr. *glaciotectonique*)

glácis *s. n.* teren neted, taluz în pantă ușoară. (<fr. *glacis*)

glacizáre *s. f.* extindere a fenomenului glaciar pe suprafețe mari. (<*glacis* + *-iza*)

gladiátor *s. m.* (în Roma antică) luptător (de obicei sclav, prizonier sau criminal) în spectacolele publice, care lupta în arenă cu alt gladiator sau cu fiare sălbatice. (<fr. *gladiateur*, lat. *gladiator*)

gladifér *s. m.* membru al unui ordin de călugări întemeiat în 1202 de către episcopul de Riga, Albert de Buxhövden, pentru convertirea paginilor din Livonia, avînd ca semn distinctiv două spade roșii pe mantia albă, ordin care mai tîrziu (1237) s-a unificat cu cel teuton. (<lat. *gladifer*, purtător de spadă)

gladiólă *s. f.* plantă erbacee ornamentală, înaltă, cu frunze lungi în formă de sabie și cu flori mari, variat colorate. (<germ. *Gladiole*, cf. lat. *gladiolus*, spadă scurtă)

gladioliformă, -ă *adj.* în formă de spadă. (<fr. *gladioliforme*)

gládium *s. n.* spadă romană scurtă și lată, cu două tăișuri paralele și vîrf triunghiular. (<lat. *gladium*)

glaentzer/glénțer/ *s. n.* (*tehn.*) ax planetar. (n. com.)

gland *s. n.* porțiunea terminală a penisului. (<fr. *gland*)

glándă *s. f.* (*anat.*) organ (de origine epitelială) care produce o anumită secreție. (<fr. *glande*)

GLANDI-/GLANDO- *elem. comp.* „ghindă", „gland". (<fr. *glandi-*, *glando-*, cf. lat. *glans*, *-ndis*)

glandifér, -ă *adj.* care conține ghindă. (<lat. *glandifer*)

glandivór, -ă *adj.* care se hrănește cu ghindă. (<fr. *glandivore*)

GLANDO- v. g l a n d i-.

glandotróp, -ă *adj. hormon ~* = hormon care influențează dezvoltarea și controlează secreția altor glande endocrine. (<germ. *glandotrop*)

glandulár, -ă *adj.* 1. referitor la glande. 2. care are aspectul, structura sau funcția unei glande; glandulos. (<fr. *glandulaire*)

glandúlă *s. f.* glandă mică. (<fr. *glandule*)

glandulós, -oásă *adj.* 1. glandular (2). 2. cu glandule. (<fr. *glanduleux*)

glareólă *s. f.* pasăre piciorong răspîndită în regiunile calde și temperate ale Europei; *(pop.)* ciovică; rîndunică-de-mare. (<fr. *glaréole*, lat., it. *glarcola*)

glasá *vb. tr.* 1. a acoperi cu glazură o prăjitură, un fruct etc. 2. a apreta (un obiect de piele). — *glasáre* s. f. (<fr. *glacer*)

glásbeton *s. n.* geam solid format din tuburi de sticlă închegate cu beton. (<germ. *Glasbeton*)

glasiéră *s. f.* 1. aparat, recipient pentru preparat și conservat gheață. 2. navă de pescuit înzestrată cu instalații frigorifice. (<fr. *glacière*)

glasiu *s. n.* 1. *(pict.)* culoare transparentă aplicată pe o culoare mai densă pentru redarea clarobscurului. 2. *(constr.)* vopsire în ulei incolor. (<fr. *glacis*)

glăspapír *s. n.* hîrtie pe care a fost aplicat un strat abraziv, întrebuințată pentru șlefuit. (<germ. *Glaspapier*)

glásvand *s. n.* perete interior, ușă mare cu panouri de sticlă. (<germ. *Glaswand*)

glauberít *s. n.* sulfat dublu de sodiu și de calciu. (cf. *J.G. Glauber*, chimist germ.)

glaúc, -ă *(livr.)* albastru-verzui. (<fr. *glauque*, lat. *glaucus*)

GLAUCO- *elem. comp.* „verde marin". (<fr. *glauco-*, cf. gr. *glaukos*, verzui)

glaucóm *s. n.* boală gravă a ochilor caracterizată prin creșterea tensiunii intraoculare, atrofia membranelor și excavarea nervului optic, avînd ca urmare scăderea acuității vizuale pînă la cecitate. (<fr. *glaucome*, lat. *glaucoma*, gr. *glaukoma*)

glaucomatós, -oásă *adj., s. m. f.* (afectat) de glaucom. (<fr. *glaucomateux*)

glauconít *s. n.* silicat natural hidratat de fier și de potasiu. (<fr. *glaconite*)

glazurá *vb. tr.* a emaila. — *glazuráre* s. f. (după germ. *glasieren*)

glazuratór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat în glazurare. (<*glazura* + *-tor*)

glazúră *s. f.* 1. strat de ciocolată, de șerbet etc. care se întinde deasupra unui tort, a bomboanelor. 2. email de ceramică sau de faianță fină. (<germ. *Glasur*)

glébă *s. f.* 1. țesut sporifer compartimentat din interiorul corpului de fructificație. ○ sporange la unele ciuperci. 2. *(livr.)* brazdă de pămînt. ○ *servitute a ~ei* = colonat; *adscript (al) ~ei* = colon, serv. (<lat. *gleba*)

-glée *elem. comp.* „mucilagiu", „aglutinare". (<fr. *-glée*, cf. gr. *glia*, clei)

glei *s. n.* strat al solului de culoare cenușie sau vînătă-verzuie, bogat în forme reduse ale oxizilor de fier. (<engl. *gley*)

gléic, -ă *adj.* de natura gleiului. (<germ. *gleyisch*)

gleizáre *s. f.* proces de reducere a oxizilor de fier din sol, sub influența umidității, în condiții de anaerobioză. (după fr. *gleysation*)

glénă *s. f.* cavitate articulară puțin adîncă a unui os. (<fr. *glène*)

glenoíd, -ă *adj.* (despre cavități osoase) în care se articulează un os; glenoidal. (<fr. *glénoïde*)

glenoidál, -ă *adj.* glenoid. (<fr. *glénoïdal*)

glenoidián, -ă *adj.* referitor la cavitatea glenoidă a omoplatului. (<fr. *glénoïdien*)

glenoidítă *s. f.* osteită a cavității glenoide a omoplatului. (<fr. *glénoïdite*)

gléră *s. f.* 1. secreție albicioasă și cleioasă a unei mucoase; mucozitate. 2. albuș de ou crud. (<fr. *glaire*)

glerós, -oásă *adj.* de natura, de consistența glerei. (<fr. *glaireux*)

glet *s. n.* strat de var amestecat cu ipsos, care se întinde pe o tencuială pentru a obține o suprafață netedă. (<germ. *Glätt*)

gliadínă *s. f.* proteină vegetală. (<fr. *gliadine*, it. *gliadina*)

gliál, -ă *adj.* referitor la nevroglie. ○ *țesut ~* = țesut de susținere a elementelor sistemului nervos. (<fr. *glial*)

GLIC(O)-/GLUC(O)- *elem. comp.* „dulce", „glucoză". (<fr. *glyc/o/-*, *gluc/o/-*, cf. gr. *glykys*, dulce)

glicemíe *s. f.* prezența glucozei în sînge. (<fr. *glycémie*)

GLICER(O)- *elem. comp.* „glicerină". (<fr. *glycér/o/-*, cf. gr. *glykys*, *-keros*, dulce)

glicérie *adj. acid ~* = acid format prin oxidarea glicerinei. (<fr. *glycérique*)

gliceridă *s. f.* denumire generică pentru esterii glicerinei cu acizi grași. (<fr. *glycéride*)

glicerínă *s. f.* trialcool lichid, uleios, incolor, cu gust dulceag, obținut din grăsimi sau sintetic, din propenă, folosit ca solvent, în parfumerie, în medicină etc.; glicerol. (<fr. *glycérine*)

glicerofosfát *s. m.* sare a acidului glicerofosforic, folosită ca medicament. (<fr. *glycérophosphate*)

glicerofosfórie *adj. acid ~* = combinație a acidului fosforic cu glicerină. (<fr. *glycérophosphorique*)

gliceról *s. n.* glicerină. (<fr. *glycérol*)

glicerolát, -ă *adj., s. m.* (medicament) preparat pe bază de glicerină. (<fr. *glycérolé*)

glicerolíză *s. f.* reacție chimică în care grăsimile reacționează cu glicerina. (<fr. *glycérolyse*)

glicínă[1] *s. f.* plantă decorativă agățătoare, cu flori albastre și parfumate, asemănătoare cu ale salcîmului. (<fr. *glycine*, lat. *glycina*)

glicínă[2] *s. f.* glicocol. (<germ. *Glyzin*)

glicinurie *s. f.* eliminarea glicinei[2] prin urină. (<fr. *glycinurie*)

glicocálix *s. n.* înveliș exterior al membranei plasmatice a celulelor vii, format din glicoproteide. (<fr. *glycocalix*)

glicocól *s. m.* aminoacid conținut în numeroase proteine; acid aminoacetic; glicină[2]. (<fr. *glycocolle*)

glicocólic *adj. acid* ~ = acid biliar, compus din glicocol și acid colic. (<fr. *glycocolique*, engl. *glycocolic*)

glicocorticoízi *s. m. pl.* corticoizi caracterizați prin prezența unui radical cetonic sau alcool, care intervin în metabolismul glucidelor, lipidelor și protidelor; glucocorticoizi, glicocorticosteroizi. (<fr. *glycocorticoïdes*)

glicocorticosteroízi *s. m. pl.* glicocorticoizi, glucocorticosteroizi. (<fr. *glycocorticostéroïdes*)

glicofíl, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă afinitate pentru solurile cu puține săruri minerale. (<lat. *glycophilus*)

glicogén *s. m.* substanță organică, polimer al glucozei, care se găsește în aproape toate țesuturile animale și mai ales în ficat. (<fr. *glycogène*)

glicogenáză *s. f.* enzimă din celula hepatică capabilă a transforma glicogenul în glucoză. (<fr. *glycogénase*)

glicogenétic, -ă *adj.* referitor la glicogeneză. (<fr. *glycogénétique*)

glicogenéză *s. f.* formare a glicogenului în ficat, pornind de la glucoză; glicogenogeneză, glicogenie. (<fr. *glycogenèse*)

glicogénic, -ă *adj.* referitor la glicogen. (<fr. *glycogénique*)

glicogenie *s. f.* glicogeneză. (<fr. *glycogénie*)

glicogenogenéză *s. f.* glicogeneză. (<fr. *glycogénogenèse*)

glicogenolític, -ă *adj.* care are proprietatea de a elimina cantitatea de glicogen din ficat. (<fr. *glycogénolitique*)

glicogenolíză *s. f.* transformare prin hidroliză a glicogenului în glucoză. (<fr. *glycogénolyse*, engl. *glycogenolisis*)

glicogenopexíe *s. f.* fixare a glicogenului în ficat. (<fr. *glycogénopexie*)

glicogenóză *s. f.* boală ereditară, care apare în primii ani ai vieții, caracterizată clinic prin nanism, obezitate a feței și a trunchiului, hepatomegalie și apetit excesiv. (<fr. *glycogénose*)

glicól *s. m.* dialcool; etilenglicol. (<fr. *glycol*)

glicólic *adj. acid* ~ = acid format prin oxidarea glicolului. (<fr. *glycolique*)

glicolític, -ă *adj.* referitor la glicoliză. (<fr. *glycolytique*)

glicolíză *s. f.* descompunere a glucidelor în timpul fenomenelor metabolice. (<fr. *glycolyse*)

glicometríe *s. f.* glucometrie. (<fr. *glycométrie*)

glicométru *s. n.* glucometru. (<fr. *glycomètre*)

glicomielíe *s. f.* prezența zahărului în măduva osoasă. (<fr. *glycomyélie*)

gliconeogenéză *s. f.* proces de formare a glucozei din proteine sau grăsimi; gluconeogeneză. (<fr. *glyconéogenèse*)

glicónic, -ă *adj., s. m.* (vers antic) compus dintr-un troheu (sau spondeu) urmat de un dactil, un troheu și o silabă oarecare. (<fr. *glyconique*, cf. *Glycon*, poet comic gr.)

glicopeníe *s. f.* hipoglicemie. (<engl. *glycopenia*)

glicopexíe *s. f.* depunere a zahărului în țesuturile organice. (<fr. *glycopexie*)

glicoproteídă *s. f.* proteidă complexă conținând în moleculă un grup glucidic, care se găsește în cartilage, în unii hormoni și în albușul de ou. (<fr. *glycoprotéide*)

glicorahíe *s. f.* prezența (normală) a glucozei în lichidul cefalorahidian. (<fr. *glycorachie*)

glicoregláre *s. f.* reglare a metabolismului glucidelor, care permite menținerea constantă a glicemiei. (după fr. *glycorégulation*)

glicoregulatór, -oáre *adj.* (despre hormoni) cu funcție de reglare a metabolismului glicogenului. (<fr. *glycorégulateur*)

glicozidáză *s. f.* enzimă de tipul hidrolazei, care hidrolizează glicozidele și oligozaharidele; glucozidază. (<fr. *glycosidase*)

glicozídă *s. f.* substanță de natură vegetală, care conține hidrați de carbon și care, prin hidroliză, dă naștere glucozei; glucozidă, heterozidă. (<fr. *glycoside*)

glicozúric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de glicozurie; diabetic. (<fr. *glycosurique*)

glicozúrie *s. f.* prezența glucozei în urină (în diabet și în cursul sarcinii și al alăptării). (<fr. *glycosurie*)

glíe[1] *s. f.* (*med.*) nevroglie. (<germ. *Glia*)

-glíe[2] v. g l i o-.

-glíf(ă) v. g l i p t (o)-.

glífă *s. f.* pictogramă sau ideogramă (incizată în piatră), reprezentînd cuvinte întregi într-o formă figurativă. (<fr. *glyphe*)

GLIO-, -glíe *elem. comp.* „materie vîscoasă, gelatină", „gliom". (<fr. *glio-*, *-glie*, cf. gr. *glia*, clei)

glioblastóm *s. n.* formă de gliom malign cu evoluție rapidă, care apare la vîrsta mijlocie în emisferele cerebrale. (<fr. *glioblastome*)

glioblastóză *s. f.* proliferare intensă a țesutului glial. (<fr. *glioblastose*)

gliocít *s. n.* celulă glială. (<fr. *gliocyte*)

glióm *s. n.* tumoare a unui nerv formată din țesut nevroglic. (<fr. *gliome*)

gliosarcóm *s. n.* gliom bogat în celule, cu evoluție malignă. (<fr. *gliosarcome*)

gliоxál *s. n.* substanță cu două grupări aldehidice în moleculă, obținută prin oxidarea catalitică a gliolului, folosită în sinteze organice. (<fr. *glyoxal*)

gliózǎ *s. f.* proliferare cu aspect tumoral a rețelei nevroglice. (<fr. *gliose*)

gliozóm *s. m.* granulație din citoplasma celulei nevrolgice. (<fr. *gliosome*)

GLIPT(O)-, -glíf(ă) *elem. comp.* „inscripție, gravare, cizelare", „tocit, ros". (<fr. *glypt(o)-*, *-glyphe*, cf. gr. *glyptos*, gravat, *glyphe*, cioplire, incrustație)

gliptál *s. n.* produs macromolecular poliesteric, rezultat din condensarea anhidridei ftalice cu glicerina, folosit în industria lacurilor. (<fr. *glyptal*)

gliptíc, -ă 1. *adj.* referitor la gliptică. **II.** *s. f.* arta gravării pietrelor (semi)prețioase. (<fr. *glyptique*, gr. *glyptikos*, de gravat)

gliptodón *s. m.* mamifer edentat fosil, care a trăit în America la sfîrșitul terțiarului și începutul cuaternarului. (<fr. *glyptodon*)

gliptogenéză *s. f.* proces de erodare a litosferei, în special a reliefurilor înalte, de către agenții externi. (<fr. *glyptogenèse*)

gliptografíe *s. f.* știință care studiază pietrele antice gravate; gliptologie. (<fr. *glyptographie*)

gliptología *s. f.* gliptografie. (<fr. *glyptologie*)

gliptotécă *s. f.* **1.** colecție de pietre gravate; locul unde se păstrează. v. lapidariu. **2.** muzeu de sculptură. (<fr. *glyptothèque*)

gliríde *s. f. pl.* familie de mamifere rozătoare frugivore având ca tip pârșul. (<lat. *gliridae*, cf. *glis*, pârș)

glisá *vb. intr.* **1.** (despre piese tehnice) a aluneca în lungul altei piese; a culisa. ● a aluneca lin (pe suprafața apei). **2.** *(fig.)* a trece repede (peste un subiect), a nu insista, a nu accentua. — *glisáre* s. f. (<fr. *glisser*)

glisádă *s. f.* **1.** zbor alunecat al unui avion în linie dreaptă, în lungul aripii înclinate. **2.** *(coregr.)* pas făcut pentru a merge într-o parte. (<fr. *glissade*)

glisáj *s. n.* glisare. (<fr. *glissage*)

glisánt, -ă *adj.* **1.** *(tehn.;* despre o piesă, un corp etc.) care alunecă (cu ajutorul unui dispozitiv). **2.** (despre sol) alunecos. **3.** *(mat.) vector ~* = vector susținut de o dreaptă care nu are decît libertatea de a aluneca de-a lungul acesteia. (<fr. *glissant*)

glisiéră *s. f.* **1.** piesă metalică sau de lemn în formă de patină, de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă. **2.** *~ de siguranță* = parapet metalic din tablă ondulată, amplasat la limita acostamentelor, pe porțiunile de drum în rambleu, pe sectoarele de drum cu curbe strînse etc. (<fr. *glissière*)

glisór *s. n.* **1.** dispozitiv care permite unor tipuri de vehicule să alunece pe o pernă de aer deasupra unei suprafețe plane. **2.** *(tehn.)* cursor. (<fr. *glissoir*)

glissándo I. *adv. (muz.)* alunecînd de la un sunet la altul. v. portament. **II.** *s. n.* procedeu de trecere rapidă, la instrumentele cu coarde sau la pian, de la un sunet la altul prin alunecarea unui deget, respectiv a unghiei degetului arătător, peste toate sunetele intermediare. (<it. *glissando*)

glob I. *s. n.* **1.** corp sferic, corp în formă de sferă. ● înveliș sferic, de sticlă sau de porțelan, care protejează o lampă sau un bec. **2.** corp ceresc în formă rotundă. ○ *~ terestru* = Pămîntul; *~ geografic* = obiect sferoidal care redă aspectul general al formei Pămîntului. **II.** *s. m. ~ ocular* = parte a ochiului care se găsește în orbită. (<fr. *globe*, lat. *globus*)

globál, -ă *adj.* în întregime, total. (<fr. *global*)

globalísm *s. n.* **1.** proces cognitiv propriu copiilor, prin care se reține întregul unui obiect pentru a diferența mai pe urmă părțile componente. **2.** metodă pedagogică și didactică bazată pe caracteristicile infantile de a percepe întregul înaintea părților sale componente. **3.** ideologie a unor grupuri cu interese mai largi decît cele naționale. (<fr. *globalisme*)

globalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al globalismului. (<fr. *globaliste*)

globalitáte *s. f.* **1.** calitatea a ceea ce constituie un tot. **2.** caracter global, de ansamblu. (<fr. *globalité*)

globalizá *vb. tr.* a reuni într-un tot elemente disparate; a judeca o problemă în ansamblu. — *globalizáre* s. f. (<fr. *globaliser*)

globe-trotter/glóbtrotăr/ *s. m.* voiajor care face (pe jos) înconjurul lumii. (<engl., fr. *globe-trotter*)

glóbic, -ă *adj.* în formă de glob. (<fr. *globique*)

globigerínă *s. f.* foraminifer din mările temperate și calde, cu cochilia perforată și împărțită în mai multe camere sferice. (<fr. *globigérine*)

globínă *s. f.* substanță proteică din sînge, bogată în aminoacizi, care împreună cu hemul formează hemoglobina. (<fr. *globine*)

globoíd, -ă *adj., s. n.* (corp) cu formă aproximativ sferică sau globulară. (<engl. *globoid*)

globúl *s. m.* v. globulă.

globulár, -ă *adj.* **1.** ca un glob; sferic. ○ *fontă ~ă* = fontă de structură granuloasă. **2.** referitor la globulele sîngelui. (<fr. *globulaire*)

globuláre *s. f.* globulizare. (<it. *globulare*)

globúlă *s. f.* **1.** corp sferic foarte mic. **2.** mic corp ovular care se găsește în diverse lichide sau țesuturi ale organismului. ○ *~le roșii* = hematii; *~le albe* = leucocite. — var. *globul* s. m. (<fr. *globule*, cf. lat. *globulus*, sferă)

globulíe *s. f.* numărul globulelor roșii din sînge. (<fr. *globulie*)

globulínă *s. f.* substanță proteică, foarte răspîndită în plasma sîngvină, în lapte și în unele vegetale, folosită în medicină. (<fr. *globuline*)

globulinemíe *s. f.* prezența globulinei în sînge. (<fr. *globulinémie*)

globulinurie *s. f.* prezența globulinei în urină. (<fr. *globulinurie*)

globulít *s. n.* cristal embrionar dezvoltat în masa rocilor vulcanice. (<engl. *globulite*)

globulizáre *s. f.* proces de transformare, prin tratament termic, a formei cristaline a unor constituenți structurali în formă globulară; globulare. (<*globul* + *-iza*)

globulós, -oásă *adj.* **1.** în formă de mic glob. **2.** format din globule. (<fr. *globuleux*)

glockenspiel/glócănșpil/ *s. n. (muz.)* instrument de percuție ale cărui sunete sînt produse de lame metalice care se lovesc cu ajutorul unor ciocănele de lemn, acționate de o claviatură; campanele, joc de clopoței; metalofon. (<germ. *Glockenspiel*)

glom *s. m. (med.)* formație corpusculară mică, în general de natură nervoasă sau ganglionară. (<fr. *glome*, lat. *glomus*, ghem)

glomangióm *s. n.* tumoare glomică. (<fr. *glomangiome*)

glomectomíe *s. f.* ablațiune a unui glomus. (<fr. *glomectomie*)

glomerúl *s. m.* v. glomerulă.

glomerulár, -ă *adj.* referitor la glomerule. (<fr. *glomérulaire*)

glomerulát, -ă *adj. (bot., anat.;* despre organe) reunite în glomerule. (<fr. *glomérulé*)

glomerúlă *s. f.* **1.** organ format dintr-un vas de sînge sau țesut limfoid cu aspect de ghem. **2.** element al rinichiului. **3.** bulgăr mic de pă-

mînt de diferite forme și mărimi. 4. inflorescență globulară constituită din flori inserate pe un pedunculfoarte mic. • fruct compus provenind dintr-o astfel de inflorescență. — var. *glomerul* s. m. (<fr. *glomérule*)

glomerulită s. f. inflamație a unei glomerule (2). (<fr. *glomérulite*)

glomerulonefrită s. f. nefrită în care predomină leziunile glomerulelor. (<fr. *glomérulonéphrite*)

glomerulopatíe s. f. boală a parenchimului renal care afectează cu predominanță glomerulele. (<*glomerulă* + *-patie*)

glomeruloscleróză s. f. nefrită caracterizată prin scleroza glomerulelor. (<fr. *glomérulosclérose*)

glomerulóză s. f. formă de nefroză în care predomină leziunile degenerative ale glomerulelor. (<fr. *glomérulose*)

glómic, -ă *adj.* care aparține unui glomus. (<fr. *glomique*)

glómus s. n. *(anat.)* mică anastomoză între venă și arteră. (<fr., lat. *glomus*)

glória s. f. 1. *(met.)* aureolă colorată în culorile spectrului solar, care înconjură umbra unui obiect proiectată pe un nor cu grosime uniformă. 2. *(muz.)* partea a doua a unei mise cu caracter de imn, avînd ca text „Gloria in excelsis Deo". (<it., lat. *gloria*)

glórie s. f. 1. strălucire, renume obținut prin virtuți excepționale; onoare, slavă. 2. om deosebit de valoros; celebritate. 3. aureolă luminoasă în formă de fascicul radial (în pictură, sculptură, decorație), simbolizînd sfințenia. (<lat.,it. *gloria*)

glorietă s. f. mic pavilion de odihnă amenajat într-un parc. (<fr. *gloriette*)

glorificá *vb. tr.* a onora, a preamări, a preaslăvi. — *glorificáre* s. f. (<fr. *glorifier*, lat. *glorificare*)

glorificatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care glorifică. (<fr. *glorificateur*)

gloriólă s. f. *(rar)* glorie deșartă; vanitate. (<fr. *gloriole*)

glorós, -oásă *adj.* încărcat de glorie; slăvit. (<fr. *glorieux*, lat. *gloriosus*)

GLOS(O)-, -glós(ă), -glosíe/GLOT(O)-, -glót *elem. comp.* „limbă", „vorbire". (<fr. *glos/o/-, -glosse, -glossie, glott/o/-, -glotte*, cf. gr. *glossa, glotta*, limbă)

glosá *vb. tr.* a adnota, a face glose (1) la un cuvînt, la un text. — *glosáre* s. f. (<fr. *gloser*)

glosalgíe s. f. durere localizată la limbă; glosodinie. (<fr. *glossalgie*)

glosár s. n. listă de cuvinte mai puțin cunoscute (arhaisme, regionalisme etc.), întîlnite într-un text sau culese dintr-o regiune, însoțite de explicații. (<lat. *glossarium*, fr. *glossaire*)

glosát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) în formă de limbă. (cf. gr. *glossa*)

glosatór, -oáre s. m. f. autor de glose (1); *(p. ext.)* comentator. (<fr. *glossateur*)

glósă s. f. 1. explicație a unui text obscur, a unui cuvînt greu de înțeles. • comentariu, notă la un text. 2. poezie cu formă fixă, cu un conținut gnomic sau filozofic, ale cărei versuri din prima strofă sînt comentate pe rînd în celelalte strofe, pe care le și încheie, ultima conținînd aceleași versuri ca și prima, însă în ordine inversă. (<fr. *glose*, lat. *glosa*)

glosém s. n. cea mai mică unitate lingvistică capabilă a servi ca suport unei semnificații. (<fr. *glossème*)

glosemátică s. f. ramură a lingvisticii structuraliste, creată de lingvistul danez L. Hjelmslev, care aplică în domeniul semanticii teoria pozitivismului logic, considerînd limba ca un sistem de relații interne, ca obiect în sine. (<fr. *glossématique*, engl. *glossematics*)

-glosíe v. g l o s (o)-.

glosítă s. f. inflamație a limbii. (<fr. *glossite*)

glosodinamométru s. n. aparat pentru măsurarea forței contractile a mușchilor limbii. (<engl. *glossodynamometer*)

glosodínie s. f. glosalgie. (<fr. *glossodynie*)

glosofaringián, -ă *adj.* referitor la limbă și faringe. (<fr. *glosso-pharyngien*)

glosofobíe s. f. teamă patologică de a vorbi, prezentă în nevrozele motorii. (<fr. *glossophobie*)

glosográf s. n. instrument de înregistrat cuvintele folosind mișcările limbii. (<fr. *glossographe*)

glosografíe s. f. studiul gloselor. (<fr. *glossographie*)

glosolalíe s. f. limbaj neinteligibil în unele boli mintale, alcătuit din silabe și cuvinte fără sens. (<fr. *glossolalie*)

glosológie s. f. 1. parte a medicinei care studiază limba și afecțiunile ei. 2. totalitatea termenilor tehnici dintr-o disciplină. (<fr. *glossologie*)

glosománie s. f. 1. tulburare obsesivă constînd în preocuparea unor bolnavi de a-și examina limba. 2. introducerea de cuvinte inventate, fără valoare de mesaj, și de jocuri de cuvinte în vorbire, făcînd-o neinteligibilă. (<fr. *glossomanie*)

glosopatíe s. f. denumire generică pentru bolile limbii. (<engl. *glossopathy*)

glosoplastíe s. f. operație chirurgicală de refacere a limbii diforme sau distruse. (<engl. *glossoplasty*)

glosoplegíe s. f. paralizie a limbii. (<fr. *glossoplégie*)

glosoptóză s. f. cădere a limbii în faringe. (<fr. *glossoptose*)

glosorafíe s. f. sutură a limbii. (<fr. *glossorrhaphie*)

glosotomíe s. f. amputație chirurgicală a limbii. (<fr. *glossotomie*)

glossína s. f. musca țețe. (<fr. *glossine*, lat. *glossina*)

glossoptéris s. m. gen de ferigă fosilă din ordinul filiaceelor, cu frunze mari ligulate sau lanceolate, caracteristică pentru flora din permian. (<fr. *glossoptéris*)

GLOT(O)-, -glót v. g l o s (o)-.

glotál, -ă *adj.* care pune în mișcare glota. • *(s. f.)* consoană articulată la nivelul glotei. (<fr. *glottal*)

glotalizát, -ă *adj.* (despre consoane) articulat prin ocluziune glotală. (<fr. *glottalisé*)

glótă *s. f.* deschizătură a laringelui care lasă să iasă aerul din plămîni și servește la emisiunea sunetelor vocale. (<fr. *glotte*, gr. *glotta*, limbă)

glótic, -ă *adj.* referitor la glotă, al glotei. (<fr. *glottique*)

glotítă *s. f.* inflamație a coardelor vocale inferioare. (<fr. *glottite*)

glotocronologíe *s. f.* metodă lingvistică bazată pe statistica lexicală, care își propune să dateze limbile primitive. (<fr. *glottochronologie*)

glotogonie *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază formarea și dezvoltarea limbilor. (<germ. *Glottogonie*)

glotológ *s. m.* lingvist. (<it. *glottologo*)

glotologíe *s. f.* lingvistică. (<it. *glottologia*)

GLUC(O)- v. g l i c (o)-.

glucagón *s. n.* hormon antagonist al insulinei secretat de pancreas, sub acțiunea căruia se produce glicogenoliza în ficat. (<fr. *glucagon*)

glucíde *s. f. pl.* substanțe organice care intră în compoziția protoplasmei; hidrați de carbon, zaharide. (<fr. *glucides*)

glucídic, -ă *adj.* referitor la glucide. (<fr. *glucidique*)

glucidográmă *s. f.* grafic, formulă reprezentînd proporția diferiților constituenți glucidici ai unui lichid organic. (<fr. *glucidogramme*)

glucíniu *s. n.* beriliu. (<fr. *glucinium*)

glucocorticoízi *s. m. pl.* glicocorticoizi. (<fr. *glucocorticoïdes*)

glucocorticosteroízi *s. m. pl.* glicocorticosteroizi. (<fr. *glucocorticostéroïdes*)

glucometríe *s. f.* totalitatea metodelor de dozare a glucozei în mustul de struguri sau în derivatele lui; glicometrie. (<fr. *glucométrie*)

glucométru *s. n.* densimetru pentru determinarea cantității de zahăr în must; glicometru. (<fr. *glucomètre*)

gluconát *s. m.* sare a acidului gluconic. (<fr. *gluconate*)

gluconcogenéză *s. f.* gliconeogeneză. (<fr. *gluconéogenèse*)

gluconíc *adj. acid* ~ = acid obținut prin electroliză sau prin fermentație din glucoză. (<fr. *gluconique*)

glucoproteínă *s. f.* proteidă complexă rezultînd din combinarea unei proteide cu o glucidă. (<fr. *glucoprotéine*)

glucotést *s. n.* test al glucozei din sînge. (<*gluco-* + *test*)

glucozamínă *s. f.* derivat aminic al glucozei, care intră în alcătuirea chitinei. (<fr. *glucosamine*)

glucozát, -ă *adj.* care conține (multă) glucoză. (<fr. *glucosé*)

glucóză *s. f.* monozaharidă de culoare albă, cristalizată, dulce, care se găsește în miere, în fructe, în compoziția glucidelor. (<fr. *glucose*)

glucozidázǎ *s. f.* glicozidază. (<fr. *glucosidase*)

glucozídă *s. f.* glicozidă. (<fr. *glucoside*)

glucoziér *s. m.* tehnician specializat în prelucrarea glucozei. (<*glucoză* + *-ier*)

glucurónic *adj. acid* ~ = acid organic rezultat din oxidarea glucozei, prezent la om în sînge și urină. (<fr. *glucuronique*)

glumaceu, -ée *adj. (bot;* despre unele organe) asemănător unei glume. (<fr. *glumacé*)

glúmă *s. f.* bractee membranoasă situată la baza spiculului la graminee. (<fr. *glume*, lat. *gluma*)

glumélă *s. f.* fiecare dintre cele două bractee care acoperă floarea unui spiculeț la graminee. (<fr. *glumelle*)

glumifér, -ă *adj. (bot.)* prevăzut cu glume. (<fr. *glumifère*)

giumiflóre *s. f. pl.* ordin de plante monocotiledonate cu flori glumifere. (<fr. *glumiflores*)

glutámic *adj. acid* ~ = aminoacid care se găsește în melasa din sfeclă, în mușchi, țesuturi organice etc., folosit în medicină ca tonic al sistemului nervos central. (<fr. *glutamique*)

glutamínă *s. f.* monoamidă a acidului glutamic. (<fr. *glutamine*)

glutatión *s. n.* tripeptidă formată din acid glutamic, cisteină și glicocol, cu rol foarte important în oxidările fiziologice. (<fr. *glutathion*)

gluteínă *s. f.* una dintre proteinele glutenului. (<fr. *glutéine*)

glutén *s. n.* substanță proteică vîscoasă, moale și elastică, obținută din făina cerealelor după îndepărtarea amidonului. (<fr. *gluten*)

glutinájie *s. f. (chir.)* unire a unor părți care au fost tăiate, divizate. (<fr. *glutination*)

glutinós, -oásă *adj.* de natura glutenului. ● cleios, vîscos. (<fr. *glutineux*)

glutográf *s. n.* aparat pentru determinarea extensibilității glutenului. (<*glut/en/* + *-graf*[3])

glutón *s. m.* animal carnivor cu blana brună-deschisă, din ținuturile polare nordice. (<fr. *gloutон*)

glutonerie *s. f.* senzație de foame exagerată, patologică. (cf. lat. *glutto*, mîncăcios, lacom)

gnais *s. n.* rocă metamorfică cu textură șistoasă, formată din cristale de cuarț, feldspat și mică. (<germ. *Gneis*, fr. *gneiss*)

gnaisíc, -ă *adj.* de gnais; ca gnaisul. (<fr. *gneissique*)

GNATO-, -gnát, -gnatíe *elem. comp.* „maxilar, falcă". (<fr. *gnath/o/-*, *-gnathe*, *-gnathie*, cf. gr. *gnathos*)

gnatión *s. n.* punct de reper situat la extremitatea inferioară a mandibulei. (<fr. *gnathion*)

gnatodónt, -ă *adj.* (despre animale) cu dinți implantați în maxilare. (<*gnato-* + *hetero/dont*)

gnatográf *s. n.* instrument medical pentru măsurarea forței mușchilor masticatori. (<fr. *gnathographe*)

gnatoragíe *s. f.* hemoragie a mucoasei maxilarelor. (<fr. *gnathorragie*)

gnatostát *s. n.* aparat folosit în ortopedia dentară pentru diagnosticarea anomaliilor dentare și maxilare. (<fr. *gnathostat*)

gnatostómi *s. m. pl.* subîncrengătură de vertebrate acvatice sau terestre cu fălci mobile și dinți osoși. (<germ. *Gnathostomen*, engl. *gnathostoma*)

gnesiogamíe *s. f.* fertilizare cu polen de la flori aparținînd la două plante diferite ale aceleiași specii; polenizare încrucișată. (<fr. *gnesiogamie*, cf. gr. *gnesios*, legitim)

gnetále *s. f. pl.* ordin de plante gimnosperme cuprinzînd liane din țările tropicale. (<fr. *gnétales*)

gnóchi/nochi/ *s. n. pl.* varietate de colțunași italienești cu parmezan etc.; găluște. (<it. *gnocchi*)

gnom[1] *s. m. (mit.)* spirit despre care se crede că locuiește în fundul pământului, păzind comorile; spiriduș. (<fr. *gnome*, lat. *gnomus*)

gnom[2] *s. n. (livr.)* sentință, maximă; cugetare, moto. (<gr. *gnome*)

GNOM[3]**(O)-, -gnomie** *elem. comp.* „cugetare, maximă; sentință". (<fr. *gnom/o/-, -gnomie*, cf. gr. *gnome*, inteligență)

gnómic, -ă *adj.* 1. care conține maxime, sentințe și reflecții morale; aforistic. 2. (despre timpuri verbale) care exprimă o acțiune ce se îndeplinește indiferent de timp. (<fr. *gnomique*, gr. *gnomikos*, sentențios)

-gnomíe v. g n o m[3] (o)- .

gnomism *s. n.* caracter gnomic. (<*gnomic* + *-ism*)

gnomológic, -ă *adj.* de gnomologie. (<fr. *gnomologique*)

gnomologíe *s. f. (livr.)* culegere de sentințe, de maxime. (<fr. *gnomologie*)

gnomón *s. n.* vergea verticală plasată pe o placă orizontală servind în antichitate pentru determinarea meridianului locului și pentru stabilirea orei. (<fr., lat., gr. *gnomon*)

-gnomónic *elem. comp.* „caracteristic, specific". (<fr. *-gnomonique*, cf. gr. *gnomonikos*, care indică)

gnomónică *s. f.* tehnica de a construi cadrane solare. (<fr. *gnomonique*)

gnomotomíe *s. f.* operație chirurgicală practicată în glaucomul congenital.

GNOSEO-, -gnóstic, -gnóză, -gnozíe/GNOTO- *elem. comp.* „cunoaștere", „știință". (<fr. *gnéséo-, -gnostique, -gnose, -gnosie, gnoto-*, cf. gr. *gnosis, gnotos*, cunoaștere)

gnoseológ, -ă *s. m. f.* adept al gnoseologiei. (< *gnoseologie*)

gnoseológic, -ă *adj.* referitor la gnoseologie. (< germ. *gnoseologisch*)

gnoseológie *s. f.* teoria filozofică a cunoașterii, a legilor, izvoarelor și formelor acesteia. (<fr. *gnoséologie*)

gnóstic[1]**, -ă** I. *adj.* referitor la cunoaștere, de cunoaștere. II. *s. m. f.* adept al gnosticismului. (<fr. *gnostique*)

-gnóstic[2] v. g n o s e o- .

gnosticísm *s. n.* curent filozofico-religios reprezentînd un amestec de dogme creștine, filozofie idealistă greacă și concepții religioase orientale, care proclamă ideea unei cunoașteri mistice. (<fr. *gnosticisme*)

GNOTO- v. g n o s e o- .

gnotobiótic, -ă I. *adj.* (despre viețuitoare) cu viață cunoscută de om. II. *s. f.* ramură a biologiei care studiază viața unor organisme în prezența sau absența altor organisme. (< *gnoto-* + *-biotic*)

gnotobióză *s. f.* stare caracteristică a animalelor gnotobiotice. (<*gnoto-* + *-bioză*)

gnóză[1] *s. f.* 1. cunoștință bazată pe raționament. 2. doctrină a gnosticilor. 3. filozofie conținînd toate secretele mistice rezervate inițiaților. (<fr. *gnose*)

-gnóză[2]**, -gnozíe** v. g n o s e o- .

gnozíe *s. f.* recunoaștere a obiectelor cu ajutorul organelor de simț. (<fr. *gnosie*)

gnu *s. m.* antilopă africană de talie mare, brun-cenușie, cu coarnele scurte și aduse înapoi. (<fr. *gnou*<cuv. hotentot)

go *s. n.* joc, de origine chineză, practicat pe o tablă caroiată prin 19 linii orizontale și 19 verticale (formînd 361 de puncte de intersecție), cu 180 de pietre albe și 181 negre de formă (lenticulară) identică, asemănător șahului. (<fr. *go*<cuv. jap.)

goalkeeper/golchípăr/ *s. m.* portar la jocul de fotbal. (<engl. *goalkeeper*)

gobíe *s. f.* pește litoral care se poate fixa de stînci prin înotătoarele sale ventrale prevăzute cu ventuze; guvid. (<fr. *gobie*, lat. *gobio*)

gobíide *s. n. pl.* familie de pești litorali avînd ca tip gobia. (<lat. *gobiidae*)

goblén *s. n.* tapiserie, broderie, țesătură artistică din fire colorate reprezentînd o imagine plastică. (<fr. *gobelin*, cf. *Gobelins*, familie de tapițeri din Paris)

gobléu *s. n. (ant.)* vas de băut de formă evazată, fără picior sau toarte. (<fr. *gobelet*)

godétă *s. f.* vas mic pentru amestecarea culorilor pentru pictură. (<fr. *godet*)

godéu *s. n.* 1. cupă de elevator. 2. piesă din material izolant utilizată pentru realizarea de legături electrice. 3. fald, cută la o rochie, la o draperie etc. 4. urmă pe care o lasă presiunea degetului pe un tegument cutanat sau mucos infiltrat de un edem. (<fr. *godet*)

godevíl *s. n.* dispozitiv pentru ghidarea unui instrument sau aparat în interiorul țevilor de extracție sau a conductelor din exploatările petroliere. (<engl. *go-devil*)

godlá *vb. intr.* a vîsli cu o singură ramă așezată la pupă, făcînd ca ambarcațiunea să înainteze în zigzag. — *godiére* s. f. (<fr. *godiller*)

godíe *s. f.* ramă lungă care servește la godiere. (<fr. *godille*)

godín *s. n.* sobă de fier (cilindrică), folosită la încălzit. (<fr. *Godin*, n. pr.)

godrón *s. n.* ornament în relief de forma unor canelluri late, orizontale, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc. (<fr. *godron*)

godroná *vb. tr. (rar)* a ornamenta cu godroane. — *godronáre* s. f. (<fr. *godronner*)

goeländ *s. m.* pasăre palmipedă de mare, care se hrănește cu peștișori; pescăruș. (<fr. *goéland*)

goelétă *s. f.* veche navă de transport cu doi-trei arbori și vele aurice, de mic tonaj. (<fr. *goélette*)

goetheán, -ă /gö-te-/ *adj.* 1. propriu lui Goethe. 2. în maniera lui Goethe. (<fr. *goethéen*, cf. *Johann Wolfgang Goethe*, scriitor, gînditor și om de știință germ.)

goetít/götit/ *s. n.* hidroxid natural de fier. (<germ. *Goethit*)

gofrá *vb. tr.* a face cute, ondulații paralele pe o țesătură, pe o tablă. ● a face un desen în relief (pe o țesătură). — *gofráre* s. f. (<fr. *gaufrer*)

gofráj *s. n.* ondulații, cute paralele obținute prin gofrare. ● desene în relief imprimate pe unele țesături. (<fr. *gaufrage*)

go frét *s. n.* mică prăjitură în formă de fagure. (<fr. *gaufrette*)

gofréu *s. n.* *(arhit.)* ornament constituit din adînciturі cu conturul pătrat, alcătuite și dispuse în șiruri paralele. (<fr. *gaufré*)

-góg v. -a g o g.

gogolián, -ă *adj.* 1. propriu, specific lui Gogol. 2. în maniera lui Gogol. (</Nikolai/ *Gogol*, scriitor rus + *-ian*)

gol *s. n.* punct marcat în unele sporturi prin introducerea mingii în poarta adversă. (<engl. *goal*)

golaveráj *s. n.* raportul dintre golurile marcate și cele primite (la fotabl, la handbal etc.). (<fr., engl. *goal average*)

gold-point/gáuldpáint/ *s. n.* schimb valutar care, în lipsa oricărei măsuri restrictive legale, face mai avantajoasă efectuarea încasărilor sau plăților internaționale cu aur efectiv. (<engl., fr. *gold point*)

goldschnit/gólds-șnit/ *s. n.* dungă de poleială aurită aplicată pe marginea cărților. (< germ. *Goldschnitt*)

golf[1] *s. n.* 1. joc sportiv care constă în introducerea cu o mică crosă *(club)* a unei mingi într-o serie de gropițe succesive aflate în teren. 2. *pantaloni* ~ = pantaloni de sport bufanți, care se leagă sub genunchi. 3. *(enigmistică)* ~ *de cuvinte* = joc de cuvinte care constă în a ajunge de la un cuvînt la altul trecînd printr-o serie de alte cuvinte, fiecare reprezentînd metagrama celui precedent. 4. stofă pentru capoate de femei. (<engl., fr. *golf*)

golf[2] *s. n.* 1. parte a mării care înaintează într-o deschizătură largă a uscatului. 2. porțiune mai dilatată a unei vene. (<fr. *golfe*, it. *golfo*)

golghéter *s. m.* sportiv care înscrie cele mai multe puncte în timpul unei competiții; scorer. (<engl. *goal getter*)

golliárd *s. m.* nume dat poeților medievali rătăcitori de limbă latină, care celebrau în poeziile lor bucuria de a trăi într-un spirit libertin, adesea satiric, trădînd resentimentele unor inși certați cu morala societății timpului. ● student medieval. (<fr. *goliard*)

golliárdic, -ă *adj.* specific goliarzilor, de goliard. ○ *beret* ~ = pălărie a studenților medievali, specifică facultăților. (<fr. *goliardique*)

golliardíe *s. f.* spirit de goliard; năzdrăvănie, libertinism; nonconformism. (<fr. *goliardie*)

goliát *s. m.* *(livr.)* om de statură uriașă. (<fr. *goliath*, cf. *Goliat*, personaj biblic)

gomáj *s. n.* depunere a reziduurilor de combustie (calamină etc.) în spațiile dintre segment și șanț la un piston. (<fr. *gommage*)

gómă *s. f.* 1. formațiе patologică nodulară de origine infecțioasă sau parazitară (mai ales luetică). 2. substanță vîscoasă produsă de unele plante sub acțiunea anumitor bacterii. 3. *(fam.)* eleganță exagerată, pretenționsă (în vestimentație); snobism. (<fr. *gomme*)

gomenól *s. n.* lichid uleios, incolor sau gălbui, de origine vegetală, folosit ca antiseptic (al căilor nazale). (<fr. *goménol*, cf. *Gomen*, oraș în Noua Caledonie)

gomenolát, -ă *adj.* care conține goménol. (<fr. *goménolé*)

gomfrénă *s. f.* plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază și cu flori violet-lucitoare. (<lat. *gomphrena*)

gómina[1] *s. f.* pomadă pentru păr. (<fr. *gomina*, n. com.)

gomlná[2] *vb. refl.* a-și pomăda părul cu gomina. (<fr. /se/ *gominer*)

gomós, -oásă *adj.* *(fam.)* de o eleganță căutată și excesivă; înfumurat, pretențios. (<fr. *gommeux*)

gomóză *s. f.* boală a plantelor caracterizată prin scurgerea unei gome (2) din țesutul atacat. (<fr. *gomnose*)

-gón[1] v. g o n i o[1]-.

-gón[2] v. g o n o-.

GON[3]**(O)-** *elem. comp.* „genunchi”. (<fr. *gon/o/-*, cf. gr. *gonys*)

gonadál, -ă *adj.* referitor la gonade; gonadic. (<engl. *gonadal*)

gonádă *s. f.* glandă, organ care produce gameți. (<fr. *gonade*)

gonádic, -ă *adj.* gonadal. (<engl. *gonadic*)

gonadostimulínă *s. f.* hormon al lobului anterior al hipofizei, care stimulează activitatea gonadelor; foliculostimulină. (<fr. *gonadostimuline*)

gonadotróp, -ă *adj., s. m.* (hormon) care stimulează dezvoltarea și funcționarea gonadelor. (<fr. *gonadotrope*)

gonadotropínă *s. f.* hormon secretat de placentă, cu acțiune asupra ovarelor. (<germ. *Gonadotropin*)

gonágră *s. f.* acces gutos al genunchiului. (<germ. *Gonagra*)

gonálgic, -ă *adj.* referitor la gonalgie. (<fr. *gonalgique*)

gonalgíe *s. f.* durere în genunchi. (<fr. *gonalgie*)

gonartrítă *s. f.* inflamație a articulației genunchiului; genită. (<fr. *gonarthrite*)

gonartrózǎ *s. f.* artrozǎ a articulației genunchiului. (<fr. *gonarthrose*)

gondolá *vb.* I. *tr., intr.* (despre o tablă, un placaj) a (se) bomba, a (se) gonfla. II. *tr.* a curba unele elemente de mobilă (spătar, brațe etc.) în forma capetelor gondolelor venețiene. III. *refl.* *(fam.)* a se mișca unduindu-se; a se legăna, a se bîțîi. — *gondolare* s. f. (<fr. *gondoler*)

gondólă *s. f.* 1. barcă venețiană lungă, cu fundul plat, încovoiată la proră și la pupă, care se manevrează cu o singură vîslă, stînd în picioare. 2. locaș în care se plasează motorul avionului atunci cînd se găsește în fuzelaj sau echipamentele unui vehicul orbital. ○ ~ *de dirijabil* = nacelă. 3. tonetă rotundă care servește la prezentarea mărfurilor într-un magazin cu autoservire. (<it. *gondola*, fr. *gondole*)

gondolétă *s. f.* gondolă mică. (<it. *gondoletta*)

gondoliér *s. m.* conducător al unei gondole. (<it. *gondoliere*)

gondolliéră *s. f.* cîntec al gondolierilor venețieni; barcarolă (1). (<it. *gondoliera*)

gonеoclín, -ă *adj.* (despre hibrizi) cu caractere mai apropiate de ale unuia din părinți. (<fr. *gonéocline*, cf. gr. *gone*, urmaș)

gonfalón *s. n.* steag de război în evul mediu, cu partea liberă despicată (care reproducea stema posesorului, având însă de obicei axul longitudinal al reprezentărilor heraldice perpendicular pe lance). ● însemn al vechilor comune italiene sau al unor magistraturi din Italia (medievală). (<it. *gonfalone*)

gonfalonіér *s. m.* magistrat municipal al unor republici italiene din evul mediu, care purta steagul sau însemnele. (<it. *gonfaloniere*)

gonflá *vb.* **I.** *tr., intr.* a (se) umfla. **II.** *refl.* (despre materiale plastice, minerale, roci, cavități anatomice etc.) a-și mări volumul, a se umfla prin imbibarea cu un lichid. — *gonflare* s. f. (<fr. *gonfler*)

gonflábil, -ă *adj.* care se poate gonfla. (<fr. *gonflable*)

gonflánt *s. n.* substanță care are proprietatea de a fi absorbită de un material coloidal, provocînd umflarea acestuia. (<fr. *gonflant*)

gong *s. n.* instrument muzical de percuție originar din Asia, constînd dintr-un disc de metal ușor bombat, suspendat (de un cadru), care, lovit cu un ciocănel special, produce un sunet ca de clopot. (<fr., engl. *gong*<cuv. malaiez)

gongóric, -ă *adj.* (despre stil) pedant, prețios, pompos, afectat. (<fr. *gongorique*)

gongorísm *s. n.* manieră literară formalistă și eruditică, apărută în Spania la sfîrșitul sec. XVI, care se caracterizează prin abuz de imagini și întorsături de fraze pompoase, prin prețiozitate și afectare; cultism. v. euf u i s m, m a r i n i s m. (<fr. *gongorisme*, cf. *Luis de Gongora*, poet sp.)

goniatíți *s. m. pl.* cele mai vechi și mai primitive cefalopode din ordinul amonitidelor, care au trăit din devonian pînă în carbonifer. (<fr. *goniatites*, cf. gr. *gonia*, unghi)

gonidiál, -ă *adj.* referitor la gonidii. (<fr. *gonidial*)

gonídie *s. f.* celulă reproducătoare rezultată pe cale asexuală, la unele plante. (<fr. *gonidie*, cf. gr. *gone*, sămință)

gonidímiu *s. n.* celulă algală care intră în structura talului la licheni. (<lat., fr. *gonidimium*)

-gonie v. g o n o-.

gonіér *s. m.* specie de arbore exotic, gros, cu trunchiul curbat.

GONIO¹-, -gón *elem. comp.* „unghi". (<fr. *gonio-, -gone*, cf. gr. *gonia*)

gónio² *s. n. inv. instalație* ~ = instalație de radiorecepție sau de radioemisie, cu ajutorul căreia se determină poziția unei (aero)nave. (<fr. *gonio*)

goniográf *s. n.* aparat care, pe un tun antiaerian, dă deriva și corecțiile în direcție. (<fr. *goniographe*)

goniografíe *s. f.* desenare pe un plan a unghiurilor terestre reduse la orizont fără a le măsura. (<fr. *goniographie*)

goniométric, -ă *adj.* referitor la goniometrie. (<fr. *goniométrique*)

goniometríe *s. f.* **1.** ramură a geometriei care studiază relațiile dintre unghiurile formate de drepte și determină valoarea lor. **2.** tehnica măsurării unghiurilor pe teren. (<fr. *goniométrie*)

goniométru *s. n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor, folosit în navigație, în topografie etc. (<fr. *goniomètre*)

gonión *s. n.* unghi facial format din ramurile orizontale și cele verticale ale maxilarului inferior. (<fr. *gonion*)

gonioscóp *s. n.* instrument optic folosit în gonioscopie. (<engl. *gonioscope*)

gonioscopíe *s. f.* examen oftalmologic al unghiului cuprins între iris și cornee, cu ajutorul gonioscopului. (<fr. *gonioscopie*)

goniotomíe *s. f.* operație chirurgicală în caz de glaucom, prin care se vizualizează direct canalul Schlemm. (<engl. *goniotomy*)

gonită *s. f.* gonartrită. (<germ. *Gonitis*)

GONO-, -gón, -gonie *elem. comp.* „sămință", „naștere", „origine", „generație". (<fr. *gono-, -gone, -gonie*, cf. gr. *gone, gonos*, sămință)

gonocít *s. n.* celulă reproducătoare primordială din glandele sexuale esențiale. (<engl. *gonocyte*)

gonocóc *s. m.* microb specific blenoragiei. (<fr. *gonocoque*)

gonococemíe *s. f.* infectare a singelui datorată gonococului. (<fr. *gonococcémie*)

gonocócic, -ă *adj.* referitor la gonococi sau gonococie; produs de gonococ. (<*gonococ* + *-ic*)

gonococíe *s. f.* infectare a organismului de către gonococ. (<fr. *gonococcie*)

gonocórie, -ă *adj.* care prezintă gonocorism. (<fr. *gonochorique*)

gonocorísm *s. n.* condiția biologică a unei specii în care sexele sînt separate. (<fr. *gonochorisme*, cf. gr. *chorismos*, separație)

gonofór *s. m.* parte a receptaculului unei flori care poartă staminele și pistilul. (<fr. *gonophore*)

gonogenéză *s. f.* ansamblu de procese biologice care duc la formarea și la maturizarea organelor sexuale. (<fr. *gonogenèse*)

gonomérie *s. f.* organizare distinctă a cromozomilor materni și paterni în stadiul timpuriu al diviziunii oului. (<engl. *gonomery*)

gonoplásmă *s. f.* zonă internă a citoplasmei oogonului. (<fr. *gonoplasme*)

gonopód *s. n.* apendice modificat în organ copulator, la unele artropode mascule. (<fr. *gonopode*)

gonoreácție *s. f.* reacție serologică permițînd decelarea infectării organismului de gonococ. (<fr. *gonoréaction*)

gonorée *s. f.* blenoragie. (<fr. *gonorrhée*)

gonospór *s. m.* (*biol.*) spor rezultat prin diviziune reducțională. (<fr. *gonospore*)

gonotaxíe *s. f.* gonotropism. (<fr., lat. *gonotaxis*)

gonotropísm *s. n.* curbare a tubului polinic și deplasare a anterozoizilor în direcția organului reproducător femel; gonotaxie. (<fr. *gonotropisme*)

gonozográmă *s. f.* formulă a gonozomilor. (<fr. *gonosogramme*)

gonozóm *s. m.* cromozom care intervine în transmiterea sexualității, în determinarea sexului; alozom. (<fr. *gonosome*)

gopáe *s. n.* dans popular ucrainean, cu mișcări dinamice, vioaie, cu fandări și sărituri mari, interpretat mai ales de bărbați; melodia corespunzătoare. (<fr. *gopak*, ucr. *hopak*)

gordián *adj.* *nod* ~ = nod din Gordios, pe care nu l-a putut desface nimeni și pe care Alexandru cel Mare l-a tăiat cu sabia; *(fig.)* conjunctură, situație complicată, greu de rezolvat; *a tăia nodul* ~ = a rezolva energic, brutal, cu repeziciune o dificultate. (<fr. *gordien*)

góre *s. f.* rocă formată din tufuri sau cenuși andezitice alterate. (<fr. *gore*)

gorgónă *s. f.* 1. *(mil.)* monstru imaginat ca o femeie cu părul format din șerpi împletiți. ● motiv decorativ reprezentînd capul unui astfel de monstru. 2. animal celenterat din mările calde, care formează colonii arborescente de polipi. (<fr. *gorgone*, lat. *Gorgona*)

gorílă *s. f.* 1. cea mai mare maimuță antropoidă frugivoră și sălbatică, care trăiește în pădurile Africii ecuatoriale. 2. *(fam.)* gardă (1) unui personaj oficial, unui om de stat etc. (<fr. *gorille*, germ. *Gorilla*, gr. *gorillai*, oameni păroși, /2/ amer. *gorilla*)

gosipól *s. n.* substanță toxică din bumbacul crud, care, ingerată de animale, face să scadă digestibilitatea proteinelor din hrană.

gostát *s. n.* (în trecut) gospodărie agricolă de stat. (<*go*/spodărie/ + *stat*)

gótic, -ă 1. *adj.* referitor la goți, propriu goților. ○ *scriere* ~*ă* = scriere cu caractere colțuroase, apărută în apusul Europei în evul mediu; *roman* ~ = roman dezvoltat în Anglia în a doua jumătate a sec. XVIII, care cultiva interesul pentru istorie, pentru întîmplări misterioase, terifiante; *stil* ~ (și *s. n.*) = stil arhitectonic sau artistic, răspîndit în Europa în sec. XII—XVI, caracterizat prin construcții de proporții impunătoare, dar zvelte, cu arce și bolți ogivale, vitralii și multe sculpturi în piatră. II. *s. f.* limbă a unei traduceri a Bibliei (sec. IV) de către episcopul Ulfila pentru o comunitate creștină de limbă germanică. (<fr. *gothique*, lat. *gothicus*)

gotlandián, -ă *adj., s. n.* (din) perioada paleozoicului, considerată în trecut ca o diviziune superioară a silurianului, astăzi ca silurian propriu-zis. (<fr. *gothlandien*, cf. *Gotland*, insulă din Marea Britanie)

gour/gur/ *s. n.* depresiune adîncă de mici dimensiuni care se formează pe planșeul peșterilor prin apariția unor creste concreționare din calcar. (<fr. *gour*)

goúra *s. f.* porumbel mare, purtînd un moț ridicat, din Noua Guinee; porumbel evantai. (<fr. *goura*<cuv. indigen)

gourdă/gurd/ *s. f.* unitate monetară în Haiti. (<fr. *gourde*, cf. sp. *gorda*)

grában *s. n.* compartiment al scoarței terestre scufundat, mărginit de falii. (<germ. *Graben*)

gracíl, -ă *adj.* *(livr.)* delicat, subțire, fragil, plăpînd, firav. (<fr., it. *gracile*)

gracilitáte *s. f.* *(livr.)* însușirea a ceea ce este gracil; fragilitate, delicatețe. (<fr. *gracilité*)

grad[1] *s. n.* 1. unitate de măsură pentru diverse mărimi variabile (temperatură, presiune etc.). 2. unitate de măsură a unghiurilor, reprezentînd a 360-a parte dintr-un cerc. 3. *(mat.)* exponentul cel mai mare al necunoscutei unei ecuații sau maximul sumei exponenților necunoscutelor. 4. etalon, criteriu de apreciere. 5. treaptă, nivel, stadiu; fiecare dintre treptele unei ierarhii. ● loc ocupat de cineva în ierarhia instituției căreia îi aparține. 6. *(chim.)* valoare a mai multor mărimi considerate în raport cu o valoare de referință. ○ ~ *de comparație* = formă pe care o ia adjectivul sau adverbul pentru a arăta măsura în care un obiect prezintă o însușire în raport cu un alt obiect sau cu el însuși într-o altă împrejurare. (<fr. *grade*, lat. *gradus*, germ. *Grad*)

-grád[2] *elem. comp.* „mers", „treaptă". (<fr. *-grade*, cf. lat. *gradus*<*gradi*, a merge)

gradá *vb. I.* 1. a marca gradele, a împărți în grade. 2. *(mil.)* a acorda (cuiva) un grad; a gradua. 3. a mări sau a micșora treptat; a nuanța. — *gradáre* s. f. (<fr. *graduer*)

gradát, -ă *adj.* 1. exprimat în grade. ● care are o gradație; care are marcate gradele, unitățile de măsură. 2. treptat, progresiv, succesiv. 3. (și *s. m.*) (militar) care are un grad superior celui de soldat și inferior ofițerului. (<*grada*)

gradáție *s. f.* 1. creștere sau descreștere graduală, pe grade. 2. fiecare dintre semnele de pe scara gradată a unui aparat, instrument de măsurat etc.; diviziune; totalitatea acestor diviziuni. 3. figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă *(climax)* sau descendentă *(anticlimax)*, de la o idee la alta. 4. *(muz.)* trecere ușoară de la un ton la altul, de la o nuanță la alta etc. 5. grad de vechime în serviciu, care aduce cu sine creșterea retribuției. ● sumă cu care, după anumite state de serviciu, se mărește retribuția. — var. *gradațiune* s. f. (<fr. *gradation*, lat. *gradatio*)

gradațiúne *s. f.* v. gradație.

grádel *s. n.* țesătură albă de bumbac cu dungi în diagonală, întrebuințată pentru rufărie bărbătească. (<germ. *Gradel*)

gradén *s. n.* 1. treaptă înaltă la baza unui edificiu. 2. fiecare dintre treptele cu scaune sau cu bănci dintr-un amfiteatru, stadion etc. 3. *(geogr.)* denivelare de teren provenind din retragerea ghețarilor între o vale confluentă și una principală. (<fr. *gradin*, it. *gradino* <*grado*, treaptă)

gradiént *s. m.* 1. *(mat.)* variație pe unitatea de lungime a unei mărimi scalare. 2. variație a unui element meteorologic (temperatură, presiune) în funcție de distanță. ● mărime care indică creșterea medie a temperaturii spre centrul Pămîntului. 3. mărime variabilă a unor factori ecologici. (<fr. *gradient*)

gradír *s. n.* construcție folosită la răcirea apei din instalațiile energetice. (<germ. *Gradier*/werk/)

gradină *s. f.* daltă din oțel folosită în sculptură și pentru cioplirea elementelor de construcție decorative. (<it. *gradina*)

graduá *vb. tr.* a grada (2). — *graduáre* s. f. (<fr. *graduer*, lat. *graduare*)

graduál[1] *s. n.* 1. (în liturghia catolică) nume dat inițial unei cîntări responsoriale, devenită apoi cîntare solistică. 2. carte liturgică cuprinzînd, pe lîngă cîntările graduale (1), cîntările misei. (<it. *graduale*)

graduál[2], **-ă** *adj.* care crește sau scade treptat. (<it., lat. *graduale*, engl. *gradual*)

gradualism *s. n.* concepție potrivit căreia evoluția speciilor se desfășoară filetic, lent, continuu, prin generarea neîntreruptă de forme de tranziție, rezultînd în final specii noi. (<engl. *gradualism*)

gradualist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al gradualismului. (<engl. *gradualist*)

gradualitáte *s. f.* caracter gradual. (<*gradual* + *-itate*)

graf[1] *s. m.* conte german. (<germ. *Graf*)

graf[2] *s. n.* model matematic figural care permite vizualizarea și stabilirea ordinii logice a legăturilor dintre elementele componente ale unui sistem sau dintre operațiile și fazele unui proces. ○ *teoria ~urilor* = disciplină care studiază proprietățile topologice ale structurii grafurilor. (<fr. *graphe*, engl. *graph*)

GRAF[3]**(O)-, -gráf, -grafie** *elem. comp.* „scriere", „care scrie, înregistrează". (<fr. *graph(o)-*, *-graphe*, *-graphie*, cf. gr. *graphein*, a scrie)

grafém *s. n.* semn scris al unui sunet sau fonem; literă. (<fr. *graphème*)

grafemátic, -ă *adj.* referitor la grafem. (<fr. *graphématique*)

graffiti *s. n. pl.* inscripții, desene în culoare (roșie) de pe monumentele antice. ● *(curent)* inscripții zgîriate pe pereți. (<fr. *graffiti*)

grafiár *s. n.* etui în care se țineau stiletele, grafiurile etc. (<lat. *graphiarium*)

gráfic, -ă 1. *adj.* 1. referitor la metoda, la felul de a reprezenta (ceva) prin linii sau figuri. 2. referitor la modul cum se realizează tipografic o publicație. ○ *arte ~e* = tehnica reproducerii și a multiplicării sub formă de imprimate sau de cărți a originalelor scrise sau desenate. II. *s. n.* reprezentare schematică a raportului dintre mărimi variabile; diagramă. III. *s. f.* arta scrisului, a desenului fără culori și a celui tehnic. (<fr. *graphique*, lat. *graphicus*, gr. *graphikos*)

graficián, -ă *s. m. f.* cel care practică artele grafice. (<*grafic* + *-ian*)

grafíe[1] *s. f.* 1. mod de a scrie un cuvînt, un text; scriere. ● scris (al cuiva). 2. linia caracteristică a unui desen sau desenator. (<fr. *graphie*)

-grafie[2] v. g r a f[3](o)-.

grafism *s. n.* 1. redare în linii simple, grafice; simplitate; simplificare. ● manieră de a prezenta o imagine fotografică astfel încît liniile ei principale să se ordoneze după un ritm care îi dă echilibru și unitate. 2. *(livr.)* tendință de a da prioritate elementelor grafice într-o operă de artă. 3. *(muz.)* gen de compoziție contemporan în care partitura conține desene ce trebuie să sugereze interpreților improvizarea muzicii. (<fr. *graphisme*)

grafít *s. n.* carbon natural (în stare aproape pură) de culoare cenușie-închisă, cu luciu metalic, folosit la fabricarea minelor de creion, a creuzetelor refractare, ca lubrifiant, anticorosiv etc. (<fr. *graphite*)

grafitá *vb. tr.* 1. a acoperi cu grafit. 2. a transforma în grafit. ● a adăuga grafit. — *grafitáre* s. f. (<fr. *graphiter*)

grafític, -ă *adj.* care conține grafit. (<fr. *graphitique*)

grafitizá *vb. tr.* a separa grafitul din fontă prin cristalizarea directă în timpul răcirii acesteia sau prin descompunerea ulterioară cementitei. — *grafitizáre* s. f. (după germ. *graphitieren*)

grafitós, -oásă *adj.* care conține grafit. (<fr. *graphiteux*)

grafitóză *s. f.* pneumopatie profesională cauzată de inhalarea pulberilor de grafit. (<fr. *graphitose*)

gráfiu *s. n.* *(ant.)* instrument de scris în formă de cui. (<lat. *graphium*)

grafofób, -ă *adj., s. m. f.* (bolnav) de grafofobie. (<fr. *graphophobe*)

grafofobíe *s. f.* teamă patologică, fobia de a scrie; cheirofobie. (<fr. *graphophobie*)

grafofón *s. n.* fonograf care reproduce, de pe un cilindru pe care a fost imprimată, muzică, vocea omenească etc. (<fr. *graphophone*)

grafológ, -ă *s. m. f.* specialist în grafologie. (<fr. *graphologue*)

grafológic, -ă *adj.* referitor la grafologie. (<fr. *graphologique*)

grafologíe *s. f.* studiul particularităților scrisului cuiva, folosit în psihologie, medicină, criminalistică, în scopul identificării anumitor trăsături de caracter, autentificării unor documente, înscrisuri etc. (<fr. *graphologie*)

grafomán, -ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de grafomanie. ● reclamagiu. (<*grafomanie*)

grafomaníe *s. f.* impuls patologic de a scrie mult și fără rost; graforee. (<fr. *graphomanie*)

grafománt, -ă *adj., s. m. f.* specialist în grafomanție. (<it. *grafomante*)

grafomanție *s. f.* tehnică devinatorie care pretinde a descifra caracterul unei persoane și viitorul ei din analiza scrisului. (<it. *grafomanzia*)

grafométrie, -ă *adj.* referitor la grafometrie. (<fr. *graphométrique*)

grafométrie *s. f.* studiu comparativ al grafiilor, al grafismelor (pentru identificarea scrisului). (<fr. *graphométrie*)

grafométru *s. n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor pe 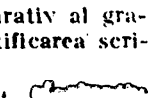 (<fr. *graphomètre*)

graforée *s. f.* grafomanie. (<fr.

grafoscopíe *s. f.* studiul caract 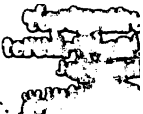 rale ale grafiei în scopul identificării (<fr. *graphoscopie*)

grafospásm *s. n.* spasm al musc 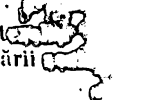 brațului și a mîinii care intervine în scrierii; crampa scriitorului. (<it. *gra*

grafoterapeút, -ă *s. m. f.* psihoterapeut care utilizează grafologia pentru recuperarea unor tulburări. (<fr. *graphothérapeute*)

grafoterapíe *s. f.* formă de psihoterapie care se bazează pe exerciții de scriere. (<fr. *graphothérapie*)

grafotipologíe *s. f.* tipologie fundată pe studiul scrisului. (<fr. *graphotypologie*)

gráf-plotter *s. n.* plotter. (<engl. *graf-plotter*)

grahám *s. n. pâine de* ~ = pâine dietetică nesărată, din făină integrală. (<germ. *Graham(brot)*)

gráifer *s. n.* 1. organ de lucru al mașinilor de ridicat și de transportat, format din două cupe mobile, destinate apucării materialului. ● excavator folosit pentru capacități mari. 2. vîrf ascuțit care formează ochiurile la mașinile de cusut fețe de încălțăminte. (<germ. *Greifer*)

gral *s. n.* piatră cu însușiri miraculoase, despre care se vorbește în legendele medievale. (<germ. *Gral*)

gralifórm, -ă *adj.* (despre plante) cu rădăcini aeriene proptitoare lungi, în formă de picioroange. (<lat. *gralliformis<grallae*, catalige)

gram[1] *s. n.* unitate de măsură a masei egală cu a mia parte dintr-un kilogram. ○ *~-forță* = unitate de măsură pentru forță egală cu a mia parte dintr-un kilogram-forță. (<fr. *gramme*, gr. *gramma*, greutate mică)

gram[2] *adj. colorație* ~ = metodă de laborator care constă în colorarea preparatelor bacteriene și care permite clasificarea microbilor în grampozitivi și gramnegativi. (<fr. *gram*, cf. *Gram*, bacteriolog dan.)

gramáj *s. n.* greutate exprimată în grame, pe care trebuie s-o aibă o parte dintr-un material. ● greutatea în grame pe metru pătrat a hîrtiei de papetărie. (<fr. *grammage*)

gramátic *s. m.* (în trecut) specialist în probleme de gramatică; autor de gramatici. (<lat. *grammaticus*)

gramatícal, -ă *adj.* referitor la gramatică, de gramatică. (<fr. *grammatical*, lat. *grammaticalis*)

gramaticalitáte *s. f.* proprietate a unei fraze de a fi conformă cu regulile gramaticale. (<fr. *grammaticalité*)

gramaticalizá *vb. tr., refl.* (despre cuvinte cu sens lexical) a (se) transforma în instrument gramatical, pierzîndu-și valoarea expresivă inițială. — *gramaticalizáre* s. f. (<fr. *grammaticaliser*)

gramátică *s. f.* 1. ansamblu de reguli privitoare la modificarea formelor cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții. 2. ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sistematic al tuturor elementelor constitutive ale unei limbi (structura gramaticală, formarea cuvintelor, vocabularul și fonetica); studiul structurii gramaticale a unei limbi (morfologia și sintaxa). 3. *(p. anal.)* ansamblu de reguli ale unei arte, tehnici sau științe. ● *(inform.)* mulțime finită de reguli care definesc un limbaj. (<lat. *grammatica*)

gramaticián, -ă *s. m. f.* specialist în gramatică. (<*gramatică* + *-ian*)

gramatíst *s. m.* învățător (care preda alfabetul) în școlile elementare din Grecia antică. (<fr. *grammatiste*, gr. *grammatistes*)

gramatístică *s. f. (livr.)* învățămîntul gramaticii elementare. (<it. *grammatistica*)

gramatologíe *s. f.* studiul scrisului (scrierii) ca limbaj. (<fr. *grammatologie*)

-grámă v. g r a m o-.

gramiéră *s. f.* balanță specială, în formă de sfert de cerc, folosită în industria hîrtiei și a celulozei la determinarea gramajului. (<*gram* + *-ieră*)

graminée *s. f. pl.* familie de plante fanerogame angiosperme cu inflorescență în formă de spic și cu tulpina păioasă. (<fr. *graminées*, cf. lat. *gramineus*, de iarbă)

GRAMINI-/GRAMINO- *elem. comp.* „graminee, erbacee". (<fr. *gramini-*, *gramino-*, cf. lat. *gramen*, *-inis*, iarbă)

graminícol, -ă *adj.* (despre paraziți) care trăiește pe graminee. (<fr. *graminicole*)

graminivór, -ă *adj.* care se hrănește cu iarbă. (<lat. *graminivorus*)

GRAMINO- v. g r a m i n i-.

graminologíe *s. f.* agrostologie. (<fr. *graminologie*)

gramnegatív *adj.* (despre preparate bacteriene) colorat în roșu. (<fr. *gramnégatif*)

GRAMO-, -grámă *elem. comp.* „scriere", „înregistrare", „literă". (<fr. *grammo-*, *-gramme*, cf. gr. *gramma*, desen, linie, literă)

gramofón *s. n.* aparat pentru reproducerea sunetelor imprimate pe discuri, prevăzut cu o diafragmă, un ac și o pîlnie acustică. v. f o n o g r a f. (<fr. *gramophone*)

gramólă *s. f.* dispozitiv pentru frămîntarea și omogenizarea mecanizată a aluatului. (<it. *gramola*)

gramopetál, -ă *adj.* cu petale având ornamentații de linii sau litere. (<lat. *grammopetalus*)

grampozitív *adj.* (despre preparate bacteriene) colorat în albastru-închis. (<fr. *grampositif*)

granát[1] *s. n.* silicat natural de calciu, fier, magneziu, aluminiu sau crom, cristalizat, de culoare roșie, din rocile eruptive, folosit ca piatră de șlefuit sau ca piatră prețioasă. (<germ. *Granat*)

granát[2] *s. m.* plantă erbacee aromatică cu frunze lobate și flori albe sau galbene. (<lat. *granatum*)

grandangulár *s. n. (cinem.)* obiectiv de filmare cu distanță focală scurtă, caracterizat printr-un unghi de cuprindere mare și profunzime de claritate ridicată; superangular. (<fr. *grand-angulaire*)

gránde *s. m.* nobil spaniol. (<sp. *grande*)

grandée *s. f. (mar.)* parîmă cusută pe marginea unei vele sau tenzi ca întăritură. (<engl. *grandee*)

GRANDI-/GRANDO- *elem. comp.* „mare, uriaș". (<fr. *grandi-*, *grando-*, cf. lat. *grandis*)

grandilocvént, -ă *adj.* (despre stil) plin de emfază, bombastic. (<fr. *grandiloquent*)

grandilocvénță *s. f.* folosire afectată de cuvinte sau fraze; stil bombastic, prețiozitate. (<fr. *grandiloquence*)

grandiós, -oásă *adj.* măreț, impunător, maiestuos. (<it. *grandioso*, fr. *grandiose*)

GRANDO- v. grandi-.

grandoáre *s. f.* însușirea de a fi grandios; măreție; strălucire, splendoare. (<fr. *grandeur*)

grandomán, -ă *s. m. f.* cel care suferă de grandomanie. (<*grandomanie*)

grandomanie *s. f.* mania de a se crede foarte important, de a-și acorda o importanță nejustificată. (<*grando-* + *-manie*[2])

GRANI-/GRANO- *elem. comp.* „grăunte, sămință". (<fr. *grani-*, *grano-*, cf. lat. *granum*)

grúnie *s. n.* macara pentru deplasarea unor greutăți pe verticală; troliu. (<germ. *Kranich*)

granifér, -ă *adj.* care poartă, produce semințe. (<fr. *granifère*)

granít *s. n.* rocă magmatică intruzivă, compactă, foarte dură, formată din șisturi cristaline de feldspat, cuarț și mică, folosită pentru pavaje, ca material de construcție etc. (<fr. *granit*)

granitic, -ă *adj.* de granit; ca granitul. (<fr. *granitique*)

granitizáre *s. f.* proces natural de formare a rocilor granitice. (după fr. *granitisation*)

granitoid, -ă *adj.* cu aspect de granit. (<fr. *granitoïde*)

granivór, -ă *adj.* (despre animale, păsări) care se hrănește cu semințe. (<fr. *granivore*)

granodiorít *s. n.* rocă magmatică, intruzivă, asemănătoare granitului, formată din cuarț, feldspat, biotit și hornblendă. (<fr. *granodiorite*)

granúl *s. n.* v. granulă.

granulá *vb. tr.* 1. a transforma în granule un material dur sau pulverulent. ● a presa nutrețuri combinate în prezența aburului, apei sau a melasei, în vederea obținerii unui produs sub formă de granule. 2. a reuni prin rostogolire sau a aglomera particulele unui minereu pulverulent în bucăți sferoidale sau cilindrice. — *granuláre* s. f. (<fr. *granuler*)

granulár, -ă *adj.* compus din mici granule; cu aspect de granule; granulos. (<fr. *granulaire*)

granularitáte *s. f.* stare a unui corp granular. ● ansamblu de caracteristici care definesc această stare. (<fr. *granularité*)

granulát[1] *s. n.* ansamblu de constituenți inerți (nisip, pietriș) ai mortarurilor și betoanelor. (<fr. *granulat*)

granulát[2]**, -ă** *adj.* 1. care prezintă granulații. 2. în formă de granule. (<fr. *granulé*)

granulatór *s. n.* utilaj folosit pentru granulare. (<fr. *granulateur*)

granulație *s. f.* 1. mic corpuscul caracteristic pentru anumite celule. ● mică tumoare rotundă care se formează pe suprafața membranelor seroase și mucoase în anumite afecțiuni. 2. structură a unui material granular, exprimată în procente de greutate. 3. aglomerare de mici granule. — var. *granulațiune* s. f. (<fr. *granulation*)

granulațiúne *s. f.* v. granulație.

granúlă *s. f.* 1. grăuncior (rotunjit) care intră în compunerea unui corp solid eterogen. 2. pilulă sferică sau ovoidă care conține substanțe medicamentoase în cantități mici. 3. *~le solare* = mici pete luminoase pe fotosfera Soarelui. — var. *granul* s. n. (<fr. *granule*, lat. *granulum*)

granulíe *s. f.* formă gravă de tuberculoză, caracterizată prin prezența de granulații în plămâni și în toate organele; tuberculoză miliară. (<fr. *granulie*)

granulín *s. n.* pământ decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor. (<fr. *granuline*)

granulít *s. n.* 1. rocă eruptivă cristalină asemănătoare cu gnaisul. 2. argilă artificială obținută prin arderea granulelor de argilă în cuptoare speciale, folosită ca material de construcții; gravelit. (<fr. *granulite*)

GRANULO- *elem. comp.* „granulă, granulație". (<fr. *granulo-*, cf. lat. *granulum*, grăuncior)

granulocít *s. n.* celulă care conține granulații în citoplasmă. (<fr. *granulocyte*)

granulocitár, -ă *adj.* referitor la granulocite, cu granulocite. (<fr. *granulocitaire*)

granulocitopenie *s. f.* granulopenie. (<fr. *granulocytopénie*)

granulocitóză *s. f.* creștere a numărului de granulocite din sânge. (<fr. *granulocytose*)

granulóm *s. n.* mic nodul cauzat de o inflamație cronică specifică (sifilis, tuberculoză etc.); plasmom. (<fr. *granulome*)

granulomatós, -oásă *adj.* de natura granulomului. (<fr. *granulomateux*)

granulomatóză *s. f.* boală caracterizată prin existența de granuloame. (<fr. *granulomatose*)

granulométric, -ă *adj.* referitor la granulometrie. ○ *diagramă ~ă* = reprezentare grafică a granulozității unui amestec mineral. (<fr. *granulométrique*)

granulometrie *s. f.* 1. determinare a granulozității materialelor granulare. 2. conținut procentual al diferitelor fracțiuni granulometrice care intră în componența unui sol. (<fr. *granulométrie*)

granulométru *s. n.* instrument folosit în granulometrie. (<fr. *granulomètre*)

granulopenie *s. f.* scădere a numărului granulocitelor din sânge; granulocitopenie. (<fr. *granulopénie*)

granuloplásmă *s. f.* zonă internă a citoplasmei în care sînt înglobați nucleul și ceilalți constituenți celulari. (<fr. *granuloplasme*)

granulós, -oásă *adj.* granular. (<fr. *granuleux*)

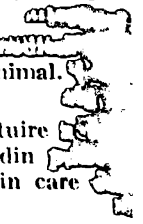

granuloterapie *s. f.* tratament prin injecții cu suspensie de cărbune animal. (<fr. *granulothérapie*)

granulozitáte *s. f.* felul de alcătuire a unui material mineral granular privit din punct de vedere al mărimii granulelor din care este format. (<fr. *granulosité*)

graofilíe *s. f.* atracție homosexuală a femeilor tinere către femei bătrîne. (cf. gr. *grays*, femeie bătrînă)

grápe-fruit *s. n.* v. grepfrut.

grapină *s. f.* **1.** *(mar.)* ancoră mică cu patru brațe. **2.** graifer (1) cu care se ridică piese mai grele. (<fr. *grappin*)

graptoliți *s. m. pl.* clasă de nevertebrate fosile, asemănătoare cu meduzele de astăzi, care pluteau liber pe suprafața mărilor siluriene. (<fr. *graptolithes*, cf. gr. *graptos*, gravat, sculptat)

graseiá *vb. intr. (livr.)* a pronunța velar sau uvular sunetul *r* (ca francezii din nord). — *grasciére* s. f. (<fr. *grasseyer*)

graserie *s. f.* poliedrie. (<fr. *grasserie*)

grasét *s. n.* regiune a membrului posterior la animale avînd ca bază anatomică rotula și părțile moi învecinate. (<fr. *grasset*)

gratáj *s. n.* **1.** zgîriere (cu unghiile proprii); scărpinătură. **2.** *(constr.)* răzuire. (<fr. *gratage*)

gratén *s. n.* **1.** preparat culinar acoperit cu pesmet și copt în cuptor. **2.** vas de bucătărie din faianță, rezistent la foc, în care se pregătesc preparatele care necesită o gratinare. (<fr. *gratin*)

gratificá *vb. tr.* a acorda o recompensă, o favoare. — *gratificáre* s. f. (<fr. *gratifier*, lat. *gratificare*)

gratificáție *s. f.* **1.** retribuție suplimentară acordată (la sfîrșitul anului) de unele unități economice lucrătorilor care s-au distins în muncă. **2.** *(psihiatr.)* obiect, gest, cuvînt destinat a satisface dorințele sau necesitățile bolnavului. — var. *gratificațiune* s. f. (<fr. *gratification*, lat. *gratificatio*<*gratificari*, a face plăcere cuiva, a dărui)

gratificațiúne *s. f.* v. gratificație.

gratinà *vb. tr.* a prepara un graten (1). — *gratináre* s. f. (<fr. *gratiner*)

grátis *adv.* fără plată, în mod gratuit. (<fr., lat. *gratis*)

gratitúdine *s. f.* recunoștință. (<fr. *gratitude*, lat. *gratitudo*)

gratuít, -ă *adj.* **1.** dat pe nimic, fără plată. **2.** *(fig.)* fără temei, inutil. (<fr. *gratuit*, lat. *gratuitus*)

gratuítate *s. f.* **1.** însușirea de a fi gratuit; *(concr.)* ceea ce se oferă în mod gratuit. **2.** *(fig.)* inutilitate, netemeinicie a unei acțiuni, a unei afirmații etc. (<fr. *gratuité*, lat. *gratuitas*)

gratulá *vb. tr., refl. (glumeț; ir.)* a (se) felicita. — *gratuláre* s. f. (<germ. *gratulieren*, it. *gratulare*, lat. *gratulari*)

gratulátie *s. f.* gratulare. — var. *gratulațiune* s. f. (<lat. *gratulatio*)

gratulațiúne *s. f.* v. gratulație.

grațiá *vb. tr.* a suspenda executarea pedepsei unui condamnat sau a o comuta în alta mai ușoară. — *grațiére* s. f. (<fr. *gracier*)

grátie **I.** *s. f.* **1.** drăgălășenie, gingășie, finețe, eleganță (în atitudini, în mișcări etc). ● *(pl.)* atitudini, cuvinte drăgălașe; *(ir.)* figuri, fețe. ● bunăvoință, favoare. ○ *a intra în ~ile cuiva* = a obține bunăvoința cuiva. **2.** har ajutor supranatural pe care divinitatea îl acordă oamenilor pentru a se mîntui. ○ *stare de ~* = creație poetică; poezie; ipostază, inspirație poetică. **3.** *lovitură de ~* = lovitură care aduce sfîrșitul, moartea. **4.** *(mit.)* fiecare dintre cele trei zeități care personifică grația și frumusețea feminină. **II.** *prep.* cu ajutorul, datorită, mulțumită. (<lat. *gratia*, it. *grazia*, /III/ fr. *grâce à*)

grațiós, -oásă **1.** *adj.* plin de grație, gingaș, fin, drăgălaș; elegant. **II.** *s. n.* categorie estetică, vizînd în mod special măiestria și ingeniozitatea execuției în toate domeniile artei, ușurința și mai ales naturalețea ei. (<lat. *gratiosus*, it. *grazioso*, fr. *gracieux*)

grațiozitáte *s. f.* *(ir.)* bunăvoință politicoasă; amabilitate. ● *(pl.)* nazuri, moșturi. (<lat. *gratiositas*, it. *graziosità*)

grau *s. n.* canal care traversează un cordon litoral, ce leagă o lagună de mare. (<fr. *grau*)

grav, -ă *adj.* **1.** care necesită o atenție deosebită, care poate avea urmări neplăcute; *(p. ext.)* important. ● (despre boli, răni) periculos. **2.** (despre oameni) serios, demn, sever; solemn, rigid. **3.** (despre voce, sunete, timbru) care aparține registrului de jos al scării muzicale; profund, de bas. **4.** *accent ~* = accent (`) care notează în unele limbi o vocală deschisă. (<fr. *grave*, lat. *gravis*)

gravá *vb. tr.* a săpa în piatră, lemn, metal etc. litere sau figuri, în special pentru a obține un clișeu grafic. — *graváre* s. f. (<fr. *graver*)

gráve **I.** *adv.* *(muz.)* grav, solemn; lent. **II.** *s. n.* piesă scrisă în acest tempo. (<it. *grave*)

gravélă *s. f.* calcul la rinichi sau la vezica urinară. (<fr. *gravelle*)

gravelít *s. n.* granulit (2). (după engl. *gravel*)

GRAVI- *elem. comp.* „greutate", „gravitație". (<fr. *gravi-*, cf. lat. *gravis*, greu, *gravitas*)

gravleonimetrie *s. f.* procedeu pentru determinarea greutății, a concentrației și dispersiei pulberilor din aer. (<*gravi-* + *conimetrie*)

gravíd, -ă **I.** *adj.* greu; *(p. ext.)* încărcat, plin de... **II.** *adj., s. f.* (femeie) însărcinată. (<fr. *gravide*, lat. *gravida*)

gravídic, -ă *adj.* referitor la gravidie. (<fr. *gravidique*)

gravídie *s. f.* stare a unei femei gravide; graviditate. (<fr. *gravidie*)

gravidísm *s. n.* ansamblul simptomelor care însoțesc graviditatea. (<fr. *gravidisme*)

graviditáte *s. f.* gestație; gravidie. (<fr. *gravidité*, lat. *graviditas*)

gravífic, -ă *adj.* referitor la gravitație. (<fr. *gravifique*)

gravimétric, -ă *adj.* referitor la gravimetrie. (<fr. *gravimétrique*)

gravimetrie *s. f.* **1.** ramură a geofizicii care studiază distribuția geografică a cîmpului gravitațional. **2.** măsurare a intensității gravitației. **3.** metodă de analiză chimică bazată pe determinarea cantității unui corp dintr-un amestec prin cîntărirea unui compus al său, insolubil și de compoziție cunoscută, obținut

prin acțiunea unui reactiv asupra amestecului. (<fr. *gravimétrie*)

gravímetru *s. n.* 1. instrument folosit în gravimetrie (2). 2. aparat pentru determinarea gradului de prăfuire a aerului din mină. (<fr. *gravimètre*)

gravitá *vb. intr.* 1. a tinde către un punct în virtutea legii gravitației. • (despre aștri) a se mișca în jurul astrului din care s-a desprins, fiind atras de acesta. 2. *(fig.)* a evolua în vecinătatea unui punct, a tinde într-o anumită direcție, a fi în jurul și sub influența cuiva. — *gravitáre* s. f. (<fr. *graviter*)

gravitáte *s. f.* însușirea de a fi grav; însemnătate, importanță excepțională. • seriozitate, severitate. (<fr. *gravité*, lat. *gravitas*, greutate)

gravitáție *s. f.* forță de atracție reciprocă a tuturor corpurilor, dependentă de masa acestora; atracție universală. ○ *cîmp de* ~ = spațiul în care un corp își exercită forța de gravitație asupra altor corpuri. — var. *gravitațiune* s. f. (<fr. *gravitation*, lat. *gravitatio*)

gravitațiónal, -ă *adj.* de gravitație. (<fr. *gravitationnel*)

gravitațiúne *s. f.* v. gravitație.

gravitón *s. m.* particulă ipotetică, socotită a fi cuanta cîmpului de gravitație. (<fr., engl. *graviton*)

gravór *s. m.* specialist în arta gravurii. (<fr. *graveur*)

gravúră *s. f.* 1. arta de a grava; gravare. 2. gen al graficii în care imaginea este obținută prin reproducerea ei după o placă pe care a fost gravat desenul. 3. placă pe care este gravată o imagine pentru reproducere. 4. imagine obținută prin gravare; stampă. (<fr. *gravure*)

grazioso/-ți-ó-zo/ *adv.* *(muz.)* cu grație, elegant. (<it. *grazioso*)

greá *vb. tr.* a instala greementul unei nave. — *greáre* s. f. (<fr. *gréer*)

grec, greácă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Grecia. II. *adj.* care aparține Greciei sau populației ei. ○ *arta* ~ = arta dezvoltată în Grecia continentală și insulară, pe coastele Asiei Mici, pe baza artei egeene și a asimilării unor elemente din arta Orientului și a Egiptului. • *(s. f.)* limbă indo-europeană vorbită în Grecia. (<fr. *grec, grecque*, lat. *graecus*)

grecánic, -ă *adj.* *(livr.)* de tradiție și de uz grecesc. • grecesc, grec impur. (<lat. *graecanicus*)

grecism *s. n.* 1. cuvînt, expresie împrumutate din limba greacă, încă neadaptate. 2. influența limbii și culturii grecești asupra altei limbi și culturi. (<fr. *grécisme*)

grecítate *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este grecesc. 2. lumea grecească. (<fr. *grécité*)

grecizá *vb. tr., refl.* a face pe cineva să-și însușească, a-și însuși limba, obiceiurile etc. grecilor; a (se) asimila grecilor. — *grecizáre* s. f. (<fr. *gréciser*)

gréco *s. n.* motiv ornamental inspirat de la grecii antici, folosit ca bordură în țesături de mobilă, la fețe de masă, covoare etc. (<fr. *grecque*, it. *greca*)

greco-latín, -ă *adj.* referitor deopotrivă la greci și la latini. (<fr. *gréco-latin*)

grecomán, -ă *s. m. f.* admirator fanatic al grecilor. (<fr. *grécomane*)

grecománie *s. f.* mania de a imita obiceiurile și limba grecilor. (<fr. *grécomanie*)

greco-román, -ă *adj.* 1. referitor la civilizația grecilor și a romanilor. 2. *lupte* ~e = varietate de lupte care nu admit prinderea decît de sub centură și exclud loviturile folosite la judo sau catch. (<fr. *gréco-romain*)

gréculus *s. m.* *(ant.)* denumire dată filozofilor și literaților pedanți în Roma antică. (<lat. *graeculus*)

gréder *s. n.* mașină de nivelat pămîntul și de scormonit piatra de pe șosele, prevăzută cu o lamă și o serie de scarificatoare. (<engl. *grader*)

greément *s. n.* ansamblul arborilor, velaturii și manevrelor de la bordul unei nave. (<fr. *gréement*)

green/grin/ *s. n.* peluză, loc semănat cu gazon pentru jocul de tenis sau golf. (<engl. *green*)

greenpeace /grinpis/ *s.n.* mișcare ecologistă și pacifistă fundată la Vancouver în 1971. (<engl. *greenpeace*)

grefá *vb. tr.* 1. a transplanta o grefă[2]. 2. *(fig.)* a introduce, a insera. — *grefáre* s. f. (<fr. *greffer*)

grefábil, -ă *adj.* care poate fi grefat. (<fr. *greffable*)

gréfă[1] *s. f.* secretariat al unei instanțe judecătorești. (<fr. *greffe*)

gréfă[2] *s. f.* fragment de țesut sau organ transplantat; grefon. (<fr. *greffe*)

grefiér *s. m.* funcționar judecătoresc care întocmește, comunică și păstrează actele de procedură, consemnează dezbaterile și ședințele de judecată etc. (<fr. *greffier*)

grefón *s. n.* grefă[2]. (<fr. *greffon*)

gregár, -ă I. *adj.* (despre animale, plante) care trăiește în cete, în grupuri compacte. ○ *(fig.) spirit* ~ = spirit de turmă, atitudine de supunere oarbă. II. *s. m.* 1. membru al unei fracțiuni politice, al unei organizații, lipsit de orice inițiativă autonomă. 2. *(ciclism)* cel care se sacrifică în folosul rutierului-vedetă în cursele profesioniste pe șosea. (<fr. *grégaire*, lat. *gregarius*)

gregarísm *s. n.* stare, spirit gregar. • concepție potrivit căreia tendința unor specii de a se aduna în turme, hoarde, inclusiv în grupuri umane, s-ar explica prin existența unui spirit gregar. (<fr. *grégarisme*)

gregorián *adj.* 1. (despre modificări liturgice) introdus de papa Grigore I, în sec. VII. ○ *cînt* ~ = cînt liturgic al bisericii romano-catolice, codificat de către papa Grigore I; *rit* ~ = schimbări introduse în liturghie de papa Grigore I. 2. *calendar* ~ = calendar întocmit în 1582 din ordinul papei Grigore al XIII-lea. (<fr. *grégorien*)

greisen/grái-zăn/ *s. n.* rocă granuloasă, alcătuită din cuarț și mică, formată prin transformarea granitului sub acțiunea soluțiilor magmatice reziduale. (<germ. *Greisen*)

greisenificáre *s. f.* fenomenul de formare a greisenului. (<*greisen* + *-ifica*)

grej I. *s. n.* fir de mătase naturală, neprelucrată. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoarea firului de mătase naturală. (<fr. *grège*)

gremíál *s. n.* bucată de stofă care se pune pe genunchii unui prelat catolic cînd stă pe scaun în timpul slujbei. (<fr. *grémial*)

grémiu *s. n. (fig.)* sin. interior. (<lat. *gremium*)

gren *s. n. (met.)* furtună locală, bruscă și de scurtă durată, însoțită uneori de ploaie, grindină sau ninsoare. (<fr. *grain* /de vent/)

grená *adj. inv., s. n.* (de) culoarea granatului[1]; roșu-închis. (<fr. *grenat*)

grenadá *vb. tr.* a ataca cu grenade (submarinele aflate în imersiune). (<fr. *grenader*)

grenádă *s. f.* 1 proiectil exploziv care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special. 2. obiect cilindric (cu miner), imitînd grenada (1), folosit în atletica ușoară la probele de aruncare. (<fr. *grenade*)

grenadiér *s. m.* (în trecut în unele țări) 1. soldat însărcinat să arunce grenade. 2. soldat dintr-o unitate de elită a infanteriei, în unele țări. (<fr. *grenadier*, germ. *Grenadier*)

grenadínă *s. f.* I. 1. fir de mătase naturală foarte rezistent și mat, întrebuințat pentru dantele și franjuri. 2. țesătură subțire pentru rochii de vară, pentru perdele etc. II. sirop făcut cu zeamă de rodie. (<fr. *granadine*)

grep *s. n.* v. grepfrut.

grépfrut I. *s. m.* pom fructifer din regiunile calde, cultivat pentru fructele sale galbene și cu gust acru-amărui, mai mari decît portocala; pamplenus. II. *s. n.* fructul acestui pom. — var. *grep* s. n. —scris și *grape-fruit* s. n. (<engl. *grape-fruit*)

gresá *vb. tr.* a unge piesele (care se freacă) ale unui mecanism. —*gresáre* s. f. (<fr. *graisser*)

gresáj *s. n.* gresare. (<fr. *graissage*)

gresór, -oáre I. *s. n.* dispozitiv pentru gresarea pieselor în frecare ale unui mecanism. II. *s. m. f.* muncitor care efectuează operații de gresare. (<fr. *graisseur*)

grevá *vb. tr.* 1. a încărca o proprietate cu ipoteci, un buget cu cheltuieli. 2. *(fig.)* a împovăra. — *greváre* s. f. (<fr. *grever*)

grévă *s. f.* formă organizată de luptă a salariaților constînd din încetarea colectivă, parțială sau totală, a activității, cu scopul de a determina satisfacerea unor revendicări economice, sociale sau politice. ○ ~ *generală* = grevă care cuprinde toate unitățile dintr-o ramură industrială, dintr-un oraș, dintr-o țară etc.; ~ *de tip japonez* = grevă a salariaților care se face publică prin arborarea unei brasarde la brațul fiecărui salariat, fără a recurge la încetarea lucrului; ~*a foamei* = refuz de a mînca, folosit ca manifestare de protest politic. (<fr. *grève*, cf. *Place de la Grève*, loc în Paris unde se adunau șomerii pentru a fi angajați)

grevíst, -ă I. *s. m. f.* participant la o grevă. II. *adj.* referitor la grevă. (<fr. *grévisle*)

greyhound/grei-háund/ *s. m.* levrier de curse. (<engl. *greyhound*)

grezós, oásă *adj.* de natura gresiei, care conține gresie. (<fr. *gréseux*)

gri *adj. inv., s. n.* (de) culoare cenușie. (<fr. *gris*)

grilá *vb. tr. (livr.)* a frige expunînd la o flacără, la jar etc. (<fr. *griller*)

griddimétru *s. n.* aparat compus dintr-un undametru cu absorbție și un oscilator calibrat în frecvență. (<engl. *grid-dipmeter*)

-grif *elem. comp.* „enigmă". (<fr. *-griphe*, cf. gr. *griphos*).

grifá *vb. tr.* a marca arborii cu ajutorul grifei. — *grifáre* s. f. (<fr. *griffer*)

grifáj *s. n.* grifare. (<fr. *griffage*)

grifă *s. f.* 1. instrument pentru marcarea arborilor (prin zgîriere pe coajă). 2. piesă metalică în formă de gheară dublă, care, în aparatele de luat vederi cinematografice, imprimă filmului o mișcare intermitentă. 3. poziție patologică a mîinii sau a piciorului, amintind de gheara de grifon (1). 4. ornament constituit din motive florale, geometrice, gheare și capete de animale, folosit în stilurile romanic și gotic. (<fr. *griffe*)

grifón *s. m.* 1. *(mit.)* monstru cu corp de leu înaripat, cu cap și gheare de vultur. ● motiv decorativ reprezentînd un astfel de monstru. 2. pasăre răpitoare din țările calde, mare, asemănătoare vulturului, cu corpul aproape pleșuv și gîtul îmbrăcat într-un guler de pene. 3. specie de cîine de vînătoare cu păr lung și aspru, cu barbă și mustăți bogate. (<fr. *griffon*)

grifoná *vb. intr. (rar)* a scrie necitet; a mîzgăli. — *grifonáre* s. f. (<fr. *griffonner*)

grifonáj *s. n.* tulburare a expresiei grafice caracterizată prin transformarea scrisului într-o mîzgălitură, la oligofreni și demenți. (<fr. *griffonnage*)

grifóză *s. f.* creștere anormală a unghiei, prin care aceasta se curbează către vîrf. (<fr. *griffose*)

gril *s. n.* 1. grătar (pentru fripturi). 2. friptură la grătar. (<engl. *grill*, fr. *gril*)

griláj *s. n.* împrejmuire din panouri de vergele metalice sau de lemn ori din plasă de sîrmă. (<fr. *grillage*)

grilă *s. f.* 1. panou format dintr-o rețea de gratii paralele care se așază la o deschidere (ușă, fereastră, vitrină, cazemată etc.). 2. electrod al unei lămpi de radio, în formă de sită. 3. aparat de ochire a obiectivelor aeriene. 4. carton perforat care permite cifrarea și descifrarea mesajelor, a caracterelor alfanumerice și corectarea la examene. 5. *(p. anal.)* desen în pătrățele pentru cuvinte încrucișate. 6. repartiție orară a emisiunilor de radio și televiziune. 7. *(pl.)* prăjituri preparate din cocă și miere, în formă de grilă (1). 8. zăbrelele vizierei unui coif. (<fr. *grille*)

grill-room/gril-rum/ *s. n. inv.* local cu unul sau mai multe grătare, avînd ca specific pregătirea fripturilor. (<engl. *grill-room*)

grilú *s. m. (rar)* greier. (<fr. *grillon*, lat. *grillus*)

grimá *vb. tr., refl.* a (se) machia pentru scenă. — *grimáre* s. f. (<fr. *grimer*)

grimasánt, -ă *adj.* care face grimase. (<fr. *grimaçant*)

grimásă *s. f.* strîmbătură, schimonoseală a feței. (<fr. *grimace*)

grímă *s. f.* totalitatea mijloacelor cosmetice folosite de actori pentru a se machia; machiaj. (<fr. *grime*)

grimér, -ă *s. m. f.* v. grimeur.

grimeur,-ă/-mŏr/ *s. m. f.* specialist în machiaj; machior. — var. *grimer*, *-ă* s. m. f. (<rus. *grimior*)

grimoár *s. n.* **1.** *(livr.)* formular care cuprinde formule magice de vrăjitorie. **2.** *(fig.)* discurs obscur; carte, scrisoare ininteligibilă. (<fr. *grimoire*)

grimón *s. n.* culoare de machiaj, solidă, în formă de baton subțire. (<fr. *grimon*)

grimpánt, -ă *adj.* (despre plante) cățărător. (<fr. *grimpant*)

gringo *s. m.* argentinian de origine europeană. ● *(p. ext.;* pentru indigenii din America) american (adică alb). (<sp. *gringo*)

grinotá *vb. tr.* a decupa o tablă cu ajutorul unui poanson, cu care se dau găuri alăturate de-a lungul unui contur. — *grinotáre* s. f. (<fr. *grignoter*)

grinotát *s. n.* grinotare. (<*grinota*)

griót *s. m.* poet-cîntăreț ambulant în Africa occidentală, căruia i se atribuie adesea puteri supranaturale. (<fr. *griot*)

gripá *vb.* **I.** *tr., refl.* (despre motoare, organe de motor) a (se) bloca în timpul funcționării din cauza unei ungeri defectuoase, a unei răciri insuficiente etc. **II.** *refl.* a se îmbolnăvi de gripă. — *gripáre* s. f. (<fr. *gripper*)

gripál, -ă *adj.* referitor la gripă, datorat gripei. (<fr. *grippal*)

grípă *s. f.* boală epidemică infecțioasă manifestată mai ales prin febră, afecțiuni respiratorii și dureri musculare; influență (3). (<fr. *grippe*)

-gripnie *elem. comp.* „somn, somnolență". (<fr. *-grypnie*, cf. gr. *grypnos*)

gripóză[1] *s. f.* încovoiere a unghiilor, în cașexie. (<fr. *grypose*)

-gripóză[2] *elem. comp.* „încovoiere, arcuire, chircire". (<fr. *-grypose*, cf. gr. *gryposis*)

grisaí /-zái/ *s. n.* pictură monocromă în camaieu gri, care imită efectele sculpturii. (<fr. *grisaille*)

grisеofulvínă *s. f.* substanță cu acțiune antibiotică împotriva ciupercilor, în special a celor care parazitează pielea. (<fr. *griséofulvine*)

grisína *s. f* produs alimentar din făină cu diverse adaosuri, în formă de bastonaș. (<it. *grissino*)

grizá *vb. tr., refl. (livr.; fam.)* a (se) ameți de băutură, a (se) îmbăta (ușor). — *grizáre* s. f. (<fr. *griser*)

grizétă *s. f.* tînără lucrătoare sau vînzătoare cochetă, ușuratică. (<fr. *grisette*)

grizonánt, -ă *adj.* (despre păr) care începe să încărunțească; sur. (<fr. *grisonnant*)

grizú *s. n.* amestec natural de metan și de alte hidrocarburi gazoase, inflamabil și detonant, care se formează mai ales în minele de cărbuni. (<fr. *grisou*)

grizumetríe *s. f.* metodă de determinare a procentului de grizu în aerul dintr-o mină; grizuscopie. (<fr. *grisoumétrie*)

grizumétru *s. n.* aparat folosit în grizumetrie. (<fr. *grisoumètre*)

grizunítă *s. f.* exploziv antigrizutos pe bază de azotat de amoniu. (<fr. *grisounite*)

grizuscóp *s. n.* aparat care arată dacă procentul de grizu din atmosfera unei exploatări subterane a atins limita periculoasă. (<fr. *grisouscope*)

grizuscopíe *s. f.* grizumetrie. (<fr. *grisouscopie*)

grizutítă *s. f.* exploziv antigrizutos pe bază de săruri hidratate și nitroglicerină. (<fr. *grisoutite*)

grizutós, -oásă *adj.* care conține grizu. (<fr. *grisouteux*)

grízzly *s. m.* rasă de urs brun din America de Nord, de talie mare, carnivor și agresiv. (<amer. *grizzly*)

grob, -ă *adj. (livr.)* grobian. (<germ. *grob*)

grobián, -ă *adj.* prost crescut, mitocan, mojic, grosolan; grob. (<germ. *grobian*)

grobianísm *s. n. (rar)* faptă, atitudine grobiană. (<*grobian* + *-ism*)

grog *s. n.* băutură reconfortantă preparată din rom, brandy sau whisky, apă fierbinte, zahăr și lămîie, care se servește caldă. (<engl., fr. *grog*)

groggy/gró-ghi/ *adj. inv.* (despre un boxer) amețit în urma loviturilor puternice primite; *(p. ext.)* luat prin surprindere, care și-a pierdut cumpătul, derutat. (<engl. *groggy*)

grogrénă *s. f.* panglică textilă folosită în croitorie pentru întăriturí, finisaje etc. (<fr. *gros-grain*)

grom *s. m. (livr.)* lacheu. (<engl. *groom*)

grop *s. n.* colet (mic) conținînd valută străină, cecuri în monedă străină, valori mobiliare, efecte publice etc. (<it. *groppo*)

grosiér, -ă *adj.* **1.** lipsit de educație, de cultură, de maniere; grosolan; ordinar. ● *(fig.)* trivial. **2.** (despre nutrețuri fibroase; și *s. n. pl.*) cu conținut mare de celuloză (paie, pleavă de cereale, coceni de porumb, vrejuri de leguminoase etc.). (<fr. *grossier*)

grosisméntul *s. n.* raportul unghiurilor sub care se vede același obiect cu un instrument optic și cu ochiul liber. (<fr. *grossissement*)

grosolán, -ă *adj.* **1.** nepolitícos, necioplit. **2.** insuficient prelucrat, brut. (<it. *grossolano*)

gros-plán *s. n. (cinm.)* cadru reprezentînd un detaliu, o parte dintr-un personaj etc. (<fr. *gros plan*)

grósso módo *loc. adv.* sumar, în linii mari, în general. (<lat. *grosso modo*)

grosulár *s. n.* granat calcic, aluminos, galben, verde, brun sau roșu, întîlnit în rocile metamorfice. (<fr. *grossulaire*)

grótă *s. f.* peșteră; cavernă (1). (<fr. *grotte*, it. *grotta*)

grotésc, -ă **I.** *adj.* de un comic exagerat; caraghios, nenatural; ciudat, bizar. **II.** **1.** categorie estetică reflectînd realitatea, sublimului, în forme fantastice, bizare, oase. **2.** gen de ornamentație de origine reîntrodus în epoca Renașterii, pictură sau sculptură decorativă cu fi teşti. **3.** literă de tipar fără picioruşe, din combinații cu arce și segmente de

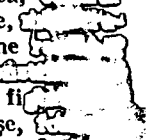

III. *s. f. (teatru)* gen de comedie. (<fr. *grotesque*, it. *grottesco* < *grotta*, peșteră)

grototerapie *s. f.* metodă de tratament prin menținerea bolnavului în grote, în anumite condiții de temperatură, umiditate, ionizare etc. (<*grotă* + *-terapie*[2])

ground/gráund/ *s. n.* 1. teren gazonat pe care se practică un sport. 2. *(muz.)* basso ostinato. (<engl. *ground*)

grozámă *s. f.* mic arbust cu tulpina articulată, cu frunze alterne și flori galbene, dispuse în racem. (după germ. *Grausen*)

grúe *s. f.* 1. macara întrebuințată la încărcarea și descărcarea navelor. 2. *(cinem.)* suport mobil care poartă camera de luat vederi și pe operator, pentru înregistrarea unor imagini în mișcare. (<fr. *grue*)

gruiformes *s. f. pl.* ordin de păsări care trăiesc pe malurile apelor și pe cîmpie, cu corpul comprimat lateral, cu gîtul și picioarele lungi, cuprinzînd cocorii, dropiile, cîrsteii etc. (<fr. *gruiformes*, cf. lat. *grus, gruis*, cocor)

grund *s. n.* 1. primul strat de material care se aplică pe suprafața unui corp sau a unei piese ce urmează a fi vopsite. ● strat de vopsea albă care se întinde pe o pînză înainte de a o picta. 2. strat de mortar aplicat direct pe zidărie, peste care se aplică tencuiala propriu-zisă. (<germ. *Grund*)

grup *s. n.* 1. ansamblu de persoane, de obiecte, de fenomene sau de noțiuni cu însușiri asemănătoare: ceată. ○ ~ *social* = colectivitate de indivizi între care există relații sociale determinate, se supun acelorași norme de comportament și urmăresc un țel comun; ~ *de armate* = mare unitate operativ-strategică alcătuită din mai multe armate. 2. *(mat.)* mulțime în care se definește o lege de compunere care asociază la orice pereche de elemente ale sale un alt element. 3. ansamblu de piese mecanice etc. reunite din punctul de vedere al caracteristicilor principale sau funcțional. ○ ~ *sanitar* = încăpere prevăzută cu closet, chiuvetă etc. (<fr. *groupe*)

grupá *vb. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) reuni în grup. (<fr. *grouper*)

grupáj *s. n.* așezare sistematică pe categorii; ansamblu, grup (de știri, scrisori etc.). (<fr. *groupage*)

grupál, -ă *adj.* referitor la grup. (<*grup* + *-al*)

grupáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) grupa și rezultatul ei. 2. grup de persoane unite prin idei, concepții, interese comune. ● *(mil.)* întrunire temporară de subunități, unități sau mari unități diferite, sub o comandă unică, în vederea unei misiuni de luptă. 3. ansamblu de atomi legați între ei, a căror prezență în molecula unei substanțe determină o funcție chimică. (<*grupa*)

grúpă *s. f.* 1. mic colectiv de oameni subordonați unor forme organizatorice mai largi. ● *(mil.)* cea mai mică subunitate de instrucție și luptă. ● unitate administrativă dintr-o întreprindere sau instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. 2. subdiviziune în științele naturii, alcătuită din elemente care prezintă caractere comune. ● *(chim.)* fiecare dintre cele nouă subîmpărțiri ale sistemului periodic, cuprinzînd elemente cu proprietăți asemănătoare. ○ ~ *sanguină* = fiecare dintre cele patru categorii în care se poate clasifica sîngele, după însușirile antigenice condiționate genetic. 3. subdiviziune în cadrul sistemului morfologic cuprinzînd elemente cu trăsături comune. 4. totalitatea depozitelor sedimentare formate în timpul unei ere geologice. (<fr. *groupe*)

grupét *s. n.* *(muz.)* ornament melodic (notat prin semnul ~ plasat deasupra unei note) constînd din execuția a patru sunete într-o singură măsură (împreună cu sunetul principal). (<it. *gruppetto*)

grupúșeni *s. n. (fam., peior.)* grup foarte mic, neînsemnat. (<fr. *groupuscule*)

grus *s. n.* piatră tare sfărîmată mărunt, pentru îmbrăcarea șoselelor. (<germ. *Grus*)

gruyère/grü-iér/ *s. n.* brînză fermentată, de rețetă franceză, cu scoarța tare, varietate de șvaițer. (<fr. *gruyère*, cf. *Gruyère*, regiune în Elveția)

guanáco *s. m. inv.* specie de lamă sălbatică din Anzii chilieni. (<fr., sp. *guanaco* < cuv. quechua)

guanidină *s. f.* substanță organică solidă, care se găsește în natură în aminoacizi. (<fr. *guanidine*)

guanidinemie *s. f.* prezența guanidinei în sînge. (<fr. *guanidinémie*)

guanidinurie *s. f.* prezența guanidinei în urină. (<fr. *guanidinurie*)

guanină *s. f.* bază azotată purinică din structura acizilor nucleici. (<fr. *guanine*)

guáno *s. m.* 1. rocă sedimentară fosfatică, formată prin acumularea excrementelor și a resturilor unor păsări marine, folosită ca îngrășămînt agricol natural. 2. îngrășămînt preparat din deșeurile industriei de prelucrare a cărnii. (<fr., sp. *guano* < cuv. quechua)

guaraná *s. f.* 1. liană care crește în Brazilia. ● pastă preparată din semințele de guarana (1), folosită ca antinevralgic și astringent în tratamentul dizenteriei. 2. chitară folosită în țările Americii de Sud. (<fr. *guarana* < cuv. braz.)

guaráni I. *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unei populații indiene din Paraguay. ● *(s. f.)* limbă indiană a acestei populații. II. *s. m.* unitate monetară în Paraguay. (<sp. *guarani*)

guardamán *s. n. (mar.)* apărătoare de mînă alcătuită dintr-o brățară din piele, folosită la cusutul velelor, avînd între degetul mare și podul palmei un mic disc metalic cu care se împinge acul. (<it. *guardamano*)

guásca *s. f.* tip de muzică folclorică a populațiilor (columbiene) din regiunea munților Anzi, amintind pe alocuri de stilul country, care a căpătat, în timp, un caracter urban, de muzică ușoară. (<sp. *guasca*)

guașă *s. f.* 1. culoare obținută dintr-un amestec de pigmenți minerali cu gumă arabică și miere, folosită în pictură. 2. tablou executat în guașă (1). (<fr. *gouache*)

gudrón *s. n.* lichid uleios vîscos, negru sau brun, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, ale cărbunelui etc. (<fr. *goudron*)

gudroná *vb. tr.* a acoperi cu gudron (o șosea, un obiect) pentru a impermeabiliza, a feri de putrezire. — *gudronáre* s. f. (<fr. *goudronner*)

gudronáj *s. n.* gudronare. (<fr. *goudronnage*)

gudronatór *s. n.* mașină de lucru pentru gudronarea șoselelor. (<rus. *gudronator*)

guelfi *s. m. pl.* partizani ai unei fracțiuni politice din Italia feudală (sec. XII—XV), formată din păturile comerciale și meșteșugărești care sprijineau pe papi împotriva împăraților germani și a ghibelinilor. (<it. *guelfo*, cf. *Guelfo al IV-lea*, duce al Bavariei, capul familiei Welf)

guelfism *s. n.* politica și ideologia guelfilor. (<it. *guelfismo*)

guesdism /ghe-dism/ *s. n.* orientare marxistă și patriotică dată socialismului de Joules Guesde. (<fr. *guesdisme*, cf. *Joules Guesde*, militant socialist fr.)

guesdist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al guesdismului. (<fr. *guesdiste*)

guest-star/ghest-stár/ *s. n.* actor invitat într-un spectacol. (<engl. *guest-star*)

guidónic, -ă *adj.* (despre un sistem de notație muzicală) bazat pe existența unui portativ. (<germ. *guidonisch*, cf. *Guido d'Arezzo*, călugăr benedictin it.)

guignol /ghi-niól/ *s. n.* *(rar)* 1. marionetă. 2. teatru de marionete. 3. *(fig.)* paiață, om ridicol. (<fr. *guignol*)

guillemótă/ghi-/ *s. f.* pasăre palmipedă asemănătoare pinguinului, cu ciocul drept și lung, care își face cuibul pe coastele arctice. (<fr. *guillemot*)

guinée *s. f.* veche monedă de aur engleză, care valora 21 de șilingi. (<engl. *guinea*, fr. *guinée*)

guipúră *s. f.* v. ghipură.

guira *s. f.* pasăre înrudită cu cucul, care trăiește în America de Sud, mai mult pe sol, clocindu-și singură ouăle și crescindu-și puii. (<lat. *guira*)

gujón *s. n.* 1. tijă filetată în același sens pe toată lungimea sa sau numai la cele două capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese. 2. bară de oțel îngropată în stratul de rezistență al unei îmbrăcăminți rutiere din beton, așezată paralel cu axa drumului la rosturile transversale de dilatație ale planșelor. 3. piesă îngropată în zidărie pentru a permite fixarea prin cuie sau șuruburi a tocului unei uși ori ferestre; diblu, ghermea. (<fr. *goujon*)

gúlag *s. n.* lagăr de muncă forțată în fosta U.R.S.S. (<rus. *gulag*< *g*/lavnoje/ *u*/pravlenie/ *lag*/erej/, direcția principală a lagărelor de muncă)

gúlden *s. m.* unitatea monetară a Olandei; florin (2). (<fr. *gulden*)

gulét *s. n.* 1. trecere îngustă printr-un țărm stîncos, în aval sau în amonte de un golf. 2. porțiune de vale îngustă. (<fr. *goulet*)

gumá *vb. tr.* 1. a aplica un strat de gumă sau de cauciuc pe suprafața unui obiect. 2. a aplica un strat de clei, de lipici, pe dosul unei etichete, mărci poștale etc. — *gumáre* s. f. (după fr. *gommer*)

gumáj *s. n.* gumare. (după fr. *gommage*)

gúmă *s. f.* 1. substanță vîscoasă secretată de unele plante sau obținută sintetic, care se întărește în contact cu aerul, cu diverse întrebuințări în industrie. 2. bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau de cerneală lăsate pe hîrtie; radieră. ○ ~ *de mestecat* = bomboană din gumă (1), cu o glazură dulce, care se mestecă în gură. (după fr. *gomme*, lat. *gumma*)

gumifér, -ă *adj.* care secretă gumă, rășini vegetale. (<fr. *gummifère*)

gúpă *s. f.* v. guppy.

gúppy *s. m.* mic pește de acvariu cu colorație bogată și variată, originar din America de Sud. — var. *gupă* s. f. (<fr. *guppy*)

gurámi *s. m.* pește originar din Thailanda și Sumatra, lung de 10 cm, care, pentru a respira, se ridică la suprafața apei, cu aripioarele transformate în două antene. (<fr. *gourami* < cuv. indigen)

gurmánd, -ă *adj., s. m. f.* (om) amator de mîncăruri bune; mîncăcios, lacom; gurmet. (<fr. *gourmand*)

gúrmă *s. f.* boală infecțioasă a mîinilor manifestată prin scurgere nazală și abcese ale ganglionilor limfatici. (<fr. *gourme*)

gurmét *s. m.* gurmand. (<fr. *gourmet*)

gúrnă *s. f.* parte curbă a carenei unei nave, care leagă fundul cu pereții verticali. (<engl. *gurney*)

gúru *s. m.* 1. preceptor religios la brahmani. 2. înțelept, filozof, mentor spiritual. (<fr., engl. *guru* < cuv. sanscr.)

guséu *s. n.* placă de metal care asigură legătura barelor ce se unesc într-un nod al unei grinzi, al unei ferme[2] etc.; brachet; *(pop.)* colțar. (<fr. *gousset*)

gustatív, -ă *adj.* referitor la gust, al gustului. (<fr. *gustatif*)

gustativitáte *s. f.* capacitatea de a degusta, de a deosebi ușor gusturi puțin diferite, chiar apropiate. (<fr. *gustativité*)

gustométru *s. n.* instrument pentru măsurarea sensibilității gustative. (<*gust* + *-metru*[2])

gutapércă *s. f.* substanță asemănătoare cauciucului, care se extrage din latexul unor plante tropicale. (<fr., engl. *gutta-percha* < cuv. malaiez)

gutáție *s. f.* eliminare a apei din plante, prin frunze, sub formă de picături, în timpul nopții. (<fr. *gutlation*)

gútă[1] *s. f.* boală de nutriție provocată prin depunerea sărurilor acidului uric la încheieturi și manifestată prin umflături dureroase ale acestora; podagră. (<fr. *goutte*)

gútă[2] *s. f.* 1. *(farm.)* picătură de lichid care se scurge dintr-un flacon. 2. ornament al antablamentului ordinului doric avînd această formă. (<fr. *goutte*, lat. *gutta*, picătură)

gútă[3] *s. f.* fir confecționat din fibre sintetice, de care se leagă cîrligul undiței. (<engl. *gutta*)

GUTI- *elem. comp.* „picătură". (<fr. *gutti-*, cf. lat. *gutta*)

gutiéră *s. f.* 1. *(mar.)* piesă care face legătura între punte și marginea bordajului. 2. aparat folosit în chirurgie pentru susținerea unui membru fracturat. (<fr. *goutlière*)

III. *s. f. (teatru)* gen de comedie. (<fr. *grotesque*, it. *grottesco* < *grotta*, peșteră)

grototerapie *s. f.* metodă de tratament prin menținerea bolnavului în grote, în anumite condiții de temperatură, umiditate, ionizare etc. (<*grotă* + *-terapie*²)

ground/gráund/ *s. n.* 1. teren gazonat pe care se practică un sport. 2. *(muz.)* basso ostinato. (<engl. *ground*)

grozámă *s. f.* mic arbust cu tulpina articulată, cu frunze alterne și flori galbene, dispuse în racem. (după germ. *Grausen*)

grúe *s. f.* 1. macara întrebuințată la încărcarea și descărcarea navelor. 2. *(cinem.)* suport mobil care poartă camera de luat vederi și pe operator, pentru înregistrarea unor imagini în mișcare. (<fr. *grue*)

gruiférme *s. f. pl.* ordin de păsări care trăiesc pe malurile apelor și pe cîmpie, cu corpul comprimat lateral, cu gîtul și picioarele lungi, cuprinzînd cocorii, dropiile, cîrsteii etc. (<fr. *gruiformes*, cf. lat. *grus, gruis*, cocor)

grund *s. n.* 1. primul strat de material care se aplică pe suprafața unui corp sau a unei piese ce urmează a fi vopsite. ● strat de vopsea albă care se întinde pe o pînză înainte de a o picta. 2. strat de mortar aplicat direct pe zidărie, peste care se aplică tencuiala propriu-zisă. (<germ. *Grund*)

grup *s. n.* 1. ansamblu de persoane, de obiecte, de fenomene sau de noțiuni cu însușiri asemănătoare; ceată. ○ ~ *social* = colectivitate de indivizi între care există relații sociale determinate, se supun acelorași norme de comportament și urmăresc un țel comun; ~ *de armate* = mare unitate operativ-strategică alcătuită din mai multe armate. 2. *(mat.)* mulțime în care se definește o lege de compunere care asociază la orice pereche de elemente ale sale un alt element. 3. ansamblu de piese mecanice etc. reunite din punctul de vedere al caracteristicilor principale sau funcțional. ○ ~ *sanitar* = încăpere prevăzută cu closet, chiuvetă etc. (<fr. *groupe*)

grupá *vb. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) reuni în grup. (<fr. *grouper*)

grupáj *s. n.* așezare sistematică pe categorii; ansamblu, grup (de știri, scrisori etc.). (<fr. *groupage*)

grupál, -ă *adj.* referitor la grup. (<*grup* + *-al*)

grupáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) grupa și rezultatul ei. 2. grup de persoane unite prin idei, concepții, interese comune. ● *(mil.)* întrunire temporară de subunități, unități sau mari unități diferite, sub o comandă unică, în vederea unei misiuni de luptă. 3. ansamblu de atomi legați între ei, a căror prezență în molecula unei substanțe determină o funcție chimică. (<*grupa*)

grúpă *s. f.* 1. mic colectiv de oameni subordonați unor forme organizatorice mai largi. ● *(mil.)* cea mai mică subunitate de instrucție și luptă. ● unitate administrativă dintr-o întreprindere sau instituție, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. 2. subdiviziune în științele naturii, alcătuită din elemente care prezintă caractere comune. ● *(chim.)* fiecare dintre cele nouă subîmpărțiri ale sistemului periodic, cuprinzînd elemente cu proprietăți asemănătoare. ○ ~ *sangvină* = fiecare dintre cele patru categorii în care se poate clasifica sîngele, după însușirile antigenice condiționate genetic. 3. subdiviziune în cadrul sistemului morfologic cuprinzînd elemente cu trăsături comune. 4. totalitatea depozitelor sedimentare formate în timpul unei ere geologice. (<fr. *groupe*)

grupét *s. n.* *(muz.)* ornament melodic (notat prin semnul ~ plasat deasupra unei note) constînd din execuția a patru sunete într-o singură măsură (împreună cu sunetul principal). (<it. *gruppetto*)

grupúșcul *s. n.* *(fam., peior.)* grup foarte mic, neînsemnat. (<fr. *groupuscule*)

grus *s. n.* piatră tare sfărîmată mărunt, pentru îmbrăcarea șoselelor. (<germ. *Grus*)

gruyère/grü-iér/ *s. n.* brînză fermentată, de rețetă franceză, cu scoarță tare, varietate de șvaițer. (<fr. *gruyère*, cf. *Gruyère*, regiune în Elveția)

guanáco *s. m. inv.* specie de lamă sălbatică din Anzii chilieni. (<fr., sp. *guanaco* < cuv. quechua)

guanidină *s. f.* substanță organică solidă, care se găsește în natură în aminoacizi. (<fr. *guanidine*)

guanidinemie *s. f.* prezența guanidinei în sînge. (<fr. *guanidinémie*)

guanidinurie *s. f.* prezența guanidinei în urină. (<fr. *guanidinurie*)

guanină *s. f.* bază azotată purinică din structura acizilor nucleici. (<fr. *guanine*)

guáno *s. m.* 1. rocă sedimentară fosfatică, formată prin acumularea excrementelor și a resturilor unor păsări marine, folosită ca îngrășămînt agricol natural. 2. îngrășămînt preparat din deșeurile industriei de prelucrare a cărnii. (<fr., sp. *guano* < cuv. quechua)

guaraná *s. f.* 1. liană care crește în Brazilia. ● pastă preparată din semințele de guarana (1), folosită ca antinevralgic și astringent în tratamentul dizenteriei. 2. chitară folosită în țările Americii de Sud. (<fr. *guarana* < cuv. braz.)

guaráni I. *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unei populații indiene din Paraguay. ● *(s. f.)* limbă indiană a acestei populații. II. *s. m.* unitate monetară în Paraguay. (<sp. *guarani*)

guardamán *s. n.* *(mar.)* apărătoare de mînă alcătuită dintr-o brățară din piele, folosită la cusutul velelor, avînd între degetul mare și podul palmei un mic disc metalic cu care se împinge acul. (<it. *guardamano*)

guásca *s. f.* tip de muzică folclorică a populațiilor (columbiene) din regiunea munților Anzi, amintind pe alocuri de stilul country, care a căpătat, în timp, un caracter urban, de muzică ușoară. (<sp. *guasca*)

guașă *s. f.* 1. culoare obținută dintr-un amestec de pigmenți minerali cu gumă arabică și miere, folosită în pictură. 2. tablou executat în guașă (1). (<fr. *gouache*)

gudrón *s. n.* lichid uleios viscos, negru sau brun, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, ale cărbunelui etc. (<fr. *goudron*)

gudroná *vb. tr.* a acoperi cu gudron (o șosea, un obiect) pentru a impermeabiliza, a feri de putrezire. — *gudronáre* s. f. (<fr. *goudronner*)

gudronáj *s. n.* gudronare. (<fr. *goudronnage*)

gudronatór *s. n.* mașină de lucru pentru gudronarea șoselelor. (<rus. *gudronator*)

guelfi *s. m. pl.* partizani ai unei fracțiuni politice din Italia feudală (sec. XII—XV), formată din păturile comerciale și meșteșugărești care sprijineau pe papi împotriva împăraților germani și a ghibelinilor. (<it. *guelfo*, cf. *Guelfo al IV-lea*, duce al Bavariei, capul familiei Welf)

guelfísm *s. n.* politica și ideologia guelfilor. (<it. *guelfismo*)

guesdism /ghe-dism/ *s. n.* orientare marxistă și patriotică dată socialismului de Joules Guesde. (<fr. *guesdisme*, cf. *Joules Guesde*, militant socialist fr.)

guesdíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al guesdismului. (<fr. *guesdiste*)

guest-star/ghest-stár/ *s. n.* actor invitat într-un spectacol. (<engl. *guest-star*)

guidónic, -ă *adj.* (despre un sistem de notație muzicală) bazat pe existența unui portativ. (<germ. *guidonisch*, cf. *Guido d'Arezzo*, călugăr benedictin it.)

guignol /ghi-niól/ *s. n.* (*rar*) **1.** marionetă. **2.** teatru de marionete. **3.** *(fig.)* paiață, om ridicol. (<fr. *guignol*)

guilemótă/ghi-/ *s. f.* pasăre palmipedă asemănătoare pinguinului, cu ciocul drept și lung, care își face cuibul pe coastele arctice. (<fr. *guillemot*)

guinée *s. f.* veche monedă de aur engleză, care valora 21 de șilingi. (<engl. *guinea*, fr. *guinée*)

guipúră *s. f.* v. ghipură.

guíra *s. f.* pasăre înrudită cu cucul, care trăiește în America de Sud, mai mult pe sol, clocindu-și singură ouăle și crescindu-și puii. (<lat. *guira*)

gujón *s. n.* **1.** tijă filetată în același sens pe toată lungimea sa sau numai la cele două capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese. **2.** bară de oțel îngropată în stratul de rezistență al unei îmbrăcăminți rutiere din beton, așezată paralel cu axa drumului la rosturile transversale de dilatație ale planșelor. **3.** piesă îngropată în zidărie pentru a permite fixarea prin cuie sau șuruburi a tocului unei uși ori ferestre; diblu, ghermea. (<fr. *goujon*)

gúlag *s. n.* lagăr de muncă forțată în fosta U.R.S.S. (<rus. *gulag*< *g*/lavnoje/ *u*/pravlenie/ *lag*/erej/, direcția principală a lagărelor de muncă)

gúlden *s. m.* unitatea monetară a Olandei; florin (2). (<fr. *gulden*)

gulét *s. n.* **1.** trecere îngustă printr-un țărm stâncos, în aval sau în amonte de un golf. **2.** porțiune de vale îngustă. (<fr. *goulet*)

gumá *vb. tr.* **1.** a aplica un strat de gumă sau de cauciuc pe suprafața unui obiect. **2.** a aplica un strat de clei, de lipici, pe dosul unei etichete, mărci poștale etc. — *gumáre* s. f. (după fr. *gommer*)

gumáj *s. n.* gumare. (după fr. *gommage*)

gúmă *s. f.* **1.** substanță vîscoasă secretată de unele plante sau obținută sintetic, care se întărește în contact cu aerul, cu diverse întrebuințări în industrie. **2.** bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau de cerneală lăsate pe hîrtie; radieră. ○ ~ *de mestecat* = bomboană din gumă (1), cu o glazură dulce, care se mestecă în gură. (după fr. *gomme*, lat. *gumma*)

gumifér, -ă *adj.* care secretă gumă, rășini vegetale. (<fr. *gummifère*)

gúpă *s. f.* v. guppy.

gúppy *s. m.* mic pește de acvariu cu colorație bogată și variată, originar din America de Sud. — var. *gupă* s. f. (<fr. *guppy*)

gurámi *s. m.* pește originar din Thailanda și Sumatra, lung de 10 cm, care, pentru a respira, se ridică la suprafața apei, cu aripioarele transformate în două antene. (<fr. *gourami* < cuv. indigen)

gurmánd, -ă *adj., s. m. f.* (om) amator de mîncăruri bune; mîncăcios, lacom; gurmet. (<fr. *gourmand*)

gúrmă *s. f.* boală infecțioasă a mînjilor manifestată prin scurgere nazală și abcese ale ganglionilor limfatici. (<fr. *gourme*)

gurmét *s. m.* gurmand. (<fr. *gourmet*)

gúrnă *s. f.* parte curbă a carenei unei nave, care leagă fundul cu pereții verticali. (<engl. *gurney*)

gúru *s. m.* **1.** preceptor religios la brahmani. **2.** înțelept, filozof, mentor spiritual. (<fr., engl. *guru* < cuv. sanscr.)

guséu *s. n.* placă de metal care asigură legătura barelor ce se unesc într-un nod al unei grinzi, al unei ferme[2] etc.; brachet; *(pop.)* colțar. (<fr. *gousset*)

gustatív, -ă *adj.* referitor la gust, al gustului. (<fr. *gustatif*)

gustativitáte *s. f.* capacitatea de a degusta, de a deosebi ușor gusturi puțin diferite, chiar apropiate. (<fr. *gustativité*)

gustométru *s. n.* instrument pentru măsurarea sensibilității gustative. (<*gust* + *-metru*[2])

gutapércă *s. f.* substanță asemănătoare cauciucului, care se extrage din latexul unor plante tropicale. (<fr., engl. *gutta-percha* < cuv. malaiez)

gutáție *s. f.* eliminare a apei din plante, prin frunze, sub formă de picături, în timpul nopții. (<fr. *guttation*)

gútă[1] *s. f.* boală de nutriție provocată prin depunerea sărurilor acidului uric la încheieturi și manifestată prin umflături dureroase ale acestora; podagră. (<fr. *goutte*)

gútă[2] *s. f.* **1.** *(farm.)* picătură de lichid care se scurge dintr-un flacon. **2.** ornament al antablamentului ordinului doric având această formă. (<fr. *goutte*, lat. *gutta*, picătură)

gútă[3] *s. f.* fir confecționat din fibre sintetice, de care se leagă cîrligul undiței. (<engl. *gutta*)

GUTI- *elem. comp.* „picătură". (<fr. *gutti-*, cf. lat. *gutta*)

gutiéră *s. f.* **1.** *(mar.)* piesă care face legătura între punte și marginea bordajului. **2.** aparat folosit în chirurgie pentru susținerea unui membru fracturat. (<fr. *goutlière*)

gutifér, -ă *adj.* (despre minerale) care se prezintă sub formă de picături. (<fr. *guttifère*)

gutiferacée *s. f. pl.* gutifere. (<fr. *guttiféracées*)

gutiferále *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate dialipetale caracterizate prin prezența unui latex, care cuprinde familiile hipericacee și gutifere. (<fr. *guttiférales*)

gutifére *s. f. pl.* familie de plante tropicale cuprinzînd un mare număr de liane; gutiferacee. (<fr. *guttifères*)

gutiflór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori prevăzute cu pete de forma unei picături. (<lat. *guttiflorus*)

gutós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de gută. (<fr. *goutteux*)

guturál, -ă *adj.* 1. (despre sunete pronunțate sau voce) emis din fundul gîtului. 2. (despre consoane) velar. (<fr. *guttural*)

guturalísm *s. n.* calitate, natură guturală. (<it. *gutturalismo*)

gútus *s. n. (ant.)* vas cu gîtul foarte strîmt (din care se vărsa picătură cu picătură vinul pentru sacrificii). (<lat. *gutus*)

guvérn *s. n.* organ suprem al puterii executive într-un stat; cabinet (II). (<it. *governo*)

guvernă *vb. tr.* 1. a exercita autoritatea politică; a conduce, a cîrmui un popor. ● a dirija, a conduce o navă. 2. a-și domina, a-și stăpîni (sentimentele, pasiunile etc.). 3. (despre sentimente, gînduri) a exercita o influență puternică. 4. *(gram.)* a impune, a cere un caz, o anumită construcție. (<fr. *gouverner*)

guvernábil, -ă *adj.* ușor de guvernat, de condus. (<fr. *gouvernable*)

guvernabilitáte *s. f.* însușirea de a fi guvernabil. (<*guvernabil* + *-itate*)

guvernamentál, -ă *adj.* de (la) guvern; care susține guvernul; guvernativ. (<fr. *gouvernemental*)

guvernamentalísm *s. n.* atitudine politică constînd în a susține, a aproba sistematic puterea. (<fr. *gouvernamentalisme*)

guvernánt, -ă *adj., s. m.* (cel) care guvernează. (<fr. *gouvernant*)

guvernántă *s. f.* persoană angajată pentru supravegherea și educarea copiilor. (<fr. *gouvernante*)

guvernáre *s. f.* 1. acțiunea de a guverna; timp cît durează un guvern sau o formă de guvernămînt. 2. conducerea unei nave cu ajutorul cîrmei. (<*guverna*)

guvernativ, -ă *adj.* guvernamental. (<it. *governativo*)

guvernatór *s. m.* 1. conducător al unui ținut, al unei colonii etc., care exercită puterea în numele șefului statului. 2. persoană însărcinată (de stat) cu conducerea unei bănci de emisiune. (<it. *governatore*)

guvernatorát *s. n.* administrație de guvernator (funcție, durată, teritoriu). (<it. *governatorato*)

guvernămînt *s. n.* 1. guvernare. ○ *formă de* ~ = formă de conducere politică a unui stat. 2. (în unele țări) unitate teritorial-administrativă condusă de un guvernator. (<fr. *gouvernement*)

guvernorát *s. n.* regiune (în Tunisia). (<fr. *gouvernorat*)

guyót *s. n.* relief submarin de origine vulcanică, în formă de trunchi de con cu secțiune ovală, care se ridică izolat pe fundul oceanului. (<fr., engl. *guyot*, cf. *Guyot*, geolog amer.)

habán, -ă I. *adj. ceramică ~ă* = ceramică fină smălțuită, cu fond alb, ornamentată cu motive cinegetice. II. *s. m. f.* membru al unei secte baptiste din Hanovra și Renania, ai cărei membri au emigrat și în Transilvania în sec. XVI. (<germ. *haban, /H/Habaner)*

habanéră *s. f.* dans spaniol de origine cubaneză, cu o mișcare legănată, moderată, și figuri ritmice caracteristice; melodia corespunzătoare. (<fr., sp. *habanera*, cf. *Habana*/Havana/, capitala Cubei)

hábeas córpus *loc. s.* (în legislația unor țări) drept care garantează libertatea individului, permițând celui arestat să compară în fața unui magistrat, care urmează să decidă asupra legalității arestării. (<lat. *habeas corpus*, să ai corpul /liber/)

habenúlă *s. f.* 1. pedunculul anterior al hipofizei. 2. structură anatomică în formă de panglică. (<fr. *habenule)*

habitáclu *s. n.* 1. locaș special al compasului pe o navă. 2. spațiu amenajat într-o aeronavă sau într-o mașină rezervat echipajului. 3. cască de metal pentru scafandri grei. (<fr. *habitacle)*

habitát *s. n. (biol.)* 1. parte dintr-un biotop ocupată de un individ sau de o populație, care oferă toate condițiile de viață; microbiosferă. 2. ansamblu echilibrat și unitar al condițiilor de locuit, absolut necesare omului civilizat, modern; *(p. ext.)* mediu în care trăiește omul. (<fr. *habitat)*

habituá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) obișnui; a (se) familiariza. (<fr. *habituer)*

habituál, -ă *adj. (livr.)* obișnuit, frecvent; habitudinal. (<fr. *habituel)*

habituáție *s. f.* (în antrenamentul animal) reducere progresivă și uneori dispariție temporară a unei reacții reflexe, în caz de repetare a aceleiași situații stimulante. (<fr. *habituation)*

habitudinál, -ă *adj.* habitual. (<*habitudine* + *-al)*

habitúdine *s. f. (livr.)* obișnuință; deprindere, obicei. ● mod de comportament, istoricește constituit, al indivizilor aparținînd aceluiași grup. (<fr. *habitude*, lat. *habitudo)*

hábitus *s. n.* 1. înfățișare, aspect caracteristic al unui individ. 2. aspectul unui cristal, determinat de predominarea formei celei mai simple pe care o poate lua. 3. înfățișare, aspect al unei plante. (<fr., lat. *habitus)*

HABRO- *elem. comp.* „veselie, euforie". (<fr. *habro-*, cf. gr. *habros*, agreabil)

habromanie *s. f.* cheromanie. (<fr. *habromanie)*

habronémă *s. f.* vierme nematod, agent al habronemozei calului. (<fr. *habronème)*

habronemóză *s. f.* boală parazitară a cevidelor, cauzată de habronemă. (<fr. *habronémose)*

haciénda/-și-én-/ *s. f.* mare proprietate agricolă în America Latină hispanică. (<sp. *hacienda)*

hadál, -ă *adj.* din zona oceanică cuprinsă între 7000 și 10000 m adîncime. (<germ. *hadal)*

hadefobíe *s. f.* frică patologică de iad, de infern; *(p. ext.)* teamă de întuneric. (<*Hades* + *-fobie*[2])

Hádes *s. n. (livr.)* infernul (în mitologia greacă). (<fr. *hadès*, cf. *Hades*, zeul infernului la greci)

hadíth *s. n.* ansamblu de tradiții privind faptele și învățăturile profetului Mahomed, care constituie, după Coran, autoritatea credinței islamice. (<fr. *hadith)*

HADRO- *elem. comp.* „voluminos"; „fascicul lemnos". (<fr. *hadro-*, cf. gr. *hadros*, dens, greu, abundent)

hadrocéntric, -ă *adj.* (despre plante) cu hadromul dispus central, acoperit de vasele liberiene. (<fr. *hadrocentrique)*

hadróm *s. n. (bot.)* fascicul conducător lemnos, format din vase și fibre lemnoase. (<germ. *Hadrom)*

hadrón *s. m.* particulă elementară cu masă superioară sau egală cu protonul, susceptibilă de interacțiune nucleară (nucleon, mezon etc.). (<engl., fr. *hadron)*

hadrozáur *s. m.* reptilă dinozauriană uriașă, fosilă, din era secundară. (<engl. *hadrosaur)*

hafalgezie *s. f.* varietate de parastezie constînd dintr-o senzație dureroasă intensă la cea mai ușoară atingere a pielii. (<fr. *haphalgésie)*

háfniu *s. n.* metal rar, dur, greu fuzibil, care se găsește în natură alături de zirconiu, folosit în tehnica nucleară, în turboreactoare, rachete etc. (<fr. *hafnium*, cf. *Hafnia*, numele lat. al orașului Copenhaga)

hagádă *s. f.* povestire referitoare la ieșirea evreilor din Egipt, însoțită de cîntece tradiționale ebraice. (<germ. *Haggada)*

HAGIO- *elem. comp.* „sfînt". (<fr. *hagio-*, cf. gr. *hagios)*

hagiográf *s. m.* autor de hagiografie (2). (<fr. *hagiographe)*

hagiográfic, -ă *adj.* referitor la hagiografie. (<fr. *hagiographique)*

hagiografíe *s. f.* 1. ramură a teologiei care studiază viețile sfinților. 2. scriere despre lucruri sfinte. 3. biografie excesiv de înfrumusețată. (<fr. *hagiographie)*

hagiológic, -ă *adj.* referitor la hagiologie. (<fr. *hagiologique)*

hagiologíe *s. f.* ansamblu de scrieri care tratează despre sfinți sau despre lucruri sfinte. (<fr. *hagiologie)*

hagioním *s. m. (livr.)* nume sfînt. (<fr. *hagionyme)*

háhniu *s. n.* element artificial transuranic, obținut prin bombardarea californiului cu nu-

clee de azot. (<fr., engl. *hahnium*, cf. *O. Hahn*, fizician germ.)

haikái *s. n.* mic poem clasic japonez, alcătuit din trei versuri, primul și al treilea heptasilabice, iar al doilea pentasilabic, care se caracterizează printr-o deosebită delicatețe a expresiei; haiku. (<fr. *haïkaï* < cuv. jap.)

haikú *s. n.* haikai. (<fr. *haïku* < cuv. jap.)

halúj *s. n.* 1. remorcare a unui șlep, a unei nave, plute etc. cu ajutorul unor mijloace mecanice, al oamenilor sau animalelor de-a lungul unei căi de navigație. 2. manevrare a unei nave în port cu ajutorul parîmelor. (<fr. *halage*)

hálă *s. f.* 1. piață acoperită. 2. construcție de dimensiuni mari, acoperită și cu una sau mai multe deschideri, folosită în scopuri industriale, ca depozit, expoziție etc. (<fr. *halle*, germ. *Halle*)

hálbă *s. f.* pahar de o jumătate de litru; *(p. ext.)* cantitatea de lichid conținută. (<germ. *Halbe*)

háldă *s. f.* loc de depozitare a sterilului rezultat din lucrările miniere, din prelucrarea mecanică a cărbunilor, minereurilor etc.; *(p. ext.)* materialul depozitat. (<germ. *Halde*)

halebárdă *s. f.* armă medievală în formă de lance, cu vîrful de fier prevăzut cu o bardă pe o parte și cu un cîrlig pe partea opusă. (<fr. *hallebarde*)

halebardiér *s. m.* soldat înarmat cu o halebardă. (<fr. *hallebardier*)

halénă *s. f.* *(med.)* aer cald care iese din plămîni în timpul expirației. ● respirație urît mirositoare. — var. *alenă* s. f. (<fr. *haleine*)

half *s. m.* *(rar)* (jucător) mijlocaș la fotbal. (<engl. *half*)

half-time/hálftaim/ *s. n.* *(sport)* repriză. (<engl. *half-time*)

halieútic, -ă I. *adj.* referitor la halieutică. II. *s. f.* arta pescuitului; pescărit. ● tratat de pescuit. (<fr. *halieutique*)

halín[1], **-ă** *adj.* referitor la salinitatea mării. (<germ. *halin*)

-halín[2] v. h a l o[2]-.

haliótis *s. m.* moluscă gasteropodă marină, avînd cochilia plată, cu interiorul sidefiu. (<fr. *haliotis*)

halít *s. n.* clorură naturală de sodiu; sare gemă. (<fr. *halite*)

hálăli *s. n.* 1. strigăt care anunță prinderea iminentă a vînatului urmărit. 2. manifestare a bucuriei cînd adversarul este pe punctul de a muri. (<fr. *hallali* < cuv. ar.)

hálling *s. n.* dans popular norvegian, cu tempo viu și în măsură binară, care se execută mai ales de bărbați; melodia corespunzătoare. (<norv. *halling*)

HALO[1]**-** *elem. comp.* „diametru". (<fr. *halo-*, cf. gr. *halos*, cerc, disc)

HALO[2]**-, -halín** *elem. comp.* „sare". (<fr. *halo-*, *-haline*, cf. gr. *hals*, *-los*)

haló[3] *s. n.* 1. cerc luminos, colorat, care apare uneori în jurul Soarelui sau al Lunii, datorită prezenței cristalelor de gheață. ● *(p. ext.)* cerc luminos difuz în jurul unei surse luminoase. 2. iradiație luminoasă formată pe stratul fotosensibil al unui material fotografic în jurul unui punct strălucitor, ca urmare a producerii unor reflexii și difuziuni puternice în strat. 3. *(fig.)* aureolă, nimb. (<fr. *halo*, gr. *halos*)

halobéntos *s. n.* bentos pelagic și al lacurilor sărate. (<fr. *halobenthos*)

haloblónt *s. n.* 1. organism animal sau vegetal adaptat exclusiv la apele și teremurile sărate. 2. asociație de plante marine. (<fr. *halobian*, germ. *Halobiont*)

haloblós *s. n.* totalitatea organismelor vii din mări și oceane. (<fr. *halobios*)

halocárst *s. n.* carst dezvoltat într-o zonă de sare. (<fr. *halokarst*)

halocromíe *s. f.* fenomen de închidere a culorii unor compuși organici cînd aceștia se transformă în săruri. (<fr. *halochromie*)

halofíl, -ă *adj.* (despre microorganisme) care se dezvoltă într-un mediu sărat. (<fr. *halophile*)

halofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește pe solurile bogate în săruri. (<fr. *halophyte*)

halofób, -ă *adj.* (despre microorganisme) care evită mediul sărat. (<fr. *halophobe*)

halogén, -ă I. *adj.* care produce săruri. II. *s. m.* denumire generică dată elementelor fluor, clor, brom și iod, care se pot combina direct cu metalele, dînd săruri. (<fr. *halogène*)

halogená *vb. tr.* a supune o substanță reacției de halogenare. (<fr. *halogéner*)

halogenáre *s. f.* reacție chimică de introducere a halogenilor într-o moleculă organică; halogenație. (<*halogena*)

halogenát, -ă *adj.* (despre substanțe) care conține un halogen. (<fr. *halogéné*)

halogenáție *s. f.* halogenare. (<fr. *halogénation*)

halogenéză *s. f.* proces de formare a sărurilor saline sau alcaline. (<*halogen*+ *-ză*)

halogenúră *s. f.* compus al unui halogen cu un alt element sau cu un radical. (<fr. *halogénure*)

halografíe *s. f.* *(chim.)* descriere a sărurilor. (<fr. *halographie*)

haloíd, -ă *adj., s. m.* sare rezultată din compunerea halogenului cu un metal. (<fr. *haloïde*)

haloizít *s. n.* silicat natural hidratat de aluminiu. (<fr. *halloysite*)

halomegalíe *s. f.* hipertrofie a degetului mare de la picior. (<fr. *hallomégalie*, cf. lat. *hallux*, halucе)

halometríe *s. f.* metodă de determinare a diametrului mediu al eritrocitelor cu ajutorul halometrului (2). (<fr. *halométrie*)

halométru *s. n.* 1. areometru pentru determinarea concentrației în săruri anorganice solubile a substanțelor zaharate. 2. aparat medical folosit în halometrie. (<fr. *halomètre*)

halomórf, -ă *adj.* (despre soluri) bogat în sare. (<fr. *halomorphe*)

halomorfóză *s. f.* totalitatea modificărilor adaptative rezultînd din creșterea unor organisme vegetale pe solurile sărate. (<fr. *halomorphose*)

halón *s. m.* nume industrial dat derivaților fluorați, clorați și bromați și hidrocarburilor, utilizați ca lichid frigorific. (<fr. *halon*)

haloplanctón *s. n.* plancton al apelor sărate. (<fr., engl. *haloplancton*)

halór *s. m.* muncitor care lucrează la halajul navelor. (<fr. *haleur*)

halotán *s. n.* narcotic inhalator, cu acțiune asemănătoare celei a cloroformului. (<engl. *halothane*)

halt *interj.* stai! oprește! (<germ. *halt*)

haltă *s. f.* **1.** stație mică de cale ferată, unde nu se oprește decît trenuri locale. **2.** *(fam.)* oprire, popas. **3.** scurtă oprire a unei trupe în marș, pentru odihnă, ajustarea echipamentului sau verificarea tehnicii de luptă. • punct rutier de oprire obligatorie pentru îndeplinirea unor formalități administrative sau plata unei taxe. (<germ. *Halte/stelle/*, fr. *halte*)

HALTER(O)- *elem. comp.* „haltere". (<fr. *halter/o/-*, cf. gr. *halteres*, balansier pentru dans)

haltéră *s. f.* **1.** aparat alcătuit din două rînduri de discuri metalice legate printr-o bară, folosit în atletica grea; ganteră. • *(pl.)* sport practicat cu acest aparat. **2.** *(pl.)* balansiere (3). (<fr. *haltère*, cf. gr. *halter*, balanță)

halterofíl *s. m.* atlet care practică halterofilia. (<fr. *haltérophile*)

halterofílie *s. f.* sport cu halterele. (<fr. *haltérophilie*)

halúce *s. m.* **1.** degetul mare de la picior. o ~ *valgus* = deviere în afară a halucelui; ~ *varus*=deviere spre înăuntru a halucelui. **2.** *(zool.)* degetul interior al labei din spate. — var. *halux* s. m. (<lat., fr. *hallux*)

halucinà *vb. intr.* a avea halucinații. (<fr. *halluciner*)

halucinánt, -ă *adj.* **1.** care provoacă halucinații; halucinatoriu (2). **2.** *(fig.)* uluitor, impresionant. (<fr. *hallucinant*)

halucinát, -ă *s. m. f.* cel care are halucinații. (<fr. *halluciné*, lat. *hallucinatus*)

halucinatóriu, -ie *adj.* **1.** care ține de halucinație. **2.** halucinant (1). (<fr. *hallucinatoire*)

halucináție *s. f.* stare psihică anormală, sub imperiul căreia cineva percepe lucruri sau situații inexistente. • produs al acestei stări; nălucire, vedenie. (<fr. *hallucination*, lat. *hallucinatio*)

halucinogén, -ă *adj., s. n.* (substanță) care produce halucinații; psihedelic(II). (<fr. *hallucinogène*)

halucinoíd, -ă *adj.* (despre fenomene psihopatologice) cu aspect halucinatoriu. (<*halucina* + *-oid*)

halucinózã *s. f.* stare patologică caracterizată prin halucinații a căror semnificație patologică este recunoscută de bolnav. (<fr. *hallucinose*)

hálux *s. m.* v. halucе.

hamác *s. n.* plasă, pînză care se poate suspenda orizontal, servind drept pat. • palanchin pentru transportul călătorilor prin locurile greu accesibile din pădurile Africii. (<fr. *hamac*, sp. *hamaca* < cuv. caraib)

hamádă *s. f.* podiș pietros din regiunile deșertice. (<fr. *hamada*, cf. ar. *hamada*, neroditor)

hamadriádă *s. f.* nimfă a pădurilor, despre care se credea că stă închisă într-un copac, născîndu-se și murind o dată cu el. (<fr. *hamadryade*, cf. gr. *hama*, cu; *drys*, arbore)

hamadriás *s. m.* **1.** maimuță cinocefală din familia pavianilor, trăind în cete în nord-estul Africii și în Pen. Arabică, la care masculul poartă o frumoasă mantie de blană argintie care îi acoperă umerii; pavian cu mantie. **2.** naja de India. **3.** fluture danaidă din sud-estul Asiei. (<fr. *hamadryas*)

hamamélis *s. m.* gen de arbori și arbuști decorativi, originari din China, Japonia și America de Nord, cu flori galbene, a căror scoarță și frunze au proprietăți vasoconstrictoare. (<fr., gr. *hamamelis*)

HAMARTO- *elem. comp.* „malformație". (<fr. *hamarto-*, cf. gr. *hamartia*, defect corporal)

hamartoblastóm *s. n.* tumoare malignă dezvoltată la nivelul unui hamartom. (<fr. *hamartoblastome*)

hamartocondróm *s. n.* hamartom care conține țesut cartilaginos. (<fr. *hamartochondrome*)

hamartofobíe *s. f.* teamă patologică de defecte corporale. (<engl. *hamartophobia*)

hamartóm *s. m.* malformație congenitală cu aspect tumoral datorată proliferării unor elemente histologice de origine diversă. (<fr. *hamartome*)

hamartoplazíe *s. f.* dezvoltare excesivă a unui țesut organic ca răspuns la o pierdere anterioară de substanță. (<fr. *hamartoplasie*)

hamartrítă *s. f.* poliartrită care prinde simultan toate articulațiile. (<fr. *hamarthrite*)

Hámburg *s. m.* varietate de struguri cu boabele rare, ușor sferice, cu pielița groasă, de culoare neagră-violacee. • vin din acești struguri. (cf. *Hamburg*, oraș în Germania).

hámburger/-găr/ *s. m.* bucată de carne tocată prăjită în tigaie și servită caldă într-o chiflă tăiată în două. (<fr., engl., amer. *hamburger /steak/*)

hamític, -ă *adj.* care aparține vechilor hamiți. (<fr. *hamitique*, cf. *hamiți*, grup de popoare din nordul și estul Africii, înrudite prin limbă)

hamito-semític, -ă *adj. limbi* ~*e* = familie de limbi vorbite în nordul și estul Africii, cuprinzînd berbera, egipteana, cușitica și limbile semitice. (<fr. *hamito-sémitique*)

hamletián, -ă *adj.* referitor la Hamlet; dilematic. (<*Hamlet*, personaj din teatrul lui Shakespeare + *-ian*)

hamletizá *vb. tr. (livr.)* a face din orice lucru o dilemă. — *hamletizáre* s. f. (<*Hamlet* + *-iza*)

hámmerless *s. n.* pușcă de vînătoare cu cocoașe interne. (<engl. *hammerless*)

hámpă *s. f.* suport pe care se fixează pînza unui steag. (<fr. *hampe*)

hámster I. *s. m.* mamifer rozător din Europa centrală, care adună în vizuina sa complicată legume, fructe, semințe și a cărui blană este folosită la mantouri. II. *s. n.* blana acestui animal. (<germ. *Hamster*, engl., fr. *hamster*)

hanáp *s. n.* cupă de lemn, de alabastru etc. folosită în evul mediu pentru băut. (<fr. *hanap*)

hándbal *s. n.* joc sportiv între două echipe a cîte 7 (sau 11) jucători, în care se aruncă mingea cu mîna, căutînd a o introduce în poarta adversă. (<germ. *Handball*, fr., engl. *handball*)

handbalíst, -ă *s. m. f.* sportiv care practică handbalul. (<*handbal* + *-ist*)

handbalístic, -ă *adj.* referitor la handbal, de handbal. (<*handbal* + *-istic*)

handicáp *s. n.* 1. *(sport)* avantaj acordat unui concurent mai slab într-o competiție pentru a avea șanse egale. ● totalitatea punctelor cu care o echipă sau un concurent a fost pus în inferioritate de adversar. 2. dezavantaj care pune pe cineva în stare de inferioritate. 3. deficiență fizică. (<engl., fr. *handicap*)

handicapá *vb. tr.* 1. a avea sau a-și crea un avantaj asupra adversarului într-o competiție. 2. a pune pe cineva în inferioritate. — *handicapáre* s. f. (<fr. *handicaper*)

handicapát, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) dezavantajat fizic, ca urmare a unei deficiențe senzoriale sau motorii. 2. (stat, colectivitate) aflat în stare de inferioritate (economică). 3. (sportiv, echipă) dezavantajat într-o întrecere. (<fr. *handicapé*)

hándling *s. n.* complex de servicii pentru a satisface asistența avioanelor și a pasagerilor în timpul staționării pe aeroporturi. (<engl., fr. *handling*)

hangár *s. n.* construcție mare, cu mai multe deschideri laterale, destinată adăpostirii avioanelor, tractoarelor, combinelor etc. (<fr. *hangar*)

haníf *s. m.* nume dat în Coran celor care posedă o credință pură, adevărată. (<fr. *hanif* < cuv. ar.)

hanorác *s. n.* haină din stofă impermeabilă sau din blană, cu glugă, folosită la schi, în excursii la munte etc. (<fr. *anorak* < cuv. eschimos)

hánsă *s. f.* asociație, companie comercială din evul mediu. (<germ. *Hansa*, fr. *hanse*)

hanseátic, -ă *adj.* referitor la hansă, al hansei. (<germ. *hanseatisch*, fr. *hanséatique*)

hantá *vb. tr. (livr.)* a chinui, a obseda, a bîntui. (<fr. *hanter*)

hantélă *s. f.* greutate din metal de 1—5 kg, compusă din două sfere unite printr-un miner, folosită pentru gimnastică. (<germ. *Hantel*, după engl. *handle*)

hantísă *s. f. (livr.)* 1. idee, amintire etc. de care cineva nu se poate debarasa; idee fixă, obsesie. 2. mișcare de obiecte, zgomot etc. despre care se pretinde că ar putea fi provocată la distanță, prin inducție psihică. (<fr. *hantise*)

háos *s. n.* 1. stare de neorganizare în care cei vechi presupuneau că se afla materia înainte de apariția universului cunoscut de om. 2. *(fig.)* stare de confuzie, de dezordine; babilonie. (<fr., lat. *chaos*)

haótic, -ă *adj.* 1. (ca) de haos. 2. confuz, dezordonat. ● neorganizat. (<fr. *chaotique*)

HAPAL(O)- *elem. comp.* „moale, fin, delicat". (<fr. *hapal|o|-*, cf. gr. *hapalos*)

hapalíde *s. f. pl.* familie de maimuțe mici cuprinzînd saguinul, tamarinul etc. (<fr. *hapalidés*)

hapalofíl, -ă *adj.* cu frunze moi și fine. (<lat. *hapalophyllus*)

hapalostíl, -ă *adj. (bot.)* cu stilul moale. (<lat. *hapalostylus*)

hápax *s. n.* hapax legomenon. (<fr. *hapax*)

hápax legómenon *s. n.* cuvînt, formă care apare într-un singur loc (în literatură sau într-un text); hapax. ● lucru spus o singură dată. (<fr. *hapax legomenon*, cf. gr. *hapax*, o singură dată; *legomenon*, spus)

HAPLO- *elem. comp.* „simplu", „jumătate". (<fr. *haplo-*, gr. *haploos*, *haplous*, simplu)

haplobiónt, -ă *adj., s. n.* (celulă, organism) cu nuclei somatici haploizi; haplont. (<fr. *haplobionte*)

haplobiózǎ *s. f.* 1. însușirea de a fi haplobiont. 2. haplofază. (<fr. *haplobiose*)

haplocéras *s. m.* amonit fosil din jurasicul superior și cretacicul inferior, cu cochilia puțin netedă și evoluată, ornamentată cu striuri fine și arcuite.

haplocít *s. n.* celulă cu un singur set haploid de cromozomi. (<fr. *haplocyte*)

haplodiplobiónt, -ă *adj., s. n.* (organism) la care ciclul evolutiv comportă o alternanță de generații, în cadrul căreia fazele haploide alternează cu cele diploide. (<fr. *haplodiplobionte*)

haplodiploíd, -ă *adj., s. n.* (celulă, organism) care prezintă jumătate din numărul diploid de cromozomi. (<fr. *haplodiploïde*)

haplodiploídie *s. f.* sistem genetic (la albine) la care masculii, dezvoltați prin partenogeneză, sînt haploizi, iar femelele, dezvoltate din ovule fecundate, diploide. (<fr. *haplodiploïdie*)

haplofázǎ *s. f.* fază haploidă a ciclului evolutiv al unui organism, în care nucleele sînt haploide; fază haploidă, haplobioză (2). (<fr. *haplophase*)

haplofítă *s. f.* plantă haploidă; plantă în faza de gametofit. (<fr. *haplophyte*)

haplogenézǎ *s. f.* apariție a unei forme de noi plante prin mecanismele fundamentale ale evoluției. (<fr. *haplogenèse*)

haploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) cu un singur set de cromozomi. (<fr. *haploïde*)

haploídie *s. f.* stare a unui nucleu sau organism haploid. (<fr. *haploïdie*)

haplológie *s. f. (lingv.)* suprimare a unei silabe prin disimilație totală. (<fr. *haplologie*)

haplomitózǎ *s. f.* diviziune nucleară la unele specii de alge, caracterizată prin diferențierea cromozomilor, formarea fusului celular și strangularea nucleului și a citoplasmei. (<germ. *Haplomitose*)

haplónt *s. m.* haplobiont. (<fr. *haplonte*)

haplopartenogenézǎ *s. f. (biol.)* dezvoltare a unui individ dintr-un ovul redus (haploid). (<*haplo-* + *partenogenezǎ*)

haplopetál, -ă *adj.* (despre flori) cu petalele dispuse pe un singur verticil. (<fr. *haplopétale*)

haplospór *s. m. (biol.)* spor simplu, cu nucleul avînd numărul complet de cromozomi. (<fr. *haplospore*)

haplosporánge *s. m.* sporange rezultat din generația haploidă. (<fr. *haplosporange*)

haplostemón, -ă *adj.* (despre androceu) cu staminele dispuse într-un singur verticil. (<fr. *haplostémon*)

haplotíp *s. n.* combinație de determinanți genetici care controlează sinteza unor proteine specifice. (<fr. *haplotype*)

haplózǎ *s. f.* reducere la jumătate a numărului de cromozomi, în meioză. (<germ. *Haplose*)

haplozomíe *s. f.* lipsă a unuia sau a citorva cromozomi dintr-o celulă sau dintr-un organism diploid. (<fr. *haplosomie*)

happening/hépning/ *s. n.* 1. spectacol improvizat care presupune o participare activă a publicului, urmărindu-se o creaţie artistică spontană. 2. mişcare artistică bazată pe interferenţa între mai multe forme de artă (teatru, plastică, muzică, film, fotografie etc.), urmărind anularea distanţei dintre realitate şi artă. (<engl. *happening*)

happy-end/hépi-/ *s. n.* (*teatru, cinem.*) rezolvare favorabilă a unei situaţii dramatice în care sînt prinse personajele principale; (*p. ext.*) sfîrşit fericit. (<engl. *happy-end*)

HAPT(O)- *elem. comp.* „simţul tactil". (<fr. *hapt(o)-*, cf. gr. *haptein*, a atinge)

haptalgezíe *s. f.* senzaţie dureroasă la atingerea pielii cu substanţe. (<fr. *haptalgésie*)

haptefobíe *s. f.* teamă patologică de a nu fi atins de un obiect sau de o fiinţă. (<engl. *haptephobia*)

haptén *s. n.* substanţă care, asociată cu o protidă, îi conferă calităţile unui antigen. (<fr. *haptène*)

háptic, -ă *adj.* (*psih.*) referitor la simţul tactil, la palpaţie. (<fr. *haptique*)

haptodisforíe *s. f.* senzaţie neplăcută la atingere. (<engl. *haptodysphoria*)

haptoglobínă *s. f.* glicoproteidă din plasma sangvină care creşte în stările inflamatorii. (<fr. *haptoglobine*)

haptoglobinemíe *s. f.* prezenţa haptoglobinei în sînge. (<fr. *haptoglobinémie*)

haptométru *s. n.* aparat folosit în psihologia experimentală pentru măsurarea sensibilităţii diferenţiate a unui individ la o presiune tactilă determinată. (<fr. *haptomètre*)

haptomorfóză *s. f.* morfoză provocată prin excitaţii tactile. (<fr. *haptomorphose*)

haptotrópic, -ă *adj.* referitor la haptotropism. (<fr. *haptotropique*)

haptotropísm *s. n.* orientare de creştere a organelor vegetale (tulpini, rădăcini) datorită excitaţiei de contact, făcîndu-le să se încolăcească în jurul suporţilor. (<fr. *haptotropisme*)

harachíri *s. n.* sinucidere rituală prin tăierea pîntecelui cu pumnalul, practicată în Japonia; seppuku. — scris şi *harakiri*. (<fr. *hara-kiri*< cuv. jap.)

harakíri *s. n.* v. harachiri.

hard *s. n.* (*fam.*) hardware. (<*hard*/ware/)

hardback/hárd-bec/ *s. n.* ediţie simplă, cartonată, a unei cărţi. (<engl. *hard-bach*)

hardpan /hárd-pen/ *s. n.* strat compact de pămînt care se formează pe solurile argiloase, imediat sub adîncimea de lucru a plugului. (<engl. *hardpan*)

hard rock/hárd roc/ *s. n.* 1. stil în muzica rock bogat în intensităţi sonore puternice, obsedante. 2. cîntec în stilul hard rock (1). (<engl. *hard rock*)

hard-top *s. n.* automobil cu capotă demontabilă, rigidă, din metal sau plastic. (<engl. *hard-top*)

hardware/hárd-uer/ *s. n.* ansamblu de elemente (circuite, maşini, dispozitive) care compun un calculator electronic; hard. (<engl. *hardware*)

háres *s. n.* hîrtie presată, impregnată cu răşini fenolice, folosită ca material electroizolant. (<germ. *Harex*)

haretísm *s. n.* concepţie sociologică şi mişcare de esenţă poporanistă care preconiza ridicarea stării materiale şi culturale a satului prin activitatea extraşcolară a învăţătorilor. (</Spiru/ *Haret*, matematician, sociolog şi pedagog român + *-ism*)

haretíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al haretismului. (<*haret*/ism/ + *-ist*)

hárfă *s. f.* v. harpă.

harnaşá *vb. tr.* a înhăma, a înşeua un cal. — *harnaşáre* s. f. (<fr. *harnacher*)

harnaşamént *s. n.* totalitatea obiectelor (hamuri, curele etc.) necesare la înhămarea şi înşeuarea unui cal. (<fr. *harnachement*)

harpagón *s. m.* om zgîrcit, avar. (<fr. *harpagon*, cf. *Harpagon*, eroul piesei „Avarul" de Molière)

harpaxofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu fi jefuit. (cf. gr. *harpax*, jaf)

hárpă/hárfă *s. f.* instrument muzical de formă triunghiulară, cu coarde inegale ca lungime şi acordaj, puse în vibraţie cu degetele ambelor mîini. (<fr. *harpe*, germ. *Harfe*)

harpíe/hárpie *s. f.* 1. (*mit.*) monstru cu corp şi cap de femeie, cu aripi de pasăre şi gheare de leu. 2. (*fig.*) femeie rea, arţăgoasă şi hrăpăreaţă. 3. specie de vultur din America de Sud şi Centrală, răpitor puternic şi feroce, care trăieşte în pădurile din vecinătatea apelor. (<fr. *harpie*)

harpíst, -ă *s. m. f.* cîntăreţ la harpă. (<fr. *harpiste*)

harpón *s. n.* 1. instrument de fier asemănător unei lănci, legat cu un capăt de o frînghie lungă, folosit la vînarea balenelor. 2. dispozitiv folosit de marinari pentru a prinde diferite obiecte. 3. rachetă navă-navă din dotarea marinei S.U.A. 4. ac gros sau trocar pentru biopuncţii. (<fr. *harpon*)

harponiér *s. m.* pescar care aruncă harponul (1). (după fr. *harponneur*)

harpsicórd *s. n.* (*rar*) clavecin. (<engl. *harpsichord*)

haruspíciu *s. m.* preot la etrusci care prezicea viitorul după măruntaiele jertfelor şi pe baza observării fenomenelor naturii. ● (*p. ext.*) ghicitor. (<fr. *haruspice*, lat. *haruspex*)

hasdeián, -ă *adj.* 1. propriu (operei) lui Bogdan-Petriceicu Hasdeu. 2. care imită stilul lui Hasdeu. (<*Hasdeu*, scriitor, filolog şi istoric român + *-ian*)

hasídim, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hasidismului. (< fr. *hassidim* < cuv. ebr.)

hasidísm *s. n.* 1. curent religios din sec. II î.e.n. care se opunea înlocuirii monoteismului mozaic printr-un cult elenistic politeist. 2. sectă mistică mozaică, întemeiată în Polonia în sec. XVIII. (<fr. *hassidisme*)

háspel *s. n.* 1. maşină folosită la finisarea ţesăturilor, pentru fierberea şi vopsirea

pluzei etc. 2. bazin prevăzut la partea superioară cu un sistem de palete mobile, utilizat în tăbăcărie. 3. mașină de depănat. (<germ. *Haspel*)

HAST(I)- *elem. comp.* „lance, suliță". (<fr. *hast/i/-*, cf. lat. *hasta*)

hastát, -ă *adj. (bot.)* lanceolat. (<fr. *hasté*)

hastáți *s. m. pl.* soldați veterani înarmați cu lance, care formau prima linie de luptă dintr-o legiune romană. (<lat. *hastati*)

hastiform, -ă *adj.* în formă de lance, de suliță. (<lat. *hastiformis*)

haș *s. n.* carne tocată. ● conservă preparată din ficat, carne (de porc, de pasăre etc.) tocată și uneori condimentată. (<fr. *haché*)

hașiș *s. n.* alcaloid extras dintr-o specie de cinepă exotică, folosit ca excitant psihic. (<fr. *hachisch*)

hașișism *s. n.* intoxicație acută cu hașiș. (<fr. *hachischisme*)

hașurá *vb. tr.* a acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă. — *hașurare* s. f. (<fr. *hachurer*)

haşurátor *s. n.* instrument pentru trasarea haşurilor. (<fr. *hachurateur*)

haşúră *s. f.* fiecare dintre liniile paralele, egale ca grosime, ce reprezintă convențional reliefuł pe hărți sau secțiuni într-un desen tehnic etc. (<fr. *hachure*)

hatóriță *adj. coloană* ~ = coloană cu capitelul decorat cu patru capete ale zeiței Hathor, în arhitectura veche egipteană. (<fr. *hathorique*, cf. *Hathor*, zeiță egipteană a cerului și a fecundității, reprezentată cu cap sau coarne de vacă)

hattéria *s. f.* reptilă primitivă cu corpul și capul acoperite cu solzi cornoși, care trăiește în Noua Zeelandă în vizuini și duce o viață nocturnă. (<fr. *hattéria*)

hat-trick/hét-tric/ *s. n.* performanță a unui jucător de fotbal sau hochei pe gheață constând din înscrierea a trei goluri sau puncte consecutive în același meci. (<engl. *hat-trick*)

haustór *s. m.* organ de fixare la unele plante parazite, cu care acestea absorb hrana din plantele parazitate. (<engl. *haustorium*, lat. *haustor* < *haurire*, a soarbe)

hauterivián, -ă /ot-ri-/ *adj., s. n.* (din) al treilea etaj al cretacicului inferior. (<fr. *hauterivien*, cf. *Hauterivie*, localitate în Elveția)

hautparleur /oparlör/ *s. n. (rar)* difuzor. (<fr. *haut-parleur*)

havá *vb. tr.* a tăia cu haveza făgașe în zăcământul în curs de exploatare. — *havare* s. f. (<fr. *haver*)

havaiánă *s. f.* instrument muzical cu coarde, asemănător cu chitara, cu sunetul lin și tărăgănat. (<fr. *hawaienne*)

haváj *s. n.* havare. (<fr. *havage*)

haván I. *adj. inv., s. n.* (de) culoarea tutunului, maro-deschis, tabac. **II.** *s. f.* **1.** țigară de foi de calitate superioară. **2.** plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unei țigări de foi și legate cu cabluri. (<fr. *havane*)

havát *s. n.* havare. ○ *mașină de* ~ = haveză. (<*hava*)

havatór *s. m.* miner care practică havajul. (<*hava* + *-tor*)

haversián, -ă *adj.* (despre un țesut osos compact) în care canalele nutritive sînt înconjurate de celule osoase dispuse în lamele concentrice. (<fr. *haversien*, cf. *Havers*, medic engl.)

havéză *s. f.* mașină de havat. (<fr. *haveuse*)

hawaián, -ă *adj.* **1.** din insulele Hawaii. **2.** (despre un tip de erupție vulcanică) caracterizat prin emisiune fără explozie și bombe vulcanice ale unei lave bazaltice fluide. (<fr. *hawaiien*, cf. *Hawaii*, arhipelag în Oceania)

hayón *s. n.* partea din spate (rabatabilă) a unui automobil. (<fr. *hayon*)

hazárd *s. n.* **1.** întîmplare (neașteptată). ○ *joc de* ~ = joc de noroc. **2.** *(fil.)* lipsă de ordine în structura unor sisteme. **3.** soartă, destin. (<fr. *hasard*)

hazardá *vb. refl.* a întreprinde ceva la voia întîmplării; a se aventura; a risca. (<fr. *hasarder*)

hazardát, -ă *adj.* riscat; periculos. (<fr. *hasardé*)

header /hí-der/ *s. n. (inform.)* antet. (<engl. *header*)

heading/hí-ding/ *s. n.* lovitură cu capul (la fotbal). (<engl. *heading*)

heaging /hí-ging/ operație de contracarare a riscurilor ce pot decurge din oscilațiile prețurilor de comerț exterior sau ale cursurilor de schimb. (<engl. *heaging*)

heautoscópic, -ă *adj.* referitor la heautoscopie, cu caracter de heautoscopie. (<fr. *héautoscopique*)

heautoscopie *s. f.* percepere anormală, halucinatorie a propriului corp, ca un dublu al său în afară. (<fr. *héautoscopie*, cf. gr. *heauton*, el însuși)

hebdomadár, -ă *adj., s. n.* (publicație) care apare o dată pe săptămînă; săptămînal. (<fr. *hebdomadaire*, cf. gr. *hebdomas*, săptămînă)

HEBE- *elem. comp.* „pubertate". (<fr. *hébé-*, cf. gr. *hebe*)

hebefrénic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hebefrenie. (<fr. *hébéphrénique*)

hebefrenie *s. f.* formă clinică a schizofreniei care apare la pubertate, manifestîndu-se prin comportament pueril, cu tendințe spre acte antisociale. (<fr. *hébéphrénie*)

hebelogíe *s. f.* psihologia adolescenței. (<fr. *hébélogie*)

hebertísm *s. n.* mișcare revoluționară în Franța, care a exercitat o influență preponderentă asupra Comunei din Paris. (<fr. *hébertisme*, cf. *Jacques Hebert*, revoluționar fr.)

hebertíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hebertismului. (<fr. *hébertiste*)

hebetúdine *s. f.* stare de toropeală datorită căreia bolnavul este cufundat într-o amorțire generală, fără delir. (<lat. *hebetudo*, fr. *hébétude*)

heboíd, -ă *adj.* (despre forme de hebefrenie) care se manifestă prin tendința de comitere a unor acte antisociale. (<fr. *heboïde*)

heboidofrenie *s. f.* hebefrenie heboidă. (<*heboid* + *-frenie*)

HECAT(O)- v. h e c t (o)-.

hecatombă *s. f.* 1. *(ant.)* sacrificiu religios de o sută de animale. ● sărbătoarea cînd se făceau asemenea sacrificii. 2. măcel, masacru; grămadă de cadavre. 3. *(fig.)* mare număr de respinși la un concurs, la un examen. (<fr. *hécatombe*)

hecatonchir *s. m. (mit.)* gigant despre care se spune că ar fi avut cincizeci de capete și o sută de mîini. (<fr. *hécatonchires*)

hecatonstil. *-ă* adj., *s. n.* (portic) cu o sută de coloane. (<fr. *hécatonstyle*)

HECHISTO- *elem. comp.* „scăzut, unic, redus". (<fr. *hékisto-*, cf. gr. *hekistos*, foarte mic)

hechistotérm, -ă *adj.* (despre organisme) care preferă temperaturi foarte scăzute. (<fr. *hékistotherme*)

hechistotérmic, -ă *adj.* (despre regiuni) cu temperaturi foarte scăzute. (<fr. *hékistothermique*)

HECT(O)-/HECAT(O)- *elem. comp.* „o sută". (<fr. *hect/o/-*, *hécat/o/-*, cf. gr. *hekaton*, o sută, de o sută de ori)

hectár *s. n.* unitate de măsură pentru suprafețe agrare egală cu 100 de ari. (<fr. *hectare*)

héctică *adj. febră ~* = febră de lungă durată. (<fr. *hectique*, cf. gr. *hektikos*, continuu)

hectizíe *s. f.* friguri continue. (<fr. *hectisie*)

hectográf *s. n.* șapirograf. (<germ. *Hektograph*)

hectográm *s. n.* unitate de măsură pentru masă egală cu 100 de grame. (<fr. *hectogramme*)

hectolítric, -ă *adj.* măsurat în hectolitri. ○ *greutate ~ă* = greutatea unui hectolitru de cereale. (<fr. *hectolitrique*)

hectolítru *s. m.* unitate de măsură pentru volume egală cu 100 de litri. (<fr. *hectolitre*)

hectométric, -ă *adj.* măsurat în hectometri. (<fr. *hectométrique*)

hectométru *s. m.* unitate de măsură pentru distanțe egală cu 100 de metri. (<fr. *hectomètre*)

hectopiéz *s. m.* unitate de măsură pentru presiune egală cu 100 de piezi. (<fr. *hectopièze*)

hectowátt *s. m.* unitate de măsură a puterii egală cu 100 de wați. (<fr. *hectowatt*)

héder *s. n.* parte componentă a combinelor de cereale formată dintr-o platformă pe care se montează aparatul de tăiere, despicătorul de lan, un transportor, rabotorul și mecanismele de acționare a acestora. (<engl. *header*)

hédging *s. f. (fin.)* operație prin care un importator sau o bancă se angajează, pe de o parte, să plătească o sumă în valută la un anumit termen, iar pe de altă parte se împrumută cu aceeași sumă în valută, avînd același termen de rambursare. (<engl. *hedging*)

HEDON(O)-, -hedonie *elem. comp.* „plăcere". (<fr. *hédon/o/-*, *-hédonie*, cf. gr. *hedone*)

hedonalgezíe *s. f.* senzație ambivalentă de plăcere și neplăcere. (<*hedon-* + *-algezie*)

hedónic, -ă *adj.* hedonistic. (<germ. *hedonik*)

-hedonie v. h e d o n (o)-.

hedonism *s. n.* concepție etică potrivit căreia scopul vieții este plăcerea; cult al plăcerii. (<fr. *hédonisme*)

hedonist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hedonismului; hedonistic. (<fr. *hédoniste*)

hedonístic, -ă I. *adj.* referitor la hedonism; hedonic, hedonist. II. *s. f.* teoria, știința (satisfacerii) plăcerilor. (<fr. *hédonistique*)

hedonofobíe *s. f.* teamă patologică de o experiență (trăire) plăcută. (<engl. *hedonophobia*)

hedroceél *s. n.* hernie a intestinului prin anus. (<fr. *hédrocèle*, cf. gr. *hedra*, anus)

hegelián, -ă/he-ghe-/ *adj., s. m. f.* (adept) al hegelianismului. (<fr. *hégélien*)

hegelianísm *s. m.* sistem filozofic idealist-obiectiv creat de Hegel, potrivit căruia principiul fundamental, activ al lumii îl constituie „spiritul absolut", o rațiune universală independentă de subiectul uman, pe care o consideră substanța și demiurgul realului și care se autodezvoltă în virtutea contradicțiilor sale interne. (<fr. *hégélianisme*, cf. *Hegel*, filozof germ.)

hegemón *s. m., adj.* conducător; (cel) care reprezintă forța principală, conducătoare. (<lat., gr. *hegemon*)

hegemónic, -ă *adj.* referitor la hegemonie, cu caracter de hegemonie. (<germ. *hegemonisch*)

hegemonie *s. f.* drept al unui oraș antic de a conduce treburile confederației din care făcea parte. ● supremație politică sau economică a unui oraș într-o țară; *(p. ext.)* supremație, dominație; rol conducător. ○ *~a proletariatului* = conducerea de către proletariat a maselor muncitoare în lupta revoluționară și în procesul construirii noii orînduiri. (<fr. *hégémonie*, gr. *hegemonia*)

hegemonísm *s. n.* tendință de hegemonie a unui stat sau popor în materie politică. (<*hegemonie* + *-ism*)

hegíră *s. f.* eră la mahomedani, datînd de la fuga lui Mahomed de la Mecca la Medina în anul 622 e.n. (<fr. *hégire*, cf. a. *hidjra*, fugă)

heimatlos/hái-/ *s. m.* apatrid. (<germ. *Heimatlos*)

heláncă *s. f.* țesătură sintetică supraelastică; obiect de îmbrăcăminte confecționat dintr-o astfel de țesătură. (<fr., it. *helanca*, n. com.)

HELCO- *elem. comp.* „ulcer, ulcerație". (<fr. *helco-*, cf. gr. *helkos*)

helcogén, -ă *adj.* care generează ulcer. (<germ. *helkogen*)

helcoíd, -ă *adj.* cu aspect de ulcer. (<fr. *helcoïde*)

helcologíe *s. f.* studiu al ulcerațiilor. (<fr. *helcologie*)

helcométru *s. n.* aparat de gimnastică pentru dezvoltarea forței, care funcționează pe principiul învingerii rezistenței unei greutăți reglabile, ridicată și coborîtă prin intermediul unor scripeți. (<fr. *helcomètre*)

helcoplástie *s. f.* grefă cutanată a unui ulcer. (<*helco-* + *-plastie*[2])

helcóză *s. f.* ulcerație. (<fr. *helcose*)

helenism *s. n.* v. e l e n i s m.

helenist, -ă *s. m. f.* v. elenist.
helenistic, -ă *adj.* v. elenistic.
HELEO- v. helo^{2}-.
heleofite *s. f. pl.* plante submerse cu organele foliare și florale deasupra apei. (<fr. *héléophytes)*
heleoplanctón *s. n.* heloplancton. (<fr. *héléoplancton)*
helepól *s. n. (ant.)* turn de asediu la adăpostul căruia se înainta pînă sub zidurile cetății asediate. (<lat., gr. *helepolis)*
HELI(O)-, -helie *elem. comp.* „Soare", „lumină". (<fr. *héli/o/-, -hélie*, cf. gr. *helios*, Soare)
heliadése, -ă *adj.* 1. propriu lui Ion Heliade Rădulescu. 2. în maniera lui Heliade. (<*Heliade*, scriitor român + *-esc)*
heliadism *s. n.* atitudine creatoare în cultura și literatura română modernă, caracterizată prin dinamism și spirit novator, enciclopedic, renascentist, prin spirit polemic și incisivitate, prin viziune fantastică, orgoliu demiurgic și avînt mesianic. (<*Heliade* + *-ism)*
heliáia *s. f. (ant.)* tribunal popular în Atena, constituit dintr-un mare număr de cetățeni, care își ținea ședințele sub cerul liber, la răsăritul soarelui. (<gr. *heliaia)*
heliác, -ă *adj. (astr.)* referitor la răsăritul și apusul unui astru; (despre aștri) care răsare sau apune o dată cu Soarele. (<fr. *héliaque*, cf. gr. *heliakos)*
heliánt *s. m.* gen de plante floricole, anuale sau perene, originare din America, cu tulpini, frunze și flori asemănătoare florii-soarelui, avînd mai multe inflorescențe. (<fr. *hélianthe)*
heliantínă *s. f.* metiloranj. (<fr. *hélianthine)*
heliást *s. m.* membru al tribunalului heliaia. (<fr. *héliaste*, gr. *heliastes)*
HELICI- *elem. comp.* „melc". (<fr. *hélici-*, cf. gr. *helix, -icis*, spirală)
helicicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu helicicultura. (<fr. *héliciculteur)*
helicicultúră *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea melcilor. (<fr. *héliciculture)*
helicíde *s. n. pl.* familie de moluște gasteropode pulmonate cuprinzînd melcii. (<fr. *hélicidés)*
heliciform, -ă *adj.* în formă de cochilie de melc. (<fr. *héliciforme)*
helicoidál, -ă *adj.* v. elicoidal.
helicón *s. n.* instrument muzical de suflat, din alamă, cu tonuri grave, constînd dintr-un tub încovoiat în formă de spirală, folosit în fanfară. (<fr. *hélicon)*
helicoptér *s. n.* v. elicopter.
helicostát *s. n.* v. elicostat.
helictítă *s. f.* denumire dată unor concrețiuni calcaroase în spirală care se formează pe pereții peșterilor, ramificîndu-se în toate direcțiile. (<fr. *hélicite)*
-helíe v. heli(o)-.
heligúră *s. f.* v. eligară.
HELIO- v. heli(o)-.
heliocentrálă *s. f.* centrală electrică solară. (<fr. *héliocentrale)*
heliocéntric, -ă *adj.* referitor la heliocentrism. ○ *sistem* ~ = heliocentrism. (<fr. *héliocentrique)*
heliocentrísm *s. n.* concepție fundamentală de Copernic, potrivit căreia Soarele se află în centrul sistemului nostru planetar, iar Pămîntul și celelalte planete se învîrtesc în jurul lui; sistem heliocentric. (<fr. *héliocentrisme)*
heliocromíe *s. f.* tipar adînc policrom. (<fr. *héliochromie)*
heliodermítă *s. f.* denumire generală pentru afecțiunile cutanate provocate de razele solare. (<fr. *héliodermite)*
heliodór *s. n.* varietate de beril galben-verzui, transparent, piatră prețioasă. (<fr. *héliodore)*
heliofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care caută Soarele, iubitor de lumină; fotofil. (<fr. *héliophile)*
heliofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește în regiuni însorite; fotofită. (<fr. *héliophyte)*
heliofób, -ă I. *adj., s. m. f.* (suferind) de heliofobie; fotofob. II. *adj.* (despre plante) care evită locurile însorite, nu suportă lumina solară. (<fr. *héliophobe)*
heliofobíe *s. f.* teamă patologică de Soare și de lumina lui. (<fr. *héliophobie)*
heliográf *s. n.* 1. aparat pentru copierea pe hîrtie heliografică, cu ajutorul luminii, a desenelor executate pe hîrtie de calc. 2. aparat pentru măsurarea puterii calorice a Soarelui. 3. aparat telegrafic care folosește razele solare. 4. *(astr.)* aparat pentru fotografierea Soarelui. (<fr. *héliographe)*
heliográfic, -ă *adj.* referitor la heliografie. ○ *hîrtie* ~*ă* = hîrtie specială, acoperită pe o față cu un strat sensibil la acțiunea luminii, pe care se copiază la heliograf (1) desene făcute pe hîrtie de calc. (<fr. *héliographique)*
heliografíe *s. f.* 1. procedeu de reproducere calcografică a unei imagini cu ajutorul unor cilșee de cupru, obținute pe cale fotochimică, pe care s-a aplicat un strat de asfalt cu granule fine. 2. descriere a Soarelui. (<fr. *héliographie)*
heliografíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în multiplicarea desenelor la heliograf. (<*heliograf* + *-ist)*
heliogravór *s. m.* lucrător specialist în heliogravură. (<fr. *héliograveur)*
heliogravúră *s. f.* 1. procedeu de execuție a clișeelor de cupru pentru imprimare heliografică. ● gravură astfel obținută. 2. procedeu fotomecanic de gravare a formelor de tipar adînc; fotogravură. (<fr. *héliogravure)*
heliolatríe *s. f.* adorație a Soarelui de către unele populații primitive. (<*helio-* + *-latrie)*
heliolitografíe *s. f.* procedeu litografic cu forme de tipar obținute prin reproducere fotografică. (<fr. *héliolithographie)*
heliologíe *s. f.* studiul Soarelui. (<*helio-* + *-logie)*
heliomarín, -ă *adj.* (despre tratamente medicale) care combină șederea pe litoral cu helioterapia. (<fr. *héliomarin)*
heliometeorologíe *s. f.* ramură a meteorologiei care studiază raporturile dintre circulația

atmosferică și activitatea solară. (<fr. *héliométéorologie*)

heliométrie, **-ă** *adj.* referitor la heliometru. (<fr. *héliométrique*)

heliométru *s. n.* instrument pentru determinarea diametrului aparent al Soarelui și al planetelor. (<fr. *héliomètre*)

helión *s. m.* nucleu al atomului de heliu. (<fr. *hélion*)

heliopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile provocate de razele solare. (<fr. *héliopathie*)

helioplastíe *s. f.* procedeu de gravură fotografică prin care se obțin planșe gravate în relief. (<fr. *héliioplastie*)

heliosciofíte *s. f. pl.* plante adaptate atît pentru regiunile însorite, cît și pentru cele umbrite. (<fr. *héliosciophytes*, cf. gr. *skia*, umbră)

helioscóp *s. n.* dispozitiv optic care se atașează la o lunetă pentru observarea Soarelui. (<fr. *héliioscope*)

helioscópic, **-ă** *adj.* (despre plante) care se orientează către Soare. (<lat. *helioscopicus*)

heliostát *s. n.* celostat folosit în special în observațiile solare într-o direcție determinată. (<fr. *héliostat*)

heliotactísm *s. n.* heliotropism. (<fr. *héliotactisme*)

heliotaxíe *s. f.* heliotropism. (<fr. *héliotaxie*)

heliotéhnic, **-ă** I. *adj.* referitor la heliotehnică. II. *s. f.* tehnică ce urmărește a transforma energia solară în curent electric cu ajutorul fotopilelor. (<fr. *héliotechnique*)

heliotehnicián, **-ă** *s. m. f.* specialist în heliotehnică. (<*heliotehnică* + *-ian*)

helioterápic, **-ă** *adj.* referitor la helioterapie. (<fr. *héliothérapique*)

helioterapíe *s. f.* tratament medical prin expunerea corpului la acțiunea radiațiilor solare. (<fr. *héliothérapie*)

heliotérm, **-ă** *adj.* heliotermic. (<*heliotermic*)

heliotérmic, **-ă** *adj.* referitor la heliotermie, tipic acestui fenomen; heliotherm. (<fr. *héliothermique*)

heliotermíe *s. f.* încălzire a apei unor lacuri sărate, sub acțiunea razelor solare, mai mult decît regiunile învecinate. (<fr. *héliothermie*)

heliotipíe *s. f.* reproducere tipografică cu substanțe coloidale expuse la acțiunea luminii solare. (<fr. *héliotypie*)

heliotróp[1] *s. m.* plantă exotică cu flori mici, albăstrui, cu miros plăcut, folosită în industria parfumului. (<fr. *héliotrope*, lat. *heliotropium*)

heliotróp[2] I. *s. m.* 1. materie colorantă solubilă în apă, folosită la vopsitul bumbacului. 2. ulei eteric obținut din florile de heliotrop[1]. 3. varietate de calcedonie, de culoare verde-închisă, din care se fac obiecte ornamentale. II. *s. n.* instrument geodezic de semnalizare format dintr-o oglindă plană care reflectă razele Soarelui la o mare distanță. (<fr. *héliotrope*)

heliotrópic, **-ă** *adj.* referitor la heliotropism. (<fr. *héliotropique*)

heliotropínă *s. f.* produs sintetic care înlocuiește esența de heliotrop[1]; piperonal. (<fr. *héliotropine*)

heliotropísm *s. n.* reacție de orientare și de mișcare a plantelor și animalelor sub influența luminii solare; heliotactism; heliotaxie; fototropism. (<fr. *héliotropisme*)

heliózã *s. f.* insolație. (<fr. *héliose*)

heliozincográfie *s. f.* procedeu de reproducere a hărților și a desenelor constînd în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. (<fr. *héliozincographie*)

helipórt *s. n.* v. **eliport**.

helipót *s. n.* potențiometru de precizie, la care variația totală a valorii se obține printr-un număr mare de rotații. (<fr. *hélipot*)

hélìu *s. n.* gaz inert, inodor, neinflamabil și foarte ușor. (<fr. *hélium*)

hélix *s. n.* margine a pavilionului urechii. (<fr. *hélix*)

helló *interj.* (ca formulă de salut) bună! (<engl. *hallo*)

helmint[1] *s. m.* nume generic al viermilor paraziți. (<fr. *helminthe*)

HELMINT[2]**(O)-** *elem. comp.* „viermi paraziți", „helminți". (<fr. *helminth/o/-*, cf. gr. *helmins*, *-nthos*, vierme)

helmintiázã *s. f.* boală parazitară produsă de prezența helminților în organism; verminoză. (<fr. *helminthiase*)

helmíntic, **-ă** *adj.* provocat de helminți. (<fr. *helmintique*)

helmintofobíe *s. f.* teamă patologică de infestare cu helminți. (<engl. *helmintophobia*)

helmintoíd, **-ă** *adj.* vermiform. (<fr. *helminthoïde*)

helmintologíe *s. f.* capitol al parazitologiei care studiază viermii paraziți și mijloacele de combatere a lor. (<fr. *helminthologie*)

helmintoscopíe *s. f.* examen vizual direct sau cu instrumente optice a helminților. (<*helminto-* + *-scopie*)

helmintosporiózã *s. f.* boală a plantelor provocată de unele ciuperci parazite, caracterizată prin apariția pe frunze a unor pete brune. (<fr. *helminthosporiose*)

HELO[1]**-** *elem. comp.* „strat cornos". (<fr. *hélo-*, cf. gr. *helos*, unghie, excrescență)

HELO[2]**-/HELEO-** *elem. comp.* „mlaștină, baltă". (<fr. *hélo-*, *héléo-*, cf. gr. *helos*, *-cos*, loc mlăștinos)

heloblále *s. f. pl.* ordin de plante monocotiledonate acvatice cuprinzînd sagitaria și alte plante înrudite. (<fr. *hélobiales*)

helocrén, **-ă** *adj.* (despre izvoare) care apare în mlaștini cu debit mic; (despre organisme) care trăiește în asemenea ape. (<germ. *helokrene*)

helodermíe *s. f.* hipercheratoză nedureroasă la nivelul degetelor de la mîini. (<fr. *hélodermie*)

helofíl, **-ă** *adj.* (despre plante) cu afinități pentru terenurile mlăștinoase. (<lat. *helophilus*)

helofită *adj., s. f.* (plantă) care crește în bălți și mlaștini cu apă dulce. (<fr. *hélophyte*)

heloplanctón *s. n.* planctonul bălților și al mlaștinilor; helioplancton. (<fr. *héloplancton*)

helotomíe *s. f.* excizie chirurgicală a unei excrescențe cornoase. (<engl. *helotomy*)

helveţián, -ă *adj. s. n.* (din) al doilea etaj al miocenului. (<fr. *helvétien*, cf. *Helvétie*, țara helveților, trib celtic)

hem[1] *s. n.* compus organic care intră în compoziția hemoglobinei, constituind substanța colorantă din globulele roșii. (<fr. *hème*)

HEM[2]**(O)- / HEMAT(O)- / HEMATI-, -emie** *elem. comp.* „sînge, hematii, hemoglobină". (<fr. *hém/o/-, hémat/o/-, hémati-, -hémie*, cf. gr. *haima, -los*, sînge)

hemaglutinăre *s. f.* metodă de determinare a timpului în care două probe de sînge pot provoca aglutinarea hematiilor. (după fr. *hémagglutination*)

hemaglutinină *s. f.* aglutinină capabilă să producă agregarea hematiilor. (<fr. *hémagglutinine*)

hemagóg, -ă *adj.* care provoacă curgerea sîngelui. (<fr. *hémagogue*)

hemangieetazíe *s. f.* dilatație a vaselor sangvine. (<fr. *hémangiectasie*)

hemangioblastóm *s. n.* hemangiom capilar malign, cu localizare de obicei cerebrală. (<fr. *hémangioblastome*)

hemangioendoteliom *s. n.* tumoare malignă dezvoltată pe endoteliul capilarelor; hemangiosarcom. (<fr. *hémangioendothéliome*)

hemangióm *s. n.* tumoare benignă a vaselor sangvine. (<fr. *hémangiome*)

hemanglomatóză *s. f.* boală ereditară care debutează la o vîrstă tînără, prelungindu-se de-a lungul întregii existențe, caracterizată prin epistaxis repetat pînă în jur de 25 de ani, după care apar angioame pe piele și pe mucoase; angiomatoză hemoragică. (<fr. *hémangiomatose*)

hemangiosarcóm *s. n.* hemangioendoteliom. (<fr. *hémangiosarcome*)

hemartróză *s. f.* acumulare patologică de sînge în articulații. (<fr. *hémarthrose*)

HEMAT(O)- v. h e m[2] (o)-.

hemateméză *s. f.* vomă cu sînge provenit din leziunile tubului digestiv. (<fr. *hématémèse*)

HEMATI- v. h e m[2] (o)-.

hemátic *adj.* referitor la sînge. (<fr. *hématique*)

hematidróză *s. f.* eliminare de sudoare cu sînge. (<fr. *hématidrose*)

hematíe *s. f.* element component al sîngelui, care conține hemoglobină și care transportă oxigenul și bioxidul de carbon; globulă roșie; eritrocit. (<fr. *hématie*)

hematimetríe *s. f.* metodă de numărare a hematiilor dintr-un volum de sînge. (<fr. *hématimétrie*)

hematimétru *s. n.* aparat folosit în hematimetrie. (<fr. *hématimètre*)

hematínă *s. f.* pigment feruginos al hemoglobinei. (<fr. *hématine*)

hematít *s. n.* oxid natural de fier, cristalizat, foarte dur, de culoare roșie (*oligist*) sau brună (*limonit*). (<fr. *hématite*)

hematoblást *s. n.* unul dintre elementele celulare ale sîngelui. (<fr. *hématoblaste*)

hematocél *s. n.* tumoare formată prin acumulare de sînge într-un țesut sau organ. (<fr. *hématocèle*)

hematocheratóză *s. f.* dezvoltare exagerată a stratului cornos din epidermă. (<fr. *hématokératose*)

hematocitologíe *s. f.* parte a hematologiei care studiază în special celulele sangvine. (<fr. *hématocytologie*)

hematocolecíst *s. n.* colectare de sînge în cavitatea veziculei biliare etc. (<fr. *hématocolecyste*)

hematocólpos *s. n.* colectare de sînge menstrual în vagin. (<fr. *hématocolpos*)

hematocrít *s. n.* **1.** masa eritrocitară dintr-un volum de sînge. **2.** tub gradat care permite determinarea raportului dintre volumul eritrocitelor și plasma sangvină; hematoglobinometru. ● raportul însuși. (<fr. *hématocrite*, cf. gr. *kritos*, separat)

hematocróm *s. n.* pigment roșcat carotenoid din celulele unor alge. (<fr. *hématochrome*)

hematodermíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile sistemului hematopoietic, însoțite de leziuni cutanate. (<fr. *hématodermie*)

hematofág, -ă *adj., s. m. f.* (animal, insectă) care se hrănește cu sînge. (<fr. *hématophage*)

hematofagíe *s. f.* **1.** fagocitoză a hematiilor. **2.** faptul de a se hrăni cu sînge. (<fr. *hématophagie*)

hematofobíe *s. f.* frică patologică de sînge; hemofobie. (<fr. *hématophobie*)

hematogén, -ă **I.** *adj.* **1.** (despre medicamente) care intervine în formarea sîngelui. **2.** care provine din sînge sau aparține acestuia. **II.** *s. n.* **1.** substanță feruginoasă care se găsește în gălbenușul de ou. **2.** produs alimentar concentrat, obținut din amestecarea sîngelui cu lapte și cu diferite substanțe aromatizate. (<fr. *hématogène*)

hematogenézǎ *s. f.* proces de formare a sîngelui. (<fr. *hématogenèse*)

hematoglobinométru *s. n.* hematocrit (2). (<fr. *hématoglobinomètre*)

hematoldínă *s. f.* pigment hematic derivat din hemoglobină. (<fr. *hématoïdine*)

hematológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în hematologie. (<fr. *hématologue*)

hematológic, -ă *adj.* referitor la hematologie. (<fr. *hématologique*)

hematologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază morfologia, fiziologia și patologia sîngelui și a organelor hematopoietice. (<fr. *hématologie*)

hematóm *s. n.* aglomerare de sînge închistat într-o cavitate naturală sau sub piele, cauzată de o hemoragie. (<fr. *hématome*)

hematometríe *s. f.* examinare a sîngelui pentru determinarea numărului tipurilor și proporției diferitelor elemente figurate, precum și a cantității de hemoglobină. (<fr. *hématométrie*)

hematométru *s. n.* masă cu aparență tumorală, formată prin retenția sîngelui menstrual în cavitatea uterină. (<fr. *hématomètre*)

hematomielie *s. f.* hemoragie în măduva spinării. (<fr. *hématomyélie*)

hematonefrózã *s. f.* acumulare de sînge în bazinet și rinichi. (<fr. *hématonéphrose*)

hematopélvis *s. n.* acumulare de sînge în bazin (6). (<fr. *hématopelvis*)

hematopoiétic, -ă *adj.* referitor la hematopoiezã; hemopoietic. (<fr. *hématopoïétique*)

hematopoiézã *s. f.* proces de formare și dezvoltare a celulelor sangvine; hemopoiezã. (<fr. *hématopoïèse*)

hematoporfirínă *s. f.* materie colorantă roșie-închisă, rezultată din degradarea hemoglobinei. (<fr. *hématoporphyrine*)

hematorahíe *s. f.* hemoragie intrarahidiană. (<fr. *hématorachis*)

hematosalpingítă *s. f.* hematom al trompei uterine; hematosalpinx. (<fr. *hématosalpingite*)

hematosalpínx *s. n.* hematosalpingită. (<fr. *hématosalpinx*)

hematoscóp *s. n.* instrument pentru determinarea numărului de elemente figurate ale sîngelui. (<fr. *hématoscope*)

hematoscopíe *s. f.* examinare a sîngelui la microscop. (<fr. *hématoscopie*)

hematospectroscopíe *s. f.* examinare a sîngelui cu ajutorul spectroscopului. (<fr. *hématospectroscopie*)

hematospérmie *s. f.* prezența sîngelui în spermă; hemospermie. (<fr. *hématospermie*)

hematoterapíe *s. f.* hemoterapie. (<fr. *hématothérapie*)

hematoxilínă *s. f.* substanță incoloră, solubilă în alcalii și insolubilă în apă, alcool și eter. (<fr. *hématoxyline*)

hematózã *s. f.* proces de oxigenare a sîngelui venos. (<fr. *hématose*)

hematozoár *s. n.* protozoar parazit care trăiește în sîngele animalelor și în tubul digestiv al țînțarului anofel, fiind agentul patogen al malariei; plasmodiu. (<fr. *hématozoaire*)

hematúric, -ă *adj.* referitor la hematurie. (<fr. *hématurique*)

hematúrie *s. f.* prezența sîngelui în urină, datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare. (<fr. *hématurie*)

HEMER(O)¹-, -emér *elem. comp.* „zi”. (<fr. *hémér/o/-, -hémère*, cf. gr. *hemera*)

HEMER(O)²- *elem. comp.* „cultivat”. (<fr. *hémér/o/-*, cf. gr. *hemeros*, blînd, domesticit)

hemeraíonie *s. f.* mutism funcțional care se poate manifesta seara și noaptea. (<engl. *hemeraphonia*)

hemeralóp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hemeralopie. (<fr. *héméralope*)

hemeralopíe *s. f.* diminuare sau pierdere a vederii la lumină puțin intensă (în special în amurg). (<fr. *héméralopie*)

hemeránt, -ă *adj., s. f.* (plantă) care înflorește peste zi. (<fr. *héméranthe*)

hemerocál *s. m.* plantă bulboasă din familia liliacee, cultivată pentru florile sale decorative galbene și roșietice; *(pop.)* crin galben. (<fr. *hémérocalle*)

hemerofíl, -ă *adj.* (despre plante) ușor de cultivat. (<fr. *hémérophile*)

hemerofítă *s. f.* plantă cultivată. (<fr. *hémérophyte*)

hemerofób, -ă *adj.* (despre plante) care se cultivă greu. (<fr. *hémérophobe*)

hemerológ, -ă *s. m. f.* 1. autor de calendare. 2. cel care studiază problemele legate de calendare. (<fr. *hémérologue*)

hemerológic, -ă *adj.* referitor la hemerologie. (<fr. *hémérologique*)

hemerologíe *s. f.* știința de a alcătui calendare. (<fr. *hémérologie*)

hemeropatíe *s. f.* maladie care nu apare decît în timpul zilei. (<*hemer(o)*¹- + *-patie*)

hemerotécă *s. f.* colecție de ziare și reviste; efemerotecă. ● bibliotecă, secție a unei biblioteci rezervată periodicelor. (<fr. *hémérothèque*)

HEMI-/EMI- *elem. comp.* „jumătate”. (<fr. *hémi-*, cf. gr. *hemi*, pe jumătate)

hemiacefál *s. m.* monstru la care capul este reprezentat printr-o masă rotunjită, acoperită de cîteva repliuri cutanate. (<fr. *hémiacéphale*)

hemiacromatopsíe *s. f.* hemianopsie pentru culori. (<fr. *hémiachromatopsie*)

hemiageúzie *s. f.* pierdere a simțului gustativ pentru o jumătate a limbii. (<fr. *hémiageusie*)

hemiagnozíe *s. f.* agnozie limitată la o jumătate a corpului. (<fr. *hémiagnosie*)

hemialgíe *s. f.* durere limitată la o singură parte a corpului. (<fr. *hémialgie*)

hemiamblíopie *s. f.* hemianopsie. (<engl. *hemiamblyopia*)

hemianalgezíe *s. f.* lipsa sensibilității dureroase pe o jumătate de corp. (<engl. *hemianalgesia*)

hemianestezíe *s. f.* pierdere a sensibilității unei jumătăți laterale a corpului. (<fr. *hémianesthésie*)

hemianópsic, -ă *adj.* referitor la hemianopsie. (<fr. *hémianopsique*)

hemianopsíe *s. f.* pierdere a vederii într-o jumătate din cîmpul vizual; hemiamblíopie (<fr. *hémianopsie*)

hemianosmíe *s. f.* pierdere a simțului mirosului pe jumătate din mucoasa nazală. (<fr. *hémianosmie*)

hemiasinergíe *s. f.* asinergie a unei jumătăți a corpului. (<fr. *hémiasynergie*)

hemiasomatognozíe *s. f.* pierdere a conștiinței pentru jumătatea de corp paralizată. (<fr. *hémiasomatognosie*)

hemiataxíe *s. f.* ataxie care afectează o jumătate a corpului. (<fr. *hémiataxie*)

hemiatetózã *s. f.* atetoză care afectează doar o jumătate a corpului. (<fr. *hémiathétose*)

hemiatrofíe *s. f.* atrofie limitată la o jumătate a corpului sau a unui organ. (<fr. *hémiatrophie*)

hemibalism *s. n.* sindrom caracterizat prin mișcări involuntare, violente, dezordonate, de mare amplitudine, limitate la o jumătate a corpului. (<fr. *hémiballisme*. cf. gr. *ballismos*, dans)

hemicardie *s. f.* malformație congenitală constînd în prezența a numai două din cele patru camere normale ale inimii. (<*hemi-* + *-cardie*²)

hemicarión *s. n.* nucleu cu un număr simplu de cromozomi. (<fr. *hémicaryon*)

hemicefál *s. m.* monstru care prezintă hemicefalie. (<engl. *hemicephalus*)

hemicefalíe *s. f.* anencefalie parțială, caracterizată prin absența creierului. (<engl. *hemicephaly*)

hemicelulóză *s. f.* amestec complex de polizaharide care se găsește, împreună cu celuloza și lignina, în pereții celulelor vegetale. (<fr. *hémicellulose*)

hemicíclic, -ă *adj.* 1. semicircular. 2. (despre flori) cu organele florale dispuse unele în verticil, iar altele în spirală. (<fr. *hémicyclique*)

hemiciclu *s. n.* spațiu, încăpere în semicerc pentru festivități, întruniri etc. (<fr. *hémicycle*, cf. lat. *hemicyclium*, amfiteatru)

hemicilíndric, -ă *adj.* în formă de jumătate de cilindru. (<fr. *hémicylindrique*)

hemicistectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei jumătăți din vezica urinară. (<fr. *hémicystectomie*)

hemicleistogám, -ă *adj.* (despre flori) care în perioada polenizării se deschide numai pe jumătate. (<fr. *hémicleistogame*)

hemiclonie *s. f.* contracție musculară bruscă și involuntară care se manifestă la o jumătate de corp. (<fr. *hémiclonie*)

hemicolectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei jumătăți din colon. (<fr. *hémicolectomie*)

hemicoloíd *s. n.* substanță coloidală polimerizată într-un grad de pînă la 1%. (<fr. *hémicolloïde*)

hemicorée *s. f.* sindrom caracterizat prin mișcări coreice (cordiforme) ale unei jumătăți a corpului. (<fr. *hémichorée*)

hemicranie *s. f.* durere a unei jumătăți a craniului, caracteristică în migrenă. (<fr. *hémicrânie*)

hemicriptofítă *adj., s. f.* (plantă perenă) la care organele vegetative rămîn în timpul iernii pe sau în pămînt, la mică adîncime. (<fr. *hémicryptophyte*)

hemicristalín, -ă *adj.* (despre roci vulcanice) parțial cristalizat. (<fr. *hémicristalin*)

hemidiaforézã *s. f.* secreție unilaterală de sudoare. (<fr. *hemidiaphorèse*)

hemidistrofíe *s. f.* inaniție parțială. (<*hemi-* + *distrofie*)

hemiédric, -ă *adj.* care prezintă hemiedrie. (<fr. *hémiédrique*)

hemiedríe *s. f.* caracteristică a unor cristale de a nu prezenta modificări decît pe jumătate din muchii. (<fr. *hémiédrie*)

hemielítră *s. f.* aripă la insecte pe jumătate chitinoasă și pe jumătate membranoasă. (<fr. *hémiélytre*)

hemiencefalíe *s. f.* aplazie cerebrală limitată la o singură emisferă. (<fr. *hémiencéphalie*)

hemiepifít, -ă *adj.* (despre plante epifite) cu primele rădăcini în pămînt, dezvoltînd apoi și rădăcini aeriene. (<fr. *hémiépiphyte*)

hemiepilepsíe *s. f.* epilepsie limitată la o jumătate a corpului. (<fr. *hémi-épilepsie*)

hemifanerofíte *s. f. pl.* semiarbuști numai cu părțile vegetative inferioare lemnoase și cu muguri de reînnoire aproape de suprafața solului. (<fr. *hémiphanérophytes*)

hemifoníe *s. f.* incapacitate de a vorbi cu voce tare. (<fr. *hémiphonie*)

hemigamíe *s. f.* 1. fecundație incompletă. 2. inducere a ge minării gametului femel sau a ovulului de către mascul fără copulație (<*hemi-* + *-gamie*)

hemigamotróp, -ă *adj.* 1. cu mișcări gamotropice incomplete, pentru facilitarea polenizării. 2. (despre flori) cu mișcări incomplete de deschidere și de închidere. (<fr. *hémigamotrope*)

hemiglosítă *s. f.* glosită limitată la o jumătate de limbă. (<fr. *hémiglossite*)

hemignatíe *s. f.* absența congenitală a unei jumătăți a maxilarului inferior. (<fr. *hémignathie*)

hémihaploíd, -ă *adj.* (despre celule) cu jumătate din numărul de cromozomi haploizi. (<*hemi-* + *haploid*)

hemilaringectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a unei jumătăți a laringelui. (<fr. *hémilaryngectomie*)

hemimél *s. m.* monstru care prezintă hemimelie. (<fr. *hémimèle*)

hemimelíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin absența parțială a unei extremități distale a unui membru al corpului. (<fr. *hémimélie*)

hemimetábolă *adj.* (despre insecte) cu metamorfoză incompletă (fără stadiul de nimfă); heterometabolă. (<fr. *hémimétabole*)

hemimorfísm *s. n.* (*min.*) proprietate a substanțelor cristalizate de a face ca axele de simetrie să treacă prin două elemente neidentice ale cristalului. (<engl. *hemimorphism*)

hemimorfít *s. n.* calamină (2). (<fr. *hémimorphite*)

hemínă *s. f.* substanță organică formată din hem prin transformarea fierului bivalent în fier trivalent. (<fr. *hémine*)

hemión *s. m.* măgar sălbatic din Tibet, de mărimea catîrului. (<fr. *hémione*)

hemiopíe *s. f.* restrîngere a vederii părții laterale a cîmpului vizual. (<fr. *hémiopie*)

hemipág *s. m.* monstru cu două corpuri unite în regiunea toracică și a gîtului. (<fr. *hémipage*)

hemiparkinsonísm *s. n.* sindrom parkinsonian cu localizare la una dintre jumătățile corpului. (<*hemi-* + *parkinsonism*)

hemiparacuzíe *s. f.* paracuzie limitată la o ureche. (<fr. *hémiparacousie*)

hemiparestezíe *s. f.* parestezie a unei jumătăți a corpului. (<fr. *hémiparesthésie*)

hemiparcunie *s. f.* copulație incompletă datorată malformației organelor genitale feminine. (<fr. *hémiparéunie*)

hemiparézã *s. f.* pareză manifestată la o jumătate de corp. (<fr. *hémiparèse*)

hemipatíe *s. f.* boală localizată într-o jumătate de corp, ca urmare a unor leziuni cerebrale. (<*hemi-* + *-patie*)

hemipelágic, -ă *adj.* care aparține adâncimilor mărilor și oceanelor, între 800 și 2400 m. (<germ. *hemipelagisch*)

hemiplégic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hemiplegie. (<fr. *hémiplégique*)

hemiplegíe *s. f.* paralizie a unei jumătăți laterale a corpului; hemiplexie. (<fr. *hémiplégie*)

hemiplexíe *s. f.* hemiplegie. (<fr. *hémiplexie*)

hemiptére *s. n. pl.* heteroptere. (<fr. *hémiptères*)

hemisaprofít, -ă *adj., s. f.* (plantă saprofită) care mai posedă și aparat clorofilian. (<fr. *hémisaprophyte*)

hemispásm *s. n.* spasm unilateral. (<fr. *hémispasme*)

hemispondilíe *s. f.* malformație congenitală a coloanei vertebrale, caracterizată prin absența a jumătate din vertebre. (<fr. *hémispondylie*)

hemitermíe *s. f.* ascensiune termică numai la o jumătate a corpului, în apoplexie sau în hemiplegie. (<*hemi-* + *-termie*²)

hemiterofíte *s. f. pl.* plante bisanuale care la sfîrșitul primului an hibernează, iar în al doilea an înfloresc și fructifică. (<fr. *hémithérophytes*)

hemixerofíte *s. f. pl.* plante adaptate parțial la condiții de sol cu umiditate scăzută. (<fr. *hémixérophytes*)

HEMO- v. h e m² (o)-.

hemobilíe *s. f.* sîngerare a căilor biliare. (<fr. *hémobilie*)

hemobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în hematologie, microbiologie și biochimie. (după fr. *hémobiologiste*)

hemobiologíe *s. f.* biologia sîngelui. (<*hemo-* + *biologie*)

hemocaterézã *s. f.* proces de distrugere a celulelor sangvine. (<fr. *hémocathérèse*)

hemocianínă *s. f.* pigment respirator protidic albastru, analog hemoglobinei, prezent în hemolimfa moluștelor și a crustaceelor. (<fr. *hémocyanine*)

hemocít *s. n.* celulă sangvină. (<fr. *hémocyte*)

hemocitoblást *s. n.* celulă-tulpină. (<fr. *hémocytoblaste*)

hemocitofagíe *s. f.* citofagie manifestată la celulele sîngelui și la organele hematopoietice. (<*hemo-* + *citofagie*)

hemocitométru *s. n.* dispozitiv de numărare a elementelor figurate dintr-un volum de sînge. (<fr. *hémocytomètre*)

hemocitopeníe *s. f.* diminuare a numărului de hematii din sînge. (<fr. *hémocytopénie*)

hemoclázic, -ă *adj.* referitor la hemoclazie. (<fr. *hémoclasique*)

hemoclazíe *s. f.* alterare în starea fizico-chimică a plasmei sangvine. (<fr. *hémoclasie*)

hemocolecíst *s. n.* acumulare de sînge în cavitatea veziculei biliare. (<fr. *hémocholécyste*)

hemoconcentrație *s. f.* concentrație a sîngelui caracterizată prin creșterea greutății sale specifice, a viscozității și a numărului hematiilor. (<fr. *hémoconcentration*)

hemoconíe *s. f.* denumire dată unor corpusculi foarte mici din sînge, care prezintă mișcare browniană. (<fr. *hémoconie*, cf. gr. *konios*, praf)

hemocrinie *s. f.* vărsare a hormonilor în sînge. (<fr. *hémocrinie*)

hemocrioscopíe *s. f.* determinare a punctului de înghețare a sîngelui. (<engl. *hemocryoscopy*)

hemocróm *s. m.* denumire generică pentru pigmenții sangvini transportori de oxigen (hemoglobina, hemocianina etc.). (<fr. *hémochrome*)

hemocromatózã *s. f.* tulburare a metabolismului fierului, caracterizată prin depunerea de pigment feric în diferite organe. (<fr. *hémochromatose*)

hemocromogén *s. n.* oxihemoglobină. (<fr. *hémochromogène*)

hemocromométru *s. n.* aparat pentru determinarea procentului de hemoglobină din sînge. (<engl. *hemochromometer*)

hemocultúră *s. f.* cultivare și identificare a unor germeni patogeni în sînge prin însămînțare pe un mediu adecvat. (<fr. *hémoculture*)

hemodiagnóstic *s. n.* diagnostic bazat pe examenul serologic al sîngelui. (<fr. *hémodiagnostic*)

hemodializă *s. f.* fenomen de trecere a sîngelui printr-o membrană semipermeabilă. ● metodă de epurare extrarenală cu ajutorul unui rinichi artificial. (<fr. *hémodialyse*)

hemodializór *s. m.* rinichi artificial. (<fr. *hémodialiseur*)

hemodilúție *s. f.* diluție a sîngelui circulant. (<fr. *hémodilution*)

hemodinámic, -ă I. *adj.* referitor la hemodinamică. II. *s. f.* 1. circulație a sîngelui în aparatul vascular. 2. parte a fiziologiei care studiază circulația sangvină. (<fr. *hémodynamique*)

hemodinamométru *s. n.* manometru pentru măsurarea presiunii sîngelui. (<fr. *hémodynamomètre*)

hemodromométru *s. n.* aparat de măsurat viteza de circulație a sîngelui în vene și în artere. (<fr. *hémodromomètre*)

hemofág, -ă *adj.* 1. (despre animale) care se hrănește cu sînge. 2. (despre fagocite) care distruge globulele roșii. (<fr. *hémophage*)

hemofílic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hemofilie. (<fr. *hémophilique*)

hemofílie *s. f.* predispoziție ereditară la hemoragii, datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui. (<fr. *hémophilie*)

hemofobíe *s. f.* hematofobie. (<engl. *hemophobia*)

hemoftalmie *s. f.* invadare a corpului vitros de către sînge. (<fr. *hémophtalmie*)

hemogénic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hemogenie. (<fr. *hémogénique*)

hemogenie *s. f.* boală caracterizată prin hemoragii care survin spontan în organe sau pe mucoase, ca urmare a reducerii pronunțate a numărului trombocitelor. (<fr. *hémogenie*)

hemoglobină *s. f.* pigment protidic roșu din sînge, avînd rolul de a răspîndi în corp oxigenul inspirat. (<fr. *hémoglobine*)

hemoglobinemie *s. f.* prezența hemoglobinei în sînge, ca urmare a distrugerii globulelor roșii. (<fr. *hémoglobinémie*)

hemoglobinic, -ă *adj.* referitor la hemoglobină, al hemoglobinei. (<fr. *hémoglobinique*)

hemoglobinobilie *s. f.* prezența hemoglobinei în bilă. (<fr. *hémoglobinobilie*)

hemoglobinometrie *s. f.* determinare a cantității de hemoglobină din sînge. (<fr. *hémoglobinométrie*)

hemoglobinométru *s. n.* aparat folosit în hemoglobinometrie; hemometru. (<fr. *hémoglobinomètre*)

hemoglobinopatie *s. f.* boală datorată alterării calitative a hemoglobinei din globulele roșii; hemoglobinoză. (<fr. *hémoglobinophatie*)

hemoglobinóză *s. f.* hemoglobinopatie. (<fr. *hémoglobinose*)

hemoglobinurie *s. f.* prezența hemoglobinei în urină. (<fr. *hémoglobinurie*)

hemogramă *s. f.* examen de laborator prin care se stabilește compoziția sîngelui. (<fr. *hémogramme*)

hemohidartróză *s. f.* revărsare simultană de sînge și de lichide seroase într-o articulație. (<fr. *hémo-hydarthrose*)

hemoleucogramă *s. f.* analiză de laborator constînd în notarea hematiilor și a leucocitelor. (<fr. *hemo-léucogramme*)

hemolimfă *s. f.* lichid din aparatul circulator al multor nevertebrate, corespunzător sîngelui. (<fr. *hémolymphe*)

hemolitic, -ă *adj.* care produce hemoliză. (<fr. *hémolytique*)

hemoliză *s. f.* distrugere a hematiilor, cu eliberarea hemoglobinei. (<fr. *hémolyse*)

hemolizină *s. f.* anticorp, toxină cu acțiune hemolitică. (<fr. *hémolysine*)

hemomanométru *s. n.* aparat pentru măsurarea presiunii sangvine. (<engl. *hemomanometer*)

hemomediastin *s. n.* acumulare de sînge în țesutul celular al mediastinului. (<fr. *hémomédiastin*)

hemométru *s. n.* hemoglobinometru. (<fr. *hémomètre*)

hemoneurocrinie *s. f.* trecere a hormonilor hipofizari în sistemul nervos prin intermediul circulației sangvine. (<fr. *hémoneurocrinie*)

hemopátic, -ă *adj.* referitor la hemopatie. (<fr. *hémopathique*)

hemopatie *s. f.* denumire generică pentru bolile sîngelui. (<fr. *hémopathie*)

hemoperfúzie *s. f.* metodă nouă de purificare a sîngelui în afara organismului și restituirea lui prin transfuzie. (<*hemo-* + *perfuzie*)

hemopericárd *s. n.* acumulare de sînge în cavitatea pericardică. (<fr. *hémopéricarde*)

hemoperitonéu *s. n.* acumulare de sînge în cavitatea peritoneală. (după fr. *hémopéritoine*)

hemopneumopericárd *s. n.* acumulare de sînge și aer în cavitatea pericardică. (<fr. *hémopneumopéricarde*)

hemopneumotoráx *s. n.* acumulare de sînge și aer în cavitatea pleurală, ca urmare a unui traumatism. (<fr. *hémopneumothorax*)

hemopoétic, -ă *adj.* hematopoietic. (<fr. *hémopoïétique*)

hemopoiéză *s. f.* hematopoieză. (<fr. *hémopoïèse*)

hemoprofilaxie *s. f.* injectare, în scop profilactic, de sînge uman matern sau patern presupus a conține anticorpi protectori față de boala cu care un copil a venit în contact, metodă practicată în trecut mai ales în rujeolă. (<fr. *hémoprophylaxie*)

hemoptizic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hemoptizie. (<fr. *hémoptysique*)

hemoptizie *s. f.* eliminare de sînge pe gură, cauzată de o hemoragie a căilor respiratorii. (<fr. *hémoptysie*)

hemorágic, -ă *adj.* cu caracter de hemoragie. (<fr. *hémorragique*)

hemoragie *s. f.* **1.** scurgere (abundentă) de sînge cauzată de ruperea unui vas sangvin. **2.** *(fig.)* gravă pierdere a ceea ce este esențial pentru viața sau bogăția unei țări etc.; curgere de capital. (<fr. *hémorragie*)

hemoragipár, -ă *adj.* care provoacă hemoragii. (<fr. *hémorragipare*, cf. lat. *parere*, a determina)

hemorée *s. f.* însușire a unor insecte de a elimina reflex, ca mijloc de apărare, anumite lichide repulsive. (<fr. *hémorrhée*)

hemorinie *s. f.* hemoragie nazală, produsă de ruperea unui vas de sînge. (<fr. *hémorhinie*)

hemoroidál, -ă *adj.* referitor la hemoroizi. (<fr. *hémorroïdal*)

hemoroidár, -ă *adj.* afectat de hemoroizi. (<fr. *hémorroïdaire*)

hemoroidectomie *s. f.* rezecție chirurgicală a hemoroizilor. (<fr. *hémoroïdectomie*)

hemoroízi *s. m. pl.* tumori varicoase formate prin dilatarea venelor anusului și rectului. (<fr. *hémorroïdes*)

hemosiderină *s. f.* pigment bogat în fier, prezent în ficat. (<fr. *hémosidérine*)

hemosideróză *s. f.* boală care se manifestă prin depunerea hemosiderinei în ficat, plămîni etc. (<fr. *hémosidérose*)

hemospermie *s. f.* hematospermie. (<fr. *hémospermie*)

hemostátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce hemostază. (<fr. *hémostatique*)

hemostáză *s. f.* oprire a unei hemoragii; hemostazie. (<fr. *hémostase*)

hemostazie *s. f.* hemostază. (<fr. *hémostasie*)

hemotahométru *s. n.* aparat pentru determinarea vitezei de circulație a sîngelui. (<engl. *hemotachometer*)

hemoterapíe *s. f.* tratament al unei boli prin transfuzii de sînge; hematoterapie. (<fr. *hémothérapie*)

hemotipologíe *s. f.* determinare tipologică (rasială) a unei populații cu ajutorul grupelor sangvine. (<*hemo-* + *tipologie*)

hemotoráx *s. n.* acumulare de sînge în cavitatea pleurală. (<fr. *hémothorax*)

hemotoxíe *s. f.* otrăvire a sîngelui. (<fr. *hémotoxie*)

hemotoxínă *s. f.* substanță care exercită o acțiune nocivă asupra globulelor roșii, deosebindu-se de hemolizină prin absența specificității. (<fr. *hémotoxine*)

hemotróp, -ă *adj.* (despre virusuri) care se fixează de predilecție pe celulele sangvine. (<fr. *hémotrope*)

hemovaccináre *s. f.* inoculare sub dermă de sînge sau de plasmă sangvină. (după fr. *hémovaccination*)

hendiádă *s. f.* figură de stil constînd în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive; înlocuire a unui atribut adjectival cu unul substantival. (<fr., lat., gr. *hendiadys* <gr. *hen dia dyoin*, unu exprimat prin două)

henoteísm *s. n.* formă primitivă de religie în care credincioșii se închină unei singure divinități, fără a exclude existența altora. (<fr. *hénothéisme*, cf. gr. *hen*, unu)

hénry *s. m.* unitate de măsură a inductanței egală cu inductanța unei spire în care ia naștere un flux magnetic propriu de un weber, cînd spira e parcursă de un curent de un amper. (<fr. *henry*, cf. *J. Henry*, fizician amer.)

henrymétru *s. n.* aparat de măsurat inductanța electrică. (<fr. *henrymètre*)

henț *s. m.* *(fotbal)* atingere neregulamentară a balonului cu mîna. (<engl. *hands*)

heortologíe *s. f.* studiu asupra sărbătorilor grecești. (<fr. *héortologie*, cf. gr. *heorte*, sărbătoare)

hepár *s. n.* ficat. ● extract de ficat, cu acțiune de stimulare a hematopoiezei și de regenerare a celulei hepatice. (<gr. *hepar*)

heparínă *s. f.* substanță anticoagulantă produsă de ficat, mușchi etc., folosită în tratamentul infarctului miocardic, al tromboflebitelor etc. (<fr. *héparine*)

heparinemíe *s. f.* prezența heparinei în sînge. (<fr. *héparinémie*)

heparinizáre *s. f.* tratament cu heparină, pentru a împiedica coagularea sîngelui. (după fr. *hépariniser*)

heparinoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a heparinei. (<fr. *héparinothérapie*)

heparinúrie *s. f.* prezența heparinei în urină. (<fr. *héparinurie*)

HEPAT(O)- *elem. comp.* „ficat". (<fr. *hépat/o/-*, cf. gr. *hepar, -atos*)

hepatalgíe *s. f.* durere de ficat. (<fr. *hépatalgie*)

hepatectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unei porțiuni din ficat. (<fr. *hépatectomie*)

hepátic, -ă I. *adj.* referitor la ficat; al ficatului. II. *s. m. f.* suferind de ficat. (<fr. *hépatique*)

hepaticée *s. f. pl.* familie de plante criptogame cu frunze numai de o parte a tulpinii sau fără frunze. (<lat. *hepaticeae*)

HEPATICO- *elem. comp.* „canal hepatic". (<fr. *hépatico-*, cf. gr. *hepatikos*, referitor la ficat)

hepaticoduodenostomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între canalul hepatic și duoden. (<fr. *hépatico-duodénostomie*)

hepaticoenterostomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între canalul hepatic și un segment al intestinului. (<fr. *hépatico-entérostomie*)

hepaticogastrostomíe *s. f.* operație constînd în legarea canalului hepatic la stomac. (<fr. *hépatico-gastrostomie*)

hepaticolitiáză *s. f.* formarea de concrețiuni în ficat. (<engl. *hepaticolithiasis*)

hepaticología *s. f.* studiul plantelor criptogame hepatice. (<fr. *hépaticologie*)

hepaticostomíe *s. f.* fixare chirurgicală a canalului hepatic la piele. (<fr. *hépaticostomie*)

hepaticotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a canalului hepatic. (<fr. *hépaticotomie*)

hepatísm *s. n.* ansamblu de simptome care pun în evidență afecțiunile cronice ale ficatului; insuficiență biliară. (<fr. *hépatisme*)

hepatítă *s. f.* afecțiune inflamatorie a ficatului. ○ ~ *epidemică* = hepatită cauzată de un virus. (<fr. *hépatite*)

hepatizáție *s. f.* leziune a unui țesut, care îi dă aspectul și consistența ficatului. (<fr. *hépatisation*)

hepatobiliár, -ă *adj.* referitor la ficat și la căile biliare. (<fr. *hépatobiliaire*)

hepatocél *s. n.* hernie a ficatului. (<fr. *hépatocèle*)

hepatocít *s. n.* celulă hepatică. (<fr. *hépatocyte*)

hepatocitolopíe *s. f.* aspect lezional apărut în urma fagocitării unor celule hepatice. (<*hepato-* + *citologie*)

hepatoenterostomíe *s. f.* operație chirurgicală prin care se creează o anastomoză a glandei hepatice cu intestinul subțire. (<fr. *hépatoentérostomie*)

hepatogastrostomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între canalele biliare și stomac. (<fr. *hépato-gastrostomie*)

hepatogén, -ă *adj.* de origine hepatică, generat de ficat. (<fr. *hépatogène*)

hepatografíe *s. f.* 1. descriere a ficatului. 2. radiografie a ficatului. (<fr. *hépatographie*)

hepatográmă *s. f.* radiografie a ficatului obținută prin hepatografie (2). (<fr. *hépatogramme*)

hepatolít *s. n.* calcul (II) hepatic. (<fr. *hépatolithe*)

hepatólog, -ă *s. m. f.* medic specialist în hepatologie. (<fr. *hépatologue*)

hepatológic, -ă *adj.* referitor la hepatologie. (<fr. *hépatologique*)

hepatología *s. f.* disciplină medicală care studiază anatomia, fiziologia și patologia ficatului. (<fr. *hépatologie*)

hepatóm *s. n.* tumoare hepatică (malignă). (<fr. *hépatome*)

hepatomalacíe *s. f.* ramolisment al ficatului. (<*hepato-* + *-malacie*)

hepatomanometríe *s. f.* măsurare a presiunii din ficat. (<fr. *hépatomanométrie*)

hepatomegalíe *s. f.* creștere a volumului ficatului, în diverse boli infecțioase, toxice etc. (<fr. *hépatomégalie*)

hepatonecrózã *s. f.* distrugere celulară în cursul unor procese infecțioase ale ficatului. (<*hepato-* + *-necrozã*)

hepatonefritã *s. f.* afecțiune caracterizată prin leziuni ale ficatului și rinichilor. (<fr. *hépatonéphrite*)

hepatopancreás *s. n.* glandă digestivă la unele nevertebrate (moluște, artropode). (<fr. *hépatopancréas*)

hepatopatíe *s. f.* denumire generică a bolilor ficatului. (<fr. *hépatopathie*)

hepatopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a unui ficat deplasat. (<fr. *hépatopexie*)

hepatoptózã *s. f.* ptoză a ficatului. (<fr. *hépatoptôse*)

hepatorafíe *s. f.* sutură a unei plăgi hepatice. (<fr. *hépatorrhaphie*)

hepatoragíe *s. f.* hemoragie hepatică. (<fr. *hépatorragie*)

hepatorenál, -ã *adj.* referitor la ficat și la rinichi. (<fr. *hépatorénal*)

hepatorexíe *s. f.* ruptură a ficatului. (<fr. *hépatorrhexie*)

hepatosplenomegalíe *s. f.* mărire patologică a volumului ficatului și al splinei. (<fr. *hépatosplénomégalie*)

hepatostomíe *s. f.* creare operatorie a unei derivații biliare, prin fixare la piele; colangiostomie. (<fr. *hépatostomie*)

hepatoterapíe *s. f.* 1. tratament medical al bolilor ficatului. 2. tratament pe bază de extracte hepatice. (<fr. *hépatothérapie*)

hepatotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a ficatului. (<fr. *hépatotomie*)

hepatotoxemíe *s. f.* intoxicație de origine hepatică. (<fr. *hépatotoxémie*)

hepatotoxínã *s. f.* toxină exogenă sau endogenă cu efect nociv asupra ficatului. (<fr. *hépatotoxine*)

hepatotróp, -ã *adj.* cu afinitate pentru ficat. (<fr. *hépatotrope*)

hepatózã *s. f.* proces degenerativ al parenchimului hepatic. (<fr. *hépatose*)

HEPT(A)- *elem. comp.* „șapte". (<fr. *hepta-*, cf. gr. *hepta*)

heptacórd *s. n.* 1. liră antică cu șapte coarde. 2. scară muzicală de șapte trepte diatonice. (<fr. *heptacorde*)

heptaédric, -ã *adj.* în formă de heptaedru. (<fr. *heptaédrique*)

heptaédru *s. n.* poliedru cu șapte fețe. (<fr. *heptaèdre*)

heptagón *s. n.* poligon cu șapte laturi (și șapte unghiuri). (<fr. *heptagone*)

heptagonál, -ã *adj.* în formă de heptagon. (<fr. *heptagonal*)

heptamér, -ã *adj.* format din șapte părți; divizat în șapte părți. (<lat. *heptamerus*)

heptamerón *s. n.* operă cuprinzînd povestirile unor evenimente petrecute în timp de șapte zile. (<germ. *Heptameron*, cf. gr. *hemera*, zi)

heptamétru *adj., s. m.* (vers) de șapte picioare. (<fr. *heptamètre*, lat. *heptametrum*)

heptán *s. m.* hidrocarbură saturată cu șapte atomi de carbon în moleculă. (<fr. *heptane*)

heptaoxíd *s. m.* oxid care conține în moleculă șapte atomi de oxigen. (<fr. *heptoxyde*)

heptarhíe *s. f.* guvernare simultană a șapte persoane. (<fr. *heptarchie*)

heptasilláb *adj., s. n.* (vers) alcătuit din șapte silabe. (<fr. *heptasyllabe*)

heptatlón *s. n.* concurs atletic combinat, la femei, care reunește șapte probe, ce se desfășoară pe durata a două zile. (<engl. *heptathlon*)

heptatónic, -ã *adj.* (muz.) *sistem* ~ = sistem muzical format din cele șapte sunete naturale. (<germ. *heptatonisch*)

heptavalént, -ã *adj.* (despre elemente chimice) care are valența 7. (<fr. *heptavalent*)

heptemimér, -ã *adj.* (despre cezură) care se găsește după a șaptea jumătate de picior. (<fr. *hepthémimère*)

heptódã *s. f.* tub electronic cu șapte electrozi. (<fr. *heptode*)

heraclitián, -ã *adj.* propriu filozofiei lui Heraclit. (<fr. *héraclitéen*)

heraclitísm *s. n.* sistem filozofic al lui Heraclit, care consideră ca principiu al existenței un element material, focul, care ar reprezenta originea, substanța actuală și factorul motor al tuturor lucrurilor, inclusiv al sufletului omenesc. (<*Heraclit*, filozof materialist gr. din ant. + *-ism*)

heráld *s. m.* ofițer însărcinat cu organizarea serbărilor, a turnirelor medievale, a transmiterii declarațiilor de război etc. (<lat. *heraldus*, engl. *herald*, germ. *Herold*)

heráldic, -ã I. *adj.* referitor la heraldică. II. *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care studiază stemele, blazoanele etc. (<fr. *héraldique*)

heraldíst *s. m.* specialist în heraldică. (<fr. *héraldiste*)

herbartián, -ã *adj., s. m. f.* (adept) al herbartianismului. (<engl. *herbartian*, cf. *J. Fr. Herbart*, filozof idealist, psiholog și pedagog germ.)

herbartianísm *s. n.* curent în pedagogie care, preluînd ideile lui Herbart, pune accentul pe procesul receptării cunoștințelor de către elevi, pe autoritatea profesorului etc. (<*herbartian* + *-ism*)

hercínic, -ã *adj.* *orogeneză* ~*ă* = cutare a scoarței terestre care a avut loc în carbonifer, dînd naștere la o serie de munți, din Apalași pînă în Asia Centrală și traversînd Europa. (<germ. *herzynisch*)

hercogám, -ã *adj.* (despre flori) care prezintă hercogamie. (<fr. *hercogame*)

hercogamíe *s. f.* imposibilitate a autopolenizării din cauza modului de dispunere a staminelor și stigmatelor, la florile hermafrodite. (<fr. *hercogamie*, cf. gr. *herkos*, obstacol)

hércule *s. m. (livr.)* om voinic, robust. (<fr. *hercule*, cf. *Hercule*, erou din mit. gr.)

herculeán, -ă *adj.* **1.** referitor la Hercule. **2.** demn de un Hercule; foarte puternic, voinic. (<fr. *herculéen*)

Hereford/hérifăd/ *s. n.* rasă de bovine de carne din țările anglo-saxone și America Latină, de culoare roșcată pe tot corpul, cu excepția capului, abdomenului și a extremităților picioarelor, care sînt albe. (<engl. *hereford*)

héring *s. m.* pește marin migrator, asemănător cu scrumbia, foarte prolific. (<germ. *Hering*)

hermafrodít, -ă I. *adj., s. m. f.* (om, animal, plantă) care posedă organele reproducătoare ale ambelor sexe; androgin, bisexuat. II. *s. m.* **1.** *(mit.)* ființă căreia i se atribuie o natură dublă, masculină și feminină. **2.** *(arte)* statuie prezentînd în același timp însușiri masculine și feminine. (<fr. *hermaphrodite*, gr. *hermaphroditos*, cf. *Hermes*, zeul comerțului; *Afrodita*, zeița iubirii la greci)

hermafroditísm *s. n.* prezența la același individ a caracterelor sexuale ale ambelor sexe; bisexualitate; intersexualitate. (<engl. *hermafroditism*, după fr. *hermaphrodisme*)

hermandád *s. n.* asociație de orășeni în Spania evului mediu, constituită împotriva răufăcătorilor. (<sp. *hermandad*)

hérme *s. f. pl. (ant.)* stîlpi de piatră de-a lungul drumurilor, la răspîntii și la intrarea în case grecești, avînd săpat în partea de sus capul lui Hermes. (<fr. *hermès*, cf. *Hermes*, zeul comerțului, protector al călătorilor)

hermelínă *s. f.* hermină. (<germ. *Hermelin*)

hermeneút *s. m.* specialist în hermeneutică. (<fr. *herméneute*)

hermeneútic, -ă I. *adj.* referitor la hermeneutică. II. *s. f.* **1.** știința sau arta de a interpreta vechile texte religioase, obscure, criptice; *(p. ext.)* rezultatul interpretării. **2.** știința sau metoda interpretării fenomenelor culturii spirituale. ● ansamblul tehnicilor de descifrare a unui dat simbolic, teorie a procesului de interpretare și înțelegere a semnelor. — var. *ermeneutic, -ă adj., s. f.* (<fr. *herméneutique*, gr. *hermeneutike* <*hermeneuein*, a interpreta)

hermétic, -ă *adj.* v. ermetic.

hermetism *s. n.* v. ermetism.

herminát, -ă *adj.* asemănător herminei; *(spec.*, despre păsări) cu penajul alb mărginit cu negru la coadă și la aripi și negru mărginit cu alb la gît. (<fr. *hermine*)

hermínă *s. f.* **1.** mic mamifer carnivor asemănător cu nevăstuica, cu blana cafenie-deschisă vara și albă, fină și lucioasă iarna; hermelină, cacom. ● blana prelucrată sau haina făcută din blana acestui animal. **2.** *(herald.)* blană utilizată la alcătuirea stemelor, reprezentată convențional prin fond argintiu presărat cu pete de nisip. (<fr. *hermine*)

HERNI(O)- *elem. comp.* „hernie". (<fr. *herni/o/-*, cf. lat. *hernia*, vătămare, sfîrșare)

herniár, -ă *adj.* referitor la hernie. (<fr. *herniaire*)

herniát, -ă *adj. (med.*; despre un organ) care are hernie. (<fr. *hernié*)

hérnie *s. f.* ieșire a unui viscer, organ din cavitatea în care stă în mod normal. (<fr. *hernie*, lat. *hernia*)

herniolaparotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cavității peritoneale în tratamentul herniilor voluminoase ale intestinului gros. (<*hernio-* + *laparotomie*)

herniloplastíe *s.f.* refacere plastică a unei hernii. (<engl. *hernioplasty*)

herniloptóză *s. f.* hernie a unei anse a intestinului gros printr-o breșă parietală. (<*hernio-* + *-ptoză*)

herniorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a unei hernii. (<fr. *herniorrhaphie*)

herniós, -oásă *adj., s.m.f.* (afins) de hernie. (<fr. *hernieux*)

herniotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în herniotomie. (<fr. *herniotome*)

herniotomíe *s. f.* operație reparatorie a unei hernii. (<fr. *herniotomie*)

heroídă *s. f.* scrisoare în versuri în care își exprimă gîndurile și sentimentele un erou, un personaj celebru. (<fr. *héroïde*, cf. lat. *herois*, *-idis*, eroină)

heroínă *s. f.* stupefiant toxic derivat al morfinei. (<fr. *héroïne*)

heroinomán, -ă *s. m. f.* toxicoman care se drogheză cu heroină. (<fr. *héroïnomane*)

heroinomanie *s. f.* drogare cu heroină. (<fr. *héroïnomanie*)

herostrátic *adj. renume* ~ = renume rău. (<germ. *herostratisch*, cf. *Herostrat*, personaj obscur din ant. care a incendiat templul Artemidei din Efes)

herostratísm *s. n.* tendință a unor dizarmonici sau debili mintali de a provoca celorlalți mari pagube, pentru a-și da importanță. (<*herostrat/ic/* + *-ism*)

hérpes *s. n.* dermatită de origine virotică, manifestată prin apariția unor grupuri de băsicuțe cu lichid, localizate mai ales în jurul gurii, al nasului și al organelor genitale. (<fr. *herpès*, cf. lat., gr. *herpes*, pecingine)

HERPET(O)-/HERPETI- *elem. comp.* „herpes". (<fr. *herpét/o/-*, *herpéti-*, cf. lat. *herpes*, *-etis*, ulcer malign, pecingine)

herpétic, -ă *adj.* de natura herpesului. (<fr. *herpétique*)

herpetiform, -ă *adj.* cu aspect de herpes. (<fr. *herpétiforme*)

herpetovírus *s. n.* virus herpetic. (<*herpeto-* + *virus*)

hérsă *s. f.* grilă din fier sau din lemn armat, culisantă, care protejează poarta unei cetăți. (<fr. *herse*)

hertz/hert/ *s. m.* unitate de măsură pentru frecvență egală cu frecvența unui fenomen periodic cu perioada de o secundă; ciclu (3) pe secundă. (<fr. *hertz*, cf. *Heinrich Hertz*, fizician germ.)

hertzián, -ă *adj.* referitor la undele electromagnetice radio. ○ *unde* ~*ene* = unde electromagnetice care transmit semnalele radiofonice; *cablu* ~ = sistem de transmisie prin unde hertziene a mesajelor. (<fr. *hertzien*)

hesonít *s. n.* varietate de granat, incolor, verzui-brun, galben sau roșu, folosit ca piatră prețioasă. (<germ. *Hessonit*)

hesperanopíe *s. f.* reducere a acuității vizuale la întunerice; cecitate nocturnă. (<fr. *hespéranopie*, cf. gr. *hespera*, seară)

hesperídă *s. f.* fruct cărnos asemănător cu baca (la portocal, lămâi etc.). (<fr. *hespéride*, cf. *Hesperide*, nimfe ale crepusculului care păzeau grădina cu mere de aur dăruite de Geea Herei la nunta acesteia cu Zeus)

hesperórnis *s. m.* pasăre fosilă de apă, asemănătoare cu pinguinul actual, cu aripile reduse la două palete, care-i serveau la înot. (<fr. *hesperornis*, cf. gr. *hesperos*, de seară)

hesslán *s. n.* țesătură de iută cu legătură de pînză, întrebuințată în tapițerie, la confecționarea sacilor și ca ambalaj. (<fr. *hessian*)

hesyásm *s. n.* v. i s i h a s m.

hesychíe *s. f.* v. i s i h i e.

hetaíră *s. f.* 1. curtezană în Grecia antică. 2. prostituată. (<fr. *hétaïre*, gr. *hetaira*)

hetairíe *s. f.* 1. (în Grecia antică) asociație aristocratică adesea secretă, cu caracter politic. 2. (în Imperiul Bizantin) corp de gardă imperială compus din mercenari străini. 3. (în Grecia modernă) societate literară sau politică; eterie. (<fr. *hétairie*, gr. *hetairea*)

hetairísm *s. n.* 1. stare de promiscuitate în prima fază a comunei primitive, în care raporturile sexuale nu erau supuse nici unei reglementări sociale. 2. condiția, obiceiurile hetairelor. (<fr. *hétaïrisme*)

HETER(O)- /ETER(O)- *elem. comp.* „altul", „diferit", „inegal". (<fr. *hétéro-*, cf. gr. *heteros*, altul)

heterándru, -ă *adj.* (despre flori) cu stamine de lungimi și forme diferite. (<fr. *hétérandre*)

heteroanticórp *s. m.* anticorp activ contra unui antigen provenind de la indivizi de specii diferite. (<fr. *hétéro-anticorps*)

heteroantigén *s. n.* antigen care produce dezvoltarea de anticorpi în serul unor indivizi din specii diferite. (<fr. *hétéroantigène*)

heteroauxínă *s. f.* hormon asemănător auxinei, care accelerează creșterea. (<fr. *hétéroauxine*)

heteroblást *s. n.* țesut care se dezvoltă sub formă diferită de a țesutului de origine. (<fr. *hétéroblaste*)

heteroblástic, -ă *adj.* (despre plante) cu dezvoltare diferită, prezentînd o tranziție între forma juvenilă și cea adultă. (<fr. *hétéroblastique*)

heterocarlón *s. m.* celulă cu două nuclee genetic diferite. (<fr. *hétérocaryon*)

heterocariotíp *s. n.* celulă diploidă în care unul dintre cromozomii unei perechi prezintă o anomalie de structură. (<fr. *hétérocaryotype*)

heterocarlóză *s. f.* coexistența în cadrul aceleiași celule a unor nuclei genetic deosebiți. (<fr. *hétérocaryose*)

heterocárp, -ă *adj.* care prezintă heterocarpie. (<fr. *hétérocarpe*)

heterocarpíe *s. f.* prezența de fructe sau semințe de mai multe feluri la aceeași plantă. (<fr. *hétérocarpie*)

heterocefál *s. m.* monstru fetal cu două capete de mărimi diferite. (<engl. *heterocephalus*)

heterocéras *s. m.* amonit din cretacicul inferior cu cochilie, la început turniculată, apoi dreaptă și terminată cu o cîrjă. (<lat. *heteroceras*)

heterocérc, -ă *adj.* (despre înotătoarea codală a unor pești) cu lobi inegali, cel dorsal mai mare decît cel ventral. (<fr. *hétérocerque*)

heterociclíc, -ă *adj.* 1. (despre compuși organici) care are în ciclu, pe lîngă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente. 2. (despre flori) cu verticile neuniforme sau cu piese inegale. (<fr. *hétérocyclique*)

heterocíclu *s. n.* compus organic heterociclic (1). (<fr. *hétérocycle*)

heterocíst *s. m.* celulă de altă formă și structură decît restul celulelor dintr-o colonie filamentoasă, formată la extremitatea talului sau lîngă celulele vegetative. (<fr. *hétérocyste*)

heteroclamidéic, -ă *adj.* (despre învelișul floral) diferențiat în caliciu și corolă de forme și culori diferite. (<germ. *heterochlamideisch*)

heteroclít, -ă *adj.* v. e t e r o c l i t.

heterocotíl, -ă *adj.* cu cotiledoane inegale. (<fr. *hétérocotyle*)

heterocróm, -ă *adj.* 1. (despre capitulul compozeelor) la care florile din centru sînt de altă culoare decît cele din jur. 2. *(fot.)* care folosește culori diferite. (<fr. *hétérochrome*)

heterocromíe *s. f.* 1. anomalie congenitală caracterizată prin colorarea diferită a irisurilor. 2. colorație diferită a unor organe vegetale (frunze, petale), în mod obișnuit unicolore. (<fr. *hétérochromie*)

heterocromozóm *s. m.* heterozom. (<fr. *hétérochromosome*)

heterocrón, -ă *adj.* care se formează sau se petrece în timpuri diferite. (<fr. *hétérochrone*)

heterocronísm *s. n.* 1. apariție anormală a unor organe sau caractere înaintea altora. 2. interval între cronaxia nervului și cea a mușchiului, care împiedică transmiterea influxului nervos. (<fr. *hétérochronisme*)

heterodinácre *s. f. (radio)* operație de amestec a unor semnale cu frecvențe diferite, pentru obținerea unei translații de secvență. (după engl. *heterodyne*)

heterodínă *s. f.* 1. circuit electronic pentru producerea unor bătăi prin interferența a două oscilații de frecvențe foarte apropiate. 2. generator de semnale de înaltă frecvență, folosit în operații de măsurare sau de control. (<fr. *hétérodyne*)

heterodónt, -ă I. *adj.* 1. (despre animale) care are dinți diferențiați (în incisivi, canini, premolari și molari); anizodont. 2. (despre frunze) neuniform dințat. II. *s. n. pl.* ordin de lamelibranhiate cu dinți diferențiați. — var. *clerodont, -ă* adj. (<germ. *heterodont*)

heterodóx, -ă *adj.* v. e t e r o d o x.

heterodoxíe *s. f.* v. e t e r o d o x i e.

heterodróm, -ă *adj.* 1. (despre organe vegetale) orientat în direcții diferite. 2. (despre o contracție cardiacă) care nu se propagă în sens obișnuit. (<fr. *hétérodrome*)

heterocrotísm *s. n.* atracție normală față de sexul opus. (<engl. *heterocrotism*)

heterofág, -ă *adj.* 1. cu nutriție variată. 2. care parazitează plante diferite. (<fr. *hétérophage*)

heterofemíe *s. f. (biol.)* apariție neașteptată a unei anomalii structurale la indivizii unei familii. (<fr. *hétérophémie*)

heterofenogamíe *s. f. (biol.)* reproducere prin indivizi fenotipic diferiți. (<fr. *hétérophénogamie*)

heterofil, -ă *adj.* care prezintă heterofilie. (<fr. *hétérophylle*)

heterofilíe *s. f.* prezența unor frunze de forme și dimensiuni diferite pe aceeași plantă. (<fr. *hétérophyllie*)

heterofíte *s. f. pl.* plante autotrofe capabile să-și prelucreze atît substanțele nutritive luate din substrat cît și pe cele de natură organică. (<fr. *hétérophytes*)

heterofític, -ă *adj.* cu două feluri de spori, formați pe sporofiți diferiți. (<fr. *hétérophytique*)

heterofón, -ă *adj.* referitor la heterofonie. — var. *eterofon, -ă* adj. (<fr. *hétérophone*)

heterofonía *s. f. (muz.)* discordanță provenită din abaterile ritmice și de intonație a vocilor mai multor cîntăreți care interpretează aceeași melodie. — var. *eterofonie* s. f. (<fr. *hétérophonie*)

heteroforíe *s. f.* tulburare funcțională a vederii binoculare în raport cu variațiile de echilibru ale mușchilor motori ai globilor oculari; strabism latent. (<fr. *hétérophorie*)

heterogám, -ă *adj.* care prezintă heterogamie. ● (despre plante) cu flori de sexe diferite. (<fr. *hétérogame*)

heterogamét *s. m.* gamet deosebit morfologic față de partenerii săi și de cei de sex diferit. (<fr. *hétérogamète*)

heterogametánge *s. m.* gametange femel sau mascul pe același tal, specific fungilor. (<fr. *hétérogamétange*)

heterogamétic, -ă *adj.* (despre sex) care dă naștere la heterogameți. (<fr. *hétérogamétique*)

heterogamíe *s. f.* 1. fuziune a doi heterogameți; anizogamie. 2. fuziune între doi gameți provenind de la indivizi diferiți. (<fr. *hétérogamie*)

heterogén, -ă *adj.* v. e t e r o g e n.

heterogenétic, -ă *adj. (biol.)* provenit din strămoși diferiți. (<fr. *hétérogénétique*)

heterogenéză *s. f.* 1. geneză a unor urmași diferiți în cadrul aceleiași specii. 2. alternanță de generații; heterogenie. 3. teorie idealistă care consideră schimbările suferite de organisme ca fiind cu totul independente de mediul extern. — var. *eterogeneză* s. f. (<fr. *hétérogenèse*)

heterogenía *s. f.* heterogeneză (2). (<fr. *hétérogénie*)

heterogenitáte *s. f.* v. e t e r o g e n i t a t e.

heterogín, -ă *adj.* care prezintă heteroginism. (<fr. *hétérogyne*)

heteroginísm *s. n.* condiție ca femelele unei populații (albine, furnici) să fie mai puțin uniforme morfologic decît masculii din aceeași specie. (<fr. *hétérogynisme*)

heterogonía *s. f.* 1. formarea a două sau trei tipuri de flori diferite din punctul de vedere al structurii androceului. 2. alternarea între generații cu modalități diferite de reproducere sexuată. (<germ. *Heterogonie*)

heterogréfă *s. f.* grefă[2] cu grefonul luat de la o altă specie; heteroplastie. — var. *eterogréfă* s. f. (<fr. *hétérogreffe*)

heterolíză *s. f.* dizolvare, distrugere a celulelor sub acțiunea unor agenți externi. (<fr. *hétérolyse*)

heterológ, -ă *adj.* (despre țesuturi, celule, seruri) care provine de la un individ aparținînd unei alte specii. (<fr. *hétérologue*)

heteromér, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) format din mai multe părți morfologice sau anatomice. (<fr. *hétéromère*)

heteromeríe *s. f. (biol.)* 1. inegalitate numerică, neuniformitate a părților unor organe ale aceleiași specii. 2. influență reciprocă diferită a factorilor ereditari. (<fr. *hétéroméríe*)

heterometábolă *adj.* hemimetabolă. (<fr. *hétérométabole*)

heteromíxie *s. f. (biol.)* fuziune a doi nuclei genotipic diferiți. (<fr. *hétéromixie*)

heteromórf, -ă *adj.* cu forme variate; polimorf. ● (despre substanțe) care prezintă forme cristaline diferite. — var. *eteromorf, -ă* adj. (<fr. *hétéromorphe*)

heteromorfíe *s. f.* 1. heteromorfism. 2. sterilitate a florilor generată de existența deosebirilor de lungime între stil și stamine. (<fr. *hétéromorphie*)

heteromorfísm *s. n.* 1. caracter heteromorf; heteromorfie (1). 2. convingere delirantă a unor bolnavi că sînt alcătuiți altfel decît semenii lor. (<fr. *hétéromorphisme*)

heteromorfózǎ *s. f.* 1. diversitate morfogenetică. 2. *(med.)* înlocuire a unei porțiuni de organ distruse. (<fr. *hétéromorphose*)

heteronim, -ă I. *adj.* (despre o operă) publicat sub alt nume decît cel al autorului. ● (despre un autor) care scrie sub nume diferite. II. *s. n.* 1. corespondent al unui cuvînt într-o altă limbă. 2. substantiv care are pereche pentru sexul opus. — var. *eteronim, -ă* adj. (<fr. *hétéronyme*)

heteronímie *s. f. (lingv.)* folosire a unor perechi de cuvinte formate din radicale diferite, cuvinte moștenite sau împrumutate. — var. *eteronimie* s. f. (<fr. *hétéronymie*)

heteronóm, -ă *adj.* care se conduce după legi externe, provenite din afară. ● (despre schimbări fonetice) condiționat de alți factori. — var. *eteronom, -ă* adj. (<fr. *hétéronome*)

heteronomíe *s. f. (fil.)* principiu potrivit căruia voința subiectului nu are în sine rațiunea propriei acțiuni, ci o derivă din rațiuni externe. ● situație, acțiune caracterizată prin faptul că este guvernată nu de legi proprii, ci de legi situate sau impuse din afară. ● caracterul a ceea ce este heteronom. — var. *eteronomie* s. f. (<fr. *hétéronomie*)

heteropág *s. m.* monstru dublu în care parazitul prezintă un cap și membre distincte. (<fr. *hétéropage*)

heteroplástic, -ă *adj.* referitor la heteroplastie. (<fr. *hétéroplastique*)

heteroplastíe *s. f.* heterogrefă. (<fr. *heteroplastie*)

heteroplazíe *s. f.* formare de heteroplasmă. (<fr. *hétéroplasie*)

heteroploíd, -ă *adj.* care prezintă heteroploidie. (<fr. *hétéroploïde*)

heteroploidíe *s. f.* modificare în plus sau în minus a numărului de cromozomi caracteristic unei specii. (<fr. *hétéroploïdie*)

heteropóde *s. n. pl.* ordin de gasteropode marine cu piciorul transformat în înotătoare. (<fr. *hétéropodes*)

heteropolimérі *s.m.pl.* molecule polimerizate, compuse din unităţi structural diferite. (<*hetero-* + *polimeri*)

heteroproteídă *s. f.* denumire generică dată substanţelor organice compuse dintr-o parte proteică şi una neproteică. — var. *eteroproteídă* s. f. (<fr. *hétéroprotéide*)

heteroptére *s. f. pl.* ordin de insecte himenoptere care au prima pereche de aripi chitinoase la bază şi membranoase în rest, iar a doua pereche în întregime membranoase; hemiptere. (<fr. *hétéroptères*)

heterorexíe *s. f.* pervertire a gustului la animale. (<*hetero-* + *-orexie*)

heterosexuál, -ă *adj.* care prezintă heterosexualitate. (<fr. *hétérosexuel*)

heterosexualitáte *s. f.* sexualitate normală, atracţie spre sexul opus. (<fr. *hétérosexualité*)

heterosféră *s. f.* strat al atmosferei situat deasupra homosferei, în care predomină gazele uşoare (azotul, hidrogenul, heliul), dispuse neuniform. — var. *eterosferă* s. f. (<fr. *hétérosphère*)

heterosinápsă *s. f.* sinapsă a doi cromozomi neomologi. (<fr. *hétérosynapse*)

heterospermíe *s. f.* prezenţa de seminţe diferite ca formă sau conţinut la aceeaşi plantă. (<fr. *hétérospermie*)

heterospór I. *adj.* (despre plante) cu tipuri distincte de spori, masculi şi femele. II. *s. m.* spor cu energide masculе şi femele. (<fr. *hétérospore*)

heterosporíe *s. f.* producere de heterospori. (<fr. *hétérosporie*)

heterostazíe *s. f.* prezenţa pe acelaşi teritoriu în mod atenuat a fenomenului de biostazie şi de rhexistazie, cînd covorul vegetal are o densitate mică. (<fr. *hétérostasie*)

heterostemón, -ă *adj.* care prezintă heterostemonie. (<fr. *hétérostémone*)

heterostemoníe *s. f.* prezenţa la aceeaşi plantă a unor stamine de forme şi lungimi diferite. (<fr. *hétérostémonie*)

heterostíl, -ă *adj.* (despre flori) care prezintă heterostilie. (<fr. *hétérostyle*)

heterostilíe *s. f.* prezenţa unor stile de lungimi diferite în florile aceleiaşi specii. (<fr. *hétérostylie*)

heterotáctic, -ă *adj.* care prezintă heterotaxie. (<fr. *hétérotactique*)

heterotálic, -ă *adj.* referitor la heterotalism, care prezintă heterotalism. (<fr. *hétérothallique*)

heterotalísm *s. n.* reproducere sexuată între indivizi rezultaţi din autofertilizarea a două talusuri, la ciuperci. (<fr. *hétérothallisme*)

heterotaxíe *s. f.* 1. *(bot.)* poziţie anormală a unui organ sau a unei părţi dintr-un organism. 2. dereglare a unui organ anatomic. (<fr. *hétérotaxie*)

heteroterapíe *s. f.* tratament al unei boli cu mijloace specifice altei. (<fr. *hétérothérapie*)

heterotérm, -ă *adj.* care prezintă heterotermie. (<germ. *heterotherm*)

heterotermíe *s. f.* proprietate a unor animale homeoterme de a-şi pierde în timpul iernii posibilitatea reglării temperaturii corpului. (<*hetero-* + *-termie*²)

heterotíp, -ă I. *adj.* tipărit cu planşe ale căror caractere sînt mobile; schimbat, cu totul altfel. II. *s. m.* monstru dublu în care fătul parazit atîrnă de peretele ventral al antozitului. — var. *eterotip, -ă* adj. (<fr. *hétérotype*)

heterotípic, -ă *adj. (biol.)* de alt tip, deosebit de cel obişnuit. (<fr. *hétérotypique*)

heterotóp, -ă *adj.* care creşte în biotopuri diferite. (<fr. *hétérotope*)

heterotópic, -ă *adj.* referitor la heterotopie. (<fr. *hétérotopique*)

heterotopíe *s. f.* ectopie. (<fr. *hétérotopie*)

heterotransplánt *s. n.* transplant recoltat de la un alt individ. (<fr. *hétérotransplant*)

heterotríh, -ă *adj.* (despre protozoare ciliate) cu cili sau flageli de diferite mărimi. (<fr. *hétérotriche*)

heterotróf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) 1. care se hrăneşte cu substanţe organice sintetizate de alte organisme sau rezultate din degradarea acestora. 2. cu nutriţie variată. — var. *eterotrof, -ă* adj. (<fr. *hétérotrophe*)

heterotrofíe *s. f.* mod de nutriţie a organismelor heterotrofe. — var. *eterotrofíe* s. f. (<fr. *hétérotrophie*)

heteroxén, -ă *adj.* (despre paraziţi) cu ciclu de dezvoltare pe mai multe gazde succesive. (<lat. *heteroxenus*)

heteróză *s. f. (lingv.)* înlocuire a unei expresii precise cu una mai puţin precisă, de obicei un nume propriu de oraş cu un nume comun care exprimă atributul său. (<fr. *hétérose*, cf. gr. *heterosis*, schimbare)

heterozídă *s. f.* glicozidă. (<fr. *hétéroside*)

heterozigót, -ă *adj., s. m.* (organism diploid) care provine din părinţi diferiţi în ceea ce priveşte constituţia genetică. (<fr. *hétérozygote*)

heterozigoţíe *s. f.* fenomen genetic determinat de faptul că cele două gene alelice au efecte diferite. (<germ. *Heterozygotie*)

heterózis *s. n.* sistem special de hibridare între două soiuri de plante sau rase de animale cu ereditate diferită, avînd ca rezultat indivizi cu calităţi deosebite şi cu o productivitate excepţională. (<fr. *hétérosis*)

heterozóm *s. m.* cromozom cu alcătuire diferită pentru fiecare sex; heterocromozom. (<fr. *hétérosome*)

heterozomíe *s. f.* prezenţa suplimentară sau absenţa unuia sau a cîtorva cromozomi într-o

celulă sau într-un organism diploid. (<fr. *hétérosomie*)

hettanglán, -ă *adj., s. n.* (din) primul (după unii cercetători, al doilea) etaj al jurasicului inferior *(lias)*. (<fr. *hettangien*)

hevéa *s. f.* arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul. (<fr. *hévéa*)

HEX(A)- *elem. comp.* „șase". (<fr. *hex[a]-*, cf. gr. *hex*)

hexacíclic, -ă *adj.* cu șase verticile florale. (<fr. *hexacyclique*)

hexaclorbenzén *s. m.* compus chimic obținut prin substituirea atomilor din benzen cu atomi de clor. (<fr. *hexachlorbenzène*)

hexaclorciclohexán *s. n.* compus organic sintetic din mai mulți izomeri, folosit ca insecticid; analcid. (<fr. *hexachlorcyclohexane*)

hexaclorúră *s. f.* clorură care conține în formulă șase atomi de clor. (<fr. *hexachlorure*)

hexacoraliéri *s. m. pl.* subclasă de polipi coralieri având în jurul gurii șase tentacule. (<fr. *hexacoralliaires*)

hexacórd *s. n.* scară muzicală de șase trepte diatonice. (<fr. *hexacorde*)

hexadactíl, -ă *adj.* cu șase degete. (<fr. *hexadactyle*)

hexadecimál, -ă *adj.* (despre un sistem de numerație) care are la bază cifra 16. — var. *hexazecimal, -ă* adj. (<fr. *hexadécimal*)

hexaédric, -ă *adj.* în formă de hexaedru. (<fr. *hexaédrique*)

hexaédru *s. n.* poliedru cu șase fețe. (<fr. *hexaèdre*)

hexagón *s. n.* poligon cu șase laturi (și șase unghiuri). (<fr. *hexagone*, lat. *hexagonus*)

hexagonál, -ă *adj.* în formă de hexagon. ○ *sistem* ~ = sistem de cristalizare cu un ax de simetrie de gradul șase. (<fr. *hexagonal*)

hexagrámă *s. f.* **1.** reunire a șase litere. **2.** *(muz.)* vechi portativ de șase linii. (<fr. *hexagramme*)

hexametafosfát *s. m.* polimer al metafosfatului de sodiu, folosit la dedurizarea apelor și în industria petrolului. (<fr. *hexamétaphosphate*)

hexametilentetramínă *s. f.* substanță chimică folosită ca antiseptic în infecțiile renale și intestinale și în industria rășinilor sintetice; urotropină. (<fr. *hexaméthylènetétramine*)

hexamétru *s. m.* vers antic, specific genului epic, format din șase picioare dactilice sau spondaice. (<fr. *hexamètre*)

hexamotór *adj., s. n.* (avion) cu șase motoare. (<fr. *hexamoteur*)

hexán *s. m.* hidrocarbură saturată, cu șase atomi de carbon în moleculă, sub formă de lichid inflamabil. (<fr. *hexane*)

hexaploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) cu șase seturi haploide de cromozomi. (<fr. *hexaploïde*)

hexapód, -ă I. *adj.* (despre animale) cu șase picioare. II. *s. n. pl.* veche denumire a clasei insectelor. (<fr. *hexapode[s]*)

hexareactór *adj., s. n.* (avion) propulsat de șase turboreactoare. (<fr. *hexaréacteur*)

hexasíláb *adj., s. n.* (vers) alcătuit din șase silabe. (<fr. *hexasyllabe*)

hexastíh, -ă *adj., s. n.* (poezie, strofă) din șase versuri. (<fr. *hexastique*)

hexastíl, -ă *adj., s. n.* (templu grecesc) cu șase coloane în față. (<fr. *hexastyle*)

hexatónic, -ă *adj. (muz.) gamă* ~*ă* = gamă formată din șase sunete distanțate la un ton întreg unul față de altul. (<germ. *hexatonisch*)

hexavalént, -ă *adj. (chim.;* despre elemente, radicali) cu valența 6. (<fr. *hexavalent*)

hexazecimál, -ă *adj.* v. hexadecimal.

hexódă *s. f.* tub electronic cu șase electrozi. (<fr. *hexode*)

hexól *s. m.* denumire generică pentru compușii care posedă șase funcții alcool. (<fr. *hexol*)

hexóză *s. f.* monozaharidă cu șase atomi de carbon în moleculă. (<fr. *hexose*)

hiacínt[1] *s. n.* **1.** varietate roșie de zircon, folosită ca piatră semiprețioasă. **2.** culoare galbenă roșietică. (<fr. *hyacinthe*, lat. *hyacinthus*)

hiacínt[2] *s. m.* v. iacint.

hiádă *s. f.* divinitate, nimfă a norilor încărcați de ploaie. (cf. *Hyades*, cele șapte stele din capul constelației Taurului, care prevestesc ploaie)

HIAL(O)- *elem. comp.* „sticlă", „corp vitros"; „transparent". (<fr. *hyal[o]-*, cf. gr. *hyalos*, sticlă)

hialín, -ă *adj.* care are înfățișarea, transparența sticlei; vitros. (<fr. *hyalin*)

hialinózã *s. f.* transformare patologică a substanței fundamentale a țesutului conjunctiv într-o masă sticloasă. (<fr. *hyalinose*)

hialít *s. n.* **1.** varietate transparentă și vitroasă de opal. **2.** sticlă neagră de Boemia. (<germ. *Hyalit*)

hialítă *s. f.* inflamație a corpului vitros. (<fr. *hyalite*)

hialocíst *s. n.* celulă hialină mare, moartă, lipsită de clorofilă. (<fr. *hyalocyste*)

hialofagíe *s. f.* înghițire patologică de sticlă. (<*hialo-* + *-fagie*)

hialofobíe *s. f.* teamă patologică de obiecte de sticlă. (<engl. *hyalophobia*)

hialográf *s. n.* **1.** instrument de gravat sticlă. **2.** instrument cu dispozitive reglabile și părți transparente pentru desenarea mecanică a perspectivei. (<fr. *hyalographe*)

hialografíe *s. f.* **1.** arta de a desena cu ajutorul hialografului. **2.** arta gravării pe sticlă. (<fr. *hyalographie*)

hialoíd, -ă *adj.* care are transparența sticlei; sticlos, vitros. ○ *umoare* ~*ă* = corp vitros; *membrană* ~*ă* = membrană care conține umoare hialoidă. (<fr. *hyaloïde*)

hialoplásmă *s. f.* substanță fundamentală, transparentă, a citoplasmei celulelor. (<fr. *hyaloplasme*)

hialospérm, -ă *adj. (bot.)* cu semințe transparente. (<fr. *hyalosperme*)

hialozóm *s. m. (biol.)* granulă incoloră din nucleu. (<fr. *hyalosome*)

hialurónic *adj. acid* ~ = glucidă compusă, hialină și vîscoasă, care constituie substanța amorfă a țesutului conjunctiv. (<fr. *hyaluronique*)

hialuronidázã *s. f.* enzimă aflată în unele organe (testicule, splină etc.) sau secretată de

diverse bacterii, capabilă să hidrolizeze acidul hialuronic și să facă astfel să crească difuziunea medicamentelor injectate subcutanat.(<fr. *hyaluronidase*)

hiát *s. n.* 1. întîlnire a două vocale din același cuvînt sau din cuvinte alăturate care nu formează un diftong. 2. *(anat.)* spațiu sau deschidere marcată de obicei într-o structură unică. 3. lacună într-o lucrare; întrerupere. ● moment într-o piesă de teatru în care rămîne scena goală; *(fig.)* pauză, gol. — var. *hiatus* s. n. (<fr., lat. *hiatus*)

hiatál, -ă *adj.* referitor la hiat. (<fr. *hiatal*)

hiátus *s. n.* v. h i a t.

hibernà *vb. intr.* a fi în hibernare. (<fr. *hiberner*, lat. *hibernare*)

hibernáculul *s. n.* mugur metamorfozat și caduc, hibernant. (<*germ. Hibernakel*)

hibernál, -ă *adj.* 1. de iarnă, caracteristic iernii. 2. referitor la hibernare. (<fr. *hibernal*)

hibernánt, -ă *adj.* 1. (despre animale) care hibernează. 2. (despre plante) care germinează toamna, înflorind numai în primăvara următoare; (despre muguri) care iernează în stare latentă. (<fr. *hibernant*)

hibernáre *s. f.* 1. *(biol.)* stare de viață latentă a unor organisme în timpul iernii; hibernație. 2. *(fig.)* inactivitate, lenevire. (<*hiberna*)

hibernáție *s. f.* hibernare. ○ *~ artificială* = metodă terapeutică prin care se reduce activitatea sistemului nervos prin substanțe ganglioplegice și se răcește corpul; hibernoterapie. (<fr. *hibernation*, lat. *hibernatio*)

hibernóm *s. n.* tumoare subcutanată benignă, formată din țesut gras brun; lipom brun. (<fr. *hibernome*)

hibernoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a hibernației artificiale. (<fr. *hibernothérapie*)

hibíscus *s. m.* gen decorativ de plante erboase, arbustive și arborescente, originare din India și China, cu flori mari, viu colorate. (<fr., engl. *hibiscus*)

hibrid, -ă I. *adj., s. m.* (organism) rezultat prin hibridare; bastard, metis. II. *adj.* 1. care aparține la două categorii, tehnologii, clase diferite. 2. alcătuit din elemente eterogene, disparate; lipsit de armonie. ● (despre cuvinte) format prin contaminare sau încrucișare, alcătuit din elemente caracteristice unor tipuri flexionare sau unor construcții diferite. (<fr. *hybride*, lat. *hybrida*)

hibridá *vb. tr.* a încrucișa prin hibridare; a hibridiza, a bastarda. (<fr. *hybrider*)

hibridáre *s. f.* încrucișare a două soiuri, rase, specii etc. de plante sau animale diferite; hibridație. (<*hibrida*)

hibridáție *s. f.* hibridare. (<fr. *hybridation*)

hibriditáte *s. f.* caracterul a tot ceea ce este hibrid. (<fr. *hybridité*)

hibridizá *vb. tr.* 1. a hibrida. 2. *(fiz.)* a obține, prin contopire, dintr-un număr de orbitali atomici același număr de orbitali, cu energie și geometrie identică. — *hibridizáre* s. f. (<germ. *hybridisieren*)

hibridogamíe *s. f.* polenizare între flori din specii diferite. (<fr. *hybridogamie*)

hibridóm *s. n.* cultură de celule hibride care produce anticorpi monoclonali. (<*hibrid* + + *-om*)

hicorí *s. m.* arbore asemănător nucului, care crește în America de Nord. (<fr. *hickory*)

HID- v. h i d r(o)¹-.

hidalgíe *s. f.* *(livr.)* noblețe, boierie. (<sp. *hidalguia*)

hidálgo *s. m.* nobil spaniol. (<sp. *hidalgo* < *hijo de algo*, fiu al unei personalități)

hidartrózã *s. f.* acumulare de lichide seroase într-o articulație. (<fr. *hydarthrose*)

HIDAT(O)- v. h i d r (o)¹-.

hidatenterocél *s. n.* hernie intestinală complicată cu hidrocel. (<*hidat-* + *enterocel*)

hidátic, -ă *adj.* referitor la hidatide. ○ *chist ~* = pungă de forma unei vezicule cu un conținut lichid, care se formează în unele organe datorită larvelor de tenie. (<fr. *hydatique*)

hidatídă *s. f.* formă larvară a teniei echinococ. (<fr. *hydatide*)

hidatidológie *s. f.* studiu al infestației cu echinococ. (<fr. *hydatidologie*)

hidatidotoráx *s. n.* epanșament pleural provenind din ruperea în pleură a unui chist hidatic. (<fr. *hydatidothorax*)

hidatidózã *s. f.* echinococoză. (<fr. *hydatidose*)

hidatiformm, -ă *adj.* care seamănă cu hidatidele. (<fr. *hydatiforme*)

hidatocór, -ă *adj., s. f.* (plantă) care se răspîndește prin intermediul curenților de apă. (<lat. *hydatochorus*)

hidatódă *s. f.* formație epidermică a frunzelor, care elimină apa prin gutație. (<fr. *hydathode*)

hidatogén, -ă *adj.* (despre minerale) care se formează din soluțiile magnetice bogate în apă. (<germ. *hydatogen*)

hidaturíe *s. f.* eliminare, prin urină, a resturilor unui chist hidatic. (<fr. *hydaturie*)

hidós, -oásă *adj.* foarte urît; dezgustător, oribil, monstruos. (<fr. *hideux*)

HIDR(O)¹-/HID-/HIDAT(O)-, -hídrie, -hidríe, -hídru *elem. comp.* „apă". (<fr. *hydr/o/-, hyd-, hydat/o/-, -hydrie, -hidrie, -hydre*, cf. gr. *hydor, -atos*)

HIDR(O)²-, -hidrózã *elem. comp.* „sudoare, transpirație". (<fr. *hidr/o/-, -hidrose*, cf. gr. *hidros*)

hidracarién *s. m. pl.* acarieni de origini diferite, adaptați la viața acvatică. (<fr. *hydracariens*)

hidracíd *s. m.* acid format din combinarea hidrogenului cu un metaloid. (<fr. *hydracide*)

hidradenóm *s. n.* adenom sudoripar. (<fr. *hydradénome*)

hidragóg, -ă *adj., s. n.* (medicament) capabil a provoca evacuarea de lichid (sudorific, purgativ, diuretic). (<fr. *hydragogue*)

hidramniós *s. n.* exces de lichid amniotic. (<fr. *hydramnios*)

hidránt *s. n.* dispozitiv de închidere-deschidere a apei din conducte, sub presiune, la care se pot racorda unul sau mai multe furtunuri. (<germ. *Hydrant*)

hidrargilít *s. n.* hidroxid natural de aluminiu. (<fr. *hydrargyllite*)

hidrargír *s. n.* mercur. (<fr. *hydrargyre*, lat. *hydrargyrum*)

hidrargíric *s. f.* hidrargiroză. (<fr. *hydrargirie*)

hidrargirism *s. n.* intoxicaţie cu preparate de mercur. (<fr. *hydrargyrisme*)

hidrargiroterapíe *s. f.* folosire terapeutică a mercurului. (<fr. *hydrargyrothérapie*)

hidrargiróză *s. f.* erupţie cutanată sau coloraţie anormală a tegumentelor datorită administrării unui tratament cu mercur; hidrargirie. (<fr. *hydrargyrose*)

hidrárі *s. m. pl.* ordin de celenterate marine, cu excepţia hidrei de apă dulce. (<fr. *hydraires*)

hidrát *s. m.* compus chimic anorganic solid care conţine molecule de apă. ○ *~ţi de carbon* = glucide. (<fr. *hydrate*)

hidratá *vb. refl.* (despre substanţe chimice) 1. a se combina cu apă. 2. a absorbi apa în interiorul său prin adeziune. (<fr. *hydrater*, engl. *hydrate*)

hidratábil, -ă *adj.* care se poate hidrata. (<fr. *hydratable*)

hidratánt, -ă *adj.* care hidratează. ○ *loţiune* (sau *cremă*) *~ă* = loţiune (cremă) folosită în cosmetică pentru a reda epidermei conţinutul său în apă. (<fr. *hydratant*)

hidratáre *s. f.* 1. faptul de a se hidrata. 2. *(med.)* introducere de apă în organism în caz de hemoragii, vărsături etc. 3. creştere a cantităţii de apă din organismele vegetale. (<*hidrata*)

hidratúră *s. f.* grad de concentraţie a apei (în citoplasmă, în sol, în aer). ● tensiunea relativă a vaporilor atmosferici. (<fr. *hydrature*)

hidraúlic, -ă I. *adj.* 1. referitor la hidraulică. 2. care funcţionează cu ajutorul unui lichid, acţionat de o pompă. 3. care rezistă la acţiunea apei. ○ *var ~* = var obţinut prin arderea marnelor, având proprietatea de a se întări în apă şi putând fi întrebuinţat astfel în locul cimentului. II. *s. f.* ştiinţă care studiază mecanica lichidelor şi aplicarea lor în tehnică. (<fr. *hydraulique*, lat. *hydraulicus*)

hidraulicián, -ă *s. m. f.* inginer specialist în hidraulică. (<fr. *hydraulicien*)

hidrazídă *s. f.* substanţă organică din grupa amidelor, derivată din hidrazină, cristalizată, cu acţiune bacteriostatică puternică. (<fr. *hydrazide*)

hidrazínă *s. f.* compus organic bazic, toxic, combinaţie a azotului cu hidrogenul, folosit ca agent reductor, antioxidant, anticorosiv şi de vulcanizare etc. (<fr. *hydrazine*)

hidrazobenzén *s. m.* substanţă organică, derivat al hidrazinei, cristalizată, incoloră, cu miros de camfor, folosită în sinteza coloranţilor şi a medicamentelor. (<fr. *hydrazobenzène*)

hidrazónă *s. f.* compus organic obţinut prin condensarea hidrazidei. (<fr. *hydrazone*)

hídră *s. f.* 1. *(mit.)* şarpe uriaş, închipuit cu şapte capete, care, tăiate, creşteau la loc. 2. *(fig.)* nenorocire, rău care creşte inevitabil. 3. animal celenterat care trăieşte pe fundul apelor dulci, fixîndu-se cu ajutorul unui disc. (<fr. *hydre*, lat. *hydra*)

hidreméză *s. f.* vomitare apoasă. (<fr. *hydrémèse*)

hidremíe *s. f.* creştere anormală a cantităţii de apă din sînge. (<fr. *hydrémie*)

hidrencefalíe *s. f.* hidrocefalie. (<fr. *hydrencéphalie*)

hidrencefaloerínie *s. f.* vărsare a secreţiei glandelor endocrine în lichidul cefalorahidian. (<fr. *hydrencéphalocrinie*)

hidriatríe *s. f.* hidroterapie. (<fr. *hydriatrie*)

hídric[1], **-ă** *adj.* referitor la apă; (despre un regim alimentar) care se compune numai din apă (sau ceaiuri, zeamă de fructe). (<fr. *hydrique*)

-hídric[2], **-hídrie** v. h i d r (o)[1]-.

hídrie *s. f.* vas grecesc de argilă arsă sau de metal în formă de pară răsturnată, cu trei toarte. (<fr. *hydrie*, gr. *hydria*)

hidróa *s. f.* erupţie veziculoasă (a pielii). (<fr. *hydroa*)

hidroacústic, -ă I. *adj.* referitor la hidroacustică. II. *s. f.* ramură a acusticii care studiază producerea şi propagarea sunetelor în apă. (<fr. *hydroacoustique*)

hidroacusticián, -ă *s. m. f.* specialist în hidroacustică. (<*hidroacustică* + *-ian*)

hidroaéric, -ă *adj.* (despre imagini radiologice) în care coexistă într-o cavitate un epanşament lichid şi unul gazos. (<fr. *hydroaérique*)

hidroameliorativ, -ă *adj.* referitor la hidroamelioraţii. (<fr. *hydroamélioratif*)

hidroameliorátor, -oáre *s. m. f.* specialist în hidroamelioraţii. (<fr. *hydroamélioreteur*)

hidroamelioráţie *s. f.* 1. *(pl.)* ansamblu de lucrări hidrotehnice de ameliorare a solului pentru a obţine producţii agricole mari. 2. disciplină care studiază lucrările de hidroamelioraţii (1). (<fr. *hydroamélioration*)

hidroarheologíe *s. f.* disciplină care studiază felul de viaţă şi cultura popoarelor vechi pe baza descoperirilor făcute prin săpături sub apă. (<fr. *hydroarchéologie*)

hidroautomát *s. n.* aparat pentru ridicarea apei la o înălţime oarecare, fără ajutorul pompelor. (<fr. *hydroautomat*)

hidroaviáţie *s. f.* 1. ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul hidroavioanelor. 2. aviaţie dotată cu hidroavioane. (<fr. *hydraviation*)

hidroavión *s.n.* avion care poate ameriza şi decola de pe apă. (<fr. *hydravion*)

hidrobáză *s. f.* bază pentru hidroavioane. (<fr. *hydrobase*)

hidrobicicletétă *s. f.* ambarcaţie de agrement pusă în mişcare printr-un mecanism cu pedale. (<fr. *hydrobicyclette*)

hidrobíe *s. f.* însuşire a organismelor de a trăi într-un mediu acvatic.

hidrobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în hidrobiologie. (<fr. *hydrobiologue*)

hidrobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază organismele din mediul acvatic. (<fr. *hydrobiologie*)

hidrobión *s. n.* vas din lemn sau din tablă folosit pentru transportul peştilor vii. (<*hidro-* + *bion*)

hidroblást *s. n.* lăstar acvatic. (<fr. *hydroblaste*)

hidrobotánică *s. f.* ramură a botanicii care studiază plantele acvatice. (<fr. *hydrobotanique*)

hidrobúz *s. n.* navă de mic tonaj pentru transport de pasageri. (<*hidro-* + *(auto)buz*)

hidrocarbonát *s. m.* carbonat bazic hidratat. (<fr. *hydrocarbonate*)

hidrocarbúră *s. f.* compus organic alcătuit din carbon și hidrogen. (<fr. *hydrocarbure*)

hidrocauciúc *s. n.* produs obținut prin hidrogenarea cauciucului. (<fr. *hydrocaoutchouc*)

hidrocefál, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hidrocefalie. (<fr. *hydrocéphale*)

hidrocefálie *s. f.* acumulare de lichid seros în cavitatea ventriculilor cerebrali; hidrencefalie. (<fr. *hydrocéphalie*)

hidrocél *s. n.* epanșament seros într-o tunică vaginală. (<fr. *hydrocèle*)

hidrocelulóză *s. f.* produs obținut prin hidroliza parțială a celulozei, sub acțiunea acizilor minerali. (<fr. *hydrocellulose*)

hidrocenóză *s. f.* evacuare apoasă a fecalelor. (<*hidro-* + *-cenoză*[3])

hidrocentrálă *s. f.* centrală hidroelectrică. (<rus. *ghidrofentrali*)

hidrocéntru *s. n.* regiune bogată în ape și energie hidraulică. (<fr. *hydrocentre*)

hidrochímic, -ă *adj.* referitor la hidrochimie. (<fr. *hydrochimique*)

hidrochímie *s. f.* disciplină care studiază proprietățile chimice ale apelor. (<fr. *hydrochimie*)

hidrochimíst, -ă *s. m. f.* specialist în hidrochimie. (<fr. *hydrochimiste*)

hidrochineziterapíe *s. f.* metodă de tratament cu ajutorul mișcărilor și exercițiilor în apă, în piscină. (<fr. *hydrokinésithérapie*)

hidrochinónă *s. f.* substanță organică cristalină, obținută prin reducerea chinonei, folosită ca revelator fotografic, în medicină și în unele sinteze organice. (<fr. *hydroquinone*)

hidrochistóm *s. n.* tumoare chistică a glandelor sudoripare. (<fr. *hidrokystome*)

hidrociclón *s. n.* dispozitiv de sortare a materialelor granulare, asemănător cu un ciclon, în care separarea granulelor se face sub acțiunea forței centrifuge, exercitată de un curent de apă. (<fr. *hydrocyclone*)

hidrocinemátică *s. f.* ramură a hidrodinamicii care studiază mișcarea fluidelor, independent de forțele care se exercită asupra lor. (<fr. *hydrocinématique*)

hidroclimatologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază acțiunea apelor minerale și termale, precum și a climatelor asupra organismelor. (<fr. *hydroclimatologie*)

hidrocolecíst *s. n.* dilatare a vezicii biliare prin acumularea unui lichid seros. (<fr. *hydrocholécyste*)

hidrocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe, fructe sînt răspîndite prin intermediul apei. (<fr. *hydrochore*)

hidrocoraliéri *s. m. pl.* ordin de celenterate hidrozoare cuprinzînd polipii cu schelet de calcar, care trăiesc în colonii. (<fr. *hydrocoralliaires*)

hidrocorie *s. f.* mod de răspîndire a plantelor hidrocore. (<fr. *hydrochorie*)

hidrocórm *s. n.* tulpină subacvatică sau plutitoare. (<fr. *hydrocorme*)

hidrocortizón *s. n.* hormon al corticosuprarenalei, produs și sintetic, cu acțiune antiinflamatorie și antialergică. (<fr. *hydrocortisone*)

hidrocosmétică *s. f.* ramură a cosmeticii avînd ca obiect îngrijirea sănătății și a frumusețiі prin folosirea preparatelor cosmetice hidratante. (<fr. *hydrocosmétique*)

hidrocrátie, -ă *adj. mișcări ~e* = mișcări ale suprafeței oceanelor și mărilor provocate de schimbările volumului de apă. (<*hidro-* + gr. *kratinein*, a se consolida)

hidrocriptofíte *s. f. pl.* plante cu organele vegetative complet submerse. (<fr. *hydrocryptophytes*)

hidrocultúră *s. f.* cultură a plantelor (industriale) în soluții nutritive, renunțîndu-se la pămînt; hidroponică. (<fr. *hydroculture*)

hidrocutáre *s. f.* sincopă cu pierderea cunoștinței și oprirea respirației, ca urmare a contactului brusc cu apa rece; hidrocuție. (după fr. *hydrocution*)

hidrocúție *s. f.* hidrocutare. (<fr. *hydrocution*)

hidrodinámic, -ă I. *adj.* referitor la hidrodinamică. II. *s. f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile mișcării lichidelor; dinamica fluidelor. (<fr. *hydrodynamique*)

hidrodipsomanie *s. f.* tulburare constînd în ingestia exagerată de apă, ca urmare a unei imperioase senzații de sete. (<engl. *hydrodipsomania*)

hidroejectór *s. n.* ejector hidraulic. (<fr. *hydro-éjecteur*)

hidroeléctric, -ă *adj.* (despre centrale electrice) care transformă energia hidraulică în energie electrică. (<fr. *hydro-électrique*)

hidroelevatór *s. n.* dispozitiv pentru înălțurarea noroiului în lucrări de hidromecanizare; elevator hidraulic. (<fr. *hydro-élévateur*)

hidroelicoptér *s. n.* elicopter care poate decola și reveni atît pe uscat cît și pe apă. (<*hidro-* + *elicopter*)

hidroenergétic, -ă *adj.* care produce energie cu ajutorul apei; care utilizează energia apei. (<fr. *hydroénergétique*)

hidroenergeticián, -ă *s. m. f.* specialist în lucrări hidroenergetice. (<*hidroenergetic* + *-ian*)

hidroenergíe *s. f.* energie produsă de apă în mișcare; energie hidraulică. (<fr. *hydroénergie*)

hidroestezíe *s. f.* sensibilitate față de apă. (<fr. *hydroesthésie*)

hidrofán *s. n.* varietate de opal, ușoară și poroasă, formată din silice hidratată. (<fr. *hydrophane*)

hidrofáună *s. f.* faună acvatică. (<fr. *hydrofaune*)

hidrofil, -ă I. *adj.* 1. (despre materiale, soluri) cu afinitate pentru apă, care se îmbibă ușor cu apă. 2. *(biol.;* despre organisme) care trăiește permanent în apă. II. *adj., s. f.* (plantă) la care polenizarea se face prin intermediul apei; hidrogamă. (<fr. *hydrophile*)

hidrofilícále *s. f. pl.* rizocarpee. (<fr. *hydrofilicales*)

hidrofilíe *s. f.* proprietate a unei plante, a unui material etc. de a fi hidrofil. (<fr. *hydrophilie*)

hidrofilizá *vb. tr.* a trata un material pentru a deveni hidrofil. — *hidrofilizáre* s. f. (<fr. *hydrophiliser*, engl. *hydrophilize*)

hidrofinárе *s. f.* eliminare prin hidrogenare catalitică a sulfului sau a altor compuși conținînd sulf din unele produse petroliere. (<engl. *hydrofining*)

hidrofítă *adj., s. f.* (plantă) adaptată la viața acvatică. (<fr. *hydrophyte*)

hidrofitológie *s. f.* studiul plantelor de apă. (<fr. *hydrophytologie*)

hidrofób, -ă I. *adj.* 1. (despre materiale, soluri) care nu are afinitate pentru apă, care nu absoarbe apa; acvifug, hidrofug. 2. (*biol.*, despre organisme) care nu se poate dezvolta într-un mediu cu prea multă umezeală. II. *adj., s. m. f.* (suferind) de hidrofobie (2); acvifug. (<fr. *hydrophobe*)

hidrofobíe *s. f.* 1. proprietate a unui material de a fi hidrofob. 2. teamă patologică de apă (manifestată ca simptom al turbării, tetanosului etc.); acvafobie. ● turbare. (<fr. *hydrophobie*)

hidrofobizá *vb. tr.* a face (un material) hidrofob; a impermeabiliza. — *hidrofobizáre* s. f. (<*hidrofob* + *-iza*)

hidrofón *s. f.* aparat pentru semnalizarea prin sunete sub apă, care transformă oscilațiile acustice în oscilații electrice. (<fr. *hydrophone*)

hidrofoníst *s. m.* cel care deservește un hidrofon. (<*hidrofon* + *-ist*)

hidrofór, -ă I. *adj. (biol.) canal* ~ = canal prin care circulă apa în sistemul ambulacrar la echinoderme. II. *s. n.* 1. instalație mecanică pentru împingerea apei în conducte, la o anumită înălțime. 2. aparat răcitor format dintr-un sistem de țevi prin care se asigură circulația apei reci, folosit ca mijloc terapeutic. (<fr. *hydrophore*)

hidroftálmic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hidroftalmie. (<fr. *hydrophtalmique*)

hidroftalmíe *s. f.* întindere patologică a globului ocular ca urmare a creșterii volumului umorii apoase. (<fr. *hydrophtalmie*)

hidrofúg, -ă *adj.* hidrofob (1, 1). (<fr. *hydrofuge*)

hidrofugáre *s. f.* operație de finisare, prin apretare sau prin modificarea structurii, a țesăturilor, pentru mieșorarea capacității de umezire a acestora. (după fr. *hydrofugation*)

hidrogámă *adj., s. f.* (plantă) hidrofilă. (<fr. *hydrogame*)

hidrogamíe *s. f.* fertilizare a unei plante pe sau sub apă. (<fr. *hydrogamie*)

hidrogél *s. n.* gel coloidal în care mediul de dispersie este apa. (<fr. *hydrogel*)

hidrogén *s. n.* gaz incolor, inodor, insipid și inflamabil, care împreună cu oxigenul intră în compoziția apei. ○ ~ *greu* = deuteriu; ~ *sulfurat* = combinație a sulfului cu hidrogenul, sub formă de gaz incolor, rău mirositor, toxic; acid sulfhidric. (<fr. *hydrogène*)

hidrogená *vb. tr.* a introduce hidrogen în molecula unei combinații chimice. — *hidrogenáre* s. f. (<fr. *hydrogéner*)

hidrogenázá *s. f.* enzimă bacteriană care catalizează procesul de activare a hidrogenului molecular. (<engl. *hydrogénase*)

hidrogeneratór *s. n.* generator electric de curent alternativ, antrenat de o turbină hidraulică. (<germ. *Hydrogenerator*)

hidrogenolízá *s. f.* reacție simultană de hidrogenare și de rupere a unei catene de atomi de carbon. (<fr. *hydrogénolyse*)

hidrogeochimíe *s. f.* metodă geochimică de prospecțiune bazată pe analiza cantitativă și calitativă a sărurilor din apele de suprafață. (<*hidro-* + *geochimie*)

hidrogeológ, -ă *s. m. f.* specialist în hidrogeologie. (<fr. *hydrogéologue*)

hidrogeologíe *s. f.* ramură a geologiei care studiază geneza, dinamica și distribuția apelor subterane. (<fr. *hydrogéologie*)

hidroglisór *s. n.* ambarcațiune cu fundul plat propulsată de un motor, cu elice aeriană sau cu reacție, care la viteze mari alunecă pe suprafața apei. (<fr. *hydroglisseur*)

hidrográd *s. n.* unitate de măsură a variației nivelului apelor curgătoare egală cu a zecea parte din amplitudinea maximă. (<germ. *Hydrograd*)

hidrográf, -ă I. *s. m. f.* specialist în hidrografie. II. *s. n.* 1. hidrometru înregistrator. 2. grafic care exprimă variația scurgerii de pe un teren în pantă sau a altei caracteristici hidrologice a apei pe o perioadă de timp dată. (<fr. *hydrographe*)

hidrográfic, -ă *adj.* referitor la hidrografie. (<fr. *hydrographique*)

hidrografíe *s. f.* 1. ramură a hidrologiei care studiază hidrosfera sau o parte a ei. 2. totalitatea apelor unei regiuni. 3. topografie marină. ● totalitatea hărților care reprezintă o mare sau un ocean. (<fr. *hydrographie*)

hidrográmă *s. f.* grafic care reprezintă variația nivelului sau a debitului unui curs de apă în unitatea de timp. (<fr. *hydrogramme*)

hidrohemartrózá *s. f.* revărsare de lichid serohematic în cavitatea articulară. (<fr. *hydrohémarthrose*)

hidrohemíe *s. f.* infiltrare a țesutului conjunctiv cu lichide și reducere a depozitului adipos subcutanat. (<fr. *hydrohémie*)

hidroizobátă *s. f.* curbă care unește punctele de aceeași adîncime ale nivelului hidrostatic față de suprafața terenului. (<fr. *hydroisobathe*)

hidroizodinámă *s. f.* curbă care unește punctele de egală presiune ale unui strat acvifer aflat sub acțiunea și în timpul drenării lui. (după fr. *hydroisodinamique*)

hidroizohipsă *s. f.* curbă care unește punctele cu același nivel ale pînzei freatice de pe un teritoriu. (<fr. *hydroisohypse*)

hidroizolá *vb. tr.* a izola pentru a împiedica sau reduce infiltrarea apei într-o construcție. — *hidroizoláre* s. f. (<*hidro-* + *izola*)

hidroizolánt *s. m.* izolant hidraulic. (<fr. *hydroisolant*)

hidroizolatór, -oáre *adj.* (despre materiale) izolator împotriva apei. (<*hidro-* + *izolator*)

hidroizolație *s. f.* hidroizolare. (<*hidro-* + *izolație*)

hidroizolínie *s. f.* curbă care unește punctele cu același nivel al apei din diferite lucrări miniere, în diverse perioade de timp. (<*hidro-* + *izolinie*)

hidroizopiézã *s. f.* curbă care unește punctele cu același nivel hidrostatic ale unui strat acvifer sub presiune. (<fr. *hydroisopièse*)

hidroizoplétă *s. f.* izopletă care unește punctele cu aceeași umiditate ale unui sol. (<fr. *hydroisoplète*)

hidroizotérmă *s. f.* curbă care unește punctele cu aceeași temperatură a apei din rocile acvifere. (<*hidro-* + *izotermă*)

hidrolacolít *s. m.* formă de relief periglaciară, constituită din mușuroaie în zonele subpolare, cu îngheț adînc al solului; pingo. (<fr. *hydrolacolithe*)

hidrolázã *s. f.* enzimă care descompune prin hidroliză substanțele organice. (<fr. *hydrolase*)

hidrolít *s. m.* hidrură de calciu. (<fr. *hydrolithe*)

hidrolític, -ă *adj.* care se obține prin hidroliză. (<fr. *hydrolytique*)

hidrolizá *vb. tr.* a supune unui proces de hidroliză. — *hidrolizáre* s. f. (<fr. *hydrolyser*)

hidrolizábil, -ă *adj.* care poate fi hidrolizat. (<fr. *hydrolysable*)

hidrolízã *s. f.* 1. descompunere a unor compuși prin acțiunea apei. 2. reacție chimică între un compus organic și apă, care se produce în prezența unui catalizator. (<fr. *hydrolyse*)

hidrolocatór *s. n.* aparat folosit în hidrolocație; sonar. (<fr., engl. *hydrolocator*)

hidrolocáție *s. f.* sistem folosit de nave pentru determinarea diferitelor obiecte aflate sub apă cu ajutorul undelor ultrasonore. (<*hidro-* + *locație*[3])

hidrológ, -ă *s. m. f.* specialist în hidrologie. (<fr. *hydrologue*)

hidrológic, -ă *adj.* referitor la hidrologie. (<fr. *hydrologique*)

hidrologíe *s. f.* 1. știință care studiază proprietățile mecanice, fizice și chimice ale apelor de la suprafața scoarței terestre. 2. studiul terapeutic al apelor minerale. (<fr. *hydrologie*)

hidromanie *s. f.* tendință irezistibilă de a se arunca în apă. (<fr. *hydromanie*)

hidromanție *s. f.* pretinsă artă de a prevesti viitorul prin cercetarea apei. (<lat. *hydromantia*, fr. *hydromancie*)

hidromasáj *s. n.* masaj cu ajutorul apei în mișcare. (<fr. *hydromassage*)

hidromecánic, -ă I. *adj.* referitor la hidromecanică. II. *s. f.* ramură a mecanicii care studiază legile echilibrului și ale mișcării corpurilor fluide; mecanica fluidelor. (<fr. *hydromécanique*)

hidromecanizáre *s. f.* procedeu de excavare a pămîntului cu ajutorul hidromonitoarelor. (după fr. *hidromécanisation*)

hidromegatérm, -ă *adj.* (despre plante) care solicită multă apă și căldură. (<fr. *hydromégatherme*)

hidromél *s. n.* băutură obținută prin fermentația alcoolică a mierii cu apă; mied. (<fr. *hydromel*)

hidromeningocél *s. n.* hernie în afara cutiei craniene a membranelor creierului, împinse de lichidul cefalorahidian. (<fr. *hydroméningocèle*)

hidrometalurgíe *s. f.* 1. procedeu de extragere a unor metale din minereuri, prin spălarea acestora. 2. ramură a metalurgiei care se ocupă cu extragerea metalelor din minereuri prin acest procedeu. (<fr. *hydrométallurgie*)

hidrometeór *s. m.* meteor apos produs prin condensarea sau înghețarea vaporilor de apă din atmosferă. (<fr. *hydrométéore*)

hidrometeorít *s. m.* hidrometeor de dimensiuni reduse. (<*hidro-* + *meteorit*)

hidrometeorológic, -ă *adj.* referitor la hidrometeorologie. (<fr. *hydrométéorologique*)

hidrometeorologíe *s. f.* disciplină științifică care studiază procesele privind circuitul apei în atmosferă. (<fr. *hydrométéorologie*)

hidrométric, -ă *adj.* referitor la hidrometrie. ○ *stațiune* ~*ă* = punct unde se fac măsurători sistematice spre a se determina nivelul, viteza și debitul unui curs de apă. (<fr. *hydrométrique*)

hidrometríe[1] *s. f.* ramură a hidrologiei care studiază metodele tehnice pentru determinarea debitului unui curs de apă sau al unei conducte, al aluviunilor etc. (<fr. *hydrométrie*)

hidrometríe[2] *s. f.* hidrometru[2]. (<fr. *hydrométrie*)

hidrométru[1] *s. n.* 1. instrument de măsură a densității și a vitezei de curgere a lichidelor. 2. manometru metalic cu scara gradată în unități de coloană de apă. 3. mică cu ajutorul căreia se măsoară nivelul unui curs de apă. (<fr. *hydromètre*)

hidrométru[2] *s. n.* acumulare de lichid seros în cavitatea uterină; hidrometrie[2]. (<fr. *hydromètre*)

hidromielíe *s. f.* afecțiune caracterizată prin dilatarea canalului ependimar. (<fr. *hydromyélie*)

hidrominerál, -ă *adj.* 1. referitor la apele minerale. 2. referitor la echilibrul hidric și mineral al organismului. (<fr. *hydrominéral*)

hidromodelísm *s. n.* tehnica realizării de modele reduse în materie de construcții navale sau de instalații hidraulice. (<fr. *hydromodélisme*)

hidromodúl *s. n.* debit de apă necesar pentru irigarea în timpul unui sezon a unei anume culturi. (<fr. *hydromodule*)

hidromonitór *s. n.* dispozitiv component al unei instalații de excavat pămîntul, format dintr-o conductă metalică prin care se proiectează un jet de apă sub presiune. (<fr. *hydromoniteur*)

hidromórf, -ă *adj.* 1. (despre soluri) ale căror caractere se datoresc în mare parte prezenței temporare sau permanente a apei. 2. (despre organe vegetale) adaptat la viața subacvatică. (<fr. *hydromorphe*)

hidromorfíe *s. f.* hidromorfoză. (<germ. *Hydromorphie*)

hidromorfologíe *s. f.* ramură a hidrologiei care studiază geneza și formele albiilor apelor curgătoare sau stătătoare. (<*hidro-* + *morfologie*)

hidromorfometríe *s. f.* ramură a hidrografiei care se ocupă cu determinarea mărimilor ce caracterizează dimensiunile și forma albiilor apelor. (<*hidro-* + *morfometrie*)

hidromorfózǎ *s. f.* totalitatea modificărilor structurale care au loc la plantele care cresc în apă; hidromorfie. (<fr. *hydromorphose*)

hidronastíe *s. f.* mișcare de curbare a organelor plantelor ca răspuns la variațiile umidității aerului sau solului. (<fr. *hydronastie*)

hidronefrótic, -ă *adj.* referitor la hidronefrază. (<fr. *hydronéphrotique*)

hidronefrózǎ *s. f.* acumulare de urină în bazinetul rinichilor datorită obstruării tranzitului urinar; uronefroză. (<fr. *hydronéphrose*)

hidroním *adj., s. n.* (cuvînt) care denumește o apă (riu, fluviu, lac). (<fr. *hydronyme*)

hidronimíe *s. f.* 1. totalitatea numelor de ape dintr-o regiune. 2. studiul hidronimelor. (<fr. *hydronymie*)

hidrónlu *s. m.* ion rezultat din unirea protonului cu o moleculă de apă. (<fr. *hydronium*)

hidropát, -ă *adj.* care tratează bolile prin hidroterapie. (<fr. *hydropathe*)

hidropátic, -ă *adj.* referitor la hidropatie. (<germ. *hydropatisch*)

hidropatíe *s. f.* hidroterapie. (<germ. *Hydropathie*)

hidropedézǎ *s. f.* transpirație abundentă. (<fr. *hydropédèse*)

hidropericárd *s. n.* acumulare a unei serozități în pericard. (<fr. *hydropéricarde*)

hidropexíe *s. f.* 1. fixare a apei în țesuturile organismului. 2. însușire a unor corpuri sau substanțe de a fixa apa. (<fr. *hydropexie*)

hidrópic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hidropizie. (<fr. *hydropique*)

hidropigén, -ă *adj.* care determină hidropizia. (<fr. *hydropigène*)

hidropizíe *s. f.* acumulare de lichid în țesuturile și cavitățile seroase ale organismului; hidrops. (<fr. *hydropisie*)

hidroplán *s. n.* prima denumire dată hidroglisoarelor. (<fr. *hydroplane*)

hidroplaná *vb. intr.* (despre un hidroglisor sau hidroavion) a se deplasa plutind la suprafața apei. — *hidroplanáre* s. f. (<fr. *hydroplaner*)

hidroplanctón *s. n.* planctonul apelor. (<fr. *hydroplancton*)

hidroplanctofíte *s. f. pl.* planctonul vegetal al apelor. (<fr. *hydroplanctophytes*)

hidroplásmă *s. f.* constituent lichid al protoplasmei. (<engl. *hydroplasm*)

hidroplást *s. n.* formație în formă de vacuolă în care se produc granule de aleuronă. (<fr. *hydroplaste*)

hidropneumátic, -ă *adj., s. n.* (aparat) care funcționează cu ajutorul apei sau al unui lichid ori gaz comprimat. (<fr. *hydropneumatique*)

hidropneumopericárd *s. n.* acumulare de aer și de lichid în cavitatea pericardică. (<fr. *hydropneumopéricarde*)

hidropneumotoráx *s. n.* acumulare de aer și de lichid în cavitatea pleurală. (<fr. *hydropneumothorax*)

hidropolézǎ *s. f.* proces de producere a sudorației. (<fr. *hydropoïèse*)

hidropónic, -ă I. *adj.* referitor la hidroponică. II. *s. f.* hidrocultură. (<fr. *hydroponique*)

hidróps *s. n.* hidropizie. (<fr. *hydrops*)

hidroptér *s. n.* ambarcație rapidă cu motor, prevăzută sub coca cu patine. (<fr. *hydroptère*)

hidrorafinà *vb. tr.* a rafina un produs petrolier prin hidrogenare catalitică. — *hidrorafináre* s. f. (<fr. *hydroraffiner*)

hidroragíe *s. f.* trecere a apei din plasma sangvină în spațiile interstițiale ale organismului. (<fr. *hydrorragie*)

hidrorahicentézǎ *s. f.* puncție chirurgicală și eliminare de lichid în caz de hidropizie a canalului rahidian. (<*hidro-* + *rahicenteză*)

hidrorée[1] *s. f.* scurgere cronică a unui lichid apos dintr-o mucoasă inflamată. (<fr. *hydrorrhée*)

hidrorée[2] *s. f.* sudoare abundentă. (<fr. *hidrorrhée*)

hidrosadenítă *s. f.* inflamație (purulentă) a glandelor sudoripare, de obicei a celor axilare. (<fr. *hydrosadénite*)

hidrosálpinx *s. n.* acumulare de lichid seros în salpinge. (<fr. *hydrosalpinx*)

hidrosarcocél *s. n.* sarcocel complicat cu hidrocel vaginal. (<*hidro-* + *sarcocel*)

hidroscálă *s. f.* suprafață de apă amenajată cu instalațiile necesare decolării și amerizării hidroavioanelor. (<*hidro-* + *scală*)

hidroseparatór *s. n.* 1. instalație de concentrare cu ajutorul unui curent ascendent de apă, servind la prepararea mecanică a cărbunilor. 2. mașină de sortat diverse produse granulare (semințe, fructe, cartofi etc.) cu ajutorul apei sau al unei soluții cu densități diferite. (<fr. *hydroséparateur*)

hidrosféră *s. f.* învelișul de apă al globului terestru. (<fr. *hydrosphère*)

hidrosilicát *s. m.* silicat hidratat. (<fr. *hydrosilicate*)

hidrosódic, -ă *adj.* referitor deopotrivă la apă și la sodiu. (<fr. *hydrosodique*)

hidrosól *s. n.* soluție coloidală în care mediul de dispersie este apa. (<fr. *hydrosol*)

hidrosolúbil, -ă *adj.* (despre soluții) solubil în apă. (<fr. *hydrosoluble*)

hidrosonicitáte *s. f.* ramură a fizicii care studiază transmiterea energiei prin unde elastice în medii închise. (<*hidro-* + *sonicitate*)

hidrospidométru *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei curentului la cursurile de apă. (<*hidro-* + *spidometru*)

hidrospór *s. m.* (*bot.*) spor diseminat prin intermediul apei. (<fr. *hydrospore*)

hidrostátic, -ă I. *adj.* referitor la hidrostatică. ○ *balanță ~ă* = balanță cu brațe egale, folosită la determinarea densității solidelor și lichidelor. II. *s. f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile echilibrului fluidelor și ale corpurilor cufundate în ele; statica lichidelor. (<fr. *hydrostatique*)

hidrostatician, -ă *s. m. f.* specialist în hidrostatică. (<fr. *hydrostaticien*)

hidrostatimétru *s. n.* aparat electric care determină nivelul unei ape curgătoare. (<fr. *hydrostatimètre*)

hidrotactísm *s. n.* atracție exercitată asupra unor animale inferioare de către apă sau umiditate. (<fr. *hydrotactisme*)

hidrotaxíe *s. f.* hidrotropism. (<fr. *hydrotaxie*)

hidrotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la hidrotehnică. II. *s. f.* ramură a tehnicii care studiază aplicațiile practice ale energiei hidraulice, precum și lucrările de prevenire a distrugerilor provocate de ape. (<fr. *hydrotechnique*, /II/ germ. *Hidrotechnik*)

hidrotehnicián, -ă *s. m. f.* specialist în hidrotehnică. (<fr. *hydrotechnicien*)

hidroterapeút *s. m.* specialist în hidroterapie. (<fr. *hydrothérapeute*)

hidroterapeútic, -ă I. *adj.* hidroterapic. II. *s. f.* hidroterapie. (<fr. *hydrothérapeutique*)

hidroteráplic, -ă *adj.* referitor la hidroterapie; hidroterapeutic (I). (<fr. *hydrothérapique*)

hidroterápie *s. f.* tratament bazat pe utilizarea apei (băi, dușuri, afuziuni etc.); hidriatrie, hidropatie, hidroterapeutică. (<fr. *hydrothérapie*)

hidrotermál, -ă *adj.* referitor la apele termale: care conține ape minerale calde. ○ *(geol.) proces* ~ (sau *fază* ~*ă*) = ultima etapă a consolidării magmatice. (<fr. *hydrothermal*)

hidrotermoterapíe *s. f.* folosire terapeutică a apelor termale. (<fr. *hydrothermothérapie*)

HIDROTI- *elem. comp.* „apă, lichid". (<fr. *hydroti-*, cf. gr. *hydrotes*, curgere)

hidrotimétric, -ă *adj.* referitor la hidrotimetrie. (<fr. *hydrotimétrique*)

hidrotimetríe *s. f.* determinare a durității unei ape, prin dozarea sărurilor sale de calciu și magneziu. (<fr. *hydrotimétrie*, cf. gr. *time*, valoare)

hidrotimétru *s. n.* aparat folosit în hidrotimetrie. (<fr. *hydrotimètre*)

hidrotipíe *s. f.* procedeu de realizare a fotografiilor în culori, folosit mai ales la copierea filmelor cinematografice color cu matrițe în relief, cu ajutorul unor coloranți solubili în apă. (<fr. *hydrotypie*)

hidrotomíe *s. f.* procedeu de disecție prin injectarea arterelor cu apă sub presiune. (<fr. *hydrotomie*)

hidrotopíe *s. f.* mărire a solubilității unor combinații greu solubile sau insolubile, prin soluții de săruri. (<fr. *hydrotopie*)

hidrotoráx *s. n.* colectare de lichid în cavitatea pleurală; hidropizie pulmonară. (<fr. *hydrothorax*)

hidrotrofíe *s. f.* *(bot.)* dezvoltare inegală a unor părți de organe datorită diferenței de umiditate. (<fr. *hydrotrophie*)

hidrotropísm *s. n.* tropism al organelor plantelor ca răspuns la acțiunea umidității aerului sau solului; hidrotaxie. (<fr. *hydrotropisme*)

hidrovitamínă *s. f.* vitamină solubilă în apă. (<fr. *hydrovitamine*)

hidroxíd *s. m.* compus chimic al apei cu un oxid metalic. (<fr. *hydroxyde*)

hidroxíl *s. m.* radical chimic monovalent compus dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen; oxidril. (<fr. *hydroxyle*)

hidroxilamínă *s. f.* compus chimic obținut prin înlocuirea unui hidrogen al amoniacului cu un hidroxil. (<fr. *hydroxylamine*)

hidroxiláre *s. f.* *(chim.)* adițiune a unei grupări hidroxil. (după fr. *hydroxylation*)

hidrózā[1] *s. f.* tulburare funcțională a secreției sudorale; transpirație abundentă. (<fr. *hidrose*)

-hidrózā[2] v. h i d r (o)[2]-.

hidrozoáre *s. n. pl.* clasă de celenterate marine și de apă dulce cuprinzînd hidrele și meduzele. (<fr. *hydrozoaires*)

-hídru v. h i d r (o)[1]-.

hídrură *s. f.* **1.** combinație a hidrogenului cu un alt element chimic. **2.** compus binar al unui metal cu hidrogenul. (<fr. *hydrure*)

hidrurie *s. f.* eliminare a unei urine apoase, limpezi. (<fr. *hydrurie*)

hiemál, -ă *adj.* **1.** *(livr.)* de iarnă. **2.** (despre plante) care crește sau înflorește iarna. (<engl. *hiemal*, lat. *hiemalis*<*hiems*, iarnă)

hiénă *s. f.* **1.** mamifer carnivor din Africa și Asia, care se hrănește în special cu cadavre. **2.** *(fig.)* om rău, feroce; om josnic. (<fr. *hyène*, lat. *hyaena*)

hienídе *s. f. pl.* familie de mamifere carnivore cuprinzînd hienele. (<fr. *hyénidés*)

HIER(O)- *elem. comp.* „sfînt, sacru". (<fr. *hiér/o/-*, cf. gr. *hieros*)

hierátic, -ă *adj.* **1.** referitor la lucruri sfinte, de preot, preoțesc. ○ *scriere* ~*ă* = scriere a vechilor egipteni (cu hieroglife cursive și simplificate). **2.** (în artă, despre concepții, orientări, atitudini) rigid, static; stilizat. (<fr. *hiératique*, lat. *hieraticus*, gr. *hieratikos*)

hieratísm *s. n.* spirit sau sistem hieratic; caracter, aspect hieratic. (<fr. *hiératisme*)

hieratizá *vb. tr.* a da un caracter hieratic. — *hieratizáre* s. f. (<*hierat/ic/* + *-iza*)

hierocrátic, -ă *adj.* referitor la hierocrație. (<germ. *hierokratisch*)

hierocrație *s. f.* formă de conducere a societății primitive și feudale în funcție de obiectivele spirituale ale unei confesiuni dominante. (<germ. *Hierokratie*)

hierodúl, -ă I. *s. m. f.* *(ant.)* sclav în serviciul unui templu grecesc. II. *s. f.* prostituată a templului în religia mesopotamiană. (<fr. *hiérodoule*, cf. gr. *doulos*, sclav)

hierofánic, -ă *adj.* referitor la hierofanie. (<fr. *hiérophanique*)

hierofanie *s. f.* act prin care se manifestă sacrul; relevare a unei entități sacre în tradiția spirituală a unui popor. (<fr. *hiérophanie*)

hierofánt *s. m.* **1.** *(ant.)* preot care prezida misterele din Eleusis. **2.** *(fig.)* preot, pontif; cel care inițiază într-o religie. (<fr. *hiérophante*)

hierofobíe *s. f.* teamă morbidă de obiecte de cult, religioase. (<engl. *hierophobia*)

hierogámic, -ă *adj.* referitor la hierogamie. (<fr. *hiérogamique*)

hierogamíe *s. f.* împreunare a unui zeu cu o zeiță sau a două principii de sex opus, care figurează într-un mare număr de religii. (<fr. *hiérogamie*)

hieroglífă *s. f.* **1.** semn al scrierii ideografice a vechilor egipteni, reprezentat printr-o stilizare de ființe sau lucruri. **2.** *teoria ~elor* = concepție potrivit căreia senzațiile, percepțiile și reprezentările nu sînt imagini obiective, ci numai semne convenționale, simboluri, care nu au nimic comun cu obiectele reale și cu însușirile lor. **3.** *(fig.; ir.)* scris urît, necitet, indescifrabil; lucru greu de descifrat. **4.** *(pl.)* urme proeminente, alungite sau ramificate, întîlnite în straturile geologice. — var. *ieroglifă* s. f. (<fr. *hiéroglyphe*, cf. gr. *glyphein*, a grava)

hieroglífic, -ă *adj.* **1.** scris cu hieroglife. **2.** *(fig.; ir.)* indescifrabil. — var. *ieroglífic, -ă* adj. (<fr. *hiéroglyphique*, lat. *hieroglyphicus*)

hierografíe *s. f.* descriere comparativă a religiilor. (<fr. *hiérographie*)

hierográmă *s. f.* caracter, simbol sacru. (<fr. *hierogramme*)

HIETO-, -hiétă *elem. comp.* „ploaie, precipitații". (<fr. *hyéto-, -hyète*, cf. gr. *hyetos*)

hietográf *s. n.* diagramă reprezentînd cantitatea de precipitații căzute într-un interval de timp într-o regiune. (<fr. *hyétographe*)

hietografíe *s. f.* ramură a meteorologiei care tratează despre ploaie. (<fr. *hyétographie*)

hietologíe *s. f.* studiul precipitațiilor. (<fr. *hyétologie*)

hifalmiroplanctón *s. n.* planctonul apelor salmastre. (<fr. *hyphalmyroplancton*, cf. gr. *hyphalmyros*, slab sărături)

hífă *s. f.* filament care formează aparatul vegetativ (micelul) ciupercilor. (<fr *hyphe*, cf. gr. *hyphe*, țesut)

hífen *s. n.* *(lingv.)* reunire a două cuvinte în unul singur pentru a exprima o singură noțiune. (<fr., lat. *hyphen*)

high fidelity/hai fidéliti; abr. *hi-fi*/ *s. n.* sistem de înregistrare și redare sonoră de înaltă fidelitate a sunetului; înaltă fidelitate. (<amer. *high fidelity*)

highlander/hailénder/ *s. m.* **1.** scoțian din regiunea de munte Highlandes. **2.** soldat recrutat din această regiune. (<engl. *highlander*)

high-life/háilaif/ *s. n.* denumire dată înaltei societăți burgheze; lumea bună. • *(adj.)* de elită. (<engl. *high life*)

HIGRO- *elem. comp.* „umiditate". (<fr. *hygro-*, cf. gr. *hygros*)

higroblónt *s. n.* plantă acvatică sau care crește în regiunile umede. (<germ. *Hygrobion*)

higrofíl, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) care se dezvoltă în condiții de mare umiditate. (<fr. *hygrophile*)

higrofílie *s. f.* însușire a organismelor higrofile. (<fr. *hygrophilie*)

higrofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește în locuri umede. (<fr. *hygrophyte*)

higrofób, -ă *adj.* (despre plante) care evită umiditatea excesivă. (<fr. *hygrophobe*)

higrofobíe *s. f.* repulsie patologică față de lichide, de umiditate. (<germ. *Hygrophobie*)

higrográf *s. n.* higrometru înregistrator. (<fr. *hygrographe*)

higrográmă *s. f.* diagramă reprezentînd variația umidității aerului. (<fr. *hygrogramme*)

higrologíe *s. f.* disciplină care studiază umiditatea atmosferei. (<fr. *hygrologie*)

higrómă *s. f.* bursită. (<fr. *hygroma*)

higrométric, -ă *adj.* referitor la higrometrie. (<fr. *hygrométrique*)

higrometrícitate *s. f.* conținut în umiditate al aerului sau al unui alt gaz. (<fr. *hygrométricité*)

higrometríe *s. f.* ramură a meteorologiei care studiază metodele de determinare a umidității aerului; higroscopie. (<fr. *hygrométrie*)

higrométru *s. n.* aparat folosit în higrometrie. (<fr. *hygromètre*)

higromórf, -ă *adj.* (despre plante) adaptat la umezeală. (<fr. *hygromorphe*)

higromorfíe *s. f.* totalitatea caracterelor structurale speciale la plantele higrofile. (<fr. *hygromorphie*)

higromorfísm *s. n.* morfoză cauzată de umiditatea mediului. (<fr. *hygromorphisme*)

higroplásmă *s. f.* parte fluidă a citoplasmei. (<fr. *hygroplasme*)

higroscóp *s. n.* aparat pentru indicarea aproximativă a umidității aerului. (<fr. *hygroscope*)

higroscópic, -ă *adj.* (despre materiale) care poate absorbi umiditatea din aer. (<fr. *hygroscopique*)

higroscopicitáte *s. f.* proprietate a unui material de a fi higroscopic. (<fr. *hygroscopicité*)

higroscopíe *s. f.* higrometrie. (<fr. *hygroscopie*)

higroscotofíl, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe locuri umede și întunecoase. (<fr. *hygroscolophile*)

higrostát *s. n.* aparat pentru menținerea unei umidități constante a aerului într-un canal sau într-o încăpere; umidostat. (<fr. *hygrostat*)

hijacking/hái-ge-/ *s. n.* deturnare a unui mijloc de transport; *(p. ext.)* piraterie aeriană. (<engl. *hijacking*)

hil *s. n.* **1.** punct în care se leagă un vas de sînge cu un organ format din țesut spongios. **2.** *(bot.)* loc de inserție a funiculului pe sămînță. (<fr. *hile*, lat. *hilum*)

hilár, -ă *adj.* referitor la hil. (<fr. *hilaire*)

HILE-/HILO- *elem. comp.* „materie, substanță"; „pădure". (<fr. *hyle-, hylo-*, cf. gr. *hyle*)

hiléa *s. f.* pădure tropicală umedă. (<germ. *Hyläa*, cf. gr. *hyle*, pădure)

hilemorfísm *s. n.* doctrină care fundamentează existența corpurilor pe unirea a două principii distincte și complementare: „materia" (pură, pasivă, potențială) și „forma substanțială" (activă, determinantă). (<fr. *hylémorphisme*)

HILO- v. hile-.

hilobatíde *s. n. pl.* specie de maimuțe cunoscute sub numele de giboni. (cf. lat. *hylobates*, gibon)

hilobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază biodegradarea materiei organice și anorganice sub acțiunea microorganismelor.(<*hilo-* + *biologie*)

hilofobíe *s. f.* teamă patologică de trecerea prin pădure. (<engl. *hylophobia*, cf. gr. *hyle*, pădure)

hilogamíe *s. f.* *(biol.)* fuzionare a nucleului sexual cu unul vegetativ. (<fr. *hylogamie*)

hilognozíe *s. f.* capacitatea de a recunoaște tactil materia care constituie diferite obiecte. (<fr. *hylognosie*)

hilozoísm *s. n.* teorie filozofică potrivit căreia toate lucrurile din natură au viață, capacitatea de a simți și de a gîndi. (<fr. *hylozoïsme*)

hilozoíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hilozoismului. (<fr. *hylozoïste*)

himalalán, -ă *adj.* din Himalaia. ○ *limbi ~ene* = limbi din familia tibeto-birmană vorbite în regiunile învecinate cu Himalaia. (<fr. *himalayen*, cf. *Himalaia*, cel mai înalt sistem muntos, în Asia Centrală)

himátion *s. n.* *(ant.)* mantie grecească amplă care se purta peste chiton, prinsă cu o agrafă pe piept sau pe umăr. (<fr., gr. *himation*)

himén[1]**/hímen** *s. n.* 1. membrană care acoperă orificiul extern al vaginului. 2. himeniu. (<fr. *hymen*)

HIMEN[2]**(O)-** *elem. comp.* „membrană", „himeniu". (<fr. *hyménlo-*, cf. lat., gr. *hymen*, membrană)

himenále, -ă *adj.* *(livr.)* nupțial; himenal. (<lat. *hymenaicus*)

himenál, -ă *adj.* 1. *(livr.)* în legătură cu căsătoria. 2. al himenului. (<fr. *hyménal*)

himenéu *s. f.* 1. *(poet.)* căsătorie. 2. imn de nuntă (la romani). (<fr. *hyménée*, lat. *hymenaeus*, cf. *Hymen*, zeul căsătoriei la greci)

himénu *s. n.* partea centrală a ciupercilor, formată din elemente producătoare de spori; himen[1] (2). (<fr. *hyménium*, gr. *hymenion*)

himenolepidóză *s. f.* boală parazitară determinată de un parazit din clasa cestodelor, care se manifestă prin tulburări digestive ușoare. (după engl. *hymenolepiasis*)

himenología *s. f.* disciplină care studiază membranele organice. (<engl. *hymenology*)

himenomicéte *s. f. pl.* ciuperci bazidiomicete ai căror spori se formează pe un himeniu expus la soare. (<fr. *hyménomycètes*)

himenoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu metamorfoza completă, cu două perechi de aripi membranoase, transparente și foarte fine, femela avînd un organ în formă de ac, cu venin. (<fr. *hyménoptères*)

himenopterología *s. f.* parte a entomologiei care studiază himenopterele. (<fr. *hyménoptérologie*)

himenorafíe *s. f.* refacere chirurgicală a membranei himenale. (<engl. *hymenorrhaphy*)

himenotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în himenotomie. (<engl. *hymenotome*)

himenotomíe *s. f.* 1. disecție a membranelor. 2. incizie a himenului. (<engl. *hymenotomy*)

himéră *s. f.* 1. *(mit.)* monstru cu corp jumătate de leu și jumătate de capră, cu aripi și cap de pasăre de pradă și cu coadă de balaur. 2. motiv decorativ reprezentînd un asemenea monstru. 3. *(biol.)* organism rezultat prin amestecarea celulelor a doi sau mai mulți zigoți distincți. ● ramură a unei plante care prezintă doi indivizi de constituții diferite. 4. închipuire, fantezie irealizabilă; iluzie. 5. pește holocefal cu corpul alungit și turtit lateral, lipsit de solzi, cu gura ventrală, prevăzută cu dinți puțini, în formă de plăci, care trăiește în adîncul oceanelor. (<fr. *chimère*, lat. *chimaera*, gr. *khimaira*, monstru fabulos)

himéric, -ă *adj.* 1. lipsit de orice temei real, bazat pe himere; închipuit, irealizabil, iluzoriu. 2. (și *adv.*) fantastic. (<fr. *chimérique*)

himerizá *vb. intr.* *(livr.)* a visa în gol, a-și face iluzii. — *himerizáre* s. f. (<it. *chimerizzare*)

hinayána *s. f.* denumire a budismului timpuriu și a orientării rămase fidelă acestuia; theravada. (<sanscr. *hinayana*, calea îngustă a mîntuirii)

híndi *s. n.* una dintre variantele literare ale limbii hindustane, limbă oficială în India. (<fr., engl. *hindi*<cuv. indian)

hinduísm *s. n.* religia cea mai răspîndită în India, avînd la bază principalele dogme brahmaniste și budiste, pe care le combină cu diferite practici magice și superstiții. (<fr. *hindouisme*)

hinduíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hinduismului; hindus. (<fr. *hindouiste*)

hindús, -ă *adj., s. m. f.* 1. indian[2] (1, 1). 2. hinduist. (<fr. *hindou*)

hindustánă *adj., s. f.* (limbă indo-europeană) vorbită în India și în Pakistan, prezentînd două variante literare: hindi și urdu. (<fr. *hindoustani*)

hinterland *s. n.* 1. regiune învecinată cu un teritoriu dominat de un stat imperialist și folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste; *(p. ext.)* coloniile și țările dependente de metropolă. ● regiune în spatele unui port din care provin produsele exportate sau în care se expediază mărfurile importate. 2. bloc continental, rigid din punct de vedere tectonic, care mărginește un geosinclinal și care, cînd acesta intră în faza de orogeneză, rămîne în spatele sistemului muntos. (<germ. *Hinterland*)

hioglós *adj., s. m.* (mușchi) al limbii. (<fr. *hyoglosse*)

hioíd, -ă *adj., s. n.* (os) în formă de potcoavă, situat între limbă și laringe. (<fr. *hyoïde*, cf. gr. *hyoeides*<*hyo*, litera ipsilon)

hioidián, -ă *adj.* al osului hioid. (<fr. *hyoïdien*)

HIP[1]**(O)-** v. hipo[1]-.

HIP[2]**(O)-** *elem. comp.* „cal". (<fr. *hippo|-*, cf. gr. *hippos*)

hipalágă *s. f.* procedeu stilistic prin care se atribuie unor cuvinte ale unei fraze ceea ce se potrivește altor cuvinte. (<fr., gr. *hypalage*)

hipantropíe *s. f.* monomanie în care bolnavul se crede transformat în cal. (<fr. *hippanthropie*)

hipárh[1] *s. m.* *(ant.)* adjunct al unui satrap. (<fr. *hyparque*, gr. *hyparkhos*)

hipárh[2] *s. m.* (în Grecia antică) comandant al unei unități de cavalerie. (<fr. *hipparque*)

hiparhie *s. f.* subdiviziune a unei satrapii. (<fr. *hyparchie*)

hiparión *s. m.* mamifer fosil din neogen, de talia unei zebre, mult mai zvelt decît calul. (<fr. *hipparion*)

hiparteriál, -ă *adj.* situat dedesubtul unei artere. (<*hipo*[1]- + *arterial*)

hipaxiál, -ă *adj.* situat dedesubtul coloanei vertebrale; ventral. (<engl. *hypaxial*)

hipemie *s. f.* diminuare a cantității de sînge. (<fr. *hypémie*)

HIPER- *pref.* „peste", „deasupra", „în exces". (<fr. *hyper-*, cf. gr. *hyper*, deasupra)

hiperaciditáte *s. f.* creștere excesivă a aciditații gastrice. (<fr. *hyperacidité*)

hiperactív, -ă *adj.* foarte activ. (< engl. *hyperactive*)

hiperactivitáte *s. f.* creștere sau exagerare a nivelului unei activități, fizice sau psihice. (<engl. *hyperactivity*)

hiperacuzíe *s. f.* hiperestezie a auzului. (<fr. *hyperacousie*)

hiperadrenalísm *s. n.* hiperfuncție a suprarenalelor. (<engl. *hyperadrenalism*)

hiperalbuminemíe *s. f.* creștere anormală a cantității de albumină în plasma sangvină. (<fr. *hyper-albuminémie*)

hiperalcalín, -ă *adj.* cu un caracter alcalin puternic. (<fr. *hyperalcalin*)

hiperaldosteronísm *s. n.* aldosteronism accentuat. (<fr. *hyperaldostéronisme*)

hiperalgézic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hiperalgezie. (<fr. *hyperalgésique*)

hiperalgezíe *s. f.* sensibilitate exagerată la durere; hiperalgie. (<fr. *hyperalgésie*)

hiperalgíe *s. f.* hiperalgezie. (<fr. *hyperalgie*)

hiperamilazemíe *s. f.* creștere anormală a cantității de amilază în sînge. (<fr. *hyperamylasémie*)

hiperaminoacidemíe *s. f.* creștere anormală a cantității de aminoacizi în sînge. (<fr. *hyperaminoacidémie*)

hiperandrogenie *s. f.* supraabundență de hormoni androgeni în organism; hiperandrogenism. (<fr. *hyperandrogénie*)

hiperandrogenísm *s. n.* hiperandrogenie. (<fr. *hyperandrogénisme*)

hiperatóm *s. m.* atom instabil, în care unul dintre nuclee este înlocuit, pentru un timp extrem de scurt, cu un hiperon. (<*hiper-* + *atom*)

hiperazotemíe *s. f.* creștere a cantității de azot din sînge; uremie. (<fr. *hyperazotémie*)

hiperazoturíe *s. f.* creștere a secreției de uree din urină. (<fr. *hyperazoturie*)

hiperbár, -ă *adj.* (despre o incintă) cu o presiune superioară celei atmosferice. (<fr. *hyperbare*)

hiperbarísm *s. n.* **1.** presiune atmosferică ridicată. **2.** administrarea sub presiune a unui remediu (oxigen, radiații cu energii mari etc.). (<engl. *hyperbarism*)

hiperbát *s. n.* / **hiperbátă** *s. f.* figură de stil care constă în adaosul pe care scriitorul îl face la sfîrșitul unui enunț, acolo unde acesta putea fi încheiat, pentru a-i spori patetismul. (<fr. *hyperbate*, cf. gr. *hyperbaton*, depășire, inversare)

hiperbilirubinemíe *s. f.* creștere anormală a cantității de bilirubină din sînge. (<fr. *hyperbilirubinémie*)

hipérbolă *s. f.* **1.** figură de stil constînd în folosirea unor expresii și imagini exagerate, pentru a reda mai plastic ideea și a impresiona mai puternic. **2.** curbă care reprezintă locul geometric al punctelor dintr-un plan, a căror diferență a distanțelor la două puncte fixe (*focare*) este constantă. (<fr. *hyperbole*)

hiperbólic, -ă *adj.* **1.** cu caracter de hiperbolă (1); exagerat. **2.** de forma hiperbolei (2). (<fr. *hyperbolique*)

hiperbolísm *s. n.* caracterul a ceea ce este hiperbolic. (<engl. *hyperbolism*)

hiperbolizá *vb. tr.* a da un caracter hiperbolic, a exagera dimensiunile, importanța unui lucru, fapt etc. — *hiperbolizáre* s. f. (<engl. *hyperbolize*)

hiperbolizánt, -ă *adj.* care hiperbolizează. (<*hiperboliza* + *-ant*)

hiperbolográf *s. n.* aparat care permite trasarea hiperbolei (2) în mișcări continue. (<fr. *hyperbolographe*)

hiperboloíd *s. n.* suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole (2) în jurul uneia dintre axele sale. (<fr. *hyperboloïde*)

hiperboreán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din extremul nordic; arctic, boreal; hiperboreu. (<fr. *hyperboréen*)

hiperboréu, -ée *adj., s. m. f.* hiperborean. (<lat. *hyperboreus*)

hiperbrahicefalíe *s. f.* brahicefalie exagerată. (<engl. *hyperbrachycephaly*)

hiperbulíe *s. f.* creștere a forței voliționale, a activității voluntare. (<fr. *hyperboulie*)

hipercalcemiánt, -ă *adj.* care mărește cantitatea de calciu din sînge. (<fr. *hypercalcémiant*)

hipercalcemíe *s. f.* creștere anormală a cantității de calciu în sînge. (<fr. *hypercalcémie*)

hipercalciuríe *s. f.* prezența în exces a calciului în urină. (<fr. *hypercalciurie*)

hipercalculatór *s. n.* calculator bazat pe o creștere spectaculoasă a numărului procesoarelor componente. (<*hiper-* + *calculator*)

hipercapníe *s. f.* exces de bioxid de carbon în sînge. (<fr. *hypercapnie*)

hipercaracterizáre *s. f.* (*lingv.*) cumul de mijloace morfologice folosit pentru evidențierea unei singure valori lexicale sau gramaticale. (după germ. *Hypercharakterisierung*)

hipercementóză *s. f.* îngroșare, prin adăugare de ciment, a rădăcinii unui dinte. (<fr. *hypercémentose*)

hipercheratóză *s. f.* îngroșare a stratului cornos al epidermei. (<fr. *hyperkératose*)

hipercheratózic, -ă *adj.* referitor la hipercheratoză. (<fr. *hyperkératosique*)

hiperchilíe *s. f.* creștere a secreției gastrice. (<fr. *hyperchylie*)

hiperchinezie *s. f.* exagerare a funcției motorii a diferitelor organe cavitare sau a mușchilor striați. (<fr. *hyperkinésie*)

hipercloremie *s. f.* creștere a concentrației de clor din serul sangvin. (<fr. *hyperchlorémie*)

hiperclorhidrie *s. f.* creștere a cantității de acid clorhidric din sucul gastric. (<fr. *hyperchlorhydrie*)

hipercloruráție *s. f.* creștere a cantității de cloruri din organism. (<fr. *hyperchloruration*)

hipercloruríe *s. f.* creștere a cantității de cloruri eliminate prin urină. (<fr. *hyperchlorurie*)

hipercoagulabilitáte *s. f.* creștere a coagulabilității (sîngelui circulant). (<fr. *hypercoagulabilité*)

hipercoagulánt, -ă *adj.* care se referă la, care provoacă hipercoagulabilitate. (<fr. *hypercoagulant*)

hipercolemie *s. f.* creștere anormală a cantității de pigmenți biliari din serul sangvin. (<fr. *hypercholémie*)

hipercolesterolemie *s. f.* creștere anormală a cantității de colesterol din sînge. (<fr. *hypercholestérolémie*)

hipercolie *s. f.* creștere a secreției biliare. (<fr. *hypercholie*)

hipercompresór *s. n.* aparat care permite obținerea de presiuni foarte mari. (<fr. *hypercompresseur*)

hipercondroplazie *s. f.* alungire excesivă a oaselor datorită unei îngroșări mai mari a cartilajelor. (<fr. *hyperchondroplasie*)

hiperconjugáre *s. f.* *(chim.)* efect de îmbinare care are loc între o legătură simplă C—H și o legătură dublă vecină. (<*hiper-* + *conjugare*)

hipercoréct, -ă *adj.* *(lingv.)* *formă ~ă* = hiperurbanism. (<fr. *hypercorrect*)

hipercorectitúdine *s. f.* greșeală de limbă izvorîtă din necunoașterea adevăratei forme a etimonului unui cuvînt de către vorbitor și din teama acestuia de a nu greși, din efortul conștient de a se conforma mecanic normelor limbii literare; hiperliterarizare. v. hiperurbanism. (după fr. *hypercorrection*)

hipercorticísm *s. n.* ansamblu de tulburări provocate de o secreție în exces a corticosuprarenalei. (<fr. *hypercorticisme*)

hipercorticoidemíe *s. f.* creștere a cantității de hormoni corticosuprarenali din sînge. (<fr. *hypercorticoïdémie*)

hipercorticoidurie *s. f.* creștere a cantității de hormoni corticosuprarenali din urină. (<fr. *hypercorticoïdurie*)

hipercrinemíe *s. f.* creștere în sînge a produșilor secreției glandulare. (<fr. *hypercrinémie*)

hipercrinie *s. f.* creștere excesivă a secreției glandulare. (<fr. *hypercrinie*)

hipercritic, -ă I. *adj.* *(ir.)* exagerat de, foarte critic. II. *s. m.* critic sever; cusurgiu. (<fr. *hypercritique*, germ. *hyperkritisch*)

hipercriticísm *s. n.* caracter hipercritic, critică acerbă. (<*hipercritic* + *-ism*)

hipercróm, -ă *adj.* referitor la hipercromie; produs prin hipercromie. (<fr. *hyperchrome*)

hipercromíe *s. f.* 1. pigmentație exagerată a pielii. 2. creșterea conținutului de globule roșii din hemoglobină. (<fr. *hyperchromie*)

hipercupremíe *s. f.* creștere anormală a cuprului în sînge. (<fr. *hypercuprémie*)

hipercuprurie *s. f.* creștere exagerată a cuprului în urină. (<fr. *hypercuprurie*)

hiperdéns, -ă *adj.* foarte dens. (<fr. *hyperdens*)

hiperdezvoltát, -ă *adj.* extrem de dezvoltat. (<*hiper-* + *dezvoltat*)

hiperdiploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) cu un număr de cromozomi supranumerari. (<fr. *hyperdiploïde*)

hiperdolihocraniál, -ă *adj.* cu valori excesive ale indexului dolihocranial. (<*hiper-* + *dolihocranial*)

hiperemeză *s. f.* vomitare abundentă. (<fr. *hyperémèse*)

hiperémic, -ă *adj.* referitor la hiperemie; care prezintă hiperemie. (<fr. *hyperémique*)

hiperemíe *s. f.* congestie. (<fr. *hyperémie*)

hiperemotív, -ă *adj.* foarte emotiv, excesiv de impresionabil. (<fr. *hyperémotif*)

hiperemotivitáte *s. f.* emotivitate excesivă și morbidă. (<fr. *hyperémotivité*)

hiperendemicitáte *s. f.* calitate a unei boli endemice de a cuprinde aproape întreaga populație a unui teritoriu. (<fr. *hyperendémicité*)

hiperendofazíe *s. f.* exagerare patologică a limbajului interior, care îl face pe bolnav să vorbească singur. (<fr. *hyperendophasie*)

hiperentuziásm *s. n.* entuziasm exagerat. (<engl. *hyperenthusiasm*)

hiperentuziást, -ă *adj.* cuprins de un entuziasm exagerat. (<*hiper-* + *entuziast*)

hiperepinefríe *s. f.* hiperfuncție a glandelor suprarenale. (<fr. *hyperépinéphrie*)

hiperergíe *s. f.* hipersensibilitate alergică. (<fr. *hyperergie*)

hipererotísm *s. n.* impuls și preocupări sexuale exagerate, patologice; hipersexualitate. (<*hiper-* + *erotism*)

hiperestézic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hiperestezie. (<fr. *hyperesthésique*)

hiperestezíe *s. f.* sensibilitate exagerată a unui organ do simț. (<fr. *hyperesthésie*)

hiperestrogenie *s. f.* exces de hormoni estrogeni în organism, datorat hiperfuncției ovariene; hiperestrogenism. (<fr. *hyperœstrogénie*)

hiperestrogenísm *s. n.* hiperestrogenie. (<fr. *hyperœstrogénisme*)

hipereutéctic, -ă *adj.* (despre aliaje) cu concentrația în componentul caracteristic mai mare. (<engl. *hypereutectic*)

hiperexcitabilitáte *s. f.* excitabilitate excesivă. (<fr. *hyperexcitabilité*)

hiperextensiúne *s. f.* *(med.)* extensiune maximă a unei articulații. (<engl. *hyperextension*)

hiperfagíe *s. f.* ingerare a unei cantități exagerate de alimente. (<fr. *hyperphagie*)

hiperfeminizáre *s. f.* proces patologic constînd în apariția și dezvoltarea la bărbați a caracterelor somatice și psihice specifice sexului feminin, ca urmare a producerii excesive de hormoni extrogeni. (<*hiper-* + *feminizare*)

hiperfibrinemíe *s. f.* creştere exagerată a cantităţii de fibrină din sînge. (<fr. *hyperfibrinémie*)

hiperfibrinolízã *s. f.* creştere a fibrinolizei. (<fr. *hyperfibrinolyse*)

hiperfín, -ă *adj.* **1.** (despre efectele slabe din structură la nivelul unui atom) care depinde de proprietăţile nucleului atomului. **2.** *structură ~ă* = separare în linii foarte fine ale unor linii ale spectrelor luminoase. (<fr. *hyperfin*)

hiperfocál, -ă *adj.* situat mai departe de focarul unei lentile. ○ *distanţă ~ă* = distanţa cea mai apropiată la care trebuie plasat un obiect în faţa unui aparat optic pentru a avea o imagine clară. (<fr. *hyperfocal*)

hiperfoliculinemíe *s. f.* exces de foliculină în sînge. (<fr. *hyperfolliculinémie*)

hiperfoliculínie *s. f.* secreţie excesivă de foliculină în organism. (<fr. *hyperfolliculinie*)

hiperfoliculinísm *s. n.* sindrom determinat de creşterea secreţiei de foliculină. (<fr. *hyperfolliculinisme*)

hiperfosfatemíe *s. f.* creştere exagerată a cantităţii de fosfaţi din sînge. (<fr. *hyperphosphatémie*)

hiperfosfatúrie *s. f.* creştere exagerată a cantităţii de fosfaţi eliminaţi prin urină. (<fr. *hyperphosphaturie*)

hiperfosforemíe *s. f.* creştere a cantităţii de fosfor din sînge. (<fr. *hyperphosphorémie*)

hiperfrecvénţă *s. f.* **1.** frecvenţă foarte înaltă a unei mişcări periodice. **2.** undă electromagnetică cu lungime de ordinul centimetrului, utilizată mai ales în radar. (<fr. *hyperfréquence*)

hiperfúncţie *s. f.* *(med.)* activitate exagerată a unui organ, aparat sau ţesut. (<fr. *hyperfonction*)

hipergalactíe *s. f.* creştere a secreţiei lactate. (<fr. *hypergalactie*)

hipergamaglobulinemíe *s. f.* creştere anormală a gamaglobulinelor în serul sangvin. (<fr. *hypergammaglobulinémie*)

hipergenézã *s. f.* proliferare exagerată a elementelor celulare ale unui organ, ţesut sau neoplasm. (<fr. *hypergenèse*)

hipergenitalísm *s. n.* **1.** supradimensionare a organelor genitale externe. **2.** secreţie exagerată a glandelor genitale; hipergonadism. ● hiperactivitate sexuală. (<fr. *hypergénitalisme*)

hipergeométric, -ă *adj.* *(mat.)* funcţie *~ă* = funcţie de o variabilă, reală sau complexă, care e integrala ecuaţiei diferenţiale de ordinul al doilea. (<fr. *hypergéométrique*)

hipergeúzie *s. f.* hipersensibilitate gustativă. (<fr. *hypergueusie*)

hiperglicemiánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce hiperglicemie. (<fr. *hyperglycémiant*)

hiperglicemíe *s. f.* creştere a concentraţiei glucozei în sînge. (<fr. *hyperglycémie*)

hiperglicorahíe *s. f.* creştere a cantităţii de glucoză conţinută în lichidul cefalorahidian. (<fr. *hyperglycorachie*)

hiperglobulíe *s. f.* creştere exagerată a numărului globulelor roşii din sînge. (<fr. *hyperglobulie*)

hiperglobulinemíe *s. f.* creştere anormală a cantităţii de globulină în serul sangvin. (<fr. *hyperglobulinémie*)

hipergonadísm *s. n.* hipergenitalism (2). ○ *~ masculin* = hiperorhidie. (<engl. *hypergonadism*)

hiperhemolízã *s. f.* hemoliză exagerată. (<fr. *hyperhémolyse*)

hiperheparinemíe *s. f.* prezenţa în exces a heparinei în sînge. (<fr. *hyperhéparinémie*)

hiperhidratáre *s. f.* creştere a conţinutului de apă din organism. (după fr. *hyperhydratation*)

hiperhidremíe *s. f.* creştere a cantităţii de apă conţinută în sînge. (<fr. *hyperhydrémie*)

hiperhídric, -ă *adj.* cu exces de apă. (<fr. *hyperhydrique*)

hiperhidrózã *s. f.* hipersecreţie a glandelor sudoripare; transpiraţie abundentă. (<fr. *hyperhidrose*)

hiperhormoniúrie *s. f.* prezenţa în urină a unei cantităţi anormale de hormoni. (<fr. *hyperhormoniurie*)

hipericacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale avînd ca tip sunătoarea. (<fr. *hypéricacées*)

hiperimunizáre *s. f.* imunizare intensivă ca urmare a trecerii prin boală sau a vaccinării obişnuite. (<*hiper-* + *imunizare*)

hiperinsulinemíe *s. f.* exces de insulină în sînge, sindrom al hipoglicemiei. (<fr. *hyperinsulinémie*)

hiperinsulínie *s. f.* secreţie exagerată de insulină a pancreasului. (<fr. *hyperinsulinie*)

hiperinsulinísm *s. n.* creştere a hipersecreţiei de insulină în organism. (<fr. *hyperinsulinisme*)

hiperinvolúţie *s. f.* *(med.)* întoarcere rapidă la mai puţin decît talia normală a unui organ care a avut temporar dimensiuni mari. (<engl. *hyperinvolution*)

hiperiritábil, -ă *adj.* *(ir.)* deosebit de iritabil. (<*hiper-* + *iritabil*)

hiperkaliemíe *s. f.* creştere a cantităţii de potasiu din sînge; hiperpotasemie. (<fr. *hyperkaliémie*)

hiperkaliúrie *s. f.* eliminare exagerată de potasiu prin urină. (<fr. *hyperkaliurie*)

hiperlaxitáte *s. f.* *(med.)* laxitate exagerată. (<*hiper-* + *laxitate*)

hiperleucocitózã *s. f.* creştere exagerată a numărului leucocitelor în sînge. (<fr. *hyperleucocytose*)

hiperlipemíe *s. f.* creştere anormală a proporţiei de grăsimi din sînge. (<fr. *hyperlipémie*)

hiperlipidemíe *s. f.* creştere a cantităţii globale de lipide conţinute în sînge. (<fr. *hyperlipidémie*)

hiperliterarizáre *s. f.* hipercorectitudine. (<*hiper-* + *literarizare*)

hiperluteinemíe *s. f.* prezenţa în exces a hormonului luteinic în sînge. (<fr. *hyperluteinémie*)

hiperluteínie *s. f.* secreţie exagerată de luteină. (<fr. *hyperluteinie*)

hipermagneziemíe *s. f.* creştere a cantităţii de magneziu în sînge. (<fr. *hypermagnésiémie*)

hipermasculinizáre *s. f.* proces patologic (de origine endocrină) constînd în apariţia şi

dezvoltarea excesivă la femeie a caracterelor somatice și psihice specifice sexului masculin. (<*hiper-* + *masculinizare*)

hipermastíe *s. f.* 1. hipertrofie mamară. 2. *(rar)* polimastie. (<fr. *hipermastie*)

hipermenorée *s. f.* menstruație foarte abundentă. (<fr. *hyperménorrhée*)

hipermetamorfózã *s. f.* labilitate morbidă a atenției, însoțită uneori de stări de excitație, care se observă în psihozele organice cu tulburări de conștiință. (<fr. *hypermétamorphose*)

hipermetríe *s. f. (med.)* 1. dimensiunea exagerată a mișcărilor unei articulații. 2. stare a unui individ de statură și greutate mare. 3. deficiență a coordonării cinetice, ca urmare a unei aprecieri greșite a mișcării. (<fr. *hypermétrie*)

hipermetróp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipermetropie. (<fr. *hypermétrope*)

hipermetropíe *s. f.* defect de vedere datorat formării imaginii înapoia retinei; hipermetropism, hiperopie. (<fr. *hypermétropie*)

hipermetropísm *s. n.* hipermetropie. (<fr. *hypermétropisme*)

hipermétru *s. m.* vers antic având o silabă în plus față de măsura normală. (<fr. *hypermètre*)

hipermimíe *s. f.* mobilitate și expresivitate exagerată a mimicii. (<fr. *hypermimie*)

hipermixíe *s. f.* hipersecreție de mucus. (<fr. *hypermyxie*)

hipermnezíe *s. f.* excitație excesivă, patologică a memoriei. (<fr. *hypermnésie*)

hipermobilitáte *s. f. (med.)* creștere exagerată a mobilității articulațiilor. (<*hiper-* + *mobilitate*)

hipermotilitáte *s. f. (med.)* accelerare a mișcărilor unor organe. (<engl. *hypermotility*)

hipernatremíe *s. f.* concentrație exagerată de natriu în sânge. (<fr. *hypernatrémie*)

hipernefritã *s. f.* congestie suprarenală. (<germ. *Hypernephritis*)

hipernefróm *s. n.* tumoare a rinichiului. (<fr. *hypernéphrome*)

hiperneologizá *vb. tr.* a da un caracter neologistic exagerat. — *hiperneologizáre* s. f. (<*hiper-* + *neologiza*)

hipernutríție *s. f.* supraalimentare. (<engl. *hypernutrition*)

hiperón *s. m.* particulă elementară stabilă cu masă superioară celei a protonului, dar inferioară celei a deuteronului. (<fr. *hypéron*)

hiperopíe *s. f.* hipermetropie. (<germ. *Hyperopie*)

hiperorexíe *s. f.* bulimie. (<fr. *hyperorexie*)

hiperorhidíe *s. f.* hiperfuncție endocrină a testiculului; hipergonadism masculin. (<fr. *hyperorchidie*)

hiperosmíe *s. f.* hiperestezia mirosului. (<fr. *hyperosmie*)

hiperosmolaritáte *s. f.* creștere a presiunii osmotice. (<fr. *hyperosmolarité*)

hiperosteolizã *s. f.* distrugere exagerată și generalizată a țesutului osos. (<fr. *hyperostéolyse*)

hiperostátic, -ă *adj.* referitor la hiperostoză. (<fr. *hyperostatique*)

hiperostózã *s. f.* dezvoltare anormală hipertrofică sau hiperplazică a unei zone osoase. (<fr. *hyperostose*)

hiperovárie *s. f.* hiperfuncție endocrină a ovarului. (<fr. *hyperovarie*)

hiperoxalemíe *s. f.* creștere a cantității de acid oxalic în sânge. (<fr. *hyperoxalémie*)

hiperoxalúrie *s. f.* creștere a cantității de acid oxalic în urină. (<fr. *hyperoxalurie*)

hiperoxemíe *s. f.* creștere a cantității de oxigen din sânge. (<fr. *hyperoxémie*)

hiperparatiroidísm *s. n.* secreție excesivă de hormon paratiroidian. (<fr. *hyperparathyroïdisme*)

hiperparazít *s. m. (biol.)* parazit al altor paraziți. (<fr. *hyperparasite*)

hiperparazitísm *s. n. (biol.)* instalare a unui parazit într-un alt parazit. (<engl. *hyperparasitism*)

hiperparotidíe *s. f.* hipertrofie cu hipersecreție a glandelor parotide. (<fr. *hyperparotidie*)

hiperpepsíe *s. f.* exagerare a funcționării mucoasei gastrice, cu creșterea procesului fermentativ. (<fr. *hyperpepsie*)

hiperperistaltísm *s. n.* exagerare a peristaltismului normal al stomacului și intestinului. (<fr. *hyperpéristaltisme*)

hiperpigmentáție *s. f.* creștere a cantității de pigment normal în organism. ○ ~ *cutanată* = hipercromie. (<engl. *hyperpigmentation*)

hiperpinealísm *s. f.* hiperfuncție a glandei pineale. (<fr. *hyperpinéalisme*)

hiperpirexíe *s. f.* hipertermie exagerată. (<fr. *hyperpyrexie*)

hiperpituitarísm *s. n.* hiperfuncție a lobului anterior al hipofizei. (<fr. *hyperpituitarisme*)

hiperplachetózã *s. f.* creștere a numărului plachetelor sangvine; hipertrombocitemie. (<fr. *hyperplaquettose*)

hiperplán *s. n. (mat.)* ansamblu de puncte ale căror coordonate scalare, într-un spațiu vectorial de *n* dimensiuni, raportat la o origine fixă, verifică o relație de gradul întîi. (<fr. *hyperplan*)

hiperplázic, -ă *adj.* referitor la hiperplazie. (<fr. *hyperplasique*)

hiperplazíe *s. f.* creștere excesivă în volum a unui țesut sau organ. (<fr. *hyperplasie*)

hiperploíd *s. m.* celulă, organism cu unul sau mai mulți cromozomi supranumerari. (<engl. *hyperploid*)

hiperpnée *s. f.* creștere a amplitudinii și ritmului respirației. (<fr. *hyperpnée*)

hiperpneumatózã *s. f.* distensie a alveolelor pulmonare și mărire a volumului pulmonar corespunzător. (<fr. *hyperpneumatose*)

hiperpotasemíe *s. f.* hiperkaliemie. (<fr. *hyperpotassémie*)

hiperprosexíe *s. f.* concentrare exagerată a atenției. (<fr. *hyperprosexie*)

hiperprotecționísm *s. n.* hiperprotejare. (<*hiper-* + *protecționism*)

hiperprotéic, -ă *adj.* foarte bogat în proteine. (<*hiper-* + *proteic*)

hiperproteinemie *s. f.* creștere exagerată a cantității de proteine din sînge; hiperproti-demie. (<fr. *hyperprotéinémie*)

hiperprotejáre *s. f.* atitudine de grijă exagerată, maladivă, a unor părinți față de copilul lor; hiperprotecționism. (<*hiper-* + *protejare*)

hiperprotidemie *s. f.* hiperproteinemie. (<fr. *hyperprotidémie*)

hiperprotrombinemie *s. f.* creștere a cantității de protrombină în sînge. (<fr. *hyperprothrombinémie*)

hiperraționalizáre *s. f.* raționalizare dusă la extrem. (<*hiper-* + *raționalizare*)

hiperrealist, -ă *adj.* foarte realist. (<*hiper-* + *realist*)

hiperreflectivitáte *s. f.* exagerare a reflexelor; hiperreflexie. (<fr. *hyperréflectivité*)

hiperreflexie *s. f.* hiperreflectivitate. (<fr. *hyperréflexie*)

hiperreticulocitóză *s. f.* creștere a numărului reticulocitelor în sînge. (<fr. *hyperréticulocytose*)

hiperscéptic, -ă *adj. (ir.)* foarte sceptic. (<*hiper-* + *sceptic*)

hipersecréție *s. f.* secreție excesivă a unei glande. (<fr. *hypersécrétion*)

hipersensibil, -ă *adj.* de o sensibilitate bolnăvicioasă. (<fr. *hypersensible*)

hipersensibilitáte *s. f.* însușirea de a fi hipersensibil; hipersensitivitate. (<fr. *hypersensibilité*)

hipersensibilizá *vb. tr., intr.* a face, a deveni hipersensibil. (<fr. *hypersensibiliser*)

hipersensibilizáre *s. f.* acțiunea de a (se) hipersensibiliza. ● tratament al emulsiilor fotografice pentru mărirea sensibilității. (<*hipersensibiliza*)

hipersensitivitáte *s. f.* hipersensibilitate. (<engl. *hypersensitivity*, fr. *hypersensitivité*)

hiperserotoninemie *s. f.* prezența în exces a serotoninei în sînge. (<fr. *hypersérotoninémie*)

hipersexualitáte *s. f.* hipererotism. (<*hiper-* + *sexualitate*)

hipersialíe *s. f.* creștere anormală a fluxului salivar. (<fr. *hypersialie*)

hipersideremíe *s. f.* creștere a cantității de fier în serul sangvin. (<fr *hypersidérémie*)

hipersódic, -ă *adj.* care conține mult sodiu. (<fr. *hypersodique*)

hipersomnie *s. f.* stare patologică de somn cu durată și profunzime anormale. (<fr. *hypersomnie*)

hipersónic, -ă *adj.* **1.** (despre viteze) care depășește de peste 5 ori viteza sunetului (aproximativ 6000 km/h). **2.** (despre aparate de zbor) cu viteză hipersonică (1). (<fr. *hypersonique*)

hipersonoritáte *s. f.* sonoritate exagerată. (<*hiper-* + *sonoritate*)

hiperspațiu *s. n. (mat.)* spațiu fictiv cu mai mult de trei dimensiuni. (după fr. *hyperespace*)

hipersplenie *s. f.* creștere a volumului splinei. (<fr. *hyperspténie*)

hipersplenísm *s. n.* stare patologică funcțională datorită hipertrofiei splinei. (<fr. *hypersplénisme*)

hipersplenomegalíe *s. f.* hipertrofie considerabilă a splinei. (<fr. *hypersplénomégalie*)

hiperstén *s. n.* varietate de piroxen, care se formează pe cale magmatică în rocile bogate în fier. (<fr. *hypersthène*)

hipersténic, -ă *adj.* referitor la hiperstenie. (<fr. *hypersthénique*)

hipersténie *s. f.* funcționare exagerată a unor țesuturi și organe. (<fr. *hypersthénie*)

hiperstereoscopíe *s. f. (fot.)* stereoscopie obținută cu ajutorul unei bare foarte mari. (<fr. *hyperstéréoscopie*)

hipersúnet *s. n.* ultrasunet de frecvență foarte înaltă. (după engl. *hypersound*)

hipersuprafață *s. f. (mat.)* varietate cu $n-1$ dimensiuni într-un spațiu euclidian cu n dimensiuni. (<*hiper-* + *suprafață*)

hipersuprarenalísm *s. n.* hipersecreție a hormonilor suprarenali. (după fr. *hypersurrénalisme*)

hipersustentatór, -oáre *adj., s. n.* (dispozitiv) destinat a mări portanța aripilor unui avion, în special la decolare și aterizare. (<fr. *hypersustentateur*)

hipersustentáție *s. f.* creștere momentană a portanței unei aripi cu ajutorul unor dispozitive speciale. (<fr. *hypersustentation*)

hipertehnicizát, -ă *adj. (rar)* tehnicizat în cel mai înalt grad. (<*hiper-* + *tehnicizat*)

hipertelíe *s. f. (biol.)* dezvoltare excesivă a unor organe. (<fr. *hypertélie*)

hipertelorísm, -ă *s. n.* malformație craniofacială congenitală caracterizată prin lărgirea distanței interorbitare. (<fr. *hypertélorisme*)

hipertensiúne *s. f.* creștere anormală a tensiunii arteriale. (<fr. *hypertension*)

hipertensív, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipertensiune. (<fr. *hypertensif*)

hipertensór *adj., s. n.* (medicament) care determină creșterea tensiunii arteriale. (<fr. *hypertenseur*)

hipertermál, -ă *adj.* (despre ape minerale) cu temperatură foarte ridicată. (<fr. *hyperthermale*)

hipertérmic, -ă *adj.* referitor la hipertermie. (<fr. *hyperthermique*)

hipertermíe *s. f.* creștere anormală a temperaturii corpului. (<fr. *hyperthermie*)

hipertím *adj., s. m.* (tip de personalitate) caracterizat prin dispoziție afectivă pozitivă; optimist, sociabil, antrenant în relațiile cu ceilalți. (<*hipertimie*)

hipertímic, -ă *adj.* referitor la hipertimie. (<fr. *hyperthymique*)

hipertimíe *s. f.* **1.** ansamblu de tulburări atribuite funcționării exagerate a timusului, la copii și adolescenți; hipertimism. **2.** creștere exagerată a bunei dispoziții, în stările maniacale. (<fr *hyperthymie*)

hipertimísm *s. n.* hipertimie (1). (<fr. *hyperthymisme*)

hipertiroidián, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipertiroidie. (<fr. *hypertyroïdien*)

hipertiroidíe *s. f.* boală cauzată de o hipersecreție a glandei tiroide; hipertiroidism. (<fr. *hyperthyroïdie*)

hipertiroidism *s. n.* hipertiroïdie. (<fr. *hyperthyroïdisme*)

hipertiroxinemie *s. f.* prezența în exces a tiroxinei în sânge. (<fr. *hyperthyroxinémie*)

hipertónic, -ă *adj.* (despre soluții) care are o presiune osmotică superioară unei alte soluții. (<fr. *hypertonique*)

hipertonicitáte *s. f.* 1. stare a unei soluții hipertonice; hipertonie (1). 2. creștere a presiunii osmotice a umorilor din organism. (<fr. *hypertonicité*)

hipertonie *s. f.* 1. hipertonicitate (1). 2. creștere a tonicității unui organ sau țesut. (<fr. *hypertonie*)

hipertóxic, -ă *adj.* foarte toxic. (<*hiper-* + *toxic*)

hipertricóză *s. f.* hirsutism. (<fr. *hypertrichose*, cf. gr. *thrix, thrikhos*, păr)

hipertritón *s. m.* nucleu atomic instabil, izotop al hidrogenului, format dintr-un proton și trei neutroni. (<*hiper-* + *triton*)

hipertrofiá *vb. refl.* (despre organe, țesuturi) a se dezvolta excesiv. — *hipertrofiére* s. f. (<fr. *hypertrophier*)

hipertrófic, -ă *adj.* cu caracter de hipertrofie. (<fr. *hypertrophique*)

hipertrofie *s. f.* 1. creștere de volum anormală a unui organ sau țesut. 2. dezvoltare excesivă a unui caracter, a unei activități etc. (<fr. *hypertrophie*)

hipertrombocitemie *s. f.* hiperplachetoză. (<*hiper-* + *trombocitemie*)

hiperurbanism *s. n.* schimbare a formei corecte a unui cuvînt datorită unei analogii greșite și din dorința de a-l face să aibă un aspect mai literar; formă care rezultă din această schimbare. (<fr. *hyperurbanisme*)

hiperurézã *s. f.* poliurie. (<fr. *hyperurèse*)

hiperuricemie *s. f.* creștere a cantității de acid uric și de urați din sânge. (<fr. *hyperuricémie*)

hiperventilație *s. f.* ventilație pulmonară exagerată față de aportul de oxigen. (<engl. *hyperventilation*)

hipervitaminózã *s. f.* tulburare organică datorită administrării excesive de preparate vitaminice sau ingerării de alimente bogate în vitamine. (<fr. *hypervitaminose*)

hipervolemie *s. f.* creștere a volumului de sânge circulant. (<fr. *hypervolémie*)

hípi *s. m.* v. h i p p y.

hipiátric, -ă *adj.* referitor la hipiatrie. (<fr. *hippiatrique*)

hipiatríe *s. f.* 1. studiul bolilor la cai. 2. arta de a îngriji caii. (<fr. *hippiatrie*)

hipiátru *s. m.* veterinar specialist în hipiatrie. (<fr. *hippiatre*)

hípic, -ă *adj.* referitor la hipism. (<fr. *hippique*)

hipinózã *s. f.* diminuare a cantității de fibrină din sânge. (<fr. *hypinose*, cf. gr. *is, inos*, fibră)

hipísm[1] *s. n.* sport practicat cu caii (de curse); călărie. (<fr. *hippisme*)

hipísm[2] *s. n.* v. h i p p y i s m.

HIPN(O)- *elem. comp.* „somn". (<fr. *hypn/o/-*, cf. gr. *hypnos*)

hipnagnozíe *s. f.* convingerea bolnavului că nu ar fi dormit, în depresii și în alte tulburări psihice. (<*hipn-* + *agnozie*)

hipnagog *s. n.* medicament care produce stare de somn; hipnotic. (<engl. *hypnagogue*)

hipnagógic, -ă *adj.* referitor la stările premergătoare instalării somnului. (<fr. *hypnagogique*)

hipnalgíe *s. f.* durere resimțită numai în somn și care încetează la trezire. (<fr. *hypnalgie*)

hipnestezie *s. f.* tendință anormală către somn. (<*hipn-* + *-estezie*)

hípnic, -ă *adj.* referitor la somn. (<fr. *hypnique*, gr. *hypnikos*)

hipnoanalízã *s. f.* metodă psihoterapeutică în care se asociază hipnoza cu tehnica psihanalizei. (<fr. *hypno-analyse*)

hipnoanestezie *s. f.* anestezie generală obținută prin somn. (<fr. *hypnoanesthésie*)

hipnofóbic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipnofobie. (<engl. *hypnophobic*)

hipnofobíe *s. f.* teamă patologică de somn, de a adormi. (<engl. *hypnophobia*)

hipnogén, -ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă somnul. (<fr. *hypnogène*)

hipnoíd, -ă *adj.* (despre o stare psihică) asemănătoare visului, dar însoțită de somn, creată cu ajutorul unor substanțe. (<fr. *hypnoïde*)

hipnolepsíe *s. f.* stare de somnolență, în cadrul narcolepsiei. (<engl. *hypnolepsy*)

hipnologíe *s. f.* știință care studiază mecanismele și particularitățile somnului și ale hipnotismului. (<engl. *hypnology*)

hipnomanie *s. f.* amplificare obsedantă a preocupărilor pentru somn. (<engl. *hypnomania*)

hipnonarcózã *s. f.* narcoză obținută prin hipnoză. (<germ. *Hypnonarkose*)

hipnopatíe *s. f.* maladie microbiană care se manifestă printr-un somn greu, prelungit; boala somnului. ● tendință patologică de somn. (<fr. *hypnopathie*)

hipnopedíe *s. f.* ansamblu de procedee menite să transmită cunoștințe în timpul somnului prin sugestie. (<fr. *hypnopédie*)

hipnopómpic, -ă *adj.* care se produce la trezirea din somn. (<fr. *hypnopompique*)

hipnoterapíe *s. f.* tratament prin hipnoză; somnoterapie. (<engl. *hipnotherapy*)

hipnótic, -ă I. *adj.* 1. care provoacă hipnoză, provocat de hipnoză. 2. *(fig.)* fascinant, captivant. II. *s. n.* somnifer, hipnotizant. (<fr. *hypnotique*)

hipnotísm *s. n.* 1. totalitatea fenomenelor care constituie hipnoza; studiul acestor fenomene. 2. practicarea hipnozei. (<fr. *hypnotisme*)

hipnotizá *vb. tr.* 1. a aduce pe cineva în stare de hipnoză. 2. *(fig.)* a exercita o atracție puternică, a captiva, a fascina. — *hipnotizáre* s. f. (<fr. *hypnotiser*)

hipnotizábil, -ă *adj.* care poate fi hipnotizat. (<fr. *hypnotisable*)

hipnotizabilitáte *s. f.* capacitate a cuiva de a fi hipnotizat. (<*hipnotizabil* + *-itate*)

hipnotizánt, -ă *adj., s. n.* hipnotic. (<fr. *hypnotisant*)

hipnotizatór, -oáre *s. m. f.* hipnotizor. (<*hipnotiza* + *-tor*)

hipnotizór, -oáre *s. m. f.* cel care hipnotizează; hipnotizator. (<fr. *hypnotiseur*)

hipnotoxínă *s. f.* toxină paralizantă secretată de tentaculele celenteratelor. (<fr. *hypnotoxine*)

hipnóză *s. f.* **1.** stare de somn parțial provocată artificial prin sugestie. **2.** *(fig.)* fascinație. (<fr. *hypnose*)

hipnurie *s. f.* micțiune care întrerupe somnul. (<fr. *hypnurie*)

HIPO[1]**-** *pref.* „sub", „inferior", „în deficit". (<fr. *hypo-*, cf. gr. *hypo*)

HIPO[2]**-** v. h i p[2] (o)-.

hipo[3] *adj. inv.* (despre transporturi, tracțiune etc.) efectuat cu calul. (<fr. *hippo*)

hipoaciditáte *s. f.* scădere a acidității gastrice sub valorile normale; hipoclorhidrie.(<fr. *hypoacidité*)

hipoacúzic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipoacuzie; surd. (<fr. *hypoacousique*)

hipoacuzíe *s. f.* hipoestezie a auzului. (<fr. *hypoacousie*)

hipoafrodizíe *s. f.* diminuare a excitabilității sexuale. (<*hipo*[1]*-* + *afrodizie*)

hipoalbuminemíe *s. f.* diminuare a cantității de albumină din plasma sangvină. (<fr. *hypoalbuminémie*)

hipoaldosteronísm *s. n.* aldosteronism redus. (<fr. *hypoaldostéronisme*)

hipoalgezíe *s. f.* scădere a sensibilității la durere. (<fr. *hypoalgésie*)

hipoaminoacidemíe *s. f.* diminuare a cantității de aminoacizi în sînge. (<fr. *hypoaminoacidémie*)

hipoandrogenísm *s. n.* aldosteronism redus. (<fr. *hypoandrogénie*)

hipoatenționísm *s. n.* hipoprosexie. (<*hipo*[1]*-* +*atenționism*)

hipoazotemíe *s. f.* diminuare a cantității de azot din sînge. (<fr. *hypoazotémie*)

hipoazotídă *s. f.* bioxid de azot. (<fr. *hypoazotide*)

hipoazotós *adj. acid* ~ = acid obținut prin reducerea oxidului de azot sau a acidului azotos. (<*hipo*[1]*-* + *azotos*)

hipoazoturíe *s. f.* diminuare a azotului eliminat prin urină. (<fr. *hypoazoturie*)

hipobáric, -ă *adj.* (despre o incintă) cu presiune inferioară celei atmosferice. (<engl. *hypobaric*)

hipobarísm *s. n.* presiune atmosferică scăzută. (<engl. *hypobarism*)

hipobaropatíe *s. f.* stare patologică provocată de scăderea presiunii atmosferice. (<engl. *hypobaropathy*)

hipoblást *s. n.* expansiune bazală a embrionului, între radiculă și cotiledon; endoderm primitiv. (<fr. *hypoblaste*)

hipobranhiál, -ă *adj.* localizat dedesubtul arcurilor branhiale. (<engl. *hypobranchial*)

hipobromít *s. m.* sare a acidului hipobromos. (<fr. *hypobromite*)

hipobulíe *s. f.* reducere a activității voluntare, cu scăderea forței de acțiune. (<fr. *hypoboulie*)

hipocalcemiánt, -ă *adj.* care diminuează cantitatea de calciu din sînge. (<fr. *hypocalcémiant*)

hipocalcemíe *s. f.* scădere a cantității de calciu din sînge. (<fr. *hypocalcémie*)

hipocalcíe *s. f.* denumire generică pentru orice tulburare morbidă legată de insuficiența calciului în organism. (<fr. *hypocalcie*)

hipocalciuríe *s. f.* diminuare a cantității de calciu conținut în urină. (<fr. *hypocalciurie*)

hipocámp *s. m.* **1.** *(mit.)* animal fabulos cu corp de cal, cu două picioare și coadă de pește, care trăgea carul lui Neptun. **2.** mic pește de mare de forma unui cal. **3.** excrescență de substanță cenușie, situată în planșeul ventriculilor laterali. (<fr. *hippocampe*)

hipocapníe *s. f.* diminuare a bioxidului de carbon din plasma sangvină. (<fr. *hypocapnie*)

hipocárpic, -ă *adj.* situat sub ovar sau sub fruct. (<lat. *hypocarpicus*)

hipocárpiu *s. n.* pedunculul dilatat al fructului. (<lat. *hypocarpium*)

hipocastanacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale avînd ca tip castanul de India. (<fr. *hippocastanacées*)

hipocáust *s. n. (ant.)* instalație de încălzire centrală cu aer cald. • focar subteran al unei astfel de instalații. (<fr. *hypocauste*)

hipocaústic, -ă *adj.* referitor la hipocaust. (<fr. *hypocaustique*)

hipocefál *s. n. (arheol.)* disc plat pe care egiptenii îl așezau pe capul mumiilor. (<fr. *hypocéphale*)

hipocentáur *s. m.* centaur. (<fr. *hippocentaure*)

hipocéntru *s. n.* loc din interiorul scoarței terestre de unde se propagă spre suprafață undele unui cutremur. (<fr. *hypocentre*)

hipochinezíe *s. f.* reducere a funcției motorii a diferitelor organe cavitare sau a mușchilor striați. (<germ. *Hypokinesie*)

hipocicloídă *s. f.* curbă descrisă de un punct de pe un cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui cerc fix. (<fr. *hypocycloïde*)

hipocíclu *s. n.* cerc care se rostogolește fără alunecare în interiorul unui cerc cu bază fix. (<fr. *hypocycle*)

hipocitemíe *s. f.* oligocitemie. (<engl. *hypocythemia*)

hipocloremíe *s. f.* diminuare a cantității de clor din sînge; cloropenie. (<fr. *hypochlorémie*)

hipoclorhidríe *s. f.* hipoaciditate. (<fr. *hypochlorhydrie*)

hipoclorít *s. m.* sare a acidului hipocloros. (<fr. *hypochlorite*)

hipoclorós *adj. acid* ~ = acid obținut prin acțiunea clorului asupra unei suspensii de oxid de mercur în apă. (<fr. *hypochloreux*)

hipocloruráție *s. f.* diminuare a cantității de cloruri din organism. (<fr. *hypochloruration*)

hipocloruríe *s. f.* diminuare a cantității de cloruri eliminate prin urină. (<fr. *hypochlorurie*)

hipocoagulabilitáte *s. f.* reducere a coagulabilității (sîngelui circulant). (<fr. *hypocoagulabilité*)

hipocolemíe *s. f.* diminuare a cantității de pigmenți biliari din serul sangvin. (<fr. *hypocholémie*)

hipocolesterolemíe *s. f.* diminuare a cantității de colesterol din sînge. (<fr. *hypocholestérolémie*)

hipocolíe *s. f.* reducere a secreției biliare. (<fr. *hypocholie*)

hipocóndru *s. n.* fiecare dintre părțile laterale ale abdomenului. (<fr. *hypocondre*)

hipocoristíc, -ă *adj., s. n.* (diminutiv) care exprimă afecțiune tandră; dezmierdător, alintător. (<fr. *hypocoristique*, gr. *hypokoristikos*, dezmierdător)

hipocorticísm *s. n.* ansamblu de tulburări provocate de o secreție insuficientă a corticosuprarenalei. (<fr. *hypocorticisme*)

hipocotíl *s. n.* regiune a tulpinii plantelor, între cotiledoane și colet[2]. (<fr. *hypocotyle*)

hipocrátic, -ă *adj.* 1. referitor la Hipocrat sau la sistemul său. ○ *față ~ă* = expresie particulară a feței muribunzilor, descrisă pentru prima dată de Hipocrat. 2. (despre degete) îngroșat mult la capăt, cu unghia lățită și încovoiată. (<fr. *hippocratique*, cf. *Hipocrat*, celebru medic antic gr.)

hipocratísm *s. n.* 1. *(med.)* sistem de tratament bazat pe concepția lui Hipocrat. 2. *~ digital* = îngroșare a extremității degetelor, cu deformarea unghiilor. (<fr. *hippocratisme*)

hipocratíst *s. m.* adept al hipocratismului. (<fr. *hippocratiste*)

hipocrén *s. n.* enigmă în care soluția (o zicală, o expresie cunoscută) se obține prin interpretarea unei ilustrații. (<germ. *Hippokrene*)

hipocrinie *s. f.* diminuare a secrețiilor glandulare. (<fr. *hypocrinie*)

hipocristalín, -ă *adj.* (despre roci magmatice) alcătuit din minerale cristalizate și amorfe. (<fr. *hypocristallin*)

hipocróm, -ă *adj.* referitor la hipocromie; produs prin hipocromie. (<fr. *hypochrome*)

hipocromazíe *s. f.* hipocromie. (<engl. *hypochromasia*)

hipocromíe *s. f.* diminuare a pigmentației pielii; hipocromazie. (<fr. *hypochromie*)

hipocuprémie *s. f.* diminuare anormală a cuprului în sînge. (<fr. *hypocuprémie*)

hipodérm *s. n.* 1. strat profund al pielii, situat sub dermă. 2. epiteliu generator al chitinei la artropode, nematode etc., situat sub cuticulă. 3. *(bot.)* strat de celule situat imediat sub epiderma frunzelor sau tulpinii. (<fr. *hypoderm*)

hipodérmă *s. f.* muscă a cărei larvă este un parazit al pielii rumegătoarelor. (<fr. *hypoderma*)

hipodermiázǎ *s. f.* miază cutanată. (după engl. *hypodermiasis*)

hipodérmic, -ă *adj.* subcutanat. (<fr. *hypodermique*)

hipodermítă *s. f.* inflamație a țesutului celular subcutanat. (<fr. *hypodermite*)

hipodermózǎ *s. f.* boală parazitară la bovine, provocată de larvele hipodermei. (<fr. *hypodermose*)

hipodiploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) cu cromozomi infranumerari. (<fr. *hypodiploïde*)

hipodonție *s. f.* anomalie constînd în prezența unui număr mai mic de dinți. (<engl. *hypodontia*)

hipodróm *s. n.* 1. *(ant.)* incintă amenajată pentru exerciții și concursuri de călărie, ca și pentru întreceri de care. 2. cimp amenajat pentru curse de cai. (<fr. *hippodrome*)

hipoemíe *s. f.* circulație defectuoasă, lentă a sîngelui. (<fr. *hypoémie*)

hipoepinefríe *s. f.* hiposuprarenalism. (<fr. *hypoépinéphrie*)

hipoergíe *s. f.* reducere a capacității organismului de a reacționa la diverși antigeni. (<fr. *hypoergie*)

hipoestezíe *s. f.* sensibilitate scăzută a unui organ de simț; hiposensibilitate. (<fr. *hypoesthésie*)

hipoeutéctic *s. n.* aliaj cu concentrația în componentul caracteristic mai mică decît cea corespunzătoare eutecticului. (<engl. *hypoeutectic*)

hipofág, -ă *adj.* care se hrănește cu carne de cal. (<fr. *hippophage*)

hipofagíe *s. f.* folosirea cărnii de cal ca aliment. (<fr. *hippophagie*)

hipofarínge *s. n.* porțiunea de jos a faringelui. (după engl. *hypopharynx*)

hipofibrinemíe *s. f.* diminuare a cantității de fibrină în cheagul sangvin. (<fr. *hypofibrinémie*)

hipofil, -ă *adj.* (despre elemente florale) situat sub frunze. (<fr. *hypophylle*)

hipofizár, -ă *adj.* al hipofizei. (<fr. *hypophysaire*)

hipofizáre *s. f.* metodă prin care se injectează peștii cu extract de hipofiză. (<*hipofiză*)

hipofiză *s. f.* glandă endocrină pe fața inferioară a encefalului; glandă pituitară. (<fr. *hypophyse*, gr. *hypophysis* <*physis*, creștere)

hipofizectomíe *s. f.* ablațiune a hipofizei. (<fr. *hypophysectomie*)

hipofizítă *s. f.* hiperplazie glandulară a hipofizei. (<fr. *hypophysite*)

hipofoliculinemíe *s. f.* deficit de foliculină în sînge. (<fr. *hypofolliculinémie*)

hipofoliculínie *s. f.* secreție insuficientă de foliculină a ovarului; hipofoliculinism. (<fr. *hypofolliculinie*)

hipofoliculinísm *s. n.* hipofoliculinie. (<fr. *hypofolliculinisme*)

hipofón, -ă *adj.* referitor la hipofonie. (<fr. *hypophone*)

hipofonía *s. f.* amuțire a unui sunet. (<fr. *hypophonie*)

hipofosfát *s. m.* sare a acidului hipofosforic. (<fr. *hypophosphate*)

hipofosfatemíe *s. f.* reducere a cantității de fosfați din sînge. (<fr. *hypophosphatémie*)

hipofosfaturíe *s. f.* reducere a cantității de fosfați din urină. (<fr. *hypophosphaturie*)

hipofosfít *s. m.* sare a acidului hipofosforos. (<fr. *hypophosphite*)

hipofosforemíe *s. f.* diminuare a cantității de fosfor din sînge. (<fr. *hypophosphorémie*)

hipofosfórie *adj. acid* ~ = acid oxigenat al fosforului. (<fr. *hypophosphorique*)

hipofosforós *adj. acid* ~ = acid mai puțin oxigenat al fosforului. (<fr. *hypophosphoreux*)

hipofúncție *s. f.* *(med.)* diminuare a activității unui organ, aparat sau țesut. — var. *hipofuncțiune* s. f. (<fr. *hypofonction*)

hipofuncțiúne *s. f.* v. hipofuncție.

hipogalactíe *s. f.* insuficiență a secreției lactate. (<fr. *hypogalactie*)

hipogamaglobulinemíe *s. f.* diminuare a cantității gamaglobulinelor din sînge. (<fr. *hypogammaglobulinémie*)

hipogástric, -ă *adj.* al hipogastrului; alvin. (<fr. *hypogastrique*)

hipogástru *s. n.* partea mediană inferioară a abdomenului. (<fr. *hypogastre*)

hipogén, -ă *adj.* (despre roci) format la mari adîncimi. (<fr. *hypogène*)

hipogenezíe *s. f.* *(biol.)* dezvoltare deficitară. (<fr. *hypogénésie*)

hipogenitalísm *s. n.* insuficientă dezvoltare anatomică și funcțională a glandelor genitale; hipogonadism. (<fr. *hypogénitalisme*)

hipogeocarpíe *s. f.* maturizare subterană a fructelor și a semințelor. (<fr. *hypogéocarpie*, cf. gr. *hypogeios*, subteran)

hipogéu[1] *s. n.* *(ant.)* construcție; *(spec.)* mormînt subteran. (<fr. *hypogée*, lat. *hypogeum*, gr. *hypogeion*)

hipogéu[2]**, -ée** *adj.* **1.** (despre animale, plante) care trăiește sub pămînt. ● (despre un mod de germinație) la care cotiledoanele nu ies la suprafața pămîntului. **2.** (despre roci, procese geologice) care își are originea în interiorul pămîntului. (<fr. *hypogé*, gr. *hypogeios*, subteran)

hipogeuzíe *s. f.* hiposensibilitate gustativă. (<fr. *hypogeusie*)

hipogín, -ă *adj.* (despre elemente florale) inserat dedesubtul ovarului. (<fr. *hypogyne*)

hipoglicemiánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce hipoglicemie. (<fr. *hypoglycémiant*)

hipoglicemíe *s. f.* scădere a concentrației glucozei în sînge; glicopenie. (<fr. *hypoglycémie*)

hipoglicorahíe *s. f.* diminuare a cantității de glucoză conținută în lichidul cefalorahidian. (<fr. *hypoglycorachie*)

hipoglobulíe *s. f.* diminuare a numărului de globule roșii din sînge. (<fr. *hypoglobulie*)

hipoglobulinemíe *s. f.* diminuare a cantității de globulină din sînge. (<fr. *hypoglobulinémie*)

hipoglós *adj. nerv* ~ = nerv motor situat dedesubtul limbii. (<fr. *hypoglosse*)

hipogonadísm *s. n.* hipogenitalism. (<fr. *hypogonadisme*)

hipogríf *s. m.* animal fabulos, jumătate cal și jumătate grifon (1). (<fr. *hippogriffe*)

hipohidremíe *s. f.* diminuare a cantității de apă conținută în sînge. (<fr. *hypohydrémie*)

hipohidróză *s. f.* diminuare a secreției sudorale; absență a transpirației. (<fr. *hypohidrose*)

hipohormoniúrie *s. f.* prezența în urină a unei cantități de hormoni inferioară celei normale. (<fr. *hypohormoniurie*)

hipoíd, -ă *adj.* (despre angrenaje) alcătuit din roți dințate cilindrice sau conice care nu au axele în același plan. (<fr. *hypoïde*)

hipoinsulinism *s. n.* reducere a secreției de insulină. (<fr. *hypoinsulinisme*)

hipokaliemíe *s. f.* diminuare a cantității de potasiu din sînge; hipopotasemie. (<fr. *hypokaliémie*)

hipokaliúrie *s. f.* reducere a eliminării de potasiu prin urină. (<fr. *hypokaliurie*)

hipoleucocitóză *s. f.* leucopenie. (<fr. *hypoleucocytose*)

hipolimnión *s. n.* strat profund al apei lacurilor, cu temperatură scăzută vara și mai ridicată iarna. (<fr. *hypolimnion*, cf. gr. *limne*, lac)

hipolipemíe *s. f.* diminuare a cantității de grăsimi din sînge. (<fr. *hypolipémie*)

hipolipidemiánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care intervine în metabolismul lipidelor, normalizînd cantitatea acestora în sînge. (<fr. *hypolipidémiant*)

hipolipidemíe *s. f.* reducere a cantității de lipide din sînge. (<fr. *hypolipidémie*)

hipológ, -ă *s. m. f.* specialist în hipologie. (<fr. *hippologue*)

hipológic, -ă *adj.* referitor la hipologie. (<fr. *hippologique*)

hipologíe *s. f.* disciplină care studiază anatomia și fiziologia calului, precum și metodele de ameliorare și dresare a cailor. (<fr. *hippologie*)

hipoluteinemíe *s. f.* prezență în cantitate insuficientă a hormonului luteinic în sînge. (<fr. *hypoluteinémie*)

hipoluteínie *s. f.* hiposecreție de progesteron a ovarului. (<fr. *hypoluteínie*)

hipomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipomanie. (<fr. *hypomane*)

hipomanie *s. f.* formă clinică atenuată de manie. (<fr. *hypomanie*)

hipomagneziemíe *s. f.* diminuare a proporției de magneziu în sînge. (<fr. *hypomagnésiémie*)

hipomanție *s. f.* (la vechii celți) artă a prezicerii după nechezatul și mișcările unor cai sacri. (<fr. *hippomancie*)

hipomenorée *s. f.* flux menstrual redus cantitativ; opsomenoree. (<fr. *hypoménorrhée*)

hipometríe *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu clasificarea cailor după anumiți indici măsurabili. (<fr. *hippométrie*)

hipometróp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipometropie. (<fr. *hypométrope*)

hipometropíe *s. f.* miopie. (<fr. *hypométropie*)

hipométru *s. n.* aparat pentru măsurarea dimensiunilor corpului cailor. (<germ. *Hippometer*)

hipomicrón *s. m.* particulă care poate fi observată la ultramicroscop, fiind invizibilă la microscopul obișnuit. (<engl. *hypomicron*)

hipomimíe *s. f.* scădere a mobilității și expresivității mimice. (<fr. *hypomimie*)

hipomnezíe *s. f.* slăbire a memoriei. (<fr. *hypomnésie*)

hipomobil, -ă *adj.* (despre vehicule) pus în mișcare de cai. (<fr. *hippomobile*)

hipomotilitáte *s. f.* *(med.)* diminuare, încetinire a mișcărilor unor organe. (<engl. *hypomotility*)

hiponastíe *s. f.* creștere mai rapidă a suprafeței dorsale a unui organ vegetal plat (frunză, petală) decît a celei ventrale, care devine concavă. (<fr. *hyponastie*)

hiponatremíe *s. f.* concentrație diminuată a natriului în sînge. (<fr. *hyponatrémie*)

hiponím *s. n.* *(lingv.)* termen general pentru indicarea numelor dubioase, superflue. (<fr. *hyponyme*)

hiponimíe *s. f.* raport de includere unilaterală care există între două unități lexicale. (<fr. *hyponymie*)

hipoonichíe *s. f.* malformație congenitală constînd în atrofierea unghiilor. (după engl. *hyponychium*)

hipoorhidíe *s. f.* diminuare a secreției interne a testiculului. (<fr. *hypoorchidie*)

hipoosmolarítate *s. f.* scădere a presiunii osmotice. (<fr. *hypoosmolarité*)

hipoovaríe *s. f.* insuficiență ovariană. (<fr. *hypo-ovarie*)

hipoparatiroidísm *s. n.* secreție insuficientă de hormon paratiroidian. (<fr. *hypoparathyroïdisme*)

hipopatíe *s. f.* scădere evidentă a rezonanței afective, în schizofrenie, depresii, toxicomanii etc. (<*hipo*[1]- + *-patie*)

hipopatologíe *s. f.* disciplină care studiază bolile și defectele calului. (<fr. *hippopathologie*)

hipopepsíe *s. f.* digestie gastrică insuficientă. (<fr. *hypopepsie*)

hipopinealísm *s. n.* hipofuncție a glandei pineale. (<fr. *hypopinéalisme*)

hipopión *s. n.* pioftalmie. (<fr. *hypopyon*, cf. gr. *pyon*, puroi)

hipopituitarísm *s. n.* sindrom datorat insuficienței funcționale a hipofizei. (<fr. *hypopituitarisme*)

hipoplachetóză *s. f.* scădere a numărului plachetelor sangvine. (<fr. *hypoplaquettose*)

hipoplázic, -ă *adj.* referitor la hipoplazie. (<fr. *hypoplasique*)

hipoplazíe *s. f.* dezvoltare incompletă a unui țesut sau organ. (<fr. *hypoplasie*)

hipoploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) cu unul sau mai mulți cromozomi mai puțin. (<fr. *hypoploïde*)

hipopnée *s. f.* reducere a amplitudinii și a ritmului respirației. (<fr. *hypopnée*)

hipopneumatóză *s. f.* colabare incompletă a alveolelor pulmonare, cu diminuarea volumului teritoriului pulmonar corespunzător. (<fr. *hypopneumatose*)

hipopoliploíd, -ă *adj.* cu poliploidie caracterizată prin lipsa numărului obișnuit de cromozomi. (<fr. *hypopolyploïde*)

hipopotám *s. m.* **1.** pahiderm amfibiu, erbivor, mare și greoi, cu picioarele scurte, care trăiește în fluviile și lacurile din Africa ecuatorială. **2.** *(fam.)* om masiv. (<fr. *hippopotame*)

hipopotasemíe *s. f.* hipokaliemie. (<fr. *hypopotassémie*)

hipoprosexíe *s. f.* tulburare a atenției caracterizată prin diminuarea capacității de concentrare și a interesului pentru nou; hipoatenționism. (<fr. *hypoprosexie*)

hipoproteinemíe *s. f.* reducere a cantității de proteine din sînge; hipoprotidemie. (<fr. *hypoprotéinémie*)

hipoprotidemíe *s. f.* hipoproteinemie. (<fr. *hypoprotidémie*)

hipoprotrombinemíe *s. f.* deficit de protrombină în plasma sangvină. (<fr. *hypoprothrombinémie*)

hiporchémă *s. f.* *(ant.)* cîntec dansat și mimat, vesel, în cinstea zeului Apolo sau a zeiței Artemis. (<fr. *hyporchème*, gr. *hyporkhema*)

hiporeflectivitáte *s. f.* diminuare a reflexelor; hiporeflexie. (<fr. *hyporéflectivité*)

hiporeflexíe *s. f.* hiporeflectivitate. (<fr. *hyporéflexie*)

hiporéic, -ă *adj.* (despre un mediu biologic) constituit din sedimentul prin care circulă apele curente. (<fr. *hyporhéique*)

hiporexíe *s. f.* diminuare a poftei de mîncare. (<fr. *hyporexie*)

hiposcéniu *s. n.* *(ant.)* zid care susținea scena unui teatru deasupra orchestrei. ● parte a orchestrei care se afla în fața acestui zid. (<fr. *hyposcénium*, cf. gr. *skene*, scenă)

hiposecréție *s. f.* diminuare a secreției unei glande. (<fr. *hyposécrétion*)

hiposensibil, -ă *adj.* cu sensibilitate scăzută. (<fr. *hyposensible*)

hiposensibilitáte *s. f.* însușirea de a fi hiposensibil. (<fr. *hyposensibilité*)

hiposensibilizá *vb. tr., intr.* a face, a deveni hiposensibil. — *hiposensibilizáre* s. f. (<fr. *hyposensibiliser*)

hiposexualitáte *s. f.* impuls sexual sub limitele normale. (<*hipo*[1]- + *sexualitate*)

hiposialíe *s. f.* hiposecreție salivară. (<fr. *hyposialie*)

hiposideremíe *s. f.* diminuare a cantității de fier în serul sangvin. (<fr. *hyposidérémie*)

hiposistolíe *s. f.* diminuare a puterii contracțiilor cardiace. (<fr. *hyposystolie*)

hiposmíe *s. f.* hipoestezie a mirosului. (<fr. *hyposmie*)

hiposodát, -ă *adj.* (despre un regim alimentar) care conține puțin sodiu; hiposodic. (<fr. *hyposodé*)

hiposódic, -ă *adj.* hiposodat. (<fr. *hyposodique*)

hiposomníe *s. f.* diminuare a nevoii de somn. (<fr. *hyposomnie*)

hipospádias *s. n.* malformație congenitală caracterizată prin situarea meatului dedesubtul penisului. (<fr., gr. *hypospadias*< gr. *spadon*, crăpătură)

hipostátic, -ă *adj.* referitor la hipostazie. ○ *genă ~ă* = genă dominantă, dintr-o pereche de alele, a cărei manifestare este suprimată de o genă nealelă. (<fr. *hypostatique*)

hipostáză *s. f.* 1. *(med.)* stază sangvină, cauzată de o lungă ședere în pat. 2. *(lingv.)* conversiune. (<fr. *hypostase*, lat., gr. *hypostasis*)

hipostazíe *s. f. (biol.)* inhibare a acțiunii unei gene *(hipostatice)* de către o genă nealelică *(epistatică)*. (<fr. *hypostasie*)

hipostenie *s. f.* 1. slăbire a funcționării unor țesuturi și organe. 2. diminuare a tonusului nervos. (<fr. *hyposthénie*)

hipostil, -ă *adj., s. n.* (sală mare) cu plafonul susținut de coloane (echidistante). (<fr. *hypostyle*, cf. gr. *stylos*, coloană)

hiposulfít *s. m.* sare a acidului hiposulfuros. (<fr. *hyposulfite*)

hiposulfúric *adj. acid* ~ = acid oxigenat al sulfului. (<fr. *hyposulfurique*)

hiposulfurós *adj. acid* ~ = oxiacid al sulfatului; acid tiosulfuric. (<fr. *hyposulfureux*)

hiposuprarenalísm *s. n.* insuficiență secretorie a suprarenalelor; hipoepinefrie. (după fr. *hyposurrénalisme*)

hipotáctic, -ă *adj.* referitor la hipotaxă; exprimat prin hipotaxă. (<fr. *hypotactique*)

hipotalamectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a hipotalamusului. (<fr. *hypothalamectomie*)

hipotalámic, -ă *adj.* al hipotalamusului. (<fr. *hypothalamique*)

hipotalámus *s. n.* regiune a encefalului situată la baza creierului. (<fr. *hypothalamus*, cf. gr. *thalamos*, camera dinăuntru)

hipotáxă *s. f.* subordonare a unei propoziții față de o altă propoziție. (<fr. *hypotaxe*, cf. gr. *hypotaxis*, dependență)

hipotaxíe *s. f.* stare de hipnoză în care subiectul aude cuvintele ce i se adresează, fără însă a putea reacționa la ele. (<germ. *Hypotaxis*)

hipotécă *s. f. (biol.)* partea inferioară, mai mică, a unei valve. (<fr. *hypothèque*)

hipotéclu *s. n.* strat dens de hife care formează peretele bazal al apoteciului. (<lat. *hypotecium*)

hipotehníe *s. f.* disciplină care are ca obiect creșterea, dresajul și exploatarea calului. (<fr. *hippotechnie*)

hipotenár, -ă *adj., s. n.* (proeminență) care formează partea internă a palmei, corespunzînd mușchilor degetului mic. (<fr. *hypothénar*)

hipotensiúne *s. f.* scădere anormală a tensiunii arteriale. (<fr. *hypotension*)

hipotensív, -ă *adj., s m. f.* (suferind) de hipotensiune. (<fr. *hypotensif*)

hipotensór *adj., s. n.* (medicament) care determină scăderea tensiunii arteriale. (<fr. *hypotenseur*)

hipotermál, -ă *adj.* (despre minerale) format pe cale hidrotermală, la temperatură înaltă. (<fr. *hypothermal*)

hipotermíe *s. f.* scădere sub normal a temperaturii corpului. (<fr. *hypothermie*)

hipotímie *s. f.* 1. hipofuncție a timusului. 2. scădere a bunei dispoziții în stările depresive. (<fr. *hypothymie*)

hipotipóză *s. f.* figură de stil constînd în zugrăvirea vie, printr-o acumulare gradată de epitete, a unei întîmplări, a unui obiect. (<fr. *hypotypose*, gr. *hypotyposis*)

hipotiroidián, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipotiroidie. (<fr. *hypothyroïdien*)

hipotiroidíe *s. f.* boală cauzată de o hiposecreție a glandei tiroide; hipotiroidism. (<fr. *hypothyroïdie*)

hipotiroidísm *s. n.* hipotiroidie. (<fr. *hypothyroïdisme*)

hipotroxinemíe *s. f.* insuficiență a tiroxinei în sînge. (<fr. *hypothyroxinémie*)

hipotomíe *s. f.* disecție a calului. (<*hipo*²- + *-tomie*)

hipotónic, -ă *adj.* (despre soluții) care prezintă hipotonicitate. ○ *ser* ~ = ser a cărui concentrație moleculară este inferioară celei a sîngelui. (<fr. *hypotonique*)

hipotonicitáte *s. f.* scădere a presiunii osmotice; hipotonie. (<fr. *hypotonicité*)

hipotonía *s. f.* 1. hipotonicitate. 2. scădere a tonicității musculare. (<fr. *hypotonie*)

hipotracțiúne *s. f.* tracțiune cu ajutorul cailor. (<*hipo*²- + *tracțiune*)

hipotrepsíe *s. f.* stare de denutriție parțială la sugari (primul stadiu al atrepsiei). (<fr. *hypotrepsie*)

hipotricóză *s. f.* alopecie congenitală. (<fr. *hypotrichose*, cf. gr. *thrix*, păr)

hipotrófic, -ă *adj.* referitor la hipotrofie, caracteristic hipotrofiei. (<fr. *hypotrophique*)

hipotrofíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a unui organ sau țesut. (<fr. *hypotrophie*)

hipoventilație *s. f.* ventilație pulmonară redusă. (<engl. *hypoventilation*)

hipovitaminóză *s. f.* deficiență de vitamine în organism. (<fr. *hypovitaminose*)

hipovolemíe *s. f.* diminuare a volumului de sînge circulant. (<fr. *hypovolémie*)

hipoxantínă *s. f.* derivat purinic al xantinei. (<engl. *hypoxanthine*)

hipoxemíe *s. f.* diminuare a cantității de oxigen din sîngele arterial. (<fr. *hypoxémie*)

hipoxidóză *s. f. (med.)* ansamblu de tulburări tisulare produse prin lipsa de oxigen. (<engl. *hypoxidosis*)

hipoxíe *s. f.* anoxie. (<fr. *hypoxie*)

hipozóm, -ă *adj.* insuficient dezvoltat fizic. (<fr. *hyposome*, cf. gr. *soma*, corp)

híppus *s. n.* alternare bruscă de contracție și dilatație a pupilei, care se produce independent de lumină. (<fr. *hippus*)

híppy *s. m.* nume dat tinerilor care, prin modul de viață boem, prin ținuta vestimentară nonconformistă și, uneori, prin consumare de droguri și prin promiscuitate, se opun vieții convenționale a societății capitaliste de consum, încercînd un protest naiv, neorientat și cu tendințe antisociale. ● epitet dat unui tînăr cu părul lung și îmbrăcat neglijent. ● *(adj.)* mișcarea, moda hippy. v. b e a t n i c. — scris și *hipi*. (<amer. *hippy*)

hippyísm *s. n. (rar)* fenomenul hippy. — scris și *hipism*². (<amer. *hippyism*)

HIPS(O)- *elem. comp.* „înălțime", „înalt". (<fr. *hyps/o/-*, cf. gr. *hypsos*, înălțime)

hipsaritmíe *s. f.* formă de epilepsie infantilă caracterizată prin contracții musculare bruște și frecvente, asociate cu descărcări de

unde rapide și ample pe traseul electroencefalogramei. (<fr. *hypsarithmie*)

hipsocefál, -ă *adj., s. m. f.* acrocefal. (<fr. *hypsocéphale*)

hipsocefalíe *s. f.* acrocefalie. (<fr. *hypsocéphalie*)

hipsocróm, -ă *adj.* 1. care prezintă hipsocromie (1). 2. (despre anemie) în care scade cantitatea de hemoglobină. (<fr. *hypsochrome*)

hipsocromíe *s. f.* 1. diminuare a pigmentației pielii. 2. proces de deschidere a culorii ca rezultat al modificării structurii unei substanțe prin introducerea unui substituent în molecula corpului colorant. (<fr. *hypsochromie*)

hipsofílă *s. f.* frunză modificată aflată sub floare sau sub inflorescență. (<fr. *hypsophille*)

hipsofobíe *s. f.* acrofobie. (<fr. *hypsophobie*)

hipsográf *s. n.* hipsometru înregistrator. (<fr. *hypsographe*)

hipsográfic, -ă *adj.* referitor la hipsografie. (<fr. *hypsographique*)

hipsografíe *s. f.* 1. ramură a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea reliefului după altitudine. 2. totalitatea formelor de relief dintr-o regiune, analizate după altitudine; orografie. (<fr. *hypsographie*)

hipsográmă *s. f.* 1. grafic înregistrat la hipsograf. 2. diagramă sub formă de coloane care indică repartiția înălțimilor unor suprafețe dintr-un teritoriu. (<fr. *hypsogramme*)

hipsométric, -ă *adj.* referitor la hipsometrie. (<fr. *hypsométrique*)

hipsometríe *s. f.* 1. altimetrie. 2. ramură a geodeziei care se ocupă cu măsurarea înălțimilor reliefului, respectiv a adâncimilor mărilor și oceanelor. 3. totalitatea elementelor care redau pe o hartă altitudinea reliefului pentru măsurarea presiunii atmosferice și a altitudinii. (<fr. *hypsométrie*)

hipsométru *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice și a altitudinii. (<fr. *hypsomètre*)

hipsoterapíe *s. f.* folosire terapeutică a climatului de altitudine. (<fr. *hypsothérapie*)

hipúric *adj. acid* ~ = acid organic existent în urina omului și a unor erbivore. (<fr. *hippurique*)

hipuricemíe *s. f.* diminuare a cantității de acid uric în circulația sangvină. (<fr. *hippuricémie*)

hipuríe *s. f.* prezența anormală a acidului hipuric în urină. (<fr. *hippurie*)

hipurít *s. m.* gen fosil de lamelibranhiate din cretacicul superior, având valva inferioară conică, fixată, iar cea superioară liberă și cu căpăcel. (<fr. *hyppurite*)

hiragána *s. f.* una din cele două scrieri silabice japoneze, formată din 47 de semne. (<germ. *Hiragana* < cuv. jap.)

hirsút, -ă *adj.* 1. neîngrijit, cu barba și cu părul zburlite. 2. aspru, grosolan. ◆ ursuz, posac. 3. *(bot.;* despre un organ) acoperit cu peri lungi și rigizi; hispid. (<fr. *hirsute*, lat. *hirsutus*)

hirsutísm *s. n.* creștere exagerată a pilozității, ca urmare a unor tulburări endocrine; hipertricoză. (<fr. *hirsutisme*)

HIRUDIN(I)- *elem. comp.* „lipitoare" (<fr. *hirudin/i/-*, cf. lat. *hirudo, -inis*)

hirudínee *s. n. pl.* clasă de anelide hematofage, cu corpul segmentat, având ca tip lipitoarea. (<fr. *hirudinées*)

hirudinicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu hirudinicultura. (<fr. *hirudiniculteur*)

hirudinicultúră *s. f.* creșterea lipitorilor pentru folosirea în medicină. (<fr. *hirudiniculture*)

hirudinínă *s. f.* substanță anticoagulantă și hemolitică secretată de glande situate în cavitatea bucală a lipitorilor. (<fr. *hirudinine*)

hirudinizáre *s. f.* aplicarea de lipitori în scop terapeutic. (după fr. *hirudinisation*)

hirundiníde *s. f. pl.* familie de păsări migratoare având ca tip rândunica. (<fr. *hirondinidés*, cf. lat. *hirundo*, rândunică)

hispán[1], -ă *adj. (rar)* hispanic. (<lat. *hispanus*)

HISPAN[2](O)- *elem. comp.* „spaniol". (<fr. *hispan/o/-*, cf. lat. *hispanus*)

hispánic, -ă *adj.* spaniol; hispan. (<fr. *hispanique*, lat. *hispanicus*)

hispanísm *s. n.* 1. cuvânt, expresie proprii limbii spaniole; cuvânt de origine spaniolă pătruns într-o altă limbă și neintegrat de aceasta. 2. hispanitate (2). (<fr. *hispanisme*)

hispaníst, -ă *adj., s. m. f.* (specialist) în hispanistică; hispanizant. (<fr. *hispaniste*)

hispanístică *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul limbilor spaniolă, portugheză și catalană și al culturii hispanice. (<germ. *Hispanistik*)

hispanitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este spaniol; hispanism (2); totalitatea popoarelor hispanice. (<germ. *Hispanität*)

hispanizánt, -ă *adj., s. m. f. (rar)* hispanist. (<fr. *hispanisant*)

hispanofíl, -ă *s. m. f.* admirator a tot ce este de origine sau de proveniență spaniolă; filospaniol. (<fr. *hispanophile*)

hispanofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă spaniolă. (<fr. *hispanophone*)

hispíd, -ă *adj.* hirsut (3). (<fr. *hispide*, lat. *hispidus*)

histaminázǎ *s. f.* enzimă care distruge histamina din sânge și țesuturi. (<fr. *histaminase*)

histaminazemíe *s. f.* prezența histaminazei în sânge. (<fr. *histaminasémie*)

histamínă *s. f.* amină prezentă în unele organisme vegetale și animale, având o puternică acțiune vasodilatatoare. (<fr. *histamine*)

histaminemíe *s. f.* prezența histaminei în sânge. (<fr. *histaminémie*)

histamínic, -ă *adj.* produs de histamină. (<fr. *histaminique*)

histaminopexíe *s. f.* fixare a histaminei pe unele substanțe. (<fr. *histaminopexie*)

histaminuríe *s. f.* prezența histaminei în urină. (<fr. *histaminurie*)

HISTER(O)- *elem. comp.* „uter". (<fr. *hystér/o/-*, cf. gr. *hystera*)

histeralgíe *s. f.* nevralgie uterină. (<fr. *hystéralgie*)

histerectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a uterului. (<fr. *hystérectomie*)

HISTEREZI- *elem. comp.* „întîrziere", „histerezis". (<fr. *hystérési-*, cf. gr. *hysteresis*, lipsă, pierdere)

histerezigráf *s. n.* aparat pentru trasarea ciclurilor de histerezis. (<fr. *hystérésigraphe*)

histerezimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea calităților aliajelor magnetice din punctul de vedere al histerezisului. (<fr. *hystérésimètre*)

histerézis *s. n.* fenomen ireversibil potrivit căruia valoarea actuală a unei mărimi, a unei substanțe depinde și de valorile anterioare ale mărimilor care o determină. (<fr. *hystérésis*, gr. *hysteresis*, lipsă)

histerocél *s. n.* hernie a uterului; metrocel. (<fr. *hystérocèle*)

histerocervicotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a colului uterin pe cale vaginală, în sens longitudinal. (<*histero-* + *cervicotomie*)

histerocistocél *s. n.* hernie a uterului și a vezicii. (<fr. *hystérocystocèle*)

histerocistopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a uterului și a vezicii la peretele abdominal. (<engl. *hysterocystopexy*)

histerocolpectomíe *s. f.* excizie pe cale abdominală sau vaginală a uterului cu o mare porțiune din vagin. (<fr. *hystérocolpectomie*)

histerodínie *s. f.* durere la nivelul uterului. (<engl. *hysterodynia*)

histerografíe *s. f.* radiografie a uterului cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *hystérographie*)

histerolábe *s. n.* instrument chirurgical cu ajutorul căruia se poate prinde uterul în timpul operațiilor abdominale. (<fr. *hystérolabe*)

histeroligamentopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a uterului la peretele abdominal anterior. (<*histero-* + *ligamentopexie*)

histerolít *s. n.* calculul (II) uterin. (<engl. *hysterolith*)

histerolitiázã *s. f.* formarea de concrețiuni în uter. (<engl. *hysterolithiasis*)

histerologíe *s. f.* disciplină medicală care tratează despre afecțiunile uterului. (<fr. *hystérologie*)

histeróm *s. n.* fibrom uterin. (<fr. *hystérome*)

histeromalacíe *s. f.* ramolisment al uterului. (<fr. *hystéromalacie*)

histerometríe *s. f.* cateterism al uterului cu ajutorul histerometrului. (<fr. *hystérométrie*)

histerométru *s. n.* instrument folosit pentru a sonda, a măsura sau a redresa uterul. (<fr. *hystéromètre*)

histeromucografíe *s. f.* studiu radiologic al mucoasei uterului. (<*histero-* + *mucografie*)

histéron-protéron *s. n.* figură de stil constînd în răsturnarea ordinii firești a termenilor (cuvinte sau propoziții), anticipîndu-se ceea ce ar trebui să urmeze. (<fr. *hystéron-protéron*, cf. gr. *hysteron*, ultimul; *proteron*, primul)

histeropatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile uterului; metropatie. (<fr. *hystéropathie*)

histeropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a uterului la peretele abdominal. (<fr. *hystéropexie*)

histeroptózã *s. f.* prolaps al uterului; metroptoză. (<fr. *hystéroptôse*)

histerorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a uterului. (<fr. *hystérorrhaphie*)

histeroragíe *s. f.* hemoragie uterină. (<fr. *hystérorragie*)

histerorexíe *s. f.* ruptură a uterului; metrorexie. (<fr. *hystérorexie*)

histerosalpingografíe *s. f.* explorare radiologică a uterului și a trompelor uterine. (<fr. *hystérosalpingographie*)

histeroscóp *s. n.* instrument optic special folosit în histeroscopie. (<fr. *hystéroscope*)

histeroscopíe *s. f.* examinare a cavității uterine cu ajutorul histeroscopului. (<fr. *hystéroscopie*)

histerotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a uterului pentru extragerea fătului în cazul unei nașteri anormale; metrotomie. (<fr. *hystérotomie*)

histidínã *s. f.* aminoacid bazic natural, care se găsește în numeroase țesuturi vegetale și animale. (<fr. *hystidine*)

HISTIO- v. histo-.

histioblást *s. n.* mare celulă reticulară tînără. (<fr. *histioblaste*)

histioblastóm *s. n.* reticulosarcom ale cărui celule au început să se diferențieze în histiocit. (<fr. *histioblastome*)

histiocít *s. n.* celulă macrofagă a țesutului conjunctiv, provenind din histioblast. (<fr. *histiocyte*)

histiocitóm *s. n.* tumoare a celulelor sistemului reticulo-endotelial. (<fr. *histiocytome*)

histiocitosarcóm *s. n.* sarcom format din histiocite; histiosarcom. (<fr. *histiocytosarcome*)

histiocitózã *s. f.* reticuloză cutanată. (<fr. *histiocytose*)

histiosarcóm *s. n.* histiocitosarcom. (<fr. *histiosarcome*)

HISTO-/HISTIO- *elem. comp.* „țesut organic". (<fr. *histo-*, *histio-*, cf. gr. *histos*, *histion*, țesut)

histoautoradiografíe *s. f.* metodă de studiu al preparatelor histologice folosind o peliculă radiografică marcată cu izotopi radioactivi. (<fr. *histoautoradiographie*)

histochímic, -ă *adj.* referitor la histochimie. (<fr. *histochimique*)

histochímie *s. f.* studiul compoziției chimice și al metabolismelor celulelor și țesuturilor organismului. (<fr. *histochimie*)

histocompatibilitáte *s. f.* caracterul a două țesuturi grefabile de pe un individ pe altul. (<fr. *histocompatibilité*)

histodiagnóstic *s. n.* diagnostic obținut pe baza examenului histologic (la microscop) a unui fragment de țesut prelevat prin biopsie sau punctie. (<fr. *histodiagnostic*)

histofiziologíe *s. f.* disciplină care studiază funcțiile celulei și ale țesuturilor organice. (<fr. *histophysiologie*)

histogén, -ă I. *adj.* care dă naștere la noi țesuturi. II. *s. n.* 1. grupare de celule meristematice generatoare de țesuturi. 2. orice substanță capabilă a favoriza dezvoltarea sau regenerarea unui țesut. (<fr. *histogène*)

histogenézã *s. f.* 1. formarea și dezvoltarea diferitelor țesuturi ale embrionului. 2. parte a

embriologiei care studiază dezvoltarea țesuturilor. 3. modificare a țesuturilor care are loc la insecte în urma metamorfozei. (<fr. *histogenèse*)

histografíe *s. f.* descriere sistematică a țesuturilor organice. (<fr. *histographie*)

histográmă *s. f.* (*stat.*) grafic alcătuit din coloane verticale alăturate, reprezentînd proporțional diferite mărimi statistice. (<fr. *histogramme*)

histoíd, -ă *adj.* asemănător unui țesut. (<fr. *histoïde*)

histolitíc, -ă *adj.* (despre enzime) care produce histoliza. (<fr. *histolytique*)

histolíză *s. f.* distrugere a țesuturilor organice vii, care se observă la începutul metamorfozei sau în numeroase stări patologice. (<fr. *histolyse*)

histológ, -ă *s. m. f.* specialist în histologie. (<germ. *Histolog*)

histológic, -ă *adj.* referitor la histologie. (<fr. *histologique*)

histología *s. f.* ramură a biologiei care studiază formarea, evoluția și compoziția țesuturilor organice. (<fr. *histologie*)

histometríe *s. f.* totalitatea metodelor și procedeelor de măsurare a țesuturilor organice. (<*histo-* + *-metrie*²)

histomonóză *s. f.* boală parazitară a păsărilor, în special a puilor de curcă, datorată unui protozoar care se localizează în intestin și ficat. (<fr. *histomonose*)

histónă *s. f.* proteină cu proprietăți bazice, care se găsește în nucleul celulelor. (<fr. *histone*)

histonomíe *s. f.* studiul legilor de dezvoltare și de organizare a țesuturilor organice. (<fr. *histonomie*)

histopatológic, -ă *adj.* referitor la histopatologie. (<fr. *histopathologique*)

histopatología *s. f.* ramură a histologiei care studiază organele și țesuturile bolnave. (<fr. *histopathologie*)

histoplásmă *s. f.* ciupercă patogenă care determină hiperplazia sistemului reticulo-endotelial. (<lat. *histoplasma*)

histoplasmóză *s. f.* micoză gravă, provocată de histoplasmă, care se manifestă prin leziuni de tip granulomatos, cu zonă centrală de necroză. (<fr. *histoplasmose*)

histopoléză *s. f.* proces de formare a țesuturilor organice, cu proprietăți funcționale specifice, pornind de la celula inițială. (<fr. *histopoïèse*)

historadiografíe *s. f.* aplicație a radiografiei la studiul histologic al țesuturilor. (<fr. *historadiographie*)

historadiográmă *s. f.* imagine obținută prin historadiografie. (<fr. *historadiogramme*)

historiá *vb. tr.* a orna cu desene sau picturi reprezentînd legende, scene istorice etc. (<fr. *historier*, lat. *historiare*)

historiát, -ă *adj.* (despre opere de artă decorativă) ornat cu imagini din legende sau din istoriile sfinte. (<fr. *historié*)

historiográmă *s. f.* grafic reprezentînd evoluția în timp a unui fenomen; cronogramă (3). (<fr. *historiogramme*)

histospectroscopíe *s. f.* apreciere cantitativă a elementelor histologice foarte mici cu ajutorul spectroscopului. (<*histo-* + *spectroscopie*)

histoterapíe *s. f.* tratament al unor boli bazat pe extracte tisulare. (<fr. *histothérapie*)

histotóm *s. n.* instrument folosit în histotomie. (<fr. *histotome*)

histotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui țesut organic. (<fr. *histotomie*)

histotóxic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge țesuturile. (<fr. *histotoxique*)

histotróp, -ă *adj.* care prezintă histotropism. (<fr. *histotrope*)

histotropísm *s. n.* afinitate a unor specii de paraziți pentru țesuturile organice. (<fr. *histotropisme*)

histrión *s. m.* 1. actor de comedie la greci și la romani; bufon. 2. măscărici, comediant lipsit de talent. ● *(fig.)* om ipocrit, șarlatan. (<fr., *histrion*, lat. *histrio*)

histrónic, -ă *adj.* referitor la histrion de histrion. ● *(fig.)* ipocrit; cu gesturi ridicole. (<fr. *histrionique*)

histrionísm *s. n.* caracter histrionic. (<*histrion* + *-ism*)

hit *s. n.* clasament, top al șlagărelor (la radio și televiziune); (șlagăr de) succes. (<engl. *hit*)

hitítă *s. f.* limbă indo-europeană vorbită de hitiți, a cărei scriere folosea caractere cuneiforme babiloniene. (<fr., engl. *hittite*, cf. *hitiți*, populație care a pătruns în mileniul 2 î.e.n. în Asia Mică)

hitlerísm *s. n.* doctrină de factură imperialistă, rasistă și dictatorială, elaborată de Hitler; nazism, național-socialism. (<fr. *hitlérisme*, cf. *Hitler*, conducătorul naziștilor din Germania)

hitleríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al hitlerismului. (după fr. *hitlérien*)

hlamídă *s. f.* mantie foarte amplă, purtată de vechii greci și romani, fără mîneci, de formă dreptunghiulară, prinsă cu o agrafă pe piept sau pe umăr. (<fr. *chlamyde*)

hlestacovísm *s. n.* lăudăroșenie ușuratică și mincinoasă. (<rus. *hlestakovscina*, cf. *Hlestakov*, personaj din comedia lui Gogol „Revizorul")

hoazín *s. m.* pasăre arboricolă rară din ordinul galinaceelor, de mărimea unui fazan, răspîndită în pădurile tropicale ale Amazonului. (<lat. *hoazin*)

hobán *s. n.* 1. piesă de legătură între aripile unui avion biplan, confecționată din sîrmă de oțel. 2. *(mar.)* coardă pentru susținerea catargelor. (<fr. *hauban*)

hobaná *vb. tr.* a fixa cu ajutorul hobanelor; a prevedea ceva cu hobane. (<fr. *haubaner*)

hobanáre *s. f.* 1. acțiunea de a hobana. 2. totalitatea hobanelor unui avion. (după fr. *haubanage*)

hobby/hóbi/ *s. n.* activitate, preocupare de predilecție a cuiva, fără legătură cu profesiunea sa, pe care o exercită în timpul liber; pasiune. (<engl., fr. *hobby*)

hobbyíst *s. m.* cel care are un hobby. (<engl. *hobbyist*)

hóchei *s. n.* joc sportiv pe iarbă sau pe gheață, care se dispută între două echipe, jucătorii căutînd să introducă în poarta adversă o minge mică din cauciuc presat, respectiv pucul, cu ajutorul unei crose. (<engl., fr. *hockey*)

hocheíst, -ă *s. m. f.* jucător de hochei. (<*hochei* + *-ist*)

hochemáil/ho-he-máil/ *s. n.* pigment folosit în picturile în relief; auxiliar în decorurile din sticlă pisată. (<germ. *Hochemail*)

hochetón *s. n.* vestă de pînză groasă pe care o purtau ostașii și mai ales arcașii medievali. (<fr. *hoqueton*)

hóco *s. m.* pasăre din ordinul galinaceelor, de mărimea unui cocoș domestic, originară din America Centrală și de Sud. (<fr. *hocco* < cuv. caraib)

hócus-pócus *s. n.* formulă întrebuințată în iluzionism prin care se anunță o apariție, dispariție sau transformare; *(p. ext.)* șarlatanie. (<lat. *hocus*<*hoc est corpus* /domini/, aici e corpul /Domnului/)

hodo- v. o d o-.

hodofobíe *s. f.* teamă patologică de a călători. (<*hodo-* + *-fobie*²)

hodográf *s. n.* v. o d o g r a f.

hodográfic, -ă *adj.* v. o d o g r a f i c.

hodografíe *s. f.* v. o d o g r a f i e.

hodométric, -ă *adj.* v. o d o m e t r i c.

hodometríe *s. f.* v. o d o m e t r i e.

hodométru *s. n.* v. o d o m e t r u.

hogback/hógbec/ *s. n.* creastă ascuțită care rămîne în urma eroziunii în zonele cu straturi de durități diferite, puternic înclinate. (<engl. *hogback*)

hol¹ *s. n.* vestibul mare într-un edificiu public; încăpere de trecere într-un apartament, într-o locuință. (<engl., fr. *hall*)

HOL²**(O)-/OLO-** *elem. comp.* „întreg", „integral, tot". (<fr. *hol/o/-*, cf. gr. *holos*, întreg)

holáretic, -ă *adj.* din regiunea temperată și rece a emisferei nordice, care prezintă o oarecare unitate de floră și faună. (<fr. *holarctique*)

hólding *s. n.* formă de monopol care subordonează diferite unități prin controlul participanților de către o societate anonimă pe acțiuni. (<engl. *holding*)

hold-up /hóuld-ap/ *s. n.* atac armat organizat în scopul jefuirii unei bănci, a unui birou de poștă, a unui convoi. (<amer. *hold-up*)

holéndru *s. n.* **1.** element de legătură a două conducte, constînd dintr-o piesă tubulară și una sau două piulițe; racord olandez. **2.** mașină folosită la decorticare. **3.** nume dat unor instalații de rafinare, de înălbire etc. mai ales din industria hîrtiei. (<germ. *Holländer*)

holerínă *s. f.* afecțiune gastrointestinală acută, caracterizată prin dureri de stomac, vărsături și diaree. (<fr. *cholérine*)

holeurihalín, -ă *adj.* (despre organisme) care poate trăi deopotrivă în ape dulci și sărate. (<*hol*²- + *eurihalin*)

holísm *s. n.* concepție metafizică idealistă de la începutul sec. XX, care susține principiul întregului asupra părților și al ireductibilității lui la suma elementelor componente. (<fr. *holisme*)

holíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al holismului; holistic. (<fr. *holiste*)

holístic, -ă *adj.* holist; care tinde către unități întregi. (<*holist* + *-ic*)

hólmiu *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor. (<fr. *holmium*, cf. lat. *Holmia*, ultima silabă, latinizată, a orașului Stockholm, locul de naștere al unui chimist sued.)

HOLO- v. h o l²(o)-.

holobéntic, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește permanent în adîncimea mării. (<fr. *holobenthique*)

holoblástic, -ă *adj.* (despre spori) care participă integral la formarea celulelor. (<fr. *holoblastique*)

holocárst *s. n.* carst complet dezvoltat, care prezintă toate formele de suprafață și subterane. (<fr. *holokarst*)

holocáust *s. n.* **1.** *(ant.;* la evrei, asirieni etc.) sacrificiu în cinstea divinității, în care animalul sacrificat era ars în întregime pe altar. **2.** exterminare (prin ardere) a unui mare număr de oameni. ● *(spec.)* masacru al evreilor de către naziști. **3.** *(fig.)* ofrandă, sacrificiu. (<fr. *holocauste*)

holocefáli *s. m. pl.* subclasă de pești marini din ordinul raiformelor, avînd ca tip himera (5). (<fr. *holocéphales*)

holocén, -ă *adj., s. n.* (din) ultima epocă a cuaternarului, care se continuă pînă azi; aluviu; actual (II). (<fr. *holocène*)

holocrén, -ă *adj.* (despre izvoare) la care apa musteste din pămînt, formînd mlaștini cu vegetație și faună sărace. (<*holo-* + *-cren*)

holocrín, -ă *adj.* (despre glande) al cărei produs de excreție este eliminat prin dezintegrarea întregii celule glandulare. (<fr. *holocrine*)

holocristalín, -ă *adj.* (despre roci magmatice) cristalizat în întregime. (<fr. *holocristallin*)

holodentografíe *s. f.* fotografiere tridimensională a cavității bucale. (<*holo-* + *dento-* + *-grafie*²)

holoédric, -ă *adj.* care prezintă holoedrie. (<fr. *holoédrique*)

holoedríe *s. f.* calitate a unor cristale de a prezenta simetrie maximă. (<fr. *holoédrie*)

holoendobiótic, -ă *adj.* (despre ciuperci) care trăiește toată viața în interiorul unui alt organism. (<fr. *holoendobiotique*)

holoendozoáre *s. n. pl.* organisme (ciuperci, bacterii) care trăiesc în corpul animalelor gazdă. (<fr. *holoendozoaires*)

holoenzímă *s. f.* enzimă complexă *(apoenzimă și coenzimă);* holoferment. (<fr. *holoenzyme*)

holofermént *s. m.* holoenzimă. (<germ. *Holoferment*)

holofít, -ă *adj., s. f.* (plantă) autotrofă; holofitic. (<*holofitic*)

holofític, -ă *adj.* holofit. (<fr. *holophytique*)

holofitísm *s. n.* mod de nutriție a plantelor holofite. (<fr. *holophytisme*)

holofrástic, -ă *adj.* (despre limbi) în care o frază este exprimată printr-un singur cuvînt. (<fr. *holophrastique*)

holofrăză *s. f.* (în unele limbi) frază exprimată printr-un singur cuvînt. (<fr. *holophrase*)

hologamét *s. m.* celulă nediferențiată, cu rol de gamet, la protozoare. (<fr. *hologamète*)

hologamíe *s. f.* fuzionare a doi indivizi întregi cu rol de gameți, formînd un zigot, la unele flagelate. (<fr. *hologamie*, engl. *hologamy*)

hologenézǎ *s. f.* teorie biologică potrivit căreia cauzele interne sînt principalele cauze ale evoluției. (<fr. *hologenèse*)

hologínic, -ă *adj.* (*biol.*; despre caractere) care se transmite direct pe linie femelă, prezent numai la femei. (<fr. *hologynique*)

holográfic, -ă *adj.* referitor la holografie. (<fr. *holographique*)

holografíe *s. f.* procedeu de luat și de privit imagini în relief prin iluminarea obiectelor în lumină coerentă și prin interferența luminii împrăștiate cu un fascicul luminos de referință. (<fr. *holographie*)

holográmă *s. f.* imagine obținută prin holografie. (<fr. *hologramme*)

holometábol *adj.* (despre insecte) cu metamorfoză completă (larvă, nimfă și imago). (<fr. *holométabole*)

holomorfóză *s. f.* (*biol.*) regenerare completă a unui organ. (<fr. *holomorphose*)

holoparazít, -ă *adj., s. f.* (plantă parazită) cu nutriție integrală din planta gazdă. (<fr. *holoparasite*)

holopatíe *s. f.* 1. stare patologică generală exteriorizată prin modificări locale. 2. teorie potrivit căreia orice tulburare sau boală este consecința unei stări patologice generale. (<fr. *holopathie*)

holoplanctón *s. n.* plancton care își dezvoltă întreg ciclul de viață în mediul acvatic. (<fr. *holoplancton*)

holoproteídă *s. f.* proteidă simplă care prin hidroliză eliberează numai aminoacizi. (<fr. *holoprotéide*)

holosiderít *s. n.* rocă meteoritică constituită în principal din fier. (<germ. *Holosiderit*)

holotímic, -ă *adj.* (*psihiatr.*) care se referă în special la umoare. (<fr. *holothymique*)

holotímie *s. f.* rezonanță corticală, dinamică a individului, prin care se acordează realitatea interioară cu cea exterioară la o tonalitate constantă; afectivitate bazală. (<fr. *holothymie*)

holotíp *s. n.* (*biol.*) exemplar caracteristic pentru o specie dată. (<fr. *holotype*)

holotonía *s. f.* mișcare spasmodică a întregului sistem muscular. (<fr. *holotonie*)

holoturíde *s. n. pl.* clasă de echinoderme marine avînd ca tip holoturia. (<fr. *holothurides*)

holotúrie *s. f.* animal echinoderm cu corpul moale și alungit, care trăiește pe fundul mărilor; castravete-de-mare. (<fr. *holothurie*)

holoturínă *s. f.* substanță extrasă din corpul holoturiilor, utilizată în industria farmaceutică. (<fr. *holothurine*)

holozidă *s. f.* glucidă constituită exclusiv din oze. (<fr. *holoside*)

homár *s. m.* crustaceu decapod marin, comestibil, asemănător cu racul. (<fr. *homard*)

HOMEO- v. homeo-².

homeoméri *s. m. pl.* termen folosit de filozoful antic grec Anaxagora pentru a desemna cele mai mici particule materiale, infinit divizibile, ale corpurilor, care, după el, conțineau în sine toate calitățile posibile. (<fr. *homéoméries*)

homeomórf, -ă *adj.* 1. (*min.*; despre corpuri) care prezintă o analogie limitată a formelor cristaline. 2. (despre organisme) care se aseamănă prin aspectul general și condițiile de viață, care aparține aceluiași grup taxonomic. (<fr. *homéomorphe*)

homeomorfísm *s. n.* 1. (*mat.*) funcție care aplică unul pe altul două spații. 2. fenomen referitor la analogiile formelor cristaline ale unor corpuri. (<fr. *homéomorphisme*)

homeopát, -ă *s. m. f.* medic specialist în homeopatie. (<fr. *homéopathe*)

homeopátic, -ă *adj.* referitor la homeopatie. ○ *doză ~ă* = doză foarte mică. (<fr. *homéopathique*)

homeopatíe *s. f.* metodă terapeutică bazată pe administrarea de substanțe chimice în concentrații extrem de mici, obținute prin diluții succesive, care produc afecțiuni analoage bolii ce se combate. (<fr. *homéopathie*)

homeoplastíe *s. f.* homeoplazie. (<fr. *homéoplastie*)

homeoplazíe *s. f.* (*biol.*) dezvoltare a unui țesut asemănător țesutului normal; homeoplastie. (<fr. *homéoplasie*)

homeoproforón *s. n.* aliterație (1). (<fr. *homéoprophorone*, gr. *homeoprophoron*)

homeoptótă *s. f.* homeoteleută. (<fr. *homéoptote*, gr. *homeoptoton*)

homeoréză *s. f.* 1. lege a dezvoltării desemnînd echilibrări și reechilibrări succesive. 2. dezvoltare canalizată într-o anumită direcție, folosindu-se un țesut deosebit morfologic și fiziologic. (<fr., gr. *homéorhésis*)

homeosiniatríe *s. f.* doctrină și practică medicală care combină homeopatia cu acupunctura chineză. (<fr. *homéosiniatrie*)

homeostát *s. n.* sistem cibernetic cu autoorganizare pe principiul ținerii statistice și probabilistice a regimului de funcționare determinat. (<fr. *homéostat*)

homeostátic, -ă *adj.* referitor la homeostazie. (<fr. *homéostatique*)

homeostáză *s. f.* homeostazie (2). (<fr. *homéostase*)

homeostazíe *s. f.* 1. proprietate a organismelor vii de a-și menține constantele fiziologice în condiții diferite de mediu. ● (*genet.*) menținere constantă a genomului într-o populație. 2. tendință a sistemelor autoreglabile de a-și menține constante anumite stări sau coordonate de definiție; homeostază. 3. echilibru natural, biologic și ecologic, în biosferă și ecosisteme. ● echilibru al mediului interior al individului. (<fr. *homéostasie*)

homeoteleútă *s. f.* figură de sintaxă poetică constînd în potrivirea fonică a ultimelor silabe a două cuvinte învecinate; homeoptotă. (<fr. *homéoteleute*)

homeotérm, -ă I. *adj., s. m. f.* (mamifer, pasăre) cu temperatură constantă, independentă de cea a mediului extern. II. *adj.* (despre ape termale) care izvorăște la o temperatură apro-

piată de aceea a organismului omului. (<fr. *homéothermе*)

homeotermíe *s. f.* însușirea de a fi homeoterm. (<fr. *homéothermie*)

homeotípic *s. f.* caracteristică a organelor care, pe același animal, prezintă același tip structural. (<fr. *homéotypie*)

homeózĭ *s. f.* heteromorfoză la care în cursul ontogeniei sau al regenerării, în locul unui organ sau țesut se formează un altul, de altă natură. (<fr. *homéosis*)

homéric, -ă *adj.* 1. propriu lui Homer. 2. de proporții neobișnuite; măreț, grandios. ○ *ris* ~ = ris puternic, zgomotos, cu hohote. (<fr. *homérique*, lat. *homericus*, cf. *Homer*, mare poet epic antic gr.)

homerid *s. m.* 1. nume dat aezilor sau rapsozilor greci care au contribuit la transmiterea și la definitivarea epopeilor homerice. 2. poet care imită stilul poeziei lui Homer. (<fr. *homéride*)

homerísm *s. n.* caracter particular limbii lui Homer. (<fr. *homérisme*)

home-rule /hăum-rul/ *s. n.* autoguvernare privind în special legislația internă sau locală a unei țări dependente sau federale, a unui teritoriu ori colonii; autonomie legislativă. (<engl. *home-rule* < *home*, casă; *rule*, guvernare)

homespun/hăum-spön/ *s. n.* țesătură de lînă ecosez, obținută la războiul de țesut manual, din care se confecționează haine pentru femei. (<engl. *homespun*)

homicíd, -ă I. *adj., s. m. f.* ucigaș, asasin. II. *s. n.* omor, asasinat. (<fr. *homicide*)

homilofobíe *s. f.* fobia de a comunica cu oamenii. (cf. gr. *homilos*, mulțime < *homilein*, a conversa, a se înțelege)

HOMIN- *elem. comp.* „om". (<fr. *homin-*, cf. lat. *homo*, *-inis*)

hominíde *s. n. pl.* hominizi. (<fr *hominidés*)

hominiéni *s. m. pl.* grup de primate cuprinzînd omul fosil sau actual și strămoșii apropiați (gorila și cimpanzeul). (<fr. *hominiens*)

hominizáre *s. f.* proces de transformare a hominizilor superiori în „homo saplens". (după fr. *hominisation*)

hominízi *s. m. pl.* familie de hominieri fosili sau actuali, care se caracterizează prin mers biped și dentiție umană etc.; hominide. (<fr. *hominidés*)

hominoíde *s. f. pl.* suprafamilie de hominieni cuprinzînd hilobatidele, pongidele și hominizii. (<fr. *hominoïdes*)

hómo[1] *s. m.* denumire științifică a omului. (<lat. *homo*)

HOMO[2]**-/OMO-/HOMEO-/HOMOIO-** *elem. comp.* „egal", „asemănător", „constant". (<fr. *homo-*, *homéo-*, *homoio-*, cf. gr. *homos*, *homoios*, asemănător)

homoblástic, -ă *adj.* 1. care provine din celule similare. 2. fără trecere evidentă de la forma juvenilă la cea adultă. (<fr. *homoblastique*)

homocarión *s. m.* celulă cu nuclee genotipic identice. (<germ. *Homokaryon*)

homocárp, -ă *adj.* care produce un singur fel de fructe. (<lat. *homocarpus*)

homocéntric, -ă *adj.* 1. (despre cercuri) cu același centru. 2. (despre fasciculc de lumină) ale cărui raze trec prin același punct; concentric. (<fr. *homocentrique*)

homocentricitáte *s. f.* stare a figurilor homocentrice. (<fr. *homocentricité*)

homocéntru *s. n.* (*mat.*) centru comun mai multor cercuri. (<fr. *homocentre*)

homocérc, -ă *adj.* (despre înotătoarea codală a unor pești) cu lobi egali. (<fr. *homocerque*)

homociclic, -ă *adj.* 1. (despre compuși organici) care conține un ciclu închis de atomi de carbon în moleculă. 2. (despre flori) cu verticile uniforme sau cu același număr de piese. (<fr. *homocyclique*)

homoclín *s. n.* 1. (*geol.*) succesiune de straturi care se înclină în același sens și cu același unghi față de orizontală. 2. (despre flori) autogam. (<lat. *homoclinus*)

homocróm, -ă *adj.* care prezintă homocromie. (<fr. *homochrome*)

homocromíe *s. f.* 1. adaptare a culorii unor animale (reptile, pești, insecte) la mediul înconjurător. 2. proprietate a două tipuri de celule ale glandelor salivare de a lua aceeași culoare cu colorantul. (<fr. *homochromie*)

homocrón, -ă *adj.* (*rar*) simultan, sincronic. (<fr. *homochrone*)

homocronía *s. f.* dezvoltare a unei tulburări genetice la aceeași vîrstă a membrilor unei familii. (<fr. *homochronie*)

homodinámic, -ă *adj.* 1. cu aceeași vigoare în dezvoltarea organelor de reproducere. 2. (despre hibrizi) cu caracterele paternale transmise la urmași în aceeași măsură. (<fr. *homodyname*)

homodónt, -ă *adj.* (despre animale) cu dinți asemănători, nediferențiați; izodont. (<germ. *homodont*)

hómo fáber *s. m.* termen folosit de filozoful francez Bergson pentru a desemna pe omul primitiv care își făurea singur uneltele necesare, transformînd natura conform necesităților sale. (<lat. *homo faber*)

homofág, -ă *adj.* (*biol.*) 1. cu nutriție de un singur fel. 2. cu nutriția legată de aceeași plantă gazdă. (<fr. *homophage*)

homofíl, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze uniforme. (<fr. *homophylle*)

homofilétic, -ă *adj.* homogenetic. (<germ. *homophyletisch*)

homofílie *s. f.* însușire a plantelor homofile. (<fr. *homophyllie*)

homofític, -ă *adj.* cu două feluri de spori; bisexuat în generația diploidă. (<fr. *homophytique*)

homogám, -ă *adj.* 1. (despre inflorescențe) care cuprinde flori de același sex. ● (despre flori) la care organele de reproducere ajung la maturitate în același timp. 2. (despre un hermafrodit) ale cărui organe sexuale funcționează în același timp. (<fr. *homogame*)

homogamét *s. m.* gamet de același sex și asemănător morfologic cu partenerii săi. (<fr. *homogamète*)

homogamétic, -ă *adj.* (despre sex) care dă naștere la homogameți. (<fr. *homogamétique*)

homogamíe *s. f.* producere, de către unul din cele două sexe, de homogameți. (<fr. *homogamie*)

homogamíe *s. f.* **1.** însușire a plantelor cu inflorescență homogamă. **2.** tendință a animalelor de a-și alege un partener care să le semene. (<fr. *homogamie*)

homogenétic, -ă *adj.* descendent din același strămoș; homofiletic. (<fr. *homogénetique*)

homogenéză *s. f.* totalitatea generațiilor succesive derivînd dintr-un strămoș comun. (<fr. *homogenèse*)

homogréfă *s. f.* grefă cu grefon luat de la un individ din aceeași specie; homoplastie. (<fr. *homogreffe*)

homohídric, -ă *adj. (despre plante)* cu regim hidric mai mult sau mai puțin constant; homoiohidric. (<*homo*²- + *-hidric*²)

HOMOIO- v. homo²-.

homoiogamíe *s. f.* izogamie. (<fr. *homoiogamie*)

homoiohídrie, -ă *adj.* homohidric. (<fr. *homoiohydrique*)

homoiohídru, -ă *adj.* (despre plante, bacterii, alge) adaptat la factorii de umiditate ai mediului prin modificarea concentrației sucului celular; cu umiditate constantă. (<fr. *homoiohydre*)

homomerie *s. f. (biol.)* **1.** egalitate numerică, uniformitate a părților unor organe ale aceleiași specii. **2.** influență reciprocă identică a factorilor ereditari. (<fr. *homoméric*)

homomixíe *s. f. (biol.)* fuziune a două nuclee asemănătoare genotipic. (<fr. *homomixie*)

homomórf, -ă *adj. (biol.)* **1.** care prezintă aceeași formă. **2.** (despre insecte) care se dezvoltă fără metamorfoză. (<fr. *homomorphe*)

homomorfíe *s. f.* însușire a ceea ce este homomorf. (<fr. *homomorphie*)

homomorfísm *s. n. (mat.)* corespondență univocă între două mulțimi cu aceeași structură algebrică. — var. *omomorfism* s. n. (<fr. *homomorphisme*)

homomorfózǎ *s. f.* **1.** uniformitate morfogenetică. **2.** regenerare a unui organ în forma inițială. (<fr. *homomorphose*)

hómo oeconómicus /e-co-/ *s. m.* om conceput de economiști ca o ființă abstractă, încadrat în societate și mînat de stimulul de a-și satisface nevoile materiale. (<lat. *homo oeconomicus*)

homopáuză *s. f.* strat atmosferic între homosferă și heterosferă. (<*homo*²- + *pauză*)

homoplastíe *s. f.* homografă. (<fr. *homoplastie*)

homopolimerizáre *s. f.* polimerizare constînd din formarea unui polimer prin legarea succesivă a moleculelor unui singur monomer. (după fr. *homopolymérisation*)

homoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu două perechi de aripi membranoase de aceeași mărime și formă (puricii de plante, filoxera etc.). (<fr. *homoptères*)

hómo sápiens *s. m.* individ din ordinul primatelor, socotit de Linné ca tip al speciilor umane. (<lat. *homo sapiens*, omul inteligent)

homoseístă *s. f.* curbă care unește pe o hartă punctele atinse de un cutremur în același timp. (<germ. *Homoseiste*)

homosexúal, -ă *s. m. f.* cel care practică homosexualitatea. (<fr. *homosexuel*)

homosexualitáte *s. f.* atracție sexuală anormală față de persoane de același sex; inversiune sexuală. (<fr. *homosexualité*)

homosférǎ *s. f.* strat inferior al atmosferei, între sol și 100 km altitudine, în care constituenții principali (azotul și oxigenul) rămîn în aceleași proporții. (<fr. *homosphère*)

homosinápsă *s. f.* sinapsă între cromozomi omologi. (<fr. *homosynapse*)

homospór, -ă **I.** *adj.* (despre plante pteridofite) cu un singur tip de spori. **II.** *s. m.* spor de aceeași formă și structură. (<fr. *homospore*)

homosporíe *s. f.* însușirea plantelor homospore. (<fr. *homosporie*)

homostemón, -ă *adj.* (despre flori) care prezintă homostemonie. (<fr. *homostémone*)

homostemoníe *s. f.* uniformitate a stamiuelor la aceeași plantă. (<fr. *homostémonie*)

homostil, -ă *adj.* care prezintă homostilie. (<fr. *homostyle*)

homostílie *s. f.* prezența unor stile cu lungimea uniformă în toate florile aceleiași specii. (<fr. *homostylie*)

homotáctic, -ă *adj.* cu inflorescențe de un singur fel. (<fr. *homotactique*)

homotalísm *s. n.* prezența pe același miceliu a organelor de reproducere masculе și femele. (<fr. *homothallisme*)

homotérm, -ă *adj.* care prezintă homotermie; homotermic. (<fr. *homotherme*)

homotérmic, -ă *adj.* homoterm. (<fr. *homothermique*)

homotermíe *s. f.* **1.** însușire a unui corp cu temperatură omogenă și constantă. **2.** proprietate a apelor din rîuri, lacuri sau mări de a avea aceeași temperatură pe toată grosimea stratului de apă. (<fr. *homothermie*)

homotípic, -ă *adj.* (despre meioză sau mitoză) de același tip. (<fr. *homotypique*)

homotóp, -ă *adj.* care prezintă homotopie. (<fr. *homotope*)

homotopíe *s. f.* **1.** identitate a biotopului. **2.** dezvoltare a unui țesut sau organ pe locul obișnuit. (<fr. *homotopie*)

homotransplánt *s. n.* transplant de la un individ din aceeași specie. (<fr. *homotransplant*)

homozigót *s. m.* organism hibrid rezultat din unirea a doi zigoți genotipic identici. (<fr. *homozygote*)

homozigotísm *s. n.* însușire a organismelor homozigote. (<fr. *homozygotisme*)

homúnculus *s. m.* **1.** omuleț artificial pe care alchimiștii pretindeau că au reușit să-l fabrice; *(p. ext.)* om foarte mic de statură. **2.** fetus uman. (<fr. *homuncule*, lat. *homunculus*)

hon *s. n.* unealtă așchietoare alcătuită din mai multe bare abrazive, dispuse simetric în jurul unui ax central. (<engl. *hon*)

hopcalíte *s. f.* amestec de bioxid de mangan cu oxid de cupru, cobalt și argint, folosit în măști speciale contra oxidului de carbon. (<fr. *hopcalite*)

HOPL(O)- *elem. comp.* „armă". (<fr. *hopl/o/-*, cf. gr. *hoplon*)

hoplít *s. m.* (în Grecia antică) infanterist dotat cu o armură grea, cu un scut mare și cu lance. (<fr. *hoplite*, lat., gr. *hoplites*)

hoplolatríe *s. f.* adorație a uneltelor de vînătoare și a armelor de luptă, la unele triburi politeiste. (<*hoplo-* + *-latrie*)

hoplomác *s. m.* (în Grecia antică) gladiator greu înarmat. (<fr. *hoplomaque*, lat. *hoplomachus*)

hoplomahíe *s. f.* luptă de gladiatori înarmați cu arme grele, la vechii greci. (<fr. *hoplomachie*)

horațián, -ă *adj.* 1. propriu (operei) lui Horațiu. 2. în maniera lui Horațiu. (<fr. *horatien*, cf. *Horațiu*, poet lat.)

horațianísm *s. n.* imitație a poeziei lui Horațiu, caracterizată prin intimitate, reculegere, meditație și somnolare la gura sobei, mareînd în planul concepției despre sensul vieții trecerea de la epicureism la hedonism și stoicism. (<*horațian* + *-ism*)

horífic, -ă *adj.* oribil, putînd provoca oroare. (<fr. *horrifique*)

horipilá *vb.* v. oripila.

horipilánt, -ă *adj.* v. oripilant.

horipilá|ție *s. f.* v. oripilație.

hormefobíe *s. f.* teamă patologică de loviri, de izbituri, de ciocniri. (<engl. *hormephobia*, cf. gr. *horme*, elan, impulsiune)

hormísm *s. n.* curent neștiințific în psihologia occidentală, care atribuie impulsurilor instinctuale un rol hotărîtor în activitatea psihică și în conduita oamenilor. (<engl. *hormisme*, cf. gr. *horme*, impuls)

hormogón *s. n.* fragment din talul unor alge albastre, care poate genera un nou individ. (<engl. *hormogon*)

hormón[1] *s. m.* substanță biochimică, secreție a glandelor endocrine, care stimulează creșterea și procesele metabolice și fiziologice din organism. (<fr. *hormone*)

HORMON[2]**(O)-** *elem. comp.* „hormon". (<fr. *hormon(o)-*, cf. gr. *hormao*, a excita)

hormonál, -ă *adj.* referitor la hormoni. (<fr. *hormonal*)

hormonemíe *s. f.* prezența unui anumit hormon în sînge. (<fr. *hormonémie*)

hormonogenézĭ *s. f.* proces de sinteză a hormonilor în glandele endocrine; hormonopoiezĭ, hormonosintezĭ. (<fr. *hormonogenèse*)

hormonologíe *s. f.* ramură a endocrinologiei care studiază proprietățile biochimice ale hormonilor. (<fr. *hormonologie*)

hormonopexíe *s. f.* fixare electivă a unui hormon într-un țesut. (<fr. *hormonopexie*)

hormonopoézĭ *s. f.* hormonogenezĭ. (<fr. *hormonopoïèse*)

hormonosintézĭ *s. f.* hormonogenezĭ. (<fr. *hormonosynthèse*)

hormonoterapíe *s. f.* terapeutică bazată pe utilizarea hormonilor. (<fr. *hormonothérapie*)

hormonuríe *s. f.* prezența hormonilor în urină. (<fr. *hormonurie*)

horn *s. n.* 1. relief cu aspect de piramidă triunghiulară caracteristic regiunilor alpine, care se formează în urma intersectării pereților circurilor glaciare. 2. *(alp.)* spațiu îngust dintre doi pereți de stîncă paraleli și înalți. (<germ. *Horn*, fr. *horn*)

hornbléndă *s. f.* alumosilicat natural de calciu, fier și magneziu, negru sau verzui, frecvent în rocile eruptive. (<germ. *Hornblende*)

hornblendít *s. m.* rocă granulară formată în special din hornblendă. (<fr. *hornblendite*)

hornpipe/hórnpaip/ *s. n.* 1. dans popular de origine scoțiană, cu ritmuri complicate și figuri variabile; melodia corespunzătoare. 2. instrument aerofon cu ancie dublă, din corn de animale. (<engl. *hornpipe*)

HORO- *elem. comp.* „limită, hotar, demarcație"; „oră, perioadă de timp". (<fr. *horo-*, cf. gr. *hora*, oră)

horoptér *s. n.* *(opt.)* linie dreaptă care este paralelă cu dreapta ce unește centrii ochilor și care trece prin punctul unde coincid axele ochilor. (<fr. *horoptère*, cf. gr. *opter*, observator)

horoscóp *s. n.* 1. tabel sinoptic cu poziția aștrilor în momentul nașterii unui copil, pe baza căruia astrologii prezic viitorul acestuia. 2. prezicere astrologică a destinului, *(p. ext.)* prezicere, ghicit în stele. 3. rubrică în unele publicații conținînd prezicerî (zilnice sau săptămînale) pentru cei născuți în fiecare dintre cele 12 zodii. (<fr. *horoscope*, lat. *horoscopus*, gr. *horoskopos*, care consideră ora /nașterii/)

horotérmă *s. f.* limita inferioară a temperaturii pînă la care se poate întinde zona împădurită. (<fr. *horotherme*)

horréum *s. n.* *(ant.)* construcție specială pentru păstrarea cerealelor. (<lat. *horreum*)

hors-concours/or-concúr/ *s. n. inv.* persoană consacrată, care evoluează în afara concursului. (<fr. *hors-concours*)

hors-texte/or-téxt/ *s. n. inv.* ilustrație intercalată într-o carte în afara paginației. (<fr. *hors-texte*)

horst *s. n.* regiune mai înaltă a scoarței terestre, mărginită de falii, rămasă ridicată după scufundarea reglunilor vecine. (<germ. *Horst*)

hortatív, -ă *adj.* (despre forme verbale, propoziții) care exprimă un îndemn. (<lat. *hortativus*)

horténsie *s. f.* arbust cultivat ca plantă ornamentală cu flori mari, albe, roșii sau bleu, fără miros, din familia saxifragacee. (<fr. *hortensia*)

HORTI- *elem. comp.* „grădină". (<fr. *horti-*, cf. lat. *hortus*)

horticol, -ă *adj.* 1. referitor la horticultură. 2. care crește în grădină. (<fr. *horticole*)

horticultór, -oáre *s. m. f.* specialist în horticultură. (<fr. *horticulteur*)

horticultúră *s. f.* știință care tratează despre cultivarea grădinilor, producerea de legume, flori, arbori fructiferi etc. (<fr. *horticulture*)

hortiviticol, -ă *adj.* referitor la hortiviticultură. (<*horti-* + *viticol*)

hortiviticultúră *s. f.* domeniu al agronomiei care se ocupă cu studiul cultivării pomilor fructiferi și al viței de vie. (<*horti-* + *viticultură*)

hospitalism *s. n.* ansamblu de tulburări psihosomatice provocate de șederea prelungită în spital, la unii bolnavi. (<fr. *hospitalisme*)

hóstie *s. f.* 1. (la greci și la romani) jertfă adusă zeilor; (la evrei) animal adus ca jertfă lui Dumnezeu; (la catolici) azima împărtășaniei. 2. *(fig.)* victimă. (<fr. *hostie*, lat. *hostia*)

hot *adj. inv.* 1. fierbinte, arzător. ○ *~-jaz* = stil de jaz din anii '30, cu sonorități ample, caracterizat prin tempo rapid, puternic

accentuat ritmic, și improvizații expresive. 2. *(fig.)* înflăcărat. (<engl. *hot/jazz/*)

hótă *s. f.* **1.** partea de sus, evazată, a unei vetre. **2.** construcție de zid, de metal etc. deasupra unei surse de gaze pentru a le colecta și evacua printr-un coș de ventilație. (<fr. *hotte*)

hot dog *s. m.* crenvurșt sau cîrnat cald pus într-o chiflă (alungită), servit cu muștar. (< amer. *hot dog*, cf. engl. *hot*, fierbinte; *dog*, cîine)

hotél *s. n.* clădire amenajată pentru închirierea de camere mobilate, pe termen scurt, călătorilor. (<fr. *hotel*)

hotelíer, -ă I. *s. m. f.* proprietar al unui hotel. II. *adj.* în legătură cu hotelurile. (<fr. *hôtelier*)

hotentót, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unor triburi de păstori nomazi din sud-vestul Africii. ● *(s. f.)* limbă africană vorbită de hotentoți. (<fr. *hottentot* < cuv. ol.)

hot móney /mani/ *s. n.* *(fin.)* capital care circulă rapid de la o țară la alta, în intenția de a fi speculat. (<engl. *hot money*, bani fierbinți)

hovercráft *s. n.* aeroglisor. (<engl., fr. *hovercraft*)

hoverpórt *s. n.* parte a unui port rezervată acostării hovercrafturilor. (<fr. *hoverport*)

howdah/háudah/ *s. n.* scaun cu baldachin purtat de un elefant sau de o cămilă, servind pentru transportul persoanelor de vază, în Orient. (<engl. *howdah*)

hrematístic, -ă *adj.* referitor la producerea de bunuri și acumularea de bogății. (<fr. *chrématistique*, cf. gr. *khrema, -tos*, bogăție)

HTON(O)-, -htón, -htoníe, *elem. comp.* „pămînt, țară". (<fr. *chton/o/-, -chtone, -chtonie*, cf. gr. *khton*)

htonián, -ă *adj.* referitor la pămînt, al pămîntului; subteran; htonic. ● referitor la divinitățile subpămîntene. — var. *chtonian, -ă* adj. (<fr. *chthonien*)

htónic, -ă *adj.* htonian. — var. *chtonic, -ă* adj. (<germ. *chtonisch*)

-htonie v. h t o n (o)-.

htonísm *s. n.* caracter htonic. — var. *chtonism* s. n. (<*htonic* + *-ism*)

htonofíte *s. f. pl.* plante care trăiesc pe sol sau subteran; plante terestre. (<lat. *chtonophytae*)

htonogén, -ă *adj.* (despre agenți patogeni) care trăiește în sol, de unde atacă diferite plante. (<fr. *chtonogène*)

hublóu *s. n.* mică deschizătură circulară în peretele unei (aero)nave pentru aerisire și luminat. (<fr. *hublot*)

huértă *s. f.* cîmpie irigată, acoperită de culturi bogate, în Spania. (<sp. *huerta*)

hughenót, -ă *s. m. f.* nume dat odinioară în Franța protestanților de către catolici; calvin. ● protestant, în general. (<fr. *huguenot*)

hugolián, -ă *adj.* **1.** propriu lui Victor Hugo. **2.** în maniera lui Hugo. (<fr. *hugolien*, cf. *Victor Hugo*, scriitor fr.)

huílă *s. f.* cărbune de culoare neagră, cu luciu sticlos și gras, compact, uneori șistos sau fibros. (<fr. *houille*)

húla-hoop /-hup/ *s. n.* dans havaian de origine polineziană, cu ritm foarte viu, marcat mai ales prin mișcarea șoldurilor; melodia corespunzătoare. (<amer. *hula-hoop*, cf. polinez. *hula*, hulă)

húlă *s. f.* mișcare ondulatorie a suprafeței mării după sau înaintea furtunii; *(p. ext.)* furtună pe mare. (<fr. *houle*)

huligán *s. m.* cel care comite acte de huliganism. (<rus. *huligan*, cf. *Hooligan*, personaj dintr-o comedie irl., mare bătăuș)

huligánic, -ă *adj.* de huligan. (<*huligan* + *-ic*)

huliganism *s. n.* purtare, atitudine brutală, constînd în săvîrșirea de acte sau gesturi ori proferarea de expresii care denotă lipsă de cuviință, de respect față de regulile de conviețuire socială. (<*huligan* + *-ism*)

hully-gully/hali-gáli/ *s. n.* formă de dans madison, la care dansatorii se așază în șiruri paralele și fac deplasări laterale, pași săriți, însoțiți de o glisare din față în spate; melodia corespunzătoare. (<amer. *hully-gully*)

hum *s. n.* martor carstic sub formă de bloc izolat, rămas din masa calcarului. (<germ. *Hum*, cf. *Hum*, localitate în fosta Iugoslavie)

humeísm/hiu-/ *s. n.* concepția filozofului englez David Hume, care afirmă că toate cunoștințele provin din experiență, aceasta prezentîndu-se ca o totalitate de „impresiuni" și care a supus unei critici sceptice categoriile cauzalității și substanței. (<fr. *humeisme*)

humeíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al humeismului. (<fr. *humeiste*)

humerál, -ă *adj.* de (la) humerus. (<fr. *huméral*)

húmerus *s. n.* **1.** osul brațului de la umăr pînă la cot. **2.** osul părții proximale a membrului toracic la animalele tetrapode. (<fr. *humérus*, lat. *humerus*)

HUMI-/HUMO- *elem. comp.* „humus". (<fr. *humi-, humo-*, cf. lat. *humus*, sol, pămînt)

húmic, -ă *adj.* (despre soluri) bogat în humus. ○ *acid* ~ = substanță coloidală neagră-brună, extrasă din humus. (<fr. *humique*)

humícol, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește în humus sau în frunze moarte. (<fr. *humicole*)

humifér, -ă *adj.* (despre soluri) care conține materii organice, bogat în humus. (<fr. *humifère*)

humificáre *s. f.* transformare a materiei organice în humus. (după fr. *humification*)

humigén, -ă *adj.* care produce humus. (<fr. *humigène*)

humină *s. f.* constituent al humusului. (<fr. *humine*)

hummóck *s. n.* monticul format din blocuri de gheață provenind din spargerea banchizelor. (<engl. *hummock*)

HUMO- v. h u m i-.

humologíe *s. f.* disciplină care studiază evoluția diferitelor forme de humus. (<fr. *humologie*)

humór *s. n.* v. u m o r.

humoréscă *s. f.* piesă muzicală instrumentală în formă liberă, înrudită cu capriciul și avînd caracter umoristic. — var. *umorescă* s. f. (<germ. *Humoreske*, fr. *humoresque*)

humorist, -ă *s. m. f.* v. umorist.

humoristic, -ă *adj.* v. umoristic.

húmus *s. n.* amestec de substanțe organice provenind din descompunerea parțială, de către microorganismele din sol, a resturilor vegetale și animale. (<fr., lat. *humus*, germ. *Humus*)

hungaristică *s. f.* știință care studiază limba, cultura și literatura maghiară; hungarologie. — scris și *ungaristică*. (<germ. *Hungaristik*)

hungarologie *s. f.* hungaristică. (<germ. *Hungarologie*)

hunter/hán-ter/ *s. m.* cal de vînătoare, bun săritor de obstacole. (<engl. *hunter*)

hunting/hánting/ *s. n.* piele pentru încălțăminte, asemănătoare cu antilopa. (<engl. *hunting*)

Hurál *s. n.* organ local al puterii de stat în R. P. Mongolă. ○ *Marele H ~* = parlamentul mongol. (<*rus. hural* < cuv. mongol)

hurdler/hárdlăr/ *s. n.* *(sport)* alergător specializat în cursele de garduri. (<engl. *hurdler*)

huricán *s. n.* ciclon tropical din regiunea Antilelor. (<engl., fr. *hurricane* < cuv. indian)

hurling/hárling/ *s. n.* joc sportiv originar din Irlanda, care se practică cu o minge de plută îmbrăcată în piele, condusă și lovită cu un fel de crosă, și care trebuie introdusă în poarta adversă. (<engl. *hurling*)

huron[1] *s. m.* *(livr.; fam.)* om grosolan, mitocan, mojic. (<fr. *huron*)

huron[2], **-ă** *adj., s. m. f.* (indian) care aparține unui trib irochez din America de Nord. ● *(s. f.)* limbă vorbită de huroni. (< fr., engl. *huron*)

huronián I. *s. n.* subdiviziune superioară a erei arhaice. **II.** *adj. cutare ~ă* = cutare a scoarței terestre care a avut loc în Scandinavia și Canada, în algonkian. (<fr. *huronien*, cf. *Huron*, lac la frontiera S.U.A. cu Canada)

husá *vb. tr.* a acoperi cu o husă. — *husáre* s. f. (<fr. *housser*)

húsă *s. f.* învelitoare de pînză, material plastic etc. cu care se acoperă piese, aparate, mașini, mobile, spre a le proteja de lovituri, de murdărie etc. (<fr. *housse*)

husít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al husitismului. (<fr. *hussite*)

husitísm *s. n.* mișcare religioasă și socialpolitică inițiată de Jan Hus la începutul sec. XV, îndreptată împotriva papalității și a feudalilor germani. (<fr. *hussitisme*, cf. *Jan Hus*, reformator al bisericii ceh)

hybris/hübris/ *s. n.* mîndrie nemăsurată, supraapreciere a forțelor și libertății individului în confruntare cu destinul, considerate ca surse generatoare ale conflictului și prăbușirii eroului în tragedia antică grecească. (<fr. *hybris*)

I

I- v. i n¹-.

-lá *suf.* „a trece printr-o stare", „a produce ceva", „a acționa prin intermediul". (<fr. *-ier*, cf. lat. *-iare*)

iac *s. m.* mamifer erbivor rumegător din Tibet, mai mic decît bivolul, acoperit cu păr lung, domesticit și folosit ca animal de povară. (<fr., engl. *yack*<cuv. tib.)

iacínt *s. m.* plantă erbacee bulboasă, cu flori colorate în alb, galben, roz sau albastru, plăcut parfumate; (*pop.*) zambilă. — var. *hiacint* s. m. (<fr. *jacinthe*, cf. gr. *Hyakinthos*, personaj mitologic transformat în floare)

iacó *s. m.* papagal gri din Africa tropicală, cel mai bun imitator, care clocește în scorburile de mangrove. (<fr. *jaco*)

iacobín, -ă *s. m. f.* **1.** călugăr dominican. **2.** membru al celei mai radicale grupări din timpul Revoluției Franceze, care a dus lupta contra monarhiștilor și feudalilor. **3.** *(fig.)* partizan înfocat al democrației. (<fr. *jacobin*)

iacobinísm *s. n.* **1.** doctrina iacobinilor. **2.** *(p. ext.)* atitudine, opinie democratică revoluționară radicală. (<fr. *jacobinisme*)

iacobít *s. m.* membru al unei secte monofizite din Asia Mică, fondată de Iacob Varadeus din Edessa, în sec. VI. (<*Iacob* + *-it*)

iactánt, -ă *adj. (livr.)* înfumurat, îngîmfat. (<lat. *iactans*)

iactánță *s. f. (livr.)* înfumurare, îngîmfare, vanitate. ● lăudăroșenie, fanfaronadă. (<lat. *iactancia*, fr. *jactance*)

iaht *s. n.* ambarcație ușoară de sport sau de agrement, cu vele ori cu motor. — scris și *yacht*. (<fr. *yacht*)

iáhting *s. n.* **1.** sport nautic practicat cu ambarcații cu vele. **2.** călătorie de agrement cu iahtul. — scris și *yachting*. (<engl. *yachting*)

iáhtman *s. m.* sportiv care practică iahtingul. (<fr. *yachtman*, engl. *yachtsman*)

iaído *s. f.* arta luptei cu sabia, în Japonia. (<cuv. jap.)

-iál v. -a l.

iamb *s. m.* **1.** picior de vers compus dintr-o silabă scurtă (neaccentuată) și una lungă (accentuată). **2.** (la greci) satiră populară de expresie familiară. (<fr. *iambe*, lat. *iambus*)

iámbic, -ă *adj.* (despre versuri) format din iambi. ○ *metru* ~ = sistem de versificație având la bază iambul. (<fr. *iambique*, lat. *iambicus*)

-ián, -ă *suf.* „referitor la..." , „propriu, specific (cuiva)"; „locuitor al...". (<fr. *-ien, -ienne*, cf. lat. *-ianus*)

iárd *s. m.* măsură englezească de lungime, egală cu 0,9144 m. — scris și *yard*. (<engl. *yard*)

iárdang *s. m.* formă de relief cu aspectul unor ridicături despărțite prin șanțuri, specifică deșerturilor Asiei Centrale. (<fr. *yardang*)

iarl *s. m.* titlu dat conților danezi și scandinavi în evul mediu. (<fr. *jarl*<cuv. scand.

iarovizá *vb. tr., refl.* (despre semințe, plante) a supune, a fi supus procesului de iarovizare; a vernaliza. (<rus. *jarovizirovati* < *jarovoi*, de primăvară)

iarovizáre *s. f.* **1.** stadiu de dezvoltare a unei plante, care urmează imediat după germinație, desfășurîndu-se în condiții de temperatură specifice. **2.** tratarea semințelor în vederea scurtării perioadei de vegetație a plantelor, a sporirii producției și a obținerii de noi soiuri. (<rus. *jarovizaţiia*)

IATR(O)-, -iatríe, -iátru *elem. comp.* „medic", „tratament". (<fr. *iatr/o/-, -iatrie, -iatre*, cf. gr. *iatros*, medic)

iatralípt *s. m. (ant.)* medic care folosea metode iatraliptice. (<fr. *iatralipte*, cf. gr. *aleiphein*, a unge)

iatraliptíe, -ă *adj.* (despre metode terapeutice) care face ca medicamentele să pătrundă prin piele, folosind fricțiuni, fomentații și onctiuni. (<fr. *iatraliptique*)

-iátrie v. i a t r (o)-.

iatrochimíe *s. f.* parte a alchimiei care se ocupă cu aplicarea chimiei la medicină, considerînd fenomenele vieții ca fenomene chimice. (<fr. *iatrochimie*)

iatrofizícă *s. f.* concepție materialist-mecanicistă care explică procesele fiziologice prin legile fizicii. (<fr. *iatrophysique*)

iatrogén, -ă *adj.* referitor la, produs prin iatrogenie; iatrogenic. (<fr. *iatrogène*)

iatrogénic, -ă *adj.* iatrogen. (<engl. *iatrogenic*)

iatrogénie *s. f.* stare psihică produsă sau agravată pe cale psihogenă de către medic, de tratament sau de condițiile spitalizării. (<fr. *iatrogénic*)

iatrolepsíe *s. f.* absorbția medicamentelor prin piele în urma unei fricțiuni sau onctiuni. (<fr. *iatrolepsie*)

iatrológie *s. f.* știință medicală; medicină. (<fr. *iatrologie*)

iatromanție *s. f.* prezicere prin care se pretindea a se indica bolile de care suferea cineva, tratamentul și evoluția lor. (<fr. *iatromancie*)

iatrosomatopatíe *s. f.* tulburare provocată de prescrierea incorectă a unor tratamente sau de recurgere la unele intervenții chirurgicale neadecvate. (<*iatro-* + *somato-* + *-patie*)

iatrozofíe *s. f.* filozofia medicinei. (<fr. *iatrosophie*)

-iátru v. i a t r (o)-.

Ibérie, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Peninsula Iberică (formată din Spania și Portugalia). II. *adj.* care aparține Peninsulei Iberice. (<fr. *ibérique*, it. *iberico*)

ibéris *s. m.* plantă erbacee ornamentală cu flori de diferite culori, dispuse la vîrful ramificațiilor în racem. (<fr. *ibéris*)

ibex *s. m.* capră sălbatică cu coarne mari și curbate. (<lat. *ibex)*

ibidem /abr. *ibid.*/ *adv.* (cu privire la un text deja citat) tot acolo, din același pasaj al cărții. (<lat. *ibidem)*

-ibil *elem. comp.* „posibilitatea de a fi sau de a exista". (<fr. *-ible*, cf. lat. *-ibilis)*

ibis *s. m.* pasăre exotică cu ciocul și picioarele lungi, cu penaj alb sau roșu. (<fr., lat. *ibis)*

ibogaínă *s. f.* alcaloid dintr-o plantă din Africa ecuatorială, folosit contra neurastteniei și atoniei mușchilor. (<fr. *ibogaïne)*

ibsenián, -ă *adj.* 1. propriu lui Ibsen. 2. în maniera lui Ibsen. (<fr. *ibsénien*, cf. *Henrik Ibsen*, dramaturg norv.)

ibúm *s. n. inv.* dispoziție a legilor vechilor evrei potrivit căreia văduva fără copii trebuia să se căsătorească cu fratele bărbatului ei. (<fr. *ibum)*

-ic, -ă *suf.* 1. „referitor la...", „propriu ...". 2. *(chim.)* „oxacid unic sau foarte oxigenat; sare metalică (pentru valență foarte ridicată)". 3. „de forma", „cu aspect". (<fr. *-ique*, engl. *-ic*, germ. *-isch*, cf. lat. *-icus)*

icarián, -ă *adj.* referitor la Icar sau Icaria. ○ *jocuri ~ene* = exerciții acrobatice de voltijă. (<fr. *icarien*, cf. *Icar*, fiul lui Dedal, personaj mitologic; *Icaria*, insulă gr. în Marea Egee)

icástic, -ă I. *adj.* referitor la icastică; figurativ. ● evident, clar. II. *s. f.* arta de a reprezenta realitatea în imagini. (<it. *icastico*, /II/ *icastica*, cf. gr. *eikastike*, reprezentativ)

iceberg *s. n.* v. aisberg.

icefield *s. n.* v. aisfild.

-ician, -ă *suf.* „specialist în..." (<fr. *-icien*, cf. lat. *-icianus)*

ICNO- *elem. comp.* „urmă, amprentă", „proiecție". (<fr. *ichno-*, cf. gr. *ikhnos*, urmă a piciorului)

icnografíe *s. f.* proiecție pe planul orizontal al secțiunilor de nivel prin clădiri, edificii; secțiune de nivel. (<fr. *ichnographie)*

icnográmă *s. f.* înregistrare a urmei pașilor pe sol, în scopul diagnosticării unor afecțiuni ale piciorului. (<fr. *ichnogramme)*

icnología *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază urmele de locomoție lăsate de vertebratele fosile pe unele sedimente. (<fr. *ichnologie)*

ICON(O)- *elem. comp.* „imagine", „aparență", „portret". (<fr. *icon/o/-*, cf. gr. *eikon*, tablou)

icónic, -ă *adj.* în felul icoanelor. ● referitor la imagine, care aparține imaginii. ● cu caracter de imagine figurativă. ● (despre semne) caracterizat printr-o asemănare cu realitatea pe care o indică. (<fr. *iconique*, engl. *iconic)*

iconicitáte *s. f.* caracter iconic. (<engl. *iconicity)*

iconoclásm *s. n.* mișcare social-politică și religioasă a nobilimii militare și a maselor populare din Imperiul Bizantin împotriva aristocrației laice și ecleziastice, care a luat forma luptei împotriva cultului icoanelor. (<fr. *iconoclasme)*

iconoclást, -ă *s. m. f.* 1. partizan al iconoclasmului. 2. *(fig.)* cel care sfărîmă, refuză autoritatea consacrată a unei valori, concepții, personalități, care nu respectă tradițiile. ● *(adj.)* referitor la iconoclaști; iconoclastic. (<fr. *iconoclaste*, gr. *eikonoklastes)*

iconoclástic, -ă *adj.* iconoclast. (<fr. *iconoclastique)*

iconoclastíe *s. f.* caracter iconoclast; condiție, atitudine de iconoclast. (<fr. *iconoclastie)*

iconodúl, -ă *s. m. f.* 1. adept al cultului icoanelor. 2. *(fig.)* cel care acceptă integral, fără spirit critic, autoritatea unei valori consacrate. (<fr. *iconodule)*

iconodulíe *s. f.* cult exagerat și superstițios al imaginilor sacre. (<fr. *iconodulie)*

iconográf, -ă *s. m. f.* specialist în iconografie. (<fr. *iconographe)*

iconográfic, -ă *adj.* referitor la iconografie. (<fr. *iconographique)*

iconografíe *s. f.* 1. disciplină care studiază operele realizate în diverse arte plastice; studiu al operelor de artă plastică cu o anumită tematică. 2. ansamblu de imagini referitoare la o anumită temă, epocă, problemă etc. ● totalitatea reproducerilor de portrete care ilustrează o carte. (<fr. *iconographie)*

iconolatríe *s. f.* adorație a icoanelor. (<fr. *iconolâtrie)*

iconolátru, -ă *s. m. f.* cel care se închină la icoane. (<fr. *iconolâtre)*

iconológ, -ă *s. m. f.* specialist în iconologie. (<fr. *iconologue)*

iconológic, -ă *adj.* referitor la iconologie. (<fr. *iconologique)*

iconologíe *s. f.* 1. știință care studiază atributele ce caracterizează personajele unei mitologii, necesare artiștilor pentru a le reprezenta. 2. repertoriu de simboluri. ● disciplină care studiază și interpretează reprezentările folosite în artele plastice. (<fr. *iconologie)*

iconometríe *s. f.* tehnică a măsurării elementelor, structurilor și proporțiilor unei opere de artă, spre a descoperi concepția care stă la baza construcției acesteia. (<fr. *iconométrie)*

iconométru *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea asimetriei imaginii retiniene între cei doi ochi. 2. vizor cu care se reglează un aparat fotografic pentru a obține dimensiunile date ale unui obiect. (<fr. *iconomètre)*

iconoscóp *s. n.* tub electronic cu un ecran fotosensibil pentru transmiterea imaginilor în televiziune. (<fr. *iconoscope)*

iconostróf *s. n.* instrument optic care dă imaginea răsturnată a obiectelor, folosit în gravură pentru reproducerea modelelor. (<fr. *iconostrophe)*

iconotécă *s. f.* loc într-un muzeu sau într-o bibliotecă unde se păstrează gravuri, fotografii etc. ● *(inform.)* stocarea imaginilor. (<fr. *iconothèque)*

iconotíp *s. n.* *(biol.)* reprezentare grafică a tipului unui taxon. (<fr. *iconotype)*

icosaédru *s. n.* poliedru cu douăzeci de fețe. (<fr. *icosaèdre*, cf. gr. *eikosi*, 20)

icositetraédru *s. n.* poliedru cu douăzeci și patru de fețe. (<fr. *icositetraèdre*, cf. gr. *eikosi tetra*, 24)

icotíp *s. n.* *(biol.)* exemplar tipic folosit pentru identificarea unui taxon. (<fr. *icotype*)

ícter *s. n.* simpton constînd în colorația în galben a pielii și a mucoaselor, datorită impregnării țesuturilor cu pigmenți biliari. (<fr. *ictère*, lat. *icterus*, gr. *ikteros*, gălbinare)

ictéric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de icter. (<fr. *ictérique*)

ictérigén, -ă *adj.* care determină apariția icterului. (<fr. *ictérigène*)

íctus *s. n.* 1. *(metr.)* accent care cade pe una din componentele unui picior metric. 2. *(muz.)* partea cea mai reliefată a unui motiv melodic, asupra căreia cade accentul. 3. *(med.)* atac morbid, subit; șoc. (<fr., lat. *ictus*)

id[1] *s. n.* 1. unitate structurală ipotetică. 2. totalitatea instinctelor colective. (cf. gr. *idios*, distinct)

-id[2] v. -oid.

ide[1] *s. f. pl.* a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie și a treisprezecea a celorlalte luni din calendarul roman. (<lat. *idus*, fr. *ides*)

IDE[2]**(O)-** *elem. comp.* „idee", „noțiune". (<fr. *idé/o/-*, cf. gr. *idea*, formă, aparență, idee<*idein*, a vedea)

ideá *vb. tr. (livr.)* a concepe cu mintea ceva ce poate fi pus în aplicare. ● a-și propune, a stabili, a proiecta. ● a-și imagina. — *ideáre* s. f. (<fr. *idéer*)

ideábil, -ă *adj. (livr.)* care se poate idea. (<it. *ideabile*)

ideál, -ă I. *adj.* 1. referitor la o idee sau la ideație; care nu există sau nu poate exista decît în gîndire; creat de gîndire. 2. perfect, desăvîrșit; model. II. *s. n.* 1. model considerat perfect; perfecțiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet etc. 2. scop suprem al existenței, al activității cuiva sau a ceva. 3. *(mat.)* mulțime de elemente ale unui inel pentru care atît diferența dintre două elemente, cît și produsul dintre un element al inelului și un element al ei sînt tot elemente ale mulțimii. (<fr. *idéal*, lat. *idealis*)

idealísm *s. n.* 1. orientare fundamentală în filozofie, opusă materialismului, care consideră spiritul, conștiința, gîndirea ca factor primordial, iar materia, existența obiectivă, ca factor secund, derivat. ○ *~ obiectiv* = idealism care concepe factorul spiritual, pus la baza existenței, ca o realitate independentă de conștiința individului; *~ subiectiv* = idealism care identifică spiritul cu conștiința individuală, negînd existența independentă a realității materiale; *~ absolut* = idealism care admite identitatea spiritului cu realitatea obiectivă. 2. urmărire dezinteresată a unui ideal. 3. *~ fizic* = denumire dată interpretării idealiste a unor concepte ale fizicii contemporane. (<fr. *idéalisme*)

idealíst, -ă *adj., s. m. f.* 1. (adept) al idealismului. 2. (cel) care urmărește dezinteresat un ideal; (om) lipsit de simțul realității, de spirit practic. (<fr. *idéaliste*)

idealístic, -ă *adj.* în sensul idealismului filozofic; altruist, dezinteresat. (<germ. *idealistisch*)

idealitáte *s. f.* caracter, stare a tot ce este ideal (1, 2). (<fr. *idéalité*)

idealizá *vb. tr.* a atribui unui lucru, unei ființe calități excepționale; a exagera (ceva) în bine. (<fr. *idéaliser*)

idealizánt, -ă *adj.* care idealizează. (<fr. *idéalisant*)

idealizáre *s. f.* 1. acțiunea de a idealiza și rezultatul ei. 2. schematizare, simplificare a realității în procesul abstractizării. 3. transfigurare în cadrul operei de artă a realității în vederea realizării unui ideal estetic. (<*idealiza*)

ideátic, -ă *adj.* referitor la idei, de idei; ideativ (2). (<engl. *ideatic*)

ideatív, -ă *adj. (rar)* 1. care generează idei. 2. ideatic. (<engl. *ideative*)

ideáție *s. f.* proces psihic de formare și de înlănțuire a ideilor. (<fr. *idéation*)

ideațional, -ă *adj.* referitor la ideație. (<fr. *idéationnel*)

idée *s. f.* 1. formă de reflectare, de reprezentare generalizată a realității în conștiință; noțiune, concept. ○ *a avea ~* = a avea cunoștințe (sumare), a fi informat despre... 2. gîndire, concepție, fel de a vedea. 3. concepție de bază care se desprinde dintr-o lucrare literară, artistică etc. ● gînd, opinie, părere, convingere, judecată. ○ *~ fixă* = imagine, gînd care revine mereu în mintea cuiva. 4. intenție, plan, proiect. ○ *o ~ (de)* = o cantitate mică, puțin. (<fr. *idée*, lat., gr. *idea*)

idem /abr. *id.*/ *adv.* (folosit în scrieri pentru a evita repetarea unor date sau pentru a indica același autor) identic, la fel. (<lat. *idem*)

idempotént, -ă *adj.* care prezintă idempotență. (<fr. *idempotent*)

idempoténtă *s. f.* *(mat.)* proprietate a elementelor unei mulțimi avînd o operație binară astfel ca prin compunere cu ele însele să rămînă neschimbate. (<fr. *idempotence*)

idéntic, -ă *adj.* exact, la fel, asemănător în totul cu ceva sau cu cineva; aidoma, întocmai. ○ *(mat.) funcție ~ă* = funcție care asociază oricărui element din domeniul de definiție același element. (<fr. *identique*, lat. *identicus*)

identificá *vb.* I. *tr.* 1. a constata, a stabili identitatea unei persoane, a unui lucru; a recunoaște. 2. a considera mai multe obiecte, ființe, mărimi etc. ca fiind identice. II. *refl.* a se transpune în situația cuiva, a simți sau a acționa întocmai ca cineva, a-și însuși întru totul ideile cuiva. — *identificáre* s. f. (<fr. *identifier*, lat. *identificare*)

identificábil, -ă *adj.* care poate fi identificat. (<fr. *identifiable*)

identificatór 1. *s. m.* *(inform.)* simbol destinat a identifica un corp de date. II. *s. n.* *(mar.)* aparat pentru identificarea aștrilor. (<fr. *identificateur*)

identificáție *s. f.* identificare. (<fr. *identification*)

identitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este identic. ● asemănare, similitudine perfectă,

2. ansamblu de date prin care se identifică o persoană. 3. *(mat.)* egalitate între două expresii algebrice, adevărată indiferent de valorile numerice ale literelor ce le compun. (<fr. *identité*, lat. *identitas)*

IDEO- *v.* ide²(o)-.

ideofobie *s. f.* teamă patologică de idei. (<engl. *ideophobia)*

ideofrenie *s. f.* boală mintală caracterizată prin anomalia ideilor. (<fr. *idéophrénie)*

ideogenie *s. f.* formare a ideilor. (<fr. *idéogénie)*

ideográfic, -ă *adj.* referitor la ideografie; scris cu ideograme; ideogramatic. (<fr. *idéographique)*

ideografíe *s. f.* sistem de scriere cu ajutorul ideogramelor. (<fr. *idéographie)*

ideogramátic, -ă *adj.* ideografic. (<fr. *idéogrammatique)*

ideográmă *s. f.* semn grafic folosit în scrierea unor limbi (egipteana, chineza) pentru a reprezenta un cuvînt, o idee. (<fr. *idéogramme)*

ideológ, -ă *s. m. f.* creator, exponent, teoretician al unei ideologii. (<fr. *idéologue)*

ideológic, -ă *adj.* referitor la ideologie. (<fr. *idéologique)*

ideologie *s. f.* ansamblul ideilor, concepțiilor și teoriilor care reflectă, într-o formă generalizată, interesele și aspirațiile unei clase sau categorii sociale, determinate de condițiile istorice obiective ale existenței acesteia. (<fr. *idéologie)*

ideologizá *vb. tr.* a da unui lucru caracter ideologic. — *ideologizáre* s. f. (<fr. *idéologiser)*

ideomotór, -oáre *adj.* psihomotor. ○ *proces* ~ = proces prin care toate reprezentările noastre se prelungesc în mișcări mai mult sau mai puțin săvîrșite. (<fr. *idéo-moteur)*

ideomotricitáte *s. f.* totalitatea manifestărilor comportamentale (mișcări, acțiuni) declanșate și coordonate de o idee; dirijare a motricității prin idei. (<*ideo-* + *-motricitate)*

idílă *s. f.* **1.** specie a liricii peisagiste și erotice care prezintă în chip idealizat viața oamenilor de la țară; bucolică. **2.** dragoste curată, naivă, tinerească. (<fr. *idylle*, cf. gr. *eidyllion*, mic tablou)

idílic, -ă *adj.* care se petrece ca într-o idilă; bucolic, pastoral. ● (despre natură) cimpenesc; liniștit. (despre sentimente) simplu, naiv. ● *(s. m.)* autor de idile. (<fr. *idyllique)*

idilísm *s. n.* caracter idilic; preferință pentru elemente idilice. (<*idilă* + *-ism)*

idilizá *vb. tr.* a prezenta (ceva) în mod idilic. — *idilizáre* s. f. (<germ. *idyllisieren)*

IDIO- *elem. comp*, „propriu, specific". (<fr. *idio-*, cf. gr. *idios*, particular)

idiobiologie *s. f.* ramură a biologiei care studiază raportul ce există între organismele individuale și restul populației. (<fr. *idiobiologie)*

idioblást *s. n.* celulă vegetală, fără clorofilă, cu conținut și funcții deosebite de ale celulelor învecinate. (<fr. *idioblaste)*

idioblástic, -ă *adj.* (despre roci) cu formă cristalografică proprie. (<engl. *idioblastic)*

idiobotánică *s. f.* ramură a botanicii care studiază plantele considerate individual și nu fitocenologic. (<fr. *idiobotanique)*

idiocinétic, -ă *adj.* (despre substanțe chimice) capabil să producă modificări în structura cromozomică a organismelor. (<*idio-* ÷ *cinetic)*

idiocromátic, -ă *adj.* care prezintă idiocromatism. (<fr. *idiochromatique)*

idiocromatínă *s. f.* cromatină temporar inactivă, prezentă în celulele germinale. (<fr. *idiochromatine)*

idiocromatísm *s. n.* proprietate a unor minerale de a avea culoare proprie. (<fr. *idiochromatisme)*

idiocromozóm *s. m. (rar)* cromozom de sex. (<engl. *idiochromosome)*

idioecologie *s. f.* ecologie a organismelor individuale. (<fr. *idioécologie)*

idiofón *adj.* (despre instrumente muzicale) care produce sunetele prin punerea în vibrație a propriului corp, fără intervenția unei părți auxiliare (gongul, trianglul etc.); autofon. (<fr. *idiophone)*

idiogamie *s. f.* tip de polenizare în care polenul provine de la aceeași floare. (<fr. *idiogamie)*

idioglosie *s. f.* alterație a limbajului constînd în substituirea cuvintelor, inversiuni sau omisiuni de sunete. (<fr. *idioglossie)*

idiográfic, -ă *adj.* care reprezintă singularul; unic, exclusiv, irepetabil. (<germ. *idiographisch)*

idiográmă *s. f.* cariogramă. (<fr. *idiogramme*, engl. *idiogram)*

idiolalie *s. f.* formă de dislalie manifestată printr-un limbaj inventat, confuz și neinteligibil. (<engl. *idiolalia)*

idioléct *s. n.* folosire proprie a unui idiom de către un vorbitor; dialect vorbit de un individ. (<fr. *idiolecte)*

idióm *s. n.* **1.** termen generic pentru noțiunile de limbă, dialect, subdialect sau grai. **2.** *(muz.)* creație și interpretare proprii unei anumite zone folclorice. (<fr. *idiome*, lat. *idioma)*

idiomátic, -ă I. *adj.* caracteristic unui idiom, referitor la un idiom. II. *s. f.* ansamblul caracteristicilor limbii unui popor. (<fr. *idiomatique*,/II/ germ. *Idiomatik)*

idiomatísm *s. n. (rar)* idiotism. (<fr. *idiomatisme)*

idiomórf, -ă *adj.* **1.** (despre minerale) cristalizat într-o formă cristalină proprie, perfectă. **2.** *(biol.;* despre caractere) condiționat de gene cu frecvență mică. (<fr. *idiomorphe)*

idiomorfísm *s. n.* însușirea de a fi idiomorf. (<fr. *idiomorphisme)*

idlopátic, -ă *adj.* referitor la idiopatie; criptogenetic. (<fr. *idiopathique)*

idiopatíe *s. f.* boală independentă de alte afecțiuni ale organismului, avînd propriile ei cauze. (<fr. *idiopathie)*

dioplásmă *s. f.* parte activă a citoplasmei, cu rol în transmiterea caracterelor ereditare. (<fr. *idioplasme*, engl. *idioplasm)*

diosinerásie, -ă *adj.* referitor la idiosincrasie. (<fr. *idiosyncrasique)*

idiosincrasie *s. f.* **1.** predispoziție a cuiva de a reacționa într-un anumit fel la unele alimente, medicamente. **2.** *(p. ext.)* aversiune

față de ceva. (<fr. *idiosyncrasie*, cf. gr. *synkrasis*, constituție)

idlostil *s. n.* totalitatea modalităților de exprimare folosite de vorbitorul unei limbi date, formînd un ansamblu structurat; stil individual. (<fr. *idiostyle*)

idlót, -oátă *adj., s. m. f.* (om) lipsit complet de inteligență; timpit, cretin. (<fr. *idiot*, lat. *idiota*)

idiotíp *s. n.* 1. totalitatea factorilor ereditari localizați în nucleu (inclusiv citoplasmă), precum și structura genetică. 2. genotip. 3. constituent determinant antigenetic din regiunea variabilă a moleculei de hemoglobină. (<fr. *idiotype*)

idiotísm *s. n.* construcție, expresie proprie unei limbi, care nu se poate traduce într-o altă limbă decît printr-o perifrază; idiomatism. (<fr. *idiotisme*, lat. *idiotismus*, gr. *idiotismos*)

idiotizá *vb. tr., refl.* a (se) îndobitoci, a (se) timpi. — *idiotizáre* s. f. (<fr. *idiotiser*)

idiotóp *s. n.* biocor al unui individ, vegetal sau animal. (<fr. *idiotope*)

idiotrófic, -ă *adj.* care prezintă idiotrofism. (<fr. *idiotrophique*)

idiotrofísm *s. n.* (*biol.*) proprietate a unor organisme de a-și asigura propria nutriție. (<fr. *idiotrophisme*)

idiotíe *s. f.* debilitate mintală congenitală maximă; stare a celui idiot. ● (*fam.*) neghiobie, prostie, timpenie. (<fr. *idiotie*)

idiș *s. n.* idiom germanic vorbit de unele populații evreiești. ● (*adj.*) scris în acest idiom. (<germ. *Jüdisch*, engl., fr. *yiddish*)

ido *s. n.* limbă artificială formată prin simplificarea limbii esperanto. (<fr. *ido*)

idolatrá *vb. tr.* (*rar*) a idolatriza. (<fr. *idolâtrer*)

idolátric, -ă *adj.* cu caracter de idolatrie. (<fr. *idolâtrique*)

idolatríe *s. f.* 1. adorare a idolilor. 2. (*fig.*) adorație, iubire exagerată. (<fr. *idolâtrie*, cf. gr. *eidolon*, idol)

idolatrizá *vb. tr.* a slăvi, a adora ca pe un idol, a iubi cu pasiune, a diviniza; a idolatra. — *idolatrizáre* s. f. (după fr. *idolâtrer*)

idolátru, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care se închină idolilor. 2. (*fig.*) (cel) care iubește (pe cineva sau ceva) cu pasiune. (<fr. *idolâtre*, lat. *idolatris*)

idonéic, -ă *adj.* idoneu. (<*idoneu* + *-ic*)

idoneísm *s. n.* curent filozofic relativist și neoraționalist care concepe filozofia ca un permanent dialog cu experiența. (<fr. *idonéisme*)

idoneitáte *s. f.* (*livr.*) calitatea a ceea ce este idoneu; aptitudine, capacitate, iscusință. (<it. *idoneità*)

idonéu, -ée *adj.* (*livr.*; despre om) care are calitățile cerute și necesare pentru ceva. ● adecvat, convenabil, apt, potrivit. ● (despre lucruri) idoneic. (<it. *idoneo*, lat. *idoneus*)

-ie/-iúne *suf.* „stare", „calitate". (<fr. *-ion*)

Iéna *s. f.* *sticlă de* ~ = sticlă rezistentă la foc. (cf. *Jena*, oraș în Germania)

-iér[1] v. -ar[2].

-iér[2], **-ă** *suf.* „referitor la...". (<fr. *-ier*, *-ière*)

ierárhic, -ă *adj.* potrivit ierarhiei. ○ *pe cale* ~*ă* = în ordinea indicată de ierarhie. (<fr. *hiérarchique*)

ierarhíe *s. f.* sistem de subordonare a gradelor, funcțiilor, autorităților etc. unele față de celelalte; ordine. (<fr. *hiérarchie*)

ierarhizá *vb. tr.* a așeza ierarhic; a stabili o ierarhie. — *ierarhizáre* s. f. (<fr. *hiérarchiser*)

ierbár *s. n.* 1. colecție de plante mici, uscate și presate, determinate botanic; catalog, mapă conținînd aceste plante. 2. colecție de planșe reprezentînd plante însoțite sau nu de un text. (<germ. *Herbarium*)

ieremiádă *s. f.* (*livr.*) plîngere, tînguire. (<fr. *jérémiade*)

ieroglífă *s. f.* v. hieroglifă.

ieroglífic, -ă *adj.* v. hieroglific.

iezuít *s. m.* 1. membru al unui ordin de călugări catolici, creat în 1534 de călugărul sp. Ignațiu de Loyola pentru combaterea Reformei și întărirea puterii papale. 2. (*fig.*; *peior.*; și *adj.*) om ipocrit, intrigant, viclean, perfid. (<fr. *jésuite*, germ. *Jesuit*)

iezuitísm *s. n.* 1. concepția morală și politică a iezuiților. 2. (*fig.*) lipsă de scrupule în acțiune, în activitate; ipocrizie, perfidie. (<fr. *jésuitisme*)

-iíá/-ificá v. -fica.

igápo *s. f.* pădure ecuatorială din cîmpia Amazonului, mereu inundată din cauza situării ei pe locuri mai joase. (<germ. *Igapo*<cuv. indian)

igiénă *s. f.* ramură a medicinei umane care studiază mijloacele de păstrare a sănătății și de prevenire a bolilor. ● ansamblu de reguli și de măsuri menite să apere sănătatea. (<fr. *hygiène*, cf. gr. *hygieinon*, sănătos)

igiénic, -ă *adj.* referitor la igienă; potrivit regulilor de igienă. (<fr. *hygiénique*)

igieníst, -ă *s. m. f.* medic specialist în igienă. (< fr. *hygiéniste*)

igienizá *vb. tr.* a face să devină igienic. — *igienizáre* s. f. (<*igienă* + *-iza*)

igieno-dietétic, -ă *adj.* care este în același timp igienic și dietetic. (<fr. *hygiénodiététique*)

iglú *s. n.* colibă făcută din gheață și zăpadă, în ținuturile polare. ● adăpost în formă de cupolă, construit din blocuri de zăpadă suprapuse. (<fr., engl. *igloo*<cuv. eschimos)

ignámă *s. f.* plantă exotică cu tuberculi comestibili bogați în amidon, de dimensiuni foarte mari. (<fr. *igname*)

ignár, -ă *adj.* ignorant; inult. (<fr. *ignare*, lat. *ignarus*)

IGNI- *elem. comp.* „foc". (<fr. *igni-*, cf. lat. *ignis*)

ignícol *s. m.* adorator al focului. (<fr. *ignicole*, cf. lat *colere*, a adora)

ignicolór, -ă *adj.* de culoarea focului. (<fr. *ignicolore*)

Ignifúg, -ă *adj.* (despre materiale) care nu se aprinde, care arde foarte greu. (<fr. *ignifuge*)

ignifugá *vb. tr.* a impregna, a acoperi un material inflamabil cu o substanță ignifugă. — *ignifugáre* s. f. (<fr. *ignifuger*)

ignigén, -ă *adj.* care produce foc. (<fr. *ignigène*, lat. *ignigenus*)

ignipunctúră *s. f.* cauterizare prin aplicarea unor puncte de foc pe un țesut, cu ajutorul unui ac. (<fr. *ignipuncture*)

ignitór *s. n.* electron de aprindere al unui ignitron. (<fr. *igniteur*, engl. *ignitor*)

ignitrón *s. n.* tub redresor cu un singur anod, cu descărcare în vapori de mercur și cu un electrod auxiliar de aprindere, excitron. (<engl., fr. *ignitron*)

ignitubulár, -ă *adj.* (despre cazane) prevăzut cu un cilindru prin care trec mai multe țevi străbătute de flacără, pentru vaporizarea apei. (<fr. *ignitubulaire*)

ignițíe *s. f.* procedeu de aprindere cu ajutorul unui ignitor; *(impr.)* aprindere (la automobile); combustie. (<fr. *ignition*)

ignóbil, -ă *adj.* josnic, infam, mîrșav. (<fr. *ignoble*, lat. *ignobilis*)

ignomínie *s. f.* josnicie, mîrșăvie, ticăloșie. (<fr. *ignominie*, lat. *ignominia*)

ignorá *vb. tr.* **1.** a nu cunoaște, a nu ști. **2.** a neglija, a simula că nu observă (pe cineva sau ceva). — *ignoráre* s. f. (<fr. *ignorer*, lat. *ignorare*)

ignoránt, -ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de cunoștințe, inculț, neinvățat. (<fr. *ignorant*, lat. *ignorans*)

ignorantism *s. n.* mod de a gîndi al celor care consideră instruirea ca dăunătoare. (<fr. *ignorantisme*)

ignorantíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ignorantismului. (<fr. *ignorantiste*)

ignoránță *s. f.* lipsă de cunoștințe, de învățătură; incultură. (<fr. *ignorance*, lat. *ignorantia*)

ignorátio eléncht *s. f. (log.)* sofism constînd în a demonstra o altă teză decît cea propusă inițial. (<lat. *ignoratio elenchi*)

iguánă /-gua-/ *s. f.* reptilă din regiunile tropicale, foarte mare, avînd o creastă dințată pe spate, cu carnea și ouăle comestibile. (<fr. *iguane*, sp. *iguana*<cuv. caraib)

iguanídе *s. f. pl.* familie de reptile avînd ca tip iguana. (<fr. *iguanidés*)

guanodón *s. m.* dinozaurian erbivor, asemănător cangurului. (<fr. *iguanodon*)

ihneumón *s. m.* **1.** specie de mangustă, de mărimea unei pisici, considerată de vechii egipteni ca animal sfînt. **2.** insectă himenopteră care trăiește ca parazit al altor insecte. (<fr. *ichneumon*)

ihneumonídе *s. n. pl.* familie de insecte himenoptere cu abdomenul lung și pedunculat, care își depun ouăle în larvele, pupele sau ouăle altor insecte, distrugîndu-le. (<fr. *ichneumonidés*, cf. gr. *ichneumon*, viespe)

IHTI(O)-*elem. comp.* „pește". (<fr. *ichty/o/-*, cf. gr. *ikhthys*)

ihtiocól *s. n.* clei de pește, folosit la limpezirea vinurilor. (<fr. *ichtyocolle*)

ihtiodónt *s. n.* dinte fosil de pește. (<fr. *ichtyodonte*)

ihtiofág, -ă *adj., s. m. f.* (animal) care se hrănește în principal cu pește. (<fr. *ichtyophage*)

ihtiofagíe *s. f.* faptul de a fi ihtiofag. (<fr. *ichtyophagie*)

ihtiofáună *s. f.* totalitatea peștilor dintr-o biocenoză acvatică. (<fr. *ichtyofaune*)

ihtiofóbic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ihtiofobie. (<engl. *ichthyophobic*)

ihtiofobíe *s. f.* teamă patologică de pești. (<engl. *ichthyophobia*)

ihtiografíe *s. f.* descriere a peștilor. (<fr. *ichtyographie*)

ihtioíd, -ă *adj.* în formă de pește; pisciform. (<fr. *ichtyoïde*)

ihtiól *s. n.* ulei sulfuros, extras din roci care conțin fosile de pești, folosit în tratamentul diverselor boli de piele. (<fr. *ichtyol*)

ihtiolatríe *s. f.* adorație a peștilor. (<*ihtio-* + *-latrie*)

ihtiolít *s. n.* pește fosil, petrificat. (<fr. *ichtyolithe*)

ihtiológ, -ă *s. m. f.* specialist în ihtiologie. (<fr. *ichtyologue*)

ihtiológic, -ă *adj.* referitor la ihtiologie. (<fr. *ichtyologique*)

ihtiologíe *s. f.* ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul peștilor. (<fr. *ichtyologie*)

ihtiometríe *s. f.* măsurare științifică a lungimii și grosimii peștilor. (<fr. *ichtyométrie*)

ihtiométru *s. n.* instrument folosit în ihtiometrie. (<fr. *ichtyomètre*)

ihtiomórf, -ă *adj.* cu formă sau aspect de pește. (<fr. *ichtyomorphe*)

ihtioním *s. n.* nume de pești. (<fr. *ichtyonyme*)

ihtiopatológ, -ă *s. m. f.* specialist în ihtiopatologie. (<*ihtiopatologie*)

ihtiopatologíe *s. f.* ramură a ihtiologiei care studiază bolile peștilor. (<fr. *ichtyopathologie*)

ihtiórnis *s. m.* pasăre fosilă de apă asemănătoare pescărușului, cu aripi bine dezvoltate și cu o creastă pe stern, care se hrănea cu pești. (<fr. *ichtyornis*)

ihtiotomíe *s. f.* anatomie a peștilor. (<*ihtio-* + *-/ana/tomie*)

ihtiozáur *s. m.* reptilă marină uriașă, din mezozoic, cu corpul fusiform, ca al unui pește, și membrele transformate în palete înotătoare. (<fr. *ichtyosaure*)

ihtióză *s. f.* dermatoză caracterizată prin uscarea și întărirea tegumentelor și formarea de scuame, asemănătoare solzilor de pește. (<fr. *ichtyose*)

ihtiózic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ihtioză. (<fr. *ichtyosique*)

ikebána *s. f.* artă japoneză de aranjare a florilor în acord cu sentimentul pe care vrea să-l inspire și ținînd seama de plastica liniilor, căutînd a obține armonii prin (a)simetrie. (<fr., engl. *ikebana*<cuv. jap.)

ilár, -ă *adj.* ilariant. (<fr. *hilare*)

ilariánt, -ă *adj.* care provoacă rîsul general; hazliu; ilar, ridicol. ○ *gaz* ~ = gaz incolor, cu gust dulceag, folosit ca anestezie general; protoxid de azot. (<fr. *hilariant*)

ilarítáte *s. f.* explozie generală de rîs, veselie comună provocată de ceva caraghios, ridicol. (<fr. *hilarité*, lat. *hilaritas*)

ilativ *s. n.* caz care, în anumite limbi, exprimă pătrunderea într-un loc. (<fr. *illatif*, lat. *illativus*)

ilaţiúne *s. f.* aducere a bunurilor personale în proprietatea bisericii, atunci cînd o persoană se călugăreşte. (<fr. *illation*, lat. *illatio*)

ilegál, -ă *adj.* **1.** care nu este în conformitate cu legea, nelegal. **2.** care nu este recunoscut, admis de lege; *(p. ext.)* clandestin, conspirativ. (<fr. *illégal*, lat. *illegalis*)

ilegalíst, -ă *s. m. f.* activist care luptă în ilegalitate. (<*ilegal* + *-ist*)

ilegalitáte *s. f.* **1.** act ilegal. **2.** situaţie ilegală a unei organizaţii, a unui activist al acesteia. (<fr. *illégalité*)

ilegalizá *vb. tr. (rar)* a trece în ilegalitate, a declara ilegal (2). — *ilegalizáre* s. f. (<engl. *illegalize*)

ilegitim, -ă *adj. (livr.)* care nu îndeplineşte condiţiile legii; nelegitim. (<fr. *illégitime*)

ilegitimitáte *s. f. (livr.)* lipsă de legitimitate, caracter nelegitim. (<fr. *illégitimité*)

ileítă *s. f.* inflamaţie a ileonului. (<fr. *iléite*)

ILEO- *elem. comp.* „ileon". (<fr. *iléo-*, cf. gr. *eilin*, a răsuci)

ileocecál, -ă *adj.* referitor la ileon şi la cec[2]. (<fr. *iléo-caecal*)

ileocólic, -ă *adj.* care aparţine ileonului şi colonului[3]. (<fr. *iléo-colique*)

ileocolítă *s. f.* inflamaţie a ileonului şi a colonului[3]. (<fr. *iléo-colite*)

ileocoloplastíe *s. f.* interpunere chirurgicală a unei anse intestinale pe traiectul colonului[3], pentru refacerea continuităţii digestive. (<fr. *iléo-colo-plastie*)

ileocolorectoplastíe *s. f.* interpunere chirurgicală a unei anse ileale pe traiectul colonului[3] şi, parţial, al rectului, pentru restabilirea continuităţii digestive. (<fr. *iléo-colo-recto-plastie*)

ileocolostomíe *s. f.* anastomoză între intestinul subţire şi cel gros. (<fr. *iléo-colostomie*)

ileón *s. n.* ultima parte a intestinului subţire. (<fr. *iléon*)

ileopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecţiunile ileonului. (<fr. *iléopathie*)

ileorectostomíe *s. f.* anastomoză între intestinul subţire şi rect. (<*iléo-rectostomie*)

ileosigmoidostomíe *s. f.* anastomoză între ileon şi ansa sigmoidă a intestinului gros, pentru a înlătura un obstacol colic. (<fr. *iléo-sigmoïdostomie*)

ileostomíe *s. f.* deschidere operatorie a unui anus artificial la nivelul ileonului. (<fr. *iléostomie*)

ileotífus *s. n.* formă obişnuită de febră tifoidă în care leziunile ating fragmentul inferior al ileonului. (<fr. *iléo-typhus*)

ileús *s. n.* ocluzie intestinală provocată printr-o răsucire a intestinului; volvulus. (<fr. *iléus*)

iliác, -ă *adj.* aşezat în partea de mijloc a corpului, în regiunea şoldurilor. ○ *os* ~ = fiecare dintre cele două oase ale bazinului. (<fr. *iliaque*, lat. *iliacus*)

ilícit, -ă **I.** *adj.* interzis de lege; *(p. ext.)* necinstit. **II.** *s. n.* faptă penală, infracţiune, act de conduită contrar legii. (<fr. *illicite*, lat. *illicitus*)

ilicitáte *s. f.* faptă, acţiune ilicită; ilegalitate, caracter ilicit. (<*ilicit* + *-itate*)

ilimerizáre *s. f.* migraţiune a particulelor coloidale de argilă în sol. (<germ. *Illimerisation*, rus. *illimerizaţiia*)

ilimitát, -ă *adj. (livr.)* nelimitat, fără margini. (<fr. *illimité*, lat. *illimitatus*)

iliolombár, -ă *adj.* referitor la regiunile lombară şi iliacă. (<fr. *ilio-lombaire*)

ilión *s. n.* cel mai mare dintre oasele care formează bazinul iliac. (<fr. *ilion*)

iliosacrál, -ă *adj.* referitor la regiunea iliacă şi a osului sacrum; sacroiliac. (<germ. *illiosakral*)

ilíră *s. f.* limbă indo-europeană vorbită în antichitate de iliri, populaţie din nord-vestul Peninsulei Balcanice. (<fr. *illyrien*, cf. *Iliria*, regiune în Balcani, pe ţărmul de nord-est al Mării Adriatice)

ilizíbil, -ă *adj. (livr.; despre un text scris)* necitеţ, indescifrabil. (<fr. *illisible*)

ilizibilitáte *s. f. (livr.)* starea a ceea ce este ilizibil. (<fr. *illisibilité*)

illit *s. n.* mineral argilos potasic care se desface în foi. (<fr. *illite*)

illium *s. n.* aliaj de nichel, crom, fier şi cupru, anticorosiv, rezistent la temperaturi înalte. (<fr. *illium*)

ilmenít *s. n.* oxid natural de fier şi titan, care se găseşte în unele şisturi cristaline. (<fr. *ilménite*, cf. *Ilmen*, munţi în Uralul de Sud)

ilógic, -ă *adj.* lipsit de logică; absurd. (<fr. *illogique*)

ilogicitáte *s. f.* lipsă de logică; caracter ilogic; ilogism (1). (<fr. *illogicité*)

ilogísm *s. n.* **1.** ilogicitate. **2.** lucru ilogic. (<fr. *illogisme*)

ilót *s. m.* **1.** (în Sparta antică) ţăran legat de pămînt, obligat să plătească dijmă proprietarilor funciari şi să servească în armată. **2.** *(fig.)* persoană exploatată. (<fr. *ilote*, lat. *ilota*)

ilotísm *s. n.* **1.** condiţie, stare a unui ilot. **2.** *(fig.)* (stare de) abjecţie, decădere, ignoranţă. (<fr. *ilotisme*)

iluminá *vb.* **1.** *tr.* a lumina puternic (în scop decorativ). **II.** *refl. (fig.; despre faţă, ochi etc.)* a străluci de bucurie, de mulţumire; a se înveseli. (<fr. *illuminer*, lat. *illuminare*)

ilumináre *s. f.* **1.** acţiunea de a (se) ilumina. **2.** *(fiz.)* mărime fotometrică egală cu densitatea fluxului lumios care cade pe suprafaţa unui corp. (<*ilumina*)

iluminát *s. n.* **1.** iluminare (1). ○ ~ *de avertizare* = lumină intermitentă care se declanşează automat pentru a atrage atenţia asupra funcţionării defectuoase a unor sisteme, instalaţii, aparate. **2.** tehnica producerii şi răspîndirii luminii artificiale. (<*ilumina*)

iluminatór, -oáre *adj.* care iluminează (I). (<*ilumina* + *-tor*)

iluminaţíe *s. f.* iluminare puternică a unui oraş, a unei străzi, cu ocazia unei festivităţi etc. (<fr. *illumination*, lat. *illuminatio*)

iluminísm *s. n.* **1.** mişcare ideologică şi cultural-literară din sec. XVIII—XIX, care

preconiza înlăturarea nedreptăților sociale și perfecționarea morală prin răspîndirea științei și culturii („luminii") în popor; luminism (2). 2. concepție religioasă care afirmă existența inspirațiilor directe de la divinitate. (<it. *illuminismo*, /2/ fr. *illuminisme*)

iluminíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al iluminismului; luminist. (<fr. *illuministe*)

ilustrá *vb. I. tr.* 1. a lămuri, a clarifica o problemă prin exemple, gesturi etc. 2. a împodobi un text cu ilustrații. ● (despre desene, imagini) a reprezenta. II. *refl.* a se distinge, a se remarca, a deveni ilustru. — *ilustráre* s. f. (<fr. *illustrer*, lat. *illustrare*)

ilustrátă *s. f.* carte poștală prevăzută pe una din fețe cu o vedere. (<*ilustra*)

ilustratív, -ă *adj.* care ilustrează; demonstrativ. (<fr. *illustratif*, it. *illustrativo*)

ilustrativísm *s. n.* 1. calitatea a ceea ce este ilustrativ; caracter ilustrativ. 2. tendință (exagerată) de a ilustra ceva. (<*ilustrativ* + *-ism*)

ilustrativíst, -ă *adj.* cu caracter ilustrativ. (<*ilustrativ*/ism/ + *-ist*)

ilustratór, -oáre *s. m. f.* grafician care ilustrează o carte, un text. (<fr. *illustrateur*)

ilustratotécă *s. f. (rar)* colecție de ilustrate. (<fr. *ilustrată* + *-tecă*)

ilustrație *s. f.* imagine, desen etc. care accentuează, explică sau completează un text. ○ ~ *muzicală* = însoțire a unei lecții, a unui curs de fragmente muzicale; fond muzical care însoțește o reprezentație teatrală, o evocare literară etc.; coloana sonoră a unui film. — var. *ilustrațiune* s. f. (<fr. *illustration*, lat. *illustratio*)

ilustrațiúne *s. f.* v. ilustrație.

ilustrísim *adj.* 1. (titlu de onoare dat conducătorilor bisericilor în unele țări din Occident, în special papei) prealuminat, preailustru. 2. *(fam.)* excepțional, strălucit. (<fr. *illustrissime*, it. *illustrissimo*)

ilustritáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi ilustru. (<*ilustru* + *-itate*)

ilustrivérb *s. n.* enigmă inspirată din folclor, reprezentînd un proverb, o expresie ilustrată, cu o cheie care redă numărul și poziția fiecărui cuvînt. (<*ilustra* + *-verb*/2/)

ilústru, -ă *adj.* strălucit; celebru, eminent. (<fr. *illustre*, lat. *illustris*)

ilutáție *s. f.* îmbăiere într-un nămol medicinal. (<fr. *illutation*)

iluviál, -ă *adj.* rezultat prin iluviere. (<fr. *illuvial*)

iluviére *s. f.* proces de acumulare în sol a produselor rezultate din aluviuni; iluviu. (după fr. *illuviation*)

ilúviu *s. n.* iluviere. ○ înmundație. (<fr. *illuvium*)

iluviúne *s. f.* 1. înmundație, revărsare de ape; potop. 2. *(fig.)* năvală, aglomerație umană. (<lat. *illuvio*)

ilúzie *s. f.* 1. aparență înșelătoare datorită perceperii deformate a realității. 2. *(fig.)* speranță neîntemeiată; amăgire. ○ *a(-și) face ~ii* = a nădăjdui lucruri de nerealizat; *a-și pierde ~ile* = a rămîne decepționat din cauza nerealizării unor speranțe (iluzorii). — var. *iluziune* s. f. (<fr. *illusion*, lat. *illusio*)

iluzioná *vb. refl., tr.* a (se) amăgi, a(-și) face iluzii. — *iluzionáre* s. f. (<fr. *illusionner*)

iluzionábil, -ă *adj.* care poate fi iluzionat. (<*iluziona* + *-bil*)

iluzionísm *s. n.* 1. profesiunea iluzionistului. ● prestidigitație. 2. (în artele plastice) ansamblu de procedee tehnice care urmărește să creeze iluzia realității. 3. tendință psihologică de a explica un fenomen prin iluziile pe care acesta le provoacă. (<fr. *illusionnisme*)

iluzioníst, -ă *s. m. f.* prestidigitator. (<fr. *illusionniste*)

iluziúne *s. f.* v. iluzie.

iluzív, -ă *adj.* iluzoriu. (<engl. *illusive*)

iluzórie, -ă *adj. (rar)* iluzoriu. (<germ. *illusorisch*)

iluzóriu, -ie *adj.* inexistent; nereal; amăgitor; irealizabil; iluziv, iluzoric. (<fr. *illusoire*, lat. *illusorius*)

IM- v. **i n**[1]-.

imaculát, -ă *adj.* curat, nepătat. ● *(fig.)* pur, neprihănit, cast. (<fr. *immaculé*, lat. *immaculatus*)

imagerie *s. f.* ansamblu de imagini reprezentînd fapte, personaje etc. avînd aceeași origine sau sursă. (<fr. *imagerie*)

imaginá *vb. tr.* a-și închipui ceva. ● a concepe, a inventa, a crea. — *imagináre* s. f. (<fr. *imaginer*, lat. *imaginari*)

imaginábil, -ă *adj.* care se poate imagina. (<fr. *imaginable*)

imaginár, -ă I. *adj.* 1. plăsmuit de imaginație; închipuit, nereal, fictiv. 2. *(mat.;* despre numere) al cărui pătrat este un număr negativ. II. *s. n.* 1. domeniu al imaginației; ceea ce este imaginat. 2. *(poet.)* imaginație; ansamblul manifestărilor acesteia. (<fr. *imaginaire*)

imaginatív, -ă *adj.* dotat cu imaginație (fecundă, vie). (<fr. *imaginatif*)

imaginație *s. f.* capacitatea omenească de a transforma reprezentările ce reflectă realitatea existentă și de a crea pe această bază noi reprezentări; invenție. ○ închipuire, fantezie. — var. *imaginațiune* s. f. (<fr. *imagination*, lat. *imaginatio*)

imaginațiúne *s. f.* v. imaginație.

imágine *s. f.* 1. reflectare în conștiință a realității înconjurătoare pe baza impresiilor dobîndite prin simțuri. ○ reprezentare vizuală sau auditivă. 2. reproducere a unui obiect cu ajutorul unui sistem optic. ○ reflectare artistică (prin cuvinte, sunete, culori) a unui obiect, peisaj etc. 3. *(fiz.)* locul în care se întîlnesc razele de lumină izvorîte dintr-un punct sau prelungirile acestor raze după ce au fost reflectate pe oglinzi ori refractate în lentile, prisme etc. ○ ~ *de televiziune* = imagine optică a scenei transmisă prin televiziune, așa cum apare ea pe ecranul televizorului. 4. *(mat.)* simbol. (<it. *immagine*, lat. *imago*)

imagism *s. n.* 1. școală în poezia engleză și americană din primele două decenii ale sec. XX întemeiată pe cultul exclusivist al imaginii, care pretindea să comunice prin culoare și ritm emoția directă a sensibilității poetului. ● cu-

rent de avangardă în poezia rusă a anilor postrevoluționari (1919—1924), care concepea poezia ca mijloc gratuit de inventivitate imagistică. 2. preferință pentru imagini, abundență (excesivă) de imagini într-o operă beletristică. (<engl. *imagism*, fr. *imagisme*)

imagíst, -ă *s. m. f.* 1. adept al imagismului. 2. scriitor adept al folosirii abundente a imaginilor. (<engl. *imagist*, fr. *imagiste*)

imagístic, -ă 1. *adj.* referitor la imagism; cu imagini (artistice). II. *s. f.* creație literară în care predomină imaginile; ansamblu de imagini care există în asemenea creații. (<engl. *imagistic*)

imágo *s. f.* 1. ultimul stadiu, adult, în metamorfoza insectelor. 2. *(psihan.)* reprezentare inconștientă, încărcată de valori afective, ce se referă la un personaj cu care subiectul a întreținut relații. (<fr. *imago*)

imagológic, -ă *adj.* referitor la imagologie. (<fr. *imagologique*)

imagología *s. f.* ramură a psihosociologiei care studiază imaginile pe care diferitele popoare le au despre ele sau despre altele. (<fr. *imagologie*)

imamát *s. n.* stat musulman condus de un imam. (<fr. *imamat*)

imanént, -ă *adj.* propriu naturii, esenței obiectului, care acționează din interiorul lui; intrinsec. ○ *filozofia* ~*ă* = imanentism. (<fr. *immanent*, lat. *immanens*)

imanentísm *s. n.* doctrină idealist-subiectivă potrivit căreia existența, realitatea reprezintă proiecția conștiinței, este „imanentă" acesteia. (<fr. *immanentisme*)

imanentíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al imanentismului. (<fr. *immanentiste*)

imanentizá *vb. tr.* a da, a atribui un caracter imanent. (<*imanent* + *-iza*)

imanénță *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este imanent. (<fr. *immanence*)

imaterial, -ă *adj.* existent numai în conștiință; spiritual. ● fără consistență, fără formă precisă; impalpabil. (<fr. *immatériel*)

imaterialísm *s. n.* concepție filozofică idealistă care neagă materia ca substanță de sine stătătoare, susținând că realitatea există numai ca percepții și idei. (<fr. *immatérialisme*)

imaterialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al imaterialismului. (<fr. *immatérialiste*)

imaterialitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este imaterial. (<fr. *immatérialité*)

imaterializá *vb. tr., refl.* a (se) face, a deveni imaterial. — *imaterializáre* s. f. (<fr. *immatérialiser*)

imatúr, -ă *adj., s. m.* (copil) neajuns la maturitate. v. prematur. (<fr. *immature*, it. *immaturo*)

imaturitáte *s. f.* starea a ceea ce este imatur. (<fr. *immaturité*)

imbatábil, -ă *adj.* care nu poate fi întrecut; invincibil. (<fr. *imbattable*)

imbecíl, -ă I. *s. m. f., adj.* (om) slab de minte, cu capacități mintale foarte reduse; prost, tîmpit. II. *adj.* care denotă imbecilitate. (<fr. *imbécile*, lat. *imbecillus*)

imbecilitáte *s. f.* 1. deficiență mintală; tîmpenie. 2. comportare, vorbire de imbecil; prostie, inepție. (<fr. *imbécilité*, lat. *imbecilitas*)

imbecilizá *vb. tr., refl.* a (se) tîmpi, a (se) îndobitoci. — *imbecilizáre* s. f. (<fr. *imbéciliser*)

imbecilóid, -ă *adj.* *(rar)* aproape imbecil. (<*imbecil* + *-oid*)

imbérb *adj., s. m.* (tînăr) căruia nu i-a crescut încă barba. (<fr. *imberbe*, lat. *imberbis*)

imbibíție *s. f.* 1. *(livr.)* îmbibare cu un lichid. 2. pătrundere a apei în celulele vegetale, în țesuturi etc. (<fr. *imbibition*, lat. *imbibitio*)

imblocáție *s. f.* mod de îngropare a celor excomunicați, prin acoperirea lor cu pămînt și cu pietre în mijlocul unui cîmp. (<fr. *imblocation*)

IMBRI- *elem. comp.* „ploaie". (<fr. *imbri-*, cf. lat. *imbrex*, olan, țiglă)

imbricá *vb. tr.* a suprapune ceva parțial, în genul solzilor de pește, al țiglelor sau șindrilelor de pe un acoperiș. — *imbricáre* s. f. (<fr. *imbriquer*, lat. *imbricare*)

imbricáție *s. f.* ornament sculptat în relief, pictat sau traforat, care imită solzii de pește sau țiglele de pe un acoperiș (<fr. *imbrication*)

imbrifúg, -ă *adj.* (despre materiale) care nu poate fi pătruns de ploaie. (<fr. *imbrifuge*)

imbróglio/-bro-li-o/ *s. n.* 1. încurcătură. 2. piesă de teatru cu intrigă foarte încurcată. 3. *(muz.)* demumire a ammitor complicații ritmice, care încurcă tactul. (<it. *imbroglio*)

imediát, -ă I. *adj.* care urmează să se producă fără întîrziere; nemijlocit; *(p. ext.)* de primă urgență. II. *adv.* neîntîrziat, numaidecît, îndată. (<fr. *immédiat*/*ement*/, lat. *immediatus*)

imediatéțe *s. f.* *(rar)* caracter imediat, nemijlocit al unei acțiuni, al unui fapt; imediatitate. ● urgență. (<it. *immediatezza*)

imediatitáte *s. f.* *(rar)* imediateță. (<fr. *immédiateté*)

imelmán *s. n.* figură acrobatică aeriană constînd dintr-o jumătate de luping, urmată de un semitonou. (<fr. *immelmann*, cf. *Immelmann*, ofițer de aviație germ.)

imemorábil, -ă *adj.* foarte îndepărtat în timp. (<fr. *immémorable*, lat. *immemorabilis*)

imemoriál, -ă *adj.* care datează dintr-o epocă îndepărtată; străvechi, uitat. (<fr. *immémorial*)

iméns, -ă *adj.* foarte mare, nemărginit; vast. ● nenumărat, enorm. ● *(fig.)* foarte important. (<fr. *immense*, lat. *immensus*)

imensifícá *vb. tr.* *(rar)* a da proporții colosale, a face imens. — *imensificáre* s. f. (<*imens* + *-ifica*)

imensitáte *s. f.* întindere nemărginită; număr, mărime extraordinară. (<fr. *immensité*, lat. *immensitas*)

imérge *vb. tr.* a scufunda, a afunda un corp într-un mediu fluid; a înmersa. — *imérgere* s. f. (<fr. *immerger*, lat. *immergere*, engl. *immerge*)

imergónt, -ă *adj.* (despre raze luminoase) care străbate un mediu oarecare. (<fr. *immergent*)

imergíbil, -ă *adj. (livr.)* care poate pătrunde într-un lichid, care poate fi (s)cufundat, afundat. (<it. *immergibile)*

imérs, -ă *adj. (livr.)* scufundat într-un lichid. (<*imersa)*

imersá *vb. tr.* a imerge. — *imersáre* s. f. (<*imersiune)*

imérsie *s. f.* v. i m e r s i u n e.

imersiúne *s. f.* **1.** cufundare a unui corp într-un lichid; stare în care se află un asemenea corp. ● (în microscopie) introducerea între obiectiv și lamela care acoperă obiectul a unei picături de lichid transparent pentru a spori puterea de separare a microscopului. **2.** intrare a unui corp ceresc în conul de umbră al unui alt corp ceresc. — var. *imersie* s. f. (<fr. *immersion*, lat. *immersio)*

imíde *s. f. pl.* combinații organice ciclice în care se substituie oxigenul cu radicalul bivalent =*NH*. (<fr. *imides)*

imigrá *vb. intr.* a se stabili într-o țară străină, părăsind țara de origine. — *imigráre* s. f. (<fr. *immigrer*, lat. *immigrare)*

imigránt, -ă *s. m. f.* cel care imigrează. (<fr. *immigrant*, lat. *immigrans)*

imigráție *s. f.* **1.** imigrare; situație, stare a celui imigrat. **2.** totalitatea imigrărilor dintr-o anumită perioadă. — var. *imigrațiune* s. f. (<fr. *immigration)*

imigrațiúne *s. f.* v. i m i g r a ț i e.

imíne *s. f. pl.* combinații organice rezultate prin substituirea a doi atomi de hidrogen din molecula de NH_3 cu radicalul bivalent =*NH*. (<fr. *imines)*

iminént, -ă *adj.* care este pe punctul de a se produce; inevitabil. (<fr. *imminent*, lat. *imminens)*

iminénță *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este iminent. (<fr. *imminence*, lat. *imminentia)*

imipramínă *s. f.* substanță cu acțiune antidepresivă. (<fr. *imipramine)*

imiscíbil, -ă *adj.* care nu poate fi amestecat. (<fr. *immiscible)*

imiscibilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este imiscibil. (<fr. *immiscibilité)*

imísie *s. f.* v. i m i s i u n e.

imisiúne *s. f.* **1.** propagare prin difuziune cu ajutorul curenților de apă sau de aer. **2.** cantitatea totală de noxe dintr-un volum anumit de aer. — var. *imisie* s. f. (<germ. *Immision)*

imitá *vb. tr.* **1.** a-și însuși felul de gîndire, de comportare etc. al cuiva; a lua pe cineva ca exemplu. ● a reproduce (deformînd) vorbirea, gesturile etc. cuiva; a maimuțări. **2.** a lua ca model opera, felul de a lucra al unui artist sau scriitor. ● a reproduce cu fidelitate, a copia. — *imitáre* s. f. (<fr. *imiter*, lat. *imitari)*

imitábil, -ă *adj.* care poate fi imitat. (<fr. *imitable*, lat. *imitabilis)*

imitándo *adv. (muz.)* imitînd. (<it. *imitando)*

imitatív, -ă *adj.* care imită. (<fr. *imitatif*, lat. *imitativus)*

imitatór, -oáre *s. m. f.* cel care imită pe cineva sau ceva. (<fr. *imitateur)*

imitáție *s. f.* **1.** imitare. ● obiect făcut după un model; copie. **2.** *(muz.)* procedeu polifonic constînd în repetarea unei teme sau a unui motiv de o altă voce. — var. *imitațiune* s. f. (<fr. *imitation*, lat. *imitatio)*

imitațiúne *s. f.* v. i m i t a ț i e.

imixtiúne *s. f.* amestec, intervenție nedorită în treburile cuiva; ingerință. (<fr. *immixtion*, lat. *immixtio)*

imn *s. n.* **1.** (în Grecia antică) poezie, cîntec solemn în care erau preamăriți zeii sau eroii legendari. ● specie a liricii cetățenești în care e celebrat un erou, un eveniment deosebit etc. ● cîntec solemn care reprezintă simbolul unității de stat sau de clasă. **2.** cîntec de laudă festiv sau ocazional; *(p. ext.)* cîntec religios de slăvire a divinității. (<fr. *hymne*, lat. *hymnus*, gr. *hymnos)*

imnic, -ă *adj.* cu caracter de imn, de natura imnului; festiv. (<fr. *hymnique)*

IMNO- *elem. comp.* „imn". (<fr. *hymno-*, cf. lat. *hymnus*, gr. *hymnos*, cîntec de biruință)

imnódică *s. f.* imnografie. (<germ. *Hymnodik)*

imnográf, -ă *s. m. f.* poet autor de imnuri (liturgice). (<fr. *hymnographe)*

imnográfic, -ă *adj.* referitor la imnografie. (<fr. *hymnographique)*

imnografie *s. f.* arta de a compune imnuri; imnodică. (<fr. *hymnographie)*

imnológic, -ă *adj.* referitor la imnologie. (<fr. *hymnologique)*

imnologie *s. f.* arta creării și studierii poeziei imnice. (<fr. *hymnologie)*

imóbil[1] *s. n.* casă, clădire. (<lat. *immobilis*, fr. *immeuble)*

imobil[2]**, -ă** *adj.* nemișcat, neclintit, fix. (<fr. *immobile*, lat. *immobilis)*

imobiliár, -ă *adj.* **1.** (despre bunuri materiale) care nu poate fi transportat. **2.** referitor la bunuri fixe, imobile. (<fr. *immobilier)*

imobilísm *s. n.* atitudine de imobilitate; opoziție sistematică față de orice inovație, progres etc. (<fr. *immobilisme)*

imobilíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al imobilismului. (<fr. *immobiliste)*

imobilitáte *s. f.* stare de nemișcare, de fixitate, de neclintire. (<fr. *immobilité*, lat. *immobilitas)*

imobilizá *vb. tr.* **1.** a pune pe cineva sau ceva în imposibilitatea de a se mișca; a înțepeni, a încremeni. **2.** a investi mari disponibilități materiale și bănești într-o întreprindere, într-o afacere, scoțîndu-le din circuitul normal. (<fr. *immobiliser)*

imobilizáre *s. f.* acțiunea de a imobiliza și rezultatul ei. ● metodă terapeutică prin care se imobilizează unul sau mai multe segmente ale corpului. ○ *(cc.)* ~ *de fonduri* = scoatere din circuitul normal a unei părți din fondurile unităților economice printr-o gospodărire defectuoasă. (<*imobiliza)*

imoderát, -ă *adj.* **1.** lipsit de moderație. **2.** fără măsură, exagerat, excesiv. (<fr. *immodéré)*

imoderáție *s. f.* lipsă de moderație. (<fr. *immodération)*

imolá *vb. tr.* 1. a jertfi, a sacrifica. 2. a ucide, a măcelări. — *imoláre* s. f. (<fr. *immoler*, lat. *immolare*)

imoláție s. f. imolare (1). (<fr. *immolation*)

imóndice s. n. *pl. (livr.)* murdărie, impurități; gunoaie. (<fr. *immondices*)

imorál, -ă *adj.* contrar principiilor morale; care nu are nici un principiu moral. (<fr *immoral*)

imoralism s. n. 1. doctrină care preconizează încălcarea principiilor și a normelor morale. 2. dispreț față de tot ceea ce este considerat moral. (<fr. *immoralisme*)

imoralíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al imoralismului. (<fr. *immoraliste*)

imoralitáte s. f. 1. caracterul a ceea ce este imoral. 2. comportare, faptă imorală. (<fr. *immoralité*)

imortál, -ă *adj. (rar)* nemuritor, nepieritor. (<lat. *immortalis*, fr. *immortel*)

imortalíst, -ă *adj.* (despre concepții) referitor la nemurirea sufletului, la imortalitate. (<*imortal* + *-ist*)

imortalitáte s. f. *(rar)* nemurire. (<fr. *immortalité*)

imortalizá *vb. tr.* a face ca cineva sau ceva să trăiască veșnic în memoria oamenilor; a face nemuritor. — *imortalizáre* s. f. (<fr. *immortaliser*)

imortélă s. f. plantă erbacee cu frunze pufoase și cu flori mici, galbene sau roz-purpurii, care se poate păstra uscată mult timp. (<fr. *immortelle*)

impaciént, -ă *adj.* nerăbdător, neliniștit. (<fr. *impatient*, lat. *impatiens*)

impacientá *vb. refl.* a-și pierde răbdarea; a se alarma, a se neliniști. (<fr. *impatienter*)

impaciénță s. f. nerăbdare, neliniște. (<fr. *impatience*, lat. *impatientia*)

impáct s. n. 1. coliziune a două sau a mai multor corpuri, dintre care cel puțin unul este în mișcare. 2. ciocnire (neprevăzută). ○ *punct de* ~ = locul unde un proiectil atinge ținta. 3. *(fig.)* efect de șoc, de surpriză. • influență. • contact, lovire. 4. relație; întîlnire. incidență. 5. prezență. (<fr. *impact*, lat. *impactus*<*impingere*, a ciocni, a izbi)

impactáre s. f. *(med.)* menținere în contact a două suprafețe, a două fragmente de oase fracturate. (după fr. *impactation*)

impactór s. n. aparat medical pentru impactarea fragmentelor osoase prin prinderea în șuruburi. (<fr. *impacteur*)

impála s. f. antilopă din Africa, cu coarnele în formă de liră. (<amer. *impala*)

impalidá *vb. intr.* 1. *(rar)* a deveni palid, a se îngălbeni. 2. *(fig.)* a pierde strălucirea, luciul. — *impalidáre* s. f. (după it. *impallidire*)

impalpábil, -ă *adj.* care nu poate fi pipăit; *(p. ext.)* mic ca dimensiuni, de neobservat; imperceptibil. (<fr. *impalpable*, it. *impalpabile*, lat. *impalpabilis*)

impalpabilitáte s. f. calitatea a ceea ce este impalpabil. (<fr. *impalpabilité*)

impaludáre s. f. apariția și înmulțirea cazurilor de malarie într-o anumită regiune. ○ ~ *terapeutică* = malarioterapie. (după fr. *impaludation*)

impaludát, -ă *adj.* atins de paludism. (<fr. *impaludé*)

impár, -ă *adj.* (despre numere întregi) fără soț. (<lat. *impar*)

imparábil, -ă *adj.* care nu poate fi evitat. (<fr. *imparable*)

imparabilitáte s. f. însușirea a ceea ce este imparabil. (<*imparabil* + *-itate*)

impardonábil, -ă *adj.* de neiertat. (<fr. *impardonnable*)

IMPARI- *elem. comp.* „inegal". (<fr. *impari-*, cf. lat. *impar, -is*)

imparicopitáte s. f. *pl.* ordin de mamifere copitate, erbivore, nerumegătoare, cu un număr impar de degete; perisodactile. (după fr. *imparidigités*)

imparidigitát, -ă *adj.* cu un număr inegal de degete. (<fr. *imparidigité*)

imparipenát, -ă *adj.* (despre frunzele compuse) cu un număr nepereche de foliole. (<fr. *imparipenné*)

imparisilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) care nu păstrează același număr de silabe în cursul declinării. (<fr. *imparisyllabique*)

imparitáte s. f. însușirea de a fi impar; inegalitate. (<fr. *imparité*, lat. *imparitas*)

impartajábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi împărțit, partajat. (<fr. *impartageable*)

imparțiál, -ă *adj.* nepărtinitor, obiectiv. (<fr. *impartial*)

imparțialitáte s. f. calitatea de a fi imparțial; nepărtinire, obiectivitate. (<fr. *impartialité*)

impás s. n. 1. situație fără soluționare convenabilă; încurcătură. 2. *(rar)* mică stradă fără ieșire; fundătură, intrare. 3. (la bridge, belotă) *a face un* ~ = a juca o carte inferioară cînd se presupune că adversarul care trebuia să joace înainte deține o carte intermediară. (<fr. *impasse*)

impasábil, -ă *adj.* care nu poate fi trecut, pasat. (<fr. *impassable*)

impasíbil, -ă *adj.* nepăsător, indiferent, insensibil. (<fr. *impassible*, lat. *impassibilis*)

impasibilitáte s. f. nepăsare, indiferență. (<fr. *impassibilité*, lat. *impassibilitas*)

impavíd, -ă *adj. (rar)* neînfricat, curajos; viteaz; cutezător. (<fr. *impavide*)

impecábil, -ă *adj.* perfect, desăvîrșit, ireproșabil. (<fr. *impeccable*, lat. *impeccabilis*)

impecabilitáte s. f. însușirea de a fi impecabil. (<fr. *impeccabilité*)

impedánță s. f. 1. mărime caracteristică unui circuit electric de curent alternativ, reprezentînd raportul dintre valorile efective ale tensiunii aplicate la borne și cele ale curentului care trece prin circuit. ○ ~ *acustică* = mărime caracteristică unui sistem acustic, egală cu raportul dintre presiunea sonoră și fluxul acustic corespunzător. 2. mărime ce caracterizează însușirea unui sistem ca, în anumite situații, să împiedice desfășurarea normală a unui proces ce are loc într-un sistem. (<fr. *impédance*, germ. *Impedanz*, cf. lat. *impedire*, a împiedica)

impedanțimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea impedanței. (<fr. *impedancemètre*)

impedimént *s. n.* piedică, obstacol. ○ *(jur.)* ~ *legal* = obiecție la săvîrșirea unui act juridic. (<lat. *impedimentum*, it. *impedimento*)

impéne *s. f. pl.* subclasă de păsări palmipede marine, cu sternul dezvoltat și aripi puternice, dar incapabile de zbor, datorită transformării membrelor anterioare în înotătoare. (<fr. *impennes*)

impenetrábil, -ă *adj.* 1. prin care nu pătrunde un lichid, lumina etc.; de nestrăbătut. • *(fig.)* de neînțeles, de nepătruns; ascuns. 2. *(fiz.)* care ocupă un spațiu în așa fel încît exclude din acel loc alt corp; care nu se poate întrepătrunde. (<fr. *impénétrable*, lat. *impenetrabilis*)

impenetrabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este impenetrabil. (<fr. *impénétrabilité*)

impenetránt, -ă *adj. (livr.)* care nu (poate) pătrunde. (<it. *impenetrante*)

impenetrát, -ă *adj. (livr.)* care nu este penetrat. (<fr. *impénétré*)

impenitént, -ă *adj.* care nu se căiește, nu are remușcări. (<fr. *impénitent*)

impenitență *s. f.* lipsă de căință, de remușcări. (<fr. *impénitence*)

imperatív, -ă I. *adj.* 1. care exprimă un ordin; poruncitor. ○ *mod* ~ (și *s. n.*) = mod verbal care exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte etc.; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție care cuprinde un asemenea mod. 2. care se impune ca o necesitate absolută. II. *s. n.* 1. necesitate categorică ce se impune necondiționat; obligație. 2. ~ *categoric* = (la Kant) principiu aprioric al „rațiunii practice" care fixa în conștiința umană norme morale universal valabile și veșnice. (<lat. *imperativus*, fr. *impératif*)

imperátor *s. m.* titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau senat după repurtarea unei victorii. (<lat. *imperator*)

imperceptibil, -ă *adj.* care nu poate fi perceput, abia perceptibil, aproape neobservat, nesesizabil. (<fr. *imperceptible*)

imperceptibilitáte *s. f.* însușirea de a fi imperceptibil. (<fr. *imperceptibilité*)

imperféct, -ă I. *adj.* (și *adv.*) care nu este perfect; nedesăvîrșit. II. *s. n.* timp verbal al modului indicativ care arată o acțiune nedeterminată, de durată. (<lat. *imperfectus*, fr. *imparfait*)

imperfectibil, -ă *adj.* care nu este perfectibil. (<fr. *imperfectible*)

imperfectív, -ă *adj., s. n.* (aspect al verbului) care arată că acțiunea se repetă sau este în curs de desfășurare. (<fr. *imperfectif*)

imperfecțiúne *s. f.* starea a ceea ce este imperfect; defect. (<fr. *imperfection*, lat. *imperfectio*)

imperforát, -ă *adj. (anat.;* despre un organ) care prezintă o imperforație. (<fr. *imperforé*)

imperforáție *s. f. (anat.)* lipsă congenitală a unui orificiu natural. (<fr. *imperforation*)

imperiál, -ă 1. *adj.* referitor la împărat, la imperiu; împărătesc. II. *s. f.* etaj al unor vehicule pentru transportul în comun al călătorilor. (<fr. *impérial*, lat. *imperialis*)

imperialism *s. n.* politică de dominație și asuprire a unor țări și popoare mai slab dezvoltate de către țări puternice, prin folosirea politicii de dictat și de forță, de amestec brutal în treburile altor state, prin încălcarea dreptului lor la libertate, independență și suveranitate națională, prin promovarea colonialismului și a neocolonialismului. (<fr. *impérialisme*)

imperialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al imperialismului. (<fr. *impérialiste*)

imperiós, -oásă *adj.* (și *adv.*) absolut necesar, obligatoriu; stringent. (<fr. *impérieux*, lat. *imperiosus*)

imperiozitáte *s. f. (livr.)* caracter imperios; urgență. (<it. *imperiosità*)

imperisábil, -ă *(livr.)* neperisabil; nemuritor, veșnic. (<fr. *impérissable*)

imperisabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este imperisabil. (<*imperisabil* + *-itate*)

impériu *s. n.* 1. stat monarhic condus de un împărat. 2. teritoriu care cuprinde un stat dominant și regiunile cotropite de acesta. 3. *(rar)* conducere, comandă. ○ *sub* ~*l*... = sub stăpînirea... (<lat. *imperium*)

impermanență *s. f. (rar)* lipsă de permanență. (< engl. *impermanence*)

impermeábil, -ă 1. *adj.* 1. (despre materiale, țesături) care nu permite trecerea prin el a unui fluid. 2. *(fig.)* neinfluențabil, insensibil; nereceptiv, refractar, inaccesibil. II. *s. n.* manta, pardesiu de ploaie, confecționat dintr-un material impermeabil (I, 1); fulgarin. (<fr. *imperméable*)

impermeabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este impermeabil. (<fr. *imperméabilité*)

impermeabilizá *vb. tr.* a face ca un material să devină impermeabil. — *impermeabilizáre* s. f. (<fr. *imperméabiliser*)

impermeabilizánt, -ă *adj., s. n.* (material) de impermeabilizare. (<fr. *imperméabilisant*)

impermutábil, -ă *adj.* care nu poate fi permutat; netransferabil. (<fr. *impermutable*, lat. *impermutabilis*)

impersonál, -ă *adj.* care nu se referă la o persoană; care nu vizează direct pe cineva; cu caracter obiectiv. • (despre verbe, construcții verbale) care exprimă o acțiune neatribuită nici unei persoane. • *(fig.)* lipsit de personalitate, de originalitate. (<fr. *impersonnel*, lat. *impersonalis*)

impersonalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este impersonal. (<fr. *impersonnalité*)

impersonalizá *vb. tr.* a da un caracter impersonal. — *impersonalizáre* s. f. (<*impersonal* + *-iza*)

impertinént, -ă *adj., s. m. f.* obraznic, necuviincios, insolent. (<fr. *impertinent*)

impertinență *s. f.* atitudine, comportare impertinentă; obrăznicie, necuviință, insolență. (<fr. *impertinence*)

imperturbábil, -ă *adj.* liniștit, stăpîn pe sine, de neîmburbat. (<fr. *imperturbable*, lat. *imperturbabilis*)

imperturbabilitáte *s. f.* stare a celui imperturbabil. (<fr. *imperturbabilité*)

impestá *vb. tr.* 1. a molipsi de ciumă, de o boală contagioasă. 2. a răspîndi un miros urît, a infecta. 3. *(fig.)* a corupe, a perverti. (<fr. *empester*, it. *impestare*)

impetiginizáre *s. f.* inoculare de impetigo într-o plagă sau leziune cutanată. (după fr. *impétiginisation*)

impetiginós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de impetigo. (<fr. *impétigineux*)

impetígo *s. n.* boală de piele care se manifestă prin pete roşii acoperite de băşicuţe. (<fr. *impétigo*, lat. *impetigo*, pecingine)

impetráţie *s. f. (rar)* acţiune prin care se obţine o favoare, un beneficiu. (<fr. *impetration*, lat. *impetratio*)

impetuós, -oásă *adj.* năvalnic, tumultuos. (<fr. *impétueux*, lat. *impetuosus*)

impetuóso/-zo/ *adv. (muz.)* impetuos, furtunos, cu înflăcărare. (<it. *impetuoso*)

impetuozitáte *s. f.* calitatea de a fi impetuos. (<fr. *impétuosité*)

impiegát, -ă *s. m. f.* funcţionar de la serviciul de mişcare a trenurilor. (<it. *impiegato*)

impietá *vb. intr.* a se amesteca în treburile cuiva, încălcîndu-i drepturile; a leza. (<fr. *empiéter*)

impietáte *s. f.* lipsă de respect faţă de ceva considerat sfînt; *(p. ext.)* jignire adusă faţă de cineva sau de ceva care merită veneraţie; sacrilegiu. (<fr. *impiété*, lat. *impietas*)

impiu, -ie *adj. (livr.)* lipsit de evlavie (religioasă), de afecţiune plină de respect. (<lat. *impius*)

implacábil, -ă *adj.* 1. de neînduplecat, nemilos, nemilostiv, necruţător. 2. care se produce în mod fatal; inexorabil. (<fr. *implacable*, lat. *implacabilis*)

implacabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi implacabil. (<fr. *implacabilité*)

implánt *s. n.* organ, ţesut, aparat, medicament etc. implantat. (<fr. *implant*)

implantá *vb. tr.* a insera, a fixa în. ● a amplasa (o clădire etc.). ● a introduce sub piele un medicament sau ţesut, care se resoarbe treptat. — *implantáre* s. f. (<fr. *implanter*)

implantáţie *s. f.* implantare. (<fr. *implantation*)

implantologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază implantele şi transplantele de organe în chirurgie, stomatologie etc. (<fr. *implantologie*)

implementá *vb. tr.* 1. *(livr.)* a îndeplini, a realiza. 2. a integra în practica socială unele idei şi invenţii, a aplica şi transforma în bunuri sociale ceea ce este nou. ● a pune în practică, în funcţie, a aplica; *(spec.)* a stabili pe un ordinator un sistem de exploatare corespunzînd unei funcţii particulare, destinată a fi utilizată. — *implementáre* s. f. (<engl. *implement*)

implex, -ă *adj.* (despre opere literare) cu peripeţii numeroase şi intrigă complicată. (<fr. *implexe*, lat. *implexus*)

implicá *vb.* I. *tr.* 1. a atrage după sine, a include; a avea (ceva) drept consecinţă imediată. 2. a amesteca pe cineva într-o afacere neplăcută, într-un proces. II. *refl.* a se angaja, a se amesteca într-o afacere, într-o situaţie. — *implicáre* s. f. (<fr. *impliquer*, lat. *implicare*)

implicáţie *s. f.* 1. idee, fapt care este o consecinţă imediată a altui fapt sau căruia îi urmează implicit. 2. stare a cuiva implicat într-o afacere neplăcută, într-un proces. 3. *(log.)* enunţ în care adevărul sau falsul antecedentului atrage după sine adevărul sau falsul consecventului şi invers. 4. *(mat.)* relaţie logică între două proprietăţi astfel că exactitatea celei dintîi atrage exactitatea celei de-a doua. 5. *(lingv.)* caracteristică modală care exprimă faptul că un anume proces este implicat în enunţul verbului. (<fr. *implication*, lat. *implicatio*)

implícit, -ă *adj.* (şi *adv.*) cuprins în ceva (fără a fi exprimat formal), care se înţelege de la sine. (<fr. *implicite*)

implicitáte *s. f.* caracter implicit. (<*implicit* + *-itate*)

implorá *vb. tr.* a ruga pe cineva fierbinte, stăruitor (şi cu umilinţă). — *imploráre* s. f. (<fr. *implorer*, lat. *implorare* < *plorare*, a plînge)

implorábil, -ă *adj.* care se poate implora. (<fr. *implorable*)

imploratór, -oáre *adj.* care imploră. (<*implora* + *-tor*)

implorâţie *s. f.* implorare. (<fr. *imploration*)

implózie *s. f.* 1. pătrundere rapidă a aerului într-o încăpere vidată cînd pereţii acesteia sînt distruşi. 2. prăbuşire gravitaţională a unei stele, însoţită de eliberarea unei mari cantităţi de energie; colaps gravitaţional. 3. prima fază a articulării unei consoane oclusive, constînd în închiderea totală a organului fonator şi oprirea aerului. — var. *imploziune* s. f. (<fr. *implosion*)

imploziúne *s. f.* v. implozie.

imploziv, -ă *adj.* care caracterizează implozia (3). (<fr. *implosif*)

implúviu *s. n.* bazin descoperit în atriumul unei case romane, pentru strîngerea apei de ploaie de pe acoperiş. (<lat. *impluvium*)

impolitéţe *s. f.* lipsă de politeţe, mojicie, necuviinţă. (<fr. *impolitesse*)

imponderábil, -ă *adj.* care nu are greutate. ● *(fig.; şi s.)* imperceptibil, greu de sesizat; subtil, fin. (<fr. *impondérable*)

imponderabilitáte *s. f.* stare în care corpurile îşi pierd greutatea, asupra lor nemaiacţionînd forţele gravitaţionale. (<fr. *impondérabilité*)

impopulár, -ă *adj.* care nu se bucură de simpatia, de aprobarea poporului; nepopular. (<fr. *impopulaire*)

impopularitáte *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este impopular; nepopularitate. (<fr. *impopularité*)

impórt *s. n.* totalitatea operaţiilor cu caracter comercial privind introducerea de mărfuri străine în ţară prin cumpărare sau pe cale de schimb; *(concr.)* mărfurile importate. ○ *~ invizibil* = cumpărare de servicii din alte ţări (operaţii de transport, asigurare, credit, licenţe, servicii de turism etc.); *de ~* = a) importat; b) *(fig.)* care nu are legătură cu realităţile locale străin. (<germ. *Import*)

importá[1] *vb. tr.* **1.** a face import, a aduce în țară mărfuri prin import. **2.** *(fig.)* a introduce obiceiuri, mode etc. străine. — *importáre* s. f. (<fr. *importer*)

importá[2] *vb. tr., intr.* a prezenta importanță, interes (pentru cineva). (<fr. *importer*)

importábil, -ă *adj.* permis, admis la import. (<fr. *importable*)

important, -ă *adj.* **1.** însemnat. **2.** influent; de vază. ● *(ir.)* plin de aroganță. (<fr. *important*)

importánță *s. f.* ceea ce face ca un lucru să prezinte mare interes, valoare, însemnătate. ○ *a-și da* ~ = a se îngimfa, a-și da aere de superioritate; *plin de* ~ = încrezut, îngimfat, îndumnărat. (<fr. *importance*)

importatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care importă[1]. (<fr. *importateur*)

impórt-expórt *s. n.* comerț de produse importate și exportate. (<fr. *import-export*)

importún, -ă *adj. (livr.)* agasant, obositor (prin asiduitățile sale), plicticos, supărător, persecutant. ● nepotrivit. (<fr. *importun*, lat. *importunus*)

importuná *vb. tr. (livr.)* a plictisi; a stingheri, a deranja, a incomoda pe cineva; a inoportuna. (<fr. *importuner*, it. *importunare*)

importunitáte *s. f. (livr.)* faptul de a importuna; *(pl.)* stăruințe supărătoare. (<fr. *importunité*)

imposibil, -ă I. *adj.* care nu este posibil, nu poate să existe. ● *(fam.;* despre oameni) nesuferit, insuportabil. II. *s. n.* lucru cu neputință, irealizabil. ○ *a face ~ul* = a face totul pentru a realiza ceva. ● *(adv.)* cu neputință, cu nici un preț. (<fr. *impossible*, lat. *impossibilis*)

imposibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este imposibil; lucru imposibil. ● neputință. (<fr. *impossibilité*, lat. *impossibilitas*)

impostá *vb. tr. (livr.)* a aranja, a organiza bazele, structurile unei construcții, ale unei lucrări. (<it. *impostare*)

impostáțle *s. f.* **1.** *(muz.)* pregătire a vocii (înainte de a cînta); vocalizare. **2.** *(lingv.)* catastază. (<it. *impostazione*)

impóstă *s. f.* **1.** bloc de piatră ieșind din zid, pe care se sprijină un arc, o boltă sau care susține zidăria de deasupra unei uși, a unei porți. **2.** mulură ieșită în relief care încununează un stîlp. (<fr. *imposte*)

impostór, -oáre *s. m. f.* cel care caută prin minciuni și prefăcătorie să treacă drept altcineva; șarlatan, escroc. ● cel care încearcă să se substituie cuiva (pentru a lucra în numele lui). (<fr. *imposteur*, lat. *impostor*)

impostúră *s. f.* acțiune, faptă de impostor; înșelătorie, minciună. (<fr. *imposture*, lat. *impostura*)

impotént, -ă *adj., s. m.* (om) lipsit de vigoare; neputincios. ● (bărbat) inapt pentru săvîrșirea actului sexual. (<fr. *impotent*, lat. *impotens* < *posse*, a putea)

impoténță *s. f.* **1.** lipsă de vigoare; neputință, moleșeală. ● imposibilitate a bărbatului de a săvîrși actul sexual. **2.** ~ *funcțională* = pierdere totală sau parțială a funcțiilor unui membru, ca urmare a unei fracturi, paralizii sau anchiloze. (<fr. *impotence*, lat. *impotentia*)

impozábil, -ă *adj.* care poate fi supus la impozite. (<fr. *imposable*)

impozánt, -ă *adj.* care impune respect sau admirație; impunător. (<fr. *imposant*)

impózit *s. n.* plată obligatorie către stat, în bani sau în produse, stabilită prin lege. (<lat. *impositum*, după fr. *impôt*)

impozitá *vb. tr. (rar)* a impune (I, 2). ● a prevedea perceperea unui impozit. — *impozitáre* s. f. (<*impozit*)

impozițiúne *s. f. (rel.)* punere a mîinilor pe cineva pentru a-l binecuvînta. (<fr. *imposition*, it. *imposizione*)

impracticábil, -ă *adj.* **1.** (despre drumuri, terenuri) care nu se pot folosi; desfundat, stricat. **2.** care nu poate fi pus în practică, nu se poate aplica. (<fr. *impraticable*)

impracticabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este impracticabil. (<fr. *impraticabilité*)

imprecatív, -ă *adj.* referitor la imprecație, cu caracter de imprecație. (<it. *imprecativo*)

imprecatórlu, -le *adj.* care are formă de imprecație. (<fr. *imprécatoire*)

imprecáție *s. f.* **1.** blestem; injurie, ocară. **2.** figură de stil care conține un blestem. (<fr. *imprécation*, lat. *imprecatio*)

imprecís, -ă *adj.* care nu este precis; nesigur, vag. (<fr. *imprécis*)

imprecízie *s. f.* lipsă de precizie. (<fr. *imprécision*)

impredictibil, -ă *adj.* care nu poate fi pronosticat. (<*im-* + *predictibil*)

impregná *vb. tr., refl.* a (se) îmbiba cu o substanță (lichidă). — *impregnáre* s. f. (<fr. *imprégner*, lat. *impregnare*)

impregnábil, -ă *adj.* care poate fi impregnat. (<fr. *imprégnable*)

impregnabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este impregnabil. (<fr. *imprégnabilité*)

impregnánt, -ă *adj., s. n.* (produs chimic) care impregnează. (<*impregna* + *-ant*)

impregnatór *s. m.* impregnor. (<engl. *impregnator*)

impregnáție *s. f.* **1.** impregnare. **2.** distribuție neregulată în masa rocilor a unor substanțe minerale. (<fr. *imprégnation*)

impregnól *s. n.* produs lichid folosit la impregnarea textilelor pentru a le face impermeabile. (<*impregna* + *-ol*, n. com.)

impregnór *s. m.* muncitor specializat în impregnarea cu soluții de cauciuc, masă plastică sau alte substanțe a țesăturilor pentru mărirea rezistenței; impregnator. (<*impregna* + *-or*)

impresár *s. m.* organizator de turnee, de reprezentații teatrale, concerte etc. (<fr. *impresario*, it. *impresario*)

impresariál, -ă *adj. (rar)* de impresar. (<engl. *impresarial*)

impresariát *s. n.* instituție, întreprindere care se ocupă cu organizarea de turnee, de spectacole etc. (<germ. *Impresariat*)

imprescriptibil, -ă *adj.* care nu poate fi prescris; valabil pentru totdeauna. (<fr. *imprescriptible*)

imprescriptibilitáte *s. f.* starea, însușirea de a fi imprescriptibil. (<fr. *imprescriptibilité*)

impresie *s. f.* efect produs în conștiință de un factor din afară; gînduri, imagini etc. întipărite în amintire. ○ *a face* (sau *a produce*) ~ = a impresiona puternic; *a da* (sau *a lăsa, a face*) ~ *că* = a părea că. ● senzație; părere. ○ *a avea* ~ *că...* = a bănui, a crede că... ● *(pl.)* păreri, puncte de vedere personale (asupra unei chestiuni, a unui fapt etc.). — var. *impresiune* s. f. (<fr. *impression*, lat. *impressio*)

impresioná *vb. tr.* 1. a produce o vie impresie; a emoționa. 2. (despre lumină) a acționa asupra stratului sensibil al unei plăci, al unui film fotografic. — *impresionáre* s. f. (<fr. *impressioner*)

impresionábil, -ă *adj.* care se impresionează ușor; (despre oameni) emotiv, sensibil. (<fr. *impressionable*)

impresionabilitáte *s. f.* însușirea de a fi impresionabil; sensibilitate, emotivitate. (<fr. *impressionnabilité*)

impresionánt *adj.* (și *adv.*) 1. care produce o impresie, o emoție puternică; emoționant, tulburător. 2. impunător, impozant. (<fr. *impressionnant*)

impresionism *s. n.* 1. sistem estetic ale cărui principii de creație și de critică sînt bazate pe impresie. 2. mișcare artistică de la sfîrșitul sec. XIX bazată pe exprimarea impresiilor imediate și manifestînd un interes deosebit pentru nuanțe, atmosferă, fluiditatea senzațiilor, lumină; în literatură, unde e confundat uneori cu simbolismul, se caracterizează prin înfățișarea rapidă și pregnantă a unor stări sufletești (impresii, senzații, emoții) trăite nemijlocit de artist. (<fr. *impressionnisme*)

impresioníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al impresionismului. (<fr. *impressionniste*)

impresionístic, -ă *adj.* în stil impresionist. (<germ. *impressionistisch*)

impreslúne *s. f.* 1. v. i m p r e s i e. 2. *(rar)* imprimare. ● amprentă a desenului papilar al degetelor, palmelor și tălpilor picioarelor. (<fr. *impression*, germ. *Impression*)

impresív, -ă *adj.* capabil să producă impresii; impresionant. (<fr. *impressif*)

impréssum *s. n.* numele, firma tipografiei care trebuie imprimat(ă) pe orice lucrarea tipărită. (<lat. *impressum*, imprimat)

imprevizíbil, -ă *adj.* care nu poate fi prevăzut; surprinzător. (<fr. *imprévisible*)

imprevizibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este imprevizibil. (<fr. *imprévisibilité*)

imprimá *vb. tr.* 1. a lăsa urme prin apăsare; a întipări. 2. a tipări. ● a întipări desene pe o pînză. 3. a înregistra o bucată muzicală, o lectură etc. pe discuri sau pe bandă de magnetofon. 4. a determina, a impune (un anumit ritm); *(fig.)* a transmite, a comunica. — *imprimáre* s. f. (<fr. *imprimer*, lat. *imprimere*, a întipări)

imprimábil, -ă *adj.* care poate fi imprimat. (<fr. *imprimable*)

imprimánt, -ă I. *adj.* care imprimă, servește la imprimat. II. *s. f.* 1. element al unui ordinator sau calculator care permite ieșirea rezultatelor imprimate. 2. hîrtie continuă introdusă în imprimanta calculatorului pentru scrierea rezultatelor și mesajelor sistemului de calcul. (<fr. *imprimante*)

imprimát *s. n.* 1. hîrtie pe care s-a imprimat ceva; formular pentru scrierea actelor oficiale. 2. *(pl.)* tipărituri. (<fr. *imprimé*)

imprimátur *s. n.* 1. formulă prin care cenzura bisericii catolice aproba tipărirea unei cărți. 2. autorizație indicînd „bunul de tipar" pe o corectură. (<lat. *imprimatur*, să se imprime)

imprimerie *s. f.* 1. tipografie. 2. atelier de imprimat țesături. (<fr. *imprimerie*)

imprimétu *s. n.* țesătură de mătase, bumbac etc. pe care s-au imprimat desene colorate. ● desenul însuși. (<fr. *imprimé*)

imprimeur/-mŏr/ *s. m. (rar)* tipograf. (<fr. *imprimeur*)

imprinting *s. n.* 1. totalitatea modificărilor funcționale pe care le suferă un cromozom atunci cînd se găsește într-un organism feminin sau masculin. 2. *(psih.)* impregnare, întipărire, fenomen elementar și precoce de învățare. (<engl. *imprinting*)

imprób, -ă *adj. (livr.)* lipsit de probitate, necinstit. (<fr. *improbe*)

improbábil, -ă *adj.* care nu se poate proba, dovedi. ● nesigur, puțin probabil; incert. (<fr. *improbable*)

improbabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este improbabil. (<fr. *improbabilité*)

improbánt, -ă *adj.* care nu probează ceva, nu are valoare de probă. (<fr. *improbant*)

improbitáte *s. f. (livr.)* lipsă de probitate, necinste. (<fr. *improbité*)

improductív, -ă *adj.* care nu produce nimic. (<fr. *improductif*)

improductivitáte *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este improductiv. (<fr. *improductivité*)

impromptu /empromtú/ *s. n.* 1. *(muz.)* piesă instrumentală cu caracter improvizatoric, de obicei pentru pian, în general în formă de lied. 2. *(rar)* improvizație poetică. (<fr. *impromptu*)

impronunțábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi pronunțat. (după fr. *imprononçable*)

improprietáte *s. f.* caracter impropriu, necorespunzător; lipsă de proprietate a unui termen. (<fr. *improprieté*)

impróprіu *adj.* 1. (despre cuvinte, sensuri etc.) care nu este propriu; nepotrivit, greșit. 2. necorespunzător, nerecomandabil. (<fr. *impropre*, lat. *improprius*)

improvizá *vb. tr.* a face ceva în grabă, pentru nevoile momentului; a întocmi pe nepregătite (un discurs, versuri etc.). — *improvizáre* s. f. (<fr. *improviser*)

improvizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care improvizează. (<fr. *improvisateur*)

improvizatórіc, -ă *adj.* cu caracter de improvizație. (<*improvizator* + *-ic*)

improvizáție *s. f.* improvizare. ● lucru făcut la repezeală, spontan, la moment. ● interpretare nepregătită, nenotată a unei compoziții muzicale, pe care interpretul o creează în acel moment; piesă muzicală astfel executată. ● discurs, versuri etc. improvizate. (<fr. *improvisation*)

imprudént, -ă *adj.* (și *s. m. f., adv.*) lipsit de prudență, nesocotit, riscant. (<fr. *imprudent*, lat. *imprudens*)

imprudénță *s. f.* 1. lipsă de prudență. 2. faptă, vorbă etc. nesocotită, riscantă. (<fr. *imprudence*, lat. *imprudentia*)

impúber, -ă *adj. (livr.)* care n-a atins vîrsta pubertății. (<fr. *impubère*)

impubertáte *s. f.* stare a acelora care nu au atins vîrsta ce presupune aptitudinea fiziologică pentru căsătorie. (<fr. *impuberté*)

impudént, -ă *adj. (livr.)* de o insolență dusă pînă la cinism; impudic. (<fr. *impudent*, lat. *impudens*)

impudénță *s. f. (livr.)* impudoare; aplomb, cinism. (<fr. *impudence*, lat. *impudentia*)

impúdic, -ă *adj.* lipsit de pudoare; nerușinat, indecent. (<fr. *impudique*, lat. *impudicus*)

impudicitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este impudic. (<fr. *impudicité*)

impudoáre *s. f.* lipsă de pudoare, de rușine; nerușinare. (<fr. *impudeur*)

impúls *s. n.* 1. forță, imbold, stimul capabil să determine o acțiune, o mișcare. ○ ~ *primar* = impuls inițial imprimat de divinitate, căruia i s-ar datora mișcarea materiei. 2. *(electron.)* grup de oscilații de foarte înaltă frecvență care se succed periodic într-un anumit timp. 3. *(psih.)* mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulilor nervoși și orientată spre executarea unui act determinat. ● tendință morbidă a unor bolnavi mintali de a executa acțiuni periculoase. 4. mărime fizică egală cu produsul dintre masa și viteza unui corp în mișcare. (<lat. *impulsus*)

impúlsie/impulsiúne *s. f.* 1. tendință cauzată de un factor psihologic, emoțional; excitație. 2. mișcare pe care o imprimă unui corp o forță din afară. (<fr. *impulsion*, lat. *impulsio*)

impulsioná *vb. tr.* a da impuls. ● a imprima o mișcare; a stimula, a îndemna, a îmboldi. — *impulsionáre* s. f. (<*impuls* + *-iona*)

impulsiúne *s. f.* v. impulsie.

impulsív, -ă *adj., s. m. f.* (om) care acționează sub influența primului impuls; violent, nestăpînit, brutal. (<fr. *impulsif*)

impulsivitáte *s. f.* însușirea de a fi impulsiv; lipsă de stăpînire, violență, brutalitate. (<fr. *impulsivité*)

impulsór *s. n.* rotor al unei pompe centrifuge. (<fr. *impulseur*)

impunătór, -oáre *adj.* măreț, falnic, impozant. (<*impune* + *-ător*)

impúne *vb.* I. *tr.* 1. a face pe cineva să accepte ceva (o sarcină, o obligație etc.). ● a constrînge (pe cineva) la ceva. 2. a supune unui impozit. II. *intr.* a inspira respect, teamă. III. *refl.* a căpăta prestigiu, a se afirma. (<lat. *imponere*, după fr. *imposer*)

impúnere *s. f.* acțiunea de a (se) impune; constrîngere. ● *(concr.)* impozit. (<*impune*)

impunisábil, -ă *adj. (livr.)* care nu este pasibil de pedeapsă. (<fr. *impunissable*)

impunitáte *s. f.* nepedepsire a unui infractor, datorită unor împrejurări, stări sau situații prevăzute de lege. (<fr. *impunité*, lat. *impunitas*)

impupáre *s. f. (biol.)* trecere din stadiul de larvă în cel de pupă. (<*im-* + *pupă*[2])

impúr, -ă *adj.* care nu este pur; murdar. (<fr. *impur*, lat. *impurus*)

impurificá *vb. tr.* a schimba compoziția normală a unui mediu, a unui produs prin adăugarea de substanțe dăunătoare; a polua. — *impurificáre* s. f. (<*impur* + *-ifica*)

impuritáte *s. f.* 1. (și *fig.*) lipsă de puritate; starea a ceea ce este impur. 2. *(concr.)* corp, substanță străină care se găsește în masa unui material. (<fr. *impureté*, lat. *impuritas*)

imputá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) reproșa purtări, fapte reprobabile. II. *tr.* a obliga pe cineva să plătească o sumă de bani pentru compensarea unui prejudiciu, a unei lipse în gestiune etc. — *imputáre* s. f. (<fr. *imputer*, lat. *imputare*)

imputábil, -ă *adj.* care poate fi imputat. (<fr. *imputable*)

imputabilitáte *s. f.* situație juridică a unei persoane căreia i se atribuie săvîrșirea cu premeditare a unei fapte prevăzute de lege. (<fr. *imputabilité*)

imputáție *s. f.* 1. faptul de a imputa cuiva o vină; învinovățire; reproș. 2. imputare (II); *(concr.)* suma plătită. — var. *imputaliune* s. f. (<fr. *imputation*, lat. *imputatio*)

imputațiúne *s. f.* v. imputație.

imputrescíbil, -ă *adj. (tehn;* despre materiale) care nu putrezesc. (<fr. *imputrescible*)

imputrescibilitáte *s. f.* calitate a unui material de a fi imputrescibil. (<fr. *imputrescibilité*)

imputrescibilizá *vb. tr.* a trata materiale textile cu substanțe de protecție împotriva microorganismelor. — *imputrescibilizáre* s. f. (<*imputrescibil* + *-iza*)

imuábil, -ă *adj.* neschimbător, constant, permanent, etern; inutabil. (<fr. *immuable*)

imuabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este imuabil; permanență, fixitate; imutabilitate. (<fr. *immuabilité*)

imún, -ă *adj.* 1. care prezintă imunitate (1). 2. *(fig.)* insensibil (la). (<lat. *immunis*)

imúnd, -ă *adj.* murdar; oribil, dezgustător. (<lat. *immundus*, fr. *immonde*)

imundicitáte *s. f. (livr.)* murdărie, impuritate; imundiție. (<fr. *immondicité*)

imundíție *s. f. (livr.;* și *fig.)* imundicitate. (<it. *immondizia*)

imunitár, -ă *adj. (biol.)* cu caracter de imunitate. (<fr. *immunitaire*)

imunitáte *s. f.* 1. rezistență a unui organism față de anumite infecții, otrăvuri sau alte substanțe străine. 2. situație a unei persoane care beneficiază de anumite prerogative sau scutiri legale speciale în cadrul sarcinilor ori drepturilor pe care le are. ○ ~ *parlamentară* = drept de care se bucură membrii unei adunări legiuitoare de a nu putea fi urmăriți sau arestați fără aprobarea organului din care fac parte; ~ *diplomatică* = inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanții diplomatici, familiile lor etc. (<fr. *immunité*, lat. *immunitas*)

imunizá *vb. tr., refl.* a face, a deveni imun cu ajutorul unui tratament special sau în urma unei boli. — *imunizáre* s. f. (<fr. *immuniser*)

imunizánt, -ă *adj.* care imunizează. (<fr. *immunisant*)

IMUNO- *elem. comp.* „imun, imunitate”. (<fr. *immuno-*, cf. lat. *immunis*, apărat)

imunoantícórp *s. m.* anticorp rezultat în urma unui proces de imunizare. (<*imuno-* + *anticorp*)

imunobiológie *s. f.* disciplină de graniță între imunologie și biologie. (<*imuno-* + *biologie*)

imunochímic, -ă *adj.* referitor la imunochimie. (după engl. *immunochemical*)

imunochímie *s. f.* disciplină care studiază factorii chimici ai imunității. (<fr. *immunochimie*)

imunochimíst, -ă *s. m. f.* specialist în imunochimie. (<fr. *immunochimiste*)

imunodeficiénță *s. f.* deficiență a sistemului imunitar. (<engl. *immunodeficiency*)

imunodepresív, -ă *adj., s. n.* (medicament, tratament) care suprimă reacțiile imunologice ale organismului față de un antigen; imunodepresor; imunosupresiv. (<fr. *immunodépressif*)

imunodepresór, -oáre *adj., s. n.* imunodepresiv. (<fr. *immunodépresseur*)

imunoelectroforéză *s. f.* adaptarea tehnicii electroforetice în scopul imunizării. (<fr. *immunoelectrophorèse*)

imunoendocrinológie *s. f.* ramură nouă a endocrinologiei care studiază rolul hormonilor ca reglatori nespecifici ai răspunsului imun. (<engl. *immunoendocrinology*)

imunofluoreseénță *s. f.* metodă de diagnostic care permite depistarea antigenilor datorită corpilor fluorescenți. (<fr. *immunofluorescence*)

imunogén, -ă *adj.* care produce imunitate. (<fr. *immunogène*)

imunogenétic, -ă I. *adj.* referitor la imunogenetică. II. *s. f.* disciplină medicală care studiază reglarea genetică a proceselor imune, precum și modificările patologice ale acestora. (<fr. *immunogénetique*, engl. *immunogenetic/s/*)

imunogenéză *s. f.* teorie a legilor de dezvoltare și de manifestare a rezistenței la organismele animale și vegetale. (<fr. *immunogenèse*)

imunoglobulínă *s. f.* fracțiune proteică din serul sangvin care conține majoritatea anticorpilor. (<fr. *immunoglobuline*)

imunohematológie *s. f.* ramură a hematologiei care studiază proprietățile antigenice ale elementelor figurate ale sîngelui și nervilor și ale diferiților anticorpi care pot exista în serul sangvin. (<fr. *immuno-hématologie*)

imunohemolíză *s. f.* proces de distrugere a hematiilor sub acțiunea anticorpilor corespunzători. (<fr. *immuno-hémolyse*)

imunológ, -ă *s. m. f.* specialist în imunologie. (<fr. *immunologue*)

imunológic, -ă *adj.* referitor la imunologie. (<fr. *immunologique*, engl. *immunologic*)

imunológie *s. f.* ramură a medicinei care studiază fenomenele imunității și consecințele lor profilactice și terapeutice. (<fr. *immunologie*)

imunoosmoforéză *s. f.* metodă rapidă de identificare a virusurilor prin reacții simultane de seriologie și de electroforeză. (<*imuno-* + *osmoforeză*)

imunopatológ, -ă *s. m. f.* specialist în imunopatologie. (<*imunopatologie*)

imunopatológie *s. f.* ramură a imunologiei care studiază reacțiile organismului la apariția unui anticorp, precum și prevenirea și tratamentul acestora. (<fr. *immunopathologie*, engl. *immunopathology*)

imunopolizaharídă *s. f.* substanță de natura polizaharidelor, izolată din corpii microbieni, care produce anticorpi și reacționează specific cu serul imun omolog. (<*imuno-* + *polizaharidă*)

imunoprofilaxíe *s. f.* prevenirea unei boli contagioase prin imunizare cu vaccinuri, seruri specifice etc. (<fr. *immunoprophilaxie*)

imunoproteínă *s. f.* substanță care manifestă proprietăți protectoare față de efectele unui antigen. (<*imuno-* + *proteină*)

imunoserológie *s. f.* disciplină de graniță între imunologie și serologie. (<*imuno-* + *serologie*)

imunosuprésie *s. f.* inhibare a unui proces imunogenetic cu ajutorul unei substanțe imunosupresive. (<engl., fr. *immunosupression*)

imunosupresív, -ă *adj., s. n.* imunodepresiv. (<engl. *immunosupressive*)

imunoterapíe *s, f.* tratament constînd în administrarea de seruri și vaccinuri care conțin antigeni sau anticorpi specifici bolii respective. (<fr. *immunothéraphie*)

imunotoleránță *s. f.* stare opusă imunității, caracterizată prin lipsa totală a răspunsului imun față de pătrunderea în organism a unui antigen. (<*imuno-* + *toleranță*)

imunotransfúzie *s. f.* transfuzie de singe recoltat de la donatori imunizați în prealabil față de o boală infecțioasă. (<fr. *immunotransfusion*)

imutábil, -ă *adj.* imuabil. (<engl. *immutable*, lat. *immutabilis*)

imutabilitáte *s. f.* imuabilitate. (<fr. *immutabilité*)

IN¹-/I-/IM- *pref.* „privativ și negativ". (<fr. *in-*, *im-*, cf. lat. *in*)

-ín², **-ă** *suf.* „diminutival și peiorativ". (<fr. *-in*, *-ine*, cf. lat. *-inus*)

-ínă *suf.* „a transforma în...", „a atribui ceva". (<fr. *-iner*, cf. lat. *-inare*)

inabil, -ă *adj.* stîngaci, neîndemînatic. (<fr. *inhabile*, lat. *inhabilis*)

inabilitáte *s. f.* lipsă de abilitate; neîndemînare, stîngăcie. (<fr. *inhabilité*)

inabordábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi abordat; inaccesibil. (<fr. *inabordable*)

în abstrácto *loc. adv.* în afară de realitate, de fapte. (<lat. *in abstracto*, în abstract)

inacceptábil, -ă *adj.* care nu poate fi acceptat, admis. (<fr. *inacceptable*)

inacceptáre *s. f.* refuz de a accepta; respingere. (după fr. *inacceptation*)

inaccesíbil, -ă *adj.* la care nu se poate ajunge; inabordabil. (<fr. *inaccessible*, lat. *inaccessibilis*)

inaccesibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este inaccesibil. (<fr. *inaccessibilité*)

inacomodábil, -ă *adj.* care nu se poate acomoda (cu). (<fr. *inaccomodable*)

inacordábil, -ă *adj.* 1. care nu se poate acorda, concesiona. 2. (despre instrumente muzicale) care nu poate fi acordat, armonizat. (<fr. *inaccordable*)

inacostábil, -ă *adj.* care nu poate fi acostat. (<fr. *inaccostable*)

inactínic, -ă *adj.* (despre lumină) care nu are acțiune chimică. (<fr. *inactinique*)

inactinísm *s. n.* proprietate a unei lumini de a fi inactinică. (<fr. *inactinisme*)

inactív, -ă *adj.* 1. care nu lucrează, nu face nimic; leneș. 2. (despre substanțe, elemente chimice) care nu reacționează. (<fr. *inactif*)

inactivá *vb. tr.* a face inactiv, să nu poată reacționa; a anihila, a suprima un agent biologic; a neutraliza. (<fr. *inactiver*)

inactivăre *s. f.* acțiunea de a inactiva și rezultatul ei. ● suprimare a acțiunii unei substanțe toxice asupra organismului; neutralizare. (<*inactiva*)

inactivísm *s. n.* accentuare a atitudinii inactive; mod de viață care evită contactul cu lumea din afară. (<germ. *Inaktivismus*)

inactivitáte *s. f.* 1. lipsă de activitate; pasivitate; lenevie. 2. suprimare a capacității active (2) a unei substanțe sau manifestări. (<fr. *inactivité*)

inactuál, -ă *adj.* care nu este actual; depășit, învechit. (<fr. *inactuel*)

inactualitáte *s. f.* lipsă de actualitate; însușirea, starea de a fi inactual. (<fr. *inactualité*)

inacțiúne *s. f.* lipsa oricărei acțiuni; nonacțiune. (<fr. *inaction*)

inacuzábil, -ă *adj.* care nu poate fi acuzat; nevinovat. (<fr. *inaccusable*)

inadaptábil, -ă *adj.* (și *s.*) care nu se poate acomoda cu o situație nouă. (<fr. *inadaptable*)

inadaptabilitáte *s. f.* faptul de a fi inadaptabil. (<fr. *inadaptabilité*)

inadaptáre *s. f.* dificultate, neputință de adaptare (la anumite condiții). (după fr. *inadaptation*)

inadecvăre *s. f.* lipsă de adecvare; neconcordanță, nepotrivire. (după fr. *inadequation*)

inadecvát, -ă *adj.* nepotrivit, necorespunzător; neadecvat. (<fr. *inadéquat*)

inaderént, -ă *adj.* care nu aderă, nu se poate lipi de ceva; nonaderent. (<fr. *inadhérent*)

inaderénță *s. f.* imposibilitate, incapacitate de a adera, de a se lipi de ceva; nonaderență. (<fr. *inadhérence*)

inadmisíbil, -ă *adj.* care nu poate fi admis, trecut cu vederea. (<fr. *inadmissible*)

inadmisibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este inadmisibil. (<fr. *inadmissibilité*)

inadvertént, -ă *adj.* nepotrivit, neatent, distrat, care nu se potrivește; greșit. (<fr. *inadvertant*)

inadvertánță *s. f.* greșeală din neatenție; nepotrivire. (<fr. *inadvertance*, lat. *inadvertentia*)

in aetérnum *loc. adv.* pentru eternitate, pentru totdeauna. (<lat. *in aeternum*)

inalienábil, -ă *adj.* (despre bunuri, proprietăți, drepturi) care nu poate fi înstrăinat. (<fr. *inaliénable*, lat. *inalienabilis*)

inalienabilitáte *s. f.* calitate a unui lucru de a fi inalienabil. (<fr. *inaliénabilité*)

inalienáre *s. f.* (*jur.*) situația, starea a ceea ce este inalienabil. (după fr. *inaliénation*)

inalterábil, -ă *adj.* care nu se alterează, nu se denaturează. ● (*fig.*) de neclintit, tare. (<fr. *inaltérable*)

inalterabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este inalterabil. (<fr. *inaltérabilité*)

inamíc, -ă 1. *adj., s. m. f.* (stat, putere etc.) dușman, vrăjmaș, adversar. II. *adj.* 1. dușmănos, ostil. 2. care aparține statului beligerant, adversar. (după lat. *inimicus*)

inamicál, -ă *adj.* care nu este amical; ostil. (<fr. *inamical*)

inamiciție *s. f.* inimiciție. (după it. *inimicizia*)

inamisíbil, -ă *adj.* (*livr.*) care nu se poate pierde; care rămîne. ● care nu ți se poate lua. (<lat. *inamissibilis*, fr. *inamissible*)

inamovíbil, -ă *adj.* (despre funcționari) care nu poate fi destituit, înlocuit sau transferat din funcția pe care o deține. (<fr. *inamovible*)

inamovibilitáte *s. f.* calitatea de a fi inamovibil. (<fr. *inamovibilité*)

inanalizábil, -ă *adj.* care nu poate fi analizat; neanalizabil. (<fr. *inanalysable*)

inanimát, -ă *adj.* (și *s.*) neinsuflețit. (<fr. *inanimé*, lat. *inanimatus*)

inanitáte *s. f.* deșertăciune, vanitate, zădărnicie. (<fr. *inanité*, lat. *inanitas*)

inaniție *s. f.* slăbiciune fizică provocată de o nutriție insuficientă. (<fr. *inanition*, lat. *inanitio*)

inaparént, -ă *adj.* care nu este aparent; ascuns. (<fr. *inapparent*)

inapelábil, -ă *adj.* (*jur.*) în privința căruia nu se poate face apel. ● care nu poate fi schimbat, modificat; cu caracter definitiv. (<it. *inappelabile*)

inapetént, -ă *adj.* fără poftă de mîncare, fără apetit. (<it. *inappetente*)

inapeténță *s. f.* anorexie. (<fr. *inappétence*)

inaplicábil, -ă *adj.* care nu se poate aplica în practică, de nefolosit. (<fr. *inapplicable*)

inaplicabilitáte *s. f.* însușirea de a fi inaplicabil. (<fr. *inapplicabilité*)

inapreciábil, -ă *adj.* care nu poate fi apreciat sau măsurat. ● de neprețuit, foarte valoros. (<fr. *inappréciable*)

inápt, -ă *adj.* nepotrivit să facă ceva, să îndeplinească un serviciu, o sarcină etc. (<fr. *inapte*)

inaptitúdine *s. f.* lipsă de aptitudine; nepricepere. (<fr. *inaptitude*)

inarmonie *s. f.* lipsă de armonie. (<fr. *inharmonie*)

inarmoniós, -oásă *adj.* (*rar*) dezagreabil (urechii, ochiului). (<fr. *inharmonieux*)

inarticulábil, -ă *adj.* care nu poate fi articulat; care nu poate fi exprimat clar, ușor. (<fr. *inarticulable*)

inarticulát, -ă 1. *adj.* nearticulat. II. *s. n. pl.* subclasă de brahiopode primitive. (<fr. *inarticulé[s]*)

inasimilábil, -ă *adj.* care nu poate fi asimilat. (<fr. *inassimilable*)

inasortábil, -ă *adj.* care nu poate fi asortat cu ceva. (<fr. *inassortable*)

inaspertuós, -oásă *adj.* urît. (<*in*[1]- + *aspectuos*)

inatacábil, -ă *adj.* care nu poate fi atacat, contestat. (<fr. *inattaquable*)

inatenție *s. f.* *(rar)* lipsă de atenție; neatenție, distragere. (<fr. *inattention*)

inaudibil, -ă *adj.* care nu se poate auzi (ușor); *(p. ext.)* imperceptibil. (<fr. *inaudible*)

inaugurá *vb. tr.* a începe, a deschide solemn activitatea unei instituții (o expoziție, un local etc.); a dezveli un monument. ● *(fig.)* a începe, a deschide drum. — *inaugurâre* s. f. (<fr. *inaugurer*, lat. *inaugurare*, a consacra)

inaugurál, -ă *adj.* de inaugurare. (<fr. *inaugural*)

inaugurátor, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care inaugurează o expoziție, un local etc. (<fr. *inaugurateur*)

inauténtic, -ă *adj.* care nu e autentic. (<fr. *inauthentique*)

inautenticitáte *s. f.* lipsă de autenticitate. (<fr. *inauthenticité*)

inavuábil, -ă *adj.* *(livr.)* de nemărturisit. ● rușinos, nedemn. (<fr. *inavouable*)

-ínă *suf.* 1. „diminutival". 2. „produs fabricat". (<fr. *-ine*, cf. lat. *-ina*)

inbreeding /-brí-/ *s. n.* *(biol.)* încrucișare selectivă între indivizi înrudiți genetic; consangvinizare. (<engl. *inbreeding*)

incále, -ă *adj.* incas. (după fr. *incassique*)

incalculábil, -ă *adj.* care nu poate fi calculat. ● foarte mare, important, imens. (<fr. *incalculable*)

incalculabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este incalculabil. (<fr. *incalculabilité*)

incalificábil, -ă *adj.* de necalificat; nemaiauzit; revoltător. (<fr. *inqualifiable*)

incandescént, -ă *adj.* (și *fig.*) în stare de incandescență. (<fr. *incandescent*, lat. *incandescens*<*incandescere*, a arde)

incandescénță *s. f.* stare a unui corp care emite lumină având o temperatură ridicată. ○ *lampă cu* ~ = lampă în care lumina este produsă de un filament adus la incandescență cu ajutorul unui curent electric. (<fr. *incandescence*)

incantatóriu, -ie *adj.* cu caracter de incantație. (<fr. *incantatoire*)

incantáție *s. f.* 1. formulă magică recitată sau cîntată, folosită de vraci la farmece și vrăji. 2. *(livr.)* stare de extaz, încîntare; farmec, vrajă. (<fr. *incantation*, lat. *incantatio*)

incapábil, -ă *adj.* 1. (și *s.*) care nu este în stare de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătit, nepriceput. 2. *(jur.)* lipsit de capacitatea legală pentru exercitarea anumitor drepturi. (<fr. *incapable*)

incapacitánt, -ă *adj.* *(livr.)* care provoacă o incapacitate temporară de muncă sau de luptă, paralizînd unele organe sau anihilînd voința. (<fr. *incapacitant*)

incapacitáte *s. f.* lipsă de capacitate, de pricepere, de competență; *(p. ext.)* nepregătire; stîngăcie. (<fr. *incapacité*)

incarbonizáre *s. f.* proces de transformare biochimică lentă a substanțelor organice din plante în cărbuni de pămînt. (<*in*[1]- + *carbonizare*)

incarcerátie *s. f.* reținere a conținutului unei hernii în sacul herniar. (<fr. *incarcération*)

incarná *vb. tr., refl.* 1. a (se) întrupa. ● *(fig.)* a (se) prezenta, a da, a lua o formă precisă, materială. 2. (despre unghii) a intra, a crește în carne. — *incarnáre* s. f. (<fr. *incarner*, lat. *incarnare*<*caro, carnis*, carne)

incarnát, -ă I. *adj.* 1. care a luat formă materială; întrupat. 2. *(fig.)* înverșunat, pasionat. II. *adj., s. n.* (de) culoarea cărnii. (<fr. *incarnat*, it. *incarnato*)

incarnátie *s. f.* încarnare. (<fr. *incarnation*, lat. *incarnatio*)

incartádă *s. f.* *(livr.)* nebunie, poznă, extravaganță. (<fr. *incartade*)

incás, -ă I. *s. n.* stat puternic întemeiat în aria geografică a Anzilor Centrali (Peru, Bolivia etc.) de șefii clanurilor de amerindieni (înainte de cucerirea spaniolă), care au creat o originală cultură materială și spirituală. II. *s. m. f.* amerindian din imperiul incas. III. *adj.* care aparține incașilor; incaic. (<fr. *inca*<cuv. amerind.)

incasábil, -ă *adj.* care nu se sparge (ușor). (<fr. *incassable*)

incáso *s. n.* *(fin.)* sistem de decontare prin care banca încasează în contul unui creditor o sumă de bani de la debitori. (<it. *incasso*)

incastelúră *s. f.* deformare a copitei (la cai) constînd din apropierea exagerată a călciielor. (<fr. *encastelure*)

incatenát, -ă *adj.* (despre atomi) care există în catena de atomi. (după it. *incatenare*)

incavátie *s. f.* adîncitură executată la suprafața unei piese prin deformare plastică. (<engl. *incavation*, lat. *incavatio*)

incendiá *vb. tr.* 1. a da foc, a provoca un incendiu. ● *(fig.)* a începe un război. ● a aținta, a îndemna la violențe. 2. *(fig.)* a împurpura. — *incendiére* s. f. (<fr. *incendier*)

incendiár, -ă *adj.* 1. care provoacă (sau poate provoca) incendii; care se poate aprinde. ● *(fig.)* aținător, care agită spiritele. 2. *(fig.)* împurpurat. (<fr. *incendiaire*, lat. *incendiarius*)

incendiátor, -oáre I. *s. m. f.* 1. provocator al unui incendiu. 2. *(fig.)* aținător, provocator. II. *s. n.* navă mică cu vele umplută cu exploziv, care servea la incendierea navelor inamice, prin abordare. (<*incendia* + *-tor*)

incéndiu *s. n.* foc mare; *(pop.)* pîrjol. (<lat. *incendium*, fr. *incendie*)

incért, -ă *adj.* nesigur, îndoielnic; *(p. ext.)* confuz. (<lat. *incertus*)

incertitúdine *s. f.* lipsă de certitudine; nesiguranță, îndoială. (<fr. *incertitude*, lat. *incertitudo*)

incesíbil, -ă *adj.* *(jur.;* despre bunuri) care nu poate fi cedat sau pus în gaj. (<fr. *incessible*)

incesibilitáte *s. f.* (*jur.*) calitatea unui bun de a fi incesibil. (<fr. *incessibilité*)

incést *s. n.* relație sexuală între părinți și copii sau între frați și surori, oprită de lege. (<fr. *inceste*, lat. *incestus*)

incestuós, -oásă *adj., s. m. f.* (vinovat) de incest; cu caracter de incest. (<fr. *incestueux*)

inch /inci/ *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 2,54 cm, folosită în Anglia și S.U.A.; țol. (<engl. *inch*)

inchietúdine *s. f.* neliniște. (<fr. *inquiétude*, lat. *inquietudo*)

inchizitór *s. m.* 1. judecător al inchiziției. 2. (*fig.*) anchetator necruțător, aspru. (<fr. *inquisiteur*, lat. *inquisitor*)

inchizitoriál, -ă *adj.* 1. de inchiziție. 2. referitor la inchiziție. • (*fig.*) foarte aspru, necruțător. (<fr. *inquisitorial*, it. *inquisitoriale*)

inchiziție *s. f.* instituție eclezіastică cu prerogative judiciare și penale, vestită prin sentințele sale de o mare cruzime, instituită de biserica romano-catolică (în sec. XIII—XIX) pentru lupta împotriva ereticilor și a acelora care își manifestau ostilitatea sau nesupunerea față de biserică. — var. *inchizifiune* s. f. (<fr. *inquisition*, lat. *inquisitio*)

inchizifiúne *s. f.* v. inchiziție.

incicatrizábil, -ă *adj.* care nu se poate cicatriza. (<fr. *incicatrisable*)

incidént, -ă I. *adj.* 1. (despre cuvinte, propoziții) intercalat între părțile unei propoziții sau ale unei fraze. 2. (despre fascicule de radiații) care atinge o suprafață într-un anumit punct. II. *s. n.* 1. eveniment neașteptat, neplăcut, care survine în timpul unei activități. • greutate, dificultate. 2. (*jur.*) obiecție, contestație accesorie la cauza principală a unui proces. (<fr. *incident*)

incidentál, -ă *adj.* (și *adv.*) întîmplător, accidental. (<it. *incidentale*)

incidénță *s. f.* 1. întretăiere a unui fascicul de radiații cu o suprafață. ○ *punct de* ~ = punct în care un fascicul de radiații întîlnește o suprafață; *unghi de* ~ = unghi pe care îl face un asemenea fascicul cu perpendiculara în punctul de incidență; *plan de* ~ = planul determinat de fasciculul incident și normala în punctul de incidență. 2. situație a unei propoziții incidente. 3. (*biol.*) prezența unui caracter, normal sau patologic, într-o populație oarecare. 4. (*med.*) totalitatea cazurilor de îmbolnăvire provocată de o boală infecțioasă într-un interval de timp, raportată la populația totală. • (în radiologie) situație a corpului de iradiat (pentru diagnostic sau terapie) față de sursa de radiații. 5. (*fig.*) repercusiune, consecință. (<fr. *incidence*)

incinerá *vb. tr.* a arde un cadavru, substanțe organice, resturi menajere etc. — *incinerâre* s. f. (<fr. *incinérer*, lat. *incinerare*)

incineratór *s. n.* aparat, cuptor, navă specială în care se ard deșeuri (vătămătoare). (<fr. *incinérateur*)

incinerâție *s. f.* incinerare, cremațiune. (<fr. *incinération*)

incintă *s. f.* 1. spațiu închis din toate părțile (în interiorul unei construcții). • limitele unui spațiu determinat. ○ ~ *acustică* = cutie de lemn în care sînt fixate unu sau mai multe difuzoare pentru îmbunătățirea calităților acustice ale acestora; boxă (4). 2. linie de apărare care înconjură un obiectiv militar, un oraș, o cetate etc. (<fr. *enceinte*)

incipiént, -ă *adj.* aflat la început, în prima fază. (<it. *incipiente*, lat. *incipiens*)

incipit *s. n.* notă la începutul manuscriselor antice și medievale, al incunabulelor și al unor cărți din sec. XVI, cuprinzînd titlul scrierii și numele autorului. (<lat. /hic/ *incipit*, /aici/ începe))

incisiv, -ă *adj.* 1. *dinți* ~*i* (și *s. m.*) = cei patru dinți din față care taie alimentele. 2. (*fig.*; despre vorbe, stil) pătrunzător, tăios, mușcător, caustic. (<fr. *incisif*)

incisivitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este incisiv. (<fr. *incissivité*)

incitá *vb. tr.* 1. (*livr.*) a aținta, a provoca, a instiga la... 2. a provoca un interes viu, stimulativ. — *incitâre* s. f. (<fr. *inciter*, lat. *incitare*)

incitábil, -ă *adj.* care poate fi incitat. (<fr. *incitable*)

incitabilitáte *s. f.* stare de incitare; însușirea a ceea ce este incitabil. (<fr. *incitabilité*)

incitánt, -ă *adj.* care incită, care provoacă un viu interes; incitativ. (<fr. *incitant*)

incitatív, -ă *adj.* (*livr.*) incitant. (<it. *incitativo*)

incitatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care incită; instigator. (<fr. *incitateur*)

incitâție *s. f.* incitare. (<fr. *incitation*, lat. *incitatio*)

incivilitáte *s. f.* (*livr.*) impoliteță. (<fr. *incivilité*)

incizá *vb. tr.* a face o incizie. (<fr. *inciser*)

incizâre *s. f.* 1. acțiunea de a inciza. 2. tehnică de ornamentație prin zgîrierea suprafeței materialului. • (*concr.*) incizie (2). (<*inciza*)

incízā *s. f.* 1. propoziție incidentă. 2. (*arte*) motive ornamentale obținute prin zgîrierea în adîncime a materialului. 3. (*muz.*) subdiviziune a unei teme ritmico-melodice care poate constitui elementul de bază pentru o dezvoltare ulterioară. (<fr. *incise*)

incízie *s. f.* 1. tăietură operată cu bisturiul în corpul unui om sau animal; incizură (2). • (*fig.*) cuvînt, expresie sarcastică, vitriolantă. 2. crestătură făcută în coaja unui arbore, în interiorul unui material. — var. *inciziune* s. f. (<fr. *incision*, lat. *incisio*)

inciziúne *s. f.* v. incizie.

incizór *s. m.* specialist în incizări. (<*inciza* + *-or*)

incizúră *s. f.* 1. mică adîncitură pe suprafața unei structuri anatomice. 2. (*med.*) incizie. 3. (*tehn.*) crăpătură, crestătură. (<fr. *incisure*, lat. *incisura*)

inclasábil, -ă *adj.* care nu poate fi clasat, definit, precizat. (<fr. *inclassable*)

inclavá *vb. tr.* (*tehn.*) a îmbuca, a închide, a cuprinde în... — *inclavâre* s. f. (<fr. *enclaver*)

Inelemént, -ă *adj. (rar)* neiertător, nemilos; aspru. (<fr. *inclément*)

Ineleménță *s. f. (rar)* nemăsurare; duritate, asprime. (<fr. *inclémence*)

INCLINO- *elem. comp.* „înclinație". (<fr. *inclino-*, cf. lat. *inclinare*, a se înclina)

nelinográmă *s. f.* 1. grafic prezentînd în plan orizontal poziția unei găuri de sondă. 2. grafic pentru determinarea poziției pe care trebuie să o aibă turbina de foraj. (<engl. *inclinogram*)

inclinometríe *s. f.* măsurare și înregistrare a poziției unei găuri de sondă sau a unghiului de înclinare. (<fr. *inclinométrie*)

inclinométru *s. n.* 1. instrument care indică înclinarea unei (aero)nave; indicator de pantă. 2. aparat folosit în inclinometrie. 3. instrument care indică direcția magnetismului Pămîntului. (<fr. *inclinomètre*)

includ *vb. tr.* a cuprinde, a îngloba; a încluziona. (<lat. *includere*)

includére *s. f.* acțiunea de a include și rezultatul ei. ● *(biol.)* mutație prin care lanțului de acizi meleici i se adaugă una sau mai multe baze noi, între cele existente. (<*include*)

inclusív *adv.* împreună cu, și cu. ● și cel din urmă (dintr-o serie). (<fr. *inclusif*, lat. *inclusivus*)

inclúzie *s. f.* v. incluziune.

incluzioná *vb. tr. (rar)* a include. — *incluzionáre* s. f. (<*incluzie* + *-ona*)

incluziúne *s. f.* 1. particulă de material străin conținută în masa unui corp solid, într-un țesut. 2. *(log.)* cuprinderea noțiunilor cu sferă mică, dar cu conținut bogat, în noțiuni cu sferă mare și conținut sărac. 3. *(mat.)* relație între două mulțimi care au proprietatea că orice element al uneia este un element al celeilalte. — var. *incluzie* s. f. (<fr. *inclusion*, lat. *inclusio*)

incoagulábil, -ă *adj.* care nu se poate coagula. (<fr. *incoagulable*)

incoagulabilitáte *s. f.* lipsă de coagulare. (<fr. *incoagulabilité*)

incoativ, -ă *adj.* (despre verbe) care exprimă începutul unei acțiuni. (<fr. *inchoatif*, lat. *inchoativus*<*inchoare*, a începe)

incoercibil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi constrîns. ● care nu poate fi reținut într-un recipient. (<fr. *incoercible*)

incoercibilitáte *s. f.* calitatea de a fi incoercibil. (<fr. *incoercibilité*)

incoerént, -ă *adj.* lipsit de legătură logică în gîndire, în exprimare, în manifestări; fără șir. (<fr. *incohérent*)

incoerénță *s. f.* faptul de a fi incoerent. (<fr. *incohérence*)

incógnito *adj. inv., adv.* (despre personalități importante aflate în călătorie) fără a se arăta cine este; cu nume fals. (<it., fr. *incognito*)

incognoscibil, -ă *adj. (fil.)* care nu poate fi cunoscut de rațiunea omenească. (<fr. *incognoscible*)

incognoscibilitáte *s. f.* însușirea, starea de a fi incognoscibil. (<fr. *incognoscibilité*)

incolinism *s. n (biol.)* formă de conviețuire a două organisme în care unul folosește gazda numai ca adăpost. (<fr. *incolinisme*, cf. lat. *incolere*, a locui)

incolór, -ă *adj.* 1. lipsit de culoare. 2. *(fig.)* fără personalitate; searbăd, șters. (<fr. *incolore*, lat. *incolor*)

incombustíbil, -ă *adj.* care nu poate arde. (<fr. *incombustible*)

incombustibilitáte *s. f.* însușire a unui corp de a fi incombustibil. (<fr. *incombustibilité*)

incomensurábil, -ă *adj.* 1. care nu poate fi măsurat; foarte mare. 2. *(mat.;* despre mărimi) care nu au o unitate de măsură comună, cuprinsă de un număr întreg de ori în fiecare dintre ele. (<fr. *incommensurable*)

incomensurabilitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este incomensurabil. ● imposibilitate de evaluare din cauza valorii prea mari. 2. *(mat.)* caracteristică a unor mărimi de a fi incomensurabile (2). (<fr. *incommensurabilité*)

incomestíbil, -ă *adj.* care nu e bun de mîncat; necomestibil, otrăvitor. (<fr. *incomestible*)

incomód, -ă *adj.* 1. care nu este comod. 2. (despre oameni) supărător, stingheritor. (<fr. *incommode*, lat. *incommodus*)

incomodá *vb. tr.* a deranja, a jena, a stingheri. — *incomodáre* s. f. (<fr. *incommoder*, lat. *incommodare*)

incomodánt, -ă *adj.* care incomodează. (<fr. *incommodant*)

incomodítate *s. f.* lipsă de comoditate. ● neplăcere, jenă, deranj. (<fr. *incommodité*)

incomparábil, -ă *adj.* (și *adv.*) neasemănat, extraordinar, fără pereche. (<fr. *incomparable*, lat. *incomparabilis*)

incompatíbil, -ă *adj.* 1. care nu se potrivește, nu se împacă cu altceva; care nu poate fi, nu se poate exercita simultan cu altceva. 2. *(mat.;* despre un sistem de ecuații sau inecuații) care nu are soluții. (<fr. *incompatible*)

incompatibilitáte *s. f.* 1. faptul de a fi incompatibil,; nepotrivire. ● nepotrivire de grupă sangvină între doi indivizi; respingere reciprocă între doi gameți, între două țesuturi sau organe. 2. *(jur.)* interdicție legală ca cineva să poată ocupa simultan două funcții, două atribuții care prin caracterul lor sînt contradictorii. 3. *(mat.)* însușire a unui sistem de (in)ecuații de a fi incompatibil; proprietate a unui sistem de axiome care conține afirmații ce nu concordă cu altele. (<fr. *incompatibilité*)

incompensábil, -ă *adj.* care nu poate fi compensat. (<fr. *incompensable*)

incompetént, -ă *adj.* care nu este competent. ● *(jur.)* lipsit de competența de a judeca sau rezolva o problemă. (<fr. *incompétent*)

incompeténță *s. f.* lipsă de competență. (<fr. *incompétence*)

incomplét, -ă *adj.* care nu este complet. (<fr. *incomplet*)

incompletúdine *s. f. (psih.)* sentiment de insatisfacție, de neîmplinire, prezent la unii psihastenici. (după fr. *incomplétude*)

incomprehensíbil, -ă *adj.* care nu se poate înțelege; de neînțeles. (<fr. *incompréhensible*)

incomprehensibilitáte *s. f.* însușirea de a fi incomprehensibil. (<fr. *incompréhensibilité*)

incomprehensiúne *s. f.* incapacitate de a înțelege, de a fi înțeles. (<fr. *incompréhension*)

incomprehensív, -ă *adj.* lipsit de înțelegere; neînțelegător. (<fr. *incompréhensif*)

incompresibil, -ă *adj.* care nu poate fi comprimat, care nu își poate micșora volumul. (<fr. *incompressible*)

incompresibilitáte *s. f.* însușire a unui corp de a fi incompresibil. (<fr. *incompressibilité*)

incomunicábil, -ă 1. *adj.* 1. care nu poate fi comunicat, exprimat. 2. *(rar)* inexprimabil. II. *s. n.* ceea ce nu poate fi comunicat, exprimat în cuvinte. (<fr. *incommunicable*)

incomunicabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este incomunicabil. (<fr. *incommunicabilité*)

incomutábil, -ă *adj.* (despre pedepse) care nu poate fi comutat. (<fr. *incommutable*)

incomutabilitáte *s. f.* însușirea de a fi incomutabil. (<fr. *incommutabilité*)

inconceptibil, -ă *adj. (livr.)* de neconceput, de neînțeles; imposibil. (după it. *inconcepibile*)

inconceptibilitáte *s. f.* însușirea de a fi inconceptibil. (<*inconceptibil* + *-itate*)

inconciliábil, -ă *adj.* (despre idei etc.) de neîmpăcat. (<fr. *inconciliable*)

incondensábil, -ă *adj.* (despre gaze) care nu poate fi condensat. (<fr. *incondensable*)

inconél *s. m.* aliaj pe bază de nichel, rezistent la temperaturi înalte și coroziune. (<fr., engl. *inconel*)

inconformísm *s. n.* faptul de a nu se conforma unor norme, obiceiuri, idei etc.; nonconformism. (<*in*[1]- + *conformism*)

inconformíst, -ă *adj.* propriu inconformismului. (<*in*[1]- + *conformist*)

inconfórt *s. n.* lipsă de confort, disconfort; neplăcere. (<fr. *inconfort*)

inconfortábil, -ă *adj.* 1. care nu este confortabil; incomod. 2. *(fig.)* dezagreabil. (<fr. *inconfortable*)

inconfundábil, -ă *adj.* bine individualizat, care nu poate fi confundat; *(spec.)* original, unic. (<*in*[1]- + *confundabil*)

incongelábil, -ă *adj.* care nu poate fi congelat. (<fr. *incongélable*)

incongruént, -ă *adj. (livr.)* nepotrivit, neconcordant. (< fr. *incongruent*, it. *incongruente*, lat. *incongruens*)

incongruénță *s. f. (livr.)* faptul de a fi incongruent; nepotrivire, neconcordanță, dezacord. (< fr. *incongruence*, it. *incongruenza*, lat. *incongruentia*)

inconștiu, -le *adj. (livr.)* inconștient. (<it. *inconscio*)

inconsecvént, -ă *adj.* care nu este consecvent; schimbător, inconstant. (<fr. *inconséquent*, lat. *inconsequens*)

inconsecvénță *s. f.* lipsă de consecvență în idei, în acțiuni. (<fr. *inconséquence*, lat. *inconsequentia*)

inconsistént, -ă *adj.* 1. lipsit de consistență, de soliditate; slab, moale. 2. *(fig.)* lipsit de temeinicie. (<fr. *inconsistant*)

inconsistență *s. f.* 1. lipsă de consistență de soliditate. 2. *(log.)* proprietate a unor expresii de calcul logic de a fi false în orice interpretare. (<fr. *inconsistance*)

inconsolábil, -ă *adj.* care nu poate fi consolat; de nemângâiat. (<fr. *inconsolable*, lat. *inconsolabilis*)

inconstánt, -ă *adj.* care nu este constant; nestatornic, inegal. (<fr. *inconstant*, lat. *inconstans*)

inconstánță *s. f.* lipsă de constanță; nestatornicie. (<fr. *inconstance*, lat. *inconstantia*)

inconstatábil, -ă *adj.* care nu poate fi constatat. (<fr. *inconstatable*)

inconsumábil, -ă *adj.* care nu poate sau nu trebuie să fie consumat; necomestibil. (<fr. *inconsommable*)

inconștiént, -ă 1. *adj.* (și *s. m. f.*) 1. care nu este conștient, care și-a pierdut cunoștința. 2. lipsit de conștiință; care nu are o atitudine conștientă în fața realității. ● (despre acțiuni) făcut fără participarea conștientă a voinței; involuntar. II. *s. n.* activitate psihică a omului nesupusă controlului conștiinței. (<fr. *inconscient*)

inconștiénță *s. f.* 1. lipsă sau pierdere a cunoștinței. 2. lipsa unei atitudini conștiente față de realitatea înconjurătoare. (<fr. *inconscience*)

incontentábil, -ă *adj. (livr.)* veșnic nemulțumit. (<fr. *incontentable*)

incontestábil, -ă *adj.* care nu poate fi contestat; de netăgăduit; sigur; ● *(adv.)* fără îndoială; indiscutabil. (<fr. *incontestable*)

incontestabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este incontestabil. (<fr. *incontestabilité*)

incontinént, -ă *adj., s. m. f.* nereținut, lipsit de moderație. ● violent, desfrânat. ● suferind de incontinență. (<fr. *incontinent*, lat. *incontinens*<*continere*, a stăpâni)

incontinénță *s. f.* eliminare involuntară de fecale, urină, lapte etc.; *(p. ext.)* neputință de înfrânare a unei dorințe sau acțiuni. ● *(fig., fam.)* logoree, limbuție. (<fr. *incontinence*, lat. *incontinentia*)

incontrolábil, -ă *adj.* care nu poate fi controlat; *(p. ext.)* cu un cîmp de acțiune extrem de larg, nelimitat. (<fr. *incontrôlable*)

inconvenábil, -ă *adj.* (și *adv.*) care nu este convenabil. (după fr. *inconvenant*)

inconveniént *s. n.* 1. neajuns, dezavantaj. 2. piedică, dificultate. (<fr. *inconvénient*, lat. *inconveniens*)

inconveniénță *s. f.* 1. deranj; pagubă. 2. necuviință. (<it. *inconvenienza*)

inconvertíbil, -ă *adj.* care nu este convertibil; neconvertibil. (<fr. *inconvertible*)

inconvertibilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este inconvertibil. (<fr. *inconvertibilité*)

incoordonáre *s. f.* 1. necoordonare. 2. *(med.)* lipsă de coordonare în mișcări, consecință a unor leziuni ale sistemului nervos sau a unor stări patologice ale aparatului locomotor. (după fr., engl. *incoordination*)

incorect, -ă *adj.* greșit, inexact. ● necinstit, neonest. (<fr. *incorrect*)

incorectitúdine *s. f.* lipsă de corectitudine; necinste, şarlatanie. (<*in*[1]- + *corectitudine*)

incorigibil, -ă *adj.* care nu se (mai) poate îndrepta, corija. (<fr. *incorrigible*)

incorigibilitáte *s. f. (rar)* neputinţa de a se corija, de a se îndrepta; însuşirea, starea de a fi incorigibil. (<fr. *incorrigibilité*)

incorporál, -ă *adj.* lipsit de corp. ● fără existenţă materială. (<fr. *incorporel*, it. *incorporale*)

incorporalitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este incorporal. (<fr. *incorporalité*)

în córpore *loc. adv.* împreună, cu toţii, în totalitate. (<lat. *in corpore*)

incoruptibil, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu poate fi corupt; integru, cinstit, onest. (<fr. *incorruptible*, lat. *incorruptibilis*)

incoruptibilitáte *s. f.* integritate, cinste exemplară. (<fr. *incorruptibilité*, lat. *incorruptibilitas*)

increábil, -ă *adj.* care nu se poate crea. (<fr. *incréable*)

increát, -ă I. *adj.* care există fără a fi fost creat; etern. II. *s. n.* moment imaginar al preexistenţei, suspendat între neant şi viaţă; ceea ce este etern. (<fr. *incrée*)

incredíbil, -ă *adj.* de necrezut; ciudat. (<it. *incredibile*, lat. *incredibilis*)

incredibilitáte *s. f.* faptul de a fi incredibil. (<fr. *incrédibilité*)

incredúl, -ă *adj.* care nu crede uşor ceva; greu de convins. (<fr. *incrédule*, lat. *incredulus*)

incredulitáte *s. f.* firea, starea omului care nu crede cu uşurinţă; lipsă de încredere. (<fr. *incrédulité*)

increméntˈ *s. n.* 1. *(mat.)* creştere, adaos arbitrar. ● *(inform.)* cantitate elementară la care este adăugată o mărime într-un proces de calcul. ○ (în *gram* transformaţională) element care adaugă ceva unui lucru la structura căruia se aplică. 2. orice material introdus în corpul animal şi utilizat în organism. 3. *(fiz.)* contribuţia particularităţilor structurale, interatomice la valoarea unei mărimi fizice care caracterizează o anumită structură moleculară. (<fr. *incrément*, lat. *incrementum*)

incrementá *vb. tr. (inform.)* a adăuga o unitate sau o cantitate constantă oarecare la conţinutul unui număr, registru sau la valoarea unei variabile. — *incrementáre* s. f. (<fr. *incrémenter*)

incrementál, -ă *adj.* (despre mărimi scalare) care se referă la un increment al unei alte mărimi. ○ *calculator* ~ = calculator care nu execută decît operaţii de incrementare. (<engl. *incremental*)

increţ *s. n.* increţie. (<germ. *Inkret*)

increţie *s. f.* secreţie glandulară care rămîne în interiorul organismului; secreţie endocrină; increţ. (<fr. *incrétion*)

incrimină *vb. tr.* a imputa cuiva acte criminale, abuzuri etc.; a învinui; a criminaliza. — *incriminăre* s. f. (<fr. *incriminer*, lat. *incriminare*<*crimen*, acuzaţie)

incriminábil, -ă *adj.* care poate fi incriminat. (<fr. *incriminable*)

incriminatór, -oáre *adj.* care incriminează. (<fr. *incriminatoire*)

incriminăţie *s. f.* incriminare. (<fr. *incrimination*, lat. *incriminatio*)

incristalizábil, -ă *adj.* care nu cristalizează. (<fr. *incristallisable*)

incrustá *vb.* I. *tr.* a aplica pe obiecte incrustaţii. ● *(fig.)* a întipări. II. *refl.* (despre substanţe) a se depune sub formă de cruste pe pereţii unei conducte, ai unui recipient etc. — *incrustáre* s. f. (<fr. *incruster*, lat. *incrustare*<*crusta*, crustă)

incrustánt, -ă *adj.* care acoperă corpurile cu o crustă minerală. (<fr. *incrustant*)

incrustatór, -oáre *s. m. f.* cel care lucrează obiecte incrustate. (după fr. *incrusteur*)

incrustáţie *s. f.* I. ornament care este aplicat pe suprafaţa unui obiect. 2. strat depus în anumite condiţii pe suprafaţa unor corpuri; crustă minerală. (<fr. *incrustation*, lat. *incrustatio*)

incúb *s. m.* 1. demon masculin despre care se presupunea că abuzează de femei în somn. 2. *(jur.)* persoană care are un ascendent puternic asupra altei persoane *(sucub)*, pe care o poate sugestiona. (<fr. *incube*, lat. *incubus*)

incubá *vb. tr., refl.* 1. (despre microbi, virusuri etc.) a (se) infiltra în organism şi a începe procesul patogen. 2. a (se) supune operaţiei de incubaţie (2). — *incubáre* s. f. (<fr. *incuber*)

incubatór *s. n.* instalaţie amenajată special pentru incubaţia (2) artificială a ouălor de păsări sau pentru dezvoltarea, în condiţii optime, a prematurilor la vivipare. (<fr. *incubateur*)

incubáţie *s. f.* 1. *(ant.)* rit divinatoriu constînd în a dormi într-un sau lîngă un templu pentru a obţine, în vis, răspunsurile unui zeu tămăduitor. 2. proces de dezvoltare a embrionului de păsări sub acţiunea unor anumiţi factori fizici (temperatură, umiditate etc.). 3. perioadă dintre contaminarea unui organism şi apariţia primelor simptome ale unei boli. 4. etapă a procesului de creaţie constînd în revenirea spontană asupra problemei şi apariţia tensiunii ca stare de cercetare. (<fr. *incubation*, lat. *incubatio*)

inculcá *vb. tr. (livr.)* a întipări în mintea cuiva, prin repetiţie, un principiu, o idee etc. — *inculcáre* s. f. (<fr. *inculquer*, lat. *inculcare*)

inculpá *vb. tr. (jur.)* a învinovăţi, a învinui, a acuza. — *inculpáre* s. f. (<fr. *inculper*, lat. *inculpare*<*culpa*, vină)

inculpát, -ă *s. m. f.* cel acuzat de o infracţiune, de o crimă etc. (<fr. *inculpé*)

inculpáţie *s. f. (jur.)* inculpare. (<fr. *inculpation*)

incúlt, -ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de o cultură elementară. (<fr. *inculte*, lat. *incultus*)

incultúră *s. f.* lipsă de cultură, de cunoştinţe; ignoranţă, neştiinţă. (<fr. *inculture*)

incumbá *vb. intr.* (despre sarcini, obligaţii) a se impune, a reveni cuiva. (<lat. *incumbere*, după fr. *incomber*)

incumbént, -ă *adj. (bot.;* despre organe) culcat pe un alt organ, fără să concrească cu acesta. (<engl. *incumbent*, lat. *incumbens*)

incunábul *s. n.* tipăritură de la începuturile artei tipografice (înainte de anul 1500); *(p. ext.)*

exemplar din cele mai vechi tipărituri (românești). (<fr. *incunable*, cf. lat. *incunabulum*, leagăn, *fig.*/ început)

incunabulár, -ă *adj.* referitor la incunabule. (<*incunabul* + *-ar*)

incurábil, -ă *adj.* (despre boli, bolnavi; *p. ext.*; despre oameni) care nu poate fi vindecat. (<fr. *incurable*, lat. *incurabilis*)

incurabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este incurabil. (<fr. *incurabilité*)

incurbá *vb. tr. (rar)* a curba, a arcui, a îndoi. — *incurbáre* s. f. (după fr. *incurver*, lat. *incurvare*)

incurbát, -ă *adj.* curbat, îndoit. (<lat. *incurvatus*)

incúrie *s. f.* neglijență, lipsă de grijă. (<fr. *incurie*, lat. *incuria*)

incuriozitáte *s. f. (livr.)* lipsă de curiozitate, de interes. (<fr. *incuriosité*)

incursiúne *s. f.* **1.** pătrundere de scurtă durată a unor forțe armate într-un teritoriu sau spațiu aerian străin; atac prin surprindere dat pentru distrugerea unui obiectiv, luare de prizonieri sau de informații etc. • *(sport)* pătrundere în porțiunea de teren a adversarului. **2.** *(fig.)* abordare a unui subiect străin de preocupările obișnuite, de tema tratată. (<fr. *incursion*, lat. *incursio*<*currere*, a alerga)

incúsă *adj., s. f.* (medalie, monedă veche) care are o față în relief, iar cealaltă scobită. (<fr. *incuse*, lat. *incusa*)

in-cvárto *adj. inv., s. n.* (format) în care coala de hîrtie imprimată a fost îndoită în patru, alcătuind opt pagini; (carte) cu acest format. (<fr., lat. *in quarto*)

incvilinism *s. n.* comensualism în care simbiontul trăiește ca oaspete pe celălalt simbiont. (<fr. *inquilinisme*, cf. engl. *inquiline*, naturalizat)

indamină *s. f.* colorant organic albastru sau albastru-verzui, puțin rezistent față de acizi. (<fr. *indamine*)

indán *s. n.* hidrocarbură obținută din gudroane, insolubilă în apă, solubilă în dizolvanți organici. (<engl. *indan*)

indantrén *s. m.* colorant sintetic albastru, rezistent la lumină, apă și acizi, folosit în imprimeria textilă. (<fr. *indanthrène*)

indatábil, -ă *adj.* imposibil de datat. (<fr. *indatable*)

indecelábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi descoperit. (<fr. *indécelable*)

indecént, -ă *adj.* lipsit de decență; necuviincios, nerușinat, impudic. (<fr. *indécent*, lat. *indecens*)

indecénță *s. f.* lipsă de decență; exprimare, purtare necuviincioasă; necuviință, nerușinare. (<fr. *indécence*, lat. *indecentia*)

indecidábil, -ă *adj. (log.;* despre o relație) care nu este nici adevărată, nici falsă. (<fr. *indécidable*)

indecidabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este indecidabil. (<fr. *indécidabilité*)

indecis, -ă *adj.* nehotărît, șovăielnic, ezitant. (<fr. *indécis*, lat. *indecisus*)

indeciso/**-zo**/ *adv. (muz.)* cu nehotărîre. (<it. *indeciso*)

indecízie *s. f.* nehotărîre, șovăială. (<fr. *indécision*)

indeclinábil, -ă *adj. (gram.)* care nu se declină. (<fr. *indéclinable*)

indeclinabilitáte *s. f.* caracterul cuvintelor indeclinabile. (<fr. *indéclinabilité*)

indefectibil, -ă *adj.* (despre sentimente) care durează pentru totdeauna, nedezmințit, neclintit, neslăbit. (<fr. *indéfectible*)

indefectibilitáte *s. f.* însușirea de a fi indefectibil. (<fr. *indéfectibilité*)

indefinibil, -ă *adj.* indefinisabil. (<it. *indéfinible*)

indefinisábil, -ă *adj.* care nu poate fi definit; indefinibil. (după fr. *indéfinissable*)

indefinit, -ă *adj.* **1.** care nu este definit, explicat; nedefinit, nedeterminat. **2.** *(gram.)* nehotărît. (<fr. *indéfini*)

indeformábil, -ă *adj.* care nu se deformează. (<fr. *indéformable*)

indeformabilitáte *s. f.* calitatea unui material de a fi indeformabil. (<fr. *indéformabilité*)

indefrișábil, -ă *adj.* care nu poate fi defrișat. (<fr. *indéfrichable*)

indehiscént, -ă *adj.* (despre fructe) care nu se deschide spontan la maturitate. (<fr. *indéhiscent*)

indehiscénță *s. f.* însușire a fructelor indehiscente. (<fr. *indéhiscence*)

indelébil, -ă *adj.* indestructibil; de nesters. • *(fig.)* perpetuu. (<fr. *indélébile*, lat. *indelebilis*)

indelebilitáte *s. f.* însușirea de a fi indelebil. (<fr. *indélébilité*)

indelicát *adj. (livr.)* lipsit de delicatețe, nedelicat; grosolan, mojic. (<fr. *indélicat*)

indelicatéțe *s. f.* lipsă de delicatețe; atitudine, gest nedelicat. (<fr. *indélicatesse*)

indémn, -ă *adj. (jur.)* care nu a suferit pagube, pierderi, răni; teafăr, nevătămat. (<fr. *indemne*, lat. *indemnis*)

indemnitáte *s. f. (rar)* indemnizație. (<fr. *indemnité*, lat. *indemnitas*)

indemnizá *vb. tr. (rar)* a despăgubi (pe cineva) de cheltuieli. (<fr. *indemniser*)

indemnizábil, -ă *adj.* care poate fi sau trebuie despăgubit. (<fr. *indemnisable*)

indemnizáție *s. f.* sumă de bani care se acordă cuiva pe lîngă retribuție pentru acoperirea unor cheltuieli efectuate cu ocazia îndeplinirii unor anumite sarcini de serviciu. • despăgubire pentru un prejudiciu, o pagubă suferită. • sumă de bani plătită salariaților pe timpul concediului, în caz de incapacitate de muncă etc. — var. *indemnizațiune* s. f. (<fr. *indemnisation*)

indemnizațiúne *s. f.* v. indemnizație.

indemonstrábil, -ă *adj.* care nu poate fi demonstrat. (<lat. *indemonstrabilis*, după fr. *indémontrable*)

indemonstrabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este indemonstrabil. (după fr. *indémontrabilité*)

indemontábil, -ă *adj.* care nu poate fi demontat. (<fr. *indémontable*)

indenegábil, -ă *adj. (livr.)* indeniabil. (<it. *indenegabile*)

indenlábil, -ă *adj. (livr.)* incontestabil, de netăgăduit; indenegabil. (<fr. *indéniable)*

indentáre *s. f. (inform.)* plasare a programelor pe linii, pentru scrierea cît mai clară a acestora. (după fr. *indéntation)*

indentáție *s. f.* adîncitură, scobitură, crestătură (a coastei marine). (<fr. *indentation)*

independént, -ă I. *adj.* 1. care nu depinde de cineva sau ceva; liber, neatîrnat; autonom. ○ ~ *de* = fără a ține seama de..., indiferent de... 2. care se bizuie pe propriile sale forțe; cu inițiative personale. II. *s. m. pl.* (în revoluția burgheză din Anglia) membrii unei grupări politice reprezentînd interesele burgheziei și nobilimii mijlocii. (<fr. *indépendant)*

independénță *s. f.* 1. drept al unui stat la existență și dezvoltare liberă, fără amestec din afară, de a-și hotărî singur soarta, de a-și alege, potrivit voinței și intereselor sale, calea de dezvoltare socială și politică: neatîrnare. ● stare de neatîrnare economică și socială (a unei persoane, a unei clase sociale). 2. libertate sau înclinare de a face sau de a privi ceva în mod independent. 3. proprietate a unui sistem axiomatic constînd în aceea că nici una din axiomele sale nu este deductibilă din celelalte. (<fr. *indépendance)*

indereglábil, -ă *adj.* care nu se dereglează. (<fr. *indéréglable)*

inderogábil, -ă *adj. (jur.;* despre legi, regulamente etc.) care nu permite derogări. (<*in*[1]- + *derogabil)*

indescifrábil, -ă *adj.* de nedescifrat, ilizibil. (<fr. *indéchiffrable)*

indescriptíbil, -ă *adj.* care nu poate fi înfățișat în cuvinte; de nedescris. (<fr. *indescriptible)*

indescriptibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este indescriptibil. (<fr. *indescriptibilité)*

indestructíbil, -ă *adj.* (și *fig.)* care nu poate fi distrus; trainic, rezistent. (<fr. *indestructible)*

indestructibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este indestructibil. (<fr. *indestructibilité)*

indesírábil, -ă *adj.* (despre țesături, tricotaje) care nu se desiră (ușor). (<fr. *indéchirable)*

indeterminábil, -ă *adj.* care nu poate fi determinat. (<fr. *indéterminable*, lat. *indeterminabilis)*

indeterminăre *s. f.* lipsă de determinare, de precizie. (după fr. *indétermination)*

indeterminát, -ă *adj.* nedeterminat; neprecizat, nedefinit; imprecis. (<fr. *indéterminé)*

indeterminísm *s. n.* concepție filozofică idealistă care neagă existența legilor obiective ale dezvoltării, absolu izează întîmplarea, ignorînd necesitatea, contestă principiul cauzalității și afirmă că mersul lucrurilor și activitatea oamenilor sînt expresia unei abstracte „libertăți de voință". (<fr. *indéterminisme)*

indeterminíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al indeterminismului. (<fr. *indéterministe)*

index I. *s. n.* 1. listă (alfabetică) a numelor, termenilor sau materiilor cuprinse într-o lucrare; indice (II, 1). ○ ~ *bibliografic* = lucrare de îndrumare bibliografică cuprinzînd lista principalelor scrieri privitoare la o problemă. 2. listă a cărților interzise de biserica catolică, întocmită de un organ special format din cardinali și numit Congregația indexului; *(p. ext.)* listă de cărți interzise. ○ *a pune la* ~ = a) a trece o lucrare în lista cărților interzise; b) a exclude pe cineva de la cinstirea cuvenită, a socoti pe cineva nedemn sau periculos. II. *s. m.* 1. *(inform.)* parametru care evoluează cu fiecare repetare a unei bucle a programului unui ordinator. 2. degetul arătător. (<lat., fr. *index)*

indexá *vb. tr.* 1. a întocmi un index. ● a introduce un cuvînt, un autor etc. într-un index. 2. a atribui un indice de clasificare unui document. 3. *(fin.)* a converti, a lega variațiile unei valori (titlu, salariu, împrumut etc.) de acelea ale unui element de referință (aur, costul vieții etc.); a corela veniturile cu prețurile. 4. *(inform.)* a indica într-o instrucțiune că trebuie adăugat conținutul unui index (I, 1). — *indexáre* s. f. (<fr. *indexer)*

indezirábil, -ă *adj.* care nu este dorit; nedorit, neplăcut. (<fr. *indésirable)*

indián[1] *s. n.* țesătură fină de bumbac, vopsită sau imprimată, folosită pentru obiecte de lenjerie. (<fr. *indienne)*

indián[2]**, -ă** I. *adj., s. m. f.* 1. (locuitor) din India. 2. amerindian. II. *adj.* care aparține Indiei; indic; hindus (1). ○ *arta* ~*ă* = artă care s-a dezvoltat de la sfîrșitul mileniului IV î.e.n. în cadrul culturilor din valea Indului, legate de dezvoltarea budismului și a brahmanismului. (<fr. *indien)*

indiánă *s. f.* prăjitură cu frișcă și glazură de ciocolată. (<germ. *Indianer/krapfen)*

indianism *s. n.* idiotism propriu limbilor vorbite în India. (<fr. *indianisme)*

indianíst, -ă *s. m. f.* specialist în indianistică; indolog. (<fr. *indianiste)*

indianístică *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul limbii și al civilizației Indiei de dinaintea pătrunderii europene; indologie. (<germ. *Indianistik)*

indianizá *vb. tr.* a da un caracter indian. — *indianizáre* s. f. (<fr. *indianiser)*

indianologíe *s. f.* studiu asupra indienilor din America. (<fr. *indianologie)*

indíc, -ă *adj. (rar)* indian. (<it. *indico)*

indicá *vb. tr.* 1. arăta, a desemna; a face cunoscut, a semnala. 2. a recomanda, a prescrie (un tratament). — *indicáre* s. f. (<fr. *indiquer*, lat. *indicare)*

indicán *s. n.* substanță organică ce se găsește în indigo; indoxil. (<fr. *indican)*

indicanemíe *s. f.* prezența indicanului în sînge. (<fr. *indicanémie)*

indicanúrie *s. f.* prezența indicanului în urină. (<fr. *indicanurie)*

indicatív, -ă I. *adj.* care indică, face cunoscut. ○ *mod* ~ (și *s. n.)* = mod verbal care exprimă o acțiune reală. II. *s. n.* 1. denumire convențională pentru unități militare, comandanți etc. 2. (la un post de radio-tv.) semnal de identificare la începutul sau sfîrșitul emisiunii. ○ ~ *de apel* = apelativ convențional format din litere sau cifre, care servește pentru identificarea locului de origine sau a expeditorului unui mesaj telegrafic ori radiofonic. (<fr. *indicatif*, lat. *indicativus)*

indicatór, -oáre I. *adj.* care indică, face cunoscut. II. *s. n.* 1. aparat, instrument sau element al acestora care arată valoarea unei mărimi măsurate. 2. panou de semnalizare a direcției, a distanței pe un drum etc. 3. lucrare folosită ca îndrumător. III. *s. m.* 1. expresie numerică ce caracterizează cantitativ un fenomen sau proces, ori îi definește evoluția. 2. substanță care, printr-o modificare a culorii sale, indică caracterul acid sau bazic al altei substanțe. 3. plantă care, prin prezența sau absența sa într-un ecosistem, indică caracterul sau intensitatea acestuia. IV. *s. f. (mat.)* curbă auxiliară care ajută la studiul curbelor și al suprafețelor. (<fr. *indicateur*)

indicáție *s. f.* îndrumare, informație, indiciu, lămurire, recomandare. — var. *indicațiune* s. f. (<fr. *indication*, lat. *indicatio*)

indicațiúne *s. f.* v. indicație.

indice I. *s. m.* 1. *(mat.)* semn distinctiv afectat unei litere, reprezentînd în același calcul mai multe mărimi analoage. 2. număr, cifră. ● cifră dintr-un plan economic ce trebuie atinsă pentru a se realiza un anumit nivel de producție. 3. mărime care caracterizează o proprietate a unei substanțe, a unui sistem tehnic etc. 4. fapt, indiciu care arată aspectul unui fenomen, al unei situații etc. II. *s. n.* 1. *index.* ○ ~ *de clasificare* = combinație de cifre și litere cu care se notează, într-un sistem de clasificare după conținut, publicațiile. 2. indicator al scării unui instrument de măsură. (<lat. *index*, fr. *indice*)

indiciál, -ă *adj.* referitor la un indice. (după fr. *indical*)

indicíbil, -ă *adj.* care nu se poate spune; inexprimabil; inefabil. (<fr. *indicible*)

indíciu *s. n.* semn, dovadă concretă potrivit căreia se poate deduce existența unui lucru. ● particularitate după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen, un fapt. ● *(jur.)* faptă, împrejurare care, considerată în legătură cu altele, poate servi ca probă într-un proces. (<lat. *indicium*, după fr. *indice*)

indicțiúne *s. f.* 1. *(ant.)* determinarea, prin edict imperial, a impunerilor prin impozite (la origine, pe un an); perioadă de cincisprezece ani care separa în Roma antică, începînd cu domnia împăratului Constantin, două ridicări extraordinare de impozite. 2. convocare pentru o zi anumită a unei adunări, *(spec.)* a unui conciliu. 3. *(astr.)* perioadă convențională de cincisprezece ani. (<fr. *indiction*, lat. *indictio*<*indicere*, a publica)

indiferént, -ă *adj.* 1. care nu are însemnătate, nu prezintă nici un interes. 2. care nu poartă, nu manifestă interes pentru nimeni și pentru nimic; nepăsător. 3. *(chim.)* care nu manifestă nici o afinitate, care nu reacționează în nici un fel. (<fr. *indifférent*, lat. *indifferens*)

indiferentísm *s. n.* atitudine de indiferență; lipsă de interes pentru probleme politice sau religioase; apolitism. (<fr. *indifférentisme*)

indiferénță *s. f.* stare, atitudine manifestată prin lipsă de interes față de cineva sau ceva; insensibilitate, nepăsare, răceală. (<fr. *indifférence*)

indigén, -ă I. *adj., s. m. f.* autohton, aborigen. II. *adj.* (despre animale, plante, mărfuri etc.) din propria țară. (<fr. *indigène*, lat. *indigenus*)

indigenát *s. n.* 1. calitatea de a fi indigen. 2. dreptul de cetățenie într-un stat; împămîntenire, naturalizare. (<fr. *indigénat*)

indigenísm *s. n.* 1. caracter indigen. 2. denumire generică pentru mișcările politico-sociale din America Latină, care tind să includă populația indiană în civilizația modernă. (<germ. *Indigenismus*)

indigént, -ă *adj. (livr.)* nevoiaș, sărac. (<fr. *indigent*, lat. *indigens*)

indigénță *s. f. (livr.)* sărăcie, lipsă. (<fr. *indigence*, lat. *indigentia*)

indigést, -ă *adj.* 1. (despre alimente) greu de digerat. 2. *(fig.:* despre scrieri) greu de înțeles; confuz. (<fr. *indigeste*, lat. *indigestus*)

indigéstie *s. f.* indispoziție provocată de o digestie grea și manifestată prin dureri de cap, greață etc. — var. *indigestiune* s. f. (<fr. *indigestion*, lat. *indigestio*)

indigestiúne *s. f.* v. indigestie.

indigét, -ă *adj.* (la romani) epitet atribuit zeilor indigeni. (<fr. *indigète*, lat. *indiges*)

indigitaménta *s. n. pl. (ant.)* formule și invocații populare adresate zeilor indigeți. (<lat. *indigitamenta*)

indignà *vb. tr., refl.* a stîrni, a fi cuprins de indignare. (<fr. *indigner*, lat. *indignari*)

indignáre *s. f.* faptul de a (se) indigna; revoltă sufletească amestecată cu amărăciune, mînie și dispreț, provocată de o insultă, de o nedreptate sau o acțiune nedemnă. (<*indigna*)

indignitáte *s. f.* lipsă de demnitate; nemernicie. (<fr. *indignité*, lat. *indignitas*)

indigó I. *s. n.* 1. culoare a spectrului solar, între albastru și violet. 2. colorant albastru-violet, care se extrage din indigofere sau din anilină. 3. *(impr.)* hîrtie-carbon. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoare albastru-violet. (<fr., port. *indigo*)

indigofére *s. f. pl.* plante tropicale din familia leguminoaselor, din care se extrage indigoul (1, 2). (<lat. *indigoferae*)

indigosól *s. m.* colorant albastru pe bază de indigo (I, 2), servind la imprimarea sau colorarea fibrelor în soluții neutre. (<fr., engl. *indigosol*)

indigotiér *s. m.* arbust tropical din care se extrage indigoul (1. 2). (<fr. *indigotier*)

indigotínă *s. f.* principiu colorant al indigoului. (<fr. *indigotine*)

indimenticábil, -ă *adj. (livr.)* de neuitat. (<it. *indimenticabile*)

indiréct, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) care nu se face, nu se obține direct, ci mijlocit, cu ajutorul cuiva sau a ceva. 2. *vorbire* ~*ă* sau *stil* ~ = procedeu stilistic de redare a spuselor cuiva prin subordonarea comunicării față de un verb sau de un alt cuvînt de declarație. 3. *complement* ~ = complement care exprimă obiectul în (de)favoarea căruia se săvîrșește o acțiune, asupra căruia se răsfrînge în mod indirect acțiunea verbului; *propoziție completivă* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție cu funcție de

complement indirect pe lîngă un verb din regentă. 4. *(fin.)* *impozit* ~ = impozit inclus în prețul anumitor obiecte de consum. 5. *(mil.)* *tragere* ~*ă* = tragere făcută pe bază de calcul asupra unor ținte care nu se văd. (<fr. *indirect*, lat. *indirectus*, germ. *indirekt*)

indiscernábil, -ă *adj.* care nu se poate discerne; de nepătruns. (<fr. *indiscernable*)

indiscernabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este indiscernabil. (<fr. *indiscernabilité*)

indisciplinábil, -ă *adj.* care nu poate fi disciplinat. (<fr. *indisciplinable*)

indisciplinát, -ă *adj.* nedisciplinat; nesupus, rebel. (<fr. *indiscipliné*)

indisciplínă *s. f.* lipsă de disciplină; nesupunere; *(p. ext.)* dezordine. (<fr. *indiscipline*)

indiscrét, -ă *adj.* care destăinuie fapte secrete. ● care se amestecă în mod nedelicat în secretele cuiva. (<fr. *indiscret*)

indiscréție *s. f.* destăinuire a unor secrete încredințate de către cineva; *(p. ext.)* lipsă de măsură în vorbă. ● nedelicatețe, grosolănie. — var. *indiscrețiune* s. f. (<fr. *indiscrétion*, lat. *indiscretio*)

indiscrețiúne *s. f.* v. indiscreție.

indiscutábil, -ă *adj.* (și *adv.*) sigur, incontestabil. (<fr. *indiscutable*)

indisociábil, -ă *adj.* care nu poate fi disociat. (<fr. *indissociable*)

indisociabilitáte *s. f.* însușirea de a fi indisociabil. (<*indisociabil* + *-itate*)

indisolúbil, -ă *adj.* (și *adv.*; și *fig.*) care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat; de nezdruncinat. (<fr. *indissoluble*, lat. *indissolubilis*)

indisolubilitáte *s. f.* calitatea de a fi indisolubil. (<fr. *indissolubilité*)

indispensábil, -ă I. *adj.* (și *adv.*) absolut necesar. II. *s. m. pl.* izmene. (<fr. *indispensable*)

indispensabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este indispensabil. (<fr. *indispensabilité*)

indisponíbil, -ă *adj.* de care nu se poate dispune după voie. ● (despre mașini) care nu este în stare de funcționare. (<fr. *indisponible*)

indisponibilitáte *s. f.* faptul de a fi indisponibil. ● stare a unui lucru sau a unei persoane indisponibile. (<fr. *indisponibilité*)

indisponibilizá *vb. tr.* a face ceva indisponibil. — *indisponibilizáre* s. f. (<*indisponibil* + *-iza*)

indispoziție *s. f.* 1. lipsă de voie bună, proastă dispoziție; supărare. 2. boală ușoară. — var. *indispozițiune* s. f. (<fr. *indisposition*)

indispozițiúne *s. f.* v. indispoziție.

indispúne *vb. tr., refl.* a(-și) strica voia bună; a (se) supăra. — *indispúnere* s. f. (după fr. *indisposer*)

indispús, -ă *adj.* prost dispus, supărat. ● ușor bolnav. ● (despre femei) care este în perioada de menstruație. (<*indispune*)

indistínct, -ă *adj.* care nu se poate distinge bine, neclar. (<fr. *indistinct*, lat. *indistinctus*)

indistinctíbil, -ă *adj.* care nu poate fi distins, de nedistins. (după fr. *indistinguible*, it. *indistinguibile*)

indistincție *s. f.* starea a ceea ce este indistinct; neclaritate. ● lipsă de distincție; vulgaritate. (<fr. *indistinction*)

indiu *s. n.* metal alb-argintiu, moale, maleabil, asemănător cu aluminiul, care se găsește în blendă. (<fr. *indium*)

individ, -ă *s. m. f.* 1. persoană considerată izolat în raport cu colectivitatea; ins. ● *(peior.)* om necunoscut, suspect; om demn de dispreț. 2. ființă animală sau vegetală privită aparte, în raport cu specia căreia îi aparține. 3. *(mat.)* unitate statistică. (<fr. *individu*, lat. *individuus*)

individuál, -ă I. *adj.* 1. personal, propriu unui individ. 2. care se referă la un singur individ sau la un singur obiect. II. *s. n.* 1. concept estetico-literar desemnînd exemplarul (individul, situația, fenomenul etc.) izolat, cazul particular. 2. *(fil.)* singular. ● *(adv.)* în mod izolat, fiecare în parte. (<fr. *individuel*)

individualism *s. n.* 1. ansamblu de concepții (etice) care iau ca punct de plecare individul izolat de societate. 2. concepție și atitudine morală retrogradă, manifestată prin situarea intereselor individului mai presus de cele colective; *(p. ext.)* egoism. (<fr. *individualisme*)

individualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al individualismului. ● (cel) care se izolează de interesele, de preocupările colective; *(p. ext.)* egoist. (<fr. *individualiste*)

individualitáte *s. f.* 1. ansamblul particularităților specifice unui individ, prin care acesta se distinge de ceilalți indivizi. ● ansamblul particularităților unui obiect, fenomen etc. 2. persoană deosebit de înzestrată, de talentată. v. personalitate. (<fr. *individualité*)

individualizá *vb. tr.* a scoate în evidență un individ, un fapt etc., punînd în lumină particularitățile lui specifice. (<fr. *individualiser*)

individualizánt, -ă *adj.* individualizator. (<*individualiza* + *-ant*)

individualizáre *s. f.* 1. acțiunea de a individualiza și rezultatul ei. 2. adaptarea și aplicarea unei concepții, a unei legi etc. la cazuri particulare. 3. *(arte)* întruchipare a ideii artistice în imagini senzorial-concrete, individuale; întruchipare a unei tendințe, esențe, relații generale în figuri individuale tipice. (<*individualiza*)

individualizatór, -oáre *adj.* care individualizează; individualizant. (<*individualiza* + *-tor*)

individuáție *s. f.* *(psih.)* ceea ce deosebește un individ de altul. — var. *individuațiune* s. f. (<fr. *individuation*)

individuațiúne *s. f.* v. individuație.

indiviz, -ă *adj.* *(jur.;* despre bunuri) care este în indiviziune; nedivizat, întreg. ● (despre persoane) care posedă o proprietate în indiviziune. (<fr. *indivis*, lat. *indivisus*)

indivizíbil, -ă *adj.* care nu poate fi împărțit. (<fr. *indivisible*)

indivizibilitáte *s. f.* 1. faptul de a fi indivizibil; caracterul a ceea ce este indivizibil. 2. *(jur.)* situaţie în care la săvîrşirea unei infracţiuni participă mai multe persoane ori două sau mai multe infracţiuni au fost săvîrşite prin acelaşi act. (<fr. *indivisibilité*)

indivizíune *s. f. (jur.)*, drept de proprietate asupra unui bun exercitat de mai multe persoane în acelaşi timp, avînd fiecare o cotă-parte care nu poate fi determinată material. (<fr. *indivision*)

indo-arián, -ă *adj. limbi ~ene* = grup de limbi indo-europene vorbite actualmente în India. (<fr. *indo-aryen*)

indocil, -ă *adj.* nesupus; neînţelegător. (<fr. *indocile*)

indocilitáte *s. f.* caracterul celui indocil. (<fr. *indocilité*)

indo-europeán, -ă I. *s. m. f.* nume dat unui grup mare de popoare şi de limbi vorbite în prezent în Europa şi în alte continente, reprezentînd continuarea unei limbi comune neatestate, dar reconstituită prin metoda comparativ-istorică. II. *adj.* referitor la aceste limbi sau la populaţiile care le vorbeau. (<fr. *indo-européen*)

indoeuropeísm *s. n.* însuşire a limbilor indo-europene care apar în alte familii de limbi. (<germ. *Indoeuropäismus*)

indoeuropeníst, -ă *s. m. f.* specialist în indoeuropenistică; indogermanist. (după germ. *Indoeuropäist*)

indoeuropenístică *s. f.* ştiinţă care studiază limbile indo-europene; indogermanistică. (după germ. *Indoeuropäistik*)

indofenól *s. m.* nume dat materiilor colorante albastre obţinute prin acţionarea unui fenat alcalin asupra unei amine. (<fr. *indophénol*)

indogermaníst, -ă *s. m. f.* indoeuropenist. (<germ. *Indogermanist*)

indogermanístică *s. f.* indoeuropenistică. (<germ. *Indogermanistik*)

indo-iranián, -ă *adj. limbi ~ene* = grup de limbi indo-europene din care fac parte sanscrita, limba literară clasică a Indiei, precum şi grupul iranian. (<fr. *indo-iranien*)

indól *s. m.* 1. compus chimic obţinut prin distilarea indigoului şi a gudroanelor cărbunilor de pămînt, care se foloseşte în industria cosmetică, în chimie ca reactiv etc. 2. produs rezultat prin degradarea triptofanului din alimente sub acţiunea bacteriilor intestinale, care, împreună cu scatolul, dă fecalelor mirosul specific. (<germ. *Indol*, fr., engl. *indole*)

indolént, -ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de energie; leneş, nepăsător; apatic. (<fr. *indolent*, lat. *indolens*)

indolénţă *s. f.* nepăsare, apatie, lene. (<fr. *indolence*, lat. *indolentia*)

indolínă *s. f.* substanţă albastră obţinută prin hidrogenarea indolului (1), folosită în industria coloranţilor. (<germ. *Indolin*, fr., engl. *indoline*)

indológ, -ă *s. m. f.* indianist. (<germ. *Indolog*)

indologíe *s. f.* indianistică. (<germ. *Indologie*)

indolór, -ă *adj.* nedureros. (<fr. *indolore*)

indomptábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi stăpînit; neîmblînzit. (<fr. *indomptable*)

indonezián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Indonezia. II. *adj.* referitor la Indonezia sau la populaţia ei. ○ *limbi ~ene* = familie de limbi din care fac parte indoneziana, limba oficială a Indoneziei, javaneza şi malaieza. (<fr. *indonésien*)

indoor /ìndor/ *adj. inv.* (despre competiţii sportive) care se desfăşoară în sală, pe teren acoperit. (<engl. *indoor*)

indoxíl *s. n.* indican. (<fr. *indoxyle*)

indoxilemíe *s. f.* prezenţa indoxilului în sînge. (<fr. *indoxylémie*)

indoxiluríe *s. f.* prezenţa indoxilului în urină. (<fr. *indoxylurie*)

indrí *s. m.* lemurian arboricol şi vegetarian, care trăieşte în munţii vulcanici din Madagascar. (<fr. *indri*<cuv. malgaş)

indubitábil, -ă *adj.* fără dubiu, neîndoios, cert, sigur. (<fr. *indubitable*, lat. *indubitabilis*)

indubitabilitáte *s. f.* caracter indubitabil. (<*indubitabil* + *-itate*)

indúce *vb. tr.* 1. a împinge, a îndemna pe cineva să facă ceva; a incita; a determina. ○ *a ~ în eroare* = a înşela. 2. *(log.)* a face un raţionament inductiv. 3. a produce o inducţie electromagnetică. 4. a produce, a cauza, a provoca. — *indúcere* s. f. (<lat. *inducere*)

inductánţă *s. f.* mărime egală cu raportul dintre fluxul magnetic care străbate un circuit şi intensitatea curentului care îl produce; inductivitate. (<fr. *inductance*)

inductanţmétru *s. n.* aparat pentru măsurarea inductanţei. (<fr. *inductancemètre*)

inductív, -ă *adj.* care procedează prin inducţie (1), bazat pe inducţie. (<fr. *inductif*, lat. *inductivus*)

inductivitáte *s. f.* inductanţă. (<germ. *Induktivität*)

INDUCTO- *elem. comp.* „inducţie". (<fr. *inducto-*, cf. lat. *inductus*, condus)

inductométru *s. n.* aparat pentru măsurarea curenţilor de inducţie. (<fr. *inductomètre*)

inductór, -oáre I. *adj.* care produce un cîmp electromagnetic ce acţionează asupra unui organ; care produce, transmite un curent de inducţie. II. *s. n.* 1. organ al unei maşini electrice în care se formează curentul de inducţie. 2. mic generator electric manual care funcţionează prin inducţie electromagnetică. 3. *(psih.)* termen care serveşte ca punct de plecare într-o asociaţie de idei. ● cel care emite mesajul către un medium, care sugestionează, hipnotizează. 4. *(lingv.)* element director al unei analogii, al unei disimulaţii. 5. substanţă care determină inducţia (3). (<fr. *inducteur*)

Inductotermíe *s. f.* producere de căldură cu ajutorul inducţiei electromagnetice. (<*inducto-* + *-termie*[2])

indúcţie *s. f.* 1. raţionament prin care se realizează trecerea de la particular la general. ● metodă de demonstrare a propoziţiilor generale în matematică şi în alte ştiinţe deductive. 2. concluzie obţinută prin inducţie (1). 3. influenţă exercitată de un ţesut oarecare

asupra țesuturilor vecine. ● mecanism nervos prin care o stare de excitație sau de inhibiție dintr-un centru nervos favorizează sau determină apariția stării opuse într-un alt centru nervos. 4. producere sau influențare a unui fenomen ori proces de către stimuli, factori, enzime etc. ● producere a unui curent electric într-un circuit prin varierea fluxului magnetic. — var. *inducțiune* s. f. (<fr. *induction*, lat. *inductio*)

inducțiúne s. f. v. inducție.

indulgént, -ă *adj.* care manifestă indulgență; iertător; îngăduitor; tolerant. (<fr. *indulgent*, lat. *indulgens*)

indulgénță s. f. 1. atitudine îngăduitoare față de greșeli; toleranță, îngăduință. 2. document dat de papă pentru iertarea păcatelor credincioșilor în schimbul unei sume de bani. (<fr. *indulgence*, lat. *indulgentia*)

indúlt s. n. 1. privilegiu acordat de papă care conferea puteri excepționale. 2. permisiune acordată navelor comerciale surprinse de declanșarea ostilităților într-un port inamic de a-l părăsi. (<fr. *indult*, lat. *indultum*)

induмént s. f. 1. *(livr.)* (obiect de) îmbrăcăminte. 2. strat des de peri de pe suprafața unor frunze. (<fr. *indument*, lat. *indumentum*)

induplicát, -ă *adj.* (despre frunze, petale, sepale) cu marginile brusc îndoite spre interior. (<fr. *indupliqué*, lat. *induplicatus*)

indurá *vb. refl.* (despre țesuturi, organe) a deveni dur, a se întări. (<fr. *indurer*)

indurație s. f. 1. stare de întărire anormală a unui țesut sau organ. 2. parte îndurată; *(pop.)* bătătură. (<fr. *induration*, lat. *induratio*)

indureseént, -ă *adj. (biol.:* despre un organ sau țesut) compact, rezistent, dur. (cf. lat. *indurescere*, a se întări)

indús, -ă I. *adj.* (despre un fenomen sau proces) care este influențat sau produs de un stimul extern. ● (despre tensiuni electromotoare, curenți electrici) produs prin inducție (4). ● *(mat.) operație (relație)* ~*ă* = restricția unei operații (relații) la o submulțime stabilă a mulțimii date. II. s. n. parte a unei mașini electrice în care se produce prin inducție un curent electric. (după fr. *induit*)

industriál, -ă *adj.* referitor la industrie; bazat pe industrie, (produs) de industrie; cu o industrie dezvoltată. ○ *chimie* ~*ă* = ramură a chimiei care se ocupă cu folosirea procedeelor chimice în tehnica fabricației. ● (despre plante) din care se extrag anumite produse industriale (uleiuri, fibre). (<fr. *industriel*)

industrialísm s. n. sistem care consideră dezvoltarea industriei drept obiectiv principal al economiei; tendința spre industrializare. ● teorie economică potrivit căreia, în opoziție cu agrarianismul, se acordă prioritate dezvoltării industriei. (<fr. *industrialisme*)

industrializá *vb.* I. *tr.* a dezvolta industria; a introduce tehnica mașinistă în anumite procese de muncă; a transforma un proces de producție meșteșugărească într-un proces de producție întemeiat pe tehnica mașinistă modernă. II. *tr., refl.* a deveni, a face (un stat, o țară) să devină industrial, să treacă la marea industrie mașinistă. ● a transforma o materie primă în produse industriale. — *industrializáre* s. f. (<fr. *industrialiser*)

indústrie s. f. 1. ramură a producției materiale și a economiei naționale care cuprinde totalitatea întreprinderilor (uzine, centrale electrice, fabrici, mine etc.) ocupate cu producția uneltelor de muncă, cu extracția materiilor prime, a materialelor și combustibililor și cu prelucrarea ulterioară atît a produselor obținute în această ramură, cît și a celor produse în agricultură. 2. ramură industrială, domeniu al industriei (1). 3. *(rar)* profesiune, meserie. (<fr. *industrie*, lat. *industria*, activitate)

industriós, -oásă *adj. (livr.)* harnic; laborios; iscusit, dibaci. (<fr. *industrieux*, lat. *industriosus*)

indút s. m. cel care servește la marile liturghii catolice pe diacon. (<lat. *indutus*)

induviát, -ă *adj.* acoperit cu induvie. (<fr. *induvié*)

indúvie s. f. 1. parte a florii care protejează baza fructului pînă la maturitate. 2. organ de diseminare a fructului, provenind din periantul florii, cum sînt egretele (3) la achene. (<fr. *induvie*)

induziát, -ă *adj.* prevăzut cu induzie. (<fr. *indusié*)

indúzie s. f. înveliș membranos care protejează sporii de pe fața inferioară a frunzelor la unele ferigi. (<fr. *indusie*)

inebranlábil, -ă *adj. (rar)* care nu se lasă doborît; neclintit, ferm, inflexibil. (<fr. *inébranlable*)

inechitábil, -ă *adj. (și adv.)* întemeiat pe o nedreptate; injust. (<fr. *inéquitable*)

inechitáte s. f. nedreptate, injustețe; inicvitate. (după fr. *iniquité*)

inechiválvă *adj. cochilie* ~ = cochilie formată din două valve inegale. (<fr. *inéquivalve*, engl. *inequivalve*)

inecuáție s. f. *(mat.)* inegalitate conținînd elemente cunoscute și necunoscute, adevărată numai pentru anumite valori ale elementelor necunoscute. (<fr. *inéquation*)

inedit, -ă *adj.* 1. (despre documente, lucrări) care nu a mai fost publicat, editat. 2. *(fig.)* nou, necunoscut, neobișnuit. (<fr. *inédit*, lat. *ineditus*)

ineducábil, -ă *adj.* care nu poate fi educat. (<fr. *inéducable*)

inefábil, -ă *adj.* inexprimabil. (<fr. *ineffable*, lat. *ineffabilis*)

inefabilitáte s. f. însușirea a ceea ce este inefabil. (<fr. *ineffabilité*)

ineficáce *adj. inv.* lipsit de eficacitate; slab, fără efect; ineficient. (<fr. *inefficace*, lat. *inefficax*)

ineficacitáte s. f. faptul de a fi ineficace; lipsă de eficacitate. (<fr. *inefficacité*)

ineficiént, -ă *adj.* ineficace. (<engl. *inefficient*)

ineficiénță s. f. lipsă de eficiență. (< engl. *inefficiency*)

inegál, -ă *adj.* care nu este egal, identic; lipsit de egalitate. ● schimbător; neuniform; inconstant. (<fr. *inégal*)

inegalábil, -ă *adj.* care nu poate fi egalat. (<fr. *inégalable*)

inegalitáte *s. f.* 1. lipsă de egalitate, neegalitate; disproporție. 2. *(mat.)* relație între două valori care nu sînt egale. (<fr. *inégalité*)

inegalizá *vb. tr.* a face ceva inegal. (<*inegal* + *-iza*)

ineísm *s. n.* doctrină filozofică fundată pe acceptarea ideilor înnăscute. (<fr. *innéisme*)

ineíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ineismului. (<fr. *innéiste*)

incláj *s. n.* operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor pentru a-i feri de insecte. (după fr. *annelage*)

inelát, -ă *adj.* 1. (despre păr) în formă de inele; cîrlionțat. 2. (despre degete) împodobit cu multe inele. 3. *(zool.)* format din inele. ○ *viermi ~ți* = viermi care au corpul alcătuit din inele. (<*inel*)

inelegánt, -ă *adj.* lipsit de eleganță în vorbire, în purtare etc. (<fr. *inélégant*)

inelegánță *s. f.* lipsă de eleganță în vorbire, în purtare; vorbă, comportare lipsită de finețe, de tact. (<fr. *inélégance*)

ineligibil, -ă *adj.* care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales. (<fr. *inéligible*)

ineligibilitáte *s. f.* starea celui ineligibil. (<fr. *inéligibilité*)

ineluctábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi împiedicat; inevitabil; de neînlăturat. (<fr. *inéluctable*, lat. *incluctabilis*<*luctari*, a se lupta)

ineluctabilíte *s. f.* faptul de a fi ineluctabil. (<fr. *inéluctabilité*)

inenarábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi povestit; extraordinar, uimitor. (<fr. *inénarrable*)

inépt, -ă *adj., s. m. f.* (om) prost, tîmpit; stupid. (<fr. *inepte*, lat. *ineptus*)

ineptíe *s. f.* vorbă, faptă ineptă; prostie, tîmpenie; stupiditate; absurditate. (<fr. *ineptie*, lat. *ineptia*)

inepuizábil, -ă *adj.* (și *fig.*) interminabil; de nepuizat; *(p. ext.)* extrem de bogat. (<fr. *inépuisable*)

ineránță *s. f. (livr.)* principiu romano-catolic care susține infailibilitatea textului biblic. (<it. *inerranza*)

inerént, -ă *adj.* (și *adv.*) care prin natura sa este legat de ceva, care aparține în mod firesc la ceva. (<fr. *inhérent*, lat. *inhaerens*)

inerénță *s. f.* 1. calitatea, starea a ceea ce este inerent. 2. caracteristică a unei relații de reciprocitate între două categorii sintactice presupuse în cadrul aceleiași unități. (<fr. *inhérence*)

inérm, -ă *adj.* 1. (despre plante) fără spini sau vîrf înțepător. 2. (despre animale) lipsit de ace; fără dinți ascuțiți. (<fr. *inerme*, cf. lat. *inermis*, neînarmat)

inért, -ă *adj.* 1. nemișcat, neînsuflețit, mort. ● moale, moliu, lipsit de vigoare. 2. *(fiz.)* cu inerție; referitor la inerție. 3. *(chim.;* despre elemente, substanțe) lipsit de reactivitate față de alte substanțe. (<fr. *inerte*, lat. *iners*)

inerțiál, -ă *adj. (fiz.)* referitor la inerție; de inerție. ○ *sistem ~* = sistem de referință în raport cu care se verifică principiul inerției (1). (<it. *inerziale*, germ. *inertial*)

inerție *s. f.* 1. stare de inactivitate, de pasivitate, indulgență, apatie. ○ *~ uterină* = lipsă de contracție și de retractare a mușchiului uterin după naștere. 2. proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de mișcare sau de repaus în care se află, atîta timp cît nu sînt supuse acțiunii unei forțe exterioare. 3. proprietate a unui sistem fizico-chimic sau tehnic de a reacționa slab sau cu întîrziere la acțiunea factorilor externi. 4. *(fig.)* tendința de a rămîne în activitate; indolență, apatie. (<fr. *inertie*, lat. *inertia*)

inervá *vb. tr.* (despre nervi) a forma rețeaua de nervi a unui organ sau țesut. — *inerváre* *s. f.* (<fr. *innerver*)

inerváție *s. f.* 1. distribuție a nervilor într-un organ sau țesut; rețeaua acestor nervi. 2. activitate fiziologică caracteristică nervilor. — var. *inervațiúne* *s. f.* (<fr. *innervation*)

inervațiúne *s. f.* v. inervație.

inesențiál, -ă *adj. (livr.)* neesențial. (<fr. *inessentiel*)

inestétic, -ă *adj.* care nu este estetic; urît, respingător. (<fr. *inesthétique*)

inestimábil, -ă *adj. (livr.)* de neprețuit; inapreciabil; foarte valoros; inevaluabil. (<fr. *inestimable*, lat. *inaestimabilis*)

inevaluábil, -ă *adj. (livr.)* inestimabil. (<fr. *inévaluable*)

inevitábil, -ă *adj.* (și *adv.*) care nu poate fi evitat; de neînlăturat, ineluctabil. (<fr. *inévitable*, lat. *inevitabilis*)

inevitabilitáte *s. f.* faptul de a fi inevitabil. (<fr. *inévitabilité*)

inexáct, -ă *adj.* care nu este exact; neadevărat. (<fr. *inexact*)

inexactitáte *s. f.* lipsă de exactitate; neadevăr. (<*inexact* + *-itate*)

inexcitábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi excitat. (<fr. *inexcitable*)

inexcitabilitáte *s. f.* lipsă de excitabilitate. (<fr. *inexcitabilité*)

inexigibil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi pretins. (<fr. *inexigible*)

inexigibilitáte *s. f. (livr.)* însușirea a ceea ce este inexigibil. (<fr. *inexigibilité*)

inexistént, -ă *adj.* care nu există. ● *(fig.)* neimportant, neglijabil. (<fr. *inexistant*)

inexisténță *s. f.* faptul de a nu exista; lipsă de existență. (<fr. *inexistence*)

inexorábil, -ă *adj.* 1. neînduplecat, fără milă. 2. implacabil. (<fr. *inexorable*, lat. *inexorabilis*)

inexorabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este inexorabil. (<fr. *inexorabilité*)

inexperiénță *s. f.* lipsă de experiență. (<fr. *inexpérience*, lat. *inexperientia*)

inexperimentát, -ă *adj.* 1. care nu are experiență. 2. încă neexperimentat; neîncercat. (<fr. *inexpérimenté*)

inexpért, -ă *adj. (rar)* fără experiență, nepriceput. (<fr. *inexpert*)

inexplóbil, -ă *adj.* care nu poate fi ispășit. (<fr. *inexpiable*)

inexplicábil, -ă *adj.* care nu poate fi explicat; de neînțeles; *(p. ext.)* curios, straniu. (<fr. *inexplicable*, lat. *inexplicabilis*)

inexploatábil, -ă *adj.* de neexploatat. (<fr. *inexploitable*)

inexplorábil, -ă *adj.* (și *fig.*) care nu se poate explora, analiza, cerceta. (<fr. *inexplorable*)

inexplozíbil, -ă *adj.* (despre un aparat) care nu poate face explozie. (<fr. *inexplosible*)

inexplozív, -ă *adj.* (despre substanțe) care nu poate exploda. (<fr. *inexplosif*)

inexpresív, -ă *adj.* lipsit de expresivitate; șters. (<fr. *inexpressif*)

inexpresivitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este inexpresiv. (<fr. *inexpressivité*)

inexprimábil, -ă *adj.* care nu se poate reda în cuvinte; inefabil, de nespus. (<fr. *inexprimable*)

inexpugnábil, -ă *adj.* care nu poate fi cucerit; de neînvins. (<fr. *inexpugnable*, lat. *inexpugnabilis*)

inexpugnabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este inexpugnabil. (<fr. *inexpugnabilité*)

inextensíbil, -ă *adj.* care nu se poate extinde. (<fr. *inextensible*)

inextensibilitáte *s. f.* calitatea de a fi inextensibil. (<fr. *inextensibilité*)

in exténso *loc. adv.* pe larg; în detaliu, în întregime. (<lat. *in extenso*)

inexterminábil, -ă *adj.* care nu poate fi exterminat. (<fr. *inexterminable*)

inextíngibil, -ă *adj.* de nestins. ● care nu încetează; etern. (<fr. *inextinguible*, lat. *inextinguibilis*<*extinguere*, a stinge)

inextirpábil, -ă *adj.* care nu poate fi extirpat. (<fr. *inextirpable*)

in extrémis *loc. adv.* **1.** în ultimul moment, în ultimă instanță. **2.** pe patul de moarte. (<lat. *in extremis*)

inextricábil, -ă *adj.* imposibil de descurcat, extrem de complicat; de nelămurit, de neînțeles. (<fr. *inextricable*, lat. *inextricabilis*< *extricare*, a descurca)

inextricabilitáte *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este inextricabil. (<fr. *inextricabilité*)

infailíbil, -ă *adj.* care nu poate greși, care nu se poate înșela; perfect. (<fr. *infaillible*, lat. *infaillibilis*)

infailibilitáte *s. f.* faptul de a fi infailibil; starea, natura a ceea ce este infailibil. (<fr. *infaillibilité*)

infám, -ă *adj., s. m. f.* demn de dispreț, josnic, nemernic, nedemn. ● *(fig.)* oribil, groaznic. (<fr. *infâme*, lat. *infamis*)

infamá *vb. tr. (livr.)* a acuza pe nedrept; a defăima. — *infamáre* s. f. (<lat., it. *infamare*)

infamánt, -ă *adj.* care atrage oprobriul, dezaprobarea, dezonoarea; degradant, dezonorant. (<fr. *infamant*, it. *infamante*)

infamatór, -oáre *adj. (rar; și s.)* defăimător, calomniator. (<it. *infamatore*)

infamíe *s. f.* caracterul a ceea ce este infam; ticăloșie, josnicie, nemernicie. ○ *stîlpul ~ei* = loc unde erau ținuți infractorii și criminalii legați pentru a putea fi loviți de mulțime; *a. fintui* (sau *a pune*) *la stîlpul ~ei* = a supune oprobriului public, a înfiera. (<fr. *infamie*, it., lat. *infamia*)

infánte, -ă *s. m. f.* titlu dat copiilor regilor Spaniei și Portugaliei, în afară de primul născut. (<sp. *infante*)

infantérie *s. f.* armă din compunerea trupelor de uscat care luptă, de obicei, pe jos. (<rus. *infanteriia*, fr. *infanterie*)

infanterist *s. m.* militar din infanterie. (<rus. *infanterist*)

INFANTI- *elem. comp.* „copil". (<fr. *infanti-*, cf. lat. *infans, -ntis*)

infanticíd, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (părinte) care își ucide propriul copil nou-născut. **II.** *s. n.* pruncucidere. (<fr. *infanticide*, lat. *infanticidum*)

infantíl, -ă *adj.* **1.** de (pentru) copii, al copiilor. ○ *paralizie ~ă* = poliomielită. **2.** *(fig.)* copilăresc, pueril; neserios. (<fr. *infantile*, lat. *infantilis*)

infantilísm *s. n.* **1.** anomalie în dezvoltarea fizică și psihică, manifestată prin păstrarea la vîrsta adultă a unor caractere morfologice și funcționale proprii copilăriei. **2.** caracter, comportament infantil, irresponsabil; copilărie, puerilitate; infantilitate. (<fr. *infantilisme*)

infantilitáte *s. f. (rar)* infantilism (2). (<it. *infantilità*)

infantilizá *vb. tr.* a menține la un adult o mentalitate infantilă. — *infantilizáre* s. f. (<fr. *infantiliser*)

infarcectomíe *s. f.* infarctectomie. (<fr. *infarcectomie*)

infárct *s. n.* boală constînd în astuparea unui vas de sînge, care are ca urmare necrozarea țesutului pe care acesta îl hrănește. ○ *~ miocardic* = boală a miocardului datorată obstruării unei ramuri a arterei coronare. (<fr. *infarctus*, germ. *Infarkt*)

infarctáre *s. f.* infarctizare. (<*infarct*)

infarctizáre *s. f.* proces patologic asemănător infarctului, produs prin obliterarea venoasă, însoțită de hemoragie, favorizat de staza sangvină; infarctare. (<*infarct* + *-iza*)

infarctogén, -ă *adj.* care provoacă un infarct. (<fr. *infarctogène*)

infarctectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unui infarct; infarcectomie. (<fr. *infarctectomie*)

infatigábil, -ă *adj. (livr.)* neobosit; zelos. (<fr. *infatigable*)

infatigabilitáte *s. f. (livr.)* rezistență crescută la oboseală. (<*infatigabil* + *-itate*)

infatuá *vb. tr., refl.* a (se) îngîmfa, a (se) înfumura. — *infatuáre* s. f. (<fr. /s'/*infatuer*, lat. *infatuare*)

infatuát, -ă *adj., s. m. f.* (om) îngîmfat, înfumurat. (<fr. *infatué*)

infáust, -ă *adj.* (în prognoza evoluției unei boli etc.) nefavorabil, fără speranțe. (< germ. *infaust*)

inféct, -ă *adj.* 1. viciat, puturos; stricat; greu, urît. 2. respingător, dezgustător, neîngrijit; rău, de proastă calitate. 3. josnic, murdar, oribil. (<fr. *infect*, lat. *infectus*<*inficere*, a mînji)

infectá *vb.* I. *refl.* a face o infecție. II. *tr.* a contamina (o regiune, aerul etc.) cu substanțe toxice, radioactive ori cu microbi patogeni. ● *(fig.)* a corupe, a strica din punct de vedere moral. — *infectáre* s. f. (<fr. *infecter*)

infectánt, -ă *adj.* producător de infecție. (<fr. *infectant*)

infectocontagiós, -oásă *adj.* (despre boli) care se răspîndește ușor, care contaminează. (<*infect* + *contagios*)

infécțiune *s. n. (lingv.)* sistem de forme verbale derivate ale prezentului care, în opoziție cu *perfectum*, redau acțiunea ca nerealizată. (<fr. *infectum*, cf. lat. *infectus*, nefăcut)

infécție *s. f.* 1. proces patologic cauzat de pătrunderea și dezvoltarea microbilor în organism. 2. miros urît, duhoare, putoare. 3. *(fig.)* decădere morală. (<fr. *infection*)

infecționíst, -ă *s. m. f.* medic specialist în bolile infecțioase. (<*infecție* + *-ionist*)

infecțiós, -oásă *adj.* provocat de o infecție; contagios, molipsitor. (<fr. *infectieux*)

infecțiozitáte *s. f.* contagiozitate. (<fr. *infectiosité*)

infecúnd, -ă *adj. (livr.)* infertil. (<fr. *infécond*, lat. *infecundus*)

infecunditáte *s. f.* infertilitate. (<fr. *infécondité*)

infer *adj. inv.* (despre ovar) situat dedesubtul punctelor de inserție ale sepalelor, petalelor sau staminelor. (<fr. *infère*, lat. *inferus*)

inferá *vb. intr. (rar)* a trage o concluzie generală din mai multe fapte particulare. (<fr. *inférer*)

inferéntă *s. f.* operație logică de derivare a unui enunț din altul, prin care se admite o judecată în virtutea unei legături a ei cu alte judecăți considerate ca adevărate. (<fr. *inférence*)

inferiór, -oáră I. *adj.* 1. care este așezat mai jos; de jos. ● (despre o parte a unui curs de apă, o regiune) situat în apropiere de punctul de vărsare; depărtat de izvor. 2. mai mic din punct de vedere numeric. 3. de calitate (mai) proastă; mai puțin bun; mai puțin frumos; mai mic decît alții. 4. care are un grad, o funcție, un rang mai mic decît altul. II. *s. m.* subaltern, subordonat. (<fr. *inférieur*, lat. *inferior*<*inferus*, așezat mai jos)

inferioritáte *s. f.* situația, calitatea a ceea ce este inferior; dezavantaj. (<fr. *infériorité*)

infermentescíbil, -ă *adj.* care nu este susceptibil de a fermenta. (<fr. *infermentescible*)

inférn *s. n.* 1. *(mit.)* locaș subpămîntean unde se credea că rămîn sufletele morților. 2. (la creștini) iad. 3. colecție de cărți licențioase, formînd în bibliotecile mari o secție aparte unde accesul este limitat. 4. *(fig.)* atmosferă de dezordine și de confuzie; situație greu de suportat, viață chinuită. (<lat. *infernus*)

infernál, -ă *adj.* 1. de (din) infern. 2. caracteristic infernului; diabolic, drăcesc. ● *(fig.)* groaznic, teribil, înspăimîntător. ○ *mașină ~ă* = bombă cu explozie întîrziată, folosită de teroriști pentru atentate. (<fr. *infernal*, lat. *infernalis*)

inferovariát, -ă *adj.* (despre plante) cu ovarul infer. (<fr. *inférovarié*)

infértil, -ă *adj.* 1. nefertil, neroditor, sărac, arid. 2. *(med.)* infecund; sterp, steril. (<fr. *infertile*, lat. *infertilis*)

infertilitáte *s. f.* 1. lipsă de fertilitate. 2. *(med.)* infecunditate, sterilitate. (<fr. *infertilité*)

infestá *vb. tr.* (despre paraziți) a pătrunde într-un organism; a contamina. ● a bîntui, a pustii, a invada. — *infestáre* s. f. (<fr. *infester*, lat. *infestare*<*infestus*, inamic)

infestáție *s. f.* infestare. (<fr. *infestation*)

infezábil, -ă *adj. (livr.)* care nu se poate face. (<fr. *infaisable*)

infibulá *vb. tr.* a supune infibulației. (<fr. *infibuler*, cf. lat. *infibulare*, a prinde cu o agrafă)

infibulație *s. f.* operație practicată de unele populații primitive pentru a suprima contactul sexual, constînd din unirea cu ajutorul unui inel a labiilor și a prepuțului. (<fr. *infibulation*)

infidél, -ă *adj.* 1. necredincios, nestatornic, inconstant (în dragoste, în prietenie); *(spec.;* despre soți) care nu respectă credința conjugală. 2. (despre memorie) pe care nu se poate conta; slab, defectuos. ○ *traducere ~ă* = traducere incorectă, inexactă. (<fr. *infidèle*, lat. *infidelis*)

infidelitáte *s. f.* 1. nestatornicie, necredință, inconstanță; *(spec.)* încălcare a credinței conjugale. 2. *(concr.)* faptă care dovedește nestatornicie în dragoste. ● inexactitate; neadevăr. (<fr. *infidélité*, lat. *infidelitas*)

infiltrá *vb.* I. *refl.* (despre lichide) a pătrunde prin porii corpurilor solide (ca prin filtru). II. *tr., refl. (fig.)* a pătrunde, a face să pătrundă, a (se) strecura neobservat. — *infiltráre* s. f. (<fr. *s'infiltrer*, it. *infiltrare*)

infiltrát *s. n.* pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-un țesut sau organ. (<fr. *infiltrat*)

infiltrativ, -ă *adj.* (despre un proces patologic) cu caracter de infiltrație (2). (<engl. *infiltrative*)

infiltrație *s. f.* 1. infiltrare. ● cantitatea de apă provenită din precipitațiile atmosferice, care pătrunde în sol. 2. injectare lentă cu novocaină a unui țesut. ● pătrundere a unui lichid (sînge, serozitate, puroi) într-un țesut sau organ. 3. *(text.)* lipirea pe stofă a unor fire sau scame de altă culoare. (<fr. *infiltration*)

infiltrométru *s. n.* instrument pentru determinarea vitezei de infiltrație a apei în sol. (<fr. *infiltromètre*)

infim/infim, -ă *adj.* extrem de mic; minuscul; neînsemnat. (<fr. *infime*, lat. *infimus*< *inferus*, plasat mai jos)

infinít, -ă I. *adj.* care nu are sfîrșit, limite; fără margini; nemărginit, nemăsurat. II. *s. n.* *(fil.)* categorie desemnînd însușirea materiei de a fi nelimitată și inepuizabilă în spațiu și

timp. **III.** *s. m. (mat.)* mărime care nu este finită. (<lat. *infinitus*, fr. *infini*)

infinitáte *s. f.* cantitate, număr nelimitat, foarte mare de... (<fr. *infinité*)

infinitezimál, -ă *adj.* **1.** foarte mic; infim. **2.** *(mat.)* relativ la mărimi extrem de mici. ○ *calcul* ~ = calcul care cuprinde calculul diferențial și pe cel integral. (<fr. *infinitésimal*)

infinitism *s. n.* concepție metafizică opusă finitismului, care admite că universul este infinit. (<fr. *infinitisme*)

infinitiv *s. n.* mod nepersonal al verbului, care exprimă acțiunea în chip general, fără referiri modale, temporale sau personale. (<fr. *infinitif*, lat. *infinitivus*)

infinitivál, -ă *adj.* referitor la infinitiv; construit cu infinitivul. (<fr. *infinitival*)

infinitúdine *s. f. (fil.)* însușirea a ceea ce este infinit. (<fr. *infinitude*)

infirm, -ă *adj., s. m. f.* schilod, beteag, neputincios, invalid. (<fr. *infirme*, lat. *infirmus*)

infirmá *vb. tr.* a declara nevalabil, nefondat, a anula. ● *(jur.)* a invalida. (<fr. *infirmer*, lat. *infirmare*)

infirmábil, -ă *adj.* care poate fi infirmat. (<fr. *infirmable*)

infirmáre *s. f.* acțiunea de a infirma și rezultatul ei. ● *(jur.)* înlăturare a unui act al organelor de anchetă penală sau a unui mandat de către organele ierarhice superioare. (<*infirma*)

infirmativ, -ă *adj. (jur.)* care anulează (o sentință). (<fr. *infirmatif*)

infirmerie *s. f.* local (încăpere) într-o cazarmă, într-un internat etc. unde se îngrijesc sau se examinează bolnavii. (<fr. *infirmerie*)

infirmiér, -ă *s. m. f.* cadru sanitar care ajută pe medici și îngrijește bolnavii într-un spital, într-o infirmerie. (<fr. *infirmier*)

infirmitáte *s. f.* **1.** stare a celui infirm; lipsă parțială sau totală a unui organ sau a unei funcții. **2.** *(fig.)* slăbiciune, imperfecțiune. (<fr. *infirmité*, lat. *infirmitas*)

infix *s. n.* consoană cu valoare morfologică inserată în rădăcina unui cuvânt. (<fr. *infixe*, lat. *infixus*, înfipt)

inflamá *vb. refl.* (despre un țesut, organ etc.) a suferi o inflamație. — *inflamáre* s. f. (<lat. *inflamare*, fr. *enflammer*)

inflamábil, -ă *adj.* **1.** (despre corpuri, substanțe etc.) care se aprinde ușor. **2.** *(fig.)* înfocat, entuziast, aprins. (<fr. *inflammable*)

inflamabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este inflamabil. (<fr. *inflammabilité*)

inflamatór, -oáre *adj.* care se manifestă printr-o inflamație; care produce o inflamație. (<fr. *inflammatoire*)

inflamáție *s. f.* proces de umflare și înroșire a unui organ sau țesut bolnav, care devine dureros la atingere; umflătură. — var. *inflamațiune* s. f. (<fr. *inflammation*, lat. *inflammatio*)

inflamațiúne *s. f.* v. inflamație.

inflație *s. f.* fenomen caracteristic economiei de piață, care se manifestă prin creșterea cantității de hîrtie-monedă peste nevoile reale ale producției și circulației mărfurilor, ceea ce determină deprecierea puterii de cumpărare a banilor. (<fr. *inflation*, lat. *inflatio*, umflare)

inflaționism *s. n.* politică ce consideră inflația ca un mijloc de expansiune economică. (<fr. *inflationnisme*)

inflaționist, -ă **I.** *adj.* cu caracter de inflație. **II.** *s. m. f.* adept al inflaționismului. (<fr. *inflationniste*)

inflexibil, -ă *adj.* **1.** care nu se poate îndoi; neflexibil. **2.** *(fig.)* neîndoplecat, ferm, intransigent. (<fr. *inflexible*, lat. *inflexibilis*)

inflexibilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este inflexibil. ● *(fig.)* fermitate, tărie, intransigență. (<fr. *inflexibilité*)

inflécie *s. f.* v. inflexiune.

inflexionál, -ă *adj.* referitor la inflexiune, al inflexiunii. ○ *(mat.) tangentă* ~*ă* = tangentă a unei curbe în punctul de inflexiune. (<fr. *inflexionnel*)

inflexiúne *s. f.* **1.** modificare a înălțimii unui sunet, a timbrului unei vocale; schimbare bruscă a vocii, a accentului; modulație (2). **2.** îndoire, curbare. ○ ~ *osoasă* = încurbare osoasă. **3.** *(mat.)* schimbare de sens a concavității unei curbe plane. — var. *inflexie* s. f. (<fr. *inflexion*, lat. *inflexio*)

infliețiúne *s. f. (jur.)* aplicare, administrare a unei pedepse, amenzi etc. (<fr. *infliction*, lat. *inflictio*)

infligе *vb. tr. (rar)* a pedepsi. (<fr. *infliger*, lat. *infligere*)

inflorescéнță *s. f.* **1.** mod de dispunere, de grupare a florilor pe tulpină sau pe ramurile plantei. **2.** totalitatea acestor flori. (<fr. *inflorescence*, cf. lat. *inflorescere*, a înflori)

influént, -ă **1.** *adj.* cu influență, cu trecere; puternic. **II.** *s. m.* apă care intră în stația de epurare. (<fr. *influent*)

influențá *vb. tr., intr.* a exercita o influență (asupra cuiva sau a ceva); a înrîuri. — *influențáre* s. f. (<fr. *influencer*)

influențábil, -ă *adj.* (despre oameni) care poate fi influențat cu ușurință. (<fr. *influençable*)

influénță[1] *s. f.* **1.** acțiune exercitată asupra unei ființe sau a unui lucru, putînd să-i modifice conținutul, caracterul, forma etc. **2.** putere, trecere, precădere. (<fr. *influence*)

influénță[2] *s. f.* gripă. (<it. *influenza*, germ. *Influenza*)

influx *s. n.* **1.** scurgere a unui curent, a unor particule. ○ ~ *nervos* = propagare a excitației într-un nerv. **2.** fluid ipotetic căruia i se atribuie unele efecte organice. (<fr. *influx*, lat. *influxus*)

in-fólio *adj. inv., s. n.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în două, formînd patru pagini; (carte) cu acest format. (<fr., lat. *in folio*)

informe, -ă *adj.* **1.** fără formă precisă; cu o formă nepotrivită. ● grosolan, brut. **2.** *(fig.)* nedesăvîrșit; imperfect. (<fr. *informe*, lat. *informis*)

informá *vb.* **I.** *tr.* a da cuiva informații; a înștiința. **II.** *refl.* a strînge informații, știri; a se interesa. — *informáre* s. f. (<fr. *s'informer*, lat. *informare*)

informál, -ă *adj.* 1. lipsit de determinări și cadre instituționale, oficiale, formale; necerimonios, neoficial, simplu. ● *(log.)* care ține de conținut, de general, de altceva decît de forma logică. ● (despre concepte) care are ca referință imediată un obiect sau un proces bine determinat. 2. (despre pictura abstractă) caracterizat prin lipsa oricărei organizări a materiei picturale. ● (despre pictori) care practică astfel de pictură. (<engl. *informal*)

informatécă *s. f.* bancă de date, de informații (2). (<fr. *informathèque*)

informátic, -ă I. *adj.* referitor la informatică, de informatică. II. *s. f.* știință aplicată care studiază prelucrarea informațiilor (2) cu ajutorul sistemelor automate de calcul, folosind procedee electronice. (<fr. *informatique*)

informaticián, -ă *s. m. f.* specialist în informatică. (<fr. *informaticien*)

informáting *s. n.* ansamblu de activități cu caracter de servicii în domeniul informaticii, prestate de firme specializate. (<engl. *informating*)

informatív, -ă *adj.* care are rol de a informa; informațional. (<fr. *informatif*)

informatizá *vb. tr.* 1. a folosi informatica în rezolvarea unor probleme. 2. a dota cu mijloace de informatică. — *informatizáre* s. f. (<fr. *informatiser*)

informatizábil, -ă *adj.* care poate fi informatizat. (<fr. *informatisable*)

informatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care procură, dă informații. (<fr. *informateur*)

informáție *s. f.* 1. știre, veste, comunicare. ● lămurire asupra cuiva sau a ceva; totalitatea materialului de informare și de documentare; izvor, sursă. 2. noțiune centrală a teoriei comunicațiilor și a cibernetică, desemnînd elementele noi în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în structura unui mesaj, în semnificația unui simbol. ○ *teoria ~i* = teorie matematică a proprietăților generale ale surselor de informație, ale canalelor de transmisie și ale instalațiilor de păstrare și de prelucrare a informațiilor. 3. *~ genetică* = totalitatea materialului genetic dintr-o celulă. — var. *informațiune* s. f. (<fr. *information*, lat. *informatio*)

informațional, -ă *adj.* referitor la informație, care conține o informație. ● (despre învățămînt) care urmărește transmiterea culturii obiective. (<engl. *informational*)

informațiúne *s. f.* v. informație.

informitáte *s. f.* *(rar)* lipsă de formă; însușirea de a fi informe. (<it. *informità*)

infórtiat *s. f.* nume dat de glosatori părții a doua a digestelor. (<fr. *infortiat*, lat. *infortiatus*)

infosféră *s. f.* sferă a unei civilizații cuprinzînd canalele de comunicație prin care circulă informația necesară. (<*info*(*rmație*) + *sferă*)

INFRA[1]**-** *pref.* „sub", „dedesubt", „dincolo de". (<fr. *infra-*, cf. lat. *infra*, sub)

infra[2] *adv.* (în notația bibliografică) „dedesubt, mai jos, mai departe". (<lat. *infra*)

infraacústic, -ă *adj.* (despre vibrații acustice) cu frecvența sub limita inferioară a audibilității. (<fr. *infra-acoustique*)

infraapicál, -ă *adj.* *(bot.;* despre organe) inserat imediat sub vîrf; subapical. (<fr. *infraapical*)

infraaxilár, -ă *adj.* situat sub axila frunzei; subaxilar. (<fr. *infraaxillaire*)

infracondilísm *s. n.* *(med.)* devierea în jos a condililor mandibulari. (<engl. *infracondylism*)

infractór, -oáre *s. m. f.* cel care comite o infracțiune. (<fr. *infracteur*)

infracțional, -ă *adj.* referitor la infracțiune, cu caracter de infracțiune. (<*infracți*(*une*) + *-onal*)

infracționalitáte *s. f.* numărul infracțiunilor comise într-o perioadă pe un anumit teritoriu; criminalitate; infracționism. (<*infracțional* + *-itate*)

infracționísm *s. f.* infracționalitate. (<*infracțiune* + *-ism*)

infracțiúne *s. f.* 1. faptă care constă în încălcarea cu vinovăție a unei legi penale. 2. abatere, încălcare a unui ordin, a unui tratat etc. (<fr. *infraction*, lat. *infractio* < *frangere*, a sparge)

infragérmen *s. m.* inframicrob. (<fr. *infragerme*)

inframastítă *s. f.* inflamație a stratului conjunctiv lax retromamar. (<fr. *inframastite*)

infralógic, -ă *adj.* (despre operații concrete) care nu influențează asupra claselor și categoriilor, ci asupra părților obiectului. (<*infra*[1]- + *logic*)

inframicrób *s. m.* microorganism extrem de mic, puțin evoluat și organizat incomplet, care nu-și poate realiza singur metabolismul; infragermen. (<fr. *inframicrobe*)

inframicroblán, -ă *adj.* referitor la inframicrobi. (<fr. *inframicrobien*)

inframicrobiológ -ă *s. m. f* specialist în inframicrobiologie. (<*inframicrobiologie*)

inframicrobiologíe *s. f.* știință care studiază inframicrobii și ultravirusurile; virusologie. (<*infra*[1]- + *microbiologie*)

infrangíbil, -ă *adj.* care nu se poate frînge, sparge, sfărîma. (<fr. *infrangible*)

infranșisábil, -ă *adj.* *(rar)* peste care nu se poate trece. (<fr. *infranchissable*)

infranumerár, -ă *adj.* sub numărul fixat, necesar, obișnuit. (<*infra*[1]- + *numerar*)

infrarefrácție *s. f.* refracție a undelor radioelectrice în troposferă, mai puțin pronunțată decît refracția în atmosfera standard. (<fr. *infraréfraction*)

infrarenál, -ă *adj.* situat sub rinichi. (<engl. *infrarenal*)

infraróșu, -ie I. *adj. radiații ~ii* = radiații electromagnetice invizibile, penetrante, situate în spectru dincolo de limita roșie a domeniului vizibil. II. *s. n.* domeniu spectral al radiațiilor infraroșii. (după fr. *infrarouge*)

infrasonór, -ă *adj.* referitor la infrasunete. ○ *oscilații ~e* = oscilații supersonice. (<fr. *infra-sonore*)

infrasonoterapíe *s. f.* terapeutică prin infrasunete. (<fr. *infrasonothérapie*)

infraspecífic, -ă *adj.* de rang inferior speciei. (<fr. *infraspecifique*)

infrastructurál, -ă *adj.* referitor la infrastructură. (<*infrastructură* + *-al*)

Infrastructúră *s. f.* **1.** ansamblu de elemente care susțin partea principală a unei construcții, a unui drum. **2.** parte a unei nave care se află sub corpul principal al vasului. **3.** totalitatea instalațiilor tehnice și a construcțiilor la sol necesare activității de zbor. **4.** ansamblul elementelor care constituie baza tehnico-materială a unei societăți (situație geografică, economică etc.). **5.** ansamblu de elemente ori relații care condiționează sau determină pe cele de la nivelul structurii unui sistem sau domeniu de sisteme. (<fr. *infrastructure*)

Infrasúnet *s.n.* sunet cu o frecvență mai mică decît frecvențele auditive, neputînd fi deci perceput de urechea omului. (după fr. *infra-son*)

Infratemporál, -ă *adj. (anat.)* situat sub regiunea temporală. (<engl. *infratemporal*)

Infratentoriál, -ă *adj.* situat sub tentoriul cerebelului; subtentorial. (<engl. *infratentorial*)

Infratermoterapíe *s. f.* terapeutică cu raze infraroșii, care au în special efecte termice. (<fr. *infrathermothérapie*)

Infratoráce, -ă *adj.* situat sub torace. (<engl. *infrathoracic*)

Infravalangián *s.n.* subetaj al valangianului. (<*infra*[1]- + *valangian*)

Infravirál, -ă *adj.* referitor la un infravirus, specific acestuia. (<*infravir*[us] + *-al*)

Infravírus *s. n.* virus filtrant; ultravirus. (<fr. *infravirus*)

Infreeventábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi frecventat. (<fr. *infréquentable*)

Infructuós, -oásă *adj.* care nu dă roade, rezultate; zadarnic, inutil. (<fr. *infructueux*, lat. *infructuosus*)

Infrutescénță *s. f.* grupare de fructe la un loc rezultînd dintr-o inflorescență. (<fr. *infrutescence*)

Infúl *s. n.* bandă sacră de lînă albă care încununa fruntea preoților sau cu care se împodobeau victimele destinate sacrificării rituale în Roma antică. (<fr. *infule*, lat. *infula*)

Infundíbul[1] *s. n.* structură anatomică în formă de pîlnie. (<fr., lat. *infundibulum*)

INFUNDIBUL[2]**(O)-/INFUNDIBULI-** *elem. comp.* „pîlnie". (<fr. *infundibul[o]-*, *infundibuli-*, cf. lat. *infundibulum*)

Infundibulár, -ă *adj.* referitor la infundibul. (<fr. *infundibulaire*)

Infundibulectomíe *s. f.* rezecție parțială a infundibulului arterei pulmonare. (<fr. *infundibulectomie*)

INFUNDIBULI- v. infundibul[2](o)-.

Infundibuliformă, -ă *adj. (biol.;* despre organe) cu deschidere largă în formă de infundibul, de pîlnie. (<fr. *infundibuliforme*)

Infundibulotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în infundibulotomie. (<fr. *infundibulotome*)

Infundibulotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a infundibulului arterei pulmonare. (<fr. *infundibulotomie*)

Infúz, -ă *adj.* (despre cunoștințe, virtuți) posedate în mod natural, fără a fi fost nevoie să fie însușite; înnăscut. (<fr. *infus*)

Infuzá *vb. tr.* **1.** a face o infuzie. **2.** a face să pătrundă (un lichid) într-un corp. **3.** *(fig.)* a comunica, a face să pătrundă. — *infuzáre* s. f. (<fr. *infuser*)

Infuzíbil, -ă *adj.* (despre materiale) care nu se poate topi (ușor); care se topește extrem de greu, avînd temperatura de topire foarte înaltă. (<fr. *infusible*)

Infuzibilitáte *s. f.* însușirea de ceea ce este infuzibil. (<fr. *infusibilité*)

Infúzie *s. f.* **1.** soluție apoasă obținută dintr-o plantă prin opărire cu un lichid fiert în clocote. **2.** introducere a unui lichid organic în organism. **3.** *(zool.)* definirea aportului genetic al rasei ameliorătoare într-o încrucișare. — var. *infuziune* s. f. (<fr. *infusion*, lat. *infusio*, răspîndire)

Infuzlúne *s. f.* v. infuzie.

Infuzór *s. n.* vas cilindric cu capac pentru preparat infuziile (1). (<fr. *infuseur*)

Infuzóri *s. m. pl.* clasă de protozoare prevăzute cu cili vibratili; ciliate. (<fr. *infusoires*)

Ingambamént *s. n.* procedeu de versificație constînd în continuarea ideii poetice în versul următor, fără a marca aceasta prin vreo pauză; enjambement; rejet. (<it. *ingambamento*, fr. *enjambement*)

Ingeniá *vb. refl. (rar)* a încerca, a se strădui, a se trudi; a căuta mijlocul de a face un lucru. (<fr. *ingénier*)

Ingenlós, -oásă *adj.* **1.** care dovedește spirit inventiv; iscusit, îndeminatic. **2.** făcut cu iscusință, cu îndeminare. (<fr. *ingénieux*, lat. *ingeniosus*)

Ingeniozitáte *s. f.* calitatea de a fi ingenios; inventivitate; iscusință, dibăcie. (<fr. *ingéniosité*)

Ingenuitáte *s. f.* naturalețe, simplitate, naivitate, nevinovăție, candoare. (<fr. *ingénuité*, lat. *ingenuitas*)

Ingénuo *adv. (muz.)* simplu, naiv, nevinovat. (<it. *ingenuo*)

Ingénuu, -ă I. *adj.* care dovedește ingenuitate. II. *s. f. (teatru, cinem.)* rol care prezintă o tînără fată naivă; *(p. ext.)* persoană ingenuă. (<fr. *ingénu*, lat. *ingenuus*)

Ingerá *vb. tr.* a îngurgita. — *ingeráre* s. f. (<fr. *ingérer*, lat. *ingerere*)

Ingerábil, -ă *adj.* care poate fi ingerat. (<fr. *ingérable*)

Ingerință *s. f.* intervenție, amestec nedorit, forțat, în viața unei persoane, a unui stat etc. (<fr. *ingérence*)

Ingésta *s. f. pl.* totalitatea substanțelor care pătrund în fiecare zi în organism (alimente, apă, oxigen etc.). (<lat. *ingesta*)

Ingéstie *s. f.* ingerare. — var. *ingestiune* s. f. (<fr. *ingestion*, lat. *ingestio*)

Ingestlúne *s. f.* v. ingestie.

Inghinál, -ă *adj.* din regiunea abdominală, de la vintre. (<fr. *inguinal*, cf. lat. *inguen, -inis*, vintre)

Inginér, -ă *s. m. f.* absolvent al învățămîntului superior politehnic, care organizează și conduce procesele tehnologice într-o întreprindere. (<it. *ingegnere*, fr. *ingénieur*, germ. *Ingenieur*)

Inginerie *s. f.* profesiunea de inginer. (<it. *ingegneria*)

ingluvie *s. f.* cocoloș format din resturi nedigerate (păr, pene etc.) înghițite o dată cu hrana de unele păsări răpitoare și regurgitate. (<fr. *ingluvie*, lat. *ingluvies*)

ingrát, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (om) nerecunoscător. **II.** *adj. (fig.)* care nu satisface, nu corespunde eforturilor depuse. ● greu, dificil. (<fr. *ingrat*, lat. *ingratus*)

ingratitúdine *s. f.* atitudinea celui ingrat; nerecunoștință. (<fr. *ingratitude*, lat. *ingratitudo*)

ingrediént *s. n.* **1.** substanță accesorie din compoziția unui medicament, a unui aliment etc. **2.** ceea ce concură la un rezultat. (<fr. *ingrédient*, lat. *ingrediens* < *ingredi*, a intra în)

ingresiúne *s. f.* avansare locală a mării pe uscat, în urma mișcărilor de scufundare a scoarței terestre. (<fr. *ingression*, lat. *ingressio*)

ingurgitá *vb. tr.* a înghiți alimente; a îngera. — *ingurgitáre* s. f. (<fr. *ingurgiter*, lat. *ingurgitare* <*gurges, -itis*, prăpastie, abis)

ingurgitáție *s. f.* îngurgitare. (<fr. *ingurgitation*)

inhalá *vb. tr.* a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. — *inhalátor* s. f. (<fr. *inhaler*, lat. *inhalare*, a sufla în)

inhalánt, -ă *adj., s. n.* (comprimat) care se pune în apă clocotită, pentru inhalații. (<fr. *inhalant*)

inhalatór *s. n.* **1.** aparat care servește la inhalații. **2.** stabiliment, în stațiile termale, în care curanții sînt expuși vaporilor, gazelor și emanațiilor ce se degajă spontan din izvoare. **3.** aparat producător de oxigen, folosit de aviatori și de pasagerii care zboară la mari altitudini. (<fr. *inhalateur*)

inhalátie *s. f.* inhalare a unor gaze, vapori etc. în scop terapeutic. (<fr. *inhalation*, lat. *inhalatio*)

inhibá *vb. tr.* **1.** a împiedica, a interzice, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică; a inhibiționa. **II.** *refl.* a se abține, a se reține. — *inhibáre* s. f. (<fr. *inhiber*, lat. *inhibere*, a reține)

inhibánt, -ă *adj.* care inhibă; inhibitor. (după it. *inibante*)

inhibínă *s. f.* substanță antibacteriană inhibitivă, secretată de unele țesuturi epiteliale sau plante; *(spec.)* hormon testicular cu acțiune frenatoare asupra hipofizei. (<germ. *Inhibin*)

inhibitív, -ă *adj.* inhibitor. (<fr. *inhibitif*)

inhibitór, -oáre **1.** *adj.* care înhibă; inhibitiv. **II.** *s. m.* substanță care poate încetini sau împiedica un proces fiziologic, chimic etc. (<fr. *inhibiteur*)

inhibíție *s. f.* **1.** faptul de a (se) inhiba; frînare, suprimare pe cale nervoasă a unei funcții. **2.** *(chim.)* oprire sau încetinire a unei reacții cu ajutorul inhibitorilor. — var. *inhibițiune* *s. f.* (<fr. *inhibition*, lat. *inhibitio*)

inhibiționá *vb. tr. (rar)* a inhiba. (<*inhibiție* + *-ona*)

inhibițiúne *s. f.* v. inhibiție.

inhumáție *s. f. (livr.)* înhumare. (<fr. *inhumation*)

INI(O)- *elem. comp.* „inion, occipital". (<fr. *ini/o/-*, cf. gr. *inion*, ceafă)

iniencefál *s. m.* monstru care prezintă iniencefalie. (<fr. *iniencéphale*)

iniencefalíe *s. f.* monstruozitate constînd în retroflexia capului, cu fața orientată în sus, ceafa (inionul) lipsind. (<fr. *iniencéphalie*)

inic, -ă *adj. (livr.)* nedrept, injust, neechitabil; arbitrar, abuziv. (<fr. *inique*)

inicvitáte *s. f. (livr.)* inechitate. (<lat. *iniquitas*)

inimaginábil, -ă *adj.* care nu se poate imagina; de neînchipuit; extraordinar. (<fr. *inimaginable*)

inimaginabilitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este inimaginabil. (<it. *inimmaginabilità*)

inimiciție *s. f. (livr.)* dușmănie, ură, vrăjmășie. (<lat. *inimicitia*, it. *inimicizia*)

inimitábil, -ă *adj.* care nu se poate imita (ușor); unic. (<fr. *inimitable*)

ininteligént, -ă *adj.* lipsit de inteligență. (<fr. *inintelligent*)

ininteligénță *s. f.* lipsă de inteligență. (<fr. *inintelligence*)

ininteligíbil, -ă *adj.* de neînțeles; neclar, confuz. (<fr. *inintelligible*)

ininteligibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este ininteligibil. (<fr. *inintelligibilité*)

inión *s. m.* protuberanță externă a osului occipital, folosită ca reper în măsurările antropometrice; ceafă. (<fr. *inion*, gr. *inion*, ceafă)

iniopág *s. m.* monstru dublu caracterizat prin unirea indivizilor prin oasele occipitale. (<fr. *iniopage*)

inițiá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a primi (pe cineva) în rîndul celor care practicau un anumit cult. ● a îndruma în practica unei religii. **2.** a începe, a pune bazele unei activități etc. **II.** *tr., refl.* a da cuiva, a căpăta cunoștințele necesare într-o știință, artă, meserie etc. (<fr. *initier*, lat. *initiare* < *initium*, început)

inițiál, -ă **I.** *adj.* (și *adv.*) de (la) început. **II.** *s. f.* literă cu care începe un cuvînt. (<fr. *initial*)

inițializá *vb. tr. (inform.)* a anula conținutul memoriei calculatorului electronic prin aducerea la zero, în scopul începerii prelucrării de noi date. — *inițializáre* s. f. (<fr. *initialiser*)

inițiát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a primit (primele) cunoștințe într-un domeniu (religie, cult secret, știință etc.). (<*iniția*)

inițiátic, -ă *adj.* **1.** care ține de inițiere. **2.** care nu poate fi înțeles decît de inițiați; ezoteric. (<fr. *initiatique*, it. *iniziatico*)

inițiatívă *s. f.* faptul de a propune sau întreprinde primul ceva. ● însușirea celui care este înclinat să întreprindă ceva nou din îndemn propriu. (<fr. *initiative*)

inițiatór, -oáre **I.** *adj., s. m. f.* (cel) care inițiază ceva. **II.** *s. m.* **1.** promotor (II). **2.** exploziv sensibil, corp incandescent sau reactiv care dă impulsul necesar declanșării unei explozii. **III.** *s. n.* dispozitiv care asigură aprinderea propergolului în motoarele rachetelor. (<fr. *initiateur*)

inițiére *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) iniția și rezultatul ei. **2.** provocare a unei explozii, a unei reacții cu ajutorul impulsului inițial. (<*iniția*)

injectá *vb. I. tr.* **1.** a introduce un medicament lichid cu seringa într-un corp, într-o rană etc. **2.** a introduce prin jet, sub presiune, un fluid într-un spațiu, într-un material etc. **II.** *refl.* (despre ochi) a se înroși, a se congestiona. — *injectáre* s. f. (<fr. */s'/injecter*)

injectábil, -ă *adj.* care poate fi injectat. (<fr. *injectable*)

injectív, -ă *adj.* (mat.; despre funcții) în care un element al celei de-a doua mulțimi are în plus un antecedent. (<fr. *injectif*)

injectór, -oáre I. *adj.* care servește pentru injectare. **II.** *s. n.* **1.** dispozitiv cu ajutorul căruia se introduce forțat fluidul într-o mașină, într-un mecanism; pompă de injecție. **2.** aparat pentru alimentarea cu apă a cazanului unei mașini cu aburi. (<fr. *injecteur*)

injécție *s. f.* **1.** injectare (I, 1, 2). **2.** produsul care se injectează. **3.** *(mat.)* funcție injectivă. **4.** pătrundere sub presiune a unei magme în zonele cele mai adînci ale scoarței terestre. (<fr. *injection*, lat. *iniectio* < *iacere*, a arunca)

injonctív, -ă *adj.* cu caracter de injoncțiune. ● *(lingv.)* poruncitor. (<fr. *injonctif*)

injoncțiúne *s. f.* presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva; ordin precis, formal. (<fr. *injonction*)

injuriá *vb. tr.* a aduce cuiva injurii; a insulta; a ofensa, a jigni. (<fr. *injurier*)

injúrie *s. f.* jignire gravă, insultă, invectivă. (<fr. *injure*, lat. *iniuria*, nedreptate)

injuriós, -oásă *adj.* care conține o injurie; insultător, jignitor. (<fr. *injurieux*)

injúst, -ă *adj.* nedrept, inechitabil. (<fr. *injuste*)

injustéțe *s. f.* lipsă de justețe; inexactitate, neadevăr. (<*injust* + *-eță*)

injustíție *s. f.* nedreptate. (<fr. *injustice*, lat. *injustitia*)

inlándsis *s. n.* calotă glaciară. (<fr. *inlandsis* < cuv. scand.)

in memóriam *loc. adv.* în memoria, în amintirea (unei personalități), a unui eveniment important). (<lat. *in memoriam*)

innavigábil, -ă *adj. (livr.)* nenavigabil. (<fr. *innavigable*)

innocénte *adv. (muz.)* nevinovat, simplu. (<it. *innocente*)

in núce *loc. adv.* scurt și cuprinzător, în forma cea mai restrînsă. (<lat. *in nuce*)

INO- *elem. comp.* „fibră" (<engl. *ino-*, cf. gr. *is, inos*)

inobediént, -ă *adj.* nesupus. (<in[1]- + *obedient*)

inobediență *s. f.* lipsă de obediență; nesupunere. (<*in*[1]- + *obedință*)

inobservábil, -ă *adj.* care nu se poate observa. (<fr. *inobservable*, lat. *inobservabilis*)

inobservánțe *s. f.* **1.** neobservare, nerespectare (a legilor, a regulamentelor). **2.** neîndeplinire (a angajamentelor, a obligațiilor). (<fr. *inobservation*)

inocént, ă- *adj.* **1.** nevinovat, curat, naiv; candid. **2.** *(ir.)* simplu; ignorant. (<fr. *innocent*, lat. *innocens* < *nocere*, a face rău)

inocénță *s. f.* curățenie sufletească, nevinovăție; candoare. ● *(ir.)* naivitate, simplitate, ignoranță. (<fr. *innocence*, lat. *innocentia*)

inocerámi *s. m. pl.* grup de scoici fosile din jurasic și cretacic cu cochilia groasă, ovoidală. (<germ. *Inoceramen*)

in-octávo *adj. inv., s. n.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în opt, formînd 16 pagini; (carte) cu acest format. (<fr., lat. *in octavo*)

inocuitáte *s. f.* însușire a unui lucru de a nu fi vătămător. (<fr. *innocuité*)

inócul *s. m.* produs (celule, bacterii, spori) introdus într-un mediu de cultură sau prin inoculație. (<fr. *inoculum*)

inoculá *vb. tr.* **1.** a introduce într-un organism sănătos un ser, un vaccin, pentru a-l imuniza. **2.** *(fig.)* a transmite, a sădi în mintea cuiva anumite idei, concepții etc. — *inoculáre* s. f. (<fr. *inoculer*, lat. *inoculare*)

inoculábil, -ă *adj.* care poate fi inoculat. (<fr. *inoculable*)

inoculabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este inoculabil. (<fr. *inoculabilité*)

inoculáție *s. f.* inoculare. (<fr. *inoculation*, lat. *inoculatio*)

inócuu, -uă *adj.* **1.** *(livr.)* care nu produce nici o vătămare; inofensiv. **2.** *(fig.)* nevinovat, sărac cu duhul, slab de înger și de minte. (<lat. *innocuus*)

inodór, -ă *adj.* fără miros. (<fr. *inodore*, lat. *inodorus*)

inofensív, -ă *adj.* care nu face rău; nevătămător. (<fr. *inoffensif*)

inofensivitáte *s. f.* însușirea de a fi inofensiv. (<*inofensiv* + *-itate*)

inomábil, -ă *adj. (livr.)* **1.** care nu poate fi numit. **2.** *(fig.)* dezgustător. (<fr. *innomable*)

inombrábil, -ă *adj. (livr.)* care nu poate fi numărat; innumerabil. (<fr. *innombrable*)

inoperábil, -ă *adj.* care nu poate fi operat; neoperabil. (<fr. *inopérable*)

inoperánt, -ă lipsit de efect; fără urmare. (<fr. *inopérant*)

inoperánță *s. f. (rar)* caracter inoperant. (<*inoperant* + *-anță*)

inopinát, -ă *adj.* neprevăzut, neașteptat. ● *(adv.)* pe neașteptate. (<fr. *inopiné*/ment/)

inoplásmă *s. f.* protoplasmă nediferențiată care face parte din sarcoplasma mușchiului. (<fr. *inoplasme*, cf. gr. *is, inos*, fibră)

inoportún, -ă *adj.* care nu este oportun; nepotrivit. ● *(fig.)* neplăcut, stingheritor, supărător. (<fr. *inopportun*)

inoportuná *vb. tr., intr. (fam.)* a importuna. — *inoportunáre* s. f. (<*inoportun*)

inoportunitáte *s. f.* însușirea de a fi inoportun. (<fr. *inopportunité*)

inopozábil, -ă *adj.* (despre o sentință, un act juridic etc.) care nu este opozabil; neopozabil. (<fr. *inopposable*)

inopozabilitáte *s. f. (jur.)* însușirea de a fi inopozabil. (<fr. *inopposabilité*)

inorgánic, -ă *adj. (rar)* anorganic. (<fr. *inorganique*)

inosită *s. f.* **1.** inflamație a țesutului fibros. **2.** inositol. (<fr. *inosite*)

inositól *s. m.* substanță chimică aparținînd complexului de vitamine B, cu important rol de creștere; inosită (2). (<fr. *inositol*)

inospitalíer, -ă *adj.* neprimitor; rece. (<fr. *inhospitalier*)

inotróp, -ă *adj.* referitor la contractilitatea fibrei musculare. ● (despre nervi) care acționează asupra contracti'ității mușchilor (inimii). (<fr. *inotrope*, cf. lat. *is, inos*, fibră)

inová *vb.* I. *intr.* a face o inovație. II. *tr.* a introduce o noutate într-un domeniu, sistem etc.; a adopta o inovație. (<fr. *innover*, lat. *innovare*)

inovátor, -oáre *s. m. f., adj.* (cel) care realizează o inovație. ● *(adj.)* care inovează; înnoitor. (<fr. *innovateur*)

inovație *s. f.* 1. schimbare, modificare; noutate. 2. rezolvare a unei probleme tehnice sau organizatorice prin adoptarea de soluții moderne, de perfecționări, prezentînd noutate și progres față de tehnica sau organizarea folosite anterior. — var. *inovațiune* s. f. (<fr. *innovation*, lat. *innovatio*)

inovațional, -ă *adj.* referitor la inovație. (<*inovație* + *-onal*)

inovațiúne *s. f.* v. inovație.

inóx *s. n.* metal, aliaj inoxidabil; *(p. ext.)* obiect făcut din acest material. (<fr. *inox*)

inoxidábil, -ă *adj.* (despre metale, aliaje) care nu se oxidează, nu ruginește. (<fr. *inoxydable*)

in petto *loc. adv.* în sinea sa, în secret. (<lat. *in petto*, în piept)

in-pláno *adj. inv., s. n.* (format de foaie) imprimată și împăturită în două; (carte) cu acest format. (<fr., lat. *in plano*)

input *s. n.* 1. intrare, introducere. ● energie, forță introdusă într-un sistem tehnic. ● elemente inițiale ale unui anumit procedeu, proces, fenomen etc. 2. introducere de date într-un sistem electronic. ○ ~ *out-put* = raportul dintre energia sau forța introdusă într-un sistem tehnic, fizic sau natural și energia sau forța produse de acestea; ansamblu de operații privind elaborarea datelor la un calculator electronic. (<engl. *input*)

insalivá|ie *s. f.* impregnare a alimentelor cu salivă. (<fr. *insalivation*)

insalubritáte *s. f.* starea a ceea ce este insalubru. (<fr. *insalubrité*)

insalubrizá *vb. tr., refl.* a face, a deveni insalubru. — *insalubrizáre* s. f. (<*insalubru* + *-iza*)

insalúbru, -ă *adj.* neigienic, dăunător sănătății. (<fr. *insalubre*)

insanitáte *s. f.* 1. nebunie. 2. faptă, vorbă de om smintit. (<fr. *insanité*, lat. *insanitas*)

insatisfácе *vb. tr.* a produce insatisfacție, a nemulțumi. (<*in*[1]- + *satisface*)

insatisfácție *s. f.* nemulțumire, neplăcere. (<fr. *insatisfaction*, lat. *insatisfactio*)

insațiábil, -ă *adj.* care nu se poate sătura; nesățios, lacom. (<fr. *insatiable*, lat. *insatiabilis*)

insațiabilitáte *s. f.* *(rar)* insațietate. (<fr. *insatiabilité*)

insațietáte *s. f.* *(rar)* poftă excesivă de mîncare, lăcomie; *(fig.)* aviditate, nesaț; insațiabilitate. (<it. *insazietà*)

inscriptíbil, -ă *adj.* care poate fi înscris într-un perimetru, într-o suprafață dată, în special într-un cerc sau într-o sferă. (<fr. *inscriptible*)

inscriptór *s. n.* organ al unei mașini de calculat care introduce cifrele înainte de calcul. (<fr. *inscripteur*)

inscripție *s. f.* text scurt gravat sau sculptat pe o piatră, pe o monedă etc. pentru a consacra un fapt oarecare. — var. *inscripțiune* s. f. (<fr. *inscription*, lat. *inscriptio*)

inscripționá *vb. tr.* a înregistra, a înscrie; a înmatricula. — *inscripționáre* s. f. (<*inscripție* + *-ona*)

inscripțiúne *s. f.* v. inscripție.

insculpá *vb. tr. (fin.)* a marca (cu un poanson) obiectele de metal prețios. — *insculpáre* s. f. (<fr. *inscalper*, lat. *inscalpere*)

insectár *s. n.* colecție de insecte conservate prin anumite procedee și clasate într-o anumită ordine; cutia în care se păstrează. (<fr. *insectarium*, germ. *Insectarium*)

insécte *s. f. pl.* clasă de artropode cu corpul format din segmente diferențiate în cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioare articulate, cu respirație traheană și cu dezvoltare prin metamorfoză. (<fr. *insectes*)

INSECTI-/INSECTO- *elem. comp.* „insectă". (<fr. *insecti-, insecto-*, cf. lat. *insectus*, tăiat)

insecticíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge insectele dăunătoare. (<fr. *insecticide*)

insectifúg, -ă *adj., s. n.* (substanță) care îndepărtează insectele dăunătoare prin miros, gust sau culoare. (<fr. *insectifuge*)

insectivór, -ă I. *adj., s. n.* (animal) care se hrănește cu insecte. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere inferioare cu dentiție slab dezvoltată, plantigrade, care se hrănesc cu insecte. (<fr. *insectivore[s]*)

INSECTO- v. insecti-.

insectofungícid, -ă *adj., s. n.* (substanță) care combate insectele și ciupercile parazite. (<*insecto-* + *fungicid*)

insecuritáte *s. f.* stare de nesiguranță, lipsă de securitate. (<fr. *insécurité*)

insecutór *s. m.* gladiator care lupta cu retiarii. (<lat. *insecutor*)

insecvént, -ă *adj.* (despre o vale, o alunecare de teren) care nu este orientată pe direcția înclinării straturilor. (după fr. *inconséquent*)

inselberg *s. n.* munte din regiunile tropicale sau de deșert, rămas izolat dintr-un masiv muntos demolat. (<germ. *Inselberg* < cuv. norv.)

insemínă *vb. tr.* a fecunda pe cale artificială; a însămînța. — *insemináre* s. f. (<fr. *insémine*r)

insemințáție *s. f.* inseminare. (<fr. *insémination*)

inseneseéнță *s. f.* faptul de a nu îmbătrîni. (<fr. *insénescence*)

insensibil, -ă *adj.* lipsit de sensibilitate; nesimțitor; *(fig.)* nepăsător, rece. (<fr. *insensible*, lat. *insensibilis*)

insensibilitáte *s. f.* lipsă de sensibilitate; *(fig.)* nepăsare, indiferență. (<fr. *insensibilité*, lat. *insensibilitas*)

insensibilizá *vb. tr.* a face insensibil (la durere). — *insensibilizáre* s. f. (<fr. *insensibiliser*)

insensibilizatór, -oáre *adj.* care face insensibil. (<*insensibiliza* + *-tor*)

inseparábil, -ă *adj.* (de) nedespărțit. (<fr. *inséparable*, lat. *inseparabilis*)

inseparabilitáte *s. f.* starea a ceea ce este inseparabil. (<fr. *inséparabilité*)

inseră *vb. tr.* **1.** a introduce, a include ca adaos într-un text, într-un șir de numere, ca informație într-un ziar sau ca material în masa altui material. **2.** *(tehn.)* a fixa o piesă într-un locaș din interiorul altei piese. — *inserâre* s. f. (<fr. *insérer*, lat. *inserare*)

inserábil, -ă *adj.* care poate fi inserat. (<fr. *insérable*)

insért, -ă I. *adj. (biol.)* fixat pe un organ. II. *s. n.* inserție (1). ● *(cinem.)* plan destinat a pune în valoare un detaliu descriptiv necesar pentru înțelegerea scenei, în desfășurarea acțiunii cinematografice. (<fr. *insert*)

insérție *s. f.* **1.** inserare. **2.** *(anat., bot.)* mod de fixare a unui organ pe un altul. **3.** *(tehn.)* strat de material, de o anumită compoziție și structură, inclus în interiorul altui material. — var. *inserțiune* s. f. (<fr. *insertion*, lat. *insertio*)

inserțiúne s. f. v. inserție.

insesizábil, -ă *adj.* care nu poate fi sesizat, înțeles; *(p. ext.)* imperceptibil. (<fr. *insaisissable*)

insesizabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este insesizabil. (<fr. *insaisissabilité*)

insidiós, -oásă *adj.* **1.** perfid, viclean, înșelător; care întinde, ascunde o cursă. **2.** (despre gaze de luptă) care își manifestă acțiunea asupra organismului mai târziu. **3.** (despre boli) care apare pe nesimțite, fără simptome vizibile. (<fr. *insidieux*, lat. *insidiosus*)

insight /insáit/ *s. n. (psih.)* act brusc de surprindere sau înțelegere a unei relații sau situații; intuiție. (<engl. *insight*)

insignă *s. f.* obiect mic, cu o imagine-simbol imprimată sau gravată pe el, care arată apartenența la o asociație, organizație etc. (<fr. *insigne*, cf. lat. *insignis*, remarcabil)

insignifiánt, -ă *adj.* care nu înseamnă nimic; neînsemnat. (<fr. *insignifiant*)

insignifiánță *s. f.* lipsă de însemnătate; mediocritate. (<fr. *insignifiance*)

insinuá *vb.* **I.** *tr.* a strecura, a sugera cu dibăcie o idee, o aluzie răutăcioasă, calomnioasă etc. **II.** *tr., refl.* a (se) infiltra pe nesimțite, a (se) strecura. (<fr. *insinuer*, lat. *insinuare*, a face să pătrundă)

insinuánt, -ă *adj.* care (se) insinuează; insinuator. (<fr. *insinuant*)

insinuáre *s. f.* acțiunea de a (se) insinua și rezultatul ei. ● vorbă, aluzie prin care se lasă să se înțeleagă un anumit lucru. ● strecurare, infiltrare; insinuație. (<*insinua*)

insinuatór, -oáre *adj.* insinuant. (<fr. *insinuateur*)

insinuáție *s. f.* insinuare. (<fr. *insinuation*)

insípid, -ă *adj.* **1.** lipsit de gust; searbăd, fad. **2.** *(fig.)* anost, fără spirit, nesărat. (<fr. *insipide*, lat. *insipidus* < *sapidus*, gustos)

insipiditáte *s. f.* calitatea a tot ceea ce este insipid. (<fr. *insipidité*)

insistá *vb. intr.* a stărui, a persevera, a cere. ● a scoate în relief; a accentua. — *insistâre* s. f. (<fr. *insister*, lat. *insistere*)

insistént, -ă *adj.* (și *adv.*) stăruitor, perseverent. (<fr. *insistant*)

insistență *s. f.* stăruință, perseverență. ● *(spec.)* rugăminte, cerere insistentă. (<fr. *insistance*, it. *insistenza*)

in sítu *loc. adv.* în mediul natural, la fața locului. (<lat. *in situ*)

insițiúne *s. f. (herald.)* partiție realizată în câmpul unui scut, centru al vârfului inferior al scutului triunghiular. (<lat. *insitio*, altoire)

insociábil, -ă *adj. (rar)* neprietenos, retras, necomunicativ. (<fr. *insociable*, lat. *insociabilis*)

insociabilitáte *s. f. (rar)* lipsă de sociabilitate; nesociabilitate. (<fr. *insociabilité*)

insolá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) expune la (razele de) soare. (<fr. *insoler*, lat. *insolare* < *sol*, soare)

insolatór *s. n.* aparat destinat a utiliza razele solare pentru încălzire. (<fr. *insolateur*)

insolație *s. f.* **1.** afecțiune provocată de radiațiile solare asupra organismului și manifestată prin dureri de cap, febră etc. **2.** stare patologică a plantelor datorită excesului de lumină sau de căldură solară. **3.** iluminare a unei suprafețe de către razele solare. ● tratament prin expunere la soare. (<fr. *insolation*, lat. *insolatio*)

insolént, -ă *adj.* (și *adv.*) obraznic, impertinent; nerușinat. (<fr. *insolent*, lat. *insolens*)

insolență *s. f.* obrăznicie, impertinență; nerușinare. (<fr. *insolence*, lat. *insolentia*)

insolít, -ă *adj.* contrar obiceiului; neobișnuit. ● nepotrivit. (<fr. *insolite*, lat. *insolitus* < *solere*, a avea obiceiul)

insolúbil, -ă *adj.* **1.** care nu este solubil. **2.** *(fig.)* de nerezolvat. (<fr. *insoluble*, lat. *insolubilis*)

insolubilitáte *s. f.* proprietate a unei substanțe de a fi insolubilă. (<fr. *insolubilité*)

insolubilizá *vb. tr.* a face o substanță să devină insolubilă. — *insolubilizâre* s. f. (<fr. *insolubiliser*)

insolvábil, -ă *adj.* care nu-și poate plăti datoriile, care nu este solvabil; insolvent. (<fr. *insolvable*)

insolvabilitáte *s. f.* situația celui insolvabil; insolvență. (<fr. *insolvabilité*)

insolvént, -ă *adj.* insolvabil. (<germ. *insolvent*)

insolvență *s. f.* insolvabilitate. (<it. *insolvenza*)

insomniác, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care suferă de insomnie; insomnios (2). (<fr. *insomniaque*)

insomnie *s. f.* lipsă de somn; agripnie. (<fr. *insomnie*, lat. *insomnia* < *somnus*, somn)

insomniós, -oásă *adj.* **1.** care provoacă insomnie. **2.** insomniac. (<fr. *insomnieux*)

insondábil, -ă *adj.* **1.** (despre ape) care nu se poate sonda; foarte adânc. **2.** *(fig.)* care nu poate fi cercetat, analizat; de nepătruns. (<fr. *insondable*)

insondabilitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este insondabil. (<fr. *insondabilité*)

insonór, -ă *adj. (tehn.)* **1.** lipsit de sonoritate, de rezonanță, de acustică. **2.** (despre materiale) care amortizează sunetele; fonoizolant. (<fr. *insonore*)

insonoritáte *s. f. (tehn.)* **1.** lipsă de sonoritate, de conductibilitate fonică. **2.** izolare fonică. (<fr. *insonorité)*

insonorizá *vb. tr.* a izola fonic, a reduce intensitatea zgomotelor dintr-un anumit spațiu. — *insonorizáre* s. f. (<fr. *insonoriser)*

insonorizánt, -ă *adj.* care nu transmite unde sonore. ● (despre materiale) care insonorizează. (<fr. *insonorisant)*

insonorizáție *s. f.* insonorizare. (<fr. *insonorisation)*

in spe *loc. adv.* pe, în viitor. (<lat. *in spe)*

inspectá *vb. tr.* a examina, a controla, a verifica (ceva) pe baza unei însărcinări speciale; *(p. ext.)* a cerceta atent. — *inspectáre* s. f. (<fr. *inspecter*, lat. *inspectare* < *spectare*, a privi)

inspectív, -ă *adj.* cu caracter de inspecție. (<*inspecta* + *-iv)*

inspéctor, -oáre *s. m. f.* cel care este împuternicit să inspecteze o instituție, o activitate. (<fr. *inspecteur*, lat. *inspector)*

inspectorát *s. n.* **1.** serviciu avînd sarcina de a inspecta activitatea unităților în subordine; localul unde este instalat. **2.** funcția de inspector; timpul cît se exercită. (<fr. *inspectorat)*

inspécție *s. f.* **1.** control, verificare a felului cum funcționează un serviciu, cum se execută unele dispoziții etc. **2.** *(med.)* examen vizual al unui bolnav, urmărind să culeagă detalii semnificative pentru stabilirea investigațiilor și a diagnosticului. (<fr. *inspection*, lat. *inspectio)*

inspirá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a trage aer în plămîni. **2.** *(fig.)* a stîrni, a provoca în mintea, în sufletul cuiva un sentiment, o idee etc.; a sugera, a insufleți. **II.** *refl.* a lua anumite idei, informații etc. dintr-o anumită sursă. (<fr. *s'inspirer*, lat. *inspirare)*

inspirát, -ă *adj.* cuprins de inspirație (2). ○ *a fi bine* (sau *rău*) ~ = a avea o idee bună (sau rea). (<*inspira)*

inspirátor, -oáre **I.** *adj. (anat.)* care participă la inspirație (1). **II.** *adj., s. m. f.* (cel) care inspiră, sugerează (o idee); *(p. ext.)* îndrumător, sfătuitor. (<fr. *inspirateur)*

inspiratrice *adj. f. (peior.)* inspiratoare. (<fr., it. *inspiratrice)*

inspirátție *s. f.* **1.** inhalare a aerului în plămîni. **2.** facultate creatoare, spontană a inteligenței umane. ● avînt, entuziasm, forță creatoare. **3.** *(fig.)* gînd, idee (salvatoare) apărută spontan în conștiință. — var. *inspirațiune* s. f. (<fr. *inspiration*, lat. *inspiratio)*

inspirațiúne *s. f.* v. i n s p i r a ț i e.

instabil, -ă *adj.* **1.** (despre sisteme fizico-chimice sau tehnice) care nu prezintă stabilitate. **2.** *(fig.)* nestatornic, schimbător. (<fr. *instable*, lat. *instabilis)*

instabilitáte *s. f.* însușire a ceea ce este instabil; inconstanță. (<fr. *instabilité*, lat. *instabilitas)*

instalá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a așeza, a monta o mașină, aparate etc. **2.** a pune cu oarecare solemnitate pe cineva într-o funcție, într-un post de răspundere. **II.** *refl.* a se așeza, a se stabili într-o locuință, într-o localitate. ● *(fam.)* a se așeza comod, confortabil. — *instaláre* s. f. (<fr. *installer)*

instalatór, -oáre *s. m. f.* lucrător care se ocupă cu montarea și repararea unor aparaturi tehnice. (<fr. *installateur)*

instalație *s. f.* **1.** instalare (I, 1). **2.** ansamblu de construcții, aparate, mașini etc. montate împreună pentru a îndeplini anumite operații sau funcții. — var. *instalațiune* s. f. (<fr. *installation)*

instalațiúne *s. f.* v. i n s t a l a ț i e.

instaminát, -ă *adj.* (despre flori) la care semințele nu se dezvoltă. (<lat. *instaminatus*, cf. *stamen*, filament)

instánt *adj. inv.* instantaneu, rapid. ● (despre mîncăruri, băuturi) care se prepară repede, fără fierbere, prin dizolvare. (<engl. *instant)*

instantaneitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este instantaneu. (<fr. *instantanéité)*

instantanéu, -ée **I.** *adj.* **1.** (și *adv.)* care se produce foarte repede; care apare brusc, pe moment. **2.** *(fiz.;* despre mărimi) referitor la un anumit moment. ● *(tehn.;* despre centre și axe de rotație) cu poziție variabilă în timp față de sistemul de referință fix și mobil. **II.** *s. n.* fotografie luată cu expunere scurtă. ● expunere foarte scurtă a clișeului. (<fr. *instantané)*

instantanist *s. m.* fotograf specializat în instantanee. (<*instantaneu* + *-ist)*

instánță *s. f.* organ de stat însărcinat cu judecarea cauzelor civile și penale; autoritate judecătorească. ○ *în ultimă* ~ = pînă la urmă. (<fr. *instance)*

instaurá *vb. tr.* a întrona, a stabili; a introduce. — *instauráre* s. f. (<fr. *instaurer*, lat. *instaurare)*

instauratór, -oáre *s. m. f.* întemeietor, fondator, ctitor. (<fr. *instaurateur*, lat. *instaurator)*

instaurátie *s. f.* instaurare. ● *(estet.)* act prin care se constituie o operă de artă ca realitate originală, inexistentă înaintea creației artistice. — var. *instaurațiune* s. f. (<fr. *instauration)*

instaurațiúne *s. f.* v. i n s t a u r a ț i e.

instigá *vb. tr.* a atîța, a îndemna la acțiuni dușmănoase, la violență; a incita. — *instigáre* s. f. (<fr. *instiguer*, lat. *instigare)*

instigatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care instigă; provocator. (<fr. *instigateur)*

instigátie *s. f.* instigare. (<fr. *instigation*, lat. *instigatio)*

instilá *vb. tr.* **1.** a face o instilație. **2.** *(fig.)* a face să pătrundă lent. v. i n s i n u a. — *instiláre* s. f. (<fr. *instiller*, lat. *instillare)*

instilátor *s. n.* instrument pentru instilații. (<fr. *instillateur)*

instilátie *s. f.* introducere a unui lichid medicamentos într-o cavitate a organismului, picătură cu picătură. — var. *instilațiune* s. f. (<fr. *instillation*, lat. *instillatio)*

instilațiúne *s. f.* v. i n s t i l a ț i e.

instinct *s. n.* comportament înnăscut, caracteristic pentru toți indivizii unei specii; impuls natural. (<fr. *instinct*, lat. *instinctus* < *instigere*, a împinge)

instinctiv, -ă *adj.* **1.** instinctual. **2.** (și *adv.)* făcut din instinct; pe negîndite, inconștient. (<fr. *instinctif)*

instinctivitáte *s. f.* caracter instinctiv; conducere de către instincte; instinctualitate. (<fr. *instinctivité*)

instinctuál, -ă *adj.* care ține de instinct; instinctiv. (<fr. *instinctuel*)

instinctualitáte *s. f.* instinctivitate. (<*instinctual* + *-itate*)

institui *vb. tr.* a înființa, a organiza, a stabili, a întemeia. — *instituire* s. f. (<fr. *instituer*)

institút *s. n.* 1. instituție, așezământ (de pe lîngă o universitate, o academie, o industrie etc.) unde se fac cercetări științifice. • instituție de învățămînt superior (cu mai multe facultăți). • (în trecut) liceu particular (cu internat). • local în care funcționează asemenea instituții. 2. *(pl.)* operă care cuprinde principiile dreptului roman din epoca împăratului Iustinian. (<fr. *institut*, lat. *institutum*)

institutór, -oáre *s. m. f.* 1. (în trecut) grad în învățămîntul primar din orașe. 2. învățător care predă în școlile de aplicație. (<fr. *instituteur*, lat. *institutor*)

instituție *s. f.* 1. formă de organizare a unor raporturi sociale — politice, juridice etc. —, parte a suprastructurii. 2. organ, unitate cu caracter politic, economic, administrativ etc. care desfășoară o anumită activitate. • așezămînt. — var. *instituțiune* s. f. (<fr. *institution*, lat. *institutio*)

instituționál, -ă *adj.* referitor la instituții; care se face în cadrul unei instituții; organizat oficial. (<fr. *institutionnel*)

instituționalísm *s. n.* curent în gîndirea economică burgheză care consideră că economia politică trebuie să aibă ca obiect studierea anumitor categorii ale suprastructurii politice și juridice și unele fenomene social-economice, denumite impropriu „instituții". (<fr. *institutionnalisme*)

instituționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al instituționalismului. (<fr. *institutionnaliste*)

instituționalizá *vb. tr.* a da caracter instituțional, oficial. — *instituționalizáre* s. f. (<fr. *institutionnaliser*)

instituțiúne *s. f.* v. instituție.

instructá *vb. tr. (rar)* a face un instructaj; a instrui. (<*instructaj*)

instructáj *s. n.* instruire a unei persoane, a unui colectiv în vederea îndeplinirii unei munci; totalitatea îndrumărilor date cu acest prilej. (<rus. *instruktaj*)

instructív, -ă *adj.* care instruiește; plin de învățăminte. (<fr. *instructif*)

instructivitáte *s. f.* caracter instructiv. (<fr. *instructivité*)

instrúctor, -oáre *s. m. f.* cel care face o muncă de instruire; *(spec.)* militar care instruiește o trupă. (<fr. *instructeur*, rus. *instruktor*)

instrúcție *s. f.* 1. ansamblu de cunoștințe predate sau căpătate prin studiu organizat; învățătură, învățămînt. 2. pregătire a ostașilor în vederea însușirii teoriei și practicii militare. 3. *(jur.)* fază procedurală în desfășurarea proceselor constînd în adunarea și cercetarea probelor. ○ *judecător de* ~ = (în unele țări) magistrat care cercetează cauzele penale. (<fr. *instruction*, lat. *instructio*)

instrucționál, -ă *adj.* referitor la instrucție (1), la instrucțiuni. (<engl. *instructional*)

instrucțiúne *s. f.* 1. indicație dată cuiva cu privire la îndeplinirea unui lucru. 2. unitate sintactică a programului unui calculator, conținînd informația (2) și indicînd operația de efectuat. (<fr. *instruction*)

instruí *vb.* I. *tr., refl.* a (se) pregăti într-un anumit domeniu, a (-și) îmbogăți cunoștințele, a învăța. II. *tr.* 1. a transmite ostașilor cunoștințele de teorie și practică militară. 2. *(jur.)* a face instrucția unui proces. — *instruire* s. f. (<fr. *instruire*, lat. *instruere*)

instruít, -ă *adj.* învățat, cult. (<fr. *instruit*)

instrumént *s. n.* 1. unealtă, aparat propriu pentru a face o anumită operație. • sistem tehnic pentru cercetarea, observarea, măsurarea sau controlul unor mărimi. 2. aparat cu care se produc sunete muzicale. 3. *(fig.)* persoană, lucru de care se folosește cineva pentru a îndeplini o acțiune, a atinge un scop. ○ ~ *de ratificare* = document special prin care statele comunică ratificarea unui tratat internațional. 4. ~ *gramatical* = cuvînt cu funcție exclusiv gramaticală, care nu se poate folosi singur în vorbire, exprimînd doar raporturi (prepozițiile, conjuncțiile, verbele auxiliare etc.). (<fr. *instrument*, lat. *instrumentum*)

instrumentá *vb.* I. *intr.* a întocmi contracte, procese-verbale și alte acte publice. II. *tr.* 1. *(rar)* a aranja o bucată muzicală pe grupuri de instrumente. 2. a efectua o instrumentație (1). (<fr. *instrumenter*)

instrumentál, -ă I. *adj.* 1. (despre muzică) executat cu ajutorul instrumentelor. 2. *complement circumstanțial* ~ = complement circumstanțial care arată mijlocul prin care se îndeplinește o acțiune; *propoziție circumstanțială* ~ *ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care îndeplinește în frază rol de complement circumstanțial instrumental. • *(psih.;* despre condiționări, obiecte, acte psihice) care servește drept mijloc pentru dezvoltarea unei acțiuni sau obținerea unui efect. II. *s. n.* caz al flexiunii nominale în indo-europeană (transmis și în limba rusă) care arată instrumentul cu ajutorul căruia se realizează acțiunea verbului. (<fr. *instrumental*)

instrumentalísm *s. n.* 1. concepție idealist-subiectivă, variantă a pragmatismului, care consideră că noțiunile, categoriile și teoriile științifice sînt simple „instrumente" și „chei" utile, fără să aibă valoare reflectorie în raport cu realitatea obiectivă. 2. școală formalistă în poezie care își propune să creeze efecte lirice prin combinații sonore muzicale, expresive. v. simbolism (1). (<fr. *instrumentalisme*)

instrumentalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al instrumentalismului. (<engl. *instrumentalist*)

instrumentár *s. n.* totalitatea instrumentelor folosite într-o anumită activitate. (<fr. *instrumentaire*)

instrumentáre *s. f.* 1. acțiunea de a instrumenta și rezultatul ei. 2. *(inform.)* inserare de instrucțiuni adiționale într-un program de testat, în scopul evaluării unor atribute ale acestuia. (<*instrumenta*)

instrumentáție *s. f.* 1. repartizare a sonorităților unei compoziții orchestrale pe diferite

instrumente; orchestrație. 2. ramură a muzicii care studiază posibilitățile tehnice și expresive ale instrumentelor muzicale. 3. ansamblu de instrumente sau de aparate care echipează o instalație (de rafinare a produselor petroliere). (<fr. *instrumentation*)

instrumentíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la un instrument (într-un ansamblu muzical). (<fr. *instrumentiste*)

insubmersíbil, -ă *adj.* care nu poate fi scufundat. (<fr. *insubmersible*)

insubmersibilitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este insubmersibil. 2. capacitate a unei nave de a-și păstra proprietățile de plutire în anumite condiții grele, anormale. 3. caracteristică a unei construcții de a nu fi depășită de ape peste nivelurile la care este dimensionată. (<fr. *insubmersibilité*)

insubordonánță *s. f.* *(rar)* nesupunere. (<fr. *insubordonnance*)

insubordonáre *s. f.* *(rar)* nesupunere la ordine; neascultare; indisciplină. (după fr. *insubordination*)

insubordonát, -ă *adj.* *(rar)* nesupus, recalcitrant. (<fr. *insubordonné*)

insuccés *s. n.* lipsă de succes; nereușită, eșec, înfrîngere. (<fr. *insuccès*)

insuficiént, -ă I. *adj.* care nu este suficient; nesatisfăcător. II. *s. m.* calificativ sub limita de trecere, obținut de un candidat la un examen. (<it. *insufficiente*, lat. *insufficiens*)

insuficiență *s. f.* 1. situația, starea a ceea ce este insuficient. 2. *(med.)* incapacitate a unui organ, aparat sau sistem de a funcționa normal. (<it. *insufficienza*, lat. *insufficientia*)

insuflá *vb. tr.* 1. a introduce sub presiune substanțe pulverulente sau gaze într-un spațiu închis. 2. *(fig.)* a trezi, a provoca cuiva un sentiment, o idee; a inspira. 3. *(rel.;* despre Dumnezeu sau duhul sfînt) a comunica prin suflu, a inspira; a alunga duhurile rele, a exorciza. — *insuflăre* s. f. (<fr. *insuffler*, lat. *insufflare*)

insuflatór *s. n.* instrument medical pentru insuflații. (<fr. *insufflateur*)

insuflație *s. f.* introducere în scop terapeutic prin suflare a unei substanțe pulverulente sau gazoase în organism. (<fr. *insufflation*, lat. *insufflatio*)

insulár, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) al unei insule. (<fr. *insulaire*)

insularísm *s. n.* tendință a unui popor insular de a nu avea contacte cu continentele vecine. (<fr. *insularisme*)

insularitáte *s. f.* 1. configurație, stare a unei țări compusă din una sau mai multe insule. 2. caracterul a ceea ce este insular. (<fr. *insularité*)

insularizá *vb. refl.* *(rar;* despre un popor) a se izola, a rupe orice contact cu vecinii. — *insularizáre* s. f. (<*insular* + *-iza*)

insulă *s. f.* 1. suprafață de pămînt mai mică decît un continent, mărginită din toate părțile de apă. ○ ~ *plutitoare* = formație compactă de rădăcini și ramuri rupte, care plutește pe un curs de apă; plaur. 2. suprafață (triunghiulară) la ramificații de drumuri, servind la delimitarea benzilor de circulație către diferite direcții. 3. suprastructură a unui portavion. (<lat. *insula*)

insulínază *s. f.* enzimă a ficatului care face insulina inactivă. (<fr. *insulinase*)

insulínă *s. f.* hormon hipoglicemiant secretat de pancreas care reglementează metabolismul glucidelor, lipidelor, protidelor și mineralelor din organism. (<fr. *insuline*)

insulínic, -ă *adj.* (despre un tratament) făcut cu insulină. (<fr. *insulinique*)

insulinóm *s. n.* adenom care secretă insulină. (<engl. *insulinoma*)

insulinorezistență *s. f.* rezistență a organismului la acțiunea hipoglicemiantă a insulinei. (<fr. *insulino-résistence*)

insulinoterapíe *s. f.* tratament al unor boli cu insulină. (<fr. *insulinothérapie*)

insultá *vb. tr.* a aduce (cuiva) o insultă; a jigni. — *insultáre* s. f. (<fr. *insulter*, lat. *insultare*)

insúltă *s. f.* jignire, ofensă. (<fr. *insulte*)

insultátor, -oáre *adj.* care insultă; jignitor, ofensator. (<*insulta* + *-tor*)

insumisiúne *s. f.* *(livr.)* nesupunere, neascultare. (<fr. *insoumission*)

insuperábil, -ă *adj.* *(livr.)* 1. invincibil. 2. de nedepășit, de neîntrecut. (<it. *insuperabile*, lat. *insuperabilis*)

insuperabilitáte *s. f.* *(livr.)* însușirea de a fi insuperabil; invincibilitate. (<it. *insuperabilità*)

insuportábil, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) de nesuportat. 2. *(fam.;* despre oameni) nesuferit, uricios. (<fr. *insupportable*)

insuportabilitáte *s. f.* însușirea de a fi insuportabil. (<*insuportabil* + *-itate*)

insurécție *s. f.* formă de luptă armată organizată a forțelor sociale progresiste, patriotice, revoluționare, cu participarea maselor populare sau a unei părți a lor, împotriva unui regim politic reacționar sau pentru izgonirea de pe teritoriul național a unei armate ocupante. (<fr. *insurrection*, lat. *insurrectio*)

insurecționál, -ă *adj.* referitor la insurecție, de insurecție. (<fr. *insurrectionnel*)

insurgént, -ă *s. m. f.* participant la o insurecție. (<lat. *insurgens*, germ. *Insurgent*)

insurmontábil, -ă *adj.* *(livr.)* de netrecut; de neînvins. (<fr. *insurmontable*)

inșanjábil, -ă *adj.* *(rar)* care nu se poate schimba. (<fr. *inchangeable*)

intabulá *vb. tr.* a înscrie o proprietate imobiliară sau a înregistra un act cu privire la un imobil în cartea funduară. — *intabuláre* s. f. (<germ. *intabulieren*)

intáct, -ă *adj.* neatins, neștirbit; întreg. (<fr. *intact*, lat. *intactus*)

intálie *s. f.* 1. piatră dură gravată în adîncime, folosită ca sigiliu. 2. *(poligr.)* gravură în adîncime. (<fr. *intaille*, it. *intaglio*)

intangíbil, -ă *adj.* care nu poate fi atins; de neatins. (<fr. *intangible*)

intangibilitáte *s. f.* caracter intangibil. (<fr. *intangibilité*)

intarsiá *vb. tr.* 1. a încrusta (cu desene alcătuite din bucăți de lemn, os, sidef etc.); a lucra în marchetărie. 2. a broda cu fire diferite. 3. *(fig.)* a presăra o scriere (cu idei străine, cu construcții rare). — *intarsiére* s. f. (<it. *intarsiare*)

intarsiatór, -oáre *s. m. f.* intarsier. (<it. *intarsiatore*)

intarsiatúră *s. f.* intarsie. (<it. *intarsiatura*)

intársie *s. f.* tehnică de ornamentare a mobilierului constînd din incrustarea în lemn a unor plăcuțe și fișii din os, fildeș etc. sau din lemn de altă culoare; intarsiatură. (<germ. *Intarsie*, it. *intarsio*)

intarsiér, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în lucrări de intarsie; intarsiator. (<*intarsie* + *-ier*)

integrá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) introduce; a (se) include; a (se) ingloba într-un tot. **II.** *tr. (mat.)* a calcula integrala unei cantități diferențiale. (<fr. *s'intégrer*, lat. *integrare*)

integrábil, -ă *adj.* care se poate integra. (<fr. *intégrable*)

integrabilitáte *s. f.* însușirea de a fi integral. (<fr. *intégrabilité*)

integráf *s. n.* aparat pentru trasarea curbelor integrale corespunzînd unei curbe date. (<fr. *intégraphe*)

integrál, -ă I. *adj.* **1.** (și *adv.*) întreg, complet. ○ *făină* ~*ă* = făină obținută prin măcinarea grîului, din care se extrag grișul și făina albă. **2.** *calcul* ~ = capitol al analizei matematice care studiază proprietățile și aplicațiile integralelor. **II.** *s. f.* **1.** *(mat.)* funcție care se obține prin integrarea unei ecuații diferențiale. • simbol matematic care indică operația de integrare. **2.** ediție, emisiune integrală a operei unui scriitor sau compozitor. (<fr. *intégral*, lat. *integralis*)

integralísm *s. n.* **1.** curent de avangardă în literatura dintre cele două războaie mondiale care proclamă o artă a imediatului și a autenticității totale, eliberată de autoritatea oricăror dogme estetice, logice, etice sau sociale. **2.** aspirație către actualizarea completă a propriei ideologii în viața social-politică. (<it. *integralismo*)

integralíst, -ă *s. m. f.* **1.** adept al integralismului (1). **2.** *(fam.)* student care a trecut toate examenele unui an într-o singură sesiune. (<it. *integralista*)

integralitáte *s. f.* stare a unui lucru integral, complet; însușirea de a constitui un întreg, un sistem. • *(mat.)* proprietate a unei expresii diferențiale de a admite o integrală. (<fr. *intégralité*)

integránd *s. n. (mat.)* funcție de integrat. (<germ. *Integrand*)

integránt, -ă *adj.* component constitutiv. ○ *parte* ~*ă* = parte care intră cu necesitate într-un tot. (<fr. *intégrante*)

integráre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) integra și rezultatul ei; integrație. • reunire a mai multor părți într-un singur tot. • fuzionare a unor întreprinderi economice. ○ ~ *economică* = proces de intensificare a interdependențelor economice dintre diferite state ale lumii. **2.** *(mat.)* determinarea integralei unei funcții sau a soluției unei ecuații diferențiale. **3.** capacitate a sistemului nervos de a realiza interacțiunea între diferite părți ale organismului, ca și între acesta și mediul ambiant. (<*integra*)

integrát, -ă *adj.* inclus, înglobat într-un tot. ○ *(electron.) circuit* ~ = circuit cu multe elemente active și pasive, realizat pe o placă subțire de siliciu. (<fr. *intégré*)

integratív, -ă *adj.* care întregește, completează. (<it. *integrativo*)

integrativitáte *s. f.* proprietate a unui stadiu supraordonat și succesiv cronologic de a integra sau asimila elementele constitutive, simple, ale stadiului anterior. (<*integrativ* + *-itate*)

integratór, -oáre *adj.*, care integrează, armonizează diverse elmente într-un ansamblu unitar. **II.** *s. n.* mașină de calcul pentru rezolvarea integralelor, a ecuațiilor diferențiale etc. **III.** *s. m. f.* cel care lucrează la această mașină. (<fr. *intégrateur*)

integrație *s. f.* integrare (1). (<fr. *intégration*, lat. *integratio*)

integrațiónist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al integrării politice sau economice. (<fr. *intégrationniste*)

integrísm *s. n.* **1.** atitudine a unor catolici care, pretinzînd că mențin integritatea doctrinei romane, refuză să se adapteze la condițiile societății moderne. **2.** atitudine a acelora care refuză să adapteze o doctrină noilor condiții. (<fr. *intégrisme*)

integríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al integrismului. (<fr. *intégriste*)

integritáte *s. f.* **1.** calitatea celui integru; cinste, probitate, onestitate. **2.** calitatea de a fi întreg, intact. ○ ~ *teritorială* = principiu de bază al dreptului internațional care interzice dezmembrarea și încălcarea teritoriului unui stat. (<fr. *intégrité*, lat. *integritas*)

integrométru *s. n.* instrument pentru obținerea de mărimi a căror determinare relevă calculul integral. (<fr. *intégromètre*)

integrónică *s. f.* teorie generală a integrării. • știința coexistenței sistemelor, care studiază procesele de integrare și elementele lor componente, sistemele integrate. (<engl. *integronics*)

intégru, -ă *adj.* cinstit, virtuos, cumpătat, onest; incoruptibil. (<fr. *intègre*, lat. *integer*)

integuménț *s. n. (biol.)* înveliș al anumitor organe. • pieliță. (<engl. *integument*, lat. *integumentum*

inteléct *s. n.* capacitatea de a gîndi, de a opera cu noțiuni; minte, gîndire, rațiune. (<fr. *intellect*, lat. *intellectus* < *intelligere*, a înțelege)

intelectív, -ă *adj.* de inteligență. (<fr. *intellectif*)

intelectrónică *s. f.* disciplină științifică avînd ca scop combinarea inteligenței umane cu posibilitățile oferite de mașinile electronice de calcul. (<engl. *intellectronics*)

intelectuál, -ă I. *adj.* referitor la activitatea de gîndire, la intelect. **II.** *s. m. f.* cel care are ca specialitate, pe baza unei pregătiri corespunzătoare, munca intelectuală. (<fr. *intellectuel*, lat. *intellectualis*)

intelectualísm *s. n.* **1.** concepție care afirmă capacitatea intelectului, a rațiunii de a cunoaște lumea. v. r a ț i o n a l i s m. **2.** concepție care reduce procesele afective și voliționale la cele intelectuale. **3.** doctrină care reduce actul moral la înțelegerea, la cunoașterea binelui, care sus-

ținе preeminența elementului intelectual în cadrul actului moral. (<fr. *intellectualisme*)

intelectualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al intelectualismului. (<fr. *intellectualiste*)

intelectualitáte *s. f.* **1.** calitatea a ceea ce este intelectual. **2.** categorie socială ale cărei activități și preocupări se desfășoară indeosebi în sfera vieții spirituale. (<fr. *intellectualité*)

intelectualizá *vb. tr.* a privi, a trata (ceva) din punctul de vedere al intelectului; a transforma totul în noțiuni. — *intelectualizáre* s. f. (<fr. *intellectualiser*)

intelectualoíd, -ă *adj. (peior.)* aproape intelectual. (<*intelectual* + *-oid*)

intelécție *s. f. (livr.)* act prin care spiritul concepe, creează. (<fr. *intellection*, lat. *intellectio*)

inteligént, -ă *adj.* **1.** deștept, ager la minte, pătrunzător. **2.** care denotă inteligență. (<fr. *intelligent*, lat. *intelligens*)

inteligéнță *s. f.* capacitate a individului de a se adapta la împrejurări noi, de a sesiza relațiile esențiale și de a găsi o ieșire dintr-o anumită situație, de a rezolva probleme noi; deșteptăciune. ● om inteligent. ○ ~ *artificială* = capacitate a sistemelor tehnice evoluate de a obține performanțe evasiumane. (<fr. *intelligence*, lat. *intelligentia*)

inteligíbil, -ă *adj.* ușor de înțeles; clar, limpede. ● *(fil.)* care poate fi înțeles numai prin rațiune; suprasenzorial. (<fr. *intelligible*, lat. *intelligibilis*)

intelligibilitáte *s. f.* însușirea de a fi inteligibil. (<fr. *intelligibilité*)

intemperánt, -ă *adj.* excesiv, necumpătat. (<fr. *intempérant*)

intemperánță *s. f.* necumpătare. (<fr. *intempérance*)

intemperát, -ă *adj.* nestăpînit, dezlănțuit. (<fr. *intempéré*)

intemperíe *s. f.* schimbare nefavorabilă a stării atmosferice; vreme rea. (<fr. *intempérie*, lat. *intemperies* < *tempus*, timp)

intempestív, -ă *adj.* (și *adv.*) produs pe neașteptate, la timp nepotrivit; neașteptat și nedorit. (<fr. *intempestif*, lat. *intempestivus*)

intempestivitáte *s. f.* caracter intempestiv. (<fr. *intempestivité*)

intemporál, -ă *adj. (fil.)* care, prin natura sa, nu se înscrie în timp, care rămîne invariabil. (<fr. *intemporel*)

intemporalitáte *s. f.* caracter intemporal. (<fr. *intemporalité*)

intenábil, -ă *adj. (livr.)* **1.** care nu poate fi susținut, menținut. **2.** *(fig.)* insuportabil. (<fr. *intenable*)

intendént, -ă **I.** *s. m. f.* (în unele țări) administrator al unei case, al unui local etc. **II.** *s. m.* ofițer din serviciul intendenței. (<fr. *intendant*, lat. *intendens* <*intendere*, a supraveghea)

intendéнță *s. f.* (în trecut) serviciu de aprovizionare a unităților armatei. (<tr. *intendance*)

inténs, -ă *adj.* (și *adv.*) puternic, viu, tare. (<fr. *intense*, lat. *intensus*, întins)

intensificá *vb. tr., refl.* a (se) face mai intens; a (se) amplifica, a (se) înteți. — *intensificáre* s. f. (după fr. *intensifier*)

intensificatór, -oáre *adj.* care intensifică. (<*intensifica* + *-tor*)

intensimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității radiațiilor. (<fr. *intensimètre*)

intensitáte *s. f.* **1.** stare a ceea ce este intens; grad de tensiune, de tărie, de energie. **2.** tărie, valoare a unui sunet, curent electric etc. ○ *(fon.) accent de* ~ = accent care se caracterizează prin puterea cu care sînt rostite sunetele. (<fr. *intensité*)

intensiúne *s. f. (log.)* totalitatea notelor, atributelor unui concept sau termen; sens. (<engl. *intension*)

intensív, -ă *adj.* **1.** cu (mare) intensitate, viu, tare; vioi. ○ *cultură* ~*ă* = sistem de cultivare a pămîntului prin aplicarea căruia se obține o mare producție pe o suprafață de teren. **2.** *(fiz.;* despre mărimi) care, prin compunerea mai multor sisteme identice, își păstrează valoarea constantă. (<fr. *intensif*)

intensivitáte *s. f.* caracter intensiv. (<*intensiv* + *-itate*)

intentá *vb. tr. (jur.)* a introduce, a porni o acțiune. — *intentáre* s. f. (<fr. *intenter*, lat. *intentare*)

intenție *s. f.* **1.** dorință, plan, gînd de a întreprinde ceva. **2.** *(jur.)* atitudine psihică a cuiva care-și dă seama de caracterul ilicit al faptei sale, prevăzîndu-i sau acceptîndu-i efectele. — var. *intențiune* s. f. (<fr. *intention*, lat. *intentio*)

intenționá *vb. tr.* a avea în intenție, a plănui, a dori. (<*intenție* + *-ona*)

intenționál *adj.* (despre fapte penale) săvîrșit cu intenție; deliberat. (<fr. *intentionnel*)

intenționalísm *s. n.* concepție etică formalistă care susține că orice activitate trebuie judecată numai după intențiile urmărite și nu după rezultatul ei. (<germ. *Intentionalismus*)

intenționalitáte *s. f. (psih.)* caracter orientat către viitorul imediat al unor atitudini. (<fr. *intentionnalité*)

intenționát, -ă *adj.* cu intenție, voit, anume plănuit. ○ *bine* (sau *rău*) ~ = cu intenții bune (sau rele). (<*intenționa*)

intenționiúne *s. f.* v. i n t e n ț i e.

INTER[1]**-** *pref.* „între", „reciproc". (<fr. *inter-*, cf. lat. *inter*)

inter[2] *s. m.* jucător din linia de atac a unei echipe de fotbal sau de handbal care ocupă locul din dreapta sau din stînga centrului înaintaș. (<fr. *inter*)

interactív, -ă *adj.* referitor la interacțiune, cu caracter de interacțiune. ● (despre regimul de lucru al unui sistem de calcul) caracterizat prin împărțirea facilităților de calcul între mai mulți utilizatori, aflați în interacțiune permanentă cu sistemul; conversațional (2). (<engl. *interactive*)

interácție *s. f.* v. i n t e r a c ț i u n e.

interacționá *vb. intr., refl.* a fi în raport de interacțiune; a se condiționa reciproc. — *interacționáre* s. f. (<*interacți/une/* + *-ona*)

interacționism *s. n.* curent psihologic care explică comportamentul prin interacțiunea dintre persoane și situații. (<*interacțiune* + *-ism*)

interacțiúne *s. f.* influență, condiționare reciprocă între fapte, fenomene etc. — var. *interacție* s. f. (<fr. *interaction*)

interafrícán, -ă *adj.* comun, în ansamblu, continentului african. (<fr. *interafricain*)

interaliát, -ă *adj.* făcut, stabilit sau existent între aliați. (<fr. *interallié*)

interamerícán, -ă *adj.* comun, în ansamblu, continentului american. (<fr. *interaméricain*)

interaráb, -ă *adj.* comun tuturor țărilor arabe. (<fr *interarabe*)

interarticulár, -ă *adj.* *(anat.)* dintre articulații. (<fr. *interarticulaire*)

interasistență *s. f.* 1. asistență (2) cu caracter de reciprocitate. ● formă de activitate metodică a cadrelor didactice constînd în asistența reciprocă la lecții, în scopul unui schimb de experiență. 2. *(rar)* întrajutorare. (<*inter*¹- + *asistență*)

interastrál, -ă *adj.* între, dintre aștri. (<fr. *interastral*)

interatómic, -ă *adj.* între, dintre atomi. (<fr. *interatomique*)

interatracție *s. f.* *(biol.)* atracție reciprocă (între fenomenele elementare ale vieții animale). (<fr. *interattraction*)

interauriculár, -ă *adj.* între, dintre auricule. (<*inter*¹- + *auricular*)

interáx *s. n.* distanță care separă două axe învecinate paralele, doi stîlpi. (după fr. *entraxe*)

interaxilár, -ă *adj.* *(biol.)* situat între două axile ori ramuri sau în unghiul format de acestea. (<fr. *interaxillaire*)

interbalcánic, -ă *adj.* comun tuturor țărilor balcanice. (<*inter*¹- + *balcanic*)

interbancár, -ă *adj.* între, dintre bănci¹ (1). (<*inter*¹- + *bancar*)

interbélic, -ă *adj.* dintre două războaie; *(spec.)* dintre cele două războaie mondiale. (<*inter*¹- + lat. *bellicus*, de război)

intercalá *vb. tr., refl.* a (se) introduce într-un șir, a (se) adăuga între altele. — *intercálare* s. f. (<fr. *s'intercaler*, lat. *intercalare*)

intercalár, -ă *adj.* intercalat. ○ *cultură* ~ă = cultura unei plante timpurii printre rîndurile de plante tîrzii ale unei alte culturi. (<fr. *intercalaire*)

intercalație *s. f.* 1. *(rar)* intercalare. 2. rocă sterilă cuprinsă într-un zăcămînt. (<fr. *intercalation*)

intercapilár, -ă *adj.* situat între vasele capilare. (<fr. *intercapillaire*)

intercardinál, -ă *adj.* *punct* ~ = fiecare dintre cele patru direcții aflate între punctele cardinale principale. (<engl. *intercardinal*)

intercedá *vb.* v. i n t e r c e d e .

intercéde *vb. intr.* *(livr.)* a interveni, a stărui în favoarea cuiva. — *intercédere* s. f.—var. *interceda* vb. (<fr. *intercéder*, lat. *intercedere*)

intercelulár, -ă *adj.* situat între celulele unui țesut. (<fr. *intercellulaire*)

interceptá *vb. tr.* a reține un obiect în timpul mișcării lui. ● a (sur)prinde ceva adresat, destinat altcuiva (o scrisoare, o comunicare telefonică etc.). — *interceptáre* s. f. (<fr. *intercepter*)

interceptór I. *s. n.* avion de vînătoare foarte rapid, conceput special pentru misiuni de interceptie. II. *s. m.* ramificație nervoasă care culege stimulii de la nivelul organelor interne. (<fr. *intercepteur*)

intercépție *s. f.* 1. interceptare. 2. *(sport)* intervenție neașteptată a unui jucător. 3. atac care, prin avioane de vînătoare speciale sau prin proiectile teleghidate cu propulsie automată, a aparatelor inamice. (<fr. *interception*, lat. *interceptio*)

intercesiúne *s. f.* *(rar)* intervenție în favoarea cuiva; mijlocire. (<fr. *intercession*, lat. *intercessio*)

intercesór, -oáre *s. m. f.* *(rar)* cel care intercede; mijlocitor. (<fr. *intercesseur*)

interchinézǎ *s. f.* interval de timp între două diviziuni succesive ale nucleului celular. (<fr. *interchinèse*)

interclasá *vb. tr.* *(inform.)* a combina două sau mai multe ansambluri de date într-un singur ansamblu, într-o ordine specificată. — *interclasáre* s. f. (<fr. *interclasser*)

interclúb *adj. inv.* care are loc între cluburi. (<engl. *interclub*)

intercolhóznic, -ă *adj.* între, dintre mai multe colhozuri. (după rus. *mejkolhoznîi*)

intercolonaméntu *s. n.* distanță care separă două coloane vecine ale unei colonade. (<fr. *entrecolonnement*)

intercolonál, -ă *adj.* care are loc între colonii. (<fr. *intercolonial*)

intercóm *s. n.* interfon. (<engl. *intercom*)

intercomunál, -ă *adj.* referitor la mai multe comune, dintre mai multe comune învecinate. (<fr. *intercommunal*)

intercomunicáție *s. f.* comunicație reciprocă; relație, conexiune. ● conversație între mai mulți interlocutori. (<fr. *intercommunication*)

intercondiționá *vb. refl., intr.* (despre fenomene, procese, elemente ale unui sistem) a se condiționa reciproc. — *intercondiționáre* s. f. (<fr. *interconditionner*)

interconectá *vb. tr.* a pune în relație două sau mai multe sisteme de producere ori de consum al electricității, sisteme de calcul etc. — *interconectáre* s. f. (<fr. *interconnecter*)

interconexiúne *s. f.* 1. interconectare. 2. ansamblul mijloacelor tehnice necesare pentru realizarea unei astfel de legături. (<fr. *interconnexion*)

interconfesionál, -ă *adj.* care privește mai multe confesiuni sau religii. (<fr. *interconfessionnel*)

interconsonántic, -ă *adj.* *(fon.)* plasat între două consoane. (<fr. *interconsonantique*)

intercontinentál, -ă *adj.* între, dintre continente. (<fr. *intercontinental*)

intercooperatíst, -ă *adj.* între, dintre cooperative. (<*inter*¹- + *cooperatist*)

intercorelație *s. f.* modalitate de analiză și interpretare comparativă a relațiilor dintre fenomene diferite. (<*inter*¹- + *corelație*)

intercostál, -ă *adj.* situat între coaste. (<fr. *intercostal*)

intercotidál, -ă *adj.* (despre zone marine) cuprins între limitele extreme ale oscilațiilor mareelor; intertidal. ○ *linie* ~ă = curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor unde marea are loc în același timp. (<fr. *intercotidal*)

intercunoáștere *s. f.* cunoaștere interpersonală, avînd drept rezultat imaginea despre altul,

despre partenerul relației interpersonale. (<*inter*¹- + *cunoaștere*)

intercurént, -ă *adj.* care survine în timpul sau în cadrul unui fapt, al unui fenomen. (<fr. *intercurrent*)

interdentál, -ă *adj.* (despre consoane) produs prin plasarea vîrfului limbii înapoia dinților; între dinți. (<it. *interdentale*)

interdentár, -ă *adj.* situat între dinți. (<fr. *interdentaire*)

interdepartamentál, -ă *adj.* care are loc între diferite departamente. ● care coordonează activitatea mai multor departamente. (<fr. *interdépartamental*)

interdependént, -ă *adj.* (despre fenomene, procese etc.) în stare de dependență reciprocă. (<fr. *interdépendant*)

interdependénță *s. f.* legătură și condiționare reciprocă între sisteme, fenomene, procese etc.; intercondiționare. (<fr. *interdépendance*)

interdialéct *s. n.* fază intermediară a procesului istoric al integrării dialectelor în limba națională. (<fr. *interdialecte*)

interdict *s. n.* (în evul mediu) interzicere temporară de către papă sau un înalt prelat a slujbelor religioase, ca pedeapsă. (<germ. *Interdikt*, lat. *interdictum*)

interdictív, -ă *adj.* cu caracter de interdicție. (<*interdict*/*ie*/ + *-iv*)

interdicție *s. f.* 1. interzicere, oprire (prin lege). ● tabu. 2. interzicere a exercitării drepturilor politice (și civile) ale unei persoane ca măsură represivă sau de protecție. ● stare a unei asemenea persoane. (<fr. *interdiction*, lat. *interdictio* < *interdicere*, a opri)

interdigitál, -ă *adj.* între, dintre degete. (<fr. *interdigital*)

interdisciplinár, -ă *adj.* care aparține, care stabilește relații între mai multe discipline, științe. ● (despre domenii ale științei) fundamentat pe transferul de concepte și metodologii între două sau mai multe discipline. (<fr. *interdisciplinaire*)

interdisciplinaritáte *s. f.* caracter interdisciplinar; proces de cooperare, codificare și unificare a disciplinelor științifice contemporane, în care fiecare disciplină își păstrează autonomia gnoseologică, specializarea și independența relativă, integrîndu-se în același timp într-un sistem global de cercetare și cunoaștere. (<fr. *interdisciplinarité*)

interdisciplínă *s. f.* disciplină științifică limitară, de contact și interferență între două științe fundamentale. (<*inter*¹- + *disciplină*)

intereducáție *s. f.* educație a copiilor prin copii. (<fr. *interéducation*)

interés *s. n.* 1. preocupare de a obține ceea ce este folositor, agreabil, necesar. ● ceea ce este util, important, care convine; folos, cîștig. ○ ~ *economic* = categorie a materialismului istoric care desemnează stimulul fundamental al activității umane. 2. dobîndă. ○ *daune* ~*e* = despăgubire bănească pentru un prejudiciu. 3. *(psih.)* orientare activă și durabilă a cuiva spre anumite lucruri, dorință de a le cunoaște și înțelege. 4. simpatie, înclinare față de cineva. 5. plăcere provocată de ceva care ne atrage atenția, ne stîrnește curiozitatea etc.; atracție. (<it. *interesse*, germ. *Interesse*, rus. *interes*, după fr. *intérêt*)

interesá *vb.* I. *tr.* a face pe cineva părtaș la o acțiune, la un cîștig; a cîștiga pe cineva pentru o afacere, pentru o acțiune etc. II. *refl.* a manifesta interes (pentru). ● a se informa (despre). — *interesáre* s. f. (<fr. */s'/intéresser*)

interesánt, -ă *adj.* care prezintă (vrednic de) interes. (<fr. *intéressant*)

interesát, -ă *adj.* 1. care este în cauză, care are interes într-o afacere. 2. foarte atașat intereselor personale; meschin. 3. care are în vedere un interes. (<*interesa*)

interétnic, -ă *adj.* între, dintre etnii. (<*inter*¹- + *etnic*)

intereuropeán, -ă *adj.* comun, în ansamblu, continentului european. (<*inter*¹- + *european*)

interevaluáre *s. f.* metodă de evaluare a rezultatelor obținute de membrii unui colectiv (clasă, grupă), prin care se cere acestora să noteze și să clasifice pe toți membrii colectivului. (<*inter*¹- + *evaluare*)

interfamiliál, -ă *adj. (biol.)* care are loc între familii. (<*inter*¹- + *familial*)

interfațáre *s. f. (electron.)* interconectare a unui sistem sau a unor aparate astfel încît acestea să-și poată îndeplini funcția corect coordonate. (<*interfață*)

interfáță *s. f.* 1. suprafață de separare a porțiunilor care reprezintă faze diferite dintr-un sistem fizico-chimic. 2. *(inform.)* frontieră convențională între două sisteme sau două unități, care permite schimburi de informații după anumite reguli. 3. *(electron.)* dispozitiv care convertește semnalele electronice astfel încît două aparate sau sisteme să poată comunica între ele. (<engl., fr. *interface*)

interfáză *s. f. (biol.)* fază de repaus aparent a unei celule între două diviziuni succesive ale nucleului. (<fr. *interphase*)

interfázic, -ă *adj.* dintre faze. (<fr. *interphasique*, engl. *interfazic*)

interfecunditáte *s. f. (biol.)* posibilitate de încrucișări fecunde între două specii înrudite, descendenții hibrizi rămînînd ei înșiși fecunzi. (<fr. *interfecondité*)

interferá *vb.* I. *intr. (fiz.;* despre unde) a produce interferență, a se suprapune. II. *intr., refl.* a se încrucișa, a se întîlni. (<fr. *interférer*)

interferént, -ă *adj.* 1. (despre fenomene, întîmplări) care se încrucișează, se suprapune. 2. (despre mișcări vibratorii) care prezintă fenomenul de interferență. (<fr. *interférent*)

interferénță *s. f.* 1. întîlnire, încrucișare, combinare a două sau mai multe fenomene, întîmplări, fapte etc. 2. suprapunere a efectelor a două (sau mai multe) mișcări vibratorii provenind din surse diferite. 3. *(genet.)* probabilitate mai redusă de crossing-over în vecinătatea unuia anterior realizat. 4. influență mutuală a sondelor prin care se exploatează același zăcămînt. (<fr. *interférence*)

interferențiál, -ă *adj.* referitor la interferență. (<fr. *interférentiel*)

interferogramă *s. f.* clișeu fotografic obținut cu ajutorul interferometrului. (<fr. *interférogramme*)

interferométrie, -ă *adj.* referitor la interferometrie. (<fr. *interférométrique*)

interferometrie *s. f.* tehnica determinării unor mărimi fizice care se bazează pe fenomene de interferență. (<fr. *interférométrie*)

interferométru *s. n.* aparat folosit în interferometrie. (<fr. *interféromètre*)

interferón *s. m.* substanță proteică sintetizată în celule în timpul infecțiilor virale și care împiedică dezvoltarea virusurilor. (<fr. *interféron*)

interfibrilár, -ă *adj.* care are loc în interiorul țesutului fibrilar. (<fr. *interfibrillaire*)

interfix *s. n.* *(lingv.)* segment din structura unui cuvînt sau a unei forme flexionare plasat între rădăcină și un sufix (lexical sau gramatical) ori o desinență și analizat de obicei împreună cu afixul următor. (<*inter*¹- + *fix*)

interfluviu *s. n.* porțiune de teren care desparte două văi. (<fr. *interfluve*)

interfoliá *vb. tr.* a intercala file albe între paginile tipărite ale unei cărți. — *interfoliére* s. f. (<fr. *interfolier*)

interfoliáj *s. n.* 1. interfoliere. 2. dezinfecție a volumelor de documente prin introducerea între file a unor coli de hîrtie de filtru sau sugativă impregnată cu substanță dezinfectantă. (<fr. *interfoliage*)

interfoliculár, -ă *adj.* între, dintre foliculi. (<*inter*¹- + *folicular*)

interfón *s. n.* sistem de comunicații care permite convorbiri numai între posturi interioare; aparat de intercomunicație în avioane; intercom. (<fr. *interphone*)

interfránjă *s. f.* distanța dintre două maxime de interferență consecutive. (<fr. *interfrange*)

interfuncționál, -ă *adj.* referitor la relațiile dintre funcțiile unui proces, ale unui organism etc. (<*inter*¹- + *funcțional*)

intergaláctic, -ă *adj.* între, dintre galaxii. (<fr. *intergalactique*, engl. *intergalactic*)

intergenéric, -ă *adj.* *(biol.)* care are loc între genuri diferite. (<fr. *intergénérique*)

intergenézic, -ă *adj.* *interval* ~ = timp care separă două nașteri consecutive ale unei femei. (<fr. *inergénésique*)

intergénic, -ă *adj.* *(biol.;* despre mutații) care implică mai multe gene. (<*inter*¹- + *genic*)

interglaciár, -ă I. *adj.* cuprins între două glaciații. II. *s. n.* interglaciație. (<fr. *interglaciaire*)

interglaciáție *s. f.* interval de timp între două glaciații; interglaciar (II). (<fr. *interglaciation*)

intergovernamentál, -ă *adj.* între, dintre guverne; interstatal. (<engl. *intergovernamental*)

interim *adv.* *(rar)* interimar. (<fr. *intérim*)

interimár, -ă *adj.* care exercită provizoriu o funcție în locul titularului. (<fr. *intérimaire*)

interimát *s. n.* timp în care o funcție este exercitată de altcineva și nu de titular. (<fr. *intérimat*)

interindividuál, -ă *adj.* referitor la raporturile dintre indivizi. (<fr. *interindividuel*)

interiór, -oáră I. *adj.* situat înăuntrul unui spațiu limitat, al unui lucru etc.; intern. ○ *(fig.)* *for* ~ = conștiință. II. *s. n.* 1. partea dinăuntru a unui lucru, a unui spațiu, a unui apartament etc.; ceea ce este cuprins într-un asemenea spațiu. ● reprezentare figurativă a interiorului încăperilor (în pictură). 2. post telefonic care funcționează printr-o centrală ce leagă exteriorul cu diferitele camere, birouri ale unei clădiri, instituții etc. 3. *(fig.)* latura lăuntrică, natura morală a omului. (<lat. *interior*, fr. *intérieur*)

interioritáte *s. f.* caracterul a ceea ce este interior. ● subiectivitate. (<fr. *intériorité*)

interiorizá *vb.* I. *tr.* a reflecta în conștiință unele fenomene ale realității. II. *refl.* a-și înăbuși manifestările exterioare; a face să prevaleze viața interioară; a se refugia în trăiri interioare. — *interiorizáre* s. f. (<fr. *intérieuriser*)

interjécție *s. f.* parte de vorbire neflexibilă care exprimă stări sufletești sau imită sunete, zgomote etc. — var. *interjecțiune* s. f. (<fr. *interjection*, lat. *interiectio*)

interjecționál, -ă *adj.* (despre construcții gramaticale) cu valoare de interjecție. (<engl. *interjectional*)

interjecționalizá *vb. tr.* a transforma o parte de vorbire în interjecție. (<*interjecțional*+*-iza*)

interjecțiúne *s. f.* v. interjecție.

interjudețéan, -ă *adj.* între, dintre (mai multe) județe. (<*inter*¹- + *județean*)

interlineár, -ă *adj.* v. interliniar.

interlingvístică *s. f.* parte a lingvisticii generale care studiază structura și noțiunile de bază ale tuturor limbilor. (<fr. *interlinguistique*)

interliniá *vb. tr.* a despărți prin interlinii. — *interliniére* s. f. (<fr. *interligner*)

interliniár/interlineár, -ă *adj.* scris între linii, între rînduri. (<fr. *interlinéaire*, lat. *interlinearis*)

interlínie *s. f.* 1. *(poligr.)* linie de plumb mai puțin înaltă decît literele, folosită la răritul rîndurilor de text; durșus. 2. linie la suprafața tegumentelor, corespunzînd traiectului unei articulații. (<fr. *interligne*)

interlobár, -ă *adj.* *(anat.)* situat între lobii unui organ, în special ai plămînului. (<fr. *interlobaire*)

interlobită *s. f.* pleurezie interlobulară. (<fr. *interlobite*)

interlobulár, -ă *adj.* *(anat.)* situat între lobulii unui organ. (<fr. *interlobulaire*)

interlóck *s. n.* 1. mașină de tricotat cu două rînduri de ace pe un singur cilindru. ● tricot deșirabil. 2. sistem de legătură sincronă între aparatul de cinematografiat și dispozitivul de înregistrat sunetele pe film. (<fr., engl. *interlock*)

interlocutiv, -ă *adj.* *(rar)* interlocutoriu. (<fr. *interlocutif*)

interlocutór, -oáre *s. m. f.* participant la o discuție, la o conversație. (<fr. *interlocuteur*, cf. lat. *interloqui*, a vorbi între)

interlocutóriu, -ie *adj.* *(jur.)* cu caracter de interlocuțiune; interlocutiv. (<fr. *interlocutoire*)

interlocúție *s. f.* v. interlocuțiune.

interlocuțiúne *s. f.* 1. convorbire. 2. *(jur.)* hotărîre care precedă sentința finală a unui proces. — var. *interlocuție* s. f. (<fr. *interlocution*)

interlóp, -ă *adj.* rău famat, dubios, suspect, echivoc. (<fr. *interlope*)

interlúdiu *s. n.* 1. episod sau mică piesă muzicală așezată între două secțiuni ale unei lucrări vocale mai ample. ● parte a fugii situată între două expoziții succesive ale subiectului. 2. divertisment dramatic, muzical sau filmat între două părți ale unui spectacol, între două emisiuni televizate; intermediu (2). 3. *(fig.)* timp intermediar, pauză. (<it. *interludio*, fr. *interlude*)

interlunár, -ă *adj.* referitor la interlunie. (<fr. *interlunaire*)

interlúnie *s. f.* timp în care Luna este invizibilă, înainte de apariția Lunii noi. (<lat. *interlunium*, fr. *interlune*)

intermaxilár, -ă *adj.* între, dintre maxilare. (<fr. *intermaxillaire*)

intermediá *vb. tr.* a servi ca intermediar; a mijloci. — *intermediére* s. f. (<*intermediu*)

intermediár, -ă I. *adj.* de la mijloc; tranzitoriu. II. *s. m. f.* mijlocitor (în afaceri etc.); intermediator. (<fr. *intermédiaire*)

intermediatór, -oáre *s. m. f.* intermediar (II). (<engl. *intermediator*)

intermedínă *s. f.* hormon secretat de lobul intermediar al hipofizei, cu acțiune dilatatoare; hormon melanotrop. (<fr. *intermédine*)

intermedinemíe *s. f.* prezența intermedinei în sînge. (<fr. *intermédinémie*)

intermédiu *s. n.* 1. mijlocire, ceea ce este la mijloc. ○ *prin ~l cuiva* (sau *a ceva*) = prin mijlocirea, cu ajutorul cuiva (sau a ceva). 2. mică lucrare dramatică (comică), muzicală sau coregrafică, prezentată ca divertisment între două acte ale unei opere dramatice. v. i n t e r m e z z o (1). (<fr. *intermède*, it. *intermedio*)

intermenstruál, -ă *adj.* referitor la, din perioada dintre două menstre. (<fr. *intermenstruel*)

intermetálic, -ă *adj.* (despre suprafața care separă două metale) lipit prin sudură sau prin alt procedeu. (<fr. *intermétallique*)

intermezzo/-mé-ţo/ *s. n.* 1. interludiu cu caracter comic între două acte ale unei reprezentații teatrale. 2. episod orchestral într-o operă. ● mică piesă instrumentală autonomă, de formă liberă. (<it. *intermezzo*)

intermigráție *s. f.* *(biol.)* migrație a două populații, una luînd locul celeilalte. (<engl. *inter-migration*)

interminábil, -ă *adj.* care nu se (mai) termină, nesfîrșit (de lung). (<fr. *interminable*)

interministeriál, -ă *adj.* care are loc între mai multe ministere; referitor la diferite ministere. (<fr. *interministériel*)

intermitént, -ă *adj.* care încetează și reîncepe la anumite intervale; cu întreruperi, discontinuu. ● *(adv.)* din cînd în cînd. (< fr. *intermittent*, lat. *intermittens* < *intermittere*, a pune între)

intermiténță *s. f.* caracter intermitent; întrerupere; discontinuitate. (<fr. *intermittence*)

intermodál, -ă *adj.* (despre interacțiuni) dintre diferite modalități senzoriale. (<*inter*[1]- + *modal*)

intermodulație *s. f.* modulație parazitară a unui semnal electric alternativ, caracterizată prin apariția unor frecvențe rezultate din combinarea diverselor componente ale semnalului. (<fr. *intermodulation*)

intermoleculár, -ă *adj.* între, dintre molecule. (<fr. *intermoléculaire*)

intermúndiu *s. n.* nume dat de filozofii epicurieni spațiilor goale dintre lumile infinite, locul fericit al existenței netulburate a zeilor. (<lat. *intermundia*)

intermurál, -ă *adj.* *(anat.)* situat între pereții unui organ. (<engl. *intermural*)

intermusculár, -ă *adj.* *(anat.)* situat între mușchi. (<fr. *intermusculaire*)

intérn, -ă I. *adj.* care se află înăuntru; interior, lăuntric. ○ *organe ~e* = organele din cavitatea toracică și abdominală; *boli ~e* = boli ale organelor interne; *motor cu ardere ~ă* = motor care folosește energia unui combustibil ars în interiorul cilindrului; *unghi ~* = unghi format din două drepte tăiate de o secantă, aflat în interiorul lor și de aceeași parte a secantei; *(inform.) memorie ~ă* = memorie a calculatorului făcînd parte din unitatea centrală. II. *s. m. f.* 1. elev, ucenic care locuiește și ia masa într-un internat. 2. student în medicină care face practică într-o clinică, unde, de obicei, și locuiește. (<fr. *interne*, lat. *internus*)

internà *vb.* I. *tr., refl.* a (se) instala în spital pentru tratament sau operație. II. *tr.* 1. a încredința unui institut specializat pe un minor sau pe cineva suferind de o anomalie fiziologică sau psihică. 2. a închide (pe cineva) într-un lagăr, într-un ospiciu etc., pentru a fi ținut sub supraveghere. — *internáre* s. f. (<fr. */s'/interner*)

internát *s. n.* 1. instituție anexă a unei școli care asigură elevilor locuință și masă. 2. stagiu de pregătire a studenților în medicină constînd în practică retribuită în clinică sau spital. (<fr. *internat*)

internaționál, -ă I. *adj.* 1. care se petrece între națiuni. ● referitor la raporturile dintre națiuni. 2. care privește toate națiunile; de importanță mondială. II. *s. m. f.* participant la jocurile sportive internaționale. III. *s. f.* 1. (în trecut) asociație a partidelor și a organizațiilor clasei muncitoare din lumea întreagă. 2. competiție sportivă internațională. (<fr. *international*)

internaționalísm *s. n.* 1. solidaritate, cooperare între națiuni, popoare, țări, clase și partide independente, egale în drepturi, pe baza unor interese și vederi comune, în scopul sprijinului reciproc al dezvoltării relațiilor politice și economice, al progresului și păcii. 2. cuvînt internațional. (<fr. *internationalisme*)

internaționalíst, -ă I. *adj.* care are caracterul, care aplică principiile internaționalismului. II. *s. m. f.* partizan al internaționalismului. (<fr. *internationaliste*)

internaționalitáte *s. f.* stare, caracter a ceea ce este internațional. (<fr. *internationalité*)

internaționalizá *vb. tr.* a da un caracter internațional. — *internaționalizáre* s. f. (<fr. *internationaliser*)

internegatív *s. n.* *(cinem.)* duplicat negativ de imagine al unui film color. (<*inter*[1]- + *negativ*)

internist, -ă *adj., s. m. f.* (medic) specialist în boli interne. (<germ. *Internist*)

internód *s. n.* porțiune a tulpinii cuprinsă între două noduri. (<engl. *internode*, germ. *Internodium*, lat. *internodium*)

internodál, -ă *adj.* situat între două noduri ale unei tulpini. (<fr. *internodal*)

internúnțiu *s. m.* ambasador al papei care-și exercită funcția în intervalul dintre două misiuni ale nunțiului papal ordinar. (<it. *internunzio*, lat. *internuntius*)

internunțiatúră *s. f.* calitatea, funcția de internunțiu. (<lat. *internuntiatura*)

interoccidentál, -ă *adj.* care are loc între statele din Occident. (<*inter*[1]- + *occidental*)

interoceánic, -ă *adj.* dintre două oceane. (<fr. *interocéanique*)

interoceptív, -ă *adj.* (despre senzații) care informează asupra întregului corp, în special asupra activității organelor viscerale. (<fr. *intéroceptif*)

interoceptór *s. m.* terminație nervoasă sensitivă care primește stimulii activității interne, în special viscerale. (<fr. *intérocepteur*, engl. *interoceptor*)

interocépție *s. f.* sensibilitate viscerală, rezultat al senzațiilor care iau naștere la nivelul organelor interne. (<fr. *intéroception*)

interocular, -ă *adj.* interpupilar. (<fr. *interoculaire*)

interogá *vb. tr.* 1. a pune întrebări; a examina (elevi, studenți). 2. a supune unui interogatoriu. — *interogáre* s. f. (<fr. *interroger*, lat. *interrogare* < *rogare*, a cere)

interogatív, -ă *adj.* care exprimă o întrebare; întrebător. ○ *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție prin care se formulează o întrebare. (<fr. *interrogatif*, lat. *interrogativus*)

interogatóriu *s. n.* 1. totalitatea întrebărilor puse de către judecător unei părți implicate în proces și a răspunsurilor date; actul care consemnează aceste întrebări și răspunsuri. 2. *(med.)* anamneză. (<fr. *interrogatoire*)

interogáție *s. f.* 1. interogare. 2. figură de stil constînd în a pune o întrebare unui interlocutor determinat, fără a aștepta un răspuns. — var. *interogațiune* s. f. (<fr. *interrogation*, lat. *interrogatio*)

interogațiúne *s. f.* v. interogație.

interorgánic, -ă *adj. (anat.)* referitor la mai multe organe; dintre organe. (< fr. *interorganique*)

interosós, -oásă *adj.* situat între oase. (<fr. *interosseux*)

interpapilár, -ă *adj.* între, dintre papile. (<fr. *interpapillaire*)

interparietál, -ă *adj.* situat între parietale. (<fr. *interpariétal*)

interparlamentár, -ă *adj.* care are loc între diferite parlamente. (<fr. *interparlementaire*)

interpediculár, -ă *adj.* situat între pediculii cerebrali. (după fr. *interpédonculaire*)

interpelá *vb. tr.* a face o interpelare; *(p. ext.)* a cere cuiva să dea un răspuns, să-și explice atitudinea. (<fr. *interpeller*, lat. *interpellare*, a întrerupe)

interpelâre *s. f.* întrebare (adresată în parlament de către un deputat unui ministru) prin care se cere o explicație referitoare la rezolvarea unei chestiuni, a unor acte etc.; interpelație. (<*interpela*)

interpelatór, -oáre *s. m. f.* cel care face o interpelare. (<fr. *interpellateur*)

interpelâție *s. f. (rar)* interpelare. (<fr. *interpellation*, lat. *interpellatio*)

interpenetrá *vb. refl.* a se întrepătrunde. (<fr. *interpénétrer*)

interpenetrâție *s. f.* întrepătrundere. (<fr. *interpénétration*)

interpersonál, -ă *adj.* (despre relații) dintre persoane. (<engl. *interpersonal*)

interplanetár, -ă *adj.* situat între planete; care are loc între planete. ○ *stație ~ă* = stație-releu pentru zborurile cosmice, pe care urmează să aterizeze navele spațiale în drumul lor spre Lună sau spre planete. (<fr. *interplanétaire*)

Interpól *s. n.* poliție internațională, instituită în vederea combaterii eficace a delincvenței și criminalității pe plan mondial. (< engl. *Interpol* <*Inter*/national/ *Pol*/ice/)

interpolá *vb. tr.* 1. a insera cuvinte, fraze care nu aparțin textului respectiv în textul unui manuscris sau al unui act. 2. *(mat.)* a intercala într-un șir de valori cunoscute una sau mai multe valori determinate prin calcul. • a determina valoarea unei funcții într-un punct al unui interval, cunoscînd valoarea ei în extremitățile intervalului. — *interpolâre* s. f. (<fr. *interpoler*, lat. *interpolare*, a repara)

interpolatór, -oáre *s. m. f.* autor al unei interpolații. (<fr. *interpolateur*, lat. *interpolator*)

interpolâție *s. f.* interpolare. (<fr. *interpolation*, lat. *interpolatio*)

interpozitív *s. n. (cinem.)* copie pozitivă intermediară, alb-negru sau color, executată de pe negativul de imagine al unui film. (<*inter*[1]- + *pozitiv*)

interpozíție *s. f.* 1. stare a unui lucru așezat între altele. 2. *(fig.)* intervenție a unei autorități superioare. ○ *(jur.) ~ de persoane* = act prin care o persoană apare în locul alteia pentru a-i facilita unele avantaje pe care nu le-ar putea obține direct. — var. *interpozițiune* s. f. (<fr. *interposition*, lat. *interpositio*)

interpozițiúne *s. f.* v. interpoziție.

interprét, -ă *s. m. f.* 1. cel care dă o explicație, o interpretare (unui text, unei expresii etc.); translator, traducător. 2. *(fig.)* reprezentant, exponent însărcinat să arate dorințele, voința cuiva. 3. cel care interpretează o bucată muzicală, un rol etc.; artist, actor. (<fr. *interprète*, lat. *interpres*, cel care explică)

interpretá *vb. tr.* 1. a explica, a lămuri un text, o lege etc. 2. a reda prin mijloace adecvate conținutul unei opere muzicale, un rol etc. (<fr. *interpréter*, lat. *interpretari*)

interpretábil, -ă *adj.* care se poate interpreta; echivoc. (<fr. *interprétable*)

interpretâre *s. f.* 1. acțiunea de a interpreta și rezultatul ei; comentare, explicare, explicație. • comentare și explicare critică a unui text (vechi). ○ *~ artistică* = act creator prin care se redă prin mijloace adecvate conținutul unei lucrări dramatice, coregrafice, muzicale sau a unui scenariu cinematografic. 2. operație logică prin care variabilele dintr-o formulă sînt

înlocuite cu valori corespunzătoare lor. (<*interpreta*)

interpretariát *s. n. (rar)* activitatea, meseria de interpret. (<fr. *interprétariat*)

interpretatív, -ă *adj.* care interpretează; de interpretare. (<fr. *interprétatif*)

interpretatór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care interpretează (1); exeget, comentator. (<fr. *interprétateur*)

interpretór *s. n. (inform.)* procesor specializat care efectuează traducerea instrucțiunilor în „limbaj mașină" și comandă execuția lor. (<fr. *interpréteur*, engl. *interpreter*)

interprofesionál, -ă *adj.* comun mai multor profesiuni. ● bazat pe transferul de tehnici și metode între două sau mai multe profesiuni. (<fr. *interprofessionnel*)

interpropoziționál, -ă *adj.* între, dintre propoziții. (<*inter*[1]- + *propozițional*)

interpsihic, -ă *adj.* intersubiectiv. (<*inter*[1]- + *psihic*)

interpsihologíe *s. f.* ramură a psihologiei sociale care studiază raporturile dintre indivizii unei mulțimi, dar nu consideră grupul ca un tot având caractere specifice. (<fr. *interpsychologie*)

interpúncție *s. f.* punerea semnelor de repaus între cuvinte sau propoziții. (<fr. *interponction*, lat. *interpunctio*)

interpúne *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) pune între..., a (se) intercala. **II.** *refl.* a mijloci. ● a se amesteca în raporturile dintre două persoane. (după fr. *[s']interposer*, lat. *interponere*)

interpúnere *s. f.* acțiunea de a (se) interpune și rezultatul ei. ○ ~ *de persoane* = încheiere a unui act juridic între alte persoane decît cele indicate de părți. (<*interpune*)

interpúnte *s. f.* spațiu cuprins între două punți și bordajul unei nave. (după fr. *entrepont*)

interpupilár, -ă *adj. distanță* ~*ă* = distanța dintre centrele optice ale cristalinilor ochilor; distanță interoculară. (<engl. *interpupilar*)

interpús, -ă *s. m. f. (rar)* mijlocitor. ● persoană care apare într-un act juridic în locul adevăratului interesat. (<*interpune*)

interraionál, -ă *adj.* dintre (mai multe) raioane. (<*inter*[1]- + *raional*)

interrasiál, -ă *adj.* între, dintre rase. (<engl. *interracial*)

interreflexiúne *s. f.* reflexiune multiplă a luminii pe diversele suprafețe ale unei încăperi iluminate. (<*inter*[1]- + *reflexiune*)

interregionál, -ă *adj.* dintre (mai multe) regiuni. (<engl. *interregional*)

interrégn *s. n.* interval de timp în care un stat monarhic este lipsit de suveran. (<fr. *interrègne*, lat. *interregnum*)

interrelația *s. f.* relație mutuală, reciprocă. (<engl. *interrelation*)

interrománic, -ă *adj.* comun, în ansamblu, limbilor, țărilor romanice. (<*inter*[1]- + *romanic*)

interrúpție *s. f. (livr.)* întrerupere. (<fr. *interruption*)

interscapulár, -ă *adj.* situat între omoplați. (< r. *interscapulaire*)

interscapulotorácic, -ă *adj.* care se referă, se situează între torace și interscapulum. (<fr. *interscapulothoracique*)

interscápulum *s. n.* parte a corpului situată între cei doi omoplați. (<fr., lat. *interscapulum*)

interschimbá *vb. tr. (rar)* a schimba între ele organe de mașini, piese etc. — *interschimbáre* s. f. (<*interschimbabil*)

interschimbábil, -ă *adj.* care prezintă interschimbabilitate; intersanjabil. (după fr. *interchangeable*)

interschimbabilitáte *s. f.* proprietate a unor organe de mașini, piese etc. de a putea fi înlocuite cu altele similare; intersanjabilitate. (după fr. *interchangeabilité*)

intersectá *vb. tr., refl.* a (se) întretăia. — *intersectáre* s. f. (<fr. *intersecter*)

intersécting *s. n.* laminor cu cilp dublu de ace, pentru lînă pieptănată, folosit la primele treceri din pregătirea pentru filare. (<engl., fr. *intersecting*)

intersécție *s. f.* **1.** încrucișare de drumuri publice; întretăiere. **2.** *(mat.)* mulțimea punctelor comune a două linii, suprafețe, corpuri etc. ● operație care asociază la două sau mai multe mulțimi date mulțimea elementelor comune tuturor mulțimilor date. — var. *intersecțiune* s. f. (<fr. *intersection*, lat. *intersectio*)

intersecțiúne *s. f.* v. intersecție.

intersesiúne *s. f.* timp care se scurge între două sesiuni ale unei adunări. (<fr. *intersession*)

intersexuál, -ă *adj.* **1.** (despre relații) dintre sexe. **2.** referitor la intersexualitate; hermafrodit. (<engl. *intersexual*)

intersexualitáte *s. f.* fenomen constînd în schimbarea sexului în stadiile tardive ale dezvoltării individuale a unui animal sau a unei plante; hermafroditism. (<fr. *intersexualité*)

intersexuát, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care își începe dezvoltarea ca bărbat pentru ca apoi, treptat, să capete caractere feminine, și invers. (<fr. *intersexué*)

intersiderál, -ă *adj.* interstelar. (<fr. *intersidéral*)

intersindicál, -ă *adj.* între (mai multe) sindicate. (<fr. *intersyndical*)

intersistolă *s. f.* timpul scurs între sistola auriculelor și cea a ventriculelor inimii. (<fr. *intersystole*)

interspáțiu *s. n.* spațiu liber între două obiecte, piese etc. ● distanța între două centre de perspectivă a două fotograme aeriene succesive dintr-un șir determinat. (<lat. *interspatium*)

interspecífic, -ă *adj. (biol.)* care are loc între specii diferite. (<fr. *interspécifique*)

interstadiál, -ă **I.** *adj.* referitor la mai multe stadii, faze etc. ale aceluiași fenomen. **II.** *s. n.* interval între două stadiale ale unei glaciații; interstadiu. (<engl. *interstadial*, /II/ germ. *Interstadial*)

interstádiu *s. n.* interstadial (II). (<fr. *interstade*)

interstátal, -ă *adj.* între (mai multe) state. (<*inter*[1]- + *statal*)

interstelár, -ă *adj.* între, dintre stele; intersideral. (<fr. *interstellaire*)

interstițiál, -ă *adj.* referitor la, de (la) interstițiu, care provine dintr-un interstițiu. ◇ *țesut ~* = țesut conjunctiv care se află între elementele în funcțiune ale unui organ, formînd masa lui principală. ● (despre răni etc.) localizat în țesutul conjunctiv sau în vasele de sînge ale unui organ. (<fr. *interstitiel*)

interstițiu *s. n.* interval, spațiu liber între două corpuri, între două părți ale unui tot. (<fr. *interstice*, lat. *interstitium*)

intersubiectív, -ă *adj.* referitor la relațiile dintre indivizi sau dintre indivizi și grup; interpsihic. (<fr. *intersubjectif*)

intersubiectivitáte *s. f.* caracter intersubiectiv. ● *(fil.)* concept desemnînd relația reciprocă dintre cunoștințele individuale ca factor constitutiv al lumii și experiența concretă a fiecărui individ. (<germ. *Intersubjektivität*)

interșanjábil, -ă *adj.* interschimbabil. (<fr. *interchangeable*)

interșanjabilitáte *s. f.* interschimbabilitate. (<fr. *interchangeabilité*)

interșcolár, -ă *adj.* între, dintre școli. (după fr. *interscolaire*)

intertéxt *s. n.* text literar alcătuit pe baza unor fragmente disparate reunite într-un context unic. (<*intertextualitate*)

intertextuál, -ă *adj.* referitor la intertext. (<engl. *intertextual*)

intertextualitáte *s. f.* concept în critica modernă desemnînd raportul existent între texte (de facturi) diferite care alcătuiesc împreună un ansamblu. (<fr. *intertextualité*)

intertidál, -ă *adj.* intercotidal. (<fr. *intertidal*)

intertíp *s. n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri, mai perfecționată decît linotipul. (<fr. *intertype* < *Inter*/national/ *Type*/setting/, societatea amer. care a construit-o)

intertribál, -ă *adj.* între, dintre triburi. (<engl. *intertribal*)

intertrigo *s. n.* inflamație a pielii care se localizează la încheieturile mari, la sîni, la subsuoară și la git. (<fr. *intertrigo*)

intertropicál, -ă *adj.* între, dintre tropice. (<fr. *intertropical*)

interumán, -ă *adj.* (despre relații) dintre oameni. (<engl. *interhuman*)

interuniversitár, -ă *adj.* (despre relații) dintre universități. (<*inter*[1]- + *universitar*)

interurbán, -ă *adj.* între, dintre două sau mai multe orașe. ● *(s. n.)* telefon care stabilește legătura între două localități. (<fr. *interurbain*)

interuzinál, -ă *adj.* între, dintre două sau mai multe uzine. (<*inter*[1]- + *uzinal*)

intervál *s. n.* **1.** distanță în timp între două fenomene, faze, evenimente etc. consecutive; răstimp. **2.** spațiu care separă două lucruri. **3.** *(muz.)* raport dintre înălțimile a două sunete. **4.** *(mat.)* mulțimea punctelor (sau numerelor) cuprinse între două puncte (sau numere) date. (<fr. *intervalle*, lat. *intervallum*)

intervalométru *s. n.* dispozitiv mecanic atașat la un aparat fotografic automat, cu ajutorul căruia se reglează intervalul de timp dintre două expuneri succesive. (<engl. *intervalometer*)

intervení *vb. intr.* **1.** a lua parte la ceva, a intra în acțiune; *(spec.)* a intra în vorbă, a lua cuvîntul. ● a face o mediație, un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva; *(peior.)* a stărui pe lîngă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva. **2.** a se întîmpla, a surveni, a se ivi. (<fr. *intervenir*, lat. *intervenire*)

intervenient, -ă *s. m. f. (jur.)* cel care intervine într-un proces sau în vederea emiterii unui act. (<fr. *intervenant*, lat. *interveniens*)

intervénție *s. f.* **1.** participare, intrare într-o acțiune; luare de cuvînt. ● invazie armată sau amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. **2.** *(med.)* operație. **3.** efort îndreptat spre un anumit scop. ● mijlocire, mediație. ● *(peior.)* stăruință, cerere pe lîngă o persoană influentă pentru a obține favoruri etc. **4.** *(jur.)* introducere în litigiu a unui terț, la cererea sa. **5.** operație de aducere la funcționarea normală a unei sonde în producție. — var. *intervențiune* s. f. (<fr. *intervention*, lat. *interventio*)

intervenționísm *s. n.* **1.** amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. **2.** doctrină economică potrivit căreia statul intervine pe piața internă pentru a exercita o influență asupra prețului mărfurilor, asupra raportului dintre cerere și ofertă. (<fr. *interventionnisme*)

intervenționíst, -ă *s. m. f.* (cel) care participă la o intervenție; (adept, susținător) al intervenționismului. (<fr. *interventionniste*)

intervenționúne *s. f.* v. intervenție.

interversíbil, -ă *adj.* care poate fi intervertit. (<fr. *interversible*)

interversibilitáte *s. f.* însușirea de a fi interversibil. (<fr. *interversibilité*)

interversiúne *s. f.* intervertire; răsturnare (a unei ordini). (<fr. *interversion*, lat. *interversio*)

intervertebrál, -ă *adj.* situat între vertebre. (<fr. *intervertébral*)

intervertí *vb. tr.* a răsturna ordinea; a schimba termenii unei serii. — *intervertire* s. f. (<fr. *intervertir*, lat. *intervertere*)

intervievá *vb. tr.* a lua cuiva un interviu. — *intervieváre* s. f. (<fr. *interviewer*)

intervievát, -ă *adj., s. m. f.* (persoană) căreia i se ia un interviu. (<fr. *interviewé*)

intervievatór *s. m. (rar)* cel care ia un interviu. (<*intervieva* + *-tor*)

interviú *s. n.* **1.** specie publicistică ce constă în chestionarea directă de către un ziarist a unei personalități politice, științifice, culturale etc. spre a obține unele aprecieri, opinii, informații în diverse probleme (de actualitate) în vederea difuzării lor prin intermediul presei sau radio-televiziunii; *(p. ext.)* textul convorbirii. **2.** convorbire a unui sociolog-anchetator cu persoana sau persoanele supuse cercetării sociologice. (<engl., fr. *interview*)

intervizíúne *s. f.* (în trecut) sistem de transmitere a programelor de televiziune între țările socialiste. (<fr. *intervision*)

intervocálic, -ă *adj.* între, dintre două vocale. (<fr. *intervocalique*)

interzíce *vb. tr.* a opri pe cineva de la ceva, a nu permite cuiva să facă ceva. ● a pune sub

interdicție. — *interzícere* s. f. (după fr. *interdire*)

interzís, -ă *adj. (livr.)* nimit, uluit. (după fr. *interdit*)

interzonál, -ă *adj.* situat, care are loc între două zone. (<fr., germ. *interzonal*)

intestín[1] *s. n.* parte a aparatului digestiv, în formă de tub, cuprinsă între pilor și anus. (<fr. *intestin*, lat. *intestinum*)

intestín[2]**, -ă** *adj. (livr.)* dinăuntru, din interior; intern. (<fr. *intestin*, lat. *intestinus*)

intestinál, -ă *adj.* referitor la intestin, al intestinului; enteric. (<fr. *intestinal*)

intim/intím, -ă *adj.* 1. care constituie esența unui lucru; lăuntric. • *(fig.)* strîns, apropiat. 2. (despre sentimente) puternic, tare, profund. 3. (despre oameni; și *s. m.*) legat printr-o afecțiune puternică, profundă. • familiar, prietenos, cordial. • referitor la sentimentele de dragoste, erotic; sexual. 4. referitor la viața particulară sau familială a cuiva. • care are loc într-un cadru restrîns, familiar. (<fr. *intime*, lat. *intimus*)

intimá *vb. tr.* 1. a pune în vedere (ceva), a notifica cu autoritate. 2. *(jur.)* a chema în judecată, a cita în fața unei jurisdicții superioare. — *intimáre* s. f. (<fr. *intimer*, lat. *intimare*)

intimát, -ă *s. m. f.* cel citat într-un proces în calitate de pirit. (<fr. *intimé*)

intimáție *s. f.* intimare. (<fr. *intimation*, lat. *intimatio*)

intimă *s. f.* partea cea mai dinăuntru a pereților unui vas sangvin. (<fr., lat. *intima*)

intimidá *vb. tr., refl.* a (se) speria; a (se) încurca, a (se) zăpăci. — *intimidáre* s. f. (<fr. *intimider*, lat., it. *intimidire*)

intimidábil, -ă *adj.* care poate fi intimidat (ușor). (<fr. *intimidable*)

intimidánt, -ă *adj.* care intimidează. (<fr. *intimidant*)

intimidatórlu, -ie *adj.* în măsură a intimida. (<fr. *intimidateur*)

intimísm *s. n.* tendință a unor artiști de a exprima în operele lor sentimentele cele mai intime. (<fr. *intimisme*)

intimíst, -ă *adj., s. m. f.* 1. (adept) al intimismului. 2. (pictor) de interioare. (<fr. *intimiste*)

intimitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este intim. • prietenie strînsă, apropiată. ○ *a trăi* (sau *a fi*) *în ~a cuiva* = a avea legături strînse cu cineva, a face parte dintre apropiații cuiva. • profunzime, adîncime (a unui sentiment, a unui gînd etc.). 2. *(pl.)* lucruri, chestiuni personale. 3. cadru restrîns, familiar. (<fr. *intimité*)

intimizá *vb. tr.* a crea o ambianță intimă, condițiile pentru desfășurarea unor întîlniri cu caracter intim între participanți. — *intimizáre* s. f. (<*intim* + *-iza*)

intimo *adv. (muz.)* intim, cordial. (<it. *intimo*)

intínă *s. f.* înveliș protector intern al grăuntelui de polen și al sporilor ferigii; endospor. (<fr. *intine*)

intitulá *vb.* I. *tr.* a da un titlu (unei cărți, unei lucrări etc.). II. *refl.* a-și lua, a-și da un titlu. — *intitulare* s. f. (<fr. *intituler*, lat. *intitulare*)

intitulație *s. f.* parte a unui formular diplomatic, formulă cuprinsă în protocolul inițial, care precizează titlurile și calitățile autorului actului scris. (<fr. *intitulation*)

intolerábil, -ă *adj.* de neîngăduit; inadmisibil. (<fr. *intolérable*, lat. *intolerabilis*)

intoleránt, -ă *adj.* 1. care nu respectă libertatea de gîndire, care nu suportă altă credință sau religie decît a sa; neîngăduitor, fanatic. 2. (despre organism) care nu suportă (un medicament etc.). (<fr. *intolérant*)

intolerantísm *s. n. (rar)* caracter intolerant. (<fr. *intolérantisme*)

intoleránță *s. f.* 1. lipsă de toleranță, de înțelegere; neîngăduire. 2. incapacitate organică de a suporta un medicament oarecare, un aliment, un grefon etc. (<fr. *intolérance*)

intoná *vb. tr.* 1. a cînta, a executa (o bucată muzicală). 2. a rosti, a spune (un cuvînt, o propoziție etc.) cu un anumit ton. — *intonáre* s. f. (<it. *intonare*, cf. fr. *entonner*)

intonáție *s. f.* 1. modulația vocii în timpul vorbirii. 2. *(muz.)* manieră de a intona un sunet cu vocea sau cu un instrument. • faptul de a începe cîntarea unei bucăți vocale. (<fr. *intonation*)

intonațiónál, -ă *adj.* referitor la intonație. (<germ. *intonational*)

intoxicá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a(-și) introduce în organism substanțe toxice, a (se) otrăvi. 2. *(fig.; fam.)* a (se) plictisi foarte tare. II. *tr.* a influența în mod insidios spiritele pentru a le face sensibile la propagandă, a demoraliza, a deruta prin difuzarea de știri false. — *intoxicáre* s. f. (<fr. *[s']intoxiquer*, lat. *intoxicare*)

intoxicánt, -ă *adj.* otrăvitor. (<fr. *intoxicant*)

intoxicáție *s. f.* otrăvire a organismului cu substanțe toxice; intoxicare. — Var. *intoxicațiune* s. f. (<fr. *intoxication*)

intoxicațiúne *s. f.* v. intoxicație.

INTRA-/INTRO- *pref.* „înăuntru", „spre interior", „între". (<fr. *intra-*, *intro-*, cf. lat. *intra*, în interiorul)

intraabdominál, -ă *adj.* situat în cavitatea abdominală. (<engl. *intra-abdominal*)

intraandín, -ă *adj.* situat în interiorul munților Anzi. (<*intra-* + *andin*)

intraarteriál, -ă *adj. (anat.)* în, din interiorul unei artere. (<fr. *intra-artériel*)

intraarticulár, -ă *adj.* în, din interiorul unei articulații. (<fr. *intra-articulaire*)

intraatómic, -ă *adj.* în, din interiorul atomului. (<fr. *intra-atomique*)

intraaxilár, -ă *adj.* situat în axilă. (<fr. *intraaxilaire*)

intracardiác, -ă *adj.* în, din interiorul inimii. (<fr. *intracardiaque*)

intracarpátic, -ă *adj.* situat în interiorul arcului munților Carpați. (<*intra-* + *carpatic*)

intracefálic, -ă *adj. (anat.)* în, din cap. (<engl. *intracephalic*)

intracelulár, -ă *adj. (biol.)* în, din interiorul celulei. (<fr. *intracellulaire*)

intracerebrál, -ă *adj.* în, din interiorul creierului. (<fr. *intracérébral*)

intracervicál, -ă *adj.* în, din interiorul colului uterin. (<fr. *intracervical*)

intracitoplásmic, -ă *adj.* care se găsește în citoplasmă. (<fr. *intra-cytoplasmique*)

intracolinár, -ă *adj.* situat între coline; înconjurat de dealuri și coline. (<*intra-* + *colinar*)

intracontinentál, -ă *adj.* situat în interiorul unui continent. (<fr., engl. *intracontinental*)

intracorneán, -ă *adj.* din interiorul corneei. (<fr. *intracornéen*)

intracranián, -ă *adj.* din interiorul craniului. (<fr. *intracrânien*)

intracután *adj.* în piele. (<germ. *intrakutan*)

intrádă *s. f.* v. e n t r a t ă.

intradérmic, -ă *adj.* situat în dermă, în grosimea pielii. (<fr. *intradermique*)

intradermoreácție *s. f.* reacție cutanată inflamatorie care apare în urma unei injecții intradermice cu un antigen microbian, virotic sau parazitar, folosită în diagnosticul bolilor infecțioase. (<fr. *intradermo-réaction*)

intradós *s. n.* 1. suprafața interioară, concavă, a unui arc, a unei bolți etc. ● fața interioară a unei scări, a unui planșeu etc. 2. *(av.)* suprafața inferioară a unei aripi. ● linia inferioară a conturului unui profil aerodinamic. (<fr. *intrados*)

intraductíbil, -ă *adj.* care nu se poate traduce. (după it. *intraducibile*)

intraductibilitáte *s. f.* însușirea de a fi intraductibil. (<*intraductibil* + *-itate*)

intraflorál, -ă *adj.* aflat în interiorul unei flori. (<fr. *intraflorale*)

intragalvanizáre *s. f.* *(med.)* galvanizare a suprafeței interne a unui organ. (<*intra-* + *galvanizare*)

intrageanticlinál *s. n.* zonă de ridicare a scoarței terestre în interiorul unui geanticlinal. (<*intra-* + *geanticlinal*)

intrageosinclinál *s. n.* zonă de scufundare a scoarței terestre în cadrul unui geosinclinal, separată prin intrageanticlinale. (<*intra-* + *geosinclinal*)

intraglaciár, -ă *adj.* care se găsește în masa unui ghețar. (<fr. *intraglaciaire*)

intraglandulár, -ă *adj.* care se află, se petrece în interiorul glandelor. (<engl. *intraglandular*)

intrahepátic, -ă *adj.* situat în interiorul ficatului. (<fr. *intrahépatique*)

intralingvístic, -ă *adj.* din interiorul limbii. (<fr. *intra-linguistique*)

intraluminál, -ă *adj.* *(anat.)* situat în lumenul unei cavități sau într-o structură în formă de tub. (<engl. *intraluminal*)

intramagmátic, -ă *adj.* (despre minerale) cu cristale consolidate în adâncimea scoarței terestre, în interiorul unui bazin magmatic, ajunse la suprafață prin crăpături sau în urma fenomenelor vulcanice. (<fr. *intramagmatique*)

intramodál, -ă *adj.* (despre interacțiuni) din cadrul aceleiași modalități reflectorii. (<*intra-* + *modal*)

intramolecular, -ă *adj.* care se află sau se produce în interiorul moleculelor. (<fr. *intramoléculaire*)

intramontán, -ă *adj.* între culmile munților. ○ *depresiune ~ă* = regiune joasă înconjurată de munți. (<germ. *intramontan*)

intramundán, -ă *adj.* *(livr.)* care aparține lumii materiale; dinăuntrul lumii. (<germ. *intramundan*)

intramurál, -ă *adj.* *(anat.)* situat în structura pereților unui organ (arteră, bronhii, inimă etc.). (<fr. *intramural*)

intramuscular, -ă *adj.* care se află sau se face în mușchi. (<fr. *intramusculaire*)

intranazál, -ă *adj.* care se introduce prin nas. (<fr. *intranasal*)

intransferábil, -ă *adj.* care nu poate fi transferat. (<fr. *intransférable*)

intransformábil, -ă *adj.* care nu poate fi transformat. (<*in*[1]- + *transformabil*)

intrasformabilitáte *s. f.* *(rar)* însușirea de a fi intransformabil. (<*intransformabil* + *-itate*)

intransigént, -ă *adj.* care nu admite să facă concesii, compromisuri; neînduplecat; incoruptibil. (<fr. *intransigeant*, it. *intransigente*)

intransigénță *s. f.* atitudine necruțătoare, refuz al compromisurilor; neînduplecare. (<fr. *intransigeance*, it. *intransigenza*)

intransmisibil, -ă *adj.* care nu poate fi transmis. (<fr. *intransmissible*)

intransmisibilitáte *s. f.* *(rar)* caracter intransmisibil. (<fr. *intransmissibilité*)

intransportábil, -ă *adj.* care nu se poate transporta. (<fr. *intransportable*)

intranucleár, -ă *adj.* din interiorul nucleului. (<fr. *intranucléaire*, engl. *intranuclear*)

intranzitív, -ă *adj.* 1. (despre verbe) a cărui acțiune nu se exercită direct asupra unui obiect. 2. *(log., mat.)* *relație ~ă* = relație în care nu se transmite un anumit raport de la primul la ultimul termen prin intermediul celorlalți termeni. (<fr. *intransitif*, lat. *intransitivus*)

intranzitivitáte *s. f.* 1. proprietate a unui verb de a fi intranzitiv. 2. proprietate a unei relații de a fi intranzitivă (2). (<fr. *intransitivité*)

intraocular, -ă *adj.* în, din interiorul ochiului. (<fr. *intra-oculaire*)

intraorál, -ă *adj.* situat înăuntrul cavității bucale. (<engl. *intraoral*)

intraorbitál, -ă *adj.* *(anat.)* situat în orbită. (<engl. *intraorbital*)

intraosós, -oásă *adj.* care se află, care se face în oase. (<engl. *intraosseous*)

intrapelvián, -ă *adj.* *(anat.)* situat în interiorul bazinului. (<fr. *intrapelvien*)

intraperitoneál, -ă *adj.* în, din cavitatea peritoneală. (<germ. *intraperitoneal*)

intrapirétic, -ă *adj.* care se produce în timpul evoluției unui proces febril. (<*intra-* + *piretic*)

intrapleurál, -ă *adj.* în, din cavitatea pleurală. (<fr. *intrapleural*)

intrapropozițional, -ă *adj.* din cadrul propoziției. (<*intra-* + *propozițional*)

intrapsihic, -ă *adj.* intrasubiectiv. (<*intra-* + *psihic*)

intrapubertár, -ă *adj.* din timpul pubertății. (<*intra-* + *pubertar*)

intrapulmonár, -ă *adj.* în, din interiorul plămânului. (<engl. *intra-pulmonar*)

intrarahidián, -ă *adj.* în, din interiorul coloanei vertebrale. (<fr. *intrarachidien*)

intrascleral, -ă *adj.* din interiorul sclerotici. (<fr. *intrasclėral*)

intraspecific, -ă *adj.* *(biol.)* în cadrul, aparținînd aceleiași specii. (<fr. *intraspécifique*)

intraspinál, -ă *adj.* situat în coloana vertebrală. (<engl. *intraspinal*)

intrasubiectiv, -ă *adj.* referitor la relațiile interne dintre diferite componente sau procese psihice; intrapsihic. (<*intra-* + *subiectiv*)

intratábil, -ă *adj.* (cu) care nu se poate trata. (<it. *intrattabile*)

intratelúric, -ă *adj.* (despre cristale de mineral magmatic) format dintr-o topitură magmatică, în interiorul scoarței, înainte de ieșirea la suprafață sub formă de lavă. (<engl. *intratelluric*)

intratorácic, -ă *adj.* în, din cavitatea toracică. (<fr. *intrathoracique*)

intratraheál, -ă *adj.* în, din interiorul traheei. (<engl. *intratracheal*)

intratropical, -ă *adj.* situat între tropice. (<engl. *intratropical*)

intratubál, -ă *adj.* *(anat.)* situat în interiorul unui organ tubular. (<engl. *intratubal*)

intraurbán, -ă *adj.* situat în interiorul unui oraș. (<it. *intraurbano*)

intrauterín, -ă *adj.* situat, care are loc în interiorul uterului. (<fr. *intra-utérin*)

intravascular, -ă *adj.* din interiorul unui vas sangvin, arterial sau venos. (<fr. *intravasculaire*)

intravenós, -oásă *adj.* (despre injecții) care se face în venă. (<fr. *intraveineux*)

intraventricular, -ă *adj.* care este sau se face în interiorul unui ventricul cerebral sau cardiac. (<fr. *intraventriculaire*)

intravertebrál, -ă *adj.* situat în interiorul vertebrelor. (<engl. *intravertebral*)

intravezical, -ă *adj.* în, din interiorul vezicii urinare sau biliare. (<engl. *intravesical*)

intravilán *s. n.* zonă cuprinzînd suprafața construită a unei localități. (<*intra-* + fr. *ville*, oraș)

intrazonál, -ă *adj.* care se află, se formează sau se organizează în cadrul unei anumite zone. ○ *sol* ~ = sol format sub influența unor condiții locale de relief, de litologie etc. (<*intra-* + *zonal*)

intrepid, -ă *adj.* cutezător, curajos, brav; *(p. ext.)* tenace. (<fr. *intrépide*, lat. *intrepidus* < *trepidus*, agitat)

intrepiditáte *s. f.* curaj, îndrăzneală; tenacitate. (<fr. *intrépidité*)

intricá *vb. tr., refl. (livr.)* **1.** a (se) încurca, a (se) intersecta la întîmplare. **2.** a (se) confunda; a (se) încurca; a face intrigi. (<lat. *intricare*, fr. *intriquer*)

intricáție *s. f.* amestec, întretăiere; încrucișare întîmplătoare. (<lat. *intricatio*, fr. *intrication*)

intrigá *vb.* **I.** *tr.* a neliniști, a stîrni curiozitatea cuiva; a contraria. **II.** *intr. (rar)* a face intrigi; a uneltі, a complota. (<fr. *intriguer*)

intrigánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face intrigi (1). (<fr. *intrigant*)

intrigă *s. f.* **1.** unelтire (secretă) care folosește mijloace nepermise în vederea realizării sau a zădărnicirii unui lucru. ● vrajbă, zizanie. **2.** parte a subiectului care determină cursul acțiunii unei opere dramatice sau epice; incidentul din care izbucnește conflictul. (<fr. *intrigue*, cf. lat. *intricare*, a încurca)

intrinséc, -ă *adj.* **1.** care constituie partea lăuntrică, esența unui lucru; imanent. ○ *valoare* ~*ă* = valoare pe care o are un lucru în chip absolut, prin el însuși. **2.** *(anat.;* despre mușchi) situat în interiorul unui organ. **3.** (despre semiconductoare) care nu conține impurități. (<fr. *intrinsèque*, lat. *intrinsecus*)

INTRO- v. i n t r a-.

introdúce *vb.* **I.** *tr.* **1.** a băga, a include, a îngloba. **2.** a face să fie primit de cineva. **3.** a iniția, a călăuzi, a da cunoștințele inițiale într-un anumit domeniu. **4.** a instituі, a stabili, a consolida (un obicei, o practică etc.). **II.** *refl.* a intra. (<lat. *introducere*, după fr. *introduire*)

introdúcere *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) introduce și rezultatul ei. **2.** parte introductivă (a unei opere etc.). ● *(muz.)* secțiune cu caracter introductiv și tempo aparte a unei forme ciclice (sonată, cvartet, simfonie etc.). ● parte de început în unele oratorii. **3.** studiul pregătitor asupra noțiunilor elementare ale unei științe. (<*introduce*)

introductiv, -ă *adj.* de introducere, de (la) început; preliminar. (<fr. *introductif*)

introdúcție *s. f.* *(rar)* introducere. (<fr. *introduction*)

introdús, -ă *adj.* (despre oameni) cu legături multe. ● priceput, cunoscător temeinic al unei chestiuni. (<*introduce*)

introgresiúne *s. f.* *(biol.)* formare de hibrizi interspecifici fertili, ca urmare a pătrunderii unei gene străine în genofondul unei populații. (<engl. *introgression*)

introiécție *s. f.* mecanism psihologic prin care individul imită inconștient unele comportamente ale altcuiva, integrîndu-le propriei sale personalități. — var. *introiecțiune* s. f. (<fr. *introjection*)

introiecțiúne *s. f.* v. i n t r o i e c ț i e.

introítus *s. n.* *(rel.)* rugăciune cîntată de cor la începutul misei. (<lat. *introitus*, intrare)

intromisie *s. f.* v. i n t r o m i s i u n e.

intromisiúne *s. f.* introducere a unui corp în interiorul altuia. — var. *intromisie* s. f. (<fr. *intromission*)

intropatíe *s. f.* concept în filozofia germană care desemnează obiectivarea, transpunerea eului nostru în obiectele exterioare. (<fr. *introphathie*)

intrors, -ă *adj.* (despre stamine) orientat spre interior; (despre un organ) curbat spre axul central. (<fr. *introrse*, cf. lat. *introrsum*, înăuntru)

introspectá *vb. refl.* a-și observa propriile trăiri psihice. — *introspecțiúne* s. f. (<fr. *introspecter*, cf. lat. *introspicere*, a privi înăuntru)

introspectiv, -ă *adj.* referitor la introspecție, bazat pe introspecție. (<fr. *introspectif*)

introspécție *s. f.* observare subiectivă a fenomenelor propriei conștiințe; autoobservare, autoanaliză. ● studiu psihologic bazat pe această metodă. — var. *introspecțiune* s. f. (<fr. *introspection*, cf. lat. *spectio*, privire)

introspecțiúne *s. f.* v. introspecție.

introversiúne *s. f.* orientare a stărilor de conștiință spre lumea interioară; retragere în sine însuși. ● detașarea libidoului de obiectele exterioare și retragerea asupra lumii interioare. (<fr. *introversion*)

introvertit, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care își îndreaptă atenția mai ales spre viața sa interioară. (<fr. *introverti*)

intrús, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se introduce undeva fără drept, fără vreo calitate; nepoftit, inoportun. (<fr. *intrus*, lat. *intrusus* < *intrudere*, a introduce cu putere)

intruvábil, -ă *adj. (rar)* de negăsit. (<fr. *introuvable*)

intrúzie *s. f.* v. intruziune.

intruzionà *vb. tr. (rar)* a introduce, a vîri (cu forța). (<*intruzie* + *-ona*)

intruziúne *s. f.* 1. introducere ilegală într-o societate, într-o funcție. 2. pătrundere a magmei în crăpăturile scoarței terestre; magma însăși. ● pătrundere a apei marine în apele dulci din vecinătatea litoralului sau din riurile afluente. 3. pătrundere a unei formații anatomice într-o alta vecină. — var. *intruzie* s. f. (<fr. *intrusion*)

intruziv, -ă *adj.* (despre roci magmatice) format prin intruziune. (<fr. *intrusif*)

intubá *vb. tr. (med.)* a introduce (medicamente, mîncare etc.) cu ajutorul unui tub. — *intubáre* s. f. (<fr. *intuber*, it. *intubare*)

intubáție *s. f.* intubare. (<fr. *intubation*)

intuí *vb. tr.* a înțelege, a pătrunde ceva prin intuiție, pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței acumulate. (<*intuiție*)

intuire *s. f.* faptul de a intui; înțelegere, pătrundere, sesizare nemijlocită. ○ ~ *vie* = intuiție senzorială. (<*intui*)

intuitiv, -ă *adj.* (despre cunoaștere, gîndire) care procedează prin intuiție. ○ *metodă ~ă* = metodă care îmbină expunerea teoretică cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. (<fr. *intuitif*)

intuiție *s. f.* 1. capacitate a gîndirii de a descoperi nemijlocit și imediat adevărul pe baza experienței și a cunoștințelor dobîndite anterior, fără raționamente logice preliminare. 2. metodă didactică de predare și însușire a cunoștințelor pornind de la reflectarea senzorială nemijlocită a obiectelor și fenomenelor studiate. ● pătrunderea instinctivă în esența unui lucru; descoperire bruscă, revelatorie a unui adevăr, a soluției unei probleme. ○ inspirație, presentiment. — var. *intuițiune* s. f. (<fr. *intuition*, lat. *intuitio* < *intueri*, a privi în)

intuiționism *s. n.* 1. curent filozofic irațional-ist care opune rațiunii intuiția, concepută ca o facultate analoagă cu instinctul, cu simțul artistic sau cu revelația divină, considerînd că aceasta ar pătrunde nemijlocit în esența obiectelor. 2. orientare metodologică care nu acceptă logica drept știință ce precede matematica, considerînd că scopul acestora se reduce la construirea și intuirea formațiunilor matematice și logice. 3. curent idealist-subiectiv care susține că noțiunile morale nu pot fi fundamentate decît în mod intuitiv. (<fr. *intuitionnisme*)

intuiționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al intuiționismului. (<fr. *intuitionniste*)

intuițiúne *s.f.* v. intuiție.

intumescént, -ă *adj.* (despre țesuturi) care începe să se umfle, care prezintă o tumefacție; umflat. (<fr. *intumescent*)

intumescénță *s. f.* 1. umflătură; organ sau porțiune de organ umflată. 2. creștere locală a nivelului unei ape. (<fr. *intumescence*)

intususcepțiúne *s. f. (biol.)* introducere într-un corp a unui suc, a unei substanțe care servește la creșterea lui. (<fr. *intussusception*)

inubliábil, -ă *adj. (rar)* de neuitat. (<fr. *inoubliable*)

inulázã *s. f.* enzimă care transformă inulina în fructoză. (<fr. *inulase*)

inulínă *s. f.* glucidă asemănătoare cu amidonul, solubilă în apă și insolubilă în alcool, care se găsește ca rezervă în rizomul unor plante. (<fr. *inuline*)

inumán, -ă *adj.* 1. neomenos, nemilos, crud, feroce. 2. care nu e caracteristic omului; *(p. ext.)* de proporții neobișnuite; monstruos. (<fr. *inhumain*, lat. *inhumanus*)

inumanitáte *s. f.* cruzime nedemnă de un om; barbarie, ferocitate. (<fr. *inhumanité*, lat. *inhumanitas*)

inumerábil, -ă *adj. (livr.)* inombrabil. (<it. *innumerabile*)

inundá *vb. tr.* 1. (despre ape) a îneca (terenuri etc.) prin revărsare, în urma căderilor abundente de ploi etc. 2. *(fig.)* a umple în întregime; a invada, a copleși. — *inundáre* s. f. (<lat. *inundare*, după fr. *inonder*)

inundábil, -ă *adj.* (despre terenuri) supus inundațiilor. (<fr. *inondable*)

inundabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi inundabil. (<*inundabil* + *-itate*)

inundáție *s. f.* 1. acoperire a unei întinderi de pămînt cu apă provenită din ploi, din revărsarea apelor etc. ● apele revărsate ale unui curs de apă. 2. *(med.)* pătrundere de lichid într-un tub sau organ cavitar. — var. *inundațiune* s. f. (<lat. *inundatio*, după fr. *inondation*)

inundațiúne *s. f.* v. inundație.

inútil, -ă *adj.* nefolositor, netrebuincios. ● de prisos, zadarnic. (<fr. *inutile*, lat. *inutilis*)

inutilitáte *s. f.* zădărnicie; netrebuință. (<fr. *inutilité*, lat. *inutilitas*)

inutilizá *vb. tr. (rar)* a face inutilizabil. (<fr. *inutiliser*)

inutilizábil, -ă *adj.* care nu poate fi utilizat. (<fr. *inutilisable*)

inuzábil, -ă *adj.* care nu se poate uza. (<fr. *inusable*)

inuzitát, -ă *adj. (livr.)* care nu se folosește; neobișnuit; neuzitat. (<fr. *inusité*)

invadá *vb. tr.* 1. a năvăli asupra unei țări (pustiind-o, jefuind-o); a năpădi, a cotropi. 2. *(fig.)* a cuprinde; a acoperi. — *invadáre* s. f. (<it., lat. *invadere*)

invadatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care invadează; năvălitor, cotropitor; invadent. (<*invada* + *-tor*)

invadént, -ă *adj. (livr.)* invadator. (<it. *invadente*)

invaginá *vb. refl.* (despre porțiuni de organe, țesuturi) a se întoarce spre interior prin invaginație. (<fr. *invaginer*)

invaginăție *s. f.* întoarcere a unei porțiuni de organ sau de țesut spre interior, pătrunzînd într-o cută proprie. (<fr. *invagination*)

invalid, -ă I. *adj., s. m. f.* (om) infirm, mutilat. II. *adj. (rar;* despre acte, raționamente etc.) nevalabil; ineficace, nul. (<fr. *invalide*, lat. *invalidus*)

invalidá *vb. tr.* a declara nul, a infirma (un act, o alegere etc.). — *invalidáre* s. f. (<fr. *invalidation*)

invalidábil, -ă *adj.* care poate sau trebuie să fie invalidat. (< fr. *invalidable*)

invalidánt, -ă *adj.* care invalidează. (<*invalida* + *-ant*)

invaliditáte *s. f.* 1. stare a celui invalid; infirmitate. 2. *(jur.)* lipsă de validitate (a unui act, a unui mandat). (<fr. *invalidité*)

invár *s. n.* oțel aliat cu mult nichel, cu coeficient de dilatație foarte mic, folosit la fabricarea instrumentelor și a aparatelor de precizie. (< fr. *invar*, n. com.)

invariábil, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) neschimbător, constant; invariant. 2. (despre cuvinte) fără flexiune. (<fr. *invariable*)

invariabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este invariabil. (<fr. *invariabilité*)

invariánt, -ă I. *adj.* 1. *(mat.;* despre o mărime, o expresie, o relație etc.) care rămîne aceeași pentru un grup de transformări. 2. (despre un sistem fizico-chimic) cu variantă nulă. II. *s. m.* 1. mărime, expresie, relație sau proprietate care rămîne neschimbată în urma unor transformări de natură fizică ori matematică. 2. formă lexicală care, luată în raport cu o altă formă din paradigma aceluiași cuvînt, prezintă atît diferențe de expresie, cît și de conținut. 3. *(estet.)* existența în toate domeniile artei, de-a lungul evoluției lor istorice, a unor elemente cu caracter de permanență, imuabile. — var. *invariánt* II, 2, 3; *invariánță* s. f. (<fr., engl. *invariant*, germ. *Invariant*)

invariántă *s. f.* i n v a r i a n t.

invariánță *s. f.* menținere neschimbată a unei mărimi, a unui sistem de numere într-o transformare anumită; stabilitate, fixitate. (<fr. *invariance*)

invázie *s. f.* 1. pătrundere pe teritoriul unui stat a forțelor armate aparținînd altui stat. 2. perioadă de început în bolile infecțioase. 3. năpădire, năvălire; revărsare puternică. ○ *~ de aer* = advecție rapidă de aer (rece) provenit dintr-o regiune îndepărtată. — var. *invaziúne* s. f. (<fr. *invasion*, lat. *invasio* < *invadere*, a invada)

invaziúne *s. f.* i n v a z i e.

invaziv, -ă *adj. (med.)* cu caracter de invazie. (<engl. *invasive*)

invazivitáte *s. f.* caracter invaziv. (<*invaziv* + *-itate*)

invectív, -ă *adj.* cu caracter de invectivă. (<it. *invettivo*)

invectivá *vb. tr.* a spune invective la adresa cuiva. — *invectiváre* s. f. (<fr. *invectiver*)

invectivă *s. f.* 1. vorbă de ocară; injurie, insultă. 2. expresie violentă folosită în unele scrieri literare, cu funcție stilistică sau în scop polemic ori satiric. (<fr. *invective*, lat. *invectivae (orationes)*, discursuri agresive)

Inventá *vb. tr.* 1. a găsi, a crea, a imagina ceva nou; a născoci. 2. a scorni (minciuni, închipuiri); *(p. ext.)* a minți. - *inventáre* s. f. (< fr. *inventer*)

Inventár *s. n.* 1. listă, registru etc. cuprinzînd toate lucrurile care constituie averea unei gospodării, instituții etc.; *(p. ext.)* totalitatea acestor bunuri. ○ *a face ~ul* = a inventaria. 2. *(fig.)* listă exactă, amănunțită; înșirare, enumerare (a unor fapte etc.). 3. totalitatea unităților care constituie o parte de vorbire, o clasă ori o specie lexicală sau gramaticală. (<fr. *inventaire*, cf. lat. *inventarium*, *invenire*, a găsi)

Inventariá *vb. tr.* a înscrie în inventar bunuri, lucruri etc., evaluînd obiectele înscrise. - *inventariére* s. f. (<it. *inventariare*, după fr. *inventorier*)

Inventatór, -oáre *s. m. f.* creator al unei invenții. (<*inventa* + *-tor*)

invéntică *s. f.* disciplină nouă care studiază procesul invenției și condițiile stimulării creativității. (<*inventa* + *-ică*)

Inventív, -ă *adj.* care inventează; ingenios, cu fantezie creatoare. (<fr. *inventif*)

Inventivitáte *s. f.* însușirea de a fi inventiv; ingeniozitate. (<fr. *inventivité*)

Invénție *s. f.* 1. rezolvare creatoare a unei probleme tehnice sau de producție, care prezintă noutate sau progres în raport cu nivelul cunoscut al tehnicii pe plan mondial; *(concr.)* lucru inventat. 2. afirmarea unor lucruri închipuite, neadevărate; *(p. ext.)* născocire, plăsmuire; minciună. 3. găsirea argumentelor într-un discurs sau a temelor și formelor celor mai expresive și mai potrivite într-o creație artistică. — var. *invenfiune* s. f. (<fr., *invention*, lat. *inventio*)

Invenționál, -ă *adj.* referitor la invenții. (<engl. *inventional*)

Invențiúne *s. f.* 1. *(muz.)* fantezie, improvizație cu caracter polifonic; piesă instrumentală (pentru pian) cuprinzînd două sau trei linii melodice, în care se folosesc procedeele polifonice. 2. v. i n v e n ț i e. (<it. *invenzione*, fr. *invention*)

inverificábil, -ă *adj.* care nu poate fi verificat; neverificabil. (după fr. *invérifiable*)

invernál, -ă *adj. (rar)* de iarnă. (<it. *invernale*)

Inverosímil, -ă *adj. (rar)* neverosimil. (<it. *inverosimile*)

invers, -ă *adj.* (și *adv.*) contrar direcției inițiale sau firești; pe dos. ○ *(mat.) mărime ~ă* = mărime egală cu raportul dintre 1 și mărimea dată; *raport ~ (proporțional)* = raport între două mărimi care variază astfel încît produsul lor să rămînă constant. (<fr. *inverse*, lat. *inversus* < *invertere*, a întoarce)

Inversá *vb. tr.* a răsturna o situație, o ordine (firească); a face ceva invers. ● a schimba sensul unui curent electric, al unei mărimi vectoriale. — *inversáre* s. f. (<fr. *inverser*)

Inversábil, -ă *adj.* care se poate răsturna. (<fr. *inversable*)

Inversatór, -oáre *adj. (rar)* care inversează. (<*inversa* + *-tor*)

invérsie *s. f.* 1. schimbare de semn a unui parametru fizic în funcție de altul; inversare. 2. transformare a unei substanțe optic-active

într-alta asemănătoare ca structură, dar care prezintă un efect de rotație opus. 3. *(biol.)* anomalie constînd în rearanjarea inversă a genelor într-un segment de cromozom. 4. transformarea zaharazei în glucoză prin hidroliză. — var. *inversiune* s. f. (<fr. *inversion)*

inversiúne *s. f.* 1. răsturnare, schimbare de sens, inversare. ○ ~ *uterină* = deplasare spre înapoi și evaginare în zona perineală a uterului; ~ *sexuală* = homosexualitate. 2. *(mat.)* transformare geometrică ce permite să se deducă dintr-o figură o altă figură punct cu punct. 3. procedeu stilistic constînd în schimbarea topicii normale a cuvintelor într-o frază. 4. *(met.)* ~ *termică* = creșterea temperaturii în raport cu înălțimea (invers față de situația obișnuită); ~ *de relief* = stadiu avansat de evoluție a reliefului cînd formele inițiale pozitive devin negative și invers. 5. *(fot.)* operație urmărind obținerea unei imagini pozitive pe însăși emulsia fotosensibilă folosită la fotografiere. 6. v. i n v e r s i e. (<fr. *inversion*, lat. *inversio)*

inversór *s. n.* 1. dispozitiv care inversează sensul de mișcare al unui mecanism, al unei mașini, al curentului electric într-un circuit etc. 2. schimbător de viteză suplimentar care permite folosirea aceleiași trepte de viteză atît pentru mersul înainte, cît și pentru cel înapoi al autovehiculelor. 3. aparat pentru inversarea imaginilor. (<fr. *inverseur)*

invertáză *s. f.* enzimă prezentă în drojdia de bere și în sucul intestinal, care transformă zahărul în glucoză și fructoză; invertină. (<fr. *invertase*, germ. *Invertase)*

invertí *vb. tr.* 1. a produce o inversie; a transforma zahărul în glocoză și fructoză cu ajutorul invertazei. 2. a schimba, a transforma. — *invertíre* s. f. (<fr. *invertir*, lat. *invertere* < *vertere*, a întoarce)

invertínă *s. f.* invertază. (<fr. *invertine)*

invertít *s. m.* homosexual. (<fr. *inverti)*

invertór *s. n.* mutator care transformă curentul electric continuu în curent alternativ; ondulor. (<engl. *inverter*, rus. *invertor)*

investí *vb. tr.* a face o investiție. — *investíre* s. f. (<fr. *investir*, lat. *investire)*

investigá *vb. tr.* a face investigații; a cerceta. — *investigáre* s. f. (<it., lat. *investigare)*

investigatív, -ă *adj.* cu caracter de investigare. (<engl. *investigative)*

investigatór, -oáre *adj.* care face investigații. (<fr. *investigateur)*

investigáție *s. f.* cercetare minuțioasă și sistematică făcută cu scopul de a descoperi ceva. — var. *investigațiune* s. f. (<fr. *investigation*, lat. *investigatio* < *vestigium*, urmă)

investigațiúne *s. f.* v. i n v e s t i g a ț i e.

investitór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care face o investiție, care plasează un capital. (după fr. *investisseur)*

investíție *s. f.* 1. plasare de capital într-o întreprindere; *(concr.)* capitalul plasat. 2. *(psih.)* faptul de a încărca cu o anumită cantitate de energie psihică o reprezentare, un obiect etc. — var. *investițiune*. (<rus. *investițiia*, germ. *Investition*, /2/ după fr. *investissement)*

investițional, -ă *adj.* referitor la investiție. (<*investiție* + *-onal)*

investițiúne *s. f.* v. i n v e s t i ț i e.

inveterát, -ă *adj.* învechit în rele, vicios, pervertit; incorigibil. ● (despre vicii, defecte etc.) înrădăcinat, încarnat. (<fr. *invétéré*, lat. *inveteratus* < *vetus*, *-eris*, vechi)

invidiá *vb. tr.* a privi cu invidie pe cineva; a pizmui. ● a rivni, a dori ceva străin. — *invidiére* s. f. (<it. *invidiare)*

invidiábil, -ă *adj. (rar)* care stîrnește invidia, de invidiat. (<it. *invidiabile)*

invídie *s. f.* sentiment de necaz și de ciudă provocat de succesele sau calitățile altuia; pizmă. (<it., lat. *invidia)*

invidiós, -oásă *adj., s. m. f.* pizmaș; pizmuitor. (<it. *invidioso*, lat. *invidiosus)*

invincibil, -ă *adj.* (și *fig.)* de neînvins; imbatabil. (<fr. *invincible*, lat. *invincibilis)*

invincibilitáte *s. f.* calitatea de a fi invincibil. (<fr. *invincibilité)*

inviolábil, -ă *adj.* care nu poate fi violat, încălcat; sacru; care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire sau pedepsire. ● (despre un domiciliu) care nu poate fi percheziționat decît în cazurile prevăzute de lege. (<fr. *inviolable*, lat. *inviolabilis)*

inviolabilitáte *s. f.* însușirea de a fi inviolabil. (<fr. *inviolabilité)*

invitá *vb. tr.* a ruga pe cineva să se prezinte undeva sau să participe la ceva; a pofti; a chema, a convoca; a soma. — *invitáre* s. f. (<fr. *inviter*, lat. *invitare)*

invitát, -ă *s. m. f.* persoană poftită undeva, solicitată să participe la ceva. ● oaspete, musafir. (<*invita)*

invitáție *s. f.* 1. invitare. 2. bilet, scrisoare etc. prin care cineva este solicitat să participe la o solemnitate, la un spectacol etc. — var. *invitațiune* s. f. (<fr. *invitation*, lat. *invitatio)*

invitațiúne *s. f.* v. i n v i t a ț i e.

invită *s.f.* (la jocul de cărți, la scrimă) deschidere. (<fr. *invite)*

in vitro *loc. adv.* (despre un proces biologic) reprodus experimental în afara organismului. (<lat. *in vitro*, în sticlă)

in vivo *loc. adv.* (despre un proces biologic) reprodus experimental în organismul viu. (<lat. *in vivo*, în viață)

invizíbil, -ă I. *adj.* 1. care nu poate fi văzut. 2. prea mic pentru a putea fi perceput. II. *s. n. pl.* servicii prestate de o țară în folosul altor țări sau prestate în străinătate în folosul țării respective. (<fr. *invisible*, lat. *invisibilis)*

invizibilitáte *s. f.* starea a ceea ce este invizibil. (<fr. *invisibilité*, lat. *invisibilitas)*

invocá *vb. tr.* 1. a chema în ajutor (o divinitate). 2. a cita, a se referi la ceva (ce este) în favoarea sa. — *invocáre* s. f. (<fr. *invoquer*, lat. *invocare)*

invocatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care invocă. (după fr. *invocatoire*, *invocateur)*

invocáție *s. f.* 1. invocare. 2. procedeu artistic, rugăminte prin care poetul se adresează muzelor sau unor divinități pentru a-l inspira. ○ ~ *retorică* = invocație patetică. — var. *invocațiune* s. f. (<fr. *invocation*, lat. *invocatio)*

invocațiúne *s. f.* v. i n v o c a ț i e.

involuá *vb. intr.* a se întoarce de la o stare sau formă superioară de dezvoltare la una infe-

rioară; a regresa, a decădea. — *involuáre* s. f. (<*involutie*)

involucél *s. n.* mic involucru. (<fr. *involucelle*)

involucrál, -ă *adj.* referitor la involucru. (<fr. *involucral*)

involucrát, -ă *adj.* prevăzut cu un involucru. (<fr. *involucré*)

involúcru *s. n.* 1. totalitatea bracteelor de la baza unei umbele sau dimprejurul unui capitul. 2. membrană care învelește pălăria unor ciuperci înainte de a ieși din pământ. (<fr. *involucre*, lat. *involucrum*)

involuntár, -ă *adj.* (și *adv.*) fără voie, neintenționat. (<fr. *involontaire*, lat. *involuntarius*)

involút, -ă *adj.* (*bot.*; despre organe) răsucit spre interior. (<fr. *involuté*, lat. *involutus*)

involutív, -ă *adj.* cu caracter de involuție. (<fr. *involutif*)

involúție *s. f.* 1. transformare regresivă a unui țesut, organ sau organism. 2. revenire a unui organ la starea normală, după o dezvoltare anormală în urma unei boli sau a unei stări organice excepționale. 3. *(mat.)* transformare biunivocă a unei mulțimi în ea însăși; omografie reciprocă. 4. *(fil.)* trecerea de la eterogen la omogen, de la multiplu la unitate. 5. ondulație a unor straturi subțiri de sedimente sau roci detritice care apar sub influența acțiunii înghețului. — var. *involuțiune* s. f. (<fr. *involution*, lat. *involutio* < *involvere*, a rostogoli în jos)

involuțiúne *s. f.* v. involuție.

invulnerábil, -ă *adj.* care nu poate fi rănit. ◆ care nu poate fi atacat, învins în nici un fel. (<fr. *invulnérable*, lat. *invulnerabilis*)

invulnerabilitáte *s. f.* calitatea de a fi invulnerabil. (<fr. *invulnérabilité*)

ioaniți *s. m. pl.* ordin monaho-cavaleresc fondat în Palestina la începutul sec. XII. (cf. biserica *Sf. Ioan* de lîngă Ierusalim)

iod[1] *s. n.* element chimic solid din grupa halogenilor, negru-violet, foarte volatil și ușor solubil în alcool, antiseptic și dezinfectant extern. (<fr. *iode*)

iod[2] *s. n.* numele semivocalei *i*; iot. (<fr. *yod*).

IO)³(O)- *elem. comp.* „iod". (<fr. *iod/o/-*, cf. gr. *iodes*, violet)

iodát I. *s. m.* sare a acidului iodic. II. *adj.* care conține iod. (<fr. *iodate*, /il/ *iodé*)

iodemíe *s. f.* prezența iodului în sînge. (<fr. *iodémie*)

iodhídric *adj. acid* ~ = acid format prin combinarea iodului cu hidrogenul. (<fr. *iodhydrique*)

iódic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al iodului. (<fr. *iodique*)

iodíde *s. f. pl.* erupții cutanate provocate de produse iodice, în special de iodura de potasiu. (<fr. *iodides*)

iodísm *s. n.* intoxicație cu iod sau cu ioduri. (<fr. *iodisme*)

iodizá *vb. refl.* a se iotaciza. — *iodizáre* s. f. (<*iod*² + *-iza*)

iódler I. *s. n.* fel de a cînta specific munteni-lor din Tirol, constînd dintr-o vocalizare care trece fără tranziție de la vocea normală la cea de cap; tirolează (2) II. *s.m.* cel ce cîntă astfel. (<germ. *Jodler*)

iodofil, -ă *adj.* care prezintă iodofilie. (<fr. *iodophile*)

iodofílie *s. f.* afinitate pentru iod a unor celule sau bacterii. (<fr. *iodophilie*)

iodofórm *s. n.* substanță galbenă, cristalizată, cu miros specific, folosită ca antiseptic, anestezic etc. (<fr. *iodoforme*, germ. *Iodoform*)

iodométric, -ă *adj.* referitor la iodometrie. (<fr. *iodométrique*)

iodometríe *s. f.* totalitatea metodelor oxidimetrice de dozare cantitativă a diferitelor substanțe care reacționează cu o soluție de iod. (<fr. *iodométrie*)

iodopsínă *s. f.* pigment fotosensibil din retină. (<engl. *iodopsin*)

iodosulfúră *s. f.* combinație a unei ioduri cu o sulfură. (<fr. *iodosulfure*)

iodoterapíe *s. f.* folosire a iodului în scop terapeutic. (<engl. *iodotherapy*)

iodoventriculografíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a cavităților ventriculare ale inimii cu ajutorul unei substanțe de contrast iodate. (<*iodo*³- + *ventriculografie*)

iodurâre *s. f.* fixare a iodului pe un compus nesaturat. (după fr. *ioduration*)

iodúră *s. f.* sare a acidului iodhidric. (<fr. *iodure*)

iofobíe *s. f.* teamă patologică de a fi otrăvit. (<fr. *iophobie*, cf. gr. *ios*, venin, otravă)

iólă[1] *s. f.* ambarcație de sport strîmtă, lungă și ușoară, cu o singură velă, condusă de o singură persoană. ◆ ambarcație cu doi arbori, folosită pentru pescuit. ● barcă cu două, patru sau șase rame, folosită de nave în diferite scopuri. (<fr. *yole*, sp. *yola*, engl. *yawl*, norv. *jol*)

-ólă[2] *suf.* „diminutival". (<fr. *-iole*, cf. lat. *-iola*)

ión *s. m.* particulă electrizată de sarcină pozitivă *(cation)* sau negativă *(anion)*, provenind dintr-un atom (sau grup de atomi). (<fr. *ion*, cf. gr. *ion*, care merge)

-ioná v. -o n a.

ionatán I. *s. m.* soi de măr originar din America de Nord, ale cărui fructe se pot conserva ușor. II. *s. n.* fructul ionatanului (I). (<engl. *jonathan*)

ionián, -ă *adj.* referitor la Ionia antică. ● propriu ionienilor. ○ *dialect* ~ = unul dintre principalele dialecte ale limbii grecești, vorbit în Ionia; *școala* ~*ă* = orientare în filozofia greacă din sec. VII—VI i.e.n., care opunea reprezentărilor mitologice tradiționale despre lume o concepție materialist-naivă. (<fr. *ionien*)

ión|e[1], **-ă** I. *adj.* 1. *ordin* ~ = ordin arhitectonic cu coloane zvelte și capitelul împodobit cu două volute laterale. ● (despre elemente arhitectonice, clădiri) în stil ionic. 2. *(muz.)* *mod* ~ = mod melodic a cărui scară muzicală coincide cu aceea a modului major natural. II. *s. m.* picior de vers antic format din două silabe lungi și două scurte. ● *(adj.)* ritmul corespunzător. (<fr. *ionique*, lat. *ionicus*)

ión|e[2], **-ă** *adj.* care se referă la ioni. (<fr. *ionique*)

ionlu *s. n.* element radioactiv, izotop al toriului. (<fr. *ionium*)

ionizá *vb. tr.* 1. a face să apară ioni pozitivi sau negativi într-un mediu. 2. a introduce, în scop terapeutic, ioni în organism. — *ionizáre* s. f. (<fr. *ioniser*)

ionizánt, -ă *adj.* (despre agenți, factori fizici) care produce ionizare (1). (<*ioniza* + *-ant*)

ionizatór *s. n.* generator de ioni; aparat pentru ionizări. (<fr. *ionisateu*)

ionizáție *s. f.* ionizare. (<fr. *ionisation*)

ionizór *s. n.* dispozitiv utilizat pe motoarele-fuzee care transformă în ioni pozitivi atomii unui fluid. (<fr. *ioniseur*)

IONO- *elem. comp.* „ioni, ionizare". (<fr. *iono-*, cf. gr. *ion*, migrator)

ionofón *s. n.* dispozitiv radiofonic care transformă direct energia electromagnetică în unde sonore, prin oscilațiile unei coloane de gaze ionizate. (<fr. *ionophone*)

ionofór *s. m.* substanță antibiotică care facilitează trecerea cationilor prin membranele mitocondriilor. (<fr. *ionophore*)

ionoforéză *s. f.* metodă de administrare în organism a anumitor medicamente cu ajutorul unui curent galvanic, prin migrarea particulelor către anod sau catod; iontoforeză. (<fr. *ionophorèse*)

ionografíe *s. f.* procedeu radiochimiografic bazat pe variațiile de intensitate a fasciculului de raze X în urma trecerii lui printr-un organ în activitate. (<fr. *ionographie*)

ionográmă *s. f.* 1. rezultat al studiului elementelor ionizate din plasma sîngelui. 2. ionogramă ridicată de o stațiune ionosferică indicînd înălțimea aparentă de reflexie a undelor în funcție de frecvență. (<fr. *ionogramme*)

ionometríe *s. f.* metodă de prospecțiune radiometrică pentru măsurarea ionizării aerului de către radiațiile radioactive. (<fr. *ionométrie*)

ionométru *s. n.* 1. instrument pentru determinarea intensității unei radiații ionizate. 2. aparat cu care se determină concentrația în ioni de hidrogen a unei soluții. (<fr. *ionomètre*)

ionónă *s. f.* substanță chimică sintetică cu miros puternic de violete, întrebuințată în parfumerie. (<fr. *ionone*)

ionosféră *s. f.* strat superior al atmosferei (între 90 și 1000 km), puternic ionizat și de mare conductivitate. v. termosferă. (<fr. *ionosphère*)

ionosférie, -ă *adj.* referitor la ionosferă, din ionosferă. (<fr. *ionosphérique*)

ionoterapíe *s. f.* metodă de tratament prin introducerea în organism de ioni medicamentoși; ionizare (2). (<fr. *ionothérapie*)

iontoforéză *s. f.* ionoforeză. (<germ. *Ionthophorese*)

iot *s. n.* iod[2]. (<germ. *Jot*, lat. *iota*)

iotacísm *s. n.* 1. folosire frecventă a sunetului *i* într-o limbă; iotacizare. • aliterație constînd în repetarea lui *i* consonantic. 2. evoluție a unei vocale sau a unui diftong spre *i*. (<fr. *iotacisme*)

iotacizá *vb. refl.* (despre consoane) a se palatiliza sub influența unui iot; a se iodiza. — *iotacizáre* s. f. (<*iotac/ism/* + *-iza*)

ipéca *s. f.* ipecacuana. (<fr. *ipéca*)

ipecacuána *s. f.* plantă din America de Sud, a cărei rădăcină se întrebuințează ca expectorant și vomitiv; ipeca. (<fr. *ipécacuana* < cuv. tupi)

iperítă *vb. tr.* a infecta cu iperită. — *iperitáre* s. f. (<fr. *ypériter*)

iperítă *s. f.* substanță toxică sub formă de sulfură de etil diclorată, foarte persistentă, cu miros de usturoi sau muștar. (<fr. *ypérite*, cf. *Ypres* /fl*am. Yperen*/, localitate, unde au fost lansate primele obuze toxice)

ipocrít, -ă *adj., s. m. f.* (om) prefăcut, fățarnic, fals. (<fr. *hypocrite*, gr. *hypokrites*, actor)

ipocrízie *s. f.* atitudine de ipocrit; fățărnicie, prefăcătorie, falsitate. (<fr. *hypocrisie*)

ipohondriác, -ă *adj., s. m. f.* (om) trist, capricios, obsedat de propria sănătate; ipohondric, ipohondru. (<fr. *hypocondriaque*, gr. *hypokhondriakos*)

ipohóndric, -ă *adj., s. m. f.* ipohondriac). (< germ *hypohondrisch*)

ipohondríe *s. f.* sindrom morbid caracterizat prin teamă exagerată și obsesivă de boli. (<fr. *hypocondrie*, gr. *hypokhondria*)

ipohóndru, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ipohondrie. (<fr. *hypocondre*)

ipostáză *s. f.* 1. stare, situație în care se găsește cineva; aspect, înfățișare. 2. *(fil.)* fiecare dintre treptele ierarhice ale principiului divin, la Plotin. 3. (în teologia creștină) fiecare entitate a trinității. (<fr. *hypostase*, gr. *hypostasis*, suport)

ipostaziá *vb.* I. *tr. (fil.)* a transforma pe plan mintal o realitate, o însușire sau o noțiune într-o realitate de sine stătătoare. II. *refl.* (despre unii scriitori) a se substitui personajelor sale. — *ipostaziére* s. f. (<germ. *hypostasieren*)

ipotecá *vb. tr.* a supune (un imobil etc.) unei ipoteci. — *ipotecáre* s. f. (<fr. *hypothéquer*)

ipotecábil, -ă *adj.* care poate fi ipotecat. (<fr. *hypothécable*)

ipotecár, -ă *adj.* garantat printr-o ipotecă. ○ *credit* ~ = credit care are la bază însăși proprietatea ce face obiectul împrumutului convenit prin ipotecă. (<fr. *hypothécaire*)

ipotécă *s. f.* mod de garantare cu bunuri imobiliare (clădiri, terenuri etc.) a unui credit. (<fr. *hypothèque*, lat. *hypotheca*, gr. *hypotheke*, zălog)

ipotenúză *s. f.* latura opusă unghiului drept într-un triunghi dreptunghic. (<fr. *hypoténuse*)

ipotétic, -ă *adj.* bazat pe o ipoteză; presupus, nesigur. • *(log.;* despre judecăți) compus din două judecăți categorice legate prin cuvintele „dacă... atunci". (<fr. *hypothétique*, lat. *hypotheticus*)

ipotéză *s. f.* 1. presupunere, supoziție enunțate pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la relația dintre anumite fenomene sau la legăturile dintre acestea și cauzele lăuntrice care le determină. 2. figură retorică constînd în presupunerea unui lucru posibil sau nu, din care se trage o consecință. 3. *(mat.)* ansamblul elemen-

telor date pe baza cărora se dezvoltă o demonstrație. (<fr. *hypothèse*, gr. *hypothesis*, bază)

ipseitáte *s. f. (fil.)* ceea ce face ca o ființă să fie ea însăși și nu alta. (<fr. *ipséité*)

ipsilon *s. n.* a douăzecea literă a alfabetului grecesc *(y)*, corespunzînd sunetului *i*. (<fr., gr. *ipsilon*, i grec)

ipso fácto *loc. adv.* prin chiar acest fapt, înțeles de la sine, implicit. (<lat. *ipso facto*)

ipsofón *s. n.* instalație atașată unui aparat telefonic pentru a înregistra și reda mesajele în lipsa abonatului. (<germ. *Ipsophon*)

iradiá *vb.* I. *tr.* a expune un corp acțiunii unei radiații. • (despre radiații) a cădea pe suprafața unui corp. II. *intr.* a emite radiații de lumină, de căldură etc. în toate direcțiile. (<fr. *irradier*, lat. *irradiare* < *radius*, rază)

iradiánt, -ă *adj.* care iradiază. (<fr. *irradiant*)

iradiáție *s. f.* emisiune de radiații (luminoase, calorice sau corpusculare); iradiere; fasciculul de raze emise de o sursă. —var. *iradiațiune* s. f. (<fr. *irradiation*)

iradiațiúne *s. f.* v. iradiație.

iradiére *s. f.* 1. acțiunea de a iradia. 2. expunere a unei substanțe la acțiunea unui flux de fotoni sau de particule. 3. expunere a organismului la acțiunea unor radiații ionizante, în scop terapeutic, diagnostic sau accidental. 4. difuziune a unui impuls nervos de la o zonă la alta. (<*iradia*)

irakián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Irak. II. *adj.* care aparține Irakului sau populației sale. • *(s. n.)* dialect arab vorbit în Irak. (<fr. *irakien*, cf. *Irak*, stat în sud-vestul Asiei)

irambursábil, -ă *adj.* care nu poate sau nu trebuie să fie rambursat. (<fr. *irremboursable*)

iramplasábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi substituit, de neînlocuit. (fr. *irremplaçable*)

iranián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Iran. II. *adj.* care aparține Iranului sau populației sale. ○ *limbi ~ene* = grup de limbi indo-europene vorbite în Iran și în regiunile Mării Caspice. (<fr. *iranien*, cf. *Iran*, stat în sud-vestul Asiei)

iranist, -ă *s. m. f.* specialist în iranistică; iranolog. (<germ. *Iranist*)

iranístic, -ă *adj.* I. referitor la iranistică. II. *s. f.* disciplină care studiază comparativ limbile, literaturile și culturile iraniene; iranologie. (<germ. *iranistisch*, (II) *Iranistik*)

iranológ, -ă *s. m. f.* iranist. (<fr. *iranologue*)

iranologíe *s. f.* iranistică. (<fr. *iranologie*)

irascíbil, -ă *adj.* care se înfurie ușor; iritabil. (<fr. *irascible*, lat. *irascibilis*)

irascibilitáte *s. f.* caracter, stare a celui irascibil. (<fr. *irascibilité*)

iraser/iréizer/ *s. n.* generator cuantic care produce radiații electromagnetice în domeniul infraroșu. (<engl. *eraser*)

iráto *adv. (muz.)* cu furie, cu mînie. (<it. *irato*)

iraționál, -ă *adj.* 1. care este împotriva gîndirii logice, contrar rațiunii. 2. *(mat.) număr ~* = număr real care nu este egal cu cîtul nici unei perechi de numere întregi; *ecuație ~ă* = ecuație a cărei necunoscută intră sub un radical. (<fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis*)

iraționalísm *s. n.* concepție care neagă sau subapreciază posibilitatea cunoașterii lumii pe cale rațională, postulînd primatul revelației, intuiției, trăirii etc. asupra cunoașterii raționale. (<fr. *irrationalisme*)

iraționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al iraționalismului. (<fr. *irrationaliste*)

iraționalitáte *s. f.* însușire a ceea ce este irațional. (<fr. *irrationalité*)

iraționalizá *vb. tr. (rar)* a face (ceva) irațional. — *iraționalizáre* s. f. (<*irațional* + *-iza*)

írbis *s. m.* panteră asemănătoare cu leopardul, din regiunile muntoase ale Asiei; leopardul zăpezilor. (<germ. *Irbis* < cuv. mongol)

ireál, -ă *adj.* care nu există în realitate; nereal, imaginar, fantastic. • (despre verbe) care prezintă acțiunea ca pe o ipoteză nerealizată sau nerealizabilă. (<fr. *irréel*)

irealísm *s. n.* 1. lipsa simțului realului. 2. tendință de exprimare în artă fără referire la realitate. (<fr. *irréalisme*)

irealíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al irealismului (2). (<fr. *irréaliste*)

irealitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este ireal; ceea ce este opus realității. (<fr. *irréalité*)

irealizábil, -ă *adj.* de nerealizat; nerealizabil. (<fr. *irréalisable*)

irecognoscíbil, -ă *adj. (livr.)* de nerecunoscut. (după it. *irriconoscibile*)

ireconciliábil, -ă *adj. (livr.)* de neîmpăcat. (<fr. *irréconciliable*, lat. *irreconciliabilis*)

irecuperábil, -ă *adj.* de nerecuperat. • *(med.)* nerecuperabil, incurabil. (<fr. *irrécupérable*)

irecuzábil, -ă *adj. (livr.)* care nu se poate respinge, care trebuie admis. (<fr. *irrécusable*, lat. *irrecusabilis*)

iredént, -ă *adj.* (despre un teritoriu, o populație) supus încă dominației străine, nerestituit patriei. (<it. *irredento*)

iredentísm *s. n.* 1. concepție politică, apărută în Italia după 1870, care revendica anumite teritorii (Istria, Dalmația) rămase sub stăpînirea austriacă. 2. orice mișcare politică naționalistă ai cărei partizani urmăresc anexarea unor teritorii unde conaționalii lor sînt în minoritate. (<fr. *irrédentisme*, it. *irredentismo*)

iredentíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al iredentismului; naționalist, șovin. (<fr. *irrédentiste*)

ireductíbil, -ă *adj.* 1. care nu poate fi redus la o formă mai simplă; care nu mai poate fi simplificat. 2. *(fig.)* de neîmpăcat, înverșunat; necruțător. (<fr. *irréductible*)

ireductibilitáte *s. f.* însușirea de a fi ireductibil. (<fr. *irréductibilité*)

ireflectivitáte *s. f.* lipsă a reflexelor. (<fr. *irréflectivité*)

ireflexív, -ă *adj.* lipsit de reflexie, de reflexivitate. (<fr. *irréflexif*)

ireflexivitáte *s. f.* relație logică contrară reflexivității. (<fr. *irréflexivité*)

ireformábil, -ă *adj.* care nu poate fi reformat. (<fr. *irréformable*)

irefragábil, -ă *adj. (rar)* care nu poate fi contrazis, pus la îndoială; indiscutabil. (<fr. *irréfragable*, lat. *irrefragabilis*)

irefutábil, -ă *adj.* care nu poate fi respins, combătut; convingător. (<fr. *irréfutable*, lat. *irrefutabilis*)

irefutabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este irefutabil. (<fr. *irréfutabilité*)

iregulár, -ă *adj. (rar)* neregulat. (<it. *irregolare*)

iregularitáte *s. f.* 1. neregularitate. 2. faptă, atitudine care constituie o abatere de la regulă. (<fr., *irrégularité*, lat. *irregularitas*)

irelevánt, -ă *adj.* nerelevant. (<engl. *irrelevant*)

irelevánță *s. f.* însușirea de a fi irelevant. (<engl. *irrelevance*)

irelígios, -oásă *adj.* 1. care nu are religie. 2. contrar religiei. (<fr. *irréligieux*)

ireligiozitáte *s. f.* lipsă de religiozitate. (<fr. *irréligiosité*)

iremediábil *adj.* care nu se poate remedia, de neîndreptat; fără leac. ● *(adv.)* cu desăvîrșire, definitiv. (<fr. *irrémédiable*, lat. *irremediabilis*)

iremisíbil, -ă *adj. (rar)* de neiertat. (<fr. *irrémissible*, lat. *iremissibilis*)

iremisibilitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este iremisibil. (<fr. *irrémissibilité*)

iremunerábil, -ă *adj.* care nu poate fi remunerat. (<fr. *irrémunérable*)

IREN(O)- *elem. comp.* „pace". (<fr. *irén/o/-*, cf. gr. *eirene*)

irénic, -ă *adj. (livr.)* inspirator de pace; pacific. (<fr. *irénique*, lat. *irenicus*, gr. *eirenikos*)

irénism *s. n.* 1. orientare teologică tinzînd spre unificarea diferitelor confesiuni creștine, pe baza punctelor lor comune. 2. tendință spre pace. (<fr. *irénisme*)

irenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al irenismului. (<fr. *iréniste*)

irenológ, -ă *s. m. f.* specialist în irenologie. (<fr. *irénologue*)

irenológic, -ă *adj.* referitor la irenologie, de irenologie. (<fr. *irénologique*)

irenologíe *s. f.* ramură a politologiei care studiază măsurile de natură să asigure menținerea păcii sau restabilirea ei. (<fr. *irénologie*)

ireparábil, -ă *adj.* de nereparat, de neîndreptat. (<fr. *irréparable*, lat. *irreparabilis*)

irepetabil, ă- *aj.* care nu se poate repeta *(p. ext.)* incomparabil, unic. (<*i-* + *repetabil*)

ireprehensíbil, -ă *adj.* căruia nu i se poate imputa nimic; corect. (<fr. *irréprehensible*, lat. *irreprehensibilis*)

irepresíbil, -ă *adj.* care nu poate fi reprimat. (<fr. *irrépressible*)

reproșábil, -ă *adj.* (și *adv.*) fără cusur, foarte corect, impecabil. (<fr. *irréprochable*)

ireproșabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este ireproșabil. (<fr. *irréprochabilité*)

respéct *s. n. (livr.)* lipsă de respect. (<fr. *irrespect*)

irespectuós, -oásă *adj. (livr.)* nerespectuos, necuviincios. (<fr. *irrespectueux*)

irespirábil, -ă *adj.* (despre aer, atmosferă) care nu poate fi respirat; sufocant. (<fr. *irrespirable*, lat. *irrespirabilis*)

iresponsábil, -ă *adj.* care nu poate fi făcut responsabil de actele sale; *(p. ext.)* fără simțul răspunderii. (<fr. *irresponsable*)

iresponsabilitáte *s. f.* însușirea, starea celui iresponsabil. (<fr. *irresponsabilité*)

iretractábil, -ă *adj.* care nu se poate retracta. (<fr. *irrétractable*)

ireușítă *s. f. (livr.)* nereușită, insucces. (<fr. *irréussite*)

ireverénță *s. f.* lipsă de respect, necuviință. (<fr. *irrévérence*, lat. *irreverentia*)

ireverențiós, -oásă *adj.* fără respect; necuviincios. (<fr. *irrévérencieux*)

ireversíbil, -ă *adj.* 1. (despre fenomene, transformări, reacții) care nu se poate produce în sens invers, fără întoarcere. 2. *(fiz.)* care lasă urme ce nu pot fi înlăturate după revenirea la starea inițială. (<fr. *irréversible*)

ireversibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este ireversibil. (<fr. *irréversibilité*)

irevocábil, -ă *adj.* (și *adv.*) care nu poate fi revocat, schimbat; hotărît definitiv. (<fr. *irrévocable*, lat. *irrevocabilis*)

irevocabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este irevocabil. (<fr. *irrévocabilité*)

irezistíbil, -ă *adj.* căruia nu i se poate rezista, împotrivi. (<fr. *irrésistible*, lat. *irresistibilis*)

irezistibilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este irezistibil. (<fr. *irrésistibilité*)

irezolvábil, -ă *adj.* de nerezolvat. (<engl. *irresolvable*)

irezonábil, -ă *adj.* nerațional, nechibzuit, lipsit de judecată. (<fr. *irraisonnable*)

irián, -ă *adj.* care aparține irisului[2] (2). (<fr. *irien*)

IRID(O)-, -iridíe *elem. comp.* „iris". (<fr. *irid/o/-*, *-iridie*, cf. lat. *iris*, gr. *iris*, *-idos*, curcubeu)

iridacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee perene monocotiledonate, cu flori adesea decorative, avînd ca tip stînjenelul *(iris[1])*. (<fr. *iridacées*)

iridectomíe *s. f.* rezecție parțială a irisului[2] (2). (<fr. *iridéctomie*)

iridemíe *s. f.* hemoragie a irisului. (<fr. *iridémie*)

iridescént, -ă *adj.* cu reflexe irizante. (<fr. *iridescent*)

iridiát, -ă *adj.* care conține iridiu. (<fr. *iridié*)

-iridíe v. i r i d (o)-.

iridiu *s. n.* metal rar, asemănător platinei, foarte dur și rezistent la acțiuni chimice. (<fr. *iridium*)

iridocél *s. n.* hernie a irisului. (<fr. *iridocèle*)

iridocheratítă *s. f.* inflamație a irisului și a corneei. (<fr. *iridokératite*)

iridocoroidítă *s. f.* inflamație a irisului și a coroidei. (<fr. *iridochoroïdite*)

iridodiagnóstic *s. n.* metodă de stabilire a diagnosticului unor tulburări sau leziuni prin examenul irisului[2] (2). (<fr. *irido-diagnostic*)

iridodializă *s. f.* separare ori rupere traumatică sau chirurgicală a irisului[2] (2) din inserția sa. (<fr. *iridodialyse*)

iridológ, -ă *s. m. f.* specialist în iridologie. (<*iridologie*)

iridológie *s. f.* metodă de diagnosticare prin cercetarea irisului și a pupilei. (<fr. *iridologie*)

iridomalácie *s. f.* ramolisment al irisului[2] (2). (<engl. *iridomalacia*)

iridoplégie *s. f.* paralizie a irisului[2] (2). (<fr. *iridoplégie*)

iridoptóză *s. f.* deplasare anormală, în jos, a irisului[2] (2). (<fr. *iridoptose*)

iridorexíe *s. f.* operație chirurgicală de dezlipire a irisului de cristalin. (<fr. *iridorrhexie*)

iridosclerotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a irisului și a sclerei oculare. (<engl. *iridosclerotomy*)

iridoscóp *s. n.* instrument folosit în iridoscopie. (<fr. *iridoscope*)

iridoscopíe *s. f.* examinare medicală a irisului[2] (2) cu ajutorul iridoscopului. (<fr. *iridoscopie*)

iridotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a irisului pentru a crea o pupilă artificială. (<fr. *iridotomie*)

irigá *vb. tr.* 1. a uda (un teren cultivabil) printr-un sistem special de canale. 2. (despre sînge) a alimenta, a aproviziona un organ. — *irigáre* s. f. (<fr. *irriguer*, lat. *irrigare*)

irigábil, -ă *adj.* (despre terenuri) care poate fi irigat. (<fr. *irrigable*)

irigatór *s. n.* aparat pentru clisme și spălături interne. (<fr. *irrigateur*)

irigáție *s. f.* alimentare cu apă (printr-un sistem de canale) a terenurilor cultivate (din regiunile secetoase) în vederea măririi fertilității. — var. *irigațiune* s. f. (<fr. *irrigation*, lat. *irrigatio*)

irigațiúne *s. f.* v. i r i g a ț i e.

IRIGO- *elem. comp.*, „irigație". (<fr. *irrigo-*, cf. lat. *irrigare*, a uda)

irigoscopíe *s. f.* examen radiologic al colonului[3] după introducerea unei substanțe de contrast prin rect. (<fr. *irrigoscopie*)

íris[1] *s. m.* plantă erbacee perenă cu frunze lungi și cu flori mari, violete, albe sau galbene; *(pop.)* stînjenel. (<fr. *iris*)

íris[2] *s. n.* 1. *(livr.)* curcubeu, spectru solar. 2. membrană colorată circulară a ochiului, așezată între cornee și partea anterioară a cristalinului, străbătută de pupilă. 3. diafragmă a unor aparate optice, care are în centru un orificiu cu diametru variabil. (<fr., lat. *iris*)

iritá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) enerva, a (se) supăra. II. *tr.* a produce o congestie, o inflamație ușoară. — *iritáre* s. f. (<fr. *s'irriter*, lat. *irritare*)

iritábil, -ă *adj.* supărăcios; irascibil. ● supus iritației. (<fr. *irritable*, lat. *irritabilis*)

iritabilitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi iritabil. 2. proprietate a materiei vii de a reacționa la stimuli. (<fr. *irritabilité*, lat. *irritabilitas*)

iritánt, -ă *adj.* care irită, supără; enervant. (<fr. *irritant*)

iritáție *s. f.* 1. iritare. 2. congestie, inflamație ușoară a unui organ. — var. *iritațiune* s. f. (<fr. *irritation*, lat. *irritatio*)

iritațiúne *s. f.* v. i r i t a ț i e.

írită *s. f.* inflamație a irisului[2] (2). (<fr. *iritis*)

irizá *vb. tr.* a reflecta lumini multicolore, ca cele ale curcubeului. — *irizáre* s. f. (<fr. *iriser*)

irizábil, -ă *adj. (rar)* susceptibil a iriza. (<fr. *irisable*)

irizáție *s. f.* ansamblu de culori și nuanțe variabile pe care le reflectă unele cristale prin interferență; descompunerea luminii albe prin difracție, dispersie sau interferență. — var. *irizațiune* s. f. (<fr. *irisation*)

irizațiúne *s. f.* v. i r i z a ț i e.

irizíune *s. f. (livr.)* acțiunea de a ride de cineva; bătaie de joc. (<fr. *irrision*)

irlandéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Irlanda. II. *adj.* care aparține Irlandei sau locuitorilor ei. ● *(s. f.)* limbă celtică vorbită de irlandezi. (<fr. *irlandais*, cf. *Irlanda*, stat-insulă din Arhipelagul Britanic)

irochéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unei populații indiene din America de Nord. II. *s. f.* familie de limbi indigene din America de Nord. ● *(fam.; s. n.)* limbaj inteligibil. (<fr. *iroquois*)

ironíc, -ă *adj.* care ironizează, care exprimă ironie; înțepător. (<fr. *ironique*, lat. *ironicus*)

ironíce *adv. (muz.)* ironic, batjocoritor. (<it. *ironico*)

ironíe *s. f.* 1. cuvînt, expresie conținînd o ușoară batjocură, cu semnificații opuse sensului lor obișnuit; persiflare. ○ *~a soartei* = situație intervenită contrar tuturor așteptărilor, ca un joc neașteptat al întîmplării. 2. categorie estetică și filozofică desemnînd expresii sau imagini cu semnificații opuse sensului obișnuit, în scopul ridiculizării disimulate. ● figură de stil prin care se enunță ceva pentru a se înțelege contrariul. (<fr. *ironie*, lat. *ironia*, gr. *eironeia*, întrebare)

ironísm *s. n. (rar)* caracter ironic. (<*ironie* + *-ism*)

ironíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (persoană, scriitor) care cultivă ironia, stilul ironic. II. *adj.* care denotă ironie. (<fr. *ironiste*)

ironizá *vb. tr.* a formula ironii la adresa cuiva; a persifla. — *ironizáre* s. f. (<fr. *ironiser*)

ironizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care ironizează. (<*ironiza* + *-tor*)

irotaționál, -ă *adj.* (despre cîmpuri fizice vectoriale) care are rotorul nul. (<fr. *irrotationnel*, engl. *irrotational*)

irúpe *vb. intr.* a se ivi, a se manifesta brusc, cu mare putere; a izbucni, a țîșni; a năvăli. — *irúpere* s. f. (<lat. *irrumpere*)

irúpție *s. f.* izbucnire violentă; năvălire, revărsare. — var. *irupțiune* s. f. (<fr. *irruption*, lat. *irruptio*)

irupțiúne *s. f.* v. i r u p ț i e.

IS(O)- v. i z (o)-.

isadélf *s. m.* monstru dublu al cărui indivizi sînt egal dezvoltați. (<fr. *isadelphe*)

isagógic, -ă I. *adj.* introductiv. II. *s. f. (livr.)* introducere în studiul Bibliei. (<fr. *isagogique*)

isatínă *s. f.* compus organic, în formă de cristale oranj, solubile în apă, care se utilizează în sinteza unor coloranți. (<fr. *isatine*)

ischemiá *vb. tr.* a provoca o ischemie. — *ischemiére* s. f. (<fr. *ischémier*)

ischémic, -ă *adj.* referitor la ischemie; provocat de ischemie. (<fr. *ischémique*)

ischemíe *s. f.* diminuare a circulației sîngelui într-o anumită regiune a corpului. (<fr. *ischémie*, cf. gr. *ischein*, a reține)

ISCHI(O)- *elem. comp.* „șold, ischion, bazin". (<fr. *ischi/o/-*, cf. gr. *iskhion*, șold)

ischiál, -ă *adj.* referitor la ischialgie. (<engl. *ischial*)

ischialgíe *s. f.* nevralgie sciatică. (<fr. *ischialgie*)

ischiátic, -ă *adj.* al ischionului. (<fr. *ischiatique*)

íschie *s. f.* varietate de struguri cu boabele mari, sferice, de culoare albă-gălbuie. ● vin obținut din acești struguri. (<it. *ischia*, cf. *Ischia*, insulă vulcanică în Italia)

ischiomél *s. m.* monstru fetal cu un membru supranumerar atașat de regiunea ischiatică. (<fr. *ischiomèle*)

ischión *s. n.* os care, împreună cu ilionul și pubisul, formează osul iliac. (<fr. *ischion*)

ischiopág *s. m.* monstru format din doi feți reuniți prin regiunea lor sacrală sau ischiatică. (<fr. *ischiopage*)

ischiopagíe *s. f.* monstruozitate prezentată de un ischiopag. (<fr. *ischiopagie*)

ischiotomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a osului ischion. (<fr. *ischiotomie*)

iscuríe *s. f.* greutate sau neputință de a urina. (<fr. *ischurie*, cf. gr. *ischein*, a reține)

isegoríe *s. f.* termen care desemna, în democrația sclavagistă ateniană, dreptul egal al fiecărui cetățean de a lua cuvîntul spre a se pronunța în treburile publice. (cf. gr. *isegoreo*, a vorbi cu egală libertate)

isiác, -ă I. *adj.* referitor la zeița Isis, la cultul acesteia. II. *s. m.* preot al zeiței Isis. (<fr. *isiaque*, lat. *isiacus*, cf. *Isis*, zeiță egipteană a naturii fecunde și a maternității)

isihásm *s. n.* curent mistic din sec. XIII, cu centrul pe Muntele Athos și în alte mănăstiri, potrivit căruia țelul vieții spirituale este să unească mintea cu inima, „lăcașul lui Dumnezeu", unire care se realizează „coborînd", prin intermediul respirației, mintea în inimă. — scris și *hesychasm*. (<fr. *hésychasme*)

isihást, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al isihasmului. (<fr. *hésychaste*)

isihíe *s. f.* stare de liniște, contemplație, extaz, iluminare. — scris și *hesychie*.(<gr. *hesychia*)

-íșm *suf.* „cu gradul cel mai înalt", „foarte". (<fr. *-issime*, it. *-issimo*)

islám *s. n.* 1. islamism. 2. *(p. ext.)* totalitatea țărilor, a popoarelor mahomedane. (<fr. *islam* < cuv. ar.)

islámic, -ă *adj.* care ține de islamism. (<fr. *islamique*)

islamísm *s. n.* religie monoteistă, influențată de creștinism și mozaism, întemeiată de Mahomed în sec. VII și bazată pe preceptele Coranului; islam (1), mahomedanism. (<fr. *islamisme*)

islamíst, -ă *s. m. f. (rar)* adept al islamului; mohomedan. (după engl. *islamit*)

islamizá *vb. tr., refl.* a (se) converti la islamism; a da un caracter islamic. — *islamizáre* *s. f.* (<fr. *islamiser*)

islamofílie *s. f.* simpatie de ordin intelectual pentru lumea islamică. (<*islam* + *-filie*)

islandéz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Islanda. II. *adj.* care aparține Islandei sau islandezilor. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită de islandezi. (<fr. *islandais*, cf. *Islanda*, stat-insulă în nord-vestul Europei)

-ísm *suf.* „doctrină", „sistem", „curent", „profesiune", „stare de fapt". (<fr. *-isme*, cf. gr. *-ismos*)

ismailít *s. m.* membru al unei secte de musulmani șiiți, de un fanatism extrem. (<fr. *ismaïlite*)

ismailísm *s. n.* doctrina ismailiților. (<fr. *ismaïlisme*)

ISO- v. i z (o)-.

isocól, -ă *adj. (gram.;* despre o perioadă) ale cărei membre au aceeași lungime. (<fr. *isocole*, lat. *isocolon*, gr. *isokolon*)

isódiu *s. n.* cîntec de intrare al corului, satiric, în teatrul antic grec. (<it. *isodio*, cf. gr. *eisodos*, intrare)

isoglósă *s. f.* v. i z o g l o s ă.

isorél *s. n.* panou din fibre de lemn. (<fr. *isorel*, n. com.)

isoscél *adj.* (despre triunghiuri) cu două laturi egale; (despre trapeze) cu laturile neparalele congruente. (<fr. *isocèle*, lat. *isosceles*)

isoscóp *s. n.* tub electronic asemănător cu orticonul, avînd în loc de condensator un dispozitiv generator de cîmp electric și în care fasciculul de electroni este modulat. (<germ. *Isoskop*)

-íssimo *suf.* „foarte". (<it. *-issimo*)

-íst *suf.* „adept al...", „cel care practică o profesiune", „referitor la un sistem, curent etc". (<fr. *-iste*)

istéric, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de isterie. (<fr. *hystérique*, it. *isterico*)

isterie *s. f.* formă de nevroză manifestată prin excitabilitate mărită, accese convulsive, agresivitate etc. (<fr. *hystérie*, cf. gr. *hystera*, uter)

isteriform, -ă *adj.* isteroid. (<fr. *hystériforme*)

isterigén, -ă *adj.* care produce isterie, isterism. (<fr. *hystérigène*)

isterism *s. n.* formă de psihonevroză caracterizată prin instabilitate emotivă, imaturitate afectivă și tulburări somatice a căror origine nu e demonstrabilă. (<fr. *hystérisme*)

isterizá *vb. tr.* a face să devină isteric. — *isterizáre* *s. f.* (<*isterie* + *-iza*)

isteroíd, -ă *adj.* asemănător cu isteria; isteriform. (<fr. *hystéroïde*)

isterologíe *s. f.* figură retorică prin care se spune întîi ceea ce ar fi trebuit spus în al doilea rînd. (<it. *isterologia*, lat. *hysterologia*)

-ístic, -ístică *suf.* „referitor la..."; „preocupare", „știință". (<fr. *-istique*, germ. *-istisch*, *-istik*)

ístm *s. n.* 1. fîșie care unește o peninsulă cu un continent sau două continente între ele. 2. *(anat.)* partea îngustă a unui organ. (<fr. *isthme*, gr. *isthmos*)

ístmic, -ă *adj.* care aparține unui istm. ○ *jocuri ~e* = serbări la vechii greci care se organizau din doi în doi ani în Istmul Corintic, în

timpul cărora aveau loc întreceri de lupte, alergări, aruncarea discului și a suliței etc. (<fr. *isthmique*)

istmoplegíe *s. f.* paralizie a vălului palatului. (< *istm-* + *-plegie*)

istóric, -ă I. *adj.* 1. care ține de domeniul istoriei, referitor la istorie; *(p. ext.)* deosebit de important pentru dezvoltarea omenirii, a unui popor etc. 2. care se schimbă în cursul istoriei. 3. corespunzător faptelor din istorie; real. 4. cronologic. II. *s. n.* expunere a unui fapt, a unui eveniment etc. în mod amănunțit. III. *s. m.* specialist în istorie; istoriograf. (<fr. *historique*, lat. *historicus*)

istoricísm *s. n.* 1. principiu, deosebit de istorism, al explicării fenomenelor care fac obiectul științelor naturii sau al științelor sociale exclusiv prin geneza și evoluția lor. 2. morfologism. (<engl. *istoricism*, germ. *Historizismus*)

istoricitáte *s. f.* caracter istoric. (<fr. *historicité*)

istoricizá *vb. tr.* a da un caracter istoric. — **istoricizáre** s. f. (<engl. *historicize*)

istórie *s. f.* 1. proces obiectiv al dezvoltării fenomenelor în natură și societate. 2. știință care studiază dezvoltarea societății omenești în întreaga ei complexitate. 3. știință care se ocupă cu studiul apariției și dezvoltării faptelor într-un anumit domeniu. ● scriere care cuprinde expunerea critică a unor fapte istorice. 4. povestire, narațiune. 5. *(fam.)* întîmplare, pățanie; poznă. (<lat., gr. *historia*, it. *istoria*)

ISTORIO- *elem. comp.* „istorie". (<fr. *historio-*, cf. lat., gr. *historia*, povestire)

istoriográf *s. m.* autor, scriitor însărcinat oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc.; *(p. ext.)* istoric (III). (<fr. *historiographe*, lat. *historiographus*)

istoriográfic, -ă *adj.* referitor la istoriografie. (<fr. *historiographique*)

istoriografíe *s. f.* știință auxiliară a istoriei care studiază dezvoltarea cunoștințelor, perfecționarea metodelor de cercetare, scrierile istorice; știința istoriei (2); *(p. ext.)* totalitatea scrierilor istorice dintr-o anumită țară sau epocă. ○ ~ *literară* = totalitatea lucrărilor științifice având ca obiect studiul istoriei unei literaturi. (<fr. *historiographie*)

istorísm *s. n.* principiu de bază al metodei dialectice în cercetarea științifică, potrivit căruia evenimentele și fenomenele se studiază în procesul apariției, dezvoltării și pieirii lor, în strînsă legătură cu condițiile istorice concrete care le-au dat naștere. (<fr. *historisme*, rus. *istorizm*, germ. *Historismus*)

istorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al istorismului. (<rus. *istorist*)

istorizánt, -ă *adj.* care consideră istoria ca pe o disciplină particulară supusă propriilor ei legi, studiul limitîndu-se la descrierea evenimentelor și la condițiile înlănțuirii lor. (<fr. *historisant*)

itacísm *s. n.* sistem potrivit căruia litera grecească *e* (eta) se pronunță *i* (ita). (<fr. *itacisme*, cf. *ita*, litera η în greaca modernă)

italián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Italia. II. *adj.* care aparține Italiei sau italienilor. ○ *artă* ~*ă* = artă dezvoltată pe teritoriul Italiei, pe baza tradiției atît a artei romane, cît și a celei paleocreștine și bizantine. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită de italieni. (<fr. *italien*, it. *italiano*)

itálic, -ă *adj.* 1. referitor la Italia antică. 2. (despre caractere tipografice; și *s. f.*) cursiv. (<fr. *italique*, lat. *italicus*)

italienísm *s. n.* 1. cuvînt, expresie, element de jargon de origine italiană. 2. curent lingvistic inițiat de I. Heliade Rădulescu, care urmărea apropierea prin mijloace artificiale a limbii române de limba italiană. 3. habitudine, caracter italian. (<fr. *italianisme*)

italienist, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al italienismului (2). II. *s. m. f.* specialist în italienistică. (<it. *italianista*)

italienístică *s. f.* studiul limbii, literaturii și culturii italiene. (<*italian* + *-istică*)

italienizá *vb. tr.* a modifica forma cuvintelor unei limbi romanice după modelul limbii italiene. ● a imita (în stil, în limbă) pe italieni. — *italienizáre* s. f. (<fr. *italianiser*)

italienizánt, -ă *adj.* care urmărește italienizarea limbii. (<fr. *italianisant*)

ítalo-céltic, -ă *adj. limbi* ~*ce* = grup de limbi din familia indo-europeană cuprinzînd limbile italice (latina și limbile romanice, osco-umbrica) și limbile celtice. (<fr. *italo-celtique*)

italofil, -ă *adj., s. m. f.* iubitor, admirator a tot ceea ce este italian. (<it. *italofilo*)

italofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște tot ceea ce este italian. (<it. *italofobo*)

italofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă italiană. (<*ital/ian/* + *-fon*[2])

-itáte *elem. comp.* „calitate". (<fr. *-ité*, it. *-ità*, germ. *-ität*, cf. lat. *-itas*)

-ită *suf.* „inflamație". (<fr. *-ite*, cf. gr. *-itis*)

item[1] *adv. (livr.)* de altfel, în plus. (<lat. *item*)

ítem[2] *s. n.* 1. temă, element constitutiv al unui test, chestionar etc. cu o notă specifică în cadrul unei probleme, referindu-se la un fragment strict determinat și unic al acesteia. 2. termen de apreciere în problemele analitice. 3. termen al unei descrieri analitice destinat a fi luat în considerare într-un proces mecanizat. 4. *(psih.)* situație particulară care produce din partea subiectului două sau mai multe comportamente posibile. (<engl. *item*, fragment)

iteologíe *s. f.* studiu științific al salciei. (<fr. *itéologie*)

iterá *vb. tr.* a repeta, a reîncepe. (<fr. *itérer*)

iterátiv, -ă *adj.* 1. făcut, repetat de mai multe ori. 2. (despre verbe) care exprimă o acțiune repetată; frecventativ. 3. *(mat.)* recurent, ciclic. (<fr. *itératif*, lat. *iterativus*< *iterare*, a relua)

iterativitáte *s. f.* caracter iterativ. (<*iterativ* + *-itate*)

iteráție *s. f.* 1. acțiune repetată. 2. repetare a unui anumit proceden de calcul prin aplicarea lui la rezultatul calculului din etapa precedentă. (<fr. *itération*)

itifál *s. n. (ant.)* falus în erecție care era purtat în procesiunile unor serbări în cinstea zeului Dionysos. (<fr. *ithyphalle*, cf. gr. *ithys*, drept; *phallos*, falus)

itifálic, -ă *adj.* referitor la itifal. (<fr. *ithyphallique*)

itineránt, -ă *adj.* care se deplasează (pentru a îndeplini o anumită misiune). ○ *expoziție ~ă* = expoziție care are loc succesiv în mai multe locuri diferite. (<fr. *itinérant*)

itinerár *s. n.* 1. traseu pe care se desfășoară o călătorie; parcurs. 2. planul de drum al unui vehicul, cu indicarea orelor de trecere prin anumite puncte. (<fr. *itinéraire*, lat. *itinerarium*<*iter, itineris*, drum)

itos *s. n.* parte a retoricii care se ocupa cu moravurile, opunîndu-se patosului. (<fr. *ithos*, gr. *ethos*, morală)

-ítudine *elem. comp.* „calitate", „stare". (<fr. *-itude*, cf. lat. *-itudo*)

-íță v. *-or*[2].

iucunditáte *s. f. (livr.)* farmec, plăcere. (<lat. *iucunditas*)

iudáic, -ă *adj.* referitor la iudaism, propriu iudeilor. (<fr. *judaïque*, lat. *iudaicus*)

iudaísm *s. n.* mozaism. (<fr. *judaïsme*)

iudaístică *s. f.* știință care studiază limba, civilizația și cultura iudeilor. (<germ. *Judaistik*)

IUDEO- *elem. comp.* „evreu". (<fr. *judéo-*, cf. lat. *iudaeus*)

iudeofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște pe evrei. (<*iudeo-* + *-fob*[2])

iudeospaniól *s. n.* dialect vorbit de evreii din Spania. (<fr. *judéo-espagnol*)

iulián *adj.* *calendarul ~* = calendar pus în vigoare de Caius Iulius Caesar în anul 46 î.e.n. (<fr. *julien*, lat. *iulianus*, cf. *Iulius Caesar*, dictator roman)

iúlus *s. n.* miriapod cu corp cilindric care se hrănește cu vegetale și care, în caz de pericol, se răsucește în spirală. (<fr. *jule*, lat. *iulus*)

iúncher *s. m.* 1. (în trecut, în unele armate) elev al unei școli militare; cadet. 2. membru al clasei moșierilor germani. (<rus. *junker*, germ. *Junker*)

-iúne v. *-ie*.

iunonián, -ă *adj.* referitor la zeița Iunona. (<fr. *junonien*, cf. *Junona*, soția lui Iupiter)

iupiterián, -ă *adj.* 1. referitor la Iupiter (Zeus). 2. *(fig.)* care are un caracter autoritar, dominator. 3. care aparține planetei Jupiter. — var. *jupiterian, -ă* adj. (<fr. *jupitérien*, cf. *Jupiter*, stăpînul zeilor la romani)

iúrtă *s. f.* colibă din pîslă, din piei etc. folosită de nomazii din Asia Centrală. (<rus. *iurta*)

iútă *s. f.* 1. plantă erbacee cultivată în zona tropicală, din tulpinele căreia se extrag fibre textile. 2. fibră textilă obținută din această plantă. (<germ. *Jute*, it. *iuta*)

iuvenálii *s. f. pl.* sărbători la romani, introduse de împăratul Nero, la care se reprezentau producții teatrale. (<lat. *iuvenalia*)

iuventopsihiatríe *s. f.* ramură a psihiatriei care studiază tulburările psihice ale tînărului. (<lat. *iuventus*, tinerețe + *psihiatrie*)

iuventúte *s. f. (rar)* tinerețe; iuvență. (<lat. *iuventus, -utis*)

iuvénță *s. f. (rar)* iuventute. (<lat. *iuventa*)

iúxtă *s. f.* v. juxtă.

-iv *suf.* „capacitate", „dispoziție", „calitate a unei acțiuni în curs". (<fr. *-if*, germ. *-iv*)

ivoár *adj. inv., s. n.* (de) culoare albă (ca fildeșul). (<fr. *ivoire*)

ivorín *s. n.* fildeș fabricat sintetic. (<fr. *ivoirin*)

ivóriu *s. n.* 1. fildeș. 2. dentină. (<fr. *ivoire*)

ixód I. *s. m.* acarian parazit care se înfige în pielea animalelor și a omului, hrănindu-se cu sînge; căpușă. II. *s. f. pl.* gen de căpușe de talie mare, cu corpul plat cînd sînt nemîncate și care devine bombat cînd sînt sătule, parazite, transmițînd diverse boli. (<fr. *ixode*/*s*/, cf. gr. *ixodes*, lipicios)

IZ(O)-/IS(O)- *elem. comp.* „egal". (<fr. *is*/*o*/*-*, cf. gr. *isos*, egal, la fel)

-izá, -izánt(ă), -iză *suf.* „a face, a produce, a executa". (<fr. *-iser, -isant(e), -ise*, engl. *-ize*)

izabél *adj. inv., s. n.* (de) culoarea calului cu lapte, galben murdar. ● (despre animale) cu corpul acoperit uniform de păr galben; șarg. (<fr. *isabelle*, cf. *Isabela*, arhiducesă a Austriei, al cărei soț ar fi purtat trei ani aceeași cămașă în timpul asediului Ostendei)

izabelín, -ă *adj. stil ~* = variantă a stilului gotic în arhitectura spaniolă, caracterizată printr-o mare fantezie și o abundență a soluțiilor în ce privește ornamentația, constituind o tranziție între arta ogivală și Renaștere. (<sp. *isabelino*, cf. *Isabela*, regină a Castiliei)

izalobáră *s. f.* linie care unește pe o hartă meteorologică punctele cu aceeași variație ale presiunii atmosferice. (<fr. *isallobare*)

izalotérmă *s. f.* linie care leagă punctele de pe suprafața terestră cu aceeași variație a temperaturii aerului. (<fr. *isallotherme*)

izanemónă *s. f.* linie trasată pe o hartă care trece prin toate punctele în care vîntul are aceeași viteză medie. (<fr. *isanémone*)

izanomálă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași abatere față de valoarea normală a unui fenomen meteorologic. (<fr. *isanomale*)

-iză v. *-iza*.

ízbă *s. f.* căsuță din bîrne la popoarele din nordul Europei și Asiei. (<rus. *izba*)

izentálp, -ă I. *adj.* (despre transformările unui sistem fizic) în decursul căruia entalpia rămîne constantă; izoentalpic. II. *s. f.* linie care unește pe o diagramă punctele cu aceeași entalpie. (<germ. *isenthalp*, /II/ *Isenthalpe*)

izentróp, -ă *adj.* (despre transformările unui sistem fizic) în decursul căruia entropia rămîne constantă. (<germ. *isentrop*)

IZO- v. iz(o)-.

izoaglutináre *s. f.* aglutinare a globulelor roșii ale unui individ de plasma unui alt individ din aceeași specie, dar din grupă sangvină diferită. (după fr. *isoagglutination*)

izoaglutinină *s. f.* anticorp care provoacă aglutinarea celulelor ce conțin izoantigeni specifici. (<fr. *isoagglutinine*)

izoalcán *s. m.* hidrocarbură saturată ciclică cu catena ramificată; izoparafină. (<*izo-* + *alcan*)

izoamplitúdine *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași amplitudine a temperaturii medii sau extreme a aerului dintr-o perioadă de timp. (<germ. *Isoamplitude*)

izoanabázã *s. f.* linie care unește punctele în care scoarța terestră are aceeași viteză de înălțare. (<engl. *isoanabase*)

izoanticórp *s. m.* anticorp care reacționează specific cu un antigen de la un organism din același specie. (<*izo-* + *anticorp*)

izoantigén *s. n.* antigen prezent numai la anumiți indivizi ai unei specii, capabili de a determina formarea de izoanticorpi la indivizii aceleiași specii. (<*izo-* + *antigen*)

izobár, -ă I. *adj.* 1. (despre transformările unui sistem fizic) care are loc la presiune constantă. 2. (despre substanțe chimice) cu același număr de masă, dar cu număr atomic diferit. II. *s. f.* linie care unește pe o diagramă, pe o hartă punctele de egală presiune. (<fr. *isobare*, gr. *isobares*, de aceeași greutate)

izobárle, -ă *adj.* 1. (despre o transformare radioactivă) în care numărul de masă nu este modificat. 2. *suprafață* ~ă = loc geometric al punctelor din atmosferă unde la un moment dat presiunea aerului este aceeași. (<fr. *isobarique*)

izobát, -ă I. *adj.* de aceeași adîncime. II. *s. f.* linie care unește pe o hartă marină sau geologică punctele cu aceeași adîncime; curbă batimetrică. (<fr. *isobathe*, gr. *isobathes*, de aceeași adîncime)

izobázã *s. f.* linie care unește punctele în care un strat geologic apare la aceeași altitudine. (<fr. *isobase*)

izobilaterál, -ă *adj.* cu două laturi egale sau asemănătoare. (<fr. *isobilatéral*)

izobrónță *s. f.* linie care unește pe o hartă punctele în care tunetul produs într-un anumit loc este auzit cu aceeași intensitate. (<*izo-* + *-brontă*)

izobután *s. m.* izomer al butanului, gaz inflamabil incolor, folosit lichefiat drept combustibil casnic. (<fr. *isobutane*)

izobuténă *s. f.* hidrocarbură olefinică cu catenă ramificată, sub formă de gaz incolor, inflamabil, extras prin craearea petrolului, folosit în benzina de polimerizare, în carburanții sintetici cu cifra octanică mare etc.; izobutilenă. (<fr. *isobutène*)

izobutilénă *s. f.* izobutenă. (<fr. *isobutylène*)

izocarén, -ă *adj.* (despre volumele carenei unei nave) care sînt egale, dar de forme diferite. (<fr. *isocarène*)

izocárp, -ă *adj.* (despre flori) la care numărul carpelelor este egal cu cel al elementelor periantului. (<fr. *isocarpe*)

izocatabázã *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași intensitate a mișcării de scufundare a scoarței terestre. (<fr. *isocatabase*)

izocefalíe *s. f.* principiu compozițional în pictura bizantină potrivit căruia toate capetele personajelor dintr-un tablou erau prezentate la aceeași înălțime, indiferent de planuri, atitudini și talie. (<fr. *isocéphalie*)

izochimén, -ă I. *adj.* cu egală temperatură medie de iarnă. II. *s. f.* linie care unește punctele terestre cu aceeași temperatură medie în timpul iernii. (<fr. *isochimène*, cf. gr. *kheimainen*, a fi rece)

izochinolínă *s. f.* compus aromatic obținut din gudron de cărbune, care se folosește în sinteza coloranților, a unor medicamente etc. (<fr. *isoquinoline*)

izociclíe, -ă *adj.* (despre flori) cu un număr egal de piese în fiecare verticil. (<lat. *isocyclicus*)

izoclín, -ă I. *adj.* cu aceeași înclinație; cu pante egale. II. *s. f.* linie care unește punctele de la suprafața terestră cu aceeași înclinație magnetică. (<fr. *isocline*)

izoclinál, -ă *adj.* *(geol.)* *structură* ~ă = asociație de cute avînd flancurile paralele cu aceeași înclinare. (<fr. *isoclinal*)

izocór, -ă I. *adj.* (despre transformările unui sistem fizic) care are loc la volum constant; izoster. II. *s. f.* linie de-a lungul căreia un sistem fizic are același volum. (<fr. *isochore*)

izocorie *s. f.* egalitate a pupilelor la ambii ochi. (<fr. *isocorie*, cf. gr. *kore*, pupilă)

izocotidálă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași înălțime a mareei. (<*izo-* + *cotidală*)

izocrație *s. f.* termen folosit în democrația sclavagistă atenian pentru a desemna participarea egală la exercitarea puterii a tuturor cetățenilor. (<engl. *isocracy*)

izocróm, -ă *adj.* izocromatic (1). (<fr. *isochrome*)

izocromátic, -ă *adj.* 1. (despre două lumini) care produc aceeași senzație de culoare, cînd acționează simultan asupra vederii; izocrom. 2. *(fol.)* sensibil la toate culorile spectrului. (<fr. *isochromatique*)

izocromazíe *s. f.* colorație analoagă a unor obiecte. (<germ. *Isochromasie*)

izocrón, -ă I. *adj.* (despre fenomene) care se repetă identic la intervale de timp egale; de durate egale; izocronic. II. *s. f.* linie care unește punctele egal depărtate în timp de un punct dat. (<fr. *isochrone*, gr. *isochronos*, de durată egală)

izocrónic, -ă *adj.* izocron. (<fr. *isochronique*)

izocronísm *s. n.* 1. proprietate a unor fenomene de a fi izocrone. 2. stare a două celule nervoase sau musculare care au aceeași cronaxie. (<fr. *isochronisme*)

izodactíl, -ă *adj.* care prezintă izodactilie. (<fr. *isodactyle*)

izodactílie *s. f.* malformație a degetelor care au aceeași lungime. (<fr. *isodactylie*)

izodimórf, -ă *adj.* care prezintă izodimorfism. (<fr. *isodimorphe*)

izodimorfísm *s. n.* proprietate a unor substanțe izomorfe de a forma cristale mixte. (<fr. *isodimorphisme*)

izodinám, -ă *adj.* izodinamic. (<fr. *isodynamc*)

izodinámic, -ă I. *adj.* care are, care produce aceeași energie; izodinam. II. *s. f.* 1. linie care unește punctele cu aceeași intensitate orizontală a cîmpului magnetic terestru. 2. curbă care unește într-un sistem fizico-chimic punctele cu aceeași energie. (<fr. *isodynamique*)

izodinamíe *s. f.* identitate de valoare energetică a două sau mai multor alimente. (<fr. *isodynamie*)

izodínă *s. f.* linie care unește pe un plan totalitatea punctelor cu aceeași rezistență a solului la penetrare, la arat etc. (<fr. *isodyne*)

izodónt, -ă *adj.* care prezintă izodonție. (<germ. *isodont*)

izodonție *s. f.* dentiție formată din același tip de dinți. (<fr. *isodontie*)

izoduritáte *s. f.* curbă care unește totalitatea punctelor în care analiza chimică a apelor subterane indică aceeași duritate. (<fr. *isodurété*)

izoédric, -ă *adj.* (despre corpuri geometrice, cristale) cu fețele egale. (<fr. *isoédrique*)

izoelécteic, -ă *adj.* (despre un curent electric) care se menține la același potențial. (<fr. *isoélectrique*)

izoentálpic, -ă *adj.* izentalp. (<fr. *isoentalpique*)

izoentalpíe *s. f.* (*med.*) entalpie constantă. (<fr. *isoenthalpie*)

izoentrópic, -ă *adj.* (*fiz.*; despre transformări de stare) care prezintă izoentropie. (<fr. *isoentropique*)

izoentropíe *s. f.* entropie constantă. (<fr. *isoentropie*)

izofáză *s. f.* linie care reprezintă izotermele și izobarele coincidente pe o diagragmă a unui sistem fizico-chimic format dintr-un singur component cu două faze coexistente. (<fr. *isophase*)

izofén, -ă I. *adj.* (*biol.*; despre organisme) 1. cu caractere asemănătoare. 2. derivat din același fenotip. II. *s. f.* linie de pe glob care unește frecvențe fenotipice egale. (<fr. *isophène*)

izofenogamíe *s. f.* fecundație între indivizi fenotipic asemănători. (<fr. *isophénogamie*)

izofigmă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași frecvență de apariție a cutremurelor de pămînt.

izofón, -ă I. *adj.* în care sunetul are aceeași viteză submarină. II. *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași viteză de propagare a sunetului în apa de mare. (<*izo-* + *-fon*[2])

izofótă *s. f.* linie care unește punctele cu valori egale ale intensității luminii. (<germ. *Isophote*)

izofótic, -ă *adj.* uniform expus la lumină. (<fr. *isophotique*)

izofreátă *s. f.* linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași adîncime a nivelului apei freatice. (<fr. *isophréate*)

izogám, -ă *adj.* care prezintă izogamie. (<fr. *isogame*)

izogámă *s. f.* linie care unește punctele de egală valoare ale accelerației gravitației. (<fr. *isogamme*)

izogamét *s. m.* gamet identic morfologic cu un altul, dar diferit sexual. (<fr. *isogamète*)

izogametánge *s. m.* gametange masculi asemănător morfologic cu cel femel. (<fr. *isogamétange*)

izogametangiogamíe *s. f.* unire între gametangi cu gameți identici. (<fr. *isogamétangiogamie*)

izogamíe *s. f.* fuziune a doi izogameți; homoiogamie. (<fr. *isogamie*)

izogén, -ă *adj.* identic genetic; derivat din același genotip; izogenetic. (<germ. *isogen*)

izogenétic, -ă *adj.* isogen. (<fr. *isogénétique*)

izogenomátic, -ă *adj.* (*biol.*; despre organisme) care conține seturi identice de cromozomi. (<fr. *isogénomatique*)

izogeotérm, -ă I. *adj.* (despre puncte din interiorul Pămîntului) cu aceeași temperatură. II. *s. f.* linie care unește punctele terestre cu aceeași temperatură medie a solului; geoizotermă. (<fr. *isogéotherme*)

izoglósă *s. f.* linie care arată pe o hartă lingvistică limitele teritoriale ale unei particularități de limbă. — var. *isoglosă* s. f. (<fr. *isoglosse*)

izognát, -ă *adj.* (despre dinți) cu creste alveolare egale. (<engl. *isognathous*)

izogón, -ă I. *adj.* cu muchii asemănătoare sau identice. ● (despre corpuri geometrice) cu unghiuri egale; izogonal. II. *s. f.* linie care unește punctele terestre cu aceeași declinație magnetică. (<fr. *isogone*, gr. *isogonios*, cu unghiuri egale)

izogonál, -ă *adj.* izogon. (<fr. *isogonal*)

izográmă *s. f.* 1. (*stat.*) grafic obținut prin unirea punctelor cu aceeași intensitate. 2. linie care unește punctele cu aceleași valori ale umidității specifice. (<fr. *isogramme*)

izohalín, -ă I. *adj.* cu salinitate constantă. II. *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași salinitate marină. (<fr. *isohaline*)

izohalinobátă *s. f.* linie care unește pe o hartă punctele de egală salinitate a apei în adîncime. (<*izohalin* + *-bată*)

izohásmă *s. f.* linie care unește punctele cu valori egale ale frecvenței aurorelor polare. (<germ. *Isochasme*)

izohelíe *s. f.* procedeu fotografic de separație a tonurilor, constînd în a face, pornind de la negativul original, două noi negative, dintre care unul conține detaliile luminilor celor mai înalte, iar al doilea pe ale celor mai profunde. (<germ. *Isohelie*)

izohemolíză *s. f.* fenomen de dezintegrare a hematiilor provenite de la o anumită specie de către serul unor indivizi din aceeași specie. (<engl. *isohemolysis*)

izohemoterapíe *s. f.* procedeu terapeutic bazat pe folosirea sîngelui obținut de la un animal din aceeași specie. (<*izo-* + *hemoterapie*)

izohiét, -ă I. *adj.* de pluviozitate egală. II. *s. f.* linie care unește punctele terestre cu aceeași cantitate de precipitații. (<fr. *isohyète*)

izohípsă *s. f.* linie care unește pe hartă punctele cu aceeași altitudine; curbă de nivel. (<fr. *isohypse*)

izohologamíe *s. f.* conjugare a gameților complet identici ca formă și sexualitate. (<fr. *isohologamie*)

izoicónie *s. f.* egalitate de mărime a imaginilor retiniene la ambii ochi. (cf. gr. *eikon*, imagine)

izoimunizáre *s. f.* apariție de anticorpi într-un organism care a primit un antigen provenind de la un individ al aceleiași specii. (după fr. *isoimmunisation*)

izolónic, -ă *adj.* care conține aceeași cantitate de ioni. (<fr. *isoïonique*)

izolá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a despărți, a separa. **2.** a împiedica trecerea unei forme de energie în alta sau a unor substanțe dintr-un mediu (sau corp) în altul cu ajutorul unei materii izolante. **II.** *refl.* (despre oameni) a se îndepărta de viața socială. (<fr. *s'isoler*)

izolábil, -ă *adj.* care poate fi izolat. (<fr. *isolable*)

izolaméntˈ *s. n.* *(impr.)* izolație. (<fr. *isolement*)

izolánt, -ă **I.** *adj., s. m.* (material) cu ajutorul căruia se poate realiza o izolare electrică, fonică, termică, hidrofugă etc. **II.** *adj.* *limbă* *~ă* = limbă lipsită de structură morfologică, în care raporturile gramaticale se exprimă prin topică, prin intonație și prin numeroase cuvinte auxiliare. (<fr. *isolant*)

izoláre *s. f.* **1.** acțiunea de a izola și rezultatul ei. **2.** măsură profilactică prin care se interzice unui bolnav contagios contactul cu alte persoane. ● *(biol.)* *~ geografică* = separare a unei populații, a unei flore sau faune, prin bariere naturale în teritorii limitate, în scopul diversificării speciilor. (<*izola*)

izolát, -ă *adj.* (și *adv.*) separat; *(p. ext.)* îndepărtat, retras. ● răzleț. ● care constituie o excepție. (<*izola*)

izolatór[1], **-oáre** *adj., s. n.* (corp, material) rău conducător de electricitate sau de căldură; piesă făcută dintr-un astfel de material. (<fr. *isolateur*)

izolatór[2], **-oáre** *s. m. f.* muncitor specializat în izolarea țevilor cu vată de sticlă sau în turnarea smoalei pe acoperișurile blocurilor și acoperirea ei cu carton pînzat. (<*izola* + *-tor*)

izolație *s. f.* strat izolant așezat între două medii sau sisteme fizice; izolament. – var. *izolațiune* s. f. (<fr. *isolation*)

izolaționism *s. n.* **1.** politică a unui stat care se izolează de celelalte state. **2.** *(med.)* tendință de izolare, de rupere a contactelor sociale. (<fr. *isolationnisme*)

izolaționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al izolaționismului. (<fr. *isolationniste*)

izolațiúne *s. f.* v. izolație.

izoleucínă *s. f.* aminoacid esențial, cu lanț carbonic ramificat, izomer al leucinei. (<germ. *Isoleuzin*)

izolínie *s. f.* linie ce unește punctele în care o mărime are aceeași valoare. (<germ. *Isolinie*)

izolirbánd *s. n.* bandă izolatoare. (<germ. *Isolierband*)

izológ, -ă *adj.* (despre corpuri, țesuturi, celule, seruri etc.) cu o compoziție analoagă. (<fr. *isologue*)

izomagnétică *s. f.* linie care unește punctele de valoare constantă ale magnetismului terestru. (<fr. *isomagnétique*)

izomér, -ă *adj., s. m.* (substanță, organ vegetal) care prezintă izomerie. (<fr. *isomère*)

izomerázăˈ *s. f.* enzimă care poate transforma glucoza în fructoză. (<fr. *isomérase*)

izomérie, -ă *adj.* referitor la izomerie. (<fr. *isomérique*)

izomerie *s. f.* **1.** proprietate a unor substanțe cu aceeași formulă moleculară de a avea însușiri fizice și chimice deosebite, datorită modului diferit de dispunere a atomilor în moleculă. **2.** însușire a nucleelor atomice ale aceluiași element chimic de a avea stări de energie și, deci, proprietăți radioactive diferite. **3.** *(bot.)* egalitate a segmentelor analoage ale organelor aceleiași specii. **4.** influență egală a factorilor ereditari. (<fr. *isomérie*)

izomerizá *vb. tr.* a transforma prin izomerizare. (<fr. *isomériser*)

izomerizáre *s. f.* transformare a unui compus chimic într-un izomer al său. (<*izomeriza*)

izomerogamie *s. f.* copulație a doi gameți identici morfologic, dar sexual diferiți sub aspect fiziologic. (<fr. *isomérogamie*)

izométă *s. f.* linie care unește punctele cu conținut egal în metan ale unui zăcământ de cărbune.

izométric, -ă *adj.* **1.** (despre cristale) de dimensiuni egale; (despre versuri) cu măsură egală. **2.** *(mat.:* despre o transformare punctuală) care păstrează distanța a două puncte oarecare; ○ *(geom.)* *perspectivă ~ă* = perspectivă ale cărei axe de comparație sînt egale. **3.** *(med.)* *contracție ~ă* = contracție a unui mușchi fără ca acesta să se poată scurta, rămînînd la aceeași lungime. (<fr. *isométrique*)

izometrie *s. f.* **1.** însușirea, faptul de a fi izometric. **2.** *(mat.)* transformare geometrică ce duce puncte diferite în puncte diferite și orice segment într-unul congruent cu el. **3.** identitate metrică a vocilor unei compoziții muzicale. (<fr. *isométrie*)

izometropie *s. f.* ametropie egală la ambii ochi. (<fr. *isométropie*)

izomórf, -ă *adj.* **1.** care afectează însăși forma. **2.** care prezintă izomorfism. (<fr. *isomorphe*)

izomorfie *s. f.* izomorfism. (<fr. *isomorphie*)

izomorfísm *s. n.* **1.** identitate de formă, de structură. **2.** proprietate a unor substanțe cu compoziție chimică analoagă de a cristaliza în aceleași forme cristaline; izomorfie. **3.** *(mat.)* corespondență biunivocă între elementele a două mulțimi cu aceeași structură. (<fr. *isomorphisme*)

izomorfóză *s. f.* **1.** uniformitate morfogenetică. **2.** regenerare a unui organ vegetal în forma inițială. (<fr. *isomorphose*)

izonéfă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași nebulozitate. (<fr. *isonéphe*)

izonomie *s. f.* **1.** termen folosit în democrația ateniană pentru a desemna egalitatea cetățenilor în fața legii. **2.** analogie în modul de cristalizare. (<fr. *isonomie*)

izooctán *s. m.* hidrocarbură saturată, izomer al octanului, folosită ca adaos la benzina de avioane, pentru mărirea cifrei octanice. (<fr. *isooctane*)

izoosmíe *s. f.* izotonie (1). (<germ. *Isosmie*)

izoosmótic, -ă *adj.* izotonic (1). (<germ. *isosmotisch*)

izopágă *s. f.* linie care unește punctele de pe cursurile de apă cu aceeași durată a podului de gheață. (cf. gr. *pagos*, pod)

izopán *adj. inv.* ortocromatic. (<germ. *isopan*)

izoparafină *s. f.* izoalcan. (<fr. *isoparaffine*)

izoparamétric, -ă *adj. (mat.)* care are același parametru. (<fr. *isoparamétrique*)

izopatíe *s. f.* elaborare, de către organismul atins de o boală, de substanțe care permit a combate însăși această boală. (<fr. *isopathie*)

izopéită *s. f.* linie care unește pe hartă punctele unde înghețul apei se produce în aceeași zi. (<fr. *isopeele*)

izopentán *s. m.* hidrocarbură saturată, izomer al pentanului, obținută prin distilare fracționată din produse petroliere. (<fr. *isopentan*)

izoperimétru *s. n. (mat.)* figură geometrică ale cărei perimetre sînt egale. (<fr. *isopérimètre*)

izopícnă *s. f.* linie de-a lungul căreia un sistem fizico-chimic are aceeași densitate. (<germ. *Isopykne*)

izopiéză *s. f.* linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași presiune a unui zăcămînt petrolifer la un moment dat. (<fr. *isopièze*)

izoplétă *s. f.* linie care unește pe o hartă punctele cu egală valoare ale unui element exprimat în funcție de două variabile independente. (<fr. *isoplèthe*)

izoploid, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) cu un număr par de cromozomi. (<fr. *isoploïde*)

izopóde *s. n. pl.* ordin de crustacee acvatice sau terestre cu toracele format din șapte segmente libere, la fiecare avînd atașată cîte o pereche de picioare. (<fr. *isopodes*)

izopolimóri, -ă *adj.* care prezintă izopolimorfism. (<*izo-* + *polimorf*)

izopolimorfíe *s. f.* izopolimorfism. (<fr. *isopolymorphie*)

izopolimorfísm *s. n.* proprietate a unor substanțe sau minerale de a cristaliza în mai multe forme diferite; izopolimorfie. (<engl. *isopolymorphism*)

izopoliploíd, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) cu un număr par de seturi cromozomiale. (<*izo-* + *poliploid*)

izopóră *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași variație ale unui element fizic (declinație magnetică, salinitate etc.).

izoprén *s. m.* hidrocarbură din care prin polimerizare se obține cauciucul. (<fr. *isoprène*)

izoptére *s. f. pl.* ordin de insecte hemimetabole, cu două perechi de aripi foarte asemănătoare, cu corpul moale, mandibule puternice și clește bine dezvoltat, cuprinzînd termitele. (<fr. *isoptères*)

izoritmíc, -ă *adj. (med.)* cu ritm egal. (<fr. *isorythmique*)

izoritmíe *s. f.* identitate ritmică a vocilor unei compoziții muzicale. (<fr. *isorythmie*)

izoscóp *s. n.* tub electronic în care condensatorul orticonului e înlocuit printr-un dispozitiv generator de cîmp magnetic. (<fr. *isoscope*)

izoseístă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași intensitate ale unui cutremur de pămînt. (<fr. *isoséiste*)

izosféric, -ă *adj.* referitor la sfere egale. (<fr. *isosphérique*)

izosilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) cu același număr de silabe. (<fr. *isosyllabique*)

izospór *s. m. (biol.)* spor asemănător morfologic, la briofite și ferigi. (<fr. *isospore*)

izosporíe *s. f.* însușire a unor plante de a produce izospori. (<germ. *Isosporie*)

izostátic, -ă *adj.* referitor la izostazie. (<fr. *isostatique*)

izostázie *s. f.* teorie potrivit căreia între diversele compartimente ale scoarței terestre ar exista un echilibru relativ datorită diferențelor de densitate a materialelor lor. (<fr. *isostasie*)

izostemón, -ă *adj.* (despre flori) la care numărul staminelor este egal cu cel al petalelor și sepalelor. (<*izo-* + *stemon*)

izostenuríe *s. f.* emisiune de urină cu densitate fixă. (<fr. *isosthénurie*)

izostér, -ă *adj., s. f.* izocor(ă). (<fr. *isostère*)

izosteríe *s. f.* însușire a unor substanțe de a avea aceleași structuri de volum, dar compoziții chimice diferite. (<germ. *Isosterie*)

izotáhă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași viteză ale unui curs de apă. (<germ. *Isotache*, fr. *isotache*)

izotéră *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași căldură medie în timpul verii. (<fr. *isothère*)

izotérm, -ă **I.** *adj.* (despre transformări fizico-chimice) care se produce la o temperatură constantă; izotermal, izotermic. **II.** *s. f.* **1.** linie care unește pe o hartă punctele cu aceeași temperatură (medie) a aerului, apei sau solului într-o perioadă determinată. ● curbă care unește pe o diagramă punctele cu temperatură constantă ale unui proces fizico-chimic. **2.** mașină de transport cu instalație specială care menține o temperatură constantă. (<fr. *isotherme*)

izotermál, -ă *adj.* izoterm. (< engl. *isothermal*)

izotérmic, -ă *adj.* izoterm. (<fr. *isothermique*)

izotérmie *s. f.* stare caracterizată prin menținerea unei temperaturi constante. (<fr. *isothermie*)

izotermobátă *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași temperatură a apei de mare în adîncime. (<*izoterm* + *-bată*)

izotermognozíe *s. f.* imposibilitate patologică de a distinge frigul de cald. (<fr. *isothermognosie*)

izotíp, -ă **I.** *adj.* care prezintă izotipie. **II.** *s. n.* tip al unei specii de plantă pentru două sau mai multe areale geografice. (<fr. *isotype*)

izotipíe *s. f.* proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. (<fr. *isotypie*)

izotóm, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă izotomie. (<lat. *isotomus*)

izotomíe *s. f. (bot.)* **1.** tip de ramificație în două sau mai multe ramuri egale. **2.** diviziune a unui organ în două părți egale. (<fr. *isotomie*)

izotón *s. m.* nucleu atomic care prezintă izotonie. (<fr. *isotone*)

izotónic, -ă *adj.* **1.** (despre soluții) cu aceeași concentrație moleculară și presiune osmotică;

izoosmotic. **2.** *contracție ~ă* = contracție a unui mușchi cu scurtare maximă, tensiunea rămînînd aceeași. (<fr. *isotonique*)

izotonie *s. f.* **1.** echilibru molecular între două soluții separate de o membrană organică și care au aceeași presiune osmotică; izoosmie. **2.** proprietate a unor nuclee atomice de a avea același număr de neutroni. (<fr. *isotonie*)

izotóp *s. m.* atom (sau nucleu) care are același număr atomic cu altul, dar un număr de masă diferit. ○ *~ radioactiv* = izotop al unui element chimic care are proprietăți radioactive; **radioizotop.** (<fr. *isotope*)

izotópic, -ă *adj.* referitor la izotopie, cu caracter de izotopie. (<fr. *isotopique*)

izotopíe *s. f.* **1.** proprietate a unor elemente chimice de a fi formate din mai mulți izotopi stabili ori radioactivi, naturali sau artificiali. **2.** *(lingv.)* ansamblu redundant de categorii semantice, care face posibilă lectura coerentă a unui text. (<fr. *isotopie*)

izotrón *s. n.* aparat nuclear pentru separarea izotopilor. (<fr. *isotron*)

izotróp, -ă *adj.* (despre corpuri, substanțe) cu proprietăți fizice identice în toate direcțiile. (<fr. *isotrope*)

izotropíe *s. f.* **1.** însușire a unui corp de a fi izotrop. **2.** *(biol.)* distribuție, presupusă omogenă, a proprietăților oului, în toate direcțiile. (<fr. *isotropie*)

izozigótic, -ă *adj. (biol.:* despre organisme) care descinde din aceiași părinți. (<fr. *isozygotique*)

izurie *s. f.* eliminare a unei cantități egale de urină în fiecare zi. (<fr. *isurie*)

înscris *s. n.* act scris, dovadă, document. ● *(jur.)* declarație în scris despre un fapt juridic. (<fr. *inscrit)*

însémn *s. n.* semn distinctiv al unei demnități, al unui grad; insignă. (după fr. *insigne)*

înseriá *vb. tr.* a așeza, a înscrie în ordine; a da număr de serie. — *înseriére* s. f. (<*in-* + *serie)*

însilozá *vb. tr.* 1. a depozita ceva într-un siloz. 2. a conserva nutrețul verde, supunînd plantele unei fermentații lactice. — *însilozáre* s. f. (<*in-* + *siloz)*

însumá *vb. tr.* a totaliza, a cuprinde. — *însumáre* s. f. (după fr. *sommer)*

întredeschíde *vb. tr.* a deschide puțin o ușă, o fereastră, *(p. ext.)* ochii, gura etc. (după fr. *entre-ouvrir)*

întreflér *s. n.* porțiune neferomagnetică ce întrerupe porțiunea feromagnetică a unui circuit magnetic. (după fr. *entrefer)*

întreprínde *vb. tr.* a lua hotărîrea de a face ceva, a se apuca de ceva, a pune ceva în lucru. (<fr. *entreprendre)*

întrepríndere *s. f.* 1. acțiune pornită din inițiativă personală; rezultat al unei activități. 2. unitate economică de producție, de construcții, prestări de servicii sau de comerț. (<*întreprinde)*

întreprinzătór, -oáre *adj., s. m. f.* (persoană) cu spirit de acțiune, cu inițiativă; (cel) care întreprinde o afacere, o acțiune. (<*întreprinde* + *-ător)*

întrepúnte *s. f. (mar.)* punte situată sub puntea superioară; *(p. ext.)* spațiul dintre punți. (după fr. *entrepont)*

întrerupătór, -oáre I. *adj.* care întrerupe. II. *s. n.* aparat, dispozitiv care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei (electrice, hidraulice etc.) într-un circuit; întreruptor; comutator. (după fr. *interrupteur)*

întrerúpe *vb.* I. *tr., refl.* a (se) rupe continuitatea unui lucru, a (se) opri brusc (o lucrare, o acțiune etc.). II. *tr.* a lua cuvîntul cuiva în timp ce vorbește. (după fr. *interrompre)*

întrerúpere *s. f.* acțiunea de a (se) întrerupe; oprire, suspendare. ○ *fără* ~ = neîntrerupt, continuu. ● intervenție care împiedică pe cineva să-și urmeze cursul vorbirii. (<*întrerupe)*

întreruptór *s. n.* întrerupător (II). (<fr. *interrupteur)*

întretáiá *vb. tr., refl.* a (se) încrucișa, a (se) intersecta. — *întretáiére* s. f. (după fr. */s'/entrecouper)*

întrețése *vb.* I. *tr.* a amesteca o țesătură cu fire de altă culoare. ● a străbate în toate direcțiile. II. *refl.* a se încrucișa, a se împleti strîns. (după fr. */s'/entre-tisser)*

întreține *vb.* I. *tr.* 1. a păstra în stare bună. 2. a alimenta, a susține (arderea). II. *tr., refl.* a da, a(-și) asigura mijloacele de trai necesare. III. *refl.* a sta de vorbă cu cineva, a conversa. (după fr. */s'/entretenir)*

întreținere *s. f.* 1. acțiunea de a (se) întreține și rezultatul ei; păstrare. 2. taxă plătită de locatarii unui imobil pentru acoperirea cheltuielilor comune. (<*întreține)*

întreținút, -ă I. *adj.* (despre oscilații mecanice, electromagnetice etc.) cu amplitudine menținută constantă printr-un aport de energie din exterior. II. *adj., s. m. f.* (cel) care este în întreținerea altei persoane de sex opus (cu care trăiește în concubinaj). (<*întreține)*

întrevedeá *vb. tr.* 1. a vedea, a zări vag; a întrezări. 2. *(fig.)* a prevedea, a desluși. (după fr. *entrevoir)*

întrevedére *s. f.* întîlnire între două sau mai multe persoane, personalități (politice) pentru discutarea unor chestiuni de interes comun. (<*întrevedea)*

întrezărí *vb. tr., refl* a (se) întrevedea, a (se) zări în treacăt. — *întrezărire* s. f. (după fr. */s'/ entrevoir)*

întroná *vb. tr., refl.* 1. a (se) așeza pe tron, a (se) încăuna. 2. *(fig.)* a (se) instala, a (se) statornici. — *întronáre* s. f. (după fr. *introniser)*

învățămînt *s. n.* 1. proces de instruire și educare în școală. ● *(p. ext.)* sistemul instituțiilor școlare dintr-o țară. 2. domeniu de activitate a cadrelor didactice. 3. *(pl.)* concluzie trasă dintr-o experiență, dintr-un eveniment etc. (după fr. *enseignement)*

învederá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) face vizibil, evident, clar; a (se) releva. (<*in-* + *vedere)*

invergá *vb. tr. (mar.)* a fixa vela pe o vergă. — *invergáre* s. f. (<it. *invergare)*

investí *vb. tr.* 1. a da cuiva investitura (1). 2. a acorda în mod oficial un drept, un titlu, o demnitate. (<fr. *investir*, lat. *investire)*

investíre *s. f.* acțiunea de a investi. ● împuternicire dată cuiva pentru exercitarea unui drept, a unei autorități etc. ● confirmare într-o demnitate. (<*investi)*

investitór *s. m.* cel care investea un cavaler. (<it. *investitore)*

investitúră *s. f.* 1. (în evul mediu) act solemn prin care cineva era învestit cu o demnitate, cu un drept etc. ● act prin care seniorul acorda vasalului său un beneficiu, o feudă. 2. act de numire și de confirmare în funcție a unui prelat. 3. act prin care un partid politic desemnează un candidat pentru o funcție electivă. 4. *vot de* ~ = act prin care o adunare (parlament) dă unui om de stat misiunea de a constitui guvernul. (<fr. *investiture)*

înviguorá *vb. tr., refl.* a (se) face viguros; a (se) însănătoși. — *înviguoráre* s. f. (<it. *invigorare)*

jab/geb/ *s. n. (box.)* lovitură de sus în jos, „de ciocan", avînd ca țintă capul. (<engl. *jab)*

jabirú *s. m.* pasăre din regiunile calde, asemănătoare cu barza. (<fr. *jabiru* < cuv. tupi-guarani)

jaborándi *s. m. inv.* pilocarp. ● substanță sudorifică extrasă în mod obișnuit din acest arbust. (<fr. *jaborandi* < cuv. guarani)

jabotiéră *s. f.* muselină din care se fac jabourile. (<fr. *jabotière)*

jabóu *s. n.* **1.** volan de dantelă (la îmbrăcămintea femeiască), care atîrnă pe piept ca o cravată. **2.** formație de păr sau de pene în regiunea pieptului la unele rase de cîini, porumbei sau canari. (<fr. *jabot)*

jac *s. n.* **1.** dispozitiv în centralele telefonice care permite, prin intermediul unei fișe, stabilirea legăturii între două linii. **2.** dispozitiv de interconectare electrică a unor magnetofoane sau casetofoane. (<fr., engl. *jack)*

jacána *s. f.* fazan de apă din America Centrală, avînd la îndoitura aripii un pinten cornos. (<lat. *iacana)*

jacaránda *s. m.* arbore din America tropicală, cu flori tubuloase albastre și miros plăcut și cu lemn foarte frumos, folosit în ebenisterie. (<fr. *jacaranda* < cuv. guarani)

jacárd *s. n.* **1.** dispozitiv compus dintr-o serie de ace orizontale cu ochiuri, montat la războaiele mecanice de țesut, care produce țesături cu desene complicate. **2.** țesătură obținută cu ajutorul acestui dispozitiv. **3.** tricot executat la mașină sau de mînă care imită țesătura jacard (2). — scris și *jacquard.* (<fr. *jacquard*, cf. *Jacquard*, inventatorul războiului mecanic de țesut)

jachétă *s. f.* haină bărbătească de ceremonie croită pe talie, lungă, pînă aproape de genunchi. ● haină femeiască croită pe talie, care acoperă partea de sus a corpului. (<fr. *jaquette)*

jack *s. n.* v. g e a c.

jacmár *s. n.* figură alegorică de metal sau de lemn la orologiile monumentale, care bate orele. (<fr. *jaquemart)*

jacquárd *s. n.* v. j a c a r d.

jacquerie /ja-che-/ *s. f.* nume dat răscoalelor țărănești din Franța feudală. (<fr. *jacquerie*, cf. *Jacques*, numele cel mai obișnuit al țăranului fr.)

jad *s. n.* piatră semiprețioasă foarte dură, compusă din silicat natural de aluminiu, calciu și magneziu, de culoare albă-verzuie, din care se fac diferite obiecte de artă; *(p. ext.)* obiectul însuși. (<fr. *jade)*

jadeít *s. n.* varietate de jad cu pete, compusă din silicat natural de sodiu și aluminiu compact, cu striații în culori vii și strălucitoare. (<fr. *jadéite)*

jaguár *s. m.* animal carnivor din America de Sud, feroce, cu părul galben roșcat și cu pete negre, rotunde, ca ale panterei. (<fr. *jaguar* < cuv. tupi-guarani)

jaguarúndi *s. m.* pisică sălbatică cu corpul foarte alungit, care trăiește în pădurile din America tropicală. (<fr. *jaguarundi)*

jai-lai/hai-lai/ *s. n.* denumire a pelotei (2) în țările Americii Latine. (<sp. *jai-lai)*

jainísm *s. n.* curent filozofico-religios al unei secte budiste din sudul Indiei, cu rit brahman, care are la bază principiul reîncarnării și care propovăduiește autoperfecțiunea morală și ascetismul ca mijloace principale ale „mîntuirii". (<fr. *jaïnisme)*

jainíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al jainismului. (<fr. *jaïniste)*

jais/je/ *s. n.* varietate de antracit tare și sticlos, de culoare neagră mată, din care se fac mărgele; gagat. (<fr. *jais)*

jalápă *s. f.* plantă din America septentrională ale cărei rădăcini au proprietăți purgative. ● rășină extrasă din rădăcina acestei plante. (<fr. *jalap*, sp. *jalapa)*

jaléo /ha-/ *s. n.* dans popular din Spania; melodia corespunzătoare. (<sp. *jaleo)*

jalón *s. n.* **1.** țăruș înalt, vopsit în inele roșii și albe, servind la marcarea unui aliniament de teren. **2.** *(fig.)* ceea ce servește pentru a marca un punct, o etapă în desfășurarea unei activități. (<fr. *jalon)*

jaloná *vb. tr.* **1.** a marca un aliniament prin jaloane. **2.** *(fig.)* a trasa în linii mari un plan; a indica punctele esențiale ale unei probleme. — *jalonáre* s. f. (<fr. *jalonner)*

jalonér *s. m.* cel care face jalonări. (<fr. *jalonneur)*

jaluzéa *s. f. (pl.)* **1.** stor confecționat din șipci așezate în așa fel încît să se poată strînge sau desface după trebuință. **2.** dispozitiv montat în fața lentilei unui proiector pentru reducerea fluxului luminos. (<fr. *jalousie)*

jáma *s. f.* puț carstic sau aven de mari dimensiuni. (<fr., engl. *jama)*

jamahírie *s. f.* democrație musulmană. (<cuv. ar.)

jamáică *s. f. (rar)* rom de Jamaica, fabricat din trestie de zahăr. (cf. *Jamaica*, insulă din Marea Caraibilor)

jambáj *s. n.* fiecare din fețele verticale laterale decorate ale unei uși, ferestre sau vetre de cămin. (<fr. *jambage)*

jámbă *s. f.* fiecare dintre cele două sau trei picioare ale trenului de aterizare, de care sînt prinse roțile avionului. (<fr. *jambe)*

jambétă *s. f.* mișcare a calului constînd în ridicarea la orizontală a unui picior posterior, calul stînd pe loc. (<fr. *jambette)*

jambiéră *s. f.* învelitoare din pînză sau piele care acoperă gamba piciorului, purtată mai ales

la sport. ● parte a unei armuri care proteja gamba piciorului. (<fr. *jambière*)

jambón *s. n.* șuncă din pulpă de porc sărată și fiartă sau afumată. (<fr. *jambon*)

jamborée *s. f.* **1.** (în trecut) reuniune făcută în tabără a unor organizații de cercetași (din mai multe țări). **2.** spectacol de divertisment, în America, de durată lungă, care cuprinde numere foarte variate ca gen. (<fr., engl. *jamboree* < cuv. hindus)

jambú *s. m.* arbore mirtaceu din India, cu fruct mic și negru, asemănător ca aspect măslinei uscate. (<germ. *Jambuse*, cf. fr. *jambosier* < cuv. malaiez)

jam-session /géim-sesn/ *s. n.* *(jaz)* reuniune de soliști și acompaniatori, având ca scop improvizația colectivă. (<amer. *jam-session*)

jandárm *s. m.* militar din jandarmerie. (<fr. *gendarme*)

jandarmerie *s. f.* (în unele țări și în România) poliție militară la sate, pentru pază și ordine. (<fr. *gendarmerie*)

janílie *s. f.* fir de catifea pentru brodat. (după fr. *chenille*)

jansenism *s. n.* curent social-religios catolic, apărut în Franța în sec. XVII, ca o expresie a nemulțumirii păturilor intelectuale ale burgheziei și nobilimii față de regimul absolutist și de dominația iezuiților, care propovăduia rigorismul moral. (<fr. *jansénisme*, cf. *Jansenius*, teolog ol.)

jansenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al jansenismului. (<fr. *janséniste*)

jántă *s. f.* partea exterioară periferică a unei roți de automobil, de bicicletă etc., pe care se montează pneul. ○ *a rămîne* (sau *a fi*) *pe ~* = **a)** a avea un cauciuc dezumflat; **b)** *(fam.)* a rămîne în pană de bani. (<fr. *jante*)

japanológ, -ă *s. m. f.* specialist în japanologie. (<germ. *Japanolog*)

japanologíe *s. f.* studiul culturii, limbii și civilizației japoneze. (<germ. *Japanologie*)

japón *s. n.* produs, obiect de artă de proveniență japoneză. (<fr. *japon*)

japonéz, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Japonia. **II.** *adj.* referitor la Japonia sau la populația ei. ○ *arta ~ă* = artă dezvoltată în Japonia, prezentînd influențe chineze și coreene, caracterizată prin construcții arhitecturale religioase (pagode) și civile (palate) din lemn, cu acoperișul curbat, cu sculpturi în lemn, bronz sau piatră reprezentînd divinități budiste, împărați, demnitari și animale fantastice și picturi în formă de kakemono și makemono, de un mare rafinament. ○ *(s. f.)* limbă vorbită în Japonia. (<fr. *japonais*)

japonezărie *s. f.* obiect de artă de origine japoneză. (<fr. *japonaiserie*)

japonism *s. n.* gust, preferință pentru obiecte de artă japoneze. (<fr. *japonisme*)

japonist, -ă *s. m. f.* colecționar de obiecte de artă japoneze. (<fr. *japoniste*)

jar[1] *s. n.* păr scurt de pe față și de pe extremitățile membrelor, la ovine. (<fr. *jarre*)

jar[2] *s. n.* vas mare de grosie. (<fr. *jarre*, engl. *jar*)

járdă *s. f.* os mort care se dezvoltă pe fața din afară a jaretului. (<fr. *jarde*)

jardinér, -ă **I.** *adj.* referitor la grădini, grădinăresc. **II.** *s. f.* **1.** suport așezat sub ferestre sau la balcoane, în care se pun ghivece sau pămînt pentru flori. **2.** *(rar)* căruț (de transportat zarzavaturi etc.). **III.** *s. m. f.* *(rar)* grădinar. (<fr. *jardinier*)

jarét *s. n.* articulație a picioarelor dinapoi ale unui patruped, între gambă și fluier. (<fr. *jarret*)

jargón *s. n.* limbaj specific anumitor categorii sociale sau profesionale, cu o sferă de circulație restrînsă, care nu are fond principal de cuvinte și o structură gramaticală proprie. (<fr. *jargon*)

jargonafazíe *s. f.* tulburare de limbaj constînd din folosirea de către bolnavi a unor cuvinte noi, inexistente și fără semnificații. (<fr. *jargonaphasie*)

jargonagrafíe *s. f.* tulburare a expresiei grafice constînd din substituirea termenilor inteligibili cu cuvinte corespunzătoare. (<fr. *jargonagraphie*)

jargonomimíe *s. f.* tulburare a mimicii în care bolnavul se exprimă prin gesturi ce nu au sens decît pentru el însuși. (<fr. *jargonomimie*)

jargonorée *s. f.* tulburare de limbaj constînd în asocierea jargonafaziei cu logoreea, vorbirea bolnavului fiind incomprehensibilă. (<*jargono-*/*fazie*/ + *-ree*)

jartiéră *s. f.* **1.** obiect accesoriu de îmbrăcăminte, din elastic, care ține ciorapul întins pe picior. ● fiecare dintre bucățile de elastic ale unui portjartier, prevăzut cu un dispozitiv pentru fixat ciorapii. **2.** *Ordinul J~ei* = ordin de cavaleri, în Anglia, instituit în 1348 de regele Eduard III, avînd ca deviză „Houni soit qui mal y pense", pe care cei 26 de membri (în frunte cu regele) o purtau pe genunchiul sting, și folosită ca indemn ironic pentru a nu comenta nefavorabil o exprimare sau o situație ambiguă. (<fr. *jarretière*)

jasmín *s. m.* arbust ornamental cu flori galbene sau albe, foarte mirositoare; *(pop.)* iasomie. ● parfum extras din acest arbust. (<fr. *jasmin*)

jasp *s. n.* rocă silicioasă compactă, variat colorată, folosită ca piatră semiprețioasă. (<fr. *jaspe*)

jáva /ja-/ *s. f.* dans popular în trei timpi, la modă la începutul secolului, care se dansa la baluri, cu pași alergați, pași de vals, glisați și îndoiți. (<fr. *java*)

javanéz, -ă /ja-va-/ *adj., s. m. f.* (locuitor) din Java. ● *(s. f.)* limbă din grupul indonezian. (<fr. *javanais*, cf. *Java*, insulă din Arhipelagul Indonezian)

javárt *s. n.* necroză a unei părți din cartilajul copitei la cai, boi etc. (<fr. *javart*)

javél *s. n.* *apă de ~* = soluție apoasă de hipoclorit de sodiu, folosită ca dezinfectant. (<fr. *[eau de] Javel*, cf. *Javel*, sat de lîngă Paris)

javelizá *vb. tr.* a supune procesului de javelizare. (<fr. *javelliser*)

javelizáre *s. f.* procedeu de sterilizare a apei prin tratare cu hipoclorit de sodiu. (<*javeliza*)

jaz /gez/ *s. n.* **1.** muzică modernă cu ritm viu, sincopat, adesea cu caracter de improvizație,

care își are originea în folclorul negrilor din America. 2. orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție, care execută acest gen de muzică; jazband. — scris și *jazz*. (<amer. *jazz*)

jázband *s. n.* jaz (2). (<amer. *jazz-band*)

jazíst, -ă *adj.* referitor la jaz. (<*jaz* + *-ist*)

jazofíl, -ă *s. m. f.* iubitor de jaz. (<fr. *jazzophile*)

jazológ *s. m.* specialist în studiul muzicii de jaz. (<*jaz* + *-log*)

jázman *s. m.* muzician de jaz. (<engl. *jazzman*)

jaz-rock/gez-roc/ *s. n.* stil aflat la confluența dintre jaz și rock. (<amer. *jazz-rock*)

jazz *s. n.* v. j a z.

jeep /gip/ *s. n.* mașină mică de campanie, adaptată pentru misiuni de recunoaștere și legătură pe orice teren, folosită întîi de armata americană. (<amer. *jeep* < *g*/eneral/ *p*/urpose/, de uz general)

jejún *s. n.* parte a intestinului subțire cuprinsă între duoden și ileon. (<fr. *jéjunum*, lat. *ieiunum*)

jejunál, -ă *adj.* al jejunului. (<fr. *jéjunal*)

jejunită *s. f.* inflamație a jejunului. (<fr. *jéjunite*)

JEJUNO- *elem. comp.* „jejun". (<fr. *jéjuno-*, cf. lat. *ieiunum* /intestinum/, /intestin/ flămînd)

jejunoileón *s. n.* porțiune liberă a intestinului subțire între duoden și cec. (<fr. *jéjunoiléon*)

jejunorafíe *s. f.* sutură a jejunului. (<fr. *jéjunorrhaphie*)

jejunostomíe *s. f.* deschidere operatorie a unei anse jejunale la piele. (<fr. *jéjunostomie*)

jeléu *s. n.* preparat culinar dulce, cu aspect gelatinos, obținut din sucuri de fructe fiert cu zahăr. (<fr. *jelée*)

jemanfișísm *s. n.* *(fam.)* atitudine de nepăsare, de completă indiferență. (<fr. *je-m'en-fichisme*)

jemanfișíst, -ă *adj., s. m. f.* *(fam.)* (cel) care manifestă, denotă jemanfișism. (<fr. *je-m'en-fichiste*)

jená *vb.* **I.** *tr.* (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte) a roade, a stringe, a apăsa. ● *(fig.)* a stînjeni, a supăra, a incomoda; *(sport)* a împiedica. **II.** *refl.* a se sfii. (<fr. *gêner*)

jenánt, -ă *adj.* supărător, neplăcut, penibil. (<fr. *génant*)

jénă *s. f.* **1.** sfială produsă de o situație penibilă. **2.** constrîngere supărătoare; situație neplăcută, penibilă. ○ ~ *financiară* = lipsă de bani; criză financiară ușoară. **3.** senzație supărătoare. (<fr. *gêne*)

jensenísm /jen-se-/ *s. n.* doctrină neorasistă contemporană potrivit căreia unele rase sînt incapabile intelectual să facă față existenței. (<*Artur Jensen*, psiholog amer. + *-ism*)

jenșén *s. m.* v. g i n s e n g.

jérbă *s. f.* **1.** buchet de flori așezat în așa fel încît toate să aibă fața orientată în aceeași parte. **2.** coloană de apă produsă de căderea unui proiectil. **3.** fascicul de mai multe torpile lansate aproape simultan asupra aceleiași ținte. ○ ~ *nucleară* = fascicul de traiectorii ale particulelor emise de un nucleu radioactiv. **4.** ansamblu de fîntîni arteziene al căror jet dă împreună imaginea unei jerbe (1). (<fr. *gerbe*)

jerbíl *s. m.* mic rozător din regiunile de stepă ale Africii. (<fr. *gerbille*, lat. *gerbillus*)

jerboá *s. m.* mamifer rozător, avînd labele picioarelor lungi, cu trei degete, care sare și sapă galerii. (<lat. *gerboa*, cf. ar. *djerbu*)

jerk/gerk/ *s. n.* dans la modă prin 1965, derivat din twist; melodia corespunzătoare. (<engl. *jerk*, smucitură)

jerséu *s. n.* **1.** țesătură elastică de lînă, de fire sintetice, bumbac sau mătase. **2.** obiect de îmbrăcăminte împletit din lînă sau din bumbac, care se poartă peste partea de sus a corpului. v. p u l o v e r. (<fr. *jersey*)

jet[1] *s. n.* vînă de fluid sau de flăcări care țîșnește cu presiune printr-un orificiu sau ajutaj. (<fr., engl. *jet*)

jet[2]/get/ *s. n.* avion cu reacție (pentru transport de pasageri). (<amer. *jet*/plane/

jetábil, -ă *adj.* *(rar)* care se aruncă după folosire. (<fr. *jetable*)

jetáj *s. n.* secreție care se scurge din nasul animalelor bolnave de rinită, de morvă etc. ● *(p. anal.)* orice scurgere nazală la om. (<fr. *jetage*)

jeté *s. n.* **1.** *(coregr.)* săritură executată de pe un picior pe altul fără a deplasa corpul. **2.** *(muz.)* aruncarea controlată, studiată a arcușului pe coardă pentru obținerea unui grup de sunete scurte, egale, în aceeași trăsătură. (<fr. *jeté*)

jetélă *s. f.* dig cu secțiune mai mică, construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port maritim pentru evitarea înnisipării sau scurgerea aluviunilor. (<fr. *jetée*)

jetéu *s. n.* ochi de tricotaj obținut prin înfășurarea firului o singură dată pe andrea, trecut din față spre spate. (<fr. *jeté*)

jetfoil /get-foil/ *s. n.* navă cu aripi portante, propulsată de către reactoare. (<amer. *jetfoil*)

jetón *s. n.* **1.** fișă. ○ ~ *de prezență* = **a)** fișă cu care se marchează prezența la un consiliu de administrație al unei societăți și pe baza căreia se încasează o sumă ca remunerație; *(p. ext.)* suma încasată; **b)** fișă, placă de metal care se așază la tabloul de pontaj de la poarta întreprinderii. **2.** piesă mică din carton, lemn sau plastic, de formă pătrată, pe care sînt desenate imagini diferite, utilizată în jocurile didactice de cunoaștere a mediului înconjurător, de dezvoltare a vorbirii etc. (<fr. *jeton*)

jiáo *s. m.* monedă divizionară în R. P. Chineză valorînd a zecea parte dintr-un yuan. — var. *chiao*, *tsyao* s.m. (<germ. *Jiao* < cuv. chin.)

jiclór *s. n.* tub prevăzut cu unul sau mai multe orificii calibrate, prin care se pulverizează combustibil în carburator. (<fr. *gicleur*)

jigher /*gigăr*/ *s. n.* **1.** mașină pentru vopsit pînza. **2.** transformator pentru cuplarea circuitelor radioelectrice. (<engl. *jigger*)

jigóu *s. n.* **1.** regiune a coapsei, gambei și fesei la ovine, cu masa musculară respectivă. **2.** friptură din pulpă de ovine. (<fr. *gigot*)

jihád *s.n.* (la musulmani) război sfînt. (<engl. *jihad)*

jitter /gi-tăr/ *adj. inv.* (despre semnale) care este caracterizat prin incertitudinea frecvenței în timp. (<engl. *jitter)*

jitterbug /gi tărbag/ *s. m.* 1. nume dat unor amatori de jaz care se agită fără rost în timpul unei audiții. 2. dans acrobatic rapid, agitat, dezlănțuit. 3. dansator de jaz. (<engl. *jitterbug)*

jiu-jitsu/jiu-jîțu/ *s. n.* metodă de luptă japoneză care urmărește a imobiliza pe adversar prin agilitatea deosebită a mișcărilor. (<fr. *jiu-jitsu* < cuv. jap.)

jivráj *s. n.* strat de gheață sau de chiciură care se depune pe automobile și avioane pe vreme rea. — var. *givraj* s. n. (<fr. *givrage)*

jivrát, -ă *adj.* 1. acoperit cu chiciură, cu promoroacă. 2. acoperit cu un strat alb ca promoroaca. (<fr. *givré)*

joántă *s. f.* 1. legătură rigidă dintre două piese metalice sau de lemn alăturate. 2. legătură între capetele șinelor de cale ferată. (<fr. *joint)*

job /giob/ *s. n.* 1. lucrare plătită. 2. afacere cu caracter privat sau oficial. ● slujbă, serviciu. 3. *(cib.)* lucru în formare, alcătuind un tot și constituind una sau mai multe etape. (<engl. *job)*

jobber /gio-băr/ *s. m.* intermediar în comerțul internațional, în special cu materii prime, care face legătura între exportator și clientul importator. (<engl. *jobber)*

jobén *s. n.* pălărie bărbătească cilindrică, înaltă și tare, de obicei neagră, purtată astăzi numai la ceremonii. (cf. *Jobin*, pălărier fr. din București)

jocheú *s. m.* călăreț profesionist care călărește caii la curse și la antrenamente. (<fr., engl. *jockey)*

jocoterapíe *s. f.* metodă terapeutică folosită în psihiatrie, care utilizează jocurile în scopul resocializării bolnavilor mintali; ludoterapie. (<fr. *jocothérapie)*

joculár, -ă *adj.* glumeț. (<lat. *iocularis)*

jocularitáte *s. f.* caracter glumeț. (<engl. *joculary)*

jófră *s. f.* prăjitură de formă cilindrică din cremă de ciocolată acoperită cu glazură. (<fr. *joffre)*

jogging/gloghing/ *s. n. (sport)* alergare ușoară practicată în scopul menținerii sănătății. (<engl. *jogging)*

jójă *s. f.* 1. tijă metalică servind la verificarea nivelului unui lichid dintr-un rezervor. 2. scară gradată pentru măsurarea capacității unui rezervor. (<fr. *jauge)*

joker /gio-căr/ *s. m.* cea mai mare piesă sau carte la unele jocuri de noroc. (<engl. *joker)*

joncacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate, anuale sau perene, cuprinzînd stuful și trestia. (<fr. *joncacées*, cf. lat. *iuncus*, stuf)

jóncă *s. f.* ambarcațiie mică cu vele, folosită pentru transport și pescuit în bazinul de vest al Oc. Pacific. (<fr. *jonque* < cuv. javanez)

jonctív, -ă I. *adj. (lingv.)* care leagă fără a lăsa interval; lipit. II. *s. n.* conjuncție. (după fr. *jointif)*

jonctór *s. m.* muncitor specialist în legarea cablurilor electrice. (<*jonc(țiune)* + *-tor)*

jonctúră *s. f. (lingv.)* 1. element fonetic care marchează o pauză. 2. graniță între două silabe, morfeme, sintagme sau fraze. (<fr. *jonclure)*

jonționá *vb. tr.* a face o joncțiune; a lega. — *jonționáre* s. f. (<*jonți(une)* + *-ona)*

jonționál, -ă *adj.* referitor la joncțiune (3); de joncțiune; realizat prin joncțiune. (<*jonțiune* + *-onal)*

jonțiúne *s. f.* 1. legătură, unire, cuplare; locul unde se face o legătură; junctură. 2. element de circuit care realizează contactul între doi semiconductori diferiți. 3. legare prin coordonare sau subordonare a elementelor unei propoziții ori fraze cu ajutorul unor instrumente gramaticale sau al altor cuvinte cu funcție de relație. ● *(mil.)* loc unde se realizează legătura dintre flancurile dispozitivelor de luptă a două unități. (<fr. *jonction)*

jonglá *vb. intr.* a mînui cu abilitate mai multe obiecte (aruncîndu-le în aer și prinzîndu-le cu repeziciune etc.). ● *(fig.)* a mînui abil idei, cuvinte etc. (<fr. *jongler)*

jonglér *s. m.* 1. cîntăreț (ambulant) din evul mediu care recita la curțile nobililor feudali poezii cavalerești; menestrel. 2. artist de circ care se produce jonglînd cu diferite obiecte. 3. cel care caută a păcăli, a trage pe sfoară, a se impune prin aparențe. (<fr. *jongleur*, cf. lat. *ioculator*, om glumeț)

jonglerésă *s. f. (rar)* dansatoare și cîntăreață cu vocea sau la un instrument, de obicei la harpă, în evul mediu. (<fr. *jongleresse)*

jonglerie *s. f.* 1. îndeletnicirea jonglerului; arta de a jongla. ● *(concr.)* figură, număr executat de un jongler (2). 2. *(fig.)* abilitate, îndemînare în vorbire, în prezentarea ideilor. ● *(fig.)* mașinație, uneltire, intrigă. (<fr. *jonglerie)*

jótă /ho-/ *s. f.* dans popular spaniol de perechi, cu mișcare rapidă, la care perechile dansează față în față pe loc, în acompaniament de castaniete, chitară, tamburină etc.; melodia corespunzătoare. (<sp. *jota)*

jotnián, -ă *adj., s. n.* (din) epoca superioară a algonkianului din regiunea baltică. (<germ. *Jotnian)*

joule /giul, jul/ *s. m.* unitate de măsură a energiei egală cu lucrul mecanic efectuat de forța de un newton care își deplasează punctul de aplicație pe distanța de 1 m. (<fr., engl. *joule*, cf. *J. P. Joule*, fizician engl.)

jovíal, -ă *adj.* vesel, glumeț. (<fr. *jovial*, lat. *iovialis*, născut sub influența lui Iupiter)

jovialitáte *s. f.* veselie, voioșie, bună dispoziție. (<fr. *jovialité)*

joycián, -ă /geoisián/ *adj.* 1. propriu lui Joyce. 2. în maniera lui Joyce. (</James/ *Joyce*, scriitor irl. + *-ian)*

jubártă *s. f.* cetaceu din mările arctice. (<fr. *jubarte)*

jubéu *s. n.* tribună transversală în formă de galerie, care se înalță între naos și cor în unele catedrale gotice. (<fr. *jubé*)

jubiformă, -ă *adj.* (despre inflorescențe) în formă de coamă, comat. (<lat. *iubiformis* < *iuba*, coamă)

jubilá *vb. intr.* a avea o mare satisfacție, a triumfa. (<fr. *jubiler*, lat. *iubilare*)

jubilánt, -ă *adj. (fam.)* care jubilează. (<fr. *jubilant*)

jubilâre *s. f.* faptul de a jubila; satisfacție însoțită de veselie mare; jubilație. (<*jubila*)

jubilativ, -ă *adj. (rar)* triumfător, vesel, de jubilație; jubilatoriu. (<*jubila* + *-tiv*)

jubilatórlu, -le *adj.* jubilativ. (<*jubila* + *-tor/iu*)

jubilâție *s. f. (rar)* jubilare. (<fr. *jubilation*)

jubiléu *s. n.* 1. sărbătoare pe care vechii evrei o prăznuiau la fiecare 50 de ani de la un eveniment. 2. anul în care, o dată la 25 de ani, papa acorda credincioșilor catolici o indulgență plenară. 3. sărbătoare în onoarea unei persoane care deține de 50 de ani o funcție; aniversare a 50 de de ani, *(p. ext.)* a unui număr rotund de ani de la un eveniment, de la înființarea unei instituții etc. 4. cîntec al populației de culoare din S.U.A. caracterizat prin referiri la un viitor fericit, liber. (<fr. *jubilé*, lat. *iubilaeus*, cf. ebr. *yobel*, sunetul cornului)

jubiliár, -ă *adj.* de, pentru jubileu. ○ *an* ~ = an în care se sărbătorește un jubileu. (după fr. *jubilaire*)

judiciár, -ă *adj.* 1. referitor la justiție. 2. făcut prin justiție. (<fr. *judiciaire*, lat. *iudiciarius*)

judiciarist *s. m. (fam.)* lucrător (de poliție) de la serviciul judiciar. (<*judiciar* + *-ist*)

judiciós, -oásă *adj.* care judecă cu discernământ; înțelept, cu bun-simț; bine gîndit. ● chibzuit. (<fr. *judicieux*)

judiciozitáte *s. n.* caracter judicios; chibzuință. (<fr. *judicieusité*)

judo /giú-/ *s. n.* trîntă sportivă originară din Japonia, derivată din jiu-jitsu, dar care utilizează mișcări și procedee tehnice diferite. (<fr., engl. *judo*)

judocán *s. m.* sportiv care practică judo. (<fr. *judoka* < cuv. jap.)

jugál, -ă I. *adj.* de conexiune. II. *adj., s. n.* (arcada osoasă) a obrazului. (<fr. *jugal*, lat. *iugalis* < *iugum*, jug)

jugendstil /iúgând-/ *s. n.* tendință, manieră neobarocă de la sfîrșitul sec. XIX, care acorda o mare importanță efectelor decorative, cultivînd cu predilecție exuberanța decorului vegetal, arabescul floral și raporturile de culoare alese arbitrar. (< germ. *Jugesndstil*, cf. *„Jugend"*, revistă din München)

juglandacée *s. f. pl.* familie de plante lemnoase, dicotiledonate apetale, avînd ca tip nucul. (<fr. *juglandacées*)

juglándă *s.f.* substanță toxică conținută în rădăcinile și frunzele de nuc sau în cojile verzi ale fructelor acestuia. (<fr. *juglendine*)

juglónă *s. f.* substanță secretată de frunzele de nuc, cu acțiune nocivă pentru unele plante. (<fr. *juglon*)

jugulá *vb. tr.* 1. a strangula, a sugruma. 2. a secționa venele jugulare, în vederea scurgerii sîngelui, în sacrificarea animalelor. 3. a opri evoluția unei boli, a unei epizootii etc. 4. *(fig.)* a împiedica brusc o dezvoltare; a gîtui, a suprima. — *jugulâre* s. f. (<fr. *juguler*, lat. *iugulare*)

jugulár, -ă *adj.* din regiunea gîtului. ○ *venă* ~*ă* (și *s.f.*) = venă principală a gîtului, care adună sîngele din cap și din gît. (<fr. *jugulaire*)

jugulográmă *s. f.* diagramă care înregistrează pulsațiile venei jugulare, recepționate de o celulă fotoelectrică. (<*jugular* + *-gramă*)

juice /gius/ *s. n.* suc de grepfrut, portocale etc.; *(p. ext.)* băutură răcoritoare. (<engl. *juice*)

juisá *vb. intr.* 1. a se bucura, a profita de plăcerile vieții. 2. a simți plăcerea maximă a actului sexual, a avea orgasm. — *juisâre* s. f. (după fr. *jouir*)

juisénță *s. f. (rar)* plăcere (mare); satisfacție. (<fr. *jouissance*)

juisór, -oáre *s. m. f. (rar)* om petrecăreț. (<fr. *jouisseur*)

jujúb I. *s. m.* jujubier. II. *s. f.* fructul jujubierului. ● pastă extrasă din acest fruct. (<fr. *jujube*)

jujubiér *s. m.* arbore sau arbust meridional cu flori dispuse în cime axilare și fructe de un roșu-închis, comestibile, cu un suc foarte dulce; jujub. (<fr. *jujubier*)

juke-box /giúc-box/ *s. n.* tonomat. (<engl., fr. *juke-box*)

julép *s. n.* 1. *(farm.)* soluție de gumă arabică în apă, în care se amestecă un medicament activ. 2. băutură făcută din whisky sau coniac și zahăr, aromată, care se toarnă peste bucățele de gheață și se garnisește cu mentă. (<fr. *julep*, cf. ar. *djulab* < cuv. pers.)

julesvernián, -ă /jiul-ver-/ *adj.* vernian. (<*Jules Verne*, scriitor fr. + *-ian*)

jullién *s. n.* băutură făcută din diferite legume tăiate în bucățele și servite în lichid. (<fr. *julienne*)

jumbo/giám-bo/ *s. n.* vehicul de transportat perforatoarele de forare în mine sau în străpungerile subterane. (<amer. *jumbo*, mic elefant)

jumbo-jet/giám-bo-get/ *s. n.* avion de transport cu reacție, de mare capacitate. (<amer. *jumbo-jet*)

jumelá *vb. tr. (tehn.)* a prinde, a monta în perechi (piese, instalații, mitraliere de bord). — *jumelâre* s. f. (<fr. *jumeler*)

jumelâj *s. n.* jumelare. (<fr. *jumelage*)

jumelát, -ă *adj.* (despre piese, instalații) consolidat, asociat în serviciu. (<fr. *jumelé*)

jumélă *s. f.* piesă de articulație pentru arcurile lamelare de suspensie, care face legătura arcului cu șasiul unui vehicul. (<fr. *jumelle*)

jumping /geámping/ *s. n.* concurs hipic de sărituri cu obstacole. (<engl. *jumping*)

junctúră *s. f. (livr.)* joncțiune; *(spec.)* locul de unire a două formațiuni anatomice. (<lat. *iunctura*, fr. *jonclure*)

junéțe *s. f. (rar)* tinerețe. (<fr. *jeunesse*)

júngla *s. f.* 1. pădure deasă, cu vegetație luxuriantă, greu de străbătut, specifică zonelor (sub)tropicale. 2. *(fig.)* societate umană în care domnește legea celui mai tare. ○ *legea* ~*ei* =

dominarea violenței, a forței brutale în raporturile dintre oameni. (<fr. *jungle* < cuv. hindi)

jungle-style /gángl-stail/ *s. n.* stil de jaz orchestral care utilizează sonorităţile stridente sau acelea obţinute cu ajutorul unor surdine speciale. (<engl. *jungle-style*)

junimísm *s. n.* mişcare literar-culturală şi politică din a doua jumătate a sec. XIX, care a pledat împotriva „formelor fără fond" şi a oricăror excese, fiind pentru o evoluţie firească, iar în estetică şi critica literară militînd de pe poziţiile disocierii valorilor, pentru supremaţia criteriului estetic. (<„*Junimea*", societate literară din Iaşi + *-ism*)

junimíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al junimismului; *(p. ext.)* membru al unei fracţiuni a partidului conservator. (<„*Junimea*" + *-ist*)

juniór, -oáră I. *s. m. f.* sportiv tînăr (între 13 şi 19 ani). II. *s. m.* (după un nume onomastic) fiu, descendent (în raport cu tatăl). (<fr. *junior*, lat. *iunior*)

juniorát *s. n.* 1. vîrsta anterioară majoratului, între 13 şi 18 ani. 2. perioadă cît un sportiv face parte din echipa de juniori. (<fr. *junioral*)

junkie /júnki/ *s. m. (rar)* toxicoman capabil de orice pentru a-şi procura drogul. (<fr. *junkie*, cf. amer. *to junk*, a arunca la rebut)

júntă /hun-/ *s. f.* 1. (în unele ţări din America Latină şi Spania) organ colectiv sau organizaţie politică. 2. (în ţările din America Latină) guvern dictatorial. 3. (în Anglia) grup ocult de personalităţi influente. (<fr. *junte*, sp. *junta*)

júpă *s. f.* 1. fustă. 2. *(tehn.)* partea cilindrică a unui rezervor de stocaj. 3. *(av.)* element de structură al unei rachete servind la racordarea a două etaje succesive. 4. *(mec.)* suprafaţa laterală a unui piston, care asigură ghidajul în interiorul cilindrului. (<fr. *jupe*)

jupiterián, -ă *adj.* v. iupiterian.

jupón *s. n.* fustă care se îmbracă pe dedesubtul rochiei pentru a o menţine înfoiată. (<fr. *jupon*)

jurasián, -ă *adj.* din munţii Jura. ○ *relief* ~ = tip de relief cu structura sedimentară cutată; relief de cutare. (<fr. *jurassien*)

jurásic, -ă *adj., s. n.* (din) a doua perioadă a mezozoicului, între triasic şi cretacic. (<fr. *jurassique*, cf. *Jura*, munţi care despart Franţa de Elveţia)

jurát *s. m.* cetăţean ales pentru a participa la judecarea unor procese penale; jur. (<lat. *iuratus*, fr. *juré*)

jur-fix *s. n.* zi de primire la familiile aristocratice; petrecere care are loc într-o astfel de zi. (<fr. *jour-fixe*)

júri *s. m. pl. curte cu* ~ = comisie de cetăţeni care îndeplinesc ocazional o funcţie judiciară. (<fr., engl. *jury*)

juridíc, -ă *adj.* referitor la justiţie, la drept. (<fr. *juridique*, lat. *iuridicus* < *ius, iuris*, drept)

juridicitáte *s. f.* caracter juridic. (<*juridic* + *-itate*)

jurimetríe *s. f.* tehnica măsurării capacităţii de elaborare a unei norme de drept şi a eficienţei juridice în conştiinţa socială a unei comunităţi etnice. (<*juri/dic/* + *-metrie*)

jurisconsúlt, -ă I. *s. m.* (în Roma antică) persoană care acorda părţilor asistenţă în faţa justiţiei. II. *s. m. f.* 1. specialist care dă consultaţii în probleme de drept. 2. specialist în ştiinţe juridice care se ocupă cu rezolvarea problemelor de drept într-o instituţie, pe care o reprezintă în justiţie. (<fr. *jurisconsulte*, lat. *iurisconsultus*)

jurisdicţie *s. f.* 1. competenţă a unui judecător, a unei instanţe de a judeca; *(p. ext.)* teritoriul unde se exercită aceasta. 2. totalitatea instanţelor de judecată avînd competenţa de a soluţiona cauzele de aceeaşi categorie. ○ *organ de* ~ = organ de stat care îndeplineşte funcţii judecătoreşti. — var. *jurisdicţiune* s. f. (<fr. *jurisdiction*, lat. *iurisdictio*)

jurisdicţionál, -ă *adj.* referitor la jurisdicţie. (<fr. *jurisdictionnel*)

jurisdicţiúne *s. f.* v. jurisdicţie.

jurisprudénţă *s. f.* 1. totalitatea hotărîrilor pronunţate de organele de jurisdicţie într-un anumit domeniu, prin aplicarea normelor de drept; *(spec.)* ansamblu de decizii ale unui tribunal; manieră în care un tribunal judecă, în mod obişnuit, o cauză. 2. ştiinţa dreptului. (<fr. *jurisprudence*, lat. *iurisprudentia*)

jurisprudenţiál, -ă *adj. (livr.)* de jurisprudenţă. (<fr. *jurisprudentiel*)

jurist, -ă *s. m. f.* specialist în ştiinţe juridice. (<fr. *juriste*)

júriu *s. n.* 1. comisie de specialişti însărcinată cu clasificarea şi promovarea unor candidaţi sau a unor concurenţi la un concurs, la o competiţie sportivă etc. 2. totalitatea celor care compun o instanţă de judecată. (<fr., engl. *jury*)

jurizáre *s. f.* acţiunea de a supune (lucrările prezentate la un concurs) unui juriu. (<*juriu* + *-iza*)

jurnádă *s. f.* haină cu mîneci lungi purtată sub armură în sec. XV. (<fr. *journade*)

jurnál *s. n.* 1. caiet de însemnări intime zilnice (despre tot ceea ce se întîmplă); observaţii ştiinţifice însemnate zi de zi. ○ ~ *de bord* = registru de însemnări pentru faptele care survin în timpul drumului unei (aero)nave; ~ *de cart* = registru pe navele militare, deosebit de jurnalul de bord, în care ofiţerul de cart înscrie date referitoare la navigaţie. 2. ziar, gazetă. 3. caiet, registru în care se înscriu operaţiile de contabilitate zi de zi. 4. emisiune de radio sau de televiziune care prezintă ştiri, informaţii de imediată actualitate. (<fr. *journal*)

jurnalíer, -ă *adj.* zilnic. (<fr. *journalier*)

jurnalísm *s. n.* gazetărie, ziaristică. (<fr. *journalisme*)

jurnalíst, -ă *s. m. f.* ziarist, gazetar. (<fr. *journaliste*)

jurnalístic, -ă I. *adj.* referitor la presă; ziaristic, gazetăresc. II. *s. f.* profesiunea de jurna-

list; ziaristică, gazetărie. (<fr. *journalistique*, /II/ germ. *Journalistik*)

just, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) drept, adevărat, echitabil. ● îndreptățit, întemeiat, legitim. ● (despre oameni) care procedează și judecă drept. 2. potrivit, corespunzător. (<fr. *juste*)

justéțe *s. f.* 1. însușirea de a fi just; dreptate. 2. precizie, exactitate. (<fr. *justesse*)

justificá *vb.* I. *tr.* 1. a demonstra justetea unui lucru; a îndreptăți, a motiva. 2. a dovedi folosirea legală a unor bani, materiale etc. II. *tr., refl.* a (se) dezvinovăți; a explica (o purtare, o atitudine etc.). — *justificáre* s. f. (<fr. *justifier*, lat. *iustificare*)

justificábil, -ă *adj.* care poate fi justificat. (<fr. *justifiable*)

justificatív, -ă *adj.* care servește pentru a justifica; justificator. (<fr. *justificatif*)

justificatór, -oáre *adj.* *(rar)* justificativ. (<fr. *justificateur*)

justificáție *s. f.* justificare. (<fr. *justification*, lat. *iustificatio*)

justițiá *vb. tr. (rar)* a executa (pe cineva prin moarte). (<it. *giustiziare*)

justițiábil, -ă *s. m. f.* cel care apare ca parte într-un proces. (<fr. *justiciable*)

justițiál, -ă *adj. (livr.)* referitor la justiție. (<fr. *justiciel*)

justițiár *adj., s. m.* 1. (cel) care avea dreptul de a împărți dreptatea într-o regiune (în orînduirea feudală). 2. (cel) care face dreptate, iubitor de dreptate. (<fr. *justicier*)

justițiarísm *s. n. (rar)* caracter justițiar. (<*justițiar* + *-ism*)

justiție *s. f.* 1. totalitatea instanțelor judiciare; sistem de funcționare a acestor instanțe. 2. activitate fundamentală a statului, constînd în soluționarea litigiilor. 3. echitate, dreptate. (<fr. *justice*, lat. *iustitia*)

juvenil, -ă *adj.* 1. care aparține tinereții; tineresc. 2. (despre substanțe) care provine din magma topită în interiorul scoarței Pămîntului și circulă prin scoarță, putînd ajunge pînă la suprafață. 3. (despre organisme) tînăr. (<fr. *juvénile*, lat. *iuvenilis*)

juvenília *s. f. pl. (livr.)* scrieri din perioada tinereții unui autor sau conținînd fapte și amintiri din tinerețe. (<lat. *iuvenilia*)

juvenilitáte *s. f. (rar)* caracter juvenil (1). (<fr. *juvenilité*)

JUXTA- *pref.* „lîngă", „alături". (<fr. *juxta-*, cf. lat. *iuxta*)

juxtaarticulár, -ă *adj. (anat.)* situat în imediata apropiere a unei articulații; paraarticular. (<engl. *juxtarticular*)

juxtaglomerulár, -ă *adj.* situat în vecinătatea glomerulului renal. (<engl. *juxtaglomerular*)

juxtalinіár/juxtalineár, -ă *adj.* (despre traduceri) dispus pe două coloane, astfel ca fiecare cuvînt al traducerii să se afle în același rînd cu cuvîntul respectiv al originalului. (<fr. *juxtalinéaire*)

juxtapoziție *s. f. (rar)* juxtapunere. (<fr. *juxtaposition*)

juxtapúne *vb. tr.* a pune alături; a alătura. (după fr. *juxtaposer*)

juxtapúnere *s. f.* 1. acțiunea de a juxtapune; juxtapoziție. ● alăturare a două cuvinte, propoziții sau fraze fără a le lega printr-o conjuncție; parataxă. 2. *(constr.)* alăturare, stratificare, așezare succesivă, suprapunere. (<*juxtapune*)

júxtă *s. f.* traducere juxtaliniară a unor texte grecești sau latinești. — var. *iuxtă* s. f. (<lat. *iuxta*)

kabúki *s. n.* gen teatral japonez în care dialogul alternează cu părți psalmodiate sau cîntate și cu intermedii de balet. (<engl., fr. *kabuki* < cuv. jap.)

kafkalián, -ă *adj.* 1. propriu lui Kafka. 2. care amintește de atmosfera opresantă și absurdă din romanele lui Kafka. (<fr. *kafkaïen*, cf. *Franz Kafka*, scriitor ceh)

kágu *s. m.* pasăre din Noua Caledonie, de mărimea unui corb, cu un penaj cenușiu, avînd pe cap o creastă cu pene pe care o ridică și o coboară după voie. (<germ. *Kagu* < cuv. polinez.)

kahán *s. m.* maimuță cu nas, din Kalimantan.

kaínit *s. n.* mineral constituit din sulfat de magneziu și clorură de potasiu, hidratate natural. (<fr. *kaïnite*, cf. gr. *kainos*, nou)

káiten *s. n.* torpilă japoneză (corespondent naval al avionului kamikaze) condusă de un pilot sinucigaș, pînă la lovirea țintei. (<fr. *kaïten* < cuv. jap.)

kaizer[1] /cái-zăr/ *s. m.* denumire dată împăraților germani (ai celui de-al doilea Reich). (<germ. *Kaiser*)

kaizer[2] /cái-zăr/ *s. n.* piept de porc fiert și afumat. (<germ. *Kaiser* /fleisch/)

kakápo *s. m.* papagal-bufniță din Noua Zeelandă. (<amer. *kakapo* < cuv. maori)

kakemóno *s. n.* pictură japoneză pe mătase sau hîrtie, executată în tuș sau în acuarelă, care se suspendă vertical pe perete și se poate rula. (<fr. *kakemono* < cuv. jap.)

kaki[1] *adj. inv., s. n.* (de) culoare galben-cafenie cu nuanță verzuie. (<fr. *kaki* < cuv. hindi)

kaki[2] *s. m.* fruct al unui arbore exotic, cu pulpa moale și dulce, avînd aspectul unei tomate. (<fr. *kaki* < cuv. jap.)

kála-azár *s. n.* boală parazitară gravă, endemică pentru regiunile tropicale, produsă de un protozoar *(leishmania)*. (<fr. *kala-azar* < cuv. hindustani)

kaliemíe *s. f.* prezența potasiului în sînge; potasemie. (<fr. *kaliémie*)

kalipatrón *s. n.* cutie de tablă umplută cu hidroxid de potasiu, care, încorporată în masca de protecție, servește la regenerarea aerului din mine. (<germ. *Kalipatron*)

kálliu *s. n.* potasiu. (<germ. *Kalium*)

kaliuríe *s. f.* prezența potasiului în urină (<fr. *kaliurie*)

kalokagathía *s. f.* 1. *(fil. gr.)* idealul educativ, de om dezvoltat armonios. ◆ armonizare a frumosului și binelui în idealul perfecțiunii. 2. teorie estetică potrivit căreia toate valorile superioare ale spiritului, inclusiv cele morale și ale cunoașterii, pot avea și valoare estetică. (<gr. *kalokagathia* < *kalos*, frumos: *kai*, și; *agathos*, virtuos)

kalóng *s. m.* cel mai mare liliac din lume, care trăiește în Asia tropicală, ziua dormind în arbori, agățat cu capul în jos, și seara deplasîndu-se în plantații pentru a se hrăni cu fructe. (<amer. *kalong* < cuv. malaiez)

kamála *s. m.* arbore din Extremul Orient, cu fruct folosit ca tenifug și colorant. (<fr. *kamala* < cuv. sanscr.)

kamarínskaia *s. f.* cîntec și joc popular rus în măsură binară, cu o mișcare vie și antrenantă. (<rus. *kamarinskaia*)

kámă *s. f.* formă de relief izolată în partea superioară a unei delte, cu aspect neted, care ia naștere datorită sedimentării fluviatile sau lacustre a materialului detritic între o masă de gheață stagnantă și versanții văii. (<engl. *kame* < cuv. scoțian)

kámi *s. m. pl.* nume generic dat în vechea Japonie spiritelor, forțelor și fenomenelor supranaturale. (<fr. *kami* < cuv. jap.)

kamikáze I. *s. m. inv.* pilot (japonez) care se sacrifică într-o acțiune de luptă. ◆ *(p. ext.)* persoană temerară. ◆ *(adj.)* de o temeritate sinucigașă. II. *s. n.* avion de luptă al marinei japoneze încărcat cu exploziv, pilotat de un kamikaze (I), care se arunca asupra țintei, folosit la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial; avion sinucigaș. (<fr. *kamikaze* < cuv. jap.)

kampóng *s. n.* aglomerație umană, sat în Java și Indochina. (<fr. *kampong* < cuv. malaiez)

kána *s. f. inv.* semn silabic în scrierea japoneză. (<fr. *kana*)

kanamicínă *s. f.* antibiotic cu un larg spectru antibacterian. (<fr. *kanamycine*)

kantéle *s. n.* instrument popular carelian cu coarde întinse deasupra unei mici cutii de rezonanță, care se ating cu degetele. (<germ. *Kantele* < cuv. fin.)

kanthál *s. n.* aliaj de fier, crom, aluminiu și cobalt, cu rezistivitate electrică superioară. (<germ. *Kanthal*)

kantián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al kantianismului. (<fr. *kantien*)

kantiánism *s. n.* doctrina filozofică a lui Kant, care recunoaște existența lumii materiale în afara conștiinței, negînd însă posibilitatea de a o cunoaște; kantism. (<it. *kantianismo*, cf. *Immanuel Kant*, unul dintre întemeietorii idealismului clasic germ.)

kantísm *s. n.* kantianism. (<fr. *kantisme*)

kaón *s. m.* particulă elementară, mezonul K. (<fr. *kaon* < litera K)

kápo *s. m.* deținut cu funcție de comandă, în lagărele naziste. (<germ. *Kapo* < *Ka*/merad/ *Po*/lizei/)

káppa *s. m.* a zecea literă a alfabetului grecesc (χ), corespunzînd sunetului *k.* (<fr. *kappa*)

kapút *adj. inv.* terminal, sfîrșit, distrus. (<germ. *kaputt*)

karaté *s. n. (sport)* metodă de luptă de origine japoneză, care înglobează o serie de poziții, deplasări, lovituri cu mîna sau cu piciorul, blocaje, eschive, parade, executate după anumite reguli. (<fr. *karaté* < cuv. jap.)

karatéka *s. m.* sportiv care practică karate; karatist. (<fr. *karatéka* < cuv. jap.)

karatist *s. m. (rar)* karateka. (<*karate*+ *-ist*)

karibú *s. m.* ren din Canada. (<germ. *Karibu* < cuv. canadian)

karité *s. m.* arbore din Africa ecuatorială, din ale cărui semințe se scoate o materie grasă, comestibilă. (<fr. *karité*)

kárling *s. n.* creastă de munte stîncoasă, crenelată și ascuțită, specifică morfologiei glaciare. (<germ. *Karling*, fr., engl. *karling*)

kárma *s. f.* noțiune a filozofiei budiste care desemnează renașterile și reîncarnările succesive ale sufletelor, migrația acestora după moarte în funcție de faptele săvîrșite pe pămînt; fatalitate, destin. (<engl., fr. *karma*, cf. sanscr. *karma*, faptă, acțiune)

karnác *s. n.* calitate de bumbac egiptean. (<fr. *karnac*)

kart *s. n.* v. c a r t[2].

kárting *s. n.* v. c a r t i n g.

kasher /ca-șér/ *adj. inv., adv. (livr.;* despre alimente) pur, curat, potrivit ritualurilor mozaice. (<fr. *kasher* < cuv. ebr.)

kasídă *s. f.* specie a liricii turce și persane, asemănătoare cu oda. (<fr. *kasside*, cf. ar. *kassida*)

kasolít *s. n.* silicat de plumb și de uraniu hidratat. (<fr. *kasolite*)

káta *s. m.* lemurian de talie mică din Madagascar.

katakána *s. f.* scriere silabică japoneză, cu 46 de semne, folosită în principal pentru neologisme provenind din altă limbă decît chineza. (<germ. *Katakana* < cuv. jap.)

katamarán *s. n.* v. c a t a m a r a n.

kaúri *s.m.* rășină fosilă folosită la fabricarea vernisului. (<fr. *kauri* <cuv. maori)

kathársis *s. n.* v. c a t h a r s i s.

káva *s. f.* plantă exotică din familia piperaceelor, care crește în numeroase insule polineziene și a cărei rădăcină are miros plăcut și gust acru. ● băutură făcută din rădăcina acestei plante. (<fr. *kawa* < cuv. polinez.)

kazáh, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Kazahstan. **II.** *adj.* referitor la Kazahstan sau la kazahi. ● *(s. n.)* dialect turc, înrudit cu cel kirghiz, vorbit de kazahi. (<fr. *kazakh*, cf. *Kazahstan*, stat în Asia Centrală)

kazanián *s. n.* etaj al permianului superior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător thuringianului din vestul Europei. (<rus. *kazanskii*, cf. *Kazan*, regiune în Rusia)

kazoo /cazú/ *s. n.* instrument muzical rudimentar, la negrii din America de Nord, format dintr-un tub închis la capăt de o membrană care vibrează o dată cu emisia vocală. (<amer. *kazoo*)

kéa *s. m.* papagal din Noua Zeelandă, care trăiește în munți, hrănindu-se cu plante. (<germ. *Kea*<cuv. polinez.)

kedív *s. m.* titlu purtat de viceregii Egiptului între 1867 și 1914. (<fr. *khédive*)

kélvin *s. m.* unitate fundamentală de măsură a temperaturii, în care punctul triplu al apei are valoarea numerică de 273,16. (<fr. *kelvin*)

kemán *s. n.* vechi instrument răspîndit în lumea arabă, cu coarde și arcuș, care se loveau cu un bastonaș. (<ar. *kemange/h/*)

kéndo *s. n.* artă marțială de origine japoneză, un fel de scrimă, practicată cu ajutorul unor bastoane, săbii. (<fr. *kendo*<cuv. jap.)

kendóka *s. m.* sportiv care practică kendo. (<fr. *kendoka*<cuv. jap.)

KENO- v. c e n o[1]-.

kenofobíe *s. f.* v. c e n o f o b i e.

kenoglosíe *s. f.* pierdere a capacității de a utiliza în mod semnificativ cuvintele. (<*keno-* + *-glosie*)

kenotrón *s. n.* tub electronic cu doi electrozi, pentru redresarea curenților alternativi de înaltă tensiune. (<fr. *kénotron*)

keplerián, -ă *adj.* referitor la Kepler, al lui Kepler. (<fr. *képlérien*, cf. *Johannes Kepler*, astronom și matematician germ.)

keramít *s. n.* clincher ceramic obținut prin arderea amestecului de argilă refractară cu marnă dolomitică, din care se fabrică dalele de pavaj. (<fr. *kéramite*, cf. gr. *keramon*, argilă)

kerdométru *s. n.* aparat pentru măsurarea nivelului de zgomot pe liniile telefonice. (<fr. *kerdomètre*, cf. gr. *kerdos*, cîștig)

keriterapíe *s. f.* tratament medical prin băi de parafină. (<fr. *kerithérapie*)

kerosén *s. n.* combustibil petrolier folosit mai ales la motoare cu reacție. (<engl. *kerosene*)

kerí *s. m. pl. (mit. gr.)* spiritele morților. (<germ. *Keren*)

kersantít *s. n.* varietate de diorit. (<fr. *kersantite*, cf. *Kersanton*, cătun în Bretania)

keteh /checi/ *s. n.* navă mică cu vele cu doi arbori inegali. (<engl. *keteh*)

ketchup /chéciăp/ *s. n.* sos picant preparat din suc de roșii, oțet și mirodenii. (<engl. *ketchup*<cuv. chin.)

keuper /cóipăr/ *s. n.* ultimul etaj al triasicului de facies german. (<germ. *Keuper*)

kevír *s. n.* fund al unei depresiuni, în regiunile premontane din Iran, pustiu, cu argile sărate. (<germ. *Kewir*<cuv. pers.)

keyboárd /ki-/ *s.n.* clape, claviatură; tastatură. (<engl. *keyboard*)

keylár *s. n.* material compozit foarte ușor, rezistent la șoc și la coroziune, neinflamabil, care nu permite propagarea fisurilor și amortizează vibrațiile, folosit în aeronautică. (n. com.)

keynesián, -ă /chei-/ *adj., s. m. f.* (adept) al keynesismului. (<fr. *keynésien*)

keynesism *s. n.* doctrină economică burgheză modernă care limitează procesul reproducției la sferele circulației și consumului și, susținînd că venitul național și gradul de utilizare a forței de muncă ar depinde de nivelul cheltuielilor, rolul hotărîtor în creșterea

venitului național revenind consumului, consideră că statul capitalist, prin politica sa fiscală, de credit etc. și prin combaterea înclinației spre consum, ar putea preveni crizele economice. (<fr. *keynésianisme*, cf. *J. M. Keynes*, economist engl.)

khamsín /cam-/ *s. n.* vînt uscat, cu nisip, asemănător cu siroco, în Egipt. (<fr. *khamsin*< cuv. ar.)

kharidjísm *s. n.* doctrină a unei secte musulmane care revendică pentru orice musulman dreptul de a putea fi ales calif. (<fr. *kharidjisme*)

kharidjít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al kharidjismului. (<fr. *kharidjite*<cuv. ar.)

khervarí *s. f.* limbă din familia de limbi munda, vorbită de numeroase popoare din India centrală. (<fr. *khervari*)

khmer, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparține unor populații din Indochina (Cambodgia, sudul Vietnamului, Laosului și sud-estul Thailandei). ● *(s. f.)* limbă vorbită de khmeri. (<fr. *khmer*<cuv. hindi)

khol *s. n.* v. kohol.

kiang *s. m.* hemion care trăiește în cete mici prin Asia Centrală și Tibet. (<germ. *Kiang*<cuv. chin.)

kibbútz/chibuț/ *s. n.* fermă colectivă în Israel. (<fr. *kibboutz*<ebr. *quibbutz*)

kidnapă *vb. tr.* a fura un copil; *(p. ext.)* a fura o persoană (în scopuri politice sau pentru răscumpărare). (<amer. *kidnapper* < *kid*, copil; *to nop*, a răpi)

kidnápper *s. m.* autor al unui kidnapping. (<amer. *kidnapper*)

kidnápping *s. n. (rar)* răpire (la origine de copii), făcută cu scopul de a extorca bani sau a teroriza. (<amer. *kidnapping*)

kléf *s. n.* **1.** repaus absolut, în mijlocul zilei, la orientali. **2.** stare de beatitudine. (<fr. *kief*)

kiefer /chí-fer/ *s. n. (sport.)* tip de întoarcere în natație. (<engl., fr. *kiefer*, cf. *Adolf Kiefer*, campion amer. de înot)

kieselgúr /chi-zel-/ *s. n.* diatomit. (<germ. *Kieselgur*)

kleserít/chi-ze-/ *s. n.* sulfat hidratat natural de magneziu, din care se prepară sarea amară. (<fr. *kiesérite*, germ. *Kieserit*, cf. *D. G. Kieser*, naturalist germ.)

killer /chí-lăr/ *s. m.* ucigaș plătit. (<engl. *killer*)

kiln *s. n.* cuptor simplu cu cuvă verticală pentru calcinare. (<germ. *Kiln*, engl. *kiln*)

KILO- *elem. comp.* „o mie", „de o mie de ori". (<fr. *kilo-*, cf. gr. *khilioi*, o mie)

kiloampér *s. m.* unitate de intensitate electrică, egală cu 1000 de amperi. (<fr. *kiloampère*)

kiloampermétru *s. n.* instrument pentru măsurarea curenților electrici de mare intensitate, gradat în kiloamperi. (<fr. *kiloampermètre*)

kilobyte /-báit/ *s. m. (inform.)* unitate de măsură pentru memorie, egală cu 1024 de bytes; kilooctet. (<engl. *kilobyte*)

kilocalorie *s. f.* unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu 1000 de calorii. (<fr. *kilocalorie*)

kilocíclu *s. m.* kilohertz. (<fr. *kilocycle*)

kilocuvînt *s. n. (inform.)* multiplu al cuvîntului, egal cu 1024 de cuvinte. (<*kilo-* + *cuvînt*)

kiloelectronvólt *s. m.* unitate de măsură pentru energie, egală cu 1000 de electronvolți. (<fr. *kiloélectronvolt*)

kilográm *s. n.* unitate fundamentală de măsură a masei, egală cu masa unui litru de apă distilată la temperatura de 4°C. ○ ~ *-forță* = unitate de măsură a forței, reprezentînd greutatea kilogramului etalon într-un loc de pe pămînt unde accelerația greutății are valoare normală. (<fr. *kilogramme*)

kilogrammétru *s. m.* unitate de măsură a lucrului mecanic și a energiei, egală cu efortul necesar pentru deplasarea unei greutăți de 1 kg cu 1 m. (<fr. *kilogrammètre*)

kilohértz /-hérț/ *s. m.* unitate de măsură pentru frecvență, egală cu 1000 de hertzi; kilociclu. (<fr. *kilohertz*)

kilojoúle /-giul, -jul/ *s. m.* unitate de măsură pentru energie, egală cu 1000 de jouli. (<fr., engl. *kilojoule*)

kilolítru *s. m.* unitate de măsură pentru volume, egală cu 1000 de litri. (<fr. *kilolitre*)

kilometrá *vb. tr.* a marca cu borne kilometrice distanțele de-a lungul unui drum. — *kilometráre* s. f. (<fr. *kilométrer*)

kilometráj *s. n.* **1.** măsurarea în kilometri a unui itinerar. ● distanța, în kilometri, parcursă de un autovehicul. **2.** aparat de bord care înregistrează distanța parcursă. (<fr. *kilométrage*)

kilométric, -ă *adj.* referitor la kilometru, care indică kilometri. ● *(fig.)* foarte lung, interminabil. (<fr. *kilométrique*)

kilométru *s. m.* unitate de măsură pentru lungime, egală cu 1000 de metri. (<fr. *kilomètre*)

kilomól *s. m.* cantitate de substanță a cărei masă, exprimată în kilograme, este, numeric, egală cu masa moleculară. (<*kilo-* + *mol*)

kilooctét *s. m. (inform.)* kilobyte. (<engl. *kilooctet*)

kiloohm /-óm/ *s. m.* unitate de rezistență electrică, egală cu 1000 de ohmi. (<germ. *Kiloohm*)

kilopársec *s. m.* unitate de măsură a distanțelor interastrale, egală cu 1000 de parseci. (<*kilo-* + *parsec*)

kilotónă *s. f.* unitate de măsură pentru masă, egală cu 1000 de tone. (<fr. *kilotonne*)

kilotónic, -ă *adj.* exprimat în kilotone. (<fr. *kilotonique*)

kilovár *s. m.* unitate de măsură pentru puterea reactivă, egală cu 1000 de vari. (<fr., engl. *kilovar*)

kilovólt *s. m.* unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu 1000 de volți. (<fr. *kilovolt*)

kilovoltampér *s. m.* unitate de măsură pentru puterea electrică aparentă, egală cu 1000 de voltamperi. (<fr. *kilovoltampère*)

kilovoltmétru *s. n.* voltmetru pentru măsurarea tensiunii în kilovolți. (<fr. *kilovoltmètre*)

kilowátt *s. m.* unitate de măsură a puterii, egală cu 1000 de wați. (<fr. *kilowatt*)

kilowátt-óră *s. m.* unitate de măsură a energiei, egală cu energia produsă într-o oră de un generator cu puterea de un kilowatt. (<fr. *kilowatt-heure*)

kilt *s. m.* fustă scurtă, din portul tradițional al scoțienilor. (<engl. *kilt*)

kima *s. f.* maimuță cu gîtul alb, care trăiește în pădurile umede din Kilimandjaro și Africa Orientală și de Sud.

kimberlít *s. n.* rocă eruptivă de culoare închisă, aproape neagră, cu structură porfirică, conținînd uneori cristale de diamant. (<fr. *kimberlite*, cf. *Kimberley*, oraș în Africa de Sud)

kimeridgián *s. n.* etaj al jurasicului superior *(malm)*. (<fr. *kimméridgien*, cf. *Kimmeridge*, localitate pe țărmul sudic al Angliei)

kimográf *s. n.* v. chimograf.

kimográmă *s. f.* v. chimogramă.

kinescóp *s. n.* v. cinescop.

kinestézic, -ă *adj.* v. chinestezic.

kinestezie *s. f.* v. chinestezie.

kinetografíe *s. f.* sistem de notație a dansurilor. (<germ. *Kinetographie*)

kinetoscóp *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se poate reconstitui o mișcare, privind printr-o lupă imagini fotografice care se succedă repede. (<germ. *Kinetoskop*)

kinetoterapíe *s. f.* chineziterapie. (<fr. *kinétothérapie*)

kinézic, -ă *adj.* v. chinezic.

kinezifobíe *s. f.* v. chinezifobie.

kineziología *s. f.* v. chineziologie.

kineziterapéut *s. m.* v. chineziterapeut.

kineziterapíe *s. f.* v. chineziterapie.

king *s. m.* vechi instrument muzical chinez, constînd dintr-un șir de pietre așezate pe un cadru, care, lovite cu un bastonaș, produc sunete diferite. (<engl. *king*<cuv. chin.)

kinkajú *s. m.* animal arboricol și nocturn, de mărimea unei pisici, cu coada prehensilă, răspîndit în America de Sud. (<fr. *kinkajou* <cuv. amerind.)

kinorámă *s. f.* sistem de cinema panoramic, reprezentînd o formă dezvoltată a sistemului cinerama, cu deosebirea că în cele trei cabine de proiecție se află două aparate, ceea ce permite proiectarea neîntreruptă a filmelor de lung metraj. (<germ. *Kinorama*)

kip *s. m.* unitatea monetară în Laos. (<fr. *kip*)

kips *s. n.* piele de zebu. (<engl. *kips*)

kirghíz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Kirghizia. ● *(s. n.)* dialect turc înrudit cu cel kazah. (<fr. *kirghiz*, cf. *Kirghizia*, stat în Asia Centrală)

kísmet *s. n.* (în islamism) destin, fatalitate, soartă, voința lui Allah. (<germ. *Kismet*< cuv. ar.)

kithára *s. f.* instrument muzical cu coarde în Grecia antică, asemănător cu lira. (<germ. *Kithara*, gr. *kithara*)

kitharéd *s. m.* nume dat lui Apolo, conducătorul corului muzelor, care cînta cu kithara. ● rapsod, recitator care cînta și din kithara. (<germ. *Kitharöde*, gr. *kitharaoidos*)

kitsch/chici/ *s. n.* creație de nivel scăzut, artă de prost gust, pseudoartă. ● reproducere, copiere pe scară industrială a unor opere artistice, multiplicate și valorificate comercial; obiect (carte, tablou etc.) de proastă calitate. (<germ. *Kitsch*)

kitschizá *vb. tr. (rar)* a falsifica, a denatura, a vulgariza arta, climatul estetic. (<*kitsch*+*-iza*)

kíwi *s. f. inv.* 1. pasăre acarinată din Noua Zeelandă și Australia, cu ciocul lung și ascuțit, ușor curbat, care nu poate zbura, avînd aripile atrofiate; apterix. 2. fruct originar din Noua Zeelandă, cu scoarță păroasă și pulpa verde și dulce. ● băutură răcoritoare preparată din acest fruct. (<fr., engl. *kiwi*<cuv. maori)

klíppă *s. f.* bloc de rocă de mari dimensiuni, izolat, deosebit de rocile din jur. (<fr., engl. *klippe*)

Knesset *s. n.* parlament unicameral al statului Israel. (<engl. *knesset*<cuv. ebr.)

knock-down *s. n.* v. cnocdaun.

knock-out *s. n.* v. cnocaut.

know-how /nău-hau/ *s. n.* ansamblu de formule, definiții tehnice, documente, desene și modele, rețete tehnice, procedee, experiență de producție etc. care servesc la fabricarea unui produs dat. (<engl. *know-how*)

koála *s. f.* mamifer cățărător din ordinul marsupialelor, asemănător cu un ursuleț, care trăiește în pădurile umede din Australia, hrănindu-se cu frunze de eucalipt; urs australian. (<fr. *koala*<cuv. australian)

kob *s. m.* antilopă mare cu coarnele elipsoidale, din mlaștinile Africii australe. (<fr. *kob*<cuv. senegalez)

koblenzián, -ă *adj., s. n.* v. coblenzian.

kobóld *s. m. (mit. germanică)* demon familiar, spiriduș, considerat păzitor al metalelor prețioase din pămînt. (<germ. *Kobold*)

kódak *s.n.* aparat de fotografiat (mic). (<engl. *kodak*)

kohól *s. m.* sulfură de antimoniu, folosită de orientali pentru a sublinia strălucirea ochilor și a feri de oftalmii. — var. *khol* s. n. (<fr. *kohol*<ar. *khol*)

koilonichíe *s. f.* deformație (congenitală) a unghiilor, a căror suprafață devine concavă, căpătînd aspect de lopată. (<fr. *koïlonychie*, cf. gr. *koilos*, cavitate; *onyx*, unghie)

koiné *s. f./ s. n.* limbă comună grecească, formată în sec. IV—III î.e.n. pe baza dialectului atic, folosită ca limbă de circulație. ● *(p. ext.;* astăzi) limbă comună, supralocală. (<fr. *koiné*, cf. gr. *koiné* /dialektos/, limbă comună)

kóre *s. f.* statuie antică grecească reprezentînd o fată tînără într-un drapaj bogat și de obicei ținînd în mîna dreaptă o floare, o pasăre sau un obiect. (<fr. *kore*, gr. *kore*, tînără fată)

kóto *s. n.* instrument nipon cu coarde ciupite, asemănător cu harpa. (<fr. *koto*<cuv. jap.)

koupréi *s. m.* animal rumegător din subfamilia bovinelor, cu coarne lungi, în formă de

liră și cu o gușă mare, care trăiește în Indonezia.

kouros /cú-/ *s. n.* statuie antică grecească reprezentînd un tînăr atlet nud, în poziție frontală, cu brațele întinse pe lîngă corp și cu un picior puțin scos înainte. (<fr., gr. *kouros*)

kóvar *s. n.* aliaj de fier, nichel și cobalt, folosit la fabricarea becurilor electrice, a tuburilor electrice etc.

kraál *s. n.* așezare temporară a crescătorilor de vite în Africa de Sud, în care colibele sînt dispuse în cerc, în jurul oborului animalelor. ● așezare temporară dispusă în cerc, legată de creșterea animalelor. (<fr. *kraal*<cuv. ol.)

kraft *s. n.* hîrtie foarte solidă, utilizată pentru ambalaje, izolări etc. (<germ. *Kraft*)

kráken *s. m.* monstru marin fantastic din legendele scandinave. (<fr. *kraken*<cuv. norv.)

kraruplzáre *s. f.* procedeu folosit în telefonie pentru a mări eficiența liniilor lungi de comunicații prin înfășurarea conductoarelor cu un fir sau cu o bandă subțire din fier ori permalloy. (după fr. *krarupisation*)

kremlinológ *s. m.* specialist în probleme sovietice privind Kremlinul. (<*Kremlin*, incintă fortificată în centrul Moscovei, sediu al fostei conduceri sovietice + *-log*)

krenerít *s. n.* minereu aurifer. (<engl. *krennerit*, fr. *krennérite*)

krill *s. m.* mic crustaceu din apele arctice, de aproximativ 10 cm lungime, comestibil. (<engl. *krill*<cuv. norv.)

kriptón *s. n.* element chimic din familia gazelor inerte, obținut prin distilarea fracționată a aerului lichid și folosit la umplerea becurilor cu incandescență. (<fr. *kryptón*, cf. gr. *kryptos*, ascuns)

krónprinz /-prinț/ *s. m.* titlu purtat de moștenitorul tronului din imperiile german și austriac. (<germ. *Kronprinz*)

kúdu *s. m.* antilopă africană cu coarne în spirală. (<germ. *Kudu*<cuv. tamil)

kulán *s. m.* hemion din sudul Siberiei și stepele Mongoliei și Chinei. (<germ. *Kulan*)

kumité *s. n.* luptă marțială, de origine japoneză, care constă dintr-o înlănțuire de mișcări de atac și de apărare, reprezentînd o luptă imaginară cu mai mulți adversari. (<cuv. jap.)

kungurián *s. n.* etaj al permianului mijlociu de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător saxonianului din vestul Europei. (cf. *Kungur*, localitate în Rusia)

kurd, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Kurdistan. ● *(s. f.)* limbă turcă vorbită de kurzi. (<fr. *kurde*, cf. *Kurdistan*, regiune din Asia, la granița Iranului cu Turcia și Irakul)

kursáal *s. n.* 1. stabiliment într-o stațiune termală, care oferă în timpul curei recrearea și odihna în saloane de lectură și de divertisment. 2. cazino. (<germ. *Kursaal*)

kyát *s. m.* unitatea monetară a Birmaniei. (<fr. *kyat*<cuv. birman)

kyrie /chí-/ *s. f. (muz.)* 1. invocație a divinității în cultul creștin. 2. parte a misei care începe cu „kyrie" (1). (<fr. *kyrie*<gr. *Kyrie eleison* Doamne, miluiește!)

la *s. m. inv. (muz.)* 1. treapta a șasea a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare. 2. coarda sau clapa unui instrument care redă acest sunet. (<it. *la*)

lab[1] *s. n.* labferment. (<germ. *Lab*, fr. *lab*)

-láb[2] *elem. comp.* „care ia". (<gr. *-labos*< *lambanein*, a lua)

labárum *s. n.* stindard purpuriu al împăraților romani din epoca lui Constantin cel Mare. (<lat. *labarum*)

labél *s. m.* 1. petala superioară a corolei orhideelor. 2. partea mediană a buzei inferioare la insecte. (<fr. *label*[le], lat. *labellum*)

labelát, -ă *adj.* (despre flori) prevăzut cu label. (<fr. *labellé*)

labferméntă *s. n.* enzimă a sucului gastric la mamifere, care coagulează laptele în mediu natural sau ușor acid; lab[1]; chimază. (<fr. *labferment*)

LABI(O)- *elem. comp.* „buză". (<fr. *labi/o/-*, cf. lat. *labium*)

labiacée *s. f. pl.* labiate. (<fr. *labiacées*)

labiál, -ă *adj.* referitor la buze, al buzelor. ● (despre sunete; și *s. f.*) care se articulează cu participarea buzelor. (<fr. *labial*)

labializá *vb. tr.* a da unui sunet valoare labială (pronunțîndu-l prin rotunjirea buzelor, ca în cazul vocalelor *u* sau *o*). — *labializáre* s. f. (<fr. *labialiser*)

labiát, -ă I. *adj.* (despre corolă, caliciu) prevăzut cu labii. II. *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale, erbacee sau semiarbuști, cu corolele bilabiate; labiacee. (<fr. *labié/es/*)

lábie *s. f.* element constitutiv al vulvei; buză; labium. (<germ. *Labia*, lat. *labium*)

labil, -ă *adj. (livr.)* 1. nestatornic, schimbător, instabil. 2. (despre un sistem fizic) în stare de echilibru instabil. 3. *(psihopat.;* despre debitul verbal al unor bolnavi mintali) abundent și necontrolat. (<fr. *labile*, lat. *labilis*<*labi*, a cădea)

labilitáte *s. f.* 1. atitudine labilă, comportare schimbătoare, nestatornică. 2. însușirea de a fi labil; instabilitate. 3. *(biol.)* însușire a materiei vii de a-și modifica starea în funcție de mai mulți factori. (<fr. *labilité*)

labiodentál, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează prin atingerea buzei de jos de dinții incisivi superiori. (<fr. *labiodental*)

labiodonție *s. f.* raport de ocluzie în care dinții incisivi frontali de pe arcada superioară se întîlnesc pe marginea incisivă cu cei de pe arcada inferioară. (<fr. *labiodontie*)

labiolectúră *s. f.* percepere a vorbirii după mișcările buzelor și limbii celui care vorbește. (<*labio-* + *lectură*)

labiopalatál, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează cu ajutorul buzelor și prin atingerea dosului părții anterioare a limbii de vălul palatului. (<fr. *labiopalatal*)

labiovelár, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează prin rotunjirea buzelor și atingerea limbii de vălul palatului. (<fr. *labiovélaire*)

labirint[1] *s. n.* 1. construcție cu foarte multe încăperi și galerii (asemănătoare edificiului mitic construit de către Dedal în Creta), în care orientarea este foarte dificilă. ● grădină ornamentală din benzi înguste de arbuști, dispuse într-o înlănțuire în care te poți rătăci. 2. dalaj meandric în unele catedrale din evul mediu, pe care credincioșii trebuiau să-l urmeze ca pe un drum de expiere. 3. joc de inteligență care cere a găsi ieșirea dintr-o rețea de linii întortocheate. ● joc constînd dintr-un cub din plastic transparent, compus din 64 de cămărute, la care unii pereți au cîte un orificiu ce lasă să treacă o bilă de metal, problema care se pune fiind deplasarea acesteia din cămăruța de „plecare" în cămăruța de „sosire" și apoi invers. 4. *(fig.)* încurcătură, încîlceală datorată unor dificultăți, unei proceduri. ● situație încurcată, fără ieșire. 5. dispozitiv folosit în diverse instalații pentru a obliga un fluid să parcurgă un drum lung, în scopul de a-i micșora viteza. 6. parte a urechii interne, formată din cavități sinuoase. (<fr. *labyrinthe*)

LABIRINT[2]**(O)-** *elem. comp.* „labirint". (< fr. *labyrinth/o/-*, cf. lat. *labyrinthus*, gr. *labyrinthos*)

labirintectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a labirintului urechii. (<fr. *labyrinthectomie*)

labiríntic, -ă *adj.* 1. referitor la un labirint, propriu unui labirint. 2. *(fig.)* întortocheat, încîlcit, încurcat. (<fr. *labyrinthique*)

labiriatiformă, -ă *adj.* în formă de labirint; cu brazde sinuoase, neregulate și încîlcite. (<fr. *labyrinthiforme*)

labirintítă *s. f.* inflamație a urechii interne. (<fr. *labyrinthite*)

labirintodónți *s. m. pl.* grup de amfibieni fosili din triasic, avînd dinți prevăzuți cu încrețituri sinuoase complicate. (<fr. *labyrinthodontes*)

labirintotomíe *s. f.* operație chirurgicală de perforare a labirintului urechii. (<fr. *labyrinthotomie*)

lábium *s. n.* 1. buza inferioară a insectelor și a unor miriapode. 2. labie. 3. conformație în formă de buză a corolei. (<lat. *labium*)

laboránt, -ă *s. m. f.* specialist în lucrări sau experiențe de laborator. (<germ. *Laborant*)

laboratór *s. n.* 1. local, încăpere înzestrată cu aparatură specială pentru cercetări știin-

tifice, experiențe, lucrări fotografice etc. 2. ~ *lingvistic* = sală insonorizată, cu cabine, pentru învățarea practică a unei limbi cu ajutorul unui magnetofon avînd înregistrată vocea profesorului. 3. *(fig.)* șantier de creație. (<fr. *laboratoire*, germ. *Laboratorium*, cf. lat. *laborare*, a lucra)

laborlós, -oásă *adj.* 1. harnic, muncitor. 2. care necesită multă muncă, osteneală. ● (despre stil) greoi. (<fr. *laborieux*, lat. *laboriosus*)

laborlozitáte *s. f. (rar)* faptul, însușirea a ceea ce este laborios. (<fr. *laboriosité*)

labradór[1] *s. n.* feldspat plagioclaz răspîndit în unele roci, ca dioritul, folosit ca piatră semiprețioasă. (<fr. *labrador*, cf. *Labrador*, peninsulă canadiană)

labradór[2] *s. m.* 1. rasă de rațe de talie mică, cu penajul negru și carnea fină. 2. rasă de cîini de vînătoare cu părul scurt, robuști și buni înotători. (<fr. *labrador*)

labradorít *s. n.* rocă magmatică efuzivă, formată din microlite de labrador[1]. (<fr. *labradorite*)

labride *s. n. pl.* familie de pești marini avînd ca tip labrul. (<fr. *labridés*)

lábru *s. m.* pește marin comestibil, viu colorat, care trăiește pe lîngă țărmuri stîncoase; *(pop.)* buzat. (<fr. *labre*, cf. lat. *labrum*, buză)

lábrum *s. n.* 1. structură anatomică în formă de buză. ● buza superioară la insecte, la mamifere. 2. expansiune externă a marginii cochiliei gasteropodelor. (<lat. *labrum*)

laburísm *s. n.* doctrină politică cu caracter socialist-reformist a unor partide laburiste. (<engl. *labourism* <*Labour Party*, partidul muncii)

laburíst, -ă I. *adj.* care aparține, se referă la politica și ideologia unui partid laburist. ○ *partid* ~ = denumire a unor partide politice de orientare social-democratică din unele țări. II. *s. m. f.* membru al unui partid laburist. (<engl. *labourist*)

lac *s. n.* 1. soluție pe bază de oxid de aluminiu gelatinos, amestecată uneori cu un colorant, folosită în pictură. 2. suc rășinos al unor arbori din Extremul Orient, din care se prepară o soluție pentru lustruit mobile. 3. lichid cu care se acoperă unele corpuri pentru a le feri de umezeală, de rugină etc. (<germ. *Lack*)

lacáză *s. f.* diastază oxidantă din sfeclă, morcovi, fructe etc. (<fr. *laccase*)

lacerá *vb. tr.* a sfîșia, a rupe în bucăți. — *lacerâre* s. f. (<fr. *lacérer*, lat. *lacerare*)

lacerát, -ă *adj.* (despre frunze, țesuturi) cu marginile crestate neuniform. (<fr. *lacéré*, lat. *laceratus*)

lacerățiúne *s. f. (livr.)* sfîșiere, rupere în bucăți; lacerare. — var. *lacerațiune* s. f. (<fr. *lacération*, lat. *laceratio*)

lacerațiúne *s. f.* v. laceratie.

lacérnă *s. f.* manta largă deschisă, pe care romanii o purtau peste togă și care se prindea cu o agrafă la gît. (<lat. *lacerna*)

LACERTI- *elem. comp.* „șopîrlă". (<fr. *lacerti-*, cf. lat. *lacerta*)

lacertíde *s. f. pl.* familie de lacertilieni cuprinzînd șopîrlele și reptilele înrudite. (<fr. *lacertidés*)

lacertiíórm, -ă *adj.* cu aspect de șopîrlă. (<*lacerti-* + *-form*)

lacertiliéni *s. m. pl.* subordin de reptile ovipare, cu corpul alungit și acoperit cu solzi, care cuprinde șopîrlele, cameleonii, gecko etc.; saurieni. (<fr. *lacertiliens*)

lachéu *s. m.* 1. servitor îmbrăcat în livrea (în casele aristocrate feudale și burgheze). 2. *(fig.; peior.)* om slugarnic, servil, unealtă a intereselor cuiva. (<fr. *laquais*)

laciniát, -ă *adj.* care prezintă lacinii. (<fr. *laciniié*, lat. *laciniatus*, decupat)

lacínie *s. f.* fîșie îngustă a unei frunze, petale etc. (<lat. *lacinia*)

lacinulát, -ă *adj.* prevăzut cu lacinule. (<fr. *lacinulé*)

lacinúlă *s. f.* lacinie mică. (<fr. *lacinule*)

lacolít *s. n.* rocă intrusivă de forma unei ciuperci, care a străpuns straturile de deasupra între care s-a intercalat. (<fr. *laccolithe*, cf. gr. *lakkos*, cavitate)

laconíc, -ă *adj.* (despre vorbire, stil) scurt, succint, concis, lapidar. ● (despre oameni) care se exprimă în cuvinte puține, dar pline de conținut. (<fr. *laconique*, lat. *laconicus*, gr. *lakonikos*)

laconícum *s. n.* parte a termelor romane unde se făceau băi de aburi. (<lat. *laconicum*)

laconísm *s. n.* însușirea de a fi laconic; exprimare laconică. (<fr. *laconisme*)

lácrima-Christi *s. n.* vin alb ambrat, foarte limpede și puțin aromat, din regiunile Campaniei (Italia). ● varietate de viță de vie italiană care produce acest vin. (<it. *lacrima Christi*)

lacrimál, -ă I. *adj.* 1. referitor la lacrimi. ○ *glandă* ~*ă* = glandă care secretă lacrimile; *canal* ~ = canal prin care se scurg lacrimile. 2. *(fig.)* care zguduie pînă la lacrimi. II. *s. n.* mică piesă osoasă situată pe peretele medial al orbitei. (<fr. *lacrymal*)

lacrimatóriu *s. n.* (la romani) vas funerar din ceramică sau sticlă, de formă alungită, conținînd uleiuri parfumate, care se depunea în morminte o dată cu înhumarea celui decedat. (<fr. *lacrymatoire*, lat. *lacrimatorium*)

lacrimáție *s. f.* eliminare a apei sau a rășinilor prin picurare din părțile vătămate ale plantelor lemnoase. (<fr. *lacrimation*, lat. *lacrimatio*)

lacrimogén *adj.* 1. care provoacă secreția lacrimilor. 2. *(fig.: ir.)* care stîrnește plînsul cu mijloace facile. (<fr. *lacrymogène*)

lacrimogenitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este lacrimogen. (<*lacrimogen* + *-itate*)

lacrimósa *s. n. (muz.)* parte componentă a recviemurilor catolice. (<lat. *lacrimosa*, înlăcrimată)

lacrimóso /-zo/ *adv. (muz.)* grav, plin de durere. (<it. *lacrimoso*)

lacs *s. m.* specie de pești din mările nordice, înrudiți cu păstrăvii; somoni. (<germ. *Lachs*)

LACT(O)-/LACTI- *elem. comp.*, „lapte". (< fr. *lact/o/-*, *lacti-*, cf. lat. *lac*, *lactis*)

lactacidemíe *s. f.* lacticemie. (<fr. *lactacidémie*)

lactalbumínă *s. f.* proteină din lapte. (<fr. *lactalbumine*)

lactámă *s. f.* compus organic ciclic, obținut prin deshidratarea, la încălzire, a unor aminoacizi; materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice. (<fr. *lactame*)

lactár *s. m.* ciupercă bazidiomicetă, comestibilă, din familia agaricacee, cu pălăria de culoare portocalie, care crește prin pădurile de fag și de brad și care secretă un latex alb sau colorat; *(pop.)* rișcov. (<fr. *lactaire*, lat. *lactarius*)

lactáriu *s. n.* centru de colectare și distribuire a laptelui de mamă. (<fr., lat. *lactarium*)

lactát[1] *s. m.* sare sau ester al acidului lactic. (<fr. *lactate*)

lactát[2], **-ă** *adj., s. n.* (produs) din lapte. (<fr. *lacté*)

lactáție *s. f.* 1. proces de formare și secreție a laptelui. 2. alăptare maternă; perioadă cît o mamă își poate alăpta copilul. (<fr. *lactation*, lat. *lactatio*)

lactázã *s. f.* diastază prezentă în intestin, care transformă lactoza în glucoză și galactoză. (<fr. *lactase*)

lactée *adj. Calea-Lactée* = ingrămădire de stele care apar pe cer în forma unei benzi alburii; Calea-Laptelui, Drumul-Robilor. (<fr. *lactée*)

lactescént, -ă *adj.* care conține un suc lăptos. (<fr. *lactescent*, lat. *lactescens*)

lactescénță *s. f.* stare a unui lichid lactescent. (<fr. *lactescence*)

LACTI- v. l a c t (o)-.

lácteˊ *adj. acid* ~ = acid organic aflat mai ales în laptele acru. (<fr. *lactique*)

lacticemíe *s. f.* prezența acidului lactic în sînge; lactacidemie. (<fr. *lacticémie*)

lactifér, -ă *adj. (anat.)* care conduce laptele; galactofor. (<fr. *lactifère*)

LACTO- v. l a c t (o)-.

lactobacíl *s. m.* bacterie capabilă să transforme zaharurile în acid lactic. (<fr. *lactobacille*)

lactobár *s. n.* local public în care se servesc mai ales bănuțuri pe bază de lapte. (după germ. *Milchbar*, engl. *milk bar*)

lactobiózã *s. f.* lactoză. (<fr. *lactobiose*)

lactobutirométru *s. n.* instrument pentru măsurarea cantității de unt conținută în lapte. (<fr. *lactobutyromètre*)

lactodensimétru *s. n.* lactometru. (<fr. *lactodensimètre*)

lactodúc *s. n.* conductă specială pentru transportul laptelui. (<fr. *lactoduc*)

lactoferméntˊ *s. n.* ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor, care încheagă cazeina din lapte; chimozină, cheag. (<fr. *lactoferment*)

lactofermentatór *s. n.* aparat pentru stabilirea calității laptelui. (<fr. *lacto-fermentateur*)

lactofermentáție *s. f.* probă care urmărește a preciza modalitățile de coagulare a laptelui. (<fr. *lactofermentation*)

lactofiltru *s. n.* dispozitiv pentru determinarea impurităților din lapte. (<fr. *lactofiltre*)

lactoflavínă *s. f.* vitamina B_2, care se găsește în lapte, ouă etc.; riboflavină. (<fr. *lactoflavine*, cf. lat. *flavus*, galben)

lactofrúct *s. n.* produs alimentar dietetic, fabricat pe bază de lapte smîntînit amestecat cu zahăr, sucuri de fructe etc. (<*lacto-* + *fruct*)

lactogán, -ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează lactația. (<fr. *lactogène*)

lactogenétic, -ă *adj.* referitor la lactogeneză. (<fr. *lactogénétique*)

lactogenézã *s. f.* fenomenul de producere a laptelui. (<fr. *lactogenèse*)

lactoglobulínă *s. f.* globulina din lapte. (<fr. *lactoglobuline*)

lactométru *s. n.* instrument pentru determinarea densității laptelui; galactometru; lactodensimetru. (<fr. *lactomètre*)

lactónă *s. f.* ester rezultat din esterificarea intramoleculară a hidroxiacizilor. (<fr. *lactone*)

lactorée *s. f.* eliminare continuă a laptelui din mameloane. (<fr. *lactorhée*)

lactoscóp *s. n.* aparat de laborator cu care se determină conținutul de grăsime din lapte. (<fr. *lactoscope*)

lactosér *s. n.* partea lichidă din lapte. (<fr. *lactosérum*)

lactoterapíe *s. f.* tratament bazat pe utilizarea laptelui, injectat sub piele. (<fr. *lactothérapie*)

lacto-vegetarián, -ă *I. adj.* (despre regimuri alimentare) compus numai din lapte, legume și fructe. *II. s. n.* restaurant în care se consumă în special produse lactate, legume și fructe. (<fr. *lacto-végétarien*)

lactoviscozimétru *s. n.* instrument pentru determinarea gradului de viscozitate a laptelui. (<*lacto-* + *viscozimetru*)

lactozát, -ă *adj.* la care s-a adăugat lactoză. (<fr. *lactosé*)

lactóză *s. f.* compus organic dulce, prezent în lapte; lactobiozã. (<fr. *lactose*)

lactozemíe *s. f.* prezența lactozei în sînge. (<fr. *lactosémie*)

lactozurie *s. f.* prezența lactozei în urină. (<fr. *lactosurie*)

lacunár *adj.* care prezintă lacune; lacunos. ● (despre minerale) cu interstiții în punctele de joncțiune. ○ *sistem* ~ = ansamblu de cavități discontinue care umplu interstițiile celulelor, țesuturilor și organelor. (<fr. *lacunaire*)

lacunarism *s. n.* stare lacunară. ○ ~ *cerebral* = sindrom apărut prin dezintegrarea unor zone parenchimatoase ale masei cerebrale, ca urmare a insuficienței circulatorii. (<*lacunar* + *-ism*)

lacúnă *s. f.* 1. spațiu gol în interiorul unui corp; lipsă. ● *(fig.)* ceea ce lipsește ca un lucru să fie considerat complet. ● întrerupere într-un text. 2. spațiu mare umplut cu aer din limbul frunzelor. 3. spațiu prin care trece lichidul circulant la unii viermi și moluște. 4. *(fiz.)* nod al unei rețele cristaline, din care lipsește atomul, ionul sau molecula respectivă. 5. lipsa depozitelor sedimentare dintr-o serie stratigrafică, datorită exondării sau eroziunii unor straturi. (<fr. *lacune*, lat. *lacuna*)

lacunós, -oásă *adj. (rar)* lacunar. (<fr. *lacuneux*)

lacústru, -ă *adj.* referitor la lacuri; care trăiește sau crește în lacuri. ○ *locuințe ~e* = locuințe (preistorice) ridicate pe stîlpi la marginea sau în mijlocul lacurilor; *formație ~ă* = formație geologică rezultată din depuneri pe fundul unei ape dulci. (<fr. *lacustre*, lat. *lacustris* < *lacus*, lac)

lacveár *s. m.* gladiator care lupta cu un fel de arcan. (<lat. *laqueārius* < *laqueus*, laț)

ládang *s. n.* sistem primitiv de agricultură în Indonezia, Filipine etc., caracterizat prin arderea vegetației și plantarea în cenușă a semințelor. (<fr. *ladang* < cuv. malaiez)

ladín, -ă *adj.* care aparține ladinilor, partea populațiilor retoromane din Elveția și din nordul Italiei; *(p. ext.)* retoroman. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită de ladini. (<fr. *ladin*, it. *ladino*, lat. *ladinus*)

ladinián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al triasicului mediu de tip alpin. (<fr. *ladinien*)

lady /lédi/ *s. f.* doamnă nobilă în Anglia; soție de lord. ● *(p. ext.)* doamnă. (<engl. *lady*)

lágăr *s. n.* I. 1. tabără. 2. totalitatea statelor, a oamenilor care militează pentru aceleași scopuri sau idei social-politice, pentru o anumită formă de societate. 3. loc de internare a prizonierilor de război sau unde sînt închiși, în regimurile totalitare, cei considerați ostili regimului. II. organ de mașină pe care se sprijină capetele unui ax sau ale unui arbore; palier. (<germ. *Lager*)

lagénă *s. f.* 1. vas antic cu gîtul strîmt, semănînd a butelie, în care se păstra vinul. 2. mică prelungire a saculei la pești, care constituie în scara evolutivă începutul viitorului melc al urechii interne de la vertebratele superioare. (<lat. *lagena*, fr. *logène*)

lageniform, -ă *adj.* în formă de butelie. (<fr. *lagéniforme*)

-lagnie *elem. comp.* „raport sexual". (<fr. *-lagnie*, cf. gr. *lagneia*, dorință sexuală, voluptate)

LAGO- *elem. comp.* „iepure". (<fr. *lago-*, cf. gr. *lagos*)

lagoftalmie *s. f.* afecțiune care se manifestă prin aceea că pleoapa superioară nu mai acoperă ochiul, datorită paraliziei mușchiului orbicular. (<fr. *lagophtalmie*)

lagomórfe *s. f. pl.* ordin de mamifere rozătoare cuprinzînd iepurii. (<fr. *lagomorphes*)

lagón *s. n.* întindere de apă înconjurată de stînci coraliere, într-un atol. (<fr. *lagon*)

lagostóm *s. n.* malformație congenitală în care buza superioară este crestată ca la iepure. (<fr. *logostome*)

lagunár, -ă *adj.* referitor la lagune, cu lagune. (<fr. *lagunaire*)

lagúnă *s. f.* 1. lac provenit din închiderea (aproape) completă a unui golf de mare printr-un cordon litoral. 2. bazin de apă rotund situat în mijlocul unui atol. (<it. *laguna*, fr. *lagune*)

lahár *s. n.* curgere noroioasă care apare în cazul unor erupții vulcanice însoțite de ploi abundente. (<fr. *lahar* < cuv. malaiez)

lai *s. n.* poezie medievală cu caracter liric sau narativ, cu versuri scurte, în general de opt silabe, și cu rimă plată. (<fr., engl. *lai* < cuv. celt)

lái, -ă *adj.* care nu face parte din rîndul clerului; lumesc; mirean. ● *(fig.; fam.)* care nu este inițiat într-un anumit domeniu. (<fr. *laïque*, lat. *laicus*, gr. *laikos* < *laos*, popor)

laicism *s. n.* 1. doctrină a partizanilor laicizării instituțiilor învățămîntului. 2. atitudine, manifestare laică; caracter laic; laicitate. (<fr. *laïcisme*)

laicitáte *s. f.* laicism (2). (<fr. *laïcité*)

laicizá *vb. tr.* a reorganiza pe principii laice o instituție cu caracter religios; a face laic. ● a exclude învățămîntul religios din școli. — *laicizáre* s. f. (< fr. *laïciser*)

láiner *s. n.* pachebot de cursă lungă. (<engl. *liner*)

láitmotiv *s. n.* 1. motiv, temă avînd o anumită semnificație, care caracterizează un personaj, o situație și care se repetă adesea în cursul unei compoziții muzicale; *(p. ext.)* fragment, motiv muzical care se repetă. 2. *(fig.)* idee de bază a unei opere literare etc. care se repetă de mai multe ori. (<germ. *Leitmotiv*)

lakíst, -ă I. *adj., s. m. f. (poet.)* care aparține școlii lakiste. II. *adj. școală ~ă* = grupare literară romantică engleză de la începutul sec. XIX, care critica civilizația industrială burgheză, recomandînd întoarcerea la viața patriarhală și la natură. (<fr. *lakiste*, engl. *lakist* <*lake*, lac)

lalație *s. f.* repetare ritmică a unor sunete, proprie dezvoltării vorbirii la copii; bîlbîială infantilă. (<fr. *lallation*, cf. lat. *lallare*, a cînta cu la-la)

LALI- v. l a l o -.

lalilofobie *s. f.* teamă patologică de a vorbi. (<*lali-* + *-fobie*[2])

LALO-/LALI-, -lalie *elem. comp.* „vorbire, pronunțare". (<fr. *lalo-*, *lali-*, *-lalie*, cf. gr. *lalein*, a vorbi)

lalopatie *s. f.* logopatie. (<fr. *lalopathie*)

laloplegie *s. f.* paralizie a mușchilor vorbirii. (<fr. *laloplégie*)

lámă[1] *s. m. inv.* preot-călugăr budist din Tibet, Mongolia etc. ○ *marele ~* = dalai-lama. (<fr. *lama* < cuv. tib.)

lamá[2] *vb. tr. (tehn.)* a găuri un material sau a-i netezi suprafața cu o unealtă în formă de lamă, care se rotește în jurul unui ax. — *lamáre* s. f. (<fr. *lamer*)

lamáic, -ă *adj.* lamaist. (<it. *lamaico*)

lamaísm *s. n.* formă particulară a budismului din Tibet și Mongolia. (<fr. *lamaïsme*)

lamaíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al lamaismului; lamaic, lamaistic. (<fr. *lamaïste*)

lamaístic, -ă *adj.* lamaist. (<it. *lamaistico*)

lamantín *s. m.* mamifer cetaceu erbivor cu corpul masiv, asemănător cu foca, care trăiește în fluviile mari din Africa și America tropicală. (<fr. *lamantin*)

lamarckísm *s. n.* teorie care explică evoluția filogenetică a organismelor prin influența condițiilor de mediu, a variabilității acestora și a moștenirii caracterelor dobîndite. (<fr. *lamarckisme*, cf. *Lamarck*, naturalist fr.)

lamarckíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al lamarckismului. (<fr. *lamarckiste*)

lamartinián, -ă *adj.* 1. propriu lui Lamartine. 2. care imită poezia lui Lamartine. (<fr. *lamartinien*, cf. *Alphonse de Lamartine*, scriitor fr.)

lamaserie *s. f.* mănăstire lamaistă. (<fr. *lamaserie*)

lámă[1] *s. f.* 1. foaie metalică subțire. 2. lichiba (unui cuțit), partea de metal tăioasă a unui obiect. 3. bucată subțire de sticlă pe care se așază substanțele ce trebuie examinate la microscop. 4. strat foarte subțire de lichid. 5. val marin provocat de furtună. (<fr. *lame*)

lámă[2] *s. f.* mamifer rumegător din familia camelidelor, care trăiește pe platourile Americii de Sud. (<fr. *lama*, sp. *llama* < cuv. peruv.)

lambáda *s. f.* dans modern de perechi, de origine boliviană, cu mișcări „sugestive", în ritm de dans popular, care emană tinerețe, bucurie și o minunată stare de spirit; melodia corespunzătoare. (<braz. *lambada*)

lámbda *s. m.* literă a alfabetului grecesc (λ), corespunzătoare literei *l*. (<fr., gr. *lambda*)

lambdacism *s. n.* tulburare a vorbirii constând în imposibilitatea de a pronunța litera *l*. ● aliterație constând în repetarea sunetului *l*. (<fr. *lambdacisme*, lat. *lambdacismus*, cf. gr. *lambda*, litera *l*)

lambért *s. m.* unitate de măsură pentru luminanță egală cu radiația unei surse de lumină care emite un flux luminos de un lumen pentru fiecare cm² din suprafața ei. (<fr. *lambert*, cf. *Johann Lambert*, fizician germ.)

lambliáză *s. f.* parazitoză a intestinului provocată de lamblie, care se manifestă prin dureri abdominale, diaree, constipație, anemie etc.; giardiază. (<fr. *lambliase*)

lámblie *s. f.* protozoar flagelat parazit, care se stabilește în intestinul subțire, când naștere la tulburări; giardia. (<fr., lat. *lamblia*)

lambóu *s. n.* 1. bucată de carne sau de piele care se conservă la amputații pentru a acoperi scheletul și părțile osoase ori pentru a fi grefată în altă parte a corpului. 2. fișie, parte, fragment. (<fr. *lambeau*)

lambrechín I. *s. n.* 1. draperie decorativă scurtă, așezată în partea superioară a unei uși, ferestre etc. 2. element decorativ al cornișelor, balustradelor etc. II. *s. m. pl. (herald.)* fișii de stofă ornamentale care împodobesc un scut sau o stemă. (<fr. *lambrequin*)

lambrisá *vb. tr.* a acoperi cu lambriu. — *lambrisáre* s. f. (<fr. *lambrisser*)

lambríu *s. n.* placaj de lemn, marmură etc. care acoperă pereții unei încăperi. (<fr. *lambris*)

lamé *s. n.* țesătură de mătase, bumbac sau lână cu fire metalice fine în bătătură. (<fr. *lamé*)

lamelá *vb. tr. (tehn.)* a prelucra un material în lamele; a supune operației de lamelare. (<it. *lamellare*)

lamelár, -ă *adj.* cu structură în formă de lamele. (<fr. *lamellaire*)

lameláre *s. f.* asamblare într-un bloc a mai multor lamele, în scopul obținerii unor elemente de construcție mai mari sau mai rezistente; lamelație. (<*lamela*)

lamelát, -ă *adj.* compus din lamele; dispus în straturi subțiri. (<fr. *lamellé*)

lameláție *s. f.* lamelare. (<fr. *lamellation*)

lamélă *s. f.* 1. plăcuță subțire de sticlă, de metal sau de lemn; lamă mică. 2. lamă subțire de țesut osos. ○ expansiune celulară în formă de lamă. (<fr. *lamelle*, lat. *lamella*)

LAMELI- *elem. comp.* „lamelă". (<fr. *lamelli-*, cf. lat. *lamella*)

lamelibranhiáte *s. n. pl.* clasă de moluște cu bronhiile în formă de lamele; bivalve. (<lat. *lamellibranchiata*, cf. fr. *lamellibranches*)

lamelicórn, -ă *adj.* (despre insecte coleoptere) cu antenele terminate prin prelungiri lameloase, dispuse în evantai. (<fr. *lamellicorne*)

lamelifórm, -ă *adj.* 1. în formă de lamelă. 2. (despre roci) dispus în straturi subțiri. (<fr. *lamelliforme*)

lameliróstru, -ă I. *adj.* (despre păsări) cu ciocul acoperit de lamele transversale. II. *s. f. pl.* anseriforme. (<fr. *lamellirostre/s/*)

lamelós, -oásă *adj.* care se desface în lamele. (<fr. *lamelleux*)

lamentá *vb. refl.* a se tângui, a se văicări. — *lamentáre* s. f. (<fr. *lamenter*, lat. *lamentari*)

lamentábil, -ă *adj.* 1. vrednic de milă, de plâns. 2. (și *adv.*) rău, prost, mizerabil. (<fr. *lamentable*, lat. *lamentabilis*)

lamentabilitáte *s. f. (rar)* caracter lamentabil. (<*lamentabil* + *-itate*)

lamentáție *s. f.* lamentare. (<fr. *lamentation*, lat. *lamentatio*)

laménto *s. n.* 1. *(muz.)* piesă vocală în vechea operă italiană, cu caracter trist, tânguitor. 2. *(pl.)* lamentație; plânsete, gemete; jale. (<it. *lamento*)

lamentóso /-zo/ *adv. (muz.)* jalnic, cu jale (<it. *lamentoso*)

laminá *vb. tr.* 1. a prelucra un material (metal) la laminor. 2. a subția și a omogeniza fibrele textile. 3. a îngusta un jet de fluid. (<fr. *laminer*)

laminái *s. n.* 1. laminare. 2. indice care caracterizează gradul de subțiere prin laminare a firelor textile. (<fr. *laminage*)

laminár, -ă *adj.* alcătuit din lamele sau straturi paralele. ○ *curgere ~ă* = curgere a unui fluid în fire paralele cu direcția mișcării lui. (<fr. *laminaire*)

laminăre *s. f.* 1. acțiunea de a lamina și rezultatul ei; laminaj (1); laminat. 2. metodă de restaurare constând în placarea ambelor părți ale unei file-document cu folii sintetice transparente. (<*lamina*)

laminărie *s. f.* algă brună marină, folosită în chirurgie pentru dilatarea anumitor căi fistuloase. (<lat. *laminaria*, cf. fr. *laminaire*)

laminát, -ă I. *adj.* prelucrat la laminor. II. *s. n.* 1. laminare. 2. produs metalic obținut prin laminare. (<*lamina*)

laminatór, -oáre *s. m. f.* laminorist. (<it. *laminatore*)

laminație *s. f.* așezare a unor elemente anatomice în straturi suprapuse sau concentrice. (cf. lat. *lamina*, lamă)

lamină *s. f.* 1. limb (1). 2. strat subțire care face parte din structura unei formații anatomice. 3. *(tehn.)* corp în formă de lamă sau de fir. (<it., lat. *lamina*)

laminectomie *s. f.* rezecție a apofizelor vertebrale, practicată în operațiile pe măduva spinării. (<fr. *laminectomie*)

laminór *s. n.* **1.** instalație compusă din cel puțin doi cilindri care se rotesc în sens contrar, cu ajutorul cărcia metalele și aliajele sînt transformate în lame, în fire etc. **2.** mașină care subțiază și omogenizează fibrele textile. **3.** mașină cu care se fărîmițează anumite materiale pentru pregătirea pastei de argilă, a nisipului de concasor etc. (<fr. *laminoir*)

laminorist, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în laminare; laminator. (<*laminor* + *-ist*)

laminotomie *s. f.* secționare chirurgicală a lamelor vertebrale. (<*lamină* + *-tomie*)

lampadár *s. n.* suport vertical cu picioare care susține una sau mai multe lămpi. (<fr. *lampadaire*)

lampadofór *s. m.* **1.** (la vechii greci) purtător de torță la ceremoniile religioase. **2.** cel care continuă, extinde și consolidează o concepție, un mod de gîndire, un stil etc. (<fr. *lampadophore*, gr. *lampadephoros*)

lampánt *adj.* (despre lichide) care poate alimenta o lampă. ○ *petrol* ~ = petrol limpede pentru ars în lămpi; produs prin distilarea fracționată a țițeiului. (<fr. *lampant*)

lámpă *s. f.* **1.** aparat fix sau portativ care produce lumină. ○ ~ *de radio* = tub electronic; ~ *fulger* = blitz. **2.** aparat portativ folosit ca sursă de căldură pentru anumite operații. (<fr. *lampe*, germ. *Lampe*)

lampión *s. n.* felinar de hîrtie colorată, folosit la serbări pentru iluminat; lanternă venețiană. (<fr. *lampion*)

lampír *s. m.* insectă coleoptera a cărei femelă este licuriciul. (<fr. *lampyre*, lat. *lampyris*)

lampíride *s. n. pl.* familie de coleoptere avînd ca tip lampirul. (<fr. *lampyridés*)

lampíst *s. m.* **1.** lucrător care îngrijește lămpile dintr-o mină. **2.** marinar care are în primire lampisteria. (<fr. *lampiste*)

lampisterie *s. f.* *(mar.)* **1.** loc unde se păstrează și se repară aparate de luminat. **2.** magazie la bordul unei nave unde se păstrează felinarele. (<fr. *lampisterie*)

lamprétă *s. f.* pește de mare cu formă cilindrică și alungită, cu carnea gustoasă. (<germ. *Lamprete*, lat. *lampreda*)

lamprofír *s. n.* rocă eruptivă cu structură porfirică, bogată în fier și magneziu. (<fr. *lamprophyre*)

LÂN(I)-/LANO-, -lână *elem. comp.* „lînă”. (<fr., it. *lani(i)-*, cf. lat. *lana*)

lanamétru *s. n.* aparat pentru determinarea finețiii firelor textile. (<fr. *lanamètre*)

-lână v. l a n (i)-.

lancasterián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al lancasterianismului. (<fr. *lancastérien*, engl. *lancasterian*)

lancasterianism *s. n.* sistem de a preda materiile de studiu cu ajutorul elevilor mai avansați, folosiți ca monitori în clasele mai mici. (<fr. *lancastérianisme*, engl. *lancasterianism*, cf. *Lancaster*, pedagog engl.)

lanceolát, -ă *adj.* în forma unui vîrf de lance; hastat. ○ *goticul* ~ = prima perioadă a goticului (începutul sec. XIII), caracterizată prin ornamente în formă de lance. (<fr. *lancéolé*)

lancinánt, -ă *adj.* (despre dureri) care se manifestă prin junghiuri și zvîcnituri. (<fr. *lancinant*)

land *s. n.* provincie, diviziune administrativă în Austria și Germania. (<germ. *Land*)

landaulét/-do-/ *s. n.* **1.** mic landou. **2.** vechi tip de automobil avînd compartimentul dinapoi carosat în cupeu decapotabil. (<fr. *landaulet*)

lándă *s. f.* șes de pe țărmurile atlantice, format din nisipuri neproductive, fixate (prin vegetație) sau mobile. (<fr. *lande*, cf. celt. *landa*)

landenián *s. n.* etaj superior al paleogenului. (<fr. *lande*, cf. *Landen*, localitate în Belgia)

landgráf *s. m.* titlu dat unui principe german din evul mediu. (<germ. *Landgraf*)

landgrafiát *s. n.* domeniu condus de un landgraf. (<fr. *landgraviat*)

ländler /léndlăr/ *s. n.* dans popular german și austriac cu mișcare vioaie, dar nu repede, asemănător cu menuetul; muzica corespunzătoare. (<germ. *Ländler*)

landlord /lénd-/ *s. m.* (în Anglia) mare proprietar funciar care își dă pămîntul în arendă fermierilor. (<engl. *landlord*)

landóu *s. n.* **1.** trăsură de lux cu două banchete așezate față în față, al cărei acoperiș, format din două bucăți, se ridică și se lasă după voie. **2.** cărucior de copil, mare și închis. (<fr. *landau*)

lándras *s. m.* rasă de porci de culoare albă și cu corpul foarte lung. (<engl. *landrace*)

landsknécht /-kneht/**lanschenét** *s. m.* infanterist german mercenar din timpul războaielor religioase purtate în sec. XV și XVI. (<germ. *Landsknecht*, fr. *lansquenet*)

landsmal /landsmól/ *s. n.* limbă literară norvegiană modernă, avînd structură gramaticală și fond principal danez. (<fr. *landsmal* < cuv. norv.)

lándșaft *s. n.* porțiune din învelișul geosferic care posedă trăsături proprii, diferite de cele ale porțiunilor învecinate. (<germ. *Landschaft*)

Ládtag *s. n.* **1.** (în evul mediu) adunarea reprezentanților pe stări în principatele germane. **2.** (în Germania pînă în 1934 și în Austro-Ungaria) organul reprezentativ al puterii. **3.** (în Germania și Austria) organul legislativ suprem al landurilor; dietă. **4.** parlamentul în Liechtenstein. (<germ. *Landtag*)

langoáre *s. f.* *(rar)* privire galeșă și tristă. ● apatie, moleșeală. (<fr. *langueur*)

langurós, -oásă *adj.* sentimental, galeș. (<fr. *langoureux*)

langústă *s. f.* crustaceu marin, decapod, asemănător cu racul, cu carnea foarte gustoasă. (<fr. *langouste*)

langustínă *s. f.* specie de homar din Norvegia. (<fr. *langoustine*)

lanțéră *s. f.* *(anat.)* formație fibroasă îngustă, lungă și rezistentă. (<fr. *lanière*)

lanífer, -ă *adj.* **1.** care poartă lînă; păros. **2.** (despre plante) acoperit cu peri moi, lînoși. (<fr. *lanifère*)

lahíst *s. m.* (la romani) antrenor de gladiatori; proprietar al unei școli de gladiatori. (<lat. *lanista*)

lanitál *s. n.* fibră textilă artificială, fabricată din cazeină. (<fr. *lanital* < *lan/a/ ital/iana/*, lînă italiană, n. com.)

LANO- v. l a n (i)-.

lanolínă *s. f.* substanță grasă, gălbuie, care rezultă din spălarea lînii brute, întrebuințată în medicină, în industrie și în cosmetică. (<fr. *lanoline*, cf. lat. *oleum*, ulei)

lansá *vb. I. tr.* **1.** a emite, a pune în circulație; a difuza, a face cunoscut. ● a prezenta o carte recent apărută în cadrul unei scurte ceremonii (la o librărie etc.). **2.** a arunca și a dirija spre țintă o rachetă, o torpilă, o bombă etc. **3.** a pune pe apă (o navă, o barcă, un ponton etc.). **II.** *refl.* a se avînta, a se angaja într-o acțiune etc. — *lansáre* s. f. (<fr. *lancer*)

lansáj *s. n.* oscilațiile verticale ale șasiului unui automobil. (<fr. *lançage*)

lansatór *s. n.* instalație pentru lansarea bombelor, a rachetelor sau a torpilelor. (după fr. *lance-fusée*)

lanschenét *s. m.* v. l a n d s k n e c h t.

lansétă *s. f.* **1.** undiță cu dispozitiv mecanic care permite derularea firului de pe tamburul mulinetei. **2.** *(arhit.)* arc frînt foarte ascuțit, care determină deschideri înalte și înguste. (<fr. *lancette*)

lansrachéte *s. n. inv.* instalație care trage proiectile autopropulsate împotriva tancurilor. (<fr. *lance-raquettes*)

lanstorpíle *s. n. inv.* instalație, aparat, tub de lansat torpile. (<fr. *lance-torpilles*)

lantán *s. n.* element chimic metalic, cap de serie din grupa lantanidelor. (<fr. *lanthane*, cf. gr. *lánthanein*, a fi ascuns)

lantanídе *s. f. pl.* nume generic dat celor cincisprezece elemente cu numărul atomic între 57 și 71, foarte rare în natură. (<fr. *lanthanides*)

lantanít *s. n.* carbonat hidratat de lantan, ortorombic. (<fr. *lanthanite*)

lantérnă *s. f.* **1.** felinar. ● lampă electrică portativă cu baterie. ○ ~ *venețiană* = lampion; ~ *magică* = aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase și al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. ● lampă de semnalizare montată pe acoperiș. ● lampă mică cu săgeată luminoasă pentru explicații pe desene, diapozitive etc. în cadrul expunerilor. **2.** aparat de control prevăzut cu vizori de sticlă, care se intercalează în conductele de produse lichide pentru a face vizibilă circulația acestora. **3.** turn mic, cu aspect de edicul, pentru iluminarea și împodobirea unei cupole. **4.** *(text.)* mecanism inversor folosit la flaierele cu fibre liberiene pentru ridicarea și coborîrea mosoarelor pe care se înfășoară semitortul sau la unele mașini de bobinat pentru înfășurarea firului. (<fr. *lanterne*, lat. *lanterna*)

lanternóu *s. n.* mică lanternă (3) așezată pe acoperișul unei hale, pe cupola unui dom etc. (<fr. *lanterneau*)

lanțétă *s. f.* **1.** lamă plată și foarte ascuțită folosită ca instrument chirurgical pentru vaccinări, incizii etc. **2.** unealtă constînd dintr-o tijă cu capetele în formă de lopățică, folosită la repararea formelor în turnătorie. **3.** fiecare dintre fulgii lungi și subțiri, viu colorați, din jurul gîtului și de pe spate, la unele păsări. (<germ. *Lanzette*, fr. *lancette*)

lanuginós, -oásă *adj.* **1.** care are aparența lînii. **2.** acoperit cu lanugo (2). (<fr. *lanugineux*)

lanúgo *s. n.* **1.** păr foarte fin care acoperă corpul unui nou-născut. ● fire de păr subțiri și scurte întîlnite în afara regiunilor păroase. **2.** puf (la plante, fructe etc.). (<lat., fr. *lanugo*)

lapalisádă *s. f. (livr.)* afirmație naivă care provoacă rîsul; reflexie neghioabă; truism. (<fr. *lapalissade*, cf. *La Palice*, erou al unui cîntec plin de banalități)

LAPARO- *elem. comp.* „abdomen". (<fr. *laparo-*, cf. gr. *lapara*)

laparocél *s. n.* hernie ventrală. (<fr. *laparocèle*)

laparonefrectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui rinichi prin deschiderea cavității abdominale. (<*laparo-* + *nefrectomie*)

laparoplastíe *s. f.* rezecție chirurgicală a tegumentelor abdominale. (<fr. *laparoplastie*)

laparoscóp *s. n.* instrument folosit în laparoscopie; peritoneoscop. (<fr. *laparoscope*)

laparoscopíe *s. f.* examinare a cavității abdominale cu ajutorul laparoscopului; peritoneoscopie. (<fr. *laparoscopie*)

laparotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cavității abdominale; celiotomie. (<fr. *laparotomie*)

LAPI-/LAPID(I)- *elem. comp.* „piatră". (<fr. *lapi-*, *lapid/i/-*, cf. lat. *lapis*, *-idis*)

lapiáz *s. n.* v. l a p i e z.

lapicíd *s. m.* lucrător care gravează inscripții pe piatră. (<fr. *lapicide*)

LAPID(I)- v. l a p i -.

lapidá *vb. tr.* a arunca cu pietre în cineva (ca pedeapsă sau răzbunare); a ucide cu pietre (pe cineva). — *lapidáre* s. f. (<fr. *lapider*, lat. *lapidare*)

lapidár, -ă *adj.* **1.** (și *fig.*) de piatră. **2.** *(livr.;* despre inscripții) gravat în piatră. **3.** (despre stil, vorbire etc.) scurt, concis, laconic. (<fr. *lapidaire*, lat. *lapidarius*)

lapidarítate *s. f.* caracter lapidar; concizie. (<*lapidar* + *-itate*)

lapidárіu *s. n.* **1.** (în evul mediu) tratat despre pretinsele proprietăți curative sau magice ale pietrelor prețioase. **2.** colecție de pietre gravate sau sculptate (basoreliefuri, statui etc.); locul în care se păstrează. (<lat. *lapidarium*)

lapidatór, -oáre *s. m. f. (livr.)* cel care lapidează. (<fr. *lapidateur*)

lapidáție *s. f.* lapidare. (<fr. *lapidation*, lat. *lapidatio*)

lapídă *s. f.* **1.** lespede, piatră funerară (cu inscripție). **2.** piatră comemorativă (pe o casă). (<it. *lapida*)

lapídicol, -ă *adj.* care crește, trăiește pe pietre. (<fr. *lapidicole*)

lapiéz/lapiáz *s. n.* șanț adînc format prin acțiunea de dizolvare și de eroziune a apelor în terenuri calcaroase. (<fr. *lapiaz*, *lapié*)

lapíli *s. m. pl.* fragmente de lavă sau de alte roci de mărimea unor pietricele, azvîrlite din craterul unui vulcan în timpul erupției. (<fr. *lapilli*, lat. *lapillus*)

lapín *s. m.* iepurele de vizuină, strămoșul iepurelui de casă. (<fr. *lapin*)

lápis *s. n.* lapislazuli. (<fr. *lapis*)

lapislazúli *s. n.* silicat natural de sodiu, calciu și aluminiu, de culoare albastră, folosit la bijuterii, ca piatră de ornament și în vopsitorie; lapis, lazurit. (<fr. *lapis-lazuli*)

lapón, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Laponia. II. *adj.* referitor la laponi, caracteristic laponilor. ● *(s. f.)* limbă fino-ugrică vorbită în Laponia. (<fr. *lapon*, cf. *Laponia*, regiune în nordul Peninsulei Scandinavia și în vestul Peninsulei Kola)

lapping /lépîng/ *s. n.* mașină pentru fasonat suprafața unor piese lucrate. (<engl. *lapping*)

lápsus *s. n.* incapacitate momentană de a-și aminti ceva. ● eroare accidentală în cursul vorbirii sau scrierii constînd în folosirea unui cuvînt în locul altuia, datorită oboselii, emoției, neatenției etc. (<fr., lat. *lapsus*)

lar *s. m.* maimuță arboricolă din sud-estul Asiei, cu mîini lungi, albe. (<germ. *Lar* < cuv. malaiez)

larámie, -ă *adj. cutare* ~*ă* = fază de mișcări tectonice, între cretacic și paleogen, care prin regresiuni a definitivat configurația marilor unități ale scoarței terestre. (<germ. *laramisch*, cf. *Laramie*, vîrf al Munților Stîncoși din S.U.A.)

larárĭu *s. n.* încăpere în casele romane unde se păstrau statuetele larilor și penaților. (<lat. *lararium*, fr. *laraire*)

lardacéu, -ée *adj.* (despre țesuturi patologice) care ia aspect și consistență de slănină. (<fr. *lardacé*)

lardáre *s. f.* mod de coasere a pînzei de îmbrăcăminte a aripii unui avion. (după fr. *larder*)

largá *vb. tr.* 1. a desprinde dintr-o aeronavă un obiect pentru a fi lansat în timpul zborului. 2. a îndepărta o ambarcație de la chei sau de la navă cu ajutorul unei cîngi. 3. a desfășura larg vela (velele) sau voalura parașutei. — *largáre* s. f. (<fr. *larguer*)

largábil, -ă *adj.* care poate fi largat. (<fr. *largable*)

largaménte *adv. (muz.)* larg, generos. (<it. *largamente*)

larghétto I. *adv. (muz.)* destul de larg, lent, între largo și andante. II. *s. n.* compoziție sau parte dintr-o compoziție concepută în acest tempo. (<it. *larghetto*)

larghéțe *s. f.* dărnicie, generozitate, mărinimie. (<it. *larghezza*)

lárgo I. *adv. (muz.)* cu o mișcare încetă și amplă: rar, lento. II. *s. n.* piesă sau parte a unei compoziții scrisă în acest tempo. (<it. *largo*)

lari *s. m. pl. (mit. romană)* zei protectori ai casei și familiei. (<lat. *lares* < cuv. etrusc)

lárice *s. f.* arbore rășinos din familia pinaceelor, cu frunze căzătoare, aciculare și cu lemn tare și rezistent, foarte prețios; zadă. (<it. *larice*, lat. *larix, -icis*)

laríde *s. f. pl.* familie de păsări lariforme avînd ca tip pescărușul. (<fr. *laridés*)

larifórme *s. f. pl.* ordin de păsări acvatice palmipede, din care fac parte pescărușii. (<fr. *lariformes*, cf. lat. *larus*, pescăruș)

LARING(O)- *elem. comp.* „laringe". (<fr *laryng|o|-*, cf. gr. *larynx, -ngos*)

laringál, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se pronunță cu zgomot de frecțiune în laringe. (<fr. *laryngal*)

laríngе *s. n.* partea superioară a traheii, organ al fonației. (<it. *laringe*, cf. fr., gr. *larynx*)

laringectomíe *s. f.* incizie, extirpare a laringelui. (<fr. *laryngectomie*)

laringián, -ă *adj.* al laringelui. (<fr. *laryngien*)

laringísm *s. n.* contracție spasmodică a mușchilor laringelui. (<fr. *laryngisme*)

laringítă *s. f.* inflamație a mucoasei laringelui. (<fr. *laryngite*)

laringocél *s. n.* tumoare a laringelui. (<fr. *laryngocèle*)

laringocentéză *s. f.* puncție a laringelui. (<fr. *laryngocentèse*)

laringofón *s. n.* aparat de tipul microfonului, insensibil la zgomotele aeriene, care se aplică pe git în dreptul laringelui, folosit în telefonia prin radio din tanc, avion etc. (<fr. *laryngophone*)

laringológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în laringologie. (<fr. *laryngologue*)

laringológic, -ă *adj.* referitor la laringologie. (<fr. *laryngologique*)

laringológie *s. f.* ramură a medicinei care studiază fiziologia și patologia laringelui. (<fr. *laryngologie*)

laringomalácie *s. f.* ramolisment al laringelui. (<fr. *laryngomalacie*)

laringonecróză *s. f.* necroză a cartilajelor laringelui. (<fr. *laryngonecrose*)

laringopatíe *s. f.* denumire generală pentru afecțiunile laringelui. (<fr. *laryngopathie*)

laringoplástie *s. f.* operație chirurgicală de refacere a laringelui. (<fr. *laryngoplastie*)

laringoplégie *s. f.* paralizie a mușchilor laringelui, care duce la afonie. (<fr. *laryngoplégie*)

laringográfie *s. f.* sutură chirurgicală a laringelui. (<fr. *laryngorrhaphie*)

laringoragíe *s. f.* hemoragie a laringelui. (<fr. *laryngorragie*)

laringoscóp *s. n.* instrument format dintr-o oglindă cu coadă lungă, folosit în laringoscopie. (<fr. *laryngoscope*)

laringoscópic, -ă *adj.* referitor la laringoscopie. (<fr. *laryngoscopique*)

laringoscopíe *s. f.* examinare optică a laringelui cu ajutorul laringoscopului. (<fr. *laryngoscopie*)

laringospásm *s. n.* spasm laringian. (<fr. *laryngospasme*)

laringostenóză *s. f.* îngustare patologică a laringelui. (<fr. *laryngosténose*)

laringostroboscóp *s. n.* aparat folosit în laringostroboscopie. (<fr. *laryngostroboscope*)

laringostroboscopíe *s. f.* observare a mobilității corzilor vocale cu ajutorul laringostroboscopului. (<fr. *laryngostroboscopie*)

laringotóm *s. n.* instrument folosit în laringotomie. (<fr. *laryngotome*)

laringotómie, -ă *adj.* referitor la laringotomie. (<fr. *laryngotomique)*

laringotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a laringelui. (<fr. *laryngotomie)*

laringotraheítă *s. f.* inflamaţie a laringelui şi a traheei. (<fr. *laryngotrachéite)*

laringotraheotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a părţii inflamate a laringelui şi a traheei. (<fr. *laryngo-trachéotomie)*

laringoxeróză *s. f.* uscare patologică a mucoasei laringelui. (<engl. *laryngoxerosis)*

larmoaiánt, -ă *adj. (rar)* care produce lacrimi; plîngăreţ. (<fr. *larmoyant)*

larvár, -ă *adj.* **1.** în stare de larvă; referitor la larvă. **2.** *(fig.)* în stare incipientă. (<fr. *larvaire)*

larvát, -ă *adj.* **1.** (despre boli) care se prezintă sub o formă anormală, cu accese mai puţin frecvente şi benigne; latent, în stare de incubaţie. **2.** *(fig.)* mocnit, în faşă. (<fr. *larvé)*

lárvă *s. f.* stadiu în dezvoltarea unor animale (insecte, batracieni etc.), diferit de stadiul adult. (<fr. *larve*, lat. *larva)*

LARVI- *elem. comp.* „larvă". (<fr. *larvi-*, cf. lat. *larva*, mască, spectru)

larvicíd, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care distruge larvele insectelor. (<fr. *larvicide)*

larvícol, -ă *adj.* (despre paraziţi) care trăieşte în corpul larvelor. (<fr. *larvicole)*

larviformă, -ă *adj.* în formă de larvă. (<fr. *larviforme)*

larvivór, -ă *adj.* care se hrăneşte cu larve de insecte. (<fr. *larvivore)*

lasciv, -ă *adj.* excitant, aţiţător la plăceri senzuale; voluptuos; obscen. (<fr. *lascif*, lat. *lascivus)*

lasciviátе *s. f.* caracterul a ceea ce este lasciv; înclinare spre plăceri senzuale; senzualitate. (<fr. *lascivité*, lat. *lascivitas)*

láser *s. n.* generator şi amplificator de radiaţii, foarte intense şi înguste, cu mare directivitate, avînd utilizări în domenii foarte diferite. (<fr. *laser* < engl. *L*/ight/ *A*/mplification by/ *S*/timulated *E*/mission of/ *R*/adiation/, amplificarea luminii prin emisia stimulată a radiaţiei)

lasétă *s. f.* cordon croşetat îngust, drept sau rotund, din care se fac dantele. ● obiect de decoraţie interioară lucrat din acest cordon. (<fr. *lacet)*

lasitúdine *s. f.* **1.** *(livr.)* senzaţie de oboseală. **2.** *(fig.)* plictiseală, dezgust. (<fr. *lassitude)*

lasóu *s. n.* frînghie sau curea lungă prevăzută cu un laţ, care se leagă de şa şi este folosită în America de Sud la prinderea animalelor sălbatice. (<fr. *lasso)*

lassalleán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al lassaleanismului. (<fr. *lassaléen)*

lassalleanism *s. n.* curent în mişcarea muncitorească din Germania, care, admiţînd posibilitatea transformării paşnice a capitalismului în socialism cu ajutorul unor cooperative sprijinite de stat, propovăduia înlocuirea luptei revoluţionare prin lupta pentru vot universal şi prin activitatea parlamentară paşnică. (<germ. *Lassalleanismus*, cf. *Lassalle*, om politic germ.)

last, but not least *loc. adv.* (despre un fapt menţionat la urmă, nu neapărat şi cel mai puţin important) ultimul, dar nu şi cel din urmă. (<engl. *last, but not least)*

lástex *s. n.* fir de cauciuc îmbrăcat în fibre textile, folosit în industria confecţiilor; *(p. ext.)* ţesătură, obiect de îmbrăcăminte care conţine asemenea fire. ● portjartier elastic. (<fr. *lastex)*

lastíc *s. n.* stofă de lînă asemănătoare cu satinul. (<fr., engl. *lasting)*

laş, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (om) fricos, slab de înger; mişel. **II.** *adj.* (despre atitudini) care denotă lipsă de curaj. (<fr. *lâche)*

laşá *vb. tr. (rar)* **1.** a desface, a slăbi (din strînsoare); a da drumul. **2.** *(fig.)* a scăpa, a lăsa să(-i) scape. (<fr. *lâcher)*

laşităte *s. f.* frică, lipsă de curaj. ● atitudine, faptă de om laş, mişelie. (<fr. *lâcheté)*

latént, -ă *adj.* ascuns, care nu se manifestă, dar poate izbucni oricînd. (<fr. *latent*, lat. *latens* < *latere*, a fi ascuns)

laténţă *s. f.* stare latentă. (<fr. *latence)*

LATER(O)-, -latér *elem. comp.* „lateral, extern", „latură". (<fr. *latér/o/-*, *-latère*, cf. lat. *latus*, *-eris*, latură)

laterál, -ă *adj.* **1.** de pe o latură, de pe laturi, lăturalnic. ○ *arie ~ă* (sau *periferică)* = zonă situată la periferia teritoriului în care se vorbeşte un dialect sau o limbă. ● *(fig.)* secundar, îndepărtat, fără legătură directă cu ceva. ○ *gîndire ~ă* = proces specific gîndirii creatoare, urmărind obţinerea a cît mai multor variante posibile ale fenomenului cercetat. **2.** *consoană ~ă* (şi *s. f.)* = consoană articulată cu vîrful limbii pe palatul tare sau pe alveolele incisivilor superiori, lăsînd aerul să se scurgă de o parte şi de alta a limbii. (<fr. *latéral*, lat. *lateralis)*

lateralitáte *s. f. (med.)* dominantă funcţională a unuia dintre organele analoage perechi (mîini, picioare, ochi, urechi etc.). (<fr. *latéralité)*

lateralizát, -ă *adj. (med.;* despre copii) a cărui activitate motrice corespunde bine sau rău dominanţei funcţionale a uneia sau alteia dintre emisferele cerebrale. (<fr. *latéralisé)*

laterít *s. n.* sol roşu, galben sau cafeniu din regiunile tropicale, rezultat prin alterarea chimică a rocilor. (<fr. *latérite)*

lateritíc, -ă *adj.* care conţine laterit. (<fr. *latéritique)*

lateritizáre *s. f.* proces de formare a solurilor lateritice. (după fr. *latéritisation)*

laterocidénţă *s. f.* alunecare laterală a unei anse a cordonului ombilical, în cursul travaliului. (<fr. *latérocidence)*

lateroflexíe *s. f. (med.)* arcuire şi deviaţie a unui organ spre lateral. (<fr. *latéroflexion)*

lateropulsiúne *s. f.* tulburare de echilibru caracterizată printr-o senzaţie de tracţiune laterală a corpului. (<fr. *latéropulsion)*

lateroversiúne *s. f.* deviaţie, prin înclinare laterală, a uterului. (<fr. *latéroversion)*

latescént, -ă *adj.* care are caracteristicile latexului. (<fr. *latescent)*

látex *s. n.* suc lăptos secretat de anumite plante. ○ *~ artificial* = suspensie apoasă,

stabilă, din polimeri de tip vinilic, folosită mai ales în pictură. (<fr., lat. *latex)*

LATI- *elem. comp.* „lat, larg". (<fr. *lati-*, cf. lat. *latus*, întins)

latíce *s. f.* adunarea într-o rețea a mai multor date. ● *(mat.)* mulțime ordonată care are proprietatea că orice parte finită a sa are un majorant și un minorant. (<engl. *lattice)*

laticifér, -ă *adj., s. n.* (țesut vegetal) care secretă latex. (<fr. *laticifère*, cf. lat. *latex, -icis*, lichid)

laticlávă *s. f.* fișie lată de purpură care împodobea toga purtată de senatorii romani. ● togă însăși. (<fr. *laticlave*, lat. *laticlava)*

latifoliát, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze lățite. (<fr. *latifolié)*

latifundiár, -ă *s. m. f.* proprietar al unui latifundiu. ● mare moșier; mare bogătaș. (<fr. *latifondiaire)*

latifúndiu *s. n.* domeniu foarte mare obținut de romanii bogați prin acapararea pămînturilor în urma neplății datoriilor de către micii proprietari. ● mare proprietate funciară privată. (<lat., fr. *latifundium)*

latín, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Latium /Italia/, care aparținea Romei antice. ● roman. ● *(s. f.)* limbă italică vorbită de romani. ○ *~a populară* = latina vorbită de masele populare, diferită de latina literară sau clasică a scriitorilor, care a dat naștere diferitelor limbi romanice. II. *adj. arhitectură ~ă* = stil roman degenerat, avînd ca tip bazilica romană; *(mar.) velă ~ă* = pînză triunghiulară învergată pe o antenă. (<lat. *latinus*, cf. *Latium* /azi Lazio/, provincie în Italia centrală)

latínism *s. n.* 1. cuvînt, construcție împrumutate din latină și neintegrate încă. 2. curent în lingvistica și filologia română din sec. XIX, care, continuînd ideile fruntașilor Școlii Ardelene, din dorința de a demonstra multilateral, împotriva teoriilor false și tendențioase, latinitatea poporului român și a limbii sale, a ajuns la unele exagerări pe linia latinizării forțate a limbii; curentul latinist. (<fr. *latinisme)*

latinist, -ă I. *s. m. f.* 1. specialist în filologia latină și în antichitatea romană. 2. adept al latinismului (2). II. *adj. curentul ~* (sau *școala ~ă)* = latinism (2). (<fr. *latiniste)*

latinitáte *s. f.* 1. caracter, origine latină. 2. cultura și civilizația latină; lumea latină. (<fr. *latinité*, lat. *latinitas)*

latinizá *vb.* I. *tr.* a introduce într-o limbă, pe cale savantă, cuvinte latine; a da cuvintelor de origine latină o formă apropiată de cea originară. ● a da o formă latină unor cuvinte de altă origine. II. *tr., refl.* a impune sau adopta limba și cultura latină; a deveni latin. — *latinizáre* s. f. (<fr. *latiniser)*

latinizánt, -ă *adj.* care urmărește latinizarea limbii. (<fr. *latinisant)*

latinizatór, -oáre *s. m. f.* cel care latinizează. (<*latiniza* + *-tor)*

latíno-americán, -ă *adj.* din America Latină. (<fr. *latino-américain)*

latinofón, -ă *adj., s. m. f.* vorbitor de limbă latină. (<fr. *latinophone)*

latinomán, -ă *s. m. f.* admirator exagerat al spiritului latin. (<*latinomanie)*

latinomanie *s. f.* pasiune exagerată pentru tot ceea ce este latin. (<it. *latinomania)*

latír *s. m.* plantă erbacee leguminoasă cu tulpina lungă, tîrîtoare și foarte ramificată, avînd flori albe, violete sau roșii, grupate în racem. (<lat. *lathyrus*, gr. *lathyros*, măzăriche)

latirísm *s. n.* intoxicație cu grăunțe de latir. (<fr. *lathyrisme)*

latitudinál, -ă *adj.* transversal. ○ *plan ~* = plan vertical perpendicular pe planul longitudinal, care traversează partea cea mai largă a unei nave. (<engl., germ. *latitudinal)*

latitúdine *s. f.* 1. poziția în grade a unui punct de pe glob sau a unui astru față de un plan ecuatorial de referință. 2. *(mat.)* una dintre coordonatele polare spațiale, reprezentînd unghiul format de raza vectoare a unui punct dat cu planul triedrului ortogonal la care se raportează punctul. 3. *(fig.)* libertate de acțiune, de alegere. (<it. *latitudine*, fr. *latitude*, lat. *latitudo)*

latomíe *s. f.* carieră[1] (abandonată) care servea ca închisoare. (<fr. *latomie*, lat. *latomia)*

latorfián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul inferior al oligocenului din estul și centrul Europei. (<fr. *latorfien)*

-latríe v. -l a t r u.

latrínă *s. f.* closet fără canalizare. (<lat. *latrina*, fr. *latrine)*

latrón *s. m.* (în Roma antică) denumire dată hoților, sclavilor fugari sau soldaților care dezertau. (<lat. *latrones)*

-látru, -latríe *elem. comp.* „care se închină, adorator", „adorație". (<fr. *-lâtre, -lâtrie*, cf. gr. *latreia*, adorație < *latreucin*, a adora)

laudánum *s. n.* narcotic lichid pe bază de opiu. (<fr. *laudanum*, cf. lat. *ladanum*, rășină aromatică, gr. *ladanon)*

laudatív, -ă *adj.* care laudă; elogios, favorabil. (<fr. *laudatif)*

lauracée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, cuprinzînd arbori și arbuști din regiunile calde, cu frunzele persistente, bogate în uleiuri eterice. (<fr. *lauracées)*

laureá *vb.* I. *tr.* a încununa cu un înalt premiu pentru merite deosebite. II. *tr., refl.* (în unele țări) a trece examenul de doctorat. (<*laureat)*

laureát, -ă *adj., s. m. f.* 1. (la romani) învingător în competiții, căruia i se decerna în semn de cinstire o cunună de lauri. 2. (persoană, colectiv) care a obținut un înalt premiu pentru merite deosebite într-un domeniu de activitate. (<fr. *lauréat*, lat. *laureatus*, încununat cu lauri)

laurențián, -ă *adj. cutare ~ă* = cutare precambriană a scoarței terestre care a avut loc în America de Nord. (după germ. *laurentisch*, cf. *Laurențiu*, fluviu nord-amer.)

lavábil, -ă *adj.* (despre țesături) care poate fi spălat. (<fr. *lavable)*

lavabilitáte *s. f.* însușirea de a fi lavabil. (<fr. *lavabilité)*

lavabóu *s. n.* 1. lavoar. ● *(rar)* chiuvetă de perete. 2. spălător comun cu chiuvete (în cazărmi, internate etc.). (<fr. *lavabo)*

lavái *s. n.* spălare. (<fr. *lavage)*

lavalíéră *s. f.* 1. cravată înnodată ca o fundă, cu capetele lăsate în jos. 2. microfon de formă

alungită care se atașează la rever sau într-un buzunar de la piept celor care participă la emisiuni organizate de televiziune. (<fr. *lavallière*, cf. *domnișoara de la Vallière*)

lavánd, -ă I. *adj., s. n.* (de) culoare albastru-deschis. II. *s. f.* 1. plantă perenă din familia labiatelor, cu frunze și flori odorante; *(pop.)* levănțică. 2. parfum, esență de lavandă (1). 3. *(cinem.)* pozitiv intermediar alb-negru, folosit în contratipare. (<fr. *lavande*, it. *lavanda*, pentru spălat)

lávă *s. f.* masă magmatică azvârlită pe pământ din craterul unui vulcan. (<fr. *lave*, it. *lave*)

lavétă *s. f.* cîrpă de șters (motoarele, vasele de bucătărie etc.). (<fr. *lavette*)

lavínă *s. f.* avalanșă de zăpadă sau de pietre. (<it. *lavina*, germ. *Lawine*)

lavíu *s. n.* 1. mod de a da umbre unui desen cu tuș diluat sau cu o culoare de apă. 2. desenul însuși. (<fr. *lavis*)

lavoár *s. n.* mobilă de toaletă unde se țin ligheanul, cana și alte obiecte pentru spălat; lavabou (1). (<fr. *lavoir*)

lawrénțiu /lo-ren-/ *s. n.* element transuranic sintetic. (<fr. *lawrencium*, cf. *E. O. Lawrence*, inventatorul ciclotronului)

lax, -ă *adj.* (*livr.*) puțin strîns; spațiat, destins, lejer, mobil. (<lat. *laxus*)

laxativ, -ă *adj., s. n.* purgativ. (<fr. *laxatif*)

LAXI- *elem. comp.* „rar, spațiat". (<fr. *laxi-*, cf. lat. *laxus*, slab, neîntins)

laxism *s. n.* sistem (teologic, filozofic, politic) tolerant, care susține că în absența unei interdicții evidente, o acțiune poate fi înfăptuită, mai ales dacă există temeiuri bine determinate. (<fr. *laxisme*)

laxist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al laxismului. (<fr. *laxiste*)

laxitáte *s. f.* 1. *(livr.)* moliciune, lipsă de rezistență. 2. *(med.)* mobilitate crescută a unei articulații. (<fr. *laxité*)

lay-out/lei-áut/ *s. n.* 1. dispunere a elementelor grafice ale unei tipărituri. 2. schemă a instrucțiunilor de lucru. 3. reprezentare grafică și planimetrică a unor construcții industriale. (<engl. *lay out*)

lazáne *s. f. pl.* paste făinoase cu ouă în formă de panglicuțe, asemănătoare tăițeilor. (<it. *lasagna*)

lazarét *s. n.* *(rar)* spital de boli contagioase. (<fr. *lazaret*, cf. lat. *lazarus*, lepros)

lazaróne *s. m.* *(livr.)* 1. cerșetor din Italia meridională (mai ales napolitan). 2. om de nimic; pungaș. (<it. *lazzarone*)

lazulít *s. n.* fosfat natural hidratat de aluminiu, magneziu, fier și calciu, de culoare albastră, folosit ca abraziv. (<fr. *lazulite*)

lazurít *s. n.* lapislazuli. (<fr. *lazurite*)

lazy /léizi/ *s. n.* *(jaz)* manieră de a cînta a unor muzicieni, care, aparent, sînt indiferenți la ceea ce exprimă. (<engl. *lazy*, obosit)

lazzi /lá-ți/ *s. n.* pantomimă comică în teatrul italian. (<it. *lazzi*)

leáder *s. m.* v. l i d e r.

leadership /líder-șip/ *s. m.* funcție, poziție de lider. (<engl. *leadership*)

leál, -ă *adj.* care își respectă cuvîntul dat; sincer; cinstit, corect; fidel. (<it. *leale*)

lealitáte *s. f.* sinceritate, cinste, franchețe (după it. *lealtà*)

leándru /**oleándru** *s. m.* arbust ornamental cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, plăcut mirositoare. (<it. *leandro*, fr. *oléandre*)

leasing /lízing/ *s. n.* formă de închiriere pe o perioadă determinată de mașini și utilaje moderne, de mijloace de transport etc. de către întreprinderi de la producători sau societăți specializate. ○ *contract* ~ = contract financiar prin care este prevăzut un import temporar, la expirarea căruia beneficiarul poate cumpăra bunurile mobile și imobile ce i-au fost închiriate de producător. (<engl. *leasing*)

lébărvurșt *s. m.* cîrnat preparat din ficat de porc. (<germ. *Leberwurst*)

lébes *s. n.* *(ant.)* vas larg de metal, de forma unui lighean, cu toarte pe margine. (<lat., gr. *lebes*)

lechítos *s. n.* v. l e k y t o s.

LECIT(O)- *elem. comp.* „gălbenuș de ou, embrion". (<fr. *lécith/o/-*, cf. gr. *lekithos*, gălbenuș)

lecitínază *s. f.* enzimă a sucului pancreatic care hidrolizează lecitina în cursul digestiei intestinale, eliberînd acizi grași; fosfolipază. (după fr. *lécithase*)

lecitínă *s. f.* lipidă fosforată care se găsește în gălbenușul de ou, în țesutul nervos etc. (<fr. *lécithine*)

lecitoblást *s. n.* gălbenuș care conține blastomere. (<fr. *lécithoblaste*)

lecitocél *s. n.* cavitate a embrionului care generează vezicula ombilicală și intestinul primitiv. (<fr. *lécithocèle*)

lectică *s. f.* pat, scaun portativ acoperit, purtat de cal sau de oameni (sclavi) și folosit în antichitatea romană, în evul mediu și în unele țări coloniale ca mijloc de locomoție; litieră. (<lat. *lectica*)

lectistérn *s. n.* *(ant.)* banchet dat în cinstea zeilor, reprezentați ca participanți prin statui culcate pe paturi de ceremonie. (<fr. *lectisterne*, cf. lat. *lectum*, pat; *sternere*, a acoperi)

léctor[1], **-ă** *s. m. f.* 1. grad didactic universitar, între asistent și conferențiar; cel care îl deține. 2. membru al unui lectorat (2). 3. persoană care ține lecții sau conduce seminarii în învățămîntul de partid, la universități populare etc. (<germ. *Lektor*)

léctor[2], **-ă** I. *s. m. f.* 1. cititor. ● cel care citește cu voce tare unei persoane suferinde. 2. persoană care citește într-o editură manuscrisele predate spre publicare și referă asupra lor. 3. (în ierarhia ecleziastică) ajutor al preotului care citea în timpul slujbei textele edificatoare. II. *s. n.* 1. aparat servind pentru redarea unor sunete înregistrate. 2. dispozitiv periferic care permite citirea și introducerea informației după o cartelă perforată într-un calculator sau ordinator. (<fr. *lecteur*, lat. *lector*)

lectorát *s. n.* 1. funcția de lector[1] (1). 2. catedră universitară a unei țări în altă țară, în cadrul căreia profesorii și celei dintîi predau

ţtudenţilor din ţara gazdă o anume materie de învăţământ. 3. grup de profesori din învăţământul superior care predau o disciplină la o altă facultate decît aceea de care aparţin. (<germ. *Lektorat)*

lectură *vb. tr.* 1. *(rar)* a citi. 2. (în sectorul editorial) a citi un manuscris în vederea pregătirii pentru tipar. — *lecturáre* s. f. (<*lectură)*

lectúră *s. f.* 1. faptul de a citi; citit, citire. ● text, bucată de citit. 2. culegerea informaţiilor înregistrate în memoria unui calculator electronic. (<fr. *lecture)*

lécţie *s. f.* 1. formă de bază a organizării muncii didactice, prin care se transmit elevilor anumite cunoştinţe într-o unitate de timp; oră de şcoală consacrată unei anumite discipline. ○ *a da* (sau *a lua) ~ii* = a (se) medita (2) în particular. ● temă, ceea ce elevul are de învăţat la o materie într-o zi. 2. *(fig.)* învăţătură morală, experienţă (culeasă în urma unei întîmplări etc.). 3. dojană, mustrare. — var. *leţiune* s. f. (<germ. *Lektion)*

lecţiúne *s. f.* 1. fiecare dintre formele în care se prezintă textul unui autor în diferite manuscrise sau ediţii; fel de a citi un (pasaj dintr-un text) pentru stabilirea versiunii originare. 2. v. l e c ţ i e. (<germ. *Lektion*, lat. *lectio)*

led *s. n.* diodă (electro)luminescentă. (<engl. *led)*

ledeburítă *s. f.* constituent structural al fontelor, un amestec mecanic de cementită şi perlită. (<germ. *Ledeburit)*

ledián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul mijlociu al eocenului. (<fr. *lédien)*

legá *vb. tr.* a lăsa prin legat[2]. (<fr. *léguer*, lat. *legare)*

legál, -ă *adj.* 1. conform prevederilor unei legi. ○ *medicină ~ă* = ştiinţă criminalistică ce urmăreşte descoperirea cauzelor şi circumstanţelor unui deces. 2. care aparţine legii. (<fr. *légal*, lat. *legalis)*

legalísm *s. n.* 1. grija, preocuparea de a respecta minuţios litera legii, legalitatea. 2. legalitate (1). (<fr. *légalisme)*

legalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al legalităţii. (<fr. *légaliste)*

legalitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este legal; principiu potrivit căruia orice persoană fizică sau juridică este obligată să respecte legea; legalism (2). ○ *a fi* (sau *a intra) în ~* = a se conforma legilor în vigoare. 2. ordine legală care asigură viaţa şi activitatea unei societăţi, a unui stat etc. (<fr. *légalité)*

legalizá *vb. tr.* a da valabilitate, formă legală (unui act). (<fr. *légaliser)*

legalizáre *s. f.* acţiunea de a legaliza şi rezultatul ei. ● *(jur.)* atestare de către notariatul de stat a autenticităţii semnăturii după un act sau a conformităţii unei copii, a unei traduceri cu originalul etc. (<*legaliza)*

legalménte *adv. (rar)* în mod legal. (<it. *legalmente*, fr. *légalement)*

legát[1] *s. m.* 1. (la romani) împuternicit al senatului sau al împăratului într-o provincie. ● comandant de legiune. 2. cardinal reprezentant al papei, care îndeplineşte funcţii asemănătoare celor încredinţate ambasadorilor. (<fr. *légat*, lat. *legatus)*

legát[2] *s. n. (jur.)* dispoziţie testamentară prin care se lasă un bun, o obligaţie etc. cuiva. ● bunul însuşi. (<lat. *legatum)*

legatár, -ă *s. m. f.* beneficiar al unui legat[2]. ○ *~ universal* = cel căruia cineva îi lasă prin testament întreaga sa avere. (<fr. *légataire*, lat. *legatarius)*

legáto 1. *adv. (muz.)* legat, susţinînd neîntrerupt sunetul unei note. II. *s. n.* pasaj dintr-o compoziţie executat în acest mod. (<it. *legato)*

legatórie *s. f.* provincie romană condusă de un legat[1]. (<lat. *legatoria)*

legáţie *s. f.* 1. reprezentanţă diplomatică cu rang inferior ambasadei. ● localul, sediul acesteia. 2. misiune a unui legat[1] (2), în vechile state ale bisericii. 3. suprafaţa unei ţări supusă unui legat[1] (2). — var. *legaţiune* s. f. (<fr. *légation*, lat. *legatio)*

legaţiúne *s. f.* v. l e g a ţ i e.

legendár, -ă *adj.* de, din legendă; fabulos; fantastic, extraordinar. (<fr. *légendaire)*

legendarítate *s. f. (rar)* caracter legendar. (<*legendar* + *-itate)*

legéndă *s. f.* 1. povestire cu caracter fantastic, miraculos, transmisă în special pe cale orală, în care se explică apariţia unor plante, animale, locuri etc. ● piesă instrumentală sau orchestrală cu caracter narativ. 2. inscripţie (pe o monedă, medalie, marcă poştală). 3. explicaţie dată semnelor convenţionale de pe o hartă, de pe un plan etc. ● text care se găseşte sub un desen, sub o gravură, schemă etc. (<fr. *légende*, cf. lat. *legenda*, ceea ce trebuie citit)

leggiéro *adv. (muz.)* uşor, lejer, moderat. (<it. *leggiero)*

léghe *s. f.* unitate de măsură pentru distanţe, anterioară sistemului metric, variind între 4 şi 5,5 km. (<it. *lega)*

Leghórn *s. n.* rasă de găini cu penajul diferit colorat, foarte bune producătoare de ouă. (<engl. *leghorn)*

légic, -ă *adj.* cu caracter obligatoriu, de lege. (după rus. *zakonomernîi)*

legiferá *vb. tr.* a elabora şi a adopta legi; a stabili ceva prin lege. — *legiferáre* s. f. (<fr. *légiférer*, it. *legiferare*, cf. lat. *legifer*, cel care face legi)

legionár, -ă I. *adj.* referitor la legionari (III). II. *s. m.* 1. soldat dintr-o legiune romană. 2. militar din legiunea străină. III. *s. m. f.* (în România interbelică) membru al organizaţiei fasciste „Garda de Fier". (<lat. *legionarius*, fr. *légionnaire)*

legionarísm *s. n.* doctrina şi practicile legionarilor (III). (<*legionar* + *-ism)*

legionaroíd, -ă *adj. (rar)* legionar, asemenea legionarilor (III). (<*legionar* + *-oid)*

legislá *vb. tr. (rar)* a face legi. (<*legislaţie)*

legislatív, -ă *adj.* referitor la legiferare, care legiferează. ○ *putere ~ă* (şi *s. n.*) = una dintre cele trei puteri ale statului constituţional, avînd atribuţia de a elabora legi; *organ ~* (şi *s. n.)* = organ al puterii de stat care elaborează şi adoptă legile. (<fr. *législatif)*

legislatór *s. m. (rar)* legiuitor; *(fig.)* cel care stabileşte regulile unei arte, ale unui curent artistic. (<fr. *législateur)*

legislatúră *s. f.* durata mandatului unui organ legislativ. (<fr. *législature)*

legislaţíe *s. f.* **1.** corp de legi ale unei ţări. **2.** totalitatea actelor normative dintr-un anumit domeniu. — var. *legislaţiune* s. f. (<fr. *législation*, lat. *legislatio)*

legislaţiúne *s. f.* v. legislaţie.

legist I. *s. m.* cel care cunoaşte şi studiază legile; jurist. **II.** *adj. medic* ~ = medic specialist în medicina legală. **III.** *s. m. pl.* **1.** adepţi ai unei şcoli filozofice chineze din sec. IV—III i.e.n. care preconiza, în opoziţie cu confucianismul, un stat centralizat, guvernat pe bază de legi şi nu de tradiţii. **2.** grupare a unei şcoli din evul mediu european care sprijinea lupta feudalităţii laice împotriva pretenţiilor de hegemonie ale papalităţii. (<fr. *légiste)*

legitáte *s. f.* caracter obligatoriu, de lege, al unor fenomene. (după rus. *zakonomernosti)*

legítim, -ă *adj.* **1.** întemeiat pe lege, care se justifică prin lege; legal. ○ *~ă apărare* = situaţie în care se comite un act de violenţă justificat legal, ca un act de apărare împotriva unei agresiuni imediate şi injuste. **2.** just, drept; justificat, îndreptăţit. (<fr. *légitime*, lat. *legitimus)*

legitimá *vb.* **I.** *tr., refl.* a(-şi) stabili identitatea pe baza unui document legal. **II.** *tr.* **1.** *(fig.)* a justifica, a motiva, a îndreptăţi. **2.** a recunoaşte unui copil născut înainte de căsătorie drepturile unui copil legitim. — *legitimáre* s. f. (<fr. *légitimer)*

legitimaţíe *s. f.* act, document personal care atestă oficial identitatea unei persoane. — var. *legitimaţiune* s. f. (<fr. *légitimation)*

legitimaţiúne *s. f.* v. legitimaţie.

legitimísm *s. n.* teorie monarhistă reacţionară care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" sfînt şi inalienabil la tron al dinastiilor legitime şi puterea absolută a acestora. (<fr. *légitimisme)*

legitimíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al legitimismului. (<fr. *légitimiste)*

legitimitáte *s. f.* calitate a ceea ce este legitim. (<fr. *légitimité)*

legiúne *s. f.* **1.** unitate de bază a armatei romane cu un efectiv între 4200 şi 6000 de oameni, pedestraşi şi călăreţi, repartizaţi în cohorte, manipule şi centurii. **2.** nume al unor formaţii militare neregulate din diferite epoci. ○ *L~a de onoare* = unul dintre cele mai înalte ordine, în Franţa, care se acordă pentru merite militare şi civile; *~ străină* = (în Franţa şi în Spania) corp de armată din mercenari, cu garnizoana în colonii, destinat asigurării autorităţii statului şi administraţiei colonialiste. **3.** *(fig.)* mulţime organizată; ceată. (<fr. *légion*, lat. *legio)*

leguán *s. m.* şopîrlă cu creastă din America tropicală. (<engl., sp. *leguan*<cuv. indian)

legúmă *s. f.* **1.** plantă agricolă de la care se consumă în alimentaţie partea vegetală sau fructele; zarzavat. **2.** fruct uscat, cu mai multe seminţe, dehiscent, cu două valve, caracteristic leguminoaselor; păstaie; legumen. **3.** *(spec.)* om al cărui creier a fost golit şi i s-au implantat anumite ordine pe care le execută ca un robot. (<lat. *legumen)*

legúmen *s. n.* legumă (2). (<lat. *legumen)*

LEGUMI- *elem. comp.* „legumă". (<fr. *legumi-*, cf. lat. *legumen, -minis*, legumă, păstaie)

legumícol, -ă *adj.* referitor la culturile de legume. (<*legumi-* + *-col*[2])

legumicultór, -oáre *s. m. f.* cultivator de legume. (<*legumi-* + *-cultor)*

legumicultúră *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultivarea legumelor. (<*legumi-* + *-cultură*[2])

legumiéră *s. f.* vas adînc din porţelan, cu capac, în care se servesc legumele. (<fr. *légumier)*

legumínă *s. f.* globulină din seminţele leguminoaselor. (<fr. *légumine)*

leguminiformm, -ă *adj.* în formă de păstaie. (<lat. *leguminiformis)*

leguminós, -oásă I. *adj.* (despre plantee) care are ca fruct o păstaie. **II.** *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, erbacee sau lemnoase, cu frunze alterne compuse şi flori cu aspect de fluture, avînd ca fruct o păstaie; papilionacee. (<fr. *légumineux*, /II/ *légumineuses*)

lehm /lem/ *s. n.* rocă sedimentară detritică neconsolidată; argilă nisipoasă. (<germ. *Lehm)*

LEIO- *elem. comp.* „neted, fără peri". (<fr. *léio-*, cf. gr. *leios)*

leiocárp, -ă *adj.* cu fructe netede, nepăroase. (<lat. *leiocarpus)*

leiofíl, -ă *adj.* cu frunze netede, nepăroase. (<lat. *leiophyllus)*

leiomióm *s. n.* tumoare benignă a fibrelor musculare netede. (<fr. *léiomyome)*

leiomiosarcóm *s. n.* tumoare malignă dezvoltată pornind de la fibrele musculare netede. (<fr. *léiomyosarcome)*

leishmánie /liş-ma-/ *s. f.* protozoar parazit endocelular uman. (<fr. *leishmanie*, cf. *W. B. Leishmann*, biolog engl., descoperitorul parazitului)

leishmaniózăă *s. f.* boală gravă specifică ţărilor calde, provocată de leishmanie. (<fr. *leishmaniose)*

lejér *adj.* (mai ales despre îmbrăcăminte) uşor, comod. (<fr. *léger)*

lejeritáte *s. f.* caracterul a ceea ce este lejer; uşurinţă, comoditate. (<fr. *légèreté)*

lek *s. m.* unitatea monetară a Albaniei. (<fr. *lek)*

lékytos *s. n. (ant.)* vas grecesc în formă de ulcior, pentru untdelemn, folosit şi ca vas funerar. — scris şi *lechilos*. (<fr. *lekythos)*

lem *s. n.* modul lunar destinat a aluniza cosmonauţii. (<fr. *lem*<*L*/unar/ *E*/xcursion/ *M*/odule/, modul lunar de excursii)

lemátic, -ă *adj.* referitor la lemă. (<fr. *lemmatique)*

lémă[1] *s. f.* **1.** *(mat.)* enunţ preliminar care serveşte demonstrării unei teoreme. ● *(fil.)* propoziţie pe care o ştiinţă o presupune adevărată fără a o demonstra, preluînd-o de la o altă ştiinţă. **2.** cuvînt explicat într-un vocabular; element lexical. (<fr. *lemme*, gr. *lemma)*

-lémă² *elem. comp.* „alternativă". (<fr. *-lemme*, cf. gr. *lemma*, premisă)

-lémă³ *elem. comp.* „tegument, pieliță". (<fr. *-lemme*, cf. gr. *lemma*, coajă)

léming *s. m.* mamifer rozător asemănător cu hîrciogul, din regiunile (sub)arctice. (<fr. *lemming*<cuv. norv.)

lemnacée *s. f. pl.* familie de plante angiosperme monocotiledonate, avînd ca tip lintița. (<fr. *lemnacées*)

lémnise *s. n.* 1. *(anat.)* panglică cu care se legau coroanele, palmele. 2. *(anat.)* cale senzorială secundară a sistemului nervos central, care începe în măduvă sau în trunchiul cerebral și se termină în talamus. (<fr. *lemnisque*, cf. lat. *lemniscus*, panglică)

lemniscátă *s. f.* curbă, loc geometric al punctelor pentru care produsul distanțelor lor la două puncte fixe este constant. (<fr. *lemniscate*, cf. gr. *lemniskos*, panglică)

lempíră *s. f.* unitatea monetară în Honduras. (<fr. *lempira*)

lemúri *s. m. pl. (mit. romană)* sufletele morților; fantome ale morților, strigoi. (<lat. *lemures*, fr. *lémures*)

lemurián, -ă *adj.* referitor la lemuri; propriu lemurilor. (<it. *lemuriano*)

lemurién *s. m. pl.* subordin de mamifere primate inferioare avînd caractere foarte apropiate de cele ale maimuțelor; prosimieni. (<fr. *lémuriens*)

Lemúrii *s. n. pl.* sărbători religioase private, care aveau loc în luna mai, cu care prilej se alungau spiritele morților prin zgomote nocturne. (<fr. *lémuries*)

lenáj *s. n.* țesătură subțire de lînă. (<fr. *lainage*)

leninism *s. n.* marxism-leninism. (<rus. *leninizm*, cf. *Lenin*, filozof, om politic rus)

leninist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al leninismului. (<rus. *leninskii*)

lenitíe, -ă *adj.* cu ape liniștite, stagnante sau curgătoare. (<fr. *lénitique*)

lenitív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care calmează durerile. (<fr. *lénitif*, lat. *lenitivus*)

lenjerie *s. f.* rufărie de corp și de pat. (<fr. *lingerie*)

lénjuri *s. n. pl.* lenjerie, rufe de corp. (<*lenjerie*)

lent, -ă *adj.* încet, lin, domol. (<fr. *lent*, lat. *lentus*)

lentándo *adv. (muz.)* încetinind. (<it. *lentando*)

léntă *s. f.* cordon de mătase care se poartă în diagonală, peste piept, de către suverani sau de posesorii unei înalte decorații, la solemnități. (<rus. *lenta*)

LENTI- *elem. comp.* „lentilă". (<fr. *lenti-*, cf. lat. *lens*, *-ntis*, linte)

lenticelát, -ă *adj.* prevăzut cu lenticele. (<fr. *lenticellé*)

lenticélă *s. f.* por în scoarța arborilor, prin care se face schimbul de gaze cu atmosfera. (<fr. *lenticelle*, cf. lat. *lens*)

lenticulár, -ă *adj.* în formă de lentilă; lentiform. ○ *(geol.) strat* ~ = strat mai gros la centru decît la margini. (<fr. *lenticulaire*)

lentiformă, -ă *adj.* 1. lenticular. 2. (despre straturi geologice) care este mai gros la centru decît la margini. (<fr. *lentiforme*)

lentiginós, -oásă *adj., s. m. f.* (afectat) de lentigo; pistruiat. (<fr. *lentigineux*)

lentiginóză *s. f.* afecțiune cutanată caracterizată prin numeroase leziuni de lentigo. (<fr. *lentiginose*)

lentígo *s. n.* pată pigmentară a pielii; pistrui. v. efelidă. (<fr., lat. *lentigo*<*lens*, lentilă)

lentílă *s. f.* 1. piesă optică transparentă și cu suprafețele curbate, care refractă razele luminoase. ○ ~ *electronică* = dispozitiv format din sisteme de electrozi sau din combinații de magneți și de electromagneți, care poate modifica traiectoriile electronilor; ○ ~ *de contact* = lentilă din materie plastică, specială, care se aplică direct pe globul ocular pentru corectarea vederii. 2. inel metalic de legătură între două țevi de metal sau între o țeavă și un perete de metal. 3. lupă. 4. incluziune în sol de forma unei lentile (1). (<fr. *lentille*)

lentitúdine *s. f.* moliciune, încetineală, lipsă de energie; apatie. v. lentoare. (<fr. *lentitude*, lat. *lentitudo*)

lénto I. *adv. (muz.)* rar, lent, între largo și adagio. II. *s. n.* (parte dintr-o) compoziție executată în acest ritm. (<it. *lento*)

lentoáre *s. f.* încetineală; *(fig.)* greutate în înțelegere. (<fr. *lenteur*)

lentofil, -ă *adj.* (despre faună) specific apelor stagnante. (cf. it. *lento*)

leóne *s. m.* unitatea monetară a statului Sierra Leone. (cf. *Sierra Leone*, stat în Africa Occidentală)

leonín¹, -ă *adj. (livr.)* (ca) de leu. ○ *(fig.) contract* ~ = contract prin care una dintre părți își asigură un cîștig mai mare în dauna celeilalte. (<fr. *léonin*, lat. *leoninus*)

leonín², -ă *adj. versuri* ~*e* = versuri în care rimează emistihurile; *rimă* ~*ă* = rimă foarte bogată, cu două sau trei silabe asemănătoare. (<fr. *léonin*, cf. *Léon de Saint-Victor*, poet din sec. XII)

leontiázis *s. n.* aspect al feței caracterizat prin prezența de infiltrate masive, întretăiate de șanțuri naturale; facies leonin. (<fr. *léontiasis*)

leopárd *s. m.* panteră africană. ○ ~*ul zăpezilor* = irbis. (<fr. *léopard*, lat. *leopardus*)

LEPIDO- *elem. comp.* „solz", „placă, crustă". (<fr. *lépido-*, cf. gr. *lepis*, *-idos*, solz)

lepidocárp, -ă *adj.* cu fructe solzoase. (<fr. *lépidocarpe*)

lepidocrocít *s. n.* minereu de fier de culoare arămie sau neagră, cu nuanțe aurii și luciu diamantin. (<fr. *lépidocrocite*, cf. gr. *krokos*, șofran)

lepidodéndron *s. m.* arbore fosil din clasa ferigilor, cu trunchiul înalt pînă la 30 m și gros pînă la 3 m, care se ramifică în ramuri duble. (<fr. *lépidodendron*)

lepidofíte *s. f. pl.* pteridofite arborescente fosile din carbonifer, de dimensiuni mari, cu tulpine subterane *(rizomi)* în formă de cruce și frunze mici, solzoase. v. licopodiacee. (<germ. *Lepidophyten*)

lepidolít *s. m.* mică bogată în litiu și fluor, de culoare roz sau albă. (<fr. *lépidolithe*)

lepidoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripi membranoase și acoperite cu solzi fini, cuprinzînd fluturii. (<fr. *lépidoptères*)

lepidopterofíle *s. f. pl.* plante la care polenizarea se realizează prin lepidoptere. (<fr. *lépidoptérophiles*)

lepidopterológ, -ă *s. m. f.* specialist în lepidopterologie. (<germ. *Lepidopterolog*)

lepidopterologíe *s. f.* studiu sistematic al fluturilor. (<fr. *lépidoptérologie*)

lepidosirén *s. m.* pește specific fluviului Amazon, care respiră prin branhii și plămîni. (<fr. *lépidosirène*)

leptótă *s. f.* ciupercă bazidiomicetă, din familia agaricacee, cu pălăria acoperită de solzi, fără membrană protectoare; *(pop.)* burete-șerpesc. (<fr. *lépiote*, cf. gr. *lepion*, solz mic)

lepísmă *s. f.* 1. insectă cu corpul gri-argintiu, care trăiește în locurile umede ale caselor. 2. stamină cu aspect scuamiform, situată la baza ovarului. (<fr. *lépisme*)

leporíde *s. n. pl.* familie de mamifere rozătoare cuprinzînd iepurii. (<fr. *léporidés*, cf. lat. *lepus, -oris*, iepure)

lepothríx *s. n.* tricomicoză vulgară. (<fr. *lépothrix*)

lepralgíe *s. f.* durere musculară în cazul leprei. (<fr. *lépralgie*)

lepríde *s. f. pl.* pete pigmentare de diferite aspecte, care apar în cursul leprei. (<fr. *lépides*)

leprologíe *s. f.* studiul leprei. (<fr. *léprologie*)

lepróm *s. n.* tumoare nodulară specifică leprei. (<fr. *léprome*)

lepromatós, -oásă *adj.* de natura lepromului. (<fr. *lépromateux*)

lepromínă *s. f.* extract preparat din țesuturile leproase, folosit ca antigen specific. (<fr. *lépromine*)

leprós, -oásă *adj., s. m. f.* (bolnav) de lepră. (<fr. *lépreux*)

leprozerie *s. f.* loc unde sînt izolați și îngrijiți leproșii. (<fr. *léproserie*)

-lépsă, -lepsie *elem. comp.* „adăugare, atașare, prindere". (<fr. *-lepse, -lepsie*, cf. gr. *lepsis*, fixare)

LEPTO-, -léptic *elem. comp.* „subțire, moale, fragil". (<fr. *lepto-*, cf. gr. *leptos*, subțire)

leptocárp, -ă *adj.* cu fructe mici și fragile. (<lat. *leptocarpus*)

leptocefál, -ă I. *adj.* care prezintă leptocefalie. II. *s. m.* larva de anghilă, cu corpul comprimat lateral și transparent. (<germ. *leptozephal*)

leptocefalíe *s. f.* micșorare anormală a cutiei craniene. (<germ. *Leptozephalie*)

leptocít *s. n.* globulă roșie cu grosimea redusă, dar cu diametrul mărit. (<fr. *leptocyte*)

leptoclazíe *s. f.* ruptură mică, la suprafața scoarței terestre. (<*lepto-* + *-clazie*)

leptodactíl, -ă *adj.* cu degetele de la mîini și picioare subțiri și alungite. (<engl. *leptodactylous*)

leptodérm, -ă *adj.* cu membrana subțire. (<lat. *leptodermus*)

leptóm *s. n.* ansamblu de vase liberiene care conduc seva elaborată de plante. (<fr. *leptome*)

leptomeníngе *s. n.* denumire comună pentru arahnoidă și pia mater. (<fr. *leptoméninge*)

leptomeningítă *s. f.* inflamație a leptomeningelor. (<fr. *leptoméningite*)

leptón *s. m.* 1. (în Grecia antică) unitate monetară foarte mică. 2. monedă divizionară în Grecia, egală cu a suta parte dintr-o drahmă. 3. denumire generică pentru particulele elementare (electron, pozitron, neutrin, mezon etc.). (<fr., gr. *lepton*)

leptoplásmă *s. f.* parte hialină a protoplasmei, în care are loc activitatea citetică a celulei. (<lat. *leptoplasma*)

leptoprozóp, -ă *adj., s. m.* (individ) cu fața lungă și îngustă. (<fr. *leptoprosope*)

leptoprozopíe *s. f.* însușire a raselor umane care prezintă o față leptoprozopă. (<fr. *leptoprosopie*)

leptorín, -ă *adj., s. m.* (individ) cu nasul îngust și lung. (după fr. *leptorhinien*)

leptorínie *s. f.* caracteristică a nasului leptorin. (<fr. *leptorhinie*)

leptospíră *s. f.* protozoar spiril, agent patogen al unor boli febrile grave. (<fr. *leptospire*)

leptospiróză *s. f.* boală infectocontagioasă produsă de leptospiră, caracterizată prin temperatură și colorare icterică a pielii și a conjunctivelor. (<fr. *leptospirose*)

leptotén *adj. (biol.) stadiu* ~ = primul stadiu al meiozei, în care cromozomii se prezintă sub formă de filamente lungi și fine. (<fr. *leptotène*)

leptozóm *s. m.* tip constituțional avînd corpul subțire și lung; longilin. (<fr. *leptosome*)

leptozomíe *s. f.* caracteristică a corpului leptozom. (<fr. *leptosomie*)

lermontovián, -ă *adj.* 1. propriu lui Lermontov. 2. în maniera poeziei lui Lermontov. (</Mihail/ *Lermontov*, poet romantic rus + *-ian*)

lésă *s. f.* curea cu care sînt purtați cîinii. (<fr. *laisse*)

lesbián, -ă I. *adj.* referitor la lesbianism; lesbic; tribadic. II. *s. f.* femeie care practică lesbianismul; tribadă. (<fr. *lesbien*)

lesbianísm *s. n.* atracție erotică patologică și satisfacere sexuală între femei; safism; tribadism; ginecofilie. (<fr. *lesbianisme*, cf. *Lesbos*, insulă în Marea Egee, patria poetei Safo)

lésbie, -ă *adj.* lesbian. (<germ. *lesbisch*)

lesiváj *s. n.* lesivare. (<fr. *lessivage*)

lesiváre *s. f.* dizolvare și spălare a sărurilor solubile din sol de către apa din precipitații; lesivaj. (după fr. *lessivage*)

lest *s. n.* 1. balast; savură (2). 2. *(fig.)* lucru nefolositor, inutil. (<fr. *lest*)

lestá *vb. tr.* a încărca cu lest (o navă, un balon etc.); a balasta (2). — *lestáre* s. f. (<fr. *lester*)

lestát, -ă *adj. mesaj ~* = mesaj aruncat din avion (conținut într-un tub). (<*lesta*)

lestobiózã *s. f.* formă de comensualism în care o specie se adăpostește în cuibul altei specii. (<fr. *lestobiose*, cf. gr. *lestes*, hoț)

letál, -ă *adj.* **1.** mortal, de moarte. **2.** *(biol.:* despre gene) care, în stare de hemozigot, antrenează moartea (precoce) a individului care o poartă. (<fr. *létal*, lat. *letalis*, cf. *Lethe*, rîu în infern)

letalitáte *s. f.* **1.** mortalitate. **2.** caracterul unei gene letale. (<fr. *létalité*)

letárgie, *-ă adj.* care ține de letargie. ○ *encefalită ~ă* = boală infecțioasă a encefalului, care se manifestă prin febră, somnolență și paralizie. (<fr. *léthargique*, lat. *lethargicus*)

letargíe *s. f.* **1.** stare patologică caracterizată prin somn adînc, de lungă durată, în timpul căruia funcțiile vitale par să fie suspendate; moarte aparentă. **2.** *(fig.)* stare de apatie, de inactivitate totală. (<fr. *léthargie*, lat. *lethargia*)

létcon *s. n.* ciocan electric de lipit. (după germ. *Lötkolben*)

letón, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Letonia. ● *(s. f.)* limbă baltică vorbită în Letonia. (<fr. *letton*)

letrasét *s. n.* set de litere și cifre de diferite culori și caractere, aflate pe un suport transparent, care se imprimă prin apăsare, folosit în lucrările de grafică, în activitatea de proiectare și design, în inscripționarea scalei aparatelor de măsură și a tablourilor de comandă etc. (după germ. *Letterset/druck/*)

letrínă *s. f.* **1.** inițială (ornamentală) de înălțimea cîtorva rînduri, cu care începe un capitol sau un paragraf. **2.** literele majuscule (alcătuind o silabă) imprimate la dicționare pe fiecare pagină deasupra coloanelor, spre a ușura căutarea cuvîntului dorit; colontitlu. (<fr. *lettrine*)

letrísm *s. n.* mișcare literară formalistă din Franța, care consideră că poezia s-ar defini exclusiv prin expresivitatea literelor, îmbinate eufonic, arbitrar. (<fr. *lettrisme*)

letríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al letrismului. (<fr. *lettriste*)

LEUC(O)- *elem. comp.* „alb", „decolorat", „leucocită". (<fr. *leuc/o/-*, cf. gr. *leukos*, alb)

leucanéa *s. f.* arbust din Mexic care poate fi cultivat pe soluri și în climate puțin favorabile culturilor tradiționale. (<sp. *leucanea*)

leucémic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de leucemie. (<fr. *leucémique*)

leucemíde *s. f. pl.* manifestări cutanate ale diverselor leucemii (prurigo, eczemă, eritrodermie). (<fr. *leucémides*)

leucemíe *s. f.* boală a sîngelui caracterizată prin proliferarea anormală a leucocitelor; leucocitemie; leucoză. (<fr. *leucémie*)

leucemizá *vb. tr., refl.* a (se) transforma în leucemie, a deveni leucemic. (<*leucem/ie/* + *-iza*)

leucínă *s. f.* aminoacid din splină, pancreas etc., omolog al glicocolului, indispensabil în nutriție. (<fr. *leucine*)

leucinózã *s. f.* producere excesivă de leucină în organism. (<engl. *leucinosis*)

leucísm *s. n.* caracteristică ereditară constînd din lipsa completă a pigmentului din firele de păr, concomitent cu prezența lui în ochi și în unele mucoase aparente. (<germ. *Leukismus*)

leucít *s. n.* **1.** mineral din grupa feldspatoizilor, conținînd silicat de aluminiu și potasiu, care se găsește în unele roci eruptive. **2.** corpuscul din citoplasma celulelor vegetale. (<fr. *leucite*)

leucoaglutinínă *s. f.* anticorp care aglutinează leucocitele. (<fr. *leucoagglutinine*)

leucobázã *s. f.* leucoderivat. (<germ. *Leukobase*)

leucoblást *s. n.* plastidă incoloră, tînără. (<fr. *leucoblaste*)

leucoblastemíe *s. f.* prezența abundentă a leucoblastelor în sînge. (<fr. *leucoblastémie*)

leucoblastózã *s. f.* înmulțire excesivă a leucoblastelor în măduva osoasă sau în sînge. (<fr. *leucoblastose*)

leucoblasturíe *s. f.* prezența leucoblastelor în urină. (<fr. *leucoblasturie*)

leucocárp, -ă *adj.* cu fructe albe și cărnoase. (<lat. *leucocarpus*)

leucocheratózã *s. f.* leucoplazie. (<fr. *leucokératose*)

leucocián *s. n.* pigment alb-albăstrui, prezent în alge. (<fr. *leucocyane*)

leucocidínă *s. f.* substanță toxică secretată de unele bacterii patogene, care distruge leucocitele. (<engl. *leukocidin*)

leucocíst *s. n.* celulă fără clorofilă, cu membrană subțire și cu perforații, la alge și fungi. (<fr. *leucocyste*)

leucocít *s. n.* v. leucocită.

leucocitár, -ă *adj.* referitor la leucocite. ○ *formulă ~ă* = repartizarea diferitelor categorii de leucocite în sînge. (<fr. *leucocytaire*)

leucocítă *s. f.* globulă albă din sînge și din limfă, care asigură apărarea organismului împotriva microbilor. — var. *leucocit* s. n. (<fr. *leucocyte*)

leucocitemíe *s. f.* leucemie. (<fr. *leucocythémie*)

leucocitogenézã *s. f.* leucopoieză. (<fr. *leucocytogenèse*)

leucocitolízã *s. f.* proces de distrugere a leucocitelor din sînge. (<fr. *leucocytolyse*)

leucocitometríe *s. f.* numărarea de globule albe. (<fr. *leucocytométrie*)

leucocitózã *s. f.* creștere a numărului de leucocite în sînge în procesul de apărare a organismului împotriva infecțiilor. (<fr. *leucocytose*)

leucocitúrie *s. f.* prezența leucocitelor în urină. (<fr. *leucocyturie*)

leucoderivát *s. m.* compus organic obținut prin reducerea unor coloranți și care, prin oxidare, formează din nou colorantul din care a provenit; leucobază. (<germ. *Leukoderival*, fr. *leucodérivé*)

leucodérm, -ă *adj.* de rasă albă. (<fr. *leucoderme*)

leucodermíe *s. f.* decolorare a pielii datorită lipsei sau dispariției pigmentului. (<fr. *leucodermie*)

leucodistrofie *s. f.* leziune distrofică degenerativă a substanței nervoase albe. (<fr. *leucodystrophie*)

leucoencefalită *s. f.* inflamație a substanței albe a creierului. (<fr. *leuco-encéphalite*)

leucofán *s. n.* silicat natural de calciu, magneziu și beriliu, cristalizat, de culoare albă-cenușie. (<fr. *leucophane*)

leucoforéză *s. f.* procedeu de recoltare a singelui și de reinjectare la același donator după îndepărtarea leucocitelor. (<*leuco-* + *-foreză*)

leucogén, -ă *adj.* care provoacă formarea de globule albe. (<fr. *leucogène*)

leucogenéză *s. f.* proces de formare a leucocitelor. (<fr. *leucogenèse*)

leucográmă *s. f.* hemogramă cuprinzînd numărul leucocitelor prezente în unitatea de volum de singe. (<fr. *leucogramme*)

leucóm *s. n.* boală de ochi manifestată prin formarea unor pete albe pe cornee; *(pop.)* albeață. (<fr. *leucome*)

leucomelalgie *s. f.* tulburare circulatorie în extremitățile corpului, cu dureri și paloare tegumentară. (<fr. *leucomélalgie*)

leucomelanodermie *s. f.* afecțiune a pielii constînd în alternarea de zone puternic pigmentate cu zone lipsite de pigment. (<fr. *leucomélanodermie*)

leucométru *s. n.* fotometru pentru determinarea gradului de alb al unor substanțe fibroase. (<germ. *Leukometer*)

leucomielită *s. f.* inflamație a substanței albe a măduvei spinării. (<fr. *leucomyélite*)

leuconevraxită *s. f.* afecțiune neurologică, cu localizare în substanța albă, caracterizată prin demielinizare și prin diseminarea plăcilor în întregul sistem nervos central; scleroză în plăci. (<fr. *leuconévraxite*)

leuconichie *s. f.* colorare în alb, parțială, a unghiilor. (<fr. *leuconychie*)

leucopatie *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile centrilor de formare a leucocitelor. (<fr. *leucopathie*)

leucopedéză *s. f.* aflux de leucocite în stomac și în intestin în timpul digestiei. (<fr. *leucopédèse*)

leucopenie *s. f.* scădere anormală a numărului leucocitelor din singe; hipoleucocitoză. (<fr. *leucopénie*)

leucoplachie *s. f.* leucoplazie. (<germ. *Leukoplakie*)

leucoplást *s. n.* țesătură impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, servind pentru fixarea pansamentelor sau acoperirea rănilor; emplastru. (<germ. *Leukoplast*, fr. *leucoplaste*)

leucoplaste *s. n. pl.* plastide din citoplasmă, inactive fotosintetic. (<fr. *leucoplastes*)

leucoplazie *s. f.* îngroșare patologică a unei mucoase, avînd ca rezultat formarea unei pete albicioase-gălbui; leucocheratoză, leucoplachie. (<fr. *leucoplasie*)

leucopoiéză *s. f.* proces de formare a leucocitelor; leucocitogeneză. (<fr. *leucopoïèse*)

leucoragie *s. f.* leucoree abundentă. (<fr. *leucorragie*)

leucorée *s. f.* denumire generică pentru orice scurgere vaginală. (<fr. *leucorrhée*)

leucoréic, -ă *adj., s. f.* (bolnavă) de leucoree. (<fr. *leucorrhéique*)

leucosafir *s. n.* varietate incoloră, transparentă de corindon; piatră semiprețioasă. (<fr. *leucosaphir*)

leucosarcomatóză *s. f.* afecțiune malignă caracterizată prin tumori ganglionare, leucemie acută și metastaze multiple. (<fr. *leucosarcomatose*)

leucospermie *s. f.* colorație albă anormală a unor semințe din lipsă de pigmenți. (<fr. *leucospermie*)

leucotaxină *s. f.* substanță produsă de țesuturile inflamate, care mărește permeabilitatea capilară, ușurînd migrarea leucocitelor spre focarul inflamator. (<fr. *leucotaxine*)

leucoterapie *s. f.* metodă de tratament constînd în a provoca leucocitoza prin acțiunea unei substanțe chimice. (<fr. *leucothérapie*)

leucotomie *s. f.* lobotomie. (<fr. *leucotomie*)

leucotóxic, -ă *adj., s. n.* (substanță) care este toxică pentru leucocite. (<fr. *leucotoxique*)

leucotoxínă *s. f.* substanță termolabilă care distruge globulele albe. (<fr. *leucotoxine*)

leucotrichie *s. f.* decolorare congenitală a părului. (<fr. *leucotrichie*)

leucotrombopenie *s. f.* scădere anormală a numărului de leucocite și de trombocite din singe. (<*leuco-* + *trombopenie*)

leucóză *s. f.* leucemie. (<fr. *leucose*)

leucózic, -ă *adj.* referitor la leucoză. (<fr. *leucosique*)

leucozóm *s. m.* corpuscul sferic albuminoid din leucoplaste. (<fr. *leucosome*)

levádă *s. f. (echit.)* mișcare de dresaj constînd în aceea că animalul ridică în sus bipedul anterior, sprijinindu-se pe cel posterior, cu jaretele apropiate de sol. (<germ. *Levade*)

levantín, -ă I. *adj., s. m. f.* **1.** (locuitor) din Levant. **2.** *(depr.)* necinstit, ipocrit, intrigant. II. *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al pliocenului din România. (<fr. *levantin*, cf. *Levant*, litoralul răsăritean al Mării Mediterane)

levantinism *s. n.* caracter levantin (2). (<*levantin* + *-ism*)

levátă *s. f.* **1.** totalitatea cărților de joc pe care le strînge de pe masă cel care a cîștigat la un moment dat. **2.** scoatere a mosoarelor sau a țevilor pline de pe mașina de filat după înfășurarea acestora; cantitatea de fire obținută prin această operație. (după fr. *levée*)

levellerí /lévleri/ *s. m. pl.* membri ai unei grupări democratice mic-burgheze care a jucat un important rol politic în timpul revoluției engleze din 1648—1650. (<engl. *leveller*)

levíatán *s. m.* **1.** monstru biblic distructiv. ● (în basme) căpcăun. **2.** *(fig.)* organizație statală și politică absolutistă. **3.** mașină industrială de spălare a linii. (<fr. *léviathan*)

levíer *s. n. (tehn.)* pîrghie (de manevră). (<fr. *levier*)

leviga *vb. tr.* a antrena, sub formă de suspensie, într-un lichid, un material pulverulent. (<fr. *léviger*)

levigábil, -ă *adj.* care poate fi levigat. (<*leviga* + *-bil*)

levigabilitáte *s. f.* însușirea de a fi levigabil. (<*levigabil* + *-itate*)

levigáre *s. f.* 1. acțiunea de a leviga; levigație. 2. transportare în apa freatică a substanțelor din sol în cazul cînd un exces de apă s-a infiltrat vertical. (<*leviga*)

levigáție *s. f.* levigare. (<fr. *lévigation*)

levirát *s. n.* 1. lege la evrei și la alte popoare antice care obliga pe fratele unui defunct să se căsătorească cu văduva fără copii a acestuia. 2. practica juridică corespunzătoare. (<fr. *lévirat*, cf. lat. *levir*, cumnat)

levít *s. m.* preot la vechii evrei. (<fr. *lévite*, lat. *levita*<ebr. *Levi*, n. pr., acela care unește)

levitáție *s. f.* 1. capacitate atribuită ocultiștilor, fachirilor etc. de a ridica diverse corpuri sau a se ridica ei înșiși de la pămînt prin puterea voinței. 2. ~ *magnetică* = anulare a gravitației prin acțiunea unui cîmp magnetic asupra unui corp străbătut de un curent electric. — var. *levitațiune* s. f. (<fr. *lévitation*)

levitațiúne *s. f.* v. levitație.

levítă *s. f.* 1. redingotă lungă de la sfîrșitul sec. XVIII. 2. model vechi de rochie largă și foarte lungă. (<fr. *lévite*)

levizítă *s. f.* substanță toxică de luptă cu acțiune persistentă vezicantă. (<fr., engl. *lewisite*)

LEVO- *elem. comp.* „stînga". (<fr. *lévo-*, cf. lat. *laevus*, sting)

levocardíe *s. f.* sinistrocardie. (<fr. *lévocardie*)

levocardiográmă *s. f.* parte a unei electrocardiograme care corespunde ventriculului sting. (<fr. *lévocardiogramme*)

levofobíe *s. f.* teamă patologică de obiecte sau ființe situate în stînga subiectului. (<*levo-* + *-fobie*[2])

levogír *adj.* 1. (despre substanțe optic active) care deviază spre stînga planul de polarizare a luminii. 2. (despre cochilii) răsucit spre stînga. (<fr. *lévogyre*)

levorotáție *s. f.* rotație a inimii către stînga. (<fr. *lévorotation*)

levriér *s. m.* cîine de vînătoare cu pintecele supt și picioare înalte și puternice, foarte rapid, specializat în vînarea iepurelui. (<fr. *lévrier*)

levúlic *adj. acid* ~ = acid organic derivat din levuloză prin tratarea cu acizi diluați. (<fr. *lévulique*)

levulóză *s. f.* fructoză. (<fr. *lévulose*)

levulozemíe *s. f.* prezența levulozei în sînge. (<fr. *lévulosemie*)

levulozuríe *s. f.* prezența levulozei în urină. (<fr. *lévulosurie*)

levúră *s. f.* ciupercă unicelulară care produce fermentația alcoolului. (<fr. *levure*)

levuríde *s. f. pl.* reacții cutanate care constituie manifestări secundare alergice ale unei infecții cu levuri. (<fr. *levurides*)

lexém *s. n.* morfem lexical; semantem. (<fr. *lexème*)

lexemátic, -ă *adj.* referitor la lexem. (<fr. *lexématique*)

léxic[1] *s. n.* vocabular (1). • *(p. restr.)* totalitatea cuvintelor specifice unui scriitor, unei regiuni sau unei epoci. (<fr. *lexique*)

LEXIC[2]**(O)-, -lexie** *elem. comp.* „cuvînt", „lexic", „dicționar". (<fr. *lexic/o/-*, *-lexie*, cf. gr. *lexis*, cuvînt, *lexikon*, dicționar)

lexicál, -ă *adj.* referitor la lexic, al lexicului. ○ *unitate* ~*ă* = cuvînt. (<fr. *lexical*)

lexicalizá *vb. tr.* a înregistra drept cuvînt autonom un derivat sau un compus. — *lexicalizáre* s. f. (<fr. *lexicaliser*)

lexicográf, -ă *s. m. f.* specialist în lexicografie. (<fr. *lexicographe*)

lexicográfic, -ă *adj.* referitor la lexicografie. (<fr. *lexicographique*)

lexicografíe *s. f.* 1. ramură a lingvisticii care stabilește principiile și metodele întocmirii dicționarelor. 2. totalitatea dicționarelor de care dispune o limbă, un domeniu (într-o epocă determinată). (<fr. *lexicographie*)

lexicológ, -ă *s. m. f.* specialist în lexicologie. (<fr. *lexicologue*)

lexicológic, -ă *adj.* referitor la lexicologie. (<fr. *lexicologique*)

lexicologíe *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază sistemul lexical al unei limbi. (<fr. *lexicologie*)

lexicón *s. n.* operă lexicografică cuprinzînd cuvintele unei limbi, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor etc. • dicționar tehnic sau enciclopedic (în mai multe volume), cuprinzînd cunoștințe de orientare din anumite domenii. (<lat., fr. *lexicon*, gr. *lexikon*)

lexicotécă *s. f. (rar)* colecție de dicționare. (<germ. *Lexikothek*)

lexíe[1] *s. f.* orice unitate semnificativă a lexicului, cuvînt sau expresie. (<fr. *lexie*)

-lexíe[2] v. lexic[2](o)-.

lezá *vb. tr.* 1. a răni, a vătăma. • *(fig.)* a ofensa. 2. a aduce (cuiva) un prejudiciu. — *lezáre* s. f. (<fr. *léser*)

lezárd I. *s. m.* șopîrlă. II. *s. n.* piele de șopîrlă tăbăcită. (<fr. *lézard*)

lezárdă *s. f.* 1. element decorativ pentru acoperirea rostului de prindere a feței tapițeriei. 2. fisură într-un zid. (<fr. *lézarde*)

lezénă *s. f. (arhit.)* 1. element aplicat pe marginile panourilor, ramelor etc., cu rol de susținere, acoperire sau decorare. 2. pilastru plat și îngust pe fața unui zid, fără bază și capitel, legat de arce semicirculare și pe jumătate îngropat în zid. (<fr. *lésène*)

lezionă *vb. tr.* a face instabil, periculos, provocînd leziuni, prejudicii. (<it. *lesionare*)

lezionál, -ă *adj.* referitor la leziune. ○ *maladie* ~*ă* = boală provocată de o leziune. (<fr. *lésionnel*)

leziúne *s. f.* 1. alterare morfologică a unui țesut, organ sau organism, provocată mecanic, chimic sau patologic; rană, plagă. 2. *(jur.)* prejudiciu material care afectează o parte dintr-un contract oneros. (<fr. *lésion*, lat. *laesio*)

lezmaiestáte *s. f. crimă de* ~ = ofensă adusă persoanei sau autorității unui suveran,

pedepsită de lege ca o crimă. (după fr. *lèse-majesté*)

li *s. m.* veche măsură de lungime la chinezi, de aproximativ 576 m. (<fr. *li*<cuv. chin.)

liáj *s. n. (rar)* acțiunea de a lega. (<fr. *liage*)

liánă *s. f.* plantă lemnoasă agățătoare, caracteristică pădurilor tropicale. (<fr. *liane*)

liánt *s. m.* 1. material fluid folosit pentru a lega prin întărire bulgării, granulele etc. unui material organic sau mineral. 2. lichid viscos conținînd colorantul cu care formează cerneala de tipar. 3. substanță folosită la fixarea pigmenților coloranți pe fibrele textile. 4. constituent nevolatil al lacurilor, care se întărește sub formă de peliculă, folosit în pictură etc. (<fr. *liant*)

liás *s. n.* epoca inferioară a jurasicului; liasic. (<fr., engl. *lias*)

liásic, -ă *adj., s. n.* (din) lias. (<fr. *liasique*)

liáze *s. f. pl.* enzime cu rol ajutător în sinteza unor compuși. (<fr. *liases*)

libáție *s. f. (ant.)* act ritual constînd în vărsarea unei cupe cu vin, lapte etc. în cinstea zeilor, după ce cineva și-a muiat buzele în ea; *(p. ext.)* închinare de pahar la o petrecere. (<fr. *libation*, lat. *libatio*)

libél *s. n.* scriere satirică, asemănătoare cu pamfletul, dar mai violentă. (<fr. *libelle*, lat. *libellus*)

libelá *vb. tr.* a redacta corect un act judecătoresc. (<fr. *libeller*)

libelíst, -ă *s. m. f.* autor de libele. (<fr. *libelliste*)

libelúlă *s. f.* insectă din ordinul odonatelor, cu corpul lung și subțire și cu aripile străvezii; *(pop.)* calul-dracului. (<fr. *libellule*)

libelulíde *s. f. pl.* familie de insecte odonate cuprinzînd libelulele. (<fr. *libellulidés*)

liber[1] *s. n.* strat de țesut fibros prin care circulă seva la plantele vasculare. ● fibre extrase din scoarța unor arbori. (<fr., lat. *liber*)

liber[2]**, -ă** *adj.* 1. slobod; independent. 2. care nu este supus nici unei restricții. ○ *~-profesionist* = cel care exercită o profesiune *liberă*, în afara unui contract de muncă. 3. neocupat, gol. 4. degajat, natural. ○ *(adv.) a vorbi ~* = a ține un discurs, o prelegere fără a citi. 5. (despre gesturi, purtări, cuvinte etc.) necuviincios, grosolan. 6. (despre timp) de care se poate dispune după voie. 7. *desen ~* = desen (artistic) executat fără ajutorul unui instrument. (<lat. *liber*, fr. *libre*)

liberá *vb. tr.* 1. a lăsa la vatră. 2. a elibera. — *liberáre* s. f. (<fr. *libérer*, it., lat. *liberare*)

liberábil, -ă *adj.* care poate fi eliberat (imediat). (<fr. *libérable*)

liberál, -ă I. *adj.* 1. care aparține liberalismului. ○ *partid ~* = partid de orientare liberalistă. 2. iubitor de libertate. 3. înțelegător, cu vederi largi, tolerant. II. *s. m.* membru al unui partid liberal. (<fr. *libéral*)

liberalísm *s. n.* 1. doctrină politică și economică, apărută în epoca de ascensiune a burgheziei, care tindea să îngrădească monarhia prin parlament, să lărgească dreptul de vot și să admită, în anumite limite, libertăți democratice. 2. atitudine tolerantă, care acordă fiecăruia posibilitatea de a-și exprima liber opiniile; împăciuitorism. (<fr. *libéralisme*)

liberalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al liberalismului. (<fr. *libéraliste*)

liberalitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi liberal; *(livr.)* mărinimie, generozitate; dărnicie. 2. act juridic de dispoziție în favoarea cuiva. (<fr. *libéralité*, lat. *liberalitas*)

liberalizá *vb. tr.* a face mai liber(al); a acorda mai multă libertate și inițiativă individuală în activitatea socială; a face intervențiile statului mai puțin riguroase. — *liberalizáre* s. f. (<fr. *libéraliser*)

liberaloíd, -ă *adj.* aproape liberal. (<*liberal*+ *-oid*)

liber-arbítru *s. m. (fil.)* concepție potrivit căreia omul ar avea libertate nemărginită de a acționa după voința sa. (după fr. *libre arbitre*)

liber-cugetătór *s. m.* gînditor care adoptă o atitudine critică față de religie și de biserică; ateu. (după fr. *libre penseur*)

liberián, -ă *adj.* care aparține liberului[1]. (<fr. *libérien*)

libero[1] *adv. (muz.)* liber, nestingherit. (<it. *libero*)

liberó[2] *s. m. (fotbal)* apărător pe care se bazează toată strategia apărării. (<it. *libero*)

liberolemnós, -oásă *adj.* format din țesut liberian și lemnos. (după fr. *libéro-ligneux*)

liber-schimbísm *s. n.* politică economică promovată de unele țări capitaliste dezvoltate, care reclamă libertatea comerțului, renunțarea la taxele vamale protecționiste și neamestecul statului în activitatea economică. (după fr. *libre-échange*)

liber-schimbíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al liber-schimbismului. (după fr. *libre-échangiste*)

libért, -ă *s. m. f.* (în Roma antică) sclav(ă) eliberat(ă). (<lat. *libertus*)

libertár, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al libertății absolute; anarhist. (<fr. *libertaire*)

libertáte *s. f.* 1. *(fil.)* categorie desemnînd înțelegerea necesității, cunoașterea legilor obiective și stăpînirea conștientă a forțelor naturii și ale vieții sociale, întemeiată pe această cunoaștere. 2. situație a unei persoane libere. 3. *(pl.)* drepturi cetățenești. 4. posibilitatea de a acționa după propria voință sau dorință, de a face sau de a nu face o acțiune. (<fr. *liberté*, lat. *libertas*)

liberti *s. n.* țesătură de mătase și bumbac, folosită pentru rochii, bluze etc. (<engl., fr. *liberti*, cf. *Arthur Liberty*, fondatorul unui magazin la Londra cu articole orientale)

libertícid, -ă I. *adj. (livr.)* care desființează libertatea; înrobitor. II. *s. n.* abolirea libertăților civile. (<fr. *liberticide*)

libertín *adj.* indecent, ușuratic, desfrînat. (<fr. *libertin*, lat. *libertinus*)

libertinái *s. n.* comportare de libertin; desfrîu, destrăbălare; libertinism. (<fr. *libertinage*)

libertinísm *s. n.* libertinaj. (<germ. *Libertinismus*)

libián, -ă *adj. s. m. f.* (locuitor) al Libiei. ● *(s. n.)* dialect arab vorbit în Libia. (<fr. *libyen*, cf. *Libia*, stat în nordul Africii)

libídic, -ă *adj.* referitor la libido; libidinal. (<it. *libidico*)

libidinà *vb. intr., refl. (livr.)* a (-și) satisface dorințele sexuale. (<it. *libidinare*)

libidinál, -ă *adj.* libidic. (<fr. *libidinal*)

libidinism *s. n.* însușire a celui libidinos. • comportare, atitudine libidinoasă. (<*libidin/os/* + *-ism*)

libidinós, -oásă *adj.* senzual, lasciv; înclinat spre desfriu. (<fr. *libidineux*, lat. *libidinosus*)

libidinozitáte *s. f.* înclinare spre plăcerile senzuale. (<fr. *libidinosité*)

libído *s. n.* poftă, apetit, dorință. • (la psihanaliști) dorință de satisfacere a instinctului sexual. • *(p. ext.)* energie care generează orice tendințe. (<fr., lat. *libido*)

librár *s. m.* negustor de cărți; *(p. ext.)* vinzător într-o librărie. (<fr. *libraire*, lat. *librarius*)

librație *s. f.* 1. balansare aparentă a Lunii, datorată orbitei ecliptice pe care o descrie în jurul Pământului. 2. oscilație, unduire. — var. *librațiune* s. f. (<fr. *libration*, lat. *libratio*)

librațiúne *s. f.* v. l i b r a ț i e.

librărie *s. f.* magazin în care se vînd cărți. (după fr. *librairie*, cf. lat. *liber, -bri*, carte)

librét *s. n.* 1. textul unei lucrări muzicale de mare întindere (operă, operetă, balet, oratoriu etc.). • broșură conținînd un asemenea text. 2. carnețel avînd diferite destinații. (<it. *libretto*)

libretíst *s. m.* autor de librete (1). (<it. *librettista*)

librifórm, -ă *adj., s. n.* (țesut fibros) format din celule cu membrană groasă care se lignifică, prezent în structura lemnului de foioase. (<fr. *libriforme*, cf. lat. *liber, -bri*, scoarță de copac)

libúrnă *s. f.* navă romană ușoară de luptă sau de transport, cu un singur rînd de rame. (<lat. *liburna*)

LIC(O)- *elem. comp.* „lup". (<fr. *lyc/o/-*, cf. gr. *lycos*)

licantróp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de licantropie. (<fr. *lycanthrope*)

licantropíe *s. f.* stare de delir în care bolnavul se imaginează a fi devenit lup. (<fr. *lycanthropie*)

liceál, -ă *adj.* referitor la liceu, de liceu. (<it. *liceale*)

liceán, -ă *s. m. f.* elev de liceu. (<fr. *lycéen*)

licénță *s. f.* 1. titlu obținut la terminarea studiilor superioare, prin care se acordă dreptul de a exercita o profesiune; examen dat pentru obținerea acestui titlu; *(p. ext.)* diplomă care atestă acest titlu. 2. contract prin care posesorul unui brevet de invenție acordă unei persoane sau statului dreptul de a folosi sau valorifica invenția sa. 3. autorizație dată de stat unui particular pentru exercitarea unui anumit comerț, a unei anumite industrii sau pentru a importa și exporta mărfuri. 4. atitudine, purtare care întrece limitele bunei-cuviințe; lipsă de respect pentru formele obișnuite. 5. ~ *poetică* = abatere ușoară de la regulile de pronunțare și scriere corectă a cuvintelor, din necesități prozodice. (<fr. *licence*, lat. *licentia*)

licențiá *vb. tr.* a concedia pe cineva din serviciu. — *licențiére* s. f. (<fr. *licencier*)

licențiát, -ă *s. m. f.* posesor al unui titlu, al unei diplome de licență. (<fr. *licencié*)

licențiós, -oásă *adj.* necuviincios, imoral, indecent. (<fr. *licencieux*, lat. *licentiosus*)

licențiozitáte *s. f.* însușirea, caracterul a ceea ce este licențios; comportare, vorbă etc. licențioasă. (<it. *licenziosità*)

liceu *s. n.* ciclu în sistemul de învățămînt, superior școlii generale. (<fr. *lycée*, lat. *lyceum*, cf. gr. *Lykeion*, grădină din Atena unde Aristotel preda filozofia sa)

lichefácție *s. f.* lichefiere. (<fr. *liquéfaction*)

lichefiá *vb. tr., refl.* a (se) transforma din stare gazoasă în stare lichidă. — *lichefiére* s. f. (<fr. *liquéfier*, cf. lat. *liquefacere*)

lichefiábil, -ă *adj.* (despre substanțe gazoase) care poate fi lichefiat. (<fr. *liquéfiable*)

lichefiánt, -ă *adj.* care produce lichefiere. (<fr. *liquéfiant*)

lichén[1] *s. m. pl.* 1. plante criptogame, cu talul format din simbioza unei ciuperci și a unei alge, care crește pe scoarța copacilor, pe ziduri etc. 2. *(sg.)* dermatoză caracterizată prin mici papule, care provoacă mîncărime. (<fr. *lichens*)

LICHEN[2]**-/LICHENO-** *elem. comp.* „licheni". (<fr. *lichéni-, lichéno-*, cf. lat. *lichen* < gr. *leikhen*, care linge)

lichénic, -ă *adj.* referitor la licheni. (<fr. *lichénique*)

lichenificáre *s. f.* proces morbid constînd din îngroșarea exagerată a cutelor naturale ale pielii. (după fr. *lichénification*)

lichenifórm, -ă *adj.* lichenoid. (<fr. *lichéniforme*)

lichenínă *s. f.* glucidă asemănătoare ca structură cu celuloza, prezentă în mușchi și licheni, formînd mucilagiul acestora. (<fr. *lichénine*)

lichenísm *s. n.* simbioză între alge și ciuperci. (<fr. *lichénisme*)

lichenografíe *s. f.* descriere a lichenilor. (<fr. *lichénographie*)

lichenoíd, -ă *adj.* cu aspect de licheni; licheniform. (<fr. *lichénoïde*)

lichenológ, -ă *s. m. f.* specialist în lichenologie. (<germ. *Lichenolog*)

lichenologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază lichenii. (<fr. *lichénologie*, engl. *lichenology*)

lichíd, -ă I. *adj., s. n.* (corp) care curge, avînd proprietatea de a lua forma vasului în care se află. II. *adj.* 1. (despre mijloace de plată) în numerar, de care se poate dispune oricînd, imediat. 2. *consoană ~ă* (și *s. f.*) = denumire a consoanelor laterale și a celor vibrante. (<fr. *liquide*, lat. *liquidus*)

lichidá *vb. tr.* 1. a pune capăt, a termina, a încheia (o acțiune, un fapt). 2. a îndeplini formalitățile pentru încetarea definitivă a unei situații juridice sau financiare. • *(refl.)* a-și plăti datoriile 3. *(arg.)* a omorî, a asasina. — *lichidare* s. f. (<fr. *liquider*)

lichidábil, -ă *adj.* care poate fi lichidat. (<fr. *liquidable*)

lichidatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care face lichidarea unei societăți comerciale, a unei întreprinderi, a unei bănci etc. (<fr. *liquidateur*)

lichidatorism *s. n.* curent oportunist de extremă dreaptă apărut în partidul social-democrat din Rusia, care a căutat să lichideze partidul revoluționar ilegal al clasei muncitoare, preconizînd renunțarea la orice activitate ilegală și limitarea la formele legale, dezicîndu-se de programul revoluționar al partidului. (după rus. *likvidatorstvo*)

lichidán, -ă *adj.* format, compus din lichide. (<fr. *liquidien*)

lichiditáte *s. f.* 1. însușirea de a fi lichid (II, 1). 2. situație financiară a unei unități economice care dispune de fonduri în casă sau în bancă, putînd să facă plățile în termen. ● capacitatea unei unități economice de a transforma imediat mijloacele materiale sau creanțele de care dispune în mijloace lichide de plată. ● *(pl.)* bani lichizi (II, 1). (<fr. *liquidité*, lat. *liquiditas*)

lichídus *adj. curbă* ~ (și *s. n.*) = loc geometric al punctelor de început de solidificare într-o diagramă de echilibru a unui sistem fizico-chimic binar. (<lat. *liquidus*)

lichiór *s. n.* băutură făcută din alcool, sirop și diferite esențe aromate. (<fr. *liqueur*, lat. *liquor*, lichid)

licit, -ă *adj.* legal, permis, îngăduit de lege. (<fr. *licite*, lat. *licitus*)

licitá *vb. tr.* 1. a vinde la licitație. ● *(intr.)* a face oferte în cadrul unei licitații. 2. (la jocul de cărți) a atrage, a stimula, a tenta. — *licitáre* s. f. (<fr. *liciter*, lat. *licitari*, /2/ germ. *lizilieren*)

licitánt, -ă *s. m. f.* participant activ la o licitație; licitator. (<germ. *Lizitant*)

licitatór, -oáre *s. m. f.* licitant. (<*licita*+*-tor*)

licitáție *s. f.* modalitate de vînzare-cumpărare publică a unui bun, a unei mărfi etc., care se adjudecă celui ce oferă prețul cel mai ridicat; alegere, din mai multe oferte prezentate de unități specializate, pentru o anumită lucrare, pe aceea care are prețul cel mai scăzut. — var. *licitație* s. f. (<fr. *licitation*, lat. *licitatio*)

licitațiúne *s. f.* v. licitație.

LICO- v. lic(o)-.

licoáre *s. f.* 1. băutură bună, savuroasă, fină. ● lichid medicamentos. 2. reactiv lichid folosit în anumite reacții chimice. (<fr. *liqueur*, lat. *liquor*)

licopodiacée *s. f. pl.* familie de plante criptogame vasculare cu frunze foarte mici, solzoase, și cu crengi înfurcate; licopodinee. (<fr. *lycopodiacées*)

licopodiále *s. f. pl.* ordin de criptogame cuprinzînd licopodiaceele, selaginela etc. (<fr. *lycopodiales*)

licopodinée *s. f. pl.* licopodiacee. (<fr. *lycopodinées*)

licopódiu *s. n.* plantă criptogamă care, prin forma sa, se aseamănă cu un picior de lup. ● pulbere galbenă obținută din sporii acestei plante, folosită în farmacie, pirotehnie etc. (<fr. *lycopode*)

licórn *s. m.* 1. animal fabulos, simbol al purității, imaginat ca un cal cu un corn foarte lung în frunte; inorog. 2. element decorativ reprezentînd un asemenea animal. (<fr. *licorne*)

licorós, -oásă *adj.* ca o licoare, ca lichiorul. (<fr. *liquoreux*)

lictor *s. m.* (la romani) însoțitor al celor mai înalți magistrați, care mergea înaintea lor purtînd fascii, ca semne ale puterii. (<lat. *lictor*)

lienáție *s. f.* separare, prin încălzire, a componenților unui aliaj cu punete de topire diferite. (<fr. *liquation*)

lider *s. m.* I. 1. conducător al unui partid politic, al unei organizații obștești; *(p. ext.)* persoană care ocupă poziția centrală într-un grup. ● *(rar)* dirijor, șef al unei orchestre de jaz sau al unei secții instrumentale. 2. echipă, sportiv care se găsește în fruntea unei competiții. II. *(mar.)* tip de navă conducătoare a unei flotile de nave ușoare. — scris și *leader*. (<engl. *leader*)

liderítáte *s. f.* conducere, hegemonie. (după engl. *leadership*)

lidián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Lidia. ● *(s. f.)* limbă asiatică vorbită în Lidia II. *adj.* lidic. (<fr. *lydien*, cf. *Lidia*, stat sclavagist antic în Asia Mică)

lídic, -ă *adj. (muz.) mod* ~ = mod melodic a cărui scară muzicală se deosebește de cea a modului major prin faptul că treapta a IV-a urcată, în loc să formeze cu tonica o cvartă perfectă, formează o cvartă mărită; lidian (II). (<germ. *lydisch*)

lidít *s. f.* 1. rocă silicioasă de culoare închisă, constituită din radiolari. 2. melinită. (<fr. *lyddite*, cf. *Lydd*, oraș în Anglia)

lído *s. n.* perisip. (<fr.; it. *lido*)

lied /lid/ *s. n.* compoziție vocală cu acompaniament instrumental, scrisă pe un text liric; textul însuși. (<germ. *Lied*)

lie detector /lai ditéctăr/ *s. n.* aparat capabil să detecteze și să înregistreze anumite reacții emotive în timpul interogatoriilor polițienești, aproximînd atitudinea interogatului în ceea ce privește adevărul; detector de minciuni. (<engl. *lie detector*, detector de minciuni)

lie-de-vin /li-dă-vén/ *adj. inv.* de culoare roșu-închis. (<fr. *lie-de-vin*)

lién *s. n.* splină. (<lat. *lien*)

lienál, -ă *adj.* al splinei. (<germ. *lienal*)

-lienie v. lieno-

lienită *s. f.* splenită. (<germ. *Lienite*)

LIENO-, -lienie *elem. comp.* „splină”. (<fr. *liéno-*, *-liénie*, cf. lat. *lien*)

lienocél *s. n.* hernie a splinei. (<fr. *liénocèle*)

lienografíe *s. f.* radiografie a splinei cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *lienographie*)

lienterie *s. f.* diaree în care scaunele conțin alimente incomplet digerate. (<fr. *lientérie*, cf. gr. *leios*, neted; *enteron*, intestin)

liérnă *s. f. (constr.)* piesă de lemn sau bară metalică servind ca element de legătură; nervură de piatră la cheia arcelor. (<fr. *lierne*)

liéto *adv. (muz.)* vesel, cu bucurie. (<it. *lieto*)

lift *s. n.* 1. ascensor. 2. instalație mecanică servind pentru scoaterea la suprafață a țițeiului acumulat în sonde. 3. (la tenis, tenis de masă, volei etc.) lovitură care imprimă mingii o traiectorie ascendentă. (<engl. *lift*)

liftá *vb.* I. *tr., intr.* a trimite mingea (la tenis, tenis de masă, volei etc.) peste fileu prin lovituri de atac care nu se execută cu putere. II. *tr.* 1. a ridica și a aduce în poziție, cu ajutorul unei macarale, un acoperiș, planșeu etc. 2. a aduce la suprafață țițeiul acumulat în sonde. 3. *(fam.)* a sicii, a ,,juca" pe cineva. (<engl. *lift*, fr. *lifter*)

liftboi *s. m. (rar)* liftier. (<engl. *lift-boy*)

liftiér *s. m.* cel care manevrează un lift (1) într-o clădire publică; liftboi. (<fr. *liftier*)

lifting *s. n.* operație de chirurgie estetică pentru reîntinderea pielii obrazului. (<fr., engl. *lifting*)

ligamént *s. n.* 1. fascicul rezistent de fibre care leagă oasele între ele ori ajută la susținerea sau la legarea altor organe. 2. *(pl.)* joc de inteligență care cere dezlegătorului să afle anumite nume proprii sau cuvinte dintr-o categorie anume indicată, unind într-o serie de propoziții sfîrșitul unor cuvinte date cu începutul celor următoare. (<fr. *ligament*, lat. *ligamentum*)

ligamentár, -ă *adj.* referitor la ligamente. (<*ligament* + *-ar*)

ligamentáre *s. f.* procedeu enigmistic de compunere a ligamentelor (2). (<*ligament*)

ligamentát, -ă *adj. (enigmistică;* despre un monoverb etc.) construit prin ligamentare. (<*ligamentare*)

LIGAMENTO- *elem. comp.* ,,ligament". (<fr. *ligamento-*, cf. lat. *ligamentum*, legătură)

ligamentopexíe *s. f.* 1. sutură directă a ligamentelor unei articulații. 2. intervenție chirurgicală pentru redresarea uterului în caz de retroversie. (<fr. *ligamentopexie*)

ligamentoplástie *s. f.* refacere chirurgicală plastică a ligamentelor unei articulații. (<*ligamento-* + *-plastie*[2])

ligamentós, -oásă *adj.* de natura ligamentului. (<fr. *ligamenteux*)

ligánd *s. m.* moleculă sau ion care se grupează în atomul central al unui complex. (<fr. *ligand*)

ligaturá *vb. tr.* a face o legătură (1). — *ligaturáre* s. f. (<fr. *ligaturer*)

ligatúră *s. f.* 1. legare cu un fir de ață ori de catgut a unui vas sangvin sau organ tubular; firul însuși. 2. *(poligr.)* semn grafic care conține mai multe litere; logotip. 3. (în notația muzicală vocală) grup de note legate printr-o linie care se referă la o singură silabă. (<fr. *ligature*, lat. *ligatura*)

ligă *s. f.* 1. *(ant.)* alianță politico-militară a statelor grecești, sub conducerea unuia dintre ele, care urmărea să-și impună supremația. 2. uniune, asociație de state, orașe, persoane etc. constituită în vederea realizării unui scop comun. (<fr. *ligue*)

LIGNI-/LIGNO-, -lignós *elem. comp.* ,,lemn". (<fr. *ligni-*, *ligno-*, *-ligneux*, cf. lat. *lignum*)

lignícol, -ă *adj.* (despre organisme animale sau vegetale) care trăiește sau crește pe lemne, pe putregaiuri. (<fr. *lignicole*)

lignificá *vb. tr., refl.* a (se) transforma în lemn; a (se) impregna cu lignină. — *lignificáre* s. f. (după fr. *lignifier*, it. *lignificare*)

lignínă *s. f.* substanță organică macromoleculară care impregnează celulele, fibrele și vasele plantelor lemnoase. (<fr. *lignine*)

lignít *s. n.* cărbune natural (inferior huilei), de culoare cafenie-brună, sfărîmicios, cu putere calorică relativ mică. (<fr. *lignite*)

lignivór, -ă *adj.* (despre animale, insecte) care se hrănește cu țesut lemnos sau roade lemnul, creînd galerii; xilofag. (<fr. *lignivore*)

LIGNO- v. l i g n i-.

lignocelulóză *s. f.* substanță constituită din lignină și celuloză. (<engl. *lignocellulose*)

lignodestructóri *s. m. pl.* organisme (ciuperci, insecte) care se hrănesc cu lemn, provocînd distrugerea acestuia. (<*ligno-* + *destructor*)

lignofóliu *s. n.* fanerit. (<germ. *Lignofol*)

lignolíză *s. f.* proces de degradare biologică a lemnului. (<*ligno-* + *-liză*[2])

lignomét *s. n.* material foarte rezistent, obținut din straturi de furnir de carpen încleiate și presate la presiuni și temperaturi înalte. (<*ligno-* + *met*/*al*/, n. com.)

lignométru *s. n.* 1. liniometru. 2. instrument pentru măsurarea diametrului și înălțimii arborilor sau pentru marcarea prin vopsire și înregistrare a unor caracteristici ale acestora. (<fr. *lignomètre*)

lignós[1], **-oásă** *adj.* care are consistența lemnului. (<fr. *ligneux*)

-lignós[2] v. l i g n i-.

lignóză *s. f.* celuloză. (<germ. *Lignose*)

ligroínă *s. f.* benzină ușoară, folosită în general ca solvent. (<fr. *ligroïne*)

LIGUL(I)- *elem. comp.*, ,ligulă". (<fr. *ligul/i/-*, cf. lat. *ligula*, limbă mică)

ligulát, -ă *adj.* (despre corola compozeelor) prevăzut cu o ligulă; în formă de ligulă. (<fr. *ligulé*)

ligúlă *s. f.* 1. formație membranoasă apendiculară între limb și teacă la frunzele de graminee. 2. prelungire laterală, în formă de limbă, a tubului corolei florilor la unele compozee. (<fr. *ligule*, lat. *ligula*)

liguliflór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori ligulate. (<fr. *liguliflore*)

liguliformi, -ă *adj.* în formă de ligulă. (<fr. *liguliforme*)

ligúr *s. f.* limbă indo-europeană vorbită de liguri, popor din antichitate stabilit pe coasta europeană a Mării Mediterane. (<fr. *ligure*)

ligurián, -ă *adj.* din Liguria. ● *(s. n.)* dialect din nordul Italiei, vorbit în provincia Liguria. (<fr. *ligurien*)

lihtdruc *s. n. (poligr.)* fototipie. (<germ. *Lichtdruck*)

lilá *adj. inv., s. n.* (de) culoarea florilor de liliac, liliachiu, violet. (<fr. *lilas*, cf. pers. *lilak*)

liliácee *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate, erbacee și lemnoase, avînd ca tip crinul. (<fr. *liliacées*, cf. lat. *liliaceus* < *lilium*, crin)

liliál, -ă *adj.* 1. alb imaculat. 2. *(fig.)* pur, candid. (<fr. *lilial*)

lilialtáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi lilial. (<*lilial* + *-itate*)

lilipút *adj. inv.* pitic, foarte mic; liliputan. (<*Liliput*, țară imaginară din ,,Călătoriile lui Guliver", de Swift, cf. rus. *liliput*)

lilipután, -ă *adj., s. m. f.* liliput. (după fr. *lilipatien*)

limaciform, -ă *adj.* de forma unui melc. (<fr. *limaciforme*, cf. lat. *limax, -cis*, melc)

limándă *s. f.* **1.** gen de pești plați din Oc. Atlantic. **2.** *(arheol.;* în cultura aheuleană) piesă cu două fețe, plată și foarte prelungă. (<fr. *limande*)

limáx *s. m.* melc fără cochilie. (<lat. *limax*)

limă *s. f. (rar)* pilă, raspel. (<fr. *lime*, lat. *lima*)

limb *s. n.* **1.** partea lățită a unei frunze, petale sau sepale; lamină (1). **2.** marginea gradată a scării unui instrument de măsură. **3.** marginea unui astru. **4.** creastă marginală a unei formații anatomice circulare. **5.** navă folosită în operații de limbare. **6.** *(teol.)* loc unde catolicismul presupune că ar sta sufletele drepților decedați nainte de venirea lui Cristos și ale copiilor nebotezați. (<fr. *limbe*, lat. *limbus*, germ. *Limbus*)

limbá[1] *vb. tr.* a descărca o navă parțial sau total, în limburi (5), pentru a-i înlesni trecerea printr-un loc puțin adînc, reîncărcînd-o după aceea. — *limbáre* s. f. (<*limb*)

limba[2] *s. m.* arbore african de talie mare, cu lemn gălbui-albicios, cu reflexe mătăsoase, ușor, cu densitate redusă. (<fr. *limba*< cuv. afr.)

limbáj *s. n.* **1.** proces de comunicare a ideilor și sentimentelor prin mijlocirea limbii. ● *(inform.)* sistem de caractere și simboluri folosit în programare. ○ ~ *formalizat* = limbaj artificial, alcătuit dintr-un sistem de semne convenționale. **2.** limbă. ● fel caracteristic de exprimare. ○ ~ *artistic* = modalitate de comunicare specifică artei. ● *(fig.)* orice mijloc de exprimare a ideilor, a sentimentelor. (după fr. *langage*)

limbár, -ă *adj.* referitor la limbul corolei. (<fr. *limbaire*)

limbát[1]**, -ă** *adj.* (despre frunze) prevăzut cu limb; limbifer. (<engl. *limbate*, lat. *limbatus*)

limbát[2]**, -ă** *adj. (herald.;* despre păsări sau animale) reprezentat cu limba scoasă, de obicei în smalț. (după fr. *langué*)

limbic adj. *(anat.) sistem* ~ = regiune a creierului formată din circumvoluțiunea corpului calos și cea a hipocampului. (<fr. *limbique*)

limbifér, -ă *adj.* limbat[1]. (<lat. *limbiferus*)

limburgít *s. n.* rocă magmatică efuzivă din familia peridotitelor, formată din olivină și augit, cu structură porfirică și culoare neagră cu pete verzi. (cf. *Limburg*, veche denumire a orașului germ. Kaiserstuhl)

límen *s. n. (mat.)* linie despărțitoare, limită. <lat., fr. *limen*)

limenárh *s. m.* supraveghetor al unui port în provinciile orientale ale Imperiului Roman. (<lat. *limenarcha*, gr. *limenarches*)

limerick *s. n.* specie de poezie în folclorul englez și irlandez sau în lirica cultă, cu formă fixă, din cinci versuri, și conținînd un umor absurd. (<engl. *limerick*)

límes *s. n.* dispozitiv de apărare construit de-a lungul granițelor Imperiului Roman, alcătuit dintr-un zid continuu de piatră sau dintr-un val de pămînt. (<lat. *limes*)

LIMF(O)- *elem. comp.* „limfă". (<fr. *lymph/o/-*, cf. lat. *lympha*, apă)

limfadenectazíe *s. f.* boală caracterizată prin tumori axilare sau inghinale formate prin dilatarea ori proliferarea vaselor din ganglionii limfatici. (<fr. *lymphodénectasie*)

limfadenectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a ganglionilor limfatici. (<fr. *lymphadénectomie*)

limfadeníe *s. f.* boală caracterizată prin hipertrofia ganglionilor limfatici; limfadenoză. (<fr. *lymphadénie*)

limfadenítă *s. f.* inflamație a ganglionilor limfatici datorită unei infecții acute sau cronice. (<fr. *lymphadénite*)

limfadenóm *s. n.* limfom. (<fr. *lymphadenome*)

limfadenopatíe *s. f.* boală a ganglionilor limfatici. (<fr. *lymphadénopathie*)

limfadenóză *s. f.* limfadenie. (<fr. *lymphadenose*)

limfagóg, -ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează producția de limfă. (<fr. *lymphagogue*)

limfangiectazíe *s. f.* dilatație varicoasă a vaselor limfatice. (<fr. *lymphangiectasie*)

limfangiectomíe *s. f.* rezecție a vaselor limfatice. (<fr. *lymphangieclomie*)

limfangióm *s. n.* tumoare benignă a vaselor limfatice. (<fr. *lymphangiome*)

limfangiopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile vaselor limfatice. (<fr. *lymphangiopathie*)

limfangioplastíe *s. f.* refacere a circulației limfatice prin drenaj în țesutul subcutanat. (<fr. *lymphangioplastie*)

limfangiosarcóm *s. n.* tumoare malignă dezvoltată la nivelul vaselor limfatice. (<fr. *lymphangiosarcome*)

limfangítă *s. f.* inflamație a vaselor limfatice. (<fr. *lymphangite*)

limfátic, -ă *adj.* **1.** referitor la limfă; prin care circulă limfa. ○ *sistem* ~ = totalitatea țesuturilor, vaselor și glandelor care servesc pentru trecerea limfei din țesuturi în circuitul sangvin; *ganglioni* ~*i* = ganglioni mici, situați în special în jurul articulațiilor, constituind un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor. **2.** (despre oameni; și *s.*) care suferă de limfatism. (<fr. *lymphatique*)

limfatísm *s. n.* boală la copii caracterizată prin hipertrofia organelor limfatice, prin infiltrarea cu grăsime a țesuturilor, prin slaba rezistență la infecții etc. (<fr. *lymphatisme*)

limfă *s. f.* lichid limpede și incolor, conținînd plasmă și leucocite, care circulă prin aparatul limfatic sau impregnează spațiile interstițiale și toate celulele organismului animal. (<fr. *lymphe*, lat. *lympha*, apă limpede)

limfedém *s. n.* edem bogat în proteide și dur datorită prezenței în țesuturi a unui exces de limfă. (<fr. *lymphoedeme*, engl. *lymphedema*)

limfoblást *s. n.* celulă embrionară din care se nasc limfocitele. (<fr. *lymphoblaste*)

limfoblástic, -ă *adj.* referitor la limfoblaste. (<fr. *lymphoblastique*)

limfoblastóm *s. n.* tumoare malignă formată în ganglioni sau în splină prin proliferarea limfoblastelor. (<fr. *lymphoblastome*)

limfoblastóză *s. f.* leucemie acută caracterizată prin limfoblastoame. (<fr. *lymphoblastose*)

limfocél *s. n.* tumoare cu conținut limfatic. (<fr. *lymphocèle*)

limfocít *s. n.* leucocită care se formează în organele limfatice, având un rol important în rezistența organismului la infecții. — var. *limfocită* s. f. (<fr. *lymphocyte*)

limfocitár, -ă *adj.* referitor la limfocite, datorat limfocitelor. (<fr. *lymphocytaire*)

limfocítă *s. f.* v. limfocit.

limfocitemíe *s. f.* creștere a numărului limfocitelor din sînge. (<fr. *lymphocytémie*)

limfocitogenéză *s. f.* limfopoieză. (<fr. *lymphocytogenèse*)

limfocitolíză *s. f.* limfoliză. (<fr. *lymphocytolyse*)

limfocitóm *s. n.* limfom. (<fr. *lymphocytome*)

limfocitopeníe *s. f.* limfopenie. (<fr. *lymphocytopénie*)

limfocitopoléză *s. f.* limfopoieză. (<fr. *lymphocytopoïèse*)

limfocitóză *s. f.* creștere anormală a numărului limfocitelor dintr-un lichid al organismului (sînge, lichid cefalorahidian etc.). (<fr. *lymphocytose*)

limfodermíe *s. f.* manifestare cutanată a leucemiei limfoide. (<fr. *lymphodermie*)

limfoganglión *s. n.* ganglion limfatic. (<*limfo-* + *ganglion*)

limfogén, -ă *adj.* care produce limfă și *(spec.)* limfocite. (<fr. *lymphogène*)

limfogenéză *s. f.* formarea de limfă. (<fr. *lymphogenèse*)

limfografíe *s. f.* examen radiografic al vaselor limfatice cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *lymphographie*)

limfogranulomatóză *s. f.* boală contagioasă de natură virotică, care se manifestă prin proliferarea tumorală a celulelor sistemului limfo-reticular. (<fr. *lymphogranulomatose*)

limfoíd, -ă *adj.* **1.** care seamănă cu limfa sau cu ganglionii limfatici. **2.** (despre țesuturi) în care se formează limfocite. ○ *organ* ~ = organ bogat în țesuturi limfoide. (<fr. *lymphoïde*)

limfolíză *s. f.* distrugere a țesutului limfoid și a limfocitelor; limfocitoliză. (<fr. *lympholyse*)

limfóm *s. n.* denumire generică pentru tumorile ganglionilor limfatici; limfadenom, limfocitom. (<fr. *lymphome*)

limfomatóză *s. f.* hiperplazie limfoidă generalizată. (<fr. *lymphomatose*)

limfopatíe *s. f.* denumire generică a bolilor sistemului limfatic. (<fr. *lymphopathie*)

limfopeníe *s. f.* scăderea anormală a numărului limfocitelor din sînge; limfocitopenie. (<fr. *lymphopénie*)

limfopoiétic *adj. organ* ~ = organ care produce globule albe. (<engl. *lymphopoietic*)

limfopoléză *s. f.* proces de formare a limfocitelor sau a țesutului limfatic; limfocitopoieză, limfocitogeneză. (<fr. *lymphopoïèse*)

limforagíe *s. f.* scurgere de limfă dintr-un vas limfatic; limforee. (<fr. *lymphorragie*)

limforée *s. f.* limforagie. (<fr. *lymphorrhée*)

limforeticulóză *s. f.* limfadenită infecțioasă benignă provocată de un virus și transmisă, de obicei, prin zgîrieturi de pisică. (<fr. *lymphoréticulose*)

limfosarcóm *s. n.* tumoare malignă a ganglionilor limfatici. (<fr. *lymphosarcome*)

limfotróp, -ă *adj.* (despre virusuri) cu afinitate pentru țesutul limfatic. (<fr. *lymphotrope*)

LIMI[1]- *elem. comp.* „mîl, noroi, mlaștină". (<fr., it. *limi-*, cf. lat. *limus*, noroi)

LIMI[2]- *elem. comp.* „vecin"; „hotar, limită". (<fr. *limi-*, cf. lat. *limes*, hotar)

limícol, -ă **I.** *adj.* (despre organisme) care trăiește în mlaștini. **II.** *s. f. pl.* subordin de păsări cu picioare nepalmate, care trăiesc în locuri mlăștinoase. (<fr. *limicole/s/*)

-límie *elem. comp.* „foame". (<fr. *-limie*, cf. gr. *limos*)

limiér *s. m.* ciine de vînătoare care adulmecă și abate vînatul; copoi. (<fr. *limier*)

LIMIN(O)- *elem. comp.* „prag, limită". (<fr. *limin/o/-*, cf. lat. *limen, liminis*, prag)

liminál, -ă *adj.* care se situează la o limită sau la un prag senzorial, liminar (2). (<fr. *liminal*)

liminár, -ă *adj.* **1.** (despre un prolog, o notă) pus în fruntea unei cărți; introductiv. **2.** liminal. (<fr. *liminaire*, lat. *liminaris*)

liminométru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității limită a unui stimul, care, aplicat pe un tendon, poate provoca un reflex. (<*limino-* + *-metru*[2])

limitá *vb. tr., refl.* **1.** a (se) mărgini, a (se) fixa între anumite limite, a (se) restrînge. **2.** a menține nivelul unui semnal electric în limite prestabilite. — *limitáre* s. f. (<fr. *limiter*, lat. *limitare*)

limitábil, -ă *adj.* susceptibil a fi limitat. (<fr. *limitable*)

limitántă *s. f. (anat.)* formație fină, lamelară, care separă două categorii de țesuturi din constituția aceluiași organ. (<fr. *limitante*)

limitát, -ă *adj.* **1.** restrîns; fix. **2.** *(fig.)* cu posibilități intelectuale reduse; mărginit, obtuz. (<*limita*)

limitatív, -ă *adj.* care limitează; restrictiv. (<fr. *limitatif*)

limitatór *s. n.* mecanism, aparat sau dispozitiv care împiedică în mod automat ca o mărime fizică (mecanică, electrică etc.) să depășească anumite limite; limitor. (<*limita* + *-tor*)

límită *s. f.* **1.** valoare extremă (maximă sau minimă) a unei mărimi. ● ceea ce mărginește ceva; hotar; margine. ● cel mai înalt sau cel mai profund ton pe care-l poate emite o voce, un instrument. **2.** *(mat.)* valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. **3.** *(fig.)* punct pînă la care pot ajunge posibilitățile cuiva; punct pînă la care cineva își poate permite ceva. (<fr. *limite*, lat. *limes, -itis*)

limitór *s. n.* limitator. (<fr. *limiteur*)

limitróf, -ă *adj.* (despre un ținut, o țară) care se învecinează cu...; vecin. (<fr. *limitrophe*, lat. *limitrophus*)

limivór, -ă *adj.* 1. (despre animale acvatice) care se hrănește cu resturi organice conținute în mîlul de pe fundul apelor; pelofag. 2. (despre microorganisme) care trăiește în vasele sangvine ale unui animal, hrănindu-se cu conținutul lor. (<fr. *limivore*)

limnée *s. f.* moluscă gasteropodă de apă dulce, cu cochilia spiralată și ascuțită. (<fr. *limnée*)

limnétic, -ă *adj.* (despre organisme vegetale) care trăiește în lacuri, bălți sau locuri mlăștinoase; limnicol. (<fr. *limnétique*)

LIMNI-/LIMNO- *elem. comp.* „lac, apă stagnantă". (<fr. *limni-, limno-*, cf. gr. *limne*, lac)

limnic, -ă *adj.* (despre soluri) format pe depozite lacustre, cu resturi vegetale care amintesc de rîuri. (<fr. *limnique*)

limnicol, -ă *adj.* limnetic. (<lat. *limnicolus*)

limnifón *s. n.* stațiune de supraveghere, înregistrare și transmitere automată, prin circuit telefonic, a nivelului apelor. (<fr. *limniphone*)

limnigráf *s. n.* limnimetru înregistrator. (<fr. *limnigraphe*)

limnigrámă *s. f.* diagramă obținută la limnigraf. (<fr. *limnigramme*)

limnimétric, -ă *adj.* referitor la limnimetrie. (<fr. *limnimétrique*)

limnimetríe *s. f.* măsurare a variațiilor periodice a nivelului apelor din lacuri și rîuri. (<fr. *limnimétrie*)

limnimétru *s. n.* instrument folosit în limnimetrie; mîră hidrometrică. (<fr. *limnimètre*)

LIMNO- v. limni-.

limnobiologíe *s. f.* studiul organismelor din lacuri și din apele stătătoare dulci. (< fr. *limnobiologie*)

limnobiónt *s. n.* organism din lacuri și mlaștini. (<fr. *limnobionte*)

limnobiós *s. n.* totalitatea organismelor din apele dulci. (<fr. *limnobios*)

limnocrén, -ă *adj.* (despre izvoare) care țîșnește în lacuri, de jos în sus; (despre organisme) care trăiește în asemenea apă. (<germ. *limnokrene*)

limnocriptofíte *s. f. pl.* plante superioare care cresc în lacuri, bălți și mlaștini. (<*limno-* + *criptofite*)

limnofíte *s. f. pl.* hidrofite fixate pe fundul apelor dulci ale lacurilor. (<fr. *limnophytes*)

limnológ, -ă *s. m. f.* specialist în limnologie. (<fr. *limnologue*)

limnológic, -ă *adj.* referitor la limnologie (<fr. *limnologique*)

limnologíe *s. f.* 1. ramură a hidrologiei care studiază fenomenele fizice și biologice ce au loc în lacuri. 2. parte a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor interioare. (<fr. *limnologie*)

limnoplanctón *s. n.* planctonul lacurilor și al apelor stătătoare dulci. (<fr. *limnoplancton*)

limnotropism *s. n.* reacție fizică de atragere a peștilor către apele mai calme. (<fr. *limnotropisme*)

limón *s. n.* rocă sedimentară detritică, necimentată, cu consistență între nisip și argilă. (<fr. *limon*)

limonádă *s. f.* băutură preparată din apă, zahăr și zeamă de lămîie. (<fr. *limonade*, germ. *Limonade*)

limonít *s. n.* varietate brună de hematit. (<fr. *limonite*)

limonós, -oásă *adj.* 1. (despre ape) cu limon. 2. de natura limonului. 3. (despre plante) care crește pe locuri noroioase. (<fr. *limoneux*)

limoterapíe *s. f.* terapie prin reducerea alimentației, pentru scăderea ponderală. (<fr. *limothérapie*, cf. gr. *limos*, foame)

limpíd, -ă *adj.* 1. *(livr.)* limpede, clar. 2. *(fig.)* deschis, sincer. (<fr. *limpide*, lat. *limpidus*)

limpidítate *s. f.* *(livr.)* limpezime, claritate. (<fr. *limpidité*)

limúl *s. m.* artropod marin, comestibil, cu corpul acoperit de o carapace chitinoasă în formă de scut și terminată cu o coadă ca o spadă. (<fr. *limule*, lat. *limulus*)

limus *s. n.* noroi, nămol. (<lat. *limus*)

limuzínă *s. f.* automobil elegant, închis, nedecapotabil. (<fr. *limousine*)

LIN(O)- *elem. comp.* „in". (<fr. *lino-*, cf. gr. *linon*, lat. *linum*)

linacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate, avînd ca tip inul. (<fr. *linacées*)

linctúne *s. f.* *(livr.)* lingere, sugere. (<lat. *linctio*)

lineál *s. n.* 1. instrument pentru trasarea, măsurarea sau verificarea liniilor și a dimensiunilor. 2. dispozitiv de ghidare a materialului de laminat la intrarea în anumite laminoare. ● riglă de oțel care formează jgheabul de cerneală la piesele tipografice. ● dispozitiv al mașinii de cusut care servește la executarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. (<germ. *Lineal*)

lineár, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) rectiliniu. 2. *(mat.)* a cărui variație poate fi reprezentată printr-o dreaptă. ● (despre ecuații) de gradul întîi. (<fr. *linéaire*)

linearism *s. n.* linearitate. (<*linear* + *-ism*)

linearitáte *s. f.* însușirea de a fi linear; linearism. (<fr. *linéarité*)

lingála *s. f.* limbă bantu vorbită în Zair, pe cale de extindere. (<fr. *lingala*)

lingotiéră *s. f.* formă metalică în care se toarnă metalul topit pentru obținerea lingourilor. (<fr. *lingotière*)

lingóu *s. n.* bloc de metal sau aliaj obținut prin turnare într-o lingotieră. (<fr. *lingot*)

linguál *adj.* referitor la limbă, al limbii. ○ *consoană* ~*ă* (și *s. f.*) = consoană articulată cu ajutorul limbii. (<fr. *lingual*)

lingúlă *s. f.* 1. brahiopod nearticulat cu cochilie mică, ovală sau alungită, care trăiește pe fundul oceanelor. 2. structură anatomică în formă de limbă mică. (<lat. *lingula*)

lingulectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei lingule (2). (<fr. *lingulectomie*)

LINGVI-, -lingv *elem. comp.* „limbă". (<fr. *lingui-, -lingue*, cf. lat. *lingua*)

lingviformă, -ă *adj.* în formă de limbă. (<fr. *linguiforme*)

lingvíst, -ă *s. m. f.* specialist în lingvistică. ● glotolog. (<fr. *linguiste*)

lingvístic, -ă I. *adj.* referitor la lingvistică, de lingvistică. II. *s. f.* știință care studiază limba și legile ei de dezvoltare. ○ *~ generală* = disciplină care studiază faptele de limbă din perspectiva trăsăturilor comune mai multor limbi; *~ comparativă* = disciplină care studiază comparativ concordanțele fonetice, semantice și gramaticale din mai multe limbi; *~ matematică* = disciplină care studiază fenomenele de limbă cu mijloace matematice; *~ structurală* = disciplină care studiază relațiile dintre elementele limbii și caracterul sistematic al acesteia. ● glotologie. (<fr. *linguistique*)

liniá *vb. tr.* a trage linii. — *liniére* s. f. (<*linie*)

liniaméntsn. 1. linie elementară care indică forma generală a unui fapt, a unui obiect. 2. schiță a unei lucrări, primele contururi ale unei opere. (<fr. *linéament*)

liniar, -ă *adj.* 1. dispus în linie dreaptă; format din linii trasate cu diferite instrumente speciale. 2. *(mat.;* despre relații, operatori) a cărui variație poate fi reprezentată geometric printr-o dreaptă. ○ *formă ~ă* = polinom omogen și de gradul întîi în raport cu totalitatea variabilelor; *desen ~* = desen în care se folosesc numai linii și contururi (fără umbre). ● *(fig.)* drept 3. (despre organizarea cunoștințelor în programe școlare) care constă în însușirea noțiunilor în formă definitivă și în întreaga lor sferă de cuprindere, fără reluări succesive. (după fr. *linéaire*)

liniarizá *vb. tr.* a face liniar. — *liniarizáre* s. f. (<*liniar* + *-iza*)

liniát *s. n.* liniere. (<*linia*)

liniatúră *s. f.* ansamblul liniilor imprimate pe caiete, pe registre etc. (<it. *lineatura*, germ. *Lineatur*)

liniáție *s. f.* aspect vărgat al unor roci efuzive, produs de paralelismul mineralelor închise care s-au regrupat în benzi lungi pe direcții de scurgere. (<lat. *lineatio*)

linicultúră *s. f.* cultura inului. (<fr. *liniculture*)

línie *s. f.* 1. figură continuă cu o singură dimensiune, descrisă de un punct prin deplasare sau obținută prin intersecția a două suprafețe. 2. trăsătură imaginară care arată o direcție dată, o limită etc. 3. descendență, filiație. 4. sistem de fortificații. ● șirul luptătorilor într-o bătălie; șir de tranșee; direcția generală a pozițiilor trupelor. 5. cele două șine paralele pe care merge trenul; totalitatea instalațiilor unei căi ferate. 6. legătură aeriană sau maritimă între două puncte. ● legătură de telecomunicații între două puncte. 7. *(pl.)* trăsăturile caracteristice ale unui obiect, ale feței cuiva; contur, profil. ● ținută. 8. *(fig.)* orientare; direcție. 9. *(poligr.)* rînd într-o pagină. ● placă subțire de metal cu care se imprimă liniile sau se distanțează rîndurile. 10. riglă. 11. *(mar.)* ecuator. 12. gamă de produse (cosmetice). (<lat. *linea*, germ. *Linie*, fr. *ligne*)

liniménts *s. n.* medicament lichid ori semisolid pentru fricțiuni sau aplicații locale; alifie. (<fr. *liniment*)

LINIO- v. l i n o^1-.

liniométru *s. n.* riglă de metal gradată potrivit corpurilor tipografice, servind pentru numărarea liniilor; lignometru (1). (<fr. *lignomètre*)

linítă *s. f.* inflamație a țesutului celular al stomacului. (<fr. *linite*)

-línlu v. l i n o^1-.

linkáge /-caj/ *s. n. (biol.)* înlănțuire (strînsă) a genelor care se găsesc în același cromozom. (<engl. *linkage*)

links *s. n.* 1. *(sport)* teren de golf. 2. tip de colină nisipoasă. (<engl. *links*)

link-trainer /linc-tréinăr/ *s. n.* aparat folosit la antrenamentul piloților pentru zborul fără vizibilitate. (<engl. *link-trainer*)

LINO^1-/LINIO-, -línlu *elem. comp.* „rînd", „linie". (<engl., fr. *lino-*, cf. lat. *linea*, linie)

LINO^2- v. l i n(o)-.

linográf *s. n.* mașină tipografică de culeș și turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul. (<fr. *linographe*)

linografíe *s. f.* imprimare pe stofă. (<fr. *linographie*)

linogravúră *s. f.* procedeu de reproducere și multiplicare a unui desen prin imprimarea unei plăci gravate în linoleum. ● imaginea astfel obținută. (<fr. *linogravure*)

linoleát *s. m.* sare a acidului linoleic. (<fr. *linoléate*)

linoléic *adj. acid ~* = acid gras, nesaturat, conținut în uleiurile sicative. (<fr. *linoléique*)

linoléum *s. n.* țesătură de iută impregnată cu un amestec preparat din răzătură de plută sau de lemn, ulei și diferiți coloranți, care se folosește în industrie ca izolant la acoperirea pardoselelor etc. (<fr. *linoléum*)

linolít *s. n.* ulei de in solidificat prin hidrogenare. (n. com.)

linóu *s. n.* v. l i n o u.

linotíp *s. n.* mașină tipografică de culeș și turnat literele în rînduri întregi. (<fr. *linotype*)

linotipíe *s. f.* 1. culegere tipografică cu ajutorul linotipului. ● meseria de linotipist. 2. secție într-o tipografie unde se lucrează la linotip. (<fr. *linotypie*)

linotipíst, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la linotip. (<fr. *linotypiste*)

linóu *s. n.* olandă subțire pentru batiste, bluze etc. — var. *linon* s. n. (<fr. *linon*)

linoxínă *s. f.* substanță rășinoasă obținută prin polimerizarea uleiurilor nesaturate, servind la fabricarea linoleumului. (<fr. *linoxyne*, germ. *Linoxyn*)

linșá *vb. tr.* a ucide pe cineva prin linșaj. — *linșáre* s. f. (<fr. *lyncher*, cf. *Lynch*, judecător amer.)

linșáj *s. n.* ucidere a cuiva fără judecată de către o mulțime incitată; linșare. (<fr. *lynchage*)

linșór *s. m.* participant la un linșaj. (<germ. *Lyncher*)

línt *s. n.* fibre lungi de bumbac rezultate după egrenare. (<engl. *lint*)

línters *s. n.* fibrele scurte (cu aspect de puf) care rămîn pe semințele de bumbac după egrenare. (<fr. *linters*)

lintersáre *s. f.* delintersare. (<*linters*)

lintóu *s. n.* *(constr.)* grindă de susținere așezată deasupra unei porți, ușii sau ferestre: buiandrug. (<fr. *linteau*)

linţóllu *s. n.* giulgiu. (<fr. *linceul*)

linx *s. m.* ris, pisică sălbatică. <fr., lat. *lynx*)

LIO- *elem. comp.* „dispersie", „dizolvare". (<fr. *lyo-*, cf. gr. *lyein*, a dizolva)

liofil, -ă *adj.* (despre particule coloidale) cu afinitate pentru mediul de dispersie. (<fr. *lyophile*)

liofílie *s. f.* proprietate a substanțelor liofile. (<fr. *lyophilie*)

liofilizá *vb. tr.* a supune operației de liofilizare. (<fr. *lyophiliser*)

liofilizáre *s. f.* procedeu de conservare a unor produse biologice, alimente, medicamente etc. prin sublimarea apei cu ajutorul vidului din produsele în prealabil congelate. (<*liofiliza*)

liofilizatór *s. n.* aparat pentru liofilizare. (<fr. *lyophylisateur*)

liofób, -ă *adj.* (despre particule coloidale) care nu este liofil. (<fr. *lyophobe*)

liofobíe *s. f.* proprietate a substanțelor liofobe. (<fr. *lyophobie*)

liogél *s. n.* gel obținut prin răcirea unui coloid liofil. (<germ. *Lyogel*)

lioliză *s. f.* desfacere a moleculelor unei substanțe dizolvate, prin reacția dintre aceste molecule și cele ale solventului. (<fr. *lyolyse*)

liomér *s. n.* 1. poezie umoristică din sec. XV—XVI, scrisă în dialectul napolitan, cu teme diferite și destinată a fi recitată. 2. intrigă, încurcătură. (<it. *gliommero*)

liosféră *s. f.* strat de lichid absorbit de suprafața unei particule aflate în suspensie într-un lichid. (<fr. *lyosphère*)

LIP(O)- *elem. comp.* „grăsime, țesut adipos". (<fr. *lipo/-*, cf. gr. *lipos*, grăsime)

liparít *s. n.* rocă magmatică efuzivă formată din cuarț, feldspat, oligoclaz și biotit; riolit. (<fr. *liparite*, cf. *Lipare*, insule în sudul Italiei)

lipáză *s. f.* diastază prezentă în sucurile digestive, care descompune lipidele. (<fr. *lipase*)

lipazemíe *s. f.* cantitatea de lipază din serul organic. (<fr. *lipasémie*)

lipectomíe *s. f.* ablațiune a excesului unui țesut adipos. (<fr. *lipectomie*)

lipedém *s. n.* afecțiune (ereditară) la femei, care se manifestă printr-o tumefiere a picioarelor prin edem, depozite de grăsimi etc. (<*lip-* + *edem*)

lipemíe *s. f.* 1. prezența lipidelor în sânge; concentrația acestora. 2. creșterea anormală a numărului lipidelor din sânge; lipidemie. (<fr. *lipémie*)

lipíde *s. f. pl.* substanțe organice din grupa esterilor de acizi grași și alcoolici, care prin oxidare produc căldura organismului; grăsimi. (<fr. *lipides*)

lipidemíe *s. f.* lipemie. (<fr. *lipidémie*)

lipídic, -ă *adj.* referitor la lipide. (<fr. *lipidique*)

lipidográmă *s. f.* curbă a deplasării moleculelor lipidice în electroforeză. (<fr. *lipidogramme*)

lipidologíe *s. f.* studiul lipidelor. (<fr. *lipidologie*)

lipidóză *s. f.* lipoidoză. (<fr. *lipidose*)

lipiodól *s. n.* produs radioopac, obținut prin fixarea iodului pe o substanță uleioasă, folosit în radiografia bronhiilor, a căilor urogenitale etc. (<*lip/o/* + *iod* + *-ol*)

LIPO- *elem. comp.* „lipsă", „slăbire". (<fr. *lipo-*, cf. gr. *leipein*, a cădea, a lipsi)

lipoartrítă *s. f.* afecțiune cronică a articulațiilor genunchilor, care se manifestă prin dureri, creșterea țesutului adipos etc.; lipoartroză. (<fr. *lipoarthrite*)

lipoartróză *s. f.* lipoartrită. (<fr. *lipoarthrose*)

lipoblást *s. m.* celulă adipoasă. (<engl. *lipoblast*)

lipobrahíe *s. f.* abrahie. (<fr. *lipobrachie*)

lipocále *s. m.* hormon secretat de pancreas, cu rol în metabolismul și depozitarea grăsimilor. (<fr. *lipocaïque*)

lipocél *s. n.* hernie formată de țesut adipos. (<fr. *lipocèle*)

lipocianínă *s. f.* pigment albastru din celulele unor plante. (<fr. *lipocyanine*)

lipocóndrie *s. f.* granulă lipoidă granuloasă și colorabilă din celulă. (<fr. *lipochondrie*)

lipocróle, -ă *adj.* (despre pigmenți) care este difuzat în picături uleioase. (<fr. *lipochroïque*)

lipocróm *s. m.* pigment galben, liposolubil, din țesutul adipos. (<fr. *lipochrome*)

lipocromíe *s. f.* colorare a grăsimii datorită prezenței în sânge a unui pigment. (<fr. *lipochromie*)

lipodistrofíe *s. f.* distrofie a țesutului adipos subcutanat. (<fr. *lipodystrophie*)

lipofág *s. m.* celulă macrofagă care înglobează particule de grăsime. (<fr. *lipophage*)

lipofibróm *s. n.* tumoare mixtă, formată din țesut adipos și fibros; adipofibrom. (<fr. *lipofibrome*)

lipofíl, -ă *adj.* *(chim.;* despre molecule) cu afinitate pentru substanțele grase. (<fr. *lipophile*)

lipofílie *s. f.* însușirea moleculelor hipofile. (<fr. *lipophilie*)

lipogén, -ă *adj.* care produce adipozitate. (<fr. *lipogène*)

lipogenéză *s. f.* producerea de lipide în organismele animale și vegetale. (<fr. *lipogenèse*)

lipogranulóm *s. n.* tumoare, mai mult sau mai puțin circumscrisă, a țesutului celulo-adipos. (<fr. *lipogranulome*)

lipogranulomatóză *s. f.* inflamație granulomatoasă aseptică a țesutului gras, caracterizată prin proliferarea, necrozarea și transformarea fibroasă a celulelor adipoase. (<fr. *lipogranulomatose*)

lipoíd, -ă I. *adj.* cu aspect de grăsime. II. *s. f. pl.* lipide complexe insolubile în acetonă, cărora substanțele organice pe care le conțin le conferă proprietăți diferite de cele ale lipidelor simple. (<fr. *lipoïde/s/*)

lipoidáză *s. f.* ferment care hidrolizează lipoidele. (<fr. *lipoïdase*)

lipoidográmă *s. f.* grafic, formulă reprezentînd proprietățile diferitelor fracțiuni

ale lipoproteinelor din lichidul organic. (<fr. *lipoïdogramme*)

lipoidóză *s. f.* infiltrație grăsoasă a celulelor unui organ (ficat, rinichi); lipidoză. (<fr. *lipoïdose*)

lipolíză *s. f.* descompunere a grăsimilor în acizi grași și glicerină în procesul digestiei. (<fr. *lipolyse*)

lipóm *s. n.* tumoare grasă benignă; adipom, steatom. (<fr. *lipome*)

lipomatós, -oásă *adj.* de natura lipoamelor. (<fr. *lipomateux*)

lipomatóză *s. f.* stare morbidă caracterizată prin prezența de numeroase lipoame în organism. (<fr. *lipomatose*)

lipomerie *s. f.* lipsă congenitală a unuia sau a mai multor membre. (<fr. *lipomérie*)

lipomixóm *s. n.* tumoare mixtă formată din țesut adipos și mucos. (<fr. *lipomyxome*)

liponecróză *s. f.* necroză a țesutului gras. (<*lipo-* + *-necroză*[2])

lipopexíe *s. f.* acumulare de grăsimi în țesut. (<*lipo-* + *-pexie*[2])

lipoplást *s. n.* protoplast care produce substanțe grase. (<fr. *lipoplaste*)

lipoprotéic, -ă *adj.* referitor la lipoproteine. (<fr. *lipoprotéique*)

lipoproteínă *s. f.* substanță organică rezultînd din unirea unei proteine cu un corp gras. (<fr. *lipoprotéine*)

liposarcóm *s. n.* tumoare malignă compusă a țesutului gras și a celui embrionar. (<fr. *liposarcome*)

liposcleróză *s. f.* transformare sclerozantă a unui țesut adipos. (<fr. *liposclérose*)

liposolúbil, -ă *adj.* (despre substanțe) solubil în grăsimi. (<fr. *liposoluble*)

liposolubilitáte *s. f.* însușirea de a fi liposolubil. (<*liposolubil* + *-itate*)

lipotímie *s. f.* leșin. (<fr. *lipothymie*)

lipotímóm *s. n.* lipom dezvoltat în interiorul timusului. (<fr. *lipothymome*)

lipotróp, -ă *adj.* (despre substanțe) care se fixează pe grăsimi, care facilitează metabolismul grăsimilor. (<fr. *lipotrope*)

lipotropíe *s. f.* însușire a substanțelor lipotrope. (<fr. *lipotropie*)

lipoxemie *s. f.* părăsire a plantei gazdă de către parazitul ajuns la completă dezvoltare. (<fr. *lipoxémie*)

lipoxidáză *s. f.* ferment capabil să provoace oxidarea lipidelor. (<fr. *lipoxydase*)

lípsi *s. n.* dans modern în măsura de 6/4, apărut la Leipzig; melodia corespunzătoare. (<germ. *Lipsi*, cf. *Lipsia*, denumire latinizantă pentru Leipzig)

lipurie *s. f.* prezența de grăsimi în urină. (<fr. *lipurie*)

lirát, -ă *adj.* (despre frunze) în formă de liră, cu lobii inferiori mai mici în comparație cu lobul terminal. (<fr. *lyré*, lat. *lyratus*)

liră[1] *s. f.* **1.** instrument muzical rudimentar, format dintr-o cutie de rezonanță, două brațe în formă de coarne și mai multe coarde ciupite cu un plectru, cu care poeții din antichitate își acompaniau recitarea poemelor. • *(fig.)* simbol al talentului poetic, al poeziei (lirice). **2.** dispozitiv în formă de liră (1), care permite dilatarea unei conducte. **3.** priză de curent folosită la vehiculele cu tracțiune electrică. **4.** element decorativ în formă de liră (1), utilizat îndeosebi în mobila biedermeier. (<fr. *lyre*, lat., gr. *lyra*)

liră[2] *s. f.* unitatea monetară a unor țări (Cipru, Egipt, Irlanda, Italia, Liban, Libia, Siria, Sudan, Turcia). (<it. *lira*)

lirélă *s. f.* apoteciu alungit, sesil, care se deschide printr-o fantă longitudinală. (<fr. *lirelle*, lat. *lirella*)

liric, -ă **I.** *adj.* **1.** (mai ales despre poezii) care exprimă direct sentimente și emoții în legătură cu realitatea. ○ *gen* ~ = gen literar cuprinzînd opere care redau realitatea prin evocarea sentimentelor și emoțiilor poetului. • *(fig.)* sentimental, sensibil. **2.** (despre poeți; și *s.*) care scrie poezii lirice (1). **3.** referitor la muzica de operă. • (despre voce) care se caracterizează prin sonoritate dulce, lipsită de încordare, prin mobilitate. **II.** *s. f.* **1.** totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. **2.** poezia lirică, genul liric. (<fr. *lyrique*, lat. *lyricus*)

lirichtáte *s. f.* *(rar)* lirism. (<it. *liricità*)

liricizá *vb. tr.* *(livr.)* a da (unei scrieri) un caracter liric. — *liricizáre* s. f. (<*liric* + *-iza*)

liricoíd, -ă *adj.* *(peior.)* aproape liric. (<*liric* + *-oid*)

liriodéndron *s. m.* arbore exotic din familia magnoliaceelor, cu flori asemănătoare celor de lalele. (cf. gr. *leirion*, crin)

lirism *s. n.* conținut liric; inspirație, atitudine lirică; liricitate. (<fr. *lyrisme*)

lirogháitără *s. f.* instrument muzical de forma unei lire, cu coarde montate ca la chitară. (<fr. *lyro-guitare*)

lis[1]**-, -ă** *adj.* *(rar)* neted. (<fr. *lisse*)

LIS[2]**(O)-** *elem. comp.* „neted". (<fr. *liss/o/-*, cf. gr. *lissos*)

lísă *vb. tr.* a spăla și netezi un material textil. — *lisáre* s. f. (<fr. *lisser*)

lísă *s. f.* **1.** bară orizontală așezată între stîlpii unei balustrade. **2.** bară metalică sau de lemn montată perpendicular pe cadrele fuzelajului sau pe nervurile aripii unui avion. (<fr. *lisse*)

lisencefál, -ă *adj.* (despre animale) cu encefalul lipsit de circumvoluțiuni. (<engl. *lissencephalous*)

lisencefalíe *s. f.* lipsă a dezvoltării circumvoluțiunilor cerebrale. (<engl. *lissencephalia*)

lisérgic *adj.* *acid* ~ = substanță derivată dintr-unul din alcaloizii cornului-secării, cu proprietăți halucinogene și cu acțiune opusă serotoninei. (<fr. *lysergique*)

lisézá *s. f.* mașină pentru spălat și netezit lîna după laminare. (<fr. *lisseuse*)

lisocárp, -ă *adj.* cu fructe netede, fără peri. (<lat. *lissocarpus*)

lisofobíe *s. f.* teamă morbidă de turbare, de a deveni nebun. (<fr. *lyssophobie*, cf. gr. *lyssa*, turbare)

lisp *s. n.* *(inform.)* limbaj de programare de nivel înalt, folosit mai ales în cercetare, acolo unde reprezentarea datelor prin liste

este avantajoasă. (<fr., engl. *lisp<Lis/t/P/*rocessing Language/)

listá *vb. tr.* **1.** a înscrie într-o listă. **2.** *(inform.)* a întocmi o listă (2). (<fr. *lister*)

listáre *s. f.* acțiunea de a lista. • *(inform.)* înregistrare (la imprimantă) a datelor, rezultatelor și programelor într-o formă accesibilă operatorului uman. (<*listá*)

listă *s. f.* **1.** foaie, tabel, act care conține o enumerare de nume, date etc.; serie de nume însemnate pe ceva. ○ *~ civilă* = totalul sumei alocate pentru un suveran, un monarh. **2.** lucrare întocmită la calculatorul electronic, cuprinzînd, pe cartele perforate, rezultatele prelucrării datelor. (<fr. *liste*)

listél *s. n.* **1.** *(arhit.)* mulură cu aspect de bandă plată și îngustă care încadrează o altă mulură (mai mare). • suprafață plană care separă canelurile unei coloane. **2.** spațiu dintre două chenare sau două cercuri concentrice. • cercul proeminent de la circumferința monedelor. (<fr. *listel*)

listería *s. f.* gen de bacil grampozitiv, mic, foarte mobil. (<fr. *listéria*)

listerióză *s. f.* boală infecțioasă provocată de listeria, foarte răspîndită la unele specii de animale, caracterizată prin hipertonie și meningoencefalită. (<fr. *listériose*, cf. *Lister*, naturalist engl.)

listing *s. n.* *(inform.)* document constituind rezultatul unui proces de listare. (<engl. *listing*)

-lít[1], **-lítie** *elem. comp.* „care se află în soluție, solubil". (<fr. *-lyte*, *-lytique*, cf. gr. *lytos*)

LIT[2]**(O)-**, **-lít**, **-lítie** *elem. comp.* „piatră". (<fr. *lith/o/-*, *-lithe*, *-lithique*, cf. gr. *lithos*)

litagóg, **-ă** *adj.* care ușurează expulzarea calculilor. (<fr. *lithagogue*)

litárgă *s. f.* oxid de plumb cristalizat, obținut prin trecerea unui curent de aer peste plumb topit. (<fr. *litharge*)

litectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui calcul (II). (<fr. *lithectomie*)

litemíe *s. f.* prezența litiului în sînge. (<fr. *lithémie*)

literá *vb. intr.* (în telefonie) a pronunța nume străine (proprii) sau mai neobișnuite prin litera inițială a unor cuvinte obișnuite. (<*literă*)

literál, **-ă** *adj.* **1.** cuvînt cu cuvînt; textual. **2.** (despre expresii matematice) care conține mărimi notate cu litere. (<fr. *littéral*)

literalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este literal. (<fr. *littéralité*)

literalménte *adv.* exact, așa cum s-a spus, în sens strict; cu totul. (<fr. *littéralement*)

literár, **-ă** *adj.* referitor la literatură, care corespunde normelor literaturii. ○ *limbă ~ă* = aspectul cel mai îngrijit al limbii naționale, care se conformează tuturor normelor gramaticale fixate, folosit în scris și în vorbirea oamenilor instruiți. (<fr. *littéraire*, lat. *litterarius*)

literaritáte *s. f.* calitate a unui text literar; caracter specific al unui fapt literar. (<fr. *littérarité*)

literarizá *vb. tr.* a crea cu intenții literare, a cultiva în sens literar. • a da o formă literară (unui cuvînt, unei expresii, unui text). — *literarizáre* s.f. — var *literaturizá* vb. (<germ. *literarisieren*)

literát, **-ă** *s. m. f.* om de litere, specialist în literatură; scriitor. (<germ. *Literat*, lat. *litteratus*)

literatór *s. m.* *(livr.)* scriitor. (<fr. *littérateur*)

literatúră *s. f.* **1.** artă, creație artistică în care se redau idei, sentimente, imagini, fapte din realitate cu ajutorul limbii; artă a cuvîntului. ○ *(depr.) a face ~* = a părăsi domeniul faptelor reale, a trece la exagerări, la înfloriturі. **2.** totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări, ale unui scriitor etc. • tot ceea ce s-a scris referitor la o problemă sau într-un anumit domeniu; bibliografie. (<fr. *littérature*, lat. *literatura*)

literaturitáte *s. f.* totalitatea procedeelor prin care materialul luat din viață devine operă de artă, literatură. (după rus. *literaturnosti*)

literaturizá *vb.* v. literariza.

literă *s. f.* **1.** semn grafic care corespunde, în general, unui fonem al limbii; semn din alfabet. **2.** *(fig.)* înțelesul strict formal al unui text. ○ *~a legii* = exact așa cum prevede legea; *a rămîne ~ moartă* = a rămîne fără nici o urmare. **3.** *(pl.)* studiul literaturii; literatură; științele umaniste. ○ *om de ~e* = literat. (<lat. *littera*)

literizá *vb. intr.* a citi pe litere. — *literizáre* s. f. (<*literă* + *-iza*)

litiázá *s. f.* **1.** *(med.)* calculoză. **2.** sclerificare a perelor. (<fr. *lithiase*)

litiázic, **-ă** *adj.*, *s. m. f.* (suferind) de litiază. (<fr. *lithiasique*)

lític[1], **-ă** *adj.* referitor la lizină. (<fr. *lytique*)

lític[2], **-ă** *adj.* *(rar)* referitor la piatră; de natura pietrei. (<fr. *lithique*)

-lític[3] v. -l i t[1].

-lític[4] v. l i t[2](o)-.

litiéră *s. f.* **1.** lectică. **2.** strat de frunze moarte și alte resturi vegetale și animale care acoperă solul în pădure. (<fr. *litière*)

litigánt, **-ă** *adj.* *(jur.)* care se află în litigiu. (<fr. *litigant*)

litigiós, **-oásă** *adj.* care este sau poate fi în litigiu. (<fr. *litigieux*)

litígiu *s. n.* conflict, diferend care poate constitui obiectul unui proces, al unui arbitraj etc. (<fr. *litige*, lat. *litigium* < *lis*, *litis*, dezbatere)

litínă *s. f.* hidroxid de litiu. (<fr. *lithine*)

litispendénță *s. f.* *(jur.)* situație în care două instanțe diferite, dar de același grad, au fost sesizate să soluționeze același caz. (<fr. *litispendance*, cf. lat. *lis*, *-tis*, proces)

lítiu *s. n.* metal alcalin, alb-argintiu, moale și foarte ușor, puțin răspîndit în natură, sub formă de alumosilicați. (<fr. *lithium*)

LITO- v. l i t[2](o)-.

litobíe *s. f.* miriapod carnivor, brun, care trăiește pe pietre sau pe frunze moarte. (<fr. *lithobie*)

litoból *s. m.* *(ant.)* aruncător cu pietre. (<gr. *lithobolos*)

litocárp *s. n.* fruct fosil petrificat. (<fr. *lithocarpe*)

litocéras *s. m.* gen de amoniți fosili din jurasic, cu cochilia evoluată, larg ombilicată și cu deschidere circulară. (<fr. *lithocéras*)

litoclastíe *s. f.* **1.** zdrobire operatorie a calculilor vezicali, spre a fi extrași din uretră. **2.** proces mecanic de fragmentare a rocilor, fără a le modifica compoziția chimică sau structura. (<fr. *lithoclastie*)

litocromatografíe *s. f.* imprimare în culori, imitînd pictura în ulei, obținută pe o piatră litografică. (<fr. *lithochromatographie*)

litocrome *s. f.* procedeu tipografic de reproducere a peturii în culori. (<fr. *lithochromie*)

litofág, -ă *adj.* (despre unele animale) care se hrănește cu nisip sau pietriș. (<fr. *lithophage*)

litofíl, -ă *adj.* **1.** (despre elemente chimice) care se concentrează de preferință în litosferă. **2.** saxatil. **3.** *(biol.:* despre organisme) care crește pe stînci cu pietre; (despre pești) care depune icrele pe un substrat pietros. (<germ. *lithophil*, lat. *lithophilus*)

litofítă *adj., s. f.* (plantă) care crește pe stînci, roci sau bolovănișuri. (<fr. *lithophyte*)

litogén, -ă *adj.* **1.** care dă naștere la pietre. **2.** *(med.)* care produce calculi (II). (<fr. *litogène*)

litogenéză *s. f.* **1.** totalitatea proceselor de formare a rocilor sedimentare. **2.** *(med.)* proces de formare a calculilor (II). (<fr. *lithogenèse*)

litográf, -ă *s. m. f.* specialist în litografie. (<fr. *lithographe*)

litografiá *vb. tr.* a multiplica prin litografie. — *litografiére* s. f. (<fr. *lithographier*)

litográfic, -ă *adj.* folosit în litografie. (<fr. *lithographique*)

litografíe *s. f.* procedeu de reproducere și multiplicare a textelor, desenelor etc. prin folosirea de negative imprimate pe o piatră de calcar. ● lucrarea astfel obținută. ● secție într-o întreprindere, atelier unde se execută astfel de lucrări. (<fr. *lithographie*)

litológic, -ă *adj.* referitor la litologie. (<fr. *lithologique*)

litologíe *s. f.* **1.** ramură a geologiei care studiază rocile sedimentare. **2.** compoziție mineralogică și petrografică a rocilor sedimentare. (<fr. *lithologie*)

litometeór *s. m.* particulă de rocă în suspensie sau transportată de vînt, din compoziția atmosferei. (<engl. *lithometeor*)

litomórf, -ă *adj.* (despre soluri) în formarea căruia roca a jucat rolul cel mai important. (<fr. *lithomorphe*)

litopedión *s. m.* fetus mort calcificat sau petrificat. (<fr. *lithopédion*, cf. gr. *paidion*, copil mic)

litopón *s. n.* pigment alb, anorganic, compus din sulfat de bariu și sulfură de zinc, folosit în pictură, cosmetică etc. (<fr. *lithopone*)

litorál, -ă I. *s. n.* regiune situată de-a lungul țărmului mării. II. *adj.* care aparține țărmului mării. ○ *zonă ~ă* = a) zonă cuprinzînd pășunile de apă apropiate de țărm care acoperă platforma de prelungire a uscatului sub apele marine; b) *(biol.)* zonă care cuprinde totalitatea ecosistemelor existente pînă la 200 m adîncime. ● (despre plante) care crește pe țărmul mărilor sau lacurilor. (<fr. *littoral*, lat. *littoralis*)

litorétă *s. f.* autocar deschis, folosit pe litoralul Mării Negre. (<*litor(al)* + *-etă*)

litorínă *s. f.* moluscă gasteropodă (comestibilă) care se găsește din abundență pe coastele europene cu mare joasă. (<fr. *littorine*)

litosféră *s. f.* înveliș exterior, solid, al globului terestru. (<fr. *lithosphère*)

litosól *s. n.* sol foarte galben, neevoluat, format din roci consolidate, care au suferit o puternică eroziune. (<fr. *lithosol*)

litospérm, -ă *adj.* (despre plante) cu semințe dure ca piatra. (<fr. *lithosperme*)

litostátic, -ă *adj.* (despre presiunea exercitată asupra rocilor) care se datorează greutății straturilor acoperitoare, fiind aceeași în toate direcțiile. (<fr. *lithostatique*)

litostereotípie *s. f.* gravură pe piatră obținută prin acidularea pietrei litografice. (<fr. *lithostéréotypie*)

litostrót *s. n.* pavajul pietruit al unei șosele; pavaj din mozaic. (<fr., gr. *lithostrotes* < gr. *strotos*, întindere)

litotámniu *s. m.* algă marină roșie, din familia florideelor, încrustată cu calciu, asemănătoare cu un coral. (<fr. *lithothamnium*)

litótă *s. f.* figură de stil constînd în atenuarea însușirilor, în micșorarea dimensiunilor unui obiect, ale unei ființe etc. pentru a se obține efectul invers. (<fr. *litote*, gr. *litotes*, simplitate)

litotelúră *s. f.* apă adunată în scobiturile stîncilor, cu o floră și faună specială. (<fr. *lithotelura*)

litotipografíe *s. f.* arta de a reproduce litografic o planșă imprimată cu caractere tipografice obișnuite. (<fr. *lithotypographie*)

litotóm *s. n.* instrument folosit în litotomie. (<fr. *litholome*)

litotomíe *s. f.* operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din vezică. (<fr. *lithotomie*)

litotrítie *s. f.* operație chirurgicală constînd în sfărîmarea calculilor vezicali. (<fr. *lithotritie*)

litotritór *s. n.* instrument folosit în litotritie. (<fr. *lithotriteur*)

litóu *s. n.* desen, tablou litografiat. (<germ. *Litho*)

litoxíl *s. n.* lemn pietrificat. (<fr. *lithoxyle*)

litráj *s. n.* capacitate măsurată în litri a unui recipient. ● capacitate cilindrică a unui motor. (<fr. *litrage*)

litrométru *s. n.* aparat pentru măsurarea cantității și debitului de combustibil de bord al unei aeronave. (<*litru* + *-metru*[2])

litru *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu un dm^3. (<fr. *litre*)

lituanián, -ă *~dj., s. m. f.* (locuitor) din Lituania. ● *~s. f.*) limbă baltică vorbită în Lituania. (<fr. *liluanien*)

litúrgic, -ă I. *adj.* referitor la liturghie. II. *s. f.* ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. (<fr. *liturgique*)

lítuus *s. n.* **1.** baston încovoiat purtat de auguri. **2.** instrument muzical conic, cu ambu-

șură, de origine etruscă, folosit de romani. (<lat. *lituus*)

litță *s. f.* conductor electric format dintr-un fascicul de fire metalice subțiri, înfășurate împreună în același sens. (<germ. *Litze*)

livédo *s. n.* erupție eritematoasă, roșie-violacee, cu aspect marmorat, cu ochiuri mai mari sau mai mici. (<fr. *livedo*, lat. *livedo*, pată albă)

livid, -ă *adj.* palid, învinețit la față. (<fr. *livide*, lat. *lividus*)

lividitáte *s. f.* culoare vineție, paloarea feței. (<fr. *lividité*)

living/living-room/-rum/ *s. n.* cameră de zi (într-un apartament). (<engl. *living-room*)

livrá *vb. tr.* a furniza, a preda mărfuri, servicii etc. — *livráre* s. f. (<fr. *livreur*)

livrábil, -ă *adj.* care se poate livra. (<fr. *livrable*)

lívră *s. f.* **1.** veche unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 0,5 kg, folosită în țările anglo-saxone. **2.** veche monedă franceză. (<fr. *livre*)

livreá *s. f.* uniformă cu galoane și fireturi, purtată de personalul de serviciu din marile hoteluri și restaurante și din unele case particulare. (<fr. *livrée*)

livrésc, -ă *adj.* întemeiat numai pe cele citite în cărți; pur teoretic. ● (despre cuvinte, expresii) folosit numai în cărți, în literatură. (<fr. *livresque*)

livrét *s. n.* carnețel. ○ ~ *militar* = document care cuprinde datele referitoare la situația militară a cuiva, eliberat după satisfacerea serviciului militar; ~ *al utilajului* = document de evidență cuprinzînd date referitoare la un utilaj. (<fr. *livret*)

lízá *vb. tr.* a efectua o lizăr. — *lizáre* s. f. (<fr. *lyser*)

lizát *s. n.* produs provenind din liza unor structuri biologice. (<fr. *lysat*)

lízăi *s. f.* **1.** dezintegrare a elementelor organice (țesuturi, celule, microbi) sub acțiunea agenților fizici, chimici sau biologici. **2.** diminuare treptată a intensității simptomelor unei boli. (<fr. *lyse*, cf. gr. *lysis*, dizolvare)

-lízăi v. l i z i-.

lizeréu *s. n.* *(anat.)* linie de demarcație între două aspecte tisulare. (<fr. *liseré*)

lizeuză/-zŏ-/ *s. f.* un fel de bolero purtat de femei peste cămașa de noapte. (<fr. *liseuse*)

LIZI-/LIZO-, -lízăi *elem. comp.* „disociere, dizolvare, disoluție". (<fr. *lysi-*, *lyso-*, *-lyse*, cf. gr. *lysis*, desfacere)

lizíbil, -ă *adj.* care se poate citi (ușor); citeț. (<fr. *lisible*)

lizibilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este lizibil. (<fr. *lisibilité*)

lizíéră *s. f.* **1.** margine a unei păduri, a unei cîmpii. **2.** fîșie îngustă de stofă aplicată ca garnitură la cusăturile unui veșmînt. **3.** marginea longitudinală a unei stofe. (<fr. *lisière*)

lizigén, -ă *adj.* rezultat în urma lizării unor celule. (<fr. *lysigène*)

lizimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea cantității de apă de ploaie infiltrată în sol. (<fr. *lysimètre*)

lizínă *s. f.* **1.** aminoacid indispensabil creșterii. **2.** enzimă care poate dizolva un element celular sau tisular ori un germen microbian. (<fr. *lysine*)

LIZO- v. l i z i-.

lizogenie *s. f.* **1.** însușire a unor bacterii de a elibera bacteriofagi. **2.** relație dintre un virus și bacteria gazdă. (<fr. *lysogénie*)

lizól *s. n.* lichid ulcios dezinfectant, preparat din săpun și crezoli. (<fr. *lysol*)

lizotipíe *s. f.* identificare și clasificare a bacteriilor în funcție de sensibilitatea lor față de un bacteriofag. (<fr. *lysotypie*)

lizozimă *s. f.* enzimă prezentă în secreția a numeroase mucoase (oculară, nazală etc.), avînd proprietăți bactericide. (<fr. *lysozyme*)

lizozóm *s. m.* organit celular din hialoplasmă, care conține enzime hidrolitice, cu rol important în fagocitoză. (<fr. *lysosome*)

llanos/liá-/ *s. n. pl.* șesuri întinse, cu vegetație ierboasă, din America de Sud. (<sp. *llanos*)

loalál, -ă *adj.* v. l o i a l.

loialitáte *s. f.* v. l o i a l i t a t e.

lob[1] *s. m.* **1.** porțiune rotunjită și proeminentă a unui organ anatomic (creier, plămîni, ficat etc.). ● partea inferioară a pavilionului urechii. **2.** element de construcție în forma unui arc de cerc. **3.** porțiune buclată a unui meandru. **4.** fiecare dintre părțile în care este secționată o frunză, o petală sau sepală. (<fr. *lobe*, gr. *lobos*)

lob[2] *s. n.* lovitură, în sus, la crichet și tenis, executată cît mai înalt (peste jucătorul care se află într-o poziție mai avansată) și cît mai spre fundul terenului. (<engl. *lob*)

LOB[3]**(O)-** *elem. comp.* „lob anatomic". (<fr. *lob/o/-*, cf. gr. *lobos*)

lobá *vb. t.* a face un lob[2]. (<fr. *lober*)

lobár, -ă *adj.* **1.** referitor la lobi[1]. **2.** divizat în lobi. (<fr. *lobaire*)

lobát, -ă *adj.* **1.** format din lobi. **2.** *(arhit.)* ornat cu un lob. (<fr. *lobé*)

lóbby *s. n.* **1.** sală de așteptare; *(spec.)* sală principală a clădirii unei bănci, unde se fac operațiile bancare; tranzacțiile făcute în această sală. ● hol, vestibul, culoar. **2.** *(fig.)* grup de persoane care influențează, din afară, prin diferite discuții, hotărîrile unui parlament. (<engl. *lobby*)

lóbbying/-bing/ *s. n.* tratative duse pe culoarele adunărilor legislative. (<engl. *lobbying*)

lobbyism *s. n.* activitate de culise desfășurată în scopul influențării de către grupuri de afaceri, prin agenți speciali, a oamenilor de stat, pentru a adopta în organele legislative, în organizații internaționale etc. anumite hotărîri. (<engl. *lobbyism* < *lobby*, culoar în clădirea parlamentului)

lobbyíst *s. m.* agent special care primește misiunea de a influența pe un parlamentar. (<engl. *lobbyist*)

lobectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui lob[1] (1). (<fr. *lobectomie*)

lobélie *s. f.* plantă exotică cu flori frumos colorate, din care se extrage lobelina. (<fr. *lobélie*, cf. *Lobel*, medic flamand)

lobelină *s. f.* alcaloid extras din lobelie, cu acțiune stimulantă asupra centrului respirator. (<fr. *lobéline*)

lobită *s. f.* inflamație a unui lob (pulmonar). (<fr. *lobite*)

lobotomie *s. f.* operație constînd în secționarea unor fibre sau fascicule nervoase dintr-un lob cerebral; leucotomie. (<fr. *lobotomie*)

lobúl *s. m.* **1.** lob mic. **2.** diviziune a unui lob. (<fr. *lobule*, lat. *lobulus*)

lobulár, -ă *adj.* **1.** referitor la un lobul; de forma unui lobul. **2.** format din lobuli. (<fr. *lobulaire*)

lobulát, -ă *adj.* divizat în lobuli. (<fr. *lobulé*)

lobulítă *s. f.* inflamație a unui lobul. (<fr. *lobulite*)

lobulós, -oásă *adj.* cu mulți lobi sau lobuli. (<fr. *lobuleux*)

-lóc *elem. comp.* „care vorbește", „convorbire". (<fr. *-loque*, cf. lat. *loqui*, a vorbi)

local, -ă **I.** *adj.* **1.** dintr-un loc anumit, specific unui loc. ○ *culoare ~ă* = șir de imagini care, într-o descriere, într-o pictură, într-o piesă de teatru etc. redau ceea ce este caracteristic pentru obiceiurile unei țări, societăți sau epoci; *tratament ~* = tratament aplicat pe un loc bolnav; *anestezie ~ă* = anestezie limitată la partea care urmează să fie operată, examinată etc. **2.** *(mat.)* referitor la un singur punct sau la un mic domeniu din plan sau din spațiu. **II.** *s. n.* clădire de utilitate publică; *(spec.)* restaurant, bodegă. (<fr. *local*, lat. *localis*)

localism *s. n.* **1.** caracter local. **2.** explicare a inefabilului unei opere literare prin datele geografice și sociale generale. **3.** *(lingv.)* folosire a unor cuvinte numai local. **4.** orientare sociopedagogică din prima jumătate a sec. XX care își propunea valorificarea condițiilor locale în procesul educativ. (<germ. *Lokalismus*)

localist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al localismului (4). (<germ. *lokalist*)

localitáte *s. f.* așezare omenească (oraș, sat etc.). (<fr. *localité*)

localizá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) limita; a (se) restrînge (la). **II.** *tr.* **1.** a determina în spațiu sau în timp (un fapt, o acțiune etc.). **2.** a da un caracter local, a adapta (o operă literară) la specificul unei țări, al unei regiuni etc. (<fr. *localiser*)

localizábil, -ă *adj.* care poate fi localizat. (<fr. *localisable*)

localizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) localiza și rezultatul ei. ○ *~ări cerebrale* = legarea diverselor procese psihice de anumite regiuni ale scoarței cerebrale. ● operă literară localizată. **2.** detectare și precizare a poziției unui obiect, a unui zăcămînt, a unui post de radioemisiune etc. **3.** restrîngere la un areal limitat, în distribuția biogeografică a speciilor. (<*localiza*)

locándă *s. f.* v. l o c a n t ă.

locántă/locándă *s. f.* han, local unde se servesc băuturi. (<ngr. *lokanta*, it. *locanda*)

locatár, -ă *s. m. f.* cel care locuiește stabil într-un imobil; chiriaș. (<fr. *locataire*)

locatív, -ă **I.** *adj.* referitor la casele de închiriat. ○ *valoare ~ă* = valoare a unui imobil calculată pe baza venitului pe care acesta l-ar putea aduce prin închiriere; *spațiu ~* = ansamblul încăperilor ocupate de cineva. **II.** *s. n.* caz al flexiunii nominale (în unele limbi), care arată locul unde se petrece acțiunea verbului. (<fr. *locatif*)

locatór, -oáre **I.** *s. m. f.* cel care dă în locație (1) un lucru. **II.** *s. n.* **1.** *~ radio* = radiolocator. **2.** *(tehn.)* reper. (<lat., engl. /l1/*locator*)

locáție *s. f.* **1.** închiriere. ● chirie plătită pentru un lucru luat în folosință. ○ *taxă de ~* = sancțiune bănească în caz de depășire a termenului de încărcare sau descărcare a vagoanelor de cale ferată sau a autovehiculelor. **2.** determinare a poziției unei nave în larg. **3.** *(inform.) ~ de memorie* = zonă a memoriei unui calculator electronic al cărei conținut poate fi folosit în timpul rulării unui program. — var. *locațiune* s. f. (<fr., engl. *location*, lat. *locatio*)

locațiúne *s. f.* v. l o c a ț i e.

lócă *s. f.* boală infectocontagioasă care atacă larvele albinelor. (<fr. *loque*)

locél *s. m. (bot.)* **1.** lojă mică. **2.** compartiment secundar al unei loje. (<fr. *loculle*, lat. *loculus*)

loch/loc/ *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei aparente a navelor. (<fr. *loch*)

lock-out/lóc-aut/ *s. n.* închidere de către direcție a întreprinderilor și concedierea în masă a muncitorilor pe timp limitat, pentru a le înfrînge rezistența și a nu le satisface revendicările. (<engl. *lock-out*)

LOCO[1]- *elem. comp.* „loc", „locomotivă". (<fr. *loco-*, cf. lat. *locus*, loc)

lóco[2] *adv.* **1.** (pentru adrese) în localitate. ● (referitor la mărfuri) la locul de producție sau la un punct fix de transport. **2.** *(muz.)* așa cum este scris. (<lat. *loco*)

locomobil, -ă **I.** *adj.* (despre mașini) care se poate deplasa la locul de utilizare. **II.** *s. f.* mașină de forță montată pe roți, acționată cu aburi sau cu motor de benzină, care se poate deplasa, prin remorcare, servind la punerea în mișcare a altor mașini. (<fr. *locomobile*)

locomotívă *s. f.* vehicul de cale ferată cu mijloc de tracțiune propriu, folosit pentru a tracta vagoanele. ○ *~ Pacific* = locomotivă de mare viteză, cu trei roți motoare, folosită mai ales pentru trenurile rapide; *~ Atlantic* = locomotivă de tracțiune grea, cu cinci roți motoare. (<fr. *locomotive*, germ. *Lokomotive*)

locomotór, -oáre **I.** *adj.* (despre mușchi, organe etc.) care servește pentru locomoție. **II.** *s. n.* locomotivă cu motor electric. (<fr. *locomoteur*)

locomóție *s. f.* mișcare, deplasare dintr-un loc într-altul. (<fr. *locomotion*)

locotenént *s. m.* **1.** locțiitor. ● comandant ajutor al unei mari unități din armata Romei antice. **2.** grad de ofițer imediat superior celui de sublocotenent; ofițer cu acest grad. ○ *~ -major* = grad de ofițer imediat superior locotenentului; *~ -colonel* grad de ofițer imediat superior maiorului. (<it. *luogotenente*)

locotenénță *s. f.* (în trecut) organ administrativ-politic care ținea locul domnitorului și exercita funcțiile acestuia. (<it. *luogotenenza*)

locotractór *s. n.* locomotivă de mică putere (pentru manevre în staţii). (<fr. *locotracteur*)

lócric, -ă *adj. (muz.) mod ~* = mod melodic a cărui scară muzicală se deosebeşte de cea a modului minor natural prin faptul că treptele II şi V coborîte formează o cvintă micşorată între tonică şi treapta V. (după fr. *locrien*)

loculs *s. m.* 1. cavitate săpată în pereţii mormintelor din epoca romană, în care se depunea trupul mortului. 2. *(bot.)* cavitate mică a unui organ (ovar, anteră); lojă (4). (<fr. *loculc*, lat. *loculus*)

loculár, -ă *adj.* împărţit în mai mulţi loculi (2); închis în alveole. (<fr. *loculaire*)

loculát, -ă *adj.* prevăzut cu loculi (2). (<fr. *loculé*, lat. *loculatus*)

locupletá *vb. tr.* a îmbogăţi. — *locupletáre* s. f. (<lat. *locupletare*)

lócus /pl. -ci/ *s. m.* poziţie determinată ocupată de o genă sau de alelele ei în structura cromozomului. (<lat. *locus*, loc)

locutór *s. m. (lingv.)* cel care vorbeşte cu cineva; vorbitor; cel care emite o comunicare. (<fr. *locuteur*)

locúţie *s. f.* v. l o c u ţ i u n e.

locuţionár, -ă *adj.* (despre construcţii gramaticale) cu valoare de locuţiune. (<*locuţiune* + *-ar*)

locuţiúne *s. f.* grup de cuvinte cu sens unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. — var. *locuţie* s. f. (<fr. *locution*, lat. *locutio*)

locváce *adj. inv. (livr.)* vorbăreţ, limbut. (<fr. *loquace*, lat. *loquax*)

locvacitáte *s. f. (livr.)* calitatea de a fi locvace; limbuţie. (<fr. *loquacité*, lat. *loquacitas*)

lóden *s. n.* stofă groasă şi păroasă, de obicei impermeabilă. ● pardesiu dintr-o asemenea stofă. (<germ. *Loden*, fr. *loden*)

lodiculă *s. f.* solzişor situat la baza florii gramineelor. (<fr. *lodicule*)

loess/lös/ *s. n.* rocă argiloasă constituită din particule fine, gălbui, foarte bogată în săruri minerale. (<fr. *loess*, germ. *Loess*)

loessoíd, -ă/lö-so-íd/ *adj.* cu aspectul, cu structura loessului. (<*loess* + *-oid*)

lofá *vb.* I. *intr.* (despre nave) a veni cu prora în vînt. II. *tr.* a forţa o altă navă, din apropiere, să schimbe drumul. (<fr. *lofer*, engl. *loof*)

LOFO- *elem. comp.* „creastă", „smoc de peri". (<fr. *lopho-*, cf. gr. *lophos*, egretă)

lofodónt, -ă *adj.* (despre molarii rozătoarelor, proboscidienilor etc.) cu tuberculi care se comprimă de-a latul măselelor, legaţi prin creste transversale. (<*lofo-* + *-ont*)

lofofiţíe *s. f.* dermatoză a găinilor datorată unei ciuperci ascomicete. (<fr. *lophophytie*)

lofofór I. *s. m.* pasăre galinacee, cu penele viu şi divers colorate, din Himalaia; fazan lucios. II. *s. n.* organ tentacular în formă de potcoavă, situat în jurul gurii briofitelor. (<fr. *lophophore*)

lofotríh, -ă *adj.* (despre bacili) cu un smoc de cili vibratili la una din extremităţi. (<fr. *lophotriche*)

LOG(O)-, -lóg, -logíe *elem. comp.* „cuvînt", „vorbire", „principiu", „raţiune", „raport, proporţie", „ştiinţă, cercetare". (<fr. *log/o/-*, *-logue*, *-logie*, cf. gr. *logos*)

logaédic *adj. vers ~* = vers complex alcătuit din anapeşti şi iambi sau din dactili şi trohei ori iambi. (<fr. *logaédique*, gr. *logaoidikos* < *logos*, vorbire; *aoide*, cînt)

logagnozíe *s. f.* imposibilitatea de a recunoaşte un cuvînt vorbit sau scris. (<fr. *logagnosie*)

logaritm *s. m. (mat.)* putere la care trebuie ridicat un anumit număr (bază) pentru a obţine un număr dat. ○ *~ zecimal* = logaritm avînd ca bază numărul 10. (<fr. *logarithme*, cf. gr. *logos*, proporţie; *arithmos*, număr)

logaritmá *vb. tr.* a găsi logaritmul unui număr sau al unei expresii algebrice. — *logaritmáre* s. f. (după fr. *logarithmation*)

logaritmic, -ă *adj.* referitor la logaritm; care conţine logaritmi; făcut cu ajutorul logaritmilor. ○ *ecuaţie ~ă* = ecuaţie în care intră logaritmul necunoscut. (<fr. *logarithmique*)

logatóm *s. m.* cuvînt artificial monosilabic, fără semnificaţie, folosit pentru a aprecia calitatea audiţiei unei săli sau unei transmisiuni telefonice. (<fr. *logatome*)

logetrón *s. n.* dispozitiv electronic folosit în radiologie, care permite accentuarea contrastului filmelor, în cursul copierilor, pe cale automată, pentru a le face mai uşor interpretabile.

lóggia /lo-gi-/ *s. f.* 1. galerie la etajul unei clădiri, deschisă spre exterior prin intermediul unei coloane. ● balcon mărginit de panouri pline sau traforate, care împiedică pătrunderea directă a soarelui. 2. serie celebră de 52 de fresce pictate de Rafael într-o galerie a Vaticanului. (<it. *loggia*)

lógic, -ă I. *adj.* 1. conform regulilor logicii; raţional; just, întemeiat. 2. *circuit ~* = circuit folosit în calculatoarele electronice pentru operaţii logice elementare. 3. *(inform.) schemă ~ă* = reprezentare grafică a unui algoritm în vederea programării; logigramă. II. *s. f.* 1. ştiinţă a demonstraţiei care studiază formele şi legile gîndirii, ale raţionării corecte. ○ *~ simbolică* (sau *matematică)* = ramură a logicii care foloseşte în cercetare procedeul logico-matematic; logistică; *~a ştiinţei* = disciplină care cercetează produsele activităţii ştiinţifice; ipoteze, teorii, concepte etc. 2. gîndire justă, raţionament corect, temeinic. 3. cerinţă firească, temei, raţiune. (<fr. *logique*, lat. *logica*)

logicál *s. n.* sistem informatic generalizat de prelucrare, stocare şi regăsire a informaţiei, format dintr-un număr de fişiere de calculatoare conectate, distincte logic. v. s o f t w a r e. (<fr. *logicial*)

logicián, -ă *s. m. f.* specialist în logică (II, 1). (<fr. *logicien*)

logicísm *s. n.* denumire dată teoriilor care fundamentează matematica cu ajutorul logicii. (<fr. *logicisme*)

logicíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al logicismului. (<fr. *logiciste*)

-logie v. l o g (o)-.

logigramă *s. f. (inform.)* schemă logică; organigramă (2). (<*logic* + *-gramă*)

logistic, -ă I. *adj.* referitor la logistică. II. *s.f.* 1. logica simbolică (matematică); denumire a logicii moderne, ca știință combinatorie. 2. metodă, mijloc de organizare. 3. *(rar)* parte a artei militare având ca obiect probleme de transport, de asigurare tehnico-materială a trupelor. (<fr. *logistique*)

logistician, -ă *s. m. f.* specialist în logistică. (<fr. *logisticien*)

LOGO- v. l o g (o)-.

logoclonie *s. f.* repetare spasmodică a unei silabe la mijlocul sau la finalul unui cuvînt. (<fr. *logoclonie*, cf. gr. *klonos*, agitație, convulsie)

logocofóză *s. f.* afazie caracterizată prin neînțelegerea semnificației cuvintelor vorbite. (<fr. *logocophose*)

logofobie *s. f.* teamă de a pronunța cuvinte dificil de articulat. (<*logo-* + *-fobie*[2])

logoftalmie *s. f.* paralizie parțială sau totală a mușchilor orbiculari ai pupilelor. (<fr. *logophtalmie*)

logográf *s. m.* 1. scriitor de proză și de istorie la vechii greci. 2. orator care scria pledoarii pentru particulari. (<fr. *logographe*, engl. *logograph*)

logogríf *s. n.* 1. problemă enigmistică în care prin suprimarea pe rînd a cîte unei litere sau silabe dintr-un cuvînt se obține un cuvînt nou. 2. *(fig.)* lucru confuz, greu de descifrat; enigmă. (<fr. *logogriphe*, cf. gr. *griphos*, enigmă)

logogrífic, -ă *adj.* referitor la logogrif; *(p. ext.)* scris ilizibil. (<fr. *logogriphique*)

logolatríe *s. f. (livr.)* cult al cuvintelor considerate ca avînd putere magică. (<fr. *logolâtrie*)

logomahíe *s. f. (livr.)* dispută în jurul unor termeni. (<fr. *logomachie*)

logométru *s. n.* instrument pentru măsurarea raportului dintre două mărimi electrice. (<fr. *logomètre*)

logonevrótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de logonevroză. (<fr. *logonévrotique*)

logonevróză *s. f.* tulburare a vorbirii, de natură nevrotică, manifestată prin greutate în pronunțarea corectă a unor cuvinte sau prin repetări ori omisiuni de silabe; bîlbîială. (<fr. *logonévrose*)

logopát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de logopatie. (<*logopatie*)

logopatíe *s. f.* defect de vorbire constînd în exprimarea confuză a ideilor; lalopatie. (<fr. *logopathie*)

logopéd, -ă *s. m. f.* specialist în logopedie. (<fr. *logopède*)

logopédic, -ă *adj.* referitor la logopedie. (<fr. *logopédique*)

logopedíe *s. f.* ramură a pedagogiei speciale care studiază posibilitățile de înlăturare a deficiențelor de limbaj. (<fr. *logopédie*)

logoplegíe *s. f.* alalie. (<fr. *logoplégie*)

logorée *s. f.* 1. creștere patologică a ritmului, a debitului vorbirii, la unii maniaci. 2. *(fam.)* limbuție. (<fr. *logorrhée*)

logoréic, -ă *adj.* caracterizat prin logoree; care vorbește mult și uneori incoerent. (<fr. *logorrhéique*)

lógos *s. n.* 1. (în fil. materialistă antică) ordinea, rațiunea cosmică, ipostază a divinității; formă superioară a gîndirii umane. 2. *(ir., fam.)* cuvîntare, discurs. (<fr. *logos*)

logoterapíe *s. f.* metodă psihoterapică avînd drept scop corectarea limbajului oral sau scris. (<*logo-* + *-terapie*[2])

logothét *s. m.* administrator al finanțelor în Imperiul Bizantin. (<fr. *logothète*, gr. *logothetes*)

logotíp *s. n.* ligatură (2). (<fr. *logotype*)

lohán *s. m.* discipol al lui Buddha. (<germ. *Lohan* < cuv. chin.)

-lohíe v. l o h i o-.

lóhii *s. f. pl.* scurgere din uter în timpul lăuziei. (<fr. *lochies*)

LOHIO-, -lohíe *elem. comp.*, „naștere, lăuzie”. (<fr. *lochio-*, *-lochie*, cf. gr. *lokheia*, naștere)

lohiometríe *s. f.* tulburare caracterizată prin retenția lohiilor în uter, în cursul lăuziei. (<fr. *lochiométrie*)

lohioragíe *s. f.* lohii foarte abundente în timpul lăuziei. (<fr. *lochiorragie*)

lohn *s. m.* 1. salariu, leafă. 2. recompensă. (<engl. *lohn*)

loiál, -ă *adj.* sincer, cinstit, leal. — var. *loaial, -ă* adj. (<fr. *loyal*)

loialísm *s. n.* fidelitate față de un regim (politic). (<fr. *loyalisme*)

loialíst, -ă *s. m. f.* fidel unui regim (politic), unei cauze. ● *(pl.)* coloni americani rămași fideli guvernului englez în timpul Războiului de Independență (1775—1783). (<fr. *loyaliste*)

loialitáte *s. f.* sinceritate, cinste; lealitate; respectarea cuvîntului dat. — var. *loialitate* s. f. (după fr. *loyauté*, engl. *loyalty*)

loisír/loazír/ *s. n.* timp liber (al cuiva). ◊ *(concr.)* folosire optimă a timpului liber, potrivit dorințelor și înclinațiilor individului. (<fr. *loisir*)

lójă *s. f.* 1. fiecare dintre despărțiturile amenajate în jurul unei săli de spectacol cuprinzînd un număr redus de locuri. 2. cameră în care stă portarul unei instituții în timpul serviciului. 3. organizație francmasonică. 4. *(bot.)* locul (2). 5. cavitate în care se află un organ sau altă formație anatomică. 6. fiecare dintre cavitățile în care e împărțit corpul hexacoralierilor sau madreporilor. (<fr. *loge*)

lojétă *s. f. (arhit.)* lojă mică. (<fr. *logette*)

lokāyáta *s. f.* școală filozofică materialistă indiană care nega ideile despre existența divinității sufletului, metempsihozei etc. (<sanscr. *lokayata*, învățătură populară)

lollárzi *s. m. pl.* preoți săraci, predicatori care propagau idei reformatoare antifeudale și împotriva funcționarilor regali; participanți la mișcarea țărănească din sec. XIV îndreptată împotriva bisericii catolice și a exploatării feudale în cîteva țări din apusul Europei. ● (în Anglia) adepți ai doctrinei reformatorului Wycliff. (<fr. *lollardes*, cf. germ. *lollen*, a murmura rugăciuni)

LOMB(O)- *elem. comp.*, „șale”. (<fr. *lombi/o/-*, cf. lat. *lumbus*, gr. *lombes*)

lombalgíe *s. f.* durere de șale. — var. *lumbalgie* s. f. (<fr. *lombalgie*)

lombalizáre *s. f.* anomalie a coloanei vertebrale în care unele vertebre iau caracterul unei vertebre lombare. (după fr. *lombalisation*)

lombár, -ă *adj.* referitor la șale, din regiunea șalelor. (<fr. *lombaire*)

lombárd[1] *s. n.* 1. împrumut având drept garanție efecte publice (acțiuni, obligațiuni, titluri de rentă etc.) sau obiecte de valoare depuse ca gaj. 2. instituție de credit care acordă astfel de împrumuturi. (<germ. *Lombard*, it. *lombardo*)

lombárd[2], **-ă** 1. *adj., s.m.f.* (locuitor) din Lombardia. II. *adj.* ○ *arhitectură* ~*ă*=arhitectură romană din nordul Italiei (în sec. XI); *benzi* ~*e* = benzi verticale în relief ușor care decorau zidurile exterioare ale primelor biserici romane; lezene (1). ● *(s. n.)* dialect italian vorbit în Lombardia. (<fr. *lombard*)

lombardá *vb. tr.* a depune în gaj efecte publice, obiecte de valoare etc., drept garanție pentru un împrumut. —*lombardáre* s. f. (<germ. *lombardieren*)

lombartríe *s. f.* lombartrozã. — var. *lumbartrie* s. f. (<fr. *lombarthrie*)

lombartrózã *s. f.* artrozã a articulațiilor lombare; lombartrie. — var. *lumbartrozã* s. f. (<fr. *lombarthrose*)

lómbe *s. n. pl.* regiunea lombară situată între cea de-a douăsprezecea coastă și osul iliac; șale; lumbus. (<fr. *lombes*)

lombosacrát, -ă *adj.* referitor la a cincea vertebră lombară și la sacrum. (<fr. *lombosacré*)

lombosciátică *s. f.* nevralgie localizată în regiunea lombară și pe fața dorsală a membrelor inferioare. (<fr. *lombo-sciatique*)

lombostát *s. n.* corset ortopedic destinat a susține regiunea lombară. (<fr. *lombostat*)

lombotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a regiunii lombare. (<fr. *lombotomie*)

lombricál, -ă *adj., s. m.* (mușchi al mîinii sau piciorului) fusiform, ca o rimă. (<fr. *lombrical*)

lombricoíd, -ă *adj.* în formă de rimă. (<fr. *lombricoïde*)

lombrozián, -ă *adj.* referitor la Lombroso, propriu acestuia. ○ *tip* ~ = tip caracterizat prin înfățișare primitivă, monstruoasă și anormală. (<[Cesare] *Lombroso*, medic și criminolog it. + *-ian*)

lombrozianísm *s. n.* concepție criminalistico-antropologică a lui Lombroso, care afirmă că înclinațiile spre infracțiune sînt native, indivizii respectivi dispunînd de o fizionomie specifică. (<*lombrozian* + *-ism*)

lomentacéu, -ée *adj.* 1. asemănător cu lomenta. 2. prevăzut cu lomente. (<fr. *lomentacé*)

loméntă *s. f.* fruct-păstaie fragmentat prin gîturi, care la maturitate se dezarticulează, eliberînd semințele. (<lat. *lomentum*)

londinián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al paleocenului, delimitat la Anglia. v. y p r e s i a n. (cf. *London*, Londra, capitala Angliei)

long drink *s. n.* amestec alcoolic cu gheață servit în pahare mari. (<engl. *long drink*)

longerón *s. n.* v. l o n j e r o n.

longevitáte *s. f.* viață lungă. (<fr. *longévité*, lat. *longaevitas*)

longeviv, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care trăiește mult, cu viață lungă. (după lat. *longaevus*)

LONGI- *elem. comp.* „lung". (<fr. *longi-*, cf. lat. *longus*)

longidiúrn, -ă *adj.* (despre plante) care înflorește în sezonul cînd ziua are durata cea mai lungă. (<fr. *longidiurne*)

longilín *adj. (biol.;* despre indivizi) cu membre lungi și subțiri; leptozom. (<fr. *longiligne*)

longitudinál, -ă 1. *adj.* de-a lungul, așezat în direcția lungimii. II. *s. f. pl.* nervuri metalice care formează structura longitudinală a navelor. (<fr. *longitudinal*)

longitúdine *s. f.* poziție în grade a unui punct de pe glob sau a unui astru față de un plan meridian de referință. (<it. *longitudine*, fr. *longitude*, lat. *longitudo*)

longline/lónglain/ *s. n. (tenis)* lovitură în care mingea se expediază cît mai aproape de linia laterală a terenului. (<engl. *long-line*)

longrínă *s. f.* 1. grindă care susține un cofraj, o galerie de mină etc. 2. șină fixă pe traverse, montată paralel cu șinele căii ferate, pentru a reduce pericolul de deraiere. (<fr. *longrine*)

lóngset *s. n. (sport)* set cu prelungiri. (<engl. *long-set*)

lónjă *s. f.* piesă mobilă ajutătoare, folosită la învățarea unor mișcări acrobatice în gimnastică, sărituri în apă etc. ● curea de piele, coardă pentru dresajul cailor și cîinilor. (<fr. *longe*)

lonjerón *s. n.* element de rezistență în formă de grindă din lemn sau din metal, așezat longitudinal pe cadrul unei mașini, construcții etc. — scris și *longeron*. (<fr. *longeron*)

lopolít *s. n.* intruziune magmatică de forma unei cupe.

lorán *s. n.* sistem de radionavigație aeriană sau maritimă pentru distanțe mari, care permite determinarea poziției cu ajutorul a trei stații. (<fr., engl. *loran*<*Lo*/ng/ *Ran*/ge Navigation Sistem/, sistem de navigație la mare distanță)

lorár *s. m. (ant.)* cel însărcinat cu biciuirea sclavilor condamnați. (<lat. *lorarius*, cf. *lorum*, curea)

lord *s. m.* (în Anglia) 1. mare proprietar funciar, în evul mediu. 2. titlu nobiliar ereditar sau conferit de rege; persoană cu acest titlu. 3. membru al Camerei Superioare *(Camera Lorzilor)* a parlamentului. 4. titlu al unor înalți demnitari englezi. (<engl. *lord*)

lordótic, -ă *adj, s. m. f.* lordozic. (<germ. *lordotisch*)

lordóză *s. f.* deformație a regiunii lombare a coloanei vertebrale, care se încovoaie înainte, în rahitism, în malformații, paralizii etc. (<fr. *lordose*)

lordózic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de lordoză; lordotic. (<fr. *lordosique*)

lórl *s. m.* mic papagal cu coada lungă, din Oceania. (<fr. *lori*<cuv. malaiez)

loricát, -ă *adj.* acoperit cu un înveliș tare. (<fr. *loriqué*, lat. *loricatus*)

loricĕ *s. f.* 1. armură medievală; platoşă, cuirasă. 2. carapace silicioasă a celulei la diatomee. (<lat. *lorica)*

loriformu, -ă *adj.* (despre organe vegetale) de forma unei panglici. (<lat. *loriformis*, cf. *lorus*, curea)

lóris *s. m.* mamifer lemurian, arboricol, din India şi Ceylon, care se hrăneşte cu fructe şi seminţe. (<fr. *loris)*

lornietă *s. f.* binoclu mic de teatru: *(p. ext.)* lornion. (<fr. *lorgnette)*

lornión *s. n.* 1. ochelari care se prind pe nas cu un resort; pince-nez. 2. ochelari (pliant) cu mîner: fasamen. (<fr. *lorgnon)*

lóro *s. n.* cont deschis de o bancă din străinătate pentru corespondentul său dintr-o altă ţară, cu scopul de a înregistra sumele ce se încasează în folosul său. (<it. *loro)*

losánj *s. n.* ansamblu decorativ alcătuit din romburi. (<fr. *losange)*

lot *s. n.* 1. fiecare dintre porţiunile în care a fost împărţit un teren, o pădure; parcelă. 2. grup, serie (de persoane). ● grup de obiecte, de mărfuri asemănătoare; cantitate mare de material de aceeaşi provenienţă. (<fr. *lot)*

lóta *s. f.* peşte de apă dulce, cu corpul turtit lateral şi a doua înotătoare dorsală foarte lungă, apreciat pentru carnea sa. (<fr. *lotte)*

loterie *s. f.* joc de noroc în care se trag la sorţi numerele cîştigătoare; loto (2). ● *(fig.)* noroc, hazard. (<fr. *loterie)*

lotifórm, -ă *adj.* (despre ornamente) în forma unui boboc de lotus. (<fr. *lotiforme)*

lotizá *vb. tr. (rar)* a împărţi un teren, o cantitate de material sau un grup de obiecte în loturi. — *lotizáre* s. f. (după fr. *lotir)*

lóto *s. n.* 1. joc de societate sau didactic cu cartonaşe imprimate cu diferite numere, pe care participanţii trebuie să le acopere cu jetoane corespunzătoare, pe măsură ce acestea sînt scoase la întîmplare dintr-un săculeţ; *(p. ext.)* piesele acestui joc. 2. loterie. (<fr. *loto)*

lotrit *s. n.* silicat natural hidratat de calciu, magneziu, aluminiu şi fier, cristalizat, de culoare verde. (cf. *Lotru*, riu, afluent al Oltului)

lótus *s. m.* 1. plantă acvatică exotică din familia nimfeacee, cu flori mari, albastre, trandafirii sau albe, plăcut mirositoare. 2. motiv decorativ frecvent în monumentele egiptene şi în artele asiatice, reprezentînd un lotus (1). (<fr., lat. *lotus)*

loţioná *vb. tr.* a fricţiona cu o loţiune. — *loţionáre* s. f. (<fr. *lotionner)*

loţiúne *s. f.* preparat cosmetic lichid (parfumat), folosit pentru îngrijirea pielii şi a părului. (<fr. *lotion*, lat. *lotio*, spălare)

loure[1]**/lur/** *s. n.* 1. cimpoi în Franţa. 2. vechi dans popular francez, originar din Normandia, cu tempo lent, jucat după acest instrument; melodia corespunzătoare. (<fr. *loure)*

louré[2]**/luré/** *adv. (muz.:* la instrumentele cu coarde şi arcuş) accentuat pe toate sunetele dintr-un legato. (<fr. *louré)*

love-story/láv-stori/ *s. n.* poveste de dragoste. (<*Love story*, film şi roman în vogă în anii '70).

lovestorism/lav-/ *s. n.* melodramă. (<*love-story* + *-ism)*

lovinescián, -ă *adj.* propriu, specific lui Lovinescu. (</Eugen/ *Lovinescu*, critic şi istoric literar român + *-ian)*

loxodrómă *s. f.* curbă pe o hartă reprezentînd globul terestru, care taie toate meridianele sub acelaşi unghi. (<engl. *loxodrome*, cf. gr. *loxos*, oblic)

loxodrómic, -ă *adj.* referitor la loxodromă. (<fr. *loxodromique)*

loz *s. n.* bilet de loterie. (<germ. *Los)*

lozincárd, -ă *adj. (peior.)* cu caracter de lozincă; care denotă un entuziasm neîntemeiat, de paradă. (<*lozincă* + *-ard)*

lozincă *s. f.* formulare concisă a unei idei călăuzitoare, a unei chemări la îndeplinirea unei sarcini de actualitate. ● placardă, afiş etc. cu o astfel de chemare. (<germ. *Losung)*

lúbric, -ă *adj.* excesiv de senzual; desfrînat, libidinos. ● excitant, lasciv; obscen. (<fr. *lubrique*, lat. *lubricus)*

lubricáre *s. f.* introducere a unui lichid într-un sistem tehnic aflat sub presiune. (<lat. *lubricare)*

lubricatór *s. n.* dispozitiv de forma unui tub, montat la gura sondei, servind pentru lubricare. (<fr. *lubricateur)*

lubricitáte *s. f.* senzualitate excesivă; lascivitate. (<fr. *lubricité*, lat. *lubricitas)*

lubrifiá *vb. tr. (tehn.)* a pune un lubrifiant între două suprafeţe solide în frecare; a unge. — *lubrifiére* s. f. (<fr. *lubrifier)*

lubrifiánt *s. m.* fluid viscos sau praf care se interpune între suprafeţele de contact a două piese ce se freacă între ele. (<fr. *lubrifiant)*

lubrifiánţă *s. f.* proprietate a unui material de a putea fi întrebuinţat ca lubrifiant. (<fr. *lubrifiance)*

lubrificatór *s. n.* dispozitiv de ungere a coroanei şinelor de cale ferată. (<fr. *lubrificateur)*

lubrificáţie *s. f.* lubrifiere. (<fr. *lubrification)*

lucanide *s. n. pl.* familie de coleoptere mari, avînd ca tip rădaşca. (<lat. *lucanidae*, cf. *lucanus*, rădaşcă)

Lucárii *s. f. pl.* sărbătoare a pădurilor sacre, care se celebra la remani în iulie. (<lat. *lucaria)*

lucárnă *s. f.* fereastră mică în acoperişul unei clădiri, care permite pătrunderea luminii în pod. (<fr. *lucarne)*

lucérnă *s. f. (ant.)* corp de iluminat în care ardea o feştilă înmuiată în ulei. (<lat. *lucerna)*

lucid, -ă *adj.* care judecă limpede, cu minte clară. ● (şi *adv.)* conştient, treaz. (<fr. *lucide*, lat. *lucidus* <*lux*, *lucis*, lumină)

lucidítate *s. f.* claritate în gîndire. ● deplinătate a facultăţilor intelectuale, stare de conştienţă. (<fr. *lucidité)*

luciferianism *s. n.* 1. schismă a lui Lucifer de Cagliari, erezIarh din sec. IV. 2. practici oculte ale luciferienilor. (<fr. *luciférianisme)*

luciferiéni *s. m. pl.* nume dat în evul mediu diferiţilor secţari care propagau cultul lui Satan. (<fr. *luciférien)*

luciférie, -ă *adj.* demonic. (<germ. *luziferisch*, cf. *Lucifer*, șef al îngerilor rebeli)

luciferínă *s. f.* substanță fotogenă secretată de licurici. (<fr. *luciférine*)

luciferism *s. n.* *(livr.)* caracter luciferic. (<*luciferic* + *-ism*)

lucifúg, -ă *adj.* fotofob. (<fr. *lucifuge*, lat. *lucifugus*)

luciólă *s. f.* *(livr.)* licurici. (<it. *luciola*, fr. *lucioie*)

lucrátiv, -ă *adj.* care aduce profit; rentabil. (<fr. *lucratif*, lat. *lucrativus*)

luctuós, -oásă *adj.* *(rar)* lugubru, trist. ◊ *(med.)* *respirație ~oasă* = respirație în care expirația este însoțită de gemete. (<fr. *luctueux*, lat. *luctuosus*)

lucúlă *s. f.* granulație strălucitoare, ovală, pe suprafața fotosferei, formată din nori. (<lat. *lucula*)

lucumón *s. m.* șef ereditar al unui trib din vechea Etrurie. (<lat. *lucumo, -nis*, fr. *lucumon*)

luddísm *s. n.* mișcare de masă a proletariatului englez din sec. XVIII—XIX împotriva capitalismului, care a luat forma distrugerii uneltelor. (<fr. *luddisme*, cf. *Ned Ludd*, muncitor care ar fi distrus prima mașină)

luddít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al luddismului. (<fr. *luddite*)

ludián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al eocenului; vemelian. (<fr. *ludien*, cf. *Lude*, orășel în Franța)

lúdic, -ă *adj.* *(livr.)* referitor la joc; specific jocului; glumeț, sprințar; *(p. ext.)* fără finalitate practică, gratuit. (<fr. *ludique*, cf. lat. *ludus*, joc)

ludísm *s. n.* comportament caracterizat prin înclinația spre activități gratuite, solitare. (<fr. *ludisme*)

ludlovián *s. n.* etajul superior al gotlandianului din Anglia. (cf. *Ludlow*, localitate în Anglia)

lúdlow *s. n.* *(poligr.)* mașină de turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul, dar fără claviatură și magazie de matrițe, la care se culeg titluri, lucrări de ornament etc. (<germ. *Ludlow*, n. com.)

ludotécă *s. f.* 1. colecție de jucării și jocuri. ◊ bibliotecă de jocuri electronice. 2. instituție care pune jocuri la dispoziția copiilor. (<fr. *ludothèque*)

ludoterapíe *s. f.* jocoterapie. (<fr. *ludothérapie*)

ludwigít *s. n.* borat natural de fier și de magneziu, cristalizat, negru-verzui. (<*Ludwig*, n. pr. + *-it*)

lúes *s. n.* sifilis. (<germ. *Lues*)

luétă *s. f.* uvulă. (<fr. *luette*)

luétic, -ă *s. m. f.* sifilitic. (<germ. *luetisch*)

luetínă *s. f.* substanță obținută din culturi de treponema sifilisului. (<fr. *luétine*)

luetinoreácție *s. f.* intradermoreacție cu cîteva picături de luetină. (<fr. *luétinoréaction*)

lúfă *s. f.* plantă cucurbitacee agățătoare din Africa și Asia, al cărei fruct, uscat, servește ca burete de baie; buretele însuși. (<fr. *luffa*)

luft *s. n.* 1. spațiu liber dintre două elemente situate foarte aproape unul de altul. 2. *(sport)* greșeală comisă de un jucător care șutează pe lîngă minge, puc etc. (<germ. *Luft*)

luftá *vb. intr.* *(sport)* a comite un luft (2). (<*luft*)

lúgher *s. n.* velier mic cu doi arbori, arborele mic fiind prevăzut cu o velă pătrată. (< engl. *lugger*)

lugól *s. n.* soluție apoasă conținînd iod și iodură de potasiu, folosită ca reactiv, antimicotic, dezinfectant, antihelmintic etc. ◊ *test ~* = reacție colorată care permite diagnosticul unor leziuni ale colului uterin. (<fr. *lugol*)

lugúbru, -ă *adj.* înfiorător, sinistru; macabru. (<fr. *lugubre*, lat. *lugubris*)

lumașél *s. n.* rocă calcaroasă sedimentară cu numeroase cochilii sau schelete de organisme. (<fr. *lumachelle*)

lumbágo *s. n.* boală manifestată printr-o durere lombară, fără semne inflamatorii. (<fr., lat. *lumbago* <*lumbus*, șale)

lumbalgíe *s. f.* v. lombalgie.

lumbartríe *s. f.* v. lombartrie.

lumbartrózã *s. f.* v. lombartrozã.

lúmbus *s. n.* lombe. (<lat. *lumbus*)

lúmen I. *s. m.* unitate de măsură a fluxului luminos, egală cu fluxul emis de o sursă punctiformă și izotropă cu intensitatea de o candelă într-un unghi solid de 1 steradian. II. *s. n.* deschidere a unui organ anatomic cavitar sau a unor fibre de plante. (<fr. *lumen*, lat. *lumen*, lumină)

lumenométru *s. n.* instrument pentru determinarea fluxului luminos. (<fr. *lumenmètre*)

luminái *s. n.* iluminare (2). (după lat. *luminare*)

luminál *s. n.* medicament sub formă de pulbere albă, cristalină, inodoră, cu gust amar, cu acțiune hipnotică. (<germ. *Luminal*, fr. *luminal*)

luminánță *s. f.* lumină fotometrică, egală cu raportul dintre intensitatea unei surse luminoase și proiecția suprafeței acesteia pe un plan; strălucire. (<fr. *luminance*)

luminanțmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea luminanței; nitmetru, stilbmetru. (<*luminanță* + *-metru*[2])

luminár *s. n.* *(tehn.)* corp de iluminat. (<fr. *luminaire*)

luminatór *s. n.* panou transparent sau translucid montat într-un acoperiș ori plafon, care permite iluminarea unei încăperi. (<rus. *liuminator*)

luminație *s. f.* iluminație. (<rus. *liuminația*, fr. *lumination*)

luminescént, -ă *adj.* care prezintă luminescență. (<fr. *luminescent*)

luminescénță *s. f.* proprietate a unor substanțe de a emite radiații luminoase, care nu sînt de natură termică. (<fr. *luminescence*)

luminism *s. n.* 1. *(artă)* tendința de a accentua, într-un tablou, contrastul dintre umbre și lumini. 2. iluminism. (<fr. *luminisme*)

luminíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al luminismului. (<fr. *luministe*)

luminoblóc *s. n.* instalație cu generator propriu pentru iluminat, în caz de întrerupere a curentului de la rețea. (<*lumină* + *bloc*)

luminofór, -ă I. *adj. (livr.)* purtător de lumină; care are un semnal luminos. II. *s. m.* substanță sintetică fotoluminescentă, folosită în becurile fluorescente, tuburi catodice etc. III. *s. n.* semnal luminos. (<fr. *luminophore*)

luminoschémă *s. f.* tablou schematic reprezentînd elementele unei instalații, prevăzut cu becuri colorate care indică prin semnalizare luminoasă funcționarea instalației. (<*lumină* + *schemă*)

luminoscóp *s. n.* aparat pentru observarea radiațiilor emise prin luminescență de către unele corpuri. (<fr. *luminoscope*)

luminozitáte *s. f.* 1. însușire a unui corp, a unui loc etc. de a fi luminos. ● proprietate a unui sistem optic de a transmite cît mai mult din lumina pe care o primește. ● strălucire a stelelor, reprezentînd energia radiantă emisă de acestea în unitatea de timp. 2. *(fig.)* seninătate, optimism. (<fr. *luminosité*)

lumitíp *s. n. (poligr.)* mașină de cules fotografic care permite culegerea de texte în caractere tipografice pe film. (<fr. *lumitype*)

lúmpen *s. m.* lumpenproletariat. (<germ. *Lumpen*)

lumpenproletár *s. m.* individ care face parte din lumpenproletariat. (<*lumpenproletarial*)

lumpenproletariát *s. n.* categorie de oameni declasați, fără ocupație precisă, care se formează în societatea capitalistă ca urmare a șomajului, descalificării și pauperizării; lumpen. (<germ. *Lumpenproletariat*)

lunamobíl *s. n.* vehicul conceput pentru a se putea deplasa, prin comandă automată sau directă, pe solul accidentat al Lunii. (<*Luna* + *mobil*)

lunár, -ă *adj.* 1. referitor la Lună, propriu Lunii, ca Luna. 2. mensual. (<fr. *lunaire*, lat. *lunaris*)

lunátic, -ă I. *adj., s. m. f.* somnambul. II. *adj.* 1. sperios, fricos. 2. care are idei și purtări ciudate, bizare. ● *(rar)* fantastic; halucinant. (<fr. *lunatique*, lat. *lunaticus*)

lunatism *s. n. (rar)* somnambulism. (<fr. *lunatisme*)

lunáție *s. f* schimbarea succesivă a fazelor Lunii; interval de timp (circa 29 de zile) cuprins între două faze identice ale Lunii. — var. *lunațiune* s. f. (<engl. *lunation*, lat. *lunatio*)

lunațiúne *s. f.* v. lunație.

lunaút *s. m. (livr.)* selenaut. (<fr. *lunaute*)

lunch/lánci/ *s. n.* masă ușoară care se servește la bufet, în loc de dejun. (<engl. *lunch*)

lunétă *s. f.* 1. instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, folosit pentru observarea unor obiecte îndepărtate. 2. dispozitiv fixat pe o mașină-unealtă servind la susținerea pieselor de prelucrat. 3. element arhitectonic în formă de boltă semicirculară, care străpunge partea inferioară a unei cupole sau a unei bolți mari. ○ *~ cilindrică* = boltă rezultînd din intersecția a doi semicilindri cu raze inegale. ● (la portaluri, ferestre) suprafață plană cuprinsă între lintel și arc. ● coronament semicircular al unui altar poliptic. (<fr. *lunette*)

lunetíst *s. m.* trăgător de elită dotat cu o armă cu lunetă. (<*lunetă* + *-ist*)

lungmetráj *s. n.* film de lung metraj (peste 1 000 m lungime). (după fr. *long métrage*)

lúnic *s. m.* satelit artificial destinat să exploreze Luna. (<rus. *lunnik*)

lunisolár, -ă *adj.* referitor la Lună și la Soare. ○ *an ~* = an calculat în funcție de mișcarea de revoluție a Lunii și a Soarelui (12 luni lunare, 354 de zile); *perioadă ~ă* = perioadă de 532 de ani, determinată de ciclul lunar și de cel solar. (<fr. *luni-solaire*)

lunohód *s. n.* vehicul pentru cercetarea științifică a Lunii. (<rus. *lunohod*)

lunulár, -ă *adj.* de forma unei lunule; lunulat (1). (<fr. *lunulaire*)

lunulát, -ă *adj.* 1. lunular. 2. cu una sau mai multe lunule. (<fr. *lunulé*)

lunúlă *s. f.* 1. figură geometrică formată din două arce de cerc cu aceleași extremități, situate de aceeași parte a coardei comune. ○ *~ele lui Hipocrate* = cele două lunule obținute prin construcția unor semicercuri pe ipotenuza și catetele unui triunghi dreptunghic. 2. zonă albă în formă de semilună, la baza unghiei. (<fr. *lunule*, lat. *lunula*, lună mică)

lunúră *s. f.* defect în structura lemnului, constituind începutul de putrezire a acestuia. (< fr. *lunure*)

lupanár *s. n.* bordel. (<fr., lat. *lupanar*)

lúpă *s. f.* 1. instrument optic format dintr-o lentilă convergentă, servind la examinarea obiectelor de dimensiuni foarte mici, a inscripțiilor etc. 2. *(metal.)* lentilă (2). 3. umflătură apărută sub piele. ● excrescență lemnoasă care apare pe trunchiul sau pe crengile arborilor. (<fr. *loupe*)

lupérc *s. m.* preot al zeului Lupercus (Pan); *(p. ext.)* nume dat tinerilor care, în timpul Luperkaliilor, alergau goi, dar înarmați, în jurul turmelor de oi spre a le păzi de lup și de-a lungul orașului, atingînd trecătoarele cu o fîșie de piele de capră spre a le feri de sterilitate. (<fr. *luperque*)

Lupercálii *s. f. pl.* serbări anuale care se celebrau la Roma pe 15 februarie în cinstea zeului Pan. (<lat. *lupercalia*, cf. *Lupercus* /Pan/, zeul păstorilor și al țarinilor)

lúpic, -ă I, *adj.* de natura lupusului. II. *adj., s.m. f.* (suferind) de lupus. (<fr. *lupique*)

lupín *s. m.* plantă leguminoasă cu frunze palmate, cultivată ca furaj sau pentru florile sale ornamentale, dispuse în ciorchini lungi. (<fr. *lupin*)

lúping *s. n.* evoluție acrobatică în care un avion descrie o buclă în plan vertical. (<engl. *looping*)

lupinóză *s. f.* intoxicație a unor animale (cai, oi) cu lupin. (<fr. *lupinose*)

lupoíd, -ă *adj.* care seamănă cu lupusul. (<fr. *lupoïde*)

lupóm *s. n.* leziune elementară a lupusului tuberculos. (<fr. *lupome*)

lupón *s. n.* 1. țesătură sintetică ce imită blana de lup. 2. palton, haină din lupon (1). (<*lup* + *-on*, n. com.)

lupulínă *s. f.* pulbere galbenă din hamei, care dă aroma și amăreala berii. (<fr. *lupuline*)

lúpus *s. n.* dermatoză (a feței) de natură tuberculoasă, manifestată prin plăgi și noduli care distrug țesuturile. (<fr., lat. *lupus*)

lúrex *s. n.* fir fin de aur, argint sau cupru aurit, folosit pentru țesături de efect; țesătură sau tricot realizate cu acest fir. (n. com.)

lusín *s. n.* (*mar.*) sfoară subțire, albă, din cînepă de bună calitate, folosită la matiseli. (<fr. *lusin*)

lusitanián, -ă *adj., s. n.* (din) al treilea etaj al jurasicului superior (*malm*). (<fr. *lusitanien*, cf. *Lusitania*, numele antic al Portugaliei)

lustrál, -ă *adj.* care servește pentru lustrație: expiator, purificator. (<fr. *lustral*, lat. *lustralis*)

lustráție *s. f.* (*ant.*) ceremonie de purificare a unei persoane, a unui cîmp etc. — var. *lustrațiune* s. f. (<fr. *lustration*, lat. *lustratio*)

lustrațiúne *s. f.* v. lustrație.

lústră *s. f.* lampă ornamentală cu mai multe brațe, suspendată de plafon. (<fr. *lustre*)

lustrín *s. n.* țesătură fină de mătase sau de bumbac, cu un luciu special. (<fr. *lustrine*)

lústru[1] *s. m.* 1. (*ant.*) procesiune de purificare rituală a unei întinderi (cetate, ogor, ținut), prin înconjurarea ei în alai ceremonial, care se făcea la Roma o dată la cinci ani. 2. perioadă de timp de cinci ani. (<lat. *lustrum*, fr. *lustre*, it. *lustro*)

lústru[2] *s. n.* 1. strălucire naturală sau artificială a unei suprafețe; luciu. 2. (*fig.*) falsă strălucire; superficialitate, spoială. (<fr. *lustre*)

luș, -ă *adj.* sașiu. (<fr. *louche*)

lușá *vb. intr.* (*rar*) a se uita cruciș, sașiu: (*fam.*) a privi cu invidie. (<fr. *loucher*)

LUTE(O)- *elem. comp.* „galben". (<fr. *lutéo/-*, cf. lat. *luteus*)

luteínă *s. f.* progesteron. (<fr. *lutéine*)

luteinemíe *s. f.* prezența luteinei în sînge. (<fr. *lutéinémie*)

luteinizáre *s. f.* ansamblu de modificări suferite de organismul femel, în special de ovar, ca urmare a secreției de luteină. (după fr. *lutéinisation*)

luteinostimulínă *s. f.* hormon secretat de lobul anterior al hipofizei, care activează corpul galben al ovarului. (<fr. *lutéinostimuline*)

luteóm *s. n.* tumoare benignă a corpului galben al ovarului. (după fr. *lutéinome*)

luteotrofínă *s. f.* hormon secretat de lobul anterior al hipofizei, care activează funcția corpului galben; luteotropină, prolactină. (<fr. *lutéotrophine*)

luteotróp, -ă *adj.* (despre hormoni) care stimulează secreția corpului galben și lactația. (<fr. *lutéotrope*)

luteotropínă *s. f.* luteotrofină. (<germ. *Luteotropin*)

luterán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al luteranismului. (<germ. *Lutheraner*)

luteranísm *s. n.* doctrină a protestantismului german, întemeiată de Martin Luther, care consideră esențială pentru „mîntuire" credința și nu cultul religios, pe care l-a simplificat. (<fr. *luthéranisme*, cf. *Luther*, teolog germ. din sec. XVI)

lutețián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al cocenului mediu, dezvoltat în bazinul Parisului. (<fr. *lutétien*, cf. *Lutetia [Parisiorum]*, numele vechi al Parisului)

lutéțiu *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor; casiopeiu. (<germ. *Lutetium*, fr. *lutécium*)

luth *s. n.* vechi instrument muzical cu coarde ciupite; lăută. (<fr. *luth*)

lutiér *s. m.* meșteșugar specialist în construirea și repararea instrumentelor muzicale cu coarde. (<fr. *luthier*)

lutíst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la luth. (<fr. *luthiste*)

lútră *s. f.* vidră. (<fr. *loutre*, lat. *lutra*)

lutrín *s. n.* (*rar*) pupitru înalt pe care se pun cărțile în corul unei biserici catolice. (<fr. *lutrin*)

lútru *s. n.* blană de vidră. (<fr. *loutre*)

lux[1] *s. m.* unitate de măsură a iluminării egală cu iluminarea uniformă a unei suprafețe de 1 m² care primește un flux de 1 lumen. (<fr. *lux*, lat. *lux*, lumină)

lux[2] *s. n.* 1. exces de cheltuieli; trai îmbelșugat și risipitor. ○ *de* ~ = foarte elegant, de foarte bună calitate; care nu este absolut necesar. ● splendoare, eleganță; fast, somptuozitate. 2. (*fig.*) risipă, exces. (<fr. *luxe*, lat. *luxus*)

luxá *vb. tr.* a-și scrînti o mînă, un picior etc.; a-și deplasa un os din articulație. — *luxáre* s. f. (<fr. *luxer*, lat. *luxare*)

luxábil, -ă *adj.* care se luxează ușor. (<fr. *luxable*)

luxáție *s. f.* deplasare a unui os din articulația lui; scrîntitură; exartroză. — var. *luxațiune* s. f. (<fr. *luxation*, lat. *luxatio*)

luxațiúne *s. f.* v. luxație.

lúxfer *s. m.* placă de sticlă groasă și rezistentă, care se montează în pardoseală sau în pereți, pentru a permite trecerea luminii prin ea. (<germ. *Luxfer*)

luxmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea iluminării. (<fr. *luxmètre*)

luxón *s. m.* denumire generică pentru particulele avînd viteza egală cu viteza luminii.

luxós, -oásă *adj.* deosebit de elegant, de bogat; fastuos, somptuos; ● elegant în îmbrăcăminte. (<fr. *luxueux*)

luxúră *s. f.* viciu al celor care se dedau fără reținere plăcerilor senzuale; desfrînare, concupiscență. (<fr. *luxure*, lat. *luxuria*)

luxuriánt, -ă *adj.* 1. (despre vegetație) care crește din abundență; bogat. 2. (*fig.*) exuberant, abundent, încărcat (prea) plin de... (<fr. *luxuriant*, lat. *luxurians*)

luxurlánță *s. f.* abundență, bogăție (de vegetație). (<fr. *luxuriance*)

luxúrie *s. f.* (*biol.*) creștere exuberantă. (<lat. *luxuria*)

luxuriós, -oásă *adj.* desfrînat, lasciv, concupiscent. (<fr. *luxurieux*, lat. *luxuriosus*)

lycaón *s. m.* mamifer carnivor din Africa, înrudit cu lupul și hiena. (<fr., lat. *lycaon*)

mnár *s. n.* depresiune rotundă, ca un crater de dimensiuni relativ mici, mărginită de un val alcătuit din tufuri vulcanice sau din material care nu este de origine magmatică. (<engl. *maar*)

macá *s. f.* bacara[2]. (<fr., it. *macao*)

macabé *s. n.* varietate de struguri albi cu bobul rotund și mare. (<fr. *maccabéo*)

macabritáte *s. f.* caracter macabru. (<*macabru* + *-itate*)

macábro *adv. (muz.)* macabru. (<it. *macabro*)

macábru, -ă *adj.* referitor la moarte, funebru, funerar; *(p. ext.)* care inspiră groază; lugubru. ○ *dans* ~ = temă alegorică în arta medievală reprezentînd moartea printr-o horă, în care dansează morți de toate condițiile și vîrstele. (<fr. *macabre*)

macáe *s. m.* maimuță cu capul turtit și coada scurtă, din Asia. (<fr. *macaque*, port. *macaco*<cuv. bantu)

macadám *s. n.* îmbrăcăminte rutieră din mai multe straturi de piatră spartă, îndesată cu compresorul și impregnată cu un material de legătură. (<fr. *macadam*, germ. *Makadam*, cf. *Mc Adam*, inginer scoțian, inventatorul acestui gen de pavaj)

macadamizá *vb. tr.* a pietrui un drum cu macadam. — *macadamizáre* s. f. (<fr. *macadamiser*)

macamá *s. f.* specie literară arabă în care versurile alternează cu proza ritmată. (<germ. *Makame*<cuv. ar.)

macaroáne *s. f. (pl.)* paste făinoase în formă de tubușoare lungi și subțiri. (după it. *maccheroni*)

macaronádă *s. f.* poezie în stil macaronic. (după it. *maccheronata*)

macaronár *s. m. (fam.)* italian. (<*macaroană* + *-ar*)

macarónic, -ă *adj.* (despre versuri, poezii, stil etc.) scris într-o limbă specifică macaronismului. (<fr. *macaronique*, it. *macaronico*)

macaronísm *s. n.* 1. mișcare literară din sec. XVI—XVII care parodia și satiriza pedantismul moravurilor cavalerești prin compoziții burlești, scrise într-o limbă împestrițată cu cuvinte și forme latine și latinizate ridicol. 2. cuvînt, expresie specifică macaronismului (1). 3. apartenență la macaronism (1). (<fr. *macaronisme*)

macasár *s. m.* eben brun-închis, cu vine negre, originar din Indonezia. (<fr. *macassar*, cf. *Makassar*, oraș în Indonezia)

mácchia *s. f.* formațiune de arbuști sempervirenți, de tufișuri, mărăcinișuri etc., în regiunile mediteraneene. (<it. *macchia*)

macchiaióli *s. m. pl.* grup de pictori italieni din Florența, din sec. XIX, care cultivau o pictură apropiată de cea a impresioniștilor. (<it. *macchiaioli*)

macedonskián, -ă *adj.* 1. care îi aparține lui Macedonski, referitor la opera acestuia. 2. în maniera lui Macedonski, care cultivă o poezie vitalistă, senzuală, cu infiltrații simboliste. (</Al./ *Macedonski*, scriitor român + *-ian*)

macerá *vb.* I. *tr.* a lăsa un corp, o plantă mai mult timp într-un lichid, spre a-i dizolva părțile solubile. II. *refl.* (despre corpuri) a elimina particulele solubile (prin menținerea într-un lichid); *(med.;* despre țesuturi) a se dezintegra. — *macerâre* s. f. (<fr. *macérer*, lat. *macerare*)

maceratór *s. n.* recipient pentru macerare. (<fr. *macérateur*)

macerâție *s. f.* macerare. (<fr. *macération*)

macétă *s. f.* cuțit folosit la tăiatul trestiei de zahăr în America tropicală. (<sp. *machete*)

macferlán *s. n.* pardesiu bărbătesc fără mîneci, cu o pelerină scurtă pe umeri și cu deschizături pentru brațe. (<fr. *macfarlane*, cf. *Mac Farlane*, creatorul acestui pardesiu)

mach/mah/ *s. m.* unitate de măsură pentru viteza mișcării fluidelor, utilizată în aerodinamică și în tehnica rachetelor, egală cu 340 m/s. ○ *numărul lui M* ~ = număr reprezentînd raportul între viteza de deplasare în aer a unui corp și viteza de propagare a sunetului. (<engl., fr. *mach*, cf. *E. Mach*, fizician austriac)

machairódus *s. m.* mamifer carnivor fosil, din neogen, înrudit cu leul și tigrul, cu caninii foarte dezvoltați. (<lat. *machairodus*, cf. gr. *machaira*, sabie)

machetá *vb. tr.* a concepe și executa o machetă. — *machetâre* s. f. (<it. *macchettare*)

machetatór, -oáre *s. m. f.* machetist. (<*machetă* + *-tor*)

machétă *s. f.* 1. reproducere plastică la scară redusă a unei lucrări de sculptură, pictură, arhitectură, a unui decor de teatru etc. 2. publicare (fragmentară) premergătoare tipăririi definitive a unei lucrări. (<fr. *maquette*, it. *macchietta*)

machetíst, -ă *s. m. f.* cel care concepe și execută macheta unei lucrări, desenul unei mărci poștale; machetator. (<fr. *maquettiste*)

machí *s. n.* v. maquis.

machlá *vb. tr., refl.* a(-și) face machiajul; a (se) grima. — *machiére* s. f. (<fr. *maquiller*)

machláj *s. n.* operație de grimare a unui actor, făcută cu scopul de a-i da înfățișarea cerută de rolul interpretat; machiere. (<fr. *maquillage*)

machiavélic, -ă *adj.* abil și fără scrupule; perfid. (<fr. *machiavélique*, it. *machiavellico*)

machiavelísm *s. n.* 1. sistemul politic al lui Machiavelli. 2. *(fig.)* conduită lipsită de scrupule; rea-credință, perfidie, viclenie. (<fr. *machiavélisme*, it. *machiavellismo*, cf. Niccolò *Machiavelli*, om politic, scriitor și istoric it.)

machiavelíst *s. m.* 1. adept al machiavelismului (1). 2. *(fig.)* om viclean. 3. specialist în studiul lui Machiavelli. (<it. *machiavellista)*

machiézã *s. f.* femeie machior. (<fr. *maquilleuse)*

machiór *s. m.* specialist în arta machiajului. (<fr. *maquilleur)*

machisárd *s. m.* v. maquisard.

machísm/-hism/ *s. n.* empiriocriticism. (< rus. *mahizm*, germ. *Machismus)*

machíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al machismului. (<rus. *mahist)*

machmétru *s. n.* instrument de bord pentru măsurarea vitezei avioanelor cu reacție, exprimată în numărul lui Mach. (<fr. *machmètre*, engl. *machmeter)*

macláre *s. f.* formare de macle. (după fr. *maclage)*

maclát, -ă *adj.* care are macle. (<fr. *maclé)*

máclă *s. f.* grup de două sau de mai multe cristale alipite sau întrepătrunse. (<fr. *macle)*

macraméu *s. n.* dantelă din fire textile groase, înnodate. (<fr. *macramé*, cf. ar. *macrame*, nod)

MACRO-, -máceru *elem. comp.* „mare". (<fr. *macro-*, cf. gr. *makros)*

macroaerofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care are nevoie de mult oxigen. (<fr. *macroaérophile)*

macroagregát *s. n.* agregat structural al solului, de dimensiuni mai mari de 0,25 mm. (<fr. *macroagrégat)*

macroandrospór *s. m.* macrospor cu funcții masculе. (<fr. *macroandrospore)*

macroasamblór *s. n.* *(inform.)* asamblor, cu facilități de macroprelucrare, capabil să efectueze translatarea unui program scris într-un macrolimbaj de asamblare. (<engl. *macroassembler)*

macrobéntos *s. n.* bentos care cuprinde animale mai mari de 2 mm. (<fr. *macrobenthos)*

macroblán, -ă *adj.* (despre ființe) care are o viață mai lungă decît cea obișnuită. (<fr. *macrobien)*

macrobie *s. f.* durată excepțională a vieții unei ființe; longevitate. (<fr. *macrobie)*

macroblocarpíe *s. f.* menținere a fructelor pe plantă timp de mai mulți ani după maturizarea acestora. (<fr. *macrobiocarpie)*

macrobiótic, -ă I. *adj.* 1. referitor la macrobiotică. 2. (despre organisme) cu o viață foarte lungă; longeviv. II. *s. f.* știință care studiază problemele longevității. (<fr. *macrobiotique)*

macroblást *s. n.* lujer cu internodii lungi și cu creștere anuală puternică la plantele lemnoase. (<it. *macroblasto)*

macrobrahíe *s. f.* dezvoltare excesivă a brațelor. (<fr. *macrobrachie)*

macrocárp, -ă *adj.* (despre plante) cu fructe lungi sau mari. (<fr. *macrocarpe)*

macrocefál, -ă *adj. s. m. f.* (individ) care prezintă macrocefalie. (<fr. *macrocéphale*, gr. *makrokephalos)*

macrocefalíe *s. f.* dezvoltare patologică a volumului capului. (<fr. *macrocéphalie)*

macrochelíe *s. f.* hipertrofie congenitală a buzelor. (<fr. *macrochéilie)*

macrocheírie *s. f.* dezvoltare excesivă a mîinilor. (<fr. *macrochéirie)*

macrocíst *s. m.* 1. algă brună din mările reci, cu talul foarte întins. 2. porțiune a plasmodiului tînăr, cu nucleii cuprinși în membrană dublă, sub formă de spor de rezistență. (<fr. *macrocyste)*

macrocít *s. n.* eritrocit de dimensiuni mari. (<fr. *macrocyte)*

macrocitár, -ă *adj.* referitor la macrocite. (<fr. *macrocytaire)*

macrocitóză *s. f.* prezența macrocitelor în sînge. (<fr. *macrocytose)*

macroclimát *s. n.* macroclimă. (<*macro-* + *climat)*

macroclimă *s. f.* climat general al unei regiuni; macroclimat. (<germ. *Makroklima)*

macrocósm *s. n.* univers, cosmos. — var. *macrocosmos* s. n. (<fr. *macrocosme)*

macrocósmic, -ă *adj.* referitor la macrocosm. (<fr. *macrocosmique)*

macrocósmos *s. n.* v. macrocosm.

macrocristalín, -ă *adj.* (despre roci, minerale) alcătuit din cristale vizibile cu ochiul liber. (<fr. *macrocristallin)*

macrodactíl, -ă *adj.* care prezintă macrodactilie. (<fr. *macrodactyle)*

macrodactílie *s. f.* dezvoltare exagerată a degetelor. (<fr. *macrodactylie)*

macrodefiníție *s. f.* *(inform.)* porțiune de program care descrie structura textului de substituit în cursul unui proces de macroprelucrare. (<engl. *macrodefinition)*

macrodónt, -ă *adj.* care prezintă macrodonție. (<fr. *macrodonte)*

macrodontíe *s. f.* dezvoltare excesivă a dinților; megalodontie. (<fr. *macrodontie)*

macroeconómic, -ă *adj.* referitor la macroeconomie. (<fr. *macroéconomique)*

macroeconomíe *s. f.* ramură a științei economice care studiază relațiile economice la nivelul ansamblului economiei naționale. (<fr. *macroéconomie)*

macroelemént *s. n.* element mineral care se găsește în cantități relativ mari în sol sau în organismele vii. (<fr. *macroélément)*

macroencefalíe *s. f.* megalencefalie. (<fr. *macroencéphalie)*

macroenérgic, -ă *adj.* care pune în libertate o mare cantitate de energie. (<*macro-* + *energic)*

macroetnologíe *s. f.* studiu etnologic al unităților sociale mari, ca entități creatoare, consumatoare și de difuzare a civilizației și culturii. (<*macro-* + *etnologie)*

macroestezíe *s. f.* alterare a simțului tactil, prin care obiectele sînt percepute mai mari decît în realitate. (<it. *macroestesia)*

macroevolúție *s. f.* *(biol.)* totalitatea fenomenelor care au dus la apariția speciilor. (<fr. *macroévolution)*

macrofág, -ă *adj., s. n.* (fagocit) care distruge corpurile străine mari din organism. (<fr. *macrophage)*

macrofagíe *s. f.* tip de nutriție, mai ales la animale, constînd în introducerea în gură și înghițirea unor bucăți mari de hrană. (<fr. *macrophagie*)

macrofagocitóză *s. f.* resorbție a resturilor celulare (pigmenți sangvini, globule roșii sau albe) de către macrofage. (<fr. *macrophagocytose*)

macrofanerofíte *s. f. pl.* specii de fanerofite arborescente uriașe, cuprinzînd bradul, plopul, stejarul etc. (<*macro-* + *fanerofite*)

macrofáună *s. f.* fauna macroscopică a unui spațiu restrîns. (<fr. *macrofaune*)

macrofil *s. n.* frunză mare. (<fr., lat. *macrophyllum*)

macrofilmáre *s. f.* filmare specială la mică distanță, pentru a obține o imagine mărită. (<*macro-* + *filmare*)

macrofítă *s. f.* plantă superioară de talie mare. (<fr. *macrophyte*)

macroflóră *s. f.* totalitatea plantelor mari (arbori, arbuști, ierburi) dintr-o regiune. (<*macro-* + *floră*)

macrofotografíe *s. f.* fotografiere a obiectelor mici, care dă o imagine mai mare decît în realitate. (<fr. *macrophotographie*)

macrofurnír *s. n.* foaie de furnir cu grosime mai mare. (<*macro-* + *furnir*)

macrogamét *s. m.* gamet femel. (<fr. *macrogamète*)

macrogametángе *s. m.* organ în care se formează macrogameții. (<fr. *macrogamétange*, lat. *macrogametangium*)

macrogametocít *s. m.* celulă generatoare a macrogametului. (<fr. *macrogamétocyte*)

macrogametofít *s. m.* gametofit femel. (<fr. *macrogamétophyte*)

macrogamíe *s. f.* **1.** fecundație în cadrul căreia funcționează doi indivizi unicelulari ai aceleiași specii. **2.** procesul de contopire a doi macrogameți. (<fr. *macrogamie*)

macrogenézǎ *s. f.* formare a unei specii noi sau a unui taxon superior printr-o macromutație sau printr-o restructurare majoră a structurilor genetice. (<fr. *macrogenèse*)

macroglobulínă *s. f.* componentă a complexului proteinelor sferice, cu o greutate moleculară foarte mare. (<fr. *macroglobuline*)

macroglobulinemíe *s. f.* prezența în exces a macroglobulinelor în plasma sangvină. (<fr. *macroglobulinémie*)

macroglosíe *s. f.* mărire de volum a limbii. (<fr. *macroglossie*)

macrognatíe *s. f.* dezvoltare exagerată a maxilarelor, în special a celui inferior, constatată în acromegalie. (<fr. *macrognathie*)

macrográfic, -ă *adj.* referitor la macrografie. (<fr. *macrographique*)

macrografíe *s. f.* studiu al structurii metalelor și aliajelor făcut cu ochiul liber sau cu lupa. (<fr. *macrographie*)

macroinstrucțiúne *s. f.* *(inform.)* grup de instrucțiuni (2) desemnat simbolic printr-un singur cod. (<fr. *macro-instruction*)

macrolimbáj *s. n.* *(inform.)* limbaj de programare cu facilități de macrodefiniție. (<engl. *macrolanguage*)

macromastíe *s. f.* dezvoltare excesivă a mamelelor. (<fr. *macromastie*)

macromelíe *s. f.* dezvoltare teratologică exagerată a unuia sau a mai multor membre ale corpului. (<fr. *macromélie*)

macromér *s. n.* celulă mare, bogată în vitellus, situată la polul vegetativ al blastulei, în procesul de segmentare a oului. (<germ. *Makromer*)

macrometeorologíe *s. f.* studiu al proceselor și fenomenelor meteorologice la scară planetară sau a unor regiuni foarte întinse. (<fr. *macrométéorologie*)

macromicéte *s. f. pl.* grup de ciuperci diferit colorate, cu corpul de fructificație mare, format din picior și pălărie. (<fr. *macromycètes*)

macromoleculár, -ă *adj.* alcătuit din macromolecule. (<fr. *macromoléculaire*)

macromolecúlă *s. f.* moleculă de dimensiuni mari, cu un foarte mare număr de atomi. (<fr. *macromolécule*)

macromutáție *s. f.* *(biol.)* mutație având ca efect modificarea unui mare număr de caractere. (<fr. *macromutation*)

macronucléu *s. n.* nucleu vegetativ mare, la unele protozoare, care reglează metabolismul. (<fr. *macronucléus*)

macroobiectív *s. n.* sistem optic destinat macrofilmărilor. (<*macro-* + *obiectiv*)

macropedagogíe *s. f.* pedagogie privită în perspectiva sistemului educativ global la scară națională. (<*macro-* + *pedagogie*)

macroplanctón *s. n.* plancton cuprinzînd organisme vizibile cu ochiul liber. (<fr. *macroplancton*)

macroplást *s. n.* plastidă mare în formă de disc. (<fr. *macroplaste*)

macropleustón *s. n.* pleuston alcătuit din plante superioare care plutesc liber în ape. (<fr. *macropleuston*)

macropód, -ă **I.** *adj.* (despre animale) cu picioare sau înotătoare lungi; (despre plante) cu pedunculi lungi. **II.** *s. m. pl.* specie de pești exotici viu colorați. (<fr. *macropode/s/*)

macropodíe *s. f.* malformație caracterizată prin dezvoltarea exagerată a picioarelor. (<fr. *macropodie*)

macropór *s. m.* por vizibil cu ochiul liber. (<it. *macroporo*)

macroprelucráre *s. f.* *(inform.)* proces de inlocuire a liniilor unui text prin alt text, generat în urma expansiunii unor macrodefiniții. (după engl. *macroprocessing*)

macroprocesór *s. n.* *(inform.)* program destinat transformării unui text într-un alt text prin macroprelucrare. (<engl. *macroprocessor*)

macroprográm *s. n.* *(inform.)* program principal care leagă operațiile sub formă de subprograme. (<fr. *macroprogramme*)

macroprotál *s. n.* protal femel. (<*macro-* + *protal*)

macroprozopíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea excesivă a feței. (<fr. *macroprosopie*)

macropsie *s. f.* tulburare de vedere constînd din impresia de mărire a obiectelor; megalopsie. (<fr. *macropsie*)

macroptér, -ă *adj.* (despre păsări) cu aripi lungi. (<fr. *macroptère*)

macroradicál *s. m. (chim.)* radical cu catenă lungă, care se formează în procesul polimerizării prin radicali. (<fr. *macroradical*)

macroreliéf *s. n.* forme majore ale reliefului unei regiuni, reprezentate prin culmi muntoase, podișuri, cîmpii. (<fr. *macrorelief*)

macroscheliе *s. f.* dezvoltare excesivă a oaselor scheletului. (<fr. *macroskélie*)

macroscóp *s. n.* aparat optic folosit în macroscopie. (<fr. *macroscope*)

macroscópic, -ă *adj.* vizibil cu ochiul liber. (<fr. *macroscopique*)

macroscopie *s. f.* examinare cu ochiul liber sau cu un aparat optic a unei piese sau a unui material. (<fr. *macroscopie*)

macroseísm *s. n.* mișcare seismică de mare intensitate. (<fr. *macroséisme*)

macrosestón *s. n.* seston cuprinzînd organisme de dimensiuni mai mari. (<fr. *macroseston*)

macrosfigmíe *s. f.* puls mărit, în unele afecțiuni cardiace. (< *macro-* + *-sfigmie*)

macrosistém *s. n.* sistem social al unei forme de organizare instituționalizate. (<fr. *macrosystème*)

macrosociál, -ă *adj.* referitor la marile colectivități umane. ○ *nivel* ~ = ansamblul structurilor, instituțiilor, relațiilor și activităților sociale la nivelul întregii societăți. (<fr. *macrosocial*)

macrosomíe *s. f.* dezvoltare excesivă a întregului corp. (<fr. *macrosomie*)

macrospór *s. m.* spor femel care dă naștere macroprotalelor; megaspor. (<fr. *macrospore*)

macrosporánge *s. m.* 1. sporange în care se dezvoltă macrosporii. 2. ovul la gimnosperme și angiosperme. (<fr. *macrosporange*)

macrosporocít *s. n.* celulă care produce macrosporii; megasporocit. (<fr. *macrosporocyte*)

macrosporofílă *s. f.* frunză pe care se dezvoltă macrosporangii. (<fr. *macrosporophylle*)

macrosporogenéză *s. f.* proces de formare și dezvoltare a macrosporilor; megasporogeneză. (<fr. *macrosporogenèse*)

macrostereognozíe *s. f.* stare vizuală patologică constînd într-o percepere supraestimativă a tuturor dimensiunilor obiectelor. (<*macro-* + *stereognozie*)

macrostomíe *s. f.* mărire exagerată a orificiului bucal. (<fr. *macrostomie*)

macrostructúră *s. f.* 1. structură a unui corp (metal, aliaj etc.) vizibilă cu ochiul liber sau cu lupa. ● structură a solului alcătuită predominant din macroagregate. 2. ~ *socială* = totalitatea relațiilor, rețelelor și instituțiilor la nivelul întregii societăți. (<fr. *macrostructure*)

macrotérm, -ă *adj.* megaterm. (<*macro-* + *-term*)

macrotermofíte *s. f. pl.* plante tropicale. (<lat. *macrothermophytae*)

macrotíe *s. f.* dezvoltare exagerată a pavilionului urechii. (<fr. *macrotie*, cf. gr. *ous, otos*, ureche)

macroturbulénță *s. f. (met.)* deplasări de aer în lungul meridianelor datorate perturbațiilor ciclonice și anticiclonice. (<*macro-* + *turbulență*)

macrón *s. n.* pește de mare cu spatele albastru-verzui cu dungi negre. ● conservă preparată din carnea acestui pește. (<fr. *maquereau*)

macrozóm *s. m.* granulă mare din citoplasmă. (<fr. *macrosome*)

macrozoospór *s. m.* spor mare, care se formează mai ales la germinarea unui oocist. (<fr. *macrozoospore*)

-máeru[1] v. m a c r o-.

máeru[2]**, -ă** *adj.* (despre vite sau despre oameni și părți ale corpului lor) fără carne, slab. ○ *carne* ~*ă* = carne slabă, fără grăsime și fără oase. (<lat. *macer, -cra*)

macrúră *s. f.* pește osos, de adîncime, din Marea Mediterană, cu coadă foarte lungă. (<fr. *macrure*)

maculá *vb. tr.* 1. *(livr.)* a păta, a mînji, a murdări. 2. a strica o coală de tipar îmbîcsind-o cu prea multă cerneală. — *maculáre* s. f. (<fr. *maculer*, lat. *maculare*)

maculatór *s. n.* caiet (neliniat) pentru concepte, note etc. (<it. *maculatore*)

maculatúră *s. f.* 1. hîrtie veche, deșeuri de tipografie și de legătorie, folosite pentru ambalaj sau ca materie primă pentru fabricarea cartonului. ● hîrtie prost tipărită, pătată, care se rebutează. 2. *(fig.)* literatură, scriere fără valoare. (<germ. *Makulatur*, fr. *maculature*)

máculă *s. f.* 1. *(livr.)* pată. 2. modificare de culoare a pielii datorită unei reacții inflamatoare. ● pată pe un organ vegetal. 3. depresiune a retinei, la polul posterior al globului ocular, unde acuitatea vizuală este maximă; pată galbenă. (<fr. *macule*, lat. *macula*)

madám *s. f. (rar)* doamnă. (<fr. *madame*)

made in/méid/ *loc. adj.* fabricat în... (<engl. *made in*)

madéra *s. n.* varietate de struguri cu boabele mari, rare, de culoare neagră. ● vin dulce din acești struguri. (<port. *madera*, cf. *Madera*, insulă portugheză în Oc. Atlantic)

maderizá *vb. tr.* a da unui vin gust, culoare de madera. — *maderizáre* s. f. (<fr. *madériser*)

madh *s. n.* gen de poezie orientală asemănătoare cu panegiricul. (<ar. *madh*)

madipolón *s. n.* pînză fină de bumbac, pentru albituri. (<rus. *madepolan*, cf. *Madapolan*, oraș în India)

madison/médisn/ *s. n.* dans modern lent, la care dansatorii se așază în șiruri paralele, executînd simultan figurile și urmărind același sens de deplasare; melodia corespunzătoare. (<engl. *madison*, cf. *Madison*, oraș în S.U.A.)

madléna *s. f.* prăjitură făcută dintr-o cocă cu ouă și unt; brioșă. (<fr. *madeleine*)

madmoazélă *s. f. (rar; ir.)* domnișoară. (<fr. *mademoiselle)*

madónă *s. f.* 1. reprezentare plastică a Maicii Domnului; *(p. ext.)* Fecioara Maria. 2. *(fig.)* femeie cu chip angelic, blînd și pur. ● *(ir.)* mironosiță. (<it. *madonna*, fr. *madone)*

mádras *s. n. (rar)* țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac. (<fr. *madras*, cf. *Madras*, oraș în India)

madrepóri *s. m. pl.* ordin de celenterate cu schelet calcaros, care trăiesc în colonii în mările tropicale, formînd recife sau atoli. (<fr. *madrépores)*

madreporíc, -ă *adj.* format din madrepori. (<fr. *madréporique)*

madriéră *s. f. (constr.)* 1. scîndură groasă, grindă, dulap. 2. centură (de beton). 3. *(mar.)* platformă a unui ponton de acostare. (<fr. *madrier)*

madrigál *s. n.* 1. poezie lirică scurtă de natură galantă, care face elogiul unei femei. 2. scurtă compoziție muzicală vocală cu caracter idilic și foarte delicat. (<fr. *madrigal*, it. *madrigale)*

madrigalése, -ă *adj.* cu caracter de madrigal. (<fr. *madrigalesque)*

madrigalétto *s. n.* madrigal de proporții reduse. (<it. *madrigalletto)*

madrigalíst *s. m.* autor și cîntăreț de madrigale. (<fr. *madrigaliste)*

maduromicóză *s. f.* micetom. (<fr. *maduromycose)*

maelstrom/mal-ström/ *s. n.* vîrtej, vîltoare. (<fr. *maelström*<cuv. ol.)

maestóso/-zo/ *adj. (muz.)* cu măreție, maiestuos, solemn. (<it. *maestoso)*

maestrichtián, -ă *adj., s. n.* (din) subetajul superior al senonianului (cretacicul superior). (<fr. *maëstrichtien)*

maéstru, -ă I. *s. m. f.* 1. persoană cu calități excepționale și contribuții valoroase într-un anumit domeniu de activitate. ● creator al unei școli sau al unui curent. ○ *~ al sportului* = titlu care se acordă cuiva pentru merite deosebite într-o ramură sportivă. ● termen admirativ pentru un reprezentant ilustru al unei profesiuni intelectuale. 2. (în trecut) profesor de lucru de mînă, de muzică, desen, gimnastică etc. ● nume dat antrenorilor din atletica grea (box, lupte, haltere). 3. titlu ierarhic în anumite organizații militare, politice, religioase. ○ *~ de ceremonii* = persoană însărcinată să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități. II. *s. n.* registru de contabilitate conținînd conturile sintetice, în care se înscriu operațiile economice și financiare grupate după natura lor. III. *adj. (mar.) cuplu ~* = cea mai lată parte a unei nave. (<it. *maestro)*

máfie *s. f.* organizație criminală secretă din Sicilia, extinsă în S.U.A. și în alte țări; *(p. ext.)* grup de indivizi cu preocupări dubioase. ● grup de persoane unite pentru a-și satisface prin orice mijloace interesele. (<it. *mafia)*

mafiót, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al mafiei. (după it. *mafioso)*

magazín[1] *s. n.* local în care se expun și se vînd diferite mărfuri. (<fr. *magasin*, cf. ar. *makhasin)*

magazín[2] *s. n.* 1. publicație periodică (ilustrată), care conține materiale din diverse domenii. 2. emisiune periodică de radio sau de televiziune axată pe un anume subiect. (<fr. *magazine)*

magazináj *s. n.* 1. depozitare a unei mărfi într-o magazie. 2. timpul cît stă o marfă depozitată; *(p. ext.)* taxa care se plătește pentru depozitare. (<fr. *magasinage)*

magazinér, -ă *s. m. f.* responsabil al unei magazii (într-o întreprindere, într-un depozit etc.). (<fr. *magasinier)*

magdalenián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul subetaj al paleoliticului superior, în care apar elemente de cultură umană. (<fr. *magdalénien*, cf. *Madeleine*, peșteră în nordul Franței).

magénta *s. f.* culoare roșu aprins. ● (în fotografia în culori) culoare obținută prin amestecul spectral al roșului cu albastrul. (<it., fr. *magenta*, cf. *Magenta*, localitate în Italia, unde a avut loc o bătălie sîngeroasă)

maghiarism *s. n.* 1. cuvînt, expresie proprii limbii maghiare. 2. ungarism. (<*maghiar* + *-ism)*

maghiarizá *vb.* I. *refl., tr.* a (se) asimila cu populația de limbă maghiară. II. *tr.* a modifica un cuvînt, o expresie după structura limbii maghiare. — *maghiarizáre* s. f. (<*maghiar* + *-iza)*

mágic, -ă *adj.* 1. referitor la magie; ocult. ○ *baghetă ~ă* = baghetă folosită de magician, *(p. ext.)* de scamator. ● *ochi ~* = indicator luminos de funcționare a aparatelor de radiorecepție. 2. *(fig.)* fermecător, încîntător; feeric. (<fr. *magique*, lat. *magicus)*

magicián, -ă *s. m. f.* 1. practicant al magiei; vrăjitor. 2. *(fig.)* artist desăvîrșit, care obține efecte deosebite prin arta sa. (<fr. *magicien)*

magíe *s. f.* 1. complex de practici prin care se consideră posibilă acționarea asupra realității înconjurătoare cu ajutorul forțelor supranaturale: vrăjitorie; magism. ○ *~ neagră* = magie propriu-zisă care apelează la puterea demonilor; *~ albă* = arta de a produce fenomene naturale care par miraculoase. 2. *(fig.)* putere de atracție, de fascinare; farmec, seducție. (<fr. *magie*, lat. *magia)*

magísm *s. n. (rar)* magie (1). (<fr. *magisme)*

magistériu *s. n.* 1. stagiu de trei ani după obținerea licenței în teologie, echivalent cu doctoratul. 2. formă de învățămînt superior în Italia care conferă un titlu universitar în litere și pedagogie, valabil pentru învățămîntul mediu. (<lat. *magisterium*, fr. *magistère)*

magistrál, -ă I. *adj.* 1. (și *adv.*) de maestru (1); perfect, desăvîrșit, extraordinar. 2. (despre ton, ținută etc.) impunător, solemn. 3. (despre medicamente) care se prepară în farmacie după rețetă. II. *s. f.* 1. arteră principală de comunicație, rutieră, feroviară etc. ● conductă principală pentru transportul lichidelor sau al gazelor. 2. *(inform.)* grup de linii de comunicație pentru transmiterea informației de la diferite surse spre unul sau mai mulți destinatari. (<fr. *magistral*, germ. *Magistrale*, rus. *magistrale)*

magistránd *s. m.* licențiat în teologie care urmează magisteriul. (după *doctorand*)

magistrát *s. m.* 1. (în Roma antică) persoană investită cu anumite sarcini de autoritate publică. ● administrator al unui anumit teritoriu în unele sisteme administrative. 2. persoană care exercită funcția de judecător sau de procuror. (<fr. *magistral*, lat. *magistratus*)

magistratúră *s. f.* 1. funcție, demnitate de magistrat; durata acestei funcții. 2. corpul magistraților. 3. *(fig.)* funcție înaltă, de mare răspundere. (<germ. *Magistratur*, fr. *magistrature*)

magístru *s. m.* 1. profesor (în raport cu elevii lui); dascăl. 2. maestru. (<lat. *magister*)

magmátic, -ă *adj.* referitor la fenomenul de apariție a magmei și la produsele acesteia. ○ *rocă ~ă* (sau *eruptivă*) = rocă rezultată din procesul de solidificare a magmei. (<fr. *magmatique*)

magmatísm *s. n.* totalitatea proceselor în legătură cu deplasarea magmei în scoarța terestră. (<fr. *magmatisme*)

magmatogén, -ă *adj.* (despre procese geologice și zăcăminte minerale) legat de activitatea magmatică. (<fr. *magmatogène*)

mágmă *s. f.* 1. masă incandescentă fluidă sau vîscoasă din interiorul Pămîntului, care prin solidificare formează rocile magmatice. 2. *(med.)* masă gelatinoasă rezultată din necrozarea sau topirea unor țesuturi. (<fr. *magma*, cf. gr. *magma*, pastă)

magmosféră *s. f.* geosfera cuprinsă între litosferă și nucleul Pămîntului. v. s i m a. (<*magmă* + *sferă*)

magnacárd *s. n.* sistem bazat pe fișe cu o suprafață magnetică, pe care se înregistrează codificarea documentelor într-o bibliotecă. (<engl. *magnacard*)

mágna cum láude *s. f.* apreciere superlativă acordată la trecerea unui examen în învățămîntul universitar. (<lat. *magna cum laude*)

magnadúr *s. n.* ferită cu oxid de bariu, folosită la confecționarea magneților permanenți. (<germ. *Magnadur*)

magnáliu *s. n.* aliaj ușor de aluminiu și magneziu, foarte rezistent la coroziune, folosit în aeronautică. (<germ. *Magnalium*, fr. *magnalium*)

magnamicínă *s. f.* antibiotic activ contra unui mare număr de bacterii. (<fr. *magnamycine*)

magnanerie *s. f.* local special pentru creșterea viermilor de mătase. (<fr. *magnanerie*)

magnanim, -ă *adj.* mărinimos, cu suflet nobil, generos. (<fr. *magnanime*, lat. *magnanimus*)

magnanimitáte *s. f.* mărinimie, noblețe sufletească, generozitate. (<fr. *magnanimité*, lat. *magnanimitas*)

magnát *s. m.* 1. latifundiar (feudal) maghiar sau polonez. 2. mare proprietar de capital industrial și financiar. (<lat. *magnatus*, germ. *Magnat*, fr. *magnat*)

magnét *s. m.* corp care are însușirea de a atrage fierul. (<germ. *Magnet*, cf. lat., gr. *magnes* < *Magnesia*, oraș în Asia Mică unde au fost descoperite în antichitate minereuri magnetice)

magnétic, -ă *adj.* 1. referitor la magnet, la magnetism, care poate fi magnetizat. ○ *cîmp ~* = spațiul din jurul unui magnet, în care se exercită forța acestuia. 2. *(fig.)* care magnetizează (2). (<fr. *magnétique*, lat. *magneticus*)

magnetísm *s. n.* 1. proprietate a unor corpuri de a atrage fierul. ○ *~ terestru* = totalitatea fenomenelor magnetice cauzate de Pămînt; geomagnetism; *~ animal* = pretins fluid care ar lucra asupra simțurilor și imaginației, producînd diferite fenomene. ● *(fig.)* atracție; influență, fascinație. 2. ramură a fizicii care studiază fenomenele magnetice. (<fr. *magnétisme*)

magnetít *s. n.* oxid natural de fier, negru, cu proprietăți magnetice. (<fr. *magnétite*)

magnetizá *vb. I. tr.* 1. a da unui metal proprietăți magnetice. 2. *(fig.)* a exercita o mare influență, o atracție irezistibilă asupra cuiva; a fascina. **II.** *refl. (fam.)* a se ameți de băutură. — *magnetizáre* s. f. (<fr. *magnétiser*)

magnetizábil, -ă *adj.* care poate fi magnetizat. (<fr. *magnétisable*)

magnetizánt, -ă *adj.* 1. care are puterea de a magnetiza. 2. *(fig.)* fascinant. (<fr. *magnétisant*)

magnetizatór, -oáre I. *adj.* care magnetizează. **II.** *s. m.* persoană care magnetizează (1), care practică magnetismul animal. (după fr. *magnétiseur*)

magnetizáție *s. f.* mărime vectorială care caracterizează starea de polarizare magnetică a corpurilor; intensitate de magnetizare. (<fr. *magnétisation*)

MAGNETO- *elem. comp.* „magnet, magnetic, magnetism". (<fr. *magnéto-*, cf. gr. *magnes*, /piatră/ de Magnesia)

magnetoaerodinámică *s. f.* ramură a fizicii care studiază curgerea gazelor ionizate la temperatură înaltă, supuse unui cîmp magnetic. (<fr. *magnétoaérodynamique*)

magnetobiologíe *s. f.* ramură a biofizicii care studiază acțiunea cîmpurilor magnetice asupra materiei vii. (<*magneto-* + *biologie*)

magnetocalórie, -ă *adj.* (despre un fenomen caloric) care se produce cînd se magnetizează o substanță feromagnetică. (<fr. *magnétocalorique*)

magnetocardiográmă *s. f.* cardiogramă înregistrată pe baza cîmpului magnetic. (<engl. *magnetocardiogram*)

magnetochimíe *s. f.* ramură a chimiei care studiază proprietățile magnetice ale corpurilor chimice. (<fr. *magnétochimie*)

magnetodieléctric *s. n.* magnetoizolant. (<*magneto-* + *dielectric*)

magnetodinámic, -ă I. *adj.* (despre aparate) în care excitația magnetică este produsă de un magnet permanent. **II.** *s. f.* magnetohidrodinamică. (<fr. *magnétodynamique*)

magnetoeléctric, -ă *adj.* referitor deopotrivă la fenomenele magnetice și electrice. (<fr. *magnéto-électrique*)

magnetoencefalográmă *s. f.* encefalogramă înregistrată pe baza cîmpului magnetic. (<*magneto-* + *encefalogramă*)

magnetoflex *s. n.* aliaj feromagnetic de fier, nichel și cupru, folosit pentru solicitări mecanice foarte mari; magniflex. (<germ. *Magnetoflex*)

magnetofón *s. n.* aparat de înregistrare și redare electromagnetică a sunetelor cu ajutorul unei benzi subțiri de oțel sau de material plastic, acoperită cu un strat fin de substanță feromagnetică. (<fr. *magnétophone*)

magnetográf *s. n.* magnetometru înregistrator. (<fr. *magnétographe*)

magnetográmă *s. f.* diagramă obținută la magnetograf. (<fr. *magnétogramme*)

magnetohidrodinámic, -ă I. *adj.* referitor la magnetohidrodinamică. ○ *generator* ~ = generator electric care transformă direct în energie electrică energia termică a unui fluid fierbinte ionizat, supus acțiunii unui cîmp magnetic. II. *s. f.* ramură a fizicii care studiază comportarea fluidelor ce devin conductori sau a plasmei în prezența unui cîmp magnetic; magnetodinamică. (<fr. *magnétohydrodynamique*)

magnetoizolánt *s. m.* material dielectric format din pulberi feromagnetice presate cu lianți izolanți; magnetodielectric. (<*magneto-* + *izolant*)

magnetométric, -ă *adj.* referitor la magnetometrie. (<fr. *magnétométrique*)

magnetometríe *s. f.* 1. măsurarea variațiilor mărimilor magnetice. 2. ramură a geofizicii care studiază magnetismul terestru. 3. metodă geofizică de prospecțiune a subsolurilor bogate în elemente sau minerale magnetice. (<fr. *magnétométrie*)

magnetométru *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității cîmpurilor magnetice. (<fr. *magnétomètre*)

magnetomotór *s. n.* electromotor în a cărui construcție intră un magnet permanent. (<fr. *magnetomoteur*)

magnetón *s. n.* unitate de măsură pentru magnetismul electronului și al nucleelor atomice. (<germ. *Magneton*, fr. *magnéton*)

magnetoóptic, -ă I. *adj.* referitor la magnetooptică. II. *s. f.* parte a opticii care studiază efectele cîmpului magnetic asupra fenomenelor optice. (<fr. *magnétooptique*)

magnetopáuză *s. f.* limita exterioară a magnetosferei. (<fr. *magnétopause*)

magnetorezistență *s. f.* element semiconductor a cărui rezistență crește o dată cu cîmpul magnetic în care este plasat. (<fr. *magnétorésistence*)

magnetoscóp *s. n.* aparat de imprimare și redare concomitentă a sunetelor și a imaginilor pe o bandă magnetică. (<fr. *magnétoscope*)

magnetoscópic, -ă *adj.* referitor la magnetoscopie. (<fr. *magnétoscopique*)

magnetoscopíe *s. f.* metodă de control, cu ajutorul piliturii de fier, a metalelor și aliajelor feromagnetice. (<fr. *magnétoscopie*)

magnetosféră *s. f.* parte exterioară a atmosferei terestre în care acționează cîmpul geomagnetic. (<fr. *magnétosphère*)

magnetostátic, -ă I. *adj.* referitor la magnetostatică. II. *s. f.* parte a electromagnetismului care studiază cîmpul magnetic invariabil din substanțe sau din vid. (<fr. *magnétostatique*)

magnetostratigrafíe *s. f.* metodă nouă de cercetare a formațiunilor geologice ale scoarței terestre bazată pe studiul magnetismului rocilor. (<*magneto-* + *stratigrafie*)

magnetostrictív, -ă *adj.* referitor la magnetostricțiune. (<fr. *magnétostrictif*)

magnetostricțiúne *s. f.* deformare a dimensiunilor unui corp feromagnetic sub influența magnetizării. (<fr. *magnétostriction*)

magnetotécă *s. f.* colecție de benzi magnetice (înregistrate); *(p. ext.)* mobila în care se păstrează; încăpere special amenajată pentru audierea benzilor magnetice înregistrate. (<fr. *magnétothèque*)

magnetotelúric, -ă *adj.* (despre metode de prospectare geologică) care identifică zăcămintele pe baza cîmpurilor magnetice ale Pămîntului. (<engl. *magnetotelluric*)

magnetoterapíe *s. f.* fizioterapie cu ajutorul magneților. (<fr. *magnétothérapie*)

magnetotropísm *s. n.* curbare a organelor plantelor sub influența forței magnetice. (<fr. *magnétotropisme*)

magnetóu *s. n.* generator electric format într-un inductor cu magnet permanent, folosit mai ales pentru aprinderea amestecului combustibil la motoarele cu electroaprindere. (<fr. *magnéto*)

magnetrón *s. n.* tub electronic în care intensitatea curentului de electroni este comandată de un cîmp magnetic exterior. (<fr. *magnétron*)

magnezián, -ă *adj.* magnezic. (<fr. *magnésien*)

magnézic, -ă *adj.* care conține magneziu; magnezian. (<fr. *magnésique*)

magnézie *s. f.* oxid de magneziu, sub formă de praf alb, folosit în medicină ca laxativ. (<fr. *magnésie*)

magneziemíe *s. f.* prezența de magneziu în sînge. (<fr. *magnésiémie*)

magnezít *s. n.* carbonat natural de magneziu, utilizat pentru cărămizi refractare, izolatoare electrice etc.; giobertit. (<fr. *magnésite*)

magnéziu *s. n.* metal ușor, alb-argintiu, maleabil și ductil, care arde cu o flacără albă orbitoare. (<fr. *magnésium*)

MAGNI- *elem. comp.* „mare", „măreț", „magnific". (<it. *magni-*, cf. lat. *magnus*, mare)

magnicíd I. *s. n.* atentat la viața unei personalități sau a unui om de stat. II. *s. m.* autor al unui magnicid (I). (<fr. *magnicide*)

mágnico *s. n.* aliaj de magneziu, nichel și cobalt. (<fr. *magnico* < *mag*/neziu/ + *ni*/chel/ + *co*/balt/)

magnífic, -ă *adj. (livr.)* măreț, grandios. ● foarte frumos; superb, minunat. (<fr. *magnifique*, lat. *magnificus*)

magnifícat *s. n.* compoziție muzicală polifonică, de formă unei cantate; cîntec de slavă, constituind punctul culminant într-o misă. (<germ. *Magnifikat*, fr. *magnificat*)

magnificéntă *s. f. (livr.)* grandoare, măreție, strălucire; fast, lux. (<fr. *magnificence*, lat. *magnificentia*)

magnífico *adv. (muz.)* măreț, strălucitor, falnic. (<it. *magnifico*)

magnifléx *s. n.* magnetofléx. (<germ. *Magniflex*)

magnilocvént, **-ă** *adj. (livr.)* grav, emfatic, exagerat (în vorbire). (<it. *magniloquente)*

magnilocvénță *s. f. (livr.)* gravitate, emfază, grandilocvență; bombasticism. (< it. *magniloquenza)*

magnitúdine *s. f.* 1. măreție, strălucire a unui astru. 2. grad de intensitate a unui cutremur de pământ. (<fr. *magnitude*, lat. *magnitudo)*

mágno *s. n.* aliaj de nichel și mangan, folosit în electrotehnică. (<germ. *Magno)*

magnoliacée *s. f. pl.* familie de arbori exotici cu flori mari, decorative, având ca tip magnolia. (<fr. *magnoliacées)*

magnólie *s. f.* arbore exotic, originar din Asia și din America, cu flori mari, frumoase și cu miros foarte plăcut, cultivat ca plantă de ornament. (<fr. *magnolia*, cf. *Magnol*, botanist fr.)

Magofonie *s. f.* mare sărbătoare a perșilor, instituită în anul 522 î.e.n., în amintirea masacrării magilor de la Persepolis. (<fr. *magophonie*, cf. gr. *magos*, mag; *phonos*, ucidere)

magót *s. m.* maimuță mare, fără coadă, din regiunile stîncoase ale Gibraltarului și ale Africii de Nord. (<fr. *magot)*

mahaevísm *s .n.* curent reacționar n ic-burghez care propovăduia o atitudine dușmănoasă față de intelectualitate, în special față de cea socialistă. (<*Mahaiski*, teoretician anarhist rus + *-ism)*

mahaevíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mahaevismului. (<rus. *mahaivist)*

maharaják *s. m.* titlu dat marilor principi în India (pînă în 1956); cel care deținea acest titlu. (<fr. *maharadjah* < cuv. sanscr.)

maharaní *s. f. inv.* soție de maharajah. (<fr. *maharani)*

mahátma *s. m.* titlu dat în India asceților, oamenilor considerați sfinți și persoanelor de mare merit și de înaltă spiritualitate. (<fr. *mahatma* < cuv. sanscr.)

mahayána *s. f.* formă evoluată a budismului, apărută la începutul erei noastre în India septentrională și răspîndită mai ales în China, Coreea și Japonia, care a introdus dogma despre rai și iad și un ritual fastuos. v. h i n a y a n a. (<fr. *mahayana* < cuv. sanscr.)

mahdísm *s. n.* doctrină religioasă musulmană care preconizează credința în mahdiu. (<fr. *mahdisme)*

mahdíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mahdismului. (<fr. *mahdiste)*

mahdíu *s.m.* conducător și profet la musulmani, considerat ca trimis al lui Alah, menit să desăvîrșească opera lui Mahomed. (<fr. *mahdi* < cuv. ar.)

-mahíe *elem. comp.* „luptă". (<fr. *-machie*, cf. gr. *mache)*

mahjóng *s. n.* joc asemănător cu dominoul, răspîndit la noi în perioada dintre cele două războaie mondiale. (<engl. *mah jong* < cuv. chin.)

mahoganí *s. m.* arbore tropical cu lemnul tare și fin, folosit în ebenisterie. (<fr. *mahogani* < cuv. indigen)

mahomedán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mahomedanismului; musulman. (<fr. *mahométan)*

mahomedanísm *s. n.* islamism. (după fr. *mahométisme)*

mahónă *s. f.* șaland (2) fără propulsie proprie, folosit în porturi la transportarea încărăturii de pe nave. (<fr. *mahonne)*

mála I. *s. n.* denumire dată unor triburi de amerindieni din America Centrală, care au creat o strălucită civilizație precolumbiană. **II.** *adj.* care aparține acestei populații. (<fr. *maya* < cuv. indigen)

malakovskián, -ă *adj.* 1. propriu (operei) lui Maiakovski. 2. care imită poezia lui Maiakovski, o poezie militantă, cu o structură dinamică, voit dură, abruptă, cu asonanțe ingenioase și aliterații sugestive. (</Vladimir/*Maiakovski*, scriitor sovietic + *-ian)*

maiestáte *s. f.* 1. titlu care se dă monarhilor. 2. grandoare, somptuozitate, măreție. — var. *majestate* s. f. (<lat. *maiestas*, fr. *majesté)*

malestuós, -oásă *adj.* (și *adv.)* măreț, impunător; grandios, solemn. — var. *majestuos, -oasă* adj. (<it. *maestoso*, fr. *majestueux)*

maiestuozitáte *s. f.* însușirea, caracterul a ceea ce este maiestuos. (<it. *maestosità)*

maieusofobíe *s. f.* frică exagerată a unor femei de naștere. (cf. gr. *maieysis*, naștere)

maieútică *s. f.* (la Socrate) arta de a scoate la iveală în discuțiile filozofice, prin întrebări dibace, adevărurile pe care se presupune că interlocutorul le-ar poseda fără să-și dea seama. v. e u r i s t i c ă. (<fr. *maïeutique*, gr. *maieutike)*

maiézā *s. f.* mecanism de susținere și acționare a platinelor de bucle de la mașinile de tricotat. (<fr. *mailleuse)*

maillechort/mai-șór/ *s. n.* aliaj de zinc, aramă și nichel, care imită argintul, folosit mai ales la fabricarea tacîmurilor. (<fr. *maillechort*, cf. *Maillot* și *Chorier*, numele inventatorilor)

maionézā *s. f.* sos rece din gălbenuș de ou, frecat bine cu untdelemn și zeamă de lămîie. (<fr. *mayonnaise)*

maiór *s. m.* grad militar imediat superior celui de căpitan; ofițer cu acest grad. (<rus. *maior*, germ. *Major)*

maioreșcián, -ă *adj.* 1. propriu lui Maiorescu. 2. (și *s. m. f.)* (admirator, adept) care imită stilul lui Maiorescu. (</Titu/*Maiorescu*, critic, teoretician literar și om politic român + *-ian)*

maioreșcianísm *s. n.* stil creator, deschis față de fenomenul cultural, care promovează principiul autonomiei esteticului și criteriul estetic în judecata de valoare a poeziei și care, prin teoria „formelor fără fond", condamnă transplantarea formală a unor instituții, principii și reforme inadecvate momentului istoric românesc, superficialitatea și falsa cultură. (<*maioreșcian* + *-ism)*

malóu *s. n.* articol de lenjerie sau de echipament sportiv care se poartă direct pe piele. (<fr. *maillot)*

máistru *s. m.* 1. muncitor cu calificare superioară într-o meserie etc. (care conduce o secție a unui atelier sau care posedă un mic atelier propriu). 2. instructor, îndrumător al instruirii

practice a ucenicilor, elevilor sau muncitorilor tineri. (<germ. *Meister*)

maizénă *s. f.* amidon de porumb conținînd grăsimi și proteine, din care se prepară unele produse dietetice. (<germ. *Maizena*)

majestáte *s. f.* v. maiestate.

majestuós, -oásă *adj.* v. maiestuos.

majolícă *s. f.* **1.** faianță (italiană). **2.** obiect de majolică (1). (<fr. *majolique*)

majór, -ă *adj.* **1.** (despre oameni) ajuns la majorat. **2.** principal, de mare importanță. ○ *caz de forță* ~*ă* = situație, eveniment neașteptat care împiedică pe cineva să facă un anumit lucru. **3.** *(muz.) mod* ~ sau *gamă* ~*ă* = mod sau gamă din cinci tonuri și două semitonuri (între treptele III—IV și VII—VIII). **4.** *(log.) termen* ~ = predicatul concluziei unui silogism; *premisă* ~*ă* = premisa care conține termenul major. (<fr. *majeur, majore*, lat. *maior* < *magnus*, mare)

majorá *vb. tr.* a mări, a spori, a urca. (<fr. *majorer*)

majoránt *s. m. (mat.)* element, număr care este mai mare ori egal cu oricare dintre elementele sau numerele unei mulțimi. (<fr. *majorant*)

majoráre *s. f.* acțiunea de a majora și rezultatul ei; creștere, mărire. ● sumă care se încasează în plus ca sancțiune pentru întîrziere la plata impozitelor, a taxelor etc. (<*majora*)

majorát *s. n.* **1.** proprietate inalienabilă rezervată primului născut în linie masculină al unei familii nobile. **2.** vîrstă de la care cineva se poate bucura prin lege de drepturi depline civile și politice; starea juridică a celui devenit major; majoritate civilă. (<fr. *majorat*, germ. *Majorat*)

majordóm *s. m.* intendent al unui palat regal sau princiar; *(p. ext.)* șef al personalului de serviciu într-o casă bogată. (<fr. *majordome*)

majorétă *s. f.* tînără fată în uniformă militară, care defilează la festivități. (<fr. *majorette*)

majoritár, -ă *adj.* care face parte din majoritate, care întrunește majoritatea. (<fr. *majoritaire*)

majoritáte *s. f.* **1.** partea sau numărul cel mai mare dintr-o colectivitate. ● superioritate numerică cerută (de lege) sau obținută în alegeri. ○ ~ *absolută* (sau *simplă*) = număr de voturi egal cu minimum jumătate plus unu din total; ~ *relativă* = număr de voturi care întrece orice alt număr de voturi obținute de fiecare dintre ceilalți candidați. **2.** *(jur.)* ~ *civilă* = majorat. (<fr. *majorité*, lat. *majoritas*)

majúscul, -ă *adj., s. f.* capital[2] (2); verzal. (<fr. *majuscule*)

makemonó *s. n.* pictură japoneză orizontală pe sul de mătase sau de hîrtie de orez, conținînd scene sau peisaje. (<fr. *makemono* < cuv. jap.)

make-up/méic-ap/ *s. n.* machiaj al feței. (<engl. *make-up*)

makí *s. m.* lemurian cu botul alungit și coada lungă, din Madagascar. (<fr. *maki* < cuv. malgaș)

makó *s. n.* bumbac egiptean, cu fibra subțire și lungă. (<germ. *Mako*, cf. *Mako*, localitate în Egipt)

makúta *s. f.* monedă divizionară în Zair, valorînd a suta parte dintr-un zair. (<fr. *makuta*)

mal[1] *-elem. comp.* „rău", „boală" (<fr. *mal-*, cf. lat. *malus*, rău)

mal[2] *s. n. (livr.)* stare de boală, rău, maladie. (<fr. *mal*, lat. *malum*)

malabsórbție *s. f.* tulburare de digestie, determinată de o deficiență enzimatică și de alterarea absorbției prin modificarea transportului alimentelor digerate din intestin în sînge și limfă. (<fr. *malabsorption*)

malacíe *s. f.* **1.** pierdere a consistenței, ramolire a unui organ sau țesut; ramolisment. **2.** pervertire a gustului constînd în dorința de a ingera alimente picante. (<fr. *malacie*)

MALACO-, -malacíe *elem. comp.* „moale", „moluscă", „melc". (<fr. *malaco-, -malacie*, cf. gr. *malakos*, moale, *malakia*, moliciune)

malacodérm, -ă *adj.* cu pielea moale. (<fr. *malacoderme*)

malacóf *s. n.* crinolină. (<fr. *malakoff*, rus. *malakov*)

malacofíl, -ă *adj., s. f.* (plantă) polenizată de către melci. (<fr. *malacophile*)

malacológ, -ă *s. m. f.* specialist în malacologie. (<fr. *malacologue*)

malacológic, -ă *adj.* referitor la malacologie. (<fr. *malacologique*)

malacologíe *s. f.* ramură a zoologiei care studiază moluștele. (<fr. *malacologie*)

malacostracée *s. f. pl.* subclasă de crustacee superioare cu capul lipit de torace și abdomenul distinct. (<fr. *malacostracés*)

maladíe *s. f.* boală. ○ ~ *mitrală* = boală de inimă care afectează valvula dintre atriul și ventriculul stîng. v. stenoză; ~ *albastră* = cianoză. (<fr. *maladie*)

maladív, -ă *adj.* cu aspect sau caracter nesănătos; bolnăvicios ● (despre stări psihice) care trădează o boală. (<fr. *maladif*)

malága *s. m.* varietate de struguri cu bobul mare, roșu închis. ● vin dulce din viță de Malaga. (<fr. *malaga*, cf. *Malaga*, oraș în sudul Spaniei)

malagueña /-ghé-nia/ *s. f.* dans popular spaniol de perechi, cu ritm lent, asemănător cu fandango, în care dansul alternează cu cîntecul; melodia corespunzătoare. (<sp. *malagueña*, din Malaga)

malahít *s. n.* carbonat bazic natural de cupru verde, sticlos, folosit ca piatră semiprețioasă. (<fr. *malachite*)

malaiéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Malaiezia; malaiezian. ● *(s. f.)* limbă vorbită în peninsula malaieză și pe coastele insulelor Indoneziei. (<fr. *malais*)

malaiezián, -ă *adj., s. m. f.* malaiez. (<*malaiez* + *-ian*)

malaio-polinezián, -ă *adj. limbi* ~*ene* = grup de limbi vorbite din Madagascar pînă în Insula Paștelui și din sudul Vietnamului pînă în Noua Zeelandă. (<fr. *malayo-polynésien*)

malándră *s. f.* crăpătură eczematoasă a cutei jaretului la cai. (<fr. *malandre*)

malapropísm *s. n.* folosire greșită, substituire a unui cuvînt. (<engl. *malapropism*, cf. fr. *mal à propos* < doamna *Malaprop*, personaj din comedia „Rivalii" de Sheridan)

malár *adj., s. n.* (os al feței) așezat lateral, dedesubtul orbitei. (<fr. *malaire*, cf. lat. *mala*, obraz)

malárie, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de malarie. (<it. *malarico*)

malárie *s. f.* boală infecțioasă provocată de hematozoarul palustru (transmis de țînțarul anofel), care se manifestă prin friguri puternice și intermitente; paludism. (<fr., it. *malaria*)

malariológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în malariologie. (<fr. *malariologue*)

malariológie, -ă *adj.* referitor la malariologie. (<fr. *malariologique*)

malariológie *s. f.* ramură a medicinei care studiază prevenirea și tratarea malariei; paludologie (2). (<fr. *malariologie*)

malarioterápie *s. f.* metodă de tratament constînd în inocularea parazitului malariei, pentru a produce la bolnav o temperatură ridicată; impaludare; paludoterapie. (<fr. *malariathérapie*)

malaxá *vb. tr.* a amesteca, a omogeniza (un material) cu malaxorul. — *malaxáre* s. f. (<fr. *malaxer*, lat. *malaxare*)

malaxór *s. n.* mașină de lucru folosită pentru malaxare. (<fr. *malaxeur*)

malaxorist, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la malaxor. (<*malaxor* + *-ist*)

malayalám *s. n.* limbă dravidiană vorbită în India. (<fr. *malayalam*)

malbéc *s. m.* varietate de struguri cu boabele sferice, negre-albăstrui. (<fr. *malbec*, cf. *Malbec*, negustor din Bordeaux care a importat acest soi în Franța)

maldigéstie *s. f.* (*livr.*) digestie proastă, rea. (<fr. *maldigestion*)

maleábil, -ă *adj.* **1.** (despre metale) care poate fi prelucrat în foi subțiri prin ciocănire sau laminare; (despre alte materiale) care poate fi ușor modelat. **2.** *(fig.)* mlădios, suplu. ● (despre oameni) adaptabil; docil. (<fr. *malléable*, cf. lat. *malleus*, ciocan)

maleabilitáte *s. f.* **1.** proprietate a unui metal, material de a fi maleabil. **2.** *(fig.)* capacitate, ușurință de adaptare, suplețe; docilitate. (<fr. *malléabilité*)

maleabilizá *vb. tr.* a face un material maleabil. (<*maleabil* + *-iza*)

maleabilizáre *s. f.* tratament termic care se aplică pieselor turnate din fontă albă pentru îmbunătățirea unor proprietăți mecanice. (<*maleabiliza*)

maleát *s. m.* sare sau ester al acidului maleic. (<fr. *maléate*)

maledícție *s. f.* (*livr.*) blestem; nenorocire, fatalitate. — var. *maledicțiune* s. f. (<fr. *malédiction*, lat. *maledictio*)

maledicțiúne *s. f.* v. maledicție.

maléfic, -ă *adj.* (*livr.*) cu influență nefastă, fatal. (<fr. *maléfique*, lat. *maleficus*)

maleficitáte *s. f.* (*livr.*) caracter malefic. (<*malefic* + *-itate*)

malefíciu *s. n.* (*livr.*). **1.** faptă rea, greșeală voită; pagubă. **2.** farmece cu ajutorul cărora se pretindea că se vatămă recoltele, oamenii, animalele etc. (<lat. *maleficium*, fr. *maléfice*)

maléic, -ă *adj. acid* ~ = diacid etilenic, izomer al acidului fumaric, obținut prin oxidarea catalitică a benzenului, este folosit în industria textilă și la fabricarea parfumurilor; *anhidridă* ~*ă* = anhidridă obținută prin încălzirea acidului maleic. (<fr. *maléique*, engl. *maleic*)

maleínă *s. f.* substanță extrasă din culturile de bacil al morvei în bulion, servind pentru diagnosticul acestei boli. (<fr. *malléine*)

maleinizáre *s. f.* injectare a maleinei în scopul diagnosticării morvei. (după fr. *malléinisation*)

maleolár, -ă *adj.* al maleolelor. (<fr. *malléolaire*)

maleólă *s. f.* fiecare dintre apofizele regiunii inferioare a tibiei și a peroneului, care formează glezna. (<fr. *malléole*, cf. lat. *malleolus*, ciocănel)

malformatív, -ă *adj.* referitor la malformație. (<*malforma/ție/* + *-/t/iv*)

malformáție *s. f.* viciu de conformație congenitală. — var. *malformațiune* s. f. (<fr. *malformation*)

malformațiúne *s. f.* v. malformație.

malgáș, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Madagascar. ● *(s. f.)* grup de limbi malaio-polineziene vorbite în Madagascar. (<fr. *malgache* < cuv. din Madagascar)

málic *adj. acid* ~ = acid care se găsește în mere și în numeroase vegetale. (<fr. *malique*)

maligmátă *s. f.* metaforă atenuată prin introducerea în enunț a unei construcții incidente de tipul „oarecum", „ca să zic așa", ori prin transformarea ei în comparație cu ajutorul unor construcții joncționale. (<gr. *maligmata*)

malign, -ă *adj.* **1.** (despre boli, procese patologice) de natură gravă, primejdios. **2.** *(fig.)* rău, cu influență vătămătoare. (<fr. *maligne*, lat. *malignus*)

malignitáte *s. f.* **1.** gravitate a unei boli. **2.** *(fig.)* influență vătămătoare. (<fr. *malignité*, lat. *malignitas*)

malignizá *vb. refl.* (*med.*; despre celule) a căpăta caracter malign; a se cancheriza. — *malignizáre* s. f. (<*malign* + *-iza*)

malín *s. n.* dantelă transparentă, ușoară, fină. (<fr. *malines*, cf. *Malines*, oraș în Belgia)

maliție *s. f.* (*livr.*) malițiozitate. ● vorbă sau atitudine răutăcioasă. (<fr. *malice*, lat. *malitia*)

malițiós, -oásă *adj.* (*livr.*) răutăcios, mușcător, caustic. (<fr. *malicieux*, lat. *maliliosus*)

malițiozitáte *s. f.* (*livr.*) însușirea de a fi malițios; înțepătură, răutate, maliție. (<it. *maliziosità*)

mallarmeán, -ă *adj.* **1.** propriu lui Mallarmé. **2.** în maniera poeziei lui Mallarmé. (<fr. *mallarméen*, cf. *Stéphane Mallarmé*, poet simbolist fr.)

mallarmeísm *s. n.* imitație a poeziei lui Mallarmé, o poezie cerebrală, ermetică, bogată în sensuri filozofice, de o rară muzicalitate și forță sugestivă. (<*Mallarmé* + *-ism*)

mállus *s. n.* adunare a oamenilor liberi la vechii franci. (<fr. *mallus*)

malm *s. n.* epoca superioară a jurasicului. (<engl. *malm*)

malnutriție *s. f.* nutriție insuficientă; subnutriție. (<fr. *malnutrition*)

MALO- *elem. comp.* „lină", „păr", „pene", „scuame". (<fr. *mallo-*, cf. gr. *mallos*)

malofág, -ă I. *adj.* care se hrănește cu pene, păr sau fulgi. II. *s. n. pl.* ordin de insecte asemănătoare păduchilor, care trăiesc pe păsări și mamifere, hrănindu-se cu pene, păr și descuamații ale pielii. (<fr. *mallophage/s/*)

malofagíe *s. f.* pervertirea gustului la ovine, constînd din consumarea lînii. (<fr. *mallophagie*)

malofagózã *s. f.* parazitoză cauzată de prezența pe corp a insectelor malofage. (<*malofag* + *-ază*)

malonést, -ă *(livr.)* necinstit, incorect. (<it. *malonesto*)

malonestitáte *s. f. (livr.)* necinste, incorectitudine. (<*malonest* + *-itate*)

malónic *adj. acid* ~ = diacid saturat, rezultat din oxidarea acidului malic. (<fr. *malonique*)

malpozíție *s. f. (anat.)* poziție defectuoasă (a unui organ). (<fr. *malposition*)

malprezentáție *s. f.* prezentație (2) defectuoasă a fătului. (<engl. *malpresentation*)

maltázã *s. f.* enzimă care transformă maltoza în glucoză. (<fr. *maltase*)

malthusián, -ă *adj., s. m. f.* malthusianist. (<fr. *malthusien*)

malthusianism *s. n.* teorie social-politică potrivit căreia populația ar crește în proporție geometrică, în timp ce mijloacele de subzistență sporesc doar în proporție aritmetică, așadar cauzele suprapopulației și mizeriei maselor exploatate ar fi de ordin natural și biologic, nu social. (<fr. *malthusianisme*, cf. *Malthus*, teolog și economist engl.)

malthusianíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al malthusianismului; malthusian. (<fr. *malthusianiste*)

maltínă *s. f.* praf amorf, alb-gălbui, preparat din malț, folosit pentru a transforma amidonul în dextrină și maltoză. (<fr. *maltine*)

maltózã *s. f.* compus organic natural constituit din două molecule de glucoză. (<fr. *maltose*)

maltozurie *s. f.* prezența maltozei în urină. (<fr. *maltosurie*)

maltratá *vb. tr.* a trata pe cineva cu violență; a chinui, a brutaliza. — *maltratáre* s. f. (<fr. *maltraiter*, it. *maltrattare*)

malț *s. n.* produs obținut din boabe de orz încolțite, uscate și măcinate, folosit la fabricarea berii și a spirtului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea. (<germ. *Malz*)

malțificá *vb. tr.* a transforma orzul sau alte cereale în malț. — *malțificáre* s. f. (<*malț*)

malvacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, avînd ca fruct o capsulă cu multe semințe, de tipul nalbei. (<fr. *malvacées*, cf. lat. *malva*, nalbă)

malversáție *s. f. (livr.)* delapidare; frandă. (<fr. *malversation*)

MAM(O)-/MAMA-/MAMI- *elem. comp.* „mamelă", „mamifer". (<fr. *mammi/o/-*, *mamma-*, *mammi-*, cf. gr. *mamme*, sîn, mamelă)

mamalógie, -ă *adj.* referitor la mamalogie. (<fr. *mammalogique*)

mamalogie *s. f.* parte a zoologiei care studiază mamiferele. (<fr. *mammalogie*)

mamár, -ă *adj.* referitor la mamelă; mamelar. ○ *glandă* ~*ă* = glandă a mamiferelor care secretă laptele. (<fr. *mammaire*)

mámba *s. m.* șarpe gigantic din sudul Africii, cu venin deosebit de puternic. (<germ. *Mamba* < cuv. zuluș)

mámbo *s. n.* dans modern de origine cubană, cu mișcare vioaie, în care se regăsesc ritmurile de rumbă și de swing; melodia corespunzătoare. (<sp. *mambo* < cuv. sud-amer.)

mamectomie *s. f.* extirpare chirurgicală a glandei mamare; mastectomie. (<fr. *mammectomie*)

mamelár, -ă *adj. (rar)* mamar. (<fr. *mamelaire*)

mamelát, -ă *adj.* cu mamele. (<fr. *mamelé*)

mamélă *s. f.* **1.** organ glandular care secretă laptele la mamiferele femele; același organ atrofiat, la bărbat. **2.** *(bot.)* mică protuberanță sau excrescență în formă de negi pe pereții unor organe. (<fr. *mamelle*)

mamelón *s. n.* **1.** sfîrcul mamelei. ● formație anatomică proeminentă. **2.** ridicătură de teren izolată, cu vîrful rotunjit. (<fr. *mamelon*)

mamelonár, -ă *adj.* referitor la mamelon. (<it. *mammellonare*)

mamelonát, -ă *adj.* cu ridicături în formă de mamelon. (<fr. *mamelonné*)

mamelúc *s. m.* **1.** soldat dintr-un corp de cavalerie turco-egiptean. ● cavalerist francez dintr-un escadron de gardă al lui Napoleon. **2.** *(fig.)* om fără personalitate și fără păreri proprii. (<fr. *mameluk*)

MAMI- v. m a m (o)-.

mamífer, -ă I. *adj.* care are mamele. II. *s. n. pl.* clasă de vertebrate superioare cu corpul acoperit cu păr, care nasc pui vii și îi hrănesc cu lapte propriu. (<fr. *mammifère/s/*)

mamiloplastíe *s. f.* modificare a mamelonului (1), în scop estetic. (<fr. *mammilloplastie*)

mamítă *s. f.* mastită. (<fr. *mammite*)

mamográf *s. n.* aparat folosit pentru mamografii. (<engl. *mamograph*)

mamografíe *s. f.* radiografie a glandei mamare; mastografie. (<fr. *mammographie*)

mamoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a unui sîn distrus sau diform; mastoplastie. (<fr. *mammoplastie*)

mamotróp, -ă *adj., s. n.* (hormon) care stimulează dezvoltarea normală a sînului. (<fr. *mammotrope*)

mamút I. *s. m.* **1.** mamifer erbivor fosil înrudit cu elefantul, care a trăit în cuaternarul inferior, fiind adaptat la un climat rece. **2.** *(fig.)* lucrare, edificiu, construcție, întreprindere, organizație de proporții foarte mari; colos. II. *adj. inv. (fig.;* despre întreprinderi, organizații etc.) de mari proporții. (<fr. *mammouth*)

-mán[1] *elem. comp.* „om", „bărbat". (<engl. *man*)

-man[2], **-manie** *elem. comp.* „pasionat, înfocat"; „obsesie patologică". (<fr. *-mane, -manie*, cf. gr. *manes, mania*, furie, nebunie)

MAN[3]**(I)-/MANU-, -mán** *elem. comp.* „mînă". (<fr. *manu-/i-, manu-, -mane*, cf. lat. *manus*)

mána *s. f.* (la melanezieni și polinezieni) forță supranaturală impersonală, care ar sălășlui în lucruri, în plante, în animale și în oameni, exercitînd o acțiune cauzală. (<fr. *mana* < cuv. polinez.)

manachín *s. m.* pasăre mică din pădurile Americii tropicale, cu ciocul și coada scurte, amintind de pițigoii noștri. (<fr. *manneqnin*)

manádă *s. f.* (în Spania medievală) trupă de oameni înarmați condusă de rege sau de un om bogat. (<sp. *manada*)

management/mé-nigi-ment/ *s. n.* **1.** activitatea, arta de a conduce. **2.** știința organizării și conducerii întreprinderilor, a valorificării eficiente a resurselor umane, financiare și materiale ale unei organizații. (<engl. *management*)

managér *s. m.* cel care conduce o antrepriză, care gerează interesele unui sportiv sau al unei echipe, care se ocupă cu organizarea și cu chestiunile financiare ale competițiilor; impresar. (<engl., fr. *manager*)

manageriál, -ă *adj.* referitor la conducerea (economică), la organizarea întreprinderilor; de manager. (<engl. *managerial*)

mancándo *adv.* (*muz.*) scăzînd mișcarea și intensitatea; calando. (<it. *mancando*)

mancenilíer /man-se-/ *s. m.* arbore din familia euforbiacee, originar din Antile și America ecuatorială, al cărui suc este foarte veninos; arborele otrăvii, arborele urții. (<fr. *mancenillier*)

manchesteriéni /men-ces-/ *s. m. pl.* partizani ai unei școli economice din prima jumătate a sec. XIX, care luptau pentru liberul-schimb și pentru abrogarea legilor ce împiedicau dezvoltarea capitalismului. (cf. *Manchester*, oraș industrial în Anglia)

mancipáție *s. f.* (*ant.*) mod de achiziționare a unei proprietăți (în prezența unor martori și potrivit unei ceremonii speciale). — var. *mancipațiune* s. f. (<lat. *mancipatio*, fr. *mancipation*)

mancipațiúne s. f. v. mancipație.

mánco *s. n.* (*fin.*) lipsă de bani care se constată la încheierea unei socoteli; pierdere la o marfă datorată transportului etc. (<it. *manco*)

mancolistă *s. f.* listă pe care un filatelist o trimite unui partener de schimb, indicînd ce mărci poștale îi lipsesc pentru completarea colecției. (<fr. *mancoliste*)

mandála *s. f.* (în budism și tantrism) imagine-simbol servind ca instrument al contemplației; cerc magic. (<fr. *mandala* < cuv. sanscr.)

mandánt *s. m.* cel care împuternicește pe cineva să-l reprezinte în anumite activități (comerciale). (<fr. *mandant*)

mandarín[1] **I.** *s. m.* **1.** demnitar ârdigen din Indochina; înalt funcționar din China feudală și Coreea. **2.** *(fig.; peior.)* intelectual cultivat, cu personalitate, influent și cu multe titluri. **II.** *adj.* **1.** care aparține, propriu mandarinilor. **2.** *rață* ~ (și *s. m.*) rață de origine chineză. (<fr. *mandarin*)

mandarín[2] *s. m.* arbust mediteranean cu fructe citrice, asemănător portocalului. (<*mandarină*)

mandarinál, -ă *adj.* referitor la mandarini[1] (1), al mandarinilor. (<fr. *mandarinal*)

mandarinát *s. n.* **1.** titlu, demnitatea de mandarin[1] (1,1). **2.** funcția mandarinului. **3.** *(fig.; peior.)* grup social pretinzînd a forma o clasă aparte, privilegiată, exercitînd o autoritate intelectuală arbitrară și sufocantă. (<fr. *mandarinat*)

mandarínă *s. f.* fructul mandarinului[2]. (<fr. *mandarine*)

mandát *s. n.* **1.** împuternicire dată cuiva de către o persoană sau o autoritate de a vorbi ori de a lucra în numele său. ○ *teritoriu sub* ~ formă de administrare a fostelor colonii, încredințate după primul război mondial spre administrare altor state. **2.** funcție, putere pe care o deține un membru ales de o adunare. **3.** act procedural prin care cineva este chemat în fața justiției sau încarcerat. **4.** ordin de plată dat de un deponent de fonduri depozitarului său. ○ ~ *poștal* = formular-tip pentru expedierea banilor prin poștă. (<fr. *mandat*, germ. *Mandat*)

mandatá *vb. tr.* **1.** a ordonanța plătirea unei sume. **2.** a încredința cuiva un mandat. — *mandatáre* s. f. (<fr. *mandater*)

mandatár, -ă *s. m. f.* **1.** cel căruia i s-a dat un mandat (1); împuternicit. **2.** persoană căreia i s-a încredințat administrarea unei unități comerciale (alimentare). (<fr. *mandataire*, germ. *Mandatar*)

mandatarlát *s. n.* (*rar*) puterea, funcția, împuternicirea de mandatar. (<*mandatar* + *-/i/at/*)

mandibulár, -ă *adj.* al mandibulei. (<fr. *mandibulaire*)

mandibuláte *s. n. pl.* subîncrengătură a artropodelor prevăzute cu mandibule. (<fr. *mandibulates*)

mandibulă *s. f.* **1.** maxilar inferior la animale; falcă. **2.** fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. **3.** organ chitinos din aparatul bucal al unor insecte, cu care acestea taie frunzele sau sfîșie prada. (<fr. *mandibule*, lat. *mandibula*)

mandibulométru *s. n.* instrument pentru determinarea dimensiunilor și unghiurilor mandibulei. (<*mandibulă* + *-metru*[2])

mandíngo *s. n.* limbă negro-africană vorbită de un grup etnic din Africa occidentală. (<germ. *Mandingo*, fr. *mandingue*)

mandólă/mandóră *s. f.* **1.** vechi instrument cu coarde ciupite, provenit din lăută. **2.** variantă a mandolinei. (<it. *mandola*)

mandolinátă *s. f.* serenadă executată cu acompaniament de mandolină. (<it. *mandolinata*)

mandolínă *s. f.* instrument muzical din familia lăutei, cu cutia de rezonanță foarte boltită și corzi duble de metal, puse în vibrație cu un plectru. (<fr. *mandoline*, it. *mandolino*)

mandolínist, -ă *s. m. f.* cîntăreț la mandolină. (<fr. *mandoliniste*, it. *mandolinista*)

mandoloncéllo *s. n.* specie de bas a mandolei. (<it. *mandoloncello*)

mandóră *s. f.* v. m a n d o l ă.

mandragóră *s. f.* plantă erbacee cu rădăcină cărnoasă și ramificată ca degetele unei mîini și cu flori de culoare violet-deschis; *(p. restr.)* rădăcina acestei plante. (<fr. *mandragore*, lat., gr. *mandragoras*)

mandríl *s. m.* maimuță cinocefală din Africa, cu coada mică, cu fața de culoare albastră, nasul roșu și blana galbenă. (<fr. *mandrill* < cuv. din Guineea)

mandrín *s. n.* **1.** piesă ascuțită folosită la găurirea tablei metalice; dorn, priboi. ● unealtă calibrată pentru lărgirea sau formarea găurilor din piese tubulare sau inelare. **2.** sirmă care se așază înăuntrul instrumentelor găunoase (ace, trocare etc.) pentru a împiedica astuparea lor. — var. *mandrină* s. f. (<fr. *mandrin*)

mandrinà *vb. tr.* a lărgi găurile pieselor inelare sau tubulare prin deformare plastică cu ajutorul mandrinului. — *mandrináre* s. f. (<fr. *mandriner*)

mandrínă *s. f.* **1.** v. m a n d r i n. **2.** dispozitiv pentru fixarea pieselor de prelucrat sau a uneltelor. (<fr. *mandrin*)

manechín *s. n.* **1.** figură de lemn, de ceară etc. care reprezintă corpul (sau numai bustul) omului, servind pentru pictori, sculptori etc. ca model sau ca suport pentru a proba sau expune țesături, haine etc. **2.** persoană care prezintă modelele de îmbrăcăminte ale marilor ateliere sau fabrici de confecții. **3.** *(fig.)* om lipsit de personalitate, ușor de condus, foarte influențabil. (<fr. *mannequin*)

manéj *s. n.* **1.** loc acoperit sau deschis care servește pentru antrenament la călărie și pentru dresajul cailor. ● arenă unde sînt prezentate la circ numerele cu animale dresate. **2.** dispozitiv rudimentar cu ajutorul căruia un cal antrenează anumite mașini agricole. **3.** dresaj, antrenament al cailor. **4.** *(fig.)* tertipuri, unelătire. (<fr. *manège*)

manélă *s. f.* bară de lemn folosită la cofraje, schele etc. (<it. *manello*)

manétă *s. f.* pîrghie mică, cu care se acționează manual un mecanism de comandă, de reglare etc. (<fr. *manette*)

manetón *s. n.* fusul brațului unui arbore cotit, pe care se montează capul bielei. (<fr. *maneton*)

manevrà *vb.* **I.** *intr.* **1.** a face mișcările necesare pentru compunerea sau descompunerea unui tren. **2.** (despre trupe) a executa diferite mișcări tactice. **3.** *(fig.)* a unelti. **II.** *tr.* **1.** a conduce, a pune în mișcare o navă etc. **2.** a mînui, a folosi (fonduri, bani). — *manevráre* s. f. (<fr. *manoeuvrer*)

manevrábil, -ă *adj.* care poate fi manevrat. (<fr. *manoeuvrable*)

manevrabilitáte *s. f.* însușirea de a fi manevrabil. (<fr. *manoeuvrabilité*)

manevránt *s. m. (rar)* manipulant. (<fr. *manoeuvrant*)

manévră *s. f.* **1.** manevrare. **2.** *(pl.)* pregătire tactică a trupelor terestre sau a flotei în condiții asemănătoare cu cele de pe cîmpul de luptă; *(p. ext.)* deplasare a unei armate sau a unei flote pe cîmpul de luptă pentru a da inamicului o lovitură neașteptată. **3.** totalitatea operațiilor de compunere și de descompunere a trenurilor, de conducere a unei nave etc. **4.** parîmă folosită la fixarea și manevrarea velelor, la legarea catargelor etc. **5.** *(fig.)* unelтire, intrigă, mașinație. (<fr. *manoeuvre*)

manevrîér, -ă **I.** *adj.* (despre unități militare, avioane etc.) care execută manevre cu dibăcie, ușor. **II.** *s. m.* **1.** *(mar.)* cel care execută corect manevrele cu nava. **2.** cel care știe să manevreze cu abilitate (în politică etc.). (<fr. *manoeuvrier*)

mangán *s. n.* metal dur și sfărîmicios, alb-cenușiu, foarte răspîndit în natură, folosit la elaborarea unor aliaje. (<germ. *Mangan*)

manganál *s. n.* aliaj de carbon, mangan, nichel și fier, cu rezistență foarte mare la uzură, tenacitate și reziliență bună. (<*mangan*+*-al*)

manganát *s. m.* sare a acidului manganic. (<fr. *manganate*)

manganemíe *s. f.* prezența manganului în sînge. (<fr. *manganémie*)

manganezít *s. n.* oxid natural de mangan. (<fr. *manganésite*)

manganíc, -ă *adj.* care conține mangan. ○ *acid* ~ = acid compus din oxigen, hidrogen și mangan. (<fr. *manganique*)

manganifér, -ă *adj.* care conține mangan. (după fr. *manganésifère*)

manganín *s. n.* aliaj de cupru, mangan și nichel, folosit la fabricarea de rezistențe electrice. (<fr. *manganine*)

manganísm *s. n.* intoxicație cronică cu mangan. (<fr. *manganisme*)

manganít *s. m.* oxid natural hidratat de mangan. (<fr. *manganite*)

manganoconiózà *s. f.* pneumoconioză produsă de mangan și sărurile sale. (<*mangan* + *conioză*)

manganometríe *s. f.* metodă de dozare a substanțelor chimice reductoare folosind permanganatul de potasiu. (<fr. *manganimétrie*)

manganós, -oásă *adj.* care conține mangan. (<fr. *manganeux*)

manganuríe *s. f.* prezența manganului în urină. (<fr. *manganurie*)

manghiér *s. m.* arbore din Asia și America tropicală, cu fructe roșietice mari, foarte parfumate. (<fr. *manguier*)

mangliér *s. m.* copac rășinos tropical, care crește în apa sărată a mării, pe lîngă țărmuri. (<fr., sp. *manglier* < cuv. malaiez)

mángo *s. m.* arbore din regiunile tropicale, al cărui fruct, comestibil, ca un pepene, are miezul moale și galben, suculent, dulce, cu o aromă puternică; mangustan. ● fructul însuși. (<engl. *mango*<cuv. tamil)

mangóld *s. m.* plantă asemănătoare cu sfecla, cultivată în țările nordice pentru frunzele sale folosite în alimentație. (<germ. *Mangold*)

mangróve *s. f. pl.* formațiune vegetală (sub)tropicală de arbori și arbuști cu numeroase rădăcini adventive, caracteristică țărmurilor maritime mlăștinoase inundate în timpul fluxului. (<fr., engl. *mangrove* < cuv. malaiez)

mangustán *s. m.* mango; mangustanier. (<fr. *mangoustan* <cuv. malaiez)

mangustanîér *s. m.* mangustan. (<fr. *mangoustanier*)

mangústă *s. f.* mamifer carnivor din Africa și India, cu corpul alungit, acoperit cu o blană cenușie, aspră, care se hrănește cu șoareci și șerpi veninoși. (<fr. *mangouste* < cuv. indian)

manī *s. m. pl.* (la romani) sufletele celor morți, considerate ca divinități. (<lat. *manes*)

maniábil, -ă *adj.* **1.** ușor de mînuit. **2.** (despre oameni) docil, blînd, conciliabil. (<fr. *maniable*)

maniabilitáte *s. f.* însușirea de a fi maniabil. (<fr. *maniabilité*)

maniác, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de o manie; (om) preocupat în mod exagerat de ceva; tipicar. (<fr. *maniaque*)

maniacál, -ă *adj.* de maniac. (<fr. *maniacal*)

maniaco-depresív, -ă *adj.* (despre psihoze) care se caracterizează prin alternanța dintre excitație și depresiune. (<fr. *maniaco-dépressif*)

maniacofobíe *s. f.* teamă patologică de nebunie. (<*maniac* + *-fobie*[2])

maniaméntă *s. n.* loc de depozitare a grăsimii sub piele la animale. (<fr. *maniement*)

manichiurá *vb. tr.* a face manichiura. (<fr. *manucurer*)

manichiúră *s. f.* îngrijire specială a unghiilor de la mîini. (<fr. *manucure*)

manichiurístă *s. f.* lucrătoare specializată în manichiură. (<*manichiură* + *-istă*)

manicórd *s. n.* vechi instrument muzical cu coarde și clape, asemănător clavicordului. (<it. *manicordo*, fr. *manicorde*)

manie[1] *s. f.* **1.** boală mintală manifestată prin dispoziție euforică, succesiune rapidă și incoerentă a ideilor, vorbire excesivă și fără șir și accelerarea activității psihomotorii. **2.** *(curent)* obsesie, preocupare exclusivă pentru ceva; ciudățenie, toană. (<ngr. *mania*, fr. *manie*)

-manie[2] v. m a n[2]-.

manierá *vb. tr. (livr.)* a conduce, a dirija. — **manieráre** s. f. (<fr. *manie* e.)

manierát, -ă *adj.* **1.** cuviincios, bine crescut, politicos; cu maniere frumoase. **2.** (despre stil) afectat; meșteșugit; artificial. (<fr. *maniéré*)

maniéră *s. f.* **1.** *(pl.)* fel de a se purta în societate; comportare corectă și cuviincioasă. **2.** fel, mod, procedeu. ● ansamblu de procedee și mijloace de expresie caracteristice unui artist, scriitor etc. **3.** afectare, artificialitate în stil. (<fr. *manière*)

manierísm *s. n.* **1.** lipsă de naturalețe în comportare, afectare, afișare a unui mod de a fi altfel decît în realitate. ● ansamblu de procedee și mijloace de expresie formaliste folosite în realizarea unei opere literare sau artistice, care cultivă eleganța și rafinamentul, jocul nelimitat al fanteziei. **2.** formă de artă practicată mai ales în Italia în sec. XVI și XVII, care se caracterizează prin efecte picturale rafinate, adresîndu-se unei minorități cultivate în materie artistică și literară. **3.** comportament gestual afectat, la unii schizofrenici. (<fr. *maniérisme*)

manierist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al manierismului; formalist. (<fr. *maniériste*)

manierizá *vb. intr. (livr.)* a folosi mecanic și abuziv același procedeu, tipar etc.; a da un caracter de afectare, de căutare exagerată. (după fr. *manierer*)

manifést, -ă **I.** *adj.* (și *adv.*) vădit, evident, vizibil. **II.** *s. n.* **1.** declarație cu caracter de program prin care un guvern, un suveran, un partid politic, o grupare literară etc. își fac cunoscute public intențiile, profesiunea de credință. ● text politic răspîndit în scop de agitație. **2.** document de transport în care se înscriu mărfurile încărcate pe o navă. ● listă a pasagerilor și bagajelor îmbarcate pe o (aero)navă sau alt mijloc de transport. (<fr. *manifeste*, lat. *manifestus*)

manifestá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) vădi, a (se) face cunoscut, a(-și) exterioriza (prin vorbe, fapte, acțiuni) ginduri, sentimente etc. **II.** *intr.* a participa la o manifestație, a demonstra. (<fr. *manifester*, lat. *manifestare*)

manifestánt, -ă *s. m. f.* participant la o manifestație. (<fr., rus. *manifestant*)

manifestáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) manifesta și rezultatul ei. **2.** exteriorizare, exprimare a gîndurilor, a sentimentelor etc.; semn revelator, dovadă, indiciu; *(p. ext.)* realizare, înfăptuire. ● *(spec.)* spectacol. (<*manifest*[a])

manifestáție *s. f.* demonstrație de masă făcută pentru a arăta aprobarea, atașamentul sau protestul față de un eveniment (o personalitate) social(ă) sau politic(ă). — var. *manifestațiune* s. f. (<fr. *manifestation*)

manifestațiúne *s. f.* v. m a n i f e s t a ț i e.

manifóld *s. n.* **1.** carnet de note, de facturi etc. cu cotor. **2.** *(tehn.)* colector; conductă de aducție. ● claviatură. (<engl. *manifold*)

maniheán, -ă *adj., s. m. f.* manicheist; maniheu. (<fr. *manichéen*)

maniheísm *s. n.* **1.** doctrină religioasă-filozofică, de origine iraniană, care stabilește ca principiu fundamental lupta veșnică dintre cele două principii contrare, binele și răul. **2.** atitudine care se inspiră din concepția dualistă a binelui și răului. (<fr. *manichéisme*, cf. *Maniheu*, învățat pers., sec. III)

maniheíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al maniheismului (1); manihean. (< fr. *manichéiste*)

maniheu, -ée *s. m. f.* manihean. (<it. *manicheo*)

manila *s. f.* fibră textilă din frunzele unei specii de cinepă exotică. (<sp. *manilla*, cf. *Manila*, capitala Republicii Filipine)

manilovísm *s. n.* atitudine pasivă, placidă față de realitate, care duce la o viață deșartă. (după rus. *manilovșcina*, cf. *Manilov*, eroul lui Gogol din „Suflete moarte")

manióc *s. m.* arbust tropical cu rădăcina în formă de tubercul, din care se prepară o făină bogată în amidon *(tapioca)*. (<fr. *manioc*<cuv. tupi)

manipul *s. n.* subunitate a armatei romane, din componența cohortei. (<lat. *manipulus*)

manipulá *vb. tr.* **1.** a mînui, a manevra. **2.** a antrena, prin mijloace de influențare psihică, un grup uman, o comunitate sau o masă de oameni la acțiuni al căror scop aparține unei voințe străine de interesele lor; a influența opinia publică prin mass-media sau prin alte

metode persuasive. — *manipuláre* s. f. (<fr. *manipuler*)

manipulánt, -ă *s. m. f.* **1.** mînuitor al unui aparat, mecanism, sistem tehnic etc.; manipulator (1): *(spec.)* conducător de tramvai, vatman. **2.** mînuitor de bani, de obiecte, de materiale. (<germ. *Manipulant*, fr. *manipulant*)

manipulativ, -ă *adj. (rar)* referitor la manipulare, care manipulează. (<engl. *manipulative*)

manipulatór, -oáre I. *s. m. f.* manipulant. II. *s. n.* **1.** dispozitiv pentru apucarea și manipularea lingourilor sau a altor semifabricate calde într-o uzină. **2.** aparat pentru stabilirea și întreruperea circuitului la aparatele de telecomunicații. **3.** comutator electric comandat prin pedală. (<fr. *manipulateur*)

manipulație *s. f.* **1.** manipulare. **2.** vagon special, atașat imediat după locomotivă, destinat șefului de tren și materialelor necesare pentru drum. — var. *manipulațiune* s. f. (<fr. *manipulation*, lat. *manipulatio*)

manipulațiúne *s. f.* v. manipulație.

manitá *vb. refl.* (despre vin) a se altera sub acțiunea unor bacterii specifice, care transformă zahărul în manită. — *manitáre* s. f. (<*manită*)

manită *s. f.* **1.** substanță organică cu gust dulce, care se găsește în rășina de frasin și în unele ciuperci, avînd acțiune laxativă. **2.** boală a vinului datorată manitei (1). (<fr. *mannite*)

manivélă *s. f.* pîrghie îndoită în unghi drept, care servește la mînuirea unui mecanism, la transformarea unei mișcări de rotație într-o mișcare rectilinie etc. (<fr. *manivelle*)

manjábil, -ă *adj.* care se poate mînca. (<fr. *mangeable*)

MANO- *elem. comp.* „densitate", „presiune". (<fr. *mano-*, cf. gr. *manos*, puțin dens, subțire, rar)

manográf *s. n.* manometru înregistrator. (<fr. *manographe*)

manométric, -ă *adj.* referitor la manometrie. (<fr. *manométrique*)

manometríe *s. f.* tehnica măsurării presiunii fluidelor dintr-un spațiu închis. (<fr. *manométrie*)

manométru *s. n.* instrument folosit în manometrie; presiometru. (<fr. *manomètre*)

manóperă *s. f.* **1.** cantitatea de muncă (manuală) necesară pentru efectuarea unei lucrări; remunerația cuvenită pentru această muncă. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă, manevră. (după fr. *manoeuvre*)

manoscóp *s. n.* instrument care indică variația presiunii atmosferice. (<fr. *manoscope*)

manotermográf *s. n.* aparat înregistrator pentru presiune și temperatură. (<fr. *manothermographe*)

manotermométru *s. n.* manometru prevăzut cu o scară de temperatură. (<fr. *manothermomètre*)

manóză *s. f.* hidrat de carbon care se extrage din fructul unui palmier sud-american. (<fr. *mannose*)

mansardát, -ă *adj.* (despre locuințe, încăperi) de (la) mansardă; cu mansardă. (<fr. *mansardé*)

mansárdă *s. f.* etaj situat sub acoperiș, cu tavanul înclinat și amenajat ca locuință. (<fr. *mansarde*, cf. *Mansard*, arhitect fr.)

manslón *s. n.* **1.** *(ant.)* loc de popas pentru călători și curieri oficiali de-a lungul unui drum în lumea romană. **2.** (în evul mediu) parte a decorului unui teatru unde se desfășura succesiv acțiunea fiecărei scene. (<fr. *mansion*, lat. *mansio*<*manere*, a locui)

mansuét, -ă *adj. (livr.)* blînd, îndulgent, bun. (<lat. *mansuetus*, it. *mansueto*)

mansuetúdine *s. f. (livr.)* blîndețe, bunătate. (< fr. *mansuétude*, lat. *mansuetudo*, it. *mansuetudine*)

mánșă *s. f.* **1.** pîrghie care comandă eleroanele și profundorul unui avion. ● țintă aeriană (remorcată de un avion) servind la tragerile (a.a.ti)aeriene de instrucție. ○ ~ *de vînt* = dispozitiv pentru indicarea direcției vîntului, care se instalează pe aerodromuri la loc vizibil. **2.** fiecare dintre etapele în care se împarte o probă de tir, un concurs de călărie, un joc de cărți. etc. v. repriză. (<fr. *manche*)

manșétă *s. f.* **1.** capăt (răsfrînt) al mînecii unei cămăși bărbătești, al pantalonilor etc. **2.** garnitură de etanșare de forma unui inel răsfrînt, din piele sau din cauciuc. **3.** titlu scris cu caractere groase pe prima pagină a unui ziar (anunțînd o știre importantă etc.). ● indicație bibliografică în partea de jos a copertei interioare a publicațiilor periodice, cuprinzînd datele necesare identificării periodicului respectiv. **4.** text scurt folosit ca titlu general pentru mai multe articole care tratează aceeași temă; *(p. ext.)* spațiu rezervat acestor texte. **5.** *(scrimă)* lovitură dată cu antebrațul. (<fr. *manchette*, germ. *Manschette*)

manșón *s. n.* **1.** accesoriu de îmbrăcăminte, din blană sau din stofă, cu două deschizături laterale în care se țin mîinile pentru a le apăra de frig. **2.** piesă cu filet interior cu care se îmbină două țevi; partea lărgită de la capătul unui tub, care servește la îmbinarea acestuia cu alt tub; mufă (1). **3.** bucată de cauciuc introdusă sub anvelopa unei roți pentru a apăra camera în dreptul unei rosături sau al unei găuri a anvelopei. **4.** inveliș de protecție în care se îmbracă mînerul unor obiecte. **5.** membrană protectoare a seminței, a tulpinii etc. (<fr. *manchon*)

manșoná *vb. tr. (tehn.)* a îmbina două țevi, bare etc. cu o mufă sau un manșon (2). — *manșonáre* s. f. (<fr. *manchonner*)

manșót *s. m.* pasăre palmipedă din regiunile antarctice, greoaie, asemănătoare pinguinilor, ale cărei membre anterioare, improprii pentru zbor, servesc ca înotătoare. (<fr. *manchot*)

-mánt, -manție *elem. comp.* „prezicere, divinație". (<it. *-mante*, fr. *-mancie*, cf. gr. *manlis*, *manteia*, ghicit)

mantá *s. f.* **1.** haină lungă care se poartă peste celelalte haine. **2.** *(constr.)* partea supe-

rioară a cintrului pe care se reazemă bolta în timpul execuției. 3. înveliș din tablă, material plastic etc. care protejează un sistem tehnic. 4. membrană care secretă cochilia la moluște; palium (3). 5. a doua geosferă a Pămîntului, situată sub scoarță. (<fr. *manteau*)

mántă *s. f.* pelerină lungă și largă care se purta peste celelalte haine; mantie. (<fr. *mante*)

mantélă *s. f.* mantilă (1). (<it. *mantello*)

mantelét *s. n.* adăpost ușor, din lemn, folosit în apărarea sau la atacul locurilor întărite, al fortărețelor etc. (<fr. *mantelet*)

mántică *s. f.* prezicere a viitorului prin interpretarea semnelor cerești, a zborului păsărilor, a fenomenelor naturale etc. (<fr. *mantique*, it. *mantica*, gr. *mantike*)

mantíde *s. f. pl.* familie de insecte carnivore mari, cu prima pereche de picioare adaptată pentru prins și apucat prada, avînd ca tip călugărița. (<fr. *mantidés*, cf. it. *mantide*< lat., gr *mantis*, profetesă)

mantílă *s. f.* **1.** pelerină scurtă purtată în trecut de femei; mantelă. **2.** eșarfă lungă de mătase sau de dantelă, de origine spaniolă, purtată de femei. (<fr. *mantille*)

mantinélă *s. f.* **1.** bordură (gard, zid) cu colțurile rotunjite, care înconjură terenul de hochei pe gheață și marginea unor pirtii de bob. **2.** marginea internă a unei mese de biliard. (<it. *mantinella*)

mantísă *s. f.* partea zecimală, pozitivă, a unui logaritm. (<fr. *mantisse*)

mantóu *s. n.* **1.** haină groasă de iarnă purtată de femei. **2.** perdea de pluș așezată în partea de sus a scenei pentru a micșora înălțimea portalului. **3.** *(herald.)* ornament exterior al unei steme, format dintr-o draperie de hermină. (<fr. *manteau*)

mántra *s. f. inv.* (în brahmanism) formulă sacră. (<fr. *mantra*<cuv. sanscr.)

-manție v. -m a n t.

MANU- v. m a n[3] (i)-.

manuál, -ă I. *adj.* **1.** de mînă, făcut cu mîna. **2.** care muncește cu mîinile. II. *s. n.* **1.** carte de școală care conține o prezentare succintă a noțiunilor unei discipline, arte etc. **2.** claviatură sau ansamblu al claviaturilor la instrumentele cu taste (orgă, clavecin), la care se cîntă cu mîinile. (<fr. *manuel*, lat. *manualis*<*manus*, mînă)

manubalístă *s. f.* un fel de arbaletă. (<lat. *manuballista*)

manubriát, -ă *adj.* prevăzut cu manubriu. (<fr. *manubrié*)

manúbriu *s. n.* **1.** tub la meduze unde se află orificiul buco-anal. **2.** structură anatomică în formă de mîner. ○ ~ *sternal* = os lat, articulat cu sternul. **3.** celulă cilindrică din interiorul anteridiei la unele plante inferioare. (<fr., lat. *manubrium*)

manuelín, -ă *adj. stil* ~ = stil dezvoltat în arta și arhitectura portugheză de la sfîrșitul sec. XV și începutul sec. XVI și care ajunge la apogeu în timpul domniei lui Emanuel I, caracterizat prin bogăția sculpturii ornamentale, plasată pe structuri gotice, cu influențe romane, maure și orientale. (<fr. *manuélin*)

manufactură *vb. tr.* a produce obiecte de manufactură. — *manufacturáre* s. f. (<fr. *manufacturer*)

manufacturábil, -ă *adj.* care poate fi manufacturat, folosit ca materie primă în manufacturi. (<fr. *manufacturable*)

manufactúră *s. f.* **1.** formă de producție capitalistă premergătoare marii industrii, bazată pe predominarea muncii manuale, pe diviziunea muncii în cadrul atelierului și pe folosirea muncii salariate. **2.** întreprindere corespunzătoare acestei forme de producție. **3.** *(pl.)* produs industrial; *(p. ext.)* produs textil. (<fr. *manufacture*)

manufacturiér, -ă I. *adj.* referitor la manufactură (1), care produce manufactură (3). II. *s. m. f.* patron al unei manufacturi (2). (<fr. *manufacturier*)

mánu militári *loc. adv.* prin folosirea forței armate. (<lat. *manu militari*)

manumís, -ă *adj., s. m. f.* (om) eliberat din sclavie, dezrobit. (<lat. *manumissus*)

manumisiúne *s. f.* eliberare (legală) a unui sclav, a unui șerb. (<lat. *manumissio*, fr. *manumission*)

manuscris, -ă *adj., s. n.* (text) scris de mînă (azi și dactilografiat). (<fr. *manuscrit*, lat. *manuscriptum*)

manutánță *s. f.* brutărie în care se face pîine pentru armată. (<fr. *manutention*)

manutanțiúne *s. f.* **1.** deplasare a materialelor, a produselor, a deșeurilor etc. în interiorul unei fabrici, a unui depozit etc. sau în imediata lor apropiere. **2.** administrație, gestiune. (<fr. *manutention*)

maoísm *s. n.* doctrină inspirată de gîndirea politică și ideologică a lui Mao Țze-dun. (<fr. *maoïsme*, cf. *Mao Țze-dun*, militant comunist chin.)

maoíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al maoismului. (<fr. *maoïste*)

maóri *adj.* referitor la maori, populație băștinașă din Noua Zeelandă. ● *(s. f.)* limbă polineziană vorbită de maori. (<fr. *maori*)

mapamónd *s. n.* hartă reprezentînd globul terestru, împărțită în cele două emisfere; planisferă, planiglob. ○ ~ *ceresc* = harta cerului, cuprinzînd stelele, constelațiile etc. (<it. *mappamondo*)

mápă[1] *s. f.* **1.** carton, piele etc. în care se păstrează diferite hîrtii, desene etc. ● dosar. **2.** servietă. (<germ. *Mappe*)

mápă[2] *s. f.* hartă (geografică sau topografică). (<it., lat. *mappa*)

mapping/mé-ping/ *s. n. (rar)* cartografiere. (<engl. *mapping*)

maquis/machi/ *s. n.* **1.** vegetație de tufișuri și arbuști spinoși din unele regiuni mediteraneene. **2.** formații de luptători pentru libertate, de partizani (din Franța, Spania și Italia). — scris și *machi*. (<fr. *maquis*)

maquisárd *s. m.* luptător în maquis (2). — scris și *machisard*. (<fr. *maquisard*)

marabú *s. m.* **I. 1.** ascet musulman medieval din nordul Africii; murabit. **2.** mică moschee

în care slujea un asemenea ascet. II. 1. pasăre foarte vorace din ordinul ciconiiformelor, mai mare decît barza, cu capul și gîtul golaș, cu pene foarte frumoase, răspîndită în Africa și Asia ecuatorială. 2. podoabă (viu colorată) din pene ori alte fire ce imită fulgii, care se poartă la gît sau drept garnitură la rochii. (<fr. *marabout*, port. *marabuto*, cf. ar. *murabit*)

maracás *s. n.* instrument muzical de percuție, de origine sud-americană, construit din două nuci de cocos cu un miner, umplute cu nisip sau grăunțe mici, care, prin scuturare, produc sunete asemănătoare cu ale castanietelor. (<sp. *maracas*)

maraging *s. n.* oțel de înaltă rezistență, obținut printr-un tratament la temperaturi foarte joase. (<germ. *Maraging*/stahl/)

maráni *s. m. pl.* (în Castilia și Portugalia) evrei rămași fideli iudaismului. (<fr. *marranes*, cf. sp. *marrano*, port. *marrao*)

maraschíno *s. n.* lichior italienesc din vișine sau cireșe amare. (<it. *maraschino*)

marásm *s. n.* **1.** demoralizare, decădere morală, descurajare. ● stare de stagnare, de criză (economică, politică, socială etc.). **2.** epuizare fizică, stare generală proastă a organismului. (<fr. *marasme*, gr. *marasmos*)

marasmínă *s. f.* derivat al metabolismului bacteriilor și ciupercilor, cu rol inhibitor asupra plantelor. (după it. *marasmio*, ciuperci comestibile)

maratón *s. n.* **1.** întrecere atletică la alergare pe o lungime de 42,195 km. **2.** *(fig.)* ședință prelungită de negocieri lungi și dificile, de dezbateri laborioase; *(p. ext.)* partidă (de șah etc.) prelungită. (<fr. *marathon*, cf. *Marathon*, sat în Atica, renumit pentru victoria lui Miltiade asupra perșilor)

maratonist *s. m.* atlet care participă la un maraton. (<*maraton* + *-ist*)

maravédi *s. m.* veche monedă măruntă spaniolă, folosită pînă în sec. XVIII. (<sp. *maravedí*)

marc[1] *s. n.* **1.** produs alimentar obținut prin extragerea sucului din fructe. **2.** reziduu rezultat în procesul de extragere a zahărului din sfeclă. (<fr. *marc*)

marc[2] *s. n.* *(rugbi)* prinderea balonului din zbor, cînd acesta a fost șutat de un adversar. (<engl. mark)

marcá *vb. tr.* **1.** a însemna (un obiect, un animal) pentru a(-l) recunoaște; *(spec.)* a însemna (un obiect de aur, de platină etc.) pentru a garanta că este veritabil. **2.** *(fig.)* a indica, a dovedi; a arăta, a proba. ● a remarca; a sublinia. **3.** a delimita (prin linii, semne) un teren, o cale rutieră sau navigabilă etc. **4.** *(sport)* a supraveghea pe unul sau pe mai mulți jucători din echipa adversă spre a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive. **5.** a înscrie, a realiza unul sau mai multe puncte într-o competiție etc. — *marcáre* *s. f.* (<fr. *marquer*, germ. *markieren*)

marcáj *s. n.* **1.** semn distinctiv, de recunoaștere, făcut pe un lucru. **2.** mijloc de semnalizare rutieră pe drumurile publice modernizate, prin aplicarea cu vopsea a unor semne pe suprafața căii rutiere, pe borduri etc.; semn indicator al unui drum de munte sau turistic, aplicat pe copaci, pe stînci, pe tăbliță; totalitatea acestor semne. **3.** *(sport)* acțiunea de a marca (4). ○ *tabelă de* ~ = tabelă pe care se afișează scorul într-o competiție (sportivă). (<fr. *marquage*)

marcándo *adv.* *(muz.)* scoțînd în evidență, subliniind. (<it. *marcando*)

marcánt, -ă *adj.* cu o deosebită valoare; însemnat. (<fr. *marquant*)

marcasít *s. n.* sulfură naturală de fier, galbenă-verzuie și cu luciu metalic, folosită în bijuterie. (<fr. *marcassite*, germ. *Markasit*)

marcát *s. n.* marcare. (<*marca*)

marcáto *adv.* *(muz.)* accentuînd toată nota. (<it. *marcato*)

marcatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care jalonează un teren, un traseu. II. *s. n.* **1.** uneltă agricolă folosită pentru a fixa locurile cuiburilor de însămînțare. **2.** dispozitiv al unei mașini de semănat etc. care servește la menținerea distanței constante între rînduri. **3.** dispozitiv electronic care produce semnale pentru marcarea intervalelor de timp la oscilatoarele catodice. **4.** glonț trasor. III. *s. m.* *(sport)* cel care marchează puncte, goluri pentru echipa sa. (<*marca* + *-tor*)

marcáție *s. f.* marcare; *(concr.)* marcaj. (<fr. *marcation*)

márcă[1] *s. f.* timbru poștal. (<germ. *Marke*)

márcă[2] *s. f.* **1.** semn distinctiv, inscripție etc. care se aplică pe un obiect, pe o marfă etc. ● tip, model de fabricație. ○ *de* ~ = a) (despre produse) de calitate; b) (despre oameni) important, celebru. **2.** trăsătură specifică; particularitate. ● caracteristică a unei categorii sau unități gramaticale. **3.** fișă cu număr de ordine cu care muncitorii își marchează prezența la lucru. **4.** șină vopsită în alb care arată punctul de intersecție a două linii ferate. **5.** *(inform.)* număr, cuvînt asociat unei instrucțiuni care o deosebește de celelalte instrucțiuni ale programului. (<fr. *marque*, rus. *marka*)

márcă[3] *s. f.* unitatea monetară a unor țări (Germania, Finlanda). (<germ. *Mark*, finl. *markka*)

márcă[4] *s. f.* (în evul mediu) provincie în unele state, condusă de un margraf sau de un principe, și care avea rolul de a întări granițele. (<germ. *Mark*)

marcescént, -ă *adj.* (despre frunze, fructe) care se usucă pe plantă, rămînînd pe aceasta pînă primăvara; (despre corolă, caliciu) care persistă și după polenizare. (<fr. *marcescent*, cf. lat. *marcescere*, a se veșteji)

marcescénță *s. f.* stare a unei frunze, plante etc. marcescente. (<fr. *marcescence*)

marchér/márcher *s. m.* cel care marchează punctele cîștigate la joc, în special la biliard. (<engl. *marker*, fr. *marqueur*)

marchetărie *s. f.* **1.** procedeu de decorare a mobilelor sau a zidăriei constînd în aplicarea pe suprafața acestora a unor bucăți mici de placaj, de fildeș etc. pentru a obține un decor geometric, floral sau chiar un tablou. **2.** lucrare decorativă astfel obținută. (<fr. *marqueterie*)

marchíz *s. m.* titlu nobiliar între duce și conte; cel care poartă acest titlu. (<fr. *marquis*)

marchizát *s. n.* 1. demnitate, rang de marchiz. 2. domeniu al unui marchiz. (<fr. *marquisat*)

marchízā *s. f.* I. 1. soție, fiică de marchiz. II. 1. acoperiș din sticlă, plasat deasupra intrării principale a unei case. 2. mic vestibul cu pereții de sticlă la intrarea unor case. 3. cabina mecanicului de locomotivă. (<fr. *marquise*)

marchizét *s. n.* țesătură transparentă de bumbac, din care se fac rochii, perdele etc. (<fr. *marquisette*, germ. *Markisette*)

márcu *s. n.* (*muz.*) marș. (<it. *marcia*)

marciále *adv.* (*muz.*) cu caracter de marș; marțial. (<it. *marciale*)

marclavánti *s. n.* grindă de susținere între peretele unei galerii de tunel și elementele de susținere. (<it. *marciavanti*)

marcionísm *s. n.* doctrină a ereticului Marcion, care propovăduia dualismul gnostic și respingea Vechiul Testament. (<fr. *marcionisme*)

marcionít, -ă *s. m. f.* adept al marcionismului. (<fr. *marcionite*)

marcocartofíliе *s. f.* ramură a marcofiliei care se ocupă cu ștampilele aplicate pe trimiterile poștale obișnuite. (<*marcă*[1] + *cartofilie*)

marcofíl, -ă I. *adj.* referitor la marcofilie. II. *s. m. f.* cel care se ocupă cu marcofilia; marcofilist. (<fr. *marcophile*)

marcofíliе *s. f.* disciplină care se ocupă cu colecționarea și studierea ștampilelor poștale; ștampilofilie. (<fr. *marcophilie*)

marcofilíst, -ă *s. m. f.* marcofil; ștampilofilist. (<fr. *marcophiliste*)

marcográf, -ă *adj.* ștampilograf. (<fr. *marcographe*)

marcografíe *s. f.* ștampilografie. (<fr. *marcographie*)

marcotá *vb. tr.* a culca și a acoperi cu pământ tulpinile plantelor pentru a le face să prindă rădăcină; a face operația de marcotaj. — *marcotáre* s. f. (<fr. *marcotter*)

marcotáj *s. n.* înmulțire a plantelor prin marcote. (<fr. *marcottage*)

marcótă *s. f.* lăstar nedesprins de planta-mamă, care se înfige cu capătul liber în pământ pentru a prinde rădăcină și care, tăiat și răsădit, poate da o nouă plantă. ● plantă obținută prin marcotaj. (<fr. *marcotte*)

marée *s. f.* mișcare periodică de ridicare (*flux*) sau coborîre (*reflux*) a nivelului apelor mării sau oceanului (de două ori pe zi), datorită atracției gravitaționale a Lunii și a Soarelui. ○ ~ *atmosferică* = variație periodică a presiunii atmosferice, provocată de variația temperaturii ori de atracția Lunii sau a Soarelui; ~ *neagră* = pînză de petrol provenind din accidente ale petrolierelor, care plutește pe mare, poluînd-o. (<fr. *marée*)

maregráf *s. n.* aparat pentru înregistrarea automată a variației nivelului apelor mării într-un punct dat; mareometru. (<fr. *marégraphe*)

maregráfic, -ă *adj.* referitor la maree. ○ *zi* ~*ă* = intervalul de timp (24 de ore și 50 de minute, durata zilei lunare), în care are loc un ciclu complet al fenomenului mareei. (<fr. *marégraphique*)

maregramă *s. f.* curbă de variație a nivelului mării, obținută la maregraf. (<fr. *marégramme*)

marélc, -ă *adj.* referitor la maree. (<*maree* + *-ic*)

maremátic, -ă *adj.* propriu mareei. (<fr. *maremmatique*)

marémă *s. f.* pămînt, teren mlăștinos și nesănătos. (<fr. *maremme*)

maremótric, -ă *adj.* care utilizează forța motrice a mareelor. (<fr. *marémotrice*)

mareométru *s. n.* maregraf. (<fr. *maréomètre*)

mareșál *s. m.* cel mai înalt grad în ierarhia militară; ofițer cu acest grad. ○ ~ *al palatului* = șeful administrației unei case regale sau imperiale. (<fr. *maréchal*)

mareșalát *s. n.* funcția, demnitatea de mareșal. (<fr. *maréchalat*)

margarétă *s. f.* plantă erbacee decorativă perenă, cu flori galbene dispuse într-un disc central și cu flori albe pe margine. (<germ. *Margerite*, fr. *marguerite*, lat. *margarita*)

margárlc *adj. acid* ~ = acid obținut din grăsimi prin tratarea acestora cu o substanță bazică. (<fr. *margarique*)

margarínă *s. f.* produs alimentar asemănător cu untul, preparat prin emulsionarea unor grăsimi vegetale sau animale cu zer sau cu lapte smîntînit. (<fr. *margarine*)

margarít *s. n.* cristale de globulit dispuse în șiraguri. (<fr. *margarite*)

marghílă *s. f.* nume dat unor movilițe emisferice de pe suprafețele orizontale superioare din regiunile muntoase. (<fr. *margouillis*)

marginál, -ă *adj.* 1. de margine; scris pe marginea unui text. 2. *(fig.)* lăturalnic, secundar. (<fr. *marginal*)

marginália *s. f.* (*livr.*) note, titluri imprimate pe marginea unei pagini, lîngă text. ● articol cu note și însemnări pe marginea paginilor. (<lat. *marginalia*)

marginalísm *s. n.* (*ec.*) curent de gîndire potrivit căruia valoarea de schimb a unui produs este determinată de ultima unitate disponibilă din acel produs. (<fr. *marginalisme*)

marginalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al marginalismului. (<fr. *marginaliste*)

marginalitáte *s. f.* caracter marginal. ● situație a cuiva aflat la frontiera a două grupe umane distincte. (<*marginal* + *-itate*)

marginalizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) situa la margirea unui obiect, a unui fenomen etc. II. *tr.* a da la o parte, a diminua (pe nedrept) valoarea cuiva sau a ceva prin neglijare în mod voit; a periferiza. — *marginalizáre* s. f. (<fr. *marginaliser*)

marginát, -ă *adj.* (*biol.*, despre un organ) cu o margine proeminentă, distinctă. (<lat. *marginatus*, fr. *marginé*)

marginație *s. f.* proces prin care leucocitele neutrofile aderă la stratul de celule endoteliale, în stadiul premergător diapedezei. (<engl. *margination*)

margráf *s. m.* principe feudal german care conducea o mareă[1]. (<germ. *Markgraf*)

margrafiát *s. n.* demnitate de margraf; domeniu al unui margraf. (<fr. *margraviot*)

mariá *vb. refl., tr. (livr.)* a (se) căsători. *(fig.)* a (se) potrivi, a (se) combina (bine). — *mariére* s. f. (<fr. *marier*)

mariáj *s.n.* 1. *(livr.)* căsătorie; căsnicie. 2. *(fig.)* combinare, unire a mai multor lucruri. (<fr. *mariage*)

mariál, -ă *adj.* referitor la Fecioara Maria. (<fr. *marial*)

maricultúră *s. f.* cultură de plante și animale marine de interes economic; acvacultură (1), oceanicultură. (<*mari*/n/ + *-cultură*[2])

marigót *s. n.* braț de fluviu, în zona tropicală umedă, care se pierde într-o regiune inundabilă. (<fr. *marigot*)

marijuána/-huá-na/ *s. f.* stupefiant foarte răspîndit în America, extras dintr-o specie de cînepă exotică. (<sp. *marijuana*)

marimbafón *s. n.* marimbă. (<engl., fr. *marimbaphone*, germ. *Marimbaphon*)

marimbă *s. f.* balafon; marimbafon. (<sp. *marimba*<cuv. bantu)

marín, -ă *adj.* referitor la mare; care crește sau trăiește în mare. ● *(s. f.)* pictură cu peisaj marin. (<fr. *marin*)

marinà *vb. tr.* a prepara (pește, carne) în sos făcut din untdelemn, bulion, oțet și diferite condimente. — *marináre* s. f. (<fr. *mariner*, germ. *marinieren*)

marinár *s. m.* membru al echipajului unei nave; matelot. ○ *guler* ~ = guler mare, dreptunghiular, lăsat pe spate (ca al marinarilor). (după fr. *marinier*)

marinátă *s. f.* 1. mîncare (de pește) preparată cu un sos condimentat. 2. zeamă condimentată în care se pune carnea (de vînat) la frăgezit. (<it. *marinato*)

marínă *s. f.* 1. flotă navală (maritimă și fluvială) a unui stat și personalul aferent. 2. știința și tehnica navigației pe mări. (<fr. *marine*, it. *marina*)

marinísm *s. n.* varianta italiană a stilului bombastic baroc din sec. XVII; afectare, prețiozitate a stilului. (<it. *marinismo*, fr. *marinisme*, cf. *Giambattista Marino*, poet. it.)

marinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al marinismului. (<it. *marinista*, fr. *mariniste*)

marionétă *s. f.* 1. păpușă, figurină manevrată cu sfori, care interpretează diferite roluri pe o scenă specială. 2. *(fig.)* executant servil, lipsit de individualitate. 3. *(mar.)* scripete vertical turnant, la piciorul catargului, servind la ghidarea manevrelor. (<fr. *marionnette*)

marionetíst, -ă *s. m. f.* mînuitor de marionete (1); păpușar. (<fr. *marionnettiste*)

maritábil, -ă *adj. (livr.)* de măritat, de vîrsta căsătoriei. (<it. *maritabile*)

maritál, -ă *adj.* 1. referitor la drepturile soțului. 2. specific relațiilor dintre soți; conjugal. (<fr. *marital*, lat. *maritalis*)

marítim, -ă *adj.* 1. care este lîngă mare; de mare, al mării. 2. referitor la navigația pe mare, la marină. ○ *putere* ~*ă* = stat cu o flotă puternică. (<fr. *maritime*, lat. *maritimus*)

maritórnă *s. f. (rar)* servitoare (murdară, neîngrijită). (<fr. *maritorne*)

marivodáj *s. n. (livr.)* limbaj galant, subtil; amabilitate artificială. (<fr. *marivaudage*, cf. *Marivaux*, scriitor fr.)

márjă *s. f.* 1. margine; bord. ● spațiu alb la marginea unei pagini. ● spațiu sau timp liber, de care se poate dispune; rezervă. 2. diferență dintre prețul de vînzare și cel de cumpărare al unei mărfi, evaluată în procente; valoarea maximă sau minimă pe care o atinge un preț înainte de încheierea unei tranzacții comerciale. (<fr. *marge*)

marker /már-kăr/ *s. m. (biol.)* 1. genă mutantă cu efecte fenotipice detectabile, cu localizare cunoscută, care permite localizarea altor gene. 2. particularitate morfologică ce permite identificarea corectă a unui cromozom. ● cromozom diferit de omologul său printr-o asemenea particularitate. 3. factor cu mare frecvență la suferinzii de o anumită afecțiune, servind pentru identificarea unei populații bolnave în cadrul populației generale. (<engl. *marker*, semn, reper)

márketing *s. n.* 1. concepție privind organizarea și desfășurarea activității economice, potrivit căreia producția trebuie să fie permanent adaptată la cerințele prezente și viitoare ale consumatorilor și să le satisfacă cu maximum de eficiență. 2. ansamblul activităților, metodelor și tehnicilor care au ca obiect studiul cererii consumatorilor și satisfacerea acesteia cu produse și servicii în condiții cît mai bune. 3. disciplină științifică avînd acest obiect. (<engl. *marketing*)

marketizáre *s. f.* proces de edificare și lărgire a pieții, inclusiv la scară planetară. (<*market*/*ing*/ + *-iza*)

marlín *s. m.* specie de pește care trăiește în apele Mării Caraibilor. (<cuv. caraib)

marmatít *s. n.* varietate de blendă feruginoasă. (<fr. *marmatite*)

marmeládă *s. f.* pastă alimentară preparată din fructe proaspete, zdrobite sau trecute prin sită și fierte cu zahăr. (<fr. *marmelade*, germ. *Marmelade*)

marmítă *s. f.* 1. vas mare cu două torți, cu care se transportă mîncarea caldă și apa (în armată). 2. scobitură circulară sau ovală săpată prin eroziune în roca dură a unui rîu. (<fr. *marmite*)

marmorá *vb. tr.* a da aspect de marmură (unui material). (<germ. *marmorieren*)

marmoráj *s. n.* desen colorat imitînd marmura, imprimat pe hîrtie. (<*marmora*)

marmoráre *s. f.* acțiunea de a marmora și rezultatul ei. ● deteriorare a unui negativ fotografic, care capătă aspectul structural al unei plăci de marmură din cauza lipsei de agitare a revelatorului în timpul developării. (<*marmora*)

mármoră *s. f.* v. marmură.

marmoreán, -ă *adj.* cu aspect de marmură; marmoreu. (<fr. *marmoréen*)

marmoréu, -ée *adj. (rar)* marmorean. (<lat. *marmoreus*, it. *marmoreo*)

marmorizá *vb. tr. (geol.)* a transforma în marmură. — *marmorizáre* s. f. (<fr. *marmoriser)*

marmótă *s. f.* mamifer rozător cu blană cenușie, care trăiește în regiunile alpine, hibernînd cîteva luni. (<fr. *marmotte)*

mármură *s. f.* 1. rocă metamorfică cu structură zaharoidă, masivă, care se poate tăia și lustrui ușor, folosindu-se în lucrări de construcție, la executarea obiectelor de artă etc. 2. bucată de marmură (1) prelucrată (statuie, element de arhitectură etc.). — var. *marmoră* s. f. (<lat. *marmor)*

marmurier *s. m.* lucrător în marmură. (<*marmură* + *-ier)*

marnáj *s. n.* amplitudinea sau denivelarea dintre marea maximă și cea minimă (flux și reflux). (<fr. *marnage)*

marnáre *s. f.* amendare²(2) a unui sol cu marnă, pentru corectarea acidității acestuia. (după fr. *marnage)*

márnă *s. f.* rocă sedimentară argiloasă, cu un bogat conținut de calcar, folosită pentru amendarea² (2) solurilor acide și la fabricarea cimentului. (<fr. *marne)*

marnós, -oásă *adj.* care conține marnă. (<fr. *marneux)*

maró *adj. inv., s. n.* (de) culoarea castanei coapte; brun-roșcat, castaniu. (<fr. *marron)*

maroánă *s. f.* castană comestibilă, coaptă sau preparată cu sirop de zahăr. (<fr. *marron)*

marocán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Maroc. ● *(s. n.)* dialect arab vorbit în Maroc. (<fr. *marocain)*

marochín *s. n.* piele fină de capră tăbăcită vegetal; material care imită o astfel de piele. (<fr. *maroquin)*

marochinărie *s. f.* 1. meseria marochinierului; industrie de obiecte din marochin; magazin de asemenea obiecte. 2. obiecte din marochin sau din orice fel de piele. (<fr. *maroquinerie)*

marochiniér *s. m.* lucrător calificat în marochinărie. (<fr. *maroquinier)*

marón, -ă *adj.* (despre animale domestice) care a revenit în starea de sălbăticie. (<fr. *marron)*

maronít *s. m.* creștin din Siria și Liban, aparținînd unei comunități fundate în sec. V de călugărul Maron. (<fr. *maronite)*

marótă *s. f.* 1. sceptru de bufon reprezentînd un cap caraghios împodobit cu zorzoane. 2. *(fam.)* obiect al unei manii, idee fixă. (<fr. *marotte)*

marsuín *s. m.* 1. cetaceu asemănător cu delfinul; porc-de-mare. 2. apărătoare de parîmă fixată la prova și la pupa unor nave (remorchere, șalupe etc.) servind pentru manevre. (<fr. *marsouin)*

marsupiál, -ă 1. *adj.* 1. (despre animale) a cărui femelă își poartă puii în marsupiu. 2. *(anat.;* despre organe) în formă de pungă. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere cu marsupiu, din Australia. (<fr. *marsupial)*

marsupializá *vb. tr.* a sutura la piele, printr-un orificiu, pereții unui chist cînd extirparea totală este imposibilă. — *marsupializáre* s. f. (<fr. *marsupialiser)*

marsúpiu *s. n.* 1. pungă abdominală a femelei marsupialelor. ● *(p. ext.)* pungă. 2. *(bot.)* organ saciform la extremitatea ramurilor, care poartă arhegoanele. 3. cavitate incubatoare la nevertebrate. (<fr., lat. *marsupium)*

marș I. *s. n.* 1. deplasare a unei trupe sau a unei (grupări de) nave (într-o anumită formație). ○ ~ *forțat* = marș executat cu o viteză sporită față de cea normală. 2. probă de atletism în timpul căreia concurenții sînt obligați să meargă repede, fără a alerga. 3. piesă muzicală cu o mișcare uniformă sugerînd pasul cadențat de defilare al unei trupe, al unui cortegiu etc. 4. poezie lirică patriotică scrisă pentru a putea fi cîntată după melodia unui marș (3). 5. operația de extragere și introducere în sondă a garniturii de foraj. II. *interj.* 1. comandă de pornire a unei trupe. 2. cuvînt cu care se alungă un cîine, se îndepărtează în mod brutal un om. (<fr. *marche,* germ. *Marsch)*

marșá *vb. intr. (fam.)* a accepta, a fi de acord, a consimți. ● a se lăsa corupt. — *marșáre* s. f. (<fr. *marcher)*

marșarier *s. n.* mers înapoi al unui autovehicul; *(concr.)* dispozitiv care permite acest mers. ● poziție a schimbătorului de viteză care face un autovehicul să meargă înapoi. (<fr. *marche arrière)*

márșă *s. f.* sol format de depunerile rămase după retragerea apelor mării. v. p o l d e r. (<germ. *Marsch)*

marșrút *s. n.* 1. itinerar, traseu. 2. mers al unui tren de marfă de lung parcurs, care nu ia și nu lasă vagoanele în stații. 3. metodă de a lucra la mai multe mașini prin deservirea lor într-o ordine prestabilită. (<rus. *marșrut,* fr. *marcheroute,* germ. *Marschrout)*

marșrutizá *vb. tr.* a folosi metoda marșrutului. — *marșrutizáre* s. f. (după rus. *marșrutizația)*

martelá *vb. tr.* 1. a bate cu ciocanul, a ciocăni un metal. 2. *(fig.)* a chinui, a hărțui. (<fr. *marteler)*

marteláj *s. n.* 1. ciocănire a metalelor. 2. procedeu învechit de castrare prin strivirea cordonului testicular cu un ciocan special. 3. *(fig.)* chinuire; hărțuire. (<fr. *martelage)*

martelláto *adv. (muz.;* la instrumentele cu arcuș) sacadat, energic, cu arcușul smucit. (<it. *martellato)*

martensítă *s. f.* constituent structural al oțelurilor călite, cu o densitate foarte mare. (<fr. *martensite)*

martín *s. m.* pescăruș. (<fr. *martin)*

martingálă *s. f.* 1. curea de ham care nu lasă calul să sară în două picioare. 2. *(mar.)* bară de metal fixată perpendicular sub bompres, care susține subarbele. 3. sistem de joc bazat pe considerații decurgînd din calculul probabilităților, care urmărește asigurarea beneficiului prin mărirea progresivă a mizei la jocurile de noroc și la cursele de trap. (<fr. *martingale)*

martinică *s. f.* cafea din Martinica. (cf. *Martinica*, insulă din Antile)

martir, -ă *s. m. f.* **1.** mucenic (al bisericii). **2.** cel care îndură chinuri pentru convingerile sale. (<fr., lat., gr. *martyr*)

martiráj *s. n.* martiriu. (<*martir* + *-aj*)

martírie, -ă *adj. (rar)* de martir. (<*martir* + *-ic*)

martíriu *s. n.* tortură îndurată de cineva pentru convingerile sale, pentru o credință sau o atitudine; martiraj. ● *(fig.)* suferință morală intensă, calvar. (<lat. *martyrium*, it. *martirio*)

martirizá *vb. tr.* a supune unui martiriu; *(p. ext.)* a tortura, a chinui. — *martirizáre* s. f. (<fr. *martyriser*)

martirizáție *s. f. (rar)* martirizare. (<fr. *martyrisation*)

martirológ *s. m.* autor al unui martirologiu. (după fr. *martyrologiste*)

martirológic, -ă *adj.* referitor la martirologie. (<fr. *martyrologique*)

martirológie *s. f.* istoria martirilor; martirologiu. (<fr. *martyrologie*)

martirológiu *s. n.* **1.** scriere cuprinzînd lista martirilor bisericii sau a acelora care au suferit pentru o idee etc.; martirologie. **2.** *(fig.)* lungă enumerație de suferințe îndurate. (<lat. *martyrologium*, fr. *martyrologe*)

marțiál[1], **-ă** *adj.* **1.** *(rar)* ostășesc, militar; de război. ● impunător, solemn, grav. **2.** *arte ~e* = discipline sportive de atac și apărare, de origine japoneză (karate, aikido, judo, kendo), bazate pe un fond moral provenind de la samurai, obligatoriu pentru luptători. **3.** *lege ~ă* = lege care autorizează intervenția forței armate în caz de tulburări interne. ○ *curte ~ă* = tribunal militar în timp de război sau de stare excepțională, care judecă după legi militare. (<fr. *martial*, lat. *martialis*, cf. *Mars*, zeul războiului, la romani)

marțiál[2], **-ă** *adj.* (despre substanțe) care conține fier; referitor la fier. ○ *carență ~ă* = insuficiență alimentară de fier, care cauzează anemie; *terapeutică ~ă* = tratament al anemiilor cu fier. (<fr. *martial*)

marțián, -ă *adj., s. m. f.* (presupus locuitor) al planetei Marte. (<fr. *martien*)

marțipán *s. n.* prăjitură fină care conține migdale și zahăr. (<germ. *Marzipan*)

maruflá *vb. tr.* a lipi un material flexibil, o pînză pictată pe un suport rigid (un panou de lemn, un perete etc.) cu maruflu. — *marufláre* s. f. (<fr. *maroufler*)

marufláj *s. n.* maruflare. (<fr. *marouflage*)

marúflu *s. n.* clei special, de origine organică sau sintetică, extras din semințele de secară, adeziv foarte puternic. (<fr. *marouflе*)

marxísm *s. n.* doctrină filozofică, politică și economică întemeiată de Marx și Engels, care studiază procesele istorice prin metode dialectice și materialiste, în lumina luptei de clasă. (<fr. *marxisme*, rus. *marksizm*, cf. *Karl Marx*, filozof și economist germ.)

marxism-leninism *s. n.* concepția despre lume și viață, ideologia revoluționară a clasei muncitoare și a partidului său comunist, elaborată de K. Marx și F. Engels și dezvoltată de V. I. Lenin, și a cărei bază filozofică o constituie materialismul dialectic și istoric. (<rus. *marksizm-leninizm*)

marxíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al marxismului. (<fr. *marxiste*, rus. *marksist*)

marxist-leninist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al marxism-leninismului. (după rus. *marksistsko-leninskii*)

masá[1] *vb. tr., refl.* a(-și) face masaj, a (se) fricționa. (<fr. *masser*)

masá[2] *vb. tr., refl.* a (se) aduna în grup compact, a (se) concentra. — *masáre* s. f. (<fr. *masser*)

masacrá *vb. tr.* **1.** a ucide în masă, a măcelări. **2.** *(fig.)* a denatura, a strica (o lucrare, un text etc.) prin stîngăcie, printr-o execuție slabă, printr-o muncă de proastă calitate. — *masacráre* s. f. (<fr. *massacrer*)

masácru *s. n.* masacrare; măcel; carnaj. (<fr. *massacre*, cf. ar. *maslakh*, abator)

masáj *s. n.* frecare a diferitelor părți ale corpului pentru a activa circulația sîngelui, a înviora nervii și a da suplețe mușchilor. (<fr. *massage*)

másă *s. f.* **1.** cantitate de materie a unui corp, considerată ca o mărime caracteristică în raport cu volumul. ○ *~ verde* = furaj; *~ critică* = masa minimă a unui material radioactiv în care poate apărea o reacție de fisiune nucleară în lanț. **2.** îngrămădire de elemente care formează împreună un singur corp; corp solid, compact; bloc. ○ *~ de aer* = porțiune imensă, omogenă, a troposferei, cu proprietăți distincte. **3.** corp metalic masiv la care se leagă punctele unei rețele, ale unei mașini sau ale unui aparat electric, pentru evitarea supratensiunilor. **4.** *(fam.)* cantitate mare. ○ *~a vocabularului* = partea cea mai mare a vocabularului, supusă schimbărilor. **5.** mulțime compactă de oameni. ○ *~e populare* = totalitatea claselor și categoriilor sociale dintr-o anumită etapă istorică, ale căror interese fundamentale concordă cu cerințele și sensul acțiunii legilor obiective ale dezvoltării societății. **6.** *~ continentală* = continent. (<fr. *masse*, germ. *Masse*)

maseá *vb.* **I.** *tr., refl.* a(-și) acoperi fața cu o mască. **II.** *tr.* **1.** *(fig.)* a ascunde (ceva) sub false aparențe, cu intenția de a înșela. v. d i s i m u l a. ● *(spec.)* a ascunde vederii inamicului trupele, tehnica de luptă, diverse obiective; a camufla. **2.** *(mar.)* a orienta astfel un velier încît velele să primească vîntul din față, stopînd nava. ● a interpune o velă între vînt și o altă velă, împiedicînd-o să primească vînt. ● a manevra astfel un velier încît să ajungă în vîntul altei ambarcații cu vele. **3.** a suprapune un sunet perturbator peste unul util, făcîndu-l ininteligibil. — *masáre* s. f. (<fr. *masquer*)

masábil, -ă *adj.* care poate fi mascat. (<engl. *mascable*)

mascádă *s. f. (mar.)* ambardee. (<germ. *Maskade*)

maseará *s. f.* fard pentru gene, rimel. (<it. *mascara*)

mascarádă *s. f.* 1. *(rar)* mascare, deghizare; ceată de oameni mascați. 2. *(fig.)* inscenare, prefăcătorie. 3. gen de divertisment de origine italiană, cu caracter aristocrat, în care subiectele, mitologice sau alegorice, interpretate de persoane mascate, erau acompaniate de muzică și dans; versurile corespunzătoare. (<fr. *mascarade)*

mascarét *s. n.* val de mare care se urcă pe gura fluviilor, datorită fluxului; barâ (7). (<fr. *mascaret* < cuv. gasc.)

mascarón *s. n.* element decorativ înfățișând un cap fantastic sau grotesc de om ori de animal, folosit la împodobirea cheilor bolților, a capitelurilor, cremoanelor etc. (<fr. *mascaron)*

máscă *s. f.* 1. figură de lemn cu care actorii antici își acopereau fața. ● față falsă de carton, de stofă etc. cu care își acoperă cineva figura (pentru a se deghiza). ○ *a-și scoate* (sau *a-și lepăda) ~a* = a se demasca, a apărea în adevărata lumină, a-și arăta adevărata față. 2. *(p. ext.)* persoană mascată. 3. *(fig.)* înfățișare, figură falsă; imagine convențională. ● înfățișare a feței cauzată de un sentiment puternic, de o boală. ● *(psih.)* comportament cu caracter inautentic, fals. 4. machiaj. ● preparat cosmetic care se aplică pe față pentru îngrijirea tenului. 5. *~ mortuară* = mulaj în ghips al feței unui mort. 6. dispozitiv, aparat care acoperă sau protejează corpul ori fața unui om, animal etc. ● dispozitiv sau înveliș de protecție a unui element de construcție. ● *(inform.)* vector binar pentru izolarea unor anumite zone ale unei date. ○ *~ de gaze* = aparat aplicat etanș pe față pentru protecția împotriva gazelor de luptă. 7. (la baraje) ecran de etanșare. 8. cașcu. 9. adăpost individual pe cîmpul de luptă. (<fr. *masque*, germ. *Maske)*

masón *s. n.* formație structurală a scoarței Lunii, avînd o densitate mai mare decît cea a formațiilor înconjurătoare. (<engl. *mascon*, cf. *mass con*/centration/)

masecótă *s. f.* I. ființă, lucru despre care se crede că ar purta noroc. II. prăjitură cu cremă de cacao, glasată cu ciocolată. (<fr. *mascotte)*

masculI. *s. m.* individ de sex bărbătesc. ● *(depr.)* bărbat (viril). II. *adj.* (despre flori sau părți ale lor) care conține elemente de fecundație; masculin. (<lat. *masculus)*

masculín, -ă *adj.* 1. de mascul; propriu bărbatului, bărbătesc. ○ *gen ~* (și *s.n.)* = gen gramatical care cuprinde nume de ființe sau de lucruri de sex bărbătesc. 2. (despre rime) cu accent pe ultima silabă. (<fr. *masculin*, lat. *masculinus)*

masculinism *s. n.* stare a unei femei sau femele care prezintă unele caractere sexuale secundare bărbătești. (<fr. *masculinisme)*

masculinitáte *s. f.* ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului masculin; virilitate. (<fr. *masculinité)*

masculinizá *vb.* I. *tr., refl.* a da, a căpăta trăsături masculine; a (se) viriliza. II. *tr.* a transforma un substantiv feminin într-unul masculin. (<fr. *masculiniser)*

masculinizánt, -ă *adj.* care masculinizează; virilizant. (<*masculiniza* + *-ant)*

masculinizáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) masculiniza. 2. apariție și dezvoltare a caracterelor secundare masculine la o persoană de sex feminin, ca urmare a unor tulburări endocrine; virilizare. (<*masculiniza)*

maselótă *s. f.* exces de metal lăsat la partea superioară a unui lingou sau pe părțile masive ale pieselor turnate. (<fr. *masselotte)*

maselotiéră *s. f.* partea superioară a unei lingotiere, în care se formează maselota. (<fr. *masselottière)*

máser *s. n.* 1. generator cuantic pentru producerea și amplificarea microundelor electromagnetice, bazat pe principiul laserului. 2. proces de producere și amplificare a microundelor. (<engl. *maser* < *M*/icronave/ *A*/mplification by/ *S*/timulated/ *E*/mision of/ *R*/addiation/, amplificare a microundelor, prin emisiunea stimulată a radiației)

masetér *adj., s. m.* (mușchi) elevator al maxilarului inferior. (<fr. *masséter*, cf. gr. *maseter*, mestecător)

masézâ *s. f.* femeie care practică masajul. (<fr. *masseuse)*

másle, -ă *adj.* referitor la masă (1). (<fr. *massique)*

masicót *s. n.* oxid natural de plumb, de culoare galbenă, folosit la obținerea unor smalțuri, în industria ceramică, chimică etc. (<fr. *massicot)*

masív, -ă I. *adj.* 1. care constituie o masă compactă, densă. 2. solid; voluminos, mare; *(p. ext.)* impresionant. 3. în cantitate mare, amplu. II. *s. n.* 1. ansamblu de culmi muntoase și deluroase care formează o unitate de relief. 2. arboret în care coroanele arborilor se ating. ● grup de păduri de același fel. 3. morman, grămadă mare (de piatră, pământ etc.). (<fr. *massif*, germ. *Massiv)*

masivitáte *s. f.* calitatea de a fi masiv. (<fr. *massivité)*

masochísm *s. n.* 1. perversiune sexuală constînd în a căuta plăcerea în suferințe fizice și morale produse de partener. 2. atitudine a cuiva care găsește satisfacție în propria-i suferință, decădere sau umilire. — var. *mazochism* s. n. (<germ. *Masochismus*, fr. *masochisme*, cf. *Masoch*, scriitor austriac)

masochíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică masochismul. — var. *mazochist, -ă* adj., s. m. f. (<germ. *Masochist*, fr. *masochiste)*

masón *s. m.* francmason. (<fr. *maçon)*

masonerie *s. f.* 1. francmasonerie, 2. lucrare de zidărie din diverse materiale, unite cu un liant. (<fr. *maçonnerie)*

masónic, -ă *adj.* francmasonic. (<fr. *maçonnique)*

masór *s. m.* specialist în masaj. (<fr. *masseur)*

masorét *s. m.* învățat evreu care a participat la vocalizarea și accentuarea textului Bibliei. (<fr. *massorète)*

masoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a masajului. (<fr. *massothérapie)*

mass-média *s. n. pl.* totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor (radio, televiziune, cinematograf, publicații, disc, magnetofon, reclame etc.). (<engl., amer.,

fr. *mass media* < *mass* /of communication/ + *media* < lat. *media* < *medium*, mijloc)

mast¹ s. n. construcție metalică mobilă, folosită ca turlă de sondă. (<germ. *Mast*)

MAST²(O)-, **-mastie** *elem. comp.* „mamelă". (<fr. *mast/o/-*, *-mastie*, cf. gr. *mastos*)

mastabá s. f. construcție egipteană masivă, în formă de trunchi de piramidă, ridicată deasupra unui mormînt. (<fr. *mastaba* < cuv. ar.)

mastectomíe s. f. mamectomie. (<fr. *mastectomie*)

máster s. m. (în țările de limbă engleză) titlu universitar, precedînd pe cel de doctor, care se acordă la unul sau doi ani după terminarea facultății. (<engl. *master*, cf. lat. *magister*)

mástic s. n. 1. rășină de origine vegetală, provenită dintr-un arbore exotic. 2. amestec de substanțe minerale sau organice, care se întărește în contact cu aerul. 3. substanță pe bază de colofoniu, folosită pentru ungerea rănilor la pomi. (<fr. *mastic*)

masticá *vb. tr. (livr.)* a mesteca (alimente, substanțe etc.) în gură. (<fr. *mastiquer*, lat. *masticare*)

masticáre s. f. 1. acțiunea de a mastica și rezultatul ei; masticație. 2. operație de amestecare prin care se supune cauciucul la deformații plastice repetate pentru micșorarea viscozității. (<*mastica*)

masticatór,-oáre I. *adj.* referitor la masticație, care servește la masticație. II. s. n. mașină servind la masticarea cauciucului. (<fr. *masticateur*)

masticáția s. f. masticare (1). (<fr. *mastication*)

-mástie v. m a s t²(o)-.

mástif s. m. rasă englezească de câini de pază, puternici, cu părul scurt, de culoare galben-roșiatică, înrudiți cu dogul. (<engl. *mastiff*)

MASTIGO- *elem. comp.* „flagel". (<fr. *mastigo-*, cf. gr. *mastis*, *-igos*, bici)

mastigofobíe s. f. teamă patologică de biciuire. (<*mastigo-* + *-fobie*²)

mastigozóm s. m. *(biol.)* corpuscul la baza flagelului. (<fr. *mastigosome*)

mastín s. m. câine ciobănesc de talie mare, cu corpul puternic și robust. (<it. *mastino*, fr. *mastin*)

mastisól s. n. soluție cu care se lipesc perucile, bărbile, mustățile, nasurile false în teatru. (după germ. *Mastix*)

mastítă s. f. inflamație a glandei mamare; mamită. (<fr. *mastite*)

MASTO- v. m a s t² (o)-.

mastocít s. n. celulă din țesutul mezenchimatos, care intră în rețeaua de susținere a unor organe (splină, ganglioni, măduvă etc.), avînd rol fagocitar. (<fr. *mastocyte*)

mastocitóză s. f. prezența mastocitelor într-un țesut sau organ. (<fr. *mastocytose*)

mastodínie s. f. nevralgie a mamelei. (<fr. *mastodynie*)

mastodónt s. m. 1. proboscidian fosil, din neozoic, asemănător cu elefantul, care avea patru defense îndreptate înainte, iar pe maxilare molari mamelonați. 2. *(fam.)* om, lucru de un volum enorm. (<fr. *mastodonte*)

mastografíe s. f. mamografie. (<fr. *mastographie*)

mastoídă *adj. apofiză ~ă* (și s. f.) = fiecare dintre cele două proeminențe ale osului temporal situate îndărătul urechii. (<fr. *mastoïde*)

mastoidectomíe s. f. trepanație a apofizei mastoide, practicată în caz de mastoidită. (<fr. *mastoïdectomie*)

mastoidián, -ă *adj.*, s. m. (mușchi) al apofizei mastoide. (<fr. *mastoïdien*)

mastoidíta s. f. inflamație a apofizei mastoide. (<fr. *mastoïdite*)

mastología s. f. disciplină medicală care studiază glanda mamară. (<fr. *mastologie*)

mastopatíe s. f. denumire generică pentru afecțiunile glandei mamare. (<fr. *mastopathie*)

mastopexíe s. f. operație estetică constînd în ridicarea unui sîn căzut, fixîndu-l de mușchiul pectoral. (<fr. *mastopexie*)

mastoplástie s. f. mamoplastie. (<fr. *mastoplastie*)

mastoptóză s. f. ptoză a mamelei. (<fr. *mastoptose*)

mastóză s. f. modificări ale mamelelor, avînd la bază o stare de hiperfoliculinie. (<fr. *mastose*)

masturbá *vb. tr., refl.* a practica masturbația. — *masturbáre* s. f. (<fr. *masturber*)

masturbatórlu, -le *adj.* referitor la masturbație. (<fr. *masturbatoire*)

masturbáția s. f. provocare a orgasmului prin autoexcitația organelor sexuale; onanie, chiromanie. ○ *~ psihică* = obținerea satisfacției sexuale prin simpla exacerbare imaginativă. (<fr. *masturbation*, lat. *masturbatio*)

mașá *vb. tr. (rar)* a pronunța cuvintele într-o manieră confuză. (<fr. *mâcher*)

mașiná *vb. tr. (rar)* a unelti, a complota. (<fr. *machiner*)

mașinál, -ă *adj.* (și *adv.*) care se face mecanic, reflex, automat, pe negîndite. (<fr. *machinal*)

mașinățíe s. f. uneltire; complot; intrigă. (<fr. *machination*)

mașínă s. f. 1. sistem tehnic format din organe și mecanisme cu anumite mișcări, care transformă o formă de energie în alta. 2. sistem de mecanisme destinat determinării unor mărimi fizice sau a corelațiilor dintre ele. ● *(p. restr.)* dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mișcare de o forță în scopul obținerii anumitor efecte. ● automobil. ● locomotivă. ● balonză. (<fr. *machine*, germ. *Maschine*)

mașínărie s. f. ansamblu de piese ale unei mașini; mecanism. (<fr. *machinerie*)

mașinísm s. n. utilizare pe scară largă a mașinilor în procesele de producție. (<fr. *machinisme*)

mașiníst, -ă s. m. f. 1. muncitor care conduce o mașină(1); mecanic. 2. tehnician care execută schimbarea decorurilor, aprinde și stinge luminile într-un teatru, manevrează aparatura de filmare într-un studio etc. (<fr. *machiniste*, germ. *Machinist*)

mat¹ s. n. *(șah)* situație în care regele uneia dintre părți este într-o poziție în care nu mai poate fi apărat, determinîndu-se astfel sfîrși-

tul partidei. ○ *a face* (pe cineva) ~=a) a cîștiga o partidă de șah contra cuiva; b) *(fig.)* a pune (pe cineva) în imposibilitatea de a mai spune sau de a mai face ceva. (<fr. *mat*, cf. ar. *mat*, mort)

mat[2], **-ă** *adj.* **1.** lipsit de luciu; șters; opac. **2.** *(fig.;* despre sunete) lipsit de rezonanță. (<fr. *mat*)

mată *vb. tr.* **1.** a face mat, a înlătura luciul la pinzeturi sau la fire de mătase artificială; a matisa (2). **2.** a etanșa îmbinarea dintre două foi de tablă groasă; a ștemui. **3.** a introduce mortar în rosturi prin batere, a îndesa. — *matáre* s. f. (<fr. *mater*)

matadór[1] *s. m.* **1.** toreador căruia, în desfășurarea unei coride, îi revine sarcina să ucidă taurul. **2.** *(ir.)* epitet dat unui personaj important, unui conducător etc. ● *(fig.)* persoană înzestrată cu calități deosebite, personalitate de prim rang. (<fr. *matador*, germ. *Matador*, sp. *matador* < *matar*, a ucide)

matadór[2] *s. n.* pînză de in cu firele grupate cîte două, folosită pentru cusături sau ca țesătură de suport a unor broderii. (<fr. *matador*)

mátă *s. f.* produs metalurgic intermediar între minereul brut și produsul finit. (<fr. *matte*)

maté *s. m.* arbust originar din America de Sud, cu fructul ca o tigvă, din ale cărui frunze se prepară ceaiul. ● ceaiul însuși. (<fr. *maté* < cuv. peruv.)

matelót *s. m.* marinar. (<fr. *matelot*)

matelotáj *s. n.* arta și știința de a executa lucrări marinărești. (<fr. *matelotage*)

matemátic, -ă **I.** *adj.* referitor la matematică, bazat pe principiile matematicii. ● *(adv.)* exact, precis, riguros. **II.** *s. f.* știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale cu ajutorul raționamentului deductiv, entitățile de natură abstractă (numere, puncte, mulțimi), precum și relațiile dintre acestea. (<fr. *mathématique*)

matematicián, -ă *s. m. f.* specialist în matematică. (<fr. *mathématicien*)

matematísm *s. n.* doctrină filozofică potrivit căreia matematicile sesizează și descoperă însăși esența lucrurilor, a lumii. (<fr. *mathématisme*)

matematizá *vb. tr.* a da caracter matematic (unei științe, unei probleme etc.). ● a utiliza conceptele matematice în formularea ipotezelor și a procedeelor de deducție în diferite teorii științifice. ● a abstractiza. — *matematizáre* s. f. (<fr. *mathématiser*)

matematizábil, -ă *adj.* care poate fi matematizat. (<*matematiza* + *-bil*)

matémă *s. f. (rar)* unitate minimă de învățare. (<gr. *mathema*, știință)

materiál, -ă **I.** *adj.* **1.** alcătuit din materie; *(fil.)* care aparține realității obiective, existînd independent de conștiință și în afara ei. ● palpabil, concret, real. **2.** care constă în bunuri economice. ● privitor la întreținerea vieții, la trai. **II.** *s. n.* **1.** materie primă sau semifabricată din care se fac diverse bunuri. **2.** totalitatea informațiilor, a datelor necesare pentru întocmirea unei lucrări științifice, literare etc. (<fr. *matériel*, engl. *material*, lat. *materialis*)

materialísm *s. n.* **1.** orientare fundamentală în filozofie, opusă idealismului, potrivit căreia lumea este, în esență, materială și cognoscibilă. ○ *~ dialectic* = concepție filozofică a marxism-leninismului care îmbină organic rezolvarea consecvent materialistă a problemei fundamentale a filozofiei cu dialectica; *~ istoric* = parte integrantă a marxism-leninismului avînd ca obiect societatea, legile generale și forțele motrice ale dezvoltării istorice; *~ economic* = concepție unilaterală, metafizică, despre societate, care absolutizează rolul determinant al factorului economic în dezvoltarea socială, negînd rolul activ al suprastructurii; *~ științific-naturalist* = concepție exprimînd convingerea spontană a naturaliștilor că lumea exterioară este o realitate obiectivă; *~ vulgar* = curent din sec. XIX care, în esență, reduce întreaga realitate, inclusiv conștiința, la materie. **2.** *(depr.)* interes exagerat pentru problemele materiale; pragmatism. (<fr. *matérialisme*, germ. *Materialismus*)

materialíst, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al materialismului. **2.** *(depr.)* (cel) care este preocupat numai de probleme practice, materiale; pragmatic. (<fr. *matérialiste*, germ. *Materialist*)

materialitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este material, obiectiv; natura materială a ceva. (<fr. *matérialité*)

materializá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta formă materială, a (se) concretiza. — *materializáre* s. f. (<fr. *matérialiser*)

materializatór, -oáre *s. m. f.* cel care dă formă materială (unei idei, unui proiect etc.). (<*materializa* + *-tor*)

materialmênte *adv. (rar)* din punct de vedere material. (<fr. *matériellement*)

matérie *s. f.* **1.** categorie filozofică desemnînd realitatea obiectivă, existentă independent de conștiință și reflectată de aceasta. **2.** substanță din care sînt făcute diverse obiecte. ● element, corp privit din punctul de vedere al compoziției lui. ○ *~ primă* = produs destinat prelucrării. **3.** domeniu de cunoaștere, de cercetare etc.; obiect de studiu. ○ *în ~ de* = în ceea ce privește... ● conținut, fond, esență. **4.** totalitatea cunoștințelor predate în cadrul unui obiect de studiu, disciplină școlară. (<lat. *materia*, germ. *Materie*)

matérn, -ă *adj.* de mamă, al mamei. ○ *limbă ~ă* = limbă învățată și vorbită din copilărie, transmisă de la părinți. ● *(adv.)* cu sentimente de mamă; ca o mamă. (<lat. *maternus*)

maternáj *s. f.* **1.** tip de relație caracterizat printr-o atitudine afectivă de solicitudine, devotament a personalului medical față de bolnavi. ● *(p. restr.)* tehnică psihoterapică folosită în cazul psihozelor, bazată pe realizarea unei relații între pacient și terapeut asemănătoare cu cea dintre copil și mamă. **2.** orice relație dintre două persoane, dintre care una are un comportament maternal față de cealaltă. (<fr. *maternage*)

maternál, -ă *adj. (biol.)* care provine de la mamă. (<fr. *maternel*, engl. *maternal*)

maternitáte *s. f.* **1.** starea, calitatea de mamă; instinct matern. ○ *(rar)* sarcină. **2.** spital unde

se dau îngrijiri femeilor care nasc. • adăpost special amenajat (într-o fermă etc.) destinat fătării animalelor. (<fr. *maternité*)

matétică *s. f. (rar)* artă și știință de a învăța. (cf. gr. *mathein*, a învăța)

matinál, -ă I. *adj.* care se petrece dimineața; de dimineață; matutin(al). • (despre oameni) care se scoală de dimineață. II. *s.n.* emisiune radiofonică de dimineață. (<fr. *matinal*)

matinéu *s. n.* spectacol artistic care are loc dimineața sau în primele ore ale după-amiezii. (<fr. *matinée*)

matiólă *s. f.* plantă erbacee ornamentală, cultivată pentru florile sale mirositoare, simple sau învoalte; *(pop.)* mixandră. (<fr. *matthiole*, cf. *Matthiole*, botanist it.)

matisá *vb. tr.* 1. a împreuna două fringhii, cabluri etc. prin împletirea firelor care le compun. 2. a finisa țesăturile de mătase artificială și de celofibră prin micșorarea luciului. — *matisáre* s. f. (după fr. *matir*)

matisór, -oáre *s. m. f.* specialist în lucrări de matisare. (<fr. *matisseur*)

matitáte *s. f.* 1. starea a ceea ce este mat. 2. senzație auditivă percepută la percuția mușchilor și a organelor pline. (<fr. *matité*)

matlasá *vb. tr.* a căptuși o stofă, o haină etc. cu lină sau cu vată, cosînd astfel materialul încît să formeze figuri geometrice regulate în relief. — *matlasáre* s. f. (<fr. *matelasser*)

matlaséu *s. n.* țesătură matlasată. (<fr. *matelassé*)

matór *s. n.* instrument folosit în legătoria de artă pentru imprimări în piele. (<fr. *matoir*)

matrácă *s. f. (rar)* 1. baston noduros în formă de măciucă. 2. baston de lemn sau de cauciuc folosit de forțele de poliție. (<fr. *matraque*)

MATRI-/MATRO- *elem. comp.* „mamă". (<fr. *matri-*, *matro-*, cf. lat. *mater*, *-tris*)

matriarhál, -ă *adj.* referitor la matriarhat. (<fr. *matriarcal*)

matriarhát *s. n.* formă de viață socială în dezvoltarea comunei primitive în care filiația se stabilește matriliniar. (<germ. *Matriarchat*, după fr. *matriarcat*)

matríce *s. f.* 1. organ al mamiferelor în care se dezvoltă fătul pînă la naștere; uter. • *(fig.)* origine. 2. substanța fundamentală a țesutului conjunctiv. 3. partea fundamentală, nediferențiată, a citoplasmei, a cromozomilor etc. 4. substanță în care este inclusă o fosilă. 5. *(mat.)* tablou dreptunghiular format dintr-un anumit număr de linii sau rînduri dispuse în coloane. 6. *(stat.)* aranjament ordonat al unui ansamblu de elemente. (<fr. *matrice*, lat. *matrix*, *-icis*)

matricél, -ă *adj.* referitor la matrice (5). (<fr. *matriciel*)

matricíd, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care și-a ucis mama. II. *s. n.* crima aceluia care și-a ucis mama. (<fr. *matricide*, lat. *matricidium*)

matricol, -ă I. *adj.* care face parte dintr-o matricolă; matricular. II. *s. f.* registru de evidență în care se înscriu numele și situația școlară a elevilor, numele soldaților dintr-o unitate militară, al persoanelor dintr-o instituție etc. • număr de ordine sub care sînt înscriși soldații în registrul unui regiment. • număr purtat pe uniformă de elevi. — var. *matriculă* s. f. (<it. *matricola*, lat. *matricula*, fr. *matricule*).

matriculár, -ă *adj. (rar)* matricol. (<fr. *matriculaire*)

matriculă *s. f.* v. matricol.

matriliniár, -ă *adj.* (despre sistemul de filiație și organizare socială) în linie maternă. (<fr. *matrilinéaire*)

matrilocál, -ă *adj.* (despre un sistem de relații conjugale) în care bărbatul vine să locuiască în familia soției sale. (<fr. *matrilocal*)

matrimoniál, -ă *adj.* referitor la căsătorie. (<fr. *matrimonial*, lat. *matrimonialis*)

matrimóniu *s. n. (livr.)* căsătorie. (<lat. *matrimonium*)

matriță *vb. tr.* a prelucra (un material) cu ajutorul unei matrițe. — *matrițáre* s. f. (<germ. *matrizieren*)

matriță *s. f.* 1. unealtă în care s-a executat negativul formei ce urmează să fie dată unui material prin deformare plastică. 2. piesă a mașinii tipografice în care e gravat negativul literelor. (<germ. *Matrize*)

matrițắr, -ă *s. m. f.* lucrător la matrițe. (<*matriță* + *-er*)

matrițắrie *s. f.* atelier, secție de matrițare. (<*matriță* + *-erie*)

MATRO- v. matri-.

matroánă *s. f.* femeie căsătorită în aristocrația romană. • *(ir.)* femeie matură, respectabilă. (<fr. *matrone*, lat. *matrona*)

matroclín, -ă *adj. (biol.;* despre caractere) care provine exclusiv de la mamă. (<fr. *matrocline*)

matroclínie *s. f.* predominare a caracterelor maternale, la hibrizi. (<fr. *matroclinie*)

matronál, -ă *adj.* al unei matroane. (<lat. *matronalis*)

Matronále *s. f. pl.* sărbătoare care se celebra de femeile romane la întîi martie, în amintirea luptei dintre romani și sabini. (<lat. *matronalia*)

matroním *s. n.* matronimic. (<fr. *matronyme*)

matronímic, -ă *adj., s. n.* (nume) care derivă din numele mamei; matronim. (<it. *matronimico*)

matronísm *s. n.* formă de obezitate care survine la tinerele fete, însoțind pubertatea precoce. (<fr. *matronisme*)

matróz *s. m.* (ieșit din uz) marinar cu grad de soldat în marina militară. (<rus. *matroz*, germ. *Matrose*)

matúr, -ă *adj.* 1. ajuns la maturitate; adult. • copt (la minte); cu experiență. 2. serios, adînc, profund. (<lat. *maturus*, it. *maturo*)

maturá *vb. tr., refl.* a (se) maturiza. — *maturáre* s. f. (<it. *maturare*, germ. *maturieren*)

maturáție *s. f.* 1. totalitatea modificărilor care se produc într-o celulă, într-un organism etc. pînă la maturitate; maturare. 2. transformare chimică sau fizică suferită de o substanță pînă ajunge la forma definitivă. 3. îmbătrînire a materialelor sau a produselor nemetalice. 4. stadiu de colectare a unui abces. — var. *maturațiune* s. f. (<fr. *maturation*, lat. *maturatio*)

maturaţionál, **-ă** *adj.* referitor la maturaţie. (<*maturaţie* + *-onal*)

maturaţiúne *s. f.* v. maturaţie.

maturín *s. m.* trinitarian. (<fr. *mathurin*)

maturitáte *s. f.* **1.** dezvoltare completă din punct de vedere fizic şi (mai ales) intelectual; calitatea de a fi matur; *(p. ext.)* perioadă în viaţa omului între tinereţe şi bătrineţe. ● *(fig.)* stadiu înaintat de experienţă. **2.** seriozitate, profunzime. ○ (ieşit din uz) *examen de* ~ = bacalaureat. **3.** *(biol.)* dezvoltare desăvîrşită a unui organ sau organism, a unui fruct. **4.** stadiu de evoluţie a solului în care acesta şi-a format un profil cu orizonturi bine dezvoltate. (<fr. *maturité*, lat. *maturitas*)

maturizá *vb. tr., refl.* a face, a deveni matur; a (se) matura. ● *(fig.)* a căpăta, a face să capete seriozitatea omului matur. — *maturizáre* s. f. (<*matur* + *-iza*)

matusalémică *adj. vîrstă* ~ = vîrstă foarte înaintată. (cf. *Matusalem*, personaj biblic care ar fi trăit 969 de ani)

matutín, **-ă** *adj. (rar)* matutinal. (<lat. *matutinus*)

matutinál, **-ă** *adj.* matinal; matutin; (despre flori) care se deschide dimineaţa. (<fr. *matutinal*)

maúr, **-ă** **I.** *s. m. (pl.)* nume dat în antichitate de romani populaţiei băştinaşe din nordvestul Africii (berberi), în evul mediu cuceritorilor arabi ai Spaniei. **II.** *adj.* **1.** referitor la vechea Mauritanie. **2.** care aparţine maurilor, referitor la mauri; mauresc, moresc. ○ *stil* ~ = stil arhitectonic caracteristic populaţiei maure. (<fr. *maure*, lat. *Maurus*)

maurésc, **-ă** *adj.* moresc. (<fr. *mauresque*)

maus *s. n.* joc de cărţi. (<germ. *Maus*)

mausoléic, **-ă** *adj.* referitor la mausoleu, de mausoleu. (<*mausoleu* + *-ic*)

mausoléu *s. n.* monument funerar ridicat în memoria unui om ilustru, a unui erou. (<fr. *mausolée*, lat. *mausoleum*, cf. *Mausol*, rege în Caria /Asia Mică/)

MAXI¹- *elem. comp.* „foarte mare". (<fr. *maxi-*, cf. lat. *maximus*)

máxi² *adj. inv., s. n.* (fustă, palton etc.) lung pînă aproape de gleznă. (<fr., engl. *maxi*)

maxiecrán *s. n.* ecran de dimensiuni deosebite, cu instalaţii şi filme corespunzătoare. (<*maxi¹-* + *ecran*)

maxijúpă *s. f.* fustă maxi. (<fr. *maxijupe*)

maxilár, **-ă** **I.** *s.n.* fiecare dintre cele două oase ale feţei în care sînt înfipte măselele şi dinţii; falcă. **II.** *adj.* al maxilarului. (<fr. *maxillaire*)

maxilă *s. f.* **1.** maxilar superior. **2.** piesă chitinoasă din armătura bucală a insectelor, deasupra buzei inferioare. (<fr. *maxille*, lat. *maxilla*, falcă)

MAXILI- *elem. comp.* „falcă, maxilar". (<fr. *maxilli-*, cf. lat. *maxilla*)

maxilifórm, **-ă** *adj.* în formă de maxilă. (<fr. *maxilliforme*)

maxilipéd *s. n.* apendice la crustacee formînd trei perechi situate imediat după maxile, care servesc la masticaţie şi locomoţie. (<fr. *maxillipède*)

maxilítă *s. f.* osteită a maxilarelor. (<fr. *maxillite*)

maxilo-faciál, **-ă** *adj.* referitor la maxilare şi la faţă. (<fr. *maxillo-facial*)

máxim¹ *s. n.* **1.** maximum. **2.** *(mat.)* valoare a unei funcţii într-un punct, mai mare decît valoarea acesteia în punctele vecine. (<fr., lat. *maximum*)

máxim², **-ă** **I.** *adj.* **1.** cel mai mare (ca dimensiuni, durată, intensitate, valoare etc.), foarte mare; maximal. **2.** *ilustrată* ~*ă* = piesă filatelică ce trebuie să realizeze o concordanţă deplină între imaginea de pe ilustrată, marca poştală aplicată pe faţa vederii şi ştampila obliterantă a poştei. **II.** *s. f. (mat.)* valoarea cea mai mare, într-un interval, a unei variabile sau funcţii. ● *(met.)* centru de înaltă presiune atmosferică. (<lat. *maximus*, fr. *maxime*)

maximafil, **-ă** **I.** *adj.* referitor la maximafilie. **II.** *s. m. f.* maximafilist. (<fr. *maximaphile*)

maximafilíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu colecţionarea de ilustrate maxime. (<fr. *maximaphilie*)

maximafilíst, **-ă** *s. m. f.* cel care se ocupă cu maximafilia; maximafil (II). (<fr. *maximaphiliste*)

maximál, **-ă** **I.** *adj.* maxim² (I, 1). ○ *preţ* ~ = preţ maxim îngăduit de o lege. **II.** *s. n.* tabel conţinînd preţurile curente fixate de stat pentru mărfurile micilor producători. (<fr. *maximal*)

maximalísm *s. n. (rar)* adaptarea franceză a leninismului. (<fr. *maximalisme*)

maximalíst, **-ă** *s. m. f. (rar)* leninist. (<fr. *maximaliste*)

maximalizá *vb. tr.* a maximiza. — *maximalizáre* s. f. (<fr. *maximaliser*)

maximatécă *s. f.* colecţie de ilustrate maxime, clasate după anumite reguli de maximafilişti. (<*maximă* + *-tecă*)

máximă *s. f.* gîndire formulată concis, exprimînd un principiu, o normă de conduită etc.; sentinţă, aforism, adagiu. (<fr. *maxime*, lat. *maxima*)

maximizá *vb. tr.* **1.** a da unui fapt, unei idei cea mai înaltă valoare posibilă; a maximaliza. **2.** *(mat.)* a da unei cantităţi valoarea maximă. — *maximizáre* s. f. (<fr. *maximiser*)

máximum **I.** *s. n.* **1.** punct, limită superioară. **2.** cea mai mare cantitate, valoare, intensitate etc. ○ *la* ~ = în cel mai înalt grad. **II.** *adv.* cel mult. (<fr., lat. *maximum*)

maxit *s. n.* oţel rapid standardizat, conţinînd fier, molibden, wolfram, crom etc. (<germ. *Maxit*)

maxi-táxi *s.n.* mijloc de transport în comun de tip taxi, mare, cu 16 locuri. (<fr., engl. *maxi-taxi*)

maxwell/max-uél/ *s. m.* unitate de măsură a fluxului magnetic, egală cu fluxul produs de o inducţie magnetică de 1 gauss care străbate o suprafaţă de 1 cm². (<fr. *maxwell*, cf. *James Clerk Maxwell*, fizician engl.)

máya *s. f.* (în *fil.* indiană) latura fenomenală a realităţii; aparenţa înşelătoare, iluzia. ○ *vălul* ~*ei* = aparenţă care ascunde ultima esenţă a lucrurilor sau nimicul. (<fr. *maya* < cuv. sanscr.)

F Algeria

mazagrán *s. n.* băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață. (<fr. *mazagran*, cf. *Mazagran*, localitate în ~~Anglia~~)

mazarin/-rén/ *s. m.* produs de patiserie preparat din aluat, fructe zaharisite, sirop și marmeladă de caise. (<fr. *mazarin*)

mazdakísm *s. n.* mișcare populară cu caracter egalitarist, îndreptată împotriva nobililor funciari, inițiată în 529 de Mazdak, sub influența ideilor manicheiste. (<germ. *Mazdakismus*, cf. *Mazdak*, reformator pers.)

mazdeán, -ă *adj., s. m. f.* mazdeist. (<fr. *mazdéen*)

mazdeísm *s. n.* religie a vechilor perși, întemeiată pe principiul binelui și al răului, preluată și dezvoltată de zoroastrism. (<fr. *mazdéisme*, cf. zend. *mazda*, înțelept)

mazdeíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mazdeismului; mazdeean. (<germ. *Mazdeist*)

mazétă *s. f.* jucător slab (la jocul de cărți, la biliard etc.); *(p. ext.)* ageamiu, neîndemînatic. (<fr. *mazette*)

-mazie *elem. comp.* „sîn, mamelă". (<fr. *-mazie*, cf. gr. *mazos*)

mazoplazie *s. f.* tumefiere periodică a mamelei, în legătură cu perioada menstruală. (cf. gr. *mazos*, mamelă)

mazochísm *s. n. v.* masochism.

mazochíst, -ă *adj., s. m. f.* v. masochist.

mazúreă *s. f.* dans popular polonez cu ritm vioi, în măsură ternară, devenit în sec. XIX dans de salon; melodia corespunzătoare. ● *(p. ext.)* scurtă compoziție muzicală care folosește ritmul, temele acestui dans. (<rus., pol. *mazurka*)

mazút *s. n.* 1. combustibil lichid, vîscos și negru, obținut ca reziduu la distilarea petrolului brut. 2. strat toxic format la suprafața mărilor și oceanelor în urma deversării unor mari cantități de țiței. (<fr. *mazout*, rus. *mazut* < cuv. ar.)

mazzinián, -ă /ma-ți-/ *adj., s.m.f.* (adept) al lui Mazzini. (<it. *mazziniano*, cf. *Giuseppe Mazzini*, om politic it., revoluționar de la 1848)

ME-/MEZ- *pref.* „negativ și peiorativ". (<fr. *mé-*, *-més-*)

mea culpa /mé-a cúlpa/ *s. n. inv.* formulă prin care cineva își recunoaște o greșeală. ○ *a face* ~ = a-și mărturisi greșeala. (<lat. *mea culpa*, greșeala mea)

meandrá *vr. refl.* a face meandre, a se întortocheа. — *meandráre s. f.* (<*meandru*)

meándric, -ă *adj.* cu meandre. (<fr. *méandrique*)

meandriform, -ă *adj.* cu aspect sinuos, meandric. (<*mandru* + *-form*)

meándru *s. n.* 1. cotitură mare a cursului unei ape curgătoare (în regiunile de șes). ● sinuozitate; *(p. ext.; pl.)* drumuri, străzi întortocheate. 2. motiv ornamental compus dintr-o îmbinare de linii curbe sau frînte reprezentînd stilizarea unui val. (<fr. *méandre*, cf. *Meandru*, fluviu sinuos în Asia Mică)

meát *s. n.* 1. *(anat.)* canal îngust și subțire; orificiul acestuia. 2. spațiu între celulele unui țesut vegetal. (<fr. *méat*, lat. *meatus*)

MEATO- *elem. comp.* „canal, meat". (<fr. *méato-*, cf. lat. *meatus*, trecere)

meatoscopíe *s. f.* examen al unui meat cu ajutorul cistoscopului. (<fr. *méatoscopie*)

meatostomíe *s. f.* secționare chirurgicală a stenozei de meat uretral. (<fr. *méatostomie*)

meatotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în meatotomie. (<fr. *méatotome*)

meatotomíe *s. f.* incizie a meatului uretral pentru a-l lărgi. (<fr. *méatotomie*)

mecánic, -ă I. *adj.* 1. referitor la mecanică (III). 2. acționat de o mașină, de un mecanism. 3. (despre o acțiune, un gest; și *adv.*) făcut automat, fără participarea conștiinței; mașinal. II. *s. m.* lucrător specialist în lucrări de mecanică, în reparații de mașini, de instalații etc. ● conducător al unei locomotive; motorist. III. *s. f.* 1. știință care studiază legile mișcării și ale repausului corpurilor. ○ *~a fluidelor* = hidromecanică; *~ cerească* = ramură a astronomiei care studiază mișcarea corpurilor cerești. 2. tehnica procedeelor în care intervin în special fenomene mecanice; mecanotehnică. 3. *(fig.)* combinație. (<fr. *mécanique*, germ. *Mechanik/er/*, lat. *mecanicus*)

mecanicián, -ă *s. m. f.* *(rar)* specialist în mecanică. (<fr. *mécanicien*)

mecanicísm *s. n.* 1. concepție filozofică materialistă dominantă în sec. XVI—XVIII, care încerca să descrie și să explice fenomenele realității pe baza legilor mecanicii. 2. reducere a fenomenelor de ordin superior la fenomenele mai simple care intră în componența lor. (<rus. *mekanițizm*)

mecanicíst, -ă I. *adj. materialism* ~ = filozofie materialistă care explică toate fenomenele prin analogie cu cele mecanice. II. *adj., s. m. f.* (adept) al mecanicismului. (după rus. *mekaniceskii*)

mecanicități *s. f.* *(livr.)* caracter mecanic. (<*mecanic* + *-itate*)

mecanicizá *vb. refl.* *(rar; despre activități rationale)* a deveni mecanic, automat. — *mecanicizáre* s. f. (<*mecanic* + *-iza*)

mecanism *s. n.* 1. sistem tehnic compus din piese fixe și mobile care sînt în contact și ale cărui elemente mobile antrenează mișcarea celorlalte; *(p. ext.)* mod de funcționare a unui astfel de sistem. 2. ansamblul elementelor care formează un întreg, funcționînd ca un organism. ● *(p. anal.)* sistem, mod de organizare. (<fr. *mécanisme*, germ. *Mechanismus*)

mecanizá *vb. tr.* a introduce folosirea mașinilor, a aparatelor etc. pentru efectuarea anumitor operații în procesele de producție. — *mecanizáre* s. f. (<fr. *mécaniser*)

mecanizátor *s. m.* mecanic, tehnician pentru mașini agricole. (<rus. *mehanizator*)

MECANO- *elem. comp.* „mecanic, mecanică". (<fr. *mécano-*, cf. gr. *mekhane*, mașină, invenție)

mecanochímie, -ă *adj.* care folosește mijloace mecanice și reacții chimice. (<fr. *mécano-chimique*)

mecanofobíe *s. f.* teamă patologică de mecanisme. (<*mecano-* + *-fobie*²)

mecanográfic, -ă *adj.* referitor la mecanografie. (<fr. *mécanographique*)

mecanografíe *s. f.* 1. fabricare a mașinilor de scris, a multiplicatoarelor. 2. folosirea mijloacelor mecanice pentru lucrări de birou. (<fr. *mécanographie*)

mecanolamarckísm *s. n.* curent în biologie care exagerează ideea lamarckistă în privința adaptării directe la mediu a vieţuitoarelor, considerînd procesul evolutiv supus unor factori mecanici. (<*mecano-* + *lamarckism*)

mecanomorfóză *s. f.* modificare morfologică și fiziologică a unui organ determinată de cauze fizice externe. (<fr. *mécanomorphose*)

mecanoreceptór *s. m.* organ de simț care recepționează excitanți mecanici. (<fr. *mécano-récepteur*)

mecanostructúră *s. f.* structură funcțională a țesuturilor și organelor, care apare ca rezultat al adaptărilor acestora de-a lungul filogeniei și ontogeniei, sub influența factorilor mecanici. (<*mecano-* + *structură*)

mecanotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la mecanotehnică. II. *s. f.* mecanică (III, 2). (<*mecano-* + *tehnic*)

mecanotelíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu impresiunile executate pe efecte poștale cu ajutorul mașinilor de francat, înlocuind marca poștală. (<fr. *mécanotélie*)

mecanoterapíe *s. f.* tratament al unor boli (fracturi, malformații) prin mobilizarea articulațiilor, a mușchilor cu ajutorul a diferite instalații mecanice. (<fr. *mécanothérapie*)

mecanotermíe *s. f.* producere de căldură cu ajutorul exercițiilor fizice sau al masajului. (<*mecano-* + *-termie*²)

mecéna *s. m. inv.* protector al artelor și științelor. (<fr. *mécène*, cf. *Mecena*, mare bogătaș din Roma antică din epoca lui Octavian August)

mecenát *s. m.* ocrotire acordată artelor și științelor în calitate de mecena. (<fr. *mécénat*, it. *mecenate*)

meci *s. n.* întrecere sportivă între doi competitori, între două echipe. (<engl. *match*)

mécibol *s. n.* (*sport*) minge servită în finalul unei partide de tenis sau de volei, care poate decide pe cîștigător. (<engl. *match ball*)

MECO- *elem. comp.* „lung, alungit". (<fr. *méco-*, cf. gr. *mekos*, lungime)

meconínă *s. f.* alcaloid obținut prin hidroliza narcotinei. (<fr. *méconine*)

mecóniu *s. n.* substanță galben-verzuie, prima eliminare fecală a nou-născutului. (<fr. *méconium*, lat. *meconium*)

mecoptére *s. f. pl.* ordin de insecte cu capul alungit, cu piese bucale puternice pentru sfărîmat hrana și cu patru aripi egale, avînd ca tip musca-scorpion. (<fr. *mécoptères*)

mecopteroíde *s. f. pl.* ordin de insecte cuprinzînd mecopterele, dipterele, lepidopterele etc. (<fr. *mécoptéroïdes*)

medallá *vb. tr.* a distinge cu o medalie. v. decora (2). — *medaliére* s. f. (<fr. *médailler*)

medálie *s. f.* piesă de metal, în formă de monedă, emisă în amintirea unui eveniment sau spre a fi conferită ca semn de distincție pentru merite excepționale. v. decorație (1). (<it. *medaglia*)

medaliér *s. n.* colecție de medalii; mobilă pentru păstrarea acestora. (<fr. *médaillier*)

medalión *s. n.* 1. bijuterie ovală sau rotundă în care se păstrează o fotografie sau o mică amintire și care se poartă de obicei la gît. ● fotografie, tablou de formă ovală sau rotundă. 2. ornament rotund sau oval de fațadă sau de mobilier, care cuprinde un basorelief, o inscripție. ● motiv în formă de romb care se aplică în mijlocul unei țesături. 3. preparat culinar de formă rotundă sau ovală. 4. scurtă scriere literară în proză, articol critic în care se schițează portretul unei personalități. ● spectacol, emisiune etc. dedicată evocării unui scriitor, muzician etc. (<it. *medaglione*, fr. *médaillon*)

medalíst *s. m.* 1. specialist în medalistică; colecționar de medalii. 2. specialist în realizarea și gravarea medaliilor. (după fr. *médailliste*)

medalístic, -ă I. *adj.* referitor la medalistică. II. *s. f.* ramură a numismaticii care se ocupă cu studiul medaliilor. (<it. *medaglistica*)

medelenísm *s. n.* concept de natură existențială, asimilat în materia românească, a cărui idee artistică se constituie într-o elegie generată de sentimentul nostalgic al trecerii vîrstelor de aur ale vieții — copilăria și adolescența — și de regretul pricinuit de dispariția unui timp social-istoric irecuperabil. (<„*La Medeleni*", roman de Ionel Teodoreanu + *-ism*)

medelenizá *vb. tr.* a imita atmosfera, problematica proprie romanului „La Medeleni". (<„*La Medeleni*" + *-iza*)

mediá *vb. intr.* a mijloci, a face un act de mediație. — *mediére* s. f. (<lat. *mediare*)

mediál, -ă *adj.* median. ● (despre vocale) care se articulează în partea de mijloc a cavității bucale. (<fr. *médial*, lat. *medialis*)

medián, -ă *adj.* situat la mijloc; medial; (*mat.*) care împarte (un corp, o figură) în două părți egale. ● (*s. f.*) dreaptă care unește un vîrf de triunghi cu mijlocul laturii opuse sau un vîrf al unui tetraedru cu centrul de greutate al fetei opuse. (<fr. *médian*, lat. *medianus*)

mediántă *s. f.* treapta a treia și a șasea a unei game diatonice; acord minor construit pe aceste trepte. (<fr. *médiante*)

mediastín *s. n.* 1. partea mediană a cavității toracice, între stern, diafragmă, coloana vertebrală și plămîni. 2. membrană mediană transversală, caracteristică fructelor cruciferelor. (<fr. *médiastin*)

mediastinál, -ă *adj.* al mediastinului. (<fr. *médiastinal*)

mediastinítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv mediastinal. (<fr. *médiastinite*)

mediastinografíe *s. f.* explorare radiologică a mediastinului. (<fr. *médiastinographie*)

mediastinoscóp *s. n.* aparat folosit în mediastinoscopie. (<fr. *médiastinoscope*)

mediastinoscopíe *s. f.* examen endoscopic, în scop diagnostic, al mediastinului. (<fr. *médiastinoscopie*)

mediastinotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a mediastinului. (<fr. *médiastinotomie*)

mediát, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care nu se leagă direct de ceva, ci prin intermediul altui lucru; mijlocit. **2.** *(log.)* care admite un termen mediu. (<fr. *médiat*)

mediatécă *s. f.* încăpere școlară pentru păstrarea mijloacelor audiovizuale folosite în special la învățarea limbilor străine. (<fr. *médiathèque*)

mediátic, -ă I. *adj.* referitor la mediatică. **II.** *s. f.* utilizarea informației în tehnicile de comunicare. (<fr. *médiatique*)

mediatizá *vb. tr.* **1.** *(fil.)* a folosi un lucru ca mediator. **2.** a transforma un lucru imediat în altul mediat(2). (<fr. *médiatiser*)

mediatizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a mediatiza. **2.** proces logic realizat prin intermediul unui termen (sau enunț, propoziție) mediu. (<*mediatiza*)

mediatór, -oáre I. *adj.* (despre planuri) perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. **II.** *s. f.* perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă. **III.** *s. m.* **1.** factor intermediar de mediere și transmitere a unui semnal nervos sau umoral de la un organ la altul. **2.** substanță chimică eliberată de terminațiile nervoase pentru transmiterea fluxului nervos. **IV.** *s. m. f.* persoană, guvern, stat etc. care face o mediație între doi adversari; mijlocitor, intermediar. (<lat. *mediator*)

mediáție *s. f.* acțiunea de a media; mediere. ● intervenție a unui stat, a unei organizații internaționale sau a unei persoane oficiale în vederea aplanării sau prevenirii unui conflict dintre state. — var. *mediațiune* s. f. (<fr. *médiation*, lat. *mediatio*)

mediațiúne *s. f.* v. mediație.

médic[1] *s. m.* persoană care profesează medicina, specialist în medicină; doctor. (<lat. *medicus*)

MEDIC[2]**(O)-** *elem. comp.* „medicină, medical". (<fr. *médic(o)-*, cf. lat. *medicus*, medic)

medicál, -ă *adj.* referitor la medic sau la medicină. ○ *concediu* ~ = concediu de boală; *gimnastică* ~*ă* = sistem de exerciții metodice de gimnastică având ca scop corectarea diferitelor defecte fizice sau reactivarea unor funcții fiziologice. (<fr. *médical*)

medicalizáre *s. f.* dezvoltare de structuri medicale. (după fr. *médicalisation*)

medicamént *s. n.* substanță întrebuințată pentru prevenirea, ameliorarea sau vindecarea bolilor. (<fr. *médicament*, lat. *medicamentum*)

medicamentós, -oásă *adj.* care servește ca medicament; (despre tratamente) care se face cu medicamente. (<fr. *médicamenteux*)

medicástru *s. m.* *(peior.)* medic prost, șarlatan. (<fr. *médicastre*, it. *medicastro*)

medicáție *s. f.* administrarea de medicamente în scop terapeutic. (<fr. *médication*, lat. *medicatio*)

medicinál, -ă *adj.* care se întrebuințează ca medicament. (<fr. *médicinal*, lat. *medicinalis*)

medicínă *s. f.* știință care studiază mijloacele de prevenire și tratare a bolilor, la om și la animale. ○ ~ *veterinară* = știință având drept obiect apărarea sănătății animalelor; ~ *judiciară* = ramură a medicinei care se ocupă cu efectuarea expertizelor și examenelor medicale pentru clarificarea unor cazuri de omor, de loviri etc. (<lat. *medicina*)

medicinist, -ă *s. m. f.* student în medicină. (<*medicină* + *-ist*)

medico-farmaceútic *adj.* referitor la medicină și la farmacie. (<*medico-* + *farmaceutic*)

medico-legál, -ă *adj.* referitor la medicina legală. (<fr. *médico-légal*)

medico-militár, -ă *adj.* referitor la medicina militară. (<*medico-* + *militar*)

medico-sanitár, -ă *adj.* cu caracter medical și sanitar. (<*medico-* + *sanitar*)

medico-veterinár, -ă *adj.* referitor la medicina veterinară. (<fr. *médico-vétérinaire*)

médie *s. f.* **1.** valoare numerică mijlocie a mai multor mărimi. ○ ~ *aritmetică* = număr rezultat din împărțirea sumei mai multor mărimi la numărul lor; ~ *geometrică* = radical al unui produs. **2.** rezultat obținut din adunarea notelor primite de un elev la o materie (sau la toate materiile) și împărțirea sumei totale la numărul lor. (<lat. *media*)

medievál, -ă I. *adj.* referitor la evul mediu, din evul mediu. **II.** *s. f. pl.* litere de tipar cu piciorușele de formă triunghiulară, care imită scrisul colțuros și strâns legat al evului mediu. (<fr. *médiéval*)

medievalísm *s. n.* *(rar)* medievistică. (<it. *medievalismo*)

medievalíst *s. m.* medievist. (<it. *medievalista*)

medievalitáte *s. f.* caracter medieval. (<*medieval* + *-itate*)

medievísm *s. n.* preocupare, interes pentru evul mediu. (<fr. *médiévisme*)

medievíst *s. m.* specialist în medievistică; medievalist. (<fr. *médiéviste*)

medievístică *s. f.* ramură a istoriei care se ocupă cu studiul evului mediu; medievalism. (<germ. *Maediävistik*)

medífix, -ă *adj.* (mai ales despre antera staminelor) fixat de un organ la mijloc. (<fr. *médifixe*)

MEDIO- *elem. comp.* „mediu, intermediar". (<fr. *médio-*, cf. lat. *medius*, mijlociu)

mediocrație *s. f.* *(rar)* putere politică exercitată de oameni mediocri. (<fr. *médiocratie*)

mediocritáte *s. f.* **1.** caracterul, situația a ceea ce este mediocru. **2.** om fără talent, lipsit de merite. (<fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas*)

mediocrizá *vb. tr., refl.* *(rar)* a face să devină, a deveni mediocru. — *mediocrizáre* s. f. (<*mediocru* + *-iza*)

mediócru, -ă *adj.* **1.** comun, obișnuit; mijlociu. **2.** (despre oameni) cu capacități intelectuale reduse, fără strălucire, fără valoare, fără spirit. (<fr. *médiocre*, lat. *mediocris*)

mediodorsál, -ă *adj.* **1.** *(anat.)* situat la mijlocul spatelui. **2.** *consoană* ~*ă* (și *s.f.*) = consoană pentru articularea căreia dosul limbii se ridică la nivelul părții mediane a vălului palatului. (<fr. *médiodorsal*)

mediopalatál, -ă *adj., s. f.* (fonem) articulat la înălțimea părții mediane a palatului dur. (<fr. *médiopalatal*)

medítă *vb.* I. *intr.* a cugeta, a gîndi adînc, a reflecta. II. *tr.* a pregăti în particular un elev, un student. — *meditáre* s. f. (<fr. *méditer*, lat. *meditari*)

meditabúnd, -ă *adj. (livr.)* cogitabund. (<it. *meditabundo*)

meditatív, -ă *adj.* înclinat spre meditare; gînditor. (<fr. *méditatif*)

meditatór, -oáre *s. m. f.* cel care meditează (II); preparator (II, 3). (<*medita* + *-tor*)

meditáție *s. f.* 1. gîndire, cugetare îndelungată și adîncă; meditare. 2. poezie lirică filozofică în care poetul își pune unele probleme în legătură cu existența omenească. ● scriere în proză asupra unui subiect filozofic, moral sau religios. 3. lecție particulară (dată de un meditator). — var. *meditațiune* s. f. (<fr. *méditation*, lat. *meditatio*)

meditațiúne *s. f.* v. meditație.

mediteranéan, -ă I. *adj.* referitor la Marea Mediterană sau la regiunile din vecinătatea ei, de la Marea Mediterană. ○ *climă ~ă* = climă temperată, cu ierni blînde, caracteristică regiunilor din jurul Mediteranei. II. *s. n.* 1. neogen. 2. ansamblu de etaje ale miocenului. v. giro n d i a n, v i n d o b o n i a n. (<fr. *méditerranéen*)

médiu[1] *s. n.* 1. natura, spațiul înconjurător în care se află o ființă, un lucru etc.; complexul tuturor factorilor care afectează viața și dezvoltarea organismelor. ● orice substanță în care se produce sau se propagă un fenomen. ○ *~ de cultură* = soluție nutritivă sterilizată, folosită pentru înmulțirea microbilor în laborator, în diverse scopuri. 2. substanță care poate fi străbătută de un fluid. 3. societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva. 4. (în forma *medium*) cel care pretinde că poate înlesni comunicarea cu spiritele în practicile oculte. (<lat. *medium*)

médiu[2]**, -ie** *adj.* 1. de (la) mijloc, mijlociu; care formează, constituie o medie. ○ *învățămînt ~* = treaptă superioară învățămîntului elementar; *(log.) termen ~* = al doilea termen al unui silogism, care leagă celelalți doi termeni. 2. *(fig.)* moderat, echilibrat, ponderat. (<lat. *medius*)

médium *s. n.* v. mediu[1] (4).

mediúmnic, -ă *adj.* propriu pentru mediu[1] (4). (<fr. *médiumnique*)

mediumnitáte *s. f.* aptitudinea de mediu[1] (4). (<fr. *médiumnité*)

médius *s. n.* degetul mijlociu al mîinii. (<fr. *médius*, cf. lat. /digitus/ *medius*)

Medjlís *s. n.* parlamentul sau una dintre camere în unele țări din Orient. (<fr. *medjliss* < cuv. pers.)

Medóc *s. n.* vin de Medoc. (<fr. *médoc*, cf. *Médoc*, regiune viticolă în Franța)

medrésă *s. f.* 1. institut de învățămînt superior musulman. 2. edificiul care îl adăpostește. (<fr. *medersa* < cuv. ar.)

MEDUL(O)- *elem. comp.* „măduvă". (<fr. *médullo-*, cf. lat. *medulla*)

medulár, -ă *adj.* 1. referitor la măduva spinării sau a oaselor; care formează măduva. ○ *canal ~* = canal axial al oaselor lungi sau din interiorul coloanei vertebrale, plin cu măduvă; partea centrală a tijei dicotiledonatelor. 2. cu aspect, de natura măduvei; referitor la măduva lemnului. (<fr. *médullaire*, lat. *medullaris* < *medulla*, măduvă)

medulectomíe *s. f.* incizie a țesutului medular. (<fr. *médullectomie*)

medulítă *s. f.* inflamație a măduvei osoase. (<fr. *médullite*)

meduloblást *s. n.* celulă primitivă a țesutului neural. (<fr. *médulloblaste*)

meduloblastóm *s. n.* tumoare cerebrală *(gliom)* de consistență moale, friabilă, cu tendințe de invadare rapidă; neurospongiom. (<fr. *médulloblastome*)

medulocé**l** *s. n.* hernie a măduvei spinării. (<fr. *médullocèle*)

meduloculturá *s. f.* metodă de diagnostic în bolile infecțioase, constînd din cultivarea germenilor din măduva osoasă. (<fr. *médulloculture*)

meduloepitelióm *s. n.* neuroepiteliom. (<fr. *médullo-épithéliome*)

medulográmă *s. f.* mielogramă (1). (<fr. *médullogramme*)

medulós, -oásă *adj.* 1. *(bot.;* despre organe) care conține un fel de măduvă. 2. de natura măduvei. (<fr. *médulleux*)

medulosclerózá *s. f.* scleroză a măduvei (spinării, osoase sau suprarenale). (<fr. *médullosclérose*)

medulosuprarenál, -ă I. *adj.* referitor la țesutul medular și la glanda suprarenală. II. *s. f.* partea internă a glandei suprarenale, care secretă adrenalină. (după fr. *médullosurrénale*)

medulosuprarenalóm *s. n.* tumoare benignă a substanței medulare a glandei suprarenale. (după fr. *médullosurrénalome*)

meduloterapíe *s. f.* tratament preventiv al turbării prin inocularea de măduvă. (<fr. *médullothérapie*)

medulotransfúzie *s. f.* transfuzie efectuată cu măduvă osoasă. (<fr. *médullotransfusion*)

medúză[1] *s. f. (mit. gr.)* ființă fabuloasă, închipuită ca o femeie cu șerpi în loc de păr. (<fr. *méduse*, cf. *Meduza*, una dintre Gorgone, ale cărei șuvițe de păr au fost transformate în șerpi)

medúză[2] *s. f.* animal marin celenterat, cu corpul gelatinos, transparent, în forma unei ciuperci. (<fr. *méduse*)

mefiá *vb. refl. (livr.)* a nu avea încredere (în); a pune la îndoială, a suspecta. (<fr. *méfier*)

mefiént, -ă *adj. (livr.)* neîncrezător, bănuitor. (<fr. *méfiant*)

mefiénță *s. f.* 1. *(livr.)* neîncredere, bănuială. 2. *(psih.)* suspiciune patologică; așteptare anxioasă a răului. (<fr. *méfiance*)

mefisto *s. m.* caschetă de lînă tricotată folosită de alpiniști și vînători, care acoperă fruntea cu un vîrf triunghiular. (<it. *mefisto*)

mefistofél *s. m. (livr.)* denumire a diavolului. (<fr. *méphistophélès*, cf. *Mefistofeles*, numele diavolului din „Faust" de Goethe)

mefistofélic, -ă *adj.* (și *adv.*) diabolic; sarcastic, perfid. (<fr. *méphistophélique*)

mefític, -ă *adj.* cu miros urît; infect, nociv. (<fr. *méphitique*, lat. *mephiticus*)

mefitism *s. n.* poluare a aerului prin emanații mefitice sau toxice. (<fr. *méphitisme*)

MEGA-/MEGAL(O)-, -megalie *elem. comp.* „(foarte) mare", „creștere", „un milion". (<fr. *méga-, mégal/o/-, -mégalie*, cf. gr. *megas, -los, megale*, mare)

megabazinét *s. n.* dilatare congenitală a bazinetului. (<fr. *mégabassinet*)

megabiocenózã *s. f.* biocenoză foarte întinsă. (<*mega-* + *biocenoză*)

megabit *s. m.* (*cib.*) unitate de măsură a informațiilor, egală cu un milion de biți. (<fr. *mégabit*)

megabrécie *s. f.* rocă sedimentară constituită din blocuri gigantice formate prin prăbușirea unei faleze sub acțiunea valurilor. (<*mega-* + *brecie*)

megabúlb *s. m.* dilatare a bulbului piloric. (<fr. *mégabulbe*)

megacalorie *s. f.* termie[1] (2). (<fr. *mégacalorie*)

megacardie *s. f.* mărire a volumului inimii. (<fr. *mégacardie*)

megacarioblást *s. n.* celulă mare, din măduva osoasă, cu protoplasmă hialină și bazofilă, ocupată aproape în întregime de nucleu. (<fr. *mégacaryoblaste*)

megacariocit *s. n.* celulă uriașă a măduvei roșii din os, a cărei citoplasmă se fragmentează, producînd plăcuțele sangvine. (<fr. *mégacaryocyte*)

megacariocitózã *s. f.* abundență excesivă, în măduva osoasă, a megacariocitelor. (<fr. *mégacaryocytose*)

megacefál, -ă *adj.* care prezintă megacefalie; megalocefal. (<fr. *megacéphale*)

megacefalie *s. f.* dezvoltare exagerată, normală sau patologică, a craniului; megalocefalie. (<fr. *mégacéphalie*)

megacéros *s. m.* mamifer rumegător fosil din familia cerbului, cu coarne late, care a trăit în epocile glaciare din cuaternar. (<fr. *mégacéros*)

megaciclu *s. m.* megahertz. (<fr. *mégacycle*)

megacolón *s. n.* dilatare (congenitală) a colonului[3]. (<fr. *mégacôlon*)

megacósmos *s. n.* cosmosul luat ca un tot, infinit. (<engl. *megacosmos*)

megacromozóm *s. m.* cromozom de dimensiuni mari, specific unor specii vegetale. (<*mega-* + *cromozom*)

megadínă *s. f.* unitate de măsură pentru forță, egală cu un milion de dine. (<fr. *mégadyne*)

megadolihocolón *s. n.* dilatare și alungire a colonului[3]. (<fr. *mégadolichocôlon*)

megaduodén *s. n.* dilatare a duodenului. (<fr. *mégaduodénum*)

megaelectronvólt *s. m.* unitate de măsură pentru energie, egală cu un milion de electronvolți. (<fr. *mégaélectronvolt*)

megaérg *s. m.* unitate de măsură pentru energie, egală cu un milion de ergi. (<fr. *mégaerg*)

megaesofág *s. n.* dilatare enormă a esofagului. (<fr. *méga-oesophage*)

megaevolúție *s. f.* (*biol.*) totalitatea fenomenelor care au dus la apariția încrengăturilor, ordinelor și claselor. (<fr. *mégaévolution*)

megafarád *s. m.* unitate de capacitate electrică, egală cu un milion de farazi. (<fr. *mégafarad*)

megafón *s. n.* **1.** difuzor de mare intensitate sonoră. **2.** cornet acustic mare pentru comunicări și ordine la distanță. (<fr. *mégaphone*)

megagráf *s. n.* planșetă de desen cu suport, căreia i se poate da orice înclinație. (<fr. *mégagraphe*)

megahertz/-hért/ *s. m.* unitate de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de hertzi; megaciclu. (<fr. *mégahertz*)

MEGAL(O)- v. mega-.

megalencefalie *s. f.* mărire de volum a encefalului; megacefalie; macroencefalie. (<fr. *mégalencéphalie*)

Megalenzil *s. n. pl.* sărbători în cinstea zeiței Cibele, care se celebrau între 4 și 10 aprilie. (<lat. *megalensia*)

megalhepatie *s. f.* mărire a ficatului cauzată de o boală, de un efort deosebit al inimii etc. (<fr. *mégalhépatie*)

-megalie v. mega-.

megalit *s. m.* nume generic dat unor blocuri mari de piatră necioplită din epoca preistorică, care constituiau, probabil, monumente funerare sau de cult. (<fr. *mégalithe*)

megalitic, -ă *adj.* referitor la megaliți. (<fr. *mégalithique*)

megalitism *s. n.* mișcare spirituală care preconiza construirea de morminte megalitice. (<fr. *mégalithisme*)

megaloblást *s. n.* globulă roșie cu nucleu de mari dimensiuni; metrocit. (<fr. *mégaloblaste*)

megaloblástic, -ă *adj.* referitor la megaloblaste. (<fr. *mégaloblastique*)

megalocefál, -ă *adj.* megacefal. (<fr. *mégalocéphale*)

megalocefalie *s. f.* megacefalie, megalocranie. (<fr. *mégalocéphalie*)

megalocit *s. n.* hematie de dimensiuni mari. (<fr. *mégalocyte*)

megalocitózã *s. f.* anemie pernicioasă provocată de prezența megalocitelor în sînge. (<fr. *mégalocytose*)

megalocranie *s. f.* megalocefalie. (<fr. *mégalocrânie*)

megalodónt, -ă **I.** *adj.* cu dinții mari. **II.** *s. n. pl.* lamelibranhiate herodonte fosile cu cochilia groasă, avînd pe fiecare valvă doi dinți groși. (<engl. *megalodont*)

megalodontie *s. f.* macrodontie. (<engl. *megalodontia*)

megalofobie *s. f.* teamă patologică de obiecte mari. (<*megalo-* + *-fobie*[2])

megaloftalmie *s. f.* mărire congenitală a diametrului globului ocular. (<fr. *mégalophtalmie*)

megalomán, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (cel) care își supraevaluează meritele; grandoman. **2.** (suferind) de megalomanie (2). (<fr. *mégalomane*)

megalomanie *s. f.* **1.** faptul de a fi megaloman (1). **2.** nebunie constînd în obsesia măririi, a gloriei, a grandorii. (<fr. *mégalomanie*)

megalopólis *s. n.* aglomerație urbană enormă, rezultînd din contopirea mai multor orașe. (<fr. *mégalopolis*, engl. *megalopolis*)

megalopsie *s. f.* macropsie. (<fr. *mégalopsie*)

megalopsihíe *s. f.* *(livr.)* încredere exagerată în propriile forțe sau posibilități. (<it. *megalopsichia*)

megalosplanhnie *s. f.* hipertrofie a viscerelor; megasplanhnie; splanhnomegalie. (<fr. *mégalosplanchnie*)

megalosplenie *s. f.* mărire a splinei, în anumite boli; splenomegalie. (<fr. *mégalosplénie*)

megalotímie *s. f.* creștere în volum a timusului. (<fr. *mégalothymie*)

megalozáur *s. m.* dinozaurian din mezozoic, care, în mers, se sprijinea pe coadă. (<fr. *mégalosaure*)

megamétru *s. n.* instrument pentru determinarea longitudinilor. (<fr. *mégamètre*)

megaparsée *s. m.* unitate de măsură a distanțelor interastrale, egală cu un milion de parsec. (<fr. *mégaparsec*)

megapérm *s. n.* aliaj de nichel, fier și mangan, cu înaltă permeabilitate magnetică. (<germ. *Megaperm*)

megapír *s. m.* oțel aliat din fier, crom și aluminiu, folosit pentru rezistențe electrice. (<germ. *Megapir*)

megaptér *s. m.* mamifer cetaceu rar, cu înotătoare lungi, asemănător balenei, răspîndit în toate oceanele. (<fr. *mégaptère*)

megarelíef *s. n.* formă de relief de mare întindere, reprezentată prin continente și bazine oceanice. (<rus. *megarelief*)

megárie, -ă I. *adj.* *școală* ~*ă* = școală filozofică idealistă grecească întemeiată de Euclid din Megara, care căuta să unească etica idealistă a lui Socrate cu doctrina eleată asupra existenței imuabile, susținînd că singura existență reală ar fi binele. II. *s. m.* adept al acestei școli. (<fr. *mégarique*, cf. *Megára*, oraș în Grecia antică)

megarón *s. n.* (în Grecia antică) încăpere principală a casei de locuit, delimitată la intrare de două ziduri sau șiruri de coloane formînd o verandă. (<fr. *mégaron*, gr. *megaron*)

megascóple, -ă *adj.* (despre observare) care se face cu ajutorul lupei sau numai cu ochiul liber. (<fr. *mégascopique*)

megasplanhnie *s. f.* megalosplanhnie. (<fr. *mégasplanchnie*)

megaspór *s. m.* macrospor. (<fr. *mégaspore*)

megasporocít *s. n.* macrosporocit. (<fr. *mégasporocyte*)

megasporogenéză *s. f.* macrosporogeneză. (<*megaspor* + *-geneză*[2])

megaștiință *s. f.* teorie generală a cercetării științifice. (<*mega-* + *știință*)

megatérlu *s.m.* mamifer erbivor fosil din cuaternar, mai mare decît elefantul. (<fr. *mégathérium*, lat. *megatherium*)

megatérm, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) adaptat la temperaturi ridicate; macroterm. (<germ. *megatherm*)

megatérmic, -ă *adj.* cu climat tropical. (<fr. *mégathermique*)

megatónă *s. f.* 1. unitate de măsură pentru greutăți, egală cu un milion de tone. 2. unitate (tolerată) de măsură echivalentă cu forța unei explozii produse de un milion de tone de trinitrotoluen. (<fr. *mégatonne*)

megatónic, -ă *adj.* (despre explozii nucleare) de forța megatonelor. (<fr. *mégatonnique*, engl. *megatonic*)

megauretér *s. n.* dilatație congenitală a ureterului, datorată unei aplazii a musculaturii netede. (<fr. *méga-urétère*)

megavólt *s. m.* unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu un milion de volți. (<engl. *megavolt*)

megawátt *s. m.* unitate de măsură a puterii, egală cu un milion de wați. (<fr. *mégawatt*)

megéră *s. f.* femeie rea, arțăgoasă. (<fr. *mégère*, cf. *Megera*, una dintre cele trei Furii)

megohm/meg-óm/ *s. m.* unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu un milion de ohmi. (<fr. *mégohm*)

megohmétru *s. n.* instrument gradat în megohmi, pentru măsurarea rezistențelor foarte înalte. (<fr. *mégohmmètre*)

mehári *s. m.* dromader domestic folosit în Africa. (<fr. *méhari*<cuv. ar.)

meharist *s. m.* călăreț pe un mehari. (<fr. *méhariste*)

MEIO- *elem. comp.* „mai mic". (<fr. *méio-*, cf. gr. *meion*)

melospór *s. m.* *(biol.)* spor rezultat din meioză. (<fr. *méiospore*)

melotérmic, -ă *adj.* *(bot.;* despre organisme) care trăiește în zonele reci ale globului. (<fr. *méiothermique*)

melótic, -ă *adj.* referitor la meioză. (<fr. *méiotique*)

melóză *s. f.* diviziune celulară în cursul căreia are loc reducerea numărului de cromozomi. (<fr. *méiose*, cf. gr. *meiosis*, descreștere)

melstergesang/măistărghezang/ *s. n.* totalitatea creațiilor poetice cu caracter didactic ale meistersängerilor. (<germ. *Meistergesang*)

melstersänger/máistărzengăr/ *s. m.* nume dat unor cîntăreți și poeți germani din evul mediu, aparținînd burgheziei orășenești, organizați în asociații, cu reguli de compoziție minuțios codificate. (<germ. *Meistersänger*)

mel[1] *s. m.* unitate de măsură pentru înălțimea sunetului, egală cu a mia parte din înălțimea unui sunet avînd o putere de o mie de hertzi. (<engl. *mel*)

-mél[2] v. m e l o[1]-.

-mél[3] v. m e l i-.

melafír *s. n.* rocă porfirică formată din feldspat, plagioclaz, olivină etc. (<fr. *mélaphyre*)

melalgíe *s. f.* nevralgie a membrelor (inferioare). (<fr. *mélalgie*)

melaminá *vb. tr.* a trata suprafețele plăcilor lemnoase sau ale furnirelor cu melamină pentru a le face rezistente la schimbări de temperatură și umezeală. — *melaminăre* s. f. (<*melamină*)

melamínă *s. f.* material plastic rezistent, obținut pe bază de rășină sintetică, folosit pentru furniruirea mobilei de bucătărie, a unor panouri decorative etc. (<fr. *mélamine*)

melamínic, -ă *adj.* care provine din melamină. (<*melamină* + *-ic*)

MELAN(O)- *elem. comp.* „negru". (<fr. *mélan/o/-*, cf. gr. *melas, -nos*)

melănă *s. f.* fibră textilă sintetică cu proprietăți asemănătoare lânii. (<*me/tan/* + *-lană*, n. com.)

melancólic, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) stăpânit de melancolie; deprimat; care are fire închisă. ● care exprimă melancolie; care inspiră, predispune la melancolie; trist, posomorit. 2. care suferă de melancolie (2). (<fr. *mélancolique*)

melancolíe *s. f.* 1. stare de tristețe, de deprimare, însoțită de dorința de visare și singurătate. 2. boală psihică manifestată prin tristețe, apatie, delir, halucinații, anxietate și obsesia sinuciderii. (<fr. *mélancolie*, lat. *melancholia*)

melancolizá *vb. refl. (rar)* a deveni melancolic. (<fr. *mélancoliser*)

melanemíe *s. f.* colorație în negru a sângelui, datorită prezenței pigmenților melanici. (<fr. *mélanémie*)

melanezián, -ă *adj.* din Melanezia. ○ *limbi* ~*ene* = limbi vorbite în Melanezia. (<fr. *mélanésien*)

melanhidrózã *s. f.* bromhidroză. (<fr. *mélanhidrose*)

melánic, -ă *adj.* care conține melanină. (<fr. *mélanique*)

melanínă *s. f.* pigment negru sau brun-închis, care se formează la suprafața pielii sub influența razelor solare. (<fr. *mélanine*)

melanísm *s. n.* 1. pigmentație neagră excesivă a pielii și a părului. 2. *(biol.)* mutație recesivă care face să apară indivizi de culoare neagră sau mai închisă decât cea normală. ● tendință a unor organe vegetale de a prezenta o culoare mai închisă. (<fr. *mélanisme*)

melanít *s. n.* granat[1] de culoare neagră, care se găsește în rocile eruptive alcaline. (<fr. *mélanite*)

melanizánt, -ă *adj. (med.)* care favorizează pigmentarea pielii. (<*melan/o/-* + *-iza+ -ant*)

melánj *s. n.* 1. amestec, amestecătură. 2. *(text.)* fir obținut din diverse sorturi de fibre de culori diferite; *(p. ext.)* țesătură din astfel de fire. (<fr. *mélange*)

melanjór *s. n.* utilaj în care se efectuează amestecarea produselor fluide sau solide pentru a se omogeniza. (<fr. *mélangeur*)

melanoblást *s. n.* celulă care produce melanină. (<fr. *mélanoblaste*)

melanoblastóm *s. n.* nevocarcinom; r o-matoforom. (<fr. *mélanoblastome*)

melanoblastóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin formațiuni pigmentare multiple. (<fr. *mélanoblastose*)

melanocít *s. n.* celulă specială a pielii care conține melanină și asigură protecția organelor interne contra radiațiilor solare. (<fr. *mélanocyte*)

melanocitóm *s. n.* nevocarcinom. (<fr. *mélanocytome*)

melanocrát, -ă *adj.* (despre minerale, roci) de culoare închisă. (<germ. *melanokrat*, cf. gr. *kratein*, a domina)

melanodérm, -ă *adj.* de rasă neagră. (<fr. *mélanoderme*)

melanodermíe *s. f.* pigmentație excesivă a pielii în urma unor afecțiuni cronice. (<fr. *mélanodermie*)

melanodermítă *s. f.* denumire generică pentru dermitele cu pigmentație melanică. (<fr. *mélanodermite*)

melanodonție *s. f.* distrofie a dinților de lapte, care capătă o culoare brună și suferă de o distrugere progresivă. (<fr. *mélanodontie*)

melanofór *s. m.* crematofor care conține melanină. (<fr. *mélanophore*)

melanogenéză *s. f.* formare de pigment melanic. (<fr. *mélanogenèse*)

melanoglosie *s. f.* colorare în negru a părții dorsale a limbii, datorită unei ciuperci. (<fr. *mélanoglossie*)

melanoíd, -ă *adj.* care seamănă cu melanomul. (<fr. *mélanoïde*)

melanoleucodermíe *s. f.* tulburare a pigmentației pielii, în care zone foarte pigmentate alternează cu altele lipsite de pigmenți. (<*melano-* + *leucodermie*)

melanóm *s. n.* tumoare a celulelor pigmentare care conțin melanină. (<fr. *mélanome*)

melanonichíe *s. f.* pigmentație în negru a unghiilor. (<engl. *melanonychia*)

melanosarcóm *s. n.* tumoare malignă constituită din celule care conțin melanină. (<fr. *mélanosarcome*)

melanosarcomatóză *s. f.* boală determinată de formarea de melanosarcoame. (<*melanosarcom* + *-ază*)

melanótrih, -ă *adj.* cu părul negru. (<fr. *mélanotrique*)

melanotróp *adj. hormon* ~ = intermedină. (<fr. *mélanotrope*)

melanotropínă *s. f.* hormon al lobului mijlociu al hipofizei, care stimulează secreția de melanină. (<germ. *Melanotropin*)

melanóză *s. f.* 1. acumulare patologică de melanină în diferite țesuturi. 2. boală a plantelor, cauzată de ciuperci, care se manifestă prin înnegrirea unor organe. (<fr. *mélanose*)

melanterít *s. n.* sulfat natural hidratat de fier cu culoare verde-deschis; calaican. (<fr. *mélantérite*)

melanurie *s. f.* prezența de pigment melanic în urină. (<fr. *mélanurie*)

melasá *vb. tr.* a amesteca furajele cu melasă. — *melasáre* s. f. (<*melasă*)

melásă *s. f.* reziduu siropos, de culoare brună, rezultat la fabricarea zahărului. (<fr. *mélasse*, germ. *Melasse*)

melasór *s. n.* agregat folosit pentru melasare. (<*melasă* + *-or*)

melatonínă *s. f.* hormon secretat de glanda pinceală, înrudită cu serotonina, care acționează asupra melanocitelor. (<germ. *Melatonin*)

melchít *s. m.* nume dat de către monofiziți catolicilor, aplicat astăzi ortodocșilor și catolicilor de rit bizantin din Orientul Apropiat arab. (<fr. *melchite*, cf. sir. *melek*, rege)

melé/meléu *s. n. (sport)* luptă corp la corp; *(spec.)* grămadă la rugbi. (<fr. *mêlée)*

melénă *s. f.* hemoragie intestinală. (<fr. *méléna)*

MELI-, -mél *elem. comp.* „miere, nectar". (<fr. *melli-, -mel*, cf. lat. *mel, mellis*, miere)

mélia *s. m.* arbore cu ciorchini lungi de flori odorante, originar din Asia, cultivat în sud. (<fr. *mélia*, cf. gr. *melia*, frasin)

meliacée *s. f. pl.* familie de plante având ca tip melia. (<fr. *méliacées)*

mélic, -ă *adj.* referitor la muzică. ● referitor la poezia lirică corală a grecilor. (<lat. *melicus*, fr. *mélique)*

-melie v. m e l o^{1}-.

melifág, -ă *adj.* care se hrăneşte cu miere; melivor. (<lat. *melliphagus)*

melifér, -ă I. *adj.* 1. (despre plante) cu flori din al căror nectar albinele prepară mierea. 2. (despre regiuni) bogat în plante melifere (1). II. *s. f. pl.* grup de insecte himenoptere cuprinzînd albinele, viespile etc. (<fr. *mellifère[s]*)

melífic, -ă *adj.* care produce miere. (<fr. *mellifique)*

melificáţie *s. f.* elaborarea mierii de către albine. (<fr. *mellification)*

melifluu, -ă *adj.* 1. care are dulceaţa mierii. 2. (despre stil) curgător şi armonios. ● *(peior.)* fad, dulceag. (<fr. *melliflu)*

melilít *s. n.* silicat natural de aluminiu şi calciu. (<fr. *mélilite)*

melinítă *s. f.* exploziv pe bază de acid picric; lidită (2). (<fr. *mélinite*, cf. lat. *melinus*, de culoarea gutuii)

melioidóză *s. f.* infecţie septicemică, asemănătoare morvei, răspîndită în Extremul Orient şi Madagascar, transmisă de rozătoare şi oi. (<fr. *mélioïdose)*

melioratív, -ă *adj. (lingv.;* despre cuvinte, expresii) cu sens laudativ, favorabil. (<fr. *méliоratif)*

meliorísm *s. n.* concepţie care proclamă posibilitatea de ameliorare continuă a lumii; denumire dată unor concepţii sociale reformiste. (<fr. *méliorisme*, cf. lat. *melior*, mai bun)

melioríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al meliorismului. (<fr. *mélioriste)*

melísă *s. f.* plantă erbacee meliferă din familia labiatelor, cu frunze care conţin un ulei sedativ; *(pop.)* roiniţă. ● băutură alcoolică aromată obţinută prin fermentarea frunzelor acestei plante. (<fr. *mélisse)*

melismátic, -ă I. *adj. (muz.;* despre compoziţii) cu melisme, de coloratură. II. *s. f.* totalitatea ornamentelor într-o compoziţie; arta de a compune cu melisme. (<fr. *mélismatique)*

melísmă *s. f.* ornament în muzica vocală cuprinzînd pe o singură silabă mai multe sunete alăturate unui sunet principal; înfloriturâ melodică. v. c o l o r a t u r ă. (<it. *melisma*, fr. *mélisme)*

melisofobíe *s. f.* teamă patologică de albine. (<engl. *melissophobia)*

melisoterapíe *s. f.* tratament cu venin de albine. (<gr. *melissa*, albină + *-terapie*^{2})

MELIT(O)- *elem. comp.* „albină". (<fr. *mélitto-*, cf. gr. *melitta)*

melítă *s. f.* sirop de zahăr care înlocuieşte mierea. ● medicament preparat cu miere. (<fr. *méllite)*

mellitemíe *s. f.* prezenţa de zahăr de orice natură (glucoză, galactoză, fructoză etc.) în sînge. (<fr. *mélitémie)*

mellitofil, -ă *adj.* (despre plante) care este polenizată de albine. (<fr. *mélittophile)*

melituríe *s. f.* prezenţa de zahăr de orice natură în urină. (<fr. *mélituric)*

melivór, -ă *adj.* melifag. (<fr. *mellivore)*

MELO^{1}-, -mél, -melie *elem. comp.* „extremitate, membru". (<fr. *mélo-, -méle, -mélie*, cf. gr. *melos)*

MELO^{2}- *elem. comp.* „cîntec, melodie, muzică". (<fr. *mélo-*, it. *melo-*, cf. gr. *melos)*

melocórd *s. n.* instrument electronic care emite sunete neobişnuite, obţinute prin modificarea frecvenţelor după dorinţa interpretului. (<fr. *mélocorde)*

melód *s. m.* compozitor de cîntece religioase din primele secole ale creştinismului oriental. (<fr. *mélode*, gr. *melodos*, poet liric)

melódic, -ă I. *adj.* melodios, armonios. ○ *mod* ~ = mod care se sprijină pe atracţia melodică, pe un singur sunet stabil *(tonica).* II. *s. f.* ramură a ştiinţei muzicii care se ocupă cu studiul melodiei. ● modul în care este compusă o melodie. (<fr. *mélodique)*

melodicitáte *s. f.* calitatea de a fi melodios; armonie, sonoritate; melodism. (<*melodic* + *-itate)*

melodicizá *vb. tr.* a da un caracter melodic (versurilor). — *melodicizáre* s. f. (<*melodic* + *-iza)*

melódie *s. f.* 1. succesiune expresivă de sunete muzicale care alcătuiesc un cîntec; *(p. ext.)* compoziţie muzicală, cîntec. 2. *(fig.)* muzicalitate. (<fr. *mélodie*, it., lat. *melodia*, gr. *meloidia)*

melodimétru *s. n. (fon.)* aparat electronic pentru cercetări asupra intonaţiei. (<fr. *mélodimètre)*

melodiós, -oásă *adj.* care emite sunete plăcute; armonios. (<fr. *mélodieux)*

melodísm *s. n. (rar)* melodicitate. (<it. *melodismo)*

melodíst, -ă *s. m. f.* compozitor de melodii. (<fr. *mélodiste)*

melódium *s. n.* denumire veche a armoniului. (<fr. *mélodium)*

melodramátic, -ă *adj.* 1. referitor la melodramă, de melodramă. 2. *(depr.)* de un patetism exagerat, fals. (<fr. *mélodramatique*, it. *melodrammatico)*

melodramatism *s. n. (rar)* caracter melodramatic. ● exprimare exaltată, uneori artificială, a sentimentelor. (<*melodramat[ic]* + *-ism)*

melodramatizá *vb. tr.* 1. a face să devină melodramatic. 2. a da un caracter melodramatic. — *melodramatizáre* s. f. (<fr. *mélodramatiser)*

melodrámă *s. f.* 1. (în tragedia antică greacă) dialog cîntat între corifeu şi un personaj. 2. dramă care utiliza acompaniamentul muzical pentru a marca intrarea sau ieşirea personajelor din scenă. 3. operă dramatică scrisă într-un stil emfatic, cu acţiune complicată,

neverosimilă, în care comicul alternează cu dramaticul. (<fr. *mélodrame*)

meloé *s. f.* insectă coleopteră fără aripi, cu elitrele atrofiate, care se întîlnește pe pajiști și fînețe. (<fr. *méloé*)

melofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu suferă muzica. (<fr. *mélophobe*)

melofobíe *s. f.* aversiune patologică față de muzică. (<fr. *mélophobie*)

melofón *s. n.* instrument muzical din familia alămurilor, asemănător cornului și prevăzut cu pistoane. (<engl. *mellophone*)

melográn *s. m.* arbust mediteranean ornamental, cu frunze lanceolate, cu flori roșii și fructul comestibil; rodiu, rodier. (<it. *melograno*)

meloíde *s. f. pl.* familie de insecte vezicante cuprinzînd cantarida și meloea. (<fr. *méloïdés*)

melomán, -ă *s. m. f.* iubitor (pasionat) de muzică (în special clasică; muzicoman). (<fr. *mélomane*)

melomanie *s. f.* pasiune, preferință deosebită pentru muzică; muzicomanie. (<fr. *mélomanie*)

melomél *s. m.* monstru care prezintă melomelie. (<fr. *mélomèle*)

melomelíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin dedublarea membrelor. (<fr. *mélomélie*, cf. gr. *melos*, membru)

melón *s. n.* gambetă. (<fr. *melon*)

melonídă *s. f.* peponidă. (<fr. *mélonide*, cf. gr. *melon*, poamă)

melopée *s. f.* **1.** (la vechii greci) ansamblu de reguli referitoare la cînt. **2.** declamație muzicală, de formă liberă; *(p. ext.)* melodie monotonă lentă. v. recitativ. (<fr. *mélopée*)

melopéic, -ă *adj.* de melopee (2); melodios; monoton. (<*melopee* + *-ic*)

meloplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a feței. (<fr. *méloplastie*, cf. gr. *melos*, obraz)

meloreostóză *s. f.* boală a oaselor caracterizată prin condensarea unei părți din corticală, care capătă aspectul de ceară topită. (<fr. *mélorheostose*)

mélos *s. n.* **1.** melodie, cîntec; *(p. ext.)* muzică. **2.** aspectul melodic al muzicii. (< gr. *melos*)

meloscóp *s. n.* aparat, cu plăci diferit colorate, pentru stabilirea nuanțelor culorii mierii. (<*melo-* + *-scop*)

meloterápic, -ă *adj.* referitor la meloterapie. (<fr. *mélothérapique*)

meloterapíe *s. f.* muzicoterapie. (<fr. *mélothérapie*)

melotipíe *s. f.* culegere a notelor muzicale cu material tipografic mobil. (<fr. *mélotypie*)

melotomíe *s. f.* embriotomie constînd în secționarea unui membru al fătului mort. (<fr. *mélotomie*)

melotrón *s. n.* instrument electroacustic cu clape destinat reproducerii sonorităților suflătorilor și coardelor, la care acționarea claviaturii pune în mișcare benzi conținînd imprimări ale instrumentelor respective. (<engl. *mellotron*)

melusínă *s. f.* **1.** figură mitologică fantastică, imaginată jumătate pește și jumătate femeie. **2.** fetru cu păr lung. (<fr. *mélusine*)

membranaceu, -ée *adj.* membranos. (<lat. *membranaceus*)

membranál, -ă *adj.* al membranei. (<*membrană* + *-al*)

membránă *s. f.* **1.** țesut animal sau vegetal, subțire și flexibil, care delimitează, acoperă și susține organele. **2.** foiță subțire care separă două medii. **3.** placă subțire și flexibilă care produce sau transmite sunetele prin vibrații. ● diafragmă. (<lat. *membrana*, fr. *membrane*)

membranifér, -ă *adj.* prevăzut cu membrană. (<fr. *membranifère*)

membranofón, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) care produce sunetele prin punerea în vibrație a unei membrane întinse. (<germ. *Membranophon*)

membranós, -oásă *adj.* de forma și structura unei membrane; membranaceu. (<fr. *membraneux*)

mémbru, -ă **I.** *s. m. f.* cel care face parte dintr-o asociație, dintr-o organizație socială, politică sau culturală, dintr-o alianță etc. **II.** *s. n.* **1.** denumire dată brațelor și picioarelor la om, picioarelor sau labelor la animale; *(pop.)* mădular. ○ ~ *viril* = penis. **2.** fiecare parte a unei propoziții, fraze sau a unui period. **III.** *s. m.* fiecare dintre cele două părți ale unei ecuații, separate prin semnul egalității. ● fiecare dintre părțile rapoartelor unei proporții. (<lat. *membrum*, fr. *membre*)

meménto *s. n.* **1.** semn, notă care aduce aminte de ceva. **2.** carte care cuprinde în rezumat cunoștințele de bază ale unei științe, discipline etc. **3.** listă de spectacole sau de conferințe, publicată în presă. (<fr. *mémento*, lat. *memento*, amintește-ți)

memorá *vb. tr.* a învăța pe dinafară; a reține în memorie; a memoriza. — **memoráre** *s. f.* (<fr. *mémorer*, lat. *memorare*)

memorábil, -ă *adj.* demn de ținut minte; important, remarcabil. (<fr. *mémorable*, lat. *memorabilis*)

memorabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce poate fi reținut prin memorie. (<fr. *mémorabilité*)

memoránd *s. n.* jumătate dintr-o hîrtie de scrisoare, folosită pentru scurte comunicări. (<fr. *mémorandum*)

memorandíst *s. m. (rar)* semnatar al unui memorandum. (<*memorand*[*um*] + *-ist*)

memorándum *s. n.* document, memoriu conținînd expunerea unor chestiuni, a unor stări de lucruri de ordin diplomatic, politic etc. (<lat. *memorandum*, germ. *Memorandum*, fr. *mémorandum*)

memoráte *s. n. pl.* specii ale legendei care vorbesc despre experiența personală a povestitorului în legătură cu tradiții, credințe și obiceiuri. (<engl. *memorate*)

memorativ, -ă *adj. (rar)* comemorativ. (<fr. *mémoratif*)

memoratór *s. n.* **1.** carte care cuprinde rezumativ tabele, formulare, definiții etc., folosită în știință și în tehnică; memento (1). **2.** memorie (3). (<fr. *mémorateur*)

memoriál, -ă I. *adj.* care servește pentru a aminti un eveniment important, o personalitate etc. II. *s. n.* 1. scriere literară înrudită cu însemnările de călătorie și cu memoriile, în care se consemnează anumite realități. 2. monument comemorativ. (<fr. *mémorial*, (II, 2) engl. *memorial*, lat. *memoriales*, germ. *Memorial*)

memorialíst, -ă *s. m. f.* autor de memorii. (<fr. *mémorialiste*)

memorialístic, -ă I. *adj.* referitor la memorialistică. II. *s. f.* gen de scrieri care cuprinde memorii; totalitatea lucrărilor de acest gen. (<*memorial* + *-istic/ă/*)

memórie *s. f.* 1. capacitate a creierului omenesc de a reține, recunoaște și reproduce ceea ce și-a însușit anterior. 2. amintire. ● amintire păstrată de posteritate pentru oamenii ilustri. 3. parte componentă a unui sistem electronic de calcul în care se memorează informațiile; memorator (2). (<lat., it. *memoria*, fr. *mémoire*)

memoriscóp *s. n.* aparat electronic de afișare care poate memora curbele afișate. (< engl. *memoriscope*)

memóriu *s. n.* 1. expunere documentată amplă asupra unei probleme, a unui fapt. ● expunere scrisă a activității științifice, didactice etc. desfășurate de cineva. 2. *(pl.)* culegere de lucrări, conferințe etc. făcute în cadrul unei societăți literare, științifice etc. 3. *(pl.)* scriere cuprinzînd însemnări asupra evenimentelor petrecute în timpul vieții autorului, la care a luat și el parte. 4. cerere în care motivele și faptele sînt expuse pe larg. (<lat. *memorium*, fr. *mémoire*)

memorizá *vb. tr.* 1. a memora. 2. *(inform.)* a conserva o informație sau un rezultat intermediar în memoria (3) unui ordinator. (<fr. *mémoriser*)

memorizáre *s. f.* acțiunea de a memoriza și rezultatul ei; memorare; *(spec.)* metodă de învățare pe dinafară a unor cunoștințe; exercițiu de memorare. (<*memoriza*)

menádă *s. f.* 1. bacantă. 2. *(fig.)* femeie exaltată, furioasă. (<fr. *ménade*, lat. *ménas, -adis*, gr. *mainas*<*mainesthai*, a fi furios)

menáj *s.n.* 1. gospodărie. 2. căsnicie; viață de familie. (<fr. *ménage*)

menajá *vb.* I. *tr.* 1. a trata atent și binevoitor, a se purta bine față de cineva. 2. a folosi cu chibzuință, a cruța. II. *refl.* a-și cruța puterile, a se îngriji. — **menajáre** *s. f.* (<fr. *ménager*)

menajamént *s. n.* menajare. ● *(pl.)* tact, grijă față de sensibilitatea cuiva. (<fr. *ménagement*)

menajér, -ă I. *adj.* referitor la gospodărie; de menaj. II. *s. f.* gospodină. ● femeie angajată să conducă gospodăria cuiva. (<fr. *ménager*)

menajerie *s. f.* colecție de animale sălbatice (rare, exotice); loc special amenajat unde sînt ținute astfel de animale. (<fr. *ménagerie*, germ. *Menagerie*)

menárhă *s. f.* momentul declanșării primei menstruații. (<germ. *Menarche*)

mendeleéviu *s. n.* element transuranic sintetic din grupa actinidelor. (<fr. *mendélévium*, cf. *Mendelecv*, chimist rus)

mendelián, -ă *adj., s. m. f.* mendelist. (<fr. *mendélien*)

mendelísm *s. n.* concepție biologică potrivit căreia transmiterea caracterelor ereditare se face după anumite legi fixe, independent de acțiunea și influența mediului exterior asupra organismului. (<fr. *mendélisme*, cf. *Mendel*, naturalist austriac)

mendelíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mendelismului; mendelian. (după fr. *mendélien*)

mendicitáte *s. f. (livr.)* cerșetorie; cerșit. (<fr. *mendicité*, lat. *mendicitas*)

menéhm *s. m. (livr.)* persoană care se aseamănă foarte mult cu alta. (<fr. *ménechme*, cf. *Menaechmi*, titlul unei comedii a lui Plaut)

menestrándie *s. f.* arta menestrelilor. ● trupă de menestreli; corporație a menestrelilor. (<fr. *ménestrandie*)

menestrél *s. m.* poet-muzicant ambulant din evul mediu, care cînta și recita versuri acompaniindu-se cu un instrument; *(p. ext.)* cîntăreț popular. (<fr. *ménestrel*)

menhidrózã *s. f.* exces de secreție sudorală care apare la femei în timpul menstruației. (<fr. *menhidrose*)

menhír *s. n.* monument (funerar) megalitic, format din blocuri de piatră neprelucrată dispuse vertical, în aliniamente sau izolate. (<fr. *menhir*, cf. celt. *menhir*, piatră lungă)

meniánă *s. f.* balcon sau terasă exterioară la casele romane ori italienești. (<fr. *méniane*, lat. *maenianum*)

-menie v. m e n o [1]-.

menilít *s. n.* rocă sedimentară silicioasă, conținînd opal, argilă și hidroxid de fier, neagră sau brună, cu aspect vărgat. (<fr. *ménilite*)

MENING(O)- *elem. comp.* „*meninge*", „membrană". (<fr. *méning/o/-*, cf. gr. *meninx, -ngos*)

meninge *s. n.* fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării *(dura mater, pia mater* și *arahnoida)*. (<fr. *méninge*)

meningeál, -ă *adj.* al meningelor, meningian. (<germ. *meningeal*)

meningián, -ă *adj.* meningeal. (<fr. *méningien*)

meningióm *s. n.* tumoare benignă a meningelor. (<fr. *méningiome*)

meningísm *s. n.* sindrom caracterizat prin aceleași manifestări întîlnite în meningită. (<fr. *méningisme*)

meningítă *s. f.* inflamație (infecțioasă) a meningelor. (<fr. *méningite*)

meningític, -ă *adj.* de natura meningitei. (<fr. *méningitique*)

meningoblást *s. n.* celulă nevroglică transformată care intră în compunerea unui meningoblastom. (<fr. *méningoblaste*)

meningoblastóm *s. n.* tumoare meningiană formată din meningoblaste. (<fr. *méningoblastome*)

meningocél *s. n.* hernie a meningelor, printr-o breșă craniană. (<fr. *méningocèle*)

meningocóc *s. m.* microb patogen al meningitei cerebrospinale. (<fr. *méningocoque*)

meningococemíe *s. f.* meningococie. (<fr. *méningococémie*)

meningococíe *s. f.* septicemie datorată prezenței meningococului în sînge; meningococemie. (<fr. *méningococcie*)

meningoencefalítă *s. f.* inflamație a meningelor și a creierului. (<fr. *méningo-encéphalite*)

meningoencefalocél *s. n.* cavitate cerebrală anormală care provine dintr-un diverticul al spațiilor subaracnoidiene. (<fr. *méningoencéphalocèle*)

meningolíză *s. f.* desfacere chirurgicală a aderențelor meningelor creierului sau ale măduvei spinării. (<*meningo-* + *-líză*)

meningomalacíe *s. f.* ramolisment patologică a meningelor. (<fr. *méningo-malacie*)

meningomielítă *s. f.* inflamație a măduvei spinării și a meningelor ei. (<fr. *méningomyélite*)

meningopatíe *s. f.* denumire generică dată afecțiunilor meningelor. (<fr. *méningopathie*)

meningoradiculítă *s. f.* inflamație a rădăcinilor nervilor de origine meningiană. (<fr. *méningo-radiculite*)

meningorafíe *s. f.* sutură operatorie a pahimeningelui. (<fr. *meningorraphie*)

meningoragíe *s. f.* hemoragie meningiană. (<fr. *méningorragie*)

meningotífus *s. n.* formă meningiană a febrei tifoide. (<fr. *méningo-typhus*)

menisc[1] *s. n.* 1. curbură a suprafeței unui lichid într-un tub (capilar). • lentilă convexă pe o parte și concavă pe cealaltă. 2. *(anat.)* cartilaj în formă de disc, între articulații. (<fr. *ménisque*)

MENISC[2]**(O)-** *elem. comp.* „menisc articular". (<fr. *ménisc/o/-*, cf. gr. *meniskos*, lună mică, semilună)

meniscál, -ă *adj.* referitor la un menisc (2). (<fr. *méniscal*)

meniscectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui menisc (2). (<fr. *méniscectomie*)

meniscítă *s. f.* inflamație a meniscurilor (2). (<fr. *méniscite*)

meniscografíe *s. f.* radiografie a meniscurilor genunchiului. (<fr. *méniscographie*)

meniscopatíe *s. f.* afecțiune a cartilajelor articulației genunchiului. (<fr. *méniscopathie*)

meniscopexíe *s. f.* sutură chirurgicală a fragmentelor meniscului articular după traumatism. (<fr. *méniscopexie*)

meniscotóm *s. n.* instrument chirurgical pentru secționarea meniscului articular. (<fr. *méniscotome*)

meníu *s. n.* listă a felurilor de mîncare și a băuturilor servite la o masă, la un banchet etc. (<fr. *menu*)

MENO[1]**-, -menie** *elem. comp.* „lunar", „ciclu menstrual". (<fr. *méno-*, *-ménie*, cf. gr. *men*, *-nos*, lună, *meniaia*, menstruație)

meno[2] *adv. (muz.)* mai puțin, diminuat. (<it. *meno*)

menometroragíe *s. f.* scurgere menstruală prelungită (depășind șapte zile). (<*meno*[1]*-* + *metroragie*)

menonít, -ă *s. m. f.* membru al unei secte anabaptiste, răspîndită azi în Olanda, S.U.A. și Germania (<fr. *mennonite*, cf. *Menno Simonsz*, reformator ol.)

menopatíe *s. f.* denumire generică pentru tulburările ciclului menstrual. (<*meno*[1]*-* + *-patie*)

menopáuză *s. f.* perioadă în care încetează definitiv activitatea glandelor sexuale la femei; climacteriu la femei. (<fr. *ménopause*)

menorágie, -ă *adj.* referitor la menoragie. (<fr. *ménorragique*)

menoragíe *s. f.* pierdere a unei mari cantități de sînge la menstruație. (<fr. *ménorragie*)

menorée *s. f.* menstruație. (<fr. *ménorrhée*)

menostáză *s. f.* suprimare a fluxului menstrual. (<fr. *ménostase*)

menóu *s. n.* montant inferior, folosit mai ales în arhitectura gotică și a Renașterii, care compartimentează o deschidere a unei ferestre. (<fr. *meneau*)

mensár *s. m.* nume dat unor magistrați romani, care, în timpuri de mare lipsă de bani pe piață, erau însărcinați să împrumute bani acelora care puteau oferi un gaj. (<lat. *mensarius*)

ménsolă *s. f.* piesă de construcție care susține grinzi, cornișe etc. (<it. *mensola*)

ménstre *s. f. pl.* menstruație. (<fr. *menstrues*)

menstruál, -ă *adj.* referitor la menstruație. (<lat. *menstrualis*)

menstruáție *s. f.* scurgere de sînge periodică (lunară) pe cale vaginală, începînd din epoca pubertății pînă la menopauză; menoree, menstre. (<fr. *menstruation*, cf. lat. *menstruus*, lunar)

mensuál, -ă *adj. (rar)* lunar (2). (<fr. *mensuel*, lat. *mensualis*)

mensurábil, -ă *adj. (rar)* care poate fi măsurat. (<lat. *mensurabilis*)

mensurál, -ă *adj.* (despre un sistem de notație muzicală) în care se precizează înălțimea și durata sunetelor. (<germ. *mensural*, lat. *mensuralis*)

mensuralísm *s. n.* sistem de notație muzicală inventat de islamici, care permitea să fie definite exact raporturile de valoare (de durată a sunetelor) dintre o notă și alta. (<germ. *Mensural/musik/+-ism*)

mensúră *s. f.* dimensiunile unui instrument muzical, raportul dintre diferitele lui părți componente. (<lat. *mensura*, măsură)

menșevíc, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al menșevismului. (<rus. *menșevik*)

menșevísm *s. n.* curent liberal apărut la începutul sec. XX în cadrul social-democrației ruse, care se opunea prevederilor programatice marxist-leniniste. (<rus. *menșevizm*)

-mént *suf.* „acțiune (exprimată prin verb, substantiv sau adjectiv)". (<fr. *-ment*, cf. lat. *mente*, manieră, fel)

mentál, -ă *adj.* al bărbiei. (<fr. *mental*, cf. lat. *mentum*, bărbie)

mentalísm *s. n.* 1. concepție metafizică potrivit căreia realitatea este spirit. 2. atitudine a acelora care, într-un sistem lingvistic, consideră conținutul ca un element determinant al

expresiei, făcînd din lingvistică o parte a psihologiei. (<fr. *mentalisme*, germ. *Mentalismus*)

mentalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mentalismului. (<fr. *mentaliste*)

mentalitáte *s. f.* fel propriu de a gîndi al unui individ, al unei colectivităţi, al unei epoci; stare de spirit, conduită. (<fr. *mentalité*)

-ménte *elem. comp.* „manieră, mod". (<it. *-mente*, cf. lat. *mente*)

mentenabilitáte *s. f.* proprietate a unui produs de a fi întreţinut şi reparat cu uşurinţă. (<fr. *maintenabilité*)

mentenánţă *s. f.* totalitatea operaţiilor de întreţinere şi reparaţie ale unui sistem tehnic. (<fr. *maintenance*)

mentísm *s. n.* tulburare a memoriei caracterizată prin desfăşurarea tumultuoasă, incoercibilă şi anxiogenă a ideilor şi amintirilor. (<fr. *mentisme*)

mentól *s. n.* substanţă aromatică volatilă obţinută din uleiul de mentă sau sintetic, folosită în farmacie şi în cosmetică. (<fr. *menthol*)

mentolácet *s. n.* produs alimentar realizat din zară în amestec cu esenţă de mentă şi zahăr. (n. com.)

mentolát, -ă *adj.* care conţine mentol. (<fr. *mentholé*)

mentón *s. n.* (*med.*) bărbie. (<fr. *menton*)

mentonién, -ă I. *adj.* referitor la bărbie. II. *s. n.* bandaj pentru fracturi de bărbie. (<fr. *mentonnier*)

méntor *s. m.* 1. preceptor, educator; îndrumător, povăţuitor. 2. plantă pe care se altoieşte o ramură de la o plantă tînără, cu scopul de a-i imprima caracterele acesteia. (<lat., fr. *mentor*, cf. *Mentor*, prietenul lui Ulise şi preceptorul lui Telemac)

mentovít *s. n.* băutură răcoritoare pe bază de mentă. (<*mentă* + *vit*/*amină*/)

menţíne *vb.* I. *tr.* a păstra ceva neschimbat. ● a susţine. II. *refl.* a rămîne în aceeaşi stare. ● a-şi păstra acelaşi loc, post, aceeaşi poziţie. — *menţínere* s. f. (după fr. *maintenir*)

menţioná *vb. tr.* a semnala, a aminti ceva. ● a indica în mod special; a specifica. — *menţionáre* s. f. (<fr. *mentionner*)

menţionábil, -ă *adj.* care poate fi menţionat; citabil. (<engl. *mentionable*)

menţiúne *s. f.* 1. menţionare; specificare, precizare. 2. distincţie constînd în citarea cu elogii a cuiva în urma unui concurs. (<fr. *mention*, lat. *mentio*)

menuét *s. n.* vechi dans francez de origine populară, liniştit şi plin de graţie, devenit în sec. XVII dans de curte; melodia corespunzătoare. ● a treia parte a simfoniei clasice. (<fr. *menuet*)

menuiserie /-nu-i-/ *s. f.* (*rar*) arta de a lucra în lemn; tîmplărie. ● operă în lemn. (<fr. *menuiserie*)

menúr *s. m.* pasăre mică, de talia unui fazan, cu aripile scurte, care trăieşte în pădurile umede din Australia; pasărea-liră. (<fr. *ménure*, lat. *menura*)

meoţián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al pliocenului din bazinul pontic. (<fr. *méotien*)

meplát I. *s. n.* (*arte*) relief foarte plat în care motivul plin este pus în evidenţă prin uşoara adîncire a spaţiului perimetral. II. *adj.* (*rar*) inegal ca grosime. ○ (*arhit.*) *linii ~e* = linii care fac trecerea de la un plan la altul. (<fr. *méplat*)

meprizá *vb. tr.* (*livr.*) a dispreţui. (<fr. *mépriser*)

meprizábil, -ă *adj.* (*livr.*) (demn) de dispreţuit. (<fr. *méprisable*)

mer[1] *s. m.* (*chim.*) unitate elementară constitutivă, cu structură şi masă invariabile, care se repetă în mod constant într-un lanţ molecular al unui polimer. (<fr. *mère*)

MER[2]**(O)-, -mér, -merie** *elem. comp.* „parte, diviziune". (<fr. *mér/o/-*, *-mère*, *-mérie*, cf. gr. *meros*)

meralgíe *s. f.* durere în coapsă. (<fr. *méralgie*, cf. gr. *meros*, coapsă)

mercallóy *s. n.* aliaj de tip alpaca din cupru, nichel, zinc, cu adaos de fier şi plumb, foarte plastic, folosit pentru aparaturi electrice, medicale etc. (<germ. *Mercalloy*)

mercantíl, -ă *adj.* 1. referitor la comerţ, negustoresc, comercial. 2. (*ir.*) preocupat exclusiv de cîştig; interesat. ● (despre sentimente) bazat pe interese materiale. (<fr. *mercantile*)

mercantiláj *s. n.* imprimat folosit în activitatea comercială. (<*mercantil* + *-aj*)

mercantilísm *s. n.* 1. doctrină şi politică economică burgheze practicate de o serie de ţări europene în sec. XV—XVIII, care considerau că avuţia socială rezidă în acumularea de bani. 2. spirit negustoresc, comercial; (*peior.*) preocupare de a cîştiga bani prin orice mijloace. (<fr. *mercantilisme*)

mercantilíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mercantilismului (1). (<fr. *mercantiliste*)

mercantilizá *vb. tr., refl.* (*peior.*) a deveni, a face să devină mercantil (2). — *mercantilizáre* s. f. (<*mercantil* + *-iza*)

mercaptán *s. m.* substanţă organică cu miros urît, derivată din alcool, în care oxigenul este înlocuit cu sulf; tioalcool, tiol. (<fr. *mercaptan*)

mercedárl *s. m. pl.* ordin de călugări cerşetori, fondat de dominicani în 1240, devenit apoi ordin militar, cu misiunea de a elibera pe sclavii creştini capturaţi de sarazini, prin strîngerea fondurilor necesare pentru răscumpărarea lor. (cf. it. *mercede*, milă, îndurare)

mercenár, -ă I. *s. m.* 1. militar angajat cu plată într-o armată străină. 2. (*fig.*) cel care, pentru bani, se pune în serviciul oricui, luptînd pentru interese de orice natură. II. *adj.* care aparţine mercenarilor; format din mercenari. ● (*fig.; peior.*) care acţionează plătit. (<fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius*)

mercenariát *s. n.* (*rar*) condiţia, ocupaţia de mercenar. (<*mercenar* + *-i/at*)

mercenarísm *s. n.* (*livr.*) spirit mercenar. (<fr. *mercenarisme*)

MERCEO- *elem. comp.* „marfă", „sortiment". (<it. *merceo-*, cf. lat. *merx*, *-cis*, marfă)

merceológ, -ă *s. m. f.* specialist în merceologie. (<*merceologie*)

mercеologie *s. f.* disciplină care are ca obiect studiul mărfurilor. (<it. *merceologia*)

mercerie *s. f.* 1. obiecte mărunte întrebuințate la cusut, la garnisirea sau repararea îmbrăcămintei etc.; mărunțișuri. 2. negoțul cu astfel de obiecte. 3. magazin de mercerie (1). (<fr. *mercerie*)

mercerizá *vb. tr.* a trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da luciu și a le mări rezistența. — *mercerizáre* s. f. (<fr. *mercériser*)

merchandising/mercendáizing/ *s.n.* cercetare a dezvoltării vînzării și a utilizării mărfurilor și serviciilor printr-o mai bună prezentare și publicitate în rîndul consumatorilor. (<engl. *merchandising*)

merci *interj.* v. mersi.

mercúr *s. n.* metal argintiu, foarte dens și mobil, care se prezintă în stare lichidă la temperatură obișnuită; hidrargir; *(pop.)* argint-viu. (<fr. *mercure*, germ. *Merkur*)

mercuráre *s. f.* reacție chimică prin care se obțin combinații organice mercurice. (după fr. *mercuration*)

mercurіál[1] *s. n.* listă zilnică de prețuri afișată în piețe sau tipărită în ziare. (<fr. *mercuriale*, cf. *Mercur*, zeul comerțului și al drumurilor la romani)

mercurіál[2], **-ă** *adj., s. n.* (medicament) care conține mercur, pe bază de mercur. (<fr. *mercuriel*)

mercúric, -ă *adj.* (despre compușii mercurului) care conține mercur bivalent. (<fr. *mercurique*)

mercurifér, -ă *adj.* (despre un mineral) care conține mercur. (<fr. *mercurifère*)

mercurism *s. n.* intoxicație cu mercur. (<fr. *mercurisme*)

mercurít *s. n.* medicament mercurial cu acțiune diuretică. (<germ. *Merkurit*, n. com.)

mercurós, -oásă *adj.* (despre compușii mercurului) care conține mercur monovalent. (<fr. *mercureux*)

merdícol, -ă *adj.* care crește pe excremente. (<fr. *merdicole*, cf. lat. *merda*, balegă)

merenchím *s. n.* țesut parenchimatos lax, rezultat din diviziunea meristemului. (<fr. *mérenchyme*)

merénd *s. n.* v. mering.

mergúl *s. m.* pasăre asemănătoare cu pinguinul, cu ciocul foarte scurt. (<fr. *mergule*, lat. *mergulus*)

mericárp *s. m.* parte a unui fruct articulat, la malvacee și umbelifere. (<fr. *méricarpe*)

mericism *s. n.* 1. regurgitație. 2. (la animale) ruminație. (<fr. *mérycisme*, gr. *merykismos* <*merykomai*, a rumega)

meridián, -ă I. *adj.* referitor la un meridian. ○ *cerc* ~ = instrument cu ajutorul căruia se determină trecerea unui astru la meridian (II, 1) și care servește la măsurarea înălțimii astrului; *distanță* ~*ă* = diferența de longitudine dintre două puncte situate pe meridiane diferite; *linie* ~*ă* = meridiana locului. II. *s. n.* 1. fiecare dintre cercurile imaginare care trec prin polii globului terestru. ○ *plan* ~ = plan determinat de verticala locului și paralela axei de rotație a Pămîntului. 2. intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. ○ ~ *ceresc* = cercul mare rezultat din intersecția sferei cerești cu planul care trece prin axa universului. 3. (în acupunctură) linie imaginară a suprafeței pielii care unește diferite puncte corespunzînd unui anumit organ. III. *s. f.* 1. intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. ○ *(astr.)* ~*a locului* = intersecția planului meridian cu planul orizontal într-un loc dat; linie meridiană. 2. *(artificol.)* cadran solar care indică ora amiezii. 3. canapea cu spătar și brațe inegale, care ține loc de șezlong. (<fr. *méridien*, lat. *meridianus*)

meridionál, -ă I. *adj.* sudic. ● specific țărilor și popoarelor din sud. II. *s. m. f.* cel care face parte din populația unei țări sudice. (<fr. *méridional*, lat. *meridionalis*<*meridies*, miazăzi)

-merie v. mer[2] (o)-.

merіédrie *s. f.* calitate a unor cristale de a prezenta o simetrie inferioară celei obișnuite. (<fr. *mériédrie*)

mering/merénd *s. n.* prăjitură fină, preparată din zahăr și albuș de ou. (<fr. *meringue*)

merinós *adj. inv. oaie* ~ (și *s. m.*) = oaie cu lînă albă, moale, ondulată și deasă; *lînă* ~ = lîna unei astfel de oi. (<fr. *mérinos*)

merinozá *vb. tr. (rar)* a ameliora caracterele unei rase de oi prin încrucișare cu merinos. — *merinozáre* s. f. (<*merinos*)

merismátic, -ă *adj.* (despre celule, țesuturi) care se divizează în părți similare. (<fr. *mérismatique*)

MERIST(O)- *elem. comp.* „meristem". (<fr. *mérist|o|-*, cf. gr. *meristein*, a diviza)

meristém *s. n.* țesut vegetal tînăr care, prin diviziuni repetate, dă naștere țesuturilor definitive (adulte) ale plantei. (<fr. *méristème*, cf. gr. *meristos*, divizibil)

meristemátic, -ă *adj.* al meristemului. (<fr. *méristématique*)

meristogén, -ă *adj.* rezultat din înmulțirea unei singure celule sau porțiuni dintr-o lăță. (<fr. *méristogène*)

mérit *s. n.* calitate (deosebită) care face pe cineva sau ceva demn de stimă, de prețuire; valoare. (<fr. *mérite*, lat. *meritum*)

meritá *vb. tr.* a fi vrednic de ceva; a i se cuveni. ● a justifica stima, prețuirea, interesul. ● *(spec.;* despre mărfuri) a justifica prețul; a valora. (<fr. *mériter*, lat. *meritare*)

meritál *s. m. (bot.)* internod. (<fr. *méristhalle*)

meritóriu, -ie *adj.* cu merite, demn de stimă, de laudă; merituos. (<lat. *meritorius*, fr. *méritoire*)

merituós, -oásă *adj.* meritoriu. (<*merit* + *-|u|os*)

merlín *s. n.* 1. coardă subțire alcătuită din trei fire de in sau de cînepă răsucite împreună, servind la matisarea parîmelor. 2. ciocan pentru asomarea animalelor la abator. (<fr. *merlin*)

merlінá *vb. tr. (mar.)* a coase grandeea de marginea velei cu merlin (1). (<fr. *merliner*)

merlón *s. n.* porțiune de zidărie care separă două creneluri ale unei fortificații. (<fr. *merlon*)

merlot/merló/ *s. n.* soi de viță de vie de origine franceză, cu ciorchini cilindrici și boabe mici, negre și rotunde. ● vin din acești struguri. (<fr. *merlot*)

merlú *s. m.* pește osos din apele adînci, asemănător cu morunul, care are spatele gri și pîntecele alb, lung de aproape 1 m. (<fr. *merlu*)

MERO- v. m e r^2 (o)-.

meroblástic, -ă *adj. (biol.)* care ia parte numai parțial la formarea celulelor. (<fr. *méroblastique*)

merocárst *s. n.* carst dezvoltat parțial, limitat numai la formele subterane. (<fr. *mérokarst*)

merocrín, -ă *adj.* (despre glande) a cărei secreție se elimină prin difuziune, fără distrugerea protoplasmei. (<fr. *mérocrine*)

merogamíe *s. f.* microgamie. (<germ. *Merogamie*)

merogonie *s. f.* fecundare a unui fragment nucleat din oosferă. (<fr. *mérogonie*)

meromorfóză *s. f. (biol.)* regenerare numai parțială a unui organ pierdut. (<fr. *méromorphose*)

meropíde *s. f. pl.* familie de păsări migratoare, viu colorate, cu cioc lung și curbat și cu coadă lungă și ascuțită, avînd ca tip prigoriile. (<fr. *méropidés*, cf. lat. *merops*, prigorie)

meroplanctón *s. n.* plancton sezonier. (<fr. *méroplancton*)

merospermíe *s. f.* mod de reproducere în care gametul mascul declanșează doar dezvoltarea oului, fără a se uni cu gametul femel. (<fr. *mérospermie*)

merostóme *s. f. pl.* clasă de artropode acvatice, cu respirație branhială, fără antene și prevăzute cu chelicere, cuprinzînd limulii. (<fr. *mérostomes*)

merotíp *s. n.* exemplar obținut prin înmulțire vegetativă din tipul original de cultură. (<fr. *mérotype*)

merotomíe *s. f.* **1.** fragmentare chirurgicală a unei celule. **2.** *(biol.)* fragmentare a celulei sau a organismului, din care rezultă și părți nenucleate. (<fr. *mérotomie*)

merovingián, -ă *adj.* referitor la dinastia Merovingienilor. (<fr. *mérovingien*, cf. *Merovingi*, prima dinastie de regi ai statului franc)

merozoít *s. m.* **1.** fragment separat dintr-un organism viu prin merotomie. **2.** fază tînără în evoluția sporozoarelor, a hematozoarului malariei, rezultată prin segmentarea unui schizont. (<fr. *mérozoïte*)

mersí *interj.* mulțumesc! — scris și *merci*. (<fr. *merci*)

mersól *s. m.* produs derivat prin tratarea unor hidrocarburi cu un amestec de bioxid de sulf și de clor. (<germ. *Mersol*)

mersolát *s. m.* produs detergent, obținut prin tratarea mersolilor cu hidroxid de sodiu. (<germ. *Mersolat*)

mérstrom *s. n. (livr.)* frămîntare, curent de ape; bulboană, vîltoare. (<germ. *Meerstrom*)

merú *s. m.* pește teleosteean osos, cu carnea foarte apreciată, care poate atinge, în mările calde, 2 m lungime și o greutate de 100 de kg. (<fr. *mérou*, sp. *mero*)

merzlótă *s. f.* molisol. (<rus. *merzlota*)

mésa *s. f.* platou înalt, înconjurat de abrupturi. ● podiș bazaltic provenit din lava acumulată inițial în văi largi sau în depresiuni. (<sp. *mesa*<cuv. mexican)

mesagér, -ă *s. m. f.* **1.** purtător al unui mesaj; trimis, sol. **2.** fracțiune celulară de acid ribonucleic, care exercită o influență genetică determinantă asupra celulelor unui organism; informator. (<fr. *messager*, it. *messaggero*)

mesagerie *s. f.* sistem de transport rapid al mărfurilor, cu trenul, în vagoane speciale, cu vaporul sau autocamionul. ● oficiu de expediere a pachetelor, a mărfurilor. (<fr. *messagerie*, it. *messaggeria*)

mesáj *s. n.* **1.** informație, comunicare; știre, veste. ● comunicare telefonică făcută la biroul poștal, care este transmisă destinatarului pe cale poștală. **2.** comunicare oficială adresată de șeful statului către armată, către popor etc. ● formă de comunicare larg uzitată la nivelul șefilor de state și de guverne, prin care se exprimă puncte de vedere sau propuneri privind soluționarea unor probleme importante și de actualitate ale relațiilor internaționale. **3.** încărcătura de idei și de sentimente, de semnificații și de atitudini a unei opere de artă. **4.** ~ *genetic* = cantitatea de informații din moleculele acidului ribonucleic ale unui organism. **5.** *(cib.)* lot de informații formînd un tot inteligibil sau exploatabil și transmis deodată. (<fr. *message*)

mesalínă *s. f. (livr.)* femeie desfrînată. (<fr. *messaline*, cf. *Messalina*, soția împăratului roman Claudiu, renumită prin cruzime și desfrîu)

mesalinism *s. n.* tulburare a comportamentului sexual feminin constînd în dorința exagerată de a întreține relații sexuale cu parteneri numeroși. (<*mesalină* + *-ism*)

mésă *s. f. (rel.)* sacrificiu al corpului și sîngelui lui Cristos, conceput de teologia catolică și ortodoxă ca reînnoit de preot în altar; liturghie. (<it. *messa*, fr. *messe*, germ. *Messe*)

meseál *s. n.* băutură alcoolică, originară din Mexic, preparată dintr-un suc de cactus. (<fr. *mescal*<cuv. mexican)

mescalínă *s. f.* alcaloid halucinogen extras din peyotl. (<fr. *mescaline*)

mescalínic, -ă *adj.* **1.** referitor la mescalină, de natura mescalinei. **2.** *(fig.)* delirant. (<*mescalină* + *-ic*)

meschín *adj.* **1.** preocupat de interese personale mărunte; mic la suflet, egoist; josnic, murdar. **2.** mic, neînsemnat; lipsit de valoare, modest. (<fr. *mesquin*)

meschinărie *s. f.* **1.** caracter, atitudine, faptă de om meschin. **2.** lipsă de valoare, de semnificație. (<fr. *mesquinerie*)

meschinizá *vb. refl. (rar)* a deveni meschin, a da dovadă de meschinărie. — *meschinizáre* s. f. (<*meschin* + *-iza*)

mesembriantém *s. m.* plantă cu frunze cărnoase și flori decorative, cultivată uneori pe roci și pe ziduri în sudul Europei. (<fr. *mésembryanthème*)

mesétă *s. f.* podiș interior format pe un fundament vechi, cutat și peneplenizat. (<sp. *meseta*)

mesiánic, -ă *adj.* care cuprinde o prezicere; profetic. (<fr. *messianique*)

mesianism *s. n.* credință într-un mîntuitor divin al lumii, care apare în dogmele mozaice și creștine; curent filozofic idealist, bazat pe idei mistico-religioase. mesianice. ● atitudine profetică și de exaltare în împlinirea unei misiuni prin sacrificiu. (<fr. *messianisme*, cf. ebr. *Mesia*, mîntuitor)

mesianíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mesianismului. (<fr. *messianiste*)

mesitilénă *s. f.* hidrocarbură benzenică, lichidă, izolată din gudroane. (<fr. *mésitylène*)

mesmerián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mesmerismului. (<fr. *mesmérien*)

mesmerísm *s. n.* 1. doctrina lui Mesmer, care susținea existența magnetismului animal. 2. metodă terapeutică bazată pe magnetismul animal. (<fr. *mesmérisme*, cf. *Franz Mesmer*, medic germ.)

MESO²- v. m e z (o)-.

mesohíppus *s. m.* gen fosil de mamifere ecvide, de mărimea unui ciine, strămoș direct al calului. (<fr. *mesohippus*)

mesopotamián, -ă *adj.* care aparține Mesopotamiei. ○ *artă* ~*ă* = artă dezvoltată în antichitate în Mesopotamia, caracterizată, în arhitectură, prin zigurate, prin pereți decorați cu ceramică smălțuită policrom, cu picturi murale și cu basoreliefuri, iar în sculptură prin admirabile statui, portrete, tauri înaripați și reliefuri cu scene de vînătoare. (<fr. *mésopotamien*, cf. gr. *mesopotamos*, situat între două fluvii<*Mesopotamia*, regiune în Asia între Tigru și Eufrat)

messér *s.m.* (în Italia medievală, ca adresare) domn, stăpîn. (<fr. *messer*, it. *messere*)

messidór *s. n.* a zecea lună a calendarului revoluționar francez. (19 iunie — 19 iulie). (<fr. *messidor*)

messíre *s. m.* titlu dat anumitor persoane nobile. ● (termen de adresare către un preot, avocat, medic în Franța medievală) jupîn, domn, stăpîn. (<fr. *messire*)

mestíf, -ă *s. m. f.* om născut dintr-un alb și o indiană din America de Nord. (<sp. *mestizo*)

mésto *adv.* (*muz.*) cu tristețe, melancolic. (<it. *mesto*)

mestóm *s. n.* (*bot.*) fascicul de vase care cuprinde hadromul și leptomul. (<fr. *mestome*)

méșă *s. f.* 1. șuviță de păr. ● adaos de păr care completează și îmbogățește părul actorului sau al actriței atunci cînd e nevoie. 2. fișie de tifon introdusă într-o rană adîncă pentru drenaj. (<fr. *mèche*)

META- *pref.* 1. „dincolo de", „după" (spațial și temporal). 2. „modificare", „transpoziție", „transfer". 3. (*chim.*) „polimer". 4. (*fiz., mat.*) „asemănător cu baza". (<fr. *méta-*, cf. gr. *meta*, cu, după, lîngă)

metaantimoniát *s. m.* produs obținut prin dizolvarea sau topirea pentaoxidului de antimoniu cu hidroxizi alcalini. (<*meta-* + *antimoniat*)

metaártă *s. f.* arta despre artă. (<*meta-* + *artă*)

metaartístic, -ă *adj.* referitor la metaartă. (<*meta-* + *artistic*)

metablózã *s. f.* (*biol.*) 1. simbioză de tip particular, în care unul dintre organisme transformă mediul nutritiv pentru a fi utilizat mai tîrziu de celălalt. 2. schimbare a condițiilor de viață datorită unor cauze externe. (<germ. *Metabiose*)

metabisulfít *s. m.* sare a unui acid ipotetic, ai cărui derivați provin din eliminarea unei molecule de apă din două molecule ale unui sulfit acid. (<fr. *métabisulfite*)

metabólă I. *adj.* (despre insecte) care suferă metamorfoză. II. *s. f.* 1. (în muzica clină) modificare (accidentală) a modului sau a genului. 2. procedeu retoric prin care se repetă cuvintele spuse anterior, dar în altă ordine. (<fr. *métabole*, gr. *metabole*, schimbare)

metabólic, -ă *adj.* referitor la metabolism. (<fr. *métabolique*)

metabolímetrie *s. f.* măsurare a metabolismului. (<fr. *métabolimétrie*)

metabolimétru *s. n.* aparat folosit în metabolimetrie. (<fr. *métabolimètre*)

metabolísm *s. n.* totalitatea proceselor nutritive de asimilație (*anabolism*) și dezasimilație (*catabolism*) care se produc în organismele vii. ○ ~ *bazal* = cantitatea de căldură exprimată în calorii, care se produce pe un metru pătrat la suprafața corpului unui individ într-o oră. (<fr. *métabolisme*)

metabolít *s. m.* substanță organică care participă sau rezultă din reacțiile metabolismului. (<fr. *métabolite*)

metabolizá *vb. tr.* a transforma substanțe, medicamente în organism prin procesul de metabolism. — *metabolizáre* *s. f.* (<engl. *metabolize*)

metabolizánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează metabolizarea. (<*metaboliza* + *-ant*)

metaborát *s. m.* sare a unui acid al borului, obținută prin neutralizarea soluției de acid boric sau prin precipitare cu unele săruri. (<fr. *métaborat*)

metabóric *adj. acid* ~ = acid anhidridă parțială a acidului boric. (<fr. *métaborique*)

metacaolínit *s. n.* produs instabil, obținut prin deshidratarea caolinului la anumite temperaturi. (<fr. *métakaolinite*)

metacárp *s. n.* porțiune a scheletului mîinii cuprinsă între carp și falange. ● os care formează baza fluierului la picioarele anterioare ale unor animale. (<fr. *métacarpe*)

metacarpián, -ă *adj., s. n.* (os) al metacarpului. (<fr. *métacarpien*)

metacarpofalangián, -ă *adj.* care unește metacarpul cu falangele. (<fr. *métacarpophalangien*)

metacéntric, -ă *adj.* referitor la metacentru. (<fr. *métacentrique*)

metacéntru *s. n.* intersecție a verticalelor care trec prin centrele de greutate ale volumului de apă dislocat de un corp plutitor. (<fr. *métacentre*)

metacrilát *s. m.* sare sau ester al acidului metacrilic. (<fr. *méthacrylate*)

metacrílic *adj. acid* ~ = acid organic nesaturat, sub formă de lichid incolor cu miros neplăcut. (<fr. *méthacrylique*)

metacristál *s. n.* cristal bine dezvoltat, format prin metasomatoză în medii solide. (<engl. *metacrystall*)

metacritic, -ă *adj.* care urmează perioadei critice a unei boli. (<fr. *métacritique*)

metacritică *s. f.* *(rar)* critică a criticii. (<germ. *Metakritik*)

metacromátic, -ă *adj.* care prezintă metacromatism. (<fr. *métachromatique*)

metacromatísm *s. n.* 1. schimbare de culoare a blănii unor animale, a penajului etc., datorită unor influențe diverse. 2. proprietate a unor elemente histologice de a reacționa diferit la coloranți; metacromazie. (<fr. *métachromatisme*)

metacromazíe *s. f.* metacromatism(2). (<fr. *métachromasie*)

metacromíe *s. f.* decalcomanie. (<fr. *métachromie*)

metacronísm *s. n.* eroare de dată prin postdatare. (<fr. *métachronisme*)

metacronísm *s. n.* denumire dată de lingvistul Hjelmslev studiului condițiilor de modificare conținute în structura funcțională a limbii. (<fr. *métachronie*)

metacronóză *s. f.* ansamblu de modificări în timpul de cronaxie al nervilor și mușchilor. (<fr. *métachronose*)

metadialéct *s. n.* formă concretă de manifestare a metalimbajului, posedînd cuvinte și expresii specifice. (<fr. *métadialecte*)

metadínă *s. f.* mașină electrică de curent continuu, cu mai multe perechi de perii pe colector, servind ca generator, motor sau transformator. (<fr. *métadyne*)

metadiscúrs *s. n.* *(lingv.)* realizare concretă a metalimbajului. (<fr. *métadiscours*)

metadiscursív, -ă *adj.* referitor la metadiscurs. (<fr. *métadiscoursif*)

metaeducáție *s. f.* pregătire educativă necesară omului contemporan în vederea însușirii deprinderilor de a utiliza atît cantitatea de informație tehnico-științifică și culturală, cît și sistemele de comunicare și de documentare existente. (<*meta-* + *educație*)

metaétică *s. f.* disciplină avînd ca domeniu de referință problematica vieții și conștiinței morale a oamenilor. (<*meta-* + *etică*)

metafáză *s. f.* stadiu mijlociu al mitozei, între profază și anafază, în care cromozomii se fixează pe filamentele fusului nuclear. (<fr. *métaphase*)

metafilaxíe *s. f.* etapă în procesul de readaptare a deficiențelor, în care se iau o serie de măsuri după încheierea readaptării profesionale și sociale. (<*meta-* + gr. *phylassein*, a îngriji)

metafíte *s. f. pl.* încrengătură care cuprinde plantele pluricelulare. (<fr. *métaphytes*)

metafíză *s. f.* parte a unui os lung, între diafiză și epifiză. (<fr. *métaphyse*)

metafizíc, -ă I. *adj.* referitor la metafizică. II. *s. f.* 1. parte a filozofiei idealiste avînd drept obiect fenomenele care nu pot fi percepute prin simțuri, care depășesc cadrul experienței. 2. metodă de cunoaștere, opusă dialecticii, care consideră fenomenele izolate unele de altele și imuabile, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere și neagă contradicțiile interne ale fenomenelor. (<fr. *métaphysique*, /11/ germ. *Metaphysik*)

metafizicián, -ă *s. m. f.* filozof idealist care se ocupă cu metafizica. (<fr. *métaphysicien*)

metafonie *s. f.* modificare a timbrului unei vocale din tema unui cuvînt, sub influența altei vocale dintr-o silabă învecinată. (<fr. *métaphonie*)

metáforă *s. f.* figură de stil constînd în a atribui unui cuvînt un înțeles nou pe baza unei comparații subînțelese. (<fr. *métaphore*, gr. *metaphora*)

metafóric, -ă *adj.* propriu metaforei, exprimat prin, bogat în metafore; *(p. ext.)* figurat. (<fr. *métaphorique*)

metaforicitáte *s. f.* *(rar)* caracter metaforic. (<*metaforic* + *-itate*)

metaforísm *s. n.* mod de exprimare prin multe metafore. (<fr. *métaphorisme*)

metaforíst *s. m.* scriitor care face abuz de metafore. (<it. *metaforista*)

metaforizá *vb. intr.* *(rar)* a folosi metafore, a vorbi în metafore; a da unui cuvînt valoare metaforică. — *metaforizáre* s. f. (<fr. *métaphoriser*)

metafosfát *s. m.* sare a acidului metafosforic. (<fr. *métaphosphate*)

metafosfatáză *s. f.* enzimă care catalizează hidroliza sărurilor acidului metafosforic. (<*meta-* + *fosfatază*)

metafosfóric *adj. acid* ~ = acid oxigenat al fosforului. (<fr. *métaphosphorique*)

metafosforós *adj. acid* ~ = acid al fosforului, obținut prin oxidarea încetă a hidrogenului fosforat. (<fr. *métaphosphoreux*)

metafrást *s. m.* traducător; interpret, comentator al unui autor. (<fr. *métaphraste*)

metafrázá *s. f.* 1. transpunere a unei poezii în proză; traducere a unui text în care se urmărește mai ales interpretarea fidelă a conținutului. 2. anaforă care folosește sinonimele pentru a evita repetarea monotonă a aceluiași cuvînt. (<fr. *métaphrase*)

metagalaxie *s. f.* 1. sistem ipotetic în care ar fi înglobate galaxiile. 2. ansamblul nebuloaselor extragalactice de la care se pot recepționa radiații. (<fr. *métagalaxie*)

metagenétic, -ă *adj.* 1. referitor la metagenеză. 2. care se produce după fecundație; metagenezic. (<germ. *metagenetisch*)

metagenézá *s. f.* 1. *(biol.)* alternanța a două generații, sexuată și asexuată. 2. *(petr.)* faza finală, geochimică, a procesului de incarbonizare. (<fr. *métagenèse*)

metagenézic, -ă *adj.* metagenetic (2). (<fr. *métagénésique*)

metageometrie *s. f.* nume generic dat geometriilor necuclidiene. (<fr. *métagéométrie*)

metageometrísm *s. n.* teorie care afirmă posibilitatea existenței unui număr mai mare de dimensiuni decît cele trei stabilite de Euclid pentru formele spațiale. (<fr. *métagéométrisme*)

metagnomíe *s. f.* termen de metapsihică desemnînd facultatea de clarviziune, de cunoaștere a unor lucruri sensibile, gînduri (normal necunoscute) sau a unor evenimente din viitor. (<fr. *métagnomie*)

metagrámă *s. f.* **1.** schimbare a unei litere într-un cuvînt. **2.** problemă enigmistică, în versuri sau în imagini, care constă în obținerea unui cuvînt nou prin anagramare și înlocuirea unei vocale cu alta. (<*meta-* + */ana/gramă*)

metagranulocít *s. n.* metamielocit. (<engl. *metagranulocyte*)

metaistórie *s. f.* filozofie a istoriei. (<fr. *métahistoire*)

metál[1] *s. n.* element chimic cu luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, ductil și maleabil, de obicei solid la temperatura obișnuită. (<fr. *métal*, germ. *Metall*, lat. *metallum*)

METAL[2]**(O)-/METALI-** *elem. comp.* „metal". (<fr. *métall/o/-*, *métalli-*, cf. lat. *metallum*)

metalazbést *s. n.* ferodo. (<fr. *métal-asbeste*, germ. *Metalasbest*)

metaldehídă *s. f.* substanță solidă albă rezultată prin polimerizarea aldehidei acetice, care se întrebuințează drept combustibil. (<fr. *métaldéhyde*)

metalépsă *s. f.* figură de stil care constă în indicarea unui amănunt antecedent pentru a sugera consecința unui fapt sau invers. (<fr. *métalepse*)

metalescént, -ă *adj.* de culoarea și luciul metalului. (<fr. *métallescent*)

METALI- v. **metal**[2]**(o)-**.

metálic, -ă *adj.* **1.** de, din metal. **2.** care seamănă cu metalul. ● (despre voce, sunet etc.) care are sonoritatea unui metal; aspru, strident. (<fr. *métallique*)

metalifér, -ă *adj.* (despre minereuri) care conține metale. (<fr. *métallifère*)

metalimbáj *s. n.* **1.** orice sistem lingvistic cu ajutorul căruia este posibil să se analizeze simbolurile și structurile unei limbi (naturale sau formalizate); metalimbă. **2.** *(inform.)* limbaj de descriere adaptat la o definiție formală a limbajelor de programare. (după fr. *métalangage*, engl. *metalanguage*)

metalímbă *s. f.* metalimbaj. (după fr. *métalangue*, it. *metalingua*)

metalín *s. n.* foiță de birtie metalizată, folosită în legătorie la tipăritul coperților. (<amer. *metaline*)

metalingvístic, -ă **I.** *adj.* referitor la metalingvistică. ○ *funcție ~ă* = funcție a limbajului prin care vorbitorul acceptă codul pe care îl folosește ca un obiect de descriere a discursului său, cel puțin într-un punct particular. **II.** *s. f.* disciplină care studiază metalimbajul. (<fr. *métalinguistique*, engl. *metalinguistics*)

metalísm *s. n.* teorie burgheză potrivit căreia valoarea banilor ar fi determinată de valoarea metalului din care sînt făcuți. (<germ. *Metalismus*)

metalíst, -ă *adj.* referitor la metalism. (<fr. *métalliste*)

metaliterár, -ă *adj.* din afara literaturii. (<*meta-* + *literar*)

metaliteratúră *s. f.* literatură despre literatură. (<*meta-* + *literatură*)

metalizá *vb. tr.* **1.** a acoperi cu o peliculă metalică suprafața unui obiect, prin pulverizare cu ajutorul unui jet de aer. **2.** a da o strălucire metalică. — *metalizáre* s. f. (<fr. *métalliser*)

METALO- v. **metal**[2]**(o)-**.

metalocerámică *s. f.* ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea pulberilor metalice folosite la fabricarea diferitelor obiecte. (<fr. *métallocéramique*)

metalochímie, -ă *adj.* referitor la metalochimie. (<fr. *métallochimique*)

metalochímie *s. f.* parte a chimiei care studiază metalele. (<fr. *métallochimie*)

metaloconióză *s. f.* pneumonioză cu pulberi metalice. (<*metalo-* + *conioză*)

metalocromíe *s. f.* tehnică a colorării suprafețelor metalice. (<fr. *métallochromie*)

metalofizícă *s. f.* disciplină care studiază fenomenele fizice ce se petrec în metale și aliaje. (<fr. *métallophysique*)

metalofobíe *s. f.* teamă patologică de contactul cu obiecte de metal. (<fr. *métallophobie*)

metalofón *s. n.* glockenspiel. (<fr. *métallophone*)

metalogenétic, -ă *adj.* referitor la metalogeneză. (<fr. *métallogénétique*)

metalogenéză *s. f.* ramură a geologiei care studiază formarea și răspîndirea zăcămintelor metalifere în scoarța Pămîntului; metalogenie. (<fr. *métallogenèse*)

metalogenie *s. f.* *(rar)* metalogeneză. (<fr. *métallogénie*)

metalógic, -ă **I.** *adj.* referitor la metalogică. **II.** *s. f.* disciplină care studiază fundamentele logicii, sistemele, expresiile logice și raporturile dintre ele. (<fr. *métalogique*)

metalográf, -ă *s. m. f.* specialist în metalografie. (<fr. *métallographe*)

metalográfic, -ă *adj.* referitor la metalografie. (<fr. *métallographique*)

metalografíe *s. f.* **1.** ramură a metalurgiei care studiază structura și proprietățile metalelor și aliajelor. **2.** procedeu de tipar înalt care folosește metalogravura; tipar astfel obținut; metalotipie. (<fr. *métallographie*)

metalogravúră *s. f.* procedeu de gravare manuală cu dalta a clișeelor de metal pentru imprimarea de bancnote, timbre etc. ● clișeu astfel obținut. (<fr. *métallogravure*)

metaloíd *s. m.* element chimic nemetalic, rău conducător de căldură și de electricitate, lipsit de ductilitate. (<fr. *métalloïde*)

metaloídic, -ă *adj.* de natura metaloizilor; de metaloid. (<fr. *métalloïdique*)

metaloplástic, -ă *adj.* cu proprietăți de metal și de material plastic. (<fr. *métalloplastique*)

metaloplastíe *s. f.* procedeu de obținere a unui material metaloplastic; modelare a unui astfel de material. (<fr. *métalloplastie*)

metalosféră *s. f.* centrosferă. (<fr. *métallosphère*)

metalotécă *s. f.* muzeu de zăcăminte minerale. ● colecție de obiecte metalice. (<it. *metalloteca*)

metalotéhnică *s. f.* ramură a tehnicii care se ocupă cu prelucrarea metalelor. (<*metalo-* + *tehnică*)

metaloterapíe *s. f.* tratament al bolilor (nervoase) prin aplicarea unor plăci metalice pe corpul bolnavului. (<fr. *métallothérapie*)

metalotermíe *s. f.* procedeu de obținere a unor metale sau aliaje din compușii lor prin reducere cu un alt metal. (<fr. *métallothermie*)

metalotipíe *s. f.* metalografie (2). (<fr. *métallotypie*)

metalúrg *s. m.* *(rar)* metalurgist. (<germ. *Mettalurg*, rus. *metallurg*)

metalúrgic, -ă *adj.* referitor la metalurgie; folosit în metalurgie. (<fr. *métallurgique*)

metalurgíe *s. f.* **1.** știință care studiază proprietățile fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, procesele fizice care au loc la extragerea metalelor din minereuri și la elaborarea aliajelor. **2.** tehnica extragerii metalelor și a elaborării aliajelor, precum și a prelucrării lor în semifabricate. (<fr. *métallurgie*)

metalurgíst, -ă *s. m. f.* specialist în metalurgie; metalurg. (<fr. *métallurgiste*)

metamagnetísm *s. n.* formă specifică a proprietăților magnetice ale unor corpuri. (<fr. *métamagnétisme*)

metamárketing *s. n.* marketing aplicat în domenii cu totul noi (idei, cultură, resurse umane, ocrotirea sănătății, învățământ etc.). (<*meta-* + *marketing*)

metamatemátic, -ă **I.** *adj.* referitor la matematică. **II.** *s. f.* știință care studiază teoriile și adevărurile matematice din punctul de vedere al logicii matematice. (<fr. *métamathématique*)

metamér, -ă **I.** *adj.* *(chim.;* despre corpuri) care prezintă metamerie. **II.** *s. n.* **1.** segment primitiv al embrionului, provenind din mezoderm, care se scindează în fragmente regulate. **2.** fiecare dintre segmentele din care este format corpul la viermi și la artropode. (<fr. *métamère*)

metaméric, -ă *adj.* **1.** *(biol.)* cu diviziuni sau segmente asemănătoare. **2.** *(pict.;* despre tonuri) care sînt identice în aceeași sursă de lumină, dar variază dacă sursa se schimbă. (<fr. *métamérique*)

metamerie *s. f.* **1.** diviziune primitivă a mezodermului în metameri. **2.** izomerie a doi compuși chimici, care se deduc reciproc unul din altul printr-o transpoziție; metamerism. (<fr. *métamérie*)

metamerísm *s. n.* **1.** metamerie (2). **2.** *(pict.)* schimbare a culorii unui obiect (tablou) cînd este privit în lumini diferite. (<fr. *métamérie*)

metamerizáre *s. f.* **1.** formare de segmente care compun corpul la anelide și artropode. **2.** multiplicare a elementelor florale. (după fr. *métamérisation*)

metamielocít *s. n.* element celular intermediar (din seria granulocitară) între mielocit și granulocitul nesegmentat; metagranulocit. (<fr. *métamyélocyte*)

metamorálă *s. f.* parte a teoriei etice care studiază principiile fundamentale ale moralei. (<fr. *métamorale*)

metamórfic, -ă *adj.* (despre minerale, roci) care provine din metamorfism. (<fr. *métamorphique*)

metamorfísm *s. n.* modificare a structurii rocilor subterane sub influența factorilor endogeni. (<fr. *métamorphisme*)

metamorfopsíe *s. f.* tulburare a vederii constînd în deformarea obiectelor, datorită erorilor de percepție în plasarea corectă a acestora în spațiu. (<fr. *métamorphopsie*)

metamorfozá *vb.* **I.** *refl.* **1.** *(biol.)* a suferi o metamorfoză. **2.** a-și schimba înfățișarea, caracterul, comportarea. **II.** *refl., tr.* a (se) transforma. — *metamorfozáre* s. f. (<fr. *métamorphoser*)

metamorfozábil, -ă *adj.* care se poate metamorfoza. (<fr. *métamorphosable*)

metamorfóză *s. f.* **1.** transformare a formei unor animale (insecte, batracieni etc.) în cursul dezvoltării lor ontogenetice. **2.** *(mit.)* prefacere a unei ființe umane, a unei zeități în animal, în plantă sau într-un lucru. **3.** schimbare a înfățișării, a caracterului, a comportării (cuiva). (<fr. *métamorphose*)

metán *s.n.* hidrocarbură aciclică, sub formă de gaz combustibil, inodor și incolor, care emană din pămînt în regiunile vulcanice, petrolifere sau mlăștinoase. (<fr. *méthane*)

metanefrídie *s. f.* organ tubular deschis spre exterior și spre cavitatea generală a corpului la anelide și moluște, cu funcție excretoare și de expulzare a gameților. (<fr. *métanéphridie*)

metanefrós *s. n.* *(biol.)* rinichi permanent al reptilelor, păsărilor și mamiferelor. (<fr. *métanéphros*)

metaniér *s. n.* navă specială pentru transportul de gaz metan lichefiat. (<fr. *méthanier*)

metanizá *vb. tr.* a transforma o instalație, un motor în vederea folosirii gazului metan. — *metanizáre* s. f. (<it. *metanizzare*)

metanogén, -ă *adj., s. n.* (microorganism) care trăiește în medii calde, complet lipsite de oxigen (fundul mărilor, canalele de scurgere etc.), convertind bioxidul de carbon și oxigenul în metan. (<*metan* + *-gen*[2])

metanóia *s. f.* *(fil.)* incognoscibilul. (<it. *metanoia*)

metanóic *adj. acid* ~ = acid formic. (<fr. *méthanoïque*)

metanól *s. m.* alcool metilic. (<fr. *méthanol*)

metaplásmă *s. f.* **1.** schimbare fonologică sau morfologică a unui element lingvistic; *(spec.)* schimbare survenită în forma unui cuvînt prin adăugarea sau înlăturarea unui sunet; formă a cuvîntului rezultată din această schimbare. **2.** *(biol.)* substanțe alimentare elaborate de protoplasmă. (<fr. *métaplasme*)

metaplázic, -ă *adj.* referitor la metaplazie. (<fr. *métaplasique*)

metaplazíe *s. f.* transformare progresivă a structurii unui țesut sau a celulelor sub aspect funcțional, mai ales în cazul unei regenerări. (<fr. *métaplasie*)

metapneumónic, -ă *adj.* care survine după vindecarea unei pneumonii. (<engl. *metapneumonic*)

metapoezie *s. f.* poezie despre poezie, despre materia ei, cuvintele. (<*meta-* + *poezie*)

metaproteină *s. f.* albuminat. (<engl. *metaprotein*)

metapsihic, -ă I. *adj.* (despre fenomene psihice) ale căror cauză și mod de desfășurare nu pot fi explicate științific; parapsihic. II. *s. f.* disciplină psihologică având ca obiect studiul fenomenelor metapsihice; parapsihologie. (<fr. *métapsychique*)

metapsihíst *s. m.* specialist în metapsihică. (<fr. *métapsychiste*)

metapsihológic, -ă *adj.* referitor la metapsihologie. (<fr. *métapsichologique*)

metapsihologíe *s. f.* studiul fenomenelor metapsihice. v. psihoanaliză (1). (<fr. *métapsychologie*)

metaromán *s. n.* roman despre roman, roman al romanului. (<*meta-* + *roman*)

metarteriólă *s. f.* vas de sînge situat între arteriolă și un capilar propriu-zis. (<*meta-* + *arteriolă*)

metasomátic, -ă *adj.* referitor la metasomatoză. (<engl. *metasomatic*)

metasomatism *s. n.* metasomatoză. (<engl. *metasomatism*)

metasomatóză *s. f.* transformare a materiei în procesul de formare a mineralelor; transformare a unui corp în alt corp; metasomatism. (<fr. *métasomatose*)

metastabil, -ă *adj.* 1. *(fiz.;* despre echilibru) aparent stabil, dar care se distruge la o ușoară perturbație exterioară. 2. (despre un nivel energetic) care are o viață relativ lungă. (<fr. *métastable*)

metastabilitáte *s. f.* însușirea de a fi metastabil. (<fr. *métastabilité*)

metastátic, -ă *adj.* referitor la metastază; provocat de metastază; metastazic. (<fr. *métastatique*)

metastazá *vb. refl.* (despre tumori) a face metastază (1). — *metastazáre* s. f. (<*metastază*)

metastáză *s. f.* 1. localizare secundară, departe de focarul primitiv, a unei boli; răspîndire la distanță, pe diferite căi, a unei tumori maligne. 2. figură retorică prin care vorbitorul, obligat să recunoască un fapt reprobabil, îl pune pe seama altcuiva. 3. fază a detentei în articularea oclusivelor. (<fr. *métastase*)

metastázic, -ă *adj.* metastatic. (după fr. *métastatique*)

metastructúră *s. f. (chim., fiz.)* rețea cristalină parțial distrusă, în care scheletul rețelei inițiale se mai păstrează încă, dar în care cîmpul de forțe e perturbat și regula valențelor, strict respectată la structurile de echilibru, nu mai e verificată. (<*meta-* + *structură*)

metatalámus *s. n.* parte a diencefalului cuprinzînd corpii geniculați lateral și medial. (<engl. *metathalamus*)

metatárs *s. n.* porțiune a scheletului piciorului cuprinsă între tars și falange. (<fr. *métatarse*)

metatarsalgíe *s. f.* durere la nivelul articulațiilor metatarsiene. (<fr. *métatarsalgie*)

metatarsián, -ă *adj., s. n.* (os) al metatarsului. (<fr. *métatarsien*)

metatarsomegalíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea exagerată a metatarsienelor. (<fr. *métatarsomégalie*)

metateoríe *s. f.* teorie care studiază structura, sistemul conceptual și metodele unei teorii date. (<fr. *métathéorie*)

metaterapeútic, -ă *adj. (med.)* care intervine după un tratament. (<fr. *métathérapeutique*)

metaterián, -ă *adj., s. n.* (animal) marsupial. (<engl. *metatherian*)

metatétic, -ă *adj.* referitor la metateză; rezultat prin metateză. (<fr. *métathétique*)

metatéxt *s. n. (lingv.)* rezultat al unei analize complexe, aprofundate a textului prin aplicarea unui demers critic, o ipoteză asupra textului. (<*meta-* + *text*)

metatezá *vb. refl. (lingv.;* despre cuvinte) a-și modifica forma prin metateză. (<*metateză*)

metatéză *s. f.* 1. intervertire a ordinii unor (grupuri de) sunete într-un cuvînt. 2. figură retorică prin care i se amintesc auditorului evenimente din trecut și i se prezintă evenimente ale viitorului sau se anticipează unele obiecții posibile. (<fr. *métathèse*, cf. gr. *metathesis*, deplasare)

metatorácic, -ă *adj.* al metatoraxului. (<fr. *métathoracique*)

metatorácic *s. n.* al treilea segment al toracelui la insecte. (<fr. *métathorax*)

metatraumátic, -ă *adj.* apărut ca urmare a unui traumatism. (<engl. *metatraumatic*)

metaxenie *s. f.* modificare a ovarului sau a receptaculului plantei materne sub influența gameților plantei paterne. (<fr. *métaxenie*, engl. *metaxenia*)

metaxilém *s. n.* țesut lemnos alcătuit din vase cu lumen mare, care se formează după încetarea creșterii în lungime a rădăcinii și tulpinii. (<fr. *métaxylème*)

metaxílit *s. n.* xilit negru, intercalat în cărbunele brun pămîntos, care după ce se usucă prezintă o spărtură cu aspect de smoală. (<fr. *métaxilite*)

metazoáre *s. n. pl.* subregn care cuprinde animalele cu celule diferențiate. (<fr. *métazoaires*)

metéc *s. m.* (în Grecia antică) străin stabilit într-un polis, lipsit de drepturi politice. (<fr. *métèque*, gr. *metoikos*, străin)

metempsihózá *s. f.* concepție religioasă potrivit căreia sufletul ar parcurge mai multe existențe, reîncarnîndu-se succesiv. (<fr. *métempsycose*, ngr. *metempsihosis*)

metencefál *s. n.* al treilea segment al encefalului embrionar, din care se dezvoltă cerebelul. (<fr. *métencéphale*)

metensomatóză *s. f. (rel.)* transmigrație a unui corp în altul. (<fr. *métensomatose*)

méteo *adj. inv.* meteorologic. (<fr. *météo*)

meteoinformáție *s. f.* informație meteorologică. (<*meteo(rologic)* + *informație*)

meteór[1] *s. m.* 1. fenomen meteorologic (fulger, trăsnet, ploaie, rouă etc.); *(spec.)* punct luminos care apare noaptea pe cer și se deplasează cu mare viteză, lăsînd uneori o dîră care se stinge după scurt timp; stea căzătoare. 2.

telegramă care conține date meteorologice. (<fr. *météore*, germ. *Meteor*, gr. *meteoros*)

METEOR²(O)- *elem. comp.* „fenomen atmosferic", „meteorologic". (<fr. *météor/o/-*, cf. gr. *meteoros*, prezent în aer)

meteóric, -ă *adj.* 1. referitor la meteori, care provine din meteori. ○ *apă ~ă* = apă provenită din precipitații atmosferice. 2. *(fig.)* care se ivește pe neașteptate; uimitor; trecător, efemer. (<fr. *météorique*)

meteorism *s. n.* dilatare a abdomenului datorită acumulării de gaze în tubul digestiv; meteorizație (2); timpanită. (<fr. *météorisme*)

meteorít *s. m.* corp mineral sau metalic care cade pe pământ provenind din spațiul cosmic. (<fr. *météorite*)

meteorític, -ă I. *adj.* referitor la meteorită. II. *s. f.* ramură a astronomiei care studiază meteoriții. (<fr. *météoritique*)

meteorizáție *s. f.* 1. totalitatea modificărilor fizice și chimice suferite de roci în contact cu atmosfera. 2. meteorism. (<fr. *météorisation*)

meteorobiológic, -ă *adj.* referitor la meteorobiologie. (<*meteorobiologie*)

meteorobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază influența factorilor meteorologici asupra organismelor vii. (<engl. *meteorobiology*)

meteorofobíe *s. f.* teamă patologică de meteori și meteoriți. (<*meteoro-* + *-fobie*²)

meteorográf *s. n.* instrument pentru înregistrarea presiunii, temperaturii și umidității aerului. (<fr. *météorographe*)

meteorográmă *s. f.* grafic reprezentînd un fenomen atmosferic observat în timp. (<fr. *météorogramme*)

meteorolábil, -ă *adj.* sensibil la variațiile meteorologice. (<fr. *météorolabile*)

meteorológ, -ă *s. m. f.* specialist în meteorologie; meteorologist. (<fr. *météorologue*)

meteorológic, -ă *adj.* referitor la meteorologie. ○ *buletin ~* = informație asupra condițiilor de stare a vremii prezente și a evoluției probabile a timpului pentru diferite perioade. (<fr. *météorologique*)

meteorologíe *s. f.* știință care studiază atmosfera și fenomenele atmosferice. (<fr. *météorologie*)

meteorologíst, -ă *s. m. f.* meteorolog. (<fr. *météorologiste*)

meteoromanție *s. f.* pretinsă artă de a prevesti viitorul pe baza observării fenomenelor meteorologice. (<fr. *météoromancie*)

meteoropát, -ă *s. m. f.* cel care reacționează patologic la modificările factorilor meteorologici. (<fr. *météoropathe*)

meteoropatíe *s. f.* acțiune determinată sau numai influențată de fenomenele meteorologice. (<fr. *météoropathie*)

meteoropatologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază efectele patogene ale factorilor meteorologici. (<fr. *météoropathologie*)

meteoroscóp *s. n.* instrument folosit în meteoroscopie. ● *(spec.)* astrolab. (<fr. *météoroscope*)

meteoroscopíe *s. f.* studiu științific al meteorilor. (<fr. *météoroscopie*)

meteorosensíbil, -ă *adj.* care prezintă meteorosensibilitate. (<fr. *météoro-sensible*)

meteorosensibilitáte *s. f.* sensibilitate a unor boli la schimbările meteorologice. (<fr. *météoro-sensibilité*)

meteorotróp, -ă *adj.* influențat de condițiile meteorologice. (<fr. *météorotrope*)

meteorotropísm *s. n.* modificări provocate de acțiunea factorilor atmosferici asupra organismelor. (<fr. *météorotropisme*)

meteorutiér, -ă *adj.* referitor la starea vremii și a drumurilor. (<*meteo-* + *rutier*)

meteospútnic *s. m.* satelit artificial destinat observării fenomenelor meteorologice din spațiul extraterestru. (<*meteo-* + *sputnic*)

methemoglobínă *s. f.* pigment sangvin anormal, brun-deschis, datorat oxidării hemoglobinei. (<fr. *méthémoglobine*)

methemoglobinemíe *s. f.* prezența methemoglobinei în sînge. (<fr. *méthémoglobinémie*)

meticulós, -oásă *adj.* (despre oameni) care lucrează cu multă atenție, cu scrupule exagerate; tipicar, pedant. ● (și *adv.*) făcut cu grijă deosebită pentru amănunte; minuțios, scrupulos. (<fr. *méticuleux*, lat. *meticulosus*)

meticulozitáte *s. f.* însușirea de a fi meticulos; minuțiozitate. (<fr. *méticulosité*)

metíl *s. m.* radical organic monovalent, derivat din metan prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. (<fr. *méthyle*)

metilá *vb. tr.* a introduce un radical metil într-o moleculă organică. — *metilare* s. f. (<fr. *méthyler*)

metilamínă *s. f.* amină primară, sub formă de substanță gazoasă, incoloră, solubilă în apă și alcool. (<fr. *méthylamine*)

metilbenzén *s. m.* toluen. (<fr. *méthylbenzène*)

metilcelulózã *s. f.* eter metilic al celulozei, rezultat prin tratarea acesteia cu sulfat sau clorură de metil; tiloză. (<fr. *méthylcellulose*)

metilén *s. m.* radical organic bivalent, derivat din metan prin îndepărtarea a doi atomi de hidrogen. ○ *albastru de ~* = materie colorantă albastră folosită în vopsitorie și ca dezinfectant. (<fr. *méthylène*)

metilénic *adj. grupare ~* = grupare organică conținînd radicalul metilen, cu mare reactivitate chimică în unele reacții de condensare sau cu metalele alcaline. (<fr. *méthylénique*)

metiletilcetónă *s. f.* compus organic lichid, cu miros caracteristic, folosit ca solvent și ca intermediar la fabricarea unor medicamente și rășini sintetice. (<fr. *méthyléthylcétone*)

metilfenól *s. m.* crezol. (<fr. *méthylphénol*)

metílic, -ă *adj.* (despre corpuri) derivat din metan. ○ *alcool ~* = alcool inflamabil toxic, obținut prin distilarea uscată a lemnului; metanol. (<fr. *méthylique*)

metilmorfínă *s. f.* codeină. (<engl. *methylmorphine*)

metiloránj *s. n.* substanță colorantă organică folosită ca indicator, roșu în mediu acid, portocaliu în mediu neutru și galben în cel bazic; heliantină. (<fr. *méthylorange*)

metilstirén *s. m.* substanță organică, derivat al stirenului, folosită ca monomer în polimerizări. (<fr. *méthylstyrène*)

metilurée *s. f.* substanță chimică cristalină, folosită în sinteze organice. (<fr. *méthylurée*)

metilviolét *s. n.* substanță chimică folosită ca medicament antiseptic, antihelmintic și colorant în industria textilă și chimică. (<fr. *méthylviolet*)

metionină *s. f.* aminoacid sulfurat indispensabil vieții, folosit ca medicament în bolile ficatului. (<fr. *méthionine*)

metís, -ă *s. m. f.* **1.** individ provenit din rase diferite. **2.** *(biol.)* hibrid rezultat din încrucișarea a doi indivizi de rase diferite. (<fr. *métis*)

metisá *vb. tr.* a încrucișa indivizi (animale sau plante) de rase sau soiuri diferite. — *metisáre* s. f. (<fr. *métisser*)

metisáj *s. n.* metisare. (<fr. *métissage*)

metisergídă *s. f.* medicament derivat din acidul lisergic, cu acțiune împotriva serotoninei, folosit în tratamentul carcinoamelor. (<fr. *méthysergide*)

metódă *s. f.* **1.** ansamblu de mijloace proprii pentru realizarea unui scop; mod de executare a unui lucru. ● totalitatea procedeelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină. ● manual care conține principiile de învățare a unei limbi, a unui instrument muzical etc. **2.** mod de a studia, de a cerceta fenomenele naturii și societății; metodologie (3). (<fr. *méthode*, gr. *methodos*)

metódic, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) făcut cu metodă; sistematic. **2.** *(rar)* metodologic. (<fr. *méthodique*)

metódică *s. f.* **1.** ramură a pedagogiei care studiază principiile și metoda de predare proprii fiecărui obiect de studiu. **2.** lucrare pedagogică în care sînt expuse metodele folosite la un anumit obiect de studiu. (<germ. *Methodik*, rus. *metodika*)

metodician, -ă *s. m. f.* metodist². (<*metodă* + *-ician*)

metodism *s. n.* doctrină religioasă cu principii morale foarte severe, practicată de o sectă anglicană întemeiată în sec. XVIII. (<fr. *méthodisme*)

metodíst¹, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al metodismului. (<fr. *méthodiste*)

metodíst², -ă *s. m. f.* specialist în metodică; metodician. (<rus. *metodist*)

metodológ, -ă *s. m. f.* specialist în metodologie. (<fr. *méthodologue*)

metodológic, -ă *adj.* referitor la metodologie; metodic (2). ● *(adv.)* din punctul de vedere al metodologiei. (<fr. *méthodologique*)

metodologíe *s. f.* **1.** parte a filozofiei care se ocupă cu analiza teoretică a metodelor folosite în știința modernă; știință și teorie despre metodă. **2.** ansamblul metodelor de cercetare folosite într-o anumită știință. **3.** *(impr.)* metodă (2). (<fr. *méthodologie*)

metól *s. m.* genol. (<fr. *métol*)

metonímic, -ă *adj.* referitor la metonimie; cu caracter de metonimie. (<fr. *métonymique*)

metonimíe *s. f.* figură de stil constînd în exprimarea cauzei prin efect, a abstractului prin concret, a noțiunilor morale prin cele fizice etc. și invers. (<fr. *métonymie*, lat., gr. *metonymia*)

metonomasíe *s. f.* schimbare a unui nume propriu prin traducerea în altă limbă; metonomază. (<fr. *métonomasie*)

metonomáză *s. f.* metonomasie. (<fr. *métonomase*)

METOP(O)- *elem. comp.* „frunte". (<fr. *métop/o/-*, cf. gr. *metopon*)

metopág *s. m.* monstru format din doi indivizi, reuniți frunte la frunte, fără nici o altă malformație. (<fr. *métopage*)

metópă *s. f.* interval între triglifele unei frize dorice, impodobit uneori cu basoreliefuri. (<fr. *métope*, lat. *metopa*, cf. gr. *meta*, între; *ope*, deschidere)

metópic, -ă *adj.* care aparține părții anterioare a craniului; frontal. (<fr. *métopique*)

metoposcopíe *s. f.* pretinsă artă de a descoperi viitorul cuiva prin studierea liniilor frunții sau ale trăsăturilor feței. (<fr. *métoposcopie*)

metóșă *s. f.* *(arhit.)* spațiu între denticule. (<fr. *métoche*)

METR¹(O)-, -metríe, -métru *elem. comp.* „uter". (<fr. *métr/o/-*, *-métrie*, *-mètre*, cf. gr. *metra*)

METR²(O)-, -metríe, -métru *elem. comp.* „măsură, măsurătoare", „(picior de) vers". (<fr. *métr/o/-*, *-métrie*, *-mètre*, cf. gr. *metron*, măsură)

metrá *vb. tr.* *(rar)* a măsura cu metrul. (<fr. *métrer*)

metráj *s. n.* lungime în metri a unui material, *(spec.)* a unei pelicule. (<fr. *métrage*)

metralgíe *s. f.* durere uterină; metrodinie, uteralgie. (<fr. *métralgie*)

metrésă *s. f.* amantă. (<fr. *maîtresse*)

metrézăʲ/-trö-/ *s. f.* instrument pentru măsurarea lungimii filmelor și a benzilor de magnetofon. (<fr. *métreuse*)

métric, -ă **I.** *adj.* **1.** referitor la măsură, la metru. ○ *sistem* ~ = sistem internațional de măsurare a lungimilor, greutăților și capacităților, bazat pe unități care cresc sau descresc din zece în zece. **2.** referitor la metrică (II, 1). **II.** *s. f.* **1.** ramură a poeticii care studiază structura versului și a unităților prozodice; totalitatea regulilor privitoare la structura versurilor; sistem de construire ritmică a versurilor. **2.** ramură a muzicii care se ocupă cu studiul metrului¹ (4). **3.** *(mat.)* sistem de măsuri care se asociază unei măsuri date. (<fr. *métrique*, /II/ germ. *Metrik*)

metrician, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă de metrică (II, 1). (<fr. *métricien*)

-metríe¹ v. m e t r¹(o)-.

-metríe² v. m e t r ²(o)-.

metrítă *s. f.* inflamație a uterului. (<fr. *métrite*)

metroanexítă *s. f.* inflamație a uterului, a ovarelor și a trompelor ovariene. (<fr. *métro-annexite*)

metrocampsíe *s. f.* îndoire a uterului. (<*metro¹-* + *-campsie*)

metrocél *s. n.* histerocel. (<fr. *métrocèle*)

metrocít *s. n.* megaloblast. (<fr. *métrocyte*)

metrodínie *s. f.* metralgie. (<fr. *métrodynie*)

metroelitrorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a peretelui vaginal anterior sau a feței anterioare a colului uterin cu peretele posterior al vaginului. (<fr. *métro-élytrorrhaphie*)

metrológ, -ă *s. m. f.* specialist în metrologie. (<fr. *métrologue*)

metrológic, -ă *adj.* referitor la metrologie. (<fr. *métrologique*)

metrologíe *s. f.* **1.** ramură a fizicii care studiază unităţile de măsură şi metodele de măsurare a mărimilor fizice. **2.** totalitatea activităţilor legate de măsurători, etaloane etc. (<fr. *métrologie*)

metromán, -ă *s. m. f. (rar)* suferind de metromanie. (<fr. *métromane*)

metromaníe *s. f. (rar)* mania de a face versuri. (<fr. *métromanie*)

metronóm *s. n.* instrument prevăzut cu o tijă de pendul, cu perioadă reglabilă, care marchează tempoul în muzică. (<fr. *métronome*)

metronómic, -ă *adj.* referitor la metronom. (<fr. *métronomique*)

metronomíe *s. f.* studiul instrumentelor şi aparatelor de măsură. (<germ. *Metronomie*)

metronoscóp *s. n.* aparat care antrenează ochiul, silindu-l să citească corect. (<fr. *métronoscope*)

metropatíe *s. f.* histeropatie. (<fr. *métropathie*)

metroperitonítă *s. f.* inflamaţie a uterului şi a peritoneului. (<fr. *métropéritonite*)

metrópolă *s. f.* **1.** stat-oraş antic considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. **2.** *(p. anal.)* stat imperialist considerat în raport cu coloniile sale. **3.** oraş mare, capitală a unei ţări. (<fr. *métropole*, gr. *metropolis*)

metropolitán, -ă **I.** *adj.* referitor la metropolă, al metropolei. **II.** *s.n. (rar)* metrou. (<fr. *métropolitain*)

metroptóză *s. f.* histeroptoză. (<fr. *métroptose*)

metrorágie, -ă *adj.* referitor la metroragie. (<fr. *métrorragique*)

metroragíe *s. f.* hemoragie uterină în afara menstruaţiei. (<fr. *métrorragie*)

metrorée *s. f.* scurgere mucoasă sau seroasă din cavitatea uterină. (<fr. *métrorrhée*)

metrorexíe *s. f.* histerorexie. (<fr. *métrorexie*)

metrosalpingítă *s. f.* inflamaţie a uterului şi a trompelor uterine. (<fr. *métrosalpingite*)

metrotomíe *s. f.* histerotomie. (<fr. *métrotomie*)

metróu *s. n.* linie ferată urbană (subterană) electrificată; vehicul care circulă pe o astfel de linie; metropolitan. (<fr. *métro*)

metrózăs *s. f.* afecţiune uterină de origine hormonală sau nervoasă. (<fr. *métrose*)

métru[1] *s. m.* **1.** unitate fundamentală de măsură pentru lungime, reprezentînd a patruzecea milioana parte din meridianul terestru. **2.** riglă, bandă gradată de lemn, de metal etc., avînd lungimea de un metru (1). **3.** grup de silabe constituind unitatea de măsură a versului; *(p. ext.)* ritm determinat de împărţirea unui vers în silabe. **4.** *(muz.)* diviziune care stă la baza organizării duratelor sunetelor după succesiunea accentelor tari sau slabe; ritm, cadenţă, măsură. (<fr. *mètre*, lat. *metrum*, gr. *metron*)

-métru[2] v. m e t r [1](o)-.

-métru[3] v. m e t r [2](o)-.

mexicaníst, -ă *s. m. f.* specialist în mexicanistică. (<germ. *Mexikanist*)

mexicanístică *s. f.* studiul limbii şi culturii mexicane. (<germ. *Mexikanistik*)

MEZ[1]**-** v. m e -.

MEZ[2]**(O)-** /MESO- *elem. comp.* „de mijloc, mijlociu, central". (<fr. *més/o/-*, cf. gr. *mesos*, intermediar, median)

mezallá *vb. refl.* **1.** a face o mezalianţă. **2.** *(fig.)* a face o proastă alianţă. (<fr. *mésallier*)

mezallánţă *s. f.* căsătorie cu o persoană considerată de condiţie socială inferioară, în cercurile nobiliare şi ale marii burghezii. (<fr. *mésalliance*)

mezanín *s. n.* etaj mai scund, între parter şi primul etaj; antresol. (<fr. *mézzanine*, germ. *Mezzanin*)

mezartéră *s. f.* tunica mijlocie a arterei. (<fr. *mésartère*)

mezarterítă *s. f.* inflamaţie a mezarterei. (<fr. *mésartérite*)

mezaventúră *s. f.* păţanie, accident plictisitor; boroboaţă. (<fr. *mésaventure*)

mezencefál *s. n.* creierul mijlociu. (<fr. *mésencéphale*)

mezencefálic, -ă *adj.* al mezencefalului. (<fr. *mésencéphalique*)

mezenchím *s. n.* ţesut conjunctiv embrionar derivat din mezoderm. (<fr. *mésenchyme*, cf. gr. *enchyma*, infuzie)

mezenchimál, -ă *adj.* mezenchimatic. (<germ. *mesenchymal*)

mezenchimátic, -ă *adj.* al mezenchimului; mezenchimal. (<fr. *mésenchymatique*)

mezenchimatós, -oásă *adj.* de natura mezenchimului. (<fr. *mésenchymateux*)

mezenchimatóză *s. f.* degenerescenţă a ţesuturilor provenite din mezenchim. (<fr. *mésenchymatose*)

mezenchimóm *s. n.* tumoare, în general benignă, dezvoltată la nivelul ţesuturilor derivate ale mezenchimului. (<fr. *mésenchymome*)

mezentér *s. n.* îndoitură a peritoneului care fixează organele digestive de peretele posterior al abdomenului. (<fr. *mésentère*)

mezentéric, -ă *adj.* al mezenterului. (<fr. *mésentérique*)

mezenterítă *s. f.* inflamaţie a mezenterului. (<fr. *mésentérite*)

mezi *s. m. pl. (mat.)* numărătorul primului raport şi numitorul celui de-al doilea raport al unei proporţii. (<*mediu*)

MEZO- v. m e z [2](o)-.

mezoblást *s. n.* mezoderm. (<fr. *mésoblaste*)

mezoblástic, -ă *adj.* al mezoblastului. (<fr. *mésoblastique*)

mezocardíe *s. f.* anomalie congenitală a poziţiei inimii (deplasată către mijloc). (<fr. *mésocardie*)

mezocárp *s. n.* partea cărnoasă, pulpa unui fruct, cuprinsă între coajă şi sîmbure. (<fr. *mésocarpe*)

mezocefál, -ă *adj.* care prezintă mezocefalie. (<fr. *mésocéphale*)

mezocefalíe *s. f.* formă a craniului, intermediară între brahicefalie şi dolihocefalie. (<fr. *mésocéphalie*)

mezocíst *s. n.* nucleu central al sacului embrionar. (<fr. *mésocyste*)

mezoclímă *s. f.* climă a unei regiuni restrînse, determinată de condiţiile geologice locale. (<germ. *Mesoklima*)

mezocolón *s. n.* pliu peritoneal care leagă colonul[3] cu peretele abdominal posterior. (<fr. *mésocôlon*)

mezocolpexíe *s. f.* fixare chirurgicală a mezocolonului la peretele abdominal. (<fr. *mésocolpexie*)

mezocotíl *s. m.* porţiune a tulpiniţei embrionului la graminee dintre cotiledon şi coleoptil. (<fr. *mésocotyle*)

mezodendrobiónt *s. n.* organism cu biotopul sub scoarţa copacilor. (<fr. *mésodendrobionte*)

mezodérm *s. n.* foiţă embrionară care se află între ectoderm şi endoderm, din care se dezvoltă oasele şi muşchii; mezoblast. (<fr. *mésoderme*)

mezodérmic, -ă *adj.* referitor la mezoderm, al mezodermului. (<fr. *mésodermique*)

mezodermóză *s. f.* afecţiune a ţesuturilor provenite din mezoderm. (<fr. *mésodermose*)

mezoduodenítă *s. f.* inflamaţie a mezenterului duodenului. (<fr. *mésoduodénite*)

mezofíl, -ă I. *adj. (biol.;* despre organisme) care se dezvoltă în condiţii de umiditate şi temperatură moderate. II. *s. n.* ţesut cuprins între cele două membrane exterioare ale frunzei, care conţine clorofila. (<fr. *mésophylle*)

mezofítă *adj., s. f.* (plantă) care creşte pe soluri cu umiditate moderată. (<fr. *mésophyte*)

mezofótic, -ă *adj.* care necesită lumină de intensitate moderată. (<fr. *mésopholique*)

mezogástric, -ă *adj.* referitor la mezogastru, al mezogastrului. (<fr. *mésogastrique*)

mezogástru *s. n.* regiune mijlocie a abdomenului. (<fr. *mésogastre*)

mezogeosinclinál *s. n.* geosinclinal cuprins între două blocuri continentale, format din mai multe fose sedimentare. (<*mezo-* + *geosinclinal*)

mezoglée *s. f.* masă gelatinoasă între peretele extern şi cel intern al corpului celenteratelor (meduze, hidre etc.). (<fr. *mésoglée*)

mezohalín, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care trăieşte în ape salmastre cu concentraţie moderată. (<germ. *mesohalin*)

mezolític, -ă *adj., s. n.* (din) epoca mijlocie a pietrei, cuprinsă între paleolitic şi neolitic. (<fr. *mésolithique*)

mezológic, -ă *adj.* referitor la mezologie. (<fr. *mésologique*)

mezológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază relaţiile dintre organisme şi factorii mediului înconjurător. (<fr. *mésologie*)

mezomér, -ă *adj.* (despre substanţe) în stare de mezomerie. ○ *structură ~ă* = structură ipotetică, asemănătoare structurii electronice a unor substanţe . (<fr. *mésomère*)

mezomeríe *s. f. (chim.)* fenomen de oscilare a structurii unei molecule între formele ei izomere electronic; structură intermediară. ○ *teoria ~ei* = teorie potrivit căreia structura electronică reală a unor molecule este o structură intermediară între structuri limită. v. rezonanţă. (<fr. *mésomerie*)

mezométru *s. n.* pliu peritoneal care leagă uterul de peretele abdominal, corespunzînd ligamentelor largi. (<fr. *mésomètre*)

mezomórf, -ă *adj.* (despre starea de agregare a materiei) intermediar între starea amorfă şi cea cristalină. (<fr. *mésomorphe*)

mezomorfísm *s. n.* caracter mezomorf. (<fr. *mésomorphisme*)

mezón *s. m.* particulă elementară instabilă, cu masa intermediară între cea a electronului şi cea a protonului. (<fr. *méson*)

mezonefrós *s. n.* a doua fază în dezvoltarea rinichiului la embrion. (<fr. *mésonéphros*)

mezónic, -ă *adj.* referitor la mezoni, al mezonilor. (<fr. *mésonique*)

mezopáuză *s. f.* strat superior al mezosferei, care face trecerea spre termosferă, caracterizat prin valori termice minime. (<fr. *mésopause*)

mezoplanctón *s. n.* plancton ai cărui componenţi au dimensiuni medii; plancton din stratul median al mărilor. (<fr. *mésoplancton*)

mezoprozóp, -ă *adj.* (despre un individ) cu faţă de dimensiuni mijlocii. (<fr. *mésoprosope*)

mezoreliéf *s. n.* forme de relief de dimensiuni reduse. (<fr. *mésorelief*)

mezorinián, -ă *adj.* (despre un individ) cu indice nazal mediu. (<fr. *mésorhinien*)

mezosaprofítă *adj., s. f.* (ciupercă) cu micelii în interiorul plantei în curs de descompunere, iar corpurile de fructificaţie la exterior. (<fr. *mésosaprophyte*)

mezoscáf *s. n.* submersibil intermediar între batiscaf şi submarin, folosit pentru cercetări ştiinţifice şi turism la adîncimi medii. (<fr. *mésoscaphe*)

mezosestón *s. m.* seston cuprinzînd organisme de dimensiuni mijlocii (500—1000 microni). (<fr. *mésoseston*)

mezosféră *s. f.* **1.** înveliş cuprins între 1200 şi 2900 km în adîncimea Pămîntului, în care predomină sulfurile şi oxizii metalelor grele (fier, nichel şi magneziu). **2.** strat atmosferic deasupra stratosferei, pînă la 90 km altitudine, care se caracterizează printr-o nouă scădere, treptată, a temperaturii. (<fr. *mésosphère*)

mezosigmoidítă *s. f.* inflamaţie a mezenterului ansei sigmoide. (<fr. *mésosigmoïdite*)

mezospérm *s. n.* strat median cărnos din tegumentul unei seminţe. (<fr. *mésosperme*)

mezospór *s. m. (biol.)* porţiune mediană a sporului. (<fr. *mésospore*)

mezostíh *s. n.* problemă enigmistică înrudită cu acrostihul, a cărei soluţie este un cuvînt obţinut prin citirea cîte unei litere de la mijlocul fiecărui vers în ordinea stabilită de autor şi într-un anumit sens (vertical, oblic etc.). (<*mezo-* + */acro/stih*)

mezoteliál, -ă *adj.* al mezoteliomului. (<fr. *mésothélial*)

mezotelióm *s. n.* tumoare benignă sau malignă a ţesutului mezotelial. (<fr. *mésothéliome*)

mezotéliu *s. n.* endoteliu al marilor cavităţi seroase, care provine din mezoderm. (<fr. *mésothélium*)

mezoterapíe *s. f.* metodă terapeutică constînd în injectarea intradermică, în zona dureroasă, a unor doze infime de soluţii pe bază de procaină, cu ajutorul unui injector cu mai multe ace foarte scurte. (<*mezo-* + *-terapie*²)

mezotérm, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) adaptat la temperaturi medii. (<fr. *mésotherme*)

mezotermál, -ă *adj.* (despre depozite hidrotermale) care se formează la adîncimi variind între 1000 şi 3000 m şi la temperaturi cuprinse între 175 şi 300°C. (<fr. *mésothermal*)

mezotermofíl, -ă *adj.* (despre plante) care creşte în zonele cu climat temperat. (<fr. *mésothermophile*)

mezotoráce *s. n.* segmentul al doilea al toracelui insectelor, de care sînt prinse aripile anterioare şi a doua pereche de picioare. (<fr. *mésothorax*)

mezotorácic, -ă *adj.* referitor la mezotorace. (<fr. *mésothoracique*)

mezotóriu *s. n.* veche denumire a două elemente radioactive, dintre care unul este izotop al radiului, iar celălalt izotop al toriului. (<fr. *mésothorium*)

mezotróf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care trăieşte pe soluri cu conţinut moderat de substanţe nutritive; (despre soluri, medii de cultură) cu un asemenea conţinut. (<fr. *mésotrophe*)

mezoxerofític, -ă *adj.* (despre plante) care creşte în locuri uscate, spre moderat umede. (<fr. *mésoxérophytique*)

mezozáur *s. m.* reptilă fosilă cu formă de şarpe, lungă pînă la 12 m, din mările calde din cretacic. (<fr. *mésosaurus*)

mezozóic, -ă *adj., s. n.* (din) a treia eră geologică, cuprinsă între paleozoic şi neozoic, în care au apărut pentru prima dată mamifere, păsări şi peşti osoşi; era secundară. (<fr. *mésozoïque*)

mezozóm, -ă *adj.* (despre un individ) de statură mijlocie. (<fr. *mésosome*)

mezozonál, -ă *adj.* care aparţine mezozonei. (<fr. *mésozonal*)

mezozónă *s. f.* zonă mediană de transformare metamorfică a Pămîntului, cuprinsă între 6 şi 12 km. (<fr. *mésozone*)

mézza-vóce/me-ţa-/ *loc. adv. (muz.)* cu jumătate din posibilităţile vocii. (<it. *mezza voce*)

mezzo/mé-ţo/*adv. (muz.)* pe jumătate, mijlociu. (<it. *mezzo*)

mézzo-fórte *loc. adv. (muz.)* cu intensitate moderată, între piano şi forte. (<it. *mezzo forte*)

mézzo-piáno *loc. adv. (muz.)* nu prea încet, mai tare decît piano. (<it. *mezzo piano*)

mézzo-sopránă *s. f.* voce de femeie, intermediară între soprană şi contraltă; cîntăreaţă cu o asemenea voce. (<it. *mezzosoprano*)

mézzo-tínto *s. n. inv.* tehnică a gravurii pe metal constînd în granularea plăcii cu un instrument special, astfel ca la imprimare să rezulte gradaţii treptate de luminozitate şi nuanţe de negru intense şi catifelate. (<it. *mezzo tinto*)

mi¹ *s. m. inv. (muz.)* **1.** treapta a treia a gamei diatonice; sunetul şi nota corespunzătoare. **2.** coarda sau clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. (<it. *mi*)

MI²**(O)-** v. m i o¹-.

mialgíe *s. f.* durere musculară; miodinie. (<fr. *myalgie*)

miarolític, -ă *adj.* (despre textura unei roci) care prezintă cavităţi distribuite regulat în masa rocii; poros. (<germ. *miarolitisch*)

miasmátic, -ă *adj.* care conţine sau produce miasme; pestilenţial. (<fr. *miasmatique*)

miásmă *s. f.* (şi *fig.*) emanaţie urît mirositoare; duhoare. (<fr. *miasme*, gr. *miasma*)

miasténic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de miastenie. (<fr. *myasthénique*)

miasteníe *s. f.* sindrom caracterizat printr-o epuizare anormală şi rapidă a forţei musculare, fără semne de paralizie. (<fr. *myasthénie*)

miatonie *s. f.* absenţă sau diminuare a tonusului muscular; amiotonie. (<fr. *myatonie*)

miatrofíe *s. f.* amiotrofie. (<fr. *myatrophie*)

mlázǎ *s. f.* plagă superficială provocată de larvele unor muşte. (<fr. *myiase*, cf. gr. *myia*, muscă)

MIC(O)-/MICET(O)-, -micéte, -micínă, -micózǎ- *elem. comp.* „ciupercă". (<fr. *myc/o/-*, *mycét/o/-*, *-mycètes*, *-mycine*, *-mycose*, cf. gr. *mykes*)

micabándă *s. f.* produs pe bază de mică, din două suporturi de hîrtie, din mătase naturală sau din ţesătură de sticlă. (<*mică* + *bandă*)

micacéu, -e *adj.* (despre roci, minerale) care conţine mică. (<fr. *micacé*)

micafóliu *s. n.* material electroizolant obţinut din foi de mică lipite pe o bandă de hîrtie.

micaléx *s. n.* material obţinut din amestecul de praf de mică şi sticlă uşor fuzibilă, prin presare la cald.

micanítă *s. f.* izolant electric obţinut prin aglomerarea cu şelac a fragmentelor de mică. (<fr. *micanite*)

micaşíst *s. n.* rocă metamorfică cu textură şistoasă, formată din foi de mică, separată de mici cristale de cuarţ. (<fr. *micachiste*)

mícă *s. f.* mineral format din silicat de aluminiu şi potasiu cristalizat, clivabil, care abundă în rocile eruptive şi metamorfice. (<fr. *mica*)

micélă *s. f.* grup de molecule care se formează în substanţele coloidale şi în soluţiile lor. (<fr. *micelle*)

micelián, -ă *adj.* referitor la miceliu. (<fr. *mycélien*)

micéliu *s. n.* aparat vegetativ al ciupercilor, format din filamente tubuloase. (<fr. *mycélium*)

MICET(O)-, -micéte v. m i c (o)-.

micetísm *s. n.* intoxicaţie cu ciuperci. (<fr. *mycétisme*)

micetofág, -ă *adj.* fungivor. (<fr. *mycétophage*)

micetofíl, -ă *adj.* (despre insecte) care trăieşte în interiorul ciupercilor. (<fr. *mycétophile*)

micetogenéză *s. f.* proces de formare a ciupercilor. (<fr. *mycétogenèse*)

micetóm *s. n.* tumefacţie inflamatorie provocată prin dezvoltarea în organism a unei ciuperci parazite; maduromicoză. (<fr. *mycétome*)

micetozoáre *s. f. pl.* ordin de ciuperci inferioare, constituind mase gelatinoase, informe și mobile, care trăiesc pe straturi organice în descompunere. (<fr. *mycétozoaires*)

michelangiolésc, -ă *adj.* propriu operei lui Michelangelo. (<it. *michelangiolesco*, cf. *Michelangelo Buonoarroti*, sculptor, pictor, arhitect și poet it.)

-micină v. m i c (o)-.

miciurinián, -ă *adj., s. m. f. (rar)* miciurinist. (<fr. *mitchourinien*)

miciurinísm *s. n.* teorie elaborată de I. V. Miciurin, care se referă la metodele de hibridare artificială, de educare dirijată și de selecție artificială a organismelor. (<*Miciurin*, biolog sovietic + *-ism*)

miciurinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al miciurinismului. (<*miciurin*/ism/ + *-ist*)

MICO- v. m i c (o)-.

micobactérii *s. f. pl.* bacterii care au unele asemănări cu ciupercile. (<fr. *mycobactéries*)

micocenóză *s. f.* asociație de ciuperci din cadrul unei biocenoze. (<fr. *mycocénose*)

micodérmă *s. f.* ciupercă filamentoasă, cu aspect fragmentat, care vegetează pe suprafața băuturilor fermentate sau dulci. (<fr. *mycoderme*)

micoflóră *s. f.* floră micologică. (<fr. *mycoflore*)

micolític, -ă *adj.* (despre agenți externi) care distruge ciupercile. (<fr. *mycolytique*)

micológ, -ă *s. m. f.* specialist în micologie. (<fr. *mycologue*)

micológic, -ă *adj.* referitor la micologie. (<fr. *mycologique*)

micologíe *s. f.* 1. ramură a botanicii care studiază ciupercile. 2. studiu al bolilor cauzate de ciuperci. (<fr. *mycologie*)

micopaleontologíe *s. f.* studiu al ciupercilor din timpurile geologice. (<fr. *mycopaléontologie*)

micoplásme *s. n. pl.* microorganisme (patogene) intermediare între bacterii și virus. (<fr. *mycoplasmes*)

micoplasmóză *s. f.* boală infecțioasă provocată de micoplasme. (<fr. *mycoplasmose*)

micorízã *s. f.* asociație simbiotică între ciuperci și rădăcinile plantelor superioare. (<fr. *mycorhise*)

micostátic, -ă *adj., s. n.* fungistatic. (<fr. *mycostatique*)

micosteról *s. m.* sterol prezent în ciuperci și în unele mucegaiuri, cu rol important în procesele celulare esențiale. (<fr. *mycostérol*)

micoterapíe *s. f.* folosirea unor extracte de ciuperci în scop terapeutic. (<fr. *mycothérapie*)

micótic, -ă *adj.* referitor la micoze. (<engl. *mycotic*)

micotoxicóză *s. f.* intoxicație provocată de unele ciuperci microscopice. (<fr. *mycotoxicose*)

micotróf, -ă *adj.* (despre plante) ale cărei rădăcini găzduiesc ciuperci simbiotice; micotrofic. (<fr. *mycotrophe*)

micotrófic, -ă *adj.* micotrof. (<fr. *mycotrophique*)

micóză[1] *s. f.* boală la plante și animale provocată de anumite ciuperci parazite. (<fr. *mycose*, germ. *Mikose*)

micóză[2] *v.* m i c (o)-.

micózis *s. n.* afecțiune caracterizată prin tumori spongioase ale pielii și ale organelor interne. (<fr. *mycosis*)

micrát *s. n.* copie fotografică a unui text care nu depășește 3,5 mm. (<germ. *Mikrat*)

MICRO[1]**-, -micríe** *elem. comp.* 1. „mic, microscopic". 2. (în unitățile de măsură) „a milioana parte". (<fr. *micro-*, *-micrie*, cf. gr. *mikros*, mic)

micro[2] *s. n. inv. (fam.)* microradiografie. (<*micro*/radiografie/)

microaerobúz *s. n.* aerobuz de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *aerobuz*)

microaerofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește într-un mediu sărac în oxigen. (<fr. *microaérophile*)

microagént *s. m.* ~ *de circulație* = elev însărcinat cu supravegherea modului în care se respectă regulile de circulație în apropierea școlii. (<*micro*[1]- + *agent*)

microagențíe *s. f.* mică agenție (de voiaj), deschisă într-un cartier nou. (<*micro*[1]- + *agenție*)

microagregát *s. n.* agregat structural al solului, de dimensiuni mai mici de 0,25 mm. (<fr. *microagrégat*)

microalliá *vb. tr.* a alia metale și metaloizi în cantități foarte mici. — *microaliére* s. f. (<*micro*[1]- + *alia*)

microampér *s. m.* unitate de intensitate a curentului electric, egală cu a milioana parte dintr-un amper. (<fr. *microampère*)

microampermétru *s. n.* ampermetru gradat în microamperi. (<fr. *microampèrmètre*)

microanalíză *s. f.* analiză chimică a unor cantități foarte mici dintr-o substanță. (<fr. *micro-analyse*)

microanchétă *s. f.* anchetă limitată la un număr mic de subiecți. (<*micro*[1]- + *anchetă*)

microangiografíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a vaselor capilare după observarea microscopică a preparatelor. (<fr. *microangiographie*)

microangiopatíe *s. f.* stare patologică a vaselor capilare. (<fr. *microangiopathie*)

microángstrom *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi de undă, egală cu a milioana parte dintr-un angstrom. (<engl. *microangstrom*)

microanténă *s. f.* antenă (2) de dimensiuni reduse. (<*micro*[1]- + *antenă*)

microantologíe *s. f.* antologie de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *antologie*)

microaparát *s. n.* aparat de dimensiuni mici, specific microchimiei. (<*micro*[1]- + *aparat*)

microaparatúră *s. f.* aparatură specifică microchimiei. (<*micro*[1]- + *aparatură*)

microautomobíl *s. n.* miniautomobil. (<*micro*[1]- + *automobil*)

microb *s. m.* denumire generică dată unor microorganisme vegetale sau animale (bacterii, ciuperci, virusuri etc.), care sînt agenți transmițători ai anumitor boli. (<fr. *microbe*)

microbactérie *s. f.* bacterie extrem de redusă ca dimensiuni. (după engl. *microbacterium*)

microbalánță *s. f.* balanță de laborator, foarte sensibilă. (<fr. *microbalance*)

microbár *s. m.* barie. (<fr. *microbar*)

microbarográf *s. n.* barograf pentru înregistrarea variațiilor mici și rapide ale presiunii. (<fr. *microbarographe*)

microbaterie *s. f.* baterie electrică minusculă. (<*micro*[1]- + *baterie*)

microbéntos *s. n.* bentos care cuprinde animale mici (alge, schizomicete etc.). (<fr. *microbenthos*)

microbetoniéră *s. f.* betonieră pentru cantități mici de beton. (<fr. *microbétonnière*)

microbián, -ă *adj.* produs de microbi; care răspîndește microbi. (<fr. *microbien*)

microbibliografíe *s. f.* bibliografie sub formă de microfilm sau de microfișă. (<*micro*[1]- + *bibliografie*)

microbicicletă *s. f.* bicicletă de proporții mici. (<*micro*[1]- + *bicicletă*)

microbicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge microbii. (<fr. *microbicide*)

microbilă *s. f.* bilă extrem de mică. (<*micro*[1]- + *bilă*[2])

microbiocenóză *s. f.* componentă a biocenozei, cuprinzînd populațiile de microorganisme. (<*micro*[1]- + *biocenoză*)

microbiografíe *s. f.* biografie sumară, de mici proporții. (<*micro*[1]- + *biografie*)

microbiológ, -ă *s. m. f.* specialist în microbiologie; microbiologist. (<fr. *microbiologue*)

microbiológic, -ă *adj.* referitor la microbiologie. (<fr. *microbiologique*)

microbiologíe *s. f.* știință care studiază morfologia și fiziologia microorganismelor. (<fr. *microbiologie*)

microbiologíst, -ă *s. m. f.* microbiolog. (<fr. *microbiologiste*)

microbiosféră *s. f.* habitat (1). (<*micro*[1]- + *biosferă*)

microbísm *s. n.* **1.** stare de infectare a organismului cu microbi. **2.** pasiune exagerată pentru ceva. (<fr. *microbisme*)

microbíst, -ă *s. m. f.* *(ir., arg.)* pasionat pentru un lucru (fotbal, muzică etc.). (<*microb* + *-ist*)

microbiurétă/-biu-/ *s. f.* biuretă de capacitate redusă. (<fr. *microburette*)

microblást *s. n.* **1.** eritoblast de dimensiuni mici. **2.** *(bot.)* ramură scurtă cu creștere anuală foarte redusă și cu noduri dese. (<fr. *microblaste*)

microblefarie *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin dezvoltarea incompletă a pleoapelor. (<engl. *microblepharia*)

microbofobíe *s. f.* *(rar)* teamă patologică de microbi. (<fr. *microbophobie*)

microbrahíe *s. f.* malformație caracterizată prin brațe foarte scurte. (<*micro*[1]- +*-brahie*[2])

microbúz *s. n.* autobuz mic, pentru un număr redus de pasageri; minibuz. (<fr. *microbus*)

microcalculatór *s. n.* calculator electronic cu elementele componente și gabaritul foarte mici, a cărui unitate centrală este implementată cu ajutorul unui microprocesor (integrat); microcomputer, microordinator. (<*micro*[1]- + *calculator*)

microcantínă *s. f.* cantină (de întreprindere) de mici proporții. (<*micro*[1]- + *cantină*)

microcardíe *s. f.* inimă congenital foarte mică. (<fr. *microcardie*)

microcariéră *s. f.* carieră[1] de mici proporții. (<*micro*[1]- + *carieră*)

microcartélă *s. f.* cartelă (2) de format mai mic decît formatul standard. (<*micro*[1]- + *cartelă*)

microcasétă *s. f.* minicasetă. (<fr. *microcassette*)

microcefál, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care prezintă microcefalie. (<fr. *microcéphale*)

microcefalíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin dezvoltarea insuficientă a craniului și a creierului; nanocefalie. (<fr. *microcéphalie*)

microcenóză *s. f.* parte a biocenozei cu durată de existență redusă. (<fr. *microcénose*)

microcentrálă *s. f.* centrală electrică sau de termoficare pentru alimentarea unor consumatori izolați; minicentrală. (<fr. *microcentrale*)

microchímic, -ă *adj.* referitor la microchimie. (<fr. *microchimique*)

microchímie *s. f.* ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice dintre cantități foarte mici de substanță. (<fr. *microchimie*)

microchirurgícal, -ă *adj.* referitor la microchirurgie. (<*micro*[1]- + *chirurgical*)

microchirurgíe *s. f.* chirurgie practicată pe porțiuni minuscule ale corpului, sub microscop. (<fr. *microchirurgie*)

microcinematográf *s. n.* aparat folosit în microcinematografie. (<fr. *microcinématographe*)

microcinematografíe *s. f.* folosirea tehnicii cinematografice în domeniul microscopiei; microfilmare. (<fr. *microcinématographie*)

microcircuít *s. n.* dispozitiv microelectronic cu o densitate mare de elemente de circuit echivalente, constituind o singură unitate. (<*micro*[1]- + *circuit*)

microcíst *s. n.* spor de rezistență la unele ciuperci. (<fr. *microcyste*)

microcít *s. n.* globulă roșie de dimensiuni foarte mici. (<fr. *microcyte*)

microcitemíe *s. f.* prezența crescută a microcitelor în sînge; microcitoză. (<fr. *microcytémie*)

microcitóză *s. f.* microcitemie. (<fr. *microcytose*)

microclimát *s. n.* climă locală a unui teritoriu restrîns; microclimă. (<fr. *microclimat*)

microclimátic, -ă *adj.* referitor la microclimat. (<fr. *microclimatique*)

microclimatológie *s. f.* ramură a climatologiei care studiază microclimatele. (<fr. *microclimatologie*)

microclímă *s. f.* microclimat. (<germ. *Mikroklima*)

microclín *s. n.* mineral din grupa feldspaților potasici, de culoare roz, galbenă, roșiatică sau verde, constituent de bază al unor roci eruptive sau metamorfice. (<fr. *microcline*)

microcóc *s. m.* bacterie de formă sferică, mai mică decît cocii. (<fr. *microcoque*)

microcolón *s. n.* întîrziere în dezvoltare a colonului[3]. (<fr. *microcôlon*)

microcomentáriu *s. n.* comentariu de dimensiuni reduse. (<*micro*[1]- + *comentariu*)

microcomplex *s. n.* complex comercial de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *complex*)

microcompúter *s. n.* microcalculator. (<engl. *microcomputer*)

microconcért *s. n.* concert scurt. (<*micro*[1]- + *concert*)

microconferință *s. f.* conferință de scurtă durată. (<*micro*[1]- + *conferință*)

microcooperatívă *s. f.* cooperativă agricolă de mici proporții, în care lucrează elevi sau studenți. (<*micro*[1]- + *cooperativă*)

microcopiá *vb. tr.* a obține o microcopie. — *microcopiére* s. f. (<germ. *mikrokopieren*)

microcópie *s. f.* reproducere a unui material prin micșorare pe cale fotografică. (<fr. *microcopie*)

microcorie *s. f.* anomalie congenitală a irisului, caracterizată prin pupile foarte mici. (<fr. *microcorie*)

microcósm *s. n.* **1.** universul gîndit la dimensiuni reduse. **2.** lumea obiectelor submicroscopice. **3.** omul, considerat ca o reprezentare redusă a universului. — var. *microcosmos* s. n. (<fr. *microcosmos*, lat. *microcosmus*, gr. *mikrokosmos*)

microcósmic, -ă *adj.* referitor la microcosm. (<fr. *microcosmique*)

microcósmos *s. n.* v. microcosm.

microcoulómb/-cu-/ *s. m.* unitate de măsură a sarcinii electrice, egală cu a milioana parte dintr-un coulomb. (<fr. *microcoulomb*)

microcristál *s. n.* cristal microscopic. (<fr. *microcristal*)

microcristalín, -ă *adj.* (despre roci și minerale) alcătuit din cristale. (<fr. *microcristallin*)

microcrónică *s. f.* minicronică. (<*micro*[1]- + *cronică*)

microcronologíe *s. f.* cronologie scurtă, sumară. (<*micro*[1]- + *cronologie*)

microcurént *s. m.* curent electric de mică intensitate. (<*micro*[1]- + *curent*)

microcurle/-cü-rí/ *s. f.* unitate de măsură a radioactivității, egală cu a milioana parte dintr-o curie. (<fr. *microcurie*)

microdactíl, -ă *adj.* care prezintă microdactilie. (<fr. *microdactyle*)

microdactílie *s. f.* dezvoltare insuficientă a degetelor. (<fr. *microdactylie*)

microdéltă *s. f.* **1.** deltă de mică întindere. **2.** machetă a unei delte. (<*micro*[1]- + *deltă*)

microdiagnóstic *s. n.* *(inform.)* microprogram destinat testării unui subansamblu. (<engl. *microdiagnostic*)

microdiorámă *s. f.* dioramă de dimensiuni mici. (<*micro*[1]- + *dioramă*)

microdisécție *s. f.* disecție sub microscop, pe celule sau pe ființe foarte mici. (<fr. *microdissection*)

microdispozitív *s. n.* *(tehn.)* piesă foarte mică. (<*micro*[1]- + *dispozitiv*)

microdonție *s. f.* dezvoltare insuficientă a dinților. (<fr. *microdontie*)

microdóză *s. f.* doză[1] infinitezimală, folosită în homeopatie. (<*micro*[1]- + *doză*)

microdúr *s. n.* material sintetic înlocuitor de talpă, rezistent, ușor și flexibil. (<*micro*/poros/ + *dur*/abil/)

microeconómic, -ă *adj.* referitor la microeconomie. (<fr. *micro-économique*)

microeconomíe *s. f.* disciplină care studiază relațiile economice la nivelul fiecărei întreprinderi. (<fr. *micro-économie*)

microelectrónic, -ă **I.** *adj.* **1.** referitor la microelectronică. **2.** (despre dispozitive electronice) cu grad înalt de miniaturizare. **II.** *s. f.* ramură a electronicii care studiază miniaturizarea continuă a circuitelor și aparatelor electronice. (<engl. *microelectronic/s/*)

microelectronográfic, -ă *adj.* referitor la microelectronografie. (<*microelectronografie*)

microelectronografíe *s. f.* fotografie făcută la microscop, care permite studierea fenomenelor biologice celulare sub aspect electric. (<*micro*[1]- + *electronografie*)

microelemént *s. n.* element chimic care se găsește în cantități foarte mici în sol sau în organismele vii; oligoelement. (<engl. *microelement*)

microencefalíe *s. f.* malformație constînd în existența unui creier foarte mic. (<*micro*[1]- + *encefalie*)

microenciclopedíe *s. f.* enciclopedie de dimensiuni reduse; minienciclopedie. (<*micro*[1]- + *enciclopedie*)

microeséu *s. n.* eseu de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *eseu*)

microestezíe *s. f.* tulburare de sensibilitate manifestată prin receptarea diminuată a volumului și greutății obiectelor. (<fr. *microesthésie*)

microevolúție *s. f.* totalitatea proceselor de adaptare și de diferențiere a unor grupe de organisme mai mici. (<fr. *microévolution*)

microexplózie *s. f.* explozie de mici proporții; miniexplozie. (<engl. *microexplosion*)

microexpozíție *s. f.* expoziție de mici proporții. (<*micro*[1]- + *expoziție*)

microfábulă *s. f.* fabulă scurtă. (<*micro*[1]- + *fabulă*)

microfachíe *s. f.* anomalie congenitală constînd în existența unui cristalin anormal de mic. (<fr. *microphakie*)

microfág *s. n.* **1.** fagocit de dimensiuni mici. **2.** granulocit neutrofil migrat în țesuturi. (<fr. *microphage*)

microfagocitóză *s. f.* fagocitoză a microbilor. (<fr. *microphagocitose*)

microfarád *s. m.* unitate de măsură a capacității electrice, egală cu a milioana parte dintr-un farad. (<fr. *microfarad*)

microfáună *s. f.* fauna microscopică (protozoare și nematode) a unui spațiu restrîns. (<fr. *microfaune*)

microférmă *s. f.* mică unitate de producție cu profil agricol, în care lucrează elevi sau studenți. (<*micro*[1]- + *fermă*[1])

microfíl, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze foarte mici. (<fr. *microphylle*)

microfílm *s. n.* film fotografic pentru reproducerea la scară redusă a documentelor, a unor

pagini de carte etc. ● *(inform.)* suport fotografic de informații; microfișă. (<fr., engl. *microfilm*, germ. *Mikrofilm*)

microfilmá *vb. tr.* a fotografia pe microfilm. — *microfilmáre* s. f. (<fr. *microfilmer*)

microfilmotécă s. f. colecție de microfilme; *(p. ext.)* încăpere specială pentru astfel de colecții. (<*micro*[1]- + *filmotecă*)

microfiltru s. n. 1. filtru[1] (1) de dimensiuni reduse. 2. filtru de circulație de mică amploare. (<fr. *microfiltre*)

microfisúră s. f. fisură invizibilă cu ochiul liber. (<fr. *microfissure*)

microfișă s. f. 1. fotografie care reproduce la scară redusă pagini de carte sau alte materiale; microfilm. 2. fișă sumar întocmită. (<fr. *microfiche*)

microfișiér s. n. 1. fișier de proporții reduse. 2. scurtă bibliografie. (<fr. *microfichier*)

microfíte s. n. pl. organisme vegetale de dimensiuni foarte mici; bacterii. (<fr. *microphytes*)

microfitologíe s. f. ramură a botanicii care studiază organismele vegetale microscopice. (<fr. *microphytologie*)

microfizică s. f. ramură a fizicii care se ocupă cu atomii, electronii și particulele analoage; fizică atomică. (<fr. *microphysique*)

microflóră s. f. flora microscopică (actinomicete, alge, bacterii și ciuperci) a unui spațiu restrins. (<fr. *microflore*)

microfloristíc, -ă *adj.* referitor la microfloră. (<*micro*[1]- + *floristic*)

microfobíe s. f. teamă patologică de obiecte mici. (<engl. *microphobia*)

microfoiletón s. n. foileton de proporții reduse; minifoileton. (<*micro*[1]- + *foileton*)

microfón s. n. dispozitiv care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în radioteleviziune și în telecomunicații. (<fr. *microphone*, germ. *Mikrophon*)

microfónic, -ă *adj.* referitor la microfon sau microfonie. (<fr. *microphonique*)

microfoníe s. f. 1. reacție care se produce între un microfon în funcțiune și difuzoarele sale atunci cînd amplificatorul întrece ca volum o anumită limită. ● fenomen care are loc atunci cînd la condensatorul variabil al unui radioreceptor nu funcționează bine gama de unde scurte. 2. slăbire a vocii. (<fr. *microphonie*)

microfoníst, -ă s. m. f. tehnician de sunet care asigură amplasarea și deplasarea microfoanelor la filmări sincrone. (<it. *microfonista*)

microformát s. n. format de dimensiuni miniaturizate. (<*micro*[1]- + *format*)

microfosílă s. f. fosilă de dimensiuni microscopice. (<fr. *microfossile*)

microfót[1] s. n. imagine obținută prin microfotografiere. (<germ. *Mikrophot*)

microfót[2] s. m. unitate de măsură a iluminării, egală cu a milioana parte dintr-un fot. (<engl. *microphot*)

microfotocópie s. f. copie fotografică de dimensiuni foarte mici, obținută microfotografic. (<fr. *microphotocopie*)

microfotográfic, -ă *adj.* referitor la microfotografie. (<fr. *microphotographique*)

microfotografíe s. f. 1. fotografie obținută cu ajutorul unui aparat fotografic adaptat la un microscop. ● fotografie de dimensiuni foarte mici. 2. tehnica obținerii acestor fotografii. (<fr. *microphotographie*)

microfotogrammetríe s. f. ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea și cu reprezentarea corpurilor de dimensiuni mici. (<fr. *microphotogrammétrie*)

microfotométru s. n. aparat pentru determinarea opacității locale pe zone foarte mici a negativelor fotografice. (<fr. *microphotomètre*)

microfotoradiografíe s. f. tehnică radiologică prin care se pot obține radiografii de dimensiuni reduse; radiografia însăși. (<fr. *microphotoradiographie*)

microftalmíe s. f. anomalie congenitală constînd din micșorarea unuia sau a ambilor ochi. (<fr. *microphtalmie*)

microfúlger s. n. fulger de intensitate redusă. (după engl. *microflash*)

microfurnír s. n. furnir foarte subțire, lipit pe hîrtie specială. (<*micro*[1]- + *furnir*)

microgálă s. f. gală[1] de mici proporții. (<*micro*[1]- + *gală*[1])

microgamét s. m. gamet n ascul; anterozoid. (<fr. *microgamète*)

microgametángе s. n. organ în care se formează microgameții. (<fr. *microgamétange*)

microgametofít s. m. gametofit mascul. (<fr. *microgamétophyte*)

microgametogenéză s. f. proces de formare și maturizare a gameților. (<fr. *microgamétogenèse*)

microgastríe s. f. dezvoltare insuficientă a stomacului. (<fr. *microgastrie*)

microgeneratór s. n. generator de mică putere. (<fr. *microgénérateur*)

microgenía s. f. dezvoltare mandibulară incompletă. (<fr. *microgénie*)

microghíd s. n. ghid foarte sumar. (<*micro*[1]- + *ghid*)

microgíria s. f. micșorare a circumvoluțiunilor cerebrale prin atrofiere sau oprire în dezvoltare. (<fr. *microgyrie*)

microglosár s. n. glosar cu un număr redus de cuvinte și cu explicații sumare. ● glosar care înregistrează vocabularul specific unei activități, meserii etc. (<fr. *microglossaire*)

microglosíe s. f. dezvoltare incompletă a limbii. (<fr. *microglossie*)

micrognatíe s. f. dezvoltare incompletă a maxilarului inferior. (<fr. *micrognathie*)

micrográf s. n. pantograf care permite desenarea unor figuri extrem de reduse. (<fr. *micrographe*)

micrográfic, -ă *adj.* referitor la micrografie. (<fr. *micrographique*)

micrografíe s. f. 1. studiul microscopic al unui obiect. 2. studierea la microscop a structurii metalelor și aliajelor metalice. 3. scriere măruntă, pînă la ilizibilitate, la schizofrenici. (<fr. *micrographie*)

micrográm s. n. unitate de greutate, egală cu a milioana parte dintr-un gram; gama (2). (<fr. *microgramme*)

microgrúp *s. n.* grup mic. (<*micro*[1]- + *grup*)

microhálă *s. f.* hală de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *hală*)

microhematocrít *s. n.* metodă de determinare a hematocritului pe baza unei cantități mici de sînge. (<*micro*[1]- + *hematocrit*)

microhematúrie *s. f.* hematurie puțin abundentă. (<fr. *microhématurie*)

microhemoragíe *s. f.* hemoragie ușoară. (<*micro*[1]- + *hemoragie*)

microhénry *s. m.* unitate de inductanță electrică, egală cu a milioana parte dintr-un henry. (<fr., engl. *microhenry*)

microhidrocentrálă *s. f.* hidrocentrală de putere mică. (<*micro*[1]- + *hidrocentrală*)

microimágine *s. f.* imagine a unui document de dimensiuni miniaturizate. (<*micro*[1]- + *imagine*)

microimprimáre *s. f.* înregistrare a undelor acustice pe discuri microsion. (după fr. *micro-enregistrement*)

microinstalație *s. f.* instalație de mici proporții; miniinstalație. (<*micro*[1]- + *instalație*)

microinstrucțiúne *s. f.* (*inform.*) instrucțiune corespunzînd unui nivel de program elementar. (<engl. *microinstruction*)

microintervál *s. n.* (*muz.*) interval mai mic decît un semiton. (<*micro*[1]- + *interval*)

microinterviu *s. n.* interviu scurt; miniinterviu. (<*micro*[1]- + *interviu*)

microistórie *s. f.* istorie de dimensiuni reduse; miniistorie. (<*micro*[1]- + *istorie*)

microîntreprindere *s. f.* întreprindere de mici proporții, în care lucrează elevi. (<*micro*[1]- + *întreprindere*)

microjoule/-giúl, -júl/ *s. m.* unitate de lucru mecanic, egală cu a milioana parte dintr-un joule. (<engl. *microjoule*)

microjurnál *s. n.* jurnal de dimensiuni reduse. (<fr. *microjournal*)

microlécetor *s. n.* aparat special pentru proiectarea microfilmelor pe un ecran orizontal. (<fr. *microlecteur*)

microlepidoptére *s. n. pl.* grup de fluturi cuprinzînd speciile de talie mică; fluturași. (<fr. *microlépidoptères*)

microlexicón *s. n.* lexicon de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *lexicon*)

microlít *s. n.* **1.** cristal microscopic, de formă prismatică sau tubulară, care se află în unele roci. **2.** denumire dată uneltelor și armelor mici de silex (lame de tăiat, vîrfuri de săgeți etc.), folosite în paleoliticul superior și mezolitic. **3.** calcul (II) microscopic. (<fr. *microlite*, germ. *Mikrolith*)

microlitiáză *s. f.* formare de calculi microscopici. (<fr. *microlithiase*)

microlític, -ă *adj.* (despre roci) format din microlite (1). (<fr. *microlitique*)

microlítru *s. m.* unitate de măsură egală cu a milioana parte dintr-un litru. (<fr. *microlitre*)

micrologíe *s. f.* **1.** tratat despre corpurile microscopice. **2.** termen folosit pentru a desemna partea anatomiei care studiază celulele. v. c i t o l o g i e. (<fr. *micrologie*)

microlúme *s. f.* lume microscopică. (după engl. *microworld*)

microlúx *s. m.* unitate de măsură a iluminării, egală cu a milioana parte dintr-un lux[2]. (<engl. *microlux*)

micromanie *s. f.* (*rar*) complex de inferioritate exagerat. (<fr. *micromanie*)

micromanipulatór *s. n.* aparat pentru manipularea și disecția celulelor sau a obiectelor foarte mici. (<fr. *micromanipulateur*)

micromanométru *s. n.* aparat pentru măsurarea variațiilor foarte mici de presiune. (<fr. *micromanomètre*)

micromastíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a sînilor. (<fr. *micromastie*)

micromecánică *s. f.* domeniu al industriei care realizează dispozitive de mecanică fină, cu dimensiuni microscopice. (<*micro*[1]- + *mecanică*)

micromél, -ă *adj.* care prezintă micromelie. (<fr. *micromèle*)

micromelíe *s. f.* dezvoltare incompletă a membrelor corpului. (<fr. *micromélie*)

micromér *s. n.* celulă mică rezultată din diviziuni succesive ale blasto nerelor, la începutul segmentării oului. (<fr. *micromère*)

micrometeorít *s. m.* particulă meteorică din spațiul cosmic, de dimensiuni foarte mici. (<fr. *micrométéorite*, engl. *micrometeorite*)

micrometeorologíe *s. f.* studiul proceselor fizice din stratul de aer de lîngă sol, într-un spațiu restrîns. (<fr. *micrométéorologie*)

micrométric, -ă *adj.* **1.** referitor la micrometru, la micrometrie. **2.** (despre șuruburi) cu filet foarte fin și precis prelucrat. (<fr. *micrométrique*)

micrometríe *s. f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor extrem de mici. (<fr. *micrométrie*)

micrometróu *s. n.* minimetrou. (<*micro*[1]- + *metrou*)

micrométru **I.** *s. n.* instrument de precizie folosit în micrometrie. ○ ~ *ocular* (sau *obiectiv*) = plăcuță gradată adaptată la ocularul (sau obiectivul) unui microscop ori alt aparat optic pentru a măsura dimensiunile obiectelor studiate. **II.** *s. m.* micron. (<fr. *micromètre*)

micromicéte *s. f. pl.* ciuperci foarte mici, saprofite sau parazite, care nu pot fi văzute cu ochiul liber. (<fr. *micromycètes*)

micromicrofarád *s. m.* picofarad. (<fr. *micromicrofarad*)

micromicrón *s. m.* unitate de măsură egală cu a milioana parte dintr-un micron. (<fr. *micromicron*)

micromielíe *s. f.* dezvoltare incompletă în lungime a măduvei spinării. (<engl. *micromyelia*)

micromilimétru *s. m.* micron. (<fr. *micromilimètre*)

microminiatúră *s. f.* miniatură la scară redusă. (<*micro*[1]- + *minialură*)

microminiaturizá *vb. tr.* a reduce la dimensiuni microscopice. —*microminiaturizáre* s. f. (<fr. *microminiaturiser*)

micromodél *s. n.* model (2) de dimensiuni reduse. (<*micro*[1]- + *model*)

micromodelísm *s. n.* activitatea de a confecționa micromodele. (<*micromodel* + *-ism*)

micromodúl *s. n.* circuit logic sau aritmetic miniaturizat al unui calculator electronic. (<fr. *micromodule*)

micromoleculár, -ă *adj.* (despre substanțe) alcătuit din micromolecule. (<fr. *micromoléculaire*)

micromoleculă *s. f.* moleculă cu un număr mic de atomi. (<fr. *micromolécule*)

micromonográfic, -ă *adj.* referitor la micromonografie, cu caracter de micromonografie. (<*micromonografie*)

micromonografíe *s. f.* monografie de proporții reduse. (<fr. *micromonographie*)

micromonolít *s. n.* monolit de dimensiuni reduse. (<*micro*[1]- + *monolit*)

micromotór *s. n.* motor electric de putere (foarte) mică. (<fr. *micromoteur*)

micromutáție *s. f.* *(biol.)* mutație de substanță ereditară, urmată de schimbări mici de caractere. (<fr. *micromutation*)

micromuzéu *s. n.* muzeu de mici proporții. (<*micro*[1]- + *muzeu*)

micrón *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu a mia parte dintr-un milimetru; micrometru (II), micromilimetru. (<fr. *micron*, germ. *Mikron*)

micronizáre *s. f.* transformare a unui corp solid în particule având dimensiuni de ordinul micronului. (după fr. *micronisation*)

micronucléu *s. n.* nucleu supranumerar mic din citoplasmă, format în cursul diviziunii celulare, sub acțiunea unui agent mutagen. (<fr. *micronucléus*)

microobiéct *s. n.* obiect de dimensiuni foarte mici; *(spec.)* obiect de cercetare al microfizicii. (<*micro*[1]- + *obiect*)

microobiectív *s. n.* sistem optic destinat microfilmărilor. (<*micro*[1]- + *obiectiv*)

microóhm/-om/ *s. m.* unitate electrică de rezistență, egală cu a milioana parte dintr-un ohm. (<fr. *microohm*)

microoperáție *s. f.* *(inform.)* operație elementară efectuată prin executarea unei microinstrucțiuni. (<engl. *microoperation*)

microordinatór *s. n.* microcalculator. (<fr. *microordinateur*)

microorganísm *s. n.* organism vegetal sau animal, de dimensiuni microscopice. (<fr. *micro-organisme*)

micropaleontologíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază microfosilele. (<fr. *micropaléontologie*)

microparazít *s. m.* parazit de dimensiuni microscopice. (<fr. *microparasite*)

microparticulă *s. f.* particulă materială foarte mică; particulă elementară. (<fr. *microparticule*)

micropedagogíe *s. f.* pedagogie privită în perspectiva aplicării ei la procesul instructiv-educativ al unei structuri mici (elev, grup de elevi, clasă, școală). (<*micro*[1]- + *pedagogie*)

micropil *s. n.* **1.** orificiu al ovulului prin care pătrunde tubul polinic. **2.** por în membrana oului unor insecte sau pești, prin care poate pătrunde spermatozoidul. (<fr. *micropyle*, cf. gr. *pyle*, poartă)

microplanctón *s. n.* plancton ale cărui elemente nu măsoară mai mult de câțiva milimetri. (<fr. *microplancton*)

microplevstón *s. n.* pleuston alcătuit din plante inferioare care plutesc liber în ape. (<fr. *microplleuston*)

micropodíe *s. f.* anomalie în dezvoltarea piciorului, care rămâne mic. (<engl. *micropodia*)

micropór *s. m.* por care nu poate fi văzut cu ochiul liber. (<fr. *micropore*)

microporós, -oásă **I.** *adj.* (despre materiale, corpuri) cu pori foarte mici, capilari. **II.** *s. n.* cauciuc sintetic cu masa poroasă. ● *(s. m. pl.)* încălțăminte cu talpa din asemenea material. (<fr. *microporeux*, engl. *microporous*)

microporozitáte *s. f.* porozitate capilară. (<*micro*[1]- + *porozitate*)

microportrét *s. n.* portret de dimensiuni foarte reduse. (<*micro*[1]- + *portret*)

microprint *s. n.* foaie rectangulară opacă conținând microimagini de documente dispuse în șiruri, obținute printr-un proces de tipărire. (<*micro-* + /rota/*print*)

microprocesór *s. n.* procesor realizat cu un număr redus de elemente cu componente integrate, specializat pentru operații de calcul, comandă și control, aflat într-un computer sau alt sistem electronic. (<engl. *microprocessor*)

microproducție *s. f.* producție la o scară restrânsă. (<*micro*[1]- + *producție*)

microprográm *s. n.* program scris într-un ordinator microprogramat. (<engl. *microprogramm*)

microprogramá *vb. tr.* a scrie microprograme. — *microprogramáre* s. f. (<fr. *microprogrammer*)

microproiectór *s. n.* aparat pentru microproiecții. (<fr. *microprojecteur*)

microproiécție *s. f.* proiecție care permite obținerea pe ecran a imaginii unor obiecte invizibile pentru ochiul liber, în special a unor preparate microscopice. (<fr. *microprojection*)

microprotál *s. n.* protal mascul. (<fr. *microprothalle*)

micropsíe *s. f.* tulburare a vederii, datorită căreia obiectele sînt percepute mai mici decît sînt în realitate. (<fr. *micropsie*)

micropúncție *s. f.* *(med.)* puncție la nivelul celulei. (<*micro*[1]- + *puncție*)

microradiografíe *s. f.* radiografie efectuată pe un film special, de dimensiuni reduse; micro[2]. (<fr. *microradiographie*)

microradiométru *s. n.* radiomicrometru. (<fr. *microradiomètre*)

microralón *s. n.* ansamblu urbanistic cuprinzând locuințe, magazine, școli etc. (<rus. *mikroraion*)

microraliu *s. n.* miniraliu. (<fr. *micro-rallye*)

microreacție *s. f.* reacție chimică între cantități foarte mici de substanță. (<fr. *microréaction*)

microrecensământ *s. n.* recensământ limitat la un teritoriu sau la o categorie de populație. (<*micro*[1]- + *recensământ*)

microreceptór *s. n.* ansamblu format dintr-un microfon și un receptor. (<fr. *microrécépteur*)

microrecitál *s. n.* recital cu un program scurt: minirecital. (<*micro*[1]- + *recital*)

microregiúne *s. f.* teritoriu restrins în cadrul unei regiuni urbanistice. (<*micro*[1]- + *regiune*)

microrelíef *s. n.* ansamblul formelor de relief de dimensiuni mici (movile, crovuri etc.). (<fr. *microrelief*)

microreportáj *s. n.* reportaj scurt. (<*micro*[1]- + *reportaj*)

microretrospectívă *s. f.* retrospectivă de mici proporții. (<*micro*[1]- + *retrospectivă*)

microrevístă *s. f.* spectacol de revistă de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *revistă*)

microrhidíe *s. f.* dezvoltare insuficientă a testiculelor, însoțită de sterilitate. (<fr. *microrchidie*)

microríl[1] *s. n. inv.* microsion. (<germ. *Mikrorille*)

microríl[2] *s. n.* ril(2) îngust și de turație joasă. (<*micro*[1]- + *ril*)

microrílă *s. f.* bandă pentru magnetofon. (<germ. *Mikrorille*)

microrobót *s. m.* robot de dimensiuni reduse. (<*micro*[1]- + *robot*)

microroмán *s. n.* roman de mici proporții; miniroman. (<*micro*[1]- + *roman*)

microscóp *s. n.* instrument optic de laborator cu un sistem dublu de lentile, utilizat pentru observarea și cercetarea obiectelor și formațiunilor extrem de mici, care nu pot fi văzute cu ochiul liber. (<fr. *microscope*, germ. *Mikroskop*)

microscópic, -ă *adj.* 1. de dimensiuni vizibile numai la microscop. ● care se efectuează cu microscopul. 2. *(fig.)* extrem de mic, minuscul; *(p. ext.)* fără valoare, neînsemnat. ● *(s. n.)* cel mai mic corp de literă, de 2,5 puncte tipografice. (<fr. *microscopique*)

microscopíe *s. f.* tehnica observației la microscop. (<fr. *microscopie*)

microsecúndă *s. f.* unitate de măsură pentru timp, egală cu a milioana parte dintr-o secundă. (<fr. *microseconde*, germ. *Mikrosekunde*)

microseísm *s. n.* seism de intensitate foarte slabă, înregistrat numai de seismografe. (<fr. *microséisme*)

microseísmic, -ă *adj.* referitor la microseism. (<fr. *microséismique*)

microseismográf *s. n.* seismograf pentru înregistrarea microseismelor. (<fr. *microséismographe*)

microsesiúne *s. f.* sesiune scurtă. (<*micro*[1]- + *sesiune*)

microsestón *s. n.* seston cuprinzînd organisme de dimensiuni microscopice. (<fr. *microseston*)

microsferocít *s. n.* sferocit de dimensiuni mici. (<fr. *microsphérocyte*)

microsferocitóză *s. f.* prezența microsferocitelor în sînge. (<fr. *microsphérocytose*)

microsferofachíe *s. f.* anomalie a cristalinului, devenit mic și sferic. (<fr. *microsphérophakie*)

microsfigmíe *s. f.* micșorare a pulsului. (<fr. *microsphygmie*)

microsión *adj., s. n.* (disc muzical) cu șanțul de înregistrare foarte fin, permițînd înregistrări de lungă durată; microril[1]. (<fr. *microsillon*)

microsistém *s. n.* sistem de integrare socială a unui individ sau a unui microgrup. (<*micro*[1]- + *sistem*)

microsmíe *s. f.* diminuare patologică a simțului mirosului. (<*micro*[1]- + *-osmie*)

microsociál, -ă *adj. nivel* ~ = termen folosit în sociologie pentru a desemna grupurile mici (de muncă, cercetare, conducere etc.) de desfășurare a activităților și relațiilor sociale. (<*micro*[1]- + *social*)

microsociológ, -ă *s. m. f.* reprezentant, adept al microsociologiei. (<fr. *microsociologue*)

microsociológic, -ă *adj.* referitor la microsociologie. (<fr. *microsociologique*)

microsociológie *s. f.* 1. studiu sociologic al microgrupurilor. 2. curent pozitivist în sociologia contemporană, care consideră, în spirit idealist-subiectiv, că factorul fundamental al vieții sociale îl constituie relațiile afective din cadrul unor microgrupuri sau dintre membrii unor grupuri diferite. (<fr. *microsociologie*)

microsóft *s. n. (inform.)* limbaj de programare de nivel înalt, larg răspîndit, simplu, cu instrucțiuni formate din cuvinte ale limbii engleze și notații matematice. (<engl. *microsoft*)

microsomíe *s. f.* deficiență în creștere, dimensiunile corpului rămînînd subnormale; nanism. (<fr. *microsomie*)

microsóndă *s. f. (tehn.)* sondă care permite dozarea elementelor prezente într-un volum de materie extrem de redus. (<fr. *microsonde*)

microspécie *s. f. (biol.)* specie mică, formată din indivizi similari fenotipic; subspecie. (<fr. *microspecies*)

microspectrofotometríe *s. f.* studiu cantitativ al elementelor chimice componente ale diferitelor țesuturi cu ajutorul spectrelor de emisie și de absorbție. (<engl. *microspectrophotometry*)

microspectroscóp *s. n.* ocular prevăzut cu prisme, cu care se înlocuiește ocularul obișnuit al microscopului și care dă imaginea spectrului luminos al obiectului observat. (<fr. *microspectroscope*)

microsplanhnie *s. f.* scădere a volumului și greutății viscerelor. (<engl. *microsplanchnia*)

microspór *s. m.* 1. spor mascul la unele criptogame, din care se dezvoltă microprotalele. 2. grăunte de polen. (<fr. *microspore*)

microsporánge *s. n.* 1. sporange în care se dezvoltă microsporii. 2. sac polinic al spermatofitelor. (<fr. *microsporange*)

microsporíe *s. f.* micoză cauzată de un microspor. (<fr. *microsporie*)

microsporocít *s. n.* celulă care produce microsporii. (<fr. *microsporocyte*)

microsporofílă *s. f.* frunză pe care se dezvoltă microsporangele. (<fr. *microsporophile*)

microsporogenéză *s. f.* proces de formare a microsporilor la plantele cu flori. (<fr. *microsporogenèse*)

microspórum *s. n.* gen de ciuperci ascomicete parazite care trăiesc în pielea omului. (<fr. *microsporum*)

microstagiúne *s. f.* stagiune de scurtă durată. (<it. *microstagione*)

microstatístică *s. f.* statistică de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *statistică*)

microstáție *s. f.* stație (de salvare etc.) cu un număr redus de autovehicule. (<*micro*[1]- + *stație*)

microstațiúne *s. f.* ~ *balneară* = stațiune balneară de capacitate redusă. (<*micro*[1]- + *stațiune*)

microstomíe *s. f.* micșorare exagerată a orificiului bucal. (<fr. *microstomie*)

microstructúră *s. f.* structură a unui obiect, organism, material etc., examinată la microscop. ○ ~ *socială* = totalitatea relațiilor (inter)personale și a rețelelor de integrare care definesc existența socială a unui individ. ● structură a solului alcătuită predominant din microagregate. (<fr. *microstructure*)

microtectónică *s. f.* ramură a geologiei care studiază microstructurile tectonice. (<*micro*[1]- + *tectonică*)

microtelefón *s. n.* receptor telefonic cu dispozitiv de format numărul atașat la el. (<fr. *microtéléphone*, germ. *Mikrotelephon*)

microtérm, -ă *adj.* (despre organisme) adaptat la temperaturi scăzute. (<fr. *microtherme*)

microtermíe *s. f.* unitate de măsură a căldurii, egală cu a milioana parte dintr-o termie. (<fr. *microthermie*)

microtermofílă *adj., s. f.* (plantă) care crește în zona cu climă temperată rece din regiunea boreală. (<fr. *microthermophile*)

microtermofítă *s. f.* plantă microtermofilă. (<fr. *microtermophyte*)

microtíde *s. n. pl.* familie de mamifere rozătoare, având ca tip șoarecele de cîmp. (<engl. *microtidae*, cf. lat. *microtus*, șoarece de cîmp; gr. *eidos*, aspect)

microtíe *s. f.* monstruozitate caracterizată prin micșorarea urechilor. (<fr. *microtie*)

microtipár *s. n.* tipar cu litere foarte mici, microscopice. (<*micro*[1]- + *tipar*)

microtóm *s. n.* instrument folosit în microtomie. (<fr. *microtome*)

microtomíe *s. f.* tăierea unor fragmente foarte subțiri dintr-un corp spre a fi examinate la microscop. (<engl. *microtomy*)

microtón *s. n.* *(muz.)* interval mai mic de un semiton. (<*micro-* + *ton*)

microtransmițătór *s. n.* transmițător (III) de dimensiuni (foarte) reduse. (<*micro*[1]- + *transmițător*)

microtraumatísm *s. n.* *(med.)* traumatism ușor. (<fr. *microtraumatisme*)

microtrón *s. n.* accelerator de electroni de tipul ciclotronului, în care creșterea energiei se obține la trecerea treptată a acestora prin cîmpul electric oscilant al unei cavități rezonante. (<fr., engl. *microtron*, germ. *Mikrotron*)

microturbínă *s. f.* turbină de dimensiuni reduse, folosită în microhidrocentrale. (<*micro*[1]- + *turbină*)

microturísm *s. n.* autoturism de dimensiuni reduse; miniautomobil. (<*micro*[1]- +/*auto*/*turism*)

microúndă *s. f.* undă electromagnetică de lungime foarte mică (între 10 000 și 30 000 de megacicli pe secundă). (<fr. *micro-onde*)

microunitáte *s. f.* unitate de mici dimensiuni. (<*micro*[1]- + *unitate*)

microunivérs *s. n.* micul univers; microcosm (3). (<*micro*[1]- + *univers*)

microuzínă *s. f.* uzină(-școală) de proporții reduse. (<*micro*[1]- + *uzină*)

microvólt *s. m.* unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a milioana parte dintr-un volt. (<fr. *microvolt*)

microvoltmétru *s. n.* voltmetru gradat în microvolți. (<fr. *microvoltmètre*)

microwátt *s. m.* unitate de putere, egală cu a milioana parte dintr-un watt. (<fr. *microwatt*)

microzoáre *s. n. pl.* încrengătură de animale de apă, vizibile numai la microscop. (<fr. *microzoaires*)

microzóm *s. n.* organit din citoplasmă de dimensiuni ultramicroscopice. (<fr. *microsome*)

microzónă *s. f.* 1. regiune din masa solului arabil, care conține particule cu funcții biochimice identice. 2. cartier de proporții reduse al unui oraș. 3. (în sociologie) zonă de mică întindere. (<fr. *microzone*)

microzoospór *s. m.* zoospor de talie mică. (<fr. *microzoospore*)

mieterísm *s. n.* *(rar)* atitudine sarcastică, sfidătoare; sarcasm. (<fr. *myeterisme*, cf. gr. *mykterismos*, nas)

micturiție *s. f.* nevoie frecventă de a urina. (<fr. *micturition*)

mieținne *s. f.* urinare. (<fr. *miction*, lat. *mictio*)

midi *adj. inv., s. n.* (fustă, palton etc.) (de lungime) intermediară între mini și maxi (pînă la jumătatea gambei). (<fr., engl. *midi*)

midinétă *s. f.* tînără croitoreasă sau modistă pariziană. (<fr. *midinette*)

midriátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă midriaza. (<fr. *mydriatique*)

midriáză *s. f.* dilatație anormală și persistentă a pupilei; corectazie. (<fr. *mydriase*, gr. *mydriasis*)

MIEL(O)-, -mielíe, -mielítă *elem. comp.* „măduvă". (<fr. *myél/o/-*, *-myélie*, *-myélite*, cf. gr. *myelos*)

mielemíe *s. f.* prezența de celule medulare în sînge. (<fr. *myélémie*)

mieleneefál *s. n.* parte posterioară a creierului embrionar, din care se dezvoltă bulbul rahidian. (<fr. *myélencéphale*)

-mielíe v. m i e l (o)-.

mielínă *s. f.* substanță albă, moale, care formează teaca celulelor nervoase. (<fr. *myéline*)

mielínic, -ă *adj.* referitor la mielină. (<fr. *myélinique*)

mielinizáre *s. f.* acoperirea cu mielină a fibrelor nervoase. (după fr. *myélinisation*)

mielítă[1] *s. f.* inflamaţie a măduvei osoase sau a măduvei spinării. (<fr. *myélite*)

-mielítă[2] v. m i e l (o)-.

mieloblást *s. n.* celulă primară a măduvei osoase, din care iau naştere leucocitele polinucleare. (<fr. *myéloblaste*, engl. *myeloblast*)

mieloblastóm *s. n.* mielom cu mieloblaste. (<fr. *myéloblastome*)

mieloblastóză *s. f.* formă de leucemie acută caracterizată prin proliferarea mieloblastelor. (<fr. *myéloblastose*)

mielocél *s. n.* hernie a măduvei spinării, sub forma unei tumorete în afara canalului coloanei vertebrale. (<fr. *myélocèle*)

mielocít *s. n.* celulă din măduva osoasă, care provine din mieloblast. (<fr. *myélocyte*, engl. *myelocyte*)

mielocitemíe *s. f.* formă de leucemie caracterizată prin prezenţa în sînge a numeroase mielocite. (<fr. *myélocytémie*)

mielocitóm *s. n.* mielom cu mielocite. (<fr. *myélocytome*)

mielocitóză *s. f.* prezenţă anormală a mielocitelor într-un ţesut sau într-o umoare a organismului. (<fr. *myélocytose*)

mielodisplazíe *s. f.* viciu de dezvoltare a măduvei spinării, care produce malformaţii şi tulburări funcţionale. (<fr. *myélodysplasie*)

mielofibróză *s. f.* afecţiune caracterizată printr-o transformare fibroasă a măduvei spinării. (<fr. *myélofibrose*)

mieloftizíe, -ă *adj.* referitor la distrugerea măduvei osoase. (<fr. *myélophtisique*)

mieloftizíe *s. f.* aplazie a măduvei osoase, care produce o anemie gravă. (<fr. *myélophtisie*)

mielogén, -ă *adj.* (despre leucocite) care îşi are originea în măduva osoasă. (<fr. *myélogène*)

mielografíe *s. f.* 1. studiul formaţiilor celulare din măduva formatoare de sînge. 2. radiografie a măduvei spinării cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *myélographie*)

mielográmă *s. f.* 1. prezentare procentuală a diferitelor componente celulare din măduva osoasă; medulogramă. 2. radiografie a măduvei. (<fr. *myélogramme*)

mieloíd, -ă *adj.* de natura măduvei osoase. (<fr. *myéloïde*)

mielolimfocít *s. n.* limfocit de dimensiuni mici, format în măduva spinării. (<engl. *myelolymphocyte*)

mielóm *s. n.* tumoare malignă a măduvei oaselor. (<fr. *myélome*)

mielomalacíe *s. f.* ramolisment al măduvei spinării. (<fr. *myélomalacie*)

mielomatóză *s. f.* boală caracterizată prin prezenţa de mieloame în oase. (<fr. *myélomatose*)

mielomeningocél *s. n.* meningocel în care măduva spinării şi rădăcinile lui sînt incluse în sac. (<fr. *myéloméningocèle*)

mielomér *s. n.* segment din măduva spinării. (<fr. *myélomère*)

mielopátic, -ă *adj.* referitor la afecţiunea măduvei. (<fr. *myélopathique*)

mielopatíe *s. f.* denumire generică a afecţiunilor măduvei spinării sau osoase. (<fr. *myélopathie*)

mieloplást *s. n.* leucocită din măduva oaselor. (<germ. *Myeloplast*)

mieloreticulóză *s. f.* reticuloză localizată în măduva osoasă. (<fr. *myéloréticulose*)

mielosarcóm *s. n.* sarcom care se formează în celulele măduvei osoase. (<fr. *myélosarcome*)

mieloscleróză *s. f.* scleroză a plăcilor, localizată în măduvă. (<fr. *myélosclérose*)

mielotomíe *s. f.* secţionare chirurgicală a unor cordoane din măduva spinării. (<fr. *myélotomie*)

mielotoxicóză *s. f.* distrugere a măduvei de către un corp toxic. (<fr. *myélotoxicose*)

mielotransplánt *s. n.* transplant de măduvă. (<*mielo-* + *transplant*)

mielotróp, -ă *adj.* afinitate pentru măduvă. (<fr. *myélotrope*)

mielóză *s. f.* alterare degenerativă difuză a măduvei osoase, cauzată de infecţii sau de diverse intoxicaţii. (<fr. *myélose*)

migálă *s. f.* păianjen veninos din regiunile tropicale ale Americii. (<fr., gr. *mygale*)

migmatít *s. n.* rocă metamorfică formată prin pătrunderea magmei topite în rocile sedimentare. (<fr. *migmatite*)

mignón, -ă /-nion/ I. *adj.* mic, delicat, gingaş. II. *s. n. inv. (poligr.)* colonel[2]. (<fr. *mignon*)

migrá *vb. intr.* 1. (despre triburi, popoare) a se deplasa în masă de pe un teritoriu pe altul, dintr-o ţară în alta. 2. (despre unele animale, păsări) a se deplasa în masă dintr-un loc în altul, în anumite epoci ale anului. 3. *(fiz.;* despre particule) a se deplasa într-o anumită direcţie sub acţiunea a diferiţi factori. — *migráre* s. f. (<fr. *migrer*, lat. *migrare*)

migránt, -ă *adj., s. m. f.* (om, animal) care migrează. (<fr. *migrant*)

migratór, -oáre *adj.* care migrează (1). (<fr. *migrateur*, lat. *migrator*)

migráţie *s. f.* v. m i g r a ţ i u n e.

migraţiúne *s. f.* 1. deplasare în masă a unor triburi sau popoare de pe un teritoriu pe altul. 2. deplasarea în masă a unor animale sau păsări dintr-o regiune într-alta în vederea reproducerii, a căutării de hrană etc. 3. mişcarea apei în sol; înaintarea petrolului în rocile sedimentare. 4. *~ profesională* = deplasare a unei părţi din mina de lucru dintr-o meserie într-alta. 5. *~a capitalului* = deplasarea capitalului dintr-o ţară în alta, dintr-o ramură de producţie în alta. — var. *migraţie* s. f. (<fr. *migration*, lat. *migratio*)

migrénă *s. f.* cefalee (localizată într-o anumită regiune a capului şi însoţită de tulburări digestive). (<fr. *migraine*)

migrenoíd, -ă *adj.* de natura migrenei. (<*migrenă* + *-oid*)

migrenós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de migrenă. (<fr. *migraineux*)

mikadó *s. m.* titlu purtat de împăraţii Japoniei. (<fr. *mikado* < cuv. jap.)

milady/milédi/ *s. f.* titlu care se dă în Anglia femeilor din familiile nobile. (<engl. *milady*)

milán *s. m.* pasăre răpitoare de zi din regiunile calde și temperate, cu coada ca a rîndunicii, care vînează insecte din zbor. (<fr. *milan*, lat. *milanus*)

milanéz I. *s. n.* tricot (de mătase) pentru lenjerie, bluze etc. II. *adj. inv.* confecționat din milanez (I). III. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Milano. (<it. *milanese*, cf. *Milano*, oraș în Italia)

mildiográf *s. n.* aparat care detectează condițiile producerii manei la vița de vie. (<fr. *mildiographe*)

milenár, -ă *adj.* care datează de o mie (sau de mii) de ani. (<fr. *millénaire*, lat. *millenarius*)

milenarísm *s. n.* chiliasm. (<fr. *millénarisme*)

milenaríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al milenarismului. (<fr. *millénariste*)

mileníst *s. m.* (*bis.*) profet al ultimelor zile. (<fr. *milléniste*)

miléniu *s. n.* perioadă de timp de o mie de ani. ● împlinirea a o mie de ani de la producerea unui eveniment însemnat. (<lat. *millenium*)

milepóri *s. m. pl.* gen de polipi (1) care trăiesc în colonii, formînd un schelet calcaros masiv. (<fr. *millépores*)

miler/máiler/ *s. m.* (*sport*) alergător specializat în proba de o milă. (<fr. *miler*)

milésim *s. n.* 1. (*livr.*) cifra 1 care indică mia în exprimarea miilor în cifre. 2. dată jubiliară, comemorativă, care figurează pe monede, medalii, mărci poștale etc. ● an, dată indicată în cifre. (<fr. *millésime*, lat. *millesimus*)

MILI- *elem. comp.* „a mia parte". (<fr. *milli-*, cf. lat. *mille*, o mie)

miliampér *s. m.* unitate de măsură a intensității curentului electric, egală cu a mia parte dintr-un amper. (<fr. *milliampère*)

miliampermétru *s. n.* ampermetru gradat în miliamperi. (<fr. *milliampèremètre*)

miliár[1], **-ă** *adj.* (despre pietrele de kilometraj; și *s. n.*) care indică o distanță de o mie de metri. (<fr. *milliaire*, lat. *milliarius*)

miliár[2], **-ă** *adj.* cu aspect de bob de mei. ○ *tuberculoză* ~*ă* = granulie. (<fr. *miliaire*)

miliárd *s. n.* număr egal cu o mie de milioane; bilion. (<fr. *milliard*)

miliardár, -ă *s. m. f.* posesor al unei averi evaluate în miliarde. (<fr. *milliardaire*)

miliardíme *s. f.* număr egal cu a miliarda parte dintr-un întreg. (după fr. *milliardième*)

miliária *s. f.* erupție de pete roșii pe piept, spate și brațe la cei care transpiră mult. (<fr. *miliaire*, germ. *Miliaria*)

milibár *s. m.* unitate de măsură a presiunii, egală cu a mia parte dintr-un bar. (<fr. *millibar*)

milicurle/-cü-rí/ *s. f.* a mia parte dintr-o curie. (<fr. *millicurie*)

miliéu *s. n.* 1. obiect (rotund, oval) de pînză sau dantelă care se așază pe o masă sau pe o altă mobilă ca ornament. 2. (*rar*) grup social alcătuit, în special, din hoți; bandă. (<fr. *milieu* /de table/)

miligrám *s. n.* unitate de măsură pentru masă, reprezentînd a mia parte dintr-un gram. (<fr. *milligramme*)

milihénry *s. m.* unitate de măsură pentru inductanță, egală cu a mia parte dintr-un henry. (<fr., engl. *millihenry*)

millilambért *s. m.* unitate de măsură pentru strălucire, egală cu a mia parte dintr-un lambert. (<fr. *millilambert*)

mililítru *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, reprezentînd a mia parte dintr-un litru. (<fr. *millilitre*)

milimétric, -ă *adj.* de mărimea unui milimetru; (*p. ext.*) foarte mic. ○ *hîrtie* ~*ă* = hîrtie cu linii orizontale și verticale, la distanță de un milimetru unele de altele. ● (*adv.*) cu mare exactitate. (<fr. *millimétrique*)

milimétru *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu a mia parte dintr-un metru. (<fr. *millimètre*)

milimicrón *s. m.* a mia parte dintr-un micron. (<fr. *millimicron*)

milimól *s. m.* a mia parte dintr-un mol[1]. (<fr. *millimole*)

milnó *s. n.* pînză de in foarte subțire. (<fr. *milinon*)

miliocrsténd/-ör-/ *s. m.* a mia parte dintr-un oersted. (<fr. *millioersted*)

milión *s. n.* număr egal cu o mie de mii. ○ (*fam.*) *de* ~*oane* = excepțional, extraordinar (de frumos, de bun, de valoros etc.). (<fr. *million*)

milionár, -ă *s. m. f.* 1. posesor al unei averi evaluate în milioane. 2. (*fam.*) pilot, șofer care a efectuat un milion de kilometri. (<fr. *millionnaire*, germ. *Millionär*)

milionime *s. f.* a milioana parte dintr-un întreg. (după fr. *millionième*)

miliröntgen/-rönt-ghen/ *s. m.* unitate electrostatică de radiație, egală cu a mia parte dintr-un röntgen. (<fr. *milliröntgen*)

miliseeúndă *s. f.* unitate de timp, egală cu a mia parte dintr-o secundă. (<fr. *milliseconde*, engl. *millisecond*)

militá *vb. intr.* a lupta intens pentru un principiu, pentru o cauză etc. — *militáre s. f.* (<fr. *militer*, lat. *militare*)

militánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care militează; luptător, combatant. (<fr. *militant*)

militantísm *s. n.* concepție, atitudine, activitate de militant. (<fr. *militantisme*)

militár, -ă 1. *adj.* care ține de armată; ostășesc. ○ *serviciu* ~ = stagiu făcut în armată de un cetățean. ● care se bazează pe armată; de război. II. *s. m.* cel care aparține cadrelor active ale armatei; ostaș. (<fr. *militaire*, lat. *militaris*)

militarísm *s. n.* concepție politică reacționară care acordă armatei și celorlalte instituții militare un loc preponderent în societate, iar conducătorilor militari un rol principal în dirijarea politicii interne și externe a țării. (<fr. *militarisme*, germ. *Militarismus*)

militarísť, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al militarismului. (<fr. *militariste*)

militarizá *vb. tr.* a subordona (un teritoriu, o întreprindere, o instituție etc.) unui regim militar, uneori direct armatei, și a le folosi în scopuri militare. — *militarizáre* s. f. (<fr. *militariser*, germ. *militarisieren*)

milițián, -á *s. m. f.* **1.** membru al miliției (1). **2.** ostaș din miliție (2). (după fr. *milicien*)

miliție *s. f.* **1.** corp de armată nepermanent, înființat la începutul republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război. **2.** (în unele țări și la noi pînă în 1989) organ al administrației de stat avînd drept scop apărarea ordinii publice, a proprietății de stat și a celei personale, precum și a drepturilor și libertăților cetățenești. (<lat. *militia*, /2/ rus. *milifiia*)

millivólt *s. m.* unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a mia parte dintr-un volt. (<fr. *millivolt*)

millivoltmétru *s. n.* voltmetru gradat în milivolți. (<engl. *millivoltmeter*)

miliwátt *s. m.* unitate de măsură a puterii, egală cu a mia parte dintr-un watt. (<fr. *milliwatt*)

millefeuille/milfői/ *s. f.* plăcintă din foi garnisită cu cremă. (<fr. *millefeuille*)

millefióri *s. f. inv. (arte)* nume dat obiectelor de sticlă în interiorul cărora se poate vedea un fel de mozaic reprezentînd flori. (<it. *millefiori*)

millerandism *s. n.* colaborare lipsită de principii între socialiștii de dreapta și burghezie, începînd cu intrarea lui Millerand într-un guvern francez burghez în 1899. (cf. *Millerand*, om politic fr.)

millerít *s. n.* sulfură naturală de nichel. (<fr. *millérite*)

milohioidián *adj., s. m.* (mușchi) întins între fața internă a maxilarului inferior și osul hioidian. (<fr. *mylo-hyoïdien*)

milónga *s. n.* dans popular de origine argentiniană, în ritm binar, înrudit cu tangoul, dar mai temperamental, mai dinamic; melodia corespunzătoare. (<sp. *milonga*)

milonít *s. n.* rocă metamorfică formată din fragmente foarte ascuțite, unite printr-un ciment natural. (<fr. *mylonite*)

milonitizáre *s. f.* proces de formare a milonitelor. (după fr. *mylonitisation*)

milórd *s. m.* titlu de adresare față de un lord. (<engl. *milord*)

mim I. *s. n.* scurtă comedie populară antică, alcătuită din scene comice simple. II. *s. m.* actor care interpreta un mim (I); (astăzi) actor de pantomimă. (<fr. *mime*, lat. *mimus*, gr. *mimos* < *mimeomai*, imit)

mimá *vb. tr.* **1.** a interpreta (un rol, o piesă) prin mimică. **2.** a imita gesturile, vocea, felul de a fi al cuiva. — *mimáre* s. f. (<fr. *mimer*)

mimánsa *s. f.* școală filozofică indiană care susține că lumea se întemeiază pe un principiu material alături de unul spiritual, ea fiind veșnică, necreată și formată din atomi. (<germ. *Mimansa* < cuv. sanscr.)

mimánt, -ă I. *adj., s. m.* (cel) care mimează (o anumită atitudine culturală etc.). II. *s. m.* *(teatru)* figurant. III. *adj.* (despre genotipuri) cu manifestări fenotipice similare; (despre fenotipuri) condiționat de genotipuri distincte. (<*mima* + *-ant*)

mimésis *s. n.* principiu estetic, de origine platoniciană și aristoteliană, potrivit căruia arta este o rezultantă a imitării realității. (<gr. *mimesis*, imitație)

mimetesít *s. n.* clorarseniură naturală de plumb. (<germ. *Mimetesit*)

-mimétic[1] v. mimo-.

mimétic[2], **-ă** *adj.* **1.** referitor la mimetism. **2.** care imită (în mod servil) un anumit model. (<fr. *mimétique*)

mimetísm *s. n.* **1.** însușire a unor ființe de a-și schimba culoarea sau de a lua forma unor obiecte ori animale din mediul înconjurător. **2.** *(fig.)* reproducere mecanică a gesturilor și atitudinilor cuiva: imitație (servilă) a unui model (de prestigiu); maimuțăreală. (<fr. *mimétisme*)

mimézã *s. f.* ironie în care se repetă ceea ce altul a zis sau ar fi putut spune, imitîndu-i vocea, gesturile. (<fr. *mimèse*, gr. *mimesis*)

mímic, -ă I. *adj.* referitor la mim, la mimică. II. *s. f.* expresie a feței. ● **arta de a exprima** sentimente și idei prin expresia feței și prin gesturi. (<fr. *mimique*, lat. *mimicus*)

MIMO-, -mimétic, -mimíe *elem. comp.* „imitație, mimică". (<fr. *mimo-*, *-mimétique*, *-mimie*, cf. gr. *mimos*, mim)

mimodramátic, -ă *adj.* care ține de mimodramă. (<fr. *mimodramatique*)

mimodrámă *s. f.* operă dramatică în care actorii mimează rolurile în loc să vorbească; pantomimă. (<fr. *mimodrame*)

mimográf *s. m.* autor de mimuri (I). (<fr. *mimographe*)

mimográfic, -ă *adj.* referitor la mimografie. (<fr. *mimographique*)

mimografíe *s. f.* tratat despre mimică sau despre mimuri (I). (<fr. *mimographie*)

mimologíe *s. f.* arta de a imita vocea și gesturile cuiva. (<fr. *mimologie*)

mimózã *s. f.* **1.** specie de plante erbacee leguminoase exotice, cu flori mici, roz sau albe, foarte sensibile cînd sînt atinse. ○ ~ *senzitiva* = senzitivă. **2.** *(fam., ir.)* persoană foarte sensibilă, gingașă. (<fr., lat. *mimosa* < *mimus*, care se contractă ca un mim)

mină *vb.* I. *tr.* a planta mine pe un teren sau într-o apă (în scop de distrugere). II. *tr., refl. (fig.)* a (se) slăbi, a (se) distruge (cu încetul), a (se) măcina. — *mináre* s. f. (<fr. *miner*)

minái *s. n.* drept luat de seniorul feudal la vînderea produselor pe piață. (<fr. *minage*)

minamáta *s. f.* complex de tulburări care apar ca urmare a consumului de pește contaminat prin dejecții industriale în care există mercur; otrăvire cu mercur. (<fr. *minamata*, cf. *Minamata*, localitate în Japonia)

minarét *s. n.* **1.** turn circular înalt lîngă o moschee. **2.** element decorativ al unei clădiri în formă de minaret (1). (<fr. *minaret*, germ. *Minarett*)

mínă[1] *s. f.* **1.** loc subteran special amenajat, de unde se extrag minerale. **2.** galerie săpată

în frunzele sau în scoarța unei plante de către insecte. 3. *(fig.)* mare bogăție (ascunsă). 4. cilindru subțire de grafit etc. din interiorul creioanelor sau pixurilor. 5. mijloc de luptă alcătuit dintr-o încărcătură de exploziv și un dispozitiv de aprindere, care explodează prin lovire sau la comandă. (<fr. *mine*, germ. *Mine*)

mină[2] *s. f.* expresie a feței; fizionomie. (<fr. *mine*)

mină[3] *s. f.* veche monedă grecească de aur sau de argint, valorînd o sută de drahme. (<fr. *mine*, lat. *mina*)

minbár *s. n.* amvon într-o moschee, sprijinit de peretele din fund. (<fr. *minbar* < cuv. ar.)

minér *s. m.* lucrător în mină[1] (1). (<fr. *mineur*)

minerál, -ă **I.** *adj.* **1.** referitor la minerale, care conține minerale. ○ *apă ~ă* = apă în a cărei soluție se află săruri, substanțe radioactive, gaze. **2.** fără viață, de piatră. **II.** *s. n.* corp solid, care se află în natură cristalizat sau amorf (în interiorul sau la suprafața Pămîntului). (<fr. *minéral*, lat. *mineralis*)

mineralíer *s. n.* navă specială pentru transportul de minereuri. (<fr. *minéralier*)

mineralizá *vb.* **I.** *tr., refl.* (despre metale) a (se) transforma în mineral. **II.** *tr.* **1.** a modifica apa prin descompunerea substanțelor minerale. **2.** a da aspect de mineral. — *mineralizáre* s. f. (<fr. *minéraliser*)

mineralizábil, -ă *adj. (rar)* care se poate mineraliza. (<fr. *minéralisable*)

mineralizánt, -ă *adj., s. n.* mineralizator (1). (<*mineraliza* + *-ant*)

mineralizatór, -oáre **I.** *adj.* care preface un metal în mineral, combinîndu-se cu el; mineralizant. **II.** *s. n.* substanță care favorizează formarea sau cristalizarea unor minerale. (<fr. *minéralisateur*)

mineralizáție *s. f.* **1.** mineralizare. **2.** depozitare a unor substanțe minerale în țesuturile vii. (<fr. *minéralisation*, rus. *mineralizația*)

mineralocorticoid *s. m.* corticoid care intervine în metabolismul apei și al sărurilor minerale. (<*mineral* + *corticoid*)

mineralóg, -ă *s. m. f.* specialist în mineralogie. (<rus. *mineralog*, germ. *Mineralog*)

mineralógic, -ă *adj.* referitor la mineralogie. (<fr. *minéralogique*)

mineralogíe *s. f.* știință care studiază mineralele ce intră în constituția globului terestru. (<fr. *minéralogie*)

mineraloíd *s. m.* mineral de natură organică. (<engl. *mineraloid*)

mineralurgíe *s. f.* știință care studiază aplicarea cunoștințelor mineralogice în industrie. (<fr. *minéralurgie*)

minereu *s. n.* aglomerare de minerale în compoziția cărora se găsesc anumite elemente (metale, metaloizi), în cantități suficiente pentru a putea fi exploatate rentabil. (<fr. *minerai*)

minerlíadă *s. f. (ir.)* denumire dată venirii repetate a minerilor din Valea Jiului la București în 1990 și 1991 și acțiunilor lor reprobabile. (<*miner* + *-iíadă*)

minétă *s. f.* minereu de fier oolitic, bogat în limonit, hematit etc. (<fr. *minette*)

MINI[1]**-** *elem. comp.* „foarte mic". (<fr., engl. *mini-*, cf. lat. *mini/mum/*, it. *mini/atura/*)

mini[2] *adj. inv., s. n.* (fustă, palton etc.) scurt, pînă deasupra genunchiului. (<fr., engl. *mini*)

minlá *vb. tr. (rar)* a ilustra cu miniaturi. (<it. *miniare*)

minlacórd *s. n.* acord de mică importanță. (<fr. *miniaccord*)

minlaparát *s. n.* aparat de mici proporții. (<*mini*[1]*-* + *aparat*)

minlaragáz *s. n.* aragaz de proporții reduse (de voiaj). (<*mini*[1]*-* + *aragaz*)

minlaspiratór *s. n.* aspirator de proporții reduse. (<fr. *miniaspirateur*)

minlateliér *s. n.* atelier mic, în care fac practică elevii. (<fr. *mini-atelier*)

minlaturál, -ă *adj.* mic, minuscul. (<*miniatură* + *-al*)

minlatúră *s. f.* **1.** pictură fină și delicată de dimensiuni reduse (pe fildeș, email etc.). **2.** literă ornată, ornament pictat care împodobea titlul sau începuturile capitolelor în vechile manuscrise. **3.** operă de artă, de literatură, piesă muzicală de dimensiuni mici, lucrată cu finețe. ● obiect de dimensiuni reduse. (<fr. *miniature*, it. *miniatura*, germ. *Miniatur*)

minlaturism *s. n. (rar)* miniaturistică (1); *(p. ext.)* preocupare pentru aspectele miniaturale, delicate ale realității. (<it. *miniaturismo*)

minlaturíst, -ă *s. m. f.* **1.** pictor de miniaturi. **2.** scriitor care descrie cu finețe și sensibilitate aspecte ale realității. (<fr. *miniaturiste*)

minlaturístică *s. f.* **1.** arta de a executa miniaturi; miniaturism. **2.** studiul miniaturilor de pe vechile manuscrise. (<*miniatură* + *-istică*)

minlaturizá *vb. tr.* a da (unui lucru) dimensiuni miniaturale; *(p. ext.)* a reda în proporții reduse. — *miniaturizáre* s. f. (<fr. *miniaturiser*)

minlautodróm *s. n.* autodrom pentru copii. (<*mini*[1]*-* + *autodrom*)

minlautomobíl *s. n.* automobil de dimensiuni reduse; microautomobil, miniautoturism. (<*mini*[1]*-* + *automobil*)

minlautoturism *s. n.* miniautomobil. (<*mini*[1]*-* + *autoturism*)

minlavión *s. n.* avion de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]*-* + *avion*)

minlbáschet *s. n.* baschet practicat de copii. (<*mini*[1]*-* + *baschet*)

minlbaschetbalíst, -ă *s. m. f.* jucător de minibaschet. (<*mini*[1]*-* + *baschetbalist*)

minlbowling/-báu-ling/ *s. n.* bowling de dimensiuni reduse. (<engl. *mini-bowling*)

minlbutélie *s. f.* butelie mică de voiaj. (<*mini*[1]*-* + *butelie*)

minlbúz *s. n.* microbuz. (<fr. *minibus*)

minlcabánă *s. f.* căsuță construită în scop turistic. (<*mini*[1]*-* + *cabană*)

minicalculatór *s. n.* **1.** calculator electronic de dimensiuni reduse; minicomputer. **2.** *(impr.)* calculator de buzunar. (<fr. *minicalculateur*)

minicámeră *s. f.* cameră de televiziune de dimensiunile unui aparat de fotografiat. (<*mini*[1]- + *cameră*)

minicampionát *s. n.* campionat de durată redusă, pentru copii și tineret sau la care participă un număr redus de echipe. (<*mini*[1]- + *campionat*)

minicár *s. n.* **1.** autocar de capacitate redusă. **2.** mijloc de locomoție format din două sau mai multe vehicule, amenajate cu bănci și parasol, tractate de un autoturism sau tractor, destinat plimbărilor de agrement în stațiuni. (<engl. *minicar*)

minicardiográf *s. n.* electrocardiograf de buzunar, care permite persoanelor suferinde să-și controleze singure și oriunde funcționarea cordului. (<*mini*[1]- + *cardiograf*)

minicartélă *s. f.* *(inform.)* cartelă mai mică decît cartela standard, care permite perforarea unui număr mai mare de caractere. (după engl. *minicard*)

minicárting *s. m.* carting (1) de dimensiuni reduse. (<engl. *mini-carting*)

minicarusél *s. n.* carusel (2) de mici proporții. (<*mini*[1]- + *carusel*)

minicasétă *s. f.* casetă miniaturizată folosită pe minicasetofoane. (<fr. *minicassette*)

minicasetofón *s. n.* casetofon portabil de mici dimensiuni, la care se folosesc numai casete preînregistrate, ascultate în căști; walkman. (<*mini*[1]- + *casetofon*)

minicéc *s. n.* cec (1) cu valoare redusă. (după it. *miniassegno*)

minicentrálă *s. f.* microcentrală. (<*mini*[1]- + *centrală*)

minicombínă *s. f.* combină muzicală de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]- + *combină*)

minicompúter *s. n.* minicalculator (1). (<engl. *minicomputer*)

minicontáiner *s. n.* container de capacitate mică. (<*mini*[1]- + *container*)

minicooperatór, -oáre *s. m. f.* elev cooperator. (<*mini*[1]- + *cooperator*)

minicráter *s. n.* *(geol.)* crater de mici proporții. (<*mini*[1]- + *crater*)

minicrónică *s. f.* cronichetă; microcronică. (<*mini*[1]- + *cronică*)

minidialóg *s. n.* dialog scurt. (<*mini*[1]- + *dialog*)

minidicționár *s. n.* dicționar mic. (<*mini*[1]- + *dicționar*)

minieerán *s. n.* ecran miniaturizat. (<*mini*[1]- + *ecran*)

minienciclopedíe *s. f.* microenciclopedie. (<*mini*[1]- + *enciclopedie*)

minier, -ă *adj.* **1.** referitor la mine[1] (1), de mine. **2.** în care se găsesc (multe) mine. (<fr. *minier*)

miniexplózie *s. f.* microexplozie. (<*mini*[1]- + *explozie*)

minifoiletón *s. n.* microfoileton. (<*mini*[1]- + *foileton*)

minifón *s. n.* minimagnetofon. (<*mini*[1]- + *(magneto)fon*)

minifótbal *s. n.* joc de fotbal de durată scurtă, adaptat pentru copii și tineret. (<*mini*[1]- + *fotbal*)

minifrigidér *s. n.* frigider mic, alimentat de la acumulatorul autoturismului. (<*mini*[1]- + *frigider*)

minifúndie *s. f.* mică proprietate funciară privată, parcelată, în unele țări din America Latină. (după *latifundie*)

minifústă *s. f.* minijupă. (după fr., *mini-jupe*)

minigenerátor *s. n.* generator de mică putere. (<*mini*[1]- + *generator*)

minigólf *s. n.* joc de golf adaptat la un teren de dimensiuni reduse. (<engl., fr. *minigolf*)

minihotél *s. n.* hotel cu un număr mic de paturi. (<*mini*[1]- + *hotel*)

miniiáht *s. n.* iaht de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]- + *iaht*)

miniinstalație *s. f.* microinstalație. (<*mini*[1]- + *instalație*)

miniinsulă *s. f.* insulă de mici dimensiuni. (<*mini-* + *insulă*)

miniinterviu *s. n.* microinterviu. (<*mini*[1]- + *interviu*)

miniistórie *s. f.* microistorie. (<*mini*[1]- + *istorie*)

minijúpă *s. f.* fustă foarte scurtă; minifustă. (<fr. *mini-jupe*, după engl. *miniskirt*)

minijupistă *s. f.* *(fam.)* fată, femeie care poartă minijupă. (<*minijupă* + *-istă*)

minilaboratór *s. n.* aparatură care stabilește într-un timp foarte scurt, pe bază electronică, rezultatul unei analize (3). (<*mini*[1]- + *laborator*)

mínim, -ă **I.** *adj.* cel mai mic (ca dimensiuni, durată, intensitate, valoare etc.); foarte mic; minimal. **II.** *s. f.* **1.** valoarea cea mai mică, într-un interval, a unei variabile sau funcții. ● centru de joasă presiune atmosferică. **2.** categorie de greutate la box pentru juniorii între 42 și 45 kg. **III.** *s. n.* *(rar)* minimum (2). ○ ~ *de trai* = venitul necesar pentru satisfacerea nevoilor elementare de consum ale unei persoane sau familii. (<fr. *minime*, lat. *minimus*)

minimagazín *s. n.* magazin mic; chioșc (alimentar). (<*mini*[1]- + *magazin*)

minimagnetofón *s. n.* magnetofon portabil, de dimensiuni reduse; minifon. (<*mini*[1]- + *magnetofon*)

minimál, -ă *adj.* minim (I). ○ *program (sau plan)* ~ = program (sau plan) care cuprinde un ansamblu de sarcini minime, ce trebuie îndeplinite în prima urgență; *preț* ~ = prețul cel mai mic cu care se poate vinde o marfă; *artă* ~*ă* = curent artistic care îmbină pictura cu sculptura, reducînd totul la elementele esențiale (formele geometrice). (<fr. *minimal*)

minimalitáte *s. f.* caracter minimal. (<*minimal* + *-itate*)

minimalizá *vb. tr.* a reduce la minim, a micșora (nejustificat) importanța, valoarea cuiva sau a ceva; a subaprecia; a minimiza (1). – *minimalizáre* *s. f.* (<germ. *minimalisieren*)

minimetróu *s. n.* metrou cu traseu scurt; micrometrou. (<fr. *minimétro*)

minimétru *s. n.* instrument de precizie pentru măsurarea dimensiunilor prin indicarea

abaterilor lor față de un etalon. (<fr. *minimètre*)

minimicroscóp *s. n.* microscop de buzunar, care mărește de cîteva sute de ori. (<*mini*[1]- + *microscop*)

minimizá *vb. tr.* 1. a minimaliza. 2. *(mat.)* a da unei cantități valoarea sa minimală. — *minimizáre* s. f. (<fr. *minimiser*)

minimodél *s. n.* model (al unei mașini etc.) de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]- + *model*)

minimotorétă *s. f.* motoretă de mic litraj. (<*mini*[1]- + *motoretă*)

mínimum I. *s. n.* 1. punct, limită inferioară. 2. cea mai mică cantitate, valoare, intensitate etc.; minim (III). **II.** *adv.* cel puțin; măcar. (<lat. *minimum*)

miniobservatór *s. n.* observator de proporții mici. (<*mini*[1]- + *observator*)

miniordinatór *s. n.* ordinator cu volum redus, cu capacitate mijlocie de memorie, utilizat autonom sau ca auxiliar în unitățile de înaltă performanță. (<fr. *miniordinateur*)

minipatrúlă *s. f.* patrulă de circulație formată din elevi. (<*mini*[1]- + *patrulă*)

miniplanetáriu *s. n.* planetariu de proporții reduse. (<*mini*[1]- + *planetariu*)

miniplanétă *s. f.* planetă de mici proporții. (<*mini*[1]- + *planetă*)

miniproblémă *s. f.* problemă de mică importanță. (<*mini*[1]- + *problemă*)

miniprográm *s. n.* program scurt. (<fr. *miniprogramme*)

minirachétă *s. f.* rachetă de proporții reduse. (<*mini*[1]- + *rachetă*[2])

minirádio *s. n.* aparat de radio de dimensiuni reduse. (<engl. *miniradio*)

miniradioreceptór *s. n.* radioreceptor portabil, de proporții reduse. (<*mini*[1]- + *radioreceptor*)

miniraliu *s. n.* raliu pe un itinerar mai scurt; microraliu. (<fr. *mini-rallye*)

minireceptór *s. n.* receptor de mici proporții. (<*mini*[1]- + *receptor*)

minirecitál *s. n.* microrecital. (<*mini*[1]- + *recital*)

minirestauránt *s. n.* restaurant mic. (<*mini*[1]- + *restaurant*)

minirobót *s. m.* robot de bucătărie de mici proporții. (<*mini*[1]- + *robot*)

miniromán *s. n.* microroman. (<*mini*[1]- + *roman*)

minirúgbi *s. n.* joc de rugbi adaptat pentru copii. (<*mini*[1]- + *rugbi*)

minisatelít *s. m.* satelit de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]- + *satelit*)

miniseáf *s. n.* ambarcațiune mică de agrement, pentru două persoane, care se poate scufunda la adîncimi mici. (<*mini*[1]- + /bați/*scaf*)

minischí *s. n.* schi mai scurt și mai lat decît schiul clasic, care permite o mai mare stabilitate la depășirile de viteză. (<fr. *miniski*)

miniscúter *s. n.* scuter mic. (<*mini*[1]- + *scuter*)

ministér *s. n.* 1. sector al administrației de stat condus de un ministru; instituția respectivă; *(p. ext.)* sediul acestei instituții. 2. funcție, titlu de ministru (1); durata acestei funcții. 3. funcție sacerdotală. (<fr. *ministère*)

ministeriábil *s. m. (rar)* susceptibil de a deveni ministru. (<it. *ministeriabile*)

ministeriál, -ă *adj.* care ține de un ministru, de un minister. ○ *bancă* ~*ă* = loc unde sînt grupați membrii guvernului la ședințele parlamentului; *hîrtie* (sau *coală*) ~*ă* = hîrtie (coală) de format obișnuit pentru cereri; *plic* ~ = plic mare, în care se păstrează acte fără a fi îndoite. (<fr. *ministériel*)

ministeriát *s. n. (rar)* 1. perioadă de timp în care un guvern sau un ministru își îndeplinește mandatul. 2. funcția, demnitatea de ministru (2, 3). (<fr. *ministériat*)

ministránt *s. m.* ajutor de preot în ritualul catolic sau protestant. (<it. *ministrante*, germ. *Ministrant*)

ministréș *s. n.* agent stresant de mai mică importanță. (<engl. *ministress*)

ministru *s. m.* 1. membru al unui guvern care conduce un minister. 2. *(bis.)* preot. ○ ~ *general* = superior general al ordinului călugărilor minoriți. 3. pastor al cultului protestant. (<fr. *ministre*, lat. *minister*)

minisubmarin *s. n.* submarin de dimensiuni reduse. (<engl. *minisubmarine*)

minișáh *s. n.* joc de șah redus la 34 de pătrățele (în loc de 64), la care se folosesc cu cîte patru figuri mai puțin decît la șahul clasic (fiecare jucător dispunînd, în loc de 8 pioni, doar de 4). (<*mini*[1]- + *șah*)

miniteátru *s. n.* 1. gen de spectacole mici, agreabile, fără pretenții. 2. teatru pentru astfel de spectacole. 3. teatru cu capacitate mică; club teatral. (<fr. *mini-théatre*)

minitehnicián, -ă *s. m. f.* mic tehnician, de obicei elev. (<*mini*[1]- + *tehnician*)

minitelevizór *s. n.* televizor de dimensiuni miniaturale; minivizor. (<fr. *mini-téléviseur*)

minitémă *s. f.* temă de mică însemnătate. (<*mini*[1]- + *temă*)

minitermométru *s. n.* termometru de dimensiuni extrem de mici. (<*mini*[1]- + *termometru*)

minitractór *s. n.* tractor de dimensiuni reduse. (<*mini*[1]- + *tractor*)

minitranzistór *s. n.* tranzistor de dimensiuni foarte mici. (<*mini*[1]- + *tranzistor*)

miniturism *s. n.* turism de mică amploare. (<fr. *mini-tourisme*)

miniu *s. n.* oxid de plumb, de culoare roșie-portocalie, insolubil în apă, folosit mai ales în vopsitorie. (<fr., lat. *minium*)

miniuzină *s. f.* uzină cu capacitate redusă. (<*mini*[1]- + *uzină*)

minivehicul *s. n.* vehicul de dimensiuni mici. (<fr. *mini-véhicule*)

minivizór *s. f.* minitelevizor. (<*mini*[1]- /tele/*vizor*)

minivólei *s. n.* volei pe un teren de dimensiuni reduse, adaptat la posibilitățile copiilor. (<*mini*[1]- + *volei*)

minnesang/minezang/ *s. n.* poezie lirică de curte, creată de cavalerii și cîntăreții germani din evul mediu, după model folcloric și sub influența trubadurilor provensali. (<germ. *Minnesang*)

minnesinger/mínezingăr/mínnesänger / mínezengăr/ *s. m.* cîntăreț medieval german, autor și interpret de minnesang. (<germ. *Minnesänger*)

Minnesota/minisăuta/ *s. f.* rasă de porci creată în America și crescută pentru producția de carne. (<engl. *minnesota*, cf. *Minnesota*, stat în nordul S.U.A.)

minolán I. *s. n. (ant.)* civilizație care a avut ca centru insula Creta și s-a dezvoltat între începutul mileniului III și sec. XV î.e.n. **II.** *adj.* minoic. (<fr. *minoen*, cf. *Minos*, rege mitic al Cretei)

minóle, -ă *adj.* referitor la civilizația minoiană; minoian (II). (<it. *minoico*)

minór, -ă *adj.* **1.** (despre tineri; și *s. m. f.*) neajuns încă la majorat. **2.** lipsit de importanță; secundar; *(p. ext.)* șters, slab. **3.** *(muz.)* ~ sau *gamă* ~ă = mod sau gamă din cinci tonuri și două semitonuri (între treptele II—III și VI—VII). **4.** *(log.)* *termen* ~ = subiectul concluziei unui silogism; *premisă* ~ă = premisa care conține termenul minor. (<fr. *mineur*, lat. *minor*)

minoránt *s. m. (mat.)* element egal sau mai mic decît oricare dintre elementele unei mulțimi. (<germ. *Minorante*)

minorát *s. n.* vîrsta, situația unui minor (1) și durata acesteia; minoritate (2). (<germ. *Minorat*)

minorít *s. m.* călugăr franciscan. (<germ. *Minorit*, fr. *minorite*)

minoritár, -ă *adj.* care reprezintă o minoritate. • *(s. m. f.)* membru al unei minorități politice sau naționale. (<fr. *minoritaire*)

minoritáte *s. f.* **1.** parte (cea) mai mică dintr-o colectivitate. ○ *în* ~ = în inferioritate numerică. **2.** *(jur.)* minorat. (<fr. *minorité*, lat. *minoritas*)

minotáur *s. m. (mit.)* monstru imaginat cu corp de om și cap de taur. (<fr. *minotaure*, cf. *Minotaur*, monstru mîncător de oameni, ucis de Tezeu)

míntăl, -ă *adj.* **1.** referitor la minte. ○ *alienație* ~ă = nebunie; *debil* ~ = persoană deficitară din punctul de vedere al intelectului; slab de minte. **2.** care se face în minte. (<fr. *mental*, lat. *mentalis*)

minus I. *s. n.* **1.** semn grafic (—) folosit pentru indicarea operației de scădere sau care indică un număr negativ. **2.** semn grafic asemănător cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice negative. **3.** deficit, lipsă. **II.** *adv.* mai puțin, fără. (<lat. *minus*)

minúscul, -ă I. *adj.* de dimensiuni (foarte) mici. **II.** *s. f.* literă mică, de rînd. (<fr. *minuscule*, lat. *minusculus*)

minút *s. n.* **1.** diviziune a timpului reprezentînd a 60-a parte dintr-o oră. • răstimp foarte scurt; clipă, moment. • *(concr.; pl.)* mîncare pregătită pe loc, la comanda consumatorului. **2.** *(mat.)* unitatea de măsură pentru unghiuri, reprezentînd a 60-a parte dintr-un grad sexagesimal sau a 100-a parte dintr-un grad centezimal. (<fr. *minute*)

minutáj *s. n.* orar precis al desfășurării unei operații, unei ceremonii etc. • cronometraj. (<fr. *minutage*)

minutár *s. n.* indicator al minutelor pe cadranul unui ceas. (<*minut* + *-ar*)

minútă *s. f.* **1.** text original al unui act, al unei sentințe. **2.** prima redactare a unui act diplomatic, a unui document. • *plan în creion* al unei ridicări topografice. **3.** protocol scris privind înțelegerea între doi parteneri; rezumat asupra discuțiilor dintr-o ședință. **4.** *(arhit.)* subdiviziune a unui modul. (<fr. *minute*, rus. *minuta*)

minuterie *s. f.* parte a unui ceasornic care imprimă minutarelor mișcarea de rotație. (<fr. *minuterie*)

minúție *s. f.* minuțiozitate. (<fr. *minutie*)

minuțiós, -oásă I. *adj.* migălos, meticulos; amănunțit. **II.** *adv.* cu grijă, cu multă băgare de seamă. (<fr. *minutieux*)

minuțiozitáte *s. f.* însușirea de a fi minuțios; minuție. (<*minuțios* + *-itate*)

MIO¹-, -mióm *elem. comp.* „mușchi", „muscular". (<fr. *myo-*, *-myome*, cf. gr. *mys*, *myos*, mușchi)

MIO²- *elem. comp.* „mai mic, mai puțin". (<fr. *mio-*, cf. gr. *meion*, mai puțin)

mioblást *s. n.* celulă tînără a mezenchimului, din care iau naștere fibrele musculare striate. (<fr. *myoblaste*, engl. *mioblast*)

miocárd *s. n.* mușchiul striat al inimii. (<fr. *myocarde*)

miocárdic, -ă *adj.* al miocardului. (<it. *miocardico*)

miocárdie *s. f.* afecțiune a miocardului, neinflamatorie și degenerativă, care apare în tulburările generale ale metabolismului. (<fr. *myocardie*)

miocardítă *s. f.* inflamație a miocardului. (<fr. *myocardite*)

miocardopatíe *s. f.* denumire generică dată afecțiunilor miocardului. (<fr. *myocardopathie*)

miocardóză *s. f.* leziune neinflamatorie progresivă a miocardului, datorată unei insuficiențe coronariene cronice. (<fr. *myocardose*)

miocél *s. n.* hernie musculară. (<fr. *myocèle*)

miocén, -ă *adj., s. n.* (din) prima epocă a neogenului. (<fr. *miocène*)

miocít *s. n.* celulă musculară. (<fr. *myocyte*)

mioclonie *s. f.* contracție musculară anormală, bruscă și involuntară. (<fr. *myoclonie*)

miocolpítă *s. f.* inflamație a musculaturii peretelui vaginal. (<fr. *myocolpite*)

mioeróm *s. n.* pigment roșu, prezent în țesutul muscular. (<fr. *myochrome*)

miodesopsie *s. f.* tulburare a vederii constînd în apariția de puncte mobile în cîmpul vizual. (<fr. *myodésopsie*)

miodinamométru *s. n.* instrument pentru măsurarea puterii de contracție a unor grupe musculare. (<*mio¹-* + *dinamometru*)

miodínie *s. f.* mialgie. (<fr. *myodynie*)

miodistonie *s. f.* tulburare a tonicității musculare. (<fr. *myodystonie*)

miodistrofíe *s. f.* degenerescență musculară nutrițională. (<engl. *myodystrophy*)

mioedém *s. n.* contracție nodulară a unui mușchi sub influența unui șoc. (<fr. *myoedème)*

mioeléctric, -ă *adj.* care folosește curentul electric produs de contracțiile musculare. (<engl. *myoelectric)*

miofibrilă *s. f.* parte a celulelor musculare cu aspect fibrilar. (<fr. *myofibrille)*

miofibróm *s. n.* tumoare benignă a țesutului muscular. (<fr. *myofibrome)*

miofilaméntă *s. n.* filament al miofibrilelor cu rol important în contracția mușchilor. (<fr. *myofilament)*

miogelóză *s. f.* indurație modulară a țesutului muscular. (<germ. *Myogelose)*

miogén, -ă *adj.* (despre elemente mezodermice) care se transformă în fibre musculare. (<fr. *myogène)*

miogenie *s. f.* ansamblu de procese prin care unele elemente diferențiate ale mezodermului se transformă în fibre musculare netede sau striate. (<fr. *myogénie)*

mioglobínă *s. f.* pigment hemoglobinic din fibrele musculare, care are rolul de a fixa și furniza acestora oxigenul necesar. (<fr. *myoglobine*, engl. *myoglobin)*

mioglobinurie *s. f.* prezența mioglobinei în urină. (<fr. *myoglobinurie)*

miográf *s. n.* aparat folosit în miografie. (<fr. *myographe)*

miográfic, -ă *adj.* referitor la miografie. (<fr. *myographique)*

miografie *s. f.* înregistrare grafică a activității musculare cu ajutorul miografului. (<fr. *myographie)*

miográmă *s. f.* diagramă a contracției musculare obținută la miograf. (<fr. *myogramme)*

miokimie *s. f.* mișcare ondulatorie lentă și de suprafață a unui mușchi, asemănătoare mioclonici. (<fr. *myokimie*, cf. gr. *kyma*, undă)

miolíză *s. f.* topire a țesuturilor musculare, care se observă la începutul miopatiilor. (<fr. *myolyse)*

miológic, -ă *adj.* referitor la miologie. (<fr. *myologique)*

miologie *s. f.* parte a anatomiei care tratează despre mușchi; sarcologie. (<fr. *myologie)*

mióm[1] *s. n.* tumoare benignă a țesutului muscular. (<fr. *myome)*

-mióm[2] v. mi o[1]-.

miomalacie *s. f.* înmuiere și lichefiere a țesutului muscular. (<fr. *myomalacie)*

miomatóză *s. f.* maladie caracterizată prin formarea de mioame. (<fr. *myomatose)*

miomectomie *s. f.* extirpare chirurgicală a unui miom. (<fr. *myomectomie)*

miomér *s. n.* segment al sistemului muscular care corespunde unui metamer. (<fr. *myomère)*

miometrectomie *s. f.* extirpare chirurgicală a unei tumori uterine benigne și a unei părți din peretele uterului. (<*miometru* + *-ectomie)*

miometrită *s. f.* inflamație a musculaturii uterine. (<germ. *Myometritis)*

miométru *s. n.* mușchi al peretelui uterin. (<germ. *Myometrium)*

miomotomie *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui miom. (<fr. *myomotomie)*

mionevralgie *s. f.* nevralgie musculară. (<fr. *myonévralgie)*

mióp, -ópă *adj., s. m. f.* **1.** (suferind) de miopie. **2.** *(fig.)* (om) mărginit, fără perspectiva viitorului. (<fr. *myope*, gr. *myops)*

miopátic, -ă *adj.* referitor la miopatie. (<fr. *myopathique)*

miopatie *s. f.* denumire generică dată afecțiunilor sistemului muscular. (<fr. *myopathie)*

miopie *s. f.* **1.** defect al cristalinului (II), care nu permite formarea imaginilor obiectelor îndepărtate pe retină, ci înaintea ei; vedere scurtă; miopism; hipometropie. **2.** *(fig.)* mărginire, lipsă de perspectivă în judecarea situațiilor. (<fr. *myopie)*

miopism *s. n. (rar)* miopie (1). (<fr. *myopisme)*

mioplásmă *s. f.* protoplasmă care înconjură nucleul celulei musculare. (<fr. *myoplasma)*

mioplastíe *s. f.* operație chirurgicală având ca scop refacerea unui mușchi. (<fr. *myoplastie)*

miorafie *s. f.* sutură a unui mușchi. (<fr. *myorraphie)*

miorelaxánt, -ă *adj., s. n.* (medicament) relaxant al sistemului muscular. (<*mio*[1]- + *relaxant)*

miorexíe *s. f.* ruptură musculară. (<fr. *myorexie)*

miorític, -ă **I.** *adj.* **1.** din balada populară „Miorița". • *(p. anal.)* care amintește de „Miorița". **2.** *spațiu* ~ = (în concepția lui Lucian Blaga) spațiu geografic românesc constituit dintr-un plai ondulat, cu alternanțe între deal și vale, prielnic păstoritului; univers spiritual specific românesc, solidar cu acest orizont. **II.** *s. m.* câine ciobănesc românesc, cu capul masiv, botul puternic, trunchiul alungit, cu părul alb, lung și abundent. (<*„Miorița"*, baladă populară + *-/t/ic)*

miorítmie *s. f.* mișcare involuntară constând dintr-o deplasare ritmică și lentă a unor segmente ale corpului. (<fr. *myorythmie)*

miosarcóm *s. n.* tumoare malignă a țesutului muscular; sarcomiom. (<fr. *myosarcome)*

miosclerózâ *s. f.* indurație a unui mușchi, datorită proliferării țesutului conjunctiv. (<fr. *myosclérose)*

miosindesmotomie *s. f.* secționare a tendoanelor și ligamentelor articulare. (<fr. *myosyndesmotomie)*

miospásm *s. n.* contracție musculară spasmodică. (<fr. *myospasme)*

miosteóm *s. n.* osteom dezvoltat într-un mușchi (în urma unui traumatism). (<fr. *myostéome)*

miotátic *adj. reflex* ~ = contracție bruscă a unui mușchi, ca răspuns la întinderea tendonului său. (<fr. *myotatique)*

mioterapie *s. f.* metodă terapeutică de remediere a dezechilibrului forțelor musculare prin exerciții de gimnastică. (<*mio*[1]- + *-terapie*[2]*)*

miótic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce mioză. (<fr. *myotique)*

miotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în miotomie (1). (<fr. *myotome*)

miotomíe *s. f.* **1.** intervenție chirurgicală constînd în tăierea, parțială sau totală, a unui mușchi. **2.** parte a anatomiei care se ocupă cu disecția mușchilor. (<fr. *myotomie*)

miotónic, -ă *adj.* referitor la tonusul muscular. (<fr. *myotonique*)

miotonía *s. f.* spasm al mușchiului. ◆ stare de boală caracterizată prin tulburări în relaxarea mușchilor. (<fr. *myotonie*)

miotonométru *s. n.* aparat pentru măsurarea tonusului muscular. (<fr. *myotonomètre*)

miotransfér *s. n.* transmiterea de contracții musculare între specii din regnul animal sau între acestea și om. (<*mio*[1]- + *transfer*)

miotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru țesutul muscular. (<*mio*[1]- + *-trop*[2])

mióză *s. f.* contracție a pupilei oculare. (<fr. *myose*, cf. gr. *meiosis*, micșorare)

miozínă *s. f.* proteină de tipul globulinei, care se găsește în țesutul muscular. (<fr. *myosine*)

miozítă *s. f.* inflamație a țesutului muscular. (<fr. *myosite*)

miozóm *s. m.* ansamblu de discuri a căror reunire printr-o substanță intermediară constituie fibrila musculară striată. (<fr. *myosome*)

miozótis *s. m.* plantă erbacee cu flori mici, albastre, roșii și albe, care crește în pădurile de munte; *(pop.)* nu-mă-uita. (<fr. *myosotis*)

miqueléte/mi-che-/ *s. m. inv.* **1.** bandit spaniol din Pirinei. **2.** soldat din garda guvernatorilor de provincii în Spania. (<sp. *miquelete*)

mirábil, -ă *adj.* de admirat, extraordinar, minunat. (<lat. *mirabilis*, it. *mirabile*)

mirábilis *s. m.* plantă erbacee, originară din Africa și America, cultivată pentru florile sale în formă de pîlnie, diferit colorate, care se deschid numai seara; *(pop.)* frumoasa-nopții. (<fr., lat. *mirabilis*)

mirabilít *s. n.* sulfat natural hidratat de sodiu, folosit în industria chimică, a sticlei etc. (<engl., fr. *mirabilite*)

miracídium *s. m.* larvă a distomului, ciliată, avînd înfățișarea unor infuzori.

mirácol *s. n.* **1.** eveniment, întîmplare contrară legilor naturii, care nu poate fi explicată rațional; minune. **2.** reprezentație teatrală din evul mediu cu subiect religios sau istoric, în care intervin elemente ale miraculosului creștin. (<it. *miracolo*, lat. *miraculum*, fr. *miracle*)

miraculós, -oásă *adj.* **1.** care are caracterul unui miracol; minunat, uimitor, extraordinar; supranatural. **2.** cu efecte excepționale, care face minuni. ◆ *(s. n.)* totalitatea elementelor supranaturale care intervin în basme și legende. (<fr. *miraculeux*, lat. *miraculosus*)

miradór *s. n.* **1.** încăpere deschisă pe terasă, cu funcție de belvedere în arhitectura spaniolă. **2.** post de observație ridicat deasupra solului. (<sp. *mirador*)

miráj *s. n.* **1.** fenomen optic datorat refracției luminii, care face uneori ca imaginea unor lucruri depărtate și ascunse dincolo de orizont să apară mai apropiată și răsturnată. **2.** *(fig.)* iluzie. **3.** lucru atrăgător; farmec, atracție. **4.** examinare a ouălor supuse, incubației cu ajutorul ovoscopului. (<fr. *mirage*)

míră *s. f.* **1.** riglă cu diviziuni speciale servind la măsurarea indirectă a distanțelor sau înălțimilor. ◆ bucată de peliculă pe care sînt imprimate linii foarte fine și luminoase, încrucișîndu-se în toate sensurile, și care permite o stabilire precisă a clarității imaginii fotografice sub aparatul de mărit. **2.** cătare (la armă). **3.** imagine-tip care servește la reglarea imaginii de televiziune. (<fr. *mire*)

mirhá *s. f.* rășină odorantă și medicinală, extrasă dintr-un arbore din Arabia. (<fr. *myrrhe*, lat., gr. *myrrha*)

MIRIA- *elem. comp.* „foarte numeros, nenumărat", „zece mii". (<fr. *myria-*, cf. gr. *myrios*, foarte numeros, *myrias*, zece mii)

miriádă *s. f. (livr.; pl.)* cantitate, mulțime mare, innumerabilă. (<fr. *myriade*)

miriagrám *s. n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 000 de grame. (<fr. *myriagramme*)

mirialítru *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 10 000 de litri. (<fr. *myrialitre*)

mirlamétru *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 de metri. (<fr. *myriamètre*)

miriapóde *s. n. pl.* clasă de artropode cu corpul format din segmente sau inele, fiecare prevăzut cu mai multe perechi de picioare. (<fr. *myriapodes*)

mirífic, -ă *adj.* (și *adv.*) minunat; măreț; admirabil. (<fr. *mirifique*, lat. *mirificus*)

MIRING(O)- *elem. comp.* „timpan". (<fr. *myring/o/-*, cf. gr. *myringa*, timpanul urechii)

miringítă *s. f.* inflamație a timpanului urechii. (<fr. *myringite*)

miringoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a membranei timpanului (1). (<fr. *myringoplastie*)

miringotomíe *s. f.* incizie a timpanului (1). (<fr. *myringotomie*)

mirlitón *s. n.* denumire generică a unor „instrumente" de cîntat din buze, folosite ca membrane (frunză, solz de pește etc.). (<fr. *mirliton*)

MIRMECO- *elem. comp.* „furnică". (<fr. *myrméco-*, cf. gr. *myrmeks*, *-ekos*)

mirmecocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe sînt răspîndite de furnici. (<fr. *myrmécochore*)

mirmecocorie *s. f.* împrăștiere a semințelor unor plante de către furnici. (<fr. *myrmécochorie*)

mirmecofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu furnici. (<fr. *myrmécophage*)

mirmecofil, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (plantă) în care trăiesc furnici, polenizată de furnici. **2.** (animal) care trăiește în asociație cu furnicile. (<fr. *myrmécophile*)

mirmecofilíe *s. f.* însușire a plantelor sau animalelor mirmecofile. (<fr. *myrmécophilie*)

mirmecofítă *adj., s. f.* (plantă) mirmecofilă. (<fr. *myrmécophyte*)

mirmecológ, -ă *s. m. f.* specialist în mirmecologie. (<germ. *Myrmekolog*)

mirmecológic, -ă *adj.* referitor la mirmecologie. (<germ. *myrmekologisch*)

mirmecologíe *s. f.* studiul ştiinţific al furnicilor. (<fr. *myrmécologie*)

mirmidón *s. m.* **1.** *(mit.)* pitic. **2.** *(fig.)* om fără importanţă, fără valoare. (<fr. *myrmidon*, lat., gr. *myrmidones*, populaţie din Tracia)

mirmilón *s. m.* gladiator roman care lupta cu retiarii, fiind înarmat cu scut lung şi uşor, cu sabie lungă cu două tăişuri şi având ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un peşte în chip de panaş. (<fr. *mirmillon*, lat. *mirmillo*)

mirobolánt, -ă *adj. (fam.)* extraordinar, minunat, fantastic. (<fr. *mirobolant*)

mirt *s. m.* arbust ornamental mediteranean, cu frunze lanceolate, persistente, aromate, cu flori mici, albe şi cu lemnul greu, fin şi cu structură omogenă. (<fr. *myrte*, lat. *myrtus*, gr. *myrtos*)

mirtacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu tulpina arborescentă, cuprinzînd mirtul şi eucaliptul. (<fr. *myrtacées*)

mirtále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori, cuprinzînd în jur de 4000 de specii grupate în numeroase familii, printre care mirtaceele. (<fr. *myrtales*)

mirtifórm, -ă *adj. (anat.)* în forma frunzelor de mirt. (<fr. *myrtiforme*)

MIS(O)-/MIZ- *elem. comp.* „aversiune, repulsie, ură". (<fr. *mis/o/-*, cf. gr. *misein*, a uri)

misándră *adj., s. f.* (femeie) care suferă de misandrie. (<fr. *misandre*)

misandríe *s. f.* repulsie patologică faţă de bărbaţi. (<fr. *misandrie*)

misă *s. f.* compoziţie polifonică religioasă care se cîntă, cu sau fără acompaniament instrumental, în bisericile romano-catolice în cadrul liturghiei. (<lat. *missa*)

miscegenáţie *s. f.* proces de metisare a diferitelor rase intrate în impact biosocial lent. (<engl. *miscegenation*)

miscelanée *s. n. pl.* v. miscelaneu.

miscelanéu, -ée **I.** *adj.* format din lucrări diferite. **II.** *s. n. pl.* carte, rubrică într-o publicaţie periodică cuprinzînd articole, studii etc. cu un conţinut variat. ● culegere de lucrări, de fapte etc. fără legătură între ele. — var. *miscelanea* s. n. pl. (<lat. *miscellancus*, /II/ fr. *miscellanées*)

miscélă *s. f. (livr.)* amestec al unui solid cu un lichid, a două lichide, a unui gaz cu un lichid sau a două gaze, avînd un aspect omogen. ● amestec de benzină şi ulei care foloseşte la combustie şi ungere în motoare. ● amestec dozat. (<fr. *miscelle*, lat. *miscellus*)

miscíbil, -ă *adj.* (despre substanţe) care poate forma, cu o altă substanţă, un amestec omogen. (<fr. *miscible*, cf. lat. *miscere*, a amesteca)

miscibilitáte *s. f.* proprietate a unei substanţe de a fi miscibilă. (<fr. *miscibilité*)

misdivizíune *s. f. (biol.)* diviziune anormală, transversală, a centromerului. (<engl. *misdivision*)

mise en abíme /miz an abím/ *loc. s.* tendinţă în artă inspirată de tabloul lui Jan van Eyck reprezentînd doi tineri soţi şi în care oglinda, situată în spatele personajelor, deschide o a doua perspectivă, inversată şi mai profundă, a scenei de interior. (<fr. *mise en abime*)

misíl *s. n.* proiectil autopropulsat şi ghidat pe toată sau doar pe o parte a traiectoriei. (<fr. *missile*)

misiologíe *s. f.* disciplină care tratează despre tot ce priveşte opera misionarilor. (<fr. *missiologie*)

misionár, -ă *s. m. f.* propagator al religiei creştine sau al doctrinelor unor secte creştine în ţările cu altă religie. ● cel care caută să cîştige adepţi pentru o cauză, pentru o comunitate etc. (<it. *missionario*, fr. *missionnaire*)

misionariát *s. n.* funcţia de misionar. (<fr. *missionnariat*)

misionarísm *s. n.* activitate, pasiune de misionar. (<*misionar* + *-ism*)

misiúne *s. f.* **1.** însărcinare, funcţie încredinţată cuiva; rol, rost, menire. ○ ~ *diplomatică* = oficiu sau reprezentanţă diplomatică permanentă cu grad de ambasadă sau legaţie, condusă de un ambasador sau nunţiu. **2.** delegaţie trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). **3.** acţiunea de propagare a creştinismului în ţările cu o altă religie. (<fr. *mission*, lat. *missio*)

misivă *s. f. (glumeţ)* scrisoare. (<fr. *missive*)

MISO- v. mis(o)-.

misofobíe *s. f.* teamă patologică de murdărie, de contagiune. (<engl. *mysophobia*)

misogám, -ă **I.** *s. m. f.* cel care se teme de căsătorie. **II.** *adj.* (despre o populaţie) care, din diferite raţiuni, nu se încrucişează cu alte populaţii. (<fr. *misogame*)

misogamíe *s. f.* aversiune faţă de căsătorie. (<fr. *misogamie*)

misogín, -ă *adj., s. m.* (bărbat) care manifestă repulsie faţă de femei. (<fr. *misogyne*)

misoginíe *s. f.* repulsie (maladivă) faţă de femei; misoginism. (<fr. *misogynie*)

misoginísm *s. n.* misoginie. (<fr. *misogynisme*)

misológ, -ă *s. m. f.* duşman al raţiunii şi al raţionamentului. (<fr. *misologue*)

misologíe *s. f.* ură faţă de raţiune şi demonstraţia logică. (<fr. *misologie*)

misoneísm *s. n.* aversiune, sentiment de neîncredere faţă de tot ceea ce este nou sau în schimbare. (<fr. *misonéisme*)

misoneíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al misoneismului. (<fr. *misonéiste*)

misopedíe *s. f.* repulsie faţă de copii. (<fr. *misopedie*)

mispichél *s. n.* sulfoarseniură naturală de fier. (<fr. *mispickel*)

miss *s. f. inv.* termen de adresare pentru domnişoare în ţările de limbă engleză. ● nume dat unei femei considerate de un juriu special

miotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în miotomie (1). (<fr. *myotome*)

miotomíe *s. f.* 1. intervenție chirurgicală constînd în tăierea, parțială sau totală, a unui mușchi. 2. parte a anatomiei care se ocupă cu disecția mușchilor. (<fr. *myotomie*)

miotónic, -ă *adj.* referitor la tonusul muscular. (<fr. *myotonique*)

miotonie *s. f.* spasm al mușchiului. • stare de boală caracterizată prin tulburări în relaxarea mușchilor. (<fr. *myotonie*)

miotonométru *s. n.* aparat pentru măsurarea tonusului muscular. (<fr. *myotonomètre*)

miotransfér *s. n.* transmiterea de contracții musculare între specii din regnul animal sau între acestea și om. (<*mio*[1]- + *transfer*)

miotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru țesutul muscular. (<*mio*[1]- + *-trop*[2])

mióză *s. f.* contracție a pupilei oculare. (<fr. *myose*, cf. gr. *meiosis*, micșorare)

miozínă *s. f.* proteină de tipul globulinei, care se găsește în țesutul muscular. (<fr. *myosine*)

miozítă *s. f.* inflamație a țesutului muscular. (<fr. *myosite*)

miozóm *s. m.* ansamblu de discuri a căror reunire printr-o substanță intermediară constituie fibrila musculară striată. (<fr. *myosome*)

miozótis *s. m.* plantă erbacee cu flori mici, albastre, roșii și albe, care crește în pădurile de munte; *(pop.)* nu-mă-uita. (<fr. *myosotis*)

miqueléte/mi-che-/ *s. m. inv.* 1. bandit spaniol din Pirinei. 2. soldat din garda guvernatorilor de provincii în Spania. (<sp. *miquelete*)

mirábil, -ă *adj.* de admirat, extraordinar, minunat. (<lat. *mirabilis*, it. *mirabile*)

mirábilis *s. m.* plantă erbacee, originară din Africa și America, cultivată pentru florile sale în formă de pîlnie, diferit colorate, care se deschid numai seara; *(pop.)* frumoasa-nopții. (<fr., lat. *mirabilis*)

mirabilít *s. n.* sulfat natural hidratat de sodiu, folosit în industria chimică, a sticlei etc. (<engl., fr. *mirabilite*)

miracídium *s. m.* larvă a distomului, ciliată, avînd înfățișarea unor infuzori.

mirácol *s. n.* 1. eveniment, întîmplare contrară legilor naturii, care nu poate fi explicată rațional; minune. 2. reprezentație teatrală din evul mediu cu subiect religios sau istoric, în care intervin elemente ale miraculosului creștin. (<it. *miracolo*, lat. *miraculum*, fr. *miracle*)

miraculós, -oásă *adj.* 1. care are caracterul unui miracol; minunat, uimitor, extraordinar; supranatural. 2. cu efecte excepționale, care face minuni. • *(s. n.)* totalitatea elementelor supranaturale care intervin în basme și legende. (<fr. *miraculeux*, lat. *miraculosus*)

miradór *s. n.* 1. încăpere deschisă pe terasă, cu funcție de belvedere în arhitectura spaniolă. 2. post de observație ridicat deasupra solului. (<sp. *mirador*)

miráj *s. n.* 1. fenomen optic datorat refracției luminii, care face uneori ca imaginea unor lucruri depărtate și ascunse dincolo de orizont să apară mai apropiată și răsturnată. 2. *(fig.)* iluzie. 3. lucru atrăgător; farmec, atracție. 4. examinare a ouălor supuse incubației cu ajutorul ovoscopului. (<fr. *mirage*)

míră *s. f.* 1. riglă cu diviziuni speciale servind la măsurarea indirectă a distanțelor sau înălțimilor. • bucată de peliculă pe care sînt imprimate linii foarte fine și luminoase, încrucișîndu-se în toate sensurile, și care permite o stabilire precisă a clarității imaginii fotografice sub aparatul de mărit. 2. cătare (la armă). 3. imagine-tip care servește la reglarea imaginii de televiziune. (<fr. *mire*)

mírhă *s. f.* rășină odorantă și medicinală, extrasă dintr-un arbore din Arabia. (<fr. *myrrhe*, lat., gr. *myrrha*)

MIRIA- *elem. comp.* „foarte numeros, nenumărat", „zece mii". (<fr. *myria-*, cf. gr. *myrios*, foarte numeros, *myrias*, zece mii)

miriádă *s. f. (livr.; pl.)* cantitate, mulțime mare, innumerabilă. (<fr. *myriade*)

miriagrám *s. n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 000 de grame. (<fr. *myriagramme*)

mirialítru *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 10 000 de litri. (<fr. *myrialitre*)

miriamétru *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 de metri. (<fr. *myriamètre*)

mirlapóde *s. n. pl.* clasă de artropode cu corpul format din segmente sau inele, fiecare prevăzut cu mai multe perechi de picioare. (<fr. *myriapodes*)

mirífic, -ă *adj.* (și *adv.*) minunat; măreț; admirabil. (<fr. *mirifique*, lat. *mirificus*)

MIRING(O)- *elem. comp.* „timpan". (<fr. *myring/o/-*, cf. gr. *myringa*, timpanul urechii)

miringítă *s. f.* inflamație a timpanului urechii. (<fr. *myringite*)

miringoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a membranei timpanului (1). (<fr. *myringoplastie*)

miringotomíe *s. f.* incizie a timpanului (1). (<fr. *myringotomie*)

mirlítón *s. n.* denumire generică a unor „instrumente" de cîntat din buze, folosite ca membrane (frunză, solz de pește etc.). (<fr. *mirliton*)

MIRMECO- *elem. comp.* „furnică". (<fr. *myrméco-*, cf. gr. *myrmeks, -ekos*)

mirmecocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe sînt răspîndite de furnici. (<fr. *myrmécochore*)

mirmecocoríe *s. f.* împrăștiere a semințelor unor plante de către furnici. (<fr. *myrmécochorie*)

mirmecofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu furnici. (<fr. *myrmécophage*)

mirmecofíl, -ă *adj., s. m. f.* 1. (plantă) în care trăiesc furnici, polenizată de furnici. 2. (animal) care trăiește în asociație cu furnicile. (<fr. *myrmécophile*)

mirmecofílie *s. f.* însușire a plantelor sau animalelor mirmecofile. (<fr. *myrmécophilie*)

mirmecofítă *adj., s. f.* (plantă) mirmecofilă. (<fr. *myrmécophyte*)

mirmecológ, -ă *s. m. f.* specialist în mirmecologie. (<germ. *Myrmekolog*)

mirmecológic, -ă *adj.* referitor la mirmecologie. (<germ. *myrmekologisch*)

mirmecologíe *s. f.* studiul ştiinţific al furnicilor. (<fr. *myrmécologie*)

mirmidón *s. m.* **1.** *(mit.)* pitic. **2.** *(fig.)* om fără importanţă, fără valoare. (<fr. *myrmidon*, lat., gr. *myrmidones*, populaţie din Tracia)

mirmilón *s. m.* gladiator roman care lupta cu retiarii, fiind înarmat cu scut lung şi uşor, cu sabie lungă cu două tăişuri şi având ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un peşte în chip de panaş. (<fr. *mirmillon*, lat. *mirmillo*)

mirobolánt, -ă *adj. (fam.)* extraordinar, minunat, fantastic. (<fr. *mirobolant*)

mirt *s. m.* arbust ornamental mediteranean, cu frunze lanceolate, persistente, aromate, cu flori mici, albe şi cu lemnul greu, fin şi cu structură omogenă. (<fr. *myrte*, lat. *myrtus*, gr. *myrtos*)

mirtacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu tulpina arborescentă, cuprinzând mirtul şi eucaliptul. (<fr. *myrtacées*)

mirtále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori, cuprinzând în jur de 4000 de specii grupate în numeroase familii, printre care mirtaceele. (<fr. *myrtales*)

mirtiformă, -ă *adj. (anat.)* în forma frunzelor de mirt. (<fr. *myrtiforme*)

MIS(O)-/MIZ- *elem. comp.* „aversiune, repulsie, ură". (<fr. *mis/o/-*, cf. gr. *miseín*, a uri)

misándră *adj., s. f.* (femeie) care suferă de misandrie. (<fr. *misandre*)

misandríe *s. f.* repulsie patologică faţă de bărbaţi. (<fr. *misandrie*)

misă *s. f.* compoziţie polifonică religioasă care se cântă, cu sau fără acompaniament instrumental, în bisericile romano-catolice în cadrul liturghiei. (<lat. *missa*)

miscegenáţie *s. f.* proces de metisare a diferitelor rase intrate în impact biosocial lent. (<engl. *miscegenation*)

miscelanéa *s. n. pl.* v. miscelaneu.

miscelanéu, -ée **I.** *adj.* format din lucrări diferite. **II.** *s. n. pl.* carte, rubrică într-o publicaţie periodică cuprinzând articole, studii etc. cu un conţinut variat. ● culegere de lucrări, de fapte etc. fără legătură între ele.— var. *miscelanea* s. n. pl. (<lat. *miscellaneus*, /II/ fr. *miscellanées*)

miscélă *s. f. (livr.)* amestec al unui solid cu un lichid, a două lichide, a unui gaz cu un lichid sau a două gaze, având un aspect omogen. ● amestec de benzină şi ulei care foloseşte la combustie şi ungere în motoare. ● amestec dozat. (<fr. *miscelle*, lat. *miscellus*)

miscibil, -ă *adj.* (despre substanţe) care poate forma, cu o altă substanţă, un amestec omogen. (<fr. *miscible*, cf. lat. *miscere*, a amesteca)

miscibilitáte *s. f.* proprietate a unei substanţe de a fi miscibilă. (<fr. *miscibilité*)

misdivizíune *s. f. (biol.)* diviziune anormală, transversală, a centromerului. (<engl. *misdivision*)

mise en abime /miz an abím/ *loc. s.* tendinţă în artă inspirată de tabloul lui Jan van Eyck reprezentând doi tineri soţi şi în care oglinda, situată în spatele personajelor, deschide o a doua perspectivă, inversată şi mai profundă, a scenei de interior. (<fr. *mise en abime*)

misil *s. n.* proiectil autopropulsat şi ghidat pe toată sau doar pe o parte a traiectoriei. (<fr. *missile*)

misiologíe *s. f.* disciplină care tratează despre tot ce priveşte opera misionarilor. (<fr. *missiologie*)

misionár, -ă *s. m. f.* propagator al religiei creştine sau al doctrinelor unor secte creştine în ţările cu altă religie. ● cel care caută să câştige adepţi pentru o cauză, pentru o comunitate etc. (<it. *missionario*, fr. *missionnaire*)

misionariát *s. n.* funcţia de misionar. (<fr. *missionnariat*)

misionarism *s. n.* activitate, pasiune de misionar. (<*misionar* + *-ism*)

misiúne *s. f.* **1.** însărcinare, funcţie încredinţată cuiva; rol, rost, menire. ○ ~ *diplomatică* = oficiu sau reprezentanţă diplomatică permanentă cu grad de ambasadă sau legaţie, condusă de un ambasador sau nunţiu. **2.** delegaţie trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). **3.** acţiunea de propagare a creştinismului în ţările cu o altă religie. (<fr. *mission*, lat. *missio*)

misívă *s. f. (glumeţ)* scrisoare. (<fr. *missive*)

MISO- v. mis(o)-.

misofobíe *s. f.* teamă patologică de murdărie, de contagiune. (<engl. *mysophobia*)

misogám, -ă **I.** *s. m. f.* cel care se teme de căsătorie. **II.** *adj.* (despre o populaţie) care, din diferite raţiuni, nu se încrucişează cu alte populaţii. (<fr. *misogame*)

misogamíe *s. f.* aversiune faţă de căsătorie. (<fr. *misogamie*)

misogín, -ă *adj., s. m.* (bărbat) care manifestă repulsie faţă de femei. (<fr. *misogyne*)

misoginíe *s. f.* repulsie (maladivă) faţă de femei; misoginism. (<fr. *misogynie*)

misoginísm *s. n.* misoginie. (<fr. *misogynisme*)

misológ, -ă *s. m. f.* duşman al raţiunii şi al raţionamentului. (<fr. *misologue*)

misologíe *s. f.* ură faţă de raţiune şi demonstraţia logică. (<fr. *misologie*)

misoneísm *s. n.* aversiune, sentiment de neîncredere faţă de tot ceea ce este nou sau în schimbare. (<fr. *misonéisme*)

misoneíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al misoneismului. (<fr. *misonéiste*)

misopedíe *s. f.* repulsie faţă de copii. (<fr. *misopedie*)

mispichél *s. n.* sulfoarseniură naturală de fier. (<fr. *mispickel*)

miss *s. f. inv.* termen de adresare pentru domnişoare în ţările de limbă engleză. ● nume dat unei femei considerate de un juriu special

ca cea mai frumoasă dintr-o țară, dintr-o regiune etc. (<engl. *miss*)

missál *s. n.* corp de literă de 48 de punctе tipografice. (<germ. *Missal*)

mist *s. m.* (în Asia Centrală și Siberia) inițiat în mistere (1). (<fr. *myste*)

mistacocét, -ă I. *adj.* (despre pești) fără dinți. II. *s. n. pl.* subordin de cetacee fără dinți, reprezentate prin balene. (<fr. *mystacocète/s/*, cf. gr. *mystax, -akos*, mustață; *ketos*, cetaceu)

mistagóg *s. m.* *(ant.)* preot inițiator în mistere; *(p. ext.)* om înzestrat cu puterea de a pătrunde aspectele ascunse ale realității. (<fr. *mystagogue*)

mistagógic, -ă *adj.* referitor la mistagogie; care aparține mistagogilor. (<fr. *mystagogique*)

mistagogíe *s. f.* *(ant.)* inițiere în misterele religioase, făcută de mistagogi. (<fr. *mystagogie*)

mistélă *s. f.* must de struguri alcoolizat, pentru a-i opri fermentația. (<fr. *mistelle*)

mistér[1] *s. n.* 1. *(pl.)* ritual religios secret în Grecia și Roma antică, la care participau numai cei inițiați. 2. doctrină religioasă care nu era împărtășită decît unui număr restrins de inițiați. ● dogmă religioasă creștină care trebuie primită așa cum este dată și care se crede a fi inaccesibilă rațiunii omenești. 3. lucrare dramatică medievală cu subiect biblic și hagiografic. 4. ceea ce este necunoscut, neînțeles, încă inexplicabil; taină; secret. (<fr. *mystère*, lat. *mysterium*, gr. *mysterion*< *mystes*, inițiat)

míster[2] *s. m. inv.* termen de adresare în Anglia către un bărbat care nu are titlu nobiliar; domn. (<engl. *mister*)

misterlós, -oásă *adj.* 1. (și *adv.*) tainic, secret. 2. ascuns; care face o taină din orice; enigmatic. (<fr. *mystérieux*)

misterlóso/-ri-o-zo/ *adv.* *(muz.)* misterios, enigmatic, sumbru. (<it. *misterioso*)

místic, -ă I. *adj.* 1. stăpînit de misticism. 2. ascuns, neștiut, tainic. II. *s. m. f.* adept al misticismului. III. *s. f.* orientare în cadrul religiei sau gîndirii filozofico-religioase care afirmă posibilitatea contactului direct sau comuniunii între om și divinitate; *(p. ext.)* misticism. (<fr. *mystique*, gr. *mystikos*, referitor la mistere)

misticísm *s. n.* concepție teologico-idealistă asupra lumii, la baza căreia stă credința în existența unor forțe supranaturale cu care omul ar putea comunica prin revelație, intuiție, extaz; mistică. ● stare de spirit specifică misticilor. (<fr. *mysticisme*)

misticitáte *s. f.* *(rar)* caracter mistic. (<fr. *mysticité*)

misticizá *vb. tr.* a da un caracter mistic. — *misticizáre* s. f. (<*mistic* + *-iza*)

misticoíd, -ă *adj.* cu aspect mistic. (<*mistic* + *-oid*)

mistificá *vb. tr.* a denatura, a contrafăce adevărul; a înșela, a păcăli; *(p. ext.)* a falsifica. — *mistificáre* s. f. (<fr. *mystifier*)

mistificábil, -ă *adj.* care poate fi mistificat. (<fr. *mystifiable*)

mistificatór, -oáre *s. m. f.* cel care mistifică. (<fr. *mystificateur*)

mistificáție *s. f.* mistificare. (<fr. *mystification*)

mistrál *s. n.* vînt puternic, rece și uscat, care suflă iarna în Franța, de-a lungul văii Ronului, spre coasta Mediteranei. (<fr. *mistral*)

mistress/mísis; abr. *mrs./ s. f.* (înaintea numelui unei femei căsătorite) doamnă. (<engl. *mistress*)

mișcáre *s. f.* 1. acțiune sau curent care grupează un număr mare de oameni în jurul unei activități de interes general, al unei idei sau al unei concepții. 2. acțiune organizată de masă, care tinde să realizeze un scop social-politic. 3. *(muz.)* grad de accelerare sau de încetinire a unei măsuri; tempo. ● parte a unei lucrări muzicale ciclice, de mari dimensiuni (simfonie, sonată). (după fr. *mouvement*, rus. *dvijenie*)

mișmáș *s. n.* 1. *(fam.)* vin amestecat cu apă minerală sau gazoasă; șpriț. 2. *(pl.)* afacere, combinație necinstită; învîrteală. ● vorbe, afirmații scornite. (<germ. *Mischmasch*)

mit *s. n.* 1. povestire fabuloasă, cu caracter sacru, reprezentînd prima treaptă a cunoașterii (naive, neștiințifice), care expune diversele credințe ale popoarelor (arhaice) despre originea universului și a fenomenelor naturale sau sociale, despre zei și eroi legendari, explică diversele sentimente fundamentale etc. 2. *(fig.)* născocire, poveste, basm. (<fr. *mythe*, lat. *mythus*, gr. *mythos*)

mitacísm *s. n.* 1. aliterație constînd în repetarea sunetului *m*. 2. defect de pronunțare constînd în substituirea sunetelor *m, b, p* cu alte sunete. (<fr. *mytacisme*)

mítel *s. n.* corp de literă de 14 punctе tipografice. (<germ. *Mittel*)

miténă *s. f.* mănușă care lasă liber vîrful degetelor. (<fr. *mitaine*)

mithraéum *s. n.* (construcție cu aspect de) peșteră închinată cultului zeului Mithra. (<lat. *mithraeum*)

mithraísm *s. n.* religie antică bazată pe cultul zeului Mithra, care s-a extins din Asia Mică în întreg Imperiul Roman, influențînd creștinismul primitiv. (<engl. *mithraism*, cf. *Mithra*, zeu al luminii și adevărului la perși)

mithraíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mithraismului; mithriac. (<it. *mitraista*)

mithriác, -ă *adj.* mithraist. (<fr. *mithriaque*)

mític, -ă *adj.* referitor la mit; fabulos, legendar. (<fr. *mythique*, lat. *mythicus*)

miticísm *s. n.* *(fam.)* atitudine, comportare, vorbă etc. care denotă superficialitate și neseriozitate. (<*Mitică*, personaj caragialesc + *-ism*)

mitifícă *vb. tr.* *(rar)* a mitiza. — *mitificáre* s. f. (<fr. *mythifier*)

mitigáție *s. f.* *(rar)* moderare, îndulcire, îmblînzire. — var. *miligațiune* s. f. (<fr. *mitigation*)

mitigațiúne *s. f.* v. mitigație.

mitilicultúră *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu creșterea și comercializarea midiilor. (<fr. *mytiliculture*, cf. lat. *mytilus*, midia, scoică)

míting *s. n.* întrunire publică pentru discutarea unor importante evenimente politice. ● manifestație sportivă de masă (cu caracter aviatic). (<engl., fr. *meeting*)

mitizá *vb. tr.* a da un caracter mitic unei persoane, unui obiect etc.; a mitifica, a mitologiza. — *mitizáre* s. f. (<it. *mitizzare*)

mitizánt, -ă *adj.* care mitizează. (<it. *mitizzante*)

MITO¹- *elem. comp.* „fir, filament", „mitoză". (<fr. *mito-*, cf. gr. *mitos*, filament)

MITO²- *elem. comp.* „mit", „fabulație, minciună". (<lat., gr. *mythos*, mit, legendă)

mitoclásic, -ă *adj. (biol.;* despre substanțe) care împiedică cursul normal al mitozei. (<fr. *mitoclasique*)

mitocondriál, -ă *adj.* referitor la mitocondrii. (<fr. *mitochondrial*)

mitocóndrie *s. f.* organit celular de formă sferică sau alungită, prezent în mare număr în citoplasmă; condriozom. (<fr. *mitochondrie*)

mitofobíe *s. f.* teamă patologică de mituri. (<engl. *mythophobia*)

mitogenétic, -ă *adj. (biol.;* despre orice agent) care stimulează diviziunea celulară. (<*mito¹-* + *genetic*)

mitográf, -ă *s. m. f.* specialist în mitografie. (<fr. *mythographe*)

mitográfic, -ă *adj.* referitor la mitografie. (<fr. *mythographique*)

mitografíe *s. f.* studiu sistematic al structurilor și sensurilor miturilor. (<fr. *mythographie*)

mitográmă *s. f.* ansamblu de semne cărora li se acordă o anumită semnificație grafică, ideologică sau simbolică. (<*mito²-* + *-gramă*)

mitológ, -ă *s. m. f.* cunoscător al mitologiei. (<fr. *mythologue*)

mitológhidă *s. f.* subiect artistic luat din mitologie. (<fr. *mythologiade*)

mitológic, -ă *adj.* referitor la mitologie. (<fr. *mythologique*)

mitologíe *s. f.* **1.** totalitatea miturilor, a legendelor care aparțin unei civilizații, *(p. restr.)* antichității greco-latine. **2.** studiu științific al miturilor, al originii și semnificației lor. **3.** ansamblu de credințe, de idei care se referă la aceeași națiune și care se impun membrilor unei colectivități. (<fr. *mythologie*)

mitologísm *s. n. (rar)* explicare (sistematică) a miturilor. ● pasiune pentru mitologie. (<fr. *mythologisme*)

mitologizá *vb. tr. (rar)* a mitiza. (<germ. *mythologisieren*)

mitologizánt, -ă *adj.* care mitologizează. (<*mitologiza* + *-ant*)

mitologizáre *s. f.* acțiunea de a mitologiza și rezultatul ei. ● procedeu artistic constînd din comparații, metafore etc. inspirate de mitologie. (<*mitologiza*)

mitomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de mitomanie. (<fr. *mythomane*)

mitomaníe *s. f.* tendință patologică de a fabula; mania de a minți. (<fr. *mythomanie*)

mitótic, -ă *adj.* referitor la mitoză. (<fr. *mitotique*)

mitóză *s. f.* mod de înmulțire a celulelor vii, caracterizat prin transformări în structura nucleului, care se divide indirect; cariochinează. (<fr. *mitose*)

mitrál, -ă *adj.* **1.** în formă de mitră. **2.** referitor la valvulele orificiului auriculo-ventricular sting al inimii. (<fr. *mitral*)

mitralliá *vb. tr., intr.* a supune (un obiectiv) tirului de mitralieră. — *mitraliére* s. f. (<fr. *mitrailler*, it. *mitragliare*)

mitrálie *s. f.* fiecare dintre bucățile de fier cu care se umpleau în trecut unele proiectile pentru tunuri, ce explodau la scurt timp după ieșirea din țeavă. (<fr. *mitraille*, it. *mitraglia*)

mitralliéră *s. f.* armă automată de calibru mic, montată pe afet, cu tir foarte rapid. (<it. *mitragliera*)

mitralliór *s. m.* servant al unei mitraliere. (<fr. *mitrailleur*)

mitralíță *s. f.* inflamație a valvulei mitrale a inimii. (<fr. *mitralite*)

mitridatísm *s. n.* imunitate la otrăvuri, obținută prin deprinderea organismului cu doze progresive. (<fr. *mithridatisme*, engl. *mithridatism*, cf. *Mitridate*, rege antic)

mitridatizá *vb. tr.* a obișnui organismul cu otrăvuri prin ingerarea lor în cantități progresive. — *mitridatizáre* s. f. (<fr. *mithridatiser*)

MIX¹(O)- *elem. comp.* „mucus, mucozitate". (<fr. *myx/o/-*, cf. gr. *myxa*)

MIX²(O)- *elem. comp.* „amestec", „mixt". (<fr. *mix/o/-*, cf. gr. *mixis*)

mixá *vb. intr. (rar)* a amesteca. ● a executa un mixaj. (<fr. *mixer*)

mixáj *s. n.* **1.** înregistrare simultană, pe o singură pistă sonoră, a sunetelor corespunzătoare imaginilor unui film (vorbirea actorilor, muzica etc.). **2.** combinare în anumite doze a înregistrărilor fiecărui instrument sau a vocii într-un tot unitar. (<fr. *mixage*)

mixedém *s. n.* edem gălbui al pielii, provocat de insuficiența tiroidiană, avînd ca urmare scăderea funcțiilor organismului. (<fr. *myxoedème*)

mixedematós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de mixedem. (<fr. *myxoedémateux*)

mixed-grill /mixt-gril/ *s. n.* grătar mixt. (<engl. *mixed-grill*)

mixér *s. n.* **1.** aparat electric, instalație care efectuează amestecarea unor materiale, a unor produse alimentare. **2.** amestecător hidraulic servind la prepararea laptelui de ciment pentru cimentarea sondelor. **3.** dispozitiv care permite folosirea mai multor surse electroacustice în același timp. ● *(cinem.)* pupitru de mixaj. (<fr., engl. *mixer*)

mixíe *s. f. (biol.)* contopire a două nuclee similare. (<fr. *mixie*)

mixobactérii *s. f. pl.* grup de bacterii asemănătoare unor ciuperci, cu aspect de mucozități. (<fr. *myxobactéries*)

mixoblastóm *s. n.* mixosarcom. (<fr. *mixoblastome*)

mixocit *s. n.* celulă mare, poliedrică sau stelată, din țesutul mucilaginos. (<fr. *myxocyte*)

mixocondróm *s. n.* tumoare mixtă formată de țesutul cartilaginos și mucos; condromixom. (<fr. *myxochondrome*)

mixocromozóm *s. n.* cromozom rezultat din fuzionarea completă a doi cromozomi omologi în profaza meiotică. (<fr. *myxochromosome*)

mixoíd, -ă *adj.* cu aspect de mucus. (<fr. *myxoïde*)

mixolidián, -ă *adj. (muz.)* mixolidic. (<fr. *myxolidien*)

mixolídic, -ă *adj. (muz.) mod* ~ = mod melodic a cărui scară muzicală se deosebește de cea a modului major prin faptul că treapta a VII-a coborîtă, în loc să formeze cu tonica o septimă mare, formează o septimă mică; mixolidian. (<germ. *mixolydisch*)

mixóm *s. n.* tumoare moale, benignă, a țesutului conjunctiv mucos. (<fr. *myxome*)

mixomatóză *s. f.* boală infecțioasă și mortală a iepurilor de casă, transmisibilă și omului, datorită unui ultravirus care provoacă edeme și inflamații purulente ale pleoapelor. (<fr. *myxomatose*)

mixomicéte *s. f. pl.* clasă de ciuperci inferioare, constituind mase gelatinoase, informe, mobile, care se hrănesc cu vegetale în descompunere. (<fr. *myxomycètes*)

mixoploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule) care prezintă mixoploidie. (<fr. *mixoploïde*)

mixploídie *s. f.* prezența unui număr diferit de cromozomi în celulele aceluiași țesut sau organ. (<fr. *mixoploïdie*)

mixopoiéză *s. f.* secreție de produse mucilaginoase. (<fr. *myxopoïese*)

mixorée *s. f.* hipersecreție mucoasă a intestinului, care se observă în enterocolită. (<fr. *myxorrhée*)

mixosarcóm *s. n.* mixom malignizat, în care celulele tumorale prezintă frecvente monstruozități; mixoblastom. (<fr. *myxosarcome*)

mixoscopíe *s. f.* perversiune sexuală constînd în plăcerea de contemplare a actului sexual. v. voaierism. (<engl. *mixoscopia*)

mixospór *s. m. (biol.)* spor specific mixomicetelor. (<fr. *myxospore*)

mixosporánge *s. n.* organ de fructificație al mixomicetelor în care se formează mixosporii. (<fr. *myxosporange*)

mixoterie *s. f.* figură din artele plastice reprezentînd o combinație între om și animal. (<fr. *mixothérie*)

mixotróf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) cu nutriție mixtă, autotrofă și heterotrofă sau saprofită și parazitică. (<fr. *mixotrophe*)

mixovirózǎ *s. f.* denumire generică pentru bolile provocate de mixovirusuri (rujeola, oreionul, gripa și alte boli virale respiratorii). (<fr. *mixovirose*)

mixovírus *s. n.* grup de virusuri cuprinzînd virusul gripei, al oreionului etc. (<fr. *myxovirus*)

mixt, -ă I. *adj.* compus din elemente eterogene; amestecat. ○ *școală (sau clasă)* ~ă = școală (clasă) frecventată de elevi de ambele sexe; *cor* ~ = cor format din voci bărbătești și femeiești; *(mat.) număr* ~ = număr format din numere întregi și din fracții. II. *s. f. pl.* produse miniere naturale constituite din minerale diferite, concrescute. ● produse intermediare conținînd atît materiale utile cît și sterile. (<lr. *mixte*, lat. *mixtus*)

mixtá *vb. tr.* a alcătui o școală cu băieți și fete, o clasă mixtă. — *mixtáre* s. f. (<*mixt*)

mixtilínlu, -le *adj.* 1. format din linii drepte și curbe. 2. (despre cristale) cu fețe plane și curbe. (<fr. *mixtiligne*)

mixtiúne *s. f.* amestecare a drogurilor într-un lichid pentru a prepara un medicament. (<fr. *mixtion*, lat. *mixtio*)

mixtum compósitum *s. n. inv.* amestec artificial, uneori artificios și nereușit. (<lat. *mixtum compositum*)

mixtúră *s. f.* 1. *(livr.)* amestec de elemente eterogene. 2. amestec alcătuit din mai multe substanțe, materiale, de obicei lichide sau granulare. ● medicament constînd dintr-un amestec de mai multe substanțe. ● *(pl.)* produse miniere naturale, constituite din mai multe minerale concrescute, care trebuie sfărîmate pentru separarea substanțelor utile. 3. *(muz.)* registrație la orgă care constă din adăugarea la sunetul fundamental a cîtorva armonice superioare. (<fr. *mixture*, lat. *mixtura*)

MIZ- v. mis(o)-.

mizá *vb. tr.* 1. a depune ca miză (la un joc de noroc), a ponta. 2. *(fig.)* a se bizui, a conta pe... (<fr. *miser*)

mizansénă *s. f.* realizare scenică sau cinematografică a unei piese, a unui scenariu; punere în scenă. (<fr. *mise en scène*)

mizantróp, -ă *s. m. f.* suferind de mizantropie; om nesociabil, morocănos, ursuz. (<fr. *misanthrope*)

mizantrópic, -ă *adj.* de mizantrop. (<fr. *misanthropique*)

mizantropíe *s. f.* neîncredere, dispreț, ură față de oameni; tendință patologică de a evita societatea. (<fr. *misanthropie*)

mizǎ *s. f.* 1. sumă de bani pe care o pune fiecare participant la un joc de noroc și care revine cîștigătorului. 2. obiectul unei dispute, al unui litigiu; *(fig.)* fapt scontat. (<fr. *mise*)

mizénă *s. f.* catarg al unei nave, între botul acesteia și arborele central. (<fr. *misaine*)

mizér, -ă *adj. (livr.)* 1. sărman, nenorocit. 2. vrednic de milă. ● *(p. ext.)* sărac, sărăcăcios. (<lat. *miser*, it. *misero*)

mizerábil, -ă *adj.* 1. (și *s.*) ticălos, mîrșav, nemernic. ● *(fig.)* aspru, rău. 2. lipsit de valoare, prost, rău. 3. neîngrijit, vrednic de plîns. (<fr. *misérable*, lat. *miserabilis*)

mizerátie *s. f. (livr.)* milă. (<fr. *misération*, lat. *miseratio*)

mizericórdie *s. f. (livr.)* milă, îndurare. (<lat. *misericordia*)

mizericordiós, -oásă *adj. (livr.)* milos, îndurător. (<fr. *miséricordieux*)

mizérie *s. f.* 1. stare de sărăcie extremă. ○ *de* ~ = sărăcăcios, insuficient. • aspect exterior care dovedește o mare sărăcie; stare vrednică de plâns, de milă. 2. *(pl.)* lipsuri, griji; neplăceri, supărări, șicane. (<lat. *miseria)*

mizerós, -oásă *adj. (rar)* care se află în mizerie; nevoiaș. (<fr. *miséreux)*

mízide *s. n. pl.* ordin de crustacee marine, salmastricole și dulcicole, asemănătoare crevetelor. (<lat. *mysidaceae)*

MNEM(O)-, -mnézã, -mnezíe *elem. comp.* „memorie". (<fr. *mném/o/-, -mnèse, -mnésie*, cf. gr. *mneme, mnesia*, memorie<*mnaomai*, îmi amintesc)

mnemastenie *s. f.* slăbire a memoriei. (<fr. *mnemasthénie)*

mnémă *s. f.* engramă. (<fr. *mnème*, gr. *mneme)*

mnemónic, -ă I. *adj.* mnemotehnic. II. *s. f.* 1. *(rar)* mnemotehnică. 2. *(inform.)* identificator al unei operații cod mașină, care reflectă semantica operației. (<fr. *mnémonique)* gr. *mnemonikos*, /ll/ engl. *mnemonics)*

mnemonizá *vb. tr.* a face ceva să fie ușor de memorizat. (<fr. *mnémoniser)*

mnemotaxíe *s. f.* reacție de orientare direcțională la animale și păsări, care le permite să se întoarcă la locul de hrănire și adăpost. (<fr. *mnémotaxie)*

mnemotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la mnemotehnică; mnemonic. II. *s. f.* ansamblu de procedee folosite pentru întipărirea în memorie a unor informații necesare; mnemonică, mnemotehnie. (<fr. *mnémotechnique)*

mnemotehníe *s. f. (rar)* mnemotehnică. (<fr. *mnémotechnie)*

-mnézã v. m n e m (o)-.

mnézic, -ă *adj.* referitor la memorie, al memoriei. (<fr. *mnésique)*

-mnezíe v. m n e m (o)-.

móa *s. m.* dinornis. (<germ. *Moa*<cuv. maori)

moaiéu *s. n.* 1. partea centrală a unei roți prin care trece osia; butucul roții. 2. orice piesă centrală pe care sînt asamblate piesele ce trebuie să se învîrtă în jurul osiei. (<fr. *moyeu)*

moar *s. n.* 1. țesătură de mătase sau de bumbac mercerizat, cu reflexe lucioase, ondulate, care se schimbă după poziția din care e privită. 2. perturbație vizibilă pe ecranul unui televizor constînd dintr-o rețea de linii cu deplasare aleatorie. (<fr. *moire)*

moará *vb. tr.* a da reflexe de moar unei țesături, unei stofe (cu ajutorul unui calandru), unor metale etc. (<fr. *moirer)*

moaráj *s. n. (poligr.)* efect optic obținut prin suprapunerea a două tipare cu rețele de puncte sau de linii, care formează unghiuri între ele. (<fr. *moirage)*

moarát, -ă *adj.* care are aspectul moarului. (<fr. *moiré)*

moazá *vb. tr. (constr.)* a îmbina cu ajutorul moazelor. — *moazáre* s. f. (<fr. *moiser)*

moáză *s. f.* 1. element de construcție format din două grinzi de lemn, legate între ele prin buloane, pentru solidarizarea mai multor piese situate în același plan. 2. piesă orizontală fixată la cele două extremități de pereții unui puț de extracție, servind a suporta sarcinile transmise prin ghidaj de vasele de extracție. 3. ansamblu de două piese de lemn care prind între ele parii aflați față în față ai unui cleionaj dublu. (<fr. *moise)*

mobíl[1], **-ă** I. *adj.* 1. care se mișcă sau se poate mișca. 2. schimbător, nestatornic; versatil. • (despre fața omului) care își schimbă ușor expresia; (despre ochi) în continuă mișcare. 3. (despre substantive) apt de a suferi mișcare[2]. II. *s. n.* 1. corp în mișcare. 2. cauză determinantă a unei acțiuni; motiv. (<fr. *mobile*, lat. *mobilis)*

MOBIL[2]**(O)-, -mobil** *elem. comp.* „mobil, mișcător". (<fr. *mobil/o/-, -mobile*, cf. lat. *mobilis*<*movere*, a mișca)

mobilá *vb. tr.* a aranja o cameră, o locuință etc. cu mobila necesară. — *mobiláre* s. f. (după fr. *meubler)*

móbilă *s. f.* 1. obiect care servește la amenajarea unei locuințe. • *(col.)* mobilier. 2. *(herald.)* orice piesă care intră în alcătuirea unei steme, a unui scut. (după it. *mobile*, fr. *meuble)*

móbile *adv. (muz.)* mobil, mișcător. (<it. *mobile)*

mobiliár, -ă *adj.* (despre bunuri sau averi) care poate fi transportat; mobil. (<it. *mobiliare*, fr. *mobilier)*

mobiliér *s. n.* totalitatea mobilelor dintr-o încăpere, locuință, instituție etc. (<fr. *mobilier)*

mobilísm *s. n.* 1. caracter mobil. 2. teorie care susține că scoarța terestră este în continuă mișcare, supusă la deformări epirogenetice și orogenetice. (<fr. *mobilisme)*

mobilíst[1], **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al mobilismului (2). (<fr. *mobiliste)*

mobilíst[2], **-ă** *s. m. f.* muncitor specializat în confecționarea mobilei. (<*mobilă* + *-ist)*

mobilitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi mobil. 2. faptul de a trece cu ușurință de la o dispoziție sufletească la alta. • capacitate a feței de a-și schimba expresia. • *(fig.)* nestatornicie; nestabilitate. 3. schimbare, transformare, variabilitate. (<fr. *mobilité*, lat. *mobilitas)*

mobilizá *vb.* I. *tr.* 1. a chema sub arme (armata de rezervă), a pune o armată pe picior de război. • *(fam.)* a convoca, a întruni (pentru un anumit scop). 2. a antrena și stimula o colectivitate în vederea unei acțiuni de interes general. 3. *(med.)* a pune un bolnav să umble, să se miște. II. *refl.* a-și aduna forțele, a-și concentra toate eforturile. — *mobilizáre* s. f. (<fr. *mobiliser)*

mobilizábil, -ă *adj.* care poate fi mobilizat. (<fr. *mobilisable)*

mobilizatór, -oáre *adj.* care mobilizează (2), antrenant; care îndeamnă la luptă, la o activitate socială. (<fr. *mobilisateur)*

mobilométru *s. n.* viscozimetru pentru determinarea consistenței lacurilor, a vopselelor. (<fr. *mobilomètre*, engl. *mobilometer)*

móbster *s. m.* pungaș, hoț. (<engl. *mobster)*

móca *s. f. inv.* 1. cafea provenită din orașul Moka; *(p. ext.)* cafea de calitate superioară, foarte parfumată; băutură din această cafea.

2. prăjitură umplută cu cremă de unt parfumată cu cafea (sau cu ciocolată). (<fr. *moka*, germ. *Mokka*, cf. *Moka*, oraș în Republica Arabă Yemen)

mocasín *s. m. (pl.)* încălțăminte de piele neargăsită, purtată de indienii din America de Nord. • încălțăminte ușoară, fără șireturi, cu talpă plată. (<fr. *mocassin*<cuv. amerind.)

mochetá *vb. tr.* a acoperi podeaua unei camere cu mochetă. — *mochetáre* s. f. (<*mochetă*)

mochétă *s. f.* țesătură plușată, din fire de lînă și de in sau cînepă, folosită drept covor sau la capitonarea mobilelor. (<fr. *moquette*)

mod *s. n.* 1. fel, chip, manieră; procedeu, metodă. ○ *(cc.)* ~ *de producție* = modul istoricește determinat în care oamenii produc bunurile materiale necesare existenței și dezvoltării societății și care exprimă unitatea dintre forțele și relațiile de producție; ~ *de viață* = conținutul și formele specifice de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale unei societăți, determinate de nivelul de trai (resurse economice), precum și de mentalitățile, obiceiurile, tradițiile corespunzătoare. 2. categorie gramaticală specifică verbului, care exprimă aprecierea vorbitorului față de acțiune. • (despre părți de vorbire, propoziții sau părți de propoziții) *de* ~ = care are sensul sau funcția de a arăta modul. 3. *(muz.)* structura unei game determinată de raportul de intervale dintre sunetele componente. 4. *(log.)* ~ *silogistic* = forma concretă pe care o iau figurile silogismului în funcție de calitatea și cantitatea judecăților componente. (<fr. *mode*, it. *modo*, lat. *modus*)

modál, -ă *adj.* referitor la mod (2, 3), de mod. ○ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată modul acțiunii din regentă. (<fr. *modal*)

modalitáte *s. f.* 1. procedeu, mod de a face, de a prezenta ceva. 2. *(log.)* criteriu de diferențiere a judecăților după gradul lor de certitudine. 3. caracterul unei fraze muzicale determinat de raportul de intervale dintre sunetele componente. (<fr. *modalité*)

modalizáre *s. f. (lingv.)* marcă prin care subiectul își exprimă mai mult sau mai puțin aderiunea față de enunțul său. (după fr. *modalisation*)

modalizatór *s. m. (lingv.)* mijloc care permite vorbitorului să-și manifeste felul în care privește propriul său enunț. (<fr. *modalisateur*)

módă *s. f.* 1. fel de a se îmbrăca, de a se purta etc. particular unei anumite epoci; *(spec.)* gust, preferință (generalizată) la un moment dat pentru un anumit fel de a se îmbrăca. 2. *magazin de* ~*e* = magazin de pălării de damă sau de accesorii pentru îmbrăcămintea femeiască; *jurnal* (sau *revistă*) *de* ~ = publicație care cuprinde modele de haine. (<it. *moda*, germ. *Moda*, fr. *mode*)

modél *s. n.* 1. sistem ideal (logico-matematic) sau material cu ajutorul căruia pot fi studiate, prin analogie, proprietățile și transformările unui alt sistem mai complex. • sistem de relații matematice care leagă între ele mărimile de stare ale sistemului modelat. 2. obiect destinat să fie reprodus prin imitație; tipar. • reprezentare în mic a unui obiect care urmează a fi executat la dimensiuni normale. • tipul unui obiect confecționat. 3. schemă teoretică elaborată în diferite științe pentru a reprezenta elementele fundamentale ale unuia sau mai multor fenomene sau lucruri. 4. persoană, lucrare, operă etc. vrednică de imitat. 5. persoană care pozează pictorilor, sculptorilor. (<fr. *modèle*)

modelá *vb. tr.* 1. a executa dintr-un material plastic modelul unei lucrări de sculptură. 2. a confecționa modele pentru turnătorie. 3. *(fig.)* a da expresia dorită, a forma. • a influența. (<fr. *modeler*)

modeláj *s. n.* modelare (1, 3). (<fr. *modelage*)

modelár, -ă *s. m. f. (rar)* creator de modele (2). (<*model* + *-ar*)

modeláre *s. f.* 1. acțiunea de a modela și rezultatul ei; modelaj. 2. metodă utilizată în știință și tehnică constînd în reproducerea schematică a unui obiect sau sistem sub forma unui sistem similar sau analog, în scopul studierii proprietăților și transformărilor sistemului original. • *(mat.)* reprezentare a unei relații prin simbolism matematic. • construire de modele. 3. reproducere în relief a formelor în sculptură; modelaj. (<*modela*)

modelatór, -oáre I. *adj.* care formează, modelează. II. *s. m. f. (rar)* meseriaș care face decorații și alte lucrări de modelaj; *(spec.)* modeler, modelor. III. *s. n.* instrument, unealtă pentru modelare în sculptură. (<*modela* + *-(or)*)

modelărie *s. f.* arta de a face modele. • atelier, secție de modelaj. (<fr. *modèlerie*)

modelér, -ă *s. m. f. (rar)* modelator (II). (<engl. *modeler*)

modeléu *s. n.* relief mai mult sau mai puțin pronunțat al formelor în sculptură, pictură sau desen. (<fr. *modelé*)

modeliér, -ă *s. m. f.* modelor. (<fr. *modélier*)

modelísm *s. n.* activitate de construire a unor modele de mașini și aparate la scară redusă pentru demonstrațiile din cadrul unor discipline școlare. (<it. *modellismo*)

modelíst, -ă *s. m. f.* modelor. (<fr. *modéliste*)

modelizá *vb. tr.* a elabora modele (1, 3) utilizate mai ales în informatică, automatică și în cercetarea operațională. — *modelizáre* s. f. (<fr. *modéliser*)

modelór, -oáre *s. m. f.* lucrător care confecționează modelele; modelator (II), modelier, modelist. (<fr. *modeleur*)

modém *s. n. (inform.)* dispozitiv periferic care permite calculatoarelor să recepționeze semnalele transmise prin telefon. (<engl., fr. *modem*<*mo*/*delator*/ + *dem*/*odulator*/)

modenatúră *s. f. (arhit.)* proporția și profilul mulurilor specifice unui ordin arhitectonic. (<fr. *modénature*)

móder *s. n.* humus caracteristic solurilor de pădure, în care resturile organice sînt în-

complet descompuse. (<fr. *moder*, germ. *Moder*)

moderá *vb. tr., refl.* **1.** a (se) încetini, a (se) micșora, a (se) reduce. **2.** *(fig.)* a (se) potoli, a (se) înfrîna, a (se) tempera. — *moderáre* s. f. (<fr. *modérer*, lat. *moderari*<*modus*, măsură)

moderábil, -ă *adj. (rar)* care poate fi moderat. (<it. *moderabile*)

moderánt, -ă *adj. (rar;* despre oameni) care moderează. (<engl. *moderant*)

moderantísm *s. n.* atitudine și opinie de moderat; politică bazată pe moderație. (<fr. *modérantisme*)

moderantíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al moderantismului; moderat (II). (<fr. *modérantiste*)

moderánță *s. f. (rar)* moderație. (<it. *moderanza*)

moderát, -ă I. *adj.* **1.** potrivit ca intensitate, valoare, mărime etc. **2.** modest, cumpătat. II. *s. m. f.* moderantist. (<fr. *modéré*, lat. *moderatus*)

moderáto I. *adv. (muz.)* moderat, potrivit, între allegro și andante. II. *s. n.* parte dintr-o compoziție muzicală executată în acest tempo. (<it. *moderato*)

moderatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (factor) care moderează. II. *s. m.* **1.** substanță care încetinește mișcarea neutronilor rezultați dintr-o fisiune nucleară. **2.** inhibator mai stabil care încetinește reacția de polimerizare. **3.** cel care conduce sau îndrumă o dezbatere publică, o masă rotundă, o emisiune la radio sau televiziune cu mai mulți participanți, avînd și rolul de a tempera discuțiile prea aprinse. III. *s. n.* **1.** dispozitiv de reglare a vitezei de mișcare a unui mecanism. ● dispozitiv la unele piane și pianine cu ajutorul căruia coardele se acoperă cu o bucată de pîslă, sunetul devenind astfel foarte slab. **2.** *(electr.)* disc de cupru destinat a slăbi oscilațiile unui indice magnetic. **3.** substanță (apa grea, grafitul, cadmiul etc.) care moderează viteza neutronilor folosiți în reacții nucleare. (<fr. *modérateur*, lat. *moderator*, /II, 3/ engl. *moderator*)

moderáție *s. f.* însușirea de a fi moderat; cumpătare, măsură. — var. *moderațiune* s. f. (<fr. *modération*, lat. *moderatio*)

moderațiúne *s. f.* v. moderație.

modérn, -ă *adj.* **1.** nou, relativ recent, din timpurile prezente; care corespunde stadiului actual al progresului. ○ *limbă ~ă* = limbă vie, care se vorbește în prezent. ● (despre învățămînt, clase, licee) care pune accentul pe studiul limbii și al disciplinelor umanistice. **2.** în concordanță cu moda, la modă. (<fr. *moderne*, lat. *modernus*)

modernísm *s. n.* **1.** însușirea, caracterul a ceea ce este modern; preferință, gust pentru tot ceea ce este nou, modern; modernitate. **2.** tendință novatoare dintr-o anumită etapă a unei literaturi. ● denumire generică pentru mișcările, tendințele și experimentele inovatoare din arta și literatura sec. XX, care, în goana după originalitate, ajung la creații pur experimentale, formale. (<fr. *modernisme*)

moderníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al modernismului (2). (<fr. *moderniste*)

modernitáte *s. f.* modernism (1). (<fr. *modernité*)

modernizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter, o înfățișare modernă (cuiva sau la ceva), a înnoi. ● a înzestra (o fabrică, o uzină etc.) cu instalații și utilaje moderne. II. *refl.* a adopta obiceiurile moderne. — *modernizáre* s. f. (<fr. *moderniser*)

modernizatór, -oáre *adj.* care modernizează, care tinde să modernizeze. (<*moderniza* + *-tor*)

módern-style/-stail/ *s. n.* denumire dată în jurul anilor 1900 unui stil în artele decorative, caracterizat prin preferința pentru liniile curbe, formele alungite și arabescurile unduioase, pe care o găsim frecvent în mobilier, orfevrărie, ceramică, imprimeuri etc. (<engl. *modern style*)

modést, -ă *adj.* **1.** lipsit de îngîmfare; *(p. ext.)* nepretențios. **2.** mic; lipsit de importanță sau de strălucire, simplu. (<lat. *modestus*, fr. *modeste*)

modéstie *s. f.* **1.** însușirea de a fi modest (1); sfială. **2.** lipsă de strălucire, simplitate. (<lat., it. *modestia*, fr. *modestie*)

módic, -ă *adj. (livr.)* de valoare modestă; neînsemnat, mic. ● (despre prețuri) moderat, convenabil. (<fr. *modique*, lat. *modicus*)

modicitáte *s. f. (livr.)* însușirea de a fi modic; valoare, cantitate mică. (<fr. *modicité*, lat. *modicitas*)

modificá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) schimba forma sau conținutul, a (se) preface, a (se) transforma. II. *tr.* a rectifica, a corecta. — *modificáre* s. f. (<lat. *modificare*)

modificábil, -ă *adj.* care poate fi modificat. (<it. *modificabile*)

modificabilitáte *s. f.* însușirea de a fi modificabil. ● *(biol.)* capacitatea unui organism sau a componentelor sale de a reacționa prin diferite schimbări la influențele mediului. (<*modificabil* + *-itate*)

modificatór, -oáre I. *adj.* care modifică. II. *s. m.* adaos folosit la elaborarea fontei sau a altor aliaje pentru îmbunătățirea structurii. (<fr. *modificateur*)

modificáție *s. f.* **1.** *(livr.)* modificare. **2.** *(biol.)* variație necreditară provocată de influența condițiilor de mediu. (<fr. *modification*)

modillón *s. n.* ornament arhitectural în formă de consolă, situat sub o cornișă, care susține un vas, un bust etc. (<it. *modiglione*, fr. *modillon*)

modíst, -ă I. *s. m. f.* creator care dă linia în modă. II. *s. f.* femeie care creează, confecționează sau vinde pălării de damă. (<fr. *modiste*)

modúl *s. n.* **1.** *(mat.)* valoare absolută a unei mărimi reale (fără să se ia în considerare semnul algebric). ● număr pozitiv egal cu rădăcina pătrată a sumei pătratelor componentelor unui număr real. ● *(stat.)* variantă a caracteristicii (4), înregistrată la cele mai multe unități ale unei colectivități sta-

tistice; valoare a caracteristicii cu cea mai mare frecvență. 2. coeficient care caracterizează o proprietate mecanică oarecare. ● raportul dintre diametrul primitiv al unei roți dințate și numărul dinților acesteia. ○ ~ *de elasticitate* = mărime reprezentînd raportul dintre efortul unitar normal și lungimea specifică corespunzătoare a unei piese solicitate la întindere sau încovoiere. 3. debitul anual al unui curs de apă. ○ ~ *de irigație* = cantitatea de apă necesară în unitatea de timp pentru irigarea unui hectar. 4. parte componentă a unui ansamblu cu funcționalitate proprie. ○ ~ *lunar* = dispozitiv autonom al unui vehicul de lansare sau al unei nave spațiale, care poate funcționa independent, servind pentru aselenizare. 5. *(telec.)* bloc alcătuit din microelemente (tranzistoare, diode, bobine etc.), care îndeplinește funcția de etaj sau de celulă într-un aparat ori într-o instalație electronică. 6. *(arhit.)* unitate de măsură pentru determinarea proporțiilor elementelor componente ale unui edificiu; (în *arhit.* clasică) raza bazei inferioare a fusului unei coloane. (<engl., fr. *module*, lat. *modulus)*

modulá *vb. tr.* 1. a exprima ceva prin inflexiuni ale vocii; a schimba tonul, inflexiunile vocii; a ritma, a cadența. 2. a efectua o modulație (2). (<fr. *moduler*, lat. *modulari* < *modulus*, cadență < *modus*, măsură)

modulábil, -ă *adj.* care poate fi modulat. (< it. *modulabile)*

modulár, -ă *adj.* 1. referitor la un modul, de modul. 2. constituit dintr-un ansamblu de module. (<fr. *modulaire*, engl. *modular)*

modulâre *s. f.* 1. acțiunea de a modula și rezultatul ei. 2. sistem de dimensionare a construcțiilor, folosind modulul de bază. 3. introducere în opera de artă plastică sau arhitecturală a unei unități de măsură unică, care prin repetarea sau subîmpărțirea ei să servească la dimensionarea elementelor constitutive ale operei, ca și la dimensionarea întregului. 4. *(biol.)* rediferențiere a celulelor în procesul lor de formare definitivă. ● modificare produsă în celule de stimulii din mediu. (<*modula)*

modularísm *s. n.* încercare de a atribui o durată mai mare unor structuri pe seama reducerii continue a suprastructurilor. (<*modular* + *-ism)*

modulát, -ă *adj.* (despre mobilă) format din module (4). (<*modul* + *-at)*

modulatór, -oáre I. *adj.* care modulează. II. *s. n.* circuit electric, dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează o modulație (1). (<fr. *modulateur)*

modulație *s. f.* 1. modificare a amplitudinii, frecvenței sau fazei unei oscilații armonice. 2. *(muz.)* trecere a unui sunet, a unei melodii dintr-o tonalitate în alta; serie de inflexiuni corespunzătoare unei emisiuni vocale. — var. *modulațiune* s. f. (<fr. *modulation*, lat. *modulatio)*

modulațiúne *s. f.* v. modulație.

módulo *s. n.* *(mat.)* operator care furnizează drept rezultat un rest. (<fr. *modulo)*

modulométru *s. n.* aparat pentru măsurarea sau controlul modulațiilor (1). (<fr. *modulomètre)*

modulór *s. n.* sistem de măsură, imaginat de Le Corbusier, destinat punerii în proporții armonioase a lucrărilor de arhitectură. (<fr. *modulor)*

módus vivéndi *s. n. inv.* 1. mod de existență. 2. posibilitatea de împăcare a două părți aflate în litigiu; *(dipl.)* acord temporar ce urmează a fi înlocuit ulterior printr-un tratat sau printr-o convenție definitivă. (<lat. *modus vivendi*, mod de existență)

mofétă *s. f.* emanație de bioxid de carbon care străbate prin crăpăturile scoarței terestre în regiunile vulcanice. (<it. *mofeta*, fr. *mofette)*

mofétic, -ă *adj.* referitor la mofetă, specific mofetei. (<fr. *mofettique)*

mogóță *s. f.* relief de mari dimensiuni, cu pereții verticali și crestetul plat, caracteristic carstului din regiunile tropicale. (<sp. *mogota)*

mogúl, -ă I. *adj.* referitor la moguli (II). II. *s. m. f.* membru al dinastiei mongole de origine timuridă, care a domnit în India în sec. XVI—XIX. III. *s. m. (fig.)* persoană foarte importantă, cu puteri discreționare. (<engl. *mogul* < cuv. mongol)

mohaír *s. n.* păr de capră angora, din care se fac stofe, covoare etc. ● *(p. ext.)* stofă țesută din lînă amestecată cu păr de capră angora. (<fr., engl. *mohair* < cuv. ar.)

moíră *s. f.* *(mit.; pl.)* divinitate greacă personificînd destinul. v. parce. (<gr. *moira)*

mol[1] *s. m.* moleculă-gram. (<fr. *mole*, germ. *Mol)*

mol[2] *s. n.* dig de piatră construit către largul mării, la intrarea într-un port, pentru a micșora acțiunea valurilor care vin din larg. (<it. *molo*, fr. *môle)*

molá[1] *vb. tr.* *(mar.)* a elibera complet o parîmă din locul unde a fost legată. — *moláre* s. f. (<fr. *moler)*

móla[2] *s. m.* altă denumire pentru „peștele lună", lung pînă la 2 m și greu pînă la 1000 kg, care trăiește în mările Europei occidentale. (<fr. *môle)*

molál, -ă *adj.* molar[2]. (<engl. *molal)*

molalitáte *s. f.* molaritate. (<fr. *molalité*, engl. *molality)*

molár[1] *adj., s. m.* (dinte mare, lat) cu care se sfarmă și se macină alimentele; măsea. (<fr. *molaire)*

molár[2], **-ă** *adj.* referitor la mol[1]; molal. ○ *soluție ~ă* = soluție care conține un mol substanță la un litru de solvent. ● *(s. n.)* substanța conținută într-o asemenea soluție. (<fr. *molaire)*

molár[3], **-ă** *adj.* *(fil.)* considerat ca un tot. ● referitor la caracterul global al proceselor psihologice sau de comportament. (<fr. *molaire)*

molaritáte *s. f.* concentrație a unei soluții dată de numărul de moli[1] dizolvați într-un litru de solvent; molalitate. (<fr. *molarité)*

molásă *s. f.* depozit de gresii gălbui, roșcate sau verzi și conglomerate cu ciment cal-

caros, frecvente în straturile miocenului. (<fr. *mollasse*)

molásic, -ă *adj.* constituit din molasă. (<fr. *mollassique*)

mólă *s. f.* tumoare care se formează uneori în uter, după fecundare, împiedicînd dezvoltarea fătului. (<fr. *môle*)

moleculár, -ă *adj.* **1.** referitor la molecule; al moleculelor. ○ *greutate ~ă* = număr care arată de cîte ori molecula unei substanțe este mai grea decît atomul de hidrogen. **2.** *(biol.) arhitectură ~ă* = mod de așezare a moleculelor în macromolecula acizilor nucleici. (<fr. *moléculaire*)

molecúlă *s. f.* cea mai mică parte dintr-o substanță, care are compoziția chimică și structura la fel cu a substanței respective și care poate fi descompusă fără să se distrugă constituția sau proprietățile substanței. ○ *~-gram* = cantitatea unei substanțe măsurată în grame, egală cu greutatea ei moleculară; mol[1]. (<fr. *molécule*, lat. *molecula*<*moles*, masă de materie)

moleschín *s. n.* țesătură rezistentă de bumbac, cu aspect de piele, folosită pentru confecții, în lucrări de legătorie etc. (<fr. *moleskine*, engl. *moleskin*)

molestá *vb. tr.* **1.** *(livr.)* a brutaliza, a lovi. **2.** *(rar)* a necăji; a vexa, a jigni. — *molestáre* s. f. (<fr. *molester*, lat. *molestare*)

molestáție *s. f.* *(livr.)* molestare. (<fr. *molestation*)

molét *s. m.* **1.** inflamație a membranei sinoviale de la încheietura de jos a picioarelor unui cal. **2.** *(anat.)* denumire a mușchilor posteriori ai gambei. (<fr. *mollet*)

moletá *vb. tr.* **1.** a imprima zimți pe o piesă cu ajutorul moletei; a randalina. **2.** a grava cilindrii de cupru care servesc la imprimarea țesăturilor. — *moletáre* s. f. (<fr. *moleter*)

molétă *s. f.* **1.** unealtă în formă de rotiță cu muchia zimțuită, folosită pentru a imprima pe suprafața unei piese forma negativă a zimților; randalină. **2.** roată cu șanț pe care se înfășoară un cablu. (<fr. *molette*, germ. *Molette*)

moletiéră *s. f.* fîșie de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului pe deasupra pantalonului (de către militari). (<fr. *molletière*)

molibdát *s. n.* sare a acidului molibdenic. (<fr. *molybdate*)

molibdén *s. n.* metal foarte dur, alb-argintiu, asemănător cu fierul, folosit la elaborarea oțelurilor speciale și a altor aliaje. (<fr. *molybdène*, cf. gr. *molybdos*, plumb)

molibdénic *adj. acid ~* = acid care conține molibden. (după fr. *molybdique*)

molibdenít *s. n.* sulfură naturală de molibden. (<fr. *molybdénite*)

molibdínă *s. f.* oxid natural de molibden. (<fr. *molybdine*)

molibdít *s. n.* mineral format din oxizi de fier și molibden. (<germ. *Molybdit*)

molierésc, -ă *adj.* **1.** referitor la operele, la arta lui Molière. **2.** în maniera lui Molière. (<fr. *moliéresque*, cf. *Molière*, autor comic fr.)

molimén *s. n.* totalitatea tulburărilor morbide care precedă o criză. (<fr., lat. *molimen*)

molinísm *s. n.* doctrină formulată de iezuitul spaniol Luis Molina, care a încercat să pună de acord predestinarea cu liberul arbitru. (<fr. *molinisme*)

moliníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al molinismului. (<fr. *molinisme*)

mollismologíe *s. f.* disciplină care studiază probleme legate de poluarea mediului. (cf. gr. *molisma*, murdărie)

mollisól *s. n.* strat de sol care se dezgheață vara la partea superioară, devenind plastic și favorizînd producerea solifluxiunilor; merzlotă. (<fr. *mollisol*)

moll *s. n.* *(muz.)* denumire dată în sistemul de notație muzicală germană modului minor. (<germ. *Moll*)

mólla *s. m. inv.* (în țările musulmane) titlu dat celor care îndeplinesc funcții juridice sau religioase. — var. *mulla* s. m. inv. (<fr. *mollah*, engl. *mulla*<cuv. ar.)

molóh *s. m.* **1.** șopîrlă din Australia, cu corpul acoperit cu țepi. **2.** *(fig.)* simbol al cruzimii, al lăcomiei; om, colectivitate cu astfel de însușiri. (<fr. *moloch*, cf. *Moloch*, divinitate sîngeroasă, crudă, la fenicieni)

molón *s. n.* bloc mic de piatră naturală, folosit la construirea zidurilor. (<fr. *moellon*)

molós *s. m.* cîine de pază, mare, cu părul lung și moale. (<fr. *molosse*)

mólto *adv.* *(muz.)* mult, foarte. ○ *~ allegro* = foarte repede; *~ adagio* = foarte rar. (<it. *molto*)

moltón *s. n.* țesătură de bumbac sau de lînă, moale și călduroasă. (<fr. *molleton*)

moltoná *vb. tr.* a căptuși cu molton. — *moltonáre* s. f. (<fr. *molletonner*)

molúscum *s. n.* denumire generică pentru o serie de tumori fibroase și flasce ale pielii, putînd fi asemănate cu o moluscă, varietate de nevi conjunctivi. (<fr., lat. *molluscum*)

molúște *s. f. pl.* încrengătură de animale cu corpul moale, lipsit de schelet intern, protejat adesea de o cochilie. (<fr. *mollusques*)

moméntˈ *s. n.* **1.** interval scurt de timp; clipă, secundă. ○ *de ~* = de scurtă durată; efemer; *~ muzical* = mică piesă instrumentală înrudită cu impromptuul. ● perioadă de timp în care se petrece ceva; etapă. **2.** *(art.)* ocazie, circumstanță (prielnică). **3.** schiță restrînsă la maximum, care surprinde un instantaneu din viața cotidiană, cultivată la noi de I. L. Caragiale. **4.** mărime fizică egală cu produsul dintre o mărime dinamică și una sau mai multe distanțe. (<lat. *momentum*, it. *momento*, germ. *Moment*, fr. *moment*)

momentán, -ă *adj.* **1.** de o clipă; de moment, trecător. ● (despre verbe și timpuri verbale) care exprimă o acțiune de scurtă durată. ● *(adv.)* numaidecît, imediat. **2.** actual, de față. ● *(adv.)* actualmente; acum. (<lat. *momentaneus*, fr. *momentané*, germ. *momentan*)

MON(O)- *elem. comp.* „unul, singur, unic". (<fr. *mon/o/-*, cf. gr. *monos*)

monádă *s. f.* **1.** (la unii filozofi) unitate indivizibilă materială sau spirituală din care ar fi

alcătuită lumea; (la Leibniz) substanță spirituală independentă, care posedă automișcare și care oglindește tot ceea ce există în univers. 2. organism inferior, unicelular, care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. (<fr. *monade*, germ. *Monade*)

monadélf, -ă *adj.* (despre stamine) care formează un mănunchi; *(p. ext.;* despre plante) cu staminele reunite într-un singur mănunchi. (<fr. *monadelphe*, cf. gr. *adelphos*, frate)

monadísm *s. n.* sistem filozofic al lui Leibniz, potrivit căruia universul este alcătuit din monade; monadologie. (<fr. *monadisme*)

monadíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monadismului. (<fr. *monadiste*)

monadnóck *s. n.* munte izolat în cadrul unui relief coborît, alcătuit din roci dure. (<fr. *monadnock*, cf. *Monadnock*, munte din sudul S.U.A.)

monadológic, -ă *adj.* referitor la monadologie. (<fr. *monadologique*)

monadologíe *s. f.* monadism. (<fr. *monadologie*)

monahál, -ă *adj.* călugăresc; monastic. (după fr. *monacal*)

monahísm *s. n.* 1. starea, viața de monah. 2. instituția călugăriei. (< fr. *monachisme*)

monándră *adj.* (despre flori) cu o singură stamină. (<fr. *monandre*)

monántă *adj.* (despre plante) cu o singură floare. (<fr. *monanthe*)

monárh *s. m.* conducător (rege, împărat etc.) al unei monarhii; suveran. (<ngr. *monarhis*, germ. *Monarch*)

monárhic, -ă *adj.* 1. referitor la monarh sau la monarhie. 2. susținător, partizan al monarhiei. (<fr. *monarchique*, germ. *monarchisch*)

monarhíe *s. f.* 1. formă de guvernare în care puterea supremă în stat aparține monarhului și se transmite ereditar. 2. stat monarhic. (<fr. *monarchie*, gr. *monarchia*)

monarhísm *s. n.* sistem, opinie a monarhiștilor. (<fr. *monarchisme*)

monarhíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept, partizan) al monarhiei. (<fr. *monarchiste*)

monástic, -ă *adj.* mănăstiresc. ● monahal. (<fr. *monastique*)

monazít *s. n.* fosfat natural de ceriu, toriu și alte lantanide. (<fr. *monazite*)

mondén, -ă *adj.* care aparține unei vieți luxoase; (și *s.*) care duce o viață de petreceri; referitor la o astfel de viață. (<fr. *mondain*)

mondenitáte *s. f.* 1. înclinare spre o viață mondenă. ● vanitate mondenă. 2. *(pl.)* evenimente, întîmplări ale lumii mondene. (după fr. *mondanité*)

mondiál, -ă *adj.* care se referă la (aproape) întreaga lume; răspîndit, cunoscut în toată lumea. ● (și *s. n.*) cu caracter internațional, la care participă (aproape) toate țările. (<fr. *mondial*)

mondialísm *s. n.* concepție cosmopolită care preconizează realizarea integrării politice a tuturor țărilor și popoarelor lumii într-o comunitate unică. (<fr. *mondialisme*)

mondialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mondialismului. (<fr. *mondialiste*)

mondialitáte *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este mondial. (<fr. *mondialité*)

mondializá *vb. tr.* a face să devină mondial, a răspîndi în întreaga lume. — *mondializáre* s. f. (<fr. *mondialiser*)

MONDO- *elem. comp.* „lume", „referitor la Terra". (<fr. *monde*)

mondodíse *s. n.* disc (de muzică ușoară) de circulație mondială. (<*mondo-* + *disc*)

mondoeconomíe *s. f.* economie mondială; cosmoeconomie. (<fr. *mondo-économie*)

mondomúzică *s. f.* titlu al unei emisiuni muzicale. (<*mondo-* + *muzică*)

mondorámă *s. f.* titlu de rubrică, emisiune ce grupează articole, note, informații din știință, tehnica, economia etc. din întreaga lume. (<*mondo-* + *-rama*²)

mondoviziúne *s. f.* transmitere în diverse părți ale lumii a unor imagini de televiziune prin intermediul sateliților artificiali. (<fr. *mondovision*)

monédă *s. f.* 1. ban (de metal sau de hîrtie), care are curs legal într-un stat. ● ban de metal. ○ *hîrtie* ~ = bani de hîrtie. 2. *(p. ext.)* ban de metal. ○ *a bate* ~ = a emite bani de metal; *(fig.) a plăti* (cuiva) *cu aceeași* ~ = a se comporta față de cineva la fel cum s-a comportat și el într-o situație asemănătoare. (<ngr. *moneda*)

monegásc, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din principatul Monaco. (<fr. *monégasque*, it. *monegasco*)

moném *s. n.* cea mai mică unitate lingvistică dotată cu semnificație. (<fr. *monème*)

monéră *s. f.* protozoar ipotetic lipsit de membrană și nucleu, care ar face trecerea de la materia lipsită de viață la cea organică. (<fr. *monère*, cf. gr. *moneres*, simplu)

monetár, -ă I. *adj.* referitor la monedă. ○ *sistem* ~ = ansamblul reglementărilor legale privind moneda unui stat. II. *s. n.* inventar al banilor sortați după valoare, întocmit de un casier la predarea casei. (<fr. *monétaire*)

monetarísm *s. n.* teorie și politică ce atribuie modificării masei banilor în circulație o importanță centrală, chiar decisivă, în procesul activității economice și în stabilirea nivelului prețurilor. (după germ. *Monetarsystem*)

monetaríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monetarismului. (<*monetar* + *-ist*)

monetărie *s. f.* întreprindere (de stat) unde se fabrică monedele. (<*monedă* + *-ărie*)

monétică *s. f.* totalitatea tehnicilor de plată electronică prin cartele de memorie. (<fr. *monétique*)

monetizá *vb. tr. (rar)* a transforma metalul în monedă, a bate monedă. — *monetizáre* s. f. (<fr. *monétiser*)

móngo *s. m.* monedă divizionară în Mongolia, valorînd a suta parte dintr-un tugrik. (<germ. *Mongo* < cuv. mongol)

mongól, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Mongolia. II. *adj.* referitor la mongoli sau la

Mongolia, care aparţine mongolilor; mongolic. • *(s. f.)* limbă vorbită în Mongolia. (<fr. *mongol)*

mongólic, -ă *adj.* mongol (II). ○ *limbi ~e* = familie de limbi aglutinante vorbite de mongoli, în Asia Centrală şi septentrională. (<fr. *mongolique)*

mongolíd, -ă *adj., s. m. f.* mongoloid. (<germ. *mongolid, Mongolide)*

mongolísm *s. n.* afecţiune congenitală caracterizată prin deficienţe în dezvoltarea fizică şi psihică *(idioţie)* şi facies specific. (<fr. *mongolisme)*

mongolíst, -ă *s. m. f.* specialist în mongolistică. (<germ. *Mongolist)*

mongolístică *s. f.* disciplină ştiinţifică care studiază limba, cultura şi civilizaţia mongolă. (<germ. *Mongolistik)*

mongoloíd, -ă I. *adj., s. m. f.* **1.** (om) care aparţine rasei galbene; mongolid. **2.** (om) atins de mongolism. II. *adj.* care prezintă caractere fizice asemănătoare cu cele ale unui mongol. (<fr. *mongoloïde)*

monil *s. n. (livr.)* colier. (<it., lat. *monile)*

monília *s. f.* candida[2]. (<fr., it. *monilia)*

moniliáză *s. f.* monilioză (2). (<fr. *moniliase)*

moniliform, -ă *adj. (biol.; anat.;* despre un canal, cordon, filament) în formă de şirag de mărgele, cu umflături globuloase intermitente. (<fr. *moniliforme*, cf. lat. *monile, -lis*, şirag)

moniliózã *s. f.* **1.** boală a pomilor fructiferi, produsă de o ciupercă parazită. **2.** candidoză; moniliază. (<fr. *moniliose)*

monísm *s. n.* concepţie filozofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu: materia (materialist) sau spiritul (idealist). (<fr. *monisme)*

moníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monismului. (<fr. *moniste)*

monitór[1] *s. n.* navă militară (fluvială) de tonaj mic, cuirasată, prevăzută cu artilerie grea, destinată luptei împotriva obiectivelor de pe mal. (<fr. *monitor)*

monitór[2] *s. n.* **1.** *(telec.)* receptor, difuzor sau alt aparat folosit pentru a controla calitatea emisiunilor de radio şi televiziune. **2.** *(inform.)* program de control care permite supravegherea mai multor programe fără legătură între ele, într-un ordinator. **3.** *(tehn.)* aparat care dirijează, coordonează sau supraveghează. ○ *~ cardiac* = aparat automatic care supraveghează activitatea inimii. • aparat de control sau de semnalizare a radiaţiilor ionizate; dozimetru de control. **4.** supervizor. (<engl. *monitor)*

monitór[3], -oáre I. *s. m. f.* **1.** elev mai în vîrstă şi mai capabil care, în anumite sisteme de învăţămînt, îl ajută pe învăţător în predare şi în menţinerea ordinii. **2.** supraveghetor (mai ales în munca expusă radiaţiilor ionizate). II. *s. n.* titlu al anumitor ziare sau publicaţii periodice. (<fr. *moniteur*, lat. *monitor)*

monitórial, -ă *adj. sistem ~* = sistem lancasterian. (<engl., fr. *monitorial)*

monitóring *s. n.* **1.** *(med.)* ansamblu de metode de supraveghere, control şi analiză imediată a datelor psihopatologice; monitorizare. **2.** dispozitiv care permite, într-un amplificator, a compara înregistrarea pe magnetofon cu cea originală. (<engl. *monitoring)*

monitorizá *vb. tr.* a supraveghea prin intermediul monitorului[2] (3) sau al altui aparat specializat. — *monitorizáre* s. f. (<*monitor[2]* (3) + *-iza)*

monítiúne *s. f. (rar)* **1.** avertisment dat cuiva de un reprezentant al bisericii catolice pentru o greşeală pe cale de a fi înfăptuită. **2.** *(p. ext.)* dojană, observaţie făcută cuiva. (<fr. *monition*, it. *monizione*, lat. *monitio)*

monkhmér, -ă *adj. limbi ~e* = grup de limbi din sud-estul Asiei, vorbite de khmerii din Indonezia şi din Peninsula Malacca. (<fr. *môn-khmer)*

MONO[1]- v. m o n (o)-.

móno[2] *adj. inv.* monofonic. (<fr., engl. *mono)*

monoachénă *s. f.* fruct format dintr-o singură achenă. (<fr. *mono-akène)*

monoacid *adj., s. m.* (corp) care posedă o singură funcţie acid. (<fr. *monoacide)*

monoamídă *s. f. (chim.)* corp care posedă o singură funcţie amidă. (<fr. *monoamide)*

monoandríe *s. f.* formă de căsătorie în care femeia are un singur soţ. (<fr. *monoandrie)*

monoarterítă *s. f.* arterită (juvenilă) limitată la un segment vascular. (<fr. *mono-artérite)*

monoarticulár, -ă *adj. (anat.)* cu o singură articulaţie. (<fr. *monoarticulaire)*

monoartrítă *s. f.* inflamaţie a unei singure articulaţii. (<fr. *monoarthrite)*

monoatómic, -ă *adj.* (despre molecule) format dintr-un singur atom; (despre substanţe) cu astfel de molecule. (<fr. *monoatomique)*

monoáx, -ă *adj. (tehn.)* cu un singur ax; monoaxial, uniax. • (despre vehicule) cu o singură osie. (<fr. *monoaxe)*

monoaxiál, -ă *adj.* monoax. (<engl. *monoaxial)*

monobázic, -ă *adj.* (despre acizi) care conţin în molecula lor un singur atom de hidrogen, apt de a fi înlocuit cu un atom de metal. (<fr. *monobasique)*

monoblást *s. n.* celulă din care ia naştere monocitul. (<fr. *monoblaste)*

monoblepsíe *s. f.* defect al vederii constînd în neputinţa de a vedea clar cu ambii ochi, în timp ce cu fiecare în parte bolnavul vede bine. (<fr. *monoblepsie)*

monoblóc *adj. inv., s. n.* (dispozitiv, organ de maşină) compus dintr-un bloc nedemontabil. (<fr. *monobloc)*

monocamerál, -ă *adj.* (despre sistemul politic şi legislativ al unui stat) cu o singură cameră (III, 1). (<fr. *monocaméral)*

monocameralísm *s. n.* sistem parlamentar cu o singură adunare legislativă. (<fr. *monocaméralisme)*

monocarión *s. m.* celulă haploidă din hifele sau miceliul unor ciuperci cu un singur nucleu. (<engl. *monokaryon)*

monocárp *s. n.* fruct format dintr-o singură carpelă. (<fr. *monocarpe)*

monocarpelár, -ă *adj.* (despre flori) cu gineceul format dintr-o singură carpelă. (<fr. *monocarpellaire*)

monocárpic, -ă *adj.* (despre plante). 1. care fructifică o singură dată, murind puțin timp după aceea. 2. care posedă un singur fel de fruct. (după fr. *monocarpien*)

monocáziu *s. n.* inflorescență cimoasă unipară, cu axa terminată în floare. (<fr., lat. *monochasium*, cf. gr. *chasis*, diviziune)

monocelulár, -ă *adj.* unicelular. (<fr. *monocellulaire*)

monocér *s. m.* animal fabulos cu un singur corn. (<fr. *monocère*)

monocíclic, -ă *adj.* 1. *(biol.;* despre unele specii) care prezintă o singură perioadă de înmulțire pe an. 2. (despre flori) dispus într-un singur verticil. 3. (despre compuși organici) care conține un singur ciclu în formulă. (<fr. *monocyclique*)

monocíclu *s. n.* vehicul cu o singură roată, folosit de acrobați în circuri. (<fr. *monocycle*)

monocilíndric, -ă *adj.* (despre motoare) cu un singur cilindru. (<fr. *monocylindrique*)

monocinétic, -ă *adj. (fiz.;* despre un fascicul) format din particule cu aceeași viteză. (<fr. *monocinétique*)

monocíp *s. n.* circuit integrat cu schemă electrică la comandă, realizat după o tehnologie de proiectare tipizată. (<engl. *monochip*)

monocít *s. n.* leucocită monocelulară de dimensiuni mari, cu o puternică acțiune fagocitară. (<fr. *monocyte*)

monocitopenie *s. f.* reducere patologică a numărului de monocite din sânge. (<fr. *monocytopénie*)

monocitóză *s. f.* boală caracterizată prin creșterea numărului monocitelor din sânge. (<fr. *monocytose*)

monoclamidéu, -ée 1. *adj.* (despre flori) cu un singur înveliș; cu periant simplu. II. *s. n. pl.* grup de plante dicotiledonate anemofile, cu flori monoclamidee. (<fr. *monochlamydé/s/*)

monoclát *adj., s. m. (fam.)* (bărbat) care poartă monoclu. (<*monoclu* + *-at*)

monoclín, -ă 1. *adj.* cu androceul și gineceul în aceeași floare. II. *s. n.* structură monoclinală. (<fr. *monocline*)

monoclinál, -ă *adj., s. n.* (structură geologică) care se prezintă sub forma unor straturi succesive, cu același sens și unghi de înclinare. (<fr. *monoclinal*)

monoclínic, -ă *adj.* (despre cristale) cristalizat în forma unei prisme dreptunghiulare oblice; clinorombic. (<fr. *monoclinique*)

monoclonál, -ă *adj.* cu descendență pe cale asexuată din același strămoș. (<fr. *monoclonale*)

monoclorbenzén *s. n.* derivat monoclorurat al benzenului. (<*mono*[1]- + *clor* + *benzen*)

monoclorurát, -ă *adj.* (despre substanțe, compuși, molecule) cu un atom de clor apărut prin clorurare. (după fr. *monochloré*)

monóclu *s. n.* 1. lentilă care se poartă sprijinită în orbita ochiului pentru a corecta un defect de vedere. 2. *(p. anal.)* pansament care acoperă un singur ochi. (<fr. *monocle*)

monocóacă *s. f.* construcție (celulă sau fuzelaj de avion, șasiu de automobil etc.) care formează un bloc. (<fr. *monocoque*)

monocolór, -ă *adj.* 1. unicolor. 2. *(fig.;* despre partide) cu o singură orientare politică. (<*mono*[1]- + *color*)

monocondíl *s. n.* desen, text scurt, realizat printr-o singură mișcare de peniță. (<*mono-* + *condil*)

monocórd, -ă I. *adj.* 1. (despre instrumente muzicale) cu o singură coardă. 2. *(fig.;* despre opere literare, artistice) monoton, uniform, inexpresiv. II. *s. n.* vechi instrument cu o singură coardă, folosit pentru a determina raporturile numerice ale sunetelor și a acorda alte instrumente. (<fr. *monocorde*, lat. *monochordum*)

monocotiledón, -ă *adj., s. f. pl.* monocotiledonat. (<fr. *monocotylédone*)

monocotiledonát, -ă I. *adj.* (despre embrion) cu un singur cotiledon; monocotiledon. II. *s. f. pl.* clasă de plante angiosperme al căror embrion are un singur cotiledon. (<fr. *monocotylédoné/s/*)

monocristál *s. n.* cristal unic, cu atomii și moleculele dispuse într-o rețea cristalină neîntreruptă. (<fr. *monocristal*)

monocróm, -ă *adj.* 1. cu o singură culoare; monocromatic (1); unicolor. 2. (despre o pictură, un tipar etc.) executat în valori apropiate ale aceluiași ton. v. camaieu, grisai. 3. *(fig.)* monoton, uniform. (<fr. *monochrome*)

monocromátic, -ă *adj.* 1. monocrom (1). 2. (despre fascicule de raze) format din radiații cu aceeași lungime de undă. (<fr. *monochromatique*)

monocromatór *s. n.* dispozitiv optic pentru izolarea dintr-un spectru a unei radiații cu o singură frecvență. (<fr. *monochromateur*)

monocromíe *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este monocrom. 2. procedeu de pictură sau de tipar în care se folosește o singură culoare. (<fr. *monochromie*)

monocular, -ă *adj.* 1. (despre vedere) care se realizează cu un singur ochi. 2. (despre un sistem optic) cu un singur ocular. (<fr. *monoculaire*)

monocultúră *s. f.* 1. sistem de cultivare permanentă pe un teren a unui singur soi de plante. 2. predominare a unei singure culturi agricole, caracteristică marilor plantații de cafea, cacao etc. (<fr. *monoculture*)

monodactíl, -ă *adj., s. n.* (animal) cu un singur deget; soliped. (<fr. *monodactyle*)

monodactílie *s. f.* prezența unui singur deget la mână sau la picior. (<fr. *monodactylie*)

monodiá *vb. intr. (rar)* a cînta o monodie; a cînta pe o singură coardă. (<*monodie*)

monódic, -ă *adj. (muz.)* specific monodiei; pe o singură voce. (<fr. *monodique*)

monodíe *s. f.* 1. monolog liric în tragediile antice grecești. 2. tip de muzică bazat pe o singură linie melodică; cîntec la o singură voce. (<fr. *monodie*, gr. *monodia*)

monodimensionál, -ă *adj. (rar)* unidimensional. (<engl. *monodimensional*)

monodisciplinár, -ă *adj.* referitor la o singură disciplină. (<*mono*¹- + *disciplinar*)

monodónt, -ă *adj.* cu un singur dinte. (<*mono*¹- + *-dont*)

monodrámă *s. f.* dramă în care joacă un singur personaj. (<germ. *Monodrama*, engl. *monodrama*)

monoelectrovalént, -ă *adj.* (despre elemente chimice) care are electrovalența egală cu unitatea. (<*mono*¹- + *electrovalent*)

monofág, -ă *adj., s. m.* (*biol.*; despre organisme) 1. cu un singur fel de nutriție. 2. care parazitează o singură specie. (<fr. *monophage*)

monofagíe *s. f.* însușire a organismelor monofage. (<fr. *monophagie*)

monofazát, -ă *adj.* (despre un curent electric) cu o singură fază; monofazic (1). (<fr. *monophasé*)

monofázic, -ă *adj.* 1. monofazat. 2. (despre substanțe omogene) care prezintă la un moment dat o singură stare de agregare. (<fr. *monophasique*)

monofazíe *s. f.* tulburare a vorbirii în care bolnavul repetă un singur cuvînt sau o singură propoziție. (<*mono*¹- + *-fazie*)

monofil, -ă *adj.* cu o singură frunză; unifoliat. (<fr. *monophyle*)

monofilár, -ă *adj.* unifilar. (<engl. *monophilar*)

monofilétic, -ă *adj.* care prezintă monofiletism. (<fr. *monophylétique*)

monofiletísm *s. n.* situație a unui grup de animale sau de plante care descind dintr-un strămoș comun. (<fr. *monophylétisme*)

monofític, -ă *adj.* (despre paraziți) care își petrec întreg ciclul evolutiv pe o singură specie. (<fr. *monophylique*)

monofizísm *s. n.* doctrină creștină care admite numai natura divină a lui Cristos; monofizitism. (<fr. *monophysisme*)

monofizít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monofizismului. (<fr. *monophysite*)

monofizitísm *s. n.* monofizism. (<germ. *Monophysitismus*)

monoflór, -ă *adj.* (despre miere, polen) care provine de la o singură specie de floare. (<*mono*¹- + *-flor*)

monofobíe *s. f.* teamă patologică de singurătate. (<fr. *monophobie*)

monofocál, -ă *adj.* (*fiz.*) cu un singur focar. (<fr. *monofocal*)

monofón, -ă I. *adj.* (despre muzică) pentru o singură voce sau un singur instrument; monofonic (2). II. *s. n.* aparat telefonic la care microfonul și receptorul sînt juxtapuse. (<fr. *monophone*)

monofonemátic, -ă *adj.* (despre diftongi) care are valoarea unui singur fonem. (<fr. *monophonématique*)

monofónic, -ă *adj.* 1. (*fiz.*) care are o singură sursă sonoră. 2. (*muz.*) monofon. (<fr. *monophonique*)

monofonie *s. f.* 1. procedeu de reproducere a sunetelor înregistrate sau transmise prin radio folosind un singur canal. 2. tip de muzică în care melodia este executată solistic ori de către un grup vocal sau instrumental la unison sau octavă. (<fr. *monophonie*, engl. *monophony*)

monofóto *s. n.* monotip adaptat pentru fotoculegere. (<germ. *Monophoto*)

monoftálm, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de monoftalmie. (<*monoftalmie*)

monoftalmíe *s. f.* monopsie. (<fr. *monophtalmie*)

monoftóng *s. m.* vocală care provine din reducerea unui diftong. (<fr. *monophtongue*)

monoftongá *vb. tr., refl.* (despre diftongi) a (se) reduce la o singură vocală; a (se) monoftongiza. — *monoftongáre* s. f. (<fr. *monophtonguer*)

monoftongizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) monoftonga. (<*monoftong*+*-iza*)

monofuzelát, -ă *adj.* (despre avioane) cu un singur fuzelaj. (<*mono*¹- + *fuzelat*)

monogám, -ă I. *adj., s. m. f.* (om, animal, pasăre) care se găsește în situația de monogamie (1, 2). II. *adj.* 1. (despre căsătorie) bazat pe monogamie; monogamic. 2. (despre plante) unisexuat. (<fr. *monogame*)

monogámic, -ă *adj. (rar)* monogam (II, 1). (<fr. *monogamique*)

monogamíe *s. f.* 1. formă de căsătorie în care un bărbat sau o femeie are o singură soție, respectiv un singur soț. 2. convietuire a unui mascul cu o singură femelă. 3. stare a unei flori sau plante monogame. (<fr. *monogamie*)

monogén, -ă *adj.* 1. (*mat.*) *funcție ~ă* = funcție a unei variabile complexe care admite o derivată determinată pentru o valoare dată a variabilei. 2. (despre viermi paraziți externi) la care ciclul de dezvoltare se petrece pe o singură gazdă. (< fr. *monogène*, germ. *monogen*)

monogenétic, -ă *adj.* referitor la monogeneză. (<fr. *monogénétique*)

monogenéză *s. f.* 1. (*biol.*) reproducere pe cale asexuată; monogonie. 2. concepție potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. derivă dintr-un izvor comun. (<fr. *monogenèse*)

monogénic, -ă *adj.* 1. (*biol.*) reprodus pe cale asexuată. ● (despre un caracter) condiționat de o singură genă. 2. (despre soluri) format în întregime în aceleași condiții bioclimatice. (<fr. *monogénique*)

monogenie *s. f.* producere de către femelă numai de descendenți masculi sau numai femele. (<fr. *monogénic*)

monogenísm *s. n.* teorie antropologică potrivit căreia toate rasele umane provin dintr-un tip primitiv comun. (<fr. *monogénisme*)

monogenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monogenismului. (<fr. *monogéniste*)

monogenopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiuni condiționate de o singură mutație genetică. (<*monogen*/*etic*/ + *-patie*)

monogérmă *adj.* (despre semințe) cu un singur germen. (<fr. *monogerme*)

monogín, -ă *adj.* (despre flori) cu un singur pistil. (<fr. *monogyne*)

monoginíe *s. f.* 1. însușire a florilor monogine. 2. caracter al „societăților" de insecte care

au o singură femelă fecundă, regina. (<fr. *monogynie*)

monogonie *s. f.* monogeneză (1). (<germ. *Monogonie*)

monográf, -ă *s. m. f.* monografist. (<fr. *monographe*)

monografiá *vb. tr.* a cuprinde într-o monografie. (<*monografie*)

monográfic, -ă *adj.* referitor la monografie. (<fr. *monographique*)

monografíe *s. f.* studiu științific care tratează un subiect anumit cît mai cuprinzător, mai complet. (<fr. *monographie*)

monografíst, -ă *s. m. f.* specialist în întocmirea de monografii; monograf. (<it. *monografista*)

monográm *s. n.* v. monogramă.

monogramátic, -ă *adj.* referitor la monogramă, în formă de monogramă. (<fr. *monogrammatique*)

monográmă *s. f.* semn scris, gravat etc., format prin reunirea unor inițiale ale numelui cuiva. — var. *monogram* s. n. (<fr. *monogramme*)

monogranulár, -ă *adj.* (despre un material granular) format din granule de aceeași mărime. (<fr. *monogranulaire*)

monohíbrid, -ă *adj., s. m.* (organism) rezultat prin monohibridare. (<fr. *monohybride*)

monohibridá *vb. tr.* a încrucișa doi genitori din aceeași specie care diferă printr-un singur caracter ereditar. — *monohibridáre* s. f. (<fr. *monohybrider*)

monohibridísm *s. n.* monohibridare. (<fr. *monohybridisme*)

monohidrát *s. m.* hidrat al unei substanțe solide conținînd o singură moleculă de apă. (<fr. *monohydrate*)

monóic, -ă *adj.* (despre plante) cu flori unisexuate mascule și femele dispuse pe aceeași tulpină. (<fr. *monoïque*, cf. gr. *oikos*, casă)

monoíd *s. m.* (*mat.*) semigrup. (<fr. *monoïde*)

monoideísm *s. n.* predominarea în conștiință a unui singur gînd, a unei idei fixe. (<fr. *monoïdéisme*)

monoideíst, -ă *adj.* care insistă asupra monoideismului unor stări de conștiință. (<fr. *monoïdéiste*)

monoindústrie *s. f.* tip de structură industrială specializată într-un singur grup de produse. (<*mono*[1]- + *industrie*)

monokíni *s. n.* costum de baie feminin compus doar din slip, fără sutien. (<fr. *monokini*)

monokinístă *s. f.* (*fam.*) femeie care poartă monokini. (<*monokini* + *-istă*)

monolátric, -ă *adj.* referitor la monolatrie, de monolatrie. (<*monolatr/ie/* + *-ic*)

monolatríe *s. f.* adorare a unei singure divinități. (<engl. *monolatry*)

monolepsíe *s. f.* hibridare prin care se transmit urmașului numai caracterele unuia din părinți. (după fr. *monolepsis*)

monolíngv, -ă *adj.* care vorbește o singură limbă; scris într-o singură limbă; unilingv. (<fr. *monolingue*)

monolingvísm *s. n.* întrebuințare a unei singure limbi (cea maternă) de către același individ sau grup social. (<fr. *monolinguisme*)

monolít, -ă I. *adj.* 1. format dintr-un singur bloc (de piatră etc.); monolitic. 2. *(fig.)* bine închegat, omogen; *(p. ext.)* trainic, solid. II. *s. m. /s. n.* monument, element de construcție alcătuit dintr-un bloc unic de piatră. (<fr. *monolithe*)

monolític, -ă *adj.* de monolit. (<fr. *monolithique*)

monolitísm *s. n.* caracter monolitic. (<fr. *monolithisme*)

monolitizá *vb. tr.* a solidariza elementele de construcție din beton turnate separat. — *monolitizáre* s. f. (<*monolit* + *-iza*)

monolóc *adj.* (despre avioane) cu un singur loc; monoplas. (după fr. *monoplace*)

monológ *s. n.* 1. scenă dintr-o lucrare dramatică în care vorbește un singur personaj. • mică piesă comică recitată de un singur personaj. ○ ~ *interior* = modalitate specifică prozei de analiză psihologică, în care un personaj introspectează propriile stări sufletești. 2. vorbire neîntreruptă a cuiva, fără a da timp altora pentru replici; vorbire cu sine însuși; soliloc. (<fr. *monologue*)

monologá *vb. intr.* a vorbi de unul singur; a monologiza. — *monologáre* s. f. (<fr. *monologuer*)

monologál, -ă *adj.* referitor la monolog; sub formă de monolog. (<*monolog* + *-al*)

monológic, -ă *adj. (rar)* care se bazează pe monolog (interior). (<fr. *monologique*)

monologíst *s. m. (rar)* cel care recită un monolog sau care vorbește singur. (<*monolog* + *-ist*)

monologizá *vb. tr. (rar)* a monologa. (< germ. *monologisieren*)

monóm *s. n.* 1. expresie algebrică compusă, dintr-un singur termen, în care nu figurează nici semnul plus, nici semnul minus. 2. *(fig.)* șir neîntrerupt (unul în urma altuia). (<fr. *monôme*, cf. gr. *nomos*, împărțire)

monomahíe *s. f.* luptă între doi oameni; duel prevăzut de legile medievale ca probă judiciară. (<fr. *monomachie*)

monomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de monomanie; monomaniac. (<fr. *monomane*)

monomaniác, -ă *adj., s. m. f.* (*rar*) monoman. (<fr. *monomaniaque*)

monomaníe *s. f.* stare patologică manifestată prin obsesia unei singure idei. (<fr. *monomanie*)

monomémbru, -ă *adj.* cu un singur membru. • (despre propoziții) formată dintr-un singur cuvînt. (<fr. *monomembre*)

monomér *adj., s. m.* 1. (compus chimic) constituit din molecule simple. 2. (despre gineceu, ovar etc.) format dintr-o singură piesă. (<fr. *monomère*)

monometalísm *s. n.* sistem monetar bazat pe un singur metal prețios. (<fr. *monométallisme*)

monometalíst, -ă I. *adj.* (despre sisteme monetare, teorii economice) bazat pe mono-

metalism. II. *adj., s. m. f.* (adept) al monometalismului. (<fr. *monométalliste*)

monométru *s. m.* 1. vers antic format dintr-un singur metru. 2. vers compus din metri de același fel. (<fr. *monomètre*)

monominerál, -ă *adj.* (despre roci) alcătuit dintr-un singur mineral. (<*mono*¹- + *mineral*)

monomoleculár, -ă *adj.* care comportă o singură moleculă. (<fr. *monomoléculaire*)

monomórf, -ă *adj.* (despre fenomene, stări, boli etc.) care prezintă o singură formă. (<fr. *monomorphe*)

monomorfemátic, -ă *adj.* format dintr-un singur morfem. (<fr. *monomorphématique*)

monomorfísm *s. n.* 1. *(biol.)* situație în care toți membrii unei populații au, pe același locus, un singur tip de genă. 2. *(mat.)* homomorfism injectiv. (<*mono*¹- + *morfism*)

monomotór *adj., s. n.* (avion) cu un singur motor. (<fr. *monomoteur*)

mononucleár, -ă *adj., s. f.* (leucocită) cu un singur nucleu. (<fr. *mononucléaire*)

mononucleózǎ *s. f.* boală caracterizată prin creșterea numărului mononuclearelor din sînge. (<fr. *mononucléose*)

monoparézǎ *s. f.* pareză a unui singur membru. (după fr. *monoparésie*)

monopartíd *adj. sistem* ~ = sistem politic în care există un singur partid. (<*mono*¹- + *partid*)

monopartít, -ă *adj.* (despre forme muzicale) alcătuit dintr-o singură secțiune, unitar din punct de vedere tonal și tematic. (<fr. *monoparti*)

monopatofobíe *s. f.* teamă patologică de o anumită boală. (<*mono*¹- + *patofobie*)

monopetál, -ă *adj.* (despre flori) cu o singură petală; (despre plante) care are astfel de flori. (<fr. *monopétale*)

monopíl, -ă *adj.* (despre un edificiu etc.) care nu are decît o singură poartă. (<fr. *monopyle*, cf. gr. *pyle*, poartă)

monopirén, -ă *adj.* (despre fructe) cu un singur sîmbure. (<fr. *monopyrène*)

monoplán *adj., s. n.* (avion) cu un singur rînd de aripi. (<fr. *monoplan*)

monoplás *adj.* monoloc. (<fr. *monoplace*)

monoplastídă *s. f.* organism viu, format dintr-o singură celulă (pluri- sau unicelulară). (<fr. *monoplastide*)

monoplegíe *s. f.* paralizie a unui singur membru al corpului. (<fr. *monoplégie*)

monoploíd, -ă *adj.* (despre celule, organisme) care posedă un singur set de cromozomi. (<fr. *monoploïde*, engl. *monoploid*)

monoploídie *s. f.* stare a unui nucleu monoploid. (<fr. *monoploïdie*)

monopód, -ă *adj.* cu un singur picior. (<fr. *monopode*)

monopodiál, -ă *adj.* (despre ramificațiile tulpinii) cu un singur ax principal. (<engl. *monopodial*)

monopodíe *s. f.* 1. structură metrică foarte simplă, alcătuită dintr-un singur picior. 2. malformație congenitală constînd din prezența unui singur picior. (<fr. *monopodie*)

monopódiu *s. n.* mod de ramificație a tulpinii cu creștere neîncetată și cu ramuri laterale. (<fr., lat. *monopodium*)

monopól *s. n.* 1. drept exclusiv asupra unor valori, bunuri, asupra efectuării unor operații etc. 2. asociație de mari întreprinderi capitaliste care concentrează o parte importantă a producției și a desfacerii unui anumit fel de produse, în scopul limitării concurenței și stabilirii unor prețuri mari, spre a asigura obținerea de profituri foarte ridicate. 3. *(fig.)* drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. (< germ. *Monopol*, fr. *monopole*)

monopolár, -ă *adj.* cu un singur pol. (<fr. *monopolaire*)

monopolísm *s. n.* tendință de a organiza economia unei țări pe bază de monopol (1); sistem de asociere pe monopoluri (2). (<fr. *monopolisme*)

monopolíst, -ă I. *adj.* organizat pe bază de monopol (2), propriu monopolurilor. II. *s. m. f.* capitalist participant la conducerea unui monopol. (<fr. *monopoliste*)

monopolizá *vb. tr.* 1. a exercita un monopol (1). 2. *(fig.)* a acapara, a căuta să obțină toate drepturile asupra unui lucru, să-și impună drepturi exclusive într-o problemă etc. — *monopolizáre* s. f. (<fr. *monopoliser*)

monopolizatór, -oáre *adj.* care monopolizează (1). (<fr. *monopolisateur*)

monoprocesór *adj.* (despre un sistem de calcul) care posedă un singur procesor. (<fr. *monoprocesseur*)

monoprodúcție *s. f.* specializare îngustă a unei economii naționale, limitată la o singură ramură economică. (<*mono*¹- + *producție*)

monoprogramáre *s. f.* mod de exploatare a unui sistem de calcul constînd în a nu rezolva un nou program pînă ce programul în curs nu este terminat. (după fr. *monoprogrammation*)

monoprogramát, -ă *adj.* (despre un ordinator) care nu permite decît monoprogramarea. (<fr. *monoprogrammé*)

monopsíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin prezența unui singur ochi; monoftalmie. (<fr. *monopsie*)

monopsón *s. n.* *(ec.)* 1. situație în care pe o piață există o singură firmă, care monopolizează cumpărarea unei mărfi. 2. situație caracterizată prin prezența unui singur vînzător pe piața unei mărfi și a numeroși cumpărători. (<fr. *monopsone*)

monoptér, -ă *adj.* (despre un edificiu circular) cu acoperișul susținut de o singură colonadă. (<fr. *monoptère*)

monoradiculár, -ă *adj.* cu o singură rădăcină. (<fr. *monoradiculaire*)

monorál *s. n.* cale de rulare cu o singură șină suspendată; monoșină. (<fr. *monorail*)

monoreactór *adj., s. n.* (avion) cu un singur turboreactor. (<*mono*¹- + *reactor*)

monorefringént, -ă *adj.* (despre substanțe) care prezintă monorefringență. (<fr. *monoréfringent*)

monorefringéntă *s. f.* proprietate a unei substanțe de a emite o singură rază refractată pentru fiecare rază incidentă. (<fr. *monoréfringence*)

monorhidie *s. f.* anomalie congenitală prezentînd un singur testicul. (<fr. *monorchidie*)

monorimă I. *adj.* (despre poezii) care are aceeași rimă la toate versurile. II. *s. f.* reluare a aceleiași rime la sfîrșitul mai multor versuri care se succedă. (<fr. *monorime*)

monoschí *s. n.* 1. schi nautic mai lat decît schiul normal. 2. sport pe un asemenea schi. (<fr. *monoski*)

monoscóp *s. n.* tub cu fascicul electronic generator de semnale de televiziune, care dă anumite imagini fixe mai mult sau mai puțin complicate. (<fr. *monoscope*)

monosemántic, -ă *adj.* (despre cuvinte) cu un singur sens. (<fr. *monosémantique*)

monosemantísm *s. n.* proprietate a unui cuvînt de a fi monosemantic; monosemie. (<fr. *monosémantisme*)

monosemíe *s. f.* monosemantism. (<fr. *monosémie*)

monosepál, -ă *adj.* (despre flori) cu o singură sepală; (despre plante) care are astfel de flori. (<fr. *monosépale*)

monosexuál, -ă *adj.* unisexual. (<fr. *monosexual*)

monosexualitáte *s. f.* unisexualitate. (<fr. *monosexualité*)

monosexuát, -ă *adj.* unisexuat. (<fr. *monosexué*)

monosiláb, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) monosilabic. (<fr. *monosyllabe*)

monosilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) format dintr-o singură silabă; (despre limbi) format din monosilabe. (<fr. *monosyllabique*)

monospérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu o singură sămînță. (<fr. *monosperme*)

monospermíe *s. f.* fecundare a ovulului de către un singur spermatozoid. (<fr. *monospermie*)

monospór *s. m.* spor singuratic provenit dintr-un sporange, fără diviziune reducțională. (<fr. *monospore*)

monostél *s. n.* *(bot.)* cilindru central unic. (<fr. *monostèle*)

monostélic, -ă *adj.* care prezintă monostelie. (<fr. *monostélique*)

monostelíe *s. f.* caracteristică a tulpinilor cu un singur cilindru central. (<fr. *monostélie*)

monostemón, -ă *adj.* (despre flori) cu un singur verticil de stamine. (<fr. *monostémone*)

monostih *s. n.* poezie sau strofă alcătuită dintr-un singur vers; monovers. (<fr. *monostiche*, gr. *monostikhos*)

monostíl *s. n.* *(arhit.)* coloană izolată. (<fr. *monostyle*)

monostrófă *s. f.* poezie de o singură strofă. (<engl. *monostrophe*)

monostrófic, -ă *adj.* (despre poezii) alcătuită dintr-o singură strofă. (<engl. *monostrophic*)

monosubstituít, -ă *adj.* *(chim.;* despre derivați) obținut prin substituirea unui atom din moleculă. (<fr. *monosubstitué*)

monosulfúră *s. f.* sulfură care conține un singur atom de sulf în moleculă. (<fr. *monosulfure*)

monoșínă *s. f.* monorai. (după fr. *monorail*)

monotáster *s. n.* ansamblu mecanic al monotipului (II, 1), care execută culegerea. (<fr. *monotaster*)

monoteísm *s. n.* formă de religie care recunoaște existența unei singure divinități. (<fr. *monothéisme*)

monoteíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al monoteismului. (<fr. *monothéiste*)

monotelísm *s. n.* doctrină religioasă care susține că Isus Cristos a întruchipat două naturi, una divină și una umană, dar o singură voință, cea divină. (<fr. *monothélisme*)

monotelít *s. m.* eretic, adept al monotelismului. (<fr. *monothélit*)

monotemátic, -ă *adj.* cu o singură temă. ◆ referitor la monotematism. (<engl. *monothematic*)

monotematísm *s. n.* *(muz.)* principiu de compoziție în care o temă revine în mai multe părți sau temele tuturor părților sînt sintetizate într-una singură. (<it. *monotematismo*)

monotérm, -ă *adj.* (despre transformări fizice) în care sistemul nu schimbă căldura decît cu o singură sursă, la o temperatură determinată. (<fr. *monotherme*)

monotíp, -ă I. *adj.* făcut după un singur model sau tip. II. *s. n.* 1. mașină tipografică de culeș și turnat literele una cîte una. 2. procedeu de pictură pe cupru, pe sticlă sau un material plastic, transpusă prin imprimare pe hîrtie. ◆ lucrare astfel obținută. (<fr. *monotype*)

monotípic, -ă *adj.* *(biol.)* cu o singură specie. (<fr. *monotypique*)

monotipíst, -ă *s. m. f.* lucrător la monotip (II, 1). (<it. *monotipista*)

monotón, -ă *adj.* 1. (despre sunete, melodii etc.; și *adv.*) care păstrează mereu același ton, lipsit de varietate în intonație. 2. *(fig.)* uniform; monocord, plictisitor. 3. *(mat.;* despre funcții sau șiruri de numere) care este sau crescător sau descrescător. (<fr. *monotone*)

monotonie *s. f.* însușirea de a fi monoton; lipsă de varietate; uniformitate plictisitoare. (<fr. *monotonie*)

monotonizá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) face monoton. — *monotonizáre* s. f. (<fr. *monotoniser*)

monotóp, -ă *adj.* (despre specii vegetale) originar dintr-un singur loc; monotopic. (<germ. *monotop*)

monotópie, -ă *adj.* monotop. (<fr. *monotopique*)

monotrém, -ă I. *adj.* care nu are decît un orificiu ca rect, conducte urinare și genitale. II. *s. f. pl.* ordin de mamifere primitive ovipare, din clasa prototericnelor, avînd ca tip ornitorincul. (<fr. *monotrème/s/*)

monovalént, -ă *adj.* (despre elemente chimice) cu o singură valență; univalent. (<fr. *monovalent*)

monovérb *s. n.* joc distractiv constînd în a reprezenta un cuvînt prin litere combinate între ele sau cu figuri, sensul acestuia reieșind din poziția elementelor componente. ○ ~ *cu încastru* = monoverb în care, prin introducerea unui cuvînt sau a unei litere într-o imagine, rezultă un cuvînt nou; ~ *epentetic* = monoverb ilustrat prin două imagini („bază”

și „plus"), cuvîntul „plus" introducîndu-se între literele care formează cuvîntul „bază". (<it. *monoverbo*)

monovérs *s. n.* monostih. (<*mono*[1]- + *vers*)

monovitelín, -ă *adj.* univitelin. (<*mono*[1]- + *vitelin*)

monovoltín, -ă *adj.* (despre insecte, viermi de mătase) care prezintă o singură generație anuală; univoltin. (<fr. *monovoltin*)

monoxén, -ă *adj.* (despre paraziți) care trăiește numai pe o singură gazdă. (<fr. *monoxène*)

monoxíd *s. m.* oxid cu un singur atom de oxigen în moleculă. (<fr. *monoxyde*)

monoxíl, -ă *adj., s. n.* (ambarcație primitivă) făcută dintr-un trunchi scobit. (<fr. *monoxyle*)

monozaharídă *s. f.* substanță organică din clasa hidraților de carbon, care poate fi obținută prin hidroliza zaharurilor. (<fr. *monosaccharide*)

monozigót, -ă *adj.* 1. cu un singur zigot. 2. dezvoltat dintr-un singur ovul fecundat. (<fr. *monozygote*)

monozóic, -ă *adj.* (despre animale) care duce o viață individuală și izolată. (<fr. *monozoïque*)

monozóm *s. m.* cromozom accesoriu. (<fr. *monosome*)

monozomíe *s. f.* prezența unui singur (fragment de) cromozom. (<fr. *monosomie*)

monseniór *s. m.* 1. titlu dat seniorilor feudali (în Apus); titlu de adresare către un nobil. 2. titlu dat unor prelați ai bisericii catolice. (<fr. *monseigneur*, it. *monsignore*)

monstránță *s. f.* casetă de cristal încadrată într-o somptuoasă montură de argint sau chiar de aur bătut cu pietre prețioase, în care se păstrează hostia în bisericile catolice. (<germ. *Monstranz*, fr., engl. *monstrance*)

mónstru *s. m.* 1. ființă fantastică cu corpul alcătuit din elemente specifice oamenilor și animalelor. ● colos, namilă, ființă, lucru de proporții colosale. ● *(adj.; fam.)* de mare amploare, colosal. 2. ființă care prezintă o anomalie fizică din naștere; pocitanie. 3. om crud, degenerat, denaturat. 4. ~ *sacru* = mare vedetă a cinematografiei sau teatrului. (<fr. *monstre*, lat. *monstrum*)

monstruós, -oásă *adj.* 1. hidos, pocit; anormal; *(fig.)* neestetic. 2. rău, oribil, îngrozitor. 3. uriaș, colosal. (<fr. *monstrueux*, lat. *monstruosus*)

monstruozitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este monstruos; care produce groază, repulsie. 2. *(fig.)* grozăvie, neomenie, cruzime. (<fr. *monstruosité*)

monșér *s. m.* (termen de adresare către un bărbat) dragul meu! (<fr. *mon cher*)

mont *s. n.* 1. formă de relief reprezentată printr-o culme muntoasă care se suprapune unui anticlinal. 2. proeminență patologică a unui os, a unei articulații. (<fr. *mont*, lat. *mons*, munte)

montá[1] *vb.* I. *tr.* 1. a așeza, a potrivi la locul lor (piesele unei mașini, ale unui aparat etc.); a îmbina, a asambla. ● a fixa o piatră prețioasă într-o bijuterie. 2. a pune în scenă o piesă de teatru, un spectacol. 3. a pune la cale, a aținta, a instiga. II. *refl.* a se irita, a se înfuria. — *montáre* s. f. (<fr. *monter*)

montá[2] *vb. tr. (rar;* despre animale masculi) a efectua monta (1). (<*montă*)

montagnard, -ă /-niárd/ I. *adj.* muntenesc, de muntean. II. *s. m. f.* 1. membru al partidului cu vederi radicale, care ocupa partea cea mai înaltă a sălii în care se țineau ședințele Convenției în timpul Revoluției burgheze din Franța de la 1789. 2. *(rar)* muntean. (<fr. *montagnard*)

montagnes russes/montán rüs/ *s. n.* *(rar)* suită de urcări și coboriri rapide parcurse de un vehicul, într-un parc de distracții; tobogan. (<fr. *montagnes russes*)

montáj *s. n.* 1. montare. 2. etapă finală în realizarea unui film, constînd în asamblarea scenelor filmate într-o anumită succesiune. ● operație care constă în alăturarea prin tăiere și lipire ulterioară a fragmentelor de peliculă. ○ ~ *radiofonic* = combinarea într-o ordine logică, succesivă a scenelor și episoadelor caracteristice dintr-o piesă, operă literară etc. în vederea unei transmisiuni radiofonice; ~ *de versuri* = combinare de diverse poezii. 3. (în pictură, grafică, fotografie) reunire a unor imagini independente sau care fac parte dintr-o compoziție, cu scopul de a obține un nou ansamblu; *(coner.)* ansamblu astfel realizat. 4. sistem, formație care rezultă din montarea unor piese, mecanisme etc. ● sistem de montare. (<fr. *montage*)

montán, -ă *adj.* referitor la munte, de munte. (<lat. *montanus*)

montanísm *s. n.* doctrină religioasă creștină a unei secte din sec. II e.n., care propovăduia ascetismul și submina ierarhia bisericească. (<fr. *montanisme*, cf. *Montanus*, preot frigian al zeiței Cibele, convertit la creștinism)

montaníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al montanismului. (<fr. *montaniste*)

montanológ, -ă *s. m. f.* specialist în montanologie. (<*montanologie*)

montanologíe *s. f.* cercetare științifică fundamentală și aplicată în domeniul agriculturii de tip montan, privind valorificarea superioară a terenurilor agricole și a efectivelor de animale, extinderea culturilor pomicole și arboricole în zona montană. (<*montan* + *-logie*)

montánt, -ă I. *adj.* ridicat în sus. *(p. ext.)* înalt. II. *s. m.* 1. *(constr.)* bară, stîlp (de susținere) vertical; balastru. 2. pontil metalic dispus vertical pe peretele unei nave pentru rigidizarea tablelor de înveliș. 3. bară care leagă între ele aripile unui avion biplan sau aripa cu fuzelajul ● element de rezistență a fuzelajului. (<fr. *montant*)

montatór, -oáre *s. m. f.* montor. (<it. *montatore*)

mónță *s. f.* 1. împreunare a unui armăsar cu o iapă, pentru reproducere; *(p. ext.)* împreunare la animale. 2. herghelie de armăsari pentru reproducere. (<fr. *monte*)

montbrétia *s. f.* plantă erbacee bulboasă din Africa de Sud, cu frunze liniare și flori roșii-și portocalii, așezate în spice. (<lat. *montbretia*)

montéză *s. f.* montoare (2). (<fr. *monteuse*)

montgolfiéră *s. f.* / **montgolfiér** *s. n.* aerostat primitiv umplut cu aer cald. (<fr. *montgolfière*, cf. *Montgolfier*, industriaș fr.)

monticol, -ă *adj.* (despre specii animale sau vegetale) care crește pe munți. (<fr. *monticole*, lat. *monticola*)

monticul *s. m.* 1. mică ridicătură de teren cu aspect de movilă; grămadă de materiale, de pietre etc. 2. *(anat.)* mică proeminență rotunjită. (<fr. *monticule*, lat. *monticulus*)

monticulár, -ă *adj.* în formă de monticul (2). (<*monticul* + *-ar*)

montmorillonít *s. n.* silicat hidratat natural de aluminiu, magneziu și fier, din grupa mineralelor argiloase. (<fr. *montmorillonite*, cf. *Montmorillon*, oraș în Franța)

montór, -oáre *s. m. f.* 1. tehnician specializat în lucrări de montare; montator. 2. *(cinem.)* specialist care efectuează operații de montaj (2); montează. (<fr. *monteur*)

montúră *s. f.* parte dintr-un dispozitiv tehnic în care se montează o piesă. ● piesă de metal în care sînt fixate pietrele prețioase ale unei bijuterii; modul de fixare. (<fr. *monture*, -germ. *Montur*)

monțián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al paleocenului (sau ultimul etaj al cretacicului superior). (<fr. *montien*, cf. *Mons*, oraș în Belgia)

monumént *s. n.* 1. lucrare de arhitectură sau de sculptură ridicată în amintirea unui eveniment, a unui personaj ilustru etc.; *(p. ext.)* construcție mare cu felurite elemente arhitectonice sau ornamentale. 2. *(fig.)* document istoric de mare valoare; lucrare valoroasă care reprezintă ceva deosebit sau are o semnificație deosebită pentru știința respectivă. ○ *~ al naturii* = plantă, animal, obiect, teritoriu etc. care prezintă o importanță științifică deosebită. (<fr. *monument*, lat. *monumentum*)

monumentál, -ă I. *adj.* 1. referitor la monument, impunător. 2. de mari proporții, măreț, grandios. ● *(fam.)* uimitor, uluitor; (despre prostie etc.) colosal. II. *s. n.* categorie estetică, variantă a sublimului, în care măreția se manifestă prin mărime. III. *s. f. pl. (poligr.)* literă din familia romane elzevir, care nu are decît majuscule, cu talpa foarte accentuată și subțire. (<fr. *monumental*, lat. *monumentalis*)

monumentalísm *s. n.* însușirea a ceea ce este monumental; monumentalitate. (<fr. *monumentalisme*)

monumentalíst *s. m.* arhitect, sculptor sau pictor autor de lucrări monumentale. (<*monumental* + *-ist*)

monumentalitáte *s. f.* faptul de a fi monumental; grandoare, măreție. (<fr. *monumentalité*)

monumentalizá *vb. tr.* a face ceva monumental. ● *(fig.)* a conferi un aer eroic. — **monumentalizáre** *s. f.* (<fr. *monumentaliser*)

moonboot/múnbut/ *s. m. (pl.)* bocanci grei de iarnă. (<engl. *moonboot* < *moon*, Lună; *boot*, bocanc)

mops I. *s. m.* buldog; carlin. ● epitet dat cuiva cu nasul turtit. II. *s. n.* clește cu fălci curbate și prevăzute cu dinți, folosit la strîngerea țevilor și a barelor cilindrice. (<germ. *Mops*)

moraceé *s. f. pl.* familie de plante apetale din regiunile calde, cuprinzînd dudul, smochinul etc. (<fr. *moracées*, cf. lat. *morus*, dud)

morál, -ă I. *adj.* 1. conform principiilor moralei. ● din care se trage o învățătură, didactic. 2. referitor la psihic, spirit sau intelect; intelectual, spiritual. II. *s. n.* 1. ansamblul facultăților psihice, spirituale. 2. stare de spirit, dispoziție sufletească. ● curaj. (<lat. *moralis*, fr. *moral*)

morálă *s. f.* 1. ansamblul ideilor, concepțiilor, convingerilor privind normele de conviețuire și de comportare a oamenilor în raporturile dintre ei și față de societate. 2. etică. 3. parte a unei fabule care conține o învățătură; concluzie moralizatoare desprinsă dintr-o scriere literară. 4. *(fam.)* mustrare, dojană. (<fr. *morale*)

moralísm *s. n.* 1. recunoaștere a unei legi etice obligatorii atît în activitatea proprie cît și în viața socială. 2. părerea că morala este unicul scop al vieții. (<fr. *moralisme*)

moralíst, -ă I. *s. m. f.* 1. filozof, scriitor etc. specialist în probleme de morală. 2. *(fam.)* cel căruia îi place să facă morală, să dojenească. II. *adj.* referitor la morală, cu caracter de morală. (<fr. *moraliste*)

moralitáte *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este moral; caracter moral; corectitudine, cinste. 2. specie a literaturii medievale cu pronunțate funcții moralizatoare, care se situează între mister[1](4) și farsă. (<fr. *moralité*, lat. *moralitas*)

moralizá *vb. tr.* 1. a da (cuiva) învățături morale. 2. *(fam.)* a face morală. — **moralizáre** *s. f.* (<fr. *moraliser*)

moralizánt, -ă *adj. (rar)* moralizator. (<fr. *moralisant*)

moralizatór, -oáre *adj.* care moralizează, care contribuie la crearea unei atmosfere morale; educativ; moralizant. (<fr. *moralisateur*)

moralménte *adv.* privit sub aspect moral. (<it. *moralmente*, fr. *moralement*)

moratóriu, -ie I. *adj.* referitor la un moratoriu (II); care acordă un termen de plată. ○ *dobînzi ~ii* = dobînzi socotite de la data acordării moratoriului pînă la achitarea datoriilor; *daune ~ii* = despăgubiri care se acordă în caz de întîrziere de plată a unei obligații și care se calculează din momentul trimiterii somației. II. *s. n. (jur.)* dispoziție legală care suspendă provizoriu executarea unor obligații contractuale sau legale, stabilind diverse amînări; amînare de către stat în situații excepționale a stingerii datoriilor externe sau interne. (<it. *moratorio*, germ. *Moratorium*, lat. *moratorium*)

morávuri *s. n. pl.* obiceiuri și deprinderi de comportare morală ale unui popor, ale unei comunități umane etc. (după lat. *mores*)

móră *s. f.* (în prozodia latină) durată de pronunțare a unei silabe scurte, egală cu o optime. (<lat. *mora*)

morb *s. n. (livr.)* boală. ○ *~ul lui Pott* = tuberculoză localizată la coloana vertebrală. (<lat. *morbus*)

morbíd, -ă *adj.* bolnăvicios, bolnav; nesănătos. (<fr. *morbide*, lat. *morbidus*)

morbidéțe *s. f.* **1.** *(livr.)* moliciune. **2.** rafinament bolnăvicios; grație molatică excesivă în atitudini, gesturi etc. (<it. *morbidezza*, fr. *morbidesse*)

morbiditáte *s. f.* **1.** caracter morbid. ● predispoziție la boli. **2.** faptul de a fi bolnav. **3.** proporție a îmbolnăvirilor în cadrul unei populații la un moment dat sau într-o anumită perioadă. (<fr. *morbidité*)

morbiliformi, -ă *adj. (med.;* despre erupții) care seamănă cu rujeola. (<fr. *morbilliforme*, cf. lat. *morbillus*, erupție cutanată)

morbilós, -oásă *adj.* referitor la rujeolă, de natura rujeolei. (<fr. *morbilleux*)

morbipár, -ă *adj.* care dă naștere unei boli. (<fr. *morbipare*)

morbós, -oásă *adj. (rar)* bolnav. ● bolnăvicios. (<lat. *morbosus*)

mordáce *adj. inv. (livr.)* mușcător, caustic. (<lat. *mordax, -acis*)

mordacitáte *s. f. (livr.)* caracter mușcător, ironic, caustic al unui cuvînt, al unui comentariu etc. (<fr. *mordacité*, lat. *mordacitas*)

mordansá *vb. tr.* a impregna o fibră sau țesătură cu un mordant. — *mordansáre* s. f. (<fr. *mordancer*)

mordánt, -ă I. *adj. (fig.)* mușcător, caustic, usturător, tăios; acerb. II. *s. m.* substanță cu ajutorul căreia se fixează vopseaua pe fibrele textile. (<fr. *mordant*)

mordént *s. m. (muz.)* semn de ornament (𝆖) care indică necesitatea de a se executa, într-o succesiune rapidă, trei note. (<it. *mordente*)

mórdicus *adv.* cu tenacitate, cu unghiile și cu dinții. (<lat. *mordicus*)

morénă *s. f.* material detritic transportat și depus de ghețari. (<fr. *moraine*)

moréndo *adv. (muz.)* micșorînd treptat intensitatea, din ce în ce mai slab. (<it. *morendo*)

morénic, -ă *adj.* referitor la morene. (<fr. *morainique*)

morése, -ă *adj.* propriu maurilor; maur, mauresc, arab. (<fr. *moresque*)

moréscă *s. f.* vechi dans de carnaval, în ritm vioi, introdus în Peninsula Iberică de mauri; melodia corespunzătoare. (<it. *moresca*)

MORF(O)-, -mórf, -morfíe, -morfism, -morfóză *elem. comp.* „formă", „aspect", „configurație". (<fr. *morph/o/-*, *-morphe*, *-morphie*, *-morphisme*, *-morphose*, cf. gr. *morphe*, formă)

morfée *s. f.* dermatoză în care pielea are un aspect lucios, cu cercuri roz. (<fr. *morphée*)

morfétic, -ă *adj. (med.;* despre anumite manifestări, fenomene) care se produce în timpul somnului (<fr. *morphétique*)

morfém *s. n.* element morfologic (prefix, sufix, desinență etc.) care servește la formarea cuvintelor și a formelor flexionare ale acestora. ● (în concepția modernă) cea mai mică unitate cu sens determinat din structura morfologică a cuvîntului. (<fr. *morphème*)

morfemátic, -ă *adj.* referitor la morfem. (<*morfem* + *-fatic*)

morfestezíe *s. f.* sensibilitate morfogenetică. (<fr. *morphesthésie*)

mórfic, -ă *adj. (livr.)* referitor la formă. (<fr. *morphique*)

-morfíe v. m o r f (o)-.

morfíl *s. n.* **1.** partea ascuțită a unei lame de ras. **2.** dantelă fină de metal rămasă pe o lamă după ascuțire. (<fr. *morfil*)

morfínă *s. f.* alcaloid extras din opiu, folosit ca narcotic, analgezic, calmant și uneori și ca stupefiant. (<fr. *morphine*, cf. *Morfeu*, zeul somnului la greci)

morfínic, -ă *adj.* de natura morfinei. (<*morfină* + *-ic*)

morfinísm *s. n.* intoxicație cronică cu morfină. (<fr. *morphinisme*)

morfinomán, -ă *s. m. f.* suferind de morfinomanie. (<fr. *morphinomane*)

morfinomanie *s. f.* toxicomanie constînd în folosirea de morfină, în special prin injecții subcutanate, pentru a provoca o stare de euforie. (<fr. *morphinomanie*)

-morfism v. m o r f (o)-.

morfoanatómic, -ă *adj.* referitor la forma și structura internă a unui organ sau organism. (<*morfo-* + *anatomic*)

morfocronológic, -ă *adj.* referitor la morfocronologie. (<fr. *morphochronologique*)

morfocronologíe *s. f.* studiul evoluției reliefului terestru în timp. (<fr. *morphochronologie*)

morfofilogenézã *s. f.* studiu al genezei variabilității morfologice în cursul filogenici. (<fr. *morphophylogenèse*)

morfofiziológic, -ă *adj.* referitor la morfofiziologie. (<fr. *morphophysiologique*)

morfofiziologíe *s. f.* disciplină care studiază raportul dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiilor lor. (<fr. *morphophysiologie*)

morfofoném *s. n.* morfonem. (<engl. *morphophoneme*)

morfofonologíe *s. f.* morfonologie. (<fr. *morphophonologie*)

morfofuncționál, -ă *adj.* referitor la morfologia și funcționarea unui organism. (<*morfo-* + *funcțional*)

morfogén, -ă *adj.* (despre acțiuni sau agenți) care influențează forma și structura organismelor. (<fr. *morphogène*)

morfogenétic, -ă *adj.* **1.** referitor la morfogeneză (1). **2.** care contribuie la crearea formelor de relief. ● creator de forme. (<fr. *morphogénétique*)

morfogenézã *s. f.* **1.** dezvoltare a configurației morfologice a organismelor în cursul

ontogeniei. 2. formare a profilului solului sub acțiunea factorilor naturali. 3. ramură a geomorfologiei care studiază originea formelor de relief; morfogenie. (<fr. *morphogenèse*)

morfogenic *s. f.* morfogeneză (3). (<fr. *morphogénie*)

morfognozíe *s. f.* identificarea numai prin pipăit a formei obiectelor. (<fr. *morphognosie*)

morfografíe *s. f.* 1. *(biol.)* descriere morfologică și histologică a organelor și organismelor. 2. ramură a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea și clasificarea formelor de relief după aspectul lor exterior. (<fr. *morphographie*)

morfográmă *s. f.* grafic reprezentînd mărimi ale constituției corporale. (<fr. *morphogramme*)

morfológ, -ă *s. m. f.* specialist în morfologie (1); morfologist. (<germ. *Morphologe*)

morfológic, -ă *adj.* referitor la morfologie (1, 2). (<fr. *morphologique*)

morfologíe *s. f.* 1. știință care studiază forma și structura organismelor animale și vegetale. ○ *~a artei* = studiu analitic al formei, al structurii unei opere de artă; *~ terestră* = geomorfologie; *~a solului* = ramură a științei solului care studiază constituția profilurilor de sol. 2. parte a structurii gramaticale a unei limbi cuprinzînd regulile de modificare a formei cuvintelor; parte a gramaticii care studiază aceste reguli. 3. formă, structură, conformație; aspect general. (<fr. *morphologie*)

morfologísm *s. n.* curent de gîndire în filozofie și știință, promovat în primele decenii ale sec. XX ca o reacție împotriva evolutismului sociocultural, care se întemeiază pe ideea studierii „morfologice" a culturii; istoricism. (<*morfologie* + *-ism*)

morfologíst, -ă *s. m. f.* morfolog. (<fr. *morphologiste*)

morfométric, -ă *adj.* referitor la morfometrie. (<fr. *morphométrique*)

morfometríe *s. f.* studiu cantitativ al formelor oricărui corp natural: plantă, animal sau trăsătură de relief. (<fr. *morphométrie*)

morfoném *s. n.* fonem cu funcție morfologică; morfofonem. (<fr. *morphonème*)

morfonemátic, -ă *adj.* referitor la morfoneme; morfonemic. (<*morfonem* + *-atic*)

morfonémic, -ă *adj.* morfonematic. (<engl. *morphonemic*)

morfonemíe *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază structura materială a componentelor vocabularului. (<*morfo-* + *fo[nemie]*)

morfoním *s. n.* nume de plantă bazat pe caracterele morfologice ale acesteia. (<fr. *morphonyme*)

morfonológic, -ă *adj.* referitor la morfonologie. (<fr. *morphonologique*)

morfonologíe *s. f.* ramură a lingvisticii structurale care studiază folosirea în morfologie a mijloacelor fonologice ale unei limbi; morfofonologie. (<fr. *morphonologie*)

morfonomíe *s. f.* totalitatea legilor de formare a caracterelor morfologice animale și vegetale. (<fr. *morphonomie*)

morfopatológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în morfopatologie. (<fr. *morphopathologue*)

morfopatológic, -ă *adj.* referitor la morfopatologie. (<fr. *morphopathologique*)

morfopatologíe *s. f.* ramură a morfologiei (1) care studiază forma și structurile diferitelor organe în stare patologică. (<fr. *morphopathologie*)

morfopsihológic, -ă *adj.* referitor la morfopsihologie. (<fr. *morphopsychologique*)

morfopsihologíe *s. f.* ramură a psihologiei care studiază corespondențele dintre caracterele morfologice și cele psihologice ale indivizilor. (<fr. *morphopsychologie*)

morfoscopíe *s. f.* studiu al formei elementelor care alcătuiesc rocile și depozitele detritice. (<fr. *morphoscopie*)

morfosculptúră *s. f.* aspectele reliefului și formele (sculpturale) create de procesele exogene. (<rus. *morfoskulptura*)

morfosintáctic, -ă *adj.* referitor la morfosintaxă. (<*morfo-* + *sintactic*)

morfosintáxă *s. f.* descriere a regulilor de combinare a morfemelor pentru formarea cuvintelor, a sintagmelor și frazelor. (<fr. *morphosyntaxe*)

morfostructurál, -ă *adj.* referitor la morfostructură. (<fr. *morphostructural*)

morfostructúră *s. f.* aspectele reliefului și formele determinate de influența structurii geologice și a mișcărilor tectonice. (<rus. *morfostruktura*)

morfotíp *s. n.* *(biol.)* exemplar tipic al uneia dintre formele unei specii polimorfe; tip morfologic. (<fr. *morphotype*)

morfotropíe *s. f.* *(min.)* totalitatea modificărilor care intervin în forma și dimensiunile unei rețele cristaline, ca urmare a înlocuirii chimice a unei părți din particulele componente. (<*morfo-* + *-tropie*[2])

morfóză[1] *s. f.* *(biol.)* modificare morfologică și funcțională a unui organ sub influența condițiilor de mediu. (<fr. *morphose*)

-morfóză[2] v. m o r f (o)-.

morganátică *adj.* *căsătorie ~* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie monarhică sau principiară și o femeie de o condiție socială inferioară. (<fr. *morganatique*, lat. *morganaticus*)

morganísm *s. n.* concepție despre ereditate potrivit căreia baza materială a acesteia sînt cromozomii, de-a lungul cărora sînt dispuse liniar unitățile elementare, genele. (<germ. *Morganismus*, cf. *Thomas Morgan*, biolog amer.)

morganíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al morganismului. (<germ. *Morganist*)

morganít *s. n.* varietate de beril de culoare roz. (<fr. *morganite*)

mórgă[1] *s. f.* *(livr.)* atitudine, comportare trufașă, disprețuitoare; sentiment exagerat al propriei valori. (<fr. *morgue*)

mórgă[2] *s. f.* 1. institut medico-legal. 2. clădire, încăpere într-un spital în care se depun cadavrele și se fac autopsiile; prosectură. (<fr. *morgue*)

mória *s. f.* *inv.* tulburare mintală caracterizată printr-o stare de euforie, puerilism și tendința de a face glume. (<fr. *moria*, cf. gr. *moria*, nebunie)

morigerá *vb. tr. (livr.)* a îndrepta pe cineva moderîndu-i excesele; a instrui, a educa bine, cu bune maniere. (<it. *morigerare)*

morión[1] *s. m. (anl.)* bufon ținut în casele romane bogate pentru distracția stăpînilor. (<fr. *morion*, lat. *morio)*

morión[2] *s. n.* 1. cască, coif cu marginile răsfrînte în sus (specifică sec. XVI). 2. varietate de cuarț brun-închis, folosită la confecționarea bijuteriilor. (<fr. *morion)*

mormón, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mormonismului. (<fr. *mormon)*

mormonísm *s. n.* doctrină a unei secte religioase din S.U.A., care propovăduia întoarcerea apropiată a lui Cristos. (<fr. *mormonisme)*

morn, -ă *adj.* 1. (despre oameni) abătut, posomorît; ursuz, posac. 2. *(fig.)* mat, fără strălucire; sumbru. 3. (despre vreme) acoperit, întunecat. (<fr. *morne)*

morón, -ă *s. m. f.* debil mintal; imbecil, cretin. (<engl. *moron*, cf. gr. *moros*, prost)

morozitáte *s. f. (rar)* aer posac, mahnură. (<fr. *morosité*, lat. *morositas)*

mórsă *s. f.* 1. mamifer carnivor din mările polare asemănător cu foca, al cărui mascul are doi colți foarte mari, care ies afară din gură. 2. dispozitiv cu dinți care permite înșurubarea a două piese ale unui sistem tehnic. (<fr. *morse*<cuv. lapon)

mórse *s. n.* 1. sistem de telegrafie care utilizează un cod compus din puncte și linii. 2. aparat de telegrafie care transmite și recepționează semnale în acest cod. (<fr. *morse*, cf. *Samuel Morse*, fizician amer.)

mortadélă *s. f.* cîrnat gros italian, fabricat mai ales la Bologna. (<it. *mortadella)*

mortál, -ă *adj.* 1. care provoacă moartea. ○ *salt* ~ = figură de gimnastică constînd dintr-o săritură în cursul căreia corpul face o rotire completă în aer. 2. *(arg.)* extraordinar, nemaipomenit. (<lat. *mortalis)*

mortalitáte *s. f.* raportul dintre numărul de decese și numărul total al populației dintr-un teritoriu într-o perioadă dată; letalitate. ○ ~ *generală* = frecvență în promile a deceselor dintr-un anumit teritoriu într-o anumită perioadă, raportată la numărul populației teritoriului; ~ *infantilă* = frecvența deceselor în primul an de viață la o mie de născuți vii. (<fr. *mortalité*, lat. *mortalitas)*

mortár *s. n.* amestec de var, ciment, nisip și apă, folosit ca liant în zidărie. (<lat. *mortarium)*

mortezá *vb. tr.* a prelucra un material cu morteza. — *mortezáre* s. f. (<fr. *mortaiser)*

mortezát *s. n.* mortezare. ○ *mașină de* ~ = morteză. (<*morteza)*

mortézǎ *s. f.* 1. mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalelor, la care cuțitul se deplasează în lungul piesei de prelucrat. 2. unealtă folosită la mortezare. (<fr. *mortaise)*

mortezór, -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la morteză. (<fr. *mortaiseur)*

mortgáj *s. n.* gaj în folosința creditorului, fără deducerea din datorie a roadelor obținute. (<fr *mort-gage)*

mortiér *s. n.*/**mortiéră** *s. f.* tun de calibru mijlociu sau mare, fără recul, cu țeava scurtă și traiectoria curbată; *(spec.)* piesă portativă utilizată în infanterie. (<fr. *mortier)*

mortiéră *s. f.* 1. deschidere îngustă în zidul unei fortificații, care permite apărătorilor să tragă cu arma; fereastră de tragere. 2. v. mortier. (<fr. *meurtrière)*

mortifiánt, -ă *adj.* 1. care mortifică. 2. *(fig.)* umilitor, jignitor. (<fr. *mortifiant)*

mortificá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a(-și) chinui trupul (prin post și viață aspră). 2. *(fig.)* a batjocori, a umili. II. *refl.* a se cangrena, a se necroza. — *mortificáre* s. f. (după fr. *mortifier)*

mortificáție *s. f.* mortificare. (<fr. *mortification)*

mortinatalitáte *s. f.* indice realizat de raportul dintre numărul copiilor născuți morți și nașterile normale într-o perioadă, pe un anumit teritoriu. (<fr. *mortinatalité)*

mortuár, -ă *adj.* referitor la mort, la înmormîntare; funerar, funebru. (<fr. *mortuaire)*

morúă *s. f.* pește teleosteean marin cu corpul alungit, cu trei înotătoare dorsale, care trăiește în nordul Oc. Atlantic, Pacific și Înghețat; cod[2]. (<fr. *morue)*

morúlă *s. f.* primul stadiu în dezvoltarea unui embrion, cu aspect de mură. (<fr., lat. *morula)*

mórvă *s. f.* boală contagioasă (la cai), care se manifestă prin ulcerații pe mucoasa nazală, respirație grea etc.; *(pop.)* răpciugă. (<fr. *morve)*

morvós, -oásă *adj.* 1. bolnav de morvă; răpciugos. 2. referitor la morvă. (<fr. *morveux)*

moscát, -ă *adj.* cu miros de mosc. ○ *bou* ~ = mamifer nordic care întrunește caracteristicile berbecului și cele ale boului: coarne scurte și lăsate în jos, părul lung și des, copita lată, spre a putea alerga cu ușurință pe zăpadă, și a cărui carne miroase a mosc. (<lat. /bos/ *moschatus)*

moschée *s. f.* edificiu de cult mahomedan; geamie. (<fr. *mosquée)*

moschíde *s. n. pl.* familie de mamifere erbivore paricopitate, rumegătoare, de talie mică, avînd ca tip boul (cerbul) moscat. (<lat. *moschidae)*

moscovián *s. n.* etaj al carboniferului mediu din Europa răsăriteană. (cf. *Moscova*, capitala Rusiei)

moshár *s. n.* gospodărie cooperativă agricolă în Israel. (<fr. *moshav*<cuv. ebr.)

mósso *adv. (muz.)* vioi, repede. ○ *allegro* ~ = mai repede decît allegro; *più* ~ = mai vioi, mai repede. (<it. *mosso)*

móstră *s. f.* 1. cantitate mică de material sau de obiecte după care se pot aprecia anumite caracteristici ale acestora; eșantion. ◆ model. ○ *tîrg de* ~*e* = tîrg la care diferitele industrii își expun produsele spre a le face cunoscute. 2. *(fig.)* exemplu, pildă. (<it. *mostra)*

motacilíde *s. f. pl.* familie de păsări călătoare mici, cu coada lungă, avînd ca tip codobatura. (<fr. *motacillidés*, cf. lat. *motacilla*, codobatură)

mot à mot/motamó/ *adv. (fam.)* cuvînt cu cuvînt; literal. (<fr. *mot à mot*)

motél *s. n.* hotel situat de obicei de-a lungul căilor rutiere de mare circulație, special amenajat pentru primirea automobiliștilor. (<amer. *motel*<*mo*/*torists ho*/*tel*, hotel pentru automobiliști)

moteliér, -ă *adj.* de motel, specific motelului. (<*motel* + *-ier*)

motét *s. n.* **1.** compoziție muzicală polifonică bazată pe un text laic sau religios, în care se suprapun simultan mai multe melodii de sine stătătoare. **2.** scurtă poezie medievală de trei sau patru cuplete. (<fr. *motet*, germ. *Motette*, it. *motetto*)

motilitáte *s. f.* **1.** facultatea de a se mișca. **2.** proprietate a anumitor celule nervoase de a determina contracții musculare; motricitate. (<fr. *motilité*)

motív *s. n.* **I.** rațiune, cauză care determină o acțiune, un sentiment etc. ● pretext; mobil. **II. 1.** cea mai mică unitate melodico-ritmică a unei idei muzicale cu un profil și un sens propriu; parte caracteristică a unei teme, capabilă să devină de sine stătătoare, în dezvoltare. **2.** element decorativ sau arhitectural folosit într-o pictură sau sculptură. **3.** temă, idee fundamentală a unei opere literare. (<it. *motivo*, germ. *Motiv*, fr. *motif*)

motivá *vb. tr.* a expune, a arăta motivele unui fapt, ale unei acțiuni etc.; a justifica. ● a servi drept cauză pentru... (<fr. *motiver*)

motivábil, -ă *adj.* care poate fi motivat. (<*motiva* + *-bil*)

motivál, -ă *adj. (jur.)* referitor la motivele unei arestări. (<fr. *motival*)

motivánt, -ă *adj.* care motivează. (<*motiva* + *-ant*)

motiváre *s. f.* acțiunea de a motiva și rezultatul ei; motivație.; *(spec.)* cerere pentru a motiva o absență, o acțiune etc. (<*motiva*)

motivatóriu, -ie *adj.* care servește pentru a motiva. (<fr. *motivatoire*)

motivâție *s. f.* **1.** ansamblu de motive care explică un act, o conduită; motivare, justificare, argumentare. **2.** *(psih.)* ansamblu de factori dinamici, conștienți sau nu, care determină comportamentul unui individ. (<fr. *motivation*)

motivațional, -ă *adj.* care servește de motivație; bazat pe motivație. (<fr. *motivationnel*, engl. *motivational*)

-motívă v. m o t o[1]-.

motívle, -ă *adj. (rar)* referitor la motiv (II, 1). (<germ. *motivisch*)

MOTO[1]-, -motívă *elem. comp.* „cu motor, mecanizat", „motocicletă", „automobil". (<fr., engl. *moto-*, cf. lat. *motum*<*movere*, a mișca)

moto[2] *s. n.* citat pus la începutul unei scrieri, al unui capitol etc., pentru a reda pe scurt ideea fundamentală a lucrării. (<it. *motto*)

motobál *s. n.* joc sportiv între două echipe, a cîte 5 jucători pe motociclete, care urmăresc să introducă mingea cu piciorul în poarta adversă. (<fr. *motoball*)

motoblíndát *s. n.* autovehicul blindat dotat cu armament, folosit pe cîmpul de luptă. (<*moto*[1]- + *blindat*)

motocár *s. n.* cărucior cu motor (pe trei roți) pentru transportul de mărfuri. (<it. *motocarro*)

motocarist *s. m.* muncitor care transportă material cu motocarul în incinta unei întreprinderi. (<*motocar* + *-ist*)

motocicletă *s. f.* vehicul cu două roți montate pe un cadru și pus în mișcare de un motor. (<fr. *motocyclette*)

motociclísm *s. n.* sport practicat cu motocicleta. (<fr. *motocyclisme*)

motociclist, -ă **I.** *s. m. f.* conducător al unei motociclete; sportiv care practică motociclismul. **II.** *adj.* referitor la motociclism. (<fr. *motocycliste*)

motocíclu *s. n.* autovehicul cu trei roți (mai rar cu două), cu ghidonul fixat de roata directoare din față. (<fr. *motocycle*)

motocompresór *s. n.* agregat compus dintr-un motor cu ardere internă și un compresor de aer, folosit pentru a acționa mașini, aparate sau dispozitive pneumatice. (<fr. *motocompresseur*, rus. *motokompressor*)

motocrós *s. n.* concurs de motociclism în circuit, pe un teren foarte accidentat. o ~ *nautic*=cursă pe apă cu ambarcații mici cu motor, în circuit sau în linie dreaptă; motonautică. (<fr. *motocross*)

motocrosíst *s. m.* sportiv participant la un motocros. (<fr. *moto-crossiste*)

motocultivatór *s. n.* motocultor. (după fr. *motoculteur*)

motocultór *s. n.* tractor agricol monoax de putere mică, folosit pentru lucrări ușoare; motocultivator. (<fr. *motoculteur*)

motocultúră *s. f.* agricultură mecanizată. (<fr. *motoculture*, rus. *motokultura*)

motodrezínă *s. f.* drezină cu motor. (<*moto*[1]- + *drezină*)

motodróm *s. n.* autodrom. (<engl. *motodrom*)

motofréză *s. f.* freză[1] (2) agricolă cu motor propriu, folosită pentru lucrarea solului. (<*moto*[1]- + *freză*)

motofurgonétă *s. f.* autofurgonetă. (<*moto*[1]- + *furgonetă*)

motomecanizáre *s. f.* mecanizare cu ajutorul motoarelor. (după fr. *motomécaniser*)

motomecanizát, -ă *adj.* înzestrat cu mijloace de tracțiune auto. (<*moto*[1]- + *mecanizat*)

motomitraliéră *s. f.* mitralieră instalată pe o motocicletă. (<*moto*[1]- + *mitralieră*)

motomodél *s. n.* model redus de avion, propulsat de un mic motor cu explozie. (<fr. *motomodèle*)

motonaútic, -ă **I.** *adj.* referitor la motonautică. **II.** *s. f.* motocros nautic; motonautism. (<fr. *motonautique*)

motonautísm *s. n.* motonautică. (<fr. *motonautisme*)

motonávă *s. f.* navă cu motor. (<it. *motonave*)

motoplanór *s. n.* planor echipat cu grup motopropulsor. (<fr. *motoplaneur*)

motoplúg *s. n.* plug greu mecanic sau adaptat la un tractor. (<rus. *motoplug*)

motopómpă *s. f.* pompă acționată de un motor. (<fr. *motopompe*, rus. *motopompa*)

motopompíst, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la o motopompă. (<*motopompă* + *-ist*)

motopropulsór I. *s. n.* agregat asemănător unui turbopropulsor, care, în loc de turbină, este prevăzut cu una sau două motoare cu ardere internă. II. *adj. grup* ~ = ansamblu alcătuit dintr-un motor cu ardere internă și cel puțin o elice, cuplată cu acesta. (<fr. *motopropulseur*)

motór, -oáre I. *adj.* care pune în mișcare, care mișcă. II. *s. n.* 1. mașină de forță care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc. 2. *(fig.)* ceea ce mișcă ceva, pornește o acțiune; imbold, stimulent. (<fr. *moteur*, cf. germ. *Motor*)

motoreádă *s. f. (rar)* procesiune de automobile. (<amer. *motoreade*)

motoreactór *s. n.* agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia avioanelor. (<fr. *motoréacteur*)

motorétă *s. f.* motocicletă ușoară, cu capacitate cilindrică mică. (<fr. *motorette*)

motoretíst, -ă *adj., s. m. f.* conducător al unei motorete. (<*motoretă* + *-ist*)

motórie, -ă *adj.* referitor la mișcare. (<germ. *motorisch*)

motorínă *s. f.* combustibil lichid obținut la distilarea primară a țițeiului sau a unor produse sintetice. (<germ. *Motorin*)

motorist, -ă *s. m. f. (rar)* mecanic de motoare. (<rus. *motorist*)

motorizá *vb. tr.* a înzestra cu motor, cu tracțiune mecanică; a mecaniza. — *motorizáre* s. f. (<fr. *motoriser*)

motorizát, -ă I. *adj.* echipat cu motor. II. *s. n. pl.* unitate militară dotată cu mijloace mecanizate de luptă, în special tancuri. (<fr. *motorisé*)

motoscáf *s. n.* navă (de mic tonaj) cu motor. (<it. *motoscafo*)

motoscúter *s. n.* vehicul asemănător motocicletei, de o formă anumită, cu care se transportă ziare, răcoritoare etc. (<fr. *motoscooter*, engl. *motor scooter*)

mototractór *s. n.* tractor automobil. (<fr. *mototracteur*)

mototricicletétă *s. f.* vehicul autopropulsat cu trei roți, folosit mai ales pentru mărfuri. (<*moto*[1]- + *tricicletă*)

mototurbopómpă *s. f.* agregat de pompare constînd dintr-o turbină acționată de un motor. (<*moto*[1]- + *turbopompă*)

motovelíer *s. n.* velier dotat cu motor. (<it. *motoveliero*)

motríce *adj. inv. forță* ~ = forță care produce o mișcare. (<fr. *motrice*)

motricitáte *s. f.* motilitate (2). (<fr. *motricité*)

moționál, -ă *adj.* (despre sufixe) care servește la moțiune[2]; (despre derivate) format cu un astfel de sufix. (după fr. *motionnaire*)

moțiune[1] *s. f.* 1. parte a unui discurs în care se urmărește emoționarea lectorilor sau auditorilor. 2. propunere făcută și adoptată într-o adunare. ○ ~ *de cenzură* = moțiune într-o adunare națională, într-un parlament, care pune în cauză guvernul. 3. *(psihan.)* proces dinamic prin care se actualizează pulsiunea. (<fr. *motion*, lat. *motio*)

moțiúne[2] *s. f.* procedeu de formare a substantivelor feminine de la cele masculine și invers, cu ajutorul sufixelor. (<fr. *motion*, lat. *motio*)

mouse/maus/ *s. n. (inform.)* mic dispozitiv auxiliar care, inclus în configurația calculatoarelor personale, oferă facilități multiple. (<engl. *mouse*, șoarece)

mov *adj. inv., s. n.* (de) culoarea florilor de stînjenel; violet-deschis. (<fr. *mauve*)

moviménto *s. n.* tempo al unei piese muzicale; mișcare. (<it. *movimento*)

moviólă *s. f.* vizionează sonoră prevăzută cu un mic ecran servind pentru montajul filmelor. (<fr. *moviola*)

móxa *s. f.* procedeu terapeutic, variantă a acupuncturii, constînd din utilizarea unor bețișoare din anumite plante, care, după înfigerea în piele, sînt arse lent; moxibustie; *(p. ext.)* bețișoarele și substanța din ele. (<fr. *moxa*, germ. *Moxa* < cuv. jap.)

moxibústie *s. f.* moxa. (<germ. *Moxibustie*)

mozaic[1] *s. n.* 1. lucrare ornamentală compusă din bucăți mici de marmură, sticlă etc. colorate diferit, care formează figuri geometrice, flori sau chipuri omenești. 2. combinație (frumos îmbinată) de diferite elemente, culori etc. ● operă literară care conține multe elemente eterogene, armonios ordonate. ● compoziție de caractere tipografice deosebite. 3. *(biol.)* organ(ism) care cuprinde două tipuri de țesuturi diferite genetic. 4. boală a unor plante cauzată de un virus și care se prezintă ca un amestec de pete gălbui pe frunze. 5. *(fig.)* amestec eterogen de oameni sau obiecte. (<fr. *mosaïque*, it. *mosaico*)

mozáic[2], **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al mozaismului. (<fr. *mosaïque*)

mozaicá *vb. tr.* a împodobi cu mozaicuri. — *mozaicáre* (<fr. *mosaïquer*)

mozaicál, -ă *adj.* 1. referitor la mozaic[1]. 2. *(fig.)* alcătuit din elemente diferite. (<engl. *mosaical*)

mozaicár, -ă *s. m. f.* artist sau muncitor specializat în lucrări de mozaic[1]; mozaist. (<*mozaic* + *-ar*)

mozaicát, -ă *adj.* care imită mozaicul[1] (1). ○ *legătură* ~*ă* = legătură a unei cărți compusă din incrustații în piele de diferite culori; *cultură* ~*ă* = cultură de plante divers colorate, grupate în brazde regulate. (<fr. *mosaïqué*)

mozaicísm *s. n. (biol.)* prezența într-un organism a unor celule diferite genetic. (<*mozaic*[1] + *-ism*)

mozaísm *s. n.* religie monoteistă răspîndită în rîndurile evreilor, ale cărei principii sînt cuprinse în Vechiul Testament și Talmud; iudaism. (<fr. *mosaïsme*)

mozaíst, -ă *s. m. f. (rar)* mozaicar. (<fr. *mosaïste*)

mozán, -ă *adj. artă ~ă* = arta din depresiunea mijlocie a Meusei, din evul mediu. (<fr. *mosan*, cf. *Meuse*, rîu în vestul Europei)

mozaráb, -ă I. *adj., s. m. f.* (creștin) care și-a păstrat religia în timpul ocupației arabe în Spania. II. *adj. artă ~ă* = arta creștină dezvoltată în Spania în sec. X—XI sub influența artei islamice, care se caracterizează prin arcul în formă de potcoavă, ornamentarea fațadei edificiilor cu plăci multicolore de ceramică, precum și prin grija pentru împodobirea manuscriselor cu miniaturi pline de vervă cromatică și preferința pentru prelucrarea metalelor prețioase și a fildeșului. (<fr. *mozarabe*, sp. *moz' arabe*< cuv. ar.)

mozartián, -ă /mo-țar-/ *adj.* care aparține lui Mozart, propriu muzicii lui Mozart. (<fr. *mozartien*, cf. *Mozart*, compozitor austriac)

mozzárella/mo-ța-/ *s. f.* tip de brînză nefermentată, preparată din lapte de bivoliță, un fel de caș proaspăt. (<it. *mozzarella*)

muábil, -ă *adj. (livr.)* variabil, schimbător; inconsecvent. (<fr. *muable*, lat. *muabilis*)

muabilitáte *s. f. (livr.)* capacitate, posibilitate de schimbare; variabilitate. (<fr. *muabilité*)

MUCI-/MUCO- *elem. comp.* „mucus, mucozitate, mucină". (<fr. *muci-*, *muco-*, cf. lat. *mucus*)

mucifér, -ă *adj.* care conține mucilagii. (<fr. *mucifère*)

mucigén, -ă I. *adj.* (despre glande) care secretă mucus. II. *s. n.* glicoproteidă secretată de celulele țesutului mucos. (<fr. *mucigène*)

mucilaginós, -oásă *adj.* ca mucilagiul, viscos. (<fr. *mucilagineux*)

mucilágiu *s. n.* 1. substanță de consistență vîscoasă din celulele unor plante. 2. material cleios rezultat din degradarea compușilor celulozei din pasta de hîrtie sub acțiunea unor ciuperci și bacterii. 3. medicament de consistența gelatinei, obținut prin acțiunea apei asupra gumelor sau a substanțelor vegetale mucilaginoase. (<fr. *mucilage*, lat. *mucilago*)

mucinázǎ *s. f.* ferment al sucului intestinal, care coagulează mucina. (<fr. *mucinase*)

mucínă *s. f.* substanță transparentă, hialină, semifluidă, secretată de țesuturile mucoase. (<fr. *mucine*)

mucinóză *s. f.* boală caracterizată prin infiltrarea mucinei în țesuturi. (<fr. *mucinose*)

mucipár, -ă *adj.* care secretă mucină. (<fr. *mucipare*)

MUCO- v. muci-.

mucoásă *s. f.* membrană care căptușește unele cavități ale corpului și a cărei suprafață este umectată de mucus. (<fr. *muqueuse*)

mucocél *s. n.* formație chistică plină cu mucus, rezultată din închiderea canalului excretor al unei glande mucoase. (<fr. *mucocèle*)

mucografíe *s. f.* studiu radiografic al reliefului mucoasei gastrice. (<fr. *mucographie*)

mucoíd, -ă *adj.* care seamănă cu mucina. (<fr. *mucoïde*)

mucoltínă *s. f.* component al mucinei, obținut prin hidroliza acesteia. (<fr. *mucoïtine*)

mucolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care acționează asupra secreției mucoase, producînd mucoliză. (<fr. *mucolitique*)

mucolíză *s. f.* diminuare a viscozității umorilor bogate în mucină. (<fr. *mucolyse*)

mucométru *s. n.* acumulare de mucus în cavitatea uterină. (<fr. *mucomètre*)

mucopolizaharídă *s. f.* substanță rezultată din combinarea polizaharidelor cu proteine. (<fr. *mucopolysaccharide*)

mucoproteídă *s. f.* materie mucoasă din secrețiile glandelor; mucoproteină.(<fr. *mucoprotéide*)

mucoproteínă *s. f.* mucoproteidă. (<fr. *mucoprotéine*)

múcor *s. m.* ciupercă microscopică ce se prezintă ca o pîslă de filamente și care ajută puternic procesul de fermentație; mucegai. (<fr., lat. *mucor*)

mucoracée *s. f. pl.* familie de ciuperci inferioare, microscopice, al cărei tip este mucorul. (<fr. *mucoracées*)

mucormicóză *s. f.* denumire dată unor afecțiuni micotice datorate unor specii de mucor. (<fr. *mucor-mycose*)

mucós, -oásă *adj.* 1. care prezintă caracterele mucusului. 2. care secretă mucus. (<fr. *muqueux*)

mucoviseidóză *s. f.* boală congenitală ereditară caracterizată printr-un exces de viscozitate a secreției glandelor exocrine. (<fr. *mucoviscidose*)

mucozitáte *s. f.* 1. produs de secreție cu aspect mucilaginos al unui organ cavitar, format din mucus, sînge, puroi etc. 2. cantitate mare de mucus. 3. lichid viscos pe care îl conțin unele plante. (<fr. *mucosité*)

mucrón *s. n.* vîrf mic ascuțit cu care se termină unele organe ale plantelor. (<fr. *mucron*)

mucronát, -ă *adj.* prevăzut cu mucron. (<fr. *mucroné*, lat. *mucronatus*)

mucronúl *s. n.* mucron mic. (<fr. *mucronule*)

múcus *s. n.* 1. lichid viscos transparent sau tulbure, de compoziție alcalină, secretat de celulele mucoase ale glandelor. 2. lichid transparent care îmbracă corpul peștilor. (<lat., fr. *mucus*)

mudejár /-har/ I. *adj., s. m.* (musulman) rămas în Castilia după recucerirea creștină (sec. XI—XV). II. *adj. artă ~* = artă dezvoltată în sec. XII—XV în Spania în teritoriul aflat sub stăpînirea feudalității catolice, care se caracterizează prin motive, forme și structuri islamice (arcul în formă de potcoavă, decorul în care împletitura și motivele sînt stilizate pînă la arabesc, policromia exterioară a edificiilor, preferința pentru lemnul sculptat în casetoane sau pentru ceramica cu reflexe metalice etc.). (<fr. *mudéjar*, sp. *mudejar* < cuv. ar.)

múfă *s. f.* 1. manșon (2). 2. tub de metal deschis la capete cu care se fixează capsa unui fitil. (<germ. *Muffe*)

mufétă *s. f.* animal carnivor din America, ale cărui glande produc un miros neplăcut. (<fr. *moufette*)

múflă *s. f.* 1. cameră cu pereți refractari a unui cuptor industrial sau de laborator, unde se introduc materialele de încălzit pentru a nu intra în contact cu combustibilul sau cu gazele de ardere. 2. sistem de scripeți așezați pe același ax sau pe axe în prelungire, care formează o parte a palanului. (<fr. *moufle*)

muflón *s. m.* oaie sălbatică cu coarnele foarte răsucite, care trăiește în munții din Europa mediteraneană, America de Nord și Asia Mică. (<fr. *mouflon*, it. *muflone* < cuv. sard)

MUGILI- *elem. comp.* „chefal". (<fr. *mugili-*, cf. lat. *mugilis*)

mugilicultúră *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea chefalului. (<*mugili-* + *-cultură*²)

mugilíde *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni marini fusiformi, care au solzi și pe cap, având ca tip chefalul. (<fr. *mugilidés*)

mugiliformе *s. n. pl.* ordin de pești teleosteeni cuprinzînd mugilidele. (<fr. *mugiliformes*)

muguet/mügué/ *s. n.* boală a mucoaselor datorită unei ciuperci, care apare mai ales în gură la sugari; *(pop.)* mărgăritărel. (<fr. *muguet*)

muláj *s. n.* 1. loc de ancorare a navelor (într-un port). 2. manevra de aruncare a ancorei. (<fr. *mouillage*)

mulánt *s. m.* produs chimic folosit în industria textilă pentru înălbirea cerurilor și a grăsimilor de pe fibre. (<fr. *mouillant*)

mul *s. n.* humus fin, slab acid, afinat, format prin descompunerea masei vegetale, în amestec cu componente minerale. (<fr. *mull*)

mulá *vb.* I. *tr.* 1. a da formă unui material plastic prin presare în tipare sau în matrițe. • *(fig.)* a modela, a fasona; a transforma. 2. a scoate în relief, a contura corpul omenesc sau o parte a lui. II. *refl.* (despre haine etc.) a se lipi de corp, a lua perfect forma corpului. — *mulare* s. f. (<fr. *mouler*)

muláj *s. n.* 1. reproducere prin mulare în ipsos, ceară etc. a unui lucru (a unei sculpturi). 2. tipar din pînză sau hîrtie după care se croiește o haină etc. (<fr. *moulage*)

mulárd *s. m.* rață hibridă, obținută prin încrucișarea dintre masculul de rasă leșească și femela din rasa comună. (<fr. *mulard*)

mulátru, -ă *s. m. f.* individ născut dintr-un părinte de rasă albă și unul de rasă neagră. (<fr. *mulâtre*)

múlă *s. f.* *(rar)* mulaj; *(p. ext.)* tipar, formă (în croitorie). (<fr. *moule*)

mulétă *s. f.* bucată de stofă roșie de care se servesc luptătorii cu taurii pentru a atîța animalul. (<fr., sp. *muleta*)

mulină *vb. tr.* 1. a face o mișcare de rotație rapidă; a învîrti, a înfășura. 2. *(spec.)* a răsuci două sau mai multe fire de mătase pentru a obține un singur fir. — *mulinare* s. f. (<fr. *mouliner*)

mulinè *s. n.* *(scrimă)* mișcare de rotație rapidă (cu spada, cu floreta). ○ *a face ~uri* = a da unui baston, unei săbii o mișcare de rotație rapidă. (<fr. *moulinet*)

mulinétă *s. f.* 1. dispozitiv format dintr-un mic tambur pe care se înfășoară firul undiței. 2. elice folosită la frînele aerodinamice de încercare. 3. mică elice auxiliară montată în partea anterioară a elicei propulsoare a unui avion, servind la reglarea automată a pasului acesteia. 4. barieră rotativă la trecerile pietonilor. (<fr. *moulinet*)

mulinéu *s. n.* fir răsucit de mătase sau de bumbac. (<fr. *mouliné*)

múlla *s. m. inv.* v. m o l l a.

mullít *s. n.* silicat de aluminiu, foarte refractar, incolor sau roz, din materialele aluminoase sau argiloase. (<engl. *mullite*)

mulsiúne *s. f.* *(rar)* scurgere. (<fr. *mulsion*, lat. *mulsio*)

múlsum *s. n.* *(ant.)* vin amestecat cu miere. (<lat. *mulsum*)

MULTI- *elem. comp.* „mult", „numeros". (<fr. *multi-*, cf. lat. *multi* < *multus*)

multianuál, -ă *adj.* (despre plante) peren. (<*multi-* + *anual*)

multiarticulát, -ă *adj.* cu numeroase articulații. (<fr. *multiarticulé*)

multiatlón *s. n.* complex sportiv alcătuit din mai multe probe. (<*multi-* + *-atlon*)

multiaxiál, -ă *adj.* cu mai multe axe; pluriaxial. ○ *diagnostic ~* = diagnostic multiplu pus aceluiași pacient, în scopul de a surprinde cît mai exact și mai individualizat tabloul global al suferinței acestuia. (<fr., engl. *multiaxial*)

multiaxialitáte *s. f.* însușirea de a fi multiaxial. (<*multiaxial* + *-itate*)

multibloc *adj.* *(tehn.)* format din mai multe blocuri. (<*multi-* + *bloc*)

multicanál *adj.* (despre televizoare) cu mai multe canale. (<fr. *multicanal*)

multicaúl, -ă *adj.* *(bot.)* cu numeroase tulpini. (<fr. *multicaule*, lat. *multicaulis*)

multicelulár, -ă *adj.* pluricelular. (<fr. *multicellulaire*)

multicéntric, -ă *adj.* policentric. (<engl. *multicentric*)

multicócă *s. f.* (aero)navă cu mai multe coci legate între ele printr-o structură rigidă. (<fr. *multicoque*)

multicolór, -ă *adj.* cu mai multe culori; policrom. (<fr. *multicolore*, lat. *multicolor*)

multiconfesionál, -ă *adj.* cu mai multe confesiuni. (<*multi-* + *confesional*)

multicórd, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) cu mai multe coarde. (<fr. *multicorde*)

multicultурál, -ă *adj.* (despre o țară, un continent) care prezintă mai multe culturi. (<engl. *multicultural*)

multidigitát, -ă *adj.* perisodactil. (<lat. *multidigitatus*)

multidimensionál, -ă *adj.* pluridimensional. (<fr. *multidimensionnel*)

multidimensionalitáte *s. f.* pluridimensionalitate. (<*multidimensional* + *-itate*)

multidirecțional, -ă *adj.* care prezintă mai multe direcții. (<engl. *multidirectional*)

multidisciplinár, -ă *adj.* pluridisciplinar. (<fr. *multidisciplinaire*, engl. *multidisciplinary*)

multidisciplinaritáte *s. f.* pluridisciplinaritate. (<*multidisciplinar* + *-itate*)

multietaját, -ă *adj.* (despre clădiri) cu mai multe etaje. (după fr. *polyétagé*)

multiétnic, -ă *adj.* format din mai multe etnii. (<*multi-* + *etnic*)

multifactorial, -ă *adj.* condiționat de mai mulți factori. (<fr. *multifactoriel*)

multifid, -ă *adj.* (*biol.*) divizat în mai multe componente. (<fr. *multifide*, lat. *multifidus*)

multifilár, -ă *adj.* (despre circuite) cu mai multe fire. (<fr. *multifilaire*)

multiflór, -ă *adj.* (despre plante) pluriflor. (<fr. *multiflore*, lat. *multiflorus*)

multifocál, -ă *adj.* cu mai multe focare. (<fr. *multifocal*)

multifocalitáte *s. f.* însușirea de a fi multifocal. (<*multifocal* + *-itate*)

multifoliát, -ă *adj.* cu frunze numeroase; polifil. (<engl. *multifoliate*, lat. *multifoliatus*)

multiform, -ă *adj.* care prezintă forme variate; polimorf. (<fr. *multiforme*)

multifuncțional, -ă *adj.* (despre obiecte) cu întrebuințări multiple; polifuncțional, plurifuncțional. (<*multi-* + *funcțional*)

multifuncționalitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este multifuncțional. (<*multifuncțional* + *-itate*)

multifurcát, -ă *adj.* care prezintă multifurcație. (<engl. *multifurcate*)

multifurcáție *s. f.* (*livr.*) împărțire în mai multe ramuri, direcții. (<*multi-* + *bifurcație*)

multigrád, -ă *adj.* (despre substanțe, uleiuri etc.) a cărui viscozitate nu este mult influențată de temperatură. (<fr. *multigrade*)

multigráf *s. n.* (*mat.*) cuplu format dintr-un ansamblu de vîrfuri care nu sînt unite între ele prin mai multe laturi. (<fr. *multigraphe*, engl. *multigraph*)

multilaterál, -ă *adj.* care se desfășoară pe mai multe planuri, care privește mai multe laturi ale unei probleme, activități; omnilateral. (<fr. *multilatéral*)

multilateralism *s. n.* politică comercială constînd în aceea că fiecare țară trebuie să-și asigure o echilibrare globală a balanței dintre ea și țările cu care întreține relații comerciale. (<fr. *multilatéralisme*)

multilateralitáte *s. f.* faptul de a fi multilateral; însușirea a ceea ce este multilateral. (<fr. *multilateralité*)

multilingv, -ă *adj.* exprimat, scris în mai multe limbi; polilingv; plurilingv. (<fr. *multilingue*)

multilingvism *s. n.* folosire a mai multor limbi de către același individ sau grup social; plurilingvism. (<fr. *multilinguisme*)

multilobát, -ă *adj.* cu mai mulți lobi. (<fr. *multilobé*)

multilobulár, -ă *adj.* cu mai mulți lobuli. (<engl. *multilobular*)

multiloc *adj.* (despre avioane) cu mai multe locuri. (după fr. *multiplace*)

multilocular, -ă *adj.* plurilocular. (<engl. *multilocular*)

multimetálic, -ă *adj.* polimetalic. (<engl. *multimetallic*)

multimétru *s. n.* instrument complex pentru măsurarea unor mărimi de specii diferite. (<fr. *multimètre*)

multimilenár, -ă *adj.* care datează de mai multe milenii. (<fr. *multimillénaire*)

multimiliardár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) a cărui avere se ridică la mai multe miliarde. (<fr. *multimilliardaire*)

multimilionár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care posedă o avere de mai multe milioane. (<fr. *multimillionnaire*)

multimolecular, -ă *adj.* plurimolecular. (<engl. *multimolecular*)

multimotór *adj., s. n.* (avion) cu mai multe motoare. (<fr. *multimoteur*)

multinațional, -ă I. *adj.* (despre state) care privește, înglobează mai multe națiuni; plurinațional. II. *s. f.* întreprindere cu activități și patrimoniu ce se repartizează pe mai multe națiuni. (<fr. *multinational*)

multinucleár, -ă *adj.* plurinuclear; multinucleat. (<engl. *multinuclear*, lat. *multinucleoris*)

multinucleát, -ă *adj.* multinuclear. (<engl. *multinucleate*, lat. *multinucleatus*)

multipár, -ă *adj., s. f.* I. (femeie) care a născut de mai multe ori. 2. (femelă) care naște mai mulți pui deodată. (<fr. *multipare*)

multipartinic, -ă *adj.* multipartit; pluripartinic. (<*multi-* + *partinic*)

multipartit, -ă *adj.* multipartinic. (<fr. *multipartite*)

multipartitism *s. n.* pluripartitism. (<*multipartit* + *-ism*)

multipéd, -ă *adj.* cu picioare numeroase. (<*multi-* + *-ped*[2])

multiplán *adj., s. n.* (avion) cu mai multe aripi suprapuse. (<fr. *multiplan*)

multiplét *s. m.* grup de linii spectrale rezultat din tranzițiile dintre un nivel unic și un nivel cu structură fină. (<fr. *multiplet*)

multipléx *adj. sistem* ~ = procedeu de transmitere simultană a mai multor mesaje pe aceeași linie de telecomunicații. (<fr. *multiplex*)

multiplexá *vb. tr.* a transmite prin sistemul multiplex. — *multiplexáre* s. f. (<fr. *multiplexer*)

multiplexór *s. n.* dispozitiv care permite multiplexarea. (<fr. *multiplexeur*, engl. *multiplexor*)

multiplicá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) înmulți. II. *tr.* a reproduce (ceva) în mai multe exemplare. — *multiplicáre* s. f. (<fr. *multiplier*, lat. *multiplicare*)

multiplicábil, -ă *adj.* care poate fi multiplicat. (<fr. *multipliable*, engl. *multiplicable*)

multiplicatív, -ă *adj.* care multiplică; care exprimă o multiplicare. ○ *numeral* ~ = numeral care exprimă proporția în care crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune. (<fr. *multiplicatif*)

multiplicatór I. *s. n.* 1. dispozitiv, aparat, mașină de multiplicat. 2. ferăstrău circular cu mai multe pînze. II. *s. m.* 1. (*mat.*) factor numeric sau funcțional care joacă rol de operator. 2. (*ec.*) efectul creșterii tuturor componentelor de cheltuieli globale, investiții, cheltuieli de

consum etc. asupra venitului global. • *(p. restr.)* efectul creșterii unei anumite componente, de regulă a investițiilor, asupra venitului. (<fr. *multiplicateur*, lat. *multiplicator*)

multiplicáție *s. f. (rar)* multiplicare. (<fr. *multiplication*, lat. *multiplicatio*)

multiplicitáte *s. f.* **1.** faptul de a fi multiplu; multitudine. **2.** *(mat.)* faptul că o soluție a unei ecuații este multiplă. • număr care arată de câte ori o soluție satisface o anumită ecuație. (<fr. *multiplicité*, lat. *multiplicitas*)

multíplu, -ă I. *adj.* **1.** (despre numere) care cuprinde de mai multe ori un alt număr; în care se cuprinde de un număr exact de ori un alt număr. **2.** numeros, felurit. **II.** *s. m.* **1.** număr întreg divizibil cu un alt număr întreg dat. **2.** fiecare dintre unitățile de măsură mai mari decît unitatea fundamentală a unui sistem de măsuri și greutăți. (<fr. *multiple*)

multipól *s. m.* rețea electrică cu mai multe borne de acces; circuit multipolar. (<fr. *multipôle*)

multipolár, -ă *adj.* **1.** (despre mașini electrice) cu mai mulți poli. **2.** (despre celule nervoase) cu numeroase prelungiri. (<fr. *multipolaire*)

multiprelucráre *s. f. (inform.)* prelucrare simultană a două sau mai multe programe. (după engl. *multiprocessing*)

multiprocesór *adj.* (despre un sistem de calcul) care posedă două sau mai multe procesoare. (<fr. *multiprocesseur*)

multiprogramáre *s. f.* mod de exploatare a unui sistem de calcul care permite executarea mai multor programe cu aceeași mașină, fie simultan, fie alternativ. (după engl. *multiprogramming*, fr. *multiprogrammation*)

multiprogramát, -ă *adj.* (despre un ordinator) care permite multiprogramarea. (<fr. *multiprogrammé*)

multirasiál, -ă *adj.* care privește mai multe rase. (<fr. *multiracial*)

multiseculár, -ă *adj.* care datează de mai multe secole; pluriseculat. (<fr. *multiséculaire*)

multisilláb, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) cu mai multe silabe. (<engl. *multisyllabe*)

multispérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu mai multe semințe. (<engl. *multispermous*, lat. *multispermus*)

multispirál, -ă *adj.* cu mai multe spirale. (<engl. *multispiral*)

multispót *adj. inv.* (despre tuburi catodice) cu mai multe spoturi. (<engl. *multispot*)

multitubulár, -ă *adj.* (despre sisteme de încălzire, cazane) cu suprafața de încălzire constituită din mai multe tuburi. (<fr. *multitubulaire*)

multitúdine *s. f.* mulțime; număr mare. • aspect variat. (<fr. *multitude*, lat. *multitudo*)

multiutilitár, -ă *adj.* care poate fi utilizat în mai multe situații. (<*multi-* + *utilitar*)

multivalént, -ă *adj.* **1.** polivalent. **2.** *(biol.)* cu mai mulți cromozomi reuniți (în meioză). (<fr. *multivalent*)

multiválv, -ă *adj. (biol.)* cu mai multe valve. (<fr. *multivalve*)

multivibratór *s. n.* circuit electronic generator de oscilații de relaxare. (<fr. *multivibrateur*)

multivitamínă *s. f.* compus organic complex care conține mai multe vitamine. (<engl. *multivitamin*)

multivitaminizát, -ă *adj.* care conține mai multe vitamine. (<*multivitamină* + *-iza*)

multiviziúne *s. f.* tehnică de proiecție a unor imagini elastice, asociate cu un fond sonor, într-un ritm care creează impresia de animație. (<fr. *multivision*)

multivocalitáte *s. f. (muz.)* structură sonoră bazată pe concomitența a două sau mai multe linii melodice (voci). (<*multi-* + *vocal* + *-itate*)

mulurá *vb. tr.* a orna cu muluri. (<fr. *moulurer*)

mulúră *s. f.* element decorativ în relief făcut pe suprafața unui zid, unei mobile, la turnarea unei piese ornamentale. (<fr. *moulure*)

mumetál *s. n.* aliaj din nichel, crom, cupru și fier, cu permeabilitate magnetică mare, folosit la fabricarea de miezuri magnetice pentru transformatoare. (<engl. *mumetal*)

mumíe *s. f.* **1.** cadavru conservat prin îmbălsămare specială (la vechii egipteni). • cadavru descărnat, conservat natural într-un sol foarte uscat. **2.** *(fig.)* om lipsit de vigoare, de vivacitate; moliu. (<germ. *Mumie*, it. *mummia*, ar. *mumija*)

mumifiá *vb. tr., refl.* a (se) mumifica. — *mumifiére* s. f. (<fr. *momifier*)

mumifiánt, -ă *adj.* care mumifică. (<*mumifia* + *-ant*)

mumificá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) transforma în mumie; a (se) mumifia. **II.** *refl.* **1.** (despre fructe) a suferi procesul de mumificare (2). **2.** a încremeni într-un anumit stadiu. (<it. *mummificare*, după fr. *momifier*)

mumificáre *s. f.* **1.** faptul de a (se) mumifica. **2.** proces de uscare, de zbîrcire a fructelor, datorită unor ciuperci; mumificație. v. m o n i l i o z ă. (<*mumifica*)

mumificatór, -oáre *adj.* care produce mumificarea. (<*mumifica* + *-tor*)

mumificáție *s. f. (rar)* mumificare. (<it. *mummificazione*, fr. *momification*)

mundá *s. f.* grup de șase limbi vechi, în bună parte aglutinante, vorbite în India centrală. (<fr. *mounda*)

mundán, -ă *adj. (livr.)* al lumii, al universului; lumesc. (<lat. *mundanus*)

múndium *s. n.* puterea și dreptul de tutelă pe care le avea bărbatul asupra soției și copiilor săi în vechiul drept germanic. (<germ. *Mundium*)

múngo *s. n.* lînă obținută din postavuri vechi, folosită ca materie primă pentru lîna artificială. (<fr. *mungo*)

municipál, -ă I. *adj.* referitor la municipiu, al municipiului. ○ *consiliu* ~ = consiliu de conducere al unui oraș. • *(s. f.)* expoziție (de arte plastice) organizată la nivel de municipiu.

II. *s. m. f. (rar)* măturător de stradă. (<fr. *municipal*, lat. *municipalis*)

municipalism *s. n.* sistem guvernamental avînd la bază administrația municipală. (<fr. *municipalisme*)

municipalitáte *s. f.* administrația unui municipiu. (<fr. *municipalité*)

municipalizá *vb. tr. (rar)* 1. a transforma (un oraș) în municipiu. 2. a trece un bun imobiliar particular în proprietatea unui municipiu. — *municipalizáre* s. f. (<fr. *municipaliser*)

municípiu *s. n.* 1. *(ant.)* titlu dat orașelor supuse autorității Romei, dar care își păstrau dreptul de autonomie în treburile interne. 2. oraș mare cu administrație proprie, avînd o oarecare autonomie în cadrul administrației de stat. (<lat. *municipium*)

munífic, -ă *adj. (livr.)* munificent. (<lat. *munificus*)

munificént, -ă *adj. (livr.)* generos, foarte darnic; munific. (<fr. *munificent*)

munificéntă *s. f. (livr.)* generozitate; larghețe. (<fr. *munificence*, it. *munificenza*)

muníție *s. f.* totalitatea proiectilelor folosite la armele de foc. — var. *munițiune* s. f. (<fr. *munition*, germ. *Munition*, lat. *munitio*)

muníțiune *s. f.* v. muniție.

muntiác *s. m.* cerb mic din sud-estul Asiei, cu caninii ieșiți în afară și coada scurtă. (<fr. *muntjac* < cuv. din Java)

mur *s. m. (livr.)* zid. (<lat. *murus*, fr. *mur*, it. *muro*)

murabít *s. m.* marabu (I, 1). (<fr. *murabit* < cuv. ar.)

murál, -ă *adj.* 1. aplicat, fixat pe un perete. ○ *pictură ~ă* = pictură executată pe zid; *hartă ~ă* = hartă de atîrnat pe perete. 2. (despre plante) care crește pe ziduri. (<fr. *mural*, lat. *muralis* < *murus*, zid)

muralíst, -ă *s. m. f.* pictor specializat în picturi murale. (<engl. *muralist*)

múră *s. f. (mar.)* 1. parîmă care fixează colțul din vînt al unei vele (la velierele mari). 2. parîmă care întinde spre pupă colțul de jos al velei. ○ *~ la tribord* (sau *la babord*) = poziție a unui velier care primește vîntul din tribord (babord). (<it. *mura*)

murénă *s. f.* pește din Marea Mediterană, cu corpul alungit, foarte lacom, avînd o carne foarte gustoasă. (<fr. *murène*, lat. *muraena*)

murenídе *s. f. pl.* familie de pești teleosteeni, avînd ca tip murena. (<fr. *murénidés*)

múrex *s. n.* moluscă gasteropodă din Marea Mediterană, cu cochilie spiralată, acoperită de spini și cu o prelungire în formă de tub. (<fr., lat. *murex*)

murfatlár *s. n.* vin produs în podgoria Murfatlar. (cf. *Murfatlar*, comună în Dobrogea, cu podgorie vestită)

muribúnd, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care se află pe moarte, în agonie; (om) foarte slăbit. 2. *(fig.)* (cel) care este pe punctul de a dispărea. (<lat. *moribundus*, fr. *moribond*)

murídе *s. n. pl.* familie de mamifere rozătoare de talie mică, cu coadă lungă și bot ascuțit, cuprinzînd șoarecii, șobolanii, lemingii etc. (<fr. *muridés*, cf. lat. *mus*, șoarece)

murifórm, -ă *adj.* (despre celule, țesuturi) de forma unui zid de cărămidă. (<fr. *muriforme*, cf. lat. *murus*, zid)

murín, -ă *adj.* de culoare cenușie-brună, ca a șoarecilor. (<fr. *murin*)

murínă *s. f.* (la romani) cupă făcută dintr-un minereu prețios, extrem de rar. (<lat. *murrina* < *murra*, mineral)

murínе *s. f. pl.* subfamilie de mamifere rozătoare din familia muridelor, cuprinzînd șoarecii și șobolanii. (<fr. *murinés*)

múrmur *s. n.* șoaptă; susur, freamăt. (<lat. *murmur*, fr. *murmure*)

murmurá *vb.* I. *tr., intr.* a rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, nedeslușit. II. *intr.* a susura. — *murmurâre* s. f. (<fr. *murmurer*)

mus *s. m.* 1. elev marinar. 2. ajutor al timonierului (schipărului) la bordul unei ambarcațiuni cu vele. (<engl. *mus*, fr. *mousse*)

musá *vb. intr.* (despre vinuri) a face spumă. (<fr. *mousser*)

musacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate avînd ca tip bananierul. (<fr. *musacées*, cf. lat. *musa*, bananier)

musagét *s. m. (ant.)* conducător al muzelor (supranume al lui Apolo). (<fr. *musagète*, gr. *musagetes*)

músă *s. f.* cremă bătută; frișcă. (<fr. *mousse*)

muscadín *s. m.* nume dat în Franța, după 9 termidor 1794, regaliștilor eleganți. (<fr. *muscadin*)

muscardínă *s. f.* boală a viermilor de mătase produsă de o ciupercă. (<fr. *muscardine*)

muscardinídе *s. f. pl.* familie de rozătoare, frugivore, cu coadă lungă și stufoasă, avînd ca tip pîrșul. (<fr. *muscardinidés*, cf. lat. *muscardinus*, pîrș)

muscarínă *s. f.* alcaloid toxic care există în unele ciuperci otrăvitoare sau în proteinele degradate (din alimente). (<fr. *muscarine*)

muscarínic, -ă *adj.* referitor la muscarină. (<fr. *muscarinique*)

muscát *s. m.* varietate de struguri cu gust aromat. ● vin extras din astfel de struguri. (<fr. *muscat*)

muschélkalk *s. n.* etaj mijlociu al triasicului. (<fr. *muschelkalk*, cf. germ. *Muschel*, scoică; *kalk*, calcar)

muschetár *s. m.* 1. (în evul mediu) soldat de infanterie înarmat cu o muschetă. 2. nobil care făcea parte dintr-un corp militar de călăreți aparținînd casei regale franceze. — var. *muschetar* s. m. (<fr. *mousquetaire*)

muschétă *s. f.* veche armă de foc portativă, cu fitil, asemănătoare cu archebuza. (<fr. *mousquet*)

muschetón *s. n.* armă de foc cu țeava scurtă, de calibru mai mare decît muscheta. (<fr. *mousqueton*)

MUSCI- *elem. comp.* „mușchi vegetal". (<fr. *musci-*, cf. lat. *muscus*)

muscicapídе *s. f. pl.* ordin de păsări cu ciocul turtit, cu aripi lungi și coada tăiată drept. (<fr. *muscicapidés*)

muscícol, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește pe mușchi. (<fr. *muscicole*)

muscíde *s. f. pl.* familie de insecte diptere, cuprinzînd muştele propriu-zise. (<fr. *muscidés*)

muscinée *s. f. pl.* briofite. (<fr. *muscinées*)

muscónă *s. f.* catonă ciclică derivată de la o cicloparafină. (<fr. *muscone*)

muscovít *s. n.* varietate de mică, alb-gălbuie, folosită ca izolant termic şi electric. (<fr. *muscovite*, rus. *muskovit*)

musculár, -ă *adj.* referitor la muşchi; al muşchilor. (<fr. *musculaire*)

musculatúră *s. f.* totalitatea muşchilor corpului. (<fr. *musculature*)

muscúlă *s. f.* maşină de război care facilita apropierea de ziduri, protejînd totodată de săgeţi, de pietre etc. (<fr. *muscule*)

musculocutanéu, -ée *adj.* referitor deopotrivă la muşchi şi la piele. (<fr. *musculo-cutané*)

musculós, -oásă *adj.* cu muşchi puternici. (<fr. *musculeux*)

musculozitáte *s. f.* *(rar)* însuşirea de a fi musculos. (<it. *muscolosità*)

muselínă *s. f.* ţesătură fină de bumbac sau de mătase, transparentă. ● stofă fină de lînă. (<fr. *mousseline*, cf. *Mosul*, oraş în Irak)

musette/mü-sét/ *s. f.* 1. vechi instrument popular, asemănător cu cimpoiul, foarte răspîndit în Franţa. 2. dans vioi, cu caracter pastoral, acompaniat de acest instrument; melodia corespunzătoare. (<fr. *musette*)

musical/mü-zi-căl/ *s. n.* gen de spectacol realizat prin prelucrarea unor tradiţii ale operetei şi ale teatrului muzical, de varietăţi, de revistă. (<engl. *musical* /comedy/)

music-hall /müzic-hăl/ *s. n.* local specializat în spectacole de fantezie, de varietăţi pe fond muzical; spectacolul însuşi; musical. (<engl. *music-hall*)

musitáţie *s. f.* *(med.)* alterare, slăbire a vocii; dificultate de a articula cuvintele, bolnavul mişcînd buzele şi limba ca şi cînd ar vorbi. (<fr. *mussitation*, lat. *mussitatio*, mormăit)

musofobíe *s. f.* teamă patologică de şoareci. (<lat. *mus*, şoarece + *-fobie*[2])

musón *s. m.* vînt tropical periodic care bate alternativ în regiunea Oc. Indian, iarna dinspre continent şi vara dinspre ocean, producînd profunde modificări climatice. (<fr. *mousson*, cf. ar. *mausim*, anotimp)

musónic, -ă *adj.* referitor la musoni, din regiunea musonilor. (<*muson* + *-ic*)

mussolinián, -ă *adj.* care aparţine lui Mussolini, referitor la Mussolini. (<fr. *mussolinien*, cf. *Benito Mussolini*, dictator fascist it.)

mustáng *s. m.* cal sălbatic din America de Sud. (<engl., sp. *mustang*)

mustelíde *s. n. pl.* familie de mamifere carnivore mici, cu corp alungit, suplu, cuprinzînd nevăstuica, hermina etc. (<fr. *mustélidés*, cf. lat. *mustella*, nevăstuică)

musterián *s. n.* subetaj al paleoliticului mediu. (<fr. *moustérien*, cf. *Le Moustier*, sat în Franţa)

mustiéár *s. n.* plasă metalică uşoară de apărare contra ţînţarilor. (<fr. *moustiquaire*)

mustímétru *s. n.* instrument pentru măsurarea densităţii şi procentului de zahăr din must. (<fr. *mustimètre*)

musulmán, -ă *adj., s. m. f.* mahomedan; *(p. restr.)* turc. (<fr. *musulman*)

muşchetár *s. m.* v. muschetar.

muştiúc *s. n.* 1. capătul unor instrumente muzicale de suflat, prin care se suflă; ambuşură. 2. capătul metalic cu care se termină un furtun. 3. piesă de oţel sau de lemn căptuşit cu tablă, cu care se fasonează cărămizile sau ţiglele. (<germ. *Mundstück*)

mutábil, -ă *adj.* care poate fi mutat; variabil. (<lat. *mutabilis*)

mutabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi mutabil. ● proprietate a materiei vii de a produce mutaţii (3). (<fr. *mutabilité*, lat. *mutabilitas*)

mutacísm *s. n.* 1. refuz deliberat de comunicare, ca urmare a unei tendinţe simulatorii sau datorită atitudinii de supraestimare, opoziţionism etc.; mutism deliberat, voluntar. 2. pronunţare a unei consoane *(m, b, p)* în locul alteia. (<fr. *mutacisme*)

mutagén, -ă *adj., s. m.* (agent) care provoacă apariţia unor mutaţii (3). (<fr. *mutagène*)

mutagenézǎ *s. f.* *(biol.)* proces de apariţie a mutaţiilor (3). (<fr. *mutagenèse*)

mutánt *s. m.* genă care a suferit o mutaţie; organism care poartă o mutaţie (3). (<fr. *mutant*)

mutátis mutándis *loc. adv.* schimbînd ceea ce trebuie schimbat. (<lat. *mutatis mutandis*)

mutatív, -ă *adj.* cu caracter de mutaţie. (<engl. *mutative*)

mutatór *s. n.* 1. aparat, dispozitiv care transformă un curent alternativ în curent continuu sau invers; schimbător de fază sau de frecvenţă pentru un curent alternativ; schimbător de tensiune pentru un curent continuu. 2. *(biol.)* genă capabilă să sporească frecvenţa mutaţiilor la alte gene. (<fr. *mutateur*)

mutáţie *s. f.* 1. schimbare, modificare, transformare. ● *(lingv.)* transformare a unei serii de sunete în altele. ○ *~a valorilor estetice* = procesul de percepere diferită, cu trecerea timpului, a elementului estetic din structura operei literare. 2. *(jur.)* transmitere a unui lucru dintr-o proprietate într-alta. ● schimbare de domiciliu; formele necesare în acest scop. ● schimbarea vocii la băieţi în perioada pubertăţii. 3. *(biol.)* modificare cromozomială cu efecte genetice, datorită unor cauze spontane sau unor agenţi mutageni; *(p. restr.)* transformare a unei alele în altă alelă. — var. *mutaţiune* s. f. (<fr. *mutation*, lat. *mutatio*)

mutaţionál, -ă *adj.* referitor la mutaţii (3). (<fr. *mutationnel*)

mutaţionism *s. n.* teorie în biologie potrivit căreia mutaţiile ar determina apariţia de noi specii. (<fr. *mutationnisme*)

mutaţionist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al mutaţionismului. (<fr. *mutationniste*)

mutaţiúne *s. f.* v. mutaţie.

mutăză *s. f.* enzimă care accelerează reacțiile de oxidoreducere. (cf. lat. *mutare*, a schimba)

mutazilíți *s. m. pl.* gînditori musulmani din sec. VIII și IX care negau dogma despre caracterul increat și veșnic al Coranului. (<fr. *mutasilites*)

mútic, -ă *adj.* (despre frunze) care se termină cu un organ prelungit (spin, aculeu etc.). (<fr. *mutique*, lat. *muticus*)

mutílă *vb. tr.* (și *fig.*) a tăia, a amputa, a schilodi; a ciunti; *(p. ext.)* a desfigura, a deforma. — *mutilăre* s. f. (<fr. *mutiler*, lat. *mutilare*)

mutilánt, -ă *adj.* mutilator. (<fr. *mutilant*)

mutilát, -ă *adj., s. m. f.* (om) care nu mai e întreg; schilod. (<fr. *mutilé*)

mutilátor, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care mutilează; mutilant. (<fr. *mutilateur*)

mutísm *s. n.* atitudine de tăcere; muțenie; mutitate; *(p. ext.)* tăcere încăpățînată. (<fr. *mutisme*)

mutitáte *s. f.* imposibilitate a articulării cuvintelor; mutism. (<fr. *mutité*)

mutón[1] *s. n.* blană de oaie prelucrată, pentru mantouri. ○ ~ *doré* = blană de culoare aurie. ● *(p. ext.)* haină din astfel de blană. (<fr. *mouton*)

mutón[2] *s. m.* cel mai mic segment de material genetic care poate suferi o mutație (3). (<*mut-/ație/* + *-on*)

mutonát, -ă *adj.* 1. (despre cer) acoperit cu nori mici, albi și floconoși. 2. (despre roci) în formă de mamelon care poartă urme ale șlefuirii de către ghețari. (<fr. *moutonné*)

mutuál, -ă *adj.* reciproc. ○ *asistență ~ă* = formă de colaborare politică și militară între state, în condiții stipulate de contracte, în scopul apărării comune împotriva unui eventual atac armat; *inducție ~ă* = inducție electromagnetică exercitată reciproc între două circuite străbătute de curenți electrici variabili. (<fr. *mutuel*)

mutualísm *s. n.* 1. sistem de solidaritate, de ajutor reciproc. 2. simbioză (1). (<fr. *mutualisme*)

mutualíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al mutualismului. II. *s. m. f.* membru al unei societăți de ajutor reciproc. (<fr. *mutualiste*)

mutualitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este mutual; reciprocitate; *(p. ext.)* mutualism. (<fr. *mutualité*)

mutúlă *s. f.* *(arhit.)* modilion în antablamentul doric, așezat sub cornișă, deasupra fiecărui triglif. (<fr. *mutule*)

múză *s. f.* 1. fiecare dintre cele nouă zeițe, fiice ale lui Zeus, ocrotitoare ale artelor și științelor; *(p. ext.)* zeița poeziei, inspiratoare a poeților. ● *(fig.)* femeie iubită de un poet, pe care îl inspiră. 2. *(fig.)* inspirație poetică. (<la . . .)

muzeál, -ă *adj.* referitor la muzeu, de muzeu. (<germ. *museal*)

muzeístic, -ă I. *adj.* referitor la muzeistică. II. *s. f.* muzeologie. (<*muzeu* + *-istic/ă/*)

MUZEO- *elem. comp.* „muzeu". (<fr. *muséo-*, cf. lat. *museum*, gr. *mouseion*, templu al muzelor)

muzeobúz *s. n.* micromuzeu mobil instalat pe un autovehicul. (<fr. *muséobus*)

muzeográf, -ă *s. m. f.* specialist în muzeografie. (<fr. *muséographe*)

muzeográfic, -ă *adj.* referitor la muzeografie. (<fr. *muséographique*)

muzeografíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea și cu istoria muzeelor, cu metodica clasării, conservării și prezentării obiectelor dintr-un muzeu. ● studiu asupra colecțiilor din muzee. (<fr. *muséographie*)

muzeológ, -ă *s. m. f.* specialist în muzeologie. (<germ. *Museolog*)

muzeológic, -ă *adj.* referitor la muzeologie. (<fr. *muséologique*)

muzeologíe *s. f.* știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor; muzeistică. (<fr. *muséologie*)

muzeotéhnică *s. f.* ramură a muzeologiei consacrată metodelor și mijloacelor folosite aplicativ în cadrul muncii muzeale. (<it. *museotecnica*)

muzéu *s. n.* instituție care achiziționează, conservă și îndeosebi expune în vederea studierii, educării și delectării publicului obiecte de artă, relicve, documente istorice, științifice etc.; localul acestei instituții. ○ *de ~* = a) rar, prețios; b) *(ir.)* învechit. (<fr. *musée*, germ. *Museum*, lat. *museum*, cf. gr. *mouseion*)

MUZIC(O)-, -muzie *elem. comp.* „muzică". (<fr. *music/o/-*, *-music*, cf. lat. *musica*)

muzicál *adj.* 1. referitor la muzică, de muzică. ● înzestrat cu simț, cu talent pentru muzică. 2. (despre sunete, voce etc.; și *adv.*) armonios, melodios. (<fr. *musical*)

muzicalísm *s. n.* concepție artistică potrivit căreia muzica poate fi reprezentată pictural prin culori, arabescuri etc. (<fr. *musicalisme*)

muzicalitáte *s. f.* însușirea de a fi muzical; armonie, sonoritate. (<fr. *musicalité*)

muzicalizá *vb. intr. (livr.)* a da un caracter muzical. ● a fredona. — *muzicalizáre* s. f. (<*muzical* + *-iza*)

muzicánt, -ă *s. m. f.* cel care cîntă la un instrument muzical ca profesionist. (<it. *musicante*, germ. *Musikant*)

muzicástru *s. m. (depr.)* muzicant prost. (<fr. *musicastre*)

múzică *s. f.* 1. artă care exprimă cu ajutorul sunetelor (prin melodie, armonie, ritm) idei, sentimente și atitudini. ○ *~a sferelor* = pretinse sunete bizare emise de vînturile solare și de pulsațiile corpurilor planetelor; cîntecul planetelor. 2. știința sunetelor considerate sub raportul melodiei, ritmului și armoniei. 3. operă, bucată muzicală, melodie; *(p. ext.)* totalitatea operelor muzicale. ○ *~ ușoară* = muzică cu caracter distractiv, adesea în ritmuri de dans. 4. formație instrumentală; orchestră. ○ *~ militară* = fanfară; *(fam.) a-i face* (cuiva) *~* = a-i face (cuiva) scandal. (<lat., it. *musica*, fr. *musique*, cf. gr. *mousiké*, arta muzelor)

muzicián, -ă *s. m. f.* cunoscător al artei muzicii. ● compozitor. (<fr. *musicien*)

muzicográf, -ă *s. m. f.* specialist în muzicografie. (<fr. *musicographe*)

muzicográfic, -ă *adj.* referitor la muzicografie. (<fr. *musicographique*)

muzicografíe *s. f.* totalitatea studiilor consacrate muzicii. (<fr. *musicographie*)

muzicológ, -ă *s. m. f.* specialist în muzicologie. (<fr. *musicologue*)

muzicológic, -ă *adj.* referitor la muzicologie. (<fr. *musicologique*)

muzicologíe *s. f.* știință care studiază muzica în toate domeniile și manifestările ei. (<fr. *musicologie*)

muzicomán, -ă *s. m. f.* meloman. (<fr. *musicomane*)

muzicomanie *s. f.* pasiune exagerată pentru muzică. (<fr. *musicomanie*)

muzicoráma *s. f.* grupaj de emisiuni radiofonice sau de televiziune în care sînt adunate noutăți muzicale, în special din repertoriul de muzică ușoară. (<*muzică* + *-orama*)

muzicotécă *s. f.* colecție de piese muzicale; *(p. ext.)* mobilă în care se păstrează o asemenea colecție; încăpere special dotată pentru audiții muzicale. (<fr. *musicothèque*)

muzicoterapíe *s. f.* tratament al anumitor boli nervoase cu ajutorul audițiilor muzicale; meloterapie. (<fr. *musicothérapie*)

-muzíe v. m u z i c(o)-.

muzoár *s. n.* parte terminală a unui mol²; cap de dig. (<fr. *musoir*)

N

nabáb *s. m.* 1. titlu dat în trecut în India guvernatorilor de provincii și căpeteniilor militare; cel care avea acest titlu. 2. om foarte bogat, care își etalează opulența. (<fr. *nabab* < cuv. hindi < ar. *nawwâb)*

nabísm *s. n.* teoria picturală a nabiștilor. (<fr. *nabisme)*

nabiști *s. m. pl.* grup de pictori francezi de la sfîrșitul sec. XIX, ale căror opere aveau un caracter decorativ, tinzînd spre o exprimare sintetică și simbolistă. (<fr. *nabi* <cuv. ebr.)

nacélă *s. f.* 1. coș deschis, cabină (metalică) suspendată de un balon, în care se transportă aeronauții, lestul, instrumentele de bord etc. 2. carenaj care conține grupul motopropulsor al unui avion. ● cabină de motor a unui dirijabil. 3. vas de laborator de formă alungită, folosit pentru calcinări. 4. element arhitectural de secțiune semiovală cu axa verticală, scobit în zid. (<fr. *nacelle)*

nacrít *s. n.* silicat natural de aluminiu hidratat din grupa caolinului. (<fr. *nacrite)*

náeru *s. n. (livr.)* sidef. (<fr. *nacre)*

nadír *s. n.* punct diametral opus zenitului, situat la intersecția verticalei locului cu bolta cerească din emisfera opusă. (<fr. *nadir*, cf. ar. *nadir*, opus)

nadirál, -ă *adj.* referitor la nadir. (<fr. *nadiral)*

naftalén *s. n.* naftalină. (<fr. *naphtalène)*

naftalínă *s. f.* hidrocarbură aromatică, cristalizată, cu miros caracteristic pătrunzător, obținută prin distilarea gudroanelor de cărbune, folosită în industria coloranților, ca insecticid, dezinfectant, antiseptic etc.; naftalen. (<fr. *naphtaline)*

naftenát *s. m.* sare a acidului naftenic. (<fr. *naphténate)*

nafténă *s. f.* ciclan. (<fr. *naphtène)*

nafténic *adj. acid* ~ = acid organic cu miros specific, care se extrage din petrolul distilat. (<fr. *naphténique)*

naftíl *s. m.* radical organic monovalent derivat din molecula naftalinei prin suprimarea unui atom de hidrogen. (<fr. *naphtyle)*

naftól *s. m.* compus organic derivat din naftalină, folosit în industria coloranților, farmaceutică etc. (<fr. *naphtol)*

naftolát *s. m.* sare sau ester al unui naftol. (<fr. *naphtolate)*

nagá *s. m. inv. (mit. hindi)* duh cu bust uman și corp de șarpe (a cărui femeie era imaginată de o rară frumusețe). (<fr. *naga*<cuv. hindi)

nagána *s. f.* boală a erbivorelor din Africa tropicală, provocată de musca țeț e. (<fr. *nagana* < cuv. bantu)

nahúr *s. m.* oaie sălbatică, de culoare albastră, care trăiește în Himalaia, Tibet, vestul Mongoliei și Chinei. (<germ. *Nahur*< cuv. hindustani)

naiádă *s. f. (mit.)* nimfă a izvoarelor și a rîurilor. ● *(fig.)* femeie foarte frumoasă, grațioasă. (<fr. *naïade*, lat. *naias, naiadis)*

náilon *s. n.* fibră textilă sintetică, foarte rezistentă, din care se confecționează țesături subțiri, unele produse tehnice etc. (<engl. *nylon)*

náira *s. f.* unitatea monetară a Nigeriei. (<germ. *Naira* < cuv. afr.)

naiv, -ă I. *adj.* (și *adv., s. m. f.)* 1. natural, candid, ingenuu; sincer, neprefăcut. 2. fără experiență, credul, inocent. ○ *artă* ~*ă* = artă cu trăsături artizanale și populare, caracterizată prin enumerarea și descrierea minuțioasă, intuitivă a lucrurilor, ființelor etc., așa cum se impun ele atenției imediate a artistului. 3. *(peior.)* simplist, prostuț; copilăresc. II. *s. m. pl.* pictori care ignorează perspectiva, legile proporțiilor și ale compoziției etc. (<fr. *naïf*, lat. *nativus*, natural, înnăscut)

naivitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi naiv; simplitate; nevinovăție, candoare. 2. *(pl.)* atitudini, vorbe de om naiv; copilărie, prostie. (<fr. *naïveté)*

nája *s. f. inv.* șarpe veninos din Asia și Africa. (<fr. *naja* < cuv. ar.)

namurián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul inferior al carboniferului mediu. (cf. *Namur*, oraș în Belgia)

nan[1] *s. m. (med.)* pitic. (<it. *nano*, lat. *nanus* < gr. *nanos)*

NAN[2]**(O)-** *elem. comp.* „mic, nedezvoltat"; „a miliarda parte". (<fr. *nan/o/-*, cf. lat. *nanus*, gr. *nanos*, pitic)

nánchin *s. n.* țesătură de bumbac, deasă și rezistentă, din care se fac dosuri de perne. (<fr. *nankin*, cf. *Nankin*, centru industrial în China)

nandú *s. m. inv.* pasăre alergătoare din America de Sud, asemănătoare cu struțul. (<fr. *nandou* < cuv. amerind.)

nanísm *s. n.* anomalie caracterizată prin creșterea insuficientă în înălțime (la om, la animale și la plante); microsomie, nanosomie (<fr. *nanisme)*

nanocefál, -ă *adj., s. m. f.* microcefal. (<fr. *nanocéphale)*

nanocefalíe *s. f.* microcefalie. (<fr. *nanocéphalie)*

nanoelectrónică *s. f.* tehnologie de fabricare a circuitelor integrate în care dimensiunile elementelor se măsoară în nanometri. (<fr. *nanoélectronique)*

nanofarád *s. m.* unitate de c apacitate elec trică, egală cu a miliarda parte dintr-un farad. (<fr. *nanofarad)*

nanomél *s. m.* individ care prezintă nanomelie. (<fr. *nanomèle)*

nanomelíe *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin creșterea insuficientă a unuia sau a mai multor membre. (<fr. *nanomélie*)

nanométru *s. m.* unitate de lungime, egală cu a miliarda parte dintr-un metru. (<fr. *nanomètre*)

nanoplanctón *s. n.* plancton din organisme foarte mici. (<fr. *nanoplancton*)

nanosecúndă *s. f.* unitate de timp, folosită mai ales în electronică, egală cu a miliarda parte dintr-o secundă. (<fr. *nanoseconde*)

nanosomíe *s. f.* nanism. (<fr. *nanosomie*)

nansúc *s. n.* țesătură foarte subțire de bumbac sau de mătase. (<fr. *nansouk*)

napálm *s. n.* amestec incendiar obținut prin gelificarea combustibililor lichizi cu săruri de aluminiu, polimeri sintetici, cauciuc și alte materiale solubile, folosit în bombele de aviație, fugase incendiare, aruncătoare de flăcări etc. (<fr., engl. *napalm*, cf. *na*[*triu*] *palm*[*itat*])

napoleón *s. m.* **1.** veche monedă franceză de aur, de 20 de franci, cu efigia lui Napoleon I sau a lui Napoleon al III-lea. **2.** varietate de mere sau de pere, de mărime mijlocie, cu pielița subțire și netedă. ● varietate de struguri cu boabe mari, ovale, albe-gălbui. (<fr. *napoléon*)

napoleonián, -ă *adj.* referitor la Napoleon I sau la epoca sa și *(p. ext.)* la Napoleon al III-lea. (<fr. *napoléonien*, cf. *Napoleon I și III*, împărați ai Franței)

napolitán, -ă **I.** *adj., s.m.f.* (locuitor) din Napoli. ● *(s. n.)* dialect vorbit în (regiunea) Napoli. **II.** *s. f.* produs de cofetărie, de formă prismatică sau cilindrică, compus din straturi alternative de foi cu umplutură de cremă. (<fr. *napolitaine*, cf. *Napoli*, oraș în Italia)

nará *vb. tr.* a povesti, a istorisi. — *narâre* s. f. (<fr. *narrer*, lat. *narrare*)

narativ, -ă *adj.* cu caracter de narațiune, specific narațiunii. (<fr. *narratif*, lat. *narrativus*)

narativitáte *s. f.* caracter narativ. (<*narativ* + *-itate*)

naratológic, -ă *adj.* referitor la naratologie. (<*naratologie*)

naratologíe *s. f. (rar)* studiul artei narațiunii. (<engl. *narratology*)

naratór, -oáre *s. m. f. (livr.)* povestitor, (<fr. *narrateur*, lat. *narrator*)

narație *s. f.* v. narațiune.

narațiúne *s. f.* povestire, istorisire. ● parte a unui discurs cuprinzînd expunerea faptelor. — *var. narație* s. f. (<fr. *narration*, lat. *narratio*)

narceínă *s. f.* alcaloid din opiu. (<fr. *narcéine*)

narcís *s. m.* tînăr de o rară frumusețe (îndrăgostit de el însuși). (<fr. *narcisse*, cf. *Narcis*, tînăr legendar, frumos)

narcisă *s. f.* plantă erbacee monocotiledonată, cu flori albe sau galbene, plăcut mirositoare. (<fr. *narcisse*, cf. lat. *narcissus* < *Narcis*, tînăr legendar, metamorfozat în floare)

narcisíac, -ă *adj.* propriu unui narcis; narcisic. (după fr. *narcissique*)

narcístic, -ă *adj.* narcisiac. (<fr. *narcissique*)

narcisísm *s. n.* **1.** admirație contemplativă față de sine însuși; autofilie. **2.** anomalie în care persoana proprie devine obiectul instinctului sexual. (<fr. *narcissisme*)

narcisíst, -ă *adj., s.m.f.* (suferind) de narcisism. (<fr. *narcissiste*)

NARCO-, -narcóză *elem. comp.* „somn, narcotic". (<fr. *narco-*, *-narcose*, cf. gr. *narke*, somn)

narcoanalíst, -ă *s. m. f.* psiholog care practică narcoanaliza. (<fr. *narco-analiste*)

narcoanalíză *s. f.* metodă psihanalitică de explorare a subconștientului cuiva, supus acțiunii unui stupefiant sau hipnotic. (<fr. *narco-analyse*)

narcobiótic, -ă *adj.* referitor la narcobioză. (<fr. *narcobiotique*)

narcobióză *s. f.* reducere a funcțiilor vitale ale organismului sub acțiunea narcoticelor. (<fr. *narcobiose*)

narcodolár *s. m.* dolar rezultat din traficul cu narcotice. (<*narco-* + *dolar*)

narcohipnóză *s. f.* sugestie hipnotică făcută în timp ce bolnavul este sub influența unui hipnagog. (<fr. *narcohypnose*)

narcolepsíe *s. f.* tendință irezistibilă de a dormi, simptom al unor boli că diabetul, obezitatea etc. (<fr. *narcolepsie*)

narcoléptic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de narcolepsie. (<fr. *narcoleptique*)

narcomán, -ă *s. m. f.* suferind de narcomanie. (<fr. *narcomane*)

narcomanie *s. f.* obișnuință morbidă de a lua narcotice. (<fr. *narcomanie*)

narcoterapíe *s. f.* procedeu terapeutic utilizat în unele boli mintale, constînd dintr-un somn prelungit; somnoterapie. (<fr. *narcothérapie*)

narcoterorísm *s. n.* ansamblu de activități teroriste legate de comerțul ilegal de stupefiante. (<*narco-* + *terorism*)

narcótic, -ă **I.** *adj., s. n.* (substanță, medicament) care provoacă narcoză; somnifer, soporific; *(p. ext.)* amețitor, adormitor. **II.** *adj. (rar;* despre stări psihofizice) provocat de un narcotic; în stare de narcoză, datorat narcozei. (<fr. *narcotique*)

narcotínă *s. f.* alcaloid extras din opiu, folosit ca somnifer ușor, precum și ca tonic și calmant al tusei. (<fr. *narcotine*)

narcotísm *s. n.* ansamblul efectelor cauzate de narcotice. (<fr. *narcotisme*)

narcotizá *vb. tr.* a administra cuiva un narcotic, a-i produce narcoză. — *narcotizáre* s. f. (<fr. *narcotiser*)

narcotraficeánt, -ă *s. m. f.* traficant de narcotice. (<*narco-* + *traficant*)

narcotropísm *s. n.* tropism cauzat de substanțe narcotice. (<fr. *narcotropisme*)

narcóză[1] *s. f.* anestezie generală profundă, cu somn lipsit de reflexe, provocată de un narcotic. (<fr. *narcose*, germ. *Narkose*)

-narcóză[2] v. narco-.

nard *s. m.* **1.** nume dat unor specii de plante originare din regiunea munților Himalaia; *(spec.)* plantă cu rădăcina scurtă, groasă, fibroasă și foarte aromată, cu flori roșii-purpurii.

2. esență parfumată extrasă din rădăcina de nard (1). (<fr. *nard*, lat. *nardus*, gr. *nardos*)

narînă *s. f.* nară. (<fr. *narine*)

naringínă *s. f.* substanță chimică mult mai dulce decît zaharina. (<fr. *naringine*)

naródnic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al narodnicismului; narodnicist. (<rus. *narodnik* < *narod*, popor)

narodnicism *s. n.* mișcare social-politică în Rusia din a doua jumătate a sec. XIX, care, subapreciind dezvoltarea și rolul clasei muncitoare, vedea în țărănime și în intelectualitate singurele forțe revoluționare. (după rus. *narodnicestvo*)

narodnicíst, -ă *adj.* narodnic. (<*narodnic*+*-ist*)

nártex *s. n.* încăpere care precedă naosul unui templu bizantin; pronaos; *(p. ext.)* pridvorul unei biserici. — scris și *narthex*. (<fr., gr. *narthex*)

nárthex *s. n.* v. nartex.

narvál *s. m.* mamifer cetaceu arctic, asemănător cu delfinul, care are la falca de sus un dinte imens, răsucit ca un burghiu. (<fr. *narval*)

nasicórn *s. m.* insectă coleopteră, de culoare castanie, al cărei mascul are un fel de corn pe cap. (<lat. *nasicornis*)

nasión *s. n.* reper cranian folosit în antropologie la determinarea diametrelor craniului. (<fr. *nasion*)

nastíe[1] *s. f.* 1. mișcare a organelor plantelor, provocată de variația intensității luminii, temperaturii etc. 2. mișcare de creștere și de variație a turgescenței celulelor. (<germ. *Nastie*)

-nastíe[2] *elem. comp.* „mișcare, schimbare". (<fr. *-nastie*, cf. gr. *nastia*, abatere)

natál, -ă *adj.* (despre locuri, așezări) în care s-a născut cineva; de naștere. (<fr. *natal*, lat. *natalis*)

natalitáte *s. f.* numărul de nașteri față de totalul populației dintr-un teritoriu într-o unitate de timp. (<fr. *natalité*)

natánt, -ă *adj.* (despre plante) care plutește pe suprafața apei. (<lat. *natans*)

natatór, -oáre *adj.* 1. referitor la înot. 2. *(biol.;* despre organe) care ușurează plutirea. (<fr. *natatoire*)

natáție *s. f.* sportul înotului. (<fr. *natation*, lat. *natatio*)

natíca *s. f.* moluscă gasteropodă cu cochilia răsucită ca a melcului, răspîndită în Oc. Atlantic și Marea Mediterană. (<lat. *natica*)

nativ, -ă I. *adj.* 1. (despre elemente chimice) care se găsește (liber) în natură, necombinat cu alte substanțe; pur. 2. înnăscut; natural. II. *adj., s. m.* (cel) născut în, originar din; indigen. (<fr. *natif*, lat. *nativus*)

nativísm *s. n.* 1. denumire dată acelor sisteme filozofice care atribuie ideilor și principiilor de activitate umană un caracter înnăscut. 2. concepție proprie mișcării social-politice a autohtonilor din colonii, care revendică revenirea la puterea local-tradițională. (<fr. *nativisme*)

nativíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nativismului. (<fr. *nativiste*)

nativitáte *s. f.* caracter nativ. (<fr. *nativité*)

natremíe *s. f.* concentrație a sodiului din sînge. (<fr. *natrémie*)

nátriu *s. n.* sodiu. (<fr. *natrium*, germ. *Natrium*)

natriurétic, -ă *adj.* referitor la natriureză. (<fr. *natriurétique*)

natriuréză *s. f.* eliminare de sodiu prin urină. (<fr. *natriurèse*)

natriúrie *s. f.* prezența sodiului în urină. (<fr. *natriurie*)

natrolít *s. m.* silicat hidratat de aluminiu și sodiu. (<germ. *Natrolith*)

natrón *s. m.* carbonat natural hidratat de sodiu. (<germ. *Natron*)

natropénie *s. f.* diminuare a cantității de sodiu din umorile organismului. (<fr. *natropénie*)

natúr *adj. inv.* care păstrează însușirile naturale, caracteristicile primordiale; natural, nefalsificat. (<germ. *natur*)

naturál, -ă I. *adj.* 1. referitor la natură, specific naturii; din natură. ● creat de natură, curat, neamestecat. ○ *științe* ~*e* = ansamblu de științe care studiază fenomenele lumii înconjurătoare, lumea organică și anorganică; științele naturii. 2. *(mat.) număr* ~ = fiecare număr întreg pozitiv. 3. care se potrivește cu faptele din realitatea obiectivă; normal, firesc, obișnuit, simplu; adevărat. 4. *(jur.;* despre copii) născut în afara căsătoriei. v. bastard. II. *adv.* desigur, firește. III. *s. n.* naturalețe. (<fr. *naturel*, it. *naturale*, lat. *naturalis*)

naturaléțe *s. f.* atitudine, comportare firească, lipsită de ipocrizie, de afectare; simplitate, natural (III). (<it. *naturalezza*)

naturalísm *s. n.* 1. curent sau tendință în artă și literatură care își propune reproducerea obiectivă a realității, acordînd preferință aspectelor urîte, vulgare ale naturii omenești. ○ ~ *lingvistic* = curent inițiat de lingviștii germani A. Schleicher și Max Müller, care concepeau limba ca pe un organism natural, cu legi proprii, care se naște, se dezvoltă, îmbătrînește și moare, fără ca indivizii să poată interveni în sensul modificării ei. 2. curent literar apărut în Franța în a doua jumătate a sec. XIX sub influența scientismului și pozitivismului, care susținea ideea determinismului social și (mai ales) biologic în explicarea caracterelor umane. 3. stil ornamental caracterizat prin motive inspirate din natură (animale, plante, figura umană). 4. doctrină potrivit căreia nu există supranatural, natura existînd prin ea însăși, printr-un principiu imanent ei. 5. doctrină după care viața morală trebuie să se conformeze legilor naturii. (<fr. *naturalisme*)

naturalíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al naturalismului. II. *s. m. f.* specialist în științele naturii. (<fr. *naturaliste*)

naturalístic, -ă *adj.* în sensul naturalismului, conform cu natura; neartificial. (<it. *naturalistico*)

naturalitáte *s. f.* însușirea de a fi natural; calitatea a ceea ce este natural; naturalețe. (<fr. *naturalité*, lat. *naturalitas*)

naturalizá *vb. tr.* 1. a acorda unui străin drepturile de cetățean al statului în care locuiește. 2. (despre plante și animale) a aclimatiza. 3. (despre idei, obiceiuri, expresii) a adopta, a introduce. (<fr. *naturaliser*)

naturalizáre *s. f.* 1. acțiunea de a naturaliza și rezultatul ei; *(jur.)* obținerea cetățeniei unui stat pe baza recunoașterii unui drept special; încetățenire; naturalizație. 2. formă de adaptare a organismelor, caracterizată prin faptul că un grup de indivizi devin capabili să trăiască într-un mediu nou; aclimatizare. (<*naturaliza*)

naturalizáție *s. f.* naturalizare. (<fr. *naturalisation*)

naturalmênte *adv.* (în mod) natural; firește, evident. (<fr. *naturellement*)

natúră *s. f.* 1. universul în totalitatea sa. 2. lumea organică și anorganică; mediu înconjurător. ○ *științele ~ii* = științele naturale; *~ moartă* = grup de lucruri neînsuflețite; pictură reprezentînd un asemenea grup. 3. caracter, temperament; fire, trăsătură (fizică sau spirituală a cuiva). 4. caracter specific al unui lucru sau al unui proces, calitate; fel de a fi. ○ *de ~ să* = capabil să..., apt să... (<fr. *nature*, lat. *natura*, germ. *Natur*)

naturísm *s. n.* 1. curent literar-artistic caracterizat prin tendința de a reflecta natura, prin cultul pentru natură. ● teorie care afirmă ca ideal moral, individual și social întoarcerea la natură. 2. cultul religios al naturii. 3. teorie care afirmă că numai forțele naturale pot vindeca. ● sistem terapeutic bazat exclusiv pe utilizarea factorilor naturali. (<fr. *naturisme*)

naturíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al naturismului. (<fr. *naturiste*)

naturoterapíe *s. f.* valorificare a remediilor naturale (apa, aerul, soarele) în tratarea anumitor boli. (<*natură* + *-terapie*²)

naționál, -ă I. *adj.* referitor la o națiune; propriu unei națiuni. ○ *limbă ~ă* = limbă comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni; *șosea ~ă* = șosea care leagă centrele importante ale unei țări. II. *s. m.* 1. persoană care aparține unui stat prin naționalitate. 2. membru al unei echipe sportive naționale. III. *s. f.* echipă sportivă reprezentativă a unei țări. (<fr. *national*, lat. *nationalis*)

naționalísm *s. n.* politică și ideologie care urmărește întreținerea izolării și aților area urii de rasă și naționale, pentru a justifica tendințele expansioniste și politica sa agresivă. ● tendință de a aprecia exclusiv și exagerat tot ceea ce aparține propriei națiuni. (<fr. *nationalisme*)

naționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al naționalismului. (<fr. *nationaliste*, germ. *Nationalist*)

naționalitáte *s. f.* 1. ansamblul însușirilor proprii unei națiuni. 2. apartenența unui individ la o anumită națiune. ○ *~ conlocuitoare* = comunitate de oameni cu aceeași limbă și origine, locuind ca minoritate pe teritoriul unui alt stat. (<fr. *nationalité*, germ. *Nationalität*)

naționalizá *vb. tr.* 1. *(rar)* a imprima, a da caracter național. 2. a trece (mijloace de producție sau alte bunuri proprietate privată) în proprietatea statului. — *naționalizáre* s. f. (<fr. *nationaliser*)

național-socialísm *s. n.* nazism. (<germ. *Nationalsozialismus*, fr. *national-socialisme*)

național-socialíst, -ă *adj., s. m. f.* nazist. (<germ. *Nationalsozialist*, fr. *national-socialiste*)

națiúne *s.f.* formă de comunitate umană stabilă, istorește constituită, caracterizată prin comunitatea de limbă, de teritoriu, de viață economică, politică (statală) și de cultură. (<lat. *natio*, fr. *nation*)

NAU- *elem. comp.* „navă". (<gr. *nau-*, cf. gr. *naus*)

naufragiá *vb. intr.* 1. a suferi un naufragiu. 2. *(fig.)* a se ruina complet, a suferi un eșec total. — *naufragiére* s. f. (după fr. *naufrager*)

naufragiát, -ă I. *adj.* care a suferit un naufragiu. II. *s. m. f.* cel care se găsește la bordul unei nave naufragiate sau care a fost salvat de la un naufragiu. (<*naufragia*)

naufragiatór, -oáre *s. m. f.* locuitor de coastă care, prin semnale false, provoacă naufragierea corăbiilor pentru a le jefui. (după fr. *naufrageur*)

naufrágiu *s. n.* 1. accident grav, avarie care scoate o navă din circulație, prin scufundare, rupere sau eșuare. 2. *(fig.)* ruină, distrugere, dezastru. (<lat. *naufragium*, it. *naufragio*)

naumahíe *s. f.* spectacol la vechii romani constînd dintr-o luptă navală, organizată pe o suprafață de apă special amenajată; loc unde se dădea acest spectacol. ● bătălie navală. (<lat. *naumachia*, fr. *naumachie*)

naupatíe *s. f.* rău de mare. (<fr. *naupathie*)

náuplius *s. m.* formă larvară la unele crustacee, avînd un ochi și trei perechi de apendice. (<fr., lat. *nauplius*)

nauséa /-se-a/ *s. f.* *(livr.)* senzație de vomă; greață. (<lat. *nausea*, fr. *nausée*)

NAUT(O)-, -naút *elem. comp.* „cel care conduce (sau călătorește cu) o navă", „care plutește", „navigator". (<fr. *naut/o/-*, *-naute*, lat. *nauta*, gr. *nautes*, marinar)

naútic, -ă 1. *adj.* referitor la navigație. ● (despre un sport) care se practică pe sau în apă. II. *s. f.* știința și tehnica de a conduce nave; navigație (2). (<fr. *nautique*, lat. *nauticus*)

nautíl *s. m.* 1. moluscă cefalopodă (fosilă) din mările tropicale, cu cochilie spiralată și compartimentată. 2. *(ant.)* lampă în formă de nautil (1). 3. piesă de orfevrărie compusă dintr-o cochilie de nautil, montată în metal și reprezentînd o divinitate a mării. — var. *nautilus* s. m. (<fr. *nautile*, lat. *nautilus*)

nautiloíde *s. n. pl.* ordin de cefalopode apărute în paleozoic, cu cochilia spiralată și compartimentată, avînd ca tip nautilul. (<fr. *nautiloïdes*)

nautílus *s. m.* v. nautil.

nautísm *s. n.* practicarea turistică sau sportivă a diferitelor forme de navigație. (<fr. *nautisme*)

nautofón *s. n.* *(mar.)* aparat care emite semnale de ceață prin vibrația unei membrane

metalice acționate de un electromagnet. (<fr. *nautophone*)

nautohidrocóre *s. f. pl.* plante hidrocore plutitoare. (<fr. *nautohydrochores*)

NAV(O)-/NAVI- *elem. comp.* „navă". (<fr. *navi/o/-, navi-*, lat. *navis*, corabie)

navája/-ha/ *s. f.* (*rar*) cuțit spaniol cu lama lungă și ușor curbată. (<sp. *navaja*)

naván, -ă *adj.* 1. referitor la nave. 2. referitor la marina militară. (<fr. *naval*, lat. *navalis*)

navalíst *s. m.* (*fam.*) constructor de nave. (<*naval* + *-ist*)

navárh *s. m.* (*ant.*) comandant al unei flote. (<fr. *navarque*, lat. *navarchus*, gr. *nauarkhos*)

návă *s. f.* 1. vas plutitor de dimensiuni mari, amenajat și echipat pentru a se deplasa pe sau sub apă; corabie, vapor. 2. aeronavă. ○ ~ *de linie* = cea mai mare și mai puternică navă de război, prevăzută cu artilerie grea, mijlocie și antiaeriană, precum și cu o cuirasă puternică; ~*-far* = navă ancorată în locurile primejdioase, unde nu se poate construi un far; ~ *cosmică* (sau *spațială*) = astronavă. 3. partea centrală a unei biserici creștine; naos, nefă. (<it. *nave*, lat. *navis*)

navetá *vb. intr.* (*rar*) a face naveta. (<*navetă*[1]/3/)

navétă[1] *s. f.* 1. suveică. 2. ac special pentru lucrat fileuri. 3. vehicul de transport în comun, grup de vagoane sau garnitură de tren, vapor care circulă regulat, dus și întors între aceleași localități. ○ ~ *cosmică* (sau *spațială*) = vehicul spațial cu echipaj, conceput să decoleze și să evolueze ca o navă cosmică în condiții de confort sporit, revenind pe pământ prin aterizare. ● deplasare dus și întors a aceluiași mijloc de transport, între două localități. ○ *a face* ~*a* = a străbate regulat aceeași distanță în ambele sensuri. 4. ladă compartimentată cu care se transportă unele produse alimentare. (<fr. *navette*)

navétă[2] *s. f.* 1. plantă oleaginoasă înrudită cu rapița, cu frunze late și semințe mici, castanii. 2. plantă potageră cu rădăcini comestibile. (<fr. *navet*)

navetíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face naveta[1] (3). (<*navetă* + *-ist*)

NAVI- v. n a v (o)-.

navicért *s. n.* permis de navigație pentru marfă acordat unei nave de comerț dintr-o țară neutră de reprezentanții diplomatici sau de consulul unui stat beligerant. (<fr., engl. *navicert* < *navi*/gation/ *cert*/ificate/, certificat de navigație)

naviculár, -ă *adj.* (*anat.*) în formă de navă (1); cimbiform. (<fr. *naviculaire*)

naviculă *s. f.* algă microscopică din grupul diatomeelor, care produce colorația verde a unor stridii. (<fr. *navicula*)

navifón *s. m.* aparat telefonic de construcție specială, folosit la bordul navelor. (<engl. *naviphone*)

navigá *vb. intr.* 1. a călători (cu o navă). ● (despre nave) a pluti, a se deplasa pe apă. 2. (despre aeronave) a zbura în aer sau în cosmos. — *navigáre* s. f. (<it., lat. *navigare*, fr. *naviguer*)

navigábil, -ă *adj.* (despre ape) pe care se poate naviga. (<fr. *navigable*, lat. *navigabilis*)

navigabilitáte *s. f.* 1. calitatea unei ape de a fi navigabilă. 2. stare a unei nave de a se putea menține pe apă, a unei aeronave de a putea zbura. (<fr. *navigabilité*)

navigabilizá *vb. tr.* a amenaja un curs de apă sau o cale de acces într-un port pentru navigație. — *navigabilizáre* s. f. (<*navigabil* + *-iza*)

navigánt, -ă *adj.* care navighează. ○ *personal* ~ = personal care face parte din echipajele aviației și marinei. (<fr. *navigant*)

navigatór, -oáre *s. m. f.* 1. marinar. 2. membru din echipajul unei (aero)nave care dirijează navigația. (<fr. *navigateur*, lat. *navigator*)

navigáție *s. f.* 1. conducere a unei (aero)nave; navigare. 2. știința și tehnica de a conduce o (aero)navă; nautică. 3. ramură a transporturilor și a comunicațiilor pe apă și în aer. — var. *navigațiune* s. f. (<fr. *navigation*, lat. *navigatio*)

navigațiúne *s. f.* v. n a v i g a ț i e.

navigráf *s. n.* instrument de bord al unei aeronave pentru determinarea derivei și a vitezei față de sol. (<fr. *navigraphe*)

naviplán *s. n.* aeroglisor. (<fr. *naviplane*)

navisféră *s. f.* instrument pentru identificarea aștrilor, constînd dintr-o sferă pe care sînt marcate la scară stelele folosite în navigație. (<fr. *navisphère*)

navomodél *s. n.* machetă a unei nave. (<*navo-* + *model*)

navomodelísm *s. n.* sport tehnico-aplicativ constînd în construcția și lansarea navomodelelor. (<*navomodel* + *-ism*)

navomodelíst, -ă *s. m. f.* cel care practică navomodelismul. (<*navomodel* + *-ist*)

NAZ(O)- *elem. comp.* „nas". (<fr. *nas/o/-*, cf. lat. *nasus*)

nazál, -ă I. *adj.* 1. relativ la nas, al nasului. ● *(s. n.)* os mic, pereche, de formă patrulateră, care intră în compunerea scheletului nasului. 2. (despre sunetele vorbite, voce) emis pe nas. ● *(s. f.)* consoană nazală. II. *s. n.* armătură a coifului care apără nasul. (<fr. *nasal*)

nazalitáte *s. f.* particularitate a unui sunet de a fi pronunțat pe nas. (<fr. *nasalité*)

nazalizá *vb.* I. *tr.* a pronunța pe nas (un sunet.) II. *refl.* (despre sunete) a căpăta un caracter nazal. — *nazalizáre* s. f. (<fr. *nasaliser*)

nazaréeni *s. m. pl.* 1. denumire dată de evrei primilor creștini. 2. adepți ai unei secte de fanatici creștini din Ungaria și S.U.A. („secta șinucigașă"). 3. grup de pictori germani instalați la Roma la începutul sec. XIX, care se inspirau din idealismul naiv al primitivilor italieni. (<fr. *nazaréens*)

nazifascísm *s. n.* uniune între nazismul german și fascismul italian, intervenită în ultima parte a celui de-al doilea război mondial. (<it. *nazifascismo*)

nazifascíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nazifascismului. (<it. *nazifascista*)

nazificá *vb. tr.* a impune, cu forța sau prin propagandă, doctrina nazistă, a da un caracter nazist. — *nazificáre* s. f. (<fr. *nazifier*)

nazilánt, -ă *adj. (rar)* care vorbește pe nas; nazal. (<fr. *nasillant*)

nazism *s. n.* doctrină politică a fascismului german, fundată de Hitler, profund antiumană, care, susținînd superioritatea rasei ariene, al cărei reprezentant „pur" ar fi poporul german, încerca să justifice violența, genocidul, războaiele de cotropire; național-socialism. (<fr. *nazisme*, germ. *Nazismus* < *Nazi* < *Na*[tional So*zi*]*alismus*)

nazíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nazismului, membru al partidului național-socialist german. (<fr. *naziste*)

NAZO- v. n a z (o)-.

nazofaríngе *s. n.* parte a faringelui situată deasupra vălului palatului și înapoia foselor nazale. (<fr. *nasopharinx*)

nazofaringián, -ă *adj.* referitor la nazofaringe. (<fr. *naso-pharyngien*)

nazofaringoscóp *s. n.* instrument de explorare a nazofaringelui. (<fr. *nasopharyngoscope*)

nazonánt, -ă *adj.* (despre voce) modificat prin exagerarea permeabilității nazale, care provoacă o rezonanță deformantă a sunetelor. (după fr. *nasonnement*)

neagresiúne *s. f.* principiu fundamental al dreptului internațional care condamnă recurgerea la agresiune în relațiile dintre state. (după fr. *non-agression*)

nealiniát, -ă *adj.* care nu este aliniat. ● (despre țări, state, mișcări) care duce o politică de nealiniere. (după fr. *non-aligné*)

nealiniére *s. f.* concepție și practică politică de neparticipare la confruntările dintre diferite state sau blocuri politico-militare, de promovare a păcii, cooperării și securității internaționale; neangajare, neutralitate activă. (după fr. *non-alignement*)

neanalizábil, -ă *adj.* (despre texte, cuvinte) inanalizabil. (după fr. *non-analysable*)

neandertalián, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care aparține speciei umane fosile de Neandertal. (<fr. *néandertalien*)

neandertaloíd, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă asemănări cu specia umană fosilă de Neandertal, fără să-i aparțină. (<fr. *néandertaloïde*)

neangajáre *s. f.* nealiniere. (după fr. *non-engagement*)

neangaját, -ă *adj.* care nu are un angajament. ● (despre state) care duce o politică de neangajare, care nu face parte din blocuri militare, politice. (după fr. *non-engagé*)

neánt *s. n.* neființă, nonexistență, gol nesfîrșit, nimic. (<fr. *néant*)

neantizá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) pierde, a (se) transforma în neant; a dispărea. — *neantizáre* s. f. (<fr. *néantiser*)

neaoșísm *s. m.* 1. cuvînt, expresie cu un căutat aspect autohton, arhaic sau popular. 2. tendință în literatură caracterizată prin abuzul de neaoșisme (1). (<*neaoș* + *-ism*)

neaoșíst, -ă *adj., s. m. f.* 1. (adept) al neaoșismului. 2. (cel) care abuzează, în vorbire sau în scris, de neaoșisme (1). (<*neaoș* + *-ist*)

neartículát, -ă *adj.* 1. *(fon.;* despre sunete) care nu este articulat; (despre cuvinte) pronunțat neclar. 2. *(gram.)* care nu este determinat de un articol (hotărît). 3. care nu este format din articulații. (<*ne-* + *articulat*)

neavenít, -ă *adj.* 1. fără valabilitate; considerat ca inexistent, (drept) nul. 2. nedorit, regretabil. (după fr. *non avenu*)

neavizát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu este avizat, informat; nepregătit. (<*ne-* + *avizat*)

nebridă *s. f.* piele de ied purtată de zeul Dionysos, de satiri și menade, de fapt de preoții zeiței Demeter în timpul misterelor eleusine. (<fr. *nébride*, cf. gr. *nebros*, faun)

nebulár, -ă *adj.* referitor la nebuloasă; ca o nebuloasă. (<fr. *nébulaire*)

nebúle *s. f. pl. (arhit.)* element decorativ constînd dintr-o bandă ondulată care sugerează o fișie de nori. (<fr. *nébules*)

nebúliu *s. n.* element chimic ipotetic care s-ar găsi în nebuloasele gazoase. (<fr. *nébulium*)

nebuloásă *s. f.* acumulare de materie sau de pulbere cosmică în univers, difuză și obscură, cu forme și dimensiuni instabile. (<fr. *nébuleuse*, cf. lat. *nebula*, negură)

nebulós, -oásă *adj.* 1. neguros, sumbru. 2. *(fig.)* neclar, imprecis, confuz. (<fr. *nebuleux*, lat. *nebulosus*)

nebulozitáte *s. f.* 1. faptul de a avea aspectul unei nebuloase; stare a cerului acoperit cu nori. 2. gradul de înnorare a cerului; raportul dintre suprafața acoperită de nori și suprafața totală a bolții cerești. 3. *(fig.)* lipsă de claritate, obscuritate, confuzie. (<fr. *nébulosité*, lat. *nebulositas*)

necesár, -ă I. *adj.* care nu poate lipsi; trebuincios, indispensabil. ○ *strictul* ~ = cantitatea minimă din ceva, indispensabilă pentru un anumit scop. II. *s. n.* 1. ceea ce este absolut trebuincios pentru ceva. 2. ceea ce trebuie neapărat să existe sau să se întîmple. (<fr. *nécessaire*, lat. *necessarius*)

necesariéni *s. m. pl.* sectă religioasă din Anglia care neagă libertatea voinței, considerînd că oamenii acționează conform predestinării lor. (<fr. *nécessariens*)

necesarménte *adv.* în mod necesar; inevitabil. (<fr. *nécessairement*)

necesitá *vb. tr.* a cere, a impune, a reclama ca absolut necesar. (<fr. *nécessiter*)

necesitáte *s. f.* 1. ceea ce se cere, se impune ca necesar; utilitate, oportunitate. ● *(spec.; pl.)* proces fiziologic de evacuare a fecalelor și a urinei. ○ *cu* ~ = în mod necesar; obligatoriu; *stare de* ~ = a) situație excepțională în care statul poate lua anumite măsuri în interesul apărării țării, a ordinii publice și a securității statului; b) situație în care un stat, sub imperiul unor circumstanțe deosebite, este în imposibilitate de a se conforma anumitor obligații internaționale; c) situație de constrîngere în care cineva săvîrșește o faptă ilicită pentru a salva de la un pericol iminent viața, integritatea corporală, sănătatea sa sau a altcuiva, un bun sau un interes public. 2. categorie filozofică desemnînd însușirile și raporturile care au un temei intern, decurgînd inevitabil din esența lucruri-

lor, din legile lor de dezvoltare. (<fr. *nécessité*, lat. *necessitas*)

necesitós, -oásă *adj., s. m. f. (rar)* (om) sărac, lipsit de mijloace de trai. (<fr. *nécessiteux*)

neck *s. n.* stîlp de lavă solidificată care umple canalul de ascensiune a magmei într-un vulcan. (<engl. *neck*)

necombatánt, -ă *adj., s. m.* (cel) care face parte din serviciile armate, dar nu ia parte efectivă la luptă. (după fr. *non-combattant*)

necomestíbil, -ă *adj.* incomestibil. (<*ne-* + *comestibil*)

necomunicatív, -ă *adj.* nesociabil. (<*ne-* + *comunicativ*)

neconcludént, -ă *adj.* care nu este concludent, convingător. (<*ne-* + *concludent*)

neconcordánt, -ă *adj.* care nu este în concordanță cu ceva; nepotrivit. (<*ne-* + *concordant*)

neconcordánță *s. f.* lipsă de concordanță; nepotrivire. (<*ne-* + *concordanță*)

necondiționát, -ă *adj.* nesupus nici unei condiții; fără rezerve. (<*ne-* + *condițional*)

neconsolát, -ă *adj.* nemîngîiat. (<*ne-* + *consolat*)

neconvențional, -ă *adj.* **1.** care nu este convențional. **2.** (despre artă) nesupus convențiilor, canoanelor; original. ● (despre caracter, fire etc.) plin de naturalețe, spontan. **3.** (despre surse de energie) impus prin folosire îndelungată. (<*ne-* + *convențional*)

nec plus últra *loc. adv., s. n.* (calitate, termen) care nu poate sau nu trebuie să fie depășit. (<lat. *nec plus ultra*)

NECR(O)-, -necróză *elem. comp.* „moarte", „necroză, putrefacție". (<fr. *nécr/o/-, -nécrose*, cf. gr. *nekros*, mort)

necrectomíe *s. f.* excizie a unui țesut necrozat. (<fr. *nécrectomie*)

necrobacíl *s. m.* bacilul necrozei. (<fr. *nécrobacille*)

necrobacilóză *s. f.* boală infecțioasă a animalelor domestice, datorită unui bacil care provoacă focare necrotice și purulente. (<fr. *nécrobacillose*)

necrobíe *s. f.* insectă coleoptera care trăiește pe cadavre. (<fr. *nécrobie*)

necrobiótic, -ă *adj.* referitor la necrobioză. (<fr. *nécrobiotique*)

necrobióză *s. f.* necroză locală a unei zone dintr-un țesut sau organ, care rămîne inclusă în țesuturile vii. (<fr. *nécrobiose*)

necrocenóză *s. f.* *(biol.)* ansamblu de organisme moarte (fosile); tanatocenoză. (<fr. *nécrocénose*)

necrocít *s. n.* celulă moartă. (<fr. *nécrocyte*)

necrocitóză *s. f.* moarte a celulelor. (<fr. *nécrocytose*)

necrofág, -ă *adj.* (despre organisme animale, insecte, ciuperci parazite; și *s.*) care se hrănește cu corpurile organismelor moarte. (<fr. *nécrophage*)

necrofagíe *s. f.* **1.** însușire a organismelor necrofage. **2.** tendință morbidă, la alienați, de a mînca carne cadaverică. (<fr. *nécrophagie*)

necrofíl, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de necrofilie. (<fr. *nécrophile*)

necrofilíe *s. f.* **1.** perversiune sexuală, remarcată la unii degenerați, constînd din raporturi sexuale cu cadavre; necrosadism. **2.** dorință de a manipula, de a privi sau de a fi în apropierea cadavrelor. (<fr. *nécrophilie*)

necrofítă *adj., s. f.* (ciupercă saprofită) care se hrănește pe țesuturile gazdei omorîte în prealabil cu ajutorul unor enzime. (<fr. *nécrophyte*)

necrofób, -ă *s. m. f.* (suferind) de necrofobie. (<fr. *nécrophobe*)

necrofóbic, -ă *adj.* referitor la necrofobie. (<fr. *nécrophobique*)

necrofobíe *s. f.* teamă patologică de moarte sau de morți, de cadavre. (<fr. *nécrophobie*)

necrofór *s. m.* gen de insecte coleoptere care se hrănesc cu cadavre. (<fr. *nécrophore*)

necrogén, -ă *adj.* (despre ciuperci parazite) care se dezvoltă pe o plantă (aproape) moartă. (<fr. *nécrogène*)

necrohormón *s. m.* denumire dată substanțelor extrase din țesuturi și celule moarte. (<*necro-* + *hormon*)

necrolatríe *s. f.* cult exagerat, patologic pentru morți. (<fr. *nécrolâtrie*)

necrolátru, -ă *s. m. f.* cel care manifestă necrolatrie. (<fr. *nécrolâtre*)

necrolíză *s. f.* topire a unui țesut care a suferit un proces de necroză. (<fr. *nécrolyse*)

necrológ *s. n.* **1.** discurs, scriere în care se expun viața și meritele unei persoane decedate. **2.** imprimat prin care se anunță decesul cuiva; anunț mortuar. (<fr. *nécrologe*)

necrológic, -ă *adj.* referitor la necrologie; cu caracter de necrolog. (<fr. *nécrologique*)

necrologíe *s. f.* listă de oameni de seamă morți într-o perioadă de timp. (<fr. *nécrologie*)

necromaníe *s. f.* preocupare morbidă pentru moarte, pentru morți. (<engl., lat. *necromania*)

necrománt, -ă *s. m. f.* cel care practică necromanția. (<fr. *nécromant*)

necromántic, -ă *adj.* referitor la necromanție. (<fr. *nécromantique*)

necromanție *s. f.* **1.** practică obscurantistă constînd în evocarea spiritelor morților pentru aflarea viitorului. **2.** magie, în general. (<fr. *nécromancie*, lat. *necromantia*)

necropatíe *s. f.* predispoziție organică antrenînd necrozarea succesivă a diverse organe. (<*necro-* + *-patie*)

necroplásmă *s. f.* citoplasmă inactivă, asemănătoare celei din sămînța moartă. (<fr. *nécroplasme*)

necrópolă *s. f.* **1.** *(ant.)* cimitir vast (subteran sau la suprafață). **2.** (astăzi) cimitir ornat cu monumente funerare. ● *(p. restr.)* cavou, criptă. (<fr. *nécropole*, gr. *nekropolis*, orașul morților)

necrópsic, -ă *adj.* referitor la necropsie. (<fr. *nécropsique*)

necropsíe *s. f.* autopsie; necrotomie. (<fr. *nécropsie*)

necrosadísm *s. n.* necrofilie (1). (<fr. *nécrosadisme)*

necrospermíe *s. f.* prezența în spermă a spermatozoizilor morți, cauză a sterilității masculine. (<fr. *nécrospermie)*

necrótic, -ă *adj.* referitor la necroză; necrozat. (<fr. *nécrotique)*

necrotomíe *s. f.* îndepărtare chirurgicală a unui țesut osos necrozat; necropsie. (<fr. *nécrotomie)*

necrotróf, -ă *adj.* (despre microorganisme) care continuă să se hrănească în interiorul celulelor necrozate. (<fr. *nécrotrophe)*

necrozá *vb.* I. *tr.* a produce necroză. II. *refl.* (despre țesuturi, organe) a fi atins de necroză. — *necrozáre* s. f. (<fr. *nécroser)*

necrozánt, -ă *adj.* care provoacă necroză. (<fr. *nécrosant)*

necróză[1] *s. f.* modificare a celulelor unei porțiuni de țesut ori de organ viu, animale sau vegetale; distrugere prin infecție a unui țesut viu; cangrenă. (<fr. *nécrose)*

-necróză[2] v. n e c r (o)-.

nectár *s. n.* 1. *(mit. gr.)* băutură a zeilor, despre care se credea că face nemuritor pe cel care o gustă. 2. suc dulce secretat de unele glande ale florilor. 3. *(fig.)* băutură fermecată; licoare. (<fr., lat. *nectar*, gr. *nektar)*

NECTARI- *elem. comp.* „nectar". (<fr. *nectari*, cf. lat. *nectar*, gr. *nektar)*

nectárie *s. f.* glandă vegetală nectariferă. (<fr. *nectaire)*

nectarifér, -ă *adj.* (despre plante, glande) care secretă nectar (2). (<fr. *nectarifère)*

nectarínă *s. f.* varietate de piersici cu pielița fără puf. (<fr. *nectarine)*

nectariniide *s. f. pl.* familie de păsări mai mici decît o nucă, cu luciri metalice, care se hrănesc cu nectar. (<germ. *Nektarinıiden)*

néctic, -ă *adj. (biol.)* care are proprietatea de a pluti. (<fr. *nectique)*

nectón *s. n.* biocenoza organismelor care înoată liber în apele pelagice. (<fr. *necton*, cf. gr. *nektos*, înotător)

nedecapotábil, -ă *adj.* (despre autovehicule) cu capotă care nu se poate ridica. (<*ne-* + *decapotabil)*

nedefinít, -ă *adj.* 1. indefinit; vag. • *(gram.;* despre articole, adjective, pronume, numerale) nehotărît. 2. *(mat.) integrală ~ă* = funcție a cărei derivată este funcția dată. (după fr. *indéfini)*

nedelicatéțe *s. f.* lipsă de delicatețe; *(p. ext.)* faptă, vorbă lipsită de delicatețe, impolitețe, grosolănie; indelicatețe. (după fr. *indélicatesse)*

nedémn, -ă *adj.* 1. care nu este demn; nevrednic. 2. dezonorant. (după fr. *indigne)*

nedeterminăre *s. f.* incertitudine, imprecizie. • *(mat.)* lipsă de determinare a valorii unei mărimi. (<*ne-* + *determinare)*

nedeterminát, -ă *adj.* care nu este determinat, precizat; nedefinit. ○ *(mat.) ecuație ~ă* = ecuație de gradul întîi cu o necunoscută, care admite o mulțime infinită de soluții. (<*ne-* + *determinat)*

nedisemínare *s. f.* nerăspîndire; neproliferare. (<*ne-* + *diseminare)*

neesențiál, -ă *adj.* care nu constituie partea cea mai importantă a unei probleme, a unui lucru; care nu este important, esențial. (după engl. *non-essential)*

neetanșeitáte *s. f.* lipsă de etanșeitate. (după fr. *non-étanchéité)*

neeuclidián, -ă *adj. geometrie ~ă* = geometrie în care se infirmă postulatul lui Euclid referitor la două drepte paralele tăiate de o secantă. (după fr. *non-euclidien)*

neexecutáre *s. f.* faptul de a nu executa. (după fr. *non-exécution)*

nefalísm *s. n.* abstinență totală de la orice băutură alcoolică. (<fr. *néphalisme*, cf. gr. *nephalios*, care nu bea vin)

nefalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nefalismului. (<fr. *néphaliste)*

nefást, -ă *adj.* 1. (la romani) oprit de legile divine. ○ *zile ~e* = zile despre care romanii credeau că aduc nenoroc și în care nu tratau afaceri publice. 2. aducător de nenorocire; fatal, funest. (<fr. *néfaste*, lat. *nefastus)*

nefavorábil, -ă *adj.* care este în dezavantajul cuiva; potrivnic, neprielnic; defavorabil. (<*ne-* + *favorabil)*

néfă *s. f.* navă (3); spațiu între două rînduri de coloane, într-o biserică. (<fr. *nef)*

NEFEL(O)-/NEFO-, -néfă *elem. comp.* „nor, nebulozitate", „emulsie". (<fr. *néphél/o/-*, *népho-*, *-nèphe*, cf. gr. *nephele*, *nephos*, ceață, nor)

nefelín *s. n.* alumosilicat natural de sodiu. (<fr. *néphéline)*

nefelinóză *s. f.* pneumoconioză cauzată de inhalarea unor compuși de nefelin. (<fr. *néphélinose)*

nefelión *s. n.* ușoară opacitate a corneei; albeață. (<fr. *néphélion*, cf. gr. *nephelion*, nor mic)

nefelomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici prin observarea norilor. (<fr. *néphélomancie)*

nefelometríe *s. f.* procedeu de analiză constînd în a măsura concentrația unei emulsii, comparîndu-i transparența cu o preparație etalon. (<fr. *néphélémétrie)*

nefelométru *s. n.* aparat folosit în nefelometrie. (<fr. *néphélomètre*, germ. *Nephelometer)*

neferós, -oásă *adj.* 1. (despre materiale metalice) care nu conține fier. 2. (despre industrie) care extrage și prelucrează materiale neferoase (1). (<*ne-* + *feros)*

néflă *s. f.* carte de joc de mică valoare. (<fr. *nèfle)*

neflexíbil, -ă *adj.* inflexibil. • *(gram.;* despre cuvinte) lipsit de flexiune. (după fr. *inflexible)*

NEFO- v. n e f e l (o)-.

nefográf *s. n.* aparat pentru fotografierea electrică a norilor. (<engl. *nephograph)*

nefográmă *s. f.* imagine obținută la nefograf. (<engl. *nephogram)*

nefológie *s. f.* ramură a meteorologiei care tratează despre nori. (<engl. *nephology)*

nefométru *s. n.* instrument meteorologic cu care se măsoară nebulozitatea. (<germ. *Nephometer)*

nefoscóp *s. n.* instrument pentru măsurarea nebulozității, înălțimii și vitezei de deplasare a norilor. (<fr. *néphoscope*)

NEFR(O)- *elem. comp.* „rinichi". (<fr. *néphrio-*, cf. gr. *nephros*)

nefralgíe *s. f.* durere de rinichi. (<fr. *néphralgie*)

nefrectomíe *s. f.* ablațiune operatorie a unui rinichi. (<fr. *néphrectomie*)

nefrétic, -ă *adj., s. n.* nefritic (II). (<fr. *néphrétique*)

nefrídie *s. f.* organ excretor la nevertebratele inferioare. (<fr. *néphridie*)

nefrít *s. n.* silicat natural de magneziu, calciu și fier, compact, de culoare verzuie (varietate de jad), piatră semiprețioasă. (<fr. *néphrite*)

nefrítă *s. f.* inflamație a rinichilor. (<fr. *néphrite*)

nefrític, -ă I. *adj., s. m. f.* (suferind) de rinichi; renal. II. *adj., s. n.* (medicament) folosit în bolile de rinichi; nefretic. (<fr. *néphrétique*, lat. *nephriticus*)

nefroangioscleróză *s. f.* angioscleroză renală. (<fr. *néphro-angiosclérose*)

nefrocalcinóză *s. f.* infiltrație de calcar difuză a parenchimului renal. (<fr. *néphrocalcinose*)

nefrocél *s. n.* hernie a rinichiului. (<fr. *néphrocèle*)

nefrodistrofíe *s. f.* leziune degenerativă a rinichilor, fără inflamație. (<engl. *nephrodystrophy*)

nefroepitelióm *s. n.* epiteliom primitiv al rinichiului. (<fr. *néphro-épithéliome*)

nefrogén, -ă *adj.* 1. care produce țesut renal. 2. de origine renală. (<fr. *néphrogène*)

nefrografíe *s. f.* radiografie a rinichiului, cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *néphrographie*)

nefrográmă *s. f.* imagine a parenchimului renal obținută prin nefrografie. (<fr. *néphrogramme*)

nefroíd, -ă 1. *adj.* în formă de rinichi. II. *s. f.* curbă plană având aproximativ conturul aparent al rinichilor. (<*nefro-* + *-oid*)

nefrolít *s. n.* calcul renal. (<fr. *néphrolithe*)

nefrolitiázǎ *s. f.* litiază renală. (<fr. *néphrolithiase*)

nefrolitotomíe *s. f.* incizie a rinichiului pentru extragerea calculilor din bazinet. (<fr. *néphrolithotomie*)

nefrológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în nefrologie; urolog. (<fr. *néphrologue*)

nefrológic, -ă *adj.* referitor la nefrologie. (<fr. *néphrologique*)

nefrologíe *s. f.* ramură a medicinei care se ocupă cu studiul rinichilor. (<fr. *néphrologie*)

nefromegalíe *s. f.* hipertrofie a rinichiului. (<fr. *néphromégalie*)

nefrón *s. m.* unitate morfofuncțională a rinichiului. (<fr. *néphron*)

nefropát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de o nefropatie. (<fr. *néphropathe*)

nefropatíe *s. f.* denumire generică a bolilor de rinichi. (<fr. *néphropathie*)

nefropexíe *s. f.* fixare chirurgicală a unui rinichi deplasat. (<fr. *néphropexie*)

nefroplegíe *s. f.* suprimare, încetare a excreției renale. (<fr. *néphroplégie*)

nefroptóză *s. f.* deplasare, coborâre patologică a rinichiului. (<fr. *néphroptôse*)

nefroraffe *s. f.* fixare prin sutură a unui rinichi. (<fr. *néphrorrhaphie*)

nefroragíe *s. f.* hemoragie de origine renală. (<fr. *néphrorragie*)

nefroscleróticc, -ă *adj.* referitor la nefroscleroză. (<fr. *néphrosclérotique*)

nefroscleróză *s. f.* scleroză renală. (<fr. *néphrosclérose*)

nefroscóp *s. n.* endoscop flexibil sau rigid, care se introduce în vezica urinară. (<*nefro-* + *-scop*)

nefrostolitotomíe *s. f.* tehnică medicală constând în a introduce în bazinetul renal, sub control radiologic, un ac gol în interior în care este apoi împins un fir („ghid" metalic flexibil), dirijat către ureter, pentru extragerea calculilor. (<*nefrostom(ie)* + *litotomie*)

nefrostomíe *s. f.* intervenție chirurgicală care stabilește devierea spre exterior a urinei din cavitățile renale. (<fr. *néphrostomie*)

nefrótic, -ă *adj.* de natura nefrozei. (<fr. *néphrotique*)

nefrotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a rinichiului (pentru îndepărtarea calculilor etc.). (<fr. *néphrotomie*)

nefrotomografíe *s. f.* tomografie a rinichilor cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<*nefro-* + *tomografie*)

nefrouretérectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui rinichi împreună cu ureterul respectiv. (<fr. *néphro-urétérectomie*)

nefrózǎ *s. f.* afecțiune degenerativă a rinichiului, ca urmare a unor tulburări metabolice. (<fr. *néphrose*)

negá *vb. tr.* a nu recunoaște (ceva); a tăgădui, a contesta. ● a dezminți. — *negáre* s. f. (<lat. *negare*)

negábil, -ă *adj.* (*rar*) care poate fi negat. (<it. *negabile*)

negatív, -ă 1. *adj.* 1. care neagă, tăgăduiește ceva. 2. care reprezintă o negație. ● *(log.;* despre judecăți) care enunță lipsa apartenenței însușirii exprimate de predicat la obiectul exprimat de subiect. ● ostil progresului; distructiv. 3. (despre numere) mai mic decît zero. II. *s. n.* 1. imagine obținută pe un material fotosensibil, caracterizată prin redarea inversată a tonurilor și a laturilor subiectului fotografiat; *(p. ext.)* hîrtie fotografică, film care conține o astfel de imagine. 2. *(poligr.)* literă albă pe fond închis. (<fr. *négatif*, lat. *negativus*, germ. *negativ*)

negativá *vb. tr.* a încărca, a polariza cu electricitate negativă. — *negativáre* s. f. (<*negativ*)

negativísm *s. n.* 1. atitudine de negare, de refuz. 2. simptom psihic constând în a se împotrivi la orice solicitare din exterior. (<fr. *négativisme*)

negativíst, -ă 1. *adj.* referitor la negativism, propriu negativismului. II. *s. m. f.* cel care manifestă negativism. (<fr. *négativiste*)

negativitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi negativ. • *(fil.)* principiu sau funcție a negației care se exercită ca tendință imanentă a contradicției spre autodepășire și autodezvoltare. 2. însușire a unui corp încărcat cu electricitate negativă. (<fr. *négativité*)

negativizá *vb. tr.* a da un caracter negativ. — *negativizáre* s. f. (<fr. *négativiser*)

negatón/negatrón *s. m.* electron. (<fr. *négaton*, germ. *Negatron*)

negatónic, -ă *adj.* referitor la negatoni. (<fr. *négatonique*)

negatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care neagă, care contestă (pe cineva sau ceva). (<fr. *négateur*)

negatoscóp *s. n.* ecran luminos pentru examinarea prin transparență a negativelor radiografice. (<fr. *négatoscope*)

negatrón *s. m.* v. n e g a t o n.

negáție *s. f.* 1. negare. • judecată, propoziție care neagă ceva (declarînd nevalabilă legătura dintre mai multe noțiuni). • semn grafic care arată o negație (în logică sau matematică). • cuvînt care dă un sens negativ unei propoziții. 2. categorie a dialecticii care reflectă trecerea de la o calitate la alta, înlăturarea vechiului și afirmarea noului, unitatea dintre continuu și discontinuu în procesul dezvoltării. ○ *negarea ~i* = principiu fundamental al dialecticii materialiste potrivit căruia dezvoltarea este înțeleasă ca un proces continuu de înnoire, de negare și preluare selectivă a vechiului. 3. acord de principiu pentru schimbarea repartizării unui absolvent al învățămîntului superior. — var. *negațiúne* s. f. (<fr. *négation*, lat. *negatio*)

negațiúne *s. f.* v. n e g a ț i e.

negentropíe *s. f.* entropie negativă, mărime ale cărei variații sînt opuse celei ale entropiei. (<fr. *négentropie*)

neglijá *vb.* I. *tr.* a nu avea grijă de cineva sau ceva, a lăsa în părăsire; a omite. II. *refl.* a nu avea grijă de propria sa persoană. — *neglijáre* s. f. (<fr. *négliger*, lat. *negligere*)

neglijábil, -ă *adj.* care poate fi neglijat; *(p. ext.)* neînsemnat, puțin valoros. (<fr. *négligeable*)

neglijént, -ă *adj.* dezordonat, neîngrijit; delăsător, indolent. • care denotă lipsă de grijă, de interes. (<fr. *négligent*)

neglijénță *s. f.* faptul de a fi neglijent; nepăsare, delăsare. • lipsă de grijă, de preocupare; greșeală ușoară cauzată de o lipsă de atenție. • *(jur.)* culpă constînd în atitudinea cuiva care nu prevede consecințele păgubitoare ale faptelor sale. (<fr. *négligence*)

neglijéu *s. n.* îmbrăcăminte feminină comodă de casă (purtată dimineața). (<fr. *négligé*)

negociá *vb. tr.* 1. a trata încheierea unei convenții politice, economice, culturale etc.; a discuta pentru a ajunge la o înțelegere. • a mijloci o afacere, o căsătorie. 2. a vinde și a cumpăra efecte publice; a converti o hîrtie de valoare în bani. (<fr. *négocier*)

negociábil, -ă *adj.* care poate fi negociat. (<fr. *négociable*)

negociabilitáte *s. f.* însușirea de a fi negociabil. (<fr. *négociabilité*)

negociatór, -oáre *s. m. f.* cel care negociază (o afacere, un acord etc.). (<fr. *négociateur*, lat. *negotiator*)

negociére *s. f.* acțiunea de a negocia și rezultatul ei. • tratative; discuție, tratare. ○ *~ri diplomatice* = tratative duse în vederea încheierii unor convenții internaționale. • cumpărare, vînzare. (<*negocia*)

negréșă *s. f.* 1. femeie aparținînd rasei negre. 2. prăjitură de ciocolată acoperită cu cremă. (<fr. *négresse*)

negríd, -ă *adj., s. m. f.* negroid. (<germ. *negrid*, *Negride*)

negriér *s. n.* navă din sec. XVII—XIX care servea la transportul sclavilor negri. (<fr. *négrier*)

negrílă *s. f.* rasă umană de talie foarte mică, cu pigmentație brun-gălbuie, care trăiește în pădurile din Congo și Zair; pigmei. (<fr. *négrille*)

negríto *s. n.* populații de pigmei din sud-estul Asiei, aparținînd rasei negrid-australide. (<fr. *négrito*, negru mic)

negrítúdine *s. f.* ansamblu de caractere, fel de a gîndi și a simți propriu rasei negre; apartenența la rasa neagră. (<fr. *négritude*, engl. *negritude*)

négro-africán, -ă *adj.* referitor la negrii din Africa. (<fr. *négro-africain*)

négro-americán, -ă *adj.* referitor la negrii din America. (<fr. *négro-américain*)

negrofíl, -ă *adj., s. m. f.* prieten, simpatizant al negrilor. (<fr. *négrophile*)

negroíd, -ă *adj., s. m. f.* (om) care aparține rasei negre; negrid. (<fr. *négroïde*)

negús *s. m.* 1. titlu dat suveranilor Etiopiei; cel care purta acest titlu. 2. produs de panificație în forma unui băț, cu mult mac pe deasupra. (<fr. *négus*<cuv. etiopian)

neguvernamentál, -ă *adj.* (despre organizații, instituții etc.) care nu aparține, nu reprezintă un guvern. (după fr. *non-gouvernamental*, engl. *non-governmental*)

neimitábil, -ă *adj.* inimitabil; *(p. ext.)* unic. (după fr. *inimitable*)

neimpozábil, -ă *adj.* asupra căruia, prin lege, nu se pune impozit. (<*ne-* + *impozabil*)

neinerțiál, -ă *adj. (fiz.;* despre sisteme) aflat în mișcare accelerată. (<*ne-* + *inerțial*)

neinflamábil, -ă *adj.* care nu se aprinde (ușor). (<*ne-* + *inflamabil*)

neintervénție *s. f.* atitudine (a unui stat, a unei persoane) care nu intervine în afacerile altora; nonintervenție, neamestec. (după fr. *non-intervention*)

neintervenționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al atitudinii, al politicii de neintervenție. (după fr. *non-interventionniste*)

NEMAT(O)-, -némă *elem. comp.* „filament, fir". (<fr. *némat/o/-*, *-nème*, cf. gr. *nema*, *-tos*, fir)

nematelmínți *s. m. pl.* încrengătură de viermi cilindrici, neimpărțiți în segmente, avînd

ca tip clasa nematodelor. (<fr. *némathelminthes*)

nemátic, -ă *adj.* (despre materie) în stare mezomorfă. (<fr. *nématique*)

nematoblást *s. n.* plastidă filiformă din citoplasmă. (<fr. *nématoblaste*)

nematocaúl, -ă *adj.* cu tulpină filamentoasă. (<lat. *nematocaulis*)

nematocíst *s. n.* organ urzicant la celenterate. (<fr. *nématocyste*)

nematofíl, -ă *adj.* cu frunze filamentoase. (<lat. *nemathophyllus*)

nematózi *s. m. pl.* clasă de viermi paraziți nematelminți, filiformi, care au în partea din față o gură aparentă. (<fr. *nématodes*)

-némă v. n e m a t(o)-.

nemée *adj. pl. (ant.) jocuri ~e* = sărbătoare la greci care avea loc din doi în doi ani în cinstea lui Zeus, constînd din întreceri atletice, lupte, alergări de care etc. (cf. gr. *nemeaios*<*Nemeia*, vale în Argolida /Grecia/)

nemertíni *s. m. pl.* viermi cilindrici. (<germ. *Nemertinen*)

-némie *elem. comp.* „răspîndire". (<fr. *-némie*, cf. gr. *nemein*, a distribui)

nemorál, -ă *adj.* (despre plante) care crește în păduri. (<fr. *némoral*, lat. *nemoralis*<*nemus*, pădure)

nemotivát, -ă *adj.* care nu are sau nu-și găsește motivare. (după fr. *non-motivé*)

nénie *s. f. (ant.)* cîntec funebru, bocet la romani. (<fr. *nénie*, lat. *nenia*, plîngere)

nenufár *s. m. (livr.)* nufăr. (<fr. *nénuphar*, cf. ar. *ninufar*)

NEO- *elem. comp.* „nou", „recent". (<fr. *néo-*, cf. gr. *neos*, nou)

neoanacreóntic, -ă *adj.* referitor la neoanacreontism. (<fr. *néo-anacréontique*)

neoanacreontísm *s. n.* revenire, la sfîrșitul sec. XVIII, la stilul și temele anacreontice tradiționale. (<fr. *néo-anacréontisme*)

neoanarhísm *s. n.* curent politic care reia și actualizează unele teze ale vechiului anarhism, pretinzînd că forța revoluționară în societatea contemporană nu ar fi clasa muncitoare, ci unele grupuri și pături periferice și deposedate, că lupta politică organizată și partidul revoluționar ar fi inutile, iar tactica revoluționară ar fi aceea a acțiunilor extremiste și teroriste. (<*neo-* + *anarhism*)

neoantróp *s. m.* tip uman fosil din paleoliticul superior; homo sapiens. (<germ. *Neanthropus*)

neoarbitráj *s. n.* tendință de extindere a arbitrajului și asupra diferendelor de ordin politic, nerezolvate pe calea tratativelor diplomatice. (<*neo-* + *arbitraj*)

neoaristotelísm *s. n.* denumire dată aristotelismului Renașterii, opus celui scolastic, care a restabilit sensul autentic al operei aristotelice, evidențiind incompatibilitatea dintre Aristotel și dogmă. (<fr. *néo-aristotélisme*)

neoartróză *s. f.* articulație interosoasă artificială. (după fr. *néarthrose*)

neobaróc, -ă I. *adj.* care aparține unui stil succesor barocului. II. *s. n.* curent și stil artistic de la începutul sec. XIX, care încearcă să reînvie barocul. (<fr. *néobaroque*)

neobiocenóză *s. f.* ipoteză potrivit căreia viața ar fi apărut de mai multe ori pe Pămînt. (<*neo-* + *biocenoză*)

neoblást *s. n.* celulă de tip endocriu rămasă în unele țesuturi epiteliale, din care se pot diferenția din nou celulele specializate ale țesutului respectiv. (<*neo-* + *-blast*)

neocapitalísm *s. n.* stadiu recent al capitalismului, caracterizat prin intervenția mărită a statului în economie, progresiva concentrare a societăților pe acțiuni și dezvoltarea unei societăți de consum. (<fr. *néo-capitalisme*)

neocapitalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neocapitalismului. (<fr. *néo-capitaliste*)

neocatársis *s. n.* metodă psihanalitică prin care se provoacă conștientizarea relațiilor din copilărie ale bolnavului, obținîndu-se astfel descărcarea unor tensiuni. (<fr. *néo-catharsis*)

neocatólic, -ă *adj.* referitor la neocatolicism. (<fr. *néo-catholique*)

neocatolicísm *s. n.* doctrină a catolicismului, „modernizată" prin introducerea unor teze menite să apropie și să adapteze vechile principii și teorii ale catolicismului la problemele lumii contemporane. (<fr. *néo-catholicisme*)

neocerebél *s. n.* parte recentă filogenetic a cerebelului. (<*neo-* + *cerebel*)

neocít *s. n.* celulă de formație recentă. (<fr. *néocyte*)

neocitemíe *s. f.* prezența neocitelor în sînge. (<fr. *néocytémie*)

neoclásic, -ă *adj.* I. referitor la neoclasicism, propriu neoclasicismului. ○ *stil ~* = stil care are ca model arta și arhitectura clasică. II. *curent ~* = curent în știința economică burgheză, care, afirmînd capacitatea de autoreglare armonioasă a capitalului, se întoarce spre tezele sale clasice. (<fr. *néo-classique*)

neoclasicísm *s. n.* curent în artă, literatură și arhitectură care reînvie anumite trăsături ale clasicismului (reîntoarcerea la idealurile antice, echilibru, simetrie, reconsiderarea formei, orizonturi mai calme). ● tendință de reîntoarcere la principiile și formele muzicii (pre)clasice. (<fr. *néo-classicisme*)

neocolonialísm *s. n.* politică prin care cercurile imperialiste încearcă să se adapteze la condițiile create de prăbușirea sistemului colonial, recurgînd la forme și metode noi, mai rafinate, în scopul de a-și menține influența și dominația asupra fostelor țări coloniale, de a conserva și reînvia colonialismul. (<fr. *néo-colonialisme*)

neocolonialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neocolonialismului. (<fr. *néo-colonialiste*)

neocomián, -ă *adj., s. n.* denumirea veche a cretacicului inferior. (<fr. *néocomien*, cf. *Neocomum*, denumirea lat. a localității *Neuchâtel* /Elveția/)

neocomunísm *s. n.* mișcare politică ce-și propune să reînvie ideologia și practicile comuniste. (<*neo-* + *comunism*)

neocomuníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neocomunismului. (<*neocomun*/ism/ + *-ist*)

neoconfucianísm *s. n.* curent filozofic apărut în China în sec. X—XII, care cuprinde două tendințe opuse, materialistă și idealistă,

ambele invocînd paternitatea lui Confucius. (<fr. *néo-confucianisme*)

neocór *s. m.* **1.** păzitor al unui templu în Grecia antică. **2.** cetate care avea sub oblăduirea sa un templu al unei divinități însemnate sau al cultului imperial. **3.** preot administrator al unui sanctuar (la catolici). (<fr. *néocore*, gr. *neokoros*)

neocórtex *s. n.* formațiunea cea mai evoluată, mai recent apărută a cortexului cerebral. (<fr. *néo-cortex*, engl. *neocortex*)

neocotíl *s. n.* cavitate cotiledoniană în luxația congenitală a șoldului. (<*neo-* + *cotil*)

neocritíc, -ă *adj.* neocriticist. (<fr. *néo-critique*)

neocriticísm *s. n.* orientare filozofică franceză, inspirată de criticismul kantian, pe care încearcă să-l restabilească potrivit datelor și speculațiilor științifice moderne. (<fr. *néo-criticisme*)

neocriticíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neocriticismului; neocritic. (<fr. *néo-criticiste*)

neodamód *s. m.* *(ant.)* nume dat în Sparta iloților liberați și descendenților lor. (<fr. *néodamode*, gr. *neodamodes*)

neodarwinísm *s. n.* orientare evoluționistă în biologie care recunoaște drept „mecanisme" ale evoluției viețuitoarelor exclusiv mutația și selecția, respingînd intervenția directă a factorilor de mediu și ereditatea caracterelor dobîndite (<fr. *néo-darwinisme*)

neodarwiníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neodarwinismului. (<fr. *néo-darwiniste*)

neodím *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor. (<fr. *néodyme*)

neoecologíe *s. f.* ramură a ecologiei care studiază ecosistemele recente. (<fr. *néoécologie*)

neoendemísm *s. n.* endemism de dată recentă, cu areal în curs de extindere. (<fr. *néoendémisme*)

neofalínă *s. f.* produs rezultat din distilarea petrolului, cu calități asemănătoare celor ale benzinei, folosit la curățirea materialelor textile. (<fr. *néophaline*)

neofascísm *s. n.* mișcare politică și ideologică reacționară de extremă dreaptă din lumea contemporană, care reia doctrina și metodele fascismului, adaptîndu-le la noile condiții. (<fr. *néo-fascisme*)

neofascíst, -ă *adj., s. m. f.* (partizan) al neofascismului. (<fr. *néo-fasciste*)

neoficiál, -ă *adj.* care nu este oficial, cu caracter particular. (<*ne-* + *oficial*)

neofíl, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care manifestă neofilie. (<it. *neofilo*)

neofilíe *s. f.* tendință, dorință pentru tot ceea ce este nou; tendință pentru schimbare (neprevăzută). (<it. *neofilia*)

neofít, -ă *s. m. f.* cel convertit recent la o religie; *(p. ext.)* cel care a aderat de curînd la o cauză, la o grupare etc. (<fr. *néophyte*, lat. *neophytus*, gr. *neophytos*)

neofítă *s. f.* plantă răspîndită recent de om (după descoperirea Americii). (<fr. *néophyte*)

neofobíe *s. f.* fobie față de tot ceea ce este nou. (<fr. *néophobie*)

neoformáție *s. f.* **1.** neoplazie. **2.** *(geol.)* acumulare (locală) care poate apărea în diferiți constituenți ai solului. (<fr. *néoformation*)

neofreudísm /fro-i-/ *s. n.* totalitatea noilor curente psihanalitice care, renunțînd la tezele pansexualiste și biologizante ale lui S. Freud, acceptă importanța factorilor sociali și culturali în geneza nevrozelor; neopsihanaliză. (<fr. *néo-freudisme*)

neogén, -ă *adj., s. n.* (din) a doua perioadă a neozoicului. (<fr. *néogène*)

neogenéză *s. f.* *(anat.)* formare a unui nou organ. (<fr. *néogenèse*)

neoglaciár *s. n.* fază de răcire a climei ca urmare a reactivării ghețarilor în regiunile alpine. (<*neo-* + *glaciar*)

neoglicogenéză *s. f.* formare de glucoză din proteine sau lipide. (<fr. *néoglycogenèse*)

neogótic, -ă *adj. stil* ~ (și *s. n.*) = stil modern în arhitectura și arta decorativă europeană din sec. XIX, inspirat din stilul gotic. (<fr. *néo-gothique*)

neogramátic, -ă I. *adj. școală* ~*ă* = curent lingvistic inițiat în a doua jumătate a sec. XIX de lingviștii germani H. Osthoff și K. Brugmann, care susține principiul regularității absolute a schimbărilor fonetice, analogia ca factor principal în crearea formelor noi și necesitatea studierii limbilor moderne și a dialectelor lor. II. *s. m. f.* adept al acestei școli. (după fr. *néo-gramairien*, germ. *Junggrammatiker*)

neogréc, -eácă *adj.* referitor la Grecia modernă. ● *(s. f.)* limba greacă modernă (din sec. XVI pînă astăzi). (<fr. *néo-grec*)

neoguelfísm /-ghel-/ *s. n.* politică a democraților creștini în ajunul revoluțiilor naționale din 1848—1849 din Italia. (<it. *neoguelfismo*)

neohegelián, -ă /-ghe-/ *adj., s. m. f.* (adept) al neohegelianismului. (<fr. *néo-hégélien*)

neohegelianísm *s. n.* curent filozofic contemporan apărut în Anglia, care stimulează studiul filozofiei lui Hegel, dar preia din aceasta laturile ce țin de sistemul său idealist, interpretîndu-le în spiritul subiectivismului și al iraționalismului. (<fr. *néo-hégélianisme*)

neoherbartianísm *s. n.* mișcare pedagogică de la începutul sec. XX care încearcă să revitalizeze herbartianismul prin renunțarea la unele teze, considerate ca depășite, și asimilarea altora noi. (<*neo-* + *herbartianism*)

neohipocratísm *s. n.* curent în medicina contemporană care preconizează întoarcerea la principiile lui Hipocrat. (<fr. *néo-hippocratisme*)

neoidă *s. f.* curbă plană obținută dintr-o curbă dată cu ajutorul unui punct fix și al unei secante care se rotește sprijinindu-se pe punctul fix.

neoimpresionísm *s. n.* direcție modernistă în pictură, introdusă de pictorii francezi și belgieni, care, recurgînd la culorile complementare, aplică procedeul contrastului simul-

tan în vederea obținerii unei forme distincte. (<fr. *néo-impressionnisme*)

neoimpresionist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neoimpresionismului. (<fr. *néo-impressionniste*)

neojunimísm *s. n.* școală estetică dintre cele două războaie mondiale, inițiată de Mihail Dragomirescu, care reactualizează principiile junimiste. (<*neo-* + *junimism*)

neojunimíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neojunimismului. (<*neo-* + *junimist*)

neokantián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neokantianismului. (<fr. *néo-kantien*)

neokantianísm *s. n.* orientare în filozofia contemporană care preia în special interpretarea kantiană a conceptelor de obiectivitate și metodă, căutînd totodată să asimileze noile rezultate ale științelor în perspectiva unei reedificări a logicii și a teoriei cunoașterii pe bazele idealismului. (<germ. *Neukantianismus*)

neokeynesísm *s. n.* ansamblu de teorii economice burgheze care încearcă o adaptare sau o corectare a keynesismului, în scopul transformării acestuia într-un instrument de combatere a crizelor inflaționiste. (<fr. *néo-keynésisme*)

neolamarckísm *s. n.* orientare evoluționistă în biologie care explică evoluția ca rezultat al activității fiziologice a organismului în procesul de adaptare la mediu și al transmiterii ereditare a caracterelor dobîndite, selecția naturală fiind privită ca un factor secundar. (<fr. *néo-lamarckisme*)

neolamarckíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neolamarckismului. (<fr. *néo-lamarckiste*)

neolatín, -ă *adj.* care are la bază limba latină; romanic; (despre popoare) de origine latină. (<fr. *néo-latin*)

neolatinísm *s. n.* mișcare culturală și politică din România din prima jumătate a sec. XIX, care urmărea să dovedească, mai ales pe plan lingvistic, originea latină a poporului român. (<*neo-* + *latinism*)

neolatiníst, -ă *s. m. f.* specialist în cultura neolatină; romanist. (<it. *neolatinista*)

neoliberalísm *s. n.* curent în economia politică burgheză contemporană care, formal, critică intervenția statului în economie și se declară împotriva monopolurilor, dar care teoretizează de fapt necesitatea unor forme ale capitalului monopolist de stat. (<fr. *néo-libéralisme*)

neolingvíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neolingvisticii. (<it. *neolinguista*)

neolingvístic, -ă I. *adj.* referitor la neolingvistică. II. *s. f.* curent lingvistic inițiat la începutul sec. XX de lingviștii italieni Bertoni și Bartoli și continuat în zilele noastre de Giuliano Bonfante, care se întemeiază pe concepțiile idealiste ale romanistului german Vossler și pe ideile geografiei lingvistice. (<it. *neolinguistico*, /II/ *neolinguistica*)

neolític, -ă *adj., s. n.* (din) perioada comunei primitive, între mezolitic și epoca metalelor, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră lustruită și de bronz, prin apariția agriculturii, a creșterii vitelor și a olăriei. (<fr. *néolithique*)

neológ *s. m.* neologist. (<fr. *néologue*)

neológic, -ă *adj.* referitor la neologisme, cu caracter de neologism; neologistic. (<fr. *néologique*)

neologísm *s. n.* cuvînt nou, împrumutat dintr-o limbă străină sau creat prin mijloace proprii în limba respectivă; (*p. restr.*) împrumut lexical recent. ◆ accepție nouă a unui cuvînt. (<fr. *néologisme*)

neologismomanie *s. f.* mania de a folosi neologisme în mod exagerat. (<*neologism* + *manie*)

neologíst, -ă *s. m. f.* cel care folosește frecvent neologisme; neolog. (<fr. *néologiste*, it. *neologista*)

neologístic, -ă *adj.* neologic. (<germ. *neologistisch*)

neologizá *vb. tr.* a utiliza sau inventa neologisme, a da (stilului) un aspect voit neologic. — *neologizáre* s. f. (<fr. *néologiser*)

neologizánt, -ă *adj.* (despre stil, cuvinte etc.) cu caracter, cu aspect voit neologic. (<*neologiza* + *-ant*)

neomalthusián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neomalthusianismului; neomaltusianist. (<fr. *néo-malthusien*)

neomalthusianísm *s. m.* doctrină burgheză contemporană care reia teoria lui Malthus a pretinsei suprapopulări a globului, propunînd soluții de exterminare în masă a populației. (<fr. *néo-malthusianisme*)

neomalthusianíst, -ă *adj., s. m. f.* neomalthusian. (<fr. *néo-malthusianiste*)

neomarginalísm *s. n.* denumire dată concepțiilor contemporane rezultate în urma falimentului economiei politice neoclasice. (<*neo-* + *marginalism*)

neomembránă *s. f.* *(anat.)* membrană de formație nouă. (<fr. *néomembrane*)

neomicínă *s. f.* antibiotic extras din produsele metabolismului unor ciuperci, cu acțiune comparabilă cu a streptomicinei. (<fr. *néomycine*, engl. *neomycin*)

neomórf, -ă *adj.* *(biol.;* despre caractere morfologice) apărut recent. (<fr. *néomorphe*)

neomorfísm *s. n.* *(biol.)* apariție a unor noi formații care modifică forma vechiului organ. (<fr. *néomorphisme*)

neomorfogén, -ă *adj.* (despre factori) care produce neomorfoză. (<fr. *néomorphogène*)

neomorfóză *s. f.* regenerare a unui țesut sau organ distrus într-o formă nouă. (<fr. *néomorphose*)

neón *s. n.* gaz inert care nu arde, incolor și inodor, folosit la umplerea tuburilor luminoase. (<fr. *néon*, gr. *neon*, nou)

neonatál, -ă *adj.* referitor la nou-născuți. (<fr. *néo-natal*)

neonatologíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul noilor-născuți. (<*neonatal* + *-logie*)

neonazísm *s. n.* curent politic care încearcă să reînvie nazismul. (<fr. *néo-nazisme*, it. *neonazismo*, germ. *Neonazismus*)

neonazíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neonazismului. (<it. *neonazista*)

neoortodoxíe *s. f.* mișcare teologică protestantă care reînvie doctrinele tradiționale. (<engl. *neoorthodoxy*)

neoperábil, -ă *adj.* inoperabil. (<*ne-* + *operabil*)

neopitagoreián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neopitagorismului. (<fr. *néo-pythagoricien*)

neopitagorísm *s. n.* curent filozofic de origine alexandrină care a reactualizat pitagorismul, îmbinîndu-l cu platonismul și accentuînd tendințele sale mistice. (<fr. *néo-pythagorisme*)

neopitéc *s. m.* specie de maimuță fosilă de la începutul erei terțiare. (<fr. *néopithèque*)

neoplásm *s. n.* țesut rezultat din procesul de neoplazie; *(p. ext.)* tumoare, cancer. (<fr. *néoplasme*)

neoplasticísm *s. n.* variantă a abstracționismului caracterizată printr-un geometrism în care liniile și planurile de culoare se întretaie în unghi drept, ca și prin folosirea unei game cromatice limitate la albastru, galben și roșu. (<fr. *néo-plasticisme*)

neoplástie *s. f.* refacere, prin autoplastie, a unui țesut distrus. (<fr. *néoplastie*)

neoplatónic, -ă *adj., s. m. f.* neoplatonician. (<fr. *néo-platonique*)

neoplatonicián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neoplatonismului; neoplatonic. (<fr. *néo-platonicien*)

neoplatonísm *s. n.* curent filozofic apărut în epoca elenistică și ajuns la apogeu în epoca de decădere a Romei sclavagiste, care, reunind într-o viziune originală idealismul platonician cu idei pitagoreice, stoice și cu misticismul oriental, proclamă ideea creării lumii prin „emanație" din divinitate și pe aceea a cunoașterii prin extaz mistic. (<fr. *néo-platonisme*)

neoplázic, -ă *adj.* referitor la neoplasm. (<fr. *néoplasique*)

neoplazíe *s. f.* proces patologic de formare a unui țesut nou tumoral, benign sau malign; neoformație (1). (<fr. *néoplasie*)

neopozábil, -ă *adj. (jur.)* inopozabil. (după fr. *non-opposable*)

neopozitivísm *s. n.* curent filozofic contemporan care acordă o atenție deosebită cunoașterii raționale și logicii (pe care le interpretează însă, adesea, în spirit convenționalist, subiectivist), precum și analizei logice a limbajului științei; pozitivism logic. (<fr. *néo-positivisme*)

neopozitivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neopozitivismului. (<fr. *néo-positiviste*)

neopragmatísm *s. n.* denumire a pragmatismului contemporan. (<fr. *néo-pragmatisme*)

neoprén *s. n.* cauciuc sintetic termoplastic, obținut prin polimerizare. (<fr. *néoprène*)

neoprotecționísm *s. n.* termen folosit prin anii '70 pentru a defini diferite măsuri protecționiste luate îndeosebi de statele industrializate, care nu vor să admită că aplică, sub multiple și variate forme, cel mai extins protecționism. (<*neo-* + *protecționism*)

neopsihanalíză *s. f.* neofreudism. (<*neo-* + *psihanaliză*)

neorámă *s. f.* reprezentare interioară panoramică pe o suprafață cilindrică, cel ce privește fiind situat în centrul cilindrului. (<fr. *néo-/ciné/rama*)

neoraționalísm *s. n.* curent filozofic antipozitivist, care încearcă să integreze în mod coerent luarea în considerare a factorului subiectiv al cunoașterii într-o concepție realistă ce consideră că teoria este subordonată obiectului, existent independent de subiect și pe care izbutește să-l exprime. (<fr. *néo-rationalisme*)

neoraționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neoraționalismului. (<*neorațional/ism/* + *-ist*)

neorealísm *s. n.* 1. curent în filozofia contemporană care identifică conștiința cu existența, redusă la un complex de senzații independente. 2. doctrină literară sau artistică inspirată din realism. ● mișcare artistică în cinematografia italiană contemporană, care se manifestă printr-o tendință de apropiere de problemele sociale, de viața cotidiană a oamenilor obișnuiți, respingînd emfaza și reliefînd detaliul real semnificativ. (<fr. *néo-réalisme*, it. *neorealismo*)

neorealíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neorealismului. (<fr. *néo-réaliste*)

neoretórică *s. f.* curent în gîndirea filozofico-lingvistică modernă care reia dintr-o perspectivă nouă, pluridisciplinară, arta antică a vorbirii. (<fr. *néorhétorique*)

neoromántic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neoromantismului. (<fr. *néo-romantique*)

neoromantísm *s. n.* 1. curent în literatura modernă universală de la sfîrșitul sec. XIX, apărut ca o reacție împotriva naturalismului. 2. tendință artistică modernă care se inspiră din romantism. 3. direcție în filozofie care, păstrînd cadrul teoretic al romantismului, evoluează spre subiectivism și iraționalism, anunțînd existențialismul și neospiritualismul. (<fr. *néo-romantisme*)

neorusseauísm /-ru-so-ism/ *s. n.* tendință în pedagogia actuală de reîntoarcere la ideile lui J. J. Rousseau. (<*neo-* + *rousseauism*)

neosalvarsán *s. n.* produs farmaceutic folosit în tratarea sifilisului. (<germ. *Neosalvarsan*)

neoscolástic, -ă I. *adj.* referitor la neoscolastică. II. *s. f.* neotomism. (<fr. *néo-scolastique*)

neospiritualísm *s. n.* curent în gîndirea filozofică din Franța și Italia, care a imprimat interpretării și analizei aparatului conceptual al spiritualismului o direcție mai subiectivistă, de coloratură irațională și antiintelectualistă. (<*neo-* + *spiritualism*)

neostalinísm *s. n.* politică ce reînvie doctrina și practicile staliniste. (<*neo-* + *stalinism*)

neostaliníst, -ă *adj., s.m.f.* (adept) al neostalinismului. (<*neostalin/ism/* + *-ist*)

neostigmínă *s. f.* alcaloid sintetic pe bază de amoniu, stimulant al peristaltismului intestinal. (<fr. *néostigmine*)

neotectónic, -ă I. *adj.* referitor la neotectonică. II. *s. f.* totalitatea mișcărilor tectonice recente. ● parte a geologiei care studiază mișcările de formare a scoarței terestre de la

sfîrșitul terțiarului și pînă în prezent. (<germ. *neotektonisch, /It/ Neotektonik*)

neotenie *s. n. (biol.)* 1. persistență a caracterelor juvenile în stadiul de adult. 2. ajungere a organismului la maturitate sexuală înainte de dezvoltarea lui completă. (<fr. *néoténie*)

neotíe *s. f.* specie de orhidee saprofită din pădurile de fagi. (<fr. *néottie*, cf. gr. *neottéia*, cuib de pasăre)

neotíp *s. m. (biol.)* exemplar care înlocuiește tipul pierdut sau distrus. (<fr. *néotype*)

neotomísm *s. n.* curent filozofic idealist-subiectiv contemporan, care caută să reînvie doctrina scolastică a lui Toma d'Aquino, acceptînd primatul puterii ecleziastice asupra celei civile și aspirînd la o societate modelată creștin; neoscolastică. (<fr. *néo-thomisme*)

neotomíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neotomismului. (<fr. *néo-thomiste*)

neotrópic, -ă *adj.* din zona tropicală a Americii. (<fr. *néotropique*)

neoumanísm *s. n.* nouă înflorire a umanismului la sfîrșitul sec. XIX. (<germ. *Neohumanismus*)

neoumaníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neoumanismului. (<*neouman/ism/* + *-ist*)

neovitalísm *s. n.* curent idealist în biologie care pretinde a se deosebi principial de vitalism, întrucît ar fi înlocuit vechea „forță vitală" cu noțiuni noi. (<fr. *néo-vitalisme*)

neovitalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neovitalismului. (<fr. *néo-vitaliste*)

neovulcanísm *s. n.* totalitatea manifestărilor vulcanice din neozoic. (<*neo-* + *vulcanism*)

neozóic, -ă *adj., s. n.* (din) ultima eră geologică, care durează de la sfîrșitul mezozoicului pînă astăzi și în care continuă dezvoltarea mamiferelor și apariția omului; era terțiară; cainozoic. (<fr. *néozoique*)

nep *s. n.* nouă politică economică, încercată de sovietici în 1921, 1941 și 1953, marcînd o slăbire a presiunii ideologice, care permite societății să se organizeze parțial, după cum i se pare mai potrivit. (<*N/oua/ E/conomie/ P/olitică/*)

népa *s. f.* insectă din apele stătătoare, carnivoră, care respiră printr-un tub abdominal. (<fr. *nèpe*, cf. lat. *nepes*, scorpion)

nepaléz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Nepal. ◆ *(s. n.)* idiom neohindus vorbit în Nepal. (<fr. *népalais*, cf. *Nepal*, stat în sudul Asiei, în Munții Himalaia)

nepéntes *s. n.* 1. *(ant.)* băutură magică folosită ca remediu împotriva tristeții. 2. plantă carnivoră și decorativă originară din regiunea tropicală, ale cărei frunze, răsucite, se termină printr-o mică pungă membranoasă, unde pot cădea insecte și mici reptile, care apoi sînt digerate de plantă. (<fr. *népenthès*, gr. *nepenthes*)

néper *s. m.* unitate de măsură a nivelului de transmisiune a semnalelor acustice sau electrice, egală cu 8,686 decibeli. (<fr. *néper*, engl. *neper*, cf. *J. Neper*, matematician scoțian)

neperián, -ă *adj.* (despre logaritmi) inventat de Neper. (<fr. *népérien*)

nepermétru *s. n.* instrument folosit în electroacustică pentru măsurarea nivelului de transmisiune în neperi. (<fr. *népermètre*)

nepolár, -ă *adj.* (despre molecule sau grupări de atomi) care nu are moment electric permanent. (<*ne-* + *polar*)

nepoluánt, -ă *adj.* care nu este poluant. (după fr. *non-polluant*)

nepotísm *s. n.* 1. autoritate pe care o aveau în conducerea treburilor publice nepoții anumitor papi. 2. abuz de putere comis de cineva prin acordarea de favoruri rudelor sau prietenilor săi. v. favoritism. (<fr. *népotisme*, germ. *Nepotismus*)

nepredicatív, -ă *adj.* (despre verbe) care nu poate forma singur predicatul. (<*ne-* + *predicativ*)

neproductív, -ă *adj.* (în special despre terenuri, soluri) care nu produce roade, neroditor, sărac. (<*ne-* + *productiv*)

neproliferáre *s. f.* faptul de a nu prolifera, de a nu răspîndi (arme nucleare); nediseminare. (după fr. *non-prolifération*)

neptunián, -ă *adj.* 1. neptunic. 2. *(rar)* care aparține planetei Neptun. (<fr. *neptunien*)

neptúnic, -ă *adj.* referitor la fenomenele de precipitație din mediul marin; neptunian (1); (despre terenuri, roci) format prin acțiunea apei. (<germ. *neptunisch*)

neptunísm *s. n.* concepție neștiințifică în geologie potrivit căreia toate rocile și structurile geologice își au originea în apa mărilor și oceanelor. (<fr. *neptunisme*, cf. *Neptun*, zeul mării la romani)

neptuníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neptunismului. (<germ. *Neptunist*)

neptúniu *s. n.* element chimic transuranic, obținut sintetic prin reacții nucleare. (<fr. *neptunium*)

nepublicábil, -ă *adj.* care nu se poate publica. (<*ne-* + *publicabil*)

nereídă *s. f.* 1. *(mit.)* fiecare dintre cele cincizeci de nimfe ale mării, fiicele lui Nereu. 2. animal sau plantă fixată de fundul pietros al apelor și mărilor. (<fr. *néréide* cf. lat., gr. *Nereis*)

neretroactivitáte *s. f. (jur.) principiul ~ții* = principiu potrivit căruia o lege nu poate produce efecte și pentru trecut. (<*ne-* + *retroactivitate*)

neritíc, -ă *adj.* din zona pelagică situată deasupra platformei continentale. (<fr. *néritique*, cf. gr. *nerites*, scoici de mare)

neronián, -ă *adj.* propriu lui Nero, demn de Nero; *(p. ext.)* foarte crud. (<fr. *néronien*, cf. *Nero*, împărat roman)

nerv *s. m.* 1. formație anatomică alcătuită din fascicule de fibre, care conduc excitațiile senzitive de la organele periferice ale corpului către centrul celular și excitațiile motorii de la centrul celular către organele periferice. 2. *(pl.)* stare de încordare, de surescitare, de nervozitate. 3. *(fig.)* putere, forță, vigoare. (<lat. *nervus*, fr. *nerf*)

nervál, -ă *adj. (rar)* referitor la nervi. (<fr. *nerval*)

nervát, -ă *adj.* cu nervuri. (<fr. *nervé*, lat. *nervatus*)

nervatúră *s. f.* totalitatea nervurilor de pe suprafața unui obiect; nervație (2). (<it. *nervatura*)

nervație/nervațiúne *s. f.* 1. dispoziție a nervurilor unei frunze, ale unei aripi etc. ● ansamblul acestor nervuri. 2. *(telm.)* nervatură. (<fr. *nervation*)

nervațiúne *s. f.* v. nervație.

nervil *s. n.* ultima ramificație a unei nervuri. (<fr. *nerville*)

nervín *adj., s. n.* (medicament) care calmează sau întărește nervii. (<fr. *nervin*)

nervísm *s. n.* concepție, teorie care atribuie creierului rolul de substrat material al vieții psihice. (<fr. *nervisme*)

nervíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nervismului. (<fr. *nerviste*)

nervós, -oásă *adj.* 1. referitor la, provocat de nervi. 2. care manifestă nervozitate; irascibil; iritat, surescitat. 3. *(fig.)* energic, vioi. ● *(adv.)* cu nervozitate. (<lat. *nervosus*, fr. *nerveux*)

nervozísm *s. n.* boală de nervi; neurastenie. ● iritație, excitație; nervozism. (<fr. *nervosisme*)

nervozitáte *s. f.* stare de enervare; iritare, surescitare. ● nerăbdare. (<fr. *nervosité*)

nervurát, -ă *adj.* cu nervuri (3). (<fr. *nervuré*)

nervurație *s. f.* ansamblu de nervuri (3) și modul de dispunere a acestora. (<fr. *nervuration*)

nervúră *s. f.* 1. fascicul libero-lemnos de pe suprafața frunzelor, prin care circulă seva. 2. fiecare dintre fibrele cornoase și ramificate care străbat aripa unor insecte, formînd o rețea. ● bară metalică sau de lemn care face parte din scheletul unei aripi de avion. 3. proeminență pe suprafața unei piese, a unui organ de mașină etc., care îi mărește rezistența. ● grindă de beton armat care se toarnă împreună cu placa planșeului. 4. mulură decorativă care conturează muchiile unei bolți, marginile unei nișe etc. 5. *(pl.)* cută foarte îngustă cusută ca garnitură pe un obiect de îmbrăcăminte. (<fr. *nervure*)

nes *s. n.* nescafe. (<*nes*/cafe/)

nesaturát, -ă *adj.* (despre un sistem fizico-chimic) care conține unul dintre componenți într-o cantitate mai mică decît cantitatea corespunzătoare stării de saturație. ● (despre combinații chimice organice) cu legături duble sau triple în moleculă. (după fr. *non-saturé*)

nescafé *s. n.* praf de cafea, foarte concentrat, solubil, din care se prepară băutura prin simpla dizolvare în apă; nes. ● băutură preparată din această cafea. (<fr. *nescafé*)

neserîptic *adj. fond* ~ = fond destinat plăților pentru personalul în acord. (<*ne-* + *scriptic*)

nesesér *s. n.* trusă mică de voiaj care cuprinde cele necesare pentru îngrijirea corpului (săpun, perii, foarfece). (<fr. *nécessaire*)

nestabil, -ă *adj.* instabil. ● *(chim.)* care se descompune, se transformă ușor. (<*ne-* + *stabil*)

nestabilitáte *s. f.* instabilitate. (<*ne-* + *stabilitate*)

néstor *s. m. (livr.)* bătrîn înțelept, înzestrat cu prudență și cu multă experiență. (cf. *Nestor*, bătrîn înțelept care a asistat la asediul Troiei)

nestorián, -ă I. *adj.* care aparține nestorienilor. II. *s. m.* membru al unei secte religioase care susținea că trebuie să se distingă în Isus Cristos două persoane, așa cum se disting două naturi (umană și divină). (<fr. *nestorien*, cf. *Nestorie*, patriarh al Constantinopolului)

nestorianísm *s. n.* doctrina nestorienilor. (<fr. *nestorianisme*)

nestoterapíe *s. f.* tratament prin cură de foame. (<fr. *néstothérapie*, cf. gr. *nestis*, post)

neșánsă *s. f.* întîmplare nefavorabilă; ghinion, nenoroc. (<*ne-* + *șansă*)

neșifonábil, -ă *adj.* (despre materiale textile) care nu se șifonează. (<*ne-* + *șifonabil*)

net[1] *s. n. (sport)* plasă pentru jocul de tenis. ● expresie folosită de arbitrul de fileu pentru a arăta că mingea a lovit plasa. (<engl. *net*)

net[2]**, -ă** *adj.* 1. (și *adv.*) clar; categoric; deslușit. 2. (despre greutatea unei mărfi) fără ambalaj; (despre venituri) din care au fost scăzute impozitele, reținerile etc. (<fr. *net*)

nétbol *s. n. (tenis)* minge care atinge fileul. (<engl. *net-ball*)

netitáte *s. f.* precizare, claritate. (<fr. *netteté*)

néto *adv.* net[2] (2). (<it., germ. *netto*)

neumátic, -ă *adj.* (despre un sistem de notație muzicală) făcut cu ajutorul neumelor. (<fr. *neumatique*)

néumă *s. f.* semn de notație muzicală constînd din puncte și virgule fără portativ, folosită în evul mediu mai ales pentru cîntarea liturgică. ● grup de note emise dintr-o singură respirație. ● parte dintr-o frază muzicală bisericească a cărei ultimă silabă se prelungește sau care este cîntată fără cuvinte. (<fr. *neume*, lat. *neuma*, cf. gr. *pneuma*, suflu)

NEUR(O)-/NEURI- / NEVR(O)- / NEVRI- *elem. comp.* „nerv", „nervură, nervație". (<fr. *neur/o/-*, *nevr/o/-*, *nevri-*, germ. *neuri-*, cf. gr. *neuron*, nerv)

neurál, -ă *adj.* care aparține sistemului nervos. ○ *canal* ~ = șanț embrionar din pereții căruia ia naștere sistemul nervos. (<fr. *neural*)

neuranemíe *s. f.* anemie a centrilor nervoși. (<fr. *neuranémie*)

neurapraxíe *s. f.* întrerupere temporară a funcțiilor unui nerv periferic. (<fr. *neurapraxie*)

neurasténic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de neurastenie. (<fr. *neurasthénique*)

neurastenie *s. f.* boală caracterizată prin tulburări funcționale ale sistemului nervos, care se manifestă prin dureri de cap, insomnie, oboseală. (<fr. *neurasthénie*)

neurastenizá *vb. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de neurastenie. — *neurăstenizáre* s. f. (<*neurastenie* + *-iza*)

neurastenizánt, -ă *adj.* care produce neurastenie. (<*neurastenizа* + *-ant*)

NEURI- v. n e u r (o)-.

neurilémă *s. f.* nevrilem. (<germ. *Neurilemma*)

neurínă *s. f.* substanță organică toxică existentă în materiile intrate în putrefacție. (<fr. *neurine*)

neurinóm *s. n.* tumoare a nervilor. (<fr. *neurinome*)

neurísm *s. n.* teorie care atribuia toate fenomenele vieții organice unui flux nervos. (<fr. *neurisme*)

neurít *s. m. (anat.)* axon. (<germ. *Neurit*)

neuroartritísm *s. m.* predispoziție constituțională către stări patologice articulare, nervoase, de nutriție etc. (<fr. *neuro-arthritisme*)

neurobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în neurobiologie. (<*neurobiologie*)

neurobiológic, -ă *adj.* referitor la neurobiologie. (<fr. *neurobiologique*)

neurobiologíe *s. f.* parte a biologiei care studiază procesele chimice, fiziologice și endocrinologice de funcționare a sistemului nervos. (<fr. *neurobiologie*)

neuroblást *s. n.* celulă nervoasă embrionară. (<fr. *neuroblaste*)

neuroblastóm *s. n.* tumoare malignă, formată din celule asemănătoare neuroblastelor. (<fr. *neuroblastome*)

neurobrucelózǎ *s. f.* bruceloză în care predomină complicațiile nervoase. (<fr. *neurobrucellose*)

neurocél *s. n.* ansamblu de cavități și ventricule în sistemul nervos central primitiv. (<fr. *neurocèle*)

neurochimíe *s. f.* studiul reacțiilor chimice care însoțesc funcționarea sistemului nervos. (<fr. *neurochimie*)

neurochirúrg *s. m.* specialist în neurochirurgie. (<germ. *Neurochirurg*)

neurochirurgícal, -ă *adj.* referitor la neurochirurgie. (<fr. *neurochirurgical*)

neurochirurgíe *s. f.* chirurgie aplicată la sistemul nervos. (<fr. *neurochirurgie*)

neurocibernétic, -ă I. *adj.* referitor la neurocibernetică. II. *s. f.* disciplină care își propune să cerceteze cu ajutorul mijloacelor cibernetice activitatea creierului ca organ al gîndirii. (<fr. *neurocybernétique*)

neurocibernetícián, -ă *s. m. f.* specialist în neurocibernetică. (<fr. *neurocybernéticien*)

neurocít *s. n.* neuron. (<fr. *neurocyte*)

neurocrániu *s. n.* porțiune a cutiei craniene care conține creierul. (<it. *neurocranio*)

neurocrinie *s. f.* 1. vărsare directă a unei secreții interne într-un țesut sau organ nervos. 2. proprietate secretorie a unor celule nervoase. (<fr. *neurocrinie*)

neurodermatózǎ *s. f.* dermatoză de origine nervoasă. (<fr. *neurodermatose*)

neurodermítă *s. f.* dermatoză alergică cu aspect de lichen. (<fr. *neurodermite*)

neurodínie *s. f.* durere resimțită pe traiectul unui nerv senzitiv sau al ramificațiilor sale; nevralgie. (<fr. *neurodynie*)

neuroendocrín, -ă *adj.* referitor la relațiile dintre sistemul nervos și cel endocrin. (<engl. *neuroendocrine*)

neuroendocrinologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază relațiile dintre sistemul nervos și cel endocrin. (<*neuro-* + *endocrinologie*)

neuroepitelióm *s. n.* gliom epitelial, mai ales la nivelul retinei; meduloepiteliom. (<fr. *neuroépithéliome*)

neuroepitéliu *s. n.* formă specială de epiteliu care se găsește la capătul unor analizatori cu funcții importante în realizarea percepțiilor. (<fr. *neuro-épithélium*)

neurofibrílă *s. f.* formațiune filamentoasă, fină din citoplasma celulei nervoase și din prelungirile ei. (<fr. *neurofibrille*)

neurofibróm *s. n.* tumoare benignă provenind din țesutul fibros al tecilor nervilor. (<fr. *neurofibrome*)

neurofibromatózǎ *s. f.* afecțiune cronică, genetică și ereditară, caracterizată prin apariția pe piele a unor pete sau a unor tumori cu originea în neurofibroame. (<fr. *neurofibromatose*)

neurofibrosarcóm *s. n.* tumoare malignă de tip sarcom a sistemului nervos. (<fr. *neurofibrosarcome*)

neurofil, -ă *adj.* neurotrop. (<fr. *neurophile*)

neurofiláctic, -ă *adj.* referitor la neurofilaxie. (<fr. *neurophylactique*)

neurofilaxíe *s. f.* acțiunea de protejare a sistemului nervos. (<fr. *neurophylaxie*)

neurofiziológ, -ă *s. m. f.* specialist în neurofiziologie. (<fr. *neurophysiologue*)

neurofiziológic, -ă *adj.* referitor la neurofiziologie. (<fr. *neurophysiologique*)

neurofiziologíe *s. f.* parte a fiziologiei care tratează despre funcționarea sistemului nervos. (<fr. *neurophysiologie*)

neurogén, -ă *adj.* generat de sistemul nervos; de origine nervoasă. (<fr. *neurogène*)

neuroglióm *s. n.* tumoare a sistemului nervos central, rezultată din proliferarea țesutului nevroglic. (<fr. *neurogliome*)

neurogliomatózǎ *s. f.* afecțiune caracterizată prin coexistența neurofibromatozei cu glioame ale nervilor periferici și ale centrilor nervoși și meningioame. (<fr. *neurogliomatose*)

neurohipofízǎ *s. f.* posthipofiză. (<*neuro-* + *hipofiză*)

neurohormón *s. m.* substanță de tip hormonal (vasopresina, acitonina) produsă în celulele nervoase de tip endocrin. (<germ. *Neurohormon*)

neuroinfécție *s. f.* boală infecțioasă a sistemului nervos. (<fr. *neuroinfection*)

neuroleptanestezíe *s. f.* tehnică de pregătire a bolnavilor pentru operații chirurgicale prin injectarea parenterală a mai multor substanțe cu acțiune neuroleptică și analgezică. (<fr. *neuroleptanesthésie*)

neuroléptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu un puternic efect sedativ asupra sistemului nervos; neuroplegic. (<fr. *neuroleptique*)

neurolímfă *s. f.* lichid cefalorahidian. (<fr. *neurolymphe*)

neurolimfomatóză *s. f.* boală rară, de origine nedeterminată, care se manifestă prin paralizia extremităților și slăbirea de volum a mușchilor striați. ● leucoza găinilor. (<fr. *neurolymphomatose*)

neurolingvíst, -ă *s. m. f.* specialist în neurolingvistică. (<*neurolingvistică*)

neurolingvístic, -ă I. *adj.* referitor la neurolingvistică. II. *s. f.* studiu lingvistic al tulburărilor de limbaj. (<fr. *neurolinguistique*)

neurolític, -ă *adj.* referitor la neuroliză, care produce neuroliză. (<fr. *neurolitique*)

neuroliză *s. f.* distrugere a țesutului nervos. (<fr. *neurolyse*)

neurológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în neurologie. (<fr. *neurologue*)

neurológic, -ă *adj.* referitor la neurologie. (<fr. *neurologique*)

neurologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază structura, fiziologia și patologia sistemului nervos. (<fr. *neurologie*)

neuromagnetométru *s. n.* aparat pentru evidențierea activității electrice a creierului prin intermediul unui cîmp magnetic, curenții electrici fiind rezultatul celulelor nervoase. (<*neuro-* + *magnetometru*)

neuromielítă *s. f.* sindrom caracterizat printr-o mielită difuză, însoțită de orbire și de paralizia mușchilor striați. (<fr. *neuromyélite*)

neuromielopatíe *s. f.* boală a măduvei spinării. (<engl. *neuromyelopathia*)

neuromimétic, -ă *adj.* care reproduce efectele activității unui nerv. (<fr. *neuromimétique*)

neuromusculár, -ă *adj.* care aparține nervilor sistemului muscular. (<fr. *neuromusculaire*)

neurón *s. m.* celulă nervoasă; neurocit. (<fr. *neurone*)

neuronál, -ă *adj.* referitor la neuroni; neuronic. (<fr. *neuronal*)

neurónic, -ă *adj.* neuronal. (<fr. *neuronique*)

neuronofagíe *s. f.* proces de fagocitare a celulelor nervoase alterate de către celulele nevrogliei din jur. (<fr. *neuronophagie*)

neurooftalmologíe *s. f.* studiu al tulburărilor oftalmologice datorate tulburărilor nervoase. (<*neuro-* + *oftalmologie*)

neuroonichíe *s. f.* modificări distrofice ale unghiilor, care apar în cursul unor boli nervoase. (<*neuro-* + *onichie*)

neuropatíe *s. f.* nevropatie. (<fr. *neuropathie*)

neuropatológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în neuropatologie. (<it. *neuropatologo*)

neuropatologíe *s. f.* ramură a neurologiei care studiază bolile sistemului nervos; *(p. restr.)* anatomie patologică a sistemului nervos. (<fr. *neuropathologie*)

neuroplásmă *s. f.* protoplasmă care umple interstițiile dintre fibrele celulelor nervoase. (<fr. *neuroplasme*)

neuroplastíe *s. f.* înlocuire chirurgicală a unor părți ale nervilor periferici cu ajutorul unor omografe preluate din măduva spinării. (<engl. *neuroplasty*)

neuroplégic, -ă *adj., s. n.* neuroleptic, ganglioplegic. (<fr. *neuroplégique*)

neuroplegíe *s. f.* stare patologică manifestată prin scăderea sau dispariția tonusului sistemului nervos. (<fr. *neuroplégie*)

neuropraxíe *s. f.* dependența mișcărilor corpului de buna funcționare a sistemului nervos. (<fr. *neuropraxie*)

neuroprobazíe *s. f.* migrare a virusurilor neurotropi, după o leziune, de la periferie spre centrii nervoși. (<fr. *neuroprobasie*)

neuroprotéză *s. f.* microordinator care înlocuiește nervul optic. (<*neuro-* + *protează*)

neuropsihiátric, -ă *adj.* referitor la neuropsihiatrie. (<fr. *neuropsychiatrique*)

neuropsihiatríe *s. f.* ramură a medicinei care studiază afecțiunile sistemului nervos, precum și bolile psihice. (<fr. *neuropsychiatrie*)

neuropsihiátru, -ă *s. m. f.* medic specialist în neuropsihiatrie. (<fr. *neuropsychiatre*)

neuropsihic, -ă *adj.* neuropsihologic. (<fr. *neuropsychique*)

neuropsihochimíe *s. f.* studiu al reacțiilor chimice care însoțesc funcționarea sistemului nervos și activitățile mintale. (<fr. *neuropsychochimie*)

neuropsihofarmacologíe *s. f.* studiu al medicamentelor care modifică funcționarea sistemului nervos și activitatea mintală și al efectelor lor. (<fr. *neuropsychopharmacologie*)

neuropsihológ, -ă *s. m. f.* specialist în neuropsihologie. (<fr. *neuropsychologue*)

neuropsihológic, -ă *adj.* referitor la neuropsihologie; neuropsihic. (<fr. *neuropsychologique*)

neuropsihologíe *s. f.* disciplină care studiază fenomenele psihice în relațiile lor cu structura sistemului nervos central. (<fr. *neuropsychologie*)

neuroradiológ *s. f.* medic specialist în neuroradiologie. (<*neuroradiologie*)

neuroradiologíe *s. f.* radiologie aplicată la neurologie. (<fr. *neuro-radiologie*)

neurorafíe *s. f.* sutură a două extremități ale unui nerv secționat. (<fr. *neurorrhaphie*)

neuroretinítă *s. f.* inflamație a fundului ochiului, caracterizată printr-un edem papilar, hemoragii și exsudate retiniene. (<fr. *neurorétinite*)

neuroretinopatíe *s. f.* afecțiune retiniană pe bază nervoasă. (<fr. *neurorétinopathie*)

neurosarcóm *s. n.* sarcom al unui nerv. (<fr. *neurosarcome*)

neurosecrécție *s. f.* activitate glandulară endocrină a unor celule nervoase. (<fr. *neurosécrétion*)

neurosífilis *s. n.* sifilis instalat în sistemul nervos. (<fr. *neurosyphilis*)

neurosimpátic, -ă *adj.* referitor la sistemul nervos al marelui simpatic. (<fr. *neurosympathique*)

neurosponglóm *s. n.* meduloblastom. (<fr. *neurospongiome*)

neurótic, -ă *adj. (rar)* nevrotic. (<germ. *neurotisch*)

neurotizáre *s. f.* creştere la capătul periferic al unui nerv secţionat, apoi suturat, a unor prelungiri provenind din neuron. (după fr. *neurotisation*)

neurotomíe *s. f.* nevrotomie. (< fr. *neurotomie*)

neurotónic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care tonifică sistemul nervos. (<fr. *neurotonique*)

neurotoxínă *s. f.* toxină care se fixează pe sistemul nervos central. (<fr. *neurotoxine*)

neurotraumatologíe *s. f.* studiu al leziunilor traumatice accidentale ale sistemului nervos. (<fr. *neurotraumatologie*)

neurotripsíe *s. f.* strivire a nervilor, în special a celui sciatic. (<fr. *neurotripsie*)

neurotrófic, -ă *adj.* referitor la tulburările trofice de origine nervoasă. (<fr. *neurotrophique*)

neurotróp, -ă *adj.* (despre toxine, germeni etc.) cu afinitate pentru sistemul nervos; neurofil. (<fr. *neurotrope*)

neurotrópic, -ă *adj.* referitor la neurotropism. (<fr. *neurotropique*)

neurotropísm *s. n.* afinitate specială a unor toxine sau germeni faţă de sistemul nervos. (<fr. *neurotropisme*)

neurovaccín *s. n.* vaccin obţinut prin inocularea virusului vaccinal în creierul iepurelui. (<fr. *neurovaccin*)

neurovegetatív, -ă *adj.* referitor la sistemul nervos vegetativ. ○ *sistem nervos* ~ = totalitatea organelor nervoase ale organismului care reglează funcţiile viscerale. (<fr. *neuro-végétatif*)

neurovirózã *s. f.* localizare a unor viroze pe sistemul nervos central. (<*neuro-* + *viroză*)

neurúlă *s. f.* stadiu embrionar următor gastrulei, în timpul căruia se formează axul cerebro-spinal. (<fr. *neurula*)

neustón *s. m.* biocenoza organismelor plutitoare din pelicula superficială a apelor. (<fr. *neuston*, cf. gr. *neustos*, care înoată)

neutrál, -ă *adj. (rar)* neutru. (<lat. *neutralis*, it. *neutrale*, fr. *neutral*)

neutralísm *s. n.* 1. doctrină implicînd refuzul de a lua poziţie faţă de un eveniment internaţional, de a adera la o alianţă militară, chiar în timp de pace. 2. *(biol.)* tip de relaţii biotice între indivizii a două specii (populaţii) care nu utilizează aceeaşi sursă de hrană. (<fr. *neutralisme*)

neutralíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al neutralismului (1). (<fr. *neutraliste*)

neutralitáte *s. f.* faptul de a fi neutru; caracterul a ceea ce este neutru. ● poziţie de neamestec a unui stat şi de menţinere a unor raporturi de pace cu ţările angajate în conflicte armate. ● stare a unui compus neutru (4). (<fr. *neutralité*)

neutralizá *vb.* I. *tr.* 1. a face neutru, inofensiv; a zădărnici (o acţiune, o manifestare etc.). 2. a compensa cuplajul dintre circuitul electric de intrare şi cel de ieşire al unui amplificator electric. II. *tr., refl.* 1. *(chim.)* a (se) face neutru (4). 2. *(lingv.)* a determina, a suferi o neutralizare. (<fr. *neutraliser*)

neutralizánt, -ă *adj., s. n.* (substanţă, mijloc) care neutralizează; neutralizator. (<fr. *neutralisant*)

neutralizáre *s. f.* 1. acţiunea de a (se) neutraliza şi rezultatul ei; neutralizaţie. 2. *(lingv.)* suprimare în anumite condiţii a unei opoziţii dintre două unităţi lingvistice. 3. regim internaţional special la care este supus un teritoriu (sau anumite ape). (<*neutraliza*)

neutralizatór, -oáre *adj. (rar)* neutralizant. (<*neutraliza* + *-tor*)

neutralizáţie *s. f.* neutralizare. (<fr. *neutralisation*)

neutrínic, -ă *adj.* referitor la neutrini, alcătuit din neutrini. (<fr. *neutrinique*)

neutríno *s. m.* particulă elementară fără sarcină electrică şi cu masa mai mică decît cea a electronului. (<fr. *neutrino*)

NEUTRO- *elem. comp.* „compuşi chimici neutri". (<fr. *neutro-*, cf. lat. *neuter*, *-tra*, neutru)

neutrodínă *vb. tr. (telec.)* a aplica principiul neutrodinei într-un montaj. — *neutrodinăre* s. f. (<fr. *neutrodyner*)

neutrodínă *s. f. (telec.)* receptor amplificator compensat, destinat a micşora cuplajul capacitiv dintre circuitul de grilă şi cel anodic într-un tub electronic, pentru a evita intrarea în oscilaţie. (<fr. *neutrodyne*)

neutrofíl, -ă *adj.* 1. (despre leucocite polinucleare; şi *s. n.*) cu afinitate pentru coloranţii acizi şi bazici. 2. (despre organisme) care trăieşte în soluri neutre. (<fr. *neutrophile*)

neutrofílie *s. f.* 1. proprietate a leucocitelor neutrofile. 2. creştere a numărului neutrofilelor din sînge. (<fr. *neutrophilie*)

neutrón *s. m.* particulă elementară neutră din nucleul atomului, avînd aproape aceeaşi masă cu a protonului, dar fără sarcină electrică stabilă. (<fr. *neutron*)

neutrónic, -ă *adj.* referitor la neutroni, alcătuit din neutroni. (<fr. *neutronique*)

neutropenie *s. f.* diminuare a numărului neutrofilelor din sînge. (<fr. *neutropénie*)

neútru, -ă *adj.* 1. care nu este de partea nimănui; (despre un stat) care nu face parte dintre beligeranţi, care nu participă la pacte sau alianţe militare; (despre persoane) neîncadrat în nici o mişcare, în nici un partid etc. 2. nesemnificativ, indiferent. 3. *gen* ~ (şi *s. n.*) = gen gramatical care cuprinde nume ce au la singular formă masculină şi la plural formă feminină. ○ *vocală* ~*ă* = vocală medială. 4. *(chim.;* despre compuşi) care nu prezintă nici caracter de acid şi nici bazic. ● (despre corpuri) care nu are sarcină electrică. 5. *(biol.;* despre organisme) care nu are un sex bine definit; asexuat. ● care nu are gonade funcţionale; steril. (<fr. *neutre*, it. *neutro*, lat. *neuter*, *-tra*)

nev *s. m.* tumoare benignă a pielii, de natură epidermică, vasculară etc.; aluniță. (<lat., fr. *naevus*)

ne variétur *loc. adj.* (cu privire la caracterul definitiv, autentic al unui text oficial) în care nu trebuie să se schimbe nimic. (<lat. *ne varietur*, să nu se schimbe)

neverosímil, -ă *adj.* care nu pare adevărat; de necrezut. (<*ne* + *verosimil*)

neverosimilitáte *s. f.* însușirea de a fi neverosimil. (<*neverosimil* + *-itate*)

nevertebrát, -ă *adj., s. n.* (animal) lipsit de coloană vertebrală și de schelet osos intern. (<*ne-* + *vertebral*)

nevéu *s. n.* masă de zăpadă persistentă de pe munții înalți, pe cale de a se transforma în gheață, dînd naștere unui ghețar; firn. (<fr. *névé*, cf. lat. *nix, nivis*, zăpadă)

neviábil, -ă *adj.* care nu prezintă condițiile necesare pentru a dura, care nu se poate menține în viață. (după fr. *non-viable*)

nevocarcinóm *s. n.* tumoare malignă pigmentară, avînd ca punct de plecare un nev; melanoblastom, melanocitom. (<fr. *naevocarcinome*)

nevoxantoendotelióm *s. n.* mică tumoare dermică, roz sau brună, care apare în copilărie și dispare spontan. (<fr. *naevo-xantho-endothéliome*)

NEVR(O)- v. neur(o)-.

nevrálgic, -ă *adj.* referitor la nevralgie. ○ *punct* (sau *centru*) ~ = a) parte a corpului în care este localizată o nevralgie; punct sensibil, dureros; b) partea dificilă a unei situații, a unei probleme în discuție. (<fr. *névralgique*)

nevralgíe *s. f.* neurodinie; *(spec.)* durere de cap. (<fr. *névralgie*)

nevráx *s. n.* axul nervos format din creier și măduva spinării; sistem nervos central. (<fr. *névraxe*)

nevraxítă *s. f.* inflamație a nevraxului. (<fr. *névraxite*)

nevrectomíe *s. f.* rezecție a unui nerv pe o anumită întindere. (<fr. *névrectomie*)

NEVRI- v. neur(o)-.

nevrilém *s. n.* țesut nervos fascicular, care învelește nervii; neurilemă. (<fr. *névrilème*)

nevrítă *s. f.* leziune inflamatorie sau degenerativă a nervilor. (<fr. *névrite*)

nevrític, -ă *adj.* referitor la nevrită. (<fr. *névritique*)

nevróglic, -ă *adj.* referitor la nevroglie. (<fr. *névroglique*)

nevroglíe *s. f.* țesut conjunctiv de susținere a sistemului nervos central. (<fr. *névroglie*, cf. gr. *glia*, clei)

nevróm *s. n.* tumoare care se dezvoltă în interiorul nervilor. (<fr. *névrome*)

nevropá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) nevroza. (<*nevropat*)

nevropát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de nevropatie; bolnav de nervi. (<fr. *névropathe*)

nevropátic, -ă *adj.* referitor la nevropatie. (<fr. *névropathique*)

nevropatíe *s. f.* **1.** denumire generică a afecțiunilor sistemului nervos; neuropatie. **2.** nevroză. (<fr. *névropathie*)

nevroptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripi membranoase, străbătute de o rețea deasă de nervuri. (<fr. *névroptères*)

nevroscleróză *s. f.* induratie a țesutului nervos. (<fr. *névrosclérose*)

nevrótic, -ă I. *adj., s. m. f.* (suferind) de nevroză. II. *adj.* care provoacă nevroză; neurotic. (<fr. *névrotique*)

nevrotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în nevrotomie. (<fr. *névrotome*)

nevrotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui nerv; neurotomie. (<fr. *névrotomie*)

nevrozá *vb. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de nevroză; *(fam.)* a se enerva; a se nevropa. — *nevrozáre* s. f. (<fr. *névroser*)

nevrózã *s. f.* boală psihică datorată unor suprasolicitări, care se manifestă prin astenie, cefalee, insomnii, anxietate, iritabilitate etc.; nevropatie. (<fr. *névrose*)

nevrozísm *s. n. (rar)* nervozism. (<fr. *névrosisme*)

newton/niúton/ *s. m.* unitate de măsură a forței, egală cu forța care, aplicată unei mase de 1 kg, îi imprimă o accelerație de 1 m/s². (<fr. *newton*, cf. *Newton*, fizician, matematician și astronom engl.)

newtonián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sistemului lui Newton. (<fr. *newtonien*)

newtonianísm *s. n.* sistemul lui Newton cu privire la mișcarea corpurilor cerești și la cauzele ei. (<fr. *newtonianisme*)

nex *s. m.* **1.** *(livr.)* legătură, înlănțuire (între lucruri, fenomene); relație, raport. ○ ~ *cauzal* = raport de la cauză la efect. **2.** *(jur.)* contract de vînzare, de cesiune; drept de a aliena ceva. (<lat. *nexus*)

niacínă *s. f.* nicotinamidă. (<fr. *niacine*)

niagára *s. f. (rar)* șuvoi mare de apă. (cf. *Niagara*, cascadă între S.U.A. și Canada)

niblíck *s. n.* crosă la jocul de golf, terminată printr-o spatulă de fier, pentru loviturile ce trebuie să salte mingea peste obstacole. (<engl. *niblick*)

nicetamídă *s. f.* tonic cardiac și vascular activ, folosit pe cale bucală și parenteral. (<fr. *nicéthamide*)

níchel *s. n.* metal feromagnetic alb-cenușiu, inoxidabil, asemănător fierului, folosit la fabricarea aliajelor de oțel speciale, a instrumentelor medicale etc. (<fr. *nickel*)

nichelá *vb. tr.* a acoperi (pe cale electrochimică) un metal cu un strat subțire de nichel. — *nichelâre* s. f. (<fr. *nickeler*)

nichelái *s. n.* **1.** nichelare. **2.** strat de nichel depus pe un metal. (<fr. *nickelage*)

nichelatór *s. m.* muncitor care execută lucrări de nichelare. (<*nichela* + *-tor*)

nichelífer, -ă *adj. (min.)* care conține nichel. (<fr. *nickélifère*)

nichelínă *s. f.* **1.** aliaj de cupru, nichel și zinc, folosit la fabricarea rezistoarelor. **2.** arseniură naturală de nichel. (<fr. *nickéline*)

nicól *s. m.* dispozitiv pentru producerea și analiza luminii polarizate, bazat pe fenomenul de dublă refracție. (<fr. *nicol*, cf. W. *Nicol*, fizician scoțian)

nicotinamidă *s. f.* amida acidului nicotinic; vitamina PP; niacină. (<fr. *nicotinamide*)

nicotinamidemie *s. f.* prezența în sînge a nicotinamidei. (<fr. *nicotinamidémie*)

nicotină *s. f.* alcaloid toxic, incolor și uleios, care se găsește în frunzele de tutun. (<fr. *nicotine*, cf. *J. Nicot*, diplomat fr. din sec. XVI care importa tutunul în Franța)

nicotinic, -ă I. *adj.* 1. referitor la nicotină. ○ *acid* ~ = compus organic cristalin, incolor, derivat din nicotină. 2. produs de nicotină. II. *s. f. pl.* grupă de substanțe care au aceeași acțiune ca nicotina. (<fr. *nicotinique*)

nicotinism *s. n.* tabagism. (<fr. *nicotinisme*)

nicotinizá *vb. tr.* a impregna cu nicotină. — *nicotinizáre* s. f. (<fr. *nicotiniser*)

nicotinoterapie *s. f.* folosirea terapeutică a nicotinamidei. (<fr. *nicotinothérapie*)

nieróm *s. n.* aliaj de nichel și crom, rezistent la temperaturi înalte. (<fr. *nichrome*, cf. *ni*/chel/ + *crom*, n. com.)

nierotérm *s. n.* aliaj de nichel și crom, cu adaos de carbon, fier, siliciu etc., rezistent la temperaturi înalte și la medii corosive. (<fr. *nichrotherme*)

NICT(I)-/NICTAL(O)-/NICTO- *elem. com.* „noapte, nocturn". (<fr. *nyct/i/-*, *nyctal/o/-*, *nycto-*, cf. gr. *nyx*, *-ktos*, noapte, *nyktalos*, nocturn)

nictaginacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, ale căror flori se deschid numai în timpul nopții. (<fr. *nyctaginacées*)

NICTAL(O)- v. n i c t (i)-.

nictalgíe *s. f.* durere de cap care se manifestă numai noaptea, în timpul somnului. (<fr. *nyctalgie*)

nictalofobíe *s. f.* nictofobie. (<fr. *nyctalophobie*)

nictalóp, -ă *adj., s. m. f.* (om, animal) care prezintă nictalopie. (<fr. *nyctalope*)

nictalópic, -ă *adj.* referitor la nictalopie. (<fr. *nyctalopique*)

nictalopíe *s. f.* 1. însușire a unor animale de a vedea noaptea. 2. afecțiune a ochiului datorită căreia bolnavul distinge mai bine lucrurile în timpul nopții. (<fr. *nyctalopie*)

nictantíe *s. f.* (*bot.*) înflorire în timpul nopții. (<fr. *nyctanthie*)

nictáție *s. f.* clipire permanentă din ochi, simpton al anumitor boli; nictitație. (<fr. *nictation*, lat. *nictatio*)

nictemér *s. n.* interval de timp de 24 de ore (o zi și o noapte), unitate fiziologică cuprinzînd, pentru om și animale, o perioadă de ritmuri biologice. (<fr. *nycthémère*)

nictemerál, -ă *adj.* referitor la nictemer. (<fr. *nycthéméral*)

nictigám, -ă *adj.* (despre flori) care se deschide numai seara, pentru a atrage prin miros și culoare agenții polenizatori. (<fr. *nyctigame*)

nictinastíe *s. f.* mișcare de închidere și deschidere a florilor sau frunzelor ca urmare a alternanței între zi și noapte; nictitropism. (<fr. *nyctinastie*)

nictitánt, -ă *adj.* care clipește, clipitor. (<fr. *nictitant*)

nictitáție *s. f.* nictație. (<fr. *nictitation*)

nictitropísm *s. n.* nictinastie. (<fr. *nyctitropisme*)

NICTO- v. n i c t (i)-.

nictofobíe *s. f.* teamă obsedantă și angoasantă de întuneric, de noapte; nictalofobie. (<engl. *nyktophobia*)

nicturézis *s. n.* enurezis nocturn; nicturie. (<fr. *nycturésis*)

nicturíe *s. f.* nicturezis. (<fr. *nycturie*)

NID(I)- *elem. comp.* „cuib". (<fr. *nid/i/-*, cf. lat. *nidus*)

nidáție *s. f.* fixare a oului fecundat în mucoasa uterină. (<fr. *nidation*)

nidícol *adj.* (despre puii unor păsări) care părăsește cuibul tîrziu. (<fr. *nidicole*)

nidífug *adj.* (despre puii unor păsări) care părăsește cuibul imediat după ieșirea din ou. (<fr. *nidifuge*)

nidus *s. n.* aspect radiologic al nucleului foarte vascularizat al osteomului osteoid. (<germ. *Nidus*, cf. lat. *nidus*, cuib)

niclá *vb. tr.* a orna, a incrusta cu email negru. — *niclâre* s. f. (<fr. *nieller*)

niclâj *s. n.* niclare. (<fr. *niellage*)

niélă *s. f.* incrustație a unui email negru pe un fond alb într-o piesă de orfevrărie. (<fr. *nielle*)

niclúră *s. f.* 1. piesă de orfevrărie incrustată cu email negru. 2. (*p. anal.*) denumire dată probelor grafice imprimate după plăci de metal avînd desenul gravat umplut cu cerneală. (<fr. *niellure*)

nietzscheán, -ă /ni-cc-/ *adj., s. m. f.* (adept) al nietzscheanismului. (<fr. *nietzschéen*)

nietzscheanísm *s. n.* filozofia lui Nietzsche, care proclamă idealul unei morale individualiste, aristocratice și intelectualiste, în care „supraomul" trebuie să suprime mila, altruismul și obligațiile sociale și politice, valoarea supremă fiind afirmarea „voinței de putere". — var. *nietzscheism* s. n. (după fr. *nietzschéisme*, cf. *Nietzsche*, filozof germ.)

nietzscheísm *s. n.* v. n i e t z s c h e a n i s m.

nífe *s. n.* parte centrală a Pămîntului, formată mai ales din nichel și fier; barisferă. (<fr. *nifé*, cf. *ni*/chel/ + *f*/i/e/r/)

niflohlepsíe *s. f.* orbire provocată de strălucirea zăpezii. (<fr. *niphoblepsie*, cf. gr. *nipha*, zăpadă; *ablepsia*, orbire)

nigranilínă *s. f.* substanță obținută prin oxidarea anilinei în procesul de preparare a negrului de anilină. (<fr. *nigraniline*)

nigrozínă *s. f.* materie colorantă neagră folosită la fabricarea cremei de ghete, la îmbibarea panglicilor pentru mașini de scris etc. (<fr. *nigrosine*)

nihilísm *s. n.* concepție, atitudine care neagă rînduielile, instituțiile, morala, tradițiile culturale existente într-o societate dată, fără a le opune în schimb altele superioare; atitudine de negare absolută. (<fr. *nihilisme*)

nihilíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nihilismului. (<fr. *nihiliste*)

nilgáu *s. m.* antilopă din Asia, mare și cu coarne scurte. (<fr. *nilgaut*<cuv. hindi)

nilométru *s. n.* puț de comunicare cu Nilul, al cărui perete gradat servește pentru măsurat creșterea sau descreșterea apei; niloscop. (<fr. *nilomètre*)

niloscóp *s. n.* nilometru. (<fr. *niloscope*)

nilótic, -ă *adj.* referitor la Nil, al Nilului. (<fr. *nilotique*)

nilvár *s. n.* oțel cu compoziție asemănătoare invarului, conținînd nichel, fier, carbon și impurități de fabricație. (n. com.)

nimb *s. n.* **1.** cerc luminos desenat de pictori în jurul capului unor personaje (mai ales sfinți); aureolă. ● cerc, zonă luminoasă. **2.** nor (de praf). **3.** *(fig.)* prestigiu, măreție, splendoare, slavă. (<fr. *nimbe*, cf. lat. *nimbus*, nor)

nimbá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) înconjura cu un nimb; a (se) aureola. (<fr. *nimber*)

nimbostrátus *s. m.* formație de nori de culoare cenușie, dispuși într-un strat neîntrerupt, la un plafon de 50—800 m, care produc precipitații. (<fr. *nimbo-stratus*)

nímbus *s. m.* formație de nori de altitudine mică, groși, de culoare cenușie-închisă, care aduc ploaie. (<lat. *nimbus*)

nimfál, -ă *adj.* referitor la nimfe (2). (<fr. *nymphale*)

nímfă *s. f.* **1.** *(mit.)* divinitate feminină a apelor, a izvoarelor, a munților etc. ● *(fig.)* fată (femeie) tînără și grațioasă. **2.** stadiu intermediar în metamorfoza unor insecte, între larvă și adult; pupă². **3.** înveliș membranos al mucoasei vulvo-vaginale. (<lat. *nympha*, gr., fr. *nymphe*)

nimfaceé *s. f. pl.* familie de plante angiosperme dicotiledonate acvatice, avînd ca tip nufărul alb. (<fr. *nymphéacées*)

nimfétă *s. f.* fată foarte tînără, în aparență candidă și cu maniere ademenitoare. (<fr. *nymphette*)

nimfítă *s. f.* inflamație a nimfei (3). (<fr. *nymphite*)

NIMFO- *elem. comp.* „labie mică", „vulvă". (<fr. *nympho-*, cf. gr. *nymphe*)

nimfománă *adj., s. f.* (femeie, femelă) care suferă de nimfomanie; estromană. (<fr. *nymphomane*)

nimfomanie *s. f.* exagerare a apetitului sexual la femei sau la unele animale femele; estromanie. (<fr. *nymphomanie*)

nimfotomie *s. f.* extirpare a nimfei (3). (<fr. *nymphotomie*)

nimfóză *s. f.* stadiul de nimfă al unei insecte. (<fr. *nymphose*)

ninja *s. m.* oameni fără lege aparținînd unor grupări secrete, în Japonia, folosiți ca mercenari, în scopuri reprobabile. (<cuv. jap.)

niobít *s. n.* mineral natural de fier și mangan, din care se extrage oxid de niobiu; columbit. (<fr. *niobite*)

nióbiu *s. n.* metal rar, dur și maleabil, alb-cenușiu, lucios, foarte rezistent; columbiu. (<fr. *niobium*, cf. Niobe, personaj legendar)

níper *s. n.* *(mar.)* mecanism folosit la filarea și virarea parîmelor de sîrmă. (<germ. *Nipper*, engl. *nipper*)

níplu *s. n.* tub scurt, cu sau fără filet, folosit la asamblarea a două conducte, țevi sau cabluri. (<engl. *nipple*, germ. *Nippel*)

nirvána *s. f.* (în budism, în jainism și în filozofia indiană) stare de liniște desăvîrșită, de fericire, eliberare definitivă de suferințe, de grijile vieții, obținută prin contemplație și asceză. (<fr. *nirvâna*<cuv. sanscr.)

NISTAGM(O)- *elem. comp.* „oscilație". (<fr. *nystagm/o/-*, cf. gr. *nystagma*, clătinare)

nistágmic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de nistagmus. (<fr. *nystagmique*)

nistagmifórm, -ă *adj.* care seamănă cu nistagmusul. (<fr. *nystagmiforme*)

nistagmográf *s. n.* aparat folosit în nistagmografie. (<fr. *nystagmographe*)

nistagmografie *s. f.* tehnica înregistrării mișcărilor nistagmice. (<fr. *nystagmographie*)

nistagmográmă *s. f.* grafic obținut prin nistagmografie. (<fr. *nystagmogramme*)

nistágmus *s. n.* mișcare oscilatorie ritmică și involuntară a globilor oculari. (<fr. *nystagmus*)

nistatínă *s. f.* antibiotic cu acțiune antifungică, folosit în micozele cutanate sau intestinale și viscerale. (<fr. *nystatine*)

níșă *s. f.* **1.** întrînd amenajat într-un perete, unde se poate așeza o mobilă, adăposti ceva etc. **2.** formă de relief cu aspect de firidă, creată prin eroziune la baza unei faleze, în jurul unui izvor, în malul concav al unui meandru etc. **3.** dulap cu pereți de sticlă legat de un coș de evacuare, folosit în laboratoare împotriva gazelor nocive. **4.** *(anat.)* mic spațiu în formă de întrînd. **5.** imagine radiologică a unui ulcer gastroduodenal și a unor forme de cancer gastric. **6.** *(biol.)* regiune în care un organism, o populație, o specie găsește cele mai bune condiții pentru a supraviețui și a se reproduce. (<fr. *niche*)

nit *s. m.* unitate de măsură pentru luminanță, egală cu luminanța uniformă a unei surse plane de lumină cu aria de 1 m², care emite în direcția normală o intensitate luminoasă de o candelă. (<germ. *Nit*)

nitmétru *s. n.* luminanțmetru. (<fr. *nitomètre*)

NITR(O)- *elem. comp.* „azot, azotic". (<fr. *nitr/o/-*, cf. lat. *nitrum*, gr. *nitron*, salpetru)

nitrá *vb. tr.* a produce o nitrare. (<fr. *nitrer*)

nitragín *s. n.* îngrășămînt bacterian format din culturi de rizobii, care se folosește pentru culturile de leguminoase. (<fr. *nitragine*)

nitráre *s. f.* introducere a grupării nitro în molecula unui compus organic; nitrație. (<*nitra*)

nitrát *s. m.* azotat. ○ *~ de argint* = azotat de argint; *~ de celuloză* = nitroceluloză. (<fr. *nitrate*)

nitratbacterii *s. f. pl.* nitrobacterii. (<*nitrat* + *bacterii*)

nitrație *s. f.* nitrare. (<fr. *nitration*)

nítric, -ă *adj.* azotic. ○ *acid ~* = acid azotic. (<fr. *nitrique*)

nitrificá *vb. tr.* a produce o nitrificare. (după fr. *nitrifier*)

nitrificánt, -ă *adj.* care provoacă formarea de nitraţi. (<fr. *nitrifiant*)

nitrificáre *s. f.* transformare a amoniacului şi a compuşilor de amoniac din sol în nitraţi sub influenţa unor bacterii; nitrificaţie. (<*nitrifica*)

nitrificatór, -oáre *adj.* care produce o nitrificare. (<fr. *nitrificateur*)

nitrificáţie *s. f.* (*rar*) nitrificare. (<fr. *nitrification*)

nitril *s. m.* compus organic a cărui formulă conţine gruparea CN. (<fr. *nitrile*, germ. *Nitril*)

nitrit *s. m.* azotit. (<fr. *nitrite*)

nitritbacérii *s. f. pl.* microorganisme care intervin în prima etapă a nitrificării, producînd nitriţi. (<*nitrit* + *bacterii*)

nitro *s. n.* grupare funcţională monovalentă (—NO_2), caracteristică nitroderivaţilor. (<fr. *nitro*, cf. lat. *nitrum*, salpetru)

nitroalcán *s. m.* nitroparafină. (<*nitro* + *alcan*)

nitroamoniát *s. m.* exploziv preparat pe bază de azotat de amoniu. (<*nitro* + *amoniat*)

nitrobacérii *s. f. pl.* bacterii aerobe din sol care oxidează nitriţii, tranformîndu-i în nitraţi, îmbogăţind astfel mediul în azot; nitratbacterii. (<fr. *nitrobacteries*)

nitrobenzén *s. m.* lichid uleios, toxic, cu miros de migdale amare, provenit din nitrarea benzenului şi folosit în industrie. (<fr. *nitrobenzène*)

nitrocelulóză *s. f.* substanţă obţinută prin tratarea celulozei cu un amestec de acid azotic şi acid sulfuric, folosită ca exploziv; nitrat de celuloză. (<fr. *nitrocellulose*)

nitroderivát *s. m.* compus organic obţinut prin nitrare. (<germ. *Nitroderivat*)

nitrofenól *s. m.* nitroderivat al fenolului, folosit în industria coloranţilor. (<fr. *nitrophénol*)

nitrofil, -ă *adj.* (despre plante) care creşte pe soluri bogate în nitraţi. (<fr. *nitrophile*)

nitrofilm *s. n.* film obţinut pe bază de nitroceluloză. (<germ. *Nitrofilm*)

nitrofită *s. f.* plantă nitrofilă. (<fr. *nitrophyte*)

nitrofóska *s. n.* îngrăşămînt agricol provenit din uree sau azotat de amoniu în stare topită. (<germ. *Nitrophoska*)

nitrogén *s. m.* azot. (<fr. *nitrogène*)

nitroglicerínă *s. f.* lichid uleios, incolor şi cu gust dulce, obţinut prin acţiunea acidului azotic asupra glicerinei, folosit la fabricarea dinamitei şi în medicină ca vasodilatator şi relaxant; trinitrină. (<fr. *nitroglycérine*)

nitroguanidínă *s. f.* substanţă explozivă, derivat nitrat al guanidinei cu acid sulfuric. (<fr. *nitroguanidine*)

nitrometán *s. n.* nitroderivat al metanului, sub formă de lichid uleios, incolor, folosit în unele sinteze organice. (<fr. *nitrométhane*)

nitrométru *s. n.* aparat pentru determinarea conţinutului în oxizi de azot al unor combinaţii chimice. (<fr. *nitromètre*)

nitronatrít *s. m.* azotat de sodiu natural, component principal al salpetrului de Chile. (<fr. *nitronatrite*)

nitroparafínă *s. f.* nitroderivat al unei hidrocarburi parafinice; nitroalcan. (<fr. *nitroparaffine*)

nitrós, -oásă *adj.* azotos. ○ *acid* ~ = acid azotos. (<fr. *nitreux*)

nitrosomónas *s. m.* bacterie cu rol important în nitrificare, care transformă amoniacul din sol în nitriţi. (<fr. *nitrosomonas*)

nitrotoluén *s. n.* nitroderivat al toluenului, sub formă de substanţă gălbuie cu miros caracteristic, servind pentru obţinerea toluidinei. (<fr. *nitrotoluène*)

nitrozamínă *s. f.* compus rezultat din acţiunea acidului nitros asupra unei amine secundare. (<fr. *nitrosamine*)

nitrozáre *s. f.* introducere a unei grupări nitrozo în molecula unui compus organic. ● transformare, în sol, a amoniacului sau a sărurilor amoniacale în acid nitros. (după fr. *nitrosation*)

nitrózã *s. f.* gaz compus din oxizi de azot. (<germ. *Nitrose*)

nitrózo *s. n.* grupare funcţională monovalentă (—NO), caracteristică nitroderivaţilor. (după fr. *nitrosyle*)

nitrozoderivát *s. m.* compus organic obţinut prin nitrozare. (<fr. *nitrosoderivé*)

nitrurá *vb. tr.* a trata termochimic anumite oţeluri pentru a le mări duritatea la suprafaţă, prin încălzire într-o atmosferă de amoniac, urmată de o răcire lentă. — *nitrurare* s. f. (<fr. *nitrurer*)

nitrúră *s.f.* azoturã. (<fr. *nitrure*)

NIV(O)-/NIVI- *elem. comp.* „zăpadă". (<fr. *niv/o/-*, *nivi-*, cf. lat. *nix*, *nivis*)

nivál, -ă *adj.* 1. referitor la zăpadă; datorat zăpezii. 2. regim al cursurilor de apă alimentate de zăpezi. 3. (despre plante) care trăieşte în apropierea zăpezilor permanente. (<fr. *nival*, lat. *nivalis*)

nivaţie *s. f.* acţiunea de modelare exercitată de către zăpadă asupra formelor de relief. (<fr. *nivation*)

nivél *s. n.* I. 1. înălţime a unui loc, obiect etc. în raport cu un plan orizontal de referinţă. ● cotă a suprafeţei libere a unei ape, măsurată faţă de un plan orizontal de referinţă sau faţă de nivelul zero al mării. 2. etaj, cat. 3. subdiviziune stratigrafică a unui (sub)etaj geologic. 4. *(chim.)* valoare intensivă a unei mărimi, în raport cu o valoare de referinţă. 5. *(fig.)* stadiu, grad la care a ajuns o mărime, o activitate; situaţie, treaptă; etapă; indice. II. nivelmetru. (<*nivela*)

nivelá *vb. tr.* 1. a aduce (un teren etc.) la acelaşi nivel; a îndrepta, a netezi. 2. *(fig.)* a pune pe acelaşi plan, a egaliza. — *nivelare* s. f. (<fr. *niveler*)

nivelatór, -oáre I. *adj.* care nivelează. II. *s. n.* 1. parte a unui buldozer folosită la operaţiile de nivelare. 2. uneltă, maşină agricolă pentru nivelarea solului. (<fr. *nivelateur*)

nivelăţie *s. f.* (*livr.*) nivelare. (<it. *nivellazione*)

nivélă *s. f.* 1. instrument pentru verificarea orizontalităţii unei piese, maşini, instalaţii, a verticalităţii unui perete în curs de construc-

tic. 2. *(geod.)* instrument pentru măsurarea directă, pe teren, a diferențelor de înălțime între două puncte. (<fr. *nivelle*)

nivelétă *s. f.* aparat de verificat suprafața pavajului. (<fr. *nivelette*)

nivelmént *s. n.* totalitatea procedeelor de determinare a altitudinii punctelor unui teren. (<fr. *nivellement*)

nivelmétru *s. n.* instrument topografic pentru efectuarea lucrărilor de nivelment; nivel (II). (<*nivel* + *-metru*²)

-NIVI- v. n i v(o)-.

-nivícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește în apropierea zăpezilor permanente; (despre animale) care, în timpul iernii, trăiește în grupuri pe gheață sau zăpadă. (<lat. *nivicolus*)

-NIVO- v. n i v(o)-.

-nivocárst *s. n.* procese carstice și forme produse de apa provenită din topirea zăpezii; carst nival. (<fr. *nivo-karst*)

nivoglaciár, -ă *adj.* (despre regimul cursurilor de apă) alimentat de zăpezi și de ghețari. (<fr. *nivo-glaciaire*)

nivométric, -ă *adj.* referitor la nivometrie. (<fr. *nivométrique*)

nivometríe *s. f.* măsurare a regimului nival al cursurilor de apă. (<fr. *nivométrie*)

nivométru *s. n.* instrument pentru măsurarea cantității de zăpadă căzută pe o suprafață într-un anumit interval de timp. (<fr. *nivomètre*)

nivopluvíal, -ă *adj.* (despre regimul cursurilor de apă) alimentat de zăpezi și de ploi. (<fr. *nivo-pluvial*)

nivôse /-vóz/ *s. f.* a patra lună a calendarului republican francez (21 decembrie — 19 ianuarie). (<fr. *nivôse*)

nivostát *s. n.* regulator al nivelului apei. (<*nivo-* + *-stat*²)

níxă *s. f.* *(mit.;* la vechii germani) nimfă a apelor; ondină. (<fr. *nixe*)

no *s. n.* dramă lirică japoneză în care renaște cîntecul, poezia, dansul, pantomima și măștile, cu subiecte împrumutate din legendele șintoiste și budiste. (<fr. *nô*<cuv. jap.)

noaléu *s. n.* *(rar)* miezul de fier moale aflat în interiorul unei bobine de inducție. 2. organ destinat rulării unei pelicule sau benzi magnetice. (<fr. *noyau*)

nobéliu *s. n.* element chimic transuranic sintetic din grupa actinidelor. (<fr. *nobélium*, cf. *A. Nobel*, chimist sued.)

nóbil, -ă I. *adj.* 1. cinstit, generos, mărinimos; ales; bun; curajos. ○ *metal* ~ = metal prețios; *gaz* ~ = fiecare dintre gazele inerte, incolore și inodore care se găsesc în cantități mici în atmosferă: heliu, neon, argon, kripton, xenon și radon. 2. distins, grațios, elegant. II. *s. m. f.* persoană care face parte din nobilime. (<lat. *nobilis*, it. *nobile*)

nobiliár, -ă *adj.* care aparține nobilimii; de nobil. (<fr. *nobiliaire*)

nobilíme *s. f.* categorie socială privilegiată, formată din elemente ale clasei dominante, care deține (începînd cu orînduirea feudală) un titlu de noblețe. (<*nobil* + *-ime*)

nobilissim *s. m.* înalt demnitar bizantin, care urma în ierarhie după împărat. (<lat. *nobilissimus*)

nobilissimát *s. n.* demnitate de nobilissim. (<lat. *nobilissimatus*)

nobilitá *vb. I. (rar)* a face cunoscut, vestit. — *nobilitáre* s. f. (<lat. *nobilitare*)

nobilitáte *s. f.* *(livr.)* clasa nobililor; nobilime. (<it. *nobilità*, germ. *Nobilität*)

noblețe *s. f.* 1. calitate, rang de nobil (II). 2. caracter nobil; generozitate, mărinimie, cavalerism; distincție, eleganță. (<fr. *noblesse*)

nocicéptiv, -ă *adj.* referitor la stimulațiile provenind de la agenții nocivi pentru organism la nivelul pielii sau al mucoaselor. (<fr. *nociceptif*)

nocicéptor *s. m.* receptor al stimulațiilor externe sau interne dureroase. (<fr. *nocicepteur*)

nocicépție *s. f.* senzație inițială la contactul cu stimulul dureros. (<fr. *nociception*)

nociv, -ă *adj.* vătămător, dăunător (pentru sănătate), distrugător. (<fr. *nocif*, lat. *nocivus* <*nocere*, a face rău)

nocivitáte *s. f.* caracter nociv. (<fr. *nocivité*)

NOCT(I)- *elem. comp.* „noapte, nocturn". (<fr. *noct(i)-*, cf. lat. *nox*, *-ctis*, noapte)

noctambúl, -ă *s. m. f.* somnambul. ● *(fam.)* om care își petrece nopțile în chefuri. (<fr. *noctambule*, lat. *noctambulus*)

noctambulísm *s. n.* somnambulism. (<fr. *noctambulisme*)

noctiflór, -ă *adj.* (despre plante) care înflorește sau se deschide în timpul nopții. (<lat. *noctiflorus*)

noctilúca *s. m.* protozoar marin, sferic, prevăzut cu un flagel fosforescent. (<fr. *noctiluque*, lat. *noctiluca*, care luminează noaptea)

noctúrn, -ă I. *adj.* 1. care se face, se petrece noaptea. 2. (despre păsări, animale) de noapte. 3. (despre flori) care nu se deschide decît noaptea. II. *s. f.* compoziție muzicală cu caracter liric, melancolic, meditativ, frecventă în sec. XVIII și XIX. ○ *în* ~= (cu privire la desfășurarea competițiilor sportive) în timpul nopții. (<fr. *nocturne*, lat. *nocturnus*)

nod *s. n.* 1. *(mar.)* unitate de măsură a vitezei navelor, egală cu o milă marină (1 852 m) pe oră. 2. element al unui graf. 3. element al unei rețele de comunicație care poate constitui sursa sau destinația semnalelor transmise prin rețea; intersecție a mai multor căi ferate sau rutiere. (<fr. *noeud*, engl. *node*)

nodál, -ă *adj.* 1. referitor la locul de intersecție a mai multor căi de comunicație, artere, ligamente etc. 2. *(fig.)* crucial; *(p. ext.)* fundamental, esențial. (<fr., engl. *nodal*, lat. *nodalis*)

nodillór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori care dau din noduri. (<lat. *nodiflorus*)

nodós, -oásă *adj.* cu noduri. ○ *eritem* ~ =simptom al anumitor boli, caracterizat prin apariția pe piele a unor noduri tari sau a unor bășicuțe seroase. (<lat. *nodosus*)

nodozitáte *s. f.* 1. formație accidentală sau patologică pe organele plantelor sau animalelor. 2. mică ridicătură pe suprafața unor obiecte. (<fr. *nodosité*, lat. *nodositas*)

nodúl *s. m.* 1. mică umflătură care apare în diferite regiuni ale corpului, în unele boli cronice. 2. *(geol.)* concreţiune de piatră într-o zonă mai puţin dură. (<fr. *nodule*, lat. *nodulus*)

nodulár, -ă *adj.* 1. cu noduli, cu aspect de nodul. 2. *fontă ~ă* = fontă modificată în care masa de bază este formată din perlită sau ferită, iar grafitul are formă de noduli. (< fr. *nodulaire*)

NODULI- *elem. comp.* „nodul". (< fr. *noduli-*, cf. lat. *nodulus*, nod mic)

noduliform, -ă *adj.* de forma unor noduli. (< fr. *noduliforme*)

nodulizáre *s. f.* proces de separare a grafitului din fonta lichidă sub formă de noduli. (după engl. *nodulizing*)

noemátic, -ă *adj.* referitor la noemă (1). (<it. *noematico*)

noémă *s. f.* 1. *(fil.)* idee, conţinut al gîndirii. 2. *(lingv.)* semnificatul unui glosem. (<fr. *nème*, gr. *noema*)

noésis *s. f.* actul gîndirii. — var. *noeză* s. f. (< gr. *noesis*, intuiţie, fr. *noèse*)

noétic[1], -ă I. *adj.* referitor la noetică, la aspectul intelectual al gîndirii. II. *s. f.* studiul gîndirii; gnoseologie; *(rar)* epistemologie. (< fr. *noétique*, gr. *noetikos*, /II/ germ. *Noetik*)

noétic[2], -ă *adj. (livr.)* referitor la Noe şi la epoca biblică respectivă. (<it. *noetico*)

noéză *s. f.* v. noesis.

-nóia *elem. comp.* „minte, spirit". (<fr. *-noia*, cf. gr. *noia*, spirit, inteligenţă)

nólens, vólens *loc. adv.* fără voie sau cu voie, vrînd, nevrînd. — şi *volens, nolens*. (<lat. *nolens, volens*)

nom[1] *s. m. (ant.)* cîntec religios al vechilor greci pentru solist, acompaniat de cithară sau de fluier, adresat unui zeu şi alcătuit dintr-o invocaţie, o povestire mistică din viaţa acestuia şi o rugăciune. (<fr. *nome*, gr. *nomos*)

-nóm[2] *elem. comp.* „parte, diviziune", „termen". (<fr. *-nome*, cf. gr. *nome*)

-nom[3] v. nomo[1]-.

nomád, -ă I. *adj., s. m. f.* (persoană, populaţie) care nu are o aşezare stabilă, permanentă; nestatornic, rătăcitor. II. *adj.* 1. caracteristic nomazilor. 2. (despre animale) care schimbă climatul în funcţie de sezon. (<fr., it. *nomade*, lat. *nomas, -dis*, gr. *nomades*, care rătăceşte)

nomadísm *s. n.* 1. viaţă nomadă a unui grup, a unei populaţii etc. 2. sindrom patologic la unii psihopaţi, care se manifestă prin instabilitate a domiciliului. (<fr. *nomadisme*)

nomadizá *vb. intr.* a duce o viaţă nomadă. (<fr. *nomadiser*)

nomadizánt, -ă *adj. (rar)* care duce viaţă de nomad. (<fr. *nomadisant*)

no man's land /năumensländ/ *s. n.* fîşie de pămînt aflată între liniile cele mai înaintate ale beligeranţilor; porţiune tampon între frontiere; ● *(fig.)* teren neutru, ţară nimănui. (<engl. *no man's land*)

nomárh *s. m.* guvernator al unei nome[2]. (<fr. *nomarque*)

nómă[1] *s. f.* cangrenă a unei mucoase, din care se scurge un lichid cu miros neplăcut. (<fr. *noma*)

nómă[2] *s. f.* 1. (în Egiptul antic) diviziune administrativă. 2. circumscripţie administrativă în Grecia actuală. (< fr. *nome*, gr. *nomos*)

nomenclatór *s. n.* carte, broşură, listă care conţine nomenclatura unui domeniu al ştiinţei, al tehnicii etc. (<fr. *nomenclateur*, lat. *nomenclator*)

nomenclatórie, -ă *adj. (livr.)* nomenclatoristic. (<*nomenclator* + *-ie*)

nomenclatúră *s. f.* 1. totalitatea termenilor folosiţi sistematic într-o ştiinţă, într-o ramură a tehnicii etc. 2. listă, catalog cuprinzînd termeni, titluri de opere, nume proprii, numirile obiectelor, în special din domeniul tehnicii (unelte, utilaje, sortimente de produse) etc. 3. schemă de organizare a unei instituţii, conţinînd enumerarea posturilor sau a instituţiilor în subordine, *(rar)* persoanele care ocupă diferite funcţii în cadrul acestei scheme; *(peior.)* categorie socială legată a virfurilor politice într-un regim totalitarial, care a acaparat puterea politică şi economică absolută, beneficiind de mari avantaje. (<fr. *nomenclature*, germ. *Nomenklatur*, lat. *nomenclatura*)

nomenclaturísm *s. n. (rar)* sistem bazat pe nomenclatură (3). (<*nomenclatură* + *-ism*)

nomenclaturíst, -ă *s. m. f.* cel care face parte din nomenclatură (3). (<*nomenclatură* + *-ist*)

nomenclaturístic, -ă *adj.* privitor la nomenclatură; nomenclatoric. (<*nomenclatură* + *-istic*)

-nomíe v. nomo[1]-.

nominál, -ă *adj.* 1. referitor la nume, de nume; după nume; pe care e scris numele (titularului); nominativ. ○ *(ec.)* *valoare ~ă* = valoare înscrisă cifric pe o acţiune, pe un bilet de bancă, timbru etc. şi care nu corespunde întotdeauna cu valoarea ei reală. ○ care figurează (numai) cu numele. 2. *(gram.)* care face parte, care ţine de categoria numelui. ○ *flexiune ~ă* = declinare. (<fr. *nominal*, lat. *nominalis*)

nominalísm *s. n.* 1. curent în filozofia medievală care susţinea că numai lucrurile individuale sînt reale, noţiunile generale fiind doar simple nume ale acestor lucruri şi neexistînd independent de ele; terminism. 2. teorie burgheză care susţine în mod eronat că banii nu sînt o marfă, nu au valoare intrinsecă, ci doar una convenţională, nominală, fiind doar o unitate de calcul. (<fr. *nominalisme*)

nominalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nominalismului; terminist. (<fr. *nominaliste*)

nominalizá *vb. tr.* a indica, a denumi, a specifica pe nume. — *nominalizáre* s. f. (<*nominal* + *-iza*)

nominalizatór *s. n.* afix care permite transformarea unui verb sau adjectiv în substantiv. (<fr. *nominalisateur*)

nominatív, -ă I. *adj.* nominal (1). ○ *(fin.)* *obligaţie ~ă* = obligaţie pe care este scris numele creditorului. II. *s. n.* caz al declinării în care stau subiectul, apoziţia şi numele predicativ. (<lat. *nominativus*, fr. *nominatif*)

NOMO[1]-, -nóm, -nomíe *elem. comp.* „lege", „care dirijează, care conduce". (<fr. *nomo-*, *-nome*, *-nomie*, cf. gr. *nomos*, lege)

NOMO[2]- *elem. comp.* „păşune". (<fr. *nomo-*, cf. gr. *nomòs*)

nomofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește ...sumi. (< lat. *nomophylus*)

nomofilăc *s. m.* (*ant.*: la greci) magistrat ... mai cu supravegherea modului cum erau ...tate legile. (< fr. *nomophylaque*, gr. *nomophylax*, paznic)

nomofite *s. f. pl.* plante nomofile. (< lat. *phylae*)

nomogenézǎ *s. f.* concepție potrivit căreia ...ia își are propriile ei legi. (< *nomo-* + *-ză*²)

nomográf *s. m.* autor de nomografii (1). (< fr. *...graphe*)

nomográfic, -ă *adj.* referitor la nomograme. (< *nomographique*)

nomografíe *s. f.* **1.** tratat despre legi. ◊ știință ...ilor. **2.** ramură a matematicii care studiază ...ucerea și utilizarea nomogramelor. (< fr. *...graphie*)

nomográmă *s. f.* reprezentare grafică plană, ... ajutorul unor linii gradate, a unei relații ma... dintre două sau mai multe mărimi variabile, servind, printr-o simplă citire, uneia dintre mărimi; abac (2). (< fr. *nomogramme*)

nomológic, -ă *adj.* **1.** (despre enunțuri) care exprimă legi obiective. **2.** (despre științele naturii) care formulează legi. (< fr. *nomologique*)

nomotét *s. m.* (în Atena antică) membru al unei comisii însărcinate cu revizuirea constituției a legilor ele. (< fr. *nomothète*, cf. gr. *tithenai*, eu așez)

nomotétic, -ă *adj.* referitor la nomotezi. (< germ. *nomothetisch*)

NON- *pref.* „absență totală, negație". v. ...-. (< fr. *non-*, cf. lat. *non*, nu)

nonacțiúne *s. f.* (*rar*) inacțiune. (< engl. *non-action*)

nonaderént, -ă *adj.* (*rar*) inaderent. (< engl. *non-adherent*)

nonaderénță *s. f.* (*rar*) inaderență. (< engl. *non-adherence*)

nonagenár, -ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă ... de ani. (< fr. *nonagénaire*, lat. *nonagenarius*)

nonautór *s. m.* autor lipsit total de calitățile ... care se cer unui scriitor. (< *non-* + *autor*)

nonă¹ *s. f.* formă gravă de gripă, caracterizată printr-o somnolență continuă. (< fr., it. *...no*)

nónă² *s. f.* **1.** a noua oră a zilei în vechea Rom... (numărată după orele 6 dimineața, echivalînd cu ora 15 actuală). **2.** prestație față de ...păpinul feudal, reprezentînd a noua parte din produsele obținute de țăran. **3.** (*rel.*) a ...ra oră canonică minoră, corespunzînd orei 15. ◊ rugăciune care se recită la această oră. **4.** (*muz.*) interval de nouă trepte (o secundă peste octavă); treapta a noua de la o treaptă ... **5.** strofă din nouă versuri. (< lat. *nona*, it. *nono*)

nonbeligeránt, -ă *adj., s. m.* (țară, putere) care nu ia parte la război. (< fr. *non-belligérant*)

nonbeligeránță *s. f.* atitudine de neparticipare (provizorie) la un război. (< fr. *non-belligérance*)

noncomunicáre *s. f.* lipsă de comunicare. (după engl. *noncommunicating*)

nonconformism *s. n.* abatere conștientă de la regulile în uz, tendința de a nu accepta moravurile, mentalitatea, tradițiile unui anumit mediu; anticonformism. (< fr. *non-conformisme*)

nonconformíst, -ă *I. adj., s. m. f.* (cel) care nu acceptă, nu se conformează uzanțelor stabilite, tradițiilor, care are convingeri proprii; anticonformist. **II.** *s. m. f.* membru al unei secte religioase din țările anglo-saxone, care nu se conformează sistemului eclezial oficial. (< fr. *non-conformiste*)

nonconformitáte *s. f.* lipsă de conformitate. (< fr. *non-conformité*)

nonconsumatór, -oáre *s. m. f.* cel care nu cumpără (nu consumă) un anumit produs. (< *non-consumator*)

noncontradicție *s. f.* principiu fundamental al gîndirii, potrivit căruia nu se poate afirma și nega în același timp același predicat despre un subiect. (< fr. *non-contradiction*)

nonconvenționál, -ă *adj.* neconvențional. ◊ *argou* ~ = limbajul popular, comun, oral, care se intersectează cu limbajul cultivat. (< fr. *non-conventionnel*)

nondependénță *s. f.* lipsă de dependență; independență. (< *non-* + *dependență*)

nóne *s. f. pl.* nume dat zilei a șaptea din lunile martie, mai, iulie și octombrie și zilei a cincea din celelalte luni în calendarul roman. (< lat. *nonae*)

nonét *s. n.* formație muzicală din nouă interpreți. ◊ piesă instrumentală scrisă pentru o astfel de formație. (< it. *noncetto*)

nonéu *s. m.* (*fil.*) ceea ce există în afara propriului eu; ceea ce nu este eu. (după fr. *non-moi*)

nonexisténță *s. f.* ceea ce nu există, inexistență; neființă. (< fr. *non-existence*)

nonfiguratív, -ă *adj.* (despre unele arte) care nu reprezintă realul; abstract. (< fr. *non-figuratif*)

nonfilm *s. n.* peliculă cinematografică de acetat de celuloză care nu arde. (după engl. *non-flammable*)

nonintervénție *s. f.* neintervenție, neamestec al unui stat în treburile altui stat. (< fr. *non-intervention*)

nonintervenționíst, -ă *adj.* de neintervenție. (< fr. *non-interventionniste*)

nónius *s. n.* vernier. (< germ. *Nonius*)

nonolét *s. n.* (*muz.*) diviziune ritmică specială alcătuită din nouă note de durată egală cu aceea a opt note obișnuite. (< germ. *Nonolett*)

nonparéi *s. n.* v. nonpareil.

nonparéil/**-rei**/ *s. n.* cel mai mic corp de literă, de șase puncte tipografice. – var. *nonparei*, *nonparel* s. n. (< fr. *nonpareil*)

nonparél *s. n.* v. nonpareil.

nonséns *s. n.* ceea ce este lipsit de sens, de rațiune; absurditate. (< fr. *non-sens*)

nonsimétric, -ă *adj.* lipsit de simetrie; asimetric. (după engl. *nonsymetrical*)

nonsommíe *s. f.* nevoie foarte redusă de somn. (< *non-* + *somn-* + *-ie*)

nonstóp *adj. inv., adv.* (care se desfășoară) fără întrerupere; continuu. (<engl., fr. *non-stop*)

nonșalánt, -ă *adj. (livr.)* indiferent, nepăsător; degajat. (<fr. *nonchalant*)

nonșalánță *s. f. (livr.)* indiferență, nepăsare, degajare (ostentativă). (<fr. *nonchalance*)

non tróppo *loc. adv. (muz.)* nu prea mult. (<it. *non troppo*)

nonvaloáre *s. f.* 1. lipsă de valoare; lucru fără valoare. 2. *(fig.)* om lipsit de valoare; nulitate. (<fr. *non-valeur*)

nonviolént, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al nonviolenței. (<fr. *non-violent*)

nonviolénță *s. f.* lipsă de violență; abținere de la orice violență. ○ *teoria ~ei* = doctrină social-politică și religioasă care propovăduiește abținerea de la orice act de violență. (<fr. *non-violence*)

nonvirulént, -ă *adj.* care nu este virulent. (<engl. *nonvirulent*)

nonvolatíl, -ă *adj.* care nu se volatilizează. (<engl. *nonvolatile*)

NOO- *elem. comp.* „spirit, intelect". (<fr. *noo-*, cf. gr. *noos, nous*, idee, rațiune)

nooanaléptic, -ă *adj., s. n.* (stimulent) al sistemului nervos central, al vigilenței. (<*noo-* + *analeptic*)

noocomunicáție *s. f.* schimb de informații din lumea vie a plantelor și animalelor, a omului ca „ființă comunicațională". (<*noo-* + *comunicație*)

noocrát, -ă *s. m. f.* adept al noocrației. (<fr. *noocrate*)

noocrátic, -ă *adj.* referitor la noocrație. (<fr. *noocratique*)

noocrație *s. f.* dominație a intelectualității; tip de stat condus de intelectuali, după modelul platonician al guvernării filozofilor. (<fr. *noocratie*)

noológic, -ă *adj.* referitor la noologie. ○ *științe ~e* = ansamblul științelor care au ca obiect spiritul, în opoziție cu așa-zisele științe cosmologice. (<fr. *noologique*)

noológie *s. f.* 1. studiul științelor spiritului. 2. teorie idealistă potrivit căreia omul este influențat de o forță superioară, așa-numita lume a spiritului. (<fr. *noologie*)

noosféră *s. f.* înveliș al Pământului desemnând omenirea, ființele inteligente; sfera gîndirii umane. (<fr. *noosphère*)

nopá *vb. tr.* a înlătura nopeurile de la firele textile, în timpul fabricației. — *nopáre* *s. f.* (<fr. *noper*)

nopál *s. m.* plantă ornamentală erbacee cu frunze cărnoase și flori roșii, originară din America. (<fr., it., sp. *nopal*<cuv. aztec)

nopatór, -oáre *s. m. f.* muncitor textilist specializat în operații de nopare. (<*nopa* + *-tor*)

nopéu *s. n.* îngroșare a firelor textile finite, în timpul fabricației, datorită aglomerării de fibre din materia primă. (<fr. *nope*)

noptiéră *s. f.* mobilă (măsuță, dulăpior) care se așază la capătul patului. (<*noapte* + *-ieră*)

noradrenalínă *s. f.* hormon asemănător adrenalinei, secretat de medulosuprarenală, vasoconstrictor și hipotensiv puternic; norepinefrină. (<fr. *noradrénaline*)

nord *s. n.* 1. punct cardinal care se află în direcția Stelei Polare; miazănoapte. 2. ținut, regiune etc. de la nord (1). (<fr., engl. *nord*)

nord-ést *s. n.* punct cardinal secundar, situat la distanță egală de nord și de est; regiune, ținut etc. din această parte. (<fr. *nord-est*)

nord-éstic, -ă *adj.* de (la), (din) spre nord-est. (<*nord-est* + *-ic*)

nórdic, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) de (la) nord. (<fr. *nordique*)

nordíst, -ă *adj., s. m. f.* (luptător) din armata federală în războiul civil din S.U.A. din 1861—1865. (<fr. *nordiste*)

nord-vést *s. n.* punct cardinal secundar, situat la egală distanță de nord și de vest; regiune, ținut etc. din această parte. (<germ. *Nordwest*)

nord-véstic, -ă *adj.* de (la), (din) spre nord-vest. (<*nord-vest* + *-ic*)

norepinefrínă *s. f.* noradrenalină. (<fr. *norépinéphrine*)

norián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al triasicului de facies alpin; noric. (<fr. *norien*)

nóric, -ă *adj., s. n.* norian. (<fr. *norique*)

nórie *s. f.* mașină hidraulică folosită mai ales la irigații, cu cupe montate pe un lanț fără sfîrșit, care se umplu prin scufundare. (<fr., sp. *noria*<cuv. ar.)

norít *s. n.* rocă din familia gabrourilor, cu structura grunțoasă, care conține plagioclaz și, uneori, olivină. (<fr. *norite*)

normá *vb. tr.* 1. a stabili norma de muncă pentru un anumit domeniu de activitate. ● a stabili cantitatea de materie primă, de combustibil etc. necesară pentru obținerea unui produs. 2. a supune unei norme (1). — *normáre* *s. f.* (<*normă*)

normál, -ă I. *adj.* 1. firesc, comun, obișnuit. ● (despre oameni) sănătos (din punct de vedere fizic și psihic). 2. conform unor norme; regulat. ● (despre mărimi) cu valoare apropiată de cea întîlnită frecvent. 3. *(chim.) concentrație ~ă* = cantitatea de substanță conținută într-o soluție, exprimată în echivalenți-gram la litru de soluție. 4. *(mat.) secțiune ~ă* = secțiune realizată cu un plan care conține normala (II, 1) într-un punct dat la suprafața secționată. 5. *școală ~ă* (și *s. f.*) = școală în care se pregătesc învățătorii și institutorii (2). II. *s. f.* 1. dreaptă perpendiculară dusă pe tangenta la o curbă în punctul de contact. 2. media elementelor meteorologice, calculată dintr-un șir de ani de referință. (<fr. *normal*, lat. *normalis*)

normalíst, -ă *s. m. f.* elev al unei școli normale. (<it. *normalista*)

normalitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este normal. 2. *(chim.)* concentrație a unei

soluții în comparație cu aceea a unei soluții normale. (<fr. *normalité*)

normalizá *vb.* **I.** *tr., refl.* a face să devină, a deveni normal. **II.** *tr.* **1.** a supune unei norme. **2.** *(fig.)* a elabora norme interne. ● a standardiza. ● a aduce laptele la un anumit stas în privința procentului de grăsimi. (<fr. *normaliser*)

normalizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) normaliza și rezultatul ei. **2.** tratament termic aplicat pieselor de oțel spre a obține o structură normală, cu granulație fină. (<*normaliza*)

normánd, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Normandia. ● *(s. n.)* dialect dintr-un grup de dialecte din nordul Franței, vorbit în Normandia. (<fr. *normand*, cf. *Normandia*, provincie istorică în Franța)

normát, -ă *adj.* care se efectuează după norme stabilite. ○ *contabilitate ~ă* = sistem de contabilitate în care conturile poartă numere simbolice, aceleași în toate întreprinderile. (<*normă*)

normatív, -ă **I.** *adj.* care are putere de normă. ● care hotărăște, stabilește reguli. **II.** *s. n.* ansamblu de date prin care se stabilesc valorile unei mărimi privind un proces de muncă, un regim tehnologic etc. (<fr. *normatif*, rus. *normativ*)

normativísm *s. n.* **1.** purism dogmatic, atitudine normativă sistematică. **2.** curent în filozofia burgheză contemporană a dreptului care definește dreptul ca o totalitate de norme independente de condițiile sociale. (<fr. *normativisme*)

normativitáte *s. f.* caracterul a ceea ce tinde să constituie o normă. (<fr. *normativité*)

normatór, -oáre *s. m. f.* specialist în stabilirea și calcularea normelor de producție. (<*normă* + *-tor*)

normă *s. f.* **1.** regulă, dispoziție obligatorie stabilită prin lege sau prin uz. **2.** totalitatea condițiilor minimale pe care trebuie să le îndeplinească un sportiv pentru a se califica, a obține un titlu. **3.** criteriu, mijloc de apreciere. **4.** lucru de efectuat, cantitate de produse care trebuie realizată de un muncitor sau un colectiv de muncitori într-o unitate de timp. ○ *~ de consum* = cantitatea maximă de materii prime, combustibil, energie etc. care poate fi consumată pentru obținerea unei unități de produs. **5.** numele autorului și titlul prescurtat al lucrării, imprimate cu litere mici în colțul sting de jos al primei pagini din fiecare coală de tipar. **6.** *(mat.)* număr pozitiv care se asociază anumitor mărimi și care generalizează proprietățile, valorile absolute ale numerelor și ale modulului numerelor complexe. (<fr. *norme*, lat. *norma*)

NORMO- *elem. comp.* „normal". (<fr. *normo-*, cf. lat. *norma*, regulă, lege)

normoblást *s. n.* globulă roșie nucleată din măduva hematopoietică, care dă naștere eritrocitului. (<fr. *normoblaste*)

normoblastóză *s. f.* prezența normoblaștilor în sânge sau în măduva osoasă. (<fr. *normoblastose*)

normocít *s. n.* globulă roșie matură, provenind dintr-un normoblast prin expulzarea nucleului. (<fr. *normocyte*)

normocitóză *s. f.* existența în sânge a globulelor roșii de dimensiuni normale. (<fr. *normocytose*)

normocróm, -ă *adj.* (despre anemie) în cursul căreia deficitul de hemoglobină este paralel cu scăderea numărului de globule roșii. (<fr. *normochrome*)

normosexualitáte *s. f.* sexualitate normală. (<*normo-* + *sexualitate*)

normotensív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care reglează tensiunea normală a sângelui. (<engl. *normotensive*)

normotérm, -ă *adj.* care prezintă normotermie. (<*normotermie*)

normotérmie *s. f.* temperatură normală a corpului (37% C). (<*normo-* + *-termie*[2])

normotíp *s. n.* tip structural normal, sănătos, echilibrat. (<fr. *normotype*)

normotípic, -ă *adj.* **1.** de formă normală, între formele scurte și cele zvelte; echilibrat ca structură. **2.** (despre contracții cardiace) de calitate normală. (<fr. *normotypique*)

normotónic, -ă *adj.* referitor la tonusul muscular normal. (<engl. *normotonic*)

normotóp, -ă *adj.* **1.** (despre formații anatomice) localizat normal. **2.** (despre contracții cardiace) născut la nivelul sinusului. (<fr. *normotope*)

normoxíe *s. f.* cantitatea normală de oxigen distribuit de sânge țesuturilor în unitatea de timp. (<fr. *normoxie*)

norther /nórzăr/ *s. n.* invazie de aer polar, cu vânturi puternice și persistente, care se deplasează spre sudul S.U.A., spre Marea Caraibilor și America Centrală. (<engl. *norther*)

norvalínă *s. f.* aminoacid din proteinele animale, necesențial pentru organism. (<fr. *norvaline*)

norvegián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Norvegia. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită de norvegieni. (<fr. *norvégien*)

NOS(O)- *elem. comp.* „boală". (<fr. *noso/-*, cf. gr. *nosos*)

noséma *s. f.* ciupercă saprofită parazită, care trăiește în tubul digestiv al viermilor de mătase. (<fr. *nosema*)

nosemóză *s. f.* boală contagioasă a aparatului digestiv al albinelor, provocată de nosema. (<fr. *nosémose*)

nosencefál *s. m.* monstru care prezintă în loc de creier o tumoare vasculară. (<fr. *nosencéphale*)

nosoconióză *s. f.* boală profesională produsă prin acțiunea pulberilor. (<fr. *nosoconiose*)

nosofíte *s. f. pl.* paraziți vegetali dezvoltați pe plante bolnave. (<fr. *nosophytes*)

nosofóbic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de nosofobie. (<fr. *nosophobique*)

nosofobíe *s. f.* teamă patologică de boli. v. ipohondrie. (<fr. *nosophobie*)

nosográfic, -ă *adj.* referitor la nosografie. (<fr. *nosographique*)

nosografíe *s. f.* descriere științifică a bolilor. (<fr. *nosographie*)

nosológic, -ă *adj.* referitor la nosologie. (<fr. *nosologique*)

nosologíe *s. f.* parte a medicinei care studiază bolile în general. (<fr. *nosologie*)

nosologíst, -ă *s. m. f.* specialist în nosologie. (<fr. *nosologiste*)

nosomanie *s. f.* stare obsesivă de a se crede suferind de o boală. (<fr. *nosomanie*)

nostálgic, -ă *adj.* plin de nostalgie; trist; care predispune la nostalgie. (<fr. *nostalgique*)

nostalgíe *s. f.* sentiment de tristeţe provocat de dorinţa de a regăsi ceva trecut, de a revedea ceva iubit; dorinţă (plină de regrete) pentru ceva greu de realizat. (<fr. *nostalgie*, gr. *nostalgia*< *nostos*, întoarcere; *algos*, tristeţe)

nostóc *s. m.* algă albastră microscopică, din solurile umede. (<fr. *nostoc*)

nostomanie *s. f.* nevoia impulsivă (a cuiva) de a se întoarce în ţara sau locul unde şi-a petrecut copilăria. (<fr. *nostomanie*)

nostrificá *vb. tr.* (în trecut) a recunoaşte, a echivala un titlu, o diplomă obţinută în străinătate. — *nostrificáre* s. f. (<germ. *nostrifizieren*)

nóstro *s. n.* cont deschis de o bancă la corespondentul său din străinătate, în care se înregistrează toate operaţiile băncii titulare. (<it. *nostro*)

nostróm *s. m.* şef de echipaj al unei nave comerciale; boţman. (<it. *nostromo*)

notá *vb. tr.* 1. a însemna, a scrie (ceva), a consemna. 2. a face o apreciere asupra cunoştinţelor unui elev, student etc. prin note sau calificative. 3. a însemna prin simboluri (litere, cifre) valori numerice, elemente, melodii etc. — *notáre* s. f. (<fr. *noter*, lat. *notare*)

nóta béne /abr. *N.B.*/ *s. m.* expresie folosită spre a semnala cititorilor o informaţie sau o precizare suplimentară. (<lat. *nota bene*, notează bine /ia seama/)

notábil, -ă *adj.* demn de luat în consideraţie, important; remarcabil. ● *(s. m. pl.)* notabilitate (2). (<fr. *notable*, lat. *notabilis*)

notabilitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este notabil. 2. *(pl.)* personalităţi de seamă, cu situaţie politică sau socială importantă; notabil. (<fr. *notabilité*)

notalgíe *s. f.* durere în regiunea dorsală. (<fr. *notalgie*, cf. gr. *notos*, spate)

notár *s. m.* 1. *(ant.:* la romani) secretar; funcţionar imperial care redacta actele juridice. 2. eclezias sau laic ataşat cancelariilor episcopale sau congregaţiilor romane. 3. funcţionar public investit cu puterea de a autentifica acte juridice. 4. (în trecut) secretar al primăriei în comunele rurale. (<fr. *notaire*, lat. *notarius*)

notariál, -ă *adj.* referitor la notar, la notariat. (<fr. *notarial*)

notariát *s. n.* 1. funcţia de notar. 2. instituţie publică care autentifică şi legalizează acte, contracte etc. (<fr. *notariat*, germ. *Notariat*)

notáţie *s. f.* 1. însemnare, înregistrare, notă. 2. sistem de semne convenţionale folosit pentru a exprima datele dintr-un domeniu oarecare; notare. ○ *~ muzicală* = sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale şi a diferitelor raporturi dintre ele. — var. *notaţiune* s. f. (<fr. *notation*, lat. *notatio*)

notaţiúne *s. f.* v. notaţie.

nótă *s. f.* 1. scurtă însemnare scrisă; indicaţie, comentariu, remarcă (în scris) asupra unei chestiuni, a unui fapt etc. ● articol publicistic de proporţii reduse. ● adnotare la un text, care cuprinde lămuriri sau informaţii asupra unei probleme ridicate de acel text. 2. aspect, nuanţă caracteristică, trăsătură particulară. ○ *a fi în ~* = a se potrivi unei situaţii; *a forţa ~a* = a exagera. 3. element component caracteristic unei noţiuni. 4. calificativ (exprimat în cifre) prin care se apreciază cunoştinţele, lucrările unui elev, ale unui student etc. 5. comunicare diplomatică scrisă, adresată de un guvern altui guvern cu privire la anumite probleme etc. 6. înscris care cuprinde indicarea sumelor (şi calculul lor) pe care trebuie să le achite cineva. 7. semn convenţional pentru reprezentarea grafică a sunetelor muzicale; sunetul corespunzător. (<fr. *note*, it., lat. *nota*)

notencefál *s. m.* monstru care prezintă o hernie a encefalului sub forma unei tumori pediculate în regiunea occipitalului, care rămâne deschisă. (<fr. *notencéphale*, cf. gr. *notos*, spate)

nótes *s. n.* carnet pentru însemnări. (<fr. *notes*)

-notíe v. n o t o^{2}-.

notificá *vb. tr.* a aduce la cunoştinţă, a înştiinţa (printr-o notă oficială); a trimite o datificare. (<fr. *notifier*, lat. *notificare*)

notificáre *s. f.* acţiunea de a notifica şi rezultatul ei. ● înscris prin care se înştiinţează cineva; notificaţie. ● înştiinţare oficială făcută de un stat altor state printr-o notă diplomatică privind poziţia sa într-o anumită problemă. (<*notifica*)

notificáţie *s. f.* notificare. (<fr. *notification*)

notíst, -ă *s. m. f. (fam.)* cel care ştie să cânte după note. (<fr. *notiste*)

notíţă *s. f.* însemnare scurtă. ● *(pl.)* scurte însemnări făcute la un curs, la o lecţie, după o lectură etc. (<fr. *notice*)

NOTO^{1}- *elem. comp.* „spate, spinare". (<fr. *noto-*, cf. gr. *notos*)

NOTO^{2}-, -notíe *elem. comp.* „hibrid", „ilegitim", „fals". (<fr. *notho-*, *-nothie*, cf. gr. *nothos*, bastard)

notocórd *s. n.* formaţie anatomică primitivă situată în regiunea dorsală a embrionului animalelor cordate, din care derivă scheletul vertebral; coardă dorsală. (<fr. *notochorde*)

notogamíe *s. f.* polenizare cu polen provenind de la subspeciile deosebite ale aceleiaşi specii. (<fr. *nothogamie*)

notomél *s. m.* monstru care prezintă trei sau două membre accesorii inserate în regiunea capului. (<fr. *notomèle*)

notomórf, -ă *adj.* (despre o formă hibridă) care derivă din aceeaşi specie parentală. (<fr. *nothomorphe*)

notonécta *s. f.* ploşniţă de baltă, carnivoră, din ordinul heteropterelor, cu înţepătura dureroasă, care înoată adesea pe spate. (<fr. *notonecta*, cf. gr. *nektos*, care înoată)

notorietáte *s. f.* însuşirea de a fi notoriu; celebritate, reputaţie, faimă. (<fr. *notoriété*)

notóriu, -ie *adj.* cunoscut, ştiut de toţi; remarcabil, renumit. (<fr. *notoire*, lat. *notorius*)

nototríb, -ă *adj.* (despre polen) transportat pe spatele insectei care face polenizarea. (<fr. *nototribe*)

noţionál, -ă *adj.* referitor la noţiune, de noţiune. (<fr. *notionnel*)

noţiúne *s. f.* **1.** formă a cunoaşterii raţionale care denumeşte o clasă de obiecte cu însuşiri esenţiale comune. **2.** cunoştinţă, idee cu caracter general asupra unui lucru. **3.** *(pl.)* cunoştinţe, principii fundamentale ale unei discipline, ale unui domeniu etc. (<fr. *notion*, lat. *notio*)

noumen *s. n.* v. numen.

noumenál, -ă *adj.* v. numenal.

nóus *s. n. (fil. gr.)* principiu inteligent care a plăsmuit lumea; raţiune, spirit. (<gr. *nous*)

nouvelle vague /nuvél vag/ *loc. s.* denumire dată unui grup de cineaşti francezi, ale căror filme se caracterizează prin anarhism micburghez şi nonconformism de suprafaţă. (<fr. *la nouvelle-vague*, noul val)

nová *vb. tr.* a supune (o obligaţie) unei novaţii. (<fr. *nover*, lat. *novare*)

novalisián, -ă *adj.* **1.** propriu lui Novalis. **2.** în maniera lui Novalis. (<*Novalis*, poet germ. + *-ian*)

novarsenobenzól *s. n.* medicament cu acţiune antiluetică. (<fr. *novarsénobenzol*)

novatór, -oáre **I.** *adj.* înnoitor. **II.** *s. m. f.* om cu idei şi concepţii noi; cel care introduce o noutate într-un domeniu oarecare. (<fr. *novateur*, lat. *novator*)

novatorism *s. n.* caracter novator. (<*novator* + *-ism*)

novaţián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al novaţianismului. (<fr. *novatien*)

novaţianism *s. n.* doctrină a lui Novatian şi a discipolilor săi (sec. V—VIII), care punea la îndoială bunătatea lui Dumnezeu şi dovedea un rigorism excesiv, considerînd că păcatul abjurării credinţei nu poate fi iertat. (<fr. *novatianisme*, cf. *Novatian*, diacon din Cartagina)

nováţie *s. f.* **1.** stingere a unei datorii vechi prin crearea alteia noi. **2.** înţelegere intervenită între părţile interesate, în baza căreia are loc înlocuirea debitorului printr-o altă persoană care preia obligaţiile stabilite iniţial. **3.** înlocuire a unui contract de comerţ exterior prin altul nou, care anulează obligaţiile vechiului contract. — var. *novaţiune* s. f. (<fr. *novation*, lat. *novatio*)

novaţiúne *s. f.* v. novaţie.

nóvă *s. f.* stea a cărei strălucire creşte brusc, pentru a scădea apoi încet şi adesea cu fluctuaţii. (<fr. *nova*, lat. *nova* /stella/, stea nouă)

novecénto *s. n.* sec. XX în cultura şi arta italiană. (<it. *novecento*)

novélă *s. f. (jur.)* dispoziţie suplimentară de drept roman care se adăuga la o lege. (<fr. *novelles*, lat. *novellae*)

novelétă *s. f.* mică piesă muzicală în care predomină expresia lirică sau epică. (<it. *novelletta*, cf. *Clara Novello*, cîntăreaţă engl.)

novénă *s. f.* acte de devoţiune (rugăciuni, posturi etc.) pe care le împlineşte creştinul catolic timp de nouă zile la rînd. (<it. *novena*)

novíce *s. m. f.* **1.** cel intrat de curînd într-o mănăstire spre a se călugări. **2.** începător într-un domeniu oarecare. (<fr. *novice*, lat. *novicius*)

noviciát *s. n.* situaţia, stagiul de novice (1); probaţie. (<fr. *noviciat*)

novobiocínă *s. f.* antibiotic de origine fungică, activ contra stafilococilor. (<fr. *novobiocine*)

novocaínă *s. f.* substanţă cristalină, solubilă în apă şi alcool, întrebuinţată ca anestezic local. (<fr. *novocaïne*)

novocilínă *s. f.* antibiotic format dintr-un amestec de penicilină şi novocaină. (<*novo-*/caină/ + /peni/cilină/)

novolác *s. n.* răşină sintetică obţinută prin condensarea fenolului cu formaldehidă în mediu acid, folosită la fabricarea unor lacuri. (<fr. *novolaque*)

nóxă *s. f.* agent, factor, substanţă cu acţiune nocivă asupra organismului, care se răspîndeşte în atmosferă în timpul procesului tehnologic. (<lat. *noxa*)

nuanţá *vb. tr.* **1.** a reda nuanţele unei culori, ale unui ton etc. **2.** *(fig.)* a exprima prin treceri subtile, gradate, a reliefa prin mijloace expresive. — *nuanţáre* s. f. (<fr. *nuancer*)

nuanţát, -ă *adj.* **1.** cu varietăţi de tonuri, de culori; armonios, variat. **2.** *(fig.)* care prezintă variaţii marcate prin treceri subtile, gradate. ● (despre stil, limbă) bogat în nuanţe; expresiv; colorat. (<fr. *nuancé*)

nuánţă *s. f.* **1.** fiecare dintre varietăţile unei culori. ● culoare. **2.** *(fig.)* diferenţă uşoară, imperceptibilă între aspecte, lucruri de acelaşi gen. ● *(muz.)* gradul de intensitate al unui sunet. ● caracter, notă particulară; conotaţie, adaos la caracterul esenţial. (<fr. *nuance*)

nubéculă *s. f.* pată corneană. v. nefelion. (<fr. *nubécule*, lat. *nubecula*, nor mic)

nubián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Nubia, regiune din Africa, în nordul Sudanului şi sudul Egiptului. ● *(s. f.)* limbă vorbită de nubieni. (<fr. *nubien*)

nubil, -ă *adj. (livr.)* care este la vîrsta cînd se poate căsători; *(p. ext.)* puber. (<fr. *nubile*, lat. *nubilis*)

nubilitáte *s. f. (livr.)* stare a unei persoane nubile. (<fr. *nubilité*)

nucelár, -ă *adj.* al nucelei. (<fr. *nucellaire*)

nucélă *s. f.* parte centrală a ovulului unei plante angiosperme. (<fr. *nucelle*, lat. *nucella*, nucă mică)

nucifér, -ă *adj.* (despre plante) care produce nuci. (<fr. *nucifère*)

nuciférm, -ă *adj.* în formă de nucă. ○ *structură ~ă* = structură a solului care se prezintă sub formă de agregate puţin alungite, cu muchii rotunjite. (<fr. *nuciforme*)

nucivór, -ă *adj.* care se hrăneşte cu nuci. (<fr. *nucivore*)

NUCLE(O)- *elem. comp.*, „nucleu", „nuclear". (<fr. *nucléo-*, cf. lat. *nucleus*, sîmbure, miez)

nucleár, -ă *adj.* **1.** referitor la nucleul celulei. **2.** referitor la nucleul atomului. **3.** referitor la energia atomică, bazat pe această energie. ○ *energie ~ă* = energie care se dezvoltă prin dezintegrarea atomului în urma unor reacţii nucleare; *reacţie ~ă* v. reacţie; *combusti-*

bil ~ = material fisionabil folosit pentru a produce energie nucleară. ● *arme ~e* arme care folosesc energia nucleară (arma atomică și termonucleară). (<fr. *nucléaire*)

nuclearist *s. m. (fam.)* muncitor, tehnician, inginer care lucrează în industria nucleară. (<*nuclear* + *-ist*)

nuclearizá *vb. tr.* (despre state, uzine etc.) a introduce, a folosi energia nucleară. — **nuclearizáre** s. f. (după fr. *nucléarisation*)

nucleát, -ă *adj.* (despre celule) cu nucleu. (<fr. *nucléé*)

nucleáție *s. f.* **1.** formarea, într-un mediu cu structură și compoziție definite, de germeni constituind centre de dezvoltare a unei noi faze, a unei noi structuri fizice sau chimice. **2.** *(biol.)* formarea nucleului. (<fr. *nucléation*)

nucleázã *s. f.* enzimă care descompune acizii nucleici. (<fr. *nucléase*)

nucléic, -ă *adj.* referitor la nucleu. ○ *acid* ~ = acid organic complex care intră în componența nucleului celulei. (<fr. *nucléique*)

nucleínă *s. f.* proteidă rezultînd din unirea acidului nucleic cu o proteină bazică conținută în nucleul celular; nucleoproteidă, nucleoproteină. (<fr. *nucléine*)

nucleol iónt *s. n.* organism cu celule nucleate. (<fr. *nucléobionte*)

nucleofil, -ă *adj., s. m.* (particulă) susceptibilă a se suda cu un nucleu atomic al cărui strat electronic extern prezintă o lacună. (<fr. *nucléophile*)

nucleofilíe *s. f.* însușire a unei particule nucleofile. (<fr. *nucléophilie*)

nucleofosfatázã *s. f.* enzimă din grupul hidrolazelor, care, împreună cu nucleotidaza și nucleozidaza, formează subgrupul nucleazelor. (<fr. *nucléophosphatase*)

nucleoid *s. n.* corpuscul în formă de nucleu din citoplasma bacteriilor. (<fr. *nucléoïde*)

nucleól *s. m.* organit dens și rotund din nucleul celular, care constă din proteină și granule de acid nucleic; plasmozom. (<fr. *nucléole*, lat. *nucleolus*, sîmbure mic)

nucleolát, -ă *adj.* cu nucleoli. (<fr. *nucléolé*)

nucleón *s. m.* particulă elementară (proton, neutron) constituind nucleul unui atom. (<fr. *nucléon*)

nucleónic, -ă **I.** *adj.* referitor la nucleonică. **II.** *s. f.* parte a electronicii care studiază utilizarea energiei atomice în știință și industrie. (<fr. *nucléonique*)

nucleoplásmă *s. f.* cariolasmă. (<fr. *nucléoplasme*)

nucleoproteídă *s. f.* nucleină; nucleoproteină. (<fr. *nucléoprotéide*)

nucleoproteínă *s. f.* nucleoproteidă. (<fr. *nucléoprotéine*)

nucleosintézã *s. f.* **1.** procesul de formare a nucleelor atomice. **2.** *(astr.)* formare a nucleelor de elemente chimice în urma reacțiilor termonucleare din stadiile inițiale ale expansiunii universului și din interiorul stelelor. (<fr. *nucléosynthèse*)

nucleotíd *s. n.* component protidic al acizilor nucleici rezultînd din unirea unui nucleozid cu acidul fosforic. (<fr. *nucléotide*)

nucleotidázã *s. f.* enzimă care hidrolizează nucleotidele. (<fr. *nucléotidase*)

nucleozíd *s. n.* compus chimic rezultat din combinația unei baze azotate cu o oză. (<fr. *nucléoside*)

nucleozidázã *s. f.* enzimă secretată de mucoasa intestinală, care cataliza hidroliza nucleozidelor. (<fr. *nucléosidase*)

nucleozóm *s. m.* unitate fundamentală structurală a cromozomului, satelit pe suprafața nucleolilor. (<fr. *nucléosome*)

nucléu *s. n.* **1.** ciclu de atomi care compun scheletul moleculei unui corp chimic și care rămîne neschimbat la toți derivații corpului respectiv. **2.** partea centrală, încărcată pozitiv, a unui atom, în care se concentrează aproape întreaga masă a acestuia. **3.** corpuscul globulos din citoplasmă, constituent principal al celulei, cu rol în reproducere și în transmiterea caracterelor. **4.** element central cu funcție importantă în propoziție sau în frază. **5.** *(astr.)* porțiune centrală, compactă, a unei comete, a unei galaxii. ○ ~ *de cometă* = parte a capului unei comete formate dintr-un conglomerat de bucăți de gheață și materie solidificată. **6.** *(fig.)* element esențial al unui lucru. (<fr. *nucléus*, lat. *nucleus*, sîmbure)

nuclíd *s. m.* nucleu atomic considerat numai din punctul de vedere al structurii sale. (<fr. *nuclide*)

nucúlă *s. f.* fruct de forma unei nuci mici. (<fr. *nucule*, lat. *nucula*, nucă mică)

nud, -ă **I.** *adj.* **1.** (despre corpul omenesc) neîmbrăcat, neacoperit, gol. **2.** *(fig.)* simplu, pur, curat, fără aparență înșelătoare. ○ *proprietate* ~*ă* = proprietate fără uzufruct. **II.** *s. n.* **1.** corp gol, fără veșminte. **2.** statuie, pictură reprezentînd un corp gol. (<it. *nudo*, lat. *nudus*)

NUDI- *elem. comp.* „gol, neacoperit". (<fr. *nudi-*, cf. lat. *nudus*, gol)

nudicaúl, -ă *adj.* cu tulpina lipsită de frunze. (<lat. *nudicaulis*)

nudícol, -ă *adj.* cu gîtul golaș. (<fr. *nudicol*)

nudiflór, -ă *adj.* cu flori lipsite de înveliș. (<lat. *nudiflorus*)

nudísm *s. n.* **1.** expunere la soare (în scop terapeutic) a corpului gol. **2.** teorie care preconizează viața în aer liber și practicarea sporturilor complet dezbrăcat. (<fr. *nudisme*)

nudíst, -ă *s. m. f.* cel care face nudism. (<fr. *nudiste*)

nuditáte *s. f.* **1.** goliciune (a corpului); aspectul unei statui, al unei picturi reprezentînd un nud. **2.** *(fig.)* ceea ce se prezintă fără rezerve, fără ascunzișuri, direct. ● simplitate, lipsă de podoabe. (<fr. *nudité*, lat. *nuditas*)

nugá *s. f.* preparat de cofetărie din foi de aluat cu umplutură de albuș de ou, zahăr și nuci sau alune. (<fr. *nougat*)

nuizíbil, -ă *adj. (livr.)* vătămător. (<fr. *nuisible*)

nuizibilitáte *s. f. (livr.)* caracter nuizibil. (<fr. *nuisibilité)*

nul, -ă *adj.* **1.** (despre acte) fără valoare legală, care se reduce la nimic; inexistent. ○ *meci* ~ = meci terminat la egalitate. **2.** *(mat.)* de valoare egală cu zero. **3.** (despre oameni) lipsit de merite, fără valoare. (<fr. *nul*, lat. *nullus)*

núlă *s. f.* zero. (<lat. *nulla*, germ. *Null)*

NULI- *elem. comp.* „nul, nici un". (<fr. *nulli-*, cf. lat. *nullus*, nici unul)

nuligéstă *adj., s. f.* (femeie) care nu a fost niciodată gravidă. (<fr. *nulligeste)*

nulipără *adj., s. f.* (femeie) care nu a născut nici un copil. (<fr. *nullipare)*

nulitáte *s. f.* **1.** însușirea, caracterul lucrului nul. **2.** lipsă totală de merite; incapacitate. ● om lipsit de orice merit, incapabil, prost. **3.** lipsă de valoare legală a unui act juridic. (<fr. *nullité)*

nulizomie *s. f. (biol.)* absența unei perechi de cromozomi omologi de la un organism aneuploid. (<fr. *nullisomie)*

numărătór *s. m.* **1.** termen al unei fracții, scris deasupra liniei de fracție, indicînd numărul de părți conținute de fracție. **2.** aparat folosit la numerotare la tiparul înalt. (după fr. *numéraleur)*

numbát *s. m.* mamifer marsupial străvechi din Australia, asemănător cu veverița, avînd partea anterioară a corpului acoperită cu o blană galben-roșiatică, care trece treptat în negru-închis spre partea dinapoi, spatele brăzdat de dungi albe, transversale, și care se hrănește cu termite; *(pop.)* furnicar.

númen *s. n. (fil.)* esență cognoscibilă numai prin rațiune, în opoziție cu fenomenul, cunoscut senzorial. ● (la Kant) „lucru în sine". — var. *noumen* s. n. (<fr. *noumène*, germ. *Noumenon*, cf. gr. *noumenon*, ceea ce este gîndit)

numenál, -ă *adj.* referitor la numen. — var. *noumenal, -ă* adj. (<fr. *nouménal*, germ. *noumenal)*

numerábil, -ă *adj.* care se poate număra, calcula. (<lat. *numerabilis)*

numerabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi numerabil. (<it. *numerabilità)*

numerál, -ă **I.** *adj.* care desemnează, exprimă un număr. ○ *sistem* ~ = ansamblu de simboluri care reprezintă numere. **II.** *s. n.* parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr, o determinare numerică. (<fr. *numéral*, lat. *numeralis)*

numerár *s. n.* sumă de bani în monede sau în hîrtie-monedă; bani lichizi. (<fr. *numéraire)*

numerativ, -ă *adj.* care servește la numărat. (<fr. *numératif)*

numerâție *s. f.* sistem de cifre și de reguli folosit pentru reprezentarea numerelor. (<fr. *numération*, lat. *numeratio)*

numéric, -ă *adj.* referitor la numere; exprimat prin numere. (<fr. *numérique)*

numerologíe *s. f. (astrol.)* știință a numerelor, care, apelînd la complicate legi ale matematicii astrale, servește astrologilor pentru definirea destinului uman. (<fr. *numérologie)*

numerós, -oásă *adj.* în număr mare, în cantitate mare; mult. (<it. *numeroso*, lat. *numerosus)*

numerotá *vb. tr.* a însemna cu numere în ordine succesivă. — *numerotáre* s. f. (<fr. *numéroter)*

numerotát *s. n.* numerotare. (<*numerota)*

numerotatór *s. n.* instrument pentru numerotat paginile diferitelor imprimate; numeroter. (după fr. *numéroteur)*

numerotâție *s. f.* numerotare. (<fr. *numérotation)*

numerotér *s. n.* numerotator. (<fr. *numéroteur)*

númerus cláusus *s. n.* categorie de persoane admise în număr limitat într-o funcție, într-un grad, conform unei legi, unei decizii a autorității. (<lat. *numerus clausus)*

numinós *s. n.* termen folosit pentru componentele iraționale ale categoriei religioase „sfînt", din care a fost eliminat conținutul moral. (<it. *numinoso)*

numinozitáte *s. f.* (în tipologia religioasă) caracterul de putere, de supranatural, de miracol, propriu lui Dumnezeu sau a ceea ce este sacru. (<it. *numinosità*, cf. lat. *numen*, putere divină)

numismát, -ă *s. m. f.* specialist în numismatică. (<fr. *numismate)*

numismátic, -ă **I.** *adj.* referitor la numismatică. **II.** *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care studiază monedele și medaliile (vechi). (<fr. *numismatique*, cf. gr. *nomisma*, medalie)

numitór *s. m.* termen al unei fracții, scris sub linia de fracție, indicînd în cîte părți a fost împărțit întregul. ○ *a aduce la același* ~ = a face ca două sau mai multe fracții să aibă același numitor; *(fig.)* a pune de acord puncte de vedere diferite. (<*numi* + *-tor)*

numulár, -ă *adj.* de formă rotundă, ca o monedă. (<fr. *nummulaire)*

numulít *s. m.* foraminifer fosil din paleogen, ale cărui cochilii au format prin sedimentare roci calcaroase. (<fr. *nummulite*, cf. lat. *nummus*, monedă, bănuț)

numulític, -ă **1.** *adj.* care conține fosile de numuliți. **II.** *adj., s. n.* (din) paleogen. (<fr. *nummulitique)*

nunakól *s. n.* înălțime cu vîrf rotunjit, care se ridică deasupra masei unui ghețar. (<engl. *nunakol)*

nunaták *s. n.* pisc stîncos izolat din zona zăpezilor permanente, care străpunge calota de gheață. (<fr. *nunatak* < cuv. eschimos)

nuncupatív, -ă *adj.* (despre testamente) dictat de testator potrivit formelor legale. (<fr. *nuncupatif*, lat. *nuncupativus* < *nuncupare*, a vesti (oficial))

nuncupâție *s. f. (jur.)* declarație solemnă și verbală prin care testatorul confirmă că dispozițiile din testamentul scris exprimă voința sa. — var. *nuncupațiune* s. f. (<fr. *nuncupation*, lat. *nuncupatio)*

nuncupațiúne *s. f.* v. nuncupație.

nundíne *s. f. pl. (ant.)* zile de tîrg. (<fr. *nundines*, lat. *nundinae)*

nunțiál, -ă *adj.* al nunțiului. (<*nunțiu* + *-al*)

nunțiatúră *s. f.* reprezentanță diplomatică a Vaticanului într-o țară străină; localul acesteia. ● funcția nunțiului. (<it. *nunziatura*)

núnțiu *s. m.* prelat-ambasador al Vaticanului într-o țară străină. (<it. *nunzio*, lat. *nuntius*)

nupțiál, -ă *adj.* referitor la nuntă, de nuntă. (<fr. *nuptial*, lat. *nuptialis*)

nupțialitáte *s. f.* numărul de căsătorii realizate la 1000 de locuitori într-o perioadă dată. (<fr. *nuptialité*)

nurághi *s. m. pl.* denumire dată monumentelor sarde din epoca bronzului, în formă de turn tronconic cu pereți groși de piatră, care serveau ca refugii sau fortărețe. (<fr. *nuraghi* < cuv. sard)

nurísă *s. f.* rezervor suplimentar de combustibil lichid al unui motor cu capacitate mică, putînd funcționa și prin cădere. (<fr. *nourrice*)

núrsă *s. f.* **1.** *(rar;* în familiile burgheze) doică, bonă la sugari; dădacă; guvernantă. **2.** femeie care se dedică îngrijirii copiilor bolnavi; infirmieră, soră. (<fr., engl. *nurse*)

núrsing *s. n.* **1.** îngrijire (a bolnavilor). ● (*med.*) proces de diagnosticare și tratament al răspunsurilor umane la problemele actuale și potențiale. **2.** pregătire sanitară medie. (<engl. *nursing*)

nursologíe *s. f.* studiul și practica nursingului (1). (<fr. *nursologie*)

nut *s. n.* **1.** șanț longitudinal executat într-o piesă de lemn, servind pentru asamblare; uluc. **2.** canelură. (<germ. *Nut*)

nutánt, -ă *adj.* (despre organele plantelor) cu partea terminală aplecată în jos. (<fr. *nutant*, lat. *nutans*)

nutáție *s. f.* **1.** oscilația axei unui astru în cursul mișcării de precesie; *(spec.)* oscilația axei Pămîntului într-o perioadă de 18 ani și 8 luni. **2.** una dintre cele trei componente ale mișcării unui corp rigid care are un punct fix și care face să oscileze axa de rotație proprie corpului, apropiind-o și depărtînd-o de axa fixă. **3.** *(med.)* basculare înainte a bazei sacrului și înapoi a coccisului, produsă spontan în cursul nașterii. ● oscilație a capului. **4.** mișcare de oscilație descrisă de plante în timpul creșterii. — var. *nutațiune* s. f. (<fr. *nutation*, cf. lat. *nutatio*, balansare)

nutațiúne *s. f.* v. nutație.

nutrí *vb.* **1.** *tr., refl.* a (se) hrăni. **II.** *tr. (fig.)* a cultiva, a avea un anumit sentiment, gînd etc. — *nutrire* s. f. (<lat. *nutrire*)

nútria *s. f.* mamifer rozător acvatic, originar din America de Sud, mic, cu blană brună-cenușie, foarte apreciată. (<fr. *nutria*, germ. *Nutria*/*fell*/)

nutriét *s. n.* blăniță de miel prelucrată, care imită blana de nutria. (<*nutria* + *-et*)

nutriméntt *s. n.* *(rar)* hrană, alimentație; mijloace de trai. (<fr. *nutriment*, lat. *nutrimentum*)

nutritív, -ă *adj.* **1.** care hrănește; hrănitor. **2.** referitor la nutriție, de nutriție. (<fr. *nutritif*, lat. *nutritivus*)

nutríție *s. f.* ansamblul funcțiilor organice prin care animalele și vegetalele își procură substanțele hrănitoare necesare dezvoltării și refacerii țesuturilor; *(p. ext.)* nutrire, hrănire; hrană. — var. *nutrițiune* s. f. (<fr. *nutrition*, lat. *nutritio*)

nutriționál, -ă *adj.* referitor la nutriție. (<fr. *nutritionnel*)

nutriționíst, -ă *s. m. f.* medic care studiază alimentația, dietetica și nutriția. (<fr. *nutritionniste*)

nutrițiúne *s. f.* v. nutriție.

nuvélă *s. f.* specie a genului epic în proză, mai redusă decît romanul, care cuprinde părți caracteristice din viața unor personaje prezentate în diversitatea caracterelor lor, în mediul lor social, urmărind un conflict unic, concentrat. (<fr. *nouvelle*)

nuvelétă *s. f.* nuvelă scurtă. (<it. *novelletta*)

nuvelíst, -ă *s. m. f.* autor de nuvele. (<fr. *nouvelliste*)

nuvelístic, -ă **I.** *adj.* referitor la nuvelă; de nuvelă. **II.** *s. f.* totalitatea nuvelelor unui scriitor, ale unei epoci sau ale unei literaturi. (<germ. *novellistisch*, /II/ *Novellistik*)

nuvistór *s. n.* tub electronic miniatural, din metal și ceramică, folosit în domeniul frecvențelor înalte. (<fr., engl. *nouvistor*)

nyáya *s. f.* școală filozofică indiană antică potrivit căreia lumea există obiectiv și se compune din atomi necreați de divinitate, pe care aceasta numai îi combină. (<sanscr. *nyaya*, temei, concluzie, metodă)

O

oáză *s. f.* **1.** loc în mijlocul unui deșert, cu vegetație bogată și apă. **2.** *(fig.)* loc izolat, odihnitor, într-un mediu ostil. **3.** porțiune neacoperită de gheață în interiorul Antarcticii. (<germ. *Oase*, fr., lat., gr. *oasis* < cuv. egiptean)

ob- *pref.* „(în) contra", „în față", „în schimbul". (<fr. *ob-*, cf. lat. *ob*)

obcónic, -ă *adj.* de forma unui con răsturnat. (<fr. *obconique*, germ. *obkonisch*)

obcordát, -ă *adj.* (*bot.*; despre un organ) în formă de inimă, cu scobitura în vîrf. (<fr. *obcordé*)

obdúcție *s. f.* *(geol.)* încălecare a unei plăci terestre suboceanice peste altă placă. (<germ. *Obduktion*)

obediént, -ă *adj.* ascultător, supus; docil. (<it. *obbediente*, lat. *obœdiens*)

obediénță *s. f.* supunere, ascultare. (<fr. *obédience*, lat. *obœdientia*)

obélă *s. f.* semn, trăsătură ca o linie neagră, care servea la marcarea pasajelor interpolate pe manuscrisele vechi. (<fr. *obèle*, lat. *obelus*)

obelísc *s. n.* monument comemorativ de origine egipteană, în formă de trunchi de piramidă cu baza pătrată, în general monolit. (<fr. *obélisque*, lat. *obeliscus*, gr. *obeliskos*)

oberec *s. n.* dans popular polonez cu tempo foarte rapid; melodia corespunzătoare. (<pol. *oberek*)

oberlíht *s. n.* porțiune din partea de sus a unei ferestre sau a unei uși, cu deschidere separată: supralumină. (<germ. *Oberlicht*)

obéz, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de obezitate. (<fr. *obèse*, lat. *obesus*)

obézic, -ă *adj.* referitor la obezitate; care produce obezitate. (<fr. *obésique*)

obezitáte *s. f.* stare patologică manifestată printr-o îngrășare anormală. (<fr. *obésité*, lat. *obesitas*)

óbi *s. n.* briu lat legat cu o fundă mare la spate, de obicei din mătase, purtat de japonezi. (<fr. *obi*, germ. *Obi* < cuv. jap.)

obiéct *s. n.* **1.** lucru; tot ceea ce poate fi perceput prin simțuri; *(spec.)* tot ceea ce se înfățișează vederii. ○ ~ *de inventar* = mijloc de muncă de uz curent făcînd parte din mijloacele circulante ale unei întreprinderi. **2.** *(ec.)* ~*ul muncii* = lucru asupra căruia acționează omul pentru a-l modifica potrivit nevoilor sale. **3.** tot ceea ce preocupă gîndirea, activitatea intelectuală a omului; ceea ce formează materia unei științe, a unei discipline; disciplină de studiu. **4.** *(fil.)* realitatea exterioară subiectului (1); *(spec.)* ceea ce este dat în cunoaștere, conținutul obiectiv al cunoștințelor subiectului. **5.** *(fig.)* țintă, scop, țel. **6.** complement (direct sau indirect). (<lat. *obiectum*, germ. *Objekt*)

obiectá *vb. tr.* a aduce o obiecție; a spune ceva contrar; a contesta; a obiecționa. (<fr. *objecter*, lat. *obiectare*)

obiectitáte *s. f.* (la Schopenhauer) forma sub care lucrul în sine, realul, apare ca obiect. (<germ. *Objektität*, fr. *objectité*)

obiectív, -ă **I.** *adj.* **1.** existent în afara conștiinței și independent de ea. **2.** imparțial. **3.** referitor la obiect (6). **II.** *s. n.* **1.** lentilă sau sistem de lentile care formează o imagine reală a obiectului observat într-o lunetă, într-un microscop, aparat fotografic etc. **2.** loc, punct, localitate etc. care constituie ținta unei acțiuni militare. ● țintă asupra căreia se trage cu o armă de foc. **3.** întreprindere, uzină, construcție etc. care urmează să fie realizată. **4.** loc care prezintă interes pentru turiști. **5.** *(fig.)* intenție, scop, țel, țintă. (<fr. *objectif*, lat. *objectivus*)

obiectivá *vb.* **I.** *tr.* a transforma ideile, gîndirea, aptitudinile în produse cu existență obiectivă, a considera ceva ca obiectiv (I, 1). **II.** *refl.* a căpăta caracter obiectiv; a se obiectiviza. (<fr. *objectiver*)

obiectivánt, -ă *adj.* care are tendința de a obiectiva. (<fr. *objectivant*)

obiectiváre *s. f.* faptul de a (se) obiectiva. ● categorie filozofică și estetică desemnînd acțiunea de transformare a capacităților fizice, intelectuale, volitive ale omului în produse cu existență obiectivă. (<*obiectiva*)

obiectivísm *s. n.* atitudine de falsă obiectivitate, de pretinsă nepărtinire. (<germ. *Objektivismus*, rus. *obiektivizm*)

obiectivíst, -ă *adj.* referitor la obiectivism, care manifestă obiectivism, propriu obiectivismului. (<germ. *objektivist*, rus. *obiektivist*)

obiectivitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este obiectiv (I, 1). ● nepărtinire, imparțialitate. **2.** *(fil.)* categorie a teoriei cunoașterii desemnînd valoarea și adecvarea cunoștințelor la obiectul lor. (<fr. *objectivité*)

obiectivizá *vb. refl.* a se obiectiva (II). (<engl. *objectivize*)

obiectivizáre *s. f.* faptul de a se obiectiviza. ● procesul trecerii de la subiectiv la obiectiv, de recunoaștere a caracterului de realitate exterioară a lumii. (<*obiectiviza*)

obiectuál, -ă *adj.* *(fil.)* **1.** care are trăsăturile unui obiect, independent de reflectarea lor în conștiință; material, obiectiv. **2.** care aparține lucrurilor, obiectelor. (<fr. *objectal*)

obiectualitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este obiectual. ● însușire a obiectului estetic de a fi cu totul independent de subiect. (<*obiectual* + *-itate*)

obiécție *s. f.* argument pe care cineva îl opune unei propuneri, pretenții, teze sau prin care își manifestă dezacordul față de acestea. — var. *obiecțiune* s. f. (<fr. *objection*, lat. *obiectio*)

obiecționá *vb. tr.* *(rar)* a obiecta. (<*obiecție* + *-ona*)

obiecțiúne *s. f.* v. obiecție.

obituár *s. n.* 1. depozit mortuar unde se păstrează corpurile presupuse a fi în stare de moarte aparentă. 2. *(rar)* listă de oameni decedați; pomelnic. (<fr. *obituaire*, lat. *obituarium* < *obitus*, moarte)

oblativitáte *s. f.* înclinație de a oferi ceva fără a cere nimic în schimb. • *(rel.)* ofrandă, sacrificiu închinat divinității. (<fr. *oblativité*)

oblație *s. f.* jertfă adusă unei divinități; ofrandă. — var. *oblațiune* s. f. (<fr. *oblation*, lat. *oblatio*)

oblațiúne *s. f.* v. oblație.

óblic, -ă I. *adj.* înclinat față de o dreaptă sau de un plan; pieziș. ○ *(lingv.) caz* ~ = denumire a cazurilor care nu exprimă un raport direct (genitivul, dativul, ablativul etc.). II. *adj., s. n.* (mușchi) a cărui acțiune se exercită în direcții neparalele cu planul de simetrie a corpului. III. *s. f. (mat.)* dreaptă care nu este perpendiculară pe dreapta sau pe planul dat. (<fr. *oblique*, lat. *obliquus*)

oblicá *vb. intr. (rar)* a ocoli. (<fr. *obliquer*)

oblicitáte *s. f.* însușirea de a fi oblic; poziție oblică. ○ *(astr.)* ~*a eclipticii* = unghiul de înclinație a eclipticii, de aproximativ 23°27′, față de planul ecuatorului ceresc. • *(mat.)* relație de poziție a două drepte sau planuri, caracterizată prin unghiul lor. (<fr. *obliquité*)

obligá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) îndatora. • a da, a lua asupră-și o sarcină, a (se) angaja. II. *tr.* a constrînge, a sili (pe cineva la ceva). (<lat. *obligare*, fr. *obliger*)

obligánt, -ă *adj. (rar;* despre oameni, manifestări, atitudini) îndatoritor, amabil, binevoitor. (<fr. *obligeant*)

obligánță *s. f. (rar)* amabilitate, bunăvoință. (<fr. *obligeance*)

obligát, -ă *adj.* constrîns să facă ceva. • îndatorat, recunoscător. (<*obliga*)

obligativitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este obligatoriu. (<*obligat* + *-ivitate*)

obligáto *adv. (muz.;* despre o parte dintr-o compoziție, un instrument, o voce dintr-un ansamblu) indispensabil. (<it. *obligato*)

obligatóriu, -ie *adj.* care are puterea de a obliga (potrivit unei legi); obligațional. • care trebuie făcut potrivit anumitor legi, care nu este facultativ; impus. (<lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*)

obligațiúne *s. f.* 1. datorie; angajament, îndatorire. 2. *(jur.)* act prin care cineva se obligă ori este obligat să plătească o sumă sau să (nu) facă un anumit lucru. 3. (în forma *obligațiune*) titlu de credit; hîrtie de valoare care conferă posesorului ei calitatea de creditor față de instituția emitentă, dîndu-i dreptul să primească o anumită dobîndă fixă și să cîștige prin tragere la sorți. — var. *obligațiune* s. f. (<fr. *obligation*, lat. *obligatio*)

obligaționál, -ă *adj. (livr.)* obligatoriu. (<engl. *obligational*)

obligațiúne *s. f.* v. obligație.

obliterá *vb.* I. *tr., refl. (livr.;* despre inscripții, manuscrise) a (se) șterge treptat, a deveni, a face să devină neciteț. II. *tr.* 1. a anula un timbru prin ștampilare. 2. *(med.)* a astupa o cavitate, un vas de sînge. — *obliterâre* s. f. (<fr. *oblitérer*, lat. *obliterare*)

obliterânt, -ă *adj. (med.)* care obliterează. (<fr. *oblitérant*)

obliterâție *s. f.* 1. obliterare. 2. *(med.)* obstrucție (1). — var. *obliterațiune* s. f. (<fr. *oblitération*, lat. *oblitteratio*)

obliterațiúne *s. f.* v. obliterație.

oblomovísm *s. n.* inactivitate generală de incapacitatea de a face efort, atitudine de apatie; spirit de stagnare. (după rus. *oblomovscina*, cf. *Oblomov*, eroul romanului scriitorului rus. I. A. Goncearov)

oblóng, -ă *adj.* lunguieț, alungit. (<fr. *oblong*, lat. *oblongus*)

obnubilá *vb. tr., refl. (rar;* despre vedere, memorie etc.) a slăbi; a (se) întuneca. — *obnubilâre* s. f. (<fr. *obnubiler*, lat. *obnubilare*)

obnubilâție *s. f.* obnubilare; întunecare, slăbire a vederii; *(p. ext.)* pierdere treptată a memoriei, diminuare a inteligenței. — var. *obnubilațiune* s. f. (<fr. *obnubilation*, lat. *obnubilatio*)

obnubilațiúne *s. f.* v. obnubilație.

obóI *s. n.* instrument muzical de suflat, din lemn, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri și clape. (<it. *oboe*, germ. *Oboe*)

oboíst, -ă *s. m. f.* muzicant care cîntă din oboi. (<it. *oboista*)

oból *s. m.* 1. mică monedă care a circulat la vechii greci, constituind a șasea parte dintr-o drahmă. 2. bani mărunți. • *(fig.)* sumă mică; *(p. ext.; s. n.)* contribuție modestă (în bani). (<fr. *obole*, lat. *obolus*, gr. *obolos*)

obovál, -ă *adj.* (despre frunze, petale etc.) în formă ovală, cu capătul mai îngust spre pețiol; obovat. (<fr. *obovale*, germ. *oboval*)

obovát, -ă *adj.* obovat. (<*ob-* + *ovat*)

obovoíd, -ă *adj.* în formă de ou cu vîrful în jos. v. obovat. (<fr. *obovoïde*)

obscén, -ă *adj.* (despre gesturi, cuvinte, atitudini) care șochează prin vulgaritate; nerușinat, trivial, indecent; pornografic. (<fr. *obscène*, lat. *obscenus*)

obscenitáte *s. f.* caracter obscen, nerușinare, trivialitate, indecență, pornografie; vorbă sau faptă obscenă. (<fr. *obscénité*, lat. *obscenitas*)

obscúr, -ă *adj.* 1. lipsit de lumină, întunecos. 2. *(fig.)* nedeslușit, neclar, vag. 3. *(fig.)* necunoscut; lipsit de merite deosebite, mediocru. (<fr. *obscur*, lat. *obscurus*)

obscurá *vb. tr.* 1. a face să devină obscur; a întuneca. 2. a face să devină neclar, de neînțeles. — *obscurâre* s. f. (<it. *obscurare*)

obscurantísm *s. n.* stare de înapoiere culturală. • atitudine ostilă, retrogradă față de răspîndirea științei și culturii. (<fr. *obscurantisme*)

obscurantíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al obscurantismului. (<fr. *obscurantiste*)

obscuritáte *s. f.* 1. lipsă de lumină, întunerie, întunecime. 2. *(fig.)* lipsă de claritate (în idei, în stil); confuzie. 3. *(fig.)* condiție, situație obscură, lipsă de renume. • mediocritate. (<fr. *obscurité*, lat. *obscuritas*)

obscurizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) face obscur. — *obscurizâre* s. f. (după fr. *[s']obscurcir*)

obsecrâție *s. f.* figură retorică prin care oratorul invocă zeii sau oamenii. — var. *obsecrațiune* s. f. (<fr. *obsécration*, lat. *obsecratio*)

obsecrațiúne *s. f.* v. obsecrație.

obsecvént, -ă *adj.* (despre o vale) care are o direcție de curgere contrară față de înclinarea straturilor. (<fr. *obsequent*)

obsecvlós, -oásă *adj.* excesiv de respectuos; servil, slugarnic; smerit, umil. (<fr. *obséquieux*, lat. *obsequiosus*)

obsecvlozitáte *s. f.* *(rar)* politețe excesivă, servilism, slugărnicie. (<fr. *obséquiosité*, lat. *obsequiositas*)

obsedá *vb. tr.* (despre idei, imagini etc.) a preocupa intens, a urmări neîncetat. (<fr. *obséder*)

obsedánt, -ă *adj.* care obsedează; obsesiv. (<fr. *obsédant*)

obsedát, -ă *s. m. f.* om urmărit neîncetat de o idee, de o manie etc. (<*obseda*)

observá *vb. tr.* 1. a băga de seamă, a remarca. ● a atrage atenția, a face o remarcă, o observație. 2. a cerceta, a examina atent. ● a supraveghea acțiunile cuiva; a controla. 3. a pîndi, a iscodi. (<fr. *observer*, lat. *observare*)

observábil, -ă *adj.* care poate fi observat. (<fr. *observable*, lat. *observabilis*)

observánță *s. f.* 1. *(livr.)* observare, respectare a legilor, a normelor religioase. 2. *(med.)* respectarea de către bolnav a tratamentelor prescrise. (<fr., engl. *observance*)

observáre *s. f.* 1. acțiunea de a observa și rezultatul ei. ● observație (3). 2. *(mil.)* cercetare, supraveghere a inamicului și a obiectivelor lui în scopul obținerii de informații. 3. *(stat.)* prima fază a cercetării, constînd din înregistrarea informațiilor cu privire la caracteristicile unităților unei colectivități statistice. (<*observa*)

observatív, -ă *adj.* *(rar)* de observare. (<it. *osservativo*)

observatór[1] *s. n.* 1. clădire, construcție special amenajată pentru observarea fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituția respectivă. 2. *(mil.)* loc destinat instalării efectivului însărcinat cu observarea mișcărilor și a poziției inamicului. (<lat. *observatorium*, fr. *observatoire*, germ. *Observatorium*)

observatór[2], **-oáre** I. *adj.* 1. care observă, scrutează. ● cu spirit de observație, perspicace, pătrunzător. 2. prin care se atrage cuiva atenția asupra unor abuzuri, greșeli etc. săvîrșite. II. *s. m. f.* 1. cel care are misiunea de a observa, de a urmări (ceva), de a studia științific un fenomen. 2. cel care asistă la un eveniment fără a participa. III. *s. m.* 1. persoană oficială desemnată de un stat, de o organizație pentru a asista la lucrările unei conferințe sau ale unor organisme internaționale, fără drept de vot și fără calitatea de a-și asuma vreun angajament. 2. militar care execută o misiune de observare (2). (<fr. *observateur*, lat. *observator*)

observáție *s. f.* 1. procedeu al cunoașterii științifice constînd în contemplarea metodică și intenționată a unui obiect sau proces; cercetare, examinare. 2. remarcă, constatare. 3. obiecție, critică; *(p. ext.)* mustrare, reproș. 4. supraveghere, urmărire. ○ *foaie de* ~ = foaie pe care sînt notate zilnic tratamentul și evoluția bolii unui bolnav (în spital). — var. *observațiune* s. f. (<fr. *observation*, lat. *observatio*)

observațional, -ă *adj.* cu caracter de observație. (<engl. *observational*)

observațiúne *s. f.* v. observație.

obsésie *s. f.* 1. imagine, idee care urmărește pe cineva neîncetat; preocupare chinuitoare. 2. tulburare psihică provocată de o idee fixă. — var. *obsesiune* s. f. (<fr. *obsession*)

obseslonál, -ă *adj.* (despre o stare morbidă) care se caracterizează printr-o idee fixă, printr-o obsesie. (<fr. *obsessionnel*)

obsesiúne *s. f.* v. obsesie.

obsesív, -ă *adj.* referitor la obsesie, obsesional; obsedant. ● *(adv.)* ca o obsesie. (<it. *ossessivo*)

obsidián *s. n.* rocă magmatică efuzivă sticloasă, de culoare roșiatică sau negricioasă. (<fr. *obsidienne*, lat. *obsidianus*)

obsidionál, -ă *adj.* 1. *(ant.)* referitor la asediul unui oraș, de asediu. 2. *(rar;* despre boli infecțioase) care survin în cursul războiului de tranșee. (<fr. *obsidional*, lat. *obsidionalis* < *obsidio*, asediu)

obsolescénță *s. f.* declasare tehnologică a unui material industrial prin apariția altuia, mai modern; uzură morală. ○ ~ *profesională* = proces de învechire a componentelor unei profesiuni ca urmare a asimilării progresului tehnico-științific. (<engl., fr. *obsolescence*)

obstácol *s. n.* 1. piedică, stavilă. ● *(fig.)* opoziție; dificultate, piedică. 2. *(pl.)* gard, șanț etc. care trebuie trecut în cadrul unei competiții sportive. (<fr. *obstacle*, lat. *obstaculum*)

obstaculá *vb. tr.* *(rar)* a împiedica, a îngreuna, a bara. (după it. *ostacolare*)

obstaculár, -ă *adj.* cu caracter de obstacol. (<*obstacol* + *-ar*)

obstétrie, -ă I. *adj.* referitor la obstetrică; obstetrical. II. *s. f.* ramură a medicinei care se ocupă de fiziologia și patologia sarcinii și cu asistența nașterii. (<fr. *obstétrique*, cf. lat. *obstetrix*, moașă)

obstetrícal, -ă *adj.* obstetric. (<fr. *obstétrical*)

obstetrician, -ă *s. m. f.* medic specialist în obstetrică; mamoș. (<fr. *obstétricien*)

obstiná *vb. refl.* *(livr.)* a se încăpățîna, a se îndîrji. — *obstinăre* s. f. (<fr. *s'obstiner*)

obstinát, -ă *adj.* *(livr.)* încăpățînat, îndîrjit, îndărătnic. (<fr. *obstiné*)

obstinăție *s. f.* *(livr.)* înăpățînare, îndărătnicie, tenacitate. — var. *obstinațiune* s. f. (<fr. *obstination*, lat. *obstinatio*)

obstinațiúne *s. f.* v. obstinație.

obstruá *vb. tr.* *(med.)* a astupa (un canal, un vas de sînge). — *obstruăre* s. f. (<fr. *obstruer*, lat. *obstruere*)

obstruánt, -ă *adj.* care obstrucționează. (<*obstrua* + *-ant*)

obstructív, -ă *adj.* care poate cauza o obstrucție (1); obstrucțional. (<fr. *obstructif*)

obstrúcție *s. f.* 1. *(med.)* astupare a unui canal, a unui vas de sînge etc.; ocluzie, obliterație, opilație. 2. manevră, uneltire, opunere înverșunată pentru a zădărnici o acțiune (parlamentară). 3. *(sport)* manevră neregulamentară prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea fără ca

obituár *s. n.* 1. depozit mortuar unde se păstrează corpurile presupuse a fi în stare de moarte aparentă. 2. *(rar)* listă de oameni decedați; pomelnic. (<fr. *obitoire*, lat. *obituarium* < *obitus*, moarte)

oblativitáte *s. f.* înclinație de a oferi ceva fără a cere nimic în schimb. ● *(rel.)* ofrandă, sacrificiu închinat divinității. (<fr. *oblativité*)

oblăție *s. f.* jertfă adusă unei divinități; ofrandă. — var. *oblațiune* s. f. (<fr. *oblation*, lat. *oblatio*)

oblațiúne *s. f.* v. oblație.

óblic, -ă I. *adj.* înclinat față de o dreaptă sau de un plan; pieziș. ○ *(lingv.) caz* ~ = denumire a cazurilor care nu exprimă un raport direct (genitivul, dativul, ablativul etc.). II. *adj., s. n.* (mușchi) a cărui acțiune se exercită în direcții neparalele cu planul de simetrie a corpului. III. *s. f. (mat.)* dreaptă care nu este perpendiculară pe dreapta sau pe planul dat. (<fr. *oblique*, lat. *obliquus*)

oblicá *vb. intr. (rar)* a ocoli. (<fr. *obliquer*)

oblicitáte *s. f.* însușirea de a fi oblic; poziție oblică. ○ *(astr.)* ~*a eclipticii* = unghiul de înclinație a eclipticii, de aproximativ 23°27′, față de planul ecuatorului ceresc. ● *(mat.)* relație de poziție a două drepte sau planuri, caracterizată prin unghiul lor. (<fr. *obliquité*)

obligá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) îndatora. ● a da, a lua asupră-și o sarcină, a (se) angaja. II. *tr.* a constrînge, a sili (pe cineva la ceva). (<lat. *obligare*, fr. *obliger*)

obligánt, -ă *adj. (rar;* despre oameni, manifestări, atitudini) îndatoritor, amabil, binevoitor. (<fr. *obligeant*)

obligánță *s. f. (rar)* amabilitate, bunăvoință. (<fr. *obligeance*)

obligát, -ă *adj.* constrîns să facă ceva. ● îndatorat, recunoscător. (<*obliga*)

obligativitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este obligatoriu. (<*obligat* + *-ivitate*)

obligáto *adv. (muz.;* despre o parte dintr-o compoziție, un instrument, o voce dintr-un ansamblu) indispensabil. (<it. *obligato*)

obligatóriu, -ie *adj.* care are puterea de a obliga (potrivit unei legi); obligațional. ● care trebuie făcut potrivit anumitor legi, care nu este facultativ; impus. (<lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*)

obligáție *s. f.* 1. datorie; angajament, îndatorire. 2. *(jur.)* act prin care cineva se obligă ori este obligat să plătească o sumă sau să (nu) facă un anumit lucru. 3. (în forma *obligațiune)* titlu de credit; hîrtie de valoare care conferă posesorului ei calitatea de creditor față de instituția emitentă, dîndu-i dreptul să primească o anumită dobîndă fixă și să cîștige prin tragere la sorți. — var. *obligațiune* s. f. (<fr. *obligation*, lat. *obligatio*)

obligaționál, -ă *adj. (livr.)* obligatoriu. (<engl. *obligational*)

obligațiúne *s. f.* v. obligație.

obliterá *vb.* I. *tr., refl. (livr.;* despre inscripții, manuscrise) a (se) șterge treptat, a deveni, a face să devină neciteț. II. *tr.* 1. a anula un timbru prin ștampilare. 2. *(med.)* a astupa o cavitate, un vas de sînge. — *obliterare* s. f. (<fr. *oblitérer*, lat. *obliterare*)

obliteránt, -ă *adj. (med.)* care obliterează. (<fr. *oblitérant*)

obliterație *s. f.* 1. obliterare. 2. *(med.)* obstrucție (1). — var. *obliterațiune* s. f. (<fr. *oblitération*, lat. *oblitteratio*)

obliterațiúne *s. f.* v. obliterație.

oblomovísm *s. n.* inactivitate generată de incapacitatea de a face efort, atitudine de apatie; spirit de stagnare. (după rus. *oblomovscina*, cf. *Oblomov*, eroul romanului scriitorului rus I. A. Goncearov)

oblóng, -ă *adj.* lunguieț, alungit. (<fr. *oblong*, lat. *oblongus*)

obnubilá *vb. tr., refl. (rar;* despre vedere, memorie etc.) a slăbi; a (se) întuneca. — *obnubilare* s. f. (<fr. *obnubiler*, lat. *obnubilare*)

obnubilație *s. f.* obnubilare; întunecare, slăbire a vederii; *(p. ext.)* pierdere treptată a memoriei, diminuare a inteligenței. — var. *obnubilațiune* s. f. (<fr. *obnubilation*, lat. *obnubilatio*)

obnubilațiúne *s. f.* v. obnubilație.

obó *s. n.* instrument muzical de suflat, din lemn, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri și clape. (<it. *oboe*, germ. *Oboe*)

oboíst, -ă *s. m. f.* muzicant care cîntă din oboi. (<it. *oboista*)

oból *s. m.* 1. mică monedă care a circulat la vechii greci, constituind a șasea parte dintr-o drahmă. 2. bani mărunți. ● *(fig.)* sumă mică; *(p. ext.; s. n.)* contribuție modestă (în bani). (<fr. *obole*, lat. *obolus*, gr. *obolos*)

obovál, -ă *adj.* (despre frunze, petale etc.) în formă ovală, cu capătul mai îngust spre pețiol; obovat. (<fr. *obovale*, germ. *oboval*)

obovát, -ă *adj.* obovat. (<*ob-* + *ovat*)

obovoíd, -ă *adj.* în formă de ou cu vîrful în jos. v. obovat. (<fr. *obovoïde*)

obscén, -ă *adj.* (despre gesturi, cuvinte, atitudini) care șochează prin vulgaritate; nerușinat, trivial, indecent; pornografic. (<fr. *obscène*, lat. *obscenus*)

obscenitáte *s. f.* caracter obscen, nerușinare, trivialitate, indecență, pornografie; vorbă sau faptă obscenă. (<fr. *obscénité*, lat. *obscenitas*)

obscúr, -ă *adj.* 1. lipsit de lumină, întunecos. 2. *(fig.)* nedeslușit, neclar, vag. 3. *(fig.)* necunoscut; lipsit de merite deosebite, mediocru. (<fr. *obscur*, lat. *obscurus*)

obscurá *vb. tr.* 1. a face să devină obscur; a întuneca. 2. a face să devină neclar, de neînțeles. — *obscurare* s. f. (<it. *obscurare*)

obscurantísm *s. n.* stare de înapoiere culturală. ● atitudine ostilă, retrogradă față de răspîndirea științei și culturii. (<fr. *obscurantisme*)

obscurantíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al obscurantismului. (<fr. *obscurantiste*)

obscuritáte *s. f.* 1. lipsă de lumină, întunerie, întunecime. 2. *(fig.)* lipsă de claritate (în idei, în stil); confuzie. 3. *(fig.)* condiție, situație obscură, lipsă de renume. ● mediocritate. (<fr. *obscurité*, lat. *obscuritas*)

obscurizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) face obscur. — *obscurizare* s. f. (după fr. *s'obscurcir*)

obsecrație *s. f.* figură retorică prin care oratorul invocă zeii sau oamenii. — var. *obsecrațiune* s. f. (<fr. *obsécration*, lat. *obsecratio*)

obsecrațiúne *s. f.* v. obsecrație.

obsecvént, -ă *adj.* (despre o vale) care are o direcție de curgere contrară față de înclinarea straturilor. (<fr. *obsequent*)

obsecvlós, -oásă *adj.* excesiv de respectuos; servil, slugarnic; smerit, umil. (<fr. *obséquieux*, lat. *obsequiosus*)

obsecvlozitáte *s. f.* *(rar)* politețe excesivă, servilism, slugărnicie. (<fr. *obséquiosité*, lat. *obsequiositas*)

obsedá *vb. tr.* (despre idei, imagini etc.) a preocupa intens, a urmări neîncetat. (<fr. *obséder*)

obsedánt, -ă *adj.* care obsedează; obsesiv. (<fr. *obsédant*)

obsedát, -ă *s. m. f.* om urmărit neîncetat de o idee, de o manie etc. (<*obseda*)

observá *vb. tr.* 1. a băga de seamă, a remarca. ● a atrage atenția, a face o remarcă, o observație. 2. a cerceta, a examina atent. ● a supraveghea acțiunile cuiva; a controla. 3. a pîndi, a iscodi. (<fr. *observer*, lat. *observare*)

observábil, -ă *adj.* care poate fi observat. (<fr. *observable*, lat., *observabilis*)

observánță *s. f.* 1. *(livr.)* observare, respectare a legilor, a normelor religioase. 2. *(med.)* respectarea de către bolnav a tratamentelor prescrise. (<fr., engl. *observance*)

observáre *s. f.* 1. acțiunea de a observa și rezultatul ei. ● observație (3). 2. *(mil.)* cercetare, supraveghere a inamicului și a obiectivelor lui în scopul obținerii de informații. 3. *(stat.)* prima fază a cercetării, constînd din înregistrarea informațiilor cu privire la caracteristicile unităților unei colectivități statistice. (<*observa*)

observatív, -ă *adj.* *(rar)* de observare. (<it. *osservativo*)

observatór[1] *s. n.* 1. clădire, construcție special amenajată pentru observarea fenomenelor astronomice, meteorologice etc.; instituția respectivă. 2. *(mil.)* loc destinat instalării efectivului însărcinat cu observarea mișcărilor și a poziției inamicului. (<lat. *observatorium*, fr. *observatoire*, germ. *Observatorium*)

observatór[2], **-oáre** 1. *adj.* 1. care observă, scrutează. ● cu spirit de observație, perspicace, pătrunzător. 2. prin care se atrage cuiva atenția asupra unor abuzuri, greșeli etc. săvîrșite. II. *s. m. f.* 1. cel care are misiunea de a observa, de a urmări (ceva), de a studia științific un fenomen. 2. cel care asistă la un eveniment fără a participa. III. *s. m.* 1. persoană oficială desemnată de un stat, de o organizație pentru a asista la lucrările unei conferințe sau ale unor organisme internaționale, fără drept de vot și fără calitatea de a-și asuma vreun angajament. 2. militar care execută o misiune de observare (2). (<fr. *observateur*, lat. *observator*)

observáție *s. f.* 1. procedeu al cunoașterii științifice constînd în contemplarea metodică și intenționată a unui obiect sau proces; cercetare, examinare. 2. remarcă, constatare. 3. obiecție, critică; *(p. ext.)* mustrare, reproș. 4. supraveghere, urmărire. ○ *foaie de* ~ = foaie pe care sînt notate zilnic tratamentul și evoluția bolii unui bolnav (în spital). — var. *observațiune* s. f. (<fr. *observation*, lat. *observatio*)

observațional, -ă *adj.* cu caracter de observație. (<engl. *observational*)

observațiúne *s. f.* v. observație.

obsésie *s. f.* 1. imagine, idee care urmărește pe cineva neîncetat; preocupare chinuitoare. 2. tulburare psihică provocată de o idee fixă. — var. *obsesiune* s. f. (<fr. *obsession*)

obseslonál, -ă *adj.* (despre o stare morbidă) care se caracterizează printr-o idee fixă, printr-o obsesie. (<fr. *obsessionnel*)

obsesiúne *s. f.* v. obsesie.

obsesív, -ă *adj.* referitor la obsesie, obsesional; obsedant. ● *(adv.)* ca o obsesie. (<it. *ossessivo*)

obsidián *s. n.* rocă magmatică efuzivă sticloasă, de culoare roșiatică sau negricioasă. (<fr. *obsidienne*, lat. *obsidianus*)

obsidionál, -ă *adj.* 1. *(ant.)* referitor la asediul unui oraș, de asediu. 2. *(rar;* despre boli infecțioase) care survin în cursul războiului de tranșee. (<fr. *obsidional*, lat. *obsidionalis* < *obsidio*, asediu)

obsolescénță *s. f.* declasare tehnologică a unui material industrial prin apariția altuia, mai modern; uzură morală. ○ ~ *profesională* = proces de învechire a componentelor unei profesiuni ca urmare a asimilării progresului tehnico-științific. (<engl., fr. *obsolescence*)

obstácol *s. n.* 1. piedică, stavilă. ● *(fig.)* opoziție; dificultate, piedică. 2. *(pl.)* gard, șanț etc. care trebuie trecut în cadrul unei competiții sportive. (<fr. *obstacle*, lat. *obstaculum*)

obstaculá *vb. tr.* *(rar)* a împiedica, a îngreuna, a bara. (după it. *ostacolare*)

obstaculár, -ă *adj.* cu caracter de obstacol. (<*obstacol* + *-ar*)

obstétric, -ă 1. *adj.* referitor la obstetrică; obstetrical. II. *s. f.* ramură a medicinei care se ocupă de fiziologia și patologia sarcinii și cu asistența nașterii. (<fr. *obstétrique*, cf. lat. *obstetrix*, moașă)

obstetrícal, -ă *adj.* obstetric. (<fr. *obstétrical*)

obstetrician, -ă *s. m. f.* medic specialist în obstetrică; mamoș. (<fr. *obstétricien*)

obstiná *vb. refl.* *(livr.)* a se încăpățîna, a se îndîrji. — *obstinâre* s. f. (<fr. *s'obstiner*)

obstinát, -ă *adj.* *(livr.)* încăpățînat, îndîrjit, îndărătnic. (<fr. *obstiné*)

obstinăție *s. f.* *(livr.)* încăpățînare, îndărătnicie, tenacitate. — var. *obstinațiune* s. f. (<fr. *obstination*, lat. *obstinatio*)

obstinațiúne *s. f.* v. obstinație.

obstruá *vb. tr.* *(med.)* a astupa (un canal, un vas de sînge). — *obstruâre* s. f. (<fr. *obstruer*, lat. *obstruere*)

obstruánt, -ă *adj.* care obstruează. (<*obstrua* + *-ant*)

obstructív, -ă *adj.* care poate cauza o obstrucție (1); obstrucțional. (<fr. *obstructif*)

obstrúcție *s. f.* 1. *(med.)* astupare a unui canal, a unui vas de sînge etc.; ocluzie, obliterație, opilație. 2. manevră, uneltire, opunere înverșunată pentru a zădărnici o acțiune (parlamentară). 3. *(sport)* manevră neregulamentară prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea fără ca

el însuși să încerce s-o joace. ● acțiune neregulamentară prin care un boxer încearcă să-și împiedice adversarul să lovească. — var. *obstrucțiune* s. f. (<fr. *obstruction*, lat. *obstructio*)

obstrucționá *vb.* I. *tr., refl. (rar)* a face, a suferi o obstrucție (1). II. *tr.* (la fotbal, handbal etc.) a împiedica pe atacantul advers să ajungă la minge, fără a juca. —*obstrucționáre* s. f. (<*obstrucție* + *-ona*)

obstrucționál, -ă *adj.* obstructiv. (<fr. *obstructionnel*)

obstrucționísm *s. n.* tactică sistematică (parlamentară) constînd în întrebuințarea de obstrucții (2). (<fr. *obstructionnisme*)

obstrucționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al obstrucționismului. (<fr. *obstructionniste*)

obstrucțiúne *s. f.* v. obstrucție.

obtenebrá *vb. tr. (livr.)* a întuneca, a eclipsa. (<lat. *obtenebrare*)

obtențiúne *s. f. (rar)* obținere. (<fr. *obtention*, lat. *obtentio*)

obturá *vb. tr.* a astupa, a închide (un orificiu, un canal, o conductă). — *obturáre* s. f. (<fr. *obturer*, lat. *obturare*)

obturánt, -ă *adj.* care obturează. (<fr. *obturant*)

obturatór, -oáre I. *adj.* care obturează. ○ *mușchi* ~ = mușchi al bazinului, rotator lateral al coapsei. II. *s. n.* 1. dispozitiv cu care se obturează (o conductă, o deschizătură etc.). 2. dispozitiv mecanic care închide obiectivul unui aparat fotografic. (<fr. *obturateur*)

obturáție *s. f.* obturare. ● *(med.)* astupare a unui orificiu, a unei cavități. ○ ~ *dentară* = astuparea terapeutică a cavității unui dinte cariat. — var. *obturațiune* s. f. (<fr. *obturation*, lat. *obturatio*)

obturațiúne *s. f.* v. obturație.

obtúz, -ă *adj.* 1. *unghi* ~ = unghi mai mare de 90°. 2. *(fig.;* despre oameni) prost, redus, îngust (la minte), limitat. (<fr. *obtus*, lat. *obtusus*)

obtuzie *s. f.* bradipsihie caracterizată prin scăderea proceselor de gîndire, parafazii și lentoare în înțelegerea întrebărilor și formularea răspunsurilor; obtuzitate. — var. *obtuziune* s. f. (<fr. *obtusion*)

obtuzitáte *s. f.* însușirea celui obtuz (2); lipsă de înțelegere, de pătrundere, îngustime de vederi; mărginire; obtuzie. (după it. *ottusità*)

obtuziúne *s. f.* v. obtuzie.

obtuzúnghi *adj. triunghi* ~ = triunghi cu un unghi obtuz. (după fr. *obtusangle*)

obține *vb. tr.* a dobîndi, a primi. ● a realiza ceva. — *obținére* s. f. (după fr. *obtenir*, lat. *obtinere*)

obúz *s. n.* proiectil de artilerie. (<fr. *obus*)

obuzíer *s. n.* piesă de artilerie, asemănătoare cu tunul, dar cu țeavă mai scurtă și cu traiectoria foarte curbă. (<fr. *obusier*)

obvérs, -ă I. *adj.* relativ la o obversiune. II. *s. f. (log.)* judecată echivalentă alteia într-o obversiune. (<fr. *obverse*)

obversiúne *s. f. (log.)* operație logică prin care se transformă o judecată afirmativă într-una negativă sau invers, sensul judecății rămînînd același. (<fr. *obversion*, cf. lat. *obvertere*, a întoarce)

ocarínă *s. f.* instrument muzical de suflat, din teracotă sau metal, de formă ovală și cu găuri, care scoate sunete asemănătoare cu cele ale flautului. (<it. *ocarina*)

ocázie *s. f.* 1. situație, moment (ivit întîmplător) favorabil sau oportun pentru ceva; prilej, împrejurare. ○ *de* ~ = a) de circumstanță, (ivit) întîmplător; b) uzat, vîndut cu preț redus; *a da* ~*a* = a ocaziona. 2. *(coner.)* mijloc de locomoție, vehicul ivit din întîmplare. — var. *ocaziune* s. f. (<fr. *occasion*, germ. *Okasion*, lat. *occasio* < *cadere*, a cădea)

ocazioná *vb. tr. (rar)* a prilejui; a cauza; a da ocazia. (<fr. *occasionner*)

ocazionál, -ă *adj.* care are loc cu o anumită ocazie. ● care se ivește întîmplător. ● *(adv.)* din întîmplare, accidental. (<fr. *occasionnel*)

ocazionalísm *s. n.* concepție idealist-teologică din sec. XVII, care încerca să rezolve, prin invocarea intervenției nemijlocite a divinității, problema interacțiunii dintre corp și suflet, concepute ca două substanțe independente, modificările uneia dintre ele reprezentînd doar „cauza ocazională" a modificărilor celeilalte. (<fr. *occasionnalisme*)

ocazionalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ocazionalismului. (<fr. *occasionnaliste*)

ocazionalitáte *s. f. (livr.)* caracter ocazional. (<*ocazional* + *-itate*)

ocazlúne *s. f.* v. ocazie.

occamísm *s. n.* doctrină a filozofului și teologului englez William Occam, care își îndrepta interesul spre problemele de logică, spre problema valorii cunoașterii și a însemnătății reale a conceptelor, spre științele naturii, susținînd separarea netă între rațiune și credință, între puterea laică și cea ecleziastică. (<fr. *occamisme*)

occamíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al occamismului. (<fr. *occamiste*)

occidént *s. n.* apus, vest; spațiul geografic din apusul Europei (și S.U.A.); țările sau popoarele din acest spațiu. (<fr. *occident*, lat. *occidens* < *occidere*, a apune)

occidentál, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Occident; apusean, vestic. II. *adj.* caracteristic apusului Europei. (<fr. *occidental*, lat. *occidentalis*)

occidentalizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta caracter occidental. — *occidentalizáre* s. f. (<fr. *occidentaliser*)

occipitál, -ă *adj., s. n.* (os, mușchi, arteră) situat în partea postero-inferioară a craniului. (<fr. *occipital*, lat. *occipitalis*)

occipút *s. n.* partea postero-inferioară a craniului, legată de vertebrele gîtului. (<fr., lat. *occiput*)

occitán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Occitania, regiune în Languedoc (sudul Franței). ● *(s. n.)* ansamblu de dialecte vorbite de occitani. ● *(s. f.)* vechea limbă provensală sau limba trubadurilor. (<fr. *occitan*)

ocean[1] /-cean/ *s. n.* 1. întindere vastă de apă sărată care separă continentele. ○ ~ *planetar*

= ansamblul oceanelor și mărilor globului terestru. 2. *(fig.)* întindere nemărginită; imensitate. (<fr. *océan*, lat. *oceanus*, gr. *okeanos*)

OCEAN²(O)- *elem. comp.* „ocean, mare". (<fr. *océan/o/-*, cf. lat. *oceanus*, gr. *okeanos* < *Okeanos*, divinitate a mării)

oceánic, -ă /-ce-/ *adj.* referitor la ocean; al oceanului. ● specific regiunilor de uscat din apropierea oceanului. ○ *climă ~ă* = climă întâlnită la marginea occidentală a continentelor, la latitudine medie, caracterizată prin temperaturi dulci, prin abundența precipitațiilor repartizate pe tot timpul anului și printr-o slabă amplitudine termică anuală. (<fr. *océanique*)

oceanicultúră *s. f.* maricultură. (<*ocean* + /mari/*cultură*)

oceanídă *s. f. (mit. gr.)* nimfă a mării. (<fr. *océanide*)

oceanobiológ, -ă *s. m. f.* oceanolog specialist în biologie. (<*oceano²-* + *biolog*)

oceanodróm, -ă *adj.* (despre specii acvatice) care migrează în interiorul mediului marin. (<fr. *océanodrome*)

oceanofíte *s. f. pl.* plante care cresc în apa oceanelor. (<fr. *océanophytes*)

oceanográf, -ă *s. m. f.* specialist în oceanografie. (<fr. *océanographe*)

oceanográfic, -ă *adj.* referitor la oceanografie. (<fr. *océanographique*)

oceanografíe *s. f.* ramură a hidrologiei care studiază oceanul planetar; oceanologie. (<fr. *océanographie*)

oceanológ, -ă *s. m. f.* specialist în oceanologie. (<germ. *Ozeanolog*)

oceanológic. -ă *adj.* referitor la oceanologie. (<fr. *océanologique*)

oceanologíe *s. f.* oceanografie. (<fr. *océanologie*)

oceanonaút *s. m.* navigator care explorează străfundurile oceanelor. (după engl. *oceanaute*, fr. *océanaute*)

oceanoplanctón *s. n.* plancton oceanic. (<fr. *océanoplancton*)

océl *s. m.* 1. ochi simplu la numeroase artropode (larvele insectelor, arahnide etc.). 2. pată rotundă pe aripile insectelor, pe penele păsărilor sau pe pelajul animalelor. (<fr. *ocelle*, lat. *ocellus*, ochi mic)

ocelát, -ă *adj.* prevăzut cu ocelli. (<fr. *ocellé*)

ocelót *s. m.* mamifer carnivor din America de Sud, având blana gri cu puncte roșcate în cercuri negre, foarte căutată. (<fr. *ocelot* < cuv. aztec)

ocheádă *s. f.* aruncătură de ochi (pe furiș); semn făcut cu ochiul. (după fr. *oeillade*)

OCHLO- *elem. comp.* „mulțime". „aglomerație". (<engl. *ochlo-*, cf. gr. *ochlos*, mulțime)

ochlocrație *s. f. (ant.)* puterea mulțimii informe și haotice a sclavilor, o degenerare a democrației. (<germ. *Ochlokratie*)

ochlofobíe *s. f.* teamă nejustificată de aglomerație, de mulțime. (<engl. *ochlophobia*)

ochlomaníe *s. f.* pasiune patologică pentru aglomerație. (<engl. *ochlomania*)

OCI- *elem. comp.* „care stimulează". (<fr. *oci-*, cf. gr. *okys*, repede, iute)

ocitócic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care stimulează musculatura netedă uterină. (<fr. *ocytocique*)

ocitocínă *s. f.* hormon secretat de lobul posterior al hipofizei, cu rol în declanșarea contracțiilor uterine și stimularea lactației; oxitocină. (<fr. *ocytocine*)

oclús, -ă *adj.* conținut în interiorul unui solid (dizolvat sau sub formă de mici bule). (<fr. *occlus*, lat. *occlusus*)

oclusív, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează prin ocluziunea canalului fonator, urmată de o explozie (4); (consoană) explozivă. — var. *ocluziv, -ă* adj. (<fr. *occlusif*)

oclúzie *s. f.* v. o c l u z i u n e.

ocluzíune *s. f.* 1. închidere, astupare a unui orificiu, a unui canal; obstrucție (1). ○ *~ intestinală* = oprirea, întreruperea tranzitului intestinal. v. i l e u s. ● închidere a canalului fonator într-un anumit punct al lui în timpul pronunțării unei consoane. 2. *(met.)* stadiul final al evoluției unui ciclon. 3. bulă de gaz rămasă într-o piesă de metal după turnare. — var. *ocluzie* s. f. (<fr. *occlusion*, lat. *occlussio*)

ocluzív, -ă *adj.* v. o c l u s i v.

ocopatíe *s. f.* rău de transporturile terestre. (<fr. *ochopathie*, cf. gr. *ochos*, vehicul)

ocratáre *s. f.* procedeu de tratare a betonului cu tetrafluorură de siliciu, pentru a-l face mai rezistent la acizi. (după fr. *ocratation*)

OCRO- *elem. comp.* „ocru, galben, palid". (<fr. *ochro-*, cf. lat. *ochra*, gr. *okhra* < *okhros*, galben)

ocrodermíe *s. f.* carotenodermie. (<fr. *ochrodermie*)

ocrométru *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii din capilarele sangvine. (<engl. *ochrometer*)

ocronóză *s. f.* afecțiune foarte rară caracterizată printr-o colorație cenușie-brună sau neagră a cartilajelor, a tendoanelor și a unor zone ale pielii. (<fr. *ochronose*)

ócru I. *s. n.* varietate de argilă galbenă, roșie sau brună, folosită în pictură. ● vopsea preparată din această argilă. **II.** *adj. inv., s. n.* (de) culoare galben-brună. (<fr. *ocre*, lat. *ochra*, gr. *okhra*)

OCT(O)-/OCTA- *elem. comp.* „opt, de opt ori". (<fr. *oct/o/-*, *octa-*, cf. lat. *octo*, gr. *okto*, opt)

octacórd *s. n.* 1. liră cu opt coarde. 2. sistem muzical de opt sunete. (<fr. *octacorde*)

octaédric, -ă *adj.* în formă de octaedru. (<fr. *octaédrique*)

octaédru *s. n.* poliedru cu opt fețe. (<fr. *octaèdre*)

octál *s. n. (inform.) sistem de numerație ~* = sistem de numerație cu baza 8; *soclu ~* = soclu de tub electronic cu opt contacte. (<fr. *octal*)

octán *s. m.* hidrocarbură din seria parafinelor cu opt atomi de carbon în moleculă, sub formă de lichid inflamabil, incolor, insolubil în apă, care există în mai multe forme izomere. (<fr. *octane*, germ. *Oktan*)

octánic, -ă *adj. cifră ~ă* = număr care indică rezistența la explozie a unui combustibil lichid. (<fr. *octanique*)

octánt *s. n.* 1. sector de cerc egal cu 45°. ● fiecare dintre cele opt regiuni din suprafața unui corp sferic, determinate de trei plane concurente, perpendiculare două cîte două. ● porțiune a globului egală cu 1/8 din suprafața sa totală. 2. instrument asemănător cu sextantul, dar avînd limbul de 45°, folosit pentru măsurarea înălțimii aștrilor și a distanțelor lor unghiulare etc. (<fr. *octant*, lat. *octans*)

octatlón *s. n.* probă combinată de atletism pentru juniori, alcătuită din opt probe de alergări, sărituri și aruncări. (<*octa-* + *-atlon*)

octatlonist, -ă *s. m. f.* sportiv participant la octatlon. (<*octatlon* + *-ist*)

octávă *s. f.* 1. *(muz.)* interval de opt trepte; treapta a opta de la o treaptă dată. 2. strofă de opt versuri. 3. a opta poziție de apărare la scrimă. (<fr. *octave*, cf. lat. *octava*, a opta)

octavín *s. n.* flaut mic care emitea sunete cu o octavă mai sus decît flautul. (<fr. *octavin*)

octét[1] *s. n.* formație muzicală din opt interpreți; octuor. ● piesă muzicală scrisă pentru o astfel de formație. (<germ. *Oktett*, fr. *octette*)

octét[2] *s. m.* 1. *(chim.)* configurație electronică în care stratul exterior al unui atom este ocupat de opt electroni. 2. *(inform.)* combinație de opt biți, cea mai mică unitate de memorie adresabilă; byte. (<fr., engl. *octet*)

octocoraliéri *s. m. pl.* subclasă de polipi coralieri, cu gura înconjurată de opt tentacule. (<fr. *octocoralliaires*)

octódă *s. f.* tub electronic cu opt electrozi. (<fr. *octode*)

octofór *s. m. (ant.)* purtător de litieră. (<fr., lat. *octophoros*)

octogenár, -ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de 80 de ani. (<fr. *octogénaire*, lat. *octogenarius*)

octogón *s. n.* poligon cu opt laturi. (<fr. *octogone*)

octogonál, -ă *adj.* în formă de octogon. (<fr. *octogonal*)

octolét *s. n. (muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din opt note, de durată egală cu aceea a șase note obișnuite.

octométru *s. m.* vers alcătuit din opt picioare trohaice. (<engl. *octometer*)

octopetál, -ă *adj.* (despre corole) cu opt petale. (<fr. *octopétale*)

octoploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) cu opt seturi de cromozomi. (<germ. *oktoploid*)

octopód, -ă I. *adj.* cu opt picioare. II. *s. n. pl.* ordin de moluște cefalopode care au în jurul capului opt tentacule. (<fr. *octopode/s/*)

octosepál, -ă *adj.* (despre caliciu) cu opt sepale. (<fr. *octosépale*)

octosiláb *s. n. (rar)* vers, cuvînt octosilabic. (<fr. *octosyllabe*)

octosilábic, -ă *adj.* cu opt silabe. (<fr. *octosyllabique*)

octostil *s. n.* edificiu cu fațada decorată cu opt coloane. (<fr. *octostyle*, gr. *oktostylos*)

octroiá *vb. tr. (jur.)* a acorda ca pe o favoare, a concede o favoare. (<fr. *octroyer*)

octrolát, -ă *adj. (jur.;* despre anumite acte, cărți) acordat ca o favoare. (<fr. *octroyé*)

octuór *s. n.* octet[1]. (<fr. *octuor*, germ. *Oktuor*)

octupléți *s. m. pl.* ansamblu de opt ființe născute deodată de aceeași mamă; octupli. (<engl. *octuplet*)

octúplu, -ă I. *adj.* de opt ori. II. *s. n.* mulțime, grup compus din opt unități. III. *s. m. pl.* octupleți. (<fr. *octuple*)

OCUL(O)- *elem. comp.* „ochi, glob ocular". (<fr. *ocul/o/-*, cf. lat. *oculus*, ochi)

oculár, -ă I. *adj.* referitor la ochi, al ochiului. ○ *martor ~* = cel care poate depune mărturie pentru fapte pe care le-a văzut petrecîndu-se sub ochii săi. II. *s. n.* sistem optic al unei lunete, al unui microscop etc. montat în partea unde se găsește ochiul observatorului. (<fr. *oculaire*, lat. *ocularius*)

oculáție *s. f.* sistem de altoire printr-un mugur scos cu o porțiune de lemn și de coajă, care se introduce apoi sub coaja portaltoiului. (<germ. *Okulation*)

oculíst, -ă *s. m. f.* oftalmolog. (<fr. *oculiste*)

oculístic, -ă I. *adj.* referitor la oculistică. II. *s. f.* oftalmologie. (<fr. *oculistique*)

oculogír, -ă *adj.* care rotește globii oculari. (<fr. *oculogyre*)

oculográmă *s. f.* înregistrare a mișcărilor globilor oculari. (< fr. *oculogramme*)

oculométru *s. n.* dispozitiv cu ajutorul căruia o persoană paralizată poate să-și ghideze scaunul prin simpla mișcare a ochilor. (<fr. *oculomètre*)

oculomotór, -oáre *adj., s. m.* (mușchi, nerv) care pune în acțiune unele organe anexe ale globului ocular. (<fr. *oculomoteur*)

oculopalpebrál, -ă *adj.* referitor la globul ocular și la pleoape. (<fr. *oculo-palpébral*)

ocúlt, -ă *adj.* 1. referitor la ocultism, bazat pe ocultism; ocultistic. ○ *științe ~e* = pseudoștiințe avînd ca obiect fenomene tainice, inaccesibile cunoașterii obișnuite. 2. ascuns; tainic; misterios. ● *(adv.)* pe ascuns, în taină. (<fr. *occulte*, lat. *occultus*)

ocultá *vb. tr.* 1. a ascunde vederii, a face să dispară. 2. a face obscur, a disimula. — **ocultáre** s. f. (<fr. *occulter*)

ocultáție *s. f.* 1. eclipsare temporară a unui astru datorită interpunerii unui alt astru între acesta și observator. 2. *(mar.)* acoperirea temporară a luminii unui far prin interpunerea unui ecran. ○ *lumină de ~* = lumină intermitentă (a unui far, a unei geamanduri). — var. *ocultațiune* s. f. (<fr. *occultation*, lat. *occultatio*)

ocultațiúne *s. f.* v. ocultație.

ocultísm *s. n.* ansamblu de concepții și practici care proclamă existența în natură a unor forțe supranaturale misterioase cu care ar putea comunica inițiații; ocultistică. ● studiul științelor oculte. (<fr. *occultisme*)

ocultíst, -ă *adj. s. m. f.* (cel) care practică ocultismul. (<fr. *occultiste*)

ocultístic, -ă I. *adj.* ocult. II. *s. f.* ocultism. (<it. *occultistico*)

óculus *s. n. (arhit.)* fereastră circulară de mici dimensiuni, caracteristică unor biserici romanice sau de epocă gotică timpurie. (<fr. *oculus*, cf. lat. *oculus*, ochi)

ocupá *vb.* I. *tr.* 1. a lua în stăpînire, a cuceri cu forța armată o țară, un teritoriu etc. 2. a lua în primire, a deține (un post, un loc, o casă etc.). II. *refl.* a se îndeletnici cu ceva, a exercita o meserie. • a se interesa, a urmări îndeaproape (ceva). — *ocupáre* s. f. (<lat. *occupare*, fr. *occuper*)

ocupánt, -ă *s. m. f.* stat, armată, trupă etc. care ia în stăpînire un teritoriu, un oraș străin. • *(p. ext.)* cel care deține un loc într-o competiție, într-un clasament, care ocupă un loc, o masă etc. (<fr. *occupant*)

ocupáție *s. f.* I. luare (temporară) în stăpînire cu forța a unui teritoriu, a unui oraș etc. de către o putere străină; cucerire. II. îndeletnicire, profesiune, meserie. • preocupare. — var. *ocupațiune* s. f. (<fr. *occupation*, lat. *occupatio*)

ocupațional, -ă *adj.* 1. referitor la ocupație. ○ *terapie ~ă* = metodă de tratament utilizată în spitalele de psihiatrie constînd în a da fiecărui bolnav o ocupație. 2. generat de ocupație (II). (<engl. *occupational*)

ocupațiune *s. f.* v. o c u p a ț i e.

ocurént, -ă *adj.* 1. *(rar)* care survine, se întîmplă la un moment dat. 2. (despre unități lingvistice) care se întîlnește într-un text. (<fr. *occurrent*, lat. *occurrens* < *occurrere*, a întîlni)

ocurență *s. f.* 1. întîlnire, apariție, circumstanță întîmplătoare. 2. *(lingv.)* prezența unui cuvînt într-un text. 3. fel în care se prezintă o rocă sau un mineral într-un zăcămînt. (<fr., /2/ engl. *occurrence*)

-ód v. o d o -.

odaliscă *s. f.* sclavă în serviciul haremului unui sultan; *(p. ext.)* cadînă. (<fr. *odalisque*)

odă[1] *s. f.* 1. *(ant.)* poezie eroică, poem care se cînta sau se recita cu acompaniament de liră. • poezie lirică în care se exprimă sentimente de admirație, de preamărire față de persoane, fapte eroice etc. 2. lucrare muzicală cu caracter eroic, solemn. (<fr., gr. *ode*, lat. *oda*)

-ódă[2] *elem. comp.* „tub cu vid, circuit electronic". (<fr., germ. *-ode*, cf. gr. *hodos*, drum)

odelétă *s. f.* *(rar)* odă de proporții mici. (<fr. *odelette*)

odéon *s. n.* *(ant.)* teatru acoperit, folosit pentru audiții muzicale, la greci și la romani. (<fr. *odéon*)

-odie[1] *elem. comp.* „cîntec, melodie". (<fr. *-odie*, cf. gr. *-odia* < *ode*)

-odie[2] v. o d o r i -.

ODINO-, -odínie *elem. comp.* „durere". (<fr. *odyno-*, *-odynie*, cf. gr. *odyne*)

odinofagíe *s. f.* deglutiție dureroasă. (<fr. *odynophagie*)

odinofobíe *s. f.* teamă patologică de durere. (<engl. *odynophobia*)

odíos, -oásă *adj.* care provoacă ură, indignare, dezgust; respingător, detestabil; dezgustător. (<fr. *odieux*, lat. *odiosus*)

odisée *s. f.* călătorie lungă și plină de aventuri; șir de întîmplări neprevăzute. (<fr. *odyssée*, gr. *Odysseia* < *Odiseu*/Ulise/, rege în insula Itaca, erou gr. din războiul troian)

odiséic, -ă *adj.* cu caracter de odisee. (<germ. *odysseisch*)

ódiu *s. n.* *(rar)* ură. (<lat. *odium*)

ODO-, -ód/HODO- *elem. comp.* „drum, rută, circuit". (<fr. *odo-*, cf. gr. *hodos*, drum)

odoáre *s. f.* *(rar)* miros. (<fr. *odeur*)

odográf *s. n.* 1. curbă sau suprafață, loc geometric al extremităților vectorilor, care reprezintă valorile unei funcții vectoriale. 2. traseul unui drum. — var. *hodograf* s. n. (<fr. *odographe*)

odográfic, -ă *adj.* referitor la odografie. ○ *stîlp ~* = stîlp plantat la o intersecție de drumuri purtînd inscripții indicatoare. — var. *hodografic, -ă* adj. (<fr. *odographique*)

odografíe *s. f.* descriere a drumurilor dintr-o regiune. — var. *hodografie* s. f. (<fr. *odographie*)

odométric, -ă *adj.* referitor la odometrie. — var. *hodometric, -ă* adj. (<fr. *odométrique*)

odometríe *s. f.* tehnică a măsurării distanțelor parcurse pe jos. — var. *hodometrie* s. f. (<fr. *odométrie*)

odométru *s. n.* aparat folosit în odometrie; podometru (1). — var. *hodometru* s. n. (<fr. *odomètre*)

odonáte *s. n. pl.* ordin de insecte cuprinzînd libelulele și alte insecte cu aripi bogate în nervuri, cu ochi mari și picioare care nu ajută la mers și a căror larvă este acvatică, respirînd prin branhii rectale. (<fr. *odonates*)

ODONT(O)-, -odónt, -odóntie *elem. comp.* „dinte". (<fr. *odonto/o/-*, *-odonte*, *-odontie*, cf. gr. *odous*, *odontos*)

odontálgic, -ă *adj.* referitor la odontalgie. (<fr. *odontalgique*)

odontalgíe *s. f.* durere de dinți. (<fr. *odontalgie*)

-odóntie v. o d o n t (o)-.

odontoblást *s. n.* celulă conjunctivă care intră în componența pulpei dentare. (<fr. *odontoblaste*)

odontocéte *s. n. pl.* subordin de cetacee cu dinți, reprezentate prin delfini și cașaloți. (< it. *odontoceti*)

odontocíe *s. f.* decalcifiere a dinților, care provoacă sfărîmarea lor. (<fr. *odontocie*)

odontoclást *s. n.* celulă multinucleată care intervine în resorbția rădăcinii dinților. (<engl. *odontoclast*)

odontoclazíe *s. f.* distrugere a țesutului dentar. (<engl. *odontoclasis*)

odontofobíe *s. f.* frică patologică de durerea de dinți. (<engl. *odontophobia*)

odontogenéză *s. f.* procesul de formare a dinților; odontogenie. (<fr. *odontogenèse*)

odontogenie *s. f.* odontogeneză. (<fr. *odontogénie*)

odontografíe *s. f.* notarea dinților pe fișe cu diferite simboluri. (<engl. *odontography*)

odontográmă *s. f.* reprezentare grafică a arcadelor dentare. (<fr. *odontogramme*)

odontoiátric, -ă *adj.* referitor la odontoiatrie. (<it. *odontoiatrico*)

odontoiatríe *s. f.* stomatologie. (<it. *odontoiatria*)

odontoiátru *s. m.* stomatolog. (<it. *odontoiatra*)

odontoíd, -ă I. *adj.* (despre apofize) care are forma unui dinte. II. *s. f.* *(tehn.)* curbă care definește profilul dinților unui angrenaj (< fr.) *odontoïde*)

odontolít *s. n.* 1. tartru dentar. 2. *(geol.)* nume dat unor concreţiuni calcaroase de forma unor cupe foarte mici, care apar pe marginea unor draperii carstice. (<fr. *odontolithe*)

odontolíză *s. f.* proces de eroziune a dinţilor. (<fr. *odontolyse*)

odontológ, -ă *s. m. f.* specialist în odontologie. (<*odontologie*)

odontológic, -ă *adj.* referitor la odontologie. (<fr. *odontologique*)

odontologíe *s. f.* ramură a anatomiei care studiază bolile dinţilor şi ale ţesuturilor învecinate, precum şi tratamentul lor. (<fr. *odontologie*)

odontóm *s. n.* tumoare constituită din ţesut dentar, localizată pe un dinte sau pe un maxilar. (<fr. *odontome*)

odontometríe *s. f.* procedeu de identificare a morţilor prin luarea unui mulaj în ghips al maxilarelor. (<fr. *odontométrie*)

odontométru *s. n.* mic instrument din carton, celuloid sau material plastic, folosit pentru măsurarea dantelurii mărcilor poştale. (<fr. *odontomètre*)

odontopatíe *s. f.* denumire generică a maladiilor dentare. (<engl. *odontopathy*)

odontoplástică *s. f.* replantare dentară. (<germ. *Odontoplastik*)

odontoragíe *s. f.* hemoragie a alveolelor dentare. (<fr. *odontorragie*)

odontoscleróză *s. f.* proces degenerativ al pulpei dentare cu distrofie secundară. (<fr. *odontosclérose*)

odontotéhnică *s. f.* arta de a conserva dinţii, plombîndu-i sau înlocuindu-i pe cei cariaţi; tehnică dentară. (după fr. *odontotechnie*)

odoránt, -ă *adj.* care degajă un miros plăcut; mirositor, odorifer, odoriferant. (<fr. *odorant*)

ODORI-, -odíe *elem. comp.* „miros, olfacţie". (<fr. *odori-, -odie*, cf. gr. *odor, -is* < *ozein*, a mirosi)

odorifér, -ă *adj. (rar)* odorant. (<it. *odorifero*, lat. *odorifer*)

odoriferánt, -ă *adj. (livr.)* care răspîndeşte un miros plăcut; odorant. (<fr. *odoriférant*)

odorífic, -ă *adj.* mirositor. (<fr. *odorifique*)

odorimetríe *s. f.* determinare a gradului de percepere a senzaţiilor olfactive. (<fr. *odorimétrie*)

odorimétru *s. n.* aparat care măsoară odorizarea gazelor. (<fr. *odorimètre*)

odorizá *vb. tr.* a face ca un gaz combustibil inodor dintr-o conductă să capete un miros puternic prin adăugarea unui odorizant. — *odorizáre* s. f. (<*odorizant*)

odorizánt *s. m.* substanţă cu miros pătrunzător, care se introduce în conductele de gaz combustibil inodor pentru a semnala eventualele scurgeri ale acestuia. (<fr. *odorisant*)

odorizór *s. n.* aparat destinat a introduce într-un gaz un odorizant. (<fr. *odoriseur*)

-oécie *elem. comp.* „plantă, individ vegetal". (<fr. *-oécie*, cf. gr. *oikia*, casă, locuinţă)

oecuména *s. f.* v. o i c u m e n a.

oedipián, -ă /e-di-/ *adj.* referitor la Oedip. ○ *complex* ~ = ataşament sexual la copii faţă de părintele de sex opus şi aversiunea faţă de celălalt. (<fr. *oedipien*, cf. *Oedip*, erou din legendele tebane)

OENO- v. e n o-.

oenochoe/enocoé/ *s. n.* vas grecesc de metal, ceramică sau sticlă, în formă de ulcior, cu o singură toartă şi cu deschidere trilobată, cu ajutorul căruia se turna în cupe amestecul de vin şi apă. (<fr. *oenochoé*, gr. *oinochoe*)

oenotéhnică *s. f.* v. e n o t e h n i c ă.

oersted /örsted/ *s. m.* unitate de măsură pentru intensitatea cîmpului magnetic, reprezentînd intensitatea cîmpului magnetic căruia îi corespunde, în vid, inducţia magnetică de un gauss. (<fr. *oersted*, cf. *Oersted*, fizician dan.)

oerstedmétru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensităţii cîmpului magnetic. (<fr. *oerstedmètre*)

oesar /esár/ *s. n.* muncele de nisip alungite şi înguste, formate din morene în cîmpiile glaciare. (<fr. *oesar* < cuv. finl.)

oestríde /es-/ *s. f. pl.* familie de muşte diptere, cu larve parazite, avînd ca tip estrul[1]. (<fr. *oestridés*)

oestridióză *s. f.* boală parazitară provocată de larvele de estru[1]; oestroză. (<fr. *œstridiose*)

oestróză *s. f.* oestridioză. (<fr. *œstrose*)

oestru[1] *s. m.* v. e s t r u[1].

oestru[2] *s. n.* v. e s t r u[2].

ofensá *vb.* I. *tr.* a aduce cuiva o ofensă; a jigni, a insulta. II. *refl. (fam.)* a se supăra (simţindu-se jignit); a se ofusca. — *ofensáre* s. f. (<fr. *offenser*)

ofensánt, -ă *adj. (livr.)* ofensator. (<fr. *offensant*)

ofensatór, -oáre *adj.* care ofenseză; insultător, jignitor; ofensant. (<*ofensa* + *-tor*)

ofénsă *s. f.* cuvînt, faptă jignitoare; insultă, injurie. (<fr. *offense*, lat. *offensa*)

ofensív, -ă I. *adj.* care atacă; cu care se atacă, cu caracter de ofensivă (II). ● agresiv. II. *s. f.* 1. formă principală a acţiunilor de luptă constînd în înaintarea către obiectiv, cu scopul de a-l nimici pe inamic; atac. ● *(sport;* în jocurile cu mingea) atac susţinut al unei echipe împotriva echipei adverse. 2. *(fig.)* acţiune puternică ce urmăreşte a realiza ceva. (<fr. *offensif*, /II/ *offensive*, it. *offensiva*, germ. *Offensive*)

oferí *vb. tr.* 1. a dărui. 2. a face o ofertă de vînzare (pentru o marfă etc.). ● a propune un preţ. 3. *(fig.)* a înfăţişa, a prezenta. — *oferíre* s. f. (<it. *offerire*)

ofertá *vb. intr.* a face o ofertă. (<*ofertă*)

ofertánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face o ofertă (1). (<*ofertă* + *-ant*)

ofértă *s. f.* 1. propunere în legătură cu vînzarea sau cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă, cu prestarea unui serviciu etc.; *(concr.)* document în care se face o astfel de propunere. 2. totalitatea mărfurilor oferite pe piaţă la un moment dat. (<germ. *Offerte*, it. *offerta*)

ofertóriu *s. n.* parte a liturghiei catolice în care preotul oferă lui Dumnezeu pîinea şi vinul pentru consacraţie. ● cînt religios, din a doua parte a misei, care însoţeşte această oblaţie. (<lat. *offertorium*, it. *offertorio*)

off *adj. inv. (cinem.;* despre o voce, un zgomot sau un dialog din afara ecranului) exterior scenei filmate. (<engl., fr. *off)*

off-line/óflain/ *s. n. (inform.)* echipament, dispozitiv sau mod de prelucrare a datelor neconectat direct la calculator. (<engl. *off-line)*

offside *s. n.* o f s a i d.

OFI(O)- *elem. comp.* „șarpe". (<fr. *ophi/o/-*, cf. gr. *ophis)*

oficiá *vb. tr.* **1.** a celebra o slujbă religioasă. ● a săvîrși un act public sau privat, în special o căsătorie. **2.** *(glumeț)* a presta un serviciu, a face un lucru oarecare. — *oficiére* s. f. (<fr. *officier*, lat. *officiare)*

oficiál, -ă *adj.* **1.** care emană de la guvern, de la o autoritate; publicat de o înaltă autoritate. ○ *buletinul* ~ = periodic în care se publică acte normative. ● (despre limbă) propriu actelor, documentelor autorităților, ale statului. **2.** care are caracter de lege, conform legilor; *(p. ext.)* declarat, fățiș. **3.** *(fig.)* rece, stăpînit; formal, stereotip; solemn. (<fr. *officiel*, lat. *officialis)*

oficialitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este oficial. ○ *(jur.) principiul ~tății* = principiu potrivit căruia procurorul și organele de urmărire penală, precum și instanțele penale pot să săvîrșească din oficiu orice act care intră în competența lor. **2.** *(pl.)* autoritățile oficiale ale unui stat, ale unui oraș. (<fr. *officialité)*

oficializá *vb. tr.* a da, a face să aibă un caracter oficial. — *oficializáre* s. f. (<fr. *officialiser)*

oficiánt, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (preot) care oficiază o slujbă religioasă. **2.** grad în ierarhia funcționărească; persoană care are acest grad (funcționar); *(spec.)* funcționar la poștă. (<fr. *officiant)*

oficinál, -ă *adj.* utilizat în farmacie; medicinal. ○ *medicament* ~ = medicament cu compoziție stabilă, în general nealterabil, preparat dinainte în farmacie. (<fr. *officinal)*

oficínă *s. f. (livr.)* **1.** laborator (într-o farmacie, instituție etc.). **2.** loc, mediu unde se urzesc intrigi, comploturi. (<fr. *officine*, lat. *officina)*

oficiós, -oásă I. *adj.* (despre știri) care emană de la o autoritate, fără a avea însă caracter oficial; care reprezintă părerea oficialității, fără a fi recunoscut ca atare. II. *s. n.* organ de presă care exprimă punctul de vedere al guvernului, fără a fi însă oficial. (<fr. *officieux*, lat. *officiosus)*

oficiu *s. n.* **1.** serviciu (cu caracter administrativ); local, birou al acestui serviciu. ○ ~ *diplomatic* = misiune diplomatică pe lîngă o organizație internațională; *din* ~ = fără a fi cerut, ca un serviciu obligatoriu; (în mod) oficial. **2.** funcție, îndatorire, slujbă. **3.** *(pl.)* servicii, ajutoare, înlesniri. ○ *bune ~ii* = intervenție diplomatică a unui stat în vederea împăcării unor state în litigiu sau beligerante. **4.** slujbă religioasă. **5.** mică încăpere lîngă sufragerie, în care se depozitează cele necesare pentru servirea mesei. (<lat. *officium*, germ. *Offizium*, fr. *office)*

oficleíd /-cle-id/ *s. n.* instrument muzical de suflat, din alamă, cu timbru de bas. (<fr. *ophicléide)*

ofidiéni *s. m. pl.* subordin de reptile cuprinzînd șerpii. (<fr. *ophidiens)*

ofidiofilíe *s. f.* atracție morbidă față de șerpi. (cf. gr. *ophidion*, șarpe)

ofidiofobíe *s. f.* ofiofobie. (<engl. *ophidiophobia)*

ofidiotoxínă *s. f.* ofiotoxină. (după germ. *Ophiotoxin)*

ofidísm *s. n.* intoxicație cu venin de șarpe. (<fr. *ophidisme)*

OFIO- v. o f i (o)-.

ofiocefál, -ă *adj.* cu cap de șarpe. (<*ofio-* + *-cefal)*

ofiofág, -ă *adj.* (despre animale, păsări) care se hrănește cu șerpi. (<fr. *ophiophage)*

ofiofagíe *s. f.* obiceiul de a se hrăni cu șerpi. (<fr. *ophiophagie)*

ofiofobíe *s. f.* teamă morbidă de șerpi, ofidiofobie. (<engl. *ophiophobia)*

ofiografíe *s. f.* ofiologie. (<fr. *ophiographie)*

ofiolatríe *s. f.* cult al șarpelui sau al dragonului. (<fr. *ophiolâtrie)*

ofiolátru, -ă *s. m. f.* adorator al șerpilor. (<fr. *ophiolâtre)*

ofiolít *s. n.* rocă magmatică efuzivă (diorit, gabro, peridotit etc.) de culoare verzuie, amintind de pielea șerpilor, care apare în zonele de sinclinal. (<fr. *ophiolithe)*

ofiolític, -ă *adj.* de natura ofiolitului. (<fr. *ophiolitique)*

ofiológ, -ă *s. m. f.* specialist în ofiologie. (<germ. *Ophiolog)*

ofiológic, -ă *adj.* referitor la ofiologie. (<fr. *ophiologique)*

ofiología *s. f.* studiu științific al șerpilor; ofiografie. (<fr. *ophiologie)*

ofiomórfic, -ă *adj.* în formă de șarpe. ○ *litere* ~*e* = litere capitale în formă de șarpe, folosite mai ales în scrierile anglo-saxone sau vizigote. (<fr. *ophiomorphique)*

ofiotoxínă *s. f.* otravă secretată de șerpi; ofidiotoxină. (<germ. *Ophiotoxin)*

ofism *s. n.* sectă, doctrină a ofiților[2]. (<*ofi-/t/-* + *-ism)*

ofít[1] *s. n.* diorit de culoare verde-închisă, cu striații galbene, prezentînd aspectul pielii de șarpe. (<fr. *ophite*, germ. *Ophit)*

ofít[2] *s. m.* membru al unei secte gnostice din sec. II—III, care considera șarpele ca mesager ce aduce oamenilor cunoașterea salvatoare. (<fr. *ophite)*

ofític, -ă *adj.* de natura ofitului[1]. ○ *structură ~ă* = structură a rocilor caracterizată prin poziția neregulată a cristalelor, asemănătoare celei a ofitelor. (<fr. *ophitique)*

ofiúr *s. m.* animal marin, asemănător stelei-de-mare, cu brațele mai subțiri și mult mai lungi, foarte mobile; șarpe-de-mare. (<fr. *ophiure)*

ofiuride *s. f. pl.* clasă de echinoderme avînd ca tip ofiurii. (<fr. *ophiurides)*

ofrándă *s. f.* **1.** jertfă adusă unei divinități. **2.** *(fig.)* dar, cadou; omagiu. ● ajutor oferit celor săraci; pomană. (<fr. *offrande)*

ófsaid *s. n.* greșeală; deplasare a unui jucător, constînd în depășirea fără minge a ultimului jucător advers (cu excepția portarului), la fotbal sau a liniei pe care se află mingea, la

rugbi. ○ *(arg.) a prinde în ~ =* a prinde pe picior greșit, a surprinde într-o situație nefavorabilă. — scris și *offside.* (<engl. *offside*)

ófset *s. n.* procedeu tipografic de imprimare după clișee metalice prin intermediul unui cilindru rotativ de cauciuc, pe care se imprimă imaginea clișeului. (<fr., engl. *offset*)

ofsetípie *s. f.* tipar ofset. (<fr. *offsettypie*)

OFTALM(O)-, -oftalmie *elem. comp.* „ochi, vedere". (<fr. *ophtalm/o/-, -ophtalmie*, cf. gr. *ophtalmos*, ochi, lat. *ophtalmia*, vedere)

oftalmalgie *s. f.* oftalmodinie. (<fr. *ophtalmalgie*)

oftálmic, -ă *adj.* referitor la ochi sau la bolile ochilor. (<fr. *ophtalmique*)

oftalmíe[1] *s. f.* inflamație a globului ocular sau a unor membrane. (<fr. *ophtalmie*)

-oftalmíe[2] v. o f t a l m (o)-.

oftalmochirurgíe *s. f.* chirurgie a ochiului. (<*oftalmo-* + *chirurgie*)

oftalmoconiózã *s. f.* boală a ochilor produsă de praf. (<fr. *ophtalmoconiose*)

oftalmodiafanoscóp *s. n.* aparat pentru oftalmodiafanoscopie. (<engl. *ophtalmodiaphanoscope*)

oftalmodiafanoscopíe *s. f.* transluminare a membranelor oculare. (<engl. *ophtalmodiaphanoscopy*)

oftalmodinamometríe *s. f.* măsurare a presiunii arteriale retiniene. (<fr. *ophtalmodynamométrie*)

oftalmodinamométru *s. n.* aparat folosit în oftalmodinamometrie. (<fr. *ophtalmodinamomètre*)

oftalmodínie *s. f.* nevralgie oculară; oftalmalgie. (<fr. *ophtalmodynie*)

oftalmofacométru *s. n.* instrument cu care se măsoară curbura anterioară a cristalinului. (<engl. *ophtalmophacometer*)

oftalmografíe *s. f.* descriere anatomică a ochiului. (<fr. *ophtalmographie*)

oftalmoiatríe *s. f.* oftalmologie. (<germ. *Ophtalmiatrie*)

oftalmoiconométru *s. n.* aparat pentru măsurat mărimea imaginilor retiniene. (<engl. *ophtalmoiconometer*)

oftalmolít *s. n.* calcul lacrimal. (<engl. *ophtalmolith*)

oftalmológ, -ă *s. m. f.* specialist în oftalmologie; oculist. (<fr. *ophtalmologue*)

oftalmológic, -ă *adj.* referitor la oftalmologie. (<fr. *ophtalmologique*)

oftalmología *s. f.* specialitate medicală care studiază fiziologia și patologia ochiului; oculistică, oftalmoiatrie. (<fr. *ophtalmologie*)

oftalmomalacíe *s. f.* atrofie și ramolisment al globului ocular. (<fr. *ophtalmomalacie*)

oftalmométric, -ă *adj.* referitor la oftalmometrie. (<fr. *ophtalmométrique*)

oftalmometríe *s. f.* determinare a indicelui de refracție a diverselor medii ale ochiului și în special a astigmatismului corneean. (<fr. *ophtalmométrie*)

oftalmométru *s. n.* 1. instrument folosit în oftalmometrie. 2. instrument pentru determinarea vizibilității distincte a ochiului. (<fr. *ophtalmomètre*)

oftalmopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile de ochi. (<fr. *ophtalmopathie*)

oftalmoplastíe *s. f.* proteză oculară. (<fr. *ophtalmoplastie*)

oftalmoplegíe *s. f.* paralizie a mușchilor ochiului. (<fr. *ophtalmoplégie*)

oftalmoptózã *s. f.* ieșire în afară a globului ocular. (<fr. *ophtalmoptose*)

oftalmoragíe *s. f.* hemoragie oculară. (<fr. *ophtalmorragie*)

oftalmoreácție *s. f.* reacție conjunctivală alergică în urma instilării unei picături de alergen pe conjunctiva bolnavului. (<fr. *ophtalmo-réaction*)

oftalmoscóp *s. n.* instrument folosit în oftalmoscopie. (<fr. *opthalmoscope*)

oftalmoscópic, -ă *adj.* referitor la oftalmoscopie. (<fr. *ophtalmoscopique*)

oftalmoscopíe *s. f.* examinare a interiorului ochiului cu ajutorul oftalmoscopului. (<fr. *ophtalmoscopie*)

oftalmostát *s. n.* blefarostat. (<fr. *ophtalmostat*)

oftalmotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a ochiului. (<fr. *ophtalmotomie*)

oftalmotonométru *s. n.* instrument pentru determinarea tensiunii globilor oculari. (<engl. *ophtalmotonometer*)

ofuscá *vb. refl. (fam.)* a se simți jignit, a se supăra; a se ofensa. — **ofuscáre** *s. f.* (<fr. *offusquer*, it. *offuscare*)

ogám *adj. inv., s. n.* ogamic. (<fr. *ogham*)

ogámic, -ă *adj., s. f.* (scriere celtică) cea mai veche cunoscută, întîlnită exclusiv în inscripții în piatră sau lemn; ogam. (<fr. *oghamique*)

ogivál, -ă *adj.* în formă de ogivă. (<fr. *ogival*)

ogívă *s. f.* 1. element arhitectural caracteristic stilului gotic, constînd dintr-o arcadă formată din două arce de cerc care se intersectează sub un unghi ascuțit. 2. partea anterioară, ca o ogivă (1), a unui proiectil de artilerie, a unei bombe sau rachete. (<fr. *ogive*)

ohm /om/ *s. m.* unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența unui conductor în care o tensiune de un volt produce un curent de un amper. (<fr. *ohm*, cf. *Ohm*, fizician germ.)

óhmic, -ă *adj.* referitor la ohm, exprimat în ohmi. (<fr. *ohmique*)

ohmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea rezistenței electrice. (<fr. *ohmètre*)

ohrée *s. f.* stipelă concrescută și membranoasă la baza internodiilor tulpinii sau ramurii. (<germ. *Ochrea*)

OIC(O)-, -óic *elem. comp.* „casă, locuință, mediu ambiant". (<engl. *oik/o/-* fr. *oec/o/-*, cf. gr. *oikos*, casă)

oicofíte *s. f. pl.* plante spontane introduse în mod voluntar de om în cultură în aceeași regiune. (<engl. *oikophytes*)

oicofobíe *s. f.* teamă morbidă de întoarcerea acasă după ieșirea din spitalul de psihiatrie. (<engl. *oikophobia*)

oiconím /oi-/ *s. n., adj.* (cuvînt) care denumește o așezare omenească. (<*oico-* + *-onim*)

oiconímie *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul denumirilor de așezări omenești. (<*oiconim* + *-ie*)

oicuména *s. f.* spațiul populat al suprafeței terestre. ● teritoriu în care primii oameni s-au așezat, întemeindu-și o viață organizată; *(p. ext.)* teritoriu în care o comunitate etnică își construiește așezări stabile. — var. *oecumena* s. f. (<germ. *Oikumene*, cf. gr. *oikoumene*, lume)

-oíd/-íd *elem. comp.* „în formă de", „aspect, aparență". (<fr. *-oïde*, *-ïde*, cf. gr. *eidos*, aspect)

oídie *s. f.* formă specială de conidie care se detașează de pe extremitatea unor filamente ale miceliului ciupercilor parazite, asigurînd înmulțirea vegetativă. (<fr. *oïdie*)

oidiomicoză *s. f.* micoză cauzată de ciuperci din genul oidium. (<fr. *oïdiomycose*)

oídium *s. n.* *(biol.)* **1.** ciupercă parazită care atacă, mai ales în anii ploioși, organele verzi ale plantelor, în special ale viței de vie, producînd pete cenușii-fumurii. **2.** boală a plantelor produsă de această ciupercă. (<fr. *oïdium*)

oinológ, -ă *s. m. f.* enolog.

oinologíe *s. f.* v. enologie.

oinoterapíe *s. f.* v. enoterapie.

okápi *s. f.* specie de girafă din Africa ecuatorială, cu gîtul mult mai scurt și cu blana zebrată la spate. (<fr. *okapi* < cuv. bantu)

okumé *s. n.* arbore din Africa ecuatorială, cu lemn roz, folosit pentru contraplacaje. (<fr. *okoumé* < cuv. gabonez)

-ól v. ole[2] (o)-.

-olá v. -ula.

olándă *s. f.* pînză de in fină și deasă, folosită la confecționarea lenjeriei. (<fr. *hollande*, it. *olanda*)

olandéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Olanda. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită în Olanda și în jumătatea de nord a Belgiei. (<fr. *hollandais*)

olandínă *s. f.* țesătură de bumbac care imită olanda. (<*olandă* + *-ină*)

old-boy /óuld-boi/ *s. n.* jucător retras din sportul competițional datorită vîrstei, care joacă într-un meci amical sau demonstrativ. (<engl. *old-boy*)

óle[1] **1.** *interj.* expresie spaniolă care servește pentru a încuraja. **II.** *s. n.* dans spaniol andaluz cu mișcare moderată, executat de o singură persoană; melodia corespunzătoare. (<fr. *olé*, sp. *ole*)

OLE[2]**(O)-/OLEI-, -ól** *elem. comp.* „ulei". (<fr. *olé/o/-*, *oléi-*, germ. *-ol*, cf. lat. *oleum*)

oleacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale, care cuprinde specii ca măslinul, liliacul etc. (<fr. *oléacées*)

oleaginós, -oásă *adj.* **1.** de natura uleiului. **2.** (despre plante, semințe) care conține, din care se extrage ulei. (<fr. *oléagineux*)

oleandomicínă *s. f.* antibiotic cu un spectru de activitate comparabil cu al penicilinei și eritromicinei. (<fr. *oléandomycine*)

oleandrínă *s. f.* principiu activ, cardiotonic foarte toxic, care se găsește în oleandru. (<fr. *oléandrine*)

oleándru *s. m.* v. leandru.

oleát *s. m.* sare sau ester al acidului oleic. (<fr. *oléate*)

oleátă *s. f.* desen executat pe hîrtie de calc, care conține, pe lîngă detaliile terenului, cadrul secțiunii topografice în care se încadrează desenul. (după engl. *oiled* /paper/)

olecrán *s. n.* apofiză a extremității superioare a cubitusului, formînd proeminența cotului. (<fr. *olécrâne*, cf. gr. *olene*, cot; *kranion*, cap)

olecranalgíe *s. f.* durere la nivelul olecranului. (<fr. *olécranalgie*)

olecranectomíe *s. f.* rezecție totală sau parțială a olecranului. (<fr. *olécranectomie*)

olecranián, -ă *adj.* referitor la olecran, al olecranului. ○ *cavitate* (sau *fosă*) *~ă* = cavitate la extremitatea inferioară a humerusului, în care intră olecranul. (<fr. *olécranien*)

olefínă *s. f.* alchenă. (<fr. *oléfine*)

olefínic, -ă *adj.* referitor la olefine. (<fr. *oléfinique*)

OLEI- v. ole[2] (o)-.

oléic, -ă *adj.* care provine din grăsimi sau din uleiuri naturale. ○ *acid ~* = acid gras, lichid, care se găsește în numeroase grăsimi. (<fr. *oléique*)

oleicultúră *s. f.* cultura măslinului și a plantelor oleaginoase în general. (<fr. *oléiculture*)

oleíde *s. f. pl.* esteri ai acidului oleic, care se găsesc în lapte și în țesutul adipos. (<fr. *oléides*)

oleifér, -ă *adj.* (despre semințe) bogat în ulei, din care se extrage ulei. (<fr. *oléifère*)

oleiform, -ă *adj.* care are consistența uleiului. (<fr. *oléiforme*)

oleínă *s. f.* **1.** substanță lichidă care se găsește în uleiuri și în grăsimile animale și vegetale, rezultînd din combinarea acidului oleic cu glicerina. **2.** acid oleic tehnic, obținut la scindarea grăsimilor prin hidroliză. (<fr. *oléine*)

oleoartrózǎ *s. f.* introducere a unor substanțe uleioase în articulații în scop terapeutic. (<*oleo-* + *artroză*)

oleobromíe *s. f.* procedeu cu ajutorul căruia se obțin fotografii de mare valoare prin folosirea unor cerneluri grase. (<fr. *oléobromie*)

oleoduc *s. n.* pipe-line. (<fr. *oléoduc*)

oleofil, -ă *adj.* care absoarbe, reține uleiul. (<fr. *oléophile*)

oleofilizáre *s. f.* *(poligr.)* operație prin care placa de tipar este tratată chimic pentru mărirea capacității de acceptare a cernelii. (< *oleofil* + *-iza*)

oleofób, -ă *adj.* care respinge substanțele uleioase. (<fr. *oléophobe*)

oleografíe *s. f.* *(poligr.)* procedeu de imprimare cu ajutorul culorilor de ulei pe o hîrtie cu nervuri care imită pînza. (<fr. *oléographie*)

oleohidraúlic, -ă *adj.* care permite transmiterea energiei cu ajutorul unui lichid sub presiune. (<fr. *oléohydraulique*)

oleóm *s. n.* granulom apărut după injectarea unui medicament uleios. (<fr. *oléome*)

oleomargarină *s. f.* grăsime lichidă, purificată, obținută din seu și folosită la fabricarea margarinei. (<fr. *oléomargarine*)

oleométru *s. n.* **1.** areometru pentru măsurarea densității uleiurilor. **2.** instrument cu care se dozează uleiurile și grăsimile provenite din semințe. (<fr. *oléomètre*)

oleoperitoneografie *s. f.* radiografie a cavității peritoneale după injectare cu ulei iodat. (<*oleo-* + *peritoneografie*)

oleoplásmă *s. f.* substanță lipidică din citoplasmă. (<fr. *oléoplasme*)

oleoplást *s. n.* plastidă producătoare de picături oleaginoase. (<fr. *oléoplaste*)

oleopneumátic, -ă *adj.* care funcționează cu lichid și aer comprimat. (<fr. *oléopneumatique*)

oleospérm, -ă *adj.* (despre plante) cu semințe oleaginoase. (<fr. *oléosperme*)

oleostátic, -ă *adj.* referitor la nivelul țițeiului dintr-o sondă în care extracția a fost întreruptă. (<*oleo-* + *static*)

oleotoráx *s. n.* metodă de tratament constînd din injectarea unei substanțe uleioase în cavitatea pleurală, pentru a completa acțiunea unui pneumotorax artificial. (<fr. *oléothorax*)

oleozóm *s. m.* incluziune citoplasmatică de substanțe grase. (<fr. *oléosome*)

oleraceu, -ee *adj.* referitor la legume. (<fr. *oléracée*, cf. lat. *olus, -eris*, legumă)

oléum *s. n.* soluție de acid sulfuric parțial deshidratat. (<fr. *oléum*)

OLFACT(O)- *elem. comp.* „miros". (<fr. *olfact/o/-*, cf. lat. *olfactus*)

olfáctic, -ă *adj. (rar)* olfactiv. (după germ. *olfaktorisch*)

olfactív, -ă *adj.* referitor la miros, la perceperea mirosurilor; olfactic, olfactoriu. (<fr. *olfactif*)

olfactofobíe *s. f.* oroare morbidă de mirosuri; osmofobie. (<*olfacto-* + *-fobie*[2])

olfactologíe *s. f.* studiul științific al olfacției. (<fr. *olfactologie*)

olfactometríe *s. f.* determinare a gradului de sensibilitate olfactivă. (<fr. *olfactométrie*)

olfactométru *s. n.* aparat folosit în olfactometrie. (<fr. *olfactomètre*)

olfactóriu, -ie *adj. (rar)* olfactiv. (<it. *olactorio*)

olfactórium *s. n.* cameră specială cu posibilități de adaptare a condițiunării aerului, care permite experiențe cu substanțe olfactive, prin introducerea doar a capului. (<germ. *Olfaktorium*)

olfactrónic, -ă I. *adj.* referitor la olfactronică. II. *s. f.* disciplină care utilizează tehnica electronică pentru identificarea lucrurilor și a oamenilor după mirosul lor caracteristic. (după engl. *olfactotronic/s/*)

olfácție *s. f.* simțul mirosului, miros. (<fr. *olfaction*, lat. *olfactio*)

ollfánt *s. n.* instrument muzical medieval din familia cornului, de origine orientală, confecționat din colți de elefant. (<fr. *olifant*)

OLIG(O)- *elem. comp.* „puțin numeros", „rar". (<fr. *oligo/-*, cf. gr. *oligos*, puțin, mic)

oligánt, -ă *adj.* (despre plante) cu flori puține. (<fr. *oliganthe*)

oligantropíe *s. f.* scădere a populației unei țări, a unui oraș. (<fr. *oliganthropie*)

oligárh *s. m.* membru, adept al unei oligarhii. (<fr. *oligarque*)

oligárhic, -ă *adj.* referitor la oligarhie, propriu oligarhiei. (<fr. *oligarchique*)

oligarhíe *s. f.* **1.** formă de guvernămînt în care puterea este exercitată de un număr mic de persoane sau de familii; oligocrație. • stat avînd această formă de guvernămînt. • grup de persoane care exercită puterea într-o asemenea formă de guvernămînt. **2.** ~ *financiară* = grup restrîns de reprezentanți ai capitalului financiar care dețin sau controlează ramurile principale ale economiei. (<fr. *oligarchie*)

oligíst *s. n.* varietate roșie de hematit; sanguină (1). (<fr. *oligiste*)

oligoamníos *s. n.* afecțiune caracterizată prin insuficiența cantității de lichid amniotic. (<fr. *oligo-amnios*)

oligobázic, -ă *adj.* cu conținut sărac în elemente bazice. (<*oligo-* + *bazic*)

oligocárp, -ă *adj.* (despre flori) cu un număr mic de carpele; (despre plante) cu fructe puține. (<fr. *oligocarpe*)

oligocén, -ă *adj., s. n.* (din) epoca superioară a paleogenului. (<fr. *oligocène*)

oligochéte *s. n. pl.* clasă de anelide terestre sau de apă dulce, cu corpul acoperit cu puțini perișori chitinoși, avînd ca tip rîma. (<fr. *oligochètes*)

oligocitemíe *s. f.* scădere a numărului globulelor roșii din sînge cauzată de anemie, de o pierdere de sînge etc.; hipocitemie. (<fr. *oligocythémie*)

oligocláz *s. m.* feldspat plagioclaz, conținînd în cantitate mică anortit. (<fr. *oligoclase*)

oligocordíe *s. f. (muz.)* structură melodică formată din puține trepte. (<gr. *oligokhordia*)

oligocraníe *s. f.* dezvoltare insuficientă a volumului craniului. (<fr. *oligocranie*)

oligocrație *s. f.* oligarhie. (<it. *oligocrazia*)

oligodactilíe *s. f.* anomalie caracterizată printr-un număr mai mic de degete la mîini sau la picioare. (<engl. *oligodactylia*)

oligodendroglíe *s. f.* ansamblu de celule ale nevrogliei cu ramificații multiple și prelungiri citoplasmatice fine. (<fr. *oligodendroglie*)

oligodendroglióm *s. n.* gliom format din mici celule nervoase semănînd cu celulele oligodendrogliei. (<fr. *oligodendrogliome*)

oligodinámic, -ă *adj.* **1.** cu putere redusă. **2.** cu acțiune bactericidă slabă. (<fr. *oligodynamique*)

oligodinamíe *s. f.* acțiunea de distrugere a bacteriilor din apă de către ionii metalelor grele, la o concentrație foarte mică a acestora. (<fr. *oligodynamie*)

oligodipsíe *s. f.* diminuare a senzației de sete. (<fr. *oligodipsie*)

oligoelemént *s. n.* microelement. (<fr. *oligo-élément*)

oligofág, -ă *adj.* (despre animale) cu nutriție limitată la un număr restrins de specii; stenofag. (<fr. *oligophage*)

oligofagíe *s. f.* **1.** diminuare a poftei de mîncare. **2.** nutriție bazată pe hrană aparținînd aceleiași tip biologic. ◆ *(med.)* alimentație lipsită de varietate. (<fr. *oligophagie*)

oligofilétic, -ă *adj.* (despre organisme) care își are originea în cîteva forme primitive. (<fr. *oligophylétique*)

oligofótic, -ă *adj.* (despre unele alge) care crește în medii cu luminozitate slabă. (<fr. *oligophotique*)

oligofrén, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de oligofrenie. (<fr. *oligophrène*)

oligofrenie *s. f.* stare patologică a omului caracterizată prin dezvoltarea incompletă și întîrziată a facultăților psihice, care generează sindroame psihopatologice de o deosebită gravitate; debilitate mintală. (<fr. *oligophrénie*)

oligofrenologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază oligofreniile. (<fr. *oligophrénologie*)

oligofrenopedagogíe *s. f.* ramură a defectologiei care se ocupă cu educarea deficienților mintali. (<fr. *oligophrénopédagogie*)

oligogénă *s. f.* genă cu efect evident, genă majoră. (<*oligo-* + *genă*)

oligogénie, -ă *adj. (biol.;* despre un caracter) determinat de un număr redus de gene. (<engl. *oligogenic*)

oligomenorée *s. f.* reducere a frecvenței menstruației înainte de menopauză, în unele boli endocrine etc. (<fr. *oligoménorrhée*)

oligomér, -ă *adj., s. n.* **1.** (ciclu floral) cu un număr mic de elemente constitutive. **2.** (polimer) a cărui moleculă nu conține decît un număr redus de molecule monomere. (<fr. *oligomère*)

oligopól *s. n.* formă de organizare a producției în care într-o ramură există numai cîteva întreprinderi, care ar înlătura atît prețul cît și profitul de monopol. (<fr. *oligopol*)

oligopolíst, -ă *adj.* organizat pe bază de oligopol, propriu oligopolurilor. (după fr. *oligopolistique*)

oligopót, -ă *s. m. f.* cel care bea foarte puțin. (<fr. *oligopote*)

oligosaprobiótic, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește în ape puțin contaminate. (<fr. *oligosaprobiotique*)

oligosialíe *s. f.* diminuare a secreției salivare. (<fr. *oligosialie*)

oligosiderémie *s. f.* scădere sub normal a cantității de fier din sînge. (<fr. *oligosidérémie*)

oligospérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu puține semințe. (<fr. *oligosperme*, lat. *oligospermus*)

oligospermíe *s. f.* reducere a cantității de spermă. (<fr. *oligospermie*)

oligotaxíe *s. f.* reducere a numărului de verticile florale. (<fr. *oligotaxie*)

oligotríh, -ă *adj.* (despre vegetale) puțin păros. (<fr. *oligotrique*)

oligotrihíe *s. f.* dezvoltare incompletă a sistemului pilos. (<fr. *oligotrichie*)

oligotróf, -ă *adj.* **1.** (despre soluri, medii de cultură sărace în substanțe minerale și nutritive. **2.** (despre plante) care crește pe soluri oligotrofe (1). (<fr. *oligotrophe*)

oligotrofíe *s. f.* însușire a plantelor oligotrofe. ◆ nutriție deficitară. (<fr. *oligotrophie*)

oligotrópic, -ă *adj.* (despre insecte polenizatoare) care vizitează un număr restrins de plante. (<fr. *oligotropique*)

oligozaharídă *s. f.* hidrat de carbon cu molecula compusă din două pînă la șase molecule de monozaharide. (<engl. *oligosaccharide*)

oligurie *s. f.* diminuare, insuficiență a secreției urinare. (<fr. *oligurie*)

olimpiádă *s. f.* **1.** (la grecii antici) perioadă de patru ani între două jocuri olimpice. **2.** competiție sportivă internațională care se organizează din patru în patru ani; jocuri olimpice. **3.** concurs pe materii (matematică, fizică etc.) organizat anual pentru elevii din învățămîntul liceal. (<fr. *olympiade*, cf. lat., gr. *olympias*<*Olimpia*, oraș în Grecia)

olimpián, -ă *adj.* **1.** referitor la Olimp; din lumea zeilor antichității grecești; olimpic (1, 1). **2.** *(fig.;* despre oameni și manifestările lor) maiestuos, impunător; senin. (<fr. *olympien*)

olimpianism *s. n.* caracter olimpian, atitudine olimpiană. (<fr. *olympianisme*)

olímpic, -ă *adj.* **1.** *(rar)* olimpian. **2.** *jocuri ~e* = jocuri sportive organizate de vechii greci din patru în patru ani (între 776 i.e.n. și 392 e.n.) în Olimpia (Peloponez) în cinstea lui Zeus și reluate în timpurile noastre sub formă de competiții internaționale complexe; olimpiadă (2). **3.** referitor la jocurile din cadrul unei olimpiade. **II.** *s. m.* participant la o olimpiadă. (<fr. *olympique*, lat. *olympicus*, gr. *olympikos*)

olimpísm *s. n.* ansamblu de organizații, de regulamente ale jocurilor olimpice. (<fr. *olympisme*)

oliv I. *s. m.* măslin. **II.** *adj. inv., s. n.* (de) culoarea măslinei crude; galben-verzui. (<fr. *olive*)

olivár, -ă *adj.* în formă de măslină. ○ *corpi ~i* = fiecare dintre cele două ridicături albicioase ovoide de pe fața interioară a bulbului rahidian. (<fr. *olivaire*)

olivă *s. f.* **1.** piesă folosită în fonetica experimentală, care se introduce în nas pentru a se înregistra suflul nazal. **2.** *(arhit.)* ornament de formă alungită, asemănător unei măsline. **3.** formație anatomică proeminentă și rotunjită. ◆ proeminență rotunjită situată în partea superioară și laterală a bulbului rahidian. (<lat. *oliva*, fr. *olive*, germ. *Olive*)

olivíeră *s. f.* presă de măsline. (<it. *oliviera*)

olivín *s. n.* v. olivină.

olivínă *s. f.* mineral format din silicat natural de magneziu și fier, varietate verde-măslinie de peridot. — var. *olivin* s. n. (<fr. *olivine*)

olivinóză *s. f.* pneumoconioză produsă de inhalarea prafului de olivină. (<*olivină* + *-oză*)

ólla potrída /olia-/ *s. f. inv.* 1. mîncare spaniolă, un fel de tocană. 2. *(fig.)* amestec disparat de lucruri sau persoane. (<sp. *olla potrida*)

OLO- v. h o l o-.

olográf, -ă *adj.* (despre manuscrise, testamente) scris în întregime de mîna autorului. (<fr. *olographe*)

oloiotrófie, -ă *adj.* (despre planeton) bogat în substanțe organice în stare de putrefacție. (<germ. *oloiotrophisch*, cf. gr. *oloios*, putred)

olonóm, -ă *adj. (mec.;* despre legături) care are o expresie ce nu conține componentele vitezelor sau ale accelerațiilor. (<fr. *holonome*)

olonomíe *s. f.* proprietate a unui sistem de puncte materiale sau de corpuri rigide de a avea legături olonome. (<fr. *holonomie*)

ólpă *s. f. (arheol.)* cană mare pentru turnat apă sau vin. (<gr. *olpe*)

-óm[1] *suf.* „tumoare". (<fr. *-ome*, cf. gr. *-oma*)

OM[2]**(O)-** *elem. comp.* „umăr". (<fr. *om/o/-*, cf. gr. *omos*)

omacefál *s. m.* monstru acefal lipsit de membrele toracice și terminat în regiunea umerilor. (<fr. *omacéphale*)

omagiá *vb. tr.* a aduce un omagiu cuiva. — *omagiére* s. f. (după fr. *hommager*)

omagiál, -ă *adj.* cu caracter de omagiu. (<fr. *hommagial*)

omágiu *s. n.* 1. (în evul mediu) jurămînt de credință și de supunere făcut de un vasal către suzeranul său. 2. manifestare (prin cuvinte) a credinței, respectului, admirației față de cineva. (<lat. *homagium*, it. *omaggio*, fr. *hommage*)

omágră *s. f.* afecțiune gutoasă a articulației umărului. (<fr. *omagre*, cf. gr. *agra*, atac)

omalgíe *s. f.* scapulalgie. (<fr. *omalgie*)

omartrítă *s. f.* inflamație a articulației umărului. (<fr. *omarthrite*)

omartrózǎ *s. f.* reumatism cronic degenerativ, localizat în articulația umărului. (<fr. *omarthrose*)

omásum *s. n.* al treilea compartiment al stomacului erbivorelor rumegătoare; foios. (< germ. *Omasum*, lat. *omasum*, măruntaie de bou)

omatidíe *s. f.* fiecare element vizual care intră în alcătuirea ochilor compuși ai insectelor. (<fr. *ommatidie*, cf. gr. *ommatidis*, ochi mic)

ombilíe *s. n.* 1. organ prin care fătul este legat de corpul mamei; *(pop.)* buric. ◊ cicatrice rămasă după tăierea cordonului ombilical. 2. umbou. 3. ~ *glaciar* = parte a albiei subsăpate a unui ghețar, limitată în aval de o contrapantă. (<fr. *ombilic*, lat. *umbilicus*)

ombilicál, -ă *adj.* referitor la ombilic; omfalic. ○ *cordon* ~ = cordonul ombilicului. (<fr. *ombilical*)

ombilicáre *s. f. (med.)* formare în mijlocul unei leziuni a pielii a unei depresiuni în formă de ombilic. (după fr. *ombilication*)

ombilicát, -ă *adj.* în formă de ombilic. (<fr. *ombiliqué*)

ómbră *s. f.* humă neagră, pămînt de Siena. (<fr. *ombre*)

ombrétă *s. f.* pasăre mare, moțată, din Africa tropicală, care trăiește pe lîngă ape, construindu-și în arbori un enorm cuib sferic, de cîțiva metri diametru. (<fr. *ombrette*)

OMBRO- *elem. comp.* „ploaie". (<fr. *ombro-*, cf. gr. *ombros*)

ombrocleistogamíe *s. f.* cleistogamie datorată timpului ploios. (<fr. *ombrocleistogamie*)

ombrofíl, -ă *adj.* (despre plante) sciafil. — var. *umbrofil, -ă* adj. (<fr. *ombrophile*)

ombrofítă *s. f.* plantă ombrofilă. (<fr. *ombrophyte*)

ombrofób, -ă *adj.* (despre plante) neadaptat pentru ploi abundente. (<fr. *ombrophobe*)

ombrofobíe *s. f.* 1. însușire a plantelor ombrofobe. 2. teamă patologică de ploaie. (<fr. *ombrophobie*)

ombregén, -ă *adj.* (despre mlaștini) ale cărei plante își extrag substanțele nutritive necesare din umiditatea aerului. (<germ. *ombrogen*)

ombrográf *s. n.* pluviograf. (<fr. *ombrographe*)

ombrométru *s. n.* pluviometru. (<fr. *ombromètre*)

ombromorfózǎ *s. f.* modificare morfologică și funcțională produsă de ploile abundente. (<fr. *ombromorphose*)

ombrotróf, -ă *adj.* (despre formații vegetale) care nu-și ia hrana din sol, fiind alimentată doar de ploaie și de praful atmosferic. (<fr. *ombrotrophique*)

ombú *s. n.* copac monstruos, cu coroana stufoasă ca a stejarului, cu rădăcinile ieșite din pămînt, încolăcite ca niște intestine.

oméga *s. m. inv.* ultima literă a alfabetului grecesc (Ω), corespunzînd sunetului *o*. (<fr. *oméga*, gr. *omega*, o mare)

omegatrón *s. n.* spectometru de masă, care funcționează după principiul ciclotronului. (<fr. *omégatron*, germ. *Omegatron*)

oménț[1] *s. n.* epiplon. — var. *omentum* s. n. (<lat. *omentum*)

OMENT[2]**(O)-** *elem. comp.* „epiplon". (<fr. *oment/o/-*, cf. lat. *omentum*, viscere)

omentál, -ă *adj.* referitor la epiplon. (<fr. *omental*)

omentectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a epiplonului. (<fr. *omentectomie*)

omentopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a epiplonului la peretele abdominal. (<fr. *omentopexie*)

omentotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a epiplonului. (<fr. *omentotomie*)

oméntum *s. n.* v. o m e n t[1].

oméoză *s. f.* folosire improprie, figurată, a unui verb, eventual însoțit de determinanții săi, în virtutea unei asemănări între fenomene. (<fr. *homéose*, cf. gr. *homoiosis*, asemănare)

omertá *s. f. (rar)* cîrdășie, complicitate, conivență (în orime, nelegiuiri); mafie. (<it. *omertà*)

OMFAL(O)-, -omfál *elem. comp.* „ombilic". (<fr. *omphal/o/-*, *-omphale*, cf. gr. *omphalos*)

omfalectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a ombilicului. (<fr. *omphalectomie*)

omfálic, -ă *adj.* ombilical. (<fr. *omphalique*)

omfalítă *s. f.* inflamaţie a regiunii ombilicale. (<fr. *omphalite*)

omfalocél *s. n.* hernie ombilicală. (<fr. *omphalocèle*)

omfalogenéză *s. f.* proces de dezvoltare a sacului vitelin. (<engl. *omphalogenesis*)

omfaloid, -ă *adj.* în formă de ombilic. (< *omfalo-* + *-oid*)

omfalopág *s. m.* monstru cu două corpuri reunite prin ombilic. (<fr. *omphalopage*)

omfalopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecţiunile ombilicului. (<*omfalo-* + *-patie*)

omfaloragíe *s. f.* hemoragie ombilicală. (<fr. *omphalorragie*)

omfalotomíe *s. f.* secţionare chirurgicală a cordonului ombilical. (<fr. *omphalotomie*)

omfalotríb *s. n.* instrument chirurgical folosit în omfalotripsie. (<fr. *omphalotribe*)

omfalotripsíe *s. f.* strivire a cordonului ombilical (<fr. *omphalotripsie*)

omfalozóit *s. m.* monstru fetal dublu, lipsit de un mare număr de organe, a cărui viaţă e întreţinută prin comunicaţia cu mama prin cordonul ombilical. (<fr. *omphalosite*, cf. gr. *sioos*, hrană)

omilétică *s. f.* disciplină teologică privind regulile oratoriei clerului. (<fr. *homilétique*)

omisíbil, -ă *adj. (livr.)* susceptibil de a fi omis. (<engl. *omissible*)

omisibilitáte *s. f. (livr.)* însuşirea de a fi omisibil. (<*omisibil* + *-itate*)

omisiúne *s. f.* faptul de a omite; omitere; *(p. ext.)* lucru omis, lipsă, lacună. (<fr. *omission*, lat. *omissio*)

omisív, -ă *adj.* care constituie o omisiune; cu omisiuni. (<engl. *omissive*)

omíte *vb. tr.* a lăsa (intenţionat) la o parte, a neglija; a uita (ceva). — *omitere* s. f. (<lat. *omittere*)

omletă *s. f.* 1. mîncare din ouă bătute şi prăjite în grăsime. 2. preparat dulce din ouă, făină, lapte şi zahăr care, după ce a fost rumenit, se umple cu dulceaţă, fructe etc. (<fr. *omelette*)

omletiéră *s. f.* vas special pentru prepararea omletei. (<*omletă* + *-ieră*)

OMNI- *elem. comp.* „tot, totalitate", „pretutindeni". (<fr. *omni-*, cf. lat. *omnis*, tot)

omnibúz *s. n.* autobuz (cu etaj), pentru transportul în comun. (<fr., it. *omnibus*, cf. lat. *omnibus*, pentru toţi)

omnícol, -ă *adj.* (despre plante) care creşte pretutindeni. (<fr. *omnicole*)

omnicolór, -ă *adj.* cu toate felurile de culori. (<fr. *omnicolore*)

omnidirecţionál, -ă *adj.* care are loc, se propagă în toate direcţiile. ◆ (despre surse sau receptoare de radiaţii) cu aceleaşi proprietăţi în toate direcţiile. (<fr. *omnidirectionnel*)

omnilaterál *adj.* în toate direcţiile, în toate laturile; multilateral. (<*omni-* + *lateral*)

omnilateralitáte *s. f. (rar)* însuşirea de a fi omnilateral. (<*omnilateral* + *-itate*)

omnipotént, -ă *adj. (livr.)* atotputernic, cu autoritate absolută. (<fr. *omnipotent*, lat. *omnipotens*)

omnipoténţă *s. f. (livr.)* putere nelimitată; atotputernicie. (<fr. *omnipotence*, lat. *omnipotentia*)

omniprezént, -ă *adj.* prezent pretutindeni. (<fr. *omniprésent*)

omniprezénţă *s. f.* facultatea de a fi omniprezent; prezenţă peste tot; ubicuitate. (<fr. *omniprésence*, lat. *omnipresentia*)

omniscient, -ă *adj. (rar)* atotştiutor. (<fr. *omniscient*, lat. *omniscient*)

omniscienţă *s. f. (rar)* însuşirea de a fi omniscient. (<fr. *omniscience*, lat. *omniscientia*)

omniscóp *s. n.* stativ care permite examinarea radiologică a bolnavului în toate incidenţele (4). (<*omni-* + *-scop*)

ómnium *s. n.* 1. competiţie ciclistă pe velodrom, comportînd mai multe probe. 2. *(hipism)* cursă deschisă pentru toţi caii. (<engl., fr. *omnium*)

omnivór, -ă *adj.* 1. (despre organisme) care se hrăneşte atît cu substanţe animale cît şi vegetale; pantofag, pleiofag. 2. (despre un regim alimentar) compus din elemente animale şi vegetale. (<fr. *omnivore*)

OMO[1]- v. homo[2]-.

OMO[2]- *elem. comp.* „crud". (<fr. *omo-*, cf. gr. *omos*)

omofág, -ă *adj.* care se hrăneşte cu carne crudă. (<fr. *omophage*)

omofagíe *s. f.* 1. *(ant.;* la greci) sacrificiu urmat de mestecarea de carne crudă. 2. hrănirea cu carne crudă. (<fr. *omophagie*)

omofón, -ă *adj.* 1. (despre cuvinte, silabe etc.; şi *s. n.*) care sună la fel cu altul. 2. (despre semne grafice) care notează un acelaşi sunet. (<fr. *homophone*)

omofónic, -ă *adj.* referitor la omofonie. (<fr. *homophonique*)

omofonie *s. f.* 1. însuşirea de a fi omofon. 2. tehnică de compoziţie în care o voce (de obicei cea superioară) predomină, iar celelalte o acompaniază. 3. ansamblu de halucinaţii în care una dintre voci ocupă o poziţie dominantă. (<fr. *homophonie*)

omofórm, -ă *adj.* (despre unele forme izolate, din cadrul unor părţi de vorbire diferite) care coincide formal. (<fr. *homoforme*)

omogén, -ă *adj.* 1. cu o structură unitară; de aceeaşi natură; nediferenţiat. 2. *(mat.;* despre funcţii cu mai multe variabile) ale cărei valori rămîn proporţionale pentru variabile proporţionale. (<fr. *homogène*, germ. *homogen*)

omogeneitáte *s. f.* v. omogenitate.

omogeneizá *vb.* v. omogeniza.

omogeneizáre *s. f.* v. omogenizare.

omogenitáte *s. f.* însuşirea de a fi omogen. ● însuşire a unui obiect, grup, sistem fizico-chimic de a avea aceleaşi proprietăţi în toate punctele sale. ● *(mat.)* însuşire a unei funcţii de a fi omogenă. ● însuşire a unei formule, relaţii etc. de a avea aceleaşi dimensiuni în toţi membrii săi. — var. *omogeneitate* s. f. (<fr. *homogénéité*, germ. *Homogenität*)

omogenizá *vb. tr.* a face omogen; *(p. ext.)* a egaliza, a uniformiza. — var. *omogeneiza* vb. *(după* fr. *homogénéiser)*

omogenizáre *s. f.* 1. acțiunea de a omogeniza și rezultatul ei. • amestecare a componenților unui sistem eterogen spre a se obține un amestec cu aceeași compoziție în toată masa lui. 2. *(metal.)* tratament termic care se aplică anumitor aliaje pentru a se obține omogenitate fizică, chimică și structurală a materialului. 3. concordanță, unitate a sonorității vocilor într-un cor. — var. *omogeneizare* s. f. *(<omogeniza)*

omogenizatór *s. n.* aparat pentru obținerea pe cale mecanică a unei emulsii. *(<*fr. *homogénéisateur)*

omográf, -ă *adj. s. n.* (cuvînt) care se scrie la fel cu altul. *(<*fr. *homographe)*

omográfic, -ă *adj.* referitor la omografie. ○ *(mat.) transformare ~ă* = omografie (2). *(<*fr. *homographique)*

omografíe *s. f.* 1. faptul, însușirea de a fi omograf; situație în care se află două cuvinte omografe. 2. *(mat.)* corespondență biunivocă a mulțimii numerelor reale sau complexe, exprimată în formă de raport a două polinoame de gradul întîi; transformare omografică. *(<*fr. *homographie)*

omográmă *s. f.* cuvînt care are aceeași grafie cu un altul de origine diferită; omograf. *(<*it. *omogramma)*

omohioidián *adj., s. n.* (mușchi digastric) care se întinde oblic pe git, omoplat și osul hioid. *(<*fr. *omo-hyoïdien)*

omológ, -ágă I. *adj.* 1. (despre puncte, laturi aparținînd fiecare unei figuri) care se află într-o corespondență biunivocă. 2. *(biol.;* despre organe) care au aceeași structură și origine, dar se deosebesc morfologic și funcțional. 3. (despre substanțe organice) care au funcțiuni și structuri analoage. II. *s. m.* 1. *(chim.)* substanță dintr-o clasă de substanțe care diferă de celelalte prin prezența grupării $—CH_2—$. 2. persoană oficială care deține aceeași funcție cu o alta. *(<*fr. *homologue)*

omologá *vb. tr.* 1. a confirma, în baza autorității conferite de lege, valoarea sau autenticitatea unui înscris. 2. a recunoaște oficial o performanță (sportivă). 3. a confirma oficial calitățile unui produs, aprobînd folosirea lui în anumite scopuri. — *omologáre* s. f. *(<*fr. *homologuer)*

omologábil, -ă *adj.* care poate fi omologat. *(<omologa + -bil)*

omológic, -ă *adj.* referitor la omologie; care prezintă omologie. *(<*fr. *homologique)*

omologíe *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este omolog. 2. *(mat.)* corespondență omografică între punctele unui același plan proiectiv. 3. *(biol.)* corespondență de structură a unuia sau a mai multor organe de la două specii diferite, ca urmare a originii lor comune. *(<*fr. *homologie)*

omomorfísm *s. n.* v. homomorfism.

omoním, -ă I. *adj.* 1. care are același nume. 2. *(muz.;* despre relația dintre două tonalități) care au aceeași tonică, dar mod diferit. II. *s. n.* 1. cuvînt identic ca formă și pronunțare cu un altul, dar deosebit ca sens. 2. joc care cere dezlegătorului să găsească un cuvînt cu mai multe înțelesuri, fără a i se schimba nici forma grafică, nici accentul. III. *s. m. f.* cel care poartă același nume cu altcineva. *(<*fr. *homonyme)*

omonímic, -ă *adj.* referitor la omonimie, la omonimic. *(<*fr. *homonymique)*

omonimíe *s. f.* faptul, însușirea de a fi omonim; situație în care se află două sau mai multe cuvinte omonime. *(<*fr. *homonymie)*

omoplát *s.m.* os triunghiular lat și subțire, care formează partea posterioară a articulației umărului. *(<*fr. *omoplate)*

omopolár, -ă *adj.* (despre mașini electrice) la care sensul magnetic este invariabil. *(<*fr. *homopolaire)*

omorgánic, -ă *adj.* (despre foneme) emis de aceleași organe, avînd același mod de articulare. *(<*fr. *homorganique)*

omorízic, -ă *adj.* referitor la omorizie. • cu același radical. *(<*germ. *homorrhizisch)*

omorizíe *s. f. (mat.)* formare a unui sistem de rădăcini dintr-o singură rădăcină de bază. *(<*germ. *Homorrhizie)*

omotáxic, -ă *adj.* referitor la omotaxie, care prezintă omotaxie. *(<*engl. *homotaxic)*

omotaxíe *s. f. (geol.)* sincronism aproximativ a două straturi care conțin aceeași formă caracteristică. *(după* engl. *homotaxis)*

omotermíe *s. f. (fiz.)* caracteristica unui corp cu temperatură omogenă și constantă. • scădere treptată a temperaturii oceanice de la suprafață spre fund. *(<*fr. *homothermie)*

omotétic, -ă *adj.* care prezintă omotetie. *(<*fr. *homothétique)*

omotétie *s. f. (mat.)* transformare geometrică în care punctele corespondente sînt coliniare cu un punct fix *(centru)*, distanța față de el crescînd sau reducîndu-se în raport constant. *(<*fr. *homothétie*, cf. gr. *thesis*, poziție)

-on *suf.* 1. *(fiz.)* „corpuscul nucleonic". 2. *(biol.)* „unitate funcțională". *(<*fr. *-on)*

-oná/-ioná *suf.* „a produce, a face", „a acorda (ceva)". *(<*fr. *-i/onner*, it. *-i/onare)*

onagracée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, din ordinul mirtale, avînd ca tip onagrul. *(<*fr. *onagracées)*

onágru *s. m.* 1. plantă erbacee originară din Tasmania și America, cultivată pentru florile sale mari, roz, purpurii sau galbene. 2. hemion sălbatic, mic, răspîndit în sud-vestul Asiei. *(<*fr. *onagre*, gr. *onagros)*

onanie *s. f.* 1. masturbație; onanism. 2. *(fig.)* vorbărie goală, muncă neeficientă. *(<*lat. *onania*, germ. *Onanie*, cf. *Onan*, personaj biblic)

onanísm *s. n.* onanie (1). *(<*fr. *onanisme)*

onanist, -ă *s. m. f.* cel care practică onania (1). *(<*fr. *onaniste)*

ONCO- *elem. comp.* „volum, masă", „tumoare, tumefacție". *(<*fr. *onco-*, cf. gr. *onkos*, „tumoare)

oncocérc *s. m.* vierme nematod parazit care provoacă oncocercoza. *(<*fr. *onchocercque)*

oncocercóză *s. f.* boală parazitară la om și la mamifere, provocată de oncocerc, care se manifestă prin mici tumori. (<fr. *onchocercose)*

oncocít *s. n.* celulă epitelială nediferențiată, cu citoplasmă granulară. (<fr. *onchocyte)*

oncogén, -ă I. *adj., s. n.* (agent) cancerigen. II. *s. f.* genă anormală care generează modificări de natură canceroasă. (<fr. *oncogène*)

oncogenéză *s. f.* proces de formare a unei tumori; cancerogeneză. (<fr. *oncogenèse)*

oncográf *s. n.* aparat folosit în oncografie. (<fr. *oncographe)*

oncografíe *s. f. (med.)* reprezentare grafică a volumului și configurației unui organ cu ajutorul oncografului. (<fr. *oncographie)*

oncológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în oncologie; cancerolog. (<it. *oncologo)*

oncológic, -ă *adj.* referitor la oncologie; cancerologic. (<it. *oncologico)*

oncologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază tumorile canceroase; cancerologie. (<fr. *oncologie*, it. *oncologia)*

oncométru *s. n. (med.)* aparat pentru măsurarea locului și configurației unui organ. (<engl. *oncometer)*

oncótic, -ă *adj.* referitor la presiunea osmotică a proteinelor plasmei sangvine. (<fr. *oncotique)*

oncotomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a tumorilor. (<fr. *oncotomie)*

oncotrópic, -ă *adj.* cu afinitate pentru celulele neoplazice. (<fr. *oncotropique)*

onctuós, -oásă *adj.* 1. unsuros, uleios. 2. *(fig.)* mieros, insinuant. (<fr. *onctueux)*

onctuozitáte *s. f.* 1. faptul de a fi onctuos (2); atitudine, comportare insinuantă. 2. *(tehn.)* calitate a unui lubrifiant de a se menține continuu între două suprafețe care alunecă una peste alta sub presiune. (<fr. *onctuosité)*

onțiúne *s. f.* aplicarea unei pomezi sau loțiuni grase prin masaj ușor. (<fr. *onction)*

ondátra *s. f.* bizam. (<fr., lat. *ondatra)*

ondínă *s. f. (mit. scand. și germanică)* zînă, geniu al apelor. (<fr. *ondine)*

ondiolínă *s. f.* instrument muzical electronic la care calitățile timbrale ale sunetelor sînt obținute prin modificarea frecvențelor electrice, după dorința interpretului.

ondográf *s. f.* instrument care înregistrează pe o bandă de hîrtie curba de vibrație a unei tensiuni electrice. (<fr. *ondographe)*

ondográmă *s. f.* înregistrare obținută la ondograf. (<engl. *ondogram)*

ondométru *s. n.* undametru. (<fr. *ondemètre)*

ondulá *vb.* I. *intr.* a se mișca, a se legăna (ca undele, ca valurile de apă); a avea ondulații. ● a descrie o linie sinuoasă, a șerpui. II. *tr.* a bucla, a încreți părul. — *ondulâre* s. f. (<fr. *onduler)*

ondulánt, -ă *adj.* care ondulează. (<fr. *ondulant)*

ondulatór, -oáre I. *adj. (rar)* care se leagănă ca valurile. II. *s. n.* aparat pentru înregistrarea semnalelor telegrafice prin deviația unui ac indicator. (<fr. *ondulateur)*

ondulatóriu, -ie *adj.* referitor la unde, care se propagă în formă de unde. (<fr. *ondulatoire*, it. *ondulatorio)*

ondulâție *s. f.* 1. mișcare lentă, asemănătoare cu aceea a valurilor; ondulare. ● *(geol.)* deformare a unor straturi sedimentare, cu o rază mare de curbură. 2. buclă, cută. ● totalitatea undelor și a cutelor rezultate în urma ondulării părului. — var. *ondulațiune* s. f. (<fr. *ondulation*, it. *ondulazione)*

ondulațiúne *s. f.* v. ondulație.

onduléu *s. n.* ondulație a părului. (<fr. *ondulé)*

ondulográf *s. n.* aparat pentru recepționarea și înregistrarea semnalelor telegrafice după codul Morse. (<fr. *ondulographe)*

ondulór *s. n.* invertor. (<fr. *onduleur)*

ondulós, -oásă *adj.* care formează ondulații, sinuozități. — var. *undulos, -oasă* adj. (<fr. *onduleux)*

ondulozitáte *s. f.* însușirea de a fi ondulos. (<*ondulos* + *-itate)*

onerár, -ă *adj.* care exercită în mod real o funcție. (<fr. *onéraire*, lat. *onerarius)*

onerós, -oásă *adj.* (despre contracte, convenții etc.) care impune suportarea unor cheltuieli mari. ○ *(jur.) cu titlu* ~ = cu condiția de a suporta anumite cheltuieli sau sarcini. ● costisitor, împovărător, apăsător; dezavantajos. (<fr. *onéreux*, lat. *onerosus)*

onerozitáte *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este oneros. (<fr. *onérosité)*

onést, -ă *adj.* cinstit, corect, incoruptibil. (<lat. *honestus*, it. *onesto)*

onestitáte *s. f.* cinste, corectitudine. (< *onest* + *-itate)*

one-step /uan-step/ *s. n.* dans de origine americană, luat de la negri, în măsură de 2/4; melodia corespunzătoare. (<engl. *one-step*, un pas)

onglét *s. n.* 1. tăietură în unghi ascuțit. 2. bandă de hîrtie sau de pînză care se coase în același timp cu foile unei cărți pentru a le lega; falț. (<fr. *onglet)*

onglón *s. n.* porțiunea acoperită de cutia de corn a extremității fiecărui deget, la artiodactile. (<fr. *onglon)*

ONIC(O)-, -onichie, -ónix *elem. comp.* „unghie". (<fr. *onych/o/-, -onychie, -onyx*, cf. gr. *onyx, onykhos)*

onicalgíe *s. f.* durere în unghii, cauzată de o mică tumoare. (<fr. *onychalgie)*

onicartrózâ *s. f.* afecțiune ereditară caracterizată printr-o atrofie a unghiilor, însoțită de importante anomalii articulare. (<fr. *onycharthrose)*

onicatrofíe *s. f.* onichie atrofiantă, caracterizată prin subțierea unghiei. (<fr. *onychatrophie)*

onichíe[1] *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile unghiilor; onicopatie, onicoză. (<fr. *onychie)*

-onichíe[2] v. onic(o)-.

onicoclazíe *s. f.* ruptură a unghiei. (<fr. *onychoclasie)*

onicofagie *s. f.* mania de a-și roade unghiile; onicotilomanie, titilomanie (2). (<fr. *onychophagie*)

onicogrifóză *s. f.* hipertrofie a unghiei, care ia aspectul unei gheare. (<fr. *onychogryphose*)

onicolíză *s. f.* dezlipire spontană a unghiei de pe patul ei. (<fr. *onycholyse*)

onicomalacíe *s. f.* proces de înmuiere a unghiilor. (<engl. *onychomalacia*)

onicomicóză *s. f.* boală a unghiilor datorată unor ciuperci parazite. (<fr. *onychomycose*)

onicopatíe *s. f.* onichie. (<fr. *onychopathie*)

onicoptóză *s. f.* cădere a unghiilor ca urmare a unor infecții grave și a unor intoxicații. (<fr. *onychoptose*)

onicoréxă *s. f.* fisurare longitudinală traumatică sau de natură profesională a unghiilor, favorizată de friabilitatea lor. (<fr. *onychorrhexis*)

onicoschizíe *s. f.* dezlipire și fisurare a unghiilor. (<fr. *onychoschizie*)

onicotilomanie *s. f.* onicofagie. (<fr. *onychotillomanie*)

onicotomíe *s. f.* incizie a unei unghii. (<engl. *onichotomy*)

onicotrofíe *s. f.* proces de nutriție a unghiilor. (<*onico-* + *-trofie*[2])

onicóză *s. f.* onichie. (<fr. *onychose*)

-onim, -onimíe v. o n o m a-.

oniomanie *s. f.* impuls patologic de a face cumpărături excesive. (<fr. *oniomanie*, cf. gr. *onios*, care cumpără)

ONIR(O)- *elem. comp.* „vis". (<fr. *onir/o/-*, cf. gr. *oneiros*)

oníric, -ă *adj.* 1. referitor la vise, la onirism; (despre fenomene psihice) care se desfășoară în vis. ● (despre stări psihopatologice) asemănător visului; delirant, halucinant. 2. (despre creații literare) care presupune o stare de vis, inspirat de vis. (<fr. *onirique*)

onírism *s. n.* 1. delir, halucinație asemănătoare visului, care însoțește unele stări psihopatologice. 2. atmosferă, caracter oniric al unei creații. ● structură estetică rezultată din fluxul spontan al conștiinței și opusă celei realiste. (<fr. *onirisme*)

onírist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al onirismului (2). (<it. *onirista*)

oniroanalíză *s. f.* explorare a subconștientului pe baza studiului viselor provocate prin administrarea unor psihodisleptice. (<fr. *oniro-analyse*)

onirocrít *s. m.* *(ant. gr.)* cel care explica visele. (<fr. *onirocrite*, cf. gr. *oneirokritēs*)

onirofrenie *s. f.* tulburare a capacității psihice, caracterizată prin stări halucinatorii; schizofrenie oniroidă. (<fr. *onirophrénie*)

onirogén, -ă *adj.* care provoacă starea onirică. (<fr. *onirogène*)

onirográf *s. n.* aparat rezultat din combinarea unui electromiograf cu un electroencefalograf, care înregistrează biocurenții cerebrali. (<*oniro-* + *-graf*[3])

oniroíd, -ă *adj.* (despre stări ale conștiinței) care se caracterizează prin reverii, bolnavul realizînd combinații stranii, asemănătoare celor din vis. (<fr. *oniroïde*)

oniroidíe *s. f.* tulburare a conștiinței constînd dintr-un amestec de real și vis, la care subiectul nu participă activ. (<fr. *oniroïdie*)

onirológ, -ă *s. m. f.* specialist în onirologie. (<fr. *onirologue*)

onirologíe *s. f.* studiu științific al mecanismului și conținutului viselor. (<fr. *onirologie*)

oniromanție *s. f.* pretinsă artă de a interpreta visele. (<fr. *oniromancie*)

onix[1]**/ónix** *s. n.* varietate neagră de calcedonie, folosită ca piatră semiprețioasă de ornament. (<fr. *onyx*, cf. gr. *onyx*, unghie)

-ónix[2] v. o n i c(o)-.

onixis *s. n.* inflamație a unghiei datorită unei infecții sau unei micoze; unghie încarnată. (<fr. *onyxis*)

on-line /ónlain/ *s. n.* *(inform.)* echipament, dispozitiv sau mod de prelucrare a datelor conectat direct la calculator. (<engl. *on-line*)

onoáre *s. f.* 1. integritate morală, probitate, corectitudine; demnitate. ○ *de* ~ = a) onest; b) care angajează cinstea, demnitatea cuiva. 2. renume, faimă, bună reputație. ○ *a face* ~ *cuiva* = a onora. 3. considerație, respect, stimă. ○ *gardă de* ~ = gardă simbolică instituită în semn de respect cu ocazia unei solemnități; *în* ~*a cuiva* (sau *a ceva*) = spre lauda, spre cinstea cuiva (sau a ceva). 4. cinste, favoare. 5. castitate, pudoare (la femei). (<fr. *honneur*, lat. *honor*)

ONOMA- / ONOMASIO- / ONOMATO-, -onim, -onimíe *elem. comp.* „nume, cuvînt", „semnificație". (<fr. *onoma-*, *onomasio-*, *-onyme*, *-onymie*, it. *onomato-*, cf. gr. *onoma*, *-atos*, nume; *onomasia*, desemnare)

onomanție *s. f.* tehnică de a ghici potrivit interpretării etimologiei și valorii simbolice a numelor. (<it. *onomanzia*)

ONOMASIO- v. o n o m a-.

onomasiológic, -ă *adj.* referitor la onomasiologie. (<germ. *onomasiologisch*)

onomasiologíe *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază evoluția semnificației și a formei cuvintelor. (<fr. *onomasiologie*, germ. *Onomasiologie*)

onomást *s. m.* specialist în onomastică (II, 1). (<*onomastică*)

onomástic, -ă I. *adj.* referitor la nume de persoane. ○ *zi* ~*ă* (și *s. f.*) = ziua numelui. II. *s. f.* 1. disciplină lingvistică care studiază numele proprii (de persoane). 2. totalitatea numelor proprii dintr-o limbă, dintr-o regiune, epocă etc.; onomatologie. (<fr. *onomastique*, gr. *onomastikos*)

onomasticón *s. n.* lucrare cuprinzînd nume de persoane. (<ngr. *onomastikon*)

ONOMATO- v. o n o m a-.

onomatofobíe *s. f.* teama patologică de a rosti anumite cuvinte. (<fr. *onomatophobie*)

onomatológic, -ă *adj.* referitor la onomatologie. (<germ. *onomatologisch*)

onomatologíe *s. f.* onomastică (II, 2). (<fr. *onomatologie*)

onomatomanie *s. f.* repetare obsesivă a unuia sau mai multor cuvinte, nume sau cifre. (<fr. *onomatomanie*)

onomatopée *s. f.* cuvînt care, prin elementele lui sonore, imită anumite sunete din natură. (<fr. *onomatopée*)

onomatopéic, -ă *adj.* cu caracter de onomatopee; imitativ. (<fr. *onomatopéique*)

onór I. *s. n.* semn exterior de cinstire, de stimă, de prețuire deosebită pentru cineva; *(p. ext.)* rang, demnitate. ○ *(mil.) a da ~ul* = a prezenta arma în semn de salut la primirea unui șef, la parăzi etc.; *a face ~urile (casei)* = a-și îndeplini îndatoririle de gazdă (la o recepție). **II.** *s. m.* nume dat cărților celor mai mari, la unele jocuri (la bridge: asul, regele, dama, valetul). (<fr. *honneur*)

onorá *vb. tr.* **1.** a acorda cuiva o considerație deosebită. **2.** a face pe cineva demn de cinste, de laudă. **3.** a achita, a plăti (o datorie). ● a retribui, a remunera. (<lat. *honorare*, fr. *honorer*)

onorábil, -ă *adj.* vrednic de cinste, de stimă, de respect; cinstit, respectabil. (<fr. *honorable*, lat. *honorabilis*)

onorabilitáte *s. f.* calitatea de a fi onorabil; probitate, cinste. (<fr. *honorabilité*, lat. *honorabilitas*)

onoránt, -ă *adj.* care onorează (pe cineva). (<fr. *honorant*)

onorárіu *s. n.* plată, retribuție pentru un serviciu prestat de o persoană cu o anumită profesiune (avocat, medic etc.). (<fr. *honoraires*, lat. *honorarium*)

onorífic, -ă *adj.* **1.** (despre titluri, distincții, funcții etc.) care aduce onoruri, fără a trage însă după sine un avantaj sau profit material. ● care îndeplinește o funcție fără a fi retribuit. **2.** căruia i s-a acordat un titlu în semn de respect, de considerație; de onoare. (<fr. *honorifique*, lat. *honorificus*)

onorificénță *s. f.* recunoaștere a meritelor cuiva, distincție. (<it. *onorificenza*)

ONT(O)- *elem. comp.* „ființă, existență". (<fr. *ont/o/-*, cf. gr. *on, ontos*)

óntic, -ă *adj. (fil.)* referitor la existență, la realitatea obiectivă. (<fr. *ontique*)

ontogenétic, -ă *adj.* referitor la ontogenie; ontogenic. (<fr. *ontogénétique*)

ontogenéză *s. f.* **1.** proces de dezvoltare individuală a organismelor vii din stadiul embrionar pînă la încheierea ciclului vital. ● ramură a biologiei care studiază această dezvoltare; ontogenie. **2.** *(psih.)* proces de formare a persoanei, de dezvoltare a psihicului, a conștiinței individuale. (<fr. *ontogenèse*)

ontogénic, -ă *adj.* ontogenetic. (<fr. *ontogénique*)

ontogenie *s. f.* ontogeneză (1). (<fr. *ontogénie*)

ontogenist *s. m.* specialist în probleme de ontogenie. (<fr. *ontogéniste*)

ontogónic, -ă *adj.* referitor la ontogonie. (<fr. *ontogonique*)

ontogonie *s. f.* studiu al apariției ființelor pe Pămînt. (<fr. *ontogonie*)

ontológ, -ă *s. m. f.* ontologist. (<*ontologie*)

ontológic, -ă *adj.* referitor la ontologie. (<fr. *ontologique*)

ontologie *s. f.* ramură a filozofiei care studiază trăsăturile cele mai generale ale existenței; teoria existenței. (<fr. *ontologie*)

ontologíst *s. m.* specialist în ontologie; ontolog. (<fr. *ontologiste*)

ontomorfogenéză *s. f.* dezvoltare a țesuturilor și a organelor în cursul ontogenezei unui individ. (<*onto-* + *morfogeneză*)

OO- *elem. comp.* „ou". (<fr. *oo-*, cf. gr. *oon*)

ooapogamie *s. f.* dezvoltare a unui organism dintr-un gamet diploid nefecundat. (<fr. *ooapogamie*)

ooblást *s. n.* ovul primordial. (<fr. *ooblaste*)

ooblastém *s. n.* oosferă fecundată. (<fr. *ooblastème*)

ooecéntru *s. n.* centru divizionar al oosferei. (<fr. *ooecentre*)

ooecíst *s. n.* formație chistică rezultată din oogamie, care dă naștere talurilor noi. (<fr. *oocyste*)

ooecit *s. n.* ovocit. (<fr. *ooecyte*)

oofág, -ă *adj.* care se hrănește cu ouă. (<*oo-* + *-fag*[2])

oofít *s. n.* gametofit caracteristic unor criptogame. (<fr. *oophyte*)

oofór[1] *s. n.* ovar. (<germ. *Oophoron*)

OOFOR[2]**(O)-** *elem. comp.* „ovar". (<fr., engl. *oophor/o/-*, cf. gr. *oophoros*, care poartă ouă)

ooforalgie *s. f.* durere la nivelul ovarului. (<fr. *oophoralgie*)

ooforectomie *s. f.* ovariectomie. (<fr. *oophorectomie*)

ooforítă *s. f.* ovarită. (<fr. *oophorite*)

ooforóm *s. n.* mică tumoare a ovarului. (<fr. *oophorome*)

ooforomanie *s. f.* accident nervos caracterizat prin crize epileptice, însoțite de tulburări menstruale. (<engl. *oophoromania*)

oofororafíe *s. f.* suturare chirurgicală a ovarului. (< fr. *oophororraphie*)

ooforosalpingectomie *s. f.* ablațiune a trompei și a ovarului pe cale abdominală. (<fr. *oophorosalpingectomie*)

ooforosalpingítă *s. f.* anexită. (<fr. *oophorosalpingite*)

oogamét *s. m.* gamet femel. (<fr. *oogamète*)

oogamie *s. f.* fuziune a unui gamet femel cu unul mascul, din care rezultă oosporul. (<fr. *oogamie*)

oogenéză *s. f.* proces de formare și maturare a oocitului în ovare; ovogeneză. (<fr. *oogenèse*)

oogón *s. n.* organ în care se formează celula reproducătoare femelă *(oosfera)* la talofite (alge și ciuperci); ovogon. (<fr. *oogone*)

oolít *s. n.* granulă sferică de calcar. (<fr. *oolithe*)

oolític, -ă *adj.* (despre minerale) care conține oolite. (<fr. *oolithique*)

oológic, -ă *adj.* referitor la oologie. (<fr. *oologique*)

oologie *s. f.* parte a ornitologiei care studiază formarea și dezvoltarea oului la păsări. (<fr. *oologie*)

ooplásmă *s. f.* citoplasma oosferei sau a oului; ovoplasmă. (<fr. *ooplasme*)

oosféră *s. f.* gamet femel la plante (corespunzător oocitului la animale) care, după fecundație, se transformă în ou. (<fr. *oosphère*)

oospérm *s. n.* ou fecundat la începutul procesului de diferențiere. (<lat. *oospermium*)

oospór *s. m.* spor la alge, ciuperci și protozoare, format în oogon după fecundarea oosferei. (<fr. *oospore*)

oosporánge *s. m.* sporange cu oospori. (<fr. *oosporange*)

oosporóză *s. f.* micoză datorată unor ciuperci parazite, care se poate localiza pe piele, pe conjunctivă, mucoasa bucală, intestin și mai ales pe plămîni. (<fr. *oosporose*)

ootécă *s. f.* 1. pungă în care sînt închise ouăle la unele insecte. 2. sporange al feriglor. (<fr. *oothèque*)

oozóm *s. m.* corpuscul citoplasmatic din ovulul matur. (<fr. *oosome*)

op[1] *s. n.* *(livr.)* carte, lucrare, scriere, operă. (<lat. *opus*)

op[2] *adj. inv.* *(arte)* care se bazează pe reacții optice. (<engl. *op(tical art)*)

-op[3] v. o p t(o)-.

opác, -ă *adj.* 1. lipsit de transparență, prin care nu străbate lumina. ● dens, de nepătruns. ● lipsit de strălucire, întunecat, înnorat, întunecos. 2. *(fig.)* lipsit de inteligență; mărginit, obtuz. (<fr. *opaque*, lat. *opacus*)

OPACI- *elem. comp.* „opacitate". (<fr. *opaci-*, cf. lat. *opacus*, întunecat)

opacifiá *vb. refl.* a se face, a deveni opac (1). — *opacifiére* s. f. (<fr. *opacifier*)

opacimétrie *s. f.* măsurare a opacității unor substanțe. (<fr. *opacimétrie*)

opacimétru *s. n.* fotometru folosit în opacimetrie. (<fr. *opacimètre*)

opacitáte *s. f.* 1. stare a lucrurilor opace. ● *(fiz.)* mărime egală cu raportul dintre intensitatea radiației incidente pe un corp și intensitatea radiației transmise prin acesta. 2. *(fig.)* incapacitate de a înțelege, de a pătrunde ceva; prostie, mărginire, îngustime de orizont. (<fr. *opacité*, lat. *opacitas*)

opacizá *vb. tr.* a face ca un corp să-și piardă transparența, a deveni opac. — *opacizáre* s. f. (< it. *opacizzare*)

opacizánt, -ă *adj.* care opacizează. (<it. *opacizzante*)

opál *s. n.* 1. varietate amorfă de cuarț, de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă. 2. țesătură subțire și străvezie de bumbac, din care se fac bluze, cămăși etc. (<fr. *opale*, germ. *Opal*, lat. *opalus*)

opalescént, -ă *adj.* cu reflexe asemănătoare celor ale opalului; opalin. (<fr. *opalescent*)

opalescénță *s. f.* 1. calitatea de a fi opalescent. 2. *(pict.)* descompunere a luminii albe, care lasă să treacă tonurile calde și le reflectă pe cele reci, opacitatea devenind astfel semitransparență. (<fr. *opalescence*)

opalín, -ă *adj.* opalescent. (<fr. *opalin*)

opalizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un aspect opalin. — *opalizáre* s. f. (<fr. *opaliser*)

op-art *loc. s.* tendință în arta plastică contemporană care urmărește îmbogățirea expresivității imaginii abstracte prin obținerea unor efecte optice ale obiectelor în funcție de mișcarea privitorului față de ele, ca și prin folosirea de linii, forme geometrice, uneori repetate uniform, însă cu variații de ton, neașteptate modificări de ritm etc. (<engl. *op-art*<*op(tical) art*, artă optică)

opaxít *s. n.* geam turnat în plăci, translucid, colorat, care servește la căptușirea pereților. (<germ. *Opaxit/glass/*, n. com.)

open /óupn/ *s. n.* competiție de tenis la care participă profesioniști și neprofesioniști. (<engl. *open*)

open market /óupn márkit/ *s. n.* 1. piață de mărfuri unde sînt admiși orice cumpărători și vînzători. 2. tehnică de intervenție pe piața monetară constînd în cumpărarea sau vînzarea de titluri prin banca de emisiune. (<engl. *open-market*)

operá *vb.* I. *tr.* 1. a face, a realiza, a efectua (ceva). 2. a lucra cu..., a face calcule. 3. a face o operație chirurgicală. 4. a face o operație comercială, financiară etc. 5. *(arg.)* a fura, a sparge; a buzunări. II. *intr.* a executa mișcări strategice. (<fr. *opérer*, lat. *operari*, a munci)

operábil, -ă *adj.* care poate fi operat. (<fr. *opérable*)

operabilitáte *s. f.* însușirea de a fi operabil. (<engl. *operability*)

operánd *s. m.* 1. *(mat.)* mărime care intră ca factor într-o operație. 2. *(inform.)* dată supusă prelucrării în calculatorul electronic. (<fr. *opèrande*, engl. *operand*)

operánt, -ă *adj.* cu efect; eficace. (<fr. *opérant*)

ópera ómnia *s. f.* totalitatea operelor unui autor reunite într-o ediție, într-un volum etc. (<lat. *opera omnia*, toată opera)

operáre *s. f.* acțiunea de a opera. ○ *(inform.) sistem de* ~ = colecție de programe care permit unui calculator facilități de programare. (<*opera*)

operát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care a fost supus unei intervenții chirurgicale. (<*opera*)

operatív, -ă *adj.* 1. care acționează repede; expeditiv, activ; eficace. 2. referitor la diverse operații. (<it. *operativo*, germ. *operativ*)

operativitáte *s. f.* calitatea de a fi operativ (1). ● eficacitate. (<*operativ* + *-itate*)

operatór, -oáre I. *s. m. f.* 1. persoană calificată care supraveghează funcționarea unei mașini sau instalații. 2. chirurg (care operează). 3. specialist care mînuiește aparatul de filmat la realizarea imaginilor sau la proiectare ○ ~ *de sunet* = tehnician de înaltă calificare care răspunde de realizarea coloanei sonore a filmului. II. *s. m.* 1. simbol folosit în operațiile matematice (numere, funcții, vectori etc.), care se găsește indicat în dreapta. 2. organ al unui calculator care efectuează operații aritmetice sau logice. 3. *(biol.)* element genetic care controlează activitatea genelor structurale (legate de-a lungul cromozomului). 4. *(mat.)* funcție, aplicație. ● funcție

al cărei argument este constituit din altă funcție. ● *(log.)* conectiv. (<fr. *opérateur*, lat. *operator*)

operatoricéșe, -ească *adj.* referitor la operatori (1, 3). (<*operator* + *-icesc*)

operatorie *s. f. (rar)* meseria de operator cinematografic. (<*operator* + *-ie*)

operatóriu, -ie *adj.* referitor la operații chirurgicale. (<fr. *opératoire*, lat. *operatorius*)

operáție *s. f.* 1. activitate îndreptată către atingerea unui anumit scop; lucrare, acțiune. 2. intervenție chirurgicală. 3. ansamblul acțiunilor de luptă și a manevrelor executate de forțele terestre, navale sau aeriene într-o regiune determinată, pentru realizarea scopului propus. 4. efectuarea unor tranzacții financiare sau comerciale; înregistrarea acestora într-un registru. 5. *(mat.)* procedeu prin care se atașează oricărei perechi de elemente dintr-o mulțime un element unic din aceeași mulțime. ● efectuare a unui anumit calcul. — var. *operațiune* s. f. (<fr. *opération*, lat. *operatio*, germ. *Operation*)

operațional, -ă *adj.* 1. referitor la operații; de operații. ● care permite a efectua în condiții optime unele operații. ○ *cercetare ~ă* = tehnica analizei unei probleme administrative, comerciale, industriale sau logice prin metode matematice. 2. care poate fi folosit, practic. 3. referitor la operații militare. (<fr. *opérationnel*, engl. *operational*)

operaționalísm *s. n.* curent în metodologia și filozofia științei contemporane care consideră că semnificația noțiunilor uzilizate în știință se reduce la operațiile efectuate de cercetător în cursul folosirii sau verificării acestor noțiuni; operaționism (2). (după engl. *operationism*)

operaționalitáte *s. f.* 1. însușirea de a atinge un anumit scop. 2. proprietatea de a interveni prompt în rezolvarea unei probleme. ● caracterul a ceea ce este operațional. (<it. *operazionalità*)

operaționalizá *vb. tr. (rar)* a face să devină operațional, practic. — *operaționalizáre* s. f. (<*operațional* + *-iza*)

operaționism *s. n.* 1. tendință a unor psihologi americani care concep psihologia ca un studiu al operațiilor de comportament, neglijînd datele neexteriorizate ale conștiinței. 2. operaționalism. (<fr. *opérationnisme*, amer. *operationism*)

operațiúne *s. f.* v. o p e r a ț i e.

óperă *s. f.* 1. acțiune, lucrare, faptă, lucru. 2. lucrare originală în domeniul artelor plastice, al literaturii, științei etc. ● totalitatea lucrărilor unui scriitor, om de știință, artist etc. 3. lucrare muzical-dramatică pentru soliști, cor și orchestră, scrisă pe baza unui libret. ● teatru în care se reprezintă astfel de lucrări. 4. *(rar)* muncă, treabă, acțiune. ○ *a pune în ~* = a pune în aplicare ceva. 5. *(mar.)* *~ vie* = parte a corpului unei nave aflată sub linia de plutire; carenă; *~ moartă* = parte a corpului navei de deasupra liniei de plutire. (<lat., /3/ it. *opera*, fr. *opéra*)

opércul *s. n.* 1. membrană osoasă care acoperă și protejează branhiile la pești. 2. organ care închide scoica anumitor moluște. 3. strat subțire care închide celulele în care se află larvele albinelor. 4. *(bot.)* căpăcel cu care se termină capsula la mușchi. (<fr. *opercule*, lat. *operculum*<*operire*, a acoperi)

operculár, -ă *adj.* 1. care îndeplinește rolul de opercul. 2. de forma unui opercul; operculiform. (<fr. *operculaire*)

operculát, -ă *adj.* prevăzut cu opercul. (<fr. *operculé*)

operculifórm, -ă *adj.* opercular (2). (<germ. *operculiform*)

operétă *s. f.* reprezentație teatrală cu acompaniament de orchestră, în care replicile cîntate alternează cu dialoguri vorbite. ● teatru consacrat acestui gen de reprezentații. (< germ. *Operette*, it. *operetta*, fr. *opérette*)

operetístic, -ă *adj.* care ține de operetă. ● *(peior.)* facil, sentimental. (<it. *operettistico*)

operón *s. m. (biol.)* grup de gene structurale a căror expresie fenotipică este controlată de un operator. (<fr. *opéron*)

operozitáte *s. f. (rar)* activitate, muncă. (<it. *operosità*)

opiaceu, -ée *adj., s. n.* (medicament) care conține opiu. (<fr. *opiacé*)

opiát *s. n.* preparat farmaceutic care conține opiu. (<fr. *opiat*, lat. *opiatum*)

-opíe v. o p t (o)-.

opilá|ie *s. f. (med.)* obstrucție (1). (<fr. *opilation*)

opilióni *s. n. pl.* ordin de păianjeni cu picioare lungi și subțiri, numiți în mod curent cosași. (<fr. *opilions*)

opiná *vb.* I. *tr.* a-și exprima opinia, a-și da părerea; a socoti, a considera. II. *intr.* a lua poziție, a-și manifesta o anumită atitudine. — *opinăre* s. f. (<fr. *opiner*, lat. *opinari*)

opinént, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care opinează. (<fr. *opinant*)

opínie *s. f.* părere, judecată, idee. ○ *~ publică* = părerea publicului, a maselor într-o anumită chestiune; *a face ~ separată* = a se deosebi în păreri de cineva (sau de majoritate); a-și exprima o părere contrară părerii majorității. — var. *opiniune* s. f. (<fr. *opinion*, lat. *opinio*)

opiniúne *s. f.* v. o p i n i e.

OPIO- *elem. comp.* „opiu". (<fr. *opio-*, cf. gr. *opion*, suc de mac)

opiofág, -ă *s. m. f.* cel care mănîncă opiu. (<fr. *opiophage*)

opiofagíe *s. f.* toxicomanie prin ingerare de opiu. (<fr. *opiophagie*)

opioíd *s. n.* produs natural sau de sinteză avînd efecte asemănătoare cu ale opiului. (<fr. *opioïde*)

opiomán, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care consumă abuzează de opiu. (<fr. *opiomane*)

opiomanie *s. f.* obișnuință de a consuma opiu; intoxicație cu opiu. (<fr. *opiomanie*)

OPIST(O)- *elem. comp.* „situat înapoi, în spate, posterior". (<fr. *opisth/o/-*, cf. gr. *opisthen*, în spatele)

opistlón *s. n.* punct median al bordului posterior al orificiului occipital. (<fr. *opisthion*)

opistodóm *s. n.* partea din spate a unui templu grecesc, servind pentru păstrarea obiectelor de cult și a tezarului. (<fr. *opisthodome*)

opistodonție *s. f.* situare a dinților frontali ai arcadei inferioare mult înapoia celor superiori. (<fr. *opisthodontie*)

opistognatism *s. n.* dezvoltare insuficientă a unuia dintre maxilare în raport cu celălalt. (<fr. *opisthognathisme*)

opistográf, -ă *adj.* (despre un manuscris) scris pe ambele fețe. (<fr. *opisthographe*)

opistotónus *s. n.* contracție a mușchilor spinării care curbează corpul înapoi. (<fr. *opisthotonos*)

ópiu *s. n.* 1. substanță narcotică toxică, extrasă din capsulele de mac și folosită ca somnifer, calmant, analgezic, stupefiant, tranchilizant. 2. orice atenuează facultățile intelectuale și morale. (<fr., lat. *opium*, cf. gr. *opion*, suc de mac)

OPO^{1}- *elem. comp.* „extract glandular, endocrin". (<fr. *opo-*, cf. gr. *opos*, suc)

OPO^{2}- *elem. comp.* „față". (<fr. *opo-*, cf. gr. *ops, opos*)

opocefál *s. m.* monstru caracterizat prin atrofia regiunii inferioare a craniului, prin fuziunea urechilor și prin absența gurii și a nasului. (<fr. *opocéphale*)

opodídim *s. m.* monstru cu o cutie cranianǎ unică, dar cu două fețe distincte. (<fr. *opodidyme*)

opofíl, -ă *adj.* 1. cu afinitate pentru sucuri glandulare. 2. care crește în sucuri. (<fr. *opophile*)

oponént, -ă *s. m. f.* cel care face opoziție; opozant. (<germ. *Opponent*, it. *opponente*)

oponénță *s. f.* opoziție. (<engl. *opponency*)

opoponáx *s. m.* plantă erbacee umbeliferă, din țările calde ale Europei și Asiei, cu frunze penate și flori gălbui, din care se extrage o rășină folosită în parfumerie și în medicină; *(p. ext.)* rășina însăși. (<fr., lat. *opoponax*)

oportún, -ă *adj.* care se întîmplă, se face la momentul potrivit; nimerit, prielnic, favorabil. (<fr. *opportun*, lat. *opportunus*)

oportunísm *s. n.* 1. curent ideologic-politic în mișcarea muncitorească care promova ideea renunțării la mijloacele luptei revoluționare, urmărind subordonarea intereselor clasei muncitoare față de politica și interesele burgheziei. 2. lipsă de conduită morală, de fermitate și de principialitate, urmărind satisfacerea intereselor personale prin adoptarea și aplicarea, după împrejurări, a unor păreri și principii potrivite momentului; oportunitate (2). (<fr. *opportunisme*, rus. *oportunizm*)

oportuníst, -ă *adj., s. m. f.* 1. adept) al oportunismului (1). 2. (cel) care își schimbă ideile după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale. (<fr. *opportuniste*, rus. *oportunist*)

oportunitáte *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este oportun. 2. oportunism. (<fr. *opportunité*, lat. *oportunitas*)

opósum *s. m.* mamifer marsupial din America de Nord, cu o blană cenușie foarte prețuită; sarigă. (<fr. *opossum*, germ. *Opossum*< cuv. amerind.)

opoteráple, -ă *adj.* referitor la opoterapie. (<fr. *opothérapique*)

opoterapíe *s. f.* tratament cu sucuri extrase din glandele sau din țesuturile animale sănătoase pentru combaterea bolilor organelor sau ale țesuturilor corespunzătoare la om; organoterapie. (<fr. *opothérapie*)

opozábil, -ă *adj.* 1. care poate fi opus, care se opune. 2. (despre o sentință, un act etc.) care poate fi atacat în justiție, făcîndu-se opoziție. (<fr. *opposable*)

opozabilitáte *s. f.* faptul de a fi opozabil (2). (<fr. *opposabilité*)

opozánt, -ă I. *s. m. f.* 1. oponent. 2. cel care face parte dintr-un partid de opoziție. II. *adj., s. m.* (mușchi) care se opune unui deget. (<fr. *opposant*)

opozitív, -ă *adj. (rar)* opozițional. (<fr. *oppositif*)

opozíție *s. f.* I. 1. raport dintre două lucruri sau două situații opuse, contrare; contrast. ● raport de excludere între două noțiuni sau judecăți, stabilit după anumite criterii. ● diferență cu valoare funcțională între două unități lingvistice. 2. împotrivire, opunere. 3. poziție a unui astru cînd Pămîntul se află între el și Soare; *(p. ext.)* poziție a două corpuri cerești diametral opuse pe bolta cerească. II. (în țările cu regim parlamentar) grup politic potrivnic partidului care se află la putere; *(p. ext.)* politica practicată de acest grup. — var. *opoziție* s. f. (<fr. *opposition*, lat. *oppositio*, germ. *Opposition*)

opoziționál, -ă *adj.* de opoziție; opozitiv. ○ *complement circumstanțial* ~ = complement care desemnează obiectul sau acțiunea căreia i se opune un alt obiect sau acțiune; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă o opoziție față de conținutul regentei. (<fr. *oppositionnel*, engl. *oppositional*)

opoziționísm *s. n. (rar)* reacție de opoziție; negativism. (<*opoziție* +-*/on/ism*)

opoziționíst, -ă *adj.* 1. opus, contrar. 2. care face politică de opoziție. (<*opoziție* + -*/on/ist*)

opoziționúne *s. f.* v. o p o z i ț i e.

óppidum *s. n.* așezare romană fortificată, centru economic, politic, religios și militar, constituind un început de oraș. (<lat. *oppidum*)

opresá *vb. tr.* 1. a oprima, a asupri; a apăsa. 2. *(fig.)* a chinui, a frămînta. — *opresáre* s. f. (<fr. *oppresser*)

opresánt, -ă *adj.* care opresează. (<fr. *oppressant*)

opreslúne *s. f.* asuprire, oprimare, împilare. (<fr. *oppression*, lat. *oppressio*)

opresív, -ă *adj.* oprimant. (<fr. *oppressif*)

opresór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care oprimă; asupritor. (<fr. *oppresseur*)

oprimá *vb. tr.* a asupri; a împila. — *oprimáre* s. f. (<fr. *opprimer*, lat. *opprimere*)

oprimánt, -ă *adj.* care oprimă; apăsător; opresiv. (<fr. *oprimant*)

opróbriu *s. n. (livr.)* dispreț, dezaprobare publică pentru necinste și fapte nedemne. (<lat. *opprobrium*, fr. *opprobre*)

-óps v. o p t(o)-.

OPSI-/OPSO- *elem. comp.* „tîrziu, întîrziat". (<fr. *opsi-*, *opso-*, cf. gr. *opse*)

-opsíe v. o p t(o)-.

opsigonie *s. f.* dezvoltare tardivă și anormală a mugurilor. (<fr. *opsigonie*)

opsiúrie *s. f.* eliminare întîrziată a urinei după mese, ca urmare a întîrzierii absorbției intestinale. (<fr. *opsiurie*)

OPSO¹- *elem. comp.* „alimentare, hrană". (<fr. *opso-*, cf. gr. *opson*, aliment)

OPSO²- v. o p s i-.

opsomán, -ă *s. m. f.* suferind de opsomanie. (<fr. *opsomane*)

opsomanie *s. f.* impulsie morbidă de a nu putea suporta decît anumite alimente. (<fr. *opsomanie*)

opsomenorée *s. f.* hipomenoree. (<fr. *opsoménorrhée*)

opsónic, -ă *adj.* referitor la opsonină. ○ *indice* ~ = grad de imunitate. (<fr. *opsonique*)

opsonínă *s. f.* anticorp specific care se combină chimic cu microbii, făcîndu-i susceptibili la fagocitoză; bacteriotropină. (<fr. *opsonine*)

OPT(O)-, -óp, -opíe, -óps, -opsíe, -optríe *elem. comp.* „ochi, vedere", „retină". (<fr. *opto/o-*, *-op*, *-opie*, *-ops*, *-opsie*, *-optrie*, cf. gr. *ops*, *opos*, ochi; *opsis*, *optos*, vizibil)

optá *vb. intr.* a alege dintre mai multe soluții, situații etc. pe cea mai convenabilă. — *optáre* *s. f.* (<fr. *opter*, lat. *optare*)

optatív, -ă **I.** *adj.* care exprimă o dorință. ○ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. **II.** *s. n.* mod verbal care exprimă o acțiune dorită. (<fr. *optatif*, lat. *optativus*)

optáție *s. f.* figură retorică prin care se exprimă o dorință sub formă de exclamație. (<fr. *optation*, lat. *optatio*)

óptic, -ă **I.** *adj.* referitor la ochi, la vedere; folosit în optică. ○ *centru* ~ = punct pe axa unei lentile către care tind punctele ei principale și nodale și prin care poate trece o rază de lumină nedeviată; *nerv* ~ = nerv care transmite impresiile vizuale de la ochi la centrul respectiv din creier. ● *(adv.) substanță* ~ *activă* = substanță care își rotește planul de polarizare cînd este străbătută de lumină polarizată liniar. **II.** *s. f.* **1.** ramură a fizicii care studiază lumina și fenomenele luminoase și vizuale. ○ ~ *electronică* = domeniu al electronicii care studiază mișcarea electronilor în vid, într-un cîmp electric sau magnetic. **2.** *(fig.)* mod personal de a vedea și interpreta faptele și fenomenele; punct de vedere, opinie. (<fr. *optique*, lat. *opticus*, gr. *optikos*, /II/ germ. *Optik*)

opticián, -ă *s. m. f.* **1.** specialist în optică. **2.** cel care face, repară sau vinde instrumente optice. (<fr. *opticien*)

opticitáte *s. f. (rar)* calitatea de a bate la ochi sau de a plăcea ochilor. (<fr. *opticité*)

óptim, -ă **I.** *adj.* cel mai bun; minunat, excelent, grozav. ● care asigură cea mai bună eficiență economică. **II.** *s. n.* stare a unui lucru, a unei situații considerate ca cea mai favorabilă. ○ ~ *ecologic* = ansamblul condițiilor de vegetație în care o specie apare cel mai frecvent într-o regiune; ~ *de populație* = densitatea populației unei țări care permite cea mai bună folosire a resurselor naturale. (<fr. *optime*, lat. *optimus*)

optimál, -ă *adj.* (cu caracter) optim. (<fr. *optimal*)

optimétru *s. n. (tehn.)* instrument de precizie pentru măsurarea dimensiunilor pieselor. (<fr. *optimètre*)

optimism *s. n.* concepție, atitudine a celui care privește încrezător viața, viitorul. (<fr. *optimisme*)

optimíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care manifestă optimism. (<fr. *optimiste*)

optimizá *vb. tr.* a face să devină optim, a ameliora, a îmbunătăți. ● a face ca randamentul unei mașini, al unui sistem tehnic etc. să corespundă unor exigențe sporite. (<fr. *optimiser*)

optimizáre *s. f.* acțiunea de a optimiza și rezultatul ei. ● ansamblu de lucrări de cercetare operațională care urmărește găsirea celei mai bune soluții pentru rezolvarea unei anumite probleme. ● *(mat.)* raționament, calcul care permite a găsi valorile unuia sau mai multor parametri ce corespund maximului unei funcții. (<*optimiza*)

OPTO- v. o p t(o)-.

optocuplór *s. n. (electron.)* cuplor optic. (<fr. *opto-coupleur*)

optoelectrónic, -ă **I.** *adj.* referitor la optoelectronică. ○ *dispozitiv* ~ = dispozitiv care transformă un semnal luminos într-unul electric și invers. **II.** *s. f.* ramură a fizicii care studiază relațiile dintre electronică și radiațiile luminoase. (<fr. *opto-électronique*)

optométric, -ă *adj.* referitor la optometrie. (<fr. *optométrique*)

optometríe *s. f.* parte a opticii care studiază defectele de vedere (miopie, hipermetropie, prezbitism, astigmatism etc.) precum și corectarea lor. (<fr. *optométrie*)

optométru *s. n.* aparat pentru controlul vederii și potrivirea ochelarilor. (<fr. *optomètre*)

optotíp *s. n.* tablou tip cu litere sau cifre de forme și dimensiuni bine definite, destinat controlului vederii. (<fr. *optotype*)

-optríe v. o p t(o)-.

opțional, -ă *adj.* cu caracter de opțiune; facultativ. (<fr. *optionnel*, engl. *optional*)

opționalitáte *s. f.* caracter opțional. (<*opțional* + *-itate*)

opțiúne *s. f.* **1.** faptul, dreptul de a (putea) alege între două sau mai multe lucruri, posibilități etc. **2.** condiție existentă în unele tranzacții comerciale, potrivit căreia i se acordă cumpărătorului un termen în care el poate definitiva tranzacția sau poate renunța la ea, pe cînd pentru vînzător obligația rămîne fermă. (<fr. *option*, lat. *optio*)

opulént, -ă *adj. (livr.)* îmbelșugat, bogat, abundent. (<fr. *opulent*, lat. *opulentus*)

opulénță *s. f. (livr.)* bogăție, belșug, abundență. (<fr. *opulence*, lat. *opulentia*)

opúne *vb.* I. *tr.* 1. a pune în fața cuiva sau a ceva, ca împotrivire, un lucru, un argument etc. 2. a pune față în față, a compara, a face paralelă; a pune în contrast. II. *refl.* a se împotrivi. — *opúnere* s. f. (<lat. *opponere*, după fr. *opposer*)

opúnție *s. f.* plantă din familia cactaceelor, originară din America, cu ramuri cilindrice sau turtite, de formă ovală și cu spini așezați în smocuri. (<fr. *opuntia*, lat. *opuntius*, gr. *opuntios* < *Opunt*, oraș în Locrida / Grecia antică/)

ópus *s. n.* termen folosit pentru catalogarea și numerotarea cronologică a lucrărilor unui compozitor. (<lat. *opus*, germ. *Opus*)

opúscul *s. n.* scriere științifică sau literară de dimensiuni mici. (<fr. *opuscule*, lat. *opusculum*)

or[1] *conj.* (marchează o tranziție între două idei, în cursul unui raționament, sau introduce o reflecție incidentă) dar, însă. ● deci, așadar. (<fr. *or*)

-ór[2]**, -ézã, -íță, /-ér, -ézã, -íță** *elem. comp.* „nume de agent", „practicant al unei meserii". v.-a r[2]. (<fr. *-eur, -euse*)

OR[3]**(O)-** *elem. comp.* „gură". (<fr. *or/o/-*, cf. lat. *os, oris*)

orácol *s. n.* 1. *(ant.)* răspuns profetic al anumitor divinități la întrebările adresate de obicei prin persoane care pretindeau că pot comunica cu acestea; prezicere, prevestire, profeție. ● loc unde se făceau asemenea preziceri. 2. cel despre care se credea că poate prevesti viitorul. ● hotărâre dată de o persoană cu autoritate; *(p. ext.)* cel care dă această hotărâre. (<lat. *oraculum*, it. *oracolo*, fr. *oracle*)

oraculár, -ă *adj.* de oracol. (<fr. *oraculaire*)

oráj *s. n. (met.)* furtună, vijelie. (<fr. *orage*)

orajós, -oásă *adj.* (despre fenomene atmosferice) cu caracter de furtună; vijelios. ● care anunță furtună. (<fr. *orageux*)

orál, -ă *adj.* 1. care se transmite prin viu grai, verbal. ● (despre examene, probe; și *s. n.*) care se face verbal. ● care caracterizează limba vorbită, vorbirea. ○ *stil* ~ = manieră de exprimare scrisă care imită exprimarea prin viu grai. 2. *sunet* ~ = sunet la pronunțarea căruia aerul trece numai prin gură. 3. *cavitate* ~*ă* = gură. 4. (despre medicamente) care se administrează pe cale bucală. (<fr. *oral*)

oralitáte *s. f.* 1. ansamblu de particularități specifice limbii vorbite. 2. calitate a stilului unei scrieri beletristice de a se baza pe oralitate (1). 3. *(jur.)* principiu în temeiul căruia dezbaterea unui litigiu se desfășoară oral. 4. *(psihan.)* stadiu inițial al dezvoltării libidinale, având ca zonă erogenă cavitatea bucală. (<it. *oralità*)

-orámă, -rámă *elem. comp.* „spectacol", „priveliște". (<fr. *-orama*, cf. gr. *orama*, privire)

oránj I. *s. m.* portocal. II. *adj. inv., s. n.* (de) culoarea portocalei; portocaliu. (<fr. *orange*)

oranjádă *s. f.* băutură răcoritoare preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă sau sifon. (<fr. *orangeade*)

oranjerie *s. f.* 1. seră în care se cultivă portocali. 2. tapiserie care reprezintă o grădină de portocali. (<fr. *orangerie*)

oránt, -ă I. *adj., s. m.* (cel) care se roagă, rugător. II. *s. m.* efigie funerară reprezentând persoana (îngropată) în genunchi, în atitudine de rugăciune. (<fr. *orant*, cf. lat. *orans*, rugător)

orár, -ă I. *adj.* care indică orele; referitor la ore; care se repetă la fiecare oră. ○ *diferență* ~*ă* = diferență de oră care există între două ceasornice aflate în două puncte de pe longitudini diferite ale Pământului. II. *s. n.* 1. program de lucru, de activitate, stabilit în ore. ● tabel care arată programul de desfășurare pe ore al unei activități. 2. acul mic al ceasului care indică orele. (<fr. *horaire*, lat. *horarius*)

oratór *s. m.* cel care ține un discurs; vorbitor (la o conferință etc.); om care are darul vorbirii, care vorbește frumos. (<lat. *orator*, fr. *orateur*)

oratoriál, -ă *adj.* cu specific de oratoriu. (<*oratoriu* + *-al*)

oratorián, -ă I. *adj.* care se referă la ordinul călugăresc al Oratoriului. II. *s. m.* călugăr din acest ordin. (<fr. *oratorien*)

oratórie, -ă *adj.* referitor la orator sau la oratorie. (<germ. *oratorisch*)

oratorie *s. f.* arta de a întocmi și de a ține discursuri; elocvență, oratorism, retorică. (<it., lat. *oratoria*, engl. *oratory*)

oratorísm *s. n. (rar)* oratorie. (<*oratoric* + *-ism*)

oratóriu *s. n.* 1. edificiu (capelă, paraclis, încăpere etc., situate de obicei în mănăstiri, biserici) rezervat reuniunilor făcute pentru rugăciuni. ○ *ordinul O*~*lui* = a) ordin călugăresc catolic de „buni vorbitori", întemeiat la Roma în 1564 de Philippo de Neri; b) ordin călugăresc, înființat în Franța în 1611 de Pierre de Bérulle, în spiritul Contrareformei, pentru a da membrilor săi mijloacele de a atinge perfecțiunea stării sacerdotale. 2. lucrare vocal-simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică pentru soliști, cor și orchestră. v. c a n t a t ă. (<lat. *oratorium*, it. *oratorio*, fr. *oratoire*)

oráție *s. f.* 1. urare în versuri, cu conținut alegoric, făcută de conăcari în cadrul ceremonialului de nuntă. 2. *(livr.)* cuvântare, discurs (la anumite ocazii). — var. *orațiune* s. f. (<lat. *oratio*)

orațiune *s. f.* v. o r a ț i e.

óră *s. f.* 1. diviziune a timpului egală cu a 24-a parte dintr-o zi; ceas. 2. moment, timp precis (când cineva poate face ceva, poate fi primit undeva etc.). 3. curs, lecție (de o oră). (<it. *ora*, lat. *hora*)

orbiculár, -ă I. *adj.* globular, rotund; circular: orbiculat. II. *adj., s. m.* (mușchi circular) plasat în jurul pleoapelor și buzelor, acționînd asupra lor. (<fr. *orbiculaire*, lat. *orbicularis*)

orbiculát, -ă *adj.* orbicular (I). (<fr. *orbiculé*, lat. *orbiculatus*)

orbilianism *s. n. (livr.)* folosire a pedepselor corporale în educație. (<fr. *orbilianisme*, cf. *Orbilius*, educatorul lui Horațiu, pe care poetul îl numea „biciuitorul")

orbitá *vb. intr.* a gravita, a se învîrti pe o anumită orbită. (<fr. *orbiter*)

orbitál, -ă I. *adj.* referitor la orbita unui corp ceresc. ● (despre un mobil, un vehicul) care parcurge o orbită. II. *s. m. (chim.)* ~ *atomic* = zonă din jurul unui nucleu atomic în care probabilitatea existenței unui electron este maximă. (<fr. *orbital*)

orbitár, -ă *adj.* care aparține orbitei ochiului. ○ *indice* ~ = raportul dintre diametrele maxime ale orbitei. (<fr. *orbitaire*)

orbită *s. f.* 1. traiectorie închisă parcursă de un mobil, de un electron etc. ● drum real parcurs de un corp ceresc sub influența unei forțe centrale. 2. fiecare dintre cavitățile osoase ale craniului în care se află ochiul. 3. *(fig.)* sferă de activitate; zonă de influență exercitată de o persoană, de un popor etc. (<fr. *orbite*, lat. *orbita*)

ORBITO- *elem. comp.* „orbită, orbital". (<fr. *orbito-*, cf. lat. *orbita*, linie circulară)

orbitografíe *s. f.* 1. tehnica înregistrării traiectoriei sateliților artificiali. 2. metodă radiologică folosită pentru diagnosticul neoformațiilor intraorbitale. (<fr. *orbitographie*)

orbitolínă *s. f.* gen fosil de foraminifere neperforate, din jurasic, cu șesut de formă conică sau lenticulară. (<fr. *orbitoline*)

orbitometríe *s. f.* măsurare a presiunii conținutului orbitar. (<fr. *orbitométrie*)

orbitotomíe *s. f.* incizie de acces în cavitatea orbitară. (<fr. *orbitotomie*)

órca *s. f.* delfin foarte mare, feroce, care atacă îndeosebi focile. (<it. *orca*)

orchestrá *vb. tr.* 1. a aranja o compoziție muzicală pentru orchestră. 2. a organiza o campanie sau o mișcare revendicativă, dîndu-i o amploare și un ecou maxim. — **orchestráre** *s. f.* (<fr. *orchestrer*)

orchestrál, -ă *adj.* referitor la orchestră; de orchestră. (<fr. *orchestral*)

orchestránt, -ă *s. m. f.* instrumentist care cîntă într-o orchestră. (<fr. *orchestrant*)

orchestratór *s. m.* cel care orchestrează bucăți muzicale. (<fr. *orchestrateur*)

orchestrátie *s. f.* 1. arta de a orchestra (1). ● transcriere pentru ansamblu orchestral a unei compoziții muzicale; instrumentație (1). ● modul cum sînt aranjate, îmbinate grupurile de instrumente ale unei orchestre într-o compoziție muzicală. 2. ansamblu de procedee artistice prin care sunetele capătă, în poezie, expresivitate și valoare estetică. (<fr. *orchestration*)

orchéstră *s. f.* 1. partea cea mai joasă a teatrelor antice grecești, unde se executau dansurile și în care stătea corul. 2. ansamblu instrumental în care instrumentele sînt aranjate pe partide: colectivul de instrumentiști care execută împreună o compoziție scrisă pentru un astfel de ansamblu. 3. loc (situat de obicei între scenă și public) unde stă orchestra într-un teatru etc. (<fr. *orchestre*, germ. *Orchester* it., lat. *orchestra*)

orchestrínă *s. f.* orchestră mică de muzică ușoară. (<it. *orchestrina*)

orchestríno *s. n.* instrument muzical cu claviatură și coarde. (<fr., it. *orchestrino*)

orchestrión *s. n.* instrument muzical mecanic în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi, care poate imita sonoritatea unei orchestre. (<it. *orchestrion*, germ. *Orchestrion*)

orchestrionét *s. n.* instrument muzical cu manivelă, mai mic decît orchestrionul, care execută muzică înregistrată pe benzi de carton perforate. (<*orchestrion* + *-et*)

ordalíe *s. f.* probă judiciară în evul mediu (practicată și azi la unele populații primitive din Africa, Asia și Oceania), constînd în supunerea învinuitului la diferite încercări (foc, apă fiartă etc.): „judecata lui Dumnezeu". (<fr. *ordalie*, lat. *ordalium*)

ordéalum *s. n.* orgelet. (cf. lat. *hordeolus*, bob de orz)

órdin *s. n.* 1. dispoziție obligatorie, dată de o autoritate sau persoană oficială; poruncă; comandă. 2. comunitate catolică de călugări care se supuneau anumitor reguli de organizare și de activitate; cin, tagmă. ● comunitate de cavaleri călugări din evul mediu. ● societate, asociație în care cineva era primit în semn de cinstire. 3. decorație superioară medaliei. 4. dispoziție de plată (a unei sume etc.). 5. *(biol.)* grup intermediar între clasă și familie. 6. *(mat.)* ~ *de multiplicitate* (al rădăcinii unei ecuații algebrice) = număr natural care arată de cîte ori apare o rădăcină (soluție) într-o ecuație algebrică. 7. sistem de arhitectură ale cărui elemente sînt dispuse și proporționate după anumite reguli, încît să alcătuiască un tot armonios. 8. rang, categorie. ○ *de* ~*ul* = cu caracter (de); *de prim* ~ = de cea mai bună calitate, excelent. (<lat. *ordo, -inis*, it. *ordine*)

ordinál 1. *adj. numeral* ~ = numeral care indică într-o serie locul, ordinea numerică. II. *s. n. (mat.)* număr care arată pentru un anumit obiect al cîtelea este el într-un șir de obiecte; număr de ordine (<fr. *ordinal*, lat. *ordinalis*)

ordinár, -ă I. *adj.* 1. obișnuit, normal, comun. ○ *sesiune* ~*ă* = sesiune convocată conform regulamentului de funcționare; *(mat.) fracție* ~*ă* = raport între două numere întregi. 2. de calitate inferioară; prost. ● vulgar, grosolan; josnic. II. *s. m. (rel.)* autoritate ecleziastică, episcop diecezan. (<fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*)

ordinariát *s. n.* 1. jurisdicție spirituală a unui ordinar (II). 2. grad, funcție de titular (profesor, preot). (<fr. *ordinariat*)

ordinátică *s. f.* știință care studiază calculatoarele în raport cu mediul uman. (<fr. *ordinatique*)

ordinatór *s. n.* calculator electronic dotat cu memorie de mare capacitate și cu mijloace de calcul ultrarapide, putînd rezolva probleme aritmetice și logice complexe și lua decizii, prin folosirea unor programe înregistrate, adaptate anumitor circumstanțe. (<fr. *ordinateur*)

órdine *s. f.* **I.** dispoziție, aranjament al unor lucruri, al unor fapte, făcut după anumite reguli etc.; organizare, înșiruire. ○ *~ de zi* = program care cuprinde chestiunile ce urmează să fie discutate într-o ședință. **2.** principiu de cauzalitate a lumii, lege proprie naturii. ● rînduială, regulă, disciplină. **3.** orînduire, organizare (socială, economică etc.); regim. **4.** *(mat.) relație de ~* = relație tranzitivă între elementele unei mulțimi. (<lat. *ordo, -inis*, it. *ordine*)

ordinográmă *s. f.* reprezentare grafică a înlănțuirii operațiilor unui program destinat ordinatorului. (<fr. *ordinogramme*)

ordoná *vb. tr.* **1.** a da un ordin, a porunci, a dispune, a comanda. **2.** a orîndui, a aranja, a rîndui. ● *(mat.)* a introduce o relație de ordine pentru elementele unei mulțimi. (<fr. *ordonner*)

ordonanțá *vb. tr.* a elibera un ordin de plată (a unei sume). — *ordonanțáre* s. f. (<fr. *ordonnancer*)

ordonánță *s. f.* **I. 1.** dispoziție scrisă care emană de la o autoritate (administrativă). ○ *~ de plată* = dispoziție de plată a unei sume. **2.** act legislativ al unui guvern. **3.** *(jur.)* hotărîre judecătorească dată în proceduri cu caracter urgent. **II.** (în vechea armată) soldat în serviciul personal al unui ofițer. **III.** mod de dispunere a elementelor unei compoziții arhitecturale, de grupare a diferitelor elemente ale unui tablou etc. (<fr. *ordonnance*)

ordonáre *s. f.* acțiunea de a ordona. ○ *(log.) raport de ~* = cuprinderea unei noțiuni în sfera unei alte noțiuni mai generale. (<*ordona*)

ordonát, -ă **I.** *adj.* dispus, așezat în ordine. ● bine îngrijit, pus la punct. ○ *(mat.) mulțime ~ă* = mulțime cu ordine bine determinată de dispunere a elementelor componente. **II.** *s. f.* a doua coordonată (cea verticală) a unui punct dintr-un sistem rectangular. ○ înălțimea unui punct de pe traiectoria unui proiectil în raport cu linia de ochire. (<*ordona*)

ordonatór, -oáre **I.** *adj.* care pune în ordine, organizează, sistematizează, sintetizează; care dă o imagine sistematică, sintetică. **II.** *s. m. f.* *~ de credite* = cel care are dreptul de a dispune de creditele bugetare acordate prin bugetul de venituri și cheltuieli al unui stat, al unei instituții etc. (<fr. *ordonnateur*)

ordovicián, -ă *adj., s. n.* (din) a doua perioadă a paleozoicului, între cambrian și silurian. (<fr. *ordovicien*, cf. lat. *Ordovices*, populație din Țara Galilor)

ordúră *s. f.* **1.** *(livr.)* murdărie, gunoi. **2.** *(fig.)* obscenitate. (<fr. *ordure*)

orduriér, -ă *adj. (livr.)* murdar, obscen. (<fr. *ordurier*)

öre *s. f.* monedă divizionară în Danemarca, Norvegia și Suedia, valorînd a suta parte dintr-o coroană. (<fr. *öre* <cuv. scand.)

oreádă /-re-a-/ *s. f.* *(mit.)* nimfă a munților. (<fr. *oréade*, cf. gr. *oreas<oros*, munte)

orelón *s. n.* parotidită epidemică. (<fr. *oreillon*)

orelíst, -ă *s. m. f.* otorinolaringolog. (<*o/to/ r/ino/ l/aringolog/ + -ist*)

OREXI-, -orexíe *elem. comp.* „poftă de mîncare". (<fr. *orexi-, -orexie*, cf. gr. *orexis*, foame, apetit)

orexímanie *s. f.* foame patologică. (<fr. *oreximanie*)

orfelín, -ă *s. m. f.* *(rar)* orfan. (<fr. *orphelin*)

orfelinát *s. n.* (în trecut) așezămînt de caritate destinat creșterii copiilor orfani. (<fr. *orphelinat*)

orfeón *s. n.* *(rar)* societate corală. (<fr. *orphéon*)

orfeonist, -ă *s. m. f.* *(rar)* membru al unui orfeon. (<fr. *orphéoniste*)

orfevrărie *s. f.* meșteșugul confecționării obiectelor fine de ornament din metale prețioase, din piele etc. ● obiectele lucrate prin acest meșteșug. ● comerț cu obiecte fine de aur și argint. (<fr. *orfèvrerie*)

orfevrić́r, -ă *adj.* referitor la orfevrărie. (<*orfevr/ărie/ + -ier*)

orfévru *s. m.* **1.** meșter specializat în lucrări de orfevrărie. **2.** *(fig.)* artist subtil. (<fr. *orfèvre*)

órfic, -ă **I.** *adj.* referitor la Orfeu, la doctrine, mistere, mituri etc. atribuite acestuia. **II.** *s. f. pl.* *(ant.)* sărbători în cinstea lui Dionysos. (<fr. *orphique*, cf. *Orfeu*, poet-cîntăreț mitic la vechii greci)

orfísm[1] *s. n.* doctrină a misterelor orfice, care, combinînd tradițiile grecești și cultul lui Dionysos Zagreus, preconiza dualismul suflet—corp, considerînd corpul ca „temniță" a sufletului, precum și credința în metempsihoză. (<fr. *orphisme*)

orfísm[2] *s. n.* mișcare artistică, parțial influențată de futurismul italian, care, prin folosirea culorilor pure urmărind efecte poetice și muzicale, crea impresia de mișcare și luminozitate, anunțînd astfel arta abstractă. (<fr. *orphisme*)

orgán[1] *s. n.* **1.** parte a unui organism animal sau vegetal care îndeplinește una sau mai multe funcții vitale sau utile vieții. **2.** piesă componentă a unei mașini, a unui mecanism. **3.** *(fig.)* instrument, mijloc de acțiune, de comunicare etc.; *(p. ext.)* publicație, ziar. **4.** persoană sau grup de persoane numite ori alese în conducerea unei organizații politice sau administrative. ○ *~ de stat* = formă de organizare legală cu anumite puteri în exercitarea funcțiilor statului; *~ reprezentativ* = organ de stat ales prin vot. (<lat. *organum*, gr. *organon*, fr. *organe*, germ. *Organ*, rus. *organ*)

ORGAN[2]**(O)-** *elem. comp.* „organ, organism". (<fr. *organ/o/-*, cf. lat. *organum*, gr. *organon*)

organdí *s. n.* țesătură de bumbac sau de in foarte fină, transparentă, aspră la pipăit, din fire răsucite și apretate. (<fr. *organdi*)

organectomíe *s. f.* *(med.)* rezecție a unei porțiuni de organ. (<fr. *organectomie*)

orgánic, -ă *adj.* **1.** care ține de structura, de esența, de funcțiile unui organ sau organism; referitor la organe și organisme. ● unitar, inseparabil. ● *(fig.)* care se referă la structura unei lucrări, a unui tratat etc. **2.** care intră în compoziția chimică a organismului viețuitoarelor. ○ *chimie ~ă* = parte a chimiei care studiază compușii carbonului cu hidrogenul și derivații acestora. (<fr. *organique*, lat. *organicus*)

organicián, -ă *adj., s. m. f.* **1.** organicist. **2.** specialist în chimia organică. (<fr. *organicien*)

organicism *s. n.* **1.** concepție sociologică potrivit căreia societatea omenească ar fi un organism analog cu cel biologic. **2.** teorie idealistă în biologia contemporană care afirmă că forma organismelor este în același timp materială și spirituală, toate celulele având judecată. **3.** teorie care susține că orice maladie provine dintr-o leziune organică. (<fr. *organicisme*)

organicíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al organicismului; organician (1). (<fr. *organiciste*)

organicitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este organic. ● *(fil.)* caracter organic al unui sistem. (<engl. *organicity*)

organigrámă *s. f.* **1.** schemă de organizare (a unei întreprinderi, a unei instituții etc.). **2.** *(inform.)* diagramă care reflectă grafic, sugestiv, un proces de prelucrare ce are loc într-un calculator; logigramă. (<fr. *organigramme*)

organíno *s. n.* orgă mică. (<it. *organino*)

organism *s. n.* **1.** corp viu organizat, caracterizat prin metabolism și reproducere; ființă. **2.** *(fig.)* ceea ce se prezintă, funcționează ca un tot unitar; organizație. (<fr. *organisme*)

organísmic, -ă *adj.* **1.** *(biol.)* referitor la organism. **2.** care ține de o organizare asemănea organismului; sistemic. (<germ. *organismisch*)

organíst, -ă *s. m. f.* instrumentist care cîntă la orgă. (<fr. *organiste*, germ. *Organist*)

organít *s. n.* fiecare dintre elementele care alcătuiesc celula vie. (<fr. *organite*)

organizá *vb.* **I.** *tr.* a orîndui, a așeza, a coordona situația, activitatea unui stat, a unei instituții, grup social etc. astfel încît să funcționeze organic, lucrînd după un plan adecvat pentru îndeplinirea unui anumit scop. ● a pregăti temeinic o acțiune etc. **II.** *refl.* a proceda metodic și ordonat în acțiunile sale. (<fr. *organiser*)

organizábil, -ă *adj.* care poate fi organizat. (<fr. *organisable*)

organizáre *s. f.* acțiunea de a organiza și rezultatul ei; *(p. ext.)* rînduială, disciplină, ordine. ○ *~a întreprinderii* = ansamblul de metode și tehnici privind organizarea conducerii, a producției și a muncii. ● alcătuire, orînduire. (<*organiza*)

organizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care organizează. (<fr. *organisateur*)

organizatóric, -ă *adj.* referitor la organizare. (<*organizator* + *-ic*)

organizáție *s. f.* asociație de oameni cu concepții sau preocupări comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate. ○ *~ internațională* (sau *interstatală*) = asociație cu caracter permanent, creată de state pe baza unui tratat. — var. *organizațiune* s. f. (<germ. *Organisation*, fr. *organisation*, rus. *organizațiia*)

organizațional, -ă *adj.* referitor la organizare politică, de organizare. (<fr. *organisationnel*, engl. *organizational*)

organizaționist, -ă *adj. teorie ~ă* = teorie antiștiințifică și reacționară care susține că oamenii s-ar diferența în clase sociale în primul rînd după rolul ce-l au în organizarea producției. (<fr. *organisationniste*)

organizațiúne *s. f.* v. organizație.

ORGANO- v. organ[2] (o)-.

organodinamísm *s. n.* ansamblu de teorii care consideră bolile mintale ca manifestări regresive, legate de un deficit de energie condiționat de tulburări organice. (<*organo-* + *dinamism*)

organofíl, -ă *adj.* cu afinitate deosebită pentru anumite organe sau țesuturi. (<fr. *organophile*)

organofílie *s. f.* filogenie a organelor. (<fr. *organophylie*)

organofilogenéză *s. f.* studiu al dezvoltării organelor din punct de vedere filogenetic. (<fr. *organophylogenèse*)

organogén, -ă *adj.* **1.** (despre elemente chimice) care intră în compoziția substanțelor organice animale sau vegetale. **2.** (despre roci minerale etc.) de origine organică. (<fr. *organogène*)

organogenétic, -ă *adj.* referitor la organogeneză. (<fr. *organogénétique*)

organogenéză *s. f.* proces de formare a organelor într-o ființă pe cale de dezvoltare organogenie. (<fr. *organogenèse*)

organogenie *s. f.* organogeneză. (<fr. *organogénie*, engl. *organogeny*)

organográfic, -ă *adj.* referitor la organografie; structural. (<fr. *organographique*)

organografíe *s. f.* **1.** studiul și descrierea anatomo-morfologică a organelor animalelor și vegetalelor; organologie (1). **2.** descrierea amănunțită a părților unui instrument muzical și a modului lui de funcționare. (<fr. *organographie*)

organoléptic, -ă **I.** *adj.* care se bazează pe simțuri. **II.** *adj., s. n.* (substanță) care impresionează organele de simț. (<fr. *organoleptique*)

organolít *s. n.* biolit. (<fr. *organolithe*)

organológic, -ă *adj.* referitor la organologie. (<fr. *organologique*)

organologíe *s. f.* **1.** organografie (1). **2.** studiul istoriei instrumentelor muzicale. (<fr. *organologie*)

organometálic, -ă *adj. (chim.;* despre compuși) care conține radicali carbonați uniți cu un metal. (<fr. *organométallique*)

organometaloídic, -ă *adj. (chim.;* despre compuși) care conține un radical carbonat

legat cu un metaloid. (<fr. *organométalloïdique*)

organón *s. n. (livr.)* instrument al gîndirii, al cercetării științifice. (<gr. *organon*)

organonimie *s. f. (biol.)* nomenclatura organelor. (<fr. *organonymie*)

organopatie *s. f.* afecțiune căreia îi corespunde o leziune organică. (<fr. *organopathie*)

organoplástic, -ă *adj.* capabil de a forma organe. (<fr. *organoplastique*)

organosól *s. m.* soluție coloidală dintr-un lichid organic. (<fr. *organosol*)

organotaxíe *s. f. (biol.)* clasificare a organelor în funcție de anumite criterii și caractere. (<*organo-* + *-taxie*[2])

organoterapíe *s. f.* opoterapie. (<fr. *organothérapie*)

organotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui organ. (<fr. *organotomie*)

organotrófic, -ă *adj.* 1. bogat în substanțe organice nutritive. 2. *(biol.:* despre organisme) care se hrănește cu substanțe organice. (<fr. *organotrophique*)

organotróp, -ă *adj.* (despre microbi, medicamente) cu afinitate pentru anumite țesuturi organice. (<fr. *organotrope*)

organotropísm *s. n.* afinitate a unor virusuri, a unor microbi pentru un anumit organ. (<fr. *organotropisme*)

orgánum *s. n.* cea mai veche formă a muzicii polifonice, care constă dintr-un contrapunct improvizat pe o anumită temă. (<fr., lat. *organum*)

organzín *s. n.* fir de mătase naturală obținut prin răsucirea a două sau a mai multe fire, folosit ca urzeală. (<fr. *organsin*)

orgásm *s. n.* 1. momentul culminant al excitației sexuale, comportînd congestia maximă a organelor erectile și ejaculare, însoțite de o voluptate intensă. 2. *(fig.)* agitație, neliniște; frenezie. (<fr. *orgasme*)

orgasmá *vb. intr. (rar)* a avea orgasm, a juisa. (<*orgasm*)

orgásmic, -ă *adj.* orgastic. (<fr. *orgasmique*)

orgástic, -ă *adj.* referitor la orgasm; orgasmic. (<fr. *orgastique*)

órgă *s. f.* 1. instrument muzical complex, cu claviatură, bazat pe un sistem de tuburi sonore, în care sunetele se produc prin trecerea unui curent de aer sub presiune. ○ ~ *de lumini* = a) set de becuri deferit colorate, cu aprindere și intensitate comandate electronic; b) totalitatea dispozitivelor de comandă a aparatelor de iluminat într-o sală de spectacol sau într-un platou de filmare sau de televiziune. 2. ~ *geologică* = ansamblu de coloane verticale formate în unele roci prin fisurare. ● *(p. anal.)* susținerea unei lucrări miniere subterane cu stîlpi așezați unul lîngă altul. (<fr. *orgue*, cf. lat. *organum*, gr. *organon*, instrument)

orgelét *s. n.* furunculul mic situat la marginea pleoapei; ordeolum; *(pop.)* urcior. (<fr. *orgelet*)

orgiác, -ă *adj.* cu caracter de orgie; orgiastic; simpotic. (<fr. *orgiaque*)

orgiásm *s. n. (ant.)* celebrare prin orgii a misterelor, mai ales în cultul lui Dionysos. (<fr. *orgiasme*)

orgiástic, -ă *adj.* 1. referitor la dezlănțuirile erotice și violente pe care le implicau unele culte mistice din antichitate, în special cel al lui Dionysos; orgiac. 2. *(fig.)* extraordinar. (<fr. *orgiastique*)

orgíe *s. f.* 1. petrecere desfrînată; bacanală, desfriu. 2. *(fam.)* supraabundență, profuziune. (<fr. *orgie*, lat., gr. *orgia*)

orgolióс, -oásă *adj.* plin de orgoliu; vanitos, mîndru, trufaș. (<it. *orgoglioso*)

orgóliu *s. n.* mîndrie exagerată; vanitate, trufie. (<it. *orgoglio*, cf. fr. *orgueil*)

ORHI(O)- / ORHID(O)-, -orhídie *elem. comp.* „testicul". (<fr. *orchi/o/-*, *orchid/o/-*, *-orchidie*, cf. gr. *orchis*, *-idos*)

orhialgíe *s. f.* nevralgie testiculară. (<fr. *orchialgie*)

ORHID(O)- v. orhi(o)-.

orhidaceé *s. f. pl.* orhidee. (<fr. *orchidacées*)

orhidectomíe *s. f.* extirpare (parțială) chirurgicală a glandelor sexuale masculine; orhiectomie. (<fr. *orchidectomie*)

orhidée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate erbacee, răspîndite mai ales în pădurile tropicale ale Americii, cu flori mari, frumos colorate, care au trei petale, dintre care una în formă de pinten întors; orhidacee. (<fr. *orchidées*, germ. *Orchidee*)

-orhídie v. orhi(o)-.

orhidopexíe *s. f.* fixare operatorie a testiculului ectopic în poziție normală. (<fr. *orchidopexie*)

orhidoptózǎ *s. f.* ptoză a testiculului. (<fr. *orchidoptose*)

orhidotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei glande sexuale masculine; orhiotomie. (<fr. *orchidotomie*)

orhiectomíe *s. f.* orhidectomie. (<fr. *orchiectomie*)

orhiepididimítă *s. f.* inflamație a testiculului și a epididimului. (<fr. *orchiépididymite*)

orhiocél *s. n.* hernie a testiculului. (<fr. *orchiocèle*)

orhiotomíe *s. f.* orhidotomie. (<fr. *orchiotomie*)

orhítă *s. f.* inflamație a testiculului. (<fr. *orchite*)

orhític, -ă *adj.* referitor la orhită. (<fr. *orchitique*)

oríbil, -ă *adj.* care inspiră oroare; groaznic, îngrozitor; dezgustător. (<fr. *horrible*, lat. *horribilis*)

oricále *s. n.* un fel de metal prețios (bronz) întrebuințat în antichitate de greci și de romani la confecționarea de bijuterii și de statui. (<fr. *orichalque*, gr. *oreikhalkos*, arama munților)

oriént *s. n.* răsărit, est.; spațiul geografic din răsăritul Europei; țările sau popoarele din acest spațiu. (<fr. *orient*, lat. *oriens*<*oriri*, a răsări)

orientá *vb.* I. *refl.* a afla poziția punctelor cardinale în raport cu locul unde se află; a ști

încotro să se îndrepte. ● *(fig.)* a descoperi felul de a proceda într-o situație, a găsi soluția unei probleme. II. *tr.* a așeza (ceva) în raport cu punctele cardinale. ● a îndrepta, a îndruma; *(mar.)* a îndrepta velatura astfel încît să prindă vîntul. ● *(mat.)* a da o orientare, un sens unei drepte; a alege un sens de rotație în plan în jurul unui punct. (<fr. *orienter*)

orientábil, -ă *adj.* care poate fi orientat. (<fr. *orientable*)

orientabilitáte *s. f.* însușirea de a fi orientabil. (<fr. *orientabilité*)

orientál, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) al unei țări din Orient: răsăritean, estic. II. *adj.* caracteristic Orientului. (<fr. *oriental*, lat. *orientalis*)

orientália *s. f. pl.* 1. cunoștințele referitoare la popoarele și culturile din Orient. 2. secție într-o bibliotecă, într-un muzeu cu piese reprezentînd aceste culturi. (<lat. *orientalia*)

orientalísm *s. n.* ceea ce caracterizează pe orientali; felul de viață, caracterul, moravurile orientalilor. ● *(rar)* ceea ce se referă la Orient și la orientali; gust pentru lucrurile din Orient. (<fr. *orientalisme*)

orientalíst, -ă *s. m. f.* specialist în orientalistică. (<fr. *orientaliste*)

orientalístică *s. f.* grup de discipline care studiază istoria, limbile și cultura popoarelor orientale. (<germ. *Orientalistik*)

orientalizá *vb. tr.* a da un caracter oriental. — *orientalizáre* s. f. (<fr. *orientaliser*)

orientalizánt, -ă *adj.* 1. influențat de Orient. 2. *stil* ~ = stil artistic care a rezultat în urma influențelor orientale suferite între anii 700 și 575 î.e.n. de civilizațiile din bazinul mediteranean. (<fr. *orientalisant*)

orientáre *s. f.* acțiunea de a (se) orienta și rezultatul ei: orientație; *(p. ext.)* direcție, sens. ● *(mat.)* alegere a unei ordini din două ordini totale, opuse. ● *(fig.)* tendință, înclinare; convingere, concepție. (<*orienta*)

orientatív, -ă *adj.* care orientează; informativ. (<*orienta* + *-tiv*)

orientatór, -oáre *adj.* care indică direcția, care orientează. (<*orienta* + *-tor*)

orientáție *s. f. (rar)* orientare. (<fr. *orientation*)

orifíciu *s. n.* deschidere (a unei cavități). (<lat. *orificium*, fr. *orifice*)

oriflámă *s. f.* steag de război al regilor Franței. (<fr. *oriflamme*)

origámi *s. f.* artă-joc a imaginației japoneze, preluată și adaptată și la noi în cadrul învățămîntului de cultură generală, constînd în punerea în valoare a hîrtiei prin plierea și tăierea acesteia pentru a obține diferite forme geometrice. (<jap. *origami*<*ori*, a îndoi; *gami*, hîrtie)

origenísm *s. n.* doctrina lui Origene și a discipolilor săi, care, susținînd că Fiul este subordonat Tatălui, iar Duhul Sfînt Fiului, nega caracterul etern al pedepselor de după moarte și admitea eternitatea materiei și preexistența sufletului față de trup. (<fr. *origenisme*, cf. *Origene*, apologet creștin)

origeníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al origenismului. (<fr. *origéniste*)

originá *vb. (rar)* I. *tr.* a genera. II. *intr.* a deriva, a decurge, a izvorî din. (<it. *originare*)

originál, -ă *adj.* 1. (despre acte, opere literare și artistice; și *s. n.*) care constituie primul exemplar; produs pentru prima oară într-o anumită formă; primitiv; autentic. ○ *în* ~ = în formă primară; neimitat, necopiat; netradus. 2. care reprezintă ceva spus pentru prima dată de cineva, care aparține în întregime cuiva; nou, inedit. ● (despre oameni de artă, de știință etc.) care creează ceva cu totul nou, personal. 3. (și *s. m. f.*) ieșit din comun, neobișnuit; extravagant, bizar; excentric. (<fr. *original*, lat. *originalis*)

originalitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi original (2); fel particular de a fi. 2. atitudine originală; bizarerie, ciudățenie, extravaganță. (<fr. *originalité*)

originár, -ă *adj.* 1. care este de loc din..., care își are obîrșia în... 2. în forma de la început, de origine; inițial. (<fr. *originaire*, lat. *originarius*)

orígine *s. f.* 1. început, proveniență; izvor, obîrșie. 2. apartenență prin naștere, la o anumită familie, la un grup social, o națiune etc. ● etimologie (a unui cuvînt). 3. *(mat.)* punct fix de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. (<lat. *origo*, *-ginis*, fr. *origine*)

orinoterapíe *s. f. (rar)* cură montană cu scop terapeutic. (cf. gr. *oreinos*, al munților)

oripilá *vb. tr.* a înfiora, a îngrozi. ● *(fig.)* a sfîșia (pe cineva) din răbdări, a exaspera. — *oripilâre* s. f.; — var. *horipila* vb. (< fr. *horripiler*, lat. *horripilari*)

oripilánt, -ă *adj.* înfiorător, îngrozitor. — var. *horipilant, -ă* adj. (<fr. *horripilant*)

oripilâție *s. f.* reacție nervoasă cauzată de frică, de repulsie, care face să se zbîrlească părul. — var. *horipilație, oripilațiune* s. f. (<fr. *horripilation*)

oripilațiúne *s. f.* v. oripilație.

óriya *s. f.* limbă indo-ariană vorbită în statul Orissa, din sudul Indiei. (<fr. *oriya*)

orizónt *s. n.* 1. linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței terestre cu bolta cerească. ● cerc rezultat din intersectarea sferei cerești cu un plan perpendicular pe direcția verticală dusă prin centrul Pămîntului sau prin locul de observație. 2. *(fig.)* întindere a cunoștințelor, perspectivă; putere de orientare; nivel intelectual. 3. ~ *de timp* = lungime a perioadei de timp după care se face previziunea evoluției fenomenelor economice. 4. *(geol.)* strat sau ansamblu de straturi de aceeași origine și aproximativ de aceeași vîrstă, caracterizat prin compoziția petrografică și prin resturile de organisme pe care le conține. ● totalitatea lucrărilor miniere care se află la același nivel. 5. arie de răspîndire a trăsăturilor analoage sau identice ale unor elemente de civilizație. ● *(arheol.)* depozit de materiale de civilizație suprapuse în împrejurări diferite. 6. fundal (în teatru, în pictură etc.). 7. ~ *artificial* = instrument folosit la executarea observațiilor cu sextantul, care permite măsurarea înălțimii unui astru deasupra planului

orizontului. (<fr., lat. *horizon*, cf. gr. *horizein*, a mărgini)

orizontál, -ă I. *adj., s. f.* (dreaptă, plan) paralel cu suprafața unui lichid în echilibru. II. *adj.* referitor la orizont (1). (<fr., germ. *horizontal*)

orizontalísm *s. n. (rar)* orizontalitate. (<*orizontal* + *-ism*)

orizontalitáte *s. f.* însușirea de a fi orizontal; starea a ceea ce este orizontal; orizontalism. (<fr. *horizontalité*)

orizontalizá *vb. tr.* a așeza (ceva) în poziție orizontală. ● a cala. — *orizontalizáre* s. f. (<*orizontal* + *-iza*)

orizóntic, -ă *adj. (rar)* referitor la orizont. (<*orizont* + *-ic*)

orleanísm *s. n.* atitudine, mișcare a orleaniștilor. (<fr. *orléanisme*)

orleaníst, -ă *s. m. f.* persoană care susținea revendicările la tronul Franței a unui prinț din casa de Orléans. (<fr. *orléaniste*)

orlón *s. n.* fibră textilă sintetică obținută prin polimerizare, folosită pentru tricotaje. (<engl., fr. *orlon*, n. com.)

orná *vb. tr.* a împodobi; a decora. — *ornáre* s. f. (<fr. *orner*, lat. *ornare*)

ornamént *s. n.* 1. element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. și aplicate pe obiecte, pe țipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc.; podoabă. ○ *de* ~ = ornamental. 2. figură de stil folosită pentru a înfrumuseța o frază, o cuvîntare. 3. *(muz.)* notă sau grup de note care „înfrumusețează", cu înfloriturі de scurtă durată, linia melodică; semnul muzical corespunzător. (<fr. *ornement*, it. *ornamento*, lat. *ornamentum*)

ornamentá *vb. tr.* a înfrumuseța cu ornamente, a împodobi, a decora (1). — *ornamentáre* s. f. (<fr. *ornamenter*)

ornamentál, -ă *adj.* care servește ca ornament; decorativ. (<fr. *ornemental*)

ornamentáție *s. f.* arta, tehnica ornamentării. ● ansamblu ornamental. — var. *ornamentațiune* s. f. (<fr. *ornamentation*, rus. *ornamentația*)

ornamentațiúne *s. f.* v. ornamentație.

ornamêntică *s. f.* 1. mod de concepere și de dispunere a motivelor ornamentale (în arhitectură și artele decorative); arta ornamentației. ● totalitatea formelor ornamentale specifice unui popor, unui stil. 2. *(muz.)* totalitatea sunetelor care împodobesc linia melodică inițială. (<germ. *Ornamentik*)

ornamentíst *s. m.* artist specializat în lucrări ornamentale. (<fr. *ornementiste*)

ornánt, -ă *adj.* care împodobește. ○ *epitet* ~ = epitet care exprimă o însușire ce aparține clasei întregi de obiecte (genului, speciei). (<fr. *ornant*)

ORNITO-, -órnis *elem. comp.* „pasăre". (<fr. *ornitho-*, *-ornis*, cf. gr. *ornis*, *-ithos*)

ornitocór, -ă *adj.* (despre semințe) răspîndit prin intermediul păsărilor. (<fr. *ornithochore*)

ornitodór *s. m.* gen de acarieni paraziți ai omului, care transmit unele febre recurente. (<fr. *ornithodore*)

ornitofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu păsări. (<fr. *ornithophage*)

ornitofáună *s. f.* totalitatea păsărilor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică. (<engl. *ornithofauna*)

ornitofil, -ă *adj.* 1. *(rar)* iubitor de păsări. 2. (despre plante) care prezintă ornitofilie (2); ornitogam. (<fr. *ornitophile*)

ornitofílie *s. f.* 1. dragoste, grijă pentru păsări. 2. polenizare prin intermediul păsărilor; ornitogamie. (<fr. *ornithophilie*)

ornitofítă *adj., s. f.* (plantă) ornitofilă. (<fr. *ornithophyte*)

ornitofobíe *s. f.* teamă patologică de păsări. (<*ornito-* + *-fobie*[2])

ornitogám, -ă *adj.* ornitofil (2). (<fr. *ornithogame*)

ornitogamíe *s. f.* ornitofilie (2). (<germ. *Ornithogamie*)

ornitogeografíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul răspîndirii geografice a păsărilor. (<fr. *ornithogéographie*)

ornitológ, -ă *s. m. f.* specialist în ornitologie. (<fr. *ornithologue*)

ornitológic, -ă *adj.* referitor la ornitologie. (<fr. *ornithologique*)

ornitologíe *s. f.* ramură a zoologiei care tratează despre păsări. (<fr. *ornithologie*)

ornitomanție *s. f. (ant.)* devinație după zborul sau cîntecul păsărilor. (<fr. *ornithomancie*)

ornitomelologíe *s. f.* parte a ornitologiei care studiază cîntecele păsărilor. (<*ornito-* + *melo*[2]- + *-logie*)

ornitomórf, -ă *adj.* cu formă de pasăre. (<*ornito-* + *-morf*)

ornitoptér *s. n.* aeronavă cu aripi batante, care imită zborul păsărilor. (<fr. *ornithoptère*, engl. *ornithopter*)

ornitorínc *s. m.* mamifer ovipar semiacvatic din ordinul monotremelor, cu botul ca un cioc de rață, care trăiește în Australia și Tasmania. (<fr. *ornithorynque*, cf. gr. *rynkhos*, cioc)

ornitóză *s. f.* boală infectocontagioasă, virotică, a păsărilor, transmisibilă și omului, care se manifestă prin coriză, dispnee, apatie, anorexie, diaree etc. (<fr. *ornithose*)

ORO[1]- *elem. comp.* „munte". (<fr. *oro-*, cf. gr. *oros*)

ORO[2]- v. horo-.

oroáre *s. f.* 1. dezgust, repulsie, groază. 2. faptă sau vorbă care inspiră repulsie; grozăvie. (<fr. *horreur*, lat. *horror*)

orofít, -ă *adj.* (despre plante) adaptat regiunilor muntoase. (<fr. *orophyte*)

orogén *s. n.* regiune vastă a scoarței terestre în care au loc mari mișcări tectonice. (<fr. *orogène*)

orogenétic, -ă *adj.* orogenic. (<germ. *orogenetisch*)

orogenéză *s. f.* totalitatea fenomenelor tectonice care au determinat formarea munților; orogenie (1). (<fr. *orogenèse*)

orogénic, -ă *adj.* referitor la orogeneză; orogenetic. (<fr. *orogénique*)

orogenie *s. f.* 1. orogeneză. 2. parte a geologiei care studiază formarea munților. (<fr. *orogénie*)

orográf, -ă *s. m. f.* specialist în orografie. (<fr. *orographe*)

orográfic, -ă *adj.* referitor la orografie. ○ *nod* ~ = ansamblu montan din care pornesc radiar culmi încadrate de o rețea hidrografică complexă. (<fr. *orographique*)

orografíe *s. f.* parte a geografiei fizice care studiază formele de relief ale uscatului; hipsografie. ● totalitatea munților unei regiuni, unei țări. (<fr. *orographie*)

orohidrográfic, -ă *adj.* referitor la reliefuł și la apele unei țări, unei regiuni. (<fr. *orohydrographique*)

orologie *s. f.* parte a anatomiei normale sau patologice care studiază umorile din organism. (<fr. *orologie*, cf. gr. *oros*, serozitate)

orológiu *s. n.* ceas de dimensiuni mari așezat de obicei pe fațada unei clădiri, pe un perete etc. (<lat. *horologium*, it. *orologio*)

orométric, -ă *adj.* referitor la orometrie. (<fr. *orométrique*)

orometríe *s. f.* măsurare a reliefului solului. (<fr. *orométrie*)

oromórf, -ă *adj.* (despre soluri) format pe roci cu textură grosieră. (<fr. *oromorphe*)

oronim *s. n.* oronimic. (<fr. *oronyme*)

oronímic, -ă *s. n., adj.* (cuvînt) care denumește o formă de relief; oronim. (<fr. *oronymique*)

oronímie *s. f.* 1. totalitatea numelor care denumesc forme de relief. 2. ramură a toponimiei care studiază denumirile formelor de relief. (<fr. *oronymie*)

orotíp *s. n.* mașină de cules asemănătoare linotipului, la care pe matriță se află floarea literei în relief, iar aparatul de turnat este înlocuit cu un dispozitiv de tipărire. (<germ. *Orotype*)

orpiment *s. n.* sulfură naturală de arsen, galbenă, folosită în pictură; auripigment. (<fr. *orpiment*)

ortéză *s. f.* *(med.)* dispozitiv care suplinește o funcție naturală. (după *proteză*)

órtic *adj.* *(mat.)* *triunghi* ~ = triunghi ale cărui vîrfuri sînt punctele de intersecție ale înălțimilor cu laturile opuse vîrfurilor triunghiului din care sînt coborîte. (<fr. *orthique*)

ortícon *s. n.* tub videocaptor mai sensibil decît iconoscopul, folosit în camerele de televiziune. (<germ. *Orthikon*)

ORTO- *elem. comp.* 1. „drept, adevărat, corect", „conform cu". 2. *(chim.)* „acid cu un grad superior de hidratare", „derivat aromatic disubstituit". (<fr. *ortho-*, cf. gr. *orthos*, drept, corect)

ortoamfibóli *s. m. pl.* amfiboli care cristalizează în sistemul rombic. (<*orto-* + *amfiboli*)

ortobiózã *s. f.* *(livr.)* mod de a duce o viață înțeleaptă, potrivită. (<fr. *orthobiose*)

ortocéntric, -ă *adj.* referitor la ortocentru; care are un ortocentru. (<fr. *orthocentrique*)

ortocéntru *s. n.* punct de intersecție a celor trei înălțimi ale unui triunghi sau tetraedru. (<fr. *orthocentre*)

ortocéras *s. m.* moluscă din mările primare, cu cochilie conică dreaptă, compartimentată. <fr. *orthocéras*)

ortocláz *s. n.* ortoză. (<fr. *orthoclase*)

ortocromátic, -ă *adj.* (despre emulsii și materiale fotografice) sensibil la toate radiațiile luminoase, afară de roșu. (<fr. *orthochromatique*)

ortocromatísm *s. n.* caracteristică a emulsiilor și materialelor fotografice de a fi ortocromatice. (<fr. *orthocromatisme*)

ortoderivát *s. m.* derivat substituit al benzenului în poziția orto-(2), în care cei doi substituenți sînt legați la atomi de carbon învecinați. (<*orto-* + *derivat*)

ortodiagonál, -ă *adj.* (despre figuri geometrice) cu diagonalele perpendiculare. (<germ. *Orthodiagonale*)

ortodiagrafíe *s. f.* procedeu radioscopic de punere în evidență a poziției și dimensiunilor reale ale organelor. (<fr. *orthodiagraphie*)

ortodiagrámă *s. f.* imagine obținută prin ortodiagrafie. (<fr. *orthodiagramme*)

ortodiascopíe *s. f.* proiectare pe un ecran fluorescent a contururilor organelor de studiat. (<fr. *orthodiascopie*)

ortodóntic, -ă *adj.* referitor la ortodonție. (<fr. *orthodontique*)

ortodontologíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul și tratamentul anomaliilor dentomaxilare. (<fr. *orthodontologie*)

ortodonție *s. f.* metodă de tratament a anomaliilor dentomaxilare. (<fr. *orthodontie*)

ortodóx, -ă *adj.* 1. (și *s. m. f.*) care aparține religiei creștine răsăritene, (adept) al ortodoxiei. 2. conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine sau concepții; (despre oameni) care respectă cu strictețe astfel de principii. (<fr. *orthodoxe*, lat. *orthodoxus*, gr. *orthodoxos*)

ortodoxíe *s. f.* 1. religia, biserica ortodoxă. 2. conformitate cu doctrina bisericii ortodoxe; ortodoxism (1). (<fr. *orthodoxie*, gr. *orthodoxia*)

ortodoxísm *s. n.* 1. ortodoxie (2). 2. calitatea de a fi ortodox (1). 3. doctrină literară și ideologică românească din perioada interbelică; înclinare spre cultivarea temelor și motivelor religioase ortodoxe. (<*ortodox* + *-ism*)

ortodoxíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ortodoxismului (3). (<*ortodox*/ism/ + *-ist*)

ortodróm, -ă *adj.* (despre influxul nervos) care se propagă normal, în sens aferent sau eferent. (<fr. *orthodrom*)

ortodrómă *s. f.* arc din cercul mare al sferei terestre care reprezintă drumul cel mai scurt dintre două puncte date. ● drum parcurs de un vehicul avînd forma unui asemenea arc. (<germ. *Orthodrome*)

ortodrómic, -ă *adj.* referitor la ortodromă. (<fr. *orthodromique*)

ortoédric, -ă *adj.* (despre cristale) cu planurile coordonate perpendiculare între ele. (<fr. *orthoédrique*)

ortoépic, -ă *adj.* referitor la ortoepie. (<fr. *orthoépique*)

ortoepíe *s. f.* ansamblu de reguli proprii unei limbi privind pronunțarea corectă a cuvintelor; parte a lingvisticii care studiază aceste reguli. (<fr. *orthoépie*, lat., gr. *orthoepia*, germ. *Orthoepie*)

ortofite *s. f. pl.* 1. plante care prezintă o dezvoltare normală. 2. plante care, în dezvol-

tarea lor ontogenetică, parcurg toate etapele ciclului evolutiv. (<fr. *orthophytes*)

ortofónic, -ă *adj.* referitor la ortofonie. • (despre transmisiuni radioelectrice) care redă precis timbrul sunetului emis. (<fr. *orthophonique*)

ortofonie *s. f.* pronunțare considerată corectă și normală conform tuturor normelor lingvistice ale unei limbi. (<fr. *orthophonie*)

ortoforie *s. f.* stare normală de echilibru muscular al globilor oculari. (<fr. *orthophorie*)

ortofosfát *s. m.* sare sau ester al acidului ortofosforic. (<fr. *orthophosphate*)

ortofosfóric *adj. acid* ~ = acid fosforic. (<fr. *orthophosphorique*)

ortofototaxie *s. f.* orientare în linie dreaptă a unor plante sub influența luminii. (<fr. *orthophototaxie*)

ortofototropísm *s. n.* influență directă a luminii asupra plantelor. (<fr. *orthophototropisme*)

ortogenéză *s. f.* serie de variații care, în evoluția speciilor animale și vegetale, se produc în același sens. (<fr. *orthogenèse*)

ortogénic, -ă *adj.* referitor la ortogenie. (<fr. *orthogénique*)

ortogenie *s. f.* 1. ansamblu de preocupări privind dezvoltarea normală a omului; planificare, control al nașterilor. 2. dezvoltare simetrică a arcadelor dentare superioare și inferioare. (<fr. *orthogénie*)

ortognát, -ă *adj.* care prezintă ortognatism. (<fr. *orthognathe*)

ortognatísm *s. n.* profil facial drept, lipsă a prognatismului. (<fr. *orthognathisme*)

ortogonál, -ă *adj.* (despre figuri geometrice) care formează unghiuri drepte. ○ *proiecție* ~*ă* = proiecție obținută prin ducerea de perpendiculare de la fiecare punct de proiectat pe planul de proiecție. • (despre curbe, suprafețe) care se întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare; (despre funcții) al cărei produs scalar este nul. (<fr. *orthogonal*)

ortogonalitáte *s. f.* însușirea de a fi ortogonal. (<fr. *orthogonalité*)

ortográf *s. m. (rar)* ortografist. (<*ortografist*)

ortografiá *vb. tr.* a scrie (un cuvînt, un text) potrivit regulilor ortografice.—*ortografiére* s. f. (<fr. *orthographier*)

ortográfic, -ă *adj.* referitor la ortografie. • în conformitate cu regulile ortografiei. (<fr. *orthographique*)

ortografie *s. f.* ansamblu de reguli proprii unei limbi privind scrierea corectă; aplicarea practică a acestor reguli. (<lat., gr. *orthographia*, germ. *Orthographie*)

ortografíst, -ă *s. m. f.* specialist în ortografie; creator de sistem ortografic; ortograf. (<*ortografie* + *-ist*)

ortográmă *s. f.* model de scriere corectă. (<fr. *orthogramme*)

ortoheliotrópic, -ă *adj.* (despre frunze) orientat drept spre sursa de lumină. (<fr. *orthohéliotropique*)

ortohidrogén *s. n.* varietate alotropică a hidrogenului. (<fr. *orthohydrogène*)

ortolán *s. m.* pasăre migratoare cu penele de culoare galbenă-roșcată, cu capul cenușiu-verzui și cu gușa galbenă. (<fr. *ortolan*,,lat. *hortulanus*, de grădină)

ortologíe *s. f.* arta de a vorbi corect. (<fr. *orthologie*)

ortometríe *s. f.* redresare și fixare în poziție normală a uterului deplasat. (<fr. *orthométrie*)

ortomórf, -ă *adj.* (despre proiecții cartografice) care păstrează nedeformate unghiurile și în care orice porțiune mică a suprafeței terestre are aceeași formă pe hartă ca pe un glob. (<fr. *orthomorphe*)

ortomorfíe *s. f.* disciplină medicală care studiază diformitățile aparatului locomotor. (<fr. *orthomorphie*)

ortonastíe *s. f.* nastie cu plan de simetrie staționară, verticală. (<fr. *orthonastie*)

ortonim *s. n.* nume adevărat. (<germ. *Orthonym*)

ortopancromátic, -ă *adj.* (despre materialfotografice) sensibil în mod egal la toate radiațiile luminoase. (<fr. *orthopanchromatique*)

ortopéd, -ă *s. m. f.* 1. medic specialist în ortopedie. 2. meseriaș care face aparate ortopedice; ortopedist. (<germ. *Orthopäd*)

ortopedagóg, -ă *s. m. f.* specialist în ortopedagogie. (<fr. *orthopédagogue*)

ortopedagogíe *s. f.* disciplină care studiază și corectează defecte de educație. (<fr. *orthopédagogie*)

ortopédic, -ă *adj.* referitor la ortopedie. (<fr. *orthopédique*)

ortopedíe *s. f.* ramură a chirurgiei care studiază tratamentul bolilor și deformațiilor sistemului osos. (<fr. *orthopédie*)

ortopedíst *s. m.* ortoped. (<fr. *orthopédiste*)

ortopnée *s. f.* dispnee în care bolnavul nu poate respira decît în picioare, în poziție dreaptă.(< fr. *orthopnée*)

ortopól *s. m. (mat.)* punct în care se intersectează perpendicularele coborîte pe laturile unui triunghi din proiecțiile ortogonale ale vîrfurilor acestuia pe o dreaptă din planul triunghiului. (<fr. *orthopôle*, engl. *orthopol*)

ortopsihologíe *s. f.* disciplină psihoeducativă care își propune corectarea sau dirijarea spre anumite scopuri practice a gîndirii și activității. (<fr. *orthopsychologie*)

ortopsihopedíe *s. f.* terapeutică a tulburărilor psihice la copii. (<fr. *orthopsychopédie*)

ortoptér *s. n.* avion cu aripi drepte. (<fr. *orthoptère*)

ortoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripile anterioare pergamentoase, iar cele posterioare late și membranoase și cu picioarele posterioare lungi, adaptate pentru sărit. (<fr. *orthoptères*)

ortóptic, -ă I. *adj.* referitor la ortoptică. ○ *tratament* ~ = tratament care urmărește centrarea corectă a axelor oculare și dezvoltarea vederii binoculare în caz de strabism. II. *s. f.* ramură a oftalmologiei care tratează despre defectele vederii și tratamentul lor. (<fr. *orthoptique*)

ortopticián, -ă *s. m. f.* specialist în ortoptică. (<fr. *orthoptícien*)

ortoradiográfie *s. f.* ortoradioscopie. (<fr. *orthoradiographie*)

ortoradioscopíe *s. f.* metodă radioscopică de obținere a contururilor unui obiect la dimensiunile sale reale; ortoradiografie. (<fr. *orthoradioscopie*)

ortorócă *s. f.* rocă metamorfică rezultată prin transformarea rocilor eruptive. (<engl. *orthorock*)

ortorómbic, -ă *adj.* (despre o prismă dreaptă) care are ca bază un romb. (<fr. *orthorhombique*)

ortoscleróză *s. f.* osificare a peretelui osos al urechii, care duce la surditate; ortospongioză. (<germ. *Orthosklerose*)

ortoscóp *s. n.* **1.** aparat de polarizație pentru observarea cu precădere a intersecțiilor de cristal în lumina polarizată. **2.** aparat pentru examinarea fundului de ochi și a irisului. (<fr. *orthoscope*)

ortoscópic, -ă *adj.* (despre un sistem optic) care nu produce distorsiuni ale imaginii. (<fr. *orthoscopique*)

ortoscopíe *s. f.* calitate a unui obiectiv fotografic sau a unui sistem optic de a nu produce distorsiuni. (<fr. *orthoscopie*)

ortoseismométru *s. n.* aparat pentru măsurarea seismelor verticale. (<*orto-* + *seismometru*)

ortoselécție *s. f.* ipoteză eronată potrivit căreia selecția naturală orientează liniar evoluția filogenetică. (<fr. *orthosélection*)

ortosilícic *adj. acid* ~ = acid silicic. (<fr. *orthosilicique*)

ortosimpátic, -ă *adj.* al sistemului neuro-vegetativ. (<fr. *orthosympathique*)

ortospongióză *s. f.* ortoscleroză. (<fr. *orthospongiose*)

ortostátic, -ă *adj.* stînd în picioare; *(med.;* despre unele fenomene) care se produce numai în poziție verticală. (<fr. *orthostatique*)

ortostatísm *s. n.* poziție verticală a corpului uman. (<fr. *orthostatisme*)

ortotést *s. n.* instrument pentru măsurarea dimensiunilor pieselor fabricate în serie. (<germ. *Orthotest*)

ortotíp *s. n.* *(genet.)* genom original. (<fr. *orthotype*)

ortotónus *s. n.* varietate de tetanos caracterizată printr-o contracție a musculaturii corpului, trunchiului și membrelor, care determină o poziție rigidă, dreaptă. (<fr. *orthotonos*)

ortotróp, -ă *adj.* (despre organe vegetale) care crește drept, vertical. (<fr. *orthotrope*)

ortotrópic, -ă *adj.* (despre corpuri) a cărui suprafață are strălucirea proporțională cu iluminarea. (<fr. *orthotropique*)

ortotrópie *s. f.* însușirea unui corp de a fi ortotropic. (<fr. *orthotropie*)

ortóză *s. f.* feldspat potasic, incolor sau uneori alb, gălbui-roșietic ori verzui, frecvent în granit și gnais; ortoclaz. (<fr. *orthose*)

orýx *s. m.* antilopă cu părul roșcat și cu coarne lungi și subțiri, curbate spre spate, care trăiește în regiunile de deșert ale Africii și Arabiei. (<fr. *oryx*, gr. *orykx*)

-ós, -oásă *suf.* **1.** formează numeroase adjective de la o bază nominală sau verbală. **2.** *(chim.)* „oxiacid mai puțin oxigenat", „sare metalică (pentru valență foarte mică)". (<fr. *-eux, -euse*, engl. *-ose*, cf. lat. *-osum*)

osatúră *s. f.* **1.** totalitatea oaselor unui vertebrat; schelet. **2.** *(fig.)* constituție internă; structură, alcătuire. **3.** sistem de bare constituind structura de rezistență a unei construcții, a unei mașini etc. (<fr. *ossature*)

Óscar *s. n.* premiu cinematografic constînd dintr-o statuetă de aur, care se atribuie anual, la Hollywood, celor mai mari talente ale anului (pentru scenarii, regie, interpretare, muzică etc.); statueta însăși. (<fr., engl. *oscar*, cf. *Oscar*, poreclă amuzantă a statuetei)

óscă *s. f.* limbă indo-europeană vorbită de triburile oscilor din Italia centrală. (<fr. *osque*, cf. *osci*, populație antică din zona centrală a Apeninilor)

OSCHEO- *elem. comp.* „scrot". (<fr. *oschéo-*, cf. gr. *oskeon*)

oscheoplástie *s. f.* autoplastie pentru repararea scrotului. (<fr. *oschéoplastie*)

oscheotomíe *s. f.* rezecție a unei părți a scrotului. (<fr. *oschéotomie*)

OSCIL(O)- *elem. comp.* „oscilație". (<fr. *oscillo/-*, cf. lat. *oscillare*, a se balansa)

oscilá *vb. intr.* **1.** a se mișca alternativ în direcții opuse; a se balansa. **2.** *(fig.)* a manifesta nehotărîre; a ezita, a șovăi; *(p. ext.)* a fluctua. **3.** (despre un sistem fizic) a evolua astfel încît una sau mai multe din mărimile sale caracteristice să ia succesiv valori pozitive sau negative. — *oscilâre* s. f. (<fr. *oscillер*, lat. *oscillare*)

oscilánt, -ă *adj.* **1.** care oscilează; oscilatoriu. **2.** *(fig.)* instabil, șovăitor; ezitant. (<fr. *oscillant*)

oscilatór, -oáre **I.** *adj.* oscilatoriu. **II.** *s. n.* **1.** sistem fizic care efectuează oscilații. **2.** aparat, dispozitiv care, alimentat de la o sursă de energie (electrică), produce unde electromagnetice. (<fr. *oscillateur*)

oscilatórlu, -ie *adj.* (despre mișcări) cu oscilații; (despre fenomene) care oscilează, oscilant. (<fr. *oscillatoire*)

oscilâție *s. f.* **1.** mișcare periodică alternativă a unui corp față de o poziție de echilibru. **2.** variație periodică, în timp, a mărimilor caracteristice unui sistem fizic. **3.** *(fig.)* șovăială, nehotărîre, ezitare; fluctuație. — var. *oscilațiune* s. f. (<fr. *oscillation*, lat. *oscillatio*)

oscilațiúne *s. f.* v. o s c i l a ț i e.

oscilă *s. f.* (la romani) mască a lui Saturn sau a lui Bacus, care era suspendată în case pentru a îndepărta relele. (<lat. *oscillum*, fr. *oscille*)

oscilográf *s. n.* aparat folosit în oscilografie. (<fr. *oscillographe*)

oscilografíe *s. f.* înregistrare grafică a oscilațiilor datorate unor cauze diferite (electrice, vibratorii etc.) cu ajutorul oscilografului. (<fr. *oscillographie*)

oscilográmă *s. f.* diagramă obținută la oscilograf. (<fr. *oscillogramme*)

oscilométric, -ă *adj.* referitor la oscilometrie. (<fr. *oscillométrique*)

oscilometríe *s. f.* măsurare a variațiilor presiunii arteriale, corespunzătoare pulsului, cu ajutorul oscilometrului. (<fr. *oscillométrie*)

oscilométru *s. n.* instrument folosit în oscilometrie. (<fr. *oscillomètre*)

osciloscóp *s. n.* aparat pentru măsurarea și vizualizarea variațiilor periodice ale unui curent electric. (<fr. *oscilloscope*)

oscilotáxie *s. f.* mișcare de apropiere sau de îndepărtare a unor organisme într-un mediu străbătut de curentul electric. (<fr. *oscillotaxie*)

oscitánt, -ă *adj. (livr.)* neglijent, neatent, neîngrijit. (<it. *oscitante*, lat. *oscitans*)

oscitánță *s. f. (livr.)* neglijență, nepăsare, neîngrijire. (<it. *oscitanza*)

osco-umbrián, -ă *adj., s. n.* (grup de dialecte) vorbite în Italia centrală. (<fr. *osco-ombrien*)

oscúl *s. m.* por mare pe suprafața spongierilor. (<fr. *oscule*)

osculatór, -áre *adj.* (despre curbe, suprafețe) care se află în contact de osculație. (<fr. *osculateur*)

osculáție *s. f.* 1. *(mat.)* contact mai strâns decât contactul de tangență, între curbe sau suprafețe. 2. distrugere a unei porțiuni de interfluviu îngust, situat între două lunci, prin eroziunea laterală a valurilor. (<fr. *osculation*, cf. lat. *osculari*, a săruta)

oseínă *s. f.* proteină care se găsește în oase, în piele și cartilaje. (<fr. *osséine*)

oseminte *s. n. pl.* oase de om sau de animal mort. (după fr. *ossements*)

osétă *s. f.* limbă iraniană vorbită în regiunea Caucaz. (<fr. *ossète*)

OSI- *elem. comp.* „os, țesut osos". (<fr. *ossi-*, cf. lat. *os, ossis*)

osianése, -ă *adj.* osianic. — scris și *ossianese*. (<fr. *ossianesque*)

oslánic, -ă *adj.* propriu lui Ossian; în maniera poemelor lui Ossian; osianesc. — scris și *ossianic*. (<fr. *ossianique*, cf. *Ossian*, poet legendar irl.)

osianism *s. n.* 1. caracter, atmosferă proprie poemelor lui Ossian, caracterizată printr-un suflu eroic arhaizant, prin tendința spre exprimarea „vagului" melodic al pasiunilor depresiv-elegiace, ilustrate de o armonie vaporoasă și de o simplitate biblică. 2. imitație a poemelor osianice. — scris și *ossianism*. (<fr. *ossianisme*)

osículˈ *s. n. (anat.)* os mic; oscior. (<lat. *ossiculum*)

osiculectomíe *s. f.* extirpare a osiculelor urechii mijlocii. (<fr. *ossiculectomie*)

osifér, -ă *adj.* care conține oase. (<fr. *ossifère*)

osificá *vb. refl.* a se transforma în os; a căpăta structură osoasă. (după fr. *ossifier*)

osificáre *s. f.* acțiunea de a se osifica și rezultatul ei; osteogeneză (1); osificație. (<*osifica*)

osificáție *s. f.* osificare. (<fr. *ossification*)

osifórm, -ă *adj.* în formă de os. (<fr. *ossiforme*)

osirián, -ă *adj.* referitor la Osiris, al lui Osiris. (<fr. *osirien*, cf. *Osiris*, divinitate egipteană, zeu al morților)

osmhidróză *s. f.* bromhidroză. (<fr. *osmhidrose*)

-osmie[1] v. o s m o[1]-.

-osmie[2] v. o s m o[2]-.

osmíridiu *s. n.* aliaj de osmiu, iridiu, platină, rodiu și ruteniu, folosit la confecționarea vârfurilor penițelor de stilou. (<fr. *osmiridium*)

ósmiu *s. n.* metal alb-argintiu, foarte dur, casabil, greu fuzibil, care se găsește în natură împreună cu platina. (<fr. *osmium*)

OSMO[1]**-, -osmie** *elem. comp.* „miros". (<fr. *osmo-, -osmie*, cf. gr. *osme*)

OSMO[2]**-, -osmie** *elem. comp.* „impuls", „presiune osmotică". (<fr. *osmo-, -osmie*, cf. gr. *osmos*, împingere)

osmofobíe *s. f.* olfactofobie. (<engl. *osmophobia*)

osmól *s. m.* unitate de măsură a presiunii osmotice, egală cu presiunea exercitată de o moleculă-gram asupra unui corp neionizat dizolvat într-un litru de apă. (<fr. *osmole*)

osmologíe *s. f.* studiu al mirosurilor, al parfumurilor. (<fr. *osmologie*)

osmométric, -ă *adj.* referitor la osmometrie. (<fr. *osmométrique*)

osmometríe *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu determinarea presiunilor osmotice. (<fr. *osmométrie*)

osmométru *s. n.* aparat folosit în osmometrie. (<fr. *osmomètre*)

osmomorfóză *s. f.* reacție morfogenetică, ca urmare a schimbării presiunii osmotice. (<fr. *osmomorphose*)

osmoreceptór *s. m.* terminație nervoasă sensibilă la variațiile presiunii osmotice. (<fr. *osmorécepteur*)

osmoregláre *s. f.* autoreglare a presiunii osmotice din celulele sau țesuturile organismelor vii. (după fr. *osmoréglage*)

osmotactísm *s. n. (biol.)* mișcare celulară autonomă pentru restabilirea echilibrului osmotic; osmotaxie. (<fr. *osmotactisme*)

osmotaxíe *s. f.* osmotactism. (<fr. *osmotaxie*)

osmoterapíe *s. f.* metodă terapeutică constând din injecții intravenoase de soluții supraconcentrate, destinate a mări presiunea osmotică în sistemul de vase sangvine în scopul drenării țesuturilor. (<fr. *osmothérapie*)

osmótic, -ă *adj.* referitor la osmoză. ○ *presiune ~ă* = presiune care apare în soluții, determinând fenomenul de osmoză. (<fr. *osmotique*)

osmotróf, -ă *adj.* (despre organisme lipsite de gură și aparat digestiv) care folosește ca hrană elementele dizolvate, absorbite prin osmoză. (<fr. *osmotrophe*)

osmotropísm *s. n.* tropism datorat variației de presiune osmotică. (<fr. *osmotropisme*)

osmóză *s. f.* 1. trecere a unui solvent printr-o membrană (semi)permeabilă care separă două soluții de concentrații diferite sau o soluție de solvent pur. 2. *(fig.)* întrepătrundere și influență reciprocă între două sau mai multe elemente. (<fr. *osmose*, germ. *Osmose*)

ospíciu *s. n.* spital, sanatoriu de alienați. (<lat. *hospitium*)

ospitallá *vb. tr. (rar)* a primi, a găzdui (pe cineva) cu ospitalitate. (<*ospitalier*)

ospitaliér, -ă I. *adj.* binevoitor cu oaspeții; primitor. ● (despre o casă, o țară etc.) unde cineva este totdeauna bine primit, unde cineva se simte bine. II. *s. m. f.* membru al unor ordine militare religioase instituite pentru ingrijirea bolnavilor. (<fr. *hospitalier*)

ospitalitáte *s. f.* 1. insușirea de a fi ospitalier. 2. primire, găzduire bună. (<fr. *hospitalité*, lat. *hospitalitas*)

ósram *s. n.* aliaj de osmiu și wolfram, folosit la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescență. (<germ. *Osram*, cf. *os*/miu/ + /wolf/*ram*)

ossía *s. f.* *(muz.)* variantă admisă. (<it. *ossia*, sau, adică)

osslanése, -ă *adj.* v. osianesc.

osslánic, -ă *adj.* v. osianic.

osslanism *s. n.* v. osianism.

-óst v. oste(o)-.

ostátic, -ă *s. m. f.* persoană reținută drept garanție de către un stat etc. pentru îndeplinirea obligațiilor luate de statul căruia îi aparține persoana reținută. (<it. *ostatico*)

OSTE(O)-, -óst *elem. comp.* „os, osos". (<fr. *ostéo/-*, *-oste*, cf. gr. *osteon*)

osteálgic, -ă *adj.* referitor la ostealgie. (<fr. *ostéalgique*)

osteálgie *s. f.* denumire generică pentru durerea osoasă. (<fr. *ostéalgie*)

osteítă *s. f.* inflamație a țesutului osos. (<fr. *ostéite*)

ostensíbil, -ă *adj.* *(rar)* vizibil; *(p. ext.)* evident. (<fr. *ostensible*)

ostensív, -ă *adj.* *(rar)* care caută a se arăta, a se remarca; care nu se ascunde; vizibil. (<fr. *ostensif*)

ostensóriu *s. n.* piesă de orfevrărie, cutiuță așezată în altar la catolici, în care se păstrează ostia. (<fr. *ostensoir*)

ostentá *vb. tr.* *(rar)* a căuta, a pune în față; a provoca. (<lat. *ostentare*)

ostentatív, -ă *adj.* făcut cu ostentație; provocator; ostentatoriu. (<germ. *ostentativ*, it. *ostentativo*)

ostentatóriu *adj.* *(livr.)* ostentativ. (<fr. *ostentatoire*)

ostentáție *s. f.* atitudine de paradă, de infumurare sau de nesocotire provocatoare a celorlalți; prezentare demonstrativă a avantajelor, a bunurilor pe care le are cineva; etalare pretențioasă. ○ *cu* ~ = în mod demonstrativ, ostentativ. — var. *ostentațiune* s. f. (<fr. *ostentation*, lat. *ostentatio*)

ostentațiúne *s. f.* v. ostentație.

OSTEO- v. oste(o)-.

osteoarticulár, -ă *adj.* referitor la osteoartrită. (<*osteo-* + *articular*)

osteoartrítă *s. f.* afecțiune inflamatorie a unui os și a articulației sale. (<fr. *ostéo-arthrite*)

osteoartropatíe *s. f.* boală a articulațiilor, complicată cu deformații osoase. (<fr. *ostéo-arthropathie*)

osteoartrotomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a extremității articulare a unui os. (<*engl. ostéo-arthrotomy*)

osteoblást *s. n.* celulă osoasă tinără, care produce esenina. (<fr. *ostéoblaste*)

osteoblastóm *s. n.* formă rară, benignă, de osteosarcom, caracterizată prin producerea de țesut osos pur. (<fr. *ostéoblastome*)

osteocampsíe *s. f.* curbare a oaselor. (<engl. *osteocampsia*)

osteocartilaginós, -oásă *adj.* referitor la oase și la cartilaje. (<engl. *osteocartilaginous*)

osteocít *s. n.* celulă osoasă matură. (<fr. *ostéocyte*)

osteoclást *s. n.* 1. celulă din singe având rolul de a remodela oasele în timpul creșterii. 2. instrument chirurgical pentru sfărîmarea unor oase. (<fr. *ostéoclaste*)

osteoclastóm *s. n.* tumoare benignă de culoare roșie-brună la nivelul maxilarului *(epulis)* sau pe epifiza oaselor lungi. (<fr. *ostéoclastome*)

osteoclazíe *s. f.* 1. resorbție osoasă datorată osteoclastelor. 2. operație chirurgicală prin care se sfărîmă anumite oase. (<fr. *ostéoclasie*)

osteocondrítă *s. f.* inflamație a oaselor și a cartilajelor lor; osteocondroză. (<fr. *ostéochondrite*)

osteocondróm *s. n.* tumoare benignă a țesutului osos și cartilaginos. (<fr. *ostéochondrome*)

osteocondromatóză *s. f.* boală a articulațiilor rezultînd din formarea de corpi străini osteocartilaginoși. (<fr. *ostéochondromatose*)

osteocondropatíe *s. f.* proces de necrozare a unei porțiuni dintr-o apofiză sau epifiză. (<fr. *ostéochondropathie*)

osteocondrosarcóm *s. n.* tumoare malignă a țesutului osos, cartilaginos și conjunctiv. (<fr. *ostéochondrosarcome*)

osteocondróză *s. f.* osteocondrită. (<fr. *ostéochondrose*)

osteocóp, -ă *adj.* *durere* ~*ă* = durere osoasă profundă, fără nici un semn exterior; osteodinie. (<fr. *ostéocope*)

osteodínie *s. f.* durere osteocopă. (<fr. *ostéodynie*)

osteodistrofíe *s. f.* tulburare de nutriție a țesutului osos; distrofie osoasă. (<fr. *ostéodystrophie*)

osteofibróm *s. n.* tumoare mixtă conjunctivo-osoasă. (<fr. *ostéofibrome*)

osteofibrózã *s. f.* osteoză caracterizată prin degenerescență fibroasă a măduvei. (<fr. *ostéofibrose*)

osteofít *s. n.* proliferare a țesutului osos în vecinătatea unei inflamații, în general a unei artrite cronice. (<fr. *ostéophyte*)

osteofitózã *s. f.* afecțiune caracterizată prin dezvoltarea osteofitelor. (<fr. *ostéophytose*)

osteoflebítă *s. f.* inflamație a venelor din interiorul oaselor. (<fr. *ostéophlebite*)

osteoflegmón *s. n.* supurație osoasă a periostului cu invadarea inflamatorie a țesuturilor învecinate. (<fr. *ostéophlegmon*)

osteofón *s. n.* dispozitiv electroacustic care transmite sunetele exterioare în urechea internă prin intermediul sistemului osos al capului. (<fr. *ostéophone*)

osteogén, -ă *adj.* care produce țesut osos. (<fr. *ostéogène*)

osteogenézã *s. f.* 1. proces de formare a osului; osificare; osteogenie. 2. parte a embriologiei care studiază formarea oaselor și a țesutului osos. (<fr. *ostéogenèse*)

otzovíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al otzovismului. (<germ. *Olsowist*)

oțiós, -oásă *adj. (livr.)* dificil, incurcat; inutil, zadarnic. (<it. *ozioso*, lat. *otiosus*)

oțiozitáte *s. f. (livr.)*. caracter oțios. (<lat. *otiositas*)

ouabaínă *s. f.* glicozidă cardiotonică extrasă dintr-o specie de strofant din Gabon. (<fr. *ouabaïne* < cuv. somalez)

output/áutput/ *s. n. (tehn.)* 1. ieșire. ● elemente finale care incheie anumite procedee, ca prelucrarea informațiilor, a datelor etc. 2. extragere a datelor dintr-un sistem electronic pentru elaborarea lor. (<engl. *output*)

outright /áutrait/ *s. n. (fin.)* operație constind în stabilirea condițiilor cumpărării sau vînzării în valută, inclusiv a cursului valutei, urmînd ca efectuarea propriu-zisă a tranzacției să se facă ulterior. (<engl. *outright*)

outsider/áut-sai-dăr/ *s. m.* 1. intreprindere capitalistă care nu face parte dintr-o uniune monopolistă. ● declasat. 2. *(sport)* concurent care nu are șanse de a cîștiga. ● sportiv (echipă) fără prea mari șanse într-o competiție. (<engl. *outsider*)

OV(O)- /OVI- *elem. comp.* „ou", „ovul, ovular". (<fr. *ov/o/-, ovi-*, cf. lat. *ovum*, ou)

ovál, -ă 1. *adj.* alungit (ca un ou). ● eliptic. II. *s. f. (mat.)* curbă convexă închisă, imitînd elipsa, compusă din patru arce care se racordează; formă, contur asemănător cu această figură. (<fr. *ovale*)

ovalbumínă *s. f.* albumina din albușul de ou. (<fr. *ovalbumine*)

ovalitáte *s. f.* însușirea de a fi oval. (<fr. *ovalité*)

ovalizá *vb. refl.* a deveni oval. (<fr. *ovaliser*)

ovalizáre *s. f.* faptul de a se ovaliza; ovalizație. ● deformație prin uzură a unui corp cilindric circular, astfel incît secțiunea circulară devine ovală. (<*ovaliza*)

ovalizáție *s. f.* ovalizare. (<fr. *ovalisation*)

ovalocít *s. n.* hematie ovoidală. (<fr. *ovalocyte*)

ovalocitóză *s. f.* prezența ovalocitelor în sînge. (<fr. *ovalocytose*)

ovár *s. n.* 1. organ în care se formează celulele sexuale feminine; oofor. 2. parte bazală a pistilului unde se formează ovulele și care după fecundație se transformă în fruct. (<lat. *ovarium*, fr. *ovaire*)

ovarián, -ă *adj.* referitor la ovare (1), a ovarelor. (<fr. *ovarien*)

ovariectomíe *s. f.* ablațiune a ovarelor; oofrectomie. (<fr. *ovariectomie*)

ovariocél *s. n.* hernie a ovarului. (<fr. *ovariocèle*)

ovariopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile ovarului. (<fr. *ovariopathie*)

ovariotóm *s. n.* instrument folosit în ovariotomie. (<fr. *ovariotome*)

ovariotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a ovarului. (<fr. *ovariotomie*)

ovarítă *s. f.* inflamație a ovarelor (1); oofortă. (<fr. *ovarite*)

ovát, -ă *adj.* (despre frunze, petale, sepale etc.) ovoid. (<engl. *ovate*, lat. *ovatus*)

ovățíe *s. f.* manifestare publică prin aclamații și aplauze entuziaste de admirație sau aprobare față de cineva sau față de o acțiune, o inițiativă etc. — var. *ovațiune* s. f. (<fr. *ovation* lat. *ovatio*)

ovaționá *vb. tr., intr.* a manifesta admirația, simpatia pentru cineva sau ceva prin ovații; a aclama. — *ovaționáre* s. f. (<fr. *ovationner*)

ovațiúne *s. f.* v. ovație.

óvă *s. f.* motiv decorativ alcătuit dintr-o proeminență în formă de ou, folosit la cornișe și capiteluri, la mobilier sculptat și giuvaeruri etc. (<fr. *ove*)

over /óvăr/ *s. n.* stil de înot rapid, pe o parte, care se execută cu sau fără scoaterea brațului deasupra apei. (<engl. *over*)

overboust /óvărbust/ *s. n.* forțare peste regimul maxim obișnuit a unui motor, admisă pentru scurt timp. (<engl. *obverboust*)

overdraft/óvăr-/ *s. n. (fin.)* restringere a creditelor fără acoperire. (<engl. *overdraft*)

overdrive /óvărdraiv/ *s. n.* 1. dispozitiv interpus în transmisia unui automobil pentru a multiplica turația roților sau a micșora pe aceea a motorului, în scopul diminuării uzurii și consumului; schimbător de viteză automat. 2. difuzor pentru frecvențe foarte mari, acute. (<engl. *overdrive*)

overlock /óvărloc/ *s. n.* 1. mașină de cusut pentru asamblatul și tivitul tricotajelor, care produce un tighel din două fire. 2. cusătură efectuată cu această mașină. (<engl. *overlock*)

OVI- v. o v (o)-.

ovibós *s. m.* animal rumegător din regiunile boreale, cu caractere de bou și de oaie. (<fr. *ovibos*, cf. lat. *ovis*, oaie; *bos*, bou)

ovicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge ouăle de insecte. (<fr. *ovicide*)

ovículă *s. f.* ovă mică. (<fr. *ovicule*)

ovidián, -ă *adj.* 1. propriu poetului Ovidiu. 2. care imită poezia lui Ovidiu. (<fr. *ovidien*, cf. *Ovidiu*, poet lat.)

ovidúct *s. n.* conduct prin care sînt eliminate ovulele din ovar. (<fr. *oviducte*)

ovifórm -ă *adj.* ovoid. (<fr. *oviforme*)

ovigén, -ă *adj. (biol.)* care produce oul. (<fr. *ovigène*)

ovigér, -ă *adj. (biol.)* care poartă ouăle. (<fr. *ovigère*)

ovín, -ă 1. *adj.* referitor la oi; care provine de la oi. II. *s. f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor avînd ca tip oaia. (<fr. *ovin*, lat. *ovinus* < *ovis*, oaie)

ovipár, -ă *adj., s. n.* 1. (animal) care se reproduce prin ouă. 2. (despre plante) care se înmulțește prin semințe. (<fr. *ovipare*)

oviparitáte *s. f.* reproducere prin ouă. (<fr. *oviparité*)

ovipozitór *s. n.* extremitate a oviductului prin care insectele își depun ouăle; oviscapt. (<fr. *ovipositor*)

oviscápt *s. n.* ovipozitor. (<fr. *oviscapte*)

ovísm *s. n.* concepție biologică eronată care consideră că oul este purtătorul caracterelor viitorului organism. (<fr. *ovisme*)

OVO- v. o v (o)-.

ovocéntru *s. n.* centrozom al ovulului fecundat. (<lat. *ovocentrum*, fr. *ovocentre*)

ovocít *s. n.* celulă rezultată din diviziunea unei ovogonii; oocit. (<fr. *ovocyte*)

ovogenéză *s. f.* oogeneză. (<fr. *ovogenèse*)

ovoglobulínă *s. f.* globulină din albușul de ou. (<fr. *ovoglobuline*)

ovogón *s. n.* oogon; ovogonie. (<fr. *ovogone*)

ovogonie *s. f.* ovogon. (<fr. *ovogonie*)

ovoíd, -ă *adj.* cu aspect, în formă de ou; ovat; ovoidal, oviform. (<fr. *ovoïde*)

ovoidál, -ă *adj.* ovoid. (<fr. *ovoïdal*)

ovomucoíd *s. n.* glucoproteidă din albușul de ou, cu structură analoagă mucinei. (<fr. *ovomucoïde*)

ovoplásmă *s. f.* ooplasmă. (<germ. *Ovoplasma*)

ovoscóp *s. n.* aparat pentru examinarea calității ouălor, a dezvoltării embrionului în timpul incubației. (<fr. *ovoscope*)

ovotéstis *s. n.* gonadă anormală formată din țesut ovarian și testicular. (<fr. *ovotestis*)

ovotídă *s. f.* gamet femel. (<fr. *ovotide*)

ovovitelínă *s. f.* fosfoproteidă din gălbenușul de ou, unde este combinată cu lecitina. (<fr. *ovovitelline*)

ovovivipár, -ă *adj., s. n.* (animal) a cărui femelă clocește ouăle în oviduct. (<fr. *ovovivipare*)

ovoviviparitáte *s. f.* (*rar*) caracter ovovivipar. (<fr. *ovoviviparité*)

ovúl *s. n.* **1.** gamet femel produs de ovar. **2.** parte a carpelei plantelor fanerogame care, după fecundare, se transformă în sămînță. **3.** drajeu de forma unui ou, mare cît o cireașă, preparat din glicerină solidificată, care conține un medicament. (<fr. *ovule*, lat. *ovum*, ou)

ovulár, -ă *adj.* referitor la ovul, al ovulului. (<fr. *ovulaire*)

ovulație *s. f.* eliminare periodică a ovulului matur din ovar. — var. *ovulațiune* s. f. (<fr. *ovulation*)

ovulațiúne *s. f.* v. o v u l a ț i e.

ovulíst *s. m.* biolog preformist care socotea că în ovul se găsesc în stare miniaturală organele și structura organismului adult. (<fr. *ovuliste*)

owenísm /o-ue-/ *s. n.* doctrină socială reformistă care, criticînd societatea capitalistă în numele „rațiunii", preconiza crearea unei „lumi noi", întemeiată pe proprietatea obștească și menită să asigure dezvoltarea armonioasă a tuturor membrilor ei. (<fr. *owénisme*, cf. *Robert Owen*, socialist utopic engl.)

oweníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al owenismului. (<germ. *Owenist*)

OX(I)-/ OXID(O)-, -oxíe *elem. comp.* „acid, ascuțit, mușcător", „oxigen, oxid". (<fr. *ox-/y/-*, *oxyd/o/-*, *-oxye*, cf. gr. *oxys*, acru, ascuțit)

OXAL(O)- /OXALI- *elem. comp.* „acid oxalic, oxalat". (<fr. *oxal/o/-*, *oxali-*, cf. lat., gr. *oxalis*, măcriș)

oxalát *s. m.* sare sau ester al acidului oxalic. (<fr. *oxalate*)

oxalemíe *s. f.* prezența acidului oxalic în sînge. (<fr. *oxalémie*)

OXALI- v. o x a l (o)-.

oxálic, -ă *adj.* extras din măcriș. ○ *acid* ~ = substanță solidă, albă, cristalizată, solubilă în apă și foarte toxică, folosită în vopsitorie, în tăbăcărie etc. (<fr. *oxalique*)

oxalidacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee, cu flori dialipetale, avînd ca tip oxalisul. (<fr. *oxalidacées*)

oxalifér, -ă *adj.* (despre celule) care conține cristale de oxalat de calciu. (<fr. *oxalifère*)

oxális *s. m.* plantă erbacee ale cărei frunze conțin acid oxalic; (*pop.*) măcriș. (<fr., lat. *oxalis*)

oxalorahíe *s. f.* prezența acidului oxalic în lichidul cefalorahidian. (<fr. *oxalorachie*)

oxalóză *s. f.* afecțiune rară, la copii, caracterizată prin depunerea cristalelor de oxalat de calciu în rinichi și în alte organe și prin litiază urinară oxalică. (<fr. *oxalose*)

oxalurie *s. f.* prezența excesivă a acidului oxalic în urină. (<fr. *oxalurie*)

oxamíná *s. f.* denumire generică pentru compușii derivînd din amine prin fixarea oxigenului. (<fr. *oxamine*)

óxford *s. n.* **1.** țesătură de bumbac sau de lînă în carouri, din fire colorate. **2.** rasă de oi care dau o bună producție de carne și de lînă. (<engl. *oxford*)

oxfordián, -ă I. *adj.* din Oxford. II. *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al jurasicului superior (*malm*). (<fr. *oxfordien*, cf. *Oxford*, oraș în Anglia)

oxhídric, -ă *adj.* (despre un amestec de hidrogen și oxigen) care prin ardere degajă o mare cantitate de căldură. (<fr. *oxhydrique*)

OXI- v. o x (i)-.

oxiacetilénă *s. f.* combinație a acetilenei cu oxigen. (<fr. *oxyacétylène*)

oxiacetilénic, -ă *adj.* referitor la oxiacetilenă. ○ *sudură* ~*ă* = procedeu de sudură în care flacăra este întreținută de combinația dintre oxigen și acetilenă. (<fr. *oxyacétylénique*)

oxiacíd *s. m.* acid care conține oxigen în moleculă. (<fr. *oxyacide*)

oxibiónt *s. n.* aerobiont. (<fr. *oxybionte*)

oxibiótic, -ă *adj.* (despre organisme) care folosește oxigenul atmosferic. (<engl. *oxybiotic*)

oxibióză *s. f.* aerobioză. (<germ. *Oxybiose*, engl. *oxybiosis*)

oxicarbonemíe *s. f.* prezența oxidului de carbon în sînge. (<fr. *oxycarbonémie*)

oxicarbonísm *s. n.* intoxicație cu bioxid de carbon. (<fr. *oxycarbonisme*)

oxicefál, -ă *adj., s. m. f.* acrocefal. (<fr. *oxycéphale*)

oxicefalíe *s. f.* acrocefalie. (<fr. *oxycéphalie*)

oxiclorúră *s. f.* combinație a unei substanțe cu oxigenul și clorul. (<fr. *oxychlorure*)

oxíd[1] *s. m.* compus al oxigenului cu un alt element chimic. ○ ~ *de calciu* = var nestins; ~ *de carbon* = gaz toxic, incolor și inodor, care ia naștere din arderile incomplete ale cărbunilor. (<fr. *oxyde*)

OXID[2]**(O)-** v. o x (i)-.

oxidá *vb. tr., refl.* **1.** a (se) combina cu oxigenul; a reacționa cu alte substanțe, cedînd elec-

troni. 2. a (se) acoperi cu oxid, a rugini. — *oxidáre* s. f. (<fr. *oxyder*)

oxidábil, -ă *adj.* care se poate oxida. (<fr. *oxydable*)

oxidabilitáte *s. f.* însușirea de a fi oxidabil. (<*oxidabil* + *-itate*)

oxidánt, -ă *adj., s. m.* 1. (substanță) care poate provoca o oxidare. 2. oxidativ (2). (<fr. *oxydant*)

oxidativ, -ă *adj.* 1. care poate oxida. 2. care influențează arderile din organism: oxidant (2). (<*oxida* + *-tiv*)

oxidáție *s. f.* oxidare. (<fr. *oxydation*)

oxidáză *s. f.* enzimă conținută în celulele vegetale și animale, care catalizează reacțiile de oxidare a unei substanțe chimice. (<fr. *oxydase*)

oxidimétric, -ă *adj.* referitor la oxidimetrie. (<fr. *oxydimétrique*)

oxidimetríe *s. f.* metodă de analiză chimică cantitativă a substanțelor, bazată pe fenomenul de oxidare. (<fr. *oxydimétrie*)

oxidimétru *s. n.* instrument folosit în oxidimetrie. (<fr. *oxydimètre*)

oxidoreducére *s. f.* acțiunea chimică a unui oxidant asupra unui reductor; oxidoreducție, redox. (după fr. *oxydoréduction*)

oxidoreducție *s. f.* oxidoreducere. (<fr. *oxydoréduction*)

oxidril *s. m.* hidroxil. (<fr. *oxydryle*, germ. *Oxhydril*)

-oxíe v. o x (i)-.

oxifil, -ă *adj.* acidofil. (<fr. *oxyphil*)

oxifilíe *s. f.* acidofilie. (<fr. *oxyphilie*)

oxifítă *s. f.* plantă care crește pe soluri acide. (<fr. *oxyphyte*)

oxifób, -ă *adj.* 1. (despre plante) care evită solurile acide. 2. (despre celule) fără afinitate pentru coloranții acizi. (<fr. *oxyphobe*)

oxifonie *s. f.* vorbire cu voce exagerat de tare, ascuțită. (<engl. *oxiphonia*)

oxigén *s. n.* element chimic gazos, inodor, incolor și insipid, indispensabil respirației și arderii, care formează o cincime din aerul atmosferic (<fr. *oxygène*)

oxigená *vb.* I. *refl.* 1. (despre substanțe chimice) a se combina cu oxigenul. 2. (despre sînge) a se încărca cu oxigen. 3. a albi textilele prin tratare cu apă oxigenată. II. *tr., refl.* a(-și) decolora (părul) cu apă oxigenată. — *oxigenáre* s. f. (<fr. *oxygéner*)

oxigenát, -ă *adj.* 1. care conține oxigen. ○ *apă ~ă* = lichid incolor, format dintr-o soluție de perhidrol cu apă, care se folosește ca dezinfectant și decolorant. 2. (despre păr) decolorat cu apă oxigenată; (despre persoane) cu astfel de păr. (<fr. *oxygéné*)

oxigenatór *s. m.* aparat care servește pentru creșterea conținutului de oxigen. (<fr. *oxygénateur*)

oxigenomorfóză *s. f.* modificare morfologică și funcțională a plantelor sub influența oxigenului. (<fr. *oxygénomorphose*)

oxigenopexíe *s. f.* fixare a oxigenului în globulele roșii din sînge. (<fr. *oxygénopexie*)

oxigenoterapíe *s. f.* tratament al anoxiei prin inhalații sau injecții cu oxigen. (<fr. *oxygénothérapie*)

oxigenotropísm *s. n.* tropism provocat de prezența oxigenului. (<fr. *oxygénotropisme*)

oxigeofíte *s. f. pl.* plante care cresc pe solurile bogate în humus. (<fr. *oxygéophytes*)

oxihemoglobínă *s. f.* compus nestabil format prin acțiunea oxigenului asupra hemoglobinei; hemocromogen. (<fr. *oxyhémoglobine*)

oxilít *s. m.* peroxid de sodiu, care în contact cu apa degajă oxigen. (<fr. *oxylithe*)

oxímă *s. f.* substanță organică ce prezintă în moleculă gruparea *N—OH*. (<fr. *oxyme*)

oximetríe *s. f.* determinare a cantității de oxigen din hemoglobină, a cantității de acid liber conținut într-o substanță. (<fr. *oxymétrie*)

oxímetru *s. n.* aparat pentru determinarea cantității de oxihemoglobină din sînge. (<fr. *oxymètre*)

oximorón *s. n.* figură de stil care constă în a îmbina două cuvinte în aparență contradictorii, incompatibile, pentru a da expresiei un caracter neașteptat. (<fr., lat. *oxymoron*, cf. gr. *oxys*, deștept; *moros*, prost)

oximorónic, -ă *adj.* propriu oximoronului. ● (despre stil) cu oximoroane. (<*oximoron* + *-ic*)

oxireactivitáte *s. f.* capacitatea de reacție a cărbunelui cu oxigenul. (<*oxi-* + *reactivitate*)

oxitocínă *s. f.* ocitocină. (<fr. *oxytocine*)

oxitón, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) accentuat pe ultima silabă. (<fr. *oxyton*)

oxitónic, -ă *adj.* (despre limbi) care tinde să plaseze accentul la sfîrșitul cuvintelor sau al grupurilor de cuvinte ce alcătuiesc o sintagmă. (după it. *ossitonico*)

oxitonie *s. f.* accentuare a unui cuvînt pe ultima silabă. (după fr. *oxytonisme*)

oxitropísm *s. n.* tropism cauzat de aciditatea solului. (<fr. *oxytropisme*)

oxiúr *s. m.* vierme nematod parazit care trăiește în intestinul omului și al unor animale, avînd partea terminală ascuțită. (<fr. *oxyure*)

oxiurlázǎ *s. f.* boală parazitară cauzată de prezența oxiurilor în organism, care se manifestă prin prurit, eroziuni etc.; oxiuroză; enterobiază. (<germ. *Oxyuriasis*)

oxiurózǎ *s. f.* oxiuriază. (<fr. *oxyurose*)

oxosintézǎ *s. f.* procedeu industrial de obținere a aldehidelor prin tratarea olefinelor cu un amestec de oxid de carbon și hidrogen. (<fr. *oxosynthèse*)

ozalíd *s. n.* hîrtie fotosensibilă, folosită la reproducerea heliografică a desenelor de pe hîrtie de calc. (<fr. *ozalid*)

-ózǎ[1] *suf. (chim.)* „glucid, provenit din glucoză". (<fr. *-ose*, cf. *[gluc]oză*)

-ózǎ[2] *suf. (med., biol.)* „condiție", „stare", „maladie cronică, afecțiune neinflamatorie". (<fr. *-ose*, cf. gr. *-osis*)

óze *s. f. pl. (chim.)* zaharuri simple, nehidrolizabile. (<fr. *oses*)

ozénă *s. f.* inflamație supurativă fetidă a mucoasei bazale, care duce la atrofierea acesteia și la dispariția simțului mirosului. (<fr. *ozène*, gr. *ozaina*, duhoare)

ozenecologíe *s. f.* ufologie. (<*ozenec* + *-logie*)

ozenéu *s. f.* denumire pentru o serie de fenomene considerate a fi un fel de nave spațiale

și care nu au fost încă identificate; farfurii zburătoare. (<*o/biect/ z/burător/ ne/identificat/*)

ozíde *s. f. pl.* polizaharide. (<fr. *osides*)

OZO- *elem. comp.* „miros, duhoare". (<fr. *ozo-*, cf. gr. *ozo* < *ozein*, a mirosi /urît/)

ozocherítă *s. f.* ceară minerală formată din hidrocarburi parafinice și rășini, care se folosește la fabricarea luminărilor, a cerii etc. (<fr. *ozokérite*)

ozón *s. n.* gaz cu miros puternic, albăstrui, stare alotropică a oxigenului, care se găsește în atmosferă sau se obține prin descărcări electrice în aer. (<fr. *ozone*, gr. *ozon*, mirositor)

ozoná *vb. tr. (rar)* a ozoniza. — *ozonáre* s. f. (<fr. *ozoner*)

ozonídă *s. f.* compus organic obținut prin adăugarea ozonului la o olefină. (<fr. *ozonide*)

ozonifícă *vb. tr.* a transforma oxigenul în ozon; a ozoniza. — *ozonificáre* s. f. (<fr. *ozonifier*)

ozonil *s. n.* săpun de sodiu cu perborat, având acțiune dezinfectantă. (<*ozon* + *-il*)

ozonizá *vb. tr.* **1.** a steriliza un mediu cu ajutorul ozonului. **2.** a produce ozon într-o incăpere, pentru a mări cantitatea de oxigen; a ozona, a ozonifica. — *ozonizáre* s. f. (<fr. *ozoniser*)

ozonizatór *s. f.* ozonizor. (<*ozoniza* + *-tor*)

ozonizór *s. n.* aparat de producere a ozonului, pentru climatizare; ozonizator. (<fr. *ozoniseur*)

ozonométric, -ă *adj.* referitor la ozonometrie. (<fr. *ozonométrique*)

ozonometríe *s. f.* măsurare a proporției de ozon din atmosferă cu ajutorul ozonometrului. (<fr. *ozonométrie*)

ozonométru *s. n.* aparat folosit în ozonometrie. (<fr. *ozonomètre*)

ozonoscóp *s. n.* dispozitiv optic pentru determinarea prezenței ozonului. (<fr. *ozonoscope*)

ozonosféră *s. f.* strat atmosferic bogat în ozon, cuprins între 25 și 50 km altitudine. (<fr. *ozonosphère*)

ozonoterapíe *s. f.* utilizare în scop terapeutic a unui amestec de oxigen cu ozon, sub formă de inhalații, băi sau injecții. (<fr. *ozonothérapie*)

ozostomíe *s. f.* miros respingător al gurii. (<engl. *ozostomia*)

pacemaker /pésmecăr/ **I.** *s. m.* **1.** regiune a inimii unde ia naștere excitația motrice. **2.** element funcțional capabil să imprime bioritmul său unui ansamblu de elemente oscilante. **3.** *(p. ext.)* reacție biochimică dintr-un lanț enzimatic care își impune ritmul întregului lanț. **II.** *s. n.* aparat electric care servește pentru a stimula ritmul cardiac anormal; stimulator cardiac. ○ *~ cerebral* = implantare de electrozi pe suprafața creierului, pentru autostimularea electrică. (<engl., fr. *pacemaker*)

pacfóng *s. n.* aliaj de cupru, nichel și zinc, folosit în special la fabricarea tacâmurilor. (<germ. *Packfong*)

pachanga /pa-cian-/ *s. f.* dans asemănător cu cha-cha-cha, de origine cubaneză; melodia corespunzătoare. (<sp. *pachanga*)

pachebót *s. n.* navă comercială rapidă, care transportă călători, coletărie și mici cantități de mărfuri, executînd curse regulate pe un itinerar fix. (<fr. *paquebot*, engl. *packet-boat*, navă care transportă pachete)

páher *s. n.* dispozitiv folosit în sonde pentru izolarea apelor superioare și a gazelor și pentru protecția coloanelor împotriva turtirii sau plesnirii. (<germ. *Packer*, fr. *packer*)

pachét[1] *s. n.* **1.** reunire de obiecte legate sau învelite laolaltă; legătură; obiect, lucru învelit în hîrtie, în carton etc. ○ *(fam.) a trimite pe cineva ~* = a expedia pe cineva fără voia lui. **2.** formă intermediară a semifabricatului la producerea tablei subțiri prin laminare periodică. **3.** grup de două-patru trenuri care circulă în același sens între două stații. **4.** *(sport)* pack (2). **5.** set, mulțime de probleme, legi, măsuri etc. ○ *~ de nervi* = persoană nervoasă, care se agită continuu. (<fr. *paquet*, germ. *Packet*)

pachét[2] *s. n.* *(inform.)* subdivizlune a unui mesaj, folosită în anumite tipuri de rețele. (după engl., fr. *package*)

pachetáj *s. n.* *(rar)* **1.** acțiunea de a așeza în pachete; împachetare. **2.** ansamblu de efecte și obiecte ale unui soldat. **3.** element de construcție hidrotehnică, format din straturi suprapuse de nuiele sau de fascine. (<fr. *paquetage*)

paciént, -ă **I.** *s. m. f.* bolnav care se află în tratamentul unui medic. **II.** *adj.* *(livr.)* răbdător, îngăduitor. (<fr. *patient*, germ. *Patient*, lat. *patiens, -ntis*)

pacién|ță *s. f.* *(livr.)* răbdare; îngăduință. (<lat. *patientia*, fr. *patience*)

pacífic, -ă *adj.* *(livr.)* pașnic; liniștit. (<lat. *pacificus*, fr. *pacifique*, it. *pacifico*)

pacifícă *vb. tr.* a face să înceteze conflictele armate, luptele, dezordinile; a restabili pacea, ordinea. — *|acificáre* s. f. (<fr. *pacifier*, lat., it. *pacificare*)

pacificatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care pacifică. (<fr. *pacificateur*, lat. *pacificator*)

pacifísm *s. n.* curent politic de esență liberală care se pronunță pentru pace și condamnă orice război, indiferent de caracterul său. (<fr. *pacifisme*)

pacifíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pacifismului; *(p. ext.)* umanitarist. (<fr. *pacifiste*)

paculí *s. f. inv.* plantă erbacee tropicală din familia labiatelor, originară din Extremul Orient, din ale cărei frunze se extrage un ulei eteric folosit în parfumerie. (<fr. *patchouli*)

pack /pec/ *s. n.* **1.** fragment dintr-o banchiză care plutește pe apă, dus de curenți și vînturi. **2.** jucătorii din înaintarea unei echipe de rugbi; pachet (4). (<engl., fr. *pack*)

pacól *s. m.* plantă cultivată în Filipine, din frunzele căreia se extrag fibre textile, din care se fac sfori și cabluri. (<sp. *pacol*)

pacométru *s. n.* aparat folosit în construcții pentru măsurat grosimea plăcilor inaccesibile. (<fr. *pachomètre*, cf. gr. *pakhos*, grosime)

pacotílă *s. f.* **1.** (în trecut) marfă care putea fi îmbarcată de oamenii echipajului sau de pasagerii unei nave, fără plata taxelor de transport. **2.** marfă de calitate inferioară. (<fr. *pacotille*)

pact *s. n.* **1.** tratat, acord, convenție între mai multe state suverane, prin care se stabilesc anumite drepturi și obligații reciproce. **2.** învoială, înțelegere (scrisă). (<fr. *pacte*, lat. *pactum*, germ. *Pakt*)

pactizá *vb. intr.* a încheia un pact cu cineva; a se înțelege, a cădea la învoială; a face cauză comună cu un adversar. — *pactizáre* s. f. (<fr. *pactiser*)

padelá *vb. intr.* *(rar)* a vîsli cu ajutorul padelei. (după germ. *paddeln*)

padélă *s. f.* ramă special construită ca să se poată vîsli cu ea alternativ, în cele două borduri. (<germ. *Paddel*, engl. *paddle*)

padóc *s. n.* **1.** teren îngrădit în apropierea grajdului, unde se țin animalele pentru a le permite mișcarea în aer liber. **2.** loc lîngă boxa unui cal de curse sau lîngă un hipodrom unde se țin caii înainte de alergări. (<fr., engl. *paddock*)

padován, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Padova (Italia). ● *(s. n.)* dialect vorbit la Padova. (<it. *padovano*)

pádre *s. m.* (folosit ca termen de adresare în biserica creștină de apus) preot; părinte. (<it., sp. *padre*)

-pág *elem. comp.* „unit, legat". (< fr. *-page*, cf. gr. *pagos*, fixat, unit)

pagáie *s. f.* ramă scurtă specifică unor ambarcații sportive, canoelor, pirogilor etc., care se manevrează cu ambele mîini, pe un singur bord, fără a o sprijini de ambarcație. (<fr. *pagaïe*, it. *pagaia* < cuv. malaiez)

paginá *vb. tr.* **1.** a numerota paginile (unui caiet, unei cărți etc.). **2.** a așeza în pagini (la o carte, la un ziar etc.) materialul cules în șpalturi. ● a schița planul de dispunere a materialului unui ziar înainte de a fi dat la cules. — *paginâre* s. f. (<fr. *paginer*)

paginát *s. n.* paginare. (<*pagina*)

paginatór, -oáre *s. m. f.* tipograf care face paginația (1). (<*pagina* + *-tor*)

paginatúră *s. f.* *(rar)* paginație. (<it. *paginatura*)

paginație *s. f.* 1. paginare. 2. secție într-o tipografie unde se face operația de paginare. — var. *paginațiune* s. f. (<fr. *pagination*)

paginațiúne *s. f.* v. paginație.

págină *s. f.* 1. față a unei foi de registru, de carte, de ziar etc.; cuprinsul, textul respectiv. 2. *(fig.)* moment, eveniment, întîmplare din viața cuiva. 3. *(inform.)* fragment dintr-un program, avînd mărimea unei pagini de memorie. (<lat., it. *pagina*, germ. *Pagina*)

PAGO¹- *elem. comp.* „regiune submontană". (<fr., engl. *pago-*, cf. gr. *pagos*, stîncă)

PAGO²- *elem. comp.* „îngheț". (<fr., engl. *pago-*, cf. gr. *pagos*, gheață)

pagódă *s. f.* templu în formă de turn piramidal compus din mai multe construcții suprapuse, specific unor țări din Extremul Orient. (<fr. *pagode*, port. *pagoda* < cuv. praerit)

pagofilă *s. f.* pescăruș alb. (<fr. *pagophile*)

pagofite *s. f. pl.* plante care cresc în regiunile submontane. (<fr. *pagophytes*)

pagofobíe *s. f.* teamă patologică de îngheț. (<*pago²-* + *-fobie²*)

pagoscóp *s. n.* instrument folosit în meteorologie pentru a prevedea posibilitatea unui îngheț nocturn. (<*pago²-* + *-scop*)

págrus *s. m.* pește marin asemănător cu dorada, apreciat pentru carnea sa. (<fr. *pagre*, gr. *phagros*)

pagúr *s. m.* crustaceu decapod marin cu abdomenul moale, adăpostit într-o cochilie goală de gasteropode. (<fr. *pagure*, cf. gr. *pagouros*, crab)

págus *s. n.* așezare rurală, sat în Imperiul Roman. (<lat. *pagus*)

PAHI- *elem. comp.* „gros, îngroșare". (<fr. *pachy-*, cf. gr. *pakhys*, gros)

pahiblefarózã *s. f.* îngroșare a pleoapelor. (<fr. *pachyblepharose*)

pahicefál, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă pahicefalie. (<fr. *pachycéphale*)

pahicefalíe *s. f.* îngroșare anormală a oaselor cutiei craniene. (<fr. *pachycéphalie*)

pahicheílie *s. f.* îngroșare exagerată a buzelor. (<engl. *pachycheilia*)

pahidactílie *s. f.* îngroșare anormală a degetelor. (<engl. *pachydactylia*)

pahidérm *s. n.* mamifer erbivor masiv cu pielea foarte groasă, pintecele mare și picioarele terminate cu o copită (elefantul, rinocerul). (<fr. *pachyderme*, cf. gr. *pakhydermos*, cu pielea groasă)

pahidermíe *s. f.* îngroșare anormală a pielii. v. elefantiazis. (<fr. *pachydermie*)

pahiglosíe *s. f.* îngroșare patologică a limbii. (<engl. *pachyglossia*)

pahimeníngе *s. m.* dura mater; pahimeninx. (<fr. *pachyméninge*)

pahimeningítă *s. f.* inflamație cronică a pahimeningelui. (<fr. *pachyméningite*)

pahimenínx *s. n.* *(rar)* pahimeningită. (<germ. *Pachymeninx*)

pahimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea grosimii obiectelor. (<germ. *Pachymeter*)

pahinózã *s. f.* creștere în grosime a organelor vegetale. (<fr. *pachynose*)

pahioniehíe *s. f.* îngroșare exagerată a unghiilor. (<fr. *pachyonychie*)

pahiperiostózã *s. f.* îngroșare excesivă a periostului. (<fr. *pachypériostose*)

pahipleurítă *s. f.* îngroșare inflamatorie a pleurei. (<fr. *pachypleurite*)

pahisalpingítă *s. f.* salpingită cronică, cu îngroșarea țesutului conjunctiv. (<fr. *pachysalpingite*)

pahivaginalítă *s. f.* îngroșare inflamatorie a tunicii vaginale a testiculului. (<fr. *pachyvaginalite*)

pahivaginítă *s. f.* vaginită caracterizată prin hipertrofia papilelor mucoasei. (<fr. *pachyvaginite*)

pahlaví *s. f.* limba iraniană vorbită între sec. III și IX; pentru care se folosea un alfabet semitic. (<fr., engl. *pahlavi* < cuv. pers.)

paiáță *s. f.* 1. actor de circ sau de bîlci care provoacă rîsul prin înfățișarea sa caraghioasă, prin ghidușii etc. • *(depr.)* om neserios, caraghios, măscărici. 2. păpușă îmbrăcată în paiață (1). (<rus. *paiaț*, fr. *paillasse*, germ. *Paiazze*)

paidéia *s. f.* educație a spiritului uman, în Grecia antică, prin studiul filozofiei și științei. (<germ. *Paideia*, gr. *paideia*)

paidétic, -ă *adj.* referitor la paideia. (<germ. *paidetisch*)

paidéumă *s. f.* ansamblu de caractere care constituie stilul unei culturi populare. (<germ. *Paideuma*, gr. *paideuma*)

paiét *s. n.* *(mar.)* pînză groasă, impermeabilă, care servește la protejarea punții, a mărfii etc. sau la acoperirea pe dinafară a spărturilor mici produse în bordajul navei sub linia de plutire. (<fr. *paillet*, it. *paglietta*)

paietát, -ă *adj.* împodobit, presărat cu paiete. (<fr. *pailleté*)

paiétă *s. f.* *(pl.)* piesă mică metalică sau de sticlă, cu o gaură la mijloc, care se coase pe haine, pe stofe etc. pentru a le înfrumuseța. (<fr. *paillette*)

paiól *s. n.* 1. pardoseală de lemn care acoperă podeaua calei unei nave. 2. rînd de butoaie sau de baloturi în hambarul navei. (<fr. *payol*, rus. *paiol*)

paión *s. n.* 1. *(rar)* împletitură de paie pentru sticle. 2. unealtă folosită la descărcatul vapoarelor. (<fr. *paillon*)

paiótă *s. f.* colibă de paie, în țările calde. (<fr. *paillote*)

pair /per/ *s. m.* 1. titlu purtat de marii vasali ai regelui Franței și Angliei. 2. membru al uneia dintre cele două camere legislative din Franța între 1814 și 1848; titlu de noblețe care conferea cuiva dreptul de a fi membru al Camerei Lorzilor din Anglia. (<fr. *pair*)

pairíe *s. f.* calitatea, demnitatea de pair. (<fr. *pairie*)

páisă *s. f.* monedă divizionară în Bangladesh, India, Pakistan, Nepal valorînd a suta parte dintr-o rupie. (<fr. *paise* < cuv. hindustan)

paj *s. m.* 1. tînăr nobil în serviciul unui senior feudal, al unui rege sau împărat; copil de

casă. 2. pieptănătura feminină care imită pe cea a pajului (1). (<fr. *page*, germ. *Page*)

pal¹ *s. n.* material lemnos sub formă de placă, obținut prin presarea rumegușului de lemn cu diferiți lianți. (<*p/lacă/* + *a/glomerată/* + *l/emn/*)

pal², **-ă** *adj.* 1. palid. 2. *(fig.)* fără strălucire, șters; searbăd; (despre lumină) slab. (<fr. *pâle*)

paláce *s. n.* v. p a l a s.

paladín *s. m.* 1. nobil care slujește la palatul regal; *(p. ext.)* cavaler medieval rătăcitor, dornic de aventuri. 2. *(fig.)* om curajos, îndrăzneț, animat de sentimente cavalerești. (<fr. *paladin*, it. *paladino*)

paládiu¹ *s. n.* metal alb-argintiu, foarte ductil și foarte dur, din familia platinei. (<fr., lat. *palladium*)

paládiu² *s. n.* 1. *(ant.)* statuie de lemn îmbrăcată în veșminte sau cu o armură a zeiței Pallas Atena, socotită ocrotitoare a cetăților. 2. *(fig.)* ocrotire, pază, apărare; garanție. (<lat., fr. *palladium*)

paladizáre *s. f.* depunere pe o suprafață metalică, prin procedee electrolitice, a unui strat de paladiu¹. (<*paladiu*¹ + *-iza*)

palafítă *s. f.* locuință lacustră construită pe o platformă sprijinită pe stîlpi de lemn; construcție făcută pe un teren nestabil, întărit cu pari. (<fr. *palafitte*, it. *palafitta*)

palán *s. n.* macara formată din două mufle identice, servind la ridicarea unor greutăți mari. (<fr. *palan*)

palanchín *s. n.* 1. lectică. 2. țesătură de mătase asemănătoare cu cașmirul. (<fr. *palanquin*)

palándră *s. f.* mic vas de transport, barcă cu fundul plan, care servește pentru transbordări. (<it. *palandra*)

pálas *s. n.* mare hotel de lux. — scris și *palace*. (<fr. *palace*)

palát¹ *s. n.* peretele superior al cavității bucale; cerul gurii. ○ *~ dur* = partea anterioară, osoasă, a cavității bucale.; *~ moale* = partea posterioară a cavității bucale; vălul palatului. (<lat. *palatum*)

PALAT²(O)- *elem. comp.* „palat, cerul gurii". (<fr. *palat/o/-*, cf. lat. *palatum*)

palatál, -ă *adj.* 1. *(anat.)* referitor la palat, din regiunea palatului; palatin². 2. *consoană ~ă* (și *s. f.*) = consoană care se pronunță prin apropierea sau atingerea părții de jos a limbii de palat. (<fr. *palatal*)

palatalizá *vb. tr., refl.* a (se) transforma o consoană nepalatală într-una palatală; a (se) muia. — *palatalizáre* s. f. (<fr. *palataliser*)

palatín¹ I. *s. m.* mare demnitar la palatul regilor în evul mediu. ● guvernator al unei provincii. II. *adj.* referitor la palatin¹ (I) sau la palatinat. (<fr. *palatin*, lat. *palatinus*)

palatín², -ă *adj.* referitor la cerul gurii, din regiunea palatului; palatal. ● *(s. n.)* os pereche situat în porțiunea posterioară a feței, care participă la formarea palatului dur. (<fr. *palatin*)

palatinát *s. n.* 1. demnitatea de palatin¹. 2. teritoriu sau provincie guvernată de un palatin¹. (<fr. *palatinat*)

palatínă *s. f.* etolă scurtă feminină de blană, purtată la gît și pe umeri. (<fr. *palatine*)

palatítă *s. f.* inflamație a cerului gurii. (<fr. *palatite*)

palatográf *s. n.* *(fon.)* mulaj al palatului folosit pentru a se obține palatograma; palat¹ artificial. (<fr. *palatographe*)

palatográmă *s. f.* reprezentare grafică a punctelor de contact ale limbii cu suprafața palatului, în timpul emiterii unui sunet. (<fr. *palatogramme*)

palatolalíe *s. f.* tulburare de vorbire, specifică celor care prezintă despicături palatine, caracterizată prin nazalizarea sunetelor. (<fr. *palatolalie*)

palatoplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a unei părți din vălul palatului. (<fr. *palatoplastie*)

palatoplegíe *s. f.* paralizie a vălului palatului. (<fr. *palatoplégie*)

palatorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a vălului palatului. (<fr. *palatorraphie*)

pálă¹ *s. f.* 1. veșmînt constînd dintr-o bucată de pînză dreptunghiulară, purtat peste etolă de matroanele romane. 2. *(text.)* semifabricat în formă de bandă continuă, obținut din fibre (de lînă, sintetice) pieptănate și înfășurate pe bobine. (<lat. *palla*)

pálă² *s. f.* fiecare dintre brațele unei elice de avion ori de vapor sau ale unui rotor de mașină ori de turbină. (<fr. *pale*)

PALE(O)- *elem. comp.* „vechi", „preistoric". (<fr. *palé/o/-*, cf. gr. *palaios*, vechi)

paleál, -ă *adj.* referitor la paliu¹ (3). ○ *cavitate ~ă* = cavitate situată în manta, care conține organele respiratorii ale moluștelor. (<fr. *palléal*)

paleantróp *s. m.* om fosil din pleistocenul mediu; omul din Neandertal. (<germ. *Paläanthropus*, lat. *palaeoanthropus*)

paleárctic, -ă *adj.* din regiunea de nord a „lumii vechi" (Europa, Africa de Nord, Asia la nord de Himalaia); paleoarctic. (<fr. *paléarctique*)

paleát, -ă *adj.* (*herald.*; despre un scut, o figură) divizat vertical într-un număr par de părți egale. (<fr. *palé*)

palée¹ *s. f.* element intermediar de susținere a grinzilor principale ale unui pod de lemn. (<fr. *palée*)

palée² *s. f.* înveliș floral la graminee, format din două frunzișoare situate la baza spiculeț. (<it., fr. *palea*, cf. lat. *palea*, pai)

palemón *s. m.* numele științific al crevetei. (<fr. *palémon*)

paleneefál *s. n.* cea mai veche parte, din punct de vedere filogenetic, a encefalului. (<engl. *palencephal*)

paleoantropológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleoantropologie. (<fr. *paléanthropologue*)

paleoantropológic, -ă *adj.* referitor la paleoantropologie. (<fr. *paléoanthropologique*)

paleoantropologíe *s. f.* parte a antropologiei care studiază omul preistoric, pe bază de fosile. (<fr. *paléoanthropologie*)

paleoáretic, -ă *adj.* palearctic. (<fr. *paléoarctique*)

paleoarheofíte *s. f. pl.* plante antropofile din paleolitic. (<fr. *paléoarchéophytes*)

paleoarheológic, -ă *adj.* referitor la paleoarheologie. (<fr. *paléoarchéologique*)

paleoarheologíe *s. f.* arheologie a epocilor preistorice. (<fr. *paléoarchéologie*)

paleoastronaút *s. m.* ființă despre care documente străvechi atestă că ar fi călătorit cu vehicule de tip astronavă. (<*paleo-* + *astronaut*)

paleoastronaútic, -ă I. *adj.* referitor la paleoastronautică. II. *s. f.* cercetare a celor mai vechi informații despre preocupări astronautice. (<fr. *paléoastronautique*)

paleobiogeografíe *s. f.* disciplină care studiază fauna și flora din trecutul geologic al Pământului. (<fr. *paléo-biogéographie*)

paleobiológic, -ă *adj.* referitor la paleobiologie. (<fr. *paléobiologique*)

paleobiologíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază modul de viață al animalelor și plantelor fosile. (<fr. *paléobiologie*)

paleobotánic, -ă I. *adj.* referitor la paleobotanică. II. *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază plantele fosile; paleofitologie. (<fr. *paléobotanique*)

paleobotaníst, -ă *s. m. f.* specialist în paleobotanică. (<fr. *paléobotaniste*)

paleocén, -ă *adj., s. n.* (din) prima epocă a paleogenului. (<fr. *paléocène*)

paleoclimát *s. n.* climat al unei vechi epoci geologice; paleoclimă. (<fr. *paléoclimat*)

paleoclimátic, -ă *adj.* referitor la paleoclimat. (<fr. *paléoclimatique*)

paleoclimatologíe *s. f.* ramură a climatologiei care studiază paleoclimatele. (<fr. *paléoclimatologie*)

paleoclímă *s. f.* paleoclimat. (<*paleo-* + *climă*)

paleocórtex *s. n.* ansamblu de zone de la baza emisferelor cerebrale, considerat ca nivel superior al funcțiilor vegetative ale organismului. (<*paleo-* + *cortex*)

paleocreștín, -ă *adj.* referitor la începuturile creștinismului. ○ *artă ~ă* = arta primilor creștini, dezvoltată în Occident, ale cărei forme, dovedind legături profunde cu arta de tradiție elenistică (picturi de un caracter relativ rudimentar, cu scene și motive pătrunse de un întreg simbolism), au persistat în Imperiul Roman de Apus pînă în sec. VII. (după fr. *paléochrétien*)

paleodemografíe *s. f.* ramură a demografiei istorice care studiază vestigiile umane. (<*paleo-* + *demografie*)

paleodendrologíe *s. f.* ramură a paleobotanicii care studiază plantele lemnoase fosile. (<fr. *paléodendrologie*)

paleoecológic,-ă *adj.* referitor la paleoecologie. (<fr. *paléoécologique*)

paleoecologíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază ecosistemele și biosferele dispărute ale Pământului. (<fr. *paléoécologie*)

paleoendémic, -ă *adj.* (despre specii) cu un areal mare în trecut, dar care din cauza schimbării condițiilor de viață astăzi are un areal redus. (<fr. *paléoendémique*)

paleoetnografíe *s. f.* etnografie a popoarelor străvechi. (<*paleo-* + *etnografie*)

paleoetnológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleoetnologie. (<fr. *paléoethnologue*)

paleoetnológic, -ă *adj.* referitor la paleoetnologie. (<fr. *paléoethnologique*)

paleoetnologíe *s. f.* ramură a etnologiei care studiază aspectele civilizațiilor și culturilor arhaice; arheoetnologie. (<fr. *paléoethnologie*)

paleofáună *s. f.* faună fosilă. (<*paleo-* + *faună*)

paleofaunístic, -ă *adj.* referitor la paleofaună. (<*paleofaună* + *-istic*)

paleofític, -ă *adj., s. n.* (din) perioada geologică situată între silurian și permian, cînd apar primele plante vasculare. (<fr. *paléophytique*)

paleofitografíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază morfologia plantelor fosile. (<fr. *paléophytografie*)

paleofitológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleofitologie. (<fr. *paléophytologue*)

paleofitológic, -ă *adj.* referitor la paleofitologie. (<fr. *paléophytologique*)

paleofitologíe *s. f.* paleobotanică; fitopaleontologie. (<fr. *paléophytologie*)

paleoflóră *s. f.* floră fosilă. (<fr. *paléoflore*)

paleoflorístic, -ă *adj.* referitor la paleofloră. (<fr. *paléofloristique*)

paleogén, -ă *adj., s. n.* (din) prima perioadă a neozoicului; numulitic. (<fr. *paléogène*)

paleogenétic, -ă I. *adj.* referitor la paleogenetică. II. *s. f.* ramură a geneticii care studiază resturile fosile. (<fr. *paléogénétique*)

paleogeofízic, -ă I. *adj.* referitor la paleogeofizică. II. *s. f.* ramură a geofizicii care studiază fenomenele geofizice de-a lungul erelor geologice. (<fr. *paléogéophysique*)

paleogeográf, -ă *s. m. f.* specialist în paleogeografie. (<fr. *paléogéographe*)

paleogeográfic, -ă *adj.* referitor la paleogeografie. (<fr. *paléogéographique*)

paleogeografíe *s. f.* știință care studiază reconstituirea continentelor și oceanelor în decursul istoriei geologice a Pământului. (<fr. *paléogéographie*)

paleogeomorfologíe *s. f.* ramură a paleogeografiei care studiază evoluția reliefului în trecut, reconstituind configurația acestuia și procesele geomorfologice din diferite perioade geologice. (<fr. *paléogéomorphologie*)

paleográf, -ă *s. m. f.* specialist în paleografie. (<fr. *paléographe*)

paleográfic, -ă *adj.* referitor la paleografie. (<fr. *paléographique*)

paleografíe *s. f.* știință auxiliară a istoriei care se ocupă cu descifrarea și cu studiul scrisului din manuscrise, de pe hărți vechi etc. (<fr. *paléographie*)

paleohistologíe *s. f.* studiu al țesuturilor animale care s-au păstrat în fosile. (<fr. *paléohistologie*)

paleolític, -ă *adj., s. n.* (din) prima epocă a istoriei, caracterizată prin folosirea uneltelor din piatră cioplită. (<fr. *paléolithique*)

paleológ, -ă *s. m. f.* om de știință care studiază limbile vechi. (<fr. *paléologue*)

paleologíe *s. f.* studiu al antichității sau al antichităților; arheologie. (<engl. *paleology*)

paleomagnétic, -ă *adj.* referitor la paleomagnetism. (<fr. *paléomagnétique*)

paleomagnetism *s. n.* metodă de determinare a valorilor cîmpului magnetic terestru din trecutul geologic. (<fr. *paléomagnétisme*)

paleomicologie *s. f.* știință care studiază ciupercile fosile. (<*paleo-* + *micologie*)

paleontográfic, -ă *adj.* referitor la paleontografie. (<germ. *paläontographisch*)

paleontografíe *s. f.* descriere sistematică a fosilelor. (<germ. *Paläontographie*)

paleontológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleontologie. (<fr. *paléontologue*)

paleontológic, -ă *adj.* referitor la paleontologie. (<fr. *paléontologique*)

paleontologíe *s. f.* știință care studiază vieţuitoarele (plante și animale) fosile descoperite în sedimentele scoarţei terestre. (<fr. *paléontologie*)

paleopalinológic, -ă *adj.* referitor la paleopalinologie. (<fr. *paléopalynologique*)

paleopalinologíe *s. f.* ramură a palinologiei care are ca obiect cercetarea geologică bazată pe studiul sporilor și al polenului fosil. (<fr. *paléopalynologie*)

paleopatológic, -ă *adj.* referitor la paleopatologie. (<fr. *paléopathologique*)

paleopatologíe *s. f.* ramură a patologiei care studiază bolile vieţuitoarelor fosile, pe baza examinării resturilor lor osoase. (<fr. *paléopathologie*)

paleopedológic, -ă *adj.* referitor la paleopedologie. (<fr. *paléopédologique*)

paleopedologíe *s. f.* ramură a pedologiei care studiază solurile fosile. (<fr. *paléopédologie*)

paleopitéc *s. m.* maimuță antropomorfă fosilă ale cărei urme au fost descoperite în depozitele terţiare din India. (<fr. *paléopithèque*)

paleopsihologíe *s. f.* ramură a psihologiei care studiază structura, psihicul, comportamentul și condiţiile de viaţă ale omului preistoric, pe baza urmelor și trăsăturilor activităţii lui. (<*paleo-* + *psihologie*)

paleosláv, -ă *adj.* (și *s. f.*) referitor la slava veche; scris în această limbă. (<fr. *paléoslave*)

paleosól *s. n.* sol format în condiţii de climă și de vegetaţie diferite de cele actuale. (<fr. *paléosol*)

paleospeológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleospeologie. (<*paleospeologie*)

paleospeologíe *s. f.* studiu al cavernelor și al apelor subterane din trecutul erelor geologice. (după fr. *paléospéléologie*)

paleotériu *s. m.* mamifer erbivor perisodactil din neozoic, asemănător cu tapirul. (<fr. *paléothérium*)

paleotrópic, -ă *adj.* din regiunea tropicală a „lumii vechi". (<fr. *paléotropique*)

paleozáur *s. m.* gen fosil de reptile sauriene din permian, cu limba despicată. (<*paleo-* + *-zaur*)

paleozóic, -ă *adj., s. n.* (din) a doua eră geologică, dintre precambrian și mezozoic, în care s-au format munţii, au apărut ultimele tipuri de nevertebrate, unii peşti vertebraţi și reptilele primitive și s-a dezvoltat flora continentală pînă la conifere; era primară. (<fr. *paléozoïque*)

paleozoológ, -ă *s. m. f.* specialist în paleozoologie. (<fr. *paléozoologue*)

paleozoológic, -ă *adj.* referitor la paleozoologie. (<fr. *paléozoologique*)

paleozoologíe *s. f.* ramură a paleontologiei care studiază animalele fosile. (<fr. *paléozoologie*)

palestezíe *s. f.* sensibilitate vibratorie osoasă. (<fr. *pallesthésie*, cf. gr. *pallein*, a vibra)

palestezíometru *s. n.* aparat pentru măsurarea sensibilităţii vibratorii. (<*palestezie* + *-metru*[2])

paléstră *s. f.* 1. (în Grecia și Roma antică) loc special amenajat pentru exerciţii de gimnastică, lupte etc. 2. școală ateniană de educaţie fizică, frecventată de fiii claselor stăpînitoare, după absolvirea școlii de gramatică și a celei de kithară. (<fr. *palestre*, lat. *palaestra*, gr. *palaistra*)

paléstric, -ă I. *adj.* referitor la paleștră. II. *s. f.* arta exerciţiilor la paleștră. (<fr. *palestrique*)

paletă *s. f.* 1. plăcuţă de lemn (ovală) pe care pictorii își amestecă culorile cînd lucrează. • *(fig.)* gamă cromatică specifică unui pictor, unei lucrări; cromatică, colorit, măiestrie a unui scriitor, compozitor etc. 2. plăcuţă rotundă cu mîner care se folosește pentru lovirea mingii la tenisul de masă. 3. organ al turbinelor sau al roţilor hidraulice care conduce fluidul; pală mică. 4. *(mar.)* platformă folosită în porturi și pe nave la manipularea și stivuirea unor mărfuri. (<fr. *palette*)

paletizá *vb. tr.* a folosi metoda peletizării. (<fr. *palettiser*)

paletizáre *s. f.* metodă de manipulare și stivuire a mărfurilor prin folosirea paletelor (4). (<*paletiza*)

PALI-/PALIM-/PALIN- *elem. comp.* „îndărăt, din nou, repetare". (<fr. *pali-*, *palim-*, *palin-*, cf. gr. *palin*, din nou)

pálí[2] *s. m.* veche limbă indo-europeană, derivată din sanscrită, folosită și astăzi ca limbă liturgică budistă și ca limbă de cultură în India, Sri Lanka, Birmania și Thailanda. (<fr. *pali* < cuv. hindi)

palláj *s. n.* aliaj de paladiu și argint, inoxidabil, rezistent, folosit în stomatologie. (<germ. *Paliag*)

pallátă *adj.* (la greci; despre o comedie, o statuie) cu personaje învesmîntate în palium[1] (1). (<fr., lat. *pabliata*)

pallatív, -ă *adj., s. n.* 1. (medicament) care ameliorează o boală sau îi înlătură temporar simptomele, fără a-i suprima cauza. 2. *(fig.)* (soluţie, măsură) care rezolvă provizoriu o situaţie sau efectele ei. (<fr. *palliatif*, lat. *palliativus* < *pallium*, învelitoare)

pallchinezíe *s. f.* tulburare motorie manifestată prin repetarea spontană și involuntară a acelorași gesturi și mișcări, mai ales în cazurile de demenţă organică. (<fr. *palikinésie*)

pálid, -ă *adj.* 1. (despre oameni) fără sînge în obraz, galben, alb la faţă; pal. 2. fără strălucire, șters, lipsit de intensitate luminoasă.

• *(fig.)* lipsit de vigoare. (<lat. *pallidus*, it. *pallido*)

palidectomíe *s. f.* distrugere neurochirurgicală a palidumului, practicată în boala lui Parkinson. (<fr. *pallidectomie*)

palidítate *s. f.* faptul, însușirea de a fi palid; paloare. (<it. *pallidità*)

palidór *s. n.* aliaj de paladiu și aur, folosit pentru proteze dentare. (<germ. *Palidor*)

pálidum *s. n.* una dintre formațiile cenușii ale nucleului lenticular al creierului. (<fr. *pallidum*, cf. lat. *pallidus*, pal)

pallér *s. n.* 1. porțiune de traseu orizontal al unei șosele sau căi ferate. 2. platformă pentru odihnă la o scară, plasată de obicei la nivelul etajelor; odihna scării. 3. lagăr (II), de obicei orizontal. 4. zbor orizontal executat de avion imediat după dezlipirea de sol, la decolare, sau la aterizare, înainte de a lua contact cu pista. 5. porțiune orizontală într-o diagramă. (<fr. *palier*)

palifemíe *s. f.* manifestare primară a bilbâielii prin repetarea unui cuvînt sau a unei silabe. (<fr. *paliphémie*)

paligrafíe *s. f.* repetare patologică, în scris, de mai multe ori, a unor propoziții sau cuvinte; palingrafie. (<fr. *paligraphie*)

palilalíe *s.f.* tulburare a vorbirii constînd în repetarea involuntară a unor silabe, cuvinte sau propoziții. (<fr. *palilalie*)

Palílii *s. f. pl.* serbări pastorale care aveau loc în Roma antică la 21 aprilie, ziua aniversării întemeierii cetății, cu care prilej păstorii dansau și săreau, cu turmele lor, deasupra unor focuri de paie. (<lat. *Palilia*, cf. *Pales*, zeiță protectoare a turmelor și păstorilor)

palilogíe *s. f.* palilalie în care repetarea unei propoziții corecte se intercalează între cuvinte incoerente și ininteligibile. (<fr. *palilogie*)

PALIM- v. p a l i¹-.

palimfrazíe *s. f.* repetare continuă a unui cuvînt sau fraze, a unei rime ori a unui vers. (<fr. *palimphrasie*)

palimpsést *s. n.* 1. pergament de pe care a fost ștearsă, răzuită scrierea inițială pentru a fi utilizat din nou și pe care se mai văd încă urmele vechii scrieri. 2. *(fig.)* scriere (veche) greu lizibilă datorită ștersăturilor și corecturilor. (<fr. *palimpseste*, gr. *palimpsestos*)

PALIN- v. p a l i¹-.

palinblózǎ *s. f.* repetare și înglobare în conținutul psihic a unor perioade din trecutul bolnavului. (<*palin-* + *-bioză*)

palindróm *s. n.* 1. cuvînt, frază, vers care se poate citi în cele două sensuri. 2. joc distractiv constînd în găsirea unui cuvînt sau a unei fraze care, citite direct și invers, să aibă același înțeles. (<fr. *palindrome*, it. *palindromo*)

palindrómic, -ă *adj.* recurent (1). (<fr. *palindromique*)

palindromíe *s. f.* recrudescență a unei boli. (<engl. *palindromia*)

palinestezíe *s. f.* revenire bruscă la starea de sensibilitate după o anestezie generală. (<fr. *palinesthésie*)

palingenétic, -ă *adj.* palingenezic. (<germ. *palingenetisch*)

palingenézǎ *s. f.* 1. metamorfism produs la adîncimi foarte mari pe care îl suferă rocile eruptive sau sedimentare sub influența temperaturii. 2. *(biol.)* apariția în procesul dezvoltării unor indivizi a unor caractere deja dispărute pentru grupa din care aceștia fac parte. (<fr. *palingenèse*)

palingenézic, -ă *adj.* referitor la palingenezǎ; palingenetic. (<fr. *palingénésique*)

palingenezíe *s. f.* 1. concepție metafizică ce preconizează reînvierea periodică a tuturor ființelor; metempsihoză. • *(fig.)* înnoire, regenerare (morală). 2. concepție potrivit căreia istoria este alcătuită din perioade succesive de decădere și de înflorire. 3. concepție care afirmă perfecționarea continuă a viețuitoarelor printr-o evoluție lentă. (<fr. *palingénésie*, cf. lat. *palingenesia*, renaștere)

paligrafíe *s. f.* paligrafie. (<germ. *Paligrafie*)

PALINO- *elem. comp.* „polen", „spori". (<fr. *palyno-*, cf. gr. *palynein*, a împrăștia)

palinódic, -ă *adj.* referitor la palinodie; care retractează cele spuse. (<fr. *palinodique*)

palinodíe *s. f.* 1. poezie, scriere în care autorul retractează cele spuse anterior. 2. *(peior.)* ediție sau scriere prea mult revăzută și adăugită de autor; *(p. ext.)* schimbare de părere, retractare. (<fr. *palinodie*, lat. *palinodia*)

palinodíst *s. m. (rar)* autor de palinodii. (<fr. *palinodiste*)

palinofág, -ă *adj.* (despre insecte) care se hrănește cu polen. (<*palino-* + *-fag*²)

palinológic, -ă *adj.* referitor la palinologie. (<fr. *palynologique*)

palinologíe *s. f.* 1. ramură a botanicii care se ocupă cu studiul polenului și al sporilor. 2. știință care se ocupă cu reconstituirea mediului fizic unde a evoluat omul și societatea umană de la primele începuturi. (<fr. *palynologie*, cf. gr. *palydein*, a risipi praf)

palinotaxonomíe *s. f.* ramură a palinologiei care se ocupă cu unele probleme de taxonomie și filogenie prin studiul morfologiei polenului. (<fr. *palynotaxonomie*)

palíopsíe *s. f.* afecțiune a vederii în care bolnavul continuă să vadă, intermitent, un obiect dispărut din cîmpul său vizual. (<engl. *paliopsia*)

palísá *vb. tr.* a lega un lăstar, o ramură de un suport pentru a da pomilor fructiferi forma dorită sau pentru a nu fi rupți de vînt. — *palisáre* s. f. (<fr. *palisser*)

palísádă *s. f.* 1. element de fortificație constînd dintr-un gard înalt format din pari de lemn înfipți vertical în pămînt și legați între ei prin nuiele etc. 2. perete metalic mobil care protejează avioanele de pe navele portavioane de vînturile puternice. 3. *(bot.)* mod de așezare a unor celule alungite, care stau una lîngă alta. (<fr. *palissade*)

palisádic, -ă *adj.* (despre parenchimul clorofilian) cu celule compacte pe fața superioară a frunzelor. (<fr. *palissadique*)

palisáj *s. n.* palisare. (<fr. *palissage*)

palisándru *s. m.* arbore exotic cu flori mari, albastre sau roșii, al cărui lemn mirositor, foarte tare, de culoare neagră-violetă, e folosit în

timplăria fină. (<fr. *palissandre* < cuv. amerind.)

palisilabic *s. f.* tulburare de vorbire caracterizată prin repetarea involuntară, explozivă și sacadată, a aceleiași silabe (de la începutul cuvintelor). (<fr. *palissyllabie*)

pállu[1] *s. n.* 1. mantie la vechii greci constînd dintr-o fîșie de stofă dreptunghiulară care se drapa în jurul corpului. 2. bandă de lînă albă cu cruci negre, pe care papa o poartă pe deasupra veșmintelor pontificale. 3. răsfrîngere a tegumentului care căptușește cochilia gasteropodelor; manta (3). 4. vechi denumire pentru cortexul cerebral (care acoperă creierul ca o manta). (<lat., fr. *pallium*)

pállu[2] *s. n.* 1. țesătură de stofă sau de lînă dată ca premiu pentru o întrecere (medievală). 2. întrecere premiată cu această țesătură. (<it. *palio*)

palla *s. f.* un fel de șal din lînă colorată care acoperea și înfășura umerii (la femei). (<lat. *palla*)

palm *s. m.* (*rar*) palmier. (<fr. *palme*, germ. *Palme*, lat. *palma*)

palmacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate, cunoscute sub numele generic de palmieri. (<lat. *palmaceae*)

palmáj *s. n.* (*iluzionism*) acțiune prin care se reține ascuns un obiect în palmă, de obicei în scobitura acesteia, între tenar și hipotenar. (<*palmă* + *-aj*)

palmár, -ă *adj., s. m.* (mușchi) al palmei. (<fr. *palmaire*)

palmarés *s. n.* listă în care se înscriu victoriile sportive, succesele literare etc. obținute de cineva. (<fr. *palmarès*, lat. *palmaris*< *palma*, ramură de palmier, simbol al victoriei)

palmáriu *s. n.* seră destinată cultivării palmierilor în țările reci. (<fr. *palmarium*)

palmát, -ă *adj.* 1. (despre frunze) care seamănă cu o mînă cu degetele răsfirate. 2. (despre piciorul unor animale sau păsări) cu degetele unite printr-o membrană. 3. (*herald.*; despre un braț) care își arată palma. (<fr. *palmé*, lat. *palmatus*)

PALMATI-/PALMI-/PALMO- *elem. comp.* „palmă, palmat". (<fr. *palmati-*, *palmi-*, *palmo-*, cf. lat. *palmatus*<*palma*, palmă)

palmatífid, -ă *adj.* (despre frunze palmate) cu lobi care ajung pînă la mijlocul limbului. (<fr. *palmatifide*)

palmatiflór, -ă *adj.* cu corola dispusă palmat pe o bază comună. (<lat. *palmatiflorus*)

palmatilobát, -ă *adj.* (despre frunze palmate) cu lobi dispuși de jur împrejurul limbului. (<fr. *palmatilobé*)

palmatipartít, -ă *adj.* (despre frunze palmate) cu diviziuni care trec de jumătatea limbului, fără să atingă axa frunzei. (<fr. *palmatiparti*)

palmatisecát, -ă *adj.* (despre frunze palmate) cu diviziuni pînă la nervura mediană. (<fr. *palmatiséqué*)

palmatúră *s. f.* malformație congenitală a mîinii constînd din reunirea printr-o pieliță a degetelor. (<fr. *palmature*)

pálmă *s. f.* 1. (*livr.*) ramură de palmier, simbol al victoriei. 2. motiv ornamental în formă de palmă (1). ○ *~ele academice* = distincție acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor. 3. înotătoare de cauciuc care se fixează de picior, pentru înotul subacvatic. (<fr. *palme*, lat. *palma*)

palmér *s. n.* instrument de precizie pentru determinarea grosimii unor piese; șurub micrometric. (<fr. *palmer*)

palmerstón *s. n.* țesătură dublă din lînă și bumbac, folosită ca stofă de palton. (< /Henry Temple, viconte de/ *Palmerston*, om politic engl., sec. XIX)

palmétă *s. f.* 1. motiv ornamental, sculptat sau pictat, rezultat din stilizarea frunzelor de palmier. 2. formă artistică dată unor pomi fructiferi, îndreptîndu-le ramurile cu ajutorul spalierelor pentru ca să crească într-o anumită direcție. (<fr. *palmette*)

PALMI- v. palmati-.

palmiér *s. m.* arbore exotic cu tulpina înaltă, dreaptă, neramificată, terminată cu o coroană de frunze și avînd florile dispuse în inflorescențe foarte variate; palm. (<fr. *palmier*)

palmiéră *s. f.* 1. bucată dreptunghiulară de piele groasă care protejează palmele în timpul muncii. 2. un fel de mistrie. (<*palmă* + *-ieră*)

palmifórm, -ă *adj.* 1. palmat. 2. (*arhit.*; despre o coloană) cu capitelul în forma unui mănunchi de frunze de palmier. (<fr. *palmiforme*)

palmipéde *s. n. pl.* supraordin de păsări înotătoare cu picioarele palmate (2). (<fr. *palmipèdes*)

palmitát *s. m.* sare sau ester al acidului palmitic. (<fr. *palmitate*)

palmític *adj.* *acid ~* = acid organic semisolid, prezent, sub formă de gliceride, în numeroase grăsimi vegetale și animale. (<fr. *palmitique*)

palmitínă *s. f.* ester palmitic al glicerinei, unul dintre constituenții corpurilor grase. (<fr. *palmitine*)

PALMO- v. palmati-.

palmográf *s. n.* aparat pentru stabilirea gradului de oboseală a mîinilor. (<*palmo-* + *-graf*[3])

palmúră *s. f.* pieliță care unește degetele unor vertebrate acvatice. (<fr. *palmure*)

PALO- *elem. comp.* „oscilație, pulsație". (<fr. *pallo-*, cf. gr. *pallo*<*pallein*, a vibra, a oscila)

paloáre *s. f.* 1. paliditate. 2. culoare ștearsă. (<fr. *pâleur*, it. *pallore*)

palográf *s. n.* 1. instrument cu care se înregistrează oscilațiile unei nave. 2. aparat pentru determinarea pulsațiilor arteriale. (<fr. pallographe)

palográmă *s. f.* diagramă obținută la palograf. (<fr. *pallogramme*)

paloíd, -ă *adj.* referitor la dantura curbă a roților conice.

paloníer *s. n.* 1. pîrghie principală pentru acționarea direcției unui avion sau a unei ambarcații, manevrată cu ajutorul picioarelor. 2. suport fixat pe fundul bărcilor pentru spri-

jinirea picioarelor celui care visleşte. (<fr. *palonnier*)

palp *s. m.* fiecare dintre cele două apendice mobile aşezate sub maxilarul inferior la artropode şi crustacee, servind la pipăirea şi prinderea alimentelor. (<fr. *palpe*, cf. lat. *palpus*, pipăit)

palpá *vb. tr.* 1. a pipăi. ◊ a examina prin pipăire (atingere sau apăsare) cu mîna anumite părţi ale corpului, organe etc. 2. *(tehn.)* a verifica gradul de netezire al suprafeţei unui corp cu ajutorul unui palpator sau cu mîna. — *palpáre* s. f. (<fr. *palper*, lat. *palpare*)

palpábil, -ă *adj.* care poate fi pipăit; concret. ● *(fig.)* evident, clar, neîndoios. (<fr. *palpable*)

palpabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi palpabil. ◊ *(fig.)* evidenţă, claritate. (<fr. *palpabilité*)

palpatór *s. n.* 1. organ sensibil al unui aparat de măsurat şi de control, care sesizează neregularităţile unei suprafeţe. 2. dispozitiv al unei maşini agricole servind pentru urmărirea neregularităţilor terenului, a modului de dispunere a plantelor etc., în scopul reglării poziţiei organelor de lucru ale maşinii. 3. dispozitiv de comandă automată a mecanismului de alimentare a maşinii de ţesut cu fir de bătătură. (după fr. *palpeur*, it. *palpatore*)

palpáţie *s. f.* palpare; palpit. — var. *palpaţiune* s. f. (<fr. *palpation*, lat. *palpatio*)

palpaţiúne *s. f.* v. palpaţie.

palpebrál, -ă *adj.* referitor la pleoape. (<fr. *palpébral*, cf. lat. *palpebra*, pleoapă)

palpicórn, -ă *adj.* (despre insecte) prevăzut cu palpi lungi în formă de antene. (<fr. *palpicorne*)

palpít *s. n.* suflare, tresărire; palpaţie. (<it. *palpito*)

palpitá *vb. intr.* 1. (despre inimă) a-şi înteţi ritmul bătăilor datorită unei emoţii sau unei maladii; a zvîcni. ◊ *(despre oameni)* a tremura (din cauza unei emoţii), a fi foarte mişcat. 2. *(fig.)* a se manifesta puternic; a freamăta, a vibra. — *palpitáre* s. f. (<fr. *palpiter*, it. *palpitare*)

palpitánt, -ă *adj.* emoţionant, captivant, pasionant. (<fr. *palpitant*)

palpitáţie *s. f.* 1. mişcare convulsivă a unei părţi oarecare a corpului; zvîcnire, bătaie puternică şi neregulată a inimii. 2. *(fig.)* tremur uşor, emoţie. — var. *palpitaţiune* s. f. (<fr. *palpitation*, lat. *palpitatio*)

palpitaţiúne *s. f.* v. palpitaţie.

palplánşă *s. f.* element de construcţie destinat să sprijine terenul unei săpături sau să formeze o incintă în interiorul căreia să se poată executa o lucrare, fiind ferită astfel de infiltraţia apei. (<fr. *palplanche*)

paltón *s. n.* haină groasă şi lungă de iarnă, care se poartă peste celelalte veşminte. (după fr. *paletot*)

PALUD(O)- *elem. comp.* „baltă, mlaştină". (<fr. *palud/o/-*, cf. lat. *palus*, *-udis*, mlaştină)

paludaméntum *s. n.* mantie pe care o purtau generalii romani. (<lat. *paludamentum*)

paludáriu *s. n.* recipient, bazin amenajat pentru creşterea animalelor amfibii. (<fr. *paludarium*)

paludeán, -ă *adj. (rar)* palustru. ◊ *friguri ~ene* = paludism. (<fr. *paludéen*)

palúdic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paludism. (<fr. *paludique*)

paludícol, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care trăieşte în mlaştini. (<fr. *paludicole*)

paludínă *s. f.* moluscă gasteropodă vivipară, care trăieşte în apele curgătoare şi în iazuri. (<fr. *paludine*)

paludísm *s. n.* malarie. (<fr. *paludisme*)

paludológ, -ă *s. m. f.* specialist în paludologie. (<fr. *paludologue*)

paludologíe *s. f.* 1. ştiinţă care studiază aspectele floristice, ecologice, chimice şi biocenotice ale mlaştinilor. 2. malariologie. (<fr. *paludologie*)

paludometríe *s. f.* ansamblu de cercetări urmărind măsurarea stării endemice a paludismului. (<fr. *paludométrie*)

paludós, -oásă *adj. (livr.)* mlăştinos. (<lat. *paludosus*, it. *paludoso*)

paludoterapíe *s. f.* malarioterapie. (<fr. *paludothérapie*)

paludrínă *s. f.* preparat farmaceutic sub formă de pulbere albă cu gust amărui şi fără miros, folosit contra paludismului. (<fr. *paludrine*)

palústru, -ă *adj.* de baltă, de mlaştină. ◊ *friguri ~e* = malarie. (<fr. *palustre*, lat. *palustris*)

pálux *s. n.* lac incolor care se aplică pe suprafaţa parchetului. (n. com.)

PAM- v. pan-.

pamá *vb. intr. (livr.)* a fi copleşit de emoţie, de admiraţie faţă de cineva sau ceva. ● a leşina, a se pierde. (<fr. *pâmer*)

pamflét *s. n.* scriere satirică, în proză sau în versuri, în care sînt înfierate atitudini, concepţii, aspecte negative ale vieţii. (<fr. *pamphlet*)

pamfletár, -ă *s. m. f.* autor de pamflete; pamfletist. ● *(adj.)* cu caracter de pamflet. (<fr. *pamphlétaire*)

pamfletíst, -ă *s. m. f.* pamfletar. (<germ. *Pamphletist*)

pámpas *s. n.* cîmpie întinsă din America de Sud, acoperită cu ierburi şi tufişuri. (<fr., sp. *pampa*<cuv. quechua)

pampéro *s. n.* invazie de aer rece, adesea violent, dinspre Patagonia spre zona tropicală a Americii de Sud, în timpul depresiunilor ciclonice. (<sp. *pampero*<cuv. quechua)

pamplémus *s. m. (rar)* grepfrut; pamplemusier. ◊ fructul acestuia. (<fr. *pamplemousse*)

pamplemusiér *s. m. (rar)* pamplemus. (<fr. *pamplemoussier*)

PAN-/PANT(O)-/PAM-/PASI- *elem. comp.* „tot, întreg", „universal". (<fr. *pan-*, *pant/o/-*, *pam-*, *pasi-*, cf. gr. *pas*, *pantos*, tot)

pané *vb. tr.* a trece prin făină, ou şi pesmet caşcavalul, carnea, legumele şi a le prăji în grăsime; a pregăti (un aliment) pane. (<fr. *paner*)

panacéu *s. n.* medicament despre care se credea că ar putea să vindece orice boală; leac, remediu universal. (<fr. *panacée*, lat. *panacea*, gr. *panakeia*<*pas*, tot; *akos*, remediu)

panádă *s. f (rar)* supă falsă preparată dintr-o fiertură de pîine, unt și lapte. (<fr. *panade)*

panafricán, -ă *adj.* referitor la unitatea popoarelor din Africa. (<fr. *panafricain)*

panafricanism *s. n.* doctrină politică de luptă revoluționar-democratică și progresistă pentru unitatea și solidaritatea popoarelor africane. (<fr. *panafricanisme)*

panalgíe *s. f.* durere difuză existentă în întregul corp. (<*pan-* + *-algie)*

panamá[1] *s. f.* împletitură fină din frunzele unui arbust din America Centrală; *(p. ext.)* pălărie făcută dintr-o astfel de împletitură. ● țesătură de bumbac sau de in care imită această împletitură. (<fr. *panama*<cuv. amerind.)

panamá[2] *s. f.* afacere frauduloasă de mari proporții, legată de coruperea funcționarilor de stat. (<fr. *panama*, cf. *Panama*, istm care leagă cele două Americi)

panamerícan, -ă *adj.* referitor la cele două Americi. (<fr. *panaméricain)*

panamericanism *s. n.* tendință spre dezvoltarea și instituționalizarea relațiilor între statele continentului american. (<fr. *panaméricanisme)*

panamericanist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al panamericanismului. (<fr. *panaméricaniste)*

panaráb, -ă *adj.* referitor la totalitatea țărilor de limbă arabă și de civilizație musulmană. (<fr. *panarabe)*

panarabism *s. n.* doctrină politică care preconiza să unească toate țările arabe. (<fr. *panarabisme)*

panarabíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al panarabismului. (<fr. *panarabiste)*

panárd, -ă *adj.* (despre cai) cu picioarele posterioare strîmbe de la genunchi în afară. (<fr. *panard)*

panarițiu *s. n.* inflamație a țesuturilor din jurul unghiilor. (<lat. *panariciuum)*

panarterítă *s. f.* inflamație a tuturor tunicilor arteriale. (<engl. *panarteritis)*

panartrítă *s. f.* inflamație a tuturor articulațiilor și țesuturilor periarticulare. (<fr. *panarthrite)*

panaslátic, -ă *adj.* referitor la panasiatism. (<fr. *panasiatique)*

panasiatísm *s. n.* doctrină politică care tinde spre unirea țărilor asiatice. (<fr. *panasiatisme)*

panáș *s. n.* mănunchi de pene (colorate) care împodobea odinioară coiful sau chipiul militarilor; penaj. (<fr. *panache)*

panașát, -ă *adj.* **1.** împodobit cu (un) panaș. **2.** compus din diverse culori; împestrițat, pestriț, mozaicat. **3.** *(fig.)* amestecat, disparat. (<fr. *panaché)*

panașúră *s. f.* decolorare a frunzelor verzi datorită lipsei unor substanțe minerale din sol sau în urma atacului virusurilor. (<fr. *panachure)*

panatenáic, -ă *adj.* referitor la panatenee ○ *amfore ~ce* = amfore mari care se acordau ca premiu învingătorilor la jocurile din cadrul panateneelor. (<fr. *panathénaïque)*

Panatenée *s. f. pl. (ant.)* serbări religioase care se celebrau din patru în patru ani la Atena, în cinstea zeiței Pallas Atena, protectoarea orașului, cu care prilej aveau loc întreceri la alergări, lupte, aruncarea discului, curse de care, precum și întreceri între poeți, cîntăreți și muzicanți. (<fr. *panathénées*, gr. *panathenaia)*

pánă *s. f.* **1.** nefuncționare accidentală a unei mașini, a unui autovehicul datorită unei defecțiuni la motor sau unuia dintre pneuri. ○ *a rămîne în ~* = a fi împiedicat într-o activitate, a se găsi într-o situație (materială) jenantă; a nu avea bani. **2.** poziție a unei nave cu pînze care nu înaintează, avînd velele orientate invers, astfel încît efectul vîntului se anulează. **3.** grindă longitudinală rezemată pe elementele transversale de rezistență ale acoperișului. (<fr. *panne)*

panealísm *s. n.* doctrină care subordonează întreaga realitate categorici frumosului, considerat ca principiu, scop și criteriu axiologic suprem. (<fr. *pancalisme*, cf. gr. *kalos*, frumos)

pancardítă *s. f.* inflamație, de natură reumatismală, a celor trei membrane ale inimii (endocard, miocard și pericard). (<fr. *pancardite)*

pancártă *s. f.* bucată mare de hîrtie, de pînză sau de tablă care cuprinde o lozincă, un anunț etc.; placardă. (<fr. *pancarte)*

pancitopénie *s. f.* diminuare a numărului elementelor figurate din sînge. (<fr. *pancytopénie)*

pancivilizáție *s. f.* caracter general-uman al civilizației, indiferent de stadiul de dezvoltare a societății. (<*pan-* + *civilizație)*

pancolecistítă *s. f.* inflamație a tuturor tunicilor vezicii biliare. (<fr. *pancholécystite)*

pancosmísm *s. n.* doctrină filozofică potrivit căreia lumea este tot ceea ce există, negîndu-se realitatea transcendentă. (<fr. *pancosmisme)*

pancratiást *s. m.* atlet care practica pancrațiul. (<fr. *pancratiaste)*

pancráțiu *s. n.* (la vechii greci) exercițiu atletic compus din trîntă și pugilat. (<fr. *pancrace*, gr. *pankration*<*kratos*, forță)

pancreás *s. n.* glandă, între ficat și splină, cu o secreție externă, necesară digestiei, și una hormonală, necesară reglării zahărului din organism. (<fr. *pancréas*, gr. *pankreas)*

PANCREAT(O)- *elem. comp.* „pancreas". (< fr. *pancréat|o|-*, cf. gr. *pankreas, -atos*<*kreas*, carne)

pancreatectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a pancreasului. (<fr. *pancréatectomie)*

pancreátic, -ă *adj.* referitor la pancreas. (<fr. *pancréatique)*

pancreaticotomíe *s. f.* pancreatotomie. (<fr. *pancréaticotomie)*

pancreatínă *s. f.* substanță extrasă din pancreasul animalelor, folosită ca medicament în tratamentul tulburărilor intestinale. (<fr. *pancréatine)*

pancreatítă *s. f.* inflamație a pancreasului. (<fr. *pancréatite)*

pancreatogén, -ă *adj.* de origine pancreatică. (<fr. *pancréatogène*)

pancreatografíe *s. f.* radiografie a pancreasului după injectarea acestuia cu izotopi radioactivi. (<fr. *pancréatographie*)

pancreatolít *s. n.* calcul (II) pancreatic. (<engl. *pancreatolith*)

pancreatolíză *s. f.* operație a pancreatitelor cronice nodulare fără litiază, constînd în incizarea capsulei pancreasului pentru eliberarea glandei. (<fr. *pancréatolyse*)

pancreatoprív, -ă *adj.* referitor la suprimarea pancreasului. (<fr. *pancréatoprive*)

pancreatostomíe *s. f.* creare a unei fistule care să permită comunicarea canalului pancreatic cu exteriorul. (<fr. *pancréatostomie*)

pancreatotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a pancreasului; pancreaticotomie. (<fr. *pancréatotomie*)

pancreatotróp, -ă *adj.* cu afinități pentru pancreas. (<fr. *pancréatotrope*)

pancreozimínă *s. f.* hormon intestinal care stimulează secreția sucului pancreatic. (<fr. *pancréozymine*)

pancromátic, -ă *adj.* (despre un material fotografic) sensibil la toate culorile spectrului. (<fr. *panchromatique*)

panerónic, -ă *adj.* valabil pentru orice epocă. ● (despre un fenomen lingvistic) care traversează o lungă perioadă de timp fără a suferi schimbări. (<fr. *panchronique*)

pancultúră *s. f.* concept care exprimă caracterul general uman al culturii, indiferent de gradul și stadiul de dezvoltare a societății. (<*pan-* + *-cultură*[2])

pánda *s. m.* mamifer rar, asemănător cu ursul alb, cu pete negre pe urechi și în jurul ochilor, pe labe, spate și la ceafă, care trăiește în pădurile din Himalaia și în munții din China, hrănindu-se cu muguri de bambus. (<engl., fr. *panda*<cuv. nepalez)

pandáj *s. n.* **1.** unghi făcut cu orizontala de linia cu cea mai mare înclinație a unui strat geologic sau a unui filon. **2.** înclinație a unui plan de șistozitate sau de fisură a unei roci. (<fr. *pendage*)

pandajmetríe *s. f.* determinare a unghiurilor de înclinare și de orientare a straturilor geologice sau a filoanelor. (< fr. *pendagemétrie*)

pandajmétru *s. n.* instrument folosit în pandajmetrie. (<fr. *pendagemètre*)

pandánt *s. n.* obiect decorativ așezat simetric cu altul. (<fr. *pendant*)

pandantív *s. n.* **1.** bijuterie, piatră prețioasă în formă rotundă sau ovală, care se poartă atîrnată la gît. **2.** porțiune triunghiulară a unei bolți sferice aflată între arcele mari care susțin o cupolă sau o turlă. (<fr. *pendentif*)

pandánus *s. m.* **1.** plantă ornamentală asemănătoare cu palmierul. **2.** fibră de pandanus (1), din care se fabrică saci, rogojini etc. (<fr. *pandanus*<cuv. malaiez)

pandécte *s. f. pl.* culegere de hotăriri și decrete ale vechilor jurisconsulți romani, alcătuită la porunca împăratului Iustinian; digeste. (<lat. *pandectae*, fr. *pandectes*)

pandéme *s. f. pl.* *(ant.)* sărbători în timpul cărora se făceau mese publice. (<fr. *pandèmes*, cf. gr. *demos*, popor)

pandémic, -ă *adj.* cu caracter de pandemie. (<fr. *pandémique*)

pandemíe *s. f.* epidemie care cuprinde într-un timp relativ scurt toată populația unei regiuni, țări etc. (<fr. *pandémie*)

pandemóniu *s. n.* **1.** *(mit.)* loc imaginar situat în infern, unde se presupune că se adună demonii; consiliu al demonilor. **2.** *(fig.)* adunare de bandiți, de oameni răi, scelerați. (<fr. *pandémonium*, cf. gr. *daimon*, demon)

pandít *s. m.* titlu dat inițial brahmanilor în India, astăzi și savanților. (<fr. *pandit*< cuv. sanscr.)

pandóră *s. f.* instrument muzical cu coarde ciupite, din sec. XVI—XVII, cu registru grav. (<fr. *pandore*, lat. *pandura*)

pané *adj. inv.* (despre carne, cașcaval etc.) prăjit în grăsime după ce a fost dat prin făină, ou și pesmet. (<fr. *pané*)

panegíric *s. n.* **1.** discurs la vechii greci și la romani în care se elogiau faptele de vitejie ale înaintașilor sau se aduceau laude unui oraș, unei persoane însemnate. **2.** elogiu, laudă. ● tămîiere, laudă exagerată și nemeritată, lingușitoare. (<fr. *panégyrique*, lat. *panegyricus*, cf. gr. *panegyris*, adunarea întregului popor)

panegírist *s. m.* cel care face un panegiric, un elogiu. (< fr. *panégyriste*)

panél[1] *s. n.* **1.** metodă de investigație repetitivă utilizată în științele social-istorice, în cercetările de marketing etc. pentru urmărirea evoluției unui fenomen prin solicitări de informații, la intervale stabilite în prealabil, de la aceleași grupuri de persoane, unități de desfacere etc. ● reuniune-dezbatere. **2.** semifabricat constituit dintr-o placă de lemn cu miez de șipci încheiate între două foi de furnir, servind la fabricarea mobilei etc. (< germ. *Panel*, /1/ engl. *panel*)

panél[2] *s. n.* ornament heraldic reprezentînd formații de frunze de plop, dispuse cu vîrful în sus. (<fr. *panelle*)

panelénic, -ă *adj.* referitor la panelenism; panelenist, panelenistic. ○ *serbări* ~*e* = serbări organizate în cinstea zeilor, la care participau tineri veniți din toate părțile Greciei antice și la care aveau loc întreceri atletice, muzicale și poetice. (<fr. *panhellénique*)

panelenísm *s. n.* doctrină politică care preconiza unirea tuturor populațiilor elenice într-un singur stat. (<fr. *panhellénisme*)

paneleníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al panelenismului. (<it. *panellenista*)

panelenístic, -ă *adj.* panelenic. (<it. *panellenistico*)

panencefalítă *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile de tip inflamator cu localizare în sistemul nervos central, cuprinzînd atît substanța cenușie cît și pe cea albă. (<*pan-* + *encefalită*)

panenteísm *s. n.* concepție panteistă potrivit căreia totul există în Dumnezeu, acesta fiind considerat singura realitate. (<fr. *panenthéisme*)

panése, -ă *adj.* referitor la Pan; teluric. (cf. *Pan*, zeu al turmelor și al păstorilor la grecii antici)

panetón *s. n.* coșuleț pentru măsurat aluatul (la brutării). (<fr. *panelon*)

paneuropeán, -ă *adj.* referitor la toate țările Europei. (<engl. *paneuropean*)

paneuropeísm *s. n.* concepție politică care promovează ideea creării unei Europe unitare. (<*pan-* + *europeism*)

panflegmón *s. n.* flegmon generalizat. (<fr. *panphlegmon*)

panfobíe *s. f.* stare de anxietate față de tot ceea ce se petrece în jur; pantofobie. (<fr. *panphobie*)

pangenéză *s. f.* teorie, depășită azi, care explică ereditatea prin existența unor germeni provenind din celulele întregului organism; panspermie (1). (<fr. *pangenèse*)

pangermánic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pangermanismului; pangermanist. (<fr. *pangermanique*)

pangermanísm *s. n.* doctrină politică (din anii 1914—1918) care preconiza unirea populațiilor de origine germană într-un singur stat. (<fr. *pangermanisme*)

pangermaníst, -ă *adj., s. m. f.* pangermanic. (<fr. *pangermaniste*)

pangolín *s. m.* mamifer insectivor edentat din regiunile tropicale, cu corpul acoperit de solzi cornoși și cu o coadă lungă. (<fr. *pangolin*<cuv. malaiez)

panhidróză *s. f.* sudorație pe întreaga suprafață a corpului. (<engl. *panhidrosis*)

pánic, -ă I. *adj. frică* ~*ă* = frică, teamă violentă și neașteptată. II. *s. f.* spaimă, frică mare, subită, adesea fără temei. (<fr. *panique*, lat. *panicus*, gr. *panikos*<*Pan*, zeul antic gr. care producea groază călătorilor)

panicá *vb.* I. *tr. (fam.)* a înnebuni, a scoate din minți, a îngrozi. II. *refl.* a-și ieși din minți, a-și pierde capul. (<fr. *paniquer*)

panicárd, -ă I. *adj., s. m. f. (peior.)* (cel) care se lasă ușor cuprins de panică. II. *adj.* care denotă, care manifestă (nejustificat) panică. (<fr. *paniquard*)

panícul[1] *s. n.* inflorescență în formă de ciorchine compus, cu axul principal ramificat, axele secundare formînd spiculețe uniforme; racem compus. (<fr. *panicule*, lat. *panicula*)

panícul[2] *s. n. (anat.)* strat de țesut alcătuit dintr-un singur tip tisular. (<fr. *panicule*, lat. *paniculus*)

paniculát, -ă *adj.* cu inflorescență în panicul[1]. (<fr. *paniculé*)

paniculítă *s. f.* inflamație a țesutului adipos subcutanat, caracterizată prin mici noduli sensibili. (<fr. *paniculite*)

panidiomórf, -ă *adj.* (despre structura rocilor magmatice) în care mineralele componente sînt cristalizate în formele cristaline proprii. (<*pan-* + *idiomorf*)

panér *s. n.* 1. coșuleț, paner. 2. jupon cu balene care susține fusta înfoiată în șolduri; *(p. ext.)* rochie cu un astfel de jupon. (<fr. *panier*)

panificá *vb. tr.* a supune făina procesului de panificație. — *panificáre* s. f. (după fr. *panifier*)

panificábil, -ă *adj.* (despre cereale) care poate fi transformat în pîine. (după fr. *panifiable*)

panificáție *s. f.* ansamblul operațiilor de transformare a făinii în pîine. — var. *panificațiune* s. f. (<fr. *panification*)

panificațiúne *s. f.* v. panificație.

panislámic, -ă *adj.* referitor la panislamism. (<fr. *panislamique*)

panislamísm *s. n.* doctrină politico-religioasă care preconizează unirea tuturor popoarelor de religie islamică. (<fr. *panislamisme*)

panísm *s. n.* adorarea naturii. ● stare de toropeală edenică, expresie a indiferenței senine a firii și a vitalismului expresionist. (<*Pan* + *-ism*)

panlirísm *s. n. (livr.)* lirism realizat cu toate mijloacele de expresie. (<*pan-* + *lirism*)

panlogísm *s. n.* concepție idealist-obiectivă potrivit căreia esența ultimă a lucrurilor ar fi o rațiune cosmică, desfășurarea fenomenelor universului constituind un proces logic, subordonat scopurilor acestei rațiuni. (<fr. *panlogisme*)

panlogíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al panlogismului. (<*panlog/ism/* + *-ist*)

panmastítă *s. f.* flegmon difuz care cuprinde întreaga glandă mamară. (<fr. *panmastite*)

panmatematísm *s. n.* concepție metafizică potrivit căreia universul ar fi supus unui principiu ordonator de natură matematică, desfășurarea fenomenelor universale fiind subordonată unor constante numerice și reguli matematice imuabile. (<*pan-* + *matematism*)

panmieloftízie *s. f.* distrugere (aproape) totală a elementelor hematopoietice din măduva osoasă. (<fr. *panmyélophtisie*)

panmielózã *s. f.* proliferare a tuturor elementelor celulare din măduva oaselor. (<fr. *panmyélose*)

panmíxie *s. f. (biol.)* particularitate a speciilor constînd în aceea că fiecare femelă dintr-o populație poate fi fecundată de oricare dintre masculii din mediul ambiant. (<fr. *panmixie*, engl. *panmixia*)

pannaturísm *s. n.* concepție potrivit căreia în afara realităților naturii nu există nimic altceva. (<*pan-* + *naturism*)

pannaturíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pannaturismului. (<*pannatur/ism/* + *-ist*)

panoftalmíe *s. f.* inflamație supurativă care cuprinde întregul ochi. (<fr. *panophtalmie*)

panonián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul inferior al pliocenului din bazinul panonic, echivalent cu subetajul superior al sarmațianului din Europa orientală. (<fr. *pannonien*)

panoplíe *s. f.* 1. colecție de arme și de armuri (luate ca trofeu), așezate în mod decorativ pe un panou; panoul însuși. 2. ansamblu de accesorii, de instrumente care servesc pentru o anumită activitate. 3. *(fig.)* serie de mijloace de acțiune de care se dispune într-o situație dată. (<fr. *panoplie*, cf. gr. *hoplon*, armă)

panóptic *s. n.* 1. muzeu al cărui interior poate fi cuprins dintr-o singură privire. 2. expoziție de figuri din ceară; panoramă (5).

— var. *panoptícum* s. n. (<fr. *panoptique*, germ. *Panoptikum*)

panóptícum *s. n.* v. panoptic.

panoramá *vb. tr.* 1. *(cinem.)* a face o panoramă prin mișcarea aparatului de filmat în sens orizontal sau vertical. 2. *(fig.)* a face o prezentare generală asupra unui fenomen, unui complex de evenimente. — *panoramáre* s. f. (<engl. *panoram*, germ. *panoramieren*)

panorámă *s. f.* 1. priveliște de natură cu orizont larg, văzută din depărtare și de la înălțime. 2. *(fig.)* expunere generală a unui subiect vast; frescă. 3. tablou mare aplicat pe peretele unei încăperi rotunde, care primește lumina de sus, dînd spectatorului aflat în mijlocul încăperii iluzia unei imagini reale; *(p. ext.)* clădire în care există un asemenea tablou. 4. spectacol de bîlci cu scamatorii, acrobații etc. 5. panoptic (2). (<fr., engl. *panorama*, germ. *Panorama*, cf. gr. *orama*, vedere)

panorámic, -ă I. *adj.* referitor la panoramă, care redă o panoramă. ○ *cinematograf* ~ = cinematograf bazat pe un procedeu constînd în a face să pivoteze aparatul de filmat pe un ax orizontal sau vertical în timpul luării vederilor; *ecran* ~ = ecran de cinematograf semicircular, cu lățimea mult mai mare față de înălțime; *fotografie* ~*ă* = fotografie care cuprinde un peisaj extins prin rotirea circulară a aparatului. II. *s. n.* cadru larg în film sau televiziune. (<fr. *panoramique*)

panórpa *s. f.* insectă de pădure sau de prerie, cu aripi membranoase pătate cu brun, numită obișnuit „musca-scorpion" din cauza abdomenului suplu terminat cu un clește. (<fr. *panorpe*, cf. gr. *orpex*, spin)

panortodóx, -ă *adj.* referitor la toate bisericile ortodoxe; al întregii ortodoxii. (<fr. *panorthodoxe*)

panosteítă *s. f.* osteomielită acută. (<fr. *panostéite*)

panotáj *s. n.* îmbrăcare a pereților cu panouri, cu căptușeală de lemn. (<fr. *panneautage*)

panóu *s. n.* 1. planșă, tablă de lemn, de carton etc. fixată pe un perete sau pe suporturi și folosită pentru afișaj etc. ○ ~ *de comandă* = placă de marmură, de bachelită etc. pe care sînt centralizate dispozitivele de comandă ale unei mașini, ale unei uzine etc.; ~ *de onoare* = panou cu fotografii și informații despre evidențiații unei întreprinderi, instituții etc. 2. porțiune a unui perete sau tavan despărțită de rest prin elemente de sculptură, stucatură ori pictură; *(p. ext.)* tablou, țesătură artificială fixată ca decorație pe un perete despărțitor. 3. tablă mare în fața căreia este fixat coșul de baschet. ○ ~ *de tragere* = țintă în formă de panou (1), folosită pentru trageri. 4. element de construcție plin sau alcătuit din bare, folosit la căptușirea unui zid, la acoperirea unei deschideri, la construirea fuzelajelor aeromodelelor etc. ○ ~ *de exploatare* = porțiune dintr-un cîmp de exploatare cuprinsă între două galerii. (<fr. *panneau*)

panpedagogísm *s. n.* considerare a pedagogiei ca știință a științelor, capabilă să găsească răspuns la toate întrebările privind instruirea și educarea omului. (<*pan-* + *pedagogism*)

panpsihísm *s. n.* concepție idealistă potrivit căreia toate elementele din natură ar fi însuflețite și înzestrate cu psihic. (<fr. *panpsychisme*)

panpsihotróp, -ă *adj.* (despre substanțe psihoactive) care poate determina efecte inverse de excitare, inhibiție sau depresiune prin simpla evocare a uneia dintre ele. (<*pan-* + *psihotrop*)

panrománic, -ă *adj.* referitor la toate popoarele romanice sau neolatine. (<germ. *panromanisch*)

pansá *vb. tr.* 1. a aplica un pansament pe o rană sau pe un organ bolnav; a bandaja. 2. *(rar)* a țesăla. — *pansáre* s. f. (<fr. *panser*)

pansáj *s. n.* curățirea pielii animalelor cu țesala și peria; țesălat. (<fr. *pansage*)

pansamént *s. n.* 1. acoperire a unei răni cu un material protector steril (vată, tifon etc.) legat cu ajutorul unei fețe; pansare (1). 2. material folosit pentru pansament (1). (<fr. *pansement*)

pansée *s. n.* gîndire; cugetare; maximă, sentință. (<fr. *pensée*)

pansexualísm *s. n.* concepție de sorginte freudiană care exagerează rolul instinctului sexual în viața psihică. (<fr. *pansexualisme*)

pansinuzítă *s. f.* inflamație a tuturor sinusurilor nazale. (<fr. *pansinusite*)

pansív, -ă *adj. (ir.)* meditativ, gînditor. (<fr. *pensif*)

pansláv, -ă *adj.* referitor la comunitatea popoarelor slave. (<fr. *panslave*)

panslavísm *s. n.* curent politic, apărut în sec. XIX în Rusia, care preconiza unirea tuturor popoarelor slave într-un singur stat. (<fr. *panslavisme*)

panslavíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al panslavismului. (<fr. *panslaviste*)

panspermíe *s. f.* 1. pangeneză. 2. ipoteză care presupune prezența unor germeni de viață în univers, apariția vieții pe Pămînt rezultînd din imigrarea accidentală a acestora. (<fr. *panspermie*)

panstereorámă *s. f.* reprezentare în mărime naturală a unui obiect. (<fr. *panstéréorama*)

PANT(O)- v. pan-.

pantagruélic, -ă *adj. (livr.)* demn de Pantagruel, care evocă acest personaj; lacom, mîncăcios, nesătul; *(p. ext.)* îmbelșugat, încărcat. (<fr. *pantagruélique*, cf. *Pantagruel*, gigant, fiul lui Gargantua, erou creat de Rabelais)

pantalón *s. m.* 1. *(pl.)* obiect de îmbrăcăminte (bărbătească), care acoperă corpul de la brîu în jos. 2. parte a unui decor de teatru destinat a da perspectivă în deschiderea unei ferestre sau uși. 3. piesă care servește la bifurcarea unei conducte. 4. tub metalic protector în care se rotește axul elicei de la unele nave. 5. carenaj profilat care acoperă roata și jamba unui tren de aterizare neescamotabil. (<fr. *pantalon*)

pantalonádă *s. f* comedie burlescă; *(p. ext.)* bufonerie. (<fr. *pantalonnade*, cf. *Pantalone*, personaj din comedia bufă it.)

pantalonár *s. m.* 1. *(rar)* croitor specializat în confecționarea pantalonilor. 2. *(depr.)* denumirea dată în sec. XIX de către boierii reacționari tinerilor cu idei progresiste, care adoptaseră îmbrăcămintea occidentală. (< *pantalon* + *-ar*)

pántă *s. f.* 1. înclinare, povîrniș al unui teren, al unei suprafețe; declivitate. 2. *(mat.)* unghi format de o dreaptă sau de un plan cu o dreaptă sau cu un plan orizontal. ○ *~a unei drepte* = tangentă trigonometrică a unghiului făcut de o dreaptă cu axa absciselor. (<fr. *pente*)

panteé *adj.* care reunește atribuțiile, caracterele mai multor divinități. (<fr. *panthée*)

panteísm *s. n.* concepție filozofică monistă potrivit căreia divinitatea se identifică cu întreaga natură. (<fr. *panthéisme*)

panteíst *adj., s. m. f.* (adept) al panteismului; panteistic. (<fr. *panthéiste*)

panteístic, -ă *adj.* panteist. (<germ. *pantheistisch*)

pantelegráf *s. n.* aparat telegrafic cu ajutorul căruia se pot reproduce la postul receptor scrisul, desenele etc. transmise de expeditor. (<fr. *pantélégraphe*)

pantelísm *s. n.* concepție idealistă care susține că la baza dezvoltării fenomenelor se află o voință de natură cosmică, ce fixează anumite scopuri. ● teorie care afirmă voința ca origine și natură a binelui. (<fr. *pantélisme*)

panténă *s. f.* *(mar.)* *vergi în ~* = vergi (înclinate) în bernă. (<fr. *pantène*)

panteón *s. n.* 1. templu consacrat tuturor zeilor, la greci și la romani. ● totalitatea divinităților unei mitologii sau unei religii politeiste. 2. clădire monumentală consacrată amintirii oamenilor ilustri, unde se depun rămășițele lor pămîntești. ● *(fig.)* galeria oamenilor ilustri ai unui popor. (<fr. *panthéon*, lat. *Pantheon*, gr. *Pantheion*<*theos*, zeu)

pantéră *s. f.* mamifer carnivor de pradă din familia felidelor, care trăiește în Africa și Asia, agil și feroce, cu blană galben-roșcată presărată cu pete negre; leopard. (<fr. *panthère*, lat. *panthera*, gr. *panther*)

PANTO- v. p a n-.

pantoclást, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este stăpînit de pantoclastie. (<it. *pantoclasta*)

pantoclastíe *s. f.* mania de a distruge totul. (<it. *pantoclastia*)

pantocratór *s. n.* (în iconografia bizantină) reprezentare a lui Cristos ca împărat al lumii. (<fr. *pantocrator*, gr. *pantokrator*, atotputernic)

pantofág, -ă *adj.* *(rar)* omnivor. (<fr. *pantophage*)

pantofagíe *s. f.* *(rar)* însușirea de a fi pantofag. (<fr. *pantophagie*)

pantofobíe *s. f.* *(rar)* panfobie. (< fr. *pantophobie*)

pantogén, -ă *adj.* (despre ciuperci parazite) care poate crește pe diferite gazde. (<fr. *pantogène*)

pantográf *s. n.* 1. instrument cu care se reproduce direct (la scară) un desen, un plan, o hartă etc. 2. dispozitiv pentru măsurarea conturului secțiunii transversale a unei excavații, galerii, a unui tunel etc. 3. priză de curent pentru vehicule cu tracțiune electrică, prin care se face legătura cu firul aerian. (<fr. *pantographe*)

pantográfic, -ă *adj.* referitor la pantografie. (<fr. *pantographique*)

pantografíe *s. f.* 1. reproducere a unui desen etc. cu ajutorul pantografului (1). 2. procedeu de tipar cu forme a căror suprafață activă, mai înaltă decît suprafața neutră, este unsă cu o cerneală viscoasă; tipar înalt. (<fr. *pantographie*)

pantométric, -ă *adj.* referitor la pantometru. (<fr. *pantométrique*)

pantométru *s. n.* instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor orizontale. (<fr. *pantomètre*)

pantomím *s. m.* actor de pantomimă; mim. (<fr. *pantomime*, lat. *pantomimus*, gr. *pantomimos*)

pantomímă *s. f.* exprimare a ideilor și sentimentelor prin mimică sau prin gesturi. ● reprezentație teatrală de acest gen; scenariul unei astfel de reprezentații. (<fr. *pantomime*, germ. *Pantomime*)

pantomímic, -ă *adj.* de pantomimă. (<fr. *pantomimique*)

pantomografíe *s. f.* tehnică folosită în stomatologie prin care se obține un singur clișeu radiologic cu imaginea întregii danțuri și a maxilarelor. (<*pan-* + *tomografie*)

pantonomíe *s. f.* concept care desemnează prezența unei valori (teoretice, științifice, artistice, religioase) în toate acțiunile și manifestările sociale ale omului. (<*panto-* + *-nomie*)

pantopóde *s. n. pl.* clasă de artropode marine cu corp mic și cu 8—12 perechi de picioare foarte lungi. (<fr. *pantopodes*)

pantopón *s. n.* substanță extrasă din opiu, sub formă de pulbere albă cu gust amar, folosită ca analgezic. (<fr. *pantopon*)

pantoptóză *s. f.* *(med.)* cădere generală a viscerelor, datorită unei slăbiri bruște etc. (<fr. *panloptose*)

pantostát *s. n.* denumire generică pentru aparate electromedicale speciale alimentate de la rețea. (<*panto-* + *-stat*[2])

pantoténic *adj.* *acid ~* = vitamina B_5. (<fr. *pantothénique*)

pentotermíe *s. f.* variație a temperaturii corporale care apare fără cauză evidentă. (<*panto-* + *-termie*[2])

pantróp, -ă *adj.* (despre microbi, virusuri) care are afinitate pentru toate țesuturile. (<fr. *pantrope*)

pantrópic, -ă *adj.* *(biol.;* despre specii sau fitocenoze) răspîndit în zona tropicală; pantropical. (<fr. *pantropique*, engl. *pantropic*)

pantropicál, -ă *adj.* pantropic. (<engl. *pantropical*)

pantúm *s. n.* poezie lirică cu formă fixă, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor și care dezvoltă paralel două serii de imagini, două teme distincte și contrastante. (<fr. *pantoum*<cuv. malaiez)

panty /penti/ *s. n.* ciorap pantalon. (<engl. *panty*)

panunionál, -ă *adj.* referitor la fosta Uniune Sovietică. (<*pan-* + *unional*)

pánus *s. n.* 1. vascularizaţie anormală a unei membrane, însoţită de formarea de ţesut conjunctiv. 2. adenită nesupurantă. (<fr. *panus*, cf. lat. *pannus*, tumoare)

panzer /pánţer/ *s. n.* tip de tanc german din cel de-al doilea război mondial. O ~ *division* = unitate mecanizată blindată a armatei germane. (<germ. *Panzer*, cuirasă)

panzofíe *s. f.* stăpînire enciclopedică a tuturor cunoştinţelor aparţinînd disciplinelor umane; ştiinţă universală. (<engl. *pansophy*, lat. *pansophia*)

panzoótie *s. f.* extindere a unei boli contagioase a animalelor pe teritorii foarte întinse. (<fr. *panzootie*)

paón *s. m.* păun. (<fr. *paon*)

papá *s. m.* *(fam.)* tată. (<fr. *papa*)

papagalizá *vb. intr.* *(rar)* a repeta mecanic, ca un papagal, cuvintele sau părerile cuiva. (<*papagal* + *-iza*)

papáia *s. m.* arbore fructifer din America tropicală, India şi Africa, cu fructe comestibile asemănătoare pepenelui galben, din al cărui latex se extrage papaina. • fructul însuşi. (<it. *papaia*, sp. *papaya*<cuv. caraib)

papaínă *s. f.* diastază extrasă din latexul de papaia, folosită în medicină în afecţiuni digestive. (<fr. *papaïne*)

papál, -ă *adj.* care aparţine papei; referitor la papă. *(p. ext.)* catolic. (<fr. *papal*)

papalitáte *s. f.* 1. demnitatea de papă. • *(p. ext.)* timpul cît un papă deţine această demnitate. 2. instituţia centrală de conducere religioasă şi politică a bisericii catolice, avînd în frunte pe papa. (<lat. *papalitas*)

papatáci *s. n.* 1. *febră* ~ = boală infecţioasă şi contagioasă produsă de un virus, manifestată prin febră, dureri de cap şi oboseală. 2. *(fig.)* persoană care tolerează lucruri dezonorante sau insultătoare pentru propriul său interes; om laş, comod. (<it. *pappataci*)

papaveracée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate care conţin un suc lăptos cu însuşiri narcotice, avînd ca tip macul. (<fr. *papavéracées*, cf. lat. *papaver*, mac)

papaverínă *s. f.* alcaloid al opiului, folosit în medicină ca vasodilatator şi antispastic. (<fr. *papavérine*)

pápă *s. m.* şeful bisericii romano-catolice (şi al statului Vatican). (<lat. *papa*, cf. gr. *papas*, părinte)

paperasérie *s. f.* *(rar)* scriptologie; hîrţogărie. (<fr. *paperasserie*)

paperasíer, -ă *adj., s. m. f.* *(rar)* (cel) care se ocupă cu hîrţoage; birocrat. (<fr. *paperassier*)

papetár I. *s. m.* fabricant sau vînzător de articole de papetărie. II. *adj.* care serveşte la fabricarea hîrtiei; obţinut din fibre de paste celulozice. (<*papetărie*)

papetărie *s. f.* magazin, raion într-o librărie, unde se vînd caiete, creioane, hîrtie etc.; articolele înseşi. (<fr. *papeterie*)

papier collé /papié colé/ *s. n.* tehnică în pictura modernă constînd în folosirea ca elemente de compoziţie a unor fragmente de hîrtie imprimată sau decorativă, lipite pe pînză sau pe carton; colaj. (<fr. *papier collé*)

papier mâché /papié maşé/ *s. n.* pastă plastică obţinută din hîrtie macerată în apă şi clei, din care se confecţionează obiecte de artă decorativă sau imitaţii de sculpturi. • *(p. ext.)* obiecte făcute din această pastă. (<fr. *papier mâché*)

PAPIL(O)-/PAPILI- *elem. comp.* „papilă". (<fr. *papill/o/-*, *papilli-*, cf. lat. *papilla*, sîn, gurgui)

papilacéu, -ée *adj.* papilar. (<fr. *papillacé*)

papilár, -ă *adj.* cu papile; papilaceu. (<fr. *papillaire*)

papílă *s. f.* 1. proeminenţă de pe suprafaţa dermei sau a unor mucoase, cu diferite funcţii (senzitive). 2. mică protuberanţă rigidă alungită pe frunzele sau stigmatul plantelor. (<fr. *papille*, lat. *papilla*)

papilectomíe *s. f.* rezecţie chirurgicală a repliului duodenal la nivelul căruia se varsă canalul coledoc. (<fr. *papillectomie*)

PAPILI- v. p a p i l(o)-.

papilífer, -ă *adj.* care poartă papile. (<fr. *papillifère*)

papiliform, -ă *adj.* în formă de papilă. (<fr. *papilliforme*)

papilionacéu, -ée I. *adj.* (despre corolă) compus din cinci petale, asemănător cu un fluture. • (despre plante) cu o asemenea corolă. II. *s. f. pl.* subfamilie de plante dicotiledonate leguminoase cu petalele în forma aripilor unui fluture. (<fr. *papilionacée/s/*, cf. lat. *papilio*, fluture)

papiliónide *s. f. pl.* familie de lepidoptere cu aripile frumos şi divers colorate, perechea a doua de aripi avînd cîte două prelungiri. (<fr. *papilionidés*)

papilítă *s. f.* inflamaţie a unei papile. (<fr. *papillite*)

papilóm *s. n.* tumoare benignă, în formă de papilă, care se formează pe piele şi pe mucoase. (<fr. *papillome*)

papilomatós, -oásă *adj.* cu aspect de papilom. (<fr. *papillomateux*)

papilomatóză *s. f.* denumire generică pentru afecţiunile caracterizate prin apariţia de papiloame. (<fr. *papillomatose*)

papilós, -oásă *adj.* acoperit cu papile. (<fr. *papilleux*)

papilosfincterotomíe *s. f.* sfincterectomie prin exteriorizarea papilei pe o sondă medicală şi secţionarea ei pe acest suport. (<fr. *papillosphinctérotomie*)

papilotomíe *s. f.* incizie a papilei ampulei duodenale pentru extragerea unui calcul (II) blocat. (<fr. *papillotomie*)

paplón I. *s. n.* cravată înnodată în formă de aripi de fluture. II. *s. m.* *(rar)* specie de cîine pitic cu urechile lungi, căzute, şi cu părul lung, de diferite culori. (<fr. *papillon*)

papioná *vb. tr.* a deplasa în zigzag draga de excavat în canale, pentru a schimba frontul de lucru. — *papionáre* *s. f.* (<fr. *papillonner*)

papionáj *s. n.* papionare. (<fr. *papillonnage*)

papiótă *s. f.* 1. sul de hîrtie pe care se răsucește părul pentru a-l ondula. 2. sul mic de hîrtie pe care se înfășoară ața de cusut; *(p. ext.)* ața însăși (împreună cu sulul). 3. hîrtie unsă cu grăsime în care se frige carnea sau peștele. (<fr. *papillote)*

PAPIR(O)-/PAPIRI- *elem. comp.* „papirus, pergament, hîrtie". (<fr. *papyr/o/-, papyri-*, cf. lat. *papyrus*, gr. *papyros*, papirus)

papirifórm, -ă *adj. (arhit.;* despre o coloană egipteană) formată dintr-un fascicul de tije asemănătoare tijelor de papirus; (despre motive decorative) asemănător cu floarea de papirus. (<fr. *papyriforme)*

papirografíe *s. f.* cromatografie pe hîrtie. (<fr. *papyrographie)*

papirográmă *s. f.* cromatogramă de repartiție pe hîrtie. (<fr. *papyrogramme)*

papirológ, -ă *s. m. f.* specialist în papirologie. (<fr. *papyrologue)*

papirológic, -ă *adj.* referitor la papirologie. (<fr. *papyrologique)*

papirológie *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care studiază papirusurile, precum și documentele scrise pe pergament, lemn sau alte materiale. (<fr. *papyrologie)*

papirotípie *s. f.* fotolitografie în care desenul e copiat de pe un film de gelatină sensibilă, pe suport de hîrtie. (<*papiro-* + *-tipie)*

papírus *s. m.* 1. plantă erbacee sevatică din a cărei tulpină membranoasă se scoteau niște foițe, folosite în antichitate și în evul mediu pentru a se scrie pe ele. 2. foiță obținută din papirus (1). 3. manuscris, text scris pe papirus (2). (<fr., lat. *papyrus*, gr. *papyros)*

papísm *s. n. (rar)* denumire dată catolicismului de către protestanți. (<fr. *papisme)*

papíst, -ă *s. m. f. (rar)* nume dat catolicilor de către protestanți. (<fr. *papiste)*

papolátru *s. m.* nume dat partizanilor fervenți ai papei sau ai catolicismului de către disidenți. (<fr. *papolâtre)*

papotáj *s. n. (fam.)* trăncăneală, flecăreală, vorbărie, vorbe de clacă. (<fr. *papotage)*

pápșer *s. n. (poligr.)* mașină de tăiat carton. (<germ. *Pappschere)*

pápua *s. f. limbi* ~ = una dintre cele trei mari familii de limbi din Oceania, alături de australiană și austroneziană, vorbită de papuași. (<fr. *papou*<cuv. malaiez)

papuáș, -ă *adj., s. m. f. pl.* (populație aparținînd tipului melanezian) din Papua-Noua Guinee. (<fr. *papouas*, cf. malaiez. *papuwah*, păr scurt și creț)

pápulă *s. f.* bubuliță, bășicuță pe piele, de culoare roșie. (<fr. *papule*, lat. *papula)*

papulós, -oásă *adj.* cu papule. (<fr. *papuleux)*

papulóză *s. f.* denumire generică pentru unele afecțiuni cutanate caracterizate prin apariția de papule. (<fr. *papulose)*

pápus *s. n.* smoc de perișori la extremitatea superioară a fructului ajuns la maturitate. (<lat. *pappus)*

PAR[1]- *pref.* „prin". (<fr. *par)*

par[2], -ă *adj. (mat.;* despre numere întregi, puteri etc.) divizibil cu 2. ● (despre funcții) care nu-și schimbă valoarea atunci cînd argumentul își schimbă semnul. (<lat. *par)*

-par[3](ă) *elem. comp.* „care naște, care produce". (<fr. *-pare*, cf. lat. *parere*, a zămisli)

PARA[1]- *elem. comp.* 1. „în afara, pe lîngă", „contra". 2. *(chim.)* „derivat aromatic disubstituit". 3. „a apăra, a proteja". (<fr. *para-*, cf. gr. *para*, lîngă)

pará[2] *vb. tr.* a evita (printr-o contralovitură) o lovitură a adversarului. ● *(p. ext.)* a face față, a evita. — *paráre* s. f. (<fr. *parer).*

paraacetaldehídă *s. f.* lichid incolor cu miros aromatic, obținut prin tratarea aldehidei acetice cu acid sulfuric sau acetic, folosit în sinteze organice. (<fr. *paraacétaldéhyde)*

paraaglutinínă *s. f.* aglutinină prezentă într-un ser imun în cantitate mai mică decît cea specifică pentru antigenul imunizant. (< *para[1]* - + *aglutinină)*

paraalergíe *s. f.* stare care apare în cadrul alergiei specifice și în care organismul prezintă reacții modificate și față de alte substanțe. (<*para[1]*- + *alergie)*

paraaminobenzóic *adj. acid* ~ = derivat aminat al acidului benzoic, necesar creșterii unor microorganisme; vitamina H. (<fr. *para-aminobenzoïque)*

paraaminosalicílic *adj. acid* ~ = derivat aminat al acidului salicilic, cu proprietăți bacteriostatice față de bacilul Koch. (<fr. *para-amino-salicilique)*

paraarticulár, -ă *adj.* juxtarticular. (<*para[1]*- + *articular)*

paraautohtón *s. n. (geol.)* pînză de dimensiuni reduse care acoperă autohtonul și e acoperită, la rîndul ei, de o pînză majoră de șariaj. (<germ. *Parautochton)*

parabál *s. n.* panou dispus perpendicular pe direcția de tragere într-un poligon, astfel încît să poată opri gloanțele ricoșate; bîntă. (<fr. *pare-balle*, gr. *paraballe)*

parabáză *s. f.* parte a comediei antice grecești, situată la începutul piesei, în care autorul își exprima, prin glasul corifeului, propriile păreri și sentimente în legătură cu faptele înfățișate. (<fr. *parabase*, germ. *Parabasis*, cf. gr. *parabasis*, digresiune)

parabazedowián *adj. sindrom* ~ = sindrom, la femeile tinere, caracterizat printr-un ansamblu de semne care amintesc de cele ale gușei exoftalmice, datorîndu-se unor tulburări ale sistemului neurovegetativ. (<fr. *parabasedowien)*

parabéllum *s. n.* tip de pistolet semiautomat, folosit mai ales ca armă de război. (< germ. *Parabellum*, sigla telegrafică a primului fabricant)

parábil, -ă *adj. (sport;* despre lovituri, goluri etc.) care poate fi evitat, apărat. (<fr. *parable)*

parabiónt *s. n.* organism care trăiește în parabioză. (<germ. *Parabiont)*

parabiótic, -ă *adj.* referitor la parabioză. (<fr. *parabiotique)*

parabiózã *s. f. (biol.)* 1. situație în care doi indivizi sînt legați între ei prin naștere. 2. tip special de grefă în care doi indivizi sînt uniți artificial printr-o circulație sangvină co-

mună, pentru observații fiziologice. 3. pierdere a conductibilității normale a unui nerv ca urmare a unei vătămări locale. 4. stare a unui organism aflat la limita condițiilor vitale. (<fr. *parabiose*)

parábolă[1] *s. f.* scurtă povestire alegorică cu caracter moral; pildă. ◆ *(p. ext.)* exprimare alegorică. (<fr. *parabole*, lat. *parabola*, gr. *parabole*, comparație)

parábolă[2] *s. f.* curbă plană, loc geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix *(focar)* și de o dreaptă fixă *(directoare)*. (<fr. *parabole*, lat. *parabola*)

parabólic[1], **-ă** *adj.* cu caracter de parabolă[1]; alegoric. (<fr. *parabolique*, lat. *parabolicus*)

parabolíc[2], **-ă** *adj.* în formă de parabolă[2]; curbat. ○ *antenă ~ă* = antenă (2) cu un ecran reflectant în formă de paraboloid. (<fr. *parabolique*, germ. *parabolisch*)

parabolizá *vb. tr.* a exprima artistic dînd caracter parabolic[1], v. a l e g o r i z a. (< germ. *parabolisieren*)

paraboloid *s. m.* suprafață descrisă de o parabolă[2] care se deplasează astfel încît planul ei rămîne mereu paralel cu el însuși, iar vîrful descrie o parabolă fixă. (<fr. *paraboloïde*)

paraboloidál, -ă *adj.* în formă de paraboloid. (<fr. *paraboloïdal*)

parabúclă *s. f.* *(mar.)* parîmă dispusă într-un anume mod, servind a manevra butoaiele pe punte, prin rostogolire. (<engl. *parabuckle*)

parabulíe *s. f.* tulburare funcțională la psihopați și schizofrenici, manifestată prin slăbirea activității voluntare. (<fr. *paraboulie*)

paracazeínă *s. f.* produs obținut prin coagularea cazeinei din lapte. (<fr. *paracaséine*)

paracefál *s. m.* monstru unitar caracterizat prin: cap, trunchi și membre rudimentare. (<fr. *paracéphale*)

paracentéză *s. f.* puncție făcută într-o pungă de lichid sau puroi aflată în corp. (<fr. *paracentèse*)

paracetamól *s. n.* produs farmaceutic folosit ca analgezic și antipiretic. (<fr. *paracétamol*, engl. *paracetamol*)

paracheratóză *s. f.* cheratinizare incompletă a celulelor epiteliale ale stratului cornos al epidermei. (<fr. *parakératose*)

parachinezie *s. f.* tulburare motorie constînd în deformarea mișcărilor normale. (<fr. *parakinésie*)

paracián *s. m.* polimer al cianului. (<*para*[1]- + *cian*)

paracistítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul vezicii urinare. (<fr. *paracystite*)

paracivilizáție *s. f.* *(livr.)* stare inferioară a civilizației, care mimează civilizația autentică, dar se situează la marginea acesteia. (<*para*[1]- + *civilizație*)

paraclázá *s. f.* falie. (<fr. *paraclase*, cf. gr. *klasis*, rupere)

paraclínic, -ă *adj.* în afara clinicii. (<*para*[1]- + *clinic*)

paracolíe *s. f.* tulburare a secreției biliare datorită unei acțiuni reflexe asupra nervilor secretori. (<fr. *paracholie*)

paracolítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul colonului[3]. (<fr. *paracolite*)

paracoxalgíe *s. f.* tuberculoză osoasă care evoluează în vecinătatea articulației coapsei. (<fr. *paracoxalgie*)

paracromatínă *s. f.* substanță nucleară acromatică a cromozomului, din care se formează filamentele fusului. (<fr. *parachromatine*)

paracronism *s. n.* greșeală de cronologie constînd în situarea unui eveniment mai tîrziu decît a avut loc în realitate. (<fr. *parachronisme*)

paracuzíe *s. f.* hipersensibilitate auditivă anormală. ◆ iluzie auditivă. (<fr. *paracousie*)

paradá *vb. intr.* **1.** *(livr.; ir.)* a se arăta (în mod ostentativ); a se afișa. **2.** (despre trupe) a manevra, a evolua. (<fr. *parader*)

parádă *s. f.* **1.** trecere în revistă a unor trupe care defilează; *(p. ext.)* manifestație, spectacol destinat a atrage atenția. **2.** *(fig.)* exhibare (ridicolă) a unui sentiment care nu este simțit cu adevărat. ○ *a face ~ de ceva* = a se făli cu ceva. **3.** mișcare sau ansamblu de mișcări prin care un scrimer, boxer etc. parează o lovitură a adversarului, încercînd să dea o ripostă. (<fr. *parade*, germ. *Parade*)

paradéltă *s. f.* porțiune dintr-o deltă care a început să fie erodată. (<engl. *paradelta*)

paradentár, -ă *adj.* situat alături de un dinte. (<fr. *paradentaire*)

paradentóză *s. f.* parodontoză. (<germ. *Paradentose*)

paraderivát *s. m.* derivat disubstituit al benzenului în poziția para. (<*para*[1]- + *derivat*)

paradiabét *s. n.* stare patologică asemănătoare diabetului, dar avînd alte cauze. (<fr. *paradiabète*)

paradiafonie *s. f.* percepție în receptorul unui circuit telefonic a convorbirii dintr-un alt circuit. (<fr. *paradiaphonie*)

paradigmátic, -ă **I.** *adj.* referitor la paradigmă; exemplar, model. **II.** *s. f.* ansamblu de modele, de prototipuri ale unui fenomen etc. (<fr. *paradigmatique*)

paradígmă *s. f.* **1.** (la Platon) lumea ideilor, prototip al lumii sensibile în care trăim. ◆ principiu care distinge legăturile și opozițiile fundamentale între cîteva noțiuni dominante cu funcție de comandă și control al gîndirii. ◆ caz exemplar, model, prototip, situație ideală. **2.** totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt. ◆ ansamblu de termeni, aparținînd aceleiași clase morfosintactice sau semantice, care se pot substitui unul cu altul. (<fr. *paradigme*, lat. *paradigma*, gr. *paradeigma*, exemplu)

paradís *s. n.* **1.** eden, rai. **2.** *(fig.)* loc încîntător; fericire. **3.** *pasărea-~ului* = pasăre exotică cu pene foarte frumoase. (<fr. *paradis*, lat. *paradisus*, gr. *paradeisos*, grădină)

paradiziác, -ă *adj.* ca în paradis; minunat, încîntător. (<fr. *paradisiaque*, lat. *paradisiacus*)

paradontoliză *s. f.* resorbție patologică a alveolei dentare. (<fr. *paradontolyse*)

paradór *s. n.* hotel în Spania, administrat de serviciul de turism național, instalat de obicei într-un castel vechi, palat sau mănăstire, în locuri de o mare frumusețe naturală. (<sp. *parador*<*parar*, a face haltă)

paradós[1] *s. n.* cîntec (cu caracter liric) prin care se făcea intrarea corului în tragedia greacă. (<gr. *parados*)

paradós[2] *s. n.* parapet de pămînt în spatele unei tranșee, unui șanț, care apără de loviturile venite din spate. (<fr. *parados*)

paradóx *s. n.* **1.** enunț contradictoriu și în același timp demonstrabil, părere (absurdă) contrară adevărului unanim acceptat: *(p. ext.)* ciudățenie, nepotrivire. ● fapt despre care se poate demonstra atît că este adevărat, cît și fals. **2.** *(fiz.)* ~ *hidrostatic* = faptul că presiunea unui lichid pe fundul unui vas nu depinde de dimensiunile și de forma vasului respectiv. (<fr. *paradoxe*, gr. *paradoxos*)

paradoxá *vb. intr. (rar)* a recurge la paradox. (<*paradox*)

paradoxál, -ă *adj.* care conține sau constituie un paradox; *(p. ext.)* de neînțeles; lipsit de sens. (<fr. *paradoxal*)

paradoxalísm *s. n. (rar)* paradoxalitate. (<*paradoxal* + *-ism*)

paradoxalitáte *s. f. (rar)* caracter paradoxal; paradoxalism. (<*paradoxal* + *-itate*)

paradoxíe *s. f.* practicarea activității sexuale fie prea devreme, fie prea tîrziu; manifestare anormală în timpul activității genitale; paradoxism (2). (<fr. *paradoxie*)

paradoxísm *s. n.* **1.** figură retorică prin care se unesc două idei aparent contradictorii. **2.** paradoxie. (<fr. *paradoxisme*)

paradoxológie *s. f.* tratat despre paradoxuri. (<fr. *paradoxologie*)

paradróm *s. n.* **1.** (în Grecia antică) loc deschis în care avansau luptătorii. **2.** loc de exerciții gimnastice. (<fr. *paradrome*, gr. *paradromos*)

paraetnológie *s. f.* studiu al unor fenomene și fapte tangente domeniului etnologiei. (<*para-*[1] + *etnologie*)

parafá *vb. tr.* a întări (un act, un tratat) prin semnătură cu parafă. ● a pecetlui un registru la sfîrșit cu ceară roșie și sigiliu pentru a nu se putea scoate sau adăuga foi. — *parafáre* s. f. (<fr. *parapher*)

parafázic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de parafazie. (<fr. *paraphasique*)

parafázie *s. f.* gen de afazie caracterizată prin înlocuirea cuvintelor indicate cu altele fără nici o legătură logică între ele. (<fr. *paraphasie*)

paráfă *s. f.* **1.** trăsătură sau trăsături cu care se termină de obicei o iscălitură. **2.** iscălitură, semnătură prescurtată; pecete cu semnătura cuiva. (<fr. *paraphe*)

parafemíe *s. f.* tulburare a limbajului vorbit, caracterizată prin deformarea vocalelor din cuvinte sau prin confuzia de cuvinte. (<fr. *paraphémie*)

parafernál, -ă *adj.* referitor la parafernă; extradotal. (<fr. *paraphernal*)

paraférnă *s. f. (jur.)* avere aparținînd soției, necuprinsă în dotă, pe care o administrează ea însăși. (<ngr. *parapherna*, cf. gr. *pherne*, dotă)

parafilatelíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu colecționarea și studierea a tot ce interesează pe filateliști (documente poștale, ștampile, imprimate, gravuri, viniete etc.). (<*para*[1]- + *filatelie*)

parafimóză *s. f.* complicație a unei fimoze în care inelul prepuțial strangulează glandul la bază. (<germ. *Paraphimose*)

parafiná *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) acoperi cu un strat de parafină. **II.** *refl.* (despre parafină) a se depune (în procesul de producție a țițeiului). — *parafinăre* s. f. (<fr. *paraffiner*)

parafínă *s. f.* substanță solidă, albă și translucidă, obținută prin distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea lumînărilor, a cerii de parchet, la prepararea alifiilor etc. (<fr. *paraffine*)

parafínic, -ă *adj.* referitor la parafină; din parafină. ○ *hidrocarbură* ~*ă* = alcan. (<fr. *paraffinique*)

parafinóm *s. n.* tumoare inflamatorie datorită injectării de parafină în scop terapeutic sau cosmetic. (<fr. *paraffinome*)

parafinós, -oásă *adj.* care conține parafină. (<fr. *paraffineux*)

parafíză *s. f.* puf steril care acoperă organele de reproducere la mușchi și la unele alge și ciuperci. (<fr. *paraphyse*)

paraflácără *s. f.* piesă metalică ce protejează tija pistonului contra flăcărilor din cilindru la motoarele cu autoaprindere. (după fr. *paraflamme*)

paraflebítă *s. f.* periflebită. (<fr. *paraphlébite*)

paraflow /-flóu/ *s. n.* paragel. (<engl. *paraflow*)

parafóc *s. n.* dispozitiv destinat a împiedica propagarea incendiilor. ● paravan din material refractar care apără de flăcări partea mai sensibilă a unei clădiri cu abur. (după fr. *pare-feu*, it. *parafuoco*)

parafonie *s. f.* **1.** tulburare a vocii, care capătă un timbru nazonant. **2.** *(muz.)* mișcare paralelă a vocilor. (<fr. *paraphonie*)

paraformaldehídă *s. f.* produs de polimerizare a formaldehidei. (<fr. *paraformaldéhyde*)

parafrástic, -ă *adj.* care constituie o parafrază, redat printr-o parafrază. (<fr. *paraphrastique*)

parafrazá *vb. tr.* a exprima prin parafrază (1). ● a amplifica (o vorbire, o scriere etc.). — *parafrazáre* s. f. (<fr. *paraphraser*)

parafrázǎ *s. f.* **1.** explicație mai largă și într-o formulare personală a unui text dat. **2.** imitație (în versuri) a unui text, amplificată față de original. ● *(peior.)* comentariu verbios și difuz. **3.** compoziție muzicală constituind o prelucrare cu caracter liber, de pură virtuozitate, a unei teme luate din altă operă. (<fr. *paraphrase*, lat., gr. *paraphrasis*)

parafrénic, -ă *adj.* referitor la parafrenie. (<fr. *paraphrénique*)

parafrénie *s. f.* boală psihică caracterizată prin halucinații urmate de delir, bolnavul păs-

trimău-și totuși afectivitatea și capacitatea de muncă. (<fr. *paraphrénie*)

parafuesină *s. f.* colorant extras din fuxsină. (<fr. *parafuchsine*)

paraîúlger *s. n.* dispozitiv de legătură cu Pămîntul, făcut pentru protecția unei conducte sau instalații electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă. (după fr. *parafoudre*)

paraîúm *s. n.* dispozitiv atașat la podurile metalice care traversează liniile de cale ferată pentru a le feri de eroziunea gazelor degajate de locomotivele cu abur. (după fr. *pare-fumée*)

paraganglióm *s. n.* tumoare alcătuită dintr-un grup de celule desprinse din sistemul simpatic embrionar, răspîndite în diferite regiuni ale organismului. (<fr. *paragangliome*)

paraganglión *s. m.* ganglion conținînd țesut cromafin. (<germ. *Paraganglion*)

paragél *s. n.* aditiv pentru coborîrea punctului de congelare a uleiurilor minerale: paraflow. (<it. *paragelo*)

paragenétic, -ă 1. *adj.* 1. referitor la parageneză. 2. *(biol.:* despre modificări ale genelor) care se produce în urma unui fenomen ce are loc în cromozom, fără a schimba structura genei. II. *s. f.* ramură a geneticii care studiază factorii ce influențează evoluția intrauterină din momentul fecundației pînă la naștere. (<fr. *paragénétique*)

paragenéză *s. f.* 1. *(biol.)* deviație experimentală a creșterii prin modificarea expresiei unei gene sau a oricărui fenomen care are loc în cromozom. 2. formarea în aceeași epocă și în aceleași condiții a mai multor minerale asociate. ● asociație de minerale formată în aceste condiții. (<fr. *paragenèse*)

parageuzie *s. f.* alterare a senzației gustative. (<fr. *parageusie*, cf. gr. *geusis*, gust)

paraglobină *s. f.* paraglobulină. (<fr. *paraglobine*)

paraglobulínă *s. f.* substanță proteică din sînge care ajută la formarea fibrinei; paraglobină. (<fr. *paraglobuline*)

paragnát *s. m.* monstru avînd maxilarul inferior supranumerar plasat lateral. (<fr. *paragnathe*)

paragnozíe *s. f.* recunoaștere eronată a obiectelor, datorită unei leziuni a lobilor occipitali. (<fr. *paragnosie*)

paragógă *s. f.* adăugare a unui sunet sau a unei silabe la sfîrșitul unui cuvînt; epiteză (2). (<fr. *paragoge*, cf. gr. *agoge*, aducere)

paragógic, -ă *adj.* referitor la paragogă; (despre sunete, silabe) care se adaugă la sfîrșitul unui cuvînt. (<fr. *paragogique*)

paragonimiázã *s. f.* hemoptizie endemică din Extremul Orient, produsă de un nematod parazit. (<fr. *paragonimiase*)

paragráf *s. n.* 1. fragment mic al unui capitol, discurs, articol de lege etc. cuprins într-un alineat. 2. semnul §, urmat de obicei de cifre, care se pune la începutul textului unui paragraf (1). 3. *(inform.)* ansamblu de instrucțiuni ale unui program scris în unele limbaje de programare. (<fr. *paragraphe*, lat. *paragraphus*, gr. *paragraphos*, scris alături)

paragrafíe *s. f.* tulburare a limbajului scris, caracterizată prin deformarea sau substituirea cuvintelor. (<fr. *paragraphie*)

paragramatism *s. n.* tulburare a limbajului vorbit, constînd în utilizarea de expresii bizare și neoformații verbale, plecînd de la rădăcini corecte. (<fr. *paragrammatisme*)

paragrámă *s. f.* 1. greșeală de ortografie constînd în folosirea unei litere în locul alteia. ● joc de cuvinte. 2. figură de stil constînd în pronunțarea echivocă, involuntară sau intenționată, de obicei a ultimelor cuvinte dintr-un enunț. (<fr. *paragramme*, engl. *paragram*, gr. *paragramma*)

paragranulóm *s. n.* boală caracterizată prin predominanța limfocitelor în ganglioni. (<fr. *paragranulome*)

parahemofílie *s. f.* afecțiune ereditară caracterizată prin hemoragii repetate, asemănătoare celor ale hemofiliei. (<fr. *parahémophilie*)

parahidrózã *s. f.* stare caracterizată prin secreție de sudoare patologică. (<*para*[1]- + *hidrozã*)

paralmunitáte *s. f.* stare de rezistență redusă, apărută în organism paralel cu imunitatea specifică. (<fr. *paraimmunité*)

paralác *s. n.* grup de rășini sintetice (ne)modificate de uleiuri vegetale, dizolvate sau nu în solvenți organici, folosite la fabricarea lianților pentru cerneluri de tipar, emailuri, vopsele, a lacurilor etc. (<*para*[1]- + *lac*)

paralácticе, -ă *adj.* referitor la paralaxă. (<fr. *parallactique*)

paralalíe *s. f.* tulburare a vorbirii, constînd în folosirea greșită a cuvintelor sau a silabelor. (<fr. *paralalie*)

paralăxă *s. f.* 1. unghi sub care se vede un front oarecare la o anumită distanță. ● unghi format din două drepte care ating centrul unui astru, pornind una din centrul Pămîntului și cealaltă din punctul de observație. 2. eroare la citirea instrumentelor de măsurat cu ac indicator, cînd observatorul nu privește perpendicular scala aparatului. (<fr. *parallaxe*, gr. *parallaxis*, schimbare)

paraldehídă *s. f.* produs de polimerizare al acetaldehidei, cu acțiune hipnotică. (<fr. *paraldéhyde*, engl. *paraldechyde*)

paralél[1], **-ă** 1. *adj.* 1. *(mat.:* despre drepte, planuri) care se află la o distanță constantă unul de altul și care nu se pot întîlni oricît ar fi prelungite. 2. care se produce concomitent și se desfășoară în mod similar cu altceva. 3. *(inform.:* despre operații) în care ansamblul de biți este tratat simultan: (despre mașini, organe) unde mai multe operații se efectuează simultan. II. *s. n.* dispozitiv pentru trasarea unor linii paralele. III. *s. f.* 1. linie, suprafață situată în toată întinderea ei la egală distanță de altă linie sau suprafață cu care nu se întretaie oricît de mult s-ar prelungi. ● fiecare dintre cercurile imaginare paralele cu ecuatorul care unesc punctele de egală latitudine de pe suprafața Pămîntului. 2. *(pl.)* aparat de gimnastică format din două bare paralele susținute de stîlpi. 3. comparație, apropiere între două ființe, lucruri, fenomene etc., în care se scot în evidență asemănările și deose-

birile; paralelism (2). (<fr. *parallèle*, lat. *parallelus*, gr. *parallelos*)

PARALEL²(O)- *elem. comp.* „paralel, echidistant". (<fr. *parallél/o/-*, cf. gr. *parallelos*)

paralelipipéd *s. n.* prismă cu baza un paralelogram. (<fr. *parallélépipède*, cf. gr. *epipedon*, suprafață plană)

paralelipipédic, -ă *adj.* în formă de paralelipiped. (<fr. *parallélépipédique*)

paralelism *s. n.* **1.** proprietate a două drepte sau plane de a fi paralele; paralelitate. **2.** paralelă (3). ○ ~ *psihofizic* (sau *psihofiziologic*) = concepție dualistă care consideră că fenomenele fiziologice și cele psihice nu prezintă nici un fel de relații cauzale între ele. **3.** (procedeu de) compoziție prin care se alătură două idei, sentimente, aspecte prin construcții sintactice. ● *(muz.)* mișcare în aceeași direcție a vocilor, fără modificare cantitativă ori calitativă a intervalelor dintre ele. **4.** *(biol.)* apariție a unor caractere similare în cursul evoluției, în populații (specii) înrudite filogenetic. (<fr. *parallélisme*)

paralelitáte *s. f.* paralelism (1). (<*paralel* + *-itate*)

paralelizá *vb. tr.* **1.** a așeza, a dispune paralel. **2.** a face o comparație între două sau mai multe fenomene în desfășurare. — *paralelizáre* s. f. (<fr. *paralléliser*)

paralelodróm, -ă *adj.* (despre frunze) care prezintă nervuri paralele. (<lat. *parallelodromus*)

paralelográm *s. n.* patrulater cu laturile opuse egale și paralele. ○ ~*ul forțelor* = construcție grafică cu care se determină rezultanta a două forțe concurente. (<fr. *parallélogramme*, germ. *Parallelogramm*)

paralelométru *s. n.* instrument medical pentru situarea și trasarea ecuatorului unuia sau a mai multor dinți la o anumită înclinare a modelului de lucru. (<engl. *parallelometer*)

paralelotropísm *s. n.* mișcări de orientare paralelă a organelor vegetale cu direcția sursei de excitație luminoasă. (<fr. *parallélotropisme*)

paralexém *s. n.* formație lexicală compusă din două elemente care nu sînt recunoscute ca un singur compus. (<fr. *paralexème*)

paralexemátic, -ă *adj.* referitor la paralexeme. (<fr. *paralexématique*)

paralexíe *s. f.* tulburare a vorbirii constînd în citirea deformată a cuvintelor. (<fr. *paralexie*)

paralgezíe *s. f.* percepere a senzațiilor dureroase ca senzații plăcute. (<engl. *paralgesia*)

paralipoménе *s. n. pl.* **1.** cărțile istorice ale Bibliei. **2.** completare, adaos la o operă științifică. (<fr. *paralipomènes*, gr. *paralipomenon*)

paralípsă *s. f.* preterițiune. (<germ. *Paralipse*, cf. gr. *paraleipsis*, omitere)

paraliterár, -ă *adj.* referitor la paraliteratură. (<fr. *paralittéraire*)

paraliteratúră *s. f.* literatură considerată periferică creației literare propriu-zise, cuprinzînd genuri ca science-fiction, romanul polițist etc. (<fr. *paralittérature*)

paralític, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paralizie. (<fr. *paralytique*, lat. *paralyticus*)

paralizá *vb.* **I.** *intr., refl.* a suferi o paralizie. **II.** *tr. (fig.)* a face să înceteze (o mișcare, o acțiune); a imobiliza; a încremeni (de emoție, de spaimă). — *paralizáre* s. f. (<fr. *paralyser*)

paralizánt, -ă *adj.* **1.** care paralizează. **2.** *(fig.)* care face să înceteze, care stinjenește (o manifestare, o mișcare etc.). (<fr. *paralysant*)

paralizíe *s. f.* pierdere totală sau parțială a mobilității și sensibilității corpului, datorită de obicei unei leziuni a centrilor sau căilor nervoase motorii. ○ ~ *infantilă* = poliomielită. (<fr. *paralysie*, lat., gr. *paralysis*)

paralógic, -ă *adj.* referitor la paralogie. (<fr. *paralogique*)

paralogíe *s. f.* **1.** tulburare a gîndirii, caracterizată prin deformarea cuvintelor, prin judecăți și raționamente eronate. **2.** transformare analogică a formei unui cuvînt datorită asemănării lui formale cu alt cuvînt. (<fr. *paralogie*)

paralogísm *s. n.* **1.** eroare de raționament sau în demonstrație, săvîrșită involuntar. **2.** *(med.)* cuvînt utilizat în sens diferit de cel uzual. (<fr. *paralogisme*)

paramagnétic, -ă *adj.* care prezintă paramagnetism. (<fr. *paramagnétique*)

paramagnetísm *s. n.* proprietate a unor corpuri de a se magnetiza temporar în direcția intensității locale a cîmpului magnetic. (<fr. *paramagnétisme*)

paramanie *s. f.* inversare a sensului și conținutului manifestărilor afective. (<*para*³- + *-manie*²)

paramastită *s. f.* inflamație a țesutului celular perimamar. (<fr. *paramastite*)

paraméci *s. m.* protozoar ciliat din clasa infuzorilor, care trăiește în apele dulci stătătoare. (<fr. *paramécie*, lat. *paramecium*, gr. *paramekes*, alungit)

paramedián, -ă *adj.* situat lîngă linia mediană. (<fr. *paramédian*)

paramedicál, -ă *adj.* care privește îngrijirea bolnavilor, tratamentul bolilor fără participarea corpului medical. (<fr. *paramédical*)

parameniscítă *s. f.* inflamație a meniscului tibial. (<*para*¹- + *meniscită*)

paraménт *s. n.* fața exterioară a unui zid, a unei construcții, acoperită cu blocuri regulate de piatră. (<germ. *Parament*)

paramér *s. n.* *(biol.)* fiecare dintre cele două părți simetrice ale unui organism sau organ cu simetrie bilaterală. (<engl. *paramere*)

paramétric, -ă *adj.* referitor la parametru. (<fr. *paramétrique*)

parametrítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul uterului. (<fr. *paramétrite*)

paramétrium *s. n.* țesut conjunctiv care înconjură uterul. (<it. *parametrio*, fr. *paramètre*)

parametrón *s. m.* element de circuit folosit pentru înregistrarea informațiilor sau pentru efectuarea operațiilor logice în calculatoarele cibernetice, pentru comutare în telefonie etc. (<fr. *paramétron*)

paramétru *s. m.* **1.** *(mat.)* literă într-o expresie sau ecuație, care, considerată în calcule constantă, poate lua diferite valori. **2.** mărime proprie unui sistem fizic, tehnic, unui fenomen

etc., constituind o caracteristică constructivă sau funcțională. ○ ~ *economic* = unitate de măsură a aspectelor cantitative și calitative ale proceselor și fenomenelor economice. **3.** *(stat.)* mărime măsurabilă care permite prezentarea mai simplă a caracteristicilor principale ale unui ansamblu statistic. ● *(inform.)* simbol care desemnează datele preluate de către o procedură. **4.** element constant într-un calcul, într-o operație intelectuală. (<fr. *paramètre)*

paramilitár, -ă *adj.* (despre grupări, organizații etc.) cu o structură și disciplină asemănătoare celor ale armatei. (<fr. *paramilitaire)*

paramímie *s. f.* pervertire a expresiei mimice, constînd în neconcordanța pînă la opoziție între aceasta și conținutul trăirilor bolnavului. (<fr. *paramimie)*

paraminofenól *s. m.* derivat al fenolului, folosit ca revelator fotografic. (<fr. *paraminophénol)*

paramioclónus *s. n.* sindrom caracterizat prin contracții musculare clonice, involuntare și instantanee, de obicei bilaterale. (<fr. *paramyoclonus)*

paramiotoníe *s. f.* afecțiune congenitală caracterizată prin contracții spastice ale părților corpului expuse la rece. (<fr. *paramyotonie)*.

paramnézic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paramnezie. (<fr. *paramnésique)*

paramnezíe *s. f.* tulburare de memorie constînd din reproducerea unor situații false, imaginare, ca și cum ar fi fost trăite. (<fr. *paramnésie)*

paramolár *s. m.* dinte supranumerar situat în fața molarului. (<engl. *paramolar)*

paramorfíe *s. f.* paramorfism. (<fr. *paramorphie)*

paramorfínă *s. f.* tebaină. (<engl. *paramorphine)*

paramorfísm *s. n.* tulburare de percepție constînd în incapacitatea bolnavului de a-și reprezenta imaginar obiecte sau fenomene; anomalie de formă; paramorfie. (<fr. *paramorphisme)*

paramorfóză *s. f.* proces de transformare a structurii unui mineral, păstrînd compoziția chimică și forma exterioară a cristalului inițial. (<germ. *Paramorphose)*

páramos *s. n.* vegetație alpină din regiunile intertropicale umede ale Anzilor, alcătuită din arbori pitici, ierburi, licheni și mușchi. (<sp. *paramos)*

paramuzíe *s. f.* tulburare a posibilității de a reproduce tonuri muzicale. (<fr. *paramusie*, cf. gr. *mousa*, muzică)

paraneoplázic, -ă *adj.* (despre manifestări patologice) care se află în raport de cauzalitate cu un cancer în evoluție. (<fr. *paranéoplasique)*

paranestezíe *s. f.* anestezie generală. (< *para*[1]- + *anestezie)*

parangonáj *s. n.* așezare a unui cuvînt, cules cu litere mai mici, într-un text cules cu un corp de literă mai mare. (<fr. *parangonnage)*

paranímf *s. m.* (la vechii greci) prieten al mirelui, care mergea alături de el în car. (<lat. *paranymphus)*

paranímfă *s. f.* **1.** (la vechii greci) fată care o însoțea pe mireasă la ceremonialul căsătoriei. **2.** *(fig.)* însoțitoare. (<fr. *paranymphe*, lat. *paranympha)*

paranóia *s. f.* boală psihică manifestată prin lipsă de logică în gîndire, idei delirante fixe, susceptibilitate și orgoliu exagerat, neîncredere, falsitate a judecății. (<fr. *paranoïa*, gr. *paranoia*, nebunie<*noia*, judecată)

paranóic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paranoia. ○ *psihopatie* ~*ă* = psihopatie la care predomină tendința patologică spre formarea de idei dominante, întreținute de emoții puternice; psihopatie paranoidă; *psihoză* ~*ă* = psihoză care apare de obicei la indivizi cu tendință spre supraaprecierea propriei persoane, neîncredere, egocentrism sau la psihopații paranoici. (<germ. *paranoisch*, fr. *paranoïaque)*

paranoíd, -ă *adj.* care seamănă cu paranoia, cu simptome de paranoia. ○ *psihopatie* ~*ă* = v. paranoic. (<germ. *paranoid*, fr. *paranoïde)*

paranoísm *s. n.* psihoză caracterizată prin delir, neînsoțit de diminuări ale intelectului și voinței. (<germ. *Paranoismus)*

paranomíe *s. f.* tulburare de limbaj în care obiectele sînt desemnate prin alte cuvinte. (<fr., gr. *paranomia)*

paranormál, -ă *adj.* (despre fenomene psihice) în afara normalului, care nu poate fi explicat științific. (<fr. *paranormal)*

parantélie *s. f.* fenomen optic constînd dintr-o pată luminoasă rotundă, colorată, cu diametrul aproximativ egal cu al Soarelui, care apare uneori pe cercul parhelic. (<fr. *paranthélie)*

parantétic, -ă *adj.* referitor la paranteză, situat între paranteze. (<fr. *parenthétique*, it. *parantetico)*

parantetizá *vb. tr. (rar)* a efectua o parantetizare. (<fr. *parenthétiser)*

parantetizáre *s. f.* *(lingv.)* notație care permite a reprezenta, cu ajutorul unor paranteze, structura constituenților unei fraze. (< *parantetiza)*

parantezát, -ă *adj.* pus între paranteze, în subsidiar. (<*paranteză* + *-at)*

parantézã *s. f.* **1.** semn de punctuație constînd din două arcuri de cerc sau două linii îndoite la capete care se închid reciproc, folosite pentru a izola o precizare etc., intercalate într-un text; textul însuși. ● *(mat.)* semn grafic care cere ca operația cuprinsă în interiorul său să fie efectuată în prealabil. **2.** *(fig.)* digresiune. (<fr. *parenthèse)*

parantiselénă *s. f.* fenomen asemănător paranteliei, care se produce în cazul Lunii. (<fr. *parantiséléne)*

parantróp *s. m.* australopitec descoperit în Transvaal. (<fr. *paranthrope)*

paranucléu *s. m.* corpuscul coexistent cu nucleul propriu-zis al celulei. (<engl. *paranucleus)*

paraomfalocél *s. n.* hernie în jurul ombilicului. (<*para*[1]- + *omfalocel*)

paraóptic, -ă *adj.* situat în afara organului de simț al vederii. (<*para*[1]- + *optic*)

paraparéunie *s. f.* acuplare extravaginală în actul sexual, între indivizi de sexe diferite. (<fr. *paraparéunie*)

paraparézǎ *s. f.* paralizie incompletă a membrelor inferioare. (<engl. *paraparesis*)

parapét *s. n.* **1.** perete scund (pentru sprijinire) ridicat la marginea unei punți, a unui pod etc. pentru a împiedica căderea lucrurilor, a oamenilor. **2.** prelungire a bordajului deasupra punții la nave și la unele ambarcații. **3.** întăritură (de pământ, de zid) care protejează pe apărătorii unei fortificații. (<fr. *parapet*, germ. *Parapett*, it. *parapetto*)

parapitéc *s. m.* maimuță fosilă, de mărimea unei pisici, considerată primul strămoș al omului. (<fr. *parapithèque*)

paraplásmă *s. f.* structură citoplasmatică, care apare în anumite perioade funcționale ale celulei. (<fr. *paraplasme*)

paraplazíe *s. f.* (*med.*) formare patologică a unui țesut. (<germ. *Paraplasie*)

paraplégic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paraplegie. (<fr. *paraplégique*)

paraplegíe *s. f.* paralizie completă a membrelor inferioare. (<fr. *paraplégie*)

paraplexíe *s. f.* paralizie care afectează doar o parte a corpului. (<fr. *paraplexie*)

parapneumoníe *s. f.* proces având o evoluție asemănătoare cu a pneumoniei, dar cu etiologie nespecifică. (<fr. *parapneumonie*)

parapód *s. n.* apendice locomotor lateral al polichetelor. (<fr. *parapode*)

parapodzól *s. n.* podzol secundar. (<*para*[1]- + *podzol*)

parapsihíc, -ă *adj.* metapsihic. (<fr. *parapsychique*)

parapsihológ, -ă *s. m. f.* specialist în parapsihologie. (<fr. *parapsychologue*)

parapsihológic, -ă *adj.* referitor la parapsihologie. (<fr. *parapsychologique*)

parapsihologíe *s. f.* metapsihică. (<fr. *parapsychologie*)

parapsoriázis *s. n.* grup de dermatoze caracterizate prin leziuni eritemato-scuamoase, asemănătoare psoriazisului. (<fr. *parapsoriasis*)

pararefléx *s. n.* fenomen de origine reflexă determinat de o excitație care de obicei declanșează un alt reflex. (<fr. *pararéflexe*)

pararickettsiózǎ *s. f.* grup de afecțiuni, comune omului, animalelor și păsărilor, care, prin unele aspecte, amintesc de rickettsioze. (<fr. *pararickettsiose*)

pararítmie *s. f.* parasistolie. (<fr. *pararythmie*)

pararócă *s. f.* rocă metamorfică provenită din transformarea rocior sedimentare. (< *para*[1] + *rocă*)

parascarlatínă *s. f.* formă ușoară de scarlatină. (<*para*[1]- + *scarlatină*)

paraschitéi *s. n.* **1.** ecran izolat neinflamabil, care împiedică formarea arcurilor electrice între două piese metalice sau deteriorările pe care le-ar putea provoca ele. **2.** dispozitiv montat la un coș pentru reținerea scînteilor și a prafului antrenat de gazele de ardere din anumite cuptoare, din focarul unei locomotive etc. (după fr. *pare-étincelles*)

paraselénă *s. f.* fenomen optic constînd dintr-un cerc luminos care se observă uneori în jurul Lunii. (<fr. *parasélène*)

parasexualitáte *s. f.* **1.** totalitatea tulburărilor de comportament sexual. **2.** (*biol.*) totalitatea proceselor de altă natură decît cea sexuală, care antrenează fecundarea fără să aibă loc meioza. (<fr. *parasexualité*)

parasífilis *s. n.* termen folosit pentru manifestările tardive ale sifilisului; metasifilis. (< engl. *parasyphilis*)

parasifilític, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de parasifilis. (<fr. *parasyphilitique*)

parasimbiózǎ *s. f.* simbioză secundară a unei ciuperci cu un lichen. (<fr. *parasymbiose*)

parasimpátic, -ă *adj. sistem* ~ = sistem nervos vegetativ care se află alături de sistemul simpatic, centrii săi fiind situați la cele două extremități, de sus și de jos, ale simpaticului. (<fr. *parasympathique*)

parasimpaticotonie *s. f.* vagotonie. (<fr. *parasympathicotonie*)

parasimpatolític, -ă *adj., s. n.* (substanță) care exercită în organism efecte corespunzătoare acelora pe care le produce paralizia sistemului parasimpatic. (<fr. *parasympatholytique*)

parasimpatomimétic, -ă *adj., s. n.* (substanță) cu efect comparabil celui al excitației sistemului parasimpatic. (<fr. *parasympathomimétique*)

parasintétic, -ă *adj., s. n.* (cuvînt, derivat etc.) format atît cu prefix, cît și cu sufix. (<fr. *parasynthétique*)

parasistolíe *s. f.* tip de aritmie caracterizată prin coexistența a două ritmuri cu frecvențe apropiate; pararitmie. (<fr. *parasystolie*)

parasól *s. n.* avion monoplan cu aripa situată deasupra fuzelajului. (<germ. *Parasol*, fr. *parasol*)

parasolár *s. n.* **1.** apărătoare montată la obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat. **2.** placă transparentă (colorată fumuriu) sau opacă, montată în interiorul unui autovehicul, deasupra parbrizului, pentru a apăra pe șofer de lumina directă a soarelui. (<germ. *Parasolar*)

parasomníe *s. f.* serie de tulburări care însoțesc somnul (vise, coșmaruri și somnambulism); dissomnie. (<fr. *parasomnie*)

paraspásm *s. n.* ~ *facial* = mișcare convulsivă a feței asemănătoare cu spasmul. (<fr. *paraspasme*)

parastrúmă *s. f.* varietate de gușă dezvoltată pe seama glandelor paratiroide. (<fr. *parastrume*)

parașcolár, -ă *adj.* care este alături de învățămîntul propriu-zis. (după fr. *parascolaire*)

parașóc *s. n.* garnitură destinată a amortiza șocurile, plasată în fața sau în spatele unui vehicul. (după fr. *pare-chocs*)

parașutá *vb. I., refl.* a (se) lansa din avion cu parașuta. — *parașutáre* s. f. (<fr. *parachuter*)

parașutábil, -ă *adj.* care poate fi parașutat. (<fr. *parachutable*)

parașútă *s. f.* **1.** dispozitiv în formă de umbrelă, folosit pentru lansarea din avion a oamenilor sau a materialelor în timpul zborului. ○ ~ *luminoasă* = parașută cu care se lansează un material pe bază de magneziu, ce se aprinde în cădere, luminînd puternic. **2.** dispozitiv de frînare pentru cazuri de avarii la ascensoare. (<fr. *parachute*)

parașutísm *s. n.* tehnica și sportul lansării cu parașuta. (<fr. *parachutisme*)

parașutíst, -ă **I.** *s. m. f.* sportiv, militar specializat în lansările cu parașuta. **II.** *adj.* referitor la parașutism. (<fr. *parachutiste*)

parataćtic, -ă *adj.* referitor la parataxă, exprimat prin parataxă; juxtapus. (<fr. *paratactique*)

parataxă *s. f.* juxtapunere. (<fr. *parataxe*)

paratendinită *s. f.* peritenonită. (<fr. *paratendinite*)

paratenonită *s. f.* peritenonită. (<germ. *Paratenonitis*)

parathormón *s. n.* hormon secretat de paratiroidă. (<fr. *parathormone*)

paratific, -ă *adj.*, *s. m. f.* (suferind) de paratifos; (despre microbi, bacili) care provoacă paratifosul. (<fr. *paratyphique*)

paratiflită *s. f.* flegmon al țesutului celular al fosei iliace. (<fr. *paratyphlite*)

paratifoídă *adj. febră ~ă* = paratifos. (<fr. *paratyphoïde*)

paratífos *s. n.* boală ale cărei simptome sînt asemănătoare cu cele ale tifosului exantematic, dar care este produsă de un bacil diferit: febră paratifoidă. (<fr. *paratyphus*)

paratifóză *s. f.* salmoneloză. (<fr. *paratyphose*)

paratimíe *s. f.* ansamblu de reacții afective discordante, bizare, caracteristice schizofreniei. (<fr. *parathimie*)

paratípic, -ă *adj.* (despre boli) în care rolul principal îl au factorii de mediu. (<*para*[1]- + *tipic*)

paratireotróp, -ă *adj.*, *s. m.* (hormon) cu afinități pentru glandele paratiroide. (<fr. *parathyréotrope*)

paratireóză *s. f.* afecțiune neinflamatorie a glandelor paratiroide. (<fr. *parathyréose*)

paratiroídă *adj. glandă ~* (și *s.f.*) fiecare dintre cele două perechi de mici glande endocrine situate alături de glanda tiroidă. (<fr. *parathyroïde*)

paratiroidectomíe *s. f.* extirpare a glandelor paratiroide. (<fr. *parathyroïdectomie*)

paratiroidián, -ă *adj.* al paratiroidelor. (<fr. *parathyroïdien*)

paratiroidítă *s. f.* inflamație a glandelor paratiroide. (<fr. *parathyroïdite*)

paratiroidóm *s. n.* tumoare formată din proliferarea țesutului glandelor paratiroide. (<fr. *parathyroïdome*)

paratonér *s. n.* *(rar)* paratrăsnet. (<fr. *paratonnerre*)

paratonie *s. f.* **1.** tulburare a tonusului muscular, constînd în contractarea mușchilor atunci cînd ar trebui să se relaxeze. **2.** întîrziere a unor mișcări la plante sub influența unor factori externi. (<fr. *paratonie*)

paratrahóm *s. n.* conjunctivită cu incluziuni. (<engl. *paratrachoma*)

paratrăsnet *s. n.* instalație de protecție a construcțiilor contra trăsnetului; paratoner. (după fr. *paratonnerre*)

paratrofíe *s. f.* formă de parazitism în care energia necesară creșterii unui microorganism este furnizată de gazdă. (<engl. *paratrophy*)

paratuberculóză *s. f.* **1.** formă de tuberculoză atipică. **2.** boală infecțioasă la rumegătoare, provocată de un microb înrudit cu bacilul tuberculozei. (<fr. *paratuberculose*)

parauniversitár, -ă *adj.* din afara universității. (<fr. *parauniversitaire*)

paravaccinál, -ă *adj.* (despre reacții) apărut după o vaccinare, fără a reprezenta o acțiune specifică acesteia. (<*para*[1]- + *vaccinal*)

paravalánșă *s. f.* construcție de piatră sau de beton destinată protejării unei căi de comunicație montane contra avalanșelor. (<fr. *paravalanche*)

paraván *s. n.* **1.** perete mobil sau fix prin care se desparte o anumită porțiune dintr-o încăpere. **2.** *(fig.)* ceea ce împiedică vederea. (<fr. *paravent*)

paravenós, -oásă *adj.* localizat lîngă o venă. (<germ. *paravenös*)

paravertebrál, -ă *adj.* situat de-a lungul ambelor părți ale coloanei vertebrale. (<fr. *paravertébral*)

par avión *loc. adv.* (expediat) prin avion. (<fr. *par avion*)

paravînt *s. n.* dispozitiv de protecție împotriva vîntului, format din șiruri de arbori sau de panouri. (după fr. *pare-vent*)

paraxiál, -ă *adj.* (despre raze de lumină, puncte) situat în vecinătatea axei optice. (<fr. *paraxial*)

paraxón *s. m.* *(med.)* fibră colaterală. (<engl. *paraxon*)

parazăpádă *s. f.* construcție, dispozitiv sau plantație făcute pentru a feri o cale ferată, o șosea de înzăpezire sau pentru a reține și repartiza uniform zăpada pe semănături. (după fr. *pare-neige*)

parazít[1], **-ă** **I.** *s. m. f.* **1.** organism animal sau vegetal care trăiește pe un alt organism gazdă, hrănindu-se exclusiv cu substanțele produse de acesta. **2.** *(fig.)* cel care trăiește pe seama muncii altora. **3.** *(pl. m.)* perturbații produse în transmisiile de telecomunicații, datorită descărcărilor electrice din atmosferă sau scînteilor produse de unele aparate electrice. **II.** *adj.* **1.** care duce o viață de parazit; parazitar. **2.** *(fig.)* care nu are un rol util, care trăiește din munca altora; de prisos, inutil. (<fr. *parasite*, lat. *parasitus*)

PARAZIT[2]**(O)-** *elem. comp.* „parazit”. (<fr. *parasit/o/-*, cf. lat. *parasitus*, gr. *parasitos*)

parazitá *vb.* **I.** *tr.* (despre paraziți) a îmbolnăvi, a infesta (un organism animal sau vegetal). **II.** *intr.* *(fig.)* a trăi ca un parazit. — *parazitáre* s. f. (<fr. *parasiter*)

parazitár, -ă *adj.* **1.** (care duce o viață) de parazit. **2.** provocat de un parazit. (<fr. *parasitaire*)

parazitemíe *s. f.* prezența patologică a unor paraziți în sînge. (<fr. *parasitémie*)

parazític, -ă *adj. (biol.)* care paraziteză, de parazit. (<fr. *parasitique*)

parazíticíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge paraziții. (<fr. *parasiticide*)

parazitísm *s. n.* mod de viață al unei persoane, al unui organism care trăiește ca parazit. (<fr. *parasitisme*)

parazitofobíe *s. f.* teamă exagerată, morbidă de paraziți. (<fr. *parasitophobie*)

parazitofór, -ă *adj.* purtător de paraziți. (<*parazit* + *-for*²)

parazitológ, -ă *s. m. f.* specialist în parazitologie. (<fr. *parasitologue*)

parazitológic, -ă *adj.* referitor la parazitologie. (<germ. *parasitologisch*)

parazitológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază organismele parazite și măsurile de combatere a acestora. (<fr. *parasitologie*)

parazitotróp, -ă *adj.* (despre substanțe medicamentoase) care are afinitate pentru paraziți, fixîndu-se pe aceștia și distrugîndu-i. (<fr. *parasitotrope*)

parazitóză *s. f.* boală provocată de un parazit. (<fr. *parasitose*)

parbríz *s. n.* placă din material transparent așezată în partea din față a unui vehicul, care protejează de vînt, de praf etc. (<fr. *pare-brise*)

pare *s. n.* **1.** grădină publică mare, amenajată special cu arbori, peluze etc. ● grădină mare plantată cu arbori în jurul unei locuințe. **2.** suprafață de teren închisă (plantată cu arbori) unde se îngrijește și se crește vînatul. **3.** loc de staționare a autovehiculelor sau de depozitare a utilajelor și materialelor unei instituții, unei unități. ● totalitatea autovehiculelor de care dispune o instituție, o unitate etc. **4.** ~ *electric* = rețea centrală de distribuire a curentului electric. (<fr. *parc*)

pareá *vb. tr.* a așeza într-un pare (3) (autovehiculele); a gara. (<fr. *parquer*)

parcáj *s. n.* parcare, parching. (<fr. *parcage*)

pareáre *s. f.* acțiunea de a parca și rezultatul ei; parcaj; parching. ● staționarea avioanelor care urmează să decoleze. (<*parca*)

Párce *s. f. pl. (mit. lat.)* cele trei divinități ale destinului (Clotho, Lachesis și Atropos), despre care se credea că prima toarce, a doua deapănă, iar a treia taie firul vieții omului. (<lat. *Parcae*)

parcelá *vb. tr.* a compartimenta un teren, o pădure etc. în parcele. — *parcelâre* *s. f.* (<fr. *parceller*)

parcelár, -ă *adj.* (despre culturi) care se face pe porțiuni delimitate, pe parcele.(<fr. *parcellaire*)

parcelatór *s. m.* specialist în operații de parcelare. (<*parcela* + *-tor*)

parcélă *s. f.* porțiune de teren delimitată precis și destinată unui anumit scop. (<fr. *parcelle*)

parcherizá *vb. tr.* a trata o piesă de oțel sau de fontă cu o soluție de fosfat de fier și mangan pentru a o acoperi cu un strat protector, anticorosiv. — *parcherizâre* *s. f.* (<fr. *parkériser*)

parchét *s. n.* **I.** piesă de lemn în general de esență tare, folosită pentru pardoseli. ● pardoseala însăși. **II.** fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure în curs de exploatare. **III.** instituție judiciară care face cercetări în materie penală; localul în care funcționează această instituție; funcționarii ei. (<fr. *parquet*)

parchetá *vb. tr.* **1.** a pardosi (o cameră) cu parchet (I). **2.** a împărți o pădure în parchete (II). — *parchetâre* *s. f.* (<fr. *parqueter*)

parchetár *s. m.* lucrător de parchete. (după fr. *parqueteur*)

parchimétru *s. n.* parcometru. (<it. *parchimetro*)

párcking *s. n.* parcaj; loc rezervat staționării autovehiculelor. (<engl. *parking*)

parcimonie *s. f.* economie dusă la extrem; zgîrcenie. ● *(fig.)* măsură, reținere. (<fr. *parcimonie*, lat. *parcimonia*)

parcimonlós, -oásă *adj.* excesiv de econom; zgîrcit. (<fr. *parcimonieux*)

parcométru *s. n.* aparat de înregistrare a duratei staționării autovehiculelor în parcaj; parchimetru. (<fr. *parcomètre*)

parcúrge *vb. tr.* **1.** a străbate (un drum, o distanță). **2.** a citi, a examina rapid cu privirea; a răsfoi. — *parcúrgere* *s. f.* (după fr. *parcourir*)

parcúrs *s. n.* **1.** drum (de) străbătut; traiect; traseu. ○ *pe* ~ = în timpul drumului; *(p. ext.)* între timp, în această perioadă. **2.** *(sport)* traseu cu obstacole care trebuie urmat de un călăreț în competiție. **3.** lungime a unui drum sau a unei traiectorii între două puncte anumite. (<fr. *parcours*)

pardalídă *s. f.* piele de panteră purtată de Bacus. (<fr. *pardalide*, cf. gr. *pardalis*, panteră)

pardesíu *s. n.* haină lungă, mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna peste hainele obișnuite. (<fr. *pardessus*)

pardón **1.** *interj.* (ca formulă de politețe) iertați-mă! scuzați! ● ba nu, nu este așa. **II.** *s. n.* **1.** iertare, scuză. **2.** *(fam.)* șezut, dos. (<fr. *pardon*)

pardonábil, -ă *adj.* care se poate ierta, scuzabil. (<fr. *pardonable*)

pareidolíe *s. f.* iluzie vizuală patologică, datorită unei forțe imaginative deosebite, care face ca bolnavul să perceapă figuri inedite, fantastice. (cf. gr. *eidolon*, fantomă)

PAREMIO- *elem. comp.* „proverb". (<fr. *parémio-*, cf. gr. *peroimia*)

paremiofílie *s. f.* folosirea deosebit de frecventă a proverbelor. (<*paremio-* + *-filie*³)

paremiográfie *s. f.* descriere a proverbelor. (<*paremio-* + *-grafie*²)

paremiológ, -ă *s. m. f.* specialist în paremiologie. (<fr. *parémiologue*)

paremiológic, -ă *adj.* referitor la paremiologie. (<fr. *parémiologique*)

paremiologíe *s. f.* disciplină care studiază proverbele. ● totalitatea proverbelor dintr-o limbă. (<fr. *parémiologie*)

parenchím *s. n.* **1.** țesut spongios, bogat în vase sangvine, specific organelor glandulare. **2.** țesut vegetal, moale și spongios, care umple intervalele dintre părțile fibroase. (<fr. *parenchyme*, gr. *parenchyma*, umplutură)

parenchimátic, -ă *adj. (rar)* parenchimatos. (<fr. *parenchymatique)*

parenchimatós, -oásă *adj.* referitor la parenchim; parenchimatic. (<fr. *parenchymateux)*

parenchimatóză *s. f.* degenerescență granulo-grăsoasă de origine infecțioasă care cuprinde simultan mai multe viscere (ficat, rinichi etc.). (<fr. *parenchymatose)*

parenétic[1]**, -ă** I. *adj.* care îndeamnă la virtute; moralizator. II. *s. f.* exortație cu caracter moralizator. (<it. *parenetico*, cf. gr. *paraineo*, sfătuiesc, /II/ *parainetike)*

parenétic[2]**, -ă** *adj.* care se referă la nas (la botez), al nasului. ● *(fam.)* referitor la porecle. (< engl. *parenetic)*

parenéză *s. f. (rar)* discurs care preamărește virtutea; exortație. (<fr. *parénèse*, gr. *parainesis)*

parentál[1] *s. m.* organism (a)sexuat care dă naștere unui nou organism, transmițîndu-i caracterele sale. (<germ. *Parental*, cf. lat. *parens, -ntis*, părinte)

parentál[2]**, -ă** *adj.* 1. referitor la părinți, moștenit de la părinți; ereditar. ○ *(psihan.) complex* ~ = complex format în copilărie, în cadrul relațiilor copilului cu părinții. 2. *material* ~ = strat rezidual sau transportat de roci dezagregate, care constituie cea mai mare parte a solului. (<fr., lat. *parental)*

Parentálii *s. f. pl.* sărbători publice la romani, care se celebrau în luna februarie pentru pomenirea morților. (<lat. *parentalia*, fr. *parentalies)*

parenterál, -ă *adj.* (despre administrarea medicamentelor) pe altă cale decît prin tubul digestiv. (<fr. *parentéral*, cf. gr. *enteron*, intestin)

parergón *s. n.* căutare fizică a pietrei filozofale, considerată aptă să sfințească materia, transformînd-o în aur pur. (<engl. *parergon)*

parestezie *s. f.* tulburare a sensibilității, manifestată prin senzație de amorțeală, de arsură sau de rece, în lipsa oricărui excitant. (<fr. *paresthésie)*

parétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pareză. (<fr. *parétique)*

-pareunie *elem. comp.* „act sexual". (<fr. *-paréunie*, cf. gr. *pareunomai*, a se culca lîngă)

paréză[1] *s. f.* repugnanță față de muncă, de efort: lentoare, nonșalanță (<germ. *Parese)*

-paréză[2] *elem. comp.* „paralizie". (<fr. *-parèse*, cf. gr. *paresis*, slăbire)

parezie *s. f. (med.)* funcționare anormală, lentă, a unui organ; *(p. ext.)* paralizie parțială, care permite mișcări de amplitudine redusă. (<fr. *parésie)*

parfé *s. n.* înghețată (de ciocolată) avînd în compoziție frișcă bătută. (<fr. *parfait)*

parfúm *s. n.* 1. miros plăcut; mireasmă (de flori, de substanțe etc.); aromă. 2. preparat industrial cu miros plăcut, obținut prin amestecarea unor substanțe extrase din flori sau pe cale sintetică. 3. *(fig.)* notă specifică, atmosferă caracteristică. (<fr. *parfum)*

parfumá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) stropi cu parfum. II. *tr.* a înmiresma. — *parfumáre* s. f. (<fr. *parfumer)*

parfumerie *s. f.* magazin unde se vînd parfumuri, articole de toaletă, cosmetice etc. (<fr. *parfumerie)*

parfumiér, -ă *s. m. f.* fabricant sau vînzător de parfumuri ori de produse de parfumerie. (după it. *profumiere)*

parhélie, -ă *adj.* referitor la parhelie. (<fr. *parhélique)*

parhelie *s. f.* fenomen optic care constă în apariția unor pete luminoase (colorate) în jurul Soarelui, ca urmare a reflectării luminii solare în acele de gheață din atmosferă. (<fr. *parhélie)*

parhomeón *s. n.* aliterație. (<gr. *parhomoion)*

PARI- *elem. comp.* „egal". (<it. *pari-*, cf. lat. *par)*

pária[1] *s. m. inv.* 1. (în India, la brahmani) om care nu face parte din nici o castă, fiind lipsit de orice drepturi. 2. *(fig.)* om disprețuit de toată lumea, lipsit de drepturi. (<fr. *paria* < cuv. hindi)

pariá[2] *vb. intr., tr.* a face un pariu. (<fr. *parier)*

parián *s. n.* porțelan moale, nesmălțuit, care imită marmura de Paros, folosit ca material în lucrările de sculptură. (<fr., engl. *parian)*

paricíd, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care și-a ucis părinții. II. *s. n.* ucidere a părinților. (<fr. *parricide*, lat. *parricida*, /II/ *parricidium)*

paricopitáte *s. f. pl.* ordin de mamifere ungulate, erbivore și omnivore, cu un număr par de degete la fiecare picior, cuprinzînd rumegătoarele și porcinele; artiodactile. (după fr. *paridigitidés)*

paride *s. f. pl.* familie de păsări mici, cuprinzînd pițigoii. (<fr. *paridés*, cf. lat. *parus*, pițigoi)

parietál, -ă I. *adj.* 1. *(anat.)* referitor la peretele unei cavități. ○ *os* ~ (și *s. n.*) = fiecare dintre cele două oase care formează părțile laterale ale cutiei craniene, situate între osul frontal și osul occipital. 2. *(bot.;* despre placentație) în care ovulele sînt fixate pe marginea carpelelor. 3. *pictură* ~*ă* = pictură rupestră. II. *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate cu ovulele fixate de peretele carpelelor în perechi simetrice. (<fr. *pariétal/es/*, cf. lat. *paries, -etis*, perete)

parietografie *s. f.* radiografie a venelor peretelui abdominal, după injectarea acestuia cu un lichid radioopac. (<fr. *pariétographie)*

parigmenón *s. n.* reluare într-un vers sau într-o unitate sintactică a unor părți de vorbire cu aceeași rădăcină. (<fr. *parigmenon*, cf. gr. *igmainon*, revenit)

pariór *s. m.* cel care pariază. (<fr. *pariéur)*

paripenát, -ă *adj.* (despre frunze compuse) cu număr par de foliole, dispuse de o parte și de alta a pețiolului. (<fr. *paripenné)*

parisilláb *s. n.* cuvînt parisilabic. (<fr. *parisyllabe)*

parisilábic, -ă *adj.* (despre substantive, adjective) care păstrează același număr de silabe în cursul declinării. (<fr. *parisyllabique)*

paritár, -ă *adj.* (despre adunări, comisii, valori) în care părțile sînt în număr egal. (<fr. *paritaire*)

paritáte *s. f.* **1.** egalitate numerică, număr egal cu altul. ● *(mat.)* proprietate a unui număr întreg de a fi divizibil cu 2. **2.** echivalență valorică. **3.** valoarea, exprimată în aur, a mai multor unități monetare. ○ ~ *monetară*=raportul valoric dintre cantitatea de metal prețios de același fel conținută în unitățile monetare a două țări; ~ *valutară* = exprimarea valorilor paritare într-o valută. (<fr. *parité*, lat. *paritas*)

pariu *s. n.* **1.** rămășag, prinsoare. **2.** joc de noroc la cursele de cai, constînd dintr-o miză care dă participantului dreptul la o cotă din totalul cîștigurilor. (<fr. *pari*)

parízer *s.n.* varietate de salam de culoare roz, preparat din carne de vită și slănină, tocate mărunt și fierte. (<germ. *Pariser*)

parizianism *s. n. (rar)* atitudine, fel de a fi, de a vorbi propriu parizienilor. (<fr. *parisianisme*)

parizianizá *vb. tr. (rar)* a da caracter, aspect parizian. (<fr. *parisianiser*)

párkinson *s. n.* boală degenerativă a sistemului nervos central, caracterizată prin tremurături și rigiditate musculară; paralizie agitantă; boala lui Parkinson. (<fr. *parkinson*, cf. *Parkinson*, medic engl.)

parkinsonián, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de boala lui Parkinson. (<fr. *parkinsonien*)

parkinsonísm *s. n.* boala lui Parkinson. (<fr. *parkinsonisme*)

parlamént *s. n.* organ legislativ, total sau parțial eligibil, alcătuit din reprezentanți ai diferitelor partide politice sau din deputați independenți. ● clădire unde își ține sesiunile acest organ. (<fr. *parlement*)

parlamentá *vb. intr.* a duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere. — *parlamentáre* s. f. (<fr. *parlementer*)

parlamentár, -ă I. *adj.* **1.** referitor la parlament, organizat pe baza unui parlament. ○ *regim* ~ = regim al unui stat în care guvernul răspunde pentru activitatea sa în fața parlamentului. **2.** potrivit uzanțelor admise în parlament. **3.** referitor la acțiunea de a parlamenta. II. *s. m.* **1.** membru al parlamentului. **2.** persoană delegată, în timp de război, să ducă tratative de pace sau de armistițiu cu comandamentul inamic. (<fr. *parlementaire*)

parlamentarism *s. n.* sistem de guvernare în care parlamentul deține puterea supremă. (<fr. *parlementarisme*)

parlándo *adv. (muz.)* aproape vorbind, expresiv din punct de vedere ritmic. v. r u b a t o. (<it. *parlando*)

parloár *s. n. (rar)* sală de primire (într-un internat, într-o cazarmă); vorbitor. (<fr. *parloir*)

parmélie *s. f. (bot.)* lichen din regiunile reci, care formează o lamă galbenă pe pietre și pe trunchiurile de arbori. (<fr. *parmélie*, lat. *parmelia* < *parma*, mic scut rotund)

pármen *s. m.* ~ *auriu* = soi de măr, originar din Anglia, cu fructele de culoare galbenă-aurie cu dungi carmin. (<fr. *parmain /d'or/*, germ. *Parmäne*)

parmezán *s. n.* cașcaval italienesc (uscat), făcut din lapte smîntînit. (<fr. *parmesan*, cf. *Parma*, oraș în Italia)

Parnás *s. n. (fig.)* lăcașul poeziei; *(p. ext.)* poeții, poezia. (<fr. *parnasse*, cf. *Parnas*, munte în Grecia consacrat lui Apolo și muzelor)

parnasián, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, poet, adept) al parnasianismului. (<fr. *parnassien*)

parnasianism *s. n.* curent literar apărut în Franța la mijlocul sec. XIX în jurul publicației antologice „Parnasul contemporan", care cultiva o poezie picturală, rece și impersonală, cu virtuozități stilistice, imaginism rafinat și armonie plastică, fiind împotriva sentimentalismului, retorismului, abuzurilor fanteziei. (<it. *parnassianismo*)

paród *s. n.* **1.** primul cîntec al corului în tragedia greacă, intonat la intrarea în orchestră (1). **2.** fiecare dintre intrările orchestrei dintr-un teatru gr. (<it. *parodo*, fr., gr. *parodos*)

parodiá *vb. tr.* a imita o operă literară sau maniera unui autor, cu intenții satirice sau pentru a obține efecte comice. — *parodiére* s. f. (<fr. *parodier*)

parodiánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care parodiază pe cineva; parodiator. (<fr. *parodiant*)

parodiatór, -oáre *adj., s. m. f. (rar)* parodiant. (<*parodia* + *-tor*)

paródic, -ă *adj.* cu caracter de parodie, al parodiei; parodistic. (<fr. *parodique*, it. *parodico*)

parodíe *s. f.* **1.** imitație a unei opere literare, făcută cu scopul de a satiriza un autor sau de a realiza efecte comice pe o temă dată. ● *(p. ext.)* imitație nereușită, inferioară originalului. **2.** *(muz.)* piesă cu caracter de glumă, în care se parafrazează una sau mai multe teme. (<fr. *parodie*, lat., gr. *parodia*)

parodíst *s. m.* autor de parodii. (<fr. *parodiste*)

parodístic, -ă I. *adj.* parodic. II. *s. f.* genul parodiei. (<germ. *parodistisch*, /II/ *Parodistik*)

parodónt *s. n.* parodonțiu. (<fr. *parodonte*)

parodontál, -ă *adj.* al parodonțiului. (<fr. *parodontal*)

parodontítă *s. f.* inflamație a parodonțiului. (<fr. *parodontite*)

parodontográmă *s. f.* diagramă a datelor obținute prin parodontometrie. (<fr. *parodontogramme*)

parodontológic, -ă *adj.* referitor la parodontologie. (<fr. *parodontologique*)

parodontología *s. f.* parte a odontologiei care studiază parodonțiul și parodontozele. (<fr. *parodontologie*)

parodontóm *s. n.* tumoare a țesutului parodontal. (<fr. *parodontome*)

parodontométrie *s. f.* măsurare a pungilor gingivale, a retracției și a mobilității dinților. (<fr. *parodontométrie*)

parodontopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile dinților. (<fr. *parodontopathie*)

parodontóză *s. f.* proces patologic al parodonțiului, constînd în retracția gingiilor și descoperirea pronunțată a dinților; pioree alveolară; paradentoză. (<fr. *parodontose*)

parodónțiu *s. n.* ansamblu de țesuturi în care sînt fixați dinții în osul maxilar; parodont. (<germ. *Parodontium*)

paroftalmíe *s. f.* inflamație perioculară sau palpebrală. (<fr. *parophtalmie*)

parohialísm *s. n.* *(rar)* provincialism (3). (<engl. *parochialism*)

paról *interj.* *(rar)* pe cuvînt! pe cinstea mea! zău! (<fr. *parole*)

parólă *s. f.* cuvînt secret, convențional, folosit ca mijloc de recunoaștere de către militari, de către depunătorii pe librete de economii C.E.C. la purtător sau între membrii unei organizații conspirative. (<fr. *parole*)

parolíst, -ă *adj.* *(fam.)* care ține de cuvînt. (<*parolă* + *-ist*)

paromfalocél *s. n.* hernie a peretelui abdominal, în apropierea ombilicului. (<fr. *paromphalocèle*)

paronichíe *s. f.* tumefacție inflamatorie în jurul unghiei. (<fr. *paronychie*, gr. *paronychia*, panarițiu)

paroním *s. n.* cuvînt asemănător cu altul ca formă, dar deosebit de acesta ca sens. (<fr. *paronyme*, gr. *paronymos*)

paronímic, -ă *adj.* referitor la paronime, la paronimie. ○ *atracție* ~*ă* = modificare a formei unui cuvînt sub influența altuia, asemănător cu el. (<fr. *paronymique*)

paronímie *s. f.* calitatea a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime; situație în care se află mai multe paronime. (<fr. *paronymie*)

paronomasíe *s. f.* *(rar)* paronomază. (<lat., gr. *paronomasia*)

paronomástic, -ă *adj.* referitor la paronomază. (<fr. *paronomastique*)

paronomáză *s. f.* figură de stil constînd în alăturarea de cuvinte asemănătoare ca formă, dar cu înțeles deosebit; paronomasie. (<fr. *paronomase*, lat., gr. *paronomasia*)

paropsíe *s. f.* tulburare a percepției vizuale constînd în modificarea distanței dintre obiect și persoana bolnavă. (<fr. *paropsie*)

paróptic, -ă *adj.* referitor la paropsie; din afara vederii. (<fr. *paroptique*)

parorexíe *s. f.* tulburare a apetitului manifestată prin dorința de a ingera substanțe necomestibile. (<fr. *parorexie*, cf. gr. *orexis*, apetit)

parosmíe *s. f.* tulburare olfactivă constînd în percepția falsă a unui miros. (<fr. *parosmie*)

parosteál, -ă *adj.* referitor la țesutul celular exterior periostului. (<fr. *parostéal*)

parosteítă *s. f.* inflamație a țesutului celular parosteal. (<fr. *parostéite*)

parotídă *adj., s. f.* fiecare dintre cele două glande salivare situate sub ureche, alături de maxilarul inferior. (<fr. *parotide*, lat. *parotis, -idis*)

parotidectomíe *s. f.* ablațiune totală sau parțială a glandei parotide. (<fr. *parotidectomie*)

parotidián, -ă *adj.* al parotidelor. (<fr. *parotidien*)

parotidítă *s. f.* inflamație a parotidelor. ○ ~ *epidemică* = boală contagioasă provocată de un virus, care se manifestă prin cefalee, febră și inflamarea glandelor salivare; oreion. (<fr. *parotidite*)

paroxísm *s. n.* **1.** intensitate maximă a unei boli, a unui sentiment etc. ● surescitare, tulburare extremă. **2.** intensificare bruscă a activității forțelor interioare ale Pămîntului, care duce la formarea munților și la modificări ale scoarței terestre. (<fr. *paroxysme*, germ. *Paroxysmus*, gr. *paroxysmos*, exacerbare)

paroxístic, -ă *adj.* ajuns la paroxism. (<fr. *paroxystique*)

paroxitón, -ă *adj., s. n.* (cuvînt) care are accentul pe penultima silabă. (<fr. *paroxyton*, gr. *paroxytonos*)

paroxitonie *s. f.* însușirea de a fi paroxiton. (<fr. *paroxytonie*)

paroxitonism *s. n.* tendință a unei limbi de a accentua silaba penultimă a cuvintelor. (<fr. *paroxytonisme*)

parsée *s. m.* unitate astronomică de distanță, egală cu 3,26 ani-lumină. (<fr. *parsec* < *par* /allaxe/ + *sec*/onde/)

pârsi *s. m.* mazdeist în India. (<fr. *parsi* < cuv. pers.)

parsísm *s. n.* religia popoarelor iraniene, întemeiată de Zoroastru. v. mazdeism, zoroastrism. (<fr. *parsisme*)

part, -ă *adj.* care aparține parților, popor din antichitate, de origine iraniană, dintre Eufrat și Indus. ● *(s. f.)* limbă din familia limbilor iraniene, vorbită de parți. (<fr. *parthe*)

partáj *s. n.* **1.** *(jur.)* împărțire a unei moșteniri între persoanele îndreptățite s-o stăpînească, făcută de o instanță judecătorească sau de succesori între ei. ● *(rar)* împărțeală, împărțire. **2.** folosirea aceluiași canal de frecvențe de emisiuni de către mai multe stații de radioemisiune. (<fr. *partage*)

partajá *vb. tr.* *(rar)* a efectua un partaj. — *partajáre* s. f. (<fr. *partager*)

partajábil, -ă *adj.* care poate fi împărțit. (<fr. *partageable*)

partánt *s. m.* *(livr.)* participant (la jocuri sportive). (<fr. *partant*)

partenér, -ă *s. m. f.* fiecare dintre participanții la o competiție sportivă, la jocuri etc., considerat în raport cu ceilalți participanți. ● persoană cu care dansează cineva. ● fiecare dintre persoanele angajate într-o tranzacție, într-o discuție etc. ● executant, împreună cu altul, al unui număr de program (la teatru, la circ etc.). (<fr. *partenaire*)

parteneriál, -ă *adj.* referitor la partener, de partener. (după fr. *partenarial*)

parteneriát *s. n.* asociere a doi sau mai mulți parteneri de afaceri în vederea unui scop comun, în economia de piață. (după fr. *partenariat*)

PARTENO- *elem. comp.* „fecioară", „lipsa fecundației, asexual". (<fr. *parthéno-*, cf. gr. *parthenos*, fecioară)

partenocárp, -ă *adj.* (despre fructe) fără semințe, rezultat prin partenocarpie. (după fr. *parthénocarpique*)

partenocarpíe *s. f.* dezvoltare a ovarului fără fecundație și transformarea lui în fruct lipsit de semințe. (<fr. *parthénocarpie*)

partenofílă *adj., s. f.* (femeie) care prezintă partenofilie. (<fr. *parthénophile*)

partenofilíe *s. f.* atracție homosexuală a femeilor adulte față de adolescente. (<fr. *parthénophilie*)

partenofobíe *s. f.* teamă patologică de adolescente, de fecioare. (<*parteno-* + *-fobie*²)

partenogamét *s. m.* gamet format fără conjugare. (<fr. *parthénogamète*)

partenogamíe *s. f.* autofecundare prin fuzionarea unor gameți femeli, fără participarea nucleului mascul. (<fr. *parthénogamie*)

partenogenétic, -ă *adj.* referitor la partenogeneză. (<fr. *parthénogénétique*)

partenogenéză *s. f.* **1.** *(mit.)* apariție a unor făpturi miraculoase în condiții excepționale. **2.** reproducere, naturală sau artificială, la unele organisme sexuate (albine, purici de plante etc.) dintr-un ovul sau ou nefecundat. (<fr. *parthénogenèse*)

partenogenón *s. m.* organism rezultat prin partenogeneză (2). (<fr. *parthénogenon*)

partenospérme *s. f. pl.* plante ale căror seminţe se formează din ovule nefecundate. (<*parteno-* + *spermă*)

partenospór *s. m.* spor rezultat din diviziunea unui gamet nefecundat. (<fr. *parthénospore*)

partér *s. n.* **1.** parte a unei clădiri situată la nivelul solului; ansamblul încăperilor din această parte a clădirii. ● primul etaj (de la intrare) al unei mine. **2.** parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă și fundul sălii. ● totalitatea spectatorilor care ocupă locurile din această parte a sălii. **3.** parte a unei grădini sau a unui parc în care se cultivă flori. (<fr. *parterre*, (1) germ. *Parterre*)

participá *vb. intr.* a lua parte (la ceva); a împărtăși starea sufletească a cuiva. — *participáre* s. f. (<fr. *participer*, lat. *participare*)

participánt, -ă *s. m. f.* cel care ia parte (activă) la ceva. (<fr. *participant*)

participatív, -ă *adj.* cu caracter de participare; implicat. ● care manifestă spirit de colaborare; *(p. ext.)* entuziast. (<fr. *participatif*)

participáție *s. f.* faptul de a participa la o întreprindere comercială, investind bani sau alte valori materiale; cotă cu care participă cineva la un capital. (<fr. *participation*, lat. *participatio*)

participiál, -ă *adj.* referitor la participiu; construit cu participiul; care provine dintr-un participiu. (<fr. *participial*)

participiu *s. n.* mod verbal nepersonal și nepredicativ, cu forme deosebite după gen și număr, care exprimă acțiunea suferită de un obiect. ○ (ieșit din uz) ~ *prezent* = gerunziu. (<lat. *participium*, fr. *participe*)

particulár, -ă **I.** *adj.* **1.** care aparține numai anumitor persoane sau lucruri. ○ *în* ~ = în mod deosebit, în special, mai ales. ● care constituie proprietatea individuală a cuiva. ● care este de formație sau de esență individuală. **2.** cu caracter individual; caracteristic, specific. ● *(log.;* despre judecăți) în care predicatul se referă numai la o parte din sfera subiectului. **3.** cu caracter neoficial; privat; (despre lecții) predat elevilor în afara orelor oficiale de școală. **II.** *s. n.* categorie filozofică reprezentînd o verigă intermediară între singular și general. **III.** *s. m.* persoană care nu deține o funcție oficială; *(p. ext.)* persoană considerată ca individ în raport cu statul. (<lat. *particularis*, germ. *partikular*)

particularísm *s. n. (livr.)* **1.** caracter intim, specific, al cuiva sau a ceva. **2.** interes particular, personal. **3.** atitudine a unei populații, a unui grup social, a unei regiuni sau chiar a unui individ de a-și păstra caracteristicile particulare, originale, autonomia, în raport cu ansamblul din care face parte. (<fr. *particularisme*)

particularíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al particularismului. (<fr. *particulariste*)

particularitáte *s. f.* caracterul, natura a ceea ce este particular. ● caracteristică, specific. (<fr. *particularité*)

particularizá *vb. tr., refl.* **1.** a spune (ceva) cu amănunte. **2.** a restrînge la un singur caz, a individualiza. — *particularizáre* s. f. (<fr. *particulariser*)

particularizánt, -ă *adj.* care particularizează. (<fr. *particularisant*)

particulă *s. f.* **1.** părticică de materie: corpuscul, microobiect. ○ *(fiz.)* ~ *elementară* = particulă constitutivă a materiei, care prezintă atît caracteristici corpusculare, cît și ondulatorii, comportîndu-se ca o entitate cu însușiri specifice. **2.** *(lingv.)* element lexical și morfologic invariabil, care se atașează la sfîrșitul unui cuvînt sau al unei forme flexionare. (<fr. *particule*, lat. *particula*)

partíd *s. n.* grupare relativ organizată și stabilă, care exprimă sintetic și reprezintă interesele unui anumit grup social, căutînd să le apere și să le promoveze împotriva altora și luptînd pentru cucerirea sau menținerea puterii politice. (după fr. *parti*)

partidár, -ă *adj. (rar)* referitor la partid, care se bazează pe criterii partinice. (<*partid* + *-ar*)

partídă *s. f.* **1.** desfășurare completă a unui joc. ● îndeletnicire plăcută în grup, organizată din timp. **2.** (proiect de) căsătorie; *(p. ext.)* persoană vizată pentru un asemenea proiect. **3.** sistem de contabilitate pe categorii de operații economice. ● cont. **4.** cantitate de mărfuri vîndute sau cumpărate o dată. **5.** *(muz.)* parte dintr-o compoziție executată de unul dintre membrii unui ansamblu sau de un grup la unison; grup de instrumente din aceeași familie, aparținînd unui ansamblu, care execută această parte. (<ngr. *partida*, it. *partita*)

partínic, -ă *adj.* care reprezintă și apără interesele unui partid, în conformitate cu spiritul, ideologia și programul acestuia. (<rus. *partiinii*)

partínitáte *s. f.* principiu care exprimă apartenența la un curent, la un partid politic, la o concepție de clasă; spirit de partid. (după rus. *partiinosti*)

parti pris /párti-pri/ *s. n.* părere preconcepută. ○ *a vorbi cu* ~ = a face aprecieri subiective, a vorbi cu părtinire. (<fr. *parti pris*)

partít, -ă *adj.* (despre frunze) cu crestături adînci pînă aproape de pețiol. (<fr. *parti*)

partită *s. f. (muz.)* veche denumire desemnînd o piesă pentru clavecin, o suită de dansuri, o serie de variațiuni etc. (<it. *partita)*

partitiv, -ă *adj.* (despre forme flexionare sau părți de propoziție) care exprimă ideea de parte dintr-un întreg. (<fr. *partitif)*

partitură *s. f.* text muzical distribuit pe partide vocale sau instrumentale, astfel încît să poată fi urmărit concomitent. ● compoziție muzicală; *(rar)* partițiune. (<it. *partitura*, germ. *Partitur)*

partiție *s. f.* **1.** *(rar)* diviziune, separare. **2.** *(mat.)* descompunere a unei mulțimi într-o clasă de submulțimi disjuncte două cîte două și a căror reuniune formează mulțimea dată. ● *(inform.)* zonă din memoria internă alocată unei lucrări pe durata prelucrării sau unor componente ale sistemului de operare. **3.** *(lingv. mat.)* clasificare a cuvintelor după flexiune, necesară atunci cînd se tratează partea de vorbire, genul, clasificarea tipologică a limbilor etc. **4.** (în forma *partițiune)* partitură. (<fr., engl. *partition*, lat. *partitio)*

partiționá *vb. tr. (inform.)* a decupa memoria unui ordinator în subansambluri operaționale. (<fr. *partitionner)*

partițiúne *s. f.* v. partiție (4).

partíu *s. n.* concepție de ansamblu a unei lucrări de arhitectură, pictură, sculptură sau decorație privind stabilirea proporțiilor, a destinației etc. (<fr. *parti)*

partizán, -ă I. *s. m. f.* **1.** adept, susținător (al unei idei, al unei doctrine etc.); luptător pentru o cauză comună. **2.** luptător într-un detașament organizat, neîncadrat formal în forțele armate, care acționează în spatele frontului inamic. **II.** *adj.* care manifestă, exprimă un spirit de partid, o idee preconceputâ. (<fr. *partisan*, rus. *partizan)*

partizánal, -ă *adj.* de partizan. (<*partizan* + *-al)*

partizanát *s. n.* faptul de a fi partizan; stare, atitudine, activitate de partizan; exclusivism. (<*partizan* + *-at)*

PARTO- *elem. comp.* „naștere". (<fr. *parto-*, cf. lat. *partus)*

partográmă *s. f.* reprezentare grafică a frecvenței și intensității contracțiilor uterine pentru urmărirea evoluției nașterii. (<*parto-* + *-gramă)*

partón *s. m.* particulă ipotetică care ar intra în alcătuirea tuturor particulelor elementare. (<engl., fr. *parton)*

parturiéntă *s. f.* femeie care naște. (<fr. *parturiente*, cf. lat. *parturiens, -ntis* < *parturire*, a naște)

parturíție *s. f. (med.)* naștere. (<fr. *parturition*, lat. *parturitio)*

partúză *s. f.* ședință colectivă de desfrîu (sexual). (<fr. *partouse)*

párty *s. n. (rar)* petrecere, serată. (<engl. *party)*

parțiál, -ă *adj.* **1.** care reprezintă numai o parte dintr-un întreg; care se produce numai în parte. ○ *(mat.) produs* ~ = fiecare dintre produsele unei înmulțiri, din a căror adunare rezultă produsul total. ● *(fam.; și s. n.)* examen care intră în cadrul verificării permanente a cunoștințelor. **2.** *(rar)* care părtinește; părtinitor. (<fr. *partiel*, lat. *partialis)*

parțialitáte *s. f. (rar)* faptul de a fi parțial (2); părtinire. (<fr. *partialité*, lat. *partialitas)*

parțializá *vb. tr. (rar)* a părtini. — *parțializáre* s. f. (<*parțial* (2) + *-iza)*

parulíde *s. f. pl.* familie de păsări mici, cunoscute sub numele de cîntăreții pădurii.

parulíe *s. f.* abces gingival, apărut ca o complicație a parodontozei. (<fr. *parulie)*

parúră *s. f.* podoabă purtată de mirese pe cap. (<fr. *parure)*

parvení *vb. intr.* **1.** a se ridica, a ajunge la o situație materială sau socială bună fără a avea merite deosebite și folosind mijloace necinstite; a se îmbogăți. **2.** a-și atinge scopul, a reuși, a izbuti. **3.** (despre știri, scrisori etc.) a ajunge (la destinație). — *parvenire* s. f. (<fr. *parvenir)*

parvenít *adj., s. m. f.* (om) care a reușit să parvină. (după fr. *parvenu)*

parvenitism *s. n.* tendință, dorință de parvenire; mod de comportare a celui parvenit. (<*parvenit* + *-ism)*

parvis *s. n. (arhit.)* piața din fața unei biserici sau a unui templu. (<fr. *parvis)*

pas[1] *interj.* (la diferite jocuri de cărți) cuvînt care arată că un jucător nu vrea sau nu poate să deschidă jocul. ○ ~ *parol* = formulă rostită de un jucător care nu vrea sau nu poate să participe la joc în turul respectiv. (<fr. *je/passe)*

pas[2] *s. n.* **1.** distanță care separă două spire consecutive ale unei elice sau două filete ale unui șurub, măsurată paralel cu axa de rotație. ○ ~ *de dințare* = distanța cuprinsă între planurile mediane a doi dinți consecutivi ai unui pinion sau ai unei roți dințate. **2.** *(inform.)* operație unitară într-o rutină de calculator sau suboperație în executarea unei instrucțiuni. **3.** *(mar.)* document personal cu valabilitate temporară dat persoanelor pe timpul escalei; permis de debarcare. **4.** ~ *genetic* = distanță creată între un părinte și unul dintre copiii lui, astfel încît posibilitatea acestuia de a primi o genă oarecare se înjumătățește datorită meiozei. (<fr. *pas)*

pas[3] *s. n.* **1.** drum îngust între munți; trecătoare. **2.** șenal navigabil. (<fr. *pas*, germ. *Pass)*

pasá *vb. tr.* **1.** a transmite, a trece cuiva ceva. **2.** *(sport)* a trece mingea unui coechipier. — *pasáre* s. f. (<fr. *passer)*

pasábil, -ă *adj. (fam.)* care poate fi acceptat, utilizat; acceptabil. (<fr. *passable)*

pasagér, -ă I. *s. m. f.* călător cu un mijloc de transport, cu vaporul etc. **II.** *s. n.* navă de pasageri (1). **III.** *adj., adv.* trecător, vremelnic. (<fr. *passager)*

pasáj *s. n.* **1.** spațiu (acoperit, care traversează o clădire sau un grup de clădiri) rezervat numai pietonilor pentru a trece dintr-o stradă în alta. **2.** încrucișare a unui drum cu o cale ferată, a două drumuri sau a două căi ferate. ● trecere fără oprire a unui tren printr-o stație de cale ferată. **3.** *(geogr.)* trecătoare, pas[3] (1). **4.** fragment (mai lung) citat dintr-o altă lucrare. ● frază melodică a unei compoziții. **5.** migrațiune periodică a păsărilor. **6.** *(echit.)*

alură a calului constînd într-un trap scurt, mai cadențat și mai elevat. ● spațiu al manejului în care se execută acest mers. (<fr. *passage*, it. *passaggio*)

pasamétru *s. n.* instrument de precizie pentru măsurarea dimensiunilor exterioare ale unor piese prin comparare cu un etalon. (<fr. *passamètre*)

pasánt 1. *adj., s. n.* (contor) care înregistrează consumul de energie electrică defalcat din consumul înregistrat de un contor general. II. *adj. (herald.:* despre figuri de animale) reprezentat din profil, în mișcare. (<fr., germ. *passant*)

pasarélă *s. f.* 1. punte mobilă folosită pentru urcarea sau coborîrea de pe o navă. ● platformă pe puntea de sus a unei nave, unde stă ofițerul de cart sau timonierul. 2. pod îngust, pentru pietoni, peste o linie ferată, o șosea etc. 3. legătură între două clădiri la nivelul etajelor. (<fr. *passerelle*)

pasatrice *s. f.* mașină pentru prelucrarea prin strecurare a fructelor crude. (<it. *passatrice*)

pasavánt *s. n.* 1. *(mar.)* punte superioară de legătură între partea dinainte și cea dinapoi a unei nave. 2. permis de transportat mărfuri (fără taxe vamale). (<fr. *passavant*, it. *passavanti*)

pásă *s. f.* 1. *(sport)* trecere a mingii prin lovitură, cu piciorul sau cu capul, unui coechipier; passing. ● operație de trecere la executarea unui tur de iluzionism; mișcare a mîinii la hipnotizatori. 2. înaintare către adversar, la scrimă. 3. miză pe care trebuie s-o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. 4. *(mar.)* culoar navigabil amenajat printr-o zonă cu pericole (stînci, epave etc.) sau printr-un baraj de mine. 5. stare, situație (trecătoare). 6. trecere a metalului forjat în tiparele sau în matrițele care-l fasonează. (<fr. *passe*, engl. *pass*)

pascál[1] *s. m.* unitate de măsură a presiunii, egală cu un newton pe m^2. (<fr. *pascal*, cf. *Pascal*, fizician fr.)

pascál[2] *s. n. (inform.)* limbaj de programare de nivel înalt orientat spre aplicațiile cu caracter tehnic, științific și economic. (<fr. *pascal*)

pascál[3], **-ă** *adj.* referitor la sărbătoarea Paștilor, de (la) Paști; pascual. (<fr. *pascal*)

pascallián, -ă *adj.* referitor la ideile lui Blaise Pascal. (<fr. *pascalien*, cf. *Blaise Pascal*, matematician, fizician, scriitor și filozof fr.)

pascuál, -ă *adj.* pascal[3]. (<it. *pasquale*)

paseísm *s. n.* pasiune exagerată, cult pentru trecut. (<fr. *passéisme*)

paseíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept, admirator) al trecutului. (<fr. *passéiste*)

paserifórme *s. f. pl.* ordin de păsări, în general de talie mică, cîntătoare; păsărele. (<fr. *passériformes*, cf. lat. *passer*, vrabie)

pasétă *s. f.* lamelă de oțel cu orificii, care conduce firul la mașinile de tricotat. (<fr. *passette*)

PASI- v. p a n-.

pasíbil, -ă *adj.* care merită, care trebuie să sufere ceva; susceptibil de... (<fr. *passible*, it. *passibile*, lat. *passibilis*)

pasibilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi pasibil. (<lat. *passibilitas*)

pasiénță *s. f. (pl.)* combinații (distractive) cu cărți de joc (aranjate într-o anumită ordine). (<fr. *patience*, rus. *pasiians*)

pasiflorál *s. n.* medicament calmant sub formă de soluție, din extractul de pasiflora. (<*pasiflora* + *-al*)

pasiflóra *s. f.* plantă din America tropicală și din Asia, cu tulpina ramificată și cu flori albăstrii sau albe-roz, evocînd instrumente ale patimilor lui Cristos (coroană de spini, cuie etc.). (<fr. *passiflore*, lat. *passiflora* < *passio*, pasiune, patimă)

pasigrafíe *s. f.* sistem de scriere universală. (<fr. *pasigraphie*)

pasimétru *s. n.* instrument, asemănător cu pasametrul, pentru măsurarea cavităților pieselor. (<fr. *passimètre*, cf. lat. *passus*, pas)

pasiofilíe *s. f.* masochism homosexual. (cf. lat. *passio*, suferință)

pasioná *vb. tr., refl.* a (se) interesa cu pasiune. (<fr. *passionner*)

pasionál, -ă *adj.* referitor la pasiune; produs, determinat de o pasiune (amoroasă). (<fr. *passionnel*, lat. *passionalis*)

pasionalísm *s. n. (rar)* pasionalitate. (<*pasional* + *-ism*)

pasionalitáte *s. f.* însușirea de a fi pasional; caracter pasional; pasionalism. (<*pasional* + *-itate*)

pasionánt, -ă *adj.* care pasionează; captivant, palpitant. ● aprig, violent. (<fr. *passionnant*)

pasionát, -ă *adj.* 1. (despre sentimente, fapte etc.) determinat de pasiune. 2. (despre oameni) stăpînit de pasiuni; pătimaș. 3. care pune pasiune în tot ce face; înflăcărat. (<fr. *passionné*)

pasiúne *s. f.* 1. afecțiune puternică și de durată pentru cineva sau ceva; patimă; manifestare a unui astfel de sentiment. ● obiectul acestei afecțiuni. 2. compoziție muzicală religioasă care are ca subiect povestirea patimilor lui Cristos. (<fr. *passion*, lat. *passio*)

pasiv, -ă I. *adj.* 1. lipsit de inițiativă, inactiv, dezinteresat, apatic. 2. *(gram.;* despre diateze, forme verbale, conjugări etc.) care arată că subiectul suferă acțiunea făcută de altcineva. ○ *vocabular* ~ = parte a vocabularului care nu este folosită în mod curent. 3. (despre metale, aliaje) care prezintă pasivitate (2). II. *s. n.* 1. totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi, instituții etc., privite sub aspectul provenienței lor la un moment dat. ● parte a bilanțului în care sînt înscrise aceste mijloace. 2. ~ *patrimonial* = ansamblul obligațiilor și sarcinilor cu conținut economic aparținînd unei persoane (fizice sau juridice) care împreună cu activul alcătuiesc patrimoniul. (<lat. *passivus*, fr. *passif*, /II/ germ. *Passiv*)

pasivísm *s. n.* conduită contemplativă, de delăsare și refuz de a acționa; tendință spre pasivitate (1). (<it. *passivismo*, germ. *Passivismus*)

pasivíst, -ă *s. m. f.* cel stăpînit de pasivism. (<it. *passivista*)

pasivitáte *s. f.* 1. dispoziție, stare a celui pasiv; inactivitate, delăsare. 2. proprietate a unor

metale sau aliaje de a nu putea fi atacate de unii acizi decît cînd aceștia sînt diluați. (<fr. *passivité*)

pasivizá *vb. I. tr., refl.* (despre metale, aliaje) a face să capete, a căpăta pasivitate (2). II. *tr.* a efectua transformarea pasivă a unei fraze active. III. *refl.* (despre cuvinte) a intra în vocabularul pasiv, a ieși din uz. — *pasivizáre* s. f. (după fr. *passiver*)

pasivizáție *s. f.* pasivizare. (după fr. *passivation*)

pasmanterie *s. f.* ramură a industriei textile care produce panglici, broderii, fireturi etc.; ceprăzărie. ● denumire generică pentru produsele acestei ramuri. (<fr. *passementerie*)

páso *s. n.* farsă scurtă care se juca în teatrul spaniol între actele unei piese mai mari. (<sp. *paso*)

páso-dóble *s. n.* dans popular de perechi, de origine spaniolă; gen de step dansat foarte rapid; melodia corespunzătoare. (<sp. *paso-doble*)

paspartú *s. n.* 1. cheie cu care se pot deschide mai multe broaște; speraclu. 2. *(fig.)* mijloc de pătrundere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc. 3. chenar de hîrtie sau carton care se așază între sticlă și fotografie la înrămarea acesteia. 4. document de transport feroviar în care se înscriu indicații privind destinația, itinerarul și clasa. ○ *gabarit* ~ = gabarit internațional. (<fr. *passe-partout*)

paspóal *s. n.* șiret, bandă îngustă de mătase, bumbac etc. care se aplică de obicei de-a lungul unei cusături, al marginii unui buzunar etc. (<fr. *passepoil*)

paspoalá *vb. tr.* a tivi, a pune un paspoal. — *paspoalâre* s. f. (<fr. *passepoiler*)

passacaglia /pasac'lia/ *s. f.* 1. vechi dans de origine spaniolă și italiană, cu o mișcare lentă, uniformă, în ritm binar; melodia corespunzătoare. 2. piesă instrumentală în formă de variațiuni polifonice pe o temă expusă la început și care se repetă în bas. (<it. *passacaglia*)

passamezzo /pasamé̦o/ *s. n.* dans italian din sec. XVI—XVIII, în ritm binar, cu tempo rapid; melodia corespunzătoare. (<it. *passamezzo*)

passe-montagne /pas-montáni/ *s. n.* căciulă care acoperă ceafa și urechile. (<fr. *passe-montagne*)

passe-pied/paspié/ *s. n.* dans popular în cerc, de origine franceză, asemănător menuetului, dar cu un tempo mai rapid; melodia coorespunzătoare. (<fr. *passe-pied*)

pássim *adv.* (pentru trimiteri la diferite pasaje din opere sau din autori) în diverse locuri, ici și colo. (<lat. *passim*)

pássing *s. n. (sport)* pasă (1). (<engl. *passing*)

passing-shot /pásing-șot/ *s. n. (tenis)* minge din dreapta, lovită din rever sau dată în diagonală, care trece rapid pe lîngă adversarul venit la fileu. (<engl. *passing-shot*)

passionáto *adv. (muz.)* pasional, patetic. (<it. *passionato*)

pastél I. *s. n.* 1. creion colorat, moale, pentru desen, făcut din pigmenți pulverizați amestecați cu talc și gumă arabică. ● desen executat cu astfel de creioane. 2. poezie descriptivă cu fond liric, în care este înfățișat un peisaj (1). 3. lucrare muzicală lirică, amintind de un pastel (2) sau compusă pe cuvintele acestuia. II. *adj. inv.* (despre culori, desene etc.) în tonuri pale, delicate; delicat. (<fr. *pastel*, it. *pastello*)

pastelát, -ă *adj.* vopsit pastel. (după fr. *pastellisé*)

pastélie, -ă *adj. (rar)* referitor la pastel; de pastel. (<*pastel* + *-ie*)

pastelíst *s. m.* pictor, poet autor de pasteluri. (<fr. *pastelliste*)

pastelístică *s. f.* procedeu de realizare a pastelului. (<it. *pastellistica*)

pastelizá *vb. tr.* 1. a desena, a vopsi în culori pastel. ● a face să aibă culori atenuate. 2. *(rar)* a crea un pastel; a da impresia de pastel (2). — *pastelizâre* s. f. (după fr. *pasteller*)

pastelizánt, -ă *adj. (rar)* care dă impresia de pastel (2). (<*pastelizа* + *-ant*)

pastét *s. n.* preparat culinar din carne, care se servește fie simplu, ca aperitiv, fie într-o crustă de aluat, însoțit de salată, ca fel de bază. (<germ. *Pastete*)

pasteurelóză /pas-tö-/ *s. f.* boală infecțioasă gravă a animalelor și păsărilor domestice, manifestată prin septicemie hemoragică; holera păsărilor; pneumoenteritâ. (<fr. *pasteurellose*)

pasteurizá /pas-tö-/ *vb. tr.* a distruge flora patogenă a produselor alimentare fermentabile (în special a laptelui) prin încălzire. — *pasteurizâre* s. f. (<fr. *pasteuriser*, cf. *Pasteur*, chimist și biolog fr.)

pasteurizatór *s. n.* instalație pentru pasteurizare. (<fr. *pasteurisateur*)

pastícă *s. f. (mar.)* macara având una din fețe rabatabilă sau prevăzută cu o deschizătură prin care se introduce parîma pe scripete. (<it. *pastecca*)

pastíccio *s. n. (muz.)* tip de operă alcătuită din arii, recitative, coruri extrase din operele altor compozitori. ● lucrare ale cărei părți sînt scrise de compozitori diferiți. (<it. *pasticcio*)

pastiflánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care permite obținerea unei paste. (după *plastifiant*)

pastílă *s. f.* 1. preparat farmaceutic sau alimentar de forma unei tablete sau bomboane rotunde. 2. piesă în formă de disc mic, folosită la unele mașini sau mecanisme ● corp în formă de disc sau de cilindru, de mici dimensiuni, obținut prin turnare sau presare. 3. mic tub metalic conținînd o compoziție trasoare, care se înșurubează în fundul proiectilelor (perforante), destinat pentru marcarea traiectoriei și pentru incendierea carburanților inamicului. 4. *(inform.)* substrat semiconductor pe care este fabricat un circuit integral; microcircuit. 5. refugiu (3) în mijlocul unei piețe, al unei intersecții largi etc. (<fr. *pastille*, germ. *Pastille*)

pastís *s. n.* lichior de anason, care se ia ca aperitiv. (<fr. *pastis*)

pastișá *vb. tr.* a face o pastișă; a imita. — *pastișâre* s. f. (<fr. *pasticher*)

pastișă *s. f.* lucrare literară sau artistică lipsită de originalitate, în care se imită stilul, maniera de lucru a unui scriitor sau artist ilus-

tru; imitație fără valoare. ◆ *(p. ext.)* parodie. (<fr. *pastiche*)

pastișór *s. m. (depr.)* cel care pastișează. (<fr. *pasticheur*)

pástor *s. m.* preot protestant. (<lat. *pastor*, germ. *Pastor*)

pastorál, -ă I. *adj.* 1. de păstor; *(p. ext.)* cimpenesc, rustic. ○ *gen* ~ = gen literar sau muzical de inspirație champestră, care își propune să redea scene simple și vădit naive din natură. 2. *(rar)* care aparține pastorilor, preoților. II. *s. f.* 1. scenă idilică, cimpenească în creația trubadurilor și truverilor. 2. operă dramatică, lirică sau muzicală aparținînd genului pastoral. 3. mesaj al unui episcop adresat preoților și credincioșilor în anumite ocazii. (<fr. *pastoral*, lat. *pastoralis*)

pastorále *adv. (muz.)* pastoral, cimpenesc. (<it. *pastorale*)

pastoralism *s. n.* tendință în literatură și artă caracterizată prin folosirea temelor idilice din viața de la țară: caracter pastoral, bucolic. (<fr. *pastoralisme*, engl. *pastoralism*)

pastoralizá *vb. tr.* a da un caracter pastoral. — *pastoralizáre* s. f. (<*pastoral* + *-iza*)

pasturélă *s. f.* 1. gen liric-epic medieval cu personaje păstorițe, păstori (sau cavaleri îndrăgostiți de păstorițe) care narează, într-un limbaj cu aluzii licențioase, o scenă de dragoste. 2. *(muz.)* scenă bucolică. (<fr. *pastourelle*)

pașapórt *s. n.* document (în formă de carnet) care servește drept legitimație cetățeanului unui stat în străinătate. ○ *(fam.)* *a da ~ul (cuiva)* = a se debarasa de cineva; a expedia (pe cineva). (<it. *passaporto*, fr. *passeport*, rus. *pașport*)

pașoptism *s. n.* ideologia participanților la Revoluția de la 1848 din țările române, avînd ca trăsătură principală conștiința individualității naționale, manifestată prin crearea istoriografiei, prețuirea acordată literaturii populare, înclinarea de a explora trecutul în scop propagandistic etc. (<*pașopt*/1848/ + *-ism*)

pașoptíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, luptător) care aparține generației participanților la Revoluția de la 1848 din țările române. ◆ *(p. ext.)* purtător al ideologiei revoluționarilor de la 1848. (<*pașopt* + *-ist*)

pat[1] *s. n. (sah)* situație în care un jucător, nemaiputînd să deplaseze regele fără a intra în șah, este obligat să înceteze jocul, partida declarîndu-se remiză. (<fr. *pat*)

-pát[2] v. p a t o -.

patafizíe, -ă I. *adj.* referitor la patafizică. II. *s. f.* știință a soluțiilor imaginare care acordă simbolic liniamentelor proprietățile obiectelor descrise prin virtualitatea lor. (<fr. *pataphysique*)

patafizicián, -ă *s. m. f.* specialist în patafizică. (<fr. *pataphysicien*)

patágiu *s. n.* pieliță care se întinde între membrele dinainte și dinapoi, ca și spre coadă, la unele mamifere și care servește la planat. (<engl., lat. *patagium*)

pataráță *s. f. (mar.)* 1. unealtă de călăfătuit, de forma unui topor. 2. patarafină mobilă folosită pe iahturi. (<it. *paterazzo*, fr. *patarasse*)

patarafínă *s. f. (mar.)* parimă care susține catargul în borduri și spre pupă. (după it. *paterazzo*)

patarini *s. m. pl.* nume dat în sec. XI membrilor unei asociații creștine milaneze și, în sec. XII, catarilor și valdezilor din Italia. (<fr. *patarins*, it. *patarini*)

patáșă *s. f.* veche navă cu vele pentru transportul corespondenței și pasagerilor. (<fr. *patache*)

patátă *s. f.* batat. (<fr. *patate*)

patefón *s. n.* aparat pentru reproducerea înregistrărilor pe discuri (1), prin mișcarea pe orizontală sau verticală a unui ac special, care urmărește șanțul săpat pe disc; gramofon. (<fr. *pathéphone*, cf. *Pathé*, firmă care fabrica fonografe)

PATEL(O)- /**PATELI-** *elem. comp.* „patelă, rotulă". (<fr. *patell(o)-*, *patelli-*, cf. lat. *patella*, disc mic)

patelár, -ă *adj.* referitor la patelă (2). (<fr. *patellaire*)

patélă *s. f.* 1. *(anat.)* farfurie de pămînt sau de metal în care se punea mîncarea. 2. *(anat.)* rotulă. (<fr. *patelle*, lat. *patella*)

patelectomíe *s. f.* ablațiune totală sau parțială a rotulei. (<fr. *patellectomie*)

PATELI- v. p a t e l (o)-.

patelifórm, -ă *adj.* de forma unui potir sau unei farfurii cu bordură. (<fr. *patelliforme*)

patelítă *s. f.* inflamație a rotulei. (<fr. *patellite*)

patelopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a rotulei de fața anterioară a condililor femurali. (<engl. *patellopexy*)

pateloplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a rotulei fracturate sau deformate. (<fr. *patelloplastie*)

paténă *s. f.* taler de metal de formă circulară, folosit în cultul catolic, pe care stă azima de împărtășanie. (<fr. *patène*, it., lat. *patena*, plat)

paténț[1] *s. n.* punct, ochi de tricotaj care permite o elasticitate mai mare. (<germ. *Patent*)

paténț[2]**, -ă** *adj.* (despre acțiuni, manifestări ale oamenilor) de netăgăduit; autentic, evident. (<fr. *patent*)

paténț[3]**, -ă** I. *adj.* (despre încuietori, lacăte) construit în chip special pentru a prezenta garanții de soliditate, de bună funcționare. ○ *clește* ~ (și *s. n.*) = clește pentru tăiat și lucrat sîrmă. II. *s. f.* capsă. (<germ. *Patent*)

paténț[4]**, -ă** *adj. (bot.*; despre părți similare ale unui organ) bine distinct și răsfirat. (<lat. *patens*)

patentá *vb. tr.* 1. a acorda (cuiva) o patentă (1); a breveta. 2. *(tehn.)* a trata termic o sîrmă sau o bandă de oțel pentru a-i da o rezistență mecanică mare. — *patentáre* s. f. (<fr. *patenter*)

patentát, -ă *adj.* care a obținut o patentă; brevetat. ◆ *(fig., peior.*; despre oameni și însușirile lor) notoriu, evident, patent[2]. (<fr. *patenté*)

paténtă *s. f.* 1. drept exclusiv acordat unui inventator sau unei autorități de a folosi și de a comercializa o invenție, o inovație etc.; act,

diplomă care conferă acest drept; brevet. ○ ~ *de sănătate* = document care se dă unui vas la plecarea dintr-un port și prin care se confirmă starea sanitară a portului. ◆ *(fig.; ir.)* sistem, procedeu (propriu cuiva). 2. (în trecut) impozit care se plătea pentru un anumit comerț sau o anumită industrie. ○ licență (pentru exercitarea unui anumit comerț). (<fr. *patente*, germ. *Patent*)

patéră *s. f.* 1. *(anl.)* vas ritual în formă de farfurie, întrebuințat la libații. 2. cuier. 3. *(electr.)* rozetă. (<fr. *patère*, lat. *patera*, cupă evazată)

paterifórm, -ă *adj. (bot.; despre apoteciu)* în formă de cupă. (<lat. *pateriformis*)

patérn, -ă *adj.* care aparține tatălui, de tată. (<fr. *paterne*, lat. *paternus*)

paternál, -ă *adj. (biol.)* care provine de la tată. (<fr. *paternel*)

paternalísm *s. n.* 1. sistem social caracterizat prin predominanța celor mai vîrstnici sau a unuia care deține o influență personală asupra grupului. 2. termen desemnînd pretinsul interes pe care l-ar manifesta patronii sau conducătorii de fabrici față de bunăstarea muncitorilor, față de atmosfera din întreprindere, de relațiile interumane. 3. protecție, protejare, tutelare excesivă a propriului copil, motivată printr-o dragoste și grijă deosebite. ◆ atitudine, comportament față de subordonați asemănătoare cu cele ale părinților față de copiii lor. (<fr. *paternalisme*)

paternalíst, -ă *adj.* referitor la paternalism, caracteristic paternalismului. (<fr. *paternaliste*)

paternitáte *s. f.* 1. starea, calitatea de tată. ● *(jur.)* filiație pe linie paternă. 2. *(fig.)* calitatea de autor al unei opere. (<fr. *paternité*, lat. *paternitas*)

paternóster *s. n.* 1. ascensor de persoane cu mai multe cabine succesive, fără uși, cu funcționare continuă. ○ elevator pentru materiale de construcție cu cupe fixate pe două benzi fără sfîrșit. 2. ornament arhitectonic format dintr-un șir de proeminențe ovale sau rotunde. (<fr. *pater-noster*, germ. *Paternoster*)

patétic, -ă I. *adj.* 1. care impresionează puternic, plin de patos; mișcător, emoționant, duios. 2. (despre nervi) care inervează globul ocular. II. *s. n.* categorie estetică desemnînd însușirea unei situații sau a unei opere de artă de a provoca emoții puternice, de a impresiona. (<fr. *pathétique*, germ. *pathetisch*, lat. *patheticus*)

patético *adv. (muz.)* pasional, înfocat, patetic. (<it. *patetico*)

patetísm *s. n.* calitatea, arta de a emoționa, de a mișca sufletul, de a înduioșa; tendință spre o emoționalitate exagerată; caracter patetic (I, 1). (<fr. *pathétisme*)

patetizá *vb. intr. (livr.)* a pune patos în ceva; a exagera caracterul patetic. (<fr. *pathétiser*)

patéu *s. n.* 1. plăcintă umplută cu carne tocată, cu brînză etc. 2. pastă de ficat, de carne sau de pește, preparată cu condimente și consumată proaspătă sau conservată. (<fr. *pâté*)

patibár *s.n.* bar[1] cu specific de patiserie. (<*pati*/serie/ + *bar*[1])

patibulár, -ă *adj. (livr.)* vrednic de spînzurat. (<fr. *patibulaire*, cf. lat. *patibulum*, spînzurătoare)

patibule *s. f. pl.* furci în care erau spînzurați condamnații la moarte. (<lat. *patibulum*)

-patíe v. p a t o -.

patiná[1] *vb. intr.* 1. a se deplasa (pe gheață etc.) cu patinele. 2. (despre vehicule) a nu putea înainta pe un teren alunecos, roțile învîrtindu-se pe loc. ○ *(tehn.)* a aluneca pe o piesă de ghidare. — *patináre* s. f. (<fr. *patiner*)

patiná[2] *vb.* I. *refl.* (despre obiecte, construcții de metal, de piatră etc.) a se acoperi cu patină[2]. II. *tr.* (despre timp) a face să capete patină[2]. — *patináre* s. f. (<fr. *patiner*)

patináj *s. n.* patinare[1] (1); sportul cu patinele. (<fr. *patinage*)

patinát *s. n.* patinare. (<*patina*)

patinatór, -oáre *s. m. f.* sportiv care practică patinajul. (<*patina*[1] + *-tor*)

patină[1] *s. f.* 1. dispozitiv metalic de forma unei șine, montat sau atașat pe talpa ghetei, cu care se poate merge alunecînd pe gheață. 2. piesă datorită căreia un mecanism poate aluneca pe o șină. (după fr. *patin*)

patínă[2] *s. f.* 1. strat subțire format sub acțiunea factorilor climatici pe suprafața obiectelor sau a construcțiilor de metal, de piatră etc., dîndu-le un aspect de vechime; cocleală. 2. strat artificial cu care se acoperă unele obiecte, în scopuri decorative, pentru a crea impresia de vechime sau pentru a le proteja de eroziune. (<fr. *patine*)

patinoár *s. n.* teren special amenajat pentru patinaj. (<fr. *patinoire*)

patinsonáre *s. f.* procedeu de separare a argintului din minereul de plumb argentifer prin topirea minereului. (după fr. *pattinsonage*, cf. *Pattinson*, chimist engl.)

pátio *s. n.* curte interioară pavată, înconjurată cu arcade, specifică locuințelor spaniole. (<sp. *patio*)

patiserie *s. f.* 1. pateuri, plăcinte etc. preparate dintr-un aluat fin și umplut cu carne, brînză, dulceață etc.; prăjitură. 2. magazin unde se prepară sau se vînd produse de patiserie (1); plăcintărie. (<fr. *pâtisserie*)

patisiér, -ă *s. m. f.* cel care prepară și vinde produse de patiserie; plăcintar. (<fr. *pâtissier*)

patisón *s. n.* legumă, puțin cunoscută la noi, din aceeași familie cu dovleacul, avînd mărimea unui măr și forma unei farfurii răsturnate, cu marginile dințate. (<fr. *pâtisson*)

PATO-, -pát, -patíe *elem. comp.* „boală, suferință, afecțiune". (<fr. *patho-, -pathe, -pathie*, cf. gr. *pathos, patheia*, suferință, boală)

patoalimentáție *s. f. (med.)* alimentație în caz de boală. (<*pato-* + *alimentație*)

patocenóză *s. f.* totalitatea factorilor dintr-un biotop, priviți ca un sistem. (<*pato-* + *cenoză*[1])

patofarmacodinamíe *s. f.* parte a farmacologiei care studiază acțiunea medicamentelor asupra organismului bolnav. (<fr. *pathopharmacodynamie*)

patofít, -ă *adj., s. n.* (agent patogen) care provoacă îmbolnăvirea plantelor. (<fr. *pathophyte*)

patofiziologie *s. f.* ramură a medicinei care studiază disfuncțiile organismului. (<fr. *pathophysiologie*)

patofobie *s. f.* teamă patologică de boli. (<fr. *pathophobie*)

patogén, -ă *adj.* referitor la boală; (despre microbi, bacili etc.) care provoacă boli. (<fr. *pathogène*)

patogenétic, -ă *adj.* referitor la patogenie; patogenic. (<fr. *pathogénétique*)

patogenéză *s. f.* patogenie. (<germ. *Pathogenese*)

patogenezíe *s. f.* ansamblu de simptome provocate la omul sănătos prin aplicarea unei substanțe organice, minerale sau vegetale, în doză homeopatică. (<fr. *pathogénésie*)

patogénic, -ă *adj. (rar)* patogenetic. (<fr. *pathogénique*)

patogenicitáte *s. f.* patogenitate. (<fr. *pathogénicité*)

patogenie *s. f.* ramură a medicinei care studiază mecanismul de apariție și dezvoltare a bolilor; patogeneză. (<fr. *pathogénie*)

patogenitáte *s. f.* capacitate a unei specii de microbi de a produce o boală; patogenicitate. (<germ. *Pathogenität*)

patognomónic, -ă *adj.* (despre simptome) caracteristic unei boli, pe baza căruia se poate stabili diagnosticul. (<fr. *pathognomonique*)

patognomonie *s. f.* studiu al semnelor caracteristice unei boli. (<fr. *pathognomonie*)

patografíe *s. f.* studierea biografiei unor personalități pentru evidențierea unor trăsături psihopatologice ale acestora. (<*pato-* + *biografie*)

patológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în patologie; patologist. (<germ. *Pathолog*)

patológic, -ă *adj.* referitor la patologie; bolnăvicios, morbid, anormal. (<fr. *pathologique*)

patologíe *s. f.* **1.** ramură a medicinei care studiază cauzele, simptomele și evoluția bolilor, precum și mijloacele de prevenire și tratare a acestora. **2.** stare patologică. ◊ totalitatea manifestărilor unei boli. v. s i m p t o m. (<fr. *pathologie*)

patologíst, -ă *s. m. f.* patolog. (<fr. *pathologiste*)

patomimíe *s. f.* nevoia morbidă de a simula o boală, uneori chiar cu prețul unei automutilări. (<fr. *pathomimie*)

patomorfogén, ă *adj.* despre vegetale) care produce modificări morfologice datorită unui agent patogen. (<fr. *pathomorphogène*)

patomorfologíe *s. f.* anatomie patologică. (<*pato-* + *morfologie*)

patopsihologíe *s. f.* psihologie patologică; psihopatologie. (<engl. *pathopsychology*)

pátos *s. n.* **1.** intensitate deosebită a sentimentelor, prin care se realizează o puternică forță dramatică. ◊ înflăcărare, avînt, entuziasm. **2.** emfază, stil emfatic. ○ *cu* ~ = **a)** în mod entuziast; **b)** afectat, cu emfază. (<fr., gr. *pathos*)

patotíp *s. n. (biol.)* totalitatea caracterelor patologice asemănătoare la membrii unui grup de indivizi. (<fr. *pathotype*)

PATRI-, PATRO- *elem. comp* „patern", „masculin". (<fr. *patri-, patro-*, cf. lat. *pater, -tris*, gr. *pater, patros*, tată, părinte)

patriarhál, -ă *adj.* **1.** referitor la patriarh, de patriarh. ◊ care amintește de vechii patriarhi și de moravurile lor austere; simplu; *(p. ext.)* liniștit, tihnit, tradițional. **2.** care ține de patriarhat. (după fr. *patriarcal*)

patriarhalism *s. n.* tendință de întoarcere la tradițiile și datinile din trecut; obicei, tradiție, mod de viață care amintește de timpurile patriarhale. (<*patriarhal* + *-ism*)

patriarhalíst, -ă *adj.* referitor la patriarhalism, caracteristic patriarhalismului. (<*patriarhal* + *-ist*)

patriarhalitáte *s. f.* caracter patriarhal; simplitate. (<germ. *Patriarchalität*)

patriarhalizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter patriarhal. — *patriarhalizáre* s. f. (<*patriarhal* + *-iza*)

patriarhát *s. n.* **1.** formă de organizare socială caracteristică societății gentilice, în care filiația se stabilește patriliniar. **2.** demnitatea de patriarh în biserica ortodoxă; perioada cît păstorește un patriarh. **3.** teritoriu supus jurisdicției unui patriarh. (<fr. *patriarcat*)

patriciál, -ă *adj.* referitor la patriciu. (<fr. *patricial*)

patrician, -ă **I.** *s. m. f.* **1.** membru al aristocrației din Roma antică, deținînd pămînturile obștești și monopolul funcțiilor sacerdotale și politice și bucurîndu-se de toate privilegiile. **2.** nobil, aristocrat; patriciu (2). **II.** *s. m.* cîrnat din carne de vită. **III.** *adj.* care aparține patricienilor (I). ◊ de origine nobilă; rafinat. ◊ mîndru, îngîmfat. (<fr. *patricien*)

patriciát *s. n.* **1.** demnitatea de patriciu sau de patrician în Roma antică. **2.** ordinul patricienilor (I, 1). **3.** elită, aristocrație. (<fr. *patriciat*, lat. *patricialus*)

patricíd *s. m. f.* **I.** cel care și-a ucis tatăl. **II.** *s. n.* paricid. (<lat. *patricida*)

patríciu *s. n.* **1.** titlu instituit de împăratul Constantin cel Mare, reprezentînd cel mai înalt rang din Imperiul Roman, după împărat; cel care poseda acest titlu. **2.** *(rar)* patrician (I, 2). (<lat. *patricius*)

pátrie *s. f.* **1.** țara unde s-a născut și trăiește cineva; loc de baștină; oraș, ținut, pămînt natal. **2.** loc de origine a unei idei, a unei științe, arte etc. **3.** loc, climat propice dezvoltării cuiva sau a ceva. (<fr. *patrie*, lat. *patria*)

patriliniár, -ă *adj.* (despre sistemul de filiație și de organizare socială) în linie paternă. (<fr. *patrilinéaire*)

patrilocál, -ă *adj.* (despre un sistem de relații conjugale) în care femeia vine să locuiască în familia soțului ei. (<fr. *patrilocal*)

patrimoniál, -ă *adj.* referitor la un patrimoniu; care constituie un patrimoniu. ○ *(jur.) raporturi* ~*e* = raporturi care au un conținut economic; *bunuri* ~*e* = bunuri care pot fi evaluate în bani. (<fr. *patrimonial*, lat. *patrimonialis*)

patrimonializá *vb. tr.* a transforma în patrimoniu. — *patrimonializáre* s. f. (<fr. *patrimonialiser*)

patrimóniu *s. n.* 1. totalitatea drepturilor și a obligațiilor evaluabile în bani și a bunurilor materiale la care se referă acestea, care aparțin unei persoane fizice sau juridice. 2. bunuri moștenite prin lege de la părinți. ◊ totalitatea bunurilor care aparțin unei colectivități, unui stat etc.; bun public. ● bunuri spirituale care aparțin unui popor sau omenirii întregi. (<lat. *patrimonium*, fr. *patrimoine*, it. *patrimonio*)

patriót, -ă *s. m. f.* cel care își iubește patria, care manifestă devotament față de poporul său, fiind gata să lupte pentru independența și fericirea acestora. (<ngr. *patriotis*, fr. *patriote*, germ. *Patriot*)

patriotárd, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face paradă de patriotism, care dovedește un fals patriotism. (<fr. *patriotard*)

patriótic, -ă *adj.* (despre sentimente, manifestări) care exprimă patriotism. (<fr. *patriotique*)

patriotism *s. n.* sentiment de dragoste și devotament față de patrie și de popor, statornicit în decursul istoriei. (<fr. *patriotisme*)

patristic, -ă I. *adj.* care ține de patristică. II. *s. f.* disciplină consacrată studiului doctrinei teologico-filozofice creștine, operelor și vieții marilor sfinți; patrologie (1). (<fr. *patristique*)

patriță *s. f.* piesă componentă a unei matrițe care apasă asupra materialului. (<germ. *Patrize*)

PATRO- v. patri-.

patrocínium *s. n.* 1. (la romani) protecție acordată de un patron clienților săi. 2. patronaj, protecție, apărare. (<lat., fr. *patrocinium*)

patroclín, -ă *adj.* (*biol.*; despre caractere) care provine exclusiv de la tată. (<fr. *patrocline*)

patroclínic *s. f.* ereditate paternă. (<fr. *patroclinie*)

patrológie, -ă *adj.* referitor la patrologie. (<fr. *patrologique*)

patrológie *s. f.* 1. patristică. 2. colecție care cuprinde scrierile părinților bisericii; (*p. ext.*) carte din această colecție. (<fr. *patrologie*)

patromórf, -ă *adj.* (*biol.*; despre generații) cu înfățișare paternă. (<fr. *patromorphe*)

patrón[1] *s. n.* 1. cartuș. 2. (*rar*) tipar după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte. ● desen, model după care se execută o țesătură. 3. bușon (2). (<germ. *Patrone*)

patrón[2], **-oánă** I. *s. m.* patrician roman considerat în raport cu liberții și cu clienții săi. II. *s. m. f.* 1. sfînt socotit protector al unei persoane, al unei comunități etc., care îi poartă numele. 2. ocrotitor, protector, susținător. 3. proprietar al unei întreprinderi, al unui local etc. (<fr. *patron*, lat. *patronus*, germ. *Patron*)

patroná *vb. tr.* 1. a ocroti, a proteja, a sprijini, a susține. ◊ (*depr.*) a prezida, a trona. 2. (*mar.*) a înfășura cu ață de velă ori cu merlin capătul unei parîme pentru a împiedica despletirea sau uzarea. — **patronáre** s. f. (<fr. *patronner*)

patronáj *s. n.* ocrotire, protecție; sprijin, egidă. ● (în trecut) societate de binefacere; acțiune de (falsă) ocrotire a săracilor și a celor incapabili de muncă, desfășurată de asemenea societăți. (<fr. *patronage*)

patronál, -ă *adj.* 1. referitor la patroni, format din patroni. 2. referitor la ziua numelui cuiva. (<fr., engl. *patronal*)

patronát *s. n.* 1. (la romani) drept al patronului asupra clienților săi. 2. (în trecut) drept al unui prelat sau senior de a numi pe cineva într-o demnitate ecleziastică. 3. calitate, situație de patron; totalitatea patronilor. (<fr. *patronat*, lat. *patronatus*, germ. *Patronat*)

patronatór, -oáre *adj.* care patronează. (<*patrona* + *-tor*)

patroním *s. n.* nume de familie; patronimic (II). (<fr. *patronyme*)

patronímic I. *adj., s. n.* (*ant.*) (nume) comun tuturor descendenților aceluiași strămoș (ilustru). II. *s. n.* patronim. (<fr. *patronymique*, lat. *patronymicus*)

patronímie *s. f.* ramură a genealogiei care cercetează evoluția numelor după tată într-o familie. (<*patronim* + *-ie*)

patronít *s. n.* sulfură naturală de vanadiu. (<fr. *patronite*)

patrulá *vb. intr.* a îndeplini misiunea de patrulă (1). — *patrulăre* s. f. (după fr. *patrouiller*)

patrulatér, -ă I. *adj.* care are patru laturi. ◊ *piramidă* (sau *prismă*) *~ă* = piramidă (sau prismă) cu baza (sau bazele) un patrulater. II. *s. n.* poligon cu patru laturi; tetragon. (după lat. *quadrilaterus*)

patrúlă *s. f.* 1. mic detașament militar însărcinat cu recunoașterea terenului, a pozițiilor, a mișcărilor inamicului etc. sau cu supravegherea ordinii; navă, avion cu misiune de supraveghere (a coastelor, a unui convoi etc.) 2. formație de zbor compusă din trei-patru avioane de luptă. 3. (în trecut) unitate de bază a structurii cercetășiei. (<germ. *Patrulle*)

patrunghiulár, -ă *adj.* (*mat.*) 1. cu patru unghiuri. 2. a cărui bază are patru unghiuri. (după fr. *quadrangulaire*)

patrupéd, -ă *adj., s. n.* (animal) cu patru picioare; tetrapod. (după fr. *quadrupède*, lat. *quadrupes*)

pattérn *s. n.* model specific, tipar reprezentînd simplificat structura unui fenomen sociologic, lingvistic, psihologic etc. (<fr., engl. *pattern*)

pátvagon *s. n.* (*pop.*) vagon de bagaje. (după germ. *Packwagen*)

PAUCI- *elem. comp.* „puțin (numeros)". (<fr. *pauci-*, cf. lat. *paucus*, puțin)

pauciflór, -ă *adj.* (despre plante, inflorescențe) cu flori puține. (<fr. *pauciflore*)

paucineuronál, -ă *adj.* cu puțini neuroni. (<*pauci-* + *neuronal*)

paucisimptomátic, -ă *adj.* care prezintă puține simptome. (<fr. *paucisymptomatique*)

pauliánă *adj.* *acțiune ~* = acțiune judiciară prin care un creditor poate cere debitorului său rezilierea unui contract, anularea unui act etc. dacă acestea sînt posterioare creanțelor. (<fr. *paulienne*)

paulician, -ă *s. m. f* membru al unei secte manihee creștine din sec. VII—X, bazată exclusiv pe Noul Testament, repudiind Vechiul

Testament, precum și adorarea sfinților, a moaștelor și a altor fetișe, care pretindea a readuce creștinismul la simplitatea evanghelică. (<fr. *paulicien*)

paupér, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* (om) foarte sărac, redus la mizerie. (<lat. *pauper*)

pauperism *s. n. (livr.)* pauperitate. (<fr. *paupérisme*, engl. *pauperism*)

pauperizá *vb. tr. (livr.)* a sărăci, a aduce în stare de mizerie (prin exploatare). — *pauperizáre* s. f. (<fr. *paupériser*)

pauperizánt, -ă *adj.* care pauperizează. (<*pauperiza* + *-ant*)

paupertáte *s. f. (livr.)* stare de extremă sărăcie; pauperism. ○ (ieșit din uz) *certificat de* ~ = certificat de sărăcie. (<lat. *paupertas*, it. *paupertà*)

pausál, -ă *adj.* global, forfetar. ○ *tarif (sau preț)* ~ = sistem de plată pentru prestările de servicii comunale, pentru consumul de energie, apă etc., suma calculîndu-se cu aproximație pe baza capacităților instalate ale aparatelor sau a consumurilor posibile. ○ *asigurare* ~*ă* = asigurare de bunuri, persoane sau riscuri pe baza plății unei prime de asigurare unice (medii). (<germ. *pauschal*)

páuză[1] *s. f.* 1. întrerupere momentană a unei acțiuni. ● reacție (2). ● antract. 2. semn convențional care indică o întrerupere pe o durată determinată a frazei muzicale. 3. semn de punctuație (—) folosit pentru a arăta o oprire în lectură. 4. timpul de oprire cerut de respirație la recitarea versurilor. (<lat. *pausa*, fr. *pause*, germ. *Pause*)

páuză[2] *elem. comp.* „diminuare, reducere", „pauză". (<fr. *-pause*, cf. gr. *pausis*, încetare)

pavá *vb. tr.* a acoperi cu pavaj (o stradă, o curte etc.). — *paváre* s. f. (<fr. *paver*)

pavág *s. n.* 1. acțiunea de a pava; *(concr.)* strat de piatră sau alte materiale cu care se acoperă la suprafață o stradă, o șosea, o curte etc. 2. *(geol.)* aglomerare de bolovani și lespezi pe suprafața unei formații detritice. (<fr. *pavage*)

pavaná *vb. refl. (rar)* a merge țanțoș, a se umfla în pene, a-și da importanță. (<fr. *pavaner*)

pavánă *s. f* vechi dans de curte, de origine spaniolă sau italiană, cu caracter solemn, în mișcare lentă; melodia corespunzătoare. (<fr. *pavane*)

pavát *s. n.* pavare. (<*pava*)

pavatór, -oáre *s. m. f.* muncitor care lucrează la pavaje. (<*pava* + *-tor*)

pavián *s. m.* maimuță africană cu capul mare, botul alungit și părul corpului lung și rar., (<germ. *Pavian*)

pavilión *s. n.* 1. mică construcție izolată, de obicei circulară, situată într-o grădină, într-un parc etc.; chioșc. ● corp de clădire care face parte dintr-un ansamblu de construcții (la spitale, cazărmi, în stațiunile balneoclimaterice etc.). ● suprafață rezervată, în cadrul unui târg sau unei expoziții internaționale, prezentării exponatelor. 2. drapel care poartă semnele distinctive ale unui stat. ● steag de pînză, de forme și culori diferite, care indică apartenența unei nave la o anumită țară. 3. partea în formă de cornet a unui receptor telefonic. 4. partea în formă de pîlnie a instrumentelor de suflat. ● cornet acustic. 5. partea exterioară, cartilaginoasă, a urechii. 6. partea terminală, în formă de pîlnie, a trompelor uterine. 7. *(herald.)* ornament al unei steme, în formă de cort, situat deasupra mantoului și acoperind armoariile unui suveran. (<fr. *pavillion*, germ. *Pavillion*)

paviméntt *s. n.* pardoseală, pavaj din marmură, mozaic, piatră sau plăci ceramice. (<lat. *pavimentum*)

pavimentál, -ă *adj.* referitor la paviment, de paviment. (<*pavimeni* + *-al*)

pavimentós, oásă *adj.* 1. (despre pietre) folosit pentru pavaj. 2. (despre un epiteliu) format din celule poliedrice, cu aspect de pavaj. (<fr. *pavimenteux*)

pavlovián, -ă *adj.* povlovist. (<fr. *pavlovien*)

pavlovísm *s. n.* orientare în medicină și psihologie bazată pe descoperirile lui I. P. Pavlov privind activitatea sistemului nervos central, pe interpretarea unității funcționale a organismului și a relațiilor dintre acesta și mediu. (<fr. *pavlovisme*, cf. *Ivan P. Pavlov*, neurofiziolog rus)

pavlovíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pavlovismului; pavlovian. (<engl. *pavlovist*)

pavoáz *s. n.* ansamblu de pavilioane sau de lumini arborate de o navă cu ocazia unei festivități. ○ *marele* ~ = ansamblul pavilioanelor codului internațional de semnalizare, ridicate între catargele din proră și din pupă în ordinea culorilor naționale ale statului respectiv; *micul* ~ = ansamblul pavilioanelor naționale arborate la proră, la pupă și la catarge. (<fr. *pavois*)

pavoazá *vb. tr.* 1. a împodobi de sărbătoare (o sală, o clădire etc.) cu steguleț, draperii, tablouri etc. 2. *(mar.)* a arbora un pavoaz. — *pavoazáre* s. f. (<fr. *pavoiser*)

pávor *s. n. (livr.)* stare de groază, provocată de imagini terifiante, care apare în timpul somnului. (<lat., fr. *pavor*)

păstós, -oásă *adj.* (despre un material) care are consistență de pastă. (după fr. *pâteux*)

peáj *s. n.* 1. *(rar)* vamă la trecerea peste un pod, pe un drum de acces într-un oraș sau la acostarea unei nave la un chei. 2. drept de a folosi o cale ferată străină. (<fr. *péage*)

peán *s. m. (ant.)* imn de glorificare închinat zeului Apolo; *(p. ext.)* cîntec de luptă, de biruință sau de bucurie după o victorie. (<fr. *péan*, gr. *paian*, cf. *Paionis*, epitet al zeului Apolo)

pebrínă *s. f.* boală infecțioasă a viermilor de mătase, manifestată prin mici pete negre care apar pe pielea acestora. (<fr. *pébrine*)

pecábil, -ă *adj. (rar)* susceptibil de păcat; păcătos. (<fr. *peccable*, cf. lat. *peccare*, a păcătui)

pecabilitáte *s. f. (rar)* caracter pecabil. (<fr. *peccabilité*)

pecarí *s. m.* mamifer înrudit cu porcul sălbatic, fără coadă și bun înotător, din America Centrală și de Sud. (<fr. *pécari* < cuv. caraib)

pecarizá *vb. tr.* a determina culoarea unei făini de grîu sau de secară prin comparare cu o făină-etalon. — *pecarizáre* s. f. (<germ. *pekarisieren*)

pechinéz *s. m.* ciine de apartament cu botul scurt și turtit, cu picioarele scurte și cu părul lung și moale. (<fr. *pékinois*)

péching *s. n.* **1.** țesătură de mătase naturală, cu dungi mate și lucioase, făcută din fire de grosimi diferite sau divers colorate. ● țesătură de mătase naturală pictată. **2.** rasă de rațe cu penajul alb. (<fr. *pekin*, cf. *Peking* /Beijing/, capitala R. P. Chineze)

PECO- *elem. comp.* „lină". (<fr. *péco-*, cf. gr. *pekos*, blană de miel)

pecopteríde *s. f. pl.* familie de ferigi fosile, care se găsesc mai ales în șisturile de huilă. (<fr. *pécoptéridées*)

pecoptéris *s. m.* ferigă fosilă arborescentă din flora carboniferă și permiană, cu frunze mari, compuse și lobate. (<fr. *pécoptéris*)

pectáză *s. f.* enzimă prezentă în fructe, care hidrolizează substanțele pectice. (<fr. *pectase*)

-péctă *elem. comp.* „închegat". (<fr. *-pecte*, cf. gr. *pektos*, închegat)

pectén *s. m.* moluscă bivalvă, comestibilă, din genul „scoicii-pieptene". (<fr. *pecten*)

péctic, -ă *adj.* care conține pectină. (<fr. *pectique*)

pectínă *s. f.* substanță organică vegetală care se găsește în fructe și care, amestecată cu apă, ia forma unei gelatine; pectoză. (<fr. *pectine*)

pectinéu *adj., s. m.* (mușchi aductor) al coapsei. (<fr. *pectiné*)

pectiniform, -ă *adj.* (despre organe vegetale) dispus ca dinții unui pieptene. (<lat. *pectiniformis* < *pecten, -inis*, pieptene)

pectinoliză *s. f.* proces biochimic de descompunere a pectinei. (<fr. *pectinolyse*)

pectizáre *s. f.* transformare ireversibilă, sub influența acțiunilor exterioare, a substanțelor coloidale în substanțe solubile. (după fr. *pectisation*)

pectografíe *s. f.* metodă de studiere a soluțiilor coloidale pe baza depunerilor produse pe o lamelă de sticlă, după evaporarea acestor soluții. (<fr. *pectographie*, cf. gr. *pektos*, coagulat)

pectorál, -ă **I.** *adj.* **1.** referitor la piept. ● *(s. m.)* (mușchi) al pieptului. **2.** care se folosește în bolile de piept. **II.** *s. n.* **1.** pieptar de metal, piesă a armurii romane. **2.** bucată de stofă ornată cu pietre scumpe, pe care o purtau pe piept faraonii la egipteni și marele preot la evrei. (<fr. *pectoral*, lat. *pectoralis*)

pectoriloevíe *s. f.* fenomen ce se observă în timpul auscultației, constînd în aceea că vocea, devenită cavernoasă, dă impresia că vine direct din piept. (<fr. *pectoriloquie*)

pectóză *s. f.* complex glucidic prezent în unele vegetale. (<fr. *pectose*)

peculát *s. n. (jur.)* furt de bani publici comis de către un minuitor al lor. (<fr. *péculat*, lat. *peculatus*)

peculiár, -ă *adj.* referitor la peculiu. (<lat. *peculiaris*)

pecúliu *s. n.* **1.** sumă de bani economisită de un sclav sau de un soldat roman, pe care acesta o primea la eliberare; gratificație acordată unui sclav roman de către stăpînul său ori unui soldat la eliberare. **2.** economie realizată în folosul unui copil minor de către tutorele său, pînă la emancipare. **3.** sumă mică, neinsemnată, economisită prin muncă. **4.** parte cuvenită unui condamnat din remunerația muncii în timpul executării pedepsei. ● *(p. ext.)* remunerația muncii efectuate de bolnavii psihici în cadrul ergoterapiei. (<lat. *peculium*)

pecuniár, -ă *adj. (livr.)* bănesc. (<fr. *pécuniare*, lat. *pecuniarius* < *pecunia*, bani)

-ped[1] v. p e d [3](o)-.

-péd[2] v. p e d i [1]-.

PED[3]**(O)-, -péd, -pedíe/PEDI(O)-** *elem. comp.* „copil"; „creștere, educație". (<fr. *péd/o/-, -pède, -pédie, pédi/o/-*, cf. gr. *pais, -dos*, copil, *paideia*, educație)

pedagóg, -ă *s. m. f.* **1.** *(ant.)* sclav instruit care însoțea și învăța pe copiii stăpînului la școală. **2.** cel care instruiește, educă pe copii, pe tineri; educator; *(p. ext.)* profesor, specialist în pedagogie. (<fr. *pédagogue*, lat. *paedagogus*, gr. *paidagogos*)

pedagógic, -ă *adj.* **1.** referitor la pedagogie, de pedagogie. **2.** care corespunde cerințelor pedagogiei; educativ. (<fr. *pédagogique*)

pedagogíe *s. f.* știința și arta educației. ○ *~ socială* = ramură a pedagogiei care studiază determinismul social al fenomenelor educaționale, concepute ca procese de formare a omului în, prin și pentru societate. (<fr. *pédagogie*, lat. *paedagogia*, gr. *paidagogia*)

pedagogísm *s. n.* atribuirea unui rol absolut pedagogiei; manie pedagogică. (<fr. *pédagogisme*)

pedagogizá *vb. tr.* a aplica (într-o activitate) principiile, metodele și tehnicile pedagogiei. ● a folosi excesiv unele norme specifice activității formative. ● a extinde preocuparea pentru formarea în mod pedagogic a omului. — *pedagogizáre* s. f. (<*pedagogie* + *-iza*)

pedalá *vb. intr.* **1.** a acționa pedalele unei biciclete, ale unei bărci etc. (pentru a o pune în mișcare); *(p. ext.)* a merge cu bicicleta. **2.** a acționa cu piciorul pedala unui pian. **3.** *(fig.)* a insista, a reveni mereu asupra unui lucru, a sublinia. — *pedaláre* s. f. (<fr. *pédaler*)

pedaláj *s. n. (rar)* pedalare. (<fr. *pédalage*)

pedálă *s. f.* **1.** pîrghie de manevră sau de comandă acționată cu piciorul. ● dispozitiv de imprimare la tiparul înalt acționat cu piciorul. **2.** mecanism la unele instrumente muzicale (pian, orgă, armoniu etc.) care, acționat cu ajutorul picioarelor, servește la modificarea timbrului, duratei și înălțimii sunetelor. ● sunet prelung și grav, care durează mai multe măsuri. (<fr. *pédale*)

pedaliér *s. n.* **1.** mecanism cuprinzînd axa, manivelele și pedalele la bicicletă. **2.** ansamblu la orgă, corespunzînd sunetelor grave. **3.** claviatură de pedale conectată la mecanismul unui pian. (<fr. *pédalier*)

pedalizáre *s. f.* procedeu de prelungire și colorare timbrală a sunetelor la pian, prin folosirea pedalelor. (<*pedală* + *-iza*)

pedanalíză *s. f.* curent pedocentrist potrivit căruia educația și instrucția trebuie să se axeze exclusiv pe interesele copilului. (<*ped*[3]*-* + *analiză*)

pedánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care are pretenții nejustificate de erudiție, de competență; meticulos, chițibușar, formalist. (<fr. *pédant*)

pedanterie *s. f.* **1.** paradă de erudiție; meticulozitate exagerată; pedantism. • exprimare în termeni pretențioși, fără conținut. **2.** gravitate în chestiuni de mică importanță. (<fr. *pédanterie*)

pedantísm *s. n.* pedanterie. (<fr. *pédantisme*)

pederást *s. m.* cel care practică pederastia. (<fr. *pédéraste*, gr. *paiderastes* < *erastes*, îndrăgostit)

pederastíe *s. f.* **1.** atracție homosexuală pentru băieți. **2.** inversiune sexuală; uranism. (<fr. *pédérastie*)

pedestritáte *s. f.* *(livr.)* caracter pedestru; prozaicitate. (<*pedestru* + *-itate*)

pedéstru, -ă *adj.* **1.** care merge, călătorește pe jos. **2.** *(fig.; peior.)* lipsit de inteligență, prost. • (despre stil) fără valoare, simplu, prozaic. (<lat. *pedester, -tris*)

-pedéză *elem. comp.* „vigoare", „izbucnire". (<fr. *-pédèse*, cf. gr. *pedesis*, săritură, trecere)

PEDI¹-, -péd/PEDO- *elem. comp.* „picior". (<fr. *pédi-, -pède, pédo-*, cf. lat. *pes, pedis*)

PEDI²(O)- v. p e d ³ (o)-.

pediátric, ă *adj.* referitor la pediatrie. (<fr. *pédiatrique*)

pediatríe *s. f.* ramură a medicinei care studiază bolile de copii; medicină infantilă. (<fr. *pédiatrie*)

pediátru, -ă *s. m. f.* medic specialist în pediatrie. (<fr. *pédiatre*)

pedicél *s. n.* peduncul mic. (<fr. *pédicelle*)

pedicelár *s. m.* apendice minuscul în formă de clește cu trei brațe, la echinoderme. (<fr. *pédicellaire*)

pedicelát, -ă *adj.* (despre flori, fructe) cu pedicel. (<fr. *pédicellé*)

pedichiúră *s. f.* operație de îngrijire a picioarelor, care constă în tăierea unghiilor, a bătăturilor etc. (<fr. *pédicure*)

pedichiurist, -ă *s. m. f.* specialist în pedichiură. (<engl. *pedicurist*)

pedícul *s. n.* **1.** formație anatomică alungită cu aspect de picior, care leagă două organe, tumori etc.; peduncul (2). **2.** cel de-al doilea segment al antenei insectelor. (<fr. *pédicule*, lat. *pediculus*, picioruș)

pediculár, -ă *adj.* referitor la păduchi, cu păduchi. (<fr. *pédiculaire*)

pediculát, -ă *adj.* prevăzut cu pedicul. (<fr. *pédiculé*)

pediculóză *s. f.* totalitatea manifestărilor morbide provocate pe piele de păduchi. (<fr. *pédiculose*)

-pedíe v. p e d ³ (o)-.

pedifórm, -ă *adj.* în formă de picior. (<fr. *pédiforme*)

pedigríu *s. n.* genealogie a unui animal domestic de rasă (cai, câini); lista ascendenților unui asemenea animal. (<fr., engl. *pedigree*)

pedilúviu *s. n.* *(livr.)* baie de picioare. (<lat. *pedilavium*, fr. *pédiluve*)

pedimán, -ă *adj., s. m. f.* (animal) cu picioare în formă de mâini, având degetul mare opus celorlalte. (<fr. *pédimane*)

pedimént *s. n.* câmpie de eroziune, situată la piciorul munților din deșert și acoperită cu aluviuni. (<fr. *pédiment*, engl. *pediment*)

pedimentáre *s. f.* proces de formare a pedimentelor. (după fr. *pédimentation*)

PEDIO- v. p e d ³(o)-.

pediofíte *s. f. pl.* plante care cresc pe podișuri. (<lat. *pediophytae*, cf. gr. *pedion*, podiș)

pediofobíe *s. f.* v. p e d o f o b i e.

pediometríe *s. f.* măsurare a înălțimii și greutății sugarilor. (<fr. *pédiométrie*)

pediométru *s. n.* aparat folosit în pediometrie. (<fr. *pédiomètre*)

pedíós, -oásă *adj.* al piciorului. ○ *arteră ~oasă* = parte terminală a arterei tibiale anterioare; *mușchi ~* = mușchi situat pe fața dorsală a piciorului, extensor al degetului mare. (<fr. *pédieux*)

pedipálp *s. m.* apendice bucal la arahnide, situat înapoia chelicerelor, servind pentru masticație. (<fr. *pédipalpe*)

pediplanáție *s. f.* proces de formare a unei pediplene. (<fr. *pédiplanation*)

pedipléină *s. f.* câmpie de eroziune foarte netedă, formată la poalele munților prin retragerea versanților. (<fr. *pédiplaine*)

PEDO¹- *elem. comp.* „sol, teren". (<fr. *pédo-*, cf. gr. *pedon*)

PEDO²- v. p e d i¹-.

pedoameliorativ, -ă *adj.* referitor la măsurile de ameliorare a solului. (<fr. *pédo-amélioratif*)

pedobiologíe *s. f.* disciplină care studiază biologia organismelor din sol în condiții naturale sau modificate de om. (<*pedo¹-* + *biologie*)

pedobiónt *s. n.* animal care trăiește în pământ. (<germ. *Pedobiont*)

pedocál *s. n.* sol caracterizat prin acumulare de carbonați, corespunzător climatelor aride. (<fr. *pédocal*)

pedocentrísm *s. n.* orientare în pedagogie care afirmă că centrul activității instructiv-educative îl constituie copilul. (<*ped³/o/-* + *centrism*)

pedocentríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pedocentrismului. (<*pedocentr/ism/* + *-ist*)

pedoclimátic, -ă *adj.* referitor la condițiile de sol și de climă. (<*pedo¹-* + *climatic*)

pedoclímax *s. n.* echilibru către care tinde un sol în absența oricărei transformări ecologice. (<fr. *pédoclimax*)

pedodonțíe *s. f.* îngrijire a dinților la copii. (<fr. *pédodontie*)

pedofil, -ă *adj., s. m. f.* (persoană) care manifestă înclinații pedofile. (<fr. *pédophile*)

pedofilíe *s. f.* atracție erotică morbidă pentru copii, care se manifestă mai ales la bătrâni. (<fr. *pédophilie*)

pedofobíe *s. f.* fobie determinată de prezența sugarilor sau a păpușilor semănând cu aceștia, în schizofrenie. — var. *pediofobie* s. f. (<engl. *pedophobia*)

pedogamíe *s. f.* contopire a doi gameți produși de același organism; autogamie (2). (<fr. *pédogamie*)

pedogenétic, ă *adj.* referitor la pedogeneză¹. (<fr. *pédogénétique*)

pedogenéză¹ *s. f.* **1.** proces de formare și evoluție a solurilor. **2.** ramură a pedologiei care

studiază formarea și evoluția solurilor. (<fr. *pédogenèse*)

pedogenéză[2] *s. f.* reproducere, la anelide și la unele insecte, prin ouă nefecundate, care se dezvoltă partenogenetic în corpul larvei. (<fr. *pédogenèse*)

pedogénic, -ă *adj.* produs de factori edafici. (<engl. *pedogenic*)

pedogeografíe *s. f.* disciplină care studiază geneza, evoluția și repartiția solului pe suprafața uscatului; geografia solurilor. (<*pedo*[1]- *geografie*)

pedográf *s. n.* pedometru înregistrator. (<germ. *Pedograph*)

pedolít *s. n.* sediment format din material provenit prin erodarea solurilor. (<fr. *pédolithe*)

pedológ[1], **-ă** *s. m. f.* specialist în pedologie[1]; geolog. (<fr. *pédologue*)

pedológ[2], **-ă** *s. m. f.* specialist în pedologie[2]. (<fr. *pédologue*)

pedológic[1], **-ă** *adj.* referitor la pedologie[1]. (<fr. *pédologique*)

pedológic[2], **-ă** *adj.* referitor la pedologie[2]. (<fr. *pédologique*)

pedologíe[1] *s. n.* știință care studiază caracteristicile fizice, chimice și biologice ale solurilor; agrogeologie. (<fr. *pédologie*)

pedologíe[2] *s. f.* **1.** știință despre copil. ● curent în pedagogie care susține că soarta copilului ar fi determinată în mod fatal de ereditate și de mediul său social, socotit imuabil. **2.** studiu al caracterelor somatice, determinate de factorii biologici, de ereditate etc. (<fr. *pédologie*)

pedométru *s. n.* podometru (1). (<fr. *pédomètre*)

pedomorfóză *s. f.* stabilizare a unor structuri primitive sau larvare în stadiul de animal adult. (<*ped*[3]*/o/*- + *-morfoză*[2])

pedonál, -ă *adj.* pietonal. (<it. *pedonale*)

pedonóm *s. m.* (*ant.*) magistrat în statul spartan, care supraveghea educația. (<fr. *pédonome*)

pedonosologíe *s. f.* studiu al bolilor caracteristice copilăriei. (<fr. *pédonosologie*)

pedopsihiátric, -ă *adj.* referitor la pedopsihiatrie. (<fr. *pédo-psychiatrique*)

pedopsihiatríe *s. f.* disciplină medicală care studiază bolile psihice ale copilului și adolescentului; psihiatrie infantilă. (<fr. *pédo-psychiatrie*)

pedopsihiátru *s. m.* medic specialist în pedopsihiatrie. (<fr. *pédo-psychiatre*)

pedosféră *s. f.* strat de suprafață al scoarței terestre unde s-au format și se formează solurile. (<fr. *pédosphère*, engl. *pedosphere*)

pedotaxón *s. n.* orizont (4) sau element care servește pentru definirea sau clasificarea solurilor. (<*pedo*[1]- + *taxon*)

pedotehníe *s. f.* ansamblu de tehnici de (re)educare a copilului. (<*ped*[3]*/o/*- + *-tehnie*)

pedotríb *s. m.* (în Grecia antică) antrenor de gimnastică pentru copii. (<fr. *pédotribe*, gr. *paidotribes*)

pedúncul *s. m.* **1.** codiță a unei flori sau a unui fruct; piciorul sporangelui la mușchi. **2.** (*anat.*) pedicul (1). **3.** cordon de fibre nervoase. **4.** *~ul meandrului* = porțiune îngustă de teren care leagă lobul meandrului de restul șesului sau de versant. (<lat. *pedunculus*, fr. *pédoncule*)

pedunculár, -ă *adj.* referitor la pedunculi, al pedunculului. (<fr. *pédonculaire*)

pedunculát, -ă *adj.* cu pedunculi. (<fr. *pédonculé*)

pedunculotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a pedunculului cerebral. (<fr. *pédonculotomie*)

-péе *elem. comp.* „formare, creare". (<fr. *-pée*, cf. gr. *poiein*, a face)

pefelé *s. n.* material lemnos sub formă de plăci aglomerate. (<*p*[l]*ăcă*/ + *f*[l]*ibro*/- + *l*[l]*emnoasă*/)

pegamoíd *s. n.* imitație de piele fabricată dintr-o pînză de bumbac sau de in, acoperită cu nitroceluloză. (<fr. *pégamoïde*)

pegás *s. m.* **1.** (*mit.*) cal înaripat; (*fig.*) inspirație poetică. **2.** specie de pește din Oc. Indian cu înotătoarele în forma unor aripi. (<fr. *pégase*, cf. *Pegas*, cal înaripat care a deschis cu o lovitură de picior izvorul muzelor de pe Helicon)

pegmátic, -ă *adj.* cu caracter de pegmatit; alcătuit din pegmatit. (<germ. *pegmatisch*)

pegmatít *s. n.* rocă magmatică cristalină, folosită ca materie primă pentru extragerea feldspatului și a cuarțului. — var. *pegmatítă* s. f. (<fr. *pegmatite*)

pegmatítă *s. f.* v. pegmatit.

pegomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul prin observarea apelor din fîntîni. (<fr. *pégomancie*, cf. gr. *pege*, fîntînă)

pégră *s. f.* (*livr.*) lume interlopă, drojdia societății. (<fr. *pègre*)

pégulă *s. f.* materie viscoasă obținută prin fierberea rășinii de brad, care se folosea în vechea pictură la prepararea vernisului. (<it. *pegola*)

pehbléndă *s. f.* oxid natural de uraniu, radioactiv, negru ca smoala și lucios. (<fr. *pechblende*, germ. *Pechblende*)

peignoír /pe-nioár/ *s. n.* halat de baie; rochie de casă. (<fr. *peignoir*)

pejorátiv, -ă *adj.* (despre cuvinte, expresii, afixe etc.) care are, care dă un sens defavorabil; depreciativ. — var. *pejorativ, -ă* adj. (<fr. *péjoratif*)

peisagísm *s. n.* arta peisajului. (<fr. *paysagisme*)

peisagíst, -ă *s. m. f.* **1.** pictor de peisaje. ● decorator care compune planuri de parcuri, grădini, peisaje. **2.** scriitor, compozitor specializat în descrieri de natură. (<fr. *paysagiste*)

peisagístic, -ă I. *adj.* referitor la peisaj. ● (despre pictură, opere literare sau muzicale) care își propune cu precădere descrierea unui peisaj. II. *s. f.* ramură a picturii cuprinzînd genul peisajului. (<it. *paesaggistico*)

peiságlu *s. n.* v. peisaj.

peisáj *s. n.* **1.** colț din natură care formează un ansamblu estetic; priveliște. **2.** gen de pictură sau grafică avînd ca obiect reprezentarea priveliștilor din natură; (*concr.*) tablou, desen, fotografie care înfățișează un peisaj (1). ● (*geogr.*) tip de mediu care se diferențiază

printr-o grupare proprie a elementelor componente (relief, climă, ape, sol, vegetație, faună etc.). 3. compoziție literară sau muzicală care cuprinde o descriere a naturii. 4. aspect al societății, al literaturii etc. — var. *peisagiu* s. n. (<fr. *paysage*)

peisajér *adj.* referitor la peisaj; care dă impresia de peisaj. (<*peisaj* + *-er*)

pejorativ, -ă *adj.* v. peiorativ.

-pél v. pelo-.

peládă *s. f.* dermatoză care se manifestă prin căderea, totală sau parțială, a părului de pe cap, din barbă etc. (<fr. *pelade*)

peládic, -ă *adj.* referitor la peladă. (<fr. *peladique*)

PELAG(O)-, -pelágie *elem. comp.* „mare, marin", „abisal". (<fr. *pélag|o|-, -pélagique*, cf. gr. *pelagos*, mare)

pelagiál, -ă I. *adj.* pelagic. II. *s. n.* zonă pelagică. (<germ. *pelagial*, /II/ *Pelagial*)

pelagián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pelagianismului. (<fr. *pélagien*)

pelagianism *s. n.* doctrină eretică creștină care nega urmările păcatului originar, susținînd că oamenii pot săvîrși binele și fără grația divină. (<fr. *pélagianisme*, cf. *Pelagius*, călugăr breton din sec. V)

pelágic[1], **-ă** *adj.* 1. (despre depozite) format sub acțiunea mării; marin; pelagial (I). 2. ○ *zonă ~ă* = zonă din largul mărilor și oceanelor. 3. (despre organisme vegetale și animale) care trăiește în această zonă. (<fr. *pélagique*)

pelágic[2] v. pelag(o)-.

pelagofíte *s. f. pl.* plante care trăiesc pe suprafața apelor marine. (<fr. *pélagophytes*)

pelagoscóp *s. n.* instrument pentru examinarea fundului apelor marine. (<fr. *pélagoscope*)

pelágră *s. f.* boală cronică provocată de o alimentație insuficientă, lipsită de vitamine și proteine animale, care se manifestă prin inflamarea pielii, plăgi pe corp, vomitări, diaree și tulburări psihice. (<fr. *pellagre*, cf. lat. *pellis*, piele; *agra*, luare)

pelagroíd, -ă *adj.* care seamănă cu pelagra. (<fr. *pellagroïde*)

pelagrós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de pelagră. (<fr. *pellagreux*)

pelagrozínă *s. f.* substanță toxică provenită din porumbul alterat. (<fr. *pellagrosine*)

peláj *s. n.* păr, blană a unui animal. ● părul covorului. (<fr. *pelage*)

pelargónic *adj. acid ~* = acid gras conținut în frunzele de pelargonie. (<fr. *pélargonique*)

pelargónie *s. f.* plantă decorativă cu frunze catifelate și păroase și flori albe, roz sau roșii; *(pop.)* mușcată. (<germ. *Pelargonie*)

pelásgic, -ă *adj.* care aparține pelasgilor, referitor la pelasgi. ○ *ziduri ~e* = denumire tradițională dată zidurilor ciclopice, mai ales din epoca miceniană. (<fr. *pélasgique*, cf. *pelasgi*, triburi din antichitatea preelenică)

pelecaniférme *s. f. pl.* ordin de păsări marine, palmipede, avînd ca tip pelicanul. (<fr. *pélécaniformes*)

pelecipóde *s. f. pl.* clasă de moluște acvatice acefale bivalve, cu branhii lamelare, înzestrate cu un picior în formă de topor. (<fr. *pélécypodes*, cf. gr. *pelekys*, topor)

pelerín *s. m.* cel care merge în pelerinaj; hagiu; peregrin. (<fr. *pèlerin*)

pelerináj *s. n.* 1. călătorie făcută într-un loc considerat sfînt; hagialîc. ● perindare. 2. vizită făcută în scop artistic (la un loc celebru) sau istoric (comemorarea unui mare eveniment, a amintirii unei mari personalități etc.). (<fr. *pèlerinage*)

pelerínă *s. f.* 1. haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă pe umeri. 2. guler mare care acoperă umerii, purtîndu-se peste palton sau peste rochie. (<fr. *pèlerine*)

pelétă *s. f.* granulă de minereu aglomerat, obținută prin peletizare. (<fr., engl. *pellet*)

peletizáre *s. f.* aglomerare mecanică a granulelor unui minereu fin măcinat și umezit, rostogolit în tobe rotitoare. (după fr. *pelletisation*)

pelicán *s. m.* pasăre palmipedă cu ciocul lung și cu un sac elastic sub maxilarul inferior. (<fr. *pélican*, lat. *pelicanus*)

pelicanól *s. n.* pastă albă de lipit, preparată pe bază de dextrină și glucoză. (<germ. *Pelikanol*, n. com.)

peliculár, -ă *adj.* care formează o peliculă; de natura peliculei. (<fr. *pelliculaire*)

peliculă *s. f.* 1. membrană foarte subțire. 2. strat subțire dintr-o substanță, depus pe suprafața unui corp; pieliță. 3. film. (<fr. *pellicule*, lat. *pellicula* < *pellis*, piele)

peliculogén, -ă *adj.* (despre substanțe organice; și *s. n.*) care, aplicat pe un corp solid, formează, după uscare, pelicule. (<fr. *pelliculogène*)

pelíză *s. f.* erupție purpurică. (<fr. *péliose*)

pelít *s. n.* material detritic neconsolidat, constituit din fragmente foarte fine, alcătuind rocile sedimentare. (<fr. *pélite*)

pelític, -ă *adj.* (despre roci) format din pelite. (<fr. *pélitique*)

PELMATO- *elem. comp.* „talpa piciorului", „pedunculul". (<engl. *pelmato-*, cf. gr. *pelma, -atos*, urma piciorului)

pelmatográmă *s. f.* amprentă plantară înregistrată pe sol. (<*pelmato-* + *-gramă*)

pelmatozoáre *s. n. pl.* subîncrengătură de echinoderme marine fixate pe fundul apei cu ajutorul unui pedunculul articulat. (<*pelmato-* + *-zoare*)

PELO-, -pél *elem. comp.* „mîl, noroi", „nămol", „argilă". (<fr. *pélo-, -pèle*, cf. gr. *pelos*, noroi)

pelobatíde *s. f. pl.* familie de animale care se pot afunda în solurile mîloase, avînd ca tip broasca rîioasă. (<fr. *pélobatidés*)

pelobiónt *s. n.* organism care trăiește pe un sol mîlos. (<germ. *Pelobiont*)

pelofág, -ă *adj.* limivor (1). (<fr. *pélophage*)

pelofíl, -ă *(biol.;* despre organisme) care trăiește pe, în sol mîlos. (<fr. *pélophile*)

pelofítă *s. f.* plantă care crește pe soluri noroioase. (<fr. *pélophyte*)

pelogén, -ă *adj.* care se formează în mîl. (<fr. *pélogène*)

peloíd *s. n.* substanță rezultînd din procese geologice, care se găsește în stare fină în nămo-

luri, folosindu-se pentru comprese și băi. (<fr. *péloïde*, germ. *Peloid*)

peloidoterapíe *s. f.* fangoterapie; peloterapie. (după engl. *pelotherapy*)

pelopsamogén, -ă *adj.* care crește pe nisipuri argiloase. (<fr. *pélopsammogène*)

pelorie *s. f.* modificare teratologică a simetriei bilaterale a unei flori în simetrie axială. (<fr. *pélorie*, cf. gr. *peloros*, monstruos)

pelosól *s. n.* sol format din materiale argiloase. (<germ. *Pelosol*)

pelotá *vb. tr. (rar)* a mingiia, a dezmierda, a palpa discret și senzual (corpul cuiva). (<fr. *péloter*)

pelótă *s. f.* **1.** perniță în care se înfig ace. **2.** *(med.)* pernă destinată a comprima o parte a corpului, în special în bandajele herniare. **3.** joc sportiv de origine bască (Spania), care se desfășoară între doi jucători, constînd în a arunca o minge din cauciuc brut cu o rachetă *(chisteră)* într-un perete, de unde, ricoșînd și atingînd pămîntul, este reluată și jucată de partener; mingea însăși. **4.** barcă de piele, cusută și etanșată cu seu de focă, folosită pe apele interioare ale Americii de Sud. (<fr. *pelote*, sp. *pelota*)

peloterapíe *s. f.* peloidoterapie. (<engl. *peloterapia*)

pélta *s. f.* mic scut rotund, cu o dublă decupare concavă la partea superioară, caracteristic amazoanelor, folosit în Tracia și în Asia Mică. (<fr., lat. *pelta*)

peltát, -ă *adj.* (despre frunze) cu pețiolul inserat în mijlocul limbului. (<lat. *peltatus*, fr. *pelté*)

PELTI- *elem. comp.* „scut", „peltat", „radical". (<fr. *pelti-*, cf. lat. *pelta*, scut mic)

peltifórm, -ă *adj.* în formă de scut mic. (<lat. *pelliformis*)

peltinérv, -ă *adj.* (despre frunzele peltate) cu nervuri ramificate de la centru către margine ca niște raze. (<fr. *peltinerve*)

pelucíd, -ă *adj.* translucid, transparent. (<fr. *pellucide*, lat. *pellucidus*)

pelúr *adj. inv. hîrtie* ~ (și *s.n.*) = hîrtie foarte subțire, ușor transparentă, folosită la mașina de scris. (<fr. *pelure*)

pelusiác, -ă *adj.* (despre un braț al Nilului) care trece pe lîngă Pelusa, oraș în Egipt. (<fr. *péllusiaque*)

pelúză *s. f.* **1.** teren (într-un parc) acoperit cu iarbă deasă și scurtă. **2.** parte gazonată a unui teren de curse, înconjurat de pistă. **3.** fiecare dintre cele două părți ale unui stadion, situate în spatele porților terenului de joc și destinate spectatorilor. (<fr. *pelouse*)

PELV(I)- *elem. comp.* „bazin (6), pelvis". (<fr. *pelv/i/-*, cf. lat. *pelvis*, bazin, căldare)

pelvectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a organelor conținute în pelvis. (<fr. *pelvectomie*)

pelvián, -ă *adj.* referitor la pelvis, al pelvisului. ○ *centură* ~*ă* = totalitatea oaselor care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală; *membre* ~*ene* = membrele posterioare la nevertebrate; *prezentație* ~*ă* = poziție a fătului, la naștere, cu bazinul înainte. (<fr. *pelvien*)

pelvicelulítă *s. f.* inflamație a țesutului celular al bazinului (6). (<fr. *pelvicellulite*)

pelviformm, -ă *adj.* în formă de bazin (6). (<lat. *pelviformis*)

pelvigrafíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a organelor pelviene cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *pelvigraphie*)

pelvilogíe *s. f.* studiu al pelvisului normal sau patologic. (<fr. *pelvilogie*)

pelvimetríe *s. f.* metodă obstetricală de măsurare a diametrelor pelvisului. (<fr. *pelvimétrie*)

pelvimétru *s. n.* instrument medical folosit în pelvimetrie. (<fr. *pelvimètre*)

pelviperitonítă *s. f.* inflamație a peritoneului pelvian. (<fr. *pelvipéritonite*)

pélvis *s. n.* bazin (6). (<lat., fr. *pelvis*)

pelvisupórt *s. n.* aparat destinat a susține bazinul (6) în timpul diverselor intervenții chirurgicale sau al aplicării aparatelor gipsate. (<fr. *pelvisuport*)

pelvitomíe *s. f.* operație chirurgicală prin care se lărgește temporar bazinul(6). (<fr. *pelvitomie*)

pemfigoíde *s. n. pl.* denumire generică pentru erupțiile buloase asemănătoare cu pemfigusul. (<fr. *pemphigoïdes*)

pémfigus *s. n.* boală de piele caracterizată prin băsici de diferite mărimi, pline cu lichid, care ulcerează. (<fr. *pemphigus*, cf. gr. *pemphix*, băsicuță)

pempánt, -ă *adj.* dichisit, elegant, atrăgător, seducător. (<fr. *pimpant*)

PEN(E)- *pref.* „aproximativ, aproape". (<fr. *pen/e/-*, cf. lat. *paene*, aproape)

penă *vb. tr. (jur.; rar)* a penaliza. (<fr. *peiner*)

penáj *s. n.* **1.** totalitatea penelor unei păsări. **2.** mănunchi de pene care se purta ca podoabă la chipiu, la pălărie. (<fr. *pennage*)

penál, -ă **I.** *adj.* cu caracter represiv; referitor la infracțiuni sancționate cu pedepse. ○ *drept* ~ = ramură a științei dreptului care studiază normele juridice cu caracter represiv; *cod* ~ = ansamblul principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor; *fapt* ~ = infracțiune. **II.** *s. n.* drept penal. (<fr. *pénal*, lat. *poenalis* < *poena*, pedeapsă)

penalíst, -ă *s. m. f.* jurist specialist în drept penal. (<it. *penalista*)

penalitáte *s. f.* **1.** faptul de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară; *(p. ext.)* pedeapsă aplicată. **2.** despăgubire (în bani), amendă. **3.** *(sport; rar)* penalizare (3). (<fr. *pénalité*)

penalizá *vb. tr.* **1.** a pedepsi (o infracțiune, o crimă etc.); a pena. **2.** a prevedea, a cere o anumită despăgubire bănească,; a amenda. **3.** *(sport)* a sancționa (o echipă, un jucător) pentru încălcarea regulamentului jocului. — *penalizáre* s. f. (<fr. *pénaliser*)

penalizatór, -oáre *adj.* cu caracter de penalizare. (<fr. *pénalisateur*)

penalizáție *s. f. (rar)* penalizare. (<fr. *pénalisation*)

penalmênte *adv. (rar)* din punct de vedere penal. (<fr. *pénalement*)

penálti *s. n.* lovitură de pedeapsă la fotbal, la polo, handbal etc., dictată împotriva unei

echipe în urma unei infracțiuni grave comise în zona de apărare a celeilalte echipe. (<fr., engl. *penalty*)

penár *s. n.* cutiuță în care se păstrează penițele, tocurile, creioanele etc. (după germ. *Pennal*)

penát, -ă *adj.* în formă de pană. ● (despre frunze) cu nervurile pornind perechi dintr-o nervură centrală; (despre frunze compuse) cu foliolele dispuse (în perechi) de o parte și de alta a unui ax comun. (<lat. *pennatus*, fr. *penné*)

PENATI- *elem. comp.* „crestat, penat". (<fr. *pennati-*, cf. lat. *pennatus* < *penna*, pană)

penatifid, -ă *adj.* (despre frunze penate) cu diviziuni care ating jumătate din lățimea limbului. (<fr. *pennatifide*)

penatiform, -ă *adj.* în formă de pană. (după fr. *penniforme*)

penatilobát, -ă *adj.* (despre frunze penate) cu creștături lungi. (<fr. *pennatilobé*)

penatipartit, -ă *adj.* (despre frunze penate) cu diviziuni care trec de jumătatea limbului, fără să atingă axa frunzei. (<fr. *pennatiparti*)

penatiseát, -ă *adj.* (despre frunze penate) cu diviziuni care ating nervura mediană. (<fr. *pennatiséqué*)

penáți *s. m. pl.* zei ai casei la romani; statuile acestor zei. ● *(fig.)* cămin, casă părintească. (<lat. *penates*, fr. *pénates*)

pence /pens/ *s. f.* v. p e n i.

péndel *s. n.* mod de rulare a unui film în mai multe săli, părțile acestuia fiind proiectate pe rînd. (<germ. *Pendel*)

pendínte *adj. inv.* 1. în curs de judecată; asupra căruia nu s-a luat o hotărîre. 2. subordonat cuiva, care depinde de... (<lat. *pendens, -ntis*, fr. *pendant*)

pendúl *s. n.* 1. corp solid care poate oscila în jurul unui punct fix sau al unei axe fixe cînd este scos din poziția sa de echilibru stabil; *(p. ext.)* dispozitiv sau piesă a unui mecanism care prin oscilație reglează mișcările unei mașini sau ale unui instrument. 2. element de rezemare cu două articulații, folosit la poduri. 3. tip de corp de iluminat suspendat printr-o tijă. 4. pendulă. (<fr. *pendule*, lat. *pendulus*)

pendulá *vb. intr.* a avea mișcări oscilatorii; a se balansa, a oscila (ca un pendul) în raport cu poziția de echilibru. ● (despre valoarea unei mărimi) a varia în jurul unei valori medii. ● *(fig.;* despre oameni) a fi instabil, nehotărît. — *penduláre* s. f. (<it. *pendolare*)

pendulár, -ă *adj.* care are o mișcare ca un pendul; oscilant. (<fr. *pendulaire*)

pendularíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în secționatul și retezatul bușteni lor la ferăstrăul mecanic. (<*pendular* + *-ist*)

pendúlă *s. f.* ceasornic mare de perete cu mișcare reglată de un pendul; pendul (4). (<fr. *pendule*)

penél *s. n.* 1. pensulă mică folosită în pictură. 2. *(fig.)* stil, manieră de a picta. (<it. *pennello*)

peneplénă *s. f.* suprafață plană sau ușor ondulată rezultînd din eroziunea fluvială a unui teren muntos. (<fr. *pénéplaine*)

peneplenizáre *s. f.* fenomen de reducere a înălțimilor relative ale unei regiuni, de modelare a reliefului pînă la aspectul de peneplenă. (după fr. *pénéplanation*)

penetrá *vb. tr. (livr.)* a pătrunde, a străbate, a trece prin. — *penetráre* s. f. (<fr. *pénétrer*, lat. *penetrare*)

penetrábil, -ă *adj.* care poate fi pătruns, prin care poate trece sau care poate primi în sine o substanță străină. (<fr. *pénétrable*)

penetrabilitáte *s. f.* însușirea de a fi penetrabil. (<fr. *pénétrabilité*)

penetránt, -ă *adj.* 1. care pătrunde; pătrunzător. ● (despre o arteră de comunicație) care merge de la periferie către centrul unui oraș, al unei regiuni sau din spatele spre linia înaintată a unui front militar. ● (despre mirosuri) puternic; intens, ascuțit. 2. *(fig.)* care produce o impresie puternică; (despre ochi, privire) ager, care dă dovadă de inteligență. (<fr. *pénétrant*)

penetránță *s. f.* 1. *(rar)* penetrație (1). 2. *(fiz.)* efectul pătrunderii liniilor de cîmp electric printr-un electrod. 3. *(biol.)* frecvența cu care o genă își manifestă efectul fenotipic. (<fr. *pénétrance*)

penetrație *s. f.* 1. pătrundere în adîncime, străpungere, străbatere; penetrare. ○ *arteră de* ~ = arteră de circulație care face legătura dintre o localitate și zona înconjurătoare. ● întrepătrundere a două corpuri sau suprafețe; penetranță (1). 2. adîncime la care se scufundă o piesă standard într-o probă de bitum sau de unsoare consistentă, reprezentînd o caracteristică a acesteia. 3. *(fig.)* pătrundere, perspicacitate. — var. *penetrațiune* s. f. (<fr. *pénétration*, lat. *penetratio*)

penetrațiúne *s. f.* v. p e n e t r a ț i e.

PENETRO- *elem. comp.* „pătrundere, penetrație". (<fr. *pénétro-*, cf. lat. *penetrare*, a pătrunde)

penetrologíe *s. f.* studiu al energiei radiante. (<*penetro-* + *-logie*)

penetrométru *s. n.* aparat pentru determinarea rezistenței unui corp dur (sol, bitum, umori etc.) la penetrare. (<fr. *pénétromètre*)

péni /pl. pence/ *s. m.* monedă divizionară engleză, valorînd a 12-a parte dintr-un șiling (pînă în 1971), (astăzi) a suta parte dintr-o liră sterlină. (<engl. *penny*)

penlafobíe *s. f.* frică patologică, la unii bătrîni, de mizerie, de sărăcie. (cf. lat. *penia*, sărăcie)

penián, -ă *adj.* al penisului. (<fr. *pénien*)

penibil, -ă *adj.* care provoacă o impresie neplăcută; greu de suportat, jenant. (<fr. *pénible*)

penibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este penibil. (<fr. *pénibilité*)

penicil *s. n. (anat.)* parte a unui organ a cărui extremitate este dispusă în formă de pensulă. (<fr. *pénicille*, cf. lat. *penicillum*, pensulă, pămătuf)

penicilát, -ă *adj.* (despre extremitatea unui organ) în formă de penicil. (<fr. *pénicillé*)

penicílie *adj. acid* ~ = substanță antibiotică și bacteriostatică puternică, produsă de unele ciuperci. (după fr. *pénicilleinique*)

penicilliform, -ă *adj.* (despre stigmat) în formă de pensulă. (<lat. *penicilliformis*)

penicilinázǎ *s. f.* enzimă produsă de unele bacterii, care distruge penicilina. (<fr. *pénicillinase*)

penicilínă *s. f.* antibiotic extras din mucegaiuri, care are o puternică acțiune bacteriostatică și bactericidă asupra unor germeni din grupa cocilor (gonococ, stafilococ, streptococ). (<fr. *pénicilline*, engl. *penicilin*)

penicilinemíe *s. f.* prezența penicilinei în sînge. (<fr. *pénicillinémie*)

penicilinorezistént, -ă *adj.* (despre microbi) care, printr-o suită de fenomene de adaptare, și-a pierdut sensibilitatea față de penicilină. (<fr. *pénicillino-résistant*)

penicilinorezistență *s. f.* însușirea unui microb de a fi devenit penicilinorezistent. (<fr. *pénicillino-résistance*)

penicilinoterapíe *s. f.* tratament medical cu penicilină. (<fr. *pénicillinothérapie*)

penicílium *s. m.* specie de ciupercă saprofită care se formează pe pîine, pe aluat etc.; mucegai. (<fr. *pénicillium*, lat. *penicillum*)

-penie *elem. comp.* „lipsă, diminuare". (<fr. *-pénie*, cf. gr. *penia*, lipsă)

penín *s. n.* mineral care formează cristale pe rocile metamorfice, constituent al unor șisturi cristaline. (<fr. *pennine*, germ. *Pennin*)

peninérv, -ă *adj.* (despre frunze) cu nervuri penate. (<fr. *penninerve*, cf. lat. *penna*, pană)

peninsulár, -ă *adj.* **1.** (și *s. m. f.*) (locuitor) al unei peninsule. **2.** în formă de peninsulă. (<fr. *péninsulaire*)

península *s. f.* întindere de pămînt care înaintează în mare. (<fr. *péninsule*, lat. *paeninsula*)

pénis *s. n.* organul masculin de copulație; falus. (<fr. *pénis*, lat. *penis*, coadă la patrupede)

penișă *s. f.* navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor. (<fr. *péniche*)

penitenciár, -ă **I.** *adj.* referitor la penitenciar, de penitenciar (II). **II.** *s. n.* închisoare. (<fr. *pénitentiaire*, /II/ *pénitencier*)

peniténț, -ă *s. m. f.* cel care face penitență; pocăit. (<fr. *pénitent*, lat. *paenitens*)

penitență *s. f.* **1.** pedeapsă pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă preotul pentru ispășirea păcatelor; canon; *(p. ext.)* privațiune. **2.** *(livr.)* pocăință. (<fr. *pénitence*, lat. *paenitentia*)

penitențiál, -ă **I.** *adj.* referitor la penitență, de penitență. **II.** *s. n.* **1.** ritual de penitență, utilizat de confesori. **2.** scriere care cuprinde canoane, penitențe. (<fr. *pénitentiel*, lat. *paenitentialis*)

pénni *s. f.* monedă divizionară finlandeză, valorînd a suta parte dintr-o marcă. (<germ. *Penni* < cuv. finl.)

penologíe *s. f.* știință care se ocupă cu studiul pedepselor ce sancționează infracțiunile penale și cu aplicarea lor. (<fr. *pénologie*, cf. lat. *poena*, pedeapsă)

penón *s. n.* flamură triunghiulară purtată de cavaleri în vîrful lăncii. (<fr. *pennon*)

pensá *vb. tr.* **1.** *(med.)* a apuca și a strînge cu pensa (pielea, un organ etc.). **2.** a smulge (sprîncenele) cu penseta. **3.** a face pense (2). (<fr. *pincer*)

pensáre *s. f.* acțiunea de a pensa. ● strîngerea și fixarea unei suduri prin contact cu un dispozitiv special. (<*pensa*)

pénsă *s. f.* **1.** mic instrument de metal compus din două brațe unite la unul dintre capete, care servește pentru a prinde obiecte de dimensiuni mici, merginile unei răni etc. **2.** cută interioară la o haină, făcută pentru a o fasona într-un anumit fel. **3.** extremitatea cleștilor racilor, homarilor sau ale scorpionilor. (<fr. *pince*, cf. *pincer*, a prinde, a strînge)

pensétă *s. f.* pensă (1) mică. (<fr. *pincette*)

pénsie *s. f.* sumă de bani care se acordă (lunar) celor care au ieșit din producție pentru limită de vîrstă sau pentru invaliditate, precum și urmașilor acestora, în cazurile prevăzute de lege. ○ ~ *alimentară* (sau *de întreținere*) = sumă de bani, lunară, pe care o persoană trebuie să o plătească altei persoane în cuantumul și pe durata de timp stabilită de o instanță judecătorească. (<rus. *pensiia*)

pensión *s. n.* (în trecut) institut (particular) de învățămînt de grad elementar și mediu. (<fr. *pension*)

pensioná *vb.* **I.** *tr.* a scoate (pe cineva) la pensie; a atribui, a face o pensie (cuiva). **II.** *refl.* a ieși la pensie. — *pensionáre* s. f. (<fr. *pensionner*)

pensionár, -ă *s. m. f.* **1.** cel care primește o pensie. **2.** cel întreținut într-un ospiciu, într-un azil. **3.** deținut într-o închisoare. **4.** persoană care stă în pensiune la cineva. (<fr. *pensionnaire*)

pensiúne *s. f.* întreținere (locuință și masă) primită de cineva (într-o casă particulară) în schimbul unei sume de bani; *(concr.)* casă-restaurant în care se dă o asemenea întreținere. (<fr. *pension*)

pensulá *vb. tr.* **1.** a întinde cu pensula pe o suprafață un strat de vopsea, lac etc.; a vopsi, a colora cu pensula. **2.** *(med.)* a badijona (cu o pensulă). — *pensulare* s. f. (<*pensulă*)

pensulățíe *s. f.* pensulare. ● *(p. ext.)* trăsătură de penel specifică unui pictor. (<*pensula*)

pénsulă *s. f.* unealtă formată dintr-un smoc de fire de păr legate de un mîner, cu care se pictează, se întinde un clei etc. (<germ. *Pinsel*)

PENT(A)- *elem. comp.* „cinci, de cinci ori". (<fr. *pent[a]-*, cf. gr. *pente*, cinci)

pentacentenár, -ă **I.** *adj.* care durează de cinci sute de ani. **II.** *s. n.* al cincilea centenar. (<*penta-* + *centenar*)

pentaclorúră *s. f.* clorură conținînd în moleculă cinci atomi de clor. (<fr. *pentachlorure*)

pentáclu *s. n.* talisman în formă de pentagramă. (<fr. *pentacle*)

pentacórd *s. n.* **1.** instrument cu cinci coarde, în Grecia antică, asemănător unei lire. **2.** *(muz.)* sistem de cinci sunete succesive, formînd o cvintă perfectă. (<fr. *pentacorde*, lat. *pentachordus*)

pentaerín *s. m.* echinoderm cu corpul în formă de potir, pe marginea căruia sînt prinse brațele bifurcate și penate cu aspect de floare, care duce viață sedentară, fiind fixat pe fundu-

rile marine cu ajutorul unui pedunculi; crin-de-mare. (<fr. *pentacrine*)

pentadactil, -ă *adj.* (despre animale, membre) cu cinci degete. (<fr. *pentadactyle*)

pentádă *s. f.* perioadă de cinci zile consecutive, în climatologie. (<germ. *Pentade*)

pentadecagón *s. n.* poligon plan cu cincispre-zece laturi (și unghiuri). (<fr. *pentadécagone*)

pentadrahmă *s. f.* monedă greacă de argint, valorind cinci drahme. (<fr. *pentadrachme*)

pentaédru *s. n.* poliedru cu cinci fețe. (<fr. *pentaèdre*)

pentaeritrită *s. f.* polialcool obținut prin condensarea aldehidei acetice cu aldehida formică în prezența unei baze puternice, sub formă de substanță albă, cristalizată, care servește la fabricarea unor explozive. (<fr. *pentaérythrite*)

pentagón *s. n.* **1.** poligon cu cinci laturi (și cinci unghiuri). **2.** ministerul și statul major al Forțelor Armate ale S.U.A. (<fr. *pentagone*, lat. *pentagonum*)

pentagonál, -ă *adj.* în formă de pentagon. ● (despre corpuri geometrice) cu baza un pentagon. (<fr. *pentagonal*)

pentagramă *s. f.* **1.** figură simbolică în formă de stea cu cinci colțuri. **2.** *(muz.)* portativ de cinci linii. (<fr. *pentagramme*, it. *pentagramma*)

pentagrilă *s. f.* tub electronic cu vid, cu un catod, un anod și cinci grile. (după engl. *pentagrid*)

pentalogíe *s. f.* **1.** serie de cinci opere literare având o idee și personaje comune. **2.** *(med.)* apariția simultană a cinci elemente, asocierea a cinci simptome. (<engl. *pentalogy*)

pentamér, -ă *adj.* **1.** (despre organe vegetale) format din cinci părți sau elemente. **2.** (despre insecte) cu tarsul divizat în cinci părți. ● (despre ființe sau organe) cu simetrie radială în cinci părți sau elemente. (<fr. *pentamère*)

pentamerie *s. f.* însușirea de a fi pentamer. (<fr. *pentamérie*)

pentamerón *s. n.* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de cinci zile. (<it. *pentameron*, cf. gr. *hemera*, zi)

pentamétru *s. m.* vers greco-latin de cinci picioare. ● (în metrica modernă) vers cu cinci silabe accentuate. (<fr. *pentamètre*, lat. *pentameter*)

pentán *s. m.* hidrocarbură saturată aciclică din seria parafinelor, obținută prin fracționarea gazolinei și folosită ca solvent în sinteze organice. (<fr. *pentane*)

pentanól *s. m.* alcool amilic. (<fr. *pentanol*)

pentaoxid *s. m.* oxid cu cinci atomi de oxigen în moleculă. (<fr. *pentoxyde*)

pentapetál, -ă *adj.* (despre corole) cu cinci petale. (<fr. *pentapétale*)

pentapíl, -ă *adj., s. n.* (edificiu) cu cinci porți. (<fr. *pentapyle*)

pentaploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) cu cinci seturi haploide de cromozomi. (<fr. *pentaploïde*)

pentaprísmă *s. f.* prismă cu cinci fețe laterale. (<germ. *Pentaprisma*)

pentárh *s. m.* membru al unei pentarhii. (<fr. *pentarque*)

pentarhíe *s. f.* **1.** colegiu de cinci magistrați superiori în Cartagina punică. **2.** guvernămînt de cinci șefi; alianță de cinci națiuni. (<fr. *pentarchie*)

pentasepál, -ă *adj.* (despre flori) cu cinci sepale. (<fr. *pentasépale*)

pentasilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) format din cinci silabe. (<fr. *pentasyllabique*)

pentaspérm, -ă *adj.* cu cinci semințe. (<lat. *pentaspermis*)

pentastíl, -ă *adj., s. n.* (templu antic) cu cinci coloane. (<fr. *pentastyle*)

pentasulfúră *s. f.* sulfură cu cinci atomi de sulf în moleculă. (<fr. *pentasulfure*)

pentatlón *s. n.* complex de cinci jocuri atletice la vechii greci (aruncare cu discul, luptă, salt, alergări, aruncare cu sulița); *(curent)* probă combinată de atletism alcătuită din cinci exerciții (diferite după sex). ○ ~ *modern* = concurs sportiv constînd din cinci probe diferite (călărie, scrimă, tir, natație și cros), la care participă aceiași sportivi. (<fr., gr. *pentathlon*)

pentatlonist, -ă *s. m. f.* sportiv participant la pentatlon. (<fr. *pentathloniste*)

pentatónic, -ă *adj. (muz.) gamă ~ă* = gamă alcătuită din cinci sunete, tonuri întregi și terțe mici în cuprinsul unei octave, care stă la baza muzicii populare chineze, tătare etc.; *sistem ~* = sistem muzical care se bazează pe game de acest tip. (<fr. *pentatonique*)

pentavalént, -ă *adj.* (despre elemente chimice) care are valența 5. (<fr. *pentavalent*)

pentélică *adj. marmură ~* = marmură albă, fără striații. (<fr. *pentélique*)

pentemimér, -ă *adj.* (despre cezură) care se găsește după a cincea jumătate de picior. (<fr. *pentémimère*)

pentéră *s. f.* navă militară grecească cu cinci rînduri de rame. (<fr. *pentère*)

penthotál *s. n.* derivat barbituric utilizat pe cale intravenoasă pentru anestezie generală de scurtă durată și pentru narcoanaliză; pentobarbital. (<fr. *penthotal*)

penticostál, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al penticostalismului. (<engl. *pentecostal* < *Pentecost*, Rusalii)

penticostalísm *s. n.* sectă religioasă care acordă o importanță doctrinară centrală botezului cu Duhul Sfînt și ai cărei membri, prin asceză și prin alți stimuli psihici, își produc o stare de extaz și de convulsii, înșirînd, dezordonat, cuvinte fără nici o semnificație. (<*penticostal* + *-ism*)

pentirémă *s. f. (ant.)* galeră, navă de război cu vîslași așezați în șiruri de cîte cinci. (<fr. *pentirème*)

pentobarbitál *s. n.* penthotal. (<engl. *penthobarbital*)

pentódă *s. f.* tub electronic cu cinci electrozi. (<fr. *pentode*)

pentozáni *s. m. pl.* polizaharide derivate de la pentoze. (<germ. *Pentosane*)

pentóză *s. f.* denumire generică dată ozelor cu cinci atomi de carbon în moleculă. (<fr. *pentose*)

pentozurie *s. f.* prezența de pentoze în urină. (<fr. *pentosurie*)

pénulă *s. f.* (la romani) manta scurtă de voiaj, fără mîneci. (< lat. *paenula*)

penúltim, -ă *adj.* de dinaintea celui din urmă. (<lat. *paenultimus*)

penúmbră *s. f.* **1.** zonă incomplet luminată, cuprinsă între umbra unui corp și regiunea luminoasă înconjurătoare. **2.** *(pict.)* zonă de trecere între lumină și umbră. (după fr. *pénombre*)

penurie *s. f.* lipsă a mijloacelor de existență; sărăcie; *(p. ext.)* lipsă a unor materii prime, mijloace energetice etc. (<fr. *pénurie*, lat. *penuria*)

peón[1] *s. m.* muncitor agricol sărac din America Latină, căzut în semirobie din cauza datoriilor. (<fr. *péon*, sp. *peon*)

peón[2] *s. m.* picior de vers (antic) solemn, de patru silabe, dintre care una lungă și trei scurte. (<fr. *péon*, lat. *paeon*, cf. gr. *paion* < *Paion*, epitet al lui Apolo)

peonáj *s. n.* formă de exploatare a peonilor[1], constînd în a le împrumuta bani în contul muncii viitoare, făcîndu-i astfel datornici pe viață. (<fr. *péonage*)

peónia *s. f.* plantă erbacee cu rădăcini în formă de tubercul și cu flori mari, plăcut parfumate și colorate de la alb, roz pînă la roșu; *(pop.)* bujor. (<lat. *paeonia*)

peónic, -ă *adj.* (despre versuri) format din peoni[2]. ○ *rimă* ~*ă* = rimă cu accentul pe a patra silabă de la sfîrșit. (<it. *peonico*)

peperín *s. n.* tuf vulcanic, răspîndit în regiunea Romei, folosit ca piatră de construcție. (<it. *peperino*)

pepiniéră *s. f.* **1.** plantație de arbori destinați a fi transplantați. ○ ~ *piscicolă* = amenajare piscicolă destinată producerii puietului de pește. **2.** *(fig.)* totalitatea celor care pot deveni membri ai unei organizații, profesiuni etc.; instituție, organizație etc. care îi pregătește. (<fr. *pépinière*)

pepinierist *s. m.* persoană cu pregătire tehnică de specialitate care conduce lucrările într-o pepinieră. (<fr. *pépiniériste*)

pepit *adj. inv., s. n.* (țesătură) cu pătrățele sau romburi mărunte în două culori care alternează. (<germ. *Pepita*)

pepită *s. f.* bucată de aur (sau alt metal nobil) nativ. (<fr. *pépite*)

péplu *s. n.* *(ant.)* mantie scurtă, fără mîneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată de către femei. (<lat. *peplum*, gr. *peplos*)

peponídă *s. f.* fruct cărnos, indehiscent, cu coaja tare și cu semințe numeroase, la cucurbitacee; pepene, dovleac; melonidă. (<fr. *péponide*, cf. gr. *pepon*, pepene)

pépsi *s. f.* v. pepsi-cola.

pépsic, -ă *adj.* peptic. (<fr. *pepsique*)

pépsi-cóla/pépsi *s. f.* băutură răcoritoare puternic acidulată, care conține esență de cola și pepsine. (<amer. *pepsi-cola*, n. com.)

pepsíc[1] *s. f.* termen folosit pentru a exprima caracterele generale ale digestiei; digestie. (<fr. *pepsie*)

-pepsíe[2] *elem. comp.* „digestie". (<fr. *-pepsie*, cf. gr. *pepsis*)

pepsínă *s. f.* enzimă secretată de mucoasa gastrică și activată de acidul clorhidric, care hidrolizează proteinele. (<fr. *pepsine*)

pepsinogén *s. n.* pepsină inactivă care, sub acțiunea acidului clorhidric, trece în pepsină activă. (<engl. *pepsinogen*)

pepsinurie *s. f.* prezența pepsinei în urină. (<fr. *pepsinurie*)

péptic, -ă *adj.* referitor la acțiunea pepsinei; pepsic. ○ *ulcer* ~ = ulcer al mucoasei gastrice sau jejunale, care survine după o intervenție chirurgicală asupra stomacului. (<fr. *peptique*)

peptidáză *s.f.* enzimă care catalizează descompunerea peptidelor. (<fr. *peptidase*)

peptídă *s. f.* compus natural sau sintetic rezultat din desfacerea hidrolitică a proteinelor. (<fr. *peptide*)

peptídic, -ă *adj.* referitor la peptide, de natura peptidelor. (<*peptidă* + *-ic*)

peptizánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care produce peptizarea. (<fr. *peptisant*)

peptizáre *s. f.* trecere a unei substanțe coloidale din stare de gel în stare de dispersie coloidală. (după fr. *peptisation*)

peptoliză *s. f.* proces de hidrolizare a peptonei. (<fr. *peptolyse*)

peptónă *s. f.* substanță organică produsă în timpul digestiei prin hidroliza proteinelor sub acțiunea pepsinei. (<fr., engl. *peptone*)

peptonizáre *s. f.* transformare a proteinelor dintr-un mediu de cultură în peptone. (după fr. *peptonisation*)

peptonúrie *s. f.* prezența peptonelor în urină. (<fr. *peptonurie*)

PER[1]**-** *pref.* **1.** „prin", „foarte". **2.** *(chim.)* „exces peste cantitatea normală a unui element". (<fr. *per-*, cf. lat. *per*, peste)

per[2] *prep.* pentru; de fiecare. (<it., germ. *per*)

peracíd *s. m.* derivat al peroxidului de hidrogen. (<fr. *peracide*, engl. *peracid*)

peramél *s. m.* iepure marsupial din Australia, săritor, rîmător și insectivor, care își sapă vizuini în sol, unde se refugiază la cea mai mică primejdie. (<fr. *péramèle*, lat. *perameles*)

perborát *s. m.* produs rezultat prin adiționarea de hidrogen superoxidat unui borat, folosit la substanțele de spălare și de albire, precum și în pasta de dinți. (<fr. *perborate*)

percaínă *s. f.* pulbere albă cristalină, inodoră, solubilă în apă și cu o puternică acțiune anestezică locală. (<fr. *percaïne*)

percál *s. n.* țesătură de bumbac albă și foarte fină, folosită pentru confecționarea cămășilor. (<fr. *percale*)

percalínă *s. f.* varietate de lustrin ușor, folosit pentru căptușeli. (<fr. *percaline*)

percépe *vb. tr.* **1.** a încasa (un impozit, o taxă etc.). **2.** a sesiza cu ajutorul simțurilor și al gîndirii obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare. — *percépere* s. f. (<lat. *percipere*)

percépt *s. n.* produs al percepției (1). (<fr. *percepte*, lat. *perceptum*)

perceptibil, ă *adj.* 1. (despre impozite, taxe etc.) care poate fi încasat. 2. *(psih.)* care se poate percepe, înțelege, simți; sesizabil. (<fr. *perceptible*, lat. *perceptibilis)*

perceptibilitáte *s. f.* faptul de a fi perceptibil (2). (<fr. *perceptibilité)*

perceptív, -ă *adj.* referitor la facultatea de a percepe; care (poate) percepe. (<fr. *perceptif)*

perceptór *s. m.* (în trecut) funcționar al fiscului care încasa impozitele. (<fr. *percepteur*, lat. *perceptor)*

perceptorál, -ă *adj. (livr.)* care intră în atribuțiile perceptorului, referitor la perceptor. (<*perceptor* + *-/i/al)*

perceptúal, -ă *adj.* referitor la percepție (1); perceptiv, perceptional. (<fr. *perceptuel)*

percépție *s. f.* 1. instituție financiară care calculează și încasează impozite, taxe, amenzi etc. de la populație. 2. reflectare subiectivă în conștiința omului a obiectelor și fenomenelor realității obiective care acționează nemijlocit asupra organelor de simț; imagine care rezultă din această reflectare. — var. *percepțiune* s. f. (<fr. *perception*, lat. *perceptio)*

percepționál, -ă *adj.* perceptual; perceptiv. (<engl. *perceptional)*

percepționalísm *s. n.* percepționism. (<germ. *Perzeptionalismus)*

percepționísm *s. n.* teorie filozofică care admite cunoașterea structurii lucrurilor prin percepție; percepționalism. (<fr. *perceptionnisme)*

percepționíst, ă *adj., s. m. f.* (adept) al percepționismului. (<fr. *perceptionniste)*

percepțiúne *s. f.* v. percepție.

percheziție *s. f.* cercetare făcută la un ordin al organelor puterii de stat asupra unei persoane bănuite de o infracțiune sau la domiciliul acesteia. • *(p. ext.)* cercetare amănunțită. — var. *perchezițiune* s. f. (<fr. *perquisition*, lat. *perquisitio)*

percheziționá *vb. tr.* a face o percheziție. — *percheziționáre* s. f. (după fr. *perquisitionner)*

perchezițiúne *s. f.* v. percheziție.

PERCI- *elem. comp.* „biban". (<fr. *perci-*, cf. lat. *perca)*

percíde *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni răpitori, osoși, acoperiți cu solzi ctenoizi, cuprinzînd bibanul, șalăul, ghiborțul, fusarul etc. (<fr. *percides)*

perciférme *s. n. pl.* ordin de pești teleosteeni cuprinzînd percidele. (<fr. *perciformes)*

perclorát *s. m.* sare a acidului percloric. (<fr. *perchlorate)*

perclórie *adj. acid* ~ = acid oxigenat al clorului. (<fr. *perchlorique)*

perclorúră *s. f.* clorură conținînd cea mai mare cantitate posibilă de clor. (<fr. *perchlorure)*

percolá *vb. tr.* a supune operației de percolare. (<it., lat. *percolare*, a filtra)

percoláre *s. f.* 1. extragere a unei substanțe solubile, cu ajutorul unui solvent, dintr-un amestec sau dintr-o soluție de mai multe substanțe; percolație. 2. proces de străbatere a solului de sus în jos de către apa din precipitații împreună cu substanțele pe care le conține. (după fr. *percolation)*

percolatór *s. n.* 1. aparat în care se face percolarea (1). 2. cafetieră cu filtru pentru preparat cafea în cantitate mare. (<fr. *percolateur)*

percolátie *s. f.* percolare. (<fr. *percolation)*

percutá *vb. tr.* 1. a lovi capsa unui cartuș cu percutorul. 2. *(med.)* a lovi (încet, repetat) cu degetul o parte a corpului pentru a o examina. — *percutáre* s. f. (<fr. *percuter*, lat. *percutere*, a lovi puternic)

percutanát, -ă *adj.* transcutan. (<fr. *percutané)*

percutánt, -ă *adj.* 1. (despre proiectile) care explodează la atingerea unui obstacol. ○ *perforator* ~ = perforator mecanic la care sfredelul acționează prin lovituri. 2. *(fam.;* despre un argument, o frază) care are o mare putere de pătrundere, care produce un șoc psihologic; zguduitor. (<fr. *percutant)*

percutireacție *s. f.* reacție cutanată inflamatorie care servește în cercetarea alergiei tuberculoase. (<fr. *percuti-réaction)*

percutór *s. n.* piesă a închizătorului unei arme de foc care servește la percuția capsei cartușului sau a focosului. • mecanism de aprindere a amorselor la mine. (<fr. *percuteur)*

percúție *s. f.* 1. metodă de explorare clinică care permite diagnosticarea după sunetul rezultat prin lovirea ușoară și repetată a regiunii examinate. 2. lovire, ciocnire, izbire. ○ *instrument de* ~ = instrument muzical care emite sunete prin lovirea unei membrane, lame, coarde etc. • grupă din orchestră formată din astfel de instrumente. v. baterie. 3. lovire de către percutor a capsei unui cartuș, a unui focos. — var. *percuțiune* s. f. (după fr. *percussion*, lat. *percussio* < *percutere*, a lovi)

percuționíst *s. m.* cîntăreț la un instrument de percuție. (după fr. *percussionniste)*

percuțiúne *s. f.* v. percuție.

perdánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care pierde într-o competiție, într-un proces, la loterie, la joc etc. (<fr. *perdant)*

perdéndosi /-do-zi/ *adv. (muz.)* pierzîndu-se, diminuînd treptat intensitatea. (<it. *perdendosi)*

perditánță *s. f.* conductanță electrică a izolației unei linii de telecomunicații ori de transmisiune a energiei electromagnetice. (<fr. *perditance)*

perdíție *s. f.* stare de cădere morală; pierzanie; corupție, desfrîu. — var. *perdițiune* s. f. (<fr. *perdition*, lat. *perditio)*

perdițiúne *s. f.* v. perdiție.

peregrín *s. m.* 1. (în dreptul roman) străin liber, lipsit de cetățenia romană sau de dreptul latin, dar care nu era socotit „inamic public". 2. cel care călătorește mult; nomad; pelerin. (<fr. *pérégrin*, lat. *peregrinus)*

peregrinà *vb. intr.* a merge în pelerinaj. ● *(p. ext.)* a cutreiera ținuturi îndepărtate; a călători; a rătăci, a hoinări. — *peregrinâre* s. f. (<fr. *pérégriner*, lat. *peregrinari*)

peregrinâj *s. n. (rar)* peregrinare. (<*peregrin* + *-aj*)

peregrinâție *s. f. (rar)* peregrinare. (<fr. *pérégrination*, lat. *peregrinatio*, pelerinaj)

pereiá *vb. tr.* a căptuși un taluz cu pereu. — *pereiére* s. f. (<fr. *perreyer*)

peremptorietâte *s. f. (livr.)* caracter peremptoriu. (<*peremptoriu* + *-itate*)

peremptóriu, -ie *adj. (livr.)* de netăgăduit; vădit, evident, neîndoielnic. (<lat. *peremptorius*, fr. *péremptoire*)

peremțiúne *s. f. (jur.)* stingere a unui proces după un anumit timp; perimare. (<fr. *péremption*, lat. *peremptio*)

perén, -ă *adj.* 1. (despre plante) cu rădăcini care persistă în sol mai mulți ani; vivace. 2. cu caracter stabil, de lungă durată. (<fr. *pérenne*, lat. *perennis*)

perenialism *s. n.* orientare în pedagogia contemporană americană care, apreciind că nota specifică a naturii umane rămîne neschimbată, consideră că educația este un fenomen unic, mereu cu aceleași scopuri și funcționalități. (< amer. *perennial*, veșnic + *-ism*)

perenitâte *s. f.* însușirea de a fi peren; durabilitate, persistență. (< fr. *pérennité*, lat. *perennitas*)

perenizá *vb. refl., tr. (rar)* a deveni, a face să devină peren. — *perenizâre* s. f. (<*peren* + *-iza*)

perestróika *s. f.* doctrină ideologică specifică sovietică, inițiată de Mihail Gorbaciov, care preconizează un socialism democratic cu față umană, de restructurare a sistemului stalinist-brejnevist, caracterizată prin pluripartitism, proprietate privată, economie centralizată, de piață etc. (<rus. *perestroika*, reconstruire, restructurare)

pereu *s. n.* îmbrăcăminte de piatră, de beton care căptușește un șanț înclinat pentru a împiedica eroziunea sau surparea. (<fr. *perré*)

perfect, -ă I. *adj.* 1. care întrunește toate calitățile; desăvîrșit, ireproșabil, impecabil. 2. deplin, complet; absolut. ○ *(mat.)* număr ~ = număr natural egal cu suma divizorilor săi. II. *adv.* cu desăvîrșire. ● (afirmativ) de acord! foarte bine! excelent! III. *s. n.* timp al verbului care exprimă o acțiune petrecută și încheiată în trecut. (<lat. *perfectus*, germ. *perfekt*)

perfectá *vb. tr.* a definitiva, a încheia (o înțelegere, un act, o tranzacție). — *perfectâre* s. f. (după it. *perfettare*)

perfectibil, -ă *adj.* care poate fi desăvîrșit, perfecționat. (<fr. *perfectible*)

perfectibilitâte *s. f.* însușirea, faptul de a fi perfectibil. (<fr. *perfectibilité*)

perfectísim, -ă *adj., adv. (livr.)* extrem de bine. (<lat. *perfectissimus*)

perfectív, -ă *adj.* (despre verbe) care exprimă acțiunea, eliminînd noțiunea de durată și de desfășurare și insistînd asupra începutului și sfîrșitului ei. (<fr. *perfectif*, germ. *perfektiv*)

perfectivizá *vb. tr. (livr.)* a face să devină perfectiv. (<*perfectiv* + *-iza*)

perfectizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) perfecționa. (<*perfect* + *-iza*)

perfécțiune *s. n. (lingv.)* ansamblu de forme verbale latine care indică o acțiune terminată. (<fr. *perfectum*, cf. lat. *perfectus*, desăvîrșit, realizat)

perfécție *s. f.* v. perfecțiune.

perfecționá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face mai bun, mai util; a(-și) corecta greșelile, defectele; a (se) perfectiza. II. *refl.* a-și desăvîrși pregătirea profesională, a se specializa. — *perfecționâre* s. f. (<fr. *perfectionner*)

perfecționism *s. n.* 1. tendință de a atinge perfecțiunea, progresul nelimitat. 2. tendință nevrotică de a atinge imposibilul, care poate merge pînă la obsesie. (<fr. *perfectionnisme*)

perfecționist, -ă *adj., s. m. f.* 1. (adept) al perfecționismului. 2. (suferind) de perfecționism (2). (<fr. *perfectionniste*)

perfecțiúne *s. f.* însușirea, caracterul a ceea ce este perfect; desăvîrșire. ○ (în forma *perfecție*) *la* ~ = în mod desăvîrșit; fără cusur. — var. *perfecție* s. f. (<lat. *perfectio*, fr. *perfection*)

perfíd, -ă *adj.* care sub o înfățișare binevoitoare ascunde răutate, viclenie; viclean, fățarnic, prefăcut, ipocrit. (<fr. *perfide*, lat. *perfidus*, trădător, înșelător)

perfídie *s. f.* caracter perfid; lipsă de loialitate, de cinste; viclenie, fățărnicie, ipocrizie. ● faptă perfidă. (<fr. *perfidie*)

perfin, -ă *adj.* (despre mărci poștale) perforat de întreprinderi particulare sau instituții în vederea împiedicării sustragerii și folosirii abuzive. (<it. *perfino*)

perfográf *s. n. (poligr.)* mașină pentru executarea benzilor perforate, necesare comenzii mașinilor automate. (<*perfo(raj* + *-graf*[3])

perfoliát, -ă *adj.* (despre frunze) care înfășoară tulpina, părînd a fi străpunsă de ea. (<fr. *perfolié*)

perforá *vb.* I. *tr.* a găuri, a străpunge (cu o unealtă). ● *(fig.)* a pătrunde. II. *refl. (med.;* despre organe, țesuturi) a se găuri, a căpăta un orificiu în urma unui proces patologic. — *perforâre* s. f. (<fr. *perforer*)

perforáj *s. n. (rar)* perforare. (<fr. *perforage*)

perforánt, -ă *adj.* care perforează. ● (despre tendoane, artere etc.) care străbate spațiile interosoase. ● (despre boli, procese inflamatorii etc.) care provoacă perforarea unui organ, a unui țesut etc. (<fr. *perforant*)

perforatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care perforează (peretele unei mine, bilete etc.). II. *s. n.* 1. mașină-unealtă de perforat. 2. *(inform.)* periferic care permite operații de ieșire pe cartele sau pe benzi de hîrtie perforate. (<fr. *perforateur*)

perforatúră *s. f.* 1. deschidere în peretele unei găuri de sondă în dreptul stratului productiv, care asigură calea de circulație a fluidelor între strat și gaura de sondă. 2. sistem de orificii practicate într-o hîrtie sau într-un carton, prin perforare, în scopul detașării unor

porțiuni. v. dantelură. (<it. *perforatura*)

perforáție *s. f.* perforare; gaură realizată prin perforare. ● *(med.)* mic orificiu într-un organ cavitar sau în viscere, apărut în urma unui proces inflamator, traumatic etc. — var. *perforațiune* s. f. (<fr. *perforation*, lat. *perforatio*)

perforațiúne *s. f.* v. perforație.

performánt, -ă *adj.* **1.** (despre un sistem, un aparat, o mașină) susceptibil de un randament ridicat. **2.** *(ec.;* despre un produs) foarte competitiv. (<fr. *performant*)

performánță *s. f.* rezultat excepțional obținut într-o probă sportivă; *(p. ext.)* realizare deosebită într-un anumit domeniu. ● cel mai bun rezultat dat de un aparat, un motor etc. privitor la una dintre caracteristicile lui. (<fr. *performance*)

performér, -ă *s. m. f.* sportiv, echipă, cal de curse etc. care a obținut o performanță. (<engl. *performer*)

perfuzá *vb. tr.* a efectua o perfuzie. (<engl. *perfuse*, cf. lat. *perfundere*, a stropi)

perfuzábil, -ă *adj.* care poate fi perfuzat. (<*perfuza* + *-bil*)

perfuzát *s. n.* soluție, suspensie coloidală care servește la irigarea organismului prin perfuzie. (<*perfuza*)

perfúzie *s. f.* introducere, picătură cu picătură, a sîngelui, a unei substanțe medicamentoase etc. în arteră sau în venă în scop terapeutic. (<fr. *perfusion*)

perfuzór *s. n.* instrument pentru perfuzie. (<fr. *perfuseur*)

pergaménț *s. n.* **1.** piele preparată special pentru a se putea scrie pe ea. **2.** document vechi scris pe o piele de acest fel. **3.** hîrtie translucidă rezistentă și impermeabilă, folosită la ambalarea alimentelor; pergamin. (<lat. *pergamentum*, germ. *Pergament*)

pergamentár *s. m. (rar)* producător, fabricant de pergament. (<germ. *Pergamenter*)

pergamentós, -oásă *adj.* cu aspectul sau consistența pergamentului. (<*pergament* + *-os*)

pergamín *s. n.* pergament (3). (<germ. *Pergamin*)

pergaminăre *s. f.* operația de obținere a unei hîrtii pergament. (<*pergamin*)

pergaminátă *adj. (livr.). hîrtie* ~ = pergamin (<it. *pergamenato*)

pergamútă *s. f.* v. bergamotă.

pergelisól *s. n.* permafrost. (<fr. *pergélisol*)

pérgolă *s. f.* construcție ușoară din grinzi de lemn susținute pe coloane, folosite în parcuri și grădini pentru a se ridica pe ele plantele agățătoare. (<it., lat. *pergola*, boltă)

perhidról *s. n.* apă oxigenată în soluție concentrată, folosită ca dezinfectant, în cosmetică și ca decolorant. (<fr. *perhydrol*)

PERI- *pref.* „în jurul, împrejurul", „deasupra, în afară", „în intervalul dintre". (<fr. *péri-*, cf. gr. *peri*, împrejur)

periáct *s. n.* **1.** balistă mobilă. **2.** mașină care permitea schimbarea decorurilor în teatrul antic grec. (<fr. *périacte*, gr. *periaktos*)

periadenítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul unui ganglion limfatic. (<fr. *périadénite*)

periadenoidítă *s. f.* flegmon al faringelui nazal, dezvoltat în punctul de implantare a vegetațiilor adenoide. (<fr. *périadénoïdite*)

periáj *s. n.* faptul de a peria, periere. (< *peria* + *-aj*)

periamigdalián, -ă *adj.* situat în jurul amigdalelor. (<*peri-* + *amigdalian*)

perianál, -ă *adj.* din jurul anusului; circumanal, periproctal. (<fr. *périanal*)

periándric, -ă *adj.* care înconjură staminele. (<fr. *périandrique*)

perianexítă *s. f.* inflamație cu aderențe a ovarelor și trompelor uterine. (<fr. *périanexite*)

periangeítă *s. f.* inflamație a țesutului perivascular. (<fr. *périangéite*)

periangiocolítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul canalelor biliare; pericolangită. (<fr. *périangiocolite*)

periánt *s. n.* înveliș floral protector format din frunzulițe modificate, libere ori concrescute, simplu *(perigon)* sau dublu *(caliciu* și *corolă)*, care înconjură androceul și gineceul. ● învelișul arhegoanelor. (<fr. *périanthe*, lat. *perianthum*)

periapendicítă *s. f.* inflamație a apendicelui și a țesuturilor învecinate. (<fr. *périappendicite*)

periapendiculár, -ă *adj.* din jurul apendicelui. (<fr. *périappendiculaire*)

periapicál, -ă *adj.* situat în jurul vîrfului unei formațiuni anatomice. (<fr. *périapical*)

periareolár, -ă *adj.* situat în jurul areolei. (<fr. *périaréolaire*)

periartéră *s. f.* tunica externă a arterelor. (<*peri-* + *arteră*)

periarteriál, -ă *adj.* situat în jurul unei artere. (<fr. *périartériel*)

periarterítă *s. f.* inflamație a unei periartere. (<fr. *périartérite*)

periarticulár, -ă *adj.* situat în jurul unei articulații. (<fr. *périarticulaire*)

periartrítă *s. f.* inflamație a țesuturilor periarticulare; periartroză. (<fr. *périarthrite*)

periartróză *s. f.* periartrită. (<fr. *périarthrose*)

periástru *s. n.* punct de pe semiaxa mare a unui sistem de stele duble, cel mai apropiat de steaua principală. (<fr. *périastre*)

periaxiál, -ă *adj.* dispus în jurul unei axe. (<fr. *périaxial*)

periblastúlă *s. f. (biol.)* rezultatul segmentării oului la animalele plurivalente. (<fr. *périblastule*)

periblém *s. n.* țesut al meristemului unei tulpini sau rădăcini la plantele fanerogame. (<fr. *périblème*)

periboínă *s. f.* depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu ale lacului. (<fr. *périboïne*)

periból *s. n.* **1.** *(ant.)* spațiu din jurul templelor grecești decorat cu statui și monumente votive. **2.** incintă exterioară a unor edificii

sacre. (<fr. *péribole*, lat. *peribolus*, gr. *peribolas*, parapet)

peribranhiál, -ă *adj.* din jurul branhiilor. (<fr. *péribranchial*)

peribronhiál, -ă *adj.* situat în jurul bronhiilor. (<fr. *péribronchial*)

peribronșită *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv peribronhial. (<fr. *péribronchite*)

pericámbiu *s. n.* periciclu. (<fr. *péricambium*)

pericárd *s. n.* înveliș fibros al inimii, locul de origine al marilor vase. (<fr. *péricarde*, lat. *pericardium*, gr. *perikardion*)

pericardectomíe *s. f.* rezecție operatorie a pericardului. (<fr. *péricardectomie*)

pericárdic, -ă *adj.* al pericardului. (<fr. *péricardique*)

PERICARDIO- *elem. comp.* „pericard". (<fr. *péricardio-*, cf. gr. *perikardion*, în jurul inimii)

pericardiolíză *s. f.* tratament al pericarditei adezive prin liza aderențiilor. (<fr. *péricardiolyse*)

pericardiorafíe *s. f.* sutură a pericardului. (<fr. *péricardiorraphie*)

pericardiotomíe *s. f.* incizie operatorie a pericardului. (<fr. *péricardiotomie*)

pericardítă *s. f.* inflamație a pericardului. (<fr. *péricardite*)

pericarión *s. m.* masă citoplasmatică din jurul nucleului. (<fr. *péricaryone*)

pericárp *s. n.* înveliș exterior al unui fruct, care protejează semințele. (<fr. *péricarpe*)

pericarpátic, -ă *adj.* situat în jurul munților Carpați. (<*peri-* + *carpatic*)

pericárpic, -ă *adj.* al pericarpului. (<fr. *péricarpique*)

pericecál, -ă *adj.* situat în jurul cecului[2]. (<fr. *péricaecal*)

pericefálic, -ă *adj.* situat în jurul arterei carotide. (<fr. *péricéphalique*)

pericelulár, -ă *adj.* din jurul celulei. (<fr. *péricellulaire*)

pericéntric, -ă *adj.* situat în jurul centrului. (<fr. *péricentrique*)

pericéntru *s. n.* punct de pe orbita unui corp ceresc situat la cea mai mică depărtare de corpul central, față de care se mișcă. (<fr. *péricentre*, engl. *pericentre*)

pericerebrál, -ă *adj.* situat în jurul creierului. (<fr. *péricérébral*)

perichistectomíe *s. f.* *(med.)* operație chirurgicală a țesutului periparazitar în tratamentul chistului hidatic. (<fr. *périkystectomie*)

perichistítă *s. f.* inflamație a cămășii conjunctive care învelește chisturile. (<fr. *périkystite*)

periciclu *s. n.* strat extern al cilindrului central al rădăcinii și tulpinii; pericambiu. (<fr. *péricycle*)

pericíl *s. n.* regiune din jurul cililor unei rădăcini. (<fr. *péricil*)

pericimentítă *s. f.* *(rar)* periodontită. (<fr. *péricimentite*)

pericístic, -ă *adj.* situat în jurul vezicii biliare. (<fr. *péricystique*)

pericistítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul canalului cistic. (<fr. *péricystite*)

pericláz *s. n.* oxid natural de magneziu. (<fr. *périclase*)

periclín *s. n.* **1.** totalitatea frunzelor sau bracteelor care formează involucrul florilor din familia compozeelor. **2.** zonă în care formațiunile geologice de pe cele două flancuri ale unei cute se apropie și se unesc. (<fr. *péricline*)

periclinál, -ă *adj.* situat în jurul suprafeței axiale a unei cute anticlinale. (<fr. *périclinal*)

periclínic, -ă *adj.* *(bot.)* prevăzut cu un periclin, care constituie periclinul. (<fr. *périclinique*)

periclitá *vb. tr.* a pune în pericol; a primejdui. — **periclitáre** *s. f.* (<fr. *péricliter*, lat. *periclitari*)

periclitánt, -ă *adj.* *(rar)* care periclitează; primejdios. (<fr. *périclitant*)

periclitáte *s. f.* pericol, primejdie. (<*peric[lita]* + *-itate*)

pericol *s. n.* primejdie. (<lat. *periculum*)

pericolangítă *s. f.* periangiocolită. (<fr. *péricollangite*)

pericolecistítă *s. f.* inflamație cu aderențe a colecistului. (<fr. *péricholécystite*)

pericolítă *s. f.* inflamație a peritoneului din jurul colonului[3]. (<fr. *péricolite*)

pericolpítă *s. f.* inflamație a țesuturilor perivaginale. (<fr. *péricholpite*)

pericóma *s. f.* gen de insectă dipteră care provoacă, prin mușcătură, leziuni foarte dureroase.

pericondrál, -ă *adj.* referitor la pericondru, al pericondrului. (<germ. *perichondrale*)

pericondrítă *s. f.* inflamație a pericondrului. (<fr. *périchondrite*)

pericondróm *s. n.* tumoare benignă a pericondrului. (<fr. *périchondrome*)

pericóndru *s. n.* membrană de țesut conjunctiv care acoperă un cartilaj. (<fr. *périchondre*)

pericópă *s. f.* **1.** pasaj, fragment din Biblie care cuprinde o povestire sau o parabolă. **2.** *(rar)* definiție exactă, precisă. (<germ. *Perikope*)

pericórd *s. n.* învelișul notocordului. (<engl. *pericord*)

pericordál, -ă *adj.* din jurul notocordului. (<engl. *pericordal*)

pericorneál, -ă *adj.* pericornean. (<engl. *pericorneal*)

pericorneán, -ă *adj.* situat în jurul corneei; pericorneal. (<fr. *péricornéen*)

pericoroidál, -ă *adj.* situat în jurul coroidei sau al ochiului. (<fr. *périchoroïdal*)

pericoronarítă *s. f.* inflamație a țesuturilor moi care înconjură coroana unui dinte. (< fr. *péricoronarite*)

pericorticál, -ă *adj.* **1.** situat în jurul învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal. **2.** situat în jurul scoarței cerebrale. (<fr. *péricortical*)

pericranián, -ă *adj.* al pericraniului. (< *pericraniu* + *-an*)

pericrániu *s. n.* membrană care învelește creierul. ● periost aflat la suprafața exterioară a craniului. (<fr. *péricrâne*, engl. *pericranium*)

periculós, -oásă *adj.* primejdios. (<lat. *periculosus*)

periculozitáte *s. f.* însușirea, faptul de a fi periculos. (<it. *pericolosità*)

perideferentítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul canalului deferent. (<*peri-* + *deferentită*)

peridentál, -ă *adj.* din jurul dintelui. (<fr. *péridental*)

peridérm *s. n.* **1.** înveliș superficial al epidermei fetale. **2.** *(bot.)* scoarță secundară suberoasă care înlocuiește epiderma rădăcinii și tulpinii. (<fr. *périderme*)

peridérmic, -ă *adj.* referitor la periderm, al peridermului. (<fr. *péridermique*)

peridésm *s. n.* parenchim care înfășoară fasciculele libero-lemnoase și înconjură endodermul. (<fr. *péridesme*)

peridésmic, -ă *adj.* referitor la peridesm. (<fr. *péridesmique*)

peridídim *s. n.* tunica albuginee a testiculului. (<fr. *péridídyme*)

perididimítă *s. f.* inflamație a perididimului. (<fr. *péridídymite*)

peridiscál, -ă *adj.* *(anat., bot.)* situat în jurul unui disc. (<fr. *péridiscal*)

peridót *s. n.* **1.** silicat de magneziu și fier din rocile eruptive. **2.** piatră fină numită și olivină. (<fr. *péridot*)

peridotít *s. n.* / **peridotítă** *s. f.* rocă magnetică intruzivă, neagră, în compoziția căreia predomină peridotul. (<fr. *péridotite*)

peridróm *s. n.* **1.** galerie, spațiu acoperit care înconjură o clădire la nivelul solului, servind ca loc de plimbare. **2.** spațiu cuprins între peretele exterior al naosului și coloanele care înconjură un templu antic. (<fr. *péridrome*, gr. *peridromos*)

periduodenítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul duodenului. (<fr. *périduodénite*)

peridurál, -ă *adj.* situat în jurul membranei dura mater. (<fr. *péridural*)

peridurografíe *s. f.* punerea în evidență pe un film radiografic a zonei peridurale, cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<*peridur/al/* + *-grafie*)

perléc *s. m.* *(ant.)* țăran proprietar de pământ, negustor sau meșteșugar din regiunile de periferie ale statului spartan, om liber, dar lipsit de multe drepturi cetățenești. (<fr. *périège*, gr. *perioikos* < *oikein*, a locui)

perlecuatoriál, -ă *adj.* situat în jurul ecuatorului. (<fr. *périéquatorial*)

periegéză *s. f.* *(livr.)* călătorie lungă. (<fr. *périégèse*)

perielectrotónus *s. n.* zona de creștere a excitației în vecinătatea nervului. (<fr. *périélectrotonus*)

perieneefalítă *s. f.* inflamație a scoarței cenușii, care însoțește meningita. (<fr. *périencéphalite*)

periendotelióm *s. n.* periteliom. (<fr. *périendothélioma*)

perienterítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul intestinului. (<fr. *périentérite*)

perienterocolítă *s. f.* periviscerită abdominală, adezivă care afectează în special intestinul subțire și colonul. (<fr. *péri-entérocolite*)

periesofagián, -ă *adj.* situat în jurul esofagului. (<fr. *périoesophagien*)

periesofagítă *s. f.* inflamație a țesutului periesofagian. (<fr. *périoesophagite*)

perifaringál, -ă *adj.* perifaringian. (<fr. *péripharyngal*)

perifaringián, -ă *adj.* din jurul faringelui; perifaringal. (<fr. *péripharyngien*)

perifasciculár, -ă *adj.* **1.** situat în jurul fibrelor musculare, nervoase sau conjunctive. **2.** situat în jurul fasciculului vegetal conducător care străbate tulpinile, ramurile și frunzele plantelor. (<fr. *périfasciculaire*, engl. *perifascicular*)

periferiál, -ă *adj.* *(livr.)* periferic. (<fr. *périphérial*)

periférie, -ă **I.** *adj.* situat la periferie, de margine; periferial. ● *(fig.)* de mică însemnătate, secundar. **II.** *s. n.* dispozitiv situat în afara unității centrale a unui ordinator, servind la introducerea, memorarea sau extragerea de date. (<fr. *périphérique*)

periferie *s. f.* **1.** cartier mărginaș al unui oraș; *(p. ext.)* ținuturile de la marginea unei țări. **2.** suprafața exterioară a unui corp solid. ● *(rar)* contur al unei figuri curbilinii; circumferință. (<fr. *périphérie*, lat., gr. *peripheria*)

periferizá *vb. tr.* a marginaliza. — *periferizáre* *s. f.* (<*periferie* + *-iza*)

perifitón *s. n.* totalitatea organismelor care trăiesc submerse pe organele plantelor acvatice, pe stânci etc. (<fr. *periphyton*)

periflebítă *s. f.* inflamație a tunicii externe a unei vene; paraflebită. (<fr. *périphlébite*, engl. *periphlebitis*)

perifocál, -ă *adj.* situat în jurul unui focar patologic. (<fr. *périfocal*)

perifoliculár, -ă *adj.* *(anat.)* situat în jurul foliculului; referitor la folicul. (<fr. *périfolliculaire*)

perifoliculítă *s. f.* inflamație a rădăcinii firului de păr datorită unor ciuperci sau microbi piogeni. (<fr. *périfolliculite*)

perifrástic, -ă *adj.* exprimat prin perifrază; cu perifraze. ○ *formă ~ă* = formă verbală compusă, de tip mai dezvoltat. (<fr. *périphrastique*)

perifrazá *vb. intr.* a se exprima prin perifraze. (<fr. *périphraser*)

perifrázã *s. f.* exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce în mod obișnuit se redă printr-un cuvânt; circumlocuție; grup de cuvinte care înlocuiește un termen propriu. ○ *~ verbală* = construcție formată dintr-un verb însoțit de un semiauxiliar de modalitate sau de aspect. (<fr. *périphrase*, lat. *periphrasis*, cf. gr. *periphrazein*, a vorbi indirect)

perifrenítă *s. f.* inflamație a regiunii din jurul nervului frenic. (<fr. *périphrénite*)

perigalaxíe *s. f.* poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de galaxia noastră. (<fr. *périgalaxie*)

periganglionár, -ă *adj.* situat în jurul ganglionilor; periganglionic. (<fr. *périganglionnaire*)

perigangliónic,-ă *adj.* periganglionar. (<engl. *periganglionic*)

perigástric, -ă *adj.* situat în jurul stomacului sau tubului digestiv. (<fr. *périgastrique*)

perigastrítă *s. f.* inflamație a seroasei stomacului. (<fr. *périgastrite*)

perigenitál, -ă *adj.* situat în jurul organelor genitale. (<fr. *périgénital*)

perigéu *s. n.* punctul cel mai apropiat de Pământ de pe orbita unui satelit natural sau artificial al acestuia. (<fr. *périgée*, lat. *perigeum*, cf. gr. *perigeios*, care înconjură Pământul)

perigín, -ă *adj.* (despre stamine) inserat pe periant, formînd un cerc în jurul ovarului. • (despre plante) cu staminele dispuse în acest fel; periginic. (<fr. *périgyne*)

periginic, -ă *adj.* perigin. (<fr. *périgynique*)

periginíe *s. f.* mod de dispunere a staminelor specific plantelor perigine. (<fr. *périgynie*)

periginiu *s. n.* (*bot.*) înveliș al organelor de reproducere femele. (<fr. *périgynium*)

periglaciár, -ă *adj. zonă ~ă* (și *s. n.*) = regiune situată la periferia ghețarilor pleistoceni sau actuali, cu climă, procese și forme de relief specifice. • referitor la această zonă. (<fr. *périglaciaire*)

periglandulár, -ă *adj.* situat în jurul unei glande; periglandulos. (<fr. *périglandulaire*)

periglandulós, -oásă *adj.* periglandular. (<fr. *périglanduleux*)

periglótic, -ă *adj.* situat în jurul glotei. (<fr. *périglottique*)

perigón *s. n.* înveliș floral simplu, nediferențiat în caliciu și corolă. — var. *perigoniu* s. n. (<fr. *périgone*, lat. *perigonium*)

perigoniár, -ă *adj.* referitor la perigon. (<fr. *périgoniaire*)

perigóniu *s. n.* v. perigon.

perihéliu *s. n.* punctul cel mai apropiat de Soare de pe orbita unui corp ceresc. (<fr. *périhélie*, lat. *perihelium*)

perihepátic, -ă *adj.* situat în jurul ficatului. (<fr. *périhépatique*)

perihepatítă *s. f.* inflamație a porțiunii peritoneului care acoperă ficatul. (<fr. *périhépatite*)

periintestinál, -ă *adj.* situat în jurul intestinului. (<fr. *périintestinal*)

perijejunítă *s. f.* inflamație a țesutului din jurul jejunului. (<fr. *périjéjunite*)

perila *s. f.* plantă anuală din familia labiatelor, din Extremul Orient, păroasă, cu frunze alungite și flori albe, conținînd ulei volatil și gras. (<germ. *Perilla*)

perilaringál, -ă *adj.* situat în jurul laringelui; perilaringian. (după engl. *perilaringeal*)

perilaringián, -ă *adj.* perilaringal. (<fr. *périlaryngien*)

perilaringítă *s. f.* inflamație în jurul laringelui. (<fr. *périlaryngite*)

perilenticulár, -ă *adj.* situat în jurul cristalinului sau al ochiului. (<fr. *périlenticulaire*)

perilimfátic, -ă *adj.* referitor la perilimfă. (<fr. *périlymphatique*, engl. *perilymphatic*)

perilimfă *s. f.* endolimfă. (<fr. *périlymphe*)

perilobulár, -ă *adj.* situat în jurul unui lob (hepatic, pulmonar etc.). (<fr. *périlobulaire*)

perilobulítă *s. f.* inflamație (tuberculoasă) a travecelor conjunctive care învelesc lobulii pulmonari. (<fr. *périlobulite*)

perilunár, -ă *adj.* periselenar. (<it. *perilunare*)

perimá *vb. refl.* (despre idei, teorii etc.) a se învechi, a se demoda, a ieși din uz. • (*jur.*; despre un proces) a se stinge, a se anula pentru lipsa de activitate din partea reclamantului în termen legal. — **perimáre** *s. f.* (<fr. *périmer*, lat. *perimere*)

perimamár, -ă *adj.* situat în jurul sînului. (<*peri-* + *mamar*)

perimaritim, -ă *adj.* situat în jurul unei mări. (<fr. *périmaritime*)

perimaxilítă *s. f.* periostită a maxilarelor. (<fr. *périmaxillite*)

perimeningítă *s. f.* inflamație în jurul meningelui. (<fr. *périméningite*)

perimetrál, -ă *adj.* (*rar*) perimetric. (<fr. *périmétral*)

perimétric, -ă *adj.* care aparține perimetrului; perimetral. (<fr. *périmétrique*)

perimetrítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul uterului. (<fr. *périmétrite*)

perimetroanexítă *s. f.* perisalpingoovarită. (<fr. *périmétroanexite*)

perimetrosalpingítă *s. f.* inflamație care afectează uterul și salpingele. (<fr. *périmétrosalpingite*)

perimétru *s. n.* 1. suma lungimilor laturilor unui poligon. 2. contur, limită a unei zone dintr-un teren, dintr-un cartier etc. • (*fig.*) sferă, cuprins, domeniu. 3. (*med.*) instrument pentru măsurarea cîmpului vizual. (<fr. *périmètre*, gr. *perimetros*)

perimísiu *s. n.* țesut conjunctiv care înconjură fibrele musculare. (<fr. *périmysium*, cf. gr. *mys*, mușchi)

perimontán, -ă *adj.* situat în jurul munților, la poalele acestora; perimuntos. (<it. *perimontano*)

perimuntós, -oásă *adj.* perimontan. (<*peri-* + *muntos*)

perinatál, -ă *adj.* referitor la circumstanțele legate de naștere. (<fr. *périnatal*)

perinatalitáte *s. f.* perioadă care precedă sau succedă imediat nașterii. (<fr. *périnatalité*)

perineál, -ă *adj.* al perineului. (<fr. *périnéel*)

perinefrétic, -ă *adj.* perinefritic. (<fr. *périnéphrétique*)

perinefrítă *s. f.* inflamație a țesutului perinefritic. (<fr. *périnéphrite*)

perinefrític, -ă *adj.* situat în jurul unui rinichi, din regiunea rinichilor; perinefretic. (după fr. *périnéphrétique*)

perinefrózã *s. f.* colectare de urină aseptică în jurul rinichiului, ca urmare a rupturii traumatice a bazinetului, a unui caliciu sau a ureterului la partea sa superioară. (<fr. *périnéphrose*)

PERINEO- *elem. comp.* „perineu”. (<fr. *périnéo-*, cf. gr. *perineos*)

perineocél *s. n.* hernie perineală. (<fr. *périnéocèle*)

perineografíe *s. f.* radiografie a regiunii perineale, după crearea unui contrast cu aer sau gaz. (<fr. *périnéographie*)

perineoplastíe *s. f.* operație plastică a regiunii perineale. (<fr. *périnéoplastie*)

perineorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a rupturii de perineu. (<fr. *périnéorraphie*)

perineostomíe *s. f.* uretrostomie perineală. (<fr. *périnéostomie*)

perineotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a perineului. (<fr. *périnéotomie*)

perinérv *s. n.* țesut conjunctiv care unește fasciculele secundare ale fibrelor nervoase. (<germ. *Perinerv*, fr. *périnerf*)

perinéu *s. n.* regiunea dintre anus și organele genitale. (<fr. *périnée*, gr. *perineos*)

perineurál, -ă *adj.* situat în jurul canalului neural. (<fr. *périneural*)

perineúrium *s. n.* teaca de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase. (<fr. *périneurium*)

perinevrítă *s. f.* inflamație a perinervului. (<fr. *périnévrite*)

perinucleár, -ă *adj.* (*biol.*) situat în jurul nucleului. (<fr. *périnucléaire*)

perioádă *s. f.* **1.** interval de timp în cursul căruia se desfășoară sau după care se repetă un fenomen; fază, epocă. ○ *(fiz.)* ~ *de înjumătățire* = perioadă în care se descompune jumătate dintr-o cantitate de element radioactiv; *(chim.)* ~ *de inducție* = durată de timp după care o reacție în lanț începe să se desfășoare cu viteza corespunzătoare condițiilor respective; *(bot.)* ~ *de vegetație* = interval de timp în care plantele își desăvîrșesc întreg ciclul biologic. ● subdiviziune a timpului geologic mai mică decît era. **2.** frază amplă și complexă sau reunire de mai multe fraze care formează un ansamblu armonios și unitar. **3.** mică construcție muzicală bine închegată, constînd de obicei din două fraze în relație de întrebare—răspuns. **4.** *(chim.)* șir orizontal în tabloul periodic al elementelor. **5.** *(mat.)* cel mai mic număr adăugat argumentului unei funcții numerice care nu schimbă valoarea funcției. ● grup de cifre care se repetă indefinit într-o fracție zecimală. (<fr. *période*, lat. *periodus*, cf. gr. *periodos*, ciclu)

perioculár, -ă *adj.* situat în jurul ochiului; perioftalmic, perioptic. (<fr. *périoculaire*)

periód *s. n.* menstruație; ciclu (1). (<fr. *période*)

periódic, -ă **I.** *adj.* care revine, se repetă cu regularitate la anumite perioade. ○ *(mat.)* *funcție* ~*ă* = funcție care admite o perioadă (5). **II.** *adj., s. n.* (publicație) care apare la intervale de timp fixe (săptămînal, lunar etc.). (<fr. *périodique*, lat. *periodicus*)

periodicitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este periodic; repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni. ○ ~*a elementelor* = repetarea proprietăților chimice ale elementelor cu structură analoagă și cu număr atomic diferit, aranjate în ordinea crescîndă a greutății lor atomice. (<fr. *périodicité*)

periodísm *s. n.* proprietate a unor funcții fiziologice de a se repeta la intervale periodice. (<fr. *périodisme*)

periodizá *vb. tr.* a împărți pe perioade o disciplină cu caracter istoric. — *periodizáre* s. f. (<germ. *periodisieren*)

periodizánt, -ă *adj.* care folosește perioada, caracterizat prin perioade. (<*periodiza* + *-ant*)

periodométru *s. n.* aparat electronic pentru măsurarea perioadelor semnalelor periodice. ● aparat pentru măsurarea perioadei unui reactor nuclear. (<fr. *périodomètre*)

periodográmă *s. f.* reprezentare grafică prin care se scot în evidență componentele periodice ale unui proces. (<fr. *périodogramme*)

periodónt *s. n.* parodonțiu. (<fr. *périodonte*)

periodontál, -ă *adj.* situat în jurul unui dinte sau al dinților; referitor la durerile de dinți. (<fr. *périodontal*)

periodóntic, -ă *adj.* al periodontului. (<fr. *périodontique*)

periodontítă *s. f.* inflamație acută a periodontului; parodontită; pericimentită. (<fr. *périodontite*)

periodónțiu *s. n.* țesut care înconjură dintele; parodonțiu moale; periodont. (<engl. *periodontium*, germ. *Periodontium*)

perioftálmic, -ă *adj.* periocular. (<fr. *périophtalmique*)

periokíe *s. f.* formă de parazitism în care paraziții se găsesc în microclimatul ambiant al omului (haine, locuințe); periparazitism. (<*peri-* + gr. *oikos*, casă)

perionixíe *s. f.* v. perionixis.

perionixis *s. n.* inflamație a zonei de piele din jurul unghiei. — var. *perionixie* s. f. (<fr. *périonyxis*)

perionýchium *s. n.* margine a epidermei care înconjură unghia. (<fr. *périonychium*)

periooforítă *s. f.* inflamație a regiunii din jurul ovarului. (<fr. *périoophorite*)

perioooforosalpingítă *s. f.* inflamație a regiunii din jurul ovarului și a salpingelui. (<fr. *périoophorosalpingite*)

perióptic, -ă *adj.* periocular. (<fr. *périoptique*)

periorál, -ă *adj.* circumoral. (<fr. *périoral*)

periorbitál, -ă *adj.* (*astr.*) circumorbital. (<fr. *périorbital*)

periorhítă *s. f.* inflamație a tunicii testiculare. (<fr. *périorchite*)

periórhium *s. n.* tunica testiculului. (<fr. *périorchium*)

perióst *s. n.* membrană conjunctiv-fibroasă care acoperă osul. ○ ~ *alveolar* = țesut fibros dintre alveola dentară și rădăcina dintelui. (<fr. *périoste*, gr. *periosteon*)

periosteál, -ă *adj.* al periostului. (<fr. *périostéal*)

PERIOSTEO- *elem. comp.* „periost". (<fr. *périostéo-*, cf. gr. *periosteos*, în jurul osului)

periosteogenézǎ *s. f.* proces de formare a osului pornind de la periost. (<fr. *périostéogenèse*)

periosteorafíe *s. f.* sutură a periostului. (<*periosteo-* + *-rafie*[2])

periosteotomíe *s. f.* incizie a periostului. (<engl. *periosteotomy*)

periostítă *s. f.* inflamație a periostului. (<fr. *périostite*)

periostóză *s. f.* tumefiere a periostului în urma unei periostite. (<fr. *périostose*)

periostráeum *s. n.* epidermă a cochiliilor moluștelor. (<fr. *périostracum*, gr. *periostrakon*)

periovarián, -ă *adj.* din jurul ovarului. (<fr. *périovarien*)

periovulár, -ă *adj.* care înconjură ovulul. (<fr. *périovulaire*)

peripancreátic, -ă *adj.* situat în jurul pancreasului. (<fr. *péripancréatique*)

peripancreatítă *s. f.* inflamație a țesutului peripancreatic. (<fr. *péripancréatite*)

periparazitár, -ă *adj.* referitor la periparazitism. (<fr. *péripparasitaire*)

periparazitísm *s. n.* periokie. (<fr. *périparasitisme*)

peripatétic, -ă *adj.* referitor la peripatetism. • *(s. m. f.)* adept al peripatetismului; peripatetician. (<fr. *péripatétique*, gr. *peripatetikos* < *peripatein*, a se plimba)

peripateticián, -ă *s. m. f.* adept al peripatetismului; peripatetic; *(p. ext.)* orice intelectual căruia îi place să discute plimbîndu-se. (<fr. *péripatéticien*)

peripatetícism *s. n. (rar)* peripatetism. (<engl. *peripateticism*)

peripatetísm *s. n.* școală filozofică întemeiată de Aristotel (care obișnuia să poarte convorbiri cu discipolii plimbîndu-se); peripateticism; aristotelism. (<fr. *péripatétisme*)

peripatetizá *vb. intr. (livr.)* a discuta probleme de filozofie, de știință plimbîndu-se, după obiceiul lui Aristotel. — *peripatetizáre* s. f. (<*peripatet/ic/* + *-iza*)

peripáto *s. n. (livr.)* plimbare. (<fr. *péripato*)

peripetál, -ă *adj.* dispus în jurul petalelor. (<fr. *péripétale*)

peripeție *s. f.* **1.** schimbare inopinată și accidentală a sorții în drama antică. • episod conținînd evenimente imprevizibile dintr-o operă literară. **2.** întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, emoționante, care intervin în viața cuiva. (<fr. *péripétie*, gr. *peripeteia*, eveniment neprevăzut)

peripilóric, -ă *adj.* situat în jurul pilorului. (<fr. *péripylorique*)

periplásmă *s. f.* zonă periferică a citoplasmei. (<fr. *périplasme*)

periplegíe *s. f.* paralizie totală. (<fr. *périplégie*)

peripleurítă *s. f.* inflamație a țesutului dintre pleura parietală și peretele toracic. (<fr. *péripleurite*)

periplu *s. n.* călătorie pe mare în jurul Pămîntului; circumnavigație. • *(p. ext.)* voia turistic pe mare sau pe uscat; turneu. (<fr. *périple*, lat. *periplus*, gr. *periplous*<*plein*, a naviga)

peripneumónic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de peripneumonie. (<fr. *péripneumonique*)

peripneumonie *s. f.* pneumonie conjugată cu pleurezie. • boală contagioasă la bovine, datorată unui virus, care provoacă depuneri seroase în țesutul conjunctiv pulmonar. (<fr. *péripneumonie*, lat., gr. *peripneumonia*)

peripolár, -ă *adj.* circumpolar. (<fr. *péripolaire*)

periporítă *s. f.* inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare. (<fr. *périporite*)

peripróct *s. n.* orificiu anal, în partea dorsală și în mijlocul unei plăci madreporice, la echinide. (<*peri-* + *-proct*)

periproctál, -ă *adj.* perianal. (<engl. *periproctal*)

periproctítă *s. f.* inflamație difuză perirectală. (<fr. *périproctite*)

periprostátic, -ă *adj.* situat în jurul prostatei. (<fr. *périprostatique*)

periprostatítă *s. f.* inflamație a țesutului celular periprostatic, care urmează unei prostatite. (<fr. *périprostatite*)

peripsoítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul mușchiului psoas. (<fr. *péripsoïte*)

periptér *s. n.* edificiu înconjurat pe toate laturile de coloane. (<fr. *périptère*, gr. *peripteros*)

perirectál, -ă *adj.* situat în jurul rectului. (<fr. *périrectal*)

perirectítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv perirectal. (<fr. *périrectite*)

perirenál, -ă *adj.* din jurul rinichilor. (<fr. *périrénal*)

perisábil, -ă *adj.* **1.** care se alterează ușor. **2.** *(fig.)* supus dispariției, pieritor. (<fr. *périssable*)

perisabilitáte *s. f.* **1.** însușirea a ceea ce este perisabil. **2.** normă de pierdere sau scăzămînt admis(ă) la produsele alterabile sau casante. (<*perisabil* + *-itate*)

perisalpingítă *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul salpingelui. (<fr. *périsalpingite*)

perisalpingoovarián, -ă *adj.* situat în jurul uterului și salpingelui. (<fr. *périsalpingoovarien*)

perisalpingoovarítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul uterului și salpingelui; perimetroanexită. (<fr. *périsalpingoovarite*)

periscóp *s. n.* instrument optic, format dintr-un tub metalic rigid sau telescopic prevăzut cu lentile și prisme cu reflexie totală, prin care se poate privi peste obstacole sau din submarinele aflate în imersiune. (<fr. *périscope*)

periscópic, -ă *adj.* (despre lentile) care dă cîmpului vizual o mare întindere. (<fr. *périscopique*)

periscopicitáte *s. f.* însușire a unui aparat optic de artilerie de a avea axa obiectivului mai sus decît cea a ocularului. (<*periscopic* + *-itate*)

periselenár, -ă *adj.* perilunar; circumlunar, circumselenar. (<fr. *périsélénaire*)

perisféră *s. f.* înveliș intern al globului terestru, între 100 și 1 200 km; sima. (<fr. *périsphère*)

perisigmoidítă *s. f.* inflamație a peritoneului ansei sigmoide. (<fr. *périsigmoïdite*)

perisinovíál, -ă *adj.* situat în jurul sinovici. (<fr. *périsynovial)*

perisinovítă *s. f.* abces sau flegmon al tecii conjunctive care înveleşte o sinovială. (<fr. *périsynovite)*

perisíp *s. n.* cordon litoral; lido. (<fr. *perisipe)*

perisístolă *s. f.* interval între sistolă şi diastolă. (<fr. *périsystole)*

PERISO- *elem. comp.* „impar", „superfluu". (<fr. *périsso-*, cf. gr. *perissos*, în plus)

perisodactíle *s. n. pl.* imparicopitate. (<fr. *périssodactyles)*

perisologíe *s. f.* 1. procedeu retoric de insistare prin repetiţie; pleonasm. 2. greşeală de limbă datorată ignoranţei sau neglijenţei în exprimare. (<fr. *périssologie)*

perisoploíd *s. n.* organism al cărui număr de cromozomi în celulele somatice este impar faţă de numărul haploid de bază. (<fr. *périssoploïde)*

perispérm *s. n.* ţesut nutritiv al plantelor, care asigură hrănirea embrionului. (<fr. *périsperme)*

perispermátic, -ă *adj.* referitor la perisperm; perispermic. (<fr. *périspermatique)*

perispermatítă *s. f.* inflamaţie a ţesuturilor din jurul cordonului spermatic. (<fr. *périspermatite)*

perispérmic, -ă *adj.* perispermatic. (<fr. *périspermique)*

perispírit *s. n.* (în ocultism) fluid invizibil, care după moarte păstrează aura fostului corp. (<*peri-*+*spirit)*

perisplanhnítă *s. f.* periviscerită. (<fr. *périsplanchnite)*

perisplenítă *s. f.* inflamaţie a capsulei seroase a splinei. (<fr. *périsplénite)*

perispoméu *adj., s. n.* (cuvînt grec) care poartă accentul circumflex pe ultima silabă. (<fr. *périspomène*, gr. *perispomenon)*

perispondilítă *s. f.* inflamaţie (reumatică) a ţesutului din jurul vertebrelor. (<fr. *périspondilite)*

perispór *s. m.* *(bot.)* înveliş extern al sporului. (<fr. *périspore)*

peristáltic, -ă *adj.* referitor la peristaltism, propriu peristaltismului. (<fr. *péristaltique)*

peristaltísm *s. n.* ansamblul mişcărilor tubului digestiv sau ale altor structuri anatomice tubulare, provocate de contracţia ritmică a musculaturii acestora, facilitînd propulsarea conţinutului lor. (<fr. *péristaltisme)*

peristaltogén, -ă *adj.* care provoacă contracţii peristaltice. (<fr. *péristaltogène)*

peristáză *s. f.* *(biol.)* totalitatea factorilor din mediul ambiant. (<fr. *péristase)*

peristíl *s. n.* galerie de coloane care mărgineşte un edificiu, o grădină etc. sau împodobeşte faţada unei clădiri. (<fr. *péristyle)*

peristílic, -ă *adj.* 1. referitor la peristil. 2. (despre stamine) situat în jurul stilului. (<fr. *péristylique)*

peristólă *s. f.* contracţie a muşchilor unui organ cavitar. (<fr. *péristole*, gr. *peristole)*

peristóm *s. n.* 1. regiune care înconjură gura la ciliate. ● margine a deschiderii cochiliei la moluştele gasteropode. ● orificiu bucal, mai larg, în partea ventrală şi în mijlocul unei plăci madreporice, la echinide. 2 *(bot.)* marginea superioară a deschizăturii capsulului sau a urnei, prevăzută cu dinţişori higroscopici, la muşchi, servind la răspîndirea sporilor. (<fr. *péristome)*

peristomál, -ă *adj.* al peristomului. (<fr. *péristomal)*

peristomát, -ă *adj.* prevăzut cu peristom. (<fr. *péristomé)*

peristón *s. n.* înlocuitor de plasmă sanguină. (<germ. *Periston*, n. com.)

peristrumítă *s. f.* inflamaţie cu caracter supurativ a ţesuturilor din jurul glandei tiroide; peritiroidită. (<fr. *péristrumite)*

perişcolár, -ă *adj.* în afara programului din şcoală. ○ *activitate ~ă* = activitate care, fără a însemna instruire propriu-zisă, completează educaţia elevului pe plan fizic, moral sau intelectual în afara programului de şcoală (tabere, colonii, cercuri ştiinţifice sau distractive etc.). (după fr. *périscolaire)*

peritéciu *s. n.* organ de fructificaţie, care produce ascele, la unele ciuperci şi la licheni. (<fr. *périthèce*, lat. *perithecium*, cf. gr. *theke*, etui)

peritéctic, -ă *adj., s. n.* (aliaj) binar) cu componenţi miscibili doar în stare solidă, avînd o temperatură cuprinsă între temperaturile de topire ale componenţilor. (<fr. *péritectique)*

peritelióm *s. n.* inflamaţie a ţesuturilor din jurul glandei tiroide; periendoteliom. (<fr. *périthéliome)*

peritéliu *s. n.* *(anat.)* ţesut conjunctiv care înconjură vasele mici. (<fr. *périthélium*, engl. *perithelium)*

peritendinéu *s. n.* teacă conjunctivă care acoperă fibrele tendoanelor. (<fr. *péritendineum)*

peritendinítă *s. f.* inflamaţie a peritendineului. (<fr. *péritendinite)*

peritendinós, -oásă *adj.* referitor la peritendineu. (<fr. *péritendineux)*

peritenonítă *s. f.* inflamaţie a ţesutului peritendinos; paratendinită, paratenonită. (<fr. *périténonite)*

periteréstru, -ă *adj.* circumterestru. (<*peri-*+*terestru)*

peritiflítă *s. f.* inflamaţie a peritoneului cecal. (<fr. *pérityphlite)*

peritiflocolítă *s. f.* inflamaţie a peritoneului din jurul cecului şi colonului. (<fr. *pérityphlocolite)*

peritiroidítă *s. f.* peristrumită. (<fr. *périthyroïdite)*

peritomíe *s. f.* excizie a unei fişii din conjunctivă în jurul corneei pentru tratamentul panusului. (<fr. *péritomie)*

peritoneál, -ă *adj.* al peritoneului. (<fr. *péritonéal)*

PERITONEO- *elem. comp.* „peritoneu". (<fr. *péritonéo-*, cf. gr. *peritonaion*, întins împrejur)

peritoneocentézăs *s. f.* paracenteză a cavităţii peritoneale. (<fr. *péritonéocentèse)*

peritoneográfie *s. f.* radiografie a cavităţii peritoneale. (<fr. *péritonéographie)*

peritoneopatíe *s. f.* afecţiune a peritoneului (<fr. *péritonéopathie)*

peritoneopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a peritoneului. (<fr. *péritonéopexie*)

peritoneoplastíe *s. f.* operație chirurgicală de acoperire a unei suprafețe cu peritoneu; peritonizare. (<fr. *péritonéoplastie*)

peritoneoscóp *s. n.* abdomenoscop, laparoscop. (<fr. *péritonéoscope*)

peritoneoscopíe *s. f.* ventroscopie, laparoscopie. (<fr. *péritonéoscopie*)

peritoneotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a peritoneului. (<fr. *péritonéotomie*)

peritonéu *s. n.* membrană seroasă care căptușește cavitatea abdominală. (<lat. *peritonaeum*, gr. *peritonaion*, întins împrejur)

peritonísm *s. n.* sindrom peritoneal acut (constipație, vomismente, dureri), fără inflamația peritoneului. (<fr. *péritonisme*)

peritonítă *s. f.* inflamație a peritoneului. (<fr. *péritonite*)

peritonizáre *s. f.* peritoneoplastie. (după fr. *péritonisation*)

peritonsilítă *s. f.* inflamație a țesuturilor periamigdaliene. (după engl. *peritonsillitis*)

peritorácic, -ă *adj.* din jurul toracelui. (<fr. *périthoracique*)

peritraheál, -ă *adj.* situat în jurul traheei; peritrahean. (<fr. *péritrachéal*)

peritraheán, -ă *adj.* peritraheal. (<fr. *péritrachéen*)

peritraheítă *s. f.* inflamație a țesuturilor peritraheale. (<fr. *péritrachéite*)

peritríh, -ă *adj.* (*biol.*) cu peri, flageli sau cili dispuși în jurul unui organ. (<fr. *péritriche*, germ. *peritrich*)

peritrófic, -ă *adj.* referitor la nutriția țesuturilor înconjurătoare. (<fr. *péritrophique*)

peritropicál, -ă *adj.* din jurul tropicelor. (<fr. *péritropical*)

peritumorál, -ă *adj.* situat în jurul unei tumori. (<*peri-* + *tumoral*)

perițíe *s. f.* experiență, cunoaștere; dibăcie, talent; competență. (<lat. *peritia*)

periurbán, -ă *adj.* situat în jurul unui oraș. (<*peri-* + *urban*)

periureterál, -ă *adj.* situat în jurul ureterelor. (<fr. *périuréteral*)

periureterítă *s. f.* inflamație a țesuturilor periureterale. (<fr. *périurétérite*)

periuretrál, -ă *adj.* situat în jurul uretrei. (<fr. *périurétral*)

periuretrítă *s. f.* inflamație a țesuturilor periuretrale. (<fr. *périurétrite*)

periuterín, -ă *adj.* din jurul uterului. (<fr. *péri-utérin*)

periuvulár, -ă *adj.* situat în jurul uvulei. (<fr. *périuvulaire*)

perivaginál, -ă *adj.* situat în jurul vaginului. (<fr. *périvaginal*)

perivaginítă *s. f.* inflamație a țesutului conjunctiv perivaginal. (<fr. *périvaginite*)

perivasculár, -ă *adj.* din jurul unui vas sangvin. (<fr. *périvasculaire*)

perivascularítă *s. f.* inflamație a spațiilor perivasculare. (<fr. *périvascularite*)

perivisceál, -ă *adj.* situat în jurul viscerelor. (<fr. *périviscéral*)

periviscerítă *s. f.* inflamație cronică a seroaselor peritoneului care înconjură viscerele; perisplanhnită. (<fr. *périviscérite*)

perizóma *s. f.* centură, brîu (la populații primitive, care nu au altă îmbrăcăminte); un fel de fustă scurtă în jurul coapselor și șoldurilor; slip. (<it. *perizoma*)

perl *s. n.* corp de literă de cinci puncte tipografice; perlă (5). (<germ. *Perl*)

perlá *vb. tr.* 1. a împodobi cu perle. 2. (*poligr.*) a acoperi suprafața unei tipărituri cu mici particule de cerneală. 3. (*rar*) a forma picături, a se scurge în formă de picături. — **perláre** *s. f.* (<fr. *perler*)

perláj *s. n.* 1. execuție perfectă a unei bucăți muzicale, cîntînd în mod clar și distinct fiecare notă. 2. degajarea sub formă de bule a gazelor dizolvate în lichide. 3. aglomerare a cernelii sub formă de mici particule pe suprafața unei tipărituri; perlare. (după fr. *perler*)

perlát, -ă *adj.* 1. împodobit cu perle; cu aspect de perle. 2. (*fig.*) perfect. ● (*muz.*) executat cu o claritate perfectă. 3. *grevă ~ă* = grevă în care muncitorii dintr-o întreprindere întrerup sau încetinesc lucrul la o fază de producție. 4. *tipar ~* = tipăritură cu aspect neuniform, datorită fenomenului de perlare a cernelii de tipar; *expectorație ~ă* = expectorație eliminată la sfîrșitul unei crize de astmă. (<fr. *perlé*)

pérlă *s. f.* 1. piatră semiprețioasă, albă și foarte strălucitoare, care se formează între valvele unor scoici; mărgăritar. ● mică concrețiune calcaroasă care se formează pe planșeul sau pe pereții unor peșteri. ● (*poet.*) dinte foarte alb. 2. ornament format din muluri sferice. 3. (*med.*) formație globuloasă. 4. (*fig.*) persoană, lucru cu calități excepționale. ● (*ir.*) greșeală, prostie rară. 5. (*poligr.*) perl. (<fr. *perle*, it. *perla*, germ. *Perle*)

perléș *s. n.* afecțiune contagioasă a pielii, la nivelul comisurilor labiale. (<fr. *perlèche*)

perliculturá *s. f.* cultură de scoici cu scopul de a obține perle artificiale. (<*perlă* + *-cultură*[2])

perlíer, -ă *adj.* 1. referitor la perle, de perle. 2. (despre scoici etc.) care secretă perle; perlifer. (<fr. *perlier*)

perlifér, -ă *adj.* perlier (2). (<it. *perlifero*)

perlinguál *adv.* (despre administrarea unor medicamente) pe limbă. (<fr. *perlingual*)

perlit *s. n.* rocă magmatică sticloasă, formată în mediu subacvatic. (<germ. *Perlit*, rus. *perlit*)

perlítă *s. f.* constituent structural al aliajelor feroase. (<fr. *perlite*)

perlític, -ă *adj.* referitor la perlită, de natura perlitei. (<fr. *perlitique*)

perlofil *s. n.* fibră textilă sintetică, asemănătoare nailonului, foarte rezistentă. (<*perlo*/n/ + *-fil*, fir)

perlón *s. n.* fibră textilă sintetică, de tipul relonului, din care se fac ciorapi de calitate superioară, lenjerie etc. (<germ. *Perlon*, rus. *perlon*)

permafróst *s. n.* strat de sol înghețat permanent; pergelisol; merzlotă. (<germ. *Permafrost*, fr. *permafrost*)

permallóy /-loi/ *s. n.* aliaj de fier și nichel, cu mare permeabilitate magnetică. (<engl. *permalloy*)

permanént, -ă *adj.* 1. stabil, neîntrerupt; statornic, imuabil. 2. *ondulație ~ă* (și *s. n.*) = ondulație a părului făcută printr-un procedeu special și care se menține mult timp. (<fr. *permanent*, lat. *permanens*<*permanere*, a rămîne)

permanentizá *vb. refl., tr.* a deveni, a face să devină permanent; a (se) statornici. — *permanentizáre* s. f. (<*permanent* + *-iza*)

permanénță *s. f.* însușire a unui lucru, a unei acțiuni etc. de a fi permanent(ă); neîntrerupere; statornicie. ○ *în ~* = permanent, fără întrerupere, continuu. ● birou, serviciu în unele întreprinderi care funcționează fără întrerupere. (<fr. *permanence*)

permanganát *s. m.* sare a acidului permanganic. (<fr. *permanganate*)

permangánic, -ă *adj.* care conține unii compuși ai manganului. ○ *acid ~* = acid oxigenat al manganului. (<fr. *permanganique*)

permeábil, -ă *adj.* 1. (despre un material) care permite trecerea prin el a unui fluid. 2. *(fig.)* influențabil, receptiv; sensibil. (<fr. *perméable*, lat. *permeabilis*)

permeabilitáte *s. f.* proprietate a unei membrane, a unui material de a fi permeabil. ○ *~ (magnetică)* = mărime caracteristică materialelor magnetice, egală cu raportul dintre inducția magnetică și intensitatea cîmpului magnetic. (<fr. *perméabilité*)

permeabilizá *vb. tr.* a face permeabil. — *permeabilizáre* s. f. (<fr. *perméabiliser*)

permeamétru *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea diverselor caracteristici magnetice. 2. instrument pentru măsurarea permeabilității materialelor. (<fr. *perméamètre*)

permeánță *s. f.* mărime magnetică egală cu raportul dintre fluxul magnetic și tensiunea magnetică din lungul circuitului. (<fr. *perméance*)

permendúr *s. n.* aliaj de cobalt și de fier, cu mare permeabilitate magnetică, folosit în electrotehnică. (n. com.)

permián, -ă *adj., s. n.* (din) ultima perioadă a paleozoicului, care succedă carboniferului. (<fr. *permien*, cf. *Perm*, regiune din vestul munților Ural)

perminvár *s. n.* aliaj de nichel și cobalt (eventual și molibden) cu permeabilitate magnetică mare, folosit în industria electrotehnică. (<fr. *perminvar*, n. com.)

permís *s. n.* autorizație oficială scrisă, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune, poate beneficia de anumite drepturi etc. (<fr. *permis*)

permísie *s. f.* învoire de a părăsi serviciul pe o perioadă scurtă de timp, dată unui militar. (<fr. *permission*)

permisionár *s. m. (rar)* ostaș aflat în permisie. (<fr. *permissionnaire*)

permisiúne *s. f.* învoire dată cuiva de a face ceva; încuviințare. (<fr. *permission*, lat. *permissio*)

permisív, -ă *adj.* care manifestă o mare toleranță față de comportamentul nonconformist; îngăduitor, tolerant. (<fr. *permissif*)

permisivitáte *s. f.* însușirea de a fi permisiv. (<fr. *permissivité*)

permíte *vb.* I. *tr.* a îngădui, a încuviința, a da voie. II. *refl.* a-și lua libertatea, a-și îngădui; a îndrăzni. (<lat. *permittere*, după fr. *permettre*)

permitivitáte *s. f.* mărime caracteristică dielectricilor, egală cu raportul dintre inducția electrică și intensitatea cîmpului electric; constantă dielectrică. (<fr. *permittivité*)

permutá *vb. tr. (livr.)* 1. a muta pe cineva cu serviciul, a transfera. 2. *(mat., lingv.)* a efectua o permutare (2). (<fr. *permuter*, lat. *permutare*)

permutábil, -ă *adj.* care poate fi permutat. (<fr. *permutable*)

permutabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este permutabil. (<fr. *permutabilité*)

permutáre *s. f.* 1. *(rar)* acțiunea de a permuta; mutare a cuiva cu serviciul; transferare. 2. *(mat., lingv.; pl.)* operație prin care se schimbă între ele locurile a două sau mai multe elemente; grupe distincte de obiecte astfel formate; permutație. ● *(iluzionism)* operație prin care se trece un obiect dintr-un loc într-altul. 3. reluare a unui fragment muzical pe un alt sunet. (<*permuta*)

permutáție *s. f. (rar)* permutare. (<fr. *permutation*, lat. *permutatio*)

permutațiónal, -ă *adj.* referitor la permutație, care conține o permutație. (<engl. *permutational*)

permutít *s. n.* silicat de aluminiu și de sodiu hidratat, folosit în dedurizarea apei. (<fr. *permutite*)

perniciós, -oásă *adj. (livr.)* care cauzează un rău; vătămător, dăunător; nociv. (<fr. *pernicieux*, lat. *perniciosus*<*pernicies*, distrugere)

perniciozitáte *s. f. (livr.)* caracterul a ceea ce este pernicios. (<fr. *perniciosité*)

pernión *s. n.* tumefiere cutanată la extremități, care apare în urma unor degerături. (<fr. *pernion*, lat. *pernio*, degerătură)

perniózã *s. f.* denumire generică pentru dermatozele caracterizate prin tulburări circulatorii produse de frig. (<fr. *perniose*)

pernód *s. n.* varietate de vin franțuzesc, care se bea ca aperitiv. (<fr. *pernod*)

PERO- *elem. comp.* „anomalie, diformitate". (<fr. *péro-*, cf. gr. *peros*, mutilat)

peroccfál *s. m.* făt cu un cap diform. (<fr. *pérocéphale*)

perodactíl, -ă *adj.* care prezintă perodactilie. (<fr. *pérodactyle*)

perodactílie *s. f.* dezvoltare defectuoasă a degetelor de la mîini sau de la picioare. (<fr. *pérodactylie*)

peromél *s. m.* monstru care prezintă peromelie. (<fr. *péromèle*)

peromélie *s. f.* anomalie congenitală constînd în aceea că extremitățile se termină în bont, prin reducerea oaselor mîinii sau piciorului. (<fr. *péromélie*)

perón *s. n.* 1. platformă special amenajată în gări pe porțiunea de oprire a trenurilor pentru urcarea și coborîrea pasagerilor din vagoane. 2. platformă cu cîteva trepte, situată înaintea intrării principale a unei clădiri mari. (<fr. *perron*)

peroneál, -ă *adj. (rar)* peronier. (<engl. *peroneal*)

peroneo-tibiál *adj.* referitor la peroneu și la tibie. (<fr. *péronéo-tibial*)

peroneu *s. n.* os lung și subțire, între genunchi și gleznă, care, împreună cu tibia, formează gamba; fibulă. (<fr. *péroné*)

peronié́r, -ă I. *adj.* al peroneului; peroneal; fibular. II. *adj., s. m.* (mușchi) care leagă peroneul de metatarsiene. (< fr. *péronier*)

peronină *s. f.* narcotic cu acțiune mai puternică decît morfina. (< fr. *péronine*)

peronism *s. n.* doctrină și practică aparținînd lui Juan Peron. (< fr. *péronisme*, cf. *Juan Peron*, om politic argentinian)

peronist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al peronismului. (< fr. *péroniste*)

peronosporále *s. f. pl.* ordin de ciuperci cuprinzînd peronosporele. (< fr. *péronosporales*)

peronospóre *s. f. pl.* familie de ciuperci inferioare din clasa sifonomicetelor, parazite pe plante. (< lat. *peronosporae*, după fr. *péronosporacées*, cf. gr. *perone*, gleznă)

peropód, -ă *adj.* cu picioare unite. (<*pero-* + *-pod*)

perorá *vb. intr.* a vorbi mult, însuflețit și cu emfază. • *(rar)* a susține ceva cu înflăcărare. — **peroráre** s. f. (<fr. *pérorer*, lat. *perorare*, a pleda)

perorái *adv.* (despre medicamente) administrat pe gură, oral; per os. (<germ. *peroral*)

peroránt, -ă *s. m. f. (rar)* cel care vorbește mult; amator de discursuri. (<*perora* + *-ant*)

perorație *s. f.* partea finală a unui discurs, a unei cuvîntări etc., rostită pe un ton însuflețit și emfatic; *(p. ext.)* vorbire însuflețită. — var. **perorațiune** s. f. (<lat. *peroratio*, fr. *péroration*)

perorațiúne *s. f.* v. perorație.

per ós *loc. adv.* peroral. (<lat. *per os*)

peroxíd *s. m.* oxid suprasaturat cu oxigen; superoxid. (<fr. *peroxyde*)

peroxidáză *s. f.* enzimă care catalizează descompunerea peroxizilor. (<fr. *peroxydase*)

peróză *s. f.* malformație a labei puilor de găină și de curcă crescuți în incubator, datorată unei carențe alimentare. (<fr. *pérose*)

perpendiculár, -ă I. *adj.* 1. (despre drepte, plane) care formează între ele unghiuri sau diedre adiacente congruente. 2. *stil* ~ = variantă a stilului gotic creată în Anglia în sec. XIV și manifestată mai ales în economia bolților, care dispar sub mulțimea arcelor, formate dintr-un șir de trunchiuri de copac răsturnate, bogat ornamentate cu muluri decorative. II. *s. f.* dreaptă perpendiculară. (<fr. *perpendiculaire*, lat. *perpendicularis*<*perpendiculum*, fir cu plumb)

perpendicularitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi perpendicular; poziție perpendiculară. (<fr. *perpendicularité*)

perpetrá *vb. tr.* a comite cu premeditare (o crimă, un atentat etc.). — **perpetráre** s. f. (<fr. *perpétrer*, lat. *perpetrare*)

perpetrație *s. f. (rar)* perpetrare. (<fr. *perpétration*, lat. *perpetratio*)

perpetuá *vb. tr., refl.* a face să dureze, a dura veșnic sau multă vreme; a (se) transmite de la o generație la alta. (<fr. *perpétuer*, lat. *perpetuare*)

perpetuáre *s. f.* faptul de a (se) perpetua; perpetuație. ○ *~a speciei* = continuarea existenței unei specii prin reproducere. (<*perpetua*)

perpetuáție *s. f. (rar)* perpetuare. (<fr. *perpétuation*)

perpetuítate *s. f.* caracterul a ceea ce este perpetuu; durată veșnică sau îndelungată. (<fr. *perpétuité*, lat. *perpetuitas*)

perpétuu, -uă *adj.* care durează veșnic sau vreme îndelungată; etern, permanent. ○ *(ant.) dictator* ~ = dictator pe viață, în Roma antică. (<lat. *perpetuus*)

perpétuum móbile *s. n.* 1. sistem mecanic, termic, electric etc. imaginar care ar putea funcționa la infinit, producînd energie sau lucru mecanic fără a primi energie din exterior. 2. *(muz.)* piesă instrumentală cu pasaje de virtuozitate, bazată pe succesiunea rapidă și continuă a unor sunete de durată egală, cu revenire repetată a temei principale. (<lat. *perpetuum mobile*, neîncetat în mișcare)

perplex, -ă *adj.* surprins, profund uimit; încurcat, dezorientat. (<fr. *perplexe*, lat. *perplexus*, încurcat)

perplexitáte *s. f.* surprindere, uimire, nedumerire; stupefacție, dezorientare. (<fr. *perplexité*, lat. *perplexitas*)

persán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Persia (astăzi Iran). II. *adj.* care aparține Iranului sau populației acestuia. ○ *artă ~ă* = artă dezvoltată pe teritoriul Iranului, care se caracterizează prin palate monumentale, decorate cu stucaturi și mozaicuri, cu cărămizi smălțuite și policrome, cu alto- și basoreliefuri rupestre, prin arte decorative de o mare fantezie și o execuție desăvîrșită, constituind o sinteză a tradițiilor locale și a artei arabe; *covor* ~ = covor de calitate superioară (confecționat la origine în Persia). • *(s. f.)* limbă neoiraniană vorbită în Iran și în Afganistan. (<fr. *persan*)

perscrutáție *s. f. (rar)* cercetare, scrutare profundă, serioasă. (<fr. *perscrutation*)

persecutá *vb. tr.* a urmări perseverent pe cineva pentru a-i pricinui un rău pe nedrept; a prigoni. — **persecutáre** s. f. (<fr. *persécuter*)

persecutánt, -ă *adj.* 1. persecutor. 2. *(fam.)* agasant, importun. (<fr. *persécutant*)

persecutór, -oáre *s. m. f.* cel care persecută; persecutant (1). (<fr. *persécuteur*, lat. *persecutor*)

persecutóriu, -ie *adj. (rar)* de persecuție. (după fr. *persécuteur*)

persecúție *s. f.* persecutare. ○ *manía ~ei* = idee fixă a cuiva că este persecutat de toată lumea. — var. **persecuțiune** s. f. (<fr. *persécution*, lat. *persecutio*)

persecuțiúne *s. f.* v. persecuție.

perseidă *s. f.* stea căzătoare din direcția constelației Perseu. (<fr. *perséide*, cf. *Perseu*, constelație din emisfera boreală)

perseverá *vb. intr.* a rămîne ferm și constant la o idee, a persista într-o acțiune; a stărui. — *perseverâre* s. f. (<fr. *persévérer*, lat. *perseverare*<*severus*, sever)

perseverâție *s. f. (rar)* perseverare; *(spec.)* staționicie în anumite acte, gesturi sau atitudini, repetate cu încăpățînare exasperantă. — var. *perseverațiune* s. f. (<fr. *persévération*, lat. *perseveratio*)

perseverațiúne *s. f.* v. perseverație.

perseverént, -ă *adj.* care persevereză; stăruitor; tenace. (după fr. *persévérant*)

perseverénță *s. f.* stăruință; neclintire; tenacitate. (după fr. *persévérance*, lat. *perseverantia*)

persiánă *s. f.* oblon la ferestre alcătuit din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și putînd fi apropiate sau depărtate după voie; jaluzea. (<fr. *persienne*)

pérsic *adj. ordin* ~ = ordin arhitectonic în care antablamentul este purtat de figuri de captivi. (<fr. *persique*)

persiflá *vb. tr.* a lua în bătaie de joc, în ris pe cineva, a lua peste picior. — *persiflâre* s. f. (<fr. *persifler*)

persiflâj *s. n.* persiflare. (<fr. *persiflage*)

persiflánt, -ă *adj.* care persiflează; zeflemitor, persiflator. (<*persifla* + *-ant*)

persiflatór, -oáre *adj.* persiflant. (<fr. *persiflateur*)

persistá *vb. intr.* a se menține în aceeași stare; a dura, a dăinui. ● a rămîne ferm la o hotărîre, la o părere; a stărui. (<fr. *persister*, lat. *persistere*<*sistere*, a așeza)

persistént, -ă *adj.* durabil; trainic; stăruitor. ● (despre frunze) care nu cade iarna. (după fr. *persistant*)

persisténță *s. f.* acțiunea, faptul de a persista; stăruință, insistență. ○ *~a imaginilor* = menținerea unei senzații vizuale pe retină un anumit timp după ce imaginea obiectului a dispărut din cîmpul vizual. (după fr. *persistance*)

persoánă *s. f.* **1.** individul uman considerat prin totalitatea însușirilor fizice și psihice; ființă omenească, ins. ○ *în ~* = **a)** personal, însuși; **b)** în carne și oase. ○ *(jur.) ~ fizică* = om privit ca subiect cu drepturi și obligații. *~ juridică* = întreprindere, instituție etc. căreia legea îi acordă drepturi și datorii, fiind recunoscută ca subiect de drept. **2.** categorie gramaticală specifică verbului și unor pronume, care indică pe vorbitor, pe cel căruia i se adresează sau pe cel despre care se vorbește; fiecare dintre formele flexionare prin care se exprimă această categorie. (<lat. *persona*, fr. *personne*)

personágiu *s. n.* v. personaj.

persóna grâta *s. f.* persoană agreată de un guvern pe lîngă care este acreditată diplomatic. ○ *~ non grata* = diplomat devenit indezirabil pentru guvernul țării pe lîngă care a fost acreditat; *(p. ext.)* persoană indezirabilă. (<lat. *persona (non) grata*, persoană (ne)agreată)

personáj *s. n.* **1.** persoană, erou într-o operă literară, muzicală, cinematografică sau plastică. ● persoană care îndeplinește un rol într-o anumită întîmplare. **2.** om cu vază; personalitate, figură marcantă. — var. *personagiu* s. n. (<fr. *personnage*, it. *personaggio*)

personál, -ă **I.** *adj.* **1.** care aparține cuiva; specific pentru persoane. ● *(adv.)* în persoană, însuși. ● original. **2.** *tren ~* (și *s. n.*) = tren de persoane care oprește în toate stațiile; *pronume ~* = pronume care arată persoana (2); *mod ~* = mod verbal ale cărui forme se modifică după cele trei persoane (2). **II.** *s. f. (expoziție) ~ă* = expoziție a unui singur artist. **III.** *s. n.* totalitatea angajaților dintr-o instituție sau întreprindere. (<fr. *personnel*, germ. *personal*, lat. *personalis*)

personália *s. f. pl.* informații complementare în prezentarea persoanei căreia îi este închinată o lucrare. (<lat. *personalia*)

personalism *s. n.* **1.** atitudine a celui care ia în considerație numai interesele și punctele de vedere personale; subiectivism. **2.** curent în filozofia contemporană, cu o tendință pronunțat fideistă, care pune la baza existenței o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu atributele personalității (voință, urmărirea unor scopuri, conștiință de sine) și subordonate lui Dumnezeu ca persoană supremă. ○ *~ energetic* = variantă a filozofiei personaliste, creată între cele două războaie mondiale de C. Rădulescu-Motru, cu elemente preluate din teoriile energetiste. (<fr. *personnalisme*)

personalíst, -ă **I.** *adj. (rar)* care manifestă personalism (1); subiectivist. **II.** *adj., s. m. f.* (adept) al personalismului (2). (<fr. *personnaliste*)

personalitáte *s. f.* **1.** ceea ce caracterizează o persoană, deosebind-o de oricare alta; caracterele proprii ale unei persoane; originalitate, individualitate. **2.** individul uman considerat sub raportul dezvoltării depline și al valorificării sociale a însușirilor persoanei. **3.** *(jur.)* calitatea de subiect cu drepturi și obligații. ○ *~ juridică* = calitatea de a fi persoană juridică. **4.** om de seamă, important, persoană cu calități și merite deosebite într-un domeniu de activitate (știință, artă, viață social-politică etc.). ○ *~ istorică* (sau *politică*) = conducător a cărui activitate exercită o influență puternică asupra desfășurării evenimentelor istorice; *cultul ~ății* = tendința de a acorda unei personalități calități de infailibilitate, un rol exagerat și exclusiv în făurirea istoriei. **5.** *(rar; pl.)* aluzie tendențioasă și jignitoare la adresa unei persoane. (<fr. *personnalité*, germ. *Personalität*)

personalizá *vb. tr.* **1.** *(rar)* a personifica (1). **2.** a individualiza. (<fr. *personnaliser*)

personalizáre *s. f.* acțiunea de a personaliza și rezultatul ei. ● conștiința că percepțiile, reprezentările, ideile, sentimentele aparțin propriului eu. (<*personaliza*)

personificá *vb. tr.* **1.** a atribui unui lucru, unui animal, fenomen etc. însușiri omenești;

a personaliza. 2. a realiza, a contura perfect un personaj, o idee etc.; a întruchipa, a încarna. (<it. *personificare*, fr. *personnifier*)

personificánt, -ă *adj. (rar)* care personifică. (<*personifica* + *-ant*)

personificáre *s. f.* 1. faptul de a personifica; personificație. • figură de stil prin care se atribuie ființelor necuvîntătoare, lucrurilor, elementelor naturii și chiar unor idei abstracte însușiri omenești. 2. întruchipare, încarnare. (<*personifica*)

personificáție *s. f. (livr.)* personificare. • formă de halucinație constînd în vederea și auzirea simultană a unui om în cadrul unor scene de masă ciudate, întîlnită în cazuri de delir. (<fr. *personnification*)

personologíe *s. f.* disciplină care studiază personalitatea umană sub toate raporturile. (<fr. *personnologie*)

personotróp, -ă *adj.* (despre tratament) care vizează ceea ce este particular în constituția bolnavului. (<*persoană* + *-trop*[2])

persórbție *s. f.* absorbție pe un material foarte poros. (<fr. *persorbtion*)

perspectív, -ă I. *adj.* (despre desene, proiecții etc.) care reprezintă un obiect, un peisaj etc. în perspectivă; perspectivic. II. *s. f.* 1. imagine obținută prin proiectarea unui obiect pe o suprafață plană, folosind raze proiectate divergente sau paralele. • disciplină care studiază metodele folosite pentru construirea acestor imagini. 2. aspect pe care îl are un peisaj, un obiect etc. văzut din depărtare; priveliște cu un asemenea aspect. • bulevard mare în linie dreaptă. 3. posibilitatea realizării sau a desfășurării în viitor a unei acțiuni, a unui plan etc. • *(pl.)* ceea ce poate ajunge cineva în viitor; posibilități de viitor. ○ *în* ~ = pe cale de a se înfăptui în viitor, în speranța... (<fr. *perspectif*, lat. *perspectivus*<*perspicere*, a privi, /II/ fr. *perspective*)

perspectivál, -ă *adj.* propriu unei perspective, de perspectivă. (<engl. *perspectival*)

perspectívic, -ă *adj.* perspectiv. (<germ. *perspektivisch*)

perspectivísm *s. n.* concepție filozofică burgheză potrivit căreia cunoașterea depinde de punctul de vedere personal, de perspectiva celui care cunoaște. (<fr. *perspectivisme*)

perspectivíst, -ă I. *adj.* referitor la perspectivism, propriu perspectivismului. II. *adj., s. m. f.* (pictor) specializat în vederi de orașe; (artist) care utilizează efectele perspectivei. (<fr. *perspectiviste*)

perspectivitáte *s. f.* corespondență între o figură geometrică și imaginea ei în perspectivă. (<*perspectivă* + *-itate*)

perspectográf *s. n.* 1. aparat pentru transformarea reprezentării descriptive a obiectelor în reprezentare concretă. 2. aparat pentru redresarea fotogramelor aeriene înregistrate pe clișee înclinate față de planul orizontal. • aparat pentru obținerea de imagini în perspectivă a curbelor de nivel. (<fr. *perspectographe*)

perspicáce *adj. inv.* înzestrat cu minte ageră; pătrunzător, isteț. (<fr. *perspicace*, lat. *perspicax*<*perspicere*, a pătrunde cu privirea)

perspicacitáte *s. f.* calitatea de a fi perspicace; agerime (a minți), istețime. (<fr. *perspicacité*, lat. *perspicacitas*)

perspirație *s. f. (rar)* transpirație ușoară. (<fr. *perspiration*)

persuadá *vb. tr. (livr.)* a convinge, a determina (prin insistențe). (<fr. *persuader*, lat. *persuadere*)

persuasiúne *s. f.* darul, puterea de a convinge pe cineva să creadă sau să facă un lucru. (<fr. *persuasion*, lat. *persuasio*)

persuasív, -ă *adj.* convingător; insistent, stăruitor. (<fr. *persuasif*)

persulfát *s. m.* sare a acidului sulfuric. (<fr. *persulfate*)

persulfúră *s. f.* compus care conține o mare cantitate de sulf. (<fr. *persulfure*)

perș *s. n.* prăjină de construcție specială, folosită pentru sărituri (acrobatice). • *(p. ext.)* număr de circ executat cu această prăjină. (<fr. *perche*)

perșáj *s. n. (tehn.)* dezoxidare a unei topituri metalice mestecînd baia metalică cu o bucată de lemn verde. v. barbotaj. (<fr. *perchage*)

pertinamênte *adv. (livr.)* în mod pertinent (1). (<fr. *pertinemment*)

pértinax *s. n.* hîrtie presată, tare, cu calități izolatoare, folosită în electrotehnică. (<fr. *pertinax*, germ. *Pertinax*)

pertinént, -ă *adj.* 1. *(jur.)* care se raportează exact la chestiune, la fondul cauzei; potrivit. • *(livr.)* convenabil, nimerit; judicios. 2. (despre elemente lingvistice) dotat cu o anumită funcțiune într-un sistem determinat. • (despre elemente fonice) care permite diferențierea semnificațiilor. 3. *(inform.;* despre o informație, un document) care satisface cerințele obiective de informare ale unui beneficiar. (<fr. *pertinent*, lat. *pertinens*<*pertinere*, a se referi la)

pertinénță *s. f. (livr.)* caracterul, însușirea a ceea ce este pertinent. (<fr. *pertinence*)

pertofíte *s. f. pl.* ciuperci parazite care atacă plantele vii, dar folosesc ca hrană numai țesuturile moarte. (<fr. *perthophytes*, cf. gr. *pertho*, a devasta)

pertractá *vb. tr. (livr.)* a trata, a dezbate îndelung (o problemă în litigiu). — *pertractáre* s. f. (<lat. *pertractare*)

perturbá *vb. tr.* 1. a tulbura; a provoca dezordine. 2. a împiedica funcționarea normală a unui sistem tehnic, a unui organism etc. — *perturbáre* s. f. (<fr. *perturber*, lat. *perturbare*)

perturbatív, -ă *adj.* perturbator. (<it. *perturbativo*)

perturbatór, -oáre *adj.* care produce perturbații; perturbativ. (<fr. *perturbateur*)

perturbáție *s. f.* perturbare. ○ *~ii atmosferice* = totalitatea fenomenelor atmosferice care produc schimbarea în rău a vremii. (<fr. *perturbation*, lat. *perturbatio*)

pertússis *s. n.* tuse convulsivă. (<engl. *pertussis*)

perúcă *s. f.* coafură din păr fals, folosită în special de actori în teatru. (<fr. *perruque*, it. *perrucca*)

pernuchiér, -ă *s. m. f.* cel care confecționează peruci. (<fr. *perruquier*)

perúlă *s. f.* înveliș protector (persistent) al mugurilor la arbori. (<fr. *pérule*, lat. *perula*, mic sac)

perúș *s. m.* papagal cu ciocul lung și coada ascuțită și cu penajul bogat colorat. (<fr. *perruche*)

pervérs, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (om) anormal din punct de vedere sexual; corupt, depravat. **2.** (om) perfid, fățarnic; înclinat spre fapte rele. (<fr. *pervers*, lat. *perversus*)

perversitáte *s. f.* **1.** tendință patologică de a săvîrși acte imorale, agresive. • corupție, depravare; imoralitate; perversiune. **2.** înclinație spre rău; răutate. (<fr. *perversité*, lat. *perversitas*)

perversiúne *s. f.* deviere pînă la patologic a unor tendințe sau instincte datorită unor tulburări psihice; perversitate. ○ ~ *sexuală* = săvîrșirea de acte nefirești în legătură cu viața sexuală. (<fr. *perversion*, lat. *perversio*)

pervertí *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) vicia funcția normală a unui organ, a (se) corupe, a (se) deprava, a (se) strica. **II.** *tr. (fig.)* a altera, a denatura. — *pervertire* s. f. (<fr. *pervertir*, lat. *pervertere*, a schimba, a abate)

pervertitór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care pervertește; corupător. (<*pervertí* + *-tor*)

pervibráre *s. f. (constr.)* vibrare a betonului în plină masă. (după fr. *pervibration*)

pervibratór *s. n.* aparat folosit pentru pervibrare. (<fr. *pervibrateur*)

pervitínă *s. f.* substanță organică folosită ca stimulent al sistemului nervos central pentru a face să dispară oboseala și somnul. (<fr. *pervitine*, germ. *Pervitin*)

pesádă *s. f.* mișcare a calului care constă în ridicarea pe picioarele de dinapoi. (<fr. *pesade*)

pesánte /pe-zan-/ *adv. (muz.)* apăsat, viguros, ferm și cu greutate. (<it. *pesante*)

pesár *s. n. (med.)* instrument în formă de inel, din cauciuc, metal sau material plastic, care susține unele organe interne. • tampon. (<germ. *Pessar*, fr. *pessaire*, lat. *pessarium*< gr. *pessos*, tampon de scamă)

pescadór *s. n.* navă pentru pescuitul marin în larg, cu instalații de depozitare, congelare și uneori de preparare a peștelui. (<sp. *pescador*)

pescáj *s. n.* adîncime la care se cufundă în apă o navă; calaj (II, 2). (<it. *pescaggio*)

peséta *s. f.* unitatea monetară a Spaniei. (<sp. *peseta*)

pesimísm *s. n.* **1.** predispoziție de a vedea totul într-o lumină sumbră, deprimantă. **2.** concepție filozofică potrivit căreia în lume predomină răul, suferința, absurdul, care nu pot fi înlăturate, fiind inerente. (<fr. *pessimisme*, cf. lat. *pessimus*, cel mai rău)

pesimíst, -ă **I.** *adj.* care manifestă pesimism, predispus la pesimism. • care denotă pesimism. **II.** *adj., s. m. f.* (adept) al pesimismului. (<fr. *pessimiste*)

péso *s. m.* unitatea monetară a numeroase țări din America Latină (Argentina, Bolivia, Chile, Columbia, Cuba, Mexic, R. Dominicană, Uruguay), Filipine și Guineea-Bissau. (<sp. *peso*)

péssimum *s. n. (biol.)* limita minimă și maximă la care o specie nu mai poate supraviețui condițiilor unui factor biologic. (<germ. *Pessimum*)

péstă *s. f.* **1.** boală gravă, infecțioasă și epidemică, manifestată prin febră, hemoragii și tumori care apar la subsuori și la git; ciumă. **2.** boală contagioasă la rumegătoare, porci și păsări de curte, produsă de virusuri specifice, care se caracterizează printr-o evoluție acută și o răspîndire rapidă. (<fr. *peste*, lat. *pestis*, epidemie)

PESTI- *elem. comp.* „ciumă, pestă". (<fr. *pesti-*, cf. lat. *pestis*)

pestícid, -ă *adj., s. n.* (substanță toxică) care distruge dăunătorii culturilor. (<fr. *pesticide*)

pestífer, -ă *adj.* care poartă, care transmite pesta. (<fr. *pestifère*)

pestiferá *vb. tr. (livr.)* **1.** a contamina cu pestă. **2.** *(fig.)* a strica, a infecta. (<fr. *pestiférer*)

pestífug, -ă *adj.* care alungă pesta. (<fr. *pestifuge*)

pestilént, -ă *adj.* **1.** pestilențial (2). **2.** *(fig.)* corupător. (<fr. *pestilent*)

pestilénță *s. f.* **1.** *(livr.)* boală contagioasă; *(spec.)* ciumă, pestă. • miros infect. **2.** *(fig.)* învățătură dăunătoare, periculoasă. (<fr. *pestilence*, lat. *pestilentia*<*pestis*)

pestilențiál, -ă *adj.* **1.** care are caracterul pestei. **2.** care poate infecta cu pestă; *(p. ext.)* contagios, pestilent. **3.** *(fig.)* infect (ca miros), dezgustător. (<fr. *pestilentiel*)

pestós, -oásă *adj.* referitor la pestă, care produce pestă. (<fr. *pesteux*)

-pét *elem. comp.* „atras spre ceva". (<fr. *-pète*, cf. lat. *petere*, a tinde către)

-petál v. petali-.

petálă *s. f.* fiecare dintre frunzișoarele modificate care formează corola unei flori. (<fr. *pétale*)

PETALI-/PETALO-, -petál *elem. comp.* „petală". (<fr. *pétali-*, *pétalo-*, *-pétale*, cf. gr. *petalon*, frunză)

petalifér, -ă *adj.* prevăzut cu petale. (<fr. *pétalifère*)

petaliférm, -ă *adj.* în formă de petală. (<fr. *pétaliforme*)

petaloíd, -ă *adj.* cu aspect de petală. (<fr. *pétaloïde*)

petalomanie *s. f.* multiplicare teratologică a numărului de petale. (<fr. *pétalomanie*)

petárdă *s. f.* tub cilindric de carton umplut cu pulbere neagră, a cărui explozie produce zgomot și fum, servind la marcarea exploziei proiectilelor, grenadelor etc. (<germ. *Petarde*, fr. *pétard*)

petás *s. n. (ant.)* pălărie rotundă cu boruri largi, pe care o purtau grecii; *(spec.)* coif cu două aripioare, cu care este reprezentat adesea zeul Mercur. (<lat. *petasus*, gr. *petasos*)

petaurístă *s. f.* veveriță-zburătoare din India și Sri Lanka. (<fr. *pétauriste*, cf. gr. *petauristes*, acrobat)

petént, -ă *s. m. f. (livr.)* petiționar. (<germ. *Petent*, lat. *petens*<*petere*, a cere)

peteșíe *s. f.* sufuziune sangvină de forma unei mici pete purpurii, rotunde, în unele boli infecto-contagioase. (<fr. *pétéchie*)

petít *s. n.* corp de literă de opt punete tipografice. (<germ. *Petit*, fr. *petit*)

petit-gris /ptigrí/ *s. n.* blană foarte căutată a unei varietăți de veveriță din Siberia. (<fr. *petit-gris*)

petítio principíi /-ți-o-/ *loc. s. (log.)* raționament greșit care constă în aceea că pentru demonstrarea unei teze se pleacă de la o asertiune întemeiată ea însăși pe acea teză. (<lat. *petitio principii*)

petitóriu, -ie *adj.* (despre o cerere) prin care se cere unei instanțe recunoașterea proprietății sau a unui alt drept. (<fr. *pétitoire*, lat. *petitorius*<*petere*, a cere)

petíție *s. f.* cerere scrisă adresată unei autorități. (<fr. *pétition*, lat. *petitio*)

petiționá *vb. intr. (rar)* a solicita ceva printr-o petiție. (<fr. *pétitionner*)

petiționál, -ă *adj.* referitor la petiție, făcut prin petiție. (<*petiție* + *-onal*)

petiționár, -ă *s. m. f.* cel care adresează o petiție; petent. (<fr. *pétitionnaire*)

petrarchésc, -ă *adj.* 1. propriu lui Petrarca. 2. în maniera lui Petrarca. (<it. *petrarchesco*, cf. *Francesco Petrarca*, poet și umanist it.)

petrarchísm *s. n.* manieră literară constînd în imitarea poeziei lui Petrarca, ce sublimează sentimentul erotic, cîntînd alternanța de bucurii și dureri ale dragostei cu ajutorul unei poetici rafinate și utilizînd metafora, antiteza, hiperbola și jocul subtil de cuvinte. (<it. *petrarchismo*, fr. *pétrarquisme*)

petrarchíst, -ă *adj., s. m. f.* (poet imitator) al motivelor liricii, al manierei literare a lui Petrarca. (<fr. *pétrarquiste*)

petrarchizá *vb. intr.* 1. a iubi platonic (așa cum Petrarca o iubea pe Laura). 2. a imita maniera de scris a lui Petrarca. — *petrarchizáre* s. f. (<fr. *pétrarquiser*)

petrarchizánt, -ă *adj.* care petrarchizează. (<fr. *pétrarquisant*)

petrél *s. m.* pasăre marină mică, albă, cu spatele și aripile cenușii, vorace, care se hrănește cu pește. (<fr. *pétrel*)

PETRI- v. petro-.

petrícol, -ă *adj.* (despre plante, moluște) care crește pe sau preferă locurile pietroase. (<fr. *pétricole*)

petrificá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) preface în piatră; a (se) împietri; *(spec.)* a (se) fosiliza. II. *refl. (fig.)* a rămîne neschimbat, a încremeni. — *petrificáre* s. f. (<it. *petrificare*, fr. *pétrifier*)

petrificáție *s. f. (rar)* petrificare. (<fr. *pétrification*)

petrisáj *s. n.* procedeu de masaj cu mîna, constînd din apăsarea și frămîntarea țesuturilor. (<fr. *pétrissage*)

PETRO-/PETRI- *elem. comp.* „piatră". (<fr. *pétro-, pétri,-*, cf. lat. *petra*, gr. *petros*)

petrobiónt *s. n.* animal care trăiește în crăpăturile rocilor. (<germ. *Petrobiont*)

petrochímic, -ă *adj.* referitor la petrochimie. (<fr. *pétrochimique*)

petrochímie *s. f.* 1. știința, tehnica și industria prelucrării produselor petroliere, a gazelor de sondă și a gazului metan. 2. ramură a petrografiei care studiază chimismul rocilor și clasificarea lor chimică. (<fr. *pétrochimie*)

petrochimíst, -ă *s. m. f.* specialist în petrochimie. (<fr. *pétrochimiste*)

petrodolár *s. m.* dolar american cu care se plătește petrolul cumpărat din țările producătoare. (<fr. *pétrodollar*)

petroduroscóp *s. n.* instrument pentru măsurarea durității rocilor în zăcămînt. (<fr. *pétroduroscope*)

petrofíl, -ă *adj.* (despre plante, animale) care se dezvoltă pe stînci, pietre și bolovănișuri. (<fr. *pétrophile*)

petrofítă *s. f.* plantă care crește pe locuri pietroase și stîncoase. (<fr. *pétrophyte*)

petrogenétic, -ă *adj.* referitor la petrogeneză. (<engl. *petrogenetic*)

petrogenéză *s. f.* ramură a geologiei care studiază geneza rocilor, în special a celor endogene și metamorfice. (<fr. *pétrogenèse*)

petroglífă *s. f.* rocă șlefuită grosolan pe cale naturală sau rudimentar sculptată manual ● desen incizat pe o rocă. (<fr. *pétroglyphe*)

petrográf, -ă *s. m. f.* specialist în petrografie. (<fr. *pétrographe*)

petrográfic, -ă *adj.* referitor la petrografie. (<fr. *pétrographique*)

petrográfie *s. f.* ramură a geologiei care studiază rocile ce constituie scoarța globului terestru; petrologie. (<fr *pétrographie*)

petról I. *s. n.* 1. rocă organogenă lichidă cu aspect uleios, formată dintr-un amestec natural de hidrocarburi și alți compuși organici; *(impr.)* țiței. 2. derivat al țițeiului, lichid, folosit mai ales pentru ars în lămpi (de iluminat); gaz. II. *adj. inv. bleu* ~ = nuanță de bleu către gri-verde. (<fr. *pétrole*, lat. *petroleum*)

petrolátum *s. n.* amestec de hidrocarburi vîscoase, obținut din reziduurile de țiței ceroase sau din uleiuri corespunzătoare. (<fr. *pétrolatum*, germ. *Petrolatum*)

petroliér, -ă I. *adj.* referitor la petrol; de petrol. II. *s. n.* navă specială pentru transportul produselor petroliere; tanc petrolier. (<fr. *pétrolier*)

petrolifér, -ă *adj.* (despre terenuri, zăcăminte etc.) care conține petrol; bogat în petrol. (<fr. *pétrolifère*)

petrolísm *s. n.* ansamblu de manifestări patologice datorate intoxicării cu petrol sau cu derivați ai acestuia. (<fr. *pétrolisme*)

petrolíst, -ă *s. m. f.* 1. lucrător, tehnician din industria petrolului. 2. proprietar de terenuri petrolifere; om de afaceri în industria petrolului. (<*petrol* + *-ist*)

petrolizá *vb. tr.* a aplica metoda petrolizării. (<*petrol* + *-iza*)

petrolizáre *s. f.* metodă de distrugere a larvelor de anofel cu ajutorul petrolului, răspîndit pe suprafaţa apelor contaminate. (<*petroliza*)

petrológic, -ă *adj.* referitor la petrologie. (<fr. *pétrologique*)

petrológie *s. f.* petrografie. (<fr. *pétrologie*)

petromáx *s. n.* lampă cu petrol care luminează prin încălzirea pînă la incandescenţă a unei site. (<*Petromax*, n. com.)

petrosín *s. n.* lichid incolor, uşor inflamabil, cu miros caracteristic, obţinut dintr-un amestec de benzine uşoare, folosit în gospodărie. (n. com.)

petrozítă *s. f.* osteită profundă a părţii masive a osului temporal, ca urmare a unei otite. (<fr. *pétrosite*)

petulánt *adj. (livr.)* care manifestă o vivacitate impetuoasă; vioi, zburdalnic. (<fr. *pétulant*)

petulánţă *s. f. (livr.)* vivacitate impetuoasă; zburdălnicie, neastîmpăr, vioiciune. (<fr. *pétulance*)

petún *s. n. (bot.)* tabac. (<fr. *pétun*, port. *petum*<cuv. brazil.)

petúnie *s. f.* plantă erbacee decorativă, cu flori mari, divers colorate şi cu miros plăcut. (<fr. *pétunia*, lat. *petunia*)

petunizáre *s. f.* stropirea tutunului cu extract de petun. (după fr. *pétuner*)

petzít *s. n.* minereu de aur şi argint de culoare cenuşie sau neagră. (<fr. *pétzite*, germ. *Petzit*)

peţiól *s. n.* codiţă a frunzei. (<fr. *pétiole*, lat. *petiolus*, mic picior)

peţiolár, -ă *adj.* referitor la peţiol, al peţiolului. (<fr. *pétiolaire*)

peţiolát, -ă *adj.* (despre frunze) cu peţiol. (<fr. *pétiolé*)

pexíe[1] *s. f. (med.)* fixare în poziţie normală a unui organ căzut. (<fr. *pexie*)

-pexíe[2] *elem. comp.* „fixare". (<fr. *-pexie*, cf. gr. *pexis*)

peyótl *s. m.* specie de cactus din Mexic, fără spini, care produce mescalina. (<fr. *peyotl*<cuv. aztec)

pfénig *s. m.* monedă divizionară germană, valorînd a suta parte dintr-o marcă. (<germ. *Pfennig*)

pfund *s. m.* unitate de măsură engleză şi americană pentru masă, egală cu 0,453592 kg. —scris şi *funt*. (<germ. *Pfund*)

phi/fi/ *s. m.* literă a alfabetului greceşc (Φ, φ), care notează o oclusivă labială surdă şi aspirată, transcriindu-se prin *ph*. (<fr. *phi*)

phyllocéras /fi-/ *s. m.* gen fosil de cefalopod amonit cu cochilia involută, din jurasic. (cf. gr. *phyllon*, frunză; *keras*, corn)

pi *s. m. inv.* **1.** literă a alfabetului greceşc (π), corespunzătoare literei româneşti *p*; sunetul corespunzător. **2.** *(mat.)* simbol reprezentînd raportul constant dintre lungimea unui cerc şi diametrul său, egal cu circa 3,14. (<fr., gr. *pi*)

piacévole *adv. (muz.)* în manieră plăcută, agreabilă, graţioasă. (<it. *piacevole*)

piaţé *s. m.* figură de dresaj constînd din trap îngrămădit pe loc, calul tropăind cu picioarele din faţă. (<fr. *piaffé*)

pía máter *s. f.* meningele intern, constînd dintr-un plex de vase sangvine. (<lat. *pia mater*, mamă pioasă)

pián[1] *s. n.* **1.** instrument muzical format dintr-o cutie mare de rezonanţă suspendată pe trei picioare, cu claviatură şi coarde metalice lovite cu ciocănele prin intermediul unor taste; pianoforte. **2.** arta de a interpreta compoziţii muzicale la pian (1). (<germ. *Piano*, it. *piano-/forte/*)

pián[2] *s. n.* boală tropicală, asemănătoare cu sifilisul, dar nevenerianã, produsă de treponemă, care se manifestă prin leziuni cutanate sau viscerale cu aspect de fragă. (<fr. *pian*<cuv. braz.)

pianídă *s. f.* leziune cutanată a pianului[2] în perioada secundară. (<fr. *pianide*)

pianínă *s. f.* pian[1](1) mai mic avînd cutia de rezonanţă şi coardele aşezate vertical. (<germ. *Pianino*, it. *pianino*)

pianíssimo *adv. (muz.)* foarte încet. (<it. *pianissimo*)

pianíst, -ă *s. m. f.* cel care cîntă la pian, care are ca profesiune cîntatul la pian[1] (1). (<fr. *pianiste*)

pianístic, -ă **I.** *adj.* referitor la pian, propriu pianului[1]. **II.** *s. f.* atitudine, ansamblu de mişcări ale unui pianist. (<fr. *pianistique*, it. *pianistico*, /II/ *pianistica*)

piáno *adv. (muz.)* cu ton scăzut, încet. ○ ~ *pianissimo* = cît se poate de încet, extrem de slab; *pian-*~ = mai încet. (<it. *piano*)

pianofórte *s. n. (rar)* pian[1] (1). (<it. *pianoforte*)

pianólă *s. f.* instrument muzical mecanic, asemănător pianului, care funcţionează pe baza unor cilindri sau discuri perforate, reproducînd melodii înregistrate în prealabil. (<it. *pianola*)

pianotá *vb. intr.* **1.** *(fam.)* a zdrăngăni, a cînta la pian. **2.** *(fig.)* a lovi nervos cu degetele (coarde imaginare). (<fr. *pianoter*)

piaríst *s. m.* membru al unui ordin catolic, fundat în 1621, care se dedica învăţămîntului gratuit. (<germ. *Piarist*, fr. *piariste*)

piartrítă *s. f.* piartroză. (<fr. *pyarthrite*)

piartróză *s. f.* inflamaţie a unei articulaţii, cu supuraţii în cavitatea articulară; piartrită. (<fr. *pyarthrose*, cf. gr. *pyon*, puroi)

piástru *s. m.* **1.** monedă de argint de diferite valori, care a circulat odinioară în unele ţări (Turcia, ţările române, Ungaria). **2.** monedă divizionară în Libia, Siria, Sudan, valorînd a suta parte dintr-o liră. (<fr. *piastre*, it. *piastra*)

piáţă *s. f.* **I. 1.** spaţiu întins, descoperit, unde se întîlnesc şi se întretaie mai multe străzi într un oraş. **2.** loc unde se vînd şi se cumpără mărfuri cu amănuntul (mai ales alimente); tîrg. **II.** categorie economică a producţiei de mărfuri în care îşi găseşte expresia totalitatea relaţiilor economice ce apar în procesul de vînzare—cumpărare a mărfurilor. ○ ~ *valutară* = ansamblul operaţiilor de vînzare—cumpărare de valută. (<it. *piazza*)

piaţétă *s. f.* piaţă (I, 1.) mică. (<it. *piazetta*)

pic[1] *s. n.* 1. vergă aşezată oblic pe catargul de la pupă, pe care se leagă partea de sus a unei pinze. ○ *la ~ scurt* = (despre ancoră) cu puţin lanţ la apă. 2. compartiment etanş la extremitatea dinspre proră sau dinspre pupă a unei nave. (<fr. *pic*)

pic[2] *s. n.* pichamăr. (<germ. *Pickhammer*)

picá[1] *vb. intr.* (despre avioane) a face un picaj. (<fr. *piquer*)

pica[2] *s. f.* *(med.)* pervertire a gustului, constînd în a prefera substanţele necomestibile (cărbune, pămînt, argilă etc.). (<fr. *pica*, cf. lat. *pica*, cojofană)

picadór *s. m.* luptător călare care, într-o coridă, atacă taurul cu o lance. (<sp. *picador*)

picáj *s. n.* coborîre (aproape) pe verticală a unui avion. (după fr. *vol en piqué*)

picánt, -ă *adj.* 1. (despre mîncăruri, băuturi) condimentat, pişcător; înţepător, iute. 2. *(fig.;* despre anecdote) indecent, cu o uşoară nuanţă obscenă. 3. nostim, atrăgător. (<fr. *piquant*)

picanterie *s. f.* vorbă, faptă picantă. ● mîncare picantă. (<germ. *Pikanterie*)

picárd, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Picardia. ● *(s. n.)* dialect vorbit în Picardia. (<fr. *picard*, cf. *Picardia*, provincie istorică în nordul Franţei)

picarése, -ă *adj.* referitor la picarism, caracteristic picarismului. (<fr. *picaresque*, sp. *picaresco*)

picarísm *s. n.* tendinţă în literatura spaniolă de a zugrăvi personaje ca: aventurieri, cerşetori, intrigaţi, declasaţi etc. (<fr. *picarisme*)

picáro *s. m. inv.* tip de aventurier, intrigant, şmecher şi necinstit din literatura spaniolă din sec. XVI—XVII. (<sp. *picaro*, derbedeu)

pică[1] *s. f.* ciudă, pizmă, ranchiună. (<germ. *Pike*)

pică[2] *s. f.* unul dintre semnele de pe cărţile de joc, în formă de inimă sau de frunză cu codiţă, colorată în negru. (<fr. *pique*)

picćánte *adv. (muz.)* înţepător, picant. (<it. *piccante*)

piccolo *s. n. (muz.)* 1. cel mai mic instrument dintr-o familie. 2. registru de orgă. (<it. *flauto piccolo*)

pichámăr *s. n.* ciocan de abataj; pic[2]. (<germ. *Pickhammer*)

pichér[1] *s. m.* conducător al lucrărilor de întreţinere a unui sector de cale ferată sau de şosea. (<fr. *piquer*)

pichér[2] *s. n.* piesă la războiul de ţesut, care amortizează mişcarea suveicii; tachet. (<germ. *Picker*)

pichét[1] *s. n.* ţesătură deasă (de bumbac) cu două urzeli diferite, cu desene în relief. (<fr. *piqué*)

pichét[2] *s. n.* numele unui joc de cărţi care se joacă (în doi) cu 32 de cărţi. (<fr. *piquet*)

pichét[3] I. *s. n.* 1. (în trecut) punct întărit la frontiera unei ţări unde stă de pază un detaşament de grăniceri. ● mic detaşament de soldaţi destinat să fie folosit în primul rînd în caz de pericol. ○ *~ de incendiu* = subunitate de pompieri organizată în cadrul unei instituţii sau întreprinderi. 2. *~ de grevă* = detaşament de greviştі, care, stînd la poarta întreprinderilor sau a instituţiilor, previn pe cei din afară de declararea grevei şi împiedică pe spărgătorii de grevă să acţioneze. II. *s. m.* ţăruş de lemn folosit pentru a marca un punct (la o aliniere, pe un traseu etc.). (<fr. *piquet*, cf. germ. *Pikett*)

pichét[4] *s. n.* rachiu de drojdie îndoit cu apă. ● *(p. ext.)* vin de calitate proastă, contrafăcut. (<fr. *piquette*)

pichetá *vb. tr.* a marca prin picheţi[3] (II) punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. — *pichetáre* s. f. (<fr. *piquetter*)

pichetáj *s. n.* ansamblu de picheţi care marchează un traseu, o aliniere etc. (<fr. *piquetage*)

PICI- *elem. comp.* „ciocănitoare". (<fr. *pici-*, cf. lat. *picus*)

picíde *s. f. pl.* familie de păsări piciforme, cuprinzînd ciocănitoarea, ghionoaia, tucanul etc. (<fr. *picidés*)

picifórme *s. f. pl.* ordin de păsări sedentare şi insectivore, avînd ca tip ciocănitoarea, şi care se caracterizează prin picioarele lor lungi, ale căror degete sînt îndreptate spre înapoi. (<fr. *piciformes*)

picker *s. n.* maşină agricolă de recoltat ştiuleţii de porumb. (<engl. *picker*)

pickles *s. n.* condimente vegetale conservate în oţet aromatizat. (<engl., fr. *pickles*)

pick-up /pic-ap/ *s. n.* aparat de redare prin mijloace electroacustice a sunetelor înregistrate pe discuri; electrofon. (<engl. *pick-up*)

picláj *s. n.* tratare a pielor cu o soluţie acidă şi cu clorură de sodiu înainte de tăbăcire; piclare. (<fr. *picklage*)

picláre *s. f.* picláj. (după engl. pickling)

píclu *s. n.* soluţie acidă folosită pentru piclare. (<engl. *pickle*)

-pícnă v. p i c n o-.

picníc[1]/**picnic** *s. n.* masă rece în aer liber (la iarbă verde) cu contribuţia tuturor participanţilor. (<fr. *pique-nique*)

picníc[2], **-ă** *adj., s. m.* picnomorf. (<fr. *pycnique*)

picnídie *s. f.* organ de fructificare, în formă de ulcior, la ciuperci şi rugina-grîului. (<germ. *Pyknidie*)

picnidiofór *s. n.* suport al picnidiei. (<fr. *pycnidiophore*)

picnidiospór *s. m.* spor format în picnidie. (<fr. *pycnidiospore*)

picnisóndă *s. f.* aparat pentru determinarea densităţii apei marine la diferite adîncimi. (<fr. *pycnisonde*)

PICNO-, -picnă, -picnóză *elem. comp.* „dens, compact", „densitate", „frecvenţă". (<fr. *pycno-*, *-pycne*, *-pycnose*, cf. gr. *pyknos*, dens, *pycnosis*, condensare)

picnocárp, -ă *adj.* cu fructe dese. (<lat. *pycnocarpus*)

picnolepsíe *s. f.* varietate de epilepsie manifestată prin crize în timpul cărora bolnavul nu poate nici mişca, nici vorbi fără să-şi piardă cunoştinţa. (<fr. *pycnolepsie*)

picnoléptic, -ă *adj.* referitor la picnolepsie. (<fr. *pycnoleptique*)

picnométric, -ă *adj.* referitor la picnometrie. (<fr. *pycnométrique*)

picnometríe *s. f.* tehnică de măsurare a densităţilor corpurilor lichide sau solide. (<fr. *pycnométrie*)

picnométru *s. f.* instrument folosit în picnometrie. (< fr. *pycnomètre*)

picnomórf, -ă *adj., s. m.* (tip constituţional) cu trunchiul îndesat, gîtul scurt şi membrele subţiri; picnic[2]. (<fr. *pycnomorphe*)

picnostil *s. n.* intercolonament la care intervalul dintre coloane este egal cu 1 1/2 din diametrul coloanei; *(p. ext.)* templu sau edificiu cu coloanele astfel aşezate. (<fr. *pycnostyle*)

picnóză[1] *s. f.* modificare a nucleului celular caracterizată prin condensarea cromatinei, care formează o masă omogenă. (<fr. *pycnose*)

-picnóză[2] v. p i c n o -.

PICO- *elem. comp.* „de un bilion de ori mai mic". (<fr., germ. *pico-*, cf. it. *piccolo*, mic)

picocurie /-cü-rí/ *s. m.* unitate de radioactivitate, egală cu a bilioana parte dintr-un curie. (<fr. *picocurie*)

picofarád *s. m.* unitate de măsură a capacităţii electrice, egală cu a bilioana parte dintr-un farad; micromicrofarad. (<germ. *Picofarad*)

picográm *s. n.* unitate de masă reprezentînd a bilioana parte dintr-un gram. (<fr. *picogramme*)

picolo *s. m.* ajutor de ospătar. (<it. *piccolo*)

picón *s. n.* piesă a unui ciocan pneumatic, în formă de tijă ascuţită la vîrf, servind la despicarea, dislocarea sau sfărîmarea rocilor, zidurilor etc. (<it. *piccone*)

picosecúndă *s. f.* a bilioana parte dintr-o secundă. (<fr. *picoseconde*)

picót *s. m.* *(mine)* bucată de lemn tare, ascuţită la un capăt, servind la săparea galeriilor. (<fr. *picot*)

picotáj *s. n.* consolidarea rocilor în care se sapă o galerie, cu ajutorul picoţilor. (<fr. *picotage*)

picóu *s. n.* margine de dantelă în formă de dinte; nod mic. (<fr. *picot*)

picpochet *s. m.* *(rar)* hoţ de buzunare. (<fr. *pickpocket*)

PICR(O)- *elem. comp.* „amar". (<fr. *picr/o/-*, cf. gr. *pikros*)

picrát *s. m.* sare sau combinaţie a acidului picric, cu proprietăţi explozive. (<fr. *picrate*)

picríc *adj. acid* ~ = compus organic cristalizat, galben, cu gust amar, toxic şi exploziv, obţinut prin acţiunea acidului nitric asupra fenolului; trinitrofenol. (<fr. *picrique*)

picrít *s. n.* rocă magmatică de origine vulcanică, de culoare verde-închis sau neagră. (<fr. *picrite*)

picromigdálă/pricomigdálă *s. f.* 1. migdală amară. 2. prăjitură făcută cu albuş de ou, zahăr şi migdale, alune sau nuci. (<ngr. *pikramigdalon*)

picrotoxínă *s. f.* substanţă vegetală amară, asemănătoare stricninei. (<fr. *picrotoxine*)

pictá *vb. tr.* a zugrăvi, a înfăţişa în culori, pe pînză, pe zid etc. o fiinţă, un peisaj etc. (<*pictor, pictură*)

PICTO- *elem. comp.* „pictat". (<fr. *picto-*, cf. lat. *pictus*)

pictográfic, -ă *adj.* referitor la pictografie; scris cu pictograme. v. i d e o g r a f i c. (<fr. *pictographique*)

pictografíe *s. f.* 1. scriere primitivă în care obiectele, ideile etc. sînt redate prin desene sugestive. v. i d e o g r a f i e. 2. *(psihiatr.)* pierdere a capacităţii de a opera cu idei abstracte, în favoarea ideilor concrete. (<fr. *pictographie*)

pictográmă *s. f.* 1. element, semn folosit în pictografie. v. i d e o g r a m ă. 2. panou mic cu inscripţii, sugestiv. (<fr. *pictogramme*)

pictor *s. m.* 1. artist plastic care se ocupă cu pictura. 2. *(p. anal.)* scriitor care evocă în mod plastic şi viu aspecte din viaţă şi din natură. (<lat. *pictor*)

pictóric, -ă *adj.* *(rar)* referitor la pictură, de pictor. (după lat. *pictorius*)

pictoríţă *s. f.* femeie pictor. (<*pictor* + *-iţă*)

picturál, -ă *adj.* referitor la pictură; cu plasticitatea caracteristică picturii; plastic, pitoresc. (<fr. *pictural*)

picturalitáte *s. f.* *(rar)* caracterul, însuşirea de a fi pictural. (<*pictural* + *-itate*)

pictúră *s. f.* 1. artă a reprezentării de peisaje din natură, fiinţe, obiecte etc. cu ajutorul culorilor. 2. operă artistică executată de un pictor; tablou, portret; pînză. 3. totalitatea operelor unui pictor sau a pictorilor dintr-o ţară, dintr-o epocă. 4. *(fig.)* descriere sugestivă, într-o operă literară, a fizicului şi a caracterelor personajelor, a unor scene din viaţa reală şi din natură etc. (<lat. *pictura*)

piculínă *s. f.* flaut mic care emite sunete într-un registru acut. (<it. *piccolino*)

pídgin *s. n.* limbă mixtă folosită în relaţiile comerciale maritime din Extremul Orient. (<fr., engl. *pidgin*)

piedestál *s. n.* 1. suport, picior de susţinere pentru o statuie, un vas, o coloană etc. 2. *(fig.)* proptea. ○ *a urca pe cineva pe un* ~ = a arăta cuiva o mare admiraţie. (<fr. *piédestal*, it. *piedestallo*)

PIEL(O)- *elem. comp.* „pelvis, bazinet". (<fr. *pyél/o/-*, cf. gr. *pyelos*, bazin)

pielectazíe *s. f.* dilataţie a bazinetului. (<fr. *pyélectasie*)

pielectomíe *s. f.* rezecţie a unei porţiuni a bazinetului. (<*piel-* + *-ectomie*)

piélic, -ă *adj.* referitor la bazinet. (<fr. *pyélique*)

pielítă *s. f.* inflamaţie a mucoasei bazinetului renal. (<fr. *pyélite*)

pielocistítă *s. f.* asociere de pielită şi cistită. (<fr. *pyélocystite*)

pielografíe *s. f.* radiografie a bazinetului şi a cavităţilor renale. (<fr. *pyélographie*)

pielográmă *s. f.* imagine obţinută prin pielografie. (<fr. *pyélogramme*)

pielolitotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a bazinetului pentru extragerea calculilor. (<fr. *pyélolithotomie*)

pielonefrítă *s. f.* inflamaţie a bazinetului şi a rinichilor, de natură infecţioasă. (<fr. *pyélonéphrite*)

pielonefrotomíe *s. f.* pielotomie combinată cu mici nefrotomii. (<fr. *pyélonéphrotomie*)

pieloplastíe *s. f.* procedeu de decorare a legăturilor și lucrărilor de galanterie făcute din piele, prin scoaterea în relief a diverse figuri. (<engl. *pyeloplasty*)

pieloscopíe *s. f.* examen radioscopic al ureterului și al bazinetului. (<fr. *pyéloscopie*)

pielostomíe *s. f.* intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinii din bazinet. (<fr. *pyélostomie*)

pielotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a bazinetului în caz de abces sau de calculi. (<fr. *pyélotomie*)

pieloureterotomíe *s. f.* creare operatorie a unei anastomoze între bazinet și ureter. (<*pielo-* + *ureterotomie*)

piemíe *s. f.* infecție generală a organismului, caracterizată prin supurații în viscere, în cavitățile seroase și în țesutul conjunctiv. (<fr. *pyémie*, cf. gr. *pyon*, puroi)

piemónt *s. n.* relief de acumulare format la contactul unei regiuni muntoase cu o depresiune sau cu o cîmpie prin asocierea conurilor de dejecție. ○ ~ *glaciar* = ghețar extins la poala unui munte. (<fr. *piémont*, cf. *Piemont*, regiune în Italia)

piemontán, -ă *adj.* care prezintă caracteristicile unui piemont. (<fr. *piémontan*)

piemontéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Piemont. ● *(s. n.)* dialect italian vorbit în Piemont. (<fr. *piémontais*)

piéno *adv. (muz.)* plin. (<it. *pieno*)

pierídе *s. f. pl.* familie de fluturi cu aripile albe sau galbene, pătate mai mult sau mai puțin cu negru. (<fr. *piérides*)

pierrot /pie-ró/ *s. m.* personaj de pantomimă, îmbrăcat în alb și cu o scufie (ascuțită) pe cap. (<fr. *pierrot*, cf. *Pierrot*, personaj din comedia fr.)

piésă *s. f.* **1.** parte, porțiune, bucată a unui tot. ● denumire generică pentru gurile de foc (de artilerie, aruncătoare etc.). **2.** parte a unui mecanism, a unei mașini etc., care se poate demonta. **3.** monedă, ban. **4.** ~ *anatomică* = parte dintr-un cadavru preparată pentru studiu. **5.** fiecare dintre hîrtiile, dintre actele unui dosar. **6.** obiect, operă artistică expusă într-un muzeu, la o expoziție etc. sau care face parte dintr-o colecție. **7.** lucrare dramatică în care predomină dialogul și care se reprezintă pe scenă. **8.** compoziție muzicală. (<fr. *pièce*)

piesétă *s. f.* mică piesă de teatru (într-un act). v. s c e n e t ă. (<fr. *pièсette*)

pietà *s. n.* statuie, tablou reprezentînd pe Madona cu Isus mort, pe genunchi, temă caracteristică artei medievale catolice. (<it. *pietà*)

pietáte *s. f.* **1.** evlavie, smerenie; devoțiune. **2.** sentiment de respect profund față de cineva sau ceva. (<fr. *piété*, lat. *pietas*)

pietín *s. n.* **1.** boală contagioasă la oi, manifestată prin răni la picioare, care provoacă căderea unghiilor. **2.** boală a cerealelor care provoacă atrofierea sau căderea acestora. (<fr. *piétin*)

pietísm *s. n.* doctrină ascetică protestantă, apărută în Germania în sec. XVII, care promovează respectarea riguroasă a practicilor religioase, pietatea și misticismul; *(p. ext.)* comportare a adepților acestei doctrine. (<fr. *piétisme*)

pietíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pietismului. (<fr. *piétiste*)

pietón *s. m.* persoană care circulă pe jos; trecător. (<fr. *piéton*)

pietonál, -ă *adj.* referitor la pietoni, al pietonilor; pedonal; pietonier. (<*pieton* + *-al*)

pietoniér, -ă *adj. (rar)* pietonal. (<fr. *piétonnier*)

pietós, -oásă *adj. (rar)* **1.** milos, compătimitor; mișcător. **2.** demn de milă, nenorocit. **3.** *(p. ext.)* pios, cucernic, evlavios. (<it. *pietoso*)

pietóso/-to-zo/ *adv. (muz.)* trist, amar; pios. (<it. *pietoso*)

piéz *s. m.* unitate de măsură a presiunii, corespunzătoare unei forțe de un sten pe m^2. (<fr. *pièze*)

PIEZO-, -piézǎ *elem. comp.* „presiune, comprimare". (<fr. *piézo-*, *-pièse*, cf. gr. *piezein*, a presa)

piezobázǎ *s. f.* valoarea psihometrică a unei stimulări liminale a presiunii mecanice, corespunzînd pragului de bază al excitării electrice. (<*piezo-* + *bază*)

piezocerámie, -ă **I.** *adj.* referitor la piezoceramică. **II.** *s. f.* denumire generică pentru un grup de cristale ceramice piezoelectrice folosite în construcția rezonatoarelor, dozelor de pick-up, traductoarelor de ultrasunete etc. (<fr. *piézo-céramique*)

piezoconductibilitáte *s. f.* proprietate a unui mediu de a transmite presiunea. (< *piezo-* + *conductibilitate*)

piezocristalizáre *s. f.* cristalizare a unor minerale, componente ale unor masive granitice, sub acțiunea forțelor orogenice. (<*piezo-* + *cristalizare*)

piezoeléctric, -ă *adj.* referitor la piezoelectricitate. (<fr. *piézo-électrique*)

piezoelectricitáte *s. f.* proprietate a unor substanțe cristaline de a se polariza electric datorită unor deformații mecanice sau de a-și modifica dimensiunile în prezența unui cîmp electric variabil. (<fr. *piézo-électricité*)

piezográf *s. n.* aparat folosit în piezografie. (<fr. *piézographe*)

piezografíe *s. f.* înregistrare grafică a presiunilor sau a solicitărilor vibratorii prin metoda piezoelectrică. (<fr. *piézographie*)

piezográmă *s. f.* curbă obținută la piezograf. (<fr. *piézogramme*)

piezométric, -ă *adj.* referitor la piezometrie. (<fr. *piézométrique*)

piezometríe *s. f.* **1.** măsurarea presiunilor ridicate. **2.** ramură a fizicii care studiază compresibilitatea lichidelor. (<fr. *piézométrie*)

piezométru *s. n.* **1.** instrument folosit în piezometrie. **2.** tub manometric servind pentru determinarea presiunii statice a fluidului dintr-o conductă. (<fr. *piézomètre*)

piezooscilatór *s. n.* oscilator electronic care folosește ca element rezonator un cristal de cuarț. (<it. *piezooscillatore*)

piezorezistiv, -ă *adj.* care prezintă piezorezistivitate. (<fr. *piézorésistif*)

piezorezistivitáte *s. f.* proprietate a unor materiale de a-şi varia rezistenţa la deformări elastice. (<fr. *piézorésistivité*)

piezoterapíe *s. f.* aplicarea terapeutică a presiunilor intratoracice în cura afecţiunilor pulmonare. (<fr. *piézothérapie*)

-píg v. p i g o -.

pigeonográmă *s. f.* obiect de corespondenţă transportat cu ajutorul porumbeilor. (cf. fr. *pigeon*, porumbel)

-pígie v. p i g o -.

pigmalionísm *s. n.* perversiune sexuală constând din masturbare în faţa unei statui sau prin raport sexual cu manechine. (<engl. *pygmalionism*, cf. *Pigmalion*, sculptor legendar, îndrăgostit de propria-i creaţie, statuia Galateii)

pigmént[1] *s. m.* **1.** substanţă organică colorată care se găseşte în celulele pielii şi unele ţesuturi. ○ *~nţi biliari* = pigmenţi produşi în organismul animal şi localizaţi în vezica biliară. **2.** pulbere minerală colorată, folosită în industria lacurilor şi a vopselelor, a materialelor plastice etc. (<fr. *pigment*)

PIGMENT-[2](O)- *elem. comp.* „pigment". (<fr. *pigment/o/-*, cf. lat. *pigmentum*, culoare)

pigmentá *vb.* **I.** *refl.* (despre piele, ţesuturi) a se colora datorită pigmenţilor ce se formează prin acţiunea soarelui, a unor tulburări etc. **II.** *tr. (fig.)* a tinctura; a condimenta. — *pigmentáre* s. f. (<fr. *pigmenter*)

pigmentár, -ă *adj.* referitor la pigmenţi; (despre celule, ţesuturi etc.) pigmentat. (<fr. *pigmentaire*)

pigmentáţie *s. f.* pigmentare. • mod în care apar colorate celulele, ţesuturile etc. în urma pigmentării. — var. *pigmentaţiune* s. f. (<fr. *pigmentation*)

pigmentaţiúne *s. f.* v. p i g m e n t a ţ i e.

pigmentofagíe *s. f.* proces de înglobare a pigmentului de către unele celule. (după engl. *pigmentophage*)

pigmentogén, -ă *adj.* (despre celule) care produce pigmenţi. (<fr. *pigmentogène*)

pigmentogenézǎ *s. f.* proces fiziologic de formare a pigmenţilor. (<engl. *pigmentogenesis*)

pigmentolizǎ *s. f.* descompunere a pigmenţilor de către substanţa celulară. (<fr. *pigmentolyse*)

pigmentolizínă *s. f.* enzimă care distruge pigmentul. (<fr. *pigmentolysine*)

pigméu, -ée *s. m. f.* **1.** *(mit.)* reprezentant al unei populaţii de pitici cu care s-ar fi luptat Hercule. **2.** pitic de rasă neagră din Africa Centrală. **3.** *(fig.)* om lipsit de valoare, de calităţi, de merite. (<fr. *pygmée*, gr. *Pygmaios*, popor legendar de pitici)

PIGO-, -pig, -pigíe *elem. comp.* „fesă". (<fr. *pygo-*, *-pyge*, *-pygie*, cf. gr. *pyge*)

pigomél *s. m.* monstru care are unu sau două membre în plus în regiunea hipogastrică. (<fr. *pygomèle*)

pigopág *s. m.* cuplu de monştri uniţi în regiunea feselor. (<fr. *pygopage*)

pijamá *s. f.* îmbrăcăminte comodă de casă (pentru dormit), compusă din pantaloni şi bluză. (<fr. *pyjama*, engl. *pyjamas* < cuv. hindi)

pil[1] *s. m.* *(biol.)* producţie epidermică filiformă, cu forme şi funcţii variate. (<lat. *pilus*, /fir de/ păr)

pil[2] *interj.* (strigăt adresat de vînător ciinelui pentru a-l îndemna să se arunce asupra vînatului) apucă! prinde! (<fr. *pille*)

-pil[3] *elem. comp.* „reţea". (<fr. *-pile*, cf. gr. *pilos*, pisală, bătăleală)

-pil[4] v. p i l e -.

pilástru *s. m.* stîlp (cu secţiune dreptunghiulară) care serveşte ca ornament sau pentru consolidarea unui zid. (<fr. *pilastre*, it. *pilastro*)

pilă *s. f.* **1.** dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduşi într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent chimic în energie electrică. ○ *~ atomică* = reactor nuclear; *~ electrochimică* = pilă de curent continuu. **2.** *(fam.)* protecţie, sprijin dat cuiva de o persoană influentă; *(p. ext.)* persoana însăşi. ○ *a avea ~e* a se bucura de protecţia cuiva. **3.** picior intermediar între culeele unui pod, din zidărie, beton sau metal. (<fr. *pile*)

PILE-, -píl *elem. comp.* „orificiu, perforaţie". (<fr. *pyle-*, *-pyle*, cf. gr. *pyle*, poartă)

pilént, -ă *adj.* (despre ciuperci) cu un organ în formă de pălărie. (<lat. *pileatus*, care poartă bonetă)

pileáţi *s. m. pl.* nume dat de romani nobililor geto-daci; tarabostes. (<lat. *pileati* < *pileus*, bonetă, căciulă, cuşmă)

pileflebítă *s. f.* inflamaţie a venei porte. (<fr. *pyléphlébite*)

pileflombózǎ *s. f.* tromboză a venei porte. (<fr. *pyléthrombose*)

piléus *s. n.* **1.** bonetă conică din stofă moale, purtată de greci şi mai ales de nobilii daci, ca semn distinctiv al rangului lor. **2.** pălăria ciupercilor, care poartă dedesubt organele de fructificaţie. (<fr., lat. *pileus*)

PILI- /PILO- *elem. comp.* „păr, pilozitate". (<fr. *pili-*, *pilo-*, cf. lat. *pilus*, /fir de/ păr)

piliér[1] *s. n.* **1.** porţiune de zăcămînt făcînd parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice şi subîmpărţită în panouri. **2.** coloană de piatră, de lemn sau de metal avînd pictate pe capitel figuri de animale. (<fr. *pilier*)

piliér[2] *s. m.* *(rugbi)* fiecare dintre înaintaşii din prima linie care încadrează pe taloner în meleu. (<fr. *pilier*)

pilifér, -ă *adj.* *(biol.)* cu perişori. ○ *zonă ~ă* = regiune a rădăcinii care poartă perişorii absorbanţi. (<fr. *pilifère*)

piling *s. n.* noduleţ care se formează pe suprafeţele expuse frecării ale îmbrăcămintei confecţionate din ţesături poliamidice. (<germ. *Pilling*)

pillatián, -ă *adj.* **1.** care aparţine lui Ion Pillat. **2.** în maniera (poeziei) lui Ion Pillat. (</Ion/*Pillat*, poet român + *-ian*)

PILO- v. p i l i -.

pilocárp *s. m.* arbust cu flori mari, originar din America de Sud, ale cărui frunze conţin pilocarpină; jaborandi. (<fr. *pilocarpe*, lat. *pilocarpus*, cf. gr. *pilos*, pisală)

pilocarpínă *s. f.* alcaloid extras din frunzele de pilocarp, servind ca sudorific şi ca antidot al atropinei. (<fr. *pilocarpine*)

pilón *s. m.* **1.** stîlp puternic de susţinere a unei construcţii sau a unei părţi a acesteia, a unui arc de pod etc. **2.** construcţie masivă de o parte şi de alta a intrării unui templu sau a unui monument. ● element ornamental în formă de stîlp prismatic la intrarea într-un parc, într-o expoziţie etc. **3.** stîlp care susţine o linie electrică aeriană, o antenă electromagnetică etc. (<fr. *pylône*, gr. *pylon*, portal)

pilonă *vb. tr.* a introduce piloni; a îndesa (cu maiul, cu maşina etc.) o umplutură de pămînt. — *pilonáre* s. f. (<fr. *pilonner*)

pilór[1] *s. m.* orificiu de comunicare între stomac şi duoden. (<fr. *pylore*, lat. *pylorus*, gr. *pyloros*, care păzeşte poarta)

PILOR[2]**(O)-** *elem. comp.* „pilor". (<fr. *pylor/o/-*, cf. lat. *pylorus*, gr. *pyloros*, paznic, portar)

pilorectomíe *s. f.* rezecţie a sfincterului piloric. (<fr. *pylorectomie*)

pilóric, -ă *adj.* referitor la pilor, al pilorului. ○ *glandă* ~*ă* = glandă din pereţii pilorului care secretă mucus, pepsină, lipază. (<fr. *pylorique*)

pilorísm *s. n.* tendinţa la spasm a musculaturii pilorului. (<fr. *pylorisme*)

pilorítă *s. f.* inflamaţie a mucoasei pilorice. (<fr. *pylorite*)

pilorízã *s. f.* caliptră (1). (<fr. *pilorise*)

piloroclazíe *s. f.* dilatare a pilorului cu degetul. (<fr. *pyloroclasie*)

piloroduodenítă *s. f.* inflamaţie a mucoasei pilorului şi duodenului. (<fr. *pyloroduodénite*)

piloroduodenostomíe *s. f.* duodenectomie cu anastomozarea pilorului la duoden. (<*piloro-* + *duodenostomie*)

piloroplastíe *s. f.* lărgire chirurgicală a sfincterului piloric prin incizia longitudinală şi sutura transversală a pilorului. (<fr. *pyloroplastie*)

pilorospásm *s. n.* spasm al pilorului. (<fr. *pylorospasme*)

pilorostenózã *s. f.* strîmtare patologică a sfincterului piloric. (<fr. *pylorosténose*)

pilorostomíe *s. f.* fistulă gastrică, practicată la nivelul pilorului pentru a remedia o stenoză esofagiană. (<fr. *pylorostomie*)

pilorotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a pilorului. (<fr. *pylorotomie*)

pilós, -oásă *adj.* referitor la păr, al părului. ● *(bot.;* despre un organ) acoperit cu păr. (<fr. *pileux*, lat. *pilosus*, păros)

pilót[1] **I.** *s. m.* **1.** conducător al unei (aero)nave sau *(p. anal.)* al unei maşini. ○ ~ *automat* = aparatură care menţine automat drumul unei (aero)nave. **2.** persoană autorizată să conducă nave, trenuri etc. în locuri primejdioase. **II.** *adj.* (despre o uzină, o fermă etc.) care serveşte ca model, drept călăuză. ○ *staţie* ~ = staţie (2) model, etalon; *vas* ~ = pilotină. (<fr. *pilote*, it. *pilota*)

pilót[2] *s. m.* stîlp de fier, de beton armat etc. înfipt în pămînt, care susţine o construcţie. (<fr. *pilot*)

pilotá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a conduce o (aero)navă, o locomotivă, o maşină etc. ca pilot[1]. **2.** a conduce un vehicul sau o navă în condiţii speciale. ● *(fig.)* a dirija, a călăuzi, a ghida. ● *(fig.;* despre o ştiinţă) a orienta o disciplină prin noţiunile şi metodele proprii. **II.** *intr.* (despre nave, trenuri) a merge mai încet, cu precauţie, datorită nesiguranţei drumului. — *pilotáre* s. f. (<fr. *piloter*)

pilotáj[1] *s. n.* **1.** ştiinţa şi tehnica de a pilota (I, 1); pilotare. **2.** încetinire a mersului unui tren sau unei nave din cauza nesiguranţei parcursului. (<fr. *pilotage*)

pilotáj[2] *s. n.* construcţie hidrotehnică alcătuită din piloţi[2] bătuţi în albia unui curs de apă flotabil, servind la dirijarea plutitului liber. (<fr. *pilotage*)

pilotínă *s. f.* navă mică ce transportă piloţii[1] (2) care conduc navele la intrarea sau la ieşirea din port; vas pilot. (<fr. *pilotin*)

pilozitáte *s. f.* **1.** acoperirea cu păr a tegumentelor. **2.** *(text.)* proprietate a firelor de a avea aspect pufos. (<fr. *pilosité*)

pilulár, -ă *adj.* **1.** în formă de pilulă. **2.** referitor la pilulele anticoncepţionale. (<fr. *pilulaire*)

pilúlă *s. f.* mic preparat medicamentos de formă sferică, care se ia pe cale bucală. (<fr. *pilule*)

pilulizá *vb. tr. (fam.)* a transforma în pilule, a reduce (un text etc.). (<*pilulă* + *-iza*)

pílum *s. n.* suliţă scurtă de aruncat a legionarilor romani. (<lat., fr. *pilum*)

pimelózã *s. f. (livr.)* obezitate. (<it. *pimelosi*, cf. gr. *pimelos*, gras)

pimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii medii din cilindrul unui motor termic.

pin *s. m. (electron.)* terminal al unui circuit integrat. (<engl. *pin*)

pinacée *s. f. pl.* familie de conifere cuprinzînd arbori răşinoşi din specia bradului; abietacee. (<fr. *pinacées*, cf. lat. *pinus*, pin)

pináclu *s. n.* **1.** partea cea mai înaltă a unui edificiu. **2.** coronamentul unui contrafort. **3.** element de construcţie, de formă piramidală sau conică alungită, care echilibrează unele piese în consolă. **4.** formă înălţată dintr-o rocă dură, cu marginile abrupte. (<fr. *pinacle*, lat. *pinnaculum* < *pinna*, crenel)

pinacotécă *s. f.* mare colecţie de tablouri; muzeu de pictură. (<fr. *pinacothèque*, lat. *pinacotheca*, cf. gr. *pinax*, *-akos*, tablou)

pinásă *s. f.* **1.** mică navă cu vele din sec. XIII—XVIII, lungă şi uşoară, foarte rapidă, folosită pentru patrulare şi escortarea navelor comerciale. **2.** îmbarcaţie cu fundul plat utilizată pentru pescuitul litoral. (<fr. *pinasse*, cf. sp. *pinaza*, vapor din lemn de pin)

pínax *s. n.* tablou pictat; *(p. ext.)* obiect de ceramică cu desene pictate; mic vas cu capac, în care se păstrau fardurile. (<gr. *pinax*)

pínă *s. f.* element de coronament la monumentele funerare, în formă de con de pin, sculptat în piatră. (<lat. *pina*, scoică de mare /cu spini/)

pince-nez /pens-né/ *s. n.* lornion (1). (<fr. *pince-nez*)

pincóps *s. n.* ţeavă mică la războiul de ţesut, cu firul de bătătură înfăşurat pe ea, care se introduce în suveică. (<germ. *Pinkop*, engl. *pincop*)

pindáric, -ă *adj.* 1. propriu lui Pindar. 2. în maniera lirismului lui Pindar; moralizator; artificios, încărcat. ○ *odă ~ă* = formă de poezie cu strofe liber organizate, pline de elan, cu construcții lexicale îndrăznețe. (<fr. *pindarique*, cf. *Pindar*, poet antic gr.)

pindarism *s. n.* stil pindaric; lirism emfatic și artificios, în genul creației lui Pindar. (<fr. *pindarisme*)

pindarizá *vb. intr.* a imita stilul pindaric; a practica un lirism pretențios. (<fr. *pindariser*)

PINEAL(O)- *elem. comp.* „glandă pineală". (<fr. *pinéal/o/-*, cf. lat. *pinealis*, ca un con de pin)

pinеálă *adj. glandă ~ă* (și *s. f.*) = glandă mică, situată în diencefal, cu rol în dezvoltarea și creșterea organismului și cu acțiune antigonadotropă; epifiză. (<fr. *pinéale*)

pinealectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a glandei pineale. (<fr. *pinéalectomie*)

pinealoblastóm *s. n.* tumoare malignă a glandei pineale. (<fr. *pinéaloblastome*)

pinealocít *s. n.* celulă principală epitelială a glandei pineale. (<fr. *pinéalocyte*)

pinealóm *s. n.* tumoare a glandei pineale. (<fr. *pinéalome*)

pinén *s. m.* hidrocarbură terpenică, care formează partea principală a esențelor terebentinei. (<fr. *pinène*)

pinét *s. n.* plantație, pădure de pini. (<it. *pineta*, fr. *pinède*)

pingo *s. n.* hidrolacolit. (<fr. *pingo* < cuv. eschimos)

ping-póng *s. n.* tenis de masă. (<fr., engl. *ping-pong*)

ping-pongíst, -ă *s. m. f.* sportiv care practică ping-pongul. (<*ping-pong* + *-ist*)

pinguín *s. m.* pasăre palmipedă din mările arctice, cu aripi scurte, cu pieptul alb și cu mersul legănat, care stă în poziție verticală. (<fr. *pingouin*)

pinifér, -ă *adj.* care produce pini. (<fr. *pinifère*)

pinínă *s. f.* substanță zaharoasă extrasă dintr-o specie de pin, folosită în farmacie. (<fr. *pinine*)

pinión *s. n.* 1. roată dințată, cu diametru minim, a unui angrenaj. 2. perete triunghiular care încheie la partea superioară zidul unui edificiu; fronton. (<fr. *pignon*)

pinipéde *s. n. pl.* ordin de mamifere carnivore acvatice din regiunile polare, cu corpul fusiform și membrele transformate în înotătoare (foca, morsa, otaria etc.). (<fr. *pinnipèdes*, cf. lat. *pinna*, înotătoare)

PINO- *elem. comp.* „absorbire, înglobare". (<fr. *pino-*, cf. gr. *pincin*, a bea)

pinocít *s. n.* celulă epifizară macrofagă care înglobează particule tisulare lichide. (<fr. *pinocyte*)

pinocitóză *s. f.* incluziune discontinuă a substanțelor solubile de către celule, prin invaginarea suprafeței celulare. (<fr. *pinocytose*)

pinólă *s. f.* ax al piesei de strung în care se fixează printr-un vîrf unul dintre capetele piesei de prelucrat sau o uneltă de prelucrare a piesei. (<germ. *Pinole*)

pinot /pi-nó/ *s. n.* soi de struguri de viță nobilă, de origine franceză, cu ciorchini mici, cilindrici. • vin obținut din acest soi de struguri. (<fr. *pinot*)

pinscher /pin-șăr/ *s. m.* rasă de câini de agrement, constituind o formă pitică de doberman. (<germ. *Pinscher*)

pint *s. m.* unitate anglo-saxonă de măsură pentru capacități, egală cu 0,568 l în Marea Britanie, și 1,136 l în Canada. (<engl. *pint*)

pinta *s. f.* boală endemică din regiunile (sub)tropicale ale Americii și Africii, provocată de treponemă, care debutează printr-un șancru, urmat de erupții secundare generalizate. (<fr., sp. *pinto*)

pintadéră *s. f.* ustensilă din lut în formă de ștampilă, cu o placă sigilară rotundă sau dreptunghiulară, gravată cu motive geometrice. (<sp. *pintadera*)

pințétă *s. f.* *(iluzionism)* ciupitură. (<fr. *pincette*)

pinzochlér *s. m.* călugăr aparținînd unui ordin franciscan, bigot, fățarnic. (<it. *pinzochero*)

pinúlă *s. f.* 1. lamă metalică în care este tăiată o fantă în a cărei axă se află un fir de vizare și care, montată la capetele unei alidade, servește la determinarea aliniamentelor de teren. 2. pană mică, aripioară, aripă. 3. fiecare dintre foliolele care formează o frunză de ferigă. (<fr. *pinnule*)

pin-up girl /pin-ap-gărl/ *s. f.* fată cu înfățișare atrăgătoare, care apare în fotografii pe coperțile revistelor, la reclame etc. (<engl. *pin-up girl*)

pínxit *s. n.* formulă cu semnificația „a pictat", săpată pe o placă de gravură alături de numele pictorului după care gravorul și-a făcut lucrarea. (<lat. *pinxit*)

Pínzgau /pinț-/ *s. n.* 1. rasă de bovine de lapte și carne, de culoare roșie-castanie, cu o dungă albă de-a lungul spinării. 2. rasă de cai grei, de tracțiune. (<germ. *Pinzgau*)

PIO-, -pióză *elem. comp.* „puroi, supurație". (<fr. *pyo-*, *-pyose*, cf. gr. *pyon*, *pyosis*)

piobacilóză *s. f.* infecție provocată de un bacil piogen la porci și la rumegătoare. (<fr. *pyobacillose*)

piocefalíe *s. f.* răspîndire de lichid purulent în ventriculii cerebrali. (<fr. *pyocéphalie*)

piocél *s. n.* colecție purulentă în jurul testiculului. (<fr. *pyocèle*)

piocelulíță *s. f.* celulită supurantă. (<*pio-* + *celulită*)

piocít *s. n.* celulă de puroi rezultată din degenerarea vacuolară a unui granulocit. (<fr. *pyocyte*)

piocolecíst *s. n.* veziculă biliară inflamată care conține puroi. (<fr. *pyocholécyste*)

piocolecistítă *s. f.* colecistită supurantă. (<fr. *pyocholécystite*)

piocolpocél *s. n.* inflamație supurativă a peretelui superior al vaginului. (<fr. *pyocolpocèle*)

piocólpos *s. n.* colecție purulentă intravaginală. (<fr. *pyocolpos*)

pioctaníná *s. f.* materie colorantă derivată din anilină, cu proprietăți antibacteriene. (<fr. *pyoktanine*)

piodérmie *s. f.* piodermită. (<fr. *pyodermie*)

piodérmită *s. f.* denumire dată unor inflamații purulente ale pielii, provocate de streptococi și stafilococi; piodermie. (<fr. *pyodermite*)

piofagíe *s. f.* deglutiție de puroi provenit din cavitatea bucală sau din căile respiratorii. (<fr. *pyophagie*)

pioftálmie *s. f.* acumulare de puroi pe fundul ochiului; hipopion. (<fr. *pyophtalmie*)

piogén *adj.* (despre bacterii) care produce puroi. (<fr. *pyogène*)

piogenéză *s. f.* piogenie. (<fr. *pyogenèse*)

piogénie *s. f.* producere de puroi; piogeneză. (<fr. *pyogénie*)

pioíd, -ă *adj.* cu aspect de puroi. (<fr. *pyoïde*)

piolét *s. m.* baston folosit în alpinism, care are la capăt un fel de mic tirnăcop. (<fr. *piolet*)

piometríe *s. f.* piometrită. (<fr. *pyométrie*)

piometrítă *s. f.* acumulare de puroi în cavitatea uterină; piometrie. (<fr. *pyométrite*)

pión *s. m.* **1.** *(șah)* piesă de cea mai mică valoare. **2.** particulă subatomică, care are proprietatea de a descărca energie asupra unui punct precis. **3.** *(fig.)* element înaintaș al unei organizații, al unui plan de acțiune etc.; militant pentru o cauză. (<fr. *pion*)

pionefrítă *s. f.* nefrită purulentă. (<fr. *pyonéphrite*)

pionefróză *s. f.* formare de puroi în cavitatea renală. (<fr. *pyonéphrose*)

pionéză *s. f.* v. p i u n e z ă.

pionér[1] **1.** *s. m. f.* **1.** cel care, făcînd parte dintr-un grup de colonișți sau de emigranți, desțelenește și cultivă un ținut virgin, punînd bazele unei vieți civilizate. **2.** *(fig.)* deschizător de drumuri noi în știință, în tehnică etc. **3.** (în trecut, în România) membru al organizației de masă a elevilor între 7 și 14 ani, educați în spiritul concepției comuniste. **II.** *s. m.* militar din trupele de geniu, specializate în construcții de terasamente, fortificații, mînări etc. (<fr. *pionnier*, germ. *Pionier*, /II/ rus. *pioner*)

pionér[2] *s. n.* *(tehn.)* banc de lucru pentru prelucrarea țevilor, ușor de transportat și de montat pe șantier.

pionerát *s. n.* activitate, misiune de pionier[1] (I, 1, 2). (<*pionier*[1] + *-at*)

pionerésc, -eáscă *adj.* referitor la pionieri[1] (I, 3), pentru pionieri, de pionier. (<*pionier*[1] + *-esc*)

piopericárd *s. n.* acumulare de puroi în cavitatea pericardică. (<fr. *pyopéricarde*)

piopneumopericárd *s. n.* acumulare de puroi și aer în cavitatea pericardică. (<fr. *pyopneumopéricarde*)

piopneumotoráx *s. n.* prezența de puroi și de gaz în cavitatea pleurală. (<fr. *pyopneumothorax*)

piorée *s. f.* scurgere purulentă dintr-un focar infecțios. ○ *~ alveolară* = parodontoză. (<fr. *pyorrhée*)

piós, -oásă *adj.* evlavios, cuvios; *(p. ext.)* însuflețit de dragoste și de respect. (<fr. *pieux*)

piosalpingítă *s. f.* piosalpinx. (<fr. *pyosalpingite*)

piosálpinx *s. n.* inflamație purulentă a trompei uterine; piosalpingită. (<fr. *pyosalpinx*)

pioscleróză *s. f.* inflamație purulentă asociată cu o hiperplazie a țesutului conjunctiv. (<fr. *pyosclérose*)

pioseptícemie *s. f.* boală infecțioasă foarte gravă, la mînji, viței, miei etc. (<fr. *pyosepticémie*)

piospermíe *s. f.* prezența a numeroase leucocite în spermă. (<fr. *pyospermie*)

piostercorál, -ă *adj.* care conține puroi în excremente. (<fr. *pyostercoral*)

pioterapíe *s. f.* folosirea terapeutică în injecții subcutanate de puroi sterilizat. (<fr. *pyothérapie*)

piotoráx *s. n.* acumulare de puroi în cavitatea pleurală; pleurezie purulentă. (<fr. *pyothorax*)

-plózǎ v. p i o -.

pípă *s. f.* **1.** conductă cu secțiunea de ieșire sau de intrare mai mare decît cea curentă. ● tub de porțelan curbat folosit pentru protejarea conductoarelor electrice împotriva apei de ploaie la intrarea acestora în pereții unei clădiri. **2.** piesă rotitoare care închide succesiv circuitele electrice ale bujiilor unui motor cu electroaprindere. (<engl., fr. *pipe*)

pipe-líne /páip-lain/ *s. n.* **1.** conductă (magistrală) pentru transportul gazelor, petrolului etc. la distanță; oleoduc. **2.** *(inform.)* tehnologie care permite un tratament ultrarapid, constînd în aceea că ieșirea unui program constituie intrarea unui alt program. (<engl. *pipe-line*)

piperacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale din regiunile tropicale, cu proprietăți aromatice pronunțate, avînd ca tip piperul. (<fr. *pipéracées*)

piperále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori cuprinzînd piperaceele și familiile înrudite. (<fr. *pipérales*)

piperazínă *s. f.* amină care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă, folosită ca dizolvant al nisipului din urină, la tratamentul gutei etc. (<fr. *pipérazine*)

piperínă *s. f.* alcaloid care se găsește în piper. (<fr. *pipérine*)

piperménť *s. n.* lichior de mentă. (<engl. *peppermint*)

piperonál *s. n.* heliotropină. (<fr. *pipéronal*)

pipétă *s. f.* tub de sticlă subțiat la un capăt și cu o pompă de cauciuc la celălalt, care servește pentru a lua și a picura o cantitate mică dintr-un lichid. (<fr. *pipette*)

PIR(O)- *elem. comp.* „foc". (<fr. *pyr/o/-*, cf. gr. *pyros*)

pirála *s. f.* pește de pradă, foarte feroce, din fluviul Amazoanelor. (<fr. *piraya* < cuv. tupi)

piramidál, -ă **I.** *adj.* **1.** în formă de piramidă. ○ *celulă ~ă* = celulă nervoasă a substanței cenușii din creier; *fascicul ~* = unul dintre fasciculele nervoase ale măduvei spinării; *mușchi ~* = mușchi al abdomenului. **2.** *(fam.)* colosal; *(p. ext.)* extraordinar, uimitor. **II.**

s. n. os al carpului. (<fr. *pyramidal*, lat. *pyramidalis*)

piramídă *s. f.* **1.** poliedru având ca bază un poligon și fețele laterale în formă de triunghi cu același vîrf. **2.** monument funerar antic, de forma unei piramide (1), construit din blocuri de piatră, în care erau înmormîntați faraonii Egiptului. ● *(p. ext.)* edificiu arhitectonic asemănător unui asemenea monument. **3.** figură de gimnastică în care mai mulți sportivi se așază în rînduri suprapuse în forma unei piramide (1). **4.** îngrămădire de materiale, de lucruri etc. în formă de piramidă (1). ● formă de așezare a armelor pe sol, cu vîrfurile țevilor sprijinite unele de altele. **5.** formă de coroană de pom cu ax principal. ● sistem de susținere a viței de vie portaltoi, alcătuit dintr-un stîlp înalt din vîrful căruia pornesc mai multe sîrme legate de butuci. **6.** formațiune anatomică asemănătoare unei piramide (1). ● proeminență osoasă din interiorul cavității timpanice. ○ ~ *bulbară* = proeminență a cordoanelor anterioare ale măduvei spinării, la nivelul bulbului rahidian; ~*e Malpighi* = formațiuni conice din zona medulară a parenchimului renal, prin care se scurge urina. (<fr. *pyramide*, lat., gr. *pyramis*, *-idis*, monument egiptean)

piramidón *s. n.* amidopirină. (<fr. *pyramidon*)

piramidotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a tracturilor piramidale ale măduvei spinării. (<fr. *pyramidotomie*)

pirandellián, -ă *adj.* referitor la concepția artistică și la opera lui Pirandello. ● propriu lui Pirandello. (<it. *pirandelliano*, fr. *pirandellien*)

pirandellísm *s. n.* caracteristică a teatrului lui Luigi Pirandello, a cărui problematică și mod de rezolvare sparg tiparele clasice, introducînd inovații moderne și îndrăznețe și experiențe ale tehnicii dramatice (monologul interior, dedublarea actorului etc.). (<it. *pirandellismo*, cf. *Luigi Pirandello*, scriitor it.)

pirandellizá *vb. tr.* a imita maniera teatrului lui Pirandello. — *pirandellizáre* s. f. (<*pirandell/ian/* + *-iza*)

piranográf *s. n.* piranometru înregistrator. (<fr. *pyranographe*)

piranométru *s. n.* solarimetru. (<fr. *pyranomètre*)

pirargírit *s. n.* minereu de argint de culoare roșie închisă și cu luciu adamantin. (<fr. *pyrargyrite*)

pirát I. *s. m.* cel care săvîrșește acte de piraterie. **II.** *adj. stație* ~ = stație radiofonică clandestină; *navă* ~ = navă armată al cărei echipaj săvîrșește acte de piraterie. (<fr. *pirate*, lat. *pirata*, gr. *peirates*)

piratéresc, -éască *adj.* de pirat. (<*piraterie* + *-esc*)

piratérie *s. f.* **1.** act de violență comis pe mare sau în aer cu scopul de a jefui sau captura ori pentru realizarea în acest mod a unor interese politice. **2.** *(fig.)* jaf, tîlhărie, hoție. (<fr. *piraterie*)

pirátică *s. f. (rar)* piraterie informatică. (<fr. *piratique*)

pirazól *s. m.* bază heterociclică cu caracter aromatic, derivată din pirol. (<fr. *pyrazol(e)*)

-pirén v. pireno-.

pireneán, -ă *adj.* din munții Pirinei; specific acestora. (<fr. *pyrénéen*)

PIRENO-, -pirén *elem. comp.* „sîmbure, nucleu, corpuscul". (<fr. *pyréno-*, *-pyrène*, cf. gr. *pyren*, sîmbure)

pirenofór *s. m.* parte a citoplasmei care conține nucleul. (<fr. *pyrenophore*)

pirenoíd, -ă I. *adj.* în formă de sîmbure osos. **II.** *s. m. pl.* plastide granulare globuloase, incolore, din cromatofori, la alge. (<fr. *pyrénoïde/s/*)

pirenomicéte *s. f. pl.* ordin de ciuperci din clasa ascomicetelor, cu miceliul compartimentat și cu periteciul în formă de butelie sau de sferă. (<fr. *pyrénomycètes*)

pirenozóm *s. m.* corpuscul plastidic din pirenoide. (<fr. *pyrénosome*)

PIRET(O)-, -pirexíe *elem. comp.* „febră, stare febrilă". (<fr. *pyrét/o/-*, *-pyrexie*, cf. gr. *pyretos*, febră, *pyrexis*, acces de febră)

pirétic, -ă *adj.* referitor la febră. (<fr. *pyrétique*)

piretogén, -ă *adj.* care produce febră. (<fr. *pyrétogène*)

piretologíe *s. f.* parte a patologiei care studiază bolile febrile. (<fr. *pyrétologie*)

piretoterapíe *s. f.* metodă de tratament prin crearea artificială a unei stări febrile. (<fr. *pyrétothérapie*)

piretrínă *s. f.* substanță insecticidă extrasă din piretru, netoxică pentru oameni. (<fr. *pyréthrine*)

pirétru *s. m.* **1.** plantă erbacee din familia compozeelor, asemănătoare cu crizantema. **2.** pulbere insecticidă fină, obținută din florile uscate de piretru (1). (<fr. *pyrèthre*)

pírex *s. n.* v. pyrex.

pirexíe[1] *s. f.* denumire generică pentru bolile cu febră. (<fr. *pyrexie*)

-pirexíe[2] v. piret(o)-.

pirexiofobíe *s. f.* teamă nejustificată, exagerată de a face febră. (<engl. *pyrexeophobia*)

pirgeométru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității radiației calorice terestre. (<fr. *pyrogéomètre*)

pirheliográf *s. n.* pirheliometru înregistrator. (<fr. *pyrhéliographe*)

pirheliométru *s.n.* aparat pentru măsurarea radiației solare directe, pe baza determinării cantității de căldură rezultate prin absorbția acestei radiații. (<fr. *pyrhéliomètre*, germ. *Pyrheliometer*)

píric[1] *s. m.* picior de vers greco-latin, opus spondeului, format din două silabe scurte. (<fr. *pyrrhique*, gr. *pyrrhikhe*)

píric[2]**, -ă** *adj. (livr.)* referitor la foc, la ardere și îndeosebi la focuri de artificii. (<it. *pirico*)

piridíc, -ă *adj.* care provine din piridină. (<fr. *pyridique*)

piridínă *s. f.* bază azotată heterociclică, incoloră și cu miros caracteristic, care se extrage din gudroanele de huilă, folosită la fabricarea unor medicamente, coloranți etc. (<fr. *pyridine*)

piridoxínă *s. f.* vitamina B_6; adermină. (<fr. *pyridoxine*)

piridoxinoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a piridoxinei. (<fr. *pyridoxinothérapie*)

piridoxinurie *s. f.* prezența piridoxinei în urină. (<fr. *pyridoxinurie*)

piriform, -ă *adj.* în formă de pară. (<fr. *piriforme*, cf. lat. *pirum*, pară)

pirimidínă *s. f.* bază azotată cu o structură similară benzenului, la care doi atomi de azot înlocuiesc atomii corespunzători de carbon. (<germ. *Pyrimidine*)

pirimidínic, -ă *adj.* care provine din pirimidină. (<fr. *pyrimidinique*)

pirítă *s. f.* sulfură naturală de fier sau de cupru. (<fr. *pyrite*)

pirităfér, -ă *adj.* care conține pirită. (<fr. *pyritifère*)

pirităzáre *s. f.* înlocuire a carbonatului de calciu din cochiliile fosile prin pirită. (<*pirită* + *-iza*)

pirítos, -oásă *adj.* de natura piritei, care conține pirită. (<fr. *pyriteux*)

PIRO- v. p i r (o)-.

pirobalístică *s. f.* disciplină care studiază lansarea proiectilelor prin arderea unor substanțe capabile să le dea impulsul necesar. (<fr. *pyrobalistique*)

pirocatechínă *s. f.* substanță organică din clasa fenolilor, derivat al benzenului, folosită ca revelator fotografic, la fabricarea unor coloranți etc. (<fr. *pyrocathechine*)

piroclástic, -ă *adj.* (despre roci) format din piroclastite. (<fr. *pyroclastique*)

piroclastít *s. n.* rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice. (<fr. *pyroclastite*)

pirodinámică *s. f.* parte a dinamicii care studiază modul de acțiune a pulberii în gurile de foc. (<fr. *pyrodynamique*)

pirocléctric, -ă *adj.* referitor la piroelectricitate. (<fr. *pyro-électrique*)

pirocleclricitáte *s. f.* proprietate a unor substanțe cristaline de a se polariza electric datorită unei variații de temperatură sau de a-și modifica temperatura în prezența unui cîmp electric variabil. (<fr. *pyro-électricité*)

pirofil, -ă I. *adj., s. m. f.* (suferind) de pirofilie. II. *adj.* 1. care nu se alterează în contact cu focul. 2. (despre plante) care preferă terenurile arse. (<fr. *pyrophile*)

pirofílie *s. f.* 1. atracție patologică către foc. 2. calitatea a ceea ce este pirofil (II). (<fr. *pyrophilie*)

pirofít, -ă *adj., s. f.* (plantă, arbore cu scoarța groasă) care rezistă incendiilor din păduri. (<fr. *pyrophyte*)

pirofób, -ă *adj., s. m. f.* 1. (suferind) de pirofobie. 2. (despre plante) care evită terenurile arse. (<fr. *pyrophobe*)

pirofobíe *s. f.* teamă patologică de foc, de incendii. (<fr. *pyrophobie*, engl. *pyrophobia*)

pirofór *s. m.* 1. substanță care se aprinde spontan în contact cu aerul, formînd o ploaie de scîntei. 2. insectă coleopteră mare din America de Sud, care emite lumină fosforescentă. (<fr. *pyrophore*)

pirofóric, -ă *adj.* cu calități de pirofor (1). (<fr. *pyrophorique*)

pirofosfát *s. m.* sare a acidului pirofosforic. (<fr. *pyrophosphate*)

pirofosfóric *adj. acid ~* = acid obținut prin încălzirea acidului fosforic. (<fr. *pyrophosphorique*)

pirogálic *adj. acid ~* = pirogalol. (<fr. *pyrogallique*)

pirogalól *s. m.* substanță organică albă, cristalină, solubilă în apă, folosită ca revelator în fotografie, ca antiseptic, drept colorant pentru piei etc.; acid pirogalic. (<fr. *pyrogallol*)

pirógă *s. f.* ambarcațiune primitivă lungă și îngustă, făcută dintr-un trunchi de arbore scobit sau din piei cusute, folosită de amerindieni și de populația din Oc. Pacific. (<fr. *pirogue*, sp. *piragua* < cuv. caraib)

pirogén, -ă *adj.* 1. produs de foc. 2. (și *s. n.*) care produce febră. (<fr. *pyrogène*)

pirogenáre *s. f.* piroliză. (după fr. *pyrogénation*)

pirogenétic, -ă *adj.* (despre combustibili solizi) la care descompunerea se face prin încălzire în absența aerului. (<fr. *pyrogénétique*)

pirogenéză *s. f.* producere a căldurii. (<fr. *pyrogenèse*)

pirognostíe *s. f.* metodă de analiză pentru determinarea metalelor dintr-un mineral, constînd în încălzirea acestuia într-o flacără de suflător. (<fr. *pyrognostie*)

pirográf *s. n.* aparat electric de pirogravură cu un vîrf ascuțit, care se înroșește. (<fr. *pyrographe*, engl. *pyrograph*)

pirogravá *vb. tr.* a grava prin tehnica pirogravurii. — *pirogravăre* s. f. (<fr. *pyrograver*)

pirogravór *s. m.* specialist în pirogravură. (<fr. *pyrograveur*)

pirogravúră *s. f.* tehnică de ornamentare a suprafeței unor obiecte din lemn, os, piele etc. cu ajutorul unui instrument ascuțit la vîrf și înroșit la foc sau cu un termocauter. ● gravură obținută prin această tehnică; obiect pirogravat. (<fr. *pyrogravure*)

piról *s. m.* compus heterociclic azotat, care se prezintă sub formă de lichid incolor, cu miros de cloroform, obținut prin distilarea gudroanelor de huilă. (<fr. *pirrol*)

pirolagnie *s. f.* excitație sexuală produsă de provocarea sau contemplarea incendiilor. (<engl. *pyrolagnia*)

pirolatríe *s. f.* venerarea focului de către popoarele primitive. (<fr. *pyrolâtrie*)

pirolátru, -ă *s. m. f.* adorator al focului. (<fr. *pyrolâtre*)

pirolignós *adj. acid ~* = amestec apos de acetonă, alcool metilic, acid acetic etc. obținut prin distilarea uscată a lemnului. (<fr. *pyroligneux*)

pirolíză *s. f.* proces de descompunere termică a substanțelor organice; pirogenare. (<fr. *pyrolyse*)

piroluzít *s. n.* bioxid natural de mangan. — var. *piroluzită* s. f. (<fr. *pyrolusite*)

piroluzítă *s. f.* v. p i r o l u z i t.

piromán, -ă *s. m. f.* suferind de piromanie. (<fr. *pyromane*)

piromanie *s. f.* tulburare psihică manifestată prin impulsia de a da foc, de a provoca incendii. (<fr. *pyromanie*)

pirománt, -ă *s. m. f.* cel care practică piromanția. (<it. *piromante*)

piromanție *s. f.* divinație prin observarea aspectului focului sau al flăcărilor. (<fr. *pyromancie*)

pirometalurgíe *s. f.* procedeu de bază pentru obținerea metalelor, constînd în topirea minereurilor în cuptoare metalurgice cu ajutorul căldurii produse prin arderea unor combustibili. (<fr. *pyrométalurgie*)

pirometamorfísm *s. n.* totalitatea transformărilor datorate temperaturilor înalte suferite de rocile din vecinătatea unui corp eruptiv. (<fr. *pyrométamorphisme*)

pirométric, -ă *adj.* referitor la pirometrie; piroscopic. (<fr. *pyrométrique*)

pirometríe *s. f.* ansamblu de procedee pentru determinarea temperaturilor înalte ale corpurilor. ● ramură a fizicii care studiază măsurarea acestor temperaturi. (<fr. *pyrométrie*)

pirométru *s. n.* instrument folosit în pirometrie. ○ *~ ceramic* = corp de formă piramidală compus din diferite amestecuri de materiale ceramice care se înmoaie la o anumită temperatură; indicator piroscopic. (<fr. *pyromètre*)

piromorfísm *s. n.* modificarea structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă. (<fr. *pyromorphisme*)

piromorfít *s. n.* clorofosfat natural de plumb. (<germ. *Pyromorphit*)

pironián, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al pironismului. **2.** sceptic. (<fr. *pyrrhonien*)

pironísm *s. n.* **1.** doctrina filozofului Pyrrhon, care susținea că nici o afirmație nu poate fi socotită mai îndreptățită decît alta, lucrurile fiind incognoscibile. **2.** scepticism. (<fr. *pyrrhonisme*, cf. *Pyrrhon*, filozof antic gr.)

piróp *s. n.* varietate de granat, translucid, de culoare roșie, cu luciu gras, folosit ca piatră semiprețioasă. (<fr. *pyrope*, germ. *Pyrop*)

piroparafínă *s. f.* parafină bine cristalizată, ca urmare a încălzirii. (<fr. *pyroparaffine*)

piroplasmóză *s. f.* boală infecțioasă la animalele domestice, asemănătoare cu malaria, datorată unui parazit care distruge globulele roșii și provoacă febră mare. (<fr. *pyroplasmose*)

piroscáf *s. n.* denumire veche pentru navele cu aburi. (<fr. *pyroscaphe*)

piroscóp *s. n.* instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad. (<fr. *pyroscope*)

piroscópic, -ă *adj.* pirometric. ○ *indicator ~* = pirometru ceramic. (<fr. *pyroscopique*)

pirosféră *s. f.* zonă fluidă din interiorul Pămîntului, cu o temperatură foarte ridicată, sediu al erupțiilor vulcanice. (<fr. *pyrosphère*)

pirostát *s. n.* aparat de supraveghere și de menținere constantă a temperaturii în camera de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial. (<fr. *pyrostat*)

pirosulfúric *adj. acid ~* = acid obținut prin încălzirea acidului sulfuric. (<fr. *pyrosulfurique*)

pirotéhnic, -ă **I.** *adj.* referitor la pirotehnie; produs prin pirotehnie. **II.** *s. f.* pirotehnie. (<fr. *pyrotechnique*)

pirotehnicián *s. m.* specialist în pirotehnie; pirotehnist. (<fr. *pyrotechnicien*)

pirotehnie *s. f.* **1.** tehnică a fabricării și utilizării materialelor explozibile și inflamabile, a focului de artificii etc.; pirotehnică. **2.** fabrică de muniții. (<fr. *pyrotechnie*)

pirotehníst *s. m.* *(rar)* pirotehnician. (<engl. *pirotechnist*)

pirotérmic, -ă *adj.* care dezvoltă căldură prin ardere. (<fr. *pyrothermique*)

pirotínă *s. f.* sulfură naturală de fier. (<fr. *pyrrhotine*)

piroxén *s. m.* silicat natural de fier, magneziu, aluminiu, calciu etc., din rocile eruptive. (<fr. *pyroxène*)

piroxénic, -ă *adj.* de natura piroxenului, care conține piroxen. (<fr. *pyroxénique*)

piroxenít *s. n.* rocă magmatică intruzivă constituită din piroxeni. (<fr. *pyroxénite*)

piroxíl *s. m.* produs rezultat din acțiunea acidului nitric asupra unei materii celulozice (lemn, hîrtie etc.). (<fr. *pyroxyle*)

piroxilínă *s. f.* amestec de esteri nitrici ai celulozei, folosit la fabricarea explozivilor, a lacurilor etc. (<fr. *pyroxyline*)

pirózis *s. f.* senzație de arsură care urcă din stomac prin esofag, asociată cu un gust acru, provocată în special de hiperaciditate. (<fr., gr. *pyrosis*, arsură)

piruetá *vb. intr.* a face piruete. (<fr. *pirouetter*)

piruétă *s. f.* **1.** învîrtire făcută pe loc în vîrful unui picior; mișcare de întoarcere a calului pe picioarele de dinapoi. **2.** *(fig.)* schimbare bruscă de atitudine, de părere. (<fr. *pirouette*)

PISCI- *elem. comp.* „pește". (<fr. *pisci-*, cf. lat. *piscis*)

piscícol, -ă *adj.* referitor la pești, la piscicultură. (<fr. *piscicole*)

pisciculfór, -oáre *s. m. f.* specialist în piscicultură. (<fr. *pisciculteur*)

piscicultúră *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea și valorificarea peștelui. (<fr. *pisciculture*)

piscifórm, -ă *adj.* în formă de pește. (<fr. *pisciforme*)

piscínă *s. f.* **1.** heleșteu în care se cresc pești. **2.** bazin de înot, acoperit sau în aer liber. (<fr. *piscine*)

piscivór, -ă *adj.* care se hrănește cu pește. (<fr. *piscivore*)

pisétă *s. f.* aparat de laborator care proiectează un jet lichid. (<fr. *pisette*)

PISI- v. p i s o -.

pisifórm, -ă *adj., s. n.* (os al carpului) de forma bobului de mazăre. (<fr. *pisiforme*)

PISO-/PISI- *elem. comp.* „mazăre". (<fr. *piso-*, *pisi-*, cf. lat. *pisum*, gr. *pisos*)

pisoár *s. n.* vas de faianță sau de metal, montat la peretele unui closet, care servește bărbaților pentru urinat. (<fr. *pissoir*)

pisolít *s. n.* **1.** grăunte de carbonat de calciu sau de oxid de fier de mărimea unui bob de mazăre. **2.** rocă formată din pisolite (1). (<fr. *pisolithe*)

pisolític, -ă *adj.* (despre roci) format din pisolite. (<fr. *pisolithique*)

pistárd *s. m.* ciclist specializat în concursuri de pistă, de velodrom. (<fr. *pistard*)

pistă *s. f.* **1.** teren amenajat pentru curse, schi, întreceri sportive etc. **2.** fîșie de teren amenajată pentru decolarea și aterizarea avioanelor. **3.** urmă, făgaș, direcție. **4.** parte a unui film, a unei benzi magnetice etc. care servește ca suport al imprimării. (<fr. *piste*)

pistil *s. n.* **1.** organ floral care conține elementele de reproducere femele; gineceu (2). **2.** piesă cilindrică de metal, de porțelan etc., avînd umflătură la unul din capete, cu care se zdrobesc substanțele în mojar. (<fr. *pistil*, lat. *pistillus*, pilon)

pistofón *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii acustice. (<fr. *pistophone*)

pistól[1] *s. n.* **1.** armă de foc de dimensiuni mici, mînuită cu o singură mînă. ○ ~ *mitralieră* = armă automată cu țeavă scurtă și cu bătaie mai mică decît a puștii-mitralieră; ~ *de rachete* = pistol de semnalizare cu rachete[1] (2). **2.** aparat portativ, de forma pistolului, folosit pentru vopsit, nituit etc. (<ngr. *pistoli*, germ. *Pistole*)

pistól[2] *s. m.* veche monedă de aur franceză, spaniolă, italiană și engleză. (<fr. *pistole*)

pistolár *s. m.* ostaș dotat cu pistol[1] (1); *(spec.)* sportiv specializat în probe de tir cu pistolul[1] (1); pistolard. (după sp., it. *pistolero*)

pistolárd *s. m. (peior.)* trăgător abil cu pistolul (întîlnit mai ales în filme western); pistolar. (<*pistol* + *-ard*)

pistolét *s. n.* **1.** armă de foc semiautomată, mai mică decît pistolul[1] (1), avînd magazia de cartușe cu încărcătorul montată în pat. **2.** instrument de desen, din lemn, celuloid sau tablă, folosit pentru trasarea liniilor curbe; florar. (<fr. *pistolet*)

pistón *s. n.* **1.** organ de mașină în formă de cilindru înfundat la unul sau la ambele capete, care, printr-o mișcare rectilinie, alternativă, contribuie la transformarea energiei fluidului din cilindrul motorului termic în energie mecanică sau invers, la pompe, compresoare etc. **2.** ventil vertical la unele instrumente de suflat de alamă (corn, trompetă), cu ajutorul căruia, mărindu-se lungimea coloanei de aer, se coboară înălțimea sunetului emis. (<fr. *piston*)

pistoná *vb. tr.* **1.** *(tehn.)* a extrage țițeiul dintr-o gaură de sondă cu un piston special. **2.** *(fam.)* a insista pe lîngă cineva, a plictisi cu insistențele. — *pistonáre* s. f. (<fr. *pistonner*)

pistonáj *s. n.* pistonare (1). (<fr. *pistonnage*)

pistonfón *s. n.* dispozitiv de etalonare a microfoanelor în domeniul frecvențelor joase. (<fr. *pistonphone*)

pitagoréic, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pitagorismului; pitagoric, pitagorician. (<germ. *pythagoreisch*)

pitagóric, -ă *adj.* pitagoreic. ○ *(mat.) numerele ~e* = numere naturale *a*, *b* și *c*, care satisfac teorema lui Pitagora $a^2 = b^2 + c^2$. (<fr. *pythagorique*)

pitagoriclán, -ă *s. m. f.* pitagoreic. (<fr. *pythagoricien*)

pitagorism *s. n.* curent filozofic din Grecia antică, întemeiat de Pitagora, care susține că esența tuturor lucrurilor sînt numerele, simbolurile, că întregul univers constituie o armonie de numere. (<fr. *pythagorisme*, cf. *Pitagora*, filozof și matematician antic gr.)

pitchpine /pici-páin/ *s. m.* arbore exotic din familia coniferelor, al cărui lemn dur, de culoare galbenă cu vine roșietice, servește la confecționarea mobilelor de lux și la construirea de nave. (<engl. *pitchpine*)

PITEC(O)-, -pitéc *elem. comp.* „maimuță". (<fr. *pithéc/o/-*, *-pithèque*, cf. gr. *pithekos*)

pitecantróp *s. m.* maimuță antropoidă fosilă, foarte apropiată, mai ales prin structura cutiei craniene, de omul primitiv. (<fr. *pithécanthrope*)

pitecoíd, -ă *adj.* asemănător cu maimuța. (<fr. *pithécoïde*)

píthos *s. n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grîne. (<gr. *pythos*)

pitiádă *s. f.* interval de timp de patru ani care se scurgea între serbările pitice. (<fr. *pythiade*)

pitiátic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pitiatism. (<fr. *pithiatique*)

pitiatísm *s. n.* ansamblu de tulburări psihice în cadrul isteriei, produse prin sugestie și vindecabile prin persuasiune. (<fr. *pithiatisme*, cf. gr. *peitho*, persuasiune; *iatos*, vindecabil)

pítice *adj. pl. jocuri ~* = jocuri care aveau loc din patru în patru ani la Delfi, în Grecia, în cinstea zeului Apolo. (<fr. */jeux/ pythiques*)

pítie *s. f.* **1.** *(mit.)* preoteasă a zeului Apolo la templul din Delfi. **2.** *(fam.)* ghicitoare, prezicătoare. (<fr. *pythie*, cf. gr. *Pythia*)

pitiriázic, -ă *adj.* referitor la pitiriazis. (<fr. *pityriasique*)

pitiriázis *s. n.* dermatoză de origine micotică, manifestată prin erupții fine care, uscîndu-se, formează o coajă ce produce mîncărimi; *(pop.)* mătreață. (<fr., gr. *pityriasis* < *pityron*, tărîțe)

pitón[1] *s. m.* șarpe uriaș neveninos din regiunile tropicale ale Asiei și Africii. (<fr. *python*, cf. *Python*, șarpe fabulos ucis de Apolo, care avea darul profeției)

pitón[2] *s. n.* piron folosit în alpinism în ascensiunile grele, avînd la un capăt un inel prin care se introduce coarda. (<fr. *piton*)

pitonísă *s. f.* **1.** *(ant.)* femeie care pretindea că poate ghici viitorul. **2.** *(fig.; ir.)* ghicitoare. (<lat., gr. *pythonissa*)

pitorésc, -ească **1.** *adj.* care impresionează, încîntă privirile prin varietatea formelor și bogăția coloritului; încîntător, minunat. ● (despre limbă, stil) variat, colorat, bogat în imagini, expresiv. **II.** *s. n.* ceea ce este pitoresc. (<it. *pittoresco*, fr. *pittoresque*)

pitting *s. n.* *(tehn.)* aspect al uzurii, sub forma unor mici gropițe, pe suprafața de contact a pieselor. (<engl. *pitting*)

pituitár, -ă I. *adj.* referitor la fluxul nazal, la catar. ○ *glandă* ~*ă* = hipofiză. II. *s. f.* mucoasa cavității nazale. (<fr. *pituitaire*)

pituítă *s. f.* mucozitate. (<fr. *pituite*, lat. *pituita*)

pituitós, -oásă *adj.* care are pituită, care seamănă cu pituita. (<fr. *pituiteux*)

pituitrínă *s. f.* hormon extras din lobul anterior al hipofizei, cu acțiune vasopresoare și antidiuretică. (<fr. *pituitrine*)

pitură *vb. tr.* a acoperi o navă cu pitură. — *pitturáre* s. f. (<it. *pitturare*)

pitúră *s. f.* vopsea specială pe bază de ulei sau rășini, pentru nave. (<it. *pittura*)

plu *adv. (muz.)* mai. ○ ~ *piano* = mai încet; ~ *allegro* = mai repede. (<it. *più*)

pionéză *s. f.* cuișor cu o floare foarte mare la un cap, folosit pentru fixat desene, planșe etc. — var. *pioneză* s. f. (<fr. *punaise*)

piuré *s. n.* mâncare preparată din legume (cartofi etc.) sau din fructe fierte și zdrobite, formînd o pastă. (<fr. *purée*)

piurie *s. f.* prezența puroiului în urină. (<fr. *pyurie*)

pivót I. *s. n.* 1. piesă metalică rotunjită la capăt, care susține un corp solid și îl ajută să se rotească; *(spec.)* capăt al axului unui sistem tehnic care se sprijină pe lagăr. ● cui conic introdus în canalul unui dinte pentru a susține coroana. 2. *(fig.)* centru, punct de sprijin esențial. ● întoarcere pe un picior la baschet pentru a se plasa cu spatele spre adversarul atacant. 3. rădăcină în formă de fus fără ramificații. II. *s. m.* jucător (înalt) care acționează ca vîrf de atac, la baschet sub panoul advers, iar la handbal în semicercul de șase metri. (<fr. *pivot*)

pivotá *vb. intr.* a se roti în jurul unui ax vertical, a se întoarce (ca) pe un pivot. — *pivotáre* s. f. (<fr. *pivoter*)

pivotánt, -ă *adj.* 1. care pivotează. 2. (despre rădăcini) de forma unui pivot; (despre plante) cu rădăcina formată dintr-un pivot (I, 3). (<fr. *pivotant*)

pivotáție *s. f. (rar)* pivotare. (<fr. *pivotation*)

pix *s. n.* creion cu mină sau cu o pastă specială, acționat printr-un dispozitiv. (<engl. *pix*)

pixídă *s. f.* 1. *(arheol.)* cofret sau vas cu capac, în care se păstrau de obicei bijuterii. 2. *(bis.)* mic vas de metal care conține cuminecătura. 3. fruct capsulă care se deschide printr-un căpăcel situat la partea superioară. (<fr. *pyxide*, cf. gr. *pyxis, -idos*, cutie)

pízza /pi-ța/ *s. f.* mâncare tipic italienească, preparată din aluat garnisit cu brînză, carne, pește, roșii și condimente, coaptă în cuptor. (<it. *pizza*)

pizzerie *s. f.* restaurant, local specializat în pizza. (<it. *pizzeria*)

pizzicáto /pi-ți-/ *s. n.* mod de a cînta la instrumentele cu coarde numai prin ciupire, fără a folosi arcușul. ● piesă muzicală (scrisă pentru a fi) executată în acest fel. (<it. *pizzicato*)

placá *vb. tr.* I. 1. a acoperi cu un strat de metal subțire un alt metal. 2. a furnirui (mobile) cu lemn scump. 3. a aplica o foaie de material rigid pe un obiect. II. 1. a apăsa cu forță pe un lucru; a insista. 2. *(rugbi)* a opri un adversar să pătrundă către buturile proprii, imobilizîndu-l cu mîinile. 3. *(muz.)* a executa viguros deodată, la pian, toate notele unui acord. 4. *(av.)* a ateriza pe verticală. — *placáre* s. f. (<fr. *plaquer*)

placáj *s. n.* 1. placă de lemn obținută prin încleierea mai multor foi de furnir așezate unele peste altele, servind la confecționarea de mobile, panouri etc. 2. îmbrăcăminte de protecție sau cu caracter estetic din piatră, cărămidă, lemn etc. a unui element de construcție, a unui obiect de lemnn etc. pentru a le proteja sau a le da un aspect mai frumos. 3. *(rugbi)* oprirea din acțiune a unui jucător prin imobilizare cu mîinile. (<fr. *placage*)

placajíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în confecționarea placajului (1, 2). (<fr. *placagiste*)

placándo *adv. (muz.)* potolind, stingîndu-se. (<it. *placando*)

placardá *vb. tr. (rar)* a afișa, a pune o placardă. (<fr. *placarder*)

placárdă *s. f.* pancartă. (<fr. *placard*)

placát *s. n.* placardă; anunț, afiș. (<germ. *Plakat*)

plácă *s. f.* 1. foaie de metal, lemn, sticlă, ebonită etc. ○ ~ *aglomerată* = placă obținută din așchii de lemn presate cu diferiți lianți; ~ *fotografică* = placă de sticlă acoperită pe una din fețe cu o emulsie fotosensibilă; ~ *de acumulator* = fiecare dintre electrozii unui acumulator, pe care se află o pastă de materie activă. 2. disc muzical. ○ *a schimba* (sau *a întoarce*) ~*a* = a schimba subiectul unei discuții sau comportarea față de cineva. 3. ~ *turnantă* = disc de oțel sau de fontă, prevăzut cu șine, care, rotindu-se pe un pivot, servește la întoarcerea vehiculelor ușoare de cale ferată; *(fig.)* răspîntie, încrucișare de drumuri. 4.

(constr.) ~ *de fundaţie* = fundament de beton al unei clădiri; placă de bază. 5. tablă pe care este scris, săpat ceva. 6. proteză dentară. 7. ~ *continentală* = bucată relativ independentă a scoarţei terestre, de forma unei calote sferice, care se mişcă în raport cu altele. (<fr. *plaque*)

placébo *s. n.* substanţă-martor, inofensivă, folosită în farmacologie pentru testarea unui produs nou înainte de a fi pus în circulaţie (<fr., engl. *placebo*, cf. lat. *placebo*, îmi place)

placentár, -ă *adj.* 1. referitor la placentă, al placentei. 2. (despre mamifere) cu placentă. (<fr. *placentaire*)

placentáţie *s. f.* formarea şi modul de inserare a placentei. • *(bot.)* aşezare a ovulelor pe placentă. (<fr. *placentation*)

placéntă *s. f.* 1. masă cărnoasă şi spongioasă care înveleşte fătul şi prin care acesta primeşte hrana în perioadă de gestaţie. 2. *(bot.)* parte a ovarului pe care sînt inserate ovulele. (<fr., lat. *placenta*)

placentíţă *s. f.* inflamaţie a placentei. (<fr. *placentite*)

placentofagíe *s. f.* tendinţă a animalelor de a-şi consuma placenta. (<*placentă* + *-fagie*)

placentóm *s. n.* tumoare care provine din placentă. (<fr. *placentome*)

plácer *s. n.* zăcămînt sedimentar detritic, adesea aluvial, din regiunea de plajă înaltă. (<fr. *placer*)

plachétă *s. f.* 1. volum mic cu un număr redus de pagini; *(spec.)* culegere de versuri. 2. medalie pătrată sau dreptunghiulară, modelată pe o singură faţă, care se oferă de obicei ca premiu în competiţiile sportive. 3. ~ *sangvină* = trombocit. (<fr. *plaquette*)

plachetopoéză *s. f.* formare de plachete sangvine. (<fr. *plaquettopoïèse*)

placíd, -ă *adj.* apatic, flegmatic; calm, liniştit. (<fr. *placide*, it. *placido*, lat. *placidus*< *placere*, a se complăcea)

placiditáte *s. f.* faptul de a fi placid; impasibilitate; indiferenţă, apatie. (<fr. *placidité*)

PLACO- *elem. comp.* „plat, plan", „placă". (<fr. *placo-*, cf. gr. *plax*, *-kos*, suprafaţă plată)

placodérmi *s. m. pl.* subclasă de peşti fosili din devonian, avînd capul acoperit cu plăci osoase şi cornoase. (<fr. *placodermes*)

placodónţi *s. m. pl.* ordin de reptile marine din triasic şi din jurasicul inferior, cu maxilarele şi cu bolta palatului căptuşite cu dinţi groşi în formă de plăci. (<lat. *placodontae*)

placofóre *s. f. pl.* moluşte marine inferioare, ale căror cochilii sînt acoperite cu plăci calcaroase. (<fr. *placophores*)

placoízi *s. m. pl.* peşti prevăzuţi cu solzi formaţi dintr-o placă osoasă, de pe care se ridică un ghimpe cu vîrful îndreptat înapoi. (<germ. *Plakoiden*)

plafár *s. n.* magazin în care se vînd plante farmaceutice. (< *pla/nte/ far/maceutice/*)

plafón *s. n.* 1. tavan. 2. cifră-limită, care nu poate fi depăşită (în operaţii financiare, de planificare etc.). 3. nivel de altitudine. • înălţime maximă pe care o poate atinge un avion. • altitudine (partea inferioară) la care se găseşte un strat de nori. (<fr. *plafond*)

plafoná *vb.* I. *tr.* a fixa un plafon, o limită (maximă) unor operaţii financiare etc. II. *refl. (fig.)* a se limita la un anumit nivel, a nu depăşi un anumit stadiu. — *plafonáre* s. f. (<fr. *plafonner*)

plafonétă *s. f.* platformă suspendată în cabluri de plafon, servind drept suport pentru manevrarea aparatelor de iluminat într-un plafon de filmare. (<*plafon* + *-etă*)

plafoniér *s. m.* meseriaş care face plafoane. (după fr. *plafonneur*)

plafoniéră *s. f.* corp de iluminat electric fixat pe plafonul unei încăperi. (<fr. *plafonnier*)

plagál, -ă *adj.* (în *muz.* bizantină şi gregoriană) *mod* ~ = mod plasat la o cvartă inferioară sau la o cvintă superioară faţă de modul autentic; *cadenţă* ~*ă* = succesiune de acorduri, la sfîrşitul unei fraze sau perioade, bazate pe tonică şi pe dominantă. (<fr. *plagal*)

plágă *s. f.* 1. rană (deschisă). 2. *(fig.)* calamitate, flagel; nenorocire. (<lat. *plaga*)

PLAGI(O)- *elem. comp.* „oblic, pieziş". (<fr., engl. *plagi/o/-*, cf. gr. *plagios*, oblic)

plagía *vb. tr.* a lua, a fura ideile, expresiile, invenţiile cuiva, prezentîndu-le drept creaţie proprie; a publica pe numele său fragmente din lucrarea altuia. — *plagiére* s. f. (<fr. *plagier*)

plagiát *s. n.* plagiere. • *(concr.)* lucrare însuşită de la altcineva şi prezentată drept creaţie personală. (<fr. *plagiat*)

plagiatór, -oáre *s. m. f.* cel care plagiază. (<*plagia* + *-tor*)

plagiocefál, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă plagiocefalie. (<fr. *plagiocéphale*)

plagiocefalíe *s. f.* conformaţie asimetrică a craniului. (<fr. *plagiocéphalie*)

plagiocláz *s. n.* mineral calcosodic din grupa feldspaţilor, de culoare albă. (<fr. *plagioclase*)

plagiofototropísm *s. n.* *(bot.)* tropism cu dispunere oblică faţă de razele de lumină. (<fr. *plagiophototropisme*)

plagiopsíe *s. f.* iluzie vizuală constînd în perceperea eronată a obiectelor, care apar ca înclinate. (<*plagio-* + *-opsie*)

plagiostómi *s. m. pl.* selacieni. (<fr. *plagiostomes*)

plagiotróp, -ă *adj.* (despre plante, organe vegetale) cu orientare oblică sau orizontală față de direcția excitației; tiritor: plagiotropic. (<fr. *plagiotrope*, engl. *plagiotrop*)

plagiotrópic, -ă *adj.* plagiotrop. (<fr. *plagiotropique*)

plaisanclán, -ă /ple-zan-/ *adj., s. n.* (din) etajul inferior al pliocenului. (<fr. *plaisancien*, cf. *Plaisance*, oraș în Italia)

plájă *s. f.* **1.** țărm jos de mare sau al unui curs de apă, acoperit cu nisip fin, pe care se fac băi de soare. ○ *a face* ~ = a face băi de soare. **2.** porțiune degajată a punții la prova și la pupa unei nave. **3.** *(telec.)* ~ *de modulație* = domeniu de modulație. **4.** suprafață delimitată (a unui obiect, a unui corp etc.). **5.** distanță, interval între două măsuri, două dimensiuni, două posibilități. (<fr. *plage*)

plan[1]**, -ă** **I.** *adj.* neted, fără ridicături, fără accidente: plat. ○ *suprafață* ~*ă* = suprafață pe care o dreaptă poate fi aplicată în orice sens; *geometrie* ~*ă* = ramură a geometriei care studiază suprafețele plane. **II.** *s. n.* **1.** suprafață netedă, plană, fără ridicături. ● suprafață care conține toate dreptele ce trec printr-un punct fix și intersectează o dreaptă. ● *(anat.)* suprafață care secționează imaginar corpul omenesc sub o anumită incidență. **2.** desen tehnic care reprezintă grafic o suprafață de teren, o construcție, o mașină etc. **3.** parte a unei suprafețe în raport cu depărtarea de ochiul observatorului și cu reprezentarea ei într-o pictură, într-un tablou etc. ● *(cinem.)* fiecare serie de instantanee dintr-un film, privind aceeași acțiune sau același subiect, luate sub același unghi de vedere și într-un cadru constant. ● mod de încadrare a subiectului filmat ori a diverselor sale elemente sub aspect dimensional. **4.** suprafața de susținere în aer a unei aeronave; *(p. ext.)* aripă. **5.** felul cum sînt dispuse părțile unei opere științifice, literare etc.; proiect, alcătuire; *(p. ext.)* proiect pentru o acțiune care urmează să fie îndeplinită. **6.** *(cc.)* instrument de conducere a producției sociale, constînd dintr-un sistem de indicatori prin care se stabilesc prioritățile, direcțiile principale ale activității unor structuri economice într-o perioadă dată, repartiția resurselor între sectoarele interdependente, în vederea atingerii unor obiective determinate. **7.** reprezentare a unei porțiuni reduse din suprafața terestră, la o anumită scară, pe baza ridicărilor topografice sau aerofotogramelor. (<fr. *plan*, cf. lat. *planus*)

-plán[2] v. p l a n o[2]-.

planá[1] *vb. intr.* **1.** (despre păsări) a pluti în văzduh cu aripile deschise. ● (despre un planor, un avion) a pluti în aer fără motor. ● (despre ambarcații) a naviga cu mare viteză, avînd prova jumătate ieșită din apă. ● *(fig.)* a fi iminent, a amenința să se întîmple, a pluti asupra... **2.** *(fig.)* a domina, a stăpîni (prin superioritate). — *planáre* s. f. (<fr. *planer*)

planá[2] *vb. tr.* a prelucra prin așchiere sau prin deformare plastică (obiecte, piese etc.) pentru a le face netede, plane. — *planáre* s. f. (<fr. *planer*)

planárie *s. f.* specie de viermi platelmint de apă dulce din clasa turbelariatelor. (<lat. *planaria*)

planaritáte *s. f. (mat.)* proprietatea de a fi plan. v. p l a n e i t a t e. (<fr. *planarité*, germ. *Planarität*)

planát, -ă *adj.* (despre zbor) care se efectuează fără a mișca din aripi sau fără motor; *(p. ext.)* lin, potolit. (<fr. *plané*)

planatór *s. n.* piesă componentă a unei matrițe pentru ambutisarea tablei, care presează marginea acesteia spre a împiedica formarea cutelor. ● ciocan folosit pentru a face plană fața unui obiect. (<*plana* + *tor*)

planáție *s. f.* proces de netezire a regiunilor înalte și accidentate ale scoarței terestre datorită factorilor modificatori externi. (<fr., engl. *planation*)

planconcáv, -ă *adj.* cu o față plană și alta concavă. (<fr. *plan-concave*)

planconvéx, -ă *adj.* cu o față plană și alta convexă. (<fr. *plan-convexe*)

PLANCTO- / **PLANCTONO-** *elem. comp.* „plancton". (<fr. *plancto-*, *planctono-*, cf. gr. *planktos*, *-onos*, rătăcitor, flotant)

planctofág, -ă *adj.* (despre animale acvatice) care se hrănește cu plancton. (<fr. *planctophage*)

planctofítă *s. f.* plantă din fitoplancton. (<fr. *planctophyte*)

planctologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază planctonul; planctonologie. (<fr. *planctologie*)

planctón *s. n.* totalitatea (micro)organismelor animale și vegetale care plutesc libere în pătura superficială a apelor. ○ ~ *atmosferic* = ansamblul particulelor solide și lichide în suspensie în atmosferă. (<fr. *plancton*)

planctónic, -ă *adj.* referitor la plancton, care alcătuiește planctonul. (<fr. *planctonique*)

PLANCTONO- v. p l a n c t o-.

planctonológ, -ă *s. m. f.* specialist în planctonologie. (<*planctonologie*)

planctonológic, -ă *adj.* referitor la planctonologie. (<fr. *planctonologique*)

planctonologíe *s. f.* planctologie. (<fr. *planctonologie*)

planctonométru *s. n.* aparat pentru capturarea organismelor planctonice din apele curgătoare. (<*planctono-* + *-metru*[2])

planctónt *s. n.* (micro)organism din compunerea planctonului. (<germ. *Planktont*)

planeitáte *s. f.* proprietate a unei suprafețe de a fi plană; netezime. (<fr. *planéité*)

planetár, -ă *adj.* 1. referitor la planete, al planetelor. ○ *sistem* ~ = totalitatea planetelor care se învîrtesc în jurul Soarelui; *model* ~ = model al structurii atomului inspirat de cel al sistemului planetar. 2. *(tehn.) mecanism* ~ = mecanism în care una sau mai multe roți dințate se învîrtesc concomitent în jurul axelor proprii și în jurul axei unei alte roți dințate; *ax* ~ = axul care mișcă roata motoare a unui automobil, primind mișcarea de la diferențial. (<fr. *planétaire*)

planetáriu *s. n.* construcție specială în formă de cupolă, care reprezintă în interiorul ei sistemul planetar. (<fr. *planétarium*)

planétă *s. f.* corp ceresc fără lumină proprie, satelit al Soarelui, cu o orbită eliptică. (<fr. *planète*, lat. *planeta*)

PLANETO- *elem. comp.* „planetă". (<fr. *planéto-*, cf. gr. *planetes*, rătăcitor)

planetoíd *s. m.* 1. planetă mică din sistemul solar; asteroid. 2. satelit artificial. (<fr. *planétoïde*)

planetológie *s. f.* ramură a astrofizicii care studiază structura planetelor și a sateliților lor. (<fr. *planétologie*)

planetrén *s. n.* tren planetar al viitorului, imaginat să circule în tuneluri subterane. (<amer. *planetren*)

planézā *s. f.* platou de bazalt, triunghiular, situat între două văi înguste și adînci de pe povîrnișurile conurilor vulcanice. (<fr. *planèze*)

planfílm *s. n.* suport semirigid transparent, confecționat din material sintetic neinflamabil, pe care se află o emulsie fotosensibilă. (<germ. *Planfilm*, fr. *plan-film*)

PLANI- *elem. comp.* „plan, neted, întins". (<fr. *plani-*, cf. lat. *planus*)

plánic, -ă *adj.* conform unui plan (II, 6); referitor la un plan. (<*plan* + *-ic*)

planiédru, -ă *adj.* (despre cristale) cu fețe plane. (<fr. *planièdre*)

planificá *vb. tr.* a întocmi un plan (II, 6); a organiza, a coordona și a conduce (activitatea economico-socială) pe bază de plan. ● a prevedea, a include într-un plan. (după fr. *planifier*)

planificáre *s. f.* acțiunea de a planifica și rezultatul ei; activitatea de programare, organizare, coordonare a unei activități pe bază de plan. ● *(concr.)* document care conține o asemenea activitate. (<*planifica*)

planificatór, -oáre I. *adj.* care planifică. II. *s. m. f.* specialist în întocmirea planurilor de producție. III. *s. n. (inform.)* program specializat al sistemului de operare al unui calculator, destinat alocării resurselor sistemului în vederea desfășurării unor activități. (<*planifica* + *-tor*, /III/ după engl. *scheduler*)

planiglób *s. n.* planisferă. (<germ. *Planiglob*)

planigráf *s. n.* 1. instrument pentru copiat desene prin varierea dimensiunilor. 2. tomograf. (<fr. *planigraphe*)

planimetrá *vb. tr.* a determina suprafața cuprinsă în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului. — *planimetráre* s. f. (<*planimetru*)

planimétric, -ă *adj.* referitor la planimetrie. (<fr. *planimétrique*)

planimetríe *s. f.* 1. ramură a topografiei care se ocupă cu determinarea și reprezentarea pe un plan, pe o hartă a detaliilor de pe o suprafață de teren. 2. parte a geometriei care studiază suprafețele plane; geometrie plană. (<fr. *planimétrie*)

planimétru *s. n.* instrument folosit în planimetrie. (<fr. *planimètre*)

pláning /ple-/ *s. n.* 1. program de fabricație într-o întreprindere; plan de muncă, de producție. 2. ~ *familial* = control al nașterilor, practicat voluntar de un cuplu familial. (<engl., fr. *planning*)

planisféră *s. f.* hartă reprezentînd cele două emisfere ale globului terestru sau ale sferei cerești; mapamond, planiglob. (<fr. *planisphère*, germ. *Planisphäre*)

planisféric *-ă adj.* referitor la planisferă. (<fr. *planisphérique*)

PLANO[1]**-** *elem. comp.* „plan, organizare". (<fr. *plano-*, cf. lat. *planus*, neted, întins)

PLANO[2]**-, -plán** *elem. comp.* „care înnegrează", „care plutește". (<fr. *plano-*, *-plane*, cf. gr. *planos*, rătăcitor)

planocít *s. n.* celulă migratoare. (<fr. *planocyte*)

planogamét *s. m.* gamet mobil prevăzut cu flageli sau cili, la alge. (<fr. *planogamète*)

planografíe *s. f.* procedeu de reproducere tipografică la care se folosește forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc.; tipar înalt. (<fr. *planographie*)

planográmă *s. f.* grafic care indică organizarea planificată a operațiilor din cadrul unui ciclu. (<germ. *Planogramm*)

planór *s. n.* 1. aparat de zbor fără motor, care se menține în aer prin folosirea curenților ascendenți provocați de relief sau de temperatura solului. 2. parte a unei aeronave cuprinzînd mai ales organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice. (<fr. *planeur*)

planórbis *s. m.* moluscă gasteropodă de apă dulce cu cochilie spiralată într-un singur plan. (<fr. *planorobe*, cf. lat. *orbis*, bulă, sferă)

planorísm *s. n.* 1. sport practicat cu planorul. 2. îndeletnicirea de a construi planoare. (<rus. *planorizm*)

planorist, -ă *s. m. f.* 1. pilot sau constructor de planoare. 2. militar din unități transportate cu planorul. 3. sportiv care practică planorismul. (<*planor* + *-ist*)

planospór *s. m.* *(biol.)* spor ciliat mobil. (<fr. *planospore*)

planotopochinezíe *s. f.* pierdere a simțului orientării spațiale și a integrării spațiale a obiectelor. (<fr. *planotopokinésie*)

planozigót *s. m.* zigot mobil, la alge. (<fr. *planozygote*)

plánșă *s. f.* 1. foaie (mare) de hîrtie care cuprinde un desen (tehnic). 2. reproducere cu ajutorul tiparului a unui desen, a unei picturi. 3. fiecare dintre plăcile de beton ale pavajului unei șosele. 4. *(sport)* bandă specială de lemn

în formă de schi mai scurt, care permite unei persoane deplasarea, prin tractare, pe suprafața apei. (<fr. *planche*)

planșétă *s. f.* placă dreptunghiulară din lemn (montată pe un suport) pe care se fixează hîrtia pentru desen, pentru ridicări topografice etc. ● scîndură lată pe care se întind foile de aluat. (<fr. *planchette*)

planșéu *s. n.* 1. element de construcție (din beton armat) care separă două etaje ale unei clădiri, care formează partea pe care se circulă a unui pod etc. 2. planul inferior al unei cavități subterane. 3. *(anat.)* perete musculos care delimitează la bază o cavitate. (<fr. *plancher*)

plantá *vb.* I. *tr.* 1. a sădi (pomi, plante). 2. a înfige în pămînt (un stîlp, un par etc.). ● a instala un decor (în scenă, pe un platou de filmare). 3. *(mil.)* a instala mine pe un teren. 4. a fixa cu insistență. 5. *(rar; fam.)* a părăsi brusc pe cineva. II. *refl. (fig.; fam.)* a se posta (ostentativ), a se proțăpi (în fața cuiva). — *plantáre* s. f. (<fr. *planter*, lat. *plantare*)

plantaginacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee, cu frunze dispuse în rozetă bazală, cu flori hermafrodite, rar unisexuate, dispuse în spice, și cu fructe capsule sau nucule, avînd ca tip plantago. (<fr. *plantaginacées*)

plantágo *s. m.* plantă erbacee cuprinzînd o mulțime de specii sălbatice; *(pop.)* pătlagină. (<fr., lat. *plantago*)

plantáj *s. n.* plantație de arbori ameliorați, izolată de polenul străin, inferior, și îngrijită intensiv în scopul obținerii de semințe ușor recoltabile. ● arbore dintr-o astfel de plantație. (<fr. *plantage*)

plantalgie *s. f.* durere în regiunea tălpilor. (<fr. *plantalgie*)

plantár, -ă *adj., s. m.* (mușchi) al tălpii piciorului. (<fr. *plantaire*)

plantát *s. n.* plantare. (<*planta*)

plantatór, -oáre I. *s. m. f.* 1. cel care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc. 2. proprietar al unei plantații (2). II. *s. n.* uneltă în formă de baston, folosită la săparea gropilor în care se introduc puieții. ● utilaj pentru plantarea mecanizată a minelor. III. *s. f.* mașină de plantat. (<*planta* + *-tor*)

plantáție *s. f.* 1. unitate de producție agricolă pentru cultivarea unor plante tehnice speciale (bumbac, cauciuc, cafea etc.); culturile unei astfel de întreprinderi. 2. totalitatea plantelor (din aceeași specie) cultivate pe un teren special amenajat. 3. plan după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierului. — var. *plantațiune* s. f. (<fr. *plantation*, lat. *plantatio*)

plantațiúne *s. f.* v. plantație.

plántă *s. f.* 1. nume generic dat vegetalelor (ierburi, copaci, arbuști etc.). II. talpa, laba piciorului. (<lat. *planta*, fr. *plante*)

plantigrád, -ă *adj., s. n.* (mamifer) care calcă pe toată talpa piciorului. (<fr. *plantigrade*, cf. lat. *planta*, talpă; *gradi*, a păși)

plantivór, -ă *adj.* fitofag. (<lat. *plantivorus*)

plantográmă *s. f.* amprentă a tălpii piciorului în poziția ortostatică. (<fr. *plantigramme*)

plantón *s. n.* *(mil.)* serviciu de pază, a armamentului și materialelor unei subunități, într-un dormitor etc., executat de ostași neînarmați. ● ostaș care execută acest serviciu. (<fr. *planton*)

plantulație *s. f.* dezvoltare a embrionului vegetalelor în timpul germinației. (<fr. *plantulation*)

plantúlă *s. f.* plantă tînără, rezultată din sămînță germinată. (<fr. *plantule*)

planturós, -oásă *adj.* (despre oameni) cu forme pline, grase; voinic, masiv. (<fr. *plantureux*)

plasá *vb.* I. *tr.* 1. a repartiza pe cineva într-un loc anumit, într-un post. 2. a investi (un capital) într-o întreprindere (rentabilă). ● a vinde mărfuri. ● a spune ceva la timp, la locul potrivit. 3. *(sport)* a trimite mingea într-un loc anumit sau la un anumit jucător. II. *refl.* a se situa pe o anumită poziție. — *plasáre* s. f. (<fr. *placer*)

plasaméntˢ *s. n.* 1. investire a unui capital într-o afacere, într-o întreprindere etc. 2. slujbă, post, serviciu. 3. *(sport)* situarea pe teren a unui jucător în locul cel mai potrivit. (<fr. *placement*)

plasatór, -oáre *s. m. f.* cel care plasează ceva; *(spec.)* persoană care plasează pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacole. (<*plasa* + *-tor*)

PLASM(O)-/ PLASMA-, -plásm, -plásmă *elem. comp.* „plasmă". (<fr. *plasm/o/-, plasma-, -plasme*, cf. gr. *plasma*, obiect modelat)

plasmaferéză *s. f.* îndepărtare a plasmei sangvine după separarea elementelor figurate. (<fr. *plasmaphérèse*)

plasmagén, -ă *adj.* care produce plasmă. (<fr. *plasmagène*)

plasmagénă *s. f.* genă din citoplasmă. (<fr. *plasmagène*)

plasmalémă *s. f.* peliculă protectoare, mai densă, a citoplasmei. (<fr. *plasmalemme*)

plasmaterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a plasmei sangvine. (<fr. *plasmathérapie*)

plasmátic, -ă *adj.* 1. referitor la plasmă; de natura plasmei; plasmic. 2. care aparține citoplasmei. 3. puțin închegat, conturat, difuz, imprecis. (<fr. *plasmatique*)

plasmatrón *s. n.* generator de plasmă (2) care dezvoltă temperaturi foarte mari, folosit pentru tăierea rapidă a metalelor, pentru sudare etc. (<fr. *plasmatron*)

plásmă[1] *s. f.* 1. lichid intercelular aflat în sînge, în limfă și în mușchi. 2. zonă dintr-o descărcare electrică într-un gaz, care conține atît ioni pozitivi și negativi, cît și electroni și atomi neutri, cu mare conductibilitate termică și electrică, cu proprietăți specifice. (<fr., gr. *plasma*)

-plásmă[2] v. plasm(o)-.

plásmic, -ă *adj.* plasmatic. (<fr. *plasmique*)

plasmídă *s. f.* *(biol.)* formațiune de acid dezoxiribonucleic din citoplasma celulelor, folosită în ingineria genetică, în clonare etc. (după fr. *plasmine*)

plasmínă *s. f.* enzimă din plasmă care are proprietatea de a degrada fibrinogenul din plasma sangvină. (<fr. *plasmine*)

plasminogén *s. n.* enzimă din plasma sangvină care poate fi transformată în fibrinoliză sub acțiunea unei chimaze. (<fr. *plasminogène*)

plasmoblást *s. n.* celulă de trecere între elementul reticular și plasmocitul diferențiat. (<fr. *plasmoblaste*)

plasmochímic, -ă *adj.* referitor la plasmochimie. (<fr. *plasmochimique*)

plasmochímie *s. f.* ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice ale plasmei (2). (<fr. *plasmochimie*)

plasmochínă *s. f.* substanță medicamentoasă de sinteză, folosită în tratamentul malariei. (<fr. *plasmochine*)

plasmocít *s. n.* celulă de tip limfoid, secretînd globuline-anticorpi, cu funcții importante în mecanismul de apărare umorală a organismului. (<fr. *plasmocyte*)

plasmocitóm *s. n.* mielom în care predomină plasmocitele. (<fr. *plasmocytome*)

plasmocitosarcóm *s. n.* plasmocitom format din plasmocite atipice, cu evoluție malignă. (<fr. *plasmocytosarcome*)

plasmocitóză *s. f.* prezența în sînge sau în organele hematopoietice a unui număr mai mare sau mai mic de plasmocite. (<fr. *plasmocytose*)

plasmodérmă *s. f.* zonă citoplasmatică, periferică hialină, la organismele unicelulare. (<fr. *plasmoderme*)

plasmodésme *s. f. pl.* filamente citoplasmatice care străbat membrana celulară, făcînd legătura cu celulele învecinate. (<fr. *plasmodesmes*)

plasmódiu *s. n.* 1. masă protoplasmatică cu mai multe nuclee, care nu are ca înveliș decît o membrană albuminoidă; gimnoplast (2). 2. hematozoar al paludismului. (<lat. *plasmodium*)

plasmofág, -ă *adj.* (despre paraziți) care absoarbe substanțele citoplasmatice din planta gazdă. (<fr. *plasmophage*)

plasmogamíe *s. f.* prima fază a procesului de fecundație, în care are loc fuzionarea citoplasmelor celor doi gameți. (<fr. *plasmogamie*)

plasmogenéză *s. f.* formare a citoplasmei; plasmogonie. (<fr. *plasmogenèse*)

plasmogonie *s. f.* plasmogeneză. (<fr. *plasmogonie*)

plasmoíd *s. m.* formație luminoasă de plasmă[1] (2), de formă convexă și dimensiuni variabile, stabilă pentru scurt timp și numai în anumite condiții. (<fr. *plasmoïde*)

plasmolític, -ă *adj.* rezultat din plasmoliză. (<fr. *plasmolytique*)

plasmolíză *s. f.* (*biol.*) micșorare a volumului unei celule prin pierderea apei în condiții de hipertonicitate a mediului. (<fr. *plasmolyse*)

plasmóm *s. n.* granulom. (<fr. *plasmome*)

plasmometríe *s. f.* măsurarea micșorării volumului celulelor în timpul plasmolizei. (<fr. *plasmométrie*)

plasmón *s. m.* 1. particulă fictivă cu ajutorul căreia este descrisă mișcarea de ansamblu a purtătorilor de sarcină (electroni sau ioni) dintr-o plasmă. 2. plasmotip. (<germ. *Plasmon*, fr. *plasmon*)

plasmonémă *s. f.* filament protoplasmatic care comunică cu plastidele. (<fr. *plasmonème*)

plasmoragíe *s. f.* pierdere de plasmă din circuitul sangvin, ca în cazul unor arsuri. (<fr. *plasmorrhagie*).

plasmosféră *s. f.* centura de plasmă[1] (2) a globului terestru. (<engl. *plasmosphere*)

plasmotíp *s. n.* totalitatea materialului genetic situat în afara nucleului celulei; plasmon (2). (<fr. *plasmotipe*)

plasmotomíe *s. f.* divizare a plasmodiului în două sau mai multe părți nucleate. (<fr. *plasmotomie*)

plasmozóm *s. n.* nucleol. (<fr. *plasmosome*)

plast[1] *s. n.* organit al celulelor vegetale, încărcat cu diverse substanțe nutritive (*amidon*) sau pigmenți (*clorofilă*). (<fr. *plaste*)

-PLAST[2]**(I)-/ PLASTO-, -plást, -plastíe, -plazíe** *elem. comp.* „modelare, formare", „plasticitate". (<fr. *plast/i/-, plasto-, -plaste, -plastie, -plasie*, cf. gr. *plastis*, modelor, *plastos*< *plassein*, a modela, *plasis*, modelare)

plastbetón *s. n.* beton în care se folosesc drept lianți mase plastice. (n. com.)

plástic[1] *s. n.* 1. amestec de cauciuc nevulcanizat, folosit la repararea anvelopelor etc. 2. varietate de exploziv. (<engl., fr. *plastic*)

plástic[2]**, -ă I.** *adj.* 1. (despre materiale) care are proprietatea de a-și păstra deformațiile produse de forțele exterioare după încetarea acțiunii acestora; care poate fi modelat, fasonat. ○ *masă ~ă* (sau *material*) *~* = material sintetic de natură organică, anorganică sau mixtă, care poate fi modelat în procesul fabricării unor produse, păstrîndu-și forma ce i-a fost dată. 2. referitor la pictură sau sculptură. ○ *arte ~e* = arte care au ca scop să reproducă formele prin modelarea unor materiale, prin culori etc. 3. (despre idei, imagini etc.) cu multă putere de evocare, expresiv, viu; evocator. 4. (*biol.*) formativ, capabil de a se schimba, de a lua o formă. ○ *chirurgie ~ă* = chirurgie care se ocupă cu îndreptarea unor malformații ale corpului. **II.** *s. f.* tehnica executării obiectelor de artă prin fasonarea, modelarea unei substanțe plastice; domeniul artelor plastice. ● totalitatea calităților de volum și de aspect exterior ale unei lucrări arhitectonice, urbanistice etc. ● parte din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului. (<fr. *plastique*, lat. *plasticus*, gr. *plastikos*, referitor la modelare)

plasticá *vb. tr.* a detona cu plastic[1] (2). (<fr. *plastiquer*)

plasticatór *s. m.* autor al unui atentat cu ajutorul bombelor cu plastic[1] (2). (după fr. *plastiqueur*)

plasticián, -ă *s. m. f.* artist plastic. (<fr. *plasticien*)

plasticitáte *s. f.* 1. proprietate a unui material de a fi plastic[2]. ○ *(tehn.) teoria ~ății* = disciplină care studiază repartiția tensiunilor și a deformațiilor dintr-un corp supus modificărilor plastice. 2. vioiciune, expresivitate puternică a stilului, a exprimării etc. (<fr. *plasticité*)

plasticizá *vb. tr.* 1. a face un material să devină plastic. 2. a exprima (ceva) prin imagini plastice, expresive, evocatoare; a reda realitatea în mod sugestiv. — *plasticizáre* s. f. (<*plastic* + *-iza*)

plasticizánt, -ă *adj.* care plasticizează. (<*plasticiza* + *-ant*)

plastídă *s. f.* organit din citoplasmă cu rol foarte însemnat în procesele biochimice și de sinteză, formînd substanțe organice din cele anorganice. (<germ. *Plastide*, engl. *plastid*)

plastidóm *s. n.* totalitatea plastidelor unei celule. (<fr. *plastidome*)

plastíe[1] *s. f. (med.)* grefă[2]. (<fr. *plastie*)

-plastíe[2] v. p l a s t[2] (i)-.

plastifiá *vb. tr.* a supune operației de plastifiere. (<fr. *plastifier*)

plastifiánt *s. m.* substanță care mărește plasticitatea anumitor materiale cu care este amestecată. (<fr. *plastifiant*)

plastifiére *s. f.* mărirea plasticității unui material (cu ajutorul plastifianților sau prin încălzire). (<*plastifia*)

plastilínă *s. f.* material plastic, ușor de modelat, constituit dintr-un amestec de caolin, substanțe grase și rășini, colorat cu diferiți pigmenți. (<germ. *Plastilin*)

plastiscóp *s. n.* aparat care permite reglarea deschiderii unei fante. (<fr. *plastiscope*)

plastisféră *s. f.* zonă internă a litosferei, formată din roci plastice. (<*plasti*[2]- + *-sferă*[2])

PLASTO- v. p l a s t[2] (i)-.

plastochimíe *s. f.* știința și tehnica producerii materiilor plastice. (<fr. *plastochimie*)

plastodésmă *s. f.* formație fibrilară din plastide. (<fr. *plastodesme*)

plastográf, -ă *s. m. f.* cel care plastografiază. (<ngr. *plastografos*)

plastografiá *vb. tr.* a face o plastografie. — *plastografiére* s. f. (<*plastografie*)

plastografíe *s. f.* falsificare a unui document, a semnăturii de pe un document. ● *(concr.)* document falsificat. (<ngr. *plastografia*)

plastomér *s. m.* conținutul de plastide al citoplasmei. (<fr. *plastomère*)

plastométru *s. n.* 1. aparat pentru determinarea plasticității corpurilor. 2. aparat pentru determinarea calității glutenului umed. (<fr. *plastomètre*)

plastotíp *s. n.* formă a tipului original la plantele fosile. (<fr. *plastotype*)

plastrón *s. n.* 1. apărătoare din piele, căptușită, care protejează pieptul la scrimă. ● partea din față a unei platoșe; pieptar. 2. partea din față (apretată) care acoperă pieptul la o cămașă bărbătească. 3. partea ventrală a carapacei broaștelor țestoase. 4. *(med.)* regiune dură la palpare. (<fr. *plastron*)

plat[1] *s. n. (rar)* fiecare din felurile de mîncare ale unui meniu. (<fr. *plat*)

plat[2]**, -ă** *adj.* 1. lat, turtit, neted, șes. ○ *picior ~* = platfus. 2. *(fig.)* fără expresivitate, plictisitor, banal. (<fr. *plat*)

platán[1] *s. m.* arbore exotic înalt, cu frunzele palmate, cultivat la noi ca plantă ornamentală. (<fr. *platane*, lat. *platanus*, gr. *platanos*)

platán[2] *s. n.* taler (la unele aparate, la cîntare etc.). ● piesă din tablă de oțel laminat, care servește la întărirea tălpilor unor grinzi. (după fr. *plateau*)

platbándă *s. f.* 1. fîșie de teren cu flori care mărginește despărțiturile unei grădini, ale unui parc. 2. semifabricat de oțel, cu secțiune dreptunghiulară, obținut prin laminare. ● piesă de tablă de oțel laminat, folosită la executarea grinzilor, pentru întărirea tălpilor acestora. 3. traversă, grindă orizontală din piatră; brîntou. 4. mulură plată netedă sau puțin proeminentă. ● arhitravă formînd o bandă fără ornamente. (<fr. *platebande*)

plateláj *s. n.* 1. planșeu al unei șarpante. 2. element de rezistență al suprastructurii unui pod, care susține nemijlocit calea și transmite sarcinile la grinzile acestuia. (<fr. *platelage*)

platelmínți *s. m. pl.* încrengătură de viermi cu corpul lat și alungit. (<fr. *plathelminthes*)

platerésc *adj. stil ~* (și *s. n.*) = stil în arhitectură și în decorație specific Renașterii spaniole, caracterizat prin ornamente barocce, amintind de stilul manuelin. (<fr. *plateresque*, sp. *plateresco*<*plata*, argint)

platformáre[1] *s. f.* procedeu de reformare catalitică a esențelor, folosind un catalizator pe bază de platină. (după engl. *platforming*, n. com.)

platformáre[2] *s. f. (mar.)* deplasare pe apă a ambarcațiilor fără deplasament. (<*platformă*)

platfórmă *s. f.* I. 1. suprafață orizontală plană, planșeu mobil sau fix (la un vehicul, la un vagon etc.). ● vagon, (auto)camion care are o suprafață platformă, deschisă pentru transport. ● parte a unui tramvai, autobuz etc. pe unde urcă sau coboară călătorii. 2. loc rezervat la bordul unor nave pentru apuntarea avioanelor și elicopterelor. ● suprafață de teren pe care se ridică noi construcții tehnice sau culturale. ○ *~ de lansare* = loc amenajat pentru lansarea rachetelor mari; *~ spațială* = satelit artificial de mari dimensiuni, servind ca bază de lansare de pe orbită a navelor interplanetare; *~ industrială* = zonă în care sînt concentrate mai multe unități industriale cu profiluri diferite sau asemănătoare. 3. parte a unei clădiri, formată dintr-o suprafață orizontală plană. ● rampă pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor. 4. *(sport)* instalație orizontală rigidă de pe care se execută sărituri în apă. 5. porțiune mai rigidă și mai solidă a scoarței terestre. ○ *~ continentală* = zonă a fundului mării care se înclină ușor de la țărm spre povîrnișul continental. ● construcție plutitoare sau fixă destinată forajului marin. ● loc șes (pe un deal, pe un munte). II. *(fig.)*

program, expunere de principii ale unui partid politic, ale unei grupări oarecare, bază teoretică. (<fr. *plate-forme*)

plătfus *s. n.* malformație congenitală a piciorului, la care talpa este prea puțin scobită; picior plat; platipodie. (<germ. *Plattfuss*)

PLATI¹- *elem. comp.* „plat, turtit, larg". (<fr. *platy-*, cf. gr. *platys*, larg)

plati² *s. m.* pește de acvariu, vivipar, originar din Mexic și Guatemala, în general de culoare verde-gălbuie, cu două pete mai întunecate spre vîrful cozii. (<germ. *Platy*)

platibázie, -ă *adj.* (despre craniu) care prezintă platibazie. (<fr. *platybasique*)

platibazie *s. f.* malformație congenitală a craniului, la care baza este plată și largă. (<fr. *platybasie*)

platicefál, -ă *adj.* care prezintă platicefalie. (<fr. *platycéphale*)

platicefalie *s. f.* diformitate care constă din turtirea cutiei craniene. (<fr. *platycéphalie*)

platienémic, -ă *adj.* referitor la platienemie. (<fr. *platycnémique*)

platienemie *s. f.* turtire mediolaterală pronunțată a tibiei la unele rase umane, fosile sau actuale. (<fr. *platycnémie*)

platimérie, -ă *adj.* referitor la platimerie. (<fr. *platymérique*)

platimerie *s. f.* turtire anteroposterioară a femurului. (<fr. *platymérie*)

platină *vb. tr.* **1.** a acoperi cu un strat subțire de platină (un obiect metalic). **2.** a decolora părul de pe cap prin mijloace chimice. — *platinare* s. f. (<fr. *platiner*)

platină *s. f.* **1.** metal prețios alb-argintiu, dur, foarte greu, ductil și inoxidabil. **2.** *(pl.)* dispozitiv prevăzut cu contacte electrice care comandă aprinderea în motoarele cu explozie. **3.** piesă plană care intră în construcția anumitor aparate. (<fr. *platine*)

platínic, -ă *adj.* platinifer. (<fr. *platinique*)

platinifér, -ă *adj.* care conține platină; platinic. (<fr. *platinifère*)

platiniridiu *s. n.* aliaj de platină și iridiu. (<fr. *platiniridium*)

platinit *s. n.* aliaj de oțel și nichel (în cantitate mare), folosit la fabricarea electrozilor unor lămpi electrice, la unele piese de radio etc. (<fr. *platinite*)

platinoíd *s. n.* aliaj de zinc, cupru, nichel și tungsten, cu aspect și duritate de platină. (<fr. *platinoïde*)

platinós, -oásă *adj.* de natura platinei. (<fr. *platineux*)

platinotipie *s. f.* procedeu de imprimare fotografică pe baza acțiunii luminii asupra sărurilor de platină. (<fr. *platinotypie*)

plationichíe *s. f.* afecțiune congenitală constînd din turtirea unghiilor (de la picioare). (<fr. *platyonychie*)

platipodíe *s. f.* platfus. (<fr. *platypodie*)

platiríne *s. n. pl.* v. platirinieni.

platirínie *s. f.* diformitate caracterizată prin nas larg și plat. (<fr. *platyrhinie*)

platiriniéni *s. m. pl.* / **platiríne** *s. n. pl.* subordin de primate inferioare, cu septul nazal lățit și turtit, cu coada lungă, prehensilă și degete cu gheare, care trăiesc în America de Sud și Centrală. (<fr. *platyrhiniens*)

platispondilíe *s. f.* diformitate congenitală caracterizată prin turtirea vertebrelor. (<fr. *platyspondylie*)

platitúdine *s. f.* banalitate, mediocritate; *(concr.)* vorbă, idee banală. (<fr. *platitude*)

platonián, -ă *adj.* platonic (1). (<*Platon* + *-ian*)

platónic, -ă *adj.* **1.** referitor la platonism; platonian. ● *(p. ext.)* ideal, curat, pur. **2.** (despre manifestări, reacții etc.) care rămîne fără efect; cu caracter teoretic; abstract, formal. (<fr. *platonique*)

platonician, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al platonismului. (<fr. *platonicien*)

platonism *s. n.* **1.** concepție filozofică a lui Platon și a adepților săi, potrivit căreia singura realitate ar fi lumea ideilor, iar lumea materială o copie imperfectă și trecătoare a celei dintîi. **2.** iubire platonică. (<fr. *platonisme*, cf. *Platon*, filozof antic gr.)

platonizá *vb. intr. (rar)* a se manifesta, a reacționa la modul platonic (2). (<*platonic* + *-iza*)

platóu *s. n.* **1.** șes situat în regiunea înaltă a dealurilor sau a munților; podiș. ○ ~ *continental* = porțiune de teritoriu aflată sub mare în continuarea solului, pînă la adîncimea de 200 m. ● cîmp de instrucție și exerciții militare. ● suprafață (netedă) pe o porțiune mai înălțată a unei formații anatomice. **2.** incintă special utilată a unui studio cinematografic pentru turnarea filmelor. **3.** piesă metalică plană pe care se fixează piese pentru prelucrare. **4.** farfurie, tavă mare pentru servit mîncăruri și prăjituri. (<fr. *plateau*)

plástru *s. n.* soluție densă de ghips folosită pentru mulaje. (<fr. *plâtre*)

plauzíbil, -ă *adj.* care pare adevărat, care se poate admite, crede; verosimil, admisibil. (<fr. *plausible*, lat. *plausibilis*<*plaudere*, a aproba)

plauzibilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este plauzibil. ● *(inform.)* probabilitate pentru un singur subansamblu informațional de a nu fi atins de eroare. (<fr. *plausibilité*)

pláya *s. f.* formă de relief care se formează la partea inferioară a pedimentului, prin acumularea și împrăștierea materialelor transportate. (<sp. *playa*)

play-back /pléi-bec/ *s. n.* redare, reproducere a unei înregistrări pe bandă electromagnetică sau pe disc. ● *(cinem., tv.)* tehnică, inversă dublajului, prin care înregistrarea sunetului precede pe aceea a imaginii. (<engl. *play-back*)

play-boy /pléi-boi/ *s. m.* tînăr bogat, elegant și cu fizic plăcut, cu succes la femei, care duce o viață de distracții în localuri de noapte, în societate etc. (<engl. *play-boy*)

player /plé-ier/ *s. n.* aparat pentru redarea înregistrărilor play-back. (<engl. *player*)

-plazie v. plast² (i)-.

plébe *s. f.* **1.** (în Roma antică) pătură socială lipsită de drepturi sau cu drepturi limitate. **2.** (în evul mediu) pătura cea mai săracă

a populației orășenești; *(p. ext.)* populație asuprită, exploatată; (și *peior.*) poporul de jos, gloată. ● *(peior.)* categorie de oameni declasați; drojdia societății. (<fr. *plèbe*, lat. *plebs*)

plebeián, -ă I. *adj., s. m. f.* plebeu. II. *adj.* referitor la plebe; specific plebeilor; plebeic. (<fr. *plébéien*)

plebeianism *s. n. (livr.)* comportament de plebeu, aer de plebeu; plebeism. (<*plebeian* + *-ism*)

plebéic, -ă *adj. (rar)* plebeian. (<germ. *plebejisch*)

plebeism *s. n. (rar)* plebeianism. (<it. *plebeismo*)

plebéu, -ée *adj., s. m. f.* 1. (cetățean roman) care aparținea plebei; plebeian. 2. *(livr.)* (om) care face parte din plebe, de rînd. (<lat. *plebeius*)

PLEBI- *elem. comp.* „mulțime, vulg". (<lat. *plebs, -bis*)

plebicol, -ă *adj., s. m. (rar)* (cel) care flatează, măgulește mulțimea; demagog. (<fr. *plébicole*, lat. *plebicola*)

plebiscít *s. n.* 1. *(ant.)* decizie, lege făcută și votată de plebe. 2. consultare prin vot a întregului popor într-o problemă deosebit de importantă. v. r e f e r e n d u m. (<fr. *plébiscite*, lat. *plebiscitum*)

plebiscitár, -ă *adj.* referitor la plebiscit, care are loc în urma unui plebiscit. (<fr. *plébiscitaire*)

plebiscitarísm *s. n.* sistem politic care acordă poporului dreptul de a-și numi conducătorii. (<*plebiscitar* + *-ism*)

plecoptére *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripile membranoase, avînd nervuri dese, ca o rețea, și corpul lățit, terminat cu două filamente lungi. (<fr. *plecoptères*)

PLECT(O)- *elem. comp.* „împletit, reunit, sudat". (<fr. *plect/o/-*, cf. gr. *plektos*, sudat)

plectenchím *s. n.* țesut fals al aparatului vegetativ la ciupercile superioare și la licheni, format din hife miceliene întrețesute. (<fr. *plectenchyme*)

plectenchimátic, -ă *adj.* referitor la plectenchim. (<fr. *plectenchymatique*)

plectognáți *s. m. pl.* ordin de pești ososi, mari, cu maxilarele mai mult sau mai puțin sudate într-un cioc. (<fr. *plectognathes*)

plectrídium *s. m.* bacil la care sporul este așezat la unul dintre capetele celulei, ca gămălia unui ac. (<fr. *plectridium*)

pléctru *s. n.* pană, mică placă de lemn, metal, fildeș sau material plastic, ascuțită la un capăt, cu care se ciupesc coardele la unele instrumente muzicale. (<fr. *plectre*, lat. *plectrum*, gr. *plektron*)

pled *s. n.* pătură ușoară, de lînă fină. (<fr., engl. *plaid*)

pledá *vb. intr.* a susține, a apăra înaintea unei instanțe judecătorești interesele unei părți într-un proces; a susține o cauză, o idee. ● a fi în avantajul cuiva sau a ceva. (<fr. *plaider*)

pledánt, -ă *adj.* care pledează, autorizat să pledeze într-un proces. (<fr. *plaidant*)

pledoárie *s. f.* 1. apărare, susținere înaintea unei instanțe de judecată a intereselor unei părți într-un proces. 2. apărare, susținere, argumentare a unei cauze, idei, teze etc. (<fr. *plaidoirie*)

-plegíe *elem. comp.* „paralizie". (<fr. *-plégie*, cf. gr. *plege*<*plessein*, a lovi)

pleiádă *s. f.* 1. grup de șapte poeți greci din Alexandria; grup de poeți francezi din sec. XVI, dominat de Ronsard. ● grup de șapte; *(p. ext.)* grup de oameni iluștri cu aceleași concepții, preocupări etc. 2. mulțime, totalitate. ● ansamblul izotopilor unui element. ● grup de elemente chimice cu proprietăți asemănătoare. (<fr. *pléiade*, lat. *Pleiades*, cf. gr. *pleias, -ados*, constelație de șapte stele)

plein-air /plen-ér/ *s. n.* pictură practicată în aer liber, în scopul reproducerii atmosferei, luminii și efectelor cromatice specifice peisajului natural. (<fr. */en/ plein air*, */in/* plin aer)

PLEIO- v. p l e o-.

pleiocáziu *s. n.* inflorescență cimoasă la care de sub floarea terminală pornesc trei sau mai multe axe florale laterale de aceeași lungime și înălțime; policaziu. (<fr. *pléiochasium*, cf. gr. *khasis*, diviziune)

pleiocíclic, -ă *adj.* 1. cu mai multe verticile. 2. cu mai multe cicluri de viață; peren. (<fr. *pléiocyclique*)

pleiocloruríe *s. f.* eliminare mai abundentă de cloruri prin rinichi. (<fr. *pléiochlorurie*)

pleiocromíe *s. f.* exces de materie colorantă într-un lichid organic, în special în bilă. (<fr. *pléiochromie*)

pleiofág, -ă *adj.* omnivor. (<lat. *pleiophagus*)

pleiomórf, -ă *adj.* (despre organisme) care prezintă mai multe aspecte morfologice în cursul dezvoltării ontogenetice. (<lat. *pleiomorphus*)

pleiotaxíe *s. f.* multiplicare anormală a verticilelor foliare sau florale. (<fr. *pléiotaxie*)

pleiotróp, -ă *adj.* care prezintă pleiotropie; pleiotropic. (<fr. *pléiotrope*)

pleiotrópic, -ă *adj.* pleiotrop. (<fr. *pléiotropique*)

pleiotropíe *s. f.* capacitate a unei gene de a condiționa apariția concomitentă a mai multor caractere ereditare; pleiotropism. (<fr. *pléiotropie*)

pleiotropísm *s. n.* pleiotropie. (<fr. *pléiotropisme*)

pleioxén, -ă *adj.* (despre paraziți) care poate trăi pe mai multe gazde. (<fr. *pléioxène*)

PLEISTO- v. p l e o-.

pleistocén, -ă *adj., s. n.* (din) prima epocă, cea mai lungă, a cuaternarului, caracterizată climatic prin alternanța intervalelor reci (glaciații) cu intervale calde (interglaciații); glaciar; diluviu. (<fr. *pléistocène*)

pleistoseístă *s. f.* suprafață limitată de izoseiste de intensitate maximală, în timpul unei mișcări tectonice. (<*pleisto-* + *seistă*)

plen *s. n.* totalitatea membrilor unei adunări constituite; *(p. ext.)* adunare la care sînt prezenți toți membrii. (<lat. *plenum*)

plenár, -ă *adj.* 1. (despre ședințe, adunări etc.) care se ține cu participarea tuturor membrilor. ● *(s. f.)* ședință, adunare la care par-

ticipă toți membrii unei organizații, instituții etc. ○ ~ă *lărgită* = plenară la care participă și persoane care nu fac parte din organizația sau din unitatea respectivă. 2. *(livr.)* întreg, complet; desăvîrșit; plenitudinar. (<lat. *plenarius)*

pléner *s. n.* rocă, calcar sau marnă de culoare deschisă și separată în plăci subțiri, aparținînd cretacicului.

PLENI- *elem. comp.* „plin". (<it. *pleni-*, cf. lat. *plenus*, compact)

plenilocvénță *s. f.* tulburare de limbaj manifestată prin folosirea unor cuvinte grandilocvente și prin redundanță. (<*pleni-* + *-lo-* + *locvență)*

plenipoténță *s. f.* putere deplină acordată cuiva pentru a trata o chestiune oarecare. (<it. *plenipotenza)*

plenipotențiár *s. m., adj.* (diplomat) cu rang imediat inferior ambasadorului, investit cu puteri depline de către autoritatea competentă a statului pe care îl reprezintă. (<fr. *plénipotentiaire)*

plenisón, -ă *adj.* (despre vocale) cu caracter silabic. (după fr. *plein son)*

plenitudinár, -ă *adj. (livr.)* total; plenar. (<*plenitudine* + *-ar)*

plenitúdine *s. f.* însușire, stare a ceea ce este deplin; deplinătate, desăvîrșire, totalitate. (<fr. *plénitude*, lat. *plenitudo)*

PLEO- / PLEIO- / PLEISTO- / PLIO- *elem. comp.* „mai mult", „numeros". (<fr. *pléo-*, *pléio-*, *pléisto-*, *plio-*, cf. gr. *pleon*, *pleion*, *pleistos*, /foarte/ numeros)

pleocitóză *s. f.* abundență de celule. (<fr. *pléocytose)*

pleocroísm *s. n.* policroism. (<fr. *pléochroïsme)*

pleomorfísm *s. n.* 1. polimorfism. 2. concepție care susține variabilitatea morfologiei bacteriilor. (<fr. *pléomorphisme)*

pleonásm *s. n.* greșeală de exprimare constînd în folosirea alăturată a unor cuvinte care repetă inutil aceeași idee. (<fr. *pléonasme*, gr. *pleonasmos)*

pleonást *s. n.* mineral negru, sub formă de mase granulare sau cristale cu multe fețe, bogat în fier. (<fr. *pléonaste)*

pleonástic, -ă *adj.* care conține, constituie un pleonasm. (<fr. *pléonastique)*

pleonosteóză *s. f.* osificare prematură și excesivă. (<fr. *pléonostéose)*

pleróm *s. n.* 1. concept al filozofiei gnostice care denumește divinitatea din care ar proveni toate lucrurile spirituale. 2. zonă internă a meristemului, din care se formează cilindrul central al rădăcinii și tulpinii. (<fr. *plérome*, lat., gr. *pleroma*, umplere)

PLESI- *elem. comp.* „percuție". (<fr. *plessi-*, cf. gr. *plessein*, a lovi)

plesimétric, -ă *adj.* referitor la plesimetrie. (<fr. *plessimétrique)*

plesimetríe *s. f.* folosirea plesimetrului. (<fr. *plessimétrie)*

plesimétru *s. n.* instrument folosit pentru practicarea percuției. (<fr. *plessimètre)*

PLESIO- *elem. comp.* „vecin", „aproape". (<fr. *plésio-*, cf. gr. *plesios*, apropiat)

plesiobiótic, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește în vecinătatea altui organism. (<fr. *plésiobiotique)*

plesiomórf, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) asemănător morfologic cu un alt organism. (<fr. *plésiomorphe)*

plesiotíp *s. n. (biol.)* specie înrudită cu un genotip. (<fr. *plésiotype)*

plesiozáur *s. m.* reptilă marină fosilă din mezozoic, cu gîtul lung, capul mic, corpul scurt și lățit și cu membrele transformate în palete înotătoare. (<fr. *plésiosaure*, lat. *plesiosaurus)*

-plétă *elem. comp.* „umiditate". (<fr. *-plète*, cf. gr. *plethos*, cantitate mare)

PLETISMO- *elem. comp.* „variație, modificare". (<fr. *plethysmo-*, cf. gr. *plethysmos*, creștere)

pletismográf *s. n.* aparat folosit în pletismografie. (<fr. *plethysmographe)*

pletismografíe *s. f.* metodă de explorare a circulației periferice bazată pe înregistrarea variațiilor pulsului. (<fr. *plethysmographie)*

pletismográmă *s. f.* curbă obținută la pletismograf. (<fr. *plethysmogramme)*

plétoră *s. f.* 1. supraabundență de sînge sau umori în organism. 2. cantitate (prea) mare; prisos, surplus; exces. (<fr. *pléthore*, gr. *plethore*, plenitudine)

pletóric, -ă *adj.* 1. (despre oameni) care are sînge prea mult; sangvin. 2. supraabundent, numeros; excesiv. (<fr. *pléthorique)*

pletorísm *s. n. (livr.)* caracter pletoric. (<*pletor/ic/* + *-ism)*

PLEUR(O)- *elem. comp.* „pleură". (<fr. *pleur/o/-*, cf. gr. *pleuron*, coastă)

pleurál, -ă *adj.* al pleurei. (<fr. *pleural)*

pléură *s. f.* membrană seroasă a plămînului. (<lat., gr., it. *pleura)*

pleurectomíe *s. f.* rezecție parțială a pleurei. (<fr. *pleurectomie)*

pleurétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pleurezie. (<fr. *pleurétique)*

pleurezíe *s. f.* inflamație exsudativă a pleurei. (<fr. *pleurésie*, lat. *pleuresis)*

pleurítă *s. f.* pleurezie uscată. (<fr. *pleurite)*

pleurocél *s. n.* hernie a plămînului și a pleurei. (<fr. *pleurocèle)*

pleurodínie *s. f.* durere acută, de natură inflamatorie, în regiunea nervilor intercostali. (<fr. *pleurodynie)*

pleurolíză *s. f.* tăiere a aderențelor pleurale care unesc cele două foițe ale pleurei. (<fr. *pleurolyse)*

pleuróm *s. n.* mezoteliom pleural. (<fr. *pleurome)*

pleuronectíde *s. n. pl.* familie de pești osoși, cu corpul plat, care trăiesc culcați pe o parte, cuprinzînd cambula, calcanul, limanda etc. (<fr. *pleuronectidés)*

pleuropericardítă *s. f.* inflamație simultană a pleurei și a pericardului. (<fr. *pleuropéricardite)*

pleuroperitonítă *s. f.* inflamație simultană a pleurei și a peritoneului. (<fr. *pleuropéritonite)*

pleuropneumectomíe *s. f.* rezecție în același timp a pleurei și a plămînului subiacent. (<fr. *pleuropneumectomie*)

pleuropneumonie *s. f.* inflamație simultană a pleurei și a parenchimului pulmonar. (<fr. *pleuropneumonie*)

pleuropneumopatíe *s. f.* afecțiune simultană a pleurei și a plămînului. (<fr. *pleuropneumopathie*)

pleuroragíe *s. f.* acumulare de sînge în cavitatea toracică. (<fr. *pleurorragie*)

pleuroscóp *s. n.* instrument optic folosit în pleuroscopie. (<fr. *pleuroscope*)

pleuroscopíe *s. f.* explorare vizuală a cavității pleurale; toracoscopie. (<fr. *pleuroscopie*)

pleurót *s. m.* specie de ciupercă comestibilă, din familia agaricacee, care crește pe trunchiul arborilor. (<fr. *pleurote*)

pleurotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cavității pleurale, pentru a extrage puroiul colectat. (<fr. *pleurotomie*)

pleurototónus *s. n.* poziție pe care o ia corpul în tetanos, constînd în încovoierea laterală a trunchiului, datorită contractării unilaterale a musculaturii. (<fr. *pleurothotonos*, cf. gr. *pleurothen*, de o parte)

pleustón *s. n.* totalitatea organismelor care plutesc pe suprafața apei. (<fr. *pleuston*, cf. gr. *pleustcon*, rătăcitor)

plex[1] *s. n.* rețea de fibre nervoase sau vasculare împletite între ele, care se află în anumite puncte ale organismului. ○ ~ *solar* = plex al sistemului simpatic, situat în partea superioară a abdomenului. (<fr. *plexus*, lat. *plexum*)

-plex[2] v. p l e x i-.

plexalgíe *s. f.* nevralgie a unui plex nervos sau simpatic. (<fr. *plexalgie*)

PLEXI-, -plex *elem. comp.* „care se îndoaie". (<fr. *plexi-*, *-plexe*, cf. lat. *plexum* <*plectere*, a se îndoi)

-plexíe *elem. comp.* „atac, acces". (<fr. *-plexie*, cf. gr. *plexis*, lovire)

pléxiglas *s. n.* material plastic, transparent și incasabil, folosit ca înlocuitor al sticlei; polimetacrilat, stiplex. (<germ. *Plexiglas*, fr. *plexiglas*)

plexítă *s. f.* inflamație a unui plex nervos. (<fr. *plexite*)

plexulár, -ă *adj.* referitor la plexul rahidian. (<fr. *plexulaire*)

plezanterie *s. f.* *(rar)* aluzie amuzantă; glumă. (<fr. *plaisanterie*)

plezír *s. n.* prăjitură rulată în formă de cornet. (<fr. *plaisir*)

pliá *vb.* I. *tr.* a îndoi, a împături (hîrtie, stofă etc.) suprapunînd părțile într-o anumită ordine. II. *intr.* *(fig.)* a ceda, a se supune. (<fr. *plier*)

pliábil, -ă *adj.* I. care poate fi pliat; pliant. 2. *(rar)* docil, supus. (<fr. *pliable*)

pliáj *s. n.* *(rar)* pliere. ● *(spec.)* împachetare a parașutei pentru lansare. (<fr. *pliage*)

pliánt, -ă I. *adj.* pliabil. II. *s. n.* publicație pe o foaie de hîrtie îndoită de mai multe ori. (<fr. *pliant*)

-plicá *elem. comp.* „a îndoi". (<lat. *plicare*)

plícă *s. f.* 1. îndoitură, cută a unei formații anatomice. 2. manșetă obținută prin îndoire înăuntru. (<fr. *plique*, lat. *plica*)

plié *s. n.* *(coregr.)* îndoire lentă a picioarelor cu genunchii în afară, urmată de întinderea lor. (<fr. *plié*)

pliére *s. f.* acțiunea de a plia și rezultatul ei; pliaj. ● îndoire cu 180° a unei table de-a lungul unei linii drepte sau curbe. (<*plia*)

plíntă *s. f.* 1. mic soclu, ieșit în afară, la partea inferioară a unei clădiri, a unui zid etc. 2. fișie de mozaic, de piatră etc. la partea inferioară a pereților unei camere, care ferește pereții de lovituri și umezeală și acoperă rostul dintre pardoseală și perete. 3. bloc paralelipipedic pe care se reazemă o coloană sau un piedestal. (<fr. *plinthe*)

PLIO- v. p l e o-.

pliocén, -ă *adj., s. n.* (din) epoca superioară a neogenului. (<fr. *pliocène*)

pliopitéc *s. m.* maimuță antropomorfă fosilă, cu caractere apropiate de cele ale gibonului actual. (<lat. *pliopithecus*)

pliór *s. m.* cel care pliază (parașute). (<fr. *plieur*)

plisá *vb. tr.* a îndoi, a călca (o stofă, o rochie etc.) în pliseuri. — *plisáre* s. f. (<fr. *plisser*)

plisáj *s. n.* *(rar)* pliseu. (<fr. *plissage*)

pliséu *s. n.* cută sau grup de cute înguste, regulate și dese; plisaj. (<fr. *plissé*)

pliu *s. n.* 1. cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte pentru a-i da lărgime, lejeritate și o formă oarecare. v. p l i s e u. ● îndoitură. 2. cută a unei formații anatomice. ● ondulație a terenului (anticlinal și sinclinal). (<fr. *pli*)

plombá *vb. tr.* 1. a umple cu un material oarecare o cavitate patologică (dinte sau măsea cariată, os etc.). 2. a construi un imobil între alte două construcții în care urmează să se încadreze. 3. a astupa gropile dintr-o îmbrăcăminte rutieră. — *plombáre* s. f. (<fr. *plomber*)

plombagínă *s. f.* hîrtie acoperită cu grafit, care servește pentru multiplicarea textelor la mașina de scris. (<fr. *plombagine*)

plombáj *s. n.* *(rar)* plombare. (<fr. *plombage*)

plómbă *s. f.* 1. lucrare executată de un dentist pentru a astupa o carie dentară. ● amalgam, porțelan etc. care se pune într-un dinte, într-o măsea cariată. 2. *(p. anal.)* construcție care completează spațiul gol dintre alte două construcții. (<germ. *Plombe*)

plombemíe *s. f.* prezența plumbului în sînge. (<fr. *plombémie*)

plombínă *s. f.* fir cu plumb folosit la măsurătorile topografice subterane. (după it. *piombino*)

plomburíe *s. f.* prezența plumbului în urină. (<fr. *plomburie*)

plonj *s. n.* afundare a unei cute din scoarța Pămîntului într-o anumită direcție; plonjeu (3). (<fr. *plongée*)

plonjá *vb. intr.* 1. a executa un plonjon. 2. a se scufunda. 3. *(fig.)* a face un salt (de sus în jos); a se abandona, a fi absorbit (de). — *plonjáre* s. f. (<fr. *plonger*)

plonjéu *s. n.* 1. *(cinem.)* filmare dirijată de sus în jos, care creează o impresie de strivire. 2. taluz superior al unui parapet. 3. plonj. (<fr. *plongée)*

plonjón *s. n.* faptul de a se arunca sau a cădea în apă. • salt practicat în unele sporturi (fotbal, handbal, volei) de către portar pentru prinderea mingii. (<fr. *plongeon)*

plonjór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care plonjează; scufundător. II. *s. m.* scafandru. III. *s. n.* aparat electric portativ pentru încălzirea rapidă, prin imersiune, a unei cantități mici de lichid; termoplonjor. (<fr. *plongeur)*

plot *s. n.* 1. mică piesă metalică montată pe un corp format din material izolant și legată la un circuit electric pentru a se putea face legătura între acest circuit și o manetă legată de un alt circuit. 2. placă turnantă la încrucișarea unei căi ferate de mină. 3. suprafață de separație între două formațiuni geologice. (<fr. *plot)*

plotter /plótăr/ *s. n.* terminal al unui calculator pentru executat desene liniare definite prin coordonate; înregistrator grafic; graf-plotter. (<engl., fr. *plotter)*

PLUMB(O)- *elem. comp.* „plumb". (<germ., engl. *plumb/o/-*, cf. lat. *plumbum)*

plumbaginacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, având ca tip plumbago. (<fr. *plombaginacées)*

plumbágo *s. m.* plantă ornamentală din sudul Australiei, cu flori albastre. (<lat. *plumbago)*

plumbát *s. m.* sare de plumb. (<germ. *Plumbat)*

plúmbic, -ă *adj.* plumbifer. (<fr. *plombique)*

plumbifér, -ă *adj.* care conține plumb; plumbic; plumbos. (<fr. *plombifère)*

plumbós, -oásă *adj.* plumbifer. (<fr. *plombeux)*

plumboterapíe *s. f.* folosire a plumbului în scop terapeutic. (<*plumbo-* + *-terapie*²)

plumbotipíe *s. f.* tipar pentru obținerea hârtiilor decorative marmorate. (<fr. *plombotypie)*

plúmcheс *s. n.* sortiment de chec pregătit din ouă, făină, cacao, fructe zaharisite și stafide. (<engl. *plumcake)*

plumiéră *s. f. (rar)* penar. (<fr. *plumier)*

plumós, -oásă *adj.* 1. cu aspect de pene. 2. *antene ~oase* = antene ale insectelor, ramificate ca penele păsărilor. (<fr. *plumeux)*

plúm-pox *s. n.* boală a prunilor și a altor pomi fructiferi, datorată unui virus, care se manifestă prin apariția unor pete galbene pe frunze și a unor gropițe pe fructe. (<engl. *plum-pox)*

plumúlă *s. f.* muguraș al embrionului vegetal din care se dezvoltă tulpinița. (<lat. *plumula*, fr. *plumule)*

plurál *adj., s. n.* (categorie gramaticală) care indică două sau mai multe ființe, lucruri etc. de același fel. (<lat. *pluralis*, germ. *Plural*, it. *plurale)*

plurále tántum *adj.* (despre un substantiv) folosit numai la plural, defectiv de singular. (<lat. *plurale tantum)*

pluralísm *s. n.* 1. concepție filozofică idealistă potrivit căreia universul ar fi format dintr-o pluralitate de esențe izolate, independente una de alta și ireductibile la o bază comună, unitară. • *(p. ext.)* orice concepție care, într-un domeniu determinat, admite o multitudine de factori echivalenți, de principii etc. ce fac posibile căi diferite de dezvoltare a societății. 2. principiu al democrației potrivit căruia funcționarea acesteia, garantarea drepturilor și libertăților sînt condiționate de existența mai multor forțe politico-sociale (partide, sindicate etc.) care se interpun între individ și stat. (<fr. *pluralisme)*

pluralíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pluralismului. (<fr. *pluraliste)*

pluralitáte *s. f.* număr, cantitate mare (de elemente, ființe, lucruri etc.); multiplicitate, pluritate, diversitate. (<fr. *pluralité*, lat. *pluralitas)*

PLURI- *elem. comp.* „mai mulți, numeroși". (<fr. *pluri-*, cf. lat. *plures*, mai mulți)

pluriaxiál, -ă *adj.* multiaxial. (<engl. *pluriaxial)*

pluricarpelár, -ă *adj.* (despre ovare, fructe) format din mai multe carpele. (<fr. *pluricarpellaire)*

pluricavitár, -ă *adj.* cu mai multe caverne pulmonare. (<*pluri-* + *cavitar)*

pluricelulár, -ă *adj.* (despre organisme) format din mai multe celule; policelular. (<fr. *pluricellulaire)*

pluridimensionál, -ă *adj.* cu mai multe dimensiuni; multidimensional, polidimensional. (<*pluri* + *dimensional)*

pluridimensionalitáte *s. f.* calitatea de a fi pluridimensional. (<*pluridimensional* + *-itate)*

pluridisciplinár, -ă *adj.* care interesează simultan mai multe discipline; multidisciplinar. (<fr. *pluridisciplinaire)*

pluridisciplinaritáte *s. f. (rar)* caracter pluridisciplinar; multidisciplinaritate. (<fr. *pluridisciplinarité)*

pluridotát, -ă *adj.* înzestrat cu mai multe calități. (<*pluri-* + *dotat)*

plurienál, -ă *adj.* (despre plante) 1. care durează mai mulți ani; peren. 2. care înflorește numai după mai mulți ani. (<fr. *pluriennal)*

pluriflór, -ă *adj.* (despre plante) cu mai multe flori; multiflor. (<fr. *pluriflore)*

pluriformă, -ă *adj. (livr.)* multiform. (<lat. *pluriformis)*

plurifuncționál, -ă *adj.* multifuncțional. (<*pluri-* + *funcțional)*

plurigemelár, -ă *adj.* cu mai mulți gemeni. (<fr. *plurigémellaire)*

pluriglandól *s. n.* medicament preparat din extractul mai multor glande. (<*pluri-* + *glandă* + *-ol)*

pluriglandulár, -ă *adj.* poliglandular. (<fr. *pluriglandulaire)*

pluriglandularítă *s. f.* inflamație a mai multor glande. (<*pluriglandular* + *-ită)*

plurilaterál, -ă *adj. (livr.)* multilateral. (<*pluri-* + *lateral)*

plurilíngv, -ă *adj.* multilingv; poliglot. (după engl. *plurilingual)*

plurilingvism *s. n.* multilingvism. (<fr. *plurilinguisme*)

pluriloculár, -ă *adj.* (despre ovare, fructe) cu mai multe loje (II); multilocular. (<fr. *pluriloculaire*)

plurimilenár, -ă *adj. (livr.)* multimilenar. (<*pluri-* + *milenar*)

plurimoleculár, -ă *adj.* care comportă mai multe molecule; multimolecular. (<fr. *pluri-moléculaire*)

plurinaţionál, -ă *adj. (rar)* multinaţional. (<*pluri-* + *naţional*)

plurinuclear, -ă *adj. (rar)* polinuclear; multinuclear. (<*pluri-* + *nuclear*)

pluriovulár, -ă *adj.* (despre ovare) cu numeroase ovule. (<fr. *pluriovulaire*)

pluripartínic, -ă *adj.* multipartinic; pluripartit. (<*pluri-* + *partinic*)

pluripartísm *s. n.* sistem politic pluripartit; coaliţie guvernamentală formată din mai multe partide; democraţie parlamentară; pluripartitism. (<fr. *pluripartisme*)

pluripartít *adj.* (despre un sistem politic) care admite coexistenţa mai multor partide; paluripartinic. (<*pluri-* + *partid*)

pluripartitísm *s. n. (rar)* pluripartism; multipartitism. (<*pluripartit* + *-ism*)

pluripersonál, -ă *adj.* (despre verbe) care are forme la cele trei persoane gramaticale; tripersonal. (<*pluri-* + *personal*)

pluriseculár, -ă *adj. (rar)* multisecular. (<*pluri-* + *secular*)

plurisemántic, -ă *adj.* polisemantic. (<*pluri-* + *semantic*)

plurisenzoriál, -ă *adj.* polisenzorial. (după fr. *polysensoriel*)

pluritáte *s. f. (rar)* pluralitate. (<lat. *pluritas, -atis*)

plurivalént, -ă *adj.* 1. polivalent. • *(fig.)* multilateral. 2. *(biol.)* cu mai mulţi cromozomi reuniţi. (<fr. *plurivalent*)

plurivalénţă *s. f.* polivalenţă. (<fr. *plurivalence*)

plurivóc, -ă *adj.* cu mai multe înţelesuri. (<fr. *plurivoque*)

plurivocitáte *s. f.* caracter plurivoc. (<*plurivoc* + *-itate*)

plurivór, -ă *adj.* 1. cu nutriţie variată: omnivor. 2. (despre paraziţi) care trăieşte pe mai multe gazde. 3. (despre plante) care se dezvoltă pe mai multe substraturi. (<lat. *plurivorus*)

PLUS[1]- *elem. comp.* „mai multe", „în plus". (<lat. *plus*)

plus[2] **I.** *s. n.* 1. ceea ce depăşeşte o anumită cantitate; prisos. 2. simbol matematic în formă de cruce (+), care indică o adunare sau, pus înaintea unei mărimi, caracterul pozitiv al acesteia. • semn grafic, identic cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice pozitive. **II.** *adv.* mai mult, şi încă. (<lat. *plus*)

plusá *vb. intr.* 1. (la jocul de cărţi) a miza mai mult decît cei dinainte. 2. a da mai mult decît este necesar. — ***plusáre*** s. f. (<*plus*)

plusprodús *s. n.* produs creat de lucrătorii din sfera producţiei materiale peste cel necesar, prin cheltuirea de supramuncă. (<*plus* + *produs*)

plusvaloáre *s. f.* 1. parte din valoarea nou creată în procesul de producţie de lucrătorii productivi din întreprinderile capitaliste în timpul de supramuncă şi însuşită gratuit de către capitalişti. 2. excedent al încasărilor faţă de cheltuieli; beneficiu. (după fr. *plus-value*)

pluş *s. n.* ţesătură de bumbac, lînă, păr de capră etc., mai groasă decît catifeaua şi cu firul mai lung, folosită în special în tapiţerie. (<germ. *Plüsch*, rus. *pliuş*)

plúşa *vb. tr.* a executa operaţia de plúşare. (<*pluş*)

plúşare *s. f.* frecare a pielor cu un pluş pentru a se obţine un luciu mătăsos. (<*plúşa*)

plúşat, -ă *adj.* (despre mobile) tapisat cu pluş. • (despre ţesături) cu un strat de fire, pe o faţă sau pe ambele feţe. (<*plúşa*)

plutéu *s. n.* 1. *(ant.)* maşină de război în formă de paravan semicircular, folosită pentru a proteja pe asediatori în timpul atacului zidurilor unei cetăţi asediate. 2. panou de marmură sau de lemn care protejează altarul, corul sau prezbiteriul bisericilor catolice. • ladă sau scrin pentru păstrarea lucrurilor preţioase. (<lat. *pluteum*)

plutéus *s. m.* larva echinodermelor. (<germ. *Pluteus*)

PLUTO- *elem. comp.* „bogăţie". (<fr. *ploulo-*, cf. gr. *ploutos*, avere)

plutocrát, -ă *s. m. f.* persoană care aparţine plutocraţiei. (<fr. *ploutocrate*)

plutocrátic, -ă *adj.* referitor la plutocraţie. (<fr. *ploutocratique*)

plutocraţíe *s. f.* formă de guvernare în care puterea de stat este concentrată în mîinile celor mai bogaţi. (<fr. *ploutocratie*)

plutomanie *s. f.* atracţie morbidă către bogăţii. (<engl. *plutomania*)

plutón[1] *s. n.* 1. subunitate militară mai mică decît compania. ○ ~ *de execuţie* = formaţie militară care execută, prin împuşcare, pe cei condamnaţi la moarte. 2. *(p. anal.)* grup de oameni (cu ocupaţii comune). • grup compact de concurenţi la o întrecere de fugă, la curse cicliste etc. (după fr. *peloton*, it. *plotone*)

plutón[2] *s. n.* masă de roci magmatice intruzive, de dimensiuni foarte mari. (<fr. *pluton*)

plutonián, -ă **I.** *adj. (rar)* 1. plutonic. 2. care aparţine planetei Pluton. **II.** *adj., s. m. f.* plutonist. (<fr. *plutonien*)

plutónic, -ă *adj. (geol.;* despre roci eruptive) format prin acţiunea vulcanilor, care are loc în adîncul scoarţei terestre; plutonian (I, 1). (<fr. *plutonique*, cf. *Pluto*, zeul gr. al infernului)

plutoniér *s. m.* grad de subofiţer, superior sergentului major; militar cu acest grad. (<*pluton* + *-ier*)

plutonísm *s. n.* 1. totalitatea fenomenelor şi proceselor geologice legate de formarea magmelor în adîncime şi de mişcările acestora. 2. concepţie care exagerează rolul căldurii subterane în procesul de formare a rocilor. (<fr. *plutonisme*)

plutonist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al plutonismului (2); plutonian (II). (<fr. *plutoniste*)

plutonít *s. n.* rocă magmatică consolidată în adîncimea scoarței Pămîntului. (<germ. *Plutonit*)

plutóniu *s. n.* element transuranic sintetic, radioactiv, folosit la obținerea energiei nucleare prin bombardarea cu neutroni. (<fr. *plutonium*)

pluviál, -ă I. *adj.* 1. (despre ape) provenit din ploaie, produs de ploaie. 2. *pădure ~ă = pădure mare din regiunile ecuatoriale; regim ~ = regim al unui curs de apă alimentat predominant prin ape provenite din ploaie.* II. *s. n.* interval de timp din cuaternar, caracterizat printr-o climă bogată în precipitații. III. *s. f.* veșmînt eclezіastic catolic pentru ploaie, compus dintr-o amplă mantie cu glugă, folosită în cadrul procesiunilor. (<fr. *pluvial*, lat. *pluvialis*)

PLUVIO- *elem. comp.* „ploaie". (<fr. *pluvio-*, cf. lat. *pluvia*)

pluviodenudáre *s. f.* eroziune exercitată de către picăturile de ploaie. (după fr. *pluviodénudation*)

pluviográf *s. n.* pluviometru înregistrator. (<fr. *pluviographe*)

pluviográmă *s. f.* diagramă obținută la pluviograf. (<fr. *pluviogramme*)

pluviométric, -ă *adj.* 1. referitor la ploi, la precipitații. 2. referitor la pluviometrie. (<fr. *pluviométrique*)

pluviometríe *s. f.* determinarea cantității de precipitații etc. căzute într-un interval de timp pe o suprafață. (<fr. *pluviométrie*)

pluviométru *s. n.* instrument folosit în pluviometrie. (<fr. *pluviomètre*)

pluviós, -oásă *adj.* abundent în ploi; ploios. (<fr. *pluvieux*)

pluvioscóp *s. n.* instrument care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii căzute într-o anumită regiune. (<fr. *pluvioscope*)

pluvióse /-vi-oz/ *s. f.* a cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie — 19 februarie). (<fr. *pluviôse*)

pluviozitáte *s. f.* cantitatea de ploaie căzută pe un anumit loc într-un timp dat. (<fr. *pluviosité*)

-pnée v. p n e u m (o)-.

pneu *s. n.* partea de cauciuc compusă din anvelopă și camera cu aer a unei roți de vehicul. (<fr. *pneu*)

PNEUM(O)-/PNEUMAT(O)-, -pnée *elem. comp.* „aer, gaze, respirație", „plămîn".(<fr. *pneum/o/-, pneumat/o/-, -pnée*, cf. gr. *pneuma, -tos*, aer, suflu, spirit, *pneumon*, plămîn, *pnoia*< *pnein*, a respira)

pneumalergén *s. n.* alergen capabil a declanșa reacții alergice la nivelul aparatului respirator. (<fr. *pneumallergène*)

pneumartrografíe *s. f.* radiografie a unei articulații după injectarea unui gaz în sinovială. (<fr. *pneumarthrographie*)

pneumartróză *s. f.* infiltrație de gaze într-o cavitate articulară, prin traumatism sau efectuată în scopul unei explorări radiografice. (<fr. *pneumarthrose*)

PNEUMAT(O)- v. p n e u m (o) -.

pneumátic, -ă I. *adj.* 1. care funcționează cu aer comprimat. 2. care comprimă aerul sau evacuează aerul comprimat. II. *s. f.* parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale gazelor. (<fr. *pneumatique*)

pneumatísm *s. n.* concepție medicală veche care atribuie cauza vieții și a bolilor unui suflu, emanație a sufletului universal. (<fr. *pneumatisme*)

pneumatocél *s. n.* tumoare gazoasă intrapulmonară. (<fr. *pneumatocèle*)

pneumatocíst *s. n.* veziculă plină cu aer care ușurează plutirea plantelor. (<fr. *pneumatocyste*)

pneumatofór *s. m.* 1. rădăcină metamorfozată aeriană cu rol în respirație, la unele plante superioare din regiunile mlăștinoase. 2. veziculă plină cu aer pe talul unor plante inferioare, care ajută la plutire sau la menținerea în poziție verticală. 3. aparat plutitor la celenteratele sifonofore. (<fr. *pneumatophore*)

pneumatolít *s. n.* rocă magmatică formată prin procesul de pneumatoliză. (<*pneumato-* + *-lit*[2])

pneumatolític, -ă *adj.* referitor la pneumatoliză. (<fr. *pneumatolytique*)

pneumatolíză *s. f.* fenomen care are loc prin reacția dintre componenții volatili degajați dintr-un masiv magmatic și rocile înconjurătoare. (<fr. *pneumatolyse*)

pneumatologíe *s.f.* știința fenomenelor spirituale, ca cercetare relativă la principiile vitale. (<it. *pneumatologia*)

pneumatóză *s. f.* acumulare de gaze în cavitățile naturale, în organe sau țesuturi. (<fr. *pneumatose*)

pneumaturíe *s. f.* emisiune de urină amestecată cu gaze de fermentație. (<fr. *pneumaturie*)

pnéumă *s. f.* (în *fil.* stoicilor) spiritul divin care animă lumea, ordonînd-o și dirijînd-o. (<fr. *pneuma*, gr. *pneuma*, suflu)

pneumectomíe *s. f.* excizie a unei părți a plămînului; pneumonectomie. (<fr. *pneumectomie*)

pneumobacíl *s. m.* bacil care nu intervine decît în mod secundar în pneumonie, dar care este agentul unor bronhopneumonii, pleurezii și multor supurații. (<fr. *pneumobacille*)

pneumobacilemíe *s. f.* infecție generalizată datorată pneumobacilului. (<fr. *pneumobacillémie*)

pneumocefalíe *s. f.* pneumocraniu. (<fr. *pneumocéphalie*)

pneumocél *s. n.* hernie a plămînului. (<fr. *pneumocèle*)

pneumochistografíe *s. f.* metodă radiologică de punere în evidență a unui chist prin injectarea de aer. (<fr. *pneumocistographie*)

pneumocistografíe *s. f.* radiologie a vezicii urinare cu ajutorul unei substanțe de contrast gazoase. (<fr. *pneumocystographie*)

pneumocóc *s. m.* microb care produce pneumonia. (<fr. *pneumocoque*)

pneumocócic, -ă *adj.* referitor la pneumococi, provocat de pneumococi. (<fr. *pneumococcique*)

pneumococíe *s. f.* ansamblu de accidente morbide provocate de pneumococ. (<fr. *pneumococcie*)

pneumococóză *s. f.* boală produsă de un pneumococ. (<fr. *pneumococcose*)

pneumocolíe *s. f.* prezenţa de aer sau gaze de fermentaţie în colon[3]. (<fr. *pneumocolie*)

pneumoconióză *s. f.* afecţiune pulmonară cronică provocată de inhalarea prafului provenit din roci, metale etc. (<fr. *pneumoconiose*)

pneumocrániu *s. n.* acumulare de aer în cavitatea craniană; pneumocefalie, pneumoencefal. (<fr. *pneumocrâne*)

pneumoencefál *s. n.* pneumocraniu. (<fr. *pneumoencéphale*)

pneumoencefalografíe *s. f.* procedeu radiologic de explorare a sistemului nervos central, folosind aerul ca mediu de contrast; encefalografie gazoasă. (<fr. *pneumoencéphalographie*)

pneumoenterítă *s. f.* pasteureloză. (<fr. *pneumo-entérite*)

pneumoftiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în pneumoftiologie. (<fr. *pneumo-phtisiologue*)

pneumoftiziologíe *s. f.* studiul bolilor de plămîni şi în special al tuberculozei pulmonare. (<fr. *pneumo-phtisiologie*)

pneumogástric, -ă *adj. nerv* ~ (şi *s. n.*) = nerv cranian pereche, care inervează cavitatea toracică şi abdominală; nerv vag. (<fr. *pneumogastrique*)

pneumogastrografíe *s. f.* radiografie a cavităţii gastrice după introducerea de aer în stomac. (<fr. *pneumogastrographie*)

pneumográf *s. n.* aparat folosit în pneumografie. (<fr. *pneumographe*)

pneumografíe *s. f.* **1.** înregistrare a mişcărilor respiratorii cu ajutorul pneumografului. **2.** radiografie a unei regiuni anatomice după injectarea unui gaz. (<fr. *pneumographie*)

pneumográmă *s. f.* imagine obţinută prin pneumografie. (<fr. *pneumogramme*)

pneumolít *s. n.* concreţiune solidă care se poate găsi în parenchimul pulmonar. (<fr., engl. *pneumolithe*)

pneumolíză *s. f.* liberare chirurgicală a plămînului prin secţionarea aderenţelor pleurale. (<fr. *pneumolyse*)

pneumológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în pneumologie. (<fr. *pneumologue*)

pneumológic, -ă *adj.* referitor la pneumologie. (<fr. *pneumologique*)

pneumologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază bolile plămînului şi tratamentul lor; pneumonologie. (<fr. *pneumologie*)

pneumomastografíe *s. f.* radiografie a unui sin după injectarea de aer într-o cavitate chistică. (<fr. *pneumomastographie*)

pneumomediastín *s. n.* prezenţa de aer în celulele mediastinului. (<fr. *pneumomédiastin*)

pneumométru *s. n.* manometru respirator. (<fr. *pneumomètre*)

pneumomicóză *s. f.* dezvoltarea de ciuperci în plămîn. (<fr. *pneumomycose*)

pneumonectomíe *s. f.* pneumectomie. (< fr. *pneumonectomie*)

pneumoníe *s. f.* inflamaţie a unui fragment al plămînului, cauzată în general de pneumococ, care se manifestă prin febră mare, frisoane, tuse şi junghiuri. (<fr. *pneumonie*, gr. *pneumonia*)

pneumonologíe *s. f.* pneumologie. (<fr. *pneumonologie*)

pneumopaludísm *s. n.* complicaţie pulmonară a malariei. (<fr. *pneumopaludisme*)

pneumopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecţiunile pulmonare. (<fr. *pneumopathie*)

pneumopericárd *s. n.* pătrundere de aer sau gaz în cavitatea pericardică. (<fr. *pneumopéricarde*)

pneumoperitonéu *s. n.* prezenţa, patologică sau terapeutică, de aer în peritoneu. (după fr. *pneumopéritoine*)

pneumopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a plămînului la peretele toracic. (<fr. *pneumopexie*)

pneumopielografíe *s. f.* radiografie a bazinetului şi a rinichiului după insuflaţia cu aer printr-o sondă ureterală. (<fr. *pneumopyélographie*)

pneumopleurezíe *s. f.* boală care afectează deopotrivă plămînii şi pleura. (<fr. *pneumopleurésie*)

pneumoragíe *s. f.* infiltraţie de singe în ţesutul pulmonar. (<fr. *pneumorragie*)

pneumorahíe *s. f.* introducere de aer prin puncţii lombare în canalul rahidian, în scopul explorării acestuia şi a ventriculilor cerebrali. (<fr. *pneumorachie*)

pneumoscleróză *s. f.* scleroză pulmonară. (<fr. *pneumosclérose*)

pneumosépt *s. n.* medicament dezinfectant al aparatului respirator. (n. com.)

pneumostóm *s. m.* orificiu respirator la gasteropodele pulmonate. (<fr. *pneumostome*)

pneumotahográf *s. n.* aparat folosit în pneumotahografie. (<fr. *pneumotachographe*)

pneumotahografíe *s. f.* înregistrare a frecvenţei şi amplitudinii respiraţiei în funcţie de timp. (<fr. *pneumotachographie*)

pneumotahográmă *s. f.* curbă obţinută la pneumotahograf. (<fr. *pneumotachogramme*)

pneumoterapíe *s. f.* metodă de tratament aplicată în bolile pulmonare constînd în inspirarea de aer comprimat sau rarefiat. (<fr. *pneumothérapie*)

pneumotomíe *s. f.* incizie în scop terapeutic în plămîn. (<fr. *pneumotomie*)

pneumotór *s. n.* aparat care se aplică unui bolnav ameninţat cu oprirea respiraţiei, pentru a mări amplitudinea acesteia. (<*penumo-* + */mo/tor*)

pneumotoráx *s. n.* **1.** acumulare de gaze sau de aer în cavitatea pleurală. **2.** introducere artificială a aerului în cavitatea pleurală, în scop diagnostic sau terapeutic, în vederea colapsoterapiei. (<fr. *pneumothorax*)

pneumotróp, -ă *adj.* (despre microorganisme) cu afinitate specială pentru aparatul respirator. (<fr. *pneumotrope*)

pnigofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu fi sufocat, sugrumat. (<engl. *pnigophobia*, cf. gr. *pnigein*, a sugruma, a sufoca)

poansón *s. n.* **1.** patriţă care serveşte la decupare, îndoire, ambutisare etc. prin deformare plastică. ● bucată de oţel pe care se gravează literele în relief şi cu care se bat matriţele pentru caractere tipografice. **2.** unealtă de oţel cu vîrful

gravat, folosită pentru marcat, ştanţat etc. 3. unealtă cilindrică de os ascuţită la vîrf, cu care se dă formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. (<fr. *poinçon*)

poansoná *vb. tr.* 1. a perfora prin ştanţare. 2. a marca cu poansonul (2). — *poansonáre* s. f. (<fr. *poinçonner*)

poansonáj *s. n.* poansonare. (<fr. *poinçonnage*)

poansonát *s. n.* poansonare. (<*poansona*)

poansonatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în poansonare. (după fr. *poinçonneur*)

poansonéză *s. f.* maşină de poansonat. (<fr. *poinçonneuse*)

poántă *s. f.* 1. partea cea mai hazlie, de efect, dintr-o anecdotă, epigramă etc. II. vîrful pantofilor de balet. ● cea mai importantă poziţie din baletul clasic, executată numai de balerine, pe vîrful picioarelor. (<fr. *pointe*)

poánter /poan-/ *s.m.* rasă de ciini de vînătoare de talie înaltă, cu picioare lungi, urechi aplecate şi părul scurt şi neted. — scris şi *pointer*. (<fr., engl. *pointer*)

poantilísm *s. n.* procedeu în pictura modernă impresionistă, constînd în reducerea petei de culoare la un mozaic de puncte; divizionism. — scris şi *pointilism*. (<fr. *pointillisme*)

poantilíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al poantilismului. — scris şi *pointilist*. (<fr. *pointilliste*)

poantóu *s. n.* ac de reglare a accesului combustibilului în carburatorul unui autovehicul. (<fr. *pointeau*)

pobedít *s. n.* carbură de wolfram şi cobalt, cu duritate foarte mare. (<rus. *pobedit*)

pócher *s. n.* joc de cărţi. (<fr., engl. *poker*)

pocherist, -ă *s. m. f.* jucător de pocher. (<*pocher* + *-ist*)

póco *adv. (muz.)* puţin. ○ ~ *a* ~ = încetul cu încetul, treptat. (<it. *poco*)

POD(O)-, -pód, -podíe *elem. comp.* „picior, pedunculu, suport". (<fr. *pod/o/-, -pode, -podie*, cf. gr. *pous, podos*, picior)

podalgíe *s. f.* senzaţie de durere în picior; pododinie. (<fr. *podalgie*)

podáră *s. f.* curbă plană, loc geometric al picioarelor perpendicularelor coborîte dintr-un punct fix pe tangentele la o curbă dată. (după fr. *podaire*)

podencefál *s. m.* monstru la care encefalul este situat în parte în afara cutiei craniene, fiind legat de aceasta printr-un pedicul. (<fr. *podencéphale*)

podést *s. n.* platformă orizontală amenajată pe parcursul unei scări pentru odihnă şi pentru a asigura accesul în încăperile unui etaj. (<germ. *Podest*)

podestát *s. m.* primar, guvernator al unui oraş în Italia medievală. (<it. *podestà*, fr. *podestat*)

podiatríe *s. f.* tratament al bolilor picioarelor. (<engl. *podiatry*)

-podíe v. p o d (o)-.

pódium *s. n.* 1. platformă înălţată faţă de arena unui teatru sau a unui circ roman. ● treaptă, platformă îngustă şi scundă la casele romane, pe care se aşezau diferite obiecte casnice, urne funerare etc. 2. estradă amenajată într-o sală de conferinţe, de spectacole etc. sau în aer liber. ● mică instalaţie mobilă, în formă de trepte, pe care stau sportivii învingători în timpul cît li se înmînează premiile. (<lat., fr. *podium*)

podobromhidróză *s.f.* transpiraţie rău mirositoare a picioarelor. (<fr. *podobromhidrose*)

podocárp, -ă I. *adj.* cu ovar pedicelat. II. *s. m.* arbore fructifer, ornamental, originar din America de Sud, Africa şi Australia, cu frunze persistente şi fructe drupe, de forma unor prune. (<fr. *podocarpe*, lat. *podocarpus*)

pododermatítă *s. f.* inflamaţie a membranei cheratogene a copitei la ecvine. (<*podo-* + *dermatită*)

pododínie *s. f.* podalgie. (<fr. *pododynie*)

podofilínă *s. f.* substanţă răşinoasă extrasă din rizomul unei plante, cu calităţi purgative. (<fr. *podophylline*)

podofilotoxínă *s. f.* substanţă care se găseşte în podofilină, avînd o acţiune foarte iritantă asupra ochilor. (<engl. *podophylotoxin*)

podológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în podologie. (<fr. *podologue*)

podológic, -ă *adj.* referitor la podologie. (<fr. *podologique*)

podologíe *s. f.* parte a medicinei care se ocupă cu studiul şi tratamentul afecţiunilor piciorului. (<fr. *podologie*)

podométric, -ă *adj.* referitor la podometru. (<fr. *podométrique*)

podométru *s. n.* 1. instrument pentru înregistrarea, în număr de paşi, a distanţei parcurse de un pieton; pedometru, odometru. 2. aparat medical care înregistrează dimensiunile piciorului. (<fr. *podomètre*)

podopunctúră *s. f.* metodă terapeutică constînd în masarea şi apăsarea unor puncte cu activitate biologică deosebită din talpa piciorului. (<*podo-* + /acu/*punctură*)

podotéhnică *s. f.* tehnica potcovitului. (<*podo-* + *tehnică*)

podzól *s. n.* sol nisipos şi lutos, sărac în elemente nutritive, format sub vegetaţia pădurilor, într-un climat rece şi umed. (<fr., rus. *podzol*, germ. *Podsol*)

podzólic, -ă *adj.* (despre soluri) format din podzol, care prezintă caracteristicile podzolului. (<fr. *podzolique*)

podzolíre *s. f.* proces de formare a podzolului. (după fr. *podzolisation*)

poém *s. n.* 1. poezie epică de proporţii ample, în care se povestesc fapte măreţe săvîrşite de personaje însufleţite de sentimente nobile. ○ ~ *în proză* = operă literară în proză, care are ritm de poezie; ~ *dramatic* = scriere dramatică (în versuri) cu un pronunţat caracter poetic. 2. piesă muzicală instrumentală de construcţie liberă, de obicei cu caracter liric sau narativ. ○ ~ *simfonic* = lucrare orchestrală amplă în formă liberă sau de sonată, rondo etc., cu un conţinut programatic. (<fr. *poème*, lat. *poema*, gr. *poiema*)

poemátic, -ă *adj.* referitor la poem, cu caracter de poem. (<*poem* + *-atic*)

poematizá *vb. tr.* a da caracter poematic. — *poematizáre* s. f. (<*poemat/ic/* + *-iza*)

poét, -ă *s. m. f.* **1.** autor de poezii. **2.** om cu fire, imaginație și sensibilitate de poet (1). (<fr. *poète*, lat. *poeta*, gr. *poietes*)

poetárd *s. m. (depr.)* poetastru. ● *(adj.)* care face poezii mediocre; referitor la poezii mediocre. (<*poet* + *-ard*)

poetástru *s. m. (depr.)* poet mediocru, lipsit de talent; poetard. (<fr. *poétastre*, it. *poetastro*)

poetésă *s. f. (livr.)* poetă. (<fr. *poétesse*)

poétic, -ă I. *adj.* **1.** propriu, caracteristic poeziei, de poezie. **2.** *(fig.)* propriu a inspira un poet; *(p. ext.)* incitător, minunat, frumos, expresiv, plastic, sensibil, liric. II. *s. n.* categorie estetică desemnînd genul poetic. III. *s. f.* **1.** ramură a teoriei literaturii care tratează despre creația poetică. **2.** sistem de principii poetice caracteristice unei epoci sau unui curent literar; fel de a scrie propriu unui poet. **3.** parte constitutivă a lingvisticii care se ocupă cu raporturile dintre funcția poetică și celelalte funcții ale limbajului. (<fr. *poétique*, lat. *poeticus*, gr. *poietikos*)

poeticián, -ă *s. m. f.* specialist în poetică. (<*poetică* + *-ian*)

poeticitáte *s. f. (rar)* caracter poetic. (<*poetic* + *-itate*)

poetizá *vb. tr.* a da unui fapt, unui eveniment un caracter poetic; a idealiza; a înfrumuseța, a înflori. — *poetizáre* s. f. (<fr. *poétiser*)

poetizánt, -ă *adj. (rar)* care poetizează. (<fr. *poétisant*)

poezíe *s. f.* **1.** creație literară în versuri; arta de a scrie în versuri. ● totalitatea poeziilor unui poet, ale unui popor etc. **2.** *(fig.)* caracterul poetic al unui peisaj, al unei întîmplări etc.; farmec, frumusețe, încîntare. (<fr. *poésie*, lat. *poesis*, gr. *poiesis*, creație)

pogonofór, -ă I. *adj.* prevăzut cu un smoc de peri lungi. II. *s. n. pl.* încrengătură de animale vermiforme marine din regiunile abisale, care trăiesc în tuburi formate dintr-o substanță chitinoasă. (<fr. *pogonophores*, cf. gr. *pogon*, barbă)

pogróm *s. n.* masacru îndreptat împotriva unui grup minoritar, național sau rasial, organizat de elemente ultranaționaliste, șovine, reacționare. (<rus. *pogrom*)

pogromíst *s. m.* organizator de pogromuri, participant la pogromuri. (<*pogrom* + *-ist*)

POICHILO- *elem. comp.* „variat", „felurit", „neregulat". (<fr. *poïkilo-*, cf. gr. *poikilos*, împestrițat)

poichiloblást *s. n.* eritroblast cu formă variabilă. (<fr. *poïkiloblaste*)

poichilocít *s. n.* globulă roșie cu aspect piriform, care apare în unele anemii. (<fr. *poïkilocyte*)

poichilocitóză *s. f.* prezența poichilocitelor în sînge. (<fr. *poïkilocytose*)

poichilodérmie *s. f.* afecțiune cutanată caracterizată prin atrofii reticulare și pigmentații, care dau pielii un aspect pestriț. (<fr. *poïkilodermie*)

poichilodinámic, -ă *adj.* (despre hibrizi) la care lipsește caracterul unuia dintre părinți. (<germ. *poikilodynamisch*)

poichilohídric, -ă *adj.* (despre plante) care are un regim de apă variabil. (<*poichilo-* + *hidric*)

poichilosindéză *s. f.* fuziune neregulată a cromozomilor, cu valențe variabile, în cazul meiozei unui hibrid. (<fr. *poïkilosyndèse*)

poichilotérm, -ă *adj.* (despre animale) cu temperatură variabilă, în funcție de mediul ambiant. (<fr. *poïkilotherme*)

poichilotérmie *s. f.* însușire a unor animale de a fi poichiloterme. (<fr. *poïkilothermie*)

poichilotímie *s. f.* dispoziție afectivă instabilă. (<*poichilo-* + *-timie*)

poichiloxerofítă *s. f.* plantă xerofită care în perioadele de uscăciune îndelungată trece în stare de anabioză. (<fr. *poïkiloxérophyte*)

-poiétic, -poiéză *elem. comp.* „care generează", „apariție, formare, generare". (<fr. *-poiétique*, *-poièse*, cf. gr. *poietikos*, *poiesis* < *poiein*, a face)

poinofobíe *s. f.* teamă patologică de a nu fi pedepsit. (cf. gr. *poine*, ispășire, pedeapsă)

pointer[1] *s. m.* v. poanter.

pointer[2] /păíntăr/ *s. n. (inform.)* element reprezentînd o adresă, pe baza căreia pot fi legate componentele unei structuri; indicator de adresă. (<engl. *pointer*)

pointilísm *s. n.* v. poantilism.

pointilíst, -ă *adj., s. m. f.* v. poantilist.

poise /poaz/ *s. m.* unitate de măsură a viscozității dinamice, reprezentînd viscozitatea unui fluid în care, pentru a deplasa tangențial cu viteza de 1 cm/s o suprafață plană de 1 cm², este necesară o forță de o dină. (<fr. *poise*, cf. *Poiseuille*, fiziolog fr.)

pol[1] *s. n.* **1.** *(mat.)* fiecare dintre cele două puncte în care o axă străpunge sfera. ● origine a unui sistem de coordonate polare. **2.** fiecare dintre cele două extremități ale axei Pămîntului. ○ *~ ceresc* = fiecare dintre cele două puncte de intersecție a axei Pămîntului cu bolta cerească, în jurul căreia se efectuează mișcarea diurnă a aștrilor. **3.** *(fiz.)* fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet; fiecare dintre centrele de sarcină electrică ale unei pile electrice sau ale unui curent electric. **4.** *(mat.)* punct singular al unei transformări geometrice. **5.** extremitate a fusului celular, către care migrează cromozomii. **6.** *(fig.)* fiecare dintre punctele, situațiile etc. aflate la extremități și opuse una alteia. (<fr. *pôle*, lat. *polus*, gr. *polos* < *polein*, a roti)

-pól[2] *elem. comp.* „dreptul de a vinde". (<fr. *-pole*, cf. gr. *polein*, a vinde)

polábă *s. f.* limbă slavă occidentală vorbită cîndva pe cursul inferior al Elbei. (<fr. *polabe*)

polachiurie *s. f.* urinare frecventă (în cistite). (<fr. *pollakiurie*, cf. gr. *pollakis*, deseori)

polán *s. n.* fibră textilă poliamidică, folosită pentru țesături. (după *rolan*)

polár I. *adj.* **1.** referitor la poli (2), de la poli, caracteristic polilor. ○ *zonă ~ă* = zonă cuprinsă între latitudinile de 75° și poli; *cerc ~* = cerc paralel cu ecuatorul, care delimitează zonele polare; *Steaua P ~ă* = stea principală din constelația Carului-Mic, care indică direcția nord. **2.** referitor la polii unui magnet sau ai unei pile electrice. ● referitor la un corp, la un mediu care prezintă polaritate. **3.** *(mat.)* *coordonate ~e* = coordonate al căror sistem de referință este format dintr-un punct *(pol)* și o semiaxă

cu originea în acesta. 4. *(fil.)* care se află în raport de polaritate (2), care prezintă polaritate. II. *s. f.* loc geometric al punctelor conjugate cu un punct dat, în raport cu cele două puncte în care o secantă variabilă ce trece prin punctul dat intersectează o conică. (<fr. *polaire*, lat. *polaris*)

POLARI-/POLARO- *elem. comp.* „polarizare". (<fr. *polari-*, *polaro-*, cf. lat. *polus*, gr. *polos*, pol)

polarimétric, -ă *adj.* referitor la polarimetrie. (<fr. *polarimétrique*)

polarimetríe *s. f.* metodă de analiză cantitativă a substanțelor, bazată pe măsurarea unghiului cu care o substanță optic activă rotește planul de polarizare a luminii. (<fr. *polarimétrie*)

polarimétru *s. n.* instrument folosit în polarimetrie. (<fr. *polarimètre*)

polariscóp *s. n.* instrument pentru studierea efectelor de polarizare produse asupra luminii la trecerea ei printr-o substanță. (<fr. *polariscope*)

polaritáte *s. f.* **1.** proprietate a unui corp, a unei părți dintr-un corp de a avea în două puncte ale sale sarcini electrice sau magnetice de nume diferite. **2.** *(fil.)* formă a contradicției în care laturile contrare se exclud și totodată se condiționează reciproc. ● puncte care definesc relația dintre doi termeni de opoziție, dar care se presupun reciproc. **3.** calitate a unui organism vegetal sau animal de a prezenta două extremități cu înfățișare și funcții diferite. (<fr. *polarité*)

polarizá *vb.* **I.** *tr.* a face ca un corp să capete poli; a aduce în stare de polarizație. ● a transforma lumina naturală în lumină polarizată. **II.** *tr., refl. (fig.)* a (se) aduna, a (se) concentra. **III.** *refl.* a da naștere unei polarități (2). (<fr. *polariser*)

polarizábil, -ă *adj.* (despre medii) care poate fi (ușor) polarizat. (<fr. *polarisable*)

polarizabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este polarizabil. (<fr. *polarisabilité*)

polarizánt, -ă *adj.* care polarizează; care (poate) produce polarizare; polarizator. ○ *microscop* ~ = microscop care folosește lumina polarizată. (<fr. *polarisant*)

polarizáre *s. f.* **1.** faptul de a (se) polariza; polarizație. **2.** dezvoltare în direcții opuse a sensurilor unui cuvînt, inițial cu un singur înțeles. **3.** *(fil.)* formare a unor termeni opuși, polari. **4.** metodă terapeutică prin folosirea curentului electric de foarte joasă amplitudine, trecut prin electrozi fixați cu polul pozitiv pe arcadele orbitare, iar cu cel negativ la nivelul picioarelor. *(<polariza)*

polarizatór, -oáre *adj.* polarizant. (<fr. *polarisateur*)

polarizáție *s. f.* stare a unui corp care prezintă polaritate (1); polarizare. ● stare a unui mediu ale cărui proprietăți sînt descrise local de mărimi vectoriale; *(p. ext.)* mărimea vectorială care descrie o astfel de stare. ○ *~a luminii* = ansamblul fenomenelor legate de producerea și de efectele luminii polarizate. — var. *polarizațiune* s. f. (<fr. *polarisation*)

polarizațiúne *s. f.* v. polarizație.

polarizór *s. n.* dispozitiv optic pentru polarizarea luminii. (<fr. *polariseur*)

POLARO- v. polari-.

polarográf *s. n.* aparat folosit în polarografie. (<fr. *polarographe*, germ. *Polarograph*)

polarográfic, -ă *adj.* referitor la polarografie. (<fr. *polarographique*)

polarografíe *s. f.* metodă de analiză electrochimică a unor substanțe (în soluție) prin înregistrarea grafică a variației intensității curentului electric, care se realizează în soluție. (<fr. *polarographie*)

polarográmă *s. f.* curbă care redă valoarea intensității unui curent în funcție de polarizarea relativă a unei măsuri polarografice. (<fr. *polarogramme*)

polaroíd *s. n.* **1.** polarizor sub formă de plăcuță sau de peliculă, folosit la construcția farurilor și a parbrizelor de automobile. **2.** procedeu fotografic care permite obținerea automată a fotografiei, imediat după expunere, cu materiale fotosensibile speciale. ● aparat fotografic construit pe baza acestui procedeu. (<fr. *polaroïde*)

polarón *s. m.* unitate genetică (secvență de nucleotide) în care conversiunea genică este polarizată. (<germ. *Polaron*)

-pólă *elem. comp.* „oraș". (<fr. *-pole*, cf. gr. *polis*)

póleă *s. f.* dans popular de perechi, originar din Boemia, vioi, însoțit de mici salturi, devenit în sec. XIX dans de bal; melodia corespunzătoare. (<fr., rus. *polka*)

pólder *s. n.* porțiune joasă de uscat formată de depunerile rămase după retragerea apelor mării; marșă. (<germ. *Polder*)

polemárh *s. m.* comandant al armatei (din Grecia antică). (<fr. *polémarque*, gr. *polemarkhos* < *polemos*, război)

polemarhíe *s. f.* demnitatea, funcția de polemarh. (<fr. *polémarchie*)

polémic, -ă **I.** *adj.* specific polemicii; critic, combativ. **II.** *s. f.* discuție în contradictoriu; luptă de idei cu privire la o problemă literară, științifică etc. (<fr. *polémique*, gr. *polemikos*, referitor la război)

polemísm *s. n.* caracter polemic. (<it. *polemismo*)

polemíst, -ă *s. m. f.* cel care susține o polemică. (<fr. *polémiste*)

polemizá *vb. intr.* a susține o polemică; a discuta în contradictoriu. — *polemizáre* s. f. (<fr. *polémiser*)

polemológ, -ă *s. m. f.* specialist în polemologie. (<fr. *polémologue*)

polemológic, -ă *adj.* referitor la polemologie. (<fr. *polémologique*)

polemologíe *s. f.* studiu științific al războaielor ca fenomene sociale, al cauzelor, efectelor, forțelor motrice, obiectivelor și funcțiilor lor, precum și al condițiilor și posibilităților de realizare a păcii. (<fr. *polémologie*, cf. gr. *polemos*, război)

polén *s. n.* pulbere (galbenă) produsă de staminele fanerogamelor, reprezentînd celulele reproducătoare masculi. (<fr. *pollen*, cf. lat. *pollen*, făină fină)

polénă *s. f.* imagine de animal, figură statuară sacră sau profană care se sculpta ca ornament pe prora navelor. (<it. *polena*)

POLENI- *elem. comp.* „polen". (<fr. *pollini-*, cf. lat. *pollen*)

polénic, -ă *adj.* referitor la polen; polinic. (<fr. *pollinique*)

polenie *s. f.* formație de polen aglutinat cu o materie cleioasă; anteră. — var. *polinie* s. f. (<fr. *pollinie*)

polenifér, -ă *adj.* care conține polen. — var. *polinifer, -ă* adj. (<fr. *pollinifère*)

polenizá *vb. tr.* a face polenizarea unei flori. (<*polen*+ *-iza*)

polenizáre *s. f.* transport, natural sau artificial, al polenului de pe stamine pe stigmat, proces premergător fecundației; polenizație. (<*poleniza*)

polenizatór, -oáre I. *adj., s. n.* (factor, agent) care asigură polenizarea. II. *s. n.* plantă al cărei polen fecundează florile altor plante. (<fr. *pollinisateur*)

polenizáție *s. f.* polenizare. — var. *polinizație* s. f. (<fr. *pollinisation*)

polénta *s. f.* mămăligă. ● fiertură din mălai sau din făină, obișnuită în Italia. (<it. *polenta*)

POLI- *elem. comp.* „mai mult", „numeros, supranumerar". (<fr. *poly-*, cf. gr. *polys*, mult)

poliacánt, -ă *adj.* cu spini numeroși. (<lat. *polyacanthes*)

poliacetát *s. m.* ~ *de vinil* = produs macromolecular obținut prin polimerizarea acetatului de vinil, folosit la fabricarea lacurilor și vopselelor, a adezivilor etc. (<*poli-* + *acetat*)

poliachénă *s. f.* fruct compus din mai multe achene. (<fr. *polyakène*)

poliacid *adj., s. m.* (corp) cu mai multe funcții acide. (<fr. *polyacide*)

poliacrilonitríl *s. m.* produs macromolecular sintetic obținut prin polimerizarea acrilonitrilului. (<germ. *Polyakrylnitril*)

poliád, -ă *adj.* *(ant.)* *divinitate* ~*ă* = divinitate care proteja în mod special o cetate. (<fr. *poliade*, cf. gr. *polias*, protector al orașului)

poliadenítă *s. f.* inflamație a mai multor ganglioni. (<fr. *polyadénite*)

poliadenóm *s. n.* tumoare benignă a glandelor. (<fr. *polyadénome*)

poliadenopatíe *s. f.* adenopatie care afectează mai multe glande și ganglioni limfatici. (<*poli-* + *adenopatie*)

poliadíție *s. f.* reacție de polimerizare care începe pe o altă moleculă decît cea a monomerului. (<fr. *polyaddition*)

polialcoól *s. m.* alcool cu două sau mai multe grupe oxidril în moleculă. (<fr. *polyalcool*)

polialgoritm *s. n.* ansamblu de algoritmi selectabili pe parcursul și în scopul rezolvării unei probleme. (<engl. *polialgorithm*)

poliamídă *s. f.* masă plastică obținută prin policondensarea unor (amino)acizi, prin polimerizarea lactamelor etc., servind la fabricarea unor fibre sintetice. (<fr. *polyamide*)

poliamídic, -ă *adj.* referitor la poliamide. (<*poliamidă* + *-ic*)

pollándră *adj., s. f.* 1. (floare) cu stamine numeroase. 2. (femeie) căsătorită în același timp cu mai mulți bărbați. (<fr. *polyandre*)

pollándric, -ă *adj.* referitor la poliandrie. (<fr. *polyandrique*)

poliandríe *s. f.* 1. situație a unei femei căsătorite în același timp cu doi sau mai mulți bărbați. ● împerechere a mătcii albinelor cu mai mulți trintori. 2. stare a unei flori poliandre. (<fr. *polyandrie*)

poliarhíe *s. f.* formă de guvernare în care puterea este exercitată concomitent de mai multe persoane. (<fr. *polyarchie*)

poliartérită *s. f.* arterită care afectează mai multe segmente ale sistemului arterial. (<fr. *polyartérite*)

poliarticulár, -ă *adj.* referitor la mai multe articulații. (<fr. *polyarticulaire*)

poliartrítă *s. f.* inflamare simultană a mai multor articulații. (<fr. *polyarthrite*)

poliartropatíe *s. f.* afecțiune constînd din mai multe artropatii. (<fr. *polyarthropathie*)

poliartróză *s. f.* reumatism cronic cu caracter degenerativ al mai multor articulații. (<fr. *polyarthrose*)

poliateromatóză *s. f.* ansamblu de manifestări multiple și succesive ale ateromatozei. (<fr. *polyathéromatose*)

poliatlón *s. n.* complex de mai multe probe, din diferite discipline sportive, practicat în sportul de masă. (<fr. *polyathlon*)

poliatómic, -ă *adj.* (despre molecule, radicali) format din mai mulți atomi. (<fr. *polyatomique*)

polibázǎ *s. f.* *(chim.)* corp care posedă mai multe funcții bază. (<fr. *polybase*)

polibázic, -ă *adj.* (despre acizi) care conțin în moleculă mai mulți atomi de hidrogen ce pot fi înlocuiți cu atomi metalici. (<fr. *polybasique*)

polibutadiénă *s. f.* produs macromolecular rezultat din polimerizarea butadienei, folosit la fabricarea cauciucului sintetic. (<fr. *polybutadiène*)

policalificá *vb. refl., tr.* a (se) califica în mai multe specialități. (<*poli-* + *califica*)

policalificáre *s. f.* acțiunea de a (se) policalifica; calificare care creează posibilitatea ca cineva să poată fi utilizat în prestarea mai multor tipuri de activități profesionale. (<*policalifica*)

policaprolactámă *s. f.* polimer sintetic rezultat din polimerizarea caprolactamei, folosit la fabricarea fibrelor sintetice. (<fr. *polycaprolactame*)

policár *s. m.* degetul gros de la mînă; police. ● *(p. anal.)* unul dintre degetele picioarelor la păsări. (<lat. *pollicaris*)

policarburánt *adj. motor* ~ = motor care poate funcționa cu întreaga gamă de combustibil. (<fr. *polycarburant*)

policarlocít *s. n.* celulă polinucleată din măduva osoasă. (<fr. *polycaryocyte*)

policarión *s. n.* nucleu cu mai mulți centrozomi. (<lat. *polycaryon*)

policariótic, -ă *adj.* (despre celule) cu mai multe nuclee. (<fr. *polycaryotique*)

policárp, -ă *adj.* policarpic. (<fr. *polycarpe*)

policárpic, -ă *adj.* **1.** (despre plante) cu numeroase fructe. ● format din mai multe carpele. ● (despre plante) care înfloreşte şi fructifică de mai multe ori în cursul ciclului de dezvoltare. **2.** (despre fructe) compus din mai multe fructe mai mici: policarp. (<fr. *polycarpique*)

policáziu *s. n.* pleiocaziu. (<lat. *polychasium*)

pólice *s. n.* policar. (<lat. *pollex*)

policefál, -ă *adj. (med.;* despre monştri) cu mai multe capete. (<fr. *polycéphale*)

policelulár, -ă *adj. (biol.)* pluricelular. (<fr. *polycellulaire*)

policeman /-lís-men/ *s. m. (rar)* agent de poliţie. (<engl. *policeman*)

policéntric, -ă *adj.* (despre cromozomi) cu mai multe centromere; multicentric. (<fr. *polycentrique*)

policentrísm *s. n.* doctrină politică ce urmăreşte a da partidelor comuniste mai multe centre de direcţie, după starea de dezvoltare economică, politică şi socială locală. ○ ~ *monetar* = tendinţă din deceniul '70, de abandonare a poziţiei de monopol a dolarului în structura rezervelor internaţionale şi în tranzacţiile comerciale şi financiare. (<fr. *polycentrisme*)

policheírie *s. f.* anomalie constînd în prezenţa de mîini supranumerare. (<engl. *polycheiria*)

polichéte *s. n. pl.*/**polichéţi** *s. m. pl.* clasă de anelide cuprinzînd viermii marini, prevăzuţi cu un mare număr de perişori chitinoşi. (<fr. *polychètes*, cf. gr. *khaite*, păr)

polichimioterapíe *s. f.* folosirea simultană a mai multor medicamente diferite, înrudite chimic şi înzestrate cu proprietăţi farmacologice identice, administrate în doze slabe. (<fr. *polychimiothérapie*)

polichínélle *s. m.* v. polişinel.

polichístic, -ă *adj.* care prezintă numeroase chisturi. (<fr. *polykystique*)

polichistóm *s. n.* tumoare polichistică. (<fr. *polykystome*)

policiclíc, -ă *adj.* **1.** care prezintă mai multe fenomene de frecvenţă diferită. **2.** (despre compuşi organici) care conţine mai multe cicluri de atomi în moleculă. **3.** (despre flori) cu mai multe verticile. (<fr. *polycyclique*)

policlér *s. n.* v. polisier.

policistografíe *s. f.* metodă de diagnostic constînd în expuneri radiologice succesive, pe acelaşi film, a vezicii urinare umplute şi golite. (<*poli-* + *cistografie*)

policitáţie *s. f.* promisiune, ofertă făcută, dar neacceptată încă. (<fr. *pollicitation*, lat. *pollicitatió*)

policitemíe *s. f.* poliglobulie. (<fr. *polycythémie*)

policitóză *s. f.* abundenţă de elemente celulare într-un lichid organic. (<fr. *polycytose*)

policizáre *s. f.* operaţie chirurgicală de înlocuire a policelui amputat cu halucele sau cu un alt deget. (după fr. *pollicisation*)

policlínic, -ă **I.** *adj.* referitor la policlinică, de policlinică. **II.** *s. f.* unitate medicală de consultaţii şi tratament pentru bolnavi ambulatorii. (<fr. *policlinique*)

policlonie *s. f.* serie de clonii succesive. (<fr. *polyclonie*)

policlorúră *s. f.* ~ *de vinil* = produs macromolecular obţinut prin polimerizarea clorurii de vinil, folosit în electrotehnică, în construcţii etc.; clorură de polivinil. (<fr. *polychlorure*)

policolíe *s. f.* secreţie abundentă de fiere. (<fr. *polycholie*)

policolór, -ă *adj.* policrom. (<*poli-* + *color*)

policondensáre *s. f.* reacţie de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea unor produse secundare. (după fr. *polycondensation*)

policondensatór *s. m. (chim.)* produs al reacţiei de policondensare. (<fr. *polycondensateur*)

policoríe[1] *s. f.* răspîndire a fructelor, seminţelor, sporilor pe mai multe căi. (<fr. *polychorie*)

policoríe[2] *s. f.* anomalie congenitală constînd în existenţa mai multor pupile. (<fr. *polycorie*)

policoríe[3] *s. f.* acumulare patologică de substanţe de rezervă (glicogen, lipide) într-un organ. (<fr. *polycorie*, cf. gr. *keros*, saţietate)

policristalín, -ă *adj.* format din mai multe cristale. (<*poli-* + *cristalin*)

policroísm *s. n.* fenomen de absorbţie selectivă a luminii la unele cristale colorate; pleocroism. (<fr. *polychroïsme*)

policróm, -ă *adj.* de diverse culori; policromic, multicolor; policolor. (<fr. *polychrome*)

policromát, -ă *adj.* făcut din materiale de diferite culori. (după engl. *polychromatic*)

policromatísm *s. n.* **1.** policromie (1). **2.** teorie care afirmă existenţa în analizatorul optic a mai mult de trei elemente sensibile la tonuri cromatice fundamentale. (<*policromat* + *-ism*)

policromatofíl, -ă *adj.* (despre celule) care se colorează uşor în nuanţe diferite. (<fr. *polychromatophile*)

policromatofílie *s. f.* modificare sangvină în care globulele roşii pot lua mai multe culori diferite; policromazie. (<fr. *polychromatophilie*)

policromazíe *s. f.* policromatofilie. (<fr. *polychromasie*)

policrómic, -ă *(rar)* policrom. (<engl. *polychromic*)

policromíe *s. f.* **1.** calitatea de a fi policrom; policromatism. **2.** procedeu de pictură, de decoraţie picturală, de imprimare etc. în mai multe culori. ● lucrare tipografică executată prin acest procedeu. (<fr. *polychromie*)

policromozómic, -ă *adj.* cu mai mulţi cromozomi. (<fr. *polychromosomique*)

policultúră *s. f.* cultivare pe acelaşi sol a mai multor soiuri de plante. (<fr. *polyculture*)

polidáctil, -ă *adj.* **1.** care prezintă polidactilie; multidactil, multidigitat. **2.** (despre frunze)

cu mai multe diviziuni digitiforme. (<fr. *polydactyle*)

polidactilíe *s. f.* malformaţie congenitală constînd în prezenţa unor degete suplimentare. (<fr. *polydactylie*)

polidimensionál, -ă *adj.* pluridimensional. (<*poli-* + *dimensional*)

polidimensionalitáte *s. f.* faptul de a fi polidimensional. (<*polidimensional* + *-itate*)

polidipsíe *s. f.* sete excesivă, irezistibilă, care se manifestă în diabet şi în unele boli psihice sau febrile. (<fr. *polydipsie*)

polidimít *s. n.* sulfură naturală de nichel. (<fr. *polydymite*)

polidíse *s. n.* maşină agricolă prevăzută cu mai multe discuri metalice ascuţite. (<*poli-* + *disc*)

polidisplazíe *s. f.* prezenţa mai multor malformaţii la acelaşi individ. (<fr. *polydysplasie*)

polidistrofíe *s. f.* tulburare de nutriţie care afectează mai multe organe. (<fr. *polydystrophie*)

polidizendocrinie *s. f.* disfuncţie simultană a mai multor glande endocrine. (<fr. *polydysendocrinie*)

polidrúpă *s. f.* fruct compus din mai multe drupe. (<fr. *polydrupe*)

poliedrál, -ă *adj.* poliedric. (<fr. *polyédral*, engl. *polyhedral*)

poliédric, -ă *adj.* 1. în formă de poliedru; poliedral. 2. multilateral. (<fr. *polyédrique*)

poliedríe *s. f.* boală virotică infectocontagioasă a viermilor de mătase, care se manifestă prin inflamarea şi colorarea lor în galben; graserie. (după germ. *Polyedrose*)

poliédru *s. n.* corp solid cu mai multe feţe poligonale plane. (<fr. *polyèdre*)

poliembrionie *s. f.* producere a mai multor embrioni în acelaşi ovul. (<fr. *polyembryonie*)

poliéne *s. f. pl.* substanţe organice care conţin mai multe duble legături în moleculă. (<fr. *polyénes*)

poliestér *s. m.* produs macromolecular rezultat din combinarea poliacizilor cu alcooli nesaturaţi sau cu glicoli, folosit la fabricarea fibrelor sintetice, a materialelor plastice. (<fr. *polyester*)

poliestéric, -ă *adj.* care conţine poliesteri. (<fr. *polyestérique*)

poliestezíe *s. f.* tulburare de sensibilitate în care aceeaşi excitaţie produce senzaţii multiple. (<fr. *polyesthésie*)

polietilénă *s. f.* produs macromolecular solid, alb, obţinut prin polimerizarea etilenei, folosit la fabricarea materialelor izolante şi a unor obiecte de uz casnic sau industrial. (<fr. *polyéthylène*)

polifág, -ă *adj.* 1. (despre organisme) care parazitează mai multe specii de plante sau animale. 2. cu nutriţie variată. (<fr. *polyphage*)

polifagíe *s. f.* 1. consumare exagerată de alimente, simptom al diabetului zaharat. 2. mod de nutriţie a organismelor polifage. • proprietate a unor paraziţi de a ataca vieţuitoare-gazdă din specii diferite. (<fr. *polyphagie*)

polifalangíe *s. f.* prezenţa supranumerară a falangelor la un deget de la mînă sau de la picior. (<germ. *Polyphalangie*)

polifazát, -ă *adj.* (despre un curent electric) cu mai multe faze. (<fr. *polyphasé*)

polifazíe *s. f.* (*biol.*) prezenţa în aceeaşi staţiune a mai multor varietăţi distincte ale unei specii. (fr. *polyphasie*)

polifeníe *s. f.* 1. manifestare sub forme diferite a aceleiaşi anomalii. 2. (*biol.*) existenţa într-o populaţie a mai multor fenotipuri. (<fr. *polyphénie*)

polifenól *s. m.* compus aromatic care posedă mai multe funcţii fenol. (fr. *polyphénol*)

polifibromatóză *s. f.* fibromatoză generalizată. (<fr. *polyfibromatose*)

polifíl, -ă *adj.* (*bot.*) multifoliat. (<fr. *polyphylle*, lat. *polyphyllus*)

polifilétic, -ă *adj.* care prezintă polifiletism. (<fr. *polyphylétique*)

polifiletísm *s. n.* poligenism. (<fr. *polyphylétisme*)

polifilogenie *s. f.* filogenie din mai multe linii de descendenţi. (<*poli-* + *filogenie*)

poliflór, -ă *adj.* (despre miere, polen) care provine de la mai multe specii de flori. (<fr. *polyflore*)

polifoliculă *s. f.* fruct uscat format din mai multe folicule. (<fr. *polyfolicule*)

polifón, -ă *adj.* (*rar*) polifonic. (<germ. *polyphon*)

polifonemátic, -ă *adj.* (despre consoane) care are valoarea mai multor foneme. (<fr. *polyphonématique*)

polifónic, -ă *adj.* care ţine de polifonie; polifon. (<fr. *polyphonique*)

polifonie *s. f.* 1. arta şi tehnica suprapunerii armonice a două sau a mai multor părţi vocale sau instrumentale, fiecare păstrîndu-şi, în ansamblu, individualitatea melodică. 2. halucinaţie auditivă constînd în perceperea simultană a mai multor voci inexistente. (<fr. *polyphonie*)

polifoníst *s. m.* compozitor de lucrări bazate pe polifonie. (<*polifonie* + *-ist*)

polifonizáre *s. f.* (*muz.*) realizare a unei polifonii. (<*polifonie* + *-iza*)

polifrazíe *s. f.* locvacitate patologică. (<fr. *polyphrasie*)

polifuncţionál, -ă *adj.* multifuncţional. (<fr. *polyfunctionnel*)

polifuncţionalitáte *s. f.* caracter polifuncţional. (<*polifuncţional* + *-itate*)

poligalacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee subarbuşti, avînd ca tip poligala. (<fr. *polygalacées*)

poligalactíe *s. f.* secreţie excesivă de lapte. (<fr. *polygalactie*)

poligálă *s. f.* plantă erbacee vivace sau subarbust cu flori dialipetale. (<fr., lat. *polygala*)

poligám, -ă I. *adj., s. m. f.* (bărbat) căsătorit cu mai multe femei sau (femeie) căsătorită cu mai mulţi bărbaţi. II. *adj.* (despre plante) care poartă în acelaşi timp atît flori hermafrodite, cît şi unisexuate. (<fr. *polygame*)

poligámic, -ă *adj.* referitor la poligamie. (<fr. *polygamique*)

poligamíe *s. f.* stare, situație de poligam. (<fr. *polygamie*)

poliganglionár, -ă *adj.* compus din mai mulți ganglioni. (<fr. *polyganglionnaire*)

poligastrografíe *s. f.* metodă de diagnostic constînd în expuneri radiologice succesive ale stomacului opacizat cu bariu. (<*poli-* + *gastrografie*)

poligén, -ă *adj. (mat.) funcție ~ă* = funcție a unei variabile complexe care admite mai multe derivate pentru o valoare dată a variabilei. (<fr. *polygène*)

poligenétic, -ă *adj.* referitor la poligeneză; cu o geneză complexă; poligenic. (<fr. *polygénétique*)

poligenéză *s. f.* 1. concepție potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. nu derivă dintr-un izvor comun, ci au origini multiple. 2. descendență din mai multe linii parentale. (<fr. *polygénèse*)

poligénic, -ă *adj.* 1. poligenetic. ● (despre soluri) care s-a format în condiții bioclimatice succesive diferite. 2. referitor la poligenism. (<fr. *polygénique*)

poligenie *s. f.* poligenism. (<fr. *polygénie*)

poligenism *s. n.* ipoteză potrivit căreia diferitele rase umane ar proveni din cîteva tipuri primitive, considerate ca specii; polifiletism, poligenie. (<fr. *polygénisme*)

poligenist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al poligenismului. (<fr. *polygéniste*)

poligín, -ă *adj.* care prezintă poligenie. (<fr. *polygyne*)

poliginíe *s. f.* 1. însușire a unei plante de a avea mai multe pistile sau de a fi poligamă (II). 2. caracterul societăților de insecte care au mai multe „regine". (<fr. *polygynie*)

poligíríe *s. f.* prezența unor circumvoluțiuni supranumerare pe suprafața creierului. (< engl. *polygyria*)

poliglandulár, -ă *adj.* referitor la mai multe glande; care afectează mai multe glande; pluriglandular. (<fr. *polyglandulaire*)

poliglobulíe *s. f.* creștere a numărului de globule roșii din sînge; eritremie; policitemie. (<fr. *polyglobulie*)

poliglót, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care cunoaște mai multe limbi. II. *adj.* scris în mai multe limbi; plurilingv. (<fr. *polyglotte*)

poligón *s. n.* 1. suprafață plană mărginită de mai multe segmente de linii drepte (laturi). ○ *(fiz.) regula ~ului* = regulă potrivit căreia suma mai multor vectori este vectorul care închide conturul poligonal format din așezarea cap la cap a acestora. 2. porțiune de uscat sau de mare destinată tragerilor de instrucție cu arme de foc și verificării tehnicii de luptă. ● teren de tir. 3. teren special amenajat pentru învățarea conducerii autovehiculelor. 4. suprafață plană pe care se realizează, în condiții de șantier, elemente de beton armat prefabricat. (<fr. *polygone*)

poligonacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, cuprinzînd măcrișul, spanacul etc. (<fr. *polygonacées*)

poligonál, -ă *adj.* în formă de poligon. (<fr. *polygonal*)

poligonáție *s. f.* poligonometrie (2). (<fr. *polygonation*)

poligonometríe *s. f.* 1. capitol al geometriei aplicate care se ocupă cu studiul poligoanelor. 2. tehnică de ridicare topografică, folosind rețele de poligoane închise; poligonație. (<fr. *polygonométrie*)

poligráf I. *s. m. (rar)* autor care a scris opere aparținînd unor genuri variate. II. *s. n.* 1. aparat pentru reproducerea unui manuscris în mai multe exemplare. 2. aparat care permite înregistrarea simultană a mai multor constante biologice (puls, respirație etc.). (<fr. *polygraphe*)

poligráfic, -ă *adj.* referitor la poligrafie. (<fr. *polygraphique*)

poligrafíe *s. f.* 1. ramură industrială cuprinzînd procedeele de reproducere grafică a unui text, a unei figuri etc.; tehnică tipografică. 2. ansamblu de întreprinderi care se ocupă cu imprimarea și răspîndirea cărților și a altor imprimate. 3. *(med.)* metodă de înregistrare radiologică permițînd efectuarea mai multor expuneri pe același film în diferite momente funcționale ale organului respectiv. (<fr. *polygraphie*)

poligrafíst, -ă *s. m. f., adj.* (persoană) specializată în poligrafie (1). (<*poligrafie* + *-ist*)

polihaploíd, **-ă** *adj. (biol.;* despre organisme) rezultat din două specii poliploide. (<fr. *polyhaploïde*)

polihibríd *s. m.* hibrid rezultat prin polihibridare. (<fr. *polyhybride*)

polihibridáre *s. f.* hibridare a doi genitori care diferă între ei prin mai multe caractere; polihibridism. (după fr. *polyhybridisme*)

polihibridísm *s. n.* polihibridare. (<fr. *polyhybridisme*)

polihístor *s. m.* cunoscător al mai multor domenii de specialitate. (<germ. *Polyhistor*)

poliizoprén *s. n.* produs macromolecular, asemănător cauciucului natural, obținut prin polimerizarea izoprenului. (<fr. *polyisoprène*)

polilíngv, -ă *adj.* multilingv. (<fr. *polylingue*)

polilingvísm *s. n.* folosirea curentă și în egală măsură a mai multor limbi de către același individ sau grup social. (<fr. *polylinguisme*)

polilobát, -ă *adj.* cu mai mulți lobi. ○ *(arhit.) arc ~* = arc divizat de mai mulți lobi. (<fr. *polylobé*)

polimastíe *s. f.* anomalie congenitală constînd în existența mai multor mamele. (<fr. *polymastie*)

polimélie *s. f.* monstruozitate caracterizată prin prezența unui număr mai mare de membre decît cel normal. (<fr. *polymélie*)

polimenorée *s. f.* creștere a duratei ciclului menstrual, cu scurtarea intervalului dintre menstre. (<fr. *polyménorrhée*)

polimér, -ă I. *adj. (biol.;* despre organe, organisme) cu mai multe părți sau diviziuni. II. *s. m.* produs macromolecular a cărui moleculă este constituită prin unirea mai multor molecule de monomer. (<fr. *polymère*)

polimerie *s. f.* 1. stare a unui corp polimer. 2. *(biol.)* condiționare a unui caracter de mai mulți factori. (<fr. *polymérie*)

polimerism *s. n.* monstruozitate constînd în existența de organe suplimentare. (<fr. *polymérisme*)

polimerizá *vb. tr., intr.* a (se) uni mai mulți monomeri într-un polimer. — *polimerizáre* s. f. (<fr. *polymériser*)

polimetacrilát *s. m.* polimer al esterilor acidului metacrilic; plexiglas. (<fr. *polyméthacrylat*)

polimetálic, -ă *adj.* (despre minereuri, zăcăminte) care conține mai multe metale; multimetalic. (<*poli-* + *metalic*)

polimetríe *s. f. (muz.)* suprapunere a două sau a mai multor măsuri diferite într-un ansamblu polifonic. (<it. *polimetria*)

polimétru *s. n. (livr.)* operă poetică cu metrică variată. (<it. *polimetro*)

polimialgíe *s. f.* durere simultană a mai multor mușchi. (<fr. *polymyalgie*)

poliminerál, -ă *adj.* (despre roci) alcătuit din mai multe minerale. (<*poli-* + *mineral*)

polimiozítă *s. f. (med.)* boală rară a mușchilor, caracterizată prin prezența unor noduli inflamatori dureroși. (<fr. *polymyosite*)

polimixínă *s. f.* antibiotic cu acțiune bactericidă asupra mai multor microbi, obținut din diferite varietăți de bacili. (<fr. *polymixine*)

polimodalísm *s. n.* suprapunere a două sau a mai multor melodii aparținînd fiecare unui mod diferit. (după fr. *polymodalité*)

polimoleculár, -ă *adj.* alcătuit din mai multe molecule. (<engl. *polymolecular*)

polimórf, -ă *adj.* care prezintă polimorfism; multiform. (<fr. *polymorphe*)

polimorfíe *s. f.* polimorfism. (<fr. *polymorphie*)

polimorfism *s. n.* 1. proprietate a unor substanțe de a se prezenta sub mai multe forme cristaline; polimorfie, pleomorfism. 2. *(biol.)* proprietate a unor organisme aparținînd aceleiași specii de a prezenta aspecte morfologice diferite. 3. coexistența mai multor forme, fonetice sau gramaticale, cu aceeași funcție în sistem, într-un anumit grai sau într-un idiolect. (<fr. *polymorphisme*)

polimorfocelulár, -ă *adj.* cu celule de forme diferite. (<engl. *polymorphocellular*)

polimorfonuclear, -ă *adj.* cu nuclee de forme diferite. (<engl. *polymorphonuclear*)

polindróm *s. n.* variantă a palindromului constînd în găsirea unui cuvînt care citit normal are un sens, iar citit invers un alt sens. (după fr. *palindrome*)

polinevrită *s. f.* inflamație de natură infecțioasă sau toxică a mai multor nervi. (<fr. *polynévrite*)

polinezián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Polinezia. ● *(s. f.)* limbă aparținînd grupului de limbi malaio-polineziene, vorbită de polinezieni. (<fr. *polynésien*)

polinic, -ă *adj.* polenic. (<fr. *pollinique*)

polinie[1] *s. f.* canal navigabil printre ghețurile marine. (<fr. *polynie*)

polinie[2] *s. f.* v. polenie.

polinifér, -ă *adj.* v. polenifer.

polinizáție *s. f.* v. polenizație.

polinóm *s. n.* expresie algebrică formată din mai multe monoame. (<fr. *polynome*)

polinomiál, -ă *adj.* polinomic. (<engl. *polynomial*)

polinómic, -ă *adj.* cu caracter de polinom; referitor la polinom; polinomial. (<germ. *polynomisch*)

polinóză *s. f.* coriză alergică de origine polenică. (<fr. *pollinose*)

polinucleár, -ă *adj.* (despre celule; și *s. f.*) (leucocită) cu mai multe nuclee; plurinuclear. (<fr. *polynucléaire*)

polinucléic, -ă *adj.* (despre celule, spori, fragmente de citoplasmă) cu mai mulți nuclei. (după fr. *polynucléé*)

polinucleotidáză *s. f.* enzimă secretată de mucoasa intestinală, care descompune acizii nucleici și nucleotidele. (<fr. *polynucléotidase*)

polinucleóză *s. f.* creștere excesivă a numărului leucocitelor polinucleare din sînge. (<fr. *polynucléose*)

polinucúlă *s. f.* fruct format din mai multe nucule. (<*poli-* + *nuculă*)

POLIO- *elem. comp.* „cenușiu, materie cenușie". (<fr. *polio-*, cf. gr. *polios*, cenușiu)

poliódă *s. f.* tub electronic cu mai mulți electrozi. (<fr. *polyode*)

poliodónt, -ă *adj.* care prezintă poliodontie. (<fr. *polyodonte*)

poliodontíe *s. f.* prezența de dinți supranumerari. (<fr. *polyodontie*)

polioencefalítă *s. f.* inflamație a substanței cenușii a encefalului. (<fr. *polioencéphalite*)

polioencefalomalacíe *s. f.* encefalopatie degenerativă caracterizată prin necrozarea substanței cenușii a cortexului cerebral și prin sindromuri de depresiune nervoasă. (<*polio-* + *encefalomalacie*)

poliomielítă *s. f.* inflamație septică, alergică etc. a substanței cenușii din măduva spinării, caracterizată prin temperatură, tulburări în starea generală a organismului și paralizii: paralizie infantilă. (<fr. *poliomyélite*)

poliomielític, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de poliomielită. (<fr. *poliomyélitique*)

poliomieloencefalítă *s. f.* polionevraxită. (<fr. *poliomyéloencéphalite*)

polionevraxítă *s. f.* boală a sistemului nervos central, ale cărui leziuni sînt localizate în substanța cenușie: poliomieloencefalită. (<fr. *polionévraxite*)

poliopíe *s. f.* tulburare a vederii, constînd în perceperea multiplicată a unui obiect: vedere multiplă; poliopsie. (<fr. *polyopie*)

polioplásmă *s. f.* partea internă, granulară, netransparentă, a citoplasmei, situată sub hialoplasmă și ectoplasmă. (<fr. *polyoplasme*)

poliopsíe *s. f.* poliopie. (<fr. *polyopsie*)

poliorexíe *s. f.* foame excesivă. v. bulimie. (<fr. *polyorexie*)

poliorhidíe *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin existența a mai mult de două testicule. (<fr. *polyorchidie*)

poliovulát, -ă *adj.* (despre ovar) cu mai multe ovule. (<fr. *polyovulé*)

polioximetilénă *s. f.* polimer al formaldehidei. (<fr. *polyoxyméthylène*)

polióze *s. f. pl.* denumire dată polizaharidelor, cu excepția celulozei și a amidonului. (<fr. *polyoses*)

políp[1] *s. m.* 1. animal celenterat fixat, cu corpul în formă de săculeț, cu un orificiu bucco-anal, înconjurat de tentacule. 2. excrescență pediculată, cărnoasă sau fibroasă, care apare pe mucoasa nasului, a laringelui etc. (<fr. *polype*, cf. lat. *polypus*, gr. *polypous*)

POLIP[2]**(O)-** *elem. comp.* „polipi". (<fr. *polypo/-*, cf. gr. *polypous*, excrescență)

polipatíe *s. f.* stare a cuiva atins simultan de mai multe boli. (<fr. *polypathie*)

polipectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a polipilor[1] (2). (<fr. *polypectomie*)

polipeptidáză *s. f.* enzimă capabilă să dezintegreze polipeptidele. (<fr. *polypeptidase*)

polipeptidazemíe *s. f.* prezența de polipeptidază în sînge. (<fr. *polypeptidasémie*)

polipeptídă *s. f.* compus organic format din mai multe peptide. (<fr. *polypeptide*)

polipeptidemíe *s. f.* prezența polipeptidelor în serul sangvin. (<fr. *polypeptidémie*)

polipeptídic, -ă *adj.* format din polipeptide. (<*polipeptidă* + *-ic*)

polipeptidorahíe *s. f.* prezența polipeptidelor în lichidul cefalorahidian. (<fr. *polypeptidorachie*)

polipeptiduríe *s. f.* prezența polipeptidelor în urină. (<fr. *polypeptidurie*)

polipetál, -ă *adj.* (despre corolă) cu mai multe petale; (despre plante) care are asemenea flori. (<fr. *polypétale*)

polipiér *s. m.* masă calcaroasă formată din scheletele de polipi[1] (1). ● **scheletul** calcaros al madreporilor. (<fr. *polypier*)

polipirén, -ă *adj.* (despre fructe) cu mai mulți sîmburi. (<lat. *polypyrenus*)

poliploíd, -ă *adj.* care prezintă poliploidie. (<fr. *polyploïde*)

poliploídie *s. f.* prezența în nucleul celular a mai mult decît două seturi de cromozomi. (<fr. *polyploïdie*, cf. gr. *polyplous*, de mai multe ori)

poliploidizá *vb. tr.* a face poliploid, sporind numărul cromozomilor. — *poliploidizáre* s. f. (<fr. *polyploïdiser*)

polipnée *s. f.* respirație accelerată. (<fr. *polypnée*)

polipód, -ă I. *adj.* cu mai multe picioare. II. *s. m.* plantă erbacee, cu frunze adînc lobate, care crește pe stînci și pe ziduri umede. III. *s. f. (rar)* feriga stejarului. (<fr. *polypode*)

polipodiacée *s. f. pl.* familie de plante cuprinzînd o parte din ferigile terestre. (<fr. *polypodiacées*)

polipodíe *s. f.* malformație congenitală constînd în prezența unui număr mai mare de picioare. (<fr. *polypodie*)

polipoíd, -ă *adj.* cu aspect de polipi[1] (2). (<fr. *polypoïde*)

polipór *s. m.* ciupercă cu numeroși pori, cărnoasă, din clasa bazidiomicetelor, care crește pe arbori. (<fr. *polypore*)

poliporacée *s. f. pl.* poliporee. (<fr. *polyporacées*)

poliporée *s. f. pl.* familie de ciuperci avînd ca tip poliporul; poliporacee. (<fr. *polyporées*)

polipós, -oásă *adj.* de natura polipilor[1] (1, 2). (<fr. *polypeux*)

polipotóm *s. n.* instrument chirurgical pentru ablațiunea polipilor[1] (2). (<fr. *polypotome*)

polipózǎ *s. f.* afecțiune caracterizată prin formarea de polipi[1] (2) la suprafața unor mucoase. (<fr. *polypose*)

polipragmazíe *s. f.* situație în care i se prescriu bolnavului prea multe medicamente. (<germ. *Polypragmasie*)

poliprismátic, -ă *adj.* în formă de prismă multiplă. (<*poli-* + *prismatic*)

polipropénă *s. f.* polipropilenă. (<fr. *polypropène*)

polipropilénă *s. f.* masă plastică ușoară și rezistentă, obținută prin polimerizarea catalitică a propilenei; polipropenă. (<fr. *polypropylène*)

poliptíc *s. n.* tablou, altar compus din mai multe panouri fixe sau mobile. (<fr. *polyptique*, cf. gr. *ptyx*, cută)

poliptotón *s. n.* figură de stil constînd în reluarea aceluiași cuvînt sub diverse forme flexionare. (<fr. *polyptoton*)

poliradiculonevrítă *s. f.* afecțiune caracterizată prin inflamarea rădăcinilor nervilor rahidieni sau cranieni. (<fr. *polyradiculonévrite*)

polirémă *s. f.* corabie cu mai multe rînduri de vîsle. (<fr. *polyrème*)

poliritmíc, -ă *adj.* cu mai multe ritmuri, cu ritm variat. (<engl. *polyrythmic*)

poliritmíe *s. f.* suprapunere de linii melodice cu structuri ritmice diferite, care evoluează simultan. (<fr. *polyrythmie*)

pólis *s. n.* (în Grecia antică) oraș-stat, cetate întărită a conducătorului militar, care s-a transformat apoi într-un centru economic și politic. (<fr. *polis*)

polisarcíe *s. f.* 1. dezvoltare excesivă a grăsimii, a mușchilor. 2. dezvoltare anormală a unor plante, datorită excesului de suc nutritiv. (<fr. *polysarcie*)

polisemántic, -ă *adj.* (despre cuvinte) cu mai multe sensuri; plurisemantic. (<fr. *polysémantique*)

polisemantísm *s. n.* polisemie. (<fr. *polysémantisme*)

polisémic, -ă *adj.* referitor la polisemie. (<fr. *polysémique*)

polisemíe *s. f.* 1. calitate a unui cuvînt de a avea mai multe semnificații; polisemantism. 2. *(estet.)* proprietate a operei de artă de a avea pentru contemplator mai multe sensuri, care se dezvăluie succesiv, în funcție de contextul social-cultural, de momentul istoric în care este receptată opera etc. (<fr. *polysémie*, cf. gr. *semainein*, a însemna)

polisemizáre *s. f.* faptul de a da unui cuvînt un caracter polisemic. (<*polisem/ic/* + *-iza*)

polisensibilizáre *s. f.* sensibilizare a organismului la mai mulți antigeni. (după fr. *polysensibilisation*)

polisenzoriál, -ă *adj.* care privește simultan mai multe simțuri; plurisenzorial. (<fr. *polysensoriel*)

polisepál, -ă *adj.* (despre caliciu) cu mai multe sepale; (despre plante) cu asemenea flori. (<fr. *polysépale*)

poliserită *s. f.* inflamație a mai multor seroase. (<fr. *polysérite*)

polisialíe *s. f.* ptialism. (<fr. *polysialie*)

polisiér *s. n.* roman, film polițist. — scris și *policier*. (<fr. *policier*)

polisígmă *s. f.* aliterație constînd în repetarea consoanei *s*. (<gr. *polysigma*)

polisiláb *s. n.* cuvînt polisilabic. (<fr. *polysyllabe*)

polisilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) format din mai multe silabe. (<fr. *polysyllabique*)

polisilogísm *s. n.* raționament deductiv complex, format din două sau mai multe silogisme unite astfel încît concluzia silogismului anterior (*prosilogism*) devine una dintre premisele silogismului următor (*episilogism*). (<fr. *polysyllogisme*)

polisilogístic, -ă *adj.* referitor la polisilogism. (<fr. *polysyllogistique*)

polisimétric, -ă *adj.* care prezintă polisimetrie. (<fr. *polysymétrique*)

polisimetríe *s. f.* simetrie multilaterală, cu mai multe plane. (<fr. *polysymétrie*)

polisindét *s. n.* v. polisindeton.

polisíndeton *s. n.* figură de stil care constă în întrebuințarea repetată a unei conjuncții pentru a da mai multă energie unui discurs. — var. *polisindet* s. n. (<fr. *polysyndète*, gr. *polysyndeton*, legătură multiplă)

polisinodíe *s. f.* guvernare în care fiecare ministru este înlocuit printr-un consiliu. (<fr. *polysynodie*, cf. lat. *synodus*, gr. *synodos*, adunare)

polisintétic, -ă *adj.* (despre unele limbi) care încorporează într-un singur cuvînt toate părțile de propoziție; încorporant. (<fr. *polysynthétique*)

polisintetísm *s. n.* caracter polisintetic al unei limbi. (<fr. *polysynthétisme*)

polisintéză *s. f.* folosirea în limbile polisintetice de cuvinte lungi și complexe, pentru mai multe cuvinte. (<fr. *polysynthèse*)

polisoár *s. n.* instrument pentru lustruit unghiile. (<fr. *polissoir*)

polisomatíe *s. f.* prezența celulelor diploide și poliploide într-un țesut sau organ. (<fr. *polysomatie*)

polispérm, -ă *adj.* 1. care prezintă polispermie. 2. (despre fructe) cu mai multe semințe. (<fr. *polysperme*)

polispermíe *s. f.* fecundare a ovulului de către mai mulți gameți masculi. (<fr. *polyspermie*, engl. *polyspermy*)

polispór *s. m.* celulă reproducătoare care se divide în mai mulți spori. (<fr. *polyspore*)

polisportív, -ă *adj., s. m. f.* (sportiv) care practică mai multe sporturi. (<it. *polisportivo*)

polistélic, -ă *adj.* care prezintă polistelie. (<fr. *polystélique*)

polistelíe *s. f.* prezența la unele ferigi a mai multor stiluri, avînd fiecare pericicluł și endodermul său. (<fr. *polystélie*)

polistemón, -ă *adj.* (despre flori) cu numeroase stamine. (<fr. *polystémone*)

polistemonie *s. f.* prezența în floare a numeroase verticile de stamine. (<fr. *polystémonie*)

polistil *adj. inv.* (despre edificii) cu numeroase coloane. (<fr. *polystile*)

polistirén *s. n.* masă plastică solidă, foarte rezistentă, obținută prin polimerizarea stirenului. (<fr. *polystyrène*)

polisubstituít, -ă *adj.* (*chim.*; despre derivați) obținut prin substituirea mai multor atomi ai unei molecule. (<fr. *polysubstitué*)

polisulfúră *s. f.* compus sulfurat care conține mai mult sulf decît o sulfură normală. (<fr. *polysulfure*)

póliș *s. n.* cîrnat polonez. (<engl. *polish /sausage/*)

polișinél *s. m.* 1. personaj caraghios din comedia bufă. ● marionetă cu cocoașă în față și în spate. 2. (*fig.*) persoană considerată în societate ca un bufon. ● persoană lipsită de o linie fermă de conduită și de o opinie personală constantă. ○ *secretul lui* ~ = secret cunoscut de toată lumea; ceea ce toată lumea știe, dar se ține secret. — scris și *polichinelle*. (<fr. *polichinelle*, cf. *Pulcinella*, personaj din comedia it. bufă)

politéhnic, -ă *adj.* referitor la, care cuprinde mai multe specialități tehnice. ○ *institut* ~ (și *s. f.*) = instituție de învățămînt superior care pregătește specialiști în diferite domenii ale științelor tehnice. (<fr. *polytechnique*)

politehnicián, -ă *s. m. f.* student sau profesor la politehnică; politehnist. (<fr. *polytechnicien*)

politehnicísm *s. n.* caracter politehnic. (<*politehnic* + *-ism*)

politehníst, -ă *s. m. f.* (*rar*) politehnician. (<*politehnic* + *-ist*)

politehnizáre *s. f.* orientare a învățămîntului de cultură generală către dezvoltarea cunoștințelor tehnice și spre formarea unor deprinderi practice în diverse ramuri ale tehnicii. (după rus. *politehnizația*)

politeísm *s. n.* credință în mai multe divinități, caracteristică unor religii. (<fr. *polythéisme*)

politeíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al politeismului. (<fr. *polythéiste*)

politelíe *s. f.* existența mai multor mameloane pe o singură mamelă. (<fr. *polythélie*)

politemátic, -ă *adj.* cu mai multe teme. ● referitor la politematism. (<it. *politematico*)

politematísm *s. n.* (*muz.*) principiu de compoziție care presupune existența a două sau a mai multor teme, supuse unui proces de dezvoltare. (<it. *politematismo*)

politéțe *s. f.* fel de a se purta, a vorbi în societate, potrivit cerințelor bunei-cuviințe; amabilitate. (<fr. *politesse*)

polític, -ă 1. *adj.* referitor la politică, care aparține politicii. ○ *nivel* ~ = grad de pre-

gătire a cuiva în probleme de politică generală; orientare justă în astfel de probleme; *om* ~ = cel care își desfășoară activitatea în domeniul politicii (II, 1); *drepturi* ~*e* = drepturi referitoare la participarea cetățenilor la viața obștească și la conducerea treburilor societății. II. *s. f.* 1. activitate a claselor, a grupurilor sociale în raport cu statul, determinată de interesele și de scopurile lor; activitate a organelor puterii și conducerii de stat în domeniul treburilor publice interne și externe. 2. tactică, comportare folosită de cineva pentru a-și atinge scopul. (<fr. *politique*, lat. *politicus*, gr. *politikos*, /II/ *politike*)

politicárd *s. m.* *(peior.)* cel care face o politică personală lipsită de valoare și se complace în intrigi; adept al unei politici neprincipiale. (<fr. *politicard*)

politicástru *s. m.* *(peior.)* politician de duzină, lipsit de valoare. (<it. *politicastro*)

politicián *s. m.* 1. om politic. 2. *(peior.)* cel care, activînd pe plan politic, urmărește îndeosebi satisfacerea intereselor sale personale, obținerea de foloase personale. (<fr. *politicien*)

politicianísm *s. n.* activitate politică bazată pe practici imorale și demagogice. (<*politician* + *-ism*)

politicianíst, -ă *adj.* referitor la politicianism. (<*politician* + *-ist*)

polítip *s. n.* grup de cuvinte sau semne tipografice, turnate într-o singură bucată, care se întrebuințează des, mai ales în titluri. (<fr. *polytype*)

politípic, -ă *adj.* *(biol.;* despre specii) care prezintă populații, rase, subspecii diferite. (<fr. *polytypique*)

politizá *vb. tr.* a orienta ceva sau pe cineva în sens politic; a da caracter politic. — *politizáre* *s. f.* (<germ. *politisieren*, fr. *politiser*)

politológ *s. m.* specialist în politologie. (<fr. *politologue*)

politológic, -ă *adj.* referitor la politologie. (<fr. *politologique*)

politologíe *s. f.* știință care studiază activitățile, relațiile, instituțiile politice; politică. (<fr. *politologie*)

politóm, -ă I. *adj.* *(biol.;* despre organe) divizat în mai multe părți. II. *s. n.* tomograf cu trei tipuri de deplasare a tubului. (<fr. *polytome*)

politomíe *s. f.* diviziune în mai multe părți, grupe sau specii. (<fr. *polytomie*)

politonál, -ă *adj.* care prezintă politonalitate. (<germ., engl. *polytonal*)

politonalísm *s. n.* politonalitate. (<fr. *polytonalisme*)

politonalitáte *s. f.* *(muz.)* suprapunere a două sau a mai multor tonalități; politonalism. (<fr. *polytonalité*, germ. *Polytonalität*)

politóp, -ă *adj.* *(biol.)* format pe areale diferite. (<fr. *polytope*)

politópic, -ă *adj.* (despre afecțiuni) cu localizări multiple. (<fr. *polytopique*)

politopíe *s. f.* 1. localizare a unei boli în mai multe organe sau țesuturi. 2. *(biol.)* diversificare a mai multor populații locale în funcție de condițiile de biotop. (<fr. *polytopie*)

politraumatísm *s. n.* traumatism cu leziuni multiple. (<fr. *polytraumatisme*)

politraumatizát, -ă *adj.* (despre un rănit) care are mai multe leziuni în cursul aceluiași accident. (<fr. *polytraumatisé*)

politrichíe *s. f.* hipertricoză. (<fr. *polytrichie*)

politríh, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) cu mai mulți peri, cili sau flageli. (<fr. *polytrique*, lat. *polytrichum*)

politróf, -ă *adj.* care prezintă politrofie. (<fr. *polytrophe*)

politrofíe *s. f.* 1. exces de nutriție. 2. *(biol.)* capacitate de adaptare la nutriție diferențiată. (<fr. *polytrophie*)

politróp, -ă I. *adj.* 1. care prezintă politropism. 2. (despre transformări de stare ale fluidelor) care se efectuează în așa fel, încît presiunea și volumul variază, în timp ce căldura specifică rămîne constantă. II. *s. f.* curbă care reprezintă o transformare politropă (I, 2). (<germ. *polytrop*)

politropísm *s. n.* *(biol.)* mare capacitate de adaptare. (<germ. *Polytropismus*)

poliuretán *s. n.* produs macromolecular obținut prin polimerizarea unor compuși chimici cu glicoli, folosit la fabricarea materialelor plastice. (<fr. *polyuréthane*, engl. *polyurethan*)

poliúrie *s. f.* secreție excesivă de urină; hiperureză. (<fr. *polyurie*)

polivalént, -ă *adj.* 1. (despre elemente chimice) care se poate prezenta în compușii săi în diferite stări de valență; multivalent, plurivalent. 2. (despre seruri, vaccinuri) cu eficacitate contra mai multor specii de bacterii. 3. care îndeplinește mai multe funcții diferite. ○ *cuvînt* ~ = cuvînt cu mai multe semnificații. ● (despre un local) utilizat în mai multe scopuri. 4. *(fig.)* care are calități, valori multiple. (<fr. *polyvalent*)

polivalénță *s. f.* 1. însușire a unei substanțe de a fi polivalentă; plurivalență. 2. capacitate a unei opere de artă de a fi receptată ca valoare estetică în etape succesive. (<fr. *polyvalence*)

polivínil *s. n.* masă plastică foarte rezistentă, obținută prin polimerizarea vinilului. (<fr. *polyvinyle*)

polivinílic *adj.* *alcool* ~ = compus macromolecular obținut prin saponificarea poliacetatului de vinil, folosit în industria materiilor plastice, a fibrelor sintetice, lacurilor etc. (<fr. *polyvinylique*)

poliviscerál, -ă *adj.* *(med.)* care privește mai multe organe. (<fr. *polyviscéral*)

polivitamínă *s. f.* preparat farmaceutic care conține un complex de vitamine. (<fr. *polyvitamine*)

polivitamínic, -ă *adj.* de natura polivitaminei. (<fr. *polyvitaminique*)

polivoltín *s. n.* (despre insecte, viermi de mătase) care prezintă mai multe generații pe an. (<fr. *polyvoltin*)

polixén¹ *s. n.* amestec natural de platină și fier. (<fr. *polyxène*)

polixén², -ă *adj.* (despre paraziți) care poate trăi pe mai multe gazde. (<lat. *polyxenus*)

polizá *vb. tr.* 1. a prelucra, a lustrui piese cu ajutorul polizorului. 2. a lamina la rece foi de tablă subțire, recoaptă și decapată, care urmează să fie cositorită. — *polizáre* s. f. (după fr. *polir*)

polizaharídă *s. f.* produs macromolecular natural din clasa hidraților de carbon, rezultat prin policondensarea mai multor monozaharide. (<fr. *polysaccharide*)

polizáj *s. n.* polizare. (<fr. *polissage*)

polizát *s. n.* polizare. (<*poliza*)

polizatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în lucrări de polizare. (după fr. *polisseur*)

polizóm *s. m.* 1. monstru cu mai multe capete. 2. ansamblu de mai mulți ribozomi. (<fr. *polysome*)

polizómic, -ă *adj.* (despre nucleu) care prezintă polizomie (1). (<fr. *polysomique*)

polizomíe *s. f.* 1. prezența într-o celulă, într-un organism a unui număr suplimentar de cromozomi. 2. monstruozitate a polizomilor (1). (<engl. *polysomia*)

polizór[1] *s. n.* mașină-unealtă, prevăzută cu o piatră abrazivă, servind pentru curățit, ascuțit, lustruit etc. piese (metalice) prin frecare. (după fr. *polissoir*)

polizór[2], **-oáre** *s. m. f.* muncitor care polizează piese. (<fr. *polisseur*)

poljé *s. f.* vastă depresiune închisă din regiunile carstice, cu fundul plat. (<fr. *poljé*)

poll /poul/ *s. n.* 1. listă, registru electoral. 2. urnă de vot; numărul voturilor în alegeri; *(p. ext.)* consultare publică pentru a afla părerea cetățenilor asupra unei chestiuni de interes general; sondaj de opinie. v. t o p[1] (1). (<engl. *poll*)

pólo *s. n.* joc de echipă cu mingea, practicat călare, în care aceasta este lovită cu crose speciale. ○ ~ *pe apă* = polo practicat pe apă, între două echipe de 7 jucători, care urmăresc să introducă mingea în poarta adversarilor. (<fr., engl. *polo*<cuv. tib.)

poloíst *s. m.* jucător de polo. (<engl. *poloist*)

polonéz, -ă 1. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Polonia. II. *s. f.* 1. dans de origine poloneză cu caracter maiestuos, solemn, cu mișcare moderată; melodia corespunzătoare. 2. compoziție instrumentală în tempo și cu caracterul acestui dans. III. *adj.* referitor la Polonia sau la locuitorii ei. ● *(s. f.)* limbă slavă occidentală, cu alfabet latin, vorbită de polonezi. (<fr. *polonais*)

polóniu *s. n.* element chimic radioactiv, asemănător cu telurul, care se găsește, alături de radiu, în pehblendă. (<fr. *polonium*)

poltrón, -ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de curaj; fricos, laș. (<fr. *poltron*)

poltronerie *s. f.* atitudine, comportare, faptă de poltron; lașitate. (<fr. *poltronnerie*)

poluá *vb. tr.* 1. a infecta, a vicia mediul înconjurător (apele, aerul etc.) cu diverse substanțe nocive. 2. *(fig.)* a profana, a murdări. — *poluáre* s. f. (<fr. *polluer*, lat. *polluare*, a păta)

poluánt, -ă *adj., s. m.* (produs, factor) care poluează. (<fr. *polluant*)

polúție *s. f.* ejaculare spontană (nocturnă), în timpul somnului, ca urmare a unor vise erotice. — var. *polufiune* s. f. (<fr. *pollution*, lat. *pollutio*, pată)

polufiúne *s. f.* v. p o l u ț i e.

pomacéu, -ée 1. *adj.* referitor la mere; de culoarea verde a merelor. II. *s. f. pl.* subfamilie de arbori și arbuști fructiferi din familia rozaceelor (mărul, părul etc.). (<fr. *pomacé/es/*)

pomádă *s. f.* 1. preparat cosmetic, obținut din diferite substanțe grase, folosit pentru îngrijirea părului sau a pielii. 2. alifie, unguent. (<fr. *pommade*)

pomatomíde *s. n. pl.* familie de pești marini, răpitori, cu corpul alungit și turtit lateral, având ca tip lufarul. (<lat. *pomatomidae*)

pomádă *vb. tr., refl.* a (se) unge, a (se) da cu pomadă. (<fr. *pommader*)

pombé *s. n.* rachiu de banane. (<fr. *pombé*)

pomélă *s. f.* balama în jurul căreia pivotează o ușă ușoară sau un volet. (<fr. *paumelle*)

pomérium *s. n. (ant.)* incintă sacră ce delimita spațiul consacrat al unei cetăți de întinderea liberă exterioară rezervată agriculturii, păstoritului și îngropării morților. (<lat., fr. *pomoerium*)

poméți *s. m. pl.* umerii obrajilor. (<fr. *pommettes*)

POMI-/POMO- *elem. comp.* „pom fructifer". (<fr. *pomi-*, *pomo-*, cf. lat. *pomum*, fruct)

pomícol, -ă *adj.* referitor la pomicultură. (<*pomi-* + *-col*[2])

pomicultór, -oáre *s. m. f.* specialist în pomicultură. (<fr. *pomiculteur*)

pomicultúră *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultura pomilor și arbuștilor fructiferi. (<it. *pomicultura*, fr. *pomoculture*)

pomiéră *s. f. (rar)* fructieră. (<fr. *pommière*)

pomifér, -ă *adj.* care produce fructe pomacee. (<fr. *pomifère*)

pomifórm, -ă *adj.* de forma merelor. (<fr. *pomiforme*)

pomiviticol, -ă *adj.* referitor la pomicultură și viticultură. (<*pomi-* + *viticol*)

POMO- v. p o m i-.

pomológ, -ă *s. m. f.* specialist în pomologie. (<fr. *pomologue*)

pomológic, -ă *adj.* referitor la pomologie. (<fr. *pomologique*)

pomologíe *s. f.* studiul morfologic și agrobiologic al pomilor fructiferi. (<fr. *pomologie*)

pomóu *s. n.* 1. mică bilă la capătul mânerului unei spade, al unei săbii. 2. capăt de levier, de manetă etc. adaptat pentru a fi ținut în pumn. ● mâner al unui pistolet. (<fr. *pommeau*)

pompá *vb. tr.* 1. a împinge, a aspira un fluid cu o pompă. 2. *(fam.)* a presa, a stărui mult pe lângă cineva; a interveni cu putere. — *pompáre* s. f. (<fr. *pomper*)

pompadour /-dúr/ *adj. stil* ~ = stil de mobilier, de decorație interioară de la sfârșitul domniei lui Ludovic al XV-lea, caracterizat prin linii curbe, ondulate. (<fr. *pompadour*, cf. *madame de Pompadour*, favorita regelui Ludovic al XV-lea)

pompáj *s. n.* 1. pompare. ○ ~ *de adîncime* = metodă de extracție a țițeiului din sonde cu ajutorul unor pompe speciale instalate sub nivelul lichidului. 2. *(fig.)* ~ *optic* = excitare a atomilor sau a ionilor activi ai unui laser, în scopul ridicării acestora pe un nivel energetic superior. 3. fenomen nedorit care apare în funcționarea compresoarelor centrifugale sau axiale ca urmare a desprinderii fileurilor de aer de pe palete. (<fr. *pompage*)

pómpă[1] *s. f.* 1. mașină de forță, agregat care servește la deplasrea unui fluid dintr-un anumit spațiu într-altul. 2. cișmea din care se scoate apa prin pompare. (<fr. *pompe*)

pómpă[2] *s. f.* 1. fast, strălucire, splendoare; alai, suită, cortegiu sărbătoresc. 2. ~*e funebre* = serviciu care se ocupă cu efectuarea înmormîntărilor. (<fr. *pompe*, lat. *pompa*, gr. *pompe*, cortegiu pompos)

pompeián, -ă *adj.* referitor la Pompei, din Pompei. ● *(arte)* în stilul frescelor din Pompei. ○ *roșu* ~ = pigment roșu și mijloc de lustruire obținute din oxid de fier; roșu venețian. (<fr. *pompéien*, cf. *Pompei*, oraș antic în Italia)

pompiér *s. m.* 1. bărbat dintr-o unitate, dintr-un corp special organizat pentru stingerea incendiilor. 2. scriitor, artist care tratează subiecte clasice într-o manieră proprie, banală. (<fr. *pompier*)

pompierísm *s. n.* manieră a artiștilor și literaților denumiți „pompieri"; stil afectat, pompos. (<fr. *pompiérisme*)

pompierístic, -ă *adj.* 1. care ține de pompieri. 2. *(rar;* despre stil) pompos; convențional, banal. (<it. *pompieristico*)

pompierizá *vb. tr. (rar)* a da stilului caracter pompieristic. (<*pompier* + *-iza*)

pompíst, -ă *s. m. f.* cel care mînuiește o pompă (de benzină). (<it. *pompista*)

pompón *s. n.* ciucure (mare) purtat odinioară mai ales de ofițeri, înfipt la chipiu. (<fr. *pompon*)

pomponá *vb.* I. *tr.* a împodobi cu pompoane. II. *tr., refl.* a (se) găti, a (se) dichisi. (<fr. *pomponner*)

pompós, -oásă *adj.* luxos, fastuos, magnific. ● (despre stil) bombastic, pretios, emfatic. (<fr. *pompeux*, lat. *pomposus*)

pompóso /-zo/ *adv. (muz.)* pompos, măreț. (<it. *pomposo*)

pompozitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi pompos. (<it. *pomposità*)

pónce *adj. inv. piatră* ~ = rocă vulcanică sticloasă, spongioasă și foarte ușoară, folosită la șlefuirea metalelor etc. (<fr. */pierre/ ponce*)

póncho /-cio/ *s. n. inv.* pelerină (scurtă), de formă pătrată, cu o deschizătură la mijloc prin care se introduce capul, care se poartă în America de Sud. (<sp. *poncho*<cuv. amerind.)

poncíf *s. n.* 1. desen înțepat pe care se presară ponce pentru a fi reprodus pe o altă hîrtie. 2. *(livr.)* producție artistică sau literară banală. ● judecată, afirmație lipsită de originalitate. (<fr. *poncif*)

ponderá *vb.* I. *tr. (livr.)* a face să se echilibreze, a echilibra, a cumpăni. II. *tr., refl.* a (se) stăpîni, a (se) tempera. (<fr. *pondérer*, lat. *ponderare*, a cîntări, a aprecia)

ponderábil, -ă *adj.* care are greutate; care se poate cîntări. (<fr. *pondérable*)

ponderabilitáte *s. f.* calitatea de a fi ponderabil. (<fr. *pondérabilité*)

ponderál, -ă *adj.* referitor la greutate; din punctul de vedere al greutății. (<fr. *pondéral*)

ponderáre *s. f. (stat.)* operație de înmulțire a ponderii cu valoarea variantei. (după fr. *pondération*)

ponderát, -ă *adj.* (despre oameni) moderat, echilibrat, cumpătat; sobru. (<fr. *pondéré*)

ponderatór, -oáre *adj.* care ponderează; care menține echilibrul între mai multe forțe, tendințe etc. (opuse). (<fr. *pondérateur*, lat. *ponderator*)

ponderáție *s. f.* 1. echilibru între mai multe forțe, tendințe etc. (opuse). 2. moderație, cumpătare, măsură; sobrietate. 3. *(mat.)* afectație a unei variabile, a unui coeficient, a termenului unei funcții. (<fr. *pondération*, lat. *ponderatio*)

póndere *s. f.* 1. *(livr.)* greutate. ● *(fig.)* importanță, valoare. 2. *(fiz.)* coeficient care afectează fiecare dintre valorile unei mărimi determinate experimental, indicînd probabilitatea de obținere a valorii respective. 3. *(stat.)* numărul unităților existente într-o grupă a unei colectivități, căruia îi corespunde o valoare a variabilei. ● frecvență. 4. greutate specifică. (<lat. *pondus, -eris*, greutate)

póni *s. m.* cal mic de rasă englezească, cu părul lung. (<fr. *poney*, engl. *pony*)

pongíde *s. n. pl.* familie de maimuțe superioare reprezentate prin gorilă, cimpanzeu, urangutan, gibon, iar după cercetările mai noi numai prin urangutan. (<fr. *pongidés*)

póngo *s. m. inv. (rar)* specie de urangutan. (<fr. *pongo*< cuv. congolez *mpungu*, maimuță)

ponofobíe *s. f.* teamă exagerată de efort fizic, de orice muncă. (cf. gr. *ponos*, muncă grea)

pont *s. m.* pontator[1]. (<fr. *ponte*)

pontá[1] *vb. tr., intr.* a(-și) marca, în vederea calculării plății, prezența la locul de muncă cu ajutorul fișei de pontaj. — *pontáre* s. f. (<fr. *pointer*)

pontá[2] *vb. intr.* a miza o sumă de bani la jocurile de noroc. — *pontáre* s. f. (<fr. *ponter*)

pontá[3] *vb.* I. *intr.* a areta. II. *tr.* a ținti (un animal) cu privirea pentru a-l prinde. (<fr. *pointer*)

pontáj[1] *s. n.* pontare[1]. ○ *fișă de* ~ = document în care se înregistrează prezența individuală la lucru. (<fr. *pointage*)

pontáj[2] *s. n.* operație destinată a restabili circulația arterială obliterată. (<fr. *pontage*)

pontáre *s. f.* operația de instalare a suporturilor unui pod militar. (după fr. *pontage*)

pontatór[1] *s. m.* cel care pontează la jocurile de noroc; pont. (după fr. *pointeur*)

pontatór[2], **-oáre** *s. m. f.* muncitor însărcinat cu pontajul lucrătorilor pe șantier sau cu înregistrarea cantității produselor realizate într-un anumit timp. (după fr. *pointeur*)

pontatór[3], **-oáre** *adj.* (despre câini) care pontează[3]. (<*ponta*[3] + *-tor*)

póntă *s. f.* depunere a ouălor în cuib, de către păsări, de artropode și de unii viermi sau a icrelor de către pești. ● *(concr.)* totalitatea ouălor sau icrelor depuse. (<fr. *ponte*)

póntic, **-ă** *adj.* referitor la Pontul Euxin (Marea Neagră). (<lat. *ponticus*, fr. *pontique*)

pontíf *s. m.* **1.** (la romani) membru al colegiului sacerdotal suprem, care supraveghea cultul; pontifice; (astăzi) prelat, episcop. ○ *suveran* ~ = papă. **2.** *(fig.; și ir.)* persoană considerată sau având pretenția a fi o autoritate indiscutabilă într-un anumit domeniu. (<fr. *pontife*, lat. *pontifex*)

pontificá *vb. intr.* **1.** *(bis.)* a oficia în calitate de pontif. **2.** *(fig.; fam.)* a-și da aere; a acționa cu emfază; a lua o atitudine solemnă. — *pontificáre* s. f. (<fr. *pontifier*)

pontificál, **-ă** **I.** *adj.* de pontif; *(spec.)* papal. **II.** *s. n.* **1.** ritual al hirotonisirii episcopilor. **2.** cronică papală. (<fr. *pontifical*, lat. *pontificalis*)

pontificát *s. n.* demnitate de pontif, de papă. ● timpul cît un pontif, un papă deține această demnitate. (<fr. *pontificat*, lat. *pontificatus*)

pontífice *s. m.* *(rar)* pontif (1). (<lat. *pontifex*, it. *pontifice*)

pontíl *s. m.* pilon vertical de susținere în interiorul compartimentelor unei nave. (după fr. *épontille*)

pontilláre *s. f.* consolidare a compartimentelor unei nave cu ajutorul unor pontile. (după fr. *épontillage*)

pontón *s. n.* **1.** pod improvizat peste o apă, format din bărci legate între ele. **2.** ambarcațiune (fixă) folosită pentru a ușura acostarea navelor, a susține o instalație etc. **3.** vas fără motor și fără punte cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vasele mai mari. (<fr. *ponton*)

pontoniér *s. m.* **1.** militar care lucrează la construirea pontoanelor pentru o armată. **2.** marinar care ajută la manevra de plecare și de sosire a navelor ce acostează la ponton. (<fr. *pontonnier*)

ponțián, **-ă** *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al pliocenului din bazinul dacic, reprezentat, în țara noastră, prin marne cenușii. (<fr. *pontien*, cf. *Pontul Euxin*, Marea Neagră)

pool /pul/ *s. n.* **1.** uniune monopolistă având drept scop fixarea prețurilor, folosirea în comun a unor patente sau influențarea cursului hîrtiilor de valoare. **2.** ~ *metabolic* = depozit comun de substanțe intermediare în metabolism; cantitatea totală disponibilă a substanțelor de un anumit fel. (<engl. *pool*)

pop *adj. inv., s. n.* (muzică ușoară) de origine anglo-americană, cu largă audiență la public, care derivă din rock și din folk. (<amer. *pop* < *pop*/ular music/, muzică populară)

pop-art *s. n.* curent în arta plastică contemporană (din Anglia și S.U.A.) care, considerînd că mediul actual al omului îl formează marile aglomerații urbane nenaturale (copleșite de mașinism, asaltate de publicitate, invadate de obiecte de larg consum, de deșeurile industriale), postulează întoarcerea spre o nouă orientare realistă, introducînd în compoziții colaje, obiecte de uz cotidian, de tehnică modernă, obiecte găsite în natură etc. (<fr. *pop' art* < amer.; engl. *pop*/ular/*-art*, artă populară)

pop-corn *s. n.* floricele de porumb coapte. (<amer. *pop-corn*)

poplín *s. n.* țesătură de bumbac mercerizat (mai rar de mătase), cu urzeala mai subțire decît bătaia. (<fr. *popeline*, germ. *Poplin*, rus. *poplin*)

poplítéu, **-ée** *adj.* (despre mușchi, artere, nervi) situat în porțiunea posterioară a genunchiului, opusă rotulei. (<fr. *poplité*, cf. lat. *poples*, jaret)

pop-music /-miuzic/ *s. n.* muzică din repertoriul varietăților, destinată marelui public. (<engl. *pop-music*)

poporanéitate *s. f.* *(rar)* caracter popular. (după *popularitate*)

poporanism *s. n.* curent social-politic cu implicații literare, apărut în România la sfîrșitul sec. XIX, care considera masele țărănești drept elementul de bază al națiunii și factorul hotărîtor în crearea culturii naționale, recomandînd, pe plan literar, crearea de opere inspirate din viața țărănimii, privită cu simpatie și compasiune. (după rus. *narodnicestvo*)

poporanist, **-ă** *adj., s. m. f.* (adept) al poporanismului. (<*poporan* + *-ist*)

popotár *s. m.* militar însărcinat cu administrarea unei popote. (<*popotă* + *-ar*)

popótă *s. f.* cantină pentru ofițeri și subofițeri. (<fr. *popote*)

populá *vb. tr.* **1.** a aduce, a așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** a mări numărul de animale, de plante într-o regiune. — *populáre* s. f. (<lat. *populare*, it. *popolare*, după fr. *peupler*)

populaménț *s. n.* arboret de aceeași vîrstă sau din aceeași specie; arboret amestecat din mai multe specii. (după fr. *peuplement*)

popular, **-ă** *adj.* **1.** referitor la popor, din popor, al poporului. **2.** apărut, creat în popor. **3.** destinat poporului; accesibil tuturor. **4.** apreciat, iubit de popor; *(p. ext.)* cunoscut de toată lumea. (<fr. *populaire*, lat. *popularis*)

popularitáte *s. f.* calitatea de a fi popular (4); faimă, renume. (<fr. *popularité*, lat. *popularitas*)

popularizá *vb. tr.* a face popular, cunoscut; a răspîndi (o idee, o operă etc.). — *popularizáre* s. f. (<fr. *populariser*)

popularizánt, **-ă** *adj.* *(rar)* popularizator. (<*populariza* + *-ant*)

popularizatór, **-oáre** *adj., s. m. f.* (cel) care popularizează; popularizant. (<*populariza* + *-tor*)

populáție *s. f.* **1.** totalitatea locuitorilor dintr-o țară, regiune etc. ○ ~ *activă* = totali-

tatea oamenilor ocupați în procesul muncii sociale, care exercită activități profesionale. 2. *(biol.)* grup de indivizi înrudiți, dar genotipic diferiți, ai unei specii, delimitat în timp și spațiu. ● ansamblu de organisme ale unei specii care coexistă în aceeași arie geografică. 3. ansamblu de indivizi supuși unui studiu statistic. (<fr. *population*, lat. *populatio*)

populațional, -ă *adj.* referitor la populație. (<*populație* + *-onal*)

populaționist, -ă *adj.* care favorizează creșterea populației. (<fr. *populationniste*)

populism *s. n.* 1. mișcare politică rusă de la sfîrșitul sec. XIX care preconiza o societate socialistă, contrară industrialismului occidental. 2. ideologie a mișcării politice și artistice care vedea în popor un model etic și social. (<fr. *populisme*)

populist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al populismului. (<fr. *populiste*)

por[1] *s. m.* 1. mic orificiu al pielii, prin care se elimină sudoarea. 2. orificiu la unele animale și plante inferioare (rime, pești, ciuperci etc.). 3. mic gol în masa unui corp solid. (<fr. *pore*, lat. *porus*, gr. *poros*, trecere)

POR[2]**(O)-, -pór/PORI-** *elem. comp.* „por, orificiu, canal". (<fr. *por/o/-*, *-pore*, *pori-*, cf. gr. *poros*, lat. *porus*)

poracéu, -ée *adj.* de culoare verde, ca prazul. (<fr. *porracé*)

porcín, -ă I. *adj.* referitor la porc. II. *s. f. pl.* grup de mamifere paricopitate, cuprinzînd porcii sălbatici și domestici. (<lat. *porcinus*, fr. *porcin/es/*)

porencefalíe *s. f.* boală la copii caracterizată prin existența unor cavități în formă de con în profunzimea emisferelor cerebrale. (<fr. *porencéphalie*)

porenchím *s. n.* țesut vegetal poros. (<fr. *porenchyme*)

porfír[1] *s. n.* rocă magmatică efuzivă asemănătoare granitului, formată din ostoză, cuarț, mică și hornblendă. (<fr. *porphyre*, cf. gr. *porphyra*, purpură)

PORFIR[2]**(O)-** *elem. comp.* „purpură". (<fr. *porphyr/o/-*, cf. gr. *porphyra*)

porfíră *s. f.* cameră a palatului imperial bizantin, lambrisată cu marmură roșie, unde împărătesele dădeau naștere copiilor lor. (<fr. *porphyre*)

porfíric, -ă *adj.* (despre structura rocilor eruptive) care conține porfir; de natura porfirului. (<fr. *porphyrique*)

porfíric *s. f.* boală caracterizată prin erupții de vezicule pe pielea expusă luminii. (<fr. *porphyrie*)

porfirínă *s. f.* substanță organică din hemoglobină și clorofilă. (<fr. *porphyrine*)

porfirinemíe *s. f.* prezența porfirinei în sînge. (<fr. *porphyrinémie*)

porfirinurie *s. f.* prezența porfirinei în urină. (<fr. *porphyrinurie*)

porfírit *s. n.* rocă vulcanică cu aspect de porfir, constituită din cristale de plagioclaz, andezit, piroxen etc. (<fr. *porphyrite*)

porfíritic, -ă *adj.* (despre roci) care conține porfirit. (<fr. *porphyritique*)

porfirizá *vb. tr. (rar)* a pisa mărunt cu o moletă o bucată de piatră, de porfir, o substanță medicamentoasă etc. — *porfirizáre* s. f. (<fr. *porphyriser*)

porfiroblást *s. n.* mineral din rocile metamorfice cu cristale mai mari decît celelalte minerale asociate. (<fr. *porphyroblaste*)

porfiroblástic, -ă *adj.* (despre roci metamorfice) care conține porfiroblaste. (<fr. *porphyroblastique*)

porfirogenét, -ă *s. m. f.* titlu dat principilor bizantini născuți în timpul domniei tatălui lor. (<fr. *porphyrogénète*, gr. *porphyrogenetos*, născut în purpură)

porfiroíd, -ă *adj.* 1. de natura porfirului, cu aspect de porfir. 2. (despre țesuturi cristaline) cu cristale mari de feldspat. (<fr. *porphyroïde*)

PORI- v. p o r [2] (o) -.

poricíd, -ă *adj. (bot.;* despre capsule, antere etc.) care se deschide prin pori. (<fr. *poricide*)

porifér, -ă *adj.* (despre materiale) care, adăugat la un produs, produce pori în masa acestuia; porigen. (<fr. *poriphère*)

porifére *s. n. pl.* spongieri. (<germ. *Poriferen*)

porifórm, -ă *adj.* care are forma unui por. (<fr. *poriforme*)

porigén, -ă *adj.* porifer. (<fr. *porigène*)

poriomanie *s. f.* dromomanie. (<germ. *Poriomanie*, cf. gr. *poreia*, mers, călătorie)

PORNO[1]**-** *elem. comp.* „obscen, trivial", „prostituție". (<fr. *porno-*, cf. gr. *porne*, prostituată)

porno[2] *adj. inv.* cu caracter pornografic. (<fr. *porno*)

pornográf *s. m.* 1. autor de scrieri pornografice. 2. amator de obscenități, de lucruri imorale. (<fr. *pornographe*)

pornográfic, -ă *adj.* cu pornografii; obscen, indecent, imoral, lubric. (<fr. *pornographique*)

pornografíe *s. f.* reprezentare de lucruri obscene în materie literară și artistică; publicație, scriere obscenă. (<fr. *pornographie*)

pornografomanie *s. f.* preocupare morbidă pentru scrieri, filme cu caracter obscen. (<fr. *pornographomanie*)

pornokítsch *s. n.* termen care desemnează literatura trivială care circulă în societatea occidentală contemporană. (<*porno*[1]*-* + *kitsch*)

pornolagníe *s. f.* preferință morbidă pentru relații sexuale cu prostituatele. (<fr. *pornolagnie*)

pornomagazín *s. n.* magazin unde se vînd obiecte porno. (<*porno*[1]*-* + *magazin*)

porocheratóză *s. f.* afecțiune caracterizată prin leziuni cheratozice rotunde, localizate pe glandele sudoripare ale palmelor și tălpii picioarelor. (<fr. *porokératose*)

porogamíe *s. f.* fecundație în care tubul polenic pătrunde în ovul prin micropil. (<fr. *porogamie*)

poróm *s. n. (med.)* induratie inflamatorie. (<gr. *poroma*, îngroșare)

porométru *s. n.* instrument pentru măsurarea dimensiunilor stomatelor. (<fr. *poromètre*)

poroplást *s. n.* material plastic poros, folosit în construcție ca material izolant. (<engl. *poroplastic*)

poropsíe *s. f.* tulburare de vedere constînd în perceperea deformată a obiectelor, a poziției și a raporturilor spațiale dintre ele. (<germ. *Porropsie*, cf. gr. *poros*, trecere)

porós, -oásă *adj.* cu pori. ● (despre pămînt) afînat. (<lat. *porosus*, fr. *poreux*)

poroscopíe *s. f.* procedeu de identificare dactiloscopică bazat pe studierea orificiilor sudoripare de la nivelul liniilor papilare. (<engl. *poroscopy*)

porozimetríe *s. f.* măsurare a porozității materialelor. (<fr. *porosimétrie*)

porozimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea porozității. (<fr. *porosimètre*)

porozitáte *s. f.* proprietatea, starea unui corp poros. (<fr. *porosité*)

porridge /pó-rigi/ *s. n.* mîncare populară în Anglia, preparată din fulgi de ovăz (sau de porumb). (<engl. *porridge*)

PORT[1]- *elem. comp.* „poartă", „ține". (<fr. *porte-* < *porter*, a purta)

port[2] *s. n.* 1. loc amenajat la malul unei ape, care permite staționarea navelor și asigură traficul de mărfuri și de pasageri, executarea reparațiilor etc. 2. oraș situat lîngă un port[2] (1). (<fr. *port*, lat. *portus*)

portábil, -ă *adj.* 1. (despre obiecte) care poate fi transportat (ușor): portativ (1). 2. *(rar;* despre îmbrăcăminte) care mai poate fi purtat. (<fr. *portable*)

portabilitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi portabil. 2. *(inform.)* calitate a unui limbaj de programare, scris pentru o anumită mașină, de a putea fi utilizat pe o altă mașină. (<fr. *portabilité*, engl. *portability*)

portáj *s. n.* parte a unui fluviu unde ambarcațiile trebuie transportate pe uscat, navigația fiind imposibilă. (<fr. *portage*)

portál[1] *s. n.* 1. intrare monumentală, cu ancadrament bogat ornamentat, la un edificiu. ● construcție masivă în fața unui monument egiptean. 2. construcție la intrarea într-un tunel cu întăriturile de zidărie sau beton pentru sprijinirea terenului și a taluzului de deasupra. ● deschidere a unui mare pod de cale ferată. 3. panou suspendat destinat a indica automobiliștilor pe drumurile publice, înaintea benzilor de degajare, direcția de mers către principalele localități. 4. deschidere a unei scene de teatru. 5. *(geol.)* arcadă (3). (<germ. *Portal*, it. *portale*)

portál[2], **-ă** *adj.* care aparține sistemului venei porte, referitor la vena portă. (<fr. *portal*)

portaltói *s. n.* plantă pe care se grefează altoiul. (după fr. *porte-greffe*)

portaménto *s. n. (muz.)* alunecare lină de la un sunet la altul, abia atingînd sunetele intermediare. v. g l i s s a n d o. (<it. *portamento*)

portánt, -ă I. *adj. (tehn.)* construit pentru a suporta încărcături; purtător, de susținere. ○ *forță ~ă* = portanță. II. *s. m.* 1. dispozitiv, la unele ambarcații cu rame, fixat în afara bordului, care sprijină furcheții. 2. *(teatru)* dispozitiv de susținere a decorurilor, a reflectoarelor. (<fr. *portant*)

portánță *s. f.* componentă a forței aerodinamice, perpendiculară pe direcția vitezei unui corp în mișcare, care acționează asupra acestuia, asigurînd sustentația; forță portantă; *(p. ext.)* cea mai mare sarcină pe care o poate suporta un teren, un sistem tehnic etc. (<fr. *portance*)

portármă *s. f.* purtare, deținere a unei arme de foc. (<fr. *porte-arme*)

portatív, -ă I. *adj.* portabil. ● *(rar)* de dimensiuni reduse, mic. II. *s. n.* sistem de cinci linii orizontale, paralele și echidistante, pe care se scriu notele muzicale. ● *(p. ext.; rar)* liniatură. (<fr. *portatif*)

portáto *s. n. (muz.)* mod de interpretare riguros, exact, ritmic, egal și prelung din punctul de vedere al dinamicii. (<it. *portato*)

portavión *s. n.* navă militară de mare tonaj destinată transportului și lansării avioanelor de luptă. (<fr. *porte-avions*)

portavóce *s. n.* tub acustic montat pe o navă, la o tribună etc. pentru a se transmite prin el ordine și comunicări; *(p. ext.)* megafon. (<it. *portavoce*)

pórtă *adj. vénă ~* = venă care colectează sîngele de la organele digestive și îl transportă la ficat. (<fr. */veine/ porte*)

portbagáj *s. n.* loc special amenajat deasupra sau într-un vehicul, unde se transportă bagajele. (<fr. *porte-bagages*)

portbaionétă *s. f.* curea atașată la o centură, de care se leagă baioneta. (<fr. *porte-baionnette*)

portbilét *s. n. (rar)* portofel mic pentru păstrarea bancnotelor. (<fr. *porte-billets*)

portbobínă *s. f.* suport pentru bobinele de cablu telefonic de campanie. (<fr. *porte-bobine*)

portbrancárdă *s. f.* cărucior care servește pentru a suporta o brancardă. (<fr. *porte-brancard*)

portbuletín *s. n.* etui în care se păstrează buletinul de identitate. (<*port*[1]- + *buletin*)

portburghíu *s. n.* piesă a unei mașini-unelte în care se fixează burghiul. (<*port*[1]- + *burghiu*)

portcárt *s. n.* 1. mic portofel în care se țin actele de identitate, cărți de vizită etc. 2. port-hartă. (<fr. *porte-cartes*)

portcheí *s. n.* etui de piele cu un inel de metal în care se păstrează cheile. (după fr. *porte-clefs*)

portclișéu *s. n.* casetă de lemn sau de metal în care se introduce placa pe care se fotografiază. (<*port*[1]- + *clișeu*)

portcontáiner *s. n.* navă destinată transportului de mărfuri în containere. (<fr. *porte-conteiners*)

portcópie *s. f.* dispozitiv care menține un document în fața celui care îl copiază la mașină. (<fr. *porte-copie*)

portcrelón *s. n.* mic tub din metal, plastic etc. în care se păstrează un creion și care îl poate prelungi. (<fr. *porte-crayon*)

portcuțít *s. n.* dispozitiv al unei mașini-unelte în care se fixează unul sau mai multe cuțite în poziția dorită pentru prelucrarea pieselor. (după fr. *porte-couteau*)

portdrapél I. *s. m.* persoană care poartă drapelul unei (mari) unități militare, al unei asociații sportive etc. • *(fig.)* cel care stă în fruntea unui curent, a unei mișcări; *(p. ext.)* idee călăuzitoare. II. *s. n.* toc de piele în care se fixează drapelul pentru a putea fi purtat; port-stindard. (după fr. *porte-drapeau*)

porte-bonheur /port-bon-ör/ *s. n.* obiect considerat ca aducător de noroc celui care-l poartă; amuletă, talisman. (<fr. *porte-bonheur*)

portelectród *s. m.* piesă pe care se fixează un electrod. (după fr. *porte-electrode*)

portelicoptér *s. n.* navă de luptă echipată cu platforme și hangare pentru elicoptere militare. (<fr. *porte-hélicoptères*)

pórter[1] *s. m.* cel care cară cu spatele greutăți (hrană pentru cabane la munte, materiale de construcții etc.). (<fr. *porteur*)

pórter[2] *s. n.* bere englezească foarte tare și amăruie la gust. (<fr., engl. *porter*)

portetichétă *s. f.* ramă de metal, fixată pe capacul unui sertar, care poartă o etichetă privind conținutul sertarului. (<fr. *porte-étiquette*)

portfárd *s. n.* poșetă mică în care femeile păstrează fardurile și alte produse cosmetice. (<*port*[1]- + *fard*)

portfiliéră *s. f.* clupă. (<*port*[1]- + *filieră*)

portfiltru *s. n.* dispozitiv care permite fixarea unui filtru de lumină în fața unui proiector, un aparat de filmat, de iluminat etc. (<*port*[1]- + *filtru*)

porthárt *s. n.* v. portbartă.

portbártă *s. f.* geantă specială pentru hărți, regulamente etc., care se poartă pe șold; port-cart (2). — var. *porthart* s. n. (după fr. *porte-carte*)

portic *s. n.* 1. galerie deschisă, susținută de o colonadă, de-a lungul unei clădiri, în jurul unei grădini sau al unei piețe. 2. instalație de gimnastică cuprinzînd o serie de aparate (pîrghii, prăjini etc.) pentru diferite exerciții. (<fr. *portique*, lat. *porticus*)

porticát *s. n.* portic (lung și larg). (<it. *porticato*)

portiéră *s. f.* 1. ușă cu geam (la un automobil, la o trăsură închisă, la un vagon de tren). 2. draperie atîrnată deasupra unei uși pentru a o masca. (<fr. *portière*)

portjalón *s. n.* dispozitiv metalic pentru susținerea verticală a jaloanelor. (<fr. *porte-jalon*)

portjartiér *s. n.* obiect de lenjerie femeiască de care se prind jartierele. (după fr. *porte-jarretelles*)

portlánd *s. n.* ciment obținut prin calcinarea unui amestec de calcar și argilă. (<fr. *portland*)

portlandián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al jurasicului superior *(malm)*. (<fr. *portlandien*, cf. *Portland*, peninsulă pe coasta de sud a Angliei)

portlunétă *s. f.* dispozitiv de metal care susține luneta pe scheletul aparatului de observație. (<fr. *porte-lunette*)

portmagnét *s. m.* suport de magnet. (<*port*[1]- + *magnet*)

portmantóu *s. n.* suport pentru haine; umeraș. (<fr. *portemanteau*)

portmanuscrís *s. n.* suport care susține manuscrisul în fața culegătorului tipograf. (<*port*[1]- + *manuscris*)

portmonéu *s. n.* portofel pentru bani mărunți. (după fr. *porte-monnaie*)

pórto[1] *s. n.* taxă pentru expedierea prin poștă a unei scrisori, a unui colet etc. (<it. *porto*)

pórto[2] I. *s. m.* varietate de struguri cu boabele bătute, negre-albăstrui. II. *s. n.* vin tare și foarte dulce din viță de Porto. (<fr. *porto*, cf. *Porto*, oraș în Portugalia)

PORTO[3]- *elem. comp.* „vena portă". (<fr. *porto-*, cf. lat. *porta*, orificiu)

pórto-cávă *adj. (anat.)* care aparține venei porte și venei cave. (<fr. *porto cave*)

portochelári *s. m.* toc de piele, metal etc. în care se păstrează ochelarii. (<*port*[1]- + *ochelari*)

portofóliu *s. n.* 1. funcție, demnitate de ministru; *(p. ext.)* minister, departament. ○ *ministru fără* ~ = ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial fără să aibă un departament propriu. 2. totalitatea efectelor de comerț, a titlurilor de valoare, a valorilor bancare etc. care se află în evidența operativă a unei bănci. 3. totalitatea lucrărilor aflate la dispoziția unei edituri, urmînd a fi publicate. (<it. *portafoglio*)

porto-fránco *s. n.* port în care mărfurile importate, exportate sau aflate în tranzit sînt scutite de taxele vamale. (<it. *porto-franco*)

portografíe *s. f.* radiografie a venei porte cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *portographie*)

portohepatografíe *s. f.* radiografie a venei porte și a ficatului. (<fr. *porto-hépatographie*)

portór[1] *s. n.* șaland autopropulsat care transportă materialul dragat. (<fr. *porteur*)

portór[2] *s. n.* varietate de marmură neagră cu vine galbene. (<fr. *portor*)

portpágină *s. f.* suport de hîrtie sau de carton pe care se așază zațul tipografic spre a fi transportat. (după fr. *porte-page*)

portpérie *s. f.* teacă metalică pe care sînt fixate periile unei mașini electrice. (după fr. *porte-balais*)

portrét *s. n.* 1. desen, pictură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane. ○ ~ *-robot* = portret care întruchipează trăsăturile unui criminal căutat, alcătuit după semnalmentele furnizate de mai mulți informatori, decupîndu-se părți din diferite fotografii ale altor oameni; *(p. ext.)* schemă umană, imagine-tip. 2. înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj într-o operă literară. (<fr. *portrait*)

portretíst, -ă *s. m. f.* 1. pictor specializat în portrete. 2. scriitor autor de portrete. (<fr. *portraitiste*)

portretístic, -ă I. *adj.* referitor la portret, la portretistică. II. *s. f.* 1. ramură a picturii și sculpturii cuprinzînd genul portretului. 2. arta literară a portretului. (<*portret* + *-istic/ă/*)

portretizá *vb. tr.* a realiza un portret (2), a reprezenta printr-un portret. — *portretizáre* *s. f.* (<*portret* + *-iza*)

portsábie *s. f.* dispozitiv de piele, metal sau mătase, atașat la centura militară sau la șa, în care se fixează sabia. (după fr. *porte-épée*)

portsárt *s. n.* platformă fixată pe bordajul lateral al unei nave, care servește la fixarea sarturilor catargului. (<it. *portasarta*)

portsatelít *s. m.* element de legătură între un element central al unui mecanism și sateliții săi. (<*port*[1]- + *satelit*)

portschí *s. n.* dispozitiv pentru transportarea schiurilor. ● suport fixat pe capota autoturismelor în vederea transportării schiurilor. (<*port*[1]- + *schi*)

portseúlă *s. f.* dispozitiv care susține lama, cuțitul etc. unei mașini; portunealtă. (după fr. *porte-outil*)

portsemnál *s. n.* suport montat pe un vehicul care susține felinarele de semnalizare. (<*port*[1]- + *semnal*)

portstindárd *s. n. (rar)* portdrapel. (<*port*[1]- + *stindard*)

porttorpílă *s. f.* dispozitiv pe care se montează o torpilă pentru a fi transportată. (<fr. *porte--torpille*)

porttigarét *s. n.* **1.** cutie plată de metal, de piele etc. în care se păstrează țigările. **2.** tub mic din diferite materiale în care se fixează țigara pentru a fi fumată. (<fr. *porte-cigarette*)

portuár, -ă **I.** *adj.* referitor la un port[2]. ● (despre orașe etc.) care are port. **II.** *s. m.* muncitor într-un port. (<fr. *portuaire*)

portughéz, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Portugalia. **II.** *adj.* care aparține Portugaliei sau portughezilor. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită în Portugalia și Brazilia. (<fr. *portugais*)

portulán *s. n.* **1.** hartă de navigație în evul mediu. **2.** publicație-ghid a unei regiuni, a unui port cuprinzînd datele necesare pentru navigație; carte-pilot. (<fr. *portulan*)

portuneáltă *s. f.* portsculă. (după fr. *porte--outil*)

portunídе *s. f. pl.* familie de crabi cu fruntea proeminentă, mai mult sau mai puțin trilobați. (<fr. *portunidés*)

portvizít *s. n.* obiect (din piele) în care se păstrează cărți de vizită, acte etc. (<fr. *portevisite*)

porțelán *s. n.* **1.** produs ceramic, vitrifiant și translucid, alb, obținut prin arderea unei paste de caolin, cuarț și feldspat. **2.** obiect, vas fabricat din porțelan (1). (<germ. *Porzellan*)

pórție *s. f.* cantitate determinată dintr-o mîncare, dintr-un material etc. (<fr. *portion*, lat. *portio*)

porționá *vb. tr. (livr.)* a tăia (carne, mezeluri etc.) în porții (pentru vînzare). — *porționáre* s. f. (<*porție* + *-ona*)

porțiúne *s. f.* parte dintr-un tot; fracțiune, fragment, tronson; sector. (<fr. *portion*, lat. *portio*)

posedá *vb. tr.* **1.** a avea în proprietate; a deține, a stăpîni. **2.** a ști, a cunoaște bine (o limbă, o disciplină științifică etc.). **3.** (despre idei, sentimente etc.) a urmări necontenit; a domina, a subjuga. **4.** *a ~ o femeie* = a avea cu ea raporturi sexuale. — *posedáre* s. f. (<fr. *posséder*)

posedánt, -ă *adj.* care posedă. (<fr. *possédant*)

posedát, -ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de obsesii. (<fr. *possédé*)

posésie *s. f.* v. posesiune.

posesionál, -ă *adj.* care marchează posesiunea. (<fr. *possessionnel*)

posesiúne *s. f.* **1.** faptul de a poseda (1); drept de stăpînire asupra unui lucru. **2.** teritoriu, țară aflate sub dominația unui stat expansionist; colonie. **3.** delir în care bolnavul afirmă că în corpul său s-a instalat o altă ființă. — var. *posesie* s. f. (<fr. *possession*, lat. *possessio*)

posesív, -ă *adj.* **1.** (despre pronume, adjective, articole) care indică posesiunea, apartenența. **2.** care manifestă, trădează spirit de posesor; *(p. ext.)* autoritar. (<lat. *possessivus*, fr. *possessif*)

posesivitáte *s. f.* caracter posesiv. (<*posesiv* + *-itate*)

posesór, -oáre *s. m. f.* cel care posedă (1) ceva; deținător, proprietar, stăpîn. (<fr. *possesseur*, lat. *possessor*)

posesóriu, -ie *adj.* (despre acțiuni judiciare) care are ca obiect apărarea posesiunii. (<fr. *possessoire*)

poseur /-zör/ *s. m., adj.* (om) care pozează (1), care își studiază atitudinea pentru a epata. (<fr. *poseur*)

posíbil, -ă *adj.* care se poate realiza, întîmpla; care este cu putință. ● *(s. n.)* ceea ce este cu putință. (<fr. *possible*, lat. *possibilis*)

posibilísm *s. n.* mișcare socialistă moderată, apărută în Franța în sec. XIX, care căuta să abată proletariatul de la metodele revoluționare de luptă, propunînd limitarea activității acestuia la cadrul politicii „posibilului" în condițiile capitalismului, adică limitarea la reforme mărunte și la colaborarea cu burghezia. (<fr. *possibilisme*)

posibilíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al posibilismului. (<fr. *possibiliste*)

posibilitáte *s. f.* **1.** faptul de a fi posibil. ● categorie filozofică ce desemnează premisele obiective ale unei realități viitoare. **2.** modalitate de realizare a ceva; putință. ○ *în măsura* (sau *în limita*) *~tăților* = atît cît este posibil. ● *(pl.)* calități de care dispune cineva (și care se pot dezvolta). (<fr. *possibilité*, lat. *possibilitas*)

positív *s. n.* orgă mică, montată într-un loc fix. (<germ. *Positiv*)

posológic, -ă *adj.* referitor la posologie. (<fr. *posologique*)

posológie *s. f.* studiu al dozelor în care trebuie administrate medicamentele. — var. *pozologie* s. f. (<fr. *posologie*, cf. gr. *posos*, doză, porție)

possibile *adv. (muz.)* cît se poate de ..., maxim. (<it. *possibile*)

POST[1]- *pref.* „posterior (în timp și spațiu)". (<fr. *post-*, cf. lat. *post*, după)

post[2] *s. n.* **1.** loc în care se exercită o anumită activitate; funcție, slujbă. **2.** loc în care se găsește un planton, o santinelă (în timpul gărzii), o unitate militară pentru executarea anumitor operații. **3.** instalație cuprinzînd aparatura ne-

cesară pentru executarea anumitor operații tehnice; *(p. ext.)* spațiu special amenajat pentru asemenea operații. ○ ~ *sanitar* (sau *de prim ajutor*) = ansamblu de încăperi, mijloace tehnico-sanitare și personal calificat pentru acordarea primelor îngrijiri accidentaților și bolnavilor. *4.* categorie în care sînt introduse într-o evidență contabilă sume de bani, materiale etc. (<fr. *poste*)

postá *vb. tr., refl.* a (se) așeza, a (se) plasa undeva spre a supraveghea sau a păzi. — *postáre* s. f. (<fr. *poster*)

postabdomén *s. n.* parte posterioară a abdomenului unor artropode, terminată printr-un ac veninos. (<fr. *postabdomen*)

post-abórtum *s. n.* perioadă care urmează după avort. (<fr. *post-abortum*, cf.lat. *abortum*, avort)

postacțiúne *s. f.* stare de excitare nervoasă care persistă cîteva secunde și după ce stimulul a încetat să acționeze. (<*post*[1]- + *acțiune*)

postacút, -ă *adj.* (despre o stare maladivă) de după starea critică. (<*post*[1]- + *acut*)

postadolescéнță *s. f.* vîrsta, între 18 și 20 de ani, care urmează adolescenței propriu-zise. (<*post*[1]- + *adolescență*)

postamént *s. n.* temelie, bază de susținere (din piatră, metal) a unei statui, mașini etc.; soclu, piedestal. ● estradă (de catedră). (<germ. *Postament*)

postaprindere *s. f.* aprindere întîrziată a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă. (<*post*[1]- + *aprindere*)

postaxiál, -ă *adj. (anat.)* situat înapoia axului corpului sau al unui segment. (<engl. *postaxial*)

póstă *s. f. (arhit.)* ornament sculptat constînd dintr-un lanț de spirale. (<fr. *postes*)

postbélic, -ă *adj.* de după război. (<it. *postbellico*)

postcálcul *s. n.* **1.** postcalculație. **2.** serviciu, birou din cadrul contabilității unei întreprinderi sau instituții care înregistrează cheltuielile efectuate și calculează prețul de cost efectiv. (<*post*[1]- + *calcul*)

postcalculáție *s. f.* calculare a prețului de cost efectiv după terminarea fabricării produsului; postcalcul (1). (<fr. *postcalculation*)

postcapilár *s. n. (anat.)* parte terminală a unei rețele capilare, care se deschide într-o venulă. (<engl. *postcapilar*)

postcávă *s. f. (anat.)* vena cavă inferioară sau ascendentă. (<engl. *postcava*)

postclásic, -ă *adj.* posterior clasicismului. (<fr. *postclassique*)

postclimactériu *s. n.* perioadă de involuție care urmează climacteriului. (<*post*[1]- + *climacteriu*)

postcombústie *s. f.* combustie suplimentară de carburant efectuată într-un turboreactor pentru a mări propulsia. (<fr. *post combustion*)

postcurativ, -ă *adj.* de după o cură (balneară). (<*post*[1]- + *curativ*)

postcúră *s. f.* perioadă de repaus, recomandată într-o stațiune, după efectuarea unei cure (balneare). (<fr. *post-cure*)

postdátă *vb. tr.* a data (un act, o scrisoare etc.) cu o dată posterioară redactării. — *postdatáre* s. f. (<fr. *posdater*)

postdátă *s. f.* dată posterioară celei reale. (<fr. *postdate*)

postdecembrist, -ă *adj.* de după Revoluția din decembrie 1989 din România. (<*post*[1]- + *decembrist*[2])

postdeterminánt *s. m.* determinant (2) enclitic. (<*post*[1]- + *determinant*)

postdiluvián, -ă *adj.* de după diluviu. (<fr. *postdiluvien*)

postefécт *s. n.* efect de variație în timp a deformației unui corp, cînd starea lui de tensiune este menținută constantă. (<*post*[1]- + *efect*)

postelectorál, -ă *adj.* care urmează alegerilor. (<fr. *postélectoral*)

posteminescián, -ă *adj.* referitor la perioada imediat următoare epocii lui Eminescu; care aparține acestei perioade. (<*post*[1]- + *eminescian*)

póster *s. n.* **1.** mod de prezentare a unei comunicări sub formă de afișe în cadrul sesiunilor, congreselor științifice etc. **2.** afiș reprezentînd portretul fotografic al unei personalități, diverse imagini etc., care se vinde publicului. (<engl., fr. *poster*)

posteriór, -oáră *adj.* **1.** care urmează, care se află după cineva sau ceva. ● *(adv.)* mai tîrziu; ulterior. **2.** aflat în partea dinapoi; dorsal. ● (despre vocale) care se articulează în partea de dinapoi a cavității bucale. (<fr. *postérieur*, lat. *posterior*)

posterioritáte *s. f.* faptul de a fi posterior (în timp). (<fr. *postériorité*)

posteritáte *s. f.* succesiune de generații care urmează unei epoci date; generațiile viitoare; viitorime. (<fr. *postérité*, lat. *posteritas*)

POSTERO- *elem. comp.* „urmaș". (<fr. *postéro-*, cf. lat. *posterus*, care vine apoi)

posteroinferiór, -oáră *adj. (anat.)* situat în partea de dinapoi și de jos a unui organ. (<fr. *postéro-inférieur*)

posterolingnál, -ă *adj.* (sunet) articulat la rădăcina limbii. (<fr. *postéro-lingual*)

posteromanie *s. f. (rar)* dorință patologică de a avea urmași. (<fr. *postéromanie*)

postfațá *vb. tr.* a scrie o postfață. (<*postfață*)

postfațatór, -oáre *s. m. f.* autor al unei postfețe. (<*postfață* + *-tor*)

postfáță *s. f.* cuvînt către cititori așezat la sfîrșitul unei cărți. (după fr. *postface*)

post féstum *loc. adv.* prea tîrziu. (<lat. *post festum*, după sărbătoare)

postgenerál, -ă *adj.* (despre o formă de învățămînt) care urmează școlii generale. (<*post*[1]- + *general*)

postglaciár, -ă *adj.* care a urmat perioadei glaciare din cuaternar. (<fr. *postglaciaire*)

postglosatóri *s. m. pl.* denumire dată glosatorilor (sec. XIII). (<fr. *postglossateurs*)

posthipofiză *s. f.* lobul posterior al hipofizei; neurohipofiză. (<fr. *posthypophyse*)

posthomérie, -ă *adj.* (despre poeții greci) care a urmat lui Homer. (<fr. *post-homérique*)

postimágine *s. f.* imagine senzorială care se menține și după ieșirea obiectului din cîmpul perceptiv. (<*post*[1]- + *imagine*)

postíș, -ă I. *adj.* (despre păr, gene, sprîncene etc.) fals, artificial; adăugat, lipit. II. *s. f.* meșă ... gată la părul natural. ● *(pl.) (fig.)* elemente care se lipesc pe față (ba bă, mustăți etc.) pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj. (<fr. *postiche*)

postită *s. f.* inflamație a prepuțului. (<fr. *posthite*)

postkantián, -ă *adj.* posterior lui Kant. (<fr. *post-kantien*)

postliceál, -ă *adj.* (despre forme de învățămînt) care urmează liceului. (<*post*[1]- + *liceal*)

postliminium *s. n.* 1. (în dreptul roman) redobîndire retroactivă a drepturilor cetățenești de către o persoană înstrăinată (prin captivitate, exil etc.), la înapoierea în patrie. 2. drept pe baza căruia persoanele, bunurile și toate raporturile juridice, modificate prin ocuparea teritoriului de către un stat inamic, sînt repuse, după încetarea acesteia, în starea de mai înainte. (<lat. *postliminium*)

postlúdiu *s. n.* secțiune suplimentară, instrumentală sau orchestrală, care încheie o compoziție muzicală. ● lucrare pentru orgă care se execută la încheierea unei ceremonii religioase. (<germ. *Postludium*, fr. *postlude*)

postmenstruál, -ă *adj.* care urmează menstruației. (<fr. *postmenstruel*)

postmeridián, -ă *adj.* de după-amiază. (<fr. *postméridien*)

postmodérn, -ă *adj.* care aparține epocii de după modernism; postmodernist. (<engl. *postmodern*)

postmodernism *s. n.* curent artistic, tendință care urmează după modernism. (<engl. *postmodernism*)

postmodernist, -ă *adj.* postmodern. (<engl. *postmodernist*)

post-mórtem *adv., adj. inv.* (în legătură cu un titlu, o distincție acordată cuiva) după moarte. (<lat. *post mortem*)

postnatál, -ă *adj.* de după naștere. (<fr. *postnatal*)

postnodulár, -ă *adj.* situat sub nodulul cerebelului. (<*post*[1]- + *nodular*)

postnominál *adj., s. n.* (cuvînt) derivat dintr-o formație nominală. (<fr. *postnominal*)

postnóvă *s. f.* nova a cărei strălucire, după explozie, se reduce la valoarea inițială *(prenovă)*; exnovă. (<germ. *Postnova*)

postoperatóriu, -ie *adj.* care apare în urma unei intervenții chirurgicale. (<fr. *postopératoire*)

postpalatál, -ă *adj., s. n.* (sunet) articulat în partea posterioară a vălului palatului; velar. (<fr. *postpalatal*)

post-pártum I. *s. n.* perioadă care urmează imediat nașterii; lăuzie. II. *adj. inv., adv.* (despre boli) care apare în urma unei nașteri. (<fr. *post-partum*, cf. lat. *partum*, naștere)

postpașoptíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor) care aparține generației de după 1848 din țările române. (<*post*[1]- + *pașoptist*)

postpoziție *s. f.* postpunere; stare a cuvintelor, a particulelor postpuse. — var. *postpozițiune* s. f. (<fr. *postposition*)

postpozițiúne *s. f.* v. postpoziție.

postprandiál, -ă *adj.* de după masa de prînz. (<fr. *postprandial*, lat. *postprandialis*)

postprocesáre *s. f.* procesare ulterioară a unei înregistrări pe bandă magnetică. (<*post*[1]- + *procesare*)

postprocesór *s. n. (inform.)* program care transformă datele de ieșire ale procesorului în program de lucru efectiv. (<engl. *postprocessor*)

postpuberál, -ă *adj.* postpubertar. (<*post*[1]- + *puberal*)

postpubertár, -ă *adj.* de după pubertate; postpuberal. (<fr. *postpubertaire*)

postpúne *vb. tr.* a folosi procedeul postpunerii. (după fr. *postposer*)

postpúnere *s. f.* atașare a unui cuvînt, a unei silabe sau a altui element neaccentuat la cuvîntul precedent; enclizăpostpoziție. (<*postpune*)

post-restánt *s. n.* serviciu special care păstrează corespondența pînă cînd destinatarul vine să și-o ridice personal; *(p. ext.)* mențiune făcută de expeditor pe plic pentru o astfel de corespondență. (<fr. *poste-restante*)

postrevoluționár, -ă *adj.* de după revoluție. (<*post*[1]- + *revoluționar*)

postromántic, -ă *adj.* care succedă perioadei romantice. (<fr. *postromantique*)

postscénium *s. n.* parte a unui teatru antic situată în spatele scenei. (<lat. *postscenium*)

post-scríptum /abr. *P.S.*/ *s. n.* adaos (ocazional) la o scrisoare după semnătură. (<lat. *post scriptum*)

postsincrón *s. n.* înregistrare obținută prin postsincronizare. (<*postsincroniza*)

postsincronizá *vb. tr.* a efectua o postsincronizare. (<fr. *postsynchroniser*)

postsincronizáre *s. f.* înregistrare în studio a dialogurilor, muzicii și zgomotelor unui film deja turnat, mai ales pentru dublaj. (<*postsincroniza*)

postsonorizáre *s. f. (cinem.)* procedeu constînd în adăugarea sunetului imaginii filmate în prealabil (după fr. *postsonorisation*)

postșcolár, -ă *adj.* care urmează după absolvirea unei școli. (după fr. *postscolaire*)

posttónic, -ă *adj.* (despre silabe, sunete) așezat după o silabă tonică sau după un sunet accentuat. (<fr. *posttonique*)

posttraumátic, -ă *adj.* care este consecința unui traumatism. (<engl. *post-traumatic*)

postulá *vb. tr. (livr.)* 1. a cere cu insistență. 2. a da unei afirmații sau demonstrații caracter de postulat. — *postulâre* s. f. (<fr. *postuler*, lat. *postulare*)

postulánt, -ă *s. m. f. (rar)* cel care solicită un post, o slujbă etc. (<fr. *postulant*)

postulát *s. n.* 1. enunț exprimînd un adevăr fundamental, care apare evident și nu are nevoie să fie demonstrat. ● *(curent)* axiomă, premisă. 2. *(mat.)* principiu recunoscut ca adevărat fără demonstrație. (<fr. *postulat*, lat. *postulatum*)

postulativ, -ă *adj. (rar)* referitor la un postulat; cu caracter de postulat. (<*postulat* + *-iv*)

postulație *s. f. (jur.)* drept de a pleda pentru altcineva în fața unei instanțe judiciare. (<fr. *postulation*, lat. *postulatio*)

postúm, -ă *adj.* **1.** (și *s. f.*) descoperit, publicat după moartea autorului. **2.** *(p. ext.)* întîmplat după moartea cuiva. **3.** *(jur.;* despre copii) născut după moartea tatălui. (<fr. *posthume*, lat. *posthumus*)

postumitáte *s. f.* caracter postum; perioadă care urmează după moartea cuiva. (<*postum* + *-itate*)

postuniversitár, -ă *adj.* (despre o formă de învățămînt) care urmează după absolvirea universității. (<*post*[1]- + *universitar*)

postúrál, -ă *adj.* referitor la atitudine. ● *(psih.)* care ține de poziția corpului. (<fr. *postural*)

posturalitáte *s. f. (psih.)* poziția corpului. (<*postural* + *-itate*)

postúră *s. f.* **1.** *(rar)* atitudine, stare; poziție a corpului. **2.** situație deosebită a cuiva (sau a ceva) la un moment dat. (<fr. *posture*, it. *postura*)

postvelár, -ă *adj., s. f.* (fonem) care are punctul de articulație situat în partea posterioară a palatului moale. (<fr. *postvélaire*)

postverbál *adj., s. n.* (cuvînt) format (prin derivare regresivă) de la un verb. (<fr. *postverbal*)

poș *s. n.* cornet din pînză deasă, prevăzut la un cap cu șpriț de metal, folosit în bucătărie pentru turnarea unor compoziții. (<fr. *poche*)

poșádă *s. f. (livr.)* **1.** pictură executată la repezeală. **2.** operă literară scrisă de mîntuială. (<fr. *pochade*)

póșă *s. f.* flotor de trestie, folosit de pescari pentru susținerea sculelor de pescuit. (<fr. *poche*)

poșétă *s. f.* **1.** geantă mică de piele etc. în care femeile își țin diferitele obiecte mărunte de toaletă etc. **2.** plic confecționat din material transparent, în care se montează mărcile poștale și alte piese filatelice. (<fr. *pochette*)

poșoár *s. n.* placă de carton sau de metal decupată, servind ca șablon. (<fr. *pochoir*)

poștál, -ă *adj.* referitor la poștă, de poștă. (după fr. *postal*)

póștă *s. f.* instituție publică care asigură transportul și distribuirea corespondenței, a coletelor, a banilor etc.; clădirea în care funcționează. (<germ. *Post*, fr. *poste*)

pot[1] *s. n.* vas de pămînt, porțelan sau metal de uz casnic; oală. (<fr. *pot*)

pot[2] *s. n.* sumă rezultată din mizele strînse într-un tur al unui joc de cărți. (<fr. *pot*)

potábil, -ă *adj.* (despre lichide) care se poate bea; bun de băut. (<fr. *potable*, lat. *potabilis*)

potabilitáte *s. f.* calitate a unui lichid de a fi potabil. (<fr. *potabilité*)

potagér, -ă *adj.* (despre plante) folosit ca legumă; (despre terenuri, grădini) în care se cultivă zarzavat. (<fr. *potager*)

POTAMO-, -potám *elem. comp.* „fluviu", „rîu". (<fr. *potamo-*, *-potame*, cf. gr. *potamos*)

potamobiologíe *s. f.* disciplină care studiază ființele ce populează rîurile și fluviile. (<*potamo-* + *biologie*)

potamobotánică *s. f.* botanica apelor curgătoare. (<fr. *potamobotanique*)

potamodróm, -ă *adj.* (despre pești) care migrează dintr-un rîu într-altul. (<*potamo-* + *-drom*)

potamofíl, -ă *adj.* (despre plante) care crește în ape curgătoare. (<fr. *potamophile*)

potamofítă *s. f.* plantă de apă curgătoare. (<fr. *potamophyte*)

potamofobíe *s. f.* teamă patologică de fluvii (sau de) apă. (<fr. *potamophobie*)

potamogetón *s. m.* plantă monocotiledonată acvatică, cu vivace, cu frunze în parte flotante, în parte submerse. (<fr. *potamogeton*, cf. gr. *geiton*, vecin)

potamografíe *s. f.* descriere a unei regiuni geografice prin apele curgătoare ce o străbat. (<*potamo-* + *-grafie*[2])

potamológ, -ă *s. m. f.* specialist în potamologie. (<fr. *potamologue*)

potamologíe *s. f.* ramură a hidrologiei care studiază apele curgătoare continentale. (<fr. *potamologie*)

potamoplanctón *s. n.* planctonul apelor curgătoare. (<fr. *potamoplancton*)

potásă *s. f.* carbonat, hidroxid sau clorură de potasiu. (<fr. *potasse*)

potasemíe *s. f.* kaliemie. (<fr. *potassémie*)

potásic, -ă *adj.* care conține potasiu. (<fr. *potassique*)

potásiu *s. n.* metal alcalin alb-argintiu, cu puternice proprietăți radioactive; kaliu. (<fr. *potassium*)

potatórie, -ă *adj. (livr.)* care se referă la băutură, la chef. (<engl. *potatory*, cf. lat. *potator*, băutor)

potén *s. n.* aparat pentru extras lichid pleural în cazuri de pleurezie. (cf. *Potain*, medic fr.)

potént, -ă *adj. (livr.)* puternic, tare, în putere. (<lat. *potens*)

potentát *s. m.* șef de stat care își exercită puterea în mod despotic și arbitrar; autocrat. ● *(p. ext.)* om puternic, influent. (<fr. *potentat*, lat. *potentatus* < *potens*, puternic)

potențá *vb. tr., refl.* a (se) amplifica, a (se) intensifica, a (se) accentua. — *potențáre* s. f. (<it. *potenziare*)

potențiá *s. f.* putere, forță. ● posibilitate de dezvoltare, de afirmare. ● virilitate. (<lat. *potentia*)

potențiál, -ă **I.** *adj.* **1.** care există ca posibilitate, în mod virtual. ○ *energie ~ă* = energie pe care o posedă un corp capabil de a produce o manifestare energetică. ● *(adv.)* în mod virtual, presupus posibil. **2.** *(lingv.;* despre moduri, propoziții etc.) care prezintă o acțiune posibilă, fără a preciza dacă aceasta se realizează sau nu. **II.** *s. n.* **1.** capacitate a unui sistem fizic de a produce o manifestare energetică, un lucru mecanic. ○ *~ terestru* = geopotențial; *~ de electrod* = diferența de potențial dintre un metal și o soluție electrolitică în contact cu acesta; *~ de ionizare* = diferența de potențial necesară

accelerării unui electron, astfel încît prin ciocnirea cu un atom sau cu o moleculă să provoace ionizarea acestora. 2. capacitate de dezvoltare, de desfășurare a unei activități; nivel; forță, putere. ○ ~ *de război* = capacitatea militară a unui stat. 3. ~ *de înmulțire* = capacitatea unor organisme vegetale sau animale de a fi prolifice. (<fr. *potentiel*)

potențialitáte *s. f.* 1. *(fil.)* caracterul a ceea ce este potențial. 2. lucru potențial. (<fr. *potentialité*)

potențializá *vb. tr.* a face să crească acțiunea unui medicament prin altul, care este lipsit de acțiunea respectivă. — *potențializáre* s. f. (<fr. *potentialiser*)

potențiométric, -ă *adj.* referitor la potențiometrie. (<fr. *potentiométrique*)

potențiometrie *s. f.* electrometrie. (<fr. *potentiométrie*)

potențiométru *s. n.* 1. aparat format din rezistențe etalonate, pentru măsurarea diferențelor de potențial și a tensiunii electromotoare. 2. rezistor reglabil pentru divizarea tensiunii electrice. (<fr. *potentiomètre*)

poterie *s. f.* *(livr.)* olărie. (<fr. *poterie*)

potérnă *s. f.* 1. poartă secretă a fortificațiilor castelelor, care dădea spre șanțul imprejmuitor. 2. galerie, comunicație subterană. (<fr. *poterne*)

potestatív, -ă *adj.* *(jur.)* care depinde de una dintre părțile contractante. (<fr. *potestatif*)

potișă *s. f.* vas de porțelan chinezesc sau japonez. (<fr. *potiche*)

POTO- *elem. comp.* „băutură". (<fr. *poto-*, cf. gr. *potos*, acțiunea de a bea)

potológic, -ă *adj.* referitor la potologie. (<fr. *potologique*)

potologíe *s. f.* tratat despre băuturi. (<fr. *potologie*)

potomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de potomanie. (<fr. *potomane*)

potomanie *s. f.* dipsomanie. (<fr. *potomanie*)

potométru *s. n.* aparat pentru măsurarea cantității de apă absorbită de plante. (<fr. *potomètre*)

potóu *s. n.* linia de plecare și de sosire în alergările de cai sau *(p. ext.)* la alte curse sportive. (<fr. *poteau*)

potpurí *s. n.* 1. aranjament muzical alcătuit din fragmente extrase din opere, operete sau din melodii cunoscute, fără o strînsă legătură între ele. 2. *(fig.)* amestec eteroclit de lucruri diverse, în special producții literare; amalgam. (<fr. *pot-pourri*)

potsdamián *s. n.* epoca superioară a cambrianului, tipică Munților Apalași (S.U.A.). (<fr. *potsdamien*, cf. *Potsdam*, localitate în S.U.A.)

poțiúne *s. f.* medicament lichid care se ia în doze mici pe cale bucală. (<fr. *potion*, lat. *potio*, băutură /de leac/)

poussé /pu-sé/ *adv.* *(muz.)* conducînd arcușul în sus, dinspre vîrf spre talon. (<fr. *poussé*)

pozá *vb.* I. *intr.* 1. a-și impune o anumită atitudine, comportare etc., pentru a face impresie, a epata. 2. a sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat etc. 3. *(tehn.)* a așeza, a dispune, a monta, a stivui. II. *tr., refl.* *(fam.)* a (se) fotografia. (<fr. *poser*)

póză *s. f.* 1. atitudine, comportare, poziție (specifică), ținută (pentru a poza). ○ *a(-și) lua o* ~ = a afișa o atitudine afectată, studiată. 2. *(fam.)* fotografie. • ilustrație. (<fr. *pose*)

pozitív, -ă I. *adj.* 1. întemeiat pe experiență; *(p. ext.)* adevărat, real, efectiv, incontestabil. 2. (despre numere sau mărimi scalare) mai mare decît zero. • (despre electricitate) obținută prin frecarea unui baston de ebonită cu o bucată de postav; (despre polii unei surse electrice) prin care iese curentul electric; (despre electrozii sau bornele receptoarelor electrice) care se leagă la polul pozitiv al sursei. 3. (despre oameni) realist, înclinat către o activitate practică. 4. care exprimă o afirmație, o aprobare. 5. cu calități alese; valoros. 6. *(gram.)* *grad* ~ (și *s.n.*) = formă a adjectivului sau a adverbului care prezintă însușirea obișnuită a unui obiect sau caracteristica obișnuită a unei acțiuni, neraportată la nimic. II. *s. n.* copie a unui negativ fotografic care redă, asemănător cu realitatea, părțile luminoase și cele întunecate ale obiectului fotografiat. (<fr. *positif*, lat. *positivus*)

pozitivísm *s. n.* 1. curent filozofic din sec. XIX—XX, întemeiat de A. Compte, care neagă filozofia ca o reprezentare teoretică generalizată a lumii, limitîndu-se la faptele confirmate de experiență și negînd astfel posibilitatea cunoașterii esenței fenomenelor. 2. interes exagerat pentru problemele practice, materiale, tendință de a urmări numai avantajele imediate. v. p r a c t i c i s m, u t i l i t a r i s m. (<fr. *positivisme*)

pozitivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al pozitivismului. (<fr. *positiviste*)

pozitivitáte *s. f.* caracter pozitiv; latura „pozitivă", constructivă, realistă a unor sisteme, curente, orientări sau școli filozofice. (<fr. *positivité*)

pozitivizá *vb. tr.* a da un caracter pozitiv. (<*pozitiv* + *-iza*)

pozitrón *s. m.* particulă elementară de masă egală și sarcină electrică egală în valoare absolută cu a electronului, dar pozitivă; antielectron. (<fr. *positron*, germ. *Positron*)

pozitrónium *s. n.* asociație (instabilă) a unui electron cu un pozitron, care gravitează în jurul centrului de masă comun. (<fr., engl. *positronium*)

poziție *s. f.* 1. mod în care este așezat sau situat ceva sau cineva (în raport cu altceva sau altcineva); *(p. ext.)* loc unde se găsește ceva sau cineva. ◆ *(muz.)* loc al unei note sau al unei chei pe portativ; felul în care sînt ținute mîinile în timpul cîntatului la instrumentele muzicale. • locul pe care îl ocupă un sunet într-un cuvînt. 2. teren, loc pe care sînt dispuse trupele pe front sau navele de război pe mare, servind ca bază de atac sau de apărare. 3. atitudine a corpului; ținută. 4. situație, stare în care se găsește cineva sau ceva; *(spec.)* situație socială, rang. v. c o n d i ț i e (4). — var. *poziție* s. f. (<fr. *position*, lat. *positio* < *ponere*, a pune)

poziționá *vb. tr.* 1. a așeza (un obiect, o sculă etc.) într-o anumită poziție. • *(înform.;* despre un text) a introduce la începutul liniilor un număr variabil de spații, în scrierea unui

program. 2. a indica coordonatele geografice ale unei ((aero)nave, amplasamentul exact al unei mașini, unelte, trupe etc. — *poziționáre* s. f. (<fr. *positionner*)

poziționér *s. n. (tehn.)* dispozitiv care permite orientarea ușoară și menținerea ansamblelor de piese metalice într-o anumită poziție. (<fr. *positionner*)

poziționíme *s. f.* v. p o z i ț i e.

pozologie *s. f.* v. p o s o l o g i e.

pozométru *s. n.* exponometru. (<fr. *posomètre*)

praerít *s. n.* dialect indian derivat din sanscrită. (<fr. *prakrit*, sanscr. *prakrita*, popular)

práctic, -ă *adj.* 1. referitor la practică. ● care tinde către o acțiune, către o realizare; care realizează ceva, dă rezultate concrete; util. ● comod, folositor; ingenios. 2. (despre oameni) cu spirit de acțiune; indeminatic, destoinic. (<lat. *practicus*, gr. *praktikos*, după fr. *pratique*)

practicá *vb. tr.* a pune în practică. ● a profesa, a exercita o meserie, un sport etc. — *practicáre* s. f. (după fr. *pratiquer*)

practicábil, -ă I. *adj.* 1. care se poate aplica în practică. 2. (despre drumuri) pe unde se poate umbla, merge, trece; accesibil. II. *s. n.* element de decor format dintr-un podium mobil care servește pentru a căpăta înălțimea dorită pe scenă. ● platformă pe care se instalează utilajele de filmare și iluminare. (după fr. *praticable*)

practicabilitáte *s. f.* calitatea de a fi practicabil. (după fr. *praticabilité*)

practicánt, -ă *s. m. f.* cel care îndeplinește un stagiu de practică, pregătindu-se pentru o activitate într-un domeniu oarecare. ● cel ce practică o profesiune, o disciplină sportivă, un anumit gen de a scrie. (<germ. *Praktikant*)

práctică *s. f.* 1. activitate a oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței și dezvoltării societății, în primul rînd procesul producției materiale. ● aplicare a cunoștințelor teoretice; *(p. ext.)* experiență, rutină. ● stagiu pe care îl face un student sau un elev într-o întreprindere. 2. ansamblu de metode și de procedee aplicate și verificare efectiv. 3. exercitare a unei profesiuni; profesare. 4. *(pl.)* ceremonie, manifestare exterioară specifică unui cult, unei credințe etc. (<germ. *Praktik*, gr. *praktike*)

practicián, -ă *s. m. f.* tehnician, medic etc. cu o îndelungată experiență; cel care cunoaște mai ales partea practică a unei meserii. (<fr. *praticien*)

practicísm *s. n.* predilecție spre activitatea practică. ● simț, spirit practic. (<rus. *praktitzm*, germ. *Praktizismus*)

practicitáte *s. f. (rar)* înclinație către o activitate practică. (<*practic* + *-itate*)

-pragíe *elem. comp.* „funcție nutritivă". (<fr. *-pragie*, cf. gr. *prage*, acțiune)

pragmátic, -ă I. *adj.* 1. *(rar)* care urmărește aspectul practic, utilitatea; *(peior.)* care ia drept criteriu al adevărului valoarea practică. 2. bazat pe studierea faptelor. ○ *istorie ~ă* = lucrare istorică limitată la evenimente; *~a sanctiune* = lege care emană de la parlament sau de la suveran, cu privire la o importantă problemă laică sau religioasă. II. *s. f.* parte a semioticii care studiază modul în care omul înțelege și folosește semnele. (<fr. *pragmatique*, lat. *pragmaticus*, gr. *pragmatikos* < *pragma*, acțiune, /II/ engl. *pragmatics*)

pragmatism *s. n.* curent în filozofia contemporană, care, identificînd obiectul cunoașterii cu procesul cunoașterii, consideră noțiunile, ideile, teoriile etc. exclusiv din punctul de vedere al eficacității lor practice. ● *(p. ext.)* atitudine, concepție etc. care are în vedere (numai) eficacitatea, utilitatea practică. (<fr. *pragmatisme*, engl. *pragmatism*)

pragmatíst, -ă *adj. s. m. f.* (adept) al pragmatismului. (<fr. *pragmatiste*)

pragmatizá *vb. tr., refl.*, a face să devină, a deveni pragmatic. (<*pragmat/ic/* + *-iza*)

prairiál /pre-/ *s. n.* a noua lună în calendarul republican francez (20 mai—18 iunie). (<fr. *prairial*)

pralínă *s. f.* bomboană cu înveliș de ciocolată sau de zahăr, avînd miezul umplut cu nucă ori migdală. (<fr. *praline*)

prána *s.f.* energie cosmică. (<cuv. tib.)

prandiál, -ă *adj.* referitor la masa de prînz. (<fr. *prandial*)

práo *s. n.* ambarcațiune mare cu vele, folosită în insulele Malaysiei. (<fr. *prao* < cuv. malaiez)

prasém *s. n.* varietate de cuarț. (<germ. *Prasem*)

praseodím *s. n.* element chimic metalic din grupa lantanidelor. (<fr. *praséodyme*)

PRATI-/PRATO- *elem. comp.* „pajiște". (<fr. *prati-*, *prato-*, cf. lat. *pratum*)

pratícol, -ă *adj.* (despre animale, plante) care trăiește, crește în prerii și terenuri ierboase. (<fr. *praticole*)

pratologíe *s. f.* știință care se ocupă cu studiul pajiștilor. (<it. *pratologia*)

pratostépă *s. f.* regiune de climat arid din zona temperată, caracterizată prin mici insule de pădure într-o vastă întindere de stepe. (<*prato-* + *stepă*, după germ. *Wiessensteppe*)

PRAXI(O)-, -praxíe *elem. comp.* „acțiune", „practică". (<fr. *praxi/o/-*, *-praxie*, cf. gr. *praxis*)

praxíe *s. f. (med.)* coordonare normală a mișcărilor în vederea executării unor acte motorii adecvate scopului propus. (<fr. *praxie*)

praxiológic, -ă *adj.* referitor la praxiologie. (<fr. *praxiologique*)

praxiológie *s. f.* ramură a științei care studiază structura activităților umane și condițiile eficacității acestora. (<fr. *praxiologie*)

práxis *s. n.* categoria filozofică a practicii social-istorice; practică, experiență. (<engl., gr. *praxis*)

praxitelián, -ă *adj.* propriu, specific lui Praxitele. (<fr. *praxitélien*, cf. *Paxitele*, sculptor gr. din antichitate)

PRE- *pref.* 1. „anterior (temporal și spațial)". 2. „evoluat", „ridicat", „eminent". 3. „superlativ". (<fr. *pré-*, cf. lat. *prae*, înaintea)

preabatáj *s. n.* galerie într-o mină, făcută în vederea deschiderii abatajului. (<*pre-* + *abataj*)

preabecedár, -ă *adj.* care precedă vîrsta abecedarului. (<*pre-* + *abecedar*)

preadaptáre *s. f.* posibilitate a unui organism de a se adapta la mediul înconjurător datorită unor mutații preexistente. (după fr. *préadaptation*)

preadolescént, -ă *adj., s. m. f.* (copil) care nu are încă vîrsta adolescenței. (<*pre-* + *adolescent*)

preadolescénță *s. f.* perioadă a vieții între pubertate și adolescență. (<*pre-* + *adolescență*)

prealábil, -ă *adj.* care trebuie zis, făcut etc. înainte de începerea unei acțiuni principale, înainte de a trece la ceva. ◦ care precedă, anterior; anticipat: *(p. ext.)* preliminar. ● *(adv.)* *în ~* = mai întîi, mai înainte de... (<fr. *préalable*)

prealármă *s. f.* alarmă care anunță o alarmă adevărată. (<it. *preallarme*)

prealiáj *s. n.* aliaj folosit numai la elaborarea aliajelor (ne)feroase. (<fr. *préalliage*)

preambalát, -ă *adj.* (despre o marfă) ambalat înainte de a fi pus în vînzare. (<*pre-* + *ambalat*)

preámbul *s. n.* **1.** parte introductivă a unui discurs, a unei scrieri, lucrări muzicale etc.; exordiu. ◦ ceea ce constituie partea premergătoare a unei acțiuni, manifestări etc. **2.** introducere la o lege, la un tratat internațional etc. în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea. (<fr. *préambule*, lat. *preaambulus* < *precambulare*, care merge înainte)

preambulár, -ă *adj.* care servește de preambul. (<fr. *préambulaire*)

preamplificatór *s. n.* amplificator folosit, într-un lanț de transmisiune, înaintea unui amplificator principal. (<fr. *préamplificateur*)

preandropáuză *s. f.* ansamblu de tulburări care precedă andropauza. (<*pre-* + *andropauză*)

preanestezíe *s. f.* pregătire a bolnavului în vederea anesteziei, prin administrarea de medicamente hipnotice și analgezice; prenarcoză. (<fr. *préanesthésie*)

preapríndere *s. f.* aprindere prematură a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă. (<*pre-* + *aprindere*)

prearián, -ă *adj.* anterior arienilor. (<fr. *préaryen*)

preatómic, -ă *adj.* anterior descoperirii și utilizării energiei atomice. (<*pre-* + *atomic*)

preautonomíe *s. f.* autonomie prealabilă. (<*pre-* + *autonomie*)

preavertizáre *s. f.* preavizare. (<*pre-* + *avertizare*)

preaviz *s. n.* înștiințare prealabilă făcută unui angajat prin care i se anunță desfacerea contractului de muncă la expirarea unui termen anumit. ● interval de timp cît un angajat mai lucrează după primirea acestei înștiințări; retribuția cuvenită. (<fr. *préavis*)

preavizá *vb. tr. (rar)* a înștiința în prealabil. ● a da un preaviz — *preavizáre* s. f. (<fr. *préaviser*)

prebaróc, -ă *adj.* care a precedat barocul. (<fr. *prébaroque*)

prebéndă *s. f.* venit fix acordat unui titlu eclezіastic catolic, mai ales unui canonic. (<lat. *praebenda*, fr. *prébende*)

prebiótic, -ă *adj.* anterior apariției vieții. (<engl. *prebiotic*)

preburghéz, -ă *adj.* anterior apariției burgheziei. (<*pre-* + *burghez*)

precalculá *vb. tr.* a calcula în prealabil venituri, cheltuieli etc. — *precalculáre* s. f. (<*pre-* + *calcula*)

precalculáție *s. f.* precalculare. (<engl. *precalculation*)

precambrián, -ă *adj., s. n.* (din) prima eră geologică, anterioară cambrianului, care durează de la consolidarea scoarței terestre pînă la apariția trilobiților; antecambrian. (<fr. *précambrien*)

precáncer *s. n.* fază premergătoare, necesară pentru apariția bolii canceroase. (<fr. *précancer*)

precancerós, -oásă *adj.* referitor la precancer, propriu acestuia. (<fr. *précancéreux*)

precanceróză *s. f.* vegetații veneriene mari și abundente, dezvoltate pe o mucoasă sau pe un tegument care evoluează în neoplasm. (<fr. *précancéreuse*)

precapitalíst, -ă *adj.* anterior apariției capitalismului. (<engl. *precapitalist*)

precár, -ă *adj.* **1.** *(livr.)* care depinde de voința cuiva sau de împrejurări neprevăzute; nesigur, instabil. ◦ lipsit de rezistență; șubred, fragil. **2.** *(jur.)* provizoriu, temporar. (<fr. *précaire*, lat. *precarius*, obținut prin rugăminți)

precárla *s. f.* *(ant. și evul mediu)* drept de posesiune asupra unui lot de pămînt primit în schimbul prestării unor obligații față de proprietarul funciar. (<lat. *precaria*)

precaritáte *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este precar. (<fr. *précarité*)

precáut, -ă *adj.* care acționează cu deosebită atenție; prevăzător, prudent, circumspect. (<lat. *praecautus*)

precaúție *s. f.* atitudinea celui precaut; prevedere, băgare de seamă, prudență, circumspecție. — var. *precauțiune* s. f. (<fr. *précaution*, lat. *praecautio* < *praecavere*, a preveni)

precauțiúne *s. f.* v. precauție.

precădére *s. f.* prioritate; preferință. ○ *cu ~* = mai ales, îndeosebi. (<*pre-* + *cădere*)

precedá *vb. tr.* **1.** a exista, a se petrece înainte de...; a premerge. **2.** a merge, a veni înaintea cuiva sau a ceva (în spațiu). (<fr. *précéder*, lat. *praecedere*, a merge înainte)

precedént, -ă **I.** *adj.* premergător, anterior. **II.** *s. n.* fapt, caz anterior care servește ca exemplu sau ca justificare pentru cazurile următoare similare; precedență. ○ *fără ~* = nemaiîntîlnit, nemaipomenit, extraordinar; unic. (<fr. *précédent*, lat. *praecedens*)

precedénță *s. f.* faptul de a preceda în timp sau în spațiu; precedent. ○ *caz de ~* = caz premergător, invocat pentru justificarea unei dispoziții, a unei hotărîri. (<fr. *précédence*, lat. *praecedentia*)

precéltic, -ă *adj.* anterior celților. (<fr. *préceltique*)

precépt *s. n.* principiu, învățătură morală; normă, regulă de conduită. ● sfat, recomandare.

(<fr. *précepte*, lat. *praeceptum*, ordin, comandament)

preceptíst, -ă *s. m. f.* 1. autor de precepte (într-o anumită disciplină). 2. pedant în precepte. (după it. *precettista*)

preceptístic, -ă I. *adj.* bazat pe precepte. II. *s. f.* 1. arta de a formula precepte, de a învăța pe alții prin precepte. 2. totalitatea preceptelor morale. 3. tratat despre precepte retorice. (după it. *precettistica*)

preceptór *s. m.* educator particular al unui copil sau al unui tînăr; mediator, pedagog. (<fr. *précepteur*, lat. *praeceptor*, profesor care dă lecții)

preceptorál, -ă *adj.* de preceptor. (<fr. *précepteral*)

precépție *s. f.* prolepsă (3). (<lat. *praeceptio*, învățătură)

precésie *s. f.* 1. deplasare lentă a axei de rotație a unui corp ce se rotește rapid și are doar un punct fix. 2. *(astr.)* *~a echinocțiilor* = deplasare, în sens retrograd, a punctelor echinocțiale ale Pămîntului, datorită atracției exercitată de Lună și de Soare asupra Pămîntului. — var. *precesiune* s. f. (<fr. *précession*, lat. *praecessio*, acțiunea de a precede)

precesionál, -ă *adj.* referitor la precesie. (<engl. *precessional*)

precesiúne *s. f.* v. precesie.

prechelean, -ă *adj., s. n.* (din) primul subetaj al paleoliticului inferior, dinaintea chelleanului. (<germ. *Prächelleen*)

precineție *s. f.* fiecare dintre scările unui amfiteatru roman. (<lat. *praecinctio*<*praecingere*, a încinge)

precipitá *vb.* I. *tr., refl.* 1. (despre o substanță solubilă dizolvată într-un lichid) a (se) separa, a (se) depune sub formă de precipitat. 2. a (se) grăbi, a (se) zori. II. *refl.* a se succeda rapid. (<fr. *précipiter*, lat. *praecipitare*, a merge repede)

precipitábil, -ă *adj.* (despre substanțe) care se poate precipita. (<fr. *précipitable*)

precipitabilitáte *s. f.* proprietate a unei substanțe de a fi precipitabilă. (<*precipitabil* + *-itate*)

precipitándo *adv. (muz.)* grăbind (brusc) mișcarea. (<it. *precipitando*)

precipitánt *s. m.* produs chimic care provoacă precipitarea substanțelor dintr-o soluție. (<fr. *précipitant*)

precipitáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) precipita și rezultatul ei. 2. *(biol.)* tip de reacție antigen—anticorp. (<*precipita*)

precipitát[1] *s. n.* substanță insolubilă care se separă dintr-o soluție, depunîndu-se pe fundul vasului, sub acțiunea unui reactiv, prin răcirea sau evaporarea soluției. (<fr. *précipité*, lat. *praecipitatum*)

precipitát[2], **-ă** *adj.* (despre oameni și manifestările lor; și *adv.*) grăbit, repezit; pripit. (<*precipita*)

precipitáție *s. f.* 1. trecere în stare de precipitat a unei substanțe; precipitare. 2. produs al condensării vaporilor de apă atmosferici, care cade pe pămînt sub formă de ploaie, zăpadă, grindină etc. 3. *(rar)* grabă mare, zor. — var. *precipitațiune* s. f. (<fr. *précipitation*, lat. *praecipitation*, răsturnare)

precipitațiúne *s. f.* v. precipitație.

precipitínă *s. f.* substanță (anticorp) care produce precipitarea antigenului ce i-a dat naștere. (<fr. *précipitine*)

precipitrón *s. n.* dispozitiv electrostatic pentru purificarea aerului dintr-o încăpere prin dirijarea prafului spre unul dintre electrozi. (<fr. *précipitron*)

precipțiu *s. n.* *(livr.)* cădere de la înălțime. ● abis, hău. ● dezastru, ruină. (<lat. *praecipitium*)

precíput *s. n.* *(livr.)* drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj. (<fr. *préciput*)

precirózã *s. f.* stare morbidă a ficatului constînd dintr-un ansamblu de semne care precedă pe acelea ale cirozei. (<fr. *précirrhose*)

precís, -ă I. *adj.* 1. exact; determinat; fix. 2. lămurit, clar, limpede. II. *adv.* cu precizie, sigur, întocmai. (<fr. *précis*, lat. *praecisus*, concis)

precizá *vb. tr.* a determina, a arăta în mod precis, limpede, clar, exact; *(p. ext.)* a clucida; a preciziona. ● *(rar)* a delimita. — *precizáre* s. f. (<fr. *préciser*)

precizábil, -ă *adj.* care poate fi precizat. (<it. *precisabile*)

precizaménte *adv. (rar)* în mod precis. (<fr. *précisément*, it. *precisamente*)

precízie *s. f.* 1. faptul de a fi precis; exactitate riguroasă. 2. *(pl.; în forma preciziune)* lămurire, informație precisă. — var. *preciziune* s. f. (<fr. *précision*, lat. *praecisio*, scurtare)

precizioná *vb. tr. (rar)* a preciza. (<*precizie* + *-iona*)

preciziúne *s. f.* v. precizie.

preclásic, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor) din perioada premergătoare clasicismului. (<fr. *préclassique*)

preclasicísm *s. n.* perioadă din istoria literaturii sau artei anterioară clasicismului. (<fr. *préclassicisme*)

preclimactériu *s. n.* fază anterioară climacteriului. (<*pre-* + *climacteriu*)

preclínic, -ă *adj.* dinainte de internarea în clinică. (<fr. *préclinique*)

precóce *adj.* 1. (despre ființe) dezvoltat (fizic sau psihic) înainte de vîrsta normală. ● apărut, manifestat de timpuriu. 2. (despre plante) care ajunge la maturitate foarte devreme; timpuriu, văratic. (<fr. *précoce*, lat. *praecox*, prematur)

precocitáte *s. f.* însușirea de a fi precoce; starea unei ființe sau plante precoce. ● *(spec.)* însușire a animalelor de a crește și a se dezvolta într-un timp scurt. (<fr. *précocité*)

precolumbián, -ă *adj.* (despre civilizație, artă) dezvoltat pe teritoriul Americii înainte de descoperirea ei de către Columb (maia, azteacă, inca etc.). (<fr. *précolumbien*; cf. *Cristofor Columb*, descoperitorul Americii)

precomándă *s. f.* comandă pentru o marfă înainte de a fi fabricată sau pusă în vînzare. ○ *buletin de ~* = publicație periodică a editurilor cuprinzînd liste de cărți sau publicații ce urmează să apară. (<*pre-* + *comandă*)

precomatós, -oásă *adj.* referitor la precomă. (<*pre-* + *comatos*)

precómă *s. f.* sindrom care precedă coma, comă în cursul căreia conștiința se păstrează (în parte) trează. (<fr. *précoma*)

precombústie *s. f.* fază a funcționării unui motor cu ardere internă care precedă aprinderea combustibilului. ○ *cameră de* ~ = antecameră. (<fr. *précombustion*)

precompetițional, -ă *adj.* de dinaintea unei competiții. (<*pre-* + *competițional*)

precompilatór *s. n.* (*inform.*) program care prelucrează un text-sursă înainte de faza de compilație. (<fr. *précompilateur*)

precomprimá *vb. tr.* a supune precomprimării. (după fr. *précontraintre*)

precomprimáre *s. f.* (*constr.*) procedeu constînd în a supune un element de beton armat unor eforturi unitare de compresiune, înainte de aplicarea sarcinilor reale. (după fr. *précontraintre, précompression*)

preconcasáre *s. f.* concasare grosieră. (după fr. *préconcassage*)

preconcentráre *s. f.* operație de îmbogățire a unei substanțe minerale prin înlăturarea unei părți din steril. (după fr. *préconcentration*)

preconcentrát *s. n.* produs minier îmbogățit în substanțe utile prin operații preliminare, urmate de operații de preparare propriu-zisă. (<*pre-* + *concentrat*)

preconcépt *s. n.* semnificație atașată de copil primelor semne verbale, conținînd elemente senzoriale accidentale, necesențiale. (<*pre-* + *concept*)

preconcépție *s. f.* 1. (*livr.*) prejudecată. 2. fază incipientă în procesul ontogenetic de însușire și formare a conceptelor, la copil. — var. *preconcepțiune* s. f. (<fr. *préconception*)

preconcepțiúne *s. f.* v. preconcepție.

preconcepút, -ă *adj.* (despre idei, păreri etc.) adoptat fără o cercetare sau experimentare prealabilă. (după fr. *préconçu*)

precondíție *s. f.* condiție prealabilă. (<*pre-* + *condiție*)

preconferință *s. f.* conferință preliminară unei conferințe de mai mare importanță. (<*pre-* + *conferință*)

preconizá *vb. tr.* a proiecta, a prevedea (ceva); a propune, a indica, a recomanda insistent. — *preconizáre* s. f. (<fr. *préconiser*)

preconsolidáre *s. f.* (*constr.*) consolidare naturală a unui strat de pămînt, supus în trecut unor sarcini geologice mai mari. (după fr. *préconsolidation*)

preconsonántic, -ă *adj.* care precedă o consoană. (<fr. *préconsonantique*)

preconstituit, -ă *adj.* care a fost constituit înainte. (<*pre-* + *constituit*)

preconsultáre *s. f.* consultare politică prealabilă unui eveniment. (<*pre-* + *consultare*)

preconștiént *s. n.* (*psihan.*) ansamblu de procese psihice latente, dar disponibile, care pot fi rechemate în conștiință oricînd. (<fr. *préconscient*)

precontráct *s. n.* contract provizoriu. (<engl. *precontract*)

precontractuál, -ă *adj.* de dinaintea încheierii unui contract. (<engl. *precontractual*)

precordiál, -ă *adj.* din regiunea anterioară a toracelui, corespunzînd inimii. (<fr. *précordial*)

precordialgíe *s. f.* durere localizată în regiunea precordială. (<fr. *précordialgie*)

precoréctor *s. m.* cel care face precorectură. (<*pre-* + *corector*)

precorectúră *s. f.* corectură făcută înainte de a da manuscrisul la tipar. (<*pre-* + *corectură*)

precósmic, -ă *adj.* anterior lansării sau ajungerii în spațiul cosmic. (<fr. *précosmique*)

precreștín, -ă *adj.* anterior apariției creștinismului. (după fr. *préchrétien*)

precrític, -ă *adj.* care precedă o criză (de epilepsie). (după engl. *precritical*)

precumpărát, -ă *adj. bilet* (sau *tichet*) ~ = bilet (sau tichet) cumpărat în prealabil. (<*pre-* + *cumpărat*)

precursór, -oáre I. *s. m. f.* predecesor. II. *adj.* care precedă, anunță un fapt. (<fr. *précurseur*, lat. *praecursor*, premergător)

predálă *s. f.* (*constr.*) placă prefabricată (de dimensiuni mari) folosită drept cofraj la execuția planșeelor de beton armat. (<fr. *prédalle*)

predecedát, -ă *adj.* (*jur.*) decedat înainte de... (<fr. *prédécédé*)

predecesór, -oáre I. *s. m. f.* cel care a precedat pe cineva într-o funcție, demnitate etc.; antecesor, precursor. II. *s. m.* (*pl.*) strămoși, înaintași. (<fr. *prédécesseur*, lat. *praedecessor*)

predélă *s. f.* partea inferioară a unui tablou, reprezentînd scene în legătură cu subiectul principal din acesta. (<fr. *prédelle*, it. *predella*)

predestiná *vb. tr.* a hotărî dinainte soarta cuiva; a ursi, a sorti; a predetermina. (<fr. *prédestiner*, lat. *praedestinare*)

predestinăre *s. f.* 1. acțiunea de a predestina. 2. concepție teologică sau filozofică idealistă potrivit căreia destinul omului ar fi fixat de mai înainte de către o forță supranaturală; predestinație. (<*predestina*)

predestinație *s. f.* predestinare. (<fr. *prédestination*, lat. *praedestinatio*)

predeterminá *vb. tr.* a predestina. — *predeterminăre* s. f. (<fr. *prédéterminer*)

predeterminație *s. f.* predeterminare. (<fr. *prédétermination*)

predeterminism *s. n.* concepție filozofică idealistă care consideră că actele de voință ale omului și desfășurarea evenimentelor istorice ar fi de mai înainte determinate de către puterea divină. (<fr. *prédéterminisme*)

prediabét *s. n.* stare care precedă diabetul. (<fr. *prédiabète*)

prediál, -ă *adj.* care se referă la latifundii, care este în legătură cu o moștenire. (<fr. *prédial*, lat. *praedialis*<*praedium*, moștenire)

predicá *vb.* I. *intr.* 1. a rosti o predică. 2. (*fil.*) a atribui unui subiect o calitate sau un atribut. II. *tr.* a recomanda cu insistență; a propovădui. — *predicáre* s. f. (<lat. *praedicare*, a vesti)

predicábil, -ă *adj.* care poate fi aplicat unui subiect. (<fr. *prédicable*, lat. *praedicabilis*, de laudă)

predicamént *s. n. (log.)* categorie (de predicate). (<fr. *prédicament*)

predicamentál, -ă *adj. (log.)* categorial. (<it. *predicamentale*)

predicánt, -ă *adj. (rar;* despre ton) de predică. (<*predică* + *-ant*)

predicát *s. n.* **1.** parte principală a propoziției care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire. ○ *~ verbal* = predicat exprimat printr-un verb predicativ la un mod personal, locuțiune verbală, adverb sau interjecție predicativă; *~ nominal* = predicat exprimat printr-un verb copulativ și un nume predicativ. **2.** *(log.)* termen al unei judecăți care afirmă sau neagă ceva în legătură cu subiectul. ● *(log. simbolică)* element constitutiv al funcțiilor specifice calculului cu predicate. **3.** *(mat.)* enunț care depinde de una sau mai multe variabile și căruia, pentru orice valoare dată variabilelor, îi corespunde o propoziție (adevărată sau falsă). (<fr. *prédicat*, lat. *praedicatum*<*praedicare*, a proclama)

predicatív, -ă *adj.* **1.** care formează sau poate forma predicatul; cu valoare de predicat. ○ *verb ~* = verb care poate forma singur predicatul unei propoziții; *nume ~* = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul; *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește funcția de nume predicativ pe lângă un verb copulativ din regentă; *element ~ suplimentar* = parte secundară de propoziție cu dublă subordonare (față de verb și de subiect sau obiect); *propoziție ~ă suplimentară* (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește în frază rol de element predicativ suplimentar. **2.** *(log.)* referitor la predicat. (<lat. *praedicativus*, fr. *prédicatif*)

predicativitáte *s. f.* însușire a unui cuvînt de a avea funcție de predicat. (<*predicativ* + *-itate*)

predicativizá *vb. tr.* a transforma în predicat un verb la un mod nepersonal. — *predicativizáre* s. f. (<*predicativ* + *-iza*)

predicatór *s. m.* **1.** cel care predică (o religie); propovăduitor; propagator. **2.** conducător al unei comunități baptiste. (<fr. *prédicateur*, lat. *praedicator*, vestitor)

predicatoriál, -ă *adj.* de predică, de predicator, predicatoriu; *(fam.)* care dăscălește, dojenește. (după it. *predicatorio*)

predicatóriu, -ie *(rar)* predicatorial. (<it. *predicatorio*)

predicáție *s. f.* faptul de a enunța ceva despre un anumit lucru; enunț care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa. ● facultatea de a comunica prin raportarea la realitate, cu mijloace lingvistice, a unor reprezentări din conștiința vorbitorului. (<fr. *prédication*, lat. *praedicatio*, vestire)

prédică *s. f.* **1.** cuvîntare rostită de preot în biserică, axată pe un text biblic și cuprinzînd învățături. **2.** *(peior.)* expunere cu conținut moralizator; *(p. ext.)* dojană, mustrare. (<it. *predica*)

predictábil, -ă *adj.* care poate fi pronosticat pe baza unei generalizări științifice. (<engl. *predictable*)

predictabilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este predictabil. (<*predictabil* + *-itate*)

predictív, -ă *adj.* care permite a prevedea anumite lucruri pornind de la elemente cunoscute, conținute în acestea. (<fr. *prédictif*, engl. *predictive*)

predictór *s. n.* probă psihologică cu valoare de anticipare a reușitei în activitatea ulterioară. (<engl. *predictor*)

predicție *s. f.* **1.** operație rațională de anticipare a unui eveniment sau fenomen; previziune. **2.** prevestire; profeție. — var. *predicțiune* s. f. (<fr. *prédiction*, lat. *praedictio*, prezicere)

predicțiúne *s. f.* v. predicție.

predigéstie *s. f.* totalitatea fenomenelor care pregătesc digestia. (<fr. *prédigestion*)

prediléct, -ă *adj. (livr.)* preferat, favorit. (după it. *prediletto*)

predilécție *s. f.* înclinație, atracție pentru cineva sau ceva; preferință. ○ *de ~* = de preferat, favorit; *cu ~* = mai ales, îndeosebi. — var. *predilecțiune* s. f. (<fr. *prédilection*, lat. *praedilectio*)

predilecțiúne *s. f.* v. predilecție.

predisociáție *s. f.* stare în care se găsesc moleculele unei substanțe după absorbția unor radiații, în care energia de rotație e destul de mare pentru ca molecula să se poată disocia. (<fr. *prédissociation*)

predispozánt, -ă *adj. (med.)* receptiv, sensibil, predispus la o boală. (<fr. *prédisposant*)

predispoziție *s. f.* **1.** dispoziție naturală, înclinație spre ceva. **2.** receptivitate, sensibilitate la anumite boli. ● *(rar)* preferință. — var. *predispozițiune* s. f. (<fr. *prédisposition*)

predispozițiúne *s. f.* v. predispoziție.

predispúne *vb. intr., tr.* **1.** a crea, a pregăti o anumită stare de spirit, a dispune la ceva. **2.** a determina o sensibilitate deosebită față de anumite boli. — *predispunere* s. f. (după fr. *prédisposer*)

prednisón *s. n.* compus steroid de sinteză, obținut prin dehidrogenarea cortizonului, cu acțiune antiinflamatorie. (<fr., engl. *prednisone*, germ. *Prednison*)

predomină *vb. intr.* a sta mai presus, a avea rolul principal; a stăpîni, a domina. — *predominare* s. f. (<fr. *prédominer*)

predominánt, -ă *adj.* care predomină; predominator. (<fr. *prédominant*)

predominánță *s. f.* superioritate, predominare, predominație. (<fr. *prédominance*)

predominatór, -oáre *adj. (rar)* predominant. (<*predomina* + *-tor*)

predominație *s. f. (rar)* predominare. — var. *predominațiune* s. f. (<fr. *prédomination*)

predominațiúne *s. f.* v. predominație.

preechipă *s. f. (sport)* echipă din care se selecționează jucătorii pentru un meci. (< *pre-* + *echipă*)

preeclampsíe *s. f.* formă gravă de disgravidie, premergătoare eclampsiei. (<fr. *prééclampsie*)

preelectorál, -ă *adj.* care precedă alegerile. (<fr. *préélectoral*)

preelénic, -ă *adj.* 1. referitor la civilizațiile instalate în lumea egeeană înainte de venirea indo-europenilor sau a celor care au suferit influența lor. 2. *(p. ext.)* referitor la civilizația miceniană. (<fr. *préhellénique*)

preelenísm *s. n.* civilizația preelenică. (<*pre-* + *elenism*)

preeminént, -ă *adj.* superior altora în rang, ca merite etc. (<fr. *prééminent*)

preeminénță *s. f.* 1. demnitate, privilegiu al unui rang. 2. superioritate (în rang, în merite etc.) a cuiva sau a ceva. (<fr. *prééminence*, lat. *praeeminentia*)

preempțiúne *s. f. (jur.) drept de ~* = drept de care se bucură cineva printr-un contract sau printr-o lege, de a fi preferat dintre mai mulți cumpărători. (<fr. *préemption*, cf. lat. *emptio*, cumpărare)

preexistá *vb. intr.* a exista de mai înainte. (<fr. *préexister*)

preexistént, -ă *adj.* care preexistă. (<fr. *préexistant*)

preexisténță *s. f.* faptul de a preexista; existență anterioară. ● doctrină filozofică sau religioasă care admite existența sufletului înainte de cea a corpului, precum și reîncarnarea sufletelor. (<fr. *préexistence*)

prefabricá *vb. tr.* a confecționa prefabricate. — *prefabricáre* s. f. (<*prefabricat*)

prefabricát, -ă *adj., s. n.* (element de beton, lemn, metal etc.) confecționat dinainte în fabrică sau în atelier, pentru a fi numai montat sau asamblat pe șantier; (produs) care rezultă dintr-un proces industrial și servește ca material pentru fabricarea unui produs industrial finit. (<fr. *préfabriqué*)

prefabricáție *s. f.* prefabricare. (<fr. *préfabrication*)

prefațá *vb. tr.* 1. a scrie prefața la o carte. 2. a anunța (un eveniment). — *prefațáre* s. f. (după fr. *préfacer*)

prefațatór, -oáre *s. m. f.* autor de prefețe. (<*prefața* + *-tor*)

prefáță *s. f.* 1. cuvînt către cititori, la începutul unei cărți, care conține lămuriri, explicații etc. legate de opera respectivă; precuvîntare. 2. ceea ce precedă sau anunță un eveniment. (după fr. *préface*)

prefázã *s. f.* termen care desemnează debutul procesului schizofren. (<*pre-* + *fază*)

prefect *s. m.* 1. demnitar care conducea o prefectură la romani sau diverse unități teritoriale în unele state feudale. 2. comandant al unei armate, al unei legiuni la romani. 3. șef administrativ și politic al unui județ (sau district), reprezentînd puterea centrală a statului. ○ *(în trecut)* *~ de poliție* = înalt funcționar, șef al poliției în orașele mari ale țării. 4. preot sau călugăr în institutele pedagogice ale iezuiților, care conduce și supraveghează cîte un sector al activității elevilor (învățătura, disciplina, practicile religioase etc.). 5. *(în trecut)* elev, într-un colegiu (religios), responsabil cu disciplina. (<lat. *praefectus*)

prefectorál, -ă *adj.* care aparține prefectului sau prefecturii. (<fr. *préfectoral*)

prefectúră *s. f.* 1. unitate administrativă, provincie etc. condusă de un prefect (1). 2. funcția, demnitatea de prefect; timpul în care acesta își exercită funcția. 3. instituție care constituie forul administrativ și politic sau conducerea poliției dintr-un județ (sau district); *(p. ext.)* local în care își are sediul o asemenea instituție. (<lat. *praefectura*, fr. *préfecture*)

preferá *vb. tr.* a alege între două sau mai multe posibilități, a da întîietate unei situații sau unei persoane (în raport cu altceva sau altcineva); a avea predilecție (pentru ceva sau cineva). ○ *de ~t* = (în mod) preferabil. (<fr. *préférer*)

preferábil, -ă *adj.* care merită să fie preferat. (<fr. *préférable*)

preferabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi preferabil. (<engl. *preferability*)

preferáns *s. n.* joc de cărți. (<rus. *preferans*)

preferát, -ă *adj., s. m. f.* predilect. (<fr. *préféré*)

preferéndum *s. n. (zool.)* valoare optimă a unui factor de mediu preferată de un organism. (<fr. *préférendum*)

preferențiál, -ă *adj.* care se acordă cu preferință cuiva; de favoare. (<fr. *préférentiel*)

preferínță *s. f.* faptul de a prefera pe cineva sau ceva; predilecție. ○ *de ~* = cu deosebire, mai ales. (<fr. *préférence*)

prefeudál, -ă *adj.* anterior feudalismului. (<*pre-* + *feudal*)

prefíce *s. f. pl.* bocitoare tocmite pentru a plînge morții și a le proslăvi însușirile. (<lat. *praeficae*)

prefigurá *vb. tr. (livr.)* a prezenta, a schița în mare, cu anticipație. — *prefiguráre* s. f. (<fr. *préfigurer*)

prefigurativ, -ă *adj., s. n.* (element) care prefigurează. (<engl. *prefigurative*)

prefigurátie *s. f. (rar)* prefigurare. (<fr. *préfiguration*)

prefilatelíe *s. f.* ramură a filateliei care se ocupă cu materialele și documentele din perioada premergătoare apariției mărcilor poștale. (<germ. *Präphilatelie*)

prefiltráre *s. f.* filtrare prealabilă a apei printr-un prefiltru. (după fr. *préfiltration*, engl. *prefiltering*)

prefiltru *s. n.* filtru cu strat filtrant de nisip cu granulație mare, amplasat în amonte de filtrul principal al instalației de tratare a apei. (<fr. *préfiltre*)

prefinál, -ă *adj.* dinainte de final; penultim. ○ *(telec.)* *etaj ~* = etaj de amplificare situat înaintea etajului final. (<*pre-* + *final*)

prefíx *s. n.* 1. afix care se atașează înaintea rădăcinii sau temei unui cuvînt, pentru a forma un cuvînt nou. 2. *(telec.)* indicativ de apel; număr care indică o anumită localitate

sau țară, trebuind format înaintea numărului de telefon al abonatului. (<fr. *préfixe*, lat. *praefixus*, înfipt în față)

prefixá *vb. tr.* a alașa un prefix unui cuvînt. — *prefixáre* s. f. (<fr. *préfixer*)

prefixál, -ă *adj.* (despre cuvinte) format cu ajutorul unui prefix; care conține un prefix. (<fr. *préfixal*)

prefixáțle *s. f.* prefixare. (<fr. *préfixation*)

prefixoid *s. n.* pseudoprefix. (<fr. *préfixoïde*)

prefixoidál, -ă *adj.* referitor la prefixoid, format cu ajutorul unui prefixoid. (<*prefixoid* + *-al*)

prefloráție *s. f.* mod de dispunere a sepalelor și a petalelor în mugurul floral; estivație (2). (după fr. *préfloraison*)

prefoliáție *s. f.* mod de dispunere a frunzelor în mugur. (<fr. *préfoliation*)

preforjáre *s. f.* forjare preliminară aplicată unei piese înainte de a i se da forma definitivă. (<*pre-* + *forjare*)

preformáre *s. f.* operație de transformare a pieselor conice în pălării bărbătești cu calotă și bor. (după fr. *préformation*)

preformáție *s. f.* (*biol.*) conformație moștenită; predispoziție. — var. *preformațiune* s. f. (<fr. *préformation*, engl. *preformation*)

preformațiúne *s. f.* v. preformație.

preformísm *s. n.* concepție cronată potrivit căreia toate însușirile și caracteristicile organismului adult există deja constituite, în formă ultimă, în germen, dezvoltarea ontogenetică constînd doar în creșteri de volum; animaliculism. (<germ. *Präformismus*, fr. *préformisme*, engl. *preformism*, rus. *preformizm*)

preformíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al preformismului. (<germ. *präformist*)

prefrontál, -ă *adj.* situat în fața lobului frontal. (<fr. *préfrontal*, engl. *prefrontal*)

pregenéric *s. n.* cadru de film care precedă genericul. (<fr. *prégénérique*)

pregerminăre *s. f.* germinare provocată a semințelor înainte de semănat, pentru a grăbi răsădirea. (<*pre-* + *germinare*)

preglaciár, -ă *adj.* anterior perioadei glaciare cuaternare. (<fr. *préglaciaire*)

pregnánt, -ă *adj.* care iese în relief prin trăsături specifice; care are importanță, semnificație, expresivitate. ● (*adv.*) în mod evident, cu claritate. (<fr. *prégnant*, lat. *praegnans*)

pregnánță *s. f.* însușirea a ceea ce este pregnant. ● (*psih.*) calitate prin care o structură se impune spontan și cu forță. (<fr. *prégnance*)

pregustá *vb. tr.* a gusta o băutură, o mîncare înainte de a fi consumată. — *pregustáre* s. f. (<lat. *praegustare*)

pregustáție *s. f.* (*rar*) pregustare. (<fr. *prégustation*)

prehensíbil, -ă *adj.* care poate fi apucat. (<fr. *préhensible*)

prehensíl, -ă *adj.* (*biol.*: despre organe) care are însușirea de a prinde. (<fr. *préhensile*)

prehensiúne *s. f.* acțiunea mîinii de a prinde, de a apuca cu ajutorul degetelor, ghearelor, al unei pense etc. (<fr. *préhension*)

prehensór, -oáre *adj.* (despre un organ) care servește pentru prehensiune. (<fr. *préhenseur*)

prehomérie, -ă *adj.* (despre poeții greci) dinainte de Homer. (<*pre-* + *homeric*)

prehominiéni *s. m. pl.* grup de hominieni de la începutul cuaternarului, intermediari între om și maimuțele antropoide (pitecantropul, sinantropul, africantropul). (<fr. *préhominiens*)

preimperialíst, -ă *adj.* anterior imperialismului. (<*pre-* + *imperialist*)

preimprimá *vb. tr.* a imprima în prealabil ilustrațiile în culori pentru un ziar. (<fr. *preimprimer*)

preîncásie, -ă *adj.* anterior încașilor. (după fr. *préincasique*)

preindexáre *s. f.* (*inform.*) proces de calcul al unei adrese în care indexarea se efectuează înaintea evaluării adresei. (după engl. *preindexing*)

preindustriál, -ă *adj.* anterior revoluției industriale. (<fr. *préindustriel*)

preindustrializáre *s. f.* prelucrare primară a materiilor prime textile, pînă în faza cînd pot fi supuse procesului de filare. (după fr. *préindustrialisation*)

preinfáret *s. n.* sindrom prezentînd aspecte clinice și de laborator intermediare față de criza de angor și infarctul miocardic propriu-zis. (<germ. *Präinfarkt*)

preislámic, -ă *adj.* anterior islamului; anteislamic. (<fr. *préislamique*)

preistóric, -ă *adj.* referitor la preistorie, din preistorie. ● (*fam.*) străvechi; învechit, perimat. (<fr. *préhistorique*)

preistoricián, -ă *s. m. f.* specialist în preistorie. (după fr. *préhistorien*)

preistórie *s. f.* perioadă în istoria omenirii anterioară apariției primelor documente scrise; ceea ce aparține trecutului, ceea ce e foarte vechi. ● studiul acestei perioade. (după fr. *préhistoire*)

preînregistráre *s. f.* înregistrare prealabilă în studio a părții sonore a unui film. (după engl. *pre-recording*)

prejudecátă *s. f.* părere, idee preconcepută asupra unui lucru, unei probleme; preconcepție. (după fr. *préjugé*)

prejudiciá *vb. tr.* a cauza un prejudiciu. — *prejudiciére* s. f. (<fr. *préjudicier*)

prejudiciábil, -ă *adj.* care poate aduce prejudicii. (<fr. *préjudiciable*)

prejudiciál, -ă *adj.* (*jur.*; despre o cauză, o pricină) care trebuie judecată în primul rînd. (<fr. *préjudiciel*)

prejudíciu *s. n.* pagubă, daună materială, morală etc. adusă cuiva. ● știrbire a onoarei, a prestigiului. (<fr. *préjudice*, lat. *praeiudicium*, judecată anticipată)

prelát *s. m.* înalt demnitar al bisericii. (<fr. *prélat*, lat. *praelatus*)

prelátă *s. f.* foaie de pînză deasă și impermeabilă, folosită la acoperirea camioanelor, a diverselor obiecte și materiale etc. (<fr. *prélart*)

prelatín, -ă *adj.* anterior civilizației și limbii latine. (<fr. *prélatin*)

prelatúră *s. f.* titlu, demnitate de prelat. (<fr. *prélature*)

prelecțiúne *s. f. (livr.)* prelegere. (<lat. *praelectio*, explicație)

prelégere *s. f.* lecție (dintr-un curs universitar); conferință publică (aparținînd unui ciclu); prelecțiune. (<lat. *praelegere*)

prelevá *vb. tr.* a extrage, a detașa dintr-o cantitate totală, dintr-un ansamblu. ● a recolta un eșantion de țesut, lichid organic etc. spre a fi studiat. — *prelevăre* s. f. (<fr. *prélever*)

prelevățíe *s. f. (rar)* prelevare. — var. *prelevațiune* s. f. (<fr. *prélevation*)

prelevațiúne *s. f.* v. prelevație.

prelimină *vb. tr.* a calcula, a aprecia, a evalua cu anticipație. (<*preliminar*)

preliminár, -ă I. *adj.* care precedă sau pregătește o acțiune, un fapt (servind pentru lămurirea și ușurarea înțelegerii lui); *(p. ext.)* prealabil. ● *(adv.)* în mod preliminar. **II.** *s. n. (pl.)* acțiune premergătoare, care asigură reușita a ceva; preparative. ● etapă competițională în care sînt selecționați participanții pentru faza finală a unei întreceri sportive. (<fr. *préliminaire*)

preliminăre *s. f. (cont.)* includere în mod treptat în cheltuielile curente a unor sume reprezentînd cheltuieli viitoare. (<*prelimina*)

prelógic, -ă *adj.* care precedă logica. ● (despre gîndire, mentalitatea primitivă) care nu se conformează normelor logicii, fiind dominat de emoții. (<fr. *prélogique*)

prelúá *vb. tr.* a lua (în primire) de la cineva; a lua asupra sa. — *preluăre* s. f. (<*pre-* + *lua*)

preluerá *vb. tr.* **1.** a transforma, a trece de la o stare brută la una finită (un material, o piesă etc.). **2.** a reface o lucrare, o operă etc. **3.** a lămuri; a expune, a explica (o idee, o carte etc.). **4.** a căuta că convingă pe cineva să facă, să recunoască ceva etc., a arăta greșelile spre a fi îndreptate. — *preluerăre* s. f. (după germ. *verarbeiten*)

preluerábil, -ă *adj.* (despre materiale) care poate fi preluerat. (<*preluera* + *-bil*)

preluerabilitáte *s. f.* proprietate a unui material de a fi preluerabil. (<*preluerabil* + *-itate*)

preluerativ, -ă *adj.* cu caracter de preluerare. (<*preluera* + *-tiv*)

preluerătór, -oáre *adj.* care preluerează. (<*preluera* + *-tor*)

preludá *vb. intr. (livr.)* **1.** a-și încerca vocea sau instrumentul înainte de execuția unei bucăți muzicale; *(p. ext.)* a începe să cînte. **2.** *(fig.)* a întreprinde o acțiune preliminară. — *preludăre* s. f. (<fr. *préluder*)

preludíu *s. n.* **1.** exercițiu muzical pentru acordarea instrumentului sau pentru antrenarea mîinilor ori vocii; *(p. ext.)* improvizație muzicală preliminară. **2.** parte introductivă a unei compoziții muzicale. ● piesă care precedă o fugă, o tocată, un coral; prima parte a suitei. ● compoziție muzicală instrumentală independentă, cu un caracter și o structură foarte variate. ● lucrare simfonică, uneori programatică. **3.** ceea ce precedă, pregătește, anunță o acțiune, un eveniment etc. (<germ. *Präludium*, it. *preludio*, fr. *prélude*)

preluxáție *s. f.* stare a unei articulații, caracterizată prin malformații congenitale osoase, care predispune la luxație. (<fr. *préluxation*)

premagnetizáre *s. f.* magnetizare suplimentară constantă a unor circuite magnetice destinate a funcționa în curent alternativ. (<*pre-* + *magnetizare*)

premalign, -ă *adj.* precanceros. (<*pre-* + *malign*)

premarítal, -ă *adj.* care precedă viața conjugală. (<engl. *premarital*)

premarxíst, -ă *adj.* care precedă marxismului. (<*pre-* + *marxist*)

prematrimoniál, -ă *adj.* care precedă căsătoria. (<*pre-* + *matrimonial*)

prematúr, -ă I. *adj.* care se manifestă, apare înainte de vreme; pretimpuriu. **II.** *adj., s. m.* (copil) născut înainte de termen. (<lat. *praematurus*, fr. *prématuré*)

prematurăre *s. f.* operație în procesul de fabricare a fibrelor din viscoză. (<*prematur*)

prematurăție *s. f. (rar)* naștere prematură a unui copil. (<fr. *prématuration*)

prematuritáte *s. f. (livr.)* faptul, însușirea de a fi prematur. (<fr. *prématurité*)

premedicáție *s. f.* administrare de medicamente înaintea unei intervenții chirurgicale pentru a calma teama bolnavului, a diminua secrețiile, a prepara acțiunea anesteziicelor etc. (<fr. *prémédication*)

premeditá *vb. tr.* a plănui, a pregăti din vreme, cu atenție, cu grijă. (<fr. *préméditer*, lat. *praemeditari*)

premeditáre *s. f.* faptul de a premedita. ● *(jur.)* circumstanță agravantă constînd în săvîrșirea în mod deliberat a unei infracțiuni; premeditație. (<*premedita*)

premeditát, -ă *adj.* (făcut) cu premeditare. (<fr. *préméditié*)

premeditățíe *s. f. (rar)* premeditare. (<fr. *préméditation*, lat. *praemeditatio*)

premeiózǎ *s. f.* totalitatea stadiilor prin care trec cromozomii unei aceleiași perechi înainte de formarea gameților. (<*pre-* + *meioză*)

premenopáuză *s. f.* ansamblu de tulburări care precedă menopauza; perioada în care se manifestă. (<fr. *préménopause*)

premenstruál, -ă *adj.* care precedă menstruația. (<fr. *prémenstruel*)

premergátór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care precedă pe cineva sau ceva; precursor. (<*pre-* + *mergător*)

premérge *vb. intr.* a fi, a se întîmpla înainte de...; a preceda. (<*pre-* + *merge*)

premiá *vb. tr.* a acorda, a decerna un premiu. — *premiére* s. f. (<lat. *praemiare*)

premiábil, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care merită a fi premiat, propus spre premiere. (<*premia* + *-bil*)

premiál, -ă *adj.* referitor la premii, de, pentru premii. ○ *sistem* ~ = parte a sistemului de retribuție referitor la acordarea premiilor și a primelor. (<lat. *praemialis*)

premiánt, -ă *s. m. f.* elev care a obținut un premiu la sfîrșitul anului școlar. (<*premia* + *-ant*)

premiér *s. m.* (în unele țări) președinte al consiliului de miniștri, prim-ministru. (<fr. *premier*)

premiéră[1] *s. f.* **1.** prima reprezentație cu public a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film etc.; piesă, operă, film care se prezintă pentru prima oară. **2.** inaugurare a unei activități; noutate. (<fr. *première*)

premiéră[2] *s. f.* (ieșit din uz) conducătoare a unui atelier de croitorie, a unei case de mode. (<fr. *première*)

premilitár, -ă **I.** *adj.* referitor la premilitărie; care aparține unui premilitar (II). **II.** *s. m.* tînăr care face parte din premilitărie. (<fr. *prémilitaire*)

premilitărie *s. f.* (în România interbelică) pregătire militară a tinerilor între 18 și 21 de ani, înainte de încorporare. (<*pre-* + *militărie*)

premisă *s. f.* **1.** punct de plecare al unei acțiuni, argumentații etc.; idee de bază. • condiție de bază. **2.** fiecare dintre primele două judecăți ale unui silogism, din care se deduce concluzia. (<fr. *prémisse*, lat. *praemissa*<*praemittere*, a trimite înainte)

prémiu *s. n.* distincție, recompensă (materială) acordată cuiva pentru merite sau succese deosebite într-un domeniu de activitate. (<lat. *praemium*)

premixáj *s. n.* grupare pe o singură bandă, prin mixaj, a unor componente sonore ale unui film (dialoguri, muzică, zgomote) înregistrate separat; mixaj premergător mixajului definitiv al filmului. • fonogramă obținută în urma unei asemenea operații. (<*pre-* + *mixaj*)

premodérn, -ă *adj.* care aparține epocii premergătoare celei moderne. (<fr. *prémoderne*)

premolár *s. m.* fiecare dintre dinții mamiferelor situați între canini și molari. (<fr. *prémolaire*)

premonitóriu, -ie *adj.* **1.** cu caracter de premoniție (2); prevestitor. **2.** (despre simptome) care precedă o anumită boală, permițînd prevederea evoluției ei. (<fr. *prémonitoire*)

premoníție *s. f.* **1.** figură retorică prin care oratorul prepară auditoriul în vederea unui anumit fapt ce ar putea să displacă. **2.** presimțire a unor fapte viitoare, fără motivare rațională; sentație care precedă, anunță un fapt; prevestire, avertisment. — var. *premonițiune* s. f. (<fr. *prémonition*, lat. *praemonitio*)

premonițiúne *s. f.* v. premoniție.

premonopolíst, -ă *adj.* care precedă dezvoltarea monopolurilor. (<*pre-* + *monopolist*)

premontáj *s. n.* **1.** *(constr.)* montaj prealabil. **2.** prima asamblare a scenelor și planurilor individuale ale unui film; prima formă de montaj a filmului final. (<*pre-* + *montaj*)

premontán, -ă *adj.* (despre relief) situat la marginea unui lanț de munți. (după fr. *avant-mont*)

premorbíd, -ă *adj.* dinainte de boală. (<*pre-* + *morbid*)

premunitív, -ă *adj.* care conferă premunire. (<fr. *prémunitif*)

premunițíe *s. f.* stare de imunitate la orice nouă infecție bacteriană sau virală a unui organism deja infectat. (<fr. *prémunition*)

premutáție *s. f.* *(biol.)* modificare a unei gene care poate reveni la forma inițială sau care poate duce la apariția unei alte mutații. (<*pre-* + *mutație*)

prenadéz *s. n.* adeziv monocomponent pe bază de elastomeri sintetici și solvenți organici. (n. com.)

prenarcóză *s. f.* preanestezie. (<fr. *prénarcose*)

prenatál, -ă *adj.* anterior nașterii; antenatal. (<fr. *prénatal*)

prenotá *vb. tr.* *(rar)* a înscrie dinainte pe cineva într-un registru, pe o listă, pentru a-l avea în evidență. — *prenotáre* s. f. (<germ. *pränotieren*)

prenotifícă *vb. tr.* a notifica în prealabil — *prenotificáre* s. f. (<*pre-* + *notifica*)

prenoțiúne *s. f.* *(rar)* noțiune preliminară. (<fr. *prénotion*)

prenóvă *s. f.* novă care, înaintea unei explozii interne, se prezintă ca o stea pitică albastră, fierbinte. (<germ. *Pränova*)

prenúme *s. n.* nume care se dă cuiva la naștere; nume de botez. (după fr. *prénom*, lat. *praenomen*)

prenumeránt *s. m.* (ieșit din uz) abonat la o publicație periodică sau la o carte ce urmează să apară; *(p. ext.)* cel care contribuie la o listă de subscripție. (<lat. *praenumerans, -ntis*)

prenupțiál, -ă *adj.* dinainte de căsătorie; antenupțial. ○ *certificat* ~ = certificat medical care atestă că viitorii soți sînt apți pentru căsătorie. (<fr. *prénuptial*)

preobiectál, -ă *adj.* referitor la etapa imediat următoare nașterii, cînd percepția lumii exterioare se face numai în funcție de nevoile primare. (<*pre-* + *obiectal*)

preobliterát, -ă *adj.* (despre mărci poștale) obliterat înainte de punerea în circulație, în scopul simplificării operațiilor poștale de expediere. (<*pre-* + *obliterat*)

preocupá *vb.* **I.** *tr.* **1.** (despre idei, probleme etc.) a stărui neîntrerupt în minte, a obseda. • a îngrijora, a neliniști. **2.** a face să fie în centrul atenției, a trezi interesul, curiozitatea. **II.** *refl.* a se interesa în mod deosebit de cineva sau ceva; a se gîndi intens, a se strădui spre a soluționa o problemă, a-și bate capul (cu ceva). (<fr. *préoccuper*, lat. *praeoccupare*, a ocupa dinainte)

preocupánt, -ă *adj.* care preocupă. (<fr. *préoccupant*)

preocupáre *s. f.* **1.** faptul de a (se) preocupa; interes deosebit, grijă pentru ceva sau cineva;

(p. ext.) activitate susținută într-un anumit domeniu. 2. stare de îngrijorare, de neliniște. (<*preocupa*)

preocupáție *s. f. (rar)* preocupare. (<fr. *préoccupation*)

preolimpiádă *s. f.* concurs de anvergură premergător olimpiadelor. (<*pre-* + *olimpiadă*)

preolímpic, -ă *adj.* care are loc înaintea jocurilor olimpice sau în vederea acestora. (<fr. *préolympique*)

preomologáre *s. f.* fază preliminară omologării. (<*pre-* + *omologare*)

preoperatóriu, -ie *adj.* care precedă o operație chirurgicală. (<fr. *préopératoire*)

preopină *vb. intr. (rar)* a lua atitudine, a opina înaintea altora. (<fr. *préopiner*)

preopinént, -ă *s. m. f.* cel care emite o părere înaintea altuia; antevorbitor. • adversar de opinii. (<fr. *préopinant*)

preorál, -ă *adj.* situat înainte de gură. (<fr. *préoral*)

prepalatál, -ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează în partea anterioară a vălului palatului. (<fr. *prépalatal*)

prepará *vb. tr., refl.* a (se) pregăti. — *preparáre* s. f. (<fr. *préparer*, lat. *praeparare*)

preparát *s. n.* faptul de a (se) prepara; *(concr.)* produs (alimentar) al unei preparări. (<germ. *Präparat*)

preparatíve *s. f. pl.* pregătiri (în vederea reușitei unei acțiuni); preliminarii. (<fr. *préparatifs*)

preparatór, -oáre I. *adj.* care prepară; preparatoriu. II. *s. m. f.* 1. persoană care combină anumite materiale etc. spre a obține un produs nou, a îmbunătăți calitatea unor produse etc. 2. membru al corpului didactic universitar (inferior în grad asistentului) care ajută pe profesori în activitatea științifică și didactică cu studenții. 3. meditator. (<fr. *préparateur*, lat. *praeparator*)

preparatóriu, -ie *adj. (rar)* preparator (I). (<fr. *préparatoire*)

preparáție *s. f.* 1. preparare. 2. produs special preparat în vederea unor cercetări de laborator. 3. meditație (3). — var. *preparațiune* s. f. (<fr. *préparation*, lat. *praeparatio*)

preparațiúne *s. f.* v. preparație.

prepașoptíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor) care aparține generației dinainte de 1848. (<*pre-* + *pașoptist*)

preponderá *vb. intr.* (rar) a fi preponderent; a precumpăni, a predomina. (<fr. *prépondérer*, lat. *praeponderare*, a întrece)

preponderént, -ă *adj.* superior ca pondere, ca importanță etc.; precumpănitor, predominant. (după fr. *prépondérant*)

preponderénță *s. f.* superioritate ca greutate, influență, importanță etc.; predominanță. (<fr. *prépondérance*)

prepoténț, -ă *adj. (livr.)* atotputernic. (<lat. *praepotens*)

prepoténță *s. f.* 1. *(livr.)* atotputernicie; autoritate absolută. 2. *(biol.)* capacitate a unui animal de a genera descendenți mult mai asemănători lui decît în mod obișnuit. (<fr. *prépotence*, lat. *praepotentia*)

prepózit *s. m.* 1. reprezentant al puterii superioare, așezat temporar în fruntea unei colectivități sau a unui oficiu special din Imperiul Roman. • mare maestru al palatului în Imperiul Bizantin. 2. cleric catolic de rang înalt care îndeplinește o funcție administrativă importantă. (<germ. *Präpositus*, lat. *praepositus*, căpetenie, șef)

prepozitív, -ă *adj.* (despre un cuvînt, o particulă) 1. proclitic. 2. care se folosește ca prepoziție. (<fr. *prépositif*)

prepozitúră *s. f.* demnitatea de prepozit (2). (<lat. *praepositura*)

prepoziție *s. f.* parte de vorbire neflexibilă care indică un raport sintactic între doi termeni. — var. *prepozițiune* s. f. (<fr. *préposition*, lat. *praepositio*, punere înainte)

prepoziționál, -ă *adj.* (despre construcții gramaticale) construit cu o prepoziție; cu valoare de prepoziție. (<fr. *prépositionnel*)

prepoziționalizá *vb. tr.* a trece, prin conversiune, un adverb, substantiv, participiu sau gerunziu la prepoziție. (<*prepozițional* + *-iza*)

prepozițiúne *s. f.* v. prepoziție.

preprint *s. n.* text tipărit separat înainte de apariția sa într-o publicație. (<engl. *preprint*, germ. *Preprint*)

preprocesór *s. n. (inform.)* program general al unui ordinator care operează un tratament preliminar. (<engl. *pre-processor*, fr. *préprocesseur*)

prepsihótic, -ă *adj.* referitor la prepsihoză, de prepsihoză. (<fr. *prépsychotique*)

prepsihóză *s. f.* ansamblu de stări psihopatologice care lasă să se întrevadă o evoluție psihotică ulterioară. (<fr. *prépsychose*)

prepuberál, -ă *adj.* prepubertar, prepubescent. (<engl. *prepuberal*)

prepubertár, -ă *adj.* care aparține, caracteristic pubertății; prepuberal. (<fr. *prépubertaire*)

prepubertáte *s. f.* perioadă care precedă pubertatea; ansamblu de manifestări care caracterizează această vîrstă. (<fr. *prépuberté*)

prepubescént, -ă *adj.* prepuberal. (<engl. *prepubescent*)

prepúț *s. n.* piele încrețită care acoperă glandul penisului sau al clitorisului. — var. *prepuțiu* s. n. (<fr. *prépuce*, lat. *praeputium*)

prepuțiál, -ă *adj.* al prepușului. (<fr. *préputial*)

prepúțiu *s. n.* v. prepuț.

prerafaelísm *s. n.* v. prerafaelitism.

prerafaelít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al prerafaelitismului. (<fr. *préraphaélite*)

prerafaelitísm / prerafaelísm *s. n.* curent afirmat deopotrivă în pictură și în poezie, în Anglia, la mijlocul sec. XIX, ca o reacție împotriva academismului, care, considerînd operele predecesorilor lui Rafael ca apogeu al picturii, milita pentru o întoarcere la puritatea artei acestora, la o expresie mai interiorizată, mai sinceră și mai sobră. (<engl. *pre-*

raphaelitism, fr. *préraphaélisme*, cf. *Rafael*, pictor, sculptor și arhitect al Renașterii)

prerafinăre *s. f.* rafinare prealabilă. (<*pre-* + *rafinare*)

prerepartizáre *s. f.* repartizare prealabilă a absolvenților. (<*pre-* + *repartizare*)

prerevoluționár, -ă *adj.* care a existat, s-a întîmplat înaintea unei revoluții; care caracterizează perioada dinaintea unei revoluții. (<*pre-* + *revoluționar*)

preriál, -ă *adj.* (despre plante) care crește în prerii. (<fr. *prairial*)

prerie *s. f.* regiune de stepă din America de Nord, acoperită cu ierburi înalte și subarbuști. (<fr. *prairie*)

prerogatívă *s. f.* privilegiu, avantaj acordat cuiva prin lege sau prin uz. ● *(p. ext.)* avantaj, superioritate de care se bucură cineva (prin calitățile sale). (<fr. *prérogative*, lat. *praerogativa*, /centuria/, care vota întîi)

preromán, -ă *adj.* anterior venirii romanilor pe un anumit teritoriu; care datează din această perioadă. (<fr. *préromain*)

preromántic, -ă *adj.* referitor la preromantism; specific preromantismului. ● *(s. m. f.)* scriitor care aparține preromantismului. (<fr. *préromantique*)

preromantísm *s. n.* curent literar din a doua jumătate a sec. XVIII, care prefigurează romantismul, marcînd unele direcții ale evoluției sale ulterioare. (<fr. *préromantisme*)

presá *vb. tr.* 1. a apăsa, a comprima, a stringe. ● (despre timp, evenimente etc.) a nu da răgaz; a grăbi. 2. a exercita o presiune asupra cuiva, a insista mult; a constrînge; a presiona. — *presáre* s. f. (<fr. *presser*)

presáj *s. n. (rar)* presare. (<fr. *pressage*)

presaláriu *s. n.* (în unele țări din Occident) alocație acordată absolvenților unei facultăți pe timpul cît nu sînt angajați și deci nu primesc salariu. (<fr. *présalaire*)

presánt, -ă *adj.* care presează (2). ● *(fig.)* care cere o rezolvare grabnică, urgentă. (<fr. *pressant*)

presatór, -oáre *s. m. f.* presor[2] (II). (<*presa* + *-tor*)

présă *s. f.* I. 1. mașină de prelucrare a materialelor prin presare. ● tease. 2. mașină de tipărit cu care se imprimă texte, figuri etc. și care lucrează prin apăsarea hîrtiei de imprimat pe un zaț acoperit cu cerneală tipografică. II. totalitatea publicațiilor periodice, precum și a știrilor emise la radio și televiziune, considerate ca mijloc de informare a publicului. ● profesiunea de gazetar; *(concr.)* gazetarii, ziariștii. (<fr. *presse*)

prescient, -ă *adj. (livr.)* înzestrat cu capacitatea de a ști dinainte ce urmează; prevăzător. (<fr., engl. *prescient*)

presclerózã *s. f.* stare morbidă care precedă sclerozarea unui țesut. (<fr. *préscléro se*)

prescríe *vb.* I. *tr.* a dispune precis ceva ce urmează să se facă; *(spec.)* a indica un tratament, medicamente pentru un bolnav. II. *refl. (jur.;* despre o datorie, o pedeapsă etc.) a se stinge prin prescripție. (după fr. *prescrire*, lat. *prescribere*)

prescriptibil, -ă *adj. (jur.)* care se poate prescrie. (<fr. *prescriptible*)

prescriptibilitáte *s. f.* însușirea, starea de a fi prescriptibil. (<fr. *prescriptibilité*)

prescripție *s. f.* 1. obligație, dispoziție, hotărîre, ordin formal (impus de o lege, de un regulament etc.). 2. recomandație, indicație de tratament, dietă etc. dată de medic unui bolnav; rețetă. 3. *(jur.)* mijloc de dobîndire sau de pierdere a unui drept prin trecerea timpului, a termenului prevăzut de lege. — var. *prescipțiune* s. f. (<fr. *prescription*, lat. *praescriptio*, determinare dinainte)

prescripțiúne *s. f.* v. prescripție.

prescurtá *vb. tr.* a reduce dimensiunile unui text, ale unei expuneri etc.; a scurta un cuvînt, un titlu; a abrevia. — *prescurtáre* s. f. (<*pre-* + *scurta*)

preseísmic, -ă *adj.* care precedă mișcările seismice. (<*pre-* + *seismic*)

preselectá *vb. tr.* a selecta în prealabil. — *preselectáre* s. f. (<*pre-* + *selecta*)

preselectór *s. n.* 1. dispozitiv care pregătește dinainte condițiile necesare unei schimbări de viteză. 2. mecanism de comutație auxiliar din ansamblul unui schimbător automat, cu presecție directă. (<fr. *présélecteur*)

preselécție *s. f.* 1. preselecționare. 2. operație de căutare a unui selector într-o instalație telefonică automată. ● operație preliminară care permite în unele cutii de viteză determinarea unei combinații alese dinainte. — var. *preselecțiune* s. f. (<fr. *présélection*, engl. *preselection*)

preselecționá *vb. tr.* a selecționa în prealabil. — *preselecționáre* s. f. (<fr. *présélectionner*)

preselecțiúne *s. f.* v. preselecție.

presemnál *s. n.* orice semnal care în timp sau în spațiu precedă un altul, avertizînd asupra acestuia. (după it. *prosegnale*)

presemnalizá *vb. tr.* a semnaliza în prealabil. — *presemnalizáre* s. f. (<*pre-* + *semnaliza*)

presenescénță *s. f.* perioadă care precedă senescența. (<fr. *présénescence*)

presenil, -ă *adj.* referitor la presenilitate, în stadiul presenilității. (<fr. *présénile*)

presenilitáte *s. f.* perioadă care precedă senilitatea. (<fr. *présénilité*)

presentiméntă *s. n.* presimțire. (<fr. *pressentiment*)

presérie *s. f.* producere de bunuri în număr limitat înainte de a se trece la producția în serie. (<fr. *présérie*)

presesiúne *s. f.* sesiune de examene care precedă pe cea propriu-zisă. (<*pre-* + *sesiune*)

presetúpă *s. f.* presgarnitură. (<fr. *presse-étoupe*)

presezón *s. n.* perioadă dinainte de sezon. (<*pre-* + *sezon*)

presgarnitúră *s. f.* garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini; presetupă. (<fr. *presse-garniture*)

presimți *vb. tr.* a simți dinainte, vag și instinctiv, ceva care urmează să se întîmple. — *presimțíre* s. f. (după fr. *pressentir*)

présing *s. n. (sport)* predominare în inițiativa de joc; presiune exercitată asupra adversarului; sistem tactic, practicat mai ales în bas-

chet, constînd în folosirea apărării „om la om" pe tot terenul pentru a opri acțiunile ofensive ale adversarilor. (<engl. *pressing*)

presinterizáre *s. f. (tehn.)* sinterizare anterioară celei finale, la o temperatură mai mică, făcută cu scopul de a conferi obiectului calitatea de a putea fi prelucrat mecanic. (<*pre-* + *sinterizare*)

presiográf *s. n.* presiometru înregistrator. (<fr. *pressiographe*)

presiométru *s. n.* aparat de măsurat presiuni; manometru. (<fr. *préssiomètre*)

presloná *vb. tr. (rar)* a presa (2). (<*pres/iune/* + *-iona*)

presistólă *s. f.* timp care precedă sistola ventriculară. (<fr. *présystole*)

presistólic, -ă *adj.* (despre un zgomot al inimii) care coincide cu contracția auriculelor și precedă sistola ventriculară. (<fr. *présystolique*)

presiúne *s. f.* **1.** forță exercitată (prin apăsare) asupra unei suprafețe; apăsare. **2.** *(fig.)* constrîngere (morală, politică etc.), violență. (<fr. *pression*, lat. *pressio*)

presocialíst, -ă *adj.* anterior socialismului. (<*pre-* + *socialist*)

presocrátic, -ă *adj., s. m. f.* (filozof grec) dinaintea lui Socrate. (<fr. *présocratique*)

presopunctór *s. m.* medic specialist în presopunctură. (<*presopunctură*)

presopunctúră *s. f.* acupresură. (<*presa* + /acu/*punctură*)

presór[1] *s. n.* dispozitiv la mașina de cusut care apasă materialul pe placa mașinii. (<fr. *pressoir*)

presór[2]**, -oáre** **I.** *adj.* care face să crească presiunea. **II.** *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la presă; presator. (<fr. *presseur*)

presoreceptór *s. m.* terminație nervoasă situată în peretele unui vas sangvin, sensibilă la presiunea sîngelui; baroreceptor. (<fr. *presso-récepteur*)

presortáre *s. f.* sortare prealabilă. (<*pre-* + *sortare*)

presostát *s. n.* aparat pentru măsurarea presiunii dintr-o incăpere închisă. (<fr. *pressostat*)

prespapíer /-pi-é/ *s. n.* obiect greu de birou care se așază peste hîrtii pentru a le împiedica să se împrăștie. (<fr. *presse-papiers*)

presspán *s. n.* carton presat dur, cu luciu pe ambele fețe, folosit ca izolant în electrotehnică. (<germ. *Presspan*)

prestá *vb. tr.* a depune, a desfășura o activitate. (<lat. *praestare*, a furniza)

prestabilí *vb. tr.* a fixa, a stabili dinainte. — *prestabilíre* s. f. (<it. *prestabilire*, după fr. *préétablir*)

prestánt, -ă *adj.* cu prestanță. (<it. *prestante*)

prestánță *s. f.* ținută, atitudine demnă, impunătoare. (<fr. *prestance*)

prestáre *s. f.* acțiunea de a presta și rezultatul ei; prestație. ○ *~a jurămîntului* = depunere a jurămîntului în condiții prevăzute de lege; *~ări de servicii* = activitate care constă în confecționarea, repararea, întreținerea etc. unor bunuri materiale, precum și în efectuarea unor servicii pentru satisfacerea unor nevoi de consum. (<*presta*)

prestatál, -ă *adj.* anterior existenței statului. (<*pre-* + *statal*)

prestatór, -oáre *adj., s. m. f.* (persoană, întreprindere) care prestează o muncă, un serviciu. (<*presta* + *-tor*)

prestáție *s. f.* **1.** prestare. **2.** muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor operații de folos obștesc. (<fr. *prestation*, lat. *praestatio*)

prestelár, -ă *adj. (astr.)* dinainte de a se fi format stelele. (<fr. *préstellaire*, engl. *prestellar*)

prestéță *s. f. (rar)* promptitudine. (<fr. *prestesse*)

prestidigitatór *s. m.* specialist în prestidigitație; scamator. ● *(fig.)* om abil în mișcările mîinilor. (<fr. *prestidigitateur*)

prestidigitáție *s. f.* arta și tehnica de a face scamatorii, de a produce iluzii optice prin mișcări foarte îndemînatice și rapide ale mîinilor. ● *(fig.)* agilitate deosebită a mîinilor. — var. *prestidigitațiune* s. f. (<fr. *prestidigitation*)

prestidigitațiúne *s. f.* v. prestidigitație.

prestigiós, -oásă *adj.* referitor la prestigiu; care se bucură de respect, de admirație, de apreciere. (<fr. *prestigieux*, lat. *praestigiosus*)

prestígiu *s. n.* **1.** autoritate morală deosebită; vază, considerație. **2.** *(fig.)* strălucire personală. (<fr. *prestige*, lat. *praestigium*)

prestimónlu *s. n.* venit afectat întreținerii unui preot catolic. (<lat. *praestimonium*)

prestissímo **I.** *adv. (muz.)* foarte repede. **II.** *s. n.* (parte dintr-o) lucrare muzicală concepută a fi executată în acest tempo. (<it. *prestissimo*)

présto **I.** *adv. (muz.)* mai puțin grăbit decît prestissimo. **II.** *s. n.* (parte dintr-o) lucrare muzicală concepută a fi executată în acest tempo. (<it. *presto*)

prestríb *s. n.* dispozitiv simplu servind pentru reglarea și închiderea tuburilor de cauciuc de la aparatele de transfuzie, perfuzie, aspirație etc.

presupozíție *s. f. (rar)* supoziție prealabilă, presupunere. (<fr. *présupposition*)

presupúne *vb. tr.* **1.** a admite pentru un moment că ceva este posibil sau adevărat, a crede, a socoti, a bănui. **2.** a necesita, a fi absolută nevoie de ceva în prealabil. (după fr. *présupposer*)

presupúnere *s. f.* faptul de a presupune; supoziție, ipoteză. ● lucru admis în prealabil ca adevărat. (<*presupune*)

presúră *s. f.* enzimă a sucului gastric care produce coagularea laptelui. (<fr. *présure*)

presurizá *vb. tr.* a menține o presiune normală în cabina unui avion care zboară la mari înălțimi sau a unui vehicul spațial. ● a menține o anumită presiune în elementele ermetizate ale unei structuri pentru a-i mări rezistența mecanică. — *presurizáre* s. f. (<fr. *pressuriser*)

presurizatór *s. n.* aparat, instalație de presurizare. (după fr. *pressuriseur*)

preșcolár, -ă **I.** *adj., s. m.* (copil) care nu are încă vîrsta de școală. **II.** *adj.* referitor la învățăr-

mîntul copiilor sub această vîrstă. (după fr. *préscolaire*)

preşedínte, -ă *s. m. f.* **1.** cel care prezidează o adunare, un tribunal, o organizaţie de masă etc.; prezident. • cel care conduce dezbaterile unei şedinţe, lucrările unei comisii etc. **2.** şeful statului în unele republici. (după fr. *président*, lat. *praesidens*)

preşedinţiál, -ă *adj.* prezidenţial (I). (după fr. *présidentiel*)

preşedínţie *s. f.* funcţia de preşedinte; durata acesteia; *(p. ext.)* localul unde lucrează preşedintele; prezidenţie. (<*preşedinte* + *-ie*)

preştiinţă *s. f. (rar)* previziune; cunoaştere infailibilă a tot ce se va întîmpla în viitor, atribuită de teologi divinităţii. (după fr. *prescience*)

preştiinţífic, -ă *adj.* anterior constituirii ştiinţei. (<fr. *préscientifique*)

pretá *vb. refl.* **1.** a se deda; a consimţi la ceva incorect, nelegal, reprobabil. **2.** a se potrivi la ... (<fr. *prêter*)

pretábil, -ă *adj.* care se pretează (2) la ceva. (<fr. *prêtable*)

pretabilitáte *s. f.* însuşirea a ceea ce este pretabil. • măsura în care un teren este apt pentru o anumită folosinţă. (<*pretabil* + *-itate*)

pretendént, -ă **I.** *s. m. f.* cel care pretinde, care aspiră la ceva. **II.** *s. m.* bărbat care aspiră la mîna unei femei. (după fr. *prétendant*)

pretensionáre *s. f.* operaţie prin care se realizează într-o piesă sau într-un element de construcţie etc. o stare iniţială de tensiune înainte de aplicarea sarcinilor reale funcţionale. (<engl. *pretension*)

preténţie *s. f.* **1.** revendicare a unui drept, a unui privilegiu. **2.** *(pl.)* părere bună exagerată pe care o are cineva despre sine; înfumurare. **3.** exigenţă. — var. *pretenţiune* s. f. (<fr. *prétention*)

pretenţiós, -oásă *adj.* **1.** plin de pretenţii; exigent. **2.** afectat, înfumurat, încrezut. (<fr. *prétentieux*)

pretenţiozitáte *s. f.* faptul de a fi pretenţios. (<it. *pretenziosità*)

pretenţiúne *s. f.* v. pretenţie.

preterinţionál, -ă *adj. (jur.;* despre infracţiuni) care depăşeşte intenţia făptaşului. (<lat. *praeter*, în afară de + *intenţional*)

preterít *s. n.* timp verbal, în anumite limbi, prin care se exprimă o acţiune trecută. (<fr. *prétérit*, lat. *praeterilum*, trecut)

preterifiúne *s. f.* figură retorică prin care se declară că nu se va vorbi despre un lucru, amintit totuşi în expunere: pretermisie, paralipsă. (<fr. *prétérition*, lat. *praeteritio*, omisiune)

pretermísie *s. f.* preterifiune. — var. *pretermisiune* s. f. (<lat. *praetermissio*, fr. *prétermission*)

pretermisiúne *s. f.* v. pretermisie.

pretéxt *s. n.* **1.** motiv aparent invocat de cineva pentru a ascunde adevăratul motiv al unui plan, al unei acţiuni. **2.** impuls, stimulent. ○ *sub* ~ *că* = pretinzînd că... (<fr. *prétexte*)

pretextá *vb. tr.* a invoca, a se folosi de un pretext. (<fr. *prétexter*)

pretéxtă *adj. togă* ~ (şi *s. f.*) = togă albă cu garnitură de purpură, pe care o purtau în vechea Romă tinerii patricieni, magistraţii şi preoţii. (<lat. *(toga) praetexta*)

pretínde *vb.* **I.** *tr.* **1.** a cere, a ridica pretenţii, a revendica (ceva). **2.** a susţine, a afirma (cu convingere). **3.** a necesita. **II.** *refl.* a-şi atribui (pe nedrept) o calitate, a-şi da aere de... (după fr. *prétendre*)

pretónic, -ă *adj.* (despre silabe, vocale atone) care precedă o silabă accentuată. (<fr. *prétonique*)

prétor *s. m.* **1.** magistrat roman cu rang imediat inferior consulului. **2.** (în trecut) persoană numită pe lîngă marile unităţi militare, cu atribuţii în timp de război sau de mobilizare în poliţia administrativă şi judiciară. **3.** reprezentant al puterii centrale într-o plasă, cu atribuţii administrative şi de poliţie. (<lat. *praetor*)

pretorát *s. n.* (în vechea armată) autoritate militară deţinută de pretor (2). (<*pretor* + *-at*)

pretoriál, -ă *adj.* referitor la pretor, care ţine de pretor. (<fr. *prétorial*)

pretorián, -ă **1.** *adj.* care ţine de pretor, al pretorului (1). ○ *gardă* ~*ă* = corp de soldaţi care formau garda pretorului în vechea Romă şi, mai tîrziu, garda personală a împăraţilor romani. **II.** *s. m.* soldat din garda pretoriană. (<lat. *praetorianus*, fr. *prétorien*)

pretorianism *s. n.* situaţie din Roma antică, în care pretorienii şi soldaţii în general aveau o influenţă predominantă. (<fr. *prétorianisme*)

pretóriu *s. n.* **1.** reşedinţa pretorului roman: loc unde acesta îşi exercita funcţia. ○ *prefect al* ~*lui* = comandant al gărzii pretorienilor. **2.** loc într-o tabără romană unde era aşezat cortul comandantului. (<lat. *praetorium*)

pretrofób, -ă *s. m. f.* cel stăpînit de un puternic sentiment anticlerical. (<fr. *prêtrophobe*)

pretuberculós, -oásă *adj.* care prezintă o fază de debut a tuberculozei. (<fr. *prétuberculeux*)

pretúră *s. f.* **1.** (la romani) demnitatea, funcţia de pretor. **2.** (în trecut) serviciul, funcţia pretorului (3); local unde acesta îşi exercita funcţia. (<lat. *praetura*, fr. *préture*)

preţiós, -oásă *adj.* **1.** care reprezintă o valoare; scump. **2.** (despre stil, limbaj, oameni etc.) de un rafinament exagerat, căutat, lipsit de naturaleţe; pedant, pretenţios, afectat. • *(s. f.)* femeie afectată în vorbire şi în purtări. (<fr. *précieux*, lat. *pretiosus*, de preţ)

preţiozísm *s. n. (rar)* preţiozitate. (<it. *preziosismo*)

preţiozitáte *s. f.* faptul de a fi preţios (2); afectare; preţiozism. (<fr. *préciosité*)

preumán, -ă *adj.* dinainte de apariţia omului pe Pămînt. (<it. *preumano*)

preuniversitár, -ă *adj.* (despre forme de învăţămînt) care precedă universitatea. (<*pre-* + *universitar*)

prevalá *vb.* **I.** *intr.* a avea întîietate, preponderenţă; a predomina. **II.** *refl.* a se folosi, a face uz de ceva. — *prevalâre* s. f. (<fr. *prévaloir*, lat. *praevalere*, a valora mai mult)

prevalént, -ă *adj. (livr.)* care prevalează; de importanţă majoră. • predominant. (<engl. *prevalent*, lat. *praevalens*)

prevalénță *s. f. (livr.)* prevalare. (<engl. *prevalence*, lat. *praevalentia*)

prevaporizáre *s. f.* încălzire a apei de alimentare a unei căldări de abur înainte de a fi introdusă în aceasta. (<*pre-* + *vaporizare*)

prevaporizatór *s. n.* instalație pentru prevaporizarea apei. (<*prevaporiza*/re/ + *-tor*)

prevaricá *vb. intr. (livr.)* a contraveni prin rea-credință, abuz, fraudă față de îndatoririle de serviciu. (<fr. *prévariquer*, lat. *praevaricari*)

prevaricatór, -oáre *adj., s. m. f. (livr.)* (cel) care comite o prevaricațiune. (<fr. *prévaricateur*, lat. *praevaricator*, trădător)

prevaricațiúne *s. f.* abatere de la îndatoririle de serviciu, abuz comis de un funcționar în exercițiul funcțiunii. ● trădare a unei cauze, a unor interese care ar trebui apărate. (<fr. *prévarication*, lat. *praevaricatio*)

prevăzătór, -oáre *adj.* care prevede; prudent, precaut. (după fr. *prévoyant*)

prevedeá *vb. tr.* **1.** a intui, a deduce evoluția evenimentelor viitoare plecînd de la cele prezente; a anticipa ceea ce s-ar putea întîmpla; a previziona. ● a întrezări, a bănui; a presimți. **2.** a organiza dinainte. **3.** (despre legi) a stabili, a specifica. **4.** a echipa, a înzestra cu... (<lat. *praevidere*, după fr. *prévoir*)

prevedére *s. f.* **1.** faptul de a prevedea. **2.** *(pl.)* măsuri, dispoziții cuprinse într-un act normativ, într-un tratat etc., care trebuie respectate. ○ *~i sociale* = sistem de măsuri privind acordarea de asistență socială persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă. **3.** prudență, precauție. (<*prevedea*)

prevelár, -ă *adj., s. f.* (consoană) al cărei punct de articulare se situează în partea anterioară a palatului moale. (<fr. *prévélaire*)

prevení *vb. tr.* **1.** a înștiința dinainte; a avertiza. **2.** a preîntîmpina, a înlătura. **3.** *(rar)* a împlini dinainte dorințele cuiva. — **prevenire** *s. f.* (<fr. *prévenir*, lat. *praevenire*)

prevenít *s. m. (jur.)* deținut în preventie. (<fr. *prévenu*)

prevenitór, -oáre **I.** *adj.* îndatoritor, politicos, amabil. **II.** *s. n.* *~ de erupție* = dispozitiv care se montează la gura unei sonde pentru a preveni o eventuală erupție nedorită. (<*preveni* + *-tor*)

preventív, -ă *adj.* care preîntîmpină, împiedică un rău. ○ *medicină ~ă* = ramură a medicinei care se ocupă cu mijloacele de prevenire a bolilor; *arest ~* = deținere provizorie pentru cercetări a unui inculpat; prevenție (1). (<fr. *préventif*)

preventóriu *s. n.* instituție medicală în care sînt tratați preventiv cei predispuși la anumite boli, în special la tuberculoză. (<fr. *préventorium*)

prevénție *s. f.* **1.** *(jur.)* deținere preventivă. **2.** ansamblu de măsuri menite să evite apariția unei boli, a unui accident etc. **3.** *(rar)* prevenire; părere defavorabilă, rezervă (față de cineva sau ceva). (<fr. *prévention*, lat. *praeventio*)

prevérb *s. n.* prefix care se atașează la verbe. (<fr. *préverbe*)

preverbáție *s. f. (gram.)* derivare cu ajutorul preverbelor. (<fr. *préverbation*)

preverbláj *s. n.* limbaj spontan și individual, onomatopeic, al copilului. (<fr. *préverbiage*)

prevernál, -ă *adj. (livr.)* de primăvară timpurie, primăvăratic. (<it. *prevernale*)

previzíbil, -ă *adj.* care se poate prevedea. (<fr. *prévisible*)

previzibilitáte *s. f.* caracter previzibil. (<fr. *prévisibilité*)

previzioná *vb. tr. (rar)* a prevedea. — **previzionáre** *s. f.* (<*previzi*/une/ + *-ona*)

previzionál, -ă *adj.* referitor la previziune; care are capacitatea de a prevedea. (<fr. *prévisionnel*)

previzionist, -ă *s. m. f.* specialist în previziuni economice. (<fr. *prévisionniste*)

previziúne *s. f.* **1.** prevedere, anticipare a evoluției evenimentelor ce urmează să se producă, folosind analiza științifică sau judecînd în baza unei experiențe de viață; prognoză. **2.** enunțare a unei judecăți, a unei teorii care se bazează pe previziune (1). (<fr. *prévision*, lat. *praevisio*)

prevocálic, -ă *adj.* care precedă o vocală. (<fr. *prévocalique*)

PREZBI(O)- *elem. comp.* „bătrîn, senil". (<fr. *presbyo/-*, cf. gr. *presbys*)

prezblacuzíe *s. f.* slăbire senilă a auzului. (<fr. *presbyacousie*)

prezbiestezíe *s. f.* diminuare a sensibilității cutanee, la senili. (<fr. *presbyesthésie*)

prezbiofrenie *s. f.* demență senilă, caracterizată prin angoasă, halucinații, idei delirante și tulburări de memorie. (<fr. *présbyophrénie*)

prezbióp, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de prezbiopie. (<fr. *presbyope*)

prezbiopíe *s. f.* prezbitism. (<fr. *presbyopie*)

prezbít, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de prezbitism. (<fr. *presbyte*)

prezbíter *s. m.* membru al cinului preoțesc; preot (la catolici). (<germ. *Presbyter*, lat. *presbyter*)

prezbiterál, -ă *adj.* referitor la prezbiteriu. (<germ. *presbyterial*)

prezbiterián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al prezbiterianismului. (<fr. *presbytérien*)

prezbiterianísm *s. n.* **1.** sistem eclezial preconizat de Calvin, care conferea conducerea bisericii unui corp mixt de pastori și laici. **2.** confesiune protestantă, desprinsă din anglicanism, care nu recunoaște autoritatea episcopilor, ci doar pe cea a preoților. (<fr. *presbytérianisme*, engl. *presbyterianism*, cf. lat. *presbyter*, preot)

prezbitériu *s. n.* **1.** sfatul prezbiterilor. **2.** casă parohială (catolică). (<lat. *presbyterium*)

prezbitísm *s. n.* diminuare a capacității de acomodare a cristalinului, care împiedică vederea clară a obiectelor apropiate; prezbiopie, prezbiție. v. hipermetropie. (<fr. *presbytisme*)

prezbiție *s. f.* prezbitism. (<fr. *presbytie*)

prezént, -ă **I.** *adj.* care se petrece, există etc. în timpul vieții vorbitorului, în momentul de față; actual, contemporan. ● *(cu valoare de interj.)* formulă de răspuns la un apel nominal.

II. *s. n.* 1. timpul prezent, actual; situația actuală. 2. timp verbal care exprimă o acțiune ce se desfășoară în momentul vorbirii. ○ ~ *istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit de obicei în narațiuni. (<fr. *présent*, lat. *praesens, -ntis*)

prezentá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a apărea, a face să apară în fața cuiva, a (se) înfățișa. 2. a (se) recomanda. II. *tr.* 1. a avea, a constitui un anumit aspect, o anumită caracteristică, înfățișare etc. 2. a înfățișa publicului sinteza unei activități, rezultatul unor cercetări, un program artistic sau muzical etc. 3. *(mil.) a ~ arma* = a mîinui arma după anumite prescripții pentru a da onorul sau în cadrul unei ceremonii. (<fr. *présenter*, lat. *praesentare*)

prezentábil, -ă *adj.* cu înfățișare atrăgătoare, plăcută, îngrijită. (<fr. *présentable*)

prezentáre *s. f.* acțiunea de a prezenta și rezultatul ei; recomandare; prezentație (1). ● scurtă expunere în care este înfățișat un personaj, o lucrare etc. (<*prezenta*)

prezentatív, -ă *adj., s. n. (lingv.)* (cuvînt, expresie) care servește pentru a desemna pe cineva sau ceva. (<fr. *présentatif*)

prezentatór, -oáre *s. m. f.* cel care prezintă (publicului) programul unui spectacol etc. (<fr. *présentateur*)

prezentáție *s. f.* 1. *(livr.)* prezentare. 2. parte a fătului care ia prima contact cu strîmtoarea superioară a bazinului la naștere. — var. *prezentațiune* s. f. (<fr. *présentation*)

prezentațiúne *s. f.* v. prezentație.

prezentificáre *s. f. (psih.)* caracteristică a timpului trecut, văzut ca prezent și integrat ca atare în memorie. (după fr. *présentification*)

prezentísm *s. n.* tendință, orientare în filozofia istoriei care neagă posibilitatea unei cunoașteri istorice obiective și autentice, reducînd știința istoriei la o proiectare în trecut a mentalităților și năzuințelor prezentului. (<*prezent* + *-ism*)

prezénță *s. f.* faptul de a fi prezent într-un anumit loc sau timp. ○ ~ *de spirit* = promptitudine în a judeca sau acționa calm în împrejurări neprevăzute; sînge rece. (<fr. *présence*, lat. *praesentia*)

prezervá *vb. tr., refl. (livr.)* a (se) feri, a (se) păzi de un rău (fizic sau moral). — *prezerváre* s. f. (<fr. *préserver*, lat. *praeservare*)

prezervatív, -ă I. *adj.* care prezervă; apărător, preventiv. II. *s. n.* remediu folosit pentru prevenirea unui rău, a unei boli. ● mic tub elastic închis la un capăt, folosit de bărbați ca anticoncepțional sau pentru prevenirea unei îmbolnăviri prin contact sexual; condom. (<fr. *préservatif*)

prezervățíe *s. f. (livr.)* prezervare. (<fr. *préservation*)

prezicătór, -oáre *s. m. f.* prevestitor. (<*prezice* + *-ător*)

prezíce *vb. tr.* a prevesti. — *prezícere* s. f. (după fr. *prédire*)

prezidá *vb. tr.* a conduce ca președinte (o ședință, o dezbatere etc.); *(fam.)* a ocupa locul de onoare la o masă, la un dineu. — *prezidáre* s. f. (<fr. *présider*)

prezidént *s. m.* președinte. (<fr. *président*)

prezidențiábil *s. m. (rar)* politician susceptibil de a deveni președinte. (<it. *presidenziabile*)

prezidențiál, -ă I. *adj.* care aparține unui președinte; de (la) președinte; președințial. II. *s. f. pl.* alegeri prezidențiale (1). (<fr. *présidentiel*)

prezidențíe *s. f.* președinție. (după it. *presidenza*)

prezidiál, -ă *adj.* referitor la prezidiu, care emană de la prezidiu. (<fr. *présidial*)

prezídiu *s. n.* organ colectiv de conducere a unei instituții, adunări, ședințe etc.; persoanele care compun un asemenea organ. (<lat. *praesidium*, rus. *prezidium*)

prezumá *vb. tr. (livr.)* a presupune; a estima. — *prezumáre* s. f. (<fr. *présumer*)

prezumábil, -ă *adj.* care este de presupus. (<fr. *présumable*)

prezumtív, -ă I. *adj.* considerat ca probabil; ipotetic. II. *s. n.* mod al verbului care prezintă o acțiune ipotetică. (<fr. *présomptif*, lat. *praesumptivus*)

prezúmție *s. f.* 1. părere întemeiată pe fapte aparente; presupunere; supoziție. 2. *(jur.)* recunoaștere a unui fapt ca autentic pînă la proba contrară. 3. părere prea bună despre sine; înfumurare, aroganță, infatuare. — var. *prezumțiune* s. f. (<fr. *présomption*, lat. *praesumptio*, reprezentare anticipată)

prezumțiós, -oásă *adj.* care are o părere exagerat de bună despre sine; înfumurat, încrezut, arogant. (<fr. *présomptueux*, lat. *praesumtuosus*)

prezumțiozitáte *s. f.* înfumurare, aroganță. (după it. *presuntuosità*)

prezumțiúne *s. f.* v. prezumție.

priabonián *s. n.* etaj superior al eocenului din regiunile alpină și mediteraneană. (<fr. *priabonien*)

priáp *s. m.* membru viril în erecție. (<fr. *priape*, gr. *priapos*, cf. *Priap*, zeu la greci care simboliza fecunditatea naturii și senzualitatea iubirii)

priapése, -ă *adj.* priapic; priapeu. (<germ. *priapeisch*)

priapéu, -ée I. *adj.* referitor la Priap; priapic. II. *s. n.* 1. formă de vers antic, considerat ca o juxtapoziție a două versuri. 2. poezie (antică) cu conținut obscen sau licențios. (<lat. *priapeus*)

priápic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de priapism; priapese. (<fr. *priapique*)

priapísm *s. n.* stare de erecție prelungită, dureroasă, a membrului viril, neînsoțită de voluptate sau de ejaculație. (<fr. *priapisme*)

pricomigdálă *s. f.* v. picromigdală.

PRIM¹- *elem. comp.* „primul, cel dintîi". (<fr. *prim-*, cf. lat. *primus*)

prim², -ă *num. ord., adj.* 1. cel dintîi (în spațiu sau în timp); care se află în fruntea unei serii. ○ *(mat.) număr* ~ = număr natural care nu admite alți divizori decît pe 1 și pe el însuși; *materie ~ă* = materie brută prin a cărei prelucrare se obțin produse finite. 2. cel mai bun; cel mai însemnat etc. ○ *de ~ rang* = de

calitate superioară. 3. pe treapta cea mai înaltă, întîiul în categoria respectivă. ○ *~-ministru* = premier. (<lat. *primus*)

primá *vb. intr. (livr.)* a avea întîietate, a fi pe primul plan. (<fr. *primer*)

primachínă *s. f.* tip de medicament antimalaric. (<fr. *primaquine*)

primadónă *s. f.* primă cîntăreață a unui teatru de operă. (<it. *prima donna*)

primáj *s. n.* 1. antrenarea apei dintr-un cazan de către aburul produs. 2. stimulent procentual, bonificație care se acordă armatorului sau căpitanului unei nave comerciale, împreună cu navlul, pentru efectuarea în bune condiții a transportului mărfurilor. (<fr. *primage*)

primár[1] *s. m.* 1. șeful unei administrații centrale în orașe și comune 2. (în trecut) președinte al comitetului executiv al unui consiliu popular. (<lat. *primarius*, după fr. *primaire*)

primár[2], **-ă** *adj.* 1. inițial, de la început, originar; primordial, principal; *(p. ext.)* de primul grad, de bază. ○ *învățămînt ~* = formă de învățămînt, cu caracter obligatoriu, în care se predau noțiunile elementare ale principalelor discipline; *școală ~ă* (și *s. f.*) = școală de învățămînt primar; *eră ~ă* = paleozoic; *medic ~* = medic care, prin concurs, a devenit superior medicului specialist. • simplu, rudimentar, simplist. • *(psih.;* în caracterologie) în care predomină primul ecou al reprezentărilor. • (despre cuvinte) primitiv (I, 4) ⊙ *(ec.) sector ~* = ansamblu de activități economice producător de materii prime (agricultura și industriile extractive). • *(med.;* despre simptome) care apare în prima fază a unei boli. 2. care se manifestă brutal; care dovedește lipsă de cultură, de rafinament. 3. (despre elemente și compuși chimici) cu o singură valență satisfăcută de un anumit element sau radical. (<lat. *primarius*)

primariát *s. n.* 1. funcția, calitatea de primar. 2. examen susținut de un medic pentru obținerea titlului de medic primar. (<lat. *primarialus*)

primaritáte *s. f. (psih.)* caracter dominant primar. (<fr. *primarité*)

primát[1] *s. n.* întîietate, primordialitate; superioritate. (<lat. *primatus*)

primát[2] **I.** *adj.* (despre prelați) primul în grad. **II.** *s. m.* primul mitropolit al țării. (<fr. *primat*, lat. *primatus*)

primáte *s. n. pl.* ordin de mamifere superioare din care fac parte lemurienii, maimuțele și omul. (<fr. *primates*)

primatológ, -ă *s. m. f.* specialist în primatologie. (<*primatologie*)

primatologíe *s. f.* studiu științific al primatelor. (<germ. *Primatologie*)

primă *s. f.* 1. sumă care se plătește inițial sau periodic de către asigurat societății de asigurare (asiguratorului) pentru asigurarea unor mărfuri, persoane sau bunuri. 2. recompensă acordată de stat pentru încurajarea unei activități comerciale sau industriale. ○ *~ de export* = primă, în bani sau sub forma unor scutiri de taxe și impozite, acordată de stat exportatorilor pentru încurajarea exportului anumitor mărfuri. 3. retribuție suplimentară acordată cuiva pentru îndeplinirea exemplară sau depășirea unor condiții de calitate și cantitate privind producția. 4. prima poziție sau gardă la scrimă. 5. *(muz.)* cel mai mic interval, format între două trepte de aceeași înălțime (prin repetarea aceleiași note). • treapta întîi de la o treaptă dată. (<fr. *prime*)

prim-balerín *s. m.* primul balerin al unui balet. (<it. *primo balerino*)

primét *s. n. (livr.)* primul exemplar dintr-o carte intrat în bibliotecă. (<lat. *primus*, după *dublet*)

PRIMI-/PRIMO- *elem. comp.* „întîi, inițial". (<fr. *primi-*, *primo-*, cf. lat. *primus*, primul)

primicér *s. m.* 1. (în Roma antică) cel dintîi dintr-un corp, dintr-o grupare. 2. căpetenie a anumitor congregații sau fraternități religioase. (<lat. *primicerius*)

primiceriál, -ă *adj.* de primicer, referitor la primiceriat. (<it. *primiceriale*)

primiceriát, -ă *s. n.* demnitatea de primicer. (<it. *primiceriato*)

primigéstă *adj., s. f.* (femeie) gestantă pentru prima oară. (<fr. *primigeste*)

primínă *s. f. (bot.)* integument extern al ovulului. (<fr. *primine*)

primipáră *adj., s. f.* (femeie) la prima naștere. (<fr. *primipare*)

primipíl *s. m.* cel mai înalt grad între centurioni, în armata romană. (<lat. *primipilus*, fr. *primipile*)

primipilár *s. m.* (la romani) centurion care comanda prima centurie a unei cohorte. (<lat. *primipilaris*, fr. *primipilaire*)

primitív, -ă **I.** *adj.* 1. de la începutul omenirii, străvechi. • aflat pe cea dintîi treaptă a dezvoltării societății umane. 2. necultivat, necivilizat, sălbatic. 3. nume dat pictorilor și sculptorilor care precedă epoca Renașterii. 4. primar, de bază. ○ *cuvînt ~* = cuvînt-bază de la care, cu ajutorul afixelor, sînt derivate alte cuvinte; *culori ~e* cele șapte culori ale spectrului solar. **II.** *s. f.* 1. *(mat.) ~ă (a unei funcții)* = funcție a cărei derivată este egală cu funcția inițială. 2. *(inform.)* operație elementară indivizibilă, neinterferabilă cu altă operație de același gen. (<fr. *primitif*, engl. *primitive*, lat. *primitivus*, care s-a născut întîi)

primitivism *s. n.* 1. caracter primitiv; primitivitate. 2. denumire dată oricărei tendințe de a căuta căi sau modele într-o cultură mai puțin evoluată din trecut. • școală de pictură care, din atenție pentru fond, înlătură tot ce e adăugat de civilizație sub pretextul de a descoperi autenticitatea naturii în simplitatea ei originară; imitarea cu bună știință a „primitivilor" (I, 3). 3. falsă naivitate sau simularea naivității în creația literar-artistică. (<fr. *primitivisme*)

primitivitáte *s. f.* calitate, stare a ceea ce este primitiv; primitivism (1). (<fr. *primitivité*)

primitivizá *vb. tr.* a aduce în stare de primitivism. — *primitivizáre* *s. f.* (<*primitiv* + *-iza*)

PRIMO[1]- v. p r i m i -.

primo[2] I. *adv. (livr.)* în primul rînd, (mai) întîi. II. *adj. (muz.)* primul, prima; (în notele pentru pian la patru mîini) notație pentru partea acută. (<lat., it. *primo)*

primogénit, -ă *adj., s. m. f.* (copil) născut primul (într-o familie regală, princiară, feudală etc). (<lat. *primogenitus)*

primogenitúră *s. f.* prioritate pe care o are cel dintîi născut între frați (în familiile nobile și domnitoare). (<fr. *primogéniture)*

primoinfecție *s. f.* prima invazie, într-un organism, a unui germen infecțios, mai ales al tuberculozei. (<fr. *primo-infection)*

primordiál, -ă *adj.* 1. de la început, inițial, primar, originar. 2. de primă importanță, de prim ordin; principal, esențial. (<fr. *primordial*, lat. *primordialis* < *primordium*, început)

primordialitáte *s. f.* faptul de a fi primordial; întîietate; prioritate. (<fr. *primordialité)*

primórdiu *s. n. (biol.)* primul stadiu în dezvoltarea unui organ. (<lat., fr. *primordium)*

primovaccináre *s. f.* prima inoculare a unui vaccin, în special antivariolic, care trebuie să fie făcută înaintea vîrstei de un an. (după fr. *primovaccination)*

prim-plán *s. n.* cadru cinematografic în care interpreții sînt filmați de aproape. (după fr. *premier plan)*

primulacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate, gamopetale, avînd ca tip primula. (<fr. *primulacées)*

primulă *s. f.* plantă ornamentală cu flori purpurii sau liliachii; *(pop.)* ciuboțica cucului. (<fr., lat. *primula)*

primulină *s. f.* substanță colorantă galbenă, folosită la vopsirea bumbacului. (<fr. *primuline)*

primus *s. n.* lampă de gătit care folosește drept combustibil benzina sau petrolul lampant. (<germ. *Primus*/kocher/)

primus inter pares *loc. s.* (cu referire la cel mai înzestrat sau mai onorat într-un grup) primul între egali. (<lat. *primus inter pares)*

prince-de-galles/prens dö gál/ *s. n.* țesătură de lînă cu linii întretăiate, care formează un fel de carouri. (<fr. *prince-de-galles)*

princeps I. *adj. inv.* 1. *ediție* ~ = prima ediție a operei unui scriitor (clasic). 2. *(rar)* cel dintîi; principal. II. *s. m. inv.* împărat în Imperiul Roman. (<lat., fr. *princeps)*

princiár, -ă *adj.* 1. de prinț, al unui prinț. 2. *(fig.)* somptuos, bogat, măreț, îmbelșugat. (<fr. *princier)*

principál, -ă I. *adj.* 1. cel mai însemnat, de căpetenie, de frunte. ○ *în* ~ = în special, mai ales. 2. *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) propoziție care nu depinde gramatical de altă propoziție dintr-o frază și care are, la rîndul ei, subordonate. II. *s. n. (art.)* ceea ce are o deosebită importanță, ceea ce este esențial. (<fr. *principal*, lat. *principalis)*

principát *s. n.* 1. regim politic în primele două secole ale Imperiului Roman, cu un împărat care își împărțea autoritatea cu senatul de origine republicană. 2. domnia unui împărat roman. 3. teritoriu condus de un principe. 4. demnitatea de principe; timpul în care se exercită. (<fr. *principat*, lat. *principatus)*

príncipe *s. m.* 1. titlu dat împăratului în Imperiul Roman. 2. *(pl.)* nume dat soldaților veterani care formau a doua linie în formația de luptă a unei legiuni romane. 3. titlu purtat de conducătorul unui principat ori de către fiul sau alt descendent al unui monarh; persoană avînd acest titlu; prinț. (<it. *principe*, lat. *princeps)*

principésă *s. f.* fiică de suveran; soție, fiică de principe; prințesă. (<it. *principessa)*

principiál, -ă I. *adj.* conform cu anumite principii; potrivit unei convingeri; consecvent, ferm. II. *adv.* în principiu, în linii mari. (<*principiu* + *-al)*

principialitáte *s. f.* însușirea de a fi principial. (după rus. *printsipalinosti)*

príncipiu *s. n.* 1. element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie, un sistem, o normă de conduită etc. 2. lege fundamentală a unei științe, arte etc. • *(pl.)* totalitatea legilor și noțiunilor de bază ale unei discipline. 3. element primordial, cauză primară a lumii fizice. ○ ~ *activ* = substanță care constituie esența unui produs vegetal sau animal. 4. regulă, normă de acțiune, de comportare, de apreciere etc. ○ *în* ~ = din punct de vedere teoretic, în general. 5. convingere, punct de vedere. (<lat. *principium*, it. *principio*, fr. *principe)*

print *s. n. (inform.)* listare (program, document etc.). (<engl. *print*, a imprima)

prinț *s. m.* principe (3). (<germ. *Prinz*, fr. *prince)*

prințésă *s. f.* principesă. (<fr. *princesse)*

prior[1] I. *s. m.* titlul unui înalt magistrat în vechile orașe-republici italiene (Florența, Roma etc.). II. *adj. inv. (rar)* cel dintîi (în timp sau la rînd). (<it. *priore*, lat. *prior)*

prior[2], **-ă** *s. m. f.* superior al unei mănăstiri sau congregații de călugări catolici. (<lat. *prior*, germ. *Prior)*

priorát *s. n.* funcția, demnitatea de prior[2]; timpul cît cineva exercită această funcție. (<lat. *prioratus*, germ. *Priorat)*

prioritár, -ă *adj.* care are sau trebuie să aibă prioritate. (<fr. *prioritaire)*

prioritáte *s. f.* 1. întîietate; precădere, primordialitate. ○ ~ *de trecere* = întîietatea de a trece printr-o intersecție nedirijată cînd la aceasta sosesc în același timp, din direcții diferite, mai multe autovehicule. 2. *(jur.)* preferință. (<fr. *priorité)*

priscillianism *s. n.* doctrină religioasă a lui Priscillius, care susținea teze de tip manicheist, colorate cu panteism. (<fr. *priscillianisme*, cf. *Priscillius*, eretic sp. din sec. IV)

priscillianist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al priscillianismului. (<fr. *priscillianiste)*

prismátic, -ă *adj.* în formă de prismă. (<fr. *prismatique)*

prismatín *s. n.* minereu alcătuit din silicat de aluminiu și magneziu. (<fr. *prismatine)*

prismatoíd, -ă I. *adj.* (despre minerale) care derivă dintr-o prismă. II. *s. n.* poliedru cu două

fețe poligonale paralele *(baze)*, celelalte fețe fiind triunghiuri, trapeze sau paralelograme. (<fr. *prismatoïde*)

prismă *s. f.* poliedru mărginit de fețe paralele și egale *(baze)* și cu celelalte în formă de paralelogram. ○ ~ *optică* = piesă transparentă (de sticlă) folosită pentru descompunerea sau refleqția luminii într-un spectru. ○ *prin ~a* = din punct de vedere..., în lumina... (<fr. *prisme*, gr. *prisma* < *prizein*, a tăia)

pritán *s. m. (ant.)* 1. primul magistrat în vechile cetăți grecești. 2. fiecare dintre delegații de trib care formau sfatul celor cinci sute la Atena. (<fr. *prytane*, gr. *prytanis*, șef)

pritanéu *s. n.* edificiu public în cetățile grecești unde se adunau pritanii pentru diverse treburi politice sau religioase și unde erau găzduiți invitații statului, ambasadorii altor state și învingătorii la jocurile olimpice. (<fr. *prytanée*, cf. gr. *prytaneion*)

pritánie *s. f.* (la Atena) timpul în care pritanii celor zece triburi erau în funcție. (<fr. *prytanie*, gr. *prytaneia*)

privá *vb. tr., refl.* a (se) lipsi de ceva necesar sau la care are dreptul; a renunța la ceva sau a împiedica pe cineva să beneficieze de ceva. — *priváre* s. f. (<fr. *priver*, lat. *privare*)

privát, -ă *adj.* particular, individual. (<fr. *privé*, lat. *privatus*)

privatív, -ă *adj.* 1. care privează pe cineva de ceva; care arată o privațiune. 2. (despre afixe) care exprimă lipsa, excluderea. (<fr. *privatif*, lat. *privativus*)

privatizá *vb. tr. (ec.)* a trece în proprietate individuală, a încredința sectorului privat activități, servicii, bunuri care mai înainte au aparținut sectorului public, în scopul rentabilizării sau creșterii rentabilității economico-sociale și pentru democratizarea vieții politice. — *privatizáre* s. f. (<fr. *privatiser*)

privațiúne *s. f.* faptul de a (se) priva; *(pl.)* lipsuri, sărăcie, mizerie. (<fr. *privation*, lat. *privatio*)

privilegiá *vb. tr.* a acorda un privilegiu; a părtini, a favoriza pe cineva. (<fr. *privilégier*)

privilegiál, -ă *adj.* referitor la privilegiu, care prevede un privilegiu. (<*privilegiu* + *-al*)

privilegiát, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care se bucură de un privilegiu. 2. *(fig.)* înzestrat de la natură cu un talent oarecare. (<fr. *privilégié*)

privilegiatív, -ă *adj.* care conferă privilegii. (<it. *privilegiativo*)

privilégiu *s. n.* 1. drept acordat cuiva de a se bucura de avantaje deosebite. 2. *(jur.)* drept conferit de lege unui creditor de a fi preferat la plată înaintea altora. (<fr. *privilège*, lat. *privilegium*, favoare)

prizá[1] *vb. tr.* a trage praf de tutun pe nas. (<fr. *priser*)

prizá[2] *vb. tr. (livr.)* a aprecia, a stima. (<fr. *priser*)

prízã *s. f.* 1. manieră de a prinde adversarul la judo, la katch etc. ● poziție a mîinilor în momentul în care se prinde sau se aruncă mingea de handbal sau de baschet etc.; mod în care atleții țin sulița sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta. 2. asperitate, proeminență pe care un alpinist o folosește pentru a escalada o stîncă. 3. navă militară sau comercială capturată de la inamic. 4. stare a unei piese de șah pe care adversarul este în drept să o ia. 5. ~ *directă* = a) cuplu de transmisie a unui autovehicul în care arborele primar transmite direct mișcarea arborelui secundar; b) poziție a schimbătorului de viteze care dă acest cuplu. 6. ~ *de aer* = orificiu prin care se aerisesc unele încăperi, prin care aerul pătrunde într-un motor sau într-o canalizație. 7. dispozitiv care permite a branșa un aparat electric la rețeaua electrică respectivă. 8. construcție hidrotehnică pentru captarea apei. 9. ~ *de sunet* sau *de imagine* = înregistrare a sunetului sau a imaginii pe un film. ● dispozitiv de luare a unui fluid dintr-o conductă, dintr-un recipient etc. 10. trecere în stare solidă a pastei unui liant hidraulic. 11. ~ *de aterizare* = ansamblul manevrelor care precedă aterizarea unui avion, executate de pilot pentru a veni exact pe aerodrom. 12. *(fig.; fam.)* trecere, influență, simpatie de care se bucură cineva. 13. cantitate mică de tutun care se prizează[1]. ● doză (mică) dintr-un medicament. (<fr. *prise*)

prizográf *s. n.* prizometru înregistrator. (<fr. *prisographe*)

prizométru *s. n.* instrument pentru determinarea începutului și sfîrșitului prizei unui ciment. (<fr. *prisomètre*)

prizón *s. n.* tijă metalică filetată la capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese; șurub-prizonier. (<fr. *prison*)

prizoniér, -ă I. *s. m. f.* 1. combatant al unei părți beligerante capturat de inamic; captiv. 2. arestat, întemnițat. II. *adj.* *șurub-~* = prizon. (<fr. *prisonnier*)

prizonierát *s. n.* captivitate. (<*prizonier* + *-at*)

PRO[1]- *elem. comp.* 1. „anterior (în timp și în spațiu)". 2. „pentru, în favoarea". 3. „în locul cuiva sau a ceva". (<fr. *pro-*, cf. lat., gr. *pro*, pentru, în favoarea)

pro[2] *prep.* pentru, în favoarea... (<lat. *pro*)

proaccelerínă *s. f.* substanță din plasma normală care accelerează coagularea. (<fr. *proaccélérine*)

proactív, -ă *adj. (psih.)* care are efect asupra unui alt lucru. ● (despre inhibiție) care duce la uitare, care este exercitată de cunoștințele actuale asupra celor ce urmează să fie recepționate. (<fr. *proactif*)

proacțiúne *s. f. (psih.;* în analiza comportamentului unui grup restrîns) manifestare socială a activității unui membru al grupului. (<fr. *proaction*)

proafricán, -ă *adj.* în favoarea africanilor, care susține pe africani. (<fr. *pro-africain*)

proamericán, -ă *adj.* care este favorabil americanilor. (<it. *pro-americano*)

prob, -ă *adj. (livr.)* cinstit, integru, onest, loial. (<fr. *probe*, lat. *probus*)

probá *vb. tr.* **1.** a dovedi, a demonstra (cu probe). **2.** a pune la probă; a încerca. — *probáre* s. f. (<lat. *probare*)

probábil, -ă I. *adj.* care pare că este adevărat, întemeiat. • care se poate întîmpla. II. *adv.* după cît se pare, după toate probabilităţile. (<fr. *probable*, lat. *probabilis*, demn de crezare)

probabiliorísm s. *n.* orientare etică potrivit căreia din două opinii morale trebuie urmată numai aceea care este mai probabilă. (<it. *probabiliorismo*, cf. lat. *probabilior* < *probabilis*)

probabilísm s. *n.* **1.** concepţie potrivit căreia nu se poate stabili cu certitudine dacă un enunţ este adevărat sau nu, ci se poate distinge doar un oarecare grad de probabilitate. **2.** caracterul probabil, statistic al fenomenelor şi proceselor sociale. **3.** principiu moral potrivit căruia atunci cînd există un conflict între o normă şi libertate, o acţiune contra normei este permisă dacă ea se desfăşoară conform unei opinii probabile şi suficiente pentru a o justifica. v. p r o b a b i l i o r i s m. (<fr. *probabilisme*)

probabilíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al probabilismului. II. *s. m.* matematician specialist în calculul probabilităţilor. • *(adj.)* probabilistic (2). (<fr. *probabiliste*)

probabilístic, -ă *adj.* **1.** cu caracter de probabilitate. **2.** referitor la teoria, la calculul probabilităţilor; bazat pe calculul probabilităţilor; probabilist (II). (<it. *probabilistico*)

probabilitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este probabil; aparenţă de adevăr, posibilitate cu multe şanse de realizare. ○ *după toate ~tăţile* = după cît se pare. **2.** *(stat. mat.)* raportul dintre numărul cazurilor favorabile şi al celor total posibile dintr-o experienţă etc. ○ *teoria ~tăţii* = teorie despre fenomene sau evenimente întîmplătoare, repetabile, cu caracter de masă; *calculul ~tăţilor* = capitol al matematicii care se ocupă cu studiul probabilităţilor producerii unui fenomen sau eveniment dintr-un complex de fenomene ori evenimente de acelaşi fel. (<fr. *probabilité*, lat. *probabilitas*)

probánd[1]**, -ă** *s. m. f.* cel care cere să fie primit într-un ordin religios (catolic). (<it. *probando*)

probánd[2] *s. m. (biol.)* individ care constituie punctul de plecare al unei cercetări genetice. (<germ. *Proband*)

probandát *s. n.* perioadă de probă la care sînt supuşi aspiranţii la anumite ordine de călugări (catolici). (<it. *probandato*)

probánt, -ă *adj.* care certifică; doveditor, concludent. (<fr. *probant*)

probár *s. n.* album de modele de litere, ornamente, linii etc. folosite într-o tipografie. • album de imprimate, în special de accidenţe executate într-o tipografie. (după germ. *Probenbuch*)

probatór, -oáre *adj.* v. p r o b a t o r i u (I).

probatóriu, -ie I. *adj.* propriu să dovedească ceva. II. *s. n.* procedură de culegere a probelor în justiţie. — var. *probator, -oare* adj. (<fr. *probatoire*)

probáţie *s. f.* v. p r o b a ţ i u n e.

probaţiúne *s. f.* **1.** *(jur.)* acţiunea de a proba (1); dovedire; *(concr.)* dovadă. **2.** timp pentru noviciat. — var. *probaţie* s. f. (<fr. *probation*, lat. *probatio*, probă)

próbă *s. f.* **1.** încercare; (examen de) verificare. • metodă prin care se constată justeţea unui calcul. • *(sport)* întrecere. **2.** parte din materialul unei mostre care se supune analizei, spre a se verifica anumite caracteristici ale întregului material. **3.** *(fot.)* copie pozitivă pe hîrtie. **4.** confirmare, dovadă, mărturie. (<lat. *proba*, germ. *Probe*)

probélă *s. f.* navă cu propulsie mecanică. (după engl. *propeller*)

probiónt *s. m.* nume dat compuşilor biochimici formaţi pe Pămînt, premergători primelor celule. (<germ. *Probiont*)

probiótic, -ă *adj. (biol.;* despre unele specii) care stimulează activitatea altor specii. (<*pro-* + *biotic*)

probitáte *s. f.* cinste; integritate, onestitate. (<fr. *probité*, lat. *probitas*)

problemátic, -ă I. *adj.* **1.** despre care nu se poate spune ceva sigur; îndoielnic, nesigur. • *(log.;* despre judecăţi) care anunţă un raport posibil între termenii judecăţii. **2.** care constituie o problemă; enigmatic; *(p. ext.)* suspect. **3.** *(rar)* referitor la probleme. II. *s. f.* ansamblu de probleme cu privire la acelaşi subiect, domeniu etc.; tematică. (<fr. *problématique*)

problematizá *vb. intr.* **1.** a face din orice lucru o problemă; a complica inutil lucrurile. **2.** a crea, a formula probleme. • a sistematiza pe probleme. (<*problemat/ic/* + *-iza*)

problematizánt, -ă *adj.* care dezbate sau ridică probleme; care stimulează gîndirea. (<*problematiza* + *-ant*)

problematizáre *s. f.* **1.** acţiunea de a problematiza şi rezultatul ei. **2.** metodă de învăţămînt de tip euristic, constînd în a crea probleme cu scopul de a declanşa activitatea independentă a elevului sau a studentului, gîndirea şi efortul personal al acestuia. (<*problematiza*)

problémă *s. f.* **1.** chestiune teoretică sau practică importantă, care cere o rezolvare. • *(mat.)* chestiune a cărei soluţie, dezlegare se poate afla sau trebuie căutată prin calcul. **2.** dificultate, lucru greu de înţeles, de explicat sau de rezolvat. (<fr. *problème*, lat., gr. *problema*)

problemíst, -ă *s. m. f.* specialist care creează probleme (de şah, de matematică etc.). (<*problemă* + *-ist*)

proboscídă *s. f.* trompa elefantului. • trompa insectelor. (<fr. *proboscide*, cf. lat. *proboscis*, gr. *proboskis, -idos*, trompă)

proboscidiéni *s. m. pl.* ordin de mamifere ungulate mari, greoaie, cu nasul prelungit cu o trompă, cuprinzînd elefanţii. (<fr. *proboscidiens*)

procaínă *s. f.* substanţă cu proprietăţi asemănătoare novocainei. (<fr. *procaïne*)

procámbiu *s. n.* ţesut meristematic primar, din celule alungite, care dă naştere ţesutului conducător. (<lat., fr. *procambium*)

procariót *adj., s. n.* (organism unicelular, virus, bacterie etc.) lipsit de nucleu. (<fr., engl. *procaryote*)

prokatalépsă *s. f.* figură de stil constînd în dislocarea și anticiparea unui membru al propoziției subordonate, îndeosebi a subiectului, și subordonarea lui în propoziția regentă, ca obiect direct sau indirect al acesteia. (<gr. *prokatalepsis*, anticipare)

procedá *vb. intr.* **1.** a acționa într-un mod anumit. **2.** a începe să..., a trece la... — *procedáre* s. f. (<fr. *procéder*)

procedéu *s. n.* **1.** fel, mod, manieră de a proceda pentru realizarea unui scop. **2.** mod sistematic de efectuare a unei operații, a unui proces prin folosirea unei anumite metode. (<fr. *procédé*)

procedibil, -ă *adj. (jur.;* despre procese, judecăți) care poate avea ulterior curs; care poate fi deschis ca procedură. (<it. *procedibile*)

procedibilitáte *s. f.* punere în mișcare a procedurii judiciare. (<it. *procedibilità*)

procedurál, -ă *adj.* referitor la procedură, de procedură; procesual. (<fr. *procédural*)

procedúră *s. f.* **1.** manieră de a proceda juridic; serie de formalități după care se realizează justiția; actele făcute într-o instanță judecătorească. **2.** ramură a dreptului care studiază procedura (1). **3.** metodă folosită în medicină, psihologie, sociometrie etc. **4.** *(inform.)* metodă de rezolvare a unei probleme, defalcată în etape succesive; funcție executată de un subprogram, făcînd parte din sintaxa limbajelor evoluate. (<fr. *procédure*)

procedurist *s. m.* jurist, expert în procedură (1), în dreptul procesual. (<*procedură* + *-ist*)

procelariiformе *s. f. pl.* ordin de păsări marine, de culori deschise, cu ciocul format din mai multe plăci alăturate, cuprinzînd albatrosul și petrelul. (<fr. *procellariiformes*, cf. lat. *procellaria* < *procella*, furtună)

proceleusmátic, -ă *adj. (metr.;* despre picioare) compus din patru silabe scurte. (<fr. *procéleusmatique*, gr. *prokeleusmatikos*)

procént *s. n.* **1.** parte raportată la o sută de părți dintr-un întreg; sutime. **2.** dobîndă calculată la o sută de lei pe interval de un an; *(p. ext.)* orice dobîndă. (<germ. *Prozent*)

procentáj *s. n.* procent. ● calcul făcut pentru stabilirea procentului; cifra obținută. (după fr. *pourcentage*)

procentuál, -ă *adj.* calculat, exprimat în procente. (<germ. *prozentual*, fr. *procentuel*)

procés *s. n.* **1.** mers, evoluție, desfășurare (a unui fenomen, eveniment etc.). ● prefacere, transformare progresivă. **2.** activitate desfășurată de organele judiciare în legătură cu soluționarea unei cauze. **3.** pricină supusă spre soluționare unei instanțe judecătorești. **4.** ~ *-verbal* = act oficial prin care se constată un fapt; redarea în scris a discuțiilor și a hotărîrilor dintr-o ședință. (<fr. *procès*, lat. *processus*)

procesá *vb. tr.* a prelucra semnalele înregistrate pe bandă magnetică prin intermediul unui procesor. — *procesáre* s. f. (<engl. *process*)

procesionál, -ă *adj.* care îmbracă diverse aspecte succesive. (<fr. *processionnel*)

procesionár, -ă *adj.* **1.** referitor la procesiune. **2.** (despre omizi) care merg în cird. (<fr. *processionnaire*)

procesiúne *s. f.* **1.** ceremonie religioasă la care credincioșii merg în convoi, cîntînd imnuri și spunînd rugăciuni. ● *(p. ext.)* convoi, cortegiu; alai. **2.** *(teol.)* origine, emanație a unei ființe. (<fr. *procession*, lat. *processio*, înaintare)

procesív, -ă *adj.* **1.** care constituie un factor de progres social. **2.** *(psih.) personalitate ~ă* = personalitate cu tendințe de ceartă, de dispută, de a intenta procese repetate și interminabile. (<fr. *processif*)

procesomán, -ă *s. m. f.* cel care suferă de procesomanie. (<*proces* + *-man*[2])

procesomanie *s. f.* mania de a intenta (neîntemeiat) procese (2). (<engl. *procesomania*)

procesór *s. n. (inform.)* **1.** echipament, element de bază al unui ordinator, capabil să efectueze un set de instrucțiuni. **2.** program general al unui sistem de exploatare care execută o funcție complexă omogenă. (<engl. *processor*, fr. *processeur*)

procesuál, -ă *adj.* **1.** referitor la procese (1); care se desfășoară pe etape succesive; treptat, gradat. **2.** procedural. (<it. *processuale*, lat. *processualis*)

procesualitáte *s. f.* caracter procesual. (<*procesual* + *-itate*)

procheílie *s. f.* situație în care o buză este mai ieșită în afară. (<engl. *procheilia*)

prochéstor *s. m.* magistrat roman care exercita funcții financiare în provincii, recrutat în general dintre foștii chestori. (<lat. *proquaestor*)

prochinéză *s. f. (biol.)* stadiu primar al diviziunii celulare. (<fr. *prokinèse*)

procidénță *s. f. (med.)* ieșire spre exterior a unui organ sau a unei părți dintr-un organ. v. p r o l a p s. (<fr. *procidence*)

proclamá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a anunța ceva în mod solemn. **2.** a susține, a declara ceva deschis în public. **II.** *tr., refl.* a (se) învesti în mod oficial cu un titlu. — *proclamáre* s. f. (<fr. *proclamer*, lat. *proclamare*, a striga)

proclamatív, -ă *adj.* cu caracter de proclamație. (<it. *proclamativo*)

proclamatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care face, dă o proclamație, care proclamă ceva în public. (<fr. *proclamateur*)

proclamáție *s. f.* comunicare oficială prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță. ● apel tipărit avînd un caracter agitatoric. — var. *proclamațiune* s. f. (<fr. *proclamation*, lat. *proclamatio*)

proclamațiúne *s. f.* v. p r o c l a m a ț i e.

proclític, -ă *adj.* (despre cuvinte: articole nehotărîte, posesive și prefixe) așezat înaintea altui cuvînt, neavînd accent propriu. (<fr. *proclitique*)

procliv, -ă *adj.* (despre incisivii inferiori ai mamiferelor) înclinat către înainte, ceea ce împiedică, în general, tăierea alimentelor. (<fr. *proclive*, cf. lat. *proclivis*, înclinat)

proclíză *s. f.* așezare a unui cuvînt, a unei particule etc. în poziție proclitică; antepunere. (<fr. *proclise*)

procomunist, -ă *adj.* favorabil comunismului, care susține pe comuniști. (<*pro-* + *comunist*)

procónsul *s. m.* magistrat roman care, după încheierea consulatului, era însărcinat cu guvernarea unei provincii. (<lat., fr. *proconsul*)

proconsulár, -ă *adj.* referitor la proconsul, guvernat de un proconsul. (<fr. *proconsulaire*, lat. *proconsularis*)

proconsulát *s. n.* funcţia de proconsul; durata exercitării ei. (<fr. *proconsulat*, lat. *proconsulatus*)

proconvertínă *s. f.* substanţă din plasma sîngelui, care intervine în convertirea protrombinei în trombină. (<fr. *proconvertine*, engl. *proconvertin*)

procreá *vb. intr., tr.* (despre femei) a zămisli, a naşte; a concepe. — *procreáre* s. f. (<fr. *procréer*, lat. *procreare*)

procreatív, -ă *adj. (livr.)* procreator. (<engl. *procreative*)

procreátor, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care procreează; procreativ. (<fr. *procréateur*)

procreáţie *s. f.* procreare. — var. *procreaţiune* s. f. (<fr. *procréation*, lat. *procreatio*)

procreaţiúne *s. f.* v. p r o c r e a ţ i e.

PROCT(O)-, -próct, -proctie *elem. comp.* „anus". (<fr. *procto-, -procte, -proctie*, cf. gr. *proktos*)

proctalgíe *s. f.* nevralgie anală; rectalgie. (<fr. *proctalgie*)

proctectazíe *s. f.* dilataţie a anusului sau a rectului. (<fr. *proctectasie*)

proctectomíe *s. f.* rezecţie a unei părţi din peretele rectal. (<fr. *proctectomie*)

-proctie v. p r o c t(o)-.

proctítă *s. f.* inflamaţie a anusului; rectită. (<fr. *proctite*)

proctológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în proctologie. (<fr. *proctologue*)

proctológic, -ă *adj.* referitor la proctologie. (<fr. *proctologique*)

proctológie *s. f.* parte a medicinei care se ocupă cu afecţiunile anusului şi ale rectului. (<fr. *proctologie*)

proctopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a rectului de osul sacru sau de ligamentul sacrosciatic. (<fr. *proctopexie*)

proctoplastíe *s. f.* refacere operatorie a orificiului anal. (<fr. *proctoplastie*)

próctor *s. m. (rar)* funcţionar însărcinat cu supravegherea disciplinei în universităţile engleze de la Oxford şi Cambridge. (<engl. *proctor*)

proctorafíe *s. f.* sutură a rectului. (<fr. *proctorraphie*)

proctoragíe *s. f.* rectoragie. (<fr. *proctorrhagie*)

proctorée *s. f.* scurgere mucoasă prin anus. (<fr. *proctorrhée*)

proctoscóp *s. n.* rectoscop. (<fr. *proctoscope*)

proctoscopíe *s. f.* rectoscopie. (<fr. *proctoscopie*)

proctotomíe *s. f.* secţionare chirurgicală a anusului. (<fr. *proctotomie*)

procúbitus *s. n. (med.)* poziţie a corpului culcat pe burtă; decubit ventral. (<fr. *procubitus*)

procumbént, -ă *adj.* (despre tulpini) care stă culcat pe pămînt fără să formeze rădăcini adventive. (<lat. *procumbens*<*procumbere*, a se înclina)

procurá *vb. tr.* 1. a face rost de ceva; a achiziţiona. 2. a produce, a pricinui. — *procuráre* s. f. (<fr. *procurer*, lat. *procurare*)

procurátor *s. m.* 1. magistrat roman, administrator al unei provincii imperiale, însărcinat cu strîngerea dărilor şi cu repartizarea cheltuielilor. 2. înalt demnitar în vechile republici italiene Genova şi Veneţia. 3. mandatar însărcinat să apere interesele unei alte persoane. (<fr. *procurateur*, lat. *procurator*, administrator, mandatar)

procuratorián, -ă *adj.* referitor la procuratorii romani. (<fr. *procuratorien*)

procuratúră *s. f.* organ de stat care are ca sarcină supravegherea aplicării şi respectării legilor, trimiterea infractorilor în faţa justiţiei, susţinerea acuzării înaintea instanţelor judecătoreşti, precum şi reprezentarea intereselor statului în instanţă. (<rus. *prokuratura*)

procúră *s. f.* împuternicire scrisă, legalizată, prin care cineva poate acţiona în numele altcuiva; mandat. (<germ. *Procura*)

procuríst *s. m.* mandatar care are împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte juridice în numele cuiva. • *(p. ext.)* mandatar (de orice fel). (<germ. *Prokurist*)

procurór *s. m.* 1. magistrat, membru al parchetului (III). 2. membru al procuraturii, care exercită atribuţiile ce revin acesteia. (<fr. *procureur*)

procustá *vb. tr. (livr.)* a lungi sau a scurta, după împrejurări. — *procustáre* s. f. (<*Procust*, tîlhar din antichitate care jefuia şi tortura pe călători)

procustián, -ă *adj.* referitor la legenda lui Procust. (<*Procust* + *-ian*)

procustianísm *s. n.* confruntare între doi termeni care se măsoară, definindu-se reciproc, unul prin mărimea celuilalt. (<*procustian* + *-ism*)

prodecán *s. m.* locţiitor de decan. (<it. *prodecano*)

prodenţíe *s. f.* orientare spre înainte a dinţilor. (<germ. *Prodentie*)

prodíg, -ă *adj.* risipitor, cheltuitor. (<fr. *prodigue*, lat. *prodigus*)

prodigá *vb. tr. (rar)* a da cu generozitate; a risipi. (<fr. *prodiguer*)

prodigalitáte *s. f.* risipă, dărnicie, generozitate (excesivă); cheltuire exagerată a banilor. (<fr. *prodigalité*)

prodiglós, -oásă *adj.* ieşit din comun (prin cantitate, varietate, calitate); uimitor, uluitor, extraordinar. (<fr. *prodigieux*, lat. *prodigiosus*)

prodiglozitáte *s. f.* însuşirea de a fi prodigios. (<fr. *prodigiosité*)

prodígiu *s. n. (rar)* 1. eveniment extraordinar, cu caracter magic sau supranatural; minune, miracol. 2. persoană extraordinară

prin talentul, virtuțile sau viciile sale. (<lat. *prodigium*, fr. *prodige*)

pro dómo (sua) *loc. adv. a pleda ~* = a-și susține propria cauză. (<lat. *pro domo /sua/*, pentru casa sa)

prodróm *s. n.* **1.** introducere în studiul unei științe. **2.** simptom care precedă sau anunță apariția unei boli, a unei stări patologice. (<fr. *prodrome*, cf. gr. *prodromos*, premergător)

prodromál, -ă *adj.* (despre un simptom) prodromic. (<engl. *prodromal*)

prodrómic, -ă *adj.* **1.** premergător, care anunță ceva; simptomatic; prodromal. **2.** (despre poezie) ocazional, scris într-o limbă savantă, cu procedee retorice. (<fr. *prodromique*, it. *prodromico*)

producătór, -oáre **I.** *adj.* care este cauza; care dă naștere la ceva. **II.** *s. m. f.* cel care produce prin muncă bunuri materiale. • persoană, societate, întreprindere care asigură finanțarea și turnarea unui film. (după fr. *producteur*)

produce *vb.* **I.** *tr.* **1.** a crea, a face, a realiza (ceva). **2.** a aduce beneficii, venituri; a rodi. **3.** a pricinui, a cauza. **II.** *refl.* **1.** a se prezenta în public cu un număr artistic. **2.** (despre evenimente, fenomene etc.) a se întîmpla, a se petrece. — *producére* s. f. (<lat. *producere*)

producer /pră-dú-săr/ *s. m.* *(rar)* producător (de filme). (<engl. *producer*)

productíbil, -ă *adj.* care poate fi produs. (<fr. *productible*)

productibilitáte *s. f.* capacitate, perspectivă de producție. (<fr. *productibilité*)

productícă *s. f.* totalitatea echipamentelor informatice utilizate în producția industrială. (<fr. *productique*)

productív, -ă *adj.* **1.** care produce (mult), care aduce beneficii. • bănos, rentabil. **2.** (despre sufixe, prefixe, elemente de compunere etc.) care formează numeroase derivate. • (despre conjugări) care se îmbogățește mereu cu noi verbe. **3.** *(rar)* referitor la producție, de producție. (<fr. *productif*)

productivísm *s. n.* mișcare artistică în fosta U.R.S.S., de esență constructivistă, care, combătînd ideea „neutralismului" în artă, își propunea să participe, cu mijloacele acesteia, la viața colectivității. (<rus. *produktivizm*)

productivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al productivismului. (<rus. *produktivist*)

productivitáte *s. f.* **1.** însușirea de a fi productiv; randament. ○ *~a muncii* = cantitatea de produse obținute în procesul muncii de un lucrător într-o perioadă de timp determinată și într-un sector determinat al activității sociale; eficiența cu care este cheltuită o anumită cantitate de muncă în procesul de producție. **2.** capacitate a unor cuvinte de a forma sensuri sau derivate noi. (<fr. *productivité*)

productométru *s. n.* înregistrator automat de producție. (după germ. *Produktionsmesser*)

producție *s. f.* **1.** activitate socială în care oamenii, reciproc legați prin raporturi economice, produc bunuri materiale necesare pentru existența societății. • compartiment într-o întreprindere care se ocupă de aspectele organizatorice, economice și administrative ale producției (1). **2.** rezultatul producției (1); *(concr.)* totalitatea produselor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp și într-un anumit sector. **3.** lucrare, creație, operă (literară, de artă sau de știință). • creare a unui film; realizarea lui materială. • filmul însuși. **4.** manifestare artistică organizată la sfîrșitul unui an școlar. — var. *producțiune* s. f. (<fr. *production*)

producțiúne *s. f.* v. producție.

produs *s. n.* **1.** bun material realizat în procesul de producție. • bogăție, recoltă. **2.** corp, substanță preparată în laborator sau obținută pe cale naturală. **3.** rezultat al unui proces, al unui fenomen etc., efect. **4.** *(mat.)* rezultat al unei înmulțiri. (după fr. *produit*)

proédru *s. m.* *(ant.)* fiecare dintre cei nouă cetățeni din Atena aleși prin tragere la sorți ca să prezideze adunările consiliului celor cinci sute și adunările populare. (<fr. *proèdre*, gr. *proedros*<*edra*, scaun)

proembrión *s. m.* primordiul embrionului după fecundarea ovulului. (<fr. *proembryon*)

proeminént, -ă *adj.* ieșit în afară, în relief. • (despre oameni) ieșit din comun (prin calități); eminent, remarcabil. (<fr. *proéminent*, lat. *proeminens*)

proeminénță *s. f.* faptul de a fi proeminent. • *(concr.)* ieșitură (în relief), ridicătură. (<fr. *proéminence*)

proenzímă *s. f.* proferment. (<engl. *proenzyme*)

profág *s. m.* bacteriofag atenuat, care trăiește în simbioză cu o bacterie, dar care își poate recăpăta brusc virulența. (<fr. *prophage*)

profán, -ă *adj., s. m. f.* **1.** ignorant, neștiutor, nepriceput; *(fam.)* ageamiu. **2.** (om) care nu ține de religie; laic. (<fr. *profane*, lat. *profanus*, din afara templului)

profaná *vb. tr.* a pîngări; *(p. ext.)* a necinsti. — *profanáre* s. f. (<fr. *profaner*, lat. *profanare*)

profanatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care profanează. (<fr. *profanateur*, lat. *profanator*)

profanațiúne *s. f.* profanare. (<fr. *profanation*, lat. *profanatio*)

profascíst, -ă *adj.* favorabil fascismului, care susține pe fasciști. (<*pro*[1]- + *fascist*)

profáză *s. f.* prima fază a meiozei sau mitozei, în care are loc formarea cromozomilor. (<fr. *prophase*)

profeminíst, -ă *adj.* care susține drepturile femeilor. (<*pro*[1]- + *feminist*)

proferá *vb. tr.* a spune, a rosti injurii, blesteme, amenințări. — *proferáre* s. f. (<fr. *proférer*)

proferméntă *s. m.* substanță proteică inactivă, care se transformă cu ușurință într-un ferment activ în prezența coenzimei; proenzimă. (<fr. *proferment*)

profesá *vb. tr.* **1.** a practica, a exercita o profesiune, o meserie. **2.** a manifesta public

o atitudine; a susține public (ceva). — *profesáre* s. f. (<fr. *professer*, it. *professare*)

profésie *s. f.* v. profesiune.

PROFESIO- *elem. comp.* „profesiune, ocupație". (<germ. *professio-*, cf. lat. *professio*, meserie)

profesiográmă *s. f.* prezentare grafică a caracteristicilor unei activități profesionale sub aspectul solicitărilor fizice și psihice. (<germ. *Professiogramm*)

profesiologíe *s. f.* studiu al condițiilor sociale, psihice și tehnice privind necesitățile orientării și selecției profesionale. (<*profesie* + *-logie*)

profesionál, -ă I. *adj.* referitor la o profesiune, legat de o profesiune. ○ *secret* ~ = informație pe care o deține cineva, legată de profesiunea sa, și pe care nu are dreptul s-o divulge; *școală* ~*ă* = instituție de învățământ care pregătește cadre de muncitori calificați. II. *adv.* cu obișnuința unui profesionist. (<fr. *professionnel*)

profesionalísm *s. n.* 1. profesionalitate. 2. cuvînt cu caracter tehnic folosit într-o anumită profesiune. (<fr. *professionnalisme*)

profesionalitáte *s. f.* calitatea de a fi un bun profesionist. ● conștiință profesională; profesionalism (1). (<it. *professionalità*)

profesionalizá *vb. tr., refl. (rar)* a da, a căpăta un caracter profesional. — *profesionalizáre* s. f. (<*profesional* + *-iza*)

profesionalmênte *adv. (rar)* din punct de vedere profesional. (după fr. *professionellement*)

profesionism *s. n.* practicare a unei îndeletniciri ca profesionist; *(p. ext.)* ramură a artei, a sportului etc. practicată ca profesiune. (<it. *professionismo*)

profesioníst, -ă I. *s. m. f., adj.* (cel) care exercită o profesiune, o artă, un sport etc. pe baza unei pregătiri corespunzătoare, fiind remunerat pentru aceasta. ● *(adj.)* făcut de către persoane de profesie. II. *s. f.* femeie care practică moravurile ușoare. (<germ. *Professionist*)

profesiúne/profésie *s. f.* 1. activitate cu caracter permanent desfășurată de cineva în baza unei calificări; meserie, îndeletnicire, ocupație. 2. ~ *de credință* = declarație publică făcută de cineva asupra principiilor sau convingerilor sale (morale, politice etc.). (<fr. *profession*, lat. *professio*)

profésor/profesór, -oáră *s. m. f.* persoană cu o pregătire specială care predă un obiect de învățămînt într-un domeniu al științei, al artei etc. ○ ~ *universitar* = cel mai înalt grad didactic în învățămîntul superior, titularul unei catedre. (<fr. *professeur*, germ. *Professor*)

profesorál, -ă *adj.* de profesor; referitor la funcția de profesor, care aparține profesorilor. ● alcătuit din profesori. ● *(depr.)* pretențios, doctoral, pedant. (<fr. *professoral*)

profesorát *s. n.* cariera, funcția de profesor; timpul cît se exercită. (<fr. *professorat*)

profét *s. m.* 1. cel care ghicește evenimentele din viitor; proroc, prezicător. 2. titlu dat lui Mahomed de către credincioșii musulmani. (<fr. *prophète*, lat. *propheta*, gr. *prophetes*)

profetésă *s. f. (livr.)* prezicătoare. (<fr. *prophétesse*)

profétic, -ă *adj.* (ca) de profet; prezicător. (<fr. *prophétique*)

profetism *s. n.* 1. sistem religios fondat pe învățătura profeților. 2. caracter profetic; profeție. (<fr. *prophétisme*)

profetizá *vb. tr.* a proroci; a prezice. — *profetizáre* s. f. (<fr. *prophétiser*, lat. *prophetisare*)

profeție *s. f.* (în concepțiile religioase) ceea ce profetizează cineva; prorocire, prezicere. (<fr. *prophétie*, lat. *prophetia*)

profil *s. n.* 1. contur, aspect al feței cuiva privită dintr-o parte. ● *(fig.)* aspect, portret, figură. 2. contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. ● desen reprezentînd o secțiune verticală a unui element de construcție, a scoarței terestre etc. ○ ~*ul vîntului* = curbă reprezentînd variația vitezei vîntului cu înălțimea, în stratul din imediata apropiere a Pămîntului. 3. domeniu de specializare a unei întreprinderi, instituții etc. ● specialitate, specific. 4. piesă decorativă în relief servind la ornamentarea unei clădiri, la îmbunătățirea acusticii unei săli etc. 5. produs laminat din oțel ori din alte metale sau mase plastice, de diferite forme. (<fr. *profil*)

profilá *vb.* I. *tr., refl.* 1. a (se) înfățișa în profil; a (se) reliefa, a (se) contura. 2. a face să iasă, a ieși în evidență (prin trăsăturile generale). 3. a (se) specializa într-un anumit domeniu. II. *tr.* 1. a organiza într-un anumit fel (o instituție, o întreprindere etc.). 2. a lamina o bară metalică dîndu-i un profil uniform în lungime. ● a fasona un obiect, un material pentru a-i da un anumit profil. — *profilâre* s. f. (<fr. *profiler*)

profiláctic, -ă *adj.* care apără organismul de boli; preventiv. (<fr. *prophylactique*)

profilatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specializat în profilarea lemnului, cauciucului etc. după anumite dimensiuni și forme. (<*profila*+*-tor*)

profilaxíe *s. f.* ansamblu de măsuri medico-sanitare (vaccinare, dezinfecție etc.) destinate a preveni apariția și propagarea bolilor contagioase. ● ramură a medicinei care se ocupă cu aceste măsuri. (<fr. *prophylaxie*, cf. gr. *phylaxis*, protecție)

profilă *s. f.* bracteolă. (<fr. *profile*)

profilográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea asperităților de pe suprafața unei piese (prelucrate), a denivelărilor unui drum etc. (<fr. *profilographe*)

profilográmă *s. f.* înregistrare grafică obținută cu profilograful. (<fr. *profilogramme*)

profilométru *s. n.* aparat pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese (prelucrate). (<fr. *profilomètre*)

prófit *s. n.* 1. cîștig, folos. 2. beneficiu reprezentînd diferența dintre activul și pasivul unei întreprinderi comerciale; plusvaloarea privită ca un rezultat al întregului capital investit. (<fr. *profit*, germ. *Profit*)

profitá *vb. intr.* a trage un profit, un avantaj, un folos din ceva; a cîștiga. ● *(depr.)*

a urmări un folos în orice împrejurare. — *profitáre* s. f. (<fr. *profiter*)

profitábil, -ă *adj.* care aduce profit; avantajos, rentabil. (<fr. *profitable*)

profitabilitáte *s. f.* însușirea de a fi profitabil. (<*profitabil* + *-itate*)

profiteról *s. n.* prăjitură cu cremă, înghețată și frișcă. (<fr. *profiterole*)

profitór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care caută să profite din orice situație; afacerist, speculant. (<fr. *profiteur*)

profóndo *adv. (muz.)* profund, grav. (<it. *profondo*)

pro fórma *loc. adv.* de formă. (<lat. *pro forma*)

profrázã *s. f.* element lingvistic care ține locul unei propoziții sau al unei fraze. (<*pro*[1]- + *frază*)

profúnd, -ă *adj.* **1.** adînc. ● greu de pătruns, de cunoscut, de înțeles. ● (despre glas, ton) grav. **2.** intens, foarte mare. **3.** absolut, complet. ● (despre oameni) serios, care judecă cu temei, cu seriozitate. (<lat. *profundus*)

profundáre *s. f. (tehn.)* ambutisare a unui obiect în formă de cupă, cu adîncime mare în raport cu diametrul. (<it. *profondare*)

profúndă *s. f. (iluzionism)* buzunar care servește pentru depuneri secrete de obiecte (bile etc.), cusut pe partea interioară a cozii fracului. (<fr. *profonde*)

profundimétru *s. n.* aparat pentru indicarea adîncimii (apei). (<*profund* + *-metru*[2])

profunditáte *s. f. (livr.)* profunzime. (<lat. *profunditas*)

profundór *s. n.* partea mobilă a ampenajului orizontal, care servește pentru a asigura echilibrul și mobilitatea longitudinală a avionului. (<fr. *profondeur*)

profunzíme *s. f.* adîncime; profunditate. ○ *~ de cîmp* = intervalul spațial în care se poate găsi un obiect, astfel ca imaginea lui pe filmul unui aparat fotografic să fie clară. (<*profund* + *-ime*)

profúz, -ă *adj. (livr.)* abundent. (<fr. *profus*)

profúzie *s. f.* v. profuziune.

profuziúne *s. f. (livr.)* cantitate (foarte) mare, abundență. ● risipă. — var. *profuzie* s. f. (<fr. *profusion*, lat. *profusio*<*profundere*, a risipi)

progamét *s. m.* celulă în curs de diviziune, care devine gamet. (<fr. *progamète*)

progén *s. m. (biol.)* descendent, purtătorul unei gene. (<engl. *progeny*)

progenéză *s. f.* dezvoltare a celulelor germinale dinaintea fecundației. ● ajungere a unui organism la maturitate sexuală înainte de dezvoltarea completă. (<fr. *progenèse*)

progenézic, -ă *adj.* anterior fecundației. (<fr. *progénésique*)

progenie *s. f.* prognatism. (<germ. *Progenie*, cf. gr. *geneion*, bărbie)

progenitúră *s. f.* vlăstar, urmaș, odraslă, pui al unui animal. (<fr. *progéniture*)

progerie *s. f.* atrofie cutanată congenitală, însoțită de calviție totală, care apare foarte rar la copii în primele luni de viață; bătrînețe prematură. (<fr. *progérie*, cf. gr. *pro*, înainte; *geraios*, bătrîn)

progestativ, -ă *adj., s. n.* (hormon) care produce modificări caracteristice ale uterului, favorizînd nidația oului și gestația. (<fr. *progestatif*)

progesterón *s. m.* hormon steroid secretat de ovar, care are proprietatea de a transforma mucoasa uterină, favorizînd nidația oului fecundat; luteină. (<fr. *progestérone*)

proglótă *s. f.* fiecare dintre segmentele unui vierme inelat. (<fr. *proglottis*)

prognát, -ă *adj.* care prezintă prognatism. (<fr. *prognathe*)

prognatísm *s. n.* conformație a feței omului constînd în proeminența anterioară a maxilarelor; progenie. (<fr. *prognathisme*)

prognostíc, -ă I. *adj.* de prognoză. II. *s. n.* prognoză (3). (< germ. *prognostisch*, /II/ *Prognostik*, lat. *prognosticus*, cf. gr. *prognostikein*, a cunoaște dinainte)

prognosticá *vb. tr.* a pronostica (2). (<germ. *prognostizieren*)

prognostician, -ă *s. m. f.* specialist în prognoză; prognozist. (<*prognostic* + *-ian*)

prognozá *vb. tr.* a elabora o prognoză; a prevedea. (după germ. *prognostisieren*)

prognóză *s. f.* **1.** previziune, anticipare a evoluției viitoare a fenomenelor, bazată pe date științifice; *(p. ext.)* pronostic. ● text în care se arată modul cum va evolua vremea într-un anumit interval de timp. **2.** parte a științei conducerii, reprezentînd activitatea pregătitoare pentru planificare, care constă în determinarea tendințelor și perspectivelor dezvoltării diferitelor sfere de activitate socială (tehnologie, știință, economie, relații sociale etc.). **3.** prevedere a evoluției unei boli în conformitate cu diagnosticul, forma clinică și stadiul acesteia; prognostic. (<germ. *Prognose*, gr. *prognosis*, previziune)

prognozíst, -ă *s. m. f. (rar)* prognostician. (<*prognoză* + *-ist*)

progradáre *s. f.* **1.** lărgire și înălțare a unei plaje prin acumulare de nisip. **2.** transformare a solurilor de pădure sub influența vegetației sau a altor factori (ridicarea nivelului apei freatice, activitate biologică mai intensă etc.). (după fr., engl. *progradation*, cf. lat. *progredi*, a înainta)

prográm *s. n.* **1.** plan de activitate cuprinzînd de obicei etapele propuse pentru o anumită perioadă; desfășurarea activității după un anumit plan. ● orar. **2.** foaie de hîrtie, broșură etc. (distribuită) care prezintă amănunte în legătură cu un spectacol, o reprezentație etc.; ordinea în care se desfășoară o emisiune de radio și tv., un spectacol etc.; totalitatea numerelor unei asemenea emisiuni, ale unui spectacol. **3.** expunere scrisă a principiilor, a țelurilor urmărite și a mijloacelor preconizate pentru realizarea lor ale unui partid politic, ale unei organizații, ale unui guvern etc. **4.** *(inform.)* ansamblu de instrucțiuni codate necesare unui calculator pentru rezolvarea unei probleme. (<fr. *programme*, germ. *Programm*)

programá *vb. tr.* **1.** a stabili, a fixa un program (1). **2.** a planifica la o anumită dată. **3.** a introduce un program (4) într-un calculator. **4.** a include într-un program. (<fr. *programmer*)

programábil, -ă *adj.* (despre un calculator, o operație etc.) care poate fi programat. (<fr., engl. *programmable*)

programabilitáte *s. f.* însușirea de a fi programabil. (<*programabil* + *-itate*)

programáre *s. f.* **1.** acțiunea de a programa și rezultatul ei; operația de elaborare a programului în vederea rezolvării unei probleme la calculatorul electronic; *(spec.; fin.)* hîrtie prin care se atestă că s-a programat ceva. **2.** ramură a matematicii aplicate care studiază principiile și metodele de rezolvare pentru probleme de optimizare ce apar în planificare. ○ *~ liniară* = cea mai simplă formă a programării matematice, care se ocupă cu studiul problemelor de maximizare sau minimizare a unei funcții liniare cu mai multe variabile. (<*programa*)

programát, -ă *adj.* **1.** *(inform.;* despre un proces) comandat algoritmic printr-un program (4). **2.** *învățămînt ~* = metodă de învățămînt constînd în adaptarea materiei de studiat la ritmul receptării fiecărui elev, după un program care împarte materia în elemente scurte, ușor asimilabile. (<fr. *programmé*)

programatécă *s. f.* bibliotecă de programe informatice. (<fr. *programmathèque*)

programátic, -ă **I.** *adj.* (și *adv.*) referitor la un program; cu, de program, conform programului. ○ *muzică ~ă* = muzică instrumentală sau simfonică urmărind redarea unor imagini bine reliefate, evocatoare, sugerate de programul fixat. **II.** *s. f.* știința programării informatice. (<germ. *programmatisch*, engl. *programmatic*, /II/ fr. *programmatique*)

programatísm *s. n.* caracterul unei muzici programatice; curent care promovează muzica programatică. (<fr. *programmatisme*)

programatór[1] *s. n.* **1.** aparat, echipament ale cărui semnale de ieșire comandă executarea unei suite de operații corespunzătoare unui program (4). **2.** hîrtie, tabel conținînd o programare (pentru un concurs etc.). (<fr. *programmateur*)

programatór[2]**, -oáre** *s. m. f.* **1.** specialist care se ocupă cu întocmirea programului (4) unui calculator. **2.** cel care stabilește un program de radio, cinema, tv. etc. (după fr. *programmeur*, /2/ *programmateur*)

prográmă *s. f. ~ analitică* = prezentare în scris a obiectelor și capitolelor fiecărei discipline predate într-o instituție de învățămînt. (<fr. *programme*)

progrediént, -ă *adj. (rar)* progresiv. ● (despre evoluția unor boli psihice) cu dezvoltare continuă, lentă a simptomatologiei. (<germ. *progredient*, cf. lat. *progredi*, a înainta)

progrediénță *s. f.* caracterul progredient al unei boli. (<germ. *Progredienz*)

progrés *s. n.* **1.** dezvoltare ascendentă; trecere de la o stare inferioară la una superioară, de la vechi la nou; mers înainte, propășire. **2.** dezvoltare, desăvîrșire. (<fr. *progrès*, lat. *progressus*<*progredi*, a avansa)

progresá *vb. intr.* **1.** a face progrese; a merge înainte, a propăși. **2.** (despre boli) a căpăta amploare, a evolua, a se agrava, a se intensifica. (<fr. *progresser*)

progrésie *s. f.* **1.** *(mat.)* șir finit de numere care derivă, după o anumită regulă, unul din celălalt. ○ *~ aritmetică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul adunării termenului precedent cu un număr constant, numit rație; *~ geometrică* progresie în care fiecare termen este rezultatul înmulțirii termenului precedent cu un număr constant, numit rație. **2.** *(muz.)* secvență (3). — var. *progresiune* s. f. (<fr. *progression*, lat. *progressio*)

progresísm *s. n.* doctrină, atitudine politică progresistă. (<fr. *progressisme*)

progresíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este favorabil progresului, care luptă pentru progres, pentru ceea ce este înaintat, nou. (<fr. *progressiste*)

progresiúne *s. f.* v. progresie.

progresív, -ă *adj.* care progresează, care crește sau se dezvoltă treptat, care exprimă o progresie, o dezvoltare graduală și continuă; progredient. ○ *impozit ~* = impozit care se stabilește în cote crescînde pe măsură creșterii venitului, a averii etc. (<fr. *progressif*)

progresivísm *s. n.* curent în pedagogia contemporană care identifică fenomenul educativ cu un proces de creștere, de dezvoltare continuă. (<engl. *progressivism*)

progresivíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al progresivismului. (<engl. *progressivist*)

progresivitáte *s. f. (rar)* calitatea de a fi progresiv, caracter progresiv. (<fr. *progressivité*)

prohibí *vb. tr.* a interzice (vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri). — *prohibire* s. f. (<fr. *prohiber*, lat. *prohibere*, a împiedica)

prohibitív, -ă *adj.* **1.** care aplică prohibiția; *(rar)* prohibitoriu. **2.** care exprimă o interdicție. (<fr. *prohibitif*)

prohibitóriu, -ie *adj. (jur.;* la romani) *edict ~* = edict prin care pretorul interzicea anumite lucruri; prohibitiv. (<fr. *prohibitoire*)

prohibíție *s. f.* **1.** *(livr.)* interdicție. **2.** măsură prin care statul interzice producția, circulația sau comercializarea anumitor produse. — var. *prohibițiune* s. f. (<fr. *prohibition*, lat. *prohibitio*)

prohibiționísm *s. n.* curent, atitudine favorabilă prohibiției. (<fr. *prohibitionnisme*)

prohibiționíst, -ă *adj., s. m. f.* (susținător) al prohibiționismului. (<fr. *prohibitionniste*)

prohibițiúne *s. f.* v. prohibiție.

proiéct *s. n.* **1.** plan de a întreprinde, de a face ceva; intenție. ● prima redactare, primele idei în legătură cu ceva care urmează să se facă sau care trebuie pus în execuție. ○ *~ de lege* = text provizoriu al unei legi. **2.** lucrare care cuprinde calculele, desenele, instrucțiunile etc. necesare pentru executarea unei construcții, mașini etc. (<germ. *Projekt*, lat. *proiectus*<*proicere*, a arunca înainte)

proiectá *vb.* I. *tr.* 1. a plănui, a intenționa, a avea de gînd. 2. a întocmi un proiect (2). 3. a face o proiecție (1), a reprezenta schematic un corp pe o suprafață potrivit anumitor reguli. ● a reproduce pe ecran imaginile înregistrate pe un film (cinematografic). 4. a arunca cu forță un corp; a împrăștia cu presiune un lichid sau un material pulverulent. ● a trimite un fascicul de raze de lumină. II. *tr., refl.* a (se) reflecta, a (se) profila, a (se) contura. — *proiectáre* s. f. (după fr. *projeter*)

proiectábil, -ă *adj.* care poate fi proiectat. (după engl. *projectable*)

proiectánt, -ă I. *adj. (mat.)* care servește la proiecție, de proiecție. ○ *dreaptă ~ă* (și *s. f.*) = dreaptă care unește un punct cu proiecția sa pe un plan. II. *s. m. f.* cel care întocmește proiecte (2). (<germ. *Projektant*)

proiectíl *s. n.* 1. orice corp greu care poate fi aruncat cu forță în spațiu. 2. corp metalic exploziv azvîrlit de o armă; glonț, obuz etc. (după fr. *projectile*)

proiectív, -ă *adj.* referitor la activitatea de proiectare, la proiecție. ● *(mat.;* despre figuri) care își păstrează proprietățile cînd sînt proiectate pe un plan. ○ *geometrie ~ă* = geometrie care studiază proprietățile proiective ale figurilor. ● *(psih.;* despre tehnici, teste) care permite obținerea unei reprezentări obiective a intervenției personalității unui individ într-o anumită activitate. (după fr. *projectif*)

proiectivitáte *s. f.* ansamblu de proprietăți funcționale ale unui sistem de a se proiecta sau reflecta în altul. (<engl. *projectivity*)

proiectór, -oáre I. *adj.* care proiectează, care servește pentru proiecție. II. *s. n.* aparat de iluminat care proiectează (la distanță) fascicule de lumină ce provin din focarul unei oglinzi. ● aparat special pentru proiectarea imaginilor pe un ecran cinematografic. (după fr. *projecteur*)

proiécție *s. f.* 1. imagine plană a unui obiect din spațiu, realizată potrivit anumitor reguli geometrice. ● operație prin care se obține o asemenea imagine. ○ *~ cartografică* = reprezentare a (unei regiuni a) scoarței Pămîntului pe o hartă. 2. reprezentare pe un ecran cu ajutorul unui fascicul luminos a imaginilor înregistrate pe un film. 3. *(psih.)* mecanism prin care ființa umană transpune în activitățile sale propria personalitate. ● *(psihan.)* mecanism prin care bolnavul atribuie unei alte persoane propriile-i sentimente și motivații. — var. *proiecțiune* s. f. (după fr. *projection*, lat. *proiectio*)

proiecționíst, -ă *s. m. f.* tehnician însărcinat cu efectuarea de proiecții luminoase; operator de cinema. (după fr. *projectionniste*)

proiecțiúne *s. f.* v. proiecție.

prolabáre *s. f. (med.)* deplasare în sus sau în jos a unui organ. (după fr. *prolabé*, cf. lat. *prolabi*, a luneca în jos)

prolactínă *s. f.* hormon lactogen secretat de lobul anterior al hipofizei, care stimulează funcția corpului galben și lactația; luteotropină. (<fr. *prolactine*)

prolalíe *s. f. (livr.)* compliment adresat auditorilor înainte de începerea unui discurs. (<fr. *prolalie*, gr. *prolalia*)

prolamíne *s. f. pl.* proteine vegetale, din semințele unor graminee, bogate în glutamină. (<fr. *prolamines*)

prolán *s. m.* 1. hormon gonadotrop al placentei din timpul sarcinii. 2. preparat hormonal utilizat în combaterea sterilității. (<fr. *prolan*)

prolanemíe *s. f.* prezența prolanului în sînge. (<fr. *prolanémie*)

prolanuríe *s. f.* prezența prolanului în urină. (<fr. *prolanurie*)

proláps *s. n. (med.)* lăsare anormală în jos a unui organ. (<fr. *prolapsus*)

prolațiúne *s. f.* 1. *(lingv.)* pronunțare. 2. discurs, vorbire. (<fr. *prolation*, lat. *prolatio*, prezentare)

prolegát *s. m.* magistrat roman care înlocuia un legat. (<lat. *prolegatus*)

prolegómene *s. n. pl.* introducere succintă în problematica unei științe sau discipline. ● parte introductivă a unei lucrări științifice, care precedă expunerea propriu-zisă. (<fr. *prolégomènes*, cf. gr. *prolegomena*, lucruri spuse înainte)

prolémă *s. f. (log.)* propoziție, serie de propoziții care servesc ca bază unei leme. (<fr. *prolemme*)

prolépsă *s. f.* 1. evocare în avans a unui eveniment ulterior. 2. procedeu constînd în a plasa un cuvînt în propoziția care precedă pe cea în care ar trebui să fie. 3. figură retorică prin care se previne o obiecție; precepție. (< fr. *prolepse*, gr. *prolepsis*, anticipare)

proléptic, -ă *adj.* referitor la prolepsă, care formează o prolepsă. (<fr. *proleptique*)

proletár, -ă I. *adj.* referitor la proletariat, care aparține proletariatului; proletarian. II. *s. m. f.* 1. cetățean sărac, liber, din Roma antică, ale cărui bunuri nu depășeau o limită foarte scăzută. 2. muncitor salariat din societatea capitalistă, care, lipsit de mijloace de producție, este nevoit să-și vîndă capitalistului forța de muncă. (<fr. *prolétaire*, lat. *proletarius*<*proles*, neam)

proletarián, -ă *adj. (rar)* proletar. (<fr. *prolétarien*)

proletariát *s. n.* 1. (în Roma antică) masele sărace ale cetățenilor liberi, lipsiți de mijloace de producție. 2. clasa muncitorilor salariați, a proletarilor, una dintre clasele fundamentale ale societății capitaliste. (<fr. *prolétariat*)

proletarizá *vb. tr., refl.* a aduce, a ajunge în starea de proletar; a sărăci, a (se) pauperiza. — *proletarizáre* s. f. (<fr. *prolétariser*)

proletcultísm *s. n.* atitudine față de problemele artei și culturii, în fosta Uniune Sovietică, după Revoluția din Octombrie, care respingea întreaga moștenire culturală a trecutului, susținînd că ea nu este utilă poporului, și promova ideea creării unei culturi „pur proletare", a unor opere artistice inspirate numai din procesul de producție, reflectat adesea în mod simplist și vulgarizator. (după rus. *proletkul'tovșcina*)

proletcultíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al proletcultismului. (după rus. *proletkultovec*)

PROLI- *elem. comp.* „copil, lăstar". (<fr. *proli-*, cf. lat. *proles*, vlăstar, rod)

prolifér, -ă *adj.* 1. prolific. 2. (despre flori, tulpini) care produce muguri, organe suplimentare. (<fr. *prolifère*)

proliferá *vb. intr.* 1. (despre celule, țesuturi) a se înmulți. 2. *(biol.;* despre organisme) a se reproduce; a procrea. 3. *(fig.)* a se înmulți exagerat de rapid. — *proliferáre* s. f. (<fr. *prolifération*)

proliferánt, -ă *adj. (rar)* proliferativ. (<*prolifera* + *-ant*)

proliferatív, -ă *adj.* care are tendințe de proliferare; proliferant. (<fr. *proliératif*)

proliferáție *s. f.* proliferare; proliferație. (<fr. *prolifération*, lat. *proliferatio*)

prolífic, -ă *adj.* 1. care se înmulțește foarte repede; prolifer (1). 2. *(fam.)* fecund, bogat (în), abundent. (<fr. *prolifique*)

prolificáre *s. f. (bot.)* stare a unui organ prolifer. (după fr. *prolification*)

prolificitáte *s. f.* însușirea de a fi prolific. (<fr. *prolificité*)

proligér, -ă *adj. (biol.)* care poartă un germen. (<fr. *proligère*)

proligerație *s. f.* proliferație. (<fr. *prolifération*)

prolinázã *s. f.* enzimă care catalizează hidroliza proteinelor în a căror structură intră prolina. (<engl. *prolinase*)

prolínă *s. f.* aminoacid ciclic, care se formează în hidroliza a numeroase proteine. (<fr. *proline*)

prolinemíe *s. f.* prezența prolinei în sînge. (<fr. *prolinémie*)

prolíx, -ă *adj.* (despre vorbire, stil) care folosește cuvinte, construcții, fraze întortocheate și neclare; lipsit de concizie. ● greoi, neclar, confuz. (<fr. *prolixe*, lat. *prolixus*, larg, întins)

prolixitáte *s. f.* însușirea de a fi prolix; lipsă de concizie și de claritate. (<fr. *prolixité*, lat. *prolixitas*)

prológ[1] *s. m.* (la romani) actor care recita prologul[2] (1) unei piese de teatru. (<lat. *prologus*, fr. *prologue*)

prológ[2] *s. n.* 1. parte a unei piese de teatru antice în care se expunea subiectul. 2. parte introductivă a unei opere literare, muzicale sau dramatice care prezintă evenimentele ce premerg acțiunea; *(p. ext.)* introducere. (<fr. *prologue*)

prolongáție *s. f.* 1. alungire. 2. *(muz.)* poziție a unei note care, făcînd parte dintr-un acord, se continuă și în acordurile următoare. (<fr. *prolongation*, lat. *prolongatio*)

proluviál, -ă *adj.* referitor la inundații. (<fr. *proluviale*)

prolúviu *s. n.* depozit sedimentar detritic, friabil, format la baza pantelor, sub formă de conuri de dejecție. (<lat. *proluvium*)

proluzíúne *s. f. (livr.)* 1. cuvînt introductiv; introducere. 2. lecție de deschidere a unui profesor universitar atunci cînd a obținut o catedră. (<fr. *prolusione*, lat. *prolusio*, exersare)

pro memória *loc. adv.* (despre un document diplomatic) care conține expunerea unor fapte sau textele ce privesc obiectul unei convorbiri și pe care un diplomat îl înmînează celeilalte părți. (<lat. *pro memoria*, pentru memorie)

promená *vb. refl. (rar)* a se plimba. (<fr. *promener*)

promenádă *s. f.* 1. plimbare. 2. loc de plimbare. (<fr. *promenade*)

promenuár *s. n.* foaier, parte a unei săli de spectacol unde publicul stă în picioare. (<fr. *promenoir*)

prometazínă *s. f.* produs de sinteză, cu acțiune sedativă, antihistaminică și antiemetică. (<fr. *prométhasine*)

prometeán, -ă *adj. (rar)* prometeic. (<fr. *prométhéen*, engl. *promethean*)

prometéic, -ă *adj.* 1. referitor la (mitul lui) Prometeu; prometeian. 2. *(fig.)* care exprimă o revoltă, sortită eșecului, împotriva unei autorități; care crede în oameni, dornic de a acționa pentru ei. (<germ. *prometheisch*, cf. *Prometeu*, personaj mitologic care a furat focul zeilor și l-a dăruit oamenilor)

prometeísm *s. n. (rar)* atitudine, spirit de revoltă. (<it. *prometeismo*)

prométiu *s. n.* element chimic metalic din grupa lantanidelor. (<fr. *prométhium*)

promielocít *s. n.* mielocit tînăr care derivă din mieloblast. (<fr. *promyélocyte*)

promílă *s. f.* 1. parte raportată la o mie de părți dintr-un întreg; miime. 2. sumă pe care un debitor o plătește creditorului (pe un an) la 1000 lei împrumut primit. (<germ. *Promille*)

promiscuitáte *s. f.* 1. amestec eterogen de persoane. 2. conviețuire în condiții de mizerie a mai multor persoane de sex diferit, conviețuire în imoralitate. (<fr. *promiscuité*)

promiscuu, -uă *adj.* cu caracter de promiscuitate. (<lat. *promiscuus*, fr. *promiscue*)

promisiúne *s. f.* făgăduială. ● *(rar)* perspectivă promițătoare. (<fr. *promission*, lat. *promissio*)

promisóriu, -ie *adj.* prin care se promite ceva. ● *(jur.;* despre jurăminte) care se face în vederea aducerii la îndeplinire a unor fapte viitoare. (<fr. *promissoire*)

promíte *vb. tr.* 1. a-și lua obligația, a se angaja; a făgădui. 2. *(fig.)* a da speranțe; a oferi perspective promițătoare. (<lat. *promittere*, după fr. *promettre*)

promițătór, -oáre *adj.* care promite (2). (<*promite* + *-/ă/tor*)

promontóriu *s. n.* 1. fîșie de uscat înaltă și abruptă care înaintează în mare; cap[1] (1). 2. proeminență osoasă. ● proeminență formată de unghiul dintre ultima vertebră lombară și osul sacru. (<lat. *promontorium*)

promotór, -oáre I. *s. m. f.* inițiator, animator al unei acțiuni. II. *s. n.* 1. substanță care pune în libertate radicali liberi, capabili să inițieze o reacție în lanț; inițiator (I, 1). ● substanță care mărește eficacitatea unui catalizator. 2. agent care ar interveni în procesul cancerigen, accentuînd dezvoltarea tumorilor. (<fr.

promoteur, lat. promotor <promovere, a împinge înainte)

promóție *s. f.* 1. serie de absolvenți ai unei școli: totalitatea celor care absolvesc deodată un ciclu de învățământ. ● totalitatea militarilor care au primit grad de ofițer în același timp. 2. denumire specială pentru căsătoriții dintr-o anumită perioadă de timp. 3. *(rar)* promovare. (<fr. *promotion*, lat. *promotio*< *promovere*, a promova)

promoționál, -ă *adj.* care favorizează creșterea vînzărilor. (<fr. *promotionnel*)

promoțiúne *s. f.* ridicare a nivelului de viață al claselor defavorizate sau al unui individ la o situație superioară. (<fr. *promotion*, lat. *promotio*)

promová *vb. tr.* 1. a ridica la o demnitate; a înainta în grad, a avansa. ● a trece pe un elev într-o clasă superioară. 2. a susține, a propaga (o idee etc.). — *promováre* s. f. (<lat. *promovere*)

promovábil, -ă *adj.* care poate fi, care are calitatea de a fi promovat. (<fr. *promouvable*)

promovabilitáte *s. f.* însușirea, calitatea de a fi promovabil; promovare. (<*promovabil* + *-itate*)

promovatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care promovează (2). (<*promova* + *-tor*)

prompt, -ă *adj.* care acționează repede și la timp; expeditiv. (<fr. *prompt*, lat. *promptus*, la îndemînă)

prómpter *s. n.* *(inform.)* șir de caractere afișate pe primele poziții ale liniei curente de pe ecranul unui calculator. (<engl. *prompter*)

promptitúdine *s. f.* însușirea de a fi prompt; rapiditate, punctualitate în executarea unui lucru. (<fr. *promptitude*)

promptuár *s. n.* *(livr.)* manual prescurtat. (<fr. *promptuaire*)

promulgá *vb. tr.* a da caracter executoriu prin publicarea în organul oficial al statului a unui proiect de lege adoptat de forul legislativ; a face să intre în vigoare. — *promulgáre* s. f. (<fr. *promulguer*, lat. *promulgare*, a aduce la cunoștință)

promulgáție *s. f.* promulgare. (<fr. *promulgation*, lat. *promulgatio*)

pronatór *adj., s. m.* (mușchi) care permite mișcarea de pronație. (<fr. *pronateur*)

pronáție *s. f.* 1. mișcare de răsucire a mîinii spre interior (cu podul palmei în jos). 2. poziție aplecată. (<fr. *pronation*, lat. *pronatio*<*pronare*, a apleca înainte)

pronazíst, -ă *adj.* simpatizant susținător al nazismului. (după fr., engl. *pronazi*)

pronefrós *s. n.* prima etapă embrionară în dezvoltarea rinichilor. (<fr. *pronéphros*)

pronominál, -ă *adj.* (despre propoziții sau părți de vorbire) introdus, însoțit de un nume, construit cu un pronume; cu valoare de pronume; provenit dintr-un pronume. (<fr. *pronominal*, lat. *pronominalis*)

pronominalizá *vb. tr.* a transforma diverse părți de vorbire în pronume. — *pronominalizáre* s. f. (<fr. *pronominaliser*)

pronospórt *s. n.* sistem de loterie în care se cere a indica rezultatele unor meciuri (de fotbal) ce urmează a fi disputate. (<*prono-* /stic/ + *sport*)

pronóstic *s. n.* 1. ipoteză, previziune referitoare la desfășurarea unor evenimente, întreceri sportive etc. 2. previziune a evoluției ulterioare a unei boli; *(p. ext.)* diagnostic. (<fr. *pronostic*)

pronosticá *vb. tr.*, 1. a face un pronostic (1); a prezice. 2. *(med.)* a diagnostica; a prognostica. — *pronosticáre* s. f. (<fr. *pronostiquer*)

prontozil *s. n.* medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor. (<germ. *Prontosil*)

pronucléu *s. m.* corp nuclear haploid, mascul sau femel, prezent în ou de curînd fecundat, care prin fuziune dă naștere nucleului germinal. (<fr. *pronucléus*)

pronúme *s. n.* parte de vorbire flexibilă care substituie un substantiv. (<lat. *pronomen*)

pronunciaménto *s. n.* 1. lovitură de stat organizată de militari în țările Americii Latine; puci militar. 2. declarație, manifest, acțiune prin care este exprimat protestul față de un sistem politic, social etc. (<it., fr. *pronunciamento*)

pronunțá *vb.* I. *tr.* a articula, a rosti (sunete, silabe, cuvinte). ● a ține, a rosti (un discurs). II. *tr., refl. (jur.)* a decide în urma unor dezbateri, a comunica o sentință, o hotărîre etc. III. *refl.* a-și spune părerea; a opina. — *pronunțáre* s. f. (<lat. *pronuntiare*, fr. *prononcer*)

pronunțábil, -ă *adj.* *(rar)* care poate fi pronunțat (1). (<fr. *prononçable*)

pronunțát, -ă *adj.* accentuat, scos în evidență. (<*pronunța*)

pronúnție *s. f.* pronunțare (1). (<it. *pronunzia*)

propagá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) răspîndi, a (se) transmite, a (se) populariza. II. *refl.* (despre unde electromagnetice, căldură etc.) a se transmite în spațiu și în timp, a se împrăștia. — *propagáre* s. f. (<fr. *propager*, lat. *propagare*, a întinde)

propagándă *s. f.* activitate de răspîndire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic, cu scopul de a convinge și a cîștiga adepți. (<fr. *propagande*)

propagandíst, -ă *s. m. f.* 1. cel care face propagandă. 2. activist de partid care conduce un cerc de studiu în cadrul învățămîntului de partid. (<fr. *propagandiste*, /2/ rus. *propagandist*)

propagandístic, -ă *adj.* de propagandă. (după rus. *propagandistskii*)

propagatór, -oáre *s. m. f.* cel care propagă (idei, doctrine etc.). (<fr. *propagateur*, lat. *propagator*)

propagáție *s. f.* *(rar)* propagare. (<fr. *propagation*, lat. *propagatio*, extindere)

propagúlă *s. f.* formațiune de celule filamentoase sau frunzoase care asigură înmulțirea vegetativă la mușchi și la alge. (<fr. *propagule*)

propán *s. m.* hidrocarbură aciclică saturată gazoasă, cu trei atomi de carbon în moleculă, extrasă din gazele de sondă sau de cracare,

folosită drept combustibil și în unele sinteze organice. (<fr. *propane*)

propanól *s. n.* alcool propilic. (<fr. *propanol*)

propanónă *s. f.* acetonă. (<fr. *propanone*)

proparoxitón *adj., s. n.* (cuvînt) cu accentul pe silaba antepenultimă. (<fr. *proparoxyton*, gr. *proparoxitonos*)

propedéutic, -ă I. *adj.* referitor la propedeutică. II. *s. f.* 1. disciplină care constituie o introducere în studiul unei alte discipline. 2. (în unele țări) ciclu preparator (cu durata de un an) la treapta de învățămînt superior. 3. ramură a medicinei avînd ca obiect învățămîntul pregătitor clinic. (<fr. *propédeutique*, /II/ germ. *Propädeutik*, cf. gr. *propaideuein*, a învăța înainte)

propelánt *s. m.* amestec de combustibil și de oxidant necesar arderii acestuia, folosit de motoarele unei rachete sau ale unui avion care zboară la mare înălțime. (<engl. *propellant*)

propenál *s. n.* acroleină. (<germ. *Propenal*)

propénă *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată, cu trei atomi de carbon și o dublă legătură în moleculă; propilenă. (<fr. *propène*)

propensiúne *s. f.* înclinație, tendință, dispoziție naturală către ceva. (<fr. *propension*, lat. *propensio*, înclinare)

properdínă *s. f.* proteină din plasma sanguină, cu activitate antibacteriană și antivirotică nespecifică. (<fr. *properdine*)

propergól *s. m.* amestec de diferite substanțe, capabil de reacții chimice puternic exoterme, folosit drept combustibil pentru rachete. (<fr. *propergol*)

propíce *adv. inv.* favorabil, prielnic; nimerit, potrivit. (<fr. *propice*)

propicitáte *s. f.* faptul de a fi propice. (<*propice* + *-itate*)

propíl *s. m.* radical chimic monovalent derivat din alcool propilic. (<fr. *propyle*, engl. *propyl*)

propilée *s. f. pl.* intrare monumentală a unui edificiu din antichitate, formată din mai multe porți reunite prin porticuri. (<fr. *propylées*, gr. *propylaion*, avanpoartă)

propilénă *s. f.* propenă. (<fr. *propylène*)

propílic *adj. alcool* ~ = alcool aciclic saturat, primar, obținut prin fermentație la fabricarea alcoolului etilic, folosit ca dizolvant; propanol. (<fr. *propylique*)

propilít *s. n.* porfirit alterat, format din caolin, hornblendă, calciu etc. (<fr. *propylite*)

propilitizáre *s. f.* proces de transformare a profiritelor în propilite. (după fr. *propylitisation*)

própilon *s. n.* mic edificiu compus din doi pereți delimitînd un scurt culoar, întrerupt la mijloc cu un al treilea perete străpuns de o trecere. (<engl., gr. *propylon*)

propionát *s. m.* sare sau ester al acidului propionic. (<engl. *propionate*)

propiónic *adj. acid* ~ = acid, omolog superior al acidului acetic, derivat din propan, folosit în unele sinteze organice. (<fr. *propionique*)

proplastídă *s. f.* stadiu premergător plastidelor. (<fr. *proplastide*)

propliopitéc *s. m.* maimuță fosilă, de talia unui cîine, descendent direct al parapitecului.

propólis *s. n.* 1. substanță cleioasă, prelucrată de albine din polen și din mugurii plantelor, folosită la astuparea fisurilor stupului, la lipitul fagurilor etc. 2. preparat farmaceutic pe bază de propolis (1). (<fr., engl. *propolis*)

propórție *s. f.* 1. raport între părțile unui întreg și între acestea și întreg; raport stabilit între lucruri comparabile. ○ *în* ~ *cu...* = proporțional cu..., potrivit cu.... 2. *(pl.)* dimensiune, amploare, mărime. ○ *a lua* ~*ii* = a) a se dezvolta, a crește foarte mult; b) *(fam.)* a se îngrășa (prea tare). 3. *(mat.)* egalitate între două rapoarte, avînd patru elemente constitutive. — var. *proporțiune* s. f. (<fr. *proportion*, lat. *proportio*)

proporționá *vb. tr.* a stabili anumite proporții; a stabili un raport echilibrat, just, a potrivi. — *proporționáre* s. f. (<fr. *proportionner*, lat. *proportionare*)

proporționál, -ă *adj.* corespunzător unei anumite proporții. ○ *medie* ~*ă* = rădăcina pătrată a produsului dintre două cantități; medie geometrică. ● *(adv.)* într-o anumită proporție cu..., în raport, comparativ cu... (<fr. *proportionnel*, lat. *proportionalis*)

proporționalitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este proporțional. 2. raport între (două) mărimi care variază proporțional. (<fr. *proportionnalité*)

proporționát, -ă *adj.* 1. care respectă, reprezintă anumite proporții. 2. care are proporții echilibrate; armonios. (<fr. *proportionné*)

proporțiúne *s. f.* v. proporție.

propósta *s. f. (muz.)* prima voce într-un canon, care expune tema. (<it. *proposta*)

propoziție *s. f.* 1. cea mai simplă unitate sintactică prin care se comunică o judecată, o idee. 2. *(log.)* îmbinare de cuvinte care exprimă o idee completă. 3. *(mat.)* teoremă ajutătoare care servește demonstrației unei teoreme mai importante sau stabilirii unui rezultat fundamental. 4. expresie care are un înțeles într un anumit domeniu. ● *(inform.)* formă propozițională alcătuită din simboluri terminale. 5. cea mai mică construcție muzicală, care se încheie printr-o cadență oarecare. — var. *propozițiune* s. f. (<fr. *proposition*, lat. *propositio*<*proponere*, a expune)

propozițiónál, -ă *adj.* 1. referitor la propoziții. 2. cu funcție de propoziție. (<fr. *propositionnel*, engl. *propositional*)

propozițiúne *s. f.* v. propoziție.

propretór *s. m.* magistrat roman locțiitor al unui pretor. (<fr. *propréteur*, lat. *propraetor*)

propretúră *s. f.* demnitatea, funcția de propretor; durata acesteia. (<fr. *propréture*)

proprietár, -ă *s. m. f.* cel care deține dreptul de proprietate asupra unui bun; stăpîn; cel care posedă un bun imobil (considerat în raport cu chiriașii săi). (<fr. *propriétaire*, lat. *proprietarius*)

proprietáte *s. f.* 1. însușire, calitate caracteristică unui lucru, unei ființe etc.; caracter

distinctiv. 2. calitatea unui cuvînt, a stilului etc. de a fi propriu (4). 3. stăpînire deplină asupra unui bun material; *(concr.)* bunul însuși; avere, avut. (<fr. *propriété*, lat. *proprietas*)

proprioceptiv, -ă *adj.* (despre senzații provenite din corp) care informează asupra mișcărilor, echilibrului etc. (<fr. *proprioceptif*)

proprioceptór *s. m.* formație nervoasă senzitivă care culege stimulii de la diferite organe în legătură cu mișcarea, echilibrul etc. (<fr. *proprioceptеur*)

propriocépție *s. f.* 1. activitate a sensibilității proprioceptive; rezultatul acesteia. 2. percepție de sine însuși. (<fr. *proprioception*)

própriu, -ie *adj.* 1. care aparține în mod exclusiv cuiva; personal. 2. caracteristic, particular. 3. care este bun, indicat pentru... 4. (despre cuvinte, stil etc.) care redă exact noțiunea sau ideea ce trebuie exprimată. ○ *~-zis* = de fapt; la drept vorbind. ● (despre sensuri) prim, de bază, natural. (<lat. *proprius*, fr. *propre*)

propulsá *vb. tr.* 1. a imprima unui vehicul, unui obiect etc. o mișcare de înaintare. 2. a proiecta departe, cu violență. 3. *(fig.; fam.)* a stimula, a da avînt. — *propulsáre* s. f. (<fr. *propulser*, lat. *propulsare*)

propulsánt I. *adj., s. n.* propulsor. II. *s. m.* substanță în stare gazoasă sau de plasmă, ejectată din motoarele cu reacție, care asigură forța de tracțiune. (<*propulsa* + *-ant*)

propúlsie *s. f.* acțiune, forță exercitată asupra unui vehicul, a unui obiect etc. pentru a-i provoca mișcarea de înaintare. ● *sistem tehnic* prin care se realizează această acțiune. — var. *propulsiune* s. f. (<fr. *propulsion*)

propulsiúne *s. f.* v. propulsie.

propulsív, -ă *adj.* care produce o propulsie. (<fr. *propulsif*)

propulsór, -oáre *adj., s. n.* (organ, aparat) care creează și întreține forța de propulsie; propulsant (I). (<fr. *propulseur*)

propúne *vb.* I. *tr.* 1. a supune discuției, aprobării sau hotăririi. 2. a recomanda (pe cineva) pentru o funcție, o misiune etc. ● a oferi, a da o sugestie etc.; a îndemna la ceva. II. *tr., refl.* a (se) hotărî (să facă ceva), a(-și) fixa un țel. (<lat. *proponere*, după fr. *proposer*)

propúnere *s. f.* 1. acțiunea de a propune și rezultatul ei. 2. sugestie, idee, soluție supusă discuției, aprobării sau hotăririi cuiva. 3. recomandare. (<*propune*)

próră/próvă *s. f.* partea din față a unei nave. (<it. *prora*)

proréctor *s. m.* locțiitor al unui rector. (<germ. *Prorektor*, engl. *prorector*)

prorogá *vb. tr.* (despre adunări legislative) a amîna (din oficiu) pentru o dată ulterioară, a prelungi în timp (un tratat); *(p. ext.)* a amîna, a suspenda (pentru un anumit timp). (<fr. *proroger*, lat. *prorogare*, a prelungi)

prorogáre *s. f.* 1. acțiunea de a proroga și rezultatul ei; prorogație. 2. extindere a competenței unui organ de jurisdicție în temeiul unei dispoziții normative. (<*proroga*)

prorogatív, -ă *adj.* care se poate proroga. (<fr. *prorogatif*)

prorogáție *s. f.* prorogare. (<fr. *prorogation*, lat. *prorogatio*, amînare)

proscéniu *s. n.* parte a unui teatru antic, corespunzătoare (avan)scenei; (în teatrul modern) avanscenă. (<lat., fr. *proscenium*)

proscrie *vb. tr.* 1. a face o proscripție. 2. a interzice, a opri (o carte, o idee etc.). — *proscriere* s. f. (după fr. *proscrire*)

proscríptor *s. m. (rar)* cel care hotărăște proscripțiile. (<lat. *proscriptor*, fr. *proscripteur*)

proscripție *s. f.* (în Roma antică) punere în afara legii, condamnare la moarte sau la exil și confiscarea averii fără forme judiciare, pentru infracțiuni politice, înscriind numele celui osîndit pe o listă care se afișa. — var. *proscripțiune* s. f. (<lat. *proscriptio*, fr. *proscription*)

proscripțiúne *s. f.* v. proscripție.

proscrís, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care a fost scos de sub scutul legii; condamnat la moarte. ● exilat. II. *adj.* (despre idei, acțiuni etc.) interzis, oprit. (<*proscrie*)

prosecretínă *s. f.* substanță specifică a mucoasei duodenale care, în prezența unui acid, se transformă în secretină. (<fr. *prosécrétine*)

prosectór *s. m.* persoană specializată în autopsii și în prepararea pieselor anatomice necesare la cursul unui profesor sau ca document medico-legal. (<fr. *prosecteur*, lat. *prosector*<*prosecare*, a tăia)

prosectúră *s. f.* morgă[1]. ● încăpere unde se pregătesc piesele anatomice pentru disecție. (<germ. *Prosektur*, lat. *prosectura*)

proseúe *s. m.* orator public al evreilor din Alexandria. (<fr. *proseuque*, cf. gr. *proseuche*, rugăciune)

proséxie, -ă *adj.* referitor la prosexie. (<fr. *prosexique*)

prosexie *s. f. (psih.)* atenție. concentrată. (<fr. *prosexis*)

prosilogísm *s. n.* silogism dintr-un polisilogism a cărui concluzie servește ca premisă a silogismului următor *(episilogism)*. (<fr. *prosyllogisme*)

prosilogístic, -ă *adj.* care are caracterul unui prosilogism. (<fr. *prosyllogistique*)

prosimiénі *s. m. pl.* lemurieni. (<fr. *prosimiens*)

prósit *interj.* (urare cînd se închină un pahar de vin la un toast etc.) „să vă fie cu noroc!" (<germ. *Prosit*, lat. *prosit*<*prodesse*, a fi folositor)

proskinezíe *s. f. (psih.)* simptom, reprezentînd opusul negativismului, care constă în faptul că orice impuls exterior generează reacții motorii. (cf. gr. *pros*, lîngă; *kinesis*, mișcare)

prosociál, -ă *adj. comportament ~* comportament orientat spre ajutorarea celorlalte persoane, fără așteptarea unei recompense, spre susținerea, conservarea și promovarea valorilor sociale dominante, înalt umaniste. (<*pro*[1]- + *social*)

prosódic, -ă *adj.* v. prozodic.
prosodie *s. f.* v. prozodie.
PROSOP(O)- v. proz(o)-.
prosoplegie *s. f.* v. prozoplegie.
prosopologie *s. f.* v. prozopologie.
prosopométru *s. n.* v. prozopometru.
prosopopée *s. f.* v. prozopopee.
prosoposcopie *s. f.* v. prozoposcopie.
prosopospásm *s. n.* v. prozopospasm.
prosoviétic, -ă *adj.* care e de partea, favorabil sovieticilor. (<fr. *prosoviétique*)
prospéct[1] *s. n.* **1.** afiș, broșură, pliant conținînd date informative asupra unor lucrări, a unor produse puse în vînzare, a unor activități etc. și care se difuzează, de obicei, în scopuri publicitare. **2.** distanța în plan orizontal dintre fronturile a două construcții situate față în față. (<fr., lat. *prospectus*, germ. *Prospekt*)
prospéct[2] *s. n.* *(livr.)* magistrală, bulevard larg. (<rus. *prospekt*)
prospectá *vb. tr.* **1.** a cerceta un teren pentru a descoperi depozite naturale de minerale sau metale prețioase. **2.** a cerceta piața comercială în vederea încheierii de contracte. — *prospectáre* s. f. (<fr. *prospecter*)
prospectív, -ă **I.** *adj.* referitor la prospectivă; cu privire la viitor. **II.** *s. f.* **1.** cercetare sistematică a viitorului, pornind de la analiza influenței conjugate a cauzelor de ordin tehnic, științific, economic, social etc. care accelerează dezvoltarea lumii moderne. **2.** *(p. ext.)* atitudine ideologică, politică, culturală etc., mod de gîndire și acțiune cu caracter previzional, orientat spre explorarea viitorului. (<fr. *prospectif*, /II/ *prospective*, engl. *prospective*)
prospectivíst, -ă *s. m. f.* specialist în prospectivă. (<*prospectivă* + *-ist*)
prospectór, -oáre *s. m. f.* **1.** specialist în prospecțiuni. **2.** *(fig.)* cel care explorează, caută să descopere. (<fr. *prospecteur*)
prospectologíe *s. f.* știință care studiază perspectivele de viitor. (<*prospecta* + *-logie*)
prospécție *s. f.* v. prospecțiune.
prospecțiúne *s. f.* ansamblu al cercetărilor efectuate prin prospectare; prospectare. — var. *prospecție* s. f. (<fr. *prospection*)
prospér, -ă *adj.* căruia îi merge bine; înfloritor. (<fr. *prospère*, lat. *prosperus*, favorabil)
prosperá *vb. intr.* a se afla, a se dezvolta în condiții extrem de prielnice; a înflori. — *prosperáre* s. f. (<fr. *prospérer*)
prosperitáte *s. f.* stare, dezvoltare prosperă; bunăstare, belșug. (<fr. *prospérité*, lat. *prosperitas*)
prospiciá *vb. intr.* *(livr.)* a vedea înainte, a prevedea. — *prospiciére* s. f. (<lat. *prospicere*, a privi departe)
prospiciént, -ă *adj.* *(livr.)* care dă, privește, răspunde către un anumit loc; orientat, într-un anumit fel, către ceva. (<it. *prospiciente*, lat. *prospiciens*, prevăzător)
prostaglandínă *s. f.* substanță, asemănătoare hormonilor, prezentă în lichidul seminal și care se poate extrage din prostată ca și din diverse țesuturi. (<fr. *prostaglandine*, engl. *prostaglandin*)
PROSTAT(O)- *elem. comp.* „prostată". (<fr. *prostat/o/-*, cf. gr. *prostates*, așezat înainte)
prostátă *s. f.* glandă situată la intersecția aparatului genital mascul cu cel urinar. (<fr. *prostate*)
prostatectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a prostatei. (<fr. *prostatectomie*)
prostátic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de prostată. (<fr. *prostatique*)
prostatísm *s. n.* ansamblu de accidente determinate de hipertrofia prostatei. (<fr. *prostatisme*)
prostatítă *s. f.* inflamație a prostatei. (<fr. *prostatite*)
prostatocél *s. n.* hernie a prostatei. (<fr. *prostatocèle*)
prostatolít *s. n.* calcul (II) al prostatei. (<fr. *prostatolithe*)
prostatomegalíe *s. f.* hipertrofie a prostatei. (<fr. *prostatomégalie*)
prostatorée *s. f.* scurgere pe uretră a lichidului prostatic. (<fr. *prostatorrhée*)
prostatotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a prostatei. (<fr. *prostatotomie*)
prostatoveziculítă *s. f.* inflamație a prostatei și a veziculelor seminale. (<engl. *prostatovesiculitis*)
prostatoveziculotomíe *s. f.* ablațiune a prostatei și a veziculelor seminale. (<*prostato-* + *veziculotomie*)
prosternă *vb. refl.* a se înclina pînă la pămînt; a îngenunchia (în semn de venerație, supunere, umilință etc.). — *prosternáre* s. f. (<fr. *prosterner*, lat. *prosternere*, a culca la pămînt)
prosternáție *s. f.* *(rar)* prosternare. (<fr. *prosternation*)
prostétic, -ă *adj.* *grupare* *~ă* — substanță care, legată cu o proteină, dă o proteidă. (<fr. *prosthétique*)
prostigmínă *s. f.* alcaloid de sinteză cu acțiune stimulantă asupra sistemului nervos. (<fr. *prostigmine*)
prostíl *adj., s. n.* (edificiu antic) cu coloane numai pe fațada principală. (<fr. *prostyle*)
prostituá *vb.* **I.** *refl.* a trăi în desfrîu; a practica prostituția. **II.** *tr.* *(rar)* a sili pe cineva să practice prostituția. **III.** *tr., refl.* *(fig.)* a (se) dezonora, a (se) înjosi, a (se) necinsti, a (se) pîngări printr-o întrebuințare nedemnă. — *prostituáre* s. f. (<fr. *prostituer*)
prostituátă *s. f.* femeie care practică prostituția. (<fr. *prostituée*)
prostitúție *s. f.* **1.** ocupație a femeii care întreține relații sexuale contra unei plăți sau a unor avantaje materiale; *(p. ext.)* stare în care membrii societății duc o viață sexuală instabilă, schimbîndu-și partenerii. ○ *casă de ~* = bordel. **2.** *(fig.)* înjosire, folosire degradantă a calităților, a talentului. — var. *prostituțiune* s. f. (<fr. *prostitution*, lat. *prostitutio*)

prostituțiúne *s. f.* v. prostituție.

prostrât, -ă *adj.* 1. (despre tulpini) culcat la pământ. 2. în stare de prostrație; *(fig.)* lipsit de energie morală; abătut, istovit. (<lat. *prostratus*, fr. *prostré*)

prostrâție *s. f.* stare patologică de totală indiferență față de ceea ce se petrece în jur, cauzată de oboseala excesivă a nervilor; depresiune morală, apatie. (<fr. *prostration*, lat. *prostratio*)

prosumatór, -oáre *s. m. f. (rar)* producător și consumator, în același timp. (<*pro*/ducător/ + /*con*/*sumator*)

PROT(O)- *elem. comp.* „primul, anterior, preistoric, primitiv, simplu, inițial". (<fr. *prot/o/-*, cf. gr. *protos*, cel dintîi)

protactíniu *s. n.* element radioactiv, metal din grupa actinidelor, izotop al uraniului, care se dezintegrează, trecînd în actiniu. (<fr. *protactinium*, germ. *Protaktinium*)

protagoníst, -ă *s. m. f.* 1. actor care interpretează rolul principal într-un spectacol, într-un film etc.; *(p. ext.)* erou, personaj principal. 2. figură proeminentă, reprezentant de frunte al unei mișcări, al unei teorii etc.; promotor. (<fr. *protagoniste*, cf. gr. *agonistes*, luptător)

protál *s. n.* tal verde în formă de frunză, rezultat din germinarea sporului la ferigi, care poartă anterozoizii și arhegoanele. (<fr. *prothalle*)

protamínă *s. f.* proteină bazică având un conținut mare de aminoacizi, prezentă în celulele seminale ale peștilor. (<fr. *protamine*)

protándrie, -ă *adj.* proterandric. (<fr. *protandrique*)

protandríe *s. f.* proterandrie. (<fr. *protandrie*)

protándru, -ă *adj., s. m. f.* (plantă, animal hermafrodit) la care organele reproducătoare masculе ajung la maturitate înaintea celor femele. (<fr. *protandre*)

protanóp, -ă *adj.* (despre ochi) care prezintă protanopie. (<fr. *protanope*)

protanopíe *s. f.* incapacitate a ochiului de a percepe roșul; daltonism. (<fr. *protanopie*, engl. *protanopia*, cf. gr. *protos*, primul /roșul, prima dintre culorile spectrului/)

protargól *s. n.* preparat medicamentos din azotat de argint și o soluție alcalină de proteine, care se prezintă sub formă de pulbere fină, galben-brună, solubilă în apă, folosită ca antisept. (<fr. *protargol*)

protáză *s. f.* 1. prima parte a unei drame antice, cuprinzînd expunerea subiectului. 2. prima parte a unei perioade condiționale, cuprinzînd propozițiile secundare care îndreaptă atenția asupra consecințelor ce se anunță în apodoză. (<fr. *protase*, cf. lat., gr. *protasis*)

proteáză /-te-a-/ *s. f.* enzimă care catalizează descompunerea protidelor din aminoacizi. (<fr. *protéase*)

protectív, -ă *adj. (rar)* de protecție, protector. (<engl. *protective*)

protectór/protéctor, -oáre *adj., s. m. f.* 1. (cel) care protejează, apără, favorizează (pe cineva sau ceva); ocrotitor; binevoitor. 2. (stat) care deține protectoratul asupra unui teritoriu, unei țări. (<lat. *protector*, fr. *protecteur*)

protectorát *s. n.* formă de dependență instituită printr-un tratat, prin care statul „protejat" transferă statului „protector" elemente ale suveranității sale politice. ● teritoriu, stat cu un asemenea statut. (<fr. *protectorat*)

protécție *s. f.* 1. ocrotire, pază, apărare. ○ *~a muncii* = totalitatea măsurilor tehnico-organizatorice, sanitare etc. menite să prevină îmbolnăvirile profesionale și accidentele de muncă. 2. sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă; favoare. ● persoană care acordă acest sprijin. — var. *protecțiune* s. f. (<fr. *protection*, lat. *protectio*)

protecționísm *s. n.* politică economică, specifică țărilor capitaliste, constînd din impunerea de taxe vamale mari la mărfurile de import, în scopul protejării industriei și agriculturii naționale și asigurării unei balanțe comerciale excedentare. (<fr. *protectionnisme*)

protecționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al protecționismului. (<fr. *protectionniste*)

protecțiúne *s. f.* v. protecție.

protéic, -ă *adj.* 1. care își modifică necontenit forma, variabil. 2. referitor la proteine; care conține proteine sau protide; proteinic. (<fr. *protéique*)

proteídă *s. f.* substanță organică naturală rezultată din combinarea unei proteine cu o substanță de altă natură. (<fr. *protéide*)

proteidemíe *s. f.* proteinemie. (<fr. *protéidémie*)

proteidolíe *s. f. (psih.)* tulburare de percepție constînd în iluzii senzoriale cu caracter elementar, dar deosebit de vii.

proteiformă, -ă *adj.* cu formă variabilă. (<fr. *protéiforme*)

PROTEIN(O)- v. proteo-.

proteínă *s. f.* substanță organică azotată, cu rol important în orice celulă vie, alcătuită prin polimerizarea unui mare număr de aminoacizi. (<fr. *protéine*)

proteinemíe *s. f.* prezența de proteine în sînge; proteidemie. (<fr. *protéinémie*)

proteínic, -ă *adj.* proteic (2). (<*proteină* + *-ic*)

proteinográmă *s. f.* examen de laborator care determină prezența, cantitatea de proteine din sînge; *(concr.)* buletin care conține rezultatul unui astfel de examen. (<fr. *protéinogramme*)

proteinoterapíe *s. f.* terapeutică bazată pe utilizarea de proteine. (<fr. *protéinothérapie*)

proteinóză *s. f.* afecțiune rară caracterizată prin acumularea unei substanțe proteice în alveolele pulmonare. (<fr. *protéinose*)

proteinuríe *s. f.* prezența proteinelor în urină. (<fr. *protéinurie*)

proteiprív, -ă *adj.* provocat de lipsa proteinelor. (<fr. *protéiprive*)

proteísm *s. n.* 1. capacitatea unor organisme inferioare de a-şi modifica forma corpului. 2. *(livr.)* tendinţa de a lua forme diferite; comportare de proteu.; proteitate. (<fr. *protéisme*, cf. *Proteu*, zeu marin care lua diferite forme)

proteitáte *s. f. (rar)* proteism. (<*proteic* + *-itate*)

protejá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) apăra de acţiuni vătămătoare, de un pericol, a (se) păzi, a (se) feri. II. *tr.* a ajuta, a sprijini; a favoriza, a părtini. — *protejáre* s. f. (<fr. *protéger*, lat. *protegere*, a acoperi)

proteját, -ă *s. m. f.* cel care se bucură (şi profită) de protecţia cuiva; favorit. (<*protejá*)

protenchím *s. n.* ţesut vegetal fundamental. (<fr. *protenchyme*)

PROTEO-/ PROTEIN(O)- *elem. comp.* „proteină". (<fr. *protéo-*, *protéin/o/-*, cf. gr. *proteios*, primul)

proteohidrolíză *s. f.* proces de hidrolizare a proteidelor. (<*proteo-* + *hidroliză*)

proteolític, -ă *adj.* referitor la proteoliză. (<fr. *protéolytique*)

proteolíză *s. f.* descompunere a proteinelor sub acţiunea enzimelor. (<fr. *protéolyse*)

proteopexíe *s. f.* fixare a proteinelor în organism. (<fr. *protéopexie*)

proteoplást *s. n.* plastidă generatoare de substanţe proteice. (<fr. *protéoplaste*)

proteosintéză *s. f.* sinteză a proteidelor. (<fr. *protéosynthèse*)

proteóză *s. f.* polipeptidă cu greutate moleculară mare, care rezultă din hidroliza enzimatică incompletă a proteidelor. (<fr. *protéose*)

proteozómi *s. m. pl.* picături granulare prezente în celule, produse de alcaloizi. (<fr. *protéosomes*)

PROTER(O)- *elem. comp.* „anterior", „timpuriu". (<fr. *protér/o/-*, cf. gr. *proteros*, primul)

proterándric, -ă *adj.* care prezintă proterandrie; protandric. (<fr. *protérandrique*)

proterandríe *s. f.* 1. dezvoltare a organelor reproducătoare masculе înaintea celor femele la organismele hermafrodite; protandrie. • maturizare a staminelor înaintea stigmatelor în cadrul aceleiaşi flori. 2. caracter al speciilor animale la care acelaşi individ este mai întîi mascul, apoi femelă. (<fr. *protérandrie*)

proterogenézǎ *s. f.* 1. prefigurare în timpul filogeniei a formelor adulte sau de mai tîrziu. 2. prezenţa caracterelor speciale din linia filogenetică mai întîi în stadiile ontogenetice timpurii, iar apoi în cursul schimbărilor filogenetice de formă. (<fr. *protérogenèse*)

proterogín, -ă *adj.* care prezintă proterogínie; protogin. (<fr. *protérogyne*)

proterogínie *s. f.* 1. maturizare a stigmatelor înaintea staminelor la aceeaşi floare; protoginie. 2. caracter al speciilor de animale la care acelaşi individ este mai întîi femelă, apoi mascul. (<fr. *protérogynie*)

proteroglíf, -ă *adj.* (despre şerpi veninoşi) care are dinţi înaintea gurii, dar nu poate „muşca" cu gura închisă. (<fr. *protéroglyphe*)

proterotíp *s. n. (biol.)* tip primar, originar al unui taxon. (<fr. *protérotype*)

proterozóic, -ă *adj., s. n.* algonkian; eozoic. (<fr. *protérozoïque*, engl. *proterozoic*)

protérv, -ă *adj. (livr.)* arogant şi insolent în mod sfidător. (<it. *protervo*, lat. *protervus*, obraznic)

protést *s. n.* 1. manifestare energică împotriva unor încălcări, a unor acţiuni nedrepte etc.; opoziţie fermă. 2. formă a demersului diplomatic prin care un guvern ia atitudine împotriva unor acte săvîrşite de guvernul altui stat, pe care le consideră contrare tratatelor sau normelor de drept internaţional. 3. act public prin care organele judecătoreşti constată neplata la scadenţă a unei poliţe. (<lat. *protestum*, it. *protesta*)

protestá *vb.* I. *intr.* a se împotrivi faţă de ceva; a opune un protest. II. *tr. (jur.)* a stabili neplata la scadenţă a unei poliţe, a unui cec etc. spre a se lua măsurile de rigoare. — *protestáre* s. f. (<fr. *protester*, lat. *protestari*)

protestánt, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al protestantismului. (<fr. *protestant*)

protestantísm *s. n.* confesiune religioasă creştină care s-a rupt de catolicism prin mişcarea Reformei din sec. XVI şi care înglobează bisericile luterană (evanghelică), reformată (calviniştii, zwinglienii), anglicană, unitariană şi numeroase secte. (<fr. *protestantisme*)

protestatár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care protestează; care conţine un protest. (<fr. *protestataire*)

protétic, -ă I. *adj.* 1. referitor la proteză; care serveşte ca proteză. 2. *(fon.;* despre sunete) apărut, adăugat prin proteză. II. *s. f.* disciplină medicală care studiază protezele. (<fr. *prothétique*)

protéu *s. m.* 1. animal amfibiu, trăitor în apele din regiunile carstice din sud-estul Europei, cu pielea albă şi cu branhiile externe care se menţin şi la adult. 2. bacterie în formă de bastonaş, polimorfă, întîlnită de obicei în produsele de putrefacţie animală. 3. *(livr.)* om schimbător, nestatornic, care îşi schimbă necontenit caracterul, părerile, atitudinile. (<fr. *protée*, lat. *proteus*, cf. *Proteus*, divinitate a mării care putea lua diferite forme)

protezá *vb. tr. (rar)* a înlocui chirurgical un membru sau un organ al corpului cu o proteză (1). — *protezáre* s. f. (<*proteză*)

protézǎ *s. f.* 1. aparat, piesă medicală care înlocuieşte un membru sau (o parte dintr-)un organ al corpului. • înlocuire chirurgicală a unui organ cu o piesă artificială. ○ ~ *dentară* = proteză pe care se fixează dantura falsă. 2. *(fon.)* adăugare a unui sunet la începutul unui cuvînt, fără ca acesta să-şi schimbe înţelesul. (<fr. *prothèse*, cf. lat., gr. *prosthesis*, adăugare, *prothesis*, propoziţie)

protídă *s. f.* denumire generică pentru orice substanţă organică azotată. (<fr. *protide*)

protídic, -ă *adj.* care conţine protide. (<fr. *protidique*)

protirón *s. n.* 1. *(anl.)* vestibul al unei case greceşti. 2. mică construcţie adăugată pere-

telui de intrare într-o biserică, portalului sau pronaosului, constînd dintr-o boltă în formă de baldachin sprijinită de perete și susținută, în față, de două coloane. (<gr. *prothyron* <*thyra*, poartă)

protíst *s. n.* organism unicelular primitiv, cu caractere vegetale *(protofite)* și animale *(protozoare)*; protobiont. (<fr. *protiste*, cf. gr. *protistos*, cel dintîi)

protistológie *s. f.* studiul științific al protiștelor. (<fr. *protistologie*)

protíu *s. n.* atom de hidrogen ușor, al cărui nucleu se compune dintr-un singur proton. (<fr., engl. *protium*)

PROTO- v. prot(o)-.

protoamíbă *s. f.* amibă primitivă alcătuită dintr-o globulă simplă de albumină, fără nucleu. (<*proto-* + *amibă*)

protoascomicéte *s. f. pl.* subclasă de ciuperci din clasa ascomicetelor. (<*proto-* + *ascomicete*)

protobiológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază formele de viață mai mici decît bacteriile. (<fr. *protobiologie*)

protobiónt *s. n.* protist. (<germ. *Protobiont*)

protobitúmen *s. n.* bitumen în stare de formare, reprezentînd prima fază de transformare a materiei organice în bitum petrolifer. (<germ. *Protobitumen*)

protoblást *s. n.* *(biol.)* 1. celulă lipsită de membrană. 2. celulă primordială a embrionului. (<fr. *protoblaste*)

protobromúră *s. f.* sare rezultînd din combinația unui corp simplu cu cea mai mică cantitate de brom. (<fr. *protobromure*)

protocarbonát *s. m.* sare a acidului carbonic, conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de carbon. (<fr. *protocarboné*)

protocarburát, -ă *adj.* care formează o protocarbură; în stare de protocarbură. (<fr. *protocarburé*)

protocarbúră *s. f.* combinația cea mai săracă în carbon pe care un corp simplu o poate forma cu acesta. (<fr. *protocarbure*)

protocarión *s. m.* nucleu primitiv format dintr-o masă de cromatină în suspensie în sucul nuclear. (<germ. *Protokaryon*)

protocariochinézǎ *s. f.* formă intermediară de cariochineză între amitoză și mitoză. (<fr. *protocaryocinèse*)

protoclorofílă *s. f.* pigment conținînd carotină și xantofilă, prezent în frunzele îngălbenite. (<fr. *protochlorophylle*)

protoclorurát, -ă *adj.* care formează o protoclorură; în stare de protoclorură. (<fr. *protochloruré*)

protoclorúră *s. f.* sare rezultînd din combinația unui corp simplu cu cea mai mică cantitate de clor. (<fr. *protochlorure*)

protocóc *s. m.* algă microscopică, care trăiește pe scoarța arborilor. (<fr. *protococcus*)

protococále *s. f. pl.* ordin de alge verzi unicelulare, lipsite de flageli, avînd ca tip protococul. (<fr. *protococcales*)

protocól *s. n.* 1. totalitatea formelor și practicilor de ceremonial care se aplică la festivități oficiale în relațiile diplomatice. • serviciu însărcinat cu luarea măsurilor privitoare la ceremonial. 2. document care consemnează dezbaterile purtate în cadrul unui congres, al unei conferințe internaționale, al unor tratative. • act suplimentar al unui tratat prin care se stabilește modul de aderare la un acord preexistent, sînt formulate anumite rezerve sau interpretări, se stipulează prelungirea ori modul de aplicare a unui acord existent etc. 3. înțelegere internațională încheiată în diferite domenii. • document în care se consemnează schimbul instrumentelor de ratificare, încheierea unor tratative etc. 4. *(inform.)* convenție hardware și software de schimb a informațiilor între două sisteme. (<fr. *protocole*, germ. *Protokoll*, lat. *protocellum*, gr. *protokollon*<*kollan*, a lipi)

protocolár, -ă *adj.* potrivit protocolului; care respectă anumite reguli de politețe, ceremonios. (<fr. *protocolaire*)

protocordáte *s. n. pl.* încrengătură de animale asemănătoare vertebratelor inferioare, ca amfioxul etc. (<fr. *protocordés*, engl. *protochordate*)

protocórm *s. n.* aparat vegetativ al briofitelor superioare, format din tulpiniță, frunzișoare și rizoizi. (<fr. *protocorme*)

protocromozóm *s. m.* granulație cromatofilă formată în cursul mitozei la bazidiomicete. (<fr. *protochromosome*)

protocronísm *s. n.* curent de idei care urmărește să pună în valoare anticipările creatoare pe plan universal în domeniul culturii și civilizației, pe care orice popor le poate revendica; protocronie. (<*proto-* + /sin/*cronism*)

protocronísm, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al protocronismului. (<*protocron*/ism/ + *-ist*)

protodérmă *s. f.* strat celular extern al meristemului primar din regiunea apicală a organelor radiculare, care dă naștere epidermei. (<fr. *protoderme*, lat. *protoderma*)

protodiástolă *s. f.* prima fază a diastolei cardiace. (<fr. *protodiastole*)

protodiastólic, -ă *adj.* referitor la protodiastolă. (<fr. *protodiastolique*)

protodóric, -ă *adj.* *(arhit.)* care aparține doricului primar, din sec. VII—VI î.e.n. (<fr. *protodorique*)

protofít *s. n.* organism vegetal unicelular sau colonial, care stă la baza evoluției regnului vegetal. (<fr. *protophyte*)

protogalaxíe *s. f.* materie gazoasă pulverulentă, interstelară, pornind de la care se formează o galaxie (<fr. *protogalaxie*)

protogamíe *s. f.* combinare a gameților fără fuziune nucleară. (<fr. *protogamie*)

protogénă *s. f.* genă sau alelă dominantă. (<engl. *protogen*)

protogenétic, -ă *adj.* referitor la protogeneză. (<fr. *protogénétique*)

protogenéză *s. f.* 1. *(bot.)* reproducere prin înmugurire. 2. stadiu inițial al embrionului. (<fr. *protogenèse*)

protogénic, -ă *adj.* (despre structuri vegetale) care există încă din primele stadii de diferențiere. (<engl. *protogenic*)

protogín, -ă *adj.* proterogin. (<fr. *protogyne*)

protogínă *s. f.* rocă granitică cu structură șistoasă. (<fr. *protogyne*)

protoginíe *s. f.* proteroginie. (<fr. *protogynie*)

protohitít, -ă *adj.* (despre manifestări artistice) din mileniul III, în Anatolia. (<fr. *protohittite*)

protoiodúră *s. f.* sare rezultînd din combinația unui corp simplu cu cantitatea cea mai mică posibilă de iod. (<fr. *protoiodure*)

protoistórie, -ă *adj.* referitor la protoistorie. (<fr. *protohistorique*)

protoistoricián, -ă *s. m. f.* specialist în protoistorie. (după fr. *protohistorien*)

protoistórie *s. f.* perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzînd epocii fierului. (după fr. *protohistoire*)

protoleucocítă *s. f.* celulă limfoidă mică, prezentă în măduva osoasă roșie și în splină. (<*proto-* + *leucocită*)

protolíză *s. f.* descompunere a clorofilei cu disocierea bioxidului de carbon sub influența luminii. (<fr. *protolyse*)

protómă *s. f.* figurină în formă de bust de animal sau de om, ornament al unui obiect metalic sau ceramic. (<fr. *protome*, engl. *proloma*)

protón *s. m.* particulă elementară stabilă, cu masa mult mai mare decît a electronului și sarcina electrică egală în valoare absolută cu a acestuia, dar pozitivă. (<fr. *proton*)

protonefridián, -ă *adj.* referitor la protonefridie. (<*protonefridie* + *-an*)

protonefrídie *s. f.* aparat excretor caracteristic viermilor lați, format din foarte multe tuburi mici reunite pe un canal median, ce se deschide printr-un por la capătul posterior al corpului. (<*proto-* + *nefridie*)

protonémă *s. f.* organ filamentos la briofite, licheni și alge, din care ia naștere corpul vegetativ al plantei. (<fr. *protonéma*, cf. gr. *nema*, filament)

protoneurón *s. m.* primul neuron pe traseul unei căi nervoase. (<fr. *protoneurone*)

protónic[1], **-ă** *adj.* referitor la proton, al protonului. (<fr. *protonique*)

protónic[2], **-ă** *adj.* (despre sunete, silabe) care precedă silaba accentuată. (<fr. *protonique*)

protonotár *s. m.* prelat de pe lîngă curia romano-catolică, însărcinat să primească actele consistoriilor și ale proceselor de beatificare. ● prim-cancelar și secretar al curiei imperiale; arhicancelar. (<it. *protonotario*, fr. *protonotaire*)

protonotariát *s. n.* funcția și demnitatea de protonotar. (<it. *protonotariato*)

protopaleolític *s. n.* prima perioadă a paleoliticului. (<*proto-* + *paleolitic*)

protoparenchím *s. n.* parenchim primar. (<fr. *protoparenchyme*)

protopátic, -ă *adj.* referitor la protopatie, de natura protopatiei. ○ *sensibilitate ~ă* = denumire dată funcțiilor senzoriale caracterizate printr-o sensibilitate difuză, redusă, dar cu puternice repercusiuni afective. (<fr. *protopathique*)

protopatíe *s. f.* afecțiune care nu este consecința unei alte afecțiuni. (<fr. *protopathie*)

protoplanétă *s. f.* planetă în formare. (<fr. *protoplanète*, engl. *protoplanet*)

protoplasmátic, -ă *adj.* compus din protoplasmă; protoplasmic. (după fr. *protoplasmique*)

protoplasmatologíe *s. f.* studiu științific al protoplasmei. (<fr. *protoplasmatologie*)

protoplásmă *s. f.* substanță albuminoidă complexă care alcătuiește baza celulei vii. (<fr. *protoplasme*)

protoplásmic, -ă *adj.* protoplasmatic. (<fr. *protoplasmique*)

protoplást *s. n.* totalitatea corpurilor plasmatice ale celulei, cu incluziunile sale, cu excepția membranei. (<engl. *protoplast*)

protoporfirínă *s. f.* corp organic care se găsește atît în hemoglobina umană, cît și în clorofilă. (<fr. *protoporphyrine*)

protoporfirinemíe *s. f.* prezența protoporfirinei în sînge. (<fr. *protoporphyrinémie*)

protoptér *s. m.* pește care trăiește în rîurile și mlaștinile din Africa tropicală, respirînd prin branhii și plămîni. (<fr. *protoptère*)

protorácе *s. n.* primul segment al toracelui la insecte. (după fr. *prothorax*)

protoromână *s. f.* limba română comună vorbită între sec. VI și XIII în nordul și sudul Dunării. (<*proto-* + *română*)

protosístolă *s. f.* prima fază a sistolei cardiace. (<fr. *protosystole*)

protosistólic, -ă *adj.* referitor la protosistolă. (<fr. *protosystolique*)

protospór *s. m.* (*biol.*) spor uninucleat din prima generație. (<fr. *protospore*)

protosteá *s. f.* (*astr.*) stea în fază de formare, care evoluează relativ repede, în cîteva sute de mii de ani. (după engl. *protostar*, fr. *proto-étoile*)

protosulfúră *s. f.* cel mai sărac în sulf dintre derivații sulfurați ai unui corp simplu. (<fr. *protosulfure*)

prototál *s. n.* tal primitiv al lichenilor. (<lat. *protothallus*)

prototerién *s. n. pl.* subclasă de mamifere primitive ovipare avînd un singur orificiu pentru rect, conducte urinare și genitale (ornitorincul și echidna); monotreme. (<fr. *protothériens*)

prototíp *s. n.* 1. model reprezentînd tipul original după care se realizează ceva. ● (*tehn.*) primul exemplar (de probă) dintr-un lot de produse ce urmează a fi fabricate în serie. 2. exemplar-tip, model desăvîrșit. (<fr. *prototype*, germ. *Prototyp*)

prototípic, -ă *adj.* caracteristic pentru ceva sau cineva; prototipistic. (<fr. *prototypique*, germ. *prototypisch*)

prototipístic, -ă *adj.* (*rar*) prototipic. (< *prototip* + *-istic*)

prototróf, -ă *adj.* (despre microorganisme) care trăiește pe substraturi nutritive lipsite de compuși organici. (<fr. *prototrophe*)

prototrofíe *s. f.* mod primitiv de nutriție, la unele tulpini microbiene. (<fr. *prototrophie*)

protoxíd *s. m.* oxidul cel mai puțin oxigenat al unui element. ○ *~ de azot* = gaz incolor, folosit ca anestezic. (<fr. *protoxyde*)

protozigót *s. m.* zigot care, prin clivaj, formează două celule identice. (<fr. *protozygote*)

protozoáre *s. f. pl.* încrengătură de animale microscopice unicelulare, cu cea mai simplă structură anatomică, care duc viață autonomă. (<fr. *protozoaires*)

protozoologíe *s. f.* disciplină a zoologiei care se ocupă cu studiul morfologic și biologic al organismelor unicelulare. (<germ. *Protozoologie*)

protractíl, -ă *adj.* care poate fi întins către înainte. (<fr. *protractile*)

protractór, -oáre *adj., s. m.* (mușchi) care are rolul de a întinde un membru sau o parte a corpului spre înainte. (<fr. *protracteur*)

protracție *s. f.* mișcare, tracțiune spre înainte. (<fr. *protraction*)

protréptic, -ă I. *adj.* referitor la protreptică. **II.** *s. f.* procedeu psihoterapic sugestiv realizat prin mijloace fizico-pedagogice susceptibile de a exercita o influență puternică asupra bolnavului nevrotic. (<engl. *protreptic/s/*)

protritón *s. m.* amfibian din carboniferul superior *(permian)*, din grupa stegocefalilor, asemănător cu salamandra, care trăia în mlaștini. (<fr. *protriton*)

protrombínă *s. f.* substanță inactivă din plasma sangvină care, sub influența trombochinazei, se transformă în trombină; trombogen. (<fr. *prothrombine*, engl. *prothrombin*)

protrombinemíe *s. f.* prezența protrombinei în sînge. (<fr. *prothrombinémie*)

protrúzie *s. f.* proeminență anterioară foarte pronunțată a unei formații anatomice. — var. *protruziune* s. f. (<fr. *protrusion*)

protruziúne *s. f.* v. protruzie.

protuberá *vb. intr. (rar)* a se umfla, a crește în afară. (<it. *protuberare*)

protuberánt, -ă *adj.* care formează o protuberanță; proeminent. (<fr. *protubérant*, lat. *protuberans<protuberare<tuber*, excrescență)

protuberánță *s. f.* **1.** ieșitură în afară a unui obiect, organ etc.; proeminență. ○ *(anat.) ~ inelară* = segment al encefalului, situat între bulb, pedunculii cerebrali și cerebel. **2.** *(pl.)* proeminențe roșii, ca niște limbi de foc, provenind din cromosferă, formate din mase uriașe de gaze incandescente. (<fr. *protubérance*, lat. *protuberantia*)

protuberanțiál, -ă *adj.* cu numeroase protuberanțe. (<fr. *protuberantiel*)

protúre *s. f. pl.* ordin de insecte inferioare, fără aripi, antene și ochi, cu picioare pe primele trei segmente abdominale și cu armătură bucală pentru supt și mestecat. (<fr. *protures*)

prótus *s. m. inv.* cel care deschide jocul (la cărți, remi etc.).

proudhonián, -ă /pru-/ *adj., s. m. f.* proudhonist. (<fr. *proudhonien*)

proudhonísm *s. n.* curent reformist utopic care preconiza permanentizarea micii proprietăți private și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate agricolă, avînd totodată o atitudine negativă față de lupta de clasă, de revoluția proletară și de dictatura proletariatului. (<germ. *Proudhonismus*, cf. *Proudhon*, filozof și economist fr.)

proudhoníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al proudhonismului; proudhonian. (< fr. *proudhoniste*)

proustián, -ă /prus-/ *adj.* **1.** propriu (operei) lui Proust. **2.** care imită maniera lui Proust. (<fr. *proustien*, cf. *Marcel Proust*, scriitor fr.)

proustianísm *s. n.* imitare a romanului lui Proust, operă de analiză psihologică și de observație socială, puternic influențată de bergsonism, care reconstituie trecutul pe baza fluxului memoriei afective. (<*proustian* + *-ism*)

próvă *s. f.* v. probă.

proveditór *s. m.* înalt funcționar în vechea republică a Veneției, însărcinat cu inspectarea sau comanda unei flote, fortificații sau provincii. (<it. *provveditore*)

provení *vb. intr.* a se trage, a rezulta (din). (după fr. *provenir*)

proveniénță *s. f.* origine, obîrșie; locul de unde provine ceva. (<it. *provenienza*, germ. *Provenienz*)

provensál, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Provence. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită în sudul Franței. (<fr. *provençale*, cf. *Provence*, provincie istorică în sud-estul Franței)

provérb *s. n.* **1.** expresie populară succintă, de obicei ritmică și uneori rimată, adesea metaforică, cuprinzînd o învățătură, o experiență de viață. **2.** mică piesă de salon din sec. XVII—XIX, jucată fără decor, avînd ca pretext un proverb (1). (<fr. *proverbe*, lat. *proverbium*, dicton)

proverbiál, -ă *adj.* **1.** referitor la proverb; cu caracter de proverb. **2.** de pomină, vestit. (<fr. *proverbial*)

providénță *s. f.* **1.** (în concepțiile religioase și idealiste) putere supremă a divinității în guvernarea lumii, puterea de a predetermina evenimentele spre binele oamenilor; Dumnezeu. ● atribut al divinității; *(p. ext.)* sprijin, îndurare. **2.** *(fig.)* cel care contribuie prin ajutorul său la salvarea cuiva. (<fr. *providence*, lat. *providentia<providere*, a prevedea)

providențiál, -ă *adj.* care aparține providenței, socotit ca trimis, hotărît de providență. (<fr. *providentiel*)

providențialísm *s. n.* concepție idealistă și religioasă care susține că providența (1) ar determina desfășurarea evenimentelor istorice. (<fr. *providentialisme*)

providențialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al providențialismului. (<fr. *providentialiste*)

provinciál, -ă I. *adj.* caracteristic provinciei sau provincialilor. ● *(depr.)* simplu, înapoiat. **II.** *s. m. f.* locuitor (originar) din provincie. (<lat. *provincialis*, fr. *provincial*)

provincialísm *s. n.* **1.** regionalism (2). **2.** fel de a se purta și de a gîndi propriu unei

anumite provincii. 3. atitudine, comportare de provincial; parohialism. (<fr. *provincialisme*)

provincializá *vb. refl., tr.* a căpăta, a face să capete trăsături specifice celor din provincie.—*provincializáre* s. f. (<engl. *provincialize*)

províncie *s. f.* 1. teritoriu cucerit de romani în afara Italiei, supus legilor și organizării romane. 2. regiune administrativă din unele țări. ● orice parte a unei țări care este în afara capitalei. (<lat., it. *provincia*, fr. *province*)

provírus *s. n.* stare a unor virusuri care cresc cu aceeași viteză ca celula parazitată, fără a o distruge. (<fr. *provirus*)

provitamínă *s. f.* substanță inactivă din alimente, pe care organismul o transformă în vitamină activă. (<fr. *provitamine*)

provízie *s. f.* rezervă de produse necesare întreținerii, alimentării unei gospodării, unui oraș, unei armate, unei nave etc. pe o anumită perioadă de timp. (<fr. *provision*, lat. *provisio*<*providere*, a prevedea)

provizíune *s f.* 1. valoare de orice natură reprezentînd echivalentul sumei de bani prevăzută într-o cambie. 2. depozit în bani sau credit deschis, pe baza căruia se poate emite un cec. (<fr. *provision*)

provizorát *s. n.* (stare a) ceea ce este provizoriu. (<fr. *provisorat*)

provizóriu, -ie I. *adj.* temporar, vremelnic. ● nedefinitiv. II. *adv.* deocamdată. (<lat. *provisorius*, fr. *provisoire*)

provocá *vb. tr.* 1. a îndemna, a stimula printr-un act de sfidare; a întărîta, a atîța, a instiga. 2. a cauza, a determina. ● a produce ceva cu intenție; a stîrni. 3. a chema la luptă, la o întrecere, la o discuție etc. (<fr. *provoquer*, lat. *provocare*, a chema afară)

provocánt, -ă *adj. (rar)* provocator. (<fr. *provocant*)

provocáre *s. f.* 1. acțiunea de a provoca și rezultatul ei; *(spec.)* atîțare, instigare. 2. *(jur.)* aducere a cuiva, prin diverse acțiuni ilicite, într-o stare de tulburare sau emoție favorabilă comiterii unei infracțiuni. 3. producere artificială a unei boli, a unui avort. (<*provoca*)

provocatór, -oáre I. *adj.* care provoacă; provocant. ● ostentativ. II. *s. m. f.* cel care instigă la acțiuni condamnabile. (<fr. *provocateur*, lat. *provocator*)

provocáție *s. f. (rar)* provocare. (<fr. *provocation*, lat. *provocatio*)

proxémică *s. f.* direcție de cercetare în psihologia ambianței apropiate, care studiază relațiile cauzale și condiționale dintre spațiu, ca dimensiune a ambianței, evenimente specifice diferitelor categorii de spațiu, stări psihice și comportamente. (cf. *proximitate*)

proxén *s. m. (ant.)* magistrat grec însărcinat cu primirea oficială a ambasadorilor, a oaspeților cetăților etc. (<fr. *proxène*, gr. *proxenos*<*xenos*, străin)

proxenét, -ă *s. m. f.* cel care mijlocește prostituția. (<fr. *proxénète*, lat. *proxeneta*, gr. *proxenetes*, mijlocitor)

proxenetísm *s. n.* ocupația proxenetului. (<fr. *proxénétisme*)

próxim, -ă *adj.* cel mai apropiat (în timp și spațiu). ○ *gen* ~ = primul termen al unei definiții, care se referă la noțiunea în sfera căreia intră obiectul definit. (<lat. *proximus*)

proximál, -ă *adj. (anat.;* despre o porțiune a unui organ) situat aproape de un punct de origine. (<fr. *proximal*)

proximitáte *s. f. (livr.)* apropiere imediată (în spațiu, timp, rang). (<fr. *proximité*, lat. *proximitas*)

PROZ(O)-/PROZOP(O)-, **-prozóp**, **-prozopíe/PROSOP(O)-** *elem. comp.* „față, figură umană". (<fr. *proso/o/-*, *prosop/o/-*, *-prosope*, *-prosopie*, cf. gr. *prosopon*, obraz, persoană)

prozáic, -ă *adj.* 1. *(rar)* care ține de proză, specific prozei; prozastic (2). 2. *(fig.)* lipsit de calități artistice, de valoare stilistică; comun, vulgar. (<fr. *prosaïque*, lat. *prosaicus*)

prozaicitáte *s. f. (rar)* prozaism. (<*prozaic* + *-itate*)

prozaísm *s. n.* caracterul a ceea ce este prozaic; prozaicitate; *(p. ext.)* platitudine, banalitate; vulgaritate. (<fr. *prosaïsme*)

prozaíst *s. m. (rar)* prozator. (<germ. *Prosaist*)

prozaizá *vb. tr.* a da un caracter prozaic, a lipsi de calități poetice. — *prozaizáre* s. f. (<fr. *prosaïser*)

prozalzánt, -ă *adj.* care prozaizează. (<*prozaiza* + *-ant*)

prozapodóză *s. f.* epanadiploză. (<fr. *prosapodose*, cf. gr. *prosapodosis*, repetiție la sfîrșit)

prozástic, -ă *adj.* 1. referitor la proză; scris în proză. 2. *(depr.)* prozaic. (<it. *prosastico*)

prozatór, -oáre *s. m. f.* scriitor de proză; prozaist. (<fr. *prosateur*)

prozaurléni *s. m. pl.* ordin de reptile primitive, mici, terestre și acvatice, care au existat exclusiv în permian. (<fr. *prosauriens*)

próză *s. f.* 1. mod de exprimare care nu este supus regulilor de versificație; scriere care folosește acest mod. 2. totalitatea operelor în proză (1) ale unui scriitor, ale unui popor etc. 3. *(fig.)* platitudine, banalitate, vulgaritate aparținînd realității de fiecare zi. (<fr. *prose*, lat. *prosa*)

prozelít, -ă *s. m. f.* cel convertit de curînd la o credință, la o ideologie, doctrină etc.; adept nou (și înflăcărat). (<fr. *prosélyte*, lat. *proselytus*, gr. *proselytos*, nou venit)

prozelític, -ă *adj.* referitor la prozelitism. (<fr. *prosélytique*)

prozelitísm *s. n.* 1. zel în a face prozeliți. 2. devotament fanatic față de o religie, ideologie, doctrină de curînd adoptată. (<fr. *prosélytisme*)

prozencefál *s. n.* vezicula anterioară a creierului embrionar. (<fr. *prosencéphale*)

prozenchím *s. n.* țesut vegetal, format din celule alungite, care rezultă din împletirea hifelor micelene. (<fr. *prosenchyme*, cf. gr. *pros*, înainte; *enchyma*, amestec)

prozenchimátic, -ă *adj.* al prozenchimului. (<fr. *prosenchymatique*)

PROZO- v. p r o z (o)-.

prozodém *s. n. (livr.)* element prozodic cu rol distinctiv. (<fr. *prosodème)*

prozódic, -ă *adj.* referitor la prozodie, de prozodie. — var. *prosodic, -ă* adj. (<fr. *prosodique)*

prozodíe *s. f.* parte a poeticii care studiază versificația sub raportul structurii versurilor, al accentelor și cantităților vocale din vers. — var. *prosodie* s. f. (<fr. *prosodie*, gr. *prosodia)*

prozodíst, -ă *s. m. f. (rar)* cunoscător al prozodiei. (<fr. *prosodiste)*

PROZOP(O)-, -prozóp v. p r o z (o)-.

prozopagnozíe *s. f.* pierdere a facultății de a recunoaște fizionomiile. (<fr. *prosopoagnosie)*

prozopalgíe *s. f.* nevralgie facială. (<fr. *prosopalgie)*

-prozopíe v. p r o z (o)-.

prozoplásmă *s. f.* țesut vegetal patologic provocat de paraziți. (<fr. *prosoplasme)*

prozoplazíe *s. f.* hiperplazie cu caractere histologice și activități funcționale noi. (<fr. *prosoplasie)*

prozoplegíe *s. f.* paralizie facială. — var. *prosoplegie* s. f. (<fr. *prosoplégie)*

prozopoém *s. n. (rar)* poem în proză. *(<proză + poem)*

prozopografíe *s. f.* 1. înșiruirea de liste, lucrări, repertorii privitoare la personajele istorice de seamă dintr-o epocă dată. 2. figură de compoziție constînd în descrierea trăsăturilor exterioare, a ținutei unui om sau animal. (<fr. *prosopographie)*

prozopologíe *s. f.* studiu al mimicii spontane a feței, considerată ca expresie a personalității psihice. — var. *prosopologie* s. f. (<fr. *prosopologie)*

prozopométru *s. n.* instrument pentru măsurarea diferențelor diametrelor feței și ale craniului. — var. *prosopometru* s. n. (<fr. *prosopomètre)*

prozopomórf, -ă *adj.* în formă de figură umană stilizată. *(<prozopo- + -morf)*

prozopopée *s. f.* figură retorică prin care autorul se adresează lucrurilor neînsuflețite, unui absent sau unui mort, făcîndu-le să vorbească prin expunerea lui ca niște ființe vii. v. p e r s o n i f i c a r e. —var. *prosopopee* s. f. (<fr. *prosopopée*, lat. *prosopopoeia)*

prozoposcopíe *s. f.* studiul aspectului feței și al modificărilor pe care i le imprimă bolile. = var. *prosoposcopie* s. f. (<fr. *prosoposcopie)*

prozopospásm *s. n.* crampă musculară a feței. — var. *prosopospasm* s. n. (<engl. *prosopospasm)*

prozopotoracopág *s. m.* monstru dublu în care fețiî sînt uniți lateral prin torace și gît și, uneori, prin maxilare. (<engl. *prosopothoracopagus)*

prud, -ă *adj. (rar)* pudibond. (<fr. *prude)*

prudént, -ă *adj.* prevăzător, precaut, circumspect. (<fr. *prudent*, lat. *prudens)*

prudénță *s. f.* calitatea de a fi prudent; prevedere, precauție, circumspecție. (<fr. *prudence*, lat. *prudentia)*

pruderíe *s. f.* atitudine afectată de austeritate, de falsă virtute; prefăcută prudență. (<fr. *pruderie)*

prulnát, -ă *adj.* acoperit cu prună. (<fr. *pruiné*, lat. *pruinatus)*

prúină *s. f.* materie ceroasă, ca un praf, care acoperă unele frunze sau fructe, elitrele unor coleoptere etc. (<fr. *pruine*, lat. *pruina*, chiciură)

prunuciđere *s. f.* uciderea copilului nou-născut, imediat după naștere, de către mamă; infanticid (II). *(<prunc + ucidere)*

prunélă *s. f.* stofă de lînă, neagră, cu fir foarte strîns, din care se făceau articole casnice extrem de trainice. (<fr. *prunelle)*

prurigén, -ă *adj.* care provoacă prurigo. (<fr. *prurigène)*

pruriginós, -oásă *adj.* care provoacă mîncărime; de natura bolii prurigo. (<fr. *prurigineux)*

prurígo *s. n.* denumire generică pentru dermatoze alergice caracterizate prin erupții însoțite de prurit. (<fr. *prurigo*, lat. *prurigo*, mîncărime)

prurit *s. n.* mîncărime intensă a pielii sau a altor mucoase. (<fr. *prurit*, lat. *pruritus)*

prusiát *s. m.* sare a acidului prusic. (<fr. *prussiate)*

prúsic *adj. acid* ~ = acid cianhidric. (<fr. *prussique)*

psálmic, -ă *adj.* referitor la psalmi. (<fr. *psalmique)*

psalmíst *s. m.* autor, cîntăreț de psalmi. (<fr. *psalmiste*, lat. *psalmista)*

psalmodiá *vb. tr.* a cînta, a recita psalmi, rugăciuni sau alte cîntări religioase. ● *(p. ext.)* a cînta, a citi monoton. — *psalmodiére* s. f. (<fr. *psalmodier)*

psalmódic, -ă *adj.* de psalmodie. (<fr. *psalmodique)*

psalmodíe *s. f.* mod de a cînta, de a recita psalmi; *(p. ext.)* fel monoton de a citi, de a declama. (<fr. *psalmodie)*

psalterión *s. n.* vechi instrument cu coarde ciupite, de formă triunghiulară, folosit pînă în evul mediu. (<fr. *psaltérion*, gr. *psalterion)*

PSAM(O)- *elem. comp.* „nisip". (<fr. *psamm/o/-*, cf. gr. *psammos)*

psamít *s. n.* material detritic format din fragmente mici, alcătuind nisipuri, gresii etc. (<fr. *psammite)*

psamític, -ă *adj.* (despre roci) format din psamite. (<fr. *psammitique)*

psamofíl, -ă *adj.* 1. *(biol.;* despre organisme) care crește sau trăiește pe soluri nisipoase. 2. (despre pești) care depune icrele pe un substrat nisipos. (<fr. *psamophile)*

psamofíte *s. f. pl.* amatofite. (<fr. *psammophytes)*

psamogén, -ă *adj.* (despre roci) care produce nisip prin dezagregare. (<fr. *psammogène)*

psamografíe *s. f.* studiul fizico-chimic al nisipurilor. (<fr. *psammographie)*

psamóm *s. n.* tumoare conținînd granule asemănătoare nisipului, localizată la nivelul sistemului nervos. (<fr. *psammome)*

psamón *s. n.* asociație de animale de nisip. (<fr. *psammône*)

psamoterapíe *s. f.* tratament medical cu ajutorul băilor sau săculețelor cu nisip încălzit. (<fr. *psammothérapie*)

PSEF(O)- *elem. comp.* „alegere, selecțiune". (<engl. *pseph/o/-*, cf. gr. *psephos*, pietricică, vot)

psefít *s. n.* **1.** material detritic, din fragmente mai mari, alcătuind pietrișuri, brecii etc. **2.** denumire generică dată rocilor sedimentare detritice grosiere. (<fr. *pséphite*)

psefític, -ă *adj.* (despre roci) format din psefite. (<fr. *pséphitique*)

psefología *s. f.* formă a sociologiei care studiază atitudinea politică și comportamentul grupurilor de alegători, pentru a detecta factorii ce-i influențează în deciziile luate; sociologie electorală. (<engl. *psephology*, cf. gr. *psephos*, pietricică introdusă de greci în urna de vot)

PSELA- *elem. comp.* „a pipăi, a palpa". (<fr. *psela-*, cf. gr. *pselaphan*)

pselafobíe *s. f.* teamă patologică de contactul cu obiectele. (<it. *pselafobia*)

PSEUD(O)- *elem. comp.* „fals", „(aparent) asemănător", „înșelător, neadevărat", „pretins". (<fr. *pseud/o/-*, cf. gr. *pseudos*, fals)

pseudartróză *s. f.* articulație anormală care se formează la nivelul unei fracturi neconsolidate. (<fr. *pseudarthrose*)

pseudencefál *s. m.* monstru care prezintă pseudencefalie. (<fr. *pseudencéphale*)

pseudencefalíe *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin absența craniului, înlocuit de o tumoare vasculară. (<fr. *pseudo-encéphalie*)

pseudestezíe *s. f.* senzație căreia nu-i corespunde nici o vibrație care să fi fost prinsă de organele senzoriale și transmisă centrilor nervoși pentru prelucrarea ei în conștiință. (<fr. *pseudesthésie*)

pseudoácid *s. m.* acid anhidru care nu mai este din punct de vedere electrochimic acid. (<*pseudo-* + *acid*)

pseudoacúzie *s. f.* inversare a originii aparente a unui sunet sau zgomot situat lateral. (<*pseudo-* + *acuzie*)

pseudoafíx *s. n.* afixoid. (<*pseudo-* + *afix*)

pseudoaldehídă *s. f.* substanță odorantă de sinteză. (<*pseudo-* + *aldehidă*)

pseudoalélă *s. f.* genă care se comportă asemenea alelelor, manifestîndu-se însă ca o singură unitate funcțională. (<engl. *pseudoallele*)

pseudoanacreóntic, -ă *adj.* cu aparență anacreontică. (<*pseudo-* + *anacreontic*)

pseudoanglicísm *s. n.* anglicism aparent, creat în alte limbi prin combinarea unor teme și elemente formative de origine engleză. (<fr. *pseudo-anglicisme*)

pseudoantíc, -ă *adj.* fals antic, cu aparență antică. (<*pseudo-* + *antic*)

pseudoapendicítă *s. f.* maladie manifestată prin dureri abdominale, care dau impresia unei apendicite. (<engl. *pseudoapendicitis*)

pseudoapogamíe *s. f.* (*bot.*) formare a sporofitului din celule vegetative fuzionate. (<fr. *pseudo-apogamie*)

pseudoarmónic, -ă *adj.* (*mat.*: despre funcții) care are calitatea de a fi egală cu produsul unei funcții armonice. (<*pseudo-* + *armonic*)

pseudoártă *s. f.* falsă artă. (<*pseudo-* + *artă*)

pseudoartíst, -ă *s. m. f.* fals, pretins artist. (<*pseudo-* + *artist*)

pseudoautosíndeză *s. f.* fuziune ulterioară a cromozomilor fără o conjugare prealabilă, în diviziunea reducțională. (<fr. *pseudoautosyndèse*)

pseudobácă *s. f.* bacă falsă, la cucurbitacee, la soc etc. (<lat. *pseudobacca*)

pseudoblepsíe *s. f.* iluzie optică. (<fr. *pseudoblepsie*)

pseudobúlb *s. m.* tubercul aerian, îngroșare bulbiformă pe tulpinile aeriene, servind ca organ de rezervă sau de înmulțire la orhidee. (<fr. *pseudobulbe*)

pseudobulbár, -ă *adj. paralizie ~ă* = paralizie a buzelor, limbii și laringelui, fără leziunea bulbului, datorată leziunilor bilaterale ale căilor nervoase motorii. (<fr. *pseudo-bulbaire*)

pseudocárp *s. n.* fruct fals la formarea căruia participă, în afară de ovar, și alte părți florale. (<lat. *pseudocarpus*)

pseudocarpíe *s. f.* formare a fructului în urma unei polenizări de excitație, fără a se forma semințe. (<fr. *pseudocarpie*)

pseudocárst *s. n.* proces și formă de relief asemănătoare celor carstice. (<fr. *pseudo-karst*)

pseudocelebritáte *s. f.* falsă celebritate. (<*pseudo-* + *celebritate*)

pseudocilíndri *s. m. pl.* formații cu aspect cilindric, alcătuite din aglutinări de celule, din conglomerări de cristale sau de săruri amorfe etc. prezente în urină. (după engl. *pseudocylindroid*)

pseudocíst *s. n.* formație protoplasmatică verde, fără membrană celulară delimitată. (<fr. *pseudocyste*)

pseudococaínă *s. f.* eter obținut, pe lîngă cocaină, din frunzele de coca, folosit ca anestezic local. (<engl. *pseudococaine*)

pseudocócs *s. n.* produs obținut din cărbuni neaglutinați, cu proprietăți asemănătoare cocsului. (<*pseudo-* + *cocs*)

pseudocód *s. n.* (*inform.*) limbaj utilizat în proiectarea și documentarea programelor, obținut prin grefarea unor reguli sintactice pe limbaj natural. (<engl. *pseudocode*)

pseudocoloíd *s. n.* sistem dispers eterogen format din particule mai mari, vizibile, și din particule coloide. (<engl. *pseudocolloid*)

pseudoconcépt *s. n.* **1.** concept iluzoriu, idee falsă, căreia nu-i corespunde ceva existent în mod real; pseudoidee. **2.** (în *fil.* lui Benedetto Croce) reprezentare, grup de reprezentări care nu ajung la adevărata universalitate sau la o autentică înțelegere a vieții determinate de spirit, distingîndu-se prin aceasta de adevăratele concepte. (după it. *pseudoconcetto*)

pseudocoxalgie *s. f.* inflamație juvenilă deformantă a oaselor și articulațiilor coxofemurale. (<engl. *pseudocoxalgia*)

pseudocreáție *s. f.* creație falsă, fără valoare. (<*pseudo-* + *creație*)

pseudocriticĭ *s. f.* critică falsă și fără valoare. (<*pseudo-* + *critică*)

pseudocultúră *s. f.* cultură falsă, aparentă. (<*pseudo-* + *-cultură*[2])

pseudocvadrifonie *s. f.* obținere a efectului cvadrifonic prin prelucrarea, cu diferite mijloace, a unui semnal stereofonic. (<fr. *pseudo-quadriphonie*

pseudodebilitáte *s. f.* eficiență redusă a capacităților operațional-cognitive, fără determinare congenitală sau dobîndită. (<*pseudo-* + *debilitate*)

pseudodemeńță *s. f.* afecțiune rară constînd într-o diminuare pînă la dispariție a capacității intelectuale, însoțită de tulburări de memorie, dezorientare, după care bolnavul revine la normal. (<fr. *pseudo-démence*)

pseudodemocrație *s. f.* falsă democrație. (<*pseudo-* + *democrație*)

pseudodiptér *s. n.* templu antic, în care distanța dintre colonadă și pereții cellei era egală cu distanța a două intercolonamente plus o grosime de coloană. (<fr. *pseudodiptère*)

pseudoereditáte *s. f.* transmitere la urmași, în special pe linie maternă, a unor infecții sau antitoxine prezente în organismele parentale. (<fr. *pseudohérédité*)

pseudoestét, -ă *s. m. f.* fals estet. (<*pseudo-* + *estet*)

pseudoestétic, -ă *adj.* cu aparență estetică. (<*pseudo-* + *estetic*)

pseudoetimológic, -ă *adj.* referitor la pseudoetimologism; fals, aparent etimologic. (<*pseudo-* + *etimologic*)

pseudoetimologísm *s. n.* sistem ortografic intermediar între cel etimologic și cel fonetic. (<*pseudo-* + *etimologism*)

pseudofecundáre *s. f.* partenogeneză în care polenul nu intervine decît ca excitant al țesuturilor ovulare. (după fr. *pseudo-fécondation*)

pseudofilozofíe *s. f.* falsă filozofie. (<it. *pseudofilosofia*)

pseudofón *s. n.* aparat pentru studiul relației dintre impresiile vizuale și cele auditive, în vederea localizării surselor sonore. (<*pseudo-* + *-fon*[2])

pseudofonétic, -ă *adj.* referitor la pseudofonetism. (<it. *pseudofonetico*)

pseudofonetísm *s. n.* sistem ortografic propus de Aron Pumnul, care se caracterizează prin întrebuințarea unui anumit semn pentru un anumit sunet, în mod independent de sunetul originar din care provine cel românesc. (<fr. *pseudo-phonétisme*)

pseudofranțuzísm *s. n.* franțuzism aparent, format prin combinarea unor teme și elemente formative de origine franceză. (<*pseudo-* + *franțuzism*)

pseudogamíe *s. f.* **1.** dezvoltare a embrionului din ovulul nefecundat în urma excitației produse de polenizarea stigmatului. **2.** fuziunare a două nuclee vegetative. (<fr. *pseudogamie*)

pseudoglеizáre *s. f.* proces de pedogeneză constînd în reducerea oxizilor datorită condițiilor de anaerobioză temporară. (după fr. *pseudoglaisation*)

pseudohalucinație *s. f.* percepție fără obiect, care nu trece prin căile senzoriale, trăită în interiorul psihicului bolnavului. (<engl. *pseudohallucination*)

pseudohemofilíe *s. f.* denumire dată unor sindroame hemoragice asemănătoare hemofiliei. (<fr. *pseudohémophilie*)

pseudohermafroditísm *s. n.* hermafroditism fals, datorat degenerării unuia dintre organele sexuale; androginie. (<fr. *pseudo-hermaphroditisme*)

pseudohibríd *s. m.* hibrid fals, care nu posedă decît caracterele unuia dintre părinți. (<fr. *pseudohybride*)

pseudohibridáre *s. f.* hibridare la care descendentul este identic cu unul din părinți. (după fr. *pseudo-hybridation*)

pseudohipertrofíe *s. f.* hipertrofie falsă. (<fr. *pseudo-hypertrophie*)

pseudoidée *s. f.* pseudoconcept (1). (<*pseudo-* + *idee*)

pseudoinginér *s. m.* fals inginer. (<*pseudo-* + *inginer*)

pseudoinstrucțiúne *s. f.* (*inform.*) instrucțiune destinată a furniza informații referitoare la rezervarea unor zone de memorie și a le inițializa cu valori specifice. (<fr., engl. *pseudo-instruction*)

pseudoinvalíd, -ă *adj., s. m. f.* fals invalid. (<*pseudo-* + *invalid*)

pseudoistórie *s. m.* fals istoric. (<fr. *pseudo-historique*)

pseudolatinísm *s. n.* latinism aparent, format prin combinarea unor teme și elemente formative de origine latină. (<*pseudo-* + *latinism*)

pseudoliberalísm *s. n.* fals, pretins liberalism. (<*pseudo-* + *liberalism*)

pseudolingvíst, -ă *s. m. f.* fals, pretins lingvist. (<*pseudo-* + *lingvist*)

pseudoliterát, -ă *s. m. f.* fals, pretins literat. (<*pseudo-* + *literat*)

pseudoliteratúră *s. f.* literatură lipsită de valoare. (<*pseudo-* + *literatură*)

pseudologíe *s. f.* tendință patologică spre denaturarea adevărului; mitomanie. (<engl. *pseudologia*)

pseudomédic *s. m.* fals medic. (<it. *pseudomedico*)

pseudomelíe *s. f.* **1.** percepere a unor extremități sau regiuni anatomice în plus. **2.** percepere falsă a unui (segment de) membru amputat al corpului. (<*pseudo-* + *-melie*)

pseudomembránă *s. f.* membrană falsă, care se formează la suprafața unor organe în cazul unor afecțiuni microbiene (difterie, anghină, enterită etc.). (<fr. *pseudo-membrane*)

pseudometáforă *s. f.* falsă metaforă. (<*pseudo-* + *metaforă*)

pseudomixíe *s. f.* înmulțire prin copularea a două celule vegetative. (<fr. *pseudomixie*)

pseudomnezíe *s. f.* memorie falsă, constînd în imposibilitatea de a recunoaşte împrejurările în care s-au format anumite idei şi impresii venite din subconştient în lumina conştiinţei, acestea fiind socotite ca noi. (<fr. *pseudomnésie*)

pseudomórf, -ă *adj.* (despre minerale) care prezintă pseudomorfoză. (<fr. *pseudomorphe*)

pseudomorfísm *s. n.* transformare a unui mineral în altul, care păstrează aceeaşi formă cristalografică iniţială; pseudomorfoză. (<fr. *pseudomorphisme*)

pseudomorfóză *s. f.* pseudomorfism. (<fr. *pseudomorphose*)

pseudonegáţie *s. f.* cuvînt sau locuţiune care se apropie semantic de o negaţie (fără, fără să, în loc de). (<*pseudo-* + *negaţie*)

pseudonevróm *s. n.* îngroşare cicatricială, limitată la un trunchi nervos, care aderă la ţesuturile învecinate. (<fr. *pseudonévrome*)

pseudonevroptére *s. n. pl.* familie de insecte nevroptere, cu aripi membranoase egale şi metamorfoză incompletă, cuprinzînd libelulele, termitele etc. (<fr. *pseudonévroptères*)

pseudoním *s. n.* nume fictiv pe care îl adoptă mai ales scriitorii, artiştii etc., pentru a-şi ascunde adevărata identitate. (<fr. *pseudonyme*)

pseudonoţiúne *s. f.* noţiune aparentă, falsă. (<*pseudo-* + *noţiune*)

pseudoparalizíe *s. f.* neputinţă motrice nedureroasă a unuia sau a mai multor membre, determinată de osteită, osteocondrită, periostită sau fracturi. (<fr. *pseudo-paralysie*)

pseudoparapleghie *s. f.* afecţiune de natură reumatismală sau neurologică care prezintă semne senzitivo-motorii, fără leziunea sistemului nervos central. (<engl. *pseudoparaplegia*)

pseudoparazít *s. m.* (*biol.*) organism care trăieşte pe un alt organism fără a se hrăni în dauna acestuia. (<fr., engl. *pseudoparasite*)

pseudoparazitísm *s. n.* parazitism fals, condiţie de pseudoparazit. (<fr. *pseudoparasitisme*)

pseudoparenchím *s. n.* ţesut fals, asemănător parenchimului, prezent la unele talofite evoluate. (<fr. *psudoparenchyme*)

pseudopatriót, -ă *s. m. f.* fals, pretins patriot. (<*pseudo-* + *patriot*)

pseudopatriótic, -ă *adj.* pretins caracter patriotic. (<it. *pseudopatriotico*)

pseudopeládă *s. f.* dermatoză caracterizată prin mici zone de alopecie cicatricială pe pielea capului. (<fr. *pseudo-pelade*)

pseudoperiptér *s. n.* templu antic înconjurat de coloane, dintre care cele laterale ies doar parţial din nivelul zidului. (<fr. *pseudopériptère*)

pseudoplanctón *s. n.* plancton fals, care pluteşte numai ocazional. (<fr. *pseudoplancton*)

pseudopód *s. n.* prelungire protoplasmatică contractilă la protozoare şi leucocite, care serveşte ca organ de locomoţie sau pentru prinderea hranei. (<fr. *pseudopode*)

pseudopoezíe *s. f.* falsă, pretinsă poezie. (<it. *pseudopoesia*)

pseudopoliploídie *s. f.* multiplicare a numărului de bază al cromozomilor, fără creşterea corespunzătoare a materialelor genetice. (<fr. *pseudopolyploïdie*)

pseudoprefíx *s. n.* cuvînt folosit ca prefix în compunerea savantă de termeni ştiinţifici şi tehnici; prefixoid. (<fr. *pseudopréfixe*)

pseudoproblémă *s. f.* falsă, pretinsă problemă. (<fr. *pseudoproblème*)

pseudoprofésor *s. m.* fals, pretins profesor. (<*pseudo-* + *profesor*)

pseudoptialísm *s. n.* hipersalivaţie aparentă, la schizofrenici, în stările catatonice. (<*pseudo-* + *ptialism*)

pseudoreminiscénţă *s. f.* reproducere (deformată) a unor evenimente trăite în trecut, pe care bolnavul le situează în prezent. (<*pseudo-* + *reminiscenţă*)

pseudoreumatísm *s. n.* manifestare (semi)-articulară care simulează infecţia reumatismală. (<*pseudo-* + *reumatism*)

pseudosavánt *s. m.* fals, pretins savant. (<*pseudo-* + *savant*)

pseudosclerózǎ *s. f.* afecţiune neurologică degenerativă rară, cu etiologie virotică, care apare în presenilitate. (<fr. *pseudo-sclérose*)

pseudoscóp *s. n.* aparat care permite inversarea imaginilor percepute în mod normal cu ambii ochi. (<*pseudo-* + *-scop*)

pseudoscopíe *s. f.* percepţie vizuală care, prin inversarea lentilelor unui stereoscop, produce o inversare a imaginilor celor doi ochi. (<*pseudo-* + *-scopie*)

pseudoscórpii *s. f. pl.* subclasă de arahnide cu apendice în formă de cleşte şi cu o glandă secretoare. (<*pseudo-* + *scorpii*)

pseudoscorpión *s. m.* insectă asemănătoare cu scorpionul, fără coadă şi fără venin. (<fr. *pseudo-scorpion*)

pseudoscriitór *s. m.* fals scriitor; pseudoliterat. (<*pseudo-* + *scriitor*)

pseudosféră *s. f.* (*mat.*) suprafaţă de rotaţie generată de o traiectorie care se roteşte în jurul asimptotei ei. (<fr. *pseudo-sphère*)

pseudosincópă *s. f.* pierdere a conştiinţei de scurtă durată, în special la femei de tip isteric. (<*pseudo-* + *sincopă*)

pseudosmíe *s. f.* falsă senzaţie olfactivă. (<fr. *pseudosmie*)

pseudospérm *s. n.* sămînţă falsă. (<fr. *pseudo-sperme*)

pseudostereofonie *s. f.* reproducere a sunetelor care imită efectul stereofonic, constînd în trimiterea sunetelor din toate părţile. (<fr. *pseudo-stéréophonie*)

pseudosufix *s. n.* cuvînt folosit ca sufix în compunerea savantă de termeni ştiinţifici şi tehnici; sufixoid. (<fr. *pseudo-suffixe*)

pseudoştiinţă *s. f.* falsă, pretinsă ştiinţă. (<*pseudo-* + *ştiinţă*)

pseudoştiinţífic, -ă *adj.* lipsit de bază ştiinţifică. (<fr. *pseudo-scientifique*)

pseudotábes *s. n.* tulburări nervoase asemănătoare tabesului, datorate unei neurastenii sau unei nevrite periferice. (<fr. *pseudo-tabès*)

pseudotalént *s. n.* fals, pretins talent. (<*pseudo-* + *talent*)

pseudotuberculóză *s. f.* grup de boli care, prin aspect macroscopic, amintesc de tuberculoză. (<fr. *pseudotuberculose*)

pseudotumoáre *s. f.* aspect macroscopic tumoral avînd la bază un proces inflamator. (<fr. *pseudo-tumeur*)

pseudouremíe *s. f.* complex de simptome neurologice, în afecțiuni renale, asemănătoare uremiei. (<*pseudo-* + *uremie*)

pseudovaloáre *s. f.* falsă, pretinsă valoare. (<*pseudo-* + *valoare*)

pseudoverticíl *s. n.* verticil fals, compus din perechi de cîme opuse. (<fr. *pseudo-verticille*)

pseudovulcán *s. m.* depresiune de forma unui crater, care nu este însoțită de manifestări vulcanice recente. (<fr. *pseudo-volcan*)

pseudoxantóm *s. n.* alterare specială a țesutului elastic ducînd la apariția de plăci gălbui. (<fr. *pseudo-xanthome*)

pseudoxerofíte *s. f. pl.* plante xerofite cu sensibilitate mai redusă față de umezeală. (<fr. *pseudo-xérophytes*)

pseudozigospór *s. m.* spor partenogenetic, rezultat din dezvoltarea nemijlocită a unui gamet, în lipsa procesului de conjugare. (<fr. *pseudo-zygospore*)

pseudozoáre *s. n. pl.* grup de plante care se aseamănă cu animalele. (<fr. *pseudozoaires*)

psi *s. m.* a douăzeci și treia literă a alfabetului grecesc (Ψ), corespunzînd unei consoane duble, labială (*p*) și siflantă (*s*). (<fr. *psi*)

PSIH(O)-, -psihíe *elem. comp.* „psihic". (<fr. *psych/o/-, -psychie*, cf. gr. *psykhe*, suflet, spirit)

psihagóg, -ă *s. m. f.* specialist în psihagogie. (<fr. *psychagogue*)

psihagógic, -ă *adj.* referitor la psihagogie. (<fr. *psychagogique*)

psihagogíe *s. f.* 1. ansamblu de acțiuni și tehnici educative care urmăresc (re)modelarea conduitei morale a individului, potrivit cerințelor mediului social. 2. psihoterapie prin metode educative. (<fr. *psychagogie*)

psihalgíe *s. f.* formă rară de nevralgie, în care predomină elementul psihopatic. (<fr. *psychalgie*)

psihanalíst, -ă *s. m. f.* specialist în psihanaliză; adept al psihanalizei. (<fr. *psyhanalyste*)

psihanalític, -ă *adj.* referitor la psihanaliză; bazat pe psihanaliză. (<fr. *psychanalytique*)

psihanalizá *vb. tr., refl.* a (se) supune psihanalizei (2). (<fr. *psychanaliser*)

psihanalíză *s. f.* 1. concepție psihologică a lui Sigmund Freud și a adepților săi, care își propune să dezvăluie rolul diverselor niveluri ale psihicului și dinamica raporturilor dintre conștient, inconștient, subconștient, afirmînd că dorințele care vin în conflict cu normele sociale și cu principiile morale ale persoanei sînt supuse refulării și alungate în subconștient; freudism. 2. metodă psihoterapeutică corespunzătoare acestei concepții. (<fr. *psychanalyse*)

psihasténic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de psihastenie. (<fr. *psychasthénique*)

psihastenie *s. f.* formă de nevroză manifestată prin stări de nehotărîre extremă, obsesii și fobii, agitație, crize etc. (<fr. *psychasthénie*)

psihedélic, -ă *adj.* 1. (despre o stare sufletească specifică) care rezultă din folosirea de halucinogene. 2. care evocă viziuni, vise ale unei asemenea stări. • (despre muzică, pictură) inspirat de efectele vizuale sau sonore produse asupra omului de droguri. (<fr. *psychédélique*, engl. *psychedelic*, cf. gr. *deloun*, manifestare)

psihedelísm *s. n.* stare de visare trează, specifică, provocată de unele halucinogene. (<fr. *psychédélisme*)

psihiátric, -ă *adj.* referitor la psihiatrie; bazat pe psihiatrie. (<fr. *psychiatrique*)

psihiatrie *s. f.* ramură a medicinei care studiază bolile psihice, în scopul tratării și prevenirii lor. (<fr. *psychiatrie*)

psihiatrizá *vb. intr.* a interpreta un eveniment oarecare în termeni psihiatrici. — *psihiatrizáre* s. f. (<fr. *psychiatriser*)

psihiátru, -ă *s. m. f.* medic specialist în psihiatrie; alienist. (<fr. *psychiatre*)

psihic, -ă I. *adj.* referitor la psihic (II); sufletesc. II. *s. n.* formă specifică de reflectare a realității obiective, proprie omului și animalelor superioare, produs al activității sistemului nervos; totalitatea fenomenelor și proceselor (cognitive, afective, volitionale) prin care se realizează această reflectare. • structură sufletească proprie cuiva. (<fr. *psychique*, gr. *psykhikos*)

-psihíe v. p s i h (o)-.

psihísm *s. n.* totalitatea fenomenelor psihice proprii unui individ, unei colectivități; viață psihică. (<fr. *psychisme*)

psihoanaléptic, -ă *adj., s. n.* (substanță psihotropă) cu acțiune psihotonică, euforizantă. (<fr. *psychoanaleptique*)

psihoanalgezíe *s. f.* calmare a senzațiilor dureroase prin psihoterapie. (<fr. *psychoanalgésie*)

psihobiografíe *s. f.* analiză psihologică a personalității, incluzînd și dezvoltarea biologică. (<*psiho-* + *biografie*)

psihobiográmă *s. f.* examen al dezvoltării personalității în raport cu dezvoltarea biologică; *(concr.)* buletin cuprinzînd rezultatul unui astfel de examen. (<*psiho-* + *biogramă*)

psihobiologíe *s. f.* știință care studiază aspectele biologice ale psihologiei; abordare multilaterală a personalității, susținînd plurideterminarea conduitei umane. (<engl. *psychobiology*)

psihochinezíe *s. f.* mișcare comandată psihic, fără contact. — scris și *psihokinezie*. (<fr. *psychokinesie*)

psihochirurgíe *s. f.* metodă de tratament al bolilor psihice prin intervenții chirurgicale asupra creierului. (<fr. *psychochirurgie*)

psihocibernétică *s. f.* știință interdisciplinară care studiază mecanismele neurociberne-

tice ce stau la baza diferitelor procese psihice. (<*psiho-* + *cibernetică*)

psihocrític, -ă I. *s. m.* critic care utilizează psihocritica. II. *s. f.* metodă de critică literară inspirată de psihanaliză, care studiază frecvența și structura temelor ce delinesc personalitatea unui creator. (<fr. *psychocritique*)

psihocronometríe *s. f.* studiu științific al timpilor de reacție psihică. (<*psiho-* + *cronometrie*)

psihodiagnóstic, -ă I. *adj.* referitor la psihodiagnoză, cu caracter de psihodiagnoză. II. *s. n.* rezultat al psihodiagnozei. (<fr., engl. *psychodiagnostic*)

psihodiagnóză *s. f.* ansamblu de tehnici psihologice pentru investigarea și diagnoza psihică a indivizilor sau grupurilor. (<fr. *psychodiagnose*, engl. *psychodiagnosis*)

psihodinámic, -ă I. *adj.* referitor la psihodinamică. II. *s. f.* studiul proceselor psihice apărute de-a lungul existenței individului, din punct de vedere dinamic. (<fr. *psychodynamique*)

psihodisléptic, -ă *adj., s. n.* (substanță psihotropă) care produce tulburări psihice asemănătoare psihozelor. (<fr. *psychodysleptique*)

psihodométru *s. n.* aparat pentru măsurarea timpilor de reacție psihică în condiții diferite. (<fr. *psychodomètre*)

psihodramátic, -ă *adj.* referitor la psihodramă, cu caracter de psihodramă. (<fr. *psychodramatique*)

psihodrámă *s. f.* 1. metodă psihoterapeutică modernă care folosește improvizația jocului dramatic a unui grup de bolnavi ca mijloc de exteriorizare a trăirilor și gîndurilor acestora. 2. test folosit ca mijloc de selecție a candidaților pentru anumite posturi care necesită multă dezinvoltură în relațiile cu publicul. (<fr. *psychodrame*)

psihodramatíst *s. m.* medic care folosește metoda psihodramei. (<fr. *psychodramatiste*)

psihoendocrinologíe *s. f.* ramură a endocrinologiei care studiază influența sistemului endocrin asupra vieții psihice. (<fr. *psycho-endocrinologie*)

psihoenergétică *s. f.* disciplină biofizică care studiază fenomenele energetice ale psihismului. (<fr. *psycho-énergétique*)

psihoenergizánt, -ă *adj., s. n.* psihotonic. (<*psiho-* + *energizant*)

psihofarmacológie, -ă *adj.* referitor la psihofarmacologie. (<fr. *psychopharmacologique*)

psihofarmacologíe *s. f.* ramură a farmacologiei care studiază acțiunea medicamentelor asupra comportamentului psihologic. (<fr. *psychopharmacologie*)

psihofízic, -ă I. *adj.* 1. referitor la psihofizică. 2. care aparține psihicului și fizicului. II. *s. f.* curent psihologic care studiază, pe cale experimentală, raporturile dintre fenomenele psihice și fizice pe bază de observație și de experiment. (<fr. *psychophysique*)

psihofizicián, -ă *s. m. f.* specialist în psihofizică. (<fr. *psychophysicien*)

psihofiziológ, -ă *s. m. f.* specialist în psihofiziologie. (<fr. *psychophysiologue*)

psihofiziológic, -ă *adj.* referitor la psihofiziologie. (<fr. *psychophysiologique*)

psihofiziologíe *s. f.* ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în raport cu cele fiziologice din organism. (<fr. *psychophysiologie*)

psihogalvanométru *s. n.* dispozitiv pentru determinarea, prin măsurarea rezistenței electrice a pielii, a modificărilor stării psihice. (<engl. *psychogalvanometer*)

psihogén, -ă *adj.* 1. (despre factori de ordin psihic) susceptibil a perturba echilibrul mintal. 2. (despre boli, halucinații) care apare datorită influențelor psihicului. (<fr. *psychogène*)

psihogenétic, -ă *adj.* referitor la psihogeneză. (<fr. *psychogénétique*)

psihogenéză *s. f.* 1. studiu al apariției și dezvoltării vieții psihice. 2. procesul apariției unei boli din cauze psihice. (<fr. *psychogenèse*)

psihogenie *s. f.* ansamblu de tulburări psihotice și nevrotice determinate de factori psihogeni; boală psihogenă. (<fr. *psychogénie*)

psihognóstic, -ă I. *adj.* referitor la psihognostică. II. *s. f.* studiu al omului bazat pe metode psihologice. (<germ. *psychognostisch*, /II/ *Psychognostik*)

psihográfic, -ă *adj.* referitor la psihografie. (<fr. *psychographique*)

psihografíe *s. f.* 1. descriere a aptitudinilor și trăsăturilor biopsihologice și a atitudinilor sociale pe care le cere o profesiune. 2. psihologie descriptivă. (<fr. *psychographie*)

psihográmă *s. f.* prezentare grafică a variabilelor psihice presupuse de o anumită activitate profesională; profilul psihologic al unei profesiuni. (<fr. *psychogramme*)

psihoigiénă *s. f.* domeniu al psihiatriei care studiază măsurile de igienă impuse de anumite activități; igienă mintală. (<*psiho-* + *igienă*)

psihoimunologíe *s. f.* ramură științifică interdisciplinară care urmărește să stabilească posibile corelații între sistemul imun și cel neuropsihic. (<*psiho-* + *imunologie*)

psihokinezíe *s. f.* v. psihochinezie.

psiholamarckísm *s. n.* curent în biologie care exagerează ideea lamarckistă a tendinței interioare spre perfecțiune, considerînd adaptarea directă drept o capacitate înnăscută, iar evoluția ca o desfășurare a psihicului, a unei ierarhii de suflete (molecular, celular etc.) care o dirijează. (<*psiho-* + *lamarckism*)

psiholepsíe *s. f.* scădere bruscă, de scurtă durată, a tensiunii psihologice, manifestată prin suspendarea proceselor intelectuale. (<fr. *psycholepsie*)

psiholéptic, -ă *adj., s. n.* (medicament psihotrop) cu acțiune hipnotică, sedativă și neuroleptică. (<fr. *psycholeptique*)

psiholexíe *s. f.* totalitatea metodelor de determinare calitativă a proceselor psihice. (<*psiho-* + *-lexie*)

psiholingvíst, -ă *s. m. f.* specialist în psiholingvistică. (<fr. *psycholinguiste*, engl. *psycholinguist*)

psiholingvístic, -ă I. *adj.* referitor la psiholingvistică. II. *s. f.* disciplină care studiază mecanismul psihic al limbajului; psihologia limbajului. (<fr. *psycholinguistique*)

psihológ, -ă *s. m. f.* 1. observator fin, bun cunoscător al sufletului omenesc. 2. specialist în psihologie. (<fr. *psychologue*)

psihológic, -ă *adj.* referitor la psihologie; psihic. ○ *moment* ~ = moment potrivit pentru exercitarea unei influențe, pentru a cere ceva etc. (<fr. *psychologique*)

psihologíe *s. f.* 1. știință care studiază psihicul, legitatea proceselor psihice (cognitive, afective, volitionale) și a însușirilor psihice ale persoanei (caracter, temperament etc.). 2. totalitatea fenomenelor psihologice de grup, care se manifestă într-o comunitate socială dată. ○ ~ *socială* = latură a vieții spirituale a societății, care, împreună cu ideologia și cu știința, alcătuiește conștiința socială; viața psihică a unui grup social. ● disciplină care studiază fenomenele de conștiință socială; psihosociologie. 3. totalitatea proceselor psihice care condiționează o activitate. 4. ~ *animală* = zoopsihologie. (<fr. *psychologie*)

psihologísm *s. n.* tendința de a interpreta fenomenele sociale, arta, morala, religia și alte forme ale conștiinței sociale prin factorul psihologic; *(spec.)* exagerare a importanței factorului psihologic în literatură. ○ ~ *lingvistic* = curent inițiat de Steinthal în Germania și de Potebnea în Rusia, după care unicul obiect de studiu al lingvisticii ar trebui să fie actul individual al vorbirii, conceput ca un proces psihic, fără nici o legătură cu viața socială. (<fr. *psychologisme*)

psihologíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al psihologismului. (<fr. *psychologiste*)

psihologizá *vb. tr.* a interpreta unele fenomene, procese de pe pozițiile psihologismului; a da o importanță exagerată fenomenelor psihice. — *psihologizáre* s. f. (<fr. *psychologiser*)

psihologizánt, -ă *adj.* care psihologizează. (<fr. *psychologisant*)

psihomanțíe *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți. (<fr. *psychomancie*)

psihométric, -ă *adj.* referitor la psihometrie. (<fr. *psychométrique*)

psihometrician, -ă *s. m. f.* specialist în psihometrie. (<fr. *psychométricien*)

psihométrie *s. f.* cuantificare și măsurare a fenomenelor psihice, a capacităților intelectuale, prin utilizarea metodelor experimentale standardizate și etalonate (teste). (<fr. *psychométrie*)

psihomotór, -oáre *adj.* referitor la funcțiile motrice realizate prin activitatea nervoasă superioară; determinat de aceste funcții. ○ *centru* ~ = regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitări nervoase, ca răspuns la un stimul fizic. (<fr. *psychomoteur*)

psihomotricitáte *s. f.* integrare a funcțiilor motrice cu cele psihice, ca efect al educației și al dezvoltării sistemului nervos. (<fr. *psychomotricité*)

psihonevrótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de psihonevroză. (<fr. *psychonévrotique*)

psihonevróză *s. f.* denumire generică a tulburărilor de natură psihică (isterie, fobie, obsesie, unele psihoze); nevroză cu caracter general. (<fr. *psychonévrose*)

psihopát, -ă *s. m. f.* suferind de psihopatie. (<fr. *psychopathe*)

psihopátic, -ă *adj.* referitor la psihopatie. (<fr. *psychopathique*)

psihopatie *s. f.* 1. denumire generică pentru bolile psihice. 2. stare morbidă caracterizată prin tulburări de afectivitate, de comportament sau de caracter. (<fr. *psychopathie*)

psihopatoid, -ă *adj.* care seamănă cu psihopatia, deosebindu-se doar prin circumstanțele etiologice. (<engl. *psychopathoid*)

psihopatológ, -ă *s. m. f.* specialist în psihopatologie. (<*psihopatologie*)

psihopatológic, -ă *adj.* referitor la psihopatologie. (<fr. *psychopathologique*)

psihopatologie *s. f.* ramură a psihologiei care studiază aspectele patologice ale activității psihice. (<fr. *psychopathologie*)

psihopedagóg *s. m.* specialist în psihopedagogie. (<fr. *psychopédagogue*)

psihopedagógic, -ă *adj.* referitor la psihopedagogie. (<fr. *psychopédagogique*)

psihopedagogíe *s. f.* pedagogie având la bază psihologia experimentală. (<fr. *psychopédagogie*)

psihoplasticitáte *s. f.* tendință, capacitate la unii bolnavi de a simula unele sindroame patologice (crize, atitudini pervertite etc.), sub influența reprezentărilor psihice. (<fr. *psychoplasticité*)

psihoplégic, -ă *adj.* referitor la psihoplegie, de psihoplegie. (<engl. *psychoplegic*)

psihoplegíe *s. f.* pierdere temporară a conștiinței; leșin psihic. (<fr. *psychoplégie*)

psihopómp, -ă *adj. (mit.;* despre Caron, Apolo și Orfeu) care conducea sufletele morților. (<fr. *psychopompe*, cf. gr. *pompos*, care conduce)

psihoprofesiográmă *s. f.* profesiogramă cuprinzînd aptitudinile și trăsăturile psihologice specifice unei persoane. (<fr. *psycho-professiogramme*)

psihoprofilaxíe *s. f.* tratament psihic preventiv al unui pacient care urmează să suporte încercări psihice sau dureri extraordinare; profilaxie a bolilor psihice. (<fr. *psychoprophylaxie*)

psihorigíd, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de psihorigiditate. (<fr. *psychorigide*)

psihorigiditáte *s. f.* caracteristică de comportament a unui bolnav care persevează în propriile idei și convingeri, lipsit de dinamism adaptativ. (<fr. *psychorigidité*)

psihortopedíe *s. f.* metodă de psihoterapie constînd în tratamente care urmăresc reluarea modului de viață și a comportării anterioare a bolnavilor cu sechele ortopedice. (<*psiho-* + *ortopedie*)

psihosenzoriál, -ă *adj.* referitor în același timp la domeniul intelectual și la cel senzorial. (<fr. *psychosensoriel*)

psihosexologíe *s. f.* psihologia sexelor. (<fr. *psychosexologie*)

psihosexuál, -ă *adj.* referitor la fenomenele psihice legate de sexualitate. (<fr. *psychosexuel*)

psihosféră *s. f.* denumire dată geosferei, alcătuită din „totalitatea personalităților umane", privite ca înveliș al planetei; sociosferă. (<*psiho-* + *-sferă*)

psihosocíal, -ă *adj.* referitor la psihologia socială. (<fr. *psychosocial*)

psihosociológ, -ă *s. m. f.* specialist în psihosociologie. (<fr. *psychosociologue*)

psihosociológic, -ă *adj.* referitor la psihosociologie. (<fr. *psychosociologique*)

psihosociologíe *s. f.* 1. știință cu caracter interdisciplinar care studiază interferențele dintre psihologia personalității și sociologie; studiu psihologic al fenomenelor sociale. 2. psihologie socială. (<fr. *psychosociologie*)

psihosomátic, -ă I. *adj.* referitor la psihosomatică; somatopsihic. II. *s. f.* orientare în medicină care explică maladiile fizice, tulburările morbide ca răsunet somatic al unor disfuncții sau a unor cauze externe stresante. (<fr. *psychosomatique*)

psihosomaticián, -ă *s. m. f.* medic specialist în psihosomatică. (<fr. *psychosomaticien*)

psihostimulánt, -ă *adj., s. n.* (substanță psihotropă, medicament) stimulator al sistemului nervos central. (<*psiho-* + *stimulant*)

psihotaxíe *s. f.* tendință de adaptare a omului prin căutarea situațiilor agreabile și evitarea celor penibile. (<*psiho-* + *-taxie*²)

psihotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la psihotehnică. II. *s. f.* ramură a psihologiei care studiază problemele activității oamenilor (orientarea profesională, organizarea muncii etc.), utilizînd un ansamblu de metode ale psihometriei (teste, aparate etc.). (<fr. *psychotechnique*)

psihotehnicián, -ă *s. m. f.* specialist în psihotehnică. (<fr. *psychotechnicien*)

psihoterapeút *s. m.* medic specialist în psihoterapeutică. (<fr. *psychothérapeute*)

psihoterapeútic, -ă I. *adj.* psihoterapic. II. *s. f.* psihoterapie. (<fr. *psychothérapeutique*, /II/ germ. *Psychotherapeutik*)

psihoterápic, -ă *adj.* referitor la psihoterapie; bazat pe psihoterapie; psihoterapeutic. (< fr. *psychothérapique*)

psihoterapíe *s. f.* terapie bazată pe influențarea psihicului (prin hipnoză, sugestie etc.); psihoterapeutică. (<fr. *psychothérapie*)

psihotést *s. n.* test psihologic. (<*psiho-* + *test*)

psihótic, -ă *adj., s. n. f.* (suferind) de psihoză. (<fr. *psychotique*)

psihoticísm *s. f.* tendință psihotică latentă. (<*psihotic* + *-ism*)

psihotónic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune stimulatoare asupra psihicului; psihoenergizant. (<fr. *psychotonique*)

psihotrónic, -ă I. *adj.* referitor la psihotronică. II. *s. f.* disciplină biofizică care se ocupă cu studiul interacțiunilor la distanță între diferiți subiecți senzitivi, între aceștia și obiecte materiale sau alte organisme vii. (<engl. *psychotronics*)

psihotróp, -ă *adj., s. n.* (medicament) care acționează asupra psihicului. (<fr. *psychotrope*)

psihóză *s. f.* 1. boală psihică manifestată prin grave tulburări ale comportamentului, gîndirii și afectivității, de care bolnavul nu este conștient. 2. obsesie, idee fixă. (<fr. *psychose*)

psihozofíe *s. f.* totalitatea speculațiilor pretinse științifice care apar din aplicația psihologică. (<*psiho-* + *-zofie*)

PSIHRO- *elem. comp.* „rece", „frig". (<fr. *psychro-*, cf. gr. *psykhros*)

psihroalgíe *s. f.* senzație dureroasă la rece; psihroestezie. (<fr. *psychroalgie*)

psihrocleistogamíe *s. f.* tip de cleistogamie produsă de o temperatură scăzută. (<fr. *psychrocléistogamie*)

psihroclínie *s. f.* curbare spre pămînt a frunzelor și a tulpinii sub influența temperaturii joase. (<fr. *psychroclinie*)

psihroestezíe *s. f.* psihroalgie. (<fr. *psychroesthésie*)

psihrofíl, -ă *adj.* criofil. (<fr. *psychrophile*)

psihrofítă *adj., s. f.* criofită. (<fr. *psychrophite*)

psihrofobíe *s. f.* criofobie. (<engl. *psychrophobia*)

psihrofór *s. n.* aparat bazat pe principiul sifonului, folosit pentru răcirea și spălarea anumitor cavități ale organismului. (<engl. *psychrophore*)

psihrometríe *s. f.* determinare a umidității atmosferice, bazată pe efectul de răcire al evaporării. (<fr. *psychrométrie*)

psihrométru *s. n.* higrometru folosit în psihrometrie. (<fr. *psychromètre*)

psihroterapíe *s. f.* tratament medical prin aplicații, generale sau locale, reci. (<fr. *psychrothérapie*)

psihrotróf, -ă *adj.* (despre microorganisme) care se dezvoltă la temperaturi relativ joase. (<fr. *psychrotrophe*)

PSILO- *elem. comp.* „neted", „golit", „epilat". (<fr. *psilo-*, cf. gr. *psilos*, golit)

psilocárp, -ă *adj.* (despre plante) cu fructe netede. (<lat. *psilocarpus*)

psilocíbină *s. f.* substanță halucinogenă extrasă din diverse ciuperci din Mexic. (<fr. *psilocybine*)

psilofitále *s. f. pl.* grup de plante criptogame fosile, din încrengătura pteridofitelor, cu tulpină subpămînteană sau aeriană, fără frunze sau cu frunze solzoase, care se înmulțesc prin spori. (<fr. *psilophytales*)

psilofítă *s. f.* plantă din grupul psilofitalelor, cu tulpină aeriană ramificată dihotomic, fără frunze, care se înmulțește prin spori; psilofiton. (<germ. *Psilophyte*)

psilofítón *s. m.* psilofită. (<fr. *psilophyton*)

psilomelán *s. n.* oxid natural hidratat de mangan. (<fr. *psilomélane*)

psilózis *s. n.* 1. alopecie prematură. 2. sprue. (<fr. *psilosis*)

PSITAC(O)-/PSITACI- *elem. comp.* „papagal". (<fr. *psittac/o/-*, *psittaci-*, cf. lat. *psittacus*, gr. *psittakos*)

psitacíde *s. f. pl.* familie de păsări cățărătoare cuprinzînd papagalii. (<fr. *psittacidés*)

psitaciformé *s. n. pl.* ordin din familia psitacidelor, cuprinzînd păsări arboricole cățărătoare,

cu cioc gros și puternic, cu penajul viu colorat, având ca tip papagalul. (<fr. *psittaciformes*)

psitacism *s. n.* 1. tulburare de vorbire constând în repetarea mecanică a celor auzite sau citite, fără a le înțelege. 2. *(fig.)* imitație, maimuțăreală. (<fr. *psittacisme*)

psitacoíd, -ă *adj.* cu aspect de papagal. (<fr. *psittacoïde*)

psitacóză *s. f.* boală infecțioasă virotică a papagalilor, transmisibilă și omului, la care evoluează sub forma unei pneumonii. (<fr. *psittacose*)

psoás *s. n.* fiecare dintre cei doi mușchi pereche inserați pe fața anterioară a vertebrelor lombare și la capătul femurului, servind la flexiunea coapsei. (<fr., gr. *psoas*, șale)

psocopteroíde *s. f. pl.* subordin de insecte mici care trăiesc în frunzele, sub scoarța copacilor sau sub pietre, hrănindu-se cu resturi organice. (<fr. *psocoptéroïdes*, cf. gr. *psokhein*, a răzui)

PSOFO- *elem. comp.* „zgomot, perturbație". (<fr. *psopho-*, cf. gr. *psophos*, zgomot)

psofogenie *s. f.* acces convulsiv, provocat prin stimulări sonore intermitente. (<fr. *psophogénie*)

psofométrie, -ă *adj.* referitor la psofometrie. (<fr. *psophométrique*)

psofometríe *s. f.* tehnica măsurării zgomotelor. (<fr. *psophométrie*)

psofométru *s. n.* aparat pentru măsurarea perturbațiilor din circuitele telefonice. (<fr. *psophomètre*)

psoítă *s. f.* inflamație a mușchiului psoas. (<fr. *psoïte*)

psoriázic, -ă *adj.* referitor la psoriazis, de psoriazis. (<fr. *psoriasique*)

psoriazifórm, -ă *adj.* care seamănă cu psoriazisul. (<fr. *psoriasiforme*)

psoriázis *s. n.* boală de piele caracterizată prin pete roșii acoperite de mici cojițe uscate lucitoare, însoțite de prurit. (<fr., gr. *psoriasis*, erupție rîioasă)

PTER(O)-, -ptér, -ptérix *elem. comp.* „aripă". (<fr. *ptér/o/-*, *-ptère*, *-ptéryx*, cf. gr. *pteron*, *pteryx*)

pteranodón *s. m.* pterozaurian fosil din cretacic, cu aripi enorme și craniul foarte alungit, terminat printr-un cioc fără dinți, prelungit înapoi cu o creastă osoasă. (<fr. *ptéranodon*)

PTERID(O)-, -ptéris *elem. comp.* „ferigă". (<fr. *ptérid/o/-*, *-ptéris*, cf. gr. *pteris*, *-idos*)

pteridă *s. f. (rar)* ferigă de cîmp. (<fr. *ptéride*)

pteridofíte *s. f. pl.* încrengătură de plante superioare, care se înmulțesc prin spori, cuprinzînd ferigile, ecvizetaceele și licopodineele; criptogame vasculare. (<fr. *ptéridophytes*)

pteridografíe *s. f.* descriere sistematică a ferigilor. (<fr. *ptéridographie*)

pteridologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază ferigile. (<engl. *pteridology*)

pteridospermále *s. f. pl.* pteridosperme. (<fr. *ptéridospermales*)

pteridospérme *s. f. pl.* grup de gimnosperme primitive fosile din carbonifer, asemănătoare cu ferigile, dar care se înmulțesc prin semințe; pteridospermale. (<fr. *ptéridospermées*)

pteridospór *s. m.* spor caracteristic pteridofitelor. (<fr. *ptéridospore*)

PTERIG(O)-, -pterígiu *elem. comp.* „aripioară, înotătoare". (<fr. *ptéryg/o/-*, *-ptérygien*, cf. gr. *pteryx*, *-ygos*, aripă, pană; *pterygion*, înotătoare)

pterigión *s. n.* pliu triunghiular al conjunctivei, cu aspect de aripioară, care acoperă (total sau parțial) corneea. (<fr. *ptérygion*, cf. gr. *pterygion*)

pterigofóre *s. n. pl.* piese scheletice articulate între care se inserează, la pești, radiile înotătoarelor impare. (<fr. *ptérygophores*)

pterigoíd *adj., s. n.* (apofiză) suspendată pe fața superioară a aripilor sfenoidului. (<fr. *ptérygoïde*)

pterigoidián *adj., s. m.* (mușchi) care permite deplasarea laterală a maxilarului inferior. (<fr. *ptérygoïdien*)

pterigomaxilár, -ă *adj.* referitor la apofiza pterigoidă și la maxilarul superior. (<fr. *ptérygo-maxillaire*)

pterigospérm, -ă *adj.* cu semințe aripate; pterosperm. (<lat. *pterygospermus*)

pterigóte *s. f. pl.* subclasă de insecte superioare, cuprinzînd majoritatea insectelor caracterizate prin prezența aripilor și prin dezvoltarea prin metamorfoză. (<fr. *ptérygotes*, cf. gr. *pterygotos*, cu aripi)

pterigótus *s. m.* animal acvatic fosil din era primară, asemănător crustaceelor, care putea atinge 2 m lungime. (<fr. *ptérygotus*, lat. *pterygotus*)

pterión *s. n.* regiune a cutiei craniene unde se articulează oasele temporal, parietal și frontal. (<fr. *ptérion*, cf. gr. *pteron*, aripă)

-ptéris v. p t e r i d (o)-.

-ptérix v. p t e r (o)-.

PTERO- v. p t e r (o)-.

pterocárp, -ă *adj.* cu fructe aripate. (<lat. *pterocarpus*)

pterocóre *s. f. pl.* plante ale căror fructe se răspîndesc prin intermediul unor apendice în formă de aripioare. (<fr. *ptérochores*)

pterodactíl *s. m.* reptilă zburătoare fosilă din ordinul pterozaurienilor, de mărimea unui uliu, care a trăit în jurasicul superior și în cretacic. (<fr. *prérodactyle*, lat. *prerodactylus*)

pterodón *s. m.* mamifer carnivor fosil, din eocen, asemănător cu hiena. (<fr. *ptérodon*)

pteronofobíe *s. f.* teamă patologică de pene. (cf. gr. *pteron*, aripă, pană)

pteropód, -ă I. *adj.* (despre unele animale) cu picioare proprii pentru înotat. II. *s. n. pl.* ordin de moluște gasteropode care trăiesc în planctonul marin, mai ales în zona tropicală. (<engl. *pteropod*, fr. *ptéropode/s/*)

pterospérm, -ă *adj.* pterigosperm. (<lat. *pterospermus*)

pterozáur *s. m. (rar)* pterozaurian. (<germ. *Pterosaurus*)

pterozauriéni *s. m. pl.* ordin de reptile fosile zburătoare din mezozoic, cu aripi membranoase, ca cele ale liliacului, susținute de cinci degete, foarte alungite. (<fr. *ptérosauriens*)

PTIAL(O)- *elem. comp.* „salivă". (<fr. *ptyal/o/-*, cf. gr. *ptyalon*)

ptialagóg, -ă *adj.* care activează salivația. (<fr. *ptyalagogue*)

ptialínă *s. f.* enzimă secretată de glandele salivare, care transformă amidonul în maltoză și glucoză. (<fr. *ptyaline*)

ptialism *s. n.* salivație abundentă, în unele afecțiuni; polisialie, sialoree. (<fr. *ptyalisme*)

ptialocél *s. n.* chist salivar. (<fr. *ptyalocèle*)

ptialolít *s. n.* calcul (II) salivar. (<fr. *ptyalolithe*)

ptialorée *s. f.* scurgere abundentă de salivă. (<fr. *ptyalorrée*)

-ptizíe *elem. comp.* „spută, expectorație". (<fr. *-ptysie*, cf. gr. *ptysis*, scuipat < *ptyein*, a scuipa)

ptolemáic, -ă *adj.* care aparține Ptolemeilor, referitor la dinastia Ptolemeilor. (<fr. *ptolémaïque*, lat. *ptolemaicus*, cf. *Ptolemeu*, dinastie gr. de 14 suverani din Egiptul elenistic)

ptomaínă *s. f.* alcaloid toxic azotat rezultat din descompunerea proteinelor animale. (<fr. *ptomaïne*, cf. gr. *ptoma*, cadavru)

ptóză[1] *s. f.* cădere patologică a unui organ, a unei formații anatomice, în urma slăbirii formațiilor proprii de susținere. (<fr. *ptôse*)

-ptúză[2] *elem. comp.* „cădere, deplasare (în jos)". (<fr. *-ptôse*, cf. gr. *ptosis*, cădere)

pubárhă *s. f.* apariția la pubertate a pilozității sexuale. (cf. lat. *pubes*, peri; gr. *arche*, început)

pubélă *s. f.* recipient portabil în care se depun resturile menajere. (<fr. *poubelle*)

púber, -ă *adj., s. m. f.* (individ) ajuns la pubertate. (<lat. *puber*, fr. *pubère*)

puberál, -ă *adj. (livr.)* referitor la pubertate; pubertar. (<engl. *puberal*)

pubertár, -ă *adj.* puberal. (<fr. *pubertaire*)

pubertáte *s. f.* perioadă a vieții între copilărie și adolescență, caracterizată prin maturația funcțiilor sexuale. (<fr. *puberté*, lat. *pubertas*)

púbes *s. n.* v. p u b i s.

pubescént, -ă *adj.* (despre frunze, tulpini etc.) acoperit cu peri mici ca un puf. (<fr. *pubescent*, lat. *pubescens* < *pubescere*, a se acoperi cu păr)

pubescénță *s. f.* stare a unor organe vegetale pubescente. (<fr. *pubescence*)

pubián, -ă *adj.* al pubisului. (<fr. *pubien*)

pubiotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a oaselor pubiene pentru mărirea diametrelor bazinului în caz de distocie. (<fr. *pubiotomie*)

púbis *s. n.* **1.** os pereche care formează partea anterioară a bazinului, la oameni. **2.** regiune păroasă care acoperă osul pubis (1). — var. *pubes* s. n. (<fr., lat. *pubis*, germ. *Pubes*)

públic, -ă I. *adj.* **1.** care privește tot poporul, aparține întregii națiuni. ● care poate fi folosit de toată lumea. ● (despre persoane) care ocupă o funcție de stat. **2.** care are loc în fața unei adunări de oameni. **3.** care vine de la colectivitate, la care participă întreaga colectivitate. II. *s. n.* **1.** colectivitate mare de oameni; mulțime, lume. **2.** totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferință etc. (<lat. *publicus*, fr. *public*)

publicá *vb. tr.* a tipări, a face să apară (o carte, un articol etc.). ● a edita. — *publicáre* s. f. (<lat. *publicare* < *publicus*, public, comun)

publicábil, -ă *adj.* care se poate publica. (<*publica* + *-bil*)

publicán *s. m.* (la romani) persoană care strângea impozitele statului. (<lat. *publicanus*)

publicáție *s. f.* **1.** ceea ce este tipărit (carte, revistă, ziar etc.); tipăritură. **2.** acțiunea de a aduce un act juridic la cunoștința publicã. — var. *publicațiune* s. f. (<fr. *publication*)

publicațiúne *s. f.* v. p u b l i c a ț i e.

publicíst, -ă *s. m. f.* cel care publică articole, recenzii, cronici în reviste și ziare; ziarist, gazetar, jurnalist. (<fr. *publiciste*)

publicístic, -ă I. *adj.* de publicist(ică). II. *s. f.* **1.** totalitatea publicațiilor dintr-un anumit interval de timp. **2.** activitatea, profesiunea de publicist. (<germ. *publizistisch*, /II/ *Publizistik*)

publicitár, -ă *adj.* referitor la publicitate. (<fr. *publicitaire*)

publicitáte *s. f.* faptul de a face ceva cunoscut publicului; caracterul a ceea ce este public. ○ *a da ~ lății* = a publica. ● mijloc de a face cunoscut un produs, o întreprindere etc. prin informarea cumpărătorului asupra calității, prețului, utilității. (<fr. *publicité*)

puc *s. n.* minge specială de cauciuc, rotundă, plată și tare, folosită la jocul de hochei pe gheață. (<engl. *puck*)

pucí *s. n.* lovitură de stat violentă, provocată de un grup de complotiști nesusținuți de mase. (<germ. *Putsch*)

pucíst, -ă I. *adj.* care are caracterul unui puci. II. *s. m.* participant la un puci; partizan al puciului. (<germ. *Putschist*)

púdel *s. m.* rasă de câini cu părul lățos și creț. (<germ. *Pudel*)

pudibónd, -ă *adj. (livr.)* care afectează o pudoare exagerată, o atitudine virtuoasă, austeră; prud. (<fr. *pudibond*)

pudibonderíe *s. f. (livr.)* afectare a unei pudori exagerate. (<fr. *pudibonderie*)

púdic, -ă *adj.* plin de pudoare; candid, rușinos. (<fr. *pudique*, lat. *pudicus*, sfios)

pudicitáte *s. f.* pudoare. (<fr. *pudicité*)

púding[1] *s. n.* budincă englezească în care, pe lângă ingredientele obișnuite, se adaugă fructe uscate (prune etc.) sau carne tocată. (<engl. *pudding*)

púding[2] *s. n. (geol.)* varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri și din pietriș. (<fr. *poudingue*)

pudlá *vb. tr.* a separa impuritățile din fontă pentru a obține oțel cu însușiri speciale. — *pudlâre* s. f. (<fr. *puddler*)

pudlâj *s. n.* pudlare. (<fr. *puddlage*)

pudoáre *s. f.* sentiment de sfială, de rușine, de jenă, de decență; *(p. ext.)* curățenie morală, castitate; pudicitate. ○ *atentat la ~* = infracțiune constând în încercarea de a viola o femeie. (<lat. *pudor*, fr. *pudeur*)

pudrá *vb.* I. *tr., refl.* a(-și) da cu pudră. II. *tr.* a acoperi cu un strat (subțire) de zahăr pudră.

• a presăra un medicament sub formă de praf pe suprafața pielii.—*pudrâre* s. f. (<fr. *poudrer*)

pudráj *s. n.* pudrare. (<fr. *poudrage*)

púdră *s. f.* pulbere fină (parfumată), pe bază de amidon, folosită ca fard; pulbere fină dintr-o substanță medicamentoasă, folosită contra iritațiilor pielii. • material solid transformat în pulbere. (<fr. *poudre*)

pudrétă *s. f.* **1.** îngrășământ sub formă de pudră din excremente uscate. **2.** un fel de tăiței mărunți rezultați din deșaparea anvelopelor. (<fr. *poudrette*)

pudriéră *s. f.* cutioară în care se ține pudra. (<fr. *poudrière*)

PUER(I)- *elem. comp.*, „copil". (<fr. *puér/i/-*, cf. lat. *puer*)

puericultúră *s. f.* ramură a medicinei care studiază mijloacele proprii pentru a asigura dezvoltarea normală și ocrotirea sănătății copiilor. (<fr. *puériculture*)

pueril, -ă *adj.* de copil; copilăresc, copilăros: *(p. ext.)* naiv; neserios. (<fr. *puéril*, lat. *puerilis*)

puerilism *s. n.* întîrziere mintală care duce pe un adult la nivelul psihicului unui copil. (<fr. *puérilisme*)

puerilitáte *s. f.* caracter pueril; manifestări copilărești ale adultului; naivitate, copilărie. (<fr. *puérilité*)

puerperál, -ă *adj.* referitor la naștere, la femeile lăuze. ○ *febră ~ă* = boală infecțioasă la lăuze, datorată pătrunderii în uter a unui agent patogen. (<fr. *puerpéral*, cf. lat. *puerpera*, lăuză)

puerperalitáte *s. f.* stare a femeii de la fecundație pînă la sfîrșitul lăuziei. (<fr. *puerpéralité*)

puerpériu *s. n.* perioadă dintre momentul nașterii și involuția completă a tractusului genital. (<lat. *puerperium*, naștere)

púfăr *s. n.* rondelă de cauciuc, de material plastic etc. pe care se sprijină unele aparate pentru a nu aluneca. (<germ. *Puffer*)

pugilát *s. n.* **1.** *(ant.)* luptă cu pumnii neacoperiți, la jocurile olimpice, premergătoare boxului. **2.** bătaie, încăierare cu pumnii. (<fr. *pugilat*, lat. *pugilatus*)

pugilísm *s. n.* box[1] (1). (<engl. *pugilism*)

pugilíst *s. m.* **1.** *(ant.)* atlet care practică pugilatul. **2.** boxer. (<fr. *pugiliste*)

pugilístic, -ă I. *adj.* referitor la pugilism. II. *s. f.* box[1] (1). (<fr. *pugilistique*)

pul *s. m.* monedă divizionară în Afganistan, valorînd a suta parte dintr-un afgani. (<fr. *pul* < cuv. iranian)

púlman *s. n.* vagon de lux. • *(p. ext.)* tren compus din astfel de vagoane. (<engl. *pullman/-car/*, cf. *George Pullman*, numele constructorului)

pulmón *s. m.* plămîn. (<lat. *pulmo, -nis*)

pulmonár, -ă *adj.* referitor la plămîni, al plămînilor. (<fr. *pulmonaire*, lat. *pulmonarius*)

pulmonária *s. f.* plantă din familia boraginacee, conținînd substanțe mucilaginoase cu acțiune expectorantă. (<lat. *pulmonaria*, cf. fr. *pulmonaire*)

pulmonáte *s. f. pl.* subclasă de moluște gasteropode (melcul, limneea) care respiră printr-un plămîn. (<fr. *pulmonés*, lat. *pulmonata*)

pulmotór *s. n.* aparat care insuflă aer și oxigen în plămîni, pentru respirație artificială. (<germ. *Pulmotor*, engl. pulmotor)

pulorózǎ *s. f.* boală contagioasă a puilor de găină, transmisă prin ouă, care provoacă moartea puilor după ecloziune. (<fr. *pullorose*)

pulóver /-văr/ *s. n.* tricou de lînă sau de bumbac, cu deschizătură numai la gît. (<fr., engl. *pull-over*)

PULP(O)- *elem. comp.* „pulpă dentară". (<fr. *pulp/o/-*, cf. lat. *pulpa*, pulpă)

pulpár, -ă *adj.* referitor la pulpa dentară. (<fr. *pulpaire*)

pulpáre *s. f.* proces tehnologic de separare a părții cărnoase a fructelor de cele fibroase și dure, pentru a obține o pastă moale *(pulpă)*. (după fr. *pulpation*)

púlpă *s. f.* **1.** porțiune musculară proeminentă (a gambei, a degetului etc.). **2.** partea moale din interiorul unui organ (splină, dinte etc.) **3.** parte cărnoasă a unor fructe. • fructe conservate în soluție de bioxid de sulf diluată. **4.** *(min.)* apă care are în suspensie grăunți minerali; tulbureală. **5.** medicament de consistență moale, obținut prin pulpare. (<lat. *pulpa*, fr. *pulpe*)

pulpectomíe *s. f.* extirpare totală a țesuturilor pulpare ale unui dinte. (<fr. *pulpectomie*)

pulpítă *s. f.* inflamație a pulpei dentare. (<fr. *pulpite*)

púlpitum *s. n.* parte a unui teatru roman în care actorii își desfășurau jocul. (<lat. *pulpitum*, scenă, estradă)

pulpoáduct *s. n.* conductă pentru transportul pulpei (4). (<fr. *pulpeduc*)

pulpós, -oásă *adj.* format din pulpă (3); de natura pulpei. (<fr. *pulpeux*)

pulpotomíe *s. f.* extirpare parțială a pulpei dentare. (<fr. *pulpotomie*)

pulque /púl-che/ *s. f.* băutură fermentată din suc de agave, în Mexic. (<fr. *pulque* < cuv. mexican)

puls *s. n.* **1.** dilatație fiziologică ritmică a arterelor, datorită pompării sîngelui de către inimă în întregul corp; pulsație (1). **2.** ritm, mers. • *(fig.)* stare de spirit. ○ *a lua ~ul* a tatona, a sonda terenul. (<fr. *pouls*, lat. *pulsus*, bătaie, împingere)

pulsá *vb. intr.* **1.** (despre sînge) a zvîcni, circulînd prin artere. **2.** (despre viață) a se desfășura într-un ritm regulat, viu; a freamăta, a palpita. — *pulsâre* s. f. (<lat. *pulsare*, a izbi)

pulsánt, -ă *adj.* **1.** *(rar)* pulsator (3). **2.** *vas ~* = organ care pompează sîngele în corpul albinei. (<it. *pulsante*)

pulsár *s. n.* obiect ceresc galactic, sursă de radiații electromagnetice pulsante, detectate datorită scintilației, cu ajutorul telescoapelor optice. (<engl. *pulsar* < *puls/ating/* + */st/ar*, stea pulsatoare)

pulsatíl, -ă *adj.* **1.** care se manifestă prin pulsații; *(rar)* pulsativ. **2.** referitor la puls. (<fr. *pulsatile*)

pulsatív, -ă *adj.* pulsatil (1). (<fr. *pulsatif*)

pulsatór, -oáre I. *adj.* 1. *(med.)* care produce pulsații. 2. (despre fenomene) alcătuit dintr-o succesiune de pulsații (2) identice. 3. (despre curentul electric) format numai din alternanțe de un singur sens; pulsant (1). II. *s. n.* 1. dispozitiv folosit la unele haveze pentru reglarea vitezei de avans. 2. subansamblu al aparatului de puls mecanic, care conectează alternativ camerele exterioare ale paharelor de puls cu conducta de depresiune. (<fr. *pulsatoire*, engl. *pulsator*)

pulsáție *s. f.* 1. zvîcnire, bătaie a pulsului; *(p. ext.)* puls. ● *(fig.)* desfășurare a unui proces, fenomen etc. în ritm regulat, viu; palpitare. 2. *(fiz.)* mișcare de vibrație care se manifestă în fluidele elastice. ● schimbare ritmică a intensității curentului. — var. *pulsațiune* s. f. (<fr. *pulsation*, lat. *pulsatio*, bătaie)

pulsațiúne *s. f.* v. pulsație.

pulsionál, -ă *adj.* referitor la pulsiuni. (<fr. *pulsionnel*)

pulsiúne *s. f.* 1. *(psih.)* modalitate dinamică constînd din impulsuri prin care se activează organismul în vederea atingerii unui anumit scop. ● *(psihan.)* element dinamic al activității psihice inconștiente, latura energetică a instinctului; instinct (1). 2. senzație de tracțiune într-o parte, care apare în unele boli, perturbînd echilibrul. (<fr. *pulsion*)

PULSO- *elem. comp.* „puls, pulsație", „propulsie". (<fr. *pulso-*, cf. lat. *pulsus*, împingere, presiune)

pulsográf *s. n.* sfigmograf. (<fr. *pulsographe*)

pulsométru *s. n.* 1. pompă pentru deplasarea apei prin presiunea exercitată asupra acesteia de aburi. 2. sfigmometru. (<fr. *pulsomètre*)

pulsoreactór *s. n.* reactor pentru supersonice, care funcționează prin combustie discontinuă. (<fr. *pulsoréacteur*)

pultacéu, -ée *adj.* care are consistența unei paste fierte; păstos. ○ *anghină ~ee* = anghină în care amigdalele sînt acoperite cu un exsudat alb. (<fr. *pultacé*)

pululáție *s. f.* 1. înmulțire rapidă și abundentă. 2. producere rapidă de țesuturi morbide. (<fr. *pullulation*)

pulverínă *s. f.* pulbere neagră cu granule foarte fine, folosită ca exploziv și pentru artificii. (<fr. *pulvérin*)

pulverizá *vb. tr.* 1. a transforma în pulbere (un material solid). 2. a împrăștia particule fine dintr-un material (lichid sau pulverulent) cu un pulverizator. — *pulverizáre* s. f. (<fr. *pulvériser*)

pulverizábil, -ă *adj.* care poate fi pulverizat. (<fr. *pulvérisable*)

pulverizatór *s. n.* aparat pentru pulverizare (2). (<fr. *pulvérisateur*)

pulverizáție *s. f.* pulverizare. — var. *pulverizațiune* s. f. (<fr. *pulvérisation*)

pulverizațiúne *s. f.* v. pulverizație.

pulverulént, -ă *adj.* care se prezintă sub formă de pulbere. (<fr. *pulvérulent*, lat. *pulverulentus*, plin de praf)

pulverulénță *s. f.* stare a unui corp pulverulent. (<fr. *pulvérulence*)

pulvinár *s. n.* *(anat.)* proeminență nucleară nervoasă a creierului, care formează tuberculul posterior al talamusului. (<fr. *pulvinar*)

púma *s. f.* mamifer carnivor felin, din America, feroce, cu blana galbenă-roșcată; cuguar. (<fr., sp. *puma* < cuv. quechua)

pumnál *s. n.* armă cu o lamă scurtă, ascuțită și tăioasă. (după it. *pugnale*)

pumnală *vb. tr.* 1. a lovi cu pumnalul, a înjunghia. 2. *(fig.)* a răni, a sfîșia inima, a lovi în inimă. (<it. *pugnalare*, după fr. *poignarder*)

pumnísm *s. n.* ciunism. (</Aron/ *Pumn*/ul/ + *-ism*)

pumníst, -ă *adj., s. m. f.* ciunist. (<*pumn*/ism/ + *-ist*)

púna *s. f.* semideșert rece în Anzi, situat la mari altitudini, cu o vegetație rară, alcătuită din smocuri de graminee și boschete de arbuști spinoși. (<sp., fr. *puna*)

punalúa *s. f.* a doua treaptă în evoluția familiei primitive, în care era interzis incestul între generații. (<germ. *Punalua*/familie/, cf. polinez. *punalua*, tovarăș de viață)

púncer *s. m.* 1. boxer cu o lovitură foarte puternică. 2. muzician care cîntă cu punci[2] (2). (<engl. *puncher*, fr. *puncheur*)

punch *s. n.* v. punci[2].

punci[1] *s. n.* băutură preparată dintr-un amestec de suc de portocale, de lămîie și zahăr, la care se adaugă rom sau lichior. (<engl. *punch*)

punci[2] *s. n.* 1. *(box)* lovitură de pumn puternică. 2. *(jaz)* acompaniament instrumental plin de vigoare și cu nuanțe dinamice remarcabile. — scris și *punch*. (<engl., fr. *punch*)

punct *s. n.* 1. element fundamental în geometrie, reprezentat de intersecția a două linii. ○ *~ de incidență* = locul în care raza incidentă întîlnește raza reflectată. ● semn mic și rotund ca o împunsătură de ac. ○ *a pune ~ul pe i* = a ataca esențialul într-o problemă, a spune ce era mai important. 2. loc determinat în spațiu, în care se află sau se întîmplă ceva. ○ *~ medical* = serviciu medical organizat cît mai aproape de locul de muncă (uzină, șantier etc.). ● loc pe un aerodrom unde stă echipa de elevi repartizați pentru zbor aceluiași instructor. ○ *~ cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, considerate în raport cu axa polilor; *~ de aplicație* = locul delimitat de pe cuprinsul unui corp asupra căruia se exercită o forță. 3. loc, regiune, parte. 4. valoare a unei mărimi la care se produce un fenomen specific. ○ *~ critic* = stare critică; *~ mort* = **a)** moment în care o piesă a unui mecanism își încetează mișcarea; **b)** momentul cînd organismul sportivului, în timpul unei competiții, din cauza suprasolicitării, nu mai răspunde cu promptitudine cerințelor. 5. unitate numerică luată ca bază de clasificare, în special în sport, în jocuri de societate etc. 6. semn de punctuație mic și rotund (.) care se pune la sfîrșitul unui enunț pentru a marca o pauză, o abreviere sau, în matematică, după o cifră, însemnînd efectuarea unei înmulțiri etc. ○

~ *de ochire* = locul din țintă în care trăgătorul potrivește linia de ochire; ~ *tipografic* = unitate de măsură a lungimii folosită pentru materialul tipografic, egală cu 0,376 mm. ● pată mică rotundă pe un fond alb de culoare. **7.** model al unei broderii, dantele, cusături etc. **8.** parte, diviziune, fragment dintr-un întreg; capitol, paragraf. **9.** chestiune, problemă. ○ ~ *de vedere* = aspectul sub care este privită o problemă, mod de gîndire, părere; ~ *de onoare* = ceea ce constituie mîndria cuiva, angajează onoarea acestuia; *a fi pe ~ul de a ...* = a fi gata să.... **10.** aspect, ipoteză, situație; fază, treaptă, perioadă. ○ *a pune ceva la ~* = **a)** a regla, a repara ceva; **b)** a aranja lucrurile cum trebuie; *a pune pe cineva la ~* = a-i da cuiva o lecție de bună cuviință, a admonesta. (<lat. *punctum*, după fr. *point*)

punctá *vb. tr.* **1.** a însemna, a presăra (o suprafață) cu puncte. ● *(tehn.)* a marca o piesă cu ajutorul punctatorului. **2.** *(fig.)* a sublinia, a scoate în evidență, a accentua. **3.** *(sport)* a obține puncte într-o întrecere; a înregistra punctele unei partide, ale unei etape. — *punctáre* s. f. (după fr. *pointer*)

punctáj *s. n.* **1.** notație în puncte a rezultatelor obținute la o întrecere (sportivă etc.) în vederea stabilirii unui clasament; totalitatea punctelor obținute. **2.** însemnare a punctelor mai importante ale unei expuneri, ale unui plan etc. (după fr. *pointage*)

punctatór *s. n.* unealtă de oțel cu vîrf conic, cu ajutorul căreia se marchează piesele; chernăr. (<*puncta* + *-tor*)

punctaveráj *s. n.* *(sport)* raportul dintre punctele marcate și cele primite. (după fr. *point-average*)

púnctbal *s. n.* balon în formă de pară, suspendat și menținut vertical prin legături elastice, servind pentru antrenament la box. (după engl. *punchingball*)

punctificáre *s. f.* *(sport)* marcarea unui punct. (<*punct* + *-ifica*)

punctiíórm,-ă *adj.* **1.** de forma și dimensiunile unui punct. **2.** *(fiz.)*; despre corpuri cu sarcină electrică, magnetică etc.) de dimensiuni neglijabile. **3.** care acționează intermitent. (<fr. *punctiforme*)

punctuál, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care respectă întocmai termenul fixat; făcut la momentul hotărît; exact, precis. **2.** (despre aspectul verbelor) care arată că acțiunea se referă la un singur moment al desfășurării. **3.** *(mat.)* referitor la un punct. (<engl. *punctual*, după fr. *ponctuel*)

punctualism *s. n.* saltaționism. (<*punctual* + *-ism*)

punctualitáte *s. f.* însușirea de a fi punctual (1); exactitate, regularitate în executarea unei lucrări. (după fr. *ponctualité*)

punctuáție *s. f.* sistem de semne grafice cu ajutorul cărora se despart frazele între ele și părțile constitutive ale frazei; parte a gramaticii care cuprinde regulile de folosire a acestor semne; felul de a le folosi. (<fr. *ponctuation*)

púncție *s. f.* străpungere cu un instrument ascuțit a unui organ, a unei cavități a corpului, pentru a recolta un lichid în scop diagnostic sau terapeutic. — var. *punctíune* s. f. (<fr. *ponction*, lat. *punctio*, înțepătură)

puncționá *vb. tr.* a face o puncție. — *punctionáre* s. f. (<fr. *ponctionner*)

punctiúne *s. f.* v. puncție.

pungént, -ă *adj.* *(bot.;* despre unele organe) cu vîrf ascuțit și tare. (<engl. *pungent*, lat. *pungens* < *pungere*, a înțepa)

punibil, -ă *adj.* *(jur.)* pasibil de pedeapsă; punisabil. (<lat. *punibil*)

punisábil, -ă *adj.* *(rar)* punibil. (<fr. *punissable*)

punitív, -ă *adj.* care pedepsește; destinat a pedepsi. (<fr. *punitif*)

punițiúne *s. f.* *(rar)* pedeapsă. (<fr. *punition*, lat. *punitio* < *punire*, a pedepsi)

punk /panc/ *s. m.* epavă umană, om ratat, ființă vrednică de plîns. ● *(adj.) modă ~* = modă tinerească extravagantă. (<amer. *punk*)

punkism *s. n.* mișcare contestatară a tineretului din Vest, manifestată prin îmbrăcăminte și machiaj extravagante. (<*punk* + *-ism*)

punkíst, -ă *s. m. f.* tînăr punk. (<*punk* + *-ist*)

puntát, -ă *adj.* (despre nave, ambarcații) cu punte. (<*punte* + *-at*)

púpă[1] *s. f.* partea din spate a unei nave. (<fr. *poupe*)

púpă[2] *s. f.* nimfă (2). (<fr. *pupe*, cf. lat. *pupa*, fetiță)

PUPI- *elem. comp.* „nimfă (2), pupă[2]". (<fr. *pupi-*, cf. lat. *pupa*, păpușă)

pupifér, -ă *adj.* care poartă pupe[2]. (<fr. *pupifère*)

pupiíórm,-ă *adj.* în formă de pupă[2]. (<fr. *pupiforme*)

pupil, -ă *s. m. f.* minor aflat sub tutela cuiva. (<fr. *pupille*, lat. *pupillus*, orfan)

pupilár, -ă *adj.* referitor la pupilă; al pupilei. (<fr. *pupillaire*)

pupilă *s. f.* **1.** orificiu central al irisului ochiului, prin care pătrund razele de lumină. **2.** deschidere, reală sau imaginară, care limitează fluxul luminos ce străbate o lentilă sau un sistem optic. (<fr. *pupille*, lat. *pupilla*)

PUPILO- *elem. comp.* „pupilă a ochiului". (<fr. *pupillo-*, cf. lat. *pupilla*)

pupilometríe *s. f.* măsurare a dimensiunilor pupilei; coreometrie. (<fr. *pupillométrie*)

pupilométru *s. n.* aparat pentru măsurarea reacțiilor pupilei la excitațiile exterioare. (<fr. *pupillomètre*)

pupiloscopíe *s. f.* schiascopie. (<fr. *pupilloscopie*)

pupilotomíe *s. f.* perturbare a motilității pupilare, asociată cu o anomalie a reflexelor la lumină. (<fr. *pupillotomie*)

pupinizáre *s. f.* montarea de bobine în serie într-un circuit de telecomunicații pentru îmbunătățirea transmisiei. (după fr. *pupinisation*)

pupipár, -ă *adj.* (despre insecte diptere) care generează nimfe (2). (<fr. *pupipare*)

pupítru *s. n.* **1.** masă cu suprafața înclinată, pe care se poate scrie, citi etc. ● cutie cu capac înclinat, care se așază pe o catedră, pe o masă etc. spre a fi folosită la scris și citit. **2.** suport pentru partiturile muzicale (în fața orchestranților). ○ *la ~* = la conducerea unei orchestre,

ca dirijor. ● ~ *de comandă* = tablou, instalație (în formă de masă) pe care sînt montate comenzile pentru controlul și dirijarea unui proces tehnologic sau de altă natură. (<fr. *pupitre*)

pupivór, -ă *adj.* care devorează nimfele și larvele insectelor. (<fr. *pupivore*)

puponiéră *s. f.* secție de pruncі într-o creșă. (<fr. *pouponnière*)

pur, -ă *adj.* 1. (despre corpuri) curat, neamestecat. ● nestricat, nealterat, neviciat. ● fără pete; imaculat, clar, limpede. ●*(fig.)* neprihănit, nevinovat. 2. veritabil, autentic, adevărat. 3. *(fil.* idealistă*)* desprins de realitatea materială. (<lat. *purus*, fr. *pur*)

purgá *vb.* I. *tr., refl.* a (-și) provoca evacuarea intestinală cu un purgativ. II. *tr. (fig.)* a curăța, a elimina, a epura. — *purgáre* s. f. (<fr. *purger*, lat. *purgare*, a purifica)

purgatív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă purgație prin stimularea peristaltismului; laxativ. (<fr. *purgatif*, lat. *purgativus*)

purgatóriu *s. n.* 1. (în religia catolică) loc unde sufletele celor mai puțin păcătoși se pot curăța de păcate, pentru a intra apoi în rai. 2. *(fig.)* loc sau timp de suferință. (<lat. *purgatorium*, it. *purgatorio*)

purgáție *s. f.* purgare (1). — var. *purgațiune* s. f. (<fr. *purgation*, lat. *purgatio*)

purgațiúne *s. f.* v. purgație.

purificá *vb.* I. *tr.* a îndepărta elemente străine, a face pur; a curăța. ● *(tehn.)* a epura. II. *refl.* a deveni pur, nevinovat, fără pată. — *purificáre* s. f. (<fr. *purifier*, lat. *purificare*)

purificatór, -oáre I. *adj.* care purifică. II. *s. n.* epurator. (<fr. *purificateur*)

purificáție *s. f.* 1. purificare. 2. ceremonie religioasă consacrată ispășirii păcatelor, curățirii morale. — var. *purificațiune* s. f. (<fr. *purification*)

purificațiúne *s. f.* v. purificație.

Purím *s. n.* sărbătoare religioasă mozaică, celebrată la începutul primăverii, în amintirea evreilor salvați dintr-un masacru plănuit de perși. (<germ. *Purim* < cuv. ebr.)

purínă *s. f.* compus organic heterociclic, unitate de bază a acidului uric, component al acizilor nucleici. (<fr. *purine*)

purínic, -ă *adj.* (*chim.*; despre baze) derivat din purină. (după fr. *purique*)

purísm *s. n.* tendință exagerată de a înlătura dintr-o limbă toate elementele socotite străine. (<fr. *purisme*)

purist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al purismului. (<fr. *puriste*)

puritán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al puritanismului; puritanist; *(p. ext.)* (om) de o moralitate rigidă. (<fr. *puritain*, engl. *puritan*)

puritanism *s. n.* doctrină a unei secte prezbiteriene engleze care se bazează pe principii foarte rigide. ● *(p. ext.)* rigorism exagerat privind respectarea preceptelor religioase și morale. (<fr. *puritanisme*)

puritaníst, -ă *adj., s. m. f. (rar)* puritan. (<*puritan* + *-ist*)

puritáte *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este pur. 2. *(fig.)* curățenie morală, nevinovăție; candoare. 3. *(biol.)* ~*a gameților* = fenomen prin care celulele de reproducere masculе și femele sînt haploide, în timp ce celulele somatice sînt diploide. (<it. *purità*, lat. *puritas*)

purjá *vb. tr. (tehn.)* a curăța o instalație de impuritățile depuse de un fluid care a circulat prin ea. ○ *a* ~ *balastul* = a goli balastul de apă prin introducerea aerului sub presiune, la submarine. — *purjáre* s. f. (<fr. *purger*)

púrjă *s. f.* 1. evacuare a apei, aerului, gazului etc. dintr-o instalație, dintr-un cazan, recipient presurizat etc. 2. valvulă pentru evacuarea balastului la submarine sau a apei provenite din condensarea vaporilor la mașinile cu abur. (<fr. *purge*)

purjór *s. n.* dispozitiv pentru purjare. (<fr. *purgueur*)

purpuraceu, -ce *adj.* asemănător la culoare purpurei. (<fr. *purpuracé*)

púrpură *s. f.* 1. materie colorantă de un roșu-închis, pe care cei vechi o extrăgeau din coșenilă. 2. culoarea roșu-închis. ○ ~ *retiniană* = rodopsină. 3. boală caracterizată printr-o erupție de pete roșii hemoragice, pe piele și mucoase. 4. stofă scumpă plușată vopsită cu purpură (1). ● haină regească, imperială din astfel de stofă; hlamidă. ● *(fig.)* demnitatea de împărat sau de consul în Roma antică; (mai tîrziu) demnitatea regală, demnitatea de cardinal. (<lat., /3/ fr. *purpura*)

purpúrie, -ă *adj.* referitor la purpură (3). (<fr. *purpurique*)

purpurínă *s. f.* materie colorantă roșie-purpurie, extrasă din rădăcina unor plante sau obținută sintetic. (<fr. *purpurine*)

purpuríu, -ie *adj.* de culoarea purpurei, roșu-închis. (după lat. *purpureus*, îmbrăcat în purpură)

purulént, -ă *adj.* care puroiază; supurant. (<fr. *purulent*, lat. *purulentus*)

purulénță *s. f. (rar)* faptul de a fi purulent. (<fr. *purulence*)

pus[1] *s. n.* exsudat patologic vîscos care se formează în focarele de infecție; puroi. (<fr., lat. *pus*, puroi)

-pús[2] *elem. comp.* „picior". (<fr. *-pus*, cf. gr. *pous*)

puseísm *s. n.* curent în biserica anglicană, care cerea să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului. (<fr. *puseyisme*, cf. *Pusey*, teolog de la Universitatea din Oxford)

puseíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al puseismului. (<fr. *puseyiste*)

puséu *s. n.* 1. manifestare bruscă, violentă a unei stări patologice, acces al unei boli. 2. *(fig.)* creștere subită, izbucnire, elan. (<fr. *poussée*)

push-pull /púș-pul/ *s. n.* 1. *(cib.)* organ de comandă care, atunci cînd este împins, determină o acțiune oarecare, iar cînd este tras, determină inversul acesteia. 2. *(electr.)* montaj amplificator în care două elemente cu caracteristici simetrice funcționează în opoziție (<engl. *push-pull*)

pusillanim, -ă *adj. (livr.)* lipsit de curaj, laș, fricos. (<fr., it. *pusillanime*, lat. *pusillanimus* < *pusillus animus*, suflet meschin)

pusillanimitáte *s. f. (livr.)* fricǎ, teamă, sfiiciune exagerată. (<fr. *pusillanimité*, it. *pusillanimità*)

pustulát, -ă *adj. (bot.)* cu pustule. (<fr. *pustulé*, lat. *pustulatus*)

pustulație *s. f. (med.)* acoperire cu pustule. (<fr. *pustulation*)

pústulă *s. f.* 1. veziculă purulentă pe piele. ○ ~ *malignă* = formă de localizare pe piele a antraxului. 2. îngrămădire de spori ori de conidii, provocată de ciupercile parazite pe tulpina sau pe frunzele plantelor. (<fr. *pustule*, lat. *pustula*, bășicuță)

pustulós, -oásă *adj.* plin de pustule. (<fr. *pustuleux*, lat. *pustulosus*)

pustulózǎ *s. f.* afecțiune caracterizată prin leziuni pustuloase. (<fr. *pustulose*)

putativ, -ă *adj. (jur.)* presupus a avea existență legală. ○ *căsătorie ~ă* = căsătorie încheiată de bunăvoie, dar în necunoașterea unor cauze ce împiedică validitatea ei. (<fr. *putatif*, lat. *putativus* < *putare*, a crede pe cineva)

putrefácție *s. f.* 1. descompunere a substanțelor organice sub acțiunea unor bacterii; putrezire; putrescență. 2. *(fig.)* destrămare, dezagregare morală. — var. *putrefacțiune* s. f. (<fr. *putréfaction*, lat. *putrefactio*)

putrefacțiúne *s. f.* v. putrefacție.

putrefiá *vb. refl.* a intra în putrefacție; a putrezi. — *putrefiére* s. f. (<fr. *putréfier*, lat. *putrefacere* < *putris*, putred)

putrefiábil, -ă *adj.* putrescibil. (<fr. *putréfiable*)

putrescént, -ă *adj.* pe cale de putrefacție. (<fr. *putrescent*)

putrescénță *s. f.* putrefacție. (<fr. *putrescence*)

putrescíbil, -ă *adj.* susceptibil de a putrezi; putrefiabil. (<fr. *putrescible*)

putrescibilitáte *s. f.* însușirea de a fi putrescibil. (<fr. *putrescibilité*)

putreșínă *s. f.* ptomaină care se formează la putrefacția cadavrelor. (<fr. *putrescine*)

putríd, -ă *adj.* putred; în descompunere. (<fr. *putride*, lat. *putridus*)

putriditáte *s. f.* 1. putreziciune, descompunere; putritudine. 2. *(fig.)* corupție. (<fr. *putridité*)

putritúdine *s. f. (livr.)* putriditate. (după it. *putredine*)

pútto *s. n.* (în sculptura și pictura italiană) motivul plastic al copilului Amor; amoraș. ● denumire dată figurilor de îngerași care apar frecvent în compozițiile iconografice sau decorative din epoca Renașterii și apoi în baroc. (<it. *putto*)

puzzle /pazl/ *s. n.* 1. joc de perspicacitate constînd în reconstituirea unui întreg, a unei imagini din fragmente decupate. 2. problemă foarte complicată. (<engl. *puzzle*)

puzzolánă /pu-ʦo-/ *s. f.* tuf format din sedimentarea cenușii vulcanice, conținînd bioxid de siliciu solubil în soluții alcaline, folosit ca adaos hidraulic în cimenturi și mortare. (<fr. *pouzzolane*, it. *pozzolana*, cf. *Puzzol*, vulcan în Italia)

pyas *s. m.* monedă divizionară în Birmania, valorînd a suta parte dintr-un kyat. (<fr. *pyas* < cuv. birman)

pyréx *s. n.* sticlă foarte rezistentă la variații bruște de temperatură, din care se fac aparate de laborator. — scris și *pirex*. (<fr. *pyrex*, n. com.)

Q

qigong /cikúng/ *s. n.* complex de tehnici tradiționale chineze folosite pentru păstrarea energiei vitale.

quadrifónic, -ă *adj.* v. c u a d r o f o n i c.

quadrifonie *s. f.* v. c u a d r o f o n i c.

qvadrimarán *s. n.* v. c v a d r i m a r a n.

quadrívium /cva-/ *s. n.* treapta imediat următoare învățământului elementar medieval *(trivium)*, în care se predau artele matematice (aritmetica, geometria, muzica și astronomia). (<lat. *quadrivium*, cele patru căi)

quaker, -ă /cuéi-căr/ *s. m. f.* membru al unei secte religioase protestante pacifiste și austere, întemeiată în sec. XVII și răspîndită în Anglia și în S.U.A. (<engl., fr. *quaker*)

quakerism *s. n.* doctrina quakerilor, bazată pe a doua venire a lui Mesia. (<engl. *quakerism*, fr. *quakérisme*)

quarc /cuarc/ *s. n.* particulă fundamentală ipotetică, din care par a fi constituite multe particule elementare, avînd sarcina electrică egală în valoare absolută cu 1/3 din sarcina electronului. (<engl. *quark*)

quartét[1] *s. n.* v. c v a r t e t (1).

quartét[2] *s. m.* *(inform.)* byte de patru biți. (<fr. *quartet*)

quaság /cua-/ *s. m.* obiect cosmic extragalactic, cu aspect de stea, emițător de radiații ultraviolete intense. (<engl. *quasag* < *qua*/si/ *s*/tellar/ *g*/alaxy/, galaxie aproape stelară)

quasár /cua-/ *s. m.* obiect cosmic extragalactic, sursă puternică de radiații luminoase și electromagnetice, identificată cu ajutorul radiotelescoapelor prin detectarea emisiei radio. (<amer. *quasar* < *quas*/i stell/*ar* /radio source/, radiosursă aproape stelară)

quatérnio terminórum /cva-/ *s. n. inv.* eroare de raționament datorată ambiguității termenului mediu, care face ca silogismul să aibă patru termeni în loc de trei. (<lat. *quaternio terminorum*)

quattrocentíst, -ă /cua-/ *adj., s. m. f.* (om de cultură, artist) din quattrocento. (<it. *quattrocentista*, fr. *quattrocentiste*)

quattrocénto *s. n.* cultura și arta italiană din sec. XV; Renașterea timpurie. (<it. *quattrocento*)

quebracho /che-brá-cio/ *s. m.* arbore tropical din America de Sud, cu lemnul foarte dur, durabil, bogat în tanin; lemnul însuși. ● material tanant extras din scoarța și lemnul acestui arbore, utilizat în industria pielăriei. (<sp. *quebracho* < cuv. braz.)

quechua /ché-ciu-a/ *s. f. inv.* limbă indigenă a incașilor din Peru, vorbită ca limbă oficială, împreună cu spaniola, în Peru și Bolivia. (<sp. *quechua* < cuv. amerind.)

quetzal /che-/ál/ *s. m.* I. pasăre frumoasă, de mărimea unei mierle, din America Centrală, care simbolizează dorința de libertate. II. unitatea monetară a Guatemalei. — scris și *cuezal* (I). (<sp. *quetzal* < cuv. amerind.)

quick-cóla /cuic-/ *s. f.* băutură răcoritoare. (<engl. *quick-cola*)

quidditáte /cvi-di-/ *s. f.* *(fil.;* la Aristotel și la scolastici) ansamblul factorilor care condiționează sau determină esența unui lucru; tot ceea ce face ca o entitate să fie ceea ce este. (<fr. *quiddité*, lat. *quidditas* < *quid*, care, ce)

quietísm *s. n.* v. c h i e t i s m.

quietíst, -ă *adj., s. m. f.* v. c h i e t i s t.

quieto /chi-e-/ *adj.* *(muz.)* liniștit, calm. (<it. *quieto*)

quinoa /chi-nóa/ *s. f.* plantă erbacee cultivată în America Centrală pentru semințele sale cu o mare valoare nutritivă. (<fr. *quinoa* < cuv. amerind.)

quintár /chen-/ *s. m.* monedă divizionară în Albania, valorînd a suta parte dintr-un lek. (<fr. *quintar*)

quintét *s. n.* v. c v i n t e t.

quiproquo /cvi-pro-cvó/ *s. n.* 1. *(livr.)* intervertire, confuzie de persoane sau lucruri. 2. *(teatru)* încurcătură comică produsă de faptul că un personaj este luat drept altul. (<fr. *quiproquo*, cf. lat. *quid pro quod*, unul în locul altuia)

quipu /chí-pu/ *s. n.* sforicică cu noduri, de culori variate, folosită de incași pentru calcule și transmiterea de mesaje. (<fr. *quipu* < cuv. quechua)

quísling /cvis-, chis-/ *s. m.* colaboraționist (cu hitleriștii); trădător de patrie. (<engl. *quisling*, cf. *Quisling*, om politic norv. care a colaborat cu fasciștii)

quólibet /cvo-/ *s. n.* 1. glumă insipidă, de prost gust; bufonerie vulgară. 2. *(muz.)* compoziție alcătuită din fragmente diferite, pentru a pune în valoare virtuozitatea interpretului ori cu scopul obținerii unui efect comic. (<fr. *quolibet*, cf. lat. *quod libet*, ceea ce place)

quórum *s. n.* v. c v o r u m.

quotiént /cvo-/ *s. n.* rezultat al unei diviziuni; cît. ○ ~ *intelectual* = raport între vîrsta mentală și cea reală a unui copil; ~ *respiratoriu* = raport între volumul de bioxid de carbon eliminat și cel de oxigen absorbit în același timp de un organism animal sau vegetal. (<fr. *quotient*, cf. lat. *quotiens*, de cîte ori)

qurúch *s. m.* veche monedă divizionară în Arabia Saudită, valorînd (în trecut) a douăzecea parte dintr-un riyal. (<fr. *quruch*)

rabănă *s. f.* țesătură dungată, impermeabilă, din rafie și bumbac, din care se fac perdele, pînză de cort etc. (<fr. *rabane* < cuv. malgaș)

rabát[1] *s. n.* reducere de preț, scăzămînt, bonificație ce se acordă de vînzător cumpărătorului. ○ *~ comercial* = parte din venitul net creat în sfera producției materiale destinată acoperirii cheltuielilor de circulație a mărfurilor și asigurării beneficiului întreprinderilor și organizațiilor comerciale, reprezentînd diferența dintre prețul de desfacere cu amănuntul și prețul de livrare. ○ *a face ~* = a) a reduce cheltuielile; b) a-și reduce pretențiile. (< germ. *Rabatt*, it. *rabatto*)

rabát[2] *s. n.* bandă de teren plantată cu flori de-a lungul unei alei. (<fr. *rabat*)

rabatá *vb. tr.* **1.** a roti o figură plană în jurul unei drepte astfel încît planul ei să fie paralel cu unul dintre planele de proiecție. **2.** a lăsa în jos; a îndoi; a plia. — *rabátare* s. f. — var. *rabate* vb. (<fr. *rabattre*)

rabatábil, -ă *adj.* (despre un element de construcție, organ de mașină etc.) care se poate roti în jurul unei axe. (<fr. *rabattable*)

rabáte *vb.* v. r a b a t a.

rabatór *s. n.* organ al unor mașini agricole de recoltat care apleacă plantele spre aparatul de tăiere. (<fr. *rabattoir*)

RABDO- *elem. comp.* „baghetă". (<fr. *rhabdo-*, cf. gr. *rhabdos*, băț, nuia)

rabdocárp, -ă *adj.* cu fructe alungite în formă de nuia. (<lat. *rhabdocarpus*)

rabdofobíe *s. f.* teamă patologică de obiecte, de pedepsire. (<engl. *rhabdophobia*)

rabdoíde *s. n. pl.* corpusculi filiformi sau aciculari din celulele epidermice. (<fr. *rhabdoïdes*)

rabdologíe *s. f.* executarea de calcule elementare cu ajutorul unor bețișoare pe care sînt înscrise numere simple. (<fr. *rhabdologie*)

rabdomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul cu ajutorul unei baghete magice. (<fr. *rhabdomancie*)

rabdomiofibróm *s. n.* tumoare benignă a țesutului muscular striat cu leziuni fibroase conjunctive. (<fr. *rhabdomyofibrome*)

rabdomióm *s. n.* tumoare benignă a țesutului muscular striat. (<fr. *rhabdomyome*)

rabdomiosarcóm *s. n.* tumoare malignă a fibrelor musculare striate. (<fr. *rhabdomyosarcome*)

rabdozóm *s. m.* ramură care intră în compunerea unei colonii de graptoliți. (<fr. *rhabdosome*)

rabelaisián, -ă /ra-ble-/ *adj.* **1.** propriu lui Rabelais. **2.** care amintește de verva licențioasă a lui Rabelais. (<fr. *rabelaisien*, cf. *François Rabelais*, scriitor și umanist fr.)

rabiát, -ă *adj. (livr.)* furios peste măsură, furibund, turbat. (<germ. *rabiat*)

rábic, -ă *adj.* referitor la rabie, caracteristic rabiei. (<fr. *rabique*)

rábie *s. f.* boală infecțioasă transmisă omului de mușcătura unor animale bolnave (câini sau lupi); turbare. (<lat. *rabies*)

rábin *s. m.* șef religios al unei comunități mozaice. (<pol. *rabin*, germ. *Rabbiner*, fr. *rabbin* < ebr. *rabbi*)

rabinát *s. n.* calitatea, funcția de rabin. • timpul cît funcționează un rabin. (<fr. *rabbinat*)

rabínic, -ă *adj.* referitor la rabini, propriu rabinilor. ○ *limbă ~ă* (sau *talmudică*) = limbă ebraică postbiblică. (<fr. *rabbinique*, germ. *rabbinisch*)

rabinísm *s. n.* învățătura, doctrina rabinilor. (<fr. *rabbinisme*)

rabinist *s. m.* cel care studiază cărțile rabinilor; fidel tradițiilor lor. (<fr. *rabbiniste*)

rabiofobíe *s. f.* frică patologică de turbare. (<*rabie* + *-fobie*[2])

rabotá *vb. tr.* a prelucra prin așchiere suprafața unei piese (metalice), a unui dinte cu o raboteză. — *rabotáre* s. f. (<fr. *raboter*)

rabotáj *s. n.* rabotare. ○ *~ glaciar* = acțiunea de netezire și șlefuire efectuată de către ghețari. (<fr. *rabotage*)

rabotát *s. n.* rabotare. ○ *mașină de ~* = raboteză. (<*rabota*)

raboteză *s. f.* mașină de rabotat. (<fr. *raboteuse*)

rabotíst *s. m. (rar)* rabotor. (<*rabota* + *-ist*)

rabotór, -oáre *s. m. f.* lucrător la raboteză; rabotist. (<fr. *raboteur*)

racém *s. n.* inflorescență în formă de ciorchine. ○ *~ compus* = panicul. (<fr. *racème*, lat. *racemus*, ciorchine)

racemáză *s. f.* enzimă care catalizează reacțiile de racemizare. (<*racem/ic/* + *-ază*)

RACEMI- *elem. comp.* „racem". (<fr. *racémi-*, cf. lat. *racemus*, ciorchine)

racémie *s. n.* substanță optic inactivă, formată dintr-un amestec echimolecular de antipozi optici. (<fr. *racémique*)

racemifér, -ă *adj.* care poartă raceme. (<fr. *racémifère*)

racemiflór, -ă *adj.* cu flori dispuse în ciorchini. (<fr. *racémiflore*)

racemifórm, -ă *adj.* racemos. (<fr. *racémiforme*)

racemizáre *s. f.* transformare a unei substanțe optic active în racemic. (după fr. *racémisation*)

racemós, -oásă *adj.* (despre inflorescențe) în formă de racem; racemiform. (<fr. *racémeux*)

rachétă[1] *s. f.* **1.** vehicul spațial fusiform, fără echipament de sustentație, propulsat cu ajutorul unui motor cu reacție. ○ *~ cosmică* = rachetă de mari dimensiuni servind la plasarea pe orbite a sateliților artificiali și a navelor cosmice; *motor-~* = motor la care propulsia se face prin evacuarea cu mare viteză a unui jet

gazos; ~ *meteorologică* = rachetă recuperabilă, dotată cu aparate speciale de măsură, folosită pentru investigații ale atmosferei pînă la 150 km altitudine. 2. cartuș special, cu materii explozibile (colorante), care ard producînd lumină de diferite culori. (<germ. *Rakete*, rus. *raketa*)

rachétă[2] *s. f.* 1. paletă de tenis formată dintr-o rețea întinsă pe un cadru de lemn oval. • *(p. ext.)* cel care practică tenisul. 2. paletă ovală pe talpa încălțămintei pentru a nu se afunda în zăpadă. (<fr. *raquette*)

rachetíst[1] *s. m.* militar care face parte dintr-o unitate de rachete[1] (1). (după fr. *raquettier*)

rachetíst[2], **-ă** *s. m. f.* sportiv specializat în mînuirea rachetelor[2]. (<*rachetă*[2] + *-ist*)

rachetodróm *s. n.* teren amenajat special pentru lansarea și aterizarea rachetelor[1], precum și pentru dirijarea zborului acestora. (<*rachetă*[1] + *(aero)drom*)

rachetomodél *s. n.* model de rachetă[1] cu dimensiuni reduse, care zboară fără pilot. (<*rachetă*[1] + *model*)

rachetomodelísm *s. n.* sport tehnico-aplicativ constînd în construirea și lansarea de rachetomodele. (<*rachetomodel* + *-ism*)

rachetomodelíst, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu rachetomodelismul. (<*rachetomodel* + *-ist*)

racinián, -ă /ra-si-/ *adj.* 1. propriu lui Racine. 2. în maniera, în felul de a scrie al lui Racine. (<fr. *racinien*, cf. *Jean Racine*, dramaturg fr.)

rack/rec/ *s. n.* cutie în care sînt instalate pe verticală, sub formă de sertare, diverse amplificatoare și aparate. (<engl. *rack*)

racket/rá-chet/ *s. n.* *(rar)* stoarcere de bani prin intimidare și violență; extorsiune. (<engl., fr. *racket*)

racketeer/rá-che-ter/ *s. m.* *(rar)* pungaș, escroc. (<engl. *racketeer*)

raclá *vb. tr.* a răzui. — *racláre* s. f. (<fr. *racler*)

racláj *s. n.* intervenție chirurgicală prin care se îndepărtează cu ajutorul chiuretei o formațiie patologică (polip, vegetație etc.) de pe un organ bolnav. • *(spec.)* curățire a stratului superficial al mucoasei uterine pentru îndepărtarea ovulului fecundat; chiuretaj. (<fr. *raclage*)

raclétă *s. f.* *(tehn.)* lamă răzuitoare. • lamă de oțel foarte subțire care îndepărtează excesul de cerneală de pe suprafața cilindrică a formei de tipar la mașinile de tipar adînc. (<fr. *raclette*)

raclór *s. n.* 1. dispozitiv mobil pentru curățirea nămolului depus pe fundul decantoarelor. 2. lamă subțire de oțel cu muchie ascuțită, folosită pentru așchiere; răzuitor. (<fr. *racloir*)

racolá *vb. tr.* a recruta, a ademeni prin promisiuni, presiuni etc. — *racoláre* s. f. (<fr. *racoler*)

racoláj *s. n.* racolare. (<fr. *racolage*)

racolér *s. m.* *(fam.)* cel care face propagandă pentru un partid, publicitate pentru o marfă; *(peior.)* ademenitor, codoș. (<fr. *racoleur*)

racórd *s. n.* 1. legătură, contact (între părțile unei lucrări, instalații etc.). v. b r a n ș a m e n t. ○ ~ *olandez* = holendru (1). 2. element de legătură între două țevi, conducte etc. v. f i t i n g. 3. porțiune dintr-un circuit electric care leagă un aparat, o instalație etc. cu rețeaua electrică de distribuție. 4. *(cinem.)* legătură între două secvențe de film, între două benzi de sunet. (<fr. *raccord*)

racordá *vb. tr.* 1. a stabili un racord (1). • *(tehn.)* a realiza legătura dintre două elemente ale unui sistem tehnic sau dintre două sisteme tehnice asociate în serviciu. 2. a lega două porțiuni ale unui drum, ale unei căi ferate prin introducerea între ele a unui tronson curb. 3. *(mat.)* a uni două trepte sau două curbe printr-un arc de curbă tangent la fiecare dintre ele. — *racordáre* s. f. (<fr. *raccorder*)

racursí *s. n.* prescurtare, reducție. • procedeu de redare a unui subiect prin pictură, sculptură sau fotografie, micșorînd dimensiunile prin efectul perspectivei. (<fr. *raccourci*)

rad *s. m.* unitate de măsură a dozei de radiații, echivalentă cu o energie de 100 de ergi, absorbită de 1 g de substanță iradiată. (<fr., engl. *rad* < *r(adiation) a(bsorption) d(osage)*, dozarea radiației absorbite)

radár *s. n.* aparat, instalație de detectare și localizare a unor obstacole, obiective etc., bazat pe principiul reflectării undelor radioelectrice scurte și ultrascurte de către anumite obstacole; radiolocator. ○ ~ *auto* = aparat portabil pentru măsurarea vitezei autovehiculelor care trec prin cîmpul electromagnetic emis. (<amer., fr. *radar* < engl. *ra(dio) d(etecting) a(nd) r(anging)*, detectare și reperare prin radio)

radarist *s. m.* specialist în probleme de radar; radiolocatorist. (<fr. *radariste*)

radarterapíe *s. f.* tratament al unor boli cu ajutorul undelor electromagnetice folosite în radar. (<fr. *radarthérapie*)

rádă *s. f.* zonă de apă din vecinătatea unui port, apărată prin diguri de valuri și curenți, unde navele staționează la ancoră. (<fr. *rade*)

RADI(O)- *elem. comp.* „rază, unde, radiație, radioactiv, radioactivitate". (<fr. *radi(o)-*, cf. lat. *radius*, rază)

radiá[1] *vb.* I. *intr., tr.* a emite, a împrăștia radial (căldură, lumină, unde sonore sau fascicule de particule). II. *intr.* *(fig.)* a reflecta bucurie, fericire, a fi foarte vesel, surizător. — *radiére* s. f. (<fr. *radier*, lat. *radiare*)

radiá[2] *vb. tr.* a șterge de pe o listă, a scoate din evidență — *radiére* s. f. (<fr. *radier*)

radiál, -ă I. *adj.* (și *adv.*) care pleacă dintr-un centru ca niște raze; radiar, radiat. II. *adj., s. m.* (mușchi) al radiusului. (<fr., germ. *radial*)

radiamétru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității radiațiilor nucleare. (<fr. *radiamètre*)

radián *s. m.* unitate de măsură a unghiurilor, reprezentînd unghiul subîntins la centru de un arc egal cu raza cercului. (<fr. *radian*)

radiánt, -ă *adj.* 1. care radiază[1]. 2. care se propagă prin radiație. (<fr. *radiant*)

radiánță *s. f.* 1. mărime egală cu raportul dintre fluxul de lumină emis de un izvor luminos și aria emițătoare a acestuia; emitanță. 2. *(rar)* radiere[1], radiație. (<fr. *radiance*)

radiár, -ă *adj.* radial (i). (<fr. *radiaire*)

radiát, -ă I. *adj.* radial (1). II. *s. n. pl.* 1. animale nevertebrate ale căror organe sînt dispuse ca niște raze în jurul corpului (stelele-de-mare, polipii etc.). 2. tip de plante compozee cu petalele dispuse radial. (<fr. *radié/es/*, lat. *radiatus*, cu raze)

radiatív, -ă *adj.* referitor la radiații. ○ *(met.) bilanț* ~ = diferența dintre cantitatea de căldură primită și cea cedată de suprafața terestră într-un timp dat. (<fr. *radiatif*)

radiatór *s. n.* 1. parte din instalația de răcire sau de ungere a motoarelor cu ardere internă. 2. sistem termic care emite radiații. 3. corp de încălzire alcătuit din tuburi sau coloane tubulare prin care circulă un fluid încălzit, în scopul de a ceda căldură în mediul înconjurător. ○ ~ *electric* = aparat electric de încălzire. 4. aparat emițător de unde acustice sau electromagnetice. (<fr. *radiateur*, germ. *Radiator*)

radiáție *s. f.* 1. emisiune și propagare în toate direcțiile a energiei sub formă de unde acustice, calorice, electromagnetice etc.; emisiune a unui fascicul de particule. ○ ~ *solară* = energie emisă de Soare. 2. element constitutiv al unei unde luminoase sau electromagnetice. — var. *radiațiune* *s. f.* (<fr. *radiation*, lat. *radiatio*)

radiațiúne *s. f.* v. radiație.

RADIC(I)- *elem. comp.* „rădăcină". (<fr. *radic/i/-*, cf. lat. *radix, -icis*)

radical, -ă I. *adj.* 1. din temelie, complet; fundamental, de bază; *(adv.)* radicalmente. ● (despre tratamente, medicamente etc.) care vindecă complet. 2. care preconizează reforme mari, acțiuni hotărîtoare. ● (despre oameni sau grupări politice; și *s. m.*) care preconizează o serie de reforme burghezo-democratice. 3. care cuprinde rădăcina cuvîntului. II. *s. m.* 1. *(mat.)* număr care, ridicat la o putere, dă numărul dat; rădăcină. ● simbol matematic (√) care arată operația de extragere de rădăcină. ○ *axă* ~*ă* = locul geometric al punctelor din plan care au aceeași putere față de două cercuri date, reprezentat printr-o dreaptă perpendiculară pe linia care unește centrele cercurilor; *plan* ~ = locul geometric al punctelor din spațiu avînd aceeași putere față de două sfere date, reprezentat printr-un plan. 2. grup atomic care rămîne neschimbat într-o reacție chimică și care, în mod *obișnuit*, nu există în stare liberă. 3. *(lingv.)* element primitiv, ireductibil din punct de vedere morfologic, comun mai multor cuvinte care constituie o familie și conține sensul lexical al cuvîntului; rădăcină. (<fr. *radical*, lat. *radicalis*, germ. *Radikal*)

radicalísm *s. n.* 1. mișcare de idei, politică și social-economică, cu caracter liberal-democrat, inițiată de burghezie în sec. XVIII și XIX în Anglia și îndreptată împotriva ideilor și instituțiilor politice și economice ale sistemului feudal-absolutist. 2. concepție și atitudine politică urmărind măsuri categorice, radicale în soluționarea problemelor vieții sociale; practicarea unor astfel de măsuri. 3. orientare politică sectară, în cadrul mișcării comuniste și muncitorești de după primul război mondial, care respingea orice activitate revoluționară în cadrul sindicatelor conduse de către oportuniștii de dreapta, precum și activitatea în cadrul parlamentelor burgheze. (<fr. *radicalisme*, germ. *Radikalismus*)

radicalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al radicalismului. (<germ. *Radikalist*)

radicalitáte *s. f. (rar)* caracter radical (I, 1). (<*radical* + *-itate*)

radicalizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni radical, intransigent; a revoluționa. — *radicalizáre* *s. f.* (<fr. *radicaliser*, germ. *radikalisieren*)

radicalmênte *adv. (rar)* radical (I, 1). (<fr. *radicalement*)

radicánt, -ă *adj.* (despre tulpini, frunze etc.) care emite rădăcini adventive; (despre plante) care se agață prin asemenea rădăcini. (<fr. *radicant*)

radicáție *s. f. (bot.)* mod de dispoziție și ramificare a rădăcinilor. (<fr. *radication*)

radicelă *s. f. (bot.)* ramificație secundară a rădăcinii principale. (<fr. *radicelle*)

radicícol, -ă *adj. (biol.; despre organisme)* care crește sau trăiește pe rădăcinile plantelor. (<fr. *radicicole*)

radicifér, -ă *adj.* care poartă rădăcini. (<fr. *radicifère*)

radiciform, -ă *adj.* de forma sau de natura unei rădăcini. (<fr. *radiciforme*)

radicivór, -ă *adj.* care roade rădăcinile. (<fr. *radicivore*)

radicotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei rădăcini a măduvei spinării; rizotomie. (<fr. *radicotomie*)

RADICUL(O)- *elem. comp.*, „rădăcină". (<fr. *radicul/o/-*, cf. lat. *radicula*, rădăcină mică)

radiculalgíe *s. f.* durere surdă și continuă, datorită unei inflamații a rădăcinilor nervilor cranieni sau rahidieni. (<fr. *radiculalgie*)

radiculár, -ă *adj.* referitor la rădăcină. (<fr. *radiculaire*)

radiculát, -ă *adj.* prevăzut cu radicule. (<fr. *radiculé*)

radiculă *s. f.* parte a embrionului care formează, după germinație, rădăcina plantulei. (<fr. *radicule*, lat. *radicula*)

radiculítă *s. f.* inflamație a rădăcinilor nervoase craniene sau rahidiene. (<fr. *radiculite*)

radiculografíe *s. f.* radiografie a rădăcinilor rahidiene cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *radiculographie*)

radiculomielítă *s. f.* inflamație a măduvei spinării și a rădăcinilor nervilor rahidieni. (<*radiculo-* + *mielită*)

rádle *s. f.* 1. ramificație a înotătoarelor la pești. 2. parte componentă a unei pene. (<lat. *radia*)

radiér *s. n.* 1. planșeu de beton armat, care se întinde în toate direcțiile sub întreaga construcție pe care o susține. 2. căptușeală de beton, bolovani sau pavele, executată pe fundul albiei unei ape, între picioarele unui pod etc. împotriva eroziunii. 3. boltă de beton sau de piatră la baza unui tunel. ● canal care reglementează debitul de apă necesar plutăritului la ieșirea dintr-un baraj. (<fr. *radier*)

radiéră[1] *s. f.* gumă de șters. (<germ. *Radier /gummi/*)

radiéră[2] *s. f.* gravură în apă tare. (după germ. *Radierung*)

radiestezie *s. f.* facultate a unor persoane de a percepe radiațiile electromagnetice emise de anumite corpuri. — var. *radioestezie* s. f. (<fr. *radiesthésie*)

radiestezíst, -ă *s. m. f.* persoană care prezintă radiestezie. (<fr. *radiesthésiste*)

radifér, -ă *adj.* care conține radiu. (<fr. *radifère*)

RADIO[1]**-** v. r a d i (o)-.

rádio[2] **I.** *s. n.* **1.** instalație de transmitere și de recepție a sunetelor cu ajutorul undelor electromagnetice; aparat de emisie și de recepție folosit în acest scop. **2.** sistemul și activitatea de difuzare a programelor (artistice, culturale etc.) prin radio[2] (I, 1). **3.** instituție care dirijează problemele referitoare la radio[2] (I, 1, 2). **II.** *adj. inv.* **1.** referitor la radioreceptoare. **2.** referitor la emisiunile difuzate prin radio[2] (I, 1). **3.** referitor la radiația electromagnetică. (<fr. *radio*, germ. *Radio*)

radioactív, -ă *adj.* **1.** (despre elemente) care prezintă radioactivitate. **2.** referitor la radioactivitate. (<fr. *radioctif*)

radioactivitáte *s. f.* proprietate a unor elemente de a emite, prin dezintegrare spontană, radiații corpusculare și electromagnetice. (<fr. *radioactivité*)

radioactualitáte *s. f.* emisiune radiofonică de actualități. (<*radio*[2] + *actualitate*)

radioalinIamént *s. n.* dispozitiv electromagnetic care permite unui navigator să fie ghidat de-a lungul unui ax. (<fr. *radioalignement*)

radioaltimétru *s. n.* aparat de bord care determină prin radar înălțimea de zbor a avionului. (<fr. *radioaltimètre*)

radioamatór *s. m.* cel care practică radioamatorismul. (<fr. *radio-amateur*)

radioamatorísm *s. n.* practicare a radiocomunicațiilor de către persoane care manifestă interes pentru radiotehnică și stabilesc legături între radiostații proprii. (<*radioamator* + *-ism*)

radioamplificáre *s. f.* recepția, amplificarea și difuzarea programelor de radio[2]. (după fr. *radioamplification*)

radioamplificatór *s. n.* amplificator radio[2]. (<fr. *radio-amplificateur*)

radioanchétă *s. f.* anchetă a radiodifuziunii. (<*radio*[2] + *anchetă*)

radioascultáre *s. f.* **1.** ascultare a emisiunilor radio. **2.** post, serviciu care se ocupă cu ascultarea emisiunilor radiofonice. **3.** timp rezervat ascultării în emisiunile de radioamatori. (<*radio*[2] + *ascultare*)

radioascultátor, -oáre *s. m. f.* ascultător al programelor de radio[2]. (după it. *radioascoltatore*, rus. *radioslușateli*)

radioastronóm *s. m.* specialist în radioastronomie. (<fr. *radioastronome*)

radioastronómic, -ă *adj.* referitor la radioastronomie. (<fr. *radioastronome*)

radioastronomíe *s. f.* ramură a astronomiei care studiază obiectele cerești ce emit sau reflectă radiounde. (<fr. *radioastronomie*)

radioaterizáre *s. f.* aterizare în care avionul este dirijat cu ajutorul undelor electrotehnice. (după fr. *radio-atterrissage*)

radioaudíție *s. f.* audiție radio[2]. (<it. *radio-audizione*)

radioautografíe *s. f.* **1.** metodă roentgenologică de verificare a prezenței substanțelor radioactive în glandele hormonale. **2.** imagine obținută pe un film radiografic după injectarea și localizarea într-un organ a unui izotop radioactiv. (<engl. *radioautography*)

radiobalizá *vb. tr.* a echipa cu instalații de radiobalizaj. — *radiobalizáre* s. f. (<fr. *radiobaliser*)

radiobalizáj *s. n.* radiobalizare. • *(concr.)* instalație de semnalizare a unui drum aerian sau maritim printr-un procedeu radioelectric. (<fr. *radiobalisage*)

radiobalíză *s. f.* emițător radio[2], instalat la sol sau pe o geamandură, ale cărui emisiuni, captate la bordul unei (aero)nave, permit radiogoniometrarea. (<fr. *radiobalise*)

radiobiológ, -ă *s. m. f.* specialist în radiobiologie. (<fr. *radiobiologue*)

radiobiológic, -ă *adj.* referitor la radiobiologie. (<fr. *radiobiologique*, engl. *radiobiologic*)

radiobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază efectele energiei radiante asupra materiei vii. (<fr. *radiobiologie*)

radiobiótic, -ă *adj.* referitor la efectele biologice ale radiațiilor asupra organismelor vii. (<fr. *radiobiotique*)

radiobusólă *s. f.* radiocompas. (<fr. *radio-boussole*)

radiocabinét *s. n.* cabinet de informare și documentare prin radio. (<*radio*[2] + *cabinet*)

radiocálciu *s. n.* calciu radioactiv. (<*radio*[1]- + *calciu*)

radiocarbón *s. n.* denumire obișnuită pentru izotopul carbon—14, folosit în cercetări biologice, chimice și arheologice. (<fr. *radiocarbone*)

radiocardiografíe *s. f.* metodă pentru studiul activității cardiace cu ajutorul substanțelor radioactive. (<fr. *radiocardiographie*)

radiocasetofón *s. n.* aparat muzical compus dintr-un radioreceptor și un casetofon. (<*radio*[2] + *casetofon*)

radiocenáclu *s. n.* cenaclu de radioamatori. (<*radio*[2] + *cenaclu*)

radiochímic, -ă *adj.* referitor la radiochimie. (<fr. *radiochimique*)

radiochimíe *s. f.* ramură a chimiei care studiază modificările chimice provocate de radiațiile ionizante. (<fr. *radiochimie*)

radiochimografíe *s. f.* înregistrare a mișcărilor organelor interne (în special ale inimii și ale vaselor mari) pe un film radiografic. (<fr. *radiokimographie*)

radiocinematografíe *s. f.* metodă de diagnostic constînd în înregistrarea pe film cinematografic a imaginii radiografice a unui organ intern în activitate. (<fr. *radiocinématographie*)

radioclúb *s. n.* club de radioamatori. (<*radio*[2] + *club*)

radiocobált *s. n.* izotop radioactiv al cobaltului. (<fr. *radiocobalt*)

radiocomándă *s. f.* telecomandă efectuată cu ajutorul undelor electromagnetice. (<fr. *radiocommande*)

radiocombínă *s. f.* combină muzicală echipată cu un aparat de radio, un electrofon și un dulap pentru discuri. (<*radio*² + *combină*)

radiocomentátor, -oáre *s. m. f.* comentator al unui post de radio. (<*radio*² + *comentator*)

radiocompás *s. n.* radiogoniometru de bord care permite unei (aero)nave menținerea direcției date, datorită indicațiilor furnizate de un post de radioemisiune de pe sol; radiobusolă. (<fr. *radiocompas*)

radiocompléx *s. n.* aparat de emisiune și recepție cu ajutorul undelor electromagnetice. (<*radio*¹- + *complex*)

radiocomunicáție *s. f.* transmiterea și recepția la distanță a unor sunete, semnale sau imagini cu ajutorul undelor electromagnetice. (<fr. *radiocommunication*)

radioconductór *s. n.* corp care, sub influența undelor electromagnetice, devine conductor de electricitate. (<fr. *radioconducteur*)

radiocristalografíe *s. f.* disciplină care studiază structura internă a substanțelor cristalizate cu ajutorul radiațiilor. (<fr. *radiocristallographie*)

radiocronologíe *s. f.* determinarea vîrstei unei roci prin dozarea unui element radioactiv. (<fr. *radiochronologie*)

radiocronométru *s. n.* instrument pentru determinarea calității mijlocii a unui fascicul de radiație eterogenă. (<*radio*¹- + *cronometru*)

radiocurentométru *s. n.* aparat pentru măsurarea vitezei curenților marini și pentru transmiterea datelor prin radio. (<*radio*² + *curentometru*)

radiodermítă *s. f.* dermită cauzată de iradieri cu raze X sau de substanțe radioactive. (<fr. *radiodermite*)

radiodetécție *s. f.* folosirea undelor electromagnetice pentru a semnala într-o regiune dată prezența (și natura) unui obiect. (<fr. *radiodétection*)

radiodiagnóstic *s. n.* diagnostic medical pus pe bază de examinare radiologică. (<fr. *radiodiagnostic*)

radiodifuzá *vb. tr.* a transmite, a emite prin radio. (<fr. *radiodiffuser*)

radiodifuziúne *s. f.* transmisiune radiofonică a unui program de știri, de muzică etc., destinate recepției publice. ● instituție care organizează și se ocupă cu asemenea emisiuni; radio² (I, 3). (<fr. *radiodiffusion*)

radiodifuzór *s. n.* difuzor pentru aparate de radio. (<*radio*² + *difuzor*)

radiodiscotécă *s. f.* discotecă radio. (<*radio*² + *discotecă*)

radiodistribúție *s. f.* distribuție publică prin linii de telecomunicații speciale a programelor de radiodifuziune; radioficație. (<fr. *radiodistribution*)

radiodivertisment *s. n.* emisiune radiofonică de divertisment. (<*radio*² + *divertisment*)

radioecologíe *s. f.* ramură a ecologiei care studiază influența și circuitul elementelor radioactive în cuprinsul unui ecosistem. (<engl. *radioecology*)

radioecóu *s. n.* radiounda recepționată după emisiune, în urma reflexiei ei pe suprafața unui corp (ceresc). (<*radio*² + *ecou*)

radioelécric, -ă *adj.* referitor la radioelectricitate. (<fr. *radioélectrique*)

radioelectrician, -ă *s. m. f.* specialist în radioelectricitate. (<fr. *radioélectricien*)

radioelectricitáte *s. f.* ramură a fizicii care studiază oscilațiile de înaltă frecvență și undele electromagnetice, precum și aplicațiile lor. (<fr. *radioélectricité*)

radioelectrónic, -ă *adj.* (despre aparatura electronică) utilizat în emiterea și recepția undelor radioelectrice. (<fr. *radioélectronique*)

radioelemént *s. n.* element chimic radioactiv. (<fr. *radioélément*)

radioemísie *s. f.* v. radioemisiune.

radioemisiúne *s. f.* emisiune radiofonică. — var. *radioemisie* s. f. (<fr. *radioémission*)

radioemițátor *s. n.* instalație cu care se emit și se transmit în spațiu unde electromagnetice (sunete, imagini etc.); emițător radio. (după fr. *radioémetteur*)

radioenciclopedíe *s. f.* transmisiune radiofonică de cunoștințe enciclopedice. (<*radio*² + *enciclopedie*)

radioestezíe *s. f.* v. radiestezie.

radiofár *s. n.* stație radio ale cărei semnale permit stabilirea punctului radiogoniometric. v. radiobaliză. (<fr. *radiophare*)

radiofarmaceútic, -ă *adj., s. n.* (substanță chimică, medicament) marcat radioactiv, care se administrează organismului uman în scop de diagnostic sau terapeutic. (<*radio*¹- + *farmaceutic*)

radiofică *vb. tr.* a instala aparatura de radioficare. (<*radioficație*)

radioficáre *s. f.* acțiunea de a radiofica; instalare a unei rețele de posturi de radioficație în orașe, sate etc. (după rus. *radiofikație*)

radioficáție *s. f.* sistem de radiorecepție în care un singur aparat receptor puternic servește mai multe difuzoare, instalate la distanță și legate de el prin conductoare electrice. (<rus. *radiofikație*)

radiofízică *s. f.* ramură a fizicii care studiază tehnica emisiunii, propagării și recepției radiounde lor. (<fr. *radiophysique*)

radiofobíe *s. f.* teamă patologică de efectele nocive ale radiațiilor ionizante. (<fr. *radiophobie*)

radiofón *s. n.* aparat de comunicare prin radiofonie. (<fr., engl. *radiophone*)

radiofónic, -ă *adj.* referitor la radiofonie. (<fr. *radiophonique*)

radiofonie *s. f.* **1.** transmitere și recepționare a sunetelor prin unde electromagnetice. **2.** disciplină care studiază sistemul de transmitere și de recepție prin radio. (<fr. *radiophonie*)

radiofonist, -ă *s. m. f.* specialist în radiofonie. (<it. *radiofonista*)

radiofonográf *s. n.* aparat de radio echipat cu un fonograf. (<it. *radiofonografo*)

radiofonoráma *s. f.* ciclu de emisiuni muzicale radiofonice (arii celebre, opere, muzică populară etc.). (<*radio*² + *fono-* + *-rama*²)

radiofonotécă *s. f.* fonotecă radio. (<*radio*² + *fonotecă*)

radiofósfor *s. n.* fosfor radioactiv. (<engl. *radiophosphorus*)

radiofotografíe *s. f.* clișeu al unei imagini obținute pe ecranul radioscopic. (<fr. *radiophotographie*)

radiofotoluminescénță *s. f.* metodă de dozare a radiațiilor ionizante. (<fr. *radiophotoluminescence*)

radiofrecvénță *s. f.* frecvență mică, specifică radioundelor. (<fr. *radiofréquence*)

radiogalaxíe *s. f.* galaxie foarte îndepărtată, caracterizată printr-o puternică emisie de radiounde. (<fr. *radiogalaxie*, engl. *radiogalaxy*)

radiogazétă *s. f.* emisiune de știri și comentarii transmisă prin radio. (<*radio*² + *gazetă*)

radiogén, -ă *adj.* care emite raze X. (<fr. *radiogénique*)

radiogenétic, -ă I. *adj.* referitor la radiogenetică. II. *s. f.* ramură a geneticii care studiază efectele radiațiilor ionizante asupra factorilor ereditații. (<fr. *radiogénétique*)

radiogeodezíe *s. f.* domeniu al geodeziei care se ocupă cu măsurarea distanțelor dintre punctele geodezice cu aparatură radioelectronică și electrooptică de mare precizie. (<*radio*¹- + *geodezie*)

radiogeológic, -ă *adj.* referitor la radiogeologie. (<*radiogeologie*)

radiogeologíe *s. f.* parte a geologiei care utilizează tehnica radioactivității. (<*radio*¹- + *geologie*)

radioghidá *vb. tr.* a conduce prin radioghidaj. — *radioghidáre* s. f. (<fr. *radioguider*)

radioghidáj *s. n.* dirijare de la distanță, prin mijloace radiotehnice, a aparatelor de zbor fără pilot (avioane, rachete etc.). (<fr. *radioguidage*)

radiogoniográf *s. n.* radiogoniometru înregistrator. (<fr. *radiogoniographe*)

radiogoniometrá *vb. tr.* a determina direcția unui radioemițător prin radiogoniometrie. (<*radiogoniometru*)

radiogoniométric, -ă *adj.* referitor la radiogoniometrie. (<fr. *radiogoniométrique*)

radiogoniometríe *s. f.* metodă de determinare a direcției unui radioemițător cu ajutorul undelor electromagnetice. (<fr. *radiogoniométrie*)

radiogoniométru *s. n.* aparat de radiorecepție pentru determinarea direcției din care vine o radioemisiune. (<fr. *radiogoniomètre*)

radiografiá *vb. tr.* a face o radiografie. (<fr. *radiographier*)

radiográfic, -ă *adj.* referitor la radiografie. (<fr. *radiographique*)

radiografíe *s. f.* **1.** înregistrare pe un film sau pe o placă fotografică a imaginii unui obiect cu ajutorul razelor X. ● imagine fotografică astfel obținută. **2.** analiză a unui text în scopul descoperirii unor particularități intime, care n-au fost puse suficient în evidență. (<fr. *radiographie*)

radiográmă *s. f.* **1.** comunicare transmisă prin radio; radiotelegramă. **2.** fotografie obținută cu ajutorul razelor X; radiografie; röntgenogramă. (<fr. *radiogramme*)

radioheliográf *s. n.* instalație tehnică pentru înregistrarea unor imagini ale activității solare. (<*radio*¹- + *heliograf*)

radiohistografíe *s. f.* metodă de studiere a distribuției topografice a unui radioizotop la nivelul celulei. (<*radio*¹- + *histografie*)

radioindústrie *s. f.* industrie de radio². (<germ. *Radioindustrie*)

radiointerferométru *s. n.* radiotelescop care funcționează ca interferometru. (<fr. *radiointerféromètre*)

radioitinerár *s. n.* itinerar urmat de o aeronavă care se conduce după semnalele primite de la farurile hertziene. (după fr. *radioroute*)

radioizotóp *s. m.* izotop radioactiv al unui element natural. (<fr. *radioisotope*)

radioizotópic, -ă *adj.* referitor la radioizotopi; făcut cu ajutorul acestora. (<fr. *radioisotopique*)

radiojurnál *s. n.* emisiune radiofonică cuprinzînd cronica evenimentelor importante (ale zilei). (<fr. *radiojournal*)

radiolári *s. m. pl.* ordin de protozoare marine învelite într-o cochilie silicioasă cu prelungiri subțiri, dispuse ca niște raze. (<fr. *radiolaires*, lat. *radiolaria* < *radiolus*, rază mică)

radiolarít *s. n.* rocă organogenă silicioasă formată prin acumularea scheletelor de radiolari. (<fr. *radiolarit*)

radiólă *s. f.* formațiune scheletică externă, calcaroasă, caracteristică echinodermelor. (<lat. *radiolus*)

radiolíză *s. f.* descompunere a substanțelor chimice sub acțiunea radiațiilor ionizante. (<fr. *radiolyse*)

radiolocatór *s. n.* radar. (<rus. *radiolokator*, engl. *radiolocator*)

radiolocatorist *s. m.* radarist. (<*radiolocator* + *-ist*)

radiolocáție *s. f.* metodă care permite determinarea poziției unui obstacol prin reflectarea de către acesta a undelor electromagnetice; radioreperaj. ● specialitate militară a trupelor radiotehnice care folosesc această metodă. (<rus. *radiolokația*, engl. *radiolocation*)

radiológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în radiologie. (<fr. *radiologue*)

radiológic, -ă *adj.* referitor la radiologie. (<fr. *radiologique*)

radiologíe *s. f.* **1.** studiu al radiațiilor și al aplicațiilor lor. **2.** ramură a medicinei care studiază organismul uman cu ajutorul razelor X și folosirea acestora în scop terapeutic. (<fr. *radiologie*)

radioluminescénță *s. f.* luminescență provocată de radiații. (<fr. *radioluminescence*)

radiomagazín *s. n.* emisiune radiofonică cu caracter diferit (informativ, cultural etc.). (<*radio*² + *magazin*)

radiomanometríe *s. f.* metodă de diagnostic constînd în aplicarea radiologiei pentru măsurarea presiunii din interiorul organelor sau vaselor. (<fr. *radiomanométrie*)

radiomanométru *s. n.* aparat medical folosit în radiomanometrie. (<fr. *radiomanomètre*)

radiomesáj *s. n.* mesaj transmis prin radio. *(<radio² + mesaj)*

radiomesagerie *s. f.* transmitere de mesaje prin radio. *(<radio² + mesagerie)*

radiometalografie *s. f.* ramură a metalografiei care studiază structura metalelor și aliajelor cu ajutorul radiațiilor X. *(<fr. radiométallographie)*

radiometeorográf *s. n.* aparat înregistrator al datelor atmosferice la diferite înălțimi cu ajutorul unei radiosonde. *(<germ. Radiometeorograph)*

radiometeorologie *s. f.* folosire a mijloacelor radio pentru previziuni meteorologice. *(<fr. radiométéorologie)*

radiométric, -ă *adj.* referitor la radiometrie. *(<fr. radiométrique)*

radiometríe *s. f.* **1.** tehnica de măsurare a intensității unei radiații. **2.** măsurare a radioactivității rocilor, folosită în cercetările petroliere. *(<fr. radiométrie)*

radiométru *s. n.* aparat folosit în radiometrie. *(<fr. radiomètre)*

radiomicrofón *s. n.* emițător radioelectric portabil de dimensiuni mici. *(<fr. radio-microphone)*

radiomicrométru *s. n.* aparat de precizie pentru măsurarea lungimilor prin metode radiotehnice; microradiometru. *(<fr. radiomicromètre)*

radiomimétic, -ă *adj.* (despre substanțe) cu efecte similare celor ale radiațiilor ionizate. *(<fr. radiomimétique, engl. radiomimetic)*

radiomucită *s. f.* leziune a unei mucoase provocată de radiația ionizantă. *(<fr. radiomucite)*

radiomutáție *s. f.* mutație produsă de radiațiile ionizante. *(<fr. radiomutation)*

radionavigánt *s. m.* membru al echipajului însărcinat a asigura la bordul (aero)navelor legăturile prin radio. *(<fr. radionavigant)*

radionavigáție *s. f.* navigație care folosește procedee radioelectrice pentru conducerea (aero)navelor; navigație radio. *(<fr. radionavigation)*

radionecróză *s. f.* necroză a unui țesut datorată acțiunii radiațiilor X. *(<fr. radionécrose)*

radionevrítă *s. f.* nevrită cauzată de acțiunea razelor radioactive asupra unui nerv. *(<fr. radionévrite)*

radionucléu *s. n.* *(fiz.)* nucleu (instabil) radioactiv. *(<radio¹ + nucleu)*

radionucleíd *s. m.* radionuclid. *(<fr. radionucléide)*

radionuclíd *s. m.* nuclid radioactiv; radionucleid. *(<fr. radionuclide)*

radioopác, -ă *adj.* (despre substanțe) care, introdus în organism, împiedică trecerea radiațiilor. *(<fr. radioopaque)*

radiooperatór, -oáre *s. m. f.* operator radio². *(<engl. radiooperator)*

radiopatologíe *s. f.* disciplină care studiază bolile provocate de raze X sau de corpuri radioactive. *(<fr. radiopathologie)*

radiopelvigrafíe *s. f.* radiografie folosită pentru explorarea pelvisului. *(<fr. radiopelvigraphie)*

radiopelvimetríe *s. f.* metodă radiologică de măsurare a diametrelor bazinului obstetrical. *(<fr. radiopelvimétrie)*

radiopirát *s. m.* stație particulară de radiodifuziune, instalată fără autorizație pe un vas ancorat la limita apelor teritoriale ale unei țări. *(<fr. radiopirate)*

radioprográm *s. n.* program al emisiunilor transmise prin radio. *(<germ. Radioprogramm)*

radioproiectór *s. n.* instalație, înglobând un radiolocator și un proiector, destinată să descopere și să lumineze țintele aeriene pe timpul nopții. *(<radio² + proiector)*

radioprotectór, -oáre **I.** *adj.* care protejează de acțiunea nocivă a unor radiații. **II.** *s. f.* *~oare chimică* = substanță chimică neutralizantă a efectului energiei radiante asupra organismului. *(<fr. radioprotecteur)*

radioprotécție *s. f.* complex de măsuri pentru apărarea omului și a naturii de efectele nocive ale radiațiilor. *(<fr. radioprotection)*

radiopublicitáte *s. f.* publicitate făcută prin radio. *(<radio² + publicitate)*

radioreceptór *s. n.* instalație de radiocomunicații cu care se recepționează unde electromagnetice (sonore sau luminoase); receptor radio. ◊ *~ de trafic* = radioreceptor profesional pentru recepția unor semnale cu caracter special (informații de presă, date științifice etc.). *(<fr. radiorécepteur)*

radiorecépție *s. f.* recepție a unei radiocomunicații. *(<fr. radioréception)*

radiorecórding *s. n.* titlul unei emisiuni radiofonice de muzică ușoară. *(<radio² + recording)*

radioreléu *s. n.* sistem de radiocomunicație între două stațiuni prin intermediul stațiunilor intermediare. *(<engl. radio-relay)*

radioreperáj *s. n.* radiolocație. *(<fr. radiorepérage)*

radioreportáj *s. n.* reportaj transmis prin radio. *(<fr. radioreportage)*

radioreportér, -ă *s. m. f.* reporter pentru emisiunile de radio. *(<fr. radioreporter)*

radiorezistént, -ă *adj.* care prezintă radiorezistență. *(<fr. radiorésistant)*

radiorezisténță *s. f.* reacție a organismului sau a țesuturilor vii față de radiațiile ionizante. *(<fr. radiorésistance)*

radiós, -oásă *adj.* **1.** care emite raze luminoase; luminos, strălucitor. **2.** *(fig.; despre figura omenească; despre oameni)* care exprimă seninătate, fericire, încîntare. *(<fr. radieux)*

radiosarcóm *s. n.* sarcom provocat de aplicarea razelor X sau de un corp radioactiv. *(<fr. radiosarcome)*

radioscóp *s. n.* aparat folosit în radioscopie. *(<engl. radioscope)*

radioscópic, -ă *adj.* referitor la radioscopie. *(<fr. radioscopique)*

radioscopíe *s. f.* examinare vizuală a unui corp opac prin proiectare pe un ecran fluorescent a unui fascicul de raze X care străbat acel corp; röntgenoscopie. ● imaginea astfel obținută. *(<fr. radioscopie)*

radiosemnál *s. n.* semnal relativ la radiațiile electromagnetice din afara galaxiilor. (după engl. *radiosignal)*

radiosensíbil, -ă *adj.* care prezintă radiosensibilitate. (<fr. *radiosensible*)

radiosensibilitáte *s. f.* sensibilitate a unei celule, a unui țesut sau a organismului față de radiațiile ionizante. (<fr. *radiosensibilité*)

radioservice/-sér-vis/ *s. n.* service pentru aparatura de radiocomunicații. (<engl. *radio-service*)

radiosextánt *s. n.* aparat care servește la stabilirea poziției unei (aero)nave, folosind emisiunile radio ale aștrilor. (<*radio*² + *sextant*)

radiosimpozión *s. n.* simpozion prezentat la radio. (<*radio*² + *simpozion*)

radiosondáj *s. n.* cercetare pe verticală a atmosferei cu ajutorul unei radiosonde. (<fr. *radiosondage*)

radiosóndă *s. f.* aparat de sondaj meteorologic, folosit pentru cercetarea păturilor superioare ale atmosferei și transmiterea informațiilor printr-o stație de radioemisie. (<fr. *radiosonde*)

radiospectrométru *s. n.* aparat de analiză a undelor electromagnetice care provin de la astre. (<fr. *radiospectromètre*)

radiostáție *s. f.* v. radiostațiune.

radiostațiúne *s. f.* stație de radioemisiune. — var. *radiostație* s. f. (<fr., engl. *radiostation*)

radiostéa *s. f.* denumire dată astrelor invizibile, detectate cu ajutorul undelor hertziene pe care le emit. v. radiosursă. (după fr. *radioétoile*, engl. *radiostar*)

radiostéreo *s. n.* radio care reproduce sunetele stereofonic. (<*radio*² + *stereo*²)

radiostereografíe *s. f.* metodă radiologică prin care imaginea radiografică apare tridimensională. (<fr. *radiostéréographie*)

radiostereoscopíe *s. f.* radioscopie în care, folosindu-se două surse de radiație, se obține o impresie de relief. (<fr. *radiostéréoscopie*)

radiostimulárе *s. f.* metodă de stimulare a creșterii plantelor prin tratarea semințelor cu radiații. (după fr. *radiostimulation*)

radiosúrsă *s. f.* obiect ceresc ca sursă de radiounde. v. pulsar, quasar. (<fr. *radiosource*)

radioșcoálă *s. f.* transmisiune de lecții cu ajutorul radioului. (<*radio*² + *școală*)

radiotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la radiotehnică. II. *s. f.* ramură a tehnicii care studiază aplicațiile oscilațiilor și undelor electromagnetice de înaltă frecvență pentru transmiterea și recepționarea informațiilor. ● tehnica fabricării aparatajului pentru radiocomunicații. (<fr. *radiotechnique*)

radiotelefón *s. n.* aparat portabil pentru efectuarea de radiocomunicații pe distanțe relativ scurte. (<fr. *radiotéléphone*)

radiotelefónic, -ă *adj.* referitor la radiotelefonie. (<fr. *radiotéléphonique*)

radiotelefonía *s. f.* sistem de comunicație radiotelefonică în ambele sensuri între două posturi, echipate fiecare cu aparate de emisiune și de recepție. (<fr. *radiotéléphonie*)

radioteleghidát, -ă *adj.* teleghidat prin unde radio. (<*radio*² + *teleghidat*)

radiotelegrafiá *vb. tr.* a transmite (o știre, o comunicare etc.) prin radiotelegrafie. (<fr. *radiotélégraphier*)

radiotelegráfic, -ă *adj.* referitor la radiotelegrafie. (<fr. *radiotélégraphique*)

radiotelegrafíe *s. f.* radiocomunicație folosind proprietățile undelor electromagnetice pentru transmiterea semnalelor; telegrafie fără fir. (<fr. *radiotélégraphie*)

radiotelegrafíst, -ă *s. m. f.* operator la un aparat de radiotelegrafie. (<fr. *radiotélégraphiste*)

radiotelegrámă *s. f.* radiogramă (1). (<fr. *radiotélégramme*)

radiotelemecánică *s. f.* dirijare a mecanismelor mobile la distanță cu ajutorul undelor radiofonice. (<fr. *radiotélémécanique*)

radiotelemétric, -ă *adj.* referitor la radiotelemetrie. (<fr. *radiotélémétrique*)

radiotelemetríe *s. f.* determinare a distanței dintre un obiect și un reper dat cu ajutorul undelor radioelectrice. (<it. *radiotelemetria*)

radiotelemétru *s. n.* instrument folosit în radiotelemetrie. (<fr. *radiotélémètre*, engl. *radiotelemeter*)

radiotelescóp *s. n.* instrument pentru recepționarea, măsurarea și studierea undelor radiofonice emise de corpurile cerești. (<fr. *radiotélescope*)

radioteleșcoálă *s. f.* transmisiune de lecții prin radio și televiziune. (<*radio*² + *teleșcoală*)

radiotelevizá *vb. tr. (rar)* a transmite concomitent prin radio și televiziune. — *radiotelevizáre* s. f. (<*radiotelevizat*)

radiotelevizát, -ă *adj.* transmis în același timp prin radio și televiziune. (<fr. *radiotélévisé*)

radioteleviziúne *s. f.* serviciu, post, întreprindere de radio și televiziune. (<fr. *radiotélévision*)

radioteodolít *s. n.* aparat pentru determinarea în altitudine a direcției și vitezei vântului prin măsurarea unghiurilor azimutale și verticale ale unui radioemițător. (<germ. *Radiotheodolit*)

radioterapeút, -ă *s. m. f.* medic specialist în radioterapie. (<fr. *radiothérapeute*)

radioterapeútic, -ă *adj.* radioterapic. (<it. *radioterapeutico*)

radioterápic, -ă *adj.* referitor la radioterapie; radioterapeutic. (<fr. *radiothérapique*)

radioterapíe *s. f.* tratament al unor boli bazat pe acțiunea radiațiilor ionizante. (<fr. *radiothérapie*)

radiotóm *s. n.* tomograf. (<fr. *radiotome*)

radiotomíe *s. f.* tomografie. (<fr. *radiotomie*)

radiotoxicitáte *s. f.* toxicitate a substanțelor radioactive. (<engl. *radiotoxicity*)

radiotransmisionist *s. m.* specialist în radiotransmisiuni. (<*radio*² + *transmisionist*)

radiotransmisiúne *s. f.* transmitere prin radio a unor sunete, semnale sau imagini. (<fr. *radiotransmission*)

radiotratamént *s. n. (med.)* tratament cu radiații. (<*radio*¹- + *tratament*)

radiotropism *s. n.* tropism rezultat sub influența elementelor radioactive. (<fr. *radiotropisme*)

radioúndă *s. f.* undă electromagnetică de radiofrecvență; radiație radio. (după engl. *radio-waves*)

radiovacánță *s. f.* post de radio sezonier cu emisiuni destinate celor aflați în vacanță. (<*radio*[2] + *vacanță*)

radiovalíză *s. f.* aparat de radio portativ de forma și mărimea unei valize. (<germ. *Radiovalise*, n. com.)

radíst *s. m.* specialist care asigură funcționarea și întreținerea aparatelor de radio. (<*radio*[2] + *-ist*)

rádiu/rádium *s. n.* element radioactiv din grupa metalelor alcalino-pământoase, folosit ca substanță emițătoare de radiații în medicină și în fizica nucleară. (<fr. *radium*)

radiumpunetúră *s. f.* radiumterapie locală prin aplicare de ace de radium. (<fr. *radiumpuncture*)

radiumterapíe *s. f.* metodă de tratament (al tumorilor maligne) cu radiu; curieterapie, gamaterapie. (<fr. *radiumthérapie*)

rádius *s. n.* os lung care, împreună cu cubitusul, formează scheletul antebrațului. (<lat., fr. *radius*)

rádix *s. n.* (*rar*) rădăcină. (<lat. *radix*)

radóm *s. n.* carcasă sferică din material plastic care protejează antenele de emisiune-recepție contra agenților atmosferici și loviri. (<fr., engl. *radome*)

radón *s. n.* element gazos radioactiv inert, care ia naștere prin dezintegrarea radiului. (<fr. *radon*)

radotáj *s. n.* repetare a relatării unor evenimente sau întîmplări, în timpul unei discuții, simptomatică pentru sindroamele senile. (<fr. *radotage*)

radúb *s. n.* reparație la coca unei nave. (<fr. *radoub*)

radúlă *s. f.* limbă aspră la unele moluște, servind la roaderea hranei. (<fr., lat. *radula*, răzuitoare)

raí *s. n.* (*cinem.*) mișcare rapidă de panoramare a aparatului de filmat. (<germ. *Raff*)

rafaelésc, -ă *adj.* rafaelic. (<it. *raffaellesco*)

rafaélic, -ă *adj.* referitor la Rafael; care amintește de calitățile și tipurile lui Rafael; rafaelesc. (<fr. *raphaélique*, cf. *Rafael*, pictor și arhitect renascentist it.)

rafaelísm *s. n.* caracter specific artei lui Rafael. ● tendință de a imita maniera lui Rafael. (<engl. *raphaelism*)

rafaelít, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al rafaelismului. (<engl. *raphaelite*)

rafálă *s. f.* 1. intensificare bruscă și de scurtă durată a vîntului. 2. seric continuă de focuri trase cu o armă automată. (<fr. *rafale*)

rafé *s. n.* linie de joncțiune a două jumătăți simetrice ale unei formații anatomice sau ale unui organ. (<fr. *raphé*, cf. gr. *raphe*, sutură)

rafídă *s. f.* fascicul de incluziuni citoplasmatice în formă de cristale aciculare fine. (<fr. *raphide*)

ráfie[1] *s. f.* palmier exotic din Africa și America, cu tulpină tare și frunze foarte lungi, din ale cărui fibre se confecționează sfori, legături etc. ● fibră obținută din nervurile frunzelor acestui palmier. (<fr. *raphia*, germ. *Raphia* < cuv. malgaș)

-rafíe[2] *elem. comp.* „sutură chirurgicală". (<fr. *-rhaphie*, cf. gr. *rhaphe*, cusătură)

rafinà *vb.* I. *tr.* a curăța o substanță, un produs etc. de corpurile străine pe care le conține. II. *tr., refl.* (*fig.*) a (se) face mai fin, mai subtil, mai delicat. (<fr. *raffiner*)

rafináj *s. n.* rafinare. (<fr. *raffinage*)

rafinamént *s. n.* 1. finețe, delicatețe, subtilitate a gustului, a simțirii. 2. (*peior.*) perfidie. (<fr. *raffinement*)

rafináre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) rafina și rezultatul ei; rafinaj. 2. operația de defibrare fină a pastei din fibre de lemn pentru a obține un grad de măcinare mai ridicat. (<*rafina*)

rafinát, -ă *adj.* 1. (despre produse) obținut prin rafinare. 2. (*fig.*) fin, delicat, subtil. 3. (*peior.*) perfid. (<fr. *raffiné*)

rafinatór I. *s. m.* rafinor (I). II. *s. n.* rafinor (II, 2). (<*rafina* + *-tor*)

rafinărie *s. f.* instalație, fabrică pentru rafinarea anumitor produse (petrol, zahăr etc.). (<fr. *raffinerie*)

rafinór I. *s. m.* lucrător într-o rafinărie; rafinator (I). II. *s. n.* 1. mașină pentru măcinarea sau rafinarea semifabricatelor fibroase ori a pastei de hîrtie. 2. vas metalic folosit la rafinarea produselor petroliere; rafinator (II). (<fr. *raffineur*, germ. *Raffineur*)

rafinóză *s. f.* substanță, formată din galactoză, fructoză și glucoză, care se obține din semințele de bumbac și din sfecla de zahăr. (<fr. *raffinose*)

rafistolá *vb. tr.* (*fam.*) a repara, a îndrepta ceva de mîntuială, sumar și nesistematic. — *rafistoláre* s. f. (<fr. *rafistoler*)

raflésia *s. f.* plantă exotică, parazită, lipsită de frunze și clorofilă, ale cărei petale, lungi de aproape o jumătate de metru, sînt acoperite cu pete roșii și albe și exală un miros cadaveric. (<fr. *rafflesia*, cf. *Arnold Raffles*, botanist ol.)

ragádă *s. f.* 1. mică ulcerație care se formează pe piele și pe mucoasa anală. 2. sfîrcul mamelei. (<fr. *rhagade*, cf. gr. *rhagas*, fisură)

raganélă *s. f.* instrument muzical autofon care prin învîrtire produce un zbîrnîit ca moriștea. (<it. *raganella*)

ragázza/-ga-ța/ *s. f.* fată. (<it. *ragazza*)

-ragíe *elem. comp.* „fisură", „curgere". (<fr. *-rhagie*, cf. gr. *rhage*, erupție)

raglán *s. n.* croială specială pentru paltoane și pardesie, caracterizată prin aceea că mîneca pornește chiar de sub guler. ● pardesiu sau palton cu asemenea croială. (<fr. *raglan*, cf. lord *Raglan*, general engl.)

ragondén *s. m.* specie de mamifer rozător din America de Sud, asemănător cu castorul. (<fr. *ragondin*)

ragtíme/régtaim/ *s. n.* 1. muzică sincopată și rapidă, specifică jazului, rezultată din fuziunea folclorului negru american cu muzica de dans a albilor. 2. stil pianistic caracterizat prin execuția acestei muzici, marcînd cu mîna stîngă timpii tari printr-un sunet, în timp ce mîna dreaptă reproduce melodia sincopată și cu unele

broderii (2). (<amer. *ragtime* < *rag*, podoabă; *time*, timp)

ragtimer/rég-taimăr/ *s. m.* muzician care practică stilul ragtime. (<amer. *ragtimer*)

RAHI(O)-, -rahie *elem. comp.* „coloană vertebrală, rahis". (<fr. *rachi/o/-, -rachie*, cf. gr. *rhachis*, șira spinării)

rahialgie *s. f.* durere a coloanei vertebrale. (<fr. *rachialgie*)

rahianalgezie *s. f.* rahianestezie. (<fr. *rachianalgésie*)

rahianestézic, -ă *adj., s. n.* (anestezic) cu care se efectuează rahianestezia. (<fr. *rachianesthésique*)

rahianestezie *s. f.* anestezie a jumătății inferioare a corpului, obținută printr-o injecție în canalul rahidian; rahianalgezie. (<fr. *rachianesthésie*)

rahicentéză *s. f.* puncție rahidiană cu rol terapeutic sau anestezic. (<fr. *rachicentèse*)

rahidián, -ă *adj.* care aparține coloanei vertebrale sau măduvei spinării. ○ *canal* ~ = canal format din vertebre, în care se află măduva spinării. (<fr. *rachidien*)

-rahie v. r a h i (o)-.

rahiocampsie *s. f.* curbare a coloanei vertebrale. (<engl. *rachiocampsis*)

rahiopatie *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile coloanei vertebrale. (<engl. *rachiopathy*)

rahiplegie *s. f.* paralizie a coloanei vertebrale. (<engl. *rachiplegia*)

ráhis *s. n.* 1. coloana vertebrală. 2. ax principal la inflorescențele gramineelor, pe care sînt dispuse florile și spiculețele. 3. partea externă, plină în interior, a unei pene. (<fr. *rachis*)

rahischizalgie *s. f.* durere localizată la nivelul rahischizisului posterior. (<*rahischizis* + *-algie*)

rahischízis *s. n.* malformație congenitală a rahisului (1), care prezintă o fentă a canalului vertebral. (<fr. *rachischisis*)

rahisintéză *s. f.* intervenție chirurgicală care urmărește solidarizarea mai multor vertebre. (<*rahi-* + *sinteză*)

rahitic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de rahitism. ● (despre părți ale corpului) anormal dezvoltat, subțire. (<fr. *rachitique*)

rahitigén, -ă *adj.* care cauzează sau favorizează rahitismul. (<fr. *rachitigène*)

rahitism *s. n.* 1. boală (la copii) caracterizată prin deformații ale oaselor, ca urmare a lipsei sărurilor de calciu în organism. 2. dezvoltare incompletă a unei plante; hipertrofie a învelișurilor florale. (<fr. *rachitisme*)

rahitóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în rahitomie. (<fr. *rachitome*)

rahitomie *s. f.* secționare chirurgicală a coloanei vertebrale. (<fr. *rachitomie*)

raid *s. n.* 1. incursiune rapidă în teritoriul inamic, executată de o mică unitate militară (de aviație, marină, tancuri etc.) în scop de recunoaștere sau cercetare. 2. drum aerian parcurs de un avion. 3. ~ *-anchetă* = anchetă pe o anumită temă efectuată în diferite întreprinderi, localități etc. (<fr. *raid*)

rajiformes *s. f. pl.* ordin de pești cartilaginoși cu corpul în formă de disc, datorită dezvoltării mari a înotătoarelor pectorale, care trăiesc pe fundul mării, în apropiere de coaste. (<fr. *rajiformes*)

raigrás *s. n.* plantă erbacee din familia gramineelor, însămînțată pentru peluze, terenuri sportive, pășuni etc. (<germ. *Raigras*)

raión *s. n.* 1. suprafață, teritoriu limitat de o anumită rază în raport cu un centru. ● unitate teritorial-administrativă în care se împarte o regiune, un district sau un oraș mare, în unele țări. 2. *(mil.)* porțiune de teren (sau de apă) în care se dispun forțe și mijloace în vederea îndeplinirii unei misiuni de luptă. 3. secție a unui magazin unde se găsesc mărfuri de același fel. (<*/i/* rus. *raion*, fr. *rayon*)

raiona *vb. tr.* 1. a împărți în raioane (1). 2. a repartiza (mărfuri, produse etc.) pe raioane (3). ● a distribui solurile unei specii de plante, diferențiat, pe (micro)zone de cultură. — *raionáre* s. f. (<fr. *rayonner*)

raionál, -ă *adj.* referitor la raion, al raionului. (<*raion* + *-al*)

raisonneur/re-zo-nör/ *s. m.* personaj care reflectează asupra acțiunii unei opere literare, *(spec.)* a unei piese de teatru, a unui film sau asupra celorlalte personaje. ● *(p. ext.)* cel care face obiecții în orice împrejurare, care reflectează îndelung, spunîndu-și gîndurile. (<fr. *raisonneur*)

rajáh *s. m.* titlu purtat de un prinț feudal indian, conducător al unui ținut; cel care poartă acest titlu. (<fr. *rajah* < cuv. sanscr.)

ral *s. n.* zgomot caracteristic al respirației în afecțiunile bronhiilor sau ale plămînilor. ● zgomot produs de respirația unui muribund. (<fr. *râle*)

ralanti *s. n.* 1. mers încetinit al unui motor cu ardere internă. 2. *(cinem.)* proiecție în care mișcările se efectuează cu o viteză mai redusă decît în realitate. (<fr. *ralenti*)

ralantizáre *s. f.* *(rar)* scădere a intensității unei mișcări, a vitezei, *(fig.)* a energiei. (după fr. *ralentissement*)

raliá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) aduna, a (se) strînge în jurul cuiva sau a ceva pentru a realiza o acțiune comună. II. *refl.* a adera la o părere, la o propunere etc.; a se alătura cuiva sau la ceva. — *raliére* s. f. (<fr. *rallier*)

ralide *s. n. pl.* familie de păsări terestre sau semiacvatice alergătoare, de talie mică sau mijlocie, avînd ca tip cristeiul-de-baltă. (<fr. *rallidés*)

ralifórme *s. f. pl.* ordin de păsări cu penajul șters, cuprinzînd cristeiul-de-baltă, cocorul, dropia etc. (<fr. *ralliformes*)

raliu *s. n.* 1. competiție automobilistică de regularitate și rezistență, organizată pe un parcurs lung, constînd uneori și din probe speciale. 2. *(p. ext.)* concurs (de cunoștințe etc.). (<fr. *rallye*)

rallentándo *adv.* *(muz.)* rărind progresiv mișcarea. (<it. *rallentando*)

ramá[1] *vb. intr.* a visli. — *ramáre* s. f. (<fr. *ramer*)

-ráma[2] v. - o r a m a .

ramapitéc *s. m.* maimuță antropoidă fosilă din India, de la sfîrșitul miocenului, primul ho-

minid, strămoșul cel mai îndepărtat al omului, al liniei care a dus la apariția urangutanului. (<fr. *ramapithèque*, lat. *ramapithecus*, cf. *Rama*, divinitate hindusă)

rámă[1] *s. f.* vîslă. (<fr. *rame*)

rámă[2] *s. f.* convoi de vagoane de tren sau de metrou legate între ele. (<fr. *rame*)

rambleiá *vb. tr.* 1. a face un rambleu (1) pentru o șosea, o cale ferată etc. 2. a umple cu rambleu (2) golurile rămase într-o mină în urma exploatării. — *rambleiére* s. f. (<fr. *remblayer*)

rambleiáj *s. n.* rambleiere. (<fr. *remblayage*)

rambleiatór *s. m.* lucrător minier care execută lucrări de rambleiere. (după fr. *remblayeur*)

rambléu *s. n.* 1. lucrare executată în scopul ridicării unui teren la nivelul necesar sau al susținerii terasamentului unei căi ferate, șosele etc. deasupra nivelului terenului. 2. material solid folosit la umplerea unor goluri sau pentru a ridica un teren la nivelul necesar unei construcții. (<fr. *remblai*)

rambúrs *s. n.* sistem de expediere a mărfurilor conform căruia contravaloarea mărfii sau a taxei de transport este plătită de destinatar la primire. ● contravaloarea însăși. (<*rambursa*)

rambursá *vb. tr.* 1. a restitui un împrumut. 2. a trimite înapoi (prin ramburs). — *rambursáre* s. f. (<fr. *rembourser*)

rambursábil, -ă *adj.* care poate fi rambursat. (<fr. *remboursable*)

ramér *s. m.* cel care rameză; vîslaș. (<fr. *rameur*)

raméză *s. f.* mașină pentru întinderea în lățime și uscarea țesăturilor (<fr. *rameuse*)

ramforíneus *s. m.* reptilă zburătoare fosilă, din ordinul pterozaurienilor, avînd un cioc lung, dinți puternici și coadă lungă, puternică, terminată cu o paletă. (<fr. *rhamphorhynque*, lat. *ramphorynchus*, cf. gr. *rhamphos*, cioc; *rhynchos*, bot)

RAMI- *elem. comp.* „ramă, ramificație". (<fr. *rami-*, cf. lat. *ramus*, ramură)

ramícol, -ă *adj.* care trăiește pe ramuri. (<fr. *ramicole*)

rámie *s. f.* plantă textilă din familia urticaceelor, originară din Extremul Orient; iarbă-de-China. ● fibră, foarte suplă și rezistentă, extrasă din tulpina acestei plante. (<fr. *ramie* < cuv. malaiez)

ramificá *vb. refl.* (despre arbori, căi de comunicație, conducte etc.) a se despărți în două sau mai multe ramuri. — *ramificáre* s. f. (<fr. *ramifier*)

ramificáție *s. f.* loc unde se ramifică un drum, un curs de apă etc. ● parte ramificată: ramură; braț, subdiviziune. — var. *ramificațiune* s. f. (<fr. *ramification*)

ramificațiúne *s. f.* v. ramificație.

ramifórm, -ă *adj.* în forma unor ramuri. (<fr. *ramiforme*)

ramiseciúne *s. f.* secționare a ramurilor de distribuție periferică a nervilor rahidieni. (<fr. *ramisection*)

ramnacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, cuprinzînd arbori și arbuști în general cu spini, care cresc în regiunile calde și temperate, avînd ca tip salba-moale. (<fr. *rhamnacées*, cf. lat. *rhamnus*, gr. *rhamnos*, salbă-moale)

ramoli *vb. refl.* a-și pierde (din cauza bătrîneții) vioiciunea mișcărilor, agerimea minții. — *ramolíre* s. f. (<fr. *ramollir*)

ramolismént *s. n.* stare a celui ramolit; ramolire. ○ *~ cerebral* = necroză a unei porțiuni din creier, determinată frecvent de leziuni vasculare. (<fr. *ramolissement*)

ramonáj *s. n.* *(alp.)* escaladare prin interiorul unei formații stîncoase. (<fr. *ramonage*)

ramós, -oásă *adj.* cu multe ramuri; puternic ramificat. (<fr. *rameux*)

rampánt, -ă I. *adj.* (despre o suprafață) înclinat în rampă. II. *s. m.* *(arhit.)* fiecare dintre cele două laturi oblice ale unui fronton, gablu sau hîntou. III. *s. n.* *(herald.)* însemn animalier reprezentat ridicat pe labele din spate. (<fr. *rampant*)

rámpă *s. f.* 1. teren înclinat, privit în sensul în care urcă. ● porțiune din traseul unei căi ferate sau a unui drum în pantă urcătoare. 2. platformă amenajată în stații pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor de cale ferată. ○ *~ de lansare* = suport echipat cu diferite dispozitive de orientare și ghidare de pe care se lansează avioanele catapultate sau rachetele. 3. balustradă la o scară sau la un pod. ● bariera. 4. partea din față a unei scene de teatru, unde sînt instalate luminile. ○ *a vedea lumina ~ei* = a intra în repertoriul unui teatru, a fi jucat în fața publicului; *a chema la ~* = a cere prin aplauze revenirea artiștilor pe scenă. 5. compartiment din melcul urechii interne; scală (2). (<fr. *rampe*)

ramplasá *vb. tr.* a înlocui, a substitui. — *ramplasáre* s. f. (<fr. *remplacer*)

ramplasábil, -ă *adj.* care se poate substitui. (<fr. *remplaçable*)

ráña /-nia/ *s. f.* suprafață de eroziune ușor înclinată, acoperită cu pietrișuri de cuarț; glacis. (<sp. *raña*)

ranch/ ranci/ *s. n.* fermă de mari proporții pentru creșterea vitelor în vestul S.U.A. și în Mexic. (<amer. *ranch*, sp. *rancho*)

ranchiúnă *s. f.* ură ascunsă și dorință de răzbunare; pică. (<fr. *rancune*)

ranchiunós, -oásă *adj.* care poartă ranchiună; vindicativ. (<fr. *rancuneux*)

rand *s. m.* unitate monetară a Africii de Sud. (<fr. *rand*)

randalínă *vb. tr.* a moleta (1). — *randalinăre* s. f. (după germ. *randalieren*)

randalínă *s. f.* moletă (1). (<germ. *Randeline*)

randaménț *s. n.* 1. raportul dintre efectul obținut și efortul depus într-o activitate; eficiență. ● *(ec.)* efectul util al unui factor al procesului de producție într-o anumită unitate de timp. ● eficiență, folos, beneficiu. 2. raportul dintre valoarea unei mărimi (energie, putere etc.) cedată de un sistem tehnic sub formă utilă

și valoarea aceleiași mărimi absorbită de acest sistem. (<fr. *rendement*)

rándă *s. f.* velă aurică arborată la catargul de la pupă. (<it. *randa*)

randevú *s. n.* v. rendez-vous.

ranfluá *vb. tr.* a aduce la suprafață și a repune în stare de plutire o navă scufundată. — *ranfluáre* s. f. (<fr. *renflouer*)

ranforsá *vb. tr.* **1.** a întări (o piesă, o construcție metalică) cu ranforturi. ● a întări, a consolida, a face mai rezistent. **2.** a suplimenta numărul vehiculelor de transport în comun în perioada orelor de vîrf. — *ranforsáre* s. f. (<fr. *renforcer*)

ranforsáj *s. n.* ranforsare; *(spec.)* întărire a suspensiei la automobile. (<fr. *renforçage*)

ranfórt *s. n.* element de construcție format din una sau mai multe bare, destinat a asigura rigiditatea transversală a unui pod metalic, a unei pile înalte de beton armat etc. (<fr. *renfort*)

rang *s. n.* **1.** loc ocupat de cineva sau de ceva într-o ierarhie. ● treaptă, situație socială. **2.** categorie a navelor militare potrivit mărimii sau armamentului lor. **3.** *(mat.)* număr natural care indică poziția unui termen într-un șir. ○ *(lingv.)* ~ *de frecvență* = loc ocupat de un cuvînt, fonem etc. în ordinea frecvenței, organizată descendent. (<fr. *rang*)

ranger/rén-ger/ *s. m.* soldat dintr-un corp de elită al armatei americane. (<engl. *ranger*)

RANI- *elem. comp.* „broască". (<it., engl. *rani-*, cf. lat. *rana*)

ranicultúră *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu creșterea broaștelor de baltă comestibile; batracocultură. (<it. *ranicoltura*)

ranídе *s. f. pl.* familie de batracieni fără coadă, cuprinzînd broaștele. (<fr. *ranidés*)

ranifórm, -ă *adj.* în formă de broască. (<*rani-* + *-form*)

ranivór, -ă *adj.* care se hrănește cu broaște. (<*rani-* + *-vor*)

ránker/-căr/ *s. n.* sol slab evoluat, format din roci silicioase. (<fr., engl. *ranker*)

rantoalá *vb. tr.* **1.** *(arte)* a restaura pînza uzată a unui tablou prin lipirea ei pe o pînză nouă. ● a dubla, a face ca două materiale să intre în contact după ce s-au uscat pe ele cleiurile cu solvenți cu care au fost unse. **2.** a transporta culorile pe o nouă pînză. — *rantoalátre* s. f. (<fr. *rentoiler*)

ranúlă *s. f.* formațiune chistică congenitală a cavității bucale. (<fr. *ranule*, lat. *ranula*, broscuță)

ranunculacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate, avînd ca tip piciorul-cocoșului. (<fr. *renonculacées*)

ranversá *vb. tr.* a da peste cap; a răsturna. (<fr. *renverser*)

ranversábil, -ă *adj.* care poate fi ranversat. ○ *(muz.) contrapunct* ~ = scriitură contrapunctică astfel construită încît permite schimbarea ordinii de suprapunere a vocilor. (<fr. *renversable*)

ranversabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este ranversabil. (<*ranversabil* + *-itate*)

ranversáre *s. f.* acțiunea de a ranversa. ● evoluție acrobatică prin care un avion execută o schimbare de direcție de 180°, fiind săltat brusc în sus și apoi lăsat să alunece pe o parte. (<*ranversa*)

rapáce *adj. (livr.)* lacom, hrăpăreț, apucător. (<fr. *rapace*, lat. *rapax*, *-cis*, răpitor)

rapacitáte *s. f.* însușirea de a fi rapace; lăcomie. (<fr. *rapacité*, lat. *rapacitas*)

rapakívi *s. n.* varietate roșie de granit, cu structură porfirică și larg cristalizat. (<finl. *rapakivi*)

rapél *s. n.* **1.** readucere la poziția inițială a unei piese, a unui sistem tehnic. **2.** *(mar.)* semnal de goarnă pentru rechemarea abordorilor pătrunși pe o navă a adversarului. **3.** *(alp.)* manevră de coardă care asigură coborîrea celor mai dificile pasaje cu maximum de securitate. **4.** reînmoire a unui vaccin; repetare a unei manifestări sau a unei intervenții. **5.** *(rar)* (re)amintire, rechemare a unui nume, a unei date. (<fr. *rappel*)

rapíd, -ă **I.** *adj.* (și *adv.*) care se petrece, se execută cu repeziciune; repede. ● foarte înclinat, piептiș. ○ *tren* ~ (și *s. n.*) = tren de mare viteză, care oprește numai în stațiile foarte importante. **II.** *s. n.* **1.** canal cu pantă accentuată care racordează două tronsoane ale unui curs de apă situate la înălțimi diferite. ● sector al unui curs de apă cu pantă foarte accentuată. **2.** suprafață puternic înclinată, abruptă; povîrniș. **3.** *(geol.)* cataractă. (<fr. *rapide*)

rapiditáte *s. f.* însușirea a ceea ce este rapid; repeziciune, iuțeală, viteză mare. (<fr. *rapidité*, lat. *rapiditas*)

rapiéră *s. f.* *(rar)* spadă cu lama fină și lungă, folosită în dueluri. (<fr. *rapière*)

rapórt *s. n.* **I. 1.** legătură între obiecte, fenomene, noțiuni etc. ● *(pl.)* legătură între două (sau mai multe) persoane, instituții etc.; relație. **2.** relație (numerică) între două valori. ● *(mat.)* citul a două mărimi de același fel. **3.** *(gram.)* relație stabilită între cuvinte, construcții și propoziții. **II.** ciștig. ○ *casă de* ~ = casă construită pentru a fi închiriată și a aduce astfel beneficii. **III. 1.** comunicare (scrisă), dare de seamă, făcută de cineva în fața unei adunări, a unei autorități etc., cuprinzînd o relatare asupra unei activități personale sau colective; textul acestei comunicări. **2.** scurtă prezentare orală asupra situației trupei făcută de un militar în fața superiorului său. (<fr. *rapport*)

raportá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a relata (în scris sau oral) unui șef ierarhic sau unei adunări o situație, rezultatul unei activități etc. **2.** a stabili un raport între două sau mai multe noțiuni. **3.** *(mat.)* a găsi valoarea pe care o are o mărime, cînd a doua mărime are o valoare egală cu unitatea. **4.** a reprezenta pe un plan, la o anumită scară, elementele unei ridicări topografice. **II.** *refl.* a se referi, a face aluzie la ceva. — *raportáre* s. f. (<fr. *rapporter*)

raportábil, -ă *adj.* care se poate raporta (II) la... (<fr. *rapportable*)

raportór, -oáre **I.** *s. m. f.* cel care prezintă un raport. **II.** *s. n.* instrument gradat, în formă de semicerc, pentru desenarea și măsurarea unghiurilor. (<fr. *rapporteur*)

rapsód *s. m.* **1.** (în Grecia antică) cîntăreț popular care colinda orașele recitînd fragmente din poeme epice. v. a e d. **2.** (astăzi) poet (epic); bard. (<fr. *rhapsode*, gr. *rhapsodos* <*rhaptein*, a coase; *ode*, cîntec)

rapsodiá *vb. intr. (rar)* a compune și a recita poeme epice. — *rapsodiére* s. f. (<fr. *rhapsodier*)

rapsódic, -ă *adj.* referitor la rapsodie; fragmentat ca o rapsodie. • (despre compoziții muzicale) cu caracter de rapsodie (3). (<fr. *rhapsodique*)

rapsodie *s. f.* **1.** (în Grecia antică) episod din poemele homerice, recitat și cîntat în public de rapsozi. **2.** scriere lirică în versuri, fantezistă și sentimentală, de un colorit pitoresc. • lucrare formată din fragmente luate din diferite scrieri. **3.** piesă instrumentală scrisă pentru pian sau orchestră într-o formă liberă, pe teme folclorice sau în spirit popular. (<fr. *rhapsodie*, gr. *rhapsodia*)

rapsodíst, -ă *s. m. f. (rar)* compozitor de rapsodii. (<fr. *rhapsodiste*)

rapt *s. n. (livr.)* **1.** răpire (a unei persoane). **2.** jaf, hoție. (<fr. *rapt*, lat. *raptus*, jefuire)

ráptus *s. n.* tulburare mintală constînd din trecerea bruscă de la o stare de inhibiție, produsă de o anxietate puternică, la o stare de agitație psihomotorie, însoțită de obicei de impulsuri agresive. (<fr., lat. *raptus*)

rára ávis *loc. s.* (cu referire la fapturi sau prezențe excepționale) pasăre rară; raritate; om scump la vedere. (<lat. *rara avis*)

rarefácție *s. f.* rarefiere. (<fr. *raréfaction*)

rarefiá *vb. tr., refl.* (despre gaze) a(-și) micșora densitatea. — *rarefiére* s. f. (<fr. *rarefier*)

rarefiánt, -ă *adj.* care rarefiază. (<fr. *raréfiant*)

rarescént, -ă *adj.* care se rarefiază. (<fr. *rarescent*)

rarísim, -ă *adj.* foarte rar. (<fr. *rarissime*, lat. *rarissimus*)

raritáte *s. f.* **1.** obiect, ființă, fenomen care se găsește foarte rar; *(p. ext.)* ceea ce este excepțional, ieșit din comun. **2.** însușirea a ceea ce este rar. (<lat. *raritas, -atis*)

ras *s. m.* înalt titlu nobiliar militar în Etiopia, rezervat, de regulă, căpeteniilor de provincii istorice. (<fr. *ras* < cuv. abisinian)

rasá[1] *vb. refl.* (despre vin, șampanie) a se așeza, a se limpezi. (<fr. *rasseoir*)

rásă[2] *s. f.* treaptă de eroziune largă, de forma unei terase de-a lungul unui țărm, deasupra falezei. (<sp. *rasa*)

rasát, -ă *adj.* **1.** (despre animale) de rasă. **2.** (despre oameni) superior, select. (<*rasă* + *-at*)

rásă *s. f.* **1.** grup biologic de oameni care s-a format din cele mai vechi timpuri, prin adaptarea îndelungată la mediul cosmogeografic și la condițiile istorice de viață economico-sociale, avînd drept caractere distinctive culoarea pielii, a părului, trăsăturile feței etc. **2.** varietate de animale dintr-o aceeași specie, cu caractere distinctive ce se transmit de la o generație la alta; soi. ○ *de* ~ = de soi bun; select. (<fr. *race*, germ. *Rasse*)

raseologíe *s. f.* ramură a antropologiei care studiază geneza, structura, interferențele raselor umane. (<fr. *raciologie*)

raseur /-sör/ *s. m.* animal reproducător al cărui descendenți prezintă caracterele rasei. (<fr. *raceur*)

rasgádo *s. n.* preludiu de chitară executat prin atacarea tuturor coardelor. (<fr., sp. *rasgado*)

rășhi /-și/ *s. n.* scriere folosită în anumite manuscrise evreiești. (<ebr. *rashi*)

rasiál, -ă *adj.* referitor la rasism; rasist. ○ *discriminare* ~*ă* = supunerea cetățenilor de o anumită rasă la tratamente diferențiate, la persecuții. (<fr. *racial*)

rasísm *s. n.* concepție social-politică antiștiințifică și reacționară care susține ideea nefondată a inegalității biologice și intelectuale a raselor umane, precum și caracterul determinant, în istorie, al particularităților rasiale ale oamenilor, al luptei dintre rase. (<fr. *racisme*, rus. *rasizm*)

rasíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al rasismului. II. *adj.* bazat pe ură de rasă. (<fr. *raciste*)

raspútița *s. f.* perioadă de dezgheț, primăvara, care transformă suprafața solului în noroi, în regiunile nordice cu iarnă lungă. (<rus. *rasputița*)

rastél *s. n.* suport compartimentat pe care se reazemă arme, schiuri, biciclete etc. (<it. *rastello*, germ. *Rastel*)

ráster *s. n.* **1.** placă din sticlă cu o rețea fină de linii compuse din puncte, folosită în tipografie. **2.** instrument pentru liniat portative, putînd trage deodată cinci linii paralele; rastral. **3.** ansamblul liniilor alcătuite din puncte de lumină în care este descompusă o imagine de televiziune; rastru. (<germ. *Raster*)

rastrál *s. n.* raster (2). (<germ. *Rastral*)

rástru *s.n.* raster (3). (<lat. *rastrum*, greblă)

raș *s. n.* erupție eritematoasă de scurtă durată, care apare în perioada de invazie a unei boli eruptive. (<fr., engl. *rash*)

rașchetá *vb. tr.* **1.** a curăța o piesă metalică, un parchet etc. cu ajutorul rașchetei. **2.** a netezi cu rașcheta (2) o tencuială. — *rașchetáre* s. f. (<*rașcheta*)

rașchetatór *s. m.* muncitor specializat în rașchetarea parchetului. (<*rașcheta* + *-tor*)

rașchétă *s. f.* **1.** obiect în formă de daltă încovoiată cu care se răzuiește parchetul sau vopseaua de pe piesele metalice ce urmează să fie revopsite ori se curăță bordajul navelor. **2.** unealtă în formă de perie, folosită la rașchetarea tencuielilor. (<it. *raschietto*)

rășel *s. n.* mașină rectilinie de tricotat. ○ *(adj.) tricot* ~ = tricot din urzeală cu legături caracteristice, obținut la această mașină. (<germ. *Raschel*/maschine/)

rășpel *s. n.* pilă lată de oțel cu dinți mari, folosită pentru răzuirea lemnului. (<germ. *Raspel*)

ratá *vb.* I. *tr.* a pierde o ocazie, a nu reuși în ceva, a da greș, a nu se realiza pe măsura posibilităților. II. *intr.* (despre explozibile, arme de foc, proiectile) a nu lua foc (la declanșare). — *ratáre* s. f. (<fr. *rater*)

ratáfia *s.n.* lichior de fructe cu alcool și zahăr, un fel de crușon. (<fr. *ratafia* < cuv. creol)

ratáj *s. n. (rar; fam.)* ratare, eșec. (<fr. *ratage*)

ratașá *vb. refl.* a se lega, a se alipi, a se atașa. (<fr. *rattacher*)

ratát, -ă *adj.* 1. care a dat greș; nereușit, neizbutit. 2. (despre oameni; și *s. m. f.*) care nu a izbutit să se afirme, să creeze ceva de valoare. (<fr. *raté*)

ratatină *vb. tr., refl.* 1. *(med.)* a provoca încrețituri (pe țesuturi, celule etc.); a (se) încreți, a se zbârci. 2. *(fam.)* a se sfriji. — *ratatinare* s. f. (<fr. *ratatiner*)

rátă *s. f.* 1. fiecare dintre părțile în care se eșalonează o datorie sau o altă obligație pentru a fi achitată sau distribuită treptat, la anumite termene. 2. raport (procentual), procent (al contului, al dobînzii etc.). ○ *~a plusvalorii* = raportul dintre plusvaloare și capitalul variabil; *~a profitului* = raportul dintre plusvaloare și întregul capital avansat. (<germ. *Rate*)

ratéu *s. n.* 1. neaprindere a pulberii unui proiectil; proiectil neexplodat. 2. defect în funcționarea unui motor cu explozie, datorită arderii incomplete a combustibilului, care produce o falsă explozie; *(p. ext.)* pocnet care însoțește falsa explozie. 3. *(fam.)* gafă. (<fr. *raté*)

ratícid, -ă *adj., s. n.* (substanță) care stîrpește șoarecii, șobolanii. (<fr. *raticide*, cf. fr. *rat*, șoarece)

ratiéră *s. f.* dispozitiv la războiul mecanic de țesut, care ridică și coboară iețele. (<fr. *ratière*)

ratificá *vb. tr.* a face o ratificare. (<fr. *ratifier*, lat. *ratificare* < *ratum facere*, a face să fie valabil)

ratificáre *s. f.* 1. *(jur.)* act prin care organul competent al unui stat declară că își însușește un tratat semnat de reprezentantul său cu un alt stat sau cu mai multe state. ○ *instrument de ~* = document în care se consemnează însușirea unui tratat internațional de către un stat. 2. aprobare a unui act săvîrșit de un alt organ. (<*ratifica*)

ratinà *vb. tr. (text.)* a da un aspect buclat feței unei țesături. — *ratinare* s. f. (<fr. *ratiner*)

ratíte *s. f. pl.* subclasă de păsări acarinate, alergătoare, cu aripile slab dezvoltate, cuprinzînd struțul, pasărea kiwi etc. (<fr. *ratites*)

ratón *s. m.* 1. șobolan mic. 2. mamifer carnivor din America, bun cățărător, care seamănă cu bursucul prin pelaj și talie și cu ursul prin forma capului. (<fr. *raton*)

ratrapá *vb. tr., refl.* a (se) reface; a relua; a(-și) recîștiga (forțele). — *ratrapare* s. f. (<fr. *rattraper*)

rátă *s. f.* 1. cantitate de hrană, apă etc. fixată pe un timp determinat potrivit anumitor norme; porție. 2. *(mat.)* număr constant egal cu diferența, respectiv citul, a doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice, respectiv geometrice. (<fr. *ration*, lat. *ratio*, calcul)

raționcinà *vb. tr. (livr.)* a raționa cu mult echilibru, cu multă subtilitate. — *raționcinare* s. f. (<fr. *ratiocioner*, lat. *ratiocinari* < *ratio*)

raționcinát, -ă *adj.* cu caracter de raționcinare. (<it. *raziocinante*)

raționcinăție *s. f. (livr.)* raționcinare. (<fr. *ratiocination*, lat. *ratiocinatio*)

raționá *vb.* 1. *intr.* a judeca, a gîndi rațional. II. *tr. (rar)* a raționaliza (2). — *raționáre* s. f. (<*rați(une)* + *-ona*, după it. *ragionare*, fr. *raisonner*)

raționál, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) potrivit rațiunii; dedus prin raționament; logic. 2. (despre oameni) înzestrat cu rațiune; cuminte. 3. (și *adv.*) făcut cu judecată, cu măsură; sistematic, metodic. 4. *(mat.) număr ~* = număr egal cu citul a două numere întregi; *funcție ~ă* = funcție exprimată prin raportul a două polinoame de una sau de mai multe variabile independente. (<fr. *rationnel*, lat. *rationalis* < *ratio*, rațiune)

raționalism *s. n.* 1. încredere în rațiune, în capacitatea acesteia de a cunoaște realitatea. 2. concepție potrivit căreia rațiunea ar fi unicul izvor al cunoașterii autentice și certe. (<fr. *rationalisme*)

raționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al raționalismului. (<fr. *rationaliste*)

raționalitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi rațional. (<fr. *rationalité*)

raționalizá *vb. tr.* 1. a folosi metodele și procesele tehnologice cele mai eficiente; a utiliza la maximum mijloacele de producție în scopul creșterii productivității muncii și a reducerii prețului de cost. 2. a limita prin anumite restricții consumul unor produse deficitare; a raționa (II). 3. a transforma o expresie algebrică cu un radical într-o expresie echivalentă, fără radical. — *raționalizáre* s. f. (<fr. *rationaliser*)

raționalizatór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu găsirea mijloacelor de raționalizare a muncii. (<*raționaliza* + *-tor*)

rațiúne *s. f.* 1. facultate a omului de a cunoaște, operînd cu noțiuni, judecăți, raționamente, de a pătrunde dincolo de aparențele lucrurilor și fenomenelor; judecată, gîndire; inteligență. 2. motiv, cauză, justificare, temei. ● *~ de stat* = teorie politică și diplomatică potrivit căreia interesele generale primează asupra oricăror considerente de drept sau morală. ○ *~a de a fi* (a unui lucru) = ceea ce justifică existența (unui lucru). ● scop, țel. (<lat. *ratio, -nis*)

ravágiu *s. n. (pl.)* stricăciune, pagubă, pustiire (cauzată de o furtună, o inundație etc.). (<fr. *ravage*)

ravená *vb. tr.* (despre apele de șiroire, puhoaie, torenți) a roade, a săpa șanțuri de diferite dimensiuni. — *ravenáre* s. f. (<fr. *raviner*)

ravenát, -ă *adj. (livr.)* din Ravenna (Italia). ○ *mozaic ~* = mozaic caracteristic pentru arhitectura bizantină din Ravenna. (<it. *ravennate*)

ravénă *s. f.* vale de eroziune săpată de un torent. (<fr. *ravine*)

ravièră *s. f.* teren cultivat cu napi sau gulii. (<fr. *ravière*)

ravigót *adj. sos ~* = sos rece picant făcut cu usturoi, muștar, anșoa etc. (<fr. *ravigote*)

raviólі *s. n. inv.* fel de mîncare italienească

constînd din colțunași cu carne tocată, spanac, ouă și brînză, serviți cu sos. (<it. *ravioli*)

ravisánt, -ă *adj. (rar)* incîntător, fermecător. (<fr. *ravissant*)

ravitallá *vb. tr. (rar)* a aproviziona cu alimente, materiale etc. — *ravitaliére* s. f. (<fr. *ravitailler*)

rayonnánt, -ă *adj.* v. reionant.

rayonnísm *s. f.* v. reionism.

raz *s. n.* curent foarte violent într-o traversare îngustă care face legătura între două mări. ● traversarea însăși. (<fr. *raz* < cuv. breton)

razánt, -ă *adj.* care trece cu repeziciune pe lîngă ceva, aproape atingîndu-l. ● *(s. f.)* lovitură la tenis dată astfel încît mingea trece aproape de partea superioară a plasei. (<fr. *rasant*)

razánță *s. f.* proprietate a traiectoriei unui mobil de a avea curbura mică. (<fr. *rasance*, germ. *Rasanz*)

rázie *s. f.* control inopinat al populației dintr-un anumit sector teritorial făcut de organele ordinii publice pentru descoperirea infractorilor. (<fr., it. *razzia*, germ. *Razzia*)

razmót *s. n.* zbor orizontal al unui avion la înălțime foarte mică, la firul ierbii. (<fr. *rase-mottes*)

razmotá *vb. intr. (av.)* a zbura în razmot. (<*razmot*)

razoár *s. n. (rar)* mașină de ras (electrică). (<fr. *rasoir*)

re[1]- *pref.* „iterativ-intensiv". (<fr. *re-*, *ré-*, cf. lat. *re-*)

re[2] *s. m. inv. (muz.)* 1. a doua treaptă a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare; 2. a treia coardă a unei viori. (<it. *re*)

reabilitá *vb.* I. *tr., refl.* a (-și) restabili buna reputație, onoarea, prestigiul știrbit. II. *tr. (jur.)* 1. a face o reabilitare (3). 2. a readuce în stare activă unele funcții alterate în urma unor procese patologice. III. *refl. (arg.; despre elevi)* a-și îndrepta situația școlară, obținînd o notă bună, după note insuficiente. (<fr. *réhabiliter*)

reabilitáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) reabilita. 2. restabilire, redobîndire a bunei reputații. 3. act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute (printr-o condamnare). (<*reabilita*)

reaboná *vb. refl.* a se abona din nou. — *reabonáre* s. f. (<fr. *réabonner*)

reabordá *vb. tr.* a aborda din nou o problemă, pentru a o aprofunda, a o lămuri. — *reabordáre* s. f. (<fr. *réaborder*)

reabsórbție *s. f.* proces fiziologic de recuperare a substanțelor utile din urina aflată încă în rinichi. (<fr. *réabsorbtion*)

reaclimatizá *vb. tr., refl.* a (se) aclimatiza la noi condiții. — *reaclimatizáre* s. f. (după engl. *reacclimatize*)

reacomodá *vb. tr., refl.* a (se) acomoda din nou. — *reacomodáre* s. f. (<*re*[1]- + *acomoda*)

reacordá *vb. tr.* 1. a acorda încă o dată favoare, avantaje cuiva. 2. a acorda din nou un instrument muzical. — *reacordáre* s. f. (<*re*[1]- + *acorda*)

reactánt *s. m.* substanță care ia parte la o reacție chimică. (<engl. *reactant*)

reactanță *s. f.* mărime caracteristică circuitelor electrice de curent alternativ care conțin elemente reactive. (<engl. *reactance*)

reactimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea reactivității unui reactor nuclear. (<fr. *reactimètre*)

reactív, -ă I. *adj.* 1. referitor la reactivitatea chimică; (despre substanțe, radicali etc.) care reacționează ușor în reacții. 2. *(fiz.)* referitor la reactanță; (despre bobine, condensatoare etc.) care realizează un transfer periodic de energie în circuit. II. *s. m. (chim.)* substanță având proprietatea de a reacționa în mod specific într-o reacție. (<fr. *réactif*)

reactivá *vb.* I. *tr.* 1. *(livr.)* a repune în activitate. 2. *(chim., fiz.)* a face ca o substanță, un fenomen să redevină active. II. *refl.* a reintra în cadrele active ale armatei. — *reactiváre* s. f. (<fr. *réactiver*)

reactivánt, -ă 1. *adj.* care reactivează. II. *s. m.* reactiv chimic folosit la flotația unor minereuri. (<*reactiva* + *-ant*)

reactivitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi reactiv; reacție la o excitație. 2. mărime care caracterizează funcționarea unui reactor nuclear. 3. capacitate a unei particule materiale (atom, moleculă, radical) de a participa la o reacție chimică. 4. capacitate a organismului de a reacționa la stimuli din mediul intern sau extern. (<fr. *réactivité*)

reactopropulsór *s. n.* reactor având ca organ propulsor o elice antrenată de o turbină cu gaze, alimentată de gazele evacuate din camera de combustie a reactorului. (<*reacto[r]* + *propulsor*)

reactór *s. n.* 1. parte a unei instalații în care se efectuează o reacție chimică. 2. aparat propulsor care folosește forța de reacție a gazelor de ardere pentru a deplasa vehiculul pe care este montat. 3. instalație complexă pentru producerea de reacții nucleare prin bombardarea cu neutroni a unor elemente radioactive; pilă atomică. 4. bobină, condensator care prezintă reactanță într-un circuit. (<fr. *réacteur*)

reactualizá *vb. tr.* a readuce în actualitate fapte, evenimente, concepții etc.; a face din nou actual. — *reactualizáre* s. f. (<*re*[1]- + *actualiza*)

reácție *s. f.* 1. faptul de a reacționa; atitudine, manifestare ca răspuns la ceva; ripostă. 2. răspuns nemijlocit al materiei vii la acțiunea unui excitant. 3. transformare a uneia sau a mai multor substanțe chimice sub acțiunea unor agenți externi sau a altor substanțe chimice. 4. *(fiz.)* forță (sau cuplu de forțe) care se opune unei acțiuni, fiind egală și de sens contrar cu aceasta. ○ *~ nucleară* = ansamblu de fenomene prin care un nucleu atomic ciocnit de o particulă grea sau de un foton suferă o schimbare a structurii sale; *~ în lanț* = proces care se poate reînnoi prin el însuși pentru că o parte a produsului e întotdeauna în stare a reîmpulsiona reacția; *~ gravitațională* = modificare a direcției și a modulului vectorului de viteză caracteristice unei nave spațiale care trece prin apropierea unui corp ceresc, datorită cîmpului gravitațional al acestuia. 5. *(cib.; și în forma reacțiune)* stabilire, în sistemele de transmisie, tehnice auto-

mate, în organismele vii și în societate, a unor semnale prin care faza inițială a unui proces este influențată de informația referitoare la starea organelor de execuție sau la rezultatul procesului; conexiune inversă, retroacțiune (2). • derivare a unei puteri din circuitul de ieșire al unui amplificator de radio cu tuburi electronice și introducerea ei în circuitul de intrare. (<fr. *réaction*)

reacționá *vb. intr.* a răspunde într-un anumit fel la o excitare sau la o acțiune din afară. • a lua atitudine; a riposta, a replica. (<*reacție* + *-ează*)

reacționál, -ă *adj. (rar)* referitor la reacție. (<fr. *réactionnel*)

reacționár, -ă. I. *adj.* care aparține, care este specific reacțiunii; retrograd. **II.** *s. m. f.* adept al reacțiunii politice; contrarevoluționar. (<fr. *réactionnaire*)

reacționarísm *s. n.* concepție politică reacționară; caracterul a ceea ce este reacționar; atitudine ostilă față de progres. (<engl. *reactionarism*)

reacțiúne *s. f.* **1.** împotrivire politică și economică a claselor în declin față de orice manifestare a progresului social; *(p. ext.)* forțe social-politice reacționare, ostile progresului. **2.** v. r e a c ț i e (5). (<fr. *réaction*)

reacumulá *vb. tr.* a acumula din nou. — *reacumulăre* s. f. (<fr. *réaccumuler*)

readaptá *vb. tr., refl.* a reveni treptat la un mod de viață normal; a (se) adapta din nou. — *readaptáre* s. f. (<fr. *réadapter*)

readerá *vb. intr.* a adera din nou. — *readerá-re* s. f. (<fr. *réadhérer*)

readjudecá *vb. tr.* a adjudeca din nou. — *readjudecáre* s. f. (după fr. *réadjuger*)

readmísie *s. f.* nouă admisiune; readmitere. (<fr. *réadmission*)

readmíte *vb. tr.* a admite din nou. — *readmítere* s. f. (după fr. *réadmettre*)

readmonestá *vb. tr.* a admonesta pentru noi abateri. — *readmonestáre* s. f. (<*re*[1]- + *admonesta*)

readucătór *s. n.* dispozitiv de restabilire a condițiilor de funcționare a unui sistem tehnic sau de readucere a unei mărimi la o valoare cuprinsă în intervalul de reglare pentru funcționarea sistemului. (<*readuce* + *-ător*)

readúce *vb. tr.* a aduce din nou la locul sau la starea de mai înainte. — *readúcere* s. f. (<*re*[1]- + *aduce*)

ready-made/rédimeid/ *s. n.* *(arte)* tehnică constînd în expunerea unor (montaje de) obiecte, detașate de funcțiile lor, organisme compuse din elemente industriale, roci, fragmente de opere de artă etc.; obiectul astfel manufacturat. (<fr., engl. *ready-made* < *ready*, gata; *made*, făcut)

reafirmá *vb. tr.* a afirma ceva din nou. — *reafirmáre* s. f. (<fr. *réaffirmer*)

reagravá *vb. refl.* a se agrava din nou. — *reagravăre* s. f. (<*re*[1]- + *agrava*)

reajustá *vb. tr.* a ajusta ceva din nou; a adapta unei noi situații. — *reajustáre* s. f. (<fr. *réajuster*)

reál[1] *s. m.* mică monedă spaniolă de argint, valorînd 1/4 dintr-o peseta. (<sp., port. *real*)

reál[2], **-ă I.** *adj.* **1.** care există în realitate; efectiv, obiectiv, adevărat. **2.** *(mat.)* *număr* ~ = număr-limită al unui șir convergent de numere raționale; *funcție* ~*ă* = funcție avînd ca domeniu de valori o mulțime de numere reale. **3.** *învățămînt* ~ = secție a liceului în care se studiază cu precădere științele exacte. **4.** indiscutabil, incontestabil. **II.** *s. n.* ceea ce este real; realitate. (<lat. *realis*, germ. *reál*; fr. *réel*)

realége *vb. tr.* a alege din nou. — *realégere* s. f. (după fr. *réélire*)

realezá *vb. tr.* a aleza din nou. — *realezáre* s. f. (<fr. *réaléser*)

realgár *s. n.* sulfură naturală de arsen, de culoare roșie. (<fr. *réalgar*)

realimentá *vb. tr.* a alimenta din nou; a reînnoi provizia (de alimente, muniții, combustibil). — *realimentáre* s. f. (<*re*[1]- + *alimenta*)

realiniá *vb. tr.* a readuce pe aceeași linie. (după fr. *réaligner*)

realiniére *s. f.* **1.** acțiunea de a realinia. **2.** ajustarea frecvenței de rezonanță, a filtrelor de frecvență medie din radioreceptoare, prin modificarea parametrilor. (<*realinia*)

realísm *s. n.* **1.** curent în filozofia scolastică care susținea că noțiunile generale ar avea o existență reală, obiectivă, precedînd existența lucrurilor individuale. • concepție care recunoaște că lumea este o realitate independentă de subiectul cunoscător. ○ ~ *critic* = denumire a mai multor curente din filozofia contemporană care recunosc realitatea lumii externe, dar interpun între subiect și obiect „datul" sau „esențele", ajungînd la concluzii agnostice sau idealist-obiective; ~ *naiv* = materialismul spontan al vieții cotidiene, convingerea izvorîtă din practica vieții potrivit căreia lucrurile există independent de conștiința omenească și se reflectă în ea. **2.** curent în artă și literatură care promovează înțelegerea adîncă și redarea realității obiective în trăsăturile ei tipice; orientare, tendință generală a artei din toate timpurile de a reflecta veridic realitatea. ○ ~ *socialist* = modalitatea de creație în artă care își propune reflectarea veridică, concret-istorică, a realității în dezvoltarea ei revoluționară. • *nou* ~ = curent artistic mărturisind predilecție pentru folosirea nemijlocită a obiectelor aflate în preajma artistului (afișe decupate, fragmente de fotografii sau texte, tuburi de culoare etc.), care se aplică prin lipire pe tabloul-obiect. **3.** atitudine care ține seama de realitate; simț al realității. (<fr. *réalisme*)

realíst, -ă I. *adj.* bazat pe realism; specific realismului. • (despre oameni; și *s.*) cu spirit practic, cu simțul realității. **II.** *adj., s. m. f.* (artist, scriitor) care reprezintă realismul în artă, în literatură; (adept) al realismului. (<fr. *réaliste*)

realístic, -ă *adj. (rar)* conform cu realitatea; care consideră în primul rînd realitatea materială. (<it. *realistico*, germ. *realistisch*)

realitáte *s. f.* **1.** *(fil.)* existența efectivă, obiectivă; posibilitate înfăptuită. **2.** ceea ce există

efectiv, obiectiv: fapt, lucru real; *(p. ext.)* adevăr. ○ *în ~ =* de fapt, în adevăr. (<fr. *réalité*, lat. *realitas*)

realizá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a înfăptui, a face ceva; a-și îndeplini obligațiile, planul etc. **2.** a crea, a plăsmui; a desăvîrși; a întruchipa. **3.** a obține, a cîștiga (ceva). **4.** a-și da bine seama, a reuși să înțeleagă. **II.** *refl.* a se dezvolta deplin, a se desăvîrși; a-și pune în valoare capacitățile creatoare. (<fr. *réaliser*, /1, 4/ engl. *realize*)

realizábil, -ă *adj.* care poate fi realizat. (<fr. *réalisable*)

realizabilitáte *s. f.* însușirea de a fi realizabil. (<*realizabil* + *-itate*)

realizánt *s. m. (mat.)* discriminant. (<fr. *réalisant*)

realizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) realiza și rezultatul ei. **2.** lucru realizat. ● creație, operă de artă, științifică etc. **3.** reușită, succes. (<*realiza*)

realizatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care realizează; înfăptuitor. (<fr. *réalisateur*)

realmínte *adv.* în mod real; în adevăr, de fapt. (<it. *realmente*)

reambalá *vb. tr.* a ambala din nou. — *reambalâre* s. f. (<*re*[1]- + *ambala*)

reambarcá *vb. tr., refl.* a (se) ambarca din nou. — *reambarcâre* s. f. (<*re*[1]- + *ambarca*)

reambulâre *s. f.* operație de actualizare a hărților și a planurilor topografice prin includerea de noi detalii. (după germ. *Reambulierung*)

reamenajá *vb. tr.* a amenaja într-o formă nouă, îmbunătățită. — *reamenajâre* s. f. (<fr. *réaménager*)

reamplasá *vb. tr.* a amplasa din nou. — *reamplasâre* s. f. (<*re*[1]- + *amplasa*)

reamputá *vb. tr.* a amputa un nou segment al aceluiași organ. — *reamputâre* s. f. (<*re*[1]- + *amputa*)

reanalizá *vb. tr.* a analiza din nou. — *reanalizâre* s. f. (după engl. *reanalyse*)

reanclanșá *vb. tr.* a realiza o restabilire automată rapidă a alimentării unui circuit întrerupt prin scurtcircuitare. — *reanclanșâre* s. f. (<fr. *réenclencher*)

reangajá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) angaja din nou. **II.** *refl.* a se angaja în cadrele active ale armatei (după terminarea stagiului obligatoriu). — *reangajâre* s. f. (<fr. *réengager*)

reangajât *s. m.* (în vechea armată) subofițer provenit din sergenți care au făcut o reangajare. (<*reangaja*)

reanimá *vb. tr.* (și *fig.*) a readuce la viață, a reînsufleți; a resuscita. (<fr. *réanimer*)

reanimâre *s. f.* acțiunea de a reanima și rezultatul ei; *(spec.)* ansamblu de măsuri terapeutice folosite pentru restabilirea funcțiilor vitale ale organismului. (<*reanima*)

reanimatór, -oáre *s. m. f.* medic specialist în reanimare. (<fr. *réanimateur*)

reapariție *s. f.* faptul de a reapărea. (<fr. *réapparition*)

reapăreá *vb. intr.* **1.** a apărea din nou. **2.** a se republica, a se retipări. (după fr. *réapparaître*)

reaprovizioná *vb. tr., refl.* a (se) aproviziona din nou; a reface stocul de provizii. — *reaprovizionâre* s. f. (<fr. *réapprovisionner*)

rearanjá *vb. tr., refl.* a (se) aranja din nou, după alte criterii, în altă ordine. — *rearanjâre* s. f. (<fr. *réarranger*)

rearbitrá *vb. tr. (jur.)* a rezolva din nou un litigiu arbitral. — *rearbitrâre* s. f. (<*re*[1]- + *arbitra*)

rearendá *vb. tr.* a arenda din nou (altcuiva). — *rearendâre* s. f. (<*re*[1]- + *arenda*)

rearmá *vb. tr. (mar.)* a arma din nou. — *rearmâre* s. f. (<fr. *réarmer*)

reasigurá *vb. tr., refl.* a (se) asigura din nou; a reînnoi o asigurare. (după fr. *réassurer*)

reasigurâre *s. f.* acțiunea de a (se) reasigura. ● operație prin care o societate de asigurări transferă parțial sau integral riscurile asumate asupra uneia sau mai multor societăți de asigurare. ● sumă depusă pentru această operație. (<*reasigura*)

reasigurát, -ă *s. m. f.* societate de asigurări care cedează, parțial sau integral, unei alte societăți de asigurări riscurile asumate. (<*reasigura*)

reasigurătór, -oáre *adj., s. m. f.* societate de asigurări care preia parțial sau integral riscurile ce depășesc capacitatea de plată a reasiguratului. (<*reasigura* + *-tor*)

reasociá *vb. tr., refl.* a (se) asocia din nou cu aceiași parteneri. — *reasociére* s. f. (<it. *riassociare*)

reatribuí *vb. tr.* a atribui din nou ceva sau a atribui altcuiva decît înainte. — *reatribuire* s. f. (<*re*[1]- + *atribui*)

reaudiá *vb. tr.* **1.** *(jur.)* a audia din nou, a supune unui nou interogatoriu. **2.** a asculta (ceva) din nou; a reasculta. — *reaudiére* s. f. (<*re*[1]- + *audia*)

rebáb *s. n.* instrument muzical cu două coarde, asemănător viorii, folosit de algerieni, tunisieni și marocani. (<fr. *rebab*, cf. ar. *rabab*)

rebálsa *s. f.* pădure de palmieri din regiunile mlăștinoase ale Amazonici. (<sp. *rebalsa*)

rebarbatív, -ă *adj.* cu aspect respingător, urît; aspru; neplăcut. ● *(fig.)* care se împotrivește la ceva, refractar. (<fr. *rébarbatif*)

rebéc *s. n.* vechi instrument muzical în formă de lăută cu două-trei coarde, introdus în Europa de arabi și folosit de menestreli. (<fr. *rebec*, cf. ar. *rabab*)

rebél, -ă **I.** *adj., s. m. f.* participant la o rebeliune; (cel) care aderă la revoltă. ● nesupus, recalcitrant. **II.** *adj.* **1.** *(fig.;* despre boli) care nu cedează în urma unui tratament medical; care se vindecă greu. **2.** (despre păr) care nu stă pieptănat. (<fr. *rebelle*)

rebelliúne *s. f.* răzvrătire constînd în acte de violență și de amenințare cu forța față de organele de stat. (<fr. *rébellion*, lat. *rebellio*, germ. *Rebellion*)

rebifá *vb. refl. (fam.)* a lua o atitudine amenințătoare, a deveni furios,; a protesta, a se împotrivi. (<fr. *rebiffer*)

rebiloná *vb. tr.* a bilona din nou. — *rebilonâre* s. f. (<fr. *rebillonner*)

rébo *s. n.* gen de rebus avînd soluția, alcătuită, ca și monoverbul, dintr-un singur cuvînt,

care rezultă din citirea ligamentată a două sau a mai multor cuvinte, sugerată prin imagini, formînd un tot unitar. (<*r/ebus/* + *Ebo* < prenumele autorului, Dan /Dumitrescu/, enigmist român, prin schimbarea fiecărei litere a acestuia cu cele imediat următoare)

rebobiná *vb. tr.* **1.** a bobina din nou (o mașină electrică). **2.** a readuce o bandă perforată sau magnetică ori un film în poziția inițială sau dorită. — *rebobinâre* s. f. (<fr. *rebobiner*)

rebonificá *vb. tr.* a restitui cuiva suma avansată în contul unei mărfi, al unui serviciu etc. — *rebonificâre* s. f. (<fr. *rebonifier*)

rebonificáție *s. f.* bonificare. (<fr. *rebonification*)

rebórd *s. n.* *(tehn.)* margine proeminentă, ieșită în afară. (<fr. *rebord*)

rebrusmént *s. n.* **1.** (loc de) schimbare a direcției traseului unei căi ferate, metrou sau tramvai, astfel încît cele două ramuri ale traseului să aibă o tangentă comună în punctul de schimbare a direcției. **2.** întoarcere bruscă a direcției caterelor muntoase. (<fr. *rebroussement*)

rébus *s. n.* **1.** gen enigmistic în care, prin citirea directă a imaginilor din prezentare, se obține, cu ajutorul ligamentării cuvintelor rezultate, un fragment logic, o propoziție sau o frază. **2.** *(fig.)* vorbire, scriere obscură; enigmă; șaradă. (<fr. *rébus*, germ. *Rebus*)

rebusíst, -ă **I.** *s. m. f.* cel care creează sau rezolvă probleme de rebus. **II.** *adj.* rebusistic. (<it. *rebussista*)

rebusístic, -ă *adj.* referitor la rebusuri, de rebus; rebusist (II). (<it. *rebussistico*)

rebusoíd, -ă *adj.* asemănător cu un rebus. (<*rebus* + *-oid*)

rebút *s. n.* produs care nu corespunde calitativ condițiilor tehnice cerute și care nu poate fi utilizat în scopul pentru care a fost făcut. ○ *a da la* ~ = a rebuta un produs. (<fr. *rebut*)

rebutá *vb. tr.* a respinge (ceva) ca necorespunzător; a da un produs la rebut. — *rebutâre* s. f. (<fr. *rebuter*)

rec *s. n.* bară fixă (pe care se fac exerciții de gimnastică). (<germ. *Reck*)

recalcifícá *vb. tr.* a îmbogăți în calciu. (<fr. *recalcifier*)

recalcifícáre *s. f.* depunere a sărurilor minerale în organism, după o decalcificare osoasă; remineralizare. (după fr. *recalcification*)

recalcitránt, -ă *adj.* încăpățînat, îndărătnic, nesupus; refractar. (<fr. *récalcitrant*)

recalcitránță *s. f.* faptul de a fi recalcitrant; încăpățînare, îndărătnicie, nesupunere. (<fr. *récalcitrance*)

recalculá *vb. tr.* a reface un calcul, a controla, a stabili ceva pe baza unor noi calcule. — *recalculâre* s. f. (<fr. *recalculer*)

recalculáție *s. f.* recalculare. (<*re¹-* + *calculație*)

recalescénță *s. f.* creștere spontană a temperaturii unui metal în curs de răcire. (<fr. *recalescence*)

recalibrá *vb. tr.* a calibra din nou (o piesă, o țeavă de armă etc.). — *recalibrâre* s. f. (<fr. *recalibrer*)

recalifícá *vb. tr., refl.* a (se) pregăti teoretic și practic, în vederea unei noi calificări profesionale; a (se) califica din nou. — *recalificâre* s. f. (<*re¹-* + *califica*)

recamiér *s. n.* studio (2). (< /doamna de/ *Récamier*, prietena lui Chateaubriand, în salonul căreia, în timpul Restaurației, se reunea cea mai strălucită societate)

recapitalizá *vb. tr.* a transforma din nou o valoare în capital. — *recapitalizâre* s. f. (<*re¹-* + *capitaliza*)

recapitulá *vb. tr.* a reveni asupra punctelor esențiale ale unei lucrări, chestiuni etc.; *(p. ext.)* a sintetiza, a rezuma. ● a rememora, a trece în revistă, a enumera; a revedea sistematic unele cunoștințe predate anterior. — *recapitulâre* s. f. (<fr. *récapituler*)

recapitulatív, -ă *adj.* care recapitulează; pentru recapitulare; *(p. ext.)* rezumativ. (<fr. *récapitulatif*)

recapitulâție *s. f.* *(rar)* recapitulare. (<fr. *récapitulation*)

recarburá *vb. tr.* a mări procentul de carbon al unui oțel în timpul elaborării, cînd acesta a pierdut carbon sub limita prescrisă. — *recarburâre* s. f. (<fr. *recarburer*)

recaulescénță *s. f.* concreștere a frunzelor cu tulpina și a pețiolului sau a bracteei cu organele axiale. (<fr. *récaulescence*)

receíver/risívăr/ *s. n.* receptor al unui telefon, al unei antene (satelit). (<engl. *receiver*)

recelá *vb.* **1.** *tr.* a păstra și a ascunde de cineva un obiect furat. ● a sustrage de la cercetările justiției pe cineva. **II.** *refl.* a se ascunde, a se refugia. (<fr. *receler*)

recensământ *s. n.* operația de înregistrare la fața locului a populației, animalelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. ○ ~ *fiscal* = numărătoarea contribuabililor și înregistrarea veniturilor lor susceptibile de a fi impozitate. (<fr. *recensement*)

recént, -ă *adj.* petrecut, apărut de curînd; nou, proaspăt. (<fr. *récent*, lat. *recens, -ntis*)

recénță *s. f.* caracterul a ceea ce este recent. (<fr. *recence*)

recenzá *vb. tr.* **1.** a face o recenzie. **2.** a face un recensământ. — *recenzâre* s. f. (<fr. *recenser*)

recenzént, -ă *s. m. f.* autor al unei recenzii. (<germ. *Rezensent*)

recénzie *s. f.* scurtă prezentare cu caracter critic apreciativ a unei lucrări literare sau științifice, a unui spectacol, a unui concert, a unor opere de artă plastică etc. (<fr. *recension*, germ. *Rezension*, lat. *recensio*, numărătoare)

recenzór, -oáre *s. m. f.* participant la lucrările unui recensământ. (<fr. *recenseur*)

recepáj *s. n.* recepare. (<fr. *recépage*)

recepáre *s. f.* tăiere de la suprafața solului a puieților de arbori, pentru formarea unor noi tulpini din lăstari; recepaj. (după fr. *recépage*)

recépe *vb. tr.* a reprimi, a relua. (<lat. *recipere*, a redobîndi)

receptá *vb. tr.* a prinde, a capta; a recepționa unde sonore, luminoase etc. (<*receptor*)

receptácul *s. n.* **1.** partea terminală, lărgită, a pedunculului floral, unde se inserează organele de reproducere. **2.** formațiune anatomică care primește sau conține ceva. **3.** (și *fig.*) loc unde se adună, se înmagazinează ceva. (<fr. *réceptacle*, lat. *receptaculum*, adăpost)

receptaculár, -ă *adj.* al receptaculului. (<fr. *réceptaculaire*)

receptív, -ă *adj.* **1.** capabil de a recepționa, de a primi impresii din afară. **2.** care învață, asimilează ușor. **3.** care contractează ușor anumite boli (contagioase). (<fr. *réceptif*)

receptivitáte *s. f.* însușirea de a fi receptiv. ● predispoziție, lipsă de rezistență la anumite boli. (<fr. *réceptivité*)

receptór, -oáre **I.** *adj.* care recepteză (o acțiune mecanică, un curent, o undă etc.). **II.** *s. n.* **1.** sistem tehnic destinat să primească o anumită formă de energie pentru a o transforma în alta utilizabilă. **2.** aparat care transformă oscilațiile electromagnetice dintr-un circuit electric în oscilații acustice; *(curent)* ansamblu, cuprinzând un amplificator, care servește pentru a asculta și a vorbi la telefon. **3.** mediu natural (riu, lac, mare etc.) care primește apele de evacuare. **III.** *s. m.* organ de simț la nivelul căruia se realizează transformarea energiei stimulului extern în influx nervos. **IV.** *s. m. f.* **1.** *(lingv.)* persoană care primește și decodează un mesaj realizat potrivit regulilor unui cod specific: interlocutor, cititor. **2.** cel care primește sânge de la un donator. (<fr. *récepteur*)

receptúră *s. f.* **1.** preparare în farmacie a medicamentelor după rețetă; locul unde se prepară aceste medicamente. **2.** formulă de compoziție a unui material plastic. (<germ. *Rezeptur*)

recépție *s. f.* **I. 1.** luare în primire a unui material, a unei lucrări pe baza unor verificări calitative; recepționare (1). **2.** captare de unde sonore sau electromagnetice; recepționare (2). **3.** proces neuropsihic constând în formarea unor imagini prin detectarea, captarea și codificarea la nivelul analizatorilor a informațiilor primite. **II. 1.** reuniune, banchet, primire cu caracter festiv. ○ ~ *diplomatică* = reuniune organizată, în țara de reședință, de o misiune diplomatică cu ocazia sărbătoririi zilei naționale. **2.** faptul de a primi un membru într-o societate (academică). ○ *discurs de* ~ = discurs de admitere ca membru la Academie. **3.** serviciu de primire și cazare a voiajorilor într-un hotel. — var. *recepțiune* s. f. (<fr. *réception*, lat. *receptio*)

recepționá *vb. tr.* **1.** a lua în primire (o lucrare tehnică, un material etc.) după o verificare calitativă și cantitativă. **2.** a recepta. — *recepționáre* s. f. (<fr. *réceptionner*)

recepționér, -ă *s. m. f.* **1.** cel împuternicit să efectueze o recepție (1). **2.** funcționar însărcinat cu primirea voiajorilor într-un hotel; recepționist. (<fr. *réceptionnaire*)

recepționíst, -ă *s. m. f. (rar)* recepționer. (<fr. *réceptionniste*)

recepțiúne *s. f.* v. recepție.

recés *s. n. (anat.)* fosă, depresiune; ventricul. (<lat. *recessus*, loc retras)

récésie *s. f.* v. recesiune (1).

recesionál, -ă *adj.* referitor la recesiune. (<engl. *recessional*)

recesioníst, -ă *adj.* cu caracter de recesiune. (<*recesiune* + *-ist*)

recesiúne *s. f.* **1.** retragere. ● *(astr.;* în forma *recesie)* îndepărtare progresivă de sistemul solar a galaxiilor, a nebuloaselor etc. ○ ~ *glaciară* = retragere a ghețarilor determinată de încălzirea climei. **2.** fază de declin a activității economice mai puțin gravă decât depresiunea sau criza, constând în diminuarea producției, reducerea investițiilor, scăderea cursului acțiunilor la bursă etc. ● criză (economică, politică). — var. *recesie* s. f. (<fr. *récession*, lat. *recessio*)

recesív, -ă *adj.* pe cale de a dispărea; care există în stare latentă. ○ *caracter* ~ = caracter ereditar sau genă care nu se manifestă decât în absența genei contrare, dominante. (<fr. *récessif*)

recesivitáte *s. f.* stare a unei gene, a unui caracter recesiv. (<fr. *récessivité*)

rechín *s. m.* **1.** pește marin răpitor, fusiform, cu botul ascuțit și cu mai multe șiruri de dinți. **2.** *(fig.)* om lacom și lipsit de scrupule. (<fr. *requin*)

rechizíte *s. f. pl.* materiale pentru scris necesare unui școlar, într-un birou etc. (<germ. *Requisiten*)

rechizitoriál, -ă *adj.* cu caracter de rechizitoriu, acuzator. (<fr. *réquisitorial*)

rechizitóriu *s. n.* **1.** expunere a procurorului într-o instanță în care se formulează punctele pe care se sprijină acuzarea. **2.** *(fig.)* acuzare gravă și violentă. (<fr. *réquisitoire*, lat. *requisitorium*)

rechiziție *s. f.* măsură excepțională prin care statul obligă pe cetățeni la cedarea temporară a unor bunuri necesare armatei sau statului în timp de război. — var. *rechizițiune* s. f. (<fr. *réquisition*, lat. *requisitio*)

rechiziționá *vb. tr.* a supune rechiziției. — *rechiziționáre* s. f. (<fr. *réquisitionner*)

rechizițiúne *s. f.* v. rechiziție.

reciclá *vb. tr., refl.* **1.** a(-și) completa cunoștințele prin reciclare (1); a-și schimba orientarea. **2.** a prelucra anumite deșeuri în vederea refolosirii lor. (<fr. *recycler*)

reciclábil, -ă *adj.* care poate fi reciclat. (<fr. *recyclable*)

reciclâre *s. f.* **1.** formă de perfecționare profesională a cadrelor, organizată periodic, prin cursuri de completare a cunoștințelor în scopul adaptării la progresul științific-industrial. **2.** *(tehn.)* acțiunea de a introduce în circuit unele materiale care deja au suferit o transformare incompletă, printr-o singură trecere prin procesul de prelucrare. (<*reciclá*)

recidivá *vb. intr.* **1.** (despre o boală) a se manifesta din nou după vindecare; a reveni. **2.** a săvârși o recidivă (2). (<fr. *récidiver*)

recidivánt, -ă *adj.* care recidivează. (<fr. *récidivant*)

recidivă *s. f.* **1.** reapariție, revenire a unei boli după vindecare; reîmbolnăvire. **2.** *(jur.)*

repetare de către cineva a aceleiași greșeli, infracțiuni. (<fr. *récidive*)

recidivism *s. n. (rar)* recidivitate. (<engl. *recidivism*)

recidivist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care săvârșește o recidivă (2). (<fr. *récidiviste*)

recidivitáte *s. f. (rar)* tendință spre recidivă (2); recidivism. (<fr. *récidivité*)

recif *s. n.* formație de stînci submarine rezultată din scheletele calcaroase ale unor organisme ce trăiesc în colonii. (<fr. *récif*)

recifál, -ă *adj.* referitor la recif, de natura recifului. (<fr. *récifal*)

recípe *s. n.* (în prescripțiile medicale; abr. *rp.*) să se respecte întocmai compoziția farmaceutică și dozele specificate! (<lat. *recipe*, primește)

recipiendár *s. m.* **1.** persoană care este primită într-o companie, într-o societate savantă (academie) cu un anume ceremonial. **2.** *(rar)* cel care primește o diplomă universitară. (<fr. *récipiendaire*)

recipiént *s. n.* **1.** vas pentru colectarea, păstrarea sau transportul unor materiale solide (în stare de granule sau de pulbere) sau a unor substanțe lichide ori gazoase. **2.** *(biol.)* organism care primește un organ, un țesut, o genă etc. (<fr. *récipient*, lat. *recipiens* < *recipere*, a primi)

recipisă *s. f.* înscris oficial, autentic, care confirmă primirea unor acte, telegrame etc. (după fr. *récépissé*, germ. *Rezepisse*)

recipróc, -ă *adj.* (despre fapte, fenomene, sentimente etc.) care acționează unul asupra celuilalt. ◇ *(mat.)* *ecuație ~ă* = ecuație care, pe lîngă orice soluție dată, admite ca soluție și valoarea inversă a acesteia; *teoremă ~ă* (și *s. f.*) = teoremă ale cărei premise sînt concluziile altei teoreme și invers; *judecăți ~e* = judecăți în care subiectul uneia poate deveni predicatul celeilalte și invers; *reflexiv ~* = reflexiv care arată că acțiunea este făcută simultan de două subiecte, fiecare dintre acestea suferind efectele acțiunii celuilalt. ● (despre convenții, obligații) care angajează în egală măsură părțile contractante; mutual. (<fr. *réciproque*, lat. *reciprocus*, care se reîntoarce)

reciprocitáte *s. f.* însușirea de a fi reciproc. (<fr. *réciprocité*)

recirculá *vb. tr.* a face să intre într-un proces de recirculație. — *recirculáre* *s. f.* (după fr. *récirculer*)

recirculáție *s. f.* reintroducere a unui material în ciclul de fabricație, în scopul îmbunătățirii unor parametri ai producției. ● reintroducere a agentului caloric sau frigorific într-o instalație de încălzire sau de răcire ori a unui material într-o instalație în care se produce o reacție chimică. (<fr. *recirculation*)

recitá *vb. tr.* a spune cu voce tare, din memorie, un text (în versuri); a declama. (<fr. *réciter*, lat. *recitare*)

recitál *s. n.* program muzical susținut de un singur artist și cu un singur instrument. ● orice manifestare artistică susținută de un singur interpret sau *(p. ext.)* ansamblu. (<fr. *récital*)

recitándo *adv. (muz.)* declamînd, recitînd, povestind. (<it. *recitando*)

recitánt, -ă **I.** *adj.* (despre voci, instrumente) care execută singur partea principală a unei bucăți muzicale. **II.** *s. m.* solist care, într-un oratoriu sau într-o cantată, cîntă recitative; recitator. (<fr. *récitant*)

recitáre *s. f.* acțiunea de a recita; declamare. ● poezie recitată. ● executare a unei bucăți muzicale în genul unui recitativ. (<*recita*)

recitatív *s. n.* gen al muzicii vocal-simfonice care, prin intonația și ritmica vorbirii, se apropie de declamație și care, în operă, precedă sau separă ariile. (<fr. *récitatif*, it. *recitativo*)

recitatór, -oáre *s. m. f.* cel care recită. ● *(muz.)* recitant. (<fr. *récitateur*)

reclamá *vb. tr.* **1.** a cere, a pretinde insistent ceva (pe baza unui drept); a revendica. **2.** *(fig.)* a face necesar, a necesita: a impune. **3.** a pîri, a denunța, a face o reclamație contra cuiva. — *reclamáre* *s. f.* (<fr. *réclamer*, lat. *reclamare*, a protesta)

reclamánt, -ă *s. m. f.* cel care face o reclamație; *(jur.)* cel care se adresează justiției (pentru a obține recunoașterea unui drept etc.). (<fr. *réclamant*)

reclamát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) denunțat justiției, inculpat, pîrît. (<*reclama*)

reclamáție *s. f.* petiție, protest, plîngere împotriva unui abuz etc. (<fr. *réclamation*, lat. *reclamatio*)

reclámă *s. f.* recomandare, prezentare cu ajutorul publicității sau al altor mijloace a unui spectacol etc. ● totalitatea mijloacelor prin care se prezintă și se popularizează un produs, o carte etc. ● articol mic inserat într-o publicație prin care se recomandă publicului un produs industrial, o carte, un spectacol etc. (<fr. *réclame*)

reclasá *vb. tr.* **1.** a clasa din nou. **2.** a reeduca un condamnat, un delicvent, pentru a(-l) reabilita. — *reclasáre* *s. f.* (<fr. *reclasser*)

reclasifícá *vb. tr.* a face o nouă clasificare, după alte criterii. — *reclasificáre* *s. f.* (<*re-* + *clasifica*)

reclinát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) înclinat către sol. (<fr. *réclliné*, lat. *reclinatus* < *reclinare*, a culca)

recluzionár, -ă *adj. (rar)* cu caracter de recluziune. (<fr. *réclusionnaire*)

recluziúne *s. f.* **1.** (în trecut) pedeapsă privativă de libertate, aplicată pentru crime; închisoare. **2.** *(livr.)* stare a celui care trăiește singur, retras de lume; izolare, solitudine. (<fr. *réclusion*, lat. *reclusio*)

recognitív, -ă *adj.* (despre acte) prin care se recunoaște o obligație. (<fr. *récognitif*)

recognițiúne *s. f. (fil.)* recunoaștere a stării unei persoane, a calității unui lucru. (<fr. *récognition*, lat. *recognitio*, cercetare)

recognoscíbil, -ă *adj.* ușor de recunoscut. (după it. *riconoscibile*)

recolmént *s. n* **1.** *(jur.)* verificare a obiectelor conținute într-un inventar, într-un sechestru. **2.** verificare a legalității tăierii unei păduri. (<fr. *récolement*)

recolonizá *vb. tr.* a întări procesul de colonizare a unei țări, a unui teritoriu prin noi grupuri de populație. — *recolonizáre* s. f. (după engl. *recolonize*)

recolorá *vb. tr.* a colora din nou. — *recolorá-re* s. f. (<fr. *récolorer*)

recoltá *vb. tr.* 1. a strînge, a aduna recolta. ● *(fig.)* a culege. 2. a lua sînge, spută, urină etc. pentru a le analiza în laborator. 3. a preleva probe (sol, apă, produse agricole etc.) pentru analiză. — *recoltáre* s. f. (<fr. *récolter*)

recoltábil, -ă *adj. (rar;* despre cereale, fructe etc.) care poate fi recoltat; copt. (<fr. *récoltable*)

recoltát *s. n.* recoltare. ○ *mașină de* ~ = mașină pentru recoltarea produselor agricole cultivate. (<*recolta*)

recóltă *s. f.* 1. strîngere a roadelor pămîntului; recoltare, culeș. 2. cantitate totală de produse agricole culese într-o anumită perioadă; rod. ● epoca, timpul recoltării. 3. *(fig.)* rezultatul unei culegeri; bunuri adunate. (<fr. *récolte*)

recomandá *vb.* I. *tr.* 1. a sfătui, a îndemna (la ceva); a prescrie, a indica (ceva). 2. a-și da o părere favorabilă (despre cineva sau ceva). ● a propune, a indica (pe cineva) pentru un post. ● a face prezentările. II. *refl.* a se prezenta (cuiva), a-și spune numele în vederea cunoașterii; a face cunoștință. ● a se da drept (cineva). — *recomandáre* s. f. (<fr. *recommander*)

recomandábil, -ă *adj.* care se poate recomanda; indicat, potrivit. (<fr. *recommandable*)

recomandát, -ă *adj.* (despre scrisori; și *s. f.*) francat cu o taxă specială, pentru a se remite destinatarului sub semnătură. (<fr. *recommandé*)

recomandáție *s. f.* recomandare elogioasă a cuiva sau a ceva; sfat. ● prescripție medicală. (<fr. *recommandation*)

recombiná *vb. tr.* a combina din nou. (<fr. *recombiner*)

recombinánt *s. n. (biol.)* organism rezultat dintr-o recombinare genetică. (< *recombina* + *-ant*)

recombináre *s. f.* 1. acțiunea de a recombina și rezultatul ei. 2. *(fiz.)* neutralizare reciprocă a particulelor cu sarcină electrică de semn contrar. 3. *(biol.)* apariție a unui nou genotip prin schimb de material genetic între doi parentali care diferă prin două sau mai multe proprietăți ereditare. (<*recombina*)

recomentá *vb. tr.* a comenta încă o dată, aducînd argumente noi, făcînd noi observații. — *recomentáre* s. f. (<*re*[1]- + *comenta*)

recompartimentá *vb. tr.* a face o nouă compartimentare, după alte criterii. — *recompartimentáre* s. f. (<*re*[1]- + *compartimenta*)

recompensá *vb. tr.* a da o recompensă; a răsplăti. — *recompensáre* s. f. (<fr. *récompenser*)

recompensatór, -oáre *adj. (rar)* care recompensează. — var. *recompensatoriu, -ie* adj. (<*recompensa* + *-tor*)

recompensatóriu, -ie *adj.* v. recompensator.

recompénsă *s. f.* 1. apreciere, răsplată a rezultatelor muncii, a unor merite sau realizări; gratificație. 2. *(jur.)* sumă de bani ce se cuvine unui inventator sau inovator care cedează statului invenția sau inovația sa. (<fr. *récompense*)

recompoziție *s. f.* recompunere; reconstituire a unui lucru. (<fr. *recomposition*)

recomprimá *vb. tr.* a aplica operația de recomprimare. (<fr. *recomprimer*)

recomprimáre *s. f.* ridicare a presiunii gazelor dintr-o conductă de alimentare cu gaze, făcută din loc în loc pe conductă pentru a învinge rezistențele de curgere. (<*recomprima*)

recompúne *vb. tr.* a compune din nou, a reface. — *recompúnere* s. f. (după fr. *recomposer*)

reconciliá *vb. tr., refl.* a (se) împăca, a (se) pune din nou de acord. — *reconciliére* s. f. (<fr. *réconcilier*)

reconciliábil, -ă *adj.* care poate fi reconciliat. (<fr. *réconciliable*)

reconciliatór, -oáre *s. m. f., adj.* (cel) care reconciliază persoane certate; conciliator. (<fr. *réconciliateur*)

recondamná *vb. tr.* a condamna pentru a doua oară, a reînnoi o condamnare. — *recondamnáre* s. f. (<fr. *recondamner*)

recondiționá *vb. tr.* a readuce (un utilaj, un vehicul etc.) în stare de funcționare, a repara. — *recondiționáre* s. f. (<fr. *reconditionner*)

recondúcție *s. f.* reînnoire a unui contract (de închiriere sau de arendă), a unei convenții. (<fr. *reconduction*)

reconfigurá *vb. refl. (rar)* a lua o nouă formă. — *reconfiguráre* s. f. (<*re*[1]- + *configura*)

reconfirmá *vb. tr.* a confirma din nou. — *reconfirmáre* s. f. (<fr. *reconfirmer*)

reconfórt *s. n. (rar)* reconfortare. (<fr. *réconfort*)

reconfortá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) întări, a (se) fortifica, a (se) reface fizic sau moral. II. *tr. (fig.)* a îmbărbăta, a încuraja, a consola. (<fr. *réconforter*)

reconfortánt, -ă *adj.* care reconfortează; întăritor. ● *(s. n.)* tonic. (<fr. *réconfortant*)

reconfortáre *s. f.* acțiunea de a (se) reconforta și rezultatul ei; întremare, reconfort. ● *(p. ext.)* odihnă, recreație. (<*reconforta*)

recongelá *vb. tr.* a congela din nou. — *recongeláre* s. f. (<fr. *recongeler*)

reconsiderá *vb. tr.* a privi, a cerceta, a interpreta (un autor, o operă, un eveniment) dintr-un punct de vedere nou. — *reconsideráre* s. f. (<fr. *reconsidérer*)

reconsolidá *vb. tr.* a consolida din nou; a reîntări. — *reconsolidáre* s. f. (<fr. *reconsolider*)

reconstituánt, -ă *adj., s. n. (med.)* tonic; reconfortant. (<fr. *reconstituant*)

reconstituí *vb. tr.* 1. a constitui din nou, a recompune. ● a reface un edificiu, o operă de artă etc. pe bază de fragmente sau de documente; a reconstrui. ● *(fig.)* a readuce în conștiință fapte, evenimente etc. trecute; a evoca. 2. a reconstrui (2). 3. a restabili un fapt așa cum a fost. ● *(jur.)* a stabili la fața locului împrejurările în care s-a petrecut o infracțiune. (<fr. *reconstituer*)

reconstituíre *s. f.* 1. acțiunea de a reconstitui și rezultatul ei; restabilire. 2. *(lingv.)* reconstrucție. 3. *(biol.)* reasamblare a celulelor diferențiate și izolate pentru a forma un nou individ. 4. *(enigmistică)* problemă de perspicacitate constînd în a reface un careu de cuvinte, un proverb, o figură geometrică prin alăturarea de diverse fragmente; puzzle. *(<reconstitui)*

reconstitutív, -ă *adj.* care servește pentru a reconstitui. *(<reconstitui + -tiv)*

reconstructív, -ă *adj.* cu caracter de reconstrucție, care implică reconstrucție. *(<fr. reconstructif, engl. reconstructive)*

reconstrúcție *s. f.* reconstruire, reclădire, refacere; reconstituire (2). — var. *reconstrucțiune* s. f. *(<fr. reconstruction)*

reconstrucționísm *s. n.* orientare în pedagogia contemporană americană, care susține că esența educației trebuie s-o constituie orientarea tinerilor spre un program de reforme sociale în vederea unei reconstrucții a societății într-un spirit democratic. *(<reconstrucție + -ism)*

reconstrucțiúne *s. f.* v. reconstrucție.

reconstruí *vb. tr.* 1. a construi din nou, a reclădi; a reface pe baze noi. ● a reconstitui. 2. *(lingv.)* a stabili forma aproximativă a unui cuvînt neatestat dintr-o limbă pe baza legilor de corespondență fonetică; a reconstitui (2) o limbă. — *reconstruire* s. f. *(<fr. reconstruire)*

reconvalescént, -ă *s. m. f.* convalescent. *(<germ. Rekonvaleszent)*

reconvalescénță *s. f.* convalescență. *(<germ. Rekonvaleszenz)*

reconvenționál, -ă *adj. (jur.) cerere ~ă* = cerere prin care un pîrît cere reclamantului același lucru cerut lui de reclamant în fața aceleiași instanțe; reconvențiune. *(<fr. reconventionnel)*

reconvențiúne *s. f. (jur.)* cerere reconvențională. *(<fr. reconvention)*

reconversiúne *s. f.* revenire a unor industrii sau ramuri industriale la condițiile economice anterioare; adaptare la noile condiții economice. *(<fr. reconversion)*

reconvertí *vb. tr.* 1. a converti din nou. 2. a supune reconversiunii. — *reconvertire* s. f. *(<fr. reconvertir)*

reconvocá *vb. tr.* a convoca pentru altă dată. — *reconvocáre* s. f. *(<fr. reconvoquer)*

recopiá *vb. tr.* a copia din nou un text, un act etc. — *recopiére* s. f. *(<fr. recopier)*

recórd *s. n.* performanță constatată oficial, care întrece toate rezultatele obținute pînă la o anumită dată în competițiile de același gen. ○ *a bate ~ul* (în ceva) = a atinge treapta cea mai înaltă (în ceva). *(<fr. record)*

recórder *s. n.* aparat de înregistrare pe bandă de magnetofon sau disc. *(<engl. recorder)*

recórding *s. n.* înregistrare, imprimare electromagnetică a sunetelor și a imaginilor. *(<engl. recording)*

recordíst, -ă *adj., s. m. f. (rar)* (cel) care realizează un record. *(<record + -ist)*

recórdman, -ă *s. m. f.* sportiv deținător al unui record. *(<fr. recordman)*

recreá[1] *vb. tr., refl.* a (se) destinde, a (se) odihni; a(-și) reface forțele (după o activitate fizică sau intelectuală). — *recreáre* s. f. *(<fr. récréer, lat. recreare)*

recreá[2] *vb. tr.* a crea din nou. — *recreáre* s. f. *(<fr. recréer)*

recreánță *s. f. (jur.)* uzufruct al unui bun în litigiu. *(<fr. récréance)*

recreatív, -ă *adj.* care recreează[1]; recreator. *(<fr. récréatif)*

recreatór, -oáre *adj.* recreativ. *(<recrea[1] + -tor)*

recreáție *s. f.* 1. faptul de a (se) recrea[1]; odihnă după un efort susținut; destindere. 2. pauză între două ore de curs în școli, facultăți etc. *(<fr. récréation, lat. recreatio)*

recreaționál, -ă *adj.* care recreează[1], destinat recreației. *(<engl. recreational)*

recreditív *s. n.* dispoziție dată de banca unui titular de cont, în numele acestuia, băncii corespondente, pentru anularea sau revocarea înainte de termen a acreditivului. *(<germ. Rekreditiv)*

recriminá *vb. tr.* a răspunde unor acuzații sau injurii prin altele; a reproșa; a acuza. — *recriminăre* s. f. *(<fr. récriminer)*

recriminatóriu, -ie *adj.* care conține o recriminare. *(<fr. récriminatoire)*

recriminăție *s. f.* recriminare. *(<fr. récrimination)*

recristalizá *vb. tr., intr.* a cristaliza din nou *(<fr. recristalliser)*

recristalizáre *s. f.* 1. transformare a rocilor, care se produce atunci cînd mineralele cristalizate se transformă în noi cristale. 2. modificare a structurii cristaline a unui metal sau a unui aliaj prin încălzire. *(<recristaliza)*

recromá *vb. tr.* a supune operației de recromare. *(<fr. rechromer)*

recromáre *s. f.* tăbăcire cu crom a pielor deja tăbăcite. *(<recroma)*

recrudescént, -ă *adj.* (despre o boală, o stare etc.) care își reia intensitatea; agravant. *(<fr. recrudescent)*

recrudescénță *s. f.* revenire într-o formă mai acută a unei boli, a unei epidemii; înrăutățire, agravare. ● *(fig.)* reluare într-un ritm mai viu, mai accentuat, mai intens a unei activități, a unui proces etc. *(<fr. recrudescence)*

recrút *s. m.* 1. tînăr aparținînd ultimului contingent chemat sub arme; soldat încorporat recent. 2. *(fig.)* membru intrat de curînd într-o asociație, într-o mișcare; începător. *(<germ. Rekrut, rus. rekrut)*

recrutá *vb.* I. *tr.* 1. a înscrie tineri pentru stagiul militar; *(p. ext.)* a angaja soldați în armată; a înrola. 2. *(fig.)* a angaja, a atrage, a primi noi membri (într-o asociație etc.). II. *intr.* a se prezenta pentru înscrierea în evidența armatei. — *recrutáre* s. f. *(<fr. recruter)*

recrutór *s. m.* cel care recrutează membri pentru un partid, pentru o asociație. *(<fr. recruteur)*

rect[1] *s. n.* porțiunea terminală a intestinului gros, la capătul căruia se află anusul. *(<fr., lat. rectum /intestinum/, intestin drept)*

RECT²(O)-, -réct/RECTI- *elem. comp.* „drept", „rect". (<fr. *rect|o|-, -recte, recti-*, cf. lat. *rectus; rectum* /intestinum/)

rectál, -ă *adj.* referitor la rect, al rectului. (<fr. *rectal*)

rectalgíe *s. f.* proctalgie. (<germ. *Rektalgie*)

rectángul *adj., s. n.* 1. (paralelogram) cu un unghi drept. 2. dreptunghi. (<fr. *rectangle*)

rectangulár, -ă *adj. (mat.)* dreptunghiular, ortogonal, perpendicular. ○ *coordonate ~e* = coordonate perpendiculare una pe alta, formînd unghiuri drepte. (<fr. *rectangulaire*)

récte *adv. (livr.)* de fapt, adică. (<lat. *recte*)

RECTI- v. r e c t² (o)-.

rectificá *vb. tr.* 1. a îndrepta, a corecta. 2. a netezi suprafața unei piese metalice cu o piatră abrazivă. 3. a purifica (un lichid) prin distilare; a rafina. 4. *(mat.)* a determina lungimea unui arc de curbă. — *rectificáre* s. f. (<fr. *rectifier*, lat. *rectificare*, a îndrepta)

rectificábil, -ă *adj.* care poate fi rectificat. ○ *(mat.) curbă ~ă* = curbă a cărei lungime poate fi definită prin calculul integral. (< fr. *rectifiable*)

rectificát *s. n.* rectificare. ○ *mașină de ~* = mașină-unealtă de prelucrare a suprafețelor metalice prin rectificare. (<*rectifica*)

rectificatív, -ă *adj. (rar)* rectificator. (<fr. *rectificatif*)

rectificatór, -oáre I. *adj.* care rectifică; rectificativ. II. *s. m. f.* muncitor calificat care efectuează rectificări. (<fr. *rectificateur*)

rectilinián, -ă *adj.* (despre sisteme optice) ortoscopic. (<fr. *rectilinéaire*)

rectilinialitáte *s. f.* calitate a unui sistem rectiliniar. (<*rectiliniar* + *-itate*)

rectilíniu, -ie *adj.* 1. (despre mișcări) care se desfășoară în linie dreaptă; drept. 2. (despre figuri geometrice) mărginit de linii drepte. (<fr. *rectiligne*)

rectítă *s. f. (med.)* inflamație a rectului; proctită. (<fr. *rectite*)

rectitúdine *s. f.* 1. însușirea unei linii drepte. 2. *(fig.)* conformitate cu rațiunea, morala, datoria. (<fr. *rectitude*, lat. *rectitudo*)

RECTO¹- v. r e c t² (o)-.

récto² *s. n.* prima pagină a unei foi (scrise, tipărite). (<fr., lat. *recto*)

rectocél *s. n.* hernie sau prolabare a rectului. (<fr. *rectocèle*)

rectoclíză *s. f.* spălătură rectală. (<fr. *rectoclyse*)

rectocolítă *s. f.* inflamație a rectului și colonului. (<fr. *rectocolite*)

rectofotografíe *s. f.* fotografie a mucoasei rectale cu ajutorul unui aparat introdus în rect. (<fr. *rectophotographie*)

rectométru *s. n.* aparat de măsurat lungimea țesuturilor. (<fr. *rectomètre*)

rectopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a rectului în poziție normală. (<fr. *rectopexie*)

rector I. *s. m.* 1. conducător al unei instituții de învățămînt superior. ● (în unele țări din Apus) conducător al unei școli medii; grad deținut de acesta. 2. superior al unui colegiu al iezuiților. II. *adj.* conducător, diriguitor. ○ *(livr.) spirit ~* = conducător spiritual. (<lat. /spiritus/ *rector*, germ. *Rektor*)

rectorafíe *s. f.* plicatură a ampulei rectale în caz de prolaps. (<fr. *rectorraphie*)

rectoragíe *s. f.* hemoragie rectală; proctoragie. (<fr. *rectorragie*)

rectorál, -ă *adj.* de rector, al rectorului. (<fr. *rectoral*)

rectorát *s. n.* funcția de rector; biroul și serviciile care țin de rector. (<fr. *rectorat*, germ. *Rektorat*)

rectoscóp *s. n.* endoscop pentru examenul rectului și al colonului sigmoid; proctoscop. (<fr. *rectoscope*)

rectoscopíe *s. f.* examen optic al rectului cu ajutorul rectoscopului; proctoscopie. (<fr. *rectoscopie*)

rectosigmoidítă *s. f.* inflamație a rectului și a ansei sigmoide a colonului. (<fr. *rectosigmoïdite*)

rectosigmoidoscopíe *s. f.* examen endoscopic al cavității rectale și sigmoidiene cu ajutorul rectoscopului. (<fr. *rectosigmoïdoscopie*)

rectotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a rectului, pentru a aborda cavitatea bazinetului. (<fr. *rectotomie*)

rectríce *s. f.* fiecare dintre penele mari ale cozii păsărilor, care servesc drept cîrmă. (<fr. *rectrice*, lat. *rectrix*)

recțiúne *s. f.* calitatea unui cuvînt de a atrage în frază un anumit determinant; regim (5). (<fr. *rection*, germ. *Rektion*)

recucerí *vb. tr.* a cuceri din nou, a lua înapoi. — *recucerire* s. f. (după fr. *reconquérir*)

recúl *s. n.* 1. mișcare către înapoi a unui corp ca reacțiune față de o forță exercitată asupra lui de un alt corp, care are o mișcare într-un anumit sens, considerat ca sens înainte; *(p. ext.)* distanța parcursă în timpul acestei mișcări. 2. mișcare îndărăt, retragere. 3. *(geol.)* retragere a unui abrupt, a unui versant, a falezei, a frunții unui ghețar datorită eroziunii, încălzirii climei etc. 4. *(fig.)* mișcare în sens contrar progresului; regres. (<fr. *recul*)

reculá *vb. intr.* a face un recul; a se smuci înapoi. — *reculáre* s. f. (<fr. *reculer*)

reculánt, -ă *adj.* (despre mecanisme) care reculează. (<fr. *reculant*)

reculége *vb.* 1. *refl.* a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea; a se regăsi. 2. a medita profund, a se cufunda în meditație. (după fr. *recueillir*)

reculégere *s. f.* acțiunea de a (se) reculege și rezultatul ei. ○ *moment de ~* = moment de tăcere și de meditație în memoria unui dispărut. (<*reculege*)

recultiváre *s. f.* complex de lucrări de îmbunătățiri funciare, de fertilizare a unui sol pentru a fi redat cultivării, după ce a fost degradat prin exploatări miniere, industriale, de construcții etc. (după fr. *récultivation*)

recunoáște *vb.* I. *tr.* 1. a identifica un lucru, o persoană etc. cunoscute mai înainte. 2. a admite ca bun, ca adevărat; a mărturisi. 3. *(jur.)* a considera și a arăta că (un guvern, un stat) este îndreptățit să-și exercite puterea, să existe. 4. *(mil.)* a cerceta terenul pe unde

urmează să meargă o unitate. 5. a se arăta recunoscător. II. *refl.* a-și descoperi în altul trăsăturile caracteristice, a se regăsi în altcineva. (după fr. *reconnaître*)

recunoáștere *s. f.* acțiunea de a (se) recunoaște și rezultatul ei. ● *(jur.)* act prin care un copil născut în afara căsătoriei dobîndește o condiție juridică asemănătoare celei a copilului născut în căsătorie. (<*recunoaște*)

recunoscătór, -oáre *adj.* care poartă (cuiva) recunoștință. (după fr. *reconnaissant*)

recunoscút, -ă *adj.* 1. identificat, cunoscut. 2. admis, acceptat (ca bun, ca valabil etc.). ● considerat, consacrat ca autoritate în materie; celebru, notoriu. ● declarat, mărturisit. (<*recunoaște*)

recunoștință *s. f.* aducere aminte cu dragoste, cu devotament, recunoaștere a unei binefaceri primite; gratitudine. (după fr. *reconnaissance*)

recuperá *vb.* I. *tr.* 1. a reciștiga, a redobîndi. ● a lucra o zi, o oră etc. pentru a acoperi pe cele pierdute dintr-o cauză oarecare. 2. a utiliza total sau parțial un material, o energie etc. care în mod obișnuit se pierde. 3. *(mar.)* a trage lanțul ancorei sau o parîmă atît cît să rămînă întins(ă). II. *intr.* a-și ameliora, a-și recăpăta capacitatea de muncă în urma unui efort, a unei deficiențe sau boli. — *recuperáre* s. f. (<fr. *récupérer*, lat. *recuperare*)

recuperábil, -ă *adj.* care poate fi recuperat. (<fr. *récupérable*)

recuperabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este recuperabil. (<fr. *récupérabilité*, engl. *recuperability*)

recuperatór[1] *s. m.* (la romani) judecător angajat în probleme de despăgubire, de restituire etc. (<lat. *recuperator*)

recuperatór[2]**, -oáre** I. *adj.* care recuperează; recuperatoriu. II. *s. n.* 1. sistem tehnic cu care se recuperează deșeurile de materiale sau energia care se pierdea în mod obișnuit. 2. subansamblu al unei guri de foc de artilerie care readuce părțile reculante în poziția inițială. 3. preîncălzitor de aer pentru cuptoare industriale. (<fr. *récupérateur*)

recuperatóriu, -ie *adj.* recuperator (I). (<lat. *recuperatorius*)

recuplá *vb. refl.* (despre navele cosmice) a se cupla din nou. — *recupláre* s. f. (<*re*[1]- + *cupla*)

recurbá *vb. tr.* a îndoi un obiect, a încovoia, a curba. — *recurbáre* s. f. (<fr. *recourber*)

recurént, -ă I. *adj.* 1. care revine la punctul de pornire; polindromic. 2. (despre boli) care recidivează. ○ *febră* ~*ă* = boală infecțioasă avînd aceleași simptome ca febra tifoidă. 3. *(mat.)* *serie* ~*ă* = serie al cărei fiecare termen se calculează cu ajutorul termenilor care îl precedă; iterativ (3). II. *s. m. f. (jur.)* cel care face recurs (1). (<fr. *récurrent*, lat. *recurrens*)

recurénță *s. f.* 1. însușirea de a fi recurent (I); repetiție, revenire, reîntoarcere. ● reacție a unui fapt asupra cauzei lui, a unei idei asupra faptului la care se referă. ○ *(log.)* *raționament prin* ~ = demonstrație prin inducție completă, putînd enumera toate cazurile cuprinse în clasa despre care se conchide; *(mat.)* *formulă de* ~ = formulă care exprimă orice termen dintr-un șir în funcție de termenii precedenți. 2. expunere a unei idei muzicale într-o succesiune riguroasă a sunetelor, de la ultimul la primul sunet. 3. fază de avansare a unui ghețar aflat într-o perioadă generală de recul (3). (<fr. *récurrence*)

recúrge *vb. intr.* a apela la cineva sau la ceva; a se servi, a face uz de... — *recúrgere* s. f. (după fr. *recourir*)

recúrs *s. n.* 1. *(jur.)* cale de atac prin care se cere unei instanțe superioare casarea hotărîrii unei instanțe inferioare. 2. recurgere (la ajutor, la asistență). ○ *a avea* ~ *la* = a avea acces la..., a recurge la... ● sprijin, ajutor; refugiu. (<lat. *recursus*, germ. *Rekurs*, fr. *recours*)

recúrsie *s. f.* *(fon.)* moment în care organele articulatorii părăsesc poziția de articulare, revenind la normal; destindere. — var. *recursiune* s. f. (<fr. *récursion*, lat. *recursio*)

recursiúne *s. f.* v. r e c u r s i e.

recursív, -ă *adj.* 1. *(lingv.)* care poate fi repetat în mod nelimitat. 2. *(mat., log.)* repetitiv pe calea unui automatism. ○ *funcție* ~*ă* = funcție de mai multe variabile cu domeniul de definiție cuprins în mulțimea numerelor naturale. 3. *(inform.;* despre un program) care se pune în mișcare în mod repetitiv și automatic. (<fr. *récursif*, engl. *recursive*)

recursivitáte *s. f.* însușirea de a fi recursiv. ● proprietate intrinsecă a unui proces, program, fenomen etc. de a putea fi descris, descompus, prelucrat, analizat. (<fr. *récursivité*)

recursóriu, -ie *adj. (jur.)* prin care se exercită dreptul de recurs. (<fr. *récursoire*)

recuzá *vb.* I. *tr.* a respinge un judecător, un martor etc., nerecunoscîndu-i competența, bănuindu-l de părtinire etc.; *(p. ext.)* a respinge, a nu recunoaște ceva. II. *refl.* a refuza de a judeca o pricină, a se declara incompetent; a se sustrage. — *recuzáre* s. f. (<fr. *récuser*, lat. *recusare*, a respinge)

recuzábil, -ă *adj.* care poate fi recuzat. (<fr. *récusable*)

recuzăție *s. f.* recuzare. (<fr. *récusation*, lat. *recusatio*, refuz)

recuzítă *s. f.* 1. totalitatea accesoriilor (obiecte, costume etc.) cu care se montează o piesă de teatru, un film etc. 2. totalitatea obiectelor specifice unei sfere de activitate, a ideilor unui sistem. (<germ. *Requisit*)

recuzitiér, -ă *adj.* referitor la recuzită, de recuzită. (<*recuzită* + *-ier*)

recuzitór, -oáre *s. m. f.* cel care procură și păstrează recuzita unui teatru sau a unui studio cinematografic. (<germ. *Requisiteur*)

recviém *s. n.* rugăciune la catolici pentru pomenirea morților. ● compoziție corală cu orchestră scrisă pe textul liturgic al misei. — scris și *requiem*. (<lat., fr. *requiem*, germ. *Requiem*, cf. lat. *requies*, odihnă)

redá *vb. tr.* 1. a da din nou cuiva un lucru, o situație etc.; a restitui. 2. *(fig.)* a exprima ceva prin diverse mijloace artistice, a descrie; a reproduce. — *redáre* s. f. (după fr. *redonner*)

redactá *vb. tr.* 1. a compune, a formula în scris (un act, un studiu etc.). 2. a pregăti (la un ziar, la o editură) pentru publicare manuscrisele. — *redactáre* s. f. (<*redactor*)

redáctor, -oáre *s. m. f.* 1. cel care scrie, întocmește (un act, un articol). • scriitor, publicist care redactează o carte, un ziar, o revistă etc. 2. cel care pregătește (la un ziar, la o editură) manuscrisele pentru a putea fi publicate. ○ *~-șef* = cel care conduce o publicație periodică sau mai multe redacții într-o editură, asumîndu-și răspunderea oficială a celor publicate. (<fr. *rédacteur*)

redacție *s. f.* colectiv de redactori ai unui ziar, ai unei edituri etc.; birourile acestora. (<fr. *rédaction*)

redacțional, -ă *adj.* 1. referitor la redacție, de redacție. 2. referitor la redactare. (<fr. *rédactionnel*)

redacțiúne *s. f.* *(rar)* redactare (2). (<fr. *rédaction*)

redán *s. n.* 1. ieșitură în zidul unei fortificații. • serie de ieșinduri din loc în loc într-un zid ridicat pe un teren în pantă în vederea asigurării planeității. 2. motiv decorativ sculptat în formă de dinți, caracteristic arhitecturii evului mediu. 3. element de construcție așezat pe radierul unui disipator hidraulic de energie a apei în scopul măririi efectului de disipare a energiei. 4. proeminență pe carena unui hidroavion sau a unor ambarcații care asigură alunecarea pe apă cu o rezistență redusă la înaintare. (<fr. *redan*)

redatá *vb. tr.* a data din nou, după corectarea unei erori de datare. — *redatáre* s. f. (<*re*[1]- + *data*)

redefiní *vb. tr.* a defini din nou, mai corect, mai exact. — *redefinire* s. f. (<fr. *redéfinir*)

redemptorist, -ă *s. m. f.* membru al unei congregații religioase de misionari, fundată la Neapole în sec. XVIII de Alfondo de'Liguori. (<fr. *rédemptoriste*)

redemptóriu, -oáre *adj.* care asigură redempțiunea; mîntuitor, izbăvitor. (<fr. *rédempteur*, lat. *redemptor*<*redimere*, a răscumpăra)

redempțiúne *s. f.* 1. mîntuirea religioasă creștină (prin Isus Cristos). 2. *(p. ext.)* mîntuire; izbăvire; răscumpărare. (<fr. *rédemption*, lat. *redemptio*, răscumpărare)

redeschíde *vb.* I. *tr., refl.* a (se) deschide din nou. II. *refl.* *(fig.:* despre școli, instituții etc.) a-și relua activitatea. — *redeschídere* s. f. (<*re*[1]- + *deschide*)

redescoperí *vb. tr.* a descoperi din nou — *redescoperire* s. f. (<*re*[1]- + *descoperi*)

redeșteptá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) deștepta din nou, a readuce (în simțiri), a-și reveni în fire. • *(fig.)* a (se) stîrni din nou, a reizbucni. II. *tr.* a reaminti, a evoca. — *redeșteptáre* s. f. (după fr. *réveiller*)

redeválbil, -ă *adj.* (și *fig.*) îndatorat, obligat; dator. (<fr. *redevable*)

redevelopáre *s. f.* 1. developare la lumină a unui negativ care a fost supus unei slăbiri complete, pentru a putea aduce imaginea la contrastul dorit. 2. *(cinem.)* procedeu de laborator utilizat la prelucrarea coloanei pistei sonore pe filmele color. (<*re*[1]- + *developare*)

redevení *vb. intr.* a deveni, a se face din nou așa cum era înainte. — *redevenire* s. f. (<fr. *redevenir*)

redevénță *s. f.* datorie, obligație plătibilă periodic la date fixe și sub formă de cotă pentru dreptul de a folosi proprietatea altuia în scopuri productive. (<fr. *redevance*)

redevențiár, -ă *s. m. f.* cel care trebuie să achite o redevență. (<fr. *redevancier*)

redhibitóriu, -ie *adj.* care face să se anuleze o vînzare. (<lat. *redhibitorius*, fr. *rédhibitoire*)

redhibițíe *s. f.* v. redhibițiune.

redhibițiúne *s. f.* anulare a unei vînzări cînd obiectul care se vinde are un viciu. — var. *redhibiție* s. f. (<lat. *redhibitio*, fr. *rédhibition*)

rédie *s. f.* stadiu larvar în evoluția unor trematode. (<fr. *rédie*)

redijá *vb. tr.* a redacta, a formula în scris. — *redijáre* s. f. (<fr. *rédiger*, lat. *redigere*, a pune în ordine)

redimensioná *vb. tr.* a face noi dimensiuni, a recalcula dimensiunile unei construcții, mașini etc. • *(fig.)* a aborda dintr-o nouă perspectivă. — *redimensionáre* s. f. (<*re*[1]- + *dimensiona*)

redingótă *s. f.* haină bărbătească de ceremonie (neagră), cu poalele lungi. (<fr. *redingote*)

redintegráție *s. f.* *(psih.)* revenire integrală în conștient a unui lucru, a unei amintiri etc. (<fr. *rédintégration*)

redirecționá *vb. tr.* a imprima o nouă direcție; a reorienta. — *redirecționáre* s. f. (<*re*[1]- + *direcționa*)

rediscutá *vb. tr.* a relua o discuție. — *rediscutáre* s. f. (<fr. *rediscuter*)

redispăreá *vb. intr.* *(rar)* a dispărea din nou. (<*re*[1]- + *dispăreá*)

redistilá *vb. tr.* a supune unui nou proces de distilare, pentru a obține un produs mai pur. — *redistilláre* s. f. (<fr. *redistiller*)

redistribuí *vb. tr.* a distribui din nou. — *redistribuire* s. f. (<fr. *redistribuer*)

redistribúție *s. f.* 1. redistribuire. 2. element al ciclului hidrologic constînd în trecerea apei solului dintr-un strat al acestuia în altul. (<fr. *redistribution*)

redítle[1] *s. f.* 1. *(livr.)* restituție. 2. calculare a taxelor de transport pentru mărfurile ce se transportă cu trenurile de marfă, de celeriferie și de mesagerie în funcție de distanță. 3. prezentare spre verificare a unui cont. (<fr. *redditition*, lat. *redditio*)

redítle[2] *s. f.* epanadiploză. (<lat. *redditio*, întoarcere, revenire)

rediționér *s. m.* funcționar feroviar care verifică dacă taxa de transport a fost corect aplicată pe scrisorile de trăsură. (<*redítle*[1] + *-ionér*)

redivizá *vb. tr.* a face o diviziune din nou. (<fr. *rediviser*)

redivizáre *s. f.* acțiunea de a rediviza și rezultatul ei. • *(lingv.)* schimbare a corelațiilor dintre diversele morfeme înăuntrul unui cuvînt în diverse etape ale evoluției limbii. (<*rediviza*)

redizolvá *vb. tr.* a dizolva din nou. — *redizolváre* s. f. (<*re*¹- + *dizolva*)

redoáre *s. f. (rar)* lipsă de suplețe. ● înțepenire a cefei; rigiditate. ○ ~ *articulară* = înțepenire a unei articulații. (<fr. *raideur*)

redondánt, -ă *adj.* v. redundant.

redondánță *s. f.* v. redundanță.

redóx *s. n.* oxidoreducere. (<germ. *Redox(reaktion)*)

redresá *vb.* I. *tr.* 1. a îndrepta, a aduce (ceva) în poziție, în situație normală. ● a readuce o aeronavă în coborîre în poziție de zbor orizontal cu ajutorul comenzilor sau al reacțiilor aerodinamice. 2. a transforma un curent electric alternativ în curent continuu. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) reface, a (se) înviora. — **redresáre** s. f. (<fr. *redresser*)

redresór, -oáre I. *adj.* care redresează. II. *s. n.* 1. aparat, instalație care transformă curentul electric alternativ în curent continuu. 2. sistem de lentile sau de prisme servind pentru redarea imaginii unui obiect în poziția sa reală de către un instrument optic. ● *(med.)* aparat pentru redresarea unor malformații osteoarticulare. 3. dispozitiv care readuce în direcția inițială un curent lichid sau fluid care a fost abătut de un obstacol oarecare. (<fr. *redresseur*)

reducé *vb.* I. *tr.* 1. a micșora, a diminua, a scădea. 2. *(mat., chim.)* a efectua o reducere. 3. a restrînge, a limita. 4. a aduce pe cineva într-o stare de inferioritate, într-o situație mai rea. ○ *(fam.)* *a* ~ *la tăcere* = a face pe cineva să nu mai poată spune nimic. II. *refl.* a se restrînge, a se limita (la). (<lat. *reducere*)

reducére *s. f.* 1. acțiunea de a (se) reduce și rezultatul ei. 2. *(mat.)* simplificare pe bază de calcul a unei (in)egalități. 3. *(chim.)* reacție în care un atom sau un ion cîștigă electroni; scădere a stării de oxidație a unei substanțe ionice. 4. *(log.)* procedeu prin care se probează corectitudinea modurilor silogistice. ○ ~ *la absurd* = dovedirea adevărului unei legi prin demonstrarea faptului că acceptarea tezei contradictorii duce la consecințe absurde. 5. *(med.)* reducție (4). (<*reduce*)

reductázã *s. f.* enzimă care catalizează procesele de reducere (3). (<fr. *réductase*)

reductibil, -ă *adj.* care se poate reduce, simplifica. (<fr. *réductible*)

reductibilitáte *s. f.* însușirea de a fi reductibil. (<fr. *réductibilité*)

reductív, -ă *adj. (log.;* despre o demonstrație) care procedează prin reducție (6). (<germ. *reduktiv*)

reductór, -oáre I. *adj.* care reduce. II. *s. n.* aparat, mecanism care reduce o mărime (presiune, turație etc.) proprie unui sistem tehnic. III. *s. m. (chim.)* substanță care în prezența altei substanțe cedează electroni, oxidîndu-se. (<fr. *réducteur*)

reducție *s. f.* 1. faptul de a reduce. ● *(concr.)* copie în mic a unui obiect. 2. transpunere a unei partituri pentru orchestră, pentru voci sau pentru un instrument (de obicei pian). 3. piesă care permite racordarea tuburilor sau a țevilor de diametre diferite. 4. operația de punere la loc a unui os luxat sau a unui organ deplasat. 5. reducere la jumătate a numărului de cromozomi în cursul meiozei sau mitozei. 6. *(log.)* procedeu de a concluziona cu ajutorul căruia se scot unele premise din care se poate deduce un anumit adevăr. (<fr. *réduction*, lat. *reductio*)

reducționál, -ă *adj.* de reducție, referitor la reducție. ○ *(biol.)* *diviziune* ~*ă* = meiază. (<fr. *réductionnel*)

reducționism *s. n.* metodă de cunoaștere constînd în interpretarea unui fenomen relativ complex, cu un anume specific, prin alte fenomene, mai simple și nespecifice. ● simplificare excesivă. (<engl. *reductionism*)

reducționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al reducționismului. (< engl. *reductionist*)

reducțiúne *s. f. (jur.)* restrîngere prin hotărîre judecătorească, după moartea unei persoane, a liberalităților (donații, legate) făcute de ea prin încălcarea drepturilor unor moștenitori. (<fr. *réduction*)

redút *s. n.* 1. fortificație de dimensiuni limitate, cu caracter autonom în cadrul altei fortificații, înzestrată cu mijloace de foc și subzistență pentru a rezista timp îndelungat. 2. (în trecut) compartiment cuirasat în care era instalată artileria pe marile nave de luptă. (<fr. *réduit*)

redundá *vb. intr. (livr.)* 1. a se găsi din belșug; a abunda. 2. a prezenta redundanță. (<lat. *redundare*, fr. *redonder*)

redundánt, -ă *adj.* 1. referitor la redundanță (1), care prezintă redundanță. v. superfluu. 2. *(rar;* despre stil) încărcat; plin de emfază, sforăitor. 3. *(inform.)* care conține informații identice în mai multe părți ale aceluiași sistem de informații. — var. *redondant, -ă* adj. (<engl. *redundant*, fr. *redondant*)

redundánță *s. f.* 1. surplus de informație menit să asigure exactitatea transmiterii unui mesaj. ● *(inform.)* excedent de semnale pentru transmiterea fidelă a unei cantități de informație. 2. supraabundență inutilă de expresii, cuvinte sau imagini în formularea unei idei. v. superfluitate. 3. *(tehn.)* introducere de dispozitive suplimentare față de cel de bază, care să asigure funcționarea unui sistem în cazul cînd primul sau altul dintre dispozitivele cu aceeași funcție a ieșit întîmplător din uz. — var. *redondanță* s. f. (<engl. *redundancy*, fr. *redondance*, cf. lat. *redundantia*, revărsare, abundență)

reduplicá *vb. tr.* 1. *(rar)* a dubla. 2. a repeta într-un cuvînt o silabă, o literă pentru a da cuvîntului altă valoare morfologică sau stilistică ori pentru a forma un cuvînt nou. — *reduplicáre* s. f. (<lat. *reduplicare*)

reduplicatív, -ă *adj.* care exprimă o repetare. (<fr. *réduplicatif*)

reduplicáție *s. f.* 1. reduplicare. 2. anadiploză. (<fr. *réduplication*, lat. *reduplicatio*)

redús, -ă *adj.* 1. scăzut, micșorat; mic. ● (despre fracții, expresii algebrice) simplificat. 2. (despre oameni) lipsit de inteligență; mărginit, prost. ● *(lingv.;* despre sunete) slab

perceptibil. 3. (despre substanțe) care a suferit operația de reducere (3). (<*reduce*)

redutábil, -ă *adj.* de temut; puternic. (<fr. *redoutable*)

redútă *s. f.* lucrare de fortificație pentru apărare circulară. (<rus. *redut*, germ. *Redoute*, fr. *redoute*)

-ré v. r e o-.

reechilibrá *vb. tr.* a echilibra din nou. — *reechilibráre* s. f. (<fr. *rééquilibrer*)

reedificá *vb. tr.* a edifica din nou, a reconstrui. — *reedificáre* s. f. (după fr. *réédifier*)

reeditá *vb. tr.* 1. a edita din nou, a publica într-o nouă ediție; a retipări. 2. *(fig.)* a readuce în discuție, a relua o idee, o concepție etc. — *reeditáre* s. f. (<fr. *rééditer*)

reeducá *vb. tr.* 1. a reface educația (greșită) a cuiva; a da o nouă educație. 2. *(med.)* a deprinde un infirm să lucreze numai cu partea corpului rămasă sănătoasă; a deprinde un organ să lucreze din nou. — *reeducáre* s. f. (<fr. *rééduquer*)

reeligíbil, -ă *adj.* (despre oameni) care poate fi reales. (<fr. *rééligible*)

reeligibilitáte *s. f.* calitatea de a fi reeligibil. (<fr. *rééligibilité*)

reescónt *s. n.* scontare la o bancă a unei polițe deja scontate. (<fr. *réescompte*)

reescontá *vb. tr.* a efectua un reescont. — *reescontáre* s. f. (<fr. *réescompter*)

reescontatór *s. n.* instituție bancară care efectuează operații de reescontare. (<*reescont* + *-tor*)

reeșalonă *vb. tr.* a eșalona (2) din nou o datorie (scadentă), stabilind noi termene de plată. — *reeșalonáre* s. f. (<*re*[1]- + *eșalona*)

reevaluá *vb. tr.* a evalua din nou ceva. — *reevaluáre* s. f. (<fr. *réévaluer*)

reevocá *vb. tr.* a evoca din nou. — *reevocáre* s. f. (<*re*[1]- + *evoca*)

reexaminá *vb. tr.* 1. a examina din nou pe cineva. 2. a cerceta, a studia, a lua din nou în discuție o lucrare, o problemă etc. — *reexaminăre* s. f. (<fr. *réexaminer*)

reexpediá *vb. tr.* a expedia din nou. — *reexpediére* s. f. (<fr. *réexpédier*)

reexpórt *s. n.* reexportare. (<germ. *Reexport*)

reexportá *vb. tr.* a exporta mărfuri importate, fără a le supune prelucrării. — *reexportáre* s. f. (<fr. *réexporter*)

reexpoziție *s. f.* *(muz.)* repetare a expoziției în forma de sonată clasică; *(impr.)* repriză (4). (<fr. *réexposition*)

refáce *vb.* I. *tr.* 1. a face din nou; a repara. 2. a reconstrui. 3. a schimba, a transforma. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) face din nou sănătos, a (se) întrema. (după fr. *refaire*)

refácere *s. f.* acțiunea de a (se) reface și rezultatul ei. ● operație prin care o unitate militară este adusă în spatele frontului pentru odihna trupelor și pentru completarea efectivelor și a armamentului. (<*refac*e)

refăcție *s. f.* 1. reducere a prețului unei mărfi în caz că aceasta, la livrare, nu corespunde condițiilor contractuale. 2. diferență pe care căile ferate o încasează inițial în plus și pe care o restituie în urma postcalculației de transport. 3. înlocuire a elementelor unei căi ferate când acestea au suferit o uzură peste limita admisibilă. (<fr. *réfaction*)

refasoná *vb. tr.* a fasona din nou. — *refasonáre* s. f. (<fr. *refaçonner*)

refectórlu *s. n.* sală de mese într-un internat, într-o mănăstire etc. (<lat. *refectorium*, fr. *réfectoire*)

referát *s. n.* 1. dare de seamă asupra unei activități, a unei cărți etc. 2. raport scurt făcut pe marginea unei cereri, a unui act etc. (<germ. *Referat*)

referatív, -ă *adj.* *(livr.)* care ține de referat. ○ *publicație* ~ă = revistă de referate. (< *referat* + *-iv*)

referendár[1] *s. m.* demnitar al curții franceze însărcinat cu prezentarea și urmărirea cererilor relative la titlurile de nobleță, la dispensele de vârstă etc. ○ *mare* ~ = membru al senatului în imperiul francez, care deținea sigiliul adunării. (<fr. *référendaire*)

referendár[2], -ă *adj.* referitor la un referendum. (<fr. *référandaire*)

referéndum *s. n.* consultare a cetățenilor unei țări care trebuie să se pronunțe prin „da" sau „nu" asupra unei chestiuni importante de ordin general. v. p l e b i s c i t. (<fr. *référendum*, lat. *referendum*, ceea ce trebuie raportat)

referént[1] *s. m.* obiect, concept la care se referă semnul lingvistic în cadrul denotației. (<fr. *référent*)

referént[2], -ă *s. m. f.* 1. specialist al unei instituții care dă îndrumări și informații într-un anumit domeniu. 2. cel care face un referat. (<germ. *Referent*)

referénță *s. f.* funcție prin care un semn lingvistic se referă la un obiect extralingvistic. (<fr. *référence*)

referențiál, -ă I. *adj.* 1. care se referă la ceva; care constituie un sistem de referință. 2. referitor la referență, de referire. II. *s. n.* 1. *(mat.)* mulțime de elemente care formează un sistem de referință. 2. ansamblu de elemente legate într-un sistem. (<fr. *référentiel*, engl. *referential*)

referențialitáte *s. f.* caracter referențial. (<engl. *referentiality*)

referí *vb.* I. *intr.* a face un referat; a raporta. II. *refl.* a se raporta la, a viza ceva sau pe cineva. (<fr. *référer*)

referínță *s. f.* 1. raportare, referire, informație dată asupra cuiva pentru a-l caracteriza. ○ *de* ~ = la care se poate face referire; important. 2. *(mat., fiz.)* *sistem de* ~ = ansamblu de elemente geometrice (puncte, linii, suprafețe) imobile unul față de celelalte, la care se raportează pozițiile corpurilor; reper. (<fr. *référence*, germ. *Referenz*)

referíre *s. f.* faptul de a (se) referi. ○ *cu* ~ *la* = referitor la... (<*referi*)

referítor, -oáre *adj.* care se referă la..., privitor la... ○ ~ *la* = în legătură cu... (<*referi* + *-tor*)

referotécă *s. f.* bază de date bibliografice. (<fr. *référothèque*)

refilâre *s. f.* tăiere a unei mici şuviţe la marginile unei benzi de hîrtie, carton, masă plastică etc., la reînfăşurarea în suluri sau înainte de utilizare. (<*re*[1]- + *filare*)

refinanţá *vb. tr.* a reface resursele băneşti descompletate prin acordarea de credite. — *refinanţáre* s. f. (<engl. *reflation*)

reflâţie *s. f.* politică aplicată în unele ţări, după o perioadă de recesiune şi deflaţie, constînd în stimularea cererii, în scopul utilizării forţei de muncă şi redresării activităţii economice. (<engl. *reflation*)

refléct, -ă *adj.* (despre ramuri, frunze etc.) orientat în afară şi în jos. (după fr. *reflet*)

reflectá *vb.* I. *tr., refl.* (despre sunete, lumină etc.) a (se) răsfrînge. II. *tr.* *(fig.)* a oglindi, a exprima (un sentiment, un fenomen etc.). III. *intr.* a gîndi, a cugeta, a medita. (<fr. *refléter*, germ. *reflektieren*, lat. *reflectere*, a întoarce înapoi)

reflectánt, -ă *adj.* (despre corpuri) care reflectă lumina, sunetele etc.; reflectorizant. (<fr. *reflétant*)

reflectáre *s. f.* acţiunea de a (se) reflecta şi rezultatul ei; răsfrîngere. • *(arte)* redare, oglindire transfigurată a realităţii. • categorie a filozofiei marxiste care exprimă esenţa relaţiei dintre materie şi conştiinţă, privită sub raport gnoseologic; procesul de cunoaştere a lumii de către om. (<*reflecta*)

reflectivitáte *s. f.* însuşire a ţesuturilor vii de a provoca răspunsuri reflexe. (<fr. *réflectivité*, engl. *reflectivity*)

REFLECTO- *elem. comp.* „luciu, reflexie". (<fr. *reflecto-*, cf. lat. *reflectus*<*reflectere*, a întoarce înapoi)

reflectografíe *s. f.* metodă de reproducere a documentelor prin contact cu lumină reflectantă. (<*reflecto-* + *-grafie*[2])

reflectométru *s. n.* instrument pentru determinarea puterii reflectante a suprafeţei corpurilor. (<fr. *reflectomètre*)

reflectór I. *s. n.* 1. dispozitiv al unui corp de iluminat sau al unui proiector care, pe baza fenomenului de reflexie, dirijează într-o anumită direcţie fluxul luminos emis de sursa de lumină. 2. oglindă concavă care reflectă lumina într-o direcţie voită. • telescop al cărui obiectiv este constituit dintr-o oglindă concavă. 3. *(electr.)* element component al unor antene, folosit pentru a le mări directivitatea. II. *s. m.* personaj literar, purtătorul de cuvînt al autorului, cel căruia îi revine sarcina de a „interioriza" acţiunea. (<fr. *réflecteur*)

reflectórlu, -ie *adj.* care reflectă. (<fr. *réflectoire*)

reflectorizá *vb.* I. *tr.* a răsfrînge orice fascicul de lumină. II. *refl.* (despre lumină) a se răsfrînge. (<engl. *reflectorize*)

reflectorizánt, -ă *adj.* reflectant. ○ *placă ~ă* = strat de material plastic transparent şi colorat în care au fost înglobate bile micuţe de sticlă, folosit în semnalizarea rutieră. (<*reflectoriza* + *-ant*)

reflécţie *s. f.* meditaţie, cugetare. • *(fil.;* la Locke, Leibniz) cunoaştere a proceselor care se petrec înăuntrul conştiinţei; întoarcere a conştiinţei asupra ei însăşi. (<fr. *réflexion*, lat. *reflexio*)

reflex[1], **-ă** I. *adj.* 1. produs în mod spontan; de natura reflexului (II, 1). 2. reflect. II. *s. n.* 1. rază reflectantă; sclipire, strălucire. 2. *(fig.)* oglindire, reflectare. 3. reacţie adecvată a organismului faţă de un excitant extern sau intern, prin intermediul sistemului nervos, fără intervenţia voinţei, prin care se reglează relaţiile dintre organism şi mediu, precum şi cele dintre diferitele părţi ale organismului. (<fr. *réflexe*, lat. *reflexus*)

REFLEX[2]**(O)-** *elem. comp.* „act reflex". (<fr. *réflex/o/-*, cf. lat. *reflexus*<*reflectere*, a întoarce, a îndoi)

reflexíbil, -ă *adj.* care are proprietatea de a se reflecta. (<fr. *réflexible*)

reflexibilitáte *s. f.* proprietatea de a fi reflexibil. (<fr. *réflexibilité*)

refléxie *s. f.* răsfrîngere a unui fascicul de radiaţii atunci cînd acesta întîlneşte o suprafaţă lucioasă sau dură. — var. *reflexiúne* s. f. (<fr. *réflexion*, lat. *reflexio*)

reflexiúne *s. f.* v. reflexie.

reflexiv, -ă *adj.* 1. (despre oameni) predispus la reflecţie (1); meditativ, gînditor. 2. care se răsfrînge. ○ *diateză ~ă* = diateză care arată că acţiunea unui verb se răsfrînge asupra subiectului gramatical care o execută; *verb ~* = verb la diateza reflexivă; *pronume ~* = pronume reprezentînd persoana asupra căreia se răsfrînge acţiunea verbului reflexiv. 3. *(mat.)* *relaţie ~ă* = relaţie pe care un element o poate avea cu el însuşi. (<fr. *reflexif*, lat. *reflexivus*, germ. *reflexiv*)

reflexivísm *s. n.* *(livr.)* reflexivitate. (<*reflexiv* + *-ism*)

reflexivitáte *s. f.* 1. predispoziţie spre meditaţie; reflexivism. 2. *(mat.)* proprietate a unei relaţii de a fi reflexivă. (<fr. *réflexivité*)

reflexogén, -ă *adj.* care provoacă reflexe[1] (II, 3). (<fr. *réflexogène*)

reflexografíe *s. f.* descriere a actelor reflexe. (<fr. *réflexographie*)

reflexológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în reflexologie. (<germ. *Reflexolog*)

reflexologíe *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul reflexelor[1] (II, 3). (<fr. *réflexologie*)

reflexometríe *s. f.* măsurare exactă a reflexelor. (<fr. *réflexométrie*)

reflexoterapíe *s. f.* folosirea ca metodă terapeutică a anumitor reflexe[1] (II, 3). (<fr. *réflexothérapie*)

refloresceńţă *s. f.* *(bot.)* a doua înflorire. (<fr. *reflorescence*)

reflotá *vb. tr.* a supune operaţiei de reflotare. (<fr. *reflotter*)

reflotáre *s. f.* 1. retratare a concentratelor primare sau intermediare obţinute la flotaţia substanţelor minerale utile. 2. operaţie prin care firele textile sînt desfăşurate de pe bobine. (<*reflota*)

refluá *vb. intr.* (despre ape, lichide) a se revărsa înapoi; a reveni. (<fr. *refluer*)

reflúx *s. n.* 1. coborîre periodică a nivelului apei mărilor şi oceanelor datorită atracţiei

Lunii și a Soarelui. 2. *(fig.)* descreștere, regres. 3. *(chim.)* reintoarcere către baza coloanei de fracționare, sub formă de lichid condensat, a unei părți din vapori datorită pierderii de căldură. ● lichidul astfel obținut. 4. *(med.)* revenire a unei unde de lichid. (<fr. *reflux*)

refolosí *vb. tr.* a reutiliza. — *refolosíre* s. f. (<*re*¹- + *folosi*)

refolosíbil, -ă *adj.* (despre materiale) care poate fi refolosit. (<*refolosi* + *-bil*)

refontá *vb. tr.* 1. retopi; a turna din nou. 2. *(fig.)* a reface (în întregime). (după fr. *refondre*)

refóntă *s. f. (rar)* refacere (în întregime), prefacere (totală). (<fr. *refonte*)

reforjá *vb. tr.* a forja din nou. — *reforjáre* s. f. (<fr. *reforger*)

reformá *vb. tr.* 1. a îndrepta, a îmbunătăți (o situație, o concepție etc.). 2. a scoate din uz, a da la reformă (un aparat, o mașină, efecte etc.). 3. a declara pe cineva inapt pentru serviciul militar, scoțîndu-l din evidențele armatei. (<fr. *réformer*, lat. *reformare*)

reformábil, -ă *adj.* care se poate reforma. (<fr. *réformable*)

reformáre *s. f.* acțiunea de a reforma și rezultatul ei. ● *(chim.)* transformare, prin procedee tehnice, termice sau catalitice, a hidrocarburilor nearomatice din produsele petroliere în hidrocarburi aromatice. (<*reforma*)

reformát, -ă *adj.* 1. (despre materiale, mașini etc.) scos din uz, dat la reformă (3). 2. (despre oameni; și *s. m.*) scos din evidența armatei ca inapt. 3. care ține de cultul religios protestant (calvin). ● *(s. m. f.)* protestant. (< *reforma*)

reformatór, -oáre *adj., s. m. f.* 1. (propagator) de reforme, (cel) care reformează, înnoiește. 2. (înfăptuitor) al Reformei (2). (<fr. *réformateur*, lat. *reformator*)

refórmă *s. f.* 1. transformare, reorganizare în domeniul politic, economic, social, cu caracter limitat sau de structură. 2. mișcare social-politică și religioasă îndreptată împotriva feudalismului și a papalității, cu caracter național, apărută în Europa apuseană în sec. XVI, care a dus la crearea bisericii reformate (protestante). 3. scoatere din evidență a unor materiale, efecte, arme etc. socotite la un moment dat ca inutilizabile; totalitatea acestor bunuri. 4. declarare a cuiva ca inapt pentru serviciul militar. (<fr. *réforme*, germ. *Reform*)

reformísm *s. n.* 1. curent politic în mișcarea muncitorească, ce neagă necesitatea revoluției și a dictaturii proletariatului, preconizînd înlocuirea luptei revoluționare cu reforme mărunte, care nu ating bazele orînduirii capitaliste. 2. atitudine politică bazată pe introducerea reformelor. (<fr. *réformisme*)

reformíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al reformismului. (<fr. *réformiste*)

reformulá *vb. tr.* a formula din nou în alți termeni. — *reformuláre* s. f. (<fr. *reformuler*)

refractá *vb.* I. *tr.* a produce fenomenul refracției. II. *refl.* (despre unde luminoase, sonore etc.) a suferi fenomenul refracției. — *refractáre* s. f. (< fr. *réfracter*)

refractár, -ă *adj.* 1. (despre materiale) rezistent la temperaturi înalte. 2. *(fig.; despre oameni)* care se împotrivește; nesupus, rebel. v. recalcitrant. (<fr. *réfractaire*, lat. *refractarius*)

refractarísm *s. n. (rar)* atitudine refractară; nesupunere. (<*refractar* + *-ism*)

refractarítate *s. f.* proprietate a unui material de a fi refractar. (<fr. *réfractarité*)

refractív, -ă *adj.* 1. care produce refracție; referitor la refracție. 2. care își schimbă brusc direcția. (<fr. *réfractif*)

REFRACTO- *elem. comp.* „refracție". (<fr. *réfracto-*, cf. lat. *refractus*<*refringere*, a sparge)

refractométrie *s. f.* disciplină care studiază metodele și procedeele de măsurare a indicilor de refracție ai substanțelor. (<fr. *réfractométrie*)

refractométru *s. n.* instrument folosit în refractometrie. (<fr. *réfractomètre*)

refractór *s. n.* 1. telescop, lunetă astronomică cu obiectivul alcătuit din mai multe lentile. 2. dispozitiv optic care schimbă direcția unui fascicul de lumină prin refracție. (<fr. *réfracteur*)

refrácție *s. f.* deviere a unui fascicul de radiații luminoase, sonore sau a unei unde electromagnetice care străbate medii transparente (de densități) diferite. ○ ~ *astronomică* = deviere a razei de lumină a unui astru de la direcția rectilinie, datorită refracției sale în atmosfera terestră; *indice de* ~ = număr reprezentînd citul dintre viteza unei radiații electromagnetice în vid și viteza ei în mediul din care provine. — var. *refracțiune* s.f. (<fr. *réfraction*, lat. *refractio*<*refringere*, a frînge)

refracțiúne *s. f.* v. refracție.

refrangíbil, -ă *adj.* care se poate refracta. (<fr. *réfrangible*)

refrangibilitáte *s. f.* însușirea de a fi refrangibil. (<fr. *réfrangibilité*)

refrén *s. n.* 1. vers (grup de versuri) repetat după fiecare strofă a unei poezii sau după un cuplet. 2. frază muzicală care se repetă după fiecare cuplet al unui cîntec. ● secțiunea de bază a rondoului, care se repetă de mai multe ori. 3. *(fig.)* cuvînt, frază, expresie care se repetă stereotip. (<fr. *refrain*)

refreșá *vb. tr. (rar)* a împrospăta, a da prospețime; *(p. ext.)* a înnoi. — *refreșáre* s. f. (după fr. *rafraîchir*)

refrigerá *vb. intr.* a răci un produs alimentar pînă la o temperatură apropiată de punctul de îngheț. — *refrigeráre* s. f. (<fr. *réfrigérer*, lat. *refrigerare*<*frigus*, frig)

refrigerátor *s. n.* partea dintr-o instalație frigorifică în care se produce scăderea temperaturii pînă aproape de 0°C. (<fr. *réfrigérateur*)

refrigerație *s. f.* 1. refrigerare. 2. metodă chirurgicală de răcire în scop anestezic sau terapeutic a unui membru, a unei porțiuni de tegument cu ajutorul pungilor de gheață sau al unui aparat refrigerent. (<fr. *réfrigération*, lat. *refrigeratio*, răcorire)

refrigerént, -ă I. *adj.* care produce frig. II. *s. n.* aparat dintr-o instalație de distilare care răcește, pînă la condensare, vaporii produși prin fierbere. (<fr. *réfrigérant*)

refringént, -ă *adj.* (despre medii transparente) care refractă razele luminoase. (<fr. *réfringent*)

refringénță *s. f.* 1. proprietatea de a fi refringent. 2. mărime caracteristică mediilor transparente, egală cu diferența dintre indicele de refracție al mediului și unitate. (<fr. *réfringence*)

refrișá *vb. tr., refl.* 1. a (se) răcori. 2. a (se) împrospăta, a (se) face ca nou. — *refrișáre* s. f. (<fr. *refraîchir*)

refugiá *vb. refl.* a fugi, a se pune la adăpost de o urmărire, de un pericol etc. ● *(fig.)* a se retrage într-un loc liniștit, ferit de zgomot. — *refugiére* s. f. (<fr. *réfugier*)

refugiát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se refugiază. (<*refugia*)

refúgiu *s. n.* 1. faptul de a se refugia; timpul petrecut ca refugiat într-un loc. 2. loc de scăpare, de adăpost în fața unei primejdii; azil. ● *(fig.)* consolare, mîngîiere. ● loc izolat, liniștit, în care se retrage cineva. ● teritoriu protejat temporar pentru ocrotirea unor specii de animale, păsări sau plante în anumite perioade ale anului. 3. loc special amenajat în mijlocul unei străzi pentru a feri pe cetățeni de circulația mașinilor, a ușura urcarea în tramvaie etc. 4. construcție pe munte, mobilată sumar, destinată să găzduiască pe alpiniști în cursul unei ascensiuni. (<fr. *refuge*, lat. *refugium*)

refulá *vb. tr.* 1. a înăbuși, a respinge din domeniul conștientului în subconștient dorințe, idei, reprezentări etc. care contrazic conștiința morală a individului. 2. a deplasa, a ridica, cu ajutorul unei pompe, un fluid într-o conductă sau alt spațiu închis. 3. a forja, la cald sau la rece, o piesă de metal cu scopul de a-i modifica forma și dimensiunile transversale. (<fr. *refouler*)

refuláre *s. f.* acțiunea de a refula și rezultatul ei; respingere; înăbușire. ● *(psihan.)* act psihic prin care eul se apără în mod inconștient de dorințele, ideile etc. care contrazic convingerile sau normele morale. (<*refula*)

refulát, -ă *adj.* (despre dorințe, idei etc.) căzut, respins în subconștient. ● *(s. m. f.)* cel care își refulează dorințele, ideile etc. (<*refula*)

refutá *vb. tr. (livr.)* a combate (o teorie, o afirmație) cu argumente temeinice. — *refutáre* s. f. (<fr. *réfuter*)

refutábil, -ă *adj. (livr.)* care poate fi combătut. (<fr. *réfutable*)

refutáție *s. f. (livr.)* refutare. (<fr. *réfutation*)

refúz *s. n.* 1. faptul de a refuza; neacceptare, respingere. ○ *pînă la* ~ = atît încît nu este loc pentru mai mult. 2. material rămas după cernere într-un ciur, într-o sită. 3. deficiență în funcționarea unui sistem tehnic. ● *(metal.)* defect de turnare constînd în producerea unor goluri rezultate din umplerea incompletă a formei cu metal topit. (<fr. *refus*)

refuzá *vb.* I. *tr.* a nu primi, a nu accepta, a respinge (ceva). ● a nu da (ceva ce îi s-a cerut). ● a se priva de, a renunța la ceva. II. *refl.* a se sustrage, a se eschiva. III. *intr. (mar.;* despre vînt) a se roti spre prora navei. — *refuzáre* s. f. (<fr. *refuser*)

reg *s. n.* suprafață netedă acoperită cu pietrișuri din deșertul Saharei. (<fr. *reg*<cuv. ar.)

regál[1] *s. n.* raft în formă de pupitru, în care se păstrează casetele cu litere în tipografie. (<germ. *Regal*)

regál[2] *s. n. (livr.)* 1. masă mare, banchet. 2. dar plăcut, cadou. 3. *(fig.)* plăcere deosebită, încîntare. (<fr. *régal*, it. *regalo*)

regál[3] *s. n.* vechi instrument muzical de suflat cu claviatură, un fel de orgă portativă. ● unul dintre registrele orgii. (<it. *regale*, fr. *régale*)

regál[4], **-ă** *adj.* 1. de rege; al regelui; regesc; regalian. 2. demn de un rege; maiestuos, măreț. (<fr. *régal*, lat. *regalis*)

regalá *vb.* I. *tr., refl. (rar)* a(-și) face o anumită plăcere; a (se) ospăta bine. II. *tr. (fig.)* a desfăta, a încînta. — *regaláre* s. f. (<fr. *régaler*)

regálă *s. f. (rar)* drept considerat ca inerent monarhiei. (<fr. *régale*)

regalián, -ă *adj.* regal[4] (1). ○ *drepturi* ~*ce* = prerogative regale. ● *(adv.)* ca un rege, regește. (<fr. *régalien*)

regalísm *s. n.* concepție politică ce preconizează regalitatea ca formă de guvernămînt; atașament față de rege; monarhism. (după fr. *royalisme*)

regalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al regalității; monarhist. (după fr. *royaliste*)

regalitáte *s. f.* 1. caracter regal[4]. 2. formă de guvernămînt în care statul este condus de un rege; monarhie. (<it. *regalità*, după fr. *royauté*)

regát *s. n.* stat condus de un rege; monarhie. (<*rege* + *-at*)

regátă *s. f.* 1. întrecere sportivă la care participă ambarcații cu rame, cu vele sau cu motor. 2. cravată care se înnoadă și cade vertical de-a lungul plastronului cămășii. (<fr. *régate*)

regazoná *vb. tr.* a reînsămînța cu gazon. — *regazonáre* s. f. (<fr. *regazonner*)

regăsi *vb.* I. *tr.* a găsi din nou (pe cineva sau ceva). II. *refl.* a se afla din nou undeva. ● a se reculege. — *regăsíre* s. f. (după fr. *retrouver*)

rége *s. m.* 1. suveran al unui regat; monarh. 2. *(fig.)* persoană care are poziția cea mai însemnată într-un domeniu oarecare, într-o colectivitate, prin puterea, importanța, reputația sa. 3. piesa principală la jocul de șah. ● crai, popă, rigă la jocul de cărți. (<lat. *rex, regis*)

regenerá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) înnoi; a (se) înviora. II. *refl.* (despre țesuturi, organe) a se reface. III. *tr. (tehn.)* a readuce în condiții de folosire un material uzat. — *regenerăre* s. f. (<fr. *régénérer*, lat. *regenerare*)

regenerábil, -ă *adj.* care se poate regenera; regenerativ. (<engl. *regenerabil*)

regenerativ, -ă *adj.* care are proprietatea de a regenera; regenerabil. (<fr. *régénératif*)

regenerátor, -oáre I. *adj.* care regenerează; înnoitor. II. *s. n.* sistem tehnic folosit pentru regenerarea unui material uzat. (<fr. *régénérateur*)

regenerație *s. f.* regenerare. (<fr. *régénération*)

regenerescéнță *s. f.* regenerare (II). (<fr. *régénérescence*)

regént[1], **-ă** *s. m. f.* (cel) care guvernează cu titlu provizoriu un stat monarhic, ținînd locul regelui în timpul unei regențe (1). (<fr. *régent*, lat. *regens*<*regere*, a conduce)

regént[2], **-ă** *adj.* (despre propoziții; și *s. f.*) căreia i se subordonează una sau mai multe propoziții; supraordonată. ● (despre părți ale propoziției supraordonate) de care depinde o subordonată. (<fr. *régent*, lat. *regens*)

regentá *vb. Ir. (rar)* a conduce după bunul plac, a dirija, a domina. (<fr. *régenter*)

regénță *s. f.* 1. guvernare a unui stat monarhic exercitată de una sau mai multe persoane în timpul minorității sau absenței regelui; perioada respectivă; persoanele (sau persoana) care guvernează în această perioadă. 2. nume care se dădea unor state musulmane din nordul Africii (Tripolitania, Alergia, Tunisia), guvernate printr-o delegație a sultanului din Constantinopol. 3. stil în arhitectura și în artele decorative franceze, dezvoltat în timpul regenței ducelui Filip de Orléans, care se caracterizează prin suplețea, grația și delicatețea elementelor decorative. (<fr. *régence*)

regerminăre *s. f.* reluare a germinației după o perioadă de întrerupere. (după fr. *régermination*)

regéste *s. f. pl.* 1. nume dat în evul mediu actelor, documentelor etc. emanate în serie cronologică de la aceeași cancelarie și de la același personaj, însoțite de note explicative și de extrase din cronici. 2. repertorii, rezumate ale documentelor, date în ordine cronologică (la volumele de documente, bibliografii etc.). (<fr. *regeste*, lat. *regesta*)

regicíd, -ă I. *adj., s. m. f.* (cel) care a ucis un rege. II. *s. n.* asasinare a unui rege. (<fr. *régicide*)

regíe *s. f.* 1. concepția interpretării textului și activitatea de îndrumare și supraveghere a jocului artiștilor, desfășurată la punerea în scenă și la montarea unei piese de teatru, a unui film. ○ *~ tehnică* = conducerea tehnică a realizării unui spectacol; cel care desfășoară această activitate, regizor. 2. exploatare a unui bun sau executarea unei lucrări direct de către beneficiar. ○ *cheltuieli de ~* = cheltuieli de întreținere la o întreprindere sau la o instituție; cheltuieli făcute la executarea unei lucrări; *în ~ proprie* = (despre construcții, reparații capitale etc.) executate de beneficiar cu mijloace proprii. 3. formă capitalistă de organizare a unor întreprinderi avînd ca obiect exploatarea de bunuri ale statului sau valorificarea unor drepturi ale acestuia; *(p. ext.)* administrația, personalul, sediul unei asemenea întreprinderi. (<fr. *régie*)

regifúgiu *s. n.* sărbătoare romană care se celebra în amintirea alungării regilor din vechea Romă. (<lat. *regifugium*)

regím *s. n.* 1. mod, sistem de organizare a vieții economice, politice și sociale a unui stat. 2. ansamblu de reglementări proprii activității unei instituții, întreprinderi etc. ● totalitatea regulilor impuse modului de viață și de alimentare al cuiva. ○ *~ de economii* = sistem de măsuri privind folosirea cît mai rațională a resurselor materiale, financiare și de muncă; *~ fluvial* = evoluție medie a debitelor unei ape curgătoare în timp de un an. 3. totalitatea condițiilor de funcționare la un moment dat a unui sistem tehnic. 4. mod de evoluție ciclică a unui fenomen natural. 5. *(lingv.)* recțiune. (<fr. *régime*)

regimént *s. n.* unitate militară compusă din mai multe batalioane, divizioane, escadrile etc. (<fr. *régiment*)

regimentár, -ă *adj.* care aparține unui regiment, de regiment. ○ *tren ~* = convoi de care sau de mașini care transportă pe front proviziile sau muniția ueni unități militare. (<fr. *régimentaire*)

regínă *s. f.* 1. soție de rege; suverană a unui regat. 2. *(fig.)* persoană, lucru cu o poziție privilegiată, dominantă. 3. matcă (de albine). 4. piesa cea mai însemnată la jocul de șah după rege. (<engl., lat. *regina*)

regionál, -ă *adj.* referitor la o regiune, propriu unei regiuni. ● *(s. f.)* unitate organizatorică a unei organizații politice, economice sau de masă, corespunzătoare unei regiuni administrative. (<fr. *régional*)

regionalísm *s. n.* 1. cuvînt, construcție etc. specifice unei regiuni; provincialism. 2. doctrină politică și socială care tinde să acorde o oarecare autonomie regiunilor, provinciilor unei țări; patriotism local. (<fr. *régionalisme*)

regionalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al regionalismului (2). (<fr. *régionaliste*)

regionáre *s. f.* împărțire a unui teritoriu în entități cu anumite particularități (climaterice, hidrologice etc.) relativ omogene. (<*regiune* + *-ona*)

registratór, -oáre *s. m. f.* înregistrator. (<germ. *Registrator*, it. *registratore*)

registratúră *s. f.* serviciu într-o instituție unde se înregistrează hîrtiile intrate și ieșite; biroul unde funcționează acest serviciu. (< germ. *Registratur*)

registrație *s. f.* arta de a utiliza, prin mînuirea registrelor, posibilitățile timbrale ale orgii sau clavecinului. (<fr. *registration*)

registru *s.n.* 1. condică în care se consemnează diferite date și acte oficiale. ○ *~ de stare civilă* = condică în care sînt înregistrate nașterile, căsătoriile, decesele etc. 2. dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează tirajul sau închiderea unui canal, a unei conducte. 3. *(arhit.)* suprafață orizontală de decorație cuprinsă între două chenare sau delimitată compozițional. 4. întindere a scării muzicale pe care o poate emite un instrument sau o voce. ● garnitur

de tuburi (la orgă), de butoane (la acordeon) sau de coarde (la clavecin) cu acordaj diferit, dar cu același timbru. • *(fig.)* trăsăturile particulare, tonalitatea proprie unei opere literare, a unui discurs etc. • ansamblu de idei, de teme etc. 5. dispozitiv folosit în centralele telefonice automate la dirijarea selecției legăturilor. 6. (și *s. m.*) circuit sau dispozitiv din organele de comandă și de calcul ale unui calculator electronic destinat memorării. 7. *(poligr.)* ansamblul semnelor de reper care indică suprapunerea exactă a tiparului pe ambele fețe ale hârtiei. 8. *(mar.)* instituție de stat, societate care stabilește normele de construcție a navelor, ce trebuie respectate de proprietar sau armator. (<fr. *registre*, it. *registro*, germ. *Register*)

regiúne *s. f.* 1. mare întindere de pământ; teritoriu, zonă. 2. porțiune a unui organ(ism) etc. 3. unitate administrativ-teritorială cuprinzînd mai multe raioane. (<fr. *région*, lat. *regio*)

regizá *vb. tr.* 1. a face regia (1) unui spectacol, a unui film, a pune în scenă. 2. *(fig.)* a conduce, a dirija. • a pune la cale, a conduce (din umbră) o activitate, o operație etc. — *regizáre* s. f. (<*regizor*)

regizór, -oáre *s. m. f.* specialist în regia (1) spectacolelor, a filmelor. (<fr. *régisseur*, germ. *Regisseur*)

regizorál, -ă *adj.* referitor la regizor; de regizor. (<*regizor* + *-al*)

regizorát *s. n. (rar)* regizare. • birou, loc unde lucrează un regizor. (<*regizor* + *-at*)

reglá *vb. tr.* 1. a reduce sau a mări regimul de funcționare al unui sistem tehnic. 2. *(med.)* a reglementa funcționarea unui organ, a unui sistem etc. dintr-un organism viu. 3. a potrivi tirul unei guri de foc, al unei baterii etc. • a aranja, a orîndui, a potrivi. — *regláre* s. f. (<fr. *régler*)

reglábil, -ă *adj.* care se poate regla. (<fr. *réglable*)

reglabilitáte *s. f.* însușirea de a fi reglabil. (<fr. *réglabilité*)

reglái *s. n.* reglare. (<fr. *réglage*)

reglatór, -oáre I. *adj.* care reglează. II. *s. m. (biol.)* 1. genă care controlează activitatea altei gene. 2. genă care sintetizează o substanță proteică. (<*regla* + *-tor*)

reglementá *vb. tr.* a stabili norme, reguli, a supune unor norme; a aranja, a pune în ordine. — *reglementáre* s. f. (<fr. *réglementer*)

reglementár, -ă *adj.* conform unor norme, unor regulamente. • regulamentar. (<fr. *réglementaire*)

reglét *s. n.* piesă metalică folosită în tipografie la umplerea spațiilor libere dintre rînduri sau a spațiilor dintre formă și ramă. (<fr. *réglet*)

reglétă *s. f.* 1. piesă de material izolant pe care sînt fixate piese de contact folosite în aparatele de telecomunicații. 2. *(arhit.)* bandă între ornamente. (<fr. *réglette*)

reglór *s. m.* tehnician care reglează mașini, unelte, dispozitive etc. (<fr. *régleur*)

regn *s. n.* fiecare dintre cele trei mari categorii sistematice care se disting în natură: animal, vegetal și mineral. (<fr. *règne*, lat. *regnum*)

regolít *s. n. (geol.)* scoarță de dezagregare care se formează pe versanții slab înclinați. (<fr. *régolithe*, cf. ar. *reg*, teren plan)

regosól *s. n.* sol în stare incipientă de formare, care ia naștere din depozite sedimentare. (<fr. *régosol*)

regradáre *s. f.* proces de pedogeneză care duce la carbonatarea unui orizont superior al solului de către apa freatică antrenată ascendent sau de către fauna solului; pogradare. (după fr. *régradation*)

regrés *s. n.* 1. revenire de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară; decădere, declin. 2. *(jur.)* *acțiune de* ~ = acțiune prin care cineva care a plătit o sumă de bani din culpa altuia se întoarce împotriva acestuia pentru recuperarea sumei plătite. (<lat. *regressus*, fr. *régrès*, germ. *Regress*)

regresá *vb. intr.* a da înapoi, a merge îndărăt; a decădea. (<fr. *régresser*)

regresánt *s. m.* cel care ridică pretenții de rambursare a sumei plătite pentru o poliță sau un cec protestat. (<*regres* + *-ant*)

regresát *s. m.* cel față de care regresantul ridică pretenția de rambursare a sumei plătite pentru o poliță sau un cec protestat. (< germ. *Regressat*)

regrésie *s. f.* v. regresiune.

regresiúne *s. f.* 1. retragere a apelor oceanului planetar în anumite zone, cauzată de ridicarea suprafețelor uscatului, de mișcări tectonice lente etc. 2. micșorare a extensiunii geografice a unui fenomen (lingvistic, morfologic etc.). 3. mișcare a unui corp ceresc în sens opus celui în care se mișcă Soarele. 4. distrugere progresivă a memoriei. • proces prin care se revine la un nivel anterior de dezvoltare a unui comportament, a unui proces psihic. 5. *(biol.)* revenire a unei specii sau a unui organ la un stadiu mai puțin evoluat. 6. repetare detaliată a fiecăruia dintre cei doi termeni ai unei enumerări; epanodă. 7. *(stat.; în forma regresie)* determinare a mărimii aproximative a unui fenomen prin mărimea unui alt fenomen. 8. *(cc.)* trecere de la stadii mai înalte de dezvoltare la stadii mai înapoiate. — var. *regresie* s. f. (<fr. *régression*, lat. *regressio*, întoarcere)

regresív, -ă *adj.* 1. care merge, care dă înapoi; contrar progresului. ○ *mișcare* ~*ă* = mișcare în direcția inversă celei normale. 2. *(biol.)* referitor la o regresiune, care constituie o regresiune. (<fr. *régressif*)

regrét *s. n.* părere de rău; *(p. ext.)* remușcare. (<fr. *regret*)

regretá *vb. tr.* a-i părea rău (după ceva sau cineva); a avea remușcări, a se căi. (<fr. *regretter*)

regretábil, -ă *adj.* care provoacă părere de rău; (vrednic) de regretat. (<fr. *regrettable*)

regretát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) a cărui moarte a provocat regrete. (<fr. *regretté*)

regrupá *vb. tr., refl.* a (se) grupa din nou. — *regrupáre* s. f. (<fr. *regrouper*)

regulaménd *s. n.* **1.** document cuprinzînd totalitatea măsurilor prescrise pentru a se menține o anumită ordine, o anumită normă: statut, norme de funcționare internă ale unei instituții, asociații. **2.** act administrativ cuprinzînd norme, elaborate de o putere executivă, care completează o lege sau reglementează aplicarea ei. (<lat. *regulamentum*)

regulamentár, -ă *adj.* prevăzut în regulament; conform unui regulament; reglementar. (după fr. *réglementaire*, it. *regolamentare*)

regularitáte *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este regulat (1). ● uniformitate. ● simetrie; proporționalitate. (<fr. *régularité*)

regularizá *vb. tr.* **1.** a supune unor norme, unor reguli. ● a pune în ordine, în concordanță (evidențe, balanțe etc.). ● a cerceta erori de înregistrare prin storn ări, virări etc. ● a stabili și a achita suma în contul căreia s-au făcut plăți provizorii. **2.** a da o formă geometrică regulată unui obiect (corectîndu-i conturul). **3.** a modifica albia unei ape curgătoare pentru a avea un curs regulat. — *regularizáre* s. f. (<fr. *régulariser*)

regulát, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care urmează anumite reguli prestabilite. ● care se desfășoară fără abateri; obișnuit. ● ordonat, uniform. **2.** organizat după anumite legi; organizat pe baze permanente. ● orînduit, sistematizat. ● fără elemente care să distoneze; simetric, armonios. (<lat. *regulatus*)

regulatór, -oáre **I.** *adj.* care regularizează o mișcare, o funcție. **II.** *s. m. f.* cel care stabilește un sistem de reglare, care îndrumează, conduce. **III.** *s. n.* aparat, dispozitiv pentru reglarea automată a funcționării unui sistem tehnic. (<fr. *régulateur*)

regulație *s. f.* *(biol.)* capacitate a organismelor de a-și autoregla funcțiile pentru evitarea influențelor externe nefavorabile sau de a-și regenera părțile lezate ori pierdute. (<fr. *régulation*)

régulă *s. f.* **1.** normă pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen. ○ *de* ~ = în mod obișnuit. **2.** principiu conducător, linie de conduită, precept, obicei. **3.** rînduială, ordine, regularitate. (<lat. *regula*)

régur *s. n.* sol negru, de mare fertilitate, format în regiunile (sub)tropicale uscate, de savane și prerii, pe roci magmatice, pe calcare și depozite argiloase. (<germ. *Regur*, fr. *régur*<cuv. indian)

regurgitá *vb. intr.* a-i veni cuiva alimentele ingerate din stomac sau esofag în gură, fără efort de vomă. — *regurgitáre* s. f. (<fr. *régurgiter*)

regurgitáție *s. f.* **1.** regurgitare. **2.** încărcare cu apă pînă la revărsare. (<fr. *régurgitation*)

rehidratáre *s. f.* proces de restituire a substanțelor lichide eliminate dintr-un organism deshidratat. (după fr. *réhydratation*)

reiát, -ă *adj.* (despre țesături, hîrtie) cu dungi (în relief); vărgat. (<fr. *rayé*)

Reichstag/ráihs-tag/ *s. n.* parlament al imperiului german. (<germ. *Reichstag*)

reíde *s. f. pl.* familie de păsări reiforme avînd ca tip nanduul. (<lat. *rheidae* < *rhea*, nandu)

reificá *vb. tr.* *(fil.)* a transforma un lucru, a da (unei idei) caracter material, concret. (<fr. *réifier*, cf. lat. *res*, lucru)

reificáre *s. f.* *(fil.)* **1.** acțiunea de a reifica și rezultatul ei. **2.** tendința de a da oricărui lucru dinamic, de mișcare un caracter static. **3.** înțelegerea greșită a raporturilor sociale ca raporturi dintre lucruri, obiectuale, autonomizate. (<*reifica*)

reifórme *s. f. pl.* ordin de păsări alergătoare din America de Sud, cuprinzînd struții americani. (<fr. *rheiformes*)

reimpórt *s. n.* reimportare. (<germ. *Reimport*)

reimportá *vb. tr.* a importa din nou aceleași mărfuri care au fost exportate și care nu au suferit nici un fel de prelucrări. — *reimportáre* s. f. (<fr. *réimporter*)

reimprimá *vb. tr.* a imprima din nou; a retipări. — *reimprimáre* s. f. (<fr. *réimprimer*)

reincarná *vb. tr., refl.* a (se) încarna din nou. — *reincarnáre* s. f. — var. *reincarna* vb. (<fr. *réincarner*)

reincarnáție *s. f.* reincarnare. v. metempsihoză. (<fr. *réincarnation*)

reinfectá *vb. tr., refl.* a (se) infecta din nou (cu același agent patogen). — *reinfectáre* s. f. (<fr. *réinfecter*)

reinfécție *s. f.* reinfectare. (<fr. *réinfection*)

reinfestá *vb. tr.* a infesta din nou cu același parazit. — *reinfestáre* s. f. (<fr. *réinfester*)

reinfestáție *s. f.* reinfestare. (<fr. *réinfestation*)

reinsérție *s. f.* **1.** fixare în același loc a unei porțiuni detașate dintr-un țesut. **2.** reintoarcere a unui deținut, a unui prizonier, a unui deficient în societate, într-o activitate productivă. (<fr. *réinsertion*)

reinstalá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) instala din nou. **II.** *tr.* a amenaja din nou. — *reinstalare* s. f. (<fr. *réinstaller*)

reinstaurá *vb. tr.* a instaura din nou, a reîntrona. — *reinstaurare* s. f. (<fr. *réinstaurer*)

reintegrá *vb.* **I.** *tr.* a repune (pe cineva) în drepturi, într-un post etc.; a restabili. **II.** *tr., refl.* a (se) include, a (se) reintoarce în familie, în societate; a (se) omogeniza, a (se) contopi. — *reintegráre* s. f. (<fr. *réintégrer*, lat. *reintegrare*, a restabili)

reintegrábil, -ă *adj.* care poate fi reintegrat. (<fr. *réintégrable*)

reintegratór, -oáre *adj.* care reintegrează. (<*reintegra* + *-tor*)

reintegráție *s. f.* reintegrare. (<fr. *réintégration*)

reinterogá *vb. tr.* a interoga din nou, schimbînd întrebările, ordinea lor. — *reinterogáre* s. f. (<fr. *réinterroger*)

reinterpretá *vb. tr.* a da o nouă interpretare. — *reinterpretáre* s. f. (<fr. *réinterpréter*)

reintervénție *s. f.* *(chir.)* nouă intervenție. (<re[1]- + *intervenție*)

reintrodúce *vb. tr.* a introduce (ceva) din nou. — *reintrodúcere* s. f. (după fr. *réintroduire*)

reinventá *vb. tr.* a crea din nou ceea ce a fost deja inventat, dar a cărui amintire nu s-a păstrat. — *reinventáre* s. f. (<fr. *réinventer*)

reinventariá *vb. tr.* a inventaria din nou. — *reinventariére* s. f. (<*re*[1]- + *inventaria*)

reinvénție *s. f.* nouă invenție. (<fr. *réinvention*)

reinvestí *vb. tr.* a face o nouă investiție, pentru un (alt) obiectiv. — *reinvestíre* s. f. (<fr. *reinvestir*)

reinvestigáție *s. f.* reluare a unei investigații. (<engl. *reinvestigation*)

reinvitá *vb. tr.* a invita din nou. (<fr. *réinviter*)

reionánt, -ă *adj. (arhit.)* radiant. ○ *stil* ~ = variantă a arhitecturii gotice creată în sec. XIII, caracterizată prin numeroase motive ornamentale cu imense rozase polilobate și radiante; *capelă* ~*ă* = capelă care se deschide spre ambulatoriu. — scris și *rayonnant*. (<fr. *rayonnant*)

reionism *s. n.* mișcare în artele plastice din Rusia, de la începutul sec. XX, sinteză între cubism, futurism și orfism, care își propunea să sugereze, în pictură, a patra dimensiune, cultivînd o compoziție structurată din raze colorate. — scris și *rayonnism*. (<fr. *rayonnisme*)

reism *s. n. (fil.)* concepție potrivit căreia lucrurile concrete, materiale alcătuiesc substratul ultim al lumii. (cf. lat. *res*, lucru)

reiterá *vb. tr.* a repeta. — *reiteráre* s. f. (<fr. *réitérer*)

reiterativ, -ă *adj.* repetat. (<fr. *réitératif*)

reiterație *s. f.* 1. *(livr.)* reiterare. 2. metodă în topografie constînd în măsurarea repetată a unghiurilor pentru a reduce erorile. (<fr. *réitération*)

reînarmá *vb. tr., refl.* a(-și) reface potențialul de război, a (se) înarma din nou. — *reînarmáre* s. f. (după fr. *réarmer*)

reîncadrá *vb. tr.* a încadra (pe cineva) din nou într-un post (pe care l-a ocupat anterior). — *reîncadráre* s. f. (<*re*[1]- + *încadra*)

reîncarná *vb.* v. reîncarna

reîncorporá *vb. tr.* a încorpora din nou (o țară, o provincie etc.). — *reîncorporáre* s. f. (<fr. *réincorporer*)

reînmatriculá *vb. tr., refl.* (despre un elev, un student) a (se) reînscrie în matricola școlară după ce a fost exmatriculat. — *reînmatriculáre* s. f. (<*re*[1]- + *înmatricula*)

reînregistrá *vb. tr.* a înregistra din nou. — *reînregistráre* s. f. (<*re*[1]- + *înregistra*)

reînscríe *vb. tr., refl.* a (se) înscrie din nou. — *reînscríere* s. f. (după fr. *réinscrire*)

rejánsă *s. f.* panglică cu o țesătură specială, foarte apretată, avînd diferite întrebuințări în croitorie. (<fr. *régence*)

rejectá *vb. tr.* a arunca înapoi, a respinge. (<fr. *rejeter*)

rejécție *s. f.* 1. *(livr.)* dare înapoi; respingere; *(spec.)* readucere a conținutului ruminal în cavitatea bucală, de către animal, pentru a fi rumegat. 2. *(med.)* proces imunologic de respingere a unei grefe, a unui transplant. (<fr. *réjection*)

rejét *s. n.* 1. *(livr.)* respingere. 2. *(geol.)* denivelare produsă de o falie. 3. ingambament. (<fr. *rejet*)

rejetón *s. n.* 1. *(bot.)* mlădiță, lăstar. 2. *(fig.)* vlăstar, descendent, urmaș. (<fr. *rejeton*)

rejudecá *vb. tr.* 1. a judeca din nou un proces. 2. a judeca încă o dată pentru a înlătura erorile. — *rejudecáre* s. f. (după fr. *rejuger*)

relâche *s. n.* v. relaș.

relaiór *s. n.* fiecare dintre participanții la o probă de ștafetă. (<fr. *relayor*)

reláns *s. n.* (la jocul de cărți) nouă mizată, mai mare decît a adversarului. (<fr. *relance*)

relansá *vb.* I. *tr.* 1. a lansa din nou sau în sens invers. 2. *(tenis)* a arunca din nou, a trimite înapoi mingea. 3. a da un nou avînt. II. *intr.* (la jocul de cărți) a face un relans. — *relansáre* s. f. (<fr. *relancer*)

reláps, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* (cel) recăzut în erezie, în necredință. (<fr. *relaps*, lat. *relapsus*, recăzut)

relaseóp *s. n.* aparat pentru determinarea înălțimii și a diametrului arborilor, precum și a unor elemente topografice dintr-un arboret.

reláș *s. n.* 1. suspendare temporară a spectacolelor unui teatru, ale unei opere etc.; zi sau interval de repaus. 2. staționare temporară a unei nave într-un port sau într-o radă în cursul unei călătorii. — scris și *relache*. (<fr. *relâche*)

relatá *vb. tr.* a expune, a povesti, a istorisi. — *relatáre* s. f. (<fr. *relater*)

relatábil, -ă *adj.* care poate fi relatat. (< *relata* + *-bil*)

relatativ, -ă *adj.* cu caracter de relatare. (<*relata* + *-/t/iv*)

relatinizáre *s. f.* fenomen lingvistic constînd dintr-un împrumut masiv din limba latină (cuvinte savante) de-a lungul istoriei. (după fr. *relatinisation*)

relatív, -ă I. *adj.* 1. care există în cadrul unor relații concrete; condiționat, limitat, variabil. 2. care este în raport, în relație cu altceva. ○ *pronume* (sau *adverb*) ~ = pronume (sau adverb) care se raportează la un substantiv sau la un pronume precedent; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție atributivă; *timp* ~ = timp care exprimă o acțiune raportată la alt moment decît cel al vorbirii. 3. (despre mărimi fizice) care variază (după împrejurări); evaluat, determinat cu aproximație. ● valabil între anumite limite, în anumite condiții. ○ *(fiz.) mișcare* ~*ă* = deplasare a unui corp față de un sistem de referință mobil. II. *adv.* aproximativ, aproape. (<fr. *relatif*, lat. *relativus*<*relatum*<*referre*, a se referi)

relativísm *s. n.* 1. concepție idealist-subiectivă care exagerează relativitatea cunoașterii umane, negînd caracterul obiectiv al adevărului, văzut doar ca o convenție, o ficțiune. 2. relativitate (1). (<fr. *relativisme*))

relativíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al relativismului. (<fr. *relativiste*)

relativitáte *s. f.* 1. faptul de a fi relativ; relativism (2). 2. proprietate a fenomenelor, a mărimilor fizice de a depinde de condițiile

concrete în care se efectuează măsurarea lor sau de sistemul de referință la care sînt raportate. ○ *teoria ~ății* = teorie fizică potrivit căreia legile fenomenelor fizice sînt valabile cu o precizie cu atît mai mică cu cît vitezele corpurilor sînt mai mari comparabile cu viteza de propagare a luminii în vid. (<fr. *relativité*)

relativizá *vb. tr., refl.* a imprima, a căpăta un caracter relativ (2). — *relativizáre* s. f. (<fr. *relativiser*)

relativizánt, -ă *adj.* care relativizează. (<*relativiza* + *-ant*)

relatór *s. m. (lingv.)* element de relație. (<it. *relatore*, engl. *relator*)

relație *s. f.* 1. legătură, conexiune, raport (între obiecte, procese, fenomene, mărimi etc.). ○ *complement circumstanțial de ~* = complement circumstanțial care arată obiectul la care se referă o acțiune, o calitate; *propoziție circumstanțială de ~* = propoziție circumstanțială care corespunde complementului circumstanțial de relație; *funcții de ~* = totalitatea funcțiilor organice care asigură legătura cu mediul exterior. 2. *(log.)* conexiune între doi, trei sau mai mulți termeni. ○ *judecată de ~* = judecată care reflectă raporturi între obiecte diferite. 3. *(mat.)* condiție care leagă valorile a două sau mai multe mărimi. 4. *(pl.)* legătură între oameni, popoare, state etc. ○ *~ii de producție* = raporturi care se stabilesc între oameni în procesul producției bunurilor materiale, a repartiției, schimbului și consumului; *~ii diplomatice* = raporturi politice cu caracter de continuitate între state, stabilite prin misiuni diplomatice; *(fam.) a avea ~ ții* = a cunoaște, a frecventa persoane influente. 5. legătură feroviară, rutieră sau aeriană regulată între două puncte; traseu. 6. informație; expunere, relatare. ○ *a da ~ții* = a informa. — var. *relațiune* s. f. (<fr. *relation*, lat. *relatio*, raport)

relaționá *vb. tr.* a pune în relație două sau mai multe fenomene, evenimente etc. — *relaționáre* s. f. (<*relație* + *-ona*)

relaționál, -ă *adj.* care stabilește o relație; de relație. (<fr. *relationnel*, engl. *relational*)

relaționísm *s. n.* concepție idealistă potrivit căreia realitatea ar fi un sistem de relații (logice). (<germ. *Relationismus*, engl. *relationism*)

relațiúne *s. f.* v. relație.

reláx *s. n.* (stare de) relaxare. (<engl. *relax*)

relaxá *vb.* I. *refl.* a face ceva fără grabă, fără încordare sau tensiune, destins. ● a slăbi, a scădea. II. *tr., refl.* a(-și) destinde (corpul, mușchii). ● *(fig.)* a (se) liniști; a(-și) scădea tensiunea nervoasă. (<fr. *relaxer*, lat. *relaxare*)

relaxánt, -ă I. *adj.* care relaxează. II. *s. n.* medicament natural sau de sinteză care produce paralizia mușchilor striați. (<fr. *relaxant*)

relaxáre *s. f.* 1. acțiunea de a se relaxa și rezultatul ei. ● liniștire a nervilor; destindere. ● scădere din intensitate a tensiunii dramatice. 2. scădere a tensiunilor interne dintr-un corp, deformația lui rămînînd constantă. 3. proces ireversibil prin care un sistem fizic tinde, în anumite condiții, spre starea de echilibru termodinamic, electric etc. (<*relaxa*)

relaxáție *s. f.* relaxare. (<fr. *relaxation*)

relaxă *s. f.* tip de saltea din burete de material plastic. (<germ. *Relax*, n. com.)

relaxínă *s. f.* hormon proteic al ovarului, care produce relaxarea țesuturilor pelviene înainte de naștere. (<engl. *relaxin*)

relaxogén, -ă *adj. (med.)* care produce relaxare. (<*relaxa* + *-gen*²)

relaxoterapie *s. f.* tratament prin relaxare. (<fr. *relaxothérapie*)

relectúră *s. f. (rar)* recitire, a doua lectură. (<fr. *relecture*)

relegá *vb. tr. (livr.)* 1. a interna într-o colonie penitenciară; a surghiuni, a expulza. 2. a plasa, a așeza. — *relegáre* s. f. (<fr. *reléguer*)

relegalizá *vb. tr.* a legaliza din nou. — *relegalizáre* s. f. (<*re*¹- + *legaliza*)

relegáție *s. f. (livr.)* relegare. (<fr. *relégation*, lat. *relegatio*, alungare, exil)

reléu *s. n.* 1. aparat, dispozitiv de comandă pentru anumite modificări (închiderea sau deschiderea unui circuit etc.) ale unui sistem tehnic, acționat de variația unor mărimi caracteristice (temperatură, tensiune etc.) ale unui alt sistem tehnic. 2. dispozitiv care retransmite (amplificînd) semnalele recepționate. ● comunicație între mai multe locuri, făcută cu ajutorul unor stații intermediare de recepție și de retransmisie. 3. mod de înlocuire a cailor pentru anumite drumuri lungi, a câinilor în timpul vînătorii sau a ștafetelor în timpul unei curse; locul de schimb; animalul sau ștafeta. (<fr. *relais*)

relevá *vb.* I. *tr.* a scoate în evidență, a reliefa, a evidenția, a sublinia, a remarca. II. *refl.* a se dovedi, a se manifesta ca... — *releváre* s. f. (<fr. *relever*)

relevábil, -ă *adj.* care merită a fi relevat. (<fr. *relevable*)

relevánt, -ă *adj.* care relevă, care iese în evidență. ● *(lingv.)* distinctiv. (<fr. *relevant*)

relevánță *s. f.* calitatea de a fi relevant; însemnătate, importanță. (<fr. *relevance*, germ. *Relevanz*)

relevátie *s. f.* relevare. (<germ. *Relevation*)

relevéu *s. n.* 1. măsurare și reprezentare la scară a elementelor care compun o construcție sau un ansamblu de construcții. 2. copie a unei opere de artă. 3. *(stat.)* metodă de observare a unei populații, în scopul de a cunoaște numărul sau cantitatea. (<fr. *relevé*)

relevmént *s. n.* unghi format între o direcție de referință și direcția spre un reper. (<fr. *relèvement*)

relict, -ă I. *adj.* care s-a păstrat din trecut. II. *s. n. (biol.)* 1. soi, specie care a supraviețuit din epocile geologice. 2. rămășiță, vestigiu. (<germ. *Relikt*, lat. *relictus*)

relictár, -ă *adj.* referitor la relict; din relicte. (<germ. *reliktär*)

relievériu *s. n.* casetă din materiale prețioase în care se păstrează relieve (1). (<fr. *reliquaire*)

relievát *s. n. (fin.)* rest de datorie după reglarea unui cont. (<fr. *reliquat*)

relícvă *s. f.* **1.** obiect rămas din trecut și păstrat ca amintire (scumpă). **2.** *(pl.)* moaște. (<fr. *relique*, lat. *reliquiae*, resturi)

relief *s. n.* **1.** ridicătură, proeminență (a unui obiect, a unui plan etc.). ● figură, motiv etc. care se desprinde de pe fondul unei sculpturi; basorelief; modelaj al volumelor în pictură și grafică. ○ *a scoate în* ~ = a reliefa. ● formă, contur. ● *(fig.)* forță, evidențiere, strălucire. **2.** conformație a pământului, sub raportul înălțimilor. (<fr. *relief*)

reliefá *vb. tr.* a scoate în afară, în relief; a evidenția, a sublinia, a accentua. — *reliefáre* s. f. (<*relief*)

reliefánt, -ă *adj. (rar)* evident, pregnant. (<*reliefa* + *-ant*)

religie *s. f.* **1.** formă a conștiinței sociale caracterizată prin credința într-o divinitate, într-o ființă supranaturală, creatoare și guvernatoare a cosmosului și prin oficierea unui cult: confesiune. **2.** *(fig.)* crez; cult; lucru sfînt. (<fr. *religion*, lat. *religio*, venerație)

religiós, -oásă *adj.* referitor la religie; evlavios, pios. (<fr. *religieux*, lat. *religiosus*)

religióso /-zo/ *adv. (muz.)* cu evlavie. (<it. *religioso*)

religiozitáte *s. f.* **1.** sentiment religios profund; evlavie, pietate. **2.** *(fig.)* strictețe, rigurozitate, sfințenie; atenție mare. (<fr. *religiosité*)

relín *s. n.* țesătură din fire de in și din relon, rezistentă, nesifonabilă și cu aspect plăcut, folosită pentru huse. (<*rel*/on/ + *-in*)

relón *s. n.* fibră sintetică obținută în România prin polimerizarea caprolactamei, din care se fac țesături, tricotaje etc. (<*R*/omânia/) + /nai/*lon*, n. com.)

relonist, -ă *s. m. f.* lucrător la o fabrică de relon. (<*relon* + *-ist*)

relotéx *s. n.* fir sintetic, subțire, vopsit în tonuri calde. (<*relon* + *tex*/til/)

relotín *s. n.* fibre textile mixte, de relon și bumbac mercerizat. (n. com.)

reluá *vb. tr.* **1.** a lua din nou (în mînă). ● a lua înapoi. ● a reocupa (un loc în spațiu). **2.** a reîncepe; a continua. (după fr. *reprendre*)

reluáre *s. f.* acțiunea de a relua și rezultatul ei. ● reprezentare a unei piese de teatru care nu s-a mai jucat de multă vreme. (<*relua*)

reluctánt, -ă *adj.* refractar, recalcitrant, îndărătnic. (<engl. *reluctant*)

reluctánță *s. f.* mărime egală cu raportul dintre tensiunea magnetică de-a lungul unui circuit și fluxul magnetic care îl străbate; inversul permeanței. ○ ~ *specifică* = reluctivitate. (<fr. *réluctance*, engl. *reluctance*)

reluctivitáte *s. f.* reluctanță a unei substanțe omogene și izotrope; reluctanță specifică. (< fr. *réluctivité*, engl. *reluctivity*)

rem *s. m.* unitate de evaluare a efectului biologic al radiațiilor emise de elementele radioactive, egală cu doza primită de un anumit țesut iradiat astfel încât doza absorbită să fie de un rad. (<engl. *rem*<*r*/öntgen/ *e*/quivalent/ *m*/ann/, echivalentul în raze X pentru un organism uman)

remaiá *vb. tr.* a reface la un ciorap sau la orice tricot ochiurile rupte ori scăpate. — *remaiére* s. f. (<fr. *remailler*)

remaiáj *s. n.* remaiere. (<fr. *remaillage*)

remaiát *s. n.* remaiere. (<*remaia*)

remaiéză *s. f.* lucrătoare specializată în remaierea ciorapilor. (<fr. *remailleuse*)

remake/remêic/ *s. n.* versiune nouă a unui film, returnat după mai mulți ani de la premieră. (<engl. *remake*)

remanént, -ă *adj.* **1.** care rămîne, persistă. ○ *imagine* ~*ă* = imagine care rămîne după încetarea excitației inițiale. **2.** (despre un deșeu, un insecticid) care nu se degradează. (<fr. *rémanent*, lat. *remanens*<*remanere*, a rămîne)

remanénță *s. f.* **1.** stare (a unui corp) care persistă (după o comprimare). ○ ~ *electrică* = stare de electrizare a unui corp, avînd o anumită polarizație electrică, rămasă după suprimarea cîmpului electric exterior; ~ *magnetică* = stare de magnetizare a unui corp, avînd o anumită magnetizație după suprimarea cîmpului magnetic exterior. **2.** proprietate a unor senzații sau imagini de a persista după încetarea excitației care le-a produs. (<fr. *rémanence*)

remaniá *vb. tr.* **1.** a modifica (o lucrare, o instalație, o instituție etc.); *(spec.)* a schimba compoziția unui guvern. **2.** a înlătura defectele unor materiale sau produse care nu corespund prescripțiilor tehnice impuse. — *remaniére* s. f. (<fr. *remanier*)

remaniábil, -ă *adj.* care se poate remania. (<fr. *remaniable*)

remarcá *vb.* **I.** *tr.* a băga de seamă, a observa, a releva. **II.** *refl.* a ieși în evidență, a se distinge. (<fr. *remarquer*)

remarcábil, -ă *adj.* demn de remarcat; deosebit, însemnat, relevant; valoros. (<fr. *remarquable*)

remárcă *s. f.* observație, comentariu. (<fr. *remarque*)

remastícá *vb. tr.* (despre rumegătoare) a mesteca din nou; a rumega. — *remasticáre* s. f. (<fr. *remastiquer*)

remasticáție *s. f.* remasticare. (după fr. *remasticage*)

rémă[1] *s. f.* denumire a verbului în terminologia aristotelică. (<fr. *rhème*, gr. *rhema*)

-rémă[2] *elem. comp.* „vîslă". (<fr. *-rème*, cf. lat. *remus*)

rembrandtián, -ă *adj.* **1.** propriu lui Rembrandt. **2.** în maniera lui Rembrandt; rembranesc. (<*Rembrandt*, pictor și gravor ol. + *-ian*)

rembranésc, -ă *adj. (rar)* rembrandtian. (<fr. *rembranesque*)

remediá *vb. tr.* a îndrepta, a îmbunătăți o situație, o stare. — *remediére* s. f. (<fr. *remédier*, lat. *remediare*)

remediábil, -ă *adj.* care poate fi remediat. (<fr. *remédiable*)

remédiu *s. n.* **1.** leac, medicament. **2.** *(fig.)* mijloc de îndreptare a unei situații, stări etc.; soluție. (<lat. *remedium*)

remember/ri-mém-băr/ *vb. imper., s. n.* (ca îndemn de a nu uita un eveniment important) ține minte! amintește-ți! (<engl. *remember*)

rememorá *vb. tr.* a-și aduce din nou în memorie; a-și reaminti. — *rememoráre* s. f. (<fr. *remémorer*)

rememorativ, -ă *adj.* de amintire; comemorativ. (<fr. *remémoratif*)

rememoráție *s. f.* rememorare. (<fr. *remémoration*)

remige *s. f.* fiecare dintre penele mari ale aripilor păsărilor, care servesc pentru zbor. (<fr. *rémige*, cf. lat. *remex, -igis*, vîslaș)

remilitarizá *vb. tr.* a reorganiza cu scopuri războinice armata, industria. — *remilitarizáre* s. f. (<fr. *remilitariser*)

remineralizá *vb. tr., refl. (med., biol.)* a redobîndi mineralele pînă la compoziția normală. — *remineralizáre* s. f. (<fr. *reminéraliser*)

remineralizáție *s. f.* remineralizare. (<fr. *reminéralisation*)

reminiscénță *s. f.* **1.** amintire vagă, tulbure a unor fapte sau imagini din trecut. ○ *teoria ~ței* = teorie platoniciană potrivit căreia omul recunoaște ideile pe care le-ar fi contemplat într-o existență anterioară. **2.** *(psih.)* evocare bruscă a unor fapte ce păreau uitate. **3.** rămășiță, urmă. (<fr. *réminiscence*, lat. *reminiscentia* < *reminisci*, a-și reaminti)

remisibil, -ă *adj.* care poate fi iertat; scuzabil. (<fr. *rémissible*)

remisibilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este remisibil. (<fr. *rémissibilité*)

remisiúne *s. f.* **1.** *(livr.)* iertare. ● (la catolici) iertare a păcatelor. **2.** atenuare progresivă, pînă la vindecare, a manifestărilor unei boli: remitență. (<fr. *rémission*, lat. *remissio*, ușurare)

remíte *vb. tr.* **1.** a înmîna, a preda, a încredința. **2.** a renunța la o sumă datorată de un debitor. — *remitere* s. f. (<lat. *remittere*, după fr. *remettre*)

remiténdă *s. f.* totalitatea cărților nevîndute primite de către un librar de la editor în comision și înapoiate editorului. (<germ. *Remittende*)

remitént[1] *s. m.* posesor al unei polițe; girant. (<germ. *Remittent*)

remitént[2], **-ă** *adj.* (despre boli) care prezintă remisiune (2). (<fr. *rémittent*)

remiténță *s. f.* remisiune (2). (<fr. *rémittence*)

remízá *vb. tr.* a termina o partidă de șah la egalitate. — *remizáre* s. f. (<fr. *remiser*)

remíză *s. f.* **I. 1.** partidă de șah în care cei doi jucători consimt reciproc la un rezultat de egalitate. **2.** formă de retribuire a muncii sub formă de cotă procentuală în funcție de munca prestată și rezultatele obținute. **3.** operație financiară de achitare a unei datorii în străinătate prin transmiterea către un creditor a unui document de plată (cambie, cec remis în valută străină). ● comision (dat la o vînzare, la o cumpărare etc.); reducere, rabat. **II. 1.** clădire destinată pentru adăpostirea (auto)vehiculelor rutiere, mașinilor agricole, locomotivelor etc. **2.** pădurice care servește ca loc de adăpost pentru vînat. (<fr. *remise*)

remizíer, -ă *s. m. f.* **1.** lucrător din comerț plătit prin remiză (I, 2). **2.** *(fin.)* intermediar între un agent de schimb și un client. (<fr. *remisier*)

remobilá *vb. tr.* a mobila din nou, a schimba mobila. — *remobiláre* s. f. (după fr. *remeubler*)

remodelá *vb. tr.* **1.** a îmbunătăți aspectul, forma unui lucru. **2.** a modifica organizarea, structura unui lucru, pentru a-l adapta la cerințele actuale. — *remodeláre* s. f. (<fr. *remodeler*)

remónt I. *s. m.* **1.** cal tînăr încă neobișnuit la ham sau la călărie. **2.** banc, grup de pești care urcă în susul apei pentru a-și depune icrele. **II.** *s. n.* urcare în susul apei. (<fr. *remonte*)

remontá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a monta din nou (o instalație). **2.** a procura cai pentru armată. **II.** *tr., refl. (fig.)* a (se) restabili, a (se) înzdrăveni, a (se) reface. — *remontáre* s. f. (<fr. *remonter*)

remontánt, -ă *adj.* **1.** care întărește, înviorează. **2.** (despre plante) care înflorește de mai multe ori în perioada de vegetație. (<fr. *remontant*)

remóntă *s. f.* acțiunea de a procura cai pentru armată. ● serviciu al armatei însărcinat cu această acțiune; totalitatea cailor procurați. ● creșcătorie de cai. (<fr. *remonte*)

remontoár *s. n.* mecanism de întoarcere a arcului unui ceas. (<fr. *remontoir*)

remóra *s. f.* pește având un disc adeziv pe cap, cu care se fixează pe funduri de bărci, de corăbii. (<fr. *rémora*, lat. *remora*)

remorcá *vb. tr.* **1.** a trage în urma sa (o navă, un vagon etc.). **2.** *(fig.)* a lua cu sine, a atașa unui grup, a trage, a tîri cu sila. — *remorcáre* s. f. (<fr. *remorquer*)

remorcáj *s. n.* remorcare. (<fr. *remorquage*)

remórcă *s. f.* **1.** vehicul fără mijloc propriu de deplasare, tras de un vehicul motor. ○ *a fi la ~a (cuiva* sau *a ceva)* = a depinde cu totul (de cineva sau de ceva). **2.** parîmă rezistentă, cablu servind pentru remorcarea unei nave, a unui șlep etc. (<fr. *remorque*)

remorchér I. *s. n.* navă puternică de mic tonaj destinată remorcării altor nave. **II.** *adj.* care remorchează. ○ *avion ~* = avion care tractează unul sau mai multe planoare în zbor. (<fr. *remorqueur*)

remote-contról/rimót-/ *s. n.* telecomandă, control de la distanță. (<engl. *remote control*)

remú *s. n.* v. r e m u u.

remuládă *s. f.* sos picant preparat din untdelemn, zeamă de lămîie, muștar și verdețuri. ● *(adj.) sos remulad.* (<fr. *rémoulade*)

remunerá *vb. tr.* a retribui, a plăti. — *remuneráre* s. f. (<fr. *rémunérer*, lat. *remunerare*, a recompensa)

remunerativ, -ă *adj.* care servește pentru remunerare. ● profitabil. (<engl. *remunerative*)

remuneratóriu, -ie *adj.* care remunerează; lucrativ, rentabil. (<fr. *rémunératoire*)

remunerație *s. f.* retribuție, plată, remunerare. — var. *remunerațiune* s. f. (<fr. *rémunération*, lat. *remuneratio*, recompensă)

remunerațiúne *s. f.* v. r e m u n e r a ț i e.

remúu *s. n.* variație treptată a nivelului apei unui rîu sau canal produsă în zonele în care mișcarea uniformă a curentului este împiedicată. ● vîrtejuri de apă și valuri mici care

se formează în imediata apropiere a pupei la o navă propulsată prin elice. ○ ~ *de aer* = zonă instabilă unde se întîlnesc curenţi de aer ascendenţi şi descendenţi. — var. *remu* s. n. (<fr. *remous*)

ren *s. m.* mamifer rumegător din regiunile polare, asemănător cu cerbul, care se poate domestici. (<fr. *renne*)

renál, -ă *adj.* referitor la rinichi, al rinichilor. ○ *hil* ~ = porţiune de la suprafaţa rinichiului prin care pătrund vasele sangvine şi nervii. (<fr. *rénal*, lat. *renalis*)

renascentíst, -ă *adj.* care aparţine Renaşterii; în spiritul Renaşterii. — var. *rinascentíst, -ă* adj. (<sp. *renascentista*)

renáşte *vb. intr.* **1.** a se naşte din nou; a se regenera. ● *(fig.)* a se trezi din nou la viaţă. **2.** *(fig.)* a se produce din nou; a reapărea. **3.** *(fig.)* a se reface, a se înviora, a înflori. (după fr. *renaître*)

renáştere *s. f.* **1.** trezire la o viaţă nouă, refacere; reînflorire, reviriment, avînt. **2.** mişcare social-politică şi culturală din sec. XIV-XVI în Europa occidentală, ivită în cadrul luptei burgheziei contra feudalismului, care s-a caracterizat prin mari invenţii şi descoperiri geografice, prin înflorirea ştiinţelor şi a artelor şi prin reînvierea interesului pentru cultura antică. (<*renaşte*, /II/ după fr. *Renaissance*)

rendez-vous /randevú/ *s. n.* întîlnire (fixată dinainte) între două sau mai multe persoane. — scris şi *randevu*. (<fr. *rendez-vous*)

rendzínă *s. f.* sol calcaros, format într-un climat umed, sub o vegetaţie ierboasă. (<fr. *rendzine*)

renegá *vb. tr.* a se lepăda de cineva sau ceva, a abjura; a nega, a tăgădui. — *renegáre* s. f. (<lat. *renegare*)

renegát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a înstrăinat de patria, de credinţa sa. ● (cel) care a renunţat la vechile convingeri, care a trădat grupul, partidul căruia i-a aparţinut. (<fr. *renégat*)

renegociá *vb. tr.* a negocia în mod repetat. — *renegociére* s. f. (<re[1]- + *negocia*)

renétă *s. f.* instrument recurbat folosit pentru curăţirea copitelor la cai. (<fr. *rénette*)

renéte *s. n. pl.* soi de măr de origine olandeză, cu fruct de mărime mijlocie, conic, galben-limoniu, portocaliu pe partea expusă la soare şi cu gust plăcut. (<fr. *reinette*)

renglóte *s. f. pl.* varietate de prun cu fructe mari, sferice, galbene-verzui sau roşcate; *(n. restr.)* fructul însuşi. (<germ. *Ringlotte*)

renifórm, -ă *adj.* în formă de rinichi. (<fr. *réniforme*)

renínă *s. f.* enzimă cu efect hipertensiv şi vasoconstrictor, secretată de rinichi; angiotensină. (<fr. *rénine*)

renitént, -ă *adj.* care prezintă renitenţă. (<fr. *rénitent*, lat. *renitens* < *reniti*, a rezista)

reniténţă *s. f.* *(med.)* rezistenţă la apăsare a unui organ sau tegument. (<fr. *rénitence*)

réniu *s. n.* metal rar, asemănător cu platina, folosit la elaborarea unor aliaje speciale. (<fr. *rhénium*)

renivelá *vb. tr.* a nivela din nou. — *renivelá-re* s. f. (<fr. *reniveler*)

renónsă *s. f.* (la jocul de cărţi) refuz de a da culoarea cerută. (<fr. *renonce*)

renotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru rinichi. (<fr. *rénotrope*)

renová *vb. tr.* a înnoi, a repara. — *renováre* s. f. (<fr. *rénover*, lat. *renovare*)

renovatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care militează pentru prefaceri, pentru progres; înnoitor. (<fr. *rénovateur*)

renovaţíe *s. f.* renovare. (<fr. *rénovation*)

rentá *vb. intr.* a produce cîştig (mare); a aduce venit. ● *(fam.)* a merita osteneala; a fi util. (<fr. *rentер*)

rentábil, -ă *adj.* care rentează; avantajos, productiv. (<fr. *rentable*)

rentabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi rentabil; avantaj, cîştig, beneficiu. ○ *rata ~ţăţii* = raport între beneficiul realizat de o întreprindere şi preţul de cost al producţiei obţinute. (<fr. *rentabilité*)

rentabilizá *vb. tr.* a face rentabil. — *rentabilizáre* s. f. (<fr. *rentabiliser*)

réntă *s. f.* **1.** plată (în muncă, în produse sau în bani) la care era obligat iobagul faţă de stăpînul său. **2.** venit pe care îl aduce cu regularitate un bun (i)mobiliar şi care nu este legat de o activitate productivă a proprietarului acestuia; dobîndă a unei obligaţii emise de stat. (<fr. *rente*)

rentiér, -ă I. *s. m. f.* beneficiar al unei rente, care constituie principalul mijloc de a trăi. **II.** *adj.* provenit din rentă, legat de rentă. (<fr. *rentier*)

rénting *s. n.* formă de leasing constînd în închirierea de mijloace de transport (automobile, vagoane, cisterne etc.). (<engl. *renting*)

renúme *s. n.* nume bun, faimă, reputaţie, celebritate. (după fr. *renom*)

renumít, -ă *adj.* cu renume; celebru, vestit, ilustru. (după fr. *renommé*)

renunţá *vb. intr.* a se lăsa de ceva, a părăsi (de bunăvoie ceva sau pe cineva). — *renunţáre* s. f. (<fr. *renoncer*, lat. *renuntiare*)

renúră *s. f.* *(tehn.)* canelură. (<fr. *rainure*)

REO-, -rée *elem. comp.* „curgere, curent". (<fr. *rhéo-, -rrhée*, cf. gr. *rheos* < *rhein*, a curge)

reoangiografie *s. f.* metodă de explorare a arterelor periferice bazată pe înregistrarea variaţiilor conductibilităţii electrice. (<*reo-* + *angiografie*)

reobáză *s. f.* intensitate minimă a unui curent galvanic, capabil să producă excitaţia unui ţesut viu. (<fr. *rhéobase*)

reobiónte *s. n. pl.* organisme care trăiesc în curenţi de apă. (<fr. *rhéobiontes*)

reocardiografie *s. f.* urmărire a mişcărilor inimii şi vaselor mari cu ajutorul diagrafiei. (<fr. *rhéocardiographie*)

reocardiográmă *s. f.* curbă obţinută prin reocardiografie. (<fr. *rhéocardiogramme*)

reocrén, -ă *adj.* (despre izvoare) cu apă limpede şi debit regulat, putînd forma un pîriu; (despre organisme) aflat în asemenea ape. (<fr. *rhéocrène*)

reocupá *vb. tr.* a ocupa din nou, a recuceri. — *reocupáre* s. f. (<fr. *réoccuper*)

reoencefalografie *s. f.* metodă de înregistra-

re grafică a modificărilor circulației cerebrale sincrone cu pulsul, prin determinarea variațiilor de impedanță cerebrală la trecerea unui curent alternativ. (<*reo-* + *encefalografie*)

reoencefalográmă *s. f.* grafic obținut prin reoencefalografie. (<*reo-* + *encefalogramă*)

reofil, -ă I. *adj.* (despre organisme) adaptat a rezista curentului din apele curgătoare. II. *s. m. pl.* pești care depun icrele în curentul apelor. (<fr. *rhéophil*, engl. *rheophile*)

reofób, -ă *adj.* (despre organisme) care evită apele repezi de munte. (<fr. *rhéophobe*)

reofór *s. m.* fir al unei pile electrice. (<fr. *rhéophore*)

reoforéză *s. f.* fenomen reologic de antrenare spontană a particulelor în suspensie spre mijlocul conductei, la curgerea unui fluid. (<fr. *rhéophorèse*)

reoglifă *s. f.* urmă pe fața inferioară a straturilor din gresii, reprezentînd mulajul unor scurgeri de nămol pe fundul bazinului de sedimentare. (<fr. *rhéoglyphe*)

reográf *s. n.* aparat folosit în reografie. (<fr. *rhéographe*)

reografíe *s. f.* 1. măsurare a variațiilor intensității curentului electric. 2. explorare a modului în care se face circulația sîngelui în anumite organe sau regiuni ale corpului pe baza variațiilor electrice ale acestora. (<fr. *rhéographie*)

reográmă *s. f.* curbă obținută prin reografie. (<fr. *rhéogramme*)

reológic, -ă *adj.* referitor la reologie. (<fr. *rhéologique*)

reologíe *s. f.* ramură a mecanicii care studiază deformarea și curgerea unor materiale sub acțiunea forțelor exterioare. (<fr. *rhéologie*)

reometríe *s. f.* tehnică de măsurare a mărimilor care caracterizează un material cu proprietăți reologice. (<fr. *rhéométrie*, engl. *rheometry*)

reométru *s. n.* instrument folosit în reometrie. (<fr. *rhéomètre*)

reomorfísm *s. n.* proces prin care o rocă, un sediment se transformă într-o masă fluidă. (<fr. *rhéomorphisme*)

reomorfóză *s. f.* (*biol.*) morfoză rezultată sub influența apelor curgătoare. (<fr. *rhéomorphose*)

reonóm, -ă *adj.* (despre legăturile sistemelor de puncte materiale) care variază în timp, însă după o lege independentă de forțele care acționează în cadrul sistemelor de puncte. (<engl. *rheonome*)

reopera *vb. tr.* a face din nou o intervenție chirurgicală. (<fr. *réoperer*)

reopexíe *s. f.* fenomen prezentat de unele soluții coloidale care, prin curgere lentă sau printr-o agitare slabă, își mărește viscozitatea și rezistența la deformare. (<fr. *rhéopexie*)

reorchestrá *vb. tr.* a orchestra din nou o bucată muzicală. — *reorchestráre* s. f. (<fr. *réorchestrer*)

reorchestráție *s. f.* reorchestrare. (<fr. *réorchestration*)

reordoná *vb. tr.* a repune în ordine, a ordona după alte criterii. — *reordonáre* s. f. (<fr. *réordonner*)

reordonanță *vb. tr.* a ordonanța din nou — *reordonanțáre* s. f. (<fr. *réordonnancer*)

reorganizá *vb. tr.* a organiza pe noi baze; a restructura. — *reorganizáre* s. f. (<fr. *réorganiser*)

reorganizatór, -oáre *s. m. f.* cel care organizează. (<fr. *réorganisateur*)

reorientá *vb. tr., refl.* a (se) orienta într-o nouă direcție; a (se) readapta. — *reorientáre* s. f. (<fr. *réorienter*)

reoscóp *s. n.* instrument cu care se constată prezența unui curent electric. (<germ. *Rheoskop*, engl. *rheoscope*)

reoscópic, -ă *adj.* referitor la reoscop, obținut cu ajutorul reoscopului. (<fr. *rhéoscopique*)

reostát *s. n.* aparat pentru reglarea intensității curentului electric într-un circuit. (<fr. *rhéostat*)

reostátic, -ă *adj.* referitor la reostat. (<fr. *rhéostatique*)

reostricțiúne *s. f.* contracție transversală a unui conductor lichid străbătut de curent electric. (<fr. *rhéostriction*)

reotactísm *s. n.* reotropism. (<fr. *rhéotactisme*)

reotáxic, -ă *adj.* referitor la reotaxie. (<fr. *rhéotaxique*)

reotaxíe *s. f.* reotropism. (<fr. *rhéotaxie*)

reotropísm *s. n.* tropism datorat curenților din apă sau atmosferici; reotactism, reotaxie. (<fr. *rhéotropisme*)

reovírus *s. n.* virus care produce la copii enterite de tip diareic și afecțiuni respiratorii. (<fr. *rhéovirus*)

reoxidáre *s. f.* tratament aplicat în finisarea produselor textile constînd în oxidarea leucoderivaților rezultați din reducerea coloranților și fixați pe fibră. (după fr. *réoxydation*)

repaginá *vb. tr.* a pagina din nou. — *repagináre* s. f. (<*re*[1]- + *pagina*)

repánd, -ă *adj.* (*bot.*; despre organe) cu marginea plană și mărunt ondulată. (<fr. *répand*, lat. *repandus*, încovoiat)

repará *vb. tr.* 1. a îndrepta defectele unui lucru, ale unei piese, a repune în stare bună, de funcționare; a drege. 2. (*fig.*) a îndrepta, a corecta. ● a compensa. 3. (*jur.*) a plăti daune (pentru o stricăciune, pentru o insultă). — *reparáre* s. f. (<fr. *réparer*, lat. *reparare*, a reface)

reparábil, -ă *adj.* care poate fi reparat. ● (*fig.*) care se poate îndrepta, corecta. (<fr. *réparable*, lat. *reparabilis*)

reparatór, -oáre *adj.* (și *s.*) care repară; reparatoriu; (*p. ext.*) înviorător. ● (*jur.*) care acoperă o pagubă. (<fr. *réparateur*, lat. *reparator*)

reparatóriu, -ie *adj.* reparator. (<fr. *réparatoire*)

reparáție *s. f.* 1. proces prin care se îndepărtează defectele unui lucru, ale unei piese; reparare. 2. (*fig.*) satisfacție, despăgubire acordată cuiva pentru o ofensă. — var. *reparațiune* s. f. (<fr. *réparation*, lat. *reparatio*)

reparațiúne *s. f.* v. reparație.

repartitív, -ă *adj.* care are ca obiect faptul de a repartiza. (<fr. *répartitif*)

repartitór *s. n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor dintre li-

niile exterioare şi cele interioare ale unei centrale telefonice. (<fr. *répartiteur*)

repartíţie *s. f.* repartizare, distribuire. • înscris prin care se repartizează o locuinţă. • *(ec.)* repartizare a bunurilor materiale şi a forţei de muncă în societate; (re)distribuire a produselor muncii, moment al reproducţiei care, alături de schimb, mijloceşte legătura între producţie şi consum; repartizare a mijloacelor de producţie între membrii societăţii, determinată de relaţiile de producţie din acea societate. (<fr. *répartition*)

repartiţioníst, -ă *adj. teorie ~ă* = teorie antiştiinţifică şi reacţionară care susţine că grupurile sociale s-ar deosebi, în esenţă, numai după sursa venitului. (<*repartiţie* + *-onist*)

repartizá *vb. tr.* 1. a distribui, a împărţi. 2. a pune pe cineva într-un anumit loc sau domeniu de activitate; a numi. — *repartizáre* s. f. (după fr. *répartir*)

repartizatór *s. n. (tehn.)* distribuitor. (<*repartiza* + *-tor*)

repasá *vb. tr.* 1. a călca cu fierul cald. 2. a revizui ţesăturile şi tricoturile în scopul descoperirii şi reparării defectelor. — *repasáre* s. f. (<fr. *repasser*)

repasát *s. n.* repasare. (<*repasa*)

repasatoáre *s. f.* muncitoare care execută lucrări de repasare. (după fr. *repaseuse*)

repatriá *vb. refl., tr.* a reveni, a aduce pe cineva în patrie, după o absenţă îndelungată. — *repatriére* s. f. (<lat. *repatriare*, fr. *repatrier*)

repatriát, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a repatriat. (<*repatria*)

repauzá *vb.* I. *refl.* a se odihni. II. *intr. (livr.)* a muri. — *repauzáre* s. f. (<lat. *repausare*, fr. *reposer*)

repavá *vb. tr.* a pava din nou. — *repaváre* s. f. (<fr. *repaver*)

repelént I. *adj.* 1. care respinge. 2. *(fig.)* antipatic, respingător. II. *s. n.* substanţă care prin calităţile sale organoleptice (gust, miros) îndepărtează rozătoarele, insectele etc. (<it. *repellente*, (II) germ. *Repellent*)

repént, -ă *adj.* (despre tulpini) care se tîrăşte pe pămînt, dînd naştere din loc în loc la rădăcini; tîrîtor. (<engl. *repent*, lat. *repens*, neaşteptat, nou)

repér *s. n.* 1. semn (obiect, punct pe teren etc.) servind pentru orientare. • *(fig.)* criteriu de recunoaştere, de orientare. 2. *(tehn.)* semn trasat pe suprafaţa unei piese pentru orientare. • fiecare dintre piesele componente ale unui ansamblu. 3. *(mat.)* sistem de referinţă pentru o dreaptă în raport cu care, cu ajutorul unui sistem de coordonate, poate fi determinat orice punct al dreptei. (<fr. *repère*)

reperá *vb. tr.* a marca prin repere; a determina (o poziţie, un punct) cu un reper. — *reperáre* s. f. (<fr. *repérer*)

reperábil, -ă *adj.* care se poate repera. • *(lingv.)* care poate fi întîlnit într-o frază corectă. (<fr. *repérable*)

reperáj *s. n.* reperare. (<fr. *repérage*)

repercusiúne *s. f.* urmare, consecinţă. (<fr. *répercussion*, lat. *repercussio*, reflexie)

repercutá *vb. refl.* 1. (despre unde sonore, luminoase) a se răfrînge, a se retransmite. 2. *(fig.)* a avea urmări, a-şi manifesta indirect efectele. — *repercutáre* s. f. (<fr. *répercuter*, lat. *repercutere*)

repertoár *s. n.* repertoriu (1). (<fr. *répertoire*)

repertoriá *vb. tr.* a înregistra într-un repertoriu (1); a repertoriza. (<fr. *répertorier*)

repertoriál, -ă *adj.* referitor la repertoriu (2). (<engl. *repertorial*)

repertóriu *s. n.* 1. caiet, registru, indice alfabetic cuprinzînd date, nume etc. pentru a putea fi uşor găsite; repertoar. 2. totalitatea pieselor, operelor jucate într-o stagiune sau în cadrul unui teatru. • totalitatea pieselor scrise de un autor. 3. culegere de texte, de cîntece etc. (<fr. *répertoire*, lat. *repertorium* < *reperire*, a găsi)

repertorizá *vb. tr.* a repertoria. (după fr. *répertorier*)

repetá *vb.* I. *tr.* a face, a spune (ceva) încă o dată. • a face repetiţia unui rol, a unei piese de teatru etc. II. *refl.* a se întîmpla din nou. — *repetáre* s. f. (<fr. *répéter*)

repetábil, -ă *adj.* care se poate repeta. (<fr. *répétable*)

repetabilitáte *s. f.* însuşirea de a fi repetabil. (<*repetabil* + *-itate*)

repetént, -ă *adj., s. m. f.* (şcolar, student) care repetă o clasă, un an de învăţămînt, neobţinînd note de promovare. (<germ. *Repetent*)

repetenţie *s. f.* faptul de a rămîne repetent; situaţia de repetent. (<*repetent* + *-ie*)

repetitív, -ă *adj.* care se repetă fără încetare; monoton. (<fr. *répétitif*)

repetitivitáte *s. f.* caracter repetitiv. (<*repetitiv* + *-itate*)

repetítor, -oáre I. *s. m. f. (rar)* meditator, pedagog care ajută elevii la prepararea lecţiilor. II. *s. n.* 1. *(rar)* sală de meditaţii (într-un internat etc.). 2. aparat care repetă, prin comandă de la distanţă, indicaţiile unui instrument nautic. 3. fiecare dintre cele trei pavilioane ale codului internaţional de semnalizare destinate să înlocuiască unul dintre pavilioanele care se repetă. (<fr. *répétiteur*)

repetíţie *s. f.* 1. repetare a unui cuvînt, a unei idei, acţiuni etc. o *armă cu ~* = armă cu care se pot trage mai multe focuri la rînd. • activitate depusă de interpreţi pentru pregătirea unui spectacol, a unui concert. 2. procedeu stilistic constînd în folosirea repetată a aceluiaşi cuvînt sau grup de cuvinte, pentru a înviora expresia, întărind ideea. — var. *repetiţiune* s. f. (<fr. *répétition*, lat. *repetitio*)

repetiţiúne *s. f.* v. repetiţie.

repetór *s. n.* amplificator telefonic folosit pe liniile de mari distanţe. (<fr. *répéteur*)

repicá *vb. tr.* 1. a replanta. 2. a reface un pavaj prin înlocuirea pietrelor deteriorate. — *repicáre* s. f. (<fr. *repiquer*)

repicáj *s. n.* 1. replantare a unor plante tinere din răsadniţe într-un loc mai larg; repicare. • trecerea sau reînsămînţarea microorganismelor dintr-un vas de cultură într-altul. 2. înlocuire a pietrelor (deteriorate) din pavaj. (<fr. *repiquage*)

repicát *s. n.* repicare. (<*repica*)

replantá *vb. tr.* a planta din nou; a transplanta. — *replantáre* s. f. (<fr. *replanter*)

replasá *vb. tr.* a repune la loc. — *replasáre* s. f. (<fr. *replacer*)

replát *s. n.* suprafață plană situată pe un versant între două suprafețe înclinate. (<fr. *replat*)

replay/ripléi/ *s. n.* reluare imediată a fazelor interesante într-o transmisie sportivă (directă) la televiziune. (<engl. *replay*)

repliá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) strînge (după ce a fost desfășurat) prin suprapunerea unei părți peste alta. II. *refl.* 1. *(mil.)* despre trupe) a se retrage în ordine, sub presiunea inamicului, pe un aliniament mai favorabil apărării. • (despre mașini circulînd pe drumurile publice) a se retrage pe o bandă mai puțin circulată sau în spatele altei mașini. 2. *(fig.)* a se retrage în sine; a medita. — *repliére* s. f. (<fr. *replier*)

replicá *vb. tr.* a da o replică; a răspunde, a riposta. (<fr. *répliquer*)

replieáre *s. f.* 1. acțiunea de a replica. 2. dublare prin copiere după o formă preexistentă de același tip. 3. *(biol.)* proces complex prin care se asigură sinteza macromoleculelor ce dețin codificată informația creditară; replicație. (<*replica*)

replicativ, -ă *adj.* (despre frunze) pliat spre interior de la vîrf spre bază. (<fr. *replicatif*)

replicáție *s. f.* replicare (3). (<germ. *Replikation*)

réplică *s. f.* 1. răspuns la ceea ce s-a spus sau s-a scris; ripostă. 2. ceea ce are de spus un actor după ce interlocutorul său a terminat de vorbit. ○ *fără* ~ = definitiv; *a vorbi în* ~ = a răspunde în cursul unor dezbateri, combătînd afirmațiile și atacurile părții adverse. • *(jur.)* concluzii opuse de reclamant celor formulate de pîrît. 3. răspuns dat de o voce sau de un instrument într-un duet, terțet etc. 4. reproducere a unei opere de artă, executată chiar de autor. • *(arheol.)* copie veche. 5. mulaj al unui corp obținut prin depunerea pe suprafața acestuia a unei pelicule maleabile, care apoi se destinde. 6. repetare (mai slabă) a unui cutremur de pămînt. (<fr. *réplique*, engl., lat. *replica*)

replicón *s. n.* entitate genetică capabilă de replicare autonomă în celulă. (<germ. *Replicon*)

repliu *s. n.* pliu (2) dublu. (<fr. *repli*)

réplu *s. n.* perete fals care separă cavitatea unui fruct în loje și pe care sînt prinse semințele. (<lat., fr. *replum*)

repolarizáre *s. f.* recuperare a sarcinilor electrice pozitive. (după fr. *répolarisation*)

repopulá *vb. tr.* a popula din nou un teritoriu, prin strămutare sau prin înmulțire. — *repopuláre* s. f. (după fr. *repeupler*)

repórt *s. n.* 1. trecere a unei sume (total parțial) din josul unei coloane în fruntea coloanei următoare a unui registru; *(p. ext.)* suma reportată. • transfer al unui desen de pe un material pe altul, în vederea imprimării litografice. 2. amînare pe o altă dată decît cea inițial stabilită. • prelungire a unei operații de bursă ajunse la termen pînă la lichidarea următoare. 3. trecere a unei lucrări editoriale dintr-un plan de apariție în unul următor. (<fr. *report*)

reportá *vb. tr.* 1. a face un report. 2. a trece pe hartă, planșetă etc. un punct prin coordonate. — *reportáre* s. f. (<fr. *reporter*)

reportáj *s. n.* specie publicistică, care, folosind mijloace literar-artistice, informează operativ asupra unei situații, a unor evenimente, realizări etc. pe baza unei documentări la fața locului. ○ ~ *filmat* = film documentar de actualitate. (<fr. *reportage*)

repórter, -ă *s. m. f.* ziarist, autor de reportaje. ○ ~ *cinematografic* = operator care filmează în vederea alcătuirii jurnalelor cinematografice. (<fr., engl. *reporter*, germ. *Reporter*)

reporteríceşe, -ă *adj.* referitor la reportaj sau la reporter. (<*reporter* + *-icesc*)

reportofón *s. n.* magnetofon special pentru reportaje. (<*report*/*er*/ + /*magnet*/*ofon*)

repoussé /-pu-sé/ *adj. inv., s. n.* (în artele plastice) modelat în metal sau în piele prin percutare interioară destinată a provoca reliefuri; obiect astfel executat. (<fr. *repoussé*)

repozíționá *vb. tr.* a pune la loc, în aceeași poziție. (după it. *riposizione*)

reprehensíbil, -ă *adj. (livr.)* vrednic de mustrare, care merită reproșuri; blamabil. (<fr. *répréhensible*, lat. *reprehensibilis*)

reprehensíune *s. f. (livr.)* mustrare, reproș; blam. (<fr. *répréhension*, lat. *reprehensio*)

represálii *s. f. pl.* 1. măsuri de pedepsire luate de o autoritate de stat împotriva unor grupuri sociale, ca urmare a săvîrșirii de către acestea a unor acte de răzvrătire 2. măsuri de constrîngere luate de un stat împotriva organelor sau cetățenilor altui stat ca răspuns la măsuri similare luate de acel stat. (<fr. *représailles*)

represíbil, -ă *adj. (livr.)* reprimabil. (<fr. *répressible*)

represíe *s. f. (biol.)* inactivare a unui operon prin interacțiunea operatorului cu represorul. (<fr. *répression*)

represíune *s. f.* 1. reprimare, înăbușire violentă a unei operații, revolte, greve etc. 2. măsură de constrîngere și de pedepsire a celui care săvîrșește o infracțiune. (<fr. *répression*, lat. *repressio*)

represív, -ă *adj.* care reprimă, de represiune. (<fr. *répressif*)

represór *s. m.* organit celular, de dimensiuni extrem de mici, care blochează activitatea unei gene (fabricarea enzimelor ce par a fi vătămătoare celulei); frenator. (<fr. *répresseur*, lat. *repressor*)

reprezentá *vb.* I. *tr.* 1. a înfățișa, a reda. • a da o reprezentație teatrală, a juca o piesă de teatru. 2. a fi reprezentantul, delegatul cuiva, *(spec.)* al unui stat. 3. a constitui, a fi, a însemna. 4. *(mat.)* a exprima o legătură între mai multe mărimi. II. *refl.* a-și readuce în conștiință imaginea obiectelor sau a fenomenelor percepute anterior; *(p. ext.)* a-și imagina. (<fr. *représenter*, lat. *repraesentare*)

reprezentábil, -ă *adj.* (despre piese de teatru) care se poate reprezenta. (<fr. *représentable*)

reprezentánt, -ă *s. m. f.* persoană delegată să reprezinte pe cineva sau ceva; exponent. ● persoană care reprezintă interesele unui stat în alt stat, la o întrunire diplomatică etc. (<fr. *représentant*)

reprezentánță *s. f.* **1.** organ care reprezintă o colectivitate. ○ *~ națională* = organ de stat constituit din totalitatea deputaților; *~ diplomatică* = organ permanent de stat pentru relațiile externe aflat pe teritoriul unui alt stat; misiune diplomatică. **2.** agenție a unei întreprinderi comerciale. **3.** caracter reprezentativ. (<germ. *Repräsentanz*)

reprezentáre *s. f.* **1.** acțiunea de a reprezenta și rezultatul ei. **2.** înfățișare, redare (cu mijloace plastice), reproducere. ○ *cheltuieli de ~* = sume prevăzute într-un buget pentru acoperirea cheltuielilor rezultate din îndeplinirea funcțiilor oficiale pe care le deține o persoană. **3.** reprezentație. **4.** imagine senzorială a obiectelor sau fenomenelor lumii exterioare, evocată în conștiință în absența acestora; proces psihic care realizează această evocare. (<*reprezenta*)

reprezentativ, -ă *adj.* **1.** (despre o adunare) ai cărei membri aleși reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei. **2.** care reprezintă, ilustrează epoca, curentul etc. din care face parte. ● *(s. f.)* echipă reprezentînd o asociație sportivă, o țară etc. (<fr. *représentatif*)

reprezentativitáte *s. f.* caracter reprezentativ. (<fr. *représentativité*)

reprezentáție *s. f.* interpretare pe scenă a unei piese de teatru, a unei opere; spectacol. — var. *reprezentațiune* s. f. (<fr. *représentation*, lat. *representatio*)

reprezentațiúne *s. f.* v. reprezentație.

reprimá *vb. tr.* a înăbuși prin măsuri drastice, violente (o opoziție politică, o revoltă etc.). — *reprimáre* s. f. (<fr. *réprimer*, lat. *reprimere*, a respinge)

reprimábil, -ă *adj.* care trebuie, care poate fi reprimat; represibil. (<fr. *réprimable*)

reprimándă *s. f. (livr.)* dojană, mustrare severă; aducere la ordine. (<fr. *réprimande*, it. *reprimenda* < lat. /culpa/ *reprimenda*, vină care trebuie reprimată)

reprimatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care reprimă. (<*reprima* + *-tor*)

reprimí *vb. tr.* a primi înapoi. — *reprimire* s. f. (<*re*[1]- + *primi*)

reprint/riprínt/ *s. n. (rar)* retipărire. (<engl. *reprint*)

reprivatizá *vb. tr.* a face o reprivatizare. (<*re*[1]- + *privatiza*)

reprivatizáre *s. f.* trecere din nou în proprietate privată a unor bunuri naționale, statale sau naționalizate. (<*reprivatiza*)

repríză *s. f.* **1.** partidă formată dintr-un anumit număr de puncte. ● fiecare dintre fazele diferite ale unei întreceri sportive. ● grup de călăreți care își dresează caii sub comandă în același timp. **2.** accelerare a turației unui motor în scopul obținerii unei creșteri de putere într-un timp foarte scurt. **3.** reluare a unei operații tehnice întrerupte. **4.** secțiune a unei forme muzicale (sonată, fugă etc.), în care se expune din nou un material tematic prezentat anterior. (<fr. *reprise*)

reprobá *vb. tr.* a dezaproba (un act, o acțiune etc.); a respinge, a condamna. — *reprobáre* s. f. (<lat. *reprobare*)

reprobábil, -ă *adj.* demn de reprobat; condamnabil. (<lat. *reprobabilis*)

reprobatív, -ă *adj. (rar)* reprobator. (<engl. *reprobative*)

reprobatór, -oáre *adj.* care reprobă; reprobativ. (<fr. *réprobateur*, lat. *reprobator*)

reprobațiúne *s. f. (rar)* reprobare. (<fr. *réprobation*, lat. *reprobatio*)

reproducătór, -oáre I. *adj.* care se reproduce, se înmulțește (ușor). II. *s. m.* animal folosit pentru reproducere. (<fr. *reproducteur*)

reprodúce *vb.* I. *refl.* (despre ființe) a se înmulți. II. *tr.* **1.** (despre memorie) a readuce în conștiință reprezentări fixate anterior. ● a reda întocmai prin mijloace plastice un model; a imita. **2.** a produce în serie, a multiplica. (după fr. *reproduire*)

reprodúcere *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) reproduce și rezultatul ei; reproducție. ● *(ec.)* reproducție (1). **2.** *(concr.)* imitație fidelă a unei opere de artă. **3.** proces al memoriei prin care se evocă mintal imagini, idei, cunoștințe însușite anterior. (<fr. *reproduce*)

reproductíbil, -ă *adj.* care poate fi reprodus. (<fr. *reproductible*)

reproductibilitáte *s. f.* însușirea de a fi reproductibil. (<fr. *reproductibilité*)

reproductív, -ă *adj.* **1.** care reproduce. ● care reprezintă o reproducere. **2.** care are ca scop sau ca rezultat reproducția. (<fr. *reproductif*)

reproductivitáte *s. f. (livr.)* capacitatea de a (se) reproduce. (<fr. *reproductivité*)

reprodúcție *s. f.* **1.** reînnoire, reluare continuă a unui proces de producție. **2.** *(biol.)* reproducere, înmulțire. — var. *reproducțiune* s. f. (<fr. *reproduction*)

reproducțiúne *s. f.* v. reproducție.

reprofilá *vb.* I. *tr.* **1.** a schimba profilul, a reorganiza (o instituție, o întreprindere etc.). **2.** a reface profilul unei piese degradate, al unei șosele vechi care se modernizează. II. *refl.* (despre oameni) a-și schimba meseria, calificarea. — *reprofilăre* s. f. (<*re*[1]- + *profila*)

reprografiá *vb. tr.* a reproduce un document. (<fr. *reprographier*)

reprografíe *s. f.* ansamblu de tehnici care permit reproducerea de documente. (<fr. *reprographie*, engl. *reprography*)

reprogramá *vb. tr.* **1.** a programa din nou. **2.** a relua programul destinat unui ordinator pentru a-l corecta sau transfera într-un alt sistem. — *reprogramáre* s. f. (<fr. *reprogrammer*)

reprogramábil, -ă *adj.* care poate fi reprogramat. (<*reprograma* + *-bil*)

repróș *s. n.* învinuire; mustrare, imputare. (<fr. *reproche*)

reprosá *vb. tr.* a aduce cuiva reproșuri. (<fr. *reprocher*)

reprosábil, -ă *adj. (rar)* demn de reproșuri. (<fr. *reprochable*)

reptáție *s. f.* 1. *(livr.)* tîrîre. 2. deplasarea lentă a zăpezii, a particulelor rezultate din dezagregări pe terenurile înclinate. — var. *reptațiune* s. f. (<fr. *reptation*, lat. *reptatio* < *repere*, a se tîrî)

reptațiúne *s. f.* v. reptație.

reptile *s. f. pl.* 1. clasă de vertebrate tîrîtoare (șerpi, broaște țestoase, crocodili), ovipare, cu temperatura corpului scăzută, fără picioare sau cu picioare scurte, dispuse lateral, și cu corpul acoperit de o piele cu solzi. ○ *(fin.)* ~ă *monetară* = limită a fluctuației cursului bancar pentru un ansamblu anumit de monede. 2. *(fam.; sg.)* cel care este gata să se înjosească pentru a parveni. (<fr. *reptiles*, lat. *reptilis* < *repere*, a se tîrî)

reptilián, -ă *adj.* 1. referitor la reptile (1); reptilin. 2. *(fig.)* lingușitor, josnic. (<fr. *reptilien*, engl. *reptilian*)

reptilín, -ă *adj.* reptilian (1). (<lat. *reptilinus*)

reptilivór, -ă *adj.* care se hrănește cu șerpi. (<*reptilă* + *-vor*)

republicá *vb. tr.* a publica din nou; a reedita. — *republicáre* s. f. (<fr. *republier*)

republicábil, -ă *adj.* care poate fi republicat. (<*re*[1]- + *publicabil*)

republicán[1] *s. m.* pasăre de mărimea unei mierle, care trăiește în grupuri în sudul Africii. (<fr. *républicain*)

republicán[2], **-ă** I. *adj.* referitor la republică; al republicii. ○ *partid* ~ = unul dintre cele două mari partide, alături de cel democrat, care alternează la putere în S.U.A. ● *(s. m.)* membru al acestui partid. II. *s. m. f.* adept al republicii ca formă de guvernămînt. (<fr. *républicain*)

republicanísm *s. n.* concepție care susține republica ca formă de guvernămînt; atitudine, activitate în favoarea republicii. (<fr. *républicanisme*)

repúblică *s. f.* formă de guvernămînt în care conducerea este deținută de un organ suprem al puterii de stat ori de un președinte ales sau numit. ● țară cu o astfel de conducere, (<it. *repubblica*, fr. *république*, cf. lat. *respublica*, treburi publice)

repudiá *vb. tr.* 1. a respinge, a nu mai recunoaște pe cineva sau ceva; a desconsidera, a renega. ● a denunța în mod unilateral o obligație sau un contract internațional. 2. *(jur.)* a renunța la o moștenire, la un legat. (<fr. *répudier*, lat. *repudiare*, a respinge)

repudiére *s. f.* acțiunea de a repudia și rezultatul ei; renegare; *(spec.)* alungare a soției sau a soțului. (<*repudia*)

repugná *vb. intr.* a-i produce cuiva silă, oroare; a-i displăcea profund. (<fr. *répugner*, lat. *repugnare*, a se împotrivi)

repugnánt, -ă *adj.* care repugnă; dezgustător; respingător. (<fr. *répugnant*)

repugnánță *s. f.* silă, dezgust; scîrbă, greață, aversiune. (<fr. *répugnance*, lat. *repugnantia*, opoziție)

repúlsie *s. f.* 1. aversiune instinctivă; dezgust, oroare. 2. *(fiz.)* respingere (2). — var. *repulsiune* s. f. (<fr. *répulsion*, lat. *repulsio* < *repellere*, a respinge)

repulsiúne *s. f.* v. repulsie.

repulsív, -ă *adj.* care provoacă repulsie. (<fr. *répulsif*)

repúne *vb. tr.* a pune din nou. — *repúnere* s. f. (după fr. *reposer*)

repurtá *vb. tr.* a obține o victorie, un succes. (<it. *riportare*, lat. *reportare*, a dobîndi)

repusá *vb. tr.* 1. a respinge, a retrimite. ● a rezista victorios. 2. *(mec.)* a produce un efort care tinde să îndepărteze ceva. (<fr. *repousser*)

repusáj *s. n.* repusare. (<fr. *repoussage*)

repusáre *s. f.* acțiunea de a repusa și rezultatul ei. ● *(metal.)* modelare la rece a metalelor în foi. (<*repusa*)

reputát, -ă *adj.* cu bună reputație; renumit, prețuit. (<fr. *réputé*)

reputáție *s. f.* părere publică (bună sau rea) despre cineva. ● faimă, renume. — var. *reputațiune* s. f. (<fr. *réputation*, lat. *reputatio*, considerare)

reputațiúne *s. f.* v. reputație.

requiém *s. n.* v. recviem.

rerafináre *s. f.* 1. tratament suplimentar aplicat uleiurilor vegetale după neutralizarea lor cu alcalii, pentru reducerea culorii uleiurilor rafinate. 2. operație aplicată produselor rezultate la prima rafinare a alcoolului etilic. (<re[1]- + *rafinare*)

rerecórding *s. n.* *(muz.)* procedeu tehnic de suprapunere prin înregistrări consecutive, pe aceeași fonogramă, a mai multor părți instrumentale sau vocale; reînregistrare. (<re[1]- + *recording*)

reromanizáre *s. f.* acțiunea de a romaniza din nou. (<*re*[1]- + *romanizare*)

resabotá *vb. tr.* a rectifica înclinarea șinelor de cale ferată, după un anumit timp de exploatare. — *resabotáre* s. f. (după fr. *résabotage*)

resác *s. n.* *(mar.)* rostogolire violentă a valurilor spre țărm cînd acestea se lovesc de un obstacol. (<fr. *ressac*)

reseiziúne *s. f.* *(jur.)* anulare a unui contract, a unui act etc. datorită unui viciu radical. (<fr. *rescision*, lat. *rescissio*)

reseizóriu, -ie *adj.* *(jur.)* care provoacă o reseiziune. (<fr. *rescisoire*, lat. *rescisorius*)

rescríe *vb. tr.* a scrie, a redacta din nou, pentru a da o nouă versiune. — *rescríere* s. f. (după fr. *réécrire*)

rescript *s. n.* 1. răspuns al împăraților romani la chestiunile de drept puse de magistrații sau de guvernatorii provinciilor. ● hotărîre care emană de la un suveran. 2. hotărîre a papei ca răspuns la o chestiune teologică. (<lat. *rescriptum*, germ. *Reskript*)

resecvént, -ă *adj.* (despre o vale) cu direcție inversă văii consecvente. (<fr. *réséquent*)

resemná *vb. refl.* a se împăca cu o situație neplăcută, grea; a accepta, a se supune. (după fr. *résigner*)

resemnáre *s. f.* acțiunea de a se resemna și rezultatul ei; sentiment de acceptare senină a unei anumite situații dificile. (<*resemna*)

resentiménf *s. n.* sentiment ostil față de cineva, izvorît dintr-o nemulțumire mai veche; antipatie. (<fr. *ressentiment*)

resentimentár, -ă *adj. (rar)* care ține de resentiment, cu caracter de resentiment. (<*resentiment* + *-ar*)

resét *s. n.* **1.** aducere a unei celule de memorie binară la zero. **2.** aducere a unui dispozitiv cu mai multe stări de funcționare în starea inițială. (<engl., fr. *reset*)

resignâ *vb. refl. (rar)* a se resemna. — *resignáre* s. f. (<fr. *résigner*, lat. *resignare*, a anula)

resignáție *s. f. (rar)* resignare. (<fr. *résignation*, lat. *resignatio*)

resimți *vb.* **I.** *tr.* a simți puternic (o senzație fizică, un sentiment). **II.** *refl.* a simți unele consecințe neplăcute, o slăbiciune etc. ● a avea urmări. — *resimțire* s. f. (după fr. *ressentir*)

resintetizâ *vb. tr.* a sintetiza din nou. — *resintetizáre* s. f. (<fr. *resynthétiser*)

resistematizâ *vb. tr.* a sistematiza din nou. — *resistematizáre* s. f. (<*re*[1]- + *sistematiza*)

resocializáre *s. f.* reintegrare progresivă a unui bolnav cu tulburări intelectuale în procesul muncii. (<*re*[1]- + *socializare*)

resolúbil, -ă *adj.* **1.** *(astr.;* despre nebuloase) căreia i se pot distinge, cu ajutorul aparatelor, stelele componente. **2.** *(med.)* care poate dispărea prin resorbție. (<fr. *résoluble*, lat. *resolubilis*)

resorbábil, -ă *adj.* care se poate resorbi. (<fr. *résorbable*)

resorbi *vb.* **I.** *refl.* a dispărea prin resorbție. **II.** *tr.* a absorbi. (<fr. *résorber*, lat. *resorbere*)

resórbție *s. f.* dispariție lentă a unui lichid (patologic), a unui țesut sau organ (străin organismului) prin absorbția lui treptată în țesuturile vecine; *(p. ext.)* încorporare a unei substanțe; absorbție. — var. *resorbțiune* s. f. (<fr. *résorption*)

resorbțiúne *s. f.* v. resorbție.

resórt *s. n.* **1.** arc de mașină, de ceas etc. **2.** *(fig.)* sursă de energie fizică sau morală; suport moral, imbold. **3.** sector, domeniu de activitate. ○ *autoritate de* ~ = autoritate în competența căreia intră rezolvarea unei probleme. (<fr. *ressort*)

resortá *vb. tr.* a sorta din nou. — *resortáre* s. f. (<*re*[1]- + *sorta*)

resortisánt *s. m. (jur.)* persoană fizică sau juridică aparținînd unui stat aflat sub protecția altui stat. (<fr. *ressortissant*)

respéct *s. n.* atitudine, sentiment de stimă, de considerație, de prețuire deosebită față de cineva sau de ceva; deferență. ○ *a ține* (pe cineva) *la* ~ = a ține (pe cineva) la distanță. (<fr. *respect*, lat. *respectus*)

respectá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a avea respect față de cineva sau de ceva; a cinsti, a stima. ● a ține seama de; a nu neglija. **2.** a nu se abate de la o lege, de la un principiu etc. **II.** *refl.* a-și păstra demnitatea. — *respectáre* s. f. (<fr. *respecter*)

respectábil, -ă *adj.* **1.** demn de respect; cinstit, prețuit. **2.** *(fam.)* considerabil, mare; impresionant, impozant. (<fr. *respectable*)

respectabilitáte *s. f.* însușirea de a fi respectabil; onorabilitate. (<fr. *respectabilité*)

respectiv, -ă *adj.* care privește împrejurarea, persoana, obiectul despre care este vorba; care este legat de fiecare în parte în mod particular. ● corespunzător. ● *(adv.)* pentru cealaltă situație (parte); pentru al doilea caz; adică, va să zică, cu alte cuvinte. (<fr. *respectif*)

respectuós, -oásă *adj.* plin de respect; cuviincios, deferent. (<fr. *respecteux*)

respingător, -oáre *adj.* care respinge; *(spec.)* care inspiră dezgust, silă, aversiune. (<*respinge* + *-ător*)

respínge *vb. tr.* **1.** a împinge înapoi; a îndepărta, a alunga. ● a refuza. **2.** a rezista unui atac; a sili pe dușman să se retragă. (<it. *respingere*)

respíngere *s. f.* **1.** faptul de a respinge; refuz. **2.** *(fiz.)* excercitare a unei forțe dirijate dinspre corpul care o exercită spre corpul asupra căruia se exercită; repulsie (3). (<*respinge*)

respirá *vb.* **I.** *intr., tr.* a inspira aer din atmosferă și a-l expira din plămîni. **II.** *intr. (fig.)* a-și reveni după o emoție, un efort; a se simți ușurat. **III.** *tr. (fig.)* a răspîndi, a degaja. — *respiráre* s. f. (<fr. *respirer*, lat. *respirare*)

respirábil, -ă *adj.* (despre aer) care poate fi respirat. (<fr. *respirable*)

respirabilitáte *s. f.* calitate a unui gaz de a fi respirabil. (<fr. *respirabilité*)

respirátor, -oáre/respiratóriu, -ie **I.** *adj.* referitor la respirație. **II.** *adj., s. n.* (aparat) care asigură respirația. (<fr. *respiratoire*)

respirátie *s. f.* **1.** act fiziologic prin care organismele vii (plante și animale) efectuează schimbul de gaze între ele și mediul lor de viață. ○ ~ *artificială* = mijloc de reanimare constînd în introducerea și scoaterea alternativă a aerului din plămînii unui înecat, asfixiat etc.; aerul expirat; suflare. ● pauză foarte scurtă, utilizată în tehnica frazării. v. cezură. **2.** *(fig.)* răspîndire (a unor sentimente sau idei). ○ *operă* (sau *lucrare*) *de largă* ~ = operă (sau lucrare) de mare amploare. — var. *respirațiune* s. f. (<fr. *respiration*, lat. *respiratio*)

respirațiúne *s. f.* v. respirație.

respíro *s. n. (livr.)* moment de relaxare, de repaus; răgaz, odihnă. (<it. *respiro*)

respirométru *s. n.* **1.** aparat pentru măsurarea cantității de oxigen absorbite de plante sau de animale. **2.** aparat care permite modificarea artificială a presiunii atmosferice, pentru adaptarea atleților la altitudini mari. (<fr. *respiromètre*, engl. *respirometer*)

respondént *adj. inv. (psih.)* (comportament, reacție, reflex condiționat) care corespunde unui stimul ușor identificabil. (<fr., engl. *respondant*)

responsábil, -ă **I.** *adj.* (și *s. m. f.*) care poartă răspunderea unui lucru, a unui fapt; răspunzător. **II.** *s. m. f.* persoană însărcinată cu o funcție de răspundere; șef. (<fr. *responsable*)

responsabilitáte *s. f.* **1.** atitudine conștientă, simț de răspundere față de obligațiile sociale. **2.** sarcină, răspundere pe care și-o asumă cineva. (<fr. *responsabilité*)

responsiv, -ă *adj. (rar)* care ține de răspuns. (<it. *responsivo)*

responsorial, -ă I. *adj.* 1. *(livr.)* care are ton, caracter de răspuns. 2. (despre un vers, frază, cuvînt) spus, cîntat de public sau de cor ca replică la cele spuse de preot. II. *s. n.* carte care cuprinde răspunsurile și cîntecele liturgice ale credincioșilor. (<it. *responsoriale)*

responsóriu *s. n.* răspuns al corului sau al unor soliști dat preotului la liturghie. (<it. *responsorio,* lat. *responsorium)*

rest *s. n.* 1. ceea ce rămîne (din ceva); rămășiță. ● deșeu. 2. sumă de bani care se înapoiază celui care face o plată cu mai mulți bani decît suma cuvenită. 3. *(mat.)* rezultatul unei scăderi; diferență. ● parte indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri. (<germ. *Rest,* fr. *reste)*

restabilí *vb.* I. *tr.* 1. a stabili din nou, a aduce în starea în care a fost la început sau în alta mai bună. 2. a stabili, a reconstitui (un cuvînt, un text). II. *refl.* a se întrema, a se înzdrăveni. — *restabilire* s. f. (după fr. *rétablir,* lat. *restabilire)*

restánt, -ă *adj.* rămas în urmă; întîrziat. (<fr. *restant)*

restánță *s. f.* 1. plată neachitată la termen; rest. 2. lucrare rămasă în întîrziere. ● examen nepromovat la termen. (<it. *restanza)*

restanțiér, -ă *adj.* (și *s.*) rămas în restanță (cu o lucrare, cu o plată, cu un examen etc.). (<*restanță* + *-ier)*

restaurá *vb.* I. *tr.* 1. a reface, a aduce într-o stare asemănătoare cu cea originară (o clădire, o pictură etc.). 2. a reîntrona (un suveran, o dinastie); a readuce (după ce fusese înlăturată) o formă de guvernămînt. II. *refl. (fig.)* a-și restabili forțele, a se întrema. — *restaurâre* s. f. (<fr. *restaurer,* lat. *restaurare)*

restaurânt *s. n.* local public unde se consumă, contra plată, mîncăruri și băuturi. (<fr. *restaurant)*

restaurativ, -ă *adj.* referitor la restaurare, care servește pentru restaurare. (<germ. *restaurativ)*

restaurátor, -oáre *s. m. f.* 1. cel care reface o operă de artă, o clădire etc. 2. proprietar sau administrator de restaurant. (<fr. *restaurateur,* lat. *restaurator)*

restaurâție *s. f.* 1. restaurare; *(spec.)* perioadă în istoria unor state, caracterizată prin readucerea pe tron a dinastiilor înlăturate în urma unor revoluții, lovituri de stat etc. 2. stil în arta franceză din epoca restaurației Burbonilor (1814—1830), care menține inspirația din arta antichității, dar care, sub influența romantismului, manifestă interes și pentru stilurile naționale ale goticului și Renașterii. ● perioadă în istoria literaturii engleze, cuprinsă între 1660 și 1702, care se manifestă ca o reacție față de literatura fantezistă, sclipitoare a Renașterii elisabetane, orientîndu-se spre clasicism. (<fr. *restauration,* lat. *restauratio,* restabilire)

restitui *vb. tr.* a da îndărăt (cuiva) ceva; a înapoia. — *restituire* s. f. (<fr. *restituer,* lat. *restituere,* a pune la loc)

restituibil, -ă *adj.* (despre împrumuturi) care trebuie restituit. (după fr. *restituable)*

restitutór, -oáre I. *s. m. f.* cel care restituie un lucru. II. *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se obține restituția unui obiect sau a unei porțiuni din suprafața terestră pe bază de fotograme; fotorestituter. (<fr. *restituteur)*

restitutóriu, -ie *adj. (jur.)* prin care se cere o restituire. (<fr. *restitutoire)*

restitúție *s. f.* 1. readucere în starea inițială, restabilire; restituire. ● înapoiere de către un stat învins a bunurilor acaparate de el în mod ilegal în timpul războiului de la statul învingător și de la cetățenii acestuia. 2. determinare a unui punct în spațiu pe baza uneia sau a mai multor perspective sau fotograme care cuprind acest punct, văzut din mai multe poziții din spațiu. 3. *(biol.)* completare, regenerare a organelor sau părților de organe distruse sau vătămate. ● revenire la forma inițială a fragmentelor de cromozomi rupte. 4. *~ de apă* = parte din apa evacuată care se reintroduce în sursa din care provine. — var. *restituțiune* s. f. (<fr. *restitution,* lat. *restitutio,* refacere)

restituțiúne *s. f.* v. restituție.

restrictiv, -ă *adj.* care creează restricții. (<fr. *restrictif)*

restricție *s. f.* 1. măsură care limitează, îngrădește un drept, o libertate etc. ○ *fără ~* = fără rezerve, pe deplin. 2. *(tehn.)* limitare a valorilor mărimilor variabile și a condițiilor de servicii ale unui sistem tehnic. — var. *restricțiune* s. f. (<fr. *restriction,* lat. *restrictio* < *restringere,* a restrînge)

restricționá *vb. tr. (rar)* a supune unor restricții. (<*restricție* + *-ona)*

restricțiúne *s. f.* v. restricție.

restringént, -ă *adj., s. n.* (substanță) care restrînge țesuturile animale; astringent. (<fr. *restringent)*

restrînge *vb.* I. *tr.* a micșora, a reduce, a mărgini. II. *refl. (fam.)* a-și limita cheltuielile pentru trai, a trăi mai modest. — *restrîngere* s. f. (după fr. *restreindre)*

restructurá *vb. tr.* a schimba structura unui lucru, a reorganiza pe baze noi (întreprinderi, instituții etc.). — *restructurâre* s. f. (<fr. *restructurer)*

resuíaj *s. n.* golire a apei din porii necapilari ai solului saturat, prin gravitație. (<fr. *ressuyage)*

resupinâție *s. f.* răsturnare completă a unei frunze sau flori față de poziția inițială. (<fr. *résupination)*

resurécț, -ă *adj.* resurecțional. (<*resurecție)*

resurécție *s. f.* reînviere; trezire, deșteptare. (<fr. *résurrection,* lat. *resurrectio* < *resurgere,* a se ridica din nou)

resurecționál, -ă *adj.* cu caracter de resurecție; resurect. (<fr. *résurrectionnel)*

resurgénță *s. f.* reapariție la suprafață, sub formă de izvor, a unei pînze de ape subterane. (<fr. *résurgence)*

resúrsă *s. f.* 1. *(pl.)* rezervă, (sursă de) mijloace care pot fi valorificate la un moment dat; posibilitate. 2. evoluție de redresare a unui avion efectuată după un picaj, pentru a reveni

în zbor orizontal. • durată, în ore de zbor, admisă pentru utilizarea normală a unui avion între două reparații sau revizii succesive. (<fr. *ressource*)

resuscitá *vb. tr.* a reînvia; a trezi la viață; a reanima. — *resuscitáre* s. f. (<fr. *ressusciter*, lat. *resuscitare*)

reșapá *vb. tr.* a reconstitui banda de rulare a unei anvelope uzate prin adăugarea unui nou strat de cauciuc pe pinze. — *reșapáre* s. f. (<fr. *rechaper*)

reșapábil, -ă *adj.* (despre anvelopele roților) care poate fi reșapat. (<*reșapa* + *-bil*)

reșapáj *s. n.* reșapare. (<fr. *rechapage*)

reșarjá *vb. tr.* a încărca un furnal cu o nouă șarjă. — *reșarjáre* s. f. (<fr. *recharger*)

reședință *s. f.* sediu al unei autorități sau al unei persoane oficiale; localitate, clădire unde se află acest sediu; rezidență. • locul în care locuiește temporar cineva. (după fr. *résidence*)

reșóu *s. n.* mică plită portativă încălzită electric sau cu gaze, folosită la bucătărie și în laborator. (<fr. *réchaud*)

reșútă *s. f.* **1.** reapariție a simptomelor unei boli infecțioase în timpul convalescenței; recidivă (2). **2.** *(fig.)* recădere (în aceeași greșeală). (<fr. *rechute*)

retáblu *s. n.* (în bisericile catolice) panou vertical sculptat și pictat, așezat în spatele altarului. (<fr. *retable*, sp. *retablo*)

retárd **I.** *s. n. (rar)* întîrziere. • *(tehn.)* aminare introdusă într-o transmisiune. • *(med.)* stare a unei persoane a cărei dezvoltare este mai puțin evoluată decît a altora. **II.** *adj. inv.* (despre medicamente) cu efect prelungit, datorită acțiunii unor substanțe absorbite încet de organism. (<fr. *retard*)

retardá *vb. intr. (rar)* **1.** a rămîne în urmă; a întîrzia. **2.** *(fig.)* a încetini (mișcarea); a frîna, a împiedica. — *retardáre* s. f. (<fr. *retarder*, lat. *retardare*)

retardát, -ă *adj.* (și *s. m. f.*) rămas în urmă; nedezvoltat din punctul de vedere al intelectului; întîrziat mintal; înapoiat; retardatar. (<*retarda*)

retardatár, -ă *adj., s. m. f. (rar)* întîrziat; înapoiat; care întîrzie, este în întîrziere. (<fr. *retardataire*)

retardáție *s. f.* **1.** retardare. **2.** mișcare a Lunii pe bolta cerească în sens direct (de la vest la est), precum și a planetelor, în anumite situații, avînd ca efect întîrzierea în fiecare zi a trecerii astrului la meridianul locului. **3.** *(biol.)* prezența tardivă în cursul autogenezei a unor caractere, în comparație cu stadiul filogenetic anterior. (<fr. *retardation*)

retasúră *s. f.* defect constînd din goluri formate în piesele turnate din cauza contracției materialului în momentul solidificării. (<fr. *retassure*)

retehnologizá *vb. tr.* a înzestra cu o nouă tehnologie, a tehnologiza din nou. — *retehnologizáre* s. f. (<*re*[1]*-* + *tehnologiza*)

retentív, -ă *adj. (rar)* referitor la reținere; cu caracter de reținere. (<it. *retentivo*)

reținére *s. f.* **1.** reținere, oprire. • reținere și păstrare în gaj de către creditor a unui lucru al debitorului pînă cînd acesta va achita întreaga datorie. • *(fig.)* stăpînire, înfrînare. **2.** reținere și acumulare în organism a unor produse biologice datorită funcționării defectuoase a unor glande cu secreție externă. **3.** proprietate a unor substanțe de a încetini evaporarea solventului cu care au fost amestecate omogen. **4.** creare a unor bazine de acumulare pe cursul unei ape prin înălțarea nivelului acesteia cu ajutorul unor construcții speciale; reținere a apei în astfel de bazine. — var. *retențiune* s. f. (<fr. *rétention*, lat. *retentio*)

retențiúne *s. f.* v. reținere.

retiár *s. m.* gladiator roman înarmat cu un trident, un pumnal și o plasă în care încerca să-l prindă pe adversarul său, înarmat cu platoșă. (<lat. *retiarius*, fr. *rétiaire*)

rétic, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Reția, regiune din Alpii centrali. • *(s. f.)* limbă neindo-europeană atestată în trecut în nordul Italiei. (<it. *retico*, fr. *rhétique*)

reticént, -ă *adj.* care manifestă reticență. • ezitant. (<fr. *réticent*)

reticénță *s. f.* **1.** omisiune voită, ocolire a unui lucru care trebuie spus; atitudine reținută, rezervată într-o anumită chestiune. **2.** figură retorică prin care vorbitorul își întrerupe deodată șirul gîndirii, pentru a trece la o altă idee, lăsînd numai să se înțeleagă ceea ce ar fi voit să spună. (<fr. *réticence*, lat. *reticentia* < *reticere*, a tăcea)

reticul[1] *s. n.* **1.** desen, structură de forma unei rețele, a unei plase. **2.** ansamblu de linii încrucișate, de scări gradate etc. care intră în construcția unor instrumente optice, servind la vizarea direcțiilor, la efectuarea de măsurători etc. **3.** formație anatomică cu aspect de rețea. (<fr. *réticule*, lat. *reticulum*)

RETICUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „rețea, reticul". (<fr. *réticul/o/-*, cf. lat. *reticulum*, plasă mică)

reticulár, -ă *adj.* în formă de rețea. ○ *(anat.)* *substanță* *~ă* = formație de celule nervoase dispuse în rețea în trunchiul cerebral. • care aparține unui reticul. (<fr. *réticulaire*)

reticulát, -ă *adj.* care prezintă aspectul unei rețele. ○ *(bot.)* *vas* *~* = vas lemnos din țesuturile de conducere a apei în corpul plantelor superioare prevăzut cu diferite îngroșări în formă de rețea; *(anat.)* *țesut* *~* = țesut conjunctiv moale, din celule cu multe prelungiri și cu fibre de reticulină, care formează o rețea. (<fr. *réticulé*)

reticulátie *s. f.* **1.** dispunere în formă de rețea. **2.** *(fot.)* defect constînd din crăpături foarte fine ce apar pe suprafața negativului, datorită diferenței de temperatură dintre două băi succesive. (<fr. *réticulation*)

reticulemíe *s. f.* prezența reticulocitelor în sînge. (<fr. *réticulémie*)

reticulínă *s. f.* substanță proteică, cu fosfor, component al țesutului reticulat. (<fr. *réticuline*)

reticulítă *s. f.* inflamație a țesutului reticulat. (<fr. *réticulite*)

reticulocít *s. n.* hematie tînără, fără nucleu, care prezintă o rețea filamentoasă. (<fr. *réticulocyte*)

reticulocitopenie *s. f.* diminuare a numărului reticulocitelor din sînge. (<engl. *reticulocytopenia*)

reticulocitóză *s. f.* creştere a numărului de reticulocite din sînge, în timpul regenerării măduvei. (<fr. *réticulocytose*)

reticuloendotelíal, -ă *adj. ţesut* ~ = ţesut conjunctiv format din mai multe feluri de celule; reticulo-histocitar. (<fr. *réticulo-endothélial*)

reticuloendotelióm *s. n.* reticulosarcom. (<fr. *réticulo-endothéliome*)

reticuloendoteliózǎ *s. f.* reticuloză. (<fr. *réticulo-endothéliose*)

reticuloepitelióm *s. n.* reticulosarcom care prezintă unele caractere histologice ale epitelioamelor. (<fr. *réticuloépithéliome*)

reticulo-histocitár, -ă *adj.* reticuloendotelial. (<fr. *réticulo-histocytaire*)

reticulóm *s. n.* proliferare tumorală benignă a celulelor reticulare din ganglionii limfatici. (<fr. *réticulome*)

reticulopatíe *s. f.* afecţiune a sistemului reticuloendotelial. (<fr. *réticulopathie*)

reticuloplásmă *s. f.* parte alveolară a citoplasmei, cu funcţii de nutriţie. (<*reticulo-* + *-plasmă*[2])

reticulosarcóm *s. n.* tumoare malignă produsă de celulele reticulare atipice; reticuloendoteliom. (<fr. *réticulo-sarcome*)

reticulotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru ţesutul reticuloendotelial. (<fr. *réticulotrope*)

reticulózǎ *s. f.* boală cauzată de creşterea numărului reticulocitelor din sînge; reticuloendotelioză. (<fr. *réticulose*)

retínă *s. f.* membrană internă, nervoasă, a ochiului, sensibilă la lumină, pe care se formează imaginea vizuală. (<fr. *réline*)

retinén *s. n.* substanţă derivată din vitamina A, care intră în compoziţia purpurei retiniene. (<fr. *rétinène*)

retinián, -ă *adj.* referitor la retină, a retinei. (<fr. *rétinien*)

retinítă *s. f.* inflamaţie a retinei. (<fr. *rétinite*)

retinoblastóm *s. n.* tumoare malignă a retinei, care survine la vîrsta tînără; gliom retinian. (<engl. *retinoblastoma*)

retinocitóm *s. n.* neurocepiteliom al retinei. (<engl. *retinocytoma*)

retinofót *s. n.* aparat pentru fotografierea fundului de ochi. (<*retină* + *-fot*[2])

retinográf *s. n.* aparat folosit în retinografie. (<fr. *retinographe*)

retinografíe *s. f.* fotografiere a fundului de ochi. (<fr. *rétinographie*)

retinól *s. n.* vitamina A_1. (<fr. *rétinol*, engl. *retinol*)

retinopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile retinei. (<fr. *rétinopathie*)

retinoscóp *s. n.* schiascop. (<fr. *rétinoscope*)

retinoscopíe *s. f.* schiascopie. (<fr. *rétinoscopie*)

retinúlă *s. f.* retină a fiecărui element al ochiului compus, la insecte. (<fr. *rétinule*)

retirádă *s. f.* closet, latrină. (<fr. *retirade*, germ. *Retirade*)

retív, -ă *adj. (livr.)* indărătnic; dificil greu de stăpînit; (despre un animal) care nu vrea să înainteze. (<fr. *rétif*)

retivitáte *s. f.* **1.** *(livr.)* indărătnicie. **2.** parapsihoză caracterizată prin refuzul de a executa diverse comenzi (<fr. *rétivité*)

rétor *s. m.* **1.** *(ant.)* profesor de retorică. **2.** orator. (<lat., gr. *rhetor*)

retoreá *vb. tr.* a întoarce împotriva adversarului propriile-i argumente; a replica, a răspunde. (<fr. *rétorquer*)

retoreábil, -ă *adj.* (despre argumente) care poate fi întors împotriva celui care l-a formulat. (<fr. *rétorquable*)

retóric, -ă **I.** *adj.* care aparţine retoricii, referitor la retorică; de retor. ● *(peior.;* despre stil) afectat, emfatic. **II.** *s. f.* **1.** arta exprimării alese, utilizată în scopul convingerii unui auditoriu; oratorie, elocvenţă. ○ *figură (de)* ~ = formă de exprimare, întorsătură de frază, care înfrumuseţează stilul, dîndu-i mai multă plasticitate şi vigoare. **2.** *(peior.)* declaraţie emfatică; afectare în vorbire. (<fr. *rhétorique*, lat. *rhetorica*, gr. *rhetorike*)

retoricián, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu retorica. (<fr. *rhétoricien*)

retorísm *s. n.* abuz de figuri şi de elemente retorice; elocvenţă emfatică, lipsită de idei. (<*retoric* + *-ism*)

retoromán, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparţine unei populaţii din sud-estul Elveţiei şi nord-estul Italiei şi din unele regiuni ale Alpilor dolomitici. **II.** *adj.* referitor la retoromani. ● *(s.f.)* limbă romanică vorbită de retoromani, prezentînd mari deosebiri dialectale (romanşa şi friulana). (<fr. *rhéto-roman*)

retorsiúne *s. f.* **1.** întoarcere împotriva cuiva a propriilor sale argumente. **2.** act inamical la care recurge un stat spre a determina un alt stat să înceteze anumite acte inamicale pe care le săvîrşeşte împotriva sa. (<fr. *rétorsion*)

retórtă *s. f.* **1.** vas (de laborator) din sticlă, pămînt sau platină, avînd forma de balon cu gîtul îndoit. **2.** recipient cu pereţi refractari de diferite forme, folosit pentru distilări industriale. ○ *cărbune de* ~ = cărbune dur, bun conducător de electricitate, care se depune pe pereţii retortelor în care se distilează cărbunele la fabricarea gazului de iluminat, folosit şi la fabricarea electrozilor. (<germ. *Retorte*)

retrúct *s. n. (jur.)* luare înapoi a unui bun, a unui drept alienat. (<fr. *retrait*, lat. *retractus*, retras)

retractá *vb.* **I.** *tr.* a retrage (o afirmaţie, un cuvînt etc.); a se lepăda de o faptă, de o atitudine. **II.** *refl.* (despre muşchi, ţesuturi etc.) a se strînge, a se zbîrci. ● (despre materiale) a se contracta. —*retractáre* s. f. (<fr. *rétracter*)

retractábil, -ă *adj.* care se poate retracta. ● *(tehn.;* despre o piesă) care poate fi retrasă spre, în sistemul tehnic din care face parte. (<fr. *rétractable*)

retractíl, -ă *adj.* (despre organe, părţi ale corpului) care se poate strînge, trage înapoi ori în interior. (<fr. *rétractile*)

retractilitáte *s. f.* proprietate a unui element, a unui corp de a fi retractil. (<fr. *rétractilité*)

retractív, -ă *adj.* care provoacă retracție. (<fr. *rétractif*)

retractór *adj., s. m.* (mușchi) care are rolul de a trage un membru sau o parte a corpului spre înapoi. (<fr. *rétracteur*)

retrácție *s. f.* stringere, micșorare a dimensiunilor unui țesut sau organ. — var. *retracțiune* s. f. (<fr. *rétraction*, lat. *retractio*)

retracțiúne *s. f.* v. retracție.

retradúce *vb. tr.* a traduce din nou. — *retradúcere* s. f. (după fr. *retraduire*)

retrágе *vb.* I. *tr.* a trage înapoi. ● a lua înapoi ceva. ● *(fig.)* a retracta. II. *refl.* 1. (despre armate) a părăsi pozițiile din fața inamicului. 2. a ieși voluntar dintr-o funcție, dintr-o instituție etc. 3. a merge înapoi, a pleca. ● (despre mijloace de transport în comun) a ieși din circulație, întrerupîndu-și activitatea. 4. (despre ape curgătoare) a reintra în albie după revărsare. (<lat. *retragere*, după fr. *retirer*)

retrágere *s. f.* 1. acțiunea de a (se) retrage și rezultatul ei. ○ *~ cu torțe* = paradă, manifestație făcută seara cu făclii aprinse; *ofițer în ~* = ofițer care, din cauza vîrstei sau a invalidității, a ieșit din cadrele active ale armatei; *a bate în ~* = a) a se replia, a se retrage (din fața dușmanului); b) *(fig.)* a ceda, a o lăsa mai moale. ● refugiu. 2. *(arhit.)* denumire dată planurilor întinse față de planul principal al unei fațade. (<*retrage*)

retranscrie *vb. tr.* a transcrie din nou. — *retranscriere* s. f. (după fr. *retranscrire*)

retransmisie *s. f.* retransmitere a unei emisiuni radiofonice primite de un post de la un alt post emițător. — var. *retransmisiune* s. f. (< fr. *retransmission*)

retransmisiúne *s. f.* v. retransmisie.

retransmite *vb. tr.* a realiza o retransmisie. — *retransmitere* s. f. (după fr. *retransmettre*)

retransmițătór *s. n.* *(telec.)* aparat care retransmite automat semnalele pe care le primește. (după fr. *retransmitteur*)

retranșá *vb. refl.* a se adăposti în spatele unei noi fortificații; a se fortifica. — *retranșáre* s. f. (<fr. *retrancher*)

retranșaméntе *s. n.* *(rar)* fortificație. (<fr. *retranchement*)

retrás, -ă *adj.* (despre oameni) izolat, singurat e. (<*retrage*)

retrasá *vb. tr.* a trasa din nou; a trasa altfel. — *retrasáre* s. f. (<fr. *retracer*)

retratá *vb. tr.* a trata un material textil cu anumite soluții pentru a-i mări rezistența. — *retratáre* s. f. (<fr. *retraiter*)

retrecisá *vb. tr., refl.* a (se) face mai îngust; a (se) îngusta, a intra la apă. — *retrecisáre* s. f. (după fr. *rétrécir*)

retribuí *vb. tr.* a plăti în bani (o muncă prestată); a remunera. — *retribuire* s.f. (<fr. *rétribuer*, lat. *retribuere*, a da în schimb)

retribúție *s. f.* plată în bani pentru o muncă prestată; remunerație. — var. *retribuțiune* s. f. (<fr. *rétribution*, lat. *retributio*)

retribuțiúne *s. f.* v. retribuție.

retriever /ri-trí-văr/ *s. m.* cîine de vînătoare de rasă engleză, dresat pentru a descoperi și a aduce vînatul. (<engl., fr. *retriever*)

RETRO[1]**-** *pref.* „înapoi", „în urmă", „în sens contrar". (<fr. *rétro-*, cf. lat. *retro*)

rétro[2] I. *adj. inv.* (despre stil, muzică, modă) care marchează o întoarcere (reluînd sau imitînd un stil mai vechi). II. *s. n. (biliard)* efect de recul. ○ *a face un ~* = a executa o lovitură care să imprime bilei o mișcare înapoi. (<fr. *rétro*)

retroactív, -ă *adj.* care se aplică și unor fapte din trecut. (<fr. *rétroactif*)

retroactivitáte *s. f.* caracter retroactiv. (<fr. *rétroactivité*)

retroacțiúne *s. f.* 1. acțiune de răspuns la o altă acțiune. 2. efect retroactiv. 3. (la calculatoarele electronice) feedback; reacție (5). (<fr. *rétroaction*)

retrobulbár, -ă *adj.* (localizat) înapoia globului ocular. (<it. *retrobulbare*)

retrocedá *vb. tr.* a ceda, a da înapoi (un drept, un teritoriu etc.) aceluia de la care a fost luat. — *retrocedáre* s. f. (<fr. *rétrocéder*, lat., it. *retrocedere*)

retrocedánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care retrocedează (ceva). (<fr. *rétrocédant*)

retrocedént *s. n.* parte care, într-o retrocesiune, în schimbul unei prime, se asigură la o altă societate de asigurare. (<*retroceda* + *-ent*)

retrocesionár *s. n.* parte care, într-o retrocesiune, în schimbul primelor încasate, preia o parte din riscurile și sumele asigurate. (<*retrocesiune* + *-ar*)

retrocesiúne *s. f.* act prin care se retrocedează ceva. ● asigurare încheiată din nou de un reasigurător, prin care transmite o parte din suma asigurată unei alte societăți. (<fr. *rétrocession*, lat. *retrocessio*)

retrocesív, -ă *adj.* care face, care comportă o retrocesiune. (<fr. *rétrocessif*)

retrocompatibilitáte *s. f.* calitate a unui sistem de televiziune în culori de a permite ca receptoarele aferente să reproducă în alb-negru imaginile transmise de un sistem alb-negru; compatibilitate inversă. (<fr. *rétrocompatibilité*)

retrodeviáție *s. f.* deviație spre înapoi a unui organ anatomic. (<fr. *rétrodéviation*)

retrofaringián, -ă *adj.* situat în regiunea posterioară a faringelui. (<fr. *rétropharyngien*)

retroflécxie *s. f.* v. retroflexiune.

retroflexiúne *s. f.* *(med.)* îndoire spre înapoi a unui organ. — var. *retroflexie* s. f. (<fr. *rétroflexion*)

retrofuzée *s. f.* motor-rachetă al unui vehicul spațial destinat frînării mișcării acestuia; fuzee de frînare. (<fr. *rétrofusée*)

retrognatism *s. n.* conformație a feței caracterizată prin insuficienta dezvoltare a maxilarului inferior. (<fr. *rétrognatisme*)

retrográd, -ă *adj.* 1. care se opune progresului; reacționar. 2. (despre idei, concepții) contrar progresului, învechit. ○ *amnezie ~ă* = formă de amnezie constînd în pierderea

amintirilor vechi. 3. (despre aștri și mișcarea lor) care se deplasează în direcția opusă mișcării Soarelui. (<fr. *rétrograde*, lat. *retrogradus*<*retrogradi*, a merge înapoi)

retrogradá *vb.* I. *tr.* a trece pe cineva într-o funcție, într-un grad mai mic decît cel avut înainte. II. *intr.* (despre echipe sportive) a trece într-o categorie inferioară, în urma rezultatelor slabe obținute în clasament. (<fr. *rétrograder*, lat. *retrogradare*)

retrogradáre *s. f.* 1. acțiunea de a retrograda și rezultatul ei. 2. proces de îngustare a unei plaje datorită acțiunii erozive a valurilor. 3. *(muz.)* procedeu componistic polifonic constînd în transcrierea unei teme de la sfîrșit spre început. v. recurență (2). (<*retrograda*)

retrogradáție *s. f.* 1. mișcare retrogradă (3) a aștrilor. 2. *(biol.)* diminuare a densității unei populații. (<fr. *rétrogradation*, lat. *retrogradatio*)

retrogrésie *s. f.* v. retrogresiune.

retrogresiúne *s. f.* 1. mișcare în sens invers celui normal sau general. 2. *(psih.)* revenire la comportamente și atitudini ce țin de o perioadă depășită a dezvoltării individului. — var. *retrogresie* s. f. (<fr. *rétrogression*)

retrogresív, -ă *adj.* care are o mișcare de retrogresiune. (<fr. *rétrogressif*)

retrohipofíză *s. f.* 1. porțiune neurală a hipofizei. 2. pulbere de hipofiză posterioară, cu proprietăți antidiuretice, administrată în diabet. (<*retro*[1]- + *hipofiză*)

retrolistézis *s. n.* alunecare spre înapoi a unui segment al coloanei vertebrale, pe segmentul inferior. (<fr. *rétrolistésis*)

retromamár, -ă *adj.* situat înapoia sînului. (<fr. *rétromammaire*)

retromorfism *s. n.* diaforeză. (<fr. *rétromorphisme*)

retromorfóză *s. f.* *(biol.)* morfoză în cursul căreia apar fenomene de degenerare. (<fr. *rétromorphose*)

retromutáție *s. f.* *(biol.)* mutație inversă, care schimbă mesajul genetic al unui mutant. (<*retro*[1]- + *mutație*)

retroperitoneál, -ă *adj.* (situat) înapoia cavității peritoneului. (<fr. *rétropéritonéal*)

retropneumoperitonéu *s. n.* metodă radiologică constînd din insuflarea unei substanțe de contrast gazoase în spațiul retroperitoneal, pentru punerea în evidență a unor organe sau formațiuni patologice. (<fr. *rétropneumopéritoine*)

retropozíție *s. f.* plasare a unei formații anatomice înapoia poziției sale anterioare. (<fr. *rétroposition*)

retroproiectór *s. n.* aparat pentru retroproiecție, la care proiecția se face la lumina zilei și în spatele celui care îl folosește. (<fr. *rétroprojecteur*)

retroproiécție *s. f.* 1. proiecție cinematografică cu aparatul de proiecție aflat în spatele unui ecran translucid. 2. *(fig.)* proiectare înapoi în timp. (<fr. *rétroprojection*)

retropropúlsie *s. f.* frînare a unui vehicul spațial cu o fuzee. (<fr. *rétropropulsion*)

retropúlsie *s. f.* *(med.)* tendință de cădere spre înapoi. — *retropulsiúne* s.f. (<fr. *rétropulsion*)

retropulsiúne *s.f.* v. retropulsie.

retrorachétă *s. f.* motor-rachetă a cărui forță de propulsie este dirijată în sens invers față de direcția de plasare, în scopul frînării. (<engl. *retrorocket*)

retroreflectór *s. n.* dispozitiv optic care reflectă lumina în direcție imediat apropiată de cea incidentă. (<*retro*[1]- + *reflector*)

retrórs, -oársă *adj.* *(bot.;* despre organe) îndepărtat îndărăt. (<lat. *retrorsus*, întors înapoi)

retrospectív, -ă *adj.* care privește în urmă, referitor la fapte și situații din trecut. ○ *expoziție ~ă* (și *s. f.*) = expoziție de artă plastică unde se prezintă opere create de-a lungul anilor (ale unui artist, ale unei școli sau epoci). (<fr. *rétrospectif*)

retrospécție *s. f.* v. retrospecțiune.

retrospecțiúne *s. f.* *(rar)* privire, examinare retrospectivă. ● formă a introspecției constînd în evocarea trecutului, în scopul reexaminării unor fapte, unor trăiri. — var. *retrospecție* s. f. (<fr. *rétrospection*)

retrosternál, -ă *adj.* situat în spatele sternului. (<fr. *rétrosternal*)

retrotracțiúne *s. f.* îndoire a corpului spre înapoi, provocată, în unele boli, de contracția mușchilor lombari. (<fr. *rétrotraction*)

retrovérsie *s. f.* retropoziție a unui organ anatomic. ● deplasare prin îndoire a uterului spre înapoi. (<fr. *rétroversion*)

retroversiúne *s. f.* retraducere a unui text în limba din care a fost tradus. (<germ. *Retroversion*)

retrovizór *s. n.* oglindă care permite conducătorului unui (auto)vehicul să vadă în spate. (<fr. *rétroviseur*)

retrusáre *s. f.* *(livr.)* ridicare în sus. ○ *(geol.) ~a straturilor* = ridicarea în sus, răsturnarea unor straturi. (după fr. *retroussement*)

retúr *s. n.* 1. întoarcere, revenire la locul de plecare. ● indicație scrisă pe un plic, colet etc. care arată că acesta trebuie înapoiat expeditorului. 2. *(sport)* a doua parte a unui campionat, în cadrul căreia se întîlnesc din nou aceiași participanți. (<fr. *retour*)

returná[1] *vb. tr.* a turna din nou o formă, o piesă. — *returnáre* s. f. (<*re*[1]- + *turna*)

returná[2] *vb. tr.* a turna din nou un film. — *returnáre* s. f. (<*re*[1]- + *turna*)

returná[3] *vb. tr.* a trimite înapoi; a înapoia. — *returnáre* s. f. (<fr. *retourner*)

retúș *s. n.* îndreptare, corectare a unei picturi, fotografii, piese tehnice etc. ● *(poligr.)* corectură pe originale negative, diapozitive și pozitive fotografice, ca și pe forma de tipar în faze intermediare de realizare, pentru tipărire. (<fr. *retouche*)

retușá *vb. tr.* a face un retuș; a corecta, a îndrepta. (<fr. *retoucher*)

retușáre *s. f.* 1. acțiunea de a retușa și rezultatul ei; retuș. 2. *(muz.)* împodobire a unei melodii cu diferite ornamente. (<*retușa*)

retușór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care retușează clișeele într-un atelier fotografic. 2. cel care

face retușuri la confecții. ● *(poligr.)* muncitor care execută operația de retuș. (<fr. *retoucheur*)

rețetár I. *s. n.* 1. listă de rețete. 2. *(mar.)* normativ conținînd un ansamblu de alimente și rațiile alocate echipajului unei nave comerciale. 3. bloc cu formulare pentru rețete (1). II. *s. m.* cel care execută rețetele într-o farmacie. (<*rețetă* + *-ar*)

rețétă *s. f.* 1. prescripție medicală. 2. indicație pentru prepararea unei mîncări sau băuturi. ● *(chim.)* ansamblu de indicații pentru obținerea unui anumit produs. 3. *(fig.)* soluție practică pentru rezolvarea unui lucru, a unei situații diferite. ● *(fig.)* formulă stereotipă; șablon; 4. sumă de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol. v. box-office. (<ngr. *retsetta*, germ. *Rezept*, fr. *recette*)

reținătór *s. n.* ansamblu de conducte și organe de reținere (supape etc.) care servesc la dirijarea circulației fluidului într-un singur sens. ● casetă la o pompă sau la un compresor cu piston în care sînt montate organele de reținere ce comandă aspirația și evacuarea fluidului. (<*reține* + *-ător*)

reține *vb.* I. *tr.* 1. a ține în loc, a împiedica de la ceva. ● a ține închis, arestat, a priva (pe cineva) de libertate. 2. a ține asupra sa, a păstra. 3. a rezerva. 4. a opri o parte dintr-o sumă de bani cuvenită cuiva. 5. a ține minte. 6. *(jur.)* a se admite de către instanță existența unei stări de fapt pe baza probelor prezentate. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) stăpîni, a (se) înfrîna. (după fr. *retenir*)

reținere *s. f.* acțiunea de a (se) reține și rezultatul ei. ● stăpînire de sine, prudență, rezervă. ● oprire a unei părți din drepturile bănești cuvenite cuiva. ● detenție. (<*reține*)

reținút, -ă *adj.* 1. (despre oameni) stăpînit, rezervat, sobru. 2. redus; moderat. (<*reține*)

reumátic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de reumatism. (<lat. *rheumaticus*, germ. *rheumatisch*)

reumatism *s. n.* 1. afecțiune caracterizată prin inflamarea organelor aparatului locomotor și cardiovascular, prin dureri și tulburări diverse influențate de factorii climatici. 2. durere reumatică. (<lat. *rheumatismus*, germ. *Rheumatismus*)

reumatismál, -ă *adj.* de natură reumatică. (după fr. *rhumatismal*)

reumatoíd, -ă *adj.* asemănător cu reumatismul. (<engl. *rheumatoid*)

reumatológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în reumatologie. (<germ. *Rheumatolog*)

reumatológic, -ă *adj.* referitor la reumatologie. (după fr. *rhumatologique*)

reumatologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază afecțiunile reumatice. (<germ. *Rheumatologie*)

renní *vb. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) întruni. — *reunire* s. f. (<fr. *réunir*)

reunificá *vb. tr.* a unifica din nou. — *reunificáre* s. f. (<fr. *réunifier*)

reunificatór, -oáre *adj.* care reunifică. (<fr. *réunificateur*)

reuníune *s. f.* 1. adunare, întrunire. ● competiție sportivă. 2. *(mat.)* operație care atașează la două mulțimi date mulțimea tuturor elementelor ce aparțin cel puțin uneia dintre ele. (<fr. *réunion*)

reușí *vb. intr., tr.* 1. a izbuti. 2. a avea succes. (după fr. *réussir*)

reușítă *s. f.* izbîndă, succes, realizare. (<fr. *réussite*, it. *riuscita*)

reutilá *vb. tr.* a utila din nou, a înzestra cu noi utilaje. — *reutilăre* s. f. (<*re*[1]- + *utila*)

reutilizá *vb. tr.* a utiliza din nou după o prelucrare prealabilă; a recupera și reintroduce în circuitul economic resurse de materiale refolosibile din sfera producției materiale sau a consumului; a refolosi. — *reutilizáre* s. f. (<*re*[1]- + *utiliza*)

revaccinà *vb. tr.* a vaccina din nou. — *revaccinăre* s. f. (<fr. *revacciner*)

revalidá *vb. tr. (jur.)* a valida din nou. — *revalidáre* s. f. (<fr. *revalider*)

revalorificá *vb. tr.* a valorifica din nou, a repune în valoare. ● a reconsidera (un autor, o operă). ● a aduce (piese, organe de mașini etc.) uzate în stare de funcționare. — *revalorificáre* s. f. (<*re*[1]- + *valorifica*)

revalorizá *vb. tr.* a aduce la valoarea inițială; a ridica cursul oficial al valutei naționale în raport cu etalonul în care este exprimată. — *revalorizáre* s. f. (<fr. *revaloriser*)

revanșá *vb. refl.* a întoarce cuiva binele sau *(ir.)* răul făcut; a-și lua revanșa. (<fr. *revancher*)

revanșárd, -ă *adj.* (și *s. m. f.*) care dorește să-și ia revanșa; răzbunător; care duce sau susține o politică de revanșă. (<fr. *revanchard*)

revánșă *s. f.* acțiunea prin care cineva se revanșează; răzbunare pentru un rău suferit sau *(rar)* răsplată pentru un serviciu făcut de cineva. ● *(sport)* partidă prin care un jucător sau o echipă învinsă încearcă să-și învingă adversarul care a cîștigat într-o competiție anterioară. (<fr. *revanche*)

revanșísm *s. n.* politică, spirit de revanșă. (<germ. *Revanchismus*)

revanșíst, -ă *s. m. f.* partizan al revanșismului. (<germ. *Revanchist*)

revedeá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) vedea din nou. II. *tr.* a examina din nou, a revizui (un text). (după fr. *revoir*)

revedére *s. f.* faptul de a (se) revedea. ○ *la* ~ = formulă de salut la despărțire. (<*revedea*)

revelioná *vb. intr. (fam.)* a sărbători, a petrece revelionul. (<fr. *réveillonner*)

revelá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face cunoscut, a (se) dezvălui, a (se) destăinui. II. *tr.* a developa un film. — *revelăre* s. f. (<fr. *révéler*, lat. *revelare*, a descoperi)

revelatór, -oáre I. *adj.* care relevează. II. *s. n.* developator. (<fr. *révélateur*, lat. *revelator*)

revelație *s. f.* descoperire neașteptată a unei calități, a unui adevăr ascuns etc. ●

lucru revelat. ○ *a fi o ~* = a depăși așteptările, a surprinde, a uimi (prin calități). ● (în concepțiile religioase) dezvăluire a voinței divinității, făcută cuiva înzestrat cu facultăți suprarațională. — var. *revelațiune* s. f. (<fr. *révélation*, lat. *revelatio*)

revelațúne s. f. v. revelație.

revelión s. n. noaptea care precedă prima zi a unui an nou; petrecerea din această noapte. (<fr. *réveillon*)

revendicá vb. tr. a reclama un drept, un bun etc. care se cuvine sau aparține cuiva și care se află în posesiunea altcuiva. ● a cere, a pretinde. (<fr. *revendiquer*)

revendicánt, -ă s. m. f. (jur.) cel care revendică (ceva). (<*revendica* + *-ant*)

revendicáre s. f. acțiunea de a revendica și rezultatul ei; (concr.) ceea ce se revendică; revendicație. (<*revendica*)

revendicatív, -ă adj. care revendică un bun, un drept cuvenit. (<fr. *revendicatif*)

revendicatór, -oáre adj., s. m. f. (cel) care exprimă o revendicare. (<fr. *revendicateur*)

revendicáție s. f. revendicare. (<fr. *revendication*)

reveni vb. intr. 1. a veni înapoi, a se întoarce. ● a se ivi din nou. 2. a se ajunge din nou la aceeași stare (sufletească); a-și recăpăta echilibrul (sufletesc). 3. a relua (un subiect, o idee). 4. a i se cădea, a i se atribui; a fi de resortul...; a i se cuveni. 5. a revoca. (<fr. *revenir*)

revenire s. f. 1. acțiunea de a reveni și rezultatul ei; întoarcere. 2. operația de încălzire la temperaturi înalte și de răcire lentă a oțelului călit pentru a i se mări tenacitatea (2). (<*reveni*)

revér s. n. 1. partea răsfrîntă a unei haine în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. 2. *(tenis de masă)* lovitură executată de pe partea stîngă, printr-o mișcare de jos în sus, cu partea exterioară a paletei. (<fr. *revers*)

reverbér s. n. oglindă metalică montată la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. (<fr. *réverbère*)

reverberá vb. tr. a produce reverberații. ● a prelucra cu mijloace electroacustice un semnal sonor. (<fr. *réverbérer*)

reverberánt, -ă adj. care reverberează. (<fr. *réverbérant*, engl. *reverberant*)

reverberatór s. n. aparat care produce reverberație artificială. (<engl. *reverberator*)

reverberáție s. f. 1. reflexie a luminii sau a căldurii; strălucire, scînteiere. 2. (și *fig.*) persistență, datorită reflexiei pe pereți, a unui sunet într-o sală, după ce sursa sonoră nu mai emite unde. ○ *cuptor cu ~* = cuptor de topit cu acoperișul boltit și căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radierea căldurii din acoperiș; *~ artificială* = realizare cu mijloace acustice, electromagnetice, electromecanice sau electrice a unor efecte asemănătoare celor produse de reverberația naturală. — var. *reverberațiune* s. f. (<fr. *réverbération*)

reverberațiúne s. f. v. reverberație.

reverberométru s. n. aparat pentru măsurarea timpului de reverberație. (<fr. *réverbéromètre*, engl. *reverberometer*)

reverénd s. m. titlu dat membrilor clerului catolic sau al unor confesiuni reformate; ● titlu dat pastorilor anglicani. (<fr. *révérend*, lat. *reverendus*, care trebuie respectat)

reverendísim s. m. titlu onorific rezervat prelaților. (<lat. *reverendissimus*)

reverénță s. f. 1. plecăciune, salut în semn de respect, de venerație. 2. respect, considerație, stimă. ○ *pronume de ~* = pronume de politețe. (<fr. *révérence*, lat. *reverentia*, respect)

reverențiál, -ă adj. *(livr.)* reverențios. (<fr. *révérenciel*)

reverențiós, -oásă adj. respectuos, ceremonios; reverențial. (<fr. *révérencieux*)

reverie s. f. 1. stare de visare cu ochii deschiși. 2. piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, cu caracter visător. (<fr. *réverie*)

reverifică vb. tr. a verifica din nou. — *reverificáre* s. f. (<*re*[1]- + *verifica*)

revérs s. n. 1. dos al unei medalii, monede, hîrtii scrise etc. ○ *~ul medaliei* = partea cealaltă, neplăcută a unei situații, a unui lucru. 2. *(fig.)* aspect, față ascunsă și în contrast izbitor cu aspectul cunoscut al unei situații etc. 3. *(mil.)* partea dinspre inamic a șanțului sau a tranșeelor. 4. *(geol.)* suprafață structurală slab înclinată. (<fr. *revers*, lat. *reversus*< *revertere*, a întoarce)

reversíbil, -ă adj. 1. care poate reveni la starea inițială. 2. *(jur.;* despre bunuri) care urmează să revină la fostul proprietar. ● (despre rente, pensii) care, la moartea titularului, poate trece asupra altei persoane. 3. (despre fenomene, reacții) care se poate mișca în două sensuri opuse. 4. (despre propoziții) care nu-și modifică înțelesul cînd se schimbă dialeza verbului. (<fr. *réversible*)

reversibilitáte s. f. 1. faptul, proprietatea de a fi reversibil. 2. *(arte)* posibilitatea îndepărtării unui strat de vernis, la restaurarea unei picturi, pentru a putea fi reînnoit. (<fr. *réversibilité*)

revérsie s. f. *(biol.)* întoarcere a unei populații, a unui individ la un tip mai puțin evoluat; reapariție a unor caractere ancestrale; reversiune (3); atavism. (<fr. *réversion*, lat. *reversio*, revenire)

reversiúne s. f. 1. *(jur.)* întoarcere, revenire a unor bunuri donate la primul proprietar, cînd persoana căreia i-au fost donate moare fără a avea copii. 2. tratament termic aplicat unor aliaje cu bază de aluminiu pentru a elimina efectele îmbătrînirii. ● *(fiz.)* schimbare a ordinii de succesiune în timp a stărilor prin care trece un sistem în cursul unei transformări. 3. *(biol.)* reversie. 4. conversie. (<fr. *réversion*, lat. *reversio*)

reversív, -ă adj. (despre mecanisme, procese etc.) care revine spontan la poziția sau la starea inițială după încetarea fenomenului modificator. (<fr. *réversif*)

reversór *s. n.* 1. dispozitiv (la mașinile de încercat materiale) care efectuează încercări de tracțiune și de compresiune. 2. substanță capabilă să transforme celula leucemică sau canceroasă în celulă normală. (<engl. *reverser*)

revertránt *s. m. (biol.)* genă care a suferit o reversiune.

revlér *s. n.* spațiul unei cazărmi, al unui lagăr sau al unei tabere militare. (<germ. *Revier*)

revíf *s. n.* perioadă a mareei cuprinsă între apa liniștită și cea în creștere. (<fr. *revif*)

revigorá *vb. tr.* a reda vigoarea; a înviora. — *revigoráre* s. f. (<fr. *revigorer*, cf. lat. *vigorare*<*vigor*, energie)

revigoratór, -oáre *adj.* care revigorează. (<*revigora* + *-tor*)

revireseént, -ă *adj.* (despre plante) care înverzește din nou. (<fr. *revirescent*, lat. *revirescens*<*revirescere*, a reînverzi)

revirimént *s. n.* schimbare bruscă și totală în bine; înviorare. (<fr. *revirement*)

revístă *s. f.* 1. publicație periodică cuprinzînd articole, studii, recenzii etc. din domenii variate sau de strictă specialitate. 2. *(mil.)* ~ *de front* (sau *de bord*) = inspecție a trupelor (sau a echipajului navei) de către comandant pentru verificarea gradului de pregătire, a stării echipamentului, armamentului și tehnicii de luptă. ○ *a trece în* ~ =a) a face inspecția trupelor; b) a examina pe rînd anumite fapte. 3. gen de spectacol de estradă cuprinzînd muzică, dans, cuplete și scenete vesele. (<it. *rivista*, sp. *revista*)

revitalizá *vb. tr. (rar)* a da din nou viață, putere, vigoare; a revivifia. — *revitalizáre* s. f. (<fr. *revitaliser*)

revitalizánt, -ă *adj.* care revitalizează. (<*revitaliza* + *-ant*)

revivifiá *vb. tr.* a revitaliza. — *revivifiére* s. f. (<fr. *revivifier*)

reviviseént, -ă *adj.* care prezintă reviviscență. (<fr. *reviviscent*)

reviviseénță *s. f.* 1. revenire la viață; înviorare, însuflețire. 2. *(biol.)* proprietate a unor organisme de a-și relua activitatea vitală după o stare de latență. 3. *(fig.)* reapariție a unor stări de conștiință uitate. (<fr. *reviviscence*, cf. lat. *reviviscere*, a reînvia)

revízie *s. f.* revizuire; cercetare, control, verificare; inspecție. ● *(poligr.)* ultima corectură făcută în pagini. (<fr. *révision*, lat. *revisio*, cf. lat. *revisere*, a cerceta)

revizionísm *s. n.* 1. denumire dată diferitelor curente din mișcarea muncitorească, care, sub pretextul unei dezvoltări creatoare, susțin revizuirea fundamentelor, principiilor politice și ideologice ale marxismului, denaturîndu-se conținutul său revoluționar. 2. atitudine, acțiune care urmărește revizuirea și modificarea unui tratat, a unei legi etc. (<fr. *révisionnisme*, rus. *revizionizm*)

revizioníst, -ă I. *adj.* care urmărește revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. II. *adj., s. m. f.* (adept) al revizionismului (1). (<fr. *révisionniste*, rus. *revizionist*)

revizór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care face revizii, care controlează (ceva). ○ ~ *contabil* = contabil care îndeplinește munca de revizor. 2. *(poligr.)* corector. 3. (în trecut) inspector al școlilor primare dintr-un județ. (<fr. *réviseur*, germ. *Revisor*)

revizorát *s. n.* funcția de revizor; *(p. ext.)* timpul cît cineva îndeplinește această funcție. ● serviciu în cadrul căruia își exercită revizorul funcția. (<*revizor* + *-at*)

revizuént *s. m. (jur.)* cel care introduce o cerere de revizuire a unui proces. (<*revizui* + *-ent*)

revizuí *vb. tr.* a revedea, a cerceta, a examina din nou; a controla. (după fr. *réviser*)

revizuíre *s. f.* 1. acțiunea de a revizui; revizie. 2. *(jur.)* cale de atac introdusă pentru desființarea unei hotărîri judecătorești definitive, dovedită ca nelegală, în baza unor probe descoperite ulterior. (<*revizui*)

revocá *vb. tr.* 1. a anula, a contramanda (un ordin, un decret etc.). 2. a destitui dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal. — *revocáre* s. f. (<fr. *révoquer*, lat. *revocare*, a chema din nou)

revocábil, -ă *adj.* care poate fi revocat. (<fr. *révocable*, lat. *revocabilis*)

revocabilitáte *s. f.* însușirea de a fi revocabil. (<fr. *révocabilité*)

revocatóriu, -ie *adj.* care revocă. (<fr. *révocatoire*)

revocáție *s. f.* revocare. (<fr. *révocation*, lat. *revocatio*, rechemare)

revolín *s. n. (mar.)* deviere a direcției vîntului după ce întîlnește un obstacol. (<fr. *revolin*)

revoltá *vb.* I. *refl.* a fi cuprins de revoltă, de indignare. II. *refl., tr.* a (se) răscula, a (se) răzvrăti. (<fr. *révolter*)

revoltánt, -ă *adj. (rar)* revoltător. (<fr. *révoltant*)

revóltă *s. f.* 1. indignare. 2. răscoală spontană, neorganizată; răzvrătire. (<fr. *révolte*)

revoltătór, -oáre *adj.* care provoacă revoltă, indignare; revoltant. (<*revolta* + *-ător*)

revolút, -ă *adj.* 1. care și-a încheiat cursul; apus, terminat; îndeplinit. 2. *(bot.;* despre unele organe) răsucit în afară. (<fr. *révolu*, lat. *revolutus*<*revolvere*, a rostogoli înapoi)

revolutív, -ă *adj.* referitor la revoluție (II, 1). (<fr. *révolutif*)

revolúție *s. f.* I. 1. *(fil.)* etapă a dezvoltării, indispensabil legată de evoluție, în care au loc transformări calitative profunde, schimbări radicale, esențiale, orientate de la inferior la superior, de la vechi la nou, asigurînd realizarea progresului într-un ritm rapid. ○ ~ *socială* = acțiune socială de transformare radicală calitativă a societății, prin care se realizează trecerea de la o formațiune inferioară la alta superioară; ~ *culturală* = proces de transformare radicală în domeniul ideologiei și culturii, care însoțește o revoluție socială. 2. ~ *industrială* = proces complex de transformare calitativă a bazei tehnice a producției capitaliste prin înlocuirea producției manufacturiere cu producția de fabrică; ~ *tehnico-*

lucru revelat. ○ *a fi o ~* = a depăși așteptările, a surprinde, a uimi (prin calități). ● (în concepțiile religioase) dezvăluire a voinței divinității, făcută cuiva înzestrat cu facultăți suprarațională. — var. *revelațiune* s. f. (<fr. *révélation*, lat. *revelatio*)

revelațiúne *s. f.* v. revelație.

revelión *s. n.* noaptea care precedă prima zi a unui an nou; petrecerea din această noapte. (<fr. *réveillon*)

revendicá *vb. tr.* a reclama un drept, un bun etc. care se cuvine sau aparține cuiva și care se află în posesiunea altcuiva. ● a cere, a pretinde. (<fr. *revendiquer*)

revendicánt, -ă *s. m. f. (jur.)* cel care revendică (ceva). (<*revendica* + *-ant*)

revendicáre *s. f.* acțiunea de a revendica și rezultatul ei; *(concr.)* ceea ce se revendică; revendicație. (<*revendica*)

revendicatív, -ă *adj.* care revendică un bun, un drept cuvenit. (<fr. *revendicatif*)

revendicatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care exprimă o revendicare. (<fr. *revendicateur*)

revendicáție *s. f.* revendicare. (<fr. *revendication*)

reveni *vb. intr.* 1. a veni înapoi, a se întoarce. ● a se ivi din nou. 2. a se ajunge din nou la aceeași stare (sufletească); a-și recăpăta echilibrul (sufletesc). 3. a relua (un subiect, o idee). 4. a i se cădea, a i se atribui; a fi de resortul...; a i se cuveni. 5. a revoca. (<fr. *revenir*)

revenire *s. f.* 1. acțiunea de a reveni și rezultatul ei; întoarcere. 2. operația de încălzire la temperaturi înalte și de răcire lentă a oțelului călit pentru a i se mări tenacitatea (2). (<*reveni*)

revér *s. n.* 1. partea răsfrântă a unei haine în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. 2. *(tenis de masă)* lovitură executată de pe partea stîngă, printr-o mișcare de jos în sus, cu partea exterioară a paletei. (<fr. *revers*)

reverbér *s. n.* oglindă metalică montată la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. (<fr. *réverbère*)

reverberá *vb. tr.* a produce reverberații. ● a prelucra cu mijloace electroacustice un semnal sonor. (<fr. *réverbérer*)

reverberánt, -ă *adj.* care reverberează. (<fr. *réverbérant*, engl. *reverberant*)

reverberatór *s. n.* aparat care produce reverberație artificială. (<engl. *reverberator*)

reverberáție *s. f.* 1. reflexie a luminii sau a căldurii; strălucire, scînteiere. 2. (și *fig.*) persistență, datorită reflexiei pe pereți, a unui sunet într-o sală, după ce sursa sonoră nu mai emite unde. ○ *cuptor cu ~* = cuptor de topit cu acoperișul boltit și căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radierea căldurii din acoperiș; *~ artificială* = realizare cu mijloace acustice, electromagnetice, electromecanice sau electrice a unor efecte asemănătoare celor produse de reverberația naturală. — var. *reverberațiune* s. f. (<fr. *réverbération*)

reverberațiúne *s. f.* v. reverberație.

reverberométru *s. n.* aparat pentru măsurarea timpului de reverberație. (<fr. *réverbéromètre*, engl. *reverberometer*)

reverénd *s. m.* titlu dat membrilor clerului catolic sau al unor confesiuni reformate. ● titlu dat pastorilor anglicani. (<fr. *révérend*, lat. *reverendus*, care trebuie respectat)

reverendísim *s. m.* titlu onorific rezervat prelaților. (<lat. *reverendissimus*)

reverență *s. f.* 1. plecăciune, salut în semn de respect, de venerație. 2. respect, considerație, stimă. ○ *pronume de ~* = pronume de politețe. (<fr. *révérence*, lat. *reverentia*, respect)

reverențiál, -ă *adj. (livr.)* reverențios. (<fr. *révérenciel*)

reverențiós, -oásă *adj.* respectuos, ceremonios; reverențial. (<fr. *révérencieux*)

reverie *s. f.* 1. stare de visare cu ochii deschiși. 2. piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, cu caracter visător. (<fr. *réverie*)

reverifică *vb. tr.* a verifica din nou. — *reverificáre* s. f. (<*re*[1]- + *verifica*)

revérs *s. n.* 1. dos al unei medalii, monede, hîrtii scrise etc. ○ *~ul medaliei* = partea cealaltă, neplăcută a unei situații, a unui lucru. 2. *(fig.)* aspect, față ascunsă și în contrast izbitor cu aspectul cunoscut al unei situații etc. 3. *(mil.)* partea dinspre inamic a șanțului sau a tranșeelor. 4. *(geol.)* suprafață structurală slab înclinată. (<fr. *revers*, lat. *reversus*< *revertere*, a întoarce)

reversíbil, -ă *adj.* 1. care poate reveni la starea inițială. 2. *(jur.;* despre bunuri) care urmează să revină la fostul proprietar. ● (despre rente, pensii) care, la moartea titularului, poate trece asupra altei persoane. 3. (despre fenomene, reacții) care se poate mișca în două sensuri opuse. 4. (despre propoziții) care nu-și modifică înțelesul cînd se schimbă diateza verbului. (<fr. *réversible*)

reversibilitáte *s. f.* 1. faptul, proprietatea de a fi reversibil. 2. *(arte)* posibilitatea îndepărtării unui strat de vernis, la restaurarea unei picturi, pentru a putea fi reînnoit. (<fr. *réversibilité*)

revérsie *s. f. (biol.)* întoarcere a unei populații, a unui individ la un tip mai puțin evoluat; reapariție a unor caractere ancestrale; reversiune (3); atavism. (<fr. *réversion*, lat. *reversio*, revenire)

reversiúne *s. f.* 1. *(jur.)* întoarcere, revenire a unor bunuri donate la primul proprietar, cînd persoana căreia i-au fost donate moare fără a avea copii. 2. tratament termic aplicat unor aliaje cu bază de aluminiu pentru a elimina efectele îmbătrînirii. ● *(fiz.)* schimbare a ordinii de succesiune în timp a stărilor prin care trece un sistem în cursul unei transformări. 3. *(biol.)* reversie. 4. conversie. (<fr. *réversion*, lat. *reversio*)

reversív, -ă *adj.* (despre mecanisme, procese etc.) care revine spontan la poziția sau la starea inițială după încetarea fenomenului modificator. (<fr. *réversif*)

reversór *s. n.* 1. dispozitiv (la mașinile de încercat materiale) care efectuează încercări de tracțiune și de compresiune. 2. substanță capabilă să transforme celula leucemică sau canceroasă în celulă normală. (<engl. *reverser*)

revertránt *s. m. (biol.)* genă care a suferit o reversiune.

revíér *s. n.* spațiul unei cazărmi, al unui lagăr sau al unei tabere militare. (<germ. *Revier*)

revíf *s. n.* perioadă a mareei cuprinsă între apa liniștită și cea în creștere. (<fr. *revif*)

revigorá *vb. tr.* a reda vigoarea; a înviora. — *revigoráre* s. f. (<fr. *revigorer*, cf. lat. *vigorare*<*vigor*, energie)

revigoratór, -oáre *adj.* care revigorează. (<*revigora* + *-tor*)

revireseént, -ă *adj.* (despre plante) care înverzește din nou. (<fr. *revirescent*, lat. *revirescens*<*revirescere*, a reînverzi)

revirimént *s. n.* schimbare bruscă și totală în bine; înviorare. (<fr. *revirement*)

revístă *s. f.* 1. publicație periodică cuprinzînd articole, studii, recenzii etc. din domenii variate sau de strictă specialitate. 2. *(mil.)* ~ *de front* (sau *de bord*) = inspecție a trupelor (sau a echipajului navei) de către comandant pentru verificarea gradului de pregătire, a stării echipamentului, armamentului și tehnicii de luptă. ○ *a trece în* ~ =a) a face inspecția trupelor; b) a examina pe rînd anumite fapte. 3. gen de spectacol de estradă cuprinzînd muzică, dans, cuplete și scenete vesele. (<it. *rivista*, sp. *revista*)

revitalizá *vb. tr. (rar)* a da din nou viață, putere, vigoare; a revivifia. — *revitalizáre* s. f. (<fr. *revitaliser*)

revitalizánt, -ă *adj.* care revitalizează. (<*revitaliza* + *-ant*)

revivifiá *vb. tr.* a revitaliza. — *revivifiére* s. f. (<fr. *revivifier*)

reviviseént, -ă *adj.* care prezintă reviviscență. (<fr. *reviviscent*)

reviviseénță *s. f.* 1. revenire la viață; înviorare, însuflețire. 2. *(biol.)* proprietate a unor organisme de a-și relua activitatea vitală după o stare de latență. 3. *(fig.)* reapariție a unor stări de conștiință uitate. (<fr. *reviviscence*, cf. lat. *reviviscere*, a reînvia)

revízie *s. f.* revizuire; cercetare, control, verificare; inspecție. • *(poligr.)* ultima corectură făcută în pagini. (<fr. *révision*, lat. *revisio*, cf. lat. *revisere*, a cerceta)

revizionísm *s. n.* 1. denumire dată diferitelor curente din mișcarea muncitorească, care, sub pretextul unei dezvoltări creatoare, susțin revizuirea fundamentelor, principiilor politice și ideologice ale marxismului, denaturîndu-se conținutul său revoluționar. 2. atitudine, acțiune care urmărește revizuirea și modificarea unui tratat, a unei legi etc. (<fr. *révisionnisme*, rus. *revizionizm*)

revizioníst, -ă I. *adj.* care urmărește revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. II. *adj., s. m. f.* (adept) al revizionismului (1). (<fr. *révisionniste*, rus. *revizionist*)

revizór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care face revizii, care controlează (ceva). ○ ~ *contabil* = contabil care îndeplinește munca de revizor. 2. *(poligr.)* corector. 3. (în trecut) inspector al școlilor primare dintr-un județ. (<fr. *réviseur*, germ. *Revisor*)

revizorát *s. n.* funcția de revizor; *(p. ext.)* timpul cît cineva îndeplinește această funcție. • serviciu în cadrul căruia își exercită revizorul funcția. (<*revizor* + *-at*)

revizuént *s. m. (jur.)* cel care introduce o cerere de revizuire a unui proces. (<*revizui* + *-ent*)

revizuí *vb. tr.* a revedea, a cerceta, a examina din nou; a controla. (după fr. *réviser*)

revizuíre *s. f.* 1. acțiunea de a revizui; revizie. 2. *(jur.)* cale de atac introdusă pentru desființarea unei hotăriri judecătorești definitive, dovedită ca nelegală, în baza unor probe descoperite ulterior. (<*revizui*)

revocá *vb. tr.* 1. a anula, a contramanda (un ordin, un decret etc.). 2. a destitui dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal. — *revocáre* s. f. (<fr. *révoquer*, lat. *revocare*, a chema din nou)

revocábil, -ă *adj.* care poate fi revocat. (<fr. *révocable*, lat. *revocabilis*)

revocabilitáte *s. f.* însușirea de a fi revocabil. (<fr. *révocabilité*)

revocatóriu, -ie *adj.* care revocă. (<fr. *révocatoire*)

revocáție *s. f.* revocare. (<fr. *révocation*, lat. *revocatio*, rechemare)

revolín *s. n. (mar.)* deviere a direcției vîntului după ce întîlnește un obstacol. (<fr. *revolin*)

revoltá *vb.* I. *refl.* a fi cuprins de revoltă, de indignare. II. *refl., tr.* a (se) răscula, a (se) răzvrăti. (<fr. *révolter*)

revoltánt, -ă *adj. (rar)* revoltător. (<fr. *révoltant*)

revóltă *s. f.* 1. indignare. 2. răscoală spontană, neorganizată; răzvrătire. (<fr. *révolte*)

revoltătór, -oáre *adj.* care provoacă revoltă, indignare; revoltant. (<*revolta* + *-ă/tor*)

revolút, -ă *adj.* 1. care și-a încheiat cursul; apus, terminat; îndeplinit. 2. *(bot.; despre unele organe)* răsucit în afară. (<fr. *révolu*, lat. *revolutus*<*revolvere*, a rostogoli înapoi)

revolutív, -ă *adj.* referitor la revoluție (II, 1). (<fr. *révolutif*)

revolúție *s. f.* I. 1. *(fil.)* etapă a dezvoltării, indispensabil legată de evoluție, în care au loc transformări calitative profunde, schimbări radicale, esențiale, orientate de la inferior la superior, de la vechi la nou, asigurînd realizarea progresului într-un ritm rapid. ○ ~ *socială* = acțiune socială de transformare radicală calitativă a societății, prin care se realizează trecerea de la o formațiune inferioară la alta superioară; ~ *culturală* = proces de transformare radicală în domeniul ideologiei și culturii, care însoțește o revoluție socială. 2. ~ *industrială* = proces complex de transformare calitativă a bazei tehnice a producției capitaliste prin înlocuirea producției manufacturiere cu producția de fabrică; ~ *tehnico-*

-științifică = proces contemporan care determină schimbări radicale în domeniul forțelor de producție, caracterizat prin dezvoltarea accelerată a științei și tehnicii, prin perfecționarea proceselor tehnologice. 3. *(fig.)* schimbare profundă, radicală, într-un anumit domeniu; transformare bruscă și totală. II. 1. mișcare de rotație a unui corp ceresc în jurul altuia. 2. *(mat.)* mișcare de rotație a unui corp în jurul unei drepte fixe. 3. schimbare geologică a scoarței terestre. 4. *(fiz.)* mișcare a unui corp care parcurge o curbă fixă. ● mișcare de rotație completă a unei roți în jurul osiei sale. (<fr. *révolution*, lat. *revolutio*)

revoluționá *vb. tr.* a schimba, a preface, a transforma radical. — *revoluționáre* s. f. (<fr. *révolutionner*)

revoluționár, -ă I. *adj.* 1. referitor la revoluție; care aderă la revoluție sau propagă revoluția. 2. *(fig.)* care preface radical un anumit domeniu: transformator, înnoitor. II. *s. m. f.* adept al revoluției; participant la o revoluție. (<fr. *révolutionnaire*)

revoluționarísm *s. n.* ideologie revoluționară. ● atitudine, spirit revoluționar. (<germ. *Revolutionarismus*)

revoluționarizá *vb. tr.* 1. a insufla sentimente revoluționare, stare de revoluție. 2. *(fig.)* a produce o revoluție. — *revoluționarizáre* s. f. (după rus. *revoliuționizirovati*)

revoluționarizatór, -oáre *adj. (rar)* care revoluționează. (<*revoluționariza* + *-tor*)

revolvér *s. n.* 1. armă de foc, asemănătoare pistoletului, prevăzută cu un butoiaș cilindric unde se țin cartușele, cu care se pot trage mai multe focuri fără a reîncărca. 2. ciocan pneumatic. 3. *sistem-~* = tip de dispozitiv care declanșează automat mișcările succesive ale unei piese de mașină. ○ *strung-~* = strung universal care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată. (<fr. *revolver*)

revuíst *s. m.* autor, creator de spectacole de revistă. (<fr. *revuiste*)

revuístic, -ă *adj.* specific spectacolului de revistă. ● *(s. f.)* arta scrierii unor astfel de spectacole. (<fr. *revuistique*)

revúlsie *s. f.* iritație locală a pielii, provocată pentru a stimula sistemul nervos sau pentru a face să înceteze o stare congestivă ori inflamatorie existentă în altă parte a corpului. — var. *revulsiune* s. f. (<fr. *révulsion*, lat. *revulsio*<*revulsus*<*revellere*, a smulge)

revulsíune *s. f.* v. r e v u l s i e.

revulsív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă revulsie. (<fr. *révulsif*)

REXI-, -rexíe/REXO- *elem. comp.* „rupere, fisurare, dezagregare". (<fr. *rhexi-*, *-rhexie*, *rhexo-*, cf. gr. *rhexis*, ruptură, fractură)

rexigén, -ă *adj.* (despre organe vegetale) format prin rupere sau dezagregare. (<fr. *rhexigène*)

REXO- v. r e x i-.

rexocárp *s. n.* fruct care, prin rupere, își împrăștie semințele la maturitate. (<fr. *rhexocarpe*)

rezalít *s. n.* porțiune de zid mult îngroșată, care modulează fațada unei construcții. (<germ. *Risalit*)

-rézã *elem. comp.* „oprire, stagnare". (<fr. *-rhèse*, cf. gr. *rhesis*, oprire)

rezecá *vb. tr.* a face o rezecție. (<fr. *réséquer*, lat. *resecare*, a tăia /îndepărtînd/)

rezecábil, -ă *adj.* care poate fi rezecat. (<fr. *résécable*)

rezecabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi rezecabil. (<*rezecabil* + *-itate*)

rezectór *s. n.* instrument chirurgical care servește pentru rezecții endoscopice. (<fr. *résecteur*)

rezécție *s. f.* îndepărtare pe cale chirurgicală, parțial sau total, a unui țesut sau organ. (<fr. *résection*, lat. *resectio*, tăiere)

rezedacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, având ca tip rezeda. (<fr. *résédacées*)

rezédă *s. f.* plantă erbacee originară din nordul Africii, cu flori mici, galbene-verzui, foarte mirositoare; *(pop.)* rozetă. (<fr. *réséda*, lat. *reseda*<*resedare*, a calma)

rezerpínă *s. f.* alcaloid extras dintr-o plantă exotică, cu acțiune sedativă și hipotensivă. (<fr. *réserpine*)

rezervá *vb. tr.* a păstra, a reține pentru cineva. ● a pune la o parte, a opri (ceva) dintr-un tot. ● *(fig.)* a destina. — *rezerváre* s. f. (<fr. *réserver*, lat. *reservare*)

rezervát, -ă *adj.* (despre oameni, sentimente, atitudini etc.) stăpînit, cumpătat, sobru; reținut, discret. (<fr. *réservé*)

rezervatár, -ă I. *adj., s. m. f.* (moștenitor) care are dreptul la rezerva succesorală. II. *adj., s. n.* (stat) care formulează o rezervă la încheierea unui tratat. (<fr. *réservataire*)

rezervăție *s. f.* 1. suprafață de teren sau acvatică delimitată, pentru ocrotirea florei, faunei și formațiunilor geologice rare. 2. teritoriu în unele state înăuntrul cărora sînt obligate să locuiască anumite grupuri de băștinași. — var. *rezervațiune* s. f. (<fr. *réservation*)

rezervațiúne *s. f.* v. r e z e r v a ț i e.

rezérvă *s. f.* 1. cantitate (de bunuri) pusă deoparte pentru a fi folosită mai tîrziu; depozit. ○ *(jur.)* *~ succesorală* (sau *legală*) = parte dintr-o avere succesorală de care testatorul nu poate dispune liber, fiind rezervată de drept unor anumiți moștenitori. ● *(fig.; pl.)* posibilități. ○ *~e interne* = totalitatea posibilităților existente într-o întreprindere, a căror descoperire și folosire permite realizarea unor cantități sporite de produse. ● cantitate de substanțe minerale utile conținute într-un zăcămînt. 2. cameră de spital unde se internează un singur bolnav. 3. parte din armată chemată sub arme numai în timp de război sau în mod excepțional în timp de pace; trupe neangajate în luptă, păstrate pentru a interveni la nevoie. ● *(sport)* jucător care poate înlocui la nevoie pe unul dintre jucătorii angajați în competiție. 4. motiv de îndoială, obiecție. ○ *fără ~* = fără reținere, în întregime. ● *(fig.)* prudență, cumpătare, măsură; discreție; *(p. ext.)* răceală, indiferență, jenă. (<fr. *réserve*)

rezervíst *s. m.* soldat sau ofițer care face parte din rezerva forțelor armate. (<fr. *réserviste*)

rezervór *s. n.* **1.** bazin, recipient pentru depozitarea sau acumularea unui fluid. ○ *loc* ~ = stilou. **2.** depresiune de teren amenajată pentru a colecta apele de pe un anumit teritoriu, spre a fi folosite în scopuri tehnice. **3.** *(anat.)* veziculă în care se adună produsele lichide de dezasimilație. (<fr. *réservoir*)

rezidá *vb. intr.* a se afla, a exista în..., a consta în... (<fr. *résider*, lat. *residere*, a consta)

rezidént I. *s. m.* **1.** reprezentant diplomatic inferior ca rang ministrului plenipotențiar sau ambasadorului. ● (în trecut) reprezentant al guvernului central într-o țară colonială sau sub protectorat. **2.** persoană stabilită temporar în alt loc decît țara al cărei cetățean este. **II.** *adj.* (despre cetățeni stabiliți în alt stat) care locuiește în... (<fr. *résident*, lat. *residens*, care își are reședința)

rezidénță *s. f.* **1.** reședință. **2.** drept și stare a cuiva care se stabilește într-o țară străină în calitate de rezident (1, 2). (<fr. *résidence*, germ. *Residenz*)

rezidențiál, -ă *adj.* de rezidență (1, 1). ● rezervat rezidenților diplomatici. (<fr. *résidentiel*)

reziduál, -ă *adj.* care rămîne (ca reziduu). ○ *apă ~ă* = apă utilizată în procesele tehnologice, conținînd anumite impurități sau substanțe toxice; *delir ~* = idei delirante care rămîn după o stare psihotică acută de tip confuzional. (<it. *residuale*, fr. *résiduel*)

rezidualitáte *s. f.* însușirea de a fi rezidual. (<*rezidual* + *-itate*)

reziduár, -ă *adj. (rar)* care formează reziduuri. (<fr. *résiduaire*)

reízduu *s. n.* **1.** deșeu care rămîne în urma unei operații de prelucrare chimică a unui material. **2.** materie care se depune pe pereții recipientelor în care se păstrează diferite substanțe lichide. (<fr. *résidu*, lat. *residuum*, ceea ce a rămas)

reziliá *vb. tr.* a desface, a anula un contract, o convenție. — *reziliére* s. f. (<fr. *résilier*, lat. *resilire*, a se da înapoi)

reziliábil, -ă *adj.* care poate fi reziliat. (<fr. *résiliable*)

reziliént, -ă *adj.* **1.** (despre metale, aliaje) rezistent la șoc. **2.** (despre fructe) care se deschide brusc. (<fr. *résilient*, lat. *resiliens*)

reziliénță *s. f.* proprietate a unui metal sau aliaj de a rezista la șocuri. (<fr. *résilience*, engl. *resilience*, lat. *resilientia*)

rezinà *vb. tr.* a extrage rășina din arbori rășinoși. — *rezináre* s. f. (<fr. *résiner*)

rezinái *s. n.* rezinare. (<fr. *résinage*)

rezinát *s. m.* substanță obținută prin combinarea unei rășini cu un metal, folosită în industria lacurilor, a materiilor colorante etc. (<fr. *résinate*)

rezinífer, -ă *adj.* care produce rășină. (<fr. *résinifère*)

rezinifícá *vb. tr.* a transforma rășina. — *rezinificáre* s. f. (<fr. *résinifier*)

rezínit *s. m.* constituent al cărbunilor fosili, provenind din rășini, ceară sau alte substanțe. (<germ. *Resinit*)

rezinocíst *s. n.* nume dat unor mici saci din membrana celulară a unor plante care conțin rășină. (<fr. *résinocyste*)

rezinól *s. n.* rășină sintetică obținută din petrol. (<germ. *Resinol*, n. com.)

rezistá *vb. intr.* **1.** (despre obiecte, corpuri) a nu ceda loviturii unui alt corp. **2.** (despre oameni) a se împotrivi, a nu ceda, a nu se lăsa învins. ● (despre idei, afirmații etc.) a se menține, a se susține prin temeinicie. (<fr. *résister*, lat. *resistere*, a sta locului)

rezistént, -ă I. *adj.* care rezistă; durabil, trainic. ○ care nu se lasă doborît, care suportă ușor (oboseala, boala). ● (despre microbi) care s-a obișnuit cu un antibiotic. **II.** *s. m. f.* patriot, membru al Rezistenței în cel de-al doilea război mondial. (<fr. *résistant*, it. *resistente*)

rezisténță *s. f.* **I. 1.** proprietate a unui material de a rezista forțelor (solicitărilor) exterioare care tind să-l deformeze sau să-l rupă. ○ *~a materialelor* = disciplină care studiază stările de tensiune și de deformație ale corpurilor solide sub acțiunea forțelor exterioare. ● forță care se opune efectului unei alte forțe. **2.** obișnuință a microbilor cu medicamentul administrat pentru combaterea lor, datorită abuzului de antibiotice. **3.** forță opusă de un conductor la trecerea curentului electric prin el. **4.** rezistor. **5.** putere de a rezista la o boală, la oboseală, etc. **II.** împotrivire, opoziție; *(spec.)* respingere a atacurilor inamicului. ● piedică, obstacol, greutate. ● mișcare a patrioților care, în țările ocupate de fasciști între 1940 și 1945, au luptat împotriva cotropitorilor și a politicii de colaborare cu aceștia. (<fr. *résistance*, it. *resistenza*)

rezistențiál, -ă *adj.* referitor la rezistență. (<it. *resistenziale*)

rezistíbil, -ă *adj.* căruia i se poate rezista. (<fr. *résistible*)

rezistibilitáte *s. f.* însușirea de a fi rezistibil. (<fr. *résistibilité*)

rezistín *s. n.* aliaj de cupru, mangan și fier, foarte rezistent la coroziune și cu rezistivitate mare. (<germ. *Resistin*, n. com.)

rezistív, -ă *adj. (rar)* **1.** care prezintă rezistență. **2.** îndărătnic, încăpățînat, perseverent. (<germ. *resistiv*)

rezistivimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea rezistivității. (<fr. *résistivimètre*)

rezistivitáte *s. f. (fiz.)* mărime caracteristică materialelor, egală cu rezistența electrică a unui cub din materialul respectiv avînd latura egală cu unitatea. (<fr. *résistivité*)

rezistór *s. n.* element de circuit electric cu inductivitate și capacitate neglijabile, dar care, avînd rezistență electrică, poate fi introdus într-un circuit electric; rezistență (I, 4). (<fr. *résisteur*, engl. *resistor*)

rezită *s. f.* rășină sintetică obținută ca produs final în reacția de policondensare a fenolului cu formaldehida. (<fr. *résite*, germ. *Resit*)

rezitól *s. m.* rășină sintetică obținută ca produs intermediar în reacția de policondensare a fenolului cu formaldehida. (<germ. *Resitol*)

rezól *s. m.* rășină sintetică obținută ca prim stadiu în reacția de policondensare a fenolului cu formaldehida. (<germ. *Resol*)

rezolút, -ă *adj.* hotărît, decis, ferm. (<fr. *résolu*, lat. *resolutus*, instruit, cultivat)

rezolutív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care micșorează o inflamație, o obturare. (<fr. *résolutif*)

rezolutóriu, -ie *adj. (jur.)* care determină anularea (unui act). (<fr. *résolutoire*, lat. *resolutorius*)

rezolúție *s. f.* 1. hotărire adoptată în urma unor dezbateri colective. ● document adoptat prin vot de un congres, o conferință, o plenară etc. 2. rezolvare a unui act, a unei cereri. 3. *(jur.)* anulare, cu caracter retroactiv, a unui contract în urma nerespectării condițiilor prevăzute. 4. *(med.)* dispariție treptată a unui proces inflamatoriu, urmată de resorbție. 5. *(inform., radio, tv.)* număr de linii ce pot fi afișate într-un spațiu egal cu înălțimea ecranului. (<fr. *résolution*, lat. *resolutio*)

rezolvá *vb. tr.* 1. a dezlega, a soluționa (o problemă, un exercițiu, o situație). 2. a pune rezoluția (2) pe un act. ● a lichida (o contradicție, un conflict). 3. (despre instrumente optice) a separa, a distinge amănunte foarte fine ale obiectelor studiate. — *rezolvâre* s.f. (<lat. *resolvere*)

rezolvábil, -ă *adj.* care poate fi rezolvat. (<*rezolva* + *-bil*)

rezolvántă *s. f. (mat.)* ~*a unei ecuații* = a doua ecuație a cărei rezolvare facilitează pe a celei dintîi. (<fr. *résolvante*)

rezolvatór, -oáre *s. m. f.* cel care este capabil să rezolve o problemă, o teoremă etc., să soluționeze o situație. (<*rezolva* + *-tor*)

rezoná *vb. intr. (rar)* a se afla în rezonanță. (<fr. *résonner*)

rezonábil, -ă *adj.* 1. care are o judecată, o comportare rațională; cuminte, cu judecată. 2. (despre acțiuni, fapte) fără exagerări, cumpătat. ● (despre prețuri) potrivit, acceptabil. (<fr. *raisonnable*)

rezonánt, -ă *adj.* 1. *(fiz.)* susceptibil de a intra în rezonanță. 2. răsunător, sonor. (<fr. *résonnant*)

rezonánță *s. f.* 1. fenomen care se produce când un corp de dimensiuni mari poate fi făcut să vibreze sub acțiunea unei forțe aplicate la intervale regulate; proprietate a unor corpuri sau încăperi de a întări și prelungi sunetele. ○ *cutie de* ~ = cutie care produce rezonanța unui instrument cu coarde. 2. creștere puternică a secțiunii eficace a unei reacții nucleare pentru anumite valori ale energiei particulei-proiectil. 3. *teoria* ~*ei* = concepție în chimie reprezentînd o dezvoltare a teoriei mezomeriei, potrivit căreia structura reală a unei particule chimice este un fenomen dinamic ce presupune un tip special de mișcare oscilatorie a electronilor de valență. 4. *(fig.)* ecou, rezultat, răsunet. 5. *(lingv.)* timbru (II). (<lat. *resonantia*, fr. *résonance*, it. *risonanza*)

rezonatór, -oáre I. *adj.* 1. care face să răsune. ○ *organ* ~ = organ în formă de pungă, situat sub coardele vocale superioare la maimuțele antropoide și la animalele rumegătoare, care amplifică sunetele emise de acestea. 2. *(fig.)* care oferă o imagine amplificată a realității. II. *s. n.* 1. sistem fizic, corp etc. capabil să amplifice oscilații prin rezonanță. ● dispozitiv care indică existența fenomenului de rezonanță. 2. parte a cavității bucale sau nazale care participă la emiterea sunetelor. (<fr. *résonateur*)

rezorcínă *s. f.* substanță organică, cristalizată, derivată din benzen, folosită ca revelator fotografic în industria colorantilor, a medicamentelor etc. (<fr. *résorcine*)

rezultá *vb. intr.* 1. a apărea ca o consecință logică; a urma, a reieși, a izvorî. 2. *(mat.)* a ieși, a rămîne (la o operație). (<fr. *résulter*)

rezultánt, -ă I. *adj.* 1. care rezultă. 2. referitor la o rezultantă (II, 2). II. *s. f.* 1. forță care, aplicată unui sistem, produce același efect ca acela produs de mai multe forțe date care se aplică în același timp asupra aceluiași punct material. 2. *(mat., mec.)* suma vectorială a tuturor forțelor unui sistem. 3. *(fig.)* efect combinat al mai multor cauze. (<fr. *résultante*)

rezultát *s. n.* efect al unei acțiuni, al unei cauze; urmare, consecință. ● număr obținut după efectuarea unei operații aritmetice. (<fr. *résultat*, germ. *Rezultat*)

rezultativ, -ă *adj. (rar)* care rezultă, care dă, aduce un (bun) rezultat. (<fr. *résultatif*)

rezumá *vb.* I. *tr.* 1. a reda pe scurt esențialul unei expuneri orale sau scrise. 2. a cuprinde (în sine); a însuma, a sintetiza. II. *refl.* a se limita la..., a se mulțumi cu... — *rezumâre* s. f. (<fr. *résumer*)

rezumábil, -ă *adj. (rar)* care poate fi rezumat. (<*rezuma* + *-bil*)

rezumát *s.n.* redare pe scurt, în scris sau oral, a conținutului unei lucrări, al unei expuneri etc.; recapitulare succintă; sinteză. ○ *în* ~ = pe scurt, cu alte cuvinte. (< fr. *résumé*)

rezumatív, -ă *adj.* care rezumă; pe scurt, succint, concis. (< *rezumat* + *-iv*)

rhéno *s.n. (ant.)* manta, la germani, făcută dintr-o piele de oaie. (<lat. *rheno*)

rhetián, -ă *adj., s.n.* (din) ultimul etaj al triasicului (considerat și primul etaj al jurasicului). (<fr. *rhétien*, cf. *Raetia*, provincie romană între Alpi și Dunăre)

rhexistazíe *s. f.* fază de mare activitate erozivă a solului provocată de absența sau raritatea covorului vegetal. (<fr. *rhexistasie*, cf.gr. *rhexis*, rupere)

rhytón *s. n.* vas conic din metal sau ceramică, cu vîrful curbat în forma unui corn de animal, folosit în antichitate pentru libații. (<germ. *Rhyton*, gr. *rhyton*)

rîá *s. n.* țărm marin format prin pătrunderea apei mării pe văile largi ale riurilor

dintr-o regiune muntoasă, cu culmi perpendiculare pe linia țărmurilor. (<sp., fr. *ria*)

rial *s. m.* unitatea monetară în Iran. (<fr. *rial*< cuv. pers. și ar.)

ribattúta *s. f. (muz.)* tip de tril constînd dintr-o formulă ritmică punctată, accelerată progresiv pînă la egalizarea valorilor. (<it. *ribattuta)*

RIBO- *elem. comp.* „granular". (<fr. *ribo-*, cf. gr. *ribos*, boabă, grăunte)

riboflavínă *s. f.* lactoflavină. (<fr. *riboflavine)*

ribónic *adj. acid* ~ = acid care intră în compoziția ribozei. (<it. *ribonico)*

ribonucleáză *s.f.* enzimă pancreatică, cu acțiune specifică asupra acidului ribonucleic. (<fr. *ribonucléase)*

ribonucléic *adj. acid* ~ = acid nucleic din citoplasma celulelor, care are un rol deosebit în transmiterea informației genetice necesare sintezei proteinelor specifice. (<fr. *ribonucléique)*

ribonucleoproteínă *s. f.* nucleoproteină care conține acid ribonucleic. (<fr. *ribonucléoprotéine*, engl. *ribonucleoprotein)*

ribovírus *s. n.* virus la care materialul ereditar este reprezentat de acidul ribonucleic. (<*ribo*/nucleic/ + *virus)*

ribóză *s. f.* monozaharidă din molecula acizilor ribonucleici, component esențial al tuturor celulelor vii. (<fr. *ribose)*

ribozóm *s. m.* organit celular granular din citoplasmă, cu rol important în biosinteza proteinelor, în transmiterea caracterelor ereditare etc., format din proteine și acizi ribonucleici. (<fr., engl. *ribosome)*

ribozomál, -ă *adj.* referitor la ribozomi. (<engl. *ribosomal)*

ricanà *vb. intr. (livr.)* a rînji (în batjocură). — *ricanáre* s. f. (<fr. *ricaner)*

ricanatór, -oáre **I.** *adj., s. m. f.* (cel) care ricanează. **II.** *adj.* care exprimă o ricanare. (după fr. *ricaneur)*

ricercár *s. n. (muz.)* compoziție instrumentală polifonică cu formă liberă în stil de contrapunct, care se cîntă fără întrerupere; capriciu, fantezie. (<it. *ricercare*, a căuta)

ricercáto *adv. (muz.)* ales, foarte elegant. (<it. *ricercato)*

ricín *s. m.* plantă oleaginoasă cu frunze mari, strălucitoare, cu flori roșietice sau gălbui, din semințele căreia se extrage un ulei folosit ca lubrifiant și purgativ. (<fr. *ricin*, lat. *ricinus)*

ricínă *s. f.* toxină vegetală extrasă din semințele de ricin, care aglutinează globulele sîngelui. (<it. *ricina)*

rickéttsie *s. f.* parazit unicelular microscopic, care produce la oameni și la animale o serie de boli infecțioase. (<fr. *rickettsie*, engl. *rickettsia*, cf. *Ricketts*, patologist amer.)

rickettsiemíe *s. f.* prezența rickettsiilor în sînge. (<fr. *rickettsiémie)*

rickettsiózǎ *s. f.* denumire generică pentru o serie de boli infecțioase, epidemice, provocate de rickettsie, care se manifestă prin febră, erupții cutanate și tulburări neurologice. (<fr. *rickettsiose*, engl. *rickettsiosis)*

ricoșá *vb. intr.* (despre un corp mobil, un proiectil) a-și schimba direcția traiectoriei în urma ciocnirii de un obstacol. (<fr. *ricocher)*

ricoșéu *s. n.* **1.** schimbare a traiectoriei unui proiectil (glonț) cînd se lovește de un obstacol; *(p. ext.)* proiectil care a suferit o astfel de deviere. **2.** *(fig.)* efect invers, indirect. (<fr. *ricochet)*

rícșă *s. f.* trăsurică cu două roți, trasă de un om, folosită în unele țări din Orient. (< engl. *ricksha)*

rictus *s. n.* strîmbătură a gurii provocată de o contracție a mușchilor feței sau de un ris forțat. (<fr., lat. *rictus*, gură deschisă)

rid *s. n.* **1.** încrețitură, zbîrcitură a pielii obrazului. **2.** mică ondulație pe suprafața unui teren, a unui material plastic, pe zăpadă, nisipuri etc. (<fr. *ride)*

ridá *vb. refl.* a face, a căpăta riduri. — *ridáre* s. f. (<fr. *rider)*

rídda *s. f.* vechi dans italian în care dansatorii se învîrtesc unul în jurul celuilalt; melodia corespunzătoare. (<it. *ridda)*

ridger /rí-ger/ *s. n.* utilaj folosit pentru executarea digurilor mici, în lucrări de irigații sau pentru reținerea zăpezilor. (<engl. *ridger)*

ridícol, -ă **I.** *adj.* **1.** care stîrnește risul, batjocura; caraghios. **2.** (despre cifre, sume etc.) foarte mic, derizoriu. **II.** *s. n.* ceea ce este demn de batjocură, de ris. (<fr. *ridicule*, lat. *ridiculus*<*ridere*, a rîde)

ridicolitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este ridicol. **2.** acțiune, vorbă ridicolă. (<fr. *ridicule*)

ridiculizá *vb. tr.* a scoate în evidență ridicolul, a-și bate joc de cineva sau ceva. — *ridiculizáre* s. f. (<fr. *ridiculiser)*

riél *s. m.* unitatea monetară în Cambodgia. (<fr. *riel)*

riff *s.n. (jaz)* frază muzicală simplă și foarte ritmată, mediocră, motiv care se repetă ca fond sau ca temă principală. ● *(p. restr.)* mod de construcție melodică specific folclorului negru. (<amer. *riff)*

riflu *s. n.* șanț de riflură. (<germ. *Riffel)*

rifluí *vb. tr.* a executa rifluri pe suprafața unui valț de moară. — *rifluíre* s. f. (după germ. *riffeln)*

rifluitór, -oáre *s. m. f.* muncitor care execută rifluri. (<*riflui* + *-tor)*

riflúră *s. f.* sistem de șanțuri longitudinale pe suprafața valțurilor în morărit, în industria textilă etc. (<fr. *riflure)*

rift *s. n.* șir de rupturi ale scoarței terestre suboceanice. ● fisură în sol făcută de un riu. (<fr., engl. *rift)*

rigaudón/rigedón *s. n.* vechi dans popular francez, de origine provensală, cu mișcare vioaie, plin de temperament, înrudit cu bourée-ul, devenit din sec. XVII dans de bal; melodia corespunzătoare. (<fr. *rigaudon*, *rigadon)*

rígid, -ă *adj.* **1.** (despre corpuri) care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare; lipsit de flexibilitate; țeapăn. ● *(tehn.;* despre piese, legături) fix, imobil. **2.** *(fig.)* care nu

admite abateri; sever, neînduplecat, intransigent. (<fr. *rigide*, lat. *rigidus*)

rigidimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea rigidității dielectrice. (<fr. *rigidimètre*)

rigiditáte *s. f.* **1.** însușirea, starea a ceea ce este rigid; proprietate a corpurilor solide de a nu se deforma sub acțiunea forțelor exterioare. **2.** *(fig.)* severitate excesivă; asprime; formalism. (<fr. *rigidité*, lat. *rigiditas*)

rigidizá *vb. tr.* a face să devină (mai) rigid. (după fr. *rigidifier*)

rigidizáre *s. f.* întărire a unui element de construcție prin adăugarea unei piese care împiedică deformarea lui. (<*rigidiza*)

riglá *vb. tr. (rar)* a trage linii cu rigla. (după fr. *régler*)

riglát, -ă *adj.* **1.** *(rar)* liniat. **2.** (despre suprafețe) obținut prin mișcarea unei linii drepte. (după fr. *réglé*)

riglétă *s. f.* **1.** riglă de dimensiuni mici, folosită mai ales în topografie pentru măsurarea unghiurilor. **2.** rigla mobilă a unei rigle de calcul. (după fr. *réglette*)

rigoáre *s. f.* **1.** asprime, severitate, strictețe. ○ *de* ~ = care se impune în mod obligatoriu; potrivit împrejurării. ● *(pl.)* principii severe, rigurozitate. **2.** exactitate, precizie. (<fr. *rigueur*, lat. *rigor*)

rigodón *s. n.* v. rigaudon.

rigólă *s. f.* **1.** adîncitură de-a lungul marginilor unei străzi pentru scurgerea apelor pînă la gurile de canal. **2.** șanț mic destinat scurgerii sau drenării apei. ● formă de eroziune în adîncime a solului, datorită acțiunii șuvoaielor de apă. (<fr. *rigole*)

rigor *s. n. (med.)* frison. (<lat., fr. *rigor*)

rigorism *s. n.* **1.** concepție etică, promovată de Kant, care opune în mod rigid normele morale necesităților fizice și spirituale. **2.** severitate excesivă în respectarea normelor morale; morală severă; austeritate. **3.** calitatea a ceea ce este riguros; metodă de mare finețe și exactitate. (<fr. *rigorisme*)

rigorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al rigorismului. (<fr. *rigoriste*)

Rigsdág *s. n.* vechea denumire a parlamentului danez, azi Folketing. (<fr. *rigsdag* <cuv. dan.)

rigurós, -oásă *adj.* **1.** (și *adv.*) sever, strict, făcut cu scrupulozitate. **2.** care nu admite abateri; inflexibil. ● exact, precis. (<fr. *rigoureux*, lat. *rigorosus*)

rigurozitáte *s. f.* strictețe, severitate, asprime; rigiditate. ● exactitate, precizie. (<it. *rigorosità*)

Riksdág *s. n.* parlamentul suedez. (<fr. *riksdag* < cuv. sued.)

riksmal /rics-mól/ *s. n.* limbă literară norvegiană modernă, folosită alături de landsmal. (<norv. *riksmal*)

ril *s. n.* **1.** șanț făcut cu o mașină specială pe linia de îndoire a unui carton, astfel încît straturile exterioare din spatele îndoiturii să nu se rupă. **2.** șanț pe un disc (2). (<germ. *Rille*, engl. *rill*)

rilasclándo /-șian-/ *adv. (muz.)* încetinind, slăbind mișcarea. (<it. *rilasciando*)

rilsán *s. n.* fibră textilă sintetică din familia poliamidelor. (<fr. *rilsan*)

rilsanizá *vb. tr.* a acoperi grătarele metalice ale frigiderelor cu rilsan. — *rilsanizáre* *s. f.* (<*rilsan* + *-iza*)

rimá *vb. intr.* **1.** (despre două sau mai multe cuvinte) a avea aceleași sunete în silabele finale. ● *(fig.;* despre lucruri, idei etc.) a se potrivi, a se asemăna. **2.** *(fig.)* a face versuri (cu rimă). (<fr. *rimer*)

rimaye /rimái/ *s. n.* crevasă care separă masa de gheață (zăpadă) de pereții stîncoși în regiunile muntoase. (<fr. *rimaye*, cf. lat. *rima*, crăpătură)

rimă *s. f.* **1.** potrivire a sunetelor finale a două sau a mai multor versuri, începînd cu ultima silabă accentuată; *(p. ext.)* potrivire a sunetelor finale a două cuvinte. **2.** cuvînt care rimează cu altul. (<fr. *rime*)

rimél *s. n.* pastă închisă la culoare cu care se vopsesc genele. (<fr. *rimmel*)

rimelá *vb. tr., refl.* a (se) da cu rimel. — *rimeláre* *s. f.* (<fr. *rimmeller*)

rimíe, -ă *adj.* referitor la rimă. (<*rimă* + *-ie*)

RIN(O)-, -rin *elem. comp.* „nas, trompă". (<fr. *rhin/o/-, -rhine*, cf. gr. *rhis, rhinos*, nas)

rinalgíe *s. f.* durere de nas. (<fr. *rhinalgie*)

rinascentíst, -ă *adj.* v. renascentist.

rinascimentál, -ă */-și-/ adj. (rar)* care ține de rinascimento. (<it. *rinascimentale*)

rinascimént *s. n. (rar)* curentul cultural al Renașterii în Italia. (<it. *rinascimento*)

RINC(O)-, -rinc *elem. comp.* „cioc". (<fr. *rhynch/o/-, -rhynque*, cf. gr. *rhynkhos*)

rinocárp, -ă *adj.* cu fructe rostrate. (<lat. *rhynchocarpus*)

rinocefáli *s. m. pl.* ordin de reptile mezozoice fosile, caracterizat prin existența coardei dorsale, reprezentat azi prin hatteria. (<lat. *rhynchocephalia*)

rinofíl, -ă *adj.* cu frunze rostrate. (<fr. *rhynchophyllus*)

rinonéla *s. f.* brahiopod marin fosil din era secundară. (<fr. *rhynchonelle*)

rinospérm, -ă *adj.* cu semințe rostrate. (<lat. *rhynchospermus*)

rinencefál I. *s. n.* porțiune mediană a creierului, care cuprinde formațiile anatomice olfactive. II. *s. m.* monstru al cărui aparat nazal constă dintr-o trompă inserată la baza frunții; rinocefal. (<fr. *rhinencéphale*)

rinforzándo /-țan-/ *adv. (muz.)* întărind intensitatea. (<it. *rinforzando*)

ring[1] *s. n.* **1.** platformă pătrată împrejmuită cu coarde, unde se desfășoară meciurile de box. ● platformă într-un local, pe care se dansează. **2.** *(text.)* mașină pentru întinderea tortului, pentru răsucirea firului și înfășurarea lui pe țevi. **3.** inel de metal fixat de peretele unui chei și servind la amararea navelor. **4.** șosea, stradă circulară în jurul unui oraș sau al unei părți a lui. (<engl., fr. *ring*)

ring[2] *s. n.* una dintre cele mai simple forme de monopol, reprezentînd o înțelegere de scurtă durată între diferiți capitaliști cu privire la condițiile de desfacere și la prețurile de vînzare. (<amer. *ring*)

ríngo *s. n.* sport constînd în aruncarea și prinderea unui inel de cauciuc jucat peste o plasă. (<engl. *ring*, cerc)

rinită *s. f.* inflamație a mucoasei nazale; coriză. (<fr. *rhinite*)

RINO- v. r i n (o)-.

rinocefál *s. m.* rinencefal (II). (<fr. *rhinocéphale*)

rinocér *s. m.* mamifer pahiderm erbivor din Asia și Africa, avînd pe nas unul sau două coarne caracteristice. (<fr. *rhinocéros*, gr. *rhinokeros*)

rinoceríde *s. n. pl.* familie de mamifere imparicopitate, avînd ca tip rinocerul. (<fr. *rhinocérides*)

rinoconiózǎ *s. f.* leziune a rinofaringelui, provocată de praf. (<fr. *rhinoconiose*)

rinofaringe *s. n.* partea superioară a faringelui care comunică cu fosele nazale. (<fr. *rhino-pharynx*)

rinofaringián, -ă *adj.* care afectează rinofaringele. (<fr. *rhino-pharyngien*)

rinofaringítă *s. f.* inflamație a rinofaringelui. (<fr. *rhino-pharyngite*)

rinofímă *s. f.* 1. hipertrofie a părții inferioare a nasului. 2. afecțiune a pielii localizată pe nas, ca urmare a agravării acneei rozacee. (<fr. *rhinophyma*)

rinofobíe *s. f.* teamă patologică de tot ce are legătură cu nasul, în isterie, schizofrenie. (<*rino-* + *-fobie*²)

rinofonie *s. f.* rinolalie. (<fr. *rhinophonie*)

rinoiatríe *s. f.* terapie a afecțiunilor nazale. (<it. *rinoiatria*)

rinolalíe *s. f.* tulburare a vocii datorită modificărilor rezonanței cavităților nazale; rinofonie. (<fr. *rhinolalie*)

rinolaringítă *s. f.* inflamație a mucoasei nazale și a laringelui. (<fr. *rhino-laryngite*)

rinolít *s. n.* calcul (II) al foselor nazale. (<fr. *rhinolithe*)

rinológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în rinologie. (<germ. *Rhinolog*)

rinológic, -ă *adj.* referitor la rinologie, de rinologie. (<fr. *rhinologique*)

rinológie *s. f.* ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și patologia nasului. (<fr. *rhinologie*)

rinomanometríe *s. f.* metodă de determinare a capacității respiratorii nazale cu ajutorul unui manometru instalat în nas. (<*rino-* + *manometrie*)

rinomanométru *s. n.* manometru folosit în rinomanometrie. (<engl. *rhinomanometer*)

rinopatíe *s. f.* boală a componentelor care delimitează cavitățile nazale. (< engl. *rhinopathy*)

rinoplástic, -ă I. *adj.* referitor la rinoplastie. II. *s. f.* *(rar)* rinoplastie. (<fr. *rhinoplastique*)

rinoplastíe *s. f.* operație estetică chirurgicală de refacere a unui nas diform, distrus sau mutilat; rinoplastică. (<fr. *rhinoplastie*)

rinorafíe *s. f.* sutură a nasului. (<fr. *rhinoraphie*)

rinoragíe *s. f.* hemoragie nazală. (<fr. *rhinorragie*)

rinorée *s. f.* scurgere nazală abundentă. (<fr. *rhinorrhée*)

rinosalpingítă *s. f.* inflamație a mucoasei nazale și a trompei lui Eustache. (<fr. *rhino-salpingite*)

rinoscleróm *s. n.* boală infecțioasă caracterizată printr-o secreție cronică și infiltrația sclerozantă a mucoasei nazale. (<fr. *rhinosclérome*)

rinosclerózǎ *s. f.* atrofie a mucoasei pituitare. (<fr. *rhinosclérose*)

rinoscóp *s. n.* instrument prevăzut cu o oglindă, folosit în rinoscopie. (<fr. *rhinoscope*)

rinoscopíe *s. f.* examinare a foselor nazale cu ajutorul rinoscopului. (<fr. *rhinoscopie*)

rinosporidiózǎ *s. f.* micoză din țările tropicale care se localizează pe mucoase, de obicei pe rinofaringe și conjunctivă. (<fr. *rhinosporidiose*)

rinotomíe *s. f.* deschidere operatorie a unei fose nazale. (<fr. *rhinotomie*)

rinsóu *s. n.* motiv decorativ pictat sau sculptat, de formă curbată, reprezentînd ramuri, frunze sau fructe. (<fr. *rinceau*)

RIO- *elem. comp.* „scurgere, fluiditate". (<fr. *rhyo-*, cf. gr. *rhyein*, a curge)

riolít *s. n.* rocă magmatică efuzivă, asemănătoare granitului, cu textură porfirică; liparit. (<fr. *rhyolite*)

riométru *s. n.* radiotelescop acordat pe o frecvență fixă, avînd o antenă dirijată spre zenit pentru a detecta variația fluxului radiației. (<engl. *riometer* < *R*/elative/ + *I*/onospheric/ + *O*/peracity/ + *Meter*)

riotaxíe *s. f.* proces de formare a texturii fluidale care apare la unele roci magmatice. (<*rio-* + *-taxie*²)

ripá *vb. tr.* a deplasa transversal pe distanțe foarte scurte o porțiune dintr-o linie de cale ferată, tablierul unui pod etc. — *ripáre* s. f. (<fr. *riper*)

ripícol, -ă *adj.* (despre specii) care trăiește pe malurile apelor curgătoare. (<fr. *ripicole*, cf. lat. *ripa*, rîu)

ripídiu *s. n.* inflorescență cimoasă în formă de evantai. (<fr., lat. *rhipidium*, cf. gr. *rhipis*, evantai)

ripiéno I. *adv.* *(muz.:* în concerto grosso) cu întregul ansamblu orchestrat; tutti. II. *s. n.* grupa viorilor dintr-o orchestră simfonică. (<it. *ripieno*)

RIPO- *elem. comp.*, „murdărie". (<fr. *rhypo-*, cf. gr. *rhypos*)

ripofagíe *s. f.* tulburare a comportamentului alimentar, care se manifestă prin ingestia de gunoaie, excremente, în unele stări demențiale. (<engl. *rhypophagy*)

ripofobíe *s. f.* teamă patologică de gunoaie, de murdărie. (<engl. *rhypophobia*)

ripolín *s. n.* email special, care se fabrică în diferite culori. (<fr. *ripolin*)

ripolínat, -ă *adj.* acoperit cu ripolin; lăcuit. (<fr. *ripoliné*)

ripostá *vb. intr.* a răspunde, a replica (prompt și cu energie). ● a lua atitudine împotriva unei nedreptăți; a protesta. ● *(scrimă)* a ataca imediat după ce a parat o lovitură. (<fr. *riposter*)

ripóstă *s. f.* răspuns prompt și energic, replică; acțiune hotărîtă care respinge un atac. (<fr. *riposte*)

ripple-mark /rípl-mac/ *s. n.* mică ondulație a suprafeței unui material granular (nisip, pietriș) sau pe zăpadă, produsă de vînt, curenți sau valuri. (<engl. *ripple-mark* < *ripple*, rid; *mark*, urmă)

rips *s. n.* țesătură de bumbac sau de mătase cu dungi în relief, utilizată mai ales pentru tapisarea mobilelor. (<germ. *Rips*)

ripsát, -ă *adj.* (despre țesături, hîrtie etc.) cu dungi dese în relief. (<*rips* + *-at*)

ripuár, -ă *adj.* (despre vechile popoare germanice, în special despre franci) de pe malurile Rinului (din regiunea Köln și Aachen); ripuaric. (<fr. *ripuaire*, lat. *ripuarius* < *ripa*, rîu)

ripuáric, -ă *adj.* ripuar. (<germ. *ripuarisch*)

risbérmă *s. f.* element de construcție destinat a proteja fundațiile unei lucrări hidraulice. (<fr. *risberme*)

rise *s. n.* eveniment probabil, generator de pierderi; pericol posibil. (<fr. *risque*)

riscá *vb.* I. *tr., intr.* a-și pune în primejdie viața, onoarea etc., a se expune unui pericol. II. *intr.* a intra într-o acțiune nesigură, a încerca (ceva) la noroc. (<fr. *risquer*)

riscánt, -ă *adj.* plin de riscuri, expus la primejdii; nesigur; primejdios; riscat. (<germ. *riskant*)

riscát, -ă *adj.* hazardat. (<fr. *risqué*)

rishi /rí-și/ *s. m.* (în *mit.* hindusă) om de o mare sfințenie. (<fr. *rishi*<cuv. sanscr., înțelept)

rísling *s. n.* varietate de struguri cu boabele dese, galbene-verzui, cu mici puncte negre. ● vin obținut din acești struguri. (<fr. *riesling*, germ. *Riesling*)

risólă *s. f.* prăjitură din aluat în formă de semilună ori rotundă, prăjită sau coaptă și umplută cu diferite compoziții. (<fr. *rissole*)

risolúto /-zo-/ *adv.* (*muz.*) hotărît, cu fermitate. (<it. *risoluto*)

risorgimentál, -ă *adj.* care ține de risorgimento. (<it. *risorgimentale*)

risorgiménto *s. n.* curent în cultura și viața politică italiană din sec. XIX, care propaga unitatea Italiei, libertatea și egalitatea. (<it. *risorgimento*)

rispósta *s. f.* (*muz.*) a doua voce (și următoarele) într-un canon, care răspunde preluînd tema propusă de prima voce (*proposta*). (<it. *risposta*)

ristúrnă *s. f.* 1. parte a primei de asigurare reținută de asigurător în cazul în care asiguratul renunță la asigurare. 2. sumă restituită de vînzător cumpărătorului, care a fost fixată anticipat în raport cu importanța cifrei de afaceri. (<fr. *ristourne*, it. *ristorno*)

rit *s. n.* 1. ritual. ● *(fig.)* rînduială, tipic. 2. confesiune (3). (<fr. *rite*, lat. *ritus*)

ritardándo *adv.* (*muz.*) rărind treptat mișcarea. (<it. *ritardando*)

ritenúto *adv.* (*muz.*) reținut; încetinind mișcarea. (<it. *ritenuto*)

RITI-/RITIDO- *elem. comp.* „zbîrcit, încrețit". (<fr. *rhyti-*, *rhytido-*, cf. gr. *rhytis*,*-idos*, rid)

ritícárp, -ă *adj.* cu fructe zbîrcite. (<lat. *rhyticarpus*)

RITIDO- v. r i t i -.

ritidóm *s. n.* strat de țesutur i externe moarte la arbori, care se exfoliază, formînd scoarța. (<fr. *rhytidome*, cf. gr. *rhytidoma*, zbîrceală)

ritidospérm, -ă *adj.* cu semințe zbîrcite. (<lat., *rhytidospermus*)

ritm[1] *s. n.* 1. periodicitate a unor mișcări, activități sau procese, repetare regulată la anumite intervale a acelorași momente. 2. armonie care rezultă din căderea regulată a accentului pe anumite silabe într-un vers sau într-o frază muzicală. ● mișcare regulată; cadență, tempo. 3. *(arte)* proporție, armonie între părțile unui întreg. (<fr. *rythme*, lat. *rhythmus*, gr. *rhythmos*)

RITM[2]**(O)-, -ritmie** *elem. comp.* „ritm, cadență". (<fr. *rythm/o/-*, *-rythmie*, cf. lat. *rhythmus*, gr. *rhythmos*)

ritmá *vb. tr.* a imprima un ritm (unui vers, unei melodii, unei mișcări etc.); a cadența. (<fr. *rythmer*)

ritmát, -ă *adj.* ritmic. (<fr. *rythmé*)

ritmic, -ă I. *adj.* referitor la ritm, care are ritm; ritmat. ○ *versificație* ~*ă* = versificație care are la bază nu numărul și cantitatea de silabe, ci accentul tonic; *gimnastică* ~*ă* = gimnastică avînd ca scop să imprime mișcărilor armonie și siguranță. II. *s. f.* ansamblu de reguli privind folosirea ritmului (1); totalitatea ritmurilor. ● capitol al teoriei muzicii care se ocupă cu studiul ritmului. (<fr. *rythmique*, lat. *rhythmicus*, gr. *rhythmikos*)

ritmicitáte *s. f.* 1. însușirea de a avea ritm (1). 2. desfășurare ritmică a unei mișcări, a unei activități. (<fr. *rythmicité*)

-ritmie v. r i t m[2] (o)-.

ritmográmă *s. f.* *(geol.)* reprezentare grafică a raportului dintre oscilațiile de sedimentare a depozitelor grosiere și a celor fine la nivelul mării. (<*ritmo-* + *-gramă*)

ritmoterapíe *s. f.* procedeu terapeutic constînd în exerciții de refacere a ritmului funcțional perturbat patologic, în bîlbîială, stări spastice, ticuri etc. (<*ritmo-* + *-terapie*[2])

ritologíe *s. f.* ramură a mitologiei și religiei care studiază riturile ca părți constitutive ale unor uzanțe culturale. (<*rit* + *-logie*)

ritornélă *s. f.* 1. fragment de muzică instrumentală cu caracter de refren care încadrează cîntul în piesele strofice sau dansurile în muzica de dans. 2. vers sau grup de versuri repetate la intervale regulate într-o poezie. ● poezie de trei versuri, dintre care ultimul rimează cu primul. (<it. *ritornello*)

rituál, -ă I. *adj.* referitor la rituri; făcut după anumite rituri; ritualic. II. *s. n.* punerea în scenă a unui eveniment sacru sau a unui mit; ceremonial religios. ● act magic cu implicații folclorice, avînd ca obiect orientarea unei forțe oculte, malefice sau benefice, către o acțiune determinată, care se desfășoară după anumite reguli; rit (1). (<fr. *rituel*, lat. *rituālis*)

rituálie, -ă *adj. (rar)* ritual (1). (<germ. *ritualisch)*

ritualism *s. n.* 1. supunere excesivă la ceremoniile bisericești; formalism religios. 2. tendință care urmărește să sublinieze importanța riturilor și ritualurilor prescrise de tradiția superstiției sau de credința religioasă. (<fr. *ritualisme)*

ritualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ritualismului. (<fr. *ritualiste)*

ritualitáte *s. f. (rar)* caracter ritual. (< *ritual* + *-itate)*

ritualizá *vb. tr.* a conferi un caracter solemn, ceremonios, de ritual. — *ritualizáre* s. f. (<fr. *ritualiser)*

rivál, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care aspiră la aceleași funcții, avantaje, situații cu altul; concurent, potrivnic, adversar. ○ *fără* ~ = fără seamăn, fără pereche; inegalabil. (<fr. *rival*, lat. *rivalis)*

rivalitáte *s. f.* concurență, întrecere, emulație. (<fr. *rivalité*, lat. *rivalitas)*

rivalizá *vb. intr.* a aspira, a tinde să ajungă, să întreacă pe cineva (în talent, în merite etc.); a concura. ● a sta alături de...; a egala. — *rivalizáre* s. f. (<fr. *rivaliser)*

rivált *s. f.* șir de lumini de deasupra scenei, fixate în dosul cortinei. (<it. *ribalta)*

rivanól *s. n.* produs farmaceutic folosit ca antiseptic. (<germ. *Rivanol)*

riverán, -ă I. *adj.* (despre țări, regiuni etc.) situat pe malul unei ape; mărginit sau străbătut de un curs de apă. II. *s. m.* cel care locuiește pe malul unei ape. (<fr. *riverain)*

rivíéră *s. f.* 1. curs de apă natural, de mică importanță, care se varsă într-un alt curs de apă. ● vale uscată; ued. 2. obstacol reprezentat printr-o groapă de apă care trebuie sărită de un atlet sau un cal de curse. 3. *(rar)* colan de diamante. (<fr. *rivière)*

rix *s. n.* ceartă însoțită de bătaie și de injurii; încăierare. ● dispută, controversă. (<fr. *rixe)*

riyál *s. m.* unitatea monetară în Arabia Saudită, Oman, Qatar și Yemen. (<fr. *riyal)*

riz[1] *s. n.* 1. fisură foarte fină pe suprafața unei piese de metal pe care alunecă o altă piesă. ● zgârietură făcută cu un vârf ascuțit pe o piesă pentru a o însemna într-un anumit fel. 2. șanț în talpa încălțămintei, prin care se face cusătura. (<germ. *Riss)*

RIZ[2]**(O)-, -rizĭ** *elem. comp.* „rădăcină". (<fr. *rhizo/-, -rhize*, cf. gr. *rhiza)*

rizá *vb. tr., refl.* a (se) forma rizuri; a surveni o rizare. (<fr. *riser)*

rizalíză *s. f.* resorbție fiziologică sau patologică a unei rădăcini dentare. (<fr. *rhizalyse)*

rizáre *s. f.* faptul de a (se) riza; defect în funcționarea unei mașini ca urmare a producerii de rizuri pe suprafețele de contact a două piese. (<*riza)*

rizartróză *s. f.* artroză a rădăcinii unui deget sau a unui membru. (<fr. *rhizarthrose)*

-rizĭ v. r i z[2] (o)-.

rizerie *s. f. (rar)* orezărie. (<fr. *rizerie)*

rizíbil, -ă *adj. (rar)* de râs, ridicol. (<fr. *risible)*

rizibilitáte *s. f.* însușirea de a fi rizibil. (< engl. *risibility)*

rizicultór, -oáre *s. m. f.* cultivator de orez. (<fr. *riziculteur)*

rizicultúră *s. f.* cultura orezului. (<fr. *riziculture)*

rizifórm, -ă *adj.* cu aspect asemănător boabelor de orez. (<fr. *riziforme)*

rizín *s. n.* firișor cu care se fixează lichenii. (<fr. *rhizine)*

RIZO- v. r i z[2] (o)-.

rizoatón, -ă *adj. (lingv.;* despre cuvinte) care nu are accentul pe rădăcină. (<it. *rizoatono)*

rizóble *s. f.* rizobiu. (<fr. *rhizobia)*

rizóbiu *s. m.* bacterie care trăiește în simbioză pe rădăcinile leguminoaselor, formînd nodozități; rizobie. (<fr. *rhizobium)*

rizoblást *s. n.* embrion care emite rădăcini. (<fr. *rhizoblaste)*

rizocárp *s. n.* sporange dispus pe formațiuni cu aspect de rădăcină. (<fr. *rhizocarpe)*

rizocarpée *s. f. pl.* ordin de plante ierboase, avînd numai rădăcinile perene; hidrofilicale. (<fr. *rhizocarpées)*

rizocárpic, -ă *adj.* (despre plante) cu rădăcini care emit tulpini fructifere timp de mai mulți ani. (<fr. *rhizocarpique)*

rizocefál, -ă *adj.* cu rădăcina în formă de cap. (<fr. *rhizocéphale)*

rizocórm *s. n.* rizom cărnos. (<fr., lat. *rhizocormus)*

rizoctonie *s. f.* ciupercă microscopică din rădăcinile unor plante, care determină tuberizarea. (<fr. *rhizoctonie)*

rizoctoniózĭ *s. f.* boală a unor plante (cartof, tutun), provocată de rizoctonie. (<fr. *rhizoctoniose)*

rizodérmă *s. f. (bot.)* strat celular superficial al rădăcinii tinere. (<fr. *rhizoderme)*

rizofág, -ă *adj.* care se hrănește cu rădăcini. (<fr. *rhizophage)*

rizofil, -ă *adj.* care crește pe rădăcini. (< fr. *rhizophile)*

rizofítă *s. f.* plantă rădăcinoasă. (<fr. *rhizophyte)*

rizofór, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) prevăzut cu rădăcini. (<fr. *rhizophore)*

rizogén, -ă I. *adj., s. n.* (țesut vegetal) care dă naștere la rădăcini adventive. II. *s. n.* 1. plantă care produce numai rădăcini și flori. 2. parazit al rădăcinilor. (<fr. *rhizogène)*

rizogenézĭ *s. f.* formarea rădăcinilor. (<fr. *rhizogenèse)*

rizoíd *s. m.* organ filamentos de fixare și absorbție, cu funcții analoage rădăcinilor, la plantele vasculare (alge, mușchi, lichenii) și la protalele ferigilor. (<fr. *rhizoïde)*

rizolít *s. n.* rădăcină fosilizată. (<fr. *rhizolithe)*

rizolitofítă *s. f.* plantă cu rădăcinile înfipte în crăpăturile stâncilor. (<fr. *rhizolithophyte)*

rizóm *s. m.* tulpină subterană a unor plante, lipsită de clorofilă. v. b u l b, t u b e r c u l. (<fr. *rhizome*, lat. *rhizoma)*

rizomatós, -oásă *adj.* prevăzut cu rizomi. (<fr. *rhizomateux)*

rizomélic, -ă *adj. (anat.)* referitor la rădăcina membrelor. (<fr. *rhizomélique)*

rizomelíe *s. f.* malformație congenitală ca-

racterizată prin scurtimea segmentelor proximale ale membrelor. (<fr. *rhizomélie*)

rizomórf, -ă I. *adj.* de forma unei rădăcini. II. *s. n.* organ de înmulțire vegetativă, în formă de filamente miceliene dispuse în rețea, la unele ciuperci, care atacă scoarța sau rădăcina arborilor. (<fr. *rhizomorphe*)

rizoplán *s. n.* suprafață externă a rădăcinii plantelor pe care se găsesc microorganismele radiculare. (<fr. *rhizoplan*)

rizoplást *s. n.* filament citoplasmatic care leagă blefaroplastul cu nucleul, la unele flagelate. (<fr. *rhizoplaste*)

rizopóde *s. n. pl.* clasă de protozoare acvatice unicelulare care se mișcă cu ajutorul unor prelungiri protoplasmatice. (<fr. *rhizopodes*)

rizosféră *s. f.* strat al solului în care se dezvoltă rădăcinile plantelor. (<fr. *rhizosphère*)

rizospérm, -ă *adj.* (despre plante) cu sporii sau cu semințele dispuse lîngă rădăcină. (<fr. *rhizosperme*)

rizostóm *s. m.* meduză de un alb smîntînos, cu brațele portocalii și festonate, din mările Europei occidentale. (<fr. *rhizostome*)

rizotaxíe *s. f.* mod de dispunere a rădăcinilor și a radiculelor. (<fr. *rhizotaxie*)

rizóto *s. n.* mîncare preparată din orez, cu unt, cașcaval și sos de roșii. (<it. *risotto*)

rizotóm *s. n.* instrument pentru tăierea rădăcinilor plantelor. (<fr. *rhizotome*)

rizotomíe *s. f.* radicotomie. (<fr. *rhizotomie*)

roadster /ródster/ *s. n.* caroserie sport cu două locuri, permanent deschisă, echipată cu o capotă ușoară, pliabilă. (<engl. *roadster*)

róbă *s. f.* **1.** haină lungă (neagră), cu mîneci largi, purtată de magistrați și avocați în exercițiul funcțiunii, precum și de profesorii universitari (la anumite solemnități). **2.** părul unui animal (cal, vacă etc.) cu particularitățile lui de culoare. (<fr. *robe*)

róber *s. n.* *(rar)* cele două jocuri din care se compune o partidă de bridge sau de vist. (<engl. *robber*)

robinét *s. n.* dispozitiv care poate deschide sau întrerupe circulația unui fluid printr-o conductă. (<fr. *robinet*)

róbinson *s. m.* om care duce o viață izolată, în condiții depărtate de civilizație. (<germ. *Robinson*, cf. *Robinson Crusoe*, erou al romanului lui Daniel Defoe)

robinsoná *vb. intr. (livr.)* a se izola, refugiindu-se în natură. (<*Robinson*)

robinsonádă *s. f.* povestire despre naufragiați pierduți; acțiune neobișnuită; aventură; fantezie în care individul izolat apare trăind în afara societății. (<germ. *Robinsonade*)

roboránt, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune tonică generală; tonifiant. (<fr., engl. *roborant*, cf. lat. *roborare*, a întări)

robót *s. m.* **1.** automat care poate face lucrări complicate, asemănătoare celor efectuate de oameni. **2.** *(fig.)* om care trudește tot timpul (fără să înțeleagă ce face). (<fr. *robot*, cf. ceh. *robota*, muncă)

robotéhnică *s. f.* domeniu al tehnicii consacrat construirii sistemelor mecanice, informatice și a roboților; tehnica construirii roboților industriali. (<*robot* + *tehnică*)

robótic, -ă I. *adj.* **1.** referitor la robotică, de robotică. **2.** de robot (2). II. *s. f.* știință și ramură a industriei care studiază proiectarea și realizarea sistemelor mecanice, informatice sau mixte și a roboților; robotologie. (<fr. *robotique*, /II/ engl. *robotics*)

roboticián, -ă *s. m. f.* specialist în robotică. (<fr. *roboticien*)

robotizá *vb.* I. *tr.* **1.** a înzestra procesul de producție cu sisteme automatice, informatice și cu roboți. **2.** a transforma (o ființă umană) în robot. II. *refl.* a deveni un robot (2), a acționa ca un robot. — *robotizáre* s. f. (<fr. *robotiser*)

robotologíe *s. f.* *(rar)* robotică. (<*robot* + *-logie*)

roburít *s. n.* substanță explozivă conținînd silitră, folosită în mine. (<fr. *roburite*)

robúst, -ă *adj.* tare, zdravăn, voinic, viguros. ● *(p. anal;* despre obiecte, plante) puternic, rezistent, masiv. (<fr. *robuste*, lat. *robustus*<*robur*, forță)

robustéțe *s. f.* însușirea de a fi robust; putere, vigoare fizică. (<fr. *robustesse*)

rocádă *s. f.* **1.** *(șah)* mutare pe care fiecare jucător o poate efectua numai o singură dată în cursul unei partide, prin care una dintre ture se aduce lîngă rege, iar acesta trece peste ea. ● *(rar)* fel anumit de schimb de locuință. ○ *a face o* ~ = a schimba pe cineva (sau ceva) cu altcineva (sau altceva). **2.** comunicație paralelă cu linia frontului pe care se mișcă rezervele unei armate. ○ *arteră de* ~ = arteră destinată circulației de tranzit, amenajată în exteriorul unei localități. (<fr. *rocade*, germ. *Rockade*)

rocaille /ro-cái/ *adj. inv. stil* ~ (și *s. n.*) = stil caracteristic sec. XVIII, caracterizat prin fantezia contururilor răsucite și prin imitarea unor elemente naturale (grote, stînci, volute vegetale etc.). (<fr. *rocaille*)

rocambolésc, -ă *adj.* *(rar)* fantastic, extravagant. (<fr. *rocambolesque*, cf. *Rocambole*, erou al romanelor-foileton ale lui Ponson du Terrail)

rocárdia *s. f.* plantă erbacee cu flori frumos colorate în alb, galben, roz, roz-purpuriu sau carmin-satinat. (<lat. *roccardia*)

rócă *s. f.* asociație de minerale, agregat de compoziție aproape uniformă, care constituie scoarța Pămîntului. (<it. *rocca*, fr. *roc*)

rock/rock and roll /roc/ *s. n.* **1.** dans modern caracterizat prin răsuciri, piruete, deplasări ale partenerilor în diferite direcții, cu gesturi și mișcări exagerate; melodia corespunzătoare. **2.** stil muzical popular american. (<engl. *rock /and roll/*, cf. *rock*, a se legăna; *roll*, a se rostogoli)

rococó *adj. inv.* **1.** *stil* ~ (și *s. n.*) = stil de ornamentație în arhitectură și arta decorativă din sec. XVIII, de origine franceză, care urmează barocului, caracterizat printr-o deosebită bogăție a decorului, prin tendința spre asimetrie și spre complicare a planurilor arhitectonice, printr-o cromatică bogată etc. **2.**

stil în literatura de la sfîrșitul sec. XVIII care implică, pe de o parte, înclinația spre anume genuri și specii, iar pe de alta o manieră și anumite modalități specifice ale expresiei; *(muz.)* tendință de renunțare la polifonie, preferință pentru formele de proporții mai mici, dar bogat ornamentate. 3. demodat și puțin ridicol. (<fr. *rococo)*

rodá *vb.* I. *tr.* a face operația de rodaj. II. *refl. (fig.)* a acumula o oarecare experiență; a se acomoda într-o muncă. — *rodáre* s. f. (<fr. *roder)*

rodáj *s. n.* 1. suprafinisare, cu ajutorul unui abraziv, a suprafețelor de contact în mișcare a două piese metalice asociate în funcționare. 2. operație prin care anumite mecanisme, (organe de) mașini etc. sînt supuse la diferite regimuri de funcționare, pentru a se obține o ajustare și o rectificare cît mai bună a suprafețelor de alunecare și de contact ale pieselor. (<fr. *rodage)*

rodamínă *s. f.* materie colorantă roșie, asemănătoare cu fluoresceina. (<fr. *rhodamine)*

rodanhídrie *adj. acid* ~ = acid tiocianic. (<fr. *rhodanhydrique)*

rodánță *s. f. (mar.)* inel metalic pe care se înfășoară capătul unei parîme, care apoi se matisează. (<it. *rodancia)*

rodanúră *s. f.* tiocianat. (<fr. *rhodanure)*

rodát *s. n.* rodare. ○ *mașină de* ~ = mașină cu care se face operația de rodare. (< *roda)*

rodentleíd *s. n.* substanță toxică folosită pentru distrugerea rozătoarelor. (<germ. *Rodentizid)*

rodéo *s. n.* serbare organizată cu ocazia marcajului vitelor în unele regiuni din America, la care au loc întreceri de călărie pe cai nedomesticiți, cu și fără șa, și pe boi nedomesticiți, de prindere a animalelor cu lasoul, lupte de tauri etc. (<amer., sp. *rodeo*, fr. *rodéo)*

rodinál *s. n. (fot.)* soluție concentrată de revelator, preparat de bază de aminofenol. (<germ. *Rodinal)*

ródiu *s. n.* metal dur, maleabil și ductil, din familia platinei, folosit la elaborarea unor aliaje. (<fr. *rhodium)*

RODO- *elem. comp.* „roză", „trandafir", „roz". (<fr. *rhodo-*, cf. gr. *rhodon*, roză)

rodocárp, -ă *adj.* cu fructe rozacee. (<lat. *rhodocarpus)*

rodocrozít *s. n.* carbonat natural de mangan, de culoare roz. (<fr. *rhodocrosite)*

rododéndron *s. m.* arbust originar din regiunea mediteraneană, cu frunze persistente și cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, cu miros pătrunzător; *(pop.)* smirdar. (<fr. *rhododendron)*

rodoficée *s. f. pl.* clasă de alge marine care conțin, pe lîngă clorofilă, rodofil (II); alge roșii; floridee. (<fr. *rhodophycées)*

rodofíl, -ă I. *adj.* cu frunze rozacee. II. *s. f.* pigment roșu din plastidele rodoficeelor. (< lat. *rhodophyllus*, /II/ *rhodophyllum)*

rodofíte *s. f. pl.* încrengătură a algelor roșii. (<lat. *rhodophytae)*

rodografíe *s. f.* descriere a trandafirilor. (<fr. *rhodographie)*

rodoíd *s. n.* materie termoplastică incombustibilă și transparentă, pe bază de acetat de celuloză. (<fr. *rhodoïd*, n. com.)

rodologíe *s. f.* tratat despre speciile de trandafiri. (<fr. *rhodologie)*

rodomónt *s. m.* om care se pretinde prepotent și se lansează în acțiuni hazardate pentru a-și dovedi superioritatea fizică. ● fanfaron, temerar lăudăros. (<fr. *rodomont*, cf. *Rodomonte*, personaj al lui Ariosto din „Orlando furioso")

rodomontádă *s. f.* vorbire, tiradă emfatică, conținînd o laudă de sine zgomotoasă; lăudăroșenie, fanfaronadă. (<fr. *rodomontade)*

rodonít *s. n.* silicat natural de mangan, uneori și de calciu, de culoare roz-cenușie, din care se confecționează obiecte decorative etc. (<fr. *rhodonite)*

rodospínă *s. f.* pigment roșu, fotosensibil, al celulelor cu bastonașe din retină, cu rol esențial în procesul vederii; purpură retiniană. (<fr. *rhodopsine)*

roentgen¹ *s. m.* v. röntgen¹.

ROENTGEN²- v. röntgen²-.

roentgendiagnóstic *s. n.* v. röntgendiagnostic.

roentgenmétru *s. n.* v. röntgenmetru.

roentgenográmă *s. f.* v. röntgenogramă.

roentgenológ, -ă *s. m. f.* v. röntgenolog.

roentgenologíe *s. f.* v. röntgenologie.

roentgenluminescénță *s. f.* v. röntgenluminescență.

roentgenoscopíe *s. f.* v. röntgenoscopie.

roentgenotelevizíune *s. f.* v. röntgenoteleviziune.

roentgenterapíe *s. f.* v. röntgenterapie.

rogatór *s. m.* persoană care redactează, care scrie un act, un document. (<lat. *rogator*, propunător al unei legi)

rogatórie *adj. comisie* ~ = comisie delegată de un tribunal să facă un act de procedură sau de instrucție judiciară la cererea unui alt tribunal. (<fr. *rogatoire)*

rogațiúne *s. f.* proiect de lege, în dreptul roman, prezentat poporului pentru a-l aproba. (<lat. *rogatio*, fr. *rogation)*

rol¹ *s. n.* I. 1. listă a proceselor care urmează să fie judecate într-o zi de către o instanță. 2. registru în care sînt trecuți contribuabilii la percepție. 3. listă a echipajului unei nave. 4. (în unele țări) lista tuturor navelor și a caracteristicilor lor tehnice. II. 1. parte (de text, melodică etc.) ce revine unui interpret într-un spectacol. ● personajul interpretat de un actor. 2. atribuție, sarcină care revine cuiva într-o acțiune; menire. 3. semnificație de ordin semantic sau lingvistic pe care o poate avea un cuvînt. (<fr. *rôle)*

rol² *s. n. guler* ~ = guler în formă de rulou. (după fr. */col/ roulé)*

rolán *s. n.* fibră sintetică obținută prin polimerizare, cu proprietăți asemănătoare lînii. (<*ro/mânesc/* + *-lan/ă/)*

roláre *s. f.* 1. operație de netezire a unei suprafețe metalice prin deformare plastică, la cald sau la rece. 2. finisare a suprafeței unei tencuieli cu ajutorul unei role (2). (<*rolă)*

rólă *s. f.* 1. organ de mașină în formă de rotiță, care, rotindu-se în jurul unui ax, servește la rularea unui vehicul, la transmiterea unei mișcări etc. 2. unealtă constînd dintr-un cilindru cu mișcare în jurul unui ax, prevăzut cu un miner, folosită pentru tencuit, zugrăvit etc. (<germ. *Rolle)*

rolfilm *s. n.* peliculă fotografică în formă de bandă, care se rulează pe un mosor. (<germ. *Rollfilm)*

rolgáng *s. n. (tehn.)* transportor care se deplasează pe un tren de role cu axele de rotație perpendiculare pe direcția de mers, antrenate de lanțuri fără sfîrșit. (<germ. *Rolgang)*

roll-over */răul-óuvăr/ s. n. (fin.)* metodă prin care un credit pe termen mijlociu sau lung (3 la 10 ani) acordat de o bancă este refinanțat prin mijloace bănești împrumutate de la alte bănci pe termen scurt (3 la 12 luni). (<engl. *roll-over)*

rom *s. n.* băutură alcoolică fabricată prin distilarea melasei din trestia de zahăr. (după fr. *rhum)*

romáică *adj.* limba ~ (și *s. f.*) = limba neogreacă. ● *(s. f.)* dans național grecesc cu figuri șerpuitoare și aruncări de batiste. (<fr. *romaïque*, gr. *romaikos*, roman)

román¹ *s. n.* 1. lucrare, operă literară epică în proză, de mari proporții, care oglindește evenimente, episoade ale vieții unei societăți etc. ○ ~ *fluviu* = roman în care narațiunea se derulează cînd cu rapiditate, cînd lent și care prezintă o vedere largă a societății unei epoci. 2. *(fig.)* împletire de întîmplări cu multe episoade care par neverosimile; serie de aventuri extraordinare. (<fr. *roman)*

román², **-ă** *adj.* 1. propriu Romei antice sau Imperiului Roman. ● (despre caractere tipografice) format din linii perpendiculare și unghiuri drepte. ○ *cifre* ~*e* = cifre reprezentate prin litere sau combinații de litere; *biserica* ~*ă* = biserica catolică; catolicism. 2. limbă romanică populară vorbită de vechii francezi (înainte de sec. IX). 3. *arta* ~*ă* = arta dezvoltată în Roma antică și apoi în Imperiul Roman între sec. IV î.e.n. și IV e.n., care se caracterizează în arhitectură prin edificii grandioase de o mare diversitate, în sculptură cultivînd cu precădere portretul puternic individualizat, iar în pictură prin ansambluri de frescă și de mozaic cu tematică bogată. (<lat. *romanus)*

română *adj. balanță* ~ (și *s. f.*) = balanță formată dintr-o pîrghie cu brațe neegale, mobilă în jurul unui ax orizontal, pe brațul mai lung și gradat alunecînd o greutate care echilibrează obiectul de cîntărit. (<fr. *romaine)*

romancero */-sé-ro/ s. n.* culegere de poeme spaniole medievale, în versuri, avînd ca subiect fapte eroice. (<sp. *romancero)*

romancíer, **-ă** *s. m. f.* scriitor autor de romane. (<fr. *romancier)*

román, **-ă** *adj.* din Elveția francofonă. ● *(s. n.)* dialect franco-provensal. (<fr. *romand)*

romanésc, **-ă** *adj. (livr.)* 1. cu caracter de roman, propriu romanului. 2. fantezist, imaginar. 3. *(fam.)* visător. (<fr. *romanesque)*

románe, **-ă** *adj.* descendent din romani. ○ *limbi* ~*e* = grup de limbi care au la bază limba latină; neolatin. ● care se ocupă cu limbile romanice. ○ *artă* ~*ă* = artă dezvoltată, mai ales în arhitectură, în țările europene supuse influenței catolice, în sec. X—XIII, care preia unele trăsături ale artei bizantine și în special elemente din arta carolingiană (severitate, masivitate și robustețe, jocuri savante de volume prismatice și cilindrice ale navelor, absidelor și turnurilor etc.). (<germ. *romanisch*, it. *romanico)*

romaníst, **-ă** *s. m. f.* 1. specialist în romanistică. 2. specialist în dreptul roman. 3. denumire dată pictorilor flamanzi din sec. XVI care au lucrat la Roma, imitînd pictura maeștrilor Renașterii italiene. (<fr. *romaniste*, germ. *Romanist)*

romanístică *s. f.* disciplină lingvistică și filologică care studiază limbile romanice. (<germ. *Romanistik)*

romanitáte *s. f.* 1. caracter romanic al unui popor, al unei culturi; latinitate. ● origine, descendență romanică. 2. totalitatea popoarelor romanice; lumea romanică. (<it. *romanità*, lat. *romanitas)*

romanizá *vb.* I. *tr.* a imprima, a impune unei țări, unei populații obiceiurile, cultura, modul de organizare și civilizația romană, precum și limba latină. II. *refl.* a deveni roman(ic). — *romanizáre* s. f. (<fr. *romaniser)*

romanizánt, **-ă** *adj.* care urmărește romanizarea (limbii). (<*romaniza* + *-ant)*

romanizatór, **-oáre** *adj.* care romanizează. (<*romaniza* + *-tor)*

romanofón, **-ă** *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă romanică. (<*roman/ic/* + *-fon²)*

romanofónie *s. f.* colectivitate constituită de popoarele romanice. (<*romanofon* + *-ie)*

românșă *s. f.* ramura vestică a limbii retoromane. (<fr. *romanche)*

romántic, **-ă** *adj.* 1. care amintește de frumusețea locurilor descrise în romane; pitoresc. 2. care aparține romantismului; propriu acestei mișcări. ● *(s. m. f.)* scriitor care aparține romantismului. 3. care evocă atitudini, teme specifice romantismului; fabulos. 4. visător, melancolic, romanțios. (<fr. *romantique)*

romanticitáte *s. f. (rar)* caracter romantic. (<*romantic* + *-itate)*

romanticizá *vb. tr.* a romantiza. — *romanticizáre* s. f. (<engl. *romanticize)*

romantísm *s. n.* 1. mișcare literară și artistică, apărută în Europa la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX, ca o reacție împotriva clasicismului, caracterizată prin suprimarea regulilor formale, prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate și imaginație

și prin zugrăvirea de eroi excepționali. 2. ansamblu de aspecte proprii curentului romantic; înclinare spre lirism, spre visare, spre melancolie; romanțiozitate. 3. perioadă în istoria muzicii caracterizată prin ruperea echilibrului formelor clasice în favoarea libertății și fanteziei, prin intensitatea și spontaneitatea expresiei. 4. *(fil.)* denumire dată teoriilor care pun accent pe intuiție ca metodă de cunoaștere, pe libertatea și spontaneitatea de gîndire și de faptă, precum și pe pasiuni și interese în morală, ca o reacție contra filozofiei clasice, raționale. (<fr. *romantisme)*

romantizá *vb. tr.* a face să devină sau să pară romantic; a romanticiza. — *romantizáre* s. f. (<it. *romantizzare)*

romanțá *vb. tr.* a descrie viața unui om celebru, cu adaosuri imaginate de autor; a da caracter de roman[1]. — *romanțáre* s. f. (<it. *romanzare*, fr. *romancer)*

románță *s. f.* 1. poezie lirică, duioasă și sentimentală, de obicei erotică, exprimînd un sentiment de ușoară melancolie; cîntec duios și trist. 2. compoziție muzicală vocală de formă strofică, cu acompaniament instrumental, avînd un conținut liric sentimental; *(p. ext.)* piesă instrumentală cu caracter asemănător. (<fr. *romance*, germ. *Romanze)*

romanțiós, -oásă *adj.* predispus la visare, la reverie; romantic, melancolic. ● care predispune la melancolie, la visare. ● (despre opere literare) care tratează teme sentimentale, care conține note de melancolie, de visare. (<*roman[ț]* + *-[i]os)*

romanțiozitáte *s. f.* romantism (2). (<*romanțios* + *-itate)*

româníst, -ă *s. m. f.* specialist în românistică. (<*românistică)*

românístică *s. f.* studiul limbii, culturii și literaturii române. (<*român* + *-istică)*

românizá *vb.* I. *tr.* a da un caracter românesc. II. *refl.* a deveni românesc. — *românizáre* s. f. (<*român* + *-iza)*

românofil, -ă *adj.* care iubește pe români sau ceea ce este românesc. (<*român* + *-fil*[2]*)*

românofobie *s. f.* ură față de români, de ceea ce este românesc. (<*român* + *-fobie*[2]*)*

romb[1] *s. n.* 1. patrulater cu toate laturile egale și unghiurile opuse egale. 2. (la ambarcații sportive cu vele) totalitatea sarturilor de deasupra crucetei. (<fr. *rhombe*, gr. *rhombos)*

ROMB[2]**(O)-** *elem. comp.* „romb[1] (1)". (< fr. *rhomb[o]-*, cf. gr. *rhombos*, titirez)

rómbic, -ă *adj.* în formă de romb; romboidal. ○ *sistem* ~ = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele romburi. (<fr. *rhombique)*

rombiformm, -ă *adj.* rombic, romboid. (<lat. *rhombiformis)*

romboédric, -ă *adj.* în formă de romboedru. ○ *sistem* ~ = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală romboedrul. (<fr. *rhomboédrique)*

romboédru *s. n.* poliedru cu toate fețele în formă de romb. (<fr. *rhomboèdre)*

romboíd, -ă I. *adj.* asemănător cu un romb. II. *s. n.* paralelogram. III. *s. m.* mușchi al spatelui așezat sub trapez. (<fr. *rhomboïde)*

romboidál, -ă *adj.* rombic. (<fr. *rhomboïdal)*

rond[1] *s. n.* 1. strat de flori (circular) mai ridicat decît terenul din jur. 2. piațetă circulară de la care pornesc mai multe bulevarde sau alei. 3. inspecție făcută în timpul nopții la diferite posturi de pază militare pentru a controla santinelele. ● ansamblul celor care fac această inspecție. ○ *ofițer de* ~ = ofițer însărcinat cu controlul santinelelor din garnizoană; *drum de* ~ = cale de-a lungul zidurilor unei cetăți, în spatele crenelurilor, care permitea mișcarea apărătorilor. (<fr. *rond*, (3) *ronde)*

rond[2] *s. n.* *(coregr.)* mișcare circulară a piciorului, executată liber pe sol sau în aer. (<fr. *rond* /de jambe/)

rondá *vb. tr.* (despre nave) a executa un rondou[1] (2). — *rondáre* s. f. (<*rondou*[1]*)*

róndă I. *adj.* (despre o literă, scriere) cu linia rotundă, groasă și dreaptă; *peniță* ~ = peniță specială cu vîrful lat, folosită pentru acest gen de scriere. II. *s. f.* cîntec vesel, de chef, la care fiecare comesean cîntă un cuplet. (<fr. *ronde*, germ. *Ronde)*

ronde-bosse /rond-bos/ *s. n.* lucrare de sculptură executată complet în relief, nemaifăcînd astfel corp comun cu fondul. (<fr. *ronde-bosse)*

rondél *s. n.* poezie lirică cu formă fixă, compusă din două catrene și o cvinarie, cu două rime, primele două versuri repetîndu-se după al șaselea, versul întîi revenind și în încheiere. (<fr. *rondel*, it. *rondello)*

rondélă *s. f.* 1. disc de metal găurit care se pune între o piuliță și o piesă care trebuie strînsă; șaibă. ● căpăcel în formă de disc din carton care acoperă alicele dintr-un cartuș de vînătoare. ● disc metalic utilizat la baterea monedelor sau a medaliilor. 2. porțiune din trunchiul unui arbore, de formă cilindrică, servind la analiza structurii lemnului pentru determinarea vîrstei etc. (<fr. *rondelle)*

rondină *s. f.* piesă de lemn de formă rotundă. (<fr. *rondine)*

rondíno *s. n.* rondo de proporții mici și structură mai simplă. (<it. *rondino)*

rondó *s. n.* formă muzicală instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală *(refren)* alternează cu diferite cuplete. (<fr., it. *rondo)*

rondóu[1] *s. n.* 1. loc circular (amenajat în grădini, în localuri). 2. schimbare cu 180° a direcției unei nave; drumul descris de nava care execută o asemenea întoarcere. (<fr. *rondeau)*

rondóu[2] *s. n.* poezie cu formă fixă cultivată în Franța în sec. XV—XVI, alcătuită dintr-o cvinarie, un catren și o sextină, în care versurile finale, mai scurte, ale ultimelor două strofe, reiau începutul primului vers al poeziei. (<fr. *rondeau)*

ronéo *s. n.* mașină de reprodus texte dactilografiate cu ajutorul unor matrițe de hîrtie parafinată. (<fr. *ronéo*, n. com.)

roneotipá *vb. tr.* a reproduce un text la roneo. (<fr. *ronéotyper*)

ronflánt, -ă *adj. (livr.)* 1. sforăitor. 2. *(fig.)* declamator, emfatic. (<fr. *ronflant*)

rongalít *s. n.* derivat al aldehidei formice, folosit ca reductor în vopsitorie și în industria de medicamente și contra intoxicațiilor cu mercur. (<fr. *rongalite*)

ronín *s. m.* 1. samurai sărăcit, declasat, care ducea o viață de cavaler rătăcitor. 2. (astăzi) tînăr absolvent de școală medie, care, nereușind să intre într-o universitate, se pregătește în școli speciale exclusiv pentru examenul de intrare în învățămîntul superior. (<fr. *ronin*<cuv. jap.)

ronjánt *s. m.* reactiv folosit la imprimarea țesăturilor prin metoda ronjării. (<fr. *rongeant*)

ronjáre *s. f.* procedeu de imprimare a desenelor pe țesături, care constă în aplicarea pe țesătura vopsită a anumitor reactivi susceptibili de a distruge culoarea. (după fr. *rongeage*)

ronrón *s. n.* zgomot surd și continuu produs de un motor sau de o mașină în timpul funcționării. (<fr. *ronron*)

ronroná *vb. intr.* a produce ronron. (<fr. *ronronner*)

röntgen[1] / **roentgen** / rönt-ghen/ I. *s. m.* unitate de măsură a dozelor de radiație X, reprezentînd cantitatea de radiații care, în condiții fizice normale, produce într-un cm^3 de aer $2{,}1 \cdot 10^{10}$ perechi de ioni (pozitivi sau negativi), cu sarcină electrică de un franklin. II. *s. n.* aparat cu care se produc raze X. (<fr. *röntgen*, cf. W. C. *Röntgen*, fizician germ.)

RÖNTGEN[2]**-/ROENTGEN-**/rönt-ghen-/ *elem. comp.* „raze X". (<fr. *röentgen*)

röntgencinematografíe *s. f.* filmare a imaginilor pe ecranul radioscopic. (<engl. *roentgencinematography*)

röntgendiagnóstic / **roentgendiagnóstic** *s. n.* diagnostic cu ajutorul radiațiilor röntgen. (<*röntgen-* + *diagnostic*)

röntgenográmă / **roentgenográmă** *s. f.* radiogramă (2). (<germ. *Röntgenogramm*)

röntgenológ, -ă / **roentgenológ, -ă** *s. m. f.* specialist în röntgenologie. (<germ. *Röntgenologe*)

röntgenologíe / **roentgenologíe** *s. f.* ramură a radiologiei care studiază aplicațiile radiațiilor röntgen. (<germ. *Röntgenologie*)

röntgenoluminescénță / **roentgenoluminescénță** *s. f.* luminescență care se produce prin iradierea unei substanțe cu radiații X. (<*röntgen-* + *luminescență*)

röntgenométru / **roentgenométru** *s. n.* aparat dozimetric pentru măsurarea nivelului de radiații dintr-o zonă infectată. (<fr. *röntgenomètre*)

röntgenoscopíe / **roentgenoscopíe** *s. f.* radioscopie. (<fr. *röntgenoscopie*)

röntgentelevizíune / **roentgentelevizíune** *s. f.* captare a imaginii radiologice și televizarea ei. (<*röntgen-* + *televiziune*)

röntgenterapíe / **roentgenterapíe** *s. f.* tratament cu raze röntgen. (<fr. *röntgenthérapie*)

roptométru *s. n.* aparat pentru măsurarea absorbției de apă din sol. (<fr. *rhoptomètre*, cf. gr. *rhoptos*, care absoarbe)

roquefort /róc-for/ *s. n.* brînză fermentată de rețetă franceză, foarte apreciată, făcută din lapte de oaie și însămînțată cu un mucegai special. (<fr. *roquefort*, cf. *Roquefort*, localitate în Franța)

rósbif *s. n.* friptură din mușchi de vacă foarte puțin fript, aproape crud la mijloc. (<fr. *rosbif*)

rósbrat *s. n.* carne de vacă friptă înăbușit, cu multă ceapă. (<germ. *Rostbraten*)

rostél *s. n.* rostru (3) mic. (<fr. *rostelle*)

rostelát, -ă *adj.* prevăzut cu un rostel. (<lat. *rostellatus*, fr. *rostellé*)

ROSTR(I)-, -róstru *elem. comp.* „cioc, rostru". (<fr. *rostr/i/-, -rostre*, cf. lat. *rostrum*)

rostrál, -ă *adj.* 1. în forma rostrului (1) unei nave. 2. *coloană* ~*ă* = coloană ornată cu vîrfuri de nave sculptate în piatră. (<fr. *rostral*, lat. *rostralis*)

rostrát, -ă *adj.* prevăzut cu un rostru. (< lat. *rostratus*, fr. *rostré*)

rostriflór, -ă *adj.* cu flori rostrate. (<fr. *rostriflore*)

rostrifórm, -ă *adj.* în formă de cioc. (<fr. *rostriforme*)

róstru[1] *s. n.* 1. *(ant.)* pinten la prova navelor de luptă, cu care se spărgea bordajul navelor inamice. 2. tribuna oratorilor în forul roman, împodobită cu prore de corăbii capturate în războaie. 3. *(bot., anat.)* prelungire în formă de cioc la partea terminală a unui organ; prelungire cartilaginoasă a botului unor pești; proeminență musculară la capul unor tenii. • trompă alungită la unele insecte. (< fr. *rostre*, lat. *rostrum*)

-róstru[2] v. r o s t r (i)-.

roșáj *s. n.* degajare de gaz, dizolvat în prealabil, care se produce în cursul solidificării unor metale sau aliaje. (<fr. *rochage*)

ROTA- v. r o t o-.

rotacísm *s. n.* fenomen fonetic care constă în transformarea unei consoane intervocalice în *r*; (în limba română) transformarea în *r* a lui *n* intervocalic în cuvinte moștenite din latină. (<fr. *rhotacisme*, gr. *rhotakismos*)

rotacizá *vb.* I. *intr.* a vorbi cu rotacism. II. *refl.* (despre consoane) a suferi fenomenul rotacismului. — *rotacizáre* s. f. (<fr. *rhotaciser*)

rotacizánt, -ă *adj.* care prezintă rotacism. (<fr. *rhotacisant*)

rotagrámă *s. f.* instrument de mare ingeniozitate, construit din pătrate translucide de plastic, pe fețele cărora sînt desenate în culori diferite (tri)unghiuri și care, prin rotire, pot fi puse în diferite poziții, subliniindu-se congruențele, paralelismul și proprietățile figurilor rezultate. (<*rota-* + *-gramă*)

rotalít *s. n.* element de construcție din sticlă rezistentă și translucidă, de forma unui cilindru, care intră în compunerea unui perete sau a unui planșeu, servind pentru iluminarea unei încăperi. (<engl. *rotalite*)

rotamótru *s. n.* instrument pentru măsurarea debitului unui fluid într-o conductă, pe baza pierderii de presiune constantă. (<fr. *rotamètre*)

rotáng *s. m.* palmier agățător din Asia, semănînd cu o viță, care atinge lungimea de 200 m. (<fr. *rotang*<cuv. malaiez)

rotaprint *s. n.* 1. procedeu de imprimare monocromă la care cerneala se transmite mai întîi pe o suprafață de cauciuc intermediară și apoi pe hîrtie. 2. mașină de imprimare prin acest procedeu. (<engl. *rotaprint*)

rótary *s. n.* 1. sistem de foraj petrolier mecanic, cu circulație continuă și cu rotirea garniturii de foraj. 2. sistem de telefonie automată în care unele organe sînt acționate de o mișcare de rotație continuă. (<engl. *rotary*)

rotát, -ă *adj.* în formă de roată. (<lat. *rotatus*)

rotatécă s. f. v. rototecă.

rotatív, -ă *adj.* 1. (despre mișcări) circular. 2. (despre sisteme tehnice) care poate face o mișcare de rotație. ○ *motor* ~ = motor cu cilindri rotativi, patentat de unele fabrici de automobile. ● *(s. f.)* presă de imprimat la care suportul clișeului și organul de presiune sînt cilindrice. (<fr. *rotatif, rotative*)

rotativíst, -ă *s. m. f.* muncitor tipograf care lucrează la rotativă. (<fr. *rotativiste*)

rotatór *adj., s. m.* (mușchi) care permite răsucirea unui os în jurul axei sale. (<fr. *rotateur*)

rotatóriu, -ie *adj.* de rotație, propriu rotației. (<fr. *rotatoire*)

rotatrón *s. n.* mașină de gravat a formelor cilindrice pentru heliografie, bazată pe principiul gravării fotoelectrice prin descompunere în elemente. (<fr., engl. *rotatron*)

rotáție *s. f.* 1. mișcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe. 2. *(mat.)* transformare biunivocă a planului sau a spațiului în el însuși determinată de un punct fix *(centru)* sau de o dreaptă *(axă)*, printr-o rotație (1) păstrînd unghiurile și distanțele; rotor (2). 3. mișcare a corpurilor cerești în jurul axei proprii. 4. schimbare alternativă. ○ *~a capitalului* = circuitul fondurilor de producție în sfera producției și a circulației. ● alternare metodică pe același teren a plantelor care se cultivă într-un asolament. ● schimb alternativ de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități. — var. *rotațiune* s. f. (<fr. *rotation*, lat. *rotatio*<*rotare*, a învîrti)

rotațiúne *s. f.* v. r o t a ț i e.

rotenón *s. n.* substanță insecticidă extrasă din rădăcina unor leguminoase din Asia tropicală. (<fr. *roténone*, engl. *rotenone*, cf. jap. *rotен*)

ROTI- v. r o t o-.

rotifére *s. n. pl.* clasă de viermi nematelminți de apă dulce, foarte mici, cu gura înconjurată de cili vibratili. (<fr. *rotifères*)

rotiform, -ă *adj.* rotund și plan, în formă de roată. (<engl. *rotiform*)

rotiserie. *s. f.* local în care se prepară și se vînd diferite specialități de friptură. v. g r i l l - r o o m. (<fr. *rôtisserie*)

rotisór *s. n.* aparat electric sau cu raze infraroșii, pentru fript carne. (<fr. *rôtissoire*)

ROTO- / ROTA- / ROTI- *elem. comp.* „roată", „rotitor", „rotativă". (<fr. *roto-, rota-, roti-*, cf. lat. *rota*, roată)

rotofóto *s. n. (poligr.)* instalație pentru culegerea fotografică, bazată pe sistemul monotip. (<fr. *rotophoto*/*graphie*/)

rotogravúră *s. f.* rotoheliografie. (<fr. *rotogravure*)

rotoheliografíe *s. f.* tipar adînc cu forme cilindrice de cupru, obținute pe cale fotochimică, folosit pentru revistele în mai multe culori, timbre, reproduceri pentru albume de artă etc.; rotogravură, rotoheliogravură. (<fr. *rotohéliographie*)

rotoheliogravúră *s. f.* rotoheliografie. (<fr. *rotohéliogravure*)

rotóndă *s. f.* 1. sală mare circulară, cu acoperișul sferic, ca o cupolă, folosită mai ales pentru expoziții, sport etc. ● *(p. ext.)* masă rotundă, dialog organizat pentru schimb de opinii într-o problemă de interes public. 2. *(rar)* platformă circulară pe care se dansează; ring[1](1). 3. pelerină largă, un fel de capă. (<fr. *rotonde*, it. *rotonda*)

rotoplán *s. n.* aparat de zbor la care fața portantă apare pe un sistem de aripi rotitoare; autogir. (<engl. *roto-plane*)

rotór *s. n.* 1. organ al unei mașini de forță (motoare sau generatoare), prevăzut cu palete, cupe, roți, înfășurări electrice etc., care se rotește în jurul axei arborelui pe care este montat. 2. rotație (2). (<fr. *rotor*, /2/ germ. *Rotor*)

rototécă *s. f.* catalog cu fișe aplicate pe plăci situate într-o tobă rotativă, care pot fi consultate fără a fi scoase. — var. *rotatecă* s. f. (<fr. *rotathèque*)

rototranslație *s. f.* mișcare complexă a unui corp, constînd din rotația sa în jurul unei axe și din translația în jurul acelei axe. (<fr. *rototranslation*)

rototról *s. n.* generatoare de curent continuu, care comportă mai multe circuite inductoare (<fr. *rototrol*)

rotúlă *s. f.* 1. os mic și rotunjit situat în partea anterioară a genunchiului; patelă. 2. *(tehn.)* ax rotund; nucă. (<fr. *rotule*, lat. *rotula*)

rotulián, -ă *adj.* al rotulei (1). (<fr. *rotulien*)

rotúlus *s. n.* pergament în formă de fîșie lungă care poate fi înfășurat pe un sul. (<germ. *Rotulus*, lat. *rotulus*)

rousseauísm /ru-so-/ *s. n.* concepția lui Jean-Jacques Rousseau, care, pornind de la idealizarea naturii și a „stării naturale" a omului, pe care societatea și civilizația l-ar corupe, condamnă inegalitata economică și politică, despotismul, susținînd principiul întoarcerii la natură, precum și ideea prioritații sentimentului față de rațiune (<fr. *rousseauisme*, cf. *Rousseau*, gînditor iluminist și scriitor fr.)

rousseauíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al rousseauismului. (<fr. *rousseauiste*)

roving *s. n.* ansamblu de fire de azbest cu fire organice, sub formă de sfoară nerăsucită, folosit la izolarea conductoarelor din aparatele

de încălzire electrică; semitort. (<fr., engl. *roving*)

roylón *s. n.* fibră de polimer sintetic poliamidic, cu aceleași proprietăți ca ale nailonului. (<*ro*/lan/+/na/*ilon* <n. com.)

roz *adj. inv., s. n.* (de) culoare roșu-deschis; trandafiriu. ○ ~ *bombon* = roz pal; *a vedea* (sau *a privi ceva*) *în* ~ = a fi optimist. (<fr. *rose*)

rozacée[1] *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, lemnoase și erbacee, cu staminele inserate pe caliciu, având ca tip trandafirul. (<fr. *rosacées*)

rozacée[2] *s. f.* cuperoză. (<fr. *rosacée*)

rozacéu, -ée *adj.* care bate în roz. (<fr. *rosacé*, lat. *rosaceus*)

rozále *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate cu petalele separate, cuprinzînd familiile rozacee, crasulacee, saxifragacee etc. (<fr. *rosales*)

Rozálii *s. f. pl.* sărbători romane celebrate la sfîrșitul primăverii în cinstea morților, pe mormintele cărora se presărau trandafiri. (<lat. *rosalia*)

rozanilínă *s. f.* bază azotată ai cărei derivați sînt culori care vopsesc fibra animală. (<fr. *rosaniline*)

rozáriu *s. f.* **1.** culegere de rugăciuni pentru Fecioara Maria. **2.** *(rar)* grădină de trandafiri. (<lat. *rosarium*, it. *rosario*)

rozásă *s. f.* **1.** fereastră circulară, cu traforuri în piatră, caracteristică pentru catedralele gotice și așezată pe fațada lor. **2.** ornament în formă de frunze așezate simetric și înscrise într-un cerc. (<fr. *rosace*)

rózăs *s. f.* **1.** trandafir. ○ *a sta pe* ~*e* = a se găsi într-o situație favorabilă. ○ ~*a vînturilor* = cerc reprezentînd direcțiile punctelor cardinale și gradațiile lor intermediare. **2.** *(herald.)* stilizare a florii de măceș cu cinci petale în jurul unui bumb central *(stigmat)* și, de regulă, cinci sepale ascuțite între petale. **3.** gen special de șlefuire care se dă diamantului. (<fr. *rose*, lat., it. *rosa*)

rozé *adj. inv.* (despre vinuri, șampanie etc.) de culoare roz. (<fr. *rosé*)

rozeólă *s. f.* erupție cutanată în formă de pete mici, prezentă în diferite boli infecțioase sau în intoxicații. (<fr. *roséole*)

rozétă *s. f.* **1.** element decorativ în formă de rozăcu dimensiuni mici, care împodobește un obiect, o piatră etc. • placă rotundă în formă de nasture, purtată în trecut de către militarii din cavalerie, prinsă în partea de sus, din față, a cizmei. **2.** ornament la încrucișarea bolților, în arhitectura gotică. • ornament în formă de disc pentru mascarea unor elemente minore. **3.** *(tehn.)* element de legătură, de suspensie sau de protecție a unei tije, ca un guler marginal. (<fr. *rosette*)

rozmarín *s. m.* mic arbust plăcut mirositor, cu frunze totdeauna verzi și cu flori albastre, roșii sau albe, dispuse la subsuoara frunzelor. (<germ. *Rosmarin*)

ruádă *s. f.* mișcare inversă a cabrării calului, constînd în ridicarea trenului posterior de la sol, animalul executînd o azvîrlire, sprijinindu-se pe trenul anterior. (<fr. *ruade*)

ruáj *s. n.* **1.** ansamblul pieselor unei mașini. **2.** *(fig.)* mașinărie cu roți. • mecanism, sistem, organism, organ (minor) într-o mușcă administrativă. (<fr. *rouage*)

rubaiát *s. n.* formă de poezie lirică persană alcătuită din patru versuri, de obicei cu un număr liber de silabe și cu o succesiune diferită de rime. (<fr. *rubaiyyat*, cf. ar. *ruba*, patru)

rubán *s. n.* *(rar)* panglică, bandă. (<fr. *ruban*)

rubanát, -ă *adj.* (despre lemn, marmură) care prezintă dungi cu reflexe de moar; moarat. ○ *structură* ~*ă* = în care mineralele sînt dispuse după zone cu compoziții diferite, cu dungi înguste și alungite. (<fr. *rubané*)

rubáto I. *adv. (muz.)* cu mare libertate ritmică. II. *s. n.* pasaj astfel executat. (<it. *rubato*)

rubefácție *s. f.* **1.** înroșire a pielii, produsă de o substanță rubefiantă. **2.** colorație roșie a solurilor, produsă de o desicație intensă. (<fr. *rubéfication*)

rubefiánt, -ă *adj., s. n.* (substanță) care irită și înroșește pielea. (<fr. *rubéfiant*)

rubelít *s. n.* turmalină roz, folosită ca piatră semiprețioasă. (<fr. *rubellite*)

rubeólă *s. f.* maladie infectocontagioasă, cu evoluție benignă (la copii), care produce febră ușoară, adenopatie și o erupție de pete roșii pe piele. (<fr. *rubéole*)

rubeólic, -ă *adj.* specific rubeolei, de rubeolă. (<fr. *rubéolique*)

rubeolofórm, -ă *adj. (med.;* despre erupții) care seamănă cu erupția rubeolică. (<fr. *rubéoliforme*)

rubeolós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de rubeolă. (<fr. *rubéoleux*)

rúber *s. n.* cauciuc obținut din latexul unor plante tropicale. (<germ. *Rubber*)

ruberóid *s. n.* carton asfaltat de calitate superioară, folosit pentru învelitori de construcții și izolații hidrofuge. (<fr. *rubéroïde*, cf. germ. *Ruberoid*)

rubescént, -ă *adj.* (despre cicatrice) care devine roșu. (<fr. *rubescent*, lat. *rubescens* < *rubescere*, a se înroși)

rubiacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, lemnoase sau erbacee, cu frunze înguste așezate în mănunchi și cu flori hermafrodite gamopetale, dispuse în racem sau cimă. (<fr. *rubiacées*, cf. lat. *rubia*, garanță)

rubicél *s. m.* varietate de cuarț de culoare roșie-violetă. (<fr. *rubicelle*)

rubicónd, -ă *adj.* (despre fața oamenilor) roșu, rumen. (<fr. *rubicond*, lat. *rubicundus*)

rubídiu *s. n.* metal alcalin alb, ușor fuzibil, foarte activ chimic, care se păstrează în petrol. (<fr. *rubidium*)

rubiginós, -oásă *adj.* **1.** plin de rugină. **2.** de culoarea ruginei; ruginiu, brun roșcat. (<fr. *rubigineux*, cf. lat. *rubigo, -ginis*, rugină)

rubíl, -ă *adj.* de culoare galbenă-roșiatică. (<lat. *rubellus*)

rubín *s. n.* varietate roșie de corindon, foarte dur, folosită ca piatră prețioasă și în mecanica de precizie. (<it. *rubino*, germ. *Rubin*)

rubínin, -le *adj.* de culoarea rubinului; roșu-închis. (<*rubin* + *-iu*)

rúblă *s. f.* unitatea monetară a țărilor fostei U.R.S.S. (<rus. *rubl*)

RUBRI-/RUBRO- *elem. comp.* „roșu". (<fr. *rubri-*, *rubro-*, cf. lat. *ruber*, de culoare roșie)

rubrieá *vb. tr. (livr.)* a împărți în rubrici, a clasifica. — *rubricáre* s. f. (<fr. *rubriquer*)

rubricáriu *s. n. (livr.)* titlu în cerneală roșie al capitolelor unei opere. ● indice alfabetic. (<it. *rubricario*)

rubricatór *s. n.* ansamblu de rubrici, fiecare alcătuită după un anumit criteriu, în care se clasifică un material variat. (<engl. *rubricator*)

rubricatúră *s. f.* împărțire a unui registru, formular etc. în rubrici; liniatură. (<germ. *Rubrikatur*)

rúbrică *s. f.* **1.** despărțitură într-un registru, într-un formular, grafic etc. **2.** spațiu rezervat (permanent) într-o publicație periodică articolelor, comunicărilor etc. dintr-un anumit domeniu. (<fr. *rubrique*, germ. *Rubrik*, lat. *rubrica*, cretă roșie, ocru)

rubriflór, -ă *adj.* cu flori roșii. (<lat. *rubriflorus*)

RUBRO- v. r u b r i-.

rubrospinál, -ă *adj. fascicul* ~ = fascicul nervos care leagă nucleul roșu al pedunculilor cerebrali cu măduva. (<fr. *rubro-spinal*)

rubylíth *s. n. (electron.)* material special folosit pentru fotografierea prin transparență a planurilor circuitelor integrate. (<fr., engl. *rubylith*)

rúcsac *s. n.* sac de excursie, cu bretele, care se poartă pe spate. (<germ. *Rucksack*)

ruderál, -ă *adj.* (despre plante) care crește printre ruine, pe lîngă ziduri, pe grămezi de gunoi etc. (<fr. *rudéral*, cf. lat. *rudus*, dărîmătură)

rudiár *s. m.* gladiator care și-a redobîndit libertatea. (<lat. *rudiarius*)

rudimént *s. n.* **1.** *(pl.)* primele noțiuni ale unei științe, arte etc. **2.** *(biol.)* organ rudimentar. (<fr. *rudiment*, lat. *rudimentum*, începuturi, ucenicie)

rudimentár, -ă *adj.* care se află în stadiul inițial al dezvoltării; primitiv, neevoluat; grosolan. (<fr. *rudimentaire*)

rudimentárism *s. n.* rudimentaritate. (<fr. *rudimentarisme*)

rudimentarítate *s. f.* însușirea a tot ce este rudimentar. ● lipsă de finețe; rudimentarism. (<*rudimentar* + *-itate*)

rudíst *s. m.* moluscă lamelibranhiată fosilă din jurasic. (<fr. *rudiste*)

ruf *s. n.* suprastructură care ocupă o parte din lățimea unei nave și unde sînt amenajate încăperi pentru echipaj și pentru navigație. ● punte care ocupă parțial lățimea navei. (<fr. *rouf*, engl. *roof*)

ruflán, -ă *s. m. f.* mediator de legături amoroase; proxenet, codoș. ● decăzut, desfrînat. (<it. *ruffiano*)

ruflanésc, -ă *adj.* decăzut; dezmățat; declasat. (<it. *ruffianesco*)

ruflanísm *s. n.* caracter rufianesc; codoșlîc. (după it. *ruffianesimo*)

rugbi / rágbi / *s. n.* joc sportiv care se dispută între două echipe a cîte 15 (13 sau 8) jucători, cu o minge ovală care poate fi jucată cu mîna sau cu piciorul. — scris și *rugby*. (<fr., engl. *rugby*)

rugbíst *s. m.* jucător de rugbi. (<*rugbi* + *-ist*)

rugbístic, -ă *adj.* referitor la rugbi, de rugbi. (<*rugbi* + *-istic*)

rúgby *s. n.* v. r u g b i.

rugós, -oásă *adj.* aspru, zgrunțuros. (<fr. *rugueux*, lat. *rugosus*, zbîrcit)

rugozimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea rugozității. (<fr. *rugosimètre*)

rugozitáte *s. f.* **1.** starea unei suprafețe rugoase; asperitate. **2.** mică ridicătură, neregulată ca formă, de pe suprafața unui obiect. (<fr. *rugosité*, lat. *rugositas*)

rulá *vb. tr., refl.* **1.** a (se) dărăpăna, a (se) năruí, a (se) surpa. **2.** *(fig.)* a-și pierde, a face pe cineva să-și piardă averea; a sărăci. ● *(fig.)* a(-și) distruge sănătatea. — *ruináre* s. f. (<fr. *ruiner*)

ruínă *s. f.* **1.** ceea ce a rămas dintr-o construcție dărăpănată; dărîmătură. **2.** *(fig.)* pierdere a averii; distrugere, dezastru. (<lat. *ruina*, fr. *ruine*)

ruiniform, -ă *adj.* (despre relief) cu aspect de ruine, rezultînd prin dezagregarea rocilor dure. (<fr. *ruiniforme*)

ruj *s. n.* **1.** preparat cosmetic, în general de culoare roșie, folosit pentru colorarea buzelor. **2.** pastă din oxid de fier și de crom incorporată într-un liant, folosită în tehnica dentară. (<fr. *rouge*)

rujá *vb. refl.* a-și da cu ruj (pe buze). (<*ruj*)

rújă *s. f. (rar)* culoarea metalului incandescent. (<fr. *rouge*)

rujeólă *s. f.* boală infectocontagioasă (la copii), caracterizată prin febră ușoară și erupții roșii pe piele; *(pop.)* pojar. (<fr. *rougeole*)

rujeolós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de rujeolă. (<fr. *rougeoleux*)

rujét *s. n.* boală infecțioasă la porci, manifestată prin apariția unor pete roșcate și febră. (<fr. *rouget*)

rulá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a deplasa un corp prin rostogolire. ● (despre vehicule) a se deplasa prin rostogolirea roților sau a rolelor pe o cale fixă, sub acțiunea unei forțe de propulsie. ● a parcurge un anumit număr de kilometri cu un autovehicul. **2.** a înfășura, a face sul. ● *(croitorie)* a rotunji reverul unei haine, o piesă din stofă etc. **3.** a face să circule (fonduri bănești). **II.** *intr.* **1.** (despre filme) a fi proiectat pe ecran. **2.** (despre cicliști, atleți) a alerga relaxat și uniform. **3.** (despre nave, avioane) a se balansa în sens transversal; a avea ruliu. — *ruláre* s. f. (<fr. *rouler*)

ruládă *s. f.* **1.** prăjitură de forma unui sul, umplută cu dulceață, cremă etc. **2.** fel de mîncare preparat din mușchi de vacă sau de porc umplut cu tocătură, ouă fierte etc. și rulat, care se coace în cuptor. **3.** *(muz.)* ornament de coloratură, în ariile de operă și în tehnica de belcanto, constînd din cîntarea cu virtuozitate a mai multor note pe una și aceeași silabă. (<fr. *roulade*)

rulái *s. n.* **1.** circulație a unui vehicul terestru; *(p. ext.)* timpul și uzura cît acesta este în

circulație. ● deplasare a unui avion pe teren. ● alergare relaxată și uniformă a cicliștilor și atleților. 2. timpul scurs între două încărcări succesive ale unui vagon de marfă de cale ferată. 3. circulație a fondurilor bănești. (<fr. *roulage*)

rulánt, -ă *adj.* (despre sisteme tehnice) care se deplasează cu ajutorul unor organe de rostogolire. ○ *pod* ~ = macara mobilă prevăzută cu un pod, care poate deplasa greutăți pe orizontală; *material* ~ = totalitatea vehiculelor (locomotive, vagoane) care circulă pe liniile ferate. (<fr. *roulant*)

rulétă *s. f.* 1. panglică de pînză sau de oțel gradată, folosită pentru măsurarea distanțelor, care se poate înfășura pe un ax metalic înăuntrul unei cutii plate. 2. obiect folosit în unele jocuri de noroc, format dintr-un disc împărțit în compartimente colorate și numerotate și dintr-o bilă care se învîrtește o dată cu discul, indicînd la oprire numărul cîștigător; *(p. ext.)* jocul însuși. ○ ~ *rusească* = joc de noroc cu puternică implicație psihopatologică, în care partenerii mizează pe însăși viața lor, îndreptînd spre tîmplă un pistol automat încărcat cu un singur glonte, care are o poziție necunoscută. 3. mic instrument format dintr-o rotiță dințată, folosit în croitorie pentru desenarea tiparelor pe stofă, în bucătărie la tăierea aluatului etc. 4. curbă descrisă de un punct al unei curbe plane care se rostogolește fără alunecare pe o altă curbă fixă, cu care este coplanară. (<fr. *roulette*)

ruliu *s. n.* balans în jurul axului longitudinal al unei (aero)nave, sub influența unei forțe perturbatoare. (<fr. *roulis*)

rulmént *s. m.* 1. organ de mașină, compus din două inele concentrice separate prin bile sau role, cu aceleași dimensiuni, care transformă mișcarea de alunecare în mișcare de rostogolire. 2. *fond de* ~ = materiile prime și celelalte materiale necesare procesului de producție, precum și mijloacele bănești necesare funcționării continue a unei întreprinderi. (<fr. *roulement*)

rulótă *s. f.* vehicul-remorcă de turism, pe două roți, amenajat ca locuință. (<fr. *roulotte*)

rulóu *s. n.* 1. cilindru de lemn sau de metal care servește ca suport pentru deplasarea pieselor grele prin rostogolire. ● sul subțire de lemn pe care se înfășoară transperantul de la ferestre; *(p. ext.)* transperantul însuși. ● sul de hîrtie sau de carton în care se păstrau în trecut diplomele și documentele de formate mari. ● *(poligr.)* cilindru elastic impregnat cu cerneală. ● tăvălug, cilindru de presat. ● cilindru de cauciuc imprimat cu modele, folosit la zugrăvit. ● *(text.)* valț pentru aplicarea masei de încleiere. 2. obiect, material înfășurat în formă de sul. ● preparat culinar din carne sau aluat umplut cu frișcă ori cu cremă, care se rulează (1). 3. *(arhit.)* motiv ornamental constînd din șirurile curbe de vute care se încastrează unele în altele. 4. pieptănătură feminească în care părul este înfășurat ca un sul. (<fr. *rouleau*)

rulúră *s. f.* boală a arborilor constînd în dezlipirea straturilor lemnoase; crăpătură inelară. (<fr. *roulure*)

rumb *s. n. (mar.)* cart[1] (2). (<fr., engl. *rhumb*)

rumbatrón *s. n.* tub electronic folosit în dispozitivele de producere a curenților de foarte înaltă frecvență. (<fr. *rhumbatron*)

rúmbă *s. f.* dans cubanez de origine africană, sincopat și cu mișcare rapidă; melodia corespunzătoare. (<fr., sp. *rumba*)

rúmen *s. n.* primul compartiment al stomacului la rumegătoare. (<fr., lat. *rumen*)

rumináv. *vb. tr.* 1. (despre animale) a rumega. 2. *(fig.)* a medita asupra unui fapt. — *rumináre* s. f. (<fr. *ruminer*, lat. *ruminare*)

ruminál, -ă *adj.* referitor la ruminație. (<it. *ruminale*)

ruminație *s. f.* 1. ruminare, rumegat. 2. impulsiune de meditare nesfîrșită, inutilă, obositoare, pe o singură temă; persistență a unor idei, planuri obsedante. — var. *ruminațiune* s. f. (<fr. *rumination*, lat. *ruminatio*)

ruminațiúne *s. f.* v. ruminație.

ruminítă *s. f.* inflamație a rumenului. (<fr. *ruminite*)

rummy/rö-mi/ *s. n.* joc de societate cu cărți sau cu mici plăci prismatice de piatră, de lemn etc., marcate cu cifre de diferite culori. (<engl. *rummy*)

rumoáre *s. f.* zgomot confuz de voci care se aud în același timp, exprimînd nemulțumire, surpriză etc. (<fr. *rumeur*, lat. *rumor*, zgomot)

rumpént, -ă *adj. (biol.;* despre unele organe) care se rupe (neregulat). (<lat. *rumpens*, -*entis*, <*rumpere*, a rupe)

runcinát, -ă *adj.* (despre frunze) cu marginea inegal dințată, dinții dispuși asimetric și îndreptați spre baza limbului. (<lat. *runcinatus*)

rúndă *s. f.* 1. *(box, lupte, șah)* fiecare dintre reprizele din cadrul aceleiași competiții. 2. parte dintr-un șir de acțiuni, manifestări etc. de același fel. (<germ. *Runde*, fr. *round*)

rúndstrick *s. n.* mașină de tricotat circulară. (<germ. *Rundstrick*/maschine/)

rúndstuhl *s. n.* mașină de tricotat circulară cu maiete. (<germ. *Rundstuhl*)

rúne *s. f. pl.* caractere grafice folosite în cele mai vechi alfabete germanice și scandinave. (<germ. *Runen*, fr. *runes*, cf. scand. *raunen*, a murmura tainic, a descînta)

rúnic, -ă *adj.* cu caracter de rune, referitor la rune. (<fr. *runique*, germ. *runisch*)

runifórm, -ă *adj.* cu formă ce amintește de rune. (<fr. *runiforme*)

runológ, -ă *s. m. f.* specialist în runologie. (<germ. *Runolog*, fr. *runologue*)

runologíe *s. f.* studiul scrierii runice. (<germ. *Runologie*)

RUP(I)- *elem. comp.* „stîncă, bolovăniș". (<fr. *rup/i/-*, cf. lat. *rupes*, stîncă)

rupelián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul mijlociu al oligocenului. (<fr. *rupélien*, cf. *Rupel*, riu în Belgia)

rupéstru, -ă *adj.* 1. (despre plante) care crește pe stînci. 2. (despre desene, picturi etc.) executat pe pereții peșterilor sau pe stînci. ● (despre locuințe, temple, morminte etc.) săpat în stîncă, amenajat în grote. (<fr. *rupestre*)

rúpia *s. f.* boală de piele manifestată prin cruste purulente care, după ce cad, lasă răni sîngerinde. (<fr. *rupia*)

rupiáh *s. m.* unitatea monetară în Indonezia. (<engl. *rupiah* < cuv. sanscr.)

rupícol, -ă *adj.* (despre păsări, plante) care trăiește, crește pe stînci sau bolovănișuri. (<fr. *rupicole*)

rúpie *s. f.* unitatea monetară a unor țări (India, Mauritius, Pakistan și Sri Lanka). (<fr. *roupie* < cuv. hindi)

rupofobíe *s. f.* teamă obsedantă, maniacală de murdărie. (<fr. *rupophobie*, cf. gr. *rupos*, murdărie)

ruptíl, -ă *adj.* (despre fructe) care se rupe sau crapă cu ușurință. (<fr. *ruptile*, lat. *ruptilis*)

ruptór *s. n.* întrerupător care deschide și menține deschis un circuit electric, sub acțiunea și pe durata exercitării unei comenzi din exterior. (<fr. *rupteur*)

ruptúră *s. f.* **1.** rupere. **2.** separare, întrerupere a legăturilor de prietenie între persoane, state. **3.** *(med.)* lipsă de continuitate, intervenită brusc într-un organ. (<fr. *rupture*)

rurál, -ă *adj.* de (la) sat, sătesc; țărănesc. ● (despre plante) de cîmp. ● *(s. m.)* om de (la) țară. (<fr. *rural*, lat. *ruralis* < *rus*, *ruris*, cîmp, țară)

ruralísm *s. n.* *(livr.)* caracter rural; viață rurală; ruralitate. (<*rural* + *-ism*)

ruralitáte *s. f.* *(livr.)* ruralism. (<*rural* + *-itate*)

ruralizá *vb. tr.* *(livr.)* a da un aspect de sat. — *ruralizáre* s. f. (<fr. *ruraliser*)

rurbán, -ă *adj., s. n.* (zonă) situată între oraș și sat, în care funcțiile, activitățile și necesitățile urbane se împletesc cu cele rurale. (<*rur*/*al*/ + /*ur*/*ban*)

rurícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe cîmpii. (<fr. *ruricole*, cf. lat. *rus*, *ruris*, cîmpie)

rush/raș/ *s. n.* *(sport)* efort final al unui cal pentru a cîștiga cursa; asalt impetuos. (<engl. *rush*)

rusifícá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) asimila cu populația de limbă rusă. **II.** *tr.* **1.** a face să adopte instituțiile, obiceiurile Rusiei. **2.** a modifica (un cuvînt, o expresie etc.) după structura limbii ruse. — *rusificáre* s. f. (<fr. *russifier*)

rusísm *s. n.* cuvînt, expresie etc. împrumutate din limba rusă și neasimilate. (<rus. *rusizm*)

rusíst, -ă *s. m. f.* specialist în rusistică. (<rus. *rusist*)

rusístică *s. f.* studiul limbii și culturii rusești. (<rus. *russistika*)

rusofíl, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubește tot ceea ce este rusesc; filorus. (<fr. *russophile*)

rusofílie *s. f.* prietenie față de ruși. (<fr. *russophilie*)

rusofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște pe ruși și tot ceea ce este rusesc. (<engl. *russophobe*)

rusofobíe *s. f.* ură față de ruși. (<engl. *russophobia*)

rusofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă rusă. (<*rus* + *-fon*[2])

rusofonie *s. f.* faptul de a fi rusofon. ● colectivitate constituită de populațiile rusofone. (<*rusofon* + *-ie*)

russellián, -ă /ras-li-/ *adj.* care aparține filozofiei idealiste, operei lui Bertrand Russell. (<fr. *russélien*, cf. *Bertrand Russel*, filozof, matematician și scriitor engl.)

rústic, -ă **I.** *adj.* **1.** de (la), ca la țară; cîmpenesc; rustican. **2.** *(fig.)* simplu, necioplit, brut, grosolan. **II.** *s. f.* zidărie executată din blocuri masive de piatră, cu fața exterioară cioplită brut. (<fr. *rustique*, lat. *rusticus*, țărănesc)

rusticá *vb.* *(rar)* **I.** *tr.* a da un caracter brut, neprelucrat; a rusticiza; a rustifica. **II.** *intr.* a trăi la țară. (<it. *rusticare*)

rusticán, -ă *adj.* *(rar)* rustic. (<it. *rusticano*)

rusticísm *s. n.* *(rar)* cuvînt rustic. (<*rustic* + *-ism*)

rusticitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este rustic; *(fig.)* bădărănie. **2.** rezistență a unui animal sau a unei plante la intemperii. (<fr. *rusticité*)

rusticizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta caracter rustic. — *rusticizáre* s. f. (<engl. *rusticize*)

rustificá *vb. tr., intr.* a rustica (1). — *rustificáre* s. f. (<*rust*/*ic*/ + *-ifica*)

rusúlă *s. f.* numele unor ciuperci (unele comestibile) din familia agaricacee, cu pălăria tare, cărnoasă, de culoare galbenă, verde, roșie sau brună violacee; *(pop.)* vinețică. (<fr. *russule*, lat. *russula* < *russulus*, roșiatic)

rut *s. n.* perioada de împerechere la animale. (<fr. *rut*)

rutacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale erbacee, cuprinzînd lămîiul, portocalul, grepfrutul etc. (<fr. *rutacées*)

rútă *s. f.* drum urmat de un vehicul; traseu, ● direcție. (<fr. *route*)

ruténiu *s. n.* metal cenușiu, asemănător cu platina, foarte refractar, casabil și greu fuzibil, folosit la elaborarea unor aliaje, pentru contacte electrice etc. (<fr. *ruthénium*)

rutherford/rádăford/ *s. m.* unitate de măsură pentru radioactivitate, egală cu un milion de dezintegrări pe secundă emise de un element radioactiv. (<fr., engl. *rutherford*, cf. *E. Rutherford*, fizician engl.)

rutiér, -ă **I.** *adj.* referitor la drumuri, la șosele. ○ *transport* ~ = transport făcut pe șosea; *tractor* ~ = tractor rapid, în general cu roți, folosit în orașe și pe șosele la transportarea remorcilor. **II.** *s. m.* ciclist participant la întrecerile sportive care se desfășoară pe șosele. (<fr. *routier*)

rutierist *s. m.* tractorist cu drept de conducere pe șosele și în orașe. (<*rutier* + *-ist*)

rutíl *s. n.* bioxid natural de titan. (<fr. *rutile*)

rutilánt, -ă *adj.* de un roșu aprins. (<fr. *rutilant*, lat. *rutilans* < *rutilus*, roșcat)

rutilísm *s. n.* anomalie congenitală de pigmentație roșcată a părului. (<fr. *rutilisme*, cf. lat. *rutilus*, roșiatic)

rutiná *vb.* **I.** *tr. (rar)* a învăța prin rutină; a crea anumite deprinderi. **II.** *refl.* a căpăta rutină. (<fr. *routiner)*

rutinár, -ă *adj. (rar)* rutinier. (după fr. *routinier)*

rutinát, -ă *adj.* cu experiență; priceput, versat. (<*rutina)*

rutină[1] *s. f.* **1.** capacitate, îndeminare cîștigată printr-o practică îndelungată. ● *(depr.)* deprindere de a lucra, de a gîndi mecanic, mereu în același fel; respectare prea servilă a unor reguli și deprinderi învechite. v. m a n i e r i s m. **2.** *(inform.)* set de instrucțiuni din ansamblul unui program de prelucrare a datelor, care poate fi folosit la servirea mai multor programe, cînd operațiile sînt comune; (sub)program de folosință curentă sau repetitiv, care asigură o funcție bine definită. (<fr., engl. *routine)*

rutină[2] *s. f.* substanță chimică de origine vegetală folosită în farmacie ca diuretic, antihemoragic etc. (<fr. *rutine)*

rutiniér, -ă **I.** *adj.* șablonizat; rutinar. **II.** *s. m. f.* cel care lucrează numai prin rutină, sclav al automatismului. (<fr. *routinier)*

rutinism *s.n. (rar)* caracter rutinier. (<engl. *routinisme)*

ruz *s. n.* vale scurtă săpată pe flancul unui anticlinal. (<fr. *ruz)*

ryokán *s.n.* han tradițional japonez. (<engl. *ryokan* <cuv. jap.)

sabát *s. n.* **1.** simbătă, ultima zi a săptămînii la mozaici și la unii sectanți creștini, consacrată odihnei și ceremoniilor cultului. ● primul tratat din Talmud, referitor la aceste ceremonii. **2.** adunare de vrăjitoare care, după credințele din evul mediu, avea loc sîmbăta la miezul nopții; *(p. ext.)* hărmălaie, zarvă produsă de o adunare zgomotoasă. (<fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*, gr. *sabbaton* < ebr. *shabbat*, repaus)

sabátic, -ă *adj.* referitor la sabat, de sabat. ○ *an* ~ = an de studiu acordat periodic universitarilor din anumite state, în care aceștia sînt scutiți de obligații didactice. (<fr. *sabbatique*)

sabbatián, -ă *s. m. f.* membru al unei secte fondate în sec. IV de Sabbathios, care sărbătorea Paștele în aceeași zi cu evreii. (<fr. *sabbathien*)

sabbatianism *s. n.* doctrina sabbatienilor. (<fr. *sabbathianisme*)

sabeéni *s. m. pl.* membri ai mai multor secte religioase aparținînd sabeismului. (<fr. *sabéens*, cf. ebr. *çaba*, armata cerului, aram. *ç'ba*, a boteza)

sabeism *s. n.* cult al focului și al corpurilor cerești, practicat în vechime de caldeeni, perși etc. (<fr. *sabéisme*)

sabínă *s. f.* varietate de ienupăr din Europa meridională, ale cărui frunze au proprietăți medicinale. (<fr. *sabine*, lat. *sabina*)

sabinism *s. n.* intoxicație cu ulei de sabină. (<fr. *sabinisme*)

sabír *s. n.* limbă de circulație în bazinul mediteranean, compusă pe baza unui lexic italo-spaniol care conține și cuvinte arabe. (<fr. *sabir*, cf. sp. *saber*, a ști)

sablá *vb. tr.* a curăța suprafețele de beton sau metalice cu ajutorul unui jet de nisip sau din același material. — *sabláre* s. f. (<fr. *sabler*)

sabláj *s. n.* **1.** sablare. **2.** îndepărtare a resturilor de ipsos, silicați etc. de pe o piesă dentară turnată cu ajutorul unui jet de nisip sub presiune. (<fr. *sablage*)

sablánt *s. m.* jet de nisip folosit la sablare. (<*sabla* + *-ant*)

sablát *s. n.* sablare. ○ *mașină de* ~ = sablează. (<*sabla*)

sablatór, -oáre *s. m. f.* muncitor calificat în sablare. (<*sabla* + *-tor*)

sable /sabl/ *adj. inv., s. n.* (de) culoarea nisipului. (<fr. *sable*)

sablézã *s. f.* proiector de nisip cu aer comprimat; mașină de sablat. (<fr. *sableuse*)

sablózã *s. f.* enteropatie la animale, determinată de ingestia de nisip o dată cu furajele. (<fr. *sableuse*)

sabórd *s. n.* deschizătură (pătrată) în bordajul unei nave, servind la aerisirea, la încărcarea și descărcarea mărfurilor etc. (<fr. *sabord*)

sabordá *vb. tr.* a scufunda intenționat propria navă pentru a nu se zdrobi de stînci sau a nu fi capturată de inamic. — *sabordáre* s. f. (<fr. *saborder*)

sabordáj *s. n.* **1.** sabordare. **2.** găurire a corpului unei nave scufundate pentru a scoate încărcătura la suprafață. (<fr. *sabordage*)

sabót *s. m.* **1.** *(pl.)* încălțăminte din lemn (scobit). ● încălțăminte de protecție cu talpă de lemn. **2.** înveliș metalic care se fixează în vîrful unui pilot de lemn, de beton etc. pentru ca acesta să poată pătrunde mai ușor în pămînt. **3.** piesă de metal, de lemn etc. folosită pentru frînarea prin frecare a roților. **4.** organ al unei mașini agricole de recoltat, pentru rezemarea pe sol a aparatului de tăiere a plantelor. (<fr. *sabot*)

sabotá *vb. tr.* **1.** a împiedica, a submina, a frîna intenționat buna desfășurare a unei activități, a procesului de producție. **2.** a ciopli, a cresta traversele de cale ferată pentru fixarea șinelor. — *sabotáre* s. f. (<fr. *saboter*)

sabotáj *s. n.* distrugere, stricare conștientă a unui lucru, a unei mașini etc., pentru a zădărnici o acțiune, un proces etc. (<fr. *sabotage*)

sabotór[1], **-oáre** *adj., s. m. f.* (cel) care sabotează. (<fr. *saboteur*)

sabotór[2], **-oáre** *s. m. f.* lucrător feroviar care, în stații, oprește vagoanele cu ajutorul sabotului (3). (<*sabot* + *-tor*)

sabrér *s. m.* **1.** luptător cu sabia. ● *(curent)* scrimer specializat în probele de sabie. **2.** militar brutal și incult. (<fr. *sabreur*)

sabretáș *s. n.* mic săculeț plat de piele care se purta odinioară la centiron, lîngă sabie, la unele uniforme de cavalerie. (<fr. *sabretache*)

sabulícol, -ă *adj. (biol.; despre specii)* care crește, trăiește pe nisip. (<fr. *sabulicole*)

saburál, -ă *adj.* (despre limbă sau mucoase digestive, în anumite boli) cu aspect alb-gălbui nisipos. (<fr. *saburral*, cf. lat. *saburra*, lest)

sacadá *vb. intr. (livr.)* a vorbi, a acționa, a se manifesta sacadat. — *sacadáre* s. f. (<fr. *saccader*)

sacadát, -ă *adj.* (despre mișcări, vorbire etc.) cu întreruperi dese și scurte; intermitent. (<fr. *saccadé*)

sacádă *s. f. (livr.)* mișcare bruscă, neregulată, sacadată. (<fr. *saccade*)

sacelifórm, -ă *adj.* (despre fructe) în formă de săculeț. (<fr. *sacelliforme*, cf. lat. *saccellus*, săculeț)

sacélus *s. n.* capsulă monospermă cu dehiscență neregulată, la rupere. (<lat. *saccellus*)

sacerdót *s. m. (livr.)* preot. (<it. *sacerdote*, lat. *sacerdos*)

sacerdotál, -ă *adj. (livr.)* de preot, preoțesc. ● solemn, grav. (<fr. *sacerdotal*, lat. *sacerdotalis*)

sacerdotésă *s. f. (ant.)* preoteasă; vestală. (<it. *sacerdotessa*)

sacerdotísm *s. n.* caracter sacerdotal. ● *(pejor.)* credință în harul preoțesc sau în importanța preoției. (după engl. *sacerdotalism*)

sacerdóțiu *s. n.* **1.** rang, demnitate de preot. **2.** cler, preoțime. (<lat. *sacerdotium* < *sacerdos*, preot)

sachét *s. n. (rar)* pungulință, săculeț. (<fr. *sachet*)

saciíform, -ă *adj.* saciform. (<fr. *sacciforme*)

sacolévă *s. f.* navă de cabotaj în Levant, curbată și ridicată în partea dinapoi. (<fr. *sacolève*)

sacóm *s. n. (arhit.)* mulură în consolă. (<fr. *sacome*)

sacóșă *s. f.* mic sac de mînă, pentru cumpărături. (<fr. *sacoche*)

sacóu *s. n.* veston, haină bărbătească. (<germ. *Sakko*)

SACR(O)- *elem. comp.* „regiune sacrală". (<fr. *sacr/o/-*, cf. lat. *sacrum*, /osul/ sacru)

sacrál[1], -ă *adj.* referitor la sacrum; de (sau la) sacrum. (<germ. *sakral*)

sacrál[2], -ă *adj.* care imbracă un caracter sacru, care a fost sacralizat; sacrat. (<fr., germ. *sacral*)

sacralgíe *s. f.* durere în regiunea sacrală. (<engl. *sacralgia*)

sacralísm *s. n.* sacralitate. (<*sacral* + *-ism*)

sacralitáte *s. f.* caracter sacru; puritate sufletească; sacralism. (<it. *sacralità*)

sacralizá *vb. tr.* a atribui unui lucru profan caracter sacru. — *sacralizáre* s. f. (<fr. *sacraliser*)

sacralizáre *s. f. (med.)* tendință de asimilare a ultimei vertebre la prima vertebră din regiunea sacrală. (după fr. *sacralisation*)

sacraméntal *s. n.* (la catolici) taină bisericească. (<lat. *sacramentum*, fr. *sacrement*)

sacramentál, -ă *adj.* referitor la sacrament; *(p. ext.)* solemn. (<lat. *sacramentalis*, fr. *sacramentel*)

sacramentalitáte *s. f.* caracter sacramental. (<*sacramental* + *-itate*)

sacrárlu *s. n.* **1.** loc de rugăciune în casele romane. **2.** parte a unui templu unde se țineau obiectele sacre. (<lat. *sacrarium*)

sacrát, -ă *adj.* sacral[2]. (<fr. *sacré*)

sacrificá *vb.* **I.** *tr.* **1.** *(ant.)* a jertfi, a aduce ca prinos divinității animale (sau chiar oameni). **2.** a ucide un animal pentru anumite scopuri științifice sau pentru carne. **II.** *refl.* a renunța la ceva sau la cineva în favoarea altcuiva sau pentru a obține ceva. ● a se jertfi; a se devota. — *sacrificáre* s. f. (<lat. *sacrificare*, fr. *sacrifier*)

sacrificábil, -ă *adj.* care poate fi sacrificat. (<fr. *sacrificable*)

sacrificatór *adj., s. m. (ant.)* (preot) care oficia sacrificiile (1). (<fr. *sacrificateur*, lat. *sacrificator*)

sacrificiál, -ă *adj.* propriu unui sacrificiu (1). (<fr. *sacrificiel*)

sacrifíciu *s. n.* **1.** jertfă adusă unei divinități. **2.** renunțare benevolă la ceva în interesul cuiva. **3.** efort, cheltuială făcută în vederea unui scop oarecare. (<fr. *sacrifice*, lat. *sacrificium*)

sacrilég, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care săvîrșește un sacrilegiu; profanator; *(p. ext.)* nelegiuit, blestemat. (<lat. *sacrilegus*)

sacrilégiu *s. n.* necinstire, profanare a unui lucru considerat sfînt sau deosebit de scump. (<lat. *sacrilegium*, fr. *sacrilège*)

sacristán *s. m.* cel care are în grija sa sacristia unei biserici; paracliser. (<it. *sacristano*, lat. *sacristanus*)

sacristíe *s. f.* anexă a sanctuarului într-o biserică catolică, unde se păstrează obiectele și veșmintele de cult. (<lat. *sacristia*, fr. *sacristie*)

sacrococcigián, -ă *adj.* referitor la sacrum și la coccis. (<fr. *sacro-coccygien*)

sacrocoxalgíe *s. f.* artrită cronică a simfizei sacroiliace. (<fr. *sacro-coxalgie*)

sacroiliác, -ă *adj.* iliosacral. (<fr. *sacro-iliaque*)

sacrolombár, -ă *adj.* referitor la sacrum și la vertebrele lombare. (<fr. *sacro-lombaire*)

sacrosánct, -ă *adj.* sacru, sfînt; *(p. ext.)* intangibil, inviolabil. (<lat. *sacrosanctus*)

sacrosanctitáte *s. f.* caracter sacrosanct. (<*sacrosanct* + *-itate*)

sacrosciátic, -ă *adj.* (despre două ligamente ale bazinului) întins între sacrum și osul iliac. (<fr. *sacro-sciatique*)

sacrotomíe *s. f.* rezecție a unei părți a osului sacru. (<*sacro-* + *-tomie*)

sácru[1] *s. n.* v. s a c r u m.

sácru[2], -ă *adj.* **1.** cu caracter religios; sfînt. ○ *foc* ~ = *(fig.)* vocație, talent. **2.** *(fig.)* scump, venerat. (<lat. *sacer, -cra, -crum*)

sácrum *s. n.* os triunghiular situat la partea inferioară a coloanei vertebrale, care împreună cu oasele pelviene formează bazinul. — var. *sacru[1]* s. n. (<fr., lat. *sacrum*)

sacúl *s. n.* v. s a c u l ă.

saculár, -ă *adj.* referitor la o saculă. (<fr. *sacculaire*)

sacúlă *s. f.* **1.** *(anat.)* formațiune saciformă de dimensiuni mici. ● rest de cavitate generală *(celom)* la unele artropode etc. **2.** cavitate a urechii interne. — var. *sacul* s. n. (<fr. *saccule*, lat. *sacculus*, sac mic)

saculiíorm, -ă *adj.* în formă de mic sac, de veziculă; saciform. (<fr. *sacculiforme*)

saculínă *s. f.* specie de crustaceu parazit al crabilor, a cărui femelă are aspectul unui sac agățat de abdomenul animalului-gazdă. (<fr. *sacculine*)

sádic, -ă *adj.* care manifestă sadism. ● *(p. ext.*, și *s. m. f.)* care simte plăcere să chinuiască pe alții; de o cruzime extremă, rău. (<fr. *sadique*)

sadísm *s. n.* perversiune sexuală constînd în obținerea plăcerii prin chinuirea partenerului. ● *(p. ext.)* cruzime anormală, exagerată; plăcere patologică de a chinui. (<fr. *sadisme*, cf. *Sade*, scriitor fr.)

sadomasochísm *s. n.* sadism combinat cu masochism la același individ. (<fr. *sadomasochisme*)

sadomasochíst, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de sadomasochism. (<fr. *sadomasochiste*)

sadovenián, -ă *adj.* 1. propriu lui Sadoveanu. 2. care imită proza lui Sadoveanu. (<*Mihail Sadoveanu*, scriitor român + *-ian*)

saducheán *s. m.* saducheu. (<fr. *saducéen*)

saducheísm *s. n.* doctrină, concepție proprie saducheilor. (<fr. *saducéisme*)

saducheu *s. m.* membru al unei secte religioase mozaice, ostilă fariseismului și favorabilă elenismului, care nega nemurirea sufletului și viața viitoare și disprețuia practicile religioase; saducheean. (<it. *sadduceo*, lat. *sadducaei*)

safán *s. m.* animal rozător din familia sciuridelor, întîlnit în pădurile din America de Nord. (<germ. *Saphan* < cuv. ar.)

safári *s. n.* 1. expediție de vînătoare în Africa neagră. ● *(p. ext.)* excursie în timpul căreia se fac fotografii de animale sălbatice. 2. raliu automobilistic fără probe speciale, desfășurat mai ales pe continentul african, pe drumuri și în condiții dintre cele mai vitrege. (<fr. *safari* < cuv. afr., cf. ar. *safar*, a călători)

safén, -ă *adj., s. f.* (venă) care coboară pe partea mediană a coapsei, colectînd sîngele venelor superficiale ale piciorului. (<fr. *saphène*, cf. gr. *saphenes*, evident)

safenectomíe *s. f.* rezecție totală sau parțială a uneia dintre safene, în scopul suprimării varicelor. (<fr. *saphénectomie*)

sáfic, -ă *adj.* 1. care aparține poetei Safo; scris în maniera acesteia. ○ *vers* ~ = vers grec sau latin endecasilabic cu cinci picioare (trei trohei, doi iambi și o silabă), cu cezură după al doilea picior, folosit în poezia lirică; *strofă* ~*ă* = strofă compusă din trei versuri safice și unul adonic. 2. referitor la safism. (<fr. *saphique*, lat. *sapphicus*, gr. *sapphikos*)

safír *s. n.* 1. varietate albastră, transparentă, de corindon, folosită ca piatră prețioasă. 2. blană de nurcă de culoare albastră. (<fr. *saphir*, lat. *sapphirus*, gr. *sappheiros* < cuv. semitic)

safísm *s. n.* lesbianism. (<fr. *saphisme*, cf. *Safo*, poetă gr. din antichitate)

safrán *s. n.* *(mar.)* suprafața cîrmei care lucrează asupra apei. (<fr. *safran*)

safranínă *s. f.* colorant roșu sau roz-violet folosit pentru bumbac. (<fr. *safranine*)

sága *s. f. inv.* 1. totalitatea legendelor și tradițiilor popoarelor scandinave. ● proză narativă cuprinzînd asemenea povestiri și legende. 2. legende sau mituri ale altor țări; povestire, cronică. (<fr., scand. *saga*, germ. *Saga*)

sagáce *adj. inv. (livr.)* pătrunzător, ager la minte; perspicace. (<fr. *sagace*, lat. *sagax*, cu miros ascuțit)

sagacitáte *s. f. (livr.)* perspicacitate, agerime a minții. (<fr. *sagacité*, lat. *sagacitas*, ascuțime)

sagitál, -ă *adj. (anat.)* situat în plan vertical de simetrie. ○ *sutură* ~*ă* = sutură care unește cele două oase parietale. (<fr. *sagittal*, cf. lat. *sagitta*, săgeată)

sagitár *s. m.* arcaș în trupele auxiliare ale armatei romane. (<lat. *sagittarius* < *sagitta*, săgeată)

sagitária *s. f.* plantă erbacee din apele dulci, calme, cu frunze aeriene în formă de vîrf de săgeată; varietate de stînjenel. (<fr. *sagittaire*)

sagitát, -ă *adj.* (despre frunze) în formă de săgeată. (<fr. *sagitté*)

sagó *s. n.* v. sagu.

sagotiér *s. m.* palmier din a cărui măduvă se extrage o materie făinoasă foarte hrănitoare. (<fr. *sagoutier*)

sagú *s. n. inv.* produs comestibil preparat din fecula sagotierului, care se consumă fiert în supă sau în lapte. — var. *sago* s. n. (<fr. *sagou*, port. *sagu* < cuv. malaiez)

saguín *s. m.* maimuță mică din America de Sud, cu smocuri de păr la urechi. (<fr. *sagouin*, port. *saguin* < cuv. tupi)

ságum *s. n.* manta scurtă romană și galică care se prindea pe umăr cu o broșă. (<lat., fr. *sagum* <cuv. galic)

saharián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor din Sahara. II. *adj.* ● *(p. ext.;* despre căldură) extrem. ○ *(limbi ~ene)* = limbi negro-africane vorbite la nord și vest de lacul Ciad și în sudul deșertului Libiei. III. *s. f.* haină ușoară de pînză, cu epoleți și mîneci scurte. (<fr. *saharien*)

sahél *s. n.* regiune la marginea deșertului saharian, cu un climat de tranziție între climatul deșertic și cel al savanei. (<fr. *sahél*, cf. ar. *sahel*, fîșie)

sahelián, -ă I. *adj.* din Sahel, propriu sahelului. II. *adj., s. n.* (din) primul etaj al pliocenului inferior din nordul Africii, de facies marin. (<fr. *sahélien*)

sahíb/sa-íb/ *s. m.* (în limbajul colonial britanic) stăpîn, domn; *(p. ext.)* om alb; european. (<engl. *sahib*<cuv. hindi)

saíga *s. f.* antilopă din Orient cu botul mare, cocoșat. (<fr. *saïga*)

salmíri *s. m.* maimuță mică din America tropicală, cu coada lungă, neprehensilă; maimuță cu cap de mort. (<fr. *saïmiri* < cuv. tupi)

saínète *s. f.* mică piesă comică, cu muzică și dans, în teatrul spaniol. (<fr. *saynète*, sp. *sainete*)

saint-bernard /sen-bernár/ *s. m.* bernardin[2]. (<fr. *saint-bernard*)

saint-simonián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al saint-simonismului. (<fr. *saint-simonien*)

saint-simonísm *s. n.* doctrină socialist-utopică, care considera că societatea viitoare se va întemeia pe marea industrie planificată, pe participarea la muncă a tuturor membrilor societății și pe repartiția după muncă, cu păstrarea totuși a proprietății private și a claselor, progresul societății fiind determinat de știință și de rațiunea umană. (<fr. *saint-simonisme*, cf *Saint-Simon*, socialist utopic fr.)

saké *s. n.* băutură alcoolică japoneză pe bază de orez fermentat, care se bea de obicei fierbinte. (<fr. *saké* < cuv. jap.)

saki *s. m.* maimuță cu barbă lungă și coadă stufoasă, din America de Sud. (<fr. *saki* < cuv. tupi)

salacitáte *s. f. (rar)* înclinare (irezistibilă) spre plăcerile sexuale. (<fr. *salacité*)

saládă *s. f.* cască rotundă, purtată în sec. XV. (<fr. *salade*)

salamándră *s. f.* mic batracian, asemănător șopîrlei, care trăiește prin locuri umede și întunecoase. (<fr. *salamandre*, lat. *salamandra*)

salangână *s. f.* pasăre răspîndită în Asia și Oceania, care își face cuibul din frunze și fire de păr lipite cu salivă, cunoscut sub denumirea de „cuib de rîndunele". (<germ. *Salangane*, fr. *salangane* < cuv. filipinez)

salarlá *vb. tr. (rar)* a salariza. (<fr. *salarier*)

salariál, -ă *adj.* referitor la salariu. (<fr. *salarial*)

salariát, -ă I. *adj., s. m. f.* (muncitor, lucrător, funcționar etc.) care primește un salariu. II. *adj.* (despre muncă) recompensată, plătită cu un salariu. (<fr. *salarié*)

salárlu *s. n.* retribuție pe care o primește regulat cineva pentru munca depusă (în mod permanent undeva); leafă. (<fr. *salaire*, lat. *salarium*)

salarizá *vb. tr.* a plăti cuiva un salariu; a salaria. — *salarizáre* s. f. (după fr. *salarier*)

sálă *s. f.* 1. încăpere mare destinată spectacolelor, unor manifestări sportive etc. ● totalitatea persoanelor adunate într-o sală (1). 2. încăpere mare într-un apartament; antreu, vestibul. 3. coridor. (<fr. *salle*, it. *salla*)

salbándă *s. f.* zonă de contact între un filon și roca pe care o străbate. (<germ. *Salband*)

SALE- v. s a l i-.

saleduct *s. n.* conductă pentru transportul sărămurii în unele combinate chimice. (<*sale-* + *(con)duct*)

saléu *s. n.* preparat alimentar din aluat sărat, modelat în formă de bastonașe. (<fr. *salé*)

SALI-/SALE- *elem. comp.* „sare". (<fr. *sali-*, *sale-*, cf. lat. *sal*)

sálică *adj. legea ~ă* = lege respectată în teritoriile ocupate de luptătorii franci din Galia, prin care femeile erau excluse de la succesiunea pămînturilor și de la tronul Franței. (<fr. *salique*, lat. *salicus*)

salicacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, cuprinzînd sălciile și plopii. (<fr. *salicacées*, cf. lat. *salix*, salcie)

salicilanilidă *s. f.* produs chimic obținut prin acțiunea acidului salicilic asupra anilinei, folosit ca antipiretic; salifebrină. (<fr. *salicylanilide*)

salicilát *s. m.* sare sau ester al acidului salicilic. (<fr. *salicylate*)

salicilemíe *s. f.* prezența salicilatului în sînge. (<fr. *salicylémie*)

salicílic *adj. acid ~* = acid organic derivat din fenol, folosit în industria coloranților, a conservelor alimentare și în medicină ca antiseptic. (<fr. *salicylique*)

salicilotorapíe *s. f.* folosirea terapeutică a salicilatilor. (<fr. *salicylothérapie*)

salicínă *s. f.* glicozid cu însușiri febrifuge și antireumatice, obținut din scoarța de salcie sau sintetic, din acid salicilic: salicozidă. (<fr. *salicyne*)

salicozídă *s. f.* salicină. (<fr. *salicoside*)

salidiurétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care sporește eliminarea urinară a electroliților, în special a clorurii de sodiu. (<fr. *salidiurétique*)

saliéni *s. m. pl. (ant.)* colegiu de 12 preoți ai cultului zeului Marte, păstrători ai scuturilor sacre și conducători ai dansurilor războinice la sărbătoarea acestuia: salii. (<fr. *saliens*, lat. *salii*)

salifebrínă *s. f.* salicilanilidă. (<fr. *salifébrine*)

salifér, -ă *adj.* care conține sare. (<fr. *salifère*)

salifiábil, -ă *adj. (chim.)* care produce săruri. (<fr. *salifiable*)

salifícá *vb. tr.* a combina o bază cu un acid pentru a obține o sare. — *salificáre* s. f. (<fr. *salifier*)

salificáție *s. f.* salificare. (<fr. *salification*)

salifiére *s. f.* separare a coloizilor dintr-o soluție prin adăugare de electroliți, alcool etc.; salificare. (după fr. *salifier*)

saligenínă *s. f.* substanță obținută din scoarța și frunzele de salcie prin hidroliza salicinei sau sintetic, folosită ca anestezic și antireumatic; saligenol. (<fr. *saligénine*)

saligenól *s. m.* saligenină. (<fr. *saligénol*)

sálii *s. m. pl.* salieni. (<lat. *salii*)

salín, -ă I. *adj.* 1. care conține sare. 2. *(chim.)* care are caracter de sare. 3. (despre plante) care crește pe un teren care conține sare. II. *s. f.* complex de construcții, instalații etc. destinate exploatării unui zăcămînt de sare; mină de sare. (<fr. *salin*, /II/ germ. *Saline*, lat. *salinae*)

salinifér, -ă *adj.* (despre terenuri) care conține sare, bogat în sare. (<fr. *salinifère*)

salinitáte *s. f.* concentrația în săruri a unei soluții, a unei ape sau a unui sol. (<fr. *salinité*)

salinizá *vb. tr., refl.* (despre sol) a face să devină, a deveni salin; a se îmbiba cu săruri solubile pe care le conține în soluție apa de irigare. — *salinizáre* s. f. (<fr. *saliniser*)

salinométru *s. n.* areometru pentru determinarea salinității. (<fr. *salinomètre*)

salipirínă *s. f.* salicilat de antipirină, folosit ca analgezic și antireumatic. (<fr. *salipyrine*, germ. *Salipyrin*)

saliretínă *s. f.* rășină sintetică obținută prin acțiunea acizilor diluați asupra saligeninei, folosită în industria lacurilor. (<fr. *salirétine*)

salítru *s. n.* sulfat de magneziu. (<it. *salitro*)

salivá *vb. intr.* a produce (multă) salivă. — *saliváre* s. f. (<fr. *saliver*, lat. *salivare*)

salivár, -ă *adj.* referitor la salivă. ○ *glande ~e* = glande situate sub limbă, care secretă saliva. (<fr. *salivaire*, lat. *salivarius*)

salivá|ie *s. f.* secreție salivară. (<fr. *salivation*, lat. *salivatio*)

salivă *s. f.* lichid puțin vîscos, care umezește gura, secretat de glandele salivare. (<fr. *salive*, lat. *saliva*)

salmastrícol, -ă *adj. (biol.)* care trăiește în ape salmastre. (<it. *salmastricolo*)

salmástru, -ă *adj.* (despre ape, lacuri, lagune) cu salinitate intermediară între salinitatea apelor dulci și a celor marine, puțin sărat. (<it. *salmastro*, lat. *salmaster*)

salmiác *s. n.* clorură naturală de amoniu *(pop.)* țipirig. (<germ. *Salmiak*)

salmonélă *s. f.* gen de bacterii în formă de bastonaș, care provoacă febra tifoidă, paratifozele etc. (<fr. *salmonelle*)

salmonelóză *s. f.* boală infecțioasă provocată de salmonelă la animale și păsări, transmisibilă și omului, putînd provoca accidente intestinale sau abortive; paratifoză. (<fr. *salmonellose*)

SALMONI- *elem. comp.* „păstrăv". (<fr. *salmoni-*, cf. lat. *salmo*, *-onis*, somon)

salmonícol, -ă *adj.* referitor la salmonicultură. (<fr. *salmonicole*)

salmonicultór, -oáre *s. m. f.* specialist în salmonicultură. (<fr. *salmoniculteur*)

salmonicultúră *s. f.* creșterea rațională a salmonidelor. (<fr. *salmoniculture*)

salmonídе *s. n. pl.* familie de pești răpitori teleosteeni, cu corpul fusiform, căreia îi aparțin somonul, păstrăvul, lipanul etc. (<fr. *salmonidés*)

salofén *s. n.* antiseptic intestinal pe bază de acid salicilic. (<fr. *salophène*)

salól *s. m.* salicilat de fenol folosit ca antiseptic. (<fr. *salol*)

salón *s. n.* **1.** cameră frumos mobilată în care se primesc musafiri. **2.** sală publică în care se organizează baluri, reuniuni etc. ● sală în care se organizează expoziții de pictură, de sculptură etc.; *(p. ext.)* expoziția însăși. **3.** cenaclu literar, artistic, filozofic etc. **4.** sală în care se desfășoară unele activități profesionale destinate publicului. **5.** cameră mare cu paturi pentru bolnavi într-un spital. (<fr. *salon*)

salonárd, -ă **I.** *adj. (rar)* de salon. **II.** *s. m. f. (peior.)* om de lume, monden, care frecventează saloanele. (<fr. *salonnard*)

saloon/-lún/ *s. n.* cîrciumă, bar în vestul american (în special în filmele western). (< amer. *saloon*)

salopétă *s. f.* haină de lucru care se îmbracă pe deasupra hainelor obișnuite. (<fr. *salopette*)

salpetráj *s. n.* formarea de salpetru pe suprafața unor construcții sau terenuri. (<fr. *salpêtrage*)

salpetrós, -oásă *adj.* care conține salpetru. (<fr. *salpêtreux*)

salpétru *s. n.* azotat natural de sodiu sau de potasiu și sintetic, de calciu sau de amoniu. (<fr. *salpêtre*, cf. lat. *sal*, sare; *petra*, piatră)

SALPING(O)- *elem. comp.* „trompă (uterină)", „salpinx". (<fr. *salping/o/-*, cf. gr. *salpinx*, *-ingos*, trompă)

salpínge *s. n.* v. salpinx.

salpingectomíe *s. f.* ablațiune (totală sau parțială) a trompelor uterine. (<fr. *salpingectomie*)

salpinglán, -ă *adj.* referitor la trompele uterine. (<fr. *salpingien*)

salpingítă *s. f.* inflamație a trompelor uterine. (<fr. *salpingite*)

salpingocél *s. n.* hernie a trompei uterine. (<fr. *salpingocèle*)

salpingografíe *s. f.* radiografie a trompelor uterine cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *salpingographie*)

salpingográmă *s. f.* rezultatul unei salpingografii. (<engl. *salpingogram*)

salpingolíză *s. f.* desfacere chirurgicală a aderențelor care fixează trompa uterină de organele din jur. (<fr. *salpingolysis*)

salpingoncostomíe *s. f.* creare chirurgicală a unui orificiu artificial după rezecția parțială a trompei uterine. (<*salpingo-* + *neo-* + *-stomie*)

salpingoovariectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a trompelor și a ovarelor. (<fr. *salpingo-ovariectomie*)

salpingoovarioplexíe *s. f.* fixare chirurgicală a ovarului la trompă. (<fr. *salpingo-ovariopexie*)

salpingoovarítă *s. f.* anexită. (<fr. *salpingo-ovarite*)

salpingopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a trompei uterine la organele vecine. (<engl. *salpingopexy*)

salpingoplástie *s. f.* intervenție chirurgicală pentru a restabili permeabilitatea tubară, în caz de sterilitate, prin obstrucție. (<fr. *salpingoplastie*)

salpingorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a trompei uterine. (<fr. *salpingorraphie*)

salpingoscóp *s. n.* aparat folosit în salpingoscopie. (<fr. *salpingoscope*)

salpingoscopíe *s. f.* explorare vizuală cu ajutorul salpingoscopului a orificiului intern al trompei lui Eustache. (<fr. *salpingoscopie*)

salpingostomíe *s. f* intervenție chirurgicală plastică avînd ca scop refacerea unui orificiu tubar și legarea lui cu ovarul. (<fr. *salpingostomie*)

salpingotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a trompei uterine. (<fr. *salpingotomie*)

sálpinx *s. n.* **1.** instrument muzical de suflat cu tubul drept, de formă conică și cu pavilionul mic. **2.** formație anatomică în formă de tub (trompă uterină, trompa lui Eustache). — var. *salpinge* s. n. (<fr. *salpinx*, it. *salpinge*)

sálsa *s. f. (muz.)* combinație modernă între vechile sonorități cubaneze și cele portoricane, conturată după 1970, cu o insistentă tentă ritmică. (<it., sp. *salsa*)

salsólă *s. f.* plantă erbacee cu frunze spinoase și flori verzui, alburii sau roșietice: *(pop.)* săricică. (<fr., lat. *salsola* < *salsus*, sărat)

salsolínă *s. f.* alcaloid extras din salsolă, folosit ca medicament pentru scăderea tensiunii arteriale, a excitabilității sistemului nervos etc. (<fr. *salsoline*)

salsuginós, -oásă *adj.* impregnat cu sare marină. (<fr. *salsugineux*, cf. lat. *salsugo*, sărătură)

salt *s. n.* **1.** mișcare bruscă, cu detentă musculară, prin care cineva se desprinde de la pămînt, sărind pe loc sau deplasîndu-se. **2.** săritură, cădere în vid (cu parașuta). **3.** trecere bruscă, fără grade intermediare. ◇ ~ *calitativ* = moment, stadiu necesar al dezvoltării în natură, în societate și gîndire, constînd în schimbarea calității unui obiect sau proces, pregătită și determinată de schimbările cantitative. **4.** *(inform.)* ruptură de frecvență care intervine într-un program ca urmare a unei instrucțiuni de înlănțuire. (<lat. *saltus*, it. *salto*, după fr. *saut*)

saltándo *adv. (muz.;* la instrumentele cu coarde) săltînd cu arcușul desprins ușor de coardă; saltato. (<it. *saltando*)

saltarèllo *s. n.* vechi dans italian cu sărituri, în tempo rapid; melodia corespunzătoare. ● (în sec. XV—XVI) parte dintr-o suită instrumentală, urmînd după un dans mai lent. (<it. *saltarello*, cf. lat. *saltare*, a sări)

saltáto *adv. (muz.)* saltando. (<it. *saltato*)

saltatór *adj. (anat.)* care servește pentru salturi. (<fr. *saltatoire*, cf. lat. *saltator*, dansator)

saltáție *s. f.* **1.** artă romană care îngloba dansul, pantomima și oratoriul. **2.** deplasare prin salturi a particulelor antrenate de un curent de apă sau de aer. (<fr. *saltation*, lat. *saltatio*, dans)

saltaționísm *s. n.* concepție în biologie care admite că evoluția cunoaște o serie de perioade de stabilitate, urmate de scurte momente de mutații genetice importante, soldate cu apariția de caractere ce depășesc granițele de specie, familie, ordin etc.; punctualism. (<*saltație* + *-onism*)

saltigrád, -ă *adj.* (despre animale) care merge prin salturi. (<fr. *saltigrade*, cf. lat. *saltus*, săritură)

saltimbáne *s. m.* **1.** actor de circ, acrobat; scamator. **2.** *(fig.)* șarlatan politic, pehlivan. (<fr. *saltimbanque*, it. *saltimbanco*)

sálto *s. n. (muz.)* prescurtare a unei lucrări, efectuată de obicei de executanți după aprecierea lor. (<it. *salto*, săritură)

sálță *s. f.* erupție de noroi, însoțită de emanații de gaze, în unele regiuni petrolifere sau gazifere; vulcan noroios. (<it. *salza*)

salubritáte *s. f.* **1.** însușirea de a fi salubru; curățenie. ● stare generală favorabilă sănătății, condițiilor igienice; sănătate. **2.** serviciu public care are în grijă curățenia unui oraș. (<fr. *salubrité*, lat. *salubritas*)

salubrizá *vb. tr.* a face salubru mediul de viață și de muncă. — *salubrizáre* s. f. (<*salubru* + *-iza*)

salúbru, -ă *adj.* igienic, curat; sănătos. (<fr. *salubre*, lat. *salubris*)

salúki *s. m.* ogar persan, cu o siluetă de mare frumusețe, cu care se vinează gazelele. (<germ. *Saluki* < cuv. pers.)

salurétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care ajută secreția renală de sodiu. (<fr. *salurétique*)

salút *s. n.* cuvînt, frază, gest cu care se salută. ● cuvîntare cu care se salută o adunare, se întîmpină un oaspete etc. (<fr. *salut*, lat. *salus, -utis*, sănătate)

salutá *vb. tr.* a da cuiva un semn de respect, de considerație, rostind un cuvînt, o frază, o formulă uzuală de politețe, de simpatie etc. la întîlnire sau la despărțire. ● *(fig.)* a întîmpina (ceva) cu bucurie, cu o manifestație vie. (<lat., it. *salutare*)

salutár, -ă *adj.* salvator, folositor vieții și sănătății; bun pentru a conserva sau stabili sănătatea fizică ori morală. (<fr. *salutaire*, lat. *salutaris*, binefăcător)

salutáre *s. f.* acțiunea, faptul de a saluta; (formulă de) salut. ● *(pl.)* expresie de politețe transmisă prin scris sau prin cineva unei persoane. (<*saluta*)

salutáție *s. f.* formulă de salut, de adresare, într-o scrisoare etc. — var. *salutațiune* s. f. (<fr. *salutation*, lat. *salutatio*)

salutațiúne *s. f.* v. salutație.

salutiér *s. n.* navă mică utilizată de pescari (în mările nordice). (<fr. *salutier*)

salvá *vb. tr.* a scăpa, a scoate (pe cineva sau ceva) din primejdie, din încurcătură etc. ○ *a* ~ *aparențele* = a face față; a ascunde realitatea prezentînd numai aspectul voit. **II.** *refl.* a se scăpa singur dintr-o primejdie. (<lat., it. *salvare*)

salvábil, -ă *adj.* care poate fi salvat. (<it. *salvabile*)

salvamár I. *s. n.* serviciu specializat pentru salvarea celor care sînt în pericol de a se îneca în mare. **II.** *s. m.* salvamarist. (<*salva* + *mar*/*e*/)

salvamarist *s. m.* persoană calificată care lucrează în cadrul salvamarului; salvamar (II). (<*salvamar* + *-ist*)

salvamónt *s. n.* organizație pentru salvarea celor rătăciți sau surprinși de viscole ori avalanșe în munți. (<*salva* + *mont*/*an*/)

salvamontíst, -ă *adj., s. m. f.* (persoană calificată, client) din cadrul salvamontului. (<*salvamont* + *-ist*)

salváre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) salva; obiect, ființă, circumstanță salvatoare. **2.** serviciu medical care dă primul ajutor celor accidentați sau bolnavilor în stare foarte gravă. **3.** camionetă amenajată pentru transportul celor accidentați sau bolnavi, la un spital de urgență. (<*salva*)

salvarsán *s. n.* derivat organic al arsenicului, folosit ca medicament în tratamentul sifilisului. (<germ. *Salvarsan*, n. com.)

salvatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care salvează sau poate salva. (<fr. *salvateur*, lat. *salvator*)

sálvă *s. f.* serie de lovituri trase simultan cu două sau mai multe arme de foc. ○ ~ *de salut* = salvă trasă fără proiectile, în diferite ocazii festive. (<fr. *salve*)

salvcondúct *s. n.* document care acorda cuiva, în trecut, dreptul de liberă trecere pe un teritoriu străin sau într-o zonă de război. (<it. *salvacondotto*, după fr. *sauf-conduit*)

sálve *interj. (fam.)* salutare! salut! (<lat. *salve*, bine)

salvgardá *vb. tr.* a salva; a proteja, a lua sub ocrotirea sa. — *salvgardáre* s. f. (<it. *salvaguardare*, după fr. *sauvegarder*)

sálvie *s. f.* plantă erbacee ornamentală cu flori roșii sau violete, din familia labiatelor. (<lat. *salvia*)

samádhi *s. n.* dans yoga, mod de contemplație prin întreruperea activității cugetării, în care se realizează contopirea subiectului cu obiectul. (<fr. *samadhi* < cuv. sanscr.)

samără *s. f.* fruct uscat, indehiscent, lățit ca o aripă subțire în jurul seminței sau numai într-o parte a acesteia. (<fr. *samare*, lat. *samara*, sămînță de ulm)

samarifér, -ă *adj.* (despre plante) care poartă samare. (<fr. *samarifère*)

samariteán, -ă *adj., s. m. f.* 1. (locuitor) din Samaria, oraș și regiune în Palestina. 2. om săritor, milos, gata de a ajuta; filantrop. ● *(s. f.)* limbă vorbită de samariteni (1). (<fr. *samaritain*)

samáriu *s. n.* element chimic din grupa lantanidelor. (<fr. *samarium*)

sámbă *s. f.* dans modern, stilizat după dansul popular brazilian, cu ritm viu, discontinuu și sincopat; melodia corespunzătoare. (<fr., port. *samba* < cuv. braz.)

sámbo[1] *s. n.* luptă sportivă, răspîndită în fosta U.R.S.S., care se aseamănă cu jiu-jitsu. (<fr. *sambo*, cf. rus. *samozașcita bezorujiia*, autoapărare fără arme)

sámbo[2] *s. m. inv.* individ născut din căsătoria unui amerindian cu un negroid sau cu un mulatru; zambo, cafuzo. (<sp. *zambo*)

sambúc *s. n.* punte volantă a unei mașini de război medievale, care se lăsa dintr-un turn de asediu pe zidurile cetății asediate. (<fr. *sambuque*, lat. *sambuca*, gr. *sambuke*)

samizdát *s. n.* ansamblu de mijloace folosite în fosta U.R.S.S. pentru difuzarea operelor interzise de cenzură. (<rus. *samizdat*)

samoán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Samoa; samoed. ● *(s. f.)* limbă polineziană vorbită în Samoa. (<fr. *samoane*, cf. *Samoa*, arhipelag în Oc. Pacific)

samoéd, -ă *adj., s. m. f.* samoan. (<germ. *Samojede*)

sampán *s. n.* mică navă cu vele folosită în Extremul Orient pentru traversarea fluviilor și comunicația între insule, servind uneori ca locuință întregii familii. (<engl., fr. *sampan* < cuv. chin.)

samsará *s. f.* doctrină brahmanică și budistă privitoare la transmigrația sufletului. (<fr. *samsara* < cuv. sanscr.)

samsón *s. n.* varietate de struguri cu boabele mari, cilindrice, negre. (<fr. *samson*)

samurái *s. m.* membru al unei caste feudale militariste din Japonia înainte de revoluția din 1868. (<fr. *samuraï* < cuv. jap.)

sanatoriál, -ă *adj.* referitor la sanatoriu; cu regim de sanatoriu. (<fr. *sanatorial*)

sanatóriu *s. n.* instituție medicală (la munte, la mare etc.); spital pentru cura igieno-dietetică a tuberculozei; (în trecut) spital particular. (<fr., engl. *sanatorium*, germ. *Sanatorium*)

sanatorizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) interna într-un sanatoriu. — *sanatorizáre* s. f. (<*sanatoriu* + *-iza*)

sánbenito *s. n. inv.* tunică galbenă, din pînză de sac, care se punea celor condamnați de inchiziție. ● condamnare. (<it. *sanbenito*, sp., fr. *san-benito*)

sanctificá *vb. tr.* 1. a trece pe cineva în rîndul sfinților, a sfinți. 2. *(livr.)* a consfinți. — *sanctificáre* s. f. (<lat. *sanctificare*, fr. *sanctifier*)

sanctificatór, -oáre *adj.* care sanctifică. (<fr. *sanctificateur*)

sanctitáte *s. f.* 1. sfințenie. 2. titlu dat papilor și patriarhilor. (<lat. *sanctitas*)

sanctuár *s. n.* 1. loc într-un templu sau într-o biserică consacrat ceremoniilor religioase; altar, loc sfînt. 2. *(fig.)* loc inviolabil. (<lat. *sanctuarium*)

sánctus *s. n.* imn solemn, provenind din vechile cîntări ebraice, care formează secțiunea a patra a unei mise catolice. (<lat. *sanctus*, sfînt)

sancționá *vb. tr.* 1. a aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție etc. printr-o semnătură autorizată; a ratifica. ● *(p. ext.)* a accepta, a recunoaște drept valabil, just etc.; a consacra. 2. *(jur.)* a pedepsi; *(p. ext.)* a dezaproba. — *sancționáre* s. f. (<fr. *sanctionner*)

sancționábil, -ă *adj. (jur.)* pasibil de o sancțiune. (<*sancționa* + *-bil*)

sancționatór, -oáre *adj.* referitor la sancțiuni, care recurge la sancțiuni. (<*sancționa* + *-tor*)

sancțiúne *s. f.* 1. confirmare a unui act de către o autoritate superioară celei care l-a emis. ● aprobare, întărire, consfințire. 2. măsură de constrîngere aplicată ca urmare a nerespectării unei obligații asumate; *(p. ext.)* pedeapsă. (<fr. *sanction*, lat. *sanctio*)

sanculót /-cü-/ *s. m.* nume dat, sub Convenție, de aristocrați revoluționarilor francezi din cadrul mișcării populare din timpul revoluției de la sfîrșitul sec. XVIII. (<fr. *sans-culotte*)

sandálă *s. f.* încălțăminte de vară alcătuită dintr-o talpă legată de picior cu niște curele de piele sau de pînză. (<fr. *sandale*)

sandaliformă, -ă *adj.* în formă de sandală. (<fr. *sandaliforme*)

sandarác *s. n.* rășină naturală extrasă dintr-o specie de tuia din Africa și Australia, folosită în industria lacurilor, a vopselelor etc. (<fr. *sandaraque*)

sandóu *s. n.* cablu elastic, din fire de cauciuc paralele, împrăcat într-o țesătură din fire de in sau de bumbac. (<fr. *sandow*)

sándră *s. f.* cîmpie constituită din nisip și pietriș la periferia ghețarilor, în fața morenelor frontale. (<fr. *sandre*, germ. *Sandr*, cf. sued. *sander*)

sándviș/sándvici I. *s. n.* 1. felii de pîine (unse cu unt) între care s-a pus o bucată de carne, de brînză etc. 2. *(tehn.)* suprapunere de materiale diferite. **II.** *adj.* (despre un material) constituit dintr-o inimă foarte slabă cuprinsă între două plăci mai rezistente. (<fr., engl. *sandwich*, cf. *Sandwich*, conte engl.)

sanepíd *s. n.* instituție sanitară care are în grijă igiena publică și combaterea bolilor contagioase. (<*san(itar)* + *epid(emiologic)*)

sanforizá *vb. tr.* a aplica (țesăturilor de bumbac) operația de sanforizare. (<fr. *sanforiser*)

sanforizáre *s. f.* stabilizare la apretare a dimensiunilor unei țesături de bumbac. (<*sanforiza*)

sanghín, -ă *adj.* v. sangvin.

sanghinár, -ă *adj.* v. sangvinar.

sanghínic, -ă *adj.* v. sangvinic.

sanghinolént, -ă *adj.* v. sangvinolent.

sanguín, -ă *adj.* v. sangvin.

sanguinár, -ă *adj.* v. sangvinar.

sanguinárie *s. f.* plantă din familia papaveraceelor, din America de Nord, unde latexul ei

roșu era folosit de indigeni pentru a-și vopsi pielea. (<lat. *sanguinaric*, fr. *sanguinaire*)

sanguină *s. f.* 1. oligist folosit la fabricarea creioanelor colorate. 2. desen făcut cu un astfel de creion. ● litografie imitînd un asemenea desen. (<fr. *sanguine*)

sanguinic, -ă *adj.* v. sangvinic.

sanguinolént, -ă *adj.* v. sangvinolent.

SANGVIN¹- *elem. comp.* „singe". (<fr. *sanguin-*, cf. lat. *sanguis, -inis*)

sangvín², -ă *adj.* 1. referitor la singe; prin care circulă singele. 2. (despre oameni) cu o circulație a singelui foarte activă; sangvinic. ○ *temperament ~* = temperament vioi; impulsiv. 3. de culoarea singelui. — var. *sanghin, -ă, sanguin-, -ă* adj. (<fr. *sanguin*, lat. *sanguineus*) ● **sangvinár, -ă** *adj.* crud, setos de singe. ● *(fig.)* singeros. — var. *sanghinar, -ă, sanguinar, -ă* adj. (<fr. *sanguinaire*, lat. *sanguinarius*)

sangvínic, -ă *adj.* sangvin. — var. *sanghinic, -ă, sanguinic, -ă* adj. (<germ. *sanguinisch*)

sangvinitáte *s. f. (rar)* aspect (sangvinolent) al unui țesut prin care circulă singele. (<engl. *sangguity*)

sangvinolént, -ă *adj.* 1. amestecat cu singe, care conține singe. 2. de culoarea singelui. — var. *sanghinolent, -ă, sanguinolent, -ă* adj. (<fr. *sanguinolent*, lat. *sanguinolentus*)

sanhedrín *s. n.* 1. tribunal la vechii evrei; consiliu suprem prezidat de marele preot, care judeca pricinile importante, interpreta legea și delibera asupra chestiunilor publice. 2. grup închis de oameni care pretind a da sentințe fără greș. (<fr. *sanhédrin*, cf. aram. *sanhedrin*)

sanidín *s. n.* feldspat potasic incolor, alb, roz sau cenușiu, care se găsește în unele roci magmatice efuzive. (<fr. *sanidine*)

sanidínit *s. n.* rocă magmatică formată din sanidin și minerale rare. (<fr. *sanidinite*)

sanitár, -ă 1. *adj.* 1. referitor la sănătate, la igiena publică. ○ *punct ~* = mică unitate de asistență medicală în întreprinderi sau în locuri de muncă izolate; *agent ~* (și *s. m.*) = persoană din cadrul personalului medical inferior care se ocupă cu îngrijirea bolnavilor (în mediul rural); *grup ~* = totalitatea instalațiilor de distribuție și evacuare a apei, de igienă într-o locuință; *tren ~* = vehicul pentru transportarea bolnavilor și a răniților. 2. (despre instalații) care servește la distribuirea, la evacuarea apei, la igiena unei locuințe. II. *s. m.* ostaș din serviciul de îngrijire a răniților în armată. (<fr. *sanitaire*, cf. lat. *sanitas*, sănătate)

sanitarist *s. m. (rar)* tehnician specialist în instalații sanitare. (<*sanitar* + *-ist*)

sanitáție *s. f.* ansamblu de măsuri pentru asanarea mediului. (<engl. *sanitation*)

SANO- *elem. comp.* „sănătate". (<fr. *sano-*, cf. lat. *sanus*, sănătos)

sanogenétic, -ă *adj.* referitor la sanogeneză, (<fr. *sanogénétique*)

sanogenéză *s. f.* ramură a medicinei care se ocupă cu asigurarea stării de sănătate a populației, studiind mediul social ca factor patologic, influența locuinței și a condițiilor de muncă, fenomenele de urbanizare, de poluare etc. (<fr. *sangenèse*)

sanscrít, -ă *adj.* 1. *limba ~ă* (și *s. f.*) = veche limbă indo-europeană din India, în care sînt scrise numeroase opere din literatura clasică indiană. 2. referitor la limba sanscrită; scris în această limbă. ● *(s. m.)* scriitor care a scris în limba sanscrită. (<fr. *sanskrit*)

sanscritíst, -ă *s. m. f.* sanscritolog. (<germ. *Sanskritist*, fr. *sanskritiste*)

sanscritológ, -ă *s. m. f.* savant cunoscător al limbii și literaturii sanscrite; sanscritist. (<rus. *sanskritolog*)

sansevíeria *s. f.* plantă tropicală decorativă din familia liliaceelor, cu frunze lungi, cărnoase, din fibrele cărora se fac sfori, pînză etc. (<lat. *sansevieria*)

santál *s. m.* 1. arbore tropical cu flori dispuse în racem și cu lemn alb, dens și mirositor, din care se extrage un ulei folosit în parfumerie și farmacie. ● lemnul acestui arbore, din care se fac mobile de lux. 2. colorant vegetal de culoare roșie sau galbenă, care se extrage din lemnul arborelui de santal (1). (<fr. *santal* < cuv. sanscr.)

santină *s. f.* spațiu pe fundul unei nave, unde se adună apele de condensare, de infiltrație etc., care sînt evacuate cu ajutorul pompelor. (<fr. *sentine*, lat. *sentina*)

santinélă *s. f.* militar înarmat care face serviciul de pază a unui obiectiv militar. (<fr. *sentinelle*)

santinIér *s. m.* mecanic auxiliar cu serviciul la santina unei nave. (<*santină* + *-ier*)

santonián, -ă *adj., s. n.* (din) al doilea subetaj al senonianului (cretacicul superior). (<fr. *santonien*)

santonínă *s. f.* substanță toxică extrasă din semințele unei specii de pelin și folosită în medicină ca vermifug. (<fr. *santonine*)

sapáu¹ *s. n. (mar.)* parîmă sau lanț cu care se ridică ori se coboară de la bord baloturi, bărci etc. (<engl. *sapan* < cuv. malaiez)

sapán² *s. m.* mamifer rumegător din America de Nord, înrudit cu veverița, care ziua doarme foarte adînc.

sapélli *s. m.* arbore de origine africană, cu lemnul tare, roșu-brun, cu luciu auriu, fibra ondulată, textură fină, cu miros aromatic ca cedru, folosit în ebenisterie. (<fr. *sapelli* < cuv. din Camerun)

sapíd, -ă *adj.* gustos, savuros. (<fr. *sapide*, lat. *sapidus* < *saper*, savoare)

saplént, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* (om) înțelept, doct, savant.)<lat. *sapiens*)

saplénță *s. f. (livr.)* înțelepciune; știință, învățătură. (<lat. *sapientia*)

sapiențiál, -ă *adj. (livr.)* care denotă sapiență. ● care conține mai ales sentințe morale. (<fr. *sapiential*, lat. *sapientialis*)

sapindacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, lemnoase și liane, adesea grimpante sau volubile, din regiunile tropicale. (<fr. *sapindacées*, cf. lat. *sapindus*, de săpun)

sapindále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori, cuprinzînd familiile sapindacee, aceracee și poligalacee. (<fr. *sapindales*)

SAPON- *elem. comp.* „săpun". (<fr. *sapon-*, cf. lat. *sapo, -nis*)

saponacéu, -ée *adj.* de natura săpunului. (<fr. *saponacé*)

saponária *s. f.* plantă cu flori roz, care conține saponină și care în contact cu apa face spumă. (<lat. *saponaria*)

saponificá *vb. tr., refl.* (despre esteri) a (se) descompune prin hidroliză în acizi grași și alcool. ● (despre grăsimi) a (se) transforma în săpun. — *saponificáre* s. f. (<fr. *saponifier*)

saponificáție *s. f.* saponificare. (<fr. *saponification*)

saponínă *s. f.* substanță de origine vegetală care în contact cu apa face spumă abundentă. (<fr. *saponine*)

saponít *s. n.* silicat hidratat natural de magneziu și aluminiu, albăstrui și unsuros. (<fr. *saponite*)

saporífic, -ă *adj.* care dă gust, savoare. (<it. *saporifico*, cf. lat. *sapor*, gust)

sapotácee *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, tropicale, din care se obțin balata și gutaperca. (<fr. *sapotacées*)

sapótă *s. f.* fructul sapotierului. (<fr. *sapote*)

sapotiér *s. m.* arbore din Antile al cărui fruct este o bacă foarte dulce. (<fr. *sapotier* < cuv. aztec)

sapotoxínă *s. f.* alcaloid toxic al neghinei. (<fr. *sapotoxine*)

SAPRO- *elem. comp.* „putrefacție, putred", „poluat". (<fr. *sapro-*, cf. gr. *sapros*, putred)

saprobiologíe *s. f.* studiu biologic, fiziologic și biochimic al degradării bazinelor acvatice produse de materiile putrescibile. (<*sapro-* + *biologie*)

saprobiónt *s. n.* *(biol.)* organism care se dezvoltă în medii cu materii organice în descompunere. (<fr. *saprobionte*)

saprobiótic, -ă *adj.* care trăiește în apele poluate sau pe resturi organice în putrefacție. (<fr. *saprobiotique*)

saprobiózǎ *s. f.* mod de viață propriu organismelor din apele poluate cu resturi organice în stare de putrefacție. (<fr. *saprobiose*)

saprofág, -ă *adj.* (despre organisme) care se hrănește cu materii organice în descompunere. (<fr. *saprophage*)

saprofil, -ă *adj.* *(biol.)* care preferă resturile organice; care crește pe humus. (<fr. *saprophile*)

saprofít, -ă *adj., s. n.* / **saprofítă** *s. f.* (microorganism, plantă) care crește pe substanțe organice în descompunere. (<fr. *saprophyte*)

saprofític, -ă *adj.* care trăiește ca saprofit. (<fr. *saprophytique*)

saprofitísm *s. n.* 1. mod de viață al organismelor saprofite. 2. incapacitate a unor microorganisme de a provoca boli organismului pe care se dezvoltă. (<fr. *saprophytisme*)

saprogén, -ă *adj.* (despre microorganisme) care produce putrefacția. (<fr. *saprogène*)

saprogeofíte *s. f. pl.* încrengătură de plante saprobiotice cu flori. (<fr. *saprogéophytes*)

sapropél *s. n.* mîl format pe fundul apelor, conținînd substanțe în curs de putrezire. (<fr. *sapropel*)

sapropélic, -ă *adj.* 1. care conține sapropel. 2. capabil să trăiască în sapropel. (<fr. *sapropélique*)

sapropelít *s. n.* 1. rocă sedimentară care conține sapropel. 2. cărbune bituminos rezultat din transformarea materialului vegetal. (<fr. *sapropélite*, germ. *Sapropelit*)

saproplanctón *s. n.* plancton al apelor bogate în substanțe organice în descompunere. (<fr. *saproplancton*)

saproxén, -ă *adj., s. n.* (organism) care se dezvoltă în ape curate sau bogate în substanțe organice. (<*sapro-* + *-xen*)

saprozóic, -ă *adj.* (despre animale) cu nutriție saprofitică. (<engl. *saprozoic*)

saprozoít *s. m.* protozoar sau larvă care trăiește pe materii organice în descompunere ori în rănile omului sau ale animalelor. (<fr. *saprozoïte*)

sarabándă *s. f.* 1. vechi dans popular spaniol, asemănător menuetului, cu o mișcare lentă, devenit în sec. XVII dans de curte și introdus apoi în balade și suite; melodia corespunzătoare. 2. *(fig.)* agitație; mișcare amețitoare, tumultuoasă; *(p. ext.)* mulțime dezlănțuită, agitată. (<fr. *sarabande*, sp. *zarabanda* < cuv. ar.-pers.)

sarafán *s. n.* rochie fără mîneci, foarte decoltată, care se poartă cu bluză. (<rus. *sarafan*, fr. *sarafane*)

sarazín, -ă I. *adj., s. m. f.* nume dat de occidentali în evul mediu musulmanilor din Europa și din Africa; maur. II. *s. f.* poartă suplimentară, din grinzi groase de lemn, situată lîngă podul ridicător și poarta de intrare a cetăților medievale. (<fr. *sarrasine*)

sarbacánă *s. f.* 1. tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, prin suflare, mici proiectile. 2. armă cu care musulmanii aruncau materiile incendiare asupra trupelor inamice. (<fr. *sarbacane* < cuv. ar.)

sáre(ă) v. s a r c o-.

sarcásm *s. n.* 1. ironie aspră, mușcătoare; batjocură usturătoare. 2. exprimare, enunț care denotă sarcasm (1). (<fr. *sarcasme*, lat. *sarcasmus*, gr. *sarkasmos*)

sarcástic, -ă I. *adj.* (și *adv.*) plin de sarcasm, caustic. II. *s. n.* element sarcastic (I). (<fr. *sarcastique*, gr. *sarkastikos*)

sarcínă *s. f.* bacterie saprofită care se observă în cangrena pulmonară și în unele afecțiuni ale stomacului. (<fr., lat. *sarcina*)

SARCO-, -sáre(ă) *elem. comp.* „carne", „mușchi", „sarcom". (<fr. *sarco-*, *-sarque*, cf. gr. *sarx*, *-kos*, carne)

sarcocárp *s. n.* fruct cărnos. (<engl. *sarcocarp*)

sarcocél *s. n.* tumoare dură a testiculelor sau a epididimului. (<fr. *sarcocèle*)

sarcofág *s. n.* 1. sicriu antic, din piatră, bronz etc. ornamentat artistic. 2. monument funerar în formă de sicriu. (<fr. *sarcophage*, lat. *sarcophagus*, gr. *sarkophagos*, care distruge carnea)

sarcofíl, -ă *adj.* cu frunze cărnoase. (<lat. *sarcophyllus*)

sarcoíd, -ă *adj., s. n.* (mică tumoare a pielii) care seamănă cu sarcomul, dar de natură benignă. (<fr. *sarcoïde*)

sarcoidózǎ *s. f.* afecțiune caracterizată prin multiple leziuni sarcoide. (<fr. *sarcoïdose*, engl. *sarcoidosis*)

sarcolémă *s. f.* membrană periferică a fibrelor musculare (netede sau striate). (<fr. *sarcolemme*)

sarcolíză *s. f.* proces de distrugere histologică a fibrelor musculare striate. (<fr. *sarcolyse*)

sarcologíe *s. f.* miologie. (<fr. *sarcologie*)

sarcóm *s. n.* tumoare malignă asemănătoare cancerului, care se dezvoltă pe țesutul conjunctiv. (<fr. *sarcome*, lat. *sarcoma*, gr. *sarkoma*)

sarcomatós, -oásă *adj.* de natura sarcomului. (<fr. *sarcomateux*)

sarcomatóză *s. f.* boală caracterizată prin prezența simultană a mai multor sarcoame. (<fr. *sarcomatose*)

sarcomicéte *s. f. pl.* grup de ciuperci cu țesut cărnos. (<fr. *sarcomycètes*)

sarcomióm *s. n.* miosarcom. (<fr. *sarcomyome*)

sarcoplásmă *s. f.* citoplasmă a fibrelor musculare. (<fr. *sarcoplasme*)

sarcoplást *s. n.* celulă din care se formează fibrele musculare striate. (<engl. *sarcoplast*)

sarcoplástic, -ă *adj.* referitor la sarcoplasmă. (<fr. *sarcoplastique*)

sarcópt *s. m.* parazit microscopic care pătrunde în piele producînd rîia. (<fr. *sarcopte*, cf. gr. *koptein*, a tăia)

sarcóptic, -ă *adj.* produs de sarcopt. (< *sarcopt* + *-ic*)

sarcosínă *s. f.* compus glicocolic din mușchi produs prin descompunerea creatinei. (<fr. *sarcosine*)

sarcospérm, -ă *adj.* cu semințe cărnoase. (<lat. *sarcospermus*)

sarcosporídii *s. f. pl.* mic grup de protozoare parazite ale mușchilor vertebratelor terestre. (<fr. *sarcosporidies*)

sarcosporidióză *s. f.* boală provocată de prezența sarcosporidiilor în mușchii unor animale. (<fr. *sarcosporidiose*)

sarcoterapíe *s. f.* tratament cu ajutorul extractelor din carnea animalelor. (<fr. *sarcothérapie*)

sarcozóm *s. m.* mitocondrie bogată în enzime respiratorii, din sarcoplasmă. (<fr. *sarcosome*)

sard, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sardinia; sardinian. ● *(s. f.)* limbă romanică vorbită în Sardinia. (<fr. *sarde*)

sardána *s. f.* vechi dans popular din Catalonia, în cerc; melodia corespunzătoare. (<fr. *sardana*<cuv. catal.)

sardanapalése, -ă *adj. (rar)* sardanapalic. (<fr. *sardanapalesque*)

sardanapálic, -ă *adj.* (despre viață, ospețe etc.) exagerat de îmbelșugat, de luxos; sardanapalesc; *(p. ext.)* desfrînat, dezmățat, decăzut. (după fr. *sardanapalesque*, cf. *Sardanapal*, rege legendar al Asiriei)

sardanapalísm *s. n. (livr.)* viață decăzută; mod de trai decadent. (<*sardanapalic* + *-ism*)

sardínă *s. f.* **1.** pește marin din familia clupeidelor, vorace, asemănător cu scrumbia. **2.** sardea. (<fr. *sardine*, it. *sardina*)

sardinélă *s. f.* pește marin asemănător cu sardeaua. (<it. *sardinella*, fr. *sardinelle*)

sardinián, -ă *adj., s. m. f.* sard. ● *(s. n.)* dialect sard. (<engl. *sardinian*)

sardiniér *s. n.* navă mică folosită în Marea Mediterană pentru pescuit sardele. (<fr. *sardinier*)

sárdiu *s. n.* piatră semiprețioasă transparentă, roșie sau brună. (<lat. *sardium*)

sardónic, -ă *adj.* (despre rîs, zîmbet; și *adv.*) care exprimă răutate, satisfacție diabolică; batjocoritor, malițios, sarcastic. ● (despre oameni) care se manifestă prin ironie, cinism, dispreț. (<fr. *sardonique*, lat. *sardonicus* /risus/)

sardónix *s. n.* varietate roșie-brună de calcedonie, folosită ca piatră semiprețioasă. (< fr., gr. *sardonyx*)

sargásă *s. f.* algă brună plutitoare, care formează, în largul coastelor Floridei, o adevărată prerie. (<fr. *sargasse*, port. *sargaço*)

sarí *s. n.* îmbrăcăminte feminină indiană, lungă și amplă, care acoperă un umăr și lasă dezgolit pe celălalt. (<fr., engl. *sari*<cuv. hindi)

sarígă *s. f.* oposum. (<fr., port. *sarigue*< cuv. tupi)

sarín *s. n.* substanță toxică de luptă, cu acțiune neuroparalitică. (<germ. *Sarin*)

sarísă *s. f.* *(ant.)* lance lungă macedoneană. (<lat. *sarissa*)

sarisofór *s. m.* *(ant.)* soldat în armata macedoneană înzestrat cu sarisă. (<lat. *sarisophorus*)

sarmát, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparținea unei populații indo-europene nomade, stabilită în antichitate între Marea Neagră și Marea Baltică; sarmatic. ● *(s. f.)* limbă iraniană vorbită de sarmați. (<it. *sarmato*, lat. *sarmata*)

sarmátic, -ă *adj., s. m. f.* sarmat. (<it. *sarmatico*, lat. *sarmaticus*)

sarmațián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei. (<fr. *sarmatien*, cf. *Sarmația*, regiunea de la nord de Marea Neagră, în antichitate)

sarmént *s. m.* lăstar subțire, tîrîtor, cu frunze la vîrf, care îndeplinește funcții de reproducere. (<fr. *sarment*, lat. *sarmentum*)

sarmentós, -oásă *adj.* (despre plante) **1.** care produce mulți sarmenți. **2.** cu tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. (<fr. *sarmenteux*, lat. *sarmentosus*)

saróng *s. n.* jupon strîmt purtat în Malaysia de ambele sexe. (<fr. *sarong*<cuv. malaiez.)

sáros *s. n.* perioadă de 18 ani, 11 zile și 8 ore după care eclipsele de Soare, de Lună și mareele se repetă în aceleași condiții. (<fr. *saros*<cuv. asirian)

sarrusofón *s. n.* instrument muzical de suflat, de alamă, cu ancie dublă, folosit în fanfare. (<fr. *sarrusophone*)

sarsélă *s. f.* mică pasăre de baltă înrudită cu rața sălbatică. (<fr. *sarcelle*)

sart *s. n.* *(mar.)* parîmă care servește la fixarea și întărirea catargelor de bordurile navei. (<it. *sartia*, cf. ngr. *exartia*, echipamentul navei)

sartrián, -ă *adj.* 1. propriu lui Sartre. 2. în maniera lui Sartre. (<fr. *sartrien*, cf. *Jean Paul Sartre*, filozof și scriitor fr.)

sas *s. n.* 1. parte a unui canal între cele două porți ale unei ecluze. 2. compartiment dintr-un sistem tehnic sau dintr-o instalație, situat între două spații închise ori între un spațiu închis și exterior, putînd comunica alternativ cu acestea. ● *(rar)* încăpere mică între două sau mai multe camere ale unui apartament. ● tub de oțel al unui cheson (3) pneumatic care leagă camera de lucru cu celula de aer. (<fr. *sas*)

sasafrás *s. n.* specie de laur din America, ale cărui frunze, uscate și pulverizate, se folosesc drept condiment. (<fr., sp. *sassafras*)

sasanid, -ă *adj.* referitor la dinastia Sasanizilor din Iran; specific acestei dinastii, epocii ei. ○ *artă ~ă* = arta dezvoltată în Iran în sec. III—VII, caracterizată prin monumentalitatea edificiilor și, în general, a multora dintre operele sale (statui, reliefuri rupestre), ca și prin reprezentarea unor scene de învestitură și de luptă, de vînătoare și de triumf, care preamărește puterea despotică a suveranilor. (<fr. *sassanide*)

saşéu *s. n. (rar)* pungă mică din material textil pentru păstrat batiste, ciorapi etc. (<fr. *sachet*)

sátang *s. m.* monedă divizionară în Thailanda, valorînd a suta parte dintr-un baht. (<fr. *satang*)

satánic, -ă *adj.* drăcesc, diavolesc; *(p. ext.)* crud; pervers, perfid. (<fr. *satanique*)

satanism *s. n.* 1. caracter, atitudine satanică. 2. cult consacrat lui Satan și răului. 3. tendință în literatura romantică de a lua ca motiv de inspirație diavolul; demonism (2). (<fr. *satanisme*)

satanist, -ă *adj. (rar)* referitor la satanism. (<engl. *satanist*)

satanofobie *s. f.* demonofobie. (<*Satana-* + *-fobie*[2])

satelit *s. m.* 1. *(ant.)* mercenar care își însoțea stăpînul. ● *(fig.)* cel care urmează și execută orbește ordinele cuiva; acolit. 2. corp ceresc obscur care gravitează în jurul unei planete, însoțind-o în mișcarea ei de revoluție. 3. *~ artificial* = corp metalic de forme diverse prevăzut cu aparataj științific, lansat de savanți în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care se rotește în jurul Pămîntului. ○ *~ de telecomunicații* = satelit artificial dotat cu echipament special care permite realizarea unor canale de telecomunicații pentru cercetări științifice, navigație, difuzarea programelor de televiziune; *~ meteorologic* = satelit artificial pentru cercetarea oceanului aerian. 4. *(mec.)* roată dințată a unui mecanism planetar care se rotește liber în jurul unui ax. 5. mică masă cromatică atașată unui cromozom printr-un filament subțire. 6. localitate de importanță secundară în apropierea unui oraș, dependentă de acesta. (<fr. *satellite*, cf. lat. *satelles*, escortă)

satelizá *vb. tr.* 1. *(rar)* a stabili un mobil pe o orbită închisă în jurul Pămîntului. 2. a pune o țară, o persoană în relație de dependență față de o alta. — *satelizáre* s. f. (<fr. *satelliser*)

sateloíd *s. m.* satelit artificial destinat să se miște pe orbite apropiate de Pămînt. ● aparat de zbor orbital, intermediar între avion și un satelit artificial, echipat cu motor-rachetă de mică tracțiune. (<it. *satelloide*)

sátem *s. n.* limbă indo-europeană care a păstrat în evoluția ei sunetul *s* înaintea vocalelor *e* și *i*. (<germ. *Satem*/sprache/)

sáti *s. f.* (la brahmani) nume dat văduvei care era arsă pe rugul funerar alături de corpul soțului defunct. ● ritualul însuși. (<fr. *sati* <cuv. hindi)

satín *s. n.* țesătură deasă din mătase, bumbac sau din fibre artificiale, lucioasă pe una din fețe, pentru căptușeli de îmbrăcăminte etc.; atlaz. (<fr. *satin*)

satiná *vb. tr.* a da luciu unei țesături sau hîrtiei și cartonului prin presare la calandru. — *satinâre* s. f. (<fr. *satiner*)

satinádă *s. f.* țesătură care imită satinul. (<fr. *satinade*)

satináj *s. n.* satinare. (<fr. *satinage*)

satinét *s. n.* satin subțire. (<fr. *satinette*)

satír *s. m.* 1. *(mit.)* divinitate secundară, imaginată ca un monstru cu corpul păros, cu picioare și coarne de țap. ● reprezentare plastică a unei asemenea divinități. 2. *(fig.)* om desfrînat, libidinos. (<fr. *satyre*, lat. *satyrus*, gr. *satyros*)

sátiră / satíră *s. f.* 1. (la greci și la romani) poem dramatic și didactic în care se biciuiau moravurile și ale cărei personaje reprezentau satiri. 2. poezie lirică în care sînt ridiculizate și biciuite anumite defecte, moravuri etc. din societate. ● scriere, cuvîntare etc. cu caracter de critică biciuitoare. ● genul satiric. (<fr. *satire*, lat. *satira*, amestec, farsă improvizată)

satiriázis *s. n.* exacerbare anormală a apetitului sexual la bărbați. (<fr. *satyriasis*)

satíric[1], **-ă** I. *adj.* specific satirei; care ține de satiră; ironic, batjocoritor, mușcător. II. *s. m.* autor de satire. III. *s. n.* conținut, caracter specific satirei. (<fr. *satirique*, lat. *satiricus*)

satíric[2], **-ă** *adj.* referitor la satiri. ○ *dansuri ~e* = dansuri licențioase executate în reprezentațiile de drame satirice; *dramă ~ă* = (la greci) poem dramatic, deopotrivă patetic și comic, în care corul era compus din satiri. (<fr. *satyrique*, lat. *satiricus*)

satirism *s. n. (rar)* comportament de satir(2). (<fr. *satyrisme*)

satirizá *vb. tr.* a biciui, a ridiculiza prin satiră. — *satirizáre* s. f. (<fr. *satiriser*)

satirizábil, -ă *adj.* care poate fi satirizat. (<*satiriza* + *-bil*)

satisfáce *vb. tr.* a împlini, a îndestula (o dorință, o cerere etc.). ● a mulțumi: a da satisfacție. — *satisfácere* s. f. (<lat. *satisfacere*)

satisfácție *s. f.* sentiment de mulțumire, de plăcere. ● împlinire a unei dorințe, aspirații. ○ *a cere* (sau *a da*) *~* = **a)** a cere (sau a da cuiva) dreptate, cîștig de cauză; **b)** a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. (<fr. *satisfaction*, lat. *satisfactio*)

satisfăcătór, -oáre *adj.* îndestulător; mulțumitor. (<*satisface* + *-ător*)

satráp *s. m.* guvernator al unei provincii din vechiul imperiu persan. ● conducător despotic, crud; tiran; *(p. ext.)* om cu apucături dictatoriale, despotice. (<fr. *satrape*, lat., gr. *satrapes*<cuv. pers.)

satrápic, -ă *adj.* de satrap, tiranic. (<fr. *satrapique*)

satrapíe *s. f.* **1.** provincie, țară guvernată de un strap. **2.** *(p. ext.)* guvernare despotică. (<fr. *satrapie*, lat. *satrapia*, gr. *satrapeia*)

saturá *vb. tr.* **1.** a aduce un sistem fizico-chimic în stare de saturație. **2.** a face să ajungă la saturație (ceva sau pe cineva). — *saturáre* s. f. (<fr. *saturer*, lat. *saturare*)

saturábil, -ă *adj.* (despre un sistem fizico-chimic sau tehnic) care poate fi saturat. (<fr. *saturable*)

saturabilitáte *s. f.* însușirea de a fi saturabil. (<fr. *saturabilité*)

saturánt, -ă *adj.* (despre factori fizico-chimici) care poate să producă o stare de saturație. (<fr. *saturant*)

saturát, -ă *adj.* (despre compuși chimici) care nu mai are valențe libere; care se află în stare de saturație. ○ *vapori ~ți* = vapori având densitate maximă pentru presiunea și temperatura la care se află; *soluție ~ă* = soluție cu o concentrație maximă pentru presiunea și temperatura la care se află. (<fr. *saturé*)

saturatór *s. n.* aparat pentru concentrarea unei soluții pînă la saturație prin dizolvarea în ea a unei substanțe solide sau a unui gaz. (<fr. *saturateur*)

saturáție *s. f.* **1.** stare a unui sistem fizico-chimic sau tehnic pentru care anumite mărimi au atins valoarea maximă; stare a unei soluții care conține cea mai mare cantitate posibilă dintr-un corp dizolvat în ea. ● stare a unui compus care nu mai conține valențe libere. **2.** *(fig.)* satisfacere maximă a cuiva; *(p. ext.)* îmbuibare, dezgust, plictiseală. ○ *pînă la ~* = atît cît poate suporta cineva. — var. *~* = *saturațiune* s. f. (<fr. *saturation*, lat. *saturatio*)

saturațiúne *s. f.* v. saturație.

satúrn *s. n.* plumb, în limbajul alchimiștilor. (<fr. *saturne*)

Saturnálii *s. f. pl.* **1.** sărbători închinate zeului Saturn, care aveau loc cu prilejul terminării muncilor agricole, caracterizate prin bucurie și libertate absolută, cînd sclavii se considerau egali cu stăpînii lor. ● *(sg.)* dans cu caracter obscen cu ocazia acestor sărbători; *(p. ext.)* dans zgomotos, sălbatic. **2.** petrecere desfrînată, orgie. (<lat. *Saturnalia*, cf. *Saturn*, zeul agriculturii la romani)

satúrnia *s. n.* fluture mare cu corpul păros, care are pe aripile colorate în brun-gălbui patru pete rotunde diferit colorate, așezate concentric, ca la păuni; ochi-de-păun-de-noapte. (<it. *saturnia*, fr. *saturnie*)

saturnián, -ă *adj.* **1.** *(rar) perioadă ~ă* = perioadă anterioară revoluției geologice care a dat continentelor forma actuală. **2.** *(livr.;* despre oameni) trist, melancolic. **3.** *(rar)* care aparține planetei Saturn. (<fr. *saturnien*)

saturnín[1], -ă *adj. vers ~* = vers iambic de șapte silabe, întrebuințat în poezia latină arhaică. (după fr. *saturnien*, lat. *saturnius*)

saturnín[2], -ă *adj.* **1.** referitor la plumb. **2.** (despre boli) provocat de plumb sau de compușii acestuia. (<fr., germ. *saturnin*)

saturnísm *s. n.* intoxicație cronică cu plumb. (<fr. *saturnisme*)

saționábil, -ă *adj. rar)* care (se) poate satura. (<lat. *satiabilis*)

saționabilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi saționabil. (<engl. *satiability*)

saționétate *s. f.* **1.** sațietate; îmbuibare. **2.** plictiseală, oboseală, dezgust provocat de suprasaturație; saturație (2). (<fr. *satiété*, lat. *salietas*)

sáulă *s. f.* parîmă subțire care servește pentru a manevra velele sau pavilioanele și pentru a lega diferite obiecte la bordul unei nave. (după it. *sagola*)

sáună *s. f.* baie de aer fierbinte alternată cu abur și apoi cu stropi de apă rece. (<fr. *sauna*<cuv. finl.)

SAUR(O)-, -záur, -zaurián *elem. comp.* „reptilă, șopîrlă". (<fr. *saur/o/-*, *-saure*, *-saurien*, cf. gr. *saura*, *sauros*)

sauriéni *s. m. pl.* ordin de reptile cu corpul acoperit cu solzi cornoși, alungit și prevăzut de obicei cu patru picioare, din care fac parte șopîrlele, cameleonii etc. (<fr. *sauriens*)

saurocór, -ă *adj.* (despre semințe) răspîndit prin intermediul șopîrlelor. (<engl. *saurochor*, lat. *saurochorus*)

saurofág, -ă *adj.* care se hrănește cu șopîrle. (<*sauro-* + *-fag*[2])

saurofidiéni *s. m. pl.* supraordin de reptile care cuprinde ordinul lacertilienilor și ofidienilor. (<fr. *saurophidiens*)

saurografíe *s. f.* descriere sistematică a șopîrlelor. (<fr. *saurographie*)

sauropóde *s. n. pl.* subordin de reptile dinozauriene fosile, amfibii și erbivore, cuprinzînd diplodocul, brontozaurul, gigantozaurul etc. (<fr. *sauropodes*)

sauropterigiéni *s. m. pl.* ordin de reptile marine din mezozoic, carnivore, caracterizate prin labele transformate în înotătoare și prin acoperirea părților ventrale cu plăci dermice. (<fr. *sauroptérygiens*)

saurozáur *s. m.* reptilă din cretacicul superior, care cîntărea circa 10 tone și atingea o lungime de pînă la 12 m. (<*sauro-* + *-zaur*)

saussurián, -ă /so-sü-/ *adj.* referitor la Saussure, la teoriile lui. (<fr. *saussurien*, cf. *Ferdinand de Saussure*, lingvist elvețian)

saussurít /so-sü-/ *s. n.* mineral, telurură naturală de aur și de plumb, din care se extrage aurul. (<fr. *saussurit*)

Sauvignon /so-vi-nión/ *s. n.* soi de viță de vie originar din Franța, cu ciorchinii mici, cilindrici, îndesați și cu boabe verzui, ușor transparente. ● vin din acest soi de viță. (<fr. *sauvignon*)

savánă *s. f.* formație vegetală din regiunile tropicale, alcătuită din ierburi înalte, presă-

rată cu tufe sau arbuști spinoși. (<fr. *savane*, germ. *Savanne*<cuv. caraib)

savánt, -ă I. *adj., s. m. f.* (om de știință) cu cunoștințe vaste și profunde; erudit. II. *adj.* 1. care denotă multă erudiție. 2. *(lingv.;* despre cuvinte, construcții) împrumutat (recent) din greacă sau latină; format din elemente grecești sau latinești; *(p. ext.)* folosit de oamenii instruiți, livresc. ● care are la bază limbile și cultura greco-latină; cult. ● (despre limbi) folosit ca limbă de cultură. (<fr. *savant)*

savarínă *s. f.* prăjitură făcută dintr-un aluat pufos, copt în forme speciale, bine însiropată, asezonată cu rom și garnisită cu frișcă. (<fr. *savarin*, cf. *Brillat-Savarin*, gastronom fr.)

savárt *s. m.* unitate de măsură a intervalelor muzicale de 301 ori mai mică decît octava. (<fr. *savart*, cf. *Savart*, fizician fr.)

savát *s. n. (rar)* sport practicat în Franța în sec. XIX, în care se foloseau mîinile și picioarele (pentru piedici). (<fr. *savate)*

sávleă *adj. (geol.) fază* ~ = fază de mișcări tectonice de la sfîrșitul oligocenului.

savoáre *s. f.* 1. gust plăcut, aromă. 2. *(fig.)* stare de încîntare, farmec, satisfacție. (<fr. *saveur*, cf. lat. *sapor*, gust /plăcut/)

savoniéră *s. f.* cutie în care se ține săpunul de toaletă. (<fr. *savonnière)*

savurá *vb. tr.* 1. a gusta, a mînca sau a bea ceva cu plăcere, pe îndelete. 2. *(fig.)* a se bucura de ceva, a-i plăcea (ceva) mult, a se delecta. — *savuráre* s. f. (<fr. *savourer)*

savúră *s. f.* 1. material pietros granulat, rezultat din concasarea rocilor, care se întrebuințează la macadamuri și la prepararea asfaltului 2. *(mar.)* lest. (<ngr. *savura)*

savurós, -oásă *adj.* 1. plăcut la gust; care merită să fie savurat. 2. *(fig.)* plin de farmec, delicios, agreabil, încîntător. (<fr. *savoureux)*

saxatíl, -ă *adj.* saxicol; litofil (2). (<fr. *saxatile*, lat. *saxatilis)*

saxaúl *s. m.* gen de arbori sau arbuști din Asia Centrală, din familia chenopodiaceelor, cu frunze foarte puțin dezvoltate, care fixează solurile nisipoase. (<fr. *saxaoul)*

saxhórn *s. n.* familie de instrumente muzicale de suflat, din alamă, folosite în fanfare și orchestre (althorn, fligorn, eufoniu etc.). (<germ. *Saxhorn*, fr. *saxhorn)*

SAXI- *elem. comp.* „stîncă, rocă". (<fr. *saxi-*, cf. lat. *saxum*, piatră)

saxícol, -ă I. *adj.* (despre organisme vegetale sau animale) care crește, trăiește printre stînci sau roci; saxatil. II. *s. f.* gen de păsări cîntătoare cu penajul cenușiu deschis pe spate, cu pintecele galben și aripile negre. (<fr. *saxicole/s/*, lat. *saxicola)*

saxifragacée *s. f. pl.* familie de plante lemnoase și erbacee dicotiledonate, avînd ca tip saxifraga. (<fr. *saxifragacées)*

saxífrágă *s. f.* plantă erbacee care crește printre stînci. (<lat. *saxifraga*, fr. *saxifrage)*

saxofón *s. n.* instrument muzical de suflat, din alamă, cu mușiuc și clape, îndoit la capăt în formă de pipă, construit pe principiul clarinetului. (<fr. *saxophone*, germ. *Saxophon*, cf. *A. Sax*, numele constructorului)

saxofoníst *s. m.* cîntăreț la saxofon. (<fr. *saxophoniste)*

saxonián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul permianului mediu de facies continental din vestul Europei. (<fr. *saxonien*, cf. *Saxonia*, land în nordul Germaniei)

saxotrómbă *s. f.* instrument de suflat, situat între goarnă și saxhorn, cu sunetul mai puțin dulce decît al cornului, folosit în muzica militară și în fanfare. (<fr. *saxotromba)*

saxtúbă *s. f.* instrument muzical de suflat din alamă, de mari dimensiuni, cu o sonoritate puternică de bas. (<germ. *Saxtuba)*

sămănătorísm *s. n.* curent ideologic-literar inițiat la începutul sec. XX, în România, de revista „Sămănătorul", care acuza stările sociale existente, opunînd orașului „viciat" de civilizație imaginea idilică a satului patriarhal, considerînd țărănimea ca depozitară exclusivă a valorilor naționale și cultivînd o literatură de inspirație rurală și istorică. — var. *semănătorism* s. n. (<*Sămănătorul*, revistă literară + *-ism)*

sămănătorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sămănătorismului. —var. *semănătorist, -ă* adj., s. m. f. (<*sămănător/ism/* + *-ist)*

scábie *s. f.* boală contagioasă de piele, produsă de sarcopt, caracterizată prin apariția unor mici vezicule care produc mîncărime; *(pop.)* rîie. (<lat. *scabies)*

scabiós, -oásă *adj., s. m. f.* (bolnav) de scabie. (<fr. *scabieux*, lat. *scabiosus)*

scabrós, -oásă *adj.* nerușinat; indecent, necuviincios. (<lat. *scabrosus*, fr. *scabreux)*

scabrozitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este scabros: vorbă, atitudine, faptă scabroasă. (<fr. *scabrosité)*

scábru, -ă *adj. (bot.;* despre organe) aspru la pipăit; acoperit cu peri scurți și rigizi. (<fr. *scabre*, cf. lat. *scaber*, aspru, zgrunțuros)

scadént, -ă *adj.* 1. (despre datorii, obligații) ajuns la scadență, care expiră, care trebuie plătit. 2. (despre plante cu tulpina scurtă) care se agață de alte plante sau obiecte cu ajutorul cîrceilor. (<it. *scadente)*

scadențár *s. n.* registru în care se ține evidența scadențelor efectelor de comerț. (<it. *scadenzario)*

scadénță *s. f.* termen de plată pentru o datorie, o poliță, o obligație; expirare a acestui termen. ● *(p. ext.)* termen pînă la care trebuie făcut ceva. (<it. *scadenza)*

SCAF(O)-, -scáf *elem. comp.* „barcă, nacelă, ambarcațiune". (<fr. *scaph/o/-*, *-scaphe*, cf. gr. *skaphe*, barcă)

scafandrerie *s. f.* complex de lucrări subacvatice efectuate de un scafandru. (<*scafandru* + *-rie)*

scafandriér, -ă *s. m. f.* scafandru (I, 1). (<fr. *scaphandrier)*

scafándru I. *s. m.* 1. marinar specializat în lucrări sub apă cu ajutorul scafandrului (II, 1); scafandrier. 2. persoană specializată care, cu ajutorul unui sacafandru (II, 2), efectuează zboruri sau cercetări în spațiul cosmic. II.

s. n. 1. costum închis ermetic și prevăzut cu o pompă de aer, care permite coborîrea sub apă pentru executarea anumitor lucrări. 2. echipament izolant purtat de cosmonauți. (< fr. *scaphandre*)

scafocefál, -ă *adj.* (despre craniu) care prezintă scafocefalie. (<fr. *scaphocéphale*)

scafocefalíe *s. f.* malformație craniană care prezintă o scobitură adîncă în partea de dinapoi a bregmei, datorită osificării precoce a suturii sagitale. (<fr. *scaphocéphalie*)

scafohidrocefalíe *s. f.* malformație congenitală constînd în asocierea scafocefaliei cu hidrocefalia externă. (după engl. *scophocephaly*)

scafoíd, -ă I. *adj.* în formă de barcă. II. *adj., s. n.* (os scurt) al mîinii și al labei piciorului. (<fr. *scaphoïde*, gr. *skaphocides*)

scafoidítă *s. f.* inflamație a osului scafoid. (<fr. *scaphoïdite*)

scafopóde *s. f. pl.* clasă de moluște marine, din zona litorală, prevăzute cu o cochilie cilindro-conică, ca un tub deschis la ambele capete. (<fr. *scaphopodes*)

scai *s. n.* imitație de piele din material plastic, maleabilă și rezistentă; *(p. ext.)* obiect din acest material. — scris și *skai*. (<engl. *skai*)

scalár[1] *s. m.* pește teleostean de acvariu, originar din America de Sud, avînd corpul discoidal, cu reflexe aurii și brune, brăzdat de dungi transversale negre sau gri și ochiul înconjurat cu roșu. (<fr. *scalaire*)

scalár[2], **-ă** *adj., s. m.* (mărime) ale cărei valori sînt determinate numai prin unitatea de măsură și printr-un număr real, pozitiv sau negativ, care nu depinde de vreun sistem de referință. (<fr. *scalaire*, cf. lat. *scalaris*, de scară)

scaláre *s. f.* procedeu tehnic folosit în sociologie și în psihologia socială pentru măsurarea intensității opiniilor, a atitudinilor și cunoștințelor etc. (<*scalar*)

scalariform, -ă *adj.* în formă de scară. (<fr. *scalariforme*)

scálă *s. f.* 1. totalitatea reperelor dispuse pe un instrument de măsură, reprezentînd valori ale unei mărimi care se măsoară; scară gradată. 2 rampă (5). (<it. *scala*, germ. *Skala*)

scald *s. m.* nume dat vechilor poeți nordici (scandinavi sau irlandezi). (<fr. *scalde*, scand. *skald*)

scáldic, -ă *adj.* care aparține scalzilor. (<fr. *scaldique*)

scalén I. *adj.* (despre un triunghi) cu toate laturile inegale. II. *adj., s. m.* (mușchi inspirator) situat între vertebrele cervicale și primele două perechi de coaste. (<fr. *scalène*, lat. *scalenus*, gr. *skalenos*)

SCALENO- *elem. comp.* „oblic, scalen". (<fr. *scaléno-*, cf. gr. *skalenos*, oblic)

scalenoédru *adj., s. n.* (corp solid) limitat de douăsprezece triunghiuri scalene egale. (<fr. *scalénoèdre*)

scalenotomíe *s. f.* secționare a mușchiului scalen pentru imobilizarea primelor două coaste superioare. (<fr. *scalénotomie*)

scalétă *s. f.* *(cinem.)* scenariu de film, cu indicația succesiunii momentelor principale ale acțiunii. (<it. *scaletta*)

scalimétrie *s. f.* determinare a vîrstei peștilor acoperiți cu solzi cu ajutorul cercurilor concentrice care se adaugă la solzi o dată cu creșterea peștilor. (<fr. *scalimétrie*)

scaliólă *s. f.* placă ușoară fabricată din ipsos cu zgură sau cu rumeguș, folosită la construirea de pereți interiori ușori. (<it. *scagliuola*)

scalográmă *s. f.* reprezentare grafică cu care se măsoară și se ilustrează rezultatele unor cercetări motivaționale și de comportament, intensitatea opiniilor unui grup de indivizi. (<fr. *scalogramme*, cf. lat. *scalae*, scări, trepte)

scalp *s. n.* 1. pielea cu păr a capului. • părul smuls de pe cap împreună cu pielea, ca urmare a unui accident etc. 2. *(rar)* scalpare. (<fr. *scalp*)

scalpá *vb. tr.* (în trecut, la indienii din America) a jupui pielea capului dușmanului învins pentru a o păstra ca trofeu de luptă. • *(med.)* a desprinde pielea de pe cap cu ajutorul unui instrument ascuțit. — *scalpáre* s. f. (<fr. *scalper*)

scalpél *s. n.* instrument cu lamă ascuțită, folosit pentru incizii și disecții. (<fr. *scalpel*, lat. *scalpellum*, cuțitaș)

scalpeliíórm, -ă *adj.* în formă de scalpel. (<fr. *scalpelliforme*)

scamatór *s. m.* cel care face scamatorii; prestidigitator. (după fr. *escamoteur*)

scamatorie *s. f.* faptă, acțiune care pare la prima vedere miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcia și pe iuțeala gesturilor cu care este făcută; arta de a face astfel de fapte. • *(fig.)* înșelătorie, potlogărie. (<*scamator* + *-ie*)

scamonée *s. f.* 1. plantă exotică cu frunze triunghiulare și flori de culoare galben-pal. 2. suc rășinos extras din rădăcina acestei plante, folosit ca purgativ puternic. (<fr. *scammonée*, lat. *scammonea*)

seámpolo *s. n.* bluză de damă, din tricot, cu o deschizătură la gît, prevăzută cu nasturi sau fermoar. (<it. *scampolo*)

scanà *vb. tr.* a explora cu ajutorul unui scaner. — *scanáre* s. f. (<engl. *scan*)

scandá *vb. tr.* 1. a recita versuri (grecești sau latinești), descompunîndu-le în unitățile lor metrice sau silabice. • *(p. ext.)* a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă etc. 2. a citi o frază muzicală, punînd accentul pe timpii tari. (<fr. *scander*, lat. *scandare*)

scandál *s. n.* 1. reacție violentă de protest față de ceva nedemn, rușinos, inacceptabil etc. 2. ceartă violentă, zgomotoasă, însoțită adesea de bătaie, de deteriorări de obiecte etc.; *(p. ext.)* zgomot, gălăgie mare produsă de o asemenea ceartă. ○ *a face* ~ = a (se) certa aspru, pe ton ridicat. 3. *(fam.)* portjartier. (<fr. *scandale*, lat. *scandalum*, gr. *skandalon*, obstacol)

scandalizá *vb. refl., tr.* a (se) indigna, a (se) revolta. — *scandalizáre* s. f. (<fr. *scandaliser*, lat. *scandalizare*)

scandalós, -oásă *adj.* care provoacă scandal, care indignează: ruşinos, revoltător. ● excesiv (de mare, de mult), exagerat. (<fr. *scandaleux*)

scandáre *s. f.* 1. acţiunea de a scanda. 2. tulburare funcţională a vorbirii, care constă în disocierea cuvintelor în silabe. (<*scanda*)

scandináv, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Scandinavia. ● *(s. f. pl.)* limbi actuale din ramura nordică a limbilor germanice. (<fr. *scandinave*)

scándiu *s. n.* element chimic metalic din grupa lantanidelor. (<fr. *scandium*)

scáner *s. n.* 1. aparat de radiografie cu raze X, care permite a obţine serii de clişee, folosit în tehnică, medicină etc. pentru o explorare amănunţită; scanograf. 2. tehnică video, unde capetele magnetice sînt fixate pe un tambur a cărui axă este oblică în raport cu banda şi care se învîrteşte cu mare viteză. ● sistem de antenă rotitoare. 3. *(poligr.)* aparat care efectuează automat selecţia cvadricromă prin analiza liniară a originalului în culori. (<fr. *scanner*, cf. engl. *scan*, a examina)

scanográf *s. n.* scaner. (<fr. *scannographe*)

scap *s. m.* 1. tulpină, peţiol, pedunculal unei plante; *(spec.)* pedunculfloral, fără frunze, care se dezvoltă direct pe sol. 2. articol, segment bazal la antena unor insecte. (<fr. *scape*)

SCAPI-/SCAPO- *elem. comp.* „tulpină, tijă". (<fr. *scapi-*, *scapo-*, cf. lat. *scapus*, gr. *skapos*, prăjină)

scapifér, -ă *adj.* (despre plante) prevăzut cu scap (1.) (<fr. *scapifère*)

scapiflór, -ă *adj.* cu floarea purtată de un scap (1). (<fr. *scapiflore*)

scapifórm, -ă *adj.* cu tulpina erbacee nefoliată; scapoid. (<fr. *scapiforme*)

SCAPO- v. scapi-.

scapoíd, -ă *adj.* scapiform. (<lat. *scapoideus*)

scapolít *s. m.* mineral amorf conţinînd silicat de calciu şi de aluminiu, care se găseşte în unele roci vulcanice. (<fr. *scapolite*)

scápul[1] *s. n.* tulpină aeriană lungă, terminată cu o inflorescenţă, cu frunze prinse la noduri şi formînd o rozetă. (<fr. *scapule*)

SCAPUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „umăr, omoplat". (<fr. *scapul/o/-*, cf. lat. *scapula*, umăr)

scapulalgíe *s. f.* afecţiune dureroasă a umărului; omalgie. (<fr. *scapulalgie*)

scapulár, -ă I. *adj.* referitor la umăr; umeral. ○ *centură ~ă* = centură formată din clavicule şi omoplaţi. II. *s. m.* 1. *(chir.)* bucată de pînză care, trecută peste umeri, împiedică alunecarea unui bandaj ce înfăşoară corpul. 2. bucată de stofă purtată de unele ordine călugăreşti pe umăr, peste veşminte. (<fr. *scapulaire*)

scápulă *s. f.* os triunghiular, lat şi subţire, care formează umărul împreună cu clavicula şi cu humerusul; omoplat. (<lat. *scapula*)

scapulectomíe *s. f.* ablaţiune chirurgicală a omoplatului. (<fr. *scapulectomie*)

scapulopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a omoplatului de coaste sau de apofizele spinoase. (<fr. *scapulopexie*)

scapulo-umerál, -ă *adj.* al omoplatului şi al umărului. (<fr. *scapulo-huméral*)

scarabeíde *s. n. pl.* familie de insecte coleoptere cu antenele în lamele, cuprinzînd cărăbuşul, scarabeul etc. (<fr. *scarabéidés*)

scarabéu *s. m.* 1. insectă coleoptera coprofagă, cu corpul turtit, acoperit cu o carapace cornoasă, neagră şi cu antenele dinţate. 2. pecete, piatră gravată, bijuterie, amuletă înfăţişînd o asemenea insectă, simbol al reînvierii la vechii egipteni. (<lat. *scarabaeus*, fr. *scarabée*)

scarifícă *vb. tr.* 1. a scormoni suprafaţa unei şosele care trebuie refăcută pentru a asigura o legătură mai bună între noile şi vechile materiale. ● a afîna pămîntul cu scarificatorul. 2. *(med.)* a cresta uşor pielea pentru provocarea unei sîngerări, aplicarea ventuzelor etc. — *scarificáre* s. f. (<fr. *scarifier*, lat. *scarificare*)

scarificatór *s. f.* 1. maşină rutieră pentru scarificarea şoselelor. 2. maşină echipată cu cuţite-gheare, care se foloseşte pentru afînarea adîncă a pămîntului, în special a păşunilor şi fineţelor. 3. instrument chirurgical folosit pentru incizii superficiale în piele. (<fr. *scarificateur*)

scarificáţie *s. f.* scarificare. (<fr. *scarification*, lat. *scarificatio*)

scariós, -oásă *adj.* *(bot.:* despre organe) membranos, tare, semitransparent, care nu este niciodată verde. (<fr. *scarieux*, lat. *scariosus*<*scario*, mugur)

scarlatínă *s. f.* boală infectocontagioasă (la copii), care se manifestă prin febră, dureri de gît şi prin mici pete roşii pe tot corpul, urmate de descuamarea pielii. (<fr. *scarlatine*, cf. lat. *scarlatum*, roşu-aprins)

scarlatinétă *s. f.* formă uşoară de scarlatină. (<*scarlatină* + *-elă*)

scarlatiniférm, -ă *adj.* care seamănă cu scarlatina; scarlatinoid. (<fr. *scarlatiniforme*)

scarlatinoíd, -ă *adj.* scarlatiniform. (<fr. *scarlatinoïde*)

scarlatinós, -oásă *adj., s. m. f.* (bolnav) de scarlatină. (<fr. *scarlatineux*)

scarós, -oasă *adj.* 1. *(med.)* aspru la pipăit. 2. (despre plante) cu frunzele şi ramurile răspîndite în toate direcţiile. (<lat *squarrosus*)

scart *s. n.* problemă enigmistică în care prin extragerea uneia sau a mai multor litere, a unei silabe ori a unui grup de litere dintr-un cuvînt se obţine un cuvînt cu un înţeles nou. (<it. *scarto*)

scartelát, -ă *adj.* *(herald;* despre blazoane) împărţit în patru părţi egale printr-o linie orizontală şi una perpendiculară. (după fr. *écartelé*, cf. it. *squartato*, împărţit în patru)

scat *s. n.* stil vocal specific jazului, în care interpretul substituie textului melodiei silabe sau sunete onomatopeice cu valoare ritmico-fonetică, imitînd improvizaţia instrumentală. (<amer. *scat*)

SCATO- *elem. comp.* „excrement". (<fr. *scato-*, cf. gr. *skor*, *skatos*)

scatofág, -ă *adj.* coprofag. (<fr. *scatophage*)
scatofagíe *s. f.* coprofagie. (<fr. *scatophagie*)
scatofíl, -ă *adj.* coprofil. (<fr. *scatophile*)
scatofílie *s. f.* coprofilie. (<fr. *scatophilie*)
scatofóbie *s. f.* repulsie față de excremente. (<*scato-* + *-fobie*[2])

scatól *s. n.* substanță azotată rezultată din putrefacția albuminoidelor, care se găsește în fecale. (<fr. *scatol*)

scatológic, -ă *adj.* referitor la scatologie; scabros. ● *(s. n.)* element din sfera scatologiei. (<fr. *scatologique*)

scatologíe *s. f.* **1.** glumă sau literatură scabroasă în care se fac aluzii la tot felul de murdării; coprolalie. **2.** *(med.)* tendință patologică de a utiliza cuvinte obscene, scabroase. (<fr. *scatologie*)

scatóm *s. n.* tumoare formată prin acumularea de materii fecale în intestin; fecalom, stercorom. (<fr. *scatome*)

seátter *s. n.* *(psih.)* reprezentare grafică a dispersiei rezultatelor obținute de un subiect supus mai multor teste. (<engl. *scatter*)

scelerát, -ă *adj., s. m. f.* criminal, ucigaș, nelegiuit, ticălos. (<fr. *scélérat*, lat. *sceleratus*< *scelus, -eris*, crimă)

scelerătéțe *s. f.* *(rar)* manieră de a acționa ca un scelerat; nelegiuire, ticăloșie, mârșăvie. (<fr. *scélératesse*)

SCEN(O)- *elem. comp.* „scenă, teatru". (<fr. *scén/o/-*, cf. lat. *scaena*, gr. *skene*, cort, adăpost)

scenarist, -ă *s. m. f.* autor de scenarii (1). (<fr. *scénariste*)

scenarístic, -ă **I.** *adj.* referitor la scenariu, specific scenariului. **II.** *s. f.* activitatea de scenarist; arta scrierii de scenarii. (<*scenariu* + *-istic*)

scenáriu *s. n.* **1.** text succint cuprinzând subiectul unei piese de teatru, al unui film etc., precum și indicații tehnice și de regie. **2.** desfășurare programată a unei acțiuni. (<fr. *scénario*)

scenarizá *vb. tr.* a transpune o lucrare, un fapt etc. în scenariu de teatru sau de film. — *scenarizáre* s. f. (<engl. *scenarize*)

scénă *s. f.* **1.** parte mai ridicată a unei săli de teatru, unde joacă actorii. **2.** teatru; arta dramatică. ○ *a părăsi* ~*a* = **a)** a se retrage din teatru; **b)** a se retrage dintr-o activitate; *a pune în* ~ = a organiza felul în care se va reprezenta o piesă de teatru. ● decorurile folosite pentru a reprezenta locul unde se petrece acțiunea unei piese sau a unui film. **3.** subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică, marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj; succesiune de cadre dintr-un film care înfățișează o acțiune distinctă. ● scurtă etapă în desfășurarea unei opere literare în care se consumă o singură întâmplare, într-un cadru neschimbat. **4.** loc unde se petrece o acțiune, o activitate. **5.** acțiune, fapt, eveniment care poate impresiona pe cineva. **6.** ceartă, ieșire violentă, scandal. ○ *a-i face cuiva o* ~ (sau ~*e*) = a aduce cuiva reproșuri cu vorbe violente, amenințări, plâns. (<fr. *scène*, lat. *scaena*)

scenétă *s. f.* mică comedie într-un act, cu personaje puține. (<it. *scenetta*)

scénic, -ă *adj.* **1.** în legătură cu scena; referitor la scenă. ○ *spațiu* ~ = parteă scenei expusă vederii publicului; *perspectivă* ~*ă* = vedere generală a unui decor. **2.** adaptat teatrului; de teatru. (<fr. *scénique*, lat. *scaenicus*, gr. *skenikos*)

scenicitáte *s. f.* calitate a unui text de a putea fi reprezentat pe scenă. (<*scenic* + *-itate*)

scenográf, -ă *s. m. f.* specialist în scenografie. (<fr. *scénographe*, it. *scenografo*)

scenográfic, -ă *adj.* referitor la scenografie, de scenografie. (<fr. *scénographique*)

scenografíe *s. f.* arta de a crea ambianța plastică (decoruri, recuzită, iluminat) în teatru, cinematografie etc. (<fr. *scénographie*, it. *scenografia*)

scenológie *s. f.* știința punerii în scenă a spectacolelor. (<fr. *scénologie*)

scenoním *s. n.* *(livr.)* pseudonim al unui actor sau autor dramatic, folosit numai în teatru. (<fr. *scénonyme*)

scenopegíe *s. f.* sărbătoare a vechilor evrei închinată amintirii vieții nomade din deșert. (<fr. *scénopégie*, cf. gr. *skene*, cort; *pegnymi*, fixez)

scenotécă *s. f.* *(rar)* colecție de piese de teatru reprezentate pe scenă. (<*sceno-* + *-tecă*)

scenotéhnic, -ă **I.** *adj.* referitor la scenotehnică, specific scenotehnicii. **II.** *s. f.* tehnica folosirii aparaturii de scenă și a trucajelor mecanice în teatru. (după it. *scenotecnico*)

scéptic, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (cel) care nu crede nimic, care se îndoiește de orice. **2.** (adept) al scepticismului. (<fr. *sceptique*, lat. *scepticus*, gr. *skeptikos*<*skepsesthai*, a observa)

scepticísm *s. n.* **1.** concepție care proclamă îndoiala față de posibilitatea cunoașterii lumii obiective de către om, ducând de fapt la agnosticism. **2.** atitudine de neîncredere, de îndoială. (<fr. *scepticisme*)

scepticoíd, -ă *adj.* *(ir.)* aproape sceptic. (<*sceptic* + *-oid*)

sceptriform, -ă *adj.* de formă alungită, ca un sceptru sau toiag. (<fr. *sceptriforme*)

scéptru *s. n.* baston împodobit, purtat de suverani, ca însemn al puterii lor. ● *(fig.)* demnitate, putere, măreire; domnie. (<fr. *sceptre*, lat. *sceptrum*, gr. *skeptron*, baston)

scheci *s. n.* scenetă veselă de teatru sau de cinematograf, cu replici spirituale, pe o temă de actualitate. (<engl., fr. *sketch*)

schédă *s. f.* etichetă de ierbar, cuprinzând numele plantei, stațiunea, data colectării etc. (<germ. *Schedа*, lat. *scheda*, foaie de papirus)

scheelít /șelít/ *s. n.* wolframat natural de calciu. (<fr. *scheelite*, cf. *K. W. Scheele*, chimist sued.)

schelét *s. n.* **1.** partea osoasă sau calcaroasă a corpului la vertebrate; *(spec.)* totalitatea oaselor unui vertebrat. **2.** ansamblu de elemente care formează structura de rezistență a unei construcții sau a unui sistem tehnic; osatură. **3.** *(fig.)* plan, schemă sumară a unei opere literare, științifice etc. **4.** fracțiune gra-

nulometrică a solului, formată din elemente minerale mai mari de 2 mm. 5. caracter tipografic (lung și subțire) format din conturul literelor. 6. *(lingv.)* totalitatea sunetelor (fonemelor) din care e format un cuvînt. (<fr. *squelette*, germ. *Skelett*, gr. *skeletos*)

scheletát, -ă *adj.* (despre proteze) cu schelet metalic. (<*schelet* + *-at*)

schelétic, -ă *adj.* 1. referitor la schelet. 2. (despre ființe) foarte slab, slăbănog, uscat. (<fr. *squelettique*)

scheletípie *s. f.* similigravură la care împărțirea clișeului în puncte nu se realizează cu ajutorul sitei fotografice, ci printr-o acțiune fizică în chiar stratul coloidal al negativului fotografic. — scris și *skeletipie*.

scheletizánt, -ă *adj. (rar)* care simplifică, care redă numai trăsăturile esențiale. (< *schelet* + *-iza* + *-ant*)

SCHELETO- *elem. comp.* „schelet, sistem osos". (<fr. *squelette-*, cf. gr. *skeletos*, uscat)

scheletogén, -ă *adj.* care generează țesutul osos. (<*scheleto-* + *-gen*²)

scheletologíe *s. f.* 1. osteologie. 2. studiu sistematic al scheletelor. (<*scheleto-* + *-logie*)

scheletón *s. n.* 1. sanie specială în care se stă cu fața în jos și se conduce cu vîrful bocancilor, pentru coborîrea unor pante foarte înclinate. 2. sport de iarnă practicat cu o astfel de sanie. — scris și *skeleton*. (<engl., fr. *skeleton*)

-schélie *elem. comp.* „membru, picior". (<fr. *-skélie*, cf. gr. *skelos*, picior, gambă)

schemátic, -ă 1. *adj.* care reprezintă un lucru în trăsături generale; *(depr.)* care nu iese din anumite tipare fixe, șabloane; rigid, dogmatic; superficial. II. *s. f.* alcătuire, expunere, concepție cu caracter de schemă. (<fr. *schématique*)

schematísm *s. n.* tendință, fel de a înfățișa o construcție, o operă etc. în liniile cele mai simple, ca o schemă. ● caracterul schematic a ceva; simplism. (<fr. *schématisme*)

schematizá *vb. tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) schematic; a da un caracter schematic. — *schematizáre* s. f. (<fr. *schématiser*)

schematizánt, -ă *adj.* care schematizează. (<fr. *schématisant*)

schémă *s. f.* 1. plan, proiect cuprinzînd doar liniile, ideile generale ale unei lucrări, care permite o vedere de ansamblu asupra ei. 2. reprezentare grafică simplificată, cu ajutorul unor simboluri, a unui aparat, a unei construcții, a unui proces sau fenomen etc. 3. tablou cuprinzînd denumirea posturilor și retribuțiile respective ale unei întreprinderi sau instituții. ○ *~ logică* = organigramă. (<fr. *schème*, germ. *Skema*, lat., it. *schema*)

schépsis *s. n.* *(fam.)* minte, pricepere; perspicacitate. ○ *cu ~* = cu judecată, cu chibzuință, gîndit. (<fr. *skepsis*)

scheptofilaxíe *s. f.* profilaxie rapidă a manifestărilor de alergie prin ingerarea unor cantități foarte mici din alergenul respectiv. — scris și *skeptofilaxie*. (<fr. *skeptophilaxie*, cf. gr. *skeptos*, fulger)

scherzándo /-ʦan-/ *adv.* *(muz.)* glumind, jucăuș, vesel. (<it. *scherzando*)

scherzíno /-ʦi-/ *s. n.* mic scherzo. (<it. *scherzino*)

schérzo /-ʦo/ *s. n.* piesă instrumentală sau parte dintr-o sonată ori simfonie în tempo vioi și cu caracter vesel și optimist. (<it. *scherzo*)

schéting *s. n.* patinaj cu ajutorul unor patine pe rotile; patina însăși. — scris și *skating*. (<engl. *skating*)

schí *s. n.* 1. un fel de patină de lemn, lungă, cu care se poate merge alunecînd pe zăpadă. 2. sport de iarnă practicat cu astfel de patine. ○ *~ nautic* = sport nautic în care executantul, remorcat de o ambarcație cu motor, alunecă pe suprafața apei cu ajutorul unor schiuri speciale; water-ski. (<fr. *ski*<cuv. norv.)

schiá[1] *vb. intr.* a luneca pe zăpadă cu schiurile, a face schi (2). (<fr. *skier*)

SCHIA[2]**-** / **SCIA-** / **SCIADO-** / **SCIO-** *elem. comp.* „umbră, umbros", „umbrelă". (<fr. *skia-*, *sciado-*, *scio-*, cf. gr. *skia*, *-ados*, umbră)

schiafil, -ă *adj.* sciafil. (<fr. *skiaphile*)

schiagrafíe *s. f.* radiografie. — scris și *skiagrafie*. (<fr. *skiagraphie*)

schiagrámă *s. f.* probă obținută prin schiagrafie. — scris și *skiagramă*. (<fr. *skiagramme*)

schiascóp *s. n.* aparat folosit în schialoscopie; retinoscop. — scris și *skiascop*. (<fr. *skiascope*)

schiascopíe *s. f.* examen al umbrei pupilare, pentru a determina gradul de refracție a ochiului; cheratoscopie, pupiloscopie, retinoscopie. — scris și *skiascopie*. (<fr. *skiascopie*)

schiatrón *s. n.* tub catodic al cărui ecran devine mai puțin luminos în punctul de impact cu fasciculul electronic. — scris și *skiatron*. (< fr. *skiatron*)

schibób *s. n.* un fel de sanie pe schiuri, prevăzută cu o șa, dirijată cu ajutorul unui ghidon. (<fr. *ski-bob*)

schíder *s. n.* troliu mecanic cu cabluri, folosit în exploatările forestiere pentru scoaterea trunchiurilor de arbori din parchetul de exploatare. (<germ. *Skidder*)

schif *s. n.* 1. ambarcație de dimensiuni mici, lungă și îngustă, cu pupa și prora ascuțite, folosită pentru sport. 2. probă sportivă practicată cu schiful (1). (<engl. *skiff*)

schifíst, -ă *s. m. f.* sportiv care practică schiful (2). (<*schif* + *-ist*)

schilift *s. n.* instalație pentru transportul schiorilor în vîrful unei pîrtii. (<engl., fr. *skilift*)

schillerián, -ă /și-le-/ *adj.* 1. propriu lui Schiller. 2. în maniera lui Schiller. (</Friedrich/ *Schiller*, poet, dramaturg și istoric germ. + *-ian*)

schiór, -oáre *s. m. f.* cel care schiază, care practică schiul (2). (<fr. *skieur*)

schip *s. n.* cutie mare de tablă folosită la transportul materialelor într-un puț de mină, într-o fabrică etc. și care se descarcă automat prin basculare; cupă a unei betoniere. (<fr., engl. *skip*)

schipăr *s. m.* 1. cîrmaci al unei ambarcaţii cu vele. 2. *(arg.)* comandant al unei nave comerciale. (<engl., fr. *skipper*)

schir *s. n.* tumoare constituită de un epiteliom, însoţit de proliferarea ţesutului fibros, care evoluează foarte lent. (<fr. *squirre*)

schirós, -oásă *adj.* de natura schirului. (<fr. *squirreux*)

schismátic, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a separat de comunitatea unei biserici. (<lat. *schismaticus*, fr. *schismatique*)

schismă *s. f.* 1. separare formală a unui grup de credincioşi de o comunitate religioasă. 2. dezbinare, neînţelegere, ruptură provocată de o deosebire de păreri; sciziune. (<fr. *schisme*, lat. *schisma*, gr. *skhisma*)

SCHISTO- *elem. comp.* „ruptură, fisură". (<fr. *schisto-*, cf. gr. *skhistos*, despicat, fisurat)

schistocárp, -ă *adj.* cu fructe despicate. (<lat. *schistocarpus*)

schistocít *s. n.* schizocit. (<fr. *schistocyte*)

schistofíl, -ă *adj.* cu frunze despicate. (<lat. *schistophillus*)

schistoglosíe *s. f.* malformaţie congenitală caracterizată prin despicarea limbii. (<engl. *schistoglossia*)

schistóză *s. f.* pneumoconioză benignă datorată inhalării pulberilor de ardezie. (<fr. *schistose*)

schistozómă *s. f.* vierme parazit al vaselor sangvine ale mamiferelor şi păsărilor, la care produce schistozomiază; bilharzie. (<fr. *schistosome*)

schistozomiáză *s. f.* boală parazitară provocată de schistozomă; bilharzioză. (<fr. *schistosomiase*)

schiţá *vb.* I. *tr.* 1. a desena ceva schematic; a face o schiţă. • *(fig.)* a expune în mod sumar; a contura. 2. a executa în mod vag (un gest, o mişcare etc.). 3. a fixa punctele principale ale unui plan, a proiecta în linii mari; a concepe. II. *refl.* a apărea, a se înfăţişa, a reieşi în linii incipiente şi generale. — *schiţáre* s. f. (<it. *schizzare*, germ. *skizzieren*)

schiţă *s. f.* 1. desen sumar reprezentînd aproximativ conturul şi trăsăturile specifice ale unui obiect. • desen executat repede, după o hartă sau după natură, în scopul redării detaliilor topografice ale unei porţiuni de teren. 2. reprezentare sumară, în linii generale, a (concepţiei) unei lucrări scrise, a unui plan de acţiune etc. 3. specie literară epică în proză în care se povesteşte o întîmplare scurtă şi simplă. 4. gest, atitudine, mişcare abia sugerată. (<it. *schizzo*)

SCHIZ(O)-, -schíză *elem. comp.* „fisurare, despicare". (<fr. *schiz/o/-*, *-schize*, cf. gr. *schizein*, a despica)

schizá *vb. tr. (bridge)* a obliga un adversar să se deplaseze şi, prin urmare, a-i suprima apărarea prin una sau alta din culorile care îi rămîn. (<fr. *squeezer*, cf. engl. *squeeze*, a strînge)

schízăˡ *s. f. (bridge)* acţiunea de a schiza. (<fr. *squeeze*)

-schízăˢ v. s c h i z (o)-.

schizocárp *s. n.* fruct uscat care la maturitate se desface în mai multe fructe uniseminale sau unicarpelare. (<fr. *schizocarpe*)

schizocefál *s. m.* monstru cu craniul fisurat longitudinal. (<fr. *schizocéphale*)

schizocít *s. n.* hematie fragmentată; schistocit. (<fr. *schizocyte*)

schizofazíe *s. f.* vorbire incoerentă, confuză, în ciuda înţelegerii cuvintelor, întîlnită în formele avansate de schizofrenie; disfrazie. (<fr. *schizophasie*)

schizofícee *s. f. pl.* clasă de schizofite cuprinzînd algele albastre. (<fr. *schizophycées*)

schizofíte *s. f. pl.* grup de organisme vegetale unicelulare lipsite de nucleu, care se reproduc prin diviziune simplă. (<fr. *schizophytes*)

schizofrén, -ă *s. m. f.* schizofrenic. (<fr. *schizophrène*)

schizofrénic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de schizofrenie; schizofren. (<fr. *schizophrénique*)

schizofrénie *s. f.* boală psihică gravă caracterizată prin disocierea spiritului, idei delirante şi halucinaţii. (<fr. *schizophrénie*)

schizogamíe *s. f.* mod de reproducere la unele anelide marine constînd în faptul că viermele adult formează înapoia corpului o serie de indivizi sexuali care se detaşează, unindu-se cu aceia ce provin de la un adult de sex opus. (<fr. *schizogamie*)

schizogén, -ă *adj.* 1. care ia naştere prin diviziune. 2. care se reproduce prin schizogeneză. (<fr. *schizogène*)

schizogenétic, -ă *adj.* referitor la schizogeneză. (<fr. *schizogénétique*)

schizogenéză *s. f.* reproducere asexuată prin despicarea celulei sau a organismului, la unele bacterii, alge şi anelide; schizogenie. (<fr. *schizogenèse*)

schizogenie *s. f.* schizogeneză. (<germ. *Schizogenie*)

schizogonie *s. f.* înmulţire prin sciziparitate la protozoare şi plante inferioare. (<fr. *schizogonie*)

schizografíe *s. f.* tulburare a limbajului scris caracterizată prin juxtapunerea incoerentă de cuvinte reale sau imaginare. (<fr. *schizographie*)

schizoíd, -ă 1. *adj.* 1. (despre o constituţie mintală) predispus spre schizofrenie. 2. (despre stări mintale) care caracterizează temperamentul schizotimic şi schizofrenia. II. *s. m. f.* persoană cu constituţie schizoidă (1). (<fr. *schizoïde*)

schizoidíe *s. f.* schizotimie. (<fr. *schizoïdie*)

schizolíză *s. f.* fragmentare a hifelor miceliene sau a talului filamentos al unor alge. (<fr. *schizolyse*)

schizolizigén, -ă *adj.* (despre spaţii intercelulare) rezultat prin despicare, urmată de lichefiere. (<fr. *schizolysigène*)

schizomaníe *s. f.* formă uşoară de schizofrenie, caracterizată prin autism, dezadaptare faţă de mediu. (<fr. *schizomanie*)

schizomér, -ă *adj.* care se rupe în mai multe fragmente. (<fr. *schizomère*)

schizometameríe *s. f.* mod de reproducere asexuată prin înmugurire metamerică. (<fr. *schizométamérie*)

schizomicéte *s. n. pl.* clasă de schizofite cuprinzînd bacteriile. (<fr. *schizomycètes*)

schizonevróză *s. f.* schizofrenie cu aspect nevrotic, asemănătoare cu isteria, care evoluează prin puseе. (<*schizo-* + *nevroză*)

schizónt *s. m.* sporozoar, parazit al malariei, care în ciclul său de multiplicare asexuată *(schizogonie)* trăiește în interiorul hematiilor. (<fr. *schizonte*)

schizontocíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge schizonții. (<fr. *schizontocide*)

schizopetál, -ă *adj.* cu petale despicate. (<lat. *schizopetalus*)

schizopód, -ă I. *adj.* cu picioare ramificate. II. *s. n. pl.* ordin de mici crustacee inferioare, terestre sau marine, cu picioarele ramificate. (<fr. *schizopode[s]*)

schizoptér, -ă *adj.* (despre insecte) cu aripi despicate. (<*schizo* + *-pter*)

schizostól *s. n.* *(bot.)* fragment vascular format prin fragmentarea pleuromului. (<fr. *schizostèle*)

schizostelie *s. f.* structură analoagă polistelici constînd în despicarea în fascicule a stelului, caracteristică unor plante acvatice (mufăr, criptogame de baltă etc.). (<fr. *schizostélie*)

schizotím, -ă *adj., s. m. f.* schizotimic. (<fr. *schizothyme*)

schizotímic, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care prezintă schizotimie; schizotim. (<fr. *schizothymique*)

schizotímie *s. f.* constituție psihică ce se caracterizează printr-o slabă afectivitate și prin tendința spre izolare, spre interiorizare; schizoidie. (<fr. *schizothymie*)

schnauzer /șná-u-țer/ *s. m.* ciine de pază, robust, numit și grifon. (<germ. *Schnauzer*)

schooner/ scúnăr/ *s. n.*/**scúnă** *s. f.* navă cu vele, cu două catarge înclinate, asemănătoare cu goeleta, folosită pentru pescuit și cabotaj. (<engl., fr. *schooner*)

schopenhauerián, -ă /șo-/ *adj., s. m. f.* (adept) al schopenhauerismului. (</Arthur/ *Schopenhauer*, filozof germ. +*-ian*)

schopenhauerísm *s. n.* filozofia lui Schopenhauer, care afirmă că esența lumii este voința universală, oarbă și irațională, și exclude existența legilor dezvoltării naturii și a societății și implicit posibilitatea cunoașterii științifice, iar în artă propagă un esteism mizantrop, culminînd prin proclamarea idealului mistic al „nirvanei". (< *schopenhauerian* + *-ism*)

schubertián, -ă /șu-ber-/ *adj.* propriu, specific muzicii lui Schubert. (<fr. *schubertien*, cf. *Franz Schubert*, compozitor austriac)

schuss /șus/ *s. n.* coborîre directă a unei pante pe schiuri. (<germ. *Schuss*)

SCIA-, SCIADO- v. s c h i a[2]-.

sciadofil[1], **-ă** *adj.* sciafil. (<fr. *sciadophile*)

sciadofil[2], **-ă** *adj.* cu frunze ca umbrela. (<lat. *sciadophyllus*)

sciadofíte *s. f. pl.* sciafite. (<fr. *sciadophytes*)

sciadofób, -ă *adj.* (despre plante) care evită locurile umbroase. (<lat. *sciadophobus*)

sciafil, -ă *adj.* 1. (despre plante) care prezintă afinitate pentru locurile umbroase; schiafil, sciadofil, sciofil, scotofil, ombrofil. 2. (despre animale) care trăiește în condiții de lumină slabă. (<fr. *sciaphile*)

sciafíte *s. f. pl.* plante sciafile; sciadofite, sciofite. (<fr. *sciaphytes*)

scialític *s. n.* dispozitiv de iluminare care nu produce umbră, folosit în chirurgie. (<fr. *scialytique*)

sciatalgíe *s. f.* nevralgie sciatică. (<fr. *sciatalgie*)

sciátic, -ă I. *adj.* al șoldului, al osului ischion. ○ *nerv* ~ = nerv care pornește din partea inferioară a măduvei spinării și se ramifică în toată partea de jos a corpului. II. *s. f.* nevralgie manifestată prin dureri pe traiectul nervului sciatic. (<fr. *sciatique*, lat. *sciaticus*)

scibál *s. n.* nume dat bolurilor fecale întărite care se formează în intestin în timpul constipațiilor prelungite. (<fr. *scybale*, cf. lat. *schibala*, gr. *skibala*, bălegar)

science-fiction /sáiăns-fícșăn/ *s. n.* gen romanesc sau cinematografic avînd ca subiect întîmplări cu caracter științifico-fantastic; literatură științifico-fantastică. (<amer., fr. *science-fiction*)

scientíe *s. f.* disciplină științifică al cărei obiect îl constituie știința ca fenomen social, dezvoltarea și structura acesteia, organizarea, locul și rolul ei în societate, optimizarea cercetării științifice etc.; știința despre știință; scientologie. (cf. lat. *scientia*, știință)

scientífic, -ă *adj.* *(rar)* științific. (<fr. *scientifique*)

scientísm *s. n.* 1. concepție filozofică pozitivistă, inițiată în sec. XIX, care consideră că știința, concepută ca un ansamblu de cunoștințe „pozitive", exacte, eliberată de orice implicații „metafizice", este singura în măsură să rezolve toate problemele cunoașterii; fetișizare a științei. 2. (în sec. nostru) poziție teoretică avansată a unor savanți cu vederi dialectice, dar care nu au ajuns la un materialism consecvent. (<fr. *scientisme*)

scientíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al scientismului. (<fr. *scientiste*)

scientizá *vb. tr.* a introduce în anumite discipline sau domenii metode proprii unor alte științe, în special ale matematicii. — *scientizáre* *s. f.* (<engl. *scientize*)

scientológ, -ă *s. m. f.* specialist în scientologie. (<*scientologie*)

scientológic, -ă *adj.* referitor la scientologie. (<fr. *scientologique*)

scientologíe *s. f.* scientică. (<fr. *scientologie*, engl. *scientology*)

SCIFI-/SCIFO- *elem. comp.* „cupă, pîlnie". (<fr. *scyphi-*, *scypho-*, cf. lat. *scyphus*, gr. *skyphos*, cupă)

scilifórm, -ă *adj.* (despre organe vegetale) în formă de cupă. (<fr. *scyphiforme*)

scifoíd, -ă *adj.* cu aspect de cupă. (<fr. *scyphoïde*)

scifozoáre *s. n. pl.* clasă de celenterate marine cuprinzînd polipii în formă de cupă și meduzele fără văl; acalefe. (<fr. *scyphozoaires*)

scindá *vb. tr., refl.* a (se) despărți, a (se) separa; a (se) fracționa. ● *(chim.:* despre combinații) a (se) descompune cu ajutorul unui agent fizic sau chimic în combinații mai simple. — *scindáre* s. f. (<fr. *scinder*, lat. *scindere*, a despica)

SCINTI-/SCINTILO- *elem. comp.* „scînteie", „scintilație". (<fr. *scinti-, scintillo-*, cf. lat. *scintilla*, scînteie)

scintigráf *s. n.* aparat folosit în scintigrafie. (<*scintigrafie*)

scintigráfic, -ă *adj.* referitor la scintigrafie, obținut prin scintigrafie. (<fr. *scintigraphique*, engl. *scintigraphic*)

scintigrafie *s. f.* metodă de explorare a unui țesut sau organ intern cu ajutorul unei substanțe radioactive; scintilografie; *(concr.)* imaginea obținută. (<fr. *scintigraphie*)

scintigrámă *s. f.* înregistrare grafică a radioactivității unui țesut după introducerea unei substanțe radioactive; scintilogramă. (<fr. *scintigramme*)

scintilatór *s. m.* substanță în masa căreia se produc scintilații sub acțiunea razelor radioactive. (<fr. *scintillateur*)

scintilație *s. f.* **1.** *(livr.)* scînteiere, sclipire. ● iluminare de foarte scurtă durată, punctuală, a unui ecran fluorescent pe care cade o particulă cu mare viteză. **2.** impuls luminos de scurtă durată produs la contactul unei particule cu un scintilator. **3.** sclipirea stelelor. (<fr. *scintillation*, lat. *scintillatio*)

SCINTILO- v. scinti-.

scintilografie *s. f.* scintigrafie. (<fr. *scintillographie*)

scintilográmă *s. f.* scintigramă. (<fr. *scintillogramme*)

scintilométru *s. n.* lunetă astronomică pentru măsurarea scintilației (3). (<fr. *scintillomètre*)

scintiscanográf *s. n.* aparat cu ajutorul căruia, pe baza unui sistem de fotografiere, se pot determina cu precizie regiunile bolnave ale glandei tiroide. (<fr. *scintiscanographe*)

SCIO- v. schia^2-.

sciofil, -ă *adj.* sciafil. (<lat. *sciophilus*)

sciofite *s. f. pl.* sciafite. (<lat. *sciophytae*)

siográf *s. m.* pictor antic care excela în siografie. (<fr. *sciographe*)

siográfic, -ă *adj.* referitor la siografie. (<fr. *sciographique*)

siografie *s. f.* **1.** *(anl.)* arta de a picta umbrele. **2.** desen care prezintă grafic interiorul unui edificiu. **3.** *(astr.)* mod de a calcula ora după lungimea umbrelor. (<fr. *sciographie*)

sciólto/șiol-/ **I.** *adv. (muz.)* liber, degajat, vijelios, impetuos. ● (la instrumentele cu coarde și arcuș) cu tot arcușul. **II.** *s. n.* compoziție în stil neriguros. **III.** *adj.* (despre versuri) alb. (<it. *sciolto*)

scisométru *s. n.* dispozitiv de forfecare cu palete, folosit în geotehnică. (<fr. *scissomètre*)

scit, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) care aparținea unei populații indo-europene nomade, stabilită în stepele din nordul Mării Negre și ale Mării Caspice; scitic. ● *(s. f.)* limbă iraniană veche vorbită de sciți; scitică. (<fr. *scythe*, lat. *scytha*)

scitálă *s. f. (anl.)* **1.** bici, curea. **2.** scrisoare secretă (la spartani, scrisă cu caractere convenționale). (<it. *scitala*)

scitic, -ă *adj., s. f.* scit(ă). (<fr. *scythique*, lat. *scythicus*)

SCITO- *elem. comp.* „piele, tegument", „coriaceu". (<fr. *scyto-* cf. gr. *skytos*, piele)

scitofil, -ă *adj.* cu frunze coriacee. (<lat. *scytophyllus*)

scitoid, -ă *adj.* (despre organe vegetale) cu aspect rezistent și elastic; coriaceu. (<lat. *scytoideus*)

SCIUR(O)- *elem. comp.* „veveriță". (<fr. *sciur/o/-*, cf. lat. *sciurus*, gr. *skiouros*)

sciuride *s. f. pl.* familie de animale rozătoare cuprinzînd veverița, popîndăul, marmota etc. (<fr. *sciurides*)

sciuromórfe *s. f. pl.* subordin de mamifere rozătoare cuprinzînd sciuridele și familiile înrudite. (<fr. *sciuromorphes*)

SCIZI- *elem. comp.* „sciziune", „separare, împărțire". (<fr. *scissi-*, cf. lat. *scissus* < *scindere*, a despica)

sciziónă *vb. tr., refl.* a (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un tot organizat. — *sciziónare* s. f. (<fr. *scissionner*)

sciziónár, -ă *adj. (rar)* scizionist. (<fr. *scissionnaire*)

sciziónism *s. n.* politică scizionistă. (<fr. *scissionnisme*)

sciziónist, -ă **I.** *adj.* referitor la sciziune, la scizioniști; scizionar. **II.** *s. m. f.* cel care aparține unei fracțiuni, care urmărește să provoace sciziune într-un grup. (<fr. *scissionniste*)

scizipár, -ă *adj.* care se înmulțește prin sciziparitate. (<fr. *scissipare*)

sciziparitáte *s. f.* mod de înmulțire asexuată, la bacterii și la protozoare, prin scindarea organismului în două fragmente; fisiune (2). (<fr. *scissiparité*)

sciziúne *s. f.* separație, despărțire, dezbinare intervenită într-un grup, într-o organizație care anterior era bine închegată; scizionare. (<fr. *scission*, lat. *scissio*)

scizúră *s. f. (anat.)* fisură pe suprafața unor organe; crăpătură. (<fr. *scissure*, lat. *scissura* < *scindere*, a despica)

scizurită *s. f.* inflamație a unei scizuri pulmonare. (<fr. *scissurite*)

sclav, -ă *s. m. f.* **1.** persoană lipsită de orice mijloace de existență, aflată în proprietatea deplină a unui stăpîn care dispunea de ea. **2.** *(fig.)* cel care satisface în mod servil, cu supunere oarbă, voința altuia. ● *(fig.)* persoană stăpînită de o pasiune, de un viciu; rob. (<lat. *sclavus*, după fr. *esclave*)

sclavagísm *s. n.* orînduire socială în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea privată a stăpînului de sclavi asupra mijloacelor de producție și asupra producătorilor. (după fr. *esclavagisme*)

sclavagíst, -ă **I.** *adj.* referitor la sclavagism, specific sclavagismului. **II.** *s. m. f. (rar)* partizan al sclavajului negrilor (din sudul S.U.A., în timpul războiului de secesiune). (după fr. *esclavagiste*)

sclaváj *s. n. (livr.)* sclavie; *(p. ext.)* stare de aservire economică, socială, politică. (după fr. *esclavage)*

sclavíe *s. f.* stare, condiție de sclav; robie, sclavaj. (<*sclav* + *-ie)*

SCLER(O)-, -scleróză *elem. comp.* ,,dur, rigid, scleros"; ,,induratie", ,,sclerotică". (<fr. *sclér/o/-, -sclérose*, cf. gr. *skleros*, dur, *sklerosis)*

scleradenie *s. f.* adenopatie cu caracter scleros. (<fr. *scléradénie)*

sclerál, -ă *adj.* referitor la sclerotică; al sclerozei. (<fr. *scléral)*

scléră *s. f.* tunica solidă a globului ocular. (<germ. *Sklera)*

sclerectazíe *s. f.* distensie a sclerozei, în urma unor leziuni inflamatorii sau degenerative. (<fr. *sclérectasie)*

sclerectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a sclerei sau a sclerozei. (<fr. *scléreclomie)*

scleredém *s. n.* edem scleros la nivelul căruia pielea pare injectată cu parafină, având consistență ceroasă. (<fr. *scléroedème)*

sclereídă *s. f.* celulă moartă, cu membrana îngroșată și lignificată, care formează țesutul dur al cojilor de nucă, al sîmburilor de piersici etc.; scleroblast. (<fr. *scléréide)*

sclerém *s. n.* sclerodermie difuză. (<fr. *sclérème)*

sclerémie *s. f.* sclerodermie generalizată. (<fr. *sclérémie)*

sclerenchím *s. n.* țesut vegetal de susținere, alcătuit din celule cu membrane mai mult sau mai puțin lignificate. (<fr. *sclérenchyme)*

sclerenchimátic, -ă *adj.* de natura sclerenchimului. (<fr. *sclérenchymatique)*

sclerificáre *s. f.* întărire, lignificare. (după fr. *sclérification)*

sclerítă *s. f.* inflamație a sclerozei; sclerotită. (<fr. *sclérite)*

scleroblást *s. n.* sclereidă. (<lat. *scleroblasta)*

scleroblastém *s. n.* țesut embrionar din care se formează oasele. (<fr. *scléroblastème)*

sclerocárp, -ă I. *adj.* cu fructe tari. II. *s. n.* înveliș dur al sîmburelui. (<fr. *sclérocarpe*, lat. *sclerocarpium)*

sclerocaulíe *s. f.* structură dură și uscată a unei tulpini. (<fr. *scléroca ulie)*

sclerocheratítă *s. f.* inflamație simultană a sclerozei și a corneei. (<fr. *scléroképatite)*

scleroconjunctivítă *s. f.* inflamație simultană a sclerozei și a conjunctivei. (<fr. *scléro-conjonctivite)*

sclerocoroidítă *s. f.* inflamație a sclerozei și a coroidei. (<fr. *scléro-choroïdite)*

sclerodactílie *s. f.* sclerodermie localizată la extremitățile degetelor. (<fr. *sclérodactylie)*

sclerodérmi *s. m. pl.* subordin de pești plectognați, a căror piele conține plăci osoase. (<fr. *sclérodermes)*

sclerodermíe *s. f.* boală caracterizată prin îngroșarea pielii și a țesutului celular subcutanat. (<fr. *sclérodermie)*

sclerodesmíe *s. f.* creștere a consistenței ligamentelor pînă la rigiditate. (<fr. *sclérodesmie)*

scleredónt, -ă *adj.* cu dinți rigizi. (<lat. *sclerodontus)*

sclerofíl, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze rigide și cu cuticulă groasă, adaptat la secetă. (<fr. *sclérophylle)*

sclerofilíe *s. f.* însușire a plantelor sclerofile. (<fr. *sclérophyllie)*

sclerofít, -ă *adj., s. f.* (plantă) cu frunze rigide, prevăzută cu spini, săracă în clorofilă, de obicei sempervirescentă. (<fr. *sclérophyte)*

scleroftalmíe *s. f.* scleroza țesutului conjunctiv al ochiului. (<fr. *sclérophtalmie)*

sclerogén, -ă *adj.* care determină producerea unui țesut scleros; (despre țesuturi vegetale) care produce lignină. (<fr. *sclérogène)*

sclerográf *s. n.* aparat pentru evaluarea elasticității metalelor. (<fr. *sclérographe)*

scleroíd, -ă *adj.* cu aspect dur. (<fr. *scléroïde)*

sclerolipomatózăs. *f.* hipertrofie a țesutului conjunctiv al unui organ, cu acumulare de celule grase și țesut fibros. (<fr. *sclérolipomatose)*

scleróm *s. n.* sclerozăs (1). (<fr. *sclérome*, gr. *skleroma)*

scleromalacíe *s. f.* ramolisment al sclerozei. (<fr. *scléromalacie)*

sclerometríe *s. f.* determinare a durității mineralelor și a corpurilor metalice, solide, prin măsurarea durității la zgîriere. (<fr. *sclérométrie)*

sclerométru *s. n.* aparat folosit în sclerometrie. (<fr. *scléromètre)*

sclerón *s. n.* aliaj ușor și dur, cu bază de aluminiu. (<germ. *Skleron)*

scleronichíe *s. f.* îngroșare congenitală a unghiilor. (<engl. *scleronychia)*

scleronóm, -ă *adj.* (despre legăturile sistemelor de puncte materiale) care nu variază în timp; rigid. (<fr. *scléronome)*

scleroplastíe *s. f.* refacerea chirurgicală a sclerei. (<engl. *scleroplasty)*

scleropód, -ă *adj.* (despre plante) cu suport rigid. (<fr. *scléropode)*

scleropoichilodermíe *s. f.* sclerodermie progresivă asociată cu pigmentație și cu telangiectazie cutanată. (<fr. *scléropoïkilodermie)*

scleroproteínă *s. f.* proteină fibroasă, foarte rezistentă, care dă consistență dură diverselor țesuturi animale. (<fr. *scléroprotéine)*

scleroptér, -ă *adj.* (despre foliole) cu aripi rigide. (<lat. *scleropterus)*

sclerós, -oásă *adj.* 1. cauzat de scleroză. • (despre țesuturi) îngroșat, fibros. 2. *(rar;* despre ființe) sclerozat. (<fr. *scléreux)*

sclerosarcóm *s. n.* tumoare dură a țesutului celular. (<fr. *sclérosarcome)*

scleroscóp *s. n.* instrument pentru determinarea durității corpurilor prin reacția elastică la lovire a unui percutor. (<fr. *scléroscope)*

sclerosférăs. *f.* zonă externă a stratisferei în care rocile, sub acțiunea presiunii și a temperaturii, sînt casante la deformațiile tectonice. (<germ. *Sklerosphäre)*

sclerospérm, -ă *adj.* cu semințe uscate. (<fr. *scléroseperme)*

scleról *s. m.* organ de înmulțire vegetativă și de rezistență, la unele ciuperci, alcătuit într-o împletitură de hife și învelit de un strat protector. (<fr. *sclérote*, gr. *sklerotes*, duritate)

sclerótică *s. f.* membrană albă, opacă, alcătuită din fibre tari și elastice, care formează învelișul exterior al globului ocular: albul ochiului. (<fr. *sclérotique*)

sclerotită *s. f.* sclerită. (<fr. *sclérotite*)

sclerotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în sclerotomie. (<fr. *sclérotome*)

sclerotomíe *s. f.* incizie a scleroticii. (<fr. *sclérotomie*)

sclerotrih, -ă *adj.* cu părul dur și rigid. (<lat. *sclerotrichus*)

sclerozá *vb. I. refl.* a fi atins, a se îmbolnăvi de scleroză. ● *(fig.)* a se împietri, a nu mai evolua. **II.** *tr.* a provoca scleroza unui țesut. — **sclerozáre** s. f. (<fr. *sclérose*)

sclerozánt, -ă *adj.* care provoacă scleroză. (<fr. *sclérosant*)

sclerózăl *s. f.* **1.** indurație a țesuturilor, în special a celui conjunctiv; sclerom. ○ ~ *în plăci* = boală caracterizată prin leziuni sub forma unor multiple focare de demielinizare, diseminate în sistemul nervos central, putînd antrena tulburări neurologice diverse. **2.** *(fig.)* stare a ceea ce nu mai este capabil de evoluție, de adaptare, a ceea ce și-a pierdut orice suplețe. (<fr. *sclérose*)

-sclerózăl v. s c l e r (o)-.

scoftalmíde *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni, avînd ca tip calcanul. (<lat. *scophthalmidae*)

scolást *s. m.* **1.** *(rar)* filozof-teolog din evul mediu adept al scolasticii. **2.** *(fig.)* gînditor dogmatic care judecă rigid, numai după canoane. (<germ. *Scholast*)

scolástic, -ă **I.** *adj.* referitor la scolastică, specific scolasticii. ● *(p. ext.)* pedant, livresc, rupt de realitate. **II.** *s. f.* învățămîntul și filozofia predate în țările catolice din Europa medievală, care căutau să fundamenteze dogmele bisericii creștine, caracterizîndu-se prin raționamente abstracte și prin artificii logice sterile. ● *(p. ext.)* orice speculație sterilă, ruptă de viață. (<fr. *scolastique*, lat. *scholasticus*, gr. *skholastikos*, referitor la școală)

scolasticísm *s. n.* concepție specifică scolasticii; metodă scolastică. (<fr. *scolasticisme*, it. *scolasticismo*)

scólex *s. n.* partea anterioară a tenici, care poartă organele de fixare. (<fr., lat. *scolex*, cf. gr. *skolex*, vierme)

scoliást *s. m.* autor de scolii (2). (<fr. *scoliaste*)

scólie *s. f.* **1.** cîntec aedic în Grecia antică, cu acompaniament instrumental. **2.** adnotare gramaticală sau critică la un text clasic. **3.** remarcă relativă la o problemă, la o teoremă rezolvată sau demonstrată anterior. (<fr. *scolie*, cf. gr. *skholion*, notă)

SCOLIO-, -scolióză *elem. comp.* „încovoiere, curbare". (<fr. *scolio-*, *-skoliose*, cf. gr. *skolios*, curbat, cotit)

scoliótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de scolioză. (<fr. *scoliotique*)

scoliotrópic, -ă *adj.* (despre ovul, micropil etc.) în formă de arc. (<lat. *scoliotropicus*)

scolióză[1] *s. f.* încovoiere laterală a coloanei vertebrale (în regiunea dorsală). (<fr. *scoliose*)

-scolióză[2] v. s c o l i o-.

scolopéndră *s. f.* mic miriapod veninos, insectivor, care trăiește prin locuri umede și întunecoase. (<fr. *scolopendre*, lat. *scolopendra*, gr. *skolopendra*)

scombríde *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni marini, buni înotători, cu capul și botul turtit, gura mare, cuprinzînd scrumbia albastră, lacherda, pălămida, somnul etc. (<fr. *scombridés*, cf. lat. *scomber*, scrumbie)

scones **I.** *s. m.* mic mamifer carnivor din America, înrudit cu dihorul, a cărui blană este foarte prețuită. **II.** *s. n.* blana prelucrată a acestui animal. (<fr. *sconse*, engl. *skunks* < cuv. amerind.)

scóndru *s. n.* *(mar.)* lemn de formă cilindrică sau țeavă metalică lungă cu care se menține o navă la o anumită distanță de țărm. (după it. *scontro*)

scont *s. n.* **1.** operație bancară prin care se plătește cuiva anticipat valoarea unei cambii, reținîndu-se un procent care reprezintă dobînda pînă la scadență; procentul însuși. ● dobînda pentru un împrumut, pe care un bancher și-o reține anticipat. **2.** reducere, scăzămînt făcut unui debitor care achită o datorie înainte de scadență. (<it. *sconto*)

scontá *vb. tr.* **1.** a cumpăra, a vinde polițe înainte de scadență; a efectua un scont. **2.** *(fig.)* a conta pe ceva, a-și face planuri dinainte. — **scontáre** s. f. (<it. *scontare*)

scontábil, -ă *adj.* (despre efecte, cambii) care se poate sconta. (<it. *scontabile*)

scontatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care efectuează operații de scont. (<it. *scontatore*)

-scóp, -scopíe *elem. comp.* „examinare", „explorare", „imagine". (<fr. *-scope*, *-scopie*, cf. gr. *skopos*, *skopia* < *skopein*, a privi)

scopifórm, -ă *adj.* (despre inflorescențe, ramificații) în formă de mătură. (<fr. *scopiforme*, cf. lat. *scopa*, mătură)

scopocróm *s. n.* *(cinem.)* procedeu constînd în a face ca filmele vechi în alb-negru să poată rula ca producții în culori. (<fr. *scopochrome*)

scopolamínă *s. f.* alcaloid extras din mandragoră, cu acțiune asemănătoare atropinei. (<fr., engl. *scopolamine*)

scor *s. n.* rezultat exprimînd raportul dintre punctele cîștigate și cele pierdute într-o competiție sportivă. ○ ~ *alb* = meci nul. (<fr., engl. *score*)

scorbút *s. n.* boală cronică datorată lipsei vitaminei C din alimentație, care se manifestă prin anemie, sîngerarea gingiilor și căderea dinților, apariția unor plăgi deschise etc. (<fr. *scorbut*, germ. *Skorbut*, lat. *scorbutus*)

scorbútic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de scorbut. (<fr. *scorbutique*, lat. *scorbuticus*)

scorbutigén, -ă *adj.* care provoacă scorbut. (<fr. *scorbutigène*)

scórching *s. m.* (în industria cauciucului) ardere a amestecului de valțuri. (<engl., fr. *scorching*)

scordáto *adv. (muz.)* dezacorda, disonant. (<it. *scordato)*

scordatúră *s. f. (muz.)* acordaj neobișnuit al unui instrument cu coarde, pentru a obține unele efecte de culoare. (<it. *scordatura)*

scórer I. *s. m. (sport)* **1.** realizator de goluri, la fotbal; golgheter. **2.** cel care înregistrează scorul în foile de arbitraj; cel care operează pe panoul de scor evoluția rezultatului echipelor angajate în joc. **II.** *s. n.* panou pe care se afișează scorul într-o întrecere sportivă. (<engl. *scorer)*

scoriacéu, -ée *adj.* de natura scoriei; (despre roci) cu aspectul unei scorii vulcanice. (<fr. *scoriacé)*

scórie *s. f.* **1.** reziduu obținut la extragerea metalelor din minereuri și la topirea metalelor; zgură. **2.** produs vulcanic spongios cu aspect de zgură. **3.** strat de oxid format pe suprafața unei piese de oțel încălzite la temperaturi înalte. **4.** *(fig.)* imperfecțiune, defect; lipsă. (<fr. *scorie*, lat. *scoria*, gr. *skoria)*

scorifiére *s. f.* lichefiere a materiilor străine dintr-un metal în stare de fuziune. (după fr. *scorification)*

scorpénă *s. f. (rar)* pește marin de culoare neagră, cu capul acoperit cu solzi ascuțiți care conțin venin; porc-de-mare. (<fr. *scorpène)*

scorpenídе *s. f. pl.* familie de pești cu capul cu țepi, adesea veninoși, având ca tip scorpena. (<fr. *scorpénidés*, cf. lat. *scorpena*, porc-de-mare)

scorpeniformе *s. f. pl.* ordin de pești osoși marini cuprinzînd scorpenidele și alte familii înrudite. (<fr. *scorpéniformes)*

scorpioíd, -ă *adj.* (despre frunze, flori) curbat în formă de coadă de scorpie. (<fr. *scorpioïde)*

scorpión *s. m.* **1.** insectă tropicală arahnidă, asemănătoare unui răcușor, a cărei înțepătură este foarte veninoasă. ● *(pl.)* scorpionide. **2.** numele unuia dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. (<fr. *scorpion*, lat. *scorpio*, gr. *skorpion)*

scorpionídе *s. n. pl.* ordin sau familie de arahnide cuprinzînd scorpionii. (<fr. *scorpionidés)*

scorțonéră *s. f.* plantă perenă cu frunze mari și flori galbene, cultivată pentru rădăcinile sale cărnoase, folosite în alimentație. (<it. *scorzonera)*

scótă *s. f. (mar.)* parimă cu care se fixează colțul de jos al unei vele. (<it. *scotta)*

scotch[1]/scoci/ *s. n.* whisky scoțian. (<engl. *scotch)*

scotch[2] /sococi/*s. n.* bandă transparentă adezivă, servind la lipit. (<engl. *scotch*, n. com.)

scótie *s. f. (arhit.)* mulură concavă situată între două toruri sau muluri proeminente. (<fr. *scotie*, lat. *scotia)*

scotísm *s. n.* doctrină a gînditorului medieval Duns Scot, care încearcă o sinteză a platonismului augustinian cu aristotelismul, reprezentat de Toma d'Aquino, atribuind voinței preeminență asupra intelectualismului aristotelic. (<fr. *scotisme*, cf. *John Duns Scot*, teolog scoțian din sec. XIII)

scotíst *adj., s. m. f.* (adept) al scotismului. (<fr. *scotiste)*

SCOTO- *elem. comp.* „obscuritate, întuneric". (<fr., engl. *scoto-*, cf. gr. *skotos*, întuneric)

scotofáză *s. f.* perioadă a fotosintezei în care au loc reacții de întuneric. (<*scoto-* + *-fază*[2])

scotofíl, -ă *adj.* sciafil. (<lat. *scotophilus)*

scotofíte *s. f. pl.* plante care cresc pe locuri întunecoase. (<fr. *scotophytes)*

scotofobíe *s. f.* teamă patologică de întuneric. (<engl. *scotophobia)*

scotofobísm *s. n.* reacție a organismului față de întuneric. (<fr. *scotophobisme)*

scotóm *s. n.* pată imobilă care acoperă o parte a cîmpului vizual, depinzînd de o leziune a nervului optic sau de o afecțiune a coroidei ori retinei. (<fr. *scotome)*

scotometríe *s. f.* determinare cu ajutorul campimetriei a zonelor din cîmpul vizual în care vederea este diminuată sau suprimată. (<engl. *scotometry)*

scotométru *s. n.* instrument folosit în scotometrie. (<engl. *scotometer)*

scotomizáre *s. f. (psihan.)* mecanism prin care cel se „apără" de o impresie penibilă, făcînd-o să dispară din cîmpul conștiinței. (după fr. *scotomisation)*

scotópic, -ă *adj.* (despre vedere) adaptat la lumină slabă. (<fr. *scotopique)*

scotoplanctón *s. n.* plancton al apelor de la mari adîncimi, lipsite de lumină. (<fr. *scotoplancton)*

scototaxíe *s. f.* orientare pozitivă a organelor vegetale către întuneric. (<fr. *scototaxie)*

scototerapíe *s. f.* tratament cu ajutorul întunericului. (<*scoto-* + *-terapie*[2])

scototropísm *s. n.* tropism cauzat de obscuritate, cu orientare spre întuneric. (<fr. *scototropisme)*

scottish-terrier/scótiș-terié/ *s. m.* cîine basset cu păr des, sîrmos. (<engl., fr. *scottish-terrier)*

scoutísm/scu-/ *s. n.* mișcare pedagogică de la începutul sec. XX din Anglia avînd ca principiu de educare a tineretului autoafirmarea activă și dorința de a se instrui. (<fr. *scoutisme*, cf. engl. *scout*, cercetaș)

scrabble /screbl/ *s. n.* joc distractiv, în două, trei sau patru persoane, constînd în formarea de cuvinte încrucișate pe o tablă, folosind jetoane pe care sînt notate literele, fiecare jucător trebuind să obțină numărul cel mai mare de puncte prin plasarea literelor mai valoroase pe pătrățelele cele mai favorabile. (<engl. *scrabble)*

scratch /screci/ *s. n. (sport)* eliminare a unui concurent din competiție (pentru neprezentare) prin ștergerea de pe listele de participanți. (<engl. *scratch)*

scréper *s. n.* **1.** utilaj rutier cu sau fără tracțiune proprie, folosit pentru săpat, transportat și nivelat pămîntul. **2.** *(mine)* dispozitiv de transport alcătuit dintr-o cutie de oțel fără fund, cu o lamă cu gheare la partea inferioară, care este trasă printr-un cablu fără sfîrșit peste o grămadă de material. (<engl. *scraper*, rus. *skreper)*

sereperíst *s. m.* muncitor care conduce un screper. (<*screper* + *-ist)*

scrib *s. m.* **1.** copist și alcătuitor de acte la diferite popoare. ● (la vechii evrei) cărturar, jurist, învățat care tălmăcea poporului normele de drept. **2.** *(peior.)* scriitor, gazetar lipsit de valoare, de personalitate. (<fr. *scribe*, lat. *scriba* < *scribere*, a scrie)

scribál, -ă *adj.* referitor la scrib, de scrib. (<engl. *scribal*)

SCRIBO-/SCRIPT(O)-, -scripție *elem. comp.* „scris". (<fr. *scribo-, -script/o/-, -scription*, cf. lat. *scriptus* < *scribere*, a scrie)

scribomán, -ă *s. m. f. (depr.)* scriptoman. (<fr. *scribomane*)

scribomanie *s. f. (depr.)* scriptomanie. (<fr. *scribomanie*)

scriitúră *s. f.* **1.** modalitatea de a scrie o operă beletristică (ca expresivitate, profunzime, mesaj sau genul abordat), de a realiza actul scrisului. ● artă scriitoricească. **2.** aspect tehnic al unei compoziții muzicale în raport cu adaptarea ei la instrumentul muzical. (după fr. *écriture*)

scrimá *vb. intr. (rar)* a face scrimă. (după fr. *escrimer*)

scrímă *s. f.* sport constînd în a mînui sabia, spada și floreta. (după fr. *escrime*)

scrimér, -ă *s. m. f.* sportiv care practică scrima. (după fr. *escrimeur*)

SCRIPT(O)- v. scribo-.

scripte *s. f. pl.* condici, registre, acte publice, contabile etc.; însemnări făcute în aceste condici. (<lat. *scripta*)

scríptic, -ă *adj.* care rezultă din scripte, se află în scripte. ○ *fond* ~ = fond destinat pentru plata personalului scriptic; *personal* ~ = personal angajat în schemă, bugetar. (<*script* + *-ic*)

scriptológ, -ă *s. m. f. (depr.)* birocrat. (<*scripte* + *-log*)

scriptologíe *s. f. (depr.)* formalism exagerat în rezolvarea hîrtiilor; birocrație. (<*scriptolog* + *-ie*)

scriptomán, -ă *s. m. f. (depr.)* cel care are mania scrisului; scriboman. (<*scriptomanie*)

scriptomanie *s. f. (depr.)* mania de a scrie mult; scribomanie. (<*scripte* + *-manie*[2])

scriptór I. *s. m.* **1.** scrib care (tran)scrie. **2.** *(rar)* scriitor, autor. **3.** funcționar în cancelaria Vaticanului care scrie bule papale. **4.** cel care, cu mîna sa, scrie un text. **II.** *s. n.* aparat înregistrator. (<germ. *Skriptor*, lat. *scriptor*)

scriptorie *s. f.* atelier de copiști în evul mediu; scriptoriu. (după it. *scrittoria*)

scriptóriu *s. n.* scriptorie. (<fr., lat. *scriptorium*)

scripturál, -ă *adj.* referitor la scriitură, la textele scrise. ○ *monedă* ~*ă* = mijloc de plată altul decît biletele de bancă sau piesele monede (conturi de bancă, efecte de comerț etc.). (<fr. *scriptural*)

scripturár, -ă *adj.* referitor la Scriptură. (<fr. *scripturaire*, cf. lat. *scriptura*)

-scripție v. scribo-.

scrofulária *s. f.* plantă care crește de preferință pe marginea apelor. (<lat. *scrofularia*, fr. *scrofulaire*)

scrofulariacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale cuprinzînd scrofularia, digitala etc.; scrofularinee. (<fr. *scrofulariacées*)

scrofularinée *s. f. pl.* scrofulariacee. (<fr. *scrofularinées*)

scrófulă *s. f.* tumoare a ganglionilor limfatici de la gît, adesea de natură tuberculoasă. (<fr. *scrofule*, lat. *scrofula*)

scrofulidă *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile cutanate care se prezintă sub formă de scrofule. (<fr. *scrofulide*)

SCROFULO- *elem. comp.* „umflătură, nodul". (<fr. *scrofulo-*, cf. lat. *scrofulae*, tumori, scrofule)

scrofulodérmă *s. f.* tuberculoză a pielii, caracterizată prin noduli localizați în hipoderm. (<fr. *scrofulodermie*)

scrofulofímă *s. f.* tuberculoză varicoasă a pielii. (<fr. *scrofulophyma*)

scrofulóm *s. m.* tumoare scrofuloasă. (<fr. *scrofulome*)

scrofulós, -oásă *adj., s. m. f.* (bolnav) de scrofuloză; strumos. (<fr. *scrofuleux*)

scrofulotuberculóză *s. f.* formă ușoară de tuberculoză ganglionară și osoasă (la copii). (<fr. *scrofulo-tuberculose*)

scrofulóză *s. f.* boală cronică de natură tuberculoasă, manifestată prin inflamarea ganglionilor limfatici de la gît. (<germ. *Skrofulose*)

scrot *s. n.* înveliș cutanat al testiculelor. — var. *scrotum* s. n. (<fr., lat. *scrotum*)

scrotál, -ă *adj.* al scrotului. (<fr. *scrotal*)

SCROTI-/SCROTO- *elem. comp.* „pungă, săculeț". (<fr. *scroti-, scroto-*, cf. lat. *scrotum*)

scrotiform, -ă *adj.* în formă de săculeț sau de pungă. (<fr. *scrotiforme*)

SCROTO- v. scroti-.

scrotocél *s. n.* hernie a scrotului. (<fr. *scrotocèle*)

scrótum *s. n.* v. scrot.

scrub *s. n.* brusă din Australia centrală în care predomină tufărișuri xerofite. (<engl. *scrub*)

scrúber *s. n.* epurator de gaz cu ajutorul unui jet de apă. (<engl. *scrubber*)

scrúpul *s. n.* sentiment dezvoltat al cinstei, al corectitudinii, al onoarei. ○ *fără* (sau *lipsit de*) ~*e* = fără nici un considerent moral în atingerea unui scop; imoral, incorect. (<fr. *scrupule*, lat. *scrupulus*, piedică)

scrupulós, -oásă *adj.* **1.** care are scrupule; cinstit, corect. **2.** care își face conștiincios, cu exactitate datoria. ● făcut îngrijit, conștiincios. (<fr. *scrupuleux*, lat. *scrupulosus*)

scrupulozitáte *s. f.* **1.** însușirea de a fi scrupulos; corectitudine. **2.** conștiinciozitate, exactitate, meticulozitate. (<fr. *scrupulosité*)

scrúpulum *s. m.* a 24-a parte dintr-o uncie în sistemul unităților de măsură roman. (<lat. *scrupulum*)

scrutá *vb. tr.* a cerceta, a privi atent, iscoditor; a examina. ● *(fig.)* a cerceta, a analiza minuțios, atent. — **scrutáre** *s. f.* (<fr. *scruter*, lat. *scrutari*, a scormoni)

scrutătór, -oáre *adj.* atent, cu priviri pătrunzătoare. ● *(fig.)* care cercetează amănunțit. (<fr. *scrutateur*, lat. *scrutator*)

scrutín *s. n.* **1.** mod de alegere pentru organele de stat prin buletine care se introduc într-o urnă. ● ansamblul operațiilor unei astfel de alegeri. **2.** mod de adoptare, prin vot, a hotărîrilor la conferințele internaționale sau la sesiunile organizațiilor internaționale. (<fr. *scrutin*, lat. *scrutinium*, explorare)

scuamáta *s. f. (anat., mil.)* cuirasă făcută din mici bucăți metalice îmbinate ca solzii de pește. (<lat. *squamata*)

scuámă *s. f.* strat epidermic care se desface de pe piele în urma unor boli ca scarlatina, pojarul etc. (<fr. *squame*, lat. *squama*, solzi)

scuamifér, -ă *adj.* (despre tulpini, ramuri) cu scuame. (<fr. *squamifère*)

scuamifórm, -ă *adj.* în formă de mici solzi. (<fr. *squamiforme*)

scuamós, -oásă *adj.* **1.** care se aseamănă cu solzii unui pește; solzos, cu eoji. **2.** acoperit, protejat de scuame. (<fr. *squameux*, lat. *squamosus*, solzos)

scuar *s. n.* mică grădină în mijlocul unei piețe publice sau la o răspîntie de străzi. ● *(p. ext.)* zonă verde care separă cele două sensuri de circulație ale unei autostrăzi. (<fr., engl. *square*)

scud *s. m.* veche monedă italiană de argint sau de aur, cu circulație în apusul Europei. (<it. *scudo*)

sculptá *vb. tr.* a reproduce plastic în relief o figură, o imagine artistică etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanță plastică. — *sculptáre* s. f. (<fr. *sculpter*)

sculptát *s. n.* sculptare. (<*sculpta*)

sculptogénic, -ă *adj. (rar;* despre oameni) demn de sculptat; sculptural. (<*sculpta*, după *fotogenic*)

scúlptor *s. m.* artist care se ocupă cu sculptura. (<fr. *sculpteur*, lat. *sculptor*)

sculptórie, -ă *adj. (rar)* referitor la sculptură; de sculptor. (<*sculptor* + *-ic*)

scúlptoriță *s. f.* femeie sculptor. (<*sculptor* + *-iță*)

sculpturál, -ă *adj.* **1.** referitor la sculptură; care sugerează o sculptură; lucrat ca o sculptură. ● demn de a fi sculptat. **2.** (despre opere de artă) lucrat cu migală, cizelat. **3.** (despre suprafețe de teren) săpat, erodat (de ape). (<fr. *sculptural*)

sculpturalitáte *s. f.* însușirea de a fi sculptural. (<*sculptural* + *-itate*)

sculptúră *s. f.* **1.** arta de a reprezenta plastic, tridimensional, formele naturii vii, diferite ornamente etc. ● fel de a sculpta caracteristic unei epoci sau unui sculptor. **2.** operă artistică realizată prin sculptură (1); ornament sculptat. (<fr. *sculpture*, lat. *sculptura*)

scúnă v. s c h o o n e r.

scurtcircuit *s. n.* **1.** legătură electrică cu rezistență aproape nulă stabilită între două puncte ale unei rețele sau instalații ce au o rezistență foarte mică. **2.** întrerupere accidentală a curentului electric într-o rețea sau instalație prin stabilirea unui scurtcircuit (1). (după fr. *court-circuit*)

scurtcircuitá *vb. tr., refl.* a (se) realiza un scurtcircuit. — *scurtcircuitáre* s. f. (<*scurtcircuit*)

scurtcircuitór *s. n.* aparat, dispozitiv prin care sînt scurtcircuitate conductoarele unei instalații electrice. (<*scurtcircui/ta/* + *-tor*)

scurtmetráj *s. n.* film care nu depășește 1000 m lungime sau 30 de minute durată. (după fr. *court métrage*)

scutélă *s. f.* **1.** cotiledon scutiform al plantulei gramineelor, care asigură absorbția substanțelor nutritive. **2.** solz median situat la baza elitrelor la coleoptere, ploșnițe etc. (<fr., lat. *scutellum*)

scutélla *s. f.* gen de echinoderme cu țestul discoidal turtit și zonele ambulacrare în formă de petală închisă. (<lat. *scutella*, farfurioară)

scúter *s. n.* tip de motocicletă ușoară, cu roți mici și cadrul deschis, pe care conducătorul stă ca pe un scaun. (<engl., fr. *scooter*)

scuterist, -ă *s. m. f.* conducător al unui scuter. (<fr. *scooteriste*)

scutiér *s. m.* **1.** tînăr nobil, ostaș din Occident, care purta scutul și celelalte arme ale suzeranului feudal. **2.** (astăzi) militar, polițist prevăzut cu scut. (după it. *scudiere*)

scutifórm, -ă *adj.* în formă de scut. (<lat. *scutiformis*)

scuzá *vb.* **I.** *refl.* a aduce, a-și cere scuze; a se dezvinovăți. **II.** *tr.* a accepta scuzele cuiva; a ierta. — *scuzáre* s. f. (<it. *scusare*, fr. *excuser*)

scuzábil, -ă *adj.* care poate, care merită a fi scuzat. (<it. *scusabile*, fr. *excusable*)

scuzabilitáte *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este scuzabil. (după fr. *excusabilité*)

scúză *s. f.* **1.** explicație adusă pentru a motiva și a face să fie iertată o greșeală, o vină; dezvinovățire, justificare. **2.** exprimare a regretului pentru o greșeală făcută. ○ *a cere ~e* = a mărturisi părerea de rău pentru o greșeală săvîrșită; a cere iertare. (<it. *scusa*, fr. *excuse*)

sevámă *s. f.* frunzișoară rudimentară care protejează mugurii, receptaculul etc. (<lat. *squama*, solz)

sdrucciólo *adj. inv.* (despre versuri) care se termină cu un cuvînt proparoxiton. (<it. *sdrucciolo*)

sea-line /si-lain/ *s. f.* canalizare sub apă care permite încărcarea și descărcarea în plină mare sau în rada unui port a produselor petroliere. (<engl. *sea-line* < *sea*, mare; *line*, canalizare)

sebaceu, -ée *adj.* de natura seului, a corpurilor grase; care conține sau produce materii grase. ○ *glandă ~ee* = glandă exocrină de la rădăcina firelor de păr care secretă sebum: *chist ~* = chist apărut ca rezultat al dezvoltării exagerate a unei glande sebacee. ● (despre secreții) produs de glandele sebacee. (<fr. *sébacé*, lat. *sebaceus*, de seu)

sebástă *s. f.* pește ghimpos, asemănător cu scorpena, care se găsește în golful Gasconiei și în Marea Mediterană. (<fr. *sébaste*)

SEBI-/SEBO- *elem. comp.* „grăsime", „sebaceu". (<fr. *sébi-*, *sébo-*, cf. lat. *sebum*, seu)

sebifér, -ă *adj.* care produce grăsime sau materii sebacee. (<fr. *sébifère*)

SEBO- v. s e b i -.

sebochistomatóză *s. f.* dermatoză caracterizată printr-o multitudine de chisturi sebacee. (<fr. *sébocystomatose*)

scholít *s. n.* calcul (II) sebaceu. (<fr. *sébolithe*)

sebopoiéză *s. f.* secreție de sebum. (<fr. *sébopoïèse*)

seborée *s. f.* boală de piele manifestată prin secreție excesivă de sebum, care apare frecvent la pubertate. (<fr. *séborrhée*)

seboréic, -ă *adj.* referitor la seboree, de natura seboreei, de seborec. (<fr. *séborrhéique*)

sébum *s. n.* lichid gras secretat de glandele sebacee. (<fr. *sébum*, lat. *sebum*, seu)

secánt, -ă I. *adj.* (despre o dreaptă, un plan) care taie alte drepte, un cerc etc. II. *s. f.* 1. dreaptă care intersectează un cerc sau o curbă în cel puțin două puncte. 2. funcția trigonometrică a unui unghi ascuțit într-un triunghi dreptunghic, egală cu raportul dintre ipotenuza și cateta alăturate unghiului. (<fr. *sécant*, lat. *secans* < *secare*, a tăia, /II/ germ. *Sekante*)

secatór *s. n.* foarfece de grădinar. (<fr. *sécateur*, rus. *sekator*)

séccо *adv. (muz.)* sacadat, sec. (<it. *secco*)

secentísm *s. n.* mișcare literară și artistică din sec. XVII în Italia. (<it. *secentismo*)

secentíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, artist) care aparține secentismului. (<it. *secentista*)

secesionist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face secesiune; care rupe unitatea. ● partizan al Confederației Sudului în timpul războiului civil din America de Nord. (<fr. *sécessionniste*)

secesiúne *s. f.* acțiune a unui grup de a se separa de o colectivitate, de un teritoriu, de un stat. ○ *războiul de* ~ = război civil dintre statele sudice și cele nordice ale S.U.A. (1861—1865), terminat cu înfrângerea celor dintîi și cu abolirea sclavajului. (<fr. *sécession*, lat. *secessio* < *secedere*, a se retrage)

secesiún /se-se-sion/ *s. n.* 1. denumire dată grupărilor artistice de avangardă apărute în țările germanice la sfîrșitul sec. XIX, care au susținut impresionismul și postimpresionismul, promovînd apoi expresionismul. 2. stil în artele decorative în Occident, corespunzător cu Jugendstil, modern style etc. (<fr. *sécession*, germ. *Sezession*)

secesionísm *s. n.* mișcare secesionistă. (<fr. *sécessionnisme*)

secesionist, -ă *adj., s. m. f.* (artist adept) al secesionismului. (<fr. *sécessionniste*, germ. *Sezessionist*)

sechelár, -ă *adj.* referitor la sechelă. (<*sechelă* + *-ar*)

sechélă *s. f.* 1. tulburare funcțională sau organică care rămîne în urma unei boli, intervenții chirurgicale etc. 2. *(fig.)* urmă, urmare. (<fr. *séquelle*, cf. lat. *sequela*, consecință)

sechestrá *vb. tr.* 1. a pune (sub) sechestru. ● a reține pe cineva cu forța, ilegal. 2. a izola în caz de boală infecțioasă. 3. a detașa un sechestru osos. — *sechestráre* s. f. (<fr. *séquestrer*, lat. *sequestrare*)

sechestratór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care face punerea sub sechestru a averii cuiva. (<*sechestra* + *-tor*)

sechestrátie *s. f.* 1. sechestrare. 2. necroză a unui os. ○ ~ *pulmonară* = malformație congenitală a plămînului caracterizată prin irigarea anormală a unei părți a acestuia de o arteră provenind direct din aortă. (<fr. *séquestration*, lat. *sequestratio*)

sechestrectomie *s. f.* extracție chirurgicală a unui sechestru (2); sechestrotomie. (<fr. *séquestrectomie*)

sechestrotomíe *s. f.* sechestrectomie. (<fr. *séquestrotomie*)

sechéstru *s. n.* 1. măsură de asigurare ordonată de organele judiciare sau financiare constînd în aplicarea de sigiliu sau dare în păstrare unei terțe persoane a bunurilor unui inculpat sau debitor. ● măsură cu caracter excepțional de administrare forțată sau de supraveghere adoptată de un stat beligerant față de un bun al inamicului în vederea conservării acestuia. ● reținere a (încărcăturii) unei nave de către un stat, cu privire la care există un litigiu, pînă la soluționarea acestuia. 2. fragment osos rămas în țesuturi după o fractură sau infecție a osului. ● țesut necrozat. (<fr. *séquestre*, lat. *sequestrum*)

seclúzie *s. f.* v. s e c l u z i u n e.

seclúziune *s. f.* 1. funcțiune psihologică ce asigură pasiv izolarea unei ființe de elementele defavorabile ale mediului înconjurător. 2. ~ *pupilară* = aderența marginii pupilare a irisului la cristalin. 3. stadiu în evoluția unui ciclon constînd în contopirea fronturilor cald și rece, la o anumită distanță de punctul de convergență. — var. *seclúzie* s. f. (<fr. *séclusion*)

secodónt, -ă I. *adj.* (despre molarii carnivorelor) cu tuberculi ascuțiți, tăioși, așezați pe un singur plan longitudinal. II. *s. n. pl.* mamifere cu asemenea dinți. (<fr. *sécodonte/s/*)

sécol *s. n.* 1. interval de timp de o sută de ani; veac. ● *(fam.)* perioadă de timp foarte lungă; *(p. ext.)* veșnicie. 2. epocă istorică dominată de un eveniment de seamă, de o personalitate excepțională. (<lat. *saeculum*, it. *secolo*)

secrét, -ă I. *adj.* 1. tainic, tăinuit, ascuns. 2. mascat, ascuns privirii. II. *s. n.* 1. ceea ce este ținut în taină, ce nu se dă publicității; mister, taină. 2. mijloc, procedeu eficace și special pentru a obține ceva. 3. ceea ce constituie condiția intimă a unei științe, a unei arte. (<fr. *secret*, lat. *secretus*, separat, distinct)

secretá *vb. tr.* (despre glande) a produce o secreție. — *secretáre* s. f. (<fr. *sécréter*)

secretáire *s. n.* v. s e c r e t a r[1] (II).

secretár[1], -ă I. *s. m. f.* 1. persoană care rezolvă lucrările curente de birou într-o întreprindere, într-o instituție administrativă sau științifică. ● cel care redactează procesul-verbal asupra lucrărilor și discuțiilor desfășurate în cadrul unei ședințe. ○ ~ *de redacție* = colaborator din redacția unei publicații sau edituri care centralizează și coordonează materialul pregătit pentru tipar. ● cel care ține lucrările cuiva, care scrie (după dictare) corespondența cuiva. 2. persoană care face parte din conducerea unei organizații politice sau de masă și care conduce munca operativ, pe baza hotărîrilor luate de organele colective respective. ○ ~ *general* = înalt funcționar însărcinat cu organiza-

rea și conducerea unor adunări, organisme publice sau private, a unor societăți etc. 3. ~ *de stat* = om politic sau înalt funcționar care conduce un departament ministerial; (în unele țări) ministru al afacerilor externe; cardinal însărcinat cu relațiile externe ale Vaticanului. II. *s. n.* mobilă în care se țin scrisori, hîrtii etc. —/II/ scris și *secretaire*. (<lat. *secretarius*, fr. *secrétaire*)

secretár[2] *s. m.* *(zool.)* serpentar. (<fr. *secrétaire*)

secretariát *s. n.* 1. funcție, titlu de secretar. • serviciu într-o instituție, întreprindere etc. care se ocupă cu rezolvarea lucrărilor curente de birou, de cancelarie. ○ ~ *de redacție* = birou al secretarului de redacție; ~ *de stat* = ansamblul serviciilor conduse de un secretar de stat. • birou unde funcționează acest serviciu. 2. organ al unei organizații internaționale avînd atribuții administrative și executive. 3. organ al unui partid comunist sau muncitoresc care organizează și controlează îndeplinirea hotărîrilor partidului. 4. denumire dată persoanelor însărcinate să întocmească procesul-verbal asupra dezbaterilor unei ședințe. (<fr. *secrétariat*)

secretínă *s. f.* hormon secretat de mucoasa duodenului, cu acțiune stimulatoare asupra secreției sucului pancreatic și intestinal. (<fr. *sécrétine*)

secretolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care acționează predominant asupra secrețiilor bronșitice, pe care le fluidizează. (<fr. *sécrétolytique*)

secretór, -oáre *adj.* care secretă; secretoriu. ○ *țesut* ~ = țesut vegetal care produce secreții. (<fr. *sécréteur*)

secretóriu, -ie *adj.* secretor. (<fr. *sécrétoire*)

secréție *s. f.* 1. producerea de către celulele unui organism animal sau vegetal a unor substanțe biochimice care sînt evacuate. 2. substanța astfel produsă. — var. *secrețiune* s. f. (<fr. *sécrétion*, lat. *secretio*)

secrețiúne *s. f.* v. secreție.

sectánt, -ă I. *s. m. f.* adept al unei secte religioase. II. *adj.* propriu, specific unei secte; sectar. (<lat. *sectans*)

sectantísm *s. n.* *(rar)* sectarism. (<*sectant* + *-ism*)

sectár, -ă I. *s. m. f.* adept înflăcărat al unei doctrine (religioase, filozofice, politice); sectarist. II. *adj.* de sectă; *(fig.)* exclusivist, fanatic, intolerant; sectant. (<fr. *sectaire*)

sectarísm *s. n.* spirit, atitudine sectară; îngustime de vederi proprie celor care se mărginesc la interesele lor mărunte; sectantism. (<fr. *sectarisme*)

sectarist, -ă *s. m. f.* *(rar)* sectar. (<*sectar* + *-ist*)

sectát, -ă *adj.* (despre frunze lobate) cu incizii mari pînă la nervura mediană. (cf. lat. *sectus*, tăiat)

séctă *s. f.* 1. comunitate religioasă care s-a separat de biserica oficială. 2. grup de adepți ai unei doctrine filozofice sau politice. • clică, grup de persoane care s-au închis în cercul intereselor lor mărunte. (<fr. *secte*, lat. *secta* < *sequi*, a urma)

sectór *s. n.* 1. *(mat.)* porțiune dintr-un cerc cuprinsă între două raze concurente. • piesă sau organ de mașină în formă de sector de cerc. 2. parte, porțiune limitată dintr-o suprafață. • *(mil.)* zonă de acțiune a unei unități. • porțiune dintr-un drum care intră în raza unei unități de construcție sau de întreținere. 3. domeniu sau ramură de activitate. • diviziune, parte, domeniu în cadrul economiei sau al unor unități administrativ-teritoriale. ○ ~ *social-economic* = parte a economiei bazată pe o anumită formă de proprietate asupra mijloacelor de producție. (<fr. *secteur*, lat. *sector*, germ. *Sektor*)

sectorectomíe *s. f.* excizie a unui sector dintr-un organ parenchimatos cuprinzînd o tumoare. (<*sector* + *-ectomie*)

sectorál, -ă *adj.* 1. referitor la unul sau mai multe sectoare. 2. (despre figuri) în formă de sector de cerc. (<fr. *sectoriel*, engl. *sectorial*)

sectorist *s. m.* (sub)ofițer de poliție care supraveghează un sector. (<*sector* + *-ist*)

sectorizá *vb. tr.* a diviza, a repartiza pe sectoare (o activitate economică etc.). — *sectorizáre* s. f. (<fr. *sectoriser*)

secție *s. f.* 1. subunitate, subdiviziune organizatorică stabilită pe ramuri de activitate în întreprinderi, instituții etc.; *(p. ext.)* personalul acesteia. • compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu, spital etc.; raion. 2. diviziune administrativă în cadrul unui oraș. 3. fiecare dintre diviziunile în care se împarte o circumscripție electorală; localul unde se votează. 4. diviziune a unei lucrări, a unei opere literare, științifice, muzicale; *(p. ext.)* capitol. (<rus. *sekțiia*, fr. *section*, lat. *sectio*)

secționá *vb. tr.* a împărți în fragmente, a tăia, a diviza. — *secționáre* s. f. (<fr. *sectionner*)

secționábil, -ă *adj.* care poate fi secționat. (<*secționa* + *-bil*)

secționál, -ă *adj.* referitor la secțiune, de secțiune. (<engl. *sectional*)

secționatór *s. m.* muncitor care retează butuci (în exploatările forestiere). (<*secționa* + *-tor*)

secționór *s. n.* aparat care întrerupe temporar un circuit electric (cînd acesta trebuie izolat un anumit timp de restul rețelei). (<fr. *sectionneur*)

secțiúne *s. f.* 1. faptul de a secționa; tăietură (transversală) făcută într-un corp, sistem tehnic etc. • curbă obținută prin intersectarea unei suprafețe cu un plan. • suprafață rezultată din întretăierea dintre un plan și un sistem tehnic sau natural. 2. desen reprezentînd forma și dimensiunile unei secțiuni (1) printr-o construcție sau element de construcție, printr-o piesă, un corp etc. 3. *(mat.)* intersecție a două mulțimi. 4. *(lingv.)* locul de întîlnire al protezei cu apodoza într-o perioadă (2). (<fr. *section*, lat. *sectio*)

seculár, -ă *adj.* 1. care durează, există de secole; străvechi. 2. care are loc o dată la un secol. ○ *an* ~ = an care încheie un secol. 3. *(rar)* laic. (<fr. *séculaire*, lat. *saecularis*)

sebochistomatóză *s. f.* dermatoză caracterizată printr-o multitudine de chisturi sebacee. (<fr. *séboccystomatose*)

sebolít *s. n.* calculul (II) sebaceu. (<fr. *sébolithe*)

sebopoiéză *s. f.* secreție de sebum. (<fr. *séhopoièse*)

seborée *s. f.* boală de piele manifestată prin secreție excesivă de sebum, care apare frecvent la pubertate. (<fr. *séborrhée*)

seboréic, -ă *adj.* referitor la seboree, de natura seboreei, de seboree. (<fr. *séborrhéique*)

sébum *s. n.* lichid gras secretat de glandele sebacee. (<fr. *sébum*, lat. *sebum*, seu)

secánt, -ă I. *adj.* (despre o dreaptă, un plan) care taie alte drepte, un cerc etc. II. *s. f.* 1. dreaptă care intersectează un cerc sau o curbă în cel puțin două puncte. 2. funcția trigonometrică a unui unghi ascuțit într-un triunghi dreptunghic, egală cu raportul dintre ipotenuza și cateta alăturate unghiului. (<fr. *sécant*, lat. *secans* < *secare*, a tăia, /II/ germ. *Sekante*)

secatór *s. n.* foarfece de grădinar. (<fr. *sécateur*, rus. *sekator*)

séceo *adv. (muz.)* sacadat, sec. (<it. *secco*)

secentísm *s. n.* mișcare literară și artistică din sec. XVII în Italia. (<it. *secentismo*)

secentíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, artist) care aparține secentismului. (<it. *secentista*)

secesionist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care face secesiune; care rupe uniunea. ● partizan al Confederației Sudului în timpul războiului civil din America de Nord. (<fr. *sécessionniste*)

secesiúne *s. f.* acțiune a unui grup de a se separa de o colectivitate, de un teritoriu, de un stat. ○ *războiul de ~* = război civil dintre statele sudice și cele nordice ale S.U.A. (1861—1865), terminat cu înfrângerea celor dintîi și cu abolirea sclavajului. (<fr. *sécession*, lat. *secessio* < *secedere*, a se retrage)

secesiún /se-se-sion/ *s. n.* 1. denumire dată grupărilor artistice de avangardă apărute în țările germanice la sfîrșitul sec. XIX, care au susținut impresionismul și postimpresionismul, promovînd apoi expresionismul. 2. stil în artele decorative în Occident, corespunzător cu Jugendstil, modern style etc. (<fr. *sécession*, germ. *Sezession*)

secesionísm *s. n.* mișcare secesionistă. (<fr. *sécessionnisme*)

secesionist, -ă *adj., s. m. f.* (artist adept) al secesionismului. (<fr. *sécessionniste*, germ. *Sezessionist*)

sechelár, -ă *adj.* referitor la sechelă. (<*sechelă* + *-ar*)

sechélă *s. f.* 1. tulburare funcțională sau organică care rămîne în urma unei boli, intervenții chirurgicale etc. 2. *(fig.)* urmă, urmare. (<fr. *séquelle*, cf. lat. *sequela*, consecință)

sechestrá *vb. tr.* 1. a pune (sub) sechestru. ● a reține pe cineva cu forța, ilegal. 2. a izola în caz de boală infecțioasă. 3. a detașa un sechestru osos. — *sechestráre* s. f. (<fr. *séquestrer*, lat. *sequestrare*)

sechestratór, -oáre *s. m. f. (rar)* cel care face punerea sub sechestru a averii cuiva. (<*sechestra* + *-tor*)

sechestrátie *s. f.* 1. sechestrare. 2. necroză a unui os. ○ *~ pulmonară* = malformație congenitală a plămînului caracterizată prin irigarea anormală a unei părți a acestuia de o arteră provenind direct din aortă. (<fr. *séquestration*, lat. *sequestratio*)

sechestrectomie *s. f.* extracție chirurgicală a unui sechestru (2); sechestrotomie. (<fr. *séquestrectomie*)

sechestrotomie *s. f.* sechestrectomie. (<fr. *séquestrotomie*)

sechéstru *s. n.* 1. măsură de asigurare ordonată de organele judiciare sau financiare constînd în aplicarea de sigilii sau dare în păstrare unei terțe persoane a bunurilor unui inculpat sau debitor. ● măsură cu caracter excepțional de administrare forțată sau de supraveghere adoptată de un stat beligerant față de un bun al inamicului în vederea conservării acestuia. ● reținere a (încărcăturii) unei nave de către un stat, cu privire la care există un litigiu, pînă la soluționarea acestuia. 2. fragment osos rămas în țesuturi după o fractură sau infecție a osului. ● țesut necrozat. (<fr. *séquestre*, lat. *sequestrum*)

seclúzie *s. f.* v. s e c l u z i u n e.

seclusiúne *s. f.* 1. funcțiune psihologică ce asigură pasiv izolarea unei ființe de elementele defavorabile ale mediului înconjurător. 2. *~ pupilară* = aderența marginii pupilare a irisului la cristalin. 3. stadiu în evoluția unui ciclon constînd în contopirea fronturilor cald și rece, la o anumită distanță de punctul de convergență. — var. *seclúzie* s. f. (<fr. *séclusion*)

secodónt, -ă I. *adj.* (despre molarii carnivorelor) cu tubercule ascuțiți, tăioși, așezați pe un singur plan longitudinal. II. *s. n. pl.* mamifere cu asemenea dinți. (<fr. *sécodonte/s/*)

sécol *s. n.* 1. interval de timp de o sută de ani; veac. ● *(fam.)* perioadă de timp foarte lungă; *(p. ext.)* veșnicie. 2. epocă istorică dominată de un eveniment de seamă, de o personalitate excepțională. (<lat. *saeculum*, it. *secolo*)

secrét, -ă I. *adj.* 1. tainic, tăinuit, ascuns. 2. mascat, ascuns privirii. II. *s. n.* 1. ceea ce este ținut în taină, ce nu se dă publicității; mister, taină. 2. mijloc, procedeu eficace și special pentru a obține ceva. 3. ceea ce constituie condiția intimă a unei științe, a unei arte. (<fr. *secret*, lat. *secretus*, separat, distinct)

secretá *vb. tr.* (despre glande) a produce o secreție. — *secretáre* s. f. (<fr. *sécréter*)

secretáire *s. n.* v. s e c r e t a r[1] (II).

secretár[1], **-ă** I. *s. m. f.* 1. persoană care rezolvă lucrările curente de birou într-o întreprindere, într-o instituție administrativă sau științifică. ● cel care redactează procesul-verbal asupra lucrărilor și discuțiilor desfășurate în cadrul unei ședințe. ○ *~ de redacție* = colaborator din redacția unei publicații sau edituri care centralizează și coordonează materialul pregătit pentru tipar. ● cel care ține lucrările cuiva, care scrie (după dictare) corespondența cuiva. 2. persoană care face parte din conducerea unei organizații politice sau de masă și care conduce munca operativ, pe baza hotărîrilor luate de organele colective respective. ○ *~ general* = înalt funcționar însărcinat cu organiza-

rea și conducerea unor adunări, organisme publice sau private, a unor societăți etc. 3. *~de stat* = om politic sau înalt funcționar care conduce un departament ministerial; (în unele țări) ministru al afacerilor externe; cardinal însărcinat cu relațiile externe ale Vaticanului. II. *s. n.* mobilă în care se țin scrisori, hîrtii etc. —/II/ scris și *secretaire*. (<lat. *secretarius*, fr. *secrétaire*)

secretár[2] *s. m.* (*zool.*) serpentar. (<fr. *secrétaire*)

secretariát *s. n.* 1. funcție, titlu de secretar. • serviciu într-o instituție, întreprindere etc. care se ocupă cu rezolvarea lucrărilor curente de birou, de cancelarie. ○ *~ de redacție* = birou al secretarului de redacție; *~ de stat* = ansamblul serviciilor conduse de un secretar de stat. • birou unde funcționează acest serviciu. 2. organ al unei organizații internaționale avînd atribuții administrative și executive. 3. organ al unui partid comunist sau muncitoresc care organizează și controlează îndeplinirea hotărîrilor partidului. 4. denumire dată persoanelor însărcinate să întocmească procesul-verbal asupra dezbaterilor unei ședințe. (<fr. *secrétariat*)

secretínă *s. f.* hormon secretat de mucoasa duodenului, cu acțiune stimulatoare asupra secreției sucului pancreatic și intestinal. (<fr. *sécrétine*)

secretolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care acționează predominant asupra secrețiilor bronșitice, pe care le fluidizează. (<fr. *sécrétolytique*)

secretór, -oáre *adj.* care secretă; secretoriu. ○ *țesut ~* = țesut vegetal care produce secreții. (<fr. *sécréteur*)

secretóriu, -ie *adj.* secretor. (<fr. *sécrétoire*)

secréție *s. f.* 1. producerea de către celulele unui organism animal sau vegetal a unor substanțe biochimice care sînt evacuate. 2. substanța astfel produsă. — var. *secrețiune* s. f. (<fr. *sécrétion*, lat. *secretio*)

secrețiúne *s. f.* v. secreție.

sectánt, -ă I. *s. m. f.* adept al unei secte religioase. II. *adj.* propriu, specific unei secte; sectar. (<lat. *sectans*)

sectantísm *s. n.* (*rar*) sectarism. (<*sectant* + *-ism*)

sectár, -ă I. *s. m. f.* adept înflăcărat al unei doctrine (religioase, filozofice, politice); sectarist. II. *adj.* de sectă; (*fig.*) exclusivist, fanatic, intolerant; sectant. (<fr. *sectaire*)

sectarísm *s. n.* spirit, atitudine sectară; îngustime de vederi proprie celor care se mărginesc la interesele lor mărunte; sectantism. (<fr. *sectarisme*)

sectarist, -ă *s. m. f.* (*rar*) sectar. (<*sectar* + *-ist*)

sectát, -ă *adj.* (despre frunze lobate) cu incizii mari pînă la nervura mediană. (cf. lat. *sectus*, tăiat)

séctă *s. f.* 1. comunitate religioasă care s-a separat de biserica oficială. 2. grup de adepți ai unei doctrine filozofice sau politice. • clică, grup de persoane care s-au închis în cercul intereselor lor mărunte. (<fr. *secte*, lat. *secta* < *sequi*, a urma)

sectór *s. n.* 1. (*mat.*) porțiune dintr-un cerc cuprinsă între două raze concurente. • piesă sau organ de mașină în formă de sector de cerc. 2. parte, porțiune limitată dintr-o suprafață. • (*mil.*) zonă de acțiune a unei unități. • porțiune dintr-un drum care intră în raza unei unități de construcție sau de întreținere. 3. domeniu sau ramură de activitate. • diviziune, parte, domeniu în cadrul economiei sau al unor unități administrativ-teritoriale. ○ *~ social-economic* = parte a economiei bazată pe o anumită formă de proprietate asupra mijloacelor de producție. (<fr. *secteur*, lat. *sector*, germ. *Sektor*)

sectorectomíe *s. f.* excizie a unui sector dintr-un organ parenchimatos cuprinzînd o tumoare. (<*sector* + *-ectomie*)

sectoriál, -ă *adj.* 1. referitor la unul sau mai multe sectoare. 2. (despre figuri) în formă de sector de cerc. (<fr. *sectoriel*, engl. *sectorial*)

sectorist *s. m.* (sub)ofițer de poliție care supraveghează un sector. (<*sector* + *-ist*)

sectorizá *vb. tr.* a diviza, a repartiza pe sectoare (o activitate economică etc.). — **sectorizáre** *s. f.* (<fr. *sectoriser*)

séție *s. f.* 1. subunitate, subdiviziune organizatorică stabilită pe ramuri de activitate în întreprinderi, instituții etc.; (*p. ext.*) personalul acesteia. • compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu, spital etc.; raion. 2. diviziune administrativă în cadrul unui oraș. 3. fiecare dintre diviziunile în care se împarte o circumscripție electorală; localul unde se votează. 4. diviziune a unei lucrări, a unei opere literare, științifice, muzicale; (*p. ext.*) capitol. (<rus. *sekțiia*, fr. *section*, lat. *sectio*)

secționá *vb. tr.* a împărți în fragmente, a tăia, a diviza. — **secționáre** *s. f.* (<fr. *sectionner*)

secționábil, -ă *adj.* care poate fi secționat. (<*secționa* + *-bil*)

secționál, -ă *adj.* referitor la secțiune, de secțiune. (<engl. *sectional*)

secționatór *s. m.* muncitor care retează butuci (în exploatările forestiere). (<*secționa* + *-tor*)

secționór *s. n.* aparat care întrerupe temporar un circuit electric (cînd acesta trebuie izolat un anumit timp de restul rețelei). (<fr. *sectionneur*)

secțiúne *s. f.* 1. faptul de a secționa; tăietură (transversală) făcută într-un corp, sistem tehnic etc. • curbă obținută prin intersectarea unei suprafețe cu un plan. • suprafață rezultată din întretăierea dintre un plan și un sistem tehnic sau natural. 2. desen reprezentînd forma și dimensiunile unei secțiuni (1) printr-o construcție sau element de construcție, printr-o piesă, un corp etc. 3. (*mat.*) intersecție a două mulțimi. 4. (*lingv.*) locul de întîlnire al protezei cu apodoza într-o perioadă (2). (<fr. *section*, lat. *sectio*)

seculár, -ă *adj.* 1. care durează, există de secole; străvechi. 2. care are loc o dată la un secol. ○ *an ~* = an care încheie un secol. 3. (*rar*) laic. (<fr. *séculaire*, lat. *saecularis*)

secularizá *vb. tr.* **1.** a scoate din proprietatea sau competența bisericii bunuri, domenii de activitate sau valori culturale, trecîndu-le în patrimoniul statului. v. laiciza. **2.** a reda vieții laice persoane care au aparținut vieții celeziastice. — *secularizáre* s. f. (<fr. *séculariser*)

secúnd, -ă I. *adj.* care se află imediat după primul. II. *num. ord.* al doilea. III. *s. m.* **1.** ofițer de navă care ajută sau înlocuiește pe comandant și care se ocupă de problemele administrative ale navei. **2.** persoană care ajută pe o alta în muncă, în afaceri. ○ *(arbitru)* ~ = *(volei, baschet, hochei* etc.) arbitru care secondează pe arbitrul principal în conducerea unei competiții. • *(box)* tehnician (antrenor) care își asistă elevul la colțul ringului în timpul meciului. IV. *s. n.* **1.** vocea a doua care acompaniază o voce primă. **2.** titlu interior al cărților și broșurilor. V. *s. f.* tiparul de pe a doua față a unei coli de tipar. (<fr. *second*, lat. *secundus*, următor)

secundá *vb. tr.* **1.** a ajuta, a sprijini, a însoți pe cineva în acțiunile sale etc. **2.** *(muz.)* a acompania. (<fr. *seconder*, lat. *secundare*)

secundánt, -ă *s. m. f.* **1.** cel care secundează pe cineva. • martor la un duel sau harachiri. • arbitru secund. • ajutător al unui participant în anumite întreceri sportive (box, șah). **2.** sportiv, echipă care într-o cursă (ciclism, alergări, canotaj etc.) urmărește îndeaproape adversarul din față. (<germ. *Sekundant*, lat. *secundans*)

secundár, -ă **1.** *adj.* **1.** care vine în al doilea rînd ca importanță, interes etc.; accesoriu. ○ *învățămînt* ~ = formă de învățămînt de al doilea grad, care urmează celui primar; învățămînt liceal, mediu; *(ec.) sector* ~ = ansamblu de activități economice în care materiile prime sînt transformate în produse industriale sau bunuri de consum; *medic* ~ (și *s. m.*) = medic care, în urma unui concurs, este admis să se specializeze într-o clinică; *fenomen* ~ = fenomen puțin important care apare în cursul unei boli. • *(psih.*; în caracterologie) cu reacții lente, durabile și profunde. **2.** care urmează după primul. ○ *eră* ~*ă* = mezozoic; *propoziție* ~*ă* = propoziție subordonată. II. *s. n.* ac al ceasornicului care indică secundele. (<fr. *secondaire*, lat. *secundarius*)

secundariát *s. n.* perioadă de timp în care își face stagiul un medic secundar. • examen, concurs pentru obținerea gradului de medic secundar. (<*secundar* + *-i/at*)

secundaritáte *s. f. (psih.)* caracter dominant secundar. (<fr. *secondarité*)

secúndă *s. f.* **1.** unitate de măsură a timpului egală cu a 60-a parte dintr-un minut; timp foarte scurt; moment, clipă. **2.** unitate de măsură pentru unghiuri, submultiplu al minutului (2). **3.** *(muz.)* interval între două trepte alăturate ale gamei diatonice; treapta a doua de la o treaptă dată. **4.** a doua poziție de apărare la scrimă. (<fr. *seconde*, germ. *Sekunde*)

SECUNDI- *elem. comp.* „al doilea, secund". (<germ. *sekundi-*, cf. lat. *secundus*)

secundiflór, -ă *adj.* cu florile întoarse în aceeași parte. (<lat. *secundiflorus*, fr. *secondiflore*)

secundínă *s. f. (bot.)* înveliș intern al ovulului. (<fr. *secondine*, lat. *secundina*)

secundipără *adj., s. f.* (femeie) care naște a doua oară. (<fr. *secondipare*)

secúndo *adv. (livr.)* în al doilea rînd. (<lat. *secundo*)

securábil, -ă *adj.* dispus să ajute pe alții; săritor, milos. (<fr. *secourable*)

securiform, -ă *adj.* (despre frunze) în formă de secure. (<lat. *securiformis*)

securíst *s. m. (fam.)* lucrător în organele de securitate. (<*secur/itate/* + *-ist*)

securit *s. n.* sticlă de siguranță, foarte rezistentă, care la lovire crapă, dar nu produce cioburi. (<germ. *Sekurit/glass/*)

securitáte *s. f.* **1.** stare de siguranță, de lipsă de primejdie. **2.** protecție, apărare. ○ *Consiliu deS* ~ = principalul organ permanent al O.N.U., avînd ca sarcină fundamentală menținerea păcii și securității internaționale; ~ *colectivă* = stare a relațiilor dintre state, creată prin luarea de măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni; ~*a statului* = drept absolut privind suveranitatea, independența și unitatea statului; totalitatea organelor de stat care au sarcina de apărare a orînduirii sociale și de stat. (<fr. *sécurité*, lat. *securitas*)

securizá[1] *vb. tr.* a trata termic o sticlă de geamuri pentru a o transforma în securit. — *securizáre* s. f. (<*secur/it/* + *-iza*)

securizá[2] *vb. tr.* a insufla încredere, a asigura paza, securitatea. — *securizáre* s. f. (<fr. *sécuriser*)

securizatór *s. m.* muncitor care se ocupă cu securizarea[1]. (<*securiza* + *-tor*)

secúsă *s. f.* mișcare bruscă ce agită un corp; zguduitură; oscilație. ○ ~ *musculară* = contracție musculară provocată de aplicarea unui stimul electric. (<fr. *secousse*)

secutór *s. m. (ant.)* gladiator înarmat numai cu sabie și scut, care se lupta cu un alt gladiator înarmat cu un trident și cu o plasă; mirmidon. (<lat. *secutor*)

secvént, -ă *adj. (livr.)* următor. (<lat. *sequens*)

secvénță *s. f.* **1.** succesiune de fenomene fizice; ordinea de variație în timp a mărimilor unui sistem. **2.** șir de imagini sau de scene dintr-un film care formează o unitate. • *(fig.)* serie de fapte, evenimente, stări etc. care se succedă într-o anumită ordine, formînd un tot. **3.** *(muz.)* transpunere, riguroasă sau liberă, pe alte teme a unei structuri melodice sau armonice; progresie (2). • gen de cîntări în muzica bisericească medievală care foloseau acest procedeu. (<fr. *séquence*, it. *sequenza*, lat. *sequentia*)

secvențiál, -ă *adj.* referitor la secvență; care constituie una sau mai multe secvențe. (<fr. *séquentiel*)

secvențialitáte *s. f. (rar)* caracter secvențial. (<*secvențial* + *-itate*)

sedá *vb. tr., refl.* a(-și) administra sedative pentru a (se) calma. — *sedáre* s. f. (<lat. *sedare*)

sedán *s. n.* tip de caroserie pentru automobile cu un singur compartiment, cu locuri pentru patru-șapte persoane; autoturism cu o astfel de caroserie; berlină (2). (<engl., fr. *sedan*)

sedativ *adj., s. n.* (medicament) care liniștește o activitate funcțională a organismului; calmant. (<fr. *sédatif*, lat. *sedativus*)

sedáție *s. f. (med.)* sedare. — var. *sedațiune* s. f. (<fr. *sédation*)

sedațiúne *s. f.* v. sedație.

sedentár, -ă *adj.* (despre oameni) care șade tot timpul; care stă mai mult acasă; (despre îndeletniciri) care se exercită șezînd; lipsit de mișcare. ○ *parte ~ă* = parte a unităților militare care nu participă la război, avînd atribuții administrative. ● (despre populații) stabil; nemigrator, fixat de un substrat. (<fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius*)

sedentarísm *s. n.* viață sedentară, lipsită de mișcare; sedentaritate. (<*sedentar* + *-ism*)

sedentaritáte *s. f.* sedentarism. (<fr. *sédentarité*)

sedentarizá *vb. refl.* a trece de la o viață nomadă la una sedentară; a deveni sedentar. (<fr. *sédentariser*)

sedéz *s. n.* format de carte cu foi reprezentînd 1/16 dintr-o coală de tipar. (<germ. *Sedez*)

sedilă *s. f.* semn diacritic în formă de virgulă care se pune sub o consoană pentru a-i da valoarea unui alt sunet. (<fr. *cédille*)

sediмént *s. n.* **1.** depozit format prin precipitarea particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid. **2.** *(pl.)* depozit de roci sedimentare. (<fr. *sédiment*, lat. *sedimentum*)

sedimentá *vb. refl.* a se depune în straturi; a forma sedimente. (<germ. *sedimentieren*)

sedimentár, -ă *adj.* care are caracteristicile unui sediment; format prin sedimentare. ○ *rocă ~ă* = rocă rezultată prin depunerea materialului provenit din alterarea sau dezagregarea altor roci, transportat de vînturi, ape ori ghețari sau prin depunerea resturilor de viețuitoare. (<fr. *sédimentaire*)

sedimentáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) sedimenta și rezultatul ei; depunere de sedimente; sedimentație. **2.** depunere (lentă) a particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid. (<*sedimenta*)

sedimentatór *s. n.* ~ *de praf* = aparat pentru luarea probelor de praf. (<*sedimenta* + *-tor*)

sedimentáție *s. f.* sedimentare. — var. *sedimentațiune* s. f. (<fr. *sédimentation*)

sedimentațiúne *s. f.* v. sedimentație.

SEDIMENTO- *elem. comp.* „sediment, aluviune". (<fr. *sédimento-*, cf. lat. *sedimentum*, depozit)

sedimentogén, -ă *adj.* referitor la sedimentogeneză; (despre depozite, terenuri) format prin sedimentogeneză. (<*sedimentogeneză*)

sedimentogenéză *s. f.* depunere de diferite fracțiuni de roci rezultate din eroziunea litosferei. (<*sediment-* + *-geneză*[2])

sedimentológic, -ă *adj.* referitor la sedimentologie. (<fr. *sédimentologique*)

sedimentologíe *s. f.* ramură a geologiei care studiază modul de formare a sedimentelor. (<fr. *sédimentologie*)

sedimentometríe *s. f.* metodă de determinare a dimensiunilor particulelor dintr-un amestec, bazată pe măsurarea vitezei de sedimentare. (<fr. *sédimentométrie*)

sedițiós, -oásă *adj. (livr.)* care îndeamnă la răzvrătire, răzvrătitor. (<fr. *séditieux*, lat. *seditiosus*, turbulent)

sedițiúne *s. f. (livr.)* revoltă, răzvrătire, răscoală. (<fr. *sédition*, lat. *seditio*, dezbinare)

sédiu *s. n.* **1.** loc, clădire unde își desfășoară activitatea o instituție, o organizație etc. **2.** *(fig.)* centru, focar. (<lat. *sedium*, it. *sedio*)

seducătór, -oáre **I.** *adj.* care seduce; fermecător, încîntător, șarmant. ● ademenitor; înșelător. **II.** *s. m.* bărbat care săvîrșește o seducție. (după fr. *séducteur*)

seducére *vb. tr.* **1.** a atrage, a încînta, a cuceri (prin farmecul vorbelor, prin purtare etc.). **2.** (despre bărbați) a ademeni, a amăgi o femeie; *(p. ext.)* a înșela. ● *(jur.)* a săvîrși o seducție. — *seducére* s. f. (<lat. *seducere*, fr. *séduire*)

seducție *s. f.* seducere. ● *(jur.)* infracțiune săvîrșită de un bărbat care, prin promisiuni de căsătorie, determină o minoră să aibă cu el raport sexual. — var. *seducțiune* s. f. (<fr. *séduction*, lat. *seductio*)

seducțiúne *s. f.* v. seducție.

ségras *s. n.* v. zegras.

sefárd, -ă **I.** *adj.* care aparține sefarzilor (II); sefardit. **II.** *s. m. f.* nume dat evreilor din Spania și Portugalia în evul mediu; sefardim. ● nume dat majorității comunităților evreiești din țările mediteraneene. (<fr. *sefardi*)

sefardím, -ă *s. m. f., adj.* sefard (II). (<fr. *sefardim*)

sefardít, -ă *adj.* sefard (I). (<*sefard* + *-it*)

segetál, -ă *adj.* (despre buruieni) care crește prin semănături. (<fr. *ségétal*)

segmént **I.** *s. n.* **1.** porțiune dintr-o figură, dintr-un corp. ○ *(mat.)* ~ *de cerc* = porțiune dintr-un cerc cuprinsă între o coardă și un arc subîntins. **2.** fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. ● *(anat.)* parte a unui organ sau a unui membru între două articulații succesive. **3.** *(inform.)* suită de informații, de lungime variabilă, definită în cadrul unui program. **II.** *s. m.* garnitură metalică a unui piston, de formă inelară, servind la etanșarea spațiului liber dintre acesta și cilindrul în interiorul căruia se deplasează sau la răzuirea uleiului de pe pereții interiori ai cilindrului. (<fr. *segment*, lat. *segmentum*, zonă)

segmentá *vb.* **I.** *tr.* a tăia, a împărți în segmente. **II.** *refl.* (despre organe, organisme) a se fracționa în segmente. (<fr. *segmenter*)

segmentál, -ă *adj.* care aparține unui segment; de segment. ● *(lingv.)* care rezultă din segmentare (4). (<fr., engl. *segmental*)

segmentár, -ă *adj.* compus, provenit din segmente. (<fr. *segmentaire*)

segmentáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) segmenta și rezultatul ei; segmentație. **2.** *(biol.)* fragmentare a corpului unor animale, a unor organe în bucăți. **3.** proces de fracționare a oului fecundat, care duce la formarea embrionului. **4.** *(lingv.)* izolare a unui segment dintr-o secvență sonoră

pentru studiul auditiv, în afara contextului. (< *segmenta)*

segmentatór *s. n.* aparat electronic folosit pentru segmentare (4). (<*segmenta* + *-tor)*

segmentáție *s. f.* segmentare. — var. *segmentațiune* s. f. (<fr. *segmentation)*

segmentațiúne *s. f.* v. segmentație.

segmentectomíe *s. f.* rezecție a unui segment al lobului pulmonar. (<fr. *segmentectomie)*

segregá *vb. intr., refl.* a efectua, a suporta operația de segregare; a (se) separa. (<lat., it. *segregare)*

segregáre *s. f.* 1. izolare a minereurilor din masa rocilor și cristalizarea lor în filoane deosebite. 2. separare neomogenă a componenților unui aliaj în timpul solidificării. 3. *(biol.)* separare a perechilor de gene alele omoloage ale unui organism heterozigot, în meioză, cînd apar indivizi cu caractere distincte. • separare a ereditații materne de cea paternă în a doua generație hibridă. • segregație. (<*segrega)*

segregát *s. n.* segregație (2). (<engl. *segregat)*

segregáție *s. f.* 1. segregare (3). ○ ~ *rasială* = politică de discriminare constînd în separarea unor grupuri de oameni din interiorul aceleiași țări pe criterii de rasă. v. apartheid. 2. porțiune neomogenă dintr-un aliaj, rezultată prin concentrarea impurităților; segregat. v. licuație. — var. *segregațiune* s. f. (<fr. *ségrégation*, lat. *segregatio* < *grex*, *gregis*, turmă)

segregaționísm *s. n.* politică de segregație rasială. (<fr. *ségrégationnisme)*

segregaționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al segregaționismului; rasist. (<fr. *ségrégationniste)*

segregațiúne *s. f.* v. segregație.

seguidílla/-ghi-dí-lia/ *s. f.* dans popular spaniol cu caracter vioi și ritm variat, care se execută cu acompaniament de castaniete sau de chitară; melodia corespunzătoare. (<sp. *seguidilla)*

seibel /zái-băl/ *s. n.* varietate de struguri hibrizi, cu bobul rotund, mare, de culoare vineție sau neagră; zaibăr. • vin din acești struguri. (<fr. *seibel*, cf. *Seibel*, viticultor fr.)

seicénto *s. n.* sec. XVII în arta și cultura italiană. (<it. *seicento)*

seif *s. n.* casă de bani. • încăpere bine asigurată, folosită pentru păstrarea banilor, a hîrtiilor și a obiectelor de valoare. (<engl. *safe)*

seigă *s. f.* aparat de recoltare a stufului, care se atașează frontal unui tractor. (<germ. *Seige)*

seignettoelectricitáte /se-nie-/ *s. f.* feroelectricitate. (<engl. *seignetto-electricity)*

seím *s. n.* adunare națională sau parlament în unele țări slave din nord; camera inferioară a parlamentului polonez. • adunare a reprezentanților diferitelor categorii sociale. (<pol. *seim)*

seímă *s. f.* boală la bovine și cabaline, care se manifestă prin crăparea copitei: *(concr.)* fisura copitei, provocată de această boală. (<fr. *seime)*

séină *s. f.* plasă de pescuit triunghiulară, folosită pe fundurile nisipoase și puțin adînci. (<fr. *seine)*

seinér *s. n.* navă destinată pescuitului cu seine. (<engl. *seiner)*

SEIRO- *elem. comp.* „șir, serie". (<fr. *séiro-*, cf. gr. *seira*, coardă, funie)

seirolític, -ă *adj.* (despre hibrizi) cu caractere ereditare separate. (<fr. *séirolytique)*

seirospóri *s. m. pl.* spori dispuși în șiruri ramificate catenare, la ciuperci și la algele roșii. (<fr. *séirospores)*

seism[1] *s. n.* 1. cutremur de pămînt 2. *(fig.)* zguduire socială de mari proporții; răscoală, revoluție. (<fr. *séisme*, gr. *seismos)*

SEISM[2]**(O)-, -seistă** *elem. comp.* „cutremur", „vibrație", „seism" (1). (<fr. *séism/o/-*, *-séiste*, cf. gr *seismos*, *seistes*, clătinat, scuturat)

seismál, -ă *adj.* seismic. ○ *linie* ~*ă* = direcția undei de zguduire într-un seism. (<fr. *séismal)*

seísmic, -ă *adj.* referitor la seisme, provocat de seisme; seismal. ○ *zonă* ~*ă* = regiune în care cutremurele de pămînt sînt frecvente și puternice; *stație* ~*ă* = stație prevăzută cu aparatură pentru înregistrarea seismelor; *prospecțiune* ~*ă* = seismometrie. (<fr. *séismique)*

seismicitáte *s. f.* grad de frecvență și de intensitate a oscilațiilor seismice dintr-o anumită zonă. (<fr. *séismicité)*

seismocardiografíe *s. f.* înregistrare selectivă a vibrațiilor și a bătăilor inimii sub forma unor curbe de frecvență. (<*seismo*[2]- + *cardiografie)*

seismogénic, -ă *adj.* care determină un seism. (<fr. *séismogénique)*

seismográf, -ă I. *s. n.* 1. aparat foarte sensibil, uzitat pentru înregistrarea momentului, duratei și amplitudinii mișcărilor seismice. 2. aparat folosit în prospecțiuni geofizice pentru a înregistra vibrațiile produse de anumite explozii subterane provocate în scop științific. II. *s. m. f.* specialist în seismografie. (<fr. *séismographe)*

seismográfic, -ă *adj.* referitor la seismografie; care se face cu seismograful. (<fr. *séismographique)*

seismografíe *s. f.* parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea și interpretarea undelor seismice. (<fr. *séismographie)*

seismográmă *s. f.* grafic al oscilațiilor seismice obținut la seismograf. (<fr. *séismogramme)*

seismológ, -ă *s. m. f.* specialist în seismologie. (<fr. *séismologue)*

seismológic, -ă *adj.* referitor la seismologie. ○ *stație* ~*ă* = stație cu aparatură instalată într-o anumită zonă pentru studierea fenomenelor seismice. (<fr. *séismologique)*

seismologíe *s. f.* ramură a geofizicii care studiază fenomenele seismice. (<fr. *séismologie)*

seismométric, -ă *adj.* referitor la seismometrie. (<fr. *séismométrique*, engl. *seismometric)*

seismometríe *s. f.* parte a seismologiei care studiază modul și viteza de propagare a undelor seismice; prospecțiune seismică. (<fr. *séismométrie)*

seismométru *s. n.* aparat asemănător cu seismograful, care nu comportă înregistrare. (<fr. *séismomètre*)

seismonástie, -ă *adj.* referitor la seismonastie. (<*seismonastie*)

seismonastíe *s. f.* mişcare de reacţie a organelor vegetale provocată de loviri sau de un contact. (<fr. *séismonastie*)

seismoscóp *s. n.* instrument care pune în evidenţă seismele (1). (<fr. *séismoscope*)

seismotaxíe *s. f.* reacţie pozitivă sau negativă a organismelor faţă de acţiunea unor agenţi mecanici. (<fr. *séismotaxie*)

seismotectónic, -ă I. *adj.* referitor la seismotectonică. II. *s. f.* tectonică seismică. (<fr. *séismotectonique*)

seismoterapíe *s. f.* procedeu terapeutic constînd din vibraţii rapide, regulate şi de mică amplitudine, folosit împotriva anumitor atonii funcţionale; vibroterapie. — var. *sismoterapie* s. f. (<fr. *séismothérapie*)

seismotropísm *s. n.* tropism cauzat de vibraţiile scoarţei terestre. (<fr. *seismotropisme*)

-seístă v. seism^{2} (o)-.

seíşă *s. f.* mişcare oscilatorie verticală a apei unui lac sau a unei mări aproape de ţărm, datorită schimbărilor bruşte ale presiunii atmosferice, vîntului sau unei ploi puternice. (<fr. *seiche*)

sejúr *s. n.* şedere temporară într-o localitate, într-o ţară etc. (<fr. *séjour*)

sekúra *s. f.* cireş japonez cu flori foarte frumoase, dar fragile, care se bucură de un adevărat cult, cîntat ca simbol al frumosului, al vieţii trecătoare şi al jertfei samurailor şi care nu face fructe. (<cuv. jap.)

selacléni *s. m. pl.* subclasă de peşti marini cartilaginoşi, cu branhii şi coada heterocercă, cuprinzînd rechinii, torpila (1); plagioclazi. (<fr. *sélaciens*, cf. gr. *selachos*, rechin)

selaginélla *s. f.* plantă criptogamă vasculară din pădurile tropicale, cu aspect de muşchi. (<fr. *sélaginelle*)

selándră *s. f.* navă de transport din timpul cruciadelor. (<fr. *sélandre*)

sélă *s. f.* (*anat., zool.*) depresiune în formă de şa. (<fr. *sella*, lat. *sella*, scaun)

select, -ă *adj.* ales, deosebit, distins. (<fr., engl. *select*)

selectá *vb.* I. *tr.* 1. a selecţiona; a separa, a sorta. ● a-şi arăta preferinţa, a distinge. 2. a regla în aşa fel un aparat de radiorecepţie încît undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audiţia. II. *intr.* (despre un aparat radioreceptor) a recepţiona clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisiune; a fi selectiv. — *selectáre* s. f. (<germ. *selektieren*)

selectábil, -ă *adj.* care poate fi selectat. (<*selecta* + *-bil*)

selectív, -ă *adj.* 1. care constituie sau efectuează o selecţie (1). 2. (despre sisteme tehnice sau fizico-chimice) care realizează o alegere adecvată a anumitor mărimi sau elemente dintr-un grup. ● (despre un aparat radioreceptor) care poate recepţiona clar undele sonore ale diferitelor posturi de emisiune. 3. (*stat.*) *cercetare ~ă* = cercetare a unei colectivităţi pe baza unui eşantion. (<fr. *sélectif*)

selectivitáte *s. f.* 1. capacitatea de selecţie a unui sistem tehnic sau fizico-chimic. ● proprietate a unui radioreceptor de a fi selectiv. 2. capacitate a omului de a efectua o anumită alegere între elementele unei clase de fenomene, obiecte etc. 3. însuşire a plantelor şi animalelor de a face selecţie naturală în procesele biologice şi în comportarea lor faţă de condiţiile de mediu. (<fr. *sélectivité*)

selectór *s. n.* 1. dispozitiv al aparatelor de radiorecepţie care le face selective. ○ *~ telefonic* = mecanism într-o centrală telefonică automată servind la alegerea liniei care corespunde numărului telefonic cerut. 2. maşină agricolă folosită la selectarea şi sortarea seminţelor pe calităţi. 3. organ al mecanismelor unei maşini de tricotat care selectează acele în vederea realizării desenelor în tricot. (<fr. *sélecteur*)

selectrón *s. n.* tub electronic folosit în memoria calculatoarelor. (<engl. *selectron*)

selécţie *s. f.* 1. alegere de persoane sau lucruri făcută după un anumit criteriu şi cu un anumit scop; selecţionare. ● (*lingv.*) operaţie prin care sînt alese unităţi din axa paradigmatică. 2. (*biol.*) proces natural ori provocat care favorizează supravieţuirea sau înmulţirea preferenţială a anumitor indivizi. ○ *~ naturală* = supravieţuirea şi continua evoluţie a speciilor animale şi vegetale cu o mai mare putere de adaptare la mediu şi dispariţia celor mai puţin dotate; *~ artificială* = metodă de ameliorare a speciilor animale şi vegetale constînd în selecţionarea în vederea reproducţiei a indivizilor care întrunesc cele mai multe calităţi biologice. 3. (*mat.*) orice mulţime finită de elemente observate. ● (*stat.*) parte selectată dintr-o colectivitate spre a servi la o cercetare selectivă; eşantion. 4. operaţie de alegere efectuată de un selector telefonic pentru a asigura legătura între doi abonaţi ai unei centrale automate. — var. *selecţiune* s. f. (<fr. *sélection*, lat. *selectio*)

selecţioná *vb. tr.* a face o selecţie. — *selecţionáre* s. f. (<fr. *sélectionner*)

selecţionábil, -ă *adj.* (şi *s.*) care poate fi selecţionat. ● (*spec.*; şi *s.*) (sportiv) care îndeplineşte condiţiile valorice de a fi ales să participe la o competiţie. (<*selecţiona* + *-bil*)

selecţionát, -ă *adj.* 1. ales (cu îngrijire); de calitate superioară. ● (*s. f.*) echipă sportivă formată din jucători aleşi prin selecţionare din mai multe echipe. 2. (despre animale şi plante) obţinut prin selecţie artificială. (<fr. *sélectionné*)

selecţionatór, -oáre *s. m. f.* cel care lucrează în domeniul ameliorării speciilor prin metoda selecţiei. (<*selecţiona* + *-tor*)

selecţionér, -ă *s. m. f.* cel care face o selecţie (1). ● (*spec.*) cel care selecţionează sportivii în vederea construirii unei echipe reprezentative. (<fr. *sélectionneur*)

selecționism *s. n.* teorie care admite selecția naturală în biologie: darwinism. (<fr. *sélectionnisme*)

selecționist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al selecționismului. (<fr. *sélectionniste*)

selecțiúne *s. f.* **1.** *(pl.)* bucăți alese dintr-o operă, din muzica unui compozitor etc. **2.** v. selecție. (<fr. *sélection*, germ. *Selektion*)

SELEN(O)- *elem. comp.* „Lună". (<fr. *selen/o/-*, cf. gr. *selene*)

selenár, -ă *adj.* din Lună, lunar; propriu, caracteristic Lunii; (ca) de (pe) Lună; selenic[1], selenit[2] (I). (<*selen-* + *-ar*)

selenarítate *s. f.* *(rar)* caracter selenar. (<*selenar* + *-itate*)

selenáut *s. m.* astronaut care călătorește spre Lună, care explorează Luna; lunaut; selenit[2] (II). (<*selen-* + *-naut*)

selenát *s. m.* sare a acidului selenic. (<fr. *séléniate*)

selenic[1], -ă *adj.* *(rar)* selenar. (<fr. *sélénique*)

selenic[2], -ă *adj.* care conține seleniu. ○ *acid* ~ = acid foarte tare, avid de apă, asemănându-se în multe privințe cu acidul sulfuric. (<fr. *sélénique*)

selenífer, -ă *adj.* (despre minerale) care conține seleniu. (<fr. *sélénifère*)

selenós *adj. acid* ~ = acid bibazic, sub formă de cristale incolore. (<fr. *sélénieux*)

selenít[1] *s. m.* **1.** ghips alb-gălbui, cu luciu mătăsos-sidefos, folosit pentru confecționarea unor obiecte decorative. **2.** sare incoloră a acidului selenios. (<fr. *sélénite*)

selenít[2], -ă **I.** *adj.* *(rar)* selenar. **II.** *s. m.* *(livr.)* presupus locuitor al Lunii; selenaut. (<fr. *sélénite*)

selén s. *n.* metaloid negru-cenușiu, cu proprietăți chimice asemănătoare cu ale sulfului. (<fr. *sélénium*)

seleniúră *s. f.* combinație a seleniului cu un corp simplu. (<fr. *séléniure*)

selenocárp, -ă *adj.* cu fructe semilunare. (<lat. *selenocarpus*)

selenodezíe *s. f.* disciplină care studiază forma și dimensiunile Lunii, cîmpul ei de gravitație etc. (<fr. *sélénodésie*)

selenodónt, -ă **I.** *adj.* (despre molarii rumegătoarelor) care prezintă în stadiul adult încrețituri semilunare orientate longitudinal spre suprafața coroanei. **II.** *s. n. pl.* subordin de mamifere paricopitate rumegătoare, cuprinzînd girafa, cămila și lama. (<fr. *sélénodonte/s/*)

selenográf, -ă *s. m. f.* specialist în selenografie. (<fr. *sélénographe*)

selenográfic, -ă *adj.* referitor la selenografie. (<fr. *sélénographique*)

selenografíe *s. f.* parte a astronomiei care studiază descriptiv Luna sub aspectul elementelor naturale, a structurii, proceselor fizice etc. (<fr. *sélénographie*)

selenológ, -ă *s. m. f.* specialist în selenologie. (<fr. *sélénologue*)

selenológic, -ă *adj.* referitor la selenologie. (<fr. *sélénologique*)

selenologíe *s. f.* parte a astronomiei care studiază materia componentă a scoarței lunare și evoluția ei în timp. (<fr. *sélénologie*)

selenostát *s. n.* instrument de astronomie care permite observarea Lunii fără a se deplasa luneta. (<fr. *sélénostat*)

selenotropísm *s. n.* tropism provocat de lumina Lunii. (<fr. *sélénotropisme*, engl. *selenotropism*)

SELF[1]- *elem. comp.* „el însuși", „auto". (<fr. *self-*, engl. *self*)

self[2] *s. n.* **1.** singur, propriu, însuși. ○ *bobină de* ~ (și *s. n.*) = bobină folosită în telegrafia fără fir, constituind rezistențe intercalate în circuite pentru a regla lungimea de undă. **2.** *(biol.)* individualitatea unui organism în raport cu tot ce îl înconjură. (<engl. *self*)

selfactór *s. n.* mașină folosită în filatura de lînă, la care filarea semitorțului alternează cu înfășurarea firului pe țevi. (<germ. *Selfaktor*, engl. *selfactor*)

self-contról *s. n.* autocontrol. (<engl. *self-control*)

self-government *s. n.* guvern autonom. • sistem bazat pe o largă participare a cetățenilor la viața publică. • sistem de educație cultivînd autodisciplinarea prin autoconducere, prin acordarea autonomiei elevilor față de educator. (<engl. *self-government*)

selfinductánță *s. f.* inductanță proprie. (<engl., fr. *self-inductance*)

selfinducție *s. f.* autoinducție. (<engl., fr. *self-induction*)

self-made man /-méid men/ *loc. s.* om ajuns prin propriile-i forțe, autodidact, care nu datorează nimic originii, favorurilor sau norocului. (<engl. *self-made man*)

self-servíce /-sérvis/ *s. n.* magazin, restaurant etc. cu autoservire. (<engl., fr. *self-service*)

selliform, -ă *adj.* în formă de șa. (<fr. *selliforme*, cf. lat. *sella*, șa)

selsín *s. n.* mașină electrică de putere mică, folosită pentru traducerea și transmiterea la distanță a deplasărilor sau a vitezelor unghiulare. (<fr., engl. *selsyn*)

sélvă *s. f.* pădure ecuatorială veșnic verde din bazinul Amazonului. (<port., sp. *selva*)

sem *s. n.* *(lingv.)* fiecare dintre trăsăturile semantice care intră în alcătuirea unui semem. (<fr. *sème*, gr. *sema*)

SEMA- / SEMASIO-, -semie *elem. comp.* „semn", „sens, înțeles, semnificație". (<fr. *séma-*, *sémasio-*, *-sémie*, cf. gr. *sema*, *semasia*, marcă, semn)

semafór *s. n.* **1.** semnalizator optic care transmite navelor din larg anumite comunicări privind navigația. **2.** dispozitiv de semnalizare optică, mecanizat, care indică mecanicului locomotivei dacă este liberă sau nu porțiunea de cale ferată pe care o are în față. **3.** semnalizator cu lumini colorate pentru reglementarea circulației pe străzi; stop. (<fr. *sémaphore*)

semafóric, -ă *adj.* (despre semnale) emis de semafor. (<fr. *sémaphorique*)

semaforíst, -ă *s. m. f.* cel care transmite și primește semnalele unui semafor, care mînuiește un semafor. (<fr. *sémaphoriste*)

semaforizá *vb. tr.* a prevedea cu semafoare o cale de rulare, o intersecție de drumuri pentru dirijarea circulației. — *semaforizáre* s. f. (< *semafór* + *-iza*)

semagráf *s. n. (poligr.)* instalație pentru culegere la distanță, formată dintr-un teletip și o mașină automată de culeș. (după engl. *semalography*)

semanalíză *s. f.* analiza sensului unui cuvînt. (<fr. *sémanalyse*)

semantém *s. n. (lingv.)* cea mai mică unitate semantică a unui cuvînt, identificabilă adesea cu rădăcina acestuia, care constituie suportul semnificației lexicale; lexem. (<fr. *sémantème*, cf. gr. *semainein*, a însemna)

semántic, -ă I. *adj.* referitor la semantică; semasiologic. ○ *cîmp* ~ = ansamblu de cuvinte aflate într-o strînsă corelație de sens. II. *s. f.* 1. ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția lor în timp; semasiologie. ● sens lexical; *(p. ext.)* semnificație; semantism. ○ *~a artei* = ramură a semanticii care se ocupă cu înțelesul cuvintelor folosite în limbajul literar. 2. parte a semioticii care studiază raportul semnelor cu obiectele desemnate. ○ *(fil.) ~ generală* = curent apărut la începutul sec. XX în S.U.A., care cercetează limbile „naturale" mai ales din punct de vedere sociologic și pragmatic. 3. *(inform.)* ansamblul regulilor ce definesc înțelesul fiecărui program, semnificația propozițiilor într-un limbaj. ● teoria interpretării unui anumit sistem formalizat prin alt sistem formalizat. (<fr. *sémantique*)

semanticián, -ă *s. m. f.* lingvist specialist în semantică; semasiolog. (<fr. *sémanticien*)

semanticísm *s. n.* curent în lingvistica contemporană care susține că principala problemă a filozofiei ar fi limba, pe care o identifică cu logica și cu realitatea obiectivă, încercînd să înlocuiască cercetarea științifică a realității cu analiza formală a sensului cuvintelor. (< rus. *semantizm*)

semanticíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al semanticismului. (<engl. *semanticist*)

semantísm *s. n.* semantică (II, 1); *(p. ext.)* situație a unui cuvînt din punctul de vedere al sensurilor lui. (<fr. *sémantisme*)

SEMASIO- v. s e m a-.

semasiológ, -ă *s. m. f.* semantician. (<fr. *sémasiologue*)

semasiológic, -ă *adj.* semantic. (<fr. *sémasiologique*)

semasiológie *s. f.* semantică (II, 1). ● metodă de cercetare în lexicologie care, plecînd de la semnificant, studiază semnificatul; studiu bazat pe această metodă. (<fr. *sémasiologie*)

semănătorísm, *s. n.* v. s ă m ă n ă t o r i s m.

semănătoríst, -ă *adj., s. m. f.* v. s ă m ă n ă t o r i s t.

SEMEIO- v. s e m i o-.

semeiológie *s. f.* v. s e m i o l o g i e.

semém *s. n. (lingv.)* unitate semantică avînd drept corespondent formal lexemul, alcătuită dintr-un ansamblu de seme. (<fr. *sémème*)

semén-contra *s. n.* pulbere obținută din bobocii unor specii de pelin, folosită în tratarea ascaridiozei. (<fr. *semen-contra*)

semestriál, -ă *adj.* (și *adv.*) care ține un semestru; care se petrece, se face în fiecare semestru. (<fr. *semestriel*, lat. *semestrialis*)

seméstru *s. n.* perioadă de șase luni consecutive. ● jumătate dintr-un an școlar (universitar). (<fr. *semestre*, lat. *semestris* < *sex*, șase; *mensis*, lună)

SEMI- *elem. comp.* „(pe) jumătate". (<fr., lat. *semi-*)

semiacetát *s. m.* derivat monoalcoolat al zaharurilor simple. (<fr. *semi-acétal*)

semiacvátic, -ă *adj.* (despre plante) care trăiește parțial în apă. (<germ. *semiaquatisch*)

semiaderént, -ă *adj.* care nu aderă, nu se prinde bine de ceva. (<fr. *semi-adhérent*)

semiafonizáre *s. f. (fon.)* afonizare parțială. (<*semi-* + *afonizare*)

semiagnóstic, -ă *adj.* care are în parte caracteristicile agnosticismului. (<*semi-* + *agnostic*)

semiamplexicaúl, -ă *adj.* (despre frunze sesile) care îmbrățișează parțial tulpina sau ramurile. (<fr. *semi-amplexicaule*)

semianalfabét, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care abia știe să scrie și să citească. (<*semi-* + *analfabet*)

semianalizábil, -ă *adj.* (despre cuvinte derivate) la care se recunoaște numai afixul. (<*semi-* + *analizabil*)

semianarhíst, -ă *adj.* care are parțial caracteristicile anarhismului. (<*semi-* + *anarhist*)

semiárbore *s. m. (tehn.)* arbore pe care se montează una din roțile motoare ale unui automobil, tractor etc. (<*semi-* + *arbore*)

semiarbúst *s. m.* plantă cu partea de jos lemnoasă și cu cea superioară ierboasă. (<*semi-* + *arbust*)

semiarbustív, -ă *adj.* cu caracter de semiarbust; alcătuit din semiarbuști. (<*semi-* + *arbustiv*)

semiarháic, -ă *adj.* cu caracter aproape arhaic. (<*semi-* + *arhaic*)

semiarid, -ă *adj.* (despre o regiune, un sol) aproape deșertic; subdeșertic. (<fr. *semi-aride*)

semiarticulație *s. f.* articulație între două corpuri, care permite și o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. (<fr. *semi-articulation*)

semiartístic, -ă *adj. (rar)* care are parțial caractere artistice. (<*semi-* + *artistic*)

semiartizanát *s. n.* sistem de muncă industrială bazat în proporție de 50% pe meșteșug. (<*semi-* + *artizanat*)

semiautomát, -ă *adj. (tehn.)* ale cărui mișcări sînt conduse și de un mecanism și de mîna omenească; semiautomatic. (după fr. *semi-automatique*)

semiautomátic, -ă *adj. (rar)* semiautomat. (<fr. *semi-automatique*)

semiautopropulsát, -ă *adj.* (despre proiectile) a cărui propulsie inițială, de tip clasic, este accelerată pe parcursul traiectoriei printr-o fuzee. (<fr. *semi-autopropulsé*)

semiautopropúlsie *s. f.* acțiune care caracterizează evoluția unui proiectil semiautopropulsat. (<fr. *semi-autopropulsion*)

semiauxiliár *adj., s. n.* (verb) având rol sintactic asemănător cu al auxiliarelor propriu-zise, dar care dă acțiunii verbului „ajutat" o nuanță modală, izvorîtă din înțelesul său lexical. (<fr. *semi-auxiliaire*)

semiáxă *s. f.* **1.** porțiune dintr-o axă orientată într-unul din cele două sensuri ale acesteia. **2.** jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o asemenea curbă. (<*semi-* + *axă*)

semibariéră *s. f.* barieră care închide numai jumătate din lățimea unui drum de acces peste calea ferată. (după fr. *demi-barrière*)

semibífid, -ă *adj. (bot.;* despre ligule) despicat numai pe jumătate. (<lat. *semibifidus*)

semibúclă *s. f.* jumătate de buclă. (<*semi-* + *buclă*)

semibursier, -ă *adj., s. m. f.* (elev, student) care primește doar o parte din cuantumul unei burse integrale. (<*semi-* + *bursier*)

sémic, -ă *adj. (lingv.)* referitor la seme, care ia în considerație semele. (<fr. *sémique*)

semicabínă *s. f.* ~ *fonică* = pupitru cu echipament audiovizual (<*semi-* + *cabină*)

semicadénță *s. f. (muz.)* încheiere a unei mișcări armonice pe acordul dominantei sau, uneori, al subdominantei. (<it. *semicadenza*)

semicále *s. n.* calc lingvistic parțial, în care o parte se împrumută, iar cealaltă se ia din resursele interne ale limbii. (<*semi-* + *calc*)

semicalificát, -ă *adj.* care nu are o calificare suficientă. (<*semi-* + *calificat*)

semicalótă *s. f.* boltă formată dintr-o jumătate de cupolă. (<it. *semicalotta*)

semicámgarn *s. n.* țesătură, stofă asemănătoare camgarnului. (<*semi-* + *camgarn*)

semicarbonizáre *s. f.* descompunere a cărbunilor la temperaturi joase în absența aerului; semicocsificare, semidistilare. (<*semi-* + *carbonizare*)

semicartilaginós, -oásă *adj.* care este parțial cartilaginos. (<*semi-* + *cartilaginos*)

semicentenár *s. n.* jumătatea unui centenar; împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment; celebrarea acestuia. (<*semi-* + *centenar*)

semicentrál, -ă *adj.* situat în apropierea centrului unei localități mari. (<*semi-* + *central*)

semicércе *s. n.* **1.** arc de cerc subîntins de un diametru. **2.** șir de ființe, lucruri etc. așezate în semicerc (1); linie arcuită. (după fr. *demi-cercle*)

semicíclic, -ă *adj. (rar)* semicircular. (<*semi-* + *ciclic*)

semicilíndric, -ă *adj.* în formă de semicilindru. (după fr. *hémicylindrique*)

semicilíndru *s. m.* cilindru secționat pe jumătate. (<*semi-* + *cilindru*)

semicirculár, -ă *adj.* în formă de semicerc; semiciclic. ○ *canale ~e* = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne. (<fr. *semi-circulaire*)

semicivilizát, -ă *adj.* cu un nivel incomplet de civilizație. (<*semi-* + *civilizat*)

semicivilizáție *s. f.* stare de civilizație incompletă. (<*semi-* + *civilizație*)

semiclandestín, -ă *adj. (rar)* parțial clandestin. (<*semi-* + *clandestin*)

semiclandestinitáte *s. f. (rar)* situația de semiclandestin. (<*semi-* + *clandestinitate*)

semiclásic, -ă *adj.* care a devenit parțial clasic. (<*semi-* + *clasic*)

semicoagulánt, -ă *adj.* coagulant numai în parte. (<*semi-* + *coagulant*)

semicoárdă *s. f. (geom.)* jumătate de coardă. (<*semi-* + *coardă*)

semicóks *s. n.* produs solid obținut prin semicarbonizarea huilei sau a cărbunilor inferiori. (după fr. *semi-coke*)

semicocsificáre *s. f.* semicarbonizare. (<*semi-* + *cocsificare*)

semicoloánă *s. f. (arhit.)* coloană andosată. (după fr. *demi-colonne*)

semicoloniál, -ă *adj.* în stare de semicolonie. (<engl. *semicolonial*)

semicolonie *s. f.* țară formal independentă, dar care de fapt se află în stare de dependență politică și economică față de un stat imperialist. (<*semi-* + *colonie*)

semicomandát, -ă *adj.* (despre un apartament) compus dintr-o cameră cu intrare separată și o alta prin care se trece. (<*semi-* + *comandat*)

semicomplicitáte *s. f.* complicitate parțială. (<*semi-* + *complicitate*)

semiconductór, -oáre *adj., s. m.* (material) cu conductibilitate selectivă intermediară între cea a metalelor și cea a izolatorilor. (<fr. *semiconducteur*)

semiconsérvă *s. f.* conservă sterilizată parțial, pentru un timp limitat. (<fr. *semiconserve*)

semiconsoánă *s. f.* semivocală; semiconsonantă. (<fr. *semi-consonne*)

semiconsonántă *s. f.* semiconsoană. (<*semi-* + *consonantă*)

semicretín, -ă *adj.* deficient mintal; prost. (<it. *semicretino*)

semicretinísm *s. n.* formă ușoară de cretinism. (<*semicretin* + *-ism*)

semicristál *s. n.* cristal de calitate inferioară; sticlă compusă din silice, oxid de plumb, barită, var și sodă. (după fr. *demi-cristal*)

semicúlt, -ă *adj., s. m. f.* semidoct. (<*semi-* + *cult*[3])

semicultísm *s. n.* semidoctism. (<*semicult* + *-ism*)

semiculturál, -ă *adj. (rar)* care are parțial caracter cultural. (<*semi-* + *cultural*)

semicultúră *s. f.* cultură superficială, spoială de cunoștințe. (<*semi-* + *-cultură*[2])

semidecomandát, -ă *adj.* (despre apartamente) parțial decomandat. (<*semi-* + *decomandat*)

semidehiscént, -ă *adj.* (despre fructe) pe jumătate dehiscent. (<fr. *semi-déhiscent*)

semidemontábil, -ă *adj.* pe jumătate demontabil. (<*semi-* + *demontabil*)

semideponént *adj. verb* ~ = (în limba latină) verb activ ca sens, care se conjugă la timpurile și la modurile derivate din tema prezentului după diateza activă, la celelalte după diateza pasivă. (<fr. *sémidéponent*)

semideșért *s. n.* regiune de tranziție între stepă (sau savană) și deșert. (<engl. *semidesert*)

semideșértic, -ă *adj.* format din semideșert. (<fr. *semi-désertique*)

semidiamétru *s. n.* jumătate de diametru. ○ ~ *aparent* = unghiul sub care se vede de pe Pământ jumătate din diametrul discului Soarelui, al Lunii sau al altei planete. (<fr. *semidiamètre*)

semidiferență *s. f.* (*mat.*) jumătate a unei diferențe. (<*semi-* + *diferență*)

semidistánță *s. f.* distanță mijlocie. (<*semi-* + *distanță*)

semidistilláre *s. f.* semicarbonizare. (după fr. *semidistillation*)

semidiúrn, -ă *adj.* (despre fenomene) care durează (aproximativ) 12 ore. ○ *maree* ~*ă* = maree caracterizată prin producerea alternativă în 24 de ore a două maree înalte și două joase. (după fr. *demi-diurne*)

semidóct, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care are o cultură superficială; puțin instruit; semicult; semiintelectual. (după it. *semidotto*)

semidoctísm *s. n.* cultură superficială; semidocție; semicultism. (<*semidoct* + *-ism*)

semidocție *s. f.* semidoctism. (<*semidoct* + *-ie*)

semidreáptă *s. f.* (*geom.*) porțiune dintr-o dreaptă mărginită la un singur capăt. (după fr. *demi-droite*)

semidunétă *s. f.* suprastructură la pupa unei nave, cu înălțimea mai mică decît duneta. (<*semi-* + *dunetă*)

semidúr, -ă *adj.* (*anat.*) *țesut* ~ = țesut cu o duritate medie. (<*semi-* + *dur*)

-semíe v. s e m a-.

semierudít, -ă *adj.* (*rar*) care denotă o erudiție redusă, superficială. (<*semi-* + *erudit*)

semifabricát, -ă *adj., s. n.* (produs) care nu a trecut prin toate fazele prelucrării prevăzute de procesul tehnologic al producției, avînd nevoie de o serie de operații pentru a deveni un produs finit; semiprodus. (după fr. *demi-fabriqué*)

semifantástic, -ă *adj.* care este parțial fantastic. (<*semi-* + *fantastic*)

semifeudál, -ă *adj.* care prezintă o parte din caracteristicile feudalismului. (<*semi-* + *feudal*)

semifigurație *s. f.* (*rar*) rol de mică întindere și importanță. (<*semi-* + *figurație*)

semifilm *s. n.* (*rar; ir.*) film de o calitate îndoielnică. (<*semi-* + *film*)

semifinálă *s. f.* fază a unor întreceri sportive care precedă finala. (<engl. *semi-final*, după fr. *demi-finale*)

semifinalíst, -ă *s. m. f.* sportiv participant la o semifinală. (<engl. *semifinalist*)

semifinisát, -ă *adj.* (despre produse industriale etc.) care nu este definitivat pentru a fi pus în funcție sau în vînzare. (<*semi-* + *finisat*)

semifinít, -ă *adj.* (despre produse industriale etc.) care nu a suferit o transformare pentru a putea fi comercializat. (<fr. *semi-fini*)

semifluíd, -ă *adj.* pe jumătate fluid. (<fr. *semi-fluide*)

semifónd *s. n.* (*sport*) alergare de viteză și rezistență pe distanțe medii. (după fr. *demi-fond*)

semifondíst, -ă *s. m. f.* sportiv participant la o probă de semifond. (<*semifond* + *-ist*)

semigamopetál, -ă *adj.* cu petalele concrescute numai în partea lor inferioară. (<fr. *semi-gamopétale*)

semigarsonieră *s. f.* garsonieră foarte mică. (<*semi-* + *garsonieră*)

semigrúp *s. n.* (*mat.*) mulțime în care fiecărei perechi de elemente i se asociază un element din aceeași mulțime (produsul lor); monoid. (după fr. *demi-groupe*)

semiimbecíl, -ă *adj.* pe jumătate imbecil. v. s e m i c r e t i n. (<*semi-* + *imbecil*)

semiinconștiență *s. f.* stare de relativă inconștiență. (<*semi-* + *inconștiență*)

semiindustrializá *vb. tr.* a transforma parțial un prosus industrial. — *semiindustrializáre* s. f. (<*semi-* + *industrializa*)

semiindústrie *s. f.* ramură a producției materiale și a economiei naționale în cadrul căreia un produs al naturii este transformat parțial în produs industrial. (<*semi-* + *industrie*)

semiinstinctiv, -ă *adj.* care este parțial instinctiv. (<*semi-* + *instinctiv*)

semiintelectuál, -ă *s. m. f.* semidoct. (<*semi-* + *intelectual*)

seminternát *s. n.* instituție anexă a unei școli, care asigură masa de prînz și pentru elevii externi. (<*semi-* + *internat*)

semijobén *s. n.* (*rar*) joben cu calota scundă. (<*semi-* + *joben*)

semilacústru, -ă *adj.* (despre așezări omenești) situat atît pe apă, cît și pe uscat. (<*semi-* + *lacustru*)

semilaminát, -ă *adj.* laminat parțial. (<*semi-* + *laminat*)

semilegál, -ă *adj.* conform numai parțial cu prevederile legii, în spiritul legilor. ● (*spec.*) cu regim de semilegalitate. (<*semi-* + *legal*)

semilegalitáte *s. f.* situație, fapt semilegal. ● (*spec.*) formă de luptă a clasei muncitoare constînd din folosirea unor metode care nu sînt interzise de lege ca atare, dar care sînt susceptibile de sancțiuni și de persecuții. (<*semilegal* + *-itate*)

semilichid, -ă *adj.* numai pe jumătate lichid; viscos. (<fr. *semi-liquide*)

semiliterár, -ă *adj.* care este în parte literar. (<*semi-* + *literar*)

semilucíd, -ă *adj.* parțial lucid. (<*semi-* + *lucid*)

semilucidítate *s. f.* stare de luciditate parțială. (<*semilucid* + *-itate*)

semilúnar, -ă **I.** *adj.* în formă de semilună. **II.** *adj., s. n.* (os scurt) al carpului. (<fr. *semi-lunaire*)

semilúnă *s. f.* **1.** jumătatea luminată a discului Lunii. **2.** (parte a unui) obiect în formă de semilună (1). ● *(mar.)* piesă semicirculară care se fixează pe coloana bompresului. **3.** semn simbolic al islamismului. ● *(fig.)* Imperiul Otoman; mahomedanismul. (după fr. *demi-lune*)

semimanuál, -ă *adj.* lucrat parțial cu mîna. (<*semi-* + *manual*)

semimarée *s. f.* stadiu în desfășurarea fenomenului de maree în care nivelul apei se află la o înălțime egală cu jumătatea amplitudinii mareei. (după fr. *demi-marée*)

semimát, -ă *adj.* aproape mat. (<engl. *semimat*)

semimetál *s. n.* element chimic cu proprietăți caracteristice atît metalelor, cît și nemetalelor. (<fr. *demi-métale*)

semimetálic, -ă *adj.* cu proprietăți de semimetal; făcut din semimetal. (<fr. *demimétalique*)

semimezofític, -ă *adj.* de uscăciune moderată; care face trecerea de la mezofitic la xerofitic. (<fr. *semi-mésophytique*)

semimigratór, -oáre *adj.* (despre pești) care migrează adînc în interiorul apelor dulci, deplasîndu-se din bălți în rîuri și invers, ori dintr-un rîu într-altul. (<*semi-* + *migrator*)

semimilenár, -ă *adj.* care datează de o jumătate de mileniu. (<*semi-* + *milenar*)

semimonopól *s. n.* monopol (1) parțial. (<*semi-* + *monopol*)

seminál, -ă *adj.* referitor la spermă sau la sămînța plantelor. (<fr. *séminal*, lat. *seminalis* <*semen*, sămînță)

seminár *s. n.* **1.** (în unele țări) instituție de învățămînt teologic. ○ ~ *pedagogic* = instituție de învățămînt pentru pregătirea cadrelor didactice. **2.** formă de instruire a studenților pe bază de dialog, lucrări, ore de studiu practice, organizate pe grupe de studenți și efectuate sub conducerea unui profesor, asistent etc. ○ ~ *internațional* = reuniune internațională consacrată dezbaterii de către experți a unei teme de interes specific. **3.** cerc de studii organizat pe lîngă o organizație de partid, o organizație de masă sau o instituție, pentru pregătirea membrilor săi. (<fr. *séminaire*, lat. *seminarium*)

seminarál, -ă *adj.* referitor la seminar, de seminar; seminaristic. (<*seminar* + *-i/al*)

seminarlát *s. n.* timpul în care un elev urmează cursurile unui seminar (1). (<germ. *Seminarial*)

seminarist *s. m.* elev al unui seminar (1). (<fr. *séminariste*)

seminaristic, -ă *adj. (rar)* seminarial. (<germ. *seminaristisch*)

seminarizá *vb. tr.* a prelucra în colectiv un curs, o prelegere sau o materie de studiu. ● a pune în discuție, organizat, o problemă. — *seminarizáre* *s. f.* (<*seminar* + *-iza*)

seminaturál, -ă *adj. gospodărie* ~*ă* = gospodărie țărănească apropiată de starea gospodăriilor din faza economiei naturale, care nu poate beneficia de tehnica modernă. (<it. *seminaturale*)

semináție *s. f.* împrăștiere naturală sau artificială a semințelor. (<fr. *sémination*)

seminazalitáte *s. f. (fon.)* nazalitate parțială. (<*semi-* + *nazalitate*)

SEMINI-/SEMINO- *elem. comp.* „sămînță". (<fr. *sémini-*, *sémino-*, cf. lat. *semen*, *-inis*)

seminícol, -ă *adj.* care se dezvoltă pe sau în semințe. (<fr. *séminicole*)

seminifér, -ă *adj.* care poartă sau conduce sămînța ori lichidul seminal. (<*séminifère*)

seminiformă, -ă *adj.* de forma semințelor. (<fr. *séminiforme*)

seminivór, -ă *adj.* care se hrănește cu semințe. (<*semini-* + *-vor*)

SEMINO- v. s e m i n i-.

seminogenéză *s. f.* proces de transformare, după fecundație, a ovulului în semințe. (<*semino* + *-geneză*[2])

seminologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază semințele. (<*semino-* + *-logie*)

seminóm *s. n.* tumoare malignă a glandei seminale (testicul sau ovar). (<fr. *séminome*)

seminomád, -ă *adj.* în stare de seminomadism. (<fr. *semi-nomade*)

seminomadísm *s. n.* fel de viață (mai ales la marginile deșerturilor) în care agricultura ocazională se îmbină cu creșterea vitelor. (<fr. *semi-nomadisme*)

seminúd, -ă *adj* dezbrăcat pe jumătate; aproape nud; gol pînă la talie. (<it. *seminudo*)

SEMIO-/SEMEIO- *elem. comp.* „semn, simptom, semnal". (<fr. *sémio-*, *séméio-*, cf. gr. *semeion*, semn, amprentă)

semiobscúr, -ă *adj.* **1.** pe jumătate obscur, întunecos. **2.** *(fig.)* parțial neclar, ascuns, tainic. (<*semi-* + *obscur*)

semiobscuritáte *s. f.* lumină slabă; penumbră. ● lipsă de renume, de faimă. (<*semi-* + *obscuritate*)

semioclusív, -ă *adj., s. f.* africat(ă). (<engl. *semi-occlusiv*, după fr. *demi-occlusive*)

semioficiál, -ă *adj.* care provine din surse oficiale, dar nu are caracter oficial. (<fr. *semi-officiel*)

semiográfic, -ă *adj.* referitor la semiografie. (<fr. *sémiographique*)

semiografíe *s. f.* transcriere a informațiilor cartografice printr-un sistem de semne. (<fr. *sémiographie*)

semiológ, -ă *s. m. f.* specialist în semiologie. (<fr. *sémiologue*)

semiológic, -ă *adj.* referitor la semiologie. (<fr. *sémiologique*)

semiologíe *s. f.* **1.** ramură a medicinei care studiază simptomele bolilor în vederea diagnosticării; simptomatologie. **2.** semiotică. — var. *semeiologie* *s. f.* (<fr. *sémiologie*, *séméiologie*)

semiopác, -ă *adj.* aproape opac; semitransparent. (<*semi-* + *opac*)

semiopacitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este semiopac. (<*semiopac* + *-itate*)

semióptic, -ă *adj. (med.)* care nu ajută decît parțial la vedere. (<*semi-* + *optic*)

semiorbiculár, -ă *adj.* semirotund. (<fr. *semi-orbiculaire*, lat. *semiorbicularis*)

semiótic, -ă I. *adj.* referitor la semiotică. II. *s. f.* 1. știință care studiază semnele, indiferent de natura acestora; studiul simbolurilor; semiologie (2). ● orientare larg răspîndită în gîndirea teoretică contemporană care studiază fenomenele și în special faptele de cultură ca sisteme de semnificare și procese de comunicare. 2. *(log. mat.)* teorie a simbolurilor. (<fr. *sémiotique*, cf. gr. *semeiotike*<*semeion*, semn)

semioticián, -ă *adj.* specialist în semiotică. (<fr. *sémioticien*)

semiovál, -ă *adj.* pe jumătate oval, aproape oval. (<it. *semiovale*)

semiovát, -ă *adj.* pe jumătate ovat. (după fr. *semiové*)

semioviform, -ă *adj.* (despre frunze) de forma unei jumătăți de ou. (<*semi-* + *oviform*)

semiovoíd, -ă *adj.* aproape ovoid. (<engl. *semiovoid*)

semiózā *s. f.* ramură a semioticii care studiază procesele dinamice de transfer și transformare a simbolurilor. (<engl. *semiosis*)

semipalmétă *s. f. (arte)* motiv decorativ vegetal constînd din reprezentarea frunzei de palmier din profil. (<*semi-* + *palmetă*)

semiparazít *s. m.* plantă care trăiește ca parazită și ca saprofită. (după fr. *demi-parasite*)

semiparazitism *s. n.* parazitism parțial al unor plante verzi. (după fr. *demi-parasitisme*)

semipeláge, -ă *adj.* care este parțial pelagic. (<*semi-* + *pelagic*)

semiperimétru *s. n. (geom.)* jumătate de perimetru. (<*semi-* + *perimetru*)

semiperioádă *s. f.* jumătate de perioadă. (după fr. *demi-période*)

semipermeábil, -ă *adj.* (despre membrane etc.) cu permeabilitate redusă. (<fr. *semi-perméable*)

semipermeabilitáte *s. f.* însușirea de a fi semipermeabil. (<fr. *semi-perméabilité*)

semipiruétă *s. f.* jumătate de piruetă. (după fr. *demi-pirouette*)

semiplán *s. n. (geom.)* fiecare dintre cele două părți ale unui plan împărțit de o dreaptă oarecare. (după fr. *demi-plan*)

semiportál *s. n.* semiportic. (după fr. *semi-portique*)

semiportíc *s. n. (constr.)* aparat de ridicat, avînd o șină de rulare pe sol și alta fixată de o construcție; semiportal. (<fr. *semi-portique*)

semiporțelán *s. n.* produs ceramic, intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, întrebuințat la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. (<engl. *semiporcelain*)

semipreparát *s. n.* preparat alimentar care nu mai are nevoie decît de mici pregătiri pentru a fi servit la masă. (<*semi-* + *preparat*)

semiprețiós, -oásă *adj.* *piatră ~oasă* = mineral cristalizat transparent, cu duritate mare, folosit în bijuteriile de mai mică valoare. (<fr. *semi-précieuse*)

semiprimitív, -ă *adj., s. m. f.* (om) în parte primitiv. (<*semi-* + *primitiv*)

semiprodús *s. n.* semifabricat. (<fr. *semi-produit*)

semiprofesionist, -ă *adj. (rar)* parțial profesionist. (<*semi-* + *profesionist*)

semiprofíl *s. n. (rar)* *în ~* = astfel încît să se vadă o parte din profil. (<*semi-* + *profil*)

semiproletár, -ă *s. m. f.* om care lucrează ca salariat într-o întreprindere capitalistă, continuînd să lucreze în același timp și în propria-i gospodărie agricolă individuală. ● țăran sărac; om sărac. (<*semi-* + *proletar*)

semipúnte *s. f. (mar.)* porțiune a punții principale în pupa arborelui mare. (<*semi-* + *punte*)

semirecitál *s. n.* recital alcătuit din două părți, fiecare susținută de un alt interpret. (<*semi-* + *recital*)

semirefractár, -ă *adj., s. n.* (material) cu punctul de vitrificare cuprins între 850° și 1580°C. (<*semi-* + *refractar*)

semireliéf *s. n. (arte)* figură, motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond; basorelief. (<*semi-* + *relief*)

semiremórcă *s. f.* remorcă cu o singură osie, a cărei parte frontală se sprijină pe puntea din spate a vehiculului motor. (<fr. *semi-remorque*)

semirigíd, -ă *(tehn.;* despre ansambluri) format din piese care se pot mișca sau depărta din poziția inițială; (despre un dirijabil) cu carcasă rigidă și anvelopă flexibilă. (<fr. *semi-rigide*)

semirotáție *s. f.* jumătate de rotație. (<*semi-* + *rotație*)

semirotúnd, -ă *adj.* (despre capul niturilor) emisferic. (<*semi-* + *rotund*)

semisaprofít, -ă *adj.* (despre plante autotrofe sau parazite) care se nutrește parțial și cu substanțe organice moarte. (după fr. *hémisaprophyte*)

semisavánt, -ă *adj., s. m.* semidoct. (după fr. *demi-savant*)

semischíf *s. n.* gig (1). (<fr., engl. *semi-schiff*)

semiserpentínă *s. f.* serpentină la care, datorită condițiilor de teren, una dintre curbele auxiliare lipsește. (<*semi-* + *serpentină*)

semisféră *s. f. (rar)* emisferă. (<engl. *semisphere*)

semisféric, -ă *adj. (rar)* emisferic. (<*semi-* + *sferic*)

semisimfónic, -ă *adj.* (despre orchestre) care cuprinde și instrumente specifice orchestrelor de estradă. ● (despre concerte) cu program cuprinzînd, pe lîngă piese simfonice, și piese de estradă. (<*semi-* + *simfonic*)

semisolíd, -ă *adj.* aproape solid. (<fr. *semi-solide*, engl. *semisolid*)

semisón, -ă *adj.* (despre vocale) care nu are valoare silabică. (<fr. *semi-son*)

semispáțiu *s. n. (mat.)* fiecare dintre cele două părți ale spațiului euclidian cu trei di-

mensiuni, împărțit de un plan al său. (după fr. *demi-espace*)

semistabilă *s. f.* instalație formată dintr-o căldare și o mașină cu abur cu piston, care produce lucru mecanic. (<*semi-* + *stabilă*)

semistabulație *s. f.* mod de creștere și de întreținere a vitelor prin menținerea lor aproape tot timpul în grajd. (<*semi-* + *stabulație*)

semisterilitate *s. f.* *(biol.)* capacitate funcțională a gameților masculi sau femeli, în cazul hibrizilor structurali. (<fr. *semistérilité*)

semisubmersibil, -ă *adj.* scufundat parțial în apă. (<*semi-* + *submersibil*)

semisuculént, -ă *adj.* de o suculență medie. (<*semi-* + *suculent*)

semisumă *s. f.* jumătate dintr-o sumă. (<*semi-* + *sumă*)

semișenilat, -ă *adj., s. n.* (vehicul) prevăzut cu roți care asigură direcția și șenile care produc mișcarea. (<fr. *semi-chenillé*)

semișenilă *s. f.* șenilă folosită numai ca organ motor de rulare la tractoarele și autocombinele care lucrează pe terenuri cu aderență redusă. (după fr. *semi-chenillé*)

semit, -ă I. *s. m. f.* denumire care desemnează grupul de popoare din sud-vestul Asiei și nord-estul Africii care vorbesc limbi aparținând unuia din aceste popoare; *(p. restr.)* evreu. II. *adj.* semitic. (<fr. *sémite*)

semitelecomandát, -ă *adj.* (despre utilaje, instrumente) mînuit parțial prin telecomandă. (<*semi-* + *telecomandat*)

semitic, -ă *adj.* care aparține semiților, referitor la semiți; semit. ○ *limbi ~ce* = grup de limbi vorbite în Asia occidentală și Africa de nord (araba, ebraica, egipteana). (<fr. *sémitique*)

semitism *s. n.* 1. caracter semitic. 2. expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. (<fr. *sémitisme*)

semitist, -ă *s. m. f.* *(rar)* semitolog. (<fr. *sémitist*)

semitológ, -ă *s. m. f.* specialist în semitologie; semitist. (<fr. *sémitologue*)

semitológic, -ă *adj.* referitor la semitologie. (<fr. *sémitologique*)

semitologie *s. f.* știință care studiază cultura și limbile semitice. (<fr. *sémitologie*)

semitón *s. n.* 1. cel mai mic interval din sistemul muzical temperat; interval de o jumătate de ton. ○ *~ diatonic* = semiton format din două trepte alăturate cu numiri diferite; *~ cromatic* = semiton format din două trepte care au aceeași denumire. 2. nuanță care face trecerea de la un ton închis la unul deschis al aceleiași culori. (<it. *semitono*)

semitonóu *s. n.* figură acrobatică constînd din răsucirea avionului cu 180° în jurul axului său longitudinal. (după fr. *demi-tonneau*)

semitórt *s. n.* roving. (<*semi-* + *tort*)

semitransparént, -ă *adj.* parțial transparent. (<fr. *semi-transparent*, engl. *semitransparent*)

semitravérsă *s. f.* *(mar.)* traversină. (<*semi-* + *traversă*)

semiunciálă *adj., s. f.* (literă de tipar) reprezentînd jumătate din mărimea unei unciale. (<*semi-* + *uncială*)

semiurbán, -ă *adj.* parțial urbanizat. (<*semi-* + *urban*)

semivelín, -ă *adj.* (despre hîrtie, carton) parțial velin, de calitate mijlocie. (<*semi-* + *velin*)

semivocálă *s. f.* sunet intermediar între vocală și consoană; semiconsoană. (după fr. *semi-voyelle*)

semivocálic, -ă *adj.* referitor la semivocală; specific semivocalelor. (<*semi-* + *vocalic*)

semivóltă *s. f.* jumătate de voltă (1). (după fr. *demi-volte*)

semizéu *s. m.* *(mit.)* erou născut dintr-un zeu și o muritoare sau dintr-o zeiță și un muritor. (după fr. *demidieu*, lat. *semideus*)

semná *vb. tr., intr., refl.* a (se) isăli. — *semnáre* s. f. (după fr. *signer*)

semnál *s. n.* 1. semn convențional pentru transmiterea de informații, de avertismente, de comenzi la distanță. ○ *~ topografic* = baliză; *exemplar, număr ~* = exemplar dintr-o carte sau publicație periodică, pe care se dă bunul de difuzare al redactorului respectiv. ● sunet convențional după care se recunosc anumite posturi de radio. ○ *~ rutier* = indicator de circulație. ● instalație prin care se transmite un semnal (1). ○ *~ de alarmă* = dispozitiv montat în vagoanele de călători, care, în caz de primejdie, poate fi acționat de orice călător, pentru a frîna trenul; *a da ~ul* = a lua inițiativa, a începe o acțiune. 2. *(fig.)* tot ceea ce anunță, determină începerea unei acțiuni sau servește ca impuls. 3. excitant, stimul senzorial care declanșează un reflex condiționat. (după fr. *signal*)

semnalá *vb. tr.* a aduce ceva la cunoștință, a anunța ceva; a acoate în evidență, a releva, a menționa. — *semnaláre* s. f. (după fr. *signaler*)

semnalábil, -ă *adj.* (demn) de semnalat. (<*semnala* + *-bil*)

semnalizá *vb. tr.* a transmite semnale la distanță; a înștiința, a comunica prin semnale. (după fr. *signaliser*)

semnalizáre *s. f.* 1. acțiunea de a semnaliza și rezultatul ei. ● indicare a parcursului unui drum către o localitate prin plantarea de panouri indicatoare. ● plantare de balize în puncte geodezice în vederea măsurării cu teodolitul. 2. noțiune în neurofiziologie introdusă de Pavlov, care desemnează activitatea emisferelor cerebrale prin care diferite însușiri ale mediului, asociindu-se cu stimuli ce declanșează anumite reacții înnăscute, pot deveni semnale ale acestor stimuli, declanșînd reacțiile corespunzătoare. (<*semnaliza*)

semnalizatór, -oare I. *adj., s. m. f.* (cel) care semnalizează. II. *s. n.* 1. semafor. 2. indicator luminos al unui autovehicul, care arată direcția și sensul în care se îndreaptă acesta. (după fr. *signalisateur*)

semnalmént *s. n.* semn particular al cuiva, după care poate fi identificat. (după fr. *signalement*)

semnát *s. n.* semnare. (<*semna*)

semnatár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care semnează un act, un tratat etc. (după fr. *signataire*)

semnătúră *s. f.* iscălitură. (după fr. *signature*)

semnificá *vb. tr.* a avea înțelesul de ...; a însemna. — *semnificáre* s. f. (după fr. *signifier*, lat., it. *significare*)

semnificánt, -ă I. *adj.* 1. care are o semnificație, un mesaj. 2. important. II. *s. m.* manifestare materială, fonică a semnului lingvistic. (după fr. *signifiant*, engl. *significant*)

semnificát *s. m.* conținutul semantic, semnificația semnului lingvistic; denotat. (după fr. *signifié*)

semnificatív, -ă *adj.* 1. care scoate ceva în evidență, cu un înțeles precis. 2. care are o semnificație, plin de înțeles, cu tîlc; expresiv. 3. însemnat; important. (după fr. *significatif*)

semnificáție *s. f.* 1. înțeles; conținut semantic al unui cuvînt, al unui semn; sens, accepție; denotație. 2. însemnătate, importanță, valoare a unui lucru. ● mesaj (3). — var. *semnificațiune* s. f. (după fr. *signification*)

semnificațiúne *s. f.* = v. semnificație.

sempervirént, -ă *adj.* sempervirescent. (< lat. *sempervirens*)

sempervirescént, -ă *adj.* (despre organele plantelor) care este totdeauna verde; (despre plante) cu frunze verzi persistente; sempervirent. (<fr. *sempervirescent*, lat. *sempervirescens* < lat. *semper*, totdeauna; *virescent*, care înverzește)

sempitérn, -ă *adj. (rar)* veșnic, etern, nepieritor. (<lat. *sempiternus*, it. *sempiterno*)

sémpre *adv. (muz.)* mereu, tot timpul cu nuanța cerută. (<it. *sempre*)

sen *s. m.* monedă divizionară în Japonia, Cambodgia și Indonezia, valorînd a suta parte dintr-un yen, respectiv riel sau rupiah. (<fr. *sen*<cuv. jap.)

senár, -ă *adj.* format din șase unități; divizibil cu 6. ● (despre măsură, ritm) compus din șase elemente ritmice. (<lat. *senarius*, fr. *senaire*)

senárie *s. f.* strofă alcătuită din șase versuri. (<engl. *senary*)

senarmontít *s. n.* oxid natural de stibiu. (<fr. *sénarmontite*)

senát *s. n.* 1. *(anl.)* organ suprem de conducere al statului roman în timpul republicii; *(p. ext.)* nume dat unor adunări care aveau importante puteri în sistemul de guvernare; sfatul bătrînilor. 2 corp legislativ al unor țări cu sistem bicameral, format din membri aleși sau de drept. ● loc unde se adună senatorii. 3. consiliul profesoral al unei instituții de învățămînt superior. (<fr. *sénat*, lat. *senatus*<*senex*, bătrîn)

senatór *s. m.* membru al senatului (1, 2). (<fr. *sénateur*, lat. *senator*)

senatoriál, -ă *adj.* referitor la senat(ori). (<fr. *sénatorial*)

senatus-consúlt *s. n.* hotărîre, decret al senatului roman. (<lat. *senatus-consultum*)

senectúte *s. f.* bătrînețe. (<lat. *senectus, -utis*)

senescént, -ă *adj.* (despre țesuturi, organism) în stare de senescență. (<fr. *sénescent*)

senescénță *s. f.* îmbătrînire a țesuturilor, a organismului. (<fr. *sénescence*)

senestralitáte *s. f.* însușirea de a fi stîngaci. (<fr. *senestralité*)

senéstră I. *adj.* (despre cochilia moluștelor gasteropode) răsucită de la dreapta spre stînga. II. *s. f. (herald.)* partea stîngă a unui blazon, a unui scut. (<fr. *senestre*, cf. lat. *sinistra*, stînga)

senestroșér *s. n. (herald.)* braț stîng reprezentat pe un scut, îndreptat spre stînga. (<fr. *senestrochère*)

senesál *s. m.* mareșal de curte în Franța medievală, care împărțea dreptatea în numele regelui. (<fr. *sénéchal*, cf. lat. *seniscalcus*)

senil, -ă *adj.* referitor la senilitate; care manifestă senilitate. (<fr. *sénile*, lat. *senilis*, de bătrîn)

senília *s. f. pl. (livr.)* lucrări, scrieri de om bătrîn. (<lat. *senilia*)

senilísm *s. n.* gerontism (2). (<fr. *sénilisme*)

senilitáte *s. f.* 1. stare patologică provocată de îmbătrînire, constînd din modificări structurale și funcționale involutive, fizice și psihice. 2. *(geol.)* stadiu de bătrînețe al ciclului de eroziune. (<fr. *sénilité*)

senilizá *vb. refl.* a deveni senil. — *senilizáre* s. f. (<fr. *séniliser*)

senióri I. *s. m.* stăpîn al unei feude; *(p. ext.)* nobil. II. *adj.* (după un nume onomastic) care este mai în vîrstă, mai bătrîn; tatăl (în raport cu fiul). (<lat. *senior*)

senióri, -oáră *s. m. f.* sportiv care a depășit vîrsta juniorilor. (<fr. *senior*)

seniorát *s. n.* vîrstă a unui sportiv senior²; perioadă în care cineva practică un sport ca senior². (<fr. *séniorat*)

senioriál, -ă *adj.* al seniorului¹ (1), de senior. (<fr. *seigneurial*)

seniorie *s. f.* 1. calitatea de senior¹ (1). ● drept, putere, autoritate a unui senior. 2. formă de guvernămînt a orașelor-republici medievale din Italia. (<fr. *seigneurie*, it. *signoria*)

senonián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al cretacicului superior, (<fr. *sénonien*, cf. *senones*, vechi popor galic)

señór /-nior/ *s. m.* domn. (<sp. *señor*)

señóra /se-nio-/ *s. f.* doamnă. (<sp. *señora*)

señorita *s. f.* domnișoară. (<sp. *señorita*)

sens *s. n.* 1. înțeles, semnificație, accepție (a unui cuvînt, a unei expresii etc.). ○ *într-un anumit* ~ = dintr-un anumit punct de vedere. ● conținut. 2. rost, noimă, rațiune. 3. direcție, orientare. ○ ~ *unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție pe arterele cu mare afluență. 4. *(mat., fiz.)* fiecare dintre cele două posibilități de succesiune a elementelor unui ansamblu continuu ordonat cu o singură dimensiune. (<fr. *sens*, lat. *sensus*)

sensíbil, -ă I. *adj.* 1. înzestrat cu sensibilitate; care poate fi (ușor) impresionat; emotiv. ● predispus la anumite boli. ● (despre materiale fotografice) care are însușirea de a înre-

gistra acțiunea luminii sub forma unei imagini latente ce poate fi făcută vizibilă prin developare. 2. *(fil.)* care poate fi perceput prin simțuri. ● *(s. n.)* domeniul lucrurilor sensibile (2). ● care se poate constata ușor: evident, simțitor, apreciabil. 3. (despre aparate, instrumente etc.) care indică cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. II. *s. f. (muz.)* treapta a șaptea a gamei majore sau minore, situată cu un semiton sub tonică. (<fr. *sensible*, lat. *sensibilis* < *sentire*, a simți)

sensibile *adv. (muz.)* cu simțire, cu înduioșare. (<it. *sensibile*)

sensibilitáte *s. f.* 1. proprietate a organismelor animale de a simți, de a percepe prin simțuri tot ceea ce vine din afară; simțire. ● calitate a materialelor fotografice de a fi sensibile. 2. însușirea de a fi foarte simțitor: afectivitate, emotivitate. ● receptivitate artistică. ● predispoziție a organismelor la diferite boli. 3. însușire a unui instrument sau aparat de a indica cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. 4. *(chim.)* mărime a concentrației unei soluții, în substanța de analizat, care produce, în timpul unei reacții de recunoaștere, un efect la pragul perceperii senzoriale. 5. viteza cu care reacționează o emulsie fotosensibilă pentru a se obține o anumită înnegrire a argintului în funcție de cantitatea de lumină receptionată. (<fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas*)

sensibilizá *vb. refl., tr.* a deveni sensibil, a mări sensibilitatea unei structuri, a unui țesut, organ etc. față de un excitant din afară; *(p. ext.)* a face (mai) sensibil pe cineva. (<fr. *sensibiliser*)

sensibilizáre *s. f.* acțiunea de a (se) sensibiliza și rezultatul ei. ● scădere a pragului de reactivitate a unei structuri vii față de un anumit agent; stare de receptivitate crescută, patologică a organismului față de un agent. ● mărire a sensibilității unui instrument sau aparat de măsură a emulsiilor fotografice etc. (<*sensibiliza*)

sensibilizatór *s. m.* substanță care, adăugată în emulsiile fotografice, mărește sensibilitatea stratului fotosensibil la anumite culori. (<fr. *sensibilisateur*)

sensibleríe *s. f. (fam.)* sensibilitate excesivă sau afectată. (<fr. *sensiblerie*)

sensísm *s. n.* nume dat doctrinelor filozofice pentru care senzațiile reprezintă condiția necesară și suficientă de cunoaștere. (<it. *sensismo*)

sensíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al unei doctrine aparținând sensismului. (<it. *sensista*)

sensitográmă *s. f.* clișeu care permite stabilirea sensibilității unei emulsii la diferitele culori ale spectrului. (<fr. *sensitogramme*)

sensitométric, -ă *adj.* referitor la sensitometrie. (<fr. *sensitométrique*)

sensitométrie *s. f.* ansamblu de procedee folosite pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu intensitatea și compoziția spectrală a radiației luminoase, cu durata expunerii și cu modul de prelucrare a materialului. (<fr. *sensitométrie*)

sensitométru *s. n.* instrument folosit în sensitometrie. (<fr. *sensitomètre*)

sénsor *s. m.* v. senzor.

sentențiá *vb. intr.* a rosti o sentință. — *sentențiére* s. f. (<fr. *sentencier*)

sentențiós, -oásă *adj.* 1. (despre stil, ton etc.) care conține sentințe, maxime. ● asemănător cu o sentință (2). 2. (și *adv.*) care folosește un ton emfatic, grav. (<fr. *sentencieux*, lat. *sentenciosus*)

sentențiozitáte *s. f. (rar)* caracter sentențios. (<*sentențios* + *-itate*)

sentimént *s. n.* 1. proces afectiv mai durabil și mai complex decît emoția, exprimînd atitudinea pe care omul o are față de realitate; simțire, simțămînt. ● afecțiune. 2. credință, impresie intimă; convingere. (<fr. *sentiment*, it. *sentimento*)

sentimentál, -ă *adj.* 1. care exprimă sau trezește sentimente duioase; *(depr.)* care afectează sau exagerează un sentiment. 2. (despre oameni; și *s.*) cu o sensibilitate accentuată, care nutrește sentimente puternice. (<fr. *sentimental*)

sentimentalísm *s. n.* 1. sensibilitate excesivă; afectare sau exagerare a sentimentelor; sentimentalitate. ● atitudine, comportare de om sentimental. 2. tendință în literatura sec. XVIII caracterizată prin reliefarea vieții sentimentale, bogate și tumultuoase, a personajelor, prin credința în perfectibilitatea naturii umane. (<fr. *sentimentalisme*)

sentimentalíst, -ă *adj.* referitor la sentimentalism. (<fr. *sentimentaliste*)

sentimentalitáte *s. f.* sentimentalism (1). (<fr. *sentimentalité*)

sentimentalizá *vb. intr. (rar)* a se comporta ca un sentimental. — *sentimentalizáre* s. f. (<germ. *sentimentalisieren*)

sentință *s. f.* 1. hotărire a unui tribunal pronunțată în instanță, a unei comisii de arbitraj. ● *(fig.)* blam. 2. maximă, aforism. (după fr. *sentence*, lat. *sententia*, părere)

senzație *s. f.* 1. reflectare nemijlocită a unor însușiri izolate ale obiectelor și ale fenomenelor lumii materiale ca urmare a acțiunii lor asupra organelor de simț; denumire generică pentru diverse forme ale cunoașterii senzoriale. ● stare sufletească emotivă. ○ *a avea ~a că...* = a simți, a i se părea că... 2. impresie puternică provocată de cineva sau de ceva într-o colectivitate. ● eveniment, știre care provoacă o impresie foarte puternică, care surprinde. ○ *de ~* = senzațional; *a face ~* = a produce o impresie foarte puternică, a face vîlvă. (<fr. *sensation*, lat. *sensatio*)

senzaționál, -ă *adj.* care face senzație (2), care interesează în cel mai înalt grad. (<fr. *sensationnel*)

senzaționalísm *s. n.* 1. caracter senzațional. 2. cercetare a evenimentelor senzaționale, a personalităților de excepție. (<fr. *sensationnalisme*)

senzaționalíst, -ă *adj.* referitor la senzaționalism. (<fr. *sensationnaliste*)

senzitív, -ă I. *adj.* 1. senzorial (I, 2). 2. care are facultatea de a simți. II. *adj., s. m. f.* (persoană) de o sensibilitate excesivă. III. *s. f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor ale cărei

frunze se string la cea mai mică atingere; mimóză. (<fr. *sensilif*, lat. *sensitivus*)

senzitivísm *s. n. (livr.)* sensibilitate emoțională excesivă. (<*sensitiv* + *-ism*)

senzitivitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi sensitiv. (<engl. *sensitivity*)

senzitivomotór *adj. nerv* ~ = nerv constituit din fire sensitive și motoare. (<fr. *sensitivo-moteur*)

sénzor *s. m.* 1. organ de simț. 2. dispozitiv utilizat pentru generarea unui semnal care să indice apariția unei situații date sau să reprezinte variația unui parametru într-un fenomen. — scris și *sensor*. (<engl. *sensor*, fr. *senseur*)

senzoriál, -ă I. *adj.* 1. referitor la organele de simț. 2. referitor la producerea senzațiilor, la recepția stimulilor; sensitiv (I, 1). II. *s. n.* ceea ce se percepe prin simțuri. (<fr. *sensoriel*)

senzorialísm *s. n.* senzorialitate. (<*senzorial* + *-ism*)

senzorialitáte *s. f.* caracter senzorial; senzorialism. (<fr. *sensorialité*)

senzorimétrie, -ă *adj.* referitor la senzorimetrie. (<fr. *sensorimétrique*)

senzorimetríe *s. f.* ramură a psihofiziologiei care studiază variațiile senzațiilor în funcție de acelea ale stimulului. (<fr. *sensorimétrie*)

senzorimotór, -oáre *adj.* care se referă în același timp la funcțiile senzoriale și la motricitate. (<fr. *sensori-moteur*)

senzuál, -ă *adj.* (despre oameni; și *s.*) înclinat spre plăcerile trupești. ● *(adv.)* care trădează, exprimă senzualitate. (<fr. *sensuel*, lat. *sensualis*, al simțurilor)

senzualísm *s. n.* 1. concepție gnoseologică potrivit căreia senzația ar fi unica sursă a cunoașterii. 2. senzualitate. (<fr. *sensualisme*)

senzualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al senzualismului. (<fr. *sensualiste*)

senzualitáte *s. f.* 1. înclinare către plăcerile trupești; senzualism (2), erotism. 2. *(rar)* sensibilitate senzorială. (<fr. *sensualité*)

sepálă *s. f.* fiecare dintre frunzele modificate care alcătuiesc caliciul unei flori. (<fr. *sépale*)

sepaloíd, -ă *adj.* cu aspect de sepală. (<fr. *sépaloïde*)

sepalúlă *s. f.* sepală mică. (<fr. *sépalule*)

separá *vb. tr., refl.* 1. a (se) despărți; a (se) izola. 2. (despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid) a (se) depune sub formă de precipitat. — *separáre* s. f. (<fr. *séparer*, lat. *separare*)

separábil, -ă *adj.* care poate fi separat. (<fr. *séparable*, lat. *separabilis*)

separatísm *s. n.* tendință de a se separa de majoritate, de un grup social constituit; izolare, atitudine singuratică. (<fr. *séparatisme*)

separatíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al separatismului. (<fr. *séparatiste*)

separatór, -oáre I. *adj.* care separă. II. *s. n.* 1. aparat, dispozitiv, mașină pentru separarea anumitor componenți dintr-un amestec. 2. dispozitiv care închide sau deschide un circuit electric. (<fr. *séparateur*, lat. *separator*)

separáție *s. f.* separare. ◇ *(jur.)* ~ *de bunuri* = regim matrimonial în unele state, caracterizat prin păstrarea de către femeie a liberei dispuneri asupra bunurilor sale aduse în căsătorie; ~*a puterilor* = principiu fundamental de organizare a statului, potrivit căruia în acesta acționează trei puteri: legislativă, executivă și judecătorească, exercitate de organe diferite, cu drept de control reciproc. (<fr. *séparation*, lat. *separatio*)

separéu *s. n.* despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară, etc. (<fr. *séparé*)

sepedón *s. m.* 1. insectă dipteră care trăiește pe unele plante acvatice. 2. reptilă foarte veninoasă din Africa. (<fr. *sépédon*)

sépia *s. f. inv.* tuș cafeniu-închis, provenit din lichidul eliminat de sepie sau fabricat pe cale artificială și întrebuințat în pictură sau în grafică. ● desen făcut cu o astfel de culoare. (<fr. *sépia*)

sépie *s. f.* moluscă cefalopodă marină, cu corpul oval și cu brațe tentaculare, care, când este atacată, emană un lichid negricios ce tulbură apa. (<fr. *sépia*, lat. *sepia*)

sepiólă *s. f.* mică sepie luminescentă, comestibilă, cu înotătoare ca aripile unui fluture. (<fr. *sépiole*)

sepiolít *s. n.* rocă vulcanică sticloasă și poroasă care plutește pe apă, formată prin degajarea de gaze în timpul răcirii lavei; spumă-de-mare. (<fr. *sépiolite*, germ. *Sepiolith*, cf. gr. *sepion*, os de sepie)

sepión *s. n.* cochilia internă a sepiei; os de sepie. (<fr. *sépion*)

sepoy /sípoi/ *s. m. (livr.)* soldat indigen din armata colonială britanică din India. (<engl. *sepoy*, cf. pers. *sipahi*, cavalerist)

seppukú *s. n.* harachiri. (<germ. *Seppuku* < cuv. jap.)

sepsie[1] *s. f.* calitatea a ceea ce este septic, infectat. (<fr. *sépsie*)

-sepsie[2] v. s e p t i c[2] (o)-.

SEPT[1]- *elem. comp.* „șapte". (<fr. *sept-*, cf. lat. *septem*)

sept[2] *s. n.* 1. *(anat.)* perete despărțitor al unei cavități. 2. perete membranos care divide ovarul sau fructul în loje. (<fr., lat. *septum*)

septál, -ă *adj.* referitor la sept, al septului. (<fr. *septal*)

septárie *s. f. (geol.)* nume dat concrețiunilor elipsoidale, cu dimensiuni uneori de câțiva metri, care se găsesc în masa argilelor sau a marnelor. (<germ. *Septarie*)

septát, -ă *adj.* (despre fructe, ovare) compartimentat; prevăzut cu membrane despărțitoare. (<lat. *septatus*, fr. *septé*)

septemvir *s. m.* (în Roma antică) magistrat care făcea parte dintr-un colegiu de șapte membri. (<lat. *septemvir*)

septenál, -ă *adj.* care durează șapte ani, care se produce la fiecare șapte ani. ● *(s. n.)* plan care se întinde pe o perioadă de șapte ani. (<fr. *septennal*, lat. *septenalis*)

septenár, -ă I. *adj.* care privește o perioadă de șapte zile, șapte ani. II. *s. m.* vers compus din șapte picioare și jumătate. (<lat. *septenarius*, fr. *septénaire*)

septenárie *s. f.* strofă alcătuită din șapte versuri. (<it. *settenario*)

septenát *s. n.* durată de șapte ani a unei funcții. (<fr. *septennat*)

septentrión *s. n. (rar)* nord. (<fr. *septentrion*, lat. *septentriones*, constelația Carului-Mic)

septentrionál, -ă *adj.* nordic, boreal. (<fr. *septentrional*, lat. *septentrionalis*)

septét *s. n.* formație muzicală de șapte interpreți; piesă scrisă pentru o astfel de formație; septuor. (<germ. *Septett*)

SEPTI- *elem. comp.* „perete", „sept". (<fr. *septi-*, cf. lat. *septum*, gard)

séptic[1]**, -ă** *adj.* care produce infecție; infectat cu microbi. (<fr. *septique*, gr. *septikos*)

SEPTIC[2]**(O)-, -séptic, -sepsie** /**SEPTO-** *elem. comp.* „infecțios, microbian, infecție". (<fr. *septic/o/-*, *-septique*, *-sepsie*, *septo-*, cf. lat. *septicus*, gr. *septikos*, putred, infecțios, *sepsis*, putrefacție)

septicémic, -ă *adj.* referitor la septicemie. (<fr. *septicémique*)

septicemie *s. f.* infecție generalizată a sîngelui provocată de microbi. (<fr. *septicémie*)

septicid, -ă *adj.* (despre dehiscența fructelor-capsulă) care se deschide de-a lungul liniilor de concreștere a carpelelor. (<fr. *septicide*)

septicitáte *s. f.* toxicitate a microbilor. (<fr. *septicité*)

septicologíe *s. f.* studiu al comportării organismului în cursul bolilor infecțioase. (<fr. *septicologie*)

septicopiemie *s. f.* formă de septicemie în care bacteriile patogene se localizează în unele regiuni ale organismului, determinînd focare purulente. (<fr. *septico-pyémie*)

septifér, -ă *adj.* care prezintă septuri, pereți despărțitori. (<fr. *septifère*)

septiform, -ă *adj.* în formă de perete despărțitor. (<fr. *septiforme*)

septilión *s. n.* număr egal cu un milion de sextilioane (10^{42}). (<fr. *septillion*)

séptimă[1] *s. f. (muz.)* interval de șapte trepte; treapta a șaptea de la o treaptă dată. (<germ. *Septime*, it. *settima*)

séptimă[2] *s. f.* a șaptea poziție de apărare la scrimă. (<fr. *septime*)

septinevríe *s. f.* diseminare a virusurilor pe cale nervoasă; septinevrită. (<fr. *septinévrie*)

septinevrítă *s. f.* septinevrie. (<fr. *septinévrite*)

SEPTO- v. s e p t i c[2] (o)-.

septogén, -ă *adj.* (despre bacterii) care produce putrefacție. (<*septo-* + *-gen*[2])

septolét *s. n. (muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. (<fr. *septolet*)

septotomíe *s. f.* îndepărtare chirurgicală, totală sau parțială, a septului nazal, în caz de deviație a acestuia. (<fr. *septotomie*)

septuagenár, -ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de (peste) 70 de ani. (<fr. *septuagénaire*, lat. *septuagenarius*)

septuór *s. n.* septet. (<fr. *septuor*)

septúplu, -ă *adj.* înșeptit, de șapte ori mai mare. (<fr. *septuple*, lat. *septuplus*)

sepulerál, -ă *adj. (livr.)* 1. referitor la mormînt; funerar. 2. ca de mort; cavernos. (<fr. *sépulcral*, lat. *sepulcralis*)

sepúleru *s. n.* mormînt. (<lat. *sepulcrum*)

sepultúră *s. f.* loc de înmormîntare; mormînt. (<fr. *sépulture*)

sequensér /*-chen-*/ *s. n. (inform.)* organ de comandă al unui ordinator. (<fr. *séquenceur*)

sequóia /se-cvo-/ *s. m.* arbore conifer gigantic din California, cu frunzele aciculare, persistente; arbore-mamut. (<fr. *séquoia*, lat. *sequoia*)

ser *s. n.* partea lichidă a sîngelui. ● lichid extras din sînge sau preparat artificial, care conține un anumit anticorp sau o secreție glandulară, folosit în scop terapeutic. (<fr. *sérum*, lat. *serum*)

serác *s. n.* turn de gheață, proeminență rezultată din intersectarea crăpăturilor din cuprinsul ghețarilor. (<fr. *sérac*)

seradéla *s. f.* plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, înaltă și cu frunze compuse. (<port. *serradella*, germ. *Serradella*)

seráf *s. m.* înger. (<it. *serafo*, germ. *Seraph*)

seráfic, -ă *adj.* îngeresc; *(fig.)* pur, nevinovat, candid. (<fr. *séraphique*, lat. *seraphicus*)

serafísm *s. n.* atitudine, comportare serafică. (<*seraf/ic/* + *-ism*)

serál, -ă *adj.* de seară; (despre forme de învățămînt) care are loc seara. (<it. *serale*)

seralíst, -ă *s. m. f.* elev, student la învățămîntul seral. (<*seral* + *-ist*)

seranídе *s. f. pl.* familie de pești marini care trăiesc pe lîngă coastele stîncoase, avînd ca tip lavracul. (<lat. *serranidae* < *serra*, ferăstrău)

serát, -ă *adj.* (despre frunze și alte organe) cu dinți ascuțiți înclinați spre vîrf. (<lat. *serratus*, fr. *serré*)

serátă *s. f.* reuniune cu caracter literar, muzical etc.; *(spec.)* petrecere cu dans care are loc seara. (<it. *serata*)

seratiform, -ă *adj.* (despre organe vegetale) care are aspectul unei lame de ferăstrău. (<fr. *serratiforme*, cf. lat. *serratus*, dințat < *serra*, ferăstrău)

séră *s. f.* încăpere special amenajată pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. (<fr. *serre*)

sereláj *s. n.* v. c e r e l a j.

serenádă *s. f.* 1. concert de muzică vocală sau instrumentală cu caracter romantic, care se execută noaptea, în aer liber, sub fereastra cuiva, în semn de omagiu sau de dragoste. 2. piesă muzicală vocală sau instrumentală de formă liberă. (<fr. *sérénade*, germ. *Serenade*, it. *serenata*)

serendipitáte *s. f.* fenomenul sesizării anumitor aspecte ale descoperirilor științifice întîmplătoare. (<engl. *serendipity*)

serenísim, -ă *adj.* (titlu de onoare dat principilor sau conducătorilor bisericii în unele țări din Occident) prealuminat, mărit. (<fr. *sérénissime*, it. *serenissimo*)

serenitáte *s. f. (poet.)* seninătate, calm, liniște. (<fr. *sérénité*, lat. *serenitas*)

seréno *adv. (muz.)* senin, luminos, calm. (<it. *sereno*)

sergént *s. m.* grad militar superior celui de caporal; militar care are acest grad. ○ ~ *-ma-*

jor = primul grad militar acordat subofițerilor. (<fr. sergent)

seriá *vb. tr.* a așeza, a orîndui, a clasa pe serii. — *seriére* s. f. (<fr. *sérier*)

seriál, -ă I. *adj.* 1. referitor la o serie; succesiv, în serie. 2. *muzică ~ă* = serialism. II. *s. n.* film cinematografic sau televizat care rulează pe episoade; roman care apare în fragmente succesive. (<fr. *sériel*, /II/ *sérial*, engl. *serial*)

serialísm *s. n. (muz.)* tehnică de compoziție care constă în utilizarea gamei de 12 semitonuri într-un sistem avînd drept element ordonator seria (8). (<fr. *sérialisme*)

serialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce are caracter serial. (<*serial* + *-itate*)

serializá *vb. tr.* 1. a dispune în serii. ● a turna un film, a publica o scriere sub formă de serial. 2. *(inform.)* a transforma o informație furnizată sub formă paralelă într-una sub formă de serie (9). — *serializáre* s. f. (<fr. *sérialiser*)

serializór *s. m.* operator care efectuează serializarea. (<fr. *sérialiseur*)

seriatór, -oáre *s. m. f.* cel care seriază. (<*seria* + *-tor*)

série, -ă *adj.* referitor la ser, la administrarea lui terapeutică. (<fr. *sérique*)

serícéu, -ée *adj.* asemănător cu mătasea, mătăsos. ● *(bot.;* despre unele organe) acoperit cu peri mătăsoși și moi. (<lat. *sericeus*)

SERICI- *elem. comp.* „mătase". (<fr. *serici-*, cf. lat. *sericus*, de mătase, gr. *serikos*)

sericícol, -ă *adj.* referitor la sericicultură. (<fr. *séricicole*)

sericicultór, -oáre *s. m. f.* cel care se ocupă cu sericicultura. (<fr. *sériciculteur*)

sericicultúră *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase. (<fr. *sériciculture*)

sericigén, -ă *adj.* (despre glande ale unor viermi sau insecte) care secretă mătase. (<fr. *séricigène*)

sericimétru *s. n.* instrument pentru aprecierea elasticității și rezistenței firului de mătase. (<fr. *séricimètre*)

sericínă *s. f.* materie cleioasă produsă de viermele de mătase, care acoperă firul propriu-zis. (<fr. *séricine*)

sericít *s. n.* varietate de muscovit care se prezintă în mase fin lamelare sau solzoase, întîlnită în șisturile cristaline slab metamorfozate sau în rocile eruptive. (<fr. *séricite*)

sericitizáre *s. f.* transformare a feldspaților potasici în sericit. (după fr. *séricitisation*)

sericitós, -oásă *adj.* alcătuit din sericit. (<fr. *sériciteux*)

série *s. f.* 1. înșiruire de termeni care se succedă potrivit unei anumite legi; succesiune de ființe, lucruri, fapte de același fel sau asemănătoare; șir, mulțime. ● grup, categorie într-o clasificare; repetare a aceluiași tip, a aceleiași acțiuni etc. ○ *în ~* = (produs, fabricat) în număr mare, după același tip. ● *(sport)* grupă de concurenți care dispută o probă de calificare. 2. grup de compuși organici care se caracterizează prin aceea că fiecare are în molecula lui cîte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decît compusul precedent al grupului. 3. *(mat.)* expresie formată dintr-o infinitate de termeni deduși unul din altul după anumite reguli și legați prin semnele plus sau minus. ○ *~ statistică* = șir paralel a două caracteristici corelate după un anumit criteriu. 4. *(geol.)* succesiune de terenuri care corespunde în timp unei epoci. 5. ansamblul mărcilor poștale care formează o anumită emisiune. ● parte dintr-o colecție sau publicație periodică, avînd uneori un titlu aparte, în afară de cel general. 6. număr de ordine aplicat pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip; număr de fabricație. 7. *(fon.)* grup de sunete sau foneme caracterizate printr-o trăsătură comună. 8. *(muz.)* succesiune prestabilită de 12 sunete ale gamei cromatice, în care fiecare sunet are valoare egală. 9. *(inform.)* tratare a operațiilor bit după bit. (<fr. *série*, lat. *series*)

serigrafiá *vb. tr.* a reproduce prin serigrafie. — *serigrafiére* s. f. (<*serigrafie*)

serigrafiát *s. n.* serigrafiere. (<*serigrafia*)

serigráfic, -ă *adj.* referitor la serigrafie. (<fr. *sérigraphique*)

serigrafie *s. f.* procedeu de imprimare pe lemn, sticlă, textile etc. cu ajutorul unui ecran de mătase. (<fr. *sérigraphie*, germ. *Serigraphie*)

serínă *s. f.* aminoacid care intră în compoziția unui mare număr de proteine vegetale și animale, cu rol activ în procesele de metabolism. (<fr. *sérine*)

serinétă *s. f.* flașnetă de dimensiuni mici. (<fr. *serinette*)

seríngă *s. f.* 1. instrument medical servind pentru injecții, pentru a lua sînge etc. 2. mică pompă portativă servind la împins aer sau lichide. (<fr. *seringue*, lat. *syringa*, cf. gr. *syrinx*, tub)

SERIO- *elem. comp.* „șir, serie". (<fr. *sério-*, cf. lat. *series*)

seriográf *s. n.* accesoriu al aparatului radiologic pentru executarea de radiografii în serie. (<fr. *sériographe*, engl. *seriograph*)

seriográfic, -ă *adj.* referitor la seriografie. (<engl. *seriographic*)

seriografie *s. f.* înregistrare a unei serii de clișee cu ajutorul seriografului. ● imaginea obținută. (<fr. *sériographie*, engl. *seriography*)

serios, -oásă *adj.* 1. grav, lipsit de superficialitate, de frivolitate; așezat, ponderat. ● căruia nu-i place să glumească; sever, rigid. 2. (și *adv.*) care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real. ● îngrijorător, grav. 3. important, de seamă. ○ *a lua (pe cineva* sau *ceva) în ~* = a acorda toată atenția (unei persoane sau unui lucru). (<fr. *sérieux*, lat. *seriosus* < *serius*)

serioscóp *s. n.* negatoscop special care permite examinarea simultană a mai multor filme. (<fr. *sérioscope*)

serioscopíe *s. f.* examen radiologic constînd în a lua succesiv mai multe imagini. (<fr. *sérioscopie*)

seriozitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi serios; ținută, comportare care denotă această însu-

șire. ● mină serioasă, gravitate. 2. profunzime; temeinicie. 3. parte gravă, importantă a unui lucru. (<germ. *Seriosität*)

serj *s. n.* țesătură de mătase cu firul în diagonală, folosită pentru căptușeli. (<fr. *serge*)

SERO- *elem. comp.* „ser". (<fr. *séro-*, cf. lat. *serum*, zer)

seroaglutinăre *s. f.* serodiagnostic. (după fr. *séro-agglutination*)

seroanatoxiterapíe *s. f.* injecție simultană de ser specific și anatoxină, utilizată în tratamentul unor boli infectocontagioase. (<fr. *séro-anatoxithérapie*)

seroatenuăre *s. f.* seroterapie practicată în scopul atenuării manifestărilor unei boli contagioase încă din perioada de incubație. (după fr. *séro-atténuation*)

serodiagnóstic *s. n.* diagnostic etiologic al unei boli infecțioase prin evidențierea anticorpilor specifici produși de microbii respectivi: seroaglutinare, seroreacție. (<fr. *séro-diagnostic*)

serológ, -ă *s. m. f.* specialist în serologie. (<fr. *sérologue*)

serológic, -ă *adj.* referitor la serologie. (<fr. *sérologique*)

serologíe *s. f.* ramură a imunologiei care studiază anticorpii apăruți în serul sangvin, în timpul diverselor reacții imune. (<fr. *sérologie*)

seroorogénic, -ă *adj.* (despre intruziuni de roci magmatice) care s-a produs după faza de cutare principală dintr-un geosinclinal. (<*sero-* + *orogenic*)

seroprofilaxíe *s. f.* seroterapie profilactică. (<fr. *séroprophylaxie*)

seroreácție *s. f.* serodiagnostic. (<fr. *séro-réaction*)

serós, -oásă *adj.* 1. de natura serului, a serozității. 2. (despre țesuturi) care conține, secretă o serozitate. ○ *membrană ~oasă* (și *s. f.*) = membrană care căptușește unele organe, constituită din două foi subțiri între care se găsește o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. (<fr. *séreux*)

seroterápic, -ă *adj.* referitor la seroterapie. (<fr. *sérothérapique*)

seroterapíe *s. f.* tratament (preventiv) bazat pe administrarea de seruri imune, care conțin anticorpi specifici contra germenilor bolii respective sau toxinele lor. (<fr. *sérothérapie*)

serotín, -ă I. *adj.* 1. *(livr.)* de seară; vesperal. 2. tardiv; care aparține perioadei de vară târzie (mijlocul lunii iulie — mijlocul lunii septembrie); serotinal. II. *s. m.* liliac de seară, răspândit în Europa, Asia și nordul Africii. (<it. *serotino*, fr. *sérotin*, cf. lat. *sero*, târziu)

serotinál, -ă *adj. (livr.)* serotin. (<engl. *serotinal*)

serotonínă *s. f.* substanță hormonală secretată de celulele cromafine ale peretelui intestinal și de diverse țesuturi, cu acțiune vasoconstrictoare. (<fr. *sérotonine*, engl. *serotonin*)

serotoninemíe *s. f.* prezența serotoninei în sînge. (<fr. *séroloninémie*)

serotíp *s. n.* populație a unui agent patogen (virus, bacterie) în care toți indivizii au caracter serologic comun. (<*sero-* + *-tip*²)

serovaccinăre *s. f.* tratament prin administrarea simultană de vaccin și de ser specific. (după fr. *sérovaccination*)

serozióm *s. n.* sol de semideșert cu un conținut redus de humus, bogat în carbonat de calciu. (<germ. *Serosiom*)

serozitáte *s. f.* 1. lichid secretat de membranele seroase. 2. lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. (<fr. *sérosité*)

serozítă *s. f.* inflamație a unei seroase. (<lat. *serosa*, seroasă + *-ită*)

serpént *s. n.* instrument muzical de suflat, cu registru grav, care a fost înlocuit de tubă. (<fr., engl. *serpent*)

serpentár *s. m.* pasăre răpitoare de zi din Africa, care se hrănește cu șerpi. (<fr. *serpentaire*, lat. *serpentarius*)

serpentáriu *s. n.* grădină zoologică, rezervație pentru șerpi. (<lat., engl. *serpentarium*, fr. *serpentaire*)

serpentifórm, -ă *adj.* în formă de șarpe. (<fr. *serpentiforme*, cf. lat. *serpens*, *-ntis*, șarpe)

serpentín *s. n.* silicat natural hidratat de magneziu, provenit prin alterarea olivinei. (<fr. *serpentine*, germ. *Serpentin*)

serpentínă *s. f.* 1. traseu șerpuit al unui drum (șosea, cale ferată etc.) în pantă. 2. fîșie îngustă de hîrtie colorată, care se desfășoară în spirală cînd este aruncată la distanță. 3. tub (metalic) îndoit în formă de spirală, de elice etc., folosit ca schimbător sau radiator de căldură. (<fr. *serpentine*, germ. *Serpentine*, lat. *serpentinus*, ca de șarpe)

serpentínic, -ă *adj.* (despre roci) care conține serpentin. (<germ. *serpentinisch*)

serpentinít *s. n.* rocă metamorfică bogată în serpentin. (<fr. *serpentinite*)

serpentinizáre *s. f.* transformare în serpentin a mineralelor sau a rocilor bogate în magneziu. (după fr. *serpentinisation*)

serpétă *s. f.* cuțit special, cu vîrf în formă de pană, îndoită, folosit pentru altoire; cosoraș. (<fr. *serpette*)

serpiginós, -oásă *adj.* (despre erupții) cu contur sinuos. (<fr. *serpigineux*, cf. lat. *serpere*, a se tîri)

sertao /sertãu/ *s. n.* zonă secetoasă din nord-estul Braziliei, cu vegetație rară de arbuști spinoși și cactuși. (<port. *sertao*)

sertifórm, -ă *adj.* în formă de ghirlandă sau cunună. (<fr. *serliforme*)

sertizá *vb. tr.* 1. a asambla, a fixa două piese tubulare prin deformarea plastică a pereților la capătul uneia dintre ele. ● a fixa proiectilul în tubul cartușului. 2. a fixa o piatră prețioasă sau ornamentală într-o montură metalică prin îndoirea marginilor monturii. — *sertizáre* s. f. (după fr. *sertir*)

sertizáj *s. n.* sertizare. (<fr. *sertissage*)

serumalbumínă *s. f.* albumină din plasma sangvină. (<fr. *sérum-albumine*)

serumglobulínă *s. f.* globulină care se găsește în plasma sangvină. (<fr. *sérum-globuline*)

sérv, -ă *s. m. f.* 1. (în feudalism) șerb. 2. *(livr.)* servitor. (<lat. *servus)*

servăj *s. n.* starea de serv; iobăgie, șerbie. (<fr. *servage)*

servál *s. m.* mic mamifer carnivor nocturn din Africa, cu coada scurtă, căutat pentru blana sa roșcată împestrițată sau reiată. (<fr. *serval*, cf. port. *cerval)*

servánt *s. m.* 1. militar care deservește un tun, o armă automată sau un aparat. 2. *(sport)* cel care servește (I, 3). (<fr. *servant)*

servántă *s. f.* 1. *(livr.)* servitoare. 2. masă, bufet pe care se pun farfuriile și tacîmurile necesare servirii unei mese. ● *(iluzionism)* sertar orizontal, prevăzut cu o margine posterioară și una laterală care se adaptează la o masă, permițînd prestidigitatorului depozitări de obiecte. (<fr. *servante)*

serví *vb.* I. *tr.* 1. a îndeplini anumite funcții, însărcinări față de cineva; a sluji. 2. a aduce (bucatele) la masă. ● a oferi cumpărătorilor cele cerute. 3. (la unele jocuri sportive sau la cărți) a pune mingea sau cărțile în joc. II. *intr.* a folosi la..., a avea rolul de... III. *refl.* a se folosi, a face uz de... ● (despre oameni) a lua să mănînce sau să bea. — *servire* s. f. (<fr. *servir*, lat. *servire*, a fi sclav)

servíabil, -ă *adj.* care face cu plăcere servicii altora; îndatoritor, săritor, amabil. (<fr. *serviable)*

servíabilitáte *s. f.* însușirea de a fi serviabil. (<fr. *serviabilité)*

service /sérvis/ *s. n.* ansamblu de servicii ulterioare vînzării unui produs, oferite de producător cumpărătorului pentru a asigura funcționarea produsului respectiv. (<engl. *service)*

servíciu *s. n.* 1. acțiunea, faptul de a servi, de a sluji; muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva. ● slujbă, post, funcție. ○ *a fi* (sau *a se pune)* în *~ul cuiva* (sau *a ceva)* = a se devota unei persoane sau unei idei, cauze etc.; *stat de ~* = listă a posturilor, a funcțiilor ocupate de un funcționar, de un militar. 2. secție administrativă a unei instituții, întreprinderi etc. ● *(pl.)* sector al economiei în care se desfășoară o activitate utilă, menită să satisfacă anumite nevoi sociale (ocrotirea sănătății, învățămînt etc.). 3. *~ militar* = stagiu militar; *~ comandat* = misiune specială încredințată cuiva spre executare. 4. ajutor, sprijin dat cuiva. ○ *a face un rău ~ cuiva* = a face cuiva (fără voie) o neplăcere. ● *scară de ~* = scară secundară într-un imobil. 5. succesiunea în timp a regimurilor de funcționare ale unui sistem tehnic împreună cu duratele lor. ● ansamblu de instalații tehnice care concurează la desfășurarea în bune condiții a unei activități tehnice, industriale sau publice principale. 6. garnitură de vase, de sticlărie, de lenjerie de masă. 7. *~ divin* = slujbă religioasă. 8. (în diverse jocuri sportive) punerea în joc a mingii. (<fr. *service*, it. *servizio*, lat. *servilium*, sclavaj, robie)

servíétă *s. f.* geantă de piele, de material plastic etc. cu una sau cu mai multe despărțituri. (<fr. *serviette)*

servíl, -ă *adj.* 1. referitor la condiția de sclav, de serv. ● slugarnic; lingușitor; supus. 2. care se conformează riguros modelului; lipsit de originalitate. ● (despre traduceri) care se ține în mod formal de original, neglijînd conținutul; literal. (<fr. *servile*, lat. *servilis*, de sclav)

servílism *s. n.* spirit, atitudine servilă; slugărnicie; servilitate. (<fr. *servilisme)*

servilitáte *s. f.* *(rar)* servilism. (<fr. *servilité)*

servitór, -oáre *s. m. f.* angajat în serviciul cuiva pentru treburi casnice; *(p. ext.)* orice persoană care lucrează la stăpîn; slugă. (<fr. *serviteur*, lat. *servitor)*

servitúdine *s. f.* *(rar)* servitute. (<fr. *servitude*, lat. *servitudo)*

servitúte *s. f.* 1. stare de dependență, de supunere; servitudine. ● obligație, constrîngere. 2. *(jur.)* sarcină care grevează asupra unui bun imobiliar, izvorînd din situația naturală a bunului sau dintr-o convenție, care are ca scop să servească utilitatea publică sau particulară. (<lat. *servitus, -utis)*

SERVO- *elem. comp.* „auxiliar", „mecanism automat". (<fr. *servo-*, cf. lat. *servus*, sclav)

servoambreiáj *s. n.* ambreiaj al unei mașini la care cuplarea și decuplarea motorului sînt efectuate de un servomotor. (<fr. *servo-embrayage)*

servocomándă *s. f.* mecanism auxiliar servind pentru a înlocui prin amplificare forța musculară a omului, necesară funcționării unui ansamblu. (<fr. *servocommande)*

servodirécție *s. f.* dispozitiv de manevră a direcției pe autovehicule, care micșorează efortul conducătorului. (<fr. *servodirection)*

servoelemént *s. n.* element al unui mecanism de reglare dintr-un sistem tehnic cu ajutorul căruia se variază o anumită mărime. (<fr. *servo-élément)*

servofrînă *s. f.* mecanism auxiliar de frînare avînd rolul de a amplifica forța de frînare a unui sistem tehnic (automobil, utilaj etc.). (după fr. *servofrein)*

servomecanism *s. n.* mecanism al unui regulator prin care acesta acționează asupra mărimii sau a parametrului de reglat. (<fr. *servomécanisme)*

servomotór *s. n.* motor auxiliar al unui sistem de comandă sau reglare automată care acționează un element de execuție al sistemului. (<fr. *servomoteur)*

servoregláre *s. f.* *(tehn.)* reglare automată (prin intermediul unui servomotor). (<*servo-* + *reglare)*

sesám *s. m.* plantă oleaginoasă erbacee originară din India, din ale cărei semințe comestibile se fabrică halvaua; susan. (<fr. *sésame*, lat. *sesamum*, gr. *sesamon*, susan)

sesamoíd *adj., s. n.* (oscior al carpului și al tarsului) care seamănă cu semințele de susan. (<fr. *sésamoïde)*

sesamoidítă *s. f.* leziune congestivă sau inflamatorie a sesamoidelor. (<fr. *sésamoïdite)*

SESCVI- *elem. comp.* „o dată și jumătate". (<fr. *sesqui-*, cf. lat. *sesqui)*

sescvioxíd *s. m.* oxid în a cărui formulă intră un element trivalent. (<fr. *sesquioxyde)*

sesciplán *s. n.* avion biplan, al cărui plan inferior este mai mic. (<fr. *sesquiplan)*

sescvisulfúră *s. f.* compus chimic a cărui compoziție este intermediară între aceea a unei monosulfuri și a unei bisulfuri. (<fr. *sesquisulfure)*

sesciterpénă *s. f.* hidrocarbură naturală din clasa terpenelor, foarte răspândită în esențele vegetale, trimer al izoprenului. (<fr. *sesquiterpène)*

sesil, -ă *adj.* 1. (despre frunze, flori, fructe) fixat direct pe suport, fără pețiol sau pedunculă. ● (despre animale) fixat direct de substrat. 2. (despre tumori) cu o largă bază de implantare. (<fr. *sessile*, lat. *sessilis*, pe care se poate ședea)

sesiúne *s. f.* perioadă de timp în care membrii unui organ reprezentativ, ai unui for științific sau ai unei organizații internaționale se întrunesc în ședințe de lucru pentru comunicări; *(p. ext.)* ședințele ținute. ○ *~ de examene* = perioadă de timp în care au loc examene. (<fr. *session*, lat. *sessio*, așezare, ședință)

sesizá *vb.* I. *tr.* 1. a pătrunde cu mintea, a pricepe, a înțelege; a observa, a descoperi. 2. a înștiința o autoritate despre un caz care trebuie luat în cercetare; a se adresa justiției. II. *refl.* a lua cunoștință, a ține seamă (de ceva). (după fr. *saisir)*

sesizábil, -ă *adj.* care poate fi perceput, cunoscut. (<fr. *saisissable)*

sesizánt, -ă *adj.* surprinzător, mișcător; impresionant, frapant. (<fr. *saisissant)*

sesizáre *s. f.* acțiunea de a sesiza și rezultatul ei; *(concr.)* încunoștințare, aviz. (<*sesiza)*

sesizór *s. n.* element al unui regulator sau aparat de măsură care sesizează o anumită mărime. (<*sesiza* + *-or)*

sestérț *s. m.* monedă de argint la romani, având valoarea de aproximativ un sfert de dinar. (<lat. *sestertius)*

sestón[1] *s. n.* totalitatea organismelor vii și moarte care plutesc sau înoată în mediul acvatic. (<fr. *sesto*n)

SESTON[2]**(O)-** *elem. comp.* „sesto*n*". (<fr. *seston/o/-*, cf. gr. *seston*, sită)

sestonofág, -ă *adj., s. n.* (organism) care se hrănește cu materialul viu sau mort din masa apei. (<*sestono-* + *-fag*[2]*)*

sestonologíe *s. f.* studiul științific al sestonului. (<fr. *sestonologie)*

set *s. n.* 1. parte a unui meci de tenis, de volei etc. determinată de obținerea unui anumit număr de puncte. 2. ansamblu de piese, de instrumente de același fel sau deosebite, folosite într-o anumită muncă sau exploatare; garnitură. ● ansamblu de obiecte de îmbrăcăminte confecționate din același material, care se poartă împreună. ○ *~ de cromozomi* = totalitatea cromozomilor cu care contribuie unul din genitori la formarea zigotului. 3. unitate de măsură tipografică, egală cu 0,019598 mm. (<engl., fr. *set)*

SETA-/SETI- *elem. comp.* „păr, coamă, setă". (<fr. *séta-*, *séti-*, cf. lat. *seta*, păr aspru)

setacéu, -ée *adj. (bot.;* despre unele organe) acoperit cu peri țepoși, rigizi. (<fr. *sétacé)*

setaveráj *s. n. (tenis, volei)* raportul dintre seturile câștigate și cele pierdute. (<engl. *set-average)*

sétă *s. f.* 1. păr vegetal țepos. 2. pedicelul capsulei, la briofite. (<lat. *seta)*

sétbol *s. n.* minge la tenis, volei etc. servită către sfârșitul setului și prin care unul din jucători poate câștiga setul respectiv. (<engl. *set-ball)*

séter *s. m.* câine de vânătoare și de pază, cu urechi mari, căzute și cu păr lung și ondulat, formând franjuri pe coaste; prepelicar. (<engl., fr. *setter)*

setiflór, -ă *adj.* cu flori păroase. (<fr. *séti-flore)*

setón *s. n.* rană superficială provocată de o armă albă sau de un glonte, care afectează numai pielea. (<fr. *séton)*

setós, -oásă *adj. (bot.;* despre unele organe) acoperite cu peri duri și tari. (<fr. *séteux*, lat. *setosus)*

settecentése, -ă *adj.* care aparține sec. XVIII; din settecento. (<it. *settecentesco)*

settecentíst, -ă *s. m. f.* scriitor, filozof, artist aparținând de settecento. (<it. *settecentista)*

settecénto *s. n.* sec. XVIII în arta și cultura italiană. (<it. *settecento)*

setúlă *s. f.* setă mică. (<lat. *setula)*

setulifér, -ă *adj.* care poartă setule. (<fr. *setulifère)*

sévă *s. f.* 1. lichid nutritiv, bogat în săruri minerale, care circulă prin vasele plantelor. 2. *(fig.)* izvor de energie; vigoare. (<fr. *sève)*

sevér, -ă 1. aspru, lipsit de blândețe; grav. ● exigent, pretențios; strașnic, riguros. 2. rigid, serios, solemn. 3. lipsit de ornamente inutile; sobru; auster. (<fr. *sévère*, lat. *severus)*

severitáte *s. f.* asprime, exigență; rigiditate, austeritate. (<fr. *sévérité*, lat. *severitas)*

sevráj *s. n.* 1. înțărcare. 2. dezobișnuire progresivă de droguri, de excitante. (<fr. *sevrage)*

sex[1]**-** *elem. comp.* „șase", „de șase ori". (<fr. *sexa-*, cf. lat. *sex)*

sex[2] *s. n.* 1. ansamblu de caracteristici morfologice și fiziologice care diferențiază organismele animale și vegetale în masculi (bărbați) și femele (femei). ● fiecare dintre cele două categorii de oameni și de animale astfel diferențiate. ○ *~ tare* = bărbații; *~ slab* (sau *frumos)* = femeile. 2. *(fam.)* sexualitate. 3. organele sexuale externe. (<fr. *sexe*, lat. *sexus)*

sexagenár, -ă *adj., s. m. f.* (om) în vârstă de (peste) 60 de ani. (<*sexagénaire*, lat. *sexagenarius)*

sexagesimál, -ă *adj.* care reprezintă a 60-a parte dintr-un întreg. ○ *grad ~* = unghi egal cu a 90-a parte dintr-un unghi drept. (<fr. *sexagésimal*, cf. lat. *sexagesimus*, al șaizecilea)

sexapíl *s. n.* farmec, atracție puternică asupra sexului opus. (<engl. *sex-appeal)*

sexáre *s. f.* separare a păsărilor tinere după sex. (după fr. *sexage*)

sex-club *s. n.* club cu programe pornografice. (<*sex*² + *club*)

sexdúcție *s. f.* mecanism prin care se efectuează transferul de fragmente cromozomiale prin intermediul unui factor de fertilitate. (<fr. *sexduction*)

sexísm *s. n.* termen folosit de către mișcările de emancipare feminine pentru a desemna atitudinea și poziția socială dominatoare a bărbaților în societate. (<fr. *sexisme*)

sexíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sexismului. (<fr. *sexiste*)

sex-magazín *s. n.* magazin specializat în vînzarea de publicații și materiale pornografice; sex-shop. (după engl. *sex-shop*)

SEXO- *elem. comp.* „sex, sexualitate", (<fr. *sexo-*, cf. lat. *sexus*)

sexocarpíe *s. f.* formare a fructului ca urmare a fecundației. (<fr. *sexocarpie*)

sexológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în sexologie. (<fr. *sexologue*)

sexológic, -ă *adj.* referitor la sexologie. (<fr. *sexologique*)

sexológie *s. f.* studiul științific al sexualității și al problemelor sale psihofiziologice. (<fr. *sexologie*)

sexonomíe *s. f.* *(biol.)* studiu al legilor de reproducere și repartiție a sexelor. (<fr. *sexonomie*)

sexpórt *s. n.* export de pornografie. (<*sex*² + /ex/*port*)

sex-ratio/-réi-si-o/ *s. f.* raportul sexelor la naștere. (<engl., fr. *sex-ratio*, cf. engl. *ratio*, raport)

sex-shop/-șop/ *s. n.* sex-magazin. (<engl., fr. *sex-shop*)

sextánt *s. n.* **1.** instrument optic pentru măsurarea distanței unghiulare dintre doi aștri, dintre două repere situate pe apă, pe uscat etc. **2.** arc sau sector de cerc egal cu 60°. (<fr. *sextant*, cf. lat. *sextans*, a șasea parte)

séxtă *s. f.* *(muz.)* interval într-o gamă diatonică cuprinzînd șase trepte; treapta a șasea de la o treaptă dată; supradominantă. (<fr. *sexte*, germ. *Sexte*)

sextét *s. n.* **1.** formație vocală sau instrumentală din șase interpreți; compoziție scrisă pentru o astfel de formație; sextuor. **2.** echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din șase jucători (jucătoare). (<germ. *Sextett*)

sextíl **I.** *adj.* *an* ~ = (în calendarul republican francez) an care avea o zi în plus. **II.** *s. n.* *(astr.)* poziție a unei planete al cărei unghi pe direcția Pămînt—Soare (Lună) și Pămînt—planetă se ridică la 60°. (<fr. *sextile*, /11/ germ. *Sextil*/schein)

sextilión *s. n.* număr egal cu zece la puterea douăzeci (10^{20}). (<fr. *sextillion*)

sextínă *s. f.* **1.** poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe a cîte șase decasilabe și cu rime repetate într-o anumită ordine. ● poem alcătuit din strofe de șase versuri. **2.** strofă de șase versuri. (<fr. *sextine*, cf. lat. *sextus*, al șaselea)

sextolét *s. n.* *(muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din șase note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. (<fr. *sextolet*)

sextuór *s. n.* sextet (1). (<fr. *sextuor*)

sextúplu, -ă *adj.* înșeșit, de șase ori mai mare. (<fr. *sextuple*, lat. *sextuplus*)

sexuál, -ă *adj.* referitor la sex. ● care se referă la raportul dintre sexe. (<fr. *sexuel*, lat. *sexualis*)

sexualísm *s. n.* **1.** stare a unei ființe care are sex. **2.** sexualitate erijată în principiu. (<fr. *sexualisme*)

sexualíst, -ă *adj.* referitor la sexualism. (<fr. *sexualiste*)

sexualitáte *s. f.* **1.** totalitatea caracterelor anatomo-fiziologice specifice fiecărui sex. **2.** ansamblul fenomenelor referitoare la instinctul sexual și la satisfacerea lui. (<fr. *sexualité*)

sexualizá *vb. Ir.* a da un caracter sexual (unui lucru). (<fr. *sexualiser*)

sexualizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a sexualiza. **2.** apariție a caracterelor sexuale în cursul dezvoltării individului. (<*sexualiza*)

sexuát, -ă *adj.* **1.** prevăzut cu organe de reproducere. **2.** care implică fecundația. ○ *reproducere* ~*ă* = reproducere a organismelor prin gameți masculi și femeli. (<fr. *sexué*)

sexupár, -ă *adj.* (despre animale) care are două faze de reproducere, una sexuală și alta partenogenetică. (<fr. *sexupare*)

séxy *adj. inv.* **1.** *(fam.;* despre oameni) care are farmec special; atrăgător, cu sexapil. **2.** (despre filme, reviste de music-hall, publicații) cu caracter erotic. (<engl. *sexy*)

sezinár, -ă *adj.* *moștenitor* ~ = moștenitor care se bucură de sezină. (<*sezină* + *-ar*)

sezínă *s. f.* *(jur.)* drept de luare imediată în posesiune a unei moșteniri legale, fără autorizația prealabilă a justiției. (<fr. *saisine*)

sezón *s. n.* **1.** anotimp. **2.** perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în anumite domenii ori favorabilă pentru anumite acțiuni. ○ *de* ~ = propriu unui anumit sezon; *(fig.)* de actualitate. (<fr. *saison*)

sezonál, -ă *adj.* *(livr.)* sezonier. (<*sezon* + *-al*)

sezonalitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este sezonal; caracter sezonal. ● dependența izbucnirilor epidemice de factorul anotimp. (<fr. *saisonalité*)

sezoniér, -ă **I.** *adj.* care ține de un anumit sezon și durează cît acesta; de sezon; sezonal. ● potrivit pentru un anumit sezon. **II.** *s. m. f.* lucrător angajat pentru un sezon. (<fr. *saisonnier*)

sezonist, -ă *s. m. f.* cel care face cură la o stațiune balneoclimaterică; vilegiaturist. (<*sezon* + *-ist*)

sfacél *s. n.* **1.** cangrenă uscată care se observă în leziunile traumatice întinse sau în organele care degenerează prin ischemie. **2.** boală a trunchiului sau a ramurilor arborilor care produce uscarea acestora. (<fr. *sphacèle*, cf. gr. *sphakelos*, cangrenă)

sfacelát, -ă *adj.* atins de sfacel; cangrenos. (<fr. *sphacélé*, lat. *sphacelatus*)

SFAGN(O)- *elem. comp.* „turbărie, mușchi". (<fr. *sphagn/o/-*, cf. gr. *sphagnos*, mușchi)

sfagnacée *s. f. pl.* familie de plante cuprinzînd mușchii din care se formează turba. (<fr. *sphagnacées*)

sfagnofíte *s. f. pl.* plante care cresc în turbării. (<fr. *sphagnophytes*)

sfagnologíe *s. f.* studiul mușchilor de pămînt din care se formează turba. (<fr. *sphagnologie*)

sfalerít *s. n.* blendă (1). (<fr. *sphalérite*)

sfen[1] *s. n.* titanit. (<germ. *Sphen*)

SFEN[2]**(O)-** *elem. comp.* „col[ț], unghi". (<fr. *sphén/o/-*, cf. gr. *sphen*, co[ț])

sfeniseifórme *s. f. pl.* ordin de păsări marine nezburătoare, din care fac parte pinguinii. (cf. gr. *sphénisque*, pinguin-imperial)

sfenoíd, -ă *adj., s. n.* (os median, nepereche, în formă de șa) situat la baza craniului. (<fr. *sphénoïde*)

sfenoidál, -ă *adj.* referitor la sfenoid. (<fr. *sphénoïdal*)

sfenoidíță *s. f.* inflamație a mucoasei sinusului sfenoidal. (<fr. *sphénoïdite*)

sfenotrípsie *s. f.* zdrobire chirurgicală a sfenoidului. (<fr. *sphénotripsie*)

SFER(O)-, -sfér(ă) *elem. comp.* „glob, sferă"; „strat, înveliș". (<fr. *sphér/o/-*, *-sphère*, cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*, bulă)

sféră[1] *s. f.* **1.** *(geom.)* suprafață ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct dat *(centru)*; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ● obiect avînd această formă; glob. **2.** regiune cerească unde se mișcă aștrii; boltă cerească. **3.** *(fig.)* domeniu (limitat) în care există, acționează sau se dezvoltă cineva sau ceva; mediu (social). ○ *~ de influență* = a) întindere, teriteriu, mediu etc. în cuprinsul căruia se exercită o anumită influență; b) zonă geografică sau grup de state asupra cărora o anumită putere exercită o influență economică, politică sau militară. **4.** *(log.)* capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi care posedă însușirile reflectate în conținutul ei; denotație (1). **5.** *(ec.)* *~ a producției materiale* = totalitatea activităților, a ramurilor din cadrul economiei naționale în care se creează bunuri materiale; *~ neproductivă* = totalitatea activităților, a sectoarelor din cadrul economiei naționale care consumă muncă socială, fără a crea bunuri materiale. (<fr. *sphère*, lat. *sphaera*, gr. *sphaira*)

-sfér(ă)[2] v. s f e r (o)-.

sferenchím *s. n.* țesut vegetal format din celule sferice. (<fr. *sphérenchyme*)

sféric, -ă *adj.* de forma unei sfere; rotund. (<fr. *sphérique*, lat. *sphaericus*)

sfericitáte *s. f.* însușirea de a fi sferic. (<fr. *sphéricité*)

sferocampimétru *s. n.* instrument folosit în oftalmologie pentru măsurarea cîmpului vizual. (<*sfero-* + *campimetru*)

sferocárp, -ă *adj.* cu fructe sferice. (<fr. *sphérocarpe*)

sferocít *s. n.* globulă roșie din sînge cu diametrul redus și cu grosimea crescută, element constant în diferite forme de anemie hemolitică. (<fr. *sphérocyte*)

sferocitóză *s. f.* prezența excesivă a sferocitelor în sînge. (<fr. *sphérocytose*)

sferofachíe *s. f.* *(med.)* aspect sferic al cristalinului. (<fr. *sphérophakie*)

sferofíte *s. f. pl.* plante cu fructificații globuloase. (<fr. *sphérophytes*)

sferoíd *s. n.* corp aproape sferic, format prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale. (<fr. *sphéroïde*)

sferoidál, -ă *adj.* în formă de sferoid. (<fr. *sphéroïdal*)

sferoidizáre *s. f.* fenomen fizico-chimic care are loc în timpul maleabilizării fontei, ducînd la precipitarea grafitului sub forme sferoidale. (după fr. *sphéroïdisation*)

sferolít *s. n.* agregat mineral de formă sferică. (<fr. *sphérolite*)

sferolític, -ă *adj.* (despre roci) care conține sferolite. (<fr. *sphérolitique*)

sferométru *s. n.* instrument pentru măsurarea curburii suprafețelor sferice sau a grosimii pieselor mici. (<fr. *sphéromètre*)

sferoplást *s. n.* celulă de formă sferică. (<fr. *sphéroplaste*)

sferospérm, -ă *adj.* cu semințe globuloase. (<lat. *spherospermus*)

sferotécă *s. f.* corp de fructificație sferic. (<fr. *sphérothèque*)

sfidá *vb. tr.* a înfrunta, a privi pe cineva sau ceva cu dispreț; a desfide. — *sfidáre* s. f. (<it. *sfidare*)

sfidătór, -oáre *adj.* care sfidează. (<*sfida* + *-tor*)

SFIGM(O)-, -sfigmie *elem. comp.* „puls". (<fr. *sphygm/o/-*, *-sphygmie*, cf. gr. *sphygmos*)

sfígmic, -ă *adj.* referitor la puls. (<fr. *sphygmique*)

-sfígmie v. s f i g m (o)-.

sfigmobolometríe *s. f.* măsurare a energiei dezvoltate de presiunea arterială. (<fr. *sphygmobolométrie*)

sfigmocardiográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea simultană a bătăilor cardiace și a pulsului radial. (<*sfigmo-* + *cardiograf*)

sfigmográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea pulsului și a variațiilor tensiunii arteriale pulsograf. (<fr. *sphygmographe*)

sfigmográfic, -ă *adj.* referitor la sfigmografie. (<fr. *sphygmographique*)

sfigmografíe *s. f.* măsurare și înregistrare grafică a pulsului cu ajutorul sfigmografului. (<fr. *sphygmographie*)

sfigmográmă *s. f.* traseu sfigmografic al pulsului. (<fr. *sphygmogramme*)

sfigmomanométru *s. n.* aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale; sfigmotensiometru, tensiometru (2). (<fr. *sphygmomanomètre*)

sfigmométrie *s. f.* măsurarea pulsului. (<fr. *sphygmométrie*)

sfigmométru *s. n.* instrument pentru măsurarea pulsului; pulsometru (2); tensiometru (2). (<fr. *sphygmomètre*)

sfigmotensiométru *s. n.* sfigmomanometru. (<fr. *sphygmotensiomètre*)

sfigmotonométru *s. n.* aparat pentru determinarea elasticității pereților arteriali. (<*sfigmo-* + *tonometru*)

sfíncter[1] *s. n.* mușchi inelar care închide un orificiu. (<fr., lat. *sphincter*)

SFÍNCTER[2]**(O)-** *elem. comp.* „sfincter". (<fr. *sphinctér/o/-*, cf. lat. *sphincter*, gr. *sphinkter*, legătură)

sfincteralgíe *s. f.* contracție spasmodică dureroasă a unui sfincter. (<fr. *sphinctéralgie*)

sfincterectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unui sfincter. (<fr. *sphinctérectomie*)

sfincterián, -ă *adj.* al sfincterului. (<fr. *sphinctérien*)

sfincterometríe *s. f.* măsurare a tonusului muscular al unui sfincter. (<fr. *sphinctérométrie*)

sfincteroplástie *s. f.* refacere chirurgicală a unui sfincter. (<fr. *sphinctéroplastie*)

sfincterospásm *s. n.* spasm al unui sfincter. (<fr. *sphinctérospasme*)

sfincterotomíe *s. f.* secționare operatorie a unui sfincter. (<fr. *sphinctérotomie*)

sfingomielíne *s. f. pl.* substanțe lipidice complexe, cu rol important în excitabilitatea sistemului nervos și în conducerea influxului nervos. (cf. gr. *sphingo* < *sphingein*, a strînge; *myelos*, măduvă)

sfínx *s. m.* **I.** 1. monstru înaripat din mitologia greacă și egipteană, cu corp de leu și cap de femeie; statuie înfățișînd acest monstru. 2. *(fig.)* personaj enigmatic. **II.** fluture mare nocturn. (<fr., lat., gr. *sphinx*)

sfirenídе *s. f. pl.* familie de pești cu corpul asemănător cu al șarpelui și cu gura în formă de cioc lung, avînd ca tip știuca-de-mare. (<lat. *sphyraenidae* < *sphyraena*, știucă)

sforțá *vb. refl.* a se sili din răsputeri; a se opinti, a se strădui. — **sforțáre** s. f. (<it. *sforzare*)

sforzándo/-ʦan-/ *adv. (muz.)* accentuînd cu putere; apăsat; sforzato. (<it. *sforzando*)

sforzáto /-ʦa-/ *adv.* sforzando. (<it. *sforzato*)

sfragístic, -ă **I.** *adj.* referitor la sfragistică. **II.** *s. f.* sigilografie. (<fr. *sphragistique*)

sfruntá *vb. tr. (rar)* a înfrunta. — **sfruntáre** s. f. (<it. *sfrontare*)

sfruntát, -ă *adj.* nerușinat, obraznic, impertinent. (<it. *sfrontato*)

sfumát, -ă *adj.* (despre culori, sunete) estompat; nuanțat. (<it. *sfumato*)

sfumáto *s. n.* mod de a realiza o pictură cu contururi și umbre estompate. (<it. *sfumato*)

sfumatúră *s. f.* 1. estompare, nuanțare (de culoare, de sunet). 2. *(fig.)* nuanță, deosebire imperceptibilă. (<it. *sfumatura*)

sgraffíto *s. n. (arte)* procedeu de decorație murală în camaieu, constînd în aplicarea pe un fond colorat de stuc a unui grund alb, pentru ca apoi, prin zgîriere, să se formeze umbre. (<it. *sgraffito*)

shaker /șéicăr/ *s. n.* recipient în care se agită, cu gheață, elementele unui cocteil. (<engl. *shaker*)

shakespeárián, -ă /șec-spi-/ *adj.* 1. propriu lui Shakespeare. 2. în maniera lui Shakespeare. (<fr., engl. *shakespearien*, cf. *William Shakespeare*, dramaturg și poet engl.)

shakespearianísm *s. n.* 1. expresie specifică lui Shakespeare. 2. stil shakespearian. (<engl. *shakespeareanism*)

shakespearizá *vb. tr.* a scrie în felul lui Shakespeare, a imita particularitățile sale stilistice. (<germ. *shakespearisieren*)

shakespearológ, -ă *s. m. f.* specialist în shakespearologie. (<*shakespearologie*)

shakespearologíe *s. f.* studiul vieții și operei lui Shakespeare. (<*Shakespeare* + *-logie*)

shamisén *s. n.* v. șamisen.

shed /șed/ *s. n. (constr.)* formă de acoperiș disimetrică, în dinți de ferăstrău, cu luminatoarele orientate spre nord, spre a avea în interior lumină uniformă. (<engl. *shed*)

shelterdeck /șéltărdec/ *s. n.* navă maritimă cu două punți, avînd la partea superioară și în bordurile interpunții deschideri ce pot fi închise etanș, servind la încărcarea și descărcarea navei. ● puntea superioară a unei astfel de nave. (<engl. *shelterdeck*)

sheqel /șécăl/ *s. m.* unitatea monetară a statului Israel (care din 1980 înlocuiește lira). (<fr., ebr. *sheqel* < *shaqal*, a cîntări)

shetland /șét-/ *s. n.* stofă fină, moale, din fire de lînă foarte lungi, pieptănate sau cardate; pulover confecționat din astfel de lînă. (<engl. *shetland*)

shilling *s. m.* v. șiling[1].

shocking /șóching/ *adj. inv.* (și *adv.*) șocant, supărător; pornografic, obscen. (<engl. *shocking*)

shoddy /șódi/ *s. n.* material fibros obținut prin destrămarea resturilor de fire și de țesături de lînă, folosit ca material de amestec în filatura de lînă cardată. (<engl. *shoddy*)

shogun /șogún/ *s. m.* titlu dat dictatorilor militari ai Japoniei între 1192 și 1867. (<fr. *shogun* < cuv. jap.)

shogunál, -ă *adj.* care aparține unui shogun, referitor la shogun. (<fr. *shogunal*)

shogunát *s. n.* autoritatea, demnitatea de shogun. (<fr. *shogunat*)

shop /șop/ *s. n.* magazin în care se vînd mărfuri (de lux) pe valută. ● (în alte țări) magazin (cu mărfuri de lux). (<engl. *shop*)

shoping /șó-/ *s. n.* tîrguieli, cumpărături (<engl. *shoping*)

shoran /șo-rán/ *s. n.* sistem radiotehnic de navigație constînd în stabilirea poziției unei (aero)nave cu ajutorul a două balize de pe uscat, interogate succesiv de emițătorul de la bord. (<engl. *shoran* < *sho*/rt/ *ra*/nge/ *n*/avigation/, navigație pe distanță scurtă)

shortening /șórtning/ *s. n.* specie de grăsimi animale sau vegetale, de consistența unturii de porc, care se amestecă și se prelucrează ușor, folosite în industria alimentară. (<engl. *shortening*)

show /șou/ *s. n.* 1. recital de muzică ușoară. 2. spectacol de varietăți, cu muzică, dansuri scheciuri comice, susținut de un actor de music-hall, de un cîntăreț sau de o formație. ● *~-business* = ansamblu de activități comerciale care servesc producția reprezentațiilor artistice. (<engl. *show*)

showman /șóu-men/ *s. m.* 1. artist care organizează show-uri. 2. muzician care cîntă pe scenă sau în orchestră, îndeplinind în spectacol rol de solist sau acompaniator. (<engl. *showman*)

si *s. m. inv. (muz.)* treapta a șaptea a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare. (<it. *si*)

sláj *s. n.* 1. dîră lăsată de o torpilă, de o navă în mers etc. 2. volum de fluid turbionar pe care îl lasă în urma sa un corp în mișcare într-un fluid. 3. *a merge în ~ul cuiva* = a merge pe urmele cuiva, a urma exemplul său. (<fr. *sillage*)

sial[1] *s. n.* înveliș exterior al Pămîntului alcătuit din roci bogate în silicați de aluminiu. (<fr. *sial* < *si*/*liciu*/ + *al*/*uminiu*/)

SIAL-[2]**(O)-**, **-sialie** *elem. comp.* „salivă". (<fr. *sial*/*o*/-, *-sialie*, cf. gr. *sialon*)

sialadenită *s. f.* inflamație a unei glande salivare. (<fr. *sialadénite*)

sialagóg, -ă *adj., s. n.* (medicament) care mărește secreția salivară. (<fr. *sialagogue*)

sialie v. s i a l[2] (o)-.

sialitizáre *s. f.* proces de alterare a rocilor, caracteristic climatelor temperate moderat umede, avînd ca rezultat formarea de minerale argiloase. (după fr. *siallitisation*)

sialodochită *s. f.* inflamație a canalului excretor al unei glande salivare. (<fr. *sialodochite*)

sialofagie *s. f.* deglutiție exagerată de salivă, însoțită sau nu de aerofagie, în gastropatii. (<fr. *sialophagie*)

sialogén, -ă *adj.* care provoacă salivație. (<fr. *sialogène*)

sialografie *s. f.* radiografie a canalelor glandelor salivare cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *sialographie*)

sialográmă *s. f.* imagine radiologică obținută prin sialografie. (<fr. *sialogramme*)

sialolit *s. n.* concrețiune salivară. (<fr. *sialolithe*)

sialorée *s. f.* ptialism. (<fr. *sialorrhée*)

siamáng *s. m.* maimuță antropoidă din grupul gibonilor, cu brațe foarte lungi, arboricolă, răspîndită în pădurile muntoase din Indochina și Sumatra. (<engl. *siamang* <cuv. malaiez)

siaméz, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Siam. II. *adj.* referitor la Siam. ○ *frați ~i* sau *surori ~e* = gemeni care s-au născut cu corpurile lipite; *(fig.)* prieteni nedespărțiți; *pisică ~ă* = rasă de pisici cu ochi albaștri, cu părul cafeniu, mătăsos și coada scurtă, originară din Extremul Orient. III. *s. f.* 1. limbă vorbită de siamezi. 2. fotoliu dublu cu spătarele îndreptate în sens opus. (<fr. *siamois*, cf. *Siam* /Thailanda/, stat în sud-estul Asiei)

sibarít, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se dedă unei vieți de lux și desfrîu. (<fr. *sybarite*, lat. *sybarita*, gr. *sybarites*, cf. *Sybaris*, oraș antic în Italia)

sibarític, -ă *adj.* de sibarit. (<fr. *sybaritique*)

sibarítism *s. n.* viață ușuratică (comparabilă cu cea din Sybaris), desfrîu. (<fr. *sybaritisme*)

siberián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Siberia. ○ *frig ~* = *(fig.)* frig grozav, foarte mare. (<fr. *sibérien*, cf. *Siberia*, regiune din nordul Rusiei)

sibilánt, -ă *adj., s. f.* siflant(ă). (<fr. *sibilant*)

sibilánță *s. f.* zgomot sibilant provocat în plămîn de o leziune. (<fr. *sibilance*)

sibilă *s. f. (ant.)* femeie căreia i se atribuia darul de a prevedea viitorul. (<fr. *sibylle*, lat., gr. *sibylla*)

sibilic, -ă *adj.* (și *adv.*) de sibilă; profetic; sibilin(ic); *(p. ext.)* enigmatic, vag. (<fr. *sibyllique*)

sibilín, -ă *adj. (rar)* sibilic. ○ *cărți ~e* = culegere de oracole, păstrată la Capitoliu (Roma), care era consultată ori de cîte ori republica era în primejdie. (<fr. *sibyllin*, lat. *sibyllinus*)

sibilínic, -ă *adj. (rar)* sibilic. (<germ. *sibyllinisch*)

sic *adv.* (pus între paranteze într-un text citat) întocmai după original, cu greșeala sau cu ciudățenia sa. (<lat. *sic*, așa, întocmai)

sica *s. f.* pumnal cu lama ușor încovoiată. (<lat. *sica*)

sicár *s. m. (rar)* asasin, ucigaș tocmit. (<it. *sicario*, fr. *sicaire*, lat. *sicarius* < *sica*, pumnal)

sicativ, -ă I. *adj.* (despre uleiuri) care se usucă repede, care produce uscarea. II. *s. m.* substanță care se adaugă uleiurilor vegetale, cernelii etc. pentru a le grăbi viteza de uscare. (<fr. *siccatif*, lat. *siccativus* < *siccare*, a usca)

sicativitáte *s. f.* calitatea de a fi sicativ. (<fr. *siccativité*)

sicilián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sicilia. II. *adj.* 1. referitor la Sicilia. 2. *apărare ~ă* = sistem de apărare la jocul de șah; *casată ~ă* = numele unui sortiment de casată. ● *(s. n.)* dialect din Italia meridională, vorbit în Sicilia. III. *adj., s. n.* (din) etajul inferior al pleistocenului din bazinul Mării Mediterane. (<fr. *sicilien*, cf. *Sicilia*, insulă it. în M. Mediterană)

sicilián *s. f.* 1. vechi dans italian cu mișcare moderată; melodia corespunzătoare. 2. (în sec. XVII—XVIII) parte lentă a lucrărilor instrumentale (sonată, concert); formă specială a ariilor lirice. (<it. *siciliana*)

sicitáte *s. f. (livr.)* uscăciune; secetă. (<fr. *siccité*)

sicilemie *s. f.* anemie hemolitică cu eritroblastoză, gravă, ereditară, care în evoluția ei este complicată cu ulcere la picioare, crize dureroase abdominale, artralgii și tromboze. (<fr. *siklémie*, cf. engl. *sickle*, secer)

sicl *s. m.* monedă de argint sau de aur, la babilonieni și evrei, de aproximativ 8 gr. (<fr. *sicle*, lat. *siclus* < ebr. *chegel*)

SICO- *elem. comp.* „smochin, smochină". (<fr. *syco-*, cf. gr. *sykon*, smochină)

sicofánt[1] *s. m.* 1. (în Grecia antică) nume dat la Atena celor care denunțau pe contrabandiștii de smochine; *(p. ext.)* delator de profesie. 2. *(rar)* denunțător; calomniator, trădător. (<fr. *sycophante*, lat. *sycophanta*, gr. *sykophantes*)

sicofánt[2] *s. m.* insectă cu miros de mosc, verde-aurie, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din sudul și centrul Europei, (< lat. *sycophanta*)

si. amór *s. m.* arbore exotic uriaș, asemănător cu smochinul, cu lemnul tare și fructe dulci, comestibile. (<fr. *sycomore*, lat. *sycomorus*, gr. *sykomoros*)

sicónă *s. f.* fruct compus, cu numeroase achene închise într-un receptacul cărnos. (<fr. *sycone*)

sicóză *s. f.* leziune inflamatorie profundă, care se localizează de obicei în barbă și mustăți. (<fr. *sycosis*, cf. gr. *sykosis*, tumoare)

sída *s.f.* maladie infecțioasă gravă, transmisibilă pe cale sexuală sau prin transfuzii sangvine, datorată unui virus, cu un tablou complex de simptome: febră cronică, umflături persistente, limfadenopatii, diaree etc. (<fr. *sida*< *s/yndrome/ i/mmunno/ d/éficitaire/ a-/cquis/*, sindrom de imunodeficiență dobândită)

sidecar /sáid-car/ *s. n.* ataș de motocicletă. (<engl. *side-car*)

SIDER(O)^{1}- *elem. comp.* „astru, stea". (<fr. *sidér/o/-*, cf. lat. *sidus, -eris*)

SIDER(O)^{2}- *elem. comp.* „fier". (<fr. *sidér/o/-*, cf. gr. *sideros*)

siderá *vb. tr. (livr.)* a încremeni, a împietri, a stupefia. (<fr. *sidérer*)

siderál, -ă *adj.* referitor la aștri; sideric; astral. ○ *zi ~ă* = interval de timp între două treceri consecutive ale unei stele la același meridian; *an ~* = intervalul de timp în care Pământul efectuează o revoluție în jurul Soarelui. (<fr. *sidéral*, lat. *sideralis*)

siderâție *s. f.* 1. *(rar)* pretinsă influență a aștrilor asupra vieții sau sănătății unei persoane. 2. scădere bruscă a forțelor vitale. ● șoc nervos rezultat dintr-o variație bruscă a potențialului electric. (<fr. *sidération*, lat. *sideratio*)

sideremíe *s. f.* prezența fierului în sânge. (<fr. *sidérémie*)

sidéric, -ă *adj.* sideral. (<germ. *siderisch*)

siderism *s. n.* cult al aștrilor. (<fr. *sidérisme*)

siderít *s. n.* 1. carbonat natural de fier; sideroză (1). 2. meteorit constituit aproape în întregime din fier. (<fr. *sidérite*)

sideroblást *s. n.* celulă a măduvei osoase care conține incluziuni ferice și nu hemoglobinice. (<fr. *sidéroblaste*)

siderocít *s. n.* globulă roșie conținând incluziuni ferice și nu hemoglobinice. (<fr. *sidérocyte*)

siderofil, -ă *adj.* 1. (despre elemente chimice) care alcătuiesc zona centrală a globului terestru. 2. care prezintă siderofilie. (<fr. *sidérophile*)

siderofilíe *s. f.* afinitate a unor bacterii pentru fier. (<fr. *sidérophilie*)

siderofilínă *s. f.* proteină din plasma sangvină care fixează fierul și îl transportă în diferite organe; transferină. (<fr. *sidérophiline*)

siderofób, -ă *adj.* (despre bacterii) care evită substraturile feroase. (<fr. *sidérophobe*)

siderografíe *s. f.* arta gravării în fier. (<fr. *sidérographie*)

siderolít *s. m.* 1. mineral de fier. 2. meteorit format dintr-o masă metalică (mai ales din fier). (<fr. *sidérolithe*)

siderolític, -ă *adj.* bogat în sideroliți. (<fr. *sidérolithique*)

sideropenie *s. f.* diminuare a cantității de fier din sânge. (<fr. *sidéropénie*)

sideropexíe *s. f.* fixare a fierului în țesuturile organice. (<fr. *sidéropexie*)

sideroscóp *s. n.* aparat pentru detectarea prezenței unui corp feros în ochi. (<engl. *sideroscope*)

siderosilicóză *s. f.* infiltrare în plămâni a unui praf conținând săruri de fier și silice. (<fr. *sidérosilicose*)

siderostát *s. n.* instrument de tipul celostatului, care, urmărind mișcarea aparentă a unui obiect ceresc, transmite radiația lui neîncetat în aceeași direcție. (<fr. *sidérostat*)

sideroterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a fierului și a compușilor lui. (<fr. *sidérothérapie*)

sideротróf, -ă *adj.* (despre bazine acvatice) cu cantități mari de săruri de fier. (<fr. *sidérotrophe*)

sideróză *s. f.* 1. siderit. 2. pneumoconioză produsă prin inhalarea pulberilor conținând oxid de fier. (<fr. *sidérose*)

siderúrgic, -ă *adj.* referitor la siderurgie. (<fr. *sidérurgique*)

siderurgíe *s. f.* 1. ansamblul operațiilor de extragere, elaborare și prelucrare a fierului și a aliajelor sale. 2. ramură a metalurgiei care studiază proprietățile fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui, precum și metodele folosite în siderurgie (1). (<fr. *sidérurgie*)

siderurgíst *s. m.* lucrător specializat în siderurgie. (<fr. *sidérurgiste*)

sideuríe *s. f.* prezența fierului în urină. (<fr. *sidérurie*)

siemens /zímăns/ *s. m.* unitate de măsură a conductanței electrice, egală cu conductanța unui conductor cu rezistență de un ohm. (<fr. *siemens*, cf. *W. von Siemens*, inginer germ.)

sienít *s. n.* rocă intruzivă granitică, formată din feldspați, hornblendă, augit și biotit. (<fr. *syénite*)

sienític, -ă *adj.* de natura sienitului. (<fr. *syénitique*)

siéstă *s. f.* odihnă de după prânz. (<fr. *sieste*, sp. *siesta*)

sif *s. n.* creastă ascuțită a unei dune, provenind din intersecția versanților expuși cu cei adăpostiți de vânt. (<fr. *sif* < cuv. ar.)

sifáca *s. f.* maimuță arboricolă și frugivoră din Madagascar.

sifilídă *s. f.* erupție sifilitică pe piele și pe mucoase, care apare în faza a doua a sifilisului. (<fr. *syphilide*)

sifiligráf, -ă *s. m. f.* medic specialist în sifiligrafie. (<fr. *syphiligraphe*)

sifiligrafíe *s. f.* specialitate medicală care studiază sifilisul. (<fr. *syphiligraphie*)

sífilis *s. n.* boală venerică infecțioasă, cu evoluție cronică, provocată de un spirochet transmis prin contagiune sau prin ereditate, care se caracterizează prin ulcerație și leziuni pe diferite organe; lues. (<fr., lat. *syphilis*)

sifilític, -ă *adj., s. m. f.* (bolnav) de sifilis. (<fr. *syphilitique*)

sifilizáre *s. f.* inoculare experimentală de sifilis. (după fr. *syphilisation*)

sifilofobíe *s. f.* teamă patologică de infecție sifilitică. (<fr. *syphilophobie*)

sifiloíd, -ă *adj.* (despre leziuni) cu aspect de sifilis. (<fr. *syphiloïde*)

sifilóm *s. n.* tumoare de natură sifilitică. (<fr. *syphilome*)

sifilomanie *s. f.* psihoză în care bolnavul se crede atins de sifilis. (<fr. *syphilomanie*)

sifiánt, -ă I. *adj., s. f.* (consoană) fricativă dentală; consoană șuierătoare, sibilantă. II. *adj.* (despre respirație) șuierător; strident. (<fr. *sifflant*)

siflée *s. f.* fluier special cu care se dau diferite comenzi la bordul unei nave. (<fr. *sifflet*)

SIFO-/SIFON(O)- *elem. comp.* „tub, sifon". (<fr. *sipho-*, *siphon/o/-*, cf. lat. *sipho*, gr. *siphon*)

sifomicéte *s. f. pl.* ficomicete. (<fr. *siphomycètes*)

sifón[1] *s. n.* 1. tub curbat sub formă de U întors, folosit pentru a transvaza un lichid între două niveluri diferite. 2. piesă de metal, de porțelan etc. care se montează pe o conductă de canalizare cu scopul de a opri trecerea gazelor din canal în instalație. 3. butelie de sticlă pentru apă gazoasă. ● apa gazoasă dintr-o astfel de butelie. 4. aparat pentru spălarea cu presiune a anumitor cavități ale corpului. 5. organ în formă de tub sau de pîlnie, la cefalopode, servind pentru locomoție sau hrănire. 6. canal natural de forma literei U întors prin care sînt drenate apele din grote sau din alte goluri subterane. (<fr., gr. *siphon*, germ. *Siphon*)

SIFON[2]**(O)-** v. s i f o-.

sifoná *vb. tr.* 1. a transvaza un lichid cu ajutorul unui sifon[1] (1). 2. a trece o conductă pe sub un obstacol care are nivelul mai jos decît restul conductei. — *sifonáre* s. f. (<fr. *siphonner*)

sifonál, -ă *adj.* referitor la sifon[1]. (<fr. *siphonal*)

sifonále *s. f. pl.* ordin de alge verzi caracterizate printr-un tal tubulos, lipsit de structură celulară, în care se află protoplasma și mai multe nuclee. (<fr. *siphonales*)

sifonofíte *s. f. pl.* plante care au numai flori tubuloase în antodiu. (<fr. *siphonophytes*)

sifonofóre *s. n. pl.* ordin de celenterate hidrozoare care au un organ locomotor bazat pe principiul sifonului[1]. (<fr. *siphonophores*)

sifonogamíe *s. f.* *(bot.)* fecundare normală a ovulului cu ajutorul unui tub polinic. (<fr. *siphonogamie*)

sifonoplást *s. n.* miceliu unicelular ramificat, neseptat, conținînd citoplasmă și mai multe nuclee. (<fr. *siphonoplaste*)

sigilá *vb. tr.* a aplica un sigiliu, a pecetlui. — *sigilăre* s. f. (<lat. *sigillare*)

sigilár, -ă *adj.* referitor la sigiliu. (<fr. *sigillaire*)

sigilát *s. n.* sigilare. (<*sigila*)

sígiliu *s. n.* 1. pecete, ștampilă. 2. *(fig.)* caracter distinctiv, marcă, însemn. (<lat. *sigillum*)

sigillária *s. f.* arbore fosil de mărimea lepidodendronului, dar cu trunchiul neramificat. (<lat. *sigillaria*, fr. *sigillaire*)

sigilográfic, -ă *adj.* referitor la sigilografie. (<fr. *sigillographique*)

sigilografíe *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care studiază sigiliile; sfragistică. (<fr. *sigilographie*)

sigisbéu *s. m.* cicisbeu. (<fr. *sigisbée*)

siglă *s. f.* literă sau grup de litere constituind abrevierea unor termeni utilizați frecvent. (<fr. *sigle*, cf. lat. *siglum*, abreviere)

síglic, -ă *adj.* referitor la siglă; abreviat cu ajutorul siglei. (<fr. *siglique*)

sígma *s. m. inv.* a optsprezecea literă a alfabetului grecesc (Σ, σ, ς), corespunzînd sunetului *s*, folosită în matematică și fizică, pentru diverse notații. (<fr. *sigma*)

sigmátic, -ă I. *adj.* (despre forme lingvistice) caracterizat printr-un infix. II. *s. f.* parte a semioticii care studiază relațiile dintre semn și ceea ce el desemnează, excluzînd semnificația lingvistică. (<fr. *sigmatique*)

sigmatísm *s. n.* 1. folosire frecventă a sunetului *s*. 2. modificare a unei consoane avînd drept scop articularea lui *s*. ● tulburare de vorbire constînd în dificultatea sau imposibilitatea pronunțării consoanei *s*. (<fr. *sigmatisme*)

sigmoíd, -ă *adj.* de forma literei sigma. ○ *colon* ~ = ultima porțiune a colonului[3], care descrie un S înainte de rect; *cavitate* ~*ă* = cavitate articulară a unor oase (radius, cubitus); *valvule* ~*e* = cele trei valvule situate la originea aortei și a arterei pulmonare. (<fr. *sigmoïde*)

sigmoidián, -ă *adj.* referitor la colonul[3] sigmoid. (<fr. *sigmoïdien*)

sigmoidectomíe *s. f.* ablațiune totală sau parțială a colonului[3] sigmoid. (<fr. *sigmoïdectomie*)

sigmoidíță *s. f.* 1. inflamație a ansei sigmoide a colonului[3]. 2. inflamație a valvulelor sigmoide ale inimii. (<fr. *sigmoïdite*)

sigmoidoproctíe *s. f.* sigmoidostomie. (<engl. *sigmoidoproctу*)

sigmoidoscopíe *s. f.* radioscopie a colonului[3] sigmoid. (<engl. *sigmoidoscopy*)

sigmoidostomíe *s. f.* creare a unui anus artificial pe colonul[3] sigmoid; sigmoidoproctie. (<fr. *sigmoïdostomie*)

signál *s. n.* 1. semnal convențional emis de un fluier, de o sirenă. 2. fluier metalic mic. (<fr. *signal*)

signalétic, -ă *adj.* care dă semnalmente ce facilitează recunoașterea; (despre publicații) care semnalează pe scurt mai ales bibliografia din diferite domenii; de informare. (<fr. *signalétique*)

signalmént *s. n.* *(rar)* semnalment. (<fr. *signalement*)

signatúră *s. f.* 1. semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar a unei cărți, care ușurează legătorului numerotarea colilor. 2. mic șanț tăiat în blocul unei litere care înlesnește zețarului recunoașterea poziției ei. 3. *(mat.)* ~*a unei substituții* = (pentru o substituție dată) numărul + 1 dacă substituția echivalează cu un număr par de transpoziții, numărul −1 dacă acesta echivalează cu un număr impar de transpoziții. (<fr. *signature*)

signét *s. n.* panglică subțire care se atașează la partea de sus a cotorului unei cărți pentru a

ușura găsirea paginii: semn de carte. (<fr. *signet*)

signór /-nior/ *s. m.* domn. (<it. *signore*)

signóra /-nio-/ *s. f.* doamnă. (<it. *signora*)

signorie *s. f.* organ de conducere în unele comune-republici italiene din evul mediu; primărie. ● localul unei asemenea instituții. (<it. *signoria*)

signorina *s. f.* domnișoară. (<it. *signorina*)

siguránță *s. f.* **1.** lipsă de primejdie. **2.** lipsă de îndoială, convingere neclintită; certitudine. **3.** capacitate a unui sistem tehnic de a-și păstra calitățile funcționale pentru care a fost creat. **4.** dispozitiv la o armă de foc care împiedică descărcarea întîmplătoare a acesteia. **5.** dispozitiv care întrerupe automat un circuit electric, în cazul depășirii valorii nominale a acestuia. **6.** (în trecut) poliția politică secretă. (<*sigur* + *-anță*)

sikh /sic/ *s. m.* adept al unei secte hinduiste, influențată de islamism, cu caracter antifeudal, fundată de Nanac Der în sec. XV. (<fr. *sikh* < cuv. sanscr.)

SIL- v. s i n[1]-.

SILAB-, -silab, -silabie *elem. comp.* „silabă". (<fr. *syllab-, -syllabe, -syllabie*, cf. lat. *syllaba*, gr. *syllabe*, asamblare)

silabár *s. n.* *(lingv.)* sistem de scriere în care fiecare simbol reprezintă nu un fonem, ci o silabă. (<fr. *syllabaire*)

silabáție *s. f.* descompunere a cuvintelor în silabe. (<fr. *syllabation*)

silábă *s. f.* parte dintr-un cuvînt, alcătuită dintr-unul sau din mai multe foneme, care se rostește într-o singură emisiune a vocii. (<fr. *syllabe*, lat. *syllaba*)

silábic, -ă *adj.* referitor la silabe; alcătuit din silabe. (<fr. *syllabique*)

-silabíe v. s i l a b-.

silabísm *s. n.* sistem de scriere silabică. (<fr. *syllabisme*)

silán *s. m.* compus hidrogenat al siliciului. (<fr. *silane*)

silén[1] *s. m.* *(mit.)* mentorul lui Dionysos, simbol al beților. ● satir bătrîn, chel, cu nasul turtit, mereu amețit. (<fr. *Silène*, lat. *Silenus*)

silén[2] *s. m.* specie de macac din sudul Indiei. (<fr. *silène*)

silénic, -ă *adj.* (ca) de silen[1]. (<*silen* + *-ic*)

silențiár *s. m.* *(ant.)* **1.** ușier. ● sclav care păstra liniștea și ordinea într-o casă romană. **2.** (în Bizanț) demnitar care se îngrijea de audiențele împăratului. (<fr. *silentiaire*, lat. *silentiarus* < *silentium*, liniște)

silențiatór *s. n.* amortizor de zgomot la motoarele cu explozie. (<it. *silenziatore*)

silențiós, -oásă *adj.* (despre aparate, vehicule) care nu produce zgomot. (<fr. *silencieux*, lat. *silentiosus*)

silențiozitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este silențios. (<it. *silenziosità*)

silépsă *s. f.* **1.** construcție sintactică în care acordul se face după sens și nu după regulile gramaticale; sinteză. **2.** procedeu prin care un cuvînt este luat atît în înțeles propriu, cît și figurat. (<fr. *syllepse*, cf. lat., gr. *syllepsis*, înțelegere)

silépti|c, -ă *adj.* referitor la silepsă. (<fr. *sylleptique*)

silex *s. n.* **1.** rocă silicioasă foarte dură, compusă din calcedonie și opal, de culori diferite; cremene. **2.** obiect de silex (1) datînd din epoca de piatră. (<fr., lat. *silex*)

silf, -ă *s. m. f.* *(mit.)* geniu al aerului, la celți. (<fr. *sylphe*, lat. *sylphus*)

sílfic, -ă *adj.* referitor la silfi, (ca) de silfi. (<*silf* + *-ic*)

silfídă *s. f.* **1.** *(mit. germ.)* silfă, înfățișată cu un corp zvelt și aripi străvezii. **2.** *(fig.)* femeie zveltă, grațioasă. **3.** *(pl.)* familie de insecte coleoptere cu numeroase specii, ale căror larve se hrănesc cu cadavre sau cu leguminoase. (<fr. *sylphide/s/*)

silfón *s. n.* *(tehn.)* tub ondulat flexibil. (<engl. *silphon*)

SILIC(O)-/SILICI- *elem. comp.* „siliciu". (<fr. *silic/o/-, silici-*, cf. lat. *silex, -icis*, cremene, silex)

silicagél *s. n.* produs obținut prin deshidratarea gelului de bioxid de siliciu, folosit ca absorbant; gel de silice. (<*silice* + *gel*)

silicát *s. m.* sare a acidului silicic. (<fr. *silicate*)

silicatáre *s. f.* **1.** trecere a unui oxid metalic în stare de silicat prin combinarea cu silice. **2.** impregnare a unui lemn, a unei pietre de calcar, a unui teren de fundație etc. cu o soluție pe bază de silicați, în vederea consolidării și impermeabilizării. (după fr. *silicatation*)

silicatizá *vb. tr.* a impregna cu un silicat. — **silicatizáre** s. f. (<fr. *silicatiser*)

silicatóză *s. f.* pneumoconioză cauzată de inhalarea pulberilor conținînd silicați. (<fr. *silicatose*)

silícă *s. f.* material refractar din bioxid de siliciu. (<*silice*)

silice *s. f.* bioxid de siliciu. (<fr. *silice*, lat. *silex, -icis*)

silicemíe *s. f.* concentrație de siliciu în sînge. (<fr. *silicémie*)

SILICI- v. s i l i c (o)-.

silícic *adj. acid* ~ = acid oxigenat al siliciului. (<fr. *silicique*)

silicícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe soluri silicioase. (<fr. *silicicole*)

siliciére *s. f.* tratament termochimic constînd în difuzarea siliciului în stratul superficial al unor piese de oțel sau de fontă pentru a le face mai rezistente la coroziune. (<*siliciu*)

silicifér, -ă *adj.* silicios. (<fr. *silicifère*)

silicifiére *s. f.* **1.** transformare a rocilor în minerale din grupa silicei (opal, calcedonie, cuarț etc.). **2.** depozitare a siliciului în țesuturi. (după fr. *silicification*)

siliciós, -oásă *adj.* care conține siliciu; silicifer. (<fr. *siliceux*)

sílic|iu *s. n.* metaloid din grupa carbonului, negricios în stare amorfă și cenușiu cînd este cristalizat, foarte răspîndit în natură. (<fr. *silicium*)

siliciúră *s. f.* compus al siliciului cu un metal. (<fr. *siliciure*)

siliconă *s. m.* substanță analoagă corpurilor organice, în care siliciul înlocuiește carbonul. (<fr. *silicone*)

silicotermie *s. f.* reducere a unor oxizi metalici cu ajutorul siliciului. v. m e t a l o t e r m i e. (<fr. *silicothermie*)

silicótic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de silicoză. (<fr. *silicotique*)

silicotuberculóză *s. f.* silicoză agravată de tuberculoză. (<fr. *silico-tuberculose*)

silicóză *s. f.* pneumoconioză cauzată de inhalarea prafului de silice. (<fr. *silicose*)

siliculă *s. f.* varietate, mai scurtă, de silicvă, cu un fals perete despărțitor în interior. (<fr. *silicule*, lat. *silicula*)

siliculiform, -ă *adj.* în formă de siliculă. (<fr. *siliculiforme*)

siliculós, -oásă *adj.* cu numeroase silicule. (<fr. *siliculeux*)

silicvă *s. f.* fruct uscat, dehiscent, în formă de păstaie lungă, împărțită în două printr-un perete membranos pe care sînt așezate semințele. (<fr. *silique*, lat. *siliqua*)

silicviform, -ă *adj.* de forma silicvei. (<fr. *siliquiforme*)

silicvós, -oásă *adj.* cu numeroase silicve. (<fr. *siliqueux*)

silimanít *s. n.* silicat natural de aluminiu. (<fr. *sillimanite*, cf. *Benjamin Silliman*, naturalist amer.)

silit *s. n.* carbură de siliciu. (<germ. *Silit*)

sill *s. n.* corp vulcanic orizontal sau puțin înclinat, alcătuit din lava care a pătruns printre formațiile sedimentare. (<fr., engl. *sill*)

silmanál *s. n.* aliaj feromagnetic pe bază de argint și aluminiu, care are proprietatea de a menține magnetismul permanent, indiferent de acțiunea corpurilor magnetice ale altor magneți. (<germ. *Silmanal*)

silogísm *s. n.* tip de raționament deductiv în care dintr-o judecată universală derivă cu necesitate o nouă judecată prin intermediul unei a treia. (<fr. *syllogisme*, lat. *syllogismus*, gr. *syllogismos*, calcul)

silogístic, -ă I. *adj.* referitor la silogism. II. *s. f.* ramură a logicii formale care studiază silogismul. (<fr. *syllogistique*)

silogizá *vb.* I. *intr.* a raționa; a argumenta (prin silogisme); a formula silogisme. II. *tr.* a formula, a exprima în, prin silogisme. (<it. *sillogizzare*)

silón *s. n.* fibră sintetică textilă obținută prin polimerizare. (<germ. *Silon*, n. com.)

siloxicón *s. n.* deșeu care se formează în timpul producerii carburii de siliciu.

siloxíd *s. m.* varietate de sticlă de curat din care se fac vase de laborator. (<*sil(iciu)* + *oxid*)

síloz *s. n.* 1. construcție înzestrată cu instalații de uscare servind pentru depozitarea, păstrarea și conservarea cerealelor, a cărbunilor etc. 2. depozit pentru păstrarea furajelor, a fructelor etc. 3. cavitate cilindrică săpată în sol în care sînt instalate și din care se lansează proiectile teleghidate cu propulsie autonomă, rachete. (<rus., it. *silos*)

silozár *s. m.* muncitor specializat în supravegherea utilajelor într-un siloz. (<*siloz* + *-ar*)

siluetá *vb. tr.* 1. *(livr.)* a contura, a desena o siluetă. 2. *(teatru, cinem.)* a interpreta un rol. (<fr. *silhouetter*)

siluétă *s. f.* 1. imagine a unui ființe, a unui lucru etc. care se proiectează ca o umbră pe un fond luminos. ● desen reprezentînd contururile unei ființe, ale unui lucru pe un fond deschis. ● desen din placaj sau carton pe care sînt fixate țintele la tir. ● element de decor reprezentînd tufișuri, profiluri de case etc. 2. talie zveltă, bine proporționată. ○ *(fam.)* *a face ~* = a deveni zvelt, a slăbi. (<fr. *silhouette*, cf. *Silhouette*, controlor financiar impopular din sec. XVIII, în Franța)

silumín *s. n.* aliaj de aluminiu și siliciu. (<fr. *silumin*)

siluminít *s. n.* material izolant, rezistent la temperaturi înalte. (<*silumin* + *-it*)

silúr[1] *s. m.* plantă erbacee din familia scrofulariaceae, cu frunze mici, dințate, și cu flori mici, palid-violacee, în inflorescențe terminale spiciforme. (<germ. *Silur*)

silúr[2] *s. m.* pește de apă dulce din regiunile calde, care are șase mustăți în jurul gurii și prezintă mai multe forme. (<fr. *silure*, lat. *silurus*)

silurián, -ă *adj., s. n.* (din a treia perioadă a paleozoicului, cuprinsă între ordovician și devonian; siluric. (<fr. *silurien*, cf. *siluri*, vechiul nume al celților din sud-vestul Angliei)

silúric, -ă *adj* silurian. (<germ. *silurisch*)

siluríde *s. n. pl.* familie de pești osoși având ca tip silurul[2]. (<fr. *siluridés*)

SILV(O)- /**SILVI-** *elem. comp.* „pădure". (<fr. *sylvo/o/-*, *sylvi-*, cf. lat. *silva*)

silván, -ă I. *adj. (rar)* silvestru. II. *s. m. (mit.)* geniu al pădurilor, asemănător cu satirii și faunii. (<fr. *sylvain*, lat. *silvanus*)

silvanér *s. m.* soi de viță de vie cu ciorchini de mărime mijlocie, cu boabe albe, dese. (<germ. *Silvaner*)

silvanít *s. n.* telurură naturală de aur și argint. (<germ. *Sylvanit*)

silvátic, -ă *adj.* (despre plante) care crește în păduri. (<lat. *silvaticus*)

silvă *s. f.* unitate de măsură convențională, egală cu 1 m³, care stă la baza unui tarif unic de cubaj, folosită în silvicultură. (<lat. *silva*)

silvéstru, -ă *adj.* de pădure: silvan. (<fr. *sylvestre*, lat. *sylvester*)

SILVI- v. s i l v (o)-.

sílvic, -ă *adj.* referitor la păduri, la silvicultură: forestier. (<*silvicultură*)

silvícol, -ă *adj.* 1. referitor la silvicultură. 2. (despre plante, animale) care crește, trăiește în păduri. (<fr. *sylvicole*)

silvicultór, -oáre *s. m. f.* specialist în silvicultură. (<fr. *sylviculteur*)

silvicultúră *s. f.* 1. știință care se ocupă cu studiul culturii, amenajării și exploatării pădurilor. 2. ramură a economiei forestiere. (<fr. *sylviculture*)

silvínă *s. f.* clorură naturală de potasiu. (<fr. *sylvine*)

silvinít *s. n.* amestec natural de silvină și de sare gemă, folosit ca îngrășământ agricol. (<fr. *sylvinite*)

silvoamelioráții *s. f. pl.* ansamblu de lucrări menite să combată degradarea terenurilor forestiere. (<fr. *sylvo-améliorations*)

silvobiológic, -ă *adj.* referitor la silvobiologie. (<fr. *sylvo-biologique*)

silvobiologíe *s. f.* ramură a silviculturii care studiază procesele și legile de viață ale pădurii. (<fr. *sylvo-biologie*)

silvológic, -ă *adj.* referitor la silvologie. (<fr. *sylvologique*)

silvologíe *s. f.* domeniu de cercetare care studiază pădurea ca fenomen natural. (<fr. *sylvologie*)

silvomecanizáre *s. f.* tehnica exploatării pădurilor cu mijloace mecanice. (<*silvo-* + *mecanizare*)

silvostépă *s. f.* zonă de vegetație situată între stepă și pădure; antestepă. (<fr. *sylvosteppe*)

silvotéhnică *s. f.* aplicarea în practică, pe scară de producție, a rezultatelor obținute de știința silvică în vederea realizării obiectivelor economici forestiere. (<*silvo-* + *tehnică*)

silvoterapíe *s. f.* acțiunea profilactic-curativă binefăcătoare a arborilor și arbuștilor asupra oamenilor bolnavi sau obosiți. (<fr. *sylvothérapie*)

silvotúndră *s. f.* formație vegetală situată la limita dintre pădurile de conifere și tundră. (<*silvo-* + *tundră*)

sily *s. m.* (în trecut) unitatea monetară în Guineea, (astăzi *franc*). (<fr. *sily*)

SIM- v. sin-.

sima *s. f.* zonă a globului terestru, între nife și sial, în care predomină roci bogate în siliciu și magneziu. (<fr. *sima* < *si*/*liciu*/ + *ma*/*gneziu*/)

simarúba *s. m.* arbore din America tropicală cu frunze alterne foarte mari, a cărui scoarță are proprietăți de aperitiv. (<fr. *simaruba* < cuv. din Guineea)

simarubacée *s. f. pl.* familie de plante dialipetale având ca tip simaruba. (<fr. *simarubacées*)

simbiónt *s. m.* *(biol.)* organism care trăiește în simbioză cu altul; simbiot. (<germ. *Symbiont*)

simbiót *s. m.* simbiont. (<fr. *symbiote*)

simbiótic, -ă **I.** *adj.* **1.** referitor la simbioză. **2.** care trăiește în simbioză: simbiotrof. **II.** *s. f.* arta de a asocia oamenii pentru a constitui, cultiva și conserva între ei viața de societate. (<fr. *symbiotique*)

simbiotróf, -ă *adj.* simbiotic. (<fr. *symbiotrophe*)

simbiotrofísm *s. n.* nutriție vegetală prin simbioză. (<fr. *symbiotrophisme*)

simbióză *s. f.* **1.** *(biol.)* conviețuire strînsă, reciproc avantajoasă, a două organisme din specii diferite; mutualism (2). **2.** *(fig.)* unire strînsă, intimă; prietenie. (<fr. *symbiose*)

simblefarón *s. n.* aderență a conjunctivei palpebrale de conjunctiva globului ocular sau de cornee. (<fr. *symblepharon*)

simból *s. n.* **1.** semn, obiect, imagine care reprezintă, în mod convențional sau prin analogie, o ființă, o idee, un sentiment etc. **2.** semn convențional folosit, mai ales în știință și tehnică, pentru notarea anumitor noțiuni, operații, relații matematice etc. ● denumire abreviată a elementelor chimice. ○ *~ul credinței* = crez. **3.** procedeu stilistic prin care se exprimă o idee abstractă cu ajutorul unui obiect, pe baza unei analogii. (<fr. *symbole*, lat. *symbolum*, gr. *symbolon*, semn, marcă)

simbólic, -ă **I.** *adj.* care constituie un simbol; exprimat printr-un simbol; simbolistic (I). **II.** *s. f.* **1.** exprimare a unor idei, sentimente etc. cu ajutorul simbolurilor. ● ansamblu de simboluri proprii unei religii, unei culturi etc. **2.** știință care studiază și explică simbolurile. ● teorie a simbolurilor, în care rațiunile logice și raporturile dintre ele sînt înlocuite prin semne convenționale; simbolistică, simbologie. **3.** ramură a teologiei care studiază comparativ simbolurile de credință ale diferitelor confesiuni. (<fr. *symbolique*, lat. *symbolicus*, gr. *symbolikos*, /II/ germ. *Symbolik*)

-simbolie *elem. comp.* „simbol". (<fr. *-symbolie*, cf. gr. *symbolon*, semn)

simbolísm *s. n.* **1.** sistem de simboluri destinate a interpreta fapte sau a exprima credințe. **2.** curent în literatură și artă, de proveniență franceză, de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care a încercat, cu ajutorul simbolurilor, să stabilească corespondențe între fenomenele universului fizic și cele ale lumii spirituale, eliberînd totodată versul de rigorile tradiționalismului clasic și căutînd prin melodie și armonie verbală să-l apropie de muzică; mod de exprimare, de manifestare propriu acestui curent. ○ *~ fonetic* = capacitatea structurii fonetice a unui cuvînt de a sugera sau întări noțiunea pe care o desemnează sau o anumită atitudine față de ea. (<fr. *symbolisme*)

simbolíst, -ă *adj., s. m. f.* (scriitor, poet adept) al simbolismului. (<fr. *symboliste*)

simbolístic, -ă **I.** *adj.* simbolic (I). **II.** *s. f.* simbolică (II, 2). (< engl. *symbolistic*, /II/ rus. *simbolistika*)

simbolizá *vb. tr.* a constitui un simbol; a exprima, a reprezenta printr-un simbol. — *simbolizáre* s. f. (<fr. *symboliser*)

simbologíe *s. f.* simbolică (II, 2). (<engl. *symbology*)

simediánă *s. f.* dreaptă care trece printr-un vîrf al unui triunghi și este simetrica medianei față de bisectoarea interioară dusă din același vîrf. (<fr. *symédiane*)

simering *s. n.* *(tehn.)* garnitură (3) elastică de etanșare care se montează pe anumite organe cu ajutorul unui resort spiral în formă de inel. (<engl. *simmering*, germ. *Simmering*)

simétric, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care prezintă simetrie. **2.** *(mat.)* *relație ~ă* = relație între elementele unei mulțimi în care, dacă un anumit element este în relație cu un al doilea, acesta este în relație cu primul; *funcție ~ă* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă dacă se permută variabilele. ● *(s. f.)* dreaptă sau punct așezat(ă) simetric cu altă dreaptă sau cu alt punct. (<fr. *symétrique*)

simetríe *s. f.* **1.** dispunere a unor părți identice într-un mod asemănător într-un ansamblu, într-un tot. ● armonie, îmbinare armonioasă rezultată din anumite combinații regulate și bine proporționate. **2.** *(mat.)* proprietate a unei

figuri în raport cu un punct, cu o dreaptă sau cu un plan de a avea puncte care să corespundă două cîte două. ● proprietate a două figuri de a se suprapune exact. (<fr. *symétrie*, lat., gr. *symmetria*)

simetrizá *vb.* **I.** *intr. (rar)* a fi dispus simetric. **II.** *tr.* a dispune după o simetrie. (<fr. *symétriser*)

simetroscóp *s. n.* instrument pentru măsurarea devierilor dentomaxilare transversale de la linia mediană. (<*simetric* + *-scop*)

simézǎ *s. f.* **1.** *(arhit.)* mulură la partea de sus a unei cornișe. **2.** panou pentru susținerea tablourilor într-o galerie, într-o expoziție de pictură; spațiul însuși al expoziției. (<fr. *cimaise*)

simfér *s. n.* pulbere de metal feromagnetic înglobată într-un material izolant, caracterizat prin pierderi foarte mici de histerezis. (<germ. *Simfer*)

simfizá *vb. refl.* a se produce o simfiză (2). (<*simfiză*)

simfizár, -ă *adj.* referitor la simfiză. (<fr. *symphysaire*)

simfiză *s. f.* **1.** *(anat.)* articulație puțin mobilă. ● legarea a două oase împreună. **2.** alipire, prin aderențe, a două membrane seroase; concreștere a unor părți sau organe, care în mod obișnuit sînt separate. (<fr. *symphyse*, cf. gr. *physis*, structură)

simfizeotomíe *s. f.* secționare a unei simfize. ○ *~ pubiană* = secționare a simfizei pubisului în cazul unei nașteri dificile. (<fr. *symphyséotomie*)

simfizítă *s. f.* inflamație a simfizei pubiene. (<fr. *symphysite*)

simfónic, -ă *adj.* **1.** care aparține simfoniei; referitor la simfonie; cu însușiri de simfonie; ○ *poem ~* (și *s. n.*) = compoziție instrumentală avînd un conținut cu caracter narativ, liric sau dramatic. **2.** *(fig.)* armonios, melodios, plăcut. (<fr. *symphonique*)

simfonie *s. f.* **1.** compoziție muzicală amplă pentru orchestră, care cuprinde de regulă patru părți. **2.** *(fig.)* ansamblu de elemente armonizate; *(spec.)* îmbinare armonioasă de culori. (<fr. *symphonie*, lat., gr. *symphonia*)

simfoniétă *s. f.* simfonie de proporții reduse. (<it. *sinfonietta*)

simfonísm *s. n.* totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentale în genere. ● concepție care promovează ideea transformării genurilor muzicale într-un domeniu de pură expresie sau virtuozitate. (<fr. *symphonisme*)

simfoníst, -ă *s. m. f.* compozitor de muzică simfonică. (<fr. *symphoniste*)

simián, -ă **I.** *adj.* referitor la maimuțe; simiesc, simic. **II.** *s. m. pl.* subordin de mamifere primate cuprinzînd maimuțele superioare. (<fr. *simien*, cf. lat. *simius*, maimuță)

símic[1], **-ă** *adj.* simian. (<germ. *simisch*)

símic[2], **-ă** *adj.* referitor la sima. (<*sima* + *-ic*)

simiésc, -ă *adj.* simian. (<fr. *simiesque*)

SIMIL(I)- *elem. comp.* „asemănător, similar". (<fr. *simil/i/-*, cf. lat. *similis*)

similár, -ă *adj.* de aceeași natură; asemănător, analog. (<fr. *similaire*)

similaritáte *s. f.* faptul de a fi similar. (<fr. *similarité*)

símile *adv. (muz.)* cu aceeași intensitate, nuanță ca mai înainte. (<it. *simile*)

similibrónz *s. n.* alamă de zinc, care imită bronzul. (<fr. *similibronze*)

similidiamánt *s. n.* sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. (<fr. *similidiamant*)

similigravúră *s. f.* procedeu de gravură fotomecanică prin interpunerea unei site între original și placa fotografică. ● imaginea obținută. (<fr. *similigravure*)

similipiátră *s. f.* tencuială de ipsos și praf cu aspect de piatră naturală. (după fr. *similipierre*)

similitúdine *s. f.* **1.** asemănare, potrivire. **2.** proprietatea a două fenomene sau obiecte de aceeași natură de a putea fi puse în corespondență biunivocă, astfel încît valorile mărimilor caracteristice unuia să poată fi obținute prin amplificare cu anumiți factori a valorilor mărimilor caracteristice celuilalt. ● *(mat.)* corespondență biunivocă între punctele a două figuri sau corpuri, astfel încît raportul lungimilor segmentelor omoloage să fie constant. (<fr. *similitude*, lat. *similitudo*, asemănare)

simoniác, -ă *adj., s. m. f.* vinovat de simonie. (<fr. *simoniaque*, lat. *simoniacus*)

simonie *s. f.* trafic cu obiecte sfinte, vînzare de bunuri spirituale, de funcții ecleziastice. (<fr. *simonie*, cf. *Simon Magul*, personaj biblic)

SIMPAT(O)-/SIMPATICO- *elem. comp.* „sistemul nervos simpatic". (<fr. *sympath/o/-*, *sympathico-*, cf. gr. *sympathos*, cu simpatie)

simpatalgíe *s. f.* durere a sistemului nervos simpatic. (<fr. *sympathalgie*)

simpatectomíe *s. f.* ablațiune a ganglionilor sau a fibrelor nervoase ale sistemului simpatic. (<fr. *sympathectomie*)

simpatétic, -ă *adj.* care provoacă stări sufletești tainice; sugestiv. (<germ. *sympathetisch*)

simpátic, -ă *adj.* **1.** care inspiră simpatie; plăcut, drag, atrăgător. **2.** *cerneală ~ă* = cerneală care, după ce s-a scris cu ea, nu devine vizibilă decît în urma tratării cu diferite chimicale sau cu ajutorul căldurii. **3.** *sistem nervos ~* sau *(s. n.) marele ~* = parte a sistemului nervos care reglează funcțiile vegetative. (<fr. *sympathique*)

SIMPATICO- v. simpat(o)-.

simpaticoblastóm *s. n.* simpatoblastom. (<fr. *sympathicoblastome*)

simpaticogonióm *s. n.* simpatogoniom. (<fr. *sympathicogoniome*)

simpaticolític, -ă *adj., s. n.* simpatolitic. (<fr. *sympaticolytique*)

simpaticomimétic, -ă *adj., s. n.* simpatomimetic. (<fr. *sympathicomimétique*)

simpaticoterapíe *s. f.* metodă de tratament a afecțiunilor legate de tulburările sistemului neurovegetativ, constînd în a acționa asupra ganglionilor nervoși situați în fosele nazale. (<fr. *sympathicothérapie*)

simpaticotomíe *s. f.* secționare și îndepărtare pe cale chirurgicală a unei părți din lanțul ganglionar simpatic. (<fr. *sympathicotomie*)

simpaticotónic, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă simpaticotonie. (<fr. *sympathicotonique*)

simpaticotoníe *s. f.* constituție caracterizată printr-o sensibilitate specială a sistemului nervos simpatic. (<fr. *sympathicotonie*)

simpatíe *s. f.* 1. atracție, afinitate, înclinație față de o persoană, o cauză etc.; afecțiune, dragoste. ● *(concr.)* obiectul acestui sentiment. 2. *(med.)* legătură, între (două) organe simetrice, care face ca atunci cînd unul este atins să sufere și celălalt. ● corespondență presupusă între calitățile unor corpuri. (<fr. *sympathie*, lat. *sympathia*, gr. *sympatheia* < *pathos*, suferință)

simpatínă *s. f.* substanță secretată de terminațiile nervoase ale sistemului nervos simpatic. (<fr. *sympathine*)

simpatizá *vb.* I. *tr.* a avea sentimente de simpatie (1) față de cineva sau ceva. II. *intr.* a împărtăși ideile, sentimentele sau aspirațiile cuiva. (<fr. *sympathiser*)

simpatizánt, -ă *s. m. f.* cel care împărtășește ideile și aspirațiile unei organizații politice, artistice, sportive etc. fără a fi membru al ei. (<fr. *sympathisant*)

simpatoblást *s. n.* celulă nervoasă embrionară a sistemului simpatic. (<fr. *sympathoblaste*)

simpatoblastóm *s. n.* neuroblastom format din celule ale pielii mai evoluate; simpaticoblastom. (<fr. *sympathoblastome*)

simpatogonie *s. f.* celulă primitivă a sistemului nervos simpatic. (<fr. *sympathogonie*)

simpatogonióm *s. n.* tumoare nematură derivată din ganglionii simpatici și din suprarenală; simpaticogoniom. (<fr. *sympathogoniome*)

simpatolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care paralizează sistemul nervos simpatic; simpaticolitic. (<fr. *sympatholytique*)

simpatolíză *s. f.* distrugere a elementelor nervoase ale sistemului simpatic. (<fr. *sympatholyse*)

simpatológic, -ă *adj.* referitor la simpatologie. (<fr. *sympathologique*)

simpatologíe *s. f.* studiul reacțiilor simpatice fiziologice sau patologice. (<fr. *sympathologie*)

simpatomimétic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care excită sistemul nervos simpatic; simpaticomimetic. (<fr. *sympathomimétique*)

simpatóză *s. f.* denumire generică a afecțiunilor care își au originea într-o anomalie a sistemului neurovegetativ. (<fr. *sympathose*)

simpátric, -ă *adj. (biol.;* despre populații, specii) care ocupă același areal sau ale căror areale se suprapun parțial. (<fr. *sympatrique*, cf. lat. *patria*, patrie)

simpetál, -ă *adj.* gamopetal. (<germ. *sympetal*)

simplaménte *adv. (rar)* pur și simplu; propriu-zis. (<fr. *simplement*)

símplex *s. n.* 1. sistem de telecomunicații care asigură legătura bilaterală simultană între două posturi. 2. tricot din urzeală cu aspect de față pe ambele părți. 3. *(mat.)* totalitatea părților unui ansamblu. ○ *metoda ~lui* = procedură de calcul a programelor lineare. (<engl. *simplex*, lat. *simplex*, simplu)

simplicitáte *s. f.* simplitate. (<fr. *simplicité*, lat. *simplicitas*)

simplificá *vb. tr.* a face (mai) simplu. ● a reduce o fracție, o expresie algebrică etc. printr-un divizor comun. — *simplificáre* s. f. (<fr. *simplifier*, lat. *simplificare*)

simplificábil, -ă *adj.* care poate fi simplificat. (după fr. *simplifiable*)

simplificatór, -oáre *adj.* care simplifică. (<fr. *simplificateur*)

simplificáție *s. f. (rar)* simplificare. (<fr. *simplification*)

simplísm *s. n.* mod unilateral și superficial de a privi lucrurile; nivel intelectual scăzut. (<fr. *simplisme*)

simplíst, -ă *adj.* (despre concepții, raționamente etc.) care consideră lucrurile superficial, unilateral; lipsit de subtilități intelectuale. (<fr. *simpliste*)

simplitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi simplu: simplicitate. ● lipsă de artificialitate, de afectare, de rafinament sau prefăcătorie; sinceritate, cinste. 2. naivitate, credulitate; prostie. (<*simplu* + *-itate*)

simplócă *s. f.* figură de stil care constă din reunirea anaforei cu epifora, astfel încît în mai multe fraze consecutive cuvîntul de la început este același cu cel de la sfîrșit. (<fr. *symploque*, gr. *symploke*)

simplón *s. n.* tren internațional rapid. (<*Simplon*, tunel și trecătoare în Alpi)

símplu *adj.* 1. format dintr-un singur element sau din elemente omogene; care nu se poate împărți în elemente diferite. ● *(s. n.)* partidă de tenis disputată între doi jucători; single (1). 2. care nu este complicat, ușor de făcut, de înțeles. ● fără ornamente, neîncărcat, necăutat. ● *(gram.) timp ~* = timp al verbului care se conjugă fără auxiliar. 3. care este într-un singur plan; care se petrece o singură dată. 4. (despre oameni și manifestările lor) lipsit de rafinament, de afectare: modest, sincer, cinstit. ● lipsit de cultură; *(peior.)* necioplit. (<fr. *simple*)

simpodiál, -ă *adj.* (despre ramificația tulpinii) pe care cresc muguri auxilari. (<fr. *sympodiale*)

simpodíe *s. f.* sirenomelie. (<fr. *sympodie*)

simpódiu *s. n.* mod de ramificație a tulpiniii prin creșterea mugurilor axilari. (<fr. *sympode*, lat. *simpodium*)

simpótic, -ă *adj. (rar)* orgiac. (cf. gr. *symposion*, banchet)

simpózion/simpozión *s. n.* 1. *(ant.)* continuare a unui banchet cu cîntece, dansuri și conversații. 2. întrunire în cadrul căreia se dezbat diferite probleme culturale, politice, tehnice etc.; *(p. ext.)* reuniune, congres. (<fr. *symposion*, germ. *Symposion*, gr. *symposion*, banchet)

simptóm *s. n.* 1. tulburare organică, manifestare care indică prezența unei boli, servind la stabilirea diagnosticului. 2. *(fig.)* semn, indiciu al unei stări anormale, individuale sau sociale. (<fr. *symptome*, lat., gr. *symptoma*)

simptomátic, -ă *adj.* 1. care constituie simptomul unei boli. 2. *(fig.)* care indică existența unei anumite stări de lucruri; semnificativ. (<fr. *symptomatique*, lat. *symptomaticus*)

simptomatológie, -ă *adj.* referitor la simptomatologie. (<fr. *symptomatologique*)

simptomatológie *s. f.* 1. totalitatea simptomelor unei boli. 2. semiologie (1). (<fr. *symptomatologie*)

simulá *vb. tr.* 1. a face să pară adevărat ceva inexistent, a da în mod intenționat o impresie falsă; a se preface (bolnav, nebun etc.). 2. *(inform.)* a folosi un ordinator pentru studiu sau pentru reproducere imediată cu ajutorul unui model sau fenomen oarecare. — *simulare* s. f. (<fr. *simuler*, lat. *simulare*)

simulácru *s. n.* aparență falsă, imitație înșelătoare. (<fr. *simulacre*, lat. *simulacrum*)

simulánt, -ă *s. m. f.* cel care simulează ceva. (<fr. *simulant*)

simulatór *s. n.* 1. sistem tehnic destinat rezolvării ecuațiilor care caracterizează un anumit obiect sau fenomen ori funcționarea, evoluția unui aparat. 2. *(mil.)* aparat care reproduce o situație tactică, servind la instruirea personalului pe timpul aplicațiilor. 3. aparat special conceput pentru a facilita studiul condițiilor de pilotaj al unui avion. • dispozitiv identic cu cel al unui vehicul spațial, în care se efectuează antrenamentele astronauților. 4. program sau echipament (de calcul) capabil a reprezenta cu ajutorul unui ordinator funcționarea unei mașini, a unui sistem sau fenomen. (<fr. *simulateur*, engl. *simulator*)

simulație *s. f.* simulare. • *(jur.)* folosire de către cineva a unui înscris constatator al unui act juridic care nu corespunde unei operații reale. (<fr. *simulation*, lat. *simulatio*)

simultán, -ă 1. *adj.* (și *adv.*) care se petrece în același timp; concomitent. II. *s. n.* demonstrație a unui șahist cu o clasificare superioară, care joacă în același timp cu mai mulți adversari de categorie inferioară. (<germ. *simultan*, după fr. *simultané*, lat. *simultaneus*)

simultaneísm *s. n.* 1. faptul de a se petrece simultan. 2. procedeu de narațiune constînd în a prezenta fără tranziție evenimente care se desfășoară simultan în diverse locuri. 3. tehnică de a picta constînd în a suprapune în limitele aceluiași obiect două puncte de vedere diferite. (<fr. *simultanéisme*)

simultaneíst, -ă *adj.* referitor la simultaneism. (<fr. *simultanéiste*)

simultaneitáte *s. f.* faptul de a fi simultan. (<fr. *simultanéité*)

simultaneizá *vb. tr.* a da un caracter simultan, a face să se petreacă în același timp. (<*simultan* + *-/e/iza*)

simún *s. n.* vînt puternic, uscat și foarte cald, care bate în Sahara, în Arabia și Egipt de la sud către nord. (<fr. *simoun* < cuv. ar.)

SIN¹-/SIL-/SIM- *pref.* „împreună, cu". (<fr. *syn-, syl-, sym-*, cf. gr. *syn*)

SIN²(O)- *elem. comp.* „(din) China", „chinez". (<fr. *sin/o/-*, cf. lat. *Sina*, nume dat de romani Chinei)

sinadélf *s. m.* monstru dublu, caracterizat printr-un singur cap și trunchi, avînd opt membre. (<fr. *synadelphe*)

sinafíe *s. f.* fenomen care se produce atunci cînd două versuri sînt strînse unite, astfel încît are loc eliziunea de la unul la altul sau același cuvînt termină un vers și începe pe celălalt. • folosire repetată a aceleiași conjuncții (copulative). v. p o l i s i n d e t. (<fr. *synaphie*, cf. gr. *synapheia*, unire)

sinagogál, -ă *adj.* referitor la sinagogă, de sinagogă. (<fr. *synagogal*)

sinagógă *s. f.* 1. casă de rugăciune, templu mozaic. 2. organizație religioasă la mozaici asemănătoare parohiilor creștine. (<fr. *synagogue*, lat. *synagoga*, gr. *synagoge*, reuniune)

sinagrámă *s. f.* problemă enigmistică constînd în prezentarea unui cuvînt din care trebuie să se extragă o literă, ce urmează să fie adăugată la începutul sau sfîrșitul unui sinonim al cuvîntului nou format, obținîndu-se astfel un cuvînt nou. (<*sin/onim/* + */ana/gramă*)

sinalagmátic, -ă *adj.* (despre contracte) care impune obligații reciproce pentru părțile interesate. (<fr. *synallagmatique*, gr. *synallagmatikos*<*synallagma*, contract)

sinaléfă *s. f.* fuziune în timpul pronunțării a două silabe într-una singură prin contracție, eliziune sau sinereză. (<fr. *synalèphe*, lat. *synalaepha*, gr. *synaloiphe*)

sinalépsă *s. f.* reducere a unui diftong la o singură vocală. (<fr. *synalepse*, cf. gr. *synalepsein*, a amesteca)

sinalgezíe *s. f.* sinalgie. (<fr. *synalgésie*)

sinalgíe *s. f.* durere resimțită, prin simpatie, la nivelul unui organ sănătos; sinalgezie. (<fr. *synalgie*)

sinantér, -ă I. *adj.* (despre androceu) cu anterele concrescute în formă de tub, prin care trece stilul. II. *s. f. pl.* sinanterale. (<fr. *synanthéré/s/*)

sinanterále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori cu anterele concrescute, cuprinzînd o singură familie, compozeele; sinantere. (<fr. *synanthérales*)

sinantróp¹ *s. m.* pitecantrop mai evoluat, descoperit pe teritoriul Chinei. (<fr. *sinanthrope*)

sinantróp², **-ă** *adj., s. m. f.* antropofil. (<lat. *synanthropus*)

sinapísm *s. n.* cataplasmă din făină de muștar, care se aplică pe piele, cu efect revulsiv. (<fr. *sinapisme*, cf. lat. *sinapis*, muștar)

sinápsă *s. f.* 1. zonă de contact între doi neuroni. 2. îngrămădire a cromozomilor omologi în profaza meiozei și dispunerea lor în ghem. (<fr. *synapse*, gr. *synapsis*, legătură)

sináptic, -ă *adj.* referitor la sinapsă. (<fr. *synaptique*)

sinárhic, -ă *adj.* referitor la sinarhie. (<fr. *synarchique*)

sinarhíe *s. f.* 1. guvernare simultană a mai multor căpetenii, care conduc fiecare cîte o parte a unui stat. 2. autoritate exercitată de un grup de persoane. (<fr. *synarchie*, gr. *synarchia*)

sinarmonísm *s. n.* asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvînt, specifică limbilor turco-tătare. (<fr. *synharmonisme*)

sinartrózã *s. f.* articulaţie fixă între două oase, fără interpunerea unei cavităţi sinoviale. (<fr. *synarthrose*)

sináxã *s. f.* denumire dată adunărilor primilor creştini. (<fr. *synaxe*, cf. gr. *synaxis*, adunare)

sincarlón *s. m.* nucleu al zigotului diploid rezultat din contopirea nucleilor haploizi a doi gameţi. (<fr. *syncaryon*)

sincárp, -ă *adj.* (despre ginoceu) cu capetele (sau fructele) concrescute. (<fr. *syncarpe*)

sincarpíe *s. f.* concreştere întîmplătoare a unor carpele sau fructe. (<fr. *syncarpie*)

sincategoremátic, -ă *adj.* 1. *(log.;* despre cuvinte, simboluri) care nu are semnificaţie luat izolat, putînd însă apărea ca parte constituantă într-o expresie cu semnificaţie. 2. *(fil.;* despre infinit) care conţine elemente reale, actualizate, a căror mulţime este inepuizabilă, dar care nu constituie întregul prin adiţia lor. (<fr. *syncatégorématique*)

sincer, -ă *adj.* neprefăcut, care se exprimă cinstit. ● adevărat; deschis, făcut pe faţă. (<fr. *sincère*, lat. *sincerus*)

sinceritáte *s. f.* însuşirea, caracterul a ceea ce este sincer; neprefăcătorie, francheţe. (<fr. *sincérité*, lat. *sinceritas*)

sinchelíe *s. f.* sudură cicatricială a buzelor. (<fr. *syncheilie*)

sinchinezie *s. f.* mişcare automată, involuntară a unui membru paralizat al corpului cu ocazia unei mişcări voluntare a unui membru sănătos. (<fr. *syncinésie*)

sinchizis *s. n.* lichefiere a corpului vitros. (<fr. *synchysis*)

sincipitál, -ă *adj.* care ţine de sinciput. (<fr. *sincipital*)

sinciput *s. n.* os al craniului care corespunde creştetului capului; vertex. ● bregmă. (<fr., lat. *sinciput*)

sinciţiál, -ă *adj.* al sinciţiului. (<fr. *syncitial*)

sinciţiu *s. n.* masă citoplasmică comportînd mai multe nuclee. (<fr. *syncytium*, cf. gr. *kytos*, celulă)

sinclázã *s. f.* diaclază de contracţie, determinată prin răcire sau uscare, care apare în roci, în timpul formării lor. (<*sin-* + gr. *klasis*, spărtură)

sinclinál *s. n.* partea concavă a unei cute a scoarţei terestre. (<fr. *synclinal*)

sinclinóriu *s. n.* structură geologică de cute în formă de sinclinal. (<fr. *synclinorium*)

sinclitísm *s. n.* poziţie normală de angajare a craniului fetal simultan cu ambele parietale. (<fr. *synclitisme*)

sincondrózã *s. f.* sinartroză în care suprafeţele sînt legate printr-o fişie de cartilaj. (<fr. *synchondrose*)

sincopá *vb. tr.* a face o sincopă (2, 3). — *sincopáre* s. f. (<fr. *syncoper*)

sincopál, -ă *adj.* referitor la sincopă, cu sincope. ○ *respiraţie ~ă* = respiraţie întreruptă de pauze lungi. (<fr. *syncopal*)

sincopát, -ă *adj.* 1. (despre muzică) care foloseşte sincopa (2). 2. (despre vocale sau grupuri de vocale neaccentuate) dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă (3). (<*sincopa*)

sincópă *s. f.* 1. pierdere bruscă a conştiinţei datorită întreruperii activităţii inimii, însoţită de întreruperea respiraţiei. 2. *(muz.)* efect ritmic cu caracter dinamic, obţinut prin deplasarea accentului unei măsuri de pe un timp tare pe timpul slab anterior. 3. dispariţie a unei vocale sau a unei silabe întregi (neaccentuate) între două consoane ale unui cuvînt. 4. *(rar)* întrerupere, pauză. (<fr. *syncope*, lat. *syncopa*, gr. *synkope* < *synkoptein*, a sparge)

sincopísm *s. n.* pseudonim alcătuit din anumite litere şi puncte. (<*sincopă* + *-ism*)

sincorologíe *s. f.* disciplină care studiază distribuţia geografică a asociaţiilor vegetale şi animale, precum şi factorii care o condiţionează. (<fr. *synchorologie*, cf. gr. *synkhorein*, a se răspîndi)

sincrétic, -ă *adj.* 1. referitor la sincretism. 2. *(psih.)* care formează un tot perceput în mod global. (<fr. *syncrétique*)

sincretísm *s. n.* 1 stare de contopire şi nediferenţiere a unor elemente aparţinînd domeniilor unor arte diferite (literatură, muzică, dans) specifică folclorului şi, în general, fazelor primitive de dezvoltare a culturii. ● coexistenţă organică a unor elemente eterogene aparţinînd filozofiei, religiei, mitologiei, literaturii şi artei. (<fr. *syncrétisme*, gr. *synkretismos* < *synkretizein*, a reuni)

sincretíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sincretismului; sincretistic. (<fr. *syncrétiste*)

sincretístic, -ă *adj.* sincretist. (<germ. *synkretistisch*)

sincristalizá *vb. tr.* (despre două substanţe dizolvate într-o soluţie) a cristaliza împreună într-un acelaşi cristal omogen, în proporţii (ne)limitate. — *sincristalizáre* s. f. (<fr. *syncristalliser*)

sinerízã *s. f.* figură retorică prin care se defineşte ceva prin contrariul său. (<gr. *synkrisis*)

SINCRO-/SINCRONO- *elem. comp.* „simultan, sincron(ic)". (<fr. *synchro-*, *synchrono-*, cf. gr. *synkhronos* < *khronos*, timp)

sincrociclotrón *s. n.* fazotron. (<fr. *synchrocyclotron*)

sincrofazotrón *s. n.* accelerator ciclic de particule, mai puternic decît ciclotronul, al cărui principiu de funcţionare îmbină elemente ale sincrotronului şi fazotronului. (<fr. *synchrophasotron*)

sincrolíft *s. n.* instalaţie de ridicare şi coborîre a navelor pe cală. (<*sincro-* + *lift*)

sincrón, -ă *adj.* 1. (şi *adv.*) sincronic (1). ● (despre sisteme fizice sau tehnice) care execută mai multe operaţii în acelaşi timp sau operaţii diferite cu aceeaşi frecvenţă. 2. *(inform.;* despre maşini, semnale sau informaţii) ale căror ritmuri sînt egale, multiple sau submultiple. (<fr. *synchrone*, gr. *synkhronos*)

sincrónic, -ă *adj.* 1. (despre fapte, fenomene) care există sau se petrec în acelaşi timp; simultan, concomitent; sincron. 2. (despre metode de studiu sau puncte de vedere) independent de evoluţie; static, neistoric. 3. (despre două ceasornice) care arată simultan timpuri egale. (<fr. *synchronique*)

sincronicitáte *s. f.* sincronie; sincronitate. (<engl. *synchronicity*)

sincronie *s. f.* caracterul a ceea ce este sincronic; sincronicitate. • ansamblul fenomenelor lingvistice considerate la un moment dat. (<fr. *synchronie*)

sincronism *s. n.* **1.** proprietate a unor fenomene periodice asemănătoare de a se desfășura simultan; stare a ceea ce este sincron; simultaneitate. • *(cinem.)* concordanță într-un film între înregistrările sonore și cele ale imaginilor. **2.** principiu derivat din teoria „imitației" a lui Gabriel Tarde, susținut de Eugen Lovinescu, potrivit căruia, în epoca modernă, cultura (și toate instituțiile) unui popor se dezvoltă, prin imitație și adaptare, în strînsă interdependență cu celelalte culturi. (<fr. *synchronisme*)

sincronístic, -ă *adj.* (despre scrieri cu caracter istoric) care expune și studiază evenimentele sincronic. (<germ. *synchronistisch*)

sincronitáte *s. f. (livr.)* sincronicitate. (<*sincron* + *-itate*)

sincronizá *vb. tr.* a face sincrone (două sau mai multe mișcări, fenomene etc.). • a realiza sincronismul fenomenelor periodice. • a realiza într-un film concordanța dintre imagine și sunet; a efectua montarea sincronă a benzii de imagine cu cea de sunet corespunzătoare. — *sincronizáre* s. f. (<fr. *synchroniser*)

sincronizatór *s. n.* **1.** sincronizează. **2.** ansamblu de dispozitive servind pentru sincronizarea automată a mașinilor sincrone. • dispozitiv care are rolul de a egaliza vitezele periferice ale pinioanelor cutiei de viteze, ușurînd astfel schimbarea lină a vitezelor. (după fr. *synchroniseur*)

sincronizéză *s. f.* aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică ce conține imaginea cu banda sonoră; sincronizator (1). • utilaj folosit în procesul de montaj pentru asamblarea negativului conținînd imaginea unui film în concordanță cu copia de lucru. (<fr. *synchroniseuse*)

sincronizór *s. n.* factor de ambient care poate modifica unul dintre parametrii unui bioritm. (<fr. *synchroniseur*)

SINCRONO- v. s i n c r o n-.

sincronogamie *s. f.* maturizare simultană a florilor masculе și femele pe aceeași plantă. (<fr. *synchronogamie*)

sincronologie *s. f.* studiu sub aspect istoric al dezvoltării și frecvenței asociațiilor vegetale. (<fr. *synchronologie*)

sincronoscóp *s. n.* aparat care indică dacă două fenomene periodice sînt sincrone. (<fr. *synchronoscope*)

sincrotrón *s. n.* accelerator ciclic de particule de mare putere, în care mișcarea de rotație a acestora și variația tensiunii accelératoare sînt sincronice (1). (<fr. *synchrotron*)

sindactil, -ă *adj.* care prezintă sindactilie. (<fr. *syndactyle*)

sindactilie *s. f.* malformație constînd în lipirea a două sau mai multe degete. (<fr. *syndactylie*)

sinderéză *s. f.* **1.** (în fil. medievală) facultate care face posibilă distingerea binelui de rău. **2.** *(livr.)* conștiința de sine; capacitatea de a distinge, de a face conexiuni. (<it. *sinderesi*; cf. gr. *synteresis* < *synterein*, a veghea)

SINDESM(O)- *elem. comp.* „ligament, tendon", „țesut conjunctiv". (<fr. *syndesm(o)-*, cf. gr. *syndesmos*, fișie, bandă)

sindesmítă *s. f.* inflamație a ligamentelor. (<fr. *syndesmite*)

sindesmofít *s. n.* produs de osificare a unui ligament articular. (<fr. *syndesmophyte*)

sindesmologíe *s. f.* artrologie. (<fr. *syndesmologie*)

sindesmopexíe *s. f.* operație chirurgicală pentru remedierea rupturii unui ligament. (<fr. *syndesmopexie*)

sindesmoplastíe *s. f.* refacere operatorie a unui ligament distrus. (<*sindesmo-* + *-plastie*[2])

sindesmorafíe *s. f.* sutură a unui ligament. (<engl. *syndesmorrhaphy*)

sindesmotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui ligament. (<fr. *syndesmotomie*)

sindesmóză *s. f.* legătură la distanță, prin ligamente sau membrane, a două oase. (<fr. *syndesmose*, gr. *syndesmosis*)

sindéză[1] *s. f.* împerechere a cromozomilor omologi în stadiul sinapsei, în timpul profazei meiotice. (<fr. *syndèse*, cf. gr. *syndesis*, legătură)

sindéză[2] *elem. comp.* „împerechere, conjugare, joncțiune". (<fr. *-syndèse*)

sindhi *s. n.* limbă indo-ariană vorbită în sudul Pakistanului. (<fr. *sindhi*)

sindic *s. m.* ~ *(de bursă)* = conducător al agenților de schimb ori al mijlocitorilor oficiali care prezidează asociația, corporația lor. (<fr. *syndic*)

sindicál, -ă *adj.* referitor la sindicat. (<fr. *syndical*)

sindicalism *s. n.* **1.** curent în mișcarea muncitorească de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care nega necesitatea unui partid politic al proletariatului și a luptei politice, admițînd numai lupta pentru reforme economico-sociale a muncitorilor uniți în sindicate. **2.** faptul de a milita într-un sindicat al salariaților. (<fr. *syndicalisme*)

sindicalíst, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al sindicalismului. **2.** (membru) al unui sindicat (1). (<fr. *syndicaliste*)

sindicalizá *vb.* **I.** *tr.* a organiza viața sindicală. **II.** *refl.* a se uni într-un sindicat, a forma un sindicat. — *sindicalizáre* s. f. (<*sindical* + *-iza*)

sindicát *s. n.* **1.** organizație profesională de masă care are drept scop apărarea intereselor oamenilor muncii. **2.** uniune monopolistă în cadrul căreia desfacerea mărfurilor și, uneori, achiziționarea materiilor prime se fac printr-un oficiu comun. (<fr. *syndicat*)

sindiotáctie, -ă *adj. (chim.; despre polimeri)* cu o structură ale cărei lanțuri macromoleculare prezintă dispuneri spațiale alternante. (<fr. *syndiotactique*, engl. *syndyotactic*)

sindróm *s. n.* **1.** complex de simptome care caracterizează o anumită afecțiune. **2.** *(biol.)* grup de anomalii cu o cauză comună. (<fr. *syndrome*, gr. *syndrome*, concurs, reuniune)

sinécdocă *s. f.* figură de stil constînd în restrîngerea sau lărgirea sensului unui cuvînt, folosindu-se partea pentru întreg, genul pentru specie, singularul pentru plural etc. şi invers, materia din care e făcut un lucru pentru lucrul însuşi. (<fr. *synecdoque*, lat. *synecdoche*, gr. *synekdokhe*, înţelegere simultană)

sinechíe *s. f.* *(med.)* aderenţă patologică a organelor sau a unor părţi ale acestora, în urma unor inflamaţii sau traumatisme. ● lipire a irisului de cornee sau de cristalin. (<fr. *synéchie*, engl. *synechie*, cf. gr. *synekhein*, a fi cu)

sineclíză *s. f.* *(geol.)* platformă avînd aspectul unui larg sinclinal, cu flancuri uşor înclinate. (<fr. *synéclise*)

sinecológie, -ă *adj.* referitor la sinecologie. (<fr. *synécologique*)

sinecologíe *s. f.* ramură a ecologiei care studiază asociaţiile organismelor animale sau vegetale. (<fr. *synécologie*, cf. gr. *synoikos*, care locuieşte împreună)

sinecotomíe *s. f.* *(med.)* secţionare a bridelor sau a aderenţelor. (<fr. *synéchotomie*, cf. gr. *synekos*, unit, legat)

sinéctic, -ă I. *adj.* referitor la sinectică. II. *s. f.* metodă de stimulare a diferitelor etape ale creaţiei intelectuale. (<fr. *synectique*, gr. *synektikos*, comprehensiv)

sinecúră *s. f.* slujbă, funcţie bine retribuită, care necesită o muncă minimă sau nu necesită nici o muncă. (<fr. *sinécure*, engl. *sinecure*)

sinecuríst, -ă *s. m. f.* beneficiar al unei sinecuri. (<fr. *sinécuriste*)

sine die *loc. adv.* fără o dată precisă. (<lat. *sine die*, fără o zi /hotărîtă/)

sinegór *s. m.* (la vechii greci) apărător în justiţie. ● avocat public însărcinat să apere legile împotriva reformelor propuse. (<fr. *synégore*, gr. *synegoros*)

sinemurián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al liasicului. (<fr. *sinémurien*, cf. *Sinemurum*, numele lat. al oraşului Semur — Franţa)

sine qua non *loc. adj.* (condiţie) fără care nu se poate; indispensabil, necesar. (<lat. /conditio/ *sine qua non*)

sineréză *s. f.* **1.** fuziune a două vocale într-un diftong ascendent prin transformarea primei vocale în semivocală; sinizeză, crază. **2.** separare a lichidului dintr-un gel în urma unei depozitări mai îndelungate; separare a zerului de coagul. (<fr. *synérèse*, gr. *synairesis*, apropiere)

sinergétic, -ă *adj.* sinergic. (<germ. *synergetisch*)

sinérgic, -ă *adj.* referitor la sinergie, cu unitate de acţiune; sinergetic. (<fr. *synergique*)

sinergídă *s. f.* fiecare dintre cele două celule haploide ale sacului embrionar situate deasupra oosferei. (<fr. *synergide*)

sinergie *s. f.* **1.** asociere a mai multor organe, sisteme, factori care desfăşoară activităţi simultane, avînd ca rezultat un efect de ansamblu; sinergism. **2.** (în sociologie) sinteză creatoare care modelează forţele sociale divergente. (<fr. *synergie*, gr. *synergia*, cooperare)

sinergísm *s. n.* sinergie (1). (<fr. *synergisme*)

sinestalgíe *s. f.* durere paroxistă provocată în unele afecţiuni (cauzalgie etc.) prin simpla atingere a unei zone îndepărtate de punctul dureros. (<fr. *synestalgie*)

sinestézic, -ă *adj.* referitor la sinestezie; cu caracter de sinestezie. ○ *epitete* ~*e* = epitete în care adjectivul aparţine altei sfere senzoriale decît substantivul determinat. (<fr. *synesthésique*)

sinestezíe *s. f.* **1.** percepere simultană pe cale senzorială diferită a unui stimul receptat la nivelul unui analizator; corespondenţă (II). **2.** principiu potrivit căruia senzaţiile diverse (coloristice, muzicale, olfactive etc.) îşi corespund în plan afectiv. ● tehnică literară constînd în transpunerea metaforică a datelor unui simţ în limbajul altui simţ (<fr. *synesthésie*)

sinéză *s. f.* silepsă (1). (<fr. *synesis*, reunire)

sinfázic, -ă *adj.* (despre procese periodice) care au aceeaşi fază. ○ *antenă* ~*ă* = antenă alimentată în fază cu celelalte antene ale unui sistem radiant. (<engl. *sinfazic*)

sinfibróză *s. f.* sinartroză în care suprafeţele sînt legate printr-un ţesut fibros. (<fr. *synfibrose*)

sinfonía *s. f.* *(muz.)* introducere instrumentală a unei arii; uvertură a unei opere. (<it. *sinfonia*)

sinfoniétă *s. f.* sinfonie de proporţii mai mici sau scrisă pentru o orchestră mai restrînsă. (<it. *sinfonietta*)

singaléz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Ceylon. ● *(s. f.)* limbă indo-ariană înrudită cu pali. (<fr. *cingalais*, cf. *Cingala*/Ceylon/, insulă în Oc. Indian < cuv. tamil)

singameón *s. n.* fitocenoză în care prin încrucişare iau naştere specii hibride noi. (<fr. *syngamcon*)

singámie, -ă *adj.* care prezintă singamie. (<fr. *syngamique*)

singamíe *s. f.* fuzionare a nucleelor gameţilor în procesul fecundaţiei. (<fr. *syngamie*)

singenétic, -ă I. *adj.* **1.** referitor la singeneză. **2.** (despre animale) care provine din aceeaşi linie pură; gemeni univitelini. **3.** (despre minerale) format în acelaşi timp cu roca în care se găseşte. II. *s. f.* studiu al istoricului dezvoltării asociaţiilor vegetale. (<fr. *syngénétique*)

singenézã *s. f.* **1.** *(biol.)* reproducere sexuată. **2.** stadiu în evoluţia rocilor sedimentare corespunzînd timpului de formare a sedimentelor. (<fr. *syngenèse*)

singenísm *s. n.* sentiment de solidaritate socială între membrii unui grup etnic în împrejurări care pun în pericol existenţa acestuia.

single/singl/ I. *s. n.* **1.** *(tenis)* simplu. **2.** *(muz.)* disc care conţine o singură piesă pe fiecare faţă. II. *adj. inv.* *(turism)*; despre o cameră, o cabină, un compartiment) ocupat de o singură persoană. (<engl. *single*)

singlét *s. m.* linie spectrală unică, produsă prin tranziţia unui sistem cuantic între două nivele energetice. (după fr. *singulet*)

singletón *s. n.* *(bridge)* singura carte de un anumit semn pe care o are un jucător. (<engl., fr. *singleton*)

singnát *s. m.* peşte marin cu corpul şi botul foarte alungite; acul-de-mare. (<fr. *syngnathe*)

singnatíde *s. n. pl.* familie de pești marini cuprinzînd singnatul, hipocampul etc. (<fr. *syngnathidés*)

singspiel /zíng-șpil/ *s. n.* gen de teatru muzical de tip popular, în care muzica alternează cu părțile vorbite. (<germ. *Singspiel*)

singulár, -ă I. *adj., s. n.* (categorie gramaticală) care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de lucruri etc. II. *adj.* 1. care se referă, care privește pe unul singur. ○ *(log.) judecăți ~e* = judecăți în care predicatul se enunță despre un nume individual. 2. deosebit, aparte, neobișnuit, extraordinar; unic; *(p. ext.)* bizar, original. III. *s. n. (fil.)* categorie care desemnează ceea ce aparține unui obiect sau proces, deosebindu-l de celelalte; individual (2). (<lat. *singularis*, singur, unic, izolat)

singuláre tántum *adj.* (despre un substantiv) care are numai formă de singular; defectiv de plural. (<lat. *singulare tantum*)

singularísm *s. n.* concepție metafizică potrivit căreia universul este alcătuit dintr-un singur principiu sau are o singură cauză. (<germ. *Singularismus*)

singularitáte *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este singular; unicitate; *(p. ext.)* bizarerie, ciudățenie, originalitate. (<fr. *singularité*, lat. *singularitas*)

singularizá *vb. tr., refl.* a (se) evidenția; a (se) deosebi, a (se) distinge. — *singularizáre* s. f. (<fr. *singulariser*)

singulativ, -ă I. *adj.* (în limbile slave, despre o formație derivată) care caracterizează un individ opus unui ansamblu. II. *s. n. sufix de ~* = sufix cu ajutorul căruia se formează, în unele limbi, singularul din tema de plural, care la origine era un substantiv colectiv. (<fr. *singulatif*, engl. *singulativ*)

sínic, -ă *adj.* chinez. (<engl. *sinic*, lat. *sinicus*)

siniclízá *s. f.* conjuncție. (<gr. *synoikeiosis*)

sinigrínă *s. f.* sare de potasiu extrasă din semințele de muștar negru, din hrean și ridichi. (<fr. *sinigrine*)

sinistrát, -ă *adj., s. m. f.* (persoană, regiune) care a suferit pagube însemnate în urma unei calamități (incendiu, bombardament, inundație etc.). (<fr. *sinistré*)

sinistrítáte *s. f.* caracterul a ceea ce este sinistru. (<*sinistru* + *-itate*)

SINISTRO- *elem. comp.* „sting". (<fr. *sinistro-*, cf. lat. *sinister*)

sinistrocardíe *s. f.* deplasare a inimii spre stînga, dincolo de poziția normală; levocardie. (<fr. *sinistrocardie*)

sinistrogír, -ă *adj.* care se răsucește de la dreapta spre stînga; (despre scriere) înclinat spre stînga. (<fr. *sinistrogyre*)

sinistrórs, -ă *adj.* întors de la dreapta spre stînga. (< fr., lat. *sinistrorsus*)

sinistrózá *s. f.* sindrom psihic care apare după catastrofe sau după traume psihice, implicînd pierderea capacității de muncă și inhibarea voinței. (<fr. *sinistrose*)

sinístru, -ă I. *adj.* groaznic, înspăimîntător; oribil. ● funest, criminal. II. *s. n.* dezastru, calamitate, prăpăd, urgie. (<fr. *sinistre*, lat. *sinister*)

sinizá *vb. tr., refl. (rar)* a supune acțiunii, a suferi acțiunea de sinizare. (<fr. *siniser*)

sinizáre *s. f.* expansiune a civilizației chineze în țările cu o civilizație mai puțin dezvoltată; sinizație. (<*siniza*)

sinizáție *s. f.* sinizare. (<fr. *sinisation*)

sinizézá *s. f.* sinereză (1). (<gr. *sinizesis*, contragere)

SINO- v. s i n [2] (o)-.

sinochíe *s. f.* simbioză între microorganisme și oameni, în care beneficiază și gazda. (<germ. *Synökie*)

sinodál, -ă *adj.* referitor la sinod; care emană de la un sinod; sinodic (2). (<fr. *synodal*)

sinodalitáte *s. f.* caracter, principiu sinodal. (<*sinodal* + *-itate*)

sinódic, -ă *adj.* 1. referitor la intervalul de timp în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc în mișcare. 2. sinodal. (<fr. *synodique*, gr. *synodikos*)

sinofil, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubește China, tot ceea ce aparține chinezilor. (<fr. *sinophile*)

sinofílie *s. f.* admirație față de tot ceea ce este chinez. (<fr. *sinophilie*)

sinofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște China, pe chinezi. (<fr. *sinophobe*)

sinofobíe *s. f.* ură față de tot ceea ce este chinez. (<fr. *sinophobe*)

sino-indián, -ă *adj.* referitor la China și India. (<fr. *sino-indien*)

sinológ, -ă *s. m. f.* specialist în sinologie. (<fr. *sinologue*)

sinológic, -ă *adj.* referitor la sinologie. (<fr. *sinologique*)

sinologíe *s. f.* știință care studiază istoria, limba și cultura chineză. (<fr. *sinologie*)

sinoním, -ă I. *adj.* (despre cuvinte, afixe etc.) care are același înțeles cu altul. II. *s. n.* 1. element lingvistic (cuvînt, afix, expresie etc.) echivalent ca înțeles cu altul. 2. joc care cere dezlegătorului să găsească pentru un anumit cuvînt unul sau mai multe cuvinte cu înțeles comun sau foarte apropiat. (<fr. *synonyme*, lat. *synonimus*, gr. *synonymos*)

sinonímic, -ă I. *adj.* referitor la sinonimie. ○ *derivație ~ă* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte cu sensuri apropiate ajung să desemneze în sens figurat același lucru. II. *s. f.* 1. ramură a lingvisticii care studiază sinonimele. 2. totalitatea sinonimelor unei limbi. (<fr. *synonymique*, /II/ germ. *Synonymik*)

sinonímie *s. f.* însușirea de a fi sinonim; posibilitatea înlocuirii unui cuvînt, a unei expresii etc. cu sinonimul lor. (<fr. *synonymie*)

sinonimitáte *s. f. (rar)* sinonimie. (<*sinonim* + *-itate*)

sinópe *s. n. (herald.)* culoare verde. (<lat. *sinopis*, cf. *Sinope*, oraș în Paflagonia, pe țărmul Mării Negre)

sinopsíe *s. f.* contopire a razelor vizuale pentru a forma imaginea; sinestezie vizuală (<fr. *synopsie*)

sinópsis *s. n.* 1. privire generală asupra unei științe, a unui obiect de învățământ. 2. tablou sinoptic care îmbrățișează toate părțile unei științe. 3. scurtă expunere asupra subiectului unui film, constituind schița unui scenariu. • rezumat făcut de autorul unui studiu, memoriu, articol etc. (<fr., engl., gr. *synopsis*)

sinóptic, -ă I. *adj.* care permite o privire generală. ○ *meteorologie ~ă* = ramură a meteorologiei care reprezintă și analizează mișcările de ansamblu ale atmosferei; *hartă ~ă* = hartă cu date meteorologice culese simultan în diferite localități, servind la prognozarea timpului pentru următoarele ore sau zile. II. *s. f.* metodă de lucru a meteorologiei constînd din analiza sinoptică a vremii. (<fr. *synoptique*, gr. *synoptikos*)

sinoptician, -ă *s. m. f.* specialist în meteorologia sinoptică. (<*sinoptic* + *-ian*)

sinorhidíe *s. f.* reunire a testiculelor. (<fr. *synorchidie*)

sinostóză *s. f.* fuziune a două oase. (<fr. *synostose*)

sinostózic, -ă *adj.* referitor la sinostoză. (<fr. *synostosique*)

sinovectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a sinovialei unei articulații. (<fr. *synovectomie*)

sinovérb *s. n.* problemă enigmistică ce constă din combinarea a două sinonime din care se obține un cuvînt nou, cu un alt înțeles decît cele de la care s-a pornit. (<*sin*/onim/+*verb* /2/)

sinoviál, -ă *adj.* referitor la sinovie. ○ *membrană ~ă* (și *s. f.*) = membrană seroasă din cavitatea articulațiilor și din tecile tendoanelor, care secretă sinovia. (<fr. *synovial*)

sinovialóm *s. n.* tumoare (malignă) a unei sinoviale. (<fr. *synovialome*)

sinovíe *s. f.* lichid transparent și viscos, galben, secretat de membranele sinoviale, care asigură buna funcționare a articulațiilor. (<fr. *synovie*, lat. *synovia*)

sinoviosarcóm *s. n.* sinovialom format la nivelul țesutului fibrosarcomatos. (<fr. *synovio-sarcome*)

sinovíță *s. f.* inflamație a unei membrane sinoviale. (<fr. *synovite*)

sinpetál, -ă *adj.* (despre flori, plante) cu petalele unite. (<fr. *sympétale*)

sinsemántic, -ă *adj.* (*lingv.*; despre cuvinte) care nu are sens de noțiune. (<germ. *synsemantisch*)

sinsepál, -ă *adj.* (despre flori, plante) cu sepalele unite. (<fr. *synsépale*)

sintáctic, -ă I. *adj.* referitor la sintaxă; sintaxic. II. *s. f.* sintaxă (2). (<fr. *syntactique*, gr. *syntaktikos*)

sintactician, -ă *s. m. f.* specialist în sintaxă. (<fr. *syntactician*)

sintagmátic, -ă I. *adj.* 1. referitor la sintagmă; de sintagmă. ○ *clasă ~ă* = ansamblu de termeni care au, în frază, același comportament gramatical; *raporturi ~e* = raporturi care unesc între ele diversele elemente ale unei sintagme. 2. *reguli ~e* = (în *gram.* generativă) reguli de expansiune care dau o nouă versiune unei categorii oarecare sub forma constituenților ei imediați. II. *s. f.* studiul sintagmelor. (<fr. *syntagmatique*)

sintagmatizá *vb. tr.* (*rar*) a forma o sintagmă. — *sintagmatizáre* *s. f.* (<*sintagmat*/*ic*/ + *-iza*)

sintágmă *s. f.* unitate semantico-sintactică stabilă, formată din două sau mai multe cuvinte între care există raporturi de subordonare. (<fr. *syntagme*, cf. gr. *syntagma*, ordine)

sintalitáte *s. f.* totalitatea particularităților esențiale care conferă unui grup social identitate distinctă. (<fr. *syntalité*, engl. *syntality*)

sintán *s. n.* tanant sintetic, obținut prin condensarea cu formol a derivaților sulfonați ai compușilor aromatici. (<fr. *syntan*)

sintáxă *s. f.* 1. parte a gramaticii care studiază regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze. ○ *~ poetică* = ansamblu de procedee stilistice (repetiția, interogația, invocația retorică, antiteza etc.) care, folosind topica propoziției și a frazei, sporesc expresivitatea limbii literare. 2. parte a semioticii care studiază construcțiile formale, modul în care semnele se leagă între ele; sintactică. 3. *~ decorativă* = ansamblul regulilor compoziției decorative. 4. *(inform.)* ansamblul regulilor ce descriu modul de alcătuire a programelor conexe. (<fr. *syntaxe*, cf. lat., gr. *syntaxis*, aranjament)

sintáxic, -ă *adj.* (*rar*) sintactic (I). (<fr. *syntaxique*)

sintaxonomíe *s. f.* clasificare a comunităților biologice, animale și vegetale. (<fr. *syntaxonomie*)

sinteáze *s. f. pl.* enzime care catalizează unele reacții de sinteză din organism. (<germ. *Syntheasen*)

sintepál, -ă *adj.* (despre flori, plante) cu tepalele concrescute. (<fr. *synthépale*)

sínter *s. n.* concrețiune. (<germ. *Sinter*)

sinterizá *vb. tr.* a efectua operația de sinterizare. (<*sinter* + *-iza*)

sinterizáre *s. f.* procedeu de lipire a unui material granular fără ajutorul unui liant, numai prin încălzire și, eventual, prin presare. • operație de realizare a unor piese prin încălzirea unor pulberi și presarea lor în forme speciale; concreționare. (<*sinteriza*)

sintétic, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) de sinteză; obținut prin sinteză. ○ *spirit ~* = spirit care face ușor sinteza lucrurilor; *limbă ~ă* = limbă flexionară în care raporturile gramaticale se exprimă prin atașarea afixelor la tema cuvîntului. 2. (despre produse) fabricat pe cale artificială. (<fr. *synthétique*, gr. *synthetikos*)

sintetism *s. n.* faptul, însușirea de a fi sintetic. (<fr. *synthétisme*)

sintetizá *vb. tr.* a face o sinteză, a uni prin sinteză. — *sintetizáre* *s. f.* (<fr. *synthétiser*)

sintetizatór, -oáre I. *adj.* care sintetizează. II. *s. n.* sintetizor. (<*sintetiza* + *-tor*)

sintetizór *s. n.* 1. instrument electric cu claviatură, comutatoare de filtre, posibilități de memorizare etc., avînd o largă paletă de timbre și sonorități, folosit îndeosebi în muzica electronică, ușoară și de film. 2. aparat electronic complex care permite efectuarea sintezei cuvintelor; procesor electronic care reduce redundanța semnalelor vorbirii umane în scopul

manipulării lor cu eficiență maximă în diferite sisteme. (<fr. *synthétiseur*)

sintéză *s. f.* **1.** metodă de cunoaștere care constă din recompunerea unui tot din părțile sale componente. ● reunire. ● *(concr.)* lucrare, operă care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline etc. ● *(mil.)* document de raportare a situației și informare a eșalonului superior, la sfîrșitul zilei de luptă sau al unei acțiuni. **2.** operație, metodă prin care se obține un compus chimic din elementele lui sau din compuși mai simpli. **3.** *(fiz.)* combinare a culorilor rezultate din amestecul sau din suprapunerea a două ori mai multe culori. ● recompunere a elementelor în care a fost descompusă imaginea transmisă la distanță. ○ *~a sunetelor* = a) tehnică de generare pe cale electronică a sunetelor; b) tehnică de procesare prin care se reduce redundanța semnalelor vorbirii umane. **4.** *(fil.)* unitate dialectică a laturilor contrare. ● (la Hegel) etapa finală a triadei, reprezentînd fuziunea contrariilor *(teza* și *antiteza)*. (<fr. *synthèse*, lat., gr. *synthesis*)

sintón, -ă *adj.* care prezintă sintonie. (<fr. *syntone*)

sintonie *s. f.* **1.** acord (5). **2.** caracteristică temperamentală constînd în ușurința de acomodare afectivă cu mediul ambiant. (<fr. *syntonie*)

sintonizá *vb. tr.* a realiza o sintonie; a acorda (4). — *sintonizáre* s. f. (<fr. *syntoniser*)

sinuá *vb. intr. (rar)* a se îndoi, a se încovoia, a se întortocheа. (<lat. *sinuare*)

sinucíde *vb. refl.* a-și ridica singur viața, a se omorî. — *sinucídere* s. f. (după fr. *suicider*)

sinucigáș, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care și-a luat (sau a încercat să-și ia) viața. (după fr. *suicidé*)

sinuós, -oásă *adj.* **1.** cu sinuozități; cotit. **2.** *(fig.;* despre firea, caracterul cuiva) schimbător, șovăielnic. (<fr. *sinueux*, lat. *sinuosus*)

sinuozitáte *s. f.* (și *fig.)* cotitură, curbură. (<fr. *sinuosité*)

sinus[1] *s. n.* **I. 1.** cavitate între pereții oșoși ai craniului. **2.** porțiune dilatată pe traiectul unui vas sangvin sau limfatic. **3.** *(bot.)* cavitate curbată dintre doi lobi. **II.** *(mat.)* funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea catetei opuse unghiului respectiv dintr-un triunghi dreptunghi. (<fr., lat. *sinus*)

SINUS[2]**(O)-** *elem. comp.* „cavitate, sinus". (<fr. *sinus/o/-*, cf. lat. *sinus*, adîncitură)

sinuscopíe *s. f.* examen al sinusurilor oaselor feței. (<fr. *sinuscopie*)

sinusectomíe *s. f.* suprimare chirurgicală a sinusului frontal. (<fr. *sinusectomie*)

sinusografíe *s. f.* radiografie a sinusurilor venoase cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *sinusographie*)

sinusoidál, -ă *adj.* referitor la sinusoidă; în formă de sinusoidă. (<fr. *sinusoïdal*)

sinusoídă *s. f.* **I.** curbă care reprezintă funcția sinus[1] (II) într-un sistem de coordonate rectangulare. **II.** tip de vase capilare la nivelul ficatului, al glandelor endocrine, care au un lumen neregulat și perete discontinuu. (<fr. *sinusoïde*)

sinuzál, -ă *adj.* referitor la sinus[1] (I). (<fr. *sinusal*)

sinuzíe *s. f.* asociație de animale sau de plante mai mică decît biocenoza, cu un areal limitat. (<fr. *synusie*)

sinuzítă *s. f.* inflamație a mucoasei sinusurilor craniului și a sinusului nazal. (<fr. *sinusite*)

sionísm *s. n.* mișcare naționalistă, politică și religioasă, în rîndurile burgheziei evreiești din țările europene, la sfîrșitul sec. XIX, care urmărea întemeierea unui stat evreiesc autonom în Palestina. ● *(p. ext.)* concepție a acelora care sînt pentru menținerea și apărarea statului Israel. (<fr. *sionisme*, cf. *Sion*, colină din Ierusalim)

sioníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sionismului. (<fr. *sioniste*)

sir /sör/ *s. m.* titlu dat nobililor în Anglia. ● (termen de adresare) domnule! (<engl. *sir*)

síre *s. m.* titlu cu care cineva se adresează împăraților și regilor. (<fr. *sire*)

siréně *s. f.* **I. 1.** *(mit.)* ființă fabuloasă cu cap de femeie și trup de pește sau de pasăre, care ademenea, prin cîntecele ei, pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. **2.** *(fig.)* femeie seducătoare. **II. 1.** aparat emițător de sunete de mare intensitate, cu care se dau semnalele în fabrici, în navigație etc. sau în cazuri de alarmă. **2.** aparat folosit în laborator pentru măsurarea înălțimii sunetelor. (<fr. *sirène*, lat. *sirena*)

sireniéni *s. m. pl.* ordin de mamifere erbivore acvatice, asemănătoare cetaceelor, cuprinzînd lamantinul, morsa etc. (<fr. *siréniens*)

sirenomél *s. m.* monstru care prezintă sirenomelie. (<fr. *sirénomèle*)

sirenomelíe *s. f.* malformație caracterizată prin fuzionarea membrelor inferioare; simpodie. (<fr. *sirénomélie*)

sírex *s. m.* insectă himenopteră a cărei larvă trăiește în lemnul coniferelor. (<fr., lat. *sirex*)

sirfíde *s. f. pl.* familie de muște ale căror larve sînt foarte diferite. (<fr. *syrphidés*)

siriácă *s. f.* limbă semitică veche, folosită și azi la liturghia unor biserici siriene. (<fr. *syriaque*)

sirián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Siria. ● *(s. f.)* limbă arabă vorbită în Siria. (<fr. *syrien*)

SIRING(O)- *elem. comp.* „canal", „tub", „fistulă". (<fr. *syring/o/-*, cf. gr. *syrinx, -ingos*, canal)

siringectazíe *s. f.* dilatație a glandelor sudoripare din regiunea facială. (<fr. *syringectasie*)

siringobulbíe *s. f.* formă clinică a siringomieliei, cu localizare în bulbul rahidian. (<fr. *syringobulbie*)

siringodendrón *s. m.* tulpină fosilă de sigillaria. (<fr. *syringodendron*)

siringomiélic, -ă *adj.* referitor la siringomielie. (<fr. *syringomyélique*)

siringomielíe *s. f.* boală a sistemului nervos care se manifestă prin distrugerea substanței

cenușii din măduva spinării, ducînd la pierderea sensibilității. (<fr. *syringomyélie*)

siringomielocél *s. n.* meningocel spinal asociat cu o dilatație chistică a canalului medular central. (<fr. *syringomyélocèle*)

siringotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în siringotomie. (<fr. *syringotome*)

siringotomíe *s. f.* operație chirurgicală a unei fistule. (<fr. *syringotomie*)

sírinx *s. n.* v. s y r i n x.

sírmă *s. f.* *(ant.)* mantie mare folosită în tragedia greacă de actorii care interpretau roluri de zei. ● haină lungă cu trenă la grecii antici. (<fr., gr. *syrma*)

siróco *s. n.* vînt uscat și fierbinte care bate în țările mediteraneene. (<fr. *sirocco*<cuv. ar.)

sirológ, -ă *s. m. f.* specialist în sirologie. (<germ. *Syrolog*)

sirologíe *s. f.* studiul limbii, istoriei și antichităților siriene. (<germ. *Syrologie*)

siróp *s. n.* soluție de zahăr în apă sau în suc de fructe ori de plante, care servește la pregătirea dulciurilor și a unor medicamente. ● băutură răcoritoare preparată din soluția de mai sus cu sifon. (<fr. *sirop*)

siropá *vb. tr.* a îmbiba, a amesteca cu sirop. (<*sirop*)

siropáre *s. f.* acțiunea de a siropa. ● defect la fabricarea marmeladei, constînd în curgerea siropului din ea. (<*siropa*)

siropós, -oásă *adj.* cu consistența și gustul siropului. ● *(fig.)* dulceag, sentimental; facil, plictisitor. (după fr. *sirupeux*)

sirtáki *s. n.* dans grecesc. (<fr., gr. *sirtaki*)

SIRTIDO- *elem. comp.* „banc de nisip”. (<fr. *syrtido-*, cf. gr. *syrtis, -idos*, nisipuri mișcătoare)

sirtidofíl, -ă *adj.* care crește pe bancuri de nisip. (<fr. *syrtidophile*)

sirtidofíte *s. f. pl.* plante sirtidofile. (<fr. *syrtidophytes*)

sirvéntă *s. f.* poezie proprie trubadurilor, cu conținut războinic, satiric sau moralizator. (<fr. *sirvente*)

sisál *s. m.* plantă textilă tropicală cu fibre foarte rezistente, din care se confecționează sfori, frînghii, cabluri etc. ● material textil făcut din fibrele acestei plante. (<fr. *sisal*, cf. *Sisal*, port în Yucatan /America Centrală/)

sisífic, -ă *adj.* (despre muncă) care cere eforturi îndelungate, istovitoare și zadarnice. (după germ. *Sisyphusarbeit*, cf. *Sisif*, rege mitologic al Corintului, supus la o caznă perpetuă)

sisítie *s. f.* *(ant.;* în Creta) masă comună la care participau toți cetățenii. (<fr. *syssitie*, gr. *syssitia*)

sismoterapíe *s. f.* v. s e i s m o t e r a p i e.

sissonne /si-són/ *s. n.* *(coregr.)* săritură de pe ambele picioare, efectuată după un plié, cu aterizare pe un picior. (<fr. *sissonne*)

sistá *vb. tr., refl.* a (se) opri, a (se) întrerupe, a (se) suspenda (o lucrare, o acțiune). — *sistáre* s. f. (<germ. *sistieren*)

sistázĭă *s. f.* **1.** *(ant.)* subdiviziune a armatei grecești. **2.** *(ret.)* aranjare a cuvintelor în frază. ● expunere metodică a faptelor într-un discurs. (<fr. *systase*, gr. *systasis*)

sistém *s. n.* **1.** ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) aflate într-o relație structurală, de interdependență și interacțiune reciprocă, formînd un tot organizat. **2.** *(anat.)* grupare morfologică și funcțională unitară de organe sau de structuri. **3.** *(biol.)* ansamblu de elemente aflate în interacțiune. ● *(geol.)* succesiune de straturi care corespunde aceleiași perioade; *(min.)* ~ *cristalin* = ansamblu de forme de bază. ● ~ *sonor* = totalitatea sunetelor folosite în practica muzicală. **4.** ansamblu ordonat care apare ca rezultat al unei clasificări. ○ ~ *solar* = ansamblu de corpuri cerești în care intră Soarele, planetele cu sateliții lor, planetoizii și cometele periodice; ~ *periodic al elementelor* = sistem de clasificare a elementelor chimice după proprietățile lor (masă atomică, număr de ordine); ~ *de ecuații* = grup de mai multe ecuații cu aceleași necunoscute; ~ *tehnic* = ansamblu de corpuri fizice compus, cel puțin în parte, din corpuri solide și folosit în tehnică; ~ *de unități* = ansamblu de unități de măsură format dintr-un număr restrîns de unități fundamentale; ~ *audio* = combină muzicală. **5.** mod de organizare a unui proces, a unei operații, activități etc.; metodă de lucru, fel de a lucra. **6.** ~ *informațional* = ansamblu de procedee și mijloace de adunare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor etc.; ~*ul științelor* = totalitate a disciplinelor științifice, cuprinzînd ansamblul cunoștințelor teoretice ale oamenilor într-o anumită etapă istorică. **7.** *(fam.)* mijloc ingenios. (<fr. *système*, lat., gr. *systema*)

sistemátic, -ă **I.** *adj.* **1.** făcut după un anumit sistem. **2.** (și *adv.*) potrivit unui plan chibzuit dinainte; organizat. **II.** *s. f.* știința identificării și clasificării organismelor vegetale și animale, în special în funcție de relațiile filogenetice și de evoluție. v. t a x o n o m i e. (<fr. *systématique*, lat. *systematicus*, gr. *systematikos*)

sistematicián, -ă *s. m. f.* specialist în sistematică. (<fr. *systématicien*)

sistematizá *vb. tr.* **1.** a aranja, a clasa (ceva) după un (într-un) anumit sistem. **2.** a construi și înfrumusețа un oraș prin lucrări edilitare. (<fr. *systématiser*)

sistematizánt, -ă *adj.* care sistematizează. (<*sistematiza* + *-ant*)

sistematizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei; aranjare, clasare după un anumit sistem. **2.** disciplină privind amenajarea științifică a teritoriului, a localităților urbane și rurale. (<*sistematiza*)

sistémic, -ă *adj.* referitor la sistem; cu caracter de sistem. (<fr. *systémique*, engl. *systemic*)

sistemicitáte *s. f.* caracter sistemic. (<*sistemic* + *-itate*)

sístil *s. n.* *(arhit.)* intercolonament egal cu doi diametri de coloană (patru module). (<fr. *systyle*)

sistolă *s. f.* **1.** contracția periodică, ritmică a mușchiului cardiac, însoțită de impingerea sîngelui din inimă în artere. **2.** fază de contractare a vacuolelor pulsatile, la alge. (<fr. *systole*, lat., gr. *systolc*, contracție)

sistólic, -ă *adj.* referitor la sistolă. (<fr. *systolique*)

-sistolie *elem. comp.* „sistolă". (<fr. *-systolie*, cf. gr. *systolc*, contracție)

sístru *s. n.* instrument muzical la vechii egipteni și sumero-babilonieni, format dintr-o bară curbată prevăzută cu un miner și cîteva lame vibrante, care produceau sunetul prin lovire. (<fr. *sistre*, lat. *sistrum*)

sit *s. n.* **1.** peisaj considerat din punctul de vedere al aspectului său pitoresc. **2.** configurație proprie unui anumit teritoriu, păstrat în forma sa naturală. ○ *~ arheologic* = loc în care se efectuează săpături. **3.** *(biol.)* cea mai mică unitate a unei gene care poate suferi o mutație sau o recombinare. (<fr., engl. *site*, lat. *situs*, amplasament)

sit-in *s. n.* manifestație nonviolentă constînd în aceea că demonstranții se așază pe pămînt, ocupînd locuri publice. (<engl. *sit-in*)

SITIO- v. s i t o-.

sitiofobie *s. f.* v. s i t o f o b i e.

sitiologie *s. f.* v. s i t o l o g i e.

sitiomanie *s. f.* v. s i t o m a n i e.

SITO-/SITIO- *elem. comp.* „hrană, nutriție, aliment". (<fr. *sito-*, *sitio-*, cf. gr. *sition*)

sitofil, -ă *adj.* (despre insecte) care caută produsele alimentare înmagazinate pentru hrană. (<fr. *sitophile*)

sitofobie *s. f.* teamă patologică de mîncare, simptom în unele boli mintale. — var. *sitiofobie* s. f. (<fr. *sitiophobie*)

sitologie *s. f.* știință care are ca obiect studiul alimentelor. — var. *sitiologie* s. f. (<fr. *sitiologie*)

sitomanie *s. f.* manie morbidă de a mînca continuu. — var. *sitiomanie* s. f. (<fr. *sitiomanie*)

sitométru *s. n.* instrument elementar pentru măsurarea unghiurilor verticale. (<fr. *sitomètre*)

sitosteról *s. m.* sterol conținut în boabele de grîu, care, prin iradiere, se transformă într-o substanță asemănătoare vitaminei D. (<fr. *sitostérol*)

sitotropism *s. n.* tropism cauzat de un excitant de nutriție. (<fr. *sitotropisme*)

situá *vb.* **I.** *refl.* a ocupa un anumit loc într-o ordine; *(p. ext.)* a lua o atitudine, a acționa de pe o anumită poziție. **II.** *tr.* a așeza într-un anumit loc. — *situáre* s. f. (<fr. *situer*, lat. *situare*)

situáție *s. f.* **1.** stare, poziție, așezare, ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o țară, un popor etc. din punct de vedere economic, politic și social. ○ *a fi la înălțimea ~i* = a corespunde pe deplin unei sarcini încredințate. ● loc, stare pe care o are cineva în viața socială. ● stare a unei persoane în raport cu condiția sa (economică, socială etc.) sau cu interesele sale; avere. ○ *~ limită* = situație excepțională, extremă, aparent fără ieșire, care impune hotărîri radicale. **2.** dare de seamă, raport (asupra unei stări de fapt, a unui inventar etc.). **3.** așezare, poziție a unei localități, a unui teren etc.; situare. — var. *situațiune* s. f. (<fr. *situation*)

situațional, -ă *adj.* referitor la o anumită situație; legat de o circumstanță. (<engl. *situational*)

situaționism *s. n.* curent ideologic anarhist, care se vrea internațional, îndreptat împotriva structurilor actuale ale societății. (<fr. *situationnisme*)

situaționíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al situaționismului. (<fr. *situationniste*)

situațiúne *s. f.* v. s i t u a ț i e.

sítulă *s. f. (arheol.)* vas de metal, ca o căldărușă tronconică, prevăzut cu o toartă mobilă deasupra și folosit la scos apă. (<lat. *situla*)

sivapitée *s. m.* specie de maimuță fosilă din neozoic. (<fr. *sivapithèque*)

sixpartít, -ă *adj. (livr.)* compus din șase părți sau elemente. ○ *(arhit.) boltă ~ă* = boltă alcătuită din trei arce ogivale.

síxtă *s. f.* a șasea poziție de apărare la scrimă. (<fr. *sixte*, cf. lat. *sextus*, al șaselea)

sizigiál, -ă *adj.* referitor la sizigie, de la sizigii. (<fr. *syzygial*)

sizígie *s. f.* conjuncție sau opoziție a Lunii cu Soarele, corespunzînd fazelor de Lună nouă sau plină, precum și amplitudinii maxime a mareelor. (<fr. *syzygie*, cf. gr. *syzygia*, unire)

sîrb, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Serbia. ● *(s. f.)* limbă slavă din grupul de sud vorbită în Serbia. (<fr. *serbe*)

skal *s. n.* v. s c a i.

skarn *s. n.* rocă de contact alcătuită din silicați bine cristalizați. (<germ. *Skarn*<cuv. scand.)

skate-board /schéit-bord/ *s. n.* sport care constă din alunecarea pe o placă pe patru rotile, folosind terenurile asfaltate, aleile din parcuri etc. (<engl. *skate-board*)

skáting *s. n.* v. s c h e t i n g.

skeet /schit/ *s. n.* probă de tir constînd din ochirea unor talere aruncate dintr-un șanț. (<engl. *skeet*)

skeetíst, -ă /schi-/ *s. m. f.* sportiv participant la proba de skeet. (<*skeet* + *-ist*)

skeletípie *s. f.* v. s c h e l e t i p i e.

skeletón *s. n.* v. s c h e l e t o n.

skenítă *s. f.* inflamație a glandelor parauretrale feminine. (<fr. *skénite*)

skeptofilaxíe *s. f.* v. s c h e p t o f i l a x i e.

sklagrafíe *s. f.* v. s c h i a g r a f i e.

sklagrámă *s. f.* v. s c h i a g r a m ă.

sklaseóp *s. n.* v. s c h i a s c o p.

sklascopíe *s. f.* v. s c h i a s c o p i e.

sklatrón *s. n.* v. s c h i a t r o n.

skídiving *s. n.* sport asemănător parașutismului, de care se deosebește prin (un minut de) cădere liberă ce precede deschiderea parașutei, timp în care mai mulți parașutiști se adună într-o formație stelară. (<engl. *skidiving*)

skiffle /skifl/ *s. n. (muz.)* stil apărut în anii '50 prin îmbinarea elementelor de jaz tradițional și rock and roll incipient cu maniera country. (<amer. *skiffle)*

sklerón *s. n.* aliaj ușor și dur pe bază de aluminiu. (<germ. *Skleron)*

slálom *s. n.* **1.** *(schi)* coborîre a unei pante în zigzag cu trecerea obligatorie prin anumite puncte dinainte stabilite. **2.** cursă de schi disputată pe un astfel de parcurs. ○ *~ nautic* = sport practicat pe caiace sau pe canoe, de una sau două persoane, ori între echipe, fiecare formată din trei ambarcațiuni, pe cursurile repezi ale apelor de munte, presărate cu praguri, virtejuri etc. **3.** probă de conducere auto pe un parcurs sinuos, comportînd o serie de viraje. (<fr. *slalom*<cuv. norv.)

slalomá *vb. intr. (rar)* a efectua un parcurs în slalom. (<fr. *slalomer)*

slalomíst, -ă *s. m. f.* **1.** schior participant la un slalom. **2.** *(fig.)* șofer care conduce mașina în zigzag. (<it. *slalomista)*

slang /sleng/ *s. n.* **1.** ansamblu de cuvinte și expresii de origine populară pe care englezii le folosesc în vorbirea curentă. **2.** argou englez al unei meserii, al unui grup social. (< engl. *slang)*

slap /slep/ *s. n. (muz.)* efect sonor obținut prin lovirea coardelor contrabasului de gîtul instrumentului. (<engl. *slap)*

slapping /slép-ing/ *s. n. (muz.)* manieră de execuție la contrabas, caracterizată prin folosirea efectului slap. (<engl. *slapping)*

slapstik /slép-stic/ *s. n.* specie de comedie cinematografică, bazată pe gaguri ieftine. (<engl. *slapstik)*

slargándo *adv. (muz.)* încetinind. (<it. *slargando)*

slav, -ă *adj., s. m. f.* (individ) care aparține unei comunități de triburi din marea familie a popoarelor de limbă indo-europeană, grupul satem. ○ *limbi ~e* = ansamblu de limbi indo-europene, vorbite de slavi, în Europa de est și centrală. ● *(s. f.) ~a veche* = limba slavilor din estul Peninsulei Balcanice. (<fr. *slave)*

slavísm *s. n.* **1.** cuvînt, expresie sau construcție împrumutate dintr-o limbă slavă și neasimilate. **2.** panslavism. (<germ. *Slawismus*, fr. *slavisme)*

slavíst, -ă *s. m. f.* specialist în slavistică. (<germ. *Slawist*, fr. *slaviste)*

slavístică *s. f.* totalitatea disciplinelor care studiază limbile, literaturile, cultura și istoria popoarelor slave. (<germ. *Slawistik*, fr. *slavistique)*

slavitáte *s. f. (livr.)* caracter slav. (<*slav* + *-itate)*

slavizá *vb. refl., tr.* a deveni, a face pe cineva să devină slav prin limbă și obiceiuri; a da un aspect, un caracter slav. — *slavizáre* s. f. (<fr. *slaviser)*

slavofil, -ă **I.** *adj.* favorabil slavilor. **II.** *s. m. f.* partizan al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. (<fr. *slavophile)*

slavofób, -ă **I.** *adj.* potrivnic slavilor. **II.** *s. m. f.* adversar al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. (<fr. *slavophobe)*

slavofón, -ă *adj., s. m. f.* (vorbitor) de limbă slavă. (<fr. *slavophone)*

slavón, -ă *adj.* referitor la slavi, care aparține slavilor. ● *(s. f.)* limbă literară dezvoltată din vechea slavă. ● (despre caractere grafice) chirilic. (<fr. *slavon)*

slavonísm *s. m.* **1.** element lingvistic de origine slavonă pătruns în altă limbă și neasimilat de către aceasta. **2.** influența slavonă asupra limbii, literaturii și culturii unui popor. (<*slavon* + *-ism)*

sléding *s. n.* mașină de recoltat bumbacul. (<germ. *Sleding)*

sleeping-car /slíping-/ *s. n.* vagon de dormit. (<engl. *sleeping-car)*

sléming *s. n. (mar.)* fenomen de rezonanță între oscilația navei și cea a valurilor, care se manifestă printr-un impact puternic între fundul acesteia și apă. (<engl. *slamming)*

slimline /slím-lain/ *s. n.* conductă rezistentă, din beton armat cu fibre din sticlă, pentru sistemele de canalizare și transportul apei la suprafață. (<engl. *slimline)*

sling *s. n.* dispozitiv format din benzi de fibre vegetale sau sintetice servind la pachetajul mărfurilor în unități mai mari, pentru a fi mai ușor manevrate pe nave. (<engl. *sling)*

slip[1] *s. n.* chiloți de baie foarte scurți. (<engl. *slip)*

slip[2] *s. n.* plan înclinat servind pentru lansarea la apă a hidroavioanelor. ● plan înclinat cu care se trag la uscat vasele pentru reparație. ● porțiune din pupa unui pescador, curbată și înclinată pentru a permite manevrarea traulului în bune condiții. (<engl. *slip)*

slogán *s. n.* formulă concisă și ușor repetabilă, folosită cu scop publicitar sau de propagandă politică. (<fr., engl. *slogan)*

slops *s. n.* produs petrolier de calitate inferioară, care, pentru a putea fi folosit, necesită o prelucrare. (<fr., engl. *slops*, germ. *Slops)*

sloughi /slú-gi/ *s. m.* ogar arab, bun vînător, energic și iute, cu blana de culoarea nisipului. (<fr. *sloughi*, cf. ar. *slugi)*

slovác, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Slovacia. ● *(s. f.)* limbă slavă vorbită în Slovacia. (<fr. *slovaque)*

slovén, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Slovenia, republică în Peninsula Balcanică. ● *(s. f.)* limbă slavă meridională vorbită de sloveni. (<fr. *slovène)*

slow /slou/ *s. n.* dans modern, cu mișcare lentă; melodia corespunzătoare. (<engl. *slow)*

slow-fox *s. n.* dans modern mai lent decît foxtrotul; melodia corespunzătoare. (<engl. *slowfox)*

slum /slam/ *s n.* casă mizeră, insalubră. ● *(pl.)* cartier de case mizere și insalubre în ghetourile din S.U.A. (<engl. *slum)*

slumpflație *s. f.* regres economic într-o perioadă de inflație. (<engl. *slumpflation* < *slump*, prăbușire)

slup *s. n.* velier mic cu un singur arbore și două vele, fără bompres. (<engl. *sloop*)

smalt *s. n.* **1.** sticlă colorată în albastru de oxidul de cobalt. **2.** nume dat culorilor folosite în heraldică. (<fr. *smalt*, it. *smalto*)

smaltină *s. f.* arseniură naturală de cobalt, folosită pentru a colora porțelanul, sticla și emailul. (<fr. *smaltine*)

smaragdín, -ă *adj.* de culoarea verde a smaraldului. (<fr. *smaragdin*)

smaráld *s. n.* varietate verde, transparentă de beril, piatră prețioasă valoroasă. (<it. *smaralde*)

smash *s. n.* v. s m e ș.

smécție, -ă *adj.* (despre substanțe) care are proprietatea de a scoate grăsimile. (<fr. *smectique*)

smégmă *s. f.* secreție albicioasă, păstoasă a glandelor prepuțului și ale clitorisului. (<fr. *smegma*, cf. gr. *smegma*, săpun)

smeș *s. n.* *(tenis, tenis de masă, volei)* lovitură puternică ce întoarce o minge înaltă în terenul adversarului. — scris și *smash*. (<engl. *smash*)

smeșá *vb. intr.* a face un smeș. (<fr., engl. *smasher*)

smithsonít *s. n.* carbonat natural de zinc, folosit ca minereu de zinc sau la confecționarea unor obiecte de podoabă. (<fr., engl. *smithsonite*, cf. *Smithson*, chimist engl.)

smóching *s. n.* costum bărbătesc, de gală, cu o croială specială, avînd reverele hainei și dunga laterală a pantalonilor din mătase. (<fr., engl. *smoking*)

smog *s. n.* ceață deasă, poluată, amestecată cu fum, în regiunile puternic industrializate. (<engl. *smog*)

smorzándo /-ţan-/ *adv. (muz.)* diminuînd treptat intensitatea. (<it. *smorzando*)

snack-bar /snéc-bar/ *s. n.* local unde se servesc mîncăruri ușoare, consumate adesea în picioare la un gheridon sau o tejghea; bufet expres. (<engl. *snack-bar*)

snaip *s. n.* ambarcație de sport cu vele, avînd construcția corpului netedă. (<engl. *snipe*)

snob, -oábă *s. m. f.* cel care admiră fără rezervă tot ceeea ce este la modă. (<fr., engl. *snob*)

snobá *vb. tr. (rar)* a trata de sus, a încerca să domine prin situația sa, prin ușurința exprimării etc. (<fr. *snober*)

snobísm *s. n.* atitudine, conduită de snob; admirație nefirească și fără discernămînt pentru tot ceea ce este la modă. (<fr. *snobisme*)

sobrietáte *s. f.* **1.** însușirea a ceea ce este sobru; simplitate, concizie. **2.** cumpătare, moderație, măsură; temperanță. (<fr. *sobriété*, lat. *sobrietas*)

sóbru, -ă *adj.* **1.** lipsit de ornamente de prisos; simplu. **2.** care păstrează măsura; cumpătat, moderat, echilibrat, ponderat. (< fr. *sobre*, lat. *sobrius*)

soccer /sócăr/ *s. n.* variantă a jocului de fotbal în care folosirea mîinilor este complet interzisă. (<engl. *soccer*)

socerál, -ă *adj. (rar)* de soacră. (cf. it. *suocera*, soacră)

sociábil, -ă *adj.* (despre oameni) capabil să trăiască în societate. ● prietenos, apropiat, comunicativ. (<fr. *sociable*, lat. *sociabilis*)

sociabilitáte *s. f.* **1.** însușire, capacitate a oamenilor de a trăi în societate. ● comunicativitate. **2.** *(biol.)* mod de grupare a indivizilor unei specii vegetale în cadrul unui habitat. (<fr. *sociabilité*)

socializá *vb. tr.* a adapta un individ, în special un copil, la viața de grup. — *socializáre* s. f. (după fr. *socialiser*)

social, -ă *adj.* **1.** referitor la societate, caracteristic societății. **2.** creat de societate; care este produsul unei activități desfășurate în comun. **3.** propriu unui anumit tip de societate; legat de apartenența la o anumită clasă a societății. (<fr. *social*, lat. *socialis*)

social-darwinism *s. n.* darwinism social. (<rus. *sofial-darvinizm*)

social-darwinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al social-darwinismului. (<rus. *sofial-darvinist*)

social-democrát, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al social-democrației. (<fr. *social-démocrate*)

social-democratísm *s. n.* ideologia și tactica social-democrației. (<rus. *sofial-demokratizm*)

social-democrație *s. f.* curent ideologic și politic de orientare marxistă de la sfîrșitul sec. XIX, care susținea interesele muncitorimii, pe baza căruia s-au format partidele socialiste; socialism de tendință reformistă. (<fr. *social-démocratie*)

socialism *s. n.* **1.** formațiune social-economică întemeiată pe proprietatea colectivă asupra mijloacelor de producție și de schimb, ca urmare a desființării claselor sociale. **2.** concepție social-politică care susține îngrădirea proprietății private. ○ ~ (sau *comunism*) *științific* = parte constitutivă a marxism-leninismului, care studiază structura și dinamica proceselor trecerii de la orînduirea capitalistă la cea comunistă; ~ *utopic* = ansamblu al concepțiilor premarxiste care susțineau necesitatea socialismului, dar nu cu argumente științifice, ci „raționale" și morale. **3.** ansamblu de doctrine ale partidelor de stînga nemarxiste. (<fr. *socialisme*)

socialíst, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al socialismului. **2.** (partid) care urmărește să instaureze socialismul; (membru) al unui partid socialist. (<fr. *socialiste*)

socialitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este social. (<fr. *socialité*)

socializá *vb.* **I.** *tr.* a trece în proprietate socialistă mijloace de producție și alte bunuri. **II.** *refl.* (despre muncă, producție) a dobîndi caracter social prin socializare (2). (<fr. *socialiser*)

socializánt, -ă *adj. (rar)* care tinde să transforme proprietatea privată în proprietate socială. (<fr. *socialisant*)

socializáre *s. f.* **1.** faptul de a (se) socializa. **2.** trecere a mijloacelor de producție și a altor

bunuri din proprietatea privată în proprietate socialistă. 3. proces prin care, datorită dezvoltării forțelor de producție, în special a marii industrii mecanizate, și în urma concentrării și centralizării capitalului, munca și producția capătă un caracter social. ● proces de devenire a unei individualități umane ca ființă socială. (<*socializa*)

socialmênte *adv.* sub raport social. (<it. *socialmente*, fr. *socialement*)

social-șovinism *s. n.* varietate a oportunismului, constînd în sprijinirea de către social-democrație a politicii imperialiste a guvernului capitalist din propria țară. (<rus. *sofial-șovinizm*)

social-șovinist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al social-șovinismului. (<rus. *sofial-șovinist*)

sociativ, -ă *adj. complement circumstanțial* ~ = complement circumstanțial care arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul ori complementul direct în realizarea unei acțiuni; *propoziție circumstanțială* ~*ă* = propoziție circumstanțială care îndeplinește în frază rol de complement circumstanțial sociativ. (<fr. *sociatif*)

sociatrie *s. f.* psihiatrie socială. (<fr. *sociatrie*)

sociație *s. f.* mică „societate" de plante, care prezintă specii particulare dominante, datorită unor modificări locale de mediu. (<fr. *sociation*, lat. *sociatio*)

societál, -ă *adj.* referitor la societate, care aparține unor largi grupuri sociale. (<engl. *societal*)

societár, -ă *s. m. f.* 1. membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale; actor care primește o cotă-parte din veniturile teatrului. 2. cel care deține acțiuni emise de o societate anonimă; acționar. (<fr. *sociétaire*)

societáte *s. f.* 1. ansamblu unitar, sistem organic închegat de relații între oameni, istoricește determinate, al căror fundament îl constituie relațiile de producție. ● formațiune social-economică. 2. asociație de persoane organizată potrivit unui anumit scop. 3. categorie socială; cerc limitat de oameni (mai ales din clasele privilegiate). ● anturaj; tovărășie, companie. 4. asociație între oameni de afaceri alcătuită pe baza unor investiții de capital social și în vederea unor profituri comune. 5. organizație cu caracter (inter)național, obștesc etc. care are drept scop promovarea unor idei sau acțiuni de interes general. (<fr. *société*, lat. *societas*)

socinián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al socinianismului. (<fr. *socinien*)

socinianism *s. n.* doctrină protestantă din sec. XVI care nega trinitatea și divinitatea lui Cristos. (<fr. *socinianisme*, cf. *Socin*, protestant it.)

SOCIO- *elem. comp.* „societate". (<fr. *socio-*, cf. lat. *socius*, tovarăș)

socioafectiv, -ă *adj.* referitor la latura motivațional-afectivă a relațiilor interpersonale și sociale. (<*socio-* + *afectiv*)

socioanalíst, -ă *s. m. f.* specialist în socioanaliză. (<fr. *socioanalyste*)

socioanalíză *s. f.* studiu al rezultatelor unor tehnici sociometrice. (<fr. *socioanalyse*)

sociobiologíe *s. f.* direcție în știința contemporană având ca obiect studiul sistematic al bazei biologice a tuturor compartimentelor sociale, analiza societăților animale, structura populației acestora etc. (<engl. *sociobiology*)

sociocéntric, -ă *adj.* referitor la sociocentrism. (<*sociocentr*/*ism*/ + *-ic*)

sociocentrísm *s. n.* tendința de a considera socialul superior individualului; sociomorfism. (<*socio-* + *centrism*)

sociocognitiv, -ă *adj.* referitor la aspectul social al proceselor cognitive. (<*socio-* + *cognitiv*)

socioculturál, -ă *adj.* referitor la particularitățile culturale (tradiții, moravuri, mentalitate etc.) ale unui grup social. (<fr. *socioculturel*, engl. *sociocultural*)

sociodramátic, -ă *adj.* referitor la sociodramă. (<fr. *sociodramatique*)

sociodrámă *s. f.* improvizație dramatică dată de membrii unui grup social, folosită ca metodă de investigație sociometrică și de psihoterapie. (<fr. *sociodrame*, engl. *sociodrama*)

socioeconómic, -ă *adj.* referitor la societate, definită în termeni economici. (<fr. *socio-économique*, engl. *socioeconomic*)

socioeducativ, -ă *adj.* referitor la educația colectivă. (<fr. *socio-éducatif*)

sociogenéză *s. f.* 1. procesul de trecere de la hoarda primitivă a antropoizilor la societatea umană. 2. denumire dată factorilor psihogeni de ordin social, care provoacă boli psihice. (<fr. *sociogenèse*)

sociogeográfic, -ă *adj.* referitor la geografia socială. (<fr. *sociogéographique*)

sociogónic, -ă *adj.* referitor la sociogonie. (<fr. *sociogonique*)

sociogonie *s. f.* totalitatea miturilor, teoriilor etc. referitoare la geneza și dezvoltarea societății. (<fr. *sociogonie*)

sociografie *s. f.* 1. observare, înregistrare și descriere a societăților ca formațiuni istorice concrete. 2. curent empirist în sociologie, pe care o reduce la simpla descriere, în afara oricăror concluzii teoretice. 3. disciplină sociologică empiristă, descriptivă; ramură a sociologiei care studiază influența condițiilor locale asupra formării tipurilor sociale. (<fr. *sociographie*)

sociográmă *s. f.* metodă sociologică de reprezentare grafică, pe bază de teste sociometrice, a relațiilor existente între membrii unui microgrup. ● reprezentare grafică a evoluției unui fenomen social. (<fr. *sociogramme*)

sociolect *s. n.* varietate socială a unei limbi, folosită de un individ în procesul comunicării într-un anumit context sociolingvistic; dialect social. (<fr. *sociolecte*)

sociolingvíst, -ă *s. m. f.* specialist în sociolingvistică. (<fr. *sociolinguiste*)

sociolingvístic, -ă I. *adj.* referitor la sociolinvgistică. II. *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază relațiile dintre limbă, cultură și societate. (<fr. *sociolinguistique*, engl. *sociolinguistic*[*s*])

sociológ, -ă *s. m. f.* specialist în sociologie. (<fr. *sociologue*)

sociológic, -ă *adj.* referitor la sociologie, de sociologie. (<fr. *sociologique*)

sociologíe *s. f.* 1. știință care studiază societatea omenească și legile dezvoltării ei. ○ *~a artei* = ramură a sociologiei care se ocupă cu studierea fenomenului artistic ca fenomen social. 2. *(biol.)* studiul asocierii organismelor. ○ *~ vegetală* = fitosociologie. 3. *~a limbajului* = disciplină sociologică care folosește faptele de limbă ca indici ai delimitărilor sociale. (<fr. *sociologie*)

sociologísm *s. n.* orientare ideologică ce tinde să subordoneze sociologiei cercetarea întregii realități sociale. ○ *~ vulgar* = denumire generică pentru diferite forme de interpretare simplistă a fenomenelor culturii spirituale, constînd în ignorarea specificității și relativei independențe a suprastructurii față de baza economico-socială. (<fr. *sociologisme*)

sociologíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sociologismului. (<fr. *sociologiste*)

sociologizá *vb. intr.* a interpreta unele fenomene sau procese de pe pozițiile sociologismului. — *sociologizáre* s. f. (<fr. *sociologiser*)

sociologizánt, -ă *adj.* care sociologizează; care exagerează importanța sociologiei. (<fr. *sociologisant*)

sociométric, -ă *adj.* referitor la sociometrie. (<fr. *sociométrique*)

sociometríe *s. f.* ansamblu de procedee utilizate pentru măsurarea unor elemente de psihologie socială a grupurilor mici, care permit cunoașterea structurii latente a grupului și, în anumite limite, o terapie socială a microgrupurilor anormal constituite. (<fr. *sociométrie*)

sociomórfic, -ă *adj.* referitor la sociomorfism. (<*sociomorf/ism/* + *-ic*)

sociomorfísm *s. n.* sociocentrism. (<fr. *sociomorphisme*)

sociomorfologíe *s. f.* sociologie descriptivă. (<*socio-* + *morfologie*)

socioním *s. n.* nume de comunități etnice. (<fr. *socionyme*)

sociopát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de sociopatie. (<engl. *sociopathic*)

sociopatíe *s. f.* tulburare de comportament având drept cauză deficiențele educației într-un mediu social nefavorabil. (<fr. *sociopathie*)

socioprofesionál, -ă *adj.* referitor la un grup social în relație cu sectorul și nivelul economic care îl caracterizează. (<fr. *socioprofessionnel*)

sociopsihiatríe *s. f.* domeniu al psihiatriei care studiază acțiunea patogenă a mediului asupra vieții psihice. (<engl. *sociopsychiatry*)

socioráma *s. f. (rar)* ciclu de emisiuni radiofonice sau tv. pe teme de sociologie. (< *socio-* + *-rama*[2])

sociosféră *s. f.* psihosferă. (<*socio-* + *-sferă*[2])

socioștiință *s. f.* ramură a sociologiei generale; știință socială. (<*socio-* + *știință*)

socioterapeútic, -ă I. *adj.* referitor la socioterapeutică; socioterapic. II. *s. f.* socioterapie. (<*socio-* + *terapeutic*)

socioteráple, -ă *adj.* socioterapeutic. (<fr *sociotherapique*)

socioterapíe *s. f.* ansamblu de tehnici psihoterapeutice care urmăresc a înlătura tulburările afective și de comportament ale unui individ prin utilizarea judicioasă a relațiilor umane stabilite cu membrii grupului social din care face parte; socioterapeutică. (<fr. *sociothérapie*)

sociotíp *s. n.* tip biopsihic specific unei comunități sociale, realizat prin procesul de educație complexă a componenților ei. (< *socio-* + *-tip*[2])

socioumán, -ă *adj.* referitor la societatea umană. (<*socio-* + *uman*)

sóclu *s. n.* 1. partea de jos a unei clădiri, a unui grilaj etc. 2. suport, postament care susține o coloană, o statuie etc. ○ *~ continental* = zonă a uscatului afundată cu pantă lină sub apele mării pînă la adîncimea de circa 200 m. 3. partea metalică a unui bec electric, care se fixează în dulie. ○ *~ de tub electronic* = piesă de material izolant servind ca suport pentru tuburile electronice și având mai multe contacte, pentru asigurarea conexiunii electrice între electrozii tubului și circuitul electronic aferent. (<fr. *socle*)

socrátic, -ă *adj.* propriu lui Socrate; care amintește de Socrate sau de doctrina lui. ○ *școli ~e* = denumire generică dată unor școli filozofice grecești întemeiate de discipoli ai lui Socrate. (<fr. *socratique*, cf. *Socrate*, filozof antic gr.)

socratísm *s. n.* orientare a gîndirii filozofice spre subiect, spre om, spre problemele gnoseologice și morale, proprie lui Socrate, care considera că adevărul poate fi descoperit prin reflecție filozofică și prin maieutică. (<*Socrate* + *-ism*)

socratizá *vb. intr.* a moraliza, a filozofa ca Socrate. (<fr. *socratiser*)

sodalít *s. n.* silicat natural de sodiu și aluminiu. (<fr. *sodalite*)

sodár *s. n.* aparat de tipul radarului, folosit pentru sondarea troposferei joase cu ajutorul undelor de audiofrecvență. (<engl. *sodar* < *so/und/ d/etection/ a/nd/ r/anging/*, detectare și localizare prin sunet)

sodát, -ă *adj.* 1. care conține sodă. 2. care conține sodiu. (<fr. *sodé*)

sódă *s. f.* substanță albă, de obicei cristalizată, folosită pentru spălatul rufelor, vaselor etc.; carbonat neutru de sodiu. ○ *~ caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, folosit la fabricarea săpunurilor și ca reactiv. (<germ. *Soda*)

sódic, -ă *adj.* care conține sodiu. (<fr. *sodique*)

sódiu *s. n.* element chimic alcalin, sub formă de metal moale, alb-argintiu, foarte reactiv; natriu. (<fr. *sodium*)

sodokú *s. n.* boală infecțioasă din Extremul Orient, cauzată de un spirochet transmis prin mușcătura de șobolan și, manifestată prin febră și erupții cutanate. (<fr., engl. *sodoku* <cuv. jap.)

sodómic, -ă *adj.* referitor la sodomie; *(p. ext.)* desfrînat. (<fr. *sodomique*)

sodomíe *s. f.* coit anal; *(p. ext.)* orice anomalie sexuală. (<fr. *sodomie*, lat. *sodomia*, cf. *Sodoma*, oraș biblic vestit prin desfrînarea sa)

sodomíst, -ă *s. m. f. (rar)* sodomit. (< *sodomie* + *-ist*)

sodomít, -ă *s. m. f.* cel ce practică sodomia; sodomist. (<fr. *sodomite*)

-sóf v. **-zof**.

sofár *s. n. (mar.)* sistem de navigație în care poziția navei este determinată cu ajutorul undelor hidroacustice. (<engl. *sofar*<*so*/und/ *f*/ixing/ *a*/nd/ *r*/anging/, localizare și fixare prin sunet)

soffióni *s. m. pl.* izvoare termale și emanații de vapori fierbinți, provenind din magmă. (<it. *soffioni*)

soflánic, -ă *adj.* (despre o creație spirituală) care dă expresie sentimentului că transcendentul coboară, revelîndu-se în orice întruchipare a cosmosului. (cf. *Sf. Sofia*, bazilică din Constantinopol)

-sofíe v. **-zof**.

sofism *s. n.* raționament aparent corect, dar în fond incorect, construit astfel în scopul de a induce în eroare. (<fr. *sophisme*, lat., gr. *sophisma*)

sofíst, -ă *s. m. f.* **1.** (în Grecia antică) profesor de filozofie și arta retoricii, plătit, gata să demonstreze orice. **2.** cel care face uz de sofisme. (<fr. *sophiste*, lat. *sophista*, gr. *sophistes*)

sofístic, -ă **I.** *adj.* (despre judecăți) bazat pe un sofism; fals, eronat. **II.** *s. f.* **1.** folosirea în discuție sau în demonstrații a unor raționamente greșite și a sofismelor cu scopul de a denatura adevărul. **2.** arta și orientarea filozofică a sofiștilor. (<fr. *sophistique*, lat. *sophisticus*, gr. *sophistikos*)

sofísticá *vb. tr.* **1.** a face sofisme; a falsifica, a complica. **2.** *(livr.)* a arăta mult rafinament; a se purta nenatural. — **sofisticáre** *s. f.* (<fr. *sophistiquer*, lat. *sophisticari*)

sofísticát, -ă *adj. (livr.)* **1.** care are la bază un sofism; propriu sofiștilor. **2.** care arată rafinament căutat și o exagerată artificiozitate; complicat (și neclar); nenatural. (<fr. *sophistiqué*)

sofítă *s. f.* corp de iluminat cu incandescență, în formă de tub, legat la un circuit electric prin ambele capete. (<germ. *Soffitte*)

sofóră *s. f.* arbore originar din Extremul Orient, cu frunziș bogat, care înflorește tîrziu, cultivat ca plantă ornamentală; salcîm japonez. (<fr., lat. *sophora*)

sofrológ, -ă *s. m. f.* specialist în sofrologie. (<*sofrologie*)

sofrologíe *s. f.* disciplină medicală care își propune o întărire a organismului uman prin aducerea acestuia prin anumite exerciții într-o stare totală de relaxare fizică și psihică, după care se acționează asupra subconștientului pacientului. (<fr. *sophrologie*, cf. gr. *sos*, armonios; *phren*, spirit)

soft[1] *s. n.* fire de bumbac sau celofibră puțin răsucite și moi, servind ca bătătură pentru țesături scămoșate. (<engl. *soft*)

soft[2] *s. n. (fam.)* software. (<engl. *soft*/ware/)

software /-uér/ *s. n. (inform.)* ansamblu de activități (codificare, organizare, analiză, programare) pentru calculatoarele electronice; soft. (< engl. *software*, cf. *soft*, moale; *ware*, elemente)

sogdiánă *s. f.* limbă din familia limbilor iraniene aparținînd grupului oriental. (<fr. *sogdian*, cf. *Sogdiana*, provincie istorică din Asia Centrală)

sóla *s. f.* plantă erbacee leguminoasă, originară din Asia, ale cărei semințe, bogate în grăsimi și în protide, sînt folosite în industria alimentară, în farmacie etc. (<fr. *soja*, *soya* <cuv. jap.)

SOL- *elem. comp.* „soare". (<lat. *sol*)

sol[2] *s. n.* **1.** strat superficial, afinat al scoarței terestre, în care se dezvoltă viața vegetală. **2.** teritoriu, pămînt. ○ *exerciții la* ~ = probă de gimnastică executată la nivelul podelei. (<fr. *sol*, lat. *solum*)

sol[3] *s. m.* soluție coloidală. (<fr. *sol*)

sol[4] *s. m. inv. (muz.)* **1.** treapta a cincea a gamei diatonice; sunetul și nota corespunzătoare. **2.** coarda, clapa unui instrument care dă acest sunet. **3.** denumirea uneia dintre chei. (<it. *sol*)

sol[5] *s. m.* unitatea monetară a statului Peru. (<sp. *sol*)

solanacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate erbacee din care fac parte cartoful, pătlăgelele roșii, vinetele, mătrăguna, tutunul etc. (<fr. *solanacées*)

solanále *s. f. pl.* ordin de plante cu flori, cuprinzînd solanaceele și familiile înrudite. (<fr. *solanales*)

solanínă *s. f.* substanță toxică extrasă din unele plante din familia cartofului, folosită ca sedativ și narcotic. (<fr. *solanine*)

solanísm *s. n.* intoxicație cu solanină. (< fr. *solanisme*)

solár, -ă *adj.* **1.** referitor la Soare, care utilizează energia Soarelui. ○ *sistem* ~ = ansamblul planetelor și al sateliților lor care gravitează în jurul Soarelui. **2.** *(fig.)* surizător, luminos, deschis; optimist. (<fr. *solaire*, lat. *solaris*)

SOLARI- *elem. comp.* „radiație solară". (<fr. *solari-*, cf. lat. *solaris*, solar)

solarigráf *s. n.* solarimetru înregistrator. (<fr. *solarigraphe*)

solarimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea radiațiilor solare; piranometru. (<fr. *solarimètre*)

solarităte *s. f. (rar)* caracter solar (2). (<*solar* + *-itate*)

solárlu *s. n.* **1.** terasă, acoperiș plat situat în partea de sus a unei case romane. **2.** teren, terasă sau încăpere special amenajată pentru băi de soare. **3.** loc de expunere la insolație a unor plante din grădinile botanice. (<fr., lat. *solarium*)

solarizáre *s. f.* **1.** scădere, inhibare a sensibilității procesului de fotosinteză, datorită intensității prea mari a luminii. **2.** fenomen datorat acțiunii prea puternice a luminii în stratul fotosensibil al plăcilor și filmelor fotografice în timpul developării; solarizație. (după fr. *solarisation*)

solarizáție *s. f.* solarizare. (<fr. *solarisation)*

sólă[1] *s. f.* suprafață de teren cultivată cu o plantă ori cu un grup de plante care se schimbă anual, prin rotație, în cadrul unui asolament. (<fr. *sole)*

sólă[2] *s. f.* pește marin plat și oval, care trăiește culcat pe partea stîngă pe fundurile nisipoase și în ape adînci. (<fr. *sole)*

solbánc *s. n.* apărătoare de beton situată la partea de sus a ușilor sau a ferestrelor, acoperită cu tablă, făcută pentru a feri ușa sau geamul de scurgerea apei de ploaie. (<germ. *Sohlbank)*

sold *s. n.* 1. diferență dintre debitul și creditul unui cont. ● rest de plată la lichidarea unei socoteli. 2. rămășiță dintr-o marfă, care se vinde cu preț redus. (<fr. *solde)*

soldá *vb.* I. *tr.* 1. a calcula un sold. 2. a vinde cu preț redus (o marfă). 3. a lichida, a plăti o datorie. II. *refl. (fig.)* a se încheia cu ..., a avea ca rezultat. — *soldáre* s. f. (<fr. *solder)*

soldát *s. m.* 1. militar care servește în armată fără a fi gradat; ostaș de rînd. ● militar de profesie. 2. *(fig.)* militant activ pentru o cauză. (<fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat)*

sóldă *s. f.* 1. salariul plătit militarilor. 2. *a fi în ~a cuiva* = a fi plătit de cineva pentru a face un anumit lucru. (<fr. *solde)*

soleár *s. m.* mușchi situat în partea posterioară a gambei. (<fr. *soléaire)*

solecísm *s. n.* greșeală de sintaxă (în vorbirea literară). (<fr. *solécisme*, lat. *solecismus*, gr. *soloikismos*<*Soloi*, oraș în Cilicia, colonie ateniană în sud-estul Asiei Mici, unde se vorbea o greacă incorectă)

soleíde *s. n. pl.* familie de pești osoși, foarte căutați pentru carnea lor delicioasă, avînd ca tip sola. (<fr. *soléides)*

soleil /soléi/ *adv.* (despre obiecte de îmbrăcăminte plisate) în formă de raze. ● *(adj.) fustă ~.* (<fr. *soleil)*

solémn *adj.* (și *adv.)* 1. care are loc după un anumit ceremonial; sărbătoresc. ● de ceremonie. 2. important, măreț; grav. ● (despre persoane) plin de seriozitate, de gravitate. 3. (despre acte juridice) încheiat cu anumite forme, cerute de lege; formal. (<lat. *solemnis)*

solemnitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este solemn; seriozitate, gravitate; măreție. 2. mare ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment. (<lat. *solemnitas)*

solemnizá *vb. tr.* a celebra public, a da un caracter solemn. — *solemnizáre* s. f. (după fr. *solemniser)*

solén[1] *s. m.* moluscă bivalvă cu cochilie alungit-tubulară, care trăiește în nisip. (<fr. *solen)*

SOLEN[2]**(O)-** *elem. comp.* „tub, canal". (<fr. *solen/o/-*, cf. gr. *solen)*

solenáție *s. f.* mărime fizică egală cu suma algebrică a curenților electrici de conducție din conductoarele care îmbrățișează o curbă închisă. (<fr. *solénation)*

solenide *s. f. pl.* familie de moluște bivalve, cu cochilia alungită, care trăiesc în nisipul de pe plajă. (<lat. *solenidae)*

solenoíd *s. m.* bobină cilindrică cu spirele în formă de cercuri dispuse în plane perpendiculare față de axa de simetrie, înfășurate după o elice cu pasul constant și străbătute de un curent electric care creează în jurul lor un cîmp magnetic uniform. (<fr. *solénoïde)*

solenoidál, -ă *adj.* referitor la solenoid. (<fr. *solénoïdal)*

solenopóre *s. f. pl.* alge marine din siluriană, cu talul străbătut de pori dispuși în șiruri longidutinale. (<fr. *solénopores)*

solenostél *s. n. (bot.)* cilindru central tubular cu floem intern și extern. (<fr. *solenostèle)*

solfatáră *s. f.* emanație vulcanică de gaze, conținînd o mare cantitate de bioxid de sulf, hidrogen sulfurat și mici cantități de vapori de apă. (<fr. *solfatare*, it. *solfatara*, cf. *Solfatara*, vulcan în Italia)

solfegiá *vb. intr.* a executa un solfegiu (2). — *solfegiére* s. f. (<it. *solfeggiare)*

solféglu *s. n. (muz.)* 1. mică piesă vocală fără cuvinte, creată pentru exerciții. 2. exercițiu constînd în intonarea notelor cu pronunțarea denumirilor lor silabice, menit să dezvolte auzul, simțul melodic și ritmic. (<it. *solfeggio)*

SOLI- *elem. comp.* „unic, singular". (<fr. *soli-*, cf. lat. *solus)*

solicitá *vb. tr.* 1. a cere ceva (cu stăruință); a ruga, a apela la cineva, a invita. 2. a supune unor acțiuni fizice. 3. a provoca, a trezi, a stîrni. (<fr. *solliciter*, lat. *sollicitare)*

solicitánt, -ă *s. m. f.* cel care solicită (1); solicitator. (<germ. *Sollizitant)*

solicitáre *s. f.* 1. acțiunea de a solicita și rezultatul ei. 2. stabilire a unei tensiuni mecanice, a unui cîmp electric sau a unei temperaturi într-un material sau într-un sistem tehnic. (<*solicita)*

solicitátor, -oáre *s. m. f.* solicitant. (<it. *sollecitatore*, lat. *sollicitator)*

solicitáție *s. f.* solicitare. (<fr. *sollicitation)*

solicitúdine *s. f.* atitudine binevoitoare, plină de atenție, de afecțiune, de bunăvoință față de cineva. (<fr. *sollicitude*, lat. *sollicitudo)*

solíd, -ă *adj.* 1. (și *s. n.)* (corp) care la temperatura normală își păstrează forma și dimensiunea neschimbate; consistent; *(p. ext.)* tare, dur. 2. rezistent, tare, durabil, trainic. 3. temeinic, serios; sigur. 4. voinic, puternic, robust; corpolent, gras. 5. *(fig.)* care înfruntă cu tărie greutățile; dîrz. (<fr. *solide*, lat. *solidus*, masiv)

solidágo *s. m.* plantă erbacee vivace, decorativă, cu flori bogate, de culoare galbenă: *(pop.)* splinuță. (<fr. *solidago)*

solidár, -ă *adj.* 1. care este legat de cineva sau de ceva printr-o unitate de concepții, de sentimente și de interese; strîns unit. ● care participă împreună cu alții la un drept. 2. (despre

un creditor sau un debitor) aflat într-un raport de solidaritate (3). 3. (despre piese de mașini) strîns legat de alteeva; care ia parte în aceeași măsură cu altă piesă la o acțiune. (<fr. *solidaire*)

solidarism *s. n.* concepție social-politică, de esență reformistă sau conservatoare, care consideră că principiul fundamental al existenței societății este solidaritatea tuturor membrilor ei. (<fr. *solidarisme*)

solidarist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al solidarismului. (<fr. *solidariste*)

solidaritáte *s. f.* 1. faptul de a fi solidar; răspundere comună. 2. unitate strînsă, bazată pe o comunitate de interese, de sentimente, de idei; spirit de înțelegere. ● coeziune. 3. *(jur.)* caracterul unui raport de obligații care leagă între ei mai mulți creditori și un singur debitor sau mai mulți debitori și un singur creditor. (<fr. *solidarité*)

solidarizá *vb.* I. *refl.* a se declara solidar cu cineva sau ceva; a manifesta solidaritate. II. *tr. (tehn.)* a lega solidar două sau mai multe piese, elemente etc. — *solidarizáre* *s. f.* (<fr. *solidariser*)

solidificá *vb. refl.* a trece din stare lichidă în stare solidă; a se întări; (despre grăsimi) a se slei. — *solidificáre* *s. f.* (<fr. *solidifier*, it. *solidificare*)

soliditáte *s. f.* 1. starea corpurilor solide; tărie, duritate; durabilitate, rezistență. 2. *(fig.)* temeinicie, seriozitate. (<fr. *solidité*, lat. *soliditas*)

sólidus *s. n.* *(tehn.)* curbă, loc geometric al punctelor care reprezintă terminarea solidificării într-o diagramă de echilibru termic. (<fr. *solidus*)

solificáre *s. f.* procesul de formare a solurilor: pedogeneză. (după fr. *solification*)

soliflór, -ă *adj.* cu o singură floare. (<fr. *soliflore*)

solifluxiúne *s. f.* alunecare lentă a solului; gelifluxiune. (<fr. *solifluxion*)

soliloc *s. n.* 1. convorbire cu sine însuși; monolog. 2. scriere cu caracter de monolog. (<fr. *soliloque*)

solilocá *vb. intr.* a vorbi de unul singur, a monologa. (<fr. *soliloquer*)

solilócie, -ă *adj.* cu caracter de soliloc. (<*soliloc* + *-ic*)

solipéd, -ă I. *adj., s. n.* (animal) cu un singur deget (cu o copită) la fiecare picior. II. *s. n. pl.* ordin de mamifere prezentînd această caracteristică; perisodactile. (<fr. *solipède/s/*)

solipsism *s. n.* concepție filozofică idealist-subiectivă potrivit căreia există numai omul și conștiința lui, iar restul lumii, inclusiv ceilalți oameni, nu ar exista decît în această conștiință. (<fr. *solipsisme*, cf. lat. *ipse*, însuși)

solipsíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al solipsismului. (<fr. *solipsiste*)

solíst, -ă *s. m. f.* 1. cîntăreț sau instrumentist care interpretează un solo sau partea cea mai importantă dintr-o piesă muzicală. 2. dansator care execută singur o piesă coregrafică sau deține rolul principal într-un ansamblu coregrafic. (<fr. *soliste*, it. *solista*)

solístic, -ă *adj.* care pune accentul pe interpretarea solistului; executat de un solist. (<germ. *solistisch*)

solitár, -ă I. *adj.* (și *adv.*) singur, singuratic, izolat. ● pustiu, neumblat. ● (și *s.*) care trăiește retras; iubitor de singurătate. II. *s. n.* diamant mare care se montează de obicei la un inel. (<fr. *solitaire*, lat. *solitarius*)

solitarism *s. n.* tendință patologică de izolare. (<fr. *solitarisme*)

solitón *s. n.* undă de conductibilitate nervoasă caracterizată prin propagarea fără deformări și cu viteză fixă. (<fr., engl. *soliton*)

solitúdine *s. f.* singurătate, izolare. (<fr. *solitude*, lat. *solitudo*)

soll *s. n.* formă de relief cu aspect de pîlnie, caracteristică regiunilor care au fost afectate de glaciațiunea continentală. (<germ. *Soll*)

solmizáție *s. m.* *(muz.)* 1. sistem medieval de intonare silabică a sunetelor. 2. (astăzi) citire ritmică a notelor fără intonarea lor. (<fr. *solmisation*)

sólo *s. n. inv.* 1. partitură destinată unui singur interpret. ● *(adj.)* fără acompaniament. 2. episod dintr-o lucrare muzicală mai amplă executat de un singur cîntăreț sau de un singur instrumentist. 3. (fragment dintr-un) dans interpretat de un singur dansator. (< it., fr. *solo*)

solódiu *s. n.* sol evoluat prin dezalcalizare, în al cărui profil se află un orizont eluvial. (<rus. *solodi*)

solodizáre *s. f.* dezalcalizare a solului. (< *solodiu* + *-iza*)

solstițiál, -ă *adj.* referitor la solstițiu, care ține de solstițiu. (<fr. *solsticial*)

solstițiu *s. n.* fiecare dintre cele două momente ale anului (21 iunie și 22 decembrie) cînd Pămîntul se găsește la cea mai mare distanță de Soare și care marchează ziua (respectiv noaptea) cea mai lungă. (<fr. *solstice*, lat. *solstitium*)

solúbil, -ă *adj.* 1. (despre substanțe, elemente chimice etc.) care se poate dizolva într-un solvent. 2. *(fig.)* care poate fi rezolvat. (<fr. *soluble*, lat. *solubilis*)

solubilitáte *s. f.* proprietate a unor substanțe de a fi solubile. ● cantitate maximă de substanță dizolvată într-o cantitate determinată de solvent. (<fr. *solubilité*)

solubilizá *vb. tr.* a aduce o substanță insolubilă (sau greu solubilă) într-o stare în care poate fi dizolvată într-un solvent. — *solubilizáre* *s. f.* (<fr. *solubiliser*)

solunár, -ă *adj.* referitor la Soare și la Lună. ○ *ore ~e* = ore favorabile pescuitului, stabilite în funcție de poziția simultană a Soarelui și a Lunii. (<fr. *solunaire*)

solutreán, -ă *adj., s. n.* (din) subetajul mediu al paleoliticului superior. (<fr. *solutréen*, cf. *Solutré*, localitate în Franța)

soluție *s. f.* 1. amestec omogen format din doi sau mai mulți componenți. 2. *(mat.)* rezolvare a unei probleme, a unei ecuații sau a unui

sistem de ecuații; *(p. ext.)* rezultatul obținut. ● rezolvare a unei situații, a unei dificultăți. 3. ~ *de continuitate* = întrerupere în desfășurarea normală a unui fenomen ori proces; *(med.)* separație a țesuturilor care în mod normal sînt în continuare; tăietură, incizie, ruptură. — var. *soluțiune* s. f. (<fr. *solution*, lat. *solutio*)

soluționá *vb. tr.* 1. a da o soluție; a dezlega, a rezolva o problemă dificilă. 2. a pregăti o soluție de ebonită care se pune pe un metal, pentru a se realiza aderența acestuia cu cauciucul. — *soluționáre* s. f. (<fr. *solutionner*)

soluțiúne *s. f.* v. s o l u ț i e.

solvábil, -ă *adj.* (despre un debitor) care are cu ce plăti; solvent[2] (II). (<fr. *solvable*, cf. lat. *solvere*, a plăti)

solvabilitáte *s. f.* situația celui solvabil; solvență. (<fr. *solvabilité*)

solvát *s. m.* combinație chimică formată din moleculele substanței dizolvate și ale solventului[1]. (<fr. *solvate*)

solvatá *vb. intr.* a produce o solvatare. (<*solvatare*)

solvatáre *s. f.* proces de formare a solvenților. (după fr. *solvatation*)

solvént[1] *s. m.* substanță folosită pentru dizolvarea altor substanțe; dizolvant. (<engl. *solvent*, cf. lat. *solvere*, a dizolva)

solvént[2], **-ă** I. *adj., s. m. f.* (elev, student) care plătește taxa de frecvență sau de internat (nefiind bursier). II. *adj.* solvabil. (<germ. *Solvent*)

solventáre *s. f.* tratare a unui produs petrolier, ulei etc. cu un solvent, în vederea rafinării. (după fr. *solventation*)

solvénță *s. f.* solvabilitate. (<germ. *Solvenz*)

solví *vb. tr., refl.* a (se) dizolva. — *solvire* s. f. (<lat. *solvere*)

sóma[1] *s. f.* totalitatea celulelor somatice ale organismelor vii; corp. (<fr., gr. *soma*)

sóma[2] *s. f.* băutură alcoolică preparată din sucul unei plante exotice, considerată în vechea religie indiană ca băutură a zeilor. (<fr. *soma* < cuv. sanscr.)

sóma[3] *s. f.* *(geol.)* margine a unui vechi crater, de formă circulară, care înconjură un con vulcanic mai nou. (<fr. *somma*)

somá[4] *vb. tr.* a cere cuiva sub amenințare să îndeplinească ceva. ● *(jur.)* a pune cuiva în vedere, în formele stabilite de lege, să (nu) execute ceva. — *somáre* s. f. (<fr. *sommer*)

somali *s. f.* limbă afro-asiatică oficială în Somalia. (<fr. *somali*)

somán *s. n.* substanță toxică de luptă, cu acțiune neuroparalitică. (<germ. *Soman*)

SOMAT(O)-, -zóm, -zomíe *elem. comp.*, „corp, corpuscul, organit". (<fr. *somat/o/-, -some, -somie*, cf. gr. *soma, -atos*, corp)

somatalgíe *s. f.* durere corporală. (<*somat-* + *-algie*)

somathormón *s. m.* hormon somatotrop. (<fr. *somathormone*)

somátic, -ă *adj.* referitor la corp. ○ *celule ~e* = celulele corpului animal sau vegetal, cu excepția celor germinale. (<fr. *somatique*, gr. *somatikos*)

somatizá *vb. tr.* *(psihan.)* a face somatică o tulburare psihică. — *somatizáre* s. f. (<fr. *somatiser*)

somatoblást *s. n.* celulă care, prin diviziune, dă naștere unor celule somatice. (<fr. *somatoblaste*)

somatocít *s. n.* celulă somatică. (<fr. *somatocyte*)

somatoestezíe *s. f.* mod de recepționare a proceselor ce se produc în anumite părți ale corpului. (<*somato-* + *-estezie*)

somatofíte *s. f. pl.* plante superioare provenite din celule somatice. (<fr. *somatophytes*)

somatofiziográmă *s. f.* reprezentare grafică a cerințelor medicale, fiziologice ale unei profesiuni sau ale unui loc de muncă. (<*somato-* + */fizio/logie/* + *-gramă*)

somatogén, -ă *adj.* somatogenic. (<fr. *somatogène*)

somatogenéză *s. f.* tulburare care apare la un organism ca urmare a unei mutații în celulele somatice. (<fr. *somatogenèse*)

somatogénic, -ă *adj.* 1. dezvoltat din celule somatice; somatogen. 2. cu caractere dobîndite. (<engl. *somatogenic*)

somatogénie *s. f.* apariție a unor caractere somatice sub influența condițiilor de mediu. (<engl. *somatogeny*)

somatognozíe *s. f.* cunoaștere despre propriul corp, despre existența și starea diferitelor părți ale acestuia. (<fr. *somatognosie*)

somatográmă *s. f.* reprezentare grafică a cerințelor biomedicale proprii unei profesiuni sau unui loc de muncă. (<*somato-* + *-gramă*)

somatologíe *s. f.* știință care studiază, anatomic și fiziologic, corpul viețuitoarelor. (<fr. *somatologie*)

somatometríe *s. f.* 1. antropometrie. 2. ansamblu de măsurări pentru determinarea dimensiunilor și formelor corpului animalelor. (<fr. *somatométrie*)

somatomíxie *s. f.* înmulțire prin copularea a două celule vegetative. (<fr. *somatomixie*)

somatopág *s. m.* monstru fetal dublu, cu trunchiurile unite. (<fr. *somatopage*)

somatopedíe *s. f.* ramură a defectopediei care studiază deficiențele fizice somatice. (<*somato-* + *-pedie*)

somatoplásmă *s. f.* protoplasmă a corpului celular, excepțind celulele germinale. (<fr. *somatoplasme*)

somatopleúră *s. f.* membrană a mezodermului embrionar. (<fr. *somatopleure*)

somatopsíhic, -ă *adj.* psihosomatic. (<fr. *somato-psychique*)

somatoscopíe *s. f.* examinare vizuală a constituției somatice. (<germ. *Somatoskopie*)

somatotíp *s. n.* *(biol.)* complex de caractere somatice individuale. (<fr. *somatotype*)

somatotonie *s. f.* componentă psihică a personalității, caracterizată în special printr-o activitate musculară, deosebită forță, energie, indiferență la durere, extraversiune etc. (<fr. *somatotonie*)

somatotopíe *s. f.* corespondența dintre zonele nervoase centrale talamice sau corticole și teritoriile somatice. (<fr. *somatotopie*)

somatotróflc, -ă *adj.* (despre hormoni, auxine etc.) care stimulează procesele de nutriție și creștere. (<fr. *somatotrophique*)

somatotróp, -ă *adj.* care are afinitate pentru corp. ○ *hormon* ~ = hormon hipofizar care stimulează creșterea. (<fr. *somatotrope*)

somatotropínă *s. f.* hormon somatotrop. (<germ. *Somatotropin*, engl. *somatotropin*)

somáție[1] *s. f.* **1.** faptul de a soma; act scris care cuprinde un ordin de a executa sau de a înceta o acțiune. ● poruncă, cerință, rugăminte imperativă. **2.** invitație scrisă prin care se cere unui debitor să-și îndeplinească obligația față de creditorul său. (<fr. *sommation*)

somáție[2] *s. f.* *(biol.)* modificare somatică a unui organism cauzată de factori de mediu, deci netransmisibilă prin ereditate. (<fr. *somation*, germ. *Somation*)

sombrá *vb. intr.* *(livr.)* a se prăbuși, a se nărui; a se cufunda. (<fr. *sombrer*)

sombréro *s. n.* pălărie cu boruri largi, purtată mai ales în Spania și America Latină. (<sp. *sombrero* < *sombra*, umbră)

somestézic, -ă *adj.* referitor la somestezie. (<fr. *somesthésique*)

somestezie *s. f.* transmitere a informațiilor senzoriale de la receptorii întregii suprafețe a corpului și de la structurile somatice profunde (mușchi, articulații) la măduva spinării. (<fr. *somesthésie*)

somiéră *s. f.* **1.** rețea elastică de sîrmă fixată într-un cadru de fier la pat, peste care se pune saltelua. **2.** bloc de piatră care susține o boltă. ● grindă de reazem principal pe care se sprijină grinzile secundare ale unui planșeu. (<fr. *sommier*)

somitáte *s. f.* persoană cu renume, cu capacitate necontestată într-un anumit domeniu de activitate. (<fr. *sommité*, lat. *summitas*)

somnambúl, -ă *s. m. f.* cel care suferă de somnambulism; lunatic, noctambul. (<fr. *somnambule*, cf. lat. *somnus*, somn; *ambulare*, a merge)

somnambúlic, -ă *adj.* de somnambul. (<fr. *somnambulique*)

somnambulísm *s. n.* stare patologică manifestată prin diferite acțiuni inconștiente în timpul somnului; lunatism, noctambulism. (<fr. *somnambulisme*)

somnie *s. f.* *(rar)* somnolență. (<*somn* + *-ie*)

somnifér, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă somnul; hipnotic, narcotic, soporific. (<fr. *somnifère*)

somniloc|vie *s. f.* obiceiul de a vorbi în somn. (<engl. *somniloquy*)

somnolá *vb. intr.* a dormita, a moțăi. – *somnoláre* *s. f.* (<fr. *somnoler*)

somnolár, -ă *adj.* *(rar)* somnolent. (<*somnola* + *-ar*)

somnolaritáte *s. f.* *(rar)* somnolență. (<*somnolar* + *-itate*)

somnolént, -ă *adj.* care este în stare de somnolență; referitor la somnolență; somnolar. (<fr. *somnolent*, lat. *somnolentus*)

somnolénță *s. f.* stare între somn și trezie; moleșeală; toropeală; somnolaritate. (<fr. *somnolence*, lat. *somnolentia*)

somnoteraplе *s. f.* tratare a bolilor prin somn. (<*somn* + *-terapie*[2])

somón *s. m.* pește teleostean răpitor marin, care intră vara în rîuri pentru a-și depune icrele și care are o carne roz, foarte grasă. (<fr. *saumon*)

somptuár, -ă *adj.* **1.** referitor la cheltuieli. ○ *legi* ~*e* = legi avînd ca scop reducerea cheltuielilor; *cheltuială* ~*ă* = cheltuială excesivă, destinată exclusiv luxului. **2.** *arte* ~*e* = arte de lux, ca mozaicul, orfevreria etc. (<fr. *somptuaire*, lat. *sumptuarius* < lat. *sumptus*, cheltuială)

somptuós, -oásă *adj.* luxos, grandios, fastuos, măreț; foarte elegant. (<fr. *somptueux*, lat. *somptuosus* < *sumptus*, cheltuială)

somptuozitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este somptuos; splendoare, măreție, lux. (<fr. *somptuosité*, lat. *somptuositas*)

son[1] *s. n.* sunet, ton. (<fr. *son*, lat. *sonus*)

son[2] *s. m.* unitate de măsură a intensității sunetelor, egală cu intensitatea unui sunet cu frecvența de 1000 de hertzi și intensitatea auditivă de 40 de foni. (<fr. *son*)

SON[3]**(O)-/SONA-** *elem. comp.* „sunet, zgomot”. (<fr. *son/o/-*, *sona-*, cf. lat. *sonus*)

soná *vb. refl.* *(fam.:* despre oameni) a-și pierde judecata, a se țicni. – *sonáre* *s. f.* (după fr. *sonné*)

sonagráf *s. n.* aparat electronic care permite analiza semnalelor sonore pe benzi magnetice. (<fr. *sonagraphe*, engl. *sonagraph*)

sonagrámă *s. f.* reprezentare grafică a componentelor fonice ale succesiunii sunetelor unui cuvînt, obținută la sonagraf: ● *(concr.)* hîrtie pe care este înregistrată o astfel de reprezentare. (<fr. *sonagramme*, engl. *sonagram*)

sonánt, -ă *adj., s. f.* (consoană) a cărei emisiune nu comportă aproape nici un zgomot. (<fr. *sonnant*, it. *sonante*)

sonár *s. n.* detector sonic pentru obiecte subacvatice, analog cu radarul, care în locul undelor electromagnetice folosește unde elastice. v. a s d i c. (<engl. *sonar* < *so/und/ n/avigation/ a/nd/ r/anging/*, navigație și localizare prin sunet)

sonát, -ă *adj., s. m. f.* *(fam.)* (om) trăsnit, zăpăcit. (<it. *sonato*)

sonátă *s. f.* compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită de obicei din trei părți, fiecare cu o mișcare diferită. (<fr. *sonate*, it. *sonata*, germ. *Sonate*)

sonatínă *s. f.* sonată de proporții mai mici. (<fr. *sonatine*, it. *sonatina*, germ. *Sonatine*)

sondá *vb. tr.* **1.** a cerceta, a explora cu o sondă un teren, fundul unei ape etc. ● a cerceta sau a evacua o cavitate a organismului cu o sondă. **2.** *(fig.)* a căuta să afle gîndurile sau intențiile cuiva, a tatona. – *sondáre* *s. f.* (<fr. *sonder*)

sondáj *s. n.* **1.** explorare făcută cu o sondă în sol, pe fundul unei ape etc.; prospecțiune. ○ ~ *meteorologic* = determinarea condițiilor meteorologice (temperatură, presiune etc.) la un anumit nivel sau la niveluri succesive ale atmosferei. **2.** introducere a unei sonde într-o

cavitate naturală a organismului sau într-o plagă pentru evacuarea substanțelor nocive sau pentru extragerea unei probe în vederea unei analize. 3. cercetare sumară prin consultarea unor părți dintr-un material. 4. săpătură făcută pentru determinarea profilului geologic sau pentru extragerea probelor necesare analizei solului. ● luare de probe dintr-un material compact sau granulat. 5. (în învățământ) acțiune de cunoaștere care se efectuează doar asupra unui fragment considerat ca reprezentativ pentru totalitate; rezultatul obținut. ○ ~ *de opinie* = anchetă care urmărește cunoașterea părerilor oamenilor în diferite probleme. (<fr. *sondage*)

sóndă *s. f.* 1. puț destinat extragerii unei substanțe minerale fluide (țiței, gaze naturale etc.) sau extragerii de probe de rocă. 2. instrument nautic pentru determinarea adâncimii apei. 3. dispozitiv pentru luarea de probe dintr-un material (compact sau granular). 4. instrument chirurgical folosit pentru explorarea unor cavități naturale din organism sau pentru drenarea unor plăgi. 5. ~ *spațială* = rachetă spațială lansată pe direcție verticală cu scopul de a explora straturile superioare ale atmosferei terestre: *balon-~* = balon prevăzut cu aparate de observație, care se lansează în atmosferă pentru înregistrarea anumitor date meteorologice. 6. pahar de bere înalt și subțire, mai îngust în partea de jos. (<fr. *sonde*)

sondéză *s. f.* instalație ușoară folosită pentru executarea forajelor la adâncimi relativ mici, de regulă în explorări geologice, miniere etc. (<fr. *sondeuse*)

sondór *s. m.* 1. muncitor care lucrează la o sondă. (1). 2. marinar care execută sondaje (1). (<fr. *sondeur*)

soneríe *s. f.* 1. instalație de semnalizare acustică compusă dintr-un electromagnet și un ciocănel care lovește într-un clopoțel. 2. buton care declanșează o asemenea instalație. 3. mecanism care permite unui orologiu deșteptător, unui telefon etc. să sune. (<fr. *sonnerie*)

sonét *s. n.* poezie lirică cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri endecasilabice grupate în două catrene cu rima îmbrățișată și două terține cu rima liberă, ultimul vers conținând, de obicei, o concluzie, o subliniere expresivă a sentimentului dominant. (<fr. *sonnet*, it. *sonetto*)

sonétă *s. f.* utilaj pentru baterea piloților[2] și palplanșelor în pământ (pe fundul unei ape). (<fr. *sonnette*)

sonetíst, -ă *s. m. f.* autor de sonete. (<fr. *sonnettiste*, it. *sonettista*)

song *s. n.* 1. (în muzica ușoară) cântec, melodie. 2. *(jaz)* melodie preluată din repertoriul muzicii ușoare. (<engl. *song*)

sónic, -ă *adj.* 1. referitor la sunete; sonor. ● referitor la gama de frecvențe care cuprinde infrasunetele, sunetele și ultrasunetele. 2. (despre un sistem fizic, termic, procedeu etc.) care folosește proprietățile undelor sau oscilațiilor mecanice din corpurile lichide ori solide. (<fr. *sonique*)

sonicitáte *s. f.* ramură a fizicii care studiază transmiterea energiei mecanice în fluide prin vibrații elastice ce se propagă în masa acestora. (<*sonic* + *-itate*)

SONO- v. s o n[3] (o)-.

sonofobíe *s. f.* fobie față de zgomote. (< *sono-* + *-fobie*[2])

sonolocáție *s. f.* determinare a poziției unui obiect față de un anumit reper cu ajutorul undelor sonore, fără participarea activă a obiectului. (<fr. *sonolocation*)

sonoluminescénță *s. f.* emisiune slabă de lumină care însoțește fenomenul de cavitație produs într-un lichid supus acțiunii ultrasunetelor. (<fr. *sonoluminescence*)

sonométric, -ă *adj.* referitor la sonometrie. (<fr. *sonométrique*)

sonometríe *s. f.* studiu comparat al sunetelor cu ajutorul sonometrului. (<fr. *sonométrie*)

sonométru *s. n.* 1. aparat pentru studierea coardelor vibrante și pentru determinarea frecvenței unui sunet. 2. aparat pentru măsurarea nivelelor de intensitate acustică a zgomotelor produse de o anumită sursă. (<fr. *sonomètre*)

sonór, -ă I. *adj.* 1. care produce sunete. ● care are un sunet frumos, plăcut; răsunător, plin, puternic. 2. care propagă, amplifică sunetele. 3. (despre consoane) care se produce prin vibrarea coardelor vocale. 4. (despre filme) însoțit de vorbire și de muzică. II. *s. n.* partea sonoră dintr-un film. (<fr. *sonore*, lat. *sonorus*)

sonoritáte *s. f.* 1. însușirea de a fi sonor; timbru cald și plin. ● muzicalitate. ● sunet caracteristic, nuanță. 2. calitatea unor corpuri de a propaga și amplifica sunetele; rezonanță. (<fr. *sonorité*, lat. *sonoritas*)

sonorizá *vb.* I. *tr.* a face (să fie) sonor. ● a face sonor un film mut. II. *tr., refl. (fon.;* despre o consoană surdă) a (se) transforma în sonora corespunzătoare. — *sonorizáre* *s. f.* (<fr. *sonoriser*)

sonosféră *s. f.* mică incintă acustică de formă sferică, folosită în special în autoturisme. (<fr. *sonosphère*)

sonotécă *s. f.* arhivă conținând înregistrări de diverse sunete, care pot fi utilizate în filme, în emisiuni radiofonice, de televiziune etc. (<fr. *sonothèque*)

sopór *s. n.* stare de somnolență patologică în care contactul cu ambianța se face dificil, fiind întrerupt de perioada de somn. (<fr., lat. *sopor*)

SOPORI- *elem. comp.* „somn, somnolență”. (<fr. *sopori-*, cf. lat. *sopor*, somn profund)

soporifér, -ă *adj., s. n.* soporific. (<fr. *soporifère*)

soporífic, -ă *adj., s. n.* somnifer; soporifer. (<fr. *soporifique*)

soprán, -ă I. *s. n.* cea mai înaltă dintre cele cinci categorii de voci omenești (la femei și la copii). II. *s. m. f.* cântăreț, cântăreață cu vocea în registrul cel mai acut; o astfel de voce; *(p. ext.; s. n.)* instrument muzical de suflat. al cărui registru cores punde acestei voci. (<it *soprano*)

sor *s. m.* grup de sporangi situați pe dosul frunzelor, la ferigi. (<fr. *sore*, cf. gr. *soros*, grămadă)

soráb, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Germania, de pe cursul superior al rîului Spree. • *(s. f.)* limbă slavă occidentală vorbită de sorabi. (<fr. *sorabe*)

sorabíst, -ă *s. m. f.* specialist în sorabistică. (<germ. *Sorabist*)

sorabístică *s. f.* știință care studiază limba, literatura și cultura sorabă. (<germ. *Sorabistik*)

sorbét *s. n.* băutură răcoritoare făcută din suc de fructe și lichior. (<fr. *sorbet*, it. *sorbetto*)

sorbetiéră *s. f.* recipient pentru prepararea sorbetului. (<fr. *sorbetière*)

sorbítă *s. f.* **1.** constituent structural al oțelurilor călite și revenite. **2.** polialcool care se găsește în unele fructe, folosit la prepararea sorbozei. (<fr. *sorbite*, germ. *Sorbit*)

sorbític, -ă *adj.* referitor la sorbită, de natura sorbitei. (<germ. *sorbitisch*)

sorbitizáre *s. f.* tratament termic prin care se realizează o structură sorbitică. (<*sorbită* + *-iza*)

sorbitól *s. n.* compus chimic cu șase atomi de carbon în moleculă, a cărui varietate dextrogiră se găsește în bacele de scoruș. (<fr. *sorbitol*)

sorbonárd, -ă *adj., s. m. f.* (student, profesor) de la Sorbona. (<fr. *sorbonnard*, cf. *Sorbona*, facultate de litere și științe umaniste din Paris)

sorbóză *s. f.* monozaharidă izomeră cu fructoza. (<fr. *sorbose*)

sórbție *s. f.* termen comun pentru absorbție și adsorbție. (<germ. *Sorption*)

sordíd, -ă *adj.* **1.** murdar; dezgustător. **2.** (despre persoane; *fig.*) meschin. (<fr. *sordide*, lat. *sordidus*<*sordes*, murdărie)

sordiditáte *s. f.* *(rar)* caracter sordid; murdărie. (<fr. *sordidité*)

sordún *s. n.* instrument de suflat cu ancie dublă, cu 12 orificii și două clape, asemănător cu fagotul. (<germ. *Sordun*)

sorédie *s. f.* parte a talului (la licheni) care servește ca organ de reproducere. (<fr. *sorédie*)

sorg *s. m.* plantă graminee furajeră, originară din regiunile tropicale, rezistentă la secetă, cu frunze liniare mari și cu inflorescență în formă de panicul. (<fr. *sorgho*, it. *sorgo*)

sorgínte *s. f.* *(livr.)* izvor, sursă (de informații); origine. (<it. *sorgente*)

soricíde *s. f. pl.* familie de mamifere insectivore, cuprinzînd chițcanii. (<fr. *soricidés*)

sorifér, -ă *adj.* *(bot.)* care poartă sori. (<fr. *sorifère*)

sorít *s. n.* polisilogism obținut prin excluderea concluziilor intermediare, care în polisilogismele inițiale îndeplinesc rolul uneia dintre premise. (<fr. *sorite*, lat. *sorites*, gr. *soreites*)

sormáit *s. n.* aliaj dur al fierului, cu adaosuri de nichel, siliciu și mangan, folosit ca material de încărcare a pieselor de mașini supuse la uzură mare.

sorózã *s. f.* fruct compus format din bace pe jumătate sudate între ele, ca la ananas. (<fr. *sorose*)

sort *s. n.* fel, specie, gen, categorie, calitate (de mărfuri, de produse etc.). • grup de varietăți ale unei specii horticole sau viticole, caracterizat prin însușiri comune sau specifice anumitor condiții de vegetație. (<fr. *sorte*)

sortá *vb. tr.* a separa, a repartiza (un material etc.) pe sorturi (potrivit calității, dimensiunilor etc.). — **sortáre** *s. f.* (<germ. *sortieren*)

sortát *s. n.* sortare. (<*sorta*)

sortátor, -oáre **I.** *s. m. f.* muncitor care lucrează la sortarea materialelor, a produselor etc. **II.** *s. n.* mașină de sortat. (<*sorta* + *-tor*)

sortilégiu *s. n.* *(livr.;* în superstiții) vrăji, farmece; profeție. (<it. *sortilegio*, lat. *sortilegium*)

sortimént *s. n.* **1.** sort. **2.** totalitatea produselor, a mărfurilor etc. de același sort. (< germ. *Sortiment*)

sortimentál, -ă *adj.* referitor la sortiment. (<*sortiment* + *-al*)

sos *s. n.* preparat culinar lichid sau viscos (condimentat) cu care se pregătesc sau se servesc anumite mîncăruri. (<fr. *sauce*)

sósie *s. f.* persoană care seamănă perfect cu alta. (<fr. *sosie*, cf. *Sosia*, sclav al lui Amfitrion în piesele lui Plaut și Molière)

sosiéră *s. f.* vas pentru servit sosul la masă. (<fr. *saucière*)

sospirándo *adv.* *(muz.)* oftind, suspinînd. (<fr. *sospirando*)

sostenúto *adv.* *(muz.)* susținut, rar și uniform. (<it. *sostenuto*)

sotá *vb. tr.* a prepara un sote, a rumeni ușor legumele sau carnea în grăsime. — **sotáre** *s. f.* (<fr. *sauter*)

soté *s. n.* mîncare făcută din legume fierte, peste care se toarnă unt. (<fr. *sauté*)

soteriológic, -ă *adj.* referitor la soteriologie. (<germ. *soteriologisch*)

soteriologíe *s. f.* capitol al dogmaticii creștine care tratează despre mîntuirea prin jertfe benevole. (<fr. *sotériologie*, cf. gr. *soterion*, salvare)

soteúză /-tŏ-/ *s. f.* tigaie cu pereții mai înalți destinată sotării legumelor sau a cărnii. (<fr. *sauteuse*)

sotíe *s. f.* gen dramatic din sec. XV—XVI, servind uneori ca interludiu integrat în mistere[1] (4), care avea la bază ideea că întreaga lume este o împărăție a nebuniei. (<fr. *sotie*, cf. lat. *sotes*, nebunii)

sottovóce *adv.* *(muz.)* cu vocea pe jumătate, cu intensitatea scăzută. (<it. *sottovoce*)

soul /săul/ *s. n.* stil de interpretare instrumentală a blues-ului într-o manieră virilă și neîngrijită; funky style. (<engl. *soul* /music/)

sour /săuăr/ *s. n.* băutură răcoritoare cu gust acrișor, preparată din zeamă de lămîie amestecată cu alcool, cu sau fără zahăr. (< engl. *sour*, acru)

sovhóz *s. n.* (în fosta U.R.S.S.) gospodărie agricolă de stat. (<rus. *sovhoz*<*sov/etskoe/ hoz/caistvo/*, gospodărie de stat)

sovhóznic, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al unui sovhoz. (<rus. *sovhoznik*)

soviét *s. n.* (în fosta U.R.S.S.) **1.** consiliu de muncitori sau de militari în timpul revoluțiilor ruse din 1905 și 1917. **2.** organ al puterii de stat centrale și locale, format din deputați aleși de cetățeni. (<rus. *soviet*)

sovietíc, -ă I. *adj.* **1.** referitor la fosta Uniune Sovietică. **2.** referitor la soviete; propriu sovietelor. **II.** *s. m. f.* cetățean al fostei Uniuni Sovietice. (<fr. *soviétique*)

sovietísm *s. n.* *(rar)* caracter sovietic. (<*soviet/ic/* + *-ism*)

sovietizá *vb. tr.* a supune regimului sovietic. — *sovietizáre* s. f. (<fr. *soviétiser*)

sovietológ, -ă *s. m. f.* specialist în probleme privind fosta Uniune Sovietică. (<*soviet/ic/* + *-log*)

sovprén *s. n.* neopren. (<rus. *sovpren*)

spadasín *s. m.* **1.** luptător cu spada. ● amator de dueluri. **2.** ucigaș plătit; om cu porniri războinice. (<fr. *spadassin*)

spádă *s. f.* **1.** armă albă (cu două tăișuri) cu care se poate tăia și împunge. **2.** probă de scrimă care se practică cu această armă. (<it. *spada*)

spadice *s. n.* inflorescență racemoasă spiciformă, cu pedunculul comun îngroșat și cărnos. (<fr. *spadice*)

SPADICI- *elem. comp.* „spadice". (<fr. *spadici-*, cf. lat. *spadix, -icis*, ramură de palmier)

spadiciférm, -ă *adj.* prevăzut cu spadice. (<lat. *spadiciferus*)

spadiciflór, -ă I. *adj.* cu flori dispuse în spadice. **II.** *s. f. pl.* ordin de plante erbacee perene, monocotiledonate, având ca inflorescență un spadice. (<fr. *spadiciflore/s/*)

spadicifórm, -ă *adj.* în formă de spadice. (<lat. *spadiciformis*)

spaghéte *s. f. pl.* macaroane lungi și foarte subțiri, negăurite. (<fr., it. *spaghetti*)

spagíric, -ă *adj.* referitor la spagirie. (<it. *spagirico*, lat. *spagiricus*)

spagírie *s. f.* nume dat de școala lui Paracelsus chimiei; alchimie. (<fr. *spagirie*)

spalacíde *s. f. pl.* familie de mamifere rozătoare, având ca tip spalaxul. (<lat. *spalacidae*)

spalație *s. f.* reacție nucleară în care, în urma bombardării cu particule, din nucleul ciocnit se elimină mai mulți nucleoni. (<fr., engl. *spallation*)

spálax *s. m.* specie de rozător care sapă galerii subterane; *(pop.)* orbete. (<fr. *spalax*)

spalét *s. n.* oblon, jaluzea de lemn. (<germ. *Spalett*)

spaliér *s. n.* **1.** scară făcută din bare paralele (de lemn) pe care se sprijină plantele agățătoare. **2.** șir de tufe tunse, care alcătuiesc un perete de verdeață de-a lungul unei alei. **3.** aparat de gimnastică în formă de scară, fixat de perete. (<germ. *Spalier*)

SPAN(O)- *elem. comp.* „scădere, împuținare", „rar, în număr mic". (<fr. *span/o/-*, cf. gr. *spanos*, puțin, rar)

spanandríe *s. f.* reducere numerică a descendenților masculi la speciile cu reproducere partenogenetică. (<fr. *spanandrie*)

spanemíe *s. f.* scădere a numărului de globule roșii din sînge; anemie. (<fr. *spanémie*)

spaniél *s. m.* ciine de vînătoare care stîrnește vînatul fără a face aret. (<germ. *Spaniel*, fr., engl. *spaniel*)

spaniól, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Spania. **II.** *s. f.* **1.** limbă romanică vorbită în Spania și în toate țările Americii Centrale și de Sud, cu excepția Braziliei. **2.** un fel de eșarfă care acoperă capul femeilor spaniole. (după fr. *espagnol*)

spanofíl, -ă *adj.* cu frunze puține. (<lat. *spanophyllus*)

spanoginíe *s. f.* reducere numerică a descendenților femeli la speciile cu reproducere partenogenetică. (<fr. *spanogynie*)

spanopnée *s. f.* încetinire a ritmului respirației. (<fr. *spanopnée*)

sparcétă *s. f.* plantă perenă din familia leguminoaselor, cu frunze imparipenate, cu flori roșii-trandafirii și fructele păstăi. (după fr. *esparcette*)

spardéc *s. n.* *(mar.)* punte continuă (fără tambuchiuri) situată înapoia centrului navei, deasupra punții principale. (<fr., engl. *spardeck*)

sparring-partner /spá-ring-part-/ *s. m.* sportiv, echipă folosită ca adversar în pregătirea sau verificarea valorică a unui alt sportiv ori echipă; partener de antrenament. (<engl. *sparring-partner*)

spartachiádă *s. f.* competiție sportivă de masă, care include mai multe sporturi. (<rus. *spartakiada*)

spartachíst, -ă *s. m. f.* revoluționar care aparținea unei organizații socialiste ilegale germane („Spartakus"), condusă de Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg. (<germ. *Spartakist*)

spartán, -ă 1. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sparta. **II.** *adj.* referitor la Sparta; propriu spartanilor. ● *(fig.; și s.)* aspru, sever, sobru, auster. (<lat. *spartanus*, cf. *Sparta*, oraș în Grecia antică)

sparteínă *s. f.* alcaloid toxic extras din semințele unei plante exotice, având acțiune analeptică cardiacă. (<fr. *spartéine*)

spartiát, -ă *s. m. f.* nume dat cetățenilor cu drepturi depline din vechea Spartă, spre deosebire de iloți. (<fr. *spartiate*, gr. *spartiates*)

spasm *s. n.* contracție bruscă și involuntară a unui mușchi sau a unui nerv; convulsie. (<fr. *spasme*, lat. *spasmus*, gr. *spasmos*)

SPASMO-, -spásm, -spastíe *elem. comp.* „contracție, spasm". (<fr. *spasmo-*, *-spasme*, *-spastie*, cf. lat. *spasmus*, gr. *spasmos*, *spastia*)

spasmódic, -ă *adj.* care se manifestă prin spasme; convulsiv; spastic. (<fr. *spasmodique*)

spasmofemíe s. f. tulburare spasmodică a ritmului și a fluenței vorbirii. (<fr. *spasmophémie*)

spasmofílic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de spasmofilie. (<fr. *spasmophilique*)

spasmofílie *s. f.* predispoziție la convulsii prin hiperexcitabilitate neuromusculară. (<fr. *spasmophilie*)

spasmogén, -ă *adj.* care provoacă spasme. (<fr. *spasmogène*)

spasmolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care reduce tonusul și spasmul mușchilor. (<fr. *spasmolithique*)

spástic, -ă *adj.* spasmodic. (<fr. *spastique*, germ. *spastisch*)

spasticitáte *s. f.* hipertonie musculară. (<fr. *spasticité*)

-spastíe v. spasmo-.

spat *s. n.* veche denumire a mineralelor care au însușirea de a cliva după anumite direcții în bucăți de formă regulată. ○ *~ de Islanda* = varietate cristalină de calcit, caracterizat prin dublă refracție. (<fr. *spath*, germ. *Spath*)

spatáng *s. m.* arici de mare, în formă de inimă, care trăiește în nisipul noroios al coastelor. (<fr. *spatangue*, lat. *spatangus*)

spátă *s. f.* bractee mare, în formă de sac, care învelește spadicele, în faza de boboc. (<fr. *spathe*, lat. *spatha*)

spátic, -ă *adj.* de natura sau cu aspectul spatului. (<fr. *spathique*)

spatulát, -ă *adj.* în formă de spatulă. (<fr. *spatulé*, lat. *spatulatus*)

spatúlă *s. f.* instrument în formă de lopățică folosit în farmacie, chirurgie, sculptură etc. ● *(fig.)* extremitate în formă de lopățică. (<fr. *spatule*, lat. *spathula*<*spatha*, spată)

spațiá *vb. tr.* a distanța, a rări, a despărți prin spații (cuvinte, rînduri etc.); a spaționa. — *spațiére* s. f. (<it. *spaziare*)

spațiál, -ă *adj.* 1. referitor la spațiu. ● referitor la proprietățile figurilor din spațiu. 2. *cabină ~ă* = capsulă cosmică. (<fr. *spatial*)

spațialitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este spațial; lărgime, spațiu deschis. (<fr. *spatialité*)

spațializá *vb. tr.* 1. a da un caracter spațial. ● a reprezenta gînduri, obiecte ale gîndirii în spațiu. 2. a proiecta în spațiu. — *spațializáre* s. f. (<fr. *spatialiser*)

spaționá *vb. tr. (rar)* a spația. — *spaționáre* s. f. (<germ. *spationieren*)

spațiós, -oásă *adj.* cu mult spațiu; încăpător, larg, întins. (<fr. *spacieux*, lat. *spatiosus*)

spațio-temporál, -ă *adj.* referitor la spațiu și la timp. (<fr. *spatio-temporel*)

spáțiu *s. n.* 1. formă fundamentală de existență a materiei, inseparabilă de aceasta, avînd aspectul unui întreg neîntrerupt cu trei dimensiuni și care exprimă ordinea în care sînt dispuse obiectele și procesele existente concomitent. 2. întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văzduh. ○ *~ aerian* = spațiul de deasupra unui stat, supus suveranității acestuia; *~ cosmic* = spațiul situat în afara stratosferei Pămîntului; *~ maritim* = spațiu geografic cuprinzînd apele mărilor și oceanelor, fundul și subsolul acestora. 3. loc, suprafață, întindere limitată. ○ *(mil.) ~ de siguranță* = distanța minimă pînă la care se pot apropia trupele proprii de obiectivul asupra căruia se trage fără a risca să fie lovite de focul propriu; *~ mort* = porțiune de teren dinapoia unei creste sau a unui obstacol în care un obiectiv nu poate fi lovit prin trageri directe. 4. loc (liber) între două obiecte; distanță, interval. ○ *~ verde* = teren plantat, situat în perimetrul unei așezări. ● distanță cuprinsă între două linii orizontale ale portativului. ● *(poligr.)* interval alb lăsat între cuvintele sau rîndurile culese; *(p. ext.)* instrument care servește la obținerea acestei spații. 5. *(mat.)* mulțime de elemente (puncte) avînd anumite proprietăți. ● *(cib.)* totalitatea semnelor acceptate la intrarea sau produse la ieșirea unui element de sistem. (<lat. *spatium*)

spaván *s. n.* tumoare osoasă a jaretului (la cai sau la boi); eparven. (după it. *spavenio*)

special, -ă *adj.* 1. care se aplică numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; anumit, deosebit. ○ *în ~* = mai ales, îndeosebi, în mod particular. ● făcut, scos cu o anumită ocazie. 2. de (strictă) specialitate. (<fr. *spécial*, lat. *specialis*)

specialíst, -ă *s. m. f.* cel care cunoaște temeinic o disciplină, un subiect, o problemă etc. (<fr. *spécialiste*)

specialitáte *s. f.* 1. ramură anumită a unei științe, a tehnicii etc. care constituie obiectul unor studii speciale pentru cineva. ○ *de ~* = care aparține unei anumite specialități; (despre persoane) specialist într-o anumită ramură de activitate. 2. gen, categorie specifică (de articole, de produse). ● produs, preparat obținut după o rețetă specială. (<fr. *spécialité*, lat. *specialitas*)

specializá *vb.* I. *refl.* a se consacra studiului și aplicării unei discipline, unei ramuri speciale a științei, a tehnicii etc.; a deveni specialist. II. *tr.* a face să capete caractere specifice, individualizate. ● (despre procese de producție) a limita numai la numite produse. — *specializáre* s. f. (<fr. *spécialiser*)

speciáție *s. f.* fenomen de apariție a unei noi specii vegetale sau animale. (<fr. *spéciation*)

spécie *s. f.* 1. subdiviziune a genului cuprinzînd animale sau vegetale cu trăsături și caracteristici comune. ○ *~ literară* = categorie de opere literare, grupate după criterii unitare, tematice sau formale, subordonată genului literar. 2. soi, fel, varietate, categorie (de ființe sau de lucruri). (<lat. *species*)

specífic, -ă I. *adj.* caracteristic, propriu unei ființe, unui lucru sau fenomen; particular, distinctiv. ● care se raportează la o unitate. II. *s. n.* caracter propriu, particular (a ceva sau al cuiva); notă distinctivă. ○ *~ național* = sumă a caracteristicilor unei culturi, arte, literaturi care provin din trăsăturile proprii poporului și istoriei sale. (<fr. *spécifique*, lat. *specificus*)

specifică *vb. tr.* a arăta, a menționa (ceva) precis, anume. — *specificare s. f.* (<fr. *spécifier*, lat. *specificare*)

specificativ, -ă *adj. (rar)* specificator. (<fr. *spécificatif*)

specificatór, -oáre *adj. (rar)* care specifică; specificativ. (<*specifica* + *-tor*)

specificáție *s. f.* specificare. ● definire a caracteristicilor cărora trebuie să le răspundă o instalație, o construcție, un material, un produs etc.; documentul care cuprinde aceste caracteristici. (<fr. *spécification*, lat. *specificatio*)

specificitáte *s. f.* caracter specific; notă distinctivă. (<fr. *spécificité*)

specimén *s. n.* exemplar, probă, model; mostră. ○ *~ de semnătură* = modul cum semnează o persoană. (<fr. *spécimen*, lat. *specimen*)

speciologíe *s. f.* tratat despre speciile biologice. (<fr. *spéciologie*)

speciós, -oásă *adj. (livr.)* care are doar aparențe favorabile; aparent, înșelător. (<fr. *spécieux*, lat. *speciosus*)

spectácol *s. n.* 1. reprezentație de teatru; *(p. ext.)* orice reprezentație dată pentru public. ○ *a se da în ~* = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de rîs. 2. priveliște, întîmplare care atrage privirile sau atenția. (<fr. *spectacle*, lat. *spectaculum*<*spectare*, a privi)

spectacológic, -ă *adj.* referitor la spectacologie. (<*spectacologie*)

spectacologíe *s. f.* totalitatea spectacolelor. (<*spectacol* + *-logie*)

spectaculár, -ă *adj. (livr.)* 1. propriu a constitui un spectacol. ● care face senzație; spectaculos. 2. referitor la spectacol; *(p. ext.)* impresionant. (<fr. *spectaculaire*)

speactaculós, -oásă *adj.* impresionant (prin fast, prin strălucire); frumos. (după it. *spettacoloso*)

spectaculozitáte *s. f.* însușirea de a fi spectaculos. (<*spectaculos* + *-itate*)

spectatór, -oáre *s. m. f.* cel care asistă la un spectacol. ● martor ocular la o întîmplare, la un eveniment etc. (<fr. *spectateur*, lat. *spectator*)

spectrál, -ă *adj.* 1. referitor la spectrul unei radiații. ○ *analiză ~ă* = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un amestec cu ajutorul analizei spectrelor acelor elemente. 2. care are caracterul unui spectru, al unei fantome. (<fr. *spectral*)

SPECTRO- *elem. comp.* „spectru". (<fr. *spectro-*, cf. lat. *spectrum*, apariție, arătare)

spectrobolográmă *s. f.* curbă reprezentînd repartiția energiei, exprimată în unități relative, în funcție de lungimea de undă. (<*spectro-* + *bolo-* + *-gramă*)

spectrobolométru *s. n.* bolometru cu care se determină intensitatea și repartiția energiei la limita superioară a atmosferei. (<*spectro-* + *bolometru*)

spectrochímie, -ă *adj.* (despre un procedeu de analiză chimică) care se bazează pe studiul spectrului vaporilor substanței de analizat. (<fr. *spectrochimique*)

spectrocolorimétru *s. n.* 1. instrument medical pentru determinarea discromatopsiei. 2. instrument care permite determinări colorimetrice cu radiații de mai multe lungimi de undă. (<engl. *spectrocolorimeter*)

spectrofotografíe *s. f.* aplicare a fotografiei la studiul spectrelor luminoase. (<fr. *spectrophotographie*)

spectrofotométric, -ă *adj.* referitor la spectrofotometrie. (<fr. *spectrophotométrique*)

spectrofotometríe *s. f.* parte a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice dintr-un spectru. (<fr. *spectrophotométrie*)

spectrofotométru *s. n.* aparat folosit în spectrofotometrie. (<fr. *spectrophotomètre*)

spectrográf *s. n.* aparat pentru analiza spectrală a semnalelor complexe. ○ *~ de masă* = dispozitiv electromecanic utilizat pentru separarea izotopilor unui element după masa fiecăruia dintre ei. (<fr. *spectrographe*)

spectrográfic, -ă *adj.* referitor la spectrografie. (<fr. *spectrographique*)

spectrografíe *s. f.* studierea spectrelor luminii cu ajutorul spectrografului. (<fr. *spectrographie*)

spectrográmă *s. f.* fotografie a unui spectru, obținută la spectrograf. (<fr. *spectrogramme*)

spectroheliográf *s. n.* spectrograf special pentru fotografierea Soarelui în lumină monocromatică. (<fr. *spectrohéliographe*)

spectroheliográmă *s. f.* fotografie a Soarelui obținută cu ajutorul spectroheliografului. (<fr. *spectrohéliogramme*)

spectrohelioscóp *s. n.* aparat pentru observarea Soarelui în lumină monocromatică. (<fr. *spectrohélioscope*)

spectrométric, -ă *adj.* referitor la spectrometrie. (<fr. *spectrométrique*)

spectrometríe *s. f.* 1. tehnică de măsurare a liniilor spectrelor și a lungimilor lor de undă. 2. comparare a intensităților luminoase a două radiații monocromatice. (<fr. *spectrométrie*)

spectrométru *s. n.* 1. aparat folosit în spectrometrie. 2. aparat folosit în fizica nucleară pentru studierea spectrului de viteze sau de energii ale particulelor. (<fr. *spectromètre*)

spectroscóp *s. n.* aparat folosit în spectroscopie. (<fr. *spectroscope*)

spectroscópic, -ă *adj.* referitor la spectroscopie. (<fr. *spectroscopique*)

spectroscopíe *s. f.* 1. ramură a fizicii care studiază spectrele de emisiune sau absorbție ale diferitelor substanțe. 2. capitol al fizicii nucleare care studiază spectrele energetice ale radiațiilor. (<fr. *spectroscopie*)

spéctru *s. n.* 1. ansamblu de valori pe care le poate lua o anumită mărime în condiții determinate. ● ansamblul radiațiilor de frecvențe diferite care alcătuiesc o radiație electromagnetică complexă. ○ *~ atomic* = spectru creat prin tranziții electronice în atomii elementelor; *~ molecular* = spectru creat prin tranziții între nivelele energetice ale moleculelor aflate în stare liberă. ● totalitatea aspec-

telor sub care se prezintă ceva. 2. totalitatea radiațiilor electromagnetice ale unui corp ceresc dispuse în funcție de lungimea lor de undă sau de frecvență. ○ ~ *solar* = spectrul radiației emise de Soare. 3. fantomă, vedenie, fantasmă. ● *(fig.)* ceea ce provoacă îngrijorare, spaimă; pericol iminent. 4. proporție procentuală a diverse categorii ecologice de specii dintr-un teritoriu sau dintr-o biocenoză. (<fr. *spectre*, lat. *spectrum*)

spécul *s. n.* instrument chirurgical folosit pentru a lărgi sau a deschide anumite cavități ale organismului, cu scopul de a le putea examina mai bine. — var. *speculum* s. n. (<fr. *spéculum*, lat. *speculum*, oglindă)

speculá *vb.* I. *tr.* 1. a face speculă. ● *(p. ext.)* a înșela (pe cineva). ● a profita de o anumită împrejurare cu scopul de a dobîndi avantaje personale. 2. a face tranzacții de valori. II. *intr., tr.* a face speculații (1), deducții, teoretizînd formal, fără legătură cu practica. (<fr. *spéculer*, lat. *speculari*)

speculánt, -ă *s. m. f.* cel care face speculă; afacerist. (<germ. *Spekulant*)

speculár, -ă *adj.* 1. *(min.)* care răsfrînge lumina. 2. referitor la oglindă; care pare văzut într-o oglindă. ○ *(psihiatr.) halucinație ~ă* = halucinație în care bolnavul se vede el însuși în fața lui. (<fr. *spéculaire*)

speculativ, -ă *adj.* 1. bazat pe speculație (1); abstract. 2. referitor la speculația financiară sau comercială. (<fr. *spéculatif*)

speculativitáte *s. f.* caracter speculativ. (<*speculativ* + *-itate*)

speculáție *s. f.* 1. faptul de a specula (II); teoretizare abstractă, metafizică, ruptă de practică și de experiență. 2. *(fin.)* tranzacție de bursă constînd din vînzare—cumpărare de valori cu scopul de a obține cîștiguri mari. ● afacere bazată pe înșelătorie; speculă (2). — var. *speculațiune* s. f. (<fr. *spéculation*, lat. *speculatio*)

speculațiúne *s. f.* v. speculație.

spéculă *s. f.* 1. comerț ilicit constînd în dosirea de mărfuri și vinderea lor, cu supraprețuri, în momentele cînd lipsesc de pe piață. ● dare de bani cu dobîndă mai mare decît cea legală. 2. speculație (2). (<*specula*)

spéculum *s. n.* v. specul.

speech /spici/ *s. n.* discurs ocazional; alocuțiune. (<engl. *speech*)

SPELE(O)- v. speo-.

splectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei caverne pulmonare. (<fr. *spélectomie*)

speleológ, -ă *s. m. f.* speolog. (<fr. *spéléologue*)

speleológic, -ă *adj.* speologic. (<fr. *spéléologique*)

speleologíe *s. f.* speologie. (<fr. *spéléologie*)

speleomórfic, -ă *adj.* care prezintă aspectul unei caverne. (<fr. *spéléomorphique*)

speleonáut, -ă *s. m. f.* explorator care face experiențe științifice prin rămînerea prelungită în grotele subterane. (<fr. *spéléonaute*)

speleoscopíe *s. f.* examen al unei caverne pulmonare. (<fr. *spéléoscopie*)

speleostomíe *s. f.* deschidere operatorie a unei caverne pulmonare tuberculoase. (<fr. *spéléostomie*)

speleotémă *s. f.* concrețiune specifică peșterilor, formată prin precipitare fizico-chimică. (<engl. *speleotheme*)

speleoterapíe *s. f.* tratarea unor boli (astm bronșic, bronșite, emfizem pulmonar etc.) prin utilizarea peșterilor sau salinelor. (<*speleo-* + *-terapie*[2])

speleotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei caverne pulmonare; cavernotomie. (<fr. *spéléotomie*)

spelúncă *s. f.* 1. local, circiumă cu aspect urît, unde se adună oameni suspecți. 2. *(rar)* peșteră, grotă. (<germ. *Spelunke*, lat. *spelunca*, văgăună, peșteră)

SPEO-/SPELE(O)- *elem. comp.* „peșteră, cavernă". (<fr. *spéo-*, *spéléo-*, cf. gr. *speos*, *spelaion*, peșteră, grotă)

speobiologíe *s. f.* știință care studiază viețuitoarele din peșteri. (<*speo-* + *biologie*)

speogenéză *s. f.* proces geologic de formare a peșterilor. (<*speo-* + *-geneză*[2])

speológ, -ă *s. m. f.* specialist în speologie; speleolog. (după fr. *spéléologue*)

speológic, -ă *adj.* referitor la speologie; speleologic. (după fr. *spéléologique*)

speologíe *s. f.* știință care studiază formarea peșterilor și viața din interiorul lor; speleologie. (după fr. *spéléologie*)

spéos *s. n.* templu sau mormînt subteran din Egiptul antic. v. hipogeu[1]. (<fr. *spéos*, cf. gr. *speos*, peșteră)

sperá *vb. intr., tr.* a avea speranță, a nădăjdui. (<lat., it. *sperare*)

speránță *s. f.* nădejde. ● încredere în viitor, în reușita cuiva. ● *(fam.)* om capabil, de la care se așteaptă mult în viitor. (<it. *speranza*)

spérgulă *s. f.* plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori albe, care crește prin locuri nisipoase. (<fr. *spergule*, lat. *spergula*)

sperjúr, -ă I. *s. m. f.* cel care jură fals sau care își calcă jurămîntul. II. *s. n.* faptul de a-și călca jurămîntul; jurămînt fals făcut în fața justiției. (<it. *spergiuro*)

SPERM(O)-/SPERMA- **-spérm, -spermie/ SPERMAT(O)-/SPERMI(O)-** *elem. comp.* „sămînță, spermă, spori". (<fr. *sperm/o/-*, *sperma-*, *-sperme*, *-spermie*, *spermat/o/-*, *spermi/o/-*, cf. gr. *sperma*, *-tos*, sămînță)

spermacéti *s. n.* ceară obținută din craniul de balenă, de delfin și din craniul și grăsimea de cașalot, folosită în industria cosmetică și la fabricarea luminărilor; cetaceum; *(pop.)* spermanțet. (<fr. *spermaceti*)

spermapódiu *s. n.* suport ramificat al pistilului la umbelifere. (<lat., engl. *spermapodium*)

SPERMAT(O)- v. sperm(o)-.

spermatángiu *s. n.* spermatogonie. (<lat. *spermatangium*)

spermatécă *s. f.* organ al insectelor femele care înmagazinează sperma. (<fr. *spermathèque*)

spermátic, -ă *adj.* referitor la spermă; seminal. ○ *cordon* ~ = ansamblu de vase for-

mat din canalul deferent, arterele și venele testiculului. (<fr. *spermatique*)

spermatidă *s. f.* celulă germinală masculă rezultată prin diviziunea meiotică a spermatocitului. (<fr. *spermatide*)

spermatíe *s. f.* *(bot.)* gamet mascul, cu un singur nucleu. (<fr. *spermatie*)

spermatlíér, -ă *adj.* *(bot.)* care poartă sămînță sau spermatii. (<fr. *spermatifère*)

spermatíst *s. m.* animalculist. (<fr. *spermatiste*)

spermatoblást *s. n.* celulă sexuală primordială, care se găsește în tuburile seminifere ale testiculului. (<fr. *spermatoblaste*)

spermatocarpíe *s. f.* stare a fructelor lipsite de carpele, complet închise de bractee. (<fr. *spermatocarpie*)

spermatocél *s. n.* tumefacție formată prin acumulare de spermă în testicul sau în epididim. (<fr. *spermatocèle*)

spermatocíst *s. n.* celulă mamă a anteridiei. (<fr. *spermatocyste*)

spermatocistectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a veziculelor seminale. (<fr. *spermatocystectomie*)

spermatocistítă *s. f.* inflamație a veziculelor seminale. (<fr. *spermatocystite*)

spermatocít *s. n.* celulă vegetativă masculă rezultată din diviziunea mitotică a unei spermatogonii. (<fr. *spermatocyte*)

spermatofíte *s. f. pl.* fanerogame. (<fr. *spermatophytes*)

spermatofór *s. m.* grup de spermatozoizi cuprinși într-o capsulă la unele insecte, la cefalopode etc. (<fr. *spermatophore*)

spermatogamét *s. m.* gamet mascul. (<fr. *spermatogamète*)

spermatogén, -ă *adj.* **1.** care produce celule germinale mascule. **2.** care produce semințe. (<fr. *spermatogène*)

spermatogenéză *s. f.* proces de formare și maturare a gameților masculi din spermatogonii; spermiogeneză. (<fr. *spermatogenèse*)

spermatogonie *s. f.* celulă germinală producătoare de spermatii; spermatangiu, spermogonie. (<fr. *spermatogonie*)

spermatografíe *s. f.* descriere sistematică a semințelor. (<fr. *spermatographie*)

spermatoplásmă *s. f.* citoplasmă a celulei mascule. (<fr. *spermatoplasme*)

spermatoplást *s. n.* celulă sexuală masculă. (<fr. *spermatoplaste*)

spermatorée *s. f.* poluție. (<fr. *spermatorrhée*)

spermatozoíd *s. m.* gamet mascul la animale; spermie[1]. (<fr. *spermatozoïde*, cf. gr. *zooides*, asemănător cu un animal)

spermaturíe *s. f.* prezența spermatozoizilor în urină. (<fr. *spermaturie*)

spérmă *s. f.* secreție a glandelor sexuale masculine care conține spermatozoizi. (<fr. *sperme*, lat., gr. *sperma*)

SPERMI(O)- v. s p e r m (o)-.

spermicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care omoară spermatozoizii aflați în spermă. (<fr. *spermicide*)

spermidúct *s. n.* ansamblul căilor genitale bărbatului. (<fr. *spermiducte*)

spérmie[1] *s. f.* spermatozoid. (<germ. *Spermie*)

-spermíe[2] v. s p e r m (o)-.

spermiogenéză *s. f.* spermatogeneză. (<fr. *spermiogenèse*)

SPERMO- v. s p e r m (o)-.

spermocéntru *s. n.* centrozomul mascul în timpul fecundării. (<fr. *spermocentre*)

spermoculturá *s. f.* cultură de spermă practicată în vederea depistării unor microbi. (<fr. *spermoculture*)

spermodérmă *s. f.* înveliș seminal. (<fr. *spermoderme*)

spermogonie *s. f.* spermatogonie. (<fr. *spermogonie*)

spermogóniu *s. n.* organ de fructificație, în formă de butelie, la fungi și lichenі, în care iau naștere spermatiile. (<lat. *spermogonium*)

spermográmă *s. f.* examen de laborator al spermei. (<fr. *spermogramme*)

spermolít *s. n.* calcul (II) al căilor spermatice. (<fr. *spermolithe*)

spermologíe *s. f.* studiul semințelor sau al sporilor. (<fr. *spermologie*)

spermosféră *s. f.* strat de sol care înconjură semințele în curs de germinare. (<fr. *spermosphère*)

spermotécă *s. f.* **1.** totalitatea învelișurilor unui fruct. **2.** peretele capsulei vegetale. (<lat. *spermotheca*)

spermotíp *s. n.* exemplar vegetal crescut din sămînța tipului originar. (<fr. *spermotype*)

spéță *s. f.* **1.** specie. **2.** *(jur.)* pricină supusă spre rezolvare unui organ de jurisdicție. ○ *în* ~ = în cazul dat. (<germ. *Spezies*)

spéze *s. f. pl.* *(rar)* cheltuieli (făcute pentru deplasare, în vederea unei afaceri etc.). (<it. *spese*)

spiccáto *adv.* *(muz.;* la instrumentele cu coarde) sacadat, săltînd arcușul după fiecare notă. (<it. *spiccato*)

spícher *s. m.* **1.** crainic la o stație de radio sau de televiziune. **2.** (în Anglia) președintele Camerei Comunelor. ● (în S.U.A.) președintele Camerei Reprezentanților. (<fr., engl. *speaker*)

spicheríță *s. f.* crainică spicher (1). (<*spicher* + *-iță*)

SPICI- *elem. comp.* „spic". (<fr. *spici-*, cf. lat. *spica, spicum*)

spicifér, -ă *adj.* care poartă spice. (<fr. *spicifère*)

spiciflór, -ă *adj.* (despre plante) cu flori dispuse în spic. (<fr. *spiciflore*)

spiciförm, -ă *adj.* în formă de spic. (<fr. *spiciforme*)

spicilégiu *s. n.* *(livr.)* culegere de acte, tratate etc.; culegere de maxime, povestiri, bucăți literare. (<lat. *spicilegium*, fr. *spicilège*)

spículă *s. m.* **1.** spicușor, spiculeț. **2.** os mic în formă de spic; fragment de os. **3.** corpuscul silicios sau calcaros care intră în componența scheletului spongierilor. (<fr. *spicule*)

spiculát, -ă *adj.* spiculifer. (<lat. *spiculatus*, fr. *spiculé*)

spiculă *s. f.* fiecare dintre formațiunile străbătătoare, cu aspect de perie, care formează baza cromosferei. (<fr. *spicule*, lat. *spiculum*, săgeată)

SPICULI- *elem. comp.* „spiculeț". (<fr. *spiculi-*, cf. lat. *spicula*, spic mic)

spiculifér, -ă *adj.* care poartă spiculi (1); spiculat. (<lat. *spiculifer*)

spiculiform, -ă *adj.* în formă de spiculeț. (<fr. *spiculiforme*)

spider *s. n.* loc amenajat într-un automobil de sport, în spatele scaunelor, pentru a plasa bagaje sau, eventual, pasageri. (<fr. *spider*)

spidling /spái-/ *s. n.* nume dat unor tăviță de polistiren expandat, cu lăcașuri în formă de piramidă răsturnată, folosite pentru răsaduri de legume sau flori. (<engl. *spidling*)

spidométru *s. n.* aparat de înregistrat viteza; vitezometru; tahometru. (<engl. *speedometer*)

spilít *s. n.* rocă bazică, prezentînd o structură vulcanică, dar constituită din albit, piroxen și clorit. (<fr. *spilite*)

spilític, -ă *adj.* de natura spilitului. (<fr. *spilitique*)

spilitizáre *s. f.* transformare a unui bazalt în spilit. (după fr. *spilitisation*)

spin[1] *s. m.* *(fiz.)* impuls propriu de învîrtire al particulelor elementare și al cuantelor. (<engl., fr. *spin*)

SPIN-[2]**(I)-** *elem. comp.* „spin, ghimpe". (< fr. *spin(i)-*, cf. lat. *spina*, vîrf ascuțit)

spinacher /spínecăr/ *s. n.* velă triunghiulară cu suprafață mare, arborată de ambarcațiii care au vînt din pupă pentru a mări propulsia. (<engl. *spinnaker*)

spinál, -ă *adj.* referitor la spinele vertebrelor, la coloana vertebrală. ○ *nerv* ~ = nerv cranian care inervează mușchii gîtului, ai laringelui și ai faringelui. (<fr. *spinal*)

spinalgie *s. f.* durere localizată în coloana vertebrală. (<fr. *spinalgie*)

spinaloscóp *s. n.* endoscop pentru explorarea canalului rahidian. (<fr. *spinaloscope*)

spină *s. f.* **1.** *(anat.)* mic zid care împărțea circul sau hipodromul în sens longitudinal. **2.** proeminență ascuțită (a unui os). ○ ~*a bifida* = malformație congenitală a coloanei vertebrale, constînd din îndepărtarea a două vertebre între ele, în regiunea lombară. (<fr., lat. *spina [bifida]*)

spinél *s. m.* aluminat natural de magneziu, sub formă de mineral cristalizat, de culoare roșie, galbenă, albastră sau verde, folosit ca piatră prețioasă. (<fr. *spinelle*)

spinescént, -ă *adj.* acoperit cu spini, cu ghimpi. (<fr. *spinescent*)

spinétă *s. f.* vechi instrument muzical cu coarde și claviatură, asemănător clavecinului. (<it. *spinetta*)

spinicárp, -ă *adj.* cu fructe spinoase. (<fr. *spinicarpe*)

spinifér, -ă *adj.* prevăzut cu ghimpi. (<fr. *spinifère*)

spinifórm, -ă *adj.* în formă de spin. (<fr. *spiniforme*)

spining *s. m.* pește artificial, întrebuințat ca momeală la pescuitul somnului. (<fr., engl. *spinning*)

spinobulbár, -ă *adj.* care aparține măduvei spinării și bulbului. ○ *fascicul* ~ = traiect al axonilor care străbat măduva spinării și bulbul rahidian. (<*spină* + *bulbar*)

spinocerebelós, -oásă *adj.* care aparține coloanei vertebrale și creierului. ○ *fascicul* ~ = traiect al nervilor care străbat măduva spinării și trunchiul cerebral. (<engl. *spinocerebellos*)

spinóne *s. m.* rasă italiană de ciini de aret. (<it. *spinone*)

spinór *s. m.* mărime de calcul pentru operații matematice avînd ca bază spinul. (< engl., fr. *spinor*)

spinotalámic, -ă *adj.* care aparține măduvei spinării și talamusului. ○ *fascicul* ~ = fibre nervoase, care străbat măduva spinării, bulbul și pedunculii cerebrali, ajungînd în talamus. (<fr. *spinothalamique*, engl. *spinothalamic*)

spinozísm *s. n.* sistemul filozofic al lui Spinoza, care profesează credința într-o substanță unică, infinită, cauza imanentă a întregii existențe. (<fr. *spinozisme*, cf. *Spinoza*, filozof ol.)

spinozíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al spinozismului. (<fr. *spinoziste*)

SPINTARI-/SPINTERO- *elem. comp.* „scînteie". (<fr. *spinthari-*, *spinthéro-*, cf. gr. *spintharis*, *spinther*)

spintariscóp *s. n.* instrument pentru observarea scînteilor care se produc cînd razele emise de o substanță radioactivă lovesc un ecran acoperit cu un strat de sulfură de zinc. (<fr. *spinthariscope*)

SPINTERO- v. spintari-.

spinterométru *s. n.* instrument cu care se măsoară valorile tensiunilor electrice înalte. (<fr. *spinthéromètre*)

spinteropíe *s. f.* tulburare a vederii constînd în perceperea unor puncte luminoase ca niște scîntei. (<fr. *spinthéropie*)

spinteroscóp *s. n.* **1.** aparat care produce scînteia electrică la aparatele de telegrafie fără fir. **2.** aparat electric pentru generarea oscilațiilor de înaltă frecvență. (<fr. *spintheroscope*)

spinúl *s. m.* spic mic, spinișor. (<fr. *spinul*, lat. *spinula*)

SPINULI- *elem. comp.* „spinul". (<fr. *spinuli-*, cf. lat. *spinula*<*spina*, spin)

spinulifér, -ă *adj.* prevăzut cu spinuli. (<lat. *spinulifer*)

spinulifórm, -ă *adj.* în formă de spinișor. (<lat. *spinuliformis*)

spión, -oánă **I.** *s. m. f.* **1.** cel care face spionaj pentru un stat într-un alt stat. **2.** cel care pîndește, observă pe alții pentru a furniza cuiva informații. **II.** *s. m.* **1.** oglindă oblică instalată în fața unei ferestre sau lentilă mică introdusă într-o ușă, prin care se poate vedea în afară fără a fi văzut. **2.** *(tehn.)* calibru pentru determinarea și verificarea jocurilor dintre două piese asamblate. **3.** particulă nucleară cu masa apropiată de cea a pionului (2), dar avînd spin.

(<germ. *Spion*, it. *spione*, /II, 3/ engl. *s /pinning/ + pion*)

spionă *vb.* **I.** *intr.* a face spionaj. **II.** *tr.* a iscodi, a pindi. — *spionáre* s. f. (<germ. *spionieren*, it. *spionare*)

spionáj *s. n.* activitate întreprinsă pentru a obține pe ascuns secrete militare, politice etc. ale unui stat în vederea transmiterii către un alt stat. • iscodire, pindă, urmărire, observare. (după fr. *espionnage*, it. *spionaggio*)

spirál *s. n.* mică fereastră orizontală în puntea navei, pentru luminat și aerisire. (<it. *spiraglio*)

spirál, -ă **I.** *adj.* care are forma unei spirale; spiraliform. **II.** *s. n.* bandaj format prin înfășurarea bandei în spirală. (<fr. *spiral*)

spirálă *vb. intr.* (despre avioane, păsări) a zbura, a coborî în spirală. — *spiralâre* s. f. (<it. *spiralare*)

spiralát, -ă *adj.* răsucit în spirală; spiralic. (<fr. *spiralé*)

spirálă *s. f.* curbă plană care se învârtește în jurul unui punct central, depărtându-se din ce în ce mai mult; *(p. ext.)* obiect, mișcare care are această formă. ○ *în* ~ = în formă de spirală; spiralic. (<fr. *spirale*)

spirálic, -ă *adj.* spiralat. (<*spiral* + *-ic*)

spiraliform, -ă *adj. (rar)* spiral (I). (<*spirală* + *-i|form*)

spiralizáre *s. f.* **1.** răsucire spirală a unui cromozom în diversele faze ale mitozei. **2.** deformare a unui material metalic cu lungime mare, prin care acesta capătă forma unei spirale, a unei elice. (după fr. *spiralisation*)

spiraloíd, -ă *adj.* în formă de spirală. (<fr. *spiraloïde*)

spiránt, -ă *adj., s. f.* constrictiv(ă). (<fr. *spirant*)

spirantizáre *s. f.* strîmtare a canalului bucal și a axei sale mediane, în vederea producerii unei consoane fricative sau constrictive. (după fr. *spirantisation*)

spiratrón *s. n.* accelerator de particule grele, asemănător ciclotronului, prevăzut însă cu mai mulți electrozi în formă de spirală. (<engl. *spiratron*)

spíră[1] *s. f.* **1.** arc al unei elice cuprins între două puncte succesive de intersecție a acesteia cu aceeași generatoare a cilindrului elicei. • fiecare dintre rotirile pe care le prezintă o curbă, un obiect sau o serie de obiecte dispuse în spirală sau în elice. **2.** buclă aproape închisă dintr-o înfășurare electrică. (<fr. *spire*, lat. *spira*)

-spíră[2] v. s p i r i -.

spíréa *s. f.* arbust din familia rozaceelor, cu frunze ovale și flori albe, dispuse în inflorescențe globuloase. (<fr. *spirée*, lat. *spiraea*)

spirém *s. n.* rețea de cromozomi în profaza mitozei. (<fr. *spirème*)

SPIRI-/SPIRO-, -spíră *elem. comp.* „spiră, spirală". (<fr. *spiri-*, *spiro-*, *-spire*, cf. lat. *spira*, gr. *speira*, spirală)

spirifér *s. n.* brahiopod fosil din era primară cu cochilia alungită transversal. (<fr. *spirifer*)

spiriform, -ă *adj.* în formă de spiră. (<fr. *spiriforme*)

spíril *s. m.* bacterie filamentoasă spiralată. (<fr. *spirille*, lat. *spirillum*<*spira*, spiră)

spirilóză *s. f.* boală provocată de un spiril. (<fr. *spirillose*)

spírit *s. n.* **I. 1.** totalitatea facultăților intelectuale; rațiune, intelect; conștiință. • persoană considerată sub raportul capacității sale intelectuale, al însușirilor morale de caracter etc. **2.** inteligență; imaginație. **3.** (în concepțiile religioase) ființă imaterială, supranaturală. **4.** mod, fel de manifestare, de gîndire. ○ *în* ~*ul* = potrivit cu... **5.** glumă, anecdotă. • vorbă de duh; ironie. ○ *a face* ~*e* = a glumi. **6.** caracter specific a ceva. • sensul real a ceva. **II.** semn grafic în scrierea greacă, care arată cum se pronunță din punctul de vedere al aspirației sunetul căruia i se adaugă. (<lat. *spiritus*, suflare)

spiritísm *s. n.* concepție și practică mistică potrivit căreia s-ar putea comunica cu spiritele morților. (<fr. *spiritisme*)

spiritíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică spiritismul. (<fr. *spiritiste*)

spirituál[1]**, -ă** *adj.* **1.** care aparține spiritului. • intelectual, sufletesc. **2.** inteligent, deștept, ager; înzestrat cu umor. (<fr. *spirituel*, lat. *spiritualis*)

spirituál[2]**, -ă** **I.** *s. n.* cîntec de cult protestant, modificat de populația de culoare din S.U.A., care i-a imprimat o puternică sincopare, schimbîndu-i treptat structura tonală. **II.** *s. m. f.* membru al unor secții ale ordinului franciscanilor, apărute în sec. XIII, care predicau stricta respectare a normelor Sf. Francisc. (<engl. *spiritual*)

spiritualísm *s. n.* concepție filozofică idealistă și mistico-religioasă potrivit căreia spiritul este o realitate substanțială primordială, independentă de materie. (<fr. *spiritualisme*)

spiritualíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al spiritualismului. (<fr. *spiritualiste*)

spiritualitáte *s. f.* **1.** calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. **2.** ansamblu de idei și sentimente care caracterizează un popor, o națiune din punctul de vedere al vieții spirituale, al specificului culturii sale. (<fr. *spiritualité*, lat. *spiritualitas*)

spiritualizá *vb.* **I.** *tr.* a da, a impregna un caracter spiritual nobil, elevat. **II.** *tr., refl.* a încerca să (se) detașeze de materie, să se apropie de viața spirituală. — *spiritualizáre* s. f. (<fr. *spiritualiser*)

SPIRO[1]**-** v. s p i r i -.

SPIRO[2]**-** *elem. comp.* „respirație", „plămîni". (<fr. *spiro-*, cf. lat. *spirare*, a respira)

spirobactérie *s. f.* bacterie în formă de spirală. (<*spiro*[1]- + *bacterie*)

spirocercóză *s. f.* boală a cîinilor provocată de prezența unor paraziți în tubul digestiv. (<fr. *spirocercose*)

spirochét *s. m.* bacterie patogenă cu corp spiralat foarte subțire și mobil. (<fr. *spirochète*)

spirochetogén, -ă *adj.* produs de un spirochet. (<fr. *spirochétogène*)

spirochetóză *s. f.* boală infecțioasă (sifilis, febră recurentă etc.) produsă de un spirochet. (<fr. *spirochétose*)

spirocíclic, -ă *adj.* (despre flori) dispus în spirală. (<fr. *spirocyclique*)

spirocíd, -ă *adj., s. n.* antiluetic. (<fr. *spirocide*)

spiroenergografíe *s. f.* test de efort care furnizează informații asupra reacțiilor fiziologice ale organismului în condițiile de suprasolicitare determinate de un efort muscular. (< *spiro*²- + *energografie*)

spirográf *s. n.* spirometru înregistrator. (<fr. *spirographe*)

spirografíe *s. f.* înregistrare a unei curbe care permite măsurarea cantitativă în circuit închis a ventilației pulmonare. (<fr. *spirographie*)

spirográmă *s. f.* diagramă obținută la spirograf. (<fr. *spirogramme*)

spiroíd, -ă *adj.* spiroidal. • (despre fracturi) în care întreruperea este elicoidală. (<fr. *spiroïde*)

spiroidál, -ă *adj.* în formă de spiră; spiroid. (<fr. *spiroïdal*)

spirolactónă *s. f.* substanță chimică de sinteză, antagonist al unor hormoni corticosuprarenali. (<fr. *spirolactone*)

spiromát *s. n.* aparat care asigură insuflarea unui volum fix de aer la frecvență determinată în plămînii unui bolnav. (<*spiro-* + *auto-* + *-mat*)

spirométric, -ă *adj.* referitor la spirometrie. (<fr. *spirométrique*)

spirometríe *s. f.* măsurare a capacității de respirație a plămînilor cu ajutorul spirometrului. (<fr. *spirométrie*)

spirométru *s. n.* instrument folosit în spirometrie. (<fr. *spiromètre*)

spiroscóp *s. n.* aparat folosit în spiroscopie. (<fr. *spiroscope*)

spiroscopíe *s. f.* examen al respirației cu ajutorul spirometrului, care măsoară volumul aerului expirat. (<fr. *spiroscopie*)

spirotróp, -ă *adj.* răsucit în spirală. (<fr. *spirotrope*)

spitál *s. n.* instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii. (<germ. *Spital*)

spitalizá *vb. tr.* a interna pe cineva în spital pentru tratament. — *spitalizáre* s. f. (după fr. *hospitaliser*)

spitz /spiț/ *s. m.* cîine de aport, de rasă germană, cu blană deasă, urechi ascuțite și coadă stufoasă, vioi și jucăuș, foarte bun paznic. (<germ. *Spitz*)

SPLANHN(O)-, -splanhnie *elem. comp.* „viscere". (<fr. *splanchn/o/-, -splanchnie*, cf. gr. *splankhna*)

splanhnectomíe *s. f.* splanhnicectomie. (< fr. *splanchnectomie*)

splánhnic, -ă *adj.* referitor la viscere; al viscerelor. (<fr. *splanchnique*)

splanhnicectomíe *s. f.* rezecție a unui nerv splanhnic; splanhnectomie. (<fr. *splanchnicectomie*)

-splanhnie v. s p l a n h n (o) -.

splanhnocél *s. n.* hernie a viscerelor. (<fr. *splanchnocèle*)

splanhnocrániu *s. n.* regiune buco-maxilo-facială care adăpostește aparatele senzoriale olfactiv și optic, precum și segmentele inițiale ale aparatelor respirator și digestiv. (<*splanhno-* + *craniu*)

splanhnografíe *s. f.* radiografie a viscerelor, cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *splanchnographie*)

splanhnologíe *s. f.* parte a anatomiei care studiază viscerele. (<fr. *splanchnologie*)

splanhnomegalíe *s. f.* megalosplanhnie. (< fr. *splanchnomégalie*)

splanhnomiérie *s. f.* micșorare a volumului tuturor viscerelor. (<fr. *splanchnomiérie*)

splanhnopleúră *s. f.* perete endodermic sau visceral al celomului. (<fr. *splanchnopleure*)

splanhnoptóză *s. f.* visceroptoză. (<fr. *splanchnoptose*)

splanhnotomíe *s. f.* disecție a organelor abdominale. (<fr. *splanchnotomie*)

splanhnotróp, -ă *adj.* viscerotrop. (<fr. *splanchnotrope*)

spleen /splin/ *s. n.* plictiseală cauzată de lipsa unor preocupări serioase; dezgust de viață. (<engl. *spleen*)

SPLEN(O)-, -splenie *elem. comp.* „splină". (<fr. *splén/o/-, -splénie*, cf. gr. *splen*)

splenalgíe *s. f.* durere a splinei. (<fr. *splénalgie*)

spléndid, -ă *adj.* foarte frumos; strălucitor, măreț. (<fr. *splendide*, lat. *splendidus*)

splendoáre *s. f.* frumusețe fără seamăn; strălucire, măreție. • *(concr.)* lucru splendid. (<fr. *splendeur*, lat. *splendor*<*splendere*, a străluci)

splenectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a splinei. (<fr. *splenectomie*)

splenectopíe *s. f.* deplasare a splinei. (<fr. *splénectopie*)

splénic, -ă *adj.* referitor la splină. (<fr. *splénique*, lat. *splenicus*)

-splenie v. s p l e n (o)-.

splenítă *s. f.* inflamație a splinei. (<fr. *splénite*)

splénius *s. n.* mușchi situat la partea posterioară a gîtului și superioară a spatelui. (<fr. *splénius*, cf. gr. *splenion*, compresă)

splenizáre *s. f.* indurație a țesutului pulmonar, care devine asemănător cu splina. (după fr. *splénisation*)

splenocél *s. n.* hernie a splinei. (<fr. *splénocèle*)

splenocít *s. n.* celulă mononucleară macrofagă caracteristică țesutului splenic. (<fr. *splénocyte*)

splenocontráctie *s. f.* contracție a splinei. (<fr. *spléno-contraction*)

splenocultúră *s. f.* însămînțare într-un mediu de cultură cu un fragment de splină pentru a decela în acesta prezența unui germen. (<fr. *splénoculture*)

splenoflebítă *s. f.* flebită a venei splenice. (<fr. *splénophlébite*)

splenogén, -ă *adj.* cu originea în splină. (<fr. *splénogène*)

splenografie *s. f.* radiografie a splinei cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. (<fr. *splénographie*)

splenográmă *s. f.* formula elementelor celulare splenice. (<fr. *splénogramme*)

splenohepatítă *s. f.* inflamație a splinei și a ficatului. (<fr. *splénohépatite*)

splenoíd, -ă *adj.* cu aspect de splină. (< fr. *splénoïde*)

splenolíză *s. f.* proces de dezintegrare a țesutului splenic. (<fr. *splénolyse*)

splenóm *s. n.* tumoare benignă a splinei. (<fr. *splénome*)

splenomanometríe *s. f.* măsurare a presiunii din splină, implicit a sistemului venei porte, prin punctie splenică. (<fr. *splénomanométrie*)

splenomegalíe *s. f.* megalosplenie. (<fr. *splénomégalie*)

splenometríe *s. f.* evaluare a gradului de mărire a volumului splinei la bolnavii de malarie. (<*spleno-* + *-metrie*[2])

splenopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile splinei. (<fr. *splénopathie*)

splenopexíe *s. f.* fixare chirurgicală a splinei. (<fr. *splénopexie*)

splenopneumoníe *s. f.* inflamație a plămânului, care capătă aspectul splinei. (<fr. *splénopneumonie*)

splenoportografíe *s. f.* radiografie a sistemului venei porte cu ajutorul unei substanțe de contrast injectată în splină. (<fr. *splénoportographie*)

splenoptóză *s. f.* cădere patologică a splinei. (<fr. *splénoptose*)

splenorafíe *s. f.* sutură operatorie a splinei. (<fr. *splénorraphie*)

splenoragíe *s. f.* hemoragie splenică. (<fr. *splénorrhagie*)

splenoscleróză *s. f.* transformarea fibroasă a splinei. (<fr. *splénosclérose*)

splenoterapíe *s. f.* opoterapie splenică. (<fr. *splénothérapie*)

splenotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a splinei. (<fr. *splénotomie*)

splenotrombóză *s. f.* obliterație a venei splenice. (<fr. *splénothrombose*)

splint *s. n.* cui de siguranță. (<engl. *splint*)

split *s. n.* piatră dură, spartă mărunt, folosită în îmbrăcăminți rutiere. (<germ. *Split*)

SPODO- *elem. comp.* „cenușă, praf"; „deșeu". (<fr. *spodo-*, cf. gr. *spodos*)

spodogén, -ă *adj.* produs de praf sau de acumularea de deșeuri celulare. (<fr. *spodogène*)

spodográmă *s. f.* imagine microscopică a membranei celulare mineralizate, după arderea substanțelor organice. (<fr. *spodogramme*)

spodumén *s. n.* silicat natural de litiu și de aluminiu, folosit ca piatră semiprețioasă. (<fr. *spodumène*)

spóiler *s. n.* volet (2) care servește pentru frînarea aerodinamică și diminuarea portanței aripii, în scopul pierderii rapide a înălțimii. (<engl. *spoiler*)

spoliá *vb. tr.* a lipsi pe cineva (prin înșelăciune sau prin forță) de avere ori de drepturi; a jefui, a prăda. — *spoliére* s. f. (<fr. *spolier*, lat. *spoliare*, a despuia)

spoliáriu *s. n.* loc în care erau despuiați gladiatorii omorîți în arenă. (<lat. *spoliarium*)

spoliatór, -oáre *s. m. f.* cel care spoliază; jefuitor. (<fr. *spoliateur*, lat. *spoliator*)

spoliáție *s. f.* spoliere. (<fr. *spoliation*, lat. *spoliatio*)

spólii *s. f. pl.* *(ant.)* pradă de război. (< lat. *spolium*)

spondáic *adj.* (despre hexametri) care are al cincilea picior compus dintr-un spondeu. (<fr. *spondaïque*)

spondéu *s. m.* **1.** picior de vers greco-latin format din două silabe lungi. **2.** vas pentru libații. **3.** arie muzicală lentă la flaut, care însoțea libațiile. (<lat. *spondeus*, gr. *spondeion*, fr. *spondée*)

spondil[1] *s. m.* **1.** veche denumire a vertebrelor. **2.** gen de moluscă bivalvă, comestibilă, înrudită cu stridia, care trăiește fixată pe rocile din mările calde. **3.** gen de coleoptere cu coarne lungi. (<fr. *spondyle*, lat. *spondylus*, gr. *spondylos*)

SPONDIL[2]**(O)-, -spondil, -spondilie** *elem. comp.* „coloana vertebrală", „vertebră". (< fr. *spondyl/o/-*, *-spondyle*, *-spondylie*, cf. lat. *spondylus*, gr. *spondylos*, vertebră)

spondilalgíe *s. f.* durere vertebrală; spondilodinie. (<fr. *spondylalgie*)

spondilartrítă *s. f.* inflamație a articulațiilor intervertebrale. (<fr. *spondylarthrite*)

spondilartróză *s. f.* reumatism cronic neinflamatoriu al vertebrelor și al articulațiilor lor. (<fr. *spondylarthrose*)

-spondilíe v. spondil[2](o)-.

spondilítă *s. f.* inflamație a vertebrelor, de natură infecțioasă, reumatismală sau tuberculoasă. (<fr. *spondylite*)

spondilodínie *s. f.* spondilalgie. (<fr. *spondylodynie*)

spondilolistézis *s. n.* alunecare a unei porțiuni a coloanei vertebrale pe o porțiune subiacentă, însoțită de dureri, mai ales în faza de început. (<fr. *spondylolisthésis*)

spondilolíză *s. f.* malformație congenitală constînd din insuficiență sau lipsă a osificației arcurilor vertebrale. (<fr. *spondylolyse*)

spondilopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile coloanei vertebrale. (<fr. *spondylopathie*)

spondiloptóză *s. f.* cădere patologică a coloanei vertebrale în cavitatea pelviană. (<fr. *spondyloptose*)

spondilotomíe *s. f.* osteotomie a coloanei vertebrale. (<engl. *spondylotomy*)

spondilóză *s. f.* leziune degenerativă a coloanei vertebrale, de natură reumatismală, care se manifestă prin deformarea coloanei, predominantă într-una din regiunile sale, însoțită de contracturi musculare, limitarea mișcărilor, dureri etc. (<fr. *spondylose*)

spongicultúră *s. f.* cultura spongierilor. (<fr. *spongiculture*)

spóngie[1] *s. f.* animal din încrengătura spongierilor, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fire elastice, care trăiește în tufe dese, fixate de stîncile submarine; burete. (<lat. *spongia*, burete)

-spongíe[2] v. s p o n g i o-.

spongiéri *s. m. pl.* încrengătură de animale nevertebrate inferioare avînd ca tip buretele; porifere. (<fr. *spongiaires*)

spongíl *s. m.* spongier de apă dulce. (<fr. *spongille*)

spongínă *s. f.* substanță organică formată din fibre cornoase, secretată de anumite celule din mezoglee, la unii spongieri. (<fr. *spongine*)

SPONGIO-, -spongie/SPONGO- *elem. comp.* „burete", „spongios", „porozitate". (<fr. *spongio-, -spongie, spongo-*, cf. lat. *spongio*, gr. *spongos*, burete)

spongioblást *s. n.* **1.** celulă primordială a nevraxului din care se formează nevroglia. **2.** celulă mezenchimatică care secretă spongina în corpul spongierilor. (<fr. *spongioblaste*)

spongioblastóm *s. n.* gliom analog cu glioblastomul, care se formează în creier și, rar, în măduva spinării. (<fr. *spongioblastome*)

spongiocít *s. n.* celulă nevroglică. (<fr. *spongiocyte*)

spongiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază spongierii. (<germ. *Spongiologie*)

spongioplásmă *s. f.* structură reticulară, spongioasă a citoplasmei, cuprinsă într-o materie fluidă hialină. (<fr. *spongioplasme*)

spongiós, -oásă *adj.* **1.** poros ca un burete. **2.** care absoarbe lichidele; buretos. (<fr. *spongieux*, lat. *spongiosus*)

spongioscleróză *s. f.* leziune osoasă produsă de condensarea trabeculelor spongioase pînă la dispariția spațiilor medulare. (<fr. *spongiosclérose*)

spongiózǎ *s. f.* leziune microscopică a țesutului conjunctiv subcutanat, cu aspect spongios. (<fr. *spongiose*)

spongiozitáte *s. f.* însușirea de a fi spongios. (<fr. *spongiosité*)

spongítă *s. f.* piatră plină de porozități care imită buretele. (<fr. *spongite*)

SPONGO- v. s p o n g i o-.

spongofílă *s. f.* frunză cu parenchim spongios. (<fr. *spongophylle*)

spongoíd, -ă *adj.* de aparență spongioasă. (<fr. *spongoïde*)

spongolít *s. n.* rocă sedimentară biogenă, acaustobiolitică, alcătuită din spiculi silicioși de spongieri, care apare pe pardoseala unor peșteri. (<fr. *spongolithe*)

spónsor *s. m.* persoană, asociație, firmă etc. care sponsorizează (pe cineva sau ceva). ● persoană care răspunde de turiști; protector, garant. (<engl. *sponsor*, lat. *sponsor*, garant)

sponsorizá *vb. tr.* a susține financiar, a garanta (o antrepriză, un club sportiv, un meci, un spectacol etc.). — *sponsorizáre* s. f. (<engl. *sponsorize*)

spontán, -ă I. *adj.* **1.** care acționează pe moment, cu promptitudine. **2.** *(fiziol.;* despre mișcări) care se execută de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă. **3.** (despre plante) care cresc liber în natură, în stare sălbatică. **II.** *s. n. (fil.)* categorie a materialismului istoric care exprimă activitatea determinată direct de necesitatea istorică, obiectivă. — var. *spontaneu, -ee* adj. (<fr. *spontané*, lat. *spontaneus*)

spontaneism *s. n. (livr.)* caracter spontan; spontaneitate. ● concepție și practică ce neagă necesitatea și rolul organizării în lupta politică împotriva puterii dominante, absolutizînd forța și eficiența acțiunii spontane. (<fr. *spontanéisme*)

spontaneíst, -ă *adj.*, s. *m. f.* (adept) al spontaneismului. (<fr. *spontanéiste*)

spontaneitáte *s. f.* însușirea de a fi spontan; spontaneism. ● vioiciune, promptitudine. (<fr. *spontanéité*)

spontanéu, -ée *adj.* v. s p o n t a n.

spor[1] *s. m.* celulă reproducătoare asexuată la unele vegetale inferioare (ferigi, mușchi, ciuperci, bacterii) și la sporozoare. (<fr. *spore*, gr. *spora*, sămînță)

SPOR[2]**(O)-/SPORI-, -spór** *elem. comp.* „spor, sămînță". (<fr. *spor/o/-, spori-, -spore*, cf. gr. *spora*)

sporádic, -ă *adj.* (și *adv.*) care apare ici și colo, din cînd în cînd; răzleț, dispersat, întîmplător. (<fr. *sporadique*, gr. *sporadikos*)

sporadicitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este sporadic. (<fr. *sporadicité*)

sporánge *s. m.* organ în formă de sac în care se formează și se dezvoltă sporii la plantele criptogame. (<fr. *sporange*, cf. gr. *angeion*, receptacul)

sporanglofór *s. m.* suport al sporangelui. (<fr. *sporangiophore*)

SPORI- v. s p o r[2](o)-.

-sporíe *elem. comp.* „diseminare, împrăștiere". (<fr. *-sporie*, cf. gr. *spora*, sămînță)

sporifér, -ă *adj.* care poartă spori sau sporangi. (<fr. *sporifère*)

sporobiónt *s. m.* sporofit. (<fr. *sporobionte*)

sporoblást *s. m.* celulă care dă naștere celulei-mame sporifere din capsula mușchilor sau din sporangele ferigilor. (<lat. *sporoblastum*)

sporocárp *s. m.* **1.** involucru în formă de capsulă care conține și protejează sporii. **2.** membrană protectoare a sporilor pteridofitelor. (<fr. *sporocarpe*)

sporocíst *s. m.* **1.** stadiu larvar în evoluția unor trematode. **2.** veziculă care produce spori unisexuați (la unele plante inferioare). (<fr. *sporocyste*)

sporocít *s. n. (biol.)* celulă a țesutului sporogen care produce sporii prin diviziune reducțională. (<fr. *sporocyte*)

sporocórǎ *adj., s. f.* (plantă) la care diseminarea se face prin spori. (<fr. *sporochore*)

sporodérmă *s. f.* înveliș extern al sporilor. (<fr. *sporoderme*)

sporofílă *s. f.* frunză pe care se formează sporangele. (<fr. *sporophylle*)

sporofít *s. m.* organism vegetal rezultat din oul fecundat, care, la maturitate, poartă spori; sporobiont. (<fr. *sporophyte*)

sporofític, -ă *adj.* referitor la sporofit. ○ *generație* ~ă = generație asexuată, producătoare de spori. (<fr. *sporophytique*)

sporofór *s. m.* 1. corp de fructificație pediculat, la ciuperci, care formează spori. 2. tal ramificat cu spori. (<fr. *sporophore*)

sporogamíe *s. f.* producere a sporilor fără contopirea gameților. (<fr. *sporogamie*)

sporogén, -ă *adj.* care produce spori. (<fr. *sporogène*)

sporogenéză *s. f.* proces de formare și maturare a sporilor; sporulație (1). (<fr. *sporogenèse*)

sporogón *s. m.* organ, de forma unei urne, în care se formează sporii, la briofite. (<fr. *sporogone*)

sporogonie *s. f.* mod de înmulțire asexuată prin spori. (<fr. *sporogonie*)

sporográmă *s. f.* dispunere a sporilor pe o bucată de hîrtie, care însoțește ierbarele micologice. (<*sporo-* + *-gramă*)

sporoid, -ă *adj.* asemănător cu sporii. (<fr. *sporoïde*)

sporoplásmă *s. f.* protoplasmă a sporului. (<fr. *sporoplasme*)

sporotécă *s. f.* capsulă sporiferă. (<fr. *sporothèque*)

sporotríe *s. m.* ciupercă ascomicetă parazită, care produce sporotricoza. (<fr. *sporotriche*)

sporotricóză *s. f.* micoză provocată de sporotric. (<fr. *sporotrichose*)

sporozoáre *s. n. pl.* clasă de protozoare parazite, cu structură simplă, care se înmulțesc prin spori. (<fr. *sporozoaires*)

sporozoít *s. m.* stadiu final al sporogoniei la sporozoare. (<fr. *sporozoïte*)

sporozoóză *s. f.* denumire generică dată bolilor provocate de sporozoare. (<fr. *sporozoose*)

sport *s. n.* ansamblu de exerciții fizice și de jocuri practicate metodic, pentru întărirea corpului și pentru a educa voința, curajul, inițiativa etc.; fiecare dintre exercițiile sau jocurile din acest ansamblu. (<fr., engl. *sport*)

sportív, -ă I. *adj.* 1. referitor la sport, care aparține sportului; folosit la practicarea sportului. 2. care respectă regulile sportului, care este un bun jucător. II. *adj., s. m. f.* (cel) care practică sportul. (<fr. *sportif*)

sportivitáte *s. f.* însușirea de a fi sportiv; spirit sportiv, loialitate. v. f a i r p l a y. (<fr. *sportivité*)

sportsmán, -ă *s. m. f.* (*livr.*) amator de sport. (<engl. *sportsman*)

sporulá *vb. intr.* a produce spori. (<fr. *sporuler*)

sporulát, -ă *adj.* (despre plante) care se înmulțește prin spori. (<fr. *sporulé*)

sporulație *s. f.* 1. sporogeneză. 2. reproducere asexuată prin spori, la sporozoare. (<fr. *sporulation*)

spot *s. n.* 1. pată luminoasă produsă pe o scară gradată sau pe un ecran de către o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură. 2. (*teatru*) fasciculă luminos concentrat, invariabil; proiector care produce acest fascicul. 3. scurt anunț publicitar, la radio sau la televiziune. 4. (*fin.*) operație de plată imediată (la vedere). (<fr., engl. *spot*)

spray /sprei/ *s. n.* 1. dispozitiv pentru pulverizare a unor substanțe cosmetice, insecticide etc.; atomizor. ● substanță împrăștiată cu un asemenea dispozitiv. 2. pulverizarea și proiectarea apei de mare ca urmare a deferlării valurilor pe faleză. (<engl., fr. *spray*)

spring *s. n.* parimă de legare sau de manevrare, dată din bordul unei nave, oblic față de axul său longitudinal, la o baba sau alt mijloc de amarare de pe chei. (<engl. *spring*)

sprínkler *s. n.* extinctor automat în legătură cu un rezervor de apă sub presiune, care, în caz de incendiu, declanșează o stropire abundentă. (<fr., engl. *sprinkler*)

sprint *s. n.* mărire a vitezei de către un concurent la o competiție sportivă de fond, de înot etc. (în ultima fază a parcursului). ● categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. (<engl., fr. *sprint*)

sprintá *vb. intr.* a-și mări viteza de alergare, de înot etc. la un concurs. (<fr. *sprinter*)

sprínter, -ă *s. m. f.* 1. sportiv care participă la o probă de sprint; alergător de viteză. 2. cal de curse pentru viteză mare și fond limitat. (<fr., engl. *sprinter*)

sprue /spru/ *s. f.* boală endemică de la tropice sau din zonele temperate, caracterizată prin diaree cronică, anemie, glosită etc.; psilozis (2). (<fr., engl. *sprue*)

spumánt, -ă *adj., s. m.* (substanță, vin) care produce spumă. ● (*livr.*) șampanie. (<it. *spumante*)

spumáre *s. f.* operația de izolare a dulapului și ușii frigiderului. (<it. *spumare*)

spumescént, -ă *adj.* 1. care seamănă cu spuma. 2. care produce spumă. (<fr. *spumescent*)

spumogén *s. n.* substanță, stabilizator de spumă, utilizată în extinctoare, la prepararea betoanelor etc.; spumant. (<*spumă* + *-gen*²)

spumós, -oásă *adj.* 1. acoperit cu spumă. ○ *vin* ~ = vin care face spumă cînd este turnat în pahare. 2. (*fig.*) vaporos. ● (*fig.*; despre vorbire) viu, colorat, bogat în imagini; plin de vervă. (<fr. *spumeux*)

spumozitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este spumos. (<fr. *spumosité*)

spúnglas *s. n.* material alb translucid din fibră de sticlă, servind pentru a difuza lumina proiectoarelor.

spútă *s. f.* mucozitate, expectorație; flegmă. (<lat. *sputum*)

spútnic *s. m.* satelit artificial, lansat de fosta U.R.S.S. (<rus. *sputnik*)

squash /scuoș/ *s. n.* joc sportiv asemănător tenisului de cîmp, practicat cu rachete. (< engl. *squash*)

squatter /scuó-tăr/ *s. m.* cel care ocupă, fără aprobare, o locuință abandonată ce ur-

mează să fie supusă demolării. (<fr., engl. *squatter*)

squatterism *s. n.* starea de squatter. (< *squatter* + *-ism*)

squatterizá *vb. tr. (fam.)* a ocupa o locuință nefolosită. (<fr. *squatteriser*)

stabil, -ă *adj.* 1. trainic, bine așezat, solid. • (despre substanțe) care nu se descompune de la sine. 2. statornic. • durabil, permanent. 3. (despre populații) care locuiește permanent în același loc. (<lat. *stabilis*, it. *stabile*)

stabilí *vb.* I. *tr.* 1. a hotărî, a decide, a preciza. 2. a înfăptui, a realiza. II. *tr., refl.* a (se) așeza într-un loc. — *stabilire* s. f. (<lat. *stabilire*)

stabilimént *s. n.* așezământ, instituție comercială, industrială, de sănătate etc.; *(p. ext.)* localul în care funcționează. (<it. *stabilimento*)

stabilít *s. n.* material în formă de plăci confecționate prin presare, care se folosește pentru izolări termice și fonice sau pentru construirea de pereți despărțitori. (după fr. *fibrolithe*, n. com.)

stabilitáte *s. f.* 1. însușirea de a fi stabil; echilibru, statornicie; fixitate. 2. proprietate a unui corp de a-și menține starea sau de a reveni la starea inițială când este deplasat din această stare. (<fr. *stabilité*, lat. *stabilitas*)

stabilivólt *s. m.* tub electronic cu descărcare în gaze, folosit ca stabilizator de tensiune. (<engl. *stabilivolt*)

stabilizá *vb.* I. *refl.* a se consolida, a se întări. II. *tr.* 1. a fixa, a asigura puterea de cumpărare a monedei naționale. 2. a asigura în timp proprietăți constante unui produs chimic. (<fr. *stabiliser*)

stabilizánt, -ă *adj., s. m.* stabilizator (I, III). (<fr. *stabilisant*)

stabilizáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) stabiliza și rezultatul ei; *(spec.)* ansamblu de măsuri luate de către stat pentru întărirea monedei naționale. 2. operație prin care se asigură proprietăți constante unui produs chimic în condiții de depozitare, de transport sau exploatare. • tratament chimic sau mecanic pentru mărirea stabilității unui teren de construcții. (<*stabiliza*)

stabilizatór, -oáre I. *adj.* care stabilizează, care dă stabilitate; stabilizant. II. *s. n.* 1. partea fixă a ampenajului orizontal, care asigură stabilitatea avionului în timpul zborului. 2. dispozitiv bazat pe principiul giroscopului, care reduce oscilațiile unei nave. 3. aparat pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. 4. dispozitiv automat care contribuie la menținerea constantă a liniei de ochire a tunului de pe tanc, indiferent de mișcările acestuia. III. *s. m.* substanță care se adaugă unei soluții coloidale, unei suspensii pentru a-i mări stabilitatea; stabilizant. (<fr. *stabilisateur*)

stabilométru *s. n.* aparat pentru studiul caracteristicilor mecanice ale solurilor. (după fr. *stabilimètre*)

stabilopód *s. n.* bloc de beton în formă de stea, cu patru picioare prevăzute la capete cu protuberanțe de forma unor creste rotunjite, constituind ansambluri stabile, folosit la împingerea apei. (<rus. *stabilopod*)

stabulație *s. f.* metodă de creștere a vitelor prin menținerea lor, temporară sau permanentă, în grajduri. (<fr. *stabulation*, lat. *stabulatio*<*stabulum*, staul)

staccáto I. *adv. (muz.)* sacadat, separând net fiecare notă. II. *s. n.* parte dintr-o compoziție muzicală executată în acest mod. (<it. *staccato*)

staccatúra *s. f. (muz.)* dublă lovitură de limbă la unele instrumente de suflat. (<it. *staccatura*)

STADI- *elem. comp.* „distanță, spațiu". (<fr. *stadi-*, cf. gr. *stadia*, miră, stadie)

stadiál, -ă I. *adj.* 1. care crește, care se desfășoară în stadii, în etape. 2. referitor la stadiile de dezvoltare a organismelor. II. *s. n.* interval de scurtă durată în timpul unei glaciații, când ghețarii au cunoscut o extindere maximă. (<germ. *stadial*, lat. *stadialis*)

stadialitáte *s. f.* 1. caracter stadial (1). 2. teorie antimarxistă idealistă, formulată de N. I. Marr și aplicată de adepții lui, care explica trecerea limbii de la o calitate veche la alta nouă prin explozii bruște. (după rus. *stadialnosti*)

stádie *s. f.* 1. vechi instrument pentru măsurarea distanței dintre două puncte. 2. miră pentru măsurători cu luneta stadimetrică. (<fr. *stadia*, gr. *stadion*)

stadimétric, -ă *adj.* referitor la stadimetrie. (<fr. *stadimétrique*)

stadimetríe *s. f.* măsurare indirectă a distanțelor cu ajutorul tahimetrului și al stadiei, pentru întocmirea planurilor și a hărților; taheometrie. (<fr. *stadimétrie*)

stadimétru *s. n.* instrument pentru ridicări topografice efectuate prin metoda stadimetriei; taheometru. (<fr. *stadimètre*)

stadión *s. n.* teren vast, înconjurat cu tribune pentru spectatori, special amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive. (< germ. *Stadion*)

stádiu *s. n.* etapă de dezvoltare în timp a unui fenomen, proces etc.; fază. (<fr. *stade*, lat. *stadium*, germ. *Stadium*)

stafáj *s. n. (arhit.)* ornamentație, împodobire; amestec plastic folosit pentru decorații arhitecturale. (după it. *staffa*)

staff *s. n.* grup de persoane cu o anumită misiune (de conducere), sub direcția unui șef; stat-major. (<engl., fr. *staff*)

STAFIL(O)-, -stafilíe *elem. comp.* „ciorchine, luetă". (<fr. *staphyl/o/-*, *-staphylie*, cf. gr. *staphyle*, ciorchine de struguri)

stafilectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a stafilomului cornean. (<fr. *staphylectomie*)

stafilhematóm *s. n.* acumulare de sânge în luetă. (<fr. *staphylhématome*)

-stafilíe v. s t a f i l (o)-.

stafilín, -ă *adj.* al luetei. (<fr. *staphylin*)

stafilítă *s. f.* inflamație a luetei. (<fr. *staphylite*)

stafilocóc *s. m.* bacterie sferică purulentă, ai cărei indivizi sînt grupaţi în ciorchini. (<fr. *staphylocoque*)

stafilococemíe *s. f.* septicemie cu stafilococi. (<fr. *staphylococcémie*)

stafilocócic, -ă *adj.* cu stafilococi, provocat de stafilococi. (<fr. *staphylococique*)

stafilococíe *s. f.* denumire generică pentru infecţiile cu stafilococi. (<fr. *staphylococcie*)

stafilodermíe *s. f.* afecţiune a pielii şi a mucoaselor produsă de stafilococi. (<fr. *staphylodermie*)

stafilóm *s. n.* umflare a membranelor ochiului, ca urmare a unei leziuni inflamatorii sau arsuri. (<fr. *staphylome*, gr. *staphyloma*)

stafilomatós, -oásă *adj.* de natura stafilomului. (<fr. *staphylomateux*)

stafiloplástie *s. f.* operaţie reparatorie a vălului palatului. (<fr. *staphyloplastie*)

stafiloráfie *s. f.* sutură a unei dehiscenţe congenitale sau accidentale a vălului palatului. (<fr. *staphylorraphie*)

stafilotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unui stafilom. (<fr. *staphylotomie*)

stafilotoxínă *s. f.* toxină secretată de stafilococ. (<fr. *staphylotoxine*)

stagfláţie *s. f.* situaţie economică a unei ţări caracterizată prin stagnarea producţiei şi prin inflaţia preţurilor. (<engl., fr. *stagflation*)

stagiár, -ă **I.** *adj.* referitor la stagiu. **II.** *adj., s. m. f.* (cel) care-şi face stagiul (într-un domeniu de activitate). (<fr. *stagiaire*)

stagiatúră *s. f.* *(rar)* stagiu. (<*stagiu* + *-/l/ură*)

stágiu *s. n.* **1.** timp de practică pe care trebuie să o facă un începător pentru a dobîndi experienţă în profesiunea sau specialitatea sa. ● vechime în muncă a unui angajat (începător). ○ ~ *militar* = perioadă în care cineva îşi face serviciul militar. **2.** perioadă, etapă, stadiu de pregătire; situaţie tranzitorie. (după fr. *stage*, lat. *stagium*)

stagiúne *s. f.* perioadă, interval de timp în care au loc reprezentaţii teatrale, concerte etc. (<it. *stagione*)

stagná *vb. intr.* **1.** (despre ape) a sta, a nu curge. **2.** (despre abstracte) a sta pe loc, a nu se dezvolta; a lîncezi. — *stagnáre* s. f. (<fr. *stagner*, lat. *stagnare*)

stagnánt, -ă *adj.* **1.** (despre ape) stătător. **2.** (despre abstracte) care nu evoluează, nu progresează; inactiv; *(p. ext.)* nefavorabil progresului. (<fr. *stagnant*, lat. *stagnans, -ntis*)

stagnoplanctón *s. n.* planctonul apelor stătătoare. (<fr. *stagnoplancton*, cf. lat. *stagnum*, apă stătătoare)

stal *s. n.* scaun, loc separat şi numerotat într-o sală de teatru (la parter); *(p. ext.)* parte a sălii unde sînt plasate aceste scaune. (<fr. *stalle*)

stalactítă *s. f.* **1.** formaţie calcaroasă, de forma unui ţurţur, care atîrnă de tavanul peşterilor. **2.** *(arhit.)* element decorativ de această formă. (<fr. *stalactite*, cf. gr. *stalaktos*, care cade picătură cu picătură)

stalactític, -ă *adj.* de stalactite. (<fr. *stalactitique*)

STALAGM(O)- *elem. comp.* „picătură, scurgere". (<fr. *stalagm/o/-*, cf. gr. *stalagmos*, picătură)

stalagmítă *s. f.* formaţie calcaroasă, de forma unui con, pe solul peşterilor. (<fr. *stalagmite*, cf. gr. *stalagmos*, care se depune picătură cu picătură)

stalagmític, -ă *adj.* referitor la stalagmite, de stalagmite. (<fr. *stalagmitique*)

stalagmométric, -ă *adj.* referitor la stalagmometrie. (<fr. *stalagmométrique*)

stalagmometríe *s. f.* metodă de determinare a concentraţiilor anumitor soluţii pe baza numărului de picături formate de acestea la trecerea printr-un tub capilar. (<fr. *stalagmométrie*)

stalagmométru *s. n.* instrument folosit în stalagmometrie. (<fr. *stalagmomètre*)

stálie *s. f.* *(mar.)* durată de timp convenită pentru încărcarea—descărcarea unei nave comerciale. (<it. *stallia*)

stalínism *s. n.* nume dat teoriilor şi metodelor de lucru ale lui Stalin şi ale adepţilor lui (centralism, birocraţie, cultul personalităţii, neacceptarea coexistenţei paşnice, politică de autoritate, de constrîngere etc.). (<fr. *stalinisme*, cf. *I. V. Stalin*, om de stat sovietic)

staliníst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al stalinismului. (<*stalin/ism/* + *-ist*)

stalinít *s. n.* aliaj dur de fier, crom, carbon, mangan şi siliciu. (<rus. *stalinit*)

staminál, -ă *adj.* referitor la stamine. (<fr. *staminal*)

staminát, -ă *adj.* (despre flori) cu stamine. (<fr. *staminé*)

stamínă *s. f.* organ mascul de reproducere al florii, care conţine polenul. (<lat. *stamen, -inis*)

STAMINI- *elem. comp.* „stamină". (<fr. *stamini-*, cf. lat. *stamen, -inis*)

staminifér, -ă *adj.* care poartă stamine. (<fr. *staminifère*)

staminiform, -ă *adj.* în formă de stamină. (<fr. *staminiforme*)

staminódiu *s. n.* stamină modificată, devenită sterilă. (<fr. *staminode*)

staminós, -oásă *adj.* cu numeroase stamine. (<fr. *staminеux*)

stampá *vb. tr.* a fasona un material prin deformare plastică, cu matriţe speciale. — *stampáre* s. f. (<it. *stampare*)

stámpă *s. f.* imagine imprimată după un desen gravat pe o placă de cupru sau de lemn; gravură. (<it. *stampa*)

stamplán, -ă *adj., s. n.* (din) subdiviziunea mijlocie a oligocenului. (<fr. *stampien*, cf. *Stampae*, numele lat. al localităţii Étampes — Franţa)

stanát *s. m.* sare a acidului stanic. (<fr. *stannate*)

stand *s. n.* **1.** compartiment unde se etalează la o expoziţie produsele, diagramele etc. **2.** spaţiu utilat pentru verificarea maşinilor noi sau pentru probe; banc de probă. **3.** loc amenajat pentru tragere la ţintă şi pentru

exerciții de gimnastică. 4. aparat cu o construcție specială, din lemn sau metal, servind la însămânțările artificiale ale animalelor cu talie mare. (<fr., engl. *stand*, germ. *Stand*)

stándard *s. n.* 1. tip, model făcut de probă. ● normă sau ansamblu de norme oficiale cuprinse într-un document care reglementează condițiile dimensionale de funcționare ale unor materiale, piese, utilaje etc. ○ ~ *de stat* (abr. STAS) = standard cu aplicare obligatorie, aprobat de guvern. ● ~ *de viață* = nivel de trai. ● *(fig.; adj.)* lipsit de originalitate; făcut după șablon. ● *limbă* ~ = limbă însușită de întreaga colectivitate, indiferent de apartenența dialectală a vorbitorilor; limba comună, curentă. 2. *(fin.)* ~*-aur* = sistem al circulației bănești constând în baterea și libera circulație a monedelor de aur cu valoare intrinsecă. 3. melodie de mare popularitate, care a rezistat modificărilor gustului de-a lungul anilor, rămînînd în repertoriul permanent al jazului. (<fr., engl. *standard*, germ. *Standard*)

standardizá *vb. tr.* 1. a stabili și a aplica un standard. 2. *(fig.)* a uniformiza. ● a menține nivelul calitativ la o cotă înaltă. (<fr. *standardiser*)

standardizáre *s. f.* acțiunea de a standardiza și rezultatul ei; reglementare tehnică organizată a producției de piese, subansamble, utilaje etc. prin specificare, tipizare și unificare. (<*standardiza*)

stand-by /sténd-bai/ *s. n. (fin.)* înțelegere dintre o bancă și client, potrivit căreia banca acordă acestuia dreptul de a obține credite succesiv, după nevoi, într-o perioadă convenită (3 la 5 ani). (<engl. *stand-by*)

standing /stén-/ *s. n.* 1. grad de civilizație materială a unei persoane, a unui popor. 2. confort, estetică a unui imobil. (<engl. *standing*)

staniázǎ *s. f.* pneumoconioză care se produce prin inhalarea prafului de staniu. (<*staniu* + *-ază*)

stánic, -ă *adj.* (despre compuși ai staniului) care conține staniu tetravalent. (<fr. *stannique*)

stanífer, -ă *adj.* (despre minereuri, roci) care conține staniu. (<fr. *stannifère*)

stanínă *s. f.* sulfură naturală de staniu, fier și cupru; stanit. (<fr. *stannine*)

staniól *s. n.* foaie subțire de staniu, folosită la împachetarea alimentelor, a țigaretelor etc. (<germ. *Stanniol*)

stanít *s. m.* stanină. (<fr. *stannite*)

stániță *s. f.* subdiviziune a teritoriilor căzăcești din regiunea Donului și Kubanului; sat căzăcesc. (<rus. *stanița*)

stániu *s. n.* metal alb-argintiu, moale, maleabil și ductil, folosit la elaborarea unor aliaje, a staniolului etc.; cositor. (<it. *stagno*, lat. *stannum*)

stanós, -oásă *adj.* (despre compuși ai staniului) care conține staniu bivalent. (<fr. *stanneux*)

stanózǎ *s. f.* manifestație toxică pulmonară, provocată prin inhalarea de vapori sau pulbere de staniu. (<fr. *stannose*)

stánță *s. f.* strofă alcătuită dintr-un număr determinat de versuri, care are un înțeles complet. ● *(pl.)* poezie scrisă în astfel de strofe; *(p. ext.)* poezie. (<fr. *stance*, it. *stanza*)

stapedián *adj., s. m.* (mușchi) al scăriței urechii mijlocii. (<fr. *stapédien*)

star[1] *s. n.* 1. stea, vedetă (de cinema, în muzică, presă etc.). 2. personalitate feminină puternică. (<engl., fr. *star*)

star[2] *s. n.* ambarcație sportivă cu vele (o randă triunghiulară și un foc) pentru două persoane. (<engl. *star*/board/)

starlétă *s. f.* debutantă în cinema; vedetă în curs de devenire. (<fr. *starlette*, engl. *starlet*)

star-systém *s. n.* sistem de producție și comercializare cinematografică bazat pe publicitate și pe cultul vedetelor. (<engl., fr. *star-system*)

start *s. n.* 1. loc de unde se dă pornirea într-o cursă sportivă. ○ *a se prezenta la* ~ =a participa la o întrecere sportivă; *a da* ~*ul* = a da semnalul de plecare într-o întrecere sportivă. 2. momentul în care începe o asemenea întrecere. ● *(p. ext.)* pornire într-o acțiune. 3. *(av.)* loc pe un aerodrom de unde se conduce zborul avioanelor. 4. reper care marchează începutul benzilor cinematografice. (<engl. *start*)

stártbloc *s. n.* aparat folosit de alergătorii de viteză pentru plecări; blocstart. (<engl. *starting-block*)

stárter I. *s. m.* 1. cel care dă plecarea concurenților la o întrecere, la o cursă. 2. cel care dirijează circulația avioanelor pe un aerodrom. II. *s. n.* 1. dispozitiv auxiliar la carburatorul motoarelor cu explozie, care ușurează pornirea lor la rece. 2. dispozitiv care închide în mod automat circuitul de încălzire al tuburilor fluorescente. (<engl. *starter*)

stas *s. n.* standard de stat românesc. (< *sta*/ndard de/ *s*/tat/)

STASI-/STASO- *elem. comp.* „oprire, staționare". (<fr. *stasi-*, *staso-*, cf. gr. *stasis*, oprire)

stasigenézǎ *s. f.* stabilizare și persistență a tipurilor vegetale, precum și modul lor de organizare în cursul procesului evolutiv. (<fr. *stasigenèse*)

stasimorfíe *s. f.* oprire a dezvoltării unui organism vegetal în faza inițială, producînd schimbarea formei sale normale. (<fr. *stasimorphie*)

stasiologíe *s. f.* studiul sociologic sau politologic al partidelor politice. (<fr. *stasiologie*)

STASO- v. stasi-.

stasofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește în ape stătătoare. (<fr. *stasophile*)

stasofíte *s. f. pl.* plante stasofile. (<fr. *stasophytes*)

stasofobíe *s. f.* teamă morbidă de a se menține în picioare. (<fr. *stasophobie*)

stat[1] *s. n.* 1. organizația politică a clasei dominante prin care aceasta își realizează scopurile sale de clasă și își asigură condu-

cerea asupra întregii societăți de pe un teritoriu determinat, folosind, la nevoie, forța de constrîngere; țară. ○ ~ *de drept* = stat cu regim democratic avînd la bază principiul separației puterilor; *structură de* ~ = mod de organizare a puterii de stat după cum statul unește sau nu mai multe formații statale, precum și după raportul dintre el și unitățile sale administrativ-teritoriale; *om* (sau *bărbat*) *de* ~ = persoană cu rol important în conducerea statului; *lovitură de* ~ = acțiune rapidă care urmărește răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de stat de către un grup de persoane; puci. 2. unitate administrativ-teritorială autonomă în unele republici din America și în Australia. 3. *(pl.;* în feudalism) denumire a organelor reprezentative din anumite țări. (<lat. *status*, it. *stato*)

stat² *s. n.* 1. tabel în care sînt specificate drepturile bănești pe care le au de primit la un moment dat colaboratorii unei întreprinderi sau instituții. ● tablou, listă. 2. ~ *de organizare* (sau *de funcții*) = tabel cuprinzînd posturile necesare unei întreprinderi sau instituții, cu specificarea categoriilor de retribuire corespunzătoare. 3. ~ *personal* = dosar care cuprinde specificarea mutațiilor de serviciu ale unui angajat și actele acestuia. (< lat. *status*, it. *stato*, după fr. *état*)

STAT³(O)-, -stát, -statíe *elem. comp.* „echilibru"; „care stă drept", „care oprește"; „static". (<fr. *stat/o/-, -stat, -statique*, cf. gr. *statos*, stabil, nemișcat, *statikos*, referitor la echilibru)

statál, -ă *adj.* al statului, de stat. (<it. *statale*)

statalitáte *s. f. (rar)* caracter statal. (< *statal* + *-itate*)

statenchím *s. n.* țesut vegetal format din statociste. (<fr. *statenchyme*)

státer *s. m.* (în Grecia antică) monedă de aur sau argint valorînd între două și patru drahme. (<fr. *statère*, lat., gr. *stater*)

stathudér *s. m.* titlu dat guvernatorilor de provincii și comandanților militari din Țările de Jos. (<fr. *stathouder*<cuv. ol.)

stathuderát *s. n.* demnitatea, funcția de stathuder. (<fr. *stathoudérat*)

státic¹, -ă I. *adj.* 1. referitor la echilibrul forțelor, la statică. ○ *simț* ~ = simț care ne orientează asupra poziției propriului nostru corp. 2. în nemișcare, lipsit de dinamism; pasiv; imuabil. II. *s. f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul echilibrului corpurilor. ○ ~ *grafică* = capitol al staticii care se ocupă cu rezolvarea problemelor pe cale grafică; *~a fluidelor* = hidrostatică; *~a gazelor* = aerostatică; *~a construcțiilor* = disciplină care studiază metodele de calcul pentru determinarea eforturilor și a deformațiilor sistemelor de bare. (<fr. *statique*, gr. *statikos*, care stă în echilibru)

-státic² v. s t a t³ (o)-.

statícitáte *s. f. (rar)* caracter static. (< *static* + *-itate*)

statidensigrafíe *s. f.* metodă de explorare a capacității respiratorii pulmonare prin compararea cantităților de raze X care străbat plămînul în inspirație și expirație. (<fr. *statidensigraphie*, cf. lat. *status*, imobil)

station-service /stéișn-sérvis/ *s. n.* punct pentru deservirea automobiliștilor, a motocicliștilor. (<engl. *station-service*)

station-wagon /stéișn-vagón/ *s. n.* automobil carosat pentru transportul persoanelor și al bagajelor. (<engl. *station-wagon*)

statísm *s. n.* 1. însușirea a ceea ce este static. 2. *(tehn.)* proprietate a unui regulator de a asigura stabilizarea mărimii reglate. (<fr. *statisme*)

statístic, -ă I. *adj.* referitor la statistică. II. *s. f.* 1. ramură a matematicilor aplicate ale cărei principii decurg din teoria probabilităților și care se ocupă cu gruparea metodică și cu studiul seriilor de fapte sau date numerice. 2. ansamblu de date numerice referitoare la o categorie de fapte. ● reprezentare grafică a situației reale sau probabile a unui ansamblu de elemente. 3. numărătoare, socoteală, recensămînt. 4. *(fiz.)* teorie care descrie comportarea de ansamblu a unui sistem alcătuit din numeroase particule. (<fr. *statistique*)

statisticián, -ă *s. m. f.* specialist în statistică. (<fr. *statisticien*)

statisticísm *s. n.* caracter statistic. (<*statistic* + *-ism*)

stativ *s. n.* 1. dispozitiv pentru susținerea unor piese sau aparate de laborator. ● parte a unui microscop care susține dispozitivul optic. 2. trepied montabil, cu planșetă, pe care se fixează aparatul fotografic sau cinematografic, aparatele de iluminat, instrumentele geodezice etc. (<germ. *Stativ*, fr. *statif*)

stat-majór *s. n.* grup de ofițeri care funcționează pe lîngă comandamentul unei mari unități; comandament al unei mari unități. (după fr. *état-major*)

statmajorist *s. m.* ofițer de stat-major. (<*stat-major* + *-ist*)

statmochinézĭ *s. f.* inhibare a diviziunii celulare sub influența unor substanțe antimitotice. (<fr. *statmokinèse*, gr. *statmos*, oprire)

STATO- v. s t a t³ (o)-.

statoblást *s. n.* corpuscul specializat pentru reproducerea asexuată la briozoare. (< germ. *Statoblast*)

statocíst *s. n.* 1. organ, în formă de veziculă, la nevertebrate, compus dintr-un lichid în care sînt înglobate statolite și avînd un rol important în menținerea poziției corpului. 2. celulă vegetală senzitivă specială pentru perceperea excitațiilor gravitaționale. (<fr. *statocyste*)

statocít *s. n.* celulă care conține statolite. (<*stato-* + *-cit*)

statocrát, -ă *adj.* (despre organisme) care trăiește în condiții ecologice stabile. (<fr. *statocrate*)

statográmă *s. f.* fotografie obținută la statoscop. (<fr. *statogramme*)

statolít *s. n.* 1. nume dat unor concreţiuni calcaroase ale statocistelor. • otolit. 2. concreţiune solidă intracelulară, la plante, care-şi schimbă poziţia liber sub influenţa gravitaţiei. (<fr. *statolithe*)

statór *s. n.* partea fixă a unei maşini de forţă (motor, generator electric), înăuntrul căreia se învîrteşte rotorul. (<fr. *stator*, germ. *Stator*)

statoreactór *s. n.* propulsor cu reacţie pentru aerovehicule cu viteză supersonică, constituit dintr-un tub, fără nici un organ în mişcare de rotaţie. (<fr. *statoréacteur*)

statoscóp *s. n.* instrument de măsură foarte sensibil, care arată cele mai mici schimbări de altitudine ale unui avion. (<fr. *statoscope*)

statuá *vb. tr. (livr.)* a hotărî, a decide (printr-un statut). — **statuáre** *s. f.* (<fr. *statuer*, lat. *statuare*)

statuár, -ă I. *adj.* referitor la statui. • ca o statuie; monumental. II. *s. f.* arta de a face statui. (<fr. *statuaire*, lat. *statuarius*)

statuárie *s. f.* sculptură de statui. (<it. *statuaria*)

statuétă *s. f.* statuie (foarte) mică. (<fr. *statuette*, it. *statuetta*)

statúie *s. f.* sculptură care reprezintă în întregime şi în plin relief o fiinţă, figuri alegorice etc. (<fr. *statue*, lat. *statua*)

statu-quo /-cvó/ *s. n.* situaţie existentă sau care a existat la un moment dat. (<lat. *statu quo* /ante bellum/, stare care a existat /înainte de război/)

staturál, -ă *adj.* referitor la statură. (<fr. *statural*)

statúră *s. f.* înălţimea cuiva; siluetă, talie. (<fr. *stature*, lat. *statura*)

staturo-ponderál, -ă *adj.* care priveşte în acelaşi timp statura şi greutatea. (<fr. *staturo-pondéral*)

státus *s. n.* 1. poziţie a unui individ sau a unui corp într-un sistem dat; statut social. 2. comportament la care un individ poate să se aştepte din partea celorlalţi. (<lat. *status*)

statút *s. n.* 1. document, lege de bază cuprinzînd dispoziţii cu caracter oficial prin care se hotărăşte constituirea unei organizaţii şi se stabilesc scopul, structura şi modul de funcţionare ale acesteia. 2. denumire dată unor constituţii. 3. ~ *politic* = totalitatea drepturilor şi îndatoririlor prevăzute şi garantate de constituţie, în virtutea cărora cetăţenii participă la viaţa politică. 4. ~ *social* = status (1). 5. starea, situaţia, calitatea de a fi (a cuiva sau a ceva). (<fr. *statut*, lat. *statutum*)

statutár, -ă *adj.* prevăzut, consemnat într-un statut; conform unui statut. (<fr. *statutaire*)

stáţie *s. f.* 1. oprire, popas. • punct de oprire sau staţionare a vehiculelor de transport public (trenuri, tramvaie, autobuze) pentru îmbarcarea şi debarcarea călătorilor, încărcarea sau descărcarea mărfurilor etc. 2. aşezămînt, instituţie pentru efectuarea unor cercetări ştiinţifice, bazate mai ales pe observarea anumitor fenomene. • punct geodezic din care se fac observaţii. 3. poziţie, loc. ○ ~ *de benzină* = punct de aprovizionare cu combustibil, ulei şi apă a autovehiculelor. • loc de unde se fac emisiuni radiofonice, de televiziune etc. ○ ~ *electrică* = ansamblu de instalaţii electrice care serveşte la colectarea energiei electrice de la surse, la transformarea şi distribuţia ei. 4. ~*a planetelor* = poziţie pe traiectoria aparentă a planetelor pe cer cînd acestea par nemişcate pentru un timp. ○ ~ *spaţială* (sau *cosmică*) = satelit artificial sau vehicul cosmic plasat pe o orbită în jurul Pămîntului, servind ca laborator sau observator extraatmosferic ori ca rampă de lansare spre alte planete. (<it. *station*, lat. *statio*)

staţiográf *s. n.* instrument de navigaţie pentru determinarea pe o hartă a poziţiei unei nave cu ajutorul a două unghiuri orizontale, măsurate la trei repere costiere. (<it. *staziografo*)

staţioná *vb. intr.* (despre vehicule,) a opri, a sta într-o staţie (1); *(p. ext.;* despre oameni) a se opri cîtva timp într-un loc. — **staţionáre** *s. f.* (<fr. *stationner*)

staţionál, -ă *adj.* referitor la staţiune (II). (<fr. *stationnale*)

staţionár, -ă I. *adj.* 1. care stagnează, care nu variază cîtva timp; constant. • care rămîne în aceeaşi stare, care nu evoluează. 2. (despre un mediu fluid, un cîmp de forţe) care are în fiecare punct o viteză, o intensitate independentă de timp. II. *s. n.* 1. mică navă staţionată în zona unui port, care supraveghează respectarea regulilor de navigaţie, de pescuit etc. ○ ~ *hidrogeologic* = construcţie specială care permite efectuarea de observaţii hidrogeologice. 2. dispensar pentru îngrijirea bolnavilor. (<fr. *stationnaire*)

staţionarísm *s. n. (rar)* caracter staţionar. (<*staţionar* + *-ism*)

staţionát *s. n.* staţionare. (<*staţiona*)

staţiúne *s. f.* I. 1. localitate care prezintă elemente de atracţie turistică sau condiţii climatice prielnice sănătăţii, ape minerale etc. 2. ansamblu de clădiri, instalaţii, laboratoare etc. care serveşte la efectuarea unor observaţii, la îndeplinirea unei operaţii tehnice sau a activităţii unei unităţi de muncă de pe un anumit teritoriu. • centru special pentru cercetări experimentale. 3. aşezare omenească din epocile primitive. II. poziţie caracteristică a corpului (la om şi la animale). III. totalitatea factorilor fizico-geografici (relief, climat, sol etc.) care constituie mediul de dezvoltare a unui organism vegetal sau a unei biocenoze. (<fr. *station*, lat. *statio*)

STAURO- *elem. comp.* „cruce, încrucişare", „palisadă". (<fr. *stauro-*, cf. gr. *stauros*, cruce)

staurofilă *s. f.* frunză formată din celule palisadice. (<fr. *staurophylle*)

staurogamie *s. f.* polenizare încrucişată. (<fr. *staurogamie*)

staurolít *s. n.* silicat natural de aluminiu și de fier hidratat. (<fr. *staurolite*)

stauroplegíe *s. f.* hemiplegie care afectează unul din membrele superioare și membrul inferior opus. (<fr. *stauroplégie*)

stayer /stéiăr/ *s. m.* concurent ciclist de demifond în urma unei motociclete, pe pistă. (<engl. *stayer*)

stáză[1] *s. f.* **1.** oprire sau încetinire a circulației sîngelui ori a umorilor într-o parte a organismului. **2.** *(biol.)* întîrziere în creșterea în lungime a unui organ. (<fr. *stase*, gr. *stasis*)

-stáză[2], **-stazie** *elem. comp.* „încetare, oprire", „stază[1]". (<fr. *-stase*, *-stasie*, cf. gr. *stasis*, oprire)

steapsínă *s. f.* enzimă secretată de pancreas. (<germ. *Steapsin*, cf. gr. *stear*, seu; *pepsis*, fermentație)

STEAR- v. s t e a t o-.

stearát *s. m.* sare sau ester al acidului stearic. (<fr. *stéarate*)

steárle *adj. acid ~* = acid gras, solid, alb, care se găsește în grăsimile animale, folosit la fabricarea lumînărilor. (<fr. *stéarique*)

stearíl *s. m.* radical monovalent care rezultă prin suprimarea hidroxilului acidului stearic. (<fr. *stéaryle*)

stearínă *s. f.* **1.** acid stearic al glicerinei. **2.** corp gras constituit în principal din grăsimi animale (numit impropriu în comerț acid stearic). (<fr. *stéarine*)

steatít *s. n.* varietate fibroasă și compactă de talc, albă-verzuie, care se găsește în rocile metamorfice. (<fr. *stéatite*)

STEATO-/STEAR- *elem. comp.* „grăsime, adipozitate". (<fr. *stéato-*, *stéar-*, cf. gr. *stear*, *-tos*, grăsime, seu)

steatochistóm *s. n.* dermatoză congenitală rară, caracterizată prin formarea de chisturi sebacee pe torace, git și frunte. (<fr. *stéatocystome*)

steatogén, -ă *adj.* care produce grăsime. (<fr. *stéatogène*)

steatolític, -ă *adj.* (despre substanțe) care dizolvă grăsimile. (<fr. *stéatolytique*)

steatolíză *s. f.* proces de dizolvare a grăsimilor în timpul digestiei intestinale. (<fr. *stéatolyse*)

steatóm *s. n.* lipom. (<fr. *stéatome*)

steatonecróză *s. f.* necroză a țesutului adipos. (<fr. *stéatonécrose*)

steatopíg, -ă *adj.* (despre femei) care prezintă steatopigie. (<fr. *stéatopyge*)

steatopígie *s. f.* depunere abundentă de grăsime în regiunea sacrofesieră. (<fr. *stéatopygie*)

steatorée *s. f.* eliminare de grăsimi în cantități mari prin fecale. (<fr. *stéatorrée*)

steatóză *s. f.* degenerescență a unui țesut sau organ, cauzată de depunerea masivă de grăsime. (<fr. *stéatose*)

steeple-chase /stipl-ceis/ *s. n.* cursă hipică cu obstacole variate. (<engl. *steeple-chase*)

stefanián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al carboniferului de facies continental. (<fr. *stéphanien*, cf. *Saint-Étienne*, bazin carbonifer în Franța)

stefanít *s. n.* sulfură dublă naturală de stibiu și argint. (<fr. *stéphanite*)

steganipóde *s. f. pl.* ordin de păsări avînd o palmură care reunește patru degete, în loc de trei, ca la alte palmipede (pelicani, cormorani, fregate etc.). (<fr. *stéganopodes*)

STEGO-, -stegíe *elem. comp.* „acoperiș". (<fr. *stégo-*, *-stégie*, cf. gr. *stegos*<*stegein*, a acoperi)

stegocefáli *s. m. pl.* ordin de amfibieni primitivi fosili din paleozoic, avînd corpul acoperit cu plăci osoase groase. (<fr. *stégocéphales*)

stegodón *s. m.* mamifer fosil din pliocen avînd caractere de trecere de la mastodont la elefant. (<fr. *stégodon*)

stegozáur *s. m.* dinozaurian erbivor fosil, din mezozoic, cu capul foarte mic în raport cu trunchiul și cu membrele anterioare mai scurte, pe partea dorsală avînd două rînduri de plăci osoase triunghiulare. (<fr. *stégosaure*)

steak/steic/ *s. n. (rar)* friptură la grătar. (<engl. *steak*)

stel[1] *s. n.* cilindru central al axei vegetalelor vasculare, care conține țesuturile conducătoare. (<fr. *stèle*, cf. gr. *stele*, coloană)

STEL[2]**(O)-, -stél, -stelíe** *elem. comp.* „cilindru central". (<fr. *stél/o/-*, *-stèle*, *-stélie*, cf. lat. *stela*, gr. *stele*, coloană)

steláj *s. n.* **1.** piesă de mobilier formată din rafturi suprapuse, pe care se așază cărți sau alte obiecte; etajeră. **2.** schelet metalic care susține aparate, instrumente și dispozitive constituind o instalație electrică. (<germ. *Stellage*)

stelár, -ă *adj.* **1.** referitor la stele, al stelelor. **2.** în formă de stea; stelat, stelifer, steliform. ○ *ganglion ~* = ganglion cervical al sistemului simpatic, care prezintă ramificații stelare. (<fr. *stellaire*, lat. *stellaris*<*stella*, stea)

stelaratór *s. n.* instalație modernă pentru studierea reacțiilor termonucleare, bazată pe producerea unui cîmp magnetic care menține plasma într-un spațiu limitat, la temperaturi înalte. (<engl. *stellarator*, germ. *Stellarator*)

stelát, -ă *adj.* stelar (2). (<engl. *stellate*, lat. *stellatus*)

stélă *s. f.* **1.** monument funerar în formă de coloană sau de obelisc, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră, care poartă de obicei o inscripție. **2.** coloretă avînd deasupra un obiect decorativ, o statuetă etc. (<fr. *stèle*, lat. *stela*, gr. *stele*, coloană)

stelectomíe *s. f.* excizie a unui ganglion stelar. (<fr. *stellectomie*)

-stelíe v. s t e l [2] (o)-.

stelifér, -ă *adj.* stelar (2). (<lat. *stellifer*)

stelifórm, -ă *adj.* stelar (2). (<lat. *stelliformis*)

stelionát *s. n.* vînzare sau ipotecare a unui bun la mai multe persoane deodată. (<fr. *stellionat*, lat. *stellionatus*)

stelít *s. n.* aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden și fier, dur și inoxidabil, folosit pentru fabricarea de scule așchietoare, instrumente chirurgicale sau pentru încărcarea prin sudare a pieselor și organelor de-

mașini care lucrează la temperaturi mari sau în medii abrazive. (<fr. *stellite*, germ. *Stellit*)

stelitáre *s. f.* încărcare cu stelit a unor porțiuni de organe de mașină. (după fr. *stellitage*)

stem *s. n.* acord de angajare a unei nave prin care armatorul se obligă să efectueze transportul, se hotărăsc data și locul încărcăturii, cantitatea de încărcat rămînînd eventual a se stabili ulterior. (<engl. *stem*)

-stemón, -stemonie *elem. comp.* „stamină, filament". (<fr. *-stémone, -stémonie*, cf. gr. *stemon*, fire, urzeală)

sten *s. m.* unitate de măsură pentru forță, egală cu o forță de 1000 de newtoni. (<fr. *sthène*)

stendhalián, -ă *adj.* 1. propriu lui Stendhal. 2. în maniera lui Stendhal. (<fr. *stendhalien*, cf. *Stendhal*, scriitor fr.)

sténic, -ă *adj.* întăritor. (<fr. *sténique*, cf. gr. *sthenos*, forță)

-stenie *elem. comp.* „putere, forță, energie". (<fr. *-sthénie*, cf. gr. *sthenos*)

STENO-, -stenóză *elem. comp.* „strîmt, limitat", „îngustare"; „stenografie". (<fr. *sténo-, -sténose*, cf. gr. *stenos*, îngust, *stenosis*, strîmtare)

stenobár, -ă *adj.* (despre organisme) sensibil la variațiile presiunii atmosferice. (< *steno-* + *-bar*[3])

stenobát, -ă *adj.* (despre organisme marine) care trăiește la o anumită adîncime. (<germ. *stenobath*)

stenobátic, -ă *adj.* 1. (despre plancton) cu adaptabilitate redusă față de zona de adîncime. 2. referitor la distribuția pe verticală a organismelor vegetale acvatice în mări și oceane. (<fr. *sténobathique*)

stenobiónt *s. n.* organism animal sau vegetal care suportă variații limitate ale factorilor de mediu. (<fr. *sténobionte*)

stenobióză *s. f.* stare a speciilor care suportă variații restrînse ale factorilor de mediu. (<fr. *sténobiose*)

stenocardíe *s. f.* senzație de strîngere precordială, specifică anginei pectorale. (<fr. *sténocardie*)

stenocefalíe *s. f.* îngustime a craniului. (<fr. *sténocéphalie*)

stenocenóză *s. f.* asociație vegetală sau animală cu un areal limitat. (<fr. *sténocénose*)

stenocór, -ă *adj.* (*biol.*; despre specii) cu un areal restrîns. (<fr. *sténochore*)

stenocorie *s. f.* răspîndire geografică limitată la un areal restrîns. (<fr. *sténochorie*)

stenodactilográf, -ă *s. m. f.* cel care practică stenodactilografia. (<fr. *sténodactilographe*)

stenodactilografíe *s. f.* înregistrare a vorbirii cuiva cu ajutorul stenografiei, urmată de transpunerea în scriere curentă cu ajutorul mașinii de scris. (<fr. *sténodactilographie*)

stenoéc, -ă *adj.* (*biol.*; despre unele specii) care nu poate trăi decît în anumite biocenoze sau într-o singură biocenoză. (<fr. *sténoèce*)

stenofág, -ă *adj.* oligofag. (<germ. *stenophag*)

stenográf, -ă *s. m. f.* cel care practică stenografia. (<fr. *sténographe*)

stenografiá *vb. tr.* a scrie cu ajutorul stenografiei. — *stenografiére* s. f. (<fr. *sténographier*)

stenográfic, -ă *adj.* referitor la stenografie; înregistrat cu ajutorul stenografiei. (<fr. *sténographique*)

stenografíe *s. f.* sistem de scriere rapidă realizat cu ajutorul unor semne convenționale care permit înregistrarea vorbirii în ritmul ei obișnuit. (<fr. *sténographie*)

stenográmă *s. f.* text scris cu semne stenografice. (<fr. *sténogramme*)

stenohalín, -ă *adj.* (despre organisme acvatice) cu toleranță redusă față de variațiile mari ale salinității apei. (<fr. *sténohalin*)

stenohídric, -ă *adj.* (*biol.*; despre specii) cu limite minime în suportarea variațiilor în conținutul de apă. (<fr. *sténohydrique*)

stenohígric, -ă *adj.* (*biol.*; despre specii) care nu rezistă la variații mari ale umidității atmosferice. (<fr. *sténohygrique*)

stenópă *s. f.* deschidere circulară foarte mică, care înlocuiește obiectivul la o cameră obscură. (<fr. *sténope*)

stenotérm, -ă *adj.* (despre organisme) care suportă doar variații limitate ale temperaturii mediului înconjurător. (<fr. *sténotherme*)

stenotíp *s. n.* mașină de stenografiat. (<fr. *sténotype*)

stenotipá *vb. tr.* a stenografia la mașină. (<fr. *sténotyper*)

stenotípic, -ă *adj.* referitor la stenotipie. (<fr. *sténotypique*)

stenotipíe *s. f.* stenografiere mecanică. (<fr. *sténotypie*)

stenotipíst, -ă *s. m. f.* cel care cunoaște și practică stenotipia. (<fr. *sténotypiste*)

stenotóp, -ă *adj.* (despre plante și animale) 1. cu o răspîndire limitată. 2. adaptat la condiții ecologice puțin variabile. (<germ. *stenotop*)

stenotoráx *s. n.* îngustime a pieptului. (<fr. *sténothorax*)

stenotróf, -ă *adj.* 1. (despre organisme) adaptat la un conținut redus de substanțe nutritive. 2. (despre agenți patogeni) care produce infecții în condiții limitative de mediu. (<fr. *sténotrophe*)

stenozá *vb. tr., refl.* (despre canale, orificii ale organelor) a se îngusta; a face o stenoză. (<fr. *sténoser*)

stenozáj *s. n.* stenozare. (<fr. *sténosage*)

stenozáre *s. f.* 1. acțiunea de a (se) stenoza; stenozaj. 2. tratament al produselor textile pentru a le întări și insolubiliza. (< *stenoza*)

stenóză[1] *s. f.* îngustare (patologică) a unui canal sau a unui orificiu din organism. (<fr. *sténose*)

-stenóză[2] v. s t e n o-.

sténtor *s. m.* 1. om cu voce puternică. 2. specie de maimuță urlătoare. (<fr. *stentor*, cf. *Stentor*, erou gr. din războiul troian)

step *s. n.* 1. fiecare combinaţie dintre mişcările picioarelor şi ale corpului, constituind o singură unitate a dansului sau un tip care se repetă. 2. dans solistic modern caracterizat prin bătăi de picioare, prin figuri ritmice foarte variate; melodia corespunzătoare. (< engl. *step*)

stepá *vb. intr.* a executa un dans bătînd stepul. (<*step*)

stepáj *s. n.* formă patologică de mers, amintind de buestrul calului, datorită paraliziei nervului sciatic exterior. (<fr. *steppage*)

stépă *s. f.* întindere aridă din regiunea de cîmpie, cu vegetaţie ierboasă. (<fr. *steppe*, rus. *step*)

stépic, -ă *adj.* de stepă. (<fr. *steppique*)

stepizáre *s. f.* procesul de instalare a vegetaţiei de stepă în zona de pădure. (<*stepă* + *-iza*)

ster[1] *s. m.* unitate de măsură pentru volume, egală cu 1 m³, folosită la cubajul lemnelor aşezate în stive. (<fr. *stère*, cf. gr. *stereos*, solid)

-stér[2] *elem. comp.* „volum". (<fr. *-stère*, cf. gr. *stereos*)

steradián *s. m.* unitate de măsură pentru unghiurile solide, egală cu unghiul solid care, avînd vîrful unei sfere, decupează pe aceasta o arie egală cu pătratul razei. (<fr. *stéradian*)

STERCO- *elem. comp.* „fecale". (<fr. *sterco-*, cf. lat. *stercus*)

stercobilínă *s. f.* pigment care provine din degradarea bilirubinei în cursul digestiei intestinale. (<fr. *stercobiline*)

stercofagíe *s. f.* ingerare de materii fecale, întîlnită în unele boli psihice. (<*sterco-* + *-fagie*[2])

stercofíl, -ă *adj.* (despre plante) care creşte pe excremente. (<fr. *stercophile*)

stercolít *s. n.* concreţiune fecală. (<fr. *stercolithe*)

stercorál, -ă *adj.* referitor la materiile excrementiale. (<fr. *stercoral*)

stercorár, -ă I. *adj.* 1. care creşte pe excremente, cu care se hrăneşte. 2. *fistulă ~ă* (sau *stercorală*) = fistulă în comunicarea cu intestinul, care permite trecerea materiilor fecale. II. *s. m.* goeland brun care se hrăneşte cu victimele smulse altor păsări marine; lup-de-mare. (<fr. *stercoraire*)

stercoremíe *s. f.* intoxicaţie provocată prin resorbţia unor substanţe din conţinutul intestinal în cursul unei constipaţii prelungite sau ocluzii intestinale. (<fr. *stercorémie*)

stercoróm *s. n.* scatom. (<fr. *stercorome*)

sterculiacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale din regiunile tropicale (arbori, arbuşti, liane), din acelaşi ordin cu malvaceele, avînd ca tip cacaotierul. (<fr. *sterculiacées*)

STEREO[1]**-** *elem. comp.* „solid", „în relief, tridimensional". (<fr. *stéréo-*, cf. gr. *stereos*, solid)

stereo[2] I. *adj. inv.* stereofonic. II. *s. n. inv.* *(poligr.)* stereotip (III). (<fr. *stéréo*)

stereoacústică *s. f.* ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcţiilor din care vin sunetele. (<fr. *stéréoacoustique*)

stereoagnozíe *s. f.* pierdere a simţului stereognostic, în cazuri de hemiplegie. (<fr. *stéréognosie*)

stereoautográf *s. n.* aparat pentru trasarea automată a curbelor de nivel şi a liniilor de planimetrie după stereograme. (<fr. *stéréoautographe*)

stereoautografíe *s. f.* metodă de întocmire a hărţilor cu ajutorul stereoautografului. (<fr. *stéréoautographie*)

stereobát *s. n.* masiv de zidărie care formează soclul unui edificiu. v. stilobat. (<fr. *stéréobate*)

stereocampimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea întinderii cîmpului vizual concomitent la ambii ochi. (<engl. *stereocampimetre*)

stereocardiografíe *s. f.* vectocardiografie tridimensională. (<fr. *stéréocardiographie*)

stereocardiográmă *s. f.* imagine obţinută prin stereocardiografie. (<fr. *stéréocardiogramme*)

stereocartográf *s. n.* aparat pentru schiţarea automată a unui plan cartografic pe baza stereogramelor. (<fr. *stéréocartographe*)

stereocartografíe *s. f.* procedeu de întocmire a planurilor şi hărţilor cu ajutorul stereogramelor. (<fr. *stéréocartographie*)

stereochímie, -ă *adj.* referitor la stereochimie. (<fr. *stéréochimique*)

stereochímie *s. f.* ramură a chimiei care studiază aranjarea în spaţiu a atomilor moleculelor. (<fr. *stéréochimie*)

stereochinézǎ *s. f.* reacţie a organismului vegetal ajuns în contact cu o suprafaţă solidă la care tinde să adere sau pe care vrea să o evite. (<fr. *stéréokinèse*)

stereocinematografíe *s. f.* cinematografie care redă imaginile în relief. (<fr. *stéréocinématographie*)

stereocít *s. n.* celulă cu pereţii îngroşaţi care intră în compunerea steromului. (<fr. *stéréocyte*)

stereocomparatór *s. n.* aparat fotogrammetric pentru determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. (<fr. *stéréocomparateur*)

stereocrómie, -ă *adj.* referitor la stereocromie. (<fr. *stéréochromique*)

stereocromíe *s. f.* *(arhit.)* tehnica fixării culorilor pe corpuri solide, cu ajutorul unui strat de mortar special preparat. (<fr. *stéréochromie*)

stereodinámie, -ă I. *adj.* referitor la stereodinamică. II. *s. f.* dinamica solidelor. (<fr. *stéréodynamique*)

stereoencefalografíe *s. f.* înregistrare a activităţii electrice a unor structuri profunde din creier. (<*stereo*[1]*-* + *encefalografie*)

stereoencefalotomíe *s. f.* intervenţie chirurgicală pentru distrugerea anumitor structuri din profunzimea encefalului cu ajutorul curentului electric şi al izotopilor radioactivi. (<engl. *stereoencephalotomy*)

stéreofónic, -ă *adj.* referitor la stereofonie; bazat pe stereofonie; stereo[2]. (<fr. *stéréophonique*)

stereofonie *s. f.* tehnică de înregistrare și redare a sunetului, care dă ascultătorului senzația de spațialitate a surselor sonore. (<fr. *stéréophonie*)

stereofotocartográf *s. n.* aparat fotogrammetric de stereorestituție folosit la întocmirea grafică automată de planuri și hărți. (<fr. *stéréophotocartographe*)

stereofotogoniométru *s. n.* aparat pentru măsurarea unghiurilor din cîmpul stereofotogramelor. (<fr. *stéréophotogoniomètre*)

stereofotografíe *s. f.* 1. ramură a fotografiei care se ocupă cu tehnica obținerii fotografiilor conjugate. 2. dublă imagine constituită din două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite; fotografie stereoscopică; stereogramă. (<fr. *stéréophotographie*)

stereofotográmă *s. f.* stereogramă. (<fr. *stéréophotogramme*)

stereofotogrammétrie *s. f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu exploatarea stereogramelor pentru a obține măsurători și asupra reliefului; stereogrammetrie. (<fr. *stéréophotogrammétrie*)

stereognóstic, -ă *adj.* referitor la stereognozie. (<fr. *stéréognostique*)

stereognozíe *s. f.* facultatea de a identifica obiectele prin simțul tactil, pe baza proprietăților fizice ale acestora. (<fr. *stéréognosie*)

stereogoniométru *s. n.* aparat pentru controlul informației stereofonice și pentru aprecierea diferenței de intensitate și de fază între semnalele stereofonice. (<fr. *stéréogoniomètre*)

stereográf, -ă I. *s. m. f.* specialist în stereografie. II. *s. n.* 1. instrument pentru desenarea formelor corpurilor solide de mici dimensiuni. 2. aparat folosit la construcția hărților și a planurilor topografice pe baza stereogramelor. (<fr. *stéréographe*)

stereográfic, -ă *adj.* referitor la stereografie. ○ *proiecție* ~*ă* = operație prin care punctele unei sfere se proiectează pe un plan tangent la sferă. (<fr. *stéréographique*)

stereografíe *s. f.* arta de a reprezenta prin proiecții forma corpurilor solide pe o suprafață plană. (<fr. *stéréographie*)

stereografométru *s. n.* aparat fotogrammetric folosit la stereorestituția expeditivă a fotogramelor conjugate. (<fr. *stéréographomètre*)

stereográmă *s. f.* ansamblu de două fotograme ale aceluiași obiect, care, privite la stereoscop, permit obținerea imaginii în spațiu a obiectului; stereofotogramă. (<fr. *stéréogramme*)

stereogrammetríe *s. f.* stereofotogrammetrie. (<fr. *stéréogrammétrie*)

stereoizomér *s. m.* substanță izomeră care diferă prin modul de angajare în spațiu a atomilor din moleculă. (<fr. *stéréoisomère*)

stereoizomeríe *s. f.* izomerie determinată de așezarea diferită în spațiu a atomilor din moleculă. (<fr. *stéréo-isomérie*)

stereóm *s. n.* țesut de susținere al unei plante. (<fr. *stéréome*)

stereomecánică *s. f.* ramură a mecanicii care studiază echilibrul și mișcarea corpurilor solide rigide. (<fr. *stéréomécanique*)

stereométric, -ă *adj.* referitor la stereometrie. (<fr. *stéréométrique*)

stereometríe *s. f.* ramură a geometriei care studiază determinarea și măsurarea volumului corpurilor solide. (<fr. *stéréométrie*)

stereometrográf *s. n.* aparat automat pentru restituția grafică și numerică a fotogramelor nadirale pe culmi izolate. (<*stereometru* + *-graf*[3])

stereométru *s. n.* 1. instrument pentru determinarea volumelor corpurilor solide. 2. aparat cu ajutorul căruia se construiesc hărțile topografice sau se măsoară elementele spațiale ale obiectelor fotografiate. (<fr. *stéréomètre*)

stereomicrometríe *s. f.* tehnica măsurării paralaxelor longitudinale pe cupluri de fotograme. (<fr. *stéréomicrométrie*)

stereomicrométru *s. n.* instrument folosit în stereomicrometrie. (<fr. *stéréomicromètre*)

stereomicroscóp *s. n.* microscop binocular la care preparatele pot fi observate stereoscopic. (<fr. *stéréomicroscope*)

stereomicroscopíe *s. f.* tehnica observației la stereomicroscop. (<fr. *stéréomicroscopie*)

stereomodél *s. n.* imagine în relief a unui obiect obținută prin examinarea unei stereograme. (<fr. *stéréomodèle*)

stereomonoscóp *s. n.* dispozitiv optic pentru examinarea vizuală stereoscopică a fotogramelor conjugate. (<engl. *stereomonoscope*)

stereonomográmă *s. f.* nomogramă construită pe principiul proiectării și observării stereoscopice. (<*stereo*[1]- + *nomogramă*)

stereoobserváre *s. f.* observare stereoscopică. (<*stereo*[1]- + *observare*)

stereooculár *s. n.* ocular multiplu. (<*stereo*[1]- + *ocular*)

stereooftalmoscóp *s. n.* oftalmoscop pentru examinarea stereoscopică a interiorului ochiului. (<engl. *stereoophtalmoscope*)

stereooftalmoscopíe *s. f.* examinare a interiorului ochiului cu ajutorul stereooftalmoscopului. (<engl. *stereoophtalmoscopy*)

stereopantográf *s. n.* aparat de stereorestituție folosit la întocmirea de hărți topografice după stereograme aeriene și terestre. (<fr. *stéréopantographe*)

stereopantométru *s. n.* aparat de stereorestituție pentru măsurarea stereoscopică pe fotograme negative și pozitive. (<fr. *stéréopantomètre*)

stereoplanigráf *s. n.* aparat pentru întocmirea de hărți și planuri topografice după stereograme aeriene și terestre. (<fr. *stéréoplanigraphe*)

stereoplásmă *s. f.* partea solidă a citoplasmei. (<fr. *stéréoplasme*)

stereoproiectáre *s. f.* operație de dublă proiectare a două fotograme conjugate. (după fr. *stéréoprojection*)

stereoproiectór *s. n.* aparat fotogrammetric de stereorestituție pentru obținerea de hărți topografice folosind fotograme aeriene. (<fr. *stéréoprojecteur*)

stereoradiofotografíe *s. f.* radiofotografie tridimensională. (<*stereo*[1]- + *radiofotografie*)

stereoradiografíe *s. f.* aplicare a vederii binoculare la examenul radiografic; examen, cu ajutorul unui stereoscop, a două radiografii prinse simultan. (<fr. *stéréoradiographie*)

stereoradioscopíe *s. f.* radioscopie cu vedere binoculară, care dă senzația de relief. (<fr. *stéréoradioscopie*)

stereorámă[1] *s. f.* hartă topografică în relief. (<fr. *stéréorama*)

stereorámă[2] *s. f.* *(rar)* ciclu de emisiuni stereofonice transmise la radio și televiziune. (<*stereo*[1]- + *-rama*[2])

stereorestitutór *s. n.* aparat fotogrammetric folosit pentru stereorestituție. (<fr. *stéréorestituteur*)

stereorestitúție *s. f.* restituție a unei porțiuni din scoarța terestră înregistrată pe fotograme conjugate. (<fr. *stéréorestitution*)

stereoscóp *s. n.* instrument optic folosit în stereoscopie. (<fr. *stéréoscope*)

stereoscópic, -ă *adj.* de stereoscopie. ○ *cinematograf* ~ = cinematograf la care imaginile apar în relief. (<fr. *stéréoscopique*)

stereoscopíe *s. f.* **1.** ramură a opticii care studiază vederea în relief, metodele și instrumentele stereoscopice. **2.** procedeu de înregistrare și redare a imaginii care permite reconstituirea tridimensională a subiectului fotografiat sau filmat. **3.** tehnica construcției instrumentelor stereoscopice. (<fr. *stéréoscopie*)

stereosistém *s. n.* ansamblu de metode și tehnici de redare a fotogramelor stereo[2], în scopul realizării senzației de volum. (<*stereo*[1]- + *sistem*)

stereospecífic, -ă *adj.* (despre catalizatori) care permite formarea de polimeri cu structură regulată în spațiu. ● (despre enzime) care dirijează reacția catalizată de enzime spre formarea numai a unuia dintre stereoizomerii posibili. (<fr. *stéréospécifique*, engl. *stereospecific*)

stereospondíli *s. m. pl.* subordin de amfibieni stegocefali fosili cu craniul complet osificat și cu vertebre puternice. (<fr. *stéréospondyles*)

stereostátic, -ă **I.** *adj.* referitor la stereostatică. **II.** *s. f.* ramură a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. (<fr. *stéréostatique*)

stereotahigráf *s. n.* aparat tahimetric pentru măsurarea distanței de la punctul de statie la un anumit punct din teren, bazat pe principiul stereoscopului. (<fr. *stéréotachygraphe*)

stereotáxic, -ă *adj.* (despre un aparat) care permite observarea activității electrice a structurilor nervoase. (<fr. *stéréotaxique*)

stereotaxíe *s. f.* metodă de identificare radiologică a unor structuri nervoase, a unei tumori, utilizată în neurochirurgie pentru efectuarea intervențiilor pe o regiune precisă. (<fr. *stéréotaxie*)

stereotelemetríe *s. f.* telemetrie bazată pe măsurători stereoscopice. (<fr. *stéréotélémétrie*)

stereotelemétru *s. n.* telemetru folosit în stereotelemetrie. (<fr. *stéréotélémètre*)

stereotelevizíúne *s. f.* stereoviziune. (<*stereo*[1]- + *televiziune*)

stereotíp, -ă **I.** *adj.* **1.** tipărit după un stereotip (III). **2.** *(fig.; peior.)* reprodus în aceeași formă; comun, mereu același, neschimbat; obișnuit, banal. **II.** *s. m.* *(fiziol.)* ~ *dinamic* = complex stabil de reacții reflex-condiționate, rezultate în urma unei succesiuni constante a stimulilor. **III.** *s. n.* planșă, tipar solid reprezentînd copia unui zaț sau a unui clișeu care servește la tipărirea ediției unei lucrări de mare tiraj; stereo[2] (II). (<fr. *stéréotype*)

stereotipá *vb. tr.* a reproduce prin stereotipie (1). (<fr. *stéréotyper*)

stereotipár, -ă *s. m. f.* *(rar)* stereotipist. (după fr. *stéréotypeur*)

stereotípic, -ă *adj.* care se repetă întocmai, neschimbat; stereotip (I). (<fr. *stéréotypique*)

stereotípie *s. f.* **1.** procedeu de multiplicare a zațului sau a clișeelor tipografice prin turnare în forme solide. ● formă de tipar obținută prin acest procedeu. ● instalația și încăperea în care se lucrează după acest procedeu într-o tipografie. **2.** simptom al unor boli mintale manifestat prin repetarea stereotipă a acelorași cuvinte sau mișcări. **3.** *(fig.)* stereotipism. (<fr. *stéréotypie*)

stereotipísm *s. n.* *(rar)* caracter stereotip, banal; stereotipie (3). (<it. *stereotipismo*)

stereotipíst, -ă *s. m. f.* lucrător specializat în stereotipie; stereotipar. (<it. *stereotipista*)

stereotómic, -ă *adj.* referitor la stereotomie. (<fr. *stéréotomique*)

stereotomíe *s. f.* tehnică a tăierii, fasonării și îmbinării corpurilor solide folosite în industrie și construcții. (<fr. *stéréotomie*)

stereotóp *s. n.* aparat de stereorestituție pentru întocmirea de hărți la scări mici. (<fr. *stéréotope*)

stereotopográf *s. n.* aparat fotogrammetric de stereorestituție care folosește proiecția optică și acționarea mecanică. (<fr. *stéréotopographe*)

stereotopografíe *s. f.* tehnică a întocmirii hărților topografice cu ajutorul stereorestitutoarelor la scări mici. (<fr. *stéréotopographie*)

stereotopometríe *s. f.* tehnică a determinării coordonatelor în spațiu și a întocmirii de planuri topografice cu ajutorul stereorestitutoarelor. (<fr. *stéréotopométrie*)

stereotopométru *s. n.* aparat fotogrammetric folosit în stereotopometrie. (<fr. *stéréotopomètre*)

stereotropísm *s. n.* tendință a unui organism, vegetal sau animal, de a intra în contact cu un solid. (<fr. *stéréotropisme*)

stereoviziúne *s. f.* viziune stereoscopică, mai ales în televiziune; stereoteleviziune. (<fr. *stéréovision*)

steridă *s. f.* corp gras al cărui alcool este un sterol. (<fr. *stéride*)

steríl, -ă **I.** *adj.* **1.** neroditor, neproductiv, sterp. ● care nu poate procrea; (despre plante) care nu face roade sau semințe. **2.** *(fig.)* care

nu duce la nimic, fără folos; gol, deșert. 3. care a fost sterilizat, dezinfectat. II. *s. n.* partea nefolositoare dintr-un zăcământ sau dintr-un produs minier. (<fr. *stérile*, lat. *sterilis*)

sterilét *s. n.* dispozitiv folosit ca anticoncepțional, plasat în permanență în cavitatea uterină. (<fr. *stérilet*)

sterilitáte *s. f.* 1. însușirea, starea a ceea ce este steril; incapacitate de reproducere; sterpitudine. 2. *(fig.)* incapacitate, neputință de a realiza ceva; *(p. ext.)* sărăcie (în idei etc.); platitudine. (<fr. *stérilité*, lat. *sterilitas*)

sterilizá *vb. tr.* 1. a distruge microorganismele dintr-o substanță sau de pe un obiect. 2. a face inapt pentru procreare; a castra. — *sterilizáre* *s. f.* (<fr. *stériliser*)

sterilizánt, -ă *adj.* care sterilizează. (<fr. *stérilisant*)

sterilizatór, -oáre I. *s. m. f.* muncitor specializat în operația de sterilizare. II. *s. n.* aparat, instalație pentru sterilizarea instrumentelor medicale, a pansamentelor, a unor produse etc. (<fr. *stérilisateur*)

sterină *s. f.* sterol. (<germ. *Sterin*)

sterlină *adj. lră* ~ = monedă constituind principala unitate monetară a Angliei și a altor țări din fostul imperiu britanic. (<it. /lira/ *sterlina*, engl., fr. *sterling*)

stern[1] *s. n.* os lung și plat al pieptului, de care se prind coastele și claviculele. (<fr., lat. *sternum*)

STERN[2]**(O)-** *elem. comp.* „stern, torace". (<fr. *sterno/o/-*, cf. lat. *sternum*, gr. *sternon*)

sternál, -ă *adj.* referitor la stern, al sternului. (<fr., engl. *sternal*)

sternalgíe *s. f.* nevralgie a sternului; sternodinie. (<fr. *sternalgie*)

sternít *s. n.* partea ventrală a unui inel la animalele articulate. (<lat. *sternum*)

sternoclaviculár, -ă *adj.* referitor la stern și la claviculă. (<fr. *sterno-claviculaire*)

sternocleidohioidián *adj., s. m.* (mușchi superficial) al părții anterioare a gîtului, între claviculă, stern și osul hioid. (<fr. *sterno-cléido-hyoïdien*)

sternocleidomastoidián *adj., s. m.* (mușchi-pereche) care se inserează pe stern, pe claviculă și pe apofiza mastoidă. (<fr. *sterno-cléido-mastoïdien*)

sternodínie *s. f.* sternalgie. (<fr. *sternodynie*)

sternopág *s. m.* monstru format din două corpuri reunite în regiunea sternului și având un ombilic comun. (<fr. *sternopage*)

sternotiroidián *adj., s. m.* (mușchi) care se întinde între stern și cartilajul tiroid. (<fr. *sterno-thyroïdien*)

sternotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în sternotomie. (<fr. *sternotome*)

sternotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a sternului pentru corectarea plastică a toracelui. (<fr. *sternotomie*)

STERO- *elem. comp.* „mlaștină, nămol". (<fr. *sterro-*, cf. gr. *sterros*, plin, consistent)

sterofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește în mlaștini. (<fr. *sterrophile*)

sterofíte *s. f. pl.* plante de mlaștini. (<lat. *sterrophytae*)

steroíd *s. m.* substanță organică derivînd din sterol, care constituie baza multor hormoni și acizi biliari, cu variate acțiuni biologice. (<fr. *stéroïde*)

steroidemíe *s. f.* prezența steroizilor în sînge. (<fr. *stéroïdémie*)

steról *s. m.* substanță organică cu mai multe cicluri de atomi de carbon și cu o funcție de alcool, avînd un rol important în metabolismul organismului; sterină. (<fr. *stérol*)

sterpitúdine *s. f. (rar)* sterilitate. (<*sterp* + *-itudine*)

stertór *s. n. (med.)* respirație zgomotoasă; sforăit. (<fr. *stertor*, cf. lat. *stertere*, a sforăi)

stertorós, -oásă *adj.* (despre respirație) care imită zgomotul unei ape care fierbe. (<fr. *stertoreux*)

STETO- *elem. comp.* „piept, torace". (<fr. *stétho-*, cf. gr. *stethos*, piept)

stetográf *s. n.* instrument medical care înregistrează mișcările toracelui în timpul respirației. (<fr. *stéthographe*)

stetografiá *vb. tr.* a înregistra cu stetografuI mișcările toracelui. (<fr. *stéthographier*)

stetométru *s. n.* aparat medical pentru măsurarea conturului toracic. (<fr. *stéthomètre*)

stetoscóp *s. n.* 1. instrument acustic cu ajutorul căruia se pot percepe zgomotele respirației și bătăile inimii; fonendoscop. 2. aparat pentru stabilirea prin ascultare a defectelor de funcționare a unui motor. (<fr. *stéthoscope*)

stetoscópic, -ă *adj.* referitor la stetoscopie. (<fr. *stéthoscopique*)

stetoscopíe *s. f.* examen al plămînilor și al inimii cu ajutorul stetoscopului (1). (<fr. *stéthoscopie*)

steward /stiu-ard/ *s. m.* persoană din serviciul unei (aero)nave care servește echipajul sau pasagerii; camarot. (<engl. *steward*)

stewardésă *s. f.* femeie din personalul de bord al unui avion, al unor autocare sau trenuri, care îndeplinește servicii de cabină și restaurant, răspunzînd de confortul pasagerilor. (<engl. *stewardess*)

stibínă *s. f.* sulfură naturală de stibiu; stibnit, antimonit. (<fr. *stibine*)

stíbiu *s. n.* antimoniu. (<lat. *stibium*)

stibnít *s. n.* stibină. (<germ. *Stibnit*)

sticks *s. n.* produs alimentar din paste făinoase sub formă de bețișoare crocante. (<engl. *sticks*)

sticlozitáte *s. f.* calitatea de a fi sticlos. ● aspect translucid pe care îl prezintă în secțiune boabele cerealelor bogate în gluten. (<*sticlos* + *-itate*)

stigmát *s. n.* 1. urmă lăsată de o rană, de o plagă; cicatrice. 2. urmă lăsată de fierul roșu cu care se înfierau sclavii, delincvenții etc. ● *(fig.)* urmă, semn dezonorant, rușinos, care nu se șterge. 3. *(bot.)* partea terminală a stilului (IV), pe care se depune polenul; stigmă. 4. fiecare dintre deschiderile traheelor la arahnide, insecte etc., situate pe părțile laterale ale corpului; stigmă. (<fr. *stigmate*, lat. *stigmata*, gr. *stigmat*, înțepătură, tatuaj)

STIGMATI-/STIGMATO-, -stigmă *elem. comp.* „stigmat". (<fr. *stigmati-, stigmato-, -stigma*, cf. lat. *stigma, -atis*, semn, pată)

stigmátic, -ă *adj.* 1. referitor la stigmat, al stigmatului (3). 2. (despre un sistem optic) care prezintă stigmatism. (<fr. *stigmatique*)

stigmatifér, -ă *adj. (bot.)* care poartă stigmate; stigmatofor (1). (<fr. *stigmatifère*)

stigmatifórm, -ă *adj.* în formă de stigmat. (<fr. *stigmatiforme*)

stigmatísm *s. n.* proprietate a unui sistem optic de a da pentru fiecare punct al unui obiect o imagine care este tot un punct. (<fr. *stigmatisme*)

stigmatizá *vb. tr.* 1. (în trecut) a aplica cu fierul roșu stigmatul (2) pe corpul sclavilor, delincvenților. 2. a arunca asupra cuiva dispreț ul public; a înfiera, a defăima, a dezonora. — *stigmatizáre* s. f. (<fr. *stigmatiser*)

stigmatizánt, -ă *adj.* care stigmatizează. (<fr. *stigmatisant*)

STIGMATO- v. stigmati-.

stigmatofór, -ă *(bot.)* I. *adj.* stigmatifer. II. *s. n.* parte terminală a stilului care poartă stigmatele. (<lat. *stigmatophorus*)

stigmatomicóză *s. f.* boală criptogamică produsă de înțepăturile unor dăunători animali. (<fr. *stigmatomycose*)

stigmatostégiu *s. n.* tegument al stigmatului. (<lat. *stigmatostegium*, fr. *stigmatostège*)

stígmă[1] *s. f.* 1. organit specializat pentru recepțarea excitațiilor luminoase, la protozoare. 2. stigmat (3, 4). (<fr., lat., gr. *stigma*)

-stigmă[2] v. stigmati-.

stigmoním *s. n.* nume de autor înlocuit prin punctе de suspensie. (<fr. *stigmonyme*)

STIGO- *elem. comp.* „murdar, poluat". (<fr. *stygo-*, cf. gr. *stygos*, repulsie)

stigobiónt *s. n.* organism care trăiește în ape subterane murdare, poluate. (<fr. *stygobionte*)

stigofíl, -ă *adj.* (despre specii) care trăiește în apele subterane din peșteri. (<fr. *stygophile*)

stil[1] *s. n.* I. 1. totalitatea particularităților caracteristice unei structuri, civilizații, epoci, activități etc. 2. concepție și mod de exprimare specifice unei arte sau unui artist, unui curent, unei epoci, unei școli artistice naționale etc. 3. totalitatea particularităților lingvistice, componistice etc. de exprimare a unui conținut concret propriu unui scriitor, unui compozitor, unei opere, unui gen etc. ○ ~ *funcțional* = varietate a limbii literare, folosită într-un anumit domeniu de activitate. ● manieră, mod personal în care un scriitor, un compozitor etc. utilizează mijloacele de expresie. 4. mod, fel de a fi, de a se comporta, de a acționa. ○ *în* ~ *mare* = care este realizat cu mijloace deosebit de mari. II. ~ *calendaristic*=denumire pentru cele două sisteme de calendar: iulian și gregorian. III. instrument de metal sau de os ascuțit la vîrf, cu care se scria în antichitate pe tăbliță cerate. IV. *(bot.)* parte a pistilului aflată deasupra ovarului, care poartă stigmatul. (<fr. *style*, lat. *stilus*, condei)

-stil[2] v. stilo-

stilá *vb. refl., tr.* a (se) forma, a (se) educa; a (se) rafina. — *stilare* s. f. (<fr. *styler*)

stilát, -ă *adj.* (despre oameni) care are o comportare elegantă, corectă; manierat, bine crescut, instruit. (<fr. *stylé*)

stiláție *s. f.* scurgere a unui lichid picătură cu picătură. (<fr. *stillation*, lat. *stillatio*)

stilb *s. m.* unitate de măsură a luminanței, reprezentînd strălucirea unei surse luminoase cu aria de 1 cm² și intensitatea de o candelă. (<engl. *stilb*)

stilbén *s. m.* hidrocarbură benzenică etilenică obținută prin distilarea sulfurilor de benzil. (<fr. *stilbène*)

stilbmétru *s. n.* luminanțmetru. (<fr. *stilbmètre*, germ. *Stilbmeter*)

stilém *s. n. (lingv.)* element stilistic considerat ca unitate funcțională. ● frază, construcție, procedeu stilistic tipic pentru un autor, o școală sau o epocă. (<it. *stilema*)

stilét *s. n.* 1. pumnal cu lama triunghiulară, foarte subțire și cu vîrf ascuțit. 2. mic tub de metal foarte fin și flexibil, cu care se sondează o plagă sau se introduce un fitil într-o fistulă. 3. organ fin și ascuțit, la unele insecte. (<fr. *stylet*)

-stilíe v. stilo-.

stilísm *s. n.* 1. atenție extremă care se acordă stilului (I, 2); preocupare stilistică. ● rafinament stilistic. 2. cercetare și determinare a caracteristicilor unui material și a formei unui obiect industrial, corespunzătoare tendințelor și gusturilor unei anumite clientele. (<fr. *stylisme*)

stilíst, -ă *s. m. f.* 1. scriitor care se conformează regulilor de stil, care se distinge prin stilul operelor sale. 2. specialist în estetica industrială. 3. *(sport)* boxer dotat cu o tehnică deosebită. (<fr. *styliste*)

stilístic, -ă I. *adj.* referitor la stil, la mijloacele de exprimare afectivă a limbii. II. *s. f.* disciplină care studiază stilurile limbii literare. (<fr. *stylistique*)

stilisticián, -ă *s. m. f.* specialist în stilistică. (<fr. *stylisticien*)

stilizá *vb. tr.* 1. a da unui text o formă literară. 2. *(arte)* a reprezenta un obiect din natură în linii simplificate și caracteristice. 3. a prelucra, prin utilizarea elementelor esențiale, un motiv de artă populară într-o creație personală. — *stilizáre* s. f. (<fr. *styliser*)

stilizát, -ă *adj.* 1. (despre un text) definitivat din punctul de vedere al stilului. 2. (despre motive ornamentale) realizat în linii simplificate după un model din natură; schematizat într-o formă adecvată, în vederea obținerii unui efect decorativ. ● (despre producții populare) prelucrat într-o creație personală. (<*stiliza*)

stilizatór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care stilizează un text. ● *(depr.)* scriitor lipsit de originalitate. 2. desenator, în producția filmului de animație, specializat în executarea retușului artistic al tipajelor. (după engl. *stylizer*)

STILO-, -stil, -stilíe *elem. comp.* „coloană", „vargă". (<fr. *stylo-, -style, -stylie*, cf. gr. *stylos*, coloană)

stilobát *s. m.* piedestal care susține un șir de coloane. (<fr. *stylobate*, cf. gr. *baincin*, a sprijini)

stilodozimétru *s. n.* dozimetru de radiație portativ de forma unui stilou. (<fr. *stylodosimètre*)

stilofaringián, -ă *adj., s. m.* (mușchi) care leagă apofiza stiloidă cu cartilajul tiroidian și peretii faringelui și ale cărui contracții ridică faringele în timpul deglutiției. (<fr. *stylo-pharyngien*)

stilofór, -ă *adj.* (despre plante) înzestrat cu stil. (<fr. *stylophore*)

stilográf *s. n.* instrument cu care se înțeapă hîrtia pentru a face punctele ce redau alfabetul nevăzătorilor. (<fr. *stylographe*)

stilográfic, -ă *adj.* referitor la stilografie. (<fr. *stylographique*)

stilografie *s. f.* procedeu tehnic prin care se obțin cu ajutorul electrolizei imitații de desene în peniță, de gravuri etc. (<fr. *stylographie*)

stilohioidián, -ă *adj., s. m.* (mușchi subțire) care se întinde între apofiza stiloidă a osului temporal și osul hioid. (<fr. *stylo-hyoïdien*)

stiloíd, -ă I. *adj.* în formă de stil vegetal sau de pumnal. ○ *apofiză ~ă* = apofiză situată în partea mastoidiană a osului temporal, punct de inserție pentru mușchi și ligamente. II. *s. f.* parte ascuțită, în formă de pumnal, a unui os sau a unei hipofize. (<fr. *styloïde*)

stilolít *s. n.* suprafață de separație din interiorul unei roci omogene sau la limita dintre două straturi. (<fr. *stylolite*)

stilomastoidián, -ă *adj., s. m.* (orificiu) situat între apofiza mastoidă și originea apofizei stiloide. (<fr. *stylo-mastoïdien*)

stilometríe *s. f.* folosirea statisticilor pentru studierea faptelor de stil; stilostatistică. (<fr. *stylométrie*)

stilopód *s. n.* segment al picioarelor (membrelor) la vertebrate legat direct de centura osoasă și format dintr-un os: humerusul înainte, femurul înapoi. (<fr. *stylopode*)

stilopódiu *s. n.* expansiune vegetală în formă de disc la baza stilului. (<lat. *stylopodium*, fr. *stylopode*)

stilostatístică *s. f.* stilometrie. (<fr. *stylostatistique*)

stilóu *s. n.* toc de scris cu un rezervor propriu de cerneală. (<fr. *stylo*[*graphe*])

stimá *vb. tr.* a avea stimă, considerație (pentru cineva sau ceva); a cinsti, a respecta. (<it. *stimare*, lat. *aestimare*, după fr. *estimer*)

stimábil, -ă *adj.* (și *s.*; azi *ir.*) demn de stimă. (<it. *stimabile*)

stimabilitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este stimabil. (<*stimabil* + *-itate*)

stimă *s. f.* prețuire deosebită a meritelor, a însușirilor cuiva sau a ceva; considerație, respect. (<it. *stima*)

stimul I. *s. n.* stimulent, imbold. II. *s. m.* factor care dă naștere unei reacții, unei conduite specifice a organismului; excitant. (<fr., lat. *stimulus*)

stimulá *vb. tr.* a îndemna, a încuraja; a impulsiona, a da avînt. ● a excita, a activa un organ, o funcție etc. — *stimulâre* s. f. (<fr. *stimuler*, lat. *stimulare*)

stimulánt, -ă *adj., s. n.* excitant; stimulativ. (<fr. *stimulant*)

stimulatív, -ă *adj.* care stimulează; stimulant. (<fr. *stimulatif*, engl. *stimulative*)

stimulatór, -oáre *adj., s. m.* (substanță, agent, aparat) care stimulează. ● (substanță organică) care accelerează creșterea plantelor. (<fr. *stimulateur*, lat. *stimulator*)

stimulént *s. n.* 1. ceea ce stimulează; impuls, imbold, îndemn. 2. medicament, substanță care excită activitatea unui organ sau sistem de organe. (după fr. *stimulant*)

stimulínă *s. f.* hormon al hipofizei, stimulant al activității glandelor endocrine. (<fr. *stimuline*)

stimulinemie *s. f.* prezența stimulinei în sînge. (<fr. *stimulinémie*)

stindárd *s. n.* 1. steag de război; drapel. 2. *(fig.)* tabără, front. ● *(fig.)* simbol de luptă, de înfrățire. 3. porțiune din corola leguminoaselor alcătuită din corola cea mai mare. (<it. *standardo*)

stip *s. n.* tulpină înaltă cu numeroase internoduri și cu un buchet de frunze în vîrf, la palmieri și la feriglle lemnoase. ● pedunculul corpilor de fructificație la unele ciuperci. ● trunchiul talului la alge. (<fr. *stipe*, cf. lat. *stipes*, tulpină)

stipelár, -ă *adj.* stipular. (după fr. *stipulaire*)

stipelát, -ă *adj.* prevăzut cu stipele; stipulat. (<lat. *stipellatus*, fr. *stipellé*)

stipélă *s. f.* mic apendice membranos sau foliaceu, situat, în perechi, la baza frunzelor; stipul. (<fr. *stipelle*)

stipendiá *vb. tr.* a avea pe cineva în solda sa; a subvenționa, a finanța pe cineva. — *stipendiére* s. f. (<fr. *stipendier*, lat. *stipendiari*)

stipéndiu *s. n. (rar)* soldă, leafă; ajutor bănesc acordat cuiva; subvenție. (<germ. *Stipendium*, lat. *stipendium*, soldă)

stíplex *s. n.* combinație între sticlă și plexiglas. (<*sti*[*clă*] + *plex*[*iglas*], n. com.)

stíptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) astringent pentru uz extern. (<fr. *styptique*, gr. *styptikos*, astringent)

stípul *s. m.* stipelă. (<fr. *stipule*, lat. *stipula*)

stipulá *vb. tr.* a face o stipulație. — *stipulâre* s. f. (<fr. *stipuler*, lat. *stipulari*)

stipulár, -ă *adj.* referitor la stipuli, al stipulilor; stipelar. (<fr. *stipulaire*)

stipulát, -ă *adj.* stipelat. (<lat. *stipulatus*, fr. *stipulé*)

stipulație *s. n. (jur.)* prevedere, clauză introdusă într-un contract, tratat etc. — var. *stipulațiune* s. f. (<fr. *stipulation*, lat. *stipulatio*, învoială)

stipulațiúne *s. f.* v. stipulație.

STIPULI- *elem. comp.* „tulpiniță, stipul". (<fr. *stipuli-*, cf. lat. *stipula*)

stipulifér, -ă *adj.* (despre frunze) prevăzut cu stipuli. (<fr. *stipulifère*)

stipulifórm, -ă *adj.* în formă de stipul. (<fr. *stipuliforme*)

stirax *s. m.* arbore tropical, cu mai multe specii, din care se extrage smirnă și o rășină parfumată, numită storax. (<fr., lat., gr. *styrax*)

stirén *s. m.* hidrocarbură benzenică, folosită ca materie primă la fabricarea polistirenului, a cauciucului sintetic etc. (<fr. *styrène*)

stiroflex *s. n.* material electroizolant obținut din polistiren, folosit la izolarea cablurilor de înaltă frecvență și ca dielectric pentru condensatori cu stabilitate la temperatură. — scris și *styroflex*. (<fr. *styroflex*)

stivá *vb. tr.* a așeza mărfurile din magazia unei nave în stivă. — *stivăre* s. f. (<it. *stivare*)

stivaj *s. n.* stivare. (<it. *stivaggio*)

stivatór *s. m.* muncitor care stivuiește mărfurile în magazia unei nave. (<it. *stivatore*)

stívă *s. f.* 1. magazie, loc pe o navă unde este așezată încărcătura. 2. *(mar.)* cală. (<it. *stiva*)

stîngism *s. n.* 1. concepție și practică sectară în mișcarea comunistă și muncitorească, expresie a unui „revoluționarism grăbit", care nu ține seama de etapa revoluționară și de nivelul conștiinței politice a maselor. 2. *(coner.)* faptă, manifestare etc. de stânga. (după rus. *levizna*)

stîngist, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care manifestă stîngism. (după rus. *levăčkii*)

stoc *s. n.* 1. cantitate (mare) de mărfuri care există într-un depozit, magazin etc. 2. masă de rocă eruptivă consolidată care străpunge straturile scoarței în care se include. 3. cantitățile de apă ce se scurg în mod natural într-o secțiune a unui curs de apă într-un an mediu. (<fr., engl. *stock*)

stocá *vb. tr.* 1. a face stocuri de mărfuri, de materii prime etc., a depozita în stoc. 2. *(fig.)* a fixa, a înmagazina în memorie o anumită cantitate de informație. (<fr. *stocker*, germ. *stocken*, engl. *stock*)

stocáj *s. n.* stocare. (<fr. *stockage*)

stocáre *s. f.* 1. acțiunea de a stoca și rezultatul ei; depozitare de mărfuri în stoc, înmagazinare; stocaj. 2. *(inform.)* înmagazinare și conservare a informațiilor. (<*stoca*)

stocástic, -ă I. *adj.* (despre fenomene, legi) supus hazardului; aleatoriu. II. *s. f. (mat.)* folosire a calculului probabilităților pentru punerea în valoare a statisticilor. (<fr. *stochastique*, gr. *stokhastikos*, conjectural, presupus)

stócher *s. n.* instalație pentru alimentarea mecanizată cu cărbuni a focarelor de locomotivă. (<engl. *stoker*, germ. *Stoker*)

stóck-car *s. n.* automobil destinat curselor de obstacole și caramboluri, în care concurenții au voie să se tamponeze și să-și bareze calea unul altuia. ● cursă destinată unor astfel de mașini. (<engl. *stock-car*)

stoechio- v. stoichio-.

stoechiologíe *s. f.* v. stoichiologie.

stoechiométric, -ă *adj.* v. stoichiometric.

stoechiométrie *s. f.* v. stoichiometrie.

stófă *s. f.* 1. țesătură din lînă, din fire sintetice etc. mai groasă ca pînza; postav. 2. *(fig.)* talent, aptitudine. ○ *a avea* ~ = a avea calități deosebite (într-un anumit domeniu). (<germ. *Stoff*, it. *stoffa*)

stóic, -ă I. *adj.* 1. referitor la stoicism. ○ *școală* ~*ă* = școală filozofică întemeiată de Zenon în sec. IV î.e.n. în Grecia antică, care conținea elemente materialiste în concepția despre natură și în teoria cunoașterii, dar care în domeniul eticii se menținea pe poziții idealiste, propovăduind supunerea față de soartă și considerînd drept condiție a fericirii eliberarea de pasiuni și liniștea spiritului. 2. ferm, neclintit. II. *s. m. f.* 1. adept al stoicismului. 2. om ferm, cu multă tărie sufletească. (<fr. *stoïque*, lat. *stoicus*, gr. *stoikos* < *Stoa*, portic unde se adunau stoicii pentru discuțiile lor filozofice)

STOICHIO- *elem. comp.* „corp, element". —var. *stoechio-*. (<fr. *stoichio-*, *stoechio-*, cf. gr. *stoikheion*)

stoichiologíe *s. f.* disciplină care studiază raporturile dintre volumele și greutățile corpurilor. — var. *stoechiologie* s. f. (<fr. *stoichiologie*)

stoichiométric, -ă *adj.* referitor la stoichiometrie. ○ *calcul* ~ = calcul pentru stabilirea echivalentului chimic al unui element dintr-o reacție, cunoscîndu-se cel al altui element din acea reacție. — var. *stoechiometric, -ă* adj. (<fr. *stoichiométrique*)

stoichiométrie *s. f.* parte a chimiei care se ocupă cu studiul raporturilor cantitative dintre substanțele care intră în compoziția elementelor. — var. *stoechiometrie* s. f. (<fr. *stoichiométrie*)

stoicísm *s. n.* 1. doctrina școlii stoice. 2. tărie, fermitate sufletească în fața vicisitudinilor vieții. (<fr. *stoïcisme*)

stokes /stocs/ *s. m.* unitate de măsură a viscozității cinematice, reprezentînd raportul dintre viscozitatea dinamică de un poise și densitatea de un gram pe cm^3. (<fr., engl. *stokes*, cf. *Stokes*, fizician engl.)

stólă[1] *s. f.* 1. rochie largă, căzînd în falduri și încinsă cu două brîuri, pe care o purtau peste tunică matroanele romane. 2. ornament de forma unei fîșii lungi, purtat pe după gît de preoții catolici la slujbă. (<lat. *stola*)

-stólă[2] *elem. comp.* „dilatație, alungire". (<fr. *-stole*, cf. gr. *stellein*, a arma, a echipa)

stolón *s. m.* tulpină sau ramură tîritoare care, în contact cu pămîntul, formează rădăcini, dînd naștere la noi plante. (<fr. *stolon*)

stoloniál, -ă *adj. (bot.;* despre o formațiune) care rezultă prin înmugurirea unui stolon. (<fr. *stolonial*)

stolonifér, -ă *adj.* (despre plante) care produce stoloni. (<fr. *stolonifère*)

stolzít *s. n.* wolframat natural de plumb. (<fr. *stolzite*)

STOM(O)-, -stóm(ă), -stomíe/ STOMAT(O)- *elem. comp.* „gură". (<fr. *stom/o/-*, *-stome*, *-stomie*, *stomat/o/-*, cf. gr. *stoma*, *-atos*)

stomacál, -ă *adj.* referitor la stomac, al stomacului. (<fr. *stomacal*)

stomáhic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează digestia gastrică. (<fr. *stomachique*)

stomalgíe *s. f.* durere de gură. (<fr. *stomalgie*)

STOMAT(O)- v. stom(o)-.

stomátă *s. f.* mică deschidere, por în epiderma frunzelor, servind la respirație și la transpirație. (<fr. *stomate*)

stomátic, -ă *adj.* 1. (despre medicamente) care se folosește în afecțiunile gurii. 2. referitor la stomate. (<fr. *stomatique*)

stomatítă *s. f.* inflamație a mucoasei cavității bucale. (<fr. *stomatite*)

stomatocárp *s. n.* fruct monocarpic care se deschide printr-o crăpătură oblică. (<fr. *stomatocarpe*)

stomatolalíe *s. f.* defect de vorbire caracterizat prin faptul că bolnavul nu poate pronunța vocale nazale. (<fr. *stomatolalie*)

stomatológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în stomatologie; odontoiatru. (<fr. *stomatologue*)

stomatológic, -ă *adj.* referitor la stomatologie. (<fr. *stomatologique*)

stomatologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază anatomia, fiziologia și patologia cavității bucale și a dinților; odontoiatrie. (<fr. *stomatologie*)

stomatoplastíe *s. f.* refacerea prin autoplastie a cavității bucale. (<fr. *stomatoplastie*)

stomatoragíe *s. f.* hemoragie bucală. (<fr. *stomatorragie*)

stomatoscóp *s. n.* instrument folosit în stomatoscopie. (<fr. *stomatoscope*)

stomatoscopíe *s. f.* metodă de examinare a mucoasei cavității bucale cu ajutorul stomatoscopului. (<fr. *stomatoscopie*)

stómă *s. f.* (*biol., anat.*) orificiu, por, deschidere mică pe suprafața unui organ. (<germ. *Stoma*, gr. *stoma*)

-stomíe v. s t o m (o)-.

stomocefál *s. m.* monstru fără gură sau cu gura rudimentară și cu ochii alăturați. (<fr. *stomocéphale*)

stomocórd *s. n.* formație anatomică primitivă a embrionului cordatelor, cu rol de schelet de susținere, care precede notocordul. (<fr. *stomocorde*)

stomocordáte *s. n. pl.* mică încrengătură de animale marine, asemănătoare cu anelidele și cu echinodermele, dar având unele trăsături care amintesc de cele ale protocordatelor. (<fr. *stomatocordes*)

-stomóză *elem. comp.* „deschizătură, îmbucare". (<fr. *-stomose*, cf. gr. *stomosis*, deschidere)

stomp/stamp' *s. n.* 1. formă muzicală primitivă, pentru pian, din care s-a născut jazul. 2. (prin anii '20) piesă bine ritmată din jazul tradițional. (<amer. *stomp*)

stop I. *interj.* 1. stai! oprește! 2. (în telegrafie, pentru separarea frazelor) punct! II. *s. n.* 1. semafor pentru reglarea circulației rutiere; panou care impune în mod obligatoriu oprirea la intersecție. ● lampă de semnalizare montată la partea din spate a unui autovehicul și care se aprinde cînd sînt acționate frînele acestuia. 2. oprirea balonului (cu piciorul, la fotbal) și a pucului (la hochei). ● *(tenis)* minge trimisă scurt, lîngă fileu, cînd adversarul se află plasat pe fundul terenului. 3. ~ *cardiac* = oprirea temporară a inimii ca urmare a lipsei oxigenului necesar; ~ *respirator* = oprirea temporară a respirației, datorată intoxicării cu gaze, cu medicamente, electrocutării etc. 4. *(cinem.)* ~-*cadru* = imagine asupra căreia se oprește momentan aparatul de filmat; ~-*camera* = procedeu de filmare combinată constînd în oprirea bruscă a aparatului de filmat și a personajelor din cadru, efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. 5. unghi format de frunte și linia botului, care poate caracteriza o rasă de animale. (<fr., engl. *stop*)

stopá[1] *vb.* 1. *intr., tr.* a (se) opri (o mișcare, o acțiune). ● (despre vehicule) a (se) opri. II. *tr.* a opri mingea (cu piciorul, la fotbal) sau pucul (la hochei). — **stopáre** *s. f.* (<fr. *stopper*)

stopá[2] *vb. tr.* a repara fin o stofă țesînd firele rupte. — **stopáre** *s. f.* (<fr. *stopper*, germ. *stoppen*, engl. *stop*)

stopáj *s. n.* stopat. (<fr. *stoppage*)

stopát *s. n.* faptul de a stopa; stopare[2], stopaj. (<*stopa*)

stópă *s. f.* dispozitiv care blochează virarea lanțului ancorei sau o parimă de sîrmă la bordul navelor. (<engl. *stopper*)

stóper[1] I. *s. m.* jucător la fotbal care are însărcinarea de a supraveghea pe centrul înaintaș advers, pe care îl stopează cînd acesta înaintează cu mingea. II. *s. n.* ceasornic de precizie care înregistrează minutele, secundele și zecimile de secundă, uneori și sutimile de secundă, avînd și o scară de viteze. (<engl. *stopper*)

stóper[2] *s. n.* ciocan perforator folosit la forarea găurilor verticale de jos în sus. (<germ. *Stopper*)

stor *s. n.* perdea pentru ferestre, care se ridică sau se lasă cu ajutorul unui resort sau cu o sfoară specială. (<fr. *store*)

storáj *s. n.* *(inform.)* imagine-memorie, analiză-memorie. (<engl. *storage*)

stórax *s. n.* rășină mirositoare din stirax. (<fr. *storax*)

storná *vb. tr.* a rectifica o înregistrare greșit făcută în jurnalul de contabilitate, introducînd-o în rubrica ei corectă. — **stornáre** *s. f.* (<it. *stornare*)

stórno *s. n.* stornare; sumă stornată. (<it. *storno*)

Stórting *s. n.* parlamentul norvegian. (<norv. *storting*)

stóry *s. n. inv.* povestire, poveste, istorisire (ecranizată). (<engl. *story*)

stovaínă *s. f.* ester folosit pentru anestezii locale. (<fr. *stovaïne*)

STRAB(O)- *elem. comp.* „încrucișat, cruciș, sașiu", „strabism". (<fr. *strab[o]-*, cf. gr. *strabos*, cruciș)

strábic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de strabism. (<fr. *strabique*)

strabísm *s. n.* tulburare a vederii datorită lipsei de coordonare a activității globilor oculari, unul din ochi îndepărtîndu-se involuntar de axa vizuală. (<fr. *strabisme*)

strabométru *s. n.* instrument pentru măsurarea gradului de strabism. (<fr. *strabomètre*)

strabotomíe *s. f.* operație făcută la mușchii ochiului pentru corectarea strabismului. (<fr. *strabotomie*)

stradál, -ă *adj.* care aparține străzii. (<it. *stradale*)

stradă *s. f.* 1. drum (pavat) care trece prin interiorul unui oraș, printre case etc. 2. locuitorii unei străzi (1). (<it. *strada*)

stradélă *s. f.* stradă mică; străduță. (<it. *stradella*)

Stradivárius *s. n.* vioară, violă sau violoncel fabricate de Antonio Stradivarius sau asemănătoare acestora. (<fr. *stradivarius*, cf. *Stradivarius*, lutier it. din sec. XVII)

stral *s. n.* *(mar.)* parimă cu care se leagă partea superioară a catargului de proră. (<it. *straglio*)

strangulá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) sugruma, a (se) gîtui. II. *tr.* 1. a înăbuși, a sufoca. ● *(fig.)* a împiedica exprimarea liberă, a suprima (libertățile). 2. a reduce, pe o porțiune mică, diametrul unei conducte. (<lat. *strangulare*)

strangulăre *s. f.* 1. acțiunea de a strangula și rezultatul ei; gîtuire; strangulație. 2. zonă de reducere a secțiunii unui lichid aflat într-o conductă. ● îngustare, pe o porțiune scurtă, a unui drum. (<*strangula*)

strangulát, -ă *adj.* mort prin strangulare; gîtuit. ○ *hernie ~ă* = hernie cauzată de gîtuirea intestinului. (<*strangula*)

strangulăție *s. f.* strangulare. <fr. *strangulation*, lat. *strangulatio*)

straniétate *s. f.* caracter straniu. (<*straniu* + *-itate*)

strániu, -ie *adj.* (și *adv.*) ciudat, neobișnuit, bizar. (<it. *stranio*)

strapontín *s. n.* v. strapontină.

strapontínă *s. f.* scaun fără spătar, rabatabil, folosit în sălile de spectacol, pe culoarele de tren, în trăsură, autobuz etc. — var. *strapontin* s.n. (<fr. *strapontin*, it. *strapontino*)

stras *s. n.* substanță sticloasă care imită diamantul și alte pietre prețioase. (<fr. *strass*, cf. *Strass*, numele inventatorului)

stratagémă *s. f.* 1. manevră ingenioasă folosită în război pentru a înșela pe inamic. 2. șiretlic, vicleșug, tertip. (<fr. *stratagème*, lat., gr. *stratagema*, înșelătorie)

stratamétru *s. n.* instrument utilizat în sondaje miniere pentru măsurarea înclinației straturilor geologice. (<fr. *stratamètre*)

stratég *s. m.* 1. (în Grecia antică) general, comandant al unui polis; fiecare din cei 10 magistrați supremi ai Atenei, aleși pe un an. 2. comandant de oști cunoscător al strategiei. 3. cel care conduce cu competență un oarecare număr de operații, care se descurcă cu abilitate în anumite situații politice. (<fr. *stratège*, lat. *strategus*, gr. *strategos*)

strategíc, -ă *adj.* referitor la strategie. ○ *hartă ~ă* = hartă militară făcută la o scară mică și cu însemnări de importanță strategică. ● conform regulilor strategiei. ● *(fig.)* foarte important, esențial pentru realizarea unui proiect. (<fr. *stratégique*)

strategíe *s. f.* 1. demnitatea de strateg (1); unitate teritorială supusă acestuia. 2. ramură a științei (artei) militare care studiază problemele conducerii războiului în ansamblu și a acțiunilor militare de mare amploare. 3. determinare a direcției principale a acțiunilor proletariatului într-o anumită etapă a revoluției, constînd în stabilirea sarcinilor fundamentale pentru atingerea obiectivelor etapei respective. 4. *(inform.)* comportament al omului sau al mașinii cu ocazia unui joc sau a unui conflict. 5. *(fig.)* arta de a folosi toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă, într-o activitate. (<fr. *stratégie*, gr. *strategia*)

STRATI-/STRATO- *elem. comp.* „strat, pătură, sediment", „stratosferă". (<fr. *strati-*, *strato-*, cf. lat. *stratum*, așternut)

stratidensigrafíe *s. f.* metodă de explorare a capacității respiratorii pulmonare constînd în compararea cantităților de raze X care traversează plămînul în inspirație și expirație. (<*strati-* + *densigrafie*)

stratificá *vb. tr., refl.* 1. a (se) așeza, a (se) depune în straturi; a determina o stratificare. 2. a da, a lua forma de..., a (se) așeza în straturi suprapuse. (<fr. *stratifier*, lat. *stratificare*)

stratificáre *s. f.* 1. faptul de a (se) stratifica; stratificație. ● așezare a rocilor sedimentare în straturi suprapuse. 2. punere a semințelor sau butașilor în straturi succesive alternate cu nisip, în scopul păstrării lor și al favorizării germinației sau înrădăcinării. 3. împărțire a populației unei societăți în diverse categorii, după poziția acestora în structura socială. (<*stratifica*)

stratificáție *s. f.* stratificare. (<fr. *stratification*)

stratifórm, -ă *adj.* 1. care are forma sau compoziția unui strat; dispus în formă de straturi. 2. (despre nori) de tip stratus. (<fr. *stratiforme*)

stratigráf[1] *s. n.* tomograf. (<fr. *stratigraphe*)

stratigráf[2]**, -ă** *s. m. f.* specialist în stratigrafie. (<*stratigrafie*)

stratigráfic, -ă *adj.* referitor la stratigrafie. (<fr. *stratigraphique*)

stratigrafíe *s. f.* 1. ramură a geologiei care studiază evoluția scoarței terestre; geologie istorică. 2. procedeu de cercetare arheologică prin studiu succesiv al straturilor unui teren. 3. tomografie. 4. dispunere pe o axă verticală în perspectivă cronologică sau socială a unor fapte de limbă. (<fr. *stratigraphie*)

stratisferă *s. f.* pătură de roci sedimentare de la suprafața litosferei. (<*strati-* + *-sferă*[2])

stratiterapíe *s. f.* metodă radiografică de iradiere convergentă la care tubul se deplasează de-a lungul unei suprafețe, pe trasee diferite. (<*strati-* + *-terapie*[2])

STRATO- v. strati-.

stratocenóză *s. f.* asociație de plante și animale caracteristică unui strat (etaj) de vegetație. (<*strato-* + *-cenoză*[4])

stratocúmulus *s. m.* formație de nori inferiori cu aspect de cîlți sau de sfere de culoare cenușie, dispuse în rînduri ori în grupuri, la o altitudine care variază între 50 m și 20 km; cumulostratus. (<fr. *strato-cumulus*)

stratojét *s. n.* avion stratosferic cu reacție. (<engl. *stratojet*)

stratométru *s. n.* aparat pentru determinarea direcției și înclinării straturilor străbătute de o gaură de sondă. (<fr. *stratomètre*)

stratopáuză *s. f.* zona de trecere dintre stratosferă și mezosferă. (<fr. *stratopause*)

stratosféră *s. f.* strat al atmosferei cuprins între troposferă și ionosferă, caracterizat prin creșterea temperaturii aerului și prezența unui strat de ozon. (<fr. *stratosphère*)

stratosféric, -ă *adj.* **1.** referitor la stratosferă. **2.** (despre avioane) conceput pentru a zbura în stratosferă. (<fr. *stratosphérique*)

stratostát *s. n.* aerostat cu nacelă ermetică destinat zborurilor stratosferice. (<fr. *stratostat*, germ. *Stratostat*)

strátus *s. m.* formație de nori de culoare cenușie-închisă, cu aspect de strat uniform, la altitudini între 50 m și 2 km. (<fr. *stratus*, cf. lat. *stratus*, întins)

stráță *s. f.* registru contabil în care se înregistrează toate operațiile economice și financiare ale unei întreprinderi. (<germ. *Strazze*)

strepitóso /-zo/ *adv. (muz.)* zgomotos, gălăgios. (<it. *strepitoso*)

STREPSI- v. **strepto-**.

strepsinémă *s. f.* filament cromozomic răsucit. (<fr. *strepsinema*)

strepsiptér, -ă **I.** *adj.* cu aripile deformate. **II.** *s. n. pl.* ordin de insecte mici, parazite, cu capul împărțit în două regiuni printr-un gît, cu aripile anterioare scurte și cu aparatul bucal rudimentar. (<*strepsi-* + *-pter*)

strepsitén *s. n.* fază finală a meiozei, caracterizată prin dedublarea cromozomilor, care se răsucesc unul în jurul celuilalt. (<fr. *strepsitène*)

STREPTO-/STREPSI- *elem. comp.* „răsucit, spiralat"; „streptococ". (<fr. *streptо-*, *strepsi-*, cf. gr. *streptos*, răsucit, *strepsis*, răsucire)

streptobacil *s. m.* bacil care, în mediu lichid, dă colonii dispuse în lanțuri. (<fr. *streptobacille*)

streptocaúl, -ă *adj.* cu tulpina răsucită. (<lat. *streptocaulis*)

streptochinázǎ *s. f.* produs extracelular de natură enzimatică, folosit, pentru proprietățile sale, în numeroase tratamente. (<fr. *streptokinase*)

streptocóc *s. m.* bacterie din grupa cocilor, ai cărei indivizi sînt grupați în lanțuri. (<fr. *streptocoque*)

streptococemíe *s. f.* septicemie cu streptococi. (<fr. *streptococcémie*)

streptocócic, -ă *adj.* referitor la streptococi, provocat de streptococi. (<fr. *streptococcique*)

streptococíd *s. n.* medicament folosit împotriva streptococilor. (<fr. *streptococcide*)

streptococíe *s. f.* infecție datorită streptococului. (<fr. *streptococcie*)

streptodermíe *s. f.* afecțiune a mucoaselor și a pielii produsă de streptococi. (<fr. *streptodermie*)

streptodifterie *s. f.* formă de difterie în care streptococii se asociază cu bacilul difteric. (<fr. *streptodiphtérie*)

streptodornázǎ *s. f.* enzimă care fluidifică exudatele purulente. (<fr. *streptodornase*)

streptolizínă *s. f.* hemolizină produsă de streptococi. (<fr. *streptolysine*)

streptomicéte *s. f. pl.* gen de ciuperci actinomicete cu aspect filamentos, din care unele specii constituie sursa diferitelor antibiotice. (<fr. *streptomycètes*)

streptomicínă *s. f.* antibiotic extras dintr-o ciupercă microscopică, cu acțiune bacteriostatică și bactericidă, folosită în tratamentul tuberculozei, meningitelor, septicemiilor etc. (<fr. *streptomycine*)

streptomicinorezistént, -ă *adj.* (despre microbi) față de care streptomicina este ineficace. (<fr. *streptomycino-résistant*)

streptomicinorezisténță *s. f.* însușirea unui microb de a fi devenit streptomicinorezistent. (<fr. *streptomycino-résistance*)

streptomicinoterapíe *s. f.* tratament medical cu streptomicină. (<fr. *streptomycino-thérapie*)

streptopetál, -ă *adj.* cu petale răsucite. (<lat. *streptopetalus*)

stres *s. n.* **1.** stare de încordare sau tensiune neuropsihică. **2.** ansamblu de perturbații organice și psihice provocate de factori agresori variați (frigul, căldura excesivă, zgomotele, emoțiile puternice etc.); *(p. ext.)* ansamblul reacțiilor fiziologice prin care organismul uman răspunde unui agent stresant, încercînd să se apere și să-și mențină echilibrul de bază. **3.** *(geol.)* presiune laterală care se produce în sinclinale, cauzînd formarea cutelor sistemelor muntoase. (<engl., fr. *stress*)

stresá *vb. tr. (rar)* a perturba, a produce un stres (1). — *stresáre* s. f. (<fr. *stresser*)

stresánt, -ă *adj.* (despre factori, agenți) capabil să provoace un stres (1). (<fr. *stressant*)

stresór *s. n.* factor stresant. (<engl. *stressor*)

strétto **1.** *s. m.* tehnică de compoziție, specifică muzicii baroce, care are în vedere intrarea unei a doua voci înainte ca prima să-și fi epuizat tema. ○ *fugă cu* ~ = fugă în care răspunsul intră înainte de terminarea subiectului; ~ *compus* = imitație în canon a subiectului; ~ *magistral* = stretto care conține expunerea canonică și completă de către toate vocile. **II.** *adv.* strîngînd, accelerînd. (<it. *stretto*)

stríá *vb. tr.* a executa striații pe suprafața unui obiect. (<fr. *strier*)

striát, -ă *adj.* cu striații. ○ *mușchi ~ți* = mușchi constituiți din fibre lungi. (<fr. *strié*, lat. *striatus*)

striáție *s. f.* dungă, linie foarte fină, în relief, paralelă cu alte dungi asemănătoare; *(col.)* sistem de asemenea dungi. (<fr. *striation*)

strienínă *s. f.* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică, folosit în medicină ca stimulent și tonifiant al sistemului nervos central. (<fr. *strychnine*, cf. lat. *strychnos*, nucă vomică)

strienínism *s. n.* intoxicație cu strienină. (după fr. *strychnisme*)

strict, -ă *adj.* **1.** care nu admite excepție, abatere; riguros; exact; *(p. ext.)* sever, aspru. **2.** *(bot.;* despre organe) tare, rigid. (<fr. *strict*, lat. *strictus* < *stringere*, a strînge)

strictéțe *s. f.* însușirea de a fi strict; rigurozitate; asprime, severitate. (după it. *strettezza*)

stricto sénsu *loc. adv.* în sens restrîns; propriu-zis: strict. (<lat. *stricto sensu*)

strictură *vb. tr.* a micșora secțiunea unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. — *stricturáre* s. f. (<*strictură*)

strictúră *s. f.* îngustare a unui canal sau orificiu al organismului în urma unei boli. (<germ. *Striktur*, lat. *strictura*)

strictureotomíe *s. f.* rezecție a unei stricturi. (<fr. *stricturectomie*)

strictorotomíe *s. f.* debridare a unei stricturi. (<fr. *stricturotomie*)

strictiúne *s. f.* micșorarea dimensiunilor unui obiect; strictură; contracție. ● constricțiune. (<fr. *striction*, lat. *strictio*)

stridént, -ă *adj.* 1. (despre sunete) ascuțit, tare, țipător, pătrunzător; *(p. ext.)* neplăcut, supărător. 2. (despre culori) bătător la ochi, țipător, distonant. ● *(fig.)* izbitor. (<fr. *strident*, it. *stridente*, lat. *stridens*)

stridénță *s. f.* însușirea a ceea ce este strident. ● sunet, culoare, ton etc. strident. (<fr. *stridence*)

stridór *s. n.* *(livr.)* sunet aspru, ascuțit. ● respirație șuierătoare produsă de o deformație congenitală a laringelui. (<fr. *stridor*, cf. lat. *stridor*, șuierat)

stridulánt, -ă *adj.* (despre insecte și organele lor) care produce stridulație. (<fr. *stridulant*)

stridulatór, -oáre *adj.* care permite stridulația. (<fr. *stridulatoire*)

stridulație *s. f.* sunet ascuțit, țiriit produs de unele insecte, mai ales pentru ca unul dintre cele două sexe să-l cheme pe celălalt. (<fr. *stridulation*, cf. lat. *stridulus*, șuierător)

stridulós, -oásă *adj.* 1. care emite sunete stridente. 2. (despre respirație) care capătă caractere de stridor. (<fr. *striduleux*)

strie *s. f.* 1. grup de fibre nervoase. 2. leziune atrofică a pielii cu aspect liniar. v. vergetură. (<fr. *strie*, lat. *stria*)

strigă *s. f.* 1. vampir imaginat ca o femeie care chinuiește copiii, ia mana de la vaci etc. 2. pasăre răpitoare de noapte, galben-roșcată și cu pete brune, care se hrănește cu șoareci. 3. fluture cap-de-mort. (<fr. *strige*, lat. *striga*)

STRIGI- *elem. comp.* „cucuvea". (<fr. *strigi-*, cf. lat. *strix*, *-igis*, strigă)

strigíde *s. f. pl.* familie de păsări strigiforme, cuprinzînd bufnița, huhurezul, cucuveaua etc. (<fr. *strigidés*)

strigifórme *s. f. pl.* ordin de păsări răpitoare nocturne, cu auzul și văzul foarte dezvoltate, cu cioc puternic și ascuțit, cuprinzînd strigidele și alte familii înrudite. (<it. *strigiformi*)

strigíl *s. n.* 1. raclor cu care romanii riciiau murdăria de pe piele după întrecerile sportive sau în timpul băii. 2. canelură în formă de strigil (1), motiv decorativ frecvent mai ales pe sarcofage. (<fr. *strigile*, lat. *strigilis*)

strímer *s. n.* canal de gaz ionizat, care se formează în intervalul dintre doi electrozi sub tensiune. (<engl. *streamer*)

string *s. n.* denumire dată unor obiecte extrem de mici (ca un atom față de sistemul solar), componente ale lumii microscopice. (<engl. *string*)

stringéndo *adv.* *(muz.)* grăbind, accelerînd mișcarea. (<it. *stringendo*)

stringént, -ă *adj.* care se impune cu necesitate, care nu suferă amînare; presant. (<it. *stringente*)

stringénță *s. f.* însușirea de a fi stringent. (<it. *stringenza*)

stríngher *s. n.* grindă longitudinală în osatura unei nave, care rigidizează bordajul. (<germ. *Stringer*)

stringocefál *s. m.* gen fosil de brahiopod din devonianul mijlociu, cu cochilia prezentînd valve puternic bombate, aproape circulare, și suprafață netedă. (<fr. *stringocéphale*, cf. gr. *strinx*, *-ingos*, bufniță)

strings *s. n.* grupa instrumentelor cu coarde și arcuș dintr-o orchestră. (<engl. *string*)

strioscópie, -ă *adj.* referitor la strioscopie. (<fr. *strioscopique*)

strioscopíe *s. f.* metodă de cercetare fotografică a fenomenelor care au loc în masa unui fluid într-un tunel aerodinamic. (<fr. *strioscopie*, cf. lat. *stria*, canal)

stripá *vb. tr.* 1. a epura un fluid de fracțiunile sale volatile. 2. a desprinde și a scoate lingourile din lingotiere după solidificare. — *stripáre* s. f. (<fr. *stripper*, cf. engl. *strip*)

stríper *s. n.* 1. dispozitiv pentru scoaterea lingourilor din lingotiere. 2. instrument chirurgical folosit în operația de stripping. (<engl., fr. *stripper*)

stripping *s. n.* 1. stripare. 2. metodă chirurgicală constînd în golirea venelor pentru extragerea varicelor. (<engl., fr. *stripping*)

strip-tease /stríp-tiz/ *s. n.* spectacol de cabaret constînd în dezbrăcarea lentă și progresivă, executată pe un fond muzical ori de dans de una sau mai multe femei. (<engl. *strip-tease* < *strip*, a dezbrăca; *tease*, provocare)

strip-teaseuse /-tĭő-ză/ *s. f.* femeie care prezintă numere de strip-tease în localuri de noapte. (<fr. *strip-teaseuse*)

striu *s. n.* fiecare dintre șanțurile mici, paralele, executate pe suprafața unui element de construcție, a unei piese ceramice etc.; parte plină care separă la o coloană canelurile. (<fr. *strie*)

strobíl *s. m.* 1. con, fruct compus al coniferelor. ● spic purtător de sporange, la ferigi etc. 2. corpul unui vierme inelat, alcătuit din proglote. (<fr. *strobile*, lat. *strobilus*, cf. gr. *strobilos*, titirez)

strobilație *s. f.* înmulțire asexuată la meduze, pornind de la strobil, sau la tenie, pornind de la scolex. (<fr. *strobilation*)

strobilífer, -ă *adj.* prevăzut cu strobili. (<fr. *strobilifère*)

STROBO- *elem. comp.* „rotație, răsucire", „întoarcere". (<fr. *strobo-*, cf. gr. *strobos*, rotire, vîrtej)

strobofotografíe *s. f.* studiu fotografic și analitic al mișcărilor periodice constînd în înregistrarea intermitentă pe unul și același negativ a diferitelor poziții ale unui corp în mișcare, realizată prin întreruperea periodică fie a iluminării, fie a obturației. (<fr. *strobophotographie*)

stroboscóp *s. n.* aparat optic folosit în stroboscopie. (<fr. *stroboscope*)

stroboscópic, -ă *adj.* referitor la stroboscopie. (<fr. *stroboscopique*)

stroboscopíe *s. f.* metodă de cercetare a proceselor, a mișcărilor periodice rapide constînd în observarea lor la intervale de timp regulate. (<fr. *stroboscopie*)

stroc *s. n.* v. s t r o k e.

STROF(O)-, -strófă, -strofíe *elem. comp.* „răsucire, întoarcere, rotire, torsiune". (<fr. *strophe/o/-, -strophe, -strophie*, cf. gr. *strophos, strophe* < *strophein*, a răsturna, a întoarce)

strofánt *s. m.* arbust tropical din ale cărui semințe se extrage strofantina. (<fr., lat. *strophantus*)

strofantínă *s. f.* alcaloid foarte toxic din strofant, folosit în medicină. (<fr. *strophantine*)

strófă *s. f.* **1.** (în tragedia greacă antică) partea cîntată de cor, precedînd antistrofa și epoda. **2.** fiecare dintre diviziunile unei poezii, formată din mai multe versuri. (<fr., gr. *strophe*, lat. *stropha*, germ. *Strophe*)

strófic, -ă *adj.* **1.** (despre versuri) care formează strofe. ● (despre o piesă vocală) care se repetă identic, de fiecare dată însă pe versuri diferite. **2.** *(geol.) mișcare ~ă* = mișcare tectonică verticală. (<fr. *strophique*, germ. *strophisch*)

-strofíe v. s t r o f (o)-.

strofíon *s. n.* **1.** eșarfă care susținea sînii, purtată de femei în Grecia. **2.** panglică pentru cap. (<fr. *strophion*)

strofísm *s. n.* torsiune a unui organ vegetal ca reacție la excitații externe. (<fr. *strophisme*)

strofogenéză *s. f.* *(biol.)* diferențiere a unei singure generații în mai multe faze, considerată ca alternanță de generații. (<fr. *strophogenèse*)

strofoídă *s. f.* curbă plană, loc geometric al focarelor conicelor obținute prin intersectarea unui con cu un plan care se rotește în jurul unei perpendiculare pe o generatoare a conului. (<fr. *strophoïde*, cf. gr. *strophion*, odgon)

strofomanie *s. f.* torsiune teratologică a tulpinii în care filotaxia devine neregulată. (<fr. *strophomanie*)

strofotaxíe *s. f.* aranjare a organelor vegetale în urma mișcării de răsucire. (<fr. *strophotaxie*)

strófulus *s. n.* prurigo infantil. (<fr. *strophulus*)

stroke /stroc/ *s. n.* *(canotaj)* numărul de lovituri de vîslă pe minut; cadență, ritm; *(p. ext.)* cel care dictează ritmul vîslitului. — var. *stroc* s. n. (<engl. *stroke*)

STROMATI-/STROMATO- *elem. comp.* „stromă, masă de filamente". (<fr. *stromati-, stromato-*, cf. lat., gr. *stroma, -atos*, covor)

stromatifér, -ă *adj.* prevăzut cu stromă vegetală. (<fr. *stromatifère*)

STROMATO- v. s t r o m a t i -.

stromatoíd, -ă *adj.* asemănător cu stroma vegetală. (<fr. *stromatoïde*)

strómă *s. f.* **1.** *(anat.)* rețea de suport a unui organ, alcătuită din țesut conjunctiv, vase și nervi. ● structura internă, spongioasă, a eritrocitului etc. **2.** organ la unele ciuperci alcătuit din hife în care se formează corpurile de fructificație. (<fr. *stroma*)

stromb *s. m.* **1.** moluscă din mările tropicale, cu cochilia mare și groasă, care produce camee. **2.** păstaie spiralată. (<fr. *strombe*, lat. *strombus*)

strombiformă, -ă *adj.* (despre frunze, fructe) răsucit în spirală. (<lat. *strombiformis*)

strongil *s. m.* vierme nematod care parazitează intestinul unor animale domestice. (<fr. *strongyle*, cf. gr. *strongylos*, cilindric)

strongiloíde *s. n. pl.* familie de viermi nematelminți, avînd ca tip strongilul. (<fr. *strongyloïdes*)

strongiloidóză *s. f.* ansamblu de accidente datorate infestării organismului de strongiloide. (<fr. *strongyloïdose*)

strongilóză *s. f.* boală parazitară cauzată de strongil, care se manifestă prin tulburări digestive, debilitate etc. (<fr. *strongylose*)

stronțiánă *s. f.* (hidr)oxid de stronțiu. (<fr. *strontiane*)

stronțianít *s. n.* carbonat de stronțiu. (<fr. *strontianite*)

stróntiu *s. n.* metal alb-argintiu, asemănător calciului, care se găsește în natură sub formă de celestină și stronțianit. (<fr. *strontium*)

structurá *vb. I.* a da o structură, a organiza. — *structurâre* s. f. (<fr. *structurer*)

structurál, -ă *adj.* (și *adv.*) referitor la structură, care formează o structură. (<fr. *structural*)

structuralísm *s. n.* **1.** denumire generică ce desemnează diverse orientări metodologice și epistemologice contemporane, care privesc obiectele ca sisteme, ansambluri de elemente organizate, ce pot fi recompuse și transformate prin anumite procedee operaționale. **2.** curent în lingvistica contemporană care studiază limba independent de sensurile cuvintelor și istoria societății, privind-o ca pe un sistem unitar de relații (fonetice și gramaticale) ce se condiționează reciproc. **3.** *(rar)* gestaltism. (<fr. *structuralisme*)

structuralíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al structuralismului. (<fr. *structuraliste*)

structuralístică *s. f.* studiu al structurării unui sistem de obiecte, fapte sau procese de cunoaștere. (<*structural* + *-istică*)

structuralitáte *s. f.* caracter structural. (<*structural* + *-itate*)

structuralmênte *adv.* din punct de vedere structural. (<fr. *structuralement*)

structúră *s. f.* **I. 1.** ansamblu de elemente de construcție solidarizate între ele, care preia toate sarcinile la care este supus acesta și le transmite la fundație. **2.** mod de alcătuire internă a unui corp, a unui sistem. v. t e x t u r ă (1). ● dispoziție relativă a atomilor în molecula unei substanțe. ● mod de grupare a moleculelor într-o substanță minerală. **3.** mod de așezare a părților corpului animal sau vegetal ori ale țesuturilor. ● *(psih.)* conformație, factură, formație. **4.** fel de alcătuire a unei compoziții, a unei opere literare. ○ *~ gramaticală* = mod specific fiecărei limbi de a organiza cuvintele în propoziții și fraze. **II.** mod de or-

ganizare a societății din punct de vedere economic, social, politic și cultural; orînduire. • mod de organizare a oricărei ramuri de producție. (<fr. *structure*, lat. *structura* < *struere*, a construi)

STRUM(I)- *elem. comp.* „tumoare, gușă, protuberanță". (<fr. *strum/i/-*, cf. lat. *struma*, gușă, scrofulă)

strúmă *s. f.* **1.** *(med.)* gușă. • *(bot.)* protuberanță în formă de gușă. **2.** formație tumorală de formă neregulată. (<fr. *strume*, lat. *struma*)

strumectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unei strume. (<fr. *strumectomie*)

strumifér, -ă *adj.* prevăzut cu protuberanțe. (<fr. *strumifère*)

strumiformm, -ă *adj.* în formă de gușă sau de tumoare. (<fr. *strumiforme*)

strumigén, -ă *adj.* care produce gușă. (<*strumi-* + *-gen*²)

strumită *s. f.* inflamație a glandei tiroide afectate de strumă. (<fr. *strumite*)

strumós, -oásă *adj.* scrofulos. (<fr. *strumeux*)

stuc *s. n.* mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, clei și diverse substanțe colorante, care prin uscare și lustruire imită marmura. (<it. *stucco*, germ. *Stucke*)

stucát, -ă *adj.* lucrat din stuc, ornat cu stucaturi. (<it. *stuccato*)

stucatór *s. m.* muncitor specializat în lucrări de stucatură. (<it. *stuccatore*)

stucatúră *s. f.* ornamentație realizată în relief, din stuc, în interiorul clădirilor. (<it. *stuccatura*, germ. *Stukatur*)

stud-book /stád-buc/ *s. n.* registru în care sînt înregistrate genealogia și performanțele cailor de rasă. (<engl. *stud-book*)

studént, -ă *s. m. f.* cel care urmează cursurile unei instituții de învățămînt superior. (<germ. *Student*, it. *studente*)

studențésc, -ească *adj.* de student, al studenților. (după it. *studentesco*)

studențíe *s. f.* timpul cît cineva este student; stare, viață de student. (<*student* + *-ie*)

studențíme *s. f.* totalitatea studenților; mulțime de studenți. (<*student* + *-ime*)

studiá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a se ocupa cu munca de cercetare; a învăța. **2.** a analiza, a cerceta. **II.** *tr., refl.* a (se) observa, a (se) cerceta cu atenție. — *studiére* s. f. (<it. *studiare*, germ. *studieren*)

studiát, -ă *adj.* **1.** analizat, examinat, cercetat. **2.** *(fig.)* lipsit de naturalețe, afectat. (<*studia*)

studió *s. n.* **1.** cameră de studiu, de lucru a unui artist, fotograf etc. **2.** pat, divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea lenjeriei și cu etajere pentru cărți. **3.** încăpere amenajată special în vederea reproducerii și transmiterii cît mai perfecte a programelor de radio și televiziune. ○ ~ *cinematografic* = ansamblul de clădiri, instalații și amenajări speciale care deservesc procesul de turnare a filmelor. (<fr., engl., it. *studio*)

studiós, -oásă *adj.* care studiază cu sîrguință, cu plăcere; înclinat către studiu. (<fr. *studieux*, lat. *studiosus*)

stúdiu *s. n.* **1.** acțiunea de a studia; muncă intelectuală care are ca scop însușirea de cunoștințe speciale, aprofundate. • cercetare, examinare amănunțită și aprofundată a unei probleme, a unui fenomen etc.; studiere. • însușire de cunoștințe științifice, învățătură. **2.** materie de învățămînt. **3.** lucrare, operă științifică. **4.** schiță a unui desen, a unei sculpturi proiectate. **5.** compoziție muzicală cu caracter de virtuozitate, scrisă mai ales pentru exerciții. (<lat. *studium*, ocupație)

stuficol, -ă *adj.* de stuf. (<*stuf* + *-icol*)

stuficultúră *s. f.* cultivarea și exploatarea stufului. (<*stuf* + *-cultură*²)

stufít *s. n.* material termoizolant, confecționat din tulpini uscate de stuf, presate și legate între ele cu sîrmă galvanizată. (<*stuf* + *-it*)

stúka *s. n.* bombardier german de atac în picaj, folosit în cel de-al doilea război mondial. (<germ. *Stuka* < *Stu/rz/ Ka/mpfflugzeug/*, avion de luptă în picaj)

stunt man /stánt men/ *s. m. (cinem.)* acrobat expert în salturi mortale, căderi spectaculoase, sărituri etc., care dublează actorii sau apare în figurația filmelor de aventuri. (<engl. *stunt man*)

stúpă *s. f.* monument funerar hindus în care se păstrează cenușa sau relicvele unei căpetenii budiste. (<fr. *stupa* < cuv. hindi)

stupefácție *s. f.* uimire extraordinară, uluire, încremenire; stupoare. (<fr. *stupéfaction*, lat. *stupefactio*)

stupefiá *vb. tr.* a produce uimire, a ului, a năuci; a sidera. — *stupefiére* s. f. (<fr. *stupéfier*, lat. *stupefieri*)

stupefiánt, -ă **I.** *adj.* care uimește, uluitor. **II.** *s. n.* substanță toxică (opiu, cocaină, haşiș, heroină etc.) care inhibă centrii nervoși, producînd o stare de euforie trecătoare. (<fr. *stupéfiant*)

stupíd, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) lipsit de sens, de rațiune; absurd. **2.** (despre oameni) care denotă lipsă de inteligență; idiot, prost, mărginit, năting. (<fr. *stupide*, lat. *stupidus*)

stupiditáte *s. f.* **1.** însușirea de a fi stupid; tîmpenie, prostie, imbecilitate. **2.** faptă, vorbă de om stupid; exprimare lipsită de conținut. (<fr. *stupidité*, lat. *stupiditas*)

stupilă *s. f.* amorsă specială folosită în trecut la tunuri pentru aprinderea pulberii de azvîrlire a proiectilului. (după fr. *étoupille*)

stupoáre *s. f.* **1.** stupefacție. **2.** stare depresivă care apare în unele psihoze, ducînd la amuțire și la imobilitate completă; stupor. (<fr. *stupeur*, lat. *stupor*)

stúpor *s. n.* *(med.)* stupoare (2). (<lat. *stupor*)

stuporós, -oásă *adj.* referitor la stupor. (<fr. *stuporeux*)

sturión *s. m. pl.* ordin de pești răpitori din mările și apele dulci ale emisferei nordice (nisetrul, cega, morunul etc.), cu corpul alungit, fără solzi, acoperit cu plăci osoase; acipenserizi. (<it. *storione*)

sturionicultúră *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea sturionilor; acipenseriicultură. (<it. *storionicoltura*)

styroflex *s. n.* v. stiroflex.

suáv, -ă *adj.* delicat, fin, gingaș. (<fr. *suave*, lat. *suavis*)

suavitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este suav; delicatețe, finețe, gingășie. (<fr. *suavité*, lat. *suavitas*)

SUB- *pref.* „inferior" (spațial, ierarhic, calitativ sau dimensional), „derivat, ulterior". (<fr. *sub-*, *sous-*, cf. lat. *sub*, dedesubt)

subacút, -ă *adj.* (despre boli) cu simptomatologie relativ slabă. (după fr. *subaigu*, engl. *subacute*)

subacvál, -ă *adj.* subacvatic. (<germ. *subaqual*)

subacvátic, -ă *adj.* care este, se petrece sub apă; subacval. (<fr. *subaquatique*)

subadministrátor *s. m.* (în trecut) ajutor al unui administrator. (<engl. *subadministrator*)

subagént *s. m.* persoană sau întreprindere care lucrează pe contul și în numele unui agent mandatar. (după fr. *sous-agent*)

subalimentá *vb. tr., refl.* a consuma o cantitate de alimente mai mică decît cea necesară; a (se) alimenta în mod insuficient. — *subalimentáre* s. f. (după fr. *sous-alimenter*)

subalimentáție *s. f.* subnutriție. (după fr. *sous-alimentation*)

subalpin, -ă *adj.* din regiunea imediat inferioară celei alpine; situat la poalele unor munți; caracteristic unei asemenea regiuni. (<fr. *subalpin*)

subaltérn, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care este subordonat altuia mai mare în grad. (<fr. *subalterne*, lat. *subalternus*)

subalternáre *s. f.* *(log.)* raport după care din adevărul judecății universale reiese adevărul judecății particulare corespondente, iar din înlăturarea judecății particulare rezultă înlăturarea judecății universale corespondente. (după germ. *Subalternation*)

subamendaménț *s. n.* propunere de modificare a unui amendament. (după fr. *sous-amendement*)

subansámblu *s. n.* parte componentă dintr-un ansamblu tehnic (dispozitiv, mașină, instalație etc.). (după fr. *sous-ensemble*)

subantáretic, -ă *adj.* situat între zona antarctică și cea temperată. (<engl. *subantarctic*)

subantreprenór *s. m.* antreprenor, întreprindere de construcții care execută o parte dintr-o lucrare contractată integral de altul. (după fr. *sous-entrepreneur*)

subapicál, -ă *adj.* infraapical. (<fr. *subapical*)

subapreciá *vb. tr., refl.* a (se) aprecia (pe cineva sau ceva) mai puțin decît valorează; a greși în aprecierea unei situații, diminuîndu-i importanța. — *subapreciére* s. f. (<*sub-* + *aprecia*)

subarahnoidián, -ă *adj.* situat sub arahnoidă. (după fr. *sous-arachnoïdien*)

subárbă *s. f.* **1.** parte a maxilarului unui cal, pe sub care se trece căpăstrul. **2.** *(mar.)* parîmă care susține bompresul. (<fr. *sous-barbe*)

subarborescént, -ă *adj.* (despre arbuști) cu aspect de arbore, aproape arborescent. (<fr. *subarborescent*)

subarborét *s. n.* subetaj (2). (<*sub-* + *arboret*)

subarbúst *s. m.* arbust a cărui înălțime nu depășește 1 m. (<*sub-*+*arbust*)

subáretic, -ă *adj.* situat între zona arctică și cea temperată. (<engl. *subarctic*)

subarendá *vb. tr.* a transmite cuiva folosința temporară a unui bun deținut în arendă. — *subarendáre* s. f. (<*sub-* + *arenda*)

subarid, -ă *adj.* parțial arid. (<engl. *subarid*)

subarmónică *s. f.* *(fiz.)* componentă armonică a unei mărimi periodice. (după fr. *sous-harmonique*)

subasmént *s. n.* **1.** parte inferioară a unei construcții care formează fundația. **2.** bază, fundament. (<fr. *soubassement*)

subasociáție *s. f.* subdiviziune a unei asociații vegetale. (<engl. *subassociation*)

subatómic, -ă *adj.* (despre particule) care se află în atom. (<fr. *subatomique*)

subaxilár, -ă *adj.* infraaxilar. (<fr. *subaxillaire*)

subcalibrát, -ă *adj.* (despre un proiectil) cu un calibru inferior celui al gurii de foc cu care e tras. (după fr. *sous-calibré*)

subcanál *s. n.* *(inform.)* componentă a canalului de intrare—ieșire reprezentînd circuitele utilizate pentru controlul operației de transfer de date între un echipament periferic și memoria principală. (după engl. *subchannel*)

subcapilár, -ă *adj.* aproape de grosimea părului. (<fr. *subcapillaire*)

subcapitol *s. n.* diviziune a unui capitol în care este prezentată o problemă, o latură a subiectului tratat în lucrarea respectivă. (<*sub-* + *capitol*)

subcarpátic, -ă *adj.* situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice. (<fr. *subcarpatique*)

subcelulár, -ă *adj.* *(biol.;* despre particule) inclus în celulă. (<*sub-* + *celular*)

subchiriáș, -ă *s. m. f.* cel care închiriază (o parte dintr-)un imobil de la alt chiriaș; sublocatar. (după fr. *sous-locataire*)

subclásă *s.f.* *(biol.)* categorie sistematică imediat inferioară clasei. (după fr. *sous-classe*)

subclasificáre *s. f.* clasificare secundară, făcută după o alta, în baza aceluiași criteriu. (după fr. *sous-classification*)

subclaviculár, -ă *adj.* situat sub claviculă. (<fr. *sous-claviculaire*)

subclimáx *s. n.* stadiu în evoluția unei formațiuni vegetale care premerge stadiului de climax (3). (<fr., lat. *subclimax*)

subclínic, -ă *adj.* (despre boli) care nu determină manifestări evidente, cu o simptomatologie slabă. (după engl. *subclinical*)

subcomisár *s. m.* funcționar al vechii poliții, inferior în grad comisarului. (după fr. *sous-commissaire*)

subcomisie *s. f.* parte a unei comisii, însărcinată cu examinarea și conducerea unui număr mai redus de lucrări. — var. *subcomisiune* s. f. (<după fr. *sous-commission*)

subcomisiúne *s. f.* v. subcomisie.

subcomitét *s. n.* subdiviziune a unui comitet. (după fr. *sous-comité*)

subconsúm *s. n.* consum de bunuri sub nivelul fiziologic necesar; subconsumaţie. (<*sub-* + *consum*)

subconsumáţie *s. f.* subconsum. (după fr. *sous-consommation*)

subconştiént *s. n.* treaptă a conştiinţei care cuprinde idei şi impresii ce au fost odată prezente în minte, dar care, nemaifiind în centrul atenţiei, rămîn confuze, putînd redeveni conştiente. (după fr. *subconscient*)

subconştiénţă *s. f.* stare de conştiinţă obscură sau de semiconştiinţă. (<fr. *subconscience*)

subcontinént *s. n.* parte vastă, delimitată, a unui continent. (după fr. *sous-continent*)

subcontrafagót *s. n.* fagot cu sunet mai grav decît al contrafagotului. (<*sub-* + *contrafagot*)

subcontrár, -ă *adj.* (*log.*; despre propoziţii) formată din aceiaşi termeni, dar una fiind afirmativă, iar cealaltă negativă. (<fr. *subcontraire*)

subcontrarietáte *s. f.* (*log.*) *raport de* ~ = raport între o judecată particular-afirmativă şi una particular-negativă, caracterizat prin aceea că nu pot fi ambele judecăţi false, dar pot fi ambele adevărate. (<*sub-* + *contrarietate*)

subcorticál, -ă *adj.* situat sub scoarţa creierului. (după fr. *sous-cortical*)

subcultúră *s. f.* **1.** tendinţă subiacentă de manifestare a unei culturi elementare. **2.** subdiviziune a culturii naţionale, caracterizată printr-o combinaţie de factori specifici unui grup social. **3.** (*med.*) cultură care rezultă prin însămînţarea unei alte culturi într-un mediu oarecare. (<engl., fr. *subculture*)

subcután, -ă *adj.* subcutanat. (<germ. *subkutan*)

subcutanát, -ă *adj.* (care se face) sub piele; subcutan; subcutaneu. (după fr. *sous-cutané*)

subcutanéu, -ée *adj.* subcutanat. (după fr. *sous-cutané*)

subcuticulár, -ă *adj.* situat sub cuticulă. (<engl. *subcuticular*)

subdeşértic, -ă *adj.* (despre o regiune) ale cărei caracteristici climatice şi biologice sînt apropiate de cele ale deşertului; semiarid. (<fr. *subdésertique*)

subdevelopáre *s. f.* developare insuficientă a unei emulsii fotosensibile. (după fr. *sous-développement*)

subdezvoltáre *s. f.* stare a ceea ce este subdezvoltat. ● fenomen social-economic specific unui grup de ţări ale lumii contemporane, constînd în insuficienta dezvoltare a forţelor de producţie, în predominarea agriculturii şi a industriei extractive şi care duce la lupta pentru independenţa naţională. (după fr. *sous-développement*)

subdezvoltát, -ă *adj.* insuficient dezvoltat. ● (despre ţări) caracterizat prin subdezvoltare. (după fr. *sous-développé*)

subdiafragmátic, -ă *adj.* (*anat.*) situat sub diafragmă. (după fr. *sous-diaphragmatique*)

subdialéct *s. n.* ramificaţie teritorială a unei limbi, intermediară între dialect şi grai. (<engl. *subdialect*)

subdimensionát, -ă *adj.* sub dimensiunile nominale. (după fr. *sous-dimensionné*)

subdiréctor, -oáre *s. m. f.* (în trecut) director adjunct. (după fr. *sous-directeur*)

subdistríct *s. n.* subdiviziune a unui district. (<engl. *subdistrict*)

subdivíde *vb. tr.* (*rar*) a sublimpărţi, a fragmenta; a subdiviza. (după fr. *subdiviser*)

subdivizá *vb. tr.* (*rar*) a subdivide. (<fr. *subdiviser*)

subdivizionár, -ă *adj.* rezultat dintr-o subdiviziune. (<fr. *subdivisionnaire*)

subdiviziúne *s. f.* parte obţinută prin împărţirea unei părţi dintr-un tot deja împărţit; subimpărţire. ● (*geol.*) unitate de timp corespunzătoare unei etape din istoria Pămîntului; era, perioada, epoca, etajul. (<fr. *subdivision*)

subdoméniu *s. n.* subimpărţire a unui domeniu (4). (după fr. *sous-domaine*)

subdominántă *s. f.* (*muz.*) treaptă a patra a modurilor major şi minor; acord construit pe această treaptă. (după fr. *sous-dominante*)

subdozáj *s. n.* dozaj sub normele obişnuite. (<*sub-* + *dozaj*)

subdúcţie *s. f.* scufundare a crustei oceanice sub o placă litosferică adiacentă. (<fr. *subduction*)

subdurál, -ă *adj.* (despre o parte a canalului rahidian) situat sub teaca durei mater. (<engl. *subdural*)

subechipát, -ă *adj.* insuficient înzestrat cu mijloace tehnice. (după fr. *sous-équipé*)

subecuatoriál, -ă *adj.* situat în apropierea ecuatorului (între 5° şi 12° latitudine nordică şi sudică); specific acestei zone. (<fr. *subéquatorial*)

subeditór, -oáre *s. m. f.* persoană sau editură care preia de la o altă editură publicarea unei opere. (<engl. *subeditor*)

subepidérmic, -ă *adj.* situat sub epidermă. (după fr. *sous-épidermique*)

súber *s. n.* ţesut vegetal format din celule moarte, constituentul principal al scoarţei; plută. (<fr., lat. *suber*)

SUBERI-/SUBERO- *elem. comp.* „plută, ţesut suberos". (<fr. *subéri-*, *subéro-*, cf. lat. *suber*)

suberifér, -ă *adj.* care conţine ţesut suberos. (<fr. *subérifère*)

suberificáre *s. f.* formare a ţesutului suberos. (după fr. *subérification*)

suberiform, -ă *adj.* asemănător cu pluta. (<lat. *suberiformis*)

suberínă *s. f.* substanţă organică impermeabilă caracteristică suberului. (<fr. *subérine*)

suberizáre *s. f.* impregnare cu suberină a membranei celulozice. (după fr. *suberisation*)

SUBERO- v. s u b e r i -.

suberogén, -ă *adj.* care produce ţesut suberos. (<fr. *subérogène*)

suberós, -oásă *adj.* de natura şi consistenţa plutei. (<fr. *subéreux*)

suberóză *s. f.* pneumoconioză provocată de plută. (<fr. *subérose*)

subesofagián, -ă *adj.* situat sub esofag. (după fr. *sous-œsophagien*)

subestimá *vb. tr., refl.* a (se) subaprecia, a (se) subevalua. — *subestimáre* s. f. (după fr. *sous-estimer*)

subetáj *s. n.* **1.** (*geol.*) succesiune de straturi corespunzînd unei subdiviziuni a unui etaj.

• *(min.)* porțiune dintr-un zăcământ în care se subdivide un etaj. 2. grup de arbori având funcția de a apăra un arboret de pătrunderea luminii. • etajul inferior al unui arboret; subarboret. (după fr. *sous-étage*)

subevaluá *vb. tr., refl.* a (se) subestima. — *subevaluáre* s. f. (după fr. *sous-évaluer*)

subexpúne *vb. tr.* a expune insuficient la lumină o emulsie fotosensibilă. — *subexpunére* s. f. (după fr. *sous-exposer*)

subfamílie *s. f. (biol.)* subdiviziune a unei familii. (după fr. *sous-famille*)

subfebríl, -ă *adj.* în stare de febră ușoară, între 37° și 37,5°. (<fr. *subfébrile*)

subfebrilitáte *s. f.* stare subfebrilă. (<fr. *subfébrilité*)

subfiliálă *s. f.* secție a unei întreprinderi sau instituții, mai mică decît filiala. (<*sub-* + *filială*)

subfílum *s. n. (biol.)* categorie sistematică inferioară filumului. (<engl. *subphylum*)

subfrénic, -ă *adj. (anat.)* situat sub diafragmă. (<fr. *sous-phrénique*)

subfurnizór *s. m.* furnizor secund. (<*sub-* + *furnizor*)

subgén *s. n.* 1. *(biol.)* categorie sistematică imediat inferioară genului. 2. clasă gramaticală care cuprinde, după un criteriu oarecare, numai anumite substantive din cadrul unui gen. (<engl. *subgenus*)

subgeosinclinál *s. n.* zonă alungită care apare ca o regiune de platformă și în care procesul de sedimentație mai activ duce la formarea unor depozite mai groase. (<*sub-* + *geosinclinal*)

subglaciár, -ă *adj.* care se efectuează la baza unui ghețar, în contact cu rocile. (după fr. *sous-glaciaire*)

subglositá *s. f.* ~ *difteroidă* = ulcerație sublinguală, cu aspect tumoral, întîlnită la sugari. (<fr. *subglossite*)

subgranulație *s. f.* calitate a unui material mărunt care nu trece prin ochiurile unui ciur. (<*sub-* + *granulație*)

subgrúp *s. n. (mat.)* subdiviziune a unui grup (de elemente). (după fr. *sous-groupe*, engl. *sub-group*)

subgrúpă *s. f.* subdiviziune a unei grupe. (după fr. *sous-groupe*)

subhemofílie *s. f.* formă de hemofilie ușoară, care se manifestă doar prin sîngerări prelungite după intervenții chirurgicale sau plăgi accidentale. (<*sub-* + *hemofilie*)

subhepátic, -ă *adj.* situat sub ficat. (după fr. *sous-hépatique*)

subiacént, -ă *adj.* situat imediat dedesubt. (<fr. *subjacent*, cf. lat. *subiacere*, a fi plasat dedesubt)

subiéter *s. n.* formă de icter cu virulență scăzută. (<fr. *subictère*)

subictéric, -ă *adj.* caracteristic subicterului. (<fr. *subictérique*)

subiéct I. *s. n.* 1. chestiune de care se ocupă cineva, despre care se vorbește. • pricină, motiv. • totalitatea evenimentelor care constituie conținutul epic sau dramatic al unei opere literare, cinematografice etc. • *(muz.)* prima expunere a unei teme în cadrul formelor polifonice bazate pe imitație (invenție, ricercar, fugă). 2. partea principală a unei propoziții, care indică cine îndeplinește sau suferă acțiunea verbului. • *(log.)* termen al judecății de predicație reprezentînd noțiunea despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicatul logic. **II.** *s. m.* 1. omul ca ființă activă și conștientă. ○ ~ *epistemic* = omul în calitatea sa de subiect general, activ, constructiv, capabil de a structura rațional experiențe. 2. persoană supusă observației, anchetei, experimentului. 3. *(fin.)* ~ *impozabil* = persoana fizică sau juridică supusă unui anumit impozit. (<lat. *subiectus*, /II/ *subiectum*, supus, expus)

subiectív, -ă *adj.* 1. *(fil.)* care are loc în conștiință, care aparține subiectului (II, 1). 2. subiectivist (1). 3. care are un caracter personal, părtinitor, lipsit de obiectivitate. 4. *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește funcția de subiect al regentei. (<lat. *subiectivus*, fr. *subjectif*)

subiectivá *vb. tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) în felul său personal; a da un caracter personal. — *subiectiváre* s. f. (<fr. *subjectiver*)

subiectivísm *s. n.* 1. concepție filozofică idealistă care neagă existența lumii obiective, reducînd realitatea la conștiință, la subiect (II, 1). • (în teoria și practica socială) tendință de a ignora sau subaprecia rolul factorilor obiectivi ai dezvoltării, de a sustrage activitatea subiectului de sub determinismul lor. 2. atitudine personală, părtinitoare față de cineva sau ceva. (<fr. *subjectivisme*)

subiectivíst, -ă I. *adj.* 1. care are tendințe de subiectivism (1); referitor la subiectivism; subiectiv (2). 2. *(arte)* cu caracter personal. **II.** *s. m. f.* adept al subiectivismului. (<fr. *subjectiviste*)

subiectivitáte *s. f.* 1. atitudine subiectivă (3). 2. *(fil.)* caracter subiectiv (1); totalitatea fenomenelor psihice. 3. tot ceea ce aparține subiectului (II, 1). (<fr. *subjectivité*)

subiectivizá *vb. tr. (gram.)* a alege unul din cazuri ca subiect. — *subiectivizáre* s. f. (după fr. *subjectiver*)

subiécție *s. f.* subjecțiune. (<fr. *subjection*, lat. *subiectio*)

subindustrializát, -ă *adj.* (despre o regiune, o țară etc.) insuficient industrializat. (după fr. *sous-industrialisé*)

subinginér *s. m.* persoană cu o pregătire inferioară inginerului. (după fr. *sous-ingénieur*)

subinspéctor *s. m.* ajutor de inspector. (după fr. *sous-inspecteur*)

subintendént *s. m.* ajutor de intendent. (după fr. *sous-intendent*)

subintendénță *s. f.* serviciu în subordinea intendenței. (după fr. *sous-intendance*)

subintitulá *vb. tr.* a da un titlu secundar unei scrieri (care să apară lîngă cel principal). (după fr. *sous-titrer*)

subîntrânt *s. n.* fenomen patologic al cărui nou acces începe înainte de terminarea celui precedent. (<fr. *subintrant*)

subînundáre *s. f.* fenomen care afectează terenurile agricole și alte obiective economice, cauzat de infiltrarea apei prin fundația construcțiilor hidrotehnice (baraje, diguri etc.). (după fr. *sous-inondation*)

subînvolúție *s. f.* regresiune patologică care se petrece mai încet decît în mod normal. (<fr., engl. *subinvolution*)

subít, -ă *adj.* (și *adv.*) care vine deodată, pe neașteptate, bruse; neprevăzut, inopinat. (<fr. *subit*, lat. *subitus*)

súbito *adv. (muz.)* subit, pe neașteptate. (<it. *subito*)

subîmpărți *vb. tr.* a împărți în mai multe părți mai mici o parte dintr-un întreg deja împărțit; a subdivide. (după fr. *subdiviser*)

subîmpărțíre *s. f.* acțiunea de a subîmpărți și rezultatul ei; *(concr.)* parte care intră în compunerea unei părți mai mari; subdiviziune. (<*subîmpărți*)

subînchiriá *vb. tr.* a da cu chirie (o parte dintr-)un imobil, închiriat pe seama sa. ● a închiria o parte dintr-un imobil de la locatarul principal. — *subînchiriére* s. f. (după fr. *sous-louer*)

subînerengătúră *s. f.* categorie sistematică inferioară încrengăturii. (după fr. *sous-embranchement*)

subîntínde *vb. tr. (geom.)* a uni extremitățile unui arc. — *subîntíndere* s. f. (după fr. *sous-tendre*)

subînțelége *vb. refl.* a lăsa să se înțeleagă, a se înțelege de la sine. (după fr. *sous-entendre*)

subînțelés *s. n.* ceea ce reiese sau se înțelege de la sine. ○ *a vorbi cu* ~ = a face anumite aluzii. (<*subînțelege*)

subjectíl *s. n. (arte)* suport care trebuie acoperit cu vernis sau altă soluție similară pentru a se putea picta pe el. (<fr. *subjectile*, cf. lat. *subiectus* < *subiicere*, a pune dedesubt)

subjecțiúne *s. f. (livr.)* ridicare a unei chestiuni, a unei probleme la care răspunde însuși cel care a pus-o; subiecție. (<fr. *subjection*, lat. *subiectio*, punere în fața ochilor)

subjonctív *s. n. (gram.)* conjunctiv. (<fr. *subjonctif*, lat. *subiunctivus*, subordonat)

subjugá *vb. tr.* **1.** a supune cu forța (o țară, un popor); a robi. **2.** a răpi libertatea și independența cuiva. ● *(fig.)* a domina, a supune (din punct de vedere moral, afectiv etc.). — *subjugáre* s. f. (<fr. *subjuguer*, lat. *subiugare*, a pune sub jug)

subletál, -ă *adj.* aproape mortal; în măsură să provoace moartea. (<fr. *sublétha!*)

subligácul *s. m. (livr.)* sorț. (<lat. *subligaculum*)

sublím, -ă **I.** *adj.* aflat la un înalt grad de perfecțiune, de desăvîrșire morală sau intelectuală; superb, înălțător. ● de o perfecțiune, de o frumusețe neîntrecută. **II.** *s. n.* categorie a esteticii care exprimă însușirea unor obiecte sau procese de o amploare neobișnuită, a unor acte umane de excepțională noblețe morală, capabile să provoace un sentiment de elevație, uimire și admirație; *(curent)* forma cea mai înaltă a perfecțiunii. (<fr. *sublime*, lat. *sublimis*)

sublimá *vb.* **I.** *intr.* **1.** (despre substanțe) a trece din stare solidă direct în stare de vapori. **2.** a curăța de orice amestec impur sau străin. ● *(psihan.)* a deplasa energia izvorîtă din porniri instinctuale și egoiste spre atingerea unor scopuri altruiste și spirituale. **II.** *refl., tr., intr.* a (se) transpune pe un plan superior, în sentimente superioare. ● *(fig.)* a (se) purifica, a se rafina. — *sublimáre* s. f. (<fr. *sublimer*, lat. *sublimare*)

sublimát *s. m.* produs obținut prin sublimare. ○ ~ *corosiv* = biclorură de mercur, albă, cristalizată, foarte toxică, folosită ca dezinfectant extern. (<germ. *Sublimat*, fr. *sublimé*)

subliminál, -ă *adj.* inferior pragului conștiinței; subliminar. ○ *excitație* ~*ă* = excitație foarte slabă, sub nivelul pragului senzorial, care nu poate provoca o senzație. (<fr. *subliminal*)

subliminár, -ă *adj.* subliminal. (<fr. *subliminaire*)

sublimitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este sublim; perfecțiune, desăvîrșire. (<fr. *sublimité*)

sublinguál, -ă *adj.* situat sub limbă. (<fr. *sublingual*)

sublinía *vb. tr.* **1.** a trage una sau mai multe linii sub un text scris pentru a-l scoate în evidență. **2.** *(fig.)* a pune în evidență, a accentua, a întări, a releva. (după fr. *souligner*)

sublinián *s. n.* subliniere. (<*sublinia*)

sublinіére *s. f.* acțiunea de a sublinia și rezultatul ei; subliniat; *(concr.)* linie care se trage sub un cuvînt, sub un text etc. pentru a-l scoate în evidență. (<*sublinia*)

subliterár, -ă *adj.* lipsit de calitățile literaturii adevărate. (<engl. *subliterary*)

subliteratúră *s. f.* literatură de proastă calitate. (după fr. *sous-littérature*, engl. *subliterature*)

sublitorál, -ă *adj.* (despre porțiuni ale platformei continentale) pe care se găsesc forme de relief litoral submerse. (<fr., engl. *sublittoral*)

subloca tár, -ă *s. m. f.* subchiriaș. (după fr. *sous-locataire*)

sublocotenént *s. m.* primul grad de ofițer în armată; ofițer cu acest grad. (după fr. *sous-lieutenant*)

sublunár, -ă *adj.* **1.** situat între Pămînt și orbita Lunii. **2.** pe pămînt, în lumea aceasta. (<fr. *sublunaire*)

subluxáție *s. f.* luxație parțială, ușoară. (<fr. *subluxation*)

submamár, -ă *adj.* situat sub sîn. (după fr. *sous-mammaire*)

submandibulár, -ă *adj.* situat sub mandibulă; submaxilar. (<engl. *submandibular*)

submarginál, -ă *adj.* mai mult decît marginal; inferior. (<engl. *submarginal*)

submarín, -ă **I.** *adj.* care se găsește, se petrece sub suprafața mării. **II.** *s. n.* navă specială construită pentru a putea naviga sub apă; submersibil. (după fr. *sous-marin*, /II/ engl. *submarine*)

submatitáte *s. f. (med.)* reducere a sonorității unui organ de percuție. (<fr. *submatité*)

submaxilár, -ă *adj.* submandibular. (după fr. *sous-maxillaire*)

submaxilítă *s. f.* inflamație a glandelor submaxilare. (după fr. *sous-maxillite*)

submediántă *s. f. (muz.)* contradominantă. (după fr. *sous-médiante*)

submédie *s. f.* proporţie de cifre mai mică decît media. (<*sub-* + *medie*)

submediocritáte *s. f.* lucrare, persoană etc. lipsită total de calităţi. (<*sub-* + *mediocritate*)

submediócru, -ă *adj.* de calitate inferioară, îndoielnică. ● (despre manifestări ale oamenilor) care denotă lipsă de calităţi. (după fr. *sous-médiocre*)

submediteránean, -ă *adj.* (despre specii de plante) situat în afara ariei de cultură a măslinului. (<*sub-* + *mediteranean*)

submérge *vb. tr.* **1.** a inunda, a acoperi cu apă. **2.** a scufunda, a băga complet într-un lichid. **3.** *(fig.)* a invada, a năpădi, a copleşi. (<fr. *submerger*, lat. *submergere*)

submergént, -ă *adj.* care submerge. (<*submergentă*)

submergénţă *s. f.* submersiune (1). (<engl. *submergence*)

submérs, -ă *adj.* care se scufundă complet în apă; natant. (<germ. *submers*, lat. *submersus*)

submersibil, -ă **I.** *adj.* adaptat pentru a putea pluti sau acţiona sub apă. ● (despre construcţii) care poate fi depăşit de apă de la anumite niveluri prestabilite. **II.** *s. n.* submarin. (<fr., engl. *submersible*)

submersibilitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este submersibil. (<fr. *submersibilité*)

submersiúne *s. f.* **1.** scufundare în apă (a unui corp, a unei regiuni etc.). ● înecare. **2.** metodă de irigaţie folosită în culturile de orez, constînd din acoperirea solului cu un strat de apă. (<fr. *submersion*, lat. *submersio*)

submicrón *s. m.* ultramicron. (<engl. *submicron*)

submicroscópic, -ă *adj.* de dimensiuni mai mici decît cele observabile la microscopul optic. (<engl. *submicroscopic*)

submilimétric, -ă *adj.* (despre lungimi de undă) mai mic de un milimetru. (<*sub-* + *milimetric*)

submină *vb. tr.* a ataca pe ascuns, prin intrigi şi uneltiri; a zădărnici, a distruge. (după fr. *sous-miner*)

subminánt, -ă *adj. (rar)* subminativ. (<*submina* + *-ant*)

subminăre *s. f.* **1.** acţiunea de a submina şi rezultatul ei. **2.** *(geol.)* formarea de nişe la baza unor abrupturi şi versante, care provoacă surparea acestora. (<*submina*)

subminatív, -ă *adj. (rar)* care subminează, de subminare; subminant. (<*submina* + *-t/iv*)

submontán, -ă *adj.* situat în imediata apropiere a munţilor. (<engl. *submontane*)

submucós, -oásă *adj.* situat sub mucoasă. (după fr. *sous-muqueux*)

submúltiplu *s. m.* **1.** mărime care intră de un număr exact de ori într-o mărime de aceeaşi natură. **2.** fiecare dintre subdiviziunile unităţilor în sistemul de măsuri şi greutăţi. (după fr. *sous-multiple*)

subnarcóză *s. f.* somn uşor, incomplet, provocat prin folosirea de anestezice generale în doze slabe. (<fr. *subnarcose*)

subnitrát *s. m.* nitrat bazic. (după fr. *sous-nitrate*)

subnormál, -ă **I.** *adj.* cu dezvoltare intelectuală sau fizică întîrziată. **II.** *s. f. (mat.)* segment determinat de proiecţia ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană şi de intersecţia la curbă a normalei cu această axă în punctul considerat. (după fr. *sous-normal*)

subnormatív, -ă *adj.* care este sub norma stabilită. (<*sub-* + *normativ*)

subnucleár, -ă *adj. (fiz.)* referitor la substructurile existente în particule; care intră în componenţa nucleului atomic. (<engl. *subnuclear*, fr. *subnucléaire*)

subnutrít, -ă *adj.* care suferă de subnutriţie; subalimentat. (<*sub-* + *nutrit*)

subnutriţie *s. f.* **1.** nutriţie insuficientă; subalimentaţie. **2.** stare patologică cronică datorată unei alimentări insuficiente, tulburării absorbţiei intestinale sau creşterii cheltuielilor energetice ale organismului. (după fr. *sous-nutrition*)

suboceánic, -ă *adj.* situat sub apele oceanice. (<engl. *suboceanic*)

subofiţér *s. m.* grad superior sergentului şi inferior sublocotenentului; militar cu acest grad. (după fr. *sous-officier*)

subombilicál, -ă *adj.* situat sub ombilic. (după fr. *sous-ombilical*)

suborbitál, -ă *adj.* (despre caracteristicile unui vehicul spaţial) imediat înainte de a putea fi plasat pe orbită; cu traiectorie inferioară aceleia necesare de a intra pe orbită. (<fr. *suborbital*)

suborbitár, -ă *adj. (anat.)* situat sub orbită. (după fr. *sous-orbitaire*)

subórdin *s. n. (biol.)* categorie sistematică inferioară ordinului. (după fr. *sous-ordre*)

subórdine *s. f.* subordonare. ○ *în ~(le cuiva)* = inferior, de rang mai mic, sub conducerea cuiva. (<it. *subordine*)

subordoná *vb. tr.* a face ca cineva sau ceva să depindă de altcineva sau de altceva; a determina o ordine de dependenţă de la inferior la superior; a supune. (<fr. *subordonner*, lat. *subordinare*)

subordonáre *s. f.* **1.** acţiunea de a subordona şi rezultatul ei; dependenţă, supunere. **2.** raport sintactic de dependenţă gramaticală între un element subordonat şi un element regent. **3.** cuprindere a unei noţiuni cu sferă mai mică în alta cu sferă mai mare; raportul de la specie la gen. (<*subordona*)

subordonát, -ă **I.** *adj.* care se subordonează. ○ *propoziţie ~ă* (şi *s. f.*) = propoziţie care determină o altă propoziţie, depinzînd de ea; propoziţie secundară; *noţiune ~ă* = noţiune mai puţin generală care se cuprinde în alta cu sfera mai mare. **II.** *s. m. f.* inferior; subaltern. (<fr. *subordonné*)

subordonatór, -oáre *adj.* care subordonează. ○ *conjuncţie ~ oare* = conjuncţie care stabileşte un raport de subordonare (2) între propoziţiile subordonate şi regentă. (<*subordona* + *-tor*)

suborizónt *s. n. (geol.)* subdiviziune a unui orizont. (după fr. *sous-horizon*)

subovát, -ă *adj.* aproape ovat. (<lat. *subovatus*, fr. *subové*)

suboxíd *s. m.* oxid care conține mai puțin oxigen decît oxidul normal. (<germ. *Suboxyd*)

subparcélă *s. f.* porțiune dintr-o pădure, omogenă ca arboret, diferențiată în scopul lucrărilor de amenajare a pădurii. (după fr. *sous-parcelle*)

subperitoneál, -ă *adj.* situat în cavitatea abdomino-pelviană, sub peritoneu. (după fr. *sous-péritoneal*)

subpolár, -ă *adj.* situat în apropierea polilor, între 60° și 66°30′ latitudine nordică și sudică; specific acestei zone. (<engl., germ. *subpolar*)

subponderál, -ă *adj. (med.)* sub greutatea normală. (<*sub-* + *ponderal*)

subpopulát, -ă *adj.* (despre orașe, țări etc.) populat insuficient. (după fr. *sous-peuplé*)

subpreféct *s. m.* (în trecut) funcționar care administra o plasă sau un județ ca ajutor al prefectului. (după fr. *sous-préfet*)

subprefectúră *s. f.* (în trecut) **1.** funcția de subprefect. **2.** plasă administrată de un subprefect. ● comună reședință a subprefectului; localul în care funcționa subprefectura. (după fr. *sous-préfecture*)

subpresiúne *s. f.* **1.** presiune mai joasă decît o presiune considerată normală. **2.** *(constr.)* împingere bruscă a pămîntului în lucrări de consolidare. (după fr. *sous-pression*, germ. *Unterdruck*)

subproblémă *s. f.* parte a unei probleme. (<*sub-* + *problemă*)

subprodúcție *s. f.* producție inferioară nevoilor solvabile ale consumatorilor. (după fr. *sous-production*)

subprodús *s. n.* **1.** produs obținut în procesul de fabricație al altui produs; produs secundar. **2.** produs de calitate inferioară. (după fr. *sous-produit*)

subprográm *s. n.* parte a unui program. ● *(inform.)* secvență a instrucțiunii destinată unui ordinator care permite rezolvarea unei părți a problemei și care poate fi încorporată într-un program principal. (<engl. *subprogram*, fr. *sous-programme*)

subpubián, -ă *adj.* situat sub pubis. (după fr. *sous-pubien*)

subradiér *s. n. (constr.)* strat de egalizare sau placă de susținere a izolării hidrofuge sub un radier. (după fr. *sous-radier*)

subrámură *s. f.* sector de activitate subordonat unei ramuri. (după fr. *sous-branche*)

subráu *s. n.* bucată de pînză cauciucată sau din material plastic care se aplică la subsuoara hainelor, contra transpirației. (<fr. *sous-bras*)

subredácție *s. f.* redacție locală a unui ziar, a unei reviste etc. care au sediul central în capitală. (< *sub-* + *redacție*)

subrefrácție *s. f.* refracție a undelor radioelectrice în troposferă, mai puțin pronunțată decît refracția în atmosfera standard. (după fr. *infraréfraction*)

subregiúne *s. f.* subdiviziune a unei regiuni geografice). (<engl. *subregion*)

subrégn *s. n. (biol.)* categorie sistematică mai mică decît regnul. (după fr. *sous-règne*)

subrétă *s. f.* fată angajată într-o casă pentru anumite treburi de gospodărie; cameristă. ● însoțitoare (într-o comedie). (<fr. *soubrette*)

subrogá *vb. tr., refl. (jur.)* a înlocui pe cineva, a se substitui cuiva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații. — *subrogáre* s. f. (<fr. *subroger*, lat. *subrogare*)

subrogatóriu, -ie *adj.* care substituie. (<fr. *subrogatoire*)

subrogáție *s. f. (jur.)* subrogare. (<fr. *subrogation*, lat. *subrogatio*)

subrúbrică *s. f.* subdiviziune a unei rubrici. (<*sub-* + *rubrică*)

subrutínă *s. f. (inform.)* unitate independentă de program, plasată în memorie în altă zonă decît programul principal. (<engl. *subroutine*, fr. *sous-routine*)

subscapulár, -ă *adj., s. m.* (mușchi, nerv) plasat sub omoplat. (după fr. *sous-scapulaire*, engl. *subscapular*)

subscrie *vb.* **I.** *tr.* a semna, a aproba semnînd (un act), a iscăli; *(p. ext.)* a-și da consimțămîntul, a încuviința. **II.** *intr.* a aduce o contribuție bănească (semnînd și o listă specială). — *subscriere* s. f. (după fr. *souscrire*, lat. *subscribere*)

subscriitór, -oáre *s. m. f.* cel care subscrie (II). (după fr. *souscripteur*)

subscripție *s. f.* subscriere. ● sumă de bani cu care se angajează cineva, în baza unei semnături, să contribuie la o operă de interes public sau particular. ○ *listă de* ~ = document pe baza căruia se adună o asemenea sumă. (< lat. *subscriptio*, după fr. *souscription*)

subscris, -ă *s. m. f.* subsemnat. (<*subscriere*)

subsecretár *s. m.* (în unele state) ~ *de stat* = înalt funcționar care conduce un departament sau o parte din administrația centrală (ca delegat al ministrului de care depinde). (după fr. *sous-secrétaire*)

subsecretariát *s. n.* funcția, rangul de subsecretar de stat. (după fr. *sous-secrétariat*)

subsectór *s. n.* **1.** subdiviziune a unui sector. **2.** *(mil.)* zonă dintr-un sector încredințată unei unități de importanța unui regiment. (după fr. *sous-secteur*)

subsécție *s. f.* subdiviziune a unei secții (într-o întreprindere). (după fr. *sous-section*, engl. *subsection*)

subsecvént, -ă *adj.* **1.** *(rar)* care urmează, care vine după...; *(p. ext.)* care decurge din ... **2.** (despre un curs de apă, o depresiune) dezvoltat la piciorul unui relief monoclinal, perpendicular pe direcția de înclinare a straturilor. (<fr. *subséquent*, lat. *subsequens*)

subsecvénță *s. f.* însușirea de a fi subsecvent. (<engl. *subsequence*)

subsemná *vb. tr. (livr.)* a subscrie, a semna. (după fr. *soussigner*)

subsemnát, -ă *s. m. f. (art.;* în formule de cereri etc.) cel care semnează (mai jos) un text, o cerere scrisă etc.; subscris. (după fr. *soussigné*)

subsérie *s. f.* porțiune dintr-o pădure în cuprinsul unei serii de exploatare. (<engl. *subseries*)

subsidénță *s. f.* 1. *(met.)* mișcare de coborîre a unor mase de aer atmosferic, însoțită de încălzirea acestora. 2. scufundare lentă și progresivă a fundului unui bazin sau a unei depresiuni, odată cu sedimentarea acestora. ● proces de coborîre lentă a suprafeței solului ca urmare a pierderii unor componente ale acestuia. (<fr. *subsidence*, lat. *subsidentia*)

subsidiár, -ă *adj.* care se adaugă ca element secundar pentru întărirea argumentelor principale într-o discuție; complementar, auxiliar, secundar. ○ *în* ~ = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta. (<fr. *subsidiaire*, lat. *subsidiarius*)

subsidiaritáte *s. f.* caracter subsidiar. (<fr. *subsidiarité*)

subsídiu *s. n.* (în unele state) subvenție. (<fr. *subside*, lat. *subsidium*)

subsistém *s. n.* parte dintr-un sistem care apare de sine stătător într-un proces. (după fr. *sous-système*)

subsól *s. n.* 1. partea imediat inferioară solului, de sub suprafața Pămîntului; totalitatea rocilor aflate sub nivelul solului. 2. parte a unei clădiri situată sub nivelul solului. 3. loc în partea de jos a unei cărți unde se tipăresc note explicative. ● partea de jos a unei pagini de publicație periodică unde se publică pe întreaga lungime a foii recenzii, articole literare sau științifice etc. (după fr. *sous-sol*)

subsoláj *s. n.* scormonire a pămîntului la arat sub adîncimea la care pătrunde plugul. (după fr. *sous-solage*)

subsolíer *s. n.* unealtă agricolă pentru afînarea adîncă a solurilor compacte, înainte de a se efectua arătura de desfundare. (după fr. *sous-soleuse*)

subsónic, -ă *adj., s. n.* (avion) care se deplasează cu o viteză inferioară vitezei sunetului. (<fr. *subsonique*)

subspéce *s. f.* *(biol.)* subdiviziune a unei specii. (<engl. *subspecies*, după fr. *sous-espèce*)

substantiv I. *s. n.* *(gram.)* parte de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, noțiuni abstracte etc. II. *adj. colorant* ~ = materie colorantă care vopsește direct fibrele textile, în special cele vegetale, fără ajutorul mordanților. (<fr. *substantif*, lat. *substantivum*)

substantivá *vb. tr., refl.* (despre unele părți de vorbire) a (se) transforma în substantiv; a (se) substantiviza. — *substantiváre* s. f. (<fr. *substantiver*)

substantivál, -ă *adj.* care ține de substantiv, de natura lui. ● cu valoare de substantiv. ● *(adv.)* cu funcție de substantiv. (<fr. *substantival*)

substantivitáte *s. f.* afinitate a coloranților substantivi pentru fibrele vegetale. (<fr. *substantivité*)

substantivizá *vb. tr., refl. (rar)* a (se) substantiva. — *substantivizáre* s. f. (<engl. *substantivize*)

substánță *s. f.* 1. corp cu compoziție și structură chimică omogenă. ● materie. 2. categorie filozofică desemnînd esența comună și stabilă a tuturor lucrurilor, precum și ceea ce există de sine stătător. ● substratul permanent al tuturor transformărilor. 3. *(fig.)* partea fundamentală, constitutivă a unui lucru; esență, esențial. (<fr. *substance*, lat. *substantia* < *substare*, a sta dedesubt)

substanțiál, -ă *adj.* 1. esențial, principal. ● important, însemnat, mare. ● *(fig.)* bogat în idei, plin de miez. 2. (despre alimente) bogat în substanțe hrănitoare; nutritiv, consistent. 3. care aparține substanței (2). (<fr. *substantiel*)

substanțialísm *s. n.* denumire dată teoriilor care susțin existența substanței (2). (<fr. *substantialisme*)

substanțialíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al substanțialismului. (<fr. *substantialiste*)

substanțialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este substanțial. (<fr. *substantialité*)

substanțializá *vb. tr.* a da un caracter substanțial, a esențializa. — *substanțializáre* s. f. (<*substanțial* + *-iza*)

substanțialménte *adv.* (în mod) substanțial, capital, esențial. (<fr. *substantiellement*)

substáție *s. f.* stație secundară, intermediară. (după fr. *sous-station*)

substituént *s. m.* 1. substanță care poate înlocui o altă substanță cu care are proprietăți asemănătoare; succedaneu. 2. substitut (3). (<germ. *Substituent*, it. *substituente*)

substitui *vb.* I. *tr., refl.* a (se) situa în locul altuia; a înlocui. II. *tr.* 1. *(mat.)* a înlocui într-o expresie un element (sau mai multe) prin altul (sau prin altele). 2. *(jur.)* a desemna o a doua persoană care să primească donația sau să moștenească averea în lipsa (sau la decesul) primului beneficiar. (<fr. *substituer*, lat. *substituere*)

substituíbil, -ă *adj.* care poate fi substituit. (după it. *sostituibile*)

substituibilitáte *s. f.* însușirea de a fi substituibil. (după it. *sostituibilità*)

substituire *s. f.* acțiunea de a (se) substitui; înlocuire. ○ *(jur.)* ~ *de persoane* = infracțiune constînd în a-și atribui sau a atribui altei persoane o identitate falsă. (<*substitui*)

substitút *s. m.* 1. cel care ține locul titularului. ○ (în trecut) ~ *de procuror* = primul grad în ierarhia judecătorească a parchetului; magistrat cu acest grad; ~ *de comisar regal* = magistrat într-un tribunal militar care ținea locul comisarului regal. ● ceea ce ține locul unui lucru, care i se substituie. 2. produs industrial care înlocuiește un produs mai vechi. 3. element lingvistic care poate înlocui, în aceleași condiții gramaticale, un alt element lingvistic; substituent (2). (<fr. *substitut*, lat. *substitutus*)

substitutív, -ă *adj.* care substituie. ● (despre o medicație) care urmărește a compensa un deficit organic. (<fr. *substitutif*)

substitúție *s. f.* substituire. ○ *metoda* ~*i* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații algebrice care constă în înlocuirea unei necunoscute dintr-una din ecuații cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație. ● *(chim.)* înlocuirea unui atom sau a unui radical dintr-o moleculă printr-un alt atom sau prin alt radical. ● *(lingv.)* înlocuire a unui sunet prin altul. ● dispoziție prin care un moștenitor este obligat să

transmită la moartea sa bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu. (<fr. *substitution*, lat. *substitutio*)

substrát *s. n.* 1. baza materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect; *(p. ext.)* conținut. *(fig.)* cauză adevărată, dar ascunsă, a unei acțiuni etc. 2. strat peste care s-a așezat un alt strat. ● suport de care este fixată o plantă sau un animal sedentar etc. 3. totalitatea elementelor lingvistice pătrunse într-o limbă nouă din limba unei populații mai vechi, dispărută în urma unei cuceriri, a unei migrații sau a unei colonizări. 4. substanță chimică asupra căreia acționează o enzimă. (<fr. *substrat*, lat. *substratum*)

substructúră *s. f.* 1. subîmpărțire a unei structuri. 2. construcție subterană situată sub o altă construcție. 3. *(fiz.)* structură a materiei din interiorul particulelor. (<fr., engl. *substructure*)

substrúcție *s. f.* 1. *(arhit.)* parte inferioară a unei construcții. ● *(livr.)* temelie, fundament. 2. *(fil.)* deducție a principiilor care stau la baza unui ansamblu structural. (<fr., engl. *substruction*, lat. *substructio*)

subsumá *vb. tr.* a include, a subordona o noțiune în sfera altei noțiuni mai largi. — *subsumáre* s. f. (<fr. *subsumer*)

subsumábil, -ă *adj.* care se poate subsuma. (<fr. *subsumable*)

subșéf *s. m.* cel care secundează pe șef într-un serviciu, conducînd în lipsa acestuia. (după fr. *sous-chef*)

subtangéntă *s. f.* *(mat.)* segment determinat de proiecția ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană și de intersecția tangentei la curbă în acel punct cu axa absciselor. (după fr. *sous-tangente*)

subtémă *s. f.* temă care derivă și se subordonează unei teme principale. (<*sub-* + *temă*)

subtensiúne *s. f.* tensiune electrică inferioară, mai joasă decît o tensiune dată. (după fr. *sous-tension*)

subtentoriál, -ă *adj.* infratentorial. (<engl. *subtentorial*)

subterán, -ă I. *adj.* 1. aflat sub nivelul solului. ● care se face, trăiește sub pămînt. 2. *(fig.; și adv.)* ilegal; secret. II. *s. n.* mină[1] (1). III. *s. f.* încăpere, galerie sub pămînt. (după fr. *souterrain*, lat. *subterraneus*)

subterfúgiu *s. n.* mijloc abil de a ieși dintr-o încurcătură; viclenie. (<fr. *subterfuge*, lat. *subterfugium*)

subtéxt *s. n.* substrat psihologic și de idei sugerat de un text. (după fr. *sous-texte*)

subtextuál, -ă *adj.* (și *adv.*) referitor la subtext, determinat de subtext. (<*subtext* + *-ual*)

subtíl, -ă *adj.* 1. care prinde și redă cele mai fine nuanțe; fin, ascuțit, pătrunzător, ager. 2. greu de pătruns, de înțeles, datorită unei finețe profunde. ● care tratează despre chestiuni grele, abstracte. 3. *(rar)* foarte subțire, ușor. (<fr. *subtil*, lat. *subtilis*, subțire)

subtilitáte *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este subtil. 2. *(pl.)* raționament, judecată subtilă. (<fr. *subtilité*, lat. *subtilitas*)

subtilizá *vb.* I. *tr.* 1. a face subtil, fin, pătrunzător. 2. *(arg.)* a face ceva să dispară pe nesimțite: a sustrage, a fura. II. *intr.* a folosi subtilități, a avea mult rafinament. — *subtilizáre* s. f. (<fr. *subtiliser*)

subtiloíd, -ă *adj.* *(ir.)* aproape, pretins subtil. (<*subtil* + *-oid*)

subtiráj *s. n.* pierdere de apă din albia unui riu în favoarea unor cursuri subterane carstice. (<*sub-* + *tiraj*)

subtítlu *s. n.* 1. al doilea titlu (mai lung), care completează titlul principal sub care stă scris. 2. *(cinem.)* textul imprimat pe peliculă, în partea inferioară, cuprinzînd traducerea comentariului sau a dialogurilor din versiunea originală. (după fr. *sous-titre*, engl. *subtitle*)

subtitrá *vb. tr.* a pune subtitlu la un film, la un articol de presă. — *subtitráre* s. f. (<fr. *sous-titrer*)

subtón *s. n.* *(muz.)* treapta a șaptea a unei game, situată la distanță de un ton întreg față de tonică. (<engl. *subton*)

subtraversá *vb. tr.* a traversa (un drum, o gară etc.) pe dedesubt. (<*sub-* + *traversa*)

subtraversáre *s. f.* 1. acțiunea de a subtraversa. 2. construcție hidrotehnică ce asigură trecerea unui curs de apă, canal, conductă pe sub un dig, cale de comunicație etc. 3. *(mar.)* încolăcire a traversei ancorei de către lanțul acesteia. (<*subtraversa*)

subtrib *s. n.* *(biol.)* categorie sistematică inferioară tribului. (<engl. *subtribe*, lat. *subtribus*)

subtropicál, -ă *adj.* situat în zona dintre tropice și 40° latitudine nordică și sudică; specific acestei zone. ○ *climă ~ă* = climă caldă de tranziție, între cea tropicală și cea temperată, cu două anotimpuri, unul secetos, vara, și altul ploios, iarna. (<fr. *subtropical*)

subulát, -ă *adj.* *(biol.)* terminat cu un vîrf ascuțit și fin: subuliform. (<lat. *subulatus* < *subula*, sulă, fr. *subulé*)

subuliform, -ă *adj.* subulat. (<lat. *subuliformis*)

subumán, -ă *adj.* necorespunzător condiției, demnității umane; *(p. ext.)* animalic. (după engl. *subhuman*)

subunitár, -ă *adj.* *(mat.;* despre numere-fracții) care are o valoare mai mică decît unitatea. (<*sub-* + *unitar*)

subunitáte *s. f.* subdiviziune a unei unități militare, administrative, economice, comerciale etc. (<*sub-* + *unitate*)

suburbán, -ă *adj.* care se află în suburbie; de (la) suburbie. ○ *comună ~ă* = comună situată în apropierea unui oraș, de care depinde administrativ. ● *(fig.;* despre limbaj, comportare) necivilizat, grobian. (<fr. *suburbain*, lat. *suburbanus*)

suburbie/subúrbie *s. f.* cartier mărginaș al unui oraș mare; foburg. ● comună suburbană. (<engl. *suburbia*, lat. *suburbium*)

subvarietáte *s. f.* *(biol.)* categorie sistematică inferioară varietății. (după fr. *sous-variété*)

subvedétă *s. f.* subdiviziune a vedetei (II). (<*sub-* + *vedetă*)

subvénție *s. f.* ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, instituții etc.; subsidiu. (<fr. *subvention*, lat. *subventio*)

subvenționá *vb. tr.* a da o subvenție. — *subvenționáre* s. f. (<fr. *subventionner*)

subvenționál, -ă *adj.* care constituie o subvenție. (<fr. *subventionnel*)

subversiúne *s. f.* acțiune care urmărește răsturnarea, subminarea ordinii de stat. (<fr. *subversion*, lat. *subversio*)

subversív, -ă *adj.* care periclitează, subminează ordinea stabilită. (<fr. *subversif*)

subvulcán *s. m.* corp de roci intruzive, întărite la suprafața scoarței terestre. (<germ. *Subvulkan*)

subvulcánic, -ă *adj.* referitor la subvulcani. (<*sub-* + *vulcanic*)

subzistá *vb. intr. (livr.)* **1.** a rămîne în vigoare; a dăinui. **2.** a avea mijloace de existență, a trăi. (<fr. *subsister*, lat. *subsistere*)

subzistént, -ă *adj.* care subzistă, care se menține, durează. (<fr. *subsistant*)

subzisténță *s. f.* faptul de a subzista. ● ceea ce servește la întreținerea vieții; hrană. (<fr. *subsistance*, lat. *subsistentia*)

subzónă *s. f.* subdiviziune a unei zone. (după fr. *sous-zone*)

suc *s. n.* **1.** lichid care se găsește în țesuturile plantelor, mai ales în fructe. **2.** orice lichid, în afară de sînge, care se află în corpul animalelor. **3.** unele secreții digestive la om și la animale. (<fr. *suc*, lat. *succus*)

succedá *vb.* **I.** *intr.* **1.** a urma imediat, a veni după, a lua locul cuiva. **2.** *(jur.)* a moșteni. **II.** *refl.* a veni, a urma unul după altul. — *succedáre* s. f. (<fr. *succéder*, lat. *succedere*)

succedanéu *s. n.* medicament, produs etc. care poate substitui un altul, avînd aceleași efecte sau proprietăți. (<fr. *succédané*, lat. *succedaneus*)

succenturiát, -ă *adj. (anat.;* despre organe) care înlocuiește un organ similar. ○ *ventricul* ~ = prima parte a stomacului la păsări, care secretă sucurile succesive. (<fr. *succenturié*, lat. *succenturiatus*)

succés *s. n.* reușită, izbîndă; rezultat bun. ○ *cu* ~ = cu rezultate bune, foarte bine. ● primire favorabilă făcută de public unei opere literare, unui spectacol etc. (<fr. *succès*, lat. *successus*)

succesíbil, -ă *adj.* (despre un grad de rudenie) care dă drept la moștenire. (<fr. *successible*, cf. lat. *succedere*, a moșteni)

succesibilitáte *s. f.* **1.** drept de a moșteni. **2.** ordine de succesiune; fel în care are loc succesiunea. (<fr. *successibilité*)

succesiúne *s. f.* **1.** înșiruire, șir de persoane, de lucruri, de fapte etc. **2.** *(jur.)* transmitere legală, uneia sau mai multor persoane, a bunurilor unei persoane decedate; moștenire. ● avere lăsată ca moștenire. ○ *a deschide o* ~ = a începe formalitățile pentru a intra în posesiunea unei moșteniri. **3.** transmitere a puterii politice, faptul de a succede unui predecesor. **4.** transmitere a unor drepturi și obligații ale unui stat către alt stat. **5.** *(biol.)* înlocuirea în timp a unei unități de vegetație prin alta; modificare într-o anumită direcție a vegetației. (<fr. *succession*, lat. *successio*)

succesiv, -ă *adj.* (și *adv.*) care se succedă neîntrerupt. ● progresiv, treptat. (<fr. *successif*, lat. *successivus*)

succesivitáte *s. f.* calitate a unor procese activități, trăiri de a se desfășura în timp, ca o suită de momente succesive. (<fr. *successivité*)

succesór, -oáre *s. m. f.* **1.** cel care urmează în locul altuia (într-o funcție, într-un rang etc.). **2.** *(jur.)* moștenitor, urmaș. (<fr. *successeur*, lat. *successor*)

succesorál, -ă *adj.* referitor la succesiune. de succesiune. (<fr. *successoral*)

succifér, -ă *adj.* care produce sau conduce suc. (<fr. *succifère*)

succin *s. n.* varietate de chihlimbar, galben-roșiatic. (<fr. *succin*, lat. *succinum*)

succinát *s. n.* sare a acidului succinic. (<fr. *succinate*)

succínic *adj. acid* ~ = acid descoperit în chihlimbar și care se întîlnește și în lignit, în unele plante, rădăcini verzi etc. (<fr. *succinique*)

succinit *s. n.* varietate galbenă ambrată de granit. (<fr. *succinite*)

succint, -ă *adj.* (și *adv.*) exprimat pe scurt, cu puține cuvinte; sumar, concis, laconic. (<fr. *succinct*, lat. *succinctus*)

sucombá *vb. intr.* **1.** *(livr.)* a muri, a deceda. **2.** *(fig.)* a fi zdrobit, învins. — *sucombáre* s. f. (<fr. *succomber*, lat. *succumbere*, a cădea sub)

sucrázǎ *s. f.* zaharază. (<fr. *sucrase*)

sucre /súcr/ *s. m.* unitatea monetară a statului Ecuador. (<sp. *sucre*)

sucrózǎ *s. f.* zaharoză. (<fr. *sucrose*)

sucțiúne *s. f.* **1.** sugere, aspirație. **2.** reducere a presiunii apei dintr-un sol nesaturat în raport cu presiunea atmosferică; aspirația capilară a pămîntului. **3.** contact strîns și rezistent dintre două corpuri, realizat prin crearea unui spațiu vid sau de aer rarefiat între ele. (<engl. *suction*, după fr. *succion*, lat. *suctio* < *sugere*, a suge)

sucúb *s. m.* **1.** demon feminin, care, potrivit demonologiei creștine, se unește noaptea cu un strigoi sau cu un posedat. **2.** *(jur.)* persoană impresionabilă, receptivă la acțiunea de influențare, prin sugestie, din partea altei persoane *(incub)*. (<fr. *succube*, cf. lat. *succuba*, concubină)

suculént, -ă **1.** *adj.* **1.** cu mult suc, zemos; *(p. ext.)* savuros și hrănitor. **2.** *(fig.)* plin de conținut, de savoare; bogat în idei. **II.** *s. f. pl.* plante suculente. ● nutrețuri provenite din cartofi, sfeclă, morcovi, napi etc. (<fr. *succulent*, lat. *suculentus* < *succus*, suc)

suculénță *s. f.* însușirea de a fi suculent; savoare, gust. (<fr. *succulence*)

sucúpă *s. f.* farfurioară pe care se pune ceașca. ○ ~ *volantă* = obiect zburător de origine necunoscută, extraterestră, de formă rotundă și plată; farfurie zburătoare. (<fr. *soucoupe*)

sucursálă *s. f.* întreprindere comercială, bancară etc. subordonată unei alte întreprinderi

similare. (<fr. *succursale*, cf. lat. *succursus*, ajutor)

succusiúne s. *f.* metodă de punere în evidență a lichidului amestecat cu un gaz dintr-un organ cavitar prin clătinarea bolnavului. (<fr. *succussion*, lat. *succussio*, zguduire)

sud *s. n.* 1. punct cardinal opus nordului; miazăzi. 2. ținut, regiune de la sud (1). (<fr. *sud*)

sudá *vb. tr.* a îmbina două piese de metal prin sudare. II. *refl.* 1. (despre oase, ligamente) a se uni, a se lega, a se lipi. 2. (despre elemente de vorbire) a se alipi unul de altul, formînd un singur cuvînt. (<fr. *souder*)

sudábil, -ă *adj.* care poate fi sudat. (<fr. *soudable*)

sudabilitáte *s. f.* proprietate a unui material de a fi sudabil. (<fr. *soudabilité*)

sudáj *s. n.* sudare. (<fr. *soudage*)

sudamină *s. f.* erupție cutanată de vezicule pline cu lichid clar, la nivelul orificiilor glandelor sudoripare; miliaria. (<fr. *sudamina*, cf. lat. *sudamen*, transpirație)

sudanéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sudan. ○ *limbi* ~*e* = familie de limbi negro-africane vorbite în Africa Centrală (Sudan) și de nord-est. (<fr. *soudanais*)

sudáre *s. f.* acțiunea de a (se) suda și rezultatul ei; operație de îmbinare nedemontabilă a două sau mai multe piese metalice, prin încălzire sau presare, cu sau fără adăugare de material; sudaj, sudat. (<*suda*)

sudát *s. n.* sudare. (<*suda*)

sudáție *s. f.* 1. separare a componenților lichizi (sau cu un punct de topire scăzut) dintr-un amestec prin încălzirea încetă și progresivă a amestecului. 2. transpirație abundentă provocată în scop terapeutic; nădușire. 3. *(mar.)* umiditate în magaziile navei produsă de condensarea vaporilor emanați de diverse mărfuri. (<fr., engl. *sudation*, lat. *sudatio*)

sud-ést *s. n.* punct cardinal secundar, situat între sud și est; regiune situată între sud și est. (<fr. *sud-est*)

sud-éstic, -ă *adj.* de la, dinspre sud-est. (<*sud-est* + *-ic*)

súdic, -ă *adj.* de (la) sud; spre sud; meridional. (<*sud* + *-ic*)

sudíst, -ă *adj., s. m.* (luptător) al Confederației Sudului în războiul de secesiune din S.U.A. (1861–1865). (<fr. *sudiste*)

sudór *s. m.* muncitor specializat în lucrări de sudură. (<fr. *soudeur*)

sudorál, -ă *adj.* referitor la sudoare. (<fr. *sudoral*)

sudorație *s. f. (rar)* transpirație. (după fr. *sudorification*)

SUDORI- *elem. comp.* „sudoare". (<fr. *sudori-*, cf. lat. *sudor*)

sudorífic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care produce sudație (2). (<fr. *sudorifique*)

sudoripără *adj. glandă* ~ = glandă care produce sudoare. (<fr. *sudoripare*)

sudoriță *s. f.* muncitoare sudor. (<*sudor* + *-iță*)

sudúră *s. f.* 1. rezultat al sudării; *(p. ext.)* locul unde s-au lipit prin sudare două sau mai multe piese. 2. *(fig.)* legătură strînsă. (<fr. *soudure*)

sud-vést *s. n.* punct cardinal secundar, situat între sud și vest; regiune situată între sud și vest. (după fr. *sud-ouest*)

sud-véstic, -ă *adj.* de la, dinspre sud-vest. (<*sud-vest* + *-ic*)

suedéz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Suedia. ○ *gimnastică* ~*ă* = metodă de educație fizică bazată pe repetarea mișcărilor simple destinate a activa mușchii corpului. ● *(s. f.)* limbă germanică vorbită de suedezi. (<fr. *suédois*)

suétă *s. f.* boală infectocontagioasă datorată unui virus, care se caracterizează prin transpirații intense. (<fr. *suette*)

sufét, -ă *adj., s. m.* (magistrat roman, de obicei consul) care suplinea funcția respectivă ca urmare a părăsirii ei, din diferite motive, de către titular. (<lat. *suffectus* < *sufficere*, a substitui)

sufét *s. m.* magistrat suprem în Cartagina, a cărui funcție dura un an. (<fr. *suffète*, lat. *suffes*)

sufícient, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) destul, de ajuns. 2. (despre oameni) încrezut, prea mulțumit de sine; îmfumurat. (<it. *sufficiente*, lat. *sufficiens*)

sufíciență *s. f.* 1. faptul de a fi suficient; îndestulare. 2. vanitate; îngîmfare ridicolă. (<it. *sufficienza*, lat. *sufficientia*)

sufism *s. n.* curent principal al misticii musulmane, apărut în sec. VIII în Arabia și Persia ca reacție împotriva islamismului, cu caracter anticlerical și ascetic, care acordă importanță primordială nu practicilor rituale, ci sentimentului intim de comuniune cu divinitatea supremă, predicînd scufundarea în nonexistență sau în realitatea absolută. (<fr. *soufisme*)

sufíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al sufismului. (<fr. *soufiste*)

sufít[1] *s. m.* scriitor influențat de sufism. (<fr. *soufite*)

sufít[2] *s. n.* ornament din var și nisip, executat în special pe tavan. (<it. *soffitto*, fr. *soffite*)

sufítă *s. f.* partea superioară a scenei, amenajată pentru manevrarea dispozitivelor de iluminat, de aerisit etc.; *(p. ext.)* **foaie** de pînză din același material cu cortina, închisă la partea de sus a arlechinului. (<it. *soffitta*, fr. *soffite*)

sufític, -ă *adj.* referitor la sufiți; care aparține, propriu sufiților. (<fr. *soufitique*)

sufix *s. n.* afix care se adaugă la rădăcina sau tema unui cuvînt, pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi. (<fr. *suffixe*, lat. *suffixus*)

sufixá *vb. tr.* a adăuga un sufix la rădăcina sau tema unui cuvînt. — *sufixáre* *s. f.* (<fr. *suffixer*)

sufixál, -ă *adj.* referitor la sufixe; care îndeplinește funcție de sufix. (<fr. *suffixal*)

sufixáție *s. f.* sufixare. (<fr. *suffixation*)

sufixoíd *s. n.* pseudosufix. (<fr. *suffixoïde*)

suflái *s. n.* 1. aparat format dintr-o cameră de amestec și o țeavă care conduce o vînă de gaz sub presiune, servind pentru executarea sudurii, tăierea metalelor, găurire etc. 2. instalație rudimentară de aerisire, folosită la

săparea puțurilor adînci sau în cazul degajării unor gaze nocive. (<*sufla* + *-aj*)

suflaj *s. n.* 1. construcție menită să consolideze carena unei nave. 2. corectarea deformațiilor unei linii de cale ferată prin introducerea de balast sub traverse. (<fr. *soufflage*)

suflántă *s. f.* compresor de aer sau de alte gaze, cu debite mari, folosit pentru alimentarea cuptoarelor metalurgice. (<fr. *soufflante*)

sufleor /-flór/ *s. m.* cel care suflă actorilor, în timpul repetițiilor sau la reprezentații, replicile pe care urmează să le spună. (<fr. *souffleur*)

sufleríe *s. f.* totalitatea tuburilor unei orgi. ○ ~ *aerodinamică* = tunel amenajat pentru studiul forțelor aerodinamice. (<fr. *soufflerie*)

sufléu *s. n.* preparat culinar asemănător cu budinca, făcut din legume fierte, ouă, brînză și unt sau din fructe. (<fr. *soufflé*)

súflu *s. n.* 1. agitare a aerului (produsă de vînt). ● presiune violentă produsă de gazele unui exploziv. 2. zgomot cardiac care se observă în anumite boli de inimă, asemănător cu zgomotul unor foale. (<fr. *souffle*)

suflúră *s. f.* defect de turnare a unor piese de metal constînd dintr-un mic gol produs de gazele degajate în timpul solidificării. (<fr. *soufflure*)

sufocá *vb. tr., refl.* a (se) asfixia. — *sufocáre* s. f. (<fr. *suffoquer*, lat. *suffocare*)

sufocánt, -ă *adj.* care sufocă; înăbușitor, asfixiant. (<fr. *suffocant*)

sufocáție *s. f.* sufocare. (<fr. *suffocation*, lat. *suffocatio*)

sufragánt, -ă *adj., s. m.* (episcop) care depinde de un mitropolit. (<fr. *suffragant*)

sufragétă *s. f.* partizană a mișcării femeilor din Anglia de la începutul sec. XX (prin care se urmărea obținerea drepturilor politice pentru acestea). (<fr. *suffragette*)

sufrágiu *s. n.* 1. drept de vot. 2. sistem de votare. ○ ~ *universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor majori ai unei țări. 3. *(p. ext.)* aprobare, asentiment. (<fr. *suffrage*, lat. *suffragium*, vot)

sufúzie *s. f.* v. sufuziune.

sufuziúne *s. f.* 1. răspîndire sub piele a unei umori. 2. proces de spălare a rocilor de către apele subterane. — var. *sufuzie* s. f. (<fr. *suffusion*, lat. *suffusio* < *fundere*, a vărsa)

sugativă *adj. hîrtie ~ă* (și *s. f.*) = hîrtie groasă și poroasă care suge cerneala. (după it. */carta/ sugante*)

sugerá *vb. tr.* a face să se ivească în mintea cuiva o idee, un gînd etc. — *sugerăre* s. f. (<fr. *suggérer*, lat. *suggerere*, a inspira)

sugerativ, -ă *adj.* sugestiv. (după it. *suggeritivo*)

sugestíbil, -ă *adj.* care poate fi influențat prin sugestie. (<fr. *suggestible*)

sugestibilitáte *s. f.* capacitatea de a fi sugestibil. (<fr. *suggestibilité*)

sugéstie *s. f.* 1. influență exercitată asupra psihicului sau comportamentului cuiva. 2. propunere, idee sugerată cuiva. (<fr. *suggestion*, lat. *suggestio*)

sugestioná *vb. tr., refl.* a (-și) produce o sugestie. — *sugestionáre* s. f. (<fr. *suggestionner*)

sugestiv, -ă *adj.* (și *adv.*) care sugerează, care inspiră, stîrnește anumite reprezentări sau idei; expresiv; sugerativ. (<fr. *suggestif*)

sugestivitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este sugestiv. (<fr. *suggestivité*)

sugilație *s. f.* ușoară echimoză a pielii; sufuziune sangvină. (<fr. *sugillation*, lat. *suggillatio*, vînătaie)

SUI- *elem. comp.* „porc". (<fr. *sui-*, cf. lat. *sus, suis*)

suicid *s. n. (livr.)* sinucidere. (<fr. *suicide*)

suicidár, -ă *(livr.)* I. *adj.* referitor la sinucidere. II. *adj., s. m. f.* (cel) care are tendințe de sinucidere. (<fr. *suicidaire*)

suicidologíe *s. f.* ansamblu de cercetări avînd ca obiect sinuciderea. (<fr. *suicidologie*)

suíde *s. f. pl.* familie de suiforme, cuprinzînd porcul sălbatic și domestic. (<fr. *suidés*)

suifórme *s. f. pl.* subordin de mamifere paricopitate nerumegătoare, cu pielea groasă și acoperită cu peri tari și rari, cuprinzînd porcul, mistrețul, hipopotamul etc. (<fr. *suiformes*)

sui-géneris *adj. inv.* unic în felul său; original, special. (<lat. *sui generis*)

suíne *s. f. pl.* subfamilie de paricopitate din familia suidelor, avînd ca tip porcul sălbatic. (<it. *suini*, cf. lat. *suinus*, de porc)

suiséki *s. f.* artă a aranjării pietrelor decorative, răspîndită în Japonia, alături de ikebana. (<cuv. jap.)

suită *s. f.* 1. grup de oameni care însoțește un demnitar; alai, escortă. 2. *(muz.)* compoziție instrumentală alcătuită din mai multe părți scrise în aceeași tonalitate, dar contrastante prin caracter și mișcare. ● fragmente selective dintr-o lucrare mai amplă (operă, balet etc.). 3. serie, șir de idei, de reprezentări etc. ● continuitate, înlănțuire. (<fr. *suite*)

SULC(I)-, -súle *elem. comp.*, „despicat, crestat, brăzdat". (<fr. *sulc/i/-*, *-sulque*, cf. lat. *sulcus*, brazdă, arătură < *sulcare*, a brăzda)

suleát, -ă *adj. (bot.;* despre organe) brăzdat. (<lat. *sulcatus*)

suleifórm, -ă *aaj. (med.)* în formă de brazdă, de renură. (<fr. *suleiforme*)

sulf[1] *s. n.* metaloid galben-deschis, cu miros neplăcut, foarte răspîndit în natură; pucioasă. (<fr. *sulf*)

SULF[2]**(O)-** *elem. comp.*, „sulf". (<fr. *sulf/o/-*, cf. lat. *sulfur*)

sulfacíd *s. m.* compus derivat dintr-un oxacid prin substituirea parțială sau totală a sulfului cu oxigen. (<fr. *sulfacide*)

sulfadiazínă *s. f.* sulfamidă cu acțiune bacteriostatică puternică, polivalentă. (<fr. *sulfadiazine*)

sulfaguanidínă *s. f.* sulfamidă activă contra germenilor intestinali. (<fr. *sulfaguanidine*)

sulfamídă *s. f.* medicament preparat dintr-o serie de substanțe organice cu bază de sulf, cu acțiune antiinfecțioasă, antidiabetică și diuretică. (<fr. *sulfamide*, germ. *Sulfamid*)

sulfamidemíe *s. f.* prezența de sulfamide în sînge. (<fr. *sulfamidémie*)

sulfamídic, -ă *adj.* referitor la sulfamidă, care derivă din sulfamidă. (<*sulfamidă* + *-ic*)

sulfamidorahíe *s. f.* prezența de sulfamide în lichidul cefalorahidian. (<fr. *sulfamidorachie*)

sulfamidorezistént, -ă *adj.* care prezintă sulfamidorezistență. (<fr. *sulfamidorésistant*)

sulfamidorezistență *s. f.* rezistență a microbilor la acțiunea bacteriostatică a sulfamidelor. (<fr. *sulfamidorésistance*)

sulfamidoterapíe *s. f.* tratament contra infecțiilor făcut cu sulfamide. (<fr. *sulfamidothérapie*)

sulfamidurie *s. f.* prezența în urină a sulfamidelor. (<fr. *sulfamidurie*)

sulfanilamídă *s. f.* substanță oragnică, albă, netoxică, una dintre primele sulfamide antiinfecțioase; prontozil alb. (<fr. *sulfanilamide*)

sulfanílic *adj. acid* ~ = acid cromatic sulfonat, cristalizat, derivat din anilină, utilizat în industria coloranților, ca reactiv etc. (<fr. *sulfanilique*)

sulfarseníură *s. f.* arseniură de sulf. (<fr. *sulfarséniure*)

sulfát *s. m.* sare sau ester al acidului sulfuric. (<fr. *sulfate*)

sulfatá *vb. tr.* **1.** a acoperi plăcile unui acumulator cu cristale de sulfat de plumb. **2.** a muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. ● a trata (plantele, semințele) cu o soluție de sulfat de cupru pentru combaterea paraziților. — *sulfatáre* s. f. (<fr. *sulfater*)

sulfatáj *s. n.* sulfatare. (<fr. *sulfatage*)

sulfatázá *s. f.* enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, îndeosebi în rinichi. (<fr. *sulfatase*)

sulfatiazól *s. n.* sulfamidă cu acțiune bacteriostatică, folosită ca medicament antiinfecțios. (<germ. *Sulfathiazol*)

sulfatizáre *s. f.* îndepărtare a sulfului din minereuri sulfuroase prin încălzire oxidantă. (după fr. *sulfatisation*)

sulfhemoglobínă *s. f.* hemoglobină modificată în cursul intoxicării cu hidrogen sulfurat sau cu sulfamide. (<fr. *sulfhémoglobine*)

sulfhemoglobinemíe *s. f.* prezența în sînge a sulfhemoglobinei. (<fr. *sulfhémoglobinémie*)

sulfhídric *adj. acid* ~ = hidrogen sulfurat. (<fr. *sulfhydrique*)

sulfhidrísm *s. n.* intoxicație profesională prin inhalarea de hidrogen sulfurat. (<fr. *sulfhydrisme*)

sulfíd *s. m.* combinație a unei sulfuri cu un metal; sare a acidului sulfuric. (<germ. *Sulfid*)

sulfídáre *s. f.* xantogenare. (după germ. *sulfidieren*)

sulfít *s. m.* sare a acidului sulfuros. (<fr. *sulfite*)

sulfitá *vb. tr.* **1.** a folosi bioxidul de sulf ca dezinfectant, decolorant etc. în special în vinificație. **2.** a trata cu sulfit de sodiu unele extracte tanante vegetale. — *sulfitáre* s. f. (<fr. *sulfiter*)

sulfitáj *s. n.* sulfitare. (<fr. *sulfitage*)

sulfítică *adj. leșie* ~*ă* = reziduu lichid cu conținut de lignină, zaharide, acid sulfuros etc., folosit la fabricarea unor produse. (<fr. *sulfitique*)

sulfizá *vb. tr.* a trata termochimic cu sulf piesele din oțel sau din fontă, spre a le mări rezistența la uzură. — *sulfizáre* s. f. (după fr. *sulfinisation*)

sulfobactérie *s. f.* bacterie care folosește în procesul de chimiosinteză energia rezultată din oxidarea hidrogenului sulfurat. (<fr. *sulfobactérie*)

sulfocarbonísm *s. n.* intoxicație profesională cu sulfură de carbon. (<fr. *sulfocarbonisme*)

sulfocianát *s. m.* sare sau ester al acidului sulfocianic. (<fr. *sulfocyanate*)

sulfociánic *adj. acid* ~ = acid tiocianic. (<fr. *sulfocyanique*)

sulfocianúră *s. f.* cianură de sulf; tiocianat. (<fr. *sulfocyanure*)

sulfoclorúră *s. f.* combinație a unei cloruri cu o sulfură. (<fr. *sulfochlorure*)

sulfoconjugáre *s. f.* proces de detoxicare suferit de substanțele provenind din fenoli, alcooli etc. în organism. (după fr. *sulfoconjugaison*)

sulfoná *vb. tr.* a introduce acid sulfuric în molecula unei substanțe organice. — *sulfonáre* s. f. (<fr. *sulfoner*)

sulfónă *s. f.* denumire generică pentru compușii pe bază de sulf, înrudiți cu sulfamidele, avînd acțiune antibacteriană asemănătoare acestora. (<fr. *sulfone*)

sulfónic, -ă *adj.* care conține acid sulfuric; sulfonat. ○ *acid* ~ = derivat organic care conține una sau mai multe grupări sulfonice ($-SO_3H$) în moleculă. (<fr. *sulfonique*)

sulfurá *vb. tr.* **1.** a acoperi, parțial sau total, cu o peliculă de sulfură un mineral. **2.** a trata cu sulfură de carbon boabele de mazăre, de fasole, cereale etc. atacate de gărgărițe. **3.** a injecta în sol sulfură de carbon pentru a combate vătămătorii. — *sulfurăre* s. f. (<fr. *sulfurer*)

sulfurăj *s. n.* sulfurare. (<fr. *sulfurage*)

sulfurát, -ă *adj.* combinat cu sulf. ○ *hidrogen* ~ = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate; acid sulfuric. (<fr. *sulfuré*)

sulfúră *s. f.* **1.** sare a acidului sulfhidric. **2.** compus al sulfului cu un metal, metaloid sau radical organic. (<fr. *sulfure*)

sulfúric, -ă *adj.* referitor la sulf, care conține sulf, de sulf. ○ *acid* ~ = acid oxigenat al sulfului hexavalent, sub formă de lichid uleios, incolor, foarte corosiv, care înnegrește materia organică; vitriol. (<fr. *sulfurique*)

sulfurifér, -ă *adj.* (despre minerale) care conține sulf. (<fr. *sulfurifère*)

sulfurizá *vb. tr.* a dezinfecta, a dezinsectiza și deratiza cu bioxid de sulf. — *sulfurizáre* s. f. (<fr. *sulfuriser*)

sulfurós, -oásă *adj.* care conține sulf (divalent). ○ *acid* ~ = acid oxigenat al sulfului tetravalent, obținut numai în soluție, folosit ca reducător puternic conservant, în vinificație etc. (<fr. *sulfureux*)

sulky /sálchi/ *s. n.* trăsurică pe două roți, foarte ușoară, folosită la cursele de trap. (< engl. *sulky*)

sulpician, -ă 1. *adj., s. m. f.* (călugăr, preot) care aparține congregației Saint-Sulpice. II. *adj.* (despre obiecte de artă religioasă) vîndut în cartierul Saint-Sulpice din Paris. (<fr. *sulpicien*)

sultanát *s. n.* 1. demnitatea de sultan. 2. stat monarhic condus de un sultan. (<fr. *sultanat*)

súltă *s. f.* sumă de bani care, într-un partaj sau într-un schimb, compensează diferența de valoare a părții cuvenite din moștenire sau a bunurilor schimbate. (<fr. *soulte*)

sumá *vb. tr. (livr.)* a face o adunare, a totaliza, a calcula limita unei serii convergente. – *sumáre* s. f. (după fr. *sommer*, lat. *summare*)

sumábil, -ă *adj. (mat.*; despre o funcție) integrabilă; (despre o serie) convergentă. (după fr. *sommable*)

sumác *s. m.* arbore sau arbust din țările calde ale cărui frunze, bogate în tananți, sînt folosite la fabricarea pielor fine. (<fr. *sumac*, cf. ar. *soummâq*)

sumacáre *s. f.* tratarea pielor cu o zeamă din extract de sumac. (<*sumac*)

sumár, -ă 1. *adj.* redat în puține cuvinte; pe scurt, succint. ◆ expeditiv, făcut în fugă, superficial, fără respectarea formelor obișnuite. ◆ (despre îmbrăcăminte) redus la strictul necesar. II. *s. n.* 1. cuprins, tablă de materii. 2. rezumat (al unei lucrări, dezbateri etc.). (<lat. *summarium*, după fr. *sommaire*)

sumaritáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi exprimat cu mijloace simple, limitate; caracter sumar. (<*sumar* + *-itate*)

sumarizá *vb. tr. (rar)* a rezuma; a recapitula. (<engl. *summarize*)

sumatív, -ă *adj.* 1. referitor la sumație. 2. cumulativ. (<germ. *summativ*)

sumatór, -ie I. *adj. (mat.)* care marchează sumația, adunarea. II. *s. n.* circuit care efectuează adunarea sau scăderea într-un calculator. (<engl. *summatore*)

sumáție *s. f.* 1. *(mat.)* operația prin care se face suma mai multor cantități; adunare a mai multor factori. 2. apariția unei reacții fiziologice într-un organism în urma mai multor excitații succesive. (după fr. *sommation*, engl. *summation*)

súmă *s. f.* 1. *(mat.)* rezultatul adunării a doi sau mai mulți termeni; total. 2. anumită cantitate de bani. 3. număr (mare); mulțime. (<lat. *summa*, după fr. *somme*)

súmbru, -ă *adj.* 1. întunecat. 2. *(fig.*; despre oameni) posomorît, trist. ◆ chinuit de gînduri. (<fr. *sombre*)

sumerián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sumer, regiune veche în sudul Mesopotamiei. ◆ *(s. f.)* limbă vorbită la sud de Babilon, scrisă cu caractere cuneiforme. (<fr. *sumérien*)

sumisiúne *s. f. (livr.)* supunere, ascultare. (<fr. *soumission*, lat. *submissio*, scădere)

summit /sámit/ *s. n.* întîlnire (politică) la cel mai înalt nivel. (<engl. *summit*)

súmmum *s. n.* punctul, gradul cel mai înalt la care se poate ajunge; culme care nu poate fi depășită. (<fr., lat. *summum*)

súmo *s. n.* luptă japoneză care se desfășoară pe un ring special și în care este declarat învins adversarul care cade primul pe podea, atinge podeaua cu mîna sau scoate în afara ringului unul ori ambele picioare. (<jap. *sumo*)

súnder *s. n. (telec.)* receptor. (<engl. *sounder*)

sunetíst *s. n. (rar)* tehnician care se ocupă de „sunet", de componența sonoră a emisiunilor de televiziune. (<*sunet* + *-ist*)

súnna *s. f.* una dintre cărțile sfinte ale mahomedanilor. (<fr. *sunna*, cf. ar. *sunnah*, tradiție)

sunnísm *s. n.* curent ortodox al islamismului bazat pe recunoașterea sunnei. (<fr. *sunnisme*)

sunnít, -ă *s. m. f.* mahomedan care respectă preceptele înscrise în sunna. (<fr. *sunnite*)

supá *vb. intr.* a cina, a lua masa seara tîrziu (după ieșirea de la un spectacol). (<fr. *souper*)

supápă *s. f.* organ de întrerupere sau de restabilire a circuitului unui fluid care trece printr-un orificiu. ◆ *(fig.)* mijloc de a scăpa de ceva supărător. (<fr. *soupape*)

súpă *s. f.* 1. zeamă de legume sau de carne de vită ori de pasăre fiartă cu legume. 2. *(fam.*; la pictorii romantici) vernis galben aplicat peste o pictură pentru a-i da acea patină aurie evocatoare a timpului trecut. (<fr. *soupe*)

súpco *s. n.* praf de supă în plic. (<*supă* + *concentrată*)

SUPER¹-/SUPRA- *pref.* „superior" (spațial și cantitativ), „excesiv", „deasupra, peste, care se adaugă", „extraordinar", „superlativ". (<fr. *super-*, *supra-*, cf. lat. *super*, *supra*)

súper² *adj. (bot.*; despre ovar) situat deasupra învelișurilor florale. (<fr. *supère*)

superacríl *s. n.* rășină acrilică, roz, folosită la confecționarea protezelor dentare. (<*super¹-* + *acril*)

superaeronávă *s. f.* aeronavă de mare capacitate. (<*super¹-* + *aeronavă*)

superaliáj *s. n.* aliaj refractar complex care prezintă rezistență la temperaturi mai mari de 800°C. (<fr. *superalliage*)

superangulár *adj. (fot.) obiectiv ~* = obiectiv cu un unghi de deschidere mai mare, astfel încît poate încadra o imagine mai mare decît un obiectiv normal. (<fr. *superangulaire*)

superarbitrá *vb. tr.* a acționa ca superarbitru. (<germ. *superarbitrieren*)

superarbítru *s. m.* supraarbitru. (<germ. *Superarbitrium*)

superautomobíl *s. n.* autocamion gigant de mare capacitate cilindrică. (<*super¹-* + *automobil*)

superavansát, -ă *adj.* extrem de avansat. (<*super¹-* + *avansat*)

supérb, -ă *adj.* 1. splendid, măreț, impunător; impresionant. 2. neobișnuit de frumos. ◆ foarte bun, foarte gustos. 3. *(rar)* mîndru, trufaș. (<fr. *superbe*, lat. *superbus*, orgolios)

sulfamidic, -ă *adj.* referitor la sulfamidă, care derivă din sulfamidă. (<*sulfamidă* + *-ic*)

sulfamidorahíe *s. f.* prezența de sulfamide în lichidul cefalorahidian. (<fr. *sulfamidorachie*)

sulfamidorezistént, -ă *adj.* care prezintă sulfamidorezistență. (<fr. *sulfamidoresistant*)

sulfamidorezistență *s. f.* rezistență a microbilor la acțiunea bacteriostatică a sulfamidelor. (<fr. *sulfamidorésistance*)

sulfamidoterapíe *s. f.* tratament contra infecțiilor făcut cu sulfamide. (<fr. *sulfamidothérapie*)

sulfamidurie *s. f.* prezența în urină a sulfamidelor. (<fr. *sulfamidurie*)

sulfanilamidă *s. f.* substanță oragnică, albă, netoxică, una dintre primele sulfamide antiinfecțioase; prontozil alb. (<fr. *sulfanilamide*)

sulfanílic *adj. acid* ~ = acid cromatic sulfonat, cristalizat, derivat din anilină, utilizat în industria coloranților, ca reactiv etc. (<fr. *sulfanilique*)

sulfarseniúră *s. f.* arseniură de sulf. (<fr. *sulfarséniure*)

sulfát *s. m.* sare sau ester al acidului sulfuric. (<fr. *sulfate*)

sulfatá *vb. tr.* **1.** a acoperi plăcile unui acumulator cu cristale de sulfat de plumb. **2.** a muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. ● a trata (plantele, semințele) cu o soluție de sulfat de cupru pentru combaterea paraziților. — *sulfatáre* s. f. (<fr. *sulfater*)

sulfatáj *s. n.* sulfatare. (<fr. *sulfatage*)

sulfatáză *s. f.* enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, îndeosebi în rinichi. (<fr. *sulfatase*)

sulfatiazól *s. n.* sulfamidă cu acțiune bacteriostatică, folosită ca medicament antiinfecțios. (<germ. *Sulfathiazol*)

sulfatizáre *s. f.* îndepărtare a sulfului din minereuri sulfuroase prin încălzire oxidantă. (după fr. *sulfatisation*)

sulfhemoglobínă *s. f.* hemoglobină modificată în cursul intoxicării cu hidrogen sulfurat sau cu sulfamide. (<fr. *sulfhémoglobine*)

sulfhemoglobinemíe *s. f.* prezența în sînge a sulfhemoglobinei. (<fr. *sulfhémoglobinémie*)

sulfhídric *adj. acid* ~ = hidrogen sulfurat. (<fr. *sulfhydrique*)

sulfhidrísm *s. n.* intoxicație profesională prin inhalarea de hidrogen sulfurat. (<fr. *sulfhydrisme*)

sulfíd *s. m.* combinație a unei sulfuri cu un metal: sare a acidului sulfuric. (<germ. *Sulfid*)

sulfidáre *s. f.* xantogenare. (după germ. *sulfidieren*)

sulfít *s. m.* sare a acidului sulfuros. (<fr. *sulfite*)

sulfitá *vb. tr.* **1.** a folosi bioxidul de sulf ca dezinfectant, decolorant etc. în special în vinificație. **2.** a trata cu sulfit de sodiu unele extracte tanante vegetale. — *sulfitáre* s. f. (<fr. *sulfiter*)

sulfitáj *s. n.* sulfitare. (<fr. *sulfitage*)

sulfiticeá *adj. leșie* ~*ă* = reziduu lichid cu conținut de lignină, zaharide, acid sulfuros etc., folosit la fabricarea unor produse. (<fr. *sulfitique*)

sulfizá *vb. tr.* a trata termochimic cu sulf piesele din oțel sau din fontă, spre a le mări rezistența la uzură. — *sulfizáre* s. f. (după fr. *sulfinisation*)

sulfobacterie *s. f.* bacterie care folosește în procesul de chimiosinteză energia rezultată din oxidarea hidrogenului sulfurat. (<fr. *sulfobactérie*)

sulfocarbonism *s. n.* intoxicație profesională cu sulfură de carbon. (<fr. *sulfocarbonisme*)

sulfocianát *s. m.* sare sau ester al acidului sulfocianic. (<fr. *sulfocyanate*)

sulfociánic *adj. acid* ~ = acid tiocianic. (<fr. *sulfocyanique*)

sulfociánură *s. f.* cianură de sulf; tiocianat. (<fr. *sulfocyanure*)

sulfoclorúră *s. f.* combinație a unei cloruri cu o sulfură. (<fr. *sulfochlorure*)

sulfoconjugáre *s. f.* proces de detoxicare suferit de substanțele provenind din fenoli, alcooli etc. în organism. (după fr. *sulfoconjugaison*)

sulfoná *vb. tr.* a introduce acid sulfuric în molecula unei substanțe organice. — *sulfonáre* s. f. (<fr. *sulfoner*)

sulfónă *s. f.* denumire generică pentru compușii pe bază de sulf, înrudiți cu sulfamidele, avînd acțiune antibacteriană asemănătoare acestora. (<fr. *sulfone*)

sulfónic, -ă *adj.* care conține acid sulfuric; sulfonat. ○ *acid* ~ = derivat organic care conține una sau mai multe grupări sulfonice ($-SO_3H$) în moleculă. (<fr. *sulfonique*)

sulfurá *vb. tr.* **1.** a acoperi, parțial sau total, cu o peliculă de sulfură un mineral. **2.** a trata cu sulfură de carbon boabele de mazăre, de fasole, cerealele etc. atacate de gărgărițe. **3.** a injecta în sol sulfură de carbon pentru a combate vătămătorii. — *sulfuráre* s. f. (<fr. *sulfurer*)

sulfuráj *s. n.* sulfurare. (<fr. *sulfurage*)

sulfurát, -ă *adj.* combinat cu sulf. ○ *hidrogen* ~ = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate; acid sulfuric. (<fr. *sulfuré*)

sulfúră *s. f.* **1.** sare a acidului sulfhidric. **2.** compus al sulfului cu un metal, metaloid sau radical organic. (<lr. *sulfure*)

sulfúric, -ă *adj.* referitor la sulf, care conține sulf, de sulf. ○ *acid* ~ = acid oxigenat al sulfului hexavalent, sub formă de lichid uleios, incolor, foarte corosiv, care înnegrește materia organică; vitriol. (<fr. *sulfurique*)

sulfurifér, -ă *adj.* (despre minerale) care conține sulf. (<fr. *sulfurifère*)

sulfurizá *vb. tr.* a dezinfecta, a dezinsectiza și deratiza cu bioxid de sulf. — *sulfurizáre* s. f. (<fr. *sulfuriser*)

sulfurós, -oásă *adj.* care conține sulf (dizolvat). ○ *acid* ~ = acid oxigenat al sulfului tetravalent, obținut numai în soluție, folosit ca reducător puternic conservant, în vinificație etc. (<fr. *sulfureux*)

sulky /sálchi/ *s. n.* trăsurică pe două roți, foarte ușoară, folosită la cursele de trap. (< engl. *sulky*)

sulpician, -ă 1. *adj., s. m. f.* (călugăr, preot) care aparține congregației Saint-Sulpice. II. *adj.* (despre obiecte de artă religioasă) vîndut în cartierul Saint-Sulpice din Paris. (<fr. *sulpicien*)

sultanát *s. n.* 1. demnitatea de sultan. 2. stat monarhic condus de un sultan. (<fr. *sultanat*)

súltă *s. f.* sumă de bani care, într-un partaj sau într-un schimb, compensează diferența de valoare a părții cuvenite din moștenire sau a bunurilor schimbate. (<fr. *soulte*)

sumá *vb. tr. (livr.)* a face o adunare, a totaliza, a calcula limita unei serii convergente. – *sumáre* s. f. (după fr. *sommer*, lat. *summare*)

sumábil, -ă *adj. (mat.*: despre o funcție) integrabilă; (despre o serie) convergentă. (după fr. *sommable*)

sumác *s. m.* arbore sau arbust din țările calde ale cărui frunze, bogate în tananți, sînt folosite la fabricarea pielor fine. (<fr. *sumac*, cf. ar. *soummâq*)

sumacáre *s. f.* tratarea pielor cu o zeamă din extract de sumac. (<*sumac*)

sumár, -ă 1. *adj.* redat în puține cuvinte; pe scurt, succint. ◆ expeditiv, făcut în fugă, superficial, fără respectarea formelor obișnuite. ◆ (despre îmbrăcăminte) redus la strictul necesar. II. *s. n.* 1. cuprins, tablă de materii. 2. rezumat (al unei lucrări, dezbateri etc.). (<lat. *summarium*, după fr. *sommaire*)

sumaritáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi exprimat cu mijloace simple, limitate; caracter sumar. (<*sumar* + *-itate*)

sumarizá *vb. tr. (rar)* a rezuma; a recapitula. (<engl. *summarize*)

sumatív, -ă *adj.* 1. referitor la sumație. 2. cumulativ. (<germ. *summativ*)

sumatór, -ie I. *adj. (mat.)* care marchează sumația, adunarea. II. *s. n.* circuit care efectuează adunarea sau scăderea într-un calculator. (<engl. *summatore*)

sumáție *s. f.* 1. *(mat.)* operația prin care se face suma mai multor cantități; adunare a mai multor factori. 2. apariția unei reacții fiziologice într-un organism în urma mai multor excitații succesive. (după fr. *sommation*, engl. *summation*)

súmă *s. f.* 1. *(mat.)* rezultatul adunării a doi sau mai mulți termeni; total. 2. anumită cantitate de bani. 3. număr (mare); mulțime. (<lat. *summa*, după fr. *somme*)

súmbru, -ă *adj.* 1. întunecat. 2. *(fig.*; despre oameni) posomorît, trist. ◆ chinuit de gînduri. (<fr. *sombre*)

sumerián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Sumer, regiune veche în sudul Mesopotamiei. ◆ *(s. f.)* limbă vorbită la sud de Babilon, scrisă cu caractere cuneiforme. (<fr. *sumérien*)

sumisiúne *s. f. (livr.)* supunere, ascultare. (<fr. *soumission*, lat. *submissio*, scădere)

summit /sámit/ *s. n.* întîlnire (politică) la cel mai înalt nivel. (<engl. *summit*)

súmmum *s. n.* punctul, gradul cel mai înalt la care se poate ajunge; culme care nu poate fi depășită. (<fr., lat. *summum*)

súmo *s. n.* luptă japoneză care se desfășoară pe un ring special și în care este declarat învins adversarul care cade primul pe podea, atinge podeaua cu mîna sau scoate în afara ringului unul ori ambele picioare. (<jap. *sumo*)

súnder *s. n. (telec.)* receptor. (<engl. *sounder*)

sunetíst *s. n. (rar)* tehnician care se ocupă de „sunet", de componența sonoră a emisiunilor de televiziune. (<*sunet* + *-ist*)

súnna *s. f.* una dintre cărțile sfinte ale mahomedanilor. (<fr. *sunna*, cf. ar. *sunnah*, tradiție)

sunnism *s. n.* curent ortodox al islamismului bazat pe recunoașterea sunnei. (<fr. *sunnisme*)

sunnít, -ă *s. m. f.* mahomedan care respectă preceptele înscrise în sunna. (<fr. *sunnite*)

supá *vb. intr.* a cina, a lua masa seara tîrziu (după ieșirea de la un spectacol). (<fr. *souper*)

supápă *s. f.* organ de întrerupere sau de restabilire a circuitului unui fluid care trece printr-un orificiu. ◆ *(fig.)* mijloc de a scăpa de ceva supărător. (<fr. *soupape*)

súpă *s. f.* 1. zeamă de legume sau de carne de vită ori de pasăre fiartă cu legume. 2. *(fam.*; la pictorii romantici) vernis galben aplicat peste o pictură pentru a-i da acea patină aurie evocatoare a timpului trecut. (<fr. *soupe*)

súpco *s. n.* praf de supă în plic. (<*supă* + *co(ncentrată)*)

SUPER[1]-/SUPRA- *pref.* „superior" (spațial și cantitativ), „excesiv", „deasupra, peste, care se adaugă", „extraordinar", „superlativ". (<fr. *super-*, *supra-*, cf. lat. *super*, *supra*)

súper[2] *adj. (bot.*; despre ovar) situat deasupra învelișurilor florale. (<fr. *supère*)

superacríl *s. n.* rășină acrilică, roz, folosită la confecționarea protezelor dentare. (<*super[1]-* + *acril*)

superaeronávă *s. f.* aeronavă de mare capacitate. (<*super[1]-* + *aeronavă*)

superaliáj *s. n.* aliaj refractar complex care prezintă rezistență la temperaturi mai mari de 800°C. (<fr. *superalliage*)

superangulár *adj. (fot.) obiectiv ~* = obiectiv cu un unghi de deschidere mai mare, astfel încît poate încadra o imagine mai mare decît un obiectiv normal. (<fr. *superangulaire*)

superarbitrá *vb. tr.* a acționa ca superarbitru. (<germ. *superarbitrieren*)

superarbítru *s. m.* supraarbitru. (<germ. *Superarbitrium*)

superautomobíl *s. n.* autocamion gigant de mare capacitate cilindrică. (<*super[1]-* + *automobil*)

superavansát, -ă *adj.* extrem de avansat. (<*super[1]-* + *avansat*)

supérb, -ă *adj.* 1. splendid, măreț, impunător; impresionant. 2. neobișnuit de frumos. ◆ foarte bun, foarte gustos. 3. *(rar)* mîndru, trufaș. (<fr. *superbe*, lat. *superbus*, orgolios)

superbie *s. f. (livr.)* orgoliu, îngîmfare, trufie; mîndrie. (<lat., it. *superbia)*

superbombardíer *s. n.* suprafortăreață. (< *super¹- + bombardier)*

superbómbă *s. f.* bombă atomică de mare putere, bombă cu hidrogen. (<fr. *superbombe)*

superbrónz *s. n.* denumire dată unui grup de alame modificate, cu o mare rezistență mecanică și la coroziune. (<*super¹- + bronz)*

supercalándru *s. n.* calandru pentru satinarea hîrtiei. (<fr. *supercalandre)*

supercalculatór *s. n.* calculator cu mare putere de calcul și cu posibilitatea efectuării simultane a zeci de programe, obținute în special prin maximizarea puterii individuale a procesoarelor pe baza unor tehnologii corespunzătoare: supercomputer. (<*super¹- + calculator*, după fr. *supercalculateur)*

supercampión, -oánă *s. m. f.* campion care a repurtat numeroase victorii. (după fr. *superchampion)*

supercarburánt *s. m.* carburant de calitate superioară, cu cifră octanică mare. (<fr. *supercarburant)*

supercargóu *s. n.* **1.** persoană ambarcată pe o navă comercială de către proprietarul mărfurilor în scopul de a-i reprezenta interesele comerciale, a supraveghea transportul etc. **2.** delegat al marinei militare pe o navă comercială care face parte dintr-un convoi. ○ *~ aerian* = avion de transport de mare capacitate. (<engl., fr. *supercargo)*

supercentrifúgă *s. f.* centrifugă cu turație foarte înaltă. (<*super¹- + centrifugă)*

supercereálă *s. f.* cereală foarte productivă. (<*super¹- + cereală)*

supercimént *s. n.* ciment care se întărește foarte repede. (<fr. *supercriment)*

supercivilizát, -ă *adj.* foarte civilizat. (după engl. *supercivilized)*

supercivilizáție *s. f.* civilizație superioară. (<*super¹- + civilizație)*

supercompúter *s. n.* supercalculator; supracomputer, transputer. (<*super¹-+computer)*

superconductív, -ă *adj.* supraconductiv. (după fr. *supraconductif)*

supercondućtor *s. n.* conductor electric de mare capacitate. (<engl. *superconductor)*

superconfórt *s. n.* confort deosebit. (<fr. *superconfort)*

supercritic, -ă *adj.* (despre o temperatură, o pasiune) superioară punctului critic. (<fr. *supercritique)*

supercrustál, -ă *adj. (geol.)* format pe suprafața Pămîntului. (<germ. *superkrustal)*

superdelicát, -ă *adj. (ir.)* foarte delicat. (<engl. *superdelicate)*

superdetectív *s. m.* detectiv foarte dibaci. (<*super¹- + detectiv)*

superdividénd *s. n.* profit realizat peste nivelul dividendului; supradividend. (<engl. *superdividend)*

superelogiá *vb. tr.* a elogia peste măsură. — *superelogiére* *s. f.* (<*super¹- + elogia)*

superestétic, -ă *adj.* deosebit de frumos. (<engl. *superesthetic)*

superevidént, -ă *adj.* mai mult decît evident. (<engl. *superevident)*

superexprés *adj., s. n.* (tren) extrem de rapid (care depășește viteza de 200 km/h). (<fr. *super-express)*

superfecundáție *s. f.* fecundare a două sau mai multe ovule, eliminate în același timp ori la scurt timp unul de altul, de către doi sau mai mulți spermatozoizi; superimpregnare. (<fr. *superfécondation)*

superfetatóriu, -ie *adj.* (despre un lucru) care se adaugă inutil altuia; superfluu. (<fr. *superfétatoire)*

superfetáție *s. f.* **1.** lucru care se adaugă inutil altuia; prisosință, belșug prea mare. **2.** abundență de cuvinte, repetare nefolositoare. v. redundanță. **3.** fecundare a două ovule care provin din perioade de ovulație diferite. (<fr. *superfétation)*

superficiál, -ă *adj.* (și *adv.*) care există numai la suprafață, fără să pătrundă în adîncime; de la suprafață. ● *(fig.)* care privește și tratează lucrurile cu ușurință, ușuratic; lipsit de adîncime; neesențial. (<fr. *superficiel*, lat. *superficialis)*

superficialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este superficial; lipsă de profunzime. ● *(concr.)* lucru superficial. (<fr. *superficialité)*

suprafície *s. f.* **1.** *(rar)* suprafață; arie. ○ *(jur.) drept de ~* = drept de proprietate care se mărginește numai la suprafața solului și la cea ce este deasupra lui. **2.** *(fig.)* aparență. (<fr., it. *superficie*, lat. *superficies)*

superfilm *s. n. (cinem.)* superproducție. (<engl., fr. *superfilm)*

superfiltru *s. n.* filtru foarte fin. (<*super¹- + filtru)*

superfín, -ă *adj.* foarte fin, de cea mai bună calitate; suprafin, extrafin. (<fr. *superfin)*

superfinisá *vb. tr.* a netezi foarte fin asperitățile suprafețelor unor piese sau organe de mașini. — *superfinisáre* s. f. (după fr. *superfinir)*

superfinițíe *s. f.* superfinisare. (<fr. *superfinition)*

superfluénță *s. f.* superfluitate. (<*superfluu + -ență)*

superfluitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este superfluu; *(concr.)* lucru superfluu; superfluență. (<fr. *superfluité)*

supérfluu/superflúu, -uă *adj.* de prisos; inutil. (<fr. *superflu*, lat. *superfluus)*

superfortăreáță *s. f.* suprafortăreață. (după fr. *superforteresse)*

superfosfát *s. m.* **1.** îngrășămînt agricol pe bază de fosfat, conținînd, în principal, fosfat de calciu. **2.** produs obținut prin descompunerea apatitelor și fosforitelor cu ajutorul acidului sulfuric sau fosforic. (<fr., engl. *superphosphate)*

supergalaxíe *s. f.* grup ipotetic de galaxii, foarte apropiate una de alta. (<fr. *supergalaxie)*

superheterodínă *s. f.* radioreceptor în care oscilațiile produse de unda recepționată sînt amplificate prin combinarea cu cele ale unui oscilator local. (<fr. *superhétérodyne)*

superhormón *s. m.* substanță hormonală puternică, deosebit de activă biologic. (<*super¹- + hormon)*

supericonoscóp *s. n.* tub electronic mult mai sensibil decît iconoscopul. (<fr. *supericonoscope*)

superimpregnáre *s. f.* superfecundaţie. (după fr. *superimpregnation*)

superinfécţie *s. f.* infecţie nouă, contractată de cineva deja infectat. (<fr. *superinfection*)

superintendént *s. m.* (în biserica evanghelică) **1.** preot care supraveghează o eforie. **2.** episcop. (<germ. *Superintendent*)

superinvár *s. n.* oţel aliat derivat din invar prin înlocuirea cu cobalt a unei părţi de nichel. (<*super*[1]- + *invar*)

superinvolúţie *s. f.* involuţie patologică, mai rapidă decît cea normală. (<fr. *superinvolution*)

superiór, -oáră **I.** *adj.* **1.** aşezat în partea de sus; deasupra, de sus. ● (despre cursuri de apă) care se află spre izvor. **2.** care are un loc înalt (într-o ierarhie). **3.** care se distinge prin calităţi, prin merite deosebite. ● care este la un nivel mai înalt. ○ *matematici ~oare* = parte a matematicii care foloseşte metode de cercetare foarte complexe; *învăţămînt ~* = treaptă a învăţămîntului care urmează după învăţămîntul liceal, cuprinzînd universităţi, institute, politehnici, conservatoare şi academii; *studii ~oare* = studii universitare. **II.** *s. m. f.* cel care ocupă un loc mai important într-o ierarhie faţă de cei pe care îi are în subordine; cel care are un grad mai mare decît altul. (< lat. *superior*, fr. *supérieur*)

superioritáte *s. f.* însuşirea, starea a ceea ce este superior; atitudine (trufaşă) a celui care se crede superior. (<fr. *supériorité*, lat. *superioritas*)

superlativ, -ă *adj.* care exprimă o calitate în cel mai înalt grad. ○ *(gram.) grad ~* (şi *s. n.*) = grad de comparaţie al adjectivului şi al adverbului prin care se arată că o însuşire există în cea mai înaltă măsură. (<fr. *superlatif*, lat. *superlativus*)

superlóng *adj. inv.* (despre ţigări etc.) extrem de lung. (<engl. *superlong*, fr. *superlongue*)

supermagazín *s. n.* magazin universal mare (cu autoservire); supermarket. (după engl. *supermarket*)

supermagnét *s. m.* magnet foarte puternic. (<*super*[1]- + *magnet*)

superman /siupăr-men/ *s. m.* om cu calităţi deosebite; supraom. <engl. *superman*)

supermaratón *s. n.* *(sport)* maraton lung şi dificil. (<*super*[1]- + *maraton*)

supermárket *s. n.* *(rar)* supermagazin. (<engl. *supermarket*)

supermicroscóp *s. n.* ultramicroscop. (<fr. *supermicroscope*)

superminiaturizát, -ă *adj.* extrem de mic. (<fr. *superminiaturisé*)

superminicalculatór *s. n.* minicalculator cu mare putere de calcul. (<*super*[1]- + *minicalculator*)

supernatánt, -ă *adj.* (despre plante, organe) care pluteşte pe suprafaţa apei. (<engl. *supernatant*)

supernávă *s. f.* navă de tonaj foarte mare. (după fr. *super-navire*)

supernóvă *s. f.* novă de o strălucire extraordinară. (<lat., fr. *supernova*)

superortícón *s. n.* tub electronic videocaptor, bazat pe efectul fotoelectric extern, mult mai sensibil decît orticonul şi iconoscopul. (<germ. *Superorthikon*)

superovulaţie *s. f.* eliminare succesivă a mai multor ovule în cadrul aceluiaşi ciclu sexual. (<*super*[1]- + *ovulaţie*)

superoţél *s. n.* oţel foarte rezistent. (< *super*[1]- + *oţel*)

superoxíd *s. m.* peroxid. (<germ. *Superoxyd*)

superparazít *s. m.* parazit al unui alt parazit. (<fr. *superparasite*)

superpetrolíer *s. n.* navă-cisternă cu o încărcătură de cîteva zeci de mii de tone; supertanc. (<fr. *super-pétrolier*)

superplástic, -ă *adj.* (despre un aliaj de aluminiu) cu calităţi deosebite. (<engl. *superplastic*)

superpoliamíde *s. f. pl.* materiale plastice obţinute prin condensarea unor acizi, servind, de obicei, ca fibre textile. (<fr. *superpolyamides*)

superpozábil *adj.* (despre două figuri) care se pot suprapune exact. (<fr. *superposable*)

superpozíţie *s. f.* suprapunere. (<fr. *superposition*, lat. *superpositio*)

superprodúcţie *s. f.* producţie cinematografică, film (cu temă istorică) care depăşeşte pe cele obişnuite în ceea ce priveşte spectacolozitatea; superfilm. (<amer., fr. *superproduction*)

superprotéic, -ă *adj.* (despre alimente) foarte bogat în proteine. (<*super*[1]- + *proteic*)

superreácţie *s. f.* procedeu special de recepţie a undelor radioelectrice, care permite augmentarea sensibilităţii prin varierea gradului de reacţie. (<fr. *superréaction*)

superrefractár, -ă *adj.* suprarefractar. (<fr. *superréfractaire*)

superregeneratór *s. n.* pilă atomică sau reactor în care numărul atomilor fisionabili este superior numărului acelora care sînt utilizaţi pentru producerea energiei. (după fr. *surrégénérateur*)

superrezistént, -ă *adj.* (despre materiale) cu rezistenţă foarte mare. (după fr. *surresistant*)

supershow /-şóu/ *s. n.* spectacol de mare amploare; superspectacol. (<engl. *supershow*)

supersistém *s. n.* **1.** sistem ierarhic superior altuia. **2.** *(lingv.)* diasistem. (<fr. *supersystème*)

supersónic, -ă *adj., s. n.* (avion) cu o viteză superioară vitezei sunetului. (<fr. *supersonique*)

superspectácol *s. n.* supershow. (<*super*[1]- + *spectacol*)

superstár *s. n.* vedetă, star cu mare renume (în cinema, în sport); superstea, supervedetă. (<engl. *superstar*)

superstéa *s. f.* superstar. (<*super*[1]- + *stea*)

superstiție *s. f.* credință primitivă, bazată pe rămășițe ale animismului și magiei, în spirite bune sau rele, miracole, farmece și vrăji, în semne prevestitoare, numere fatidice etc. (<fr. *superstition*, lat. *superstitio*)

superstițiós, -oásă *adj.* (despre oameni) care crede în superstiții; întemeiat pe superstiții. (<fr. *superstitieux*, lat. *superstitiosus*)

superstrát *s. n.* suprastrat. (<fr. *superstrat*)

supertánc *s. n.* superpetrolier. (<engl. *supertanker*)

supertehnologíe *s. f.* tehnologie dezvoltată în cel mai înalt grad. (<*super*[1]- + *tehnologie*)

supertráuler *s. n.* trauler de mare capacitate. (<*super*[1]- + *trauler*)

supertrén *s. n.* tren extrem de rapid. (<*super*[1]- + *tren*)

supertrúst *s. n.* trust care cuprinde întreprinderile unei anumite ramuri de producție din mai multe țări capitaliste. (<engl. *supertrust*)

superumerál *s. n.* veșmînt papal care acoperă umerii. ◦ veșmînt de călugăr. (<lat. *superhumerale*)

supervedétă *s. f.* superstar. (<fr. *supervedette*)

supervizá *vb. tr.* a controla și revizui din nou. — *supervizáre* s. f. (<fr. *superviser*)

supervizionà *vb. tr.* a viziona din nou (un film, un spectacol). — *supervizionáre* s. f. (<engl. *supervise*)

supervizór I. *s. n.* program de control care supraveghează activitatea unui sistem de calcul; monitor[2] (3). II. *s. m. f.* cel însărcinat cu supravegherea artistică a unei înregistrări. (< engl. *supervizor*, fr. *superviseur*)

supéu *s. n.* masă servită seara tîrziu (după ieșirea de la un spectacol). (<fr. *souper*)

supléră *s. f.* castron pentru servit supa la masă. (<fr. *soupière*)

supléu *s. n.* curea (de elastic) cusută de marginea pantalonului și petrecută pe sub talpă pentru a ține pantalonii întinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. (<fr. *sous-pied*)

supín *s. n.* mod verbal nepersonal precedat de prepoziția *de* sau *la*, care exprimă acțiunea într-un chip general, abstract, însă ca un deziderat. (<lat. *supinum*, fr. *supin*)

supinatór I. *adj., s. m.* (mușchi) care permite mișcarea de supinație. II. *s. n.* susținător plantar. (<fr. *supinateur*)

supinație *s. f.* 1. mișcare de răsucire a mîinii spre în afară (cu podul palmei în sus). ● răsucire a piciorului în raport cu gamba. 2. decubit dorsal, cu capul răsturnat, brațele și picioarele întinse și odihnind pe pat, semn al unei mari slăbiri. (<fr. *supination*, lat. *supinatio*<*supinare*, a culca pe spate)

suplantá *vb. tr. (livr.)* a înlocui pe cineva, a lua locul cuiva. (<fr. *supplanter*, lat. *supplantare*)

supleá *vb.* I. *tr.* a suplini. II. *intr.* a compensa, a remedia. — *supleáre* s. f. (<fr. *suppléer*)

supleánt, -ă I. *s. m. f., adj.* suplinitor. II. *adj. membru* ~ = membru al unui organ de partid sau de stat care exercită atribuțiile titularului în lipsa lui, avînd drept de vot consultativ. III. *s. m.* (în trecut) judecător care deținea prima treaptă ierarhică în magistratură. (<fr. *suppléant*)

supleánță *s. f. (rar)* înlocuire temporară a unui funcționar, a unui membru dintr-o adunare, dintr-un birou etc. (<fr. *suppléance*)

supletiv, -ă *adj.* 1. (despre forme gramaticale) care completează schema flexionară a unui cuvînt. 2. (despre o normă legală) care se aplică în măsura în care părțile nu convin altfel, prin actele juridice pe care le încheie; interpretativ, facultativ. (<fr. *supplétif*, lat. *supplétivus*<*supplere*, a completa)

supletivísm *s. n.* calitatea de a fi supletiv (1). (<fr. *suplétivisme*)

suplețe *s. f.* 1. însușirea de a fi suplu; flexibilitate. ● *(peior.)* pricepere de a se mlădia după împrejurări, de a se adapta împrejurărilor. ◦ *cu* ~ = cu dezinvoltură, fără efort. 2. proprietate a unui corp solid de a putea suferi mari deformații nepermanente la încovoiere sau la torsiune sub solicitări relativ mici; elasticitate. (<fr. *souplesse*)

suplicáție *s. f.* 1. rugăciune publică ordonată în anumite ocazii de senatul roman. 2. observație adresată de parlamentul francez regelui. 3. *(livr.)* rugăminte umilă, implorare fierbinte. (<fr. *supplication*, lat. *supplicatio*, rugăciune de pocăință)

suplichá *vb. tr.* 1. a executa un condamnat la moarte. ● a tortura. 2. *(fig.)* a face să sufere. — *suplichére* s. f. (<fr. *supplicier*)

suplíciu *s. n.* caznă, tortură. ● *(fig.)* chin, suferință psihică. (<lat. *supplicium*, jertfă)

supliméntu *s. n.* 1. ceea ce se adaugă pentru a completa, a întregi; adaos. 2. ~*ul unui unghi* = unghi care, adăugat unui unghi dat, formează împreună cu acesta 180°. 3. tichet special pentru unele trenuri accelerate, rapide etc. (<fr. *supplément*, lat. *supplementum*)

suplimentá *vb. tr.* a completa, a adăuga, a împlini. — *suplimentáre* s. f. (<fr. *supplémenter*)

suplimentár, -ă *adj.* care se adaugă (la ceva), folosit ca supliment. ● care este în plus. ◦ *unghi* ~ = unghi care, împreună cu un unghi dat, formează 180°; *ore* ~*e* = ore, de muncă efectuate peste norma obișnuită. (<fr. *supplémentaire*)

suplini *vb. tr.* 1. a înlocui temporar pe cineva în funcție, a ține locul. 2. a adăuga ceea ce lipsește, a împlini, a completa. (după it. *supplire*)

suplinire *s. f.* acțiunea de a suplini și rezultatul ei; *(concr.)* catedră la care funcționează un suplinitor. (<*suplini*)

suplinitór, -oáre *adj., s. m. f.* 1. (cel) care suplinește în muncă, într-o funcție; locțiitor, supleant. 2. (cadru didactic) care nu este titularizat. (<*suplini* + *-tor*)

súplu, -ă *adj.* 1. (despre ființe) cu mișcări grațioase; mlădios; (despre lucruri) flexibil,

elastic. 2. *(fig.)* lipsit de fermitate; servil; ușor adaptabil, docil. (<fr. *souple*)

supórt I. *s. n.* 1. ceea ce susține, sprijină un lucru, un obiect. ● dispozitiv de susținere a unei piese, a unui sistem tehnic etc. 2. parte constituentă a peliculei cinematografice pe care este aplicată emulsia fotosensibilă. 3. echipament, material destinat memorării, înregistrării informației în sistemele de calcul. 4. *(fig.)* sprijin, reazem, ajutor. II. *s. m. (herald.)* element exterior al unui blazon care pare a susține, fiind cel mai adesea un personaj sau un animal. (<fr. *support*)

suportá *vb. tr.* 1. a îndura, a suferi, a răbda. ● a da voie, a permite, a tolera. 2. a sprijini, a susține o greutate. ◆ a avea (sau a lua) în sarcina sa (obligații bănești). — **suportáre** *s. f.* (<fr. *supporter*, lat. *supportare*, a aduce, a transporta)

suportábil, -ă *adj.* care se poate suporta. (<fr. *supportable*)

suportabilitáte *s. f.* însușirea de a fi suportabil. (<engl. *supportability*)

supórter *s. m.* susținător înflăcărat al unui jucător sau al unei echipe sportive. (<engl. *supporter*)

supozitór *s. n.* preparat farmaceutic în stare solidă și de formă lunguiață, care se administrează pe cale rectală. (<fr. *suppositoire*, lat. *suppositorium*<*supponere*, a pune dedesubt)

supozíție *s. f.* 1. presupunere, ipoteză; premisă. 2. capacitate a unui termen de a reprezenta ceva într-o propoziție. — var. *supoziție* *s. f.* (<fr. *supposition*, lat. *suppositio*)

supozițiúne *s. f.* v. supoziție.

SUPRA[1]- v. super-.

súpra[2] *adv.* (ca trimitere bibliografică) deasupra, mai sus, mai înainte. (<lat. *supra*)

supraabundént, -ă *adj.* foarte abundent. (după fr. *surabondant*)

supraabundénță *s. f.* abundență mare; belșug. (după fr. *surabondance*)

supraactív *s. n. (fin.)* sold disponibil înregistrat după plata creditorilor și restituirea aporturilor membrilor unei societăți în lichidare. (<*supra*[1]- + *activ*)

supraactivitáte *s. f.* activitate intensă, mai mult decît normală. (după fr. *suractivité*)

supraacút, -ă *adj.* (despre boli) cu evoluție rapidă. (<*supra*[1]- + *acut*)

supraaglomerá *vb. tr., refl.* a (se) aglomera peste măsură. — **supraaglomeráre** *s. f.* (după fr. *suragglomérer*)

supraaglomerație *s. f.* supraaglomerare. (<*supra*[1]- + *aglomerație*)

supraalimentá *vb. tr., refl.* a (se) supune unui regim de supraalimentare. (după fr. *suralimenter*)

supraalimentáre *s. f.* acțiunea de a (se) supraalimenta și rezultatul ei; hipernutriție. ● alimentare a unui motor cu ardere internă cu o cantitate mai mare de amestec combustibil sau de aer decît cea necesară. (<*supraalimenta*)

supraalimentáție *s. f.* alimentație mai bogată și mai consistentă decît cea normală, indicată în combaterea sau prevenirea unor boli. (după fr. *suralimentation*)

supraantrená *vb. refl. (sport)* a se antrena în mod exagerat. (după fr. *surentrainer*)

supraantrenamént *s. n. (sport)* stare patologică rezultată în urma unor eforturi exagerate, incorect dozate. (după fr. *surentraînement*)

supraapreciá *vb. tr., refl.* a (se) aprecia mai mult decît merită; a (se) supraestima. — **supraapreciére** *s. f.* (<*supra*[1]- + *apreciá*)

supraarbitru *s. m.* arbitru care urmează să hotărască într-o chestiune asupra căreia alți arbitri sînt în dezacord; superarbitru. (după fr. *surarbitre*)

suprabugetár *adj.* extrabugetar. (<*supra*[1]- + *bugetar*)

supracarlíngă *s. f.* piesă a osaturii navelor de lemn, constînd dintr-o grindă dispusă deasupra carlingii în vederea consolidării acesteia. (<*supra*[1]- + *carlingă*)

supraclásă *s. f. (biol.)* categorie sistematică superioară clasei și inferioară încrengăturii. (după fr. *surclasse*)

supraclorizáre *s. f.* clorizare în exces. (după fr. *surchloration*)

supracomándă *s. f. (rar)* comandă supremă. (<*supra*[1]- + *comandă*)

supracompoundáre *s. f. (electr.)* compoundare adițională a mașinilor de curent continuu (după fr. *surcompoundage*)

supracompresiúne *s. f.* supracomprimare. (după fr. *surcompression*)

supracomprimá *vb. tr.* a mări compresiunea în cilindrii unui motor cu ardere internă. — **supracomprimáre** *s. f.* (după fr. *surcomprimer*)

supracompús, -ă *adj. (lingv.)* formă ~ă = formă perifrastică. (<*supra*[1]- + *compus*)

supracompúter *s. n.* supercomputer. (<*supra*[1]- + *computer*)

supraconductibilitáte *s. f.* proprietate a unor metale sau aliaje aflate la temperaturi foarte scăzute de a-și pierde rezistența electrică; supraconductivitate, supraconducție. (<fr. *supraconductibilité*)

supraconductiv, -ă *adj.* referitor la supraconductivitate; superconductiv. (<fr. *supraconductif*)

supraconductivitáte *s. f.* supraconductibilitate. (<fr. *supraconductivité*)

supraconductór, -oáre *adj., s. n.* (material) care prezintă supraconductibilitate. (<fr. *supraconducteur*)

supracondúcție *s. f.* supraconductibilitate. (<fr. *supraconduction*)

supracongelát, -ă *adj.* congelat foarte puternic. (<*supra*[1]- + *congelat*)

supraconsolidá *vb. tr.* a îndesa pămîntul. — **supraconsolidáre** *s. f.* (<*supra*[1]- + *consolida*)

supraconsúm *s. n.* consum superior nevoilor. (după fr. *surconsommation*)

supraconștient, -ă *adj.* mai presus de atitudinea conștientă. (după *subconștient*)

supracopértă *s. f.* învelitoare de carte pe deasupra copertei, făcută cu scop comercial sau de protejare. (după it. *sopracoperta*)

supracorécție *s. f.* corecție aplicată în sisteme de transmisiune, care produce distorsionarea semnalului de ieșire în sens contrar distorsiunii sale inițiale. (după fr. *surcorrection*)

supracótă *s. f.* cotă suplimentară (a unui impozit sau a unei taxe). (<*supra*[1]- + *cotă*)

supracurént *s. m.* curent a cărui intensitate depășește intensitatea nominală a curentului circuitului prin care trece. (<*supra*[1]- + *curent*)

supradeterminăre *s. f.* caracter al unui proces care este determinat de un mare număr de condiții. • caracterul unei conduite determinate de mai multe motivații concurente. (după fr. *surdétermination*)

supradevelopá *vb. tr.* a developa prea intens o emulsie fotosensibilă, obținînd o imagine foarte densă, cu contrast puternic. — *supradevelopăre* s. f. (după fr. *surdévelopper*)

supradimensioná *vb. tr.* a adăuga o cantitate oarecare dimensiunilor nominale. • *(fig.)* a prezenta în mod exagerat mărimea, importanța reală a lucrurilor. — *supradimensionáre* s. f. (după fr. *surdimensionner*)

supradimensiúne *s. f.* cantitate care se adaugă dimensiunilor nominale. (după fr. *surdimension*)

supradividénd *s. n.* superdividend. (după engl. *superdividend*)

supradominántă *s. f. (muz.)* treapta a șasea a modurilor major și minor; acord construit pe această treaptă; contradominantă. (după it. *sopraddominante*)

supradominánță *s. f. (biol.)* fenomen de interacțiune între genele alele, care în stare heterozigotă determină o sporire a însușirilor biologice (vitalitate, fertilitate, talie etc.), comparativ cu însușirile organismelor homozigote de tip parental. (<*supra*[1]- + *dominanță*)

supradotát, -ă *adj.* (despre oameni) înzestrat cu calități (intelectuale) deosebite. (după fr. *surdoné*)

supradozá *vb. tr.* a introduce în organism o doză excesivă dintr-un medicament. — *supradozáre* s. f. (după fr. *surdosage*)

supradozáj *s. n.* supradozare; supradoză. (după fr. *surdosage*)

supradóză *s. f.* doză care depășește gradul toleranței organismului; supradozaj. (după fr. *surdose*)

supraefórt *s. n.* efort suplimentar. (<*supra*[1]- + *efort*)

supraelástic, -ă *adj., s. n.* (material) care are proprietatea de a-și reveni după întindere, a lua forma pe care este întins. (<it. *sopraclastico*)

supraelogiá *vb. tr. (rar)* a elogia în mod exagerat. — *supraelogiére* s. f. (<*supra*[1]- + *elogia*)

supraestét, -ă *s. m. f.* adept în cel mai înalt grad al estetismului. (<*supra*[1]- + *estet*)

supraestimá *vb. tr., refl.* a (se) supraaprecia. — *supraestimáre* s. f. (după fr. *surestimer*)

supraetajá *vb. tr.* a mări înălțimea unei construcții adăugîndu-i (încă) un etaj. — *supraetajáre* s. f. (<*supra*[1]- + *etaja*)

supraéu *s. n.* parte a personalității considerată ca un cenzor al întregului comportament social al individului. (după fr. *sûr-moi*, engl. *superego*)

supraevaluá *vb. tr.* a evalua (ceva) mai mult decît trebuie, decît face; a supraaprecia. — *supraevaluáre* s. f. (după fr. *surévaluer*)

supraexcitá *vb. tr.* a excita peste măsură un organ, un țesut. — *supraexcitáre* s. f. (după fr. *surexciter*)

supraexcitáție *s. f.* supraexcitare. (după fr. *surexcitation*)

supraexploatáre *s. f.* exploatare neraționalã, exagerată. (după fr. *surexploitation*)

supraexpúne *vb. tr.* a expune prea mult o emulsie fotosensibilă. — *supraexpunére* s. f. (după fr. *surexposer*)

suprafațá *vb. tr.* 1. a acoperi cu un strat superficial o piesă, o construcție. 2. a uniformiza suprafața îmbrăcămintei rutiere. — *suprafațáre* s. f. (după fr. *surfacer*)

suprafáță *s. f.* 1. față, parte exterioară a unui corp. 2. întindere delimitată (de teren, de pădure) etc. 3. *(mat.)* arie limitată de o linie închisă. (după fr. *surface*)

suprafín, -ă *adj.* superfin. (după it. *supraffino*)

suprafluíd, -ă *adj.* (despre heliu) aflat în stare de suprafluiditate. (după fr. *surfluide*)

suprafluiditáte *s. f.* proprietate a heliului lichid de a-și reduce viscozitatea la temperaturi foarte scăzute și presiuni foarte mari. (după fr. *surfluidité*)

suprafortăreáță *s. f.* avion greu de bombardament, blindat, cu mai multe motoare; superfortăreață, superbombardier. (după fr. *superforteresse*, engl. *superflyfortress*)

suprafuzlúne *s. f.* rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura de solidificare; supratopire. (după fr. *surfusion*)

supragarantá *vb. tr.* a da o garanție suplimentară. — *supragarantáre* s. f. (<*supra*[1]- + *garanta*)

supragenerátor *s. n. (fiz.)* generator care produce mai mult combustibil decît consumă. (după fr. *surgénérateur*)

suprahepátic, -ă *adj.* situat deasupra ficatului. (după fr. *sur-hépatique*)

supraimpresiúne *s. f.* suprapunere a două sau mai multe imagini pe aceeași peliculă, pentru a obține anumite efecte. (după fr. *surimpression*)

supraimprimá *vb. tr.* 1. a tipări peste un text deja tipărit. 2. a imprima o țesătură deja imprimată. — *supraimprimáre* s. f. (după fr. *surimprimer*)

supraimpúnere *s. f.* fenomen prin care un curs de apă, după ce s-a înfundat în roci friabile, continuă să taie structuri geologice diferite, păstrîndu-și direcția inițială. (după fr. *surimposition*)

supraindividuál, -ă *adj. (rar)* mai presus de individ. (<*supra*[1]- + *individual*)

supraindustrializát, -ă *adj.* (despre o regiune, o țară etc.) în care industria este foarte dezvoltată. (după fr. *surindustrialisé*)

suprainfécție *s. f.* infectare din nou a unui organism deja infectat cu același microb. (după fr. *superinfection*)

suprainformáție *s. f.* informație bogată, abundentă, care depășește posibilitățile de asimilare. (după fr. *surinformation*)

suprainteligént, -ă *adj.* dotat cu o inteligență deosebită. (<*supra*[1]- + *inteligent*)

supraintensitáte *s. f.* intensitate a unui curent electric superioară celei a unui regim normal. (după fr. *surintensité*)

supraînălță *vb. tr.* a ridica nivelul unui drum, al unei căi ferate, al apelor unui lac de acumulare etc. (după fr. *surélever*)

supraînălțáre *s. f.* 1. acțiunea de a supraînălța și rezultatul ei. 2. diferență de nivel între cele două margini ale unei șosele sau căi ferate în curbă pentru diminuarea sau anularea forței centrifuge. 3. *(constr.)* mărire a săgeții unui arc de boltă prin asezarea capetelor arcului deasupra nivelului zidurilor de sprijin. (<*supraînălța*)

supraîncălzí *vb. tr.* *(tehn.)* a încălzi un material, o substanță la o temperatură mai înaltă decît cea necesară producerii unui anumit fenomen și proces. — *supraîncălzire* s. f. (după fr. *surchauffer*)

supraîncălzitór *s. n.* instalație care servește pentru supraîncălzirea unui cazan cu aburi. (după fr. *surchauffeur*)

supraîncărcá *vb. tr.* a încărca (cu sarcini) peste măsură; a suprasolicita. — *supraîncărcáre* s. f. (după fr. *surcharger*)

suprál *s. n.* aliaj ușor (ca și masele plastice) și foarte rezistent. (<engl. *supral*)

supralapsarianism *s. n.* doctrină a supralapsarienilor. (<engl. *supralapsarianism*)

supralapsarién *s. m. pl.* adepți ai unei doctrine potrivit căreia Dumnezeu și-a făcut alegerile și repudierile nu în urma căderii omului, ci mai înainte de această cădere și de prestiința sa despre ea. (<engl. *supralapsarian*, cf. lat. *lapsus*, cădere, alunecare)

supralicitá *vb. intr.* 1. a oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit (de cineva) anterior. 2. *(fig.)* a oferi mai mult decît altcineva la o întrecere. 3. a insista prea mult. — *supralicitáre* s. f. (<*supra*[1]- + *licita*)

supralicitatór, -oáre *s. m. f.* cel care supralicitează. (<*supralicita* + *-tor*)

supralicitáție *s. f.* 1. supralicitare; licitație care are loc în urma altei licitații pentru același obiect. 2. *(fig.)* promisiune care întrece altă promisiune făcută de altcineva. (<*supra*[1]- + *licitație*)

supraliminár, -ă *adj.* superior pragului conștiinței. ○ *stimul* ~ = excitație capabilă de a provoca o senzație. (<fr. *supraliminaire*)

supralumínă *s. f.* *(rar)* oberliht. (<*supra*[1]- + *lumină*)

supramaturáție *s. f.* stadiu al semințelor și fructelor ajunse la maturitate; răscoacere. ○ ~ *ovariană* = totalitatea modificărilor care survin într-un ovul rămas nefertilizat o perioadă mai lungă decît cea normală. (<lat. *supramaturatio*, după fr. *surmaturation*)

supramodulá *vb. tr.* a efectua o supramodulație. (după fr. *surmoduler*)

supramodulátie *s. f.* înregistrare a unor semnale electrice de audiofrecvență cu valori mai mari decît cele permise într-un anumit sistem și pe un anumit purtător. (după fr. *surmodulation*)

supramonopól *s. n.* monopol internațional. (<*supra*[1]- + *monopol*)

supramúncă *s. f.* muncă prestată de lucrători peste munca necesară, prin care se creează plusprodusul. (<după fr. *surtravail*)

supranatalitáte *s. f.* natalitate crescută. (după fr. *surnatalité*)

supranatúral, -ă I. *adj.* (despre fenomene, ființe etc.) care pare mai presus de forțele și de legile naturii și împotriva lor; care nu s-ar putea explica în mod obișnuit, natural; extraordinar. ● *(rel.)* divin, miraculos, fantastic. II. *s. n.* ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. (după fr. *surnaturel*)

supranaturalísm *s. n.* formă excesivă a naturalismului. (după fr. *surnaturalisme*)

supranaturalitáte *s. f.* *(rar)* caracter supranatural. (<*supranatural*+*-itate*)

supranaționál, -ă *adj.* care aparține unui organism, unei puteri plasate deasupra guvernului fiecărei națiuni; suprastatal, transnațional. (<fr. *supranational*)

supranaționalitáte *s. f.* *(rar)* caracterul a ceea ce este supranațional. (<fr. *supranationalité*)

supranormatív, -ă *adj.* care depășește un normativ, în afara normei. (<*supra*[1]- + *normativ*)

supranúme *s. n.* nume adăugat la numele propriu al unei persoane, în semn de cinste sau pentru a o deosebi de altă persoană cu același nume. ● poreclă. (după fr. *surnom*)

supranumerár, -ă *adj.* peste numărul fixat, necesar, obișnuit. (după fr. *surnuméraire*)

supranumí *vb. tr.* a da cuiva un supranume. (după fr. *surnommer*)

supraoclúzie *s. f.* ocluzie dentară dereglată în sens vertical. (<engl. *supraocclusion*)

supraofertá *vb. intr.* a face o supraofertă. (<*supraofertă*)

supraofértă *s. f.* ofertă mai avantajoasă, făcută după ce s-a încheiat o licitație. (după fr. *suroffre*)

supraóm *s. m.* termen care desemnează ideea omului desăvîrșit, cu calități excepționale. ● *(la Nietzsche)* tipul omului superior prin voință. (după germ. *Übermensch*, fr. *surhomme*)

supraomenésc, -eáscă *adj.* suprauman. (< *supra*[1]- + *omenesc*)

supraorbitál, -ă *adj.* supraorbitar. (<engl. *supraorbital*)

supraorbitár, -ă *adj.* *(anat.)* situat deasupra orbitei; supraorbital. (după fr. *sur-orbitaire*)

supraórdin *s. n.* *(biol.)* diviziune care cuprinde mai multe ordine înrudite. (după fr. *super-ordre*)

supraordonáre *s. f.* cuprindere în sfera unei noțiuni a altor noțiuni cu sferă mai mică. (<*supra*[1]- + *ordonare*)

supraordonát, -ă *adj.* care are un loc superior (într-o clasificație, într-o ierarhie). ○ *fracție* ~*ă* = fracție ordinară mai mare decît întregul; *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție regentă: *noțiune* ~*ă* = noțiune care cuprinde alte noțiuni cu sferă mai mică. (<*supra*[1]- + *ordonat*)

supraovuláție *s. f.* creștere artificială a fecundității la femelele domestice prin apli-

carea judicioasă de hormoni sexuali. (<fr. *superovulation*)

supraoxidá *vb. tr.* a oxida puternic. — *supraoxidáre* s. f. (după fr *suroxyder*)

supraoxidáție *s. f.* supraoxidare. (după fr. *suroxydation*)

supraoxigená *vb. tr.* a oxigena puternic, excesiv. — *supraoxigenáre* s. f. (după fr. *suroxygéner*)

supraoxigenáție *s. f.* supraoxigenare. (după fr. *suroxygénation*)

suprapoluát, -ă *adj.* extrem de poluat. (<*supra*[1]- + *poluat*)

supraponderabilitáte *s. f.* stare a unui corp de a avea o greutate mai mare, ca urmare a unei forțe gravitaționale sporite. (<*supra*[1]- + *ponderabilitate*)

supraponderál, -ă *adj. (med.)* peste greutatea normală. (<*supra*[1]- + *ponderal*)

suprapopulá *vb. refl.* (despre orașe, regiuni etc.) a-și spori populația peste limitele normale. — *suprapopulăre* s. f. (după fr. *surpeupler*)

suprapopulație *s. f.* **1.** mare concentrare a populației într-un oraș, într-o regiune etc. **2.** *(biol.)* existența unei densități excesive de organisme pe o anumită arie. **3.** (în capitalism) ~ *relativă* = excedent al populației muncitorești în raport cu necesitățile de forță de muncă ale capitalului; masă de șomeri. (după fr. *surpopulation*)

supraprefixáre *s. f.* derivare cu prefixe multiple sau de la teme anterior prefixate; pluriprefixare. (< *supra*[1]- + *prefixare*)

suprapresiúne *s. f.* presiune care întrece presiunea normală admisă. (după fr. *surpression*)

supraprét *s. n.* preț mai mare decît cel oficial; preț de speculă. (<*supra*[1]- + *preț*)

supraproblémă *s. f.* supratemă. (<*supra*[1]- + *problemă*)

supraproducție *s. f.* producție de mărfuri în cantitate care depășește necesitățile pieței, fenomen caracteristic economiei capitaliste. (după fr. *surproduction*)

supraprodús *s. n.* plusprodus. (<*supra*[1]- + *produs*)

supraprofít *s. n.* profit suplimentar realizat prin reducerea, în anumite întreprinderi, a valorii individuale a mărfurilor sub valoarea lor socială. (după engl. *superprofit*)

suprapunetá *vb. tr.* a ridica (în mod fraudulos) punctajul unui candidat sau concurent la un examen, la o competiție. — *supraapunetáre* s. f. (<*supra*[1]- + *puncta*)

suprapúne *vb.* **I.** *tr.* a pune un lucru deasupra altuia, a așeza unul peste altul. **II.** *refl.* a se afla așezat deasupra altuia; *(p. ext.)* a coincide în timp. — *suprapúnere* s. f. (după lat. *supraponere*, fr. *superposer*)

supraputére *s. f.* stat a cărui putere economică și militară este mult superioară celei a altor state. (<după fr. *superpuissance*)

supraraflnáre *s. f.* rafinare defectuoasă a unui produs petrolier, datorită depășirii cantității de reactiv, a temperaturii etc. (după fr. *surraffinage*)

suprarapíd, -ă *adj.* extrem de rapid. (< *supra*[1]- + *rapid*)

suprarcál, -ă *adj. (livr.)* care depășește realitatea. (după fr. *surréel*)

suprarealísm *s. n.* curent literar și artistic de avangardă din sec. XX, care, negînd gîndirea logică și activitatea premeditată a rațiunii în procesul creației artistice, preconiza o totală libertate de expresie, punînd accentul pe irațional, inconștient, pe vise și pe automatismul psihic și verbal, considerate ca unică modalitate revelatoare a veritabilei noastre esențe și potențialități. (după fr. *surréalisme*)

suprarealíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al suprarealismului. (după fr. *surréaliste*)

suprarealitáte *s. f. (rar)* ceea ce depășește realitatea. (după fr. *surréalité*)

suprarefractár, -ă *adj.* (despre materiale) cu o refractaritate foarte mare; superrefractar. (după fr. *superréfractaire*)

suprarenál, -ă *adj.* situat deasupra rinichilor. ○ *glande* (sau *capsule*) ~*e* (și *s. f.*) = glande endocrine, în număr de două, situate deasupra fiecărui rinichi. (după fr. *surrénal*)

suprarenalectomíe *s. f.* extirpare a glandei suprarenale. (după fr. *surrénalectomie*)

suprarenalítă *s. f.* inflamație a glandelor suprarenale. (după fr. *surrénalite*)

suprarenalóm *s. n.* tumoare a glandei suprarenale; epinefrom. (după fr. *surrénalome*)

suprarenalotróp, -ă *adj.* cu afinitate pentru glandele suprarenale. (după fr. *surrénalotrope*)

suprarenínă *s. f.* adrenalină. (după fr. *surrénine*)

suprarețéa *s. f. (fiz.)* rețea cristalină care se formează la temperaturi joase în aliajele cu rețele de substituție. (<*supra*[1]- + *rețea*)

suprarezistént, -ă *adj.* care depășește rezistența normală. (după fr. *surrésistant*)

suprasárcină *s. f.* sarcină care se adaugă la sarcina nominală sau normală a unui sistem tehnic și care periclitează siguranța în funcționare a acestuia. ● greutate suplimentară a unei construcții etc. situată la suprafața solului. (după fr. *surcharge*)

suprasaturá *vb. tr.* **1.** a obține o soluție suprasaturată. **2.** *(fam.)* a sătura peste măsură, a îmbuiba. — *suprasaturáre* s. f. (după fr. *sursaturer*)

suprasaturát, -ă *adj.* **1.** (despre soluții) care conține mai multă substanță dizolvată decît cantitatea corespunzătoare saturației. **2.** *(fam.)* sătul peste măsură de ceva. (după fr. *sursaturé*)

suprasaturáție *s. f.* **1.** stare a unei soluții în care concentrația substanței dizolvate la o anumită temperatură este mai mare decît cea corespunzătoare saturației. **2.** *(fam.)* saturare, îndestulare, îmbuibare peste măsură. (după fr. *sursaturation*)

suprasensíbil, -ă *adj.* foarte sensibil. ● (despre sunete, unde etc.) care întrece puterea de percepere a simțurilor. (<fr. *suprasensible*)

suprasenzoriál, -ă *adj.* care poate fi cunoscut prin raţiune. (<*supra*[1]- + *senzorial*)

suprasolicitá *vb. tr.* a solicita excesiv; a supraîncărca. — *suprasolicitáre* s. f. (<*supra*[1]- + *solicita*)

supraspécie *s. f.* *(biol.)* grup de specii înrudite. (<lat., fr. *supraspecies*)

suprastatál, -ă *adj.* supranaţional. (<*supra*[1]- + *statal*)

suprasteról *s. m.* derivat toxic de sterol produs printr-o profundă modificare structurală a vitaminei D_2. (<engl. *suprasterol*)

suprastóc *s. n.* stoc supranormativ. (după fr. *surstock*)

suprastrát *s. n.* totalitatea elementelor dintr-o limbă adăugate după formarea ei, în urma unui contact de bilingvism, foarte strîns, cu altă limbă; superstrat. (<it. *soprastrato*)

suprastructurál, -ă *adj.* referitor la suprastructură. (<*suprastructură* + *-al*)

suprastructúră *s. f.* 1. totalitatea elementelor care formează partea utilă a unei construcţii. ● construcţie metalică sau de lemn situată deasupra punţii superioare a unei nave, unde sînt amplasate încăperile de locuit şi de navigaţie etc. 2. totalitatea ideilor, a teoriilor şi a concepţiilor cu caracter ideologic dintr-o anumită formaţiune social-economică şi a instituţiilor corespunzătoare acestora, generate de baza economică, pe care o reflectă. (după fr., engl. *superstructure*)

supratárá *s. f.* greutatea celui de-al doilea ambalaj al unei mărfi. (<*supra*[1]- + *tară*)

suprataxá *vb. tr.* a fixa, a impune o suprataxă. — *suprataxáre* s. f. (după fr. *surtaxer*)

supratáxă *s. f.* taxă suplimentară care se adaugă unei alte taxe fixate anterior. (după fr. *surtaxe*)

supratéhnic, -ă *adj.* excesiv de tehnic. (<*supra*[1]- + *tehnic*)

supratehnicizá *vb. tr.* a da un caracter tehnic excesiv. — *supratehnicizáre* s. f. (<*supratehnic* + *-iza*)

supratémă *s. f.* ideea directoare a unei lucrări artistice, a unui spectacol; supraproblemă. (<*supra*[1]- + *temă*)

supratensiúne *s. f.* tensiune superioară celei nominale, care constituie de obicei un pericol pentru circuitele electrice. (după fr. *surtension*)

supratentoriál, -ă *adj.* situat deasupra tentoriului cerebelului. (<*supra*[1]- + *tentorial*)

supraterán, -ă *adj.* *(rar)* aflat deasupra solului, pe sol; aerian. (<lat. *supraterraneus*)

suprateréstru, -ă *adj.* 1. *(bis.)* referitor la „lumea cealaltă". 2. referitor la lumea extraterestră. (<fr. *supraterrestre*)

supratímp *s. m.* (în capitalism) prelungirea zilei de muncă peste limita care corespunde preţului obişnuit al muncii. (<*supra*[1]- + *timp*)

supratipár *s. n.* inscripţie aplicată pe deasupra tiparului obişnuit al unei mărci poştale, cu scopul de a-i modifica valoarea, destinaţia sau alte elemente; supraimprimare; sursarj. (după fr. *surimpression*)

supratónicá *s. f.* *(muz.)* contradominantă. (după engl. *supratonic*)

supratopíre *s. f.* suprafuziune. (<*supra*[1]- + *topire*)

supratraversá *vb. tr.* a traversa (un drum, o gară etc.) pe deasupra. ● *(mar.)* a trece lanţul ancorei peste traversa acesteia. — *supratraversáre* s. f. (după fr. *surjaler*)

supraumán, -ă *adj.* care depăşeşte puterile unui om; supraomenesc. (după fr. *surhumain*)

supraumanitáte *s. f.* *(rar)* însuşirea a ceea ce este suprauman. (<*supraumán* + *-itate*)

supraunitár, -ă *adj.* (despre numere) cu valoare mai mare decît unitatea. (<*supra*[1]- + *unitar*)

supravaloáre *s. f.* exces de valoare. (după fr. *survaleur*)

supraveghéa *vb.* I. *tr.* a ţine sub observaţie, a păzi. II. *refl.* a-şi controla purtarea, vorbele; a se păzi reciproc. — *supraveghére* s. f. (după fr. *surveiller*)

supraveghetór, -oáre I. *s. m. f.* persoană însărcinată cu supravegherea cuiva sau a ceva. II. *s. n.* ~ *de flacără* = aparat electronic pentru supravegherea prezenţei flăcării în timpul funcţionării arzătoarelor. (după fr. *surveillant*)

supraverbál, -ă *adj.* care se exprimă prin alte mijloace decît cele verbale. (<*supra*[1]- + *verbal*)

supravieţuí *vb. intr.* a scăpa cu viaţă dintr-o nenorocire; a rămîne în viaţă după moartea cuiva. ● a continua să existe, să dăinuiască în memoria cuiva. — *supravieţuíre* s. f. (după fr. *survivre*)

supravieţuitór, -oáre *s. m. f.* cel care supravieţuieşte altuia. (<*supravieţui* + *-tor*)

supravízită *s. f.* vizită medicală de control care se face după o vizită obişnuită. (<*supra*[1]- + *vizită*)

supravoltá *vb. tr.* a mări voltajul peste normal. (după fr. *survolter*)

supravoltáj *s. n.* mărirea potenţialului voltajului unui curent electric. (după fr. *survoltage*)

supravoltór *s. n.* sursă de energie electrică legată în serie cu o altă sursă, astfel încît tensiunile lor electrice să se adune. (după fr. *survolteur*)

supravoltór-devoltór *s. n.* aparat, maşină electrică asociată cu o sursă de energie electromagnetică, astfel încît să permită augmentarea sau diminuarea tensiunii furnizate de sursă. (după fr. *survolteur-dévolteur*)

suprém, -ă *adj.* care există în cel mai înalt grad; mai presus de toate; *(p. ext.)* extrem, ultim. ● care are gradul, rangul cel mai înalt. (<fr. *suprême*, lat. *supremus*<*superus*, de sus)

suprematísm *s. n.* grupare abstracţionistă în pictura rusă a celui de-al doilea deceniu al sec. XX şi teorie estetică care susţine supremaţia sensibilităţii „pure", exprimată prin acţiunea formelor geometrice şi a culorii asupra simţurilor. (<rus. *suprematizm*)

supremație *s. f.* superioritate absolută; poziție dominantă; preponderență. (<fr. *suprématie*, engl. *supremacy*)

supresiúne *s. f.* 1. *(livr.)* suprimare. 2. *(biol.)* reluarea activității unei gene, pe care aceasta o pierduse în urma unei mutații. (<fr. *suppression*, lat. *suppressio*)

supresív, -ă *adj.* supresor. (<fr. *suppressif*)

supresór, -oáre I. *adj.* care suprimă; supresiv. • (despre un element al unui aparat) care împiedică producerea unui efect nedorit. II. *s. m. (biol.)* genă care anulează efectul fenotipic al unei alte gene mutante. (<fr. *suppresseur*, engl. *suppressor*)

suprimá *vb. tr.* 1. a interzice; a nimici; a înlătura. • a face să dispară. • *(fam.)* a ucide; a extermina. 2. a da afară pe cineva dintr-o slujbă; a comprima, a desființa (un post). 3. a renunța (la ceva); a elimina. — **suprimáre** *s. f.* (<fr. *supprimer*, lat. *supprimere*, a sufoca)

suprimábil, -ă *adj.* care se poate suprima. (<fr. *supprimable*)

supurá *vb. intr.* (despre țesuturi, răni) a produce și elimina puroi. — **supuráre** *s. f.* (<fr. *suppurer*, lat. *suppurare*)

supuránt, -ă *adj.* care supurează. (<fr. *suppurant*)

supurátiv, -ă *adj., s. n.* (medicament) care facilitează supurația. (<fr. *suppuratif*)

supurație *s. f.* formare și eliminare de puroi. (<fr. *suppuration*, lat. *suppuratio*)

SUR- *pref.* „superior" (spațial și calitativ), „în exces", „neașteptat". (<fr. *sur-*)

súra *s. f.* pulpa piciorului. (<lat. *sura*)

surâh *s. n.* țesătură ușoară de mătase, provenind, la început, din India. (<fr. *surah*, cf. *Surat*, centru textil în India)

surál, -ă *adj.* al gambei. ○ *triceps* ~ = mușchi al feței posterioare a gambei, constituit din mușchii gemeni și solear și care se termină prin tendonul lui Ahile. (<fr. *sural*)

surát *s. n.* denumire a capitolelor Coranului, clasificate după lungime. (<fr. *surate*, cf. ar. *sura*, capitol)

surclasá *vb. tr. (sport)* a depăși, a întrece un adversar, dovedind o superioritate netă. — **surclasáre** *s. f.* (<fr. *surclasser*)

surdiná *vb. tr.* 1. a diminua, a atenua; a surdiniza. 2. *(telec.)* a face improprii vibrațiilor sonore suporții liniilor instalate pe imobile. — **surdináre** *s. f.* (<fr. *sourdiner*)

surdínă *s. f.* amortizor de zgomot. • dispozitiv care se aplică unui instrument muzical pentru atenuarea intensității și modificarea timbrului sunetelor. ○ *în* ~ = fără a face zgomot, cu glas scăzut; în taină. (<fr. *sourdine*, it. *surdina*)

surdinizá *vb. tr.* a surdina (1). (<*surdină* + *-iza*)

surdítate *s. f.* 1. pierderea sensibilității auditive; surzenie; anacuzie, cofoză. ○ ~ *psihică* = imposibilitatea de a distinge prin auz obiectele de la care vin sunetele; ~ *verbală* = afazie caracterizată prin neînțelegerea semnificației cuvintelor vorbite. 2. calitatea unui sunet de a fi surd. (<fr. *surdité*, /2/ *sourdité*, lat. *surditas*)

SURDO- *elem. comp.* „surditate, hipoacuzie", „surdină". (<fr. *sourdo-*, engl. *surdo-*, cf. lat. *surdus*, surd)

surdobarocámeră *s. f.* barocameră cu izolație fonică perfectă. (<*surdo-* + *barocameră*)

surdodidáctică *s. f.* ramură a surdopedagogiei care elaborează teoria învățământului și a instrucției deficienților auditivi. (<*surdo-* + *didactică*)

surdologíe *s. f.* ramură a defectologiei care studiază deficiențele senzoriale auditive. (<*surdo-* + *-logie*)

surdometódică *s. f.* ramură a surdopedagogiei care studiază metodele și procesele de predare în învățământul special pentru hipoacuzici. (<*surdo-* + *metodică*)

surdomút, -ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de auz și de grai. (după fr. *sourd-muet*)

surdomutísm *s. n.* surdomutitate. (<*surdo-* + *mutism*)

surdomutitáte *s. f.* defectul surdomuților; surdomutism. (<fr. *surdi-mutité*)

surdopedagogíe *s. f.* ramură a surdologiei care se ocupă cu educarea și instruirea celor cu deficiențe de auz. (<*surdo-* + *pedagogie*)

surdopsihologíe *s. f.* ramură a surdologiei care studiază particularitățile dezvoltării psihice a deficienților auditivi. (<*surdo-* + *psihologie*)

surescitá *vb. tr.* a excita, a irita peste măsură. — **surescitáre** *s. f.* (<fr. *surexciter*)

surescitábil, -ă *adj.* care poate fi ușor surescitat; care se irită repede. (<fr. *surexcitable*)

surescitabilitáte *s. f.* predispoziție spre surescitare. (<fr. *surexcitabilité*)

surescitánt, -ă *adj.* care provoacă surescitare. (<fr. *surexcitant*)

surescitáție *s. f.* stare anormală în care organismul prezintă o iritabilitate, o nervozitate crescută; surescitare. (<fr. *surexcitation*)

surf *s. n.* 1. sport nautic constînd în plutirea în picioare pe o scîndură remorcată *(acvaplan)*, prevăzută cu un catarg pe care e întinsă o velă; scîndura însăși; surfing. 2. dans modern, de proveniență nord-americană, în vogă prin anii 1960. (<engl. *surf*)

surfilá *vb. tr.* a întări marginile unui material textil cu o cusătură în zigzag, pentru a împiedica destrămarea firelor. — **surfiláre** *s. f.* (<fr. *surfiler*)

súrfing *s. n.* surf (1). (<engl. *surfing*)

surimóno *s. n.* desen, gravură japoneză de mici dimensiuni. (<fr. *surimono* <cuv. jap.)

surîde *vb. intr.* 1. a zîmbi. 2. *(fig.)* a-i fi favorabil. • a-i plăcea mult. (după fr. *sourire*)

surîs *s. n.* acțiunea de a surîde; zîmbet. (după fr. *sourire*)

surjectív, -ă *adj. (mat.*; despre funcții) la care un element al celei de-a doua mulțimi are un antecedent mai puțin. (<fr. *surjectif*)

surjécție *s. f. (mat.)* funcție surjectivă. (<fr. *surjection*)

surjét *s. n. (med.)* sutură făcută cu un fir continuu. (<fr. *surjet)*

surmená *vb. refl., tr.* a (se) obosi peste măsură, plină la istovire; a (se) extenua. — *surmenáre* s. f. (<fr. *surmener)*

surmenáj *s. n.* stare de oboseală extremă, fizică sau intelectuală, cauzată de un efort excesiv și prelungit. (<fr. *surmenage)*

surmontá *vb. tr.* **1.** a trece peste un obstacol, o greutate; *(fig.)* a învinge, a depăși. **2.** a sta mai sus, a fi situat deasupra. — *surmontáre* s.f. (<fr. *surmonter)*

surmontábil, -ă *adj.* care poate fi învins, peste care se poate trece. (<fr. *surmontable)*

surogát *s. n.* produs, preparat care poate înlocui un alt produs (rar, scump etc.), cu care are calități oarecum asemănătoare; succedaneu. ● *(fig.)* contrafacere, falsificare. (<germ. *Surrogat*, it. *surrogato)*

suróu *s. n.* exostază care se formează la picioarele anterioare ale calului. (<fr. *suros)*

surplombá *vb.* **I.** *intr.* (despre o stîncă, o construcție) a fi în surplombă, a avea un ieșind. **II.** *tr.* a sta înclinat, a se apleca; *(p. ext.)* a domina. (<fr. *surplomber)*

surplómbă *s. f.* porțiune dintr-un traseu alpin sau a unei construcții (balcon, terasă) care depășește planul vertical, ieșind în afară. (<fr. *surplomb)*

surplús *s. n.* ceea ce este în plus; prisos, excedent. (<fr. *surplus)*

surprínde *vb. tr.* **1.** a prinde pe cineva asupra unei fapte pe care intenționează s-o săvîrșească pe ascuns. ● *(mil.)* a cuceri pe neașteptate. **2.** a mira, a uimi. **3.** a observa (pe furiș); a descoperi. (după fr. *surprendre)*

surpríndere *s. f.* **1.** faptul de a surprinde sau de a fi surprins. ○ *prin* ~ = pe neașteptate. **2.** observare a unui aspect momentan. **3.** sentiment de uimire; surpriză. (<*surprinde)*

surprinzătór, -oáre *adj.* (și *adv.)* care provoacă uimire, care impresionează puternic; extraordinar. (<*surprinde* + *-ător)*

surpríză *s. f.* **1.** faptul de a lua pe cineva prin surprindere; întîmplare neașteptată, neprevăzută. ● plăcere, bucurie neașteptată făcută cuiva; *(concr.)* cadou neașteptat oferit cuiva. **2.** mirare, uimire. (<fr. *surprise)*

súrsă *s. f.* **1.** loc unde se găsește și de unde se poate procura ceva din belșug. **2.** corp care emite sunete, lumină, radiații nucleare etc. **3.** *(fig.)* loc de unde emană o informație. ● izvor, origine, obîrșie. ○ ~ *de inspirație*=domeniu din care se inspiră un scriitor, un artist. **4.** electrod al unui tranzistor cu efect de cîmp, care furnizează purtătorii de sarcină majoritari. (<fr. *source)*

sursológ *s. m.* descoperitor de izvoare (literare). (<*sursologie)*

sursologíe *s. f.* studiu al surselor exterioare, străine ale unei opere literare. (< *sursă* + *-logie)*

surșárj *s. n. (rar)* supratipar. (< fr. *surcharge)*

survení *vb. intr.* a se întîmpla pe neașteptate. ● a avea loc, a se petrece între timp. — *survenire* s. f. (<fr. *survenir)*

survivánță *s. f. (livr.)* supraviețuire. (<fr. *survivance)*

survól *s. n.* survolare. (<fr. *survol)*

survolá *vb. tr.* (despre avioane) a zbura pe deasupra unui teritoriu. — *survoláre* s. f. (<fr. *survoler)*

survoláj *s. n.* survolare. (<fr. *survolage)*

survoltór *s. n.* supravoltor. (<fr. *survolteur)*

susafón *s. n.* instrument de suflat din familia tubei, de tipul heliconului, cu un pavilion mobil foarte lung, care permite ca emisia sonoră să poată fi direcționată după dorință. (<germ. *Sousaphon)*

susceptánță *s. f.* raportul dintre reactanța și pătratul impedanței unui circuit electric de curent alternativ. (<fr., engl. *susceptance)*

susceptíbil, -ă *adj.* **1.** capabil să..., în stare să... **2.** care poate suferi modificări. **3.** care se supără repede; supărăcios; sensibil. (<fr. *susceptible*, lat. *susceptibilis*<*suscipere*, a prinde, a sprijini)

susceptibilitáte *s. f.* **1.** calitatea, caracterul omului susceptibil; accentuare bolnăvicioasă a sensibilității. **2.** predispoziție a corpului de a suferi mai mult sau mai puțin influența agenților externi sau interni. **3.** capacitatea de a suferi modificări sub acțiunea influențelor exterioare. ● mărime fizică ce exprimă această capacitate; susceptivitate. (<fr. *susceptibilité)*

susceptivitáte *s. f.* susceptibilitate (magnetică, electrică etc.). (<engl. *susceptivity)*

suscitá *vb. tr.* a stîrni, a produce, a da naștere. — *suscitáre* s. f. (<fr. *susciter*, lat. *suscitare)*

sus-citát, -ă *adj.* citat mai înainte, mai sus. (<*sus* + *citat)*

susétă *s. f.* tetină de cauciuc dată copiilor s-o sugă. (<fr. *suette)*

susnántă *s. f. (mar.)* suspantă (2). (după *suspantă)*

sus-menționát, -ă *adj.* menționat mai înainte, mai sus. (după fr. *susmentionné)*

sus-numít, -ă *adj., s. m. f.* (persoană) menționat(ă) mai înainte. (după fr. *susnommé)*

suspáns *s. n.* **1.** moment într-un film, într-un spectacol sau într-o operă literară în care acțiunea se întrerupe pentru scurt timp, creînd o stare de tensiune, de emoție amestecată cu teamă, incertitudine și curiozitate, de așteptare încordată. **2.** *(jaz)* stil de interpretare marcat prin dese discontinuități ale liniei melodice, propriu unor saxofoniști. — scris și *suspens.* (<engl., fr. *suspense)*

suspántă *s. f.* **1.** fiecare dintre coardele care leagă voalura unei parașute sau nacela unui balon. **2.** *(mar.)* cablu, parîmă care susține o vergă pe la mijloc; susmantă. (<fr. *suspente)*

suspéct, -ă *adj.* care inspiră neîncredere, bănuieli. ● îndoielnic, dubios. (<fr. *suspect*, lat. *suspectus*<*suspicere*, a privi în sus)

suspectá *vb. tr.* a bănui pe cineva de ceva (rău). ● a se îndoi de ceva, a pune la îndoială; suspiciona. — *suspectáre* s. f. (<fr. *suspecter)*

suspendá *vb. tr.* **1.** a atîrna; a suspensiona. **2.** *(fig.)* a întrerupe, a amîna, a opri temporar o activitate. ● *(jur.)* a opri cursul judecății, al executării sau al urmăririi penale. **3.** *(fig.)* a interzice, a suprima (temporar). — *suspendáre* s. f. (<fr. *suspendre*, lat. *suspendere*)

suspéns *s. n.* v. suspans.

suspénsie *s. f.* **1.** întrerupere (intenționată) a șirului gîndirii, a comunicării. ○ *în ~* = suspendat temporar, amînat. **2.** sistem format din particule solide foarte fine care se găsesc în echilibru într-un lichid. **3.** mod de susținere a echipamentului mobil al unui instrument; piesele care susțin acest echipament. ● legătură elastică dintr-un sistem tehnic și reazemul lui, care amortizează zguduirile mai mari. — var. *suspensiúne* s. f. (<fr. *suspension*, lat. *suspensio*)

suspensioná *vb. tr. (rar)* a suspenda (1). (<*suspensie* + *-ona*)

suspensiúne *s. f.* v. suspensie.

suspensív, -ă *adj.* care determină o suspensie (1). (<fr. *suspensif*)

suspensoíd *s. m.* soluție coloidală. (<fr. *suspensoïde*)

suspensór[1] *s. n.* **1.** ceea ce servește pentru a suspenda, a ține suspendat. **2.** bandaj care susține un organ lăsat, căzut. (<fr. *suspensoir*)

suspensór[2], **-oáre** *adj., s. m. f.* (mușchi, ligament) care ține suspendat. (<fr. *suspenseur*)

suspicioná *vb. tr. (rar)* a suspecta. (după it. *sospicciare*, lat. *suspicere*)

suspicíos, -oásă *adj.* bănuitor, neîncrezător, plin de suspiciune. (<fr. *suspicieux*, lat. *suspiciosus*)

suspiciúne *s. f.* nesiguranță, îndoială privind corectitudinea, legalitatea faptelor sau onestitatea intențiilor cuiva; bănuială, neîncredere, (<fr. *suspicion*, lat. *suspicio*)

sustentáție *s. f.* proprietate a unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid; susținere. ● forță verticală care împinge în sus o aeronavă. (<fr. *sustentation*)

sustractív, -ă *adj.* **1.** referitor la sustracțiune. **2.** (despre un procedeu de fotografie în culori) făcut cu ajutorul a trei emulsii suprapuse, respectiv sensibile la bleu, verde sau roșu. (<fr. *soustractif*)

sustracțiúne *s. f.* sustragere, eschivare; furt. (<fr. *soustraction*)

sustrágе *vb.* **I.** *tr.* **1.** a fura, a delapida. **2.** a abate de la ceva. **II.** *refl.* a se eschiva; a căuta să scape. — *sustrágere* s. f. (după fr. *soustraire*)

susținătór, -oáre **I.** *adj., s. m. f.* (cel) care susține pe cineva sau ceva; care întreține cu mijloace materiale pe cineva. **II.** *s. n.* *~ plantár* = aparat ortopedic alcătuit dintr-o lamă pentru susținerea bolții unui picior plat; supinator. (<*susține* + *-ător*)

susțíne *vb.* **I.** *tr.* **1.** a sprijini. ● a ține (pe) dedesubt. ● a sprijini, a ține ușor (pe cineva), a împiedica să cadă. **2.** *(fig.)* a lua partea cuiva, a avea o atitudine favorabilă față de cineva; a sprijini, a apăra. **3.** *(fig.)* a spune, a afirma ceva cu tărie. **4.** a ajuta, a întreține cu bani, cu alimente etc. **II.** *refl.* **1.** a-și cîștiga existența, a se întreține. **2.** a se ține în picioare. ● *(fig.)* a rezista. — *susținere* s. f. (<lat. *sustinere*, după fr. *soutenir*)

susținút, -ă *adj.* stăruitor, perseverent. ● care rămîne același, nu se dezminte; constant, consecvent. (<*susține*)

súsur *s. n.* zgomot continuu și lin produs de curgerea unei ape, de foșnetul frunzelor bătute de vînt etc. (<*susura*)

susurá *vb. intr.* (despre ape curgătoare, frunze) a produce un susur. — *susuráre* s. f. (<fr. *susurrer*, lat. *susurrare*)

súșă *s. f.* **1.** origine, sursă. **2.** *(med.)* proveniență a unei culturi de (infra)microbi; tulpină. (<fr. *souche*)

sutánă *s. f.* haină preoțească lungă, încheiată cu nasturi de sus pînă jos; anteriu. (<fr. *soutane*)

sutién *s. n.* obiect de îmbrăcăminte femeiască ce susține sînii. (<fr. *soutien/-gorge/*)

sútra *s. f.* tratat indian ori culegere conținînd proză aforistică, reguli de ritual, de morală, de filozofie sau referitoare la viața zilnică. (<fr. *sutra*<cuv. sanscr.)

sutúră *vb. tr.* a face o sutură (1). — *suturáre* s. f. (<fr. *suturer*)

suturál, -ă *adj.* referitor la sutură (1). (<fr. *sutural*)

sutúră *s. f.* **1.** cusătura celor două buze ale unei răni. **2.** articulație fixă a oaselor (craniului) printr-un sistem de dinți. **3.** linie de concreștere între carpelele unui pistil sau de dehiscență a fructelor uscate. **4.** liniile de inserție a pereților transversali pe pereții cochiliei la amoniți, nautil etc. (<fr. *suture*, lat. *sutura*, cusătură)

suturifér, -ă *adj.* (despre organe vegetale) prevăzut cu sutură (3). (<fr. *suturifère*)

suvenír *s. n.* amintire. ● *(concr.)* produs industrial sau de artizanat care reprezintă, evocă o amintire. (<fr. *souvenir*)

suverán, -ă **I.** *adj.* suprem, absolut, care este în cel mai înalt grad. ● care se află deasupra tuturor, cu o mare autoritate; care deține autoritatea supremă. **II.** *s. m. f.* **1.** monarh, rege, împărat. **2.** *(fig.)* cel care poate dispune liber de soarta și de acțiunile sale. (<fr. *souverain*, cf. lat. *superanus*<*super*, deasupra)

suveranitáte *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este suveran; putere supremă, independență a unui stat în relațiile internaționale. (<fr. *souveraineté*)

suzerán, -ă **I.** *s. m.* mare senior feudal care poseda o feudă de care depindeau alte feude, socotite ca vasale. **II.** *adj.* (despre state, națiuni etc.) care nu depinde de nimeni, care exercită o autoritate asupra altui stat (vasal), amestecîndu-se în treburile lui interne. (<fr. *suzerain*)

suzeranitáte *s. f.* **1.** drept al suzeranului asupra vasalilor săi. **2.** drept al unui stat asupra altuia, care, deși are un guvern propriu, nu are autonomie deplină. (<fr. *suzeraineté*)

svástică *s. f.* **1.** cruce cu braţe egale şi îndoite la capăt în unghi drept, reprezentînd un simbol religios la unele popoare orientale. **2.** emblemă politică de această formă, folosit de naziști. (<germ. *Swastika*, fr. *svastika*<cuv. sanscr.)

svéter *s. n.* flanelă tricotată din lînă, care se încheie cu nasturi peste piept; pulover; jerseu. (<engl., fr. *sweater*)

swahili /suaíli/ *s. n.* limbă bantu, de după sec. XVI, care foloseşte în scris caractere arabe, răspîndită în toată Africa orientală (Kenya, Tanzania). (<fr. *swahili*<cuv. ar.)

swap /suap/ *s. n.* operaţie valutară de creditare la valori echivalente, în valute diferite şi pe anumite perioade de timp, între două sau mai multe bănci. (<engl. *swap*)

swápping *s. n.* *(inform.)* înlocuire în memoria unui ordinator a unui program cu altul. (<engl. *swapping*)

sweet /suit/ **I.** *adj. inv.* dulce, dulceag. **II.** *s. n.* *(muz.)* interpretare sentimentală, în care melodia este evidenţiată în dauna elementelor de ritm şi armonie. (<engl. *sweet*)

swiftián, -ă /suif-/ *adj.* **1.** propriu lui Swift. **2.** în maniera lui Swift. (<fr. *swiftien*, cf. *Jonathan Swift*, scriitor luminist engl.)

swing /suing/ *s. n.* **1.** *(box)* lovitură dată lateral prin pendularea braţului. **2.** dans modern cu ritm şi mişcări repezi; melodia corespunzătoare. **3.** *(jaz)* stil de interpretare caracterizat prin sincope, accente imperceptibile, ritm legănat etc. (<engl., fr. *swing*)

swingá *vb. tr.* *(rar)* **1.** a dansa swing. **2.** a cînta, a interpreta în stil swing. (<fr. *swinguer*, engl. *swing*)

swingmán *s. m.* muzicant care interpretează în stilul swing (3). (<engl. *swingman*)

switch /svitci/ *s. n.* modalitate de plată a importului de mărfuri, utilizată în cazul în care debitorului îi lipsesc mijloacele de plată. (<engl. *switch*)

sýrinx *s. n.* **1.** (la vechii greci) instrument muzical de suflat de tipul naiului; flautul lui Pan. **2.** organ fonator al păsărilor, situat la bifurcaţia bronhiilor. — var. *sirinx* s. n. (<fr., gr. *syrinx*)

Ş

şábăr *s. n.* instrument de răzuit folosit în metalurgie, în industria petrolului, în litografie etc. (<germ. *Schaber)*

1şablón *s. n.* **1.** model, tipar după care se poate face o piesă etc. ● instrument cu care se controlează sau se măsoară dimensiunile ori unghiurile unor piese în curs de fabricaţie. **2.** piesă având însemnate anumite dimensiuni, după care se reglează războiul de ţesut. **3.** tip de subiect, acţiune, personaj, procedeu etc. mult utilizat şi a cărui reluare dovedeşte incapacitatea de invenţie a autorului. **4.** *(fig.)* formulă stereotipă; clişeu verbal. (<germ. *Schablone*, rus. *şablon)*

şablonă *vb. tr.* **1.** *(tehn.)* a trasa, a măsura; a regla cu şablonul. **2.** *(rar)* a da unui obiect o formă după un anumit şablon. — *şablonáre* s. f. (<germ. *schablonieren)*

şablonár *s. m.* lucrător care foloseşte şabloane la trasarea sau turnarea unor piese. (<*şablon* + *-ar)*

şablonárd, -ă *adj.* lipsit de originalitate, de inventivitate. (<*şablon* + *-ard)*

şablonísm *s. n.* *(rar)* tendinţa de a lucra, de a se comporta etc. mecanic, după şabloane. (<germ. *Schablonismus)*

şablonizá *vb. tr.* a aplica mecanic (o manieră de lucru, o idee etc.). — *şablonizáre* s. f. (<germ. *schablonisieren)*

şabótă *s. f.* piesă grea de metal care susţine nicovala la un ciocan mecanic de forjat. (< germ. *Schabotte)*

şabrácă *s. f.* *(rar)* pătură înfloraţă care se aşază pe spinarea calului sub şa. (<germ. *Schabracke*, fr. *chabraque)*

şacál *s. m.* **1.** mamifer carnivor, asemănător cu lupul, care trăieşte în haite în Africa, Asia meridională şi Caucaz, hrănindu-se mai ales cu hoituri. **2.** *(fig.)* om rapace, josnic. (<fr. *chacal)*

şagrín *s. n.* **1.** model în relief sau un desen special care se imprimă pe o piele tăbăcită, pentru a imita o altă piele. **2.** pielea imprimată; desenul însuşi. **3.** instrument cu care se imprimă un şagrin (1). (<fr. *chagrin)*

şagrinà *vb. tr.* a imprima un şagrin (1). — *şagrináre* s. f. (<fr. *chagriner)*

şagrináj *s. n.* aspect neomogen, cu asperităţi, al suprafeţei granulelor minerale obţinute prin şlefuire. (<fr. *chagrinage)*

şah *s. n.* **1.** joc de origine orientală între doi jucători cu ajutorul a 32 de piese mişcate după anumite reguli pe o tablă împărţită în 64 de pătrăţele albe şi negre; *(p. ext.)* tabla şi piesele folosite. **2.** mişcare în cursul acestui joc prin care se pune în pericol regele sau regina adversarului. ○ *a ţine* (pe cineva) *în ~ =* **a)** a limita jocul adversarului la apărarea regelui; **b)** *(fig.)* a ţine pe cineva sub presiune. (<germ. *Schach)*

şahíst, -ă I. *adj.* referitor la jocul de şah; şahistic. II. *s. m. f.* jucător de şah. (<*şah* + *-ist)*

şahístic, -ă *adj.* şahist. (<*şah* + *-istic)*

şáibă *s. f.* **1.** mică piesă metalică, plată şi găurită la mijloc, care se montează între şurub şi piuliţă. **2.** roată de transmisie fără spiţe. (<germ. *Scheibe)*

şaidá *vb. tr.* a efectua operaţia de şaidaj. (<fr. *scheider)*

şaidáj *s. n.* operaţia de sortare, de triere a minereurilor prin spargere cu ciocanul de mână. (<fr. *scheidage)*

şaländ *s. n.* **1.** *(rar)* navă fără autopropulsie, folosită la transportul mărfurilor. **2.** navă, cu sau fără propulsie proprie, servind pentru transportul materialelor dragate. (<fr. *chaland)*

şalánder *s. n.* remorcher pentru şalande. (<fr. *chalander)*

şalánger *s. m.* sportiv cu care un campion îşi dispută locul întîi în cadrul unei noi ediţii a întrecerii. (<engl. *challenger)*

şalánj *s. n.* competiţie sportivă periodică dotată cu o cupă, care se transmite cîştigătorului următor. (<engl. *challenge)*

şalázá *s. f.* **1.** filament albuminos care susţine gălbenuşul de ou în învelitorile lui. **2.** regiune situată la baza nucelei în ovulul plantelor cu flori. (<fr. *chalaze)*

şalazíe *s. f.* şalazion. (<fr. *chalazie)*

şalazión *s. n.* tumoretă dură şi nedureroasă a albului ochiului; urcior; şalazie. (<fr. *chalazion)*

şalazogám, -ă *adj.* (despre flori) care prezintă şalazogamie. (<fr. *chalazogame)*

şalazogamíe *s. f.* acrogamie. (<fr. *chalazogamie)*

şalón *s. n.* v. c h a l o n.

şáltăr *s. n.* *(tehn.)* comutator. (<germ. *Schalter)*

şalúpă *s. f.* ambarcaţie uşoară cu motor, pentru transport de pasageri şi mărfuri. (<fr. *chaloupe)*

şalupíst *s. m.* *(rar)* cel care conduce o şalupă. (<*şalupă* + *-ist)*

şalutiér *s. n.* ambarcaţie uşoară destinată pescuitului în largul mării. (<fr. *chalutier)*

şamán *s. m.* **1.** magician, preot slujitor al cultului şamanist. **2.** vrăjitor. (<fr. *chamane*< cuv. tunguz)

şamánic, -ă *adj.* referitor la şamani, la şamanism. (<*şaman* + *-ic)*

şamanísm *s. n.* ansamblu de credinţe şi practici magice constituind forme de mistică primitivă ale religiei unor populaţii din America de Nord, Asia de Nord şi insulele Oc. Pacific, caracterizată prin cultul strămoşilor, credinţa în spirite bune şi rele, în farmece, ritualuri

de tămăduire prin dansuri, stări de extaz etc. (<fr. *chamanisme*)

șamanist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al șamanismului. (<fr. *chamaniste*)

șambelán *s. m.* demnitar de rang superior însărcinat cu îngrijirea camerei unui suveran. (<fr. *chambellan*)

șambrá *vb. tr.* a ține vinul la temperatura camerei pentru a fi servit. (<fr. *chambrer*)

șambránă *s. f.* cadru din tencuială, piatră etc. care mărginește o ușă sau o fereastră, în scop decorativ. (<fr. *chambrane*)

șamisón *s. n.* instrument muzical popular japonez cu coarde, asemănător cu chitara, cu sunet ascuțit și metalic. — scris și *shamisen*. (<fr. *shamisen* < cuv. jap.)

șamizá *vb. tr.* a tăbăci pielile de animale cu untură de pește. — *șamizáre* s. f. (după fr. *chamoiser*)

șamotá *vb. tr.* 1. a transforma argila în șamotă. 2. a căptuși un cuptor, o sobă etc. cu șamotă. — *șamotáre* s. f. (<germ. *schamottieren*)

șamotár *s. m.* șamotier. (<*șamotă* + *-ar*)

șamótă *s. f.* 1. material obținut prin măcinarea argilei arse, folosit la fabricarea produselor refractare. 2. *(p. ext.)* produs refractar obținut din șamotă (1). (<germ. *Schamotte*)

șamotiér *s. m.* muncitor care se ocupă cu prepararea șamotei și cu căptușirea cuptoarelor cu șamotă; șamotar, șamotor. (<*șamotă* + *-ier*)

șamotór *s. m.* șamotier. (<*șamotă* + *-or*)

șampánie *s. f.* vin alb, spumos, obținut prin procedee speciale. (<fr. *champagne*, cf. *Champagne*, regiune viticolă din estul Franței)

șampanizá *vb.* 1. *intr.* (despre vinuri) a prezenta procesul de fermentație caracteristic șampaniei. II. *tr.* a prelucra vinul pentru a deveni șampanie. — *șampanizáre* s. f. (<fr. *champagniser*)

șampón *s. n.* produs cosmetic folosit pentru spălarea părului. (după fr., engl. *shampooing*)

șamponá *vb. tr., refl.* a (se) spăla pe cap cu șampon. (după fr. *shampooigner*)

șancroíd *s. n.* șancru de altă natură decît cea sifilitică. (<fr. *chancroïde*)

șáncru *s. n.* ulcerație a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism. (<fr. *chancre*)

șandélă *s. f.* zbor în linie dreaptă al avionului cu unghiul pantei de urcare mai mare decît unghiul maxim de cabraj. (<fr. *chandelle*)

șanfrén *s. n.* tăietură oblică obținută prin șanfrenare. (<fr. *chanfrein*)

șanfrená *vb. tr.* a tăia oblic muchiile unei pietre, ale unei piese de lemn sau de metal; a teși. — *șanfrenáre* s. f. (<fr. *chanfreiner*)

șanjábil, -ă *adj.* care poate fi schimbat. (<fr. *changeable*)

șanjánt, -ă *adj.* (despre culori, materiale etc.) a cărui nuanță se schimbă după un timp, lumină etc. (<fr. *changeant*)

șanjeur /-jör/ *s. m.* cel care înlesnește operații de schimb. (<fr. *changeur*)

șánsă *s. f.* posibilitate de reușită; ocazie favorabilă; noroc. (<fr. *chance*)

șansonétă *s. f.* cîntec francez de muzică ușoară, de origine populară, cu caracter sentimental sau satiric. (<fr. *chansonnette*)

șansonetíst, -ă *s. m. f.* autor sau interpret de șansonete. (<*șansonetă* + *-ist*)

șansoniér *s. n.* 1. culegere franceză de cîntece. v. c a n ț o n i e r. 2. *(spec.)* culegere de poezii lirice ale truverilor și trubadurilor. (<fr. *chansonnier*)

șantáj *s. n.* faptul de a stoarce cuiva bani, favoruri etc. sub amenințarea dezvăluirii unui secret compromițător sau prin alte mijloace de intimidare. (<fr. *chantage*)

șantajá *vb. tr.* a supune (pe cineva) unui șantaj. — *șantajáre* s. f. (<*șantaj*)

șantajíst, -ă *s. m. f.* cel care recurge la șantaj; șantajor. (<*șantaj* + *-ist*)

șantajór, -oáre *s. m. f. (rar)* șantajist. (<*șantaj* + *-or*)

șantán *s. n. (rar)* local de petrecere în care cîntăreți și dansatori dau spectacole. (<fr. /café/ *chantant*)

șantéză *s. f. (rar)* cîntăreață într-un șantan. (<fr. *chanteuse*)

șantiér *s. n.* 1. loc pe care se construiește o clădire, un obiectiv industrial etc. și unde sînt amplasate instalațiile necesare executării acestei construcții. 2. întreprindere unde se construiesc și se repară nave. 3. *(fig.)* perioadă de efectuare a unei munci de creație literară, artistică sau științifică. (<fr. *chantier*)

șantieríst, -ă *s. m. f.* muncitor care lucrează pe un șantier. (<*șantier* + *-ist*)

șántung *s. n.* țesătură de mătase naturală, din fire de grosime neuniformă, care ies în relief. (<fr. *chantoung*, cf. *Shantoung*, oraș în China)

șápă *s. f.* 1. strat superficial de bitum, de asfalt etc. destinat a impermeabiliza un element de construcție. 2. *(metal.)* învelitoare în care se fixează formele, tiparul în turnătorie. (<fr. *chape*)

șaperón *s. n.* 1. capișon care acoperea capul și gîtul pînă la umeri, purtat de bărbați și femei în evul mediu. 2. *(fig.)* femeie în vîrstă care întovărășește în lume o fată sau o femeie tînără. (<fr. *chaperon*)

șapirográf *s. n.* aparat de multiplicat texte, desene etc. constînd dintr-o pînză acoperită cu o pastă specială, pe care se imprimă prin apăsare textul sau desenul de reprodus; hectograf. (<germ. *Schapirograph*)

șapirografiá *vb. tr.* a multiplica (un text, un desen etc.) la șapirograf. — *șapirografíere* s. f. (<*șapirograf* + *-ia*)

șapóu *s. n.* scurtă introducere așezată la începutul unui articol de ziar sau de revistă. (<fr. *chapeau*)

șarádă *s. f.* 1. enigmă în versuri formată din mai multe fragmente reprezentînd cuvinte de sine stătătoare, care, unite între ele, dau un cuvînt nou. 2. lucru greu de înțeles; enigmă. (<fr. *charade*, cf. occitan *charrado*, vorbă de clacă<*charra*, a flecări)

șardonétă *s. f.* scafă în formă de evantai. ● marginea din aval a nișei unei porți de ecluză. (<fr. *chardonnet*)

șarétă *s. f.* cabrioletă. (<fr. *charrette*)

șariáj *s. n.* fenomen tectonic constînd în deplasarea la mari distanțe a unor mase mari de roci *(alohton)* și suprapunerea lor peste altele mai moi *(autohton)*. (<fr. *charriage*)

șarjá *vb.* **I.** *tr. (mil.)* a efectua o șarjă (I, 1). **II.** *intr.* a înfățișa (ceva) într-o formă caricaturală, exagerată. — *șarjáre* s. f. (<fr. *charger*)

șarjábil, -ă *adj.* (despre metale) care poate fi folosit la încărcarea unui furnal. (<fr. *chargeable*)

șárjă *s. f.* **1.** 1. atac impetuos (cu arme albe) al cavaleriei. ● *(fig.)* atac (violent). 2. *(sport)* atac plin de elan asupra adversarului. **II.** 1. înfățișare caricaturală a unui personaj, a unei idei etc. 2. lucrare, creație în care se caricaturizează. **III.** 1. încărcătură normală a unui furnal, care se prelucrează pentru a se obține un metal cu o anumită compoziție; cantitatea de metal lichid obținută din această încărcătură. ● proces de încărcare, prelucrare și scoatere a materialului din cuptorul metalurgic. 2. cantitate totală de material lemnos destinată a fi uscată printr-o singură operație de uscare. (<fr. *charge*)

șarlatán *s. m.* om necinstit, care înșală buna-credință a cuiva; pungaș, escroc, impostor. (<fr. *charlatan*)

șarlatanése, -ă *adj.* de șarlatan. (<fr. *charlatanesque*)

șarlatanie *s. f.* faptă de șarlatan; escrocherie. (<*șarlatan* + *-ie*)

șarlatanism *s. n.* spirit, caracter șarlatanesc. (<fr. *charlatanisme*)

șarlótă *s. f.* prăjitură preparată din fructe sau din cremă și turnată într-o formă tapetată cu biscuiți ori cu felii de cozonac. (<fr. *charlotte*)

șarm *s. n. (livr.)* farmec; grație. (<fr. *charme*)

șarmánt, -ă *adj. (livr.)* fermecător, încîntător. (<fr. *charmant*)

șarmeur /-mŏr/ *s. m. (rar)* persoană fermecătoare, care seduce printr-o atracție puternică. (<fr. *charmeur*)

șarniéră *s. f.* **1.** balama. 2. articulația celor două valve ale cochiliei unui lamelibranhiat. 3. punct de joncțiune al unui sistem de fortificații. 4. regiune în care se racordează cele două flancuri ale cutei unui strat geologic. 5. bandă de hîrtie gumată, îndoită în formă de V, cu care se fixează mărcile poștale în albume. (<fr. *charnière*)

șarpántă *s. f.* schelet de rezistență din bare de lemn, de metal sau din beton armat, destinat să susțină o construcție, un acoperiș etc. (<fr. *charpente*)

șasiu *s. n.* **1.** cadru rigid pe care se montează un aparat, un utilaj, un autovehicul etc. 2. tip de ramă folosită în industrie, în legătoria de cărți, pentru fixarea pinzei tablourilor etc. (<fr. *châssis*)

șaslá/ceaslá *s. f.* varietate de struguri de masă cu boabele de mărime mijlocie, nu prea dese, sferice, de culoare galbenă-aurie sau roz. (<fr. *chasselas*, cf. *Chasselas*, sat în Bourgogne — Franța)

șatén, -ă *adj.* (despre păr) castaniu; (despre oameni; și *s.*) cu părul castaniu. (<fr. *châtain*)

șavirá *vb.* **I.** *tr., intr.* (despre vehicule) a (se) răsturna, a (se) da peste cap. **II.** *intr.* (despre nave) a se scufunda. (<fr. *chavirer*)

școlár, -ă **I.** *adj.* referitor la școală; propriu învățămîntului. **II.** *s. m.* elev. (după fr. *scolaire*)

școlaritáte *s. f.* starea, calitatea de școlar; timpul cît cineva este școlar. (după fr. *scolarité*)

școlarizá *vb. tr.* a încadra în activitatea de școlar, a instrui, a pregăti în școală. — *școlarizáre* s. f. (<fr. *scolariser*)

șchéc *s. n.* v. c e b e c.

ședínță *s. f.* adunare organizată a unui colectiv pentru a discuta și a lua unele hotărîri privitoare la anumite probleme. ● fiecare dintre perioadele de timp neîntrerupte în care se execută o activitate, se aplică unui bolnav un anumit tratament cu ajutorul unor aparate speciale etc. (după fr. *séance*)

ședințomán, -ă *s. m. f. (ir.)* cel care are mania ședințelor. (<*ședință* + *-man*[2])

ședințomanie *s. f. (ir.)* mania ședințelor. (<*ședință* + *-manie*[2])

ședítă *s. f.* exploziv detonant pe bază de clorat de potasiu sau de sodiu și de dinitrotoluen. (<fr. *cheddite*)

șef, -ă *s. m. f.* **1.** persoană care conduce un colectiv, o instituție, o organizație, un compartiment de muncă etc.; conducător (II). ○ *~ de orchestră* = dirijor. 2. *~ de lucrări* = grad didactic în învățămîntul superior, între asistent și conferențiar. (<fr. *chef*)

șeferíe *s. f.* **1.** exercitare a autorității politice, juridice și religioase a unui șef de trib. ● teritoriu peste care se exercită o asemenea autoritate. 2. (în Franța sec. XVIII—XIX) circumscripție militară pusă sub comanda unui șef. (<fr. *chefferie*)

șeic *s. n.* dans modern de perechi cu scuturături; melodia corespunzătoare. (<engl. *shake*)

șélac/șérlac *s. n.* rășină naturală secretată de o insectă din regiunile tropicale și folosită la prepararea unor lacuri, a cerii roșii etc. (<germ. *Schellack*)

șelf *s. n.* regiune a fundului bazinelor oceanice între linia de țărm și povîrnișul continental; platformă continentală. (<germ. *Schelf*)

șélterdec *s. n. (mar.)* **1.** punte superioară pe unele nave fără închidere etanșă. ● nava însăși. 2. falsă punte între puntea principală și cea superioară. (<engl. *shelterdeck*)

șeminéu *s. n.* sobă joasă, mare, zidită în perete, cu vatra larg deschisă; cămin. (<fr. *cheminée*)

șemizá *vb. tr. (tehn.)* a îmbrăca într-un înveliș, într-o cămașă. — *șemizáre* s. f. (<fr. *chemiser*)

șemizétă *s. f.* bluză feminină simplă, ușoară, cu sau fără mîneci. (<fr. *chemisette*)

șenáj *s. n.* **1.** armătură metalică destinată a împiedica depărtarea construcțiilor de zidărie. ● tirant între ziduri. 2. operația de plasare a acestei armături; ancorare, îmbinare, fixare. (<fr. *chaînage*)

șenál *s. n.* parte navigabilă din albia unui curs de apă, a unui canal. (<fr. *chenal*)

șenilát, -ă *adj., s. n.* (autovehicul) cu șenile. (<fr. *chenillé*)

șenilă *s. f.* organ de rulare al unor autovehicule, format dintr-o bandă metalică continuă care se înfășoară peste roți. (<fr. *chenille*)

șenilétă *s. f.* mic vehicul militar blindat pe șenile, servind pentru transport de material și de oameni pe cîmpul de luptă. ● vehicul ușor care rulează pe șenile. (<fr. *chenillette*)

șéping *s. n.* mașină de rabotat transversal. (<engl. *shaping/machine/*)

șeptél *s. n.* totalitatea animalelor domestice ale unei țări, regiuni, gospodării etc. (<fr. *cheptel*)

șerardizá *vb. tr.* a supune operației de șerardizare. (<fr. *shérardiser*)

șerardizáre *s. f.* tratament termochimic de mărire a rezistenței la coroziune a oțelurilor, prin zincare. (<*șerardiza*)

șerif *s. m.* 1. funcționar administrativ în Anglia și S.U.A. investit cu menținerea ordinii, perceperea impozitelor etc. 2. (în Scoția) judecătorul cel mai înalt în grad într-un district sau comitat. (<engl. *sheriff*)

șérlac *s. n.* v. șelac.

șerpáș *s. m.* indigen din India, Nepal etc. care însoțește expedițiile pe Himalaia, servind drept călăuză și cărind poverile. (<fr., engl. *sherpa*)

șervét *s. n.* bucată de pînză sau de hîrtie subțire, folosită la masă pentru șters gura și mîinile. (după fr. *serviette*)

șesenál, -ă *adj., s. n.* (plan economic de stat) pentru o perioadă de șase ani. (după fr. *sexennal*)

șéșia *s. f.* fes, turban (purtat în colonii). (<fr. *chechia*)

șevalét *s. n.* suport de lemn pe care pictorii își fixează pînza sau cartonul cînd pictează. (<fr. *chevalet*)

șevaliéră *s. f.* inel cu sigiliu. (<fr. *chevalière*)

șéver *s. n.* unealtă așchietoare de oțel folosită pentru șeveruire, pentru supernetezirea roților dințate. (<rus. *șever*, engl. *shaver*)

șeverui *vb. tr.* a netezi fin flancurile roților dințate necălite. — *șeveruire* s. f. (după engl. *shaving*)

șevíllat *s. n.* (*text.*) *mașină de* ~ = mașină care intensifică efectul mercerizării firelor, mărind luciul. (după germ. *Schevillier/maschine/*)

șeviót *s. n.* 1. rasă de oi cu lînă fină, originară din Scoția. 2. stofă făcută din lîna acestor oi. (<fr. *cheviotte*, cf. *Cheviot*, provincie în Anglia)

șevrétă *s. f.* piele de ovine prelucrată, care imită șevroul. (<fr. *chevrette*)

șevró/șevróu *s. n.* piele fină de capră sau de oaie, din care se confecționează articole de marochinărie ori de încălțăminte. (<fr. *chevreau*)

șevrou *s. n.* v. șevro.

șevrotínă *s. f.* plumb de vînătoare de mare calibru; alică. (<fr. *chevrotine*)

șezlóng *s. n.* scaun pliabil pentru odihnă, de formă specială, al cărui spătar se poate înclina după preferință. (<fr. *chaise longue*)

șic I. *s. n.* eleganță, distincție, bun gust. ● lucru care amuză. II. *adj. inv.* elegant, distins, cu gust. (<fr. *chic*)

șicaná *vb. tr.* a face șicane (cuiva), a căuta pricină; a șicăi. — *șicanáre* s. f. (<fr. *chicaner*)

șicanatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care șicanează, căruia îi place să șicaneze; șicanier. (după fr. *chicaneur*)

șicáná *s. f.* 1. șicială fără motiv. ● *(jur.)* obiecție neîntemeiată; procedură artificială; subtilitate, tertip. 2. obstacol așezat în calea circuitului unui fluid pentru a-i reduce viteza, a-l dirija etc. 3. serie de obstacole dispuse pe un drum (de curse automobilistice) pentru a impune un parcurs în zigzag. (<fr. *chicane*)

șicaniér, -ă *adj. (rar)* șicanator. (<fr. *chicanier*)

șif *s. n.* *(poligr.)* planșetă (de zinc) pe care se așază zațul; galion[2]. (<germ. *Schiff*)

șifón *s. n.* pînză albă de bumbac, ușor apretată, din care se face mai ales lenjerie; madipolon. (<fr. *chiffon*)

șifoná *vb. tr., refl.* 1. a (se) cocoloși, a (se) mototoli. 2. *(fam.)* a (se) supăra, a (se) simți jignit. — *șifonáre* s. f. (<fr. *chiffonner*)

șifonábil, -ă *adj.* care se șifonează (ușor). (<fr. *chiffonnable*)

șifonabilitáte *s. f.* proprietate a unor materiale textile de a fi șifonabile. (<*șifonábil* + *-itate*)

șifoniér *s. n.* dulap pentru haine, lenjerie etc. (<fr. *chiffonnier*)

șiism *s. n.* principalul curent musulman, constituind religia de stat în Iran și în Yemen, care nu recunoaște sunna și pe califii sunniți. (<fr. *chiisme*, cf. ar. *chi'i*, partizan)

șiit, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al șiismului. (<fr. *chiite*, engl. *shiite*)

șild *s. n.* 1. placă de metal care se așază în dreptul mînerelor și broaștelor de la uși, ferestre etc., pe locul unde se află gaura cheii. 2. placă de avizare de-a lungul străzilor, șoselelor etc. (<germ. *Schild*)

șiling[1] *s. m.* 1. monedă divizionară engleză, valorînd a 20-a parte dintr-o liră sterlină. 2. unitatea monetară a unor țări africane (Kenya, Tanzania, Uganda). — scris și *shilling*. (<fr., engl. *shilling*)

șiling[2] *s. m.* unitatea monetară a Austriei. (<germ. *Schilling*)

șimi *s. n.* dans modern nord-american, cu un ritm marcat, amintind de foxtrot; melodia corespunzătoare. (<engl. *shimmy*)

șinșilă/cinçila *s. f.* mamifer rozător, cu o blană cenușie foarte frumoasă, care trăiește în regiunile muntoase din Peru și Chile. — scris și *chinchila*. (<fr. *chinchilla*)

șintoism *s. n.* religie tradițională a japonezilor constituind religia de stat pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, caracterizată prin animism, venerarea Soarelui ca divinitate principală și prin cultul spiritelor strămoșilor, al eroilor și al nika-

doului. (<fr. *shintoïsme*, cf. jap. *shinto*, calea zeilor)

șintoíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al șintoismului. (<fr. *shintoïste*)

șipsándler *s. m.* comerciant care furnizează mărfuri pentru nave. (<engl. *shipchandler* < *ship*, navă; *chandler*, furnizor)

șirting *s. n.* țesătură de bumbac folosită la confecționarea unor obiecte de lenjerie mai rezistente. (<engl. *shirting*)

șist *s. n.* rocă metamorfică sau sedimentară care are proprietatea de a se desface în plăci subțiri. ○ ~ *cristalin* = rocă metamorfică foarte dură, formată sub acțiunea presiunii. (<fr. *schiste*)

șistificáre *s. f.* împrăștiere în atmosfera unei mine a unei cantități de pulbere fină de steril. (după fr. *schistification*)

șistoíd, -ă *adj.* cu aspect de șist. (<fr. *schistoïde*)

șistós, -oásă *adj.* 1. (despre roci) care are proprietățile sau structura șistului. 2. (despre soluri) compus din șisturi. (<fr. *schisteux*)

șistóză *s. f.* afecțiune pulmonară datorată inhalării prafului de ardezie. (<fr. *schistose*)

șistozitáte *s. f.* textură specifică rocilor metamorfice șistoase. (<fr. *schistosité*)

șlágăr *s. n.* 1. melodie de muzică ușoară de mare popularitate pentru un timp; cîntec la modă. 2. *(fig.)* expresie stereotipă; slogan. (<germ. *Schlager*)

șlaif *s. n.* polizor. (<germ. *Schleif*)

șlam *s. n.* 1. deșeuri provenind din fărîmițarea minereurilor. 2. substanță petrolieră în suspensie care plutește pe mare sub forma unor aglomerări poluante dense, purtate de vînturi și curenți. (<germ. *Schlamm*)

șlap *s. m.* papuc pentru plajă, baie etc. fără toc și cu fețe din una sau mai multe bentițe. (<germ. *Schlappe*)

șlem *s. n.* (*vist*, *bridge* etc.) reunire a tuturor levatelor dintr-un campionat; *(tenis)* situație în care un tenisman cîștigă, în cursul aceluiași an, cele patru mari concursuri internaționale de tenis. (<fr. *chelem*, engl. *slam*, germ. *Schlemm*)

șlep *s. n.* navă, cu sau fără propulsie, pentru transporturi de mărfuri pe ape interioare. (<germ. *Schlepp*/kahn/)

șlépер *s. n.* transportor al laminorului. (<germ. *Schlepper*)

șliff *s. n.* 1. procedeu de finisare cu un corp dur, folosit la sticlă, ceramică etc. 2. porțiune șlefuită a unei piese, a unui aparat etc. (<germ. *Schliff*)

șlíț *s. n.* 1. șanț cu secțiune mică, executat într-o piesă sau într-un element de construcție. 2. despicătură la spatele sau la partea terminală a mînecilor unei haine ori la partea anterioară a pantalonilor, avînd rol funcțional sau decorativ. (<germ. *Schlitz*)

șluf *s. n.* argilă bogată în siliciu. (<germ. *Schluff*)

șmal *s. n.* caracter tipografic cu o formă foarte îngustă. (<germ. *Schmal*/schrift/)

șmírghel *s. n.* 1. rocă metamorfică formată dintr-o masă de granule fine de corindon alternînd cu magnetit, folosită ca abraziv. 2. hîrtie sau pînză acoperită cu granule de șmirghel (1), servind pentru curățirea sau lustruirea lemnului, a metalului etc.: emeri. (<germ. *Schmirgel*)

șmuțítlu *s. n.* *(poligr.)* copertă falsă, interioară; pagină de gardă. (<germ. *Schmutztitel*)

șnapán *s. m.* escroc, pungaș, hoțoman, potlogar. (<fr. *chenapan*, germ. *Schnapphahn*)

șnaps *s. n.* *(fam.)* rachiu (tare); vinars. (<germ. *Schnaps*)

șnec *s. n.* transportor pentru materiale pulverulente sau în formă de pastă, la care antrenarea materialului se efectuează cu ajutorul unor palete elicoidale fixate pe un arbore ce se rotește. (<germ. *Schnecke*)

șnit *s. n.* 1. *(poligr.)* suprafață formată pe marginile tăiate ale unei cărți. 2. *(tehn.)* stanță. 3. marginea liberă a tălpii la încălțăminte. 4. jumătate dintr-o halbă de bere. (<germ. *Schnitt*)

șnițel *s. n.* felie subțire de carne muiată în făină, ou și pesmet și prăjită în grăsime. (<germ. *Schnitzel*)

șnur *s. n.* 1. sfoară răsucită din mai multe fire groase de bumbac, îmbrăcate în mătase colorată; șiret. 2. ~ *electric* = cordon electric flexibil, folosit pentru racordarea la rețea a unor aparate mobile, lămpi portative etc. (<germ. *Schnur*)

șnurceramícă *s. f.* ceramică prezentînd un decor obținut prin imprimarea înainte de ardere, pe pasta încă moale, a unei sfori răsucite sau înnodate. (<germ. *Schnurrkeramik*)

șoc *s. n.* 1. ciocnire bruscă și violentă între două corpuri. ○ *unitate de* ~ = formație specializată în operații îndrăznețe asupra anumitor obiective. v. c o m a n d o. 2. tulburare gravă a funcțiilor organismului, ca urmare a unui traumatism, a unei operații chirurgicale, anestezii etc. ○ ~ *nervos* = dezechilibru acut al unor funcții psihice, provocat de o emoție puternică; *tratament de* ~ = metodă terapeutică constînd din crearea unei perturbații bruște bolnavului; *terapie de* ~ = ansamblu de măsuri drastice, hotărîte în reformele economice și social-politice, în trecerea la economia de piață. 3. *(fig.)* impresie, emoție puternică, violentă. (<fr. *choc*)

șocá *vb. tr.* a impresiona neplăcut; a contraria. (<fr. *choquer*)

șocánt, -ă *adj.* care șochează. (<fr. *choquant*)

șodóu *s. n.* băutură caldă din lapte, ou, zahăr, făină și zeamă de portocale sau de lămîie. (<fr. *chaudeau*)

șofá *vb. tr.* a conduce un automobil. (<fr. *chauffer*)

șofáj *s. n.* acțiunea, tehnica de a șofa. (<fr. *chauffage*)

șofát *s. n.* faptul de a șofa. (<*șofa*)

șofér *s. m.* conducător de automobil. (<fr. *chauffeur*)

șoférie *s. f.* meseria de șofer. (<*șofer* + *-ie*)

șolétă *s. f.* mîie ou din lemn. ● mînge de cros.

șomá *nb. intr.* a nu avea, a nu găsi de lucru; a fi șomer. (<fr. *chômer)*

șomáj *s. n.* fenomen social-economic caracteristic economiei de piață, constînd în inactivitatea forțată a unui număr mare de oameni, care rămîn fără lucru. (<fr. *chômage)*

șomér, -ă *s. m. f.* persoană aptă de muncă pusă în situația de a nu găsi de lucru din lipsa cererii de forță de muncă. (<fr. *chômeur)*

șort *s. n.* pantalon scurt (de sport sau de plajă). (<engl. *short)*

șoseá *s. f.* 1. cale de comunicație interurbană, pietruită sau asfaltată. 2. stradă (periferică) largă și frumos amenajată, de obicei plantată cu pomi. (<fr. *chaussée)*

șoselá *vb. tr.* a transforma un drum în șosea prin pietruire sau asfaltare. ● a înzestra o regiune cu o rețea de șosele. — *șoseláre* s. f. (<*șosea)*

șosétă *s. f.* ciorap scurt care ajunge pînă deasupra gleznei. (<fr. *chaussette)*

șoșón *s. m.* încălțăminte de iarnă din pîslă, cauciuc etc. care se poartă peste pantofi. ● încălțăminte de casă făcută din pîslă. (<fr. *chausson)*

șot *s. n.* lac sărat din zonele de stepă și de semideșert, care seacă în perioadele secetoase. (<fr. *chott*<cuv. ar.)

șovin, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al șovinismului; șovinist. (<fr. *chauvin)*

șovinism *s. n.* atitudine politică retrogradă constînd în afirmarea dușmănoasă a superiorității unei națiuni asupra altora, în manifestarea rasismului și a exclusivismului național. (<fr. *chauvinisme)*

șovinist, -ă *adj., s. m. f.* șovin. (<fr. *chauviniste)*

șozism *s. n. (fil.)* concepție care descrie fenomenele umane drept lucruri. — scris și *chosism.* (<fr. *chosisme)*

șozíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al șozismului. — scris și *chosíst, -ă* (<fr. *chosiste)*

spáclu *s. n.* unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oțel, cu care se răzuiește tencuiala, chitul etc. (după germ. *Spachtel)*

spagát *s. n.* 1. sfoară groasă cu o împletitură specială. 2. exercițiu gimnastic de depărtare a picioarelor, pe sol sau în aer, pînă la poziția orizontală. (<germ. *Spagat)*

spais *s. n.* produs intermediar rezultat din topirea unor minereuri neferoase conținînd combinații ale arseniului și ale antimoniului cu diferite metale. (<germ. *Speise)*

spalt[1] *s. n. (poligr.)* zaț culeș sub formă de coloană lungă. ● probă de tipar luată după acest zaț, pe care se fac corecturile. (<germ. *Spalte)*

spalt[2] *s. n.* piele subțire de calitate inferioară, obținută prin secționarea în grosime a pieilor în cursul tăbăcirii. (<germ. *Spalt)*

span *s. n.* așchie de lemn sau de metal provenită din prelucrarea acestora la strung, la frezat etc. (<germ. *Span)*

spec *s. n. (poligr.)* surplus de materie lucrată. (<germ. *Speck)*

șperáclu *s. n.* un fel de cui cu vîrful puțin îndoit, folosit în loc de cheie. v. paspartu. (după germ. *Sperrhaken)*

șpighel *s. n.* fontă cu adaos de siliciu și mangan folosită la fabricarea oțelurilor dure. (<germ. *Spiegel*[eisen])

șpil *s. n. (arg.)* aranjament neonest, plan necinstit. ○ *(fam.) a prinde ~ul* = a se dumiri. (<germ. *Spiel)*

șpilhozen *s. m.* pantalonași cu bretele, pentru copii. (<germ. *Spielhose)*

șpis *s. n.* pată neagră care apare uneori la tipar între cuvinte, rînduri etc., datorată ridicării materialului față de albitură. (<germ. *Spiess)*

șpiț[1] *s. m.* rasă de cîini cu păr pufos și urechi drepte. (<germ. *spitz)*

șpiț[2] *s. n.* 1. *(poligr.)* linie simplă sau înflorată, ornament etc. așezat la sfîrșitul unui articol, capitol etc. 2. bară de oțel cu vîrf ascuțit care servește la prelucrarea pietrei de construcție, la spargerea betoanelor. 3. *(fam.)* vîrf ascuțit al unui obiect. 4. țigaret scurt. (<germ. *Spitze)*

șplint *s. n.* cui de siguranță cu două părți, care se pot despărți și care fixează piulița în capul unui șurub. (<germ. *Splint)*

șplit *s. n.* piatră dură, spartă, folosită la pietruirea drumurilor sau la prepararea betoanelor de ciment. (<germ. *Splitt)*

șpraiț *s. n.* piesă de lemn sau de metal servind ca element de sprijinire a cofrajelor. (<germ. *Spreize)*

șpraițui *vb. tr.* a sprijini temporar cu șpraițuri cofrajele unei construcții sau o săpătură. — *șpraițuire* s. f. (<germ. *spreizen)*

șprat *s. m.* pește mic din familia clupeide, asemănător cu heringul, care trăiește mai ales în Marea Nordului și Marea Mînecii. (<engl., fr. *sprat)*

șpring *s. n.* parîmă pentru ancorarea navei. (<engl. *spring)*

șpringuire *s. f.* operație de curbare prin deformare la cald a foilor de arc pentru suspensii. (după germ. *springen)*

șprițˡ *s. n.* vin amestecat cu sifon sau apă minerală. (<germ. *Spritzer)*

șprițˢ *s. n.* 1. aparat pentru ornarea prăjiturilor. 2. țîșnitură, cantitate de lichid aruncată cu presiune. 3. strat de tencuială pentru legătura dintre zidărie și grund. (<germ. *Spritze)*

șprițui *vb. tr.* a stropi cu un lichid (lac, vopsea etc.). — *șprițuire* s. f. (<germ. *Spritzen)*

șpul *s. n.* 1. mosor mic de metal din suveica mașinii de cusut pe care este înfășurată ața; *(p. ext.)* piesa împreună cu firele înfășurate pe ea. 2. mosor, bobină pe care sînt înfășurate fire. (<germ. *Spule)*

șput *s. n.* aparat care concentrează razele luminoase într-un singur punct, folosit ca proiector în teatru și în cinematografie. (< engl., fr. *spot)*

șrapnél *s. n.* proiectil de artilerie încărcat cu gloanțe, a cărui explozie poate fi re-

glată. (<fr. *shrapnell*, cf. *Shrapnel*, numele inventatorului, general engl.)

șrot *s. n.* 1. primul produs rezultat de la măcinarea cerealelor. 2. material alcătuit din resturile de semințe oleaginoase rezultate după extragerea uleiului, folosit ca furaje pentru vite. 3. carne tocată grosier care intră în compoziția unor salamuri. 4. utilaj compus dintr-un valț și mai multe site, servind pentru șrotuire. (<germ. *Schrot*)

șrotuíre *s. f.* zdrobirea și cernerea cerealelor prin site din ce în ce mai dese. (<*șrot*)

ștab *s. m.* *(fam.)* persoană de vază pe plan social; șef, conducător. (<germ. *Stab*)

ștachétă *s. f.* 1. bară subțire așezată orizontal, peste care trebuie să sară sportivii. 2. *(fig.)* nivel de calitate a ceva. (<germ. *Staket*)

ștafétă *s. f.* 1. (în trecut) curier special care ducea scrisori sau mesaje urgente. 2. probă sportivă pe echipe (la atletism, natație etc.) care se desfășoară pe distanțe împărțite pe etape, fiecare distanță fiind străbătută de către un concurent care transmite coechipierului următor un obiect convențional. ● obiectul însuși. (<germ. *Stafette*)

ștáler *s. n.* dans la modă în secolul trecut; melodia corespunzătoare. (<germ. *Steier*/walzer/)

ștalf *s. n.* 1. întăritură de piele, de carton la partea din spate a încălțămintei, în jurul călcâiului. 2. pînză specială pusă în interiorul gulerelor pentru a le menține forma. (<germ. *Steif*/leder/)

ștampilá *vb. tr.* a aplica o ștampilă. — **ștampilâre** *s. f.* (<*ștampilă*)

ștampílă *s. f.* 1. piesă fixată pe un miner și purtînd gravat un semn, o inscripție sau o emblemă, care se aplică pe un act spre a-i da valabilitate; semnul astfel imprimat. 2. semn pus pe mărfuri sau pe pielea animalelor pentru a arăta proveniența, apartenența etc.: marcă. (<fr. *estampille*, it. *stampiglia*)

ștampilofil, -ă *adj.* marcofil. (<*ștampilofilie*)

ștampilofílie *s. f.* marcofilie. (< *ștampilă* + *-filie*[2])

ștampilofílist, -ă *s. m. f.* marcofilist. (< *ștampilofil* + *-ist*)

ștampilográf, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu ștampilografia; marcograf. (<*ștampilografie*)

ștampilografíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu tehnica și arta de a realiza ștampile (gravuri, inscripții etc.); marcografie. (<*ștampilă* + *-grafie*[2])

ștángă *s. f.* bară de fier, rangă. (<germ. *Stange*)

ștanțá *vb. tr.* 1. a tăia simultan întregul contur al unei piese cu ajutorul unei ștanțe. 2. a imprima prin presiune o marcă sau o cifră pe suprafața unei piese. ● *(cinem.)* a imprima mecanic subtitlurile pe filme. — **ștanțâre** *s. f.* (<germ. *stanzen*)

ștanțát *s. n.* ștanțare. (<*ștanța*)

ștanțátor, -oáre *s. m. f.* muncitor care execută operații de ștanțare. (<*ștanța* + *-tor*)

ștánță *s. f.* unealtă cu o muchie tăioasă sau având la un capăt un model în relief, folosită pentru ștanțarea pieselor. (<germ. *Stanze*)

ștáufer /ștau-/ *s. n.* gresor cu presiune. (<germ. *Stauffer*/büchse/)

șteamp *s. n.* dispozitiv folosit în trecut pentru sfărîmarea minereurilor aurifere. (< germ. *Stampf*)

ștécăr *s. n.* piesă montată la capătul unui șnur care face contactul dintre un aparat electric și priza de curent; fișă (2). ○ *triplu* ~ = dispozitiv care permite racordarea simultană a trei ștecăre la aceeași priză. (< germ. *Stecker*)

ștemui *vb. tr.* a etanșa marginile tablelor nituite, cu ajutorul unei unelte speciale. — **ștemuíre** *s. f.* (după germ. *stemmen*)

ștemuítor *s. n.* daltă cu vîrful bont, folosită pentru ștemuire. (<*ștemui* + *-tor*)

șténder *s. n.* suport, stilp. (<germ. *Ständer*)

știft *s. n.* tijă care îmbină două piese. (< germ. *Stift*)

știh *s. n.* *(text.)* împunsătură cu acul sau cu un alt instrument. (<germ. *Stich*)

științífic, -ă *adj.* referitor la știință, bazat pe principiile științei; care are obiectivitatea, precizia unei științe; scientific. (după fr. *scientifique*)

științificitáte *s. f.* *(rar)* caracter științific. (după fr. *scientificité*)

științífico-fantástic, -ă *adj.* (despre literatură, film) în care fantasticul este tratat prin amănunte științifice; science-fiction. (<*științific* + *fantastic*)

ștímă *s. f.* *(muz.)* extras, dintr-o partitură generală, a notelor scrise pentru partida fiecărui interpret. (<germ. *Stimme*)

ștraif *s. n.* dungă, bandă, linie, fîșie. ● ansamblu de mărci poștale, detașate dintr-o coală, dispuse în linie dreaptă (orizontal sau vertical). (<germ. *Streif*)

ștrand *s. n.* loc special amenajat pentru baie, plajă sau sporturi nautice. (<germ. *Strand*)

ștrúdel *s. n.* plăcintă făcută din foi foarte subțiri umplute cu mere, nuci, brînză etc. și rulate în formă de sul. (<germ. *Strudel*)

ștuț *s. n.* semifabricat plat, reprezentînd un stadiu intermediar între placa-semifabricat și tabla subțire. (<germ. *Sturz*)

ștuț *s. n.* bucată scurtă de țeavă montată la un recipient spre a face legătura cu o conductă. (<germ. *Stutz*)

șu *s. n.* pictură chinezească verticală pe sul, corespunzînd picturii de șevalet din Europa. (<chin. *șu*)

șuan *s. m.* denumire dată insurgenților din Bretania și Normandia în timpul revoluției franceze de la sfîrșitul sec. XVIII. (<fr. *chouan*, cf. *Jean Chouan*, conducătorul insurgenților)

șúber *s. n.* piesă mobilă în formă de placă, cu mișcare de translație ghidată, servind la închiderea parțială sau completă a unui orificiu ori canal prin care se scurge un fluid.

un material granular etc. v. obturator. (<germ. *Schieber*)

șúbler *s. n.* instrument pentru măsurarea dimensiunilor liniare mici, format dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor și care are la un capăt un braț fix, perpendicular pe ea. (<germ. *Schublehre*)

șúco *adj. inv. priză ~* = priză cu contact la pământ pentru realizarea electrosecurității. (<germ. *Schuko*)

șuetárd, -ă *adj. (peior.)* palavragiu, care se ține de șuete. (<*șuetă* + *-ard*)

șuétă *s. f.* conversație ușoară, spirituală și distractivă între prieteni. (<fr. *chouette*)

șunt *s. n.* **1.** dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. **2.** derivare patologică sau operatorie a curentului sangvin. (<fr., engl. *shunt*)

șuntá *vb. tr.* a devia curentul electric dintr-un circuit. — *șuntáre* s. f. (<fr. *shunter*)

șușoti *vb. intr.* **1.** a vorbi încet, în șoaptă; a șopti la ureche. **2.** (despre ape, frunze) a produce un zgomot lin și uniform. (<fr. *chuchoter*)

șușotít *s. n. (rar)* faptul de a șușoti; zgomot produs de cineva sau ceva care șușotește; șoșoteală. (<*șușoti*)

șut *s. n.* lovitură foarte puternică dată cu piciorul (cu mâna, cu capul sau cu un instrument special) la diferite jocuri sportive. ○ *~ de penalitate* = lovitură de pedeapsă la hochei pe gheață. (<engl. *shoot*)

șutá *vb. intr. (sport)* a lovi sau a arunca cu putere mingea către poarta adversă; a trage un șut. — *șutáre* s. f. (<fr. *shooter*, engl. *shoot*)

șutér *s. m.* sportiv care șutează. (<fr. *shooteur*)

șutát *s. n.* șutare. (<*șuta*)

șvájțer *s. n.* varietate de brânză fină, fermentată, care prezintă goluri mari în masa ei. (<germ. *Schweizer*/käse/)

șvarț *s. n. (rar)* cafea neagră; filtru. (< germ. *schwarz*, negru)

tabác I. *s. n.* tutun mărunțit care se aspiră pe nas. II. *adj. inv.* de culoarea tutunului. (<germ. *Tabak*, fr. *tabac*, sp. *tabaco* < cuv. haitian)

tabachéră *s. f.* 1. cutiuță în care se păstrează tutunul și țigările. 2. ferestruică în planul acoperișului unei construcții care se deschide ca un capac. (<ngr. *tabakera*, it. *tabacchiera*)

tabacóză *s. f.* pneumoconioză cauzată de inhalarea pulberilor rezultate din prelucrarea tutunului. (<fr., engl. *tabacosis*)

tabágie, -ă *adj.* cauzat de tabagism; caracteristic unui fumător vechi. ● (și *s.*) intoxicat cu nicotină. (<fr. *tabagique*)

tabagísm *s. n.* intoxicație cronică cu nicotină; nicotinism. (<fr. *tabagisme*)

tabár *s. n.* (în evul mediu) tunică de zale, haină care se purta peste armură. (<fr. *tabar*)

tabél *s. n.* foaie împărțită în rubrici completate cu nume, cifre, date etc.; tablou (I. 5). (<lat. *tabella*, germ. *Tabelle*)

tabelá *vb. tr.* a face o tabelă. (<*tabelă*)

tabelár, -ă *adj.* (despre liste, situații etc.) în formă de tabel. ○ *tipărire ~ă* = vechi sistem de tipărire cu ajutorul unor tăblițe de lemn pe care se grava textul. (<lat. *tabellarius*, fr. *tabellaire*)

tabélă *s. f.* serie de valori numerice aranjate într-o anumită ordine în șiruri sau coloane care servesc pentru anumite calcule sau clasificări. ○ *~ de logaritmi* = tabelă matematică cuprinzînd valorile funcțiilor logaritmice. (<germ. *Tabelle*, lat. *tabella*, tăbliță de scris)

tabernácul *s. n.* 1. cortul în care erau ținute tablele legii la vechii evrei. 2. nișă în peretele sanctuarului unei biserici catolice sau cutie de argint în formă de biserică în care se păstrează cuminecătura și unele obiecte de cult; chivot. (<lat. *tabernaculum*, cort)

tábes *s. n.* boală nervoasă cronică (de natură sifilitică) ce se manifestă prin tulburări de sensibilitate, de mers și prin dureri viscerale; ataxie locomotorie. (<fr. *tabès*, lat. *tabes*, topire, sfîrșeală)

tabétic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de tabes; ataxic. (<fr. *tabétique*)

tabinét *s. n.* numele unui joc de cărți. (<fr. *table nette*)

tabletá *vb. tr. (rar)* a da unei substanțe medicamentoase formă de tabletă, de comprimat. — *tabletáre* s. f. (<fr. *tabletter*)

tablétă *s. f.* 1. *(anl.)* placă ceramică pentru scris. 2. pastilă (1) de consistență dură. 3. preparat alimentar uscat de formă plată. 4. *(inform.)* dispozitiv utilizat pentru introducerea manuală a imaginilor grafice în terminal de către utilizator. 5. specie publicistică înrudită cu pamfletul, care se caracterizează printr-o maximă comprimare, incisivitate, forță caracterizatoare și expresivitate; bilet. 6. șervețel brodat plasat sub bibelouri sau pe tăvile de servit cafea, dulceață etc. (<fr. *tablette*)

tablíer *s. n.* ansamblul grinzilor care susțin partea pe care se circulă a unui pod. (<fr. *tablier*)

tablínu *s. n.* mică sală în casele romane, situată între atrium și peristil. (<lat. *tablinium*)

tabloíd *s. n., adj.* (cotidian) care are jumătate din formatul tradițional al unui ziar. (<engl. *tabloid*, fr. *tabloïde*)

tablóu *s. n.* 1. 1. pictură, desen, gravură pe pînză, pe carton etc., care se așază de obicei pe perete într-o încăpere. ○ *(fam.) a rămîne ~* = a rămîne surprins, înlemnit. ● *~ simfonic* = lucrare simfonică alcătuită dintr-o singură parte, avînd un program cu conținut plastic sau descriptiv. 2. priveliște, scenă de mari proporții care atrage luarea aminte, impresionează vederea. 3. *(fig.)* descriere a unei priveliști, a unui obiect, a unor fapte etc., făcută oral sau în scris (într-o operă literară). 4. *(teatru)* subdiviziune a unui act cuprinzînd mai multe scene, care se desfășoară în același decor. 5. *(rar)* tabel, listă. II. 1. *(tehn.)* panou, placă subțire de metal ori de marmură pe care sînt montate aparate de comandă sau control. ○ *~ de bord* = tablou pe care sînt fixate aparatele și instrumentele necesare controlului și manevrării unui vehicul. 2. *(inform.)* ansamblu structurat de informații organizate secvențional în memoria unui ordinator. (<fr. *tableau*)

taboríți *s. m. pl.* nume dat membrilor aripii revoluționare din mișcarea husită, reprezentînd interesele țărănimii și ale meșteșugarilor. (<fr. *taborites*, cf. *Tabor*, cetate în sudul Cehiei)

tabs *s. n.* imagine, inscripție ce însoțește unele mărci poștale. (<engl. *tabs* < pl. *tab*, contramarcă)

tabú *s. n.* 1. (în religiile primitive) interdicție cu caracter sacru, a cărei încălcare atrage automat sancțiuni de ordin magic și social. ● situație, obiect, persoană, funcție (interzise) făcînd obiectul unei credințe sau al unor practici religioase. 2. *(fig.)* interdicție nejustificată. ● *(fam.)* persoană, obiect, problemă despre care nu se poate discuta sau care nu pot fi criticate. 3. interdicție de vocabular determinată de superstiții sau de pudoare, care duce la înlocuirea unui cuvînt cu un altul sau cu o perifrază, metaforice, ori cu o variantă formală, care îl fac de nerecunoscut. (< fr. *tabou*, cf. polinez. *tabu*, interzis)

tabuísm *s. n.* sistem de interdicții magice bazate pe tabuuri. (<*tabu* + *-ism*)

tabuístic, -ă *adj. (rar)* referitor la tabu, care provine din tabu. (<germ. *tabuistisch*)

tabuizá *vb. tr., refl.* a (se) face, a deveni tabu. — *tabuizáre* s. f. (<it. *tabuizzare*)

tabulá *vb. tr. (mat.)* a pune în tabele; a face tabulare. (<fr. *tabuler*)

tabulár, -ă *adj.* I. 1. înscris în coloanele unui registru, pe o listă etc. ○ *diferență ~ ă* = diferența între doi termeni consecutivi ai unei tabele numerice. 2. *prezent ~* = prezentul verbului folosit în scrierea de memorii, de însemnări etc. II. (despre relief, corpuri etc.) întins, neted, plat; în formă de masă. ● *(tehn.;* despre un material) în formă de plăci. (<fr. *tabulaire*, lat. *tabularius* < *tabula*, masă)

tábula rása *loc. s.* 1. expresie folosită de filozoful englez John Locke și în alte sisteme filozofice pentru a caracteriza starea inițială a psihicului copilului, afirmînd că omul nu are nici un fel de idei sau principii înnăscute. ○ *a face ~* = a șterge tot, a renunța la anumite păreri, idei pentru a adopta altele. 2. *(fig.)* minte virgină, nevinovată. (<lat. *tabula rasa*, masă ștearsă)

tabuláre *s. f.* acțiunea de a tabula și rezultatul ei. ● *(inform.)* imprimare, vizualizare a unui text pe hîrtie sau pe ecran; tabulație. (<*tabula*)

tabularitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi tabular. (<*tabular* + *-itate*)

tabulárium *s. n.* arhivă în Roma antică. (<lat. *tabularium*)

tabuláte *s. n. pl.* subclasă de celenterate antozoare fosile, caracterizată prin forma tabulară a caliciilor. (<germ. *Tabulaten*, cf. lat. *tabulatum*, strat)

tabulatór *s. n.* 1. dispozitiv (la mașinile de scris) care permite alinierea pe coloane diferite a ceea ce se scrie. 2. mașină care execută automat operații aritmetice și logice asupra datelor introduse într-un calculator prin intermediul cartelelor perforate, imprimînd rezultatele calculelor într-o formă dinainte stabilită. (<fr. *tabulateur*, germ. *Tabulator*)

tabulatúră *s. f.* 1. sistem vechi de notație muzicală cu ajutorul literelor, cifrelor și al altor semne așezate pe linii paralele, folosit pentru instrumentele cu claviatură și cu coarde ciupite. 2. sistem de reguli componistice al artei meistersängerilor. (<germ. *Tabulatur*, lat. *tabulatura*)

tabulație *s. f.* tabulare. (<fr., engl. *tabulation*, lat. *tabulatio*)

tábulă *s. f.* suprafața dinților mamiferelor, al cărei aspect este adesea caracteristic animalului. (<lat. *tabula*)

tabulográmă *s. f.* document în care se imprimă la mașinile de calculat rezultatele obținute. (<fr. *tabulogramme*, cf. lat. *tabula*, listă)

tabún *s. n.* substanță toxică de luptă, cu acțiune neuroparalitică. (<germ. *Tabun*)

taburét *s. n.* scăunel rotund sau pătrat, fără spetează. (<fr. *tabouret*)

tácet *s. n. (muz.)* suspendare a participării unei voci sau unui instrument pe parcursul unei părți, unui fragment, într-o partitură corală sau orchestrală. (<lat. *tacet*, tace)

tacheláj *s. n.* 1. *(mar.)* ansamblu de elemente folosit la bord pentru manevrarea velelor și a greutăților (parîme, macarale etc.). 2. *(tehn.)* ansamblul operațiilor de manevrare și de deplasare a obiectelor grele cu ajutorul unor dispozitive manuale simple. (<germ. *Takelage*)

tachét *s. m.* 1. *(mar.)* suport în formă de T pe o navă, de care se leagă parîmele și saulele. 2. cilindru metalic scurt din mecanismul de distribuție cu supape al unei mașini, care are rolul de a împiedica uzura tijei supapei. ● element folosit la îmbinarea a două piese cu rolul de a mări suprafața de transmitere a forțelor. 3. *(mine)* opritor pe care se așază colivia în stație la rampă și care se îndepărtează în timpul mersului coliviei. (<fr. *taquet*)

tachiná *vb. tr.* a necăji (pe cineva) în glumă. — *tachináre* s. f. (<fr. *taquiner*)

tachinărie *s. f. (rar)* faptul de a tachina; vorbă cu care cineva tachinează. (<fr. *taquinerie*)

tachinide *s. f. pl.* familie de muște negre, care trăiesc pe flori și ale căror larve paraziteaza omizile, distrugînd insectele stricătoare. (<fr. *tachinidés* cf. lat. *tachina* < gr. *takhinos*, rapid)

tacit, -ă *adj.* (despre o înțelegere) care nu este exprimat formal; făcut pe tăcute; subînțeles. (<fr. *tacite*, lat. *tacitus*, tăcut)

tacitúrn, -ă *adj.* care vorbește puțin, tăcut din fire. (<fr. *taciturne*, lat. *taciturnus*, închis în sine)

tacitúrnitáte *s. f.* faptul de a fi taciturn. (<fr. *taciturnité*)

tackle/tecl/ *s. n.* deposedare neregulamentară de minge a adversarului la fotbal, rugbi etc., acționînd asupra acestuia cu piciorul, cu capul, cu genunchii, cu pieptul, prin acroșaj etc.; tackling. (<engl. *tackle*)

tackling /técling/ *s. n.* tackle. (<engl. *tackling*)

tact *s. n.* I. simț tactil, pipăit. II. măsură, cadență ritmică (în muzică, mișcare, dans etc.). III. simț al măsurii, manieră deosebit de grijulie și de atentă în comportarea cuiva. ● *(p. ext.)* pricepere, abilitate. (<germ. *Takt*, fr. *tact*, lat. *tactus*, atingere)

tactá *vb. tr. (muz.)* a indica diverși timpi ai măsurii prin gesturi ale mîinii, conform unei scheme speciale. — *tactáre* s. f. (după germ. *taktieren*)

-táctic[1] *elem. comp.* „dispus, așezat, organizat". (<fr. *-tactique*, cf. gr. *taktikos*)

táctic[2]**, -ă** I. *adj.* referitor la tactică; conform cu o anumită tactică. II. *s. f.* 1. arta organizării și conducerii acțiunilor de luptă ale trupelor. 2. mod de folosire a diferitelor forme și mijloace ale luptei revoluționare într-o perioadă relativ scurtă, pentru realizarea obiectivului fundamental strategic, în funcție de împrejurările social-politice concrete. 3. *(fig.)* mod de acțiune; totalitatea mijloacelor folosite de cineva pentru a izbuti într-o acțiune. (<fr. *tactique*, germ. *taktisch*, /II/ *Taktik*, gr. *taktike*)

tacticián, -ă *s. m. f.* specialist în probleme de tactică (II, 1). (<fr. *tacticien*)

tactil, -ă *adj.* referitor la pipăit; care se poate percepe prin pipăit. (<fr. *tactile*, lat. *tactilis*)

tactilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a simți prin tact (I). (<engl. *tactility*)

tactism *s. n.* reacție a organismelor vii la excitanții externi; taxie. (<fr. *tactisme*, cf. lat. *tactus* < *tangere*, a atinge)

tactognózic, -ă *adj.* referitor la tactognozie. (<fr. *tactognosique*)

tactognozie *s. f.* recunoaștere a obiectelor prin pipăit. (<fr. *tactognosie*)

tadjic, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Tadjikistan. ● *(s. f.)* limbă turcică vorbită de tadjici. (<fr. *tadjik*, cf. *Tadjikistan*, stat în Asia Centrală)

-táf v. t a f o-.

táfla *s. f.* produs alcoolic, asemănător cu romul, rezultat din distilarea melasei. (<fr. *tafia* < cuv. creol)

TAFO-, -táf *elem. comp.* „mormînt". (<fr. *tapho-, -taphe*, cf. gr. *taphos*)

tafofobie *s. f.* fobia de a fi îngropat de viu. (<fr. *taphophobie*)

tafón *s. m. (geol.)* excavație de formă (semi)sferică dezvoltată prin coroziune pe un versant golaș. (<it. *tafone* < cuv. corsican)

tafonomie *s. f.* disciplină geologică care studiază condițiile de fosilizare a viețuitoarelor. (<fr. *taphonomie*)

TAFR(O)- *elem. comp.* „șanț, canal". (<fr. *taphr/o/-*, cf. gr. *taphros*)

tafrenchim *s. n.* țesut vegetal format din canale și șanțuri. (<fr. *taphrenchyme*)

tafrofil, -ă *adj.* (despre plante) care crește prin canale și șanțuri. (<lat. *taphrophilus*)

tafrofite *s. f. pl.* plante tafrofile. (<lat. *taphrophytae*)

tafrogenéză *s. f.* formare a structurilor faliate în regiunile de platformă tînără. (<germ. *Taphrogenese*)

tafrolít *s. n.* zăcămînt al unor roci magmatice care mulează o depresiune tectonică. (<fr. *taphrolithe*)

tagéte *s. f. pl.* plante erbacee cu miros caracteristic și cu flori de mărimi diferite, colorate în brun-catifelat, galben sau portocaliu; *(pop.)* crăițe. (<fr., lat. *tagetes*, cf. *Tages*, divinitate etruscă)

-táhă v. t a h e o-.

TAHEO- /TAHI- /TAHO-, -táhă *elem. comp.* „viteză, rapiditate", „turație". (<fr. *tachéo-, tachy-*, germ. *tacho-*, fr. *-tache*, cf. gr. *takh/e/os, takhys*)

taheográf/tahigráf *s. n.* aparat topografic folosit la întocmirea de planuri și hărți. (<fr. *tachéographe*, germ. *Tachygraph*)

taheografíe *s. f.* întocmirea de hărți și planuri topografice cu ajutorul taheografului. (<fr. *tachéographie*)

taheométric/tahimétric, -ă *adj.* referitor la taheometrie. (<fr. *tachéométrique*)

taheometríe/tahimetríe *s. f.* metodă de măsurare indirectă și rapidă a unghiurilor, a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren cu ajutorul taheometrului; celerimetrie, stadimetrie. (<fr. *tachéométrie*)

taheométru/tahimétru *s. n.* instrument topografic folosit în taheometrie; celerimetru, stadimetru. (<fr. *tachéomètre*)

TAHI- v. t a h e o-.

tahiaritmíe *s. f.* aritmie, însoțită de tahicardie, datorată fibrilației auriculare. (<fr. *tachyarythmie*)

tahiauxéză *s. f. (bot.)* dezvoltare mai rapidă a unui organ față de altul similar. (<fr. *tachyauxèse*)

tahicardíe *s. f.* accelerare anormală a ritmului cardiac; tahiritmie. (<fr. *tachycardie*)

tahifagíe *s. f.* faptul de a înghița repede alimentele, cu masticație insuficientă. (<fr. *tachyphagie*)

tahifemíe *s. f.* tulburare de vorbire caracterizată prin accelerarea ritmului verbal. (<fr. *tachyphémie*)

tahifilaxíe *s. f.* imunizare rapidă obținută prin injectarea unei doze nemortale de toxină organică, repetată la intervale scurte. (<fr. *tachyphylaxie*)

tahifrazíe *s. f.* vorbire foarte rapidă. (<fr. *tachyphrasie*)

tahigráf[1] *s. n.* v. t a h e o g r a f.

tahigráf[2] **/tahográf** *s. n.* tahometru înregistrator. (<fr. *tachygraphe*, germ. *Tachograph*)

tahigráfic, -ă *adj.* v. t a h e o g r a f i c.

tahigrafíe *s. f. (rar)* fel de a scrie cu ajutorul unor semne convenționale; (<fr. *tachygraphie*)

tahigrafométru *s. n.* aparat topografic folosit la măsurarea distanțelor orizontale și a diferențelor de altitudine. (<fr. *tachygraphomètre*)

tahilálic, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care manifestă tahilalie. (<fr. *tachylalique*)

tahilalíe *s. f.* vorbire precipitată, cu debit mare de cuvinte. (<fr. *tachylalie*)

tahimenorée *s. f.* ciclu menstrual des, scurtat, cu flux redus. (<*tahi-* + *-menoree*)

tahimétric, -ă *adj.* v. t a h e o m e t r i c.

tahimetríe *s. f.* v. t a h e o m e t r i e.

tahimétru[1] *s. n.* v. t a h e o m e t r u.

tahimétru[2] **/tahométru** *s. n.* **1.** instrument pentru măsurarea turației unei piese rotitoare a unei mașini, a turației mașinilor; celerimetru. **2.** aparat pentru măsurarea vitezei curentului cursurilor de apă. (<fr. *tachymètre*, engl. *tachometer*)

tahíon *s. m.* particulă elementară ipotetică, despre care se presupune că ar depăși viteza luminii. (<engl., fr. *tachyon*)

tahipnée *s. f.* accelerare a ritmului respirației, care apare în cursul a numeroase afecțiuni pulmonare, cardiace sau nervoase. (<fr. *tachypnée*)

tahipsihíe *s. f.* accelerare a ritmului gîndirii. (<fr. *tachypsychie*)

tahiritmíe *s. f.* tahicardie. (<engl. *tachyrhythmia*)

tahiscóp *s. n.* aparat pentru studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic cu ajutorul unor fotografii parțiale. (<fr. *tachyscope*)

tahiseísmic, -ă *adj.* referitor la fenomenul de oscilație rapidă a solului în regiunile vulcanice. (<germ. *tachyseismisch*)

tahisistolíe *s. f.* accelerare anormală a sistolelor cardiace. (<fr. *tachysystolie*)

tahisporíe *s. f.* diseminare timpurie și rapidă a semințelor. (<fr. *tachysporie*)

tahistoscóp *s. n.* aparat pentru studierea atenției, a proceselor senzoriale etc., prin prezentarea, pentru un timp foarte scurt, a unor imagini, cuvinte, litere etc. ce trebuie să fie perce-

pute. (<fr. *tachystoscope*, cf. gr. *takhystos*, foarte rapid)

tahistoscópic, -ă *adj.* referitor la tahistoscop, la folosirea lui. (<fr. *tachystoscopique*)

tahitián, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Tahiti. ● *(s. f.)* limbă polineziană vorbită în Tahiti. (<fr. *tahitien*, cf. *Tahiti*, insulă vulcanică în Oc. Pacific)

tahitóp *s. n.* instrument tahimetric pentru măsurarea distanțelor și a diferenței de nivel în vederea întocmirii de planuri topografice. (<*tahi-* + *top(ografic)*)

TAHO- v. t a h e o-.

tahogenerátor *s. n.* microgenerator electric utilizat în instalațiile automate pentru a măsura viteza unghiulară sau tensiunea electrică. (<fr. *tachogénérateur*)

tahográf *s. m.* v. t a h i g r a f[2].

tahografíe *s. f.* măsurare și înregistrare a vitezei unui fluid. (<fr. *tachographie*)

tahográmă *s. f.* diagramă obținută la tahograf. (<engl. *tachogram*)

tahométru *s. n.* v. t a h i m e t r u[2].

táhru *s. m.* capră sălbatică din Himalaia. (<germ. *Tahr* < cuv. hidustani)

taifún *s. n.* ciclon tropical din regiunile estice ale Asiei, care ia naștere în timpul schimbării direcției musonilor. (<germ. *Taifun*, cf. chin. *ta fung*, vînt mare)

taigá *s. f.* formațiune vegetală din emisfera boreală, constituită în special din conifere. (<rus. *taiga*)

taikó *s. m.* protector și guvernator absolut în Japonia medievală. (<jap. *taiko*)

taim *s. n. (sport)* timp de odihnă la care au dreptul echipele de volei în afara pauzelor dintre seturi. ● termen prin care se anunță începutul sau sfîrșitul unei reprize de box și al unei perioade de luptă. — scris și *time*. (<engl. *time*)

taim-áut *s. n.* (la baschet, volei etc.) scurtă întrerupere regulamentară a jocului acordată de arbitru la cererea antrenorului sau a căpitanului de echipă. — scris și *time-out*. (<engl. *time-out*)

talór *s. n.* costum femeiesc compus din fustă și jachetă (din același material). (<fr. /costume/ *tailleur*)

taipíni *s. m. pl.* denumire dată participanților chinezi la războiul țărănesc antifeudal, anticolonialist și de eliberare de la jumătatea sec. XIX. (<engl. *taiping*, chin. *Tai-ping* < *Taipin lien go*, statul ceresc al marii păci)

táka *s. m.* unitate monetară a statului Bangladesh. (<fr. *taka*)

takáhe *s. f.* pasăre mare, incapabilă de zbor, din Noua Zeelandă.

take-over /teic-óuvăr/ *s. n.* practică curentă prin care o corporație mai puternică acaparează una mai slabă împotriva voinței celei din urmă printr-o operațiune de bursă care ridică peste noapte valoarea acțiunilor corporației, făcînd ca oferta să fie irezistibilă pentru acționari. (<engl. *take-over*)

taking /téching/ *s. n.* operațiuni de revînzare sau de răscumpărare a unor monede ori a unor cantități de aur care au fost cumpărate sau vîndute numai cu scopul obținerii unui profit imediat. (<engl. *taking*)

tal *s. n.* organ vegetativ rudimentar al unor criptogame (alge, ciuperci, licheni), nediferențiat în rădăcină, tulpină și frunze. (<fr. *thale*, gr. *thallos*, lăstar)

talalgíe *s. f.* durere persistentă a calcaneului. (<fr. *talalgie*)

TALAM(I)- /**TALAMO-, -talám** *elem. comp.* „receptacul vegetal, talamus". (<fr. *thalam/i/-*, *thalamo-*, *-thalame*, cf. lat. *thalamus*, gr. *thalamos*, pat nupțial, dormitor)

talamectomíe *s. f.* talamotomie. (<fr. *thalamectomie*)

talamencefál *s. n.* regiune mediană a creierului în care elementul principal îl constituie talamusul. (<fr. *thalamencéphale*)

talámic, -ă *adj.* referitor la talamus, al talamusului. (<fr. *thalamique*)

talamiflór, -ă *adj.* (despre flori) cu staminele și petalele dispuse direct pe receptacul. (<fr. *thalamiflore*)

TALAMO- v. t a l a m (i)-.

talomotomíe *s. f.* suprimare chirurgicală a unor conexiuni ale talamusului; talamectomie. (<fr. *thalamotomie*)

talámus *s. n.* porțiune a encefalului, situată la baza creierului, formată dintr-o masă de substanță cenușie prin care trec toate căile senzitive și senzoriale ce merg la scoarța cerebrală. (<fr. *thalamus*)

TALAS(O)- *elem. comp.* „mare, ocean", „pelagic". (<fr. *thalass/o/-*, cf. gr. *thalassa*, mare)

talasemíe *s. f.* boală ereditară, frecventă în bazinul mediteranean, caracterizată printr-o anemie progresivă însoțită de eritroblastoză. (<fr. *thalassémie*)

talasocrát *s. m. (rar)* stăpînitor al mărilor. (<fr. *thalassocrate*)

talasocrație *s. f.* **1.** stăpînire asupra mărilor. **2.** putere întemeiată pe supremație maritimă. (<fr. *thalassocratie*)

talasofil, -ă *adj. (biol.;* despre specii) care trăiește în mări și oceane. (<fr. *thalassophile*)

talasofíte *s. f. pl.* plante talasofile. (<lat. *thalassophytae*)

talasofobíe *s. f.* teamă patologică de mare. (<fr. *tahalassophobie*)

talasogenéză *s. f.* proces de formare a mărilor și oceanelor. (<fr. *thalassogenèse*)

talasografíe *s. f.* studiul mărilor și oceanelor. (<fr. *thalassographie*)

talasomanie *s. f.* pasiune pentru mare. (<engl. *thalassomania*)

talasométru *s. n.* sondă marină. (<*talaso-* + *-metru*[2])

talasoplanctón *s. n.* planctonul oceanelor. (<fr. *thalassoplancton*)

talasoterapeút, -ă *s. m. f.* medic specialist în talasoterapie. (<fr. *thalassothérapeute*)

talasoterapíe *s. f.* tratament medical prin acțiunea mării sau a climatului marin. (<fr. *thalassothérapie*)

talc *s. n.* silicat natural hidratat de magneziu, unsuros, alb-verzui, folosit în industria farmaceutică, textilă etc. (<fr. *talc*, germ. *Talk*)

talcáj *s. n.* introducere a pudrei de talc în diverse cavităţi ale organismului pentru a provoca o simfiză. (<fr. *talquage*)

talcózǎ *s. f.* pneumopatie profesională datorată inhalării prelungite a pulberii de talc. (<fr. *talcose*)

talént *s. n.* aptitudine, capacitate deosebită într-un anumit domeniu; *(p. ext.)* cel care are o asemenea aptitudine. ○ *de* ~ = talentat. (<fr. *talent*, germ. *Talent*)

talentát, -ă *adj.* care are talent; înzestrat, dotat. (<*talent* + *-at*)

tale quale /-cvá-/ *loc. adj.* aşa cum este, neschimbat, ca atare. (<lat. *tale quale*)

talidomídă *s. f.* v. t h a l i d o m i d ă.

tálle *s. f.* 1. partea de mijloc, mai subţire, a corpului omenesc, situată deasupra şoldurilor: mijloc. ● parte a unui obiect de îmbrăcăminte care îmbracă mijlocul; *(p. ext.)* corsaj. 2. statură, înălţime. 3. *(fig.)* mărime, importanţă, valoare. ○ *a fi de ~a cuiva* = a avea aceeaşi valoare, talent etc. ca şi acela. (<it. *taglia*, fr. *taille*, rus. *taliia*)

tallón *s. n.* pedeapsă, răzbunare constînd în tratarea vinovatului în acelaşi chip în care a procedat şi el cu victima. ○ *legea ~ului* = lege penală la unele popoare din vechime, potrivit căreia vinovatul era tratat în acelaşi chip în care a procedat (sau a vrut să procedeze) cu victima sa. (<fr. *talion*, lat. *talio* < *talis*, asemenea)

tallónic, -ă *adj.* potrivit legii talionului. (<fr. *talionique*)

talísmán *s. n.* amuletă. (<fr. *talisman*)

talismánic, -ă *adj.* referitor la talisman. (<fr. *talismanique*)

tálliu *s. n.* metal moale, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul, folosit la elaborarea unor aliaje. (<fr. *thallium*)

talkie-walkie /tóki-uóki/ *s. n.* walkie-talkie. (<fr. *talkie-walkie*, după amer. *walkie-talkie*)

Talmúd *s. n.* carte care conţine interpretarea scolastică a Vechiului Testament sub raport religios, legislativ, literar şi istoric, în spiritul preceptelor religiei mozaice. (<fr. *Talmud*, ebr. *talmud*, învăţătură)

talmúdic, -ă *adj.* referitor la Talmud, conform prescripţiilor acestuia. (<fr. *talmudique*)

talmudísm *s. n.* 1. studiul Talmudului. 2. *(fig.)* tendinţă de a privi lucrurile static, rigid, dogmatic; interpretare speculativă. (<fr. *talmudisme*)

talmudíst, -ă *s. m. f.* 1. cel care cunoaşte şi ştie să interpreteze învăţăturile Talmudului; adept al acestor învăţături. 2. *(fig.)* cel care judecă lucrurile scolastic, dogmatic sau care face exces de subtilităţi şi de exprimări artificiale. (<fr. *talmudiste*)

TALO- *elem. comp.* „ramură, tal". (<fr. *thallo-*, cf. gr. *thallos*, lăstar)

taloclór *s. n.* pigment palid-verde prezent în licheni. (<fr. *thallochlore*)

talofíte *s. f. pl.* subregn vegetal cuprinzînd plante cu organizaţie simplă, redusă la un tal, care se înmulţesc prin spori, diviziune sau gameţi. (<fr. *thallophytes*)

talón *s. n.* 1. partidă la unele jocuri de cărţi. 2. porţiunea de deasupra călcîiului unui ciorap. ● *(rar)* talus. 3. *marginea* tare şi îngroşată a unei anvelope, care se introduce în janta roţii. 4. parte care rămîne la cotorul unui chitanţier, bonier etc. după ce s-au rupt părţile detaşabile. ● document eliberat călătorilor cu avionul sau cu vaporul care certifică existenţa biletului sau permite controlul trecerii lor prin diversele servicii ale (aero)portului. 5. *(arhit.)* mulură convex-concavă formată din două sferturi de cerc care se racordează. 6. *(muz.)* piesă montată la capătul de jos al unui arcuş servind la întinderea părului şi la apucarea corectă a arcuşului. (<fr. *talon*)

talonáj *vb.* I. *tr.* 1. *(sport)* a urmări pe adversar, a presa puternic. 2. *(fam.)* a urmări pe cineva de aproape, a se ţine scai de cineva. II. *intr. (rugbi)* a face să iasă balonul din învălmăşeală. — *talonáre* s. f. (<fr. *talonner*)

talonáj *s. n.* talonare. (<fr. *talonnage*)

talonér *s. m.* jucător de rugbi care se găseşte în învălmăşeală, între doi pilieri, avînd sarcina de a talona. (<fr. *talonneur*)

talonétă *s. f.* 1. bucată de piele, de carton sau de plută, care se aplică în interiorul încălţămintei, peste talpa propriu-zisă; branţ. 2. bucată de stofă cusută la capătul pantalonilor pentru a evita uzura în acel loc. (<fr. *talonnette*)

TALPI- *elem. comp.* „cîrtiţă". (<fr. *talpi-*, cf. lat. *talpa*)

talpíde *s. f. pl.* familie de mamifere insectivore, cuprinzînd cîrtiţele. (<fr. *talpidés*)

talpiférm, -ă *adj.* în formă de cîrtiţă. (<fr. *talpiforme*)

-talpíe *elem. comp.* „căldură, temperatură ridicată". (<fr. *-thalpie*, cf. gr. *thalpos*)

tálus I. *s. n.* astragal[1] (1). II. *adj. picior* ~ = picior răsucit, chircit. (<fr., lat. *talus*)

taluz *s. n.* suprafaţă laterală înclinată a unui rambleu sau debleu; teren în pantă. (<fr. *talus*)

taluzá *vb. tr.* a construi taluzuri. — *taluzáre* s. f. (<fr. *taluser*)

talvég *s. n.* 1. linie care uneşte punctele de maximă adîncime ale unei ape curgătoare sau ale unei văi. 2. ~ *baric* = zonă de presiune atmosferică scăzută, încadrată de presiuni mai ridicate. (<germ. *Talweg*, fr., engl. *thalweg*)

tamándua *s. m.* animal nocturn, arboricol sau termicol, cu coada prehensilă, din America de Sud, care se hrăneşte cu furnici şi termite; furnicar american. (< fr. *tamandua* < cuv. caraib).

tamaricacée *s. f. pl.* familie de (semi)arbuşti originari din Orient, avînd ca tip tamarisca. (<fr. *tamaricacées*)

tamarín[1] *s. m.* arbore mare din India, foarte decorativ, cu flori galbene, care produce fructe din al căror miez se prepară o băutură răcoritoare. (<fr. *tamarin*, lat. *tamarindus*, cf. ar. *thamar hindi*, curmal de India)

tamarín[2] *s. m.* maimuţă din ţinuturile Amazonului, înrudită cu uistiti, care poate emite sunete asemănătoare cu ale păsărilor. (<fr. *tamarin* < cuv. din Amazonia)

tamariseă *s. f.* /tamarix *s. m.* arbust cu frunze mărunte și dese, cu flori albe sau roz-violete, care crește pe prundișuri. ● *(pop.)* cătină. (< germ. *Tamariske*, lat. *tamariscus*, engl. *tamarisc*, *tamarix*)

tamarix *s. m.* v. tamariseă.

tambúchi *s. n.* deschizătură în puntea unei nave care permite accesul în încăperile de sub punte. (<sp. *tambucho*, cf. it. *stambugio*)

tambúr *s. n.* 1. dispozitiv cilindric, gol, folosit în diferite scopuri în tehnică; tobă. ● piesă cilindrică pentru spargerea și sortarea granulometrică a pietrei. ○ ~ *grad* = piesă componentă a anumitor instrumente de măsurat, prevăzută cu gradații la unul din capete. 2. *(arhit.)* bloc de piatră care formează elementul constitutiv al fusului unei coloane; *(p. ext.)* element cilindric al unei construcții. 3. vestibul construit la intrarea unei clădiri, delimitat de două rînduri de uși. ● porțiune prismatică sau cilindrică, interpusă între o cupolă și arcurile sau zidurile care mărginesc un spațiu boltit. 4. spațiu în care se învîrtește o ușă pivotantă cu mai multe aripi. (<fr. *tambour* < cuv. ar.)

tamburá *vb.* I. *tr.* a lustrui suprafața pieselor cu un abraziv. II. *intr. (rar)* a bate în tobă; *(p. ext.)* a bate ușor și ritmic în ceva; a tamburina. — *tamburáre* s. f. (<it. *tamburare*)

tamburatór, -oáre *s. m. f.* muncitor care împachetează bucățile de stofă nefinisată, le marchează defectele și le coase la capete. (<*tambura* + *-tor*)

tamburín *s. n.* v. tamburină.

tamburínă *vb. intr.* a tambura (II). (<fr. *tambouriner*)

tamburinár *s. m.* tobosar la tamburină. (<fr. *tamburinaire*)

tamburínă *s. f.* instrument muzical în forma unei tobe mici, cu pielea întinsă pe o singură parte și cu plăcuțe metalice sau clopoței pe margine, la care sunetele se obțin prin agitare în aer sau prin lovire cu mîna. — var. *tamburin* s. n. (<fr. *tambourin*, it. *tamburino*)

tambúro *s. n. (muz.)* tobă. (<it. *tamburo*)

tamíl, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) aparținînd unui grup etnic din sudul Indiei și Ceylonului (Sri Lanka). ● *(s. f.)* limbă dravidiană vorbită de tamili. (<fr. *tamile*)

tamizá *vb. tr., intr.* (despre lumină) a (se) filtra difuz, a (se) cerne. — *tamizáre* s. f. (<fr. *tamiser*)

tampón *s. n.* 1. bucată mare de vată sau de tifon sterilizat care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. 2. disc metalic masiv, prevăzut cu un resort puternic, care primește șocurile dintre vagoanele de cale ferată, de tramvai etc. 3. accesoriu de birou, format dintr-o placă recurbată pe care se așază hîrtie sugativă. 4. substanță întrebuințată pentru împiedicarea unui anumit proces chimic. 5. *(inform.)* dispozitiv destinat a izola un lanț de tehnici situat în aval de particularitățile unui lanț situat în amonte. 6. *(fig.)* ceea ce amortizează șocuri, împiedică ciocniri. ○ *zonă* ~ = zonă de protecție dintre două state menită a împiedica conflictele directe. (<fr. *tampon*)

tamponá *vb.* I. *tr.* a atinge ușor și repetat cu un tampon, cu o batistă etc. (o rană sîngerîndă, o parte transpirată a corpului etc.). II. *refl.* (despre vehicule) a se ciocni, a se lovi. — *tamponáre* s. f. (<fr. *tamponner*)

tamponádă *s. f.* oprire a activității inimii printr-o acumulare abundentă de exsudat sau sînge în cavitatea pericardică. (<fr. *tamponnade*)

tamponaméntt *s. n.* introducere a unui tampon (1) într-o cavitate naturală pentru a opri o sîngerare. (<fr. *tamponnement*)

tam-tám *s. n.* 1. instrument muzical de percuție, asemănător gongului, dar mai mare și cu un timbru mai grav, sumbru, sinistru. 2. tobă de lemn de origine africană care produce două sunete de înălțimi diferite; muzica executată la un astfel de instrument. 3. *(fig.)* zgomot mare; gălăgie, vacarm. ● *(fig.)* protest zgomotos. (<fr. *tam-tam* < cuv. creol)

tána *s. f.* mamifer insectivor, din ordinul primatelor, care trăiește în Sumatra și Kalimantan. (<lat. *tana*)

tanágra *s. f.* figurină de pămînt ars, statuetă reprezentînd femei sau grupuri de copii, care s-a găsit în necropolele din Tanagra. (<fr. *tanagra*, cf. *Tanagra*, sat în Beoția — Grecia)

tanáj *s. n. (rar)* tăbăcire a pieilor. (<fr. *tannage*)

tanánt *s. m.* substanță vegetală sau sintetică folosită la tăbăcirea pieilor crude. (<fr. *tannant*)

-tanasie v. t a n a t²(o)-.

tanát[1] *s. m.* sare sau ester al acidului tanic. (<fr. *tannate*)

TANAT²(O)-, -tanasie *elem. comp.* „moarte". (<fr. *thanat/o/-*, *-thanasie*, cf. gr. *thanatos*)

tanátic, -ă *adj. (livr.)* referitor la moarte; specific morții. (<fr. *thanatique*, gr. *thanatikos*)

tanatocenózăă *s. f.* ansamblu de organisme moarte sau de fosile; necrocenoză. (<fr. *thanatocénose*)

tanatofóbic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de tanatofobie. (<fr. *thanatophobique*)

tanatofobie *s. f.* teamă patologică de moarte. (<fr. *thanatophobie*)

tanatogenézăă *s. f.* studiu al cauzelor și naturii morții. (<fr. *thanatogenèse*)

tanatológic, -ă *adj.* referitor la tanatologie. (<fr. *thanatologique*)

tanatologie *s. f.* 1. studiu asupra morții și al fenomenelor legate de moarte. 2. (în etnografie) ritualurile legate de moarte. (<fr. *thanatologie*)

tanatotóp *s. n.* spațiu ocupat de o tanatocenoză. (<fr. *thanatotope*)

tanc *s. n.* 1. autovehicul de luptă blindat și înarmat puternic (cu mitraliere, tunuri etc.), cu roțile montate pe șenile. 2. rezervor, din tablă de oțel, etanș, pentru diferite lichide. ○ ~ *petrolier* = v. p e t r o l i e r. 3. vagonet metalic de o tonă. 4. cutie de plastic specială în care se developează filme fotografice; doză² (3). (<engl., fr. *tank*, germ. *Tank*)

tancá *vb. tr., intr. (rar)* a aproviziona un (auto)vehicul cu carburant. (<germ. *tanken*)

tanchétă *s. f.* tanc mic, cu blindaj ușor. (<fr. *tanquette*)

tanchíst *s. m.* militar dintr-o unitate de tancuri. (<fr. *tankiste*, germ. *Tankist*)

tancodróm *s. n.* teren special amenajat pentru instruirea militarilor în conducerea tancurilor. (<*tanc* + *-drom*)

tandém *s. n.* **1.** bicicletă cu tracțiune dublă pentru două persoane, având șeile așezate una în spatele celeilalte. **2.** cabrioletă descoperită, trasă de doi cai înhămați unul după altul. **3.** cilindru compresor mecanic cu două tăvăluguri, egale ca mărime, ca formă și greutate. **4.** pogiție de montare a două sisteme tehnice care lucrează împreună, astfel încît axele lor longitudinale să fie în prelungire. **5.** *(fam.)* asociație de două persoane (nedespărțite). (<fr., engl. *tandem*)

tandréțe *s. f.* afecțiune plină de delicatețe, de duioșie, de gingășie. (<fr. *tendresse*)

tándru, -ă *adj.* care manifestă sau denotă tandrețe; duios, gingaș. (<fr. *tendre*)

tangă *vb. intr.* (despre nave, avioane) a avea tangaj. (<fr. *tanguer*)

tangáj *s. n.* mișcare de balans în sens longitudinal al unei (aero)nave, provocată de valuri sau de vînt. (<fr. *tangage*)

tangára *s. f.* pasăre din regiunea tropicală a Americii de Sud, de mărimea unei vrăbii, cu ciocul scurt, conic și ascuțit la vîrf și penajul viu colorat. (<fr. *tangara* < cuv. tupi)

tangaride *s. f. pl.* familie de păsărele din America de Sud, având ca tip tangara. (<fr. *tangaridés*)

tangént, -ă I. *adj.* (despre drepte, plane) care atinge într-un singur punct o linie, o suprafață sau o altă figură geometrică, fără a o tăia. II. *s. f.* **1.** dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. **2.** funcție trigonometrică egală cu citul dintre sinus și cosinus. ○ *(fig.)* *în (sau prin)* ~ = tangențial. (<fr. *tangent/e/*, lat. *tangens*)

tangentá *vb. tr.* **1.** a atinge tangent. **2.** a scăpa prin tangență, a schimba brusc subiectul. (<*tangent*)

tangénță *s. f.* **1.** poziție, stare a două figuri geometrice tangente. ○ *linie de* ~ = linie de-a lungul căreia două suprafețe sînt tangente; *punct de* ~ = punct în care două linii sau suprafețe sînt tangente. **2.** atingere, legătură, contact. • *(fig.)* relație trecătoare. (<fr. *tangence*)

tangențiál, -ă *adj.* **1.** care este tangent; referitor la tangență. ○ *accelerație ~ă* = proiecție a accelerației pe o tangentă la traiectorie; *forță ~ă* = forță dirijată pe tangenta la o curbă. **2.** *(fig.; și adv.)* în treacăt, printre altele. (<fr. *tangentiel*)

tangíbil, -ă *adj.* **1.** care poate fi perceput prin pipăit, prin atingere; pipăibil. **2.** *(fig.)* real, evident, manifest. (<fr. *tangible*, lat. *tangibilis* < *tangere*, a atinge)

tangibilitáte *s. f.* *(rar)* însușirea, starea a ceea ce este tangibil. (<fr. *tangibilité*)

tangón *s. n.* *(mar.)* **1.** drug de lemn orizontal, sprijinit cu un capăt de bordajul navei și susținut de o balansină, care servește la ancorarea bărcilor și pe care marinarii pot coborî în bărci. **2.** bară rotundă, cu un cîrlig la capăt, destinată să întindă colțul velei din proră, cînd barca are vînt din pupă. (<fr., sp. *tangon*)

tangoná *vb. tr.* a întinde colțul velei din proră cu tangonul (2). —*tangonáre* s. f. (<*tangon*)

tangonét *s. n.* tangon de lungime mică. (<fr. *tangonet*)

tangóu *s. n.* dans modern de perechi, de origine argentiniană, în măsură binară și cu mișcare lentă, înrudit cu habanera cubaneză; melodia corespunzătoare. (<fr., sp. *tango*)

tánic, -ă *adj.* care conține tanin; taninos. ○ *acid* ~ = tanin. (<fr. *tannique*)

tanín *s. n.* tanant organic natural, astringent, extras din stejar, folosit la tăbăcirea pieilor și la fabricarea cernelurilor negre; acid tanic. (<fr. *tanin*)

taninós, -oásă *adj.* tanic. (<*tanin* + *-os*)

tanizá *vb. tr.* a adăuga tanin în vin pentru a-i corecta anumite proprietăți. — *tanizáre* s. f. (<fr. *taniser*)

tánka *s. f.* scurt poem japonez de numai cinci versuri, cu 31 de silabe. (<fr. *tanka* <cuv. jap.)

tanrée *s. m.* mamifer insectivor nocturn din Madagascar, asemănător cu ariciul, care își face galerii în pămînt. (<fr. *tanrec* < *tandraka*, cuv. malgaș)

tantál[1] *s. n.* metal rar, cenușiu, lucios, dur, ductil și malcabil, foarte rezistent. (<fr. *tantale*)

tantál[2] *s. m.* pasăre înrudită cu barza, având penajul alb și negru, răspîndită în America, Africa și Asia. (<fr. *tantale*, lat. *tantalus*)

tantálic, -ă *adj.* *(livr.;* despre chinuri) care se referă la suferințe provocate de dorințe, nevoi ce nu pot fi împlinite. (<fr. *tantalique*, cf. *Tantal*, personaj mitic condamnat de zei la foame și sete perpetuă)

tantalít *s. n.* mineral cristalizat de fier și mangan, de culoare neagră sau roșie închisă, din care se extrage tantalul[1]. (<fr. *tantalite*)

tánti *s. f. inv.* **1.** soră a tatălui sau a mamei; mătușă. **2.** soția unchiului. (<germ. *Tante*, fr. *tante*)

tantiémă *s. f.* **1.** indemnizație specială care se dă unor funcționari superiori și membrilor consiliilor de administrație ale societăților comerciale pentru participarea la conducerea lor; *(p. ext.)* remunerație (calculată procentual) acordată mijlocitorilor de afaceri. **2.** onorariu cuvenit în trecut unui autor dramatic, reprezentînd o parte procentuală din încasările unui teatru la reprezentațiile piesei sale. (<fr. *tantième*)

tántra *s. f.* complex de scrieri religioase ale hinduismului și budismului, posterioare textelor fundamentale; carte conținînd aceste scrieri. (<fr. *tantra* < cuv. sanscr.)

tántric, -ă *adj.* referitor la tantra. (<fr. *tantrique*)

tantrísm *s. n.* curent religios hinduist, apărut ca o reacție împotriva interdicțiilor religioase și sociale ale brahmanismului, care introduce în cult unele elemente populare. (<fr. *tantrisme*)

tantríst, -ă *s. m. f.* adept al tantrismului. (<engl. *tantrist*)

tántum érgo *loc. s.* **1.** începutul unui imn liturgic creștin. **2.** *(fig.)* spunere a unor lucruri

în față, declarație deschisă. (<lat. *tantum ergo*, un atît de mare /jurămînt/)

táo *s. n. inv.* principiu divin, nepersonal, ca un suflu, care ar fi dat naștere cosmosului, în doctrina filozofico-religioasă a lui Lao-dzî. (<fr., engl. *tao* < cuv. chin.)

taoísm *s. n.* direcție principală a filozofiei antice chineze, inaugurată de Lao-dzî, în cadrul căreia s-au manifestat două curente, unul materialist și altul idealist, după interpretarea dată noțiunii de „tao". ● religie chineză constituind un amalgam al cultului spiritelor naturii și ale strămoșilor, al ideilor lui Lao-dzî și al diverselor credințe. — var. *daoism* s. n. (<fr. *taoïsme*, cf. chin. *lao*, cale)

taoíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al taoismului. (<fr. *taoïste*)

tapá *vb.* I. *tr. (fam.)* a împrumuta, a lua de la cineva bani (prin vicleșug, prin insistențe), fără intenția de a-i restitui. II. *intr. (rar)* a bate la mașina de scris, a lovi clapele de la pian etc. III. *tr., refl.* a(-și) aranja într-un anumit fel părul. — *tapáre* s. f. (<fr. *taper*)

tapáj *s. n.* 1. zgomot mare; gălăgie, scandal, larmă. 2. protest zgomotos. (<fr. *tapage*)

tapajós, -oásă *adj.* (și *adv.*) *(rar)* (în mod) zgomotos; țipător. (<fr. *tapageuse/ment/*)

tápă *s. f.* 1. *(mar.; tehn.)* capac cu care se acoperă o deschizătură, gura unui tun. 2. tăietură făcută la baza arborilor pentru a le orienta direcția de cădere la tăiere. 3. scobitură la capătul elementelor de construcție din lemn, făcută pentru a le putea îmbina. (<fr. *tape*)

tapét *s. n.* 1. hîrtie, pînză cu un desen colorat, care se lipește pe pereții unei încăperi, înlocuind zugrăveala. 2. *a pune* (sau *a aduce*) *pe* ~ = a pune în discuție. (<it. *tappeto*, germ. *Tapete*)

tapetá *vb. tr.* 1. a acoperi cu tapete sau covoare pereții unei încăperi. 2. a pudra cu făină sau pesmet o tavă unsă cu grăsime, în care urmează să fie copt aluatul, budinca etc. — *tapetáre* s. f. (<it. *tapetare*)

tapetár *s. m.* muncitor specializat în tapetare (1). (<*tapeta* + *-ar*)

tapeur /-pör/ *s. m.* 1. cel care cere adesea bani cu împrumut, care tapează (1). 2. *(fam.; peior.)* pianist de local. (<fr. *tapeur*)

tapinocefál, -ă *adj., s. m. f.* (om) cu craniul plat, neted anterior. (<fr. *tapinocéphale*, cf. gr. *tapeinos*, plat)

tapinocefalíe *s. f.* conformație a craniului tapinocefal. (<fr. *tapinocéphalie*)

tapiócă/tapióca *s. f.* făină bogată în amidon și zaharuri ușor asimilabile, care se extrage din rădăcinile de manioc. (<fr., port. *tapioca* < cuv. tupi-guarani)

tapír *s. m.* mamifer erbivor din zona tropicală a Asiei și a Americii, cu nasul prelungit cu o trompă scurtă, avînd pielea groasă și netedă. (<fr., port. *tapir* < cuv. tupi)

tapiríde *s. n. pl.* familie de mamifere imparicopitate, avînd ca tip tapirul. (<fr. *tapirides*)

tapisá *vb. tr.* a înveli, a îmbrăca (o mobilă) cu stofă, cu mătase etc.; a capitona. — *tapisáre* s. f. — var. *tapița* vb. (<fr. *tapisser*)

tapiserie *s. f.* 1. țesătură decorativă din lînă sau mătase, lucrată manual sau la război, folosită mai ales pentru împodobirea pereților sau a mobilei. ● lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă, cu mătase etc. 2. parte a unei mobile acoperită cu tapiserie (1). — var. *tapițerie* (3) s. f. (<fr. *tapisserie*)

tapisiér *s. m. (rar)* tapițer. (<fr. *tapissier*)

tapițá *vb.* v. t a p i s a.

tapițér *s. m.* lucrător specialist în lucrări de tapițerie; tapisier. (< germ. *Tapezier/re/r*)

tapițerie *s. f.* 1. meseria tapițerului. 2. atelier, prăvălie în care se lucrează sau se vînd obiecte făcute de tapițer. 3. v. t a p i s e r i e. (<it. *tappezzeria*)

tapotá *vb. tr.* a bate ușor, rapid și ritmic țesuturile cu palma, ca tratament prin masaj. — *tapotáre* s. f. (<fr. *tapoter*)

tapotamént *s. n.* metodă de masaj constînd în baterea ușoară cu palma a țesuturilor. (<fr. *tapotement*)

tapúră *s. f.* defect al unei piese metalice constînd dintr-o fisură care pornește de la suprafața acesteia spre interior. (<fr. *tapure*)

tarabiscót *s. n.* sculă pentru realizarea unei concavități între două muluri. (<fr. *tarabiscot*)

tarabóstes *s. m. pl.* pileați. (<lat. *tarabostes*)

taráj *s. n.* determinare, sub formă grafică sau analitică, a unor parametri specifici unor instrumente ori sisteme de măsură. ● determinare numerică sau analitică a valorilor unor parametri ce intră în structura unui model matematic. ○ *tir de* ~ = tragere experimentală de artilerie pentru a determina modificările vitezei inițiale în funcție de starea pulberii întrebuințate; tarare. (<fr. *tarage*)

tarán *s. n.* armă folosită de popoarele antice pentru dărîmarea cetăților asediate, alcătuită din tr-un trunchi de copac lung și gros, prevăzut la un capăt cu un vîrf greu de metal. (<fr. *taranche*)

tarantás *s. n.* trăsură rustică cu coviltir, brișcă (fără suspensie), utilizată în Rusia. (<rus. *tarantass*)

tarantélă *s. f.* dans popular napolitan în măsură ternară și tempo ce se accelerează progresiv; melodia corespunzătoare. (<it. *tarantella*, cf. *Taranto*, oraș în Italia de sud)

tarantísm *s. n.* manifestare isterică convulsivă atribuită mușcăturii tarantulei. (<fr. *tarentisme*, it. *tarantismo*)

tarantúlă *s. f.* păianjen mare, foarte veninos, din țările meridionale, cu patru ochi mari și numeroși ochi mai mici, care își sapă galerii în pămînt. (<fr. *tarentule*)

tarár *s. n.* mașină folosită în industria morăritului pentru curățirea cerealelor de impurități. (<fr. *tarare*)

taráre *s. f.* taraj. (după fr. *tarage*)

tarát, -ă *adj.* 1. care e atins de o tară fizică. 2. vicios, corupt. 3. (despre arbori) atins de defecte care îl fac impropriu pentru utilizarea industrială. (<fr. *taré*)

-taraxie *elem. comp.* „emoție, tulburare". (<fr. *-taraxie*, cf. gr. *taraxis*)

taráxis *s. n. (med.)* tulburare a vederii. (<fr., gr. *taraxis*)

tără¹ *s. f.* greutatea unui vehicul sau a ambalajului unei mărfi, al unui obiect etc.; dara. (<fr., ngr. *tara*)

tără² *s. f.* defect (fizic sau moral) ereditar; meteahnă, cusur, deficiență. (<fr. *tare*)

tardándo *adv. (muz.)* tărăgănind, întîrziind; încetinind. (<it. *tardando*)

TARDI- *elem. comp.* „încet, lent, tîrziu". (<fr. *tardi-*, cf. lat. *tardus*, grecoi, încet)

tardiflór, -ă *adj.* (despre plante) care înflorește tîrziu. (<fr. *tardiflore*)

tardiglaciár, -ă *adj.* (despre o perioadă geologică) care precede imediat o glaciație, în special ultima glaciație. (<fr. *tardiglaciaire*)

tardigrád, -ă I. *adj.* (despre animale) care merge încet. II. *s. n. pl.* 1. grup de animale nevertebrate edentate (arahnide) foarte mici, cu corpul oval, acoperit cu o cuticulă chitinoasă, care se deplasează greoi. 2. încrengătură de articulate minuscule care trăiesc în mușchi sau licheni și, mai rar, în apele dulci ori sărate, mișcîndu-se foarte încet cu ajutorul a patru perechi de picioare scurte, conice, terminate cu gheare. (<fr. *tardigrade/s/*)

tardión *s. m.* particulă elementară care se deplasează cu viteze inferioare celei a luminii în vid. (<fr. *tardyon*)

tardív, -ă *adj.* (și *adv.*) care apare, se întîmplă, se dezvoltă cu întîrziere. (<fr. *tardif*, lat. *tardivus*)

tardivitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi tardiv. (<fr. *tardiveté*)

tárdo *adv. (muz.)* încet, alene. (<it. *tardo*)

tarif *s. n.* 1. listă cuprinzînd prețurile unor mărfuri sau servicii, transporturi, taxe vamale etc. 2. sistem de norme pe baza căruia se stabilește retribuirea fiecărui fel de muncă. (<fr. *tarif*, it. *tariffa* < cuv. ar.)

tarifá *vb. tr. (rar)* a fixa, a aplica un tarif. — *tarifáre* s. f. (<fr. *tarifer*)

tarifár, -ă *adj.* (despre prețuri, taxe, retribuții) stabilit printr-un tarif, conform unui tarif. (<fr. *tarifaire*)

tarlatán *s. n.* muselină de bumbac fină și apretată, de culoare deschisă. (<fr. *tarlatane*, port. *tarlatana*)

táro *s. m.* denumire generică a unor plante tropicale cultivate pentru tuberculii lor comestibili. (<fr. *taro*)

taróc *s. n.* joc de cărți la care se folosesc 68 de cărți speciale, mai lungi decît cele obișnuite și cu alte figuri. (<germ. *Tarock*)

taród *s. m.* unealtă cu muchii ascuțite care, prin rotire, taie filet în interiorul unei găuri date în prealabil într-o piesă; burghiu de filetat. (<fr. *taraud*)

tarodá *vb. tr.* a fileta cu ajutorul unui tarod. — *tarodáre* s. f. (<fr. *tarauder*)

tarpán *s. m.* cal sălbatic din stepele sau din podișurile Asiei, cu capul scurt și gros și cu coama scurtă. (<fr., rus. *tarpan*)

tarpón *s. m.* pește mare, argintiu, necomestibil, din vestul Oc. Atlantic (golful Mexic). (<fr. *tarpon*)

tars¹ *s. n.* 1. parte posterioară a labei piciorului, formată din șapte oase. ● partea terminală a piciorului la insecte. 2. schelet fibrocartilaginos care menține pleoapa întinsă. (<fr. *tarse*, gr. *tarsos*)

TARS²(O)- *elem. comp.* „tars¹(1)". (<fr. *tars/o/-*, cf. gr. *tarsos*, talpa piciorului)

TARS³(O)- *elem. comp.* „pleoapă". (<fr. *tars/o/-*, cf. gr. *tarsos*, marginea pleoapei)

tarsál, -ă *adj.* tarsian. (<fr. *tarsal*)

tarsalgíe *s. f.* durere a articulației tarsului. (<fr. *tarsalgie*)

tarsectomíe *s. f.* ablațiune chirurgicală a unuia sau a mai multor oase ale tarsului¹. (<fr. *tarsectomie*)

tarsián, -ă *adj.* referitor la tars¹, al tarsului; tarsal. (<fr. *tarsien*)

tarsiéni *s. m. pl.* subordin de primate arboricole, nocturne, numeroase în terțiar, astăzi reprezentate prin tarsier. (<fr. *tarsiens*)

tarsiér *s. m.* mamifer lemurian din Malaysia, nocturn, de mărimea unui șobolan, cu ochii foarte mari, care se hrănește cu șopîrle și insecte. (<fr. *tarsier*)

tarsioidée *s. n. pl.* subordin de mamifere primate arboricole, nocturne, insectivore, de mărimea unor șobolani, cu ochii foarte mari, cu picioarele dinapoi lungi datorită alungirii tarsului și cu degetele terminate cu ventuze. (<lat. *tarsioideae*)

tarsíță *s. f.* inflamație a pleoapelor. (<fr. *tarsite*)

tarsoclást *s. n.* aparat pentru redresarea ortopedică a picioarelor strîmbe. (<fr. *tarsoclaste*)

tarsoclazíe *s. f.* fracturare închisă a oaselor tarsului. (<fr. *tarsoclasie*)

tarsofimă *s. f.* tumoare a tarsului¹. (<fr. *tarsophyma*)

tarsomalacíe *s. f.* ramolisment al pleoapelor. (<engl. *tarsomalacia*)

tarsometatarsián, -ă *adj.* referitor la tars¹ și la metatars. (<fr. *tarso-métatarsien*)

tarsoplastíe *s. f.* operație chirurgicală urmărind corijarea unei deviații a piciorului. (<fr. *tarsoplastie*)

tarsoptóză *s. f.* cădere a bolții plantare; picior plat. (<fr. *tarsoptose*)

tarsorafíe *s. f.* 1. blefarorafie. 2. sutură a cartilajelor tarsului¹. (<fr. *tarsorraphie*)

tarsotomíe *s. f.* 1. secționare chirurgicală a articulației tarsului¹. 2. operație practicată în caz de entropion, constînd în a rezeca o parte a cartilajului tarsian. (<fr. *tarsotomie*)

tartán *s. n.* 1. țesătură de lînă sau bumbac, cadrilată, folosită în Scoția. ● șal, pled din astfel de stofă. 2. material special din mastic sintetic elastic, folosit pentru impermeabilizarea și mărirea rezistenței pistelor atletice și a terenurilor sportive la intemperii. (<fr. *tartan* < cuv. scoțian)

tartánă *s. f.* mică navă de luptă și de comerț folosită mai ales în Marea Mediterană. (<fr. *tartane*, it. *tartana*)

tartár *adj. inv.* tătăresc. ○ *biftec* ~ = mușchi fript foarte puțin; *sos* ~ = sos rece, foarte picant, din maioneză pregătită cu gălbenușuri fierte, la care se adaugă ceapă tocată fin, castraveți în oțet, pătrunjel verde și muștar. (<fr. *tartare*)

tartárin /-rén/ *s. m. (livr.)* om lăudăros, fanfaron. (<fr. *tartarin*, cf. *Tartarin* /de Tarascon/, erou al lui Alphonse Daudet)

tartarinádă *s. f. (livr.)* lăudăroșenie, fanfaronadă. (<fr. *tartarinade)*

tártă *s. f.* prăjitură făcută dintr-un strat de aluat acoperit cu dulceață, cu cremă sau cu fructe. (<fr. *tarte)*

tartelétă *s. f. (rar)* tartă mică. (<fr. *tartelette)*

tartínă *s. f.* felie de pîine unsă cu unt și acoperită uneori cu brînză, salam, icre etc.; *(p. ext.)* sandviș. (<fr. *tartine)*

tartráj *s. n.* adăugare de acid tartric în mustul de struguri pentru a-i mări aciditatea. (<fr. *tartrage)*

tartrát *s. m.* sare a acidului tartric. (<fr. *tartrate)*

tártric *adj. acid* ~ = acid organic cristalizat, solubil în apă, care se extrage din tartrul de vin, folosit în industria alimentară și textilă, în medicină etc. (<fr. *tartrique)*

tartrós, -oásă *adj.* de natura tartrului. (<fr. *tartreux)*

tártru *s. n.* 1. substanță salină care se depune la fundul și pe pereții butoaielor cu vin nou. 2. substanță calcaroasă care se depune pe coroana dinților; detritus. (<fr. *tartre*, lat. *tartarum)*

tartufe /-tüf/ *s. m. (livr.)* tip uman ipocrit, fățarnic. (<fr. *tartufe*, cf. *Tartufe*, personaj din piesa omonimă a lui Molière)

tartuferíe *s. f. (livr.)* fățărnicie, ipocrizie. (<fr. *tartuferie)*

tarzán *s. m. (livr.)* atlet frumos. (<fr. *tarzan*, cf. *Tarzan*, numele unui personaj de roman și film amer.)

tasá *vb.* I. *refl.* (despre terenuri, materiale, construcții etc.) a se îndesa, a-și coborî nivelul, a se lăsa, a se afunda sub povara propriei greutăți. II. *tr.* a îndesa, a compacta. — *tasáre* s. f. (<fr. *tasser)*

tasatór *s. n.* organ de lucru al unei mașini rutiere destinat profilării și tasării. (<*tasa*+*-tor)*

tásă *s. f. (rar)* ceașcă, cană. (<fr. *tasse*, cf. ar *tassa)*

taséu *s. n.* nicovală mică folosită de tinichigii pentru a îndrepta tabla. (<fr. *tasseau)*

tasichinezíe *s. f.* tendință irezistibilă de a se mișca, de a alerga, la unii psihopați. — scris și *tasikinezie*. (<fr. *tasikinésie*, cf. gr. *tasis*, tendință)

tasikinezíe *s. f.* v. tasichinezie.

tasométru *s. n.* aparat pentru măsurarea tasării terenului. (<fr. *tassomètre)*

tasón *s. n.* punct de concentrare a materialului lemnos dintr-o exploatare forestieră, apropiat de căile de transport. (<fr. *tasseau)*

tasoná *vb. tr.* a aranja, a pune în ordine lemnele la tason. — *tasonáre* s. f. (<*tason)*

tassíl *s. n.* platou tabular extins, din gresii, fragmente de văi adînci și delimitat de un front abrupt. (<fr. *tassili* < cuv. berber)

tastá *vb. tr.* 1. a acționa tastatura unei mașini. 2. a culege la taster. — *tastáre* s. f. (<germ. *tasten)*

tastatúră *s. f.* totalitatea butoanelor *(tastelor)* care servesc la comanda acționării mașinilor de scris, de calculat; claviatură. (<germ. *Tastatur*, it. *tastatura)*

tástă *s. f.* clapă a pîrghiei care acționează ciocănelul ce lovește coarda, respectiv deschide accesul aerului în tuburi la instrumentele muzicale cu claviatură; clapă la mașinile de scris, calculatoare etc. (<germ. *Taste*, it. *tasto)*

táster *s. n. (poligr.)* dispozitiv mecanic al mașinii de culeș monotip care fixează pe o bandă de hîrtie, prin perforări combinate diferit, felul și poziția literelor unui text ce urmează a fi tipărit. (<germ. *Taster)*

tasterist, -ă *s. m. f.* lucrător la taster; linotipist. (<germ. *Tasterist)*

tastiéră *s. f.* 1. mecanism care declanșează sunetele unui tub de orgă sau coardele unor instrumente cu claviatură. 2. (la instrumentele cu coarde) placă din lemn tare, fixată deasupra cutiei de rezonanță, pe care se apasă cu degetul corzile. (<it. *tastiera)*

tásto *adv.* purtînd arcușul pe corzi în regiunea tastierei. (<it. *tasto)*

taşism *s. n.* direcție în pictura abstractă de după cel de-al doilea război mondial, originală în practica diviziunii culorii în tonuri pure, specifică neoimpresionismului, ca și în unele tendințe, precum cele ale picturilor extrem-orientale, în care hazardul intervine ca un element creator al structurării imaginii, acordîndu-se un rol primordial „automatismului psihic". (<fr. *tachisme)*

taşíst, -ă I. *adj.* (despre picturi) realizat în pete de culoare. II. *s. m. f.* pictor care practică taşismul. (<fr. *tachiste)*

tatámi *s. n. inv.* covor gros, un fel de rogojină, pe care se practică unele lupte marțiale, ca judo, jiu-jitsu, karate etc. (< fr. *tatami* < cuv. jap.)

tatoná *vb. tr.* a încerca cu prudență, cu precauție să cunoști o situație; a dibui, a sonda. ○ *a* ~ *terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită într-o întreprindere, într-o acțiune. — *tatonáre* s. f. (<fr. *tâtonner)*

tatonánt, -ă *adj. (livr.)* care tatonează. (<fr. *tâtonnant)*

tatú *s. m.* mamifer edentat nocturn din America tropicală, cu corpul acoperit cu plăci cornoase articulate printr-un țesut flexibil, care se poate încolăci ca un ghem. (<fr. *tatou* < cuv. tupi)

tatuá *vb. refl., tr.* a (-și) imprima pe corp, la suprafața pielii, diferite figuri (în culori) care nu se mai pot șterge. — *tatuáre* s. f. (<fr. *tatouer*, engl. */tə/ tattoo* < cuv. tahitian)

tatuáj *s. f.* 1. tatuare; *(concr.)* desen rămas pe piele după tatuare. 2. marcare a animalelor cu semne imprimate în piele, pentru recunoaștere și identificare. (<fr. *tatouage)*

taumatúrg *s. m.* cel care pretinde că poate face minuni. (<fr. *thaumaturge*, gr. *thaumatourgos* < *thauma*, minune; *ergein*, a face)

taumatúrgic, -ă *adj.* referitor la taumaturgie. (<fr. *thaumaturgique)*

taumaturgíe *s. f.* pretinsă putere de a face minuni; magie. (<fr. *thaumaturgie)*

TAUR(O)- *elem. comp.* „taur". (< fr. *taur/o/-*, cf. lat. *taurus*, gr. *tauros)*

taurín, -ă I. *adj.* din familia taurului, care aparține taurinelor. II. *s. f. pl.* specie de bovine avînd ca tip boul. (<fr. *taurin*, lat. *taurinus)*

taurină *s. f.* acid organic rezultat prin descompunerea acidului taurocolic, prezent în bilă, în țesutul pulmonar și în mușchi. (<fr., engl. *taurine*, cf. lat. *taurus*, taur)

tauroból *s. n.* *(ant.)* sacrificiu expiator al unui taur adus zeului Mithra, zeiței Cibele și altor divinități. (<fr. *taurobole*, lat. *taurobolium*, gr. *taurobolion*)

taurocefál *s. m.* *(ant.)* monstru mitic cu cap de taur. (<fr. *taurocéphale*)

taurocolát *s. m.* sare a acidului taurocolic. (<fr. *taurocholate*)

taurocólic *adj. acid ~* = acid biliar format din acid colic și taurină, prezent în sînge în stări patologice. (<fr. *taurocholique*, engl. *taurocholic*)

taurofobie *s. f.* teamă patologică de tauri. (<*tauro-* + *-fobie*²)

tauromáhic, -ă *adj.* referitor la tauromahie. (<fr. *tauromachique*)

tauromahie *s. f.* **1.** *(mil.)* luptă a taurilor cu oamenii. **2.** arta de a lupta cu taurii în arenă; coridă. (<fr. *tauromachie*)

tauromórf, -ă *adj.* în formă de taur. (<*tauro-* + *-morf*)

TAUT(O)- *elem. comp.* „același, identic". (<fr. *taut/o/-*, cf. gr. *tauto*, același)

tautacism *s. n.* figură de stil constînd în repetarea aceluiași semn la începutul unor cuvinte sau silabe succesive. (<fr. *tautacisme*)

tautocrón, -ă *adj. (fiz.)* care are loc în timpi egali; situat la intervale egale, identice de timp. ○ *(mat.) curbă ~ă* (și *s. f.*) = curbă (cicloidă) situată în plan vertical, cu convexiunea în jos, pe care un punct material greu ajunge în punctul cel mai de jos în același interval de timp din orice poziție ar porni fără viteză inițială; *mișcare ~ă* = mișcarea mai multor puncte materiale grele care pornesc simultan fără viteze inițiale, din diferite puncte ale unei curbe tautocrone. (<fr. *tautochrone*)

tautocronism *s. n.* **1.** egalitate de durată. **2.** proprietate a unei curbe tautocrone. (<fr. *tautochronisme*)

tautofonie *s. f.* *(lingv.)* repetiție excesivă a aceluiași sunet (sau silabă, cu efect neplăcut, inestetică). (<fr. *tautophonie*)

tautográmă *s. f.* *(rar)* poezie ale cărei versuri încep cu aceeași literă. (<fr. *tautogramme*)

tautológic, -ă *adj.* referitor la tautologie. (<fr. *tautologique*)

tautológie *s. f.* **I. 1.** *(log.)* judecată în care subiectul și predicatul sînt exact aceeași noțiune, exprimată sau nu prin același cuvînt. **2.** (în logica simbolică) expresie care în cadrul unui sistem formal este adevărată în orice interpretare. **II. 1.** *(lingv.)* pleonasm. **2.** fenomen sintactic constînd din repetarea unor cuvinte cu același sens, dar cu funcții diferite, marcate de obicei de o intonație deosebită, repetare folosită pentru a sublinia o calitate sau o acțiune. (<fr. *tautologie*)

tautomér, -ă *adj.* (despre substanțe) care prezintă tautomerie. (<fr. *tautomère*)

tautomerie *s. f.* proprietate a unor substanțe organice izomere de a trece cu ușurință una în alta. (<fr. *tautomérie*)

tautonim *s. n.* epitet specific care repetă numele generic al unei plante. (< fr. *tautonyme*)

tavérnă *s. f.* circiumă ordinară, murdară (instalată la subsol). (<fr. *taverne*)

tavernér, -ă **I.** *adj. (rar)* referitor la tavernă, de tavernă. **II.** *s. m. f.* cel care ține o tavernă. (<fr. *tavernier*)

TAX(O)-, -táxă, -taxíe/TAXI- *elem. comp.* „ordine", „clasificare". (<fr. *tax/o/-*, *-taxe*, *-taxie*, *taxi-*, cf. gr. *tasis*, aranjament)

taxá *vb. tr.* **1.** a supune unei taxe; a stabili o taxă, un preț. **2.** *(fig.)* a considera, a socoti, a califica. — *taxáre* *s. f.* (<fr. *taxer*, lat. *taxare*, a evalua)

taxacée *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme din ordinul coniferelor, având ca tip tisa; taxinee. (<fr. *taxacées*)

taxatór, -oáre *s. m. f.* cel care încasează o taxă etc.; încasator. (<fr. *taxateur*)

taxáție *s. f.* *~ forestieră* = dendrometrie. (<fr. *taxation*, lat. *taxatio*, evaluare)

táxă[1] *s. f.* sumă de bani percepută pentru anumite mărfuri, la încheierea unor contracte etc. ● sumă de bani plătită unei instituții în schimbul unor servicii sau pentru dobîndirea anumitor drepturi. (<fr. *taxe*)

-táxă[2] v. t a x (o)-.

TAXI[1]**-** v. t a x (o)-.

taxí[2] *s. n.* taximetru (2). (<fr. *taxi*)

taxiárh *s. m.* (în Grecia antică) comandant al unei unități de infanterie. ● comandant al unui corp de cavalerie sau al unei unități navale. (<fr. *taxiarque*, gr. *taxiarkhos*)

taxiarhie *s. f.* *(ant.)* demnitate de taxiarh. ● corp de pedestrași în Grecia antică. (<fr. *taxiarchie*)

taxicamión *s. n.* taxi[2] mare, cu funcție de camion. (<*taxi*[2] + *camion*)

taxidérmic, -ă *adj.* referitor la taxidermie. (<fr. *taxidermique*)

taxidermie *s. f.* arta împăierii animalelor; dermoplastie. (<fr. *taxidermie*)

taxidermíst *s. m.* specialist în taxidermie. (<fr. *taxidermiste*)

taxíe[1] *s. f.* tactism, tropism (2). (<fr. *taxie*)

-taxíe[2] v. t a x (o)-.

taxifurgonétă *s. f.* /**taxi-furgonét** *s. n.* taxi pentru transportat mobilă, mărfuri etc. (<*taxi*[2] + *furgonetă*)

taxi-girl /-görl/ *s. f.* tînără angajată într-un local particular pentru a dansa cu clienții. (<engl. *taxi-girl*)

taxilogie *s. f.* v. t a x o l o g i e.

taximetríst, -ă *s. m. f.* șofer pe un taximetru (2). (<*taximetru* + *-ist*)

taxímetru *s. n.* **1.** aparat de înregistrare a taxei pentru cursele unui autovehicul care se închiriază cu ora sau pentru o anumită distanță. **2.** autovehicul prevăzut cu un astfel de aparat; taxi[2]. (<fr. *taximètre*, germ. *Taxameter*)

taxinée *s. f. pl.* taxacee. (< fr. *taxinées*)

taxinomie *s. f.* v. t a x o n o m i e.

taxiológic, -ă *adj.* referitor la taxiologie. (<*taxiologie*)

taxiologie *s. f.* disciplină care urmărește optimizarea acțiunilor umane prin aplicarea

ciberneticii și a criteriilor rezultate din studiul stercotipului dinamic la om. (<fr. *taxiologie*)

táxis *s. n.* operație constînd în a presa metodic o hernie, pentru a o face să revină în abdomen. (<fr., gr. *taxis*, aranjament)

taxiterie *s. f. (bot.)* anomalie care prezintă puține abateri de la forma normală. (<fr. *taxitérie*)

TAXO- v. t a x (o)-.

taxocén *s. n. (biol.)* asociație naturală apropiată ecologic și taxonomic. (<fr. *taxocène*)

taxocenológie *s. f.* ramură a taxonomiei care se ocupă cu clasificarea grupărilor naturale de plante și animale. (<fr. *taxocénologie*)

taxodiacée *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme, lemnoase, rășinoase, cu frunze solzoase sau aciculare persistente și cu flori dispuse monoic, avînd ca tip taxodiumul. (<fr. *taxodiacées*)

taxódium *s. m.* chiparos de baltă. (<lat., fr. *taxodium*)

taxodónte *s. f. pl.* ordin de lamelibranhiate marine, sedentare sau fixate, la care dinții sînt dispuși perpendicular pe platoul cardinal. (<fr. *taxodontes*)

taxofón *s. n.* aparat de telefon care stabilește automat legătura interurbană, prin introducerea unei monede. (<fr. *taxophone*)

taxológ, -ă *s. m. f.* cel care se ocupă de clasificări. (<fr. *taxologue*)

taxológic, -ă *adj.* referitor la clasificări. (<fr. *taxologique*)

taxología *s. f.* studiu al clasificărilor. — var. *taxilogie* s. f. (<fr. *taxologie*)

taxón *s. m.* unitate, categorie sistematică folosită în clasificarea regnului vegetal și animal, cuprinzînd populații cu aceeași origine. (<fr. *taxon*)

taxonómic, -ă *adj.* referitor la taxonomie; categorial. (<fr. *taxonomique*)

taxonomíe *s. f.* **1.** știință a legilor de clasificare a organismelor vii. ● *(p. ext.)* clasificare. **2.** studiul unor grupe de plante sau de animale din punctul de vedere al descrierii și clasificării speciilor. v. s i s t e m a t i c ă. — var. *taxinomie* s. f. (<fr. *taxonomie*)

taxonomíst, -ă *s. m. f.* specialist în taxonomie. (<fr. *taxonomiste*)

taylorísm /tei-/ *s. n.* teorie care fundamentează un sistem de organizare a muncii în cadrul căruia normele se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament, ducînd astfel la creșterea intensității muncii și a remunerării. (<fr. *taylorisme*, engl. *taylorism*, cf. F. W. *Taylor*, inginer amer.)

taylorizá /tei-/ *vb. tr.* a organiza munca după sistemul lui Taylor. (<fr. *tayloriser*)

TE- v. t e o-.

team /tim/ *s. n. (sport)* echipă. (<engl. *team*)

teándric, -ă *adj.* relativ la teandrie, la teandrism. (<it. *teandrico*)

teandríe *s. f.* (în concepția creștină) natură divină și umană a lui Cristos. (<it. *teandria*)

teandrísm *s. n.* doctrină religioasă care susține natura divină și umană a lui Cristos. (<it. *teandrismo*)

teantrópic, -ă *adj.* referitor la teantropie. (<it. *teantropico*)

teantropíe *s. f.* **1.** caracter uman și divin al divinității. **2.** atribuire a unor calități umane unor divinități. (<it. *teantropia*)

tea-room /ti-rum/ *s. f.* salon pentru ceai. ● ceainărie. (<engl. *tea-room*)

TEATR(O)- *elem. comp.* „teatru". (<fr. *théâtr/o/-*, cf. gr. *theatron*)

teatrál, -ă *adj.* **1.** referitor la teatru, de teatru. **2.** *(fig., peior.)* afectat, artificial, nenatural; teatralist (I, 2). (<fr. *théâtral*, lat. *theatralis*)

teatralísm *s. n.* **1.** interpretare emfatică a unui rol (II, 1). **2.** atitudine teatrală (2); caracter teatral; teatralitate. **3.** *(med.)* tendință către manifestări emotive spectaculare. (<fr. *théâtralisme*)

teatralíst, -ă I. *adj.* **1.** care aparține teatrului; cu caracter teatral. **2.** teatral (2). II. *s. m. f* ipocrit, care joacă teatru și în viața obișnuită. (<*teatral* + *-ist*)

teatralitáte *s. f.* teatralism (2). (<fr. *théâtralité*)

teatralizá *vb. tr. (rar)* a face ceva în mod teatral (2); a da un caracter teatral (2), emfatic. — *teatralizáre* s. f. (<fr. *théâtraliser*)

teatrológ, -ă *s. m. f.* specialist în teatrologie. (<*teatrologie*)

teatrológic, -ă *adj.* referitor la teatru, de teatrologie. (<fr. *théâtrologique*)

teatrologíe *s. f.* disciplină care tratează despre istoria, estetica și critica teatrală. (<fr. *théâtrologie*)

teatrotécă *s. f. (rar)* colecție de piese de teatru. (<fr. *théâtrothèque*)

teatroterapíe *s. f.* metodă terapeutică constînd în a-i pune pe bolnavi să însceneze improvizații teatrale. (<fr. *théâtrothérapie*)

teátru *s. n.* I. **1.** arta de a reprezenta în fața unui public un spectacol dramatic, muzical, coregrafic etc. **2.** instituție artistică destinată reprezentării spectacolelor. **3.** totalitatea lucrărilor dramatice ale unui popor sau autor; dramaturgie. **4.** profesiunea de actor sau de regizor. **5.** spectacol, reprezentație scenică. ○ *a face* (sau *a juca*) ~ = a se preface. II. loc unde se petrece, de desfășoară un eveniment, o acțiune. ○ ~ *de război* = vast spațiu terestru, maritim, aerian în care se duc acțiuni militare de mare importanță politico-strategică; (în trecut) ~ *de operații* = teritoriu unde se desfășoară acțiuni de luptă. (<fr. *théâtre*, lat. *theatrum*, gr. *theatron*)

tebaídă *s. f. (livr.)* **1.** loc solitar și deșert ales de schimnici pentru retragere; schimnicie. **2.** *(fig.)* loc izolat și neospitalier. (<fr. *thébaïde*, cf. *Tebaida*, regiune în Egiptul antic)

tebaínă *s. f.* alcaloid toxic extras din opiu; paramorfină. (<fr. *thébaïne*)

tebaísm *s. n.* intoxicație cu opiu. (<fr. *thébaïsme*)

tec[1] *s. m.* arbore din India și Oceania, cu lemnul foarte tare, folosit în special în construcții navale. — scris și *teck*. (<fr. *teck*, *tek* < cuv. malayalam)

TEC²(A)- /TECI-, **-téciu** *elem. comp.* ,,conceptacul, teacă". (<fr. *théc/a/-, -théci-, -thécium*, cf. lat. *theca*, gr. *theke*, cutie, teacă)

tecafór, -ă 1. *adj. (bot.)* care poartă teci. II. *s. n.* suportul tecii. (<fr. *thecaphore*)

tecál, -ă *adj.* referitor la tecile foliculilor ovarieni. (<fr. *thécal*)

tecalemít *s. n.* 1. dispozitiv care permite ungerea cu o pompă cu piston într-un anumit punct de gresaj. 2. pompă manuală cu piston folosită la ungere cu unsori consistente. (<rus. *tekalemit*)

tecaspór *s. m.* spor închis într-un conceptacul; acrospor. (<lat. *thecaspora*)

-téc *elem. comp.* ,,dulap, cutie", ,,colecție". (<fr. *-thèque*, cf. gr. *theke*)

technétiu *s. n.* element radioactiv sintetic, cu densitate mare, greu fuzibil, asemănător cu reniul. (<fr. *technétium*, cf. gr. *technetos*, artificial)

TECI- v. t e c ²(a)-.

teciform, -ă *adj.* în formă de teacă. (<fr. *théciforme*)

-téciu v. t e c ²(a)-.

teck *s. n.* v. t e c ¹.

téckel *s. m.* câine de vânătoare cu corpul alungit și picioarele scurte, cu părul scurt sau lung și aspru, excelent vânător de vizuină; șoricar. (<germ. *Teckel*, fr. *teckel*)

TECN(O)- *elem. comp.* ,,imatur, tânăr". (<fr. *tecn/o/-*, cf. gr. *teknon*, copil)

tecnetrón *s. n.* tranzistor de construcție specială folosit ca amplificator de tensiune la frecvențe foarte înalte. (< *tecn(o)-* + *-tron* < *Te/szner/*+ fr. *C/entre/ N/ational d'/É/tudes des /T/élécommunications/*, Centrul Național de Telecomunicații)

tecnocít *s. n.* element celular tânăr, intermediar între mielocit și granulocit. (<fr. *tecnocyte*)

tecnospór *s. m.* spor rezultat nemijlocit din organele de reproducere masculе sau femele. (<fr. *tecnospore*)

tecóm *s. n.* tumoare ovariană cu celule tecale. (<fr. *thécome*)

-téctic, -texíe *elem. comp.* ,,topire, dezagregare". (<fr. *-tectique, -texie*, cf. gr. *tektos* < *tekein*, a topi, *texis*)

tectítă *s. f.* material sticlos bogat în siliciu și alumină, de origine cosmică. (<fr. *tectite*)

TECTO¹- /**TECTONO-** *elem. comp.*, ,structură, organizare". (<fr. *tecto-*, germ. *tektono*, cf. gr. *tekton*, constructor)

TECTO²- *elem. comp.* ,,acoperiș". (<fr. *tecto-*, cf. lat. *tectum*)

tectocefalíe *s. f.* anomalie congenitală constând din prezența unei cutii craniene turtite, în formă de acoperiș. (<engl. *tectocephaly*)

tectogén, -ă *adj.* (despre o zonă de dislocație a scoarței terestre) pe care s-a format un lanț de munți. (<fr. *tectogène*)

tectogenéză *s. f.* proces de formare a structurilor geologice de cutare și faliere; tectonogeneză. (<fr. *tectogenèse*)

tectologíe *s. f.* ramură a morfologiei (1) care studiază structura organismelor vii, în special aceea a ,,coloniilor animale" (briozoare, spongieri etc.). (<fr. *tectologie*)

tectónic, -ă 1. *adj.* referitor la tectonică. II. *s. f.* 1. ramură a geologiei care studiază modificările straturilor geologice datorate mișcărilor scoarței terestre; geotectonică. ● *(p. ext.)* ansamblul acestei mișcări. 2. structură geologică. (<fr. *tectonique*, gr. *tektonikos*, /II/ germ. *Tektonik*)

TECTONO- v. t e c t o¹-.

tectonogenéză *s. f.* tectogeneză. (<*tectono-* + *gene-ă*)²

tectonosféră *s. f.* înveliș de la periferia globului terestru, în care au loc procesele orogenetice și epirogenetice. (<germ. *Tektonosphäre*)

tectoparatíp *s. n.* exemplar vegetal servind pentru analiza structurii microscopice a tipului inițial al speciei sau genului. (<fr. *tectoparatype*)

tectopleziotíp *s. n.* tectoparatip cu exemplarele descrise mai târziu. (<fr. *tectoplésiotype*)

tectotíp *s. n.* fragment al exemplarului vegetal-tip folosit pentru analize microscopice. (<fr. *tectotype*)

tectrice *s. f.* fiecare dintre penele mari care acoperă baza aripii la păsări. (<fr. *tectrice*)

tedéum *s. n.* 1. serviciu divin care se oficiază cu prilejul unor momente solemne. 2. *(muz.)* compoziție scrisă pentru astfel de ceremonie. (<lat. *Te Deum /laudamus/*)

teenager /tín-eigăr/ *s. m. (rar)* adolescent. (<engl. *teen-ager*)

teflón *s. n.* 1. material foarte rezistent la agenții chimici, la temperatură și coroziune, din care se fac garnituri supuse coroziunii, vase de bucătărie, izolatori electrici etc. 2. vas de bucătărie confecționat din acest material. (<fr. *téflon*, n. com.)

TEFRO- *elem. comp.* ,,cenușiu, gri". (<fr. *téphro-*, cf. gr. *tephros*)

tefrocronologíe *s. f.* cronologie având la bază studiul depozitelor vulcanice. (<fr. *téphrochronologie*)

tefrofíl, -ă *adj.* cu frunze de culoare cenușie. (<fr. *téphrophylle*)

tefromalacíe *s. f.* mielomalacie constând în atrofia izolată și neprogresivă a mușchilor mici ai mâinii. (<fr. *téphromalacie*)

tefromielítă *s. f.* inflamație a substanței cenușii a măduvei spinării. (<fr. *téphromyélite*)

tegulícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe acoperișuri sau pe țiglele caselor. (<fr. *tégulicole*, cf. lat. *tegula*, țiglă, acoperiș)

tegumént *s. n.* 1. înveliș organic al corpului mamiferelor; piele. 2. *(bot.)* membrană care înconjură și protejează un organ; înveliș protector al embrionului și al seminței plantelor. (<fr. *tégument*, lat. *tegumentum* < *tegere*, a acoperi)

tegumentár, -ă *adj.* referitor la tegument, al tegumentului. (<fr. *tégumentaire*)

TEHN(O)-, -téhnic(ă), -tehníe *elem. comp.* ,,artă, meserie", ,,tehnică, procedeu". (<fr. *techn/o/-, -technique, -technie*, cf. gr. *tekhne*)

téhnic¹, -ă I. *adj.* referitor la tehnică; propriu unei arte, unei meserii etc. ○ *termen* ~ = termen care denumește o anumită noțiune dintr-un domeniu al științei, al tehnicii etc. II. *s. f.* 1. ansamblu de unelte și deprinderi de producție, dezvoltate în cursul istoriei, care permit omenirii să acționeze asupra naturii încon-

jurătoare cu scopul producerii bunurilor materiale. 2. ~ *de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă și auxiliare cu care sînt înzestrate forțele armate. 3. ansamblu de prescripții metodologice (reguli, procedee) folosite pentru o acțiune eficientă, atît în sfera producției materiale, cît și a celei spirituale. (<fr. *technique*, lat. *technicus*, gr. *tekhnikos*)

-téhnie²(ă) v. t e h n (o)-.

tehnician, -ă *s. m. f.* 1. cadru cu pregătire medie în activitatea de cercetare, proiectare și execuție tehnică. 2. cel care cunoaște, stăpînește o anumită tehnică. (<fr. *technicien*)

tehnicism *s. n.* tendința de a folosi în mod exagerat și mecanic procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd tezele teoretice de la baza lor. (după rus. *tehnizm*)

tehnicist, -ă *adj.* referitor la tehnicism, care se caracterizează prin tehnicism. (<*tehnic* + *-ist*)

tehnicitáte *s. f.* caracter tehnic. (<fr. *technicité*)

tehnicizá *vb. tr.* a da un caracter (exclusiv) tehnic. — *tehnicizáre* s. f. (<*tehnic* + *-iza*)

tehnicolór, -ă *adj.* în culori. ○ *film* ~ = film în care culorile nu se formează în timpul developării, ci sînt imprimate în pozitivul final. (<germ. *technikolor*)

-tehnie v. t e h n (o)-.

tehniráma *s. f.* procedeu de filmare și proiecții pentru ecran panoramic la care negativul se filmează prin procedeul vista-vision, combinat cu anamorfozarea imaginii, iar copiile se realizează prin procedeul tehnicolor. (<fr. *technirama*)

tehnocrát, -ă *s. m. f.* 1. adept al tehnocrației. 2. specialist într-un anumit domeniu. (<fr. *technocrate*)

tehnocrátic, -ă *adj.* referitor la tehnocrație. (<fr. *technocratique*)

tehnocratísm *s. n.* orientare în politologia și sociologia contemporană potrivit căreia rolul în conducerea societății trebuie să revină nu factorilor politici (parlament, guvern), ci păturii tehnicienilor, specialiști în diferite ramuri ale științei. ● tendință tehnocratică. (<fr. *technocratisme*)

tehnocrație *s. f.* 1. sistem de guvernare în care rolul de conducere ar reveni intelectualilor specialiști în domeniul tehnic. 2. intelectualitatea tehnocratică. (<fr. *technocratie*, engl. *technocracy*)

tehnofobie *s. f.* fobie de tehnică. (<*tehno-* + *-fobie²*)

tehnográfic, -ă *adj.* referitor la tehnografie. (<fr. *technographique*)

tehnografíe *s. f.* descriere a diferitelor meserii și a procedeelor lor de lucru. (<fr. *technographie*)

tehnológ *s. m.* specialist în tehnologie. (<fr. *technologue*)

tehnológic, -ă *adj.* referitor la tehnologie. (<fr. *technologique*)

tehnologíe *s. f.* 1. știință a metodelor și a mijloacelor de prelucrare a materiilor prime, a materialelor și a datelor. 2. ansamblul proceselor, al metodelor, operațiilor etc. folosite pentru realizarea unui anumit produs. ○ ~*a solului* = ramură a științei solului care studiază procedeele și mijloacele de intervenție asupra acestuia. (<fr. *technologie*)

tehnologísm *s. n.* orientare sociologică contemporană care acuză societatea „industrială" sau cea „de consum" de alterarea personalității umane, a cunoașterii și a creației de valori în domeniul umanistic, al artei etc., datorită excesului tehnologic; civilizație tehnologică. (<fr. *technologisme*)

tehnologizá *vb. tr.* a da (artei, producției) caracter tehnologic. — *tehnologizáre* s. f. (<engl. *technologize*)

tehnopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile profesionale. (<fr. *technopathie*)

tehnopatologíe *s. f.* ramură a patologiei care tratează despre bolile produse prin deficiențe în tehnica întreținerii și exploatării animalelor. (<*tehno-* + *patologie*)

tehnopsihologíe *s. f.* ramură a psihologiei care studiază mijloacele aplicării practice a psihologiei teoretice. (<*tehno-* + *psihologie*)

tehnoredactá *vb. tr.* a pregăti din punct de vedere tehnic și grafic un manuscris pentru tipar. — *tehnoredactáre* s. f. (<*tehno-* + *redacta*)

tehnoredáctor, -oáre *s. m. f.* specialist în lucrări de tehnoredactare. (<*tehno-* + *redactor*)

tehnoredácție *s. f.* 1. tehnoredactare. 2. serviciu care se ocupă cu tehnoredactarea manuscriselor. (<germ. *Technoredaktion*)

tehnoredacționál, -ă *adj.* referitor la tehnoredactare. (<*tehnoredacție* + *-onal*)

tehnosféră *s. f.* domeniu al vieții umane cuprinzînd cultura și civilizația; noosferă. (<*tehno-* + *-sferă²*)

tehnostructúră *s. f.* categorie socială alcătuită din tehnicieni, specialiști în domeniul organizării și conducerii; structură tehnocratică a unei societăți. (<fr. *technostructure*)

teínă *s. f.* alcaloid cristalizat, cu gust amărui, care se extrage din ceai, folosit în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau ca diuretic. (<fr. *théine*)

teísm¹ *s. n.* concepție filozofico-religioasă care admite existența lui Dumnezeu ca ființă supranaturală rațională, creatoare și conducătoare a lumii. (<fr. *théisme*)

teísm² *s. n.* intoxicație survenită în urma abuzului de ceai. (<fr. *théisme*)

-teísm³ v. t e o-.

teíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al teismului¹. (<fr. *théiste*)

tel¹ *s. n.* colină artificială formată din ruinele unor așezări antice. (<fr. *tell* < cuv. ar.)

TEL²(E)- *elem. comp.* „departe, (de) la distanță"; „televiziune". (<fr. *tél/é/-*, cf. gr. *tele*, departe)

TEL³(O)- *elem. comp.* „mamelon". (<fr. *thél/o/-*, cf. gr. *thele*)

telalgíe¹ *s. f.* durere care apare în altă parte, la distanță de locul leziunii. (< fr. *télalgie*)

telalgíe² *s. f.* sensibilitate dureroasă a mamelonului. (<fr. *thélalgie*)

telamón s. m. *(arhit.)* atlant. (<fr. *télamon)*

telangiectazíe s. f. dilatație a capilarelor din piele, în special ale nasului și ale pomeților obrajilor. (<fr. *téléangiectasie)*

telautográf s. n. v. teleautograf.

TELE[1]- v. tel[2](e)-.

téle[2] s. f. televiziune. (<fr. *télé)*

teleactualitáte s. f. actualitatea prezentată la televiziune. (<*tele*[2] + *actualitate)*

teleafișáj s. n. mod de vizualizare a unor date pe un terminal de televiziune. (<fr. *téléaphichage)*

teleampermétru s. n. ampermetru pentru măsurarea la distanță a curentului dintr-un circuit electric. (<fr. *téléampèremètre)*

teleanchétă s. f. anchetă a televiziunii. (<*tele*[2] + *anchetă)*

teleást s. m. 1. specialist în probleme de televiziune. 2. amator de programe de televiziune. (<fr. *téléaste)*

teleautográf s. n. aparat care permite transmiterea la distanță a scrisului și a desenelor. — var. *telautograf* s. n. (<fr. *téléautographe)*

teleautográfic, -ă *adj.* referitor la teleautografie. (<fr. *téléautographique)*

teleautografíe s. f. transmitere la distanță a scrisului, a desenelor cu ajutorul teleautografului. (<fr. *téléautographie)*

telebasculă s. f. cîntar special, conceput pe baza raportului dintre forțele de gravitație ale Lunii și Pămîntului, folosit în cosmos. (<*tele*[1]- + *basculă)*

telebénă s. f. teleferic cu benă; telecabină. (<fr. *télébenne)*

telebiométric, -ă *adj.* referitor la telebiometrie. (<*telebiometrie)*

telebiometríe s. f. studiu de la distanță al fenomenelor biologice. (<*tele*[1]- + *biometrie)*

telebusólă s. f. busolă ale cărei indicații sînt transmise de la distanță unor instrumente indicatoare așezate la bordul unui avion; telecompas. (<*tele*[1]- + *busolă)*

telecabínă s. f. teleferic pentru transportul de persoane cu ajutorul unor cabine suspendate prin suspante fixate pe cablu la intervale regulate; telebenă. (<fr. *télécabine)*

telecámeră s. f. cameră de luat vederi destinată televiziunii. (<fr. *télécamera)*

telecardiográmă s. f. înregistrare a electrocardiogramei de la distanță. (<engl. *telecardiogram)*

telecasétă s. f. videocasetă. (<*tele*[1]- + *casetă)*

telecéntru s. n. centru de televiziune. (<rus. *telefentr)*

telechinézie s. f. *(psih.)* capacitate a unor persoane de a deplasa obiecte fără contact cu acestea. — scris și *telekinezie*. (<fr. *télékinésie)*

telecinecást, -ă s. m. f. specialist în realizarea filmelor pentru televiziune. ● autor de scenarii pentru televiziune. (<fr. *télécinéaste)*

telecinemá s. n. emisiune de filme cinematografice transmise prin televiziune. (<fr. *télécinéma)*

telecinematécă s. f. 1. arhivă de filme pentru televiziune. 2. transmisiune de filme cinematografice de bună calitate prin televiziune. (<fr. *télécinémathèque)*

telecinematográf s. n. aparat cu care se transmite un film cinematografic la televiziune. (<fr. *télécinématographe)*

telecinematográfic, -ă *adj. (rar)* referitor la telecinematografie. (<fr. *télécinématographique)*

telecinematografíe s. f. *(rar)* producție de filme pentru televiziune. (<fr. *télécinématographie)*

telecliinométru s. n. instrument cu care se măsoară deviația sondelor de la verticală, indicațiile fiind transmise electric la suprafață. (<fr. *téléclinomètre)*

telecléb s. n. emisiune specială pentru amatorii de programe de televiziune. (<*tele*[2] + *club)*

telecóbalt s. n. cobalt radioactiv folosit în telecobalterapie. (<fr. *télécobalt)*

telecobalterapíe s. f. tratament al tumorilor efectuat de la distanță cu ajutorul radiațiilor emise de cobaltul radioactiv. (<fr. *télécobalthérapie)*

telecomandá *vb. tr. (tehn.)* a transmite la distanță o comandă; a teledirija. (<fr. *télécommander)*

telecomandábil, -ă *adj.* (despre mecanisme, instalații) care poate fi telecomandat. (<*telecomanda* + *-bil)*

telecomandát, -ă *adj. (tehn.)* comandat de la distanță. (<fr. *télécommandé)*

telecomándă s. f. acționarea de la distanță a unor instalații (mașini, aparatură); ansamblul mijloacelor servind în acest scop. (<fr. *télécommande)*

telecompánie s. f. companie[1] (3) de telecomunicații. (<*tele*[1]- + *companie)*

telecompás s. f. telebusolă. (<fr. *télécompas)*

telecomunicáție s. f. 1. transmitere și recepție la distanță a unor sunete, a unor semne sau imagini, folosind numai fenomenele electromagnetice sau optice. 2. legătură între două puncte între care se realizează telecomunicația (1). ○ *sistem de ~ții* = totalitatea mijloacelor tehnice dintr-un serviciu de telecomunicații, care formează o unitate. (<fr. *télécommunication)*

teleconcúrs s. n. concurs transmis prin televiziune. (<*tele*[2] + *concurs)*

teleconferínță s. f. procedeu modern de telecomunicații care permite desfășurarea unor reuniuni între două sau mai multe orașe fără deplasarea participanților. (<*tele*[1]-+*conferință)*

telecontról s. n. control de la distanță. (<engl. *telecontrol)*

telecopiá *vb. tr.* a efectua o telecopie. — *telecopiére* s. f. (<fr. *télécopier)*

telecoplát s. n. telecopiere. (<*telecopia)*

telecoplatór s. n. aparat folosit pentru telecopiat. (după fr. *télécopieur)*

telecópie s. f. procedeu care permite a obține prin telefon o copie a unui document. (<fr. *télécopie)*

telecoptér *s. n.* elicopter mic, fără cabină și fără pilot, care transportă o telecameră. (<*tele*¹- + */cli/copter*)

telecronicár *s. m.* cronicar al emisiunilor de televiziune. (<*tele*² + *cronicar*)

telecrónică *s. f.* cronică (a unui film, spectacol etc.) transmisă prin televiziune. (<*tele*² + *cronică*)

telecurieterapíe /-cü-ri-/ *s. f.* tratament cu radium, efectuat la distanță față de locul bolnav; teleradiumterapie. (<fr. *télécuriethérapie*)

telecursánt *s. m.* cel care urmărește un curs transmis la televiziune. (<*tele*² + *cursant*)

teledetécție *s. f.* ansamblu de metode care fac posibilă obținerea de informații asupra obiectelor aflate la distanță; detecție de la distanță. (<fr. *télédetection*)

telediafonie *s. f.* diafonie (1) percepută în receptorul telefonic de la capătul opus aceluia de la care provine semnalul perturbator. (<fr. *télédiaphonie*)

teledialóg *s. n.* dialog realizat și transmis prin diverse sisteme de telecomunicații. (<*tele*¹- + *dialog*)

teledifuzá *vb. tr.* a difuza prin televiziune. (<fr. *télédiffusé*)

teledinámic, -ă **I.** *adj.* care transmite la distanță energia, puterea. **II.** *s. f.* știință care se ocupă cu transmiterea prin pământ, cu ajutorul ultrasunetelor, a unor șocuri puternice, pentru a provoca acțiuni distrugătoare la mare distanță. (<fr. *télédynamique*)

teledinamíe *s. f.* tehnica transmiterii la distanță a energiei (electrice). (<fr. *télédynamie*)

teledirijá *vb. tr.* a telecomanda. — *teledirijáre* s. f. (<fr. *télédiriger*)

teledivertisMÉNT *s. n.* emisiune distractivă de televiziune. (<*tele*² + *divertisment*)

telecerán *s. n.* ecran de televiziune pentru o sală mare. (<fr. *télécran*)

teleceranizá *vb. tr.* a ecraniza special pentru televiziune. — *teleceranizáre* s. f. (<*tele*² + *ceranizá*)

teleducáție *s. f.* transmitere de programe educative prin televiziune. (<*tele*² + *educație*)

teleemisiúne *s. f.* emisiune de televiziune. (<*tele*² + *emisiune*)

teleenciclopedíe *s. f.* transmitere de cunoștințe enciclopedice cu ajutorul televiziunii. (<*tele*² + *enciclopedie*)

telefagíe *s. f.* *(fam.)* mania de a consuma prea mult timp în fața televizorului. (<*tele*² + *-fagie*²)

telefáx *s. n.* sistem mixt de telefonie și telegrafie ce folosește, prin comutare, același circuit de transmitere a informației sub forma unui text sau desen, care este citit și redat electronic sub formă scrisă pe hîrtie, în facsimil, de către un dispozitiv înzestrat cu memorie; fax. (<engl. *telefax*)

teleféric *s. n.* funicular pentru transport de persoane. (<fr. *téléphérique*)

telefícá *vb. tr.* *(rar)* a introduce televiziunea în diverse domenii de activitate. — *telefícáre* s. f. (<*tele*² + */electri/fica*)

telefíl, -ă *s. m. f.* *(fam.)* amator de emisiuni de televiziune. (după *cinefil*)

telefilie *s. f.* pasiune pentru televiziune. (<*telefil* + *-ie*)

telefílm *s. n.* film realizat pentru televiziune. (<fr. *téléfilm*)

telefilmotécă *s. f.* filmotecă a televiziunii. (<*tele*² + *filmotecă*)

telefoiletón *s. n.* foileton de televiziune. (<*tele*² + *foileton*)

telefón *s. n.* **1.** telecomunicație constînd în realizarea de convorbiri la distanță prin intermediul undelor electromagnetice propagate de-a lungul unor fire; ansamblul instalațiilor folosite în acest scop. **2.** aparat electric alcătuit dintr-un transmițător și un receptor pentru transmiterea la distanță a vorbirii; post telefonic. ● chemare telefonică. ● numărul telefonului (2) unui abonat. (<fr. *téléphone*)

telefoná *vb. intr., tr.* a comunica telefonic. — *telefonáre* s. f. (<fr. *téléphoner*)

telefonát *s. n.* telefonare. (<*telefona*)

telefónic, -ă *adj.* referitor la telefon; transmis prin telefon. (<fr. *téléphonique*)

telefonie *s. f.* transmitere la distanță a vorbirii cu ajutorul telefoanelor. (<fr. *téléphonie*)

telefonist, -ă *s. m. f.* cel care face serviciu la o centrală telefonică. (<fr. *téléphoniste*)

telefonográmă *s. f.* telegramă telefonată. (<*telefon* + */tele/gramă*)

telefonometríe *s. f.* determinare a calității transmisiunilor telefonice prin logatomi emiși de unul dintre posturile telefonice. (<fr. *téléphonométrie*)

telefonométru *s. n.* contor care indică numărul și durata convorbirilor telefonice taxate. (<fr. *téléphonomètre*)

telefóto *s. n.* aparat care transmite electric, la distanță, o imagine luminoasă; imaginea însăși. v. teleobiectiv. (<fr. *téléphoto*)

telefotografiá *vb. tr.* a efectua o telefotografie. — *telefotografiére* s. f. (<fr. *téléphotographier*)

telefotográfic, -ă *adj.* referitor la telefotografie. (<fr. *téléphotographique*)

telefotografíe *s. f.* **1.** transmitere prin telegrafie la distanță a fotografiilor, desenelor, textelor etc.; fototelegrafie. **2.** tehnica fotografierii de la mare distanță, cu ajutorul teleobiectivului; fotografie astfel obținută. (<fr. *téléphotographie*)

telegamaterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a razelor gama, emise la distanță de regiunea de tratat. (<fr. *télégamathérapie*)

telegamíe *s. f.* *(biol.)* capacitate a unor indivizi masculi de a atrage femelele de la distanță, prin feromoni. (<*tele*¹- + *-gamie*)

telegenézá *s. f.* reproducere prin însămînțare artificială. (<*tele*¹- + *-genează*²)

telegénic, -ă *adj.* care produce un efect plăcut la televiziune. (<fr. *télégénique*)

telegenie *s. f.* calitatea a ceea ce este telegenic. (<fr. *télégénie*)

teleghidá *vb. tr.* a dirija de la distanță un avion, un proiectil etc. — *teleghidáre* s. f. (<fr. *téléguider*)

teleghidáj *s. n.* teleghidare. (<fr. *téléguidage*)

telegnózis *s. n.* *(psih.)* cunoaștere prezumtivă a evenimentelor depărtate în timp sau spa-

ţiu, pe alte căi decît cele perceptive ori intelectuale. (<engl. *telegnosis*)

telegondólă *s. f.* teleferic cu cabine (gondole) de capacitate mai mică (2—6 persoane), cu dispozitive de fixare temporară la cablul tractor. (<*tele*[1]- + *gondolă*)

telegonie *s. f. (biol.)* ipoteză eronată potrivit căreia o femelă vivipară, fecundată de un mascul, va prezenta modificări persistente, care, ulterior, vor influenţa descendentul rezultat dintr-o nouă împerechere cu un alt mascul. (<fr. *télégonie*)

telegráf I. *s. n.* 1. telecomunicaţie constînd în transmiterea la distanţă a semnalelor (corespunzătoare literelor şi cifrelor) cu ajutorul unor aparate electromagnetice; ansamblul instalaţiilor folosite în acest scop. 2. aparat pentru transmiterea la distanţă a telegramelor. II. *s. m.* plantă erbacee originară din America de Sud, cu flori mici, albe, cu miros plăcut, dispuse în ciorchini lungi şi cu tulpina volubilă. (<fr. *télégraphe*)

telegrafiá *vb. intr., tr.* a comunica prin telegraf, a transmite o telegramă. — *telegrafiére* *s. f.* (<fr. *télégraphier*)

telegráfic, -ă *adj.* 1. referitor la telegraf; transmis prin telegraf. 2. *(fig.)* scurt, concis. (<fr. *télégraphique*)

telegrafíe *s. f.* transmitere la ditanţă a unor semne grafice şi înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului. ○ ~ *fără fir* = radiotelegrafie. (<fr. *télégraphie*)

telegrafíst, -ă *s. m. f.* cel care face serviciu la un post de telegraf. (<fr. *télégraphiste*)

telegrámă *s. f.* 1. comunicare transmisă cu ajutorul (radio)telegrafului; formularul pe care este transcrisă. ○ ~ *de presă* = telegramă destinată a fi publicată. 2. *(enigmistică)* anagramă mai complexă, pentru a cărei rezolvare se ţine seama de aceleaşi reguli ca la cartea de vizită. (<fr. *télégramme*)

telegrílă *s. f. (enigmistică)* îmbinare de anagramă şi criptogramă, în care se prezintă spre dezlegare un tabel, asemănător aritmogrifului, cu toate căsuţele numerotate, dar cu cifrele introduse aparent fără nici o ordine şi care nu se repetă; în dreptul rîndurilor orizontale, notate cu majuscule, se află definiţiile cuvintelor ce trebuie identificate; coloana verticală, alcătuită din iniţialele acestor cuvinte, este notată cu a—b, iar cuprinsul ei constituie cheia întregii probleme. (<fr. *télégrille*)

telehipnóză *s. f.* hipnoză provocată de la distanţă. (<fr. *téléhypnose*)

teleimprimá *vb. tr.* a efectua o teleimprimare. (<*tele*[1]- + *imprima*)

teleimprimáre *s. f.* transmitere la distanţă a unui text cu ajutorul teleimprimatorului. (<*teleimprima*)

teleimprimatór *s. n.* aparat telegrafic cu care se transmit şi se recepţionează comunicări, texte etc. în literele alfabetului obişnuit; telescriptor, teletip (1). (după fr. *téléimprimeur*)

teleimprimatoríst, -ă *s. m. f.* cel care face serviciu la teleimprimator. (<*teleimprimator* + *-ist*)

teleindicatór *s. n.* aparat care măsoară şi transmite la distanţă valoarea unei mărimi. (<fr. *téléindicateur*)

teleinformátic, -ă I. *adj.* referitor la teleinformatică. II. *s. f.* ramură a informaticii care se ocupă cu tehnica de transmisie la distanţă a datelor prelucrate. (<fr. *téléinformatique*)

teleinterviu *s. n.* interviu realizat pentru a fi transmis la televiziune. (<fr. *télé-interview*, engl. *tele-interview*)

teleînregistráre *s. f.* înregistrare de la distanţă. (<*tele*[1]- + *înregistrare*)

telejurnál *s. n.* jurnal al televiziunii. (<*tele*[2]- + *jurnal*)

telekinezíe *s. f.* v. telechinezie.

telelécţie *s. f.* lecţie transmisă în cadrul televiziunii la emisiunile şcolare. (<*tele*[2] + *lecţie*)

telelimnigráf *s. n.* limnigraf comandat de la distanţă. (<fr. *télélimnigraphe*)

telemagazín *s. n.* emisiune de televiziune conţinînd materiale din diverse domenii. (<*tele*[2]- + *magazin*)

telemagmátic, -ă *adj.* (despre un proces mineralogic) format în apropierea scoarţei Pămîntului. (<germ. *telemagmatisch*)

telemanevrátor *s. n.* telemanipulator. (după fr. *télémanipulateur*)

telemanie *s. f.* preocupare excesivă pentru emisiunile de televiziune. (<*tele*[2] + *-manie*[2])

telemanipulatór *s. n.* mecanism care permite manipularea la distanţă, din spatele unui ecran de protecţie, a unor substanţe radioactive; telemanevrator. (<fr. *télémanipulateur*)

telemáre *s. n. (sport)* salt cu schiurile pentru schimbarea direcţiei. (<fr. *télémark*, cf. *Telemark*, localitate în Norvegia)

telemátic, -ă I. *adj.* care foloseşte reţelele de telematică. II. *s. f.* tehnica transmiterii la mare distanţă şi a valorificării informaţiilor, care combină informatica cu sateliţi şi alte procedee moderne de comunicaţii. (<fr. *télématique*)

telematizá *vb. tr.* 1. a folosi telematica în rezolvarea unor probleme. 2. a dota cu mijloace de telematică. — *telematizáre* *s. f.* (<*telematică* + *-iza*)

telemăsuráre *s. f.* efectuare a unei telemăsuri. (<*telemăsură*)

telemăsúră *s. f. (tehn.)* transmitere la distanţă a rezultatelor unei măsurători efectuate. (după fr. *télémesure*)

telemecánic, -ă I. *adj.* referitor la telemecanică. II. *s. f.* ramură a ştiinţei şi tehnicii cuprinzînd principiile şi metodele de comandă şi control ale funcţionării mecanismelor de la distanţă cu ajutorul undelor electrice; telecontrol. (<fr. *télémécanique*)

telemecanicián, -ă *s. m. f.* specialist în telecomunicaţii. (<fr. *télémécanicien*)

telemetrá *vb. tr., intr.* a viza cu telemetrul. — *telemetráre* *s. f.* (<fr. *télémétrer*)

telemétric, -ă *adj.* referitor la telemetrie; făcut cu ajutorul telemetrului. (<fr. *télémétrique*)

telemetríe *s. f.* tehnica măsurării distanţelor cu ajutorul telemetrului. ● metodă de măsurare şi transmitere la distanţă a informaţiei. (<fr. *télémétrie*)

telemetríst *s. m.* telemetror. (<it. *telemetrista*)

telemetrór *s. m.* tehnician care lucrează cu telemetrul; telemetrist. (<fr. *télémètreur*)

telemétru *s. n.* 1. instrument optic pentru măsurarea distanțelor pînă la un punct de vizare îndepărtat. 2. dispozitiv care se cuplează la aparatele fotografice pentru a regla distanța. (<fr. *télémètre*)

telemorfóză *s. f.* *(biol.)* schimbare a formei unui organ(ism) sub influența unor stimuli care acționează de la distanță. (<fr. *télémorphose*)

teleneceíal *s. n.* partea anterioară a creierului. (<fr. *télencéphale*)

TELEO¹- /**TELO-** *elem. comp.* „scop, finalitate"; „capăt, sfîrșit". (<fr. *téléo-*, *télo-*, cf. gr. *telos*, *teleos*)

TELEO²- *elem. comp.* „complet, total". (<fr. *téléo-*, cf. gr. *teleios*)

teleobiectív *s. n.* obiectiv fotografic, cu distanță focală lungă, folosit la fotografierea obiectivelor situate la distanțe mari. (<fr. *téléobjectif*, germ. *Teleobjektiv*)

teleobservá *vb. tr.* a observa de la distanță. — *teleobservăre* s. f. (<*tele¹-* + *observa*)

teleológic, -ă *adj.* referitor la teleologie. (<fr. *téléologique*)

teleológie *s. f.* 1. teoria finalității, studiul scopurilor. 2. concepție filozofică idealistă potrivit căreia atît societatea, cît și natura ar fi organizate conform unui anumit scop, cu o anumită finalitate; finalism, teleonomie (1). (<fr. *téléologie*)

teleonomíe *s. f.* 1. teleologie (2). 2. *(biol.)* concept desemnînd finalitatea prezentă în organismele vii. • mod de explicare științifică a comportamentului orientat al sistemelor organice. • mecanism de reglare celulară determinat în mod obiectiv de anumite legități. (<fr. *téléonomie*)

teleoperatór *s. n.* robot care execută o serie de mișcări complicate sub directa îndrumare a omului, care îl urmărește de la distanță pe un ecran de televiziune. (<engl. *teleoperator*, fr. *téléopérateur*)

teleopsíe *s. f.* defect de vedere constînd în perceperea obiectelor la o distanță mai mare decît sînt în realitate. (<engl. *teleopsie*)

teleoptíl *s. n.* penajul propriu-zis al păsărilor, cuprinzînd atît penajul inițial, cît și cel din faza adultă.

teleosteéni *s. m. pl.* subclasă de pești cu coloana vertebrală și craniul complet osoase, corpul acoperit cu solzi osoși și coada heterocercă, avînd ca tip crapul. (<fr. *téléostéens*, cf. gr. *teleios*, complet; *osteon*, os)

teleozáur *s. m.* crocodil fosil din mezozoic, cu botul foarte lung și corpul acoperit cu plăci. (<fr. *téléosaure*)

telepát *s. m.* 1. cel care practică telepatia. 2. medium. (<fr. *télépathe*)

telepátic, -ă *adj.* referitor la telepatie. (<fr. *télépathique*)

telepatíe *s. f.* posibilitate parapsihologică de a percepe fenomene care nu sînt în raza simțurilor, precum și de a transmite gîndurile la distanță. (<fr. *télépathie*)

telepedagogíe *s. f.* ramură a pedagogiei care studiază problemele instrucției și educației prin televiziune. (<*tele²* + *pedagogie*)

teleplásmă *s. f.* ectoplasmă (2). (<germ. *Teleplasma*)

teleprelucráre *s. f.* *(inform.)* prelucrare a datelor sau a cererilor utilizatorilor la distanță. (după engl. *teleprocessing*)

teleprofésor/ **teleprofesór** *s. m.* profesor care expune (sau comentează imagini ale unor) ecții la televiziune. (<*tele²* + *profesor*)

teleprográm *s. n.* program al emisiunilor transmise la televiziune. (<fr. *téléprogramme*)

telepublicitáte *s. f.* publicitate prin televiziune. (<*tele²* + *publicitate*)

teleradár *s. n.* întrebuințarea combinată a radarului și a televiziunii. (<fr. *téléradar*)

teleradiocinematográfie *s. f.* aplicare a televiziunii la radiocinematografie. (<fr. *téléradiocinématographie*)

teleradiofotográfie *s. f.* aplicare a televiziunii în radiofotografie. (<fr. *téléradiophotographie*)

teleradiografiá *vb. tr.* a face o teleradiografie. (<fr. *téléradiographier*)

teleradiográfie *s. f.* radiografie care se execută plasînd sursa de raze mai departe de bolnav. (<fr. *téléradiographie*)

teleradioscopíe *s. f.* aplicare a televiziunii la radioscopie; radioscopie făcută de la distanță. (<fr. *téléradioscopie*)

teleradioterapíe *s. f.* radioterapie în care sursa radiantă este situată la distanță. (<fr. *téléradiothérapie*)

teleradiumterapíe *s. f.* telecurieterapie. (<fr. *téléradiumthérapie*)

teleráma *s. f.* ciclu de emisiuni prezentate la televizor, cuprinzînd informații, fotografii, comentarii pe diverse teme. (<fr. *télérama*)

telereceptór *s. m.* exteroceptor (ochiul, urechea, nasul) care recepționează stimulii senzoriali de la distanță. (<fr. *télérécepteur*)

telerecitál *s. n.* recital susținut în cadrul unei emisiuni la televiziune. (<*tele²* + *recital*)

telerecórding *s. n.* înregistrare pe peliculă cinematografică a emisiunilor de televiziune prin filmarea directă a ecranului cu ajutorul unui aparat special sau prin realizarea baleiajului electronic direct pe suprafața unei pelicule sensibile la radiații; pelicula însăși. • aparat folosit în acest scop. (<engl. *telerecording*)

teleredáctor, -oáre *s. m. f.* redactor al emisiunilor de televiziune. (<*tele²* + *redactor*)

teleredácție *s. f.* redacție a emisiunilor de televiziune. (<*tele²* + *redacție*)

teleregláj *s. n.* dispozitiv pentru reglarea de la distanță a unui sistem tehnic cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar; telereglare. (<fr. *téléréglage*)

teleregláre *s. f.* telereglaj. (<*tele¹-* + *reglare*)

telereportáj *s. n.* reportaj transmis (de la fața locului) la televiziune; *(p. ext.)* reportaj transmis de la distanță (prin telefon, telegraf etc.). (<fr. *téléreportage*)

telerepórter *s. m. f.* reporter la emisiunile de televiziune. (<fr. *téléreporter*)

telerevístă *s. f.* revistă (3) transmisă la televiziune. (<*tele²* + *revistă*)

telesánie *s. f.* sanie de mare capacitate, fixată de un cablu ce circulă în dublu sens, care permite urcarea turiștilor pe pante înzăpezite. (după fr. *télétraineau*)

teleséf *s. n.* teleferic submarin constînd dintr-o cupolă metalică cu ferestre panoramice, închisă ermetic, care circulă pe un plan înclinat. (<fr. *téléscaphe*)

teleseáun *s. n.* **1.** teleferic cu scaune suspendate de un cablu în circuit. **2.** scaun suspendat pe cablu la intervale fixe. (după fr. *télésiège*)

teleschí *s. n.* instalație de teleferic cu cablu aerian pentru tractarea în urcuș a schiorilor pe schiuri. (<fr. *téléski*)

telescóp *s. n.* **1.** instrument optic pentru observarea corpurilor cerești bazat pe fenomenul reflexiei luminii pe o oglindă concavă. **2.** lunetă marină. (<fr. *télescope*)

telescopá *vb. tr., refl.* (despre trenuri, vehicule) a (se) ciocni, a (se) izbi, a (se) lovi cu violență, intrînd unul într-altul. — *telescopáre* s. f. (<fr. *télescoper*)

telescopáj *s. n.* telescopare. (<fr. *télescopage*)

telescópic, -ă *adj.* **1.** referitor la telescop. **2.** (despre tuburi) care se poate lungi sau scurta, intrînd unul în golul celuilalt. (<fr. *télescopique*)

telescriptór *s. n.* teleimprimator. (<fr. *télécripteur*)

telescriptúre *s. f. (rar)* comunicare telecomandată cu ajutorul telescriptorului. (<fr. *télécription*)

telesemnalizá *vb. tr.* (despre instalații, agregate etc.) a transmite la distanță anumite informații de control cu ajutorul unui semnal electromagnetic intermediar. — *telesemnalizáre* s. f. (după fr. *télésignalisation*)

teleshow /-șou/ *s. n.* show prezentat la televiziune. (<engl. *teleshow*)

telesístolă *s. f.* ultima parte a sistolei cardiace. (<fr. *télésystole*)

telesistólic, -ă *adj.* referitor la telesistolă. (<fr. *télésystolique*)

telespectatór, -oáre *s. m. f.* cel care urmărește emisiunile de televiziune. (<fr. *téléspectateur*)

telespícher I. *s. m.* spicher la televiziune. II. *s. n.* aparat pentru comunicații bilaterale la distanțe mici. (<fr. *téléspeaker*)

telespórt *s. n.* emisiune sportivă la televiziune. (<*tele*[2] + *sport*)

telestereográf *s. n.* aparat pentru transmiterea la distanță a fotografiilor, a desenelor, a textelor etc. imprimate în prealabil pe un film special. (<fr. *téléstéréographe*)

telestereoscóp *s. n.* aparat optic care, prin lărgirea cîmpului vizual cu ajutorul unui sistem de oglinzi, permite vederea în relief a obiectelor observate la distanță. (<engl. *telestereoscope*)

telestézie, -ă *adj.* referitor la telestezie. (<fr. *télésthésique*)

telestezíe *s. f.* percepere la distanță a unor senzații, emoții sau imagini mentale. (<fr. *télésthésie*)

te estíh *s. n.* gen de acrostih (2) a cărui soluție se găsește citind de sus în jos sau invers ultimele litere ale versurilor unei poezii. (<*tele*[1]- + /acro/*stih*)

teleșcoálă *s. f.* transmisiune de lecții pentru elevi la televiziune. (<*tele*[2] + *școală*)

teletahimétru *s. n.* instalație care permite determinarea la distanță a vitezei unui vehicul. (<fr. *télétachymètre*)

teletáx *s. n.* contor care taxează convorbirile telefonice în funcție de durată. (<*tele*[1]- + *taxă*/*are*/)

teleteátru *s. n.* teatru transmis la televiziune. (<*tele*[2] + *teatru*)

teletécă *s. f.* colecție de filme pentru televiziune. (<fr. *télethèque*)

teletermografíe *s. f.* metodă de diagnostic în care imaginea termografică apare pe ecranul de televiziune. (<fr. *télethermographie*)

teletermométru *s. n.* termometru cu citire de la distanță. (<fr. *télethermomètre*)

teletéx *s. n.* sistem de transmitere rapidă a documentelor în forma originală printr-un telex perfecționat. (<fr. *télétex*)

teletíp *s. n.* **1.** teleimprimator. **2.** aparat telegrafic care permite culegerea de caractere tipografice de la distanță. **3.** mașină de scris comandată electric, la distanță. (<fr. *télétype*, germ. *Teletyp*)

teletipíe *s. f.* sistem de telecomunicație (radio)telegrafică ce permite transmiterea, fără intervenția unui operator, a unui text dactilografiat. (<fr. *télétypie*)

teletipíst, -ă *s. m. f.* cel care lucrează la teletip. (<*teletip* + *-ist*)

teletipsétер *s. n.* instalație pentru culegerea mecanică telecomandată a aceluiași text la mai multe mașini și în tipografii diferite. (<fr. *télétypsetter*)

teletóp[1] *s. n.* instrument pentru ridicări topografice expeditive compus dintr-o busolă și un telemetru optic cu bază variabilă. (<fr. *télétop*)

teletóp[2] *s. n.* emisiune de televiziune în care se prezintă topurile[2] (1). (<*tele*[2] + *top*[2]/*2*/)

teletransmísie *s. f.* transmitere la distanță a unor semnale cu mijloace telegrafice, telefonice etc. (<fr. *télétransmission*)

teletransmíte *vb. tr.* a transmite la distanță (prin televiziune). — *teletransmitére* s. f. (<it. *teletransmettere*)

teletranspórt *s. n.* transport cu ajutorul telefericului. (<*tele*[1]- + *transport*)

teletropísm *s. n. (fam.)* atracția televizorului. (<*tele*[2] + *-tropism*[2])

teleutospóri *s. m. pl.* spori de rezistență, de iarnă, care se formează la sfîrșitul perioadei de vegetație. (<fr. *téleutospores*, cf. gr. *teleute*, final, matur)

televacánță *s. f.* emisiune televizată destinată elevilor în vacanță. (<*tele*[2] + *vacanță*)

televizá *vb. tr.* a transmite la distanță imagini cu ajutorul televiziunii. — *televizáre* s. f. (<fr. *téléviser*)

televizíune *s. f.* **1.** tehnică a transmiterii la distanță cu ajutorul mijloacelor de telecomunicație a unor imagini în mișcare. **2.** instituție care asigură elaborarea și difuzarea emisiunilor prin televiziune (1). ● emisiunea însăși. (<fr. *télévision*)

televiziv, -ă *adj.* televizual. (<it. *televisivo*)

televizór *s. n.* aparat pentru recepționarea imaginilor transmise prin televiziune (1). • *(fam.)* micul ecran. (<fr. *téléviseur*)

televizorist *s. m. (fam.)* depanator de televizoare. (<*televizor* + *-ist*)

televizuál, -ă *adj.* referitor la televiziune (1), de televiziune; televiziv. (<fr. *télévisual*)

televînzáre *s. f.* formă modernă de comerț, fără magazine, constînd în a reține și pregăti pentru consumatori o seamă de mărfuri pe care să le ridice la anumite ore, pe baza unor comenzi prealabile făcute prin telefon. (<*tele*[1]- + *vînzare*)

televoltmétru *s. n.* voltmetru pentru măsurarea la distanță a tensiunii într-un circuit electric. (<fr. *télévoltmètre*)

televorbitór *s. n.* instalație telefonică specială care permite ca vocea celui care vorbește să fie auzită simultan de mai multe posturi. (<*tele*[1]- + *vorbitor*)

telewattmétru *s. n.* wattmetru pentru măsurarea la distanță a puterii într-un circuit electric. (<fr. *télévattmètre*)

télex *s. n.* sistem mixt de telefonie și telegrafie în teleimprimator care folosește, prin comutare, același circuit de transmisie. • serviciu care asigură o astfel de transmisie. (<fr. *télex*)

telexíst, -ă *s. m. f.* cel care face serviciu la telex. (<fr. *télexiste*)

TELI- *elem. comp.* „femeie, femelă". (<fr. *thély-*, cf. gr. *thelys*)

telíblást *s. n.* gamet femel matur. (<fr. *théliblaste*)

-telíe *elem. comp.* „mamelă, mamelon". (<fr. *-thélie*, cf. gr. *thele*)

telígénă *adj.* (despre femele) care prezintă teligenie. (<fr. *thélygène*)

telígenie *s. f.* producerea de urmași în majoritate sau în exclusivitate femeli. (<fr. *thélygénie*)

teliplásmă *s. f.* protoplasmă a celulelor germinative femele. (<*teli-* + /proto/*plasmă*)

telítă *s. f.* inflamație superficială a mamelonului. (<fr. *thélite*)

telitóc, -ă *adj. partenogenează* ~*ă* = partenogeneză din care rezultă numai femele; telitochic. (<fr. *thélytoque*)

telitochíe *s. f.* partenogeneză telitocă. (<fr. *thélytokie*, gr. *thelytokia*)

-télіu *elem. comp.* „strat celular". (<fr. *-thélium*, cf. gr. *thele*, ridicătură, mamelon)

TELMATO- *elem. comp.* „mlaștină, baltă". (<fr. *telmato-*, cf. gr. *telma*, *-atos*)

telmatobiónt *s. n.* organism care trăiește în bălți și mlaștini. (<fr. *telmatobionte*)

telmatofil, -ă *adj.* (despre plante) care preferă terenurile mlăștinoase. (<lat. *telmatophilus*)

telmatofítă *adj., s. f.* (plantă) telmatofilă. (<lat. *telmatophyta*)

telmatológic, -ă *adj.* referitor la telmatologie. (<*telmatologie*)

telmatologíe *s. f.* ramură a hidrologiei care studiază mlaștinile. (<engl. *telmatology*)

telmatoplanctón *s. n.* planctonul mlaștinilor și al băltoacelor. (<fr. *telmatoplancton*)

TELO[1]- v. t e l e o[1]-.

TELO[2]- v. t e l[3](o)-.

teloecéntric, -ă *adj.* (despre cromozomi) cu centromer terminal. (<fr. *télocentrique*)

telochinézǎ *s. f.* telofază. (<fr. *télochinèse*)

telocromomér *s. m.* cromomer localizat terminal. (<fr. *télochromomère*)

telocromozóm *s. m.* cromozom cu centromer terminal. (<fr. *télochromosome*)

telofázǎ *s. f.* ultima fază a mitozei, în care se formează nucleul și noua membrană; telochineză. (<fr. *télophase*)

teloíd, -ă *adj.* în formă de mamelon. (<fr. *theloïde*)

telolecít *s. n.* ou cu un volum mare de vitellus. (<fr. *télolécythe*)

telóm *s. m.* parte tînără a unei plante, din care se dezvoltă cormul; mlădiță, vlăstar. (<fr. *télome*)

telomér *s. n. (biol.)* cromomer terminal. (<fr. *télomère*)

telomofíte *s. f. pl.* nume dat plantelor cu telomi. (<fr. *télomophytes*)

teloragíe *s. f.* hemoragie prin mamelon. (<fr. *thélorragie*)

telosinápsă *s. f.* unire a cromozomilor omologi cap la cap, în cursul meiozei; telosindeză. (<fr. *télosynapsis*)

telosindézǎ *s. f.* talosinapsă. (<fr. *télosyndesis*)

telotaxíe *s. f. (biol.)* orientare a unui organism către o sursă stimulatoare îndepărtată. (<fr. *télotaxie*)

telotísm *s. n.* erecție a mamelonului. (<fr. *thélotisme*)

telozóm *s. m.* cromozom telocentric cu cromomerul la extremitatea cromatidelor. (<fr. *télosome*)

telsón *s. n.* 1. ultimul segment abdominal, la crustacee. 2. segment terminal al cozii scorpionilor, care poartă acul veninos. (<fr. *telson*)

telúr *s. n.* metaloid alb-albăstrui cu proprietăți asemănătoare celor ale sulfului. (<fr. *tellure*)

telurát *s. m.* sare a acidului teluric. (<fr. *tellurate*)

telúric, -ă *adj.* 1. *(livr.)* referitor la pămînt, pămîntesc, terestru. ○ *curent* ~ = curent electric care circulă prin sol. 2. care conține telur. ○ *acid* ~ = acid foarte slab care se obține prin oxidarea telurului cu acid cloric. (<fr. *tellurique*, cf. lat. *tellus*, pămînt)

telurít *s. m.* oxid natural de telur. (<fr. *tellurite*)

telurométru *s. n.* aparat radioelectric pentru măsurarea distanțelor între puncte vizibile, bazat pe măsurarea timpului necesar unei unde electrice să efectueze un anumit parcurs. (<fr. *tellurométre*)

telurós *adj. acid* ~ = acid slab, instabil, obținut prin oxidarea telurului cu acid azotic. (<fr. *tellureux*)

telurúră *s. f.* compus al telurului cu un alt element. (<fr. *tellurure*)

temátic, -ă I. *adj.* 1. referitor la o temă. ○ *vocală* ~*ă* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinență și care, împreună cu rădăcina, formează tema. 2. alcătuit pe anu-

multe teme. II. *s. f.* totalitatea temelor dintr-un grup de opere literare, artistice, științifice etc. (<fr. *thématique*, gr. *thematikos*, /II/ germ. *Thematik*)

tematísm *s. n.* *(fil.)* 1. referire a unei teme la fenomenele pe care le include. 2. caracter al fenomenelor presupuse de o temă. (<fr. *thématisme*)

tematológie, -ă *adj.* referitor la tematologie. (<fr. *thématologique*)

tematologíe *s. f.* 1. orientare în critica literară axată pe analiza temelor unei opere. 2. ramură a literaturii comparate având ca obiect studiul temelor, al istoriei și al circulației lor în literaturile popoarelor. (<fr. *thématologie*, cf. gr. *thema, -atos*, subiect)

témă *s. f.* 1. subiect, problemă principală care se dezvoltă într-o expunere; aspect al vieții care se reflectă într-o operă artistică. 2. motiv melodic al unei compoziții muzicale pe care se compun variațiunile. 3. lucrare scrisă dată elevilor pentru aplicarea cunoștințelor. 4. *(lingv.)* parte a unui cuvînt alcătuită din rădăcină (împreună cu prefixele și sufixele), comună numai unuia și aceluiași cuvînt. 5. *(mil.)* ~ *tactică* = plan stabilit pentru a servi ca bază studiului teoretic sau practic, cu sau fără trupe, al unei operații de război. (<fr. *thème*, gr. *thema*)

teménos *s. n.* incinta sacră a unui templu antic, incluzînd unul sau mai multe sanctuare. (<fr., gr. *temenos*)

temerár, -ă *adj.* îndrăzneț, cutezător (peste măsură), curajos, neînfricat. (<fr. *téméraire*, lat. *temerarius*, accidental)

temeritáte *s. f.* îndrăzneală mare, cutezanță (nesocotită). (<fr. *témérité*, lat. *temeritas*)

témpera[1] *s. f.* procedeu în tehnica picturii constînd în amestecarea culorii cu lianți pe bază de substanțe albuminoide sau gelatinoase; culoarea însăși. ● pictură realizată prin acest procedeu. (<it. *tempera*)

temperá[2] *vb. tr., refl.* (despre un sentiment, o acțiune, un exces) a (se) modera, a (se) atenua; a (se) potoli, a (se) domoli. (<fr. *tempérer*, lat. *temperare*, a îndulci)

temperamént *s. n.* 1. ansamblul particularităților legate de latura dinamică și energetică a activității psihice a unei persoane, având o bază ereditară și exprimîndu-se stabil în comportament; fire. ○ ~*ul arborilor* = mod de comportare a speciilor forestiere față de lumină. 2. energie vitală, impetuozitate, elan. (<fr. *tempérament*, lat. *temperamentum*, măsură, moderație)

temperamentál, -ă *adj.* 1. de temperament, referitor la temperament. 2. plin de energie, de elan, de pasiune. (<engl. *temperamental*)

temperándo *adv.* *(muz.)* moderînd, reținînd (mișcarea). (<it. *temperando*)

temperánt, -ă *adj.* care temperează. (<fr. *tempérant*, lat. *temperans*)

temperánță *s. f.* cumpătare, moderație, sobrietate. (<fr. *tempérance*, lat. *temperantia*)

temperát *adj.* 1. moderat, potolit. ○ *climă* ~*ă* = climă cu veri potrivit de călduroase și ierni nu prea reci; *zonă* ~*ă* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafața globului cuprinse între tropice și cercurile polare. 2. *(muz.)* *sistem* ~ = sistem melodic bazat pe diviziunea octavei în 12 semitonuri egale, suprimînd diferența dintre semitonurile diatonice și cele cromatice. (<fr. *tempéré*, it. *temperato*)

temperatúră *s. f.* 1. starea, gradul de încălzire a unui mediu, a corpurilor. 2. *(med.)* febră. ● căldura corpului ființelor. (<fr. *température*, lat. *temperatura*)

temperáție *s. f.* *(muz.)* stabilirea unei mărimi convenționale a intervalelor dintre sunete. (<lat. *temperatio*, proporție)

tempéstă *s. f.* 1. perturbație atmosferică violentă; furtună, uragan. 2. *(fig.)* manifestare bruscă și neașteptată, agitație puternică. (<lat. *tempesta*)

tempestív, -ă *adj.* *(livr.)* care se întîmplă la timpul potrivit; oportun. (<it. *tempestivo*, lat. *tempestivus*)

tempestuós, -oásă *adj.* 1. *(livr.)* furtunos. 2. *(fig.)* impetuos; tumultuos, agitat. (<lat. *tempestuosus*, it. *tempestoso*)

témpi passáti *s. n. pl.* timpuri trecute; s-au dus acele vremuri! (<it. *tempi passati*)

templiér *s. m.* membru al unui ordin de călugări militari din evul mediu, care au participat la cruciade. (<fr. *templier*)

témplu *s. n.* edificiu destinat cultului religios necreștin. (<fr. *temple*, lat. *templum*, loc sfînt)

témpo I. *s. n.* grad de rapiditate cu care trebuie executată o lucrare muzicală; mișcare, ritm, cadență. II. *adv.* *(muz.)* *a* ~ = revenind la mișcarea de la început. (<it. *tempo*)

tempofón *s. n.* aparat care permite modificarea duratei unei înregistrări, cu sau fără schimbarea frecvenței. (<fr. *tempophone*)

temporál[1] *adj., s. n.* (os) al tîmplei. (<fr. *temporal*, lat. *temporalis*)

temporál[2], **-ă** *adj.* care indică timpul, referitor la timp; care are loc în timp. ○ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată timpul de desfășurare a acțiunii din regentă; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o temporală. (<fr. *temporel*, lat. *temporalis*)

temporalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce există în timp. (<fr. *temporalité*)

temporár, -ă *adj.* de scurtă durată, vremelnic, trecător, provizoriu. (<fr. *temporaire*, lat. *temporarius*)

temporaritáte *s. f.* caracterul a ceea ce este temporar. (<engl. *temporarity*)

temporizá *vb. tr.* a amîna, a tărăgăna, a tergiversa. ● a face să se producă cu intermitență. — *temporizáre* *s. f.* (<fr. *temporiser*)

temporizatór, -oáre I. *adj., s. m. f.* (cel) care temporizează. II. *s. n.* aparat care introduce intenționat un interval de timp între începutul și sfîrșitul funcționării unui dispozitiv electric sau electronic. (<fr. *temporisateur*)

temporomaxilár, -ă *adj.* care aparține temporalului și maxilarului inferior. (<fr. *temporo-maxillaire*)

temporoparietál, -ă *adj.* referitor la temporal și parietal. (<fr. *temporo-pariétal*)

ten *s. n.* culoarea și calitatea pielii obrazului. ○ *~ fond de ~* = produs cosmetic colorat, folosit ca fard. (<fr. *teint*)

tenábil, -ă *adj.* **1.** *(rar)* la care se poate rezista, suportabil. **2.** care se poate ține, păstra; durabil, trainic. (<fr. *tenable*)

tenáce *adj.* **1.** dîrz, stăruitor, perseverent. **2.** (despre materiale solide) care prezintă tenacitate (2); dur, rezistent, tare. (<fr. *tenace*, lat. *tenax, -acis*)

tenacitáte *s. f.* **1.** calitatea de a fi tenace; stăruință, îndîrjire, perseverență. **2.** calitatea unui material solid de a fi rezistent la rupere. (<fr. *tenacité*, lat. *tenacitas*)

tenáclu *s. n.* *(poligr.)* portmanuseris. (< germ. *Tenakel*)

tenalgíe *s. f.* durere la nivelul tendoanelor. (<fr. *ténalgie*)

tenánt *s. m.* **1.** *(herald.)* figură antropomorfă sau zoomorfă care susține scutul cu stema propriu-zisă. **2.** *(arhit.)* motiv decorativ reprezentînd un personaj care susține un ornament. (<fr. *tenant*)

tenár *s. n.* parte ieșită în afară de la extremitatea podului palmei; regiunea palmară externă. (<fr. *thénar*, cf. gr. *thenar*, palmă)

tendalét *s. m.* *(mar.)* tendă mică. (<fr. *tendalet*, it. *tendaletto*)

tendár *s. n.* *(mar.)* **1.** bară metalică sau de lemn care sprijină partea de mijloc a tendei. **2.** grindă pentru susținerea capotelor bărcilor de salvare de pe o navă. (<*tendă* + *-ar*)

téndă *s. f.* *(mar.)* prelată de pînză care se întinde deasupra punții pentru a o apăra de ploaie sau de soare. (<it. *tenda*)

tendenționál, -ă *adj.* *(rar)* cu tendință. (după fr. *tendancieł*)

tendenționism *s. n.* tendențiozitate; proprietate a unei opere de artă de a reflecta tendințele mediului natural și social care o determină. (<*tendențios* + *-ism*)

tendenționíst, -ă *adj.* *(rar)* care manifestă o anumită tendință. (<*tendențios* + *-ist*)

tendențiós, -oásă *adj.* **1.** care urmărește un anumit scop, susține o ideologie; care vrea să insinueze ceva. **2.** lipsit de obiectivitate, părtinitor. (<fr. *tendancieux*)

tendențiozitáte *s. f.* faptul de a fi tendențios; tendenționism. (<it. *tendenziosità*)

ténder *s. n.* vagon atașat la locomotiva cu aburi în care se transportă combustibilul și apa necesară locomotivei. (<fr., engl. *tender*, germ. *Tender*)

tendinítă *s. f.* inflamație a unui tendon; tenozită. (<fr. *tendinite*)

tendinós, -oásă *adj.* referitor la tendon; de natura tendonului. (<fr. *tendineux*)

tendinóză *s. f.* afecțiune neinfecțioasă a tendoanelor. (<germ. *Tendinose*)

tendință *s. f.* **1.** dispoziție firească pentru ceva; înclinare, aplecare; năzuință. **2.** reflectare în opera de artă a concepției despre lume a autorului, a atitudinii lui față de realitatea prezentată. **3.** forța care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. ● *(p. ext.)* orientare, direcție. (<fr. *tendance*)

tendón *s. n.* fascicul de țesut fibros și rezistent, cu ajutorul căruia mușchii se fixează de oase. ○ *~ul lui Ahile* = tendon care prinde mușchiul triceps de calcaneu. (<fr. *tendon*)

tendór *s. n.* dispozitiv pentru întinderea unor cabluri de ancorare. (<fr. *tendeur*)

tendosinovítă *s. f.* tenosinovită. (<germ. *Tendosynovitis*)

tendovaginítă *s. f.* tenosinovită. (<germ. *Tendovaginitis*)

tenébră *s. f.* **1.** *(livr.)* întunecime profundă, beznă, întuneric; obscuritate. **2.** *(fig.)* necunoaștere, ignoranță. (<fr. *ténèbre*, lat. *tenebra*, întuneric)

tenebrícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe locuri întunecoase. (<fr. *ténébricole*)

tenebrión *s. m.* insectă coleoptera de culoare brun-închisă, care trăiește în locuri întunecoase. (<fr. *ténébrion*, cf. lat. *tenebrio*, care caută întunericul)

tenebrítáte *s. f.* *(rar)* tenebrozitate. (<*tenebră* + *-itate*)

tenebrós, -oásă **I.** *adj.* **1.** întunecos, obscur; sumbru. **2.** *(fig.)* ascuns, tainic, misterios, impenetrabil. **3.** *(fig.;* despre oameni) întunecat, posomorit, taciturn. **II.** *s. m. pl.* grup de pictori italieni din sec. XVII, a căror pictură se caracterizează prin atmosfera întunecată și prin efecte de clarobscur puternic contrastant. (<fr. *ténébreux*, lat. *tenebrosus*)

tenebrozitáte *s. f.* *(rar)* întunecime; tenebritate. (<it. *tenebrosità*)

tenésme *s. n. pl.* contracturi spastice dureroase ale sfincterului anal sau ale colului vezicii urinare. (<fr. *ténesmes*, lat. *tenesmus*, gr. *tenesmos*)

TENI(O)-, -tenie *elem. comp.* „tenie, panglică". (<fr. *téni[o]-, -ténie*, cf. lat. *taenia*, gr. *tainia*, bandă, panglică)

teniázǎ *s. f.* boală parazitară determinată de dezvoltarea teniei în intestin. (<fr. *téniasis*)

teníd, -ă *adj., s. n.* (medicament) care distruge teniile. (<fr. *ténicide*, engl. *taenicide*)

ténie[1] *s. f.* **1.** vierme parazit, în formă de panglică, ce trăiește în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore. **2.** structură anatomică în formă de bandă, de panglică. (<fr. *ténia*, *taenia*, lat. *taenia*, gr. *tainia*)

-tenie[2] v. t e n i (o)-.

teniférm, -ă *adj.* în formă de tenie. (<lat. *taeniiformis*)

tenífúg, -ă *adj., s. n.* (medicament) vermifug față de tenie. (<fr. *ténifuge*)

teniofíl, -ă *adj.* cu frunze în formă de panglică. (<lat. *taeniophyllus*)

ténis **I.** *s. n.* joc sportiv ce se dispută între doi sau patru jucători, care își trimit mingea peste fileu cu ajutorul rachetelor. ○ *~ de masă* = joc asemănător tenisului, care se joacă pe o masă împărțită printr-un fileu, cu mingi lovite cu paletele; ping-pong. **II.** *s. m. pl.* încălțăminte pentru tenis. (<engl., fr. *tennis*)

tenísístic, -ă *adj.* referitor la tenis, de tenis. (după fr. *tennistique*)

tenismán, -ă *s. m. f.* sportiv care practică tenisul. (<fr. *tennisman*)

ténno *s. m.* denumire autohtonă a împăratului Japoniei; mikado. (<germ. *Tenno* <cuv. jap.)

TENO- *elem. comp.* „tendon”., (< fr. *téno-*, cf. gr. *tenon*)

tenocit *s. n.* fibrocit modificat din țesutul tendinos. (<fr. *ténocyte*)

tenodéză *s. f.* operație chirurgicală prin care un tendon este fixat la os, astfel încît să limiteze sau să anuleze o mișcare într-o articulație, (<fr. *ténodèse*, cf. gr. *desis*, legare)

tenofít *s. n.* formațiune osoasă metaplazică sau cartilaginoasă apărută accidental în structura unui tendon. (<fr. *ténophyte*)

tenol·ă *s. f.* operație chirurgicală prin care un tendon este eliberat din țesuturile din jur. (<fr. *ténolyse*)

tenologíe *s. f.* parte a anatomiei care tratează despre tendoane. (<fr. *ténologie*)

tenopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile tendoanelor. (<fr. *ténopathie*)

tenopexíe *s. f.* fixare a tendonului unuia dintre mușchii ochiului în operația de strabism. (<fr. *ténopexie*)

tenoplastíe *s. f.* operație plastică pentru refacerea unui tendon distrus. (<fr. *ténoplastie*)

tenór *s. m.* **1.** vocea bărbătească cu registrul cel mai înalt; cîntăreț cu o astfel de voce. • *(p. ext.)* instrument de suflat cu registru corespunzător vocii de tenor. **2.** (în muzica polifonică) voce între alto și bas. **3.** (acc. *ténor*) melodia de bază, vocea principală în repertoriul gregorian (sec. XII—XVI). (<fr. *ténor*, it. *tenore*)

tenorafíe *s. f.* sutură chirurgicală a tendoanelor. (<fr. *ténorraphie*)

tenorál, -ă *adj.* de tenor, (<germ. *tenoral*)

tenorínо *s. m.* *(rar)* tenor lejer, care cîntă în falset. (<it. *tenorino*)

tenosinovítă *s. f.* inflamație simultană a unui tendon și a tecii sale sinoviale; tendosinovită, tendovaginită. (<fr. *ténosynovite*)

tenotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în tenotomie. (<fr. *ténotome*)

tenotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui tendon. (<fr. *ténotomie*)

tenozítă *s. f.* tendinită. (<fr. *ténosite*)

ténsa *s. f.* *(ant.)* car sfînt destinat pentru a transporta statuile zeilor la procesiuni. (<lat. *tensa*)

TENSIO- *elem. comp.* „tensiune”. (<fr. *tensio-*, cf. lat. *tensio*, întindere)

tensioactív, -ă *adj.* (despre substanțe) care modifică tensiunea superficială a unui lichid. (<fr. *tensio-actif*)

tensioactivitáte *s. f.* proprietate a unei substanțe dintr-o soluție de a modifica tensiunea superficială a solventului. (<fr. *tensio-activité*)

tensiometríe *s. f.* măsurare a tensiunii superficiale a lichidelor. (<fr. *tensiométrie*)

tensiométru *s. n.* **1.** aparat folosit în tensiometrie. **2.** sfigmonanometru. **3.** instrument pentru măsurarea deformărilor unui corp supus la tensiuni exterioare. (<fr. *tensiomètre*)

tensioná *vb. tr.* **1.** a întinde fibre, coarde elastice (prin procedee mecanice). **2.** a produce încordare, tensiune. — *tensionáre* *s. f.* (<fr. *tensionner*)

tensionál, -ă *adj.* **1.** referitor la tensiune, de tensiune (1). **2.** referitor la presiunea lichidelor organice. (<fr. *tensionnel*)

tensionát, -ă *adj.* *(tehn.)* întins (prin procedee mecanice). • *(fig.;* despre o situație) încordat. • *(fig.;* despre oameni) în stare de mare tensiune nervoasă. (<*tensiona*)

tensiúne *s. f.* **1.** stare a ceea ce este întins; întindere. • *(fig.)* încordare; surescitare, nervozitate. • *(fon.)* efort al mușchilor, al coardelor vocale în timpul emisiunii unui sunet; *(p. ext.)* prima fază a articulării unui sunet. v. i m p l o z i c. **2.** *(fiz.)* forță interioară care acționează asupra unității de arie dintr-o secțiune a unui corp supus unor forțe exterioare. • presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. **3.** diferența de potențial dintre două puncte ale unui cîmp electric. **4.** ~ *arterială* = presiune exercitată de fluxul sangvin asupra arterelor și asupra inimii. (<fr. *tension*, lat. *tensio*)

TENSO- *elem. comp.* „alungire, deformație”. (<fr. *tenso-*, cf. lat. *tensus*, întins, alungit)

tensometríe *s. f.* metodă experimentală de determinare a deformărilor din corpurile solide supuse unor tensiuni mecanice prin măsurarea deformațiilor liniare. (<fr. *tensométrie*)

tensométru *s. n.* dispozitiv folosit în tensometrie. (<fr. *tensomètre*)

tensón *s. n.* (în poezia evului mediu) dialog în care personajele schimbau invective sau discutau unele fapte cotidiene ori chestiuni teoretice. (<fr. *tenson*)

tensór, -oáre **I.** *adj., s. m.* (mușchi) care produce o întindere. **II.** *s. m.* mărime matematică a mai multor componente definite în cadrul geometriei care generalizează noțiunea de vector. (<fr., engl. *tenseur*, germ. *Tensor*)

tensoriál, -ă *adj.* **1.** referitor la tensiuni. **2.** referitor la un tensor sau la un ansamblu de tensori. ○ *mărime* ~*ă* = ansamblu de numere care formează un sistem pentru a reprezenta tensiunile din interiorul unui solid deformat. (<fr. *tensoriel*)

tentá *vb. tr.* **1.** a ispiti; a ademeni. **2.** a încerca, a întreprinde. (<fr. *tenter*)

tentácul *s. n.* fiecare dintre apendicele mobile, nearticulate ale unor animale acvatice, care servesc ca organ tactil, prehensil și de mișcare. (<fr. *tentacule*, lat. *tentaculum*)

tentaculár, -ă *adj.* **1.** referitor la tentacule, cu tentacule. **2.** care se întinde în maniera tentaculelor, în toate direcțiile. (<fr. *tentaculaire*)

tentaculáte *s. n. pl.* încrengătură de animale acvatice nevertebrate prevăzute cu tentacule înapoia gurii. (după fr. *tentaculées*)

tentaculifére *s. f. pl.* mică subîncrengătură de protozoare ciliate al căror adult nu mai are cili, dar posedă tentacule aspiratoare. (<fr. *tentaculifères*)

tentánt, -ă *adj.* care tentează; ispititor, atrăgător, îmbietor. (<fr. *tentant*)

tentatívă *s. f.* **1.** acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără siguranța izbînzii; încercare (neizbutită). **2.** *(jur.)* încercare de a săvîrși o infracțiune. (<fr. *tentative*, lat. *tentativa*)

tentáție *s. f.* ispită; atracție; dorință. — var. *tentațiune* *s. f.* (<fr. *tentation*, lat. *temptatio*)

tentațiúne *s. f.* v. t e n t a ț i e.

téntă *s. f.* 1. amestec, în diferite proporții, de apă și tuș sau orice alt colorant, folosit pentru a reda nuanța dorită într-o colorație. 2. *(fig.)* nuanță, culoare. 3. strat de culoare omogen, aplicat pe un suport. (<fr. *teinte*)

tentorîál, -ă *adj.* în formă de tentoriu. (<fr. *tentoriel*, engl. *tentorial*)

tentóriu *s. n.* formațiune anatomică de forma unui cort sau acoperământ. (>engl., lat. *tentorium*, cort)

tenționă *s. f.* dialog, în poezia medievală, în care interlocutorii discutau în contradictoriu și își aruncau invective. (<it. *tenzone*)

tenuitáte *s. f.* însușirea de a fi subțire; subțirime; îngrijire; ordonare; subtilitate. (<fr. *ténuité*, lat. *tenuitas*, subțirime)

tenúto *adv.* *(muz.)* respectînd strict valorile notelor. (<it. *tenuto*)

TEO-/TE-, -teism, -téu *elem. comp.* „zeu, divinitate". (<fr. *théo-*, *thé-*, *-théisme*, *-thée*, cf. gr. *theos*)

teobromînă *s. f.* alcaloid care se extrage din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic și stimulent cardiac. (<fr. *théobromine*, cf. gr. *broma*, hrană)

teocáli *s. n.* templu aztec din Mexic pe o înălțime artificială în formă de piramidă. (< fr., engl. *teocalli* < cuv. mexican < *teotl*, dumnezeu; *calli*, casă)

teocéntric, -ă *adj.* referitor la teocentrism. (<it. *teocentrico*)

teocentrísm *s. n.* concepție potrivit căreia Dumnezeu se află în centrul lumii, al experienței în general. (<it. *teocentrismo*)

teocrát *s. m.* cel care exercită o putere teocratică; membru al unei teocrații. (<fr. *théocrate*)

teocrátic, -ă *adj.* referitor la teocrație. (<fr. *théocratique*)

teocrație *s. f.* formă de guvernămînt în care autoritatea, considerată ca emanînd de la Dumnezeu, este exercitată de cler; stat cu o astfel de formă de guvernămînt. (<fr. *théocratie*)

teodicée *s. f.* 1. *(fil.)* parte a metafizicii care tratează despre divinitate, despre existența și atributele sale. 2. teologie naturală avînd ca obiect problema cunoașterii lui Dumnezeu și a providenței divine în termenii rațiunii. 3. doctrină filozofico-religioasă, inițiată de Leibniz, potrivit căreia existența răului în lume nu infirmă bunătatea divină. (<fr. *théodicée*)

teodolít *s. n.* goniometru de precizie folosit în geodezie și astronomie pentru măsurarea unghiurilor verticale și orizontale, a distanțelor zenitale și a azimuturilor. (<fr. *théodolite*)

teofaníe *s. f.* apariție sau manifestare a divinității sub formă materială. (<fr. *théophanie*, gr. *theophaneia*)

teofilînă *s. f.* alcaloid extras din frunzele de ceai, izomer al teobrominei, folosit ca diuretic, stimulent al miocardului, vasodilatator etc. (<fr. *théophylline*)

teogamíe *s. f.* împerechere a unui zeu cu o muritoare (de obicei cu o regină, prin care se acredita ideea ereditații divine a copilului regal). (<fr. *théogamie*)

teogónic, -ă *adj.* referitor la teogonie. (<fr. *théogonique*)

teogonie *s. f.* 1. (în religiile politeiste) reprezentare mitologică despre originea și genealogia zeilor. 2. totalitatea divinităților unui popor. (<fr. *théogonie*, gr. *theogonia*)

teolatríe *s. f.* adorație a unui zeu, a lui Dumnezeu. (<germ. *Theolatrie*)

teológ *s. m.* specialist în teologie. (<germ. *Theolog*)

teológal, -ă *adj.* teologic. (<fr. *théologal*)

teológic, -ă *adj.* referitor la teologie; teologal. (<fr. *théologique*)

teologíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu expunerea și fundamentarea teoretică a izvoarelor și dogmelor unei religii. ○ *~ dialectică* = curent teologic protestant modern care folosește în domeniul cunoașterii religioase metoda dialectică sub forma unui dialog între Dumnezeu și om. (<fr. *théologie*, gr. *theologia*)

teologizá *vb. tr.* a da un caracter teologic. — *teologizáre* s. f. (<fr. *theologiser*)

teomahíe *s. f.* *(mit.)* luptă între zei. (<fr. *théomachie*, gr. *theomachia*)

teomaníe *s. f.* 1. monomanie religioasă contemplativă. 2. *(psihiatr.)* paranoia celui care se crede Dumnezeu. (<fr. *théomanie*)

teomanție *s. f.* pretinsă artă de prevestire în care ghicitorul ar fi inspirat de divinitate. (<gr. *theomanteia*)

teomórf, -ă *adj.* cu înfățișare de zeu. (<engl. *theomorphic*, gr. *theomorphos*)

teórbă *s. f.* instrument muzical mai mare decît lăuta, cu coarde speciale pentru sunetele grave. (<fr. *théorbe*)

teoremátic, -ă *adj.* referitor la teoreme. (<fr. *théorématique*)

teorémă *s. f.* 1. adevăr științific care poate fi stabilit prin demonstrație. 2. enunț care poate fi demonstrat prin raționament logic plecînd de la fapte cunoscute sau de la ipoteze justificabile, incluse chiar în enunț. (<fr. *théorème*, lat., gr. *theorema*)

teorétic, -ă *adj.* 1. referitor la teorie; bazat pe teorie. ● specific teoriei; *(p. ext.)* abstract, rupt de practică; speculativ. 2. (și *adv.*) (conceput) în mod abstract. (<germ. *theoretisch*, fr. *théorétique*, lat. *theoreticus*)

teoreticián, -ă *s. m. f.* specialist care studiază problemele, aspectele teoretice dintr-un domeniu al unei științe, arte etc. ● *(peior.)* cel care se menține numai pe planul speculațiilor teoretice, neținînd seamă de practică. (<engl. *theoretician*, după fr. *théoricien*)

teoretizá *vb. tr.* a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări; a formula principii. — *teoretizáre* s. f. (<germ. *theoretisieren*)

teoretizánt, -ă *adj.* care teoretizează (în mod) excesiv. (<*teoretiza* + *-ant*)

teorie *s. f.* 1. ansamblu de ipoteze, legi și concepte organizate într-un sistem logic care descriu și explică un domeniu al realității obiective sau al conștiinței sociale. 2. ansamblu de principii care servesc ca îndrumător în practică. ○ *~a literaturii* = ramură a științei literaturii care studiază trăsăturile generale ale creației literare, definește genurile și speciile, curentele și metodele artistice, elementele și particularitățile stilului, noțiunile de versificație etc. ● lecție de instruire militară. 3. cunoaștere

speculativă, ideală, independentă de aplicații. (<fr. *théorie*, lat., gr. *theoria*)

teozóf *s. m.* adept al teozofiei. (<fr. *théosophe*)

teozófic, -ă *adj.* referitor la teozofie. (<fr. *théosophique*)

teozofíe *s. f.* doctrină filozofico-religioasă care susține ideea cunoașterii nemijlocite a divinității pe calea legăturii cu lumea transcendentală. v. m i s t i c ă. (<fr. *théosophie*, gr. *theosophia*)

tepálă *s. f.* fiecare dintre piesele florale de același fel care intră în compunerea periantului la numeroase monocotiledonate. (<fr. *tépale*)

tepee /tí-pi/ *s. f. inv.* cort conic al indienilor din preria americană. (<engl. *tepee* < cuv. amerind).

tepidárium *s. n.* 1. parte a termelor romane rezervată băilor calde. 2. seră cu temperatură moderată. (<lat. *tepidarium* < *tepidus*, călduț)

tequila /-chí-la/ *s. f.* alcool obținut prin fermentarea sucului de agave, consumat în Mexic. (<fr. *tequila*, cf. *Tequila*, localitate în Mexic)

TERA- *elem. comp.* „o mie de miliarde (10^{12})". (<fr. *téra-*, cf. gr. *teras*, monstru)

teracót *adj. inv., s. n.* (de) culoarea argilei arse; roșiatic. (<*teracotă*)

teracótă *s. f.* 1. produs ceramic obținut prin arderea argilei, din care se fac plăci pentru sobe, obiecte ornamentale etc. • sobă de teracotă. 2. sculptură realizată în tehnica teracotei (1). (<it. *terracotta*)

teracotíst *s. m.* lucrător specializat în construirea sobelor de teracotă. (<*teracotă* + *-ist*)

teramicínă *s. f.* antibiotic extras dintr-un actinomicet, cu activitate asemănătoare celei a cloramfenicolului sau aureomicinei. (<fr. *terramycine*)

terapeút[1] *s. m.* medic specialist în terapeutică. (<fr. *thérapeute*)

terapeút[2] *s. m.* (*ant.*) nume dat călugărilor evrei din Egipt, care se pare că se trăgeau din esenieni. (<fr. *thérapeute*)

-terapeút[3], **-terapie** *elem. comp.* „tratament, îngrijire". (<fr. *-thérapeute*, *-thérapie*, cf. gr. *therapeia* < *therapeuein*, a îngriji)

terapeútic, -ă I. *adj.* referitor la terapeutică. v. c u r a t i v. II. *s. f.* 1. ramură a medicinei care studiază tratamentul bolilor; terapie. 2. metodă de vindecare a unei boli; tratament (2). (<fr. *thérapeutique*)

terapíe[1] *s. f.* terapeutică (II). (<fr. *thérapie*, gr. *therapeia*)

-terapíe[2] v. - t e r a p e u t[3].

terárIu *s. n.* 1. spațiu amenajat pentru creșterea și observarea diferitelor animale mici terestre (șerpi, șopîrle, broaște țestoase etc.). 2. teren stîncos amenajat special pentru cultivarea unor anumite plante. (<fr., engl., lat. *terrarium*, germ. *Terrarium*)

terás *s. m.* varietate de struguri hibrizi cu boabe mici, negre, cu miezul incolor și moale. • vin din acești struguri. (<fr. *terras*, cf. *Terras*, viticultor fr.)

terasá *vb. tr.* a executa terasamente, a consolida (cu pămînt). (<fr. *terrasser*)

terasaménT *s. n.* ansamblu de lucrări constînd în săparea și transportarea pămîntului, în umplerea anumitor denivelări de teren pentru a face terase, șosele, căi ferate; totalitatea construcțiilor care constituie infrastructura unei șosele, căi ferate etc. (<fr. *terrassement*)

terasáre *s. f.* acțiunea de a terasa. • metodă de combatere a eroziunii produse de ape de scurgere constînd în executarea pe terenurile înclinate a unui sistem de terase. (<*terasa*)

terásă *s. f.* 1. construcție deschisă, anexă la o clădire (la parter sau la etaj), folosită pentru odihnă etc. • platformă (care ține loc de acoperiș plan) deasupra unei case. 2. sistem de suprafețe plane, în formă de trepte, situate în lungul cursului unui riu, al malurilor mării etc. • suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren (în parcuri sau grădini), servind ca loc de plimbare. • porțiune de trotuar în fața unei cafenele sau a unui restaurant unde sînt așezate mese pentru consumatori. (< fr. *terrasse*)

terasétă *s. f.* denumire dată micilor trepte de relief care apar pe versanți, paralel cu curbele de nivel. (<fr. *terrassette*)

terasíer, -ă I. *adj.* referitor la terasament. II. *s. m.* lucrător la terasamente. (<fr. *terrassier*)

terasón *s. n.* fața laterală a unui acoperiș mansardat. (<fr. *terrasson*)

TERAT(O)- *elem. comp.* „monstru, monstruozitate, malformație". (<fr. *térat/o/-*, cf. gr. *teras*, *-atos*)

teratencefalíe *s. f.* termen care desemnează monstruozitățile encefalice. (<fr. *tératencéphalie*)

teratísm *s. n.* malformație, monstruozitate congenitală. (<fr. *tératisme*)

teratocarcinóm *s. n.* teratom mixt cu zone net maligne. (<engl. *teratocarcinoma*)

teratofobíe *s. f.* teamă patologică de monștri. (<engl. *teratophobia*)

teratogén, -ă *adj.* care produce malformații, anomalii. (<fr. *tératogène*)

teratogenéză *s. f.* 1. apariție și formare a monștrilor sau a monstruozităților. 2. ramură a teratologiei care studiază cauzele malformațiilor; teratogenie. (<fr. *tératogenèse*)

teratogeníe *s. f.* teratogeneză (2). (<fr. *tératogenie*)

teratoíd, -ă *adj.* care are caracter monstruos. (<fr. *tératoïde*)

teratológ, -ă *s. m. f.* specialist în teratologie. (<fr. *tératologue*)

teratológic, -ă *adj.* referitor la teratologie. (<fr. *tératologique*)

teratologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază malformațiile la animale și plante. (<fr. *tératologie*)

teratóm *s. n.* tumoare constituită din țesuturi multiple, dispuse fără ordine, de origine embrionară. (<fr. *tératome*)

teratopág *s. m.* monstru format din indivizi sudați între ei la diverse nivele. (<fr. *tératopage*)

teratrón *s. n.* instrument de văzut prin ceață care emite unde a căror lungime depășește lungimile de undă ale luminii, dar este mai scurtă decît cele folosite în radiolocație. (<fr. *tératron*, engl. *teratron*)

-téră v. t e r o^{1}-.

térbiu *s. n.* element chimic metalic din grupa lantanidelor. (<fr. *terbium*, cf. *Ytterby*, localitate în Suedia)

tercínă *s. f.* al treilea înveliș al ovulului. (<fr. *tercine*)

tercót *s. n.* material textil din poliester de bumbac. (<*ter*/*gal*/ + *cot*/*on*/)

terebentínă *s. f.* lichid incolor, cu miros pătrunzător, obținut prin distilarea rășinii coniferelor, folosit în industrie și în medicină. (<fr. *térébenthine*)

terebínt *s. m.* arbore rășinos din regiunea mediteraneană, familia anacardiacee, din care se extrage terebentina și unele substanțe tanante. (<fr. *térébinthe*, lat. *terebinthus*, gr. *terebinthos*)

terebintacée *s. f. pl.* familie de arbori cu flori unisexuate și cu fructul o drupă, având ca tip terebintul. (<fr. *térébinthacées*)

terebránt, -ă *adj.* (despre fenomene fiziologice sau patologice) care pătrunde în adîncime; pătrunzător. (<fr. *térébrant*, lat. *terebrans*< *terebrare*, a sfredeli)

terebrátulă *s. f.* animal brahiopod marin care datează încă din era secundară. (<fr *térébratule*)

terebráție *s. f.* perforație, sfredelire, găurire. — var. *terebrațiune* s. f. (<fr. *térébration*)

terebrațiúne *s. f.* v. t e r e b r a ț i e.

tereftálic *adj. acid* ~ = acid izomer al acidului ftalmic, folosit ca materie primă la obținerea fibrelor poliesterice. (<fr. *téréphtalique*)

terén *s. n.* **1.** întindere de pămînt. ○ *a sonda* (sau *a talona*) *~ul* = a examina cu atenție situația sau împrejurările înainte de a întreprinde ceva; a se informa; *a cîștiga* (sau *a pierde*) *~* = a avansa pas cu pas (sau a da înapoi) într-o acțiune; *a părăsi ~ul* = a ceda, a se da bătut. ● sol. ● loc, regiune. **2.** spațiu amenajat pentru sporturi și recreare. **3.** totalitatea formațiilor geologice dintr-o porțiune a scoarței terestre. **4.** loc unde se desfășoară o activitate, unde are loc o acțiune. **5.** *(fig.)* domeniu de activitate, de preocupări. ○ *pe ~* = la fața locului; la locul de muncă. (<fr. *terrain*, lat. *terrenum*)

terestrítate *s. f.* însușirea de a fi terestru. (<it. *terrestrità*)

teréstru, -ă *adj.* referitor la Pămînt, de (pe) Pămînt; pămîntesc. ● de natură materială. (<fr. *terrestre*, lat. *terrestris*)

tergál *s. n.* țesătură din fibre sintetice de poliester, folosită pentru confecții; fibra însăși. (<fr. *tergal*, n. com.)

tergiversá *vb. tr., intr.* a amîna, a tărăgăna, a întîrzia rezolvarea unei chestiuni, a unei situații etc., a temporiza. — *tergiversáre* s. f. (<fr. *tergiverser*, lat. *tergiversari*, a întoarce spatele)

térgum *s. n.* porțiunea dorsală din cuticula fiecărui segment al corpului artropodelor. (<lat. *tergum*, spate)

TERRI- *elem. comp.* „pămînt, teren". (<fr. *terri-*, cf. lat. *terra*)

terlác *s. n.* **1.** *(anat.)* medicament folosit contra mușcăturilor de șarpe și în multe maladii. **2.** remediu contra otrăvirilor, migrenelor etc.; panaceu. (<fr. *thériaque*, gr. *theriake* < *therion*, animal sălbatic)

terlán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) al Terrei, pămîntean. (<fr. *terrien*)

teribil, -ă *adj.* **1.** care inspiră groază; înspăimîntător, îngrozitor. **2.** *(fam.)* extraordinar, formidabil, grozav. ● *(adv.)* foarte, extrem de ... (<fr. *terrible*, lat. *terribilis*)

teribilísm *s. n.* atitudine, comportare, vorbă, faptă care șochează; extravaganță, excentricitate. (<fr. *terribilisme*)

teribilíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care vrea să pară teribil; (om) excentric, extravagant. (<it. *terribilista*)

teribilitáte *s. f.* însușirea de a fi teribil; *(pl.)* vorbe, fapte teribile; teribilisme. (<it. *terribilità*)

tericol, -ă *adj.* (despre animale, plante) care trăiește, crește pe sau în pămînt. (<fr. *terricole*)

teriér *s. m.* rasă de cîini mici de statură și cu botul pătrat, folosiți la vînarea animalelor care trăiesc în vizuini. (<fr. *terrier*)

terifiá *vb. tr. (livr.)* a îngrozi, a înspăimînta; a băga în sperieți. (<fr. *terrifier*)

terifiánt, -ă *adj. (livr.)* înspăimîntător, îngrozitor: terific. (<fr. *terrifiant*)

terífic, -ă *adj. (livr.)* terifiant. (<it. *terrifico*, engl. *terrific*)

terífite *s. f. pl.* plante terestre. (<germ. *Terriphyten*)

terigén, -ă *adj.* **1.** *(livr.)* născut, apărut din pămînt. **2.** (despre depozite marine) format din materiale aduse de pe uscat. (<fr. *terrigène*)

terilénă *s. f.*/**terilén** *s. n.* fibră textilă sintetică de poliester în amestec cu lînă; terital. (<fr. *térylène*, engl. *terylene*, n. com.)

terínă *s. f.* supieră de pămînt ars. ● vas de pămînt pentru încolțirea semințelor în floricultură. ● vas de pămînt smălțuit în care se fierb, se coc sau se păstrează alimente (în special carne); conținutul său. (<fr. *terrine*)

TERIO- v. t e r o^{2}-.

teriodónte *s. f. pl.* subordin de reptile fosile din ordinul teromorfelor, cu dentiția diferențiată, din care se trag mamiferele. (<fr. *thériodontes*)

teriomórf, -ă *adj.* care prezintă teriomorfism. ● *(arheol.;* despre motive ornamentale) în formă de fiară. (<it. *teriomorfo*)

teriomorfísm *s. n.* natură sau formă animală atribuită divinității sau figurilor divine. (<it. *teriomorfismo*)

terítal *s. n.* terilenă. (<it. *terital*, n. com.)

teritoriál, -ă *adj.* referitor la un teritoriu; de (pe) teritoriu. ○ *ape ~e* = apele de lîngă țărm, pînă la o anumită depărtare, asupra cărora își exercită suveranitatea statul riveran. (<fr. *territorial*, lat. *territorialis*)

teritorialitáte *s. f.* zonă de suveranitate a unui stat. ○ *~a legilor* = principiu potrivit căruia legile unui stat se aplică tuturor cetățenilor aflați pe teritoriul său, indiferent de originea lor. (<fr. *territorialité*)

teritorializá *vb. refl.* a se stabili pe un anumit teritoriu. — *teritorializáre* s. f. (< engl. *territorialize*)

teritóriu *s. n.* 1. spațiu geografic determinat prezentînd o unitate fizică sau politică. ● porțiune de pe glob, incluzînd uscatul, subsolul, apele și spațiul aerian de deasupra lor, care se află sub suveranitatea deplină și exclusivă a unui stat. 2. spațiu limitat care asigură necesitățile de supraviețuire, alimentare și apărare ale unui animal sau grup de animale. 3. *(anat.)* ansamblu de organe, mușchi și porțiuni ale pielii în care este distribuit un vas sau un nerv. (<lat. *territorium*, fr. *territoire*)

-térlu v. t e r o^{2}-.

TERM(O)-, -térm, -termíe *elem. comp.* „căldură, temperatură, termic". (<fr. *therm/o/-, -therme, -thermie*, cf. gr. *thermos*, cald, *therme*, căldură)

termál, -ă *adj.* 1. (despre ape minerale) care izvorăște cald din pămînt; (despre o stațiune) cu izvoare de ape minerale calde. 2. (despre plante) care crește în apele calde. (<fr. *thermal*)

termalísm *s. n.* ansamblu de activități referitoare la punerea în valoare a proprietăților apelor minerale și la amenajarea stațiunilor termale. (<fr. *thermalisme*)

termalitáte *s. f.* însușire a unor ape minerale de a izvorî calde. (<fr. *thermalité*)

térme *s. f. pl.* 1. băi publice la romani. 2. izvoare termale. (<lat. *thermae*)

térmen I. *s. n.* 1. dată dinainte fixată pentru executarea unei plăți, obligații etc.; scadență. 2. interval de timp (dinainte stabilit) în limita căruia trebuie să se înfăptuiască, să se întîmple ceva. 3. eveniment viitor și sigur în ce privește producerea lui, dar incert în ceea ce privește data la care se va produce. 4. (despre ostași) *în ~* = în curs de satisfacere a serviciului militar. **II.** *s. m.* 1. cuvînt, vorbă, expresie. 2. fiecare dintre elementele unei comparații. 3. *(mat.)* fiecare dintre monoamele unui polinom; fiecare dintre numerele ce alcătuiesc o progresie sau un raport. 4. element primar al unui enunț sau sistem logic. ● fiecare dintre cele trei elemente constitutive ale unui silogism. 5. *(fiz.) ~ spectral* = mărime proporțională cu energia oricăreia dintre stările în care se poate afla un atom. 6. *(fig.; pl.)* relație (bună sau rea) cu cineva. (<fr. *terme*, lat. *terminus*, limită, cuvînt)

termenvóx *s. n.* instrument muzical electronic la care execuția se face prin mișcarea mîinii în apropierea unei antene. (<engl. *termenvox*)

térmic, -ă I. *adj.* referitor la căldură; care produce căldură. ○ *centrală ~ă* = termocentrală. **II.** *s. f.* 1. parte a fizicii aplicate care studiază căldura și legile ei. 2. *(met.)* curent vertical declanșat prin termoconvecție. (<fr. *thermique*)

termicián, -ă *s. m. f.* specialist în termică, care își propune să identifice noi căi și mijloace prin care să se reducă consumul de energie și combustibil. (<fr. *thermicien*)

termicitáte *s. f.* însușire a unui sistem fizico-chimic de a schimba căldură cu mediul exterior. (<fr. *thermicité*)

termidór *s. n.* a unsprezecea lună a calendarului republican francez (19 iulie—18 august). (<fr. *thermidor*)

termidorián, -ă I. *adj.* referitor la evenimentele din 9 termidor (căderea lui Robespierre). **II.** *s. m. f. pl.* nume dat în timpul revoluției burgheze din Franța participanților la lovitura de stat din 9 termidor (27 iulie 1794), care a răsturnat dictatura iacobină. (<fr. *thermidorien*)

termíe^{1} *s. f.* unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu căldura produsă prin transformarea în energie termică a unei unități de lucru mecanic; megacalorie. (<fr. *thermie*)

-termíe^{2} v. t e r m (o)-.

termifícá/termoficá *vb. tr.* a alimenta o clădire, o localitate, un proces tehnologic cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. — *termificáre, termoficáre* s. f. (<fr. *thermifier*, după rus. *termofikații*)

terminá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) sfîrși, a (se) isprăvi. **II.** *refl.* a avea o terminație, a se sfîrși în... — *termináre* s. f. (<fr. *terminer*, lat. *terminare*)

terminál, -ă I. *adj.* care formează ultimul element; aflat la extremitate, la vîrf. **II.** *s. n.* 1. partea terminală a unui organ, a unei instalații etc. 2. *(inform.)* echipament care permite introducerea datelor și citirea rezultatelor la un calculator electronic. 3. punct final al legăturilor cu un aeroport într-un oraș; stație-terminus pentru încărcarea și descărcarea containerelor. 4. ansamblu de rezervoare și de pompe, depozit de produse petroliere, situate la extremitatea unei pipe-line. (<fr., engl. *terminal*, lat. *terminalis*)

terminalizáre *s. f. (biol.)* deplasare a chiasmelor către extremitățile cromozomului, în meioză. (după fr. *terminalisation*)

terminatív, -ă *adj.* 1. care constituie o terminație (2). 2. referitor la rezultatul unei acțiuni. (<fr. *terminatif*)

terminatór *s. n.* linie marginală, opusă limbului, care desparte partea luminată de Soare de cea obscură de pe discul Lunii și al planetelor. (<fr. *terminateur*)

terminație *s. f.* 1. partea terminală a unui lucru. 2. *(lingv.)* sunet (sau grup de sunete), care se află la sfîrșitul unui cuvînt. ● *(rar)* desinență. 3. *(muz.)* concluzie melodică. (<lat. *terminatio*)

terminism *s. n. (fil.)* nominalism (1). (<it. *terminismo*)

terminíst, -ă *adj., s. m. f.* nominalist. (<it. *terminista*)

terminológic, -ă *adj.* referitor la terminologie. (<fr. *terminologique*)

terminologíe *s. f.* 1. totalitatea termenilor proprii unei științe, unei arte, unei discipline etc. 2. ansamblul de termeni care au un sens particular într-un anumit domeniu. (<fr. *terminologie*)

términus *s. n. inv.* 1. demarcație (stîlp, stelă etc.) care arată limitele, hotarele unui stat, ale unui teritoriu, ale unei jurisdicții etc. 2. loc, punct etc. care marchează sfîrșitul, limita extremă. ● punct final de oprire al unui mijloc de transport; stația ultimă; capăt. (<fr., lat. *terminus*)

termión *s. m. (fiz.)* ion emis de un corp aflat la temperatură înaltă. (<fr., engl. *thermion*)

termiónic, -ă I. *adj.* referitor la termionică. II. *s. f.* capitol al fizicii care studiază emisia de electroni de către metale supuse la temperaturi foarte înalte; termoionică. (<fr. *thermoionique*, engl. *thermionics*)

termíst *s. m.* specialist în repararea și întreținerea centralelor termice. (<fr. *thermiste*)

termistánță *s. f.* rezistență electrică a cărei valore variază în funcție de temperatură. (<fr. *thermistance*)

termistór *s. n.* semiconductor a cărui rezistență electrică variază în raport cu temperatura. (<fr. *thermistor*)

termít *s. n.* amestec de pulbere de aluminiu și oxizi metalici care dezvoltă prin ardere o temperatură ridicată. (<fr. *thermite*)

termíte *s. f. pl.* ordin de insecte tropicale de dimensiuni mici, asemănătoare furnicii, care trăiesc în mușuroaie și sînt foarte stricătoare. (<fr. *termites*)

termitíde *s. f pl.* familie de insecte cuprinzînd termitele (cu foarte numeroase specii). (<fr. *termitidés*)

termitiéră *s. f. (rar)* mușuroi de termite. (<fr. *termitière*)

TERMITO- *elem. comp.* „termite". (<fr. *termito-*, cf. gr. *termes, -itis*, vierme care roade lemnul)

termitofág, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu termite. (<fr. *termitophage*)

termitofíl, -ă *adj.* (despre specii) care trăiește în dependență de termite. (<fr. *termitophile*)

TERMO- v. t e r m (o)-.

termoacústic, -ă I. *adj.* referitor la termoacustică. II. *s. f.* parte a acusticii care studiază transformarea căldurii în energie sonoră. (<fr. *thermo-acoustique*)

termoanalgezie *s. f.* lipsă a durerii la excitanți termici. (<fr. *thermo-analgésie*)

termoanemométru *s. n.* aparat pentru determinarea vitezei vîntului, bazat pe măsurarea rezistenței electrice a unui filament încălzit. (<fr. *thermo-anémomètre*)

termoanestezie *s. f.* anulare a sensibilității cutanate la căldură. (<fr. *thermo-anesthésie*)

termoaprindere *s. f.* aprindere a combustibilului datorită unei zone calde a cilindrului motor cu cap de aprindere. (<*termo-* + *aprindere*)

termobarográf *s. n.* termobarometru înregistrator. (<fr. *thermo-barographe*)

termobarométru *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii și presiunii. (<fr. *thermo-baromètre*)

termobiográmă *s. f.* curbă reprezentînd cantitatea de căldură degajată de un sistem viu, un individ, o populație sau o biocenoză. (< *termo-* + *biogramă*)

termobiologíe *s. f.* ramură a biologiei care studiază efectele temperaturii asupra organismelor vii. (<*termo-* + *biologie*)

termobúr *s. n.* instrument de forat ghețarii. (<rus. *termobur*)

termocárst *s. n.* fenomen care generează forme de relief negative (pilnii, depresiuni) prin topirea gheții în zonele înghețului veșnic. (<fr. *thermokarst*)

termocautér *s. n.* cauter de platină care acționează încălzit și menținut incandescent. (<fr. *thermocautère*)

termocentrálă *s. f.* centrală electrică care întrebuințează energie termică (produsă de cărbuni, de derivați ai țițeiului etc.); centrală termoelectrică. (<*termo-* + *centrală*)

termochímie, -ă *adj.* referitor la termochimie. (<fr. *thermochimique*)

termochímie *s. f.* ramură a chimiei care studiază efectele termice ce însoțesc reacțiile chimice. (<fr. *thermochimie*)

termocinétică *s. f.* ramură a fizicii care studiază transferul de căldură. (<fr. *thermocynétique*)

termocleistogamíe *s. f.* autofecundare a florilor rămase nedeschise din cauza temperaturii nefavorabile. (<fr. *thermocléistogamie*)

termoclimátic, -ă *adj.* (despre o stațiune termală) care permite simultan condiții de cură balneară și climatică. (<fr. *thermoclimatique*)

termoclimatísm *s. n.* asocierea condițiilor de cură termală și climatică. (<fr. *thermoclimatisme*)

termoclínă *s. f.* zonă de discontinuitate între două mase de ape marine cu temperaturi diferite. (<fr., engl. *thermocline*)

termocoaguláre *s. f.* metodă chirurgicală constînd în coagularea sîngelui cu ajutorul unui termocauter. (după engl. *thermocoagulation*)

termocoláre *s. f.* procedeu de asamblare, de alipire a stofelor și a mobilei folosind cleiuri cu impulsie de căldură. (după fr. *thermocollage*)

termocolorimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii culorilor. (<fr. *thermocolorimètre*)

termocompresór *s. n.* instalație compusă dintr-un schimbător de căldură și un compresor servind pentru valorificarea căldurii prin condensarea vaporilor în procesele de distilare etc. (<fr. *thermocompresseur*)

termoconductibilitáte *s. f.* proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură. (<fr. *thermo-conductibilité*)

termoconducție *s. f. (fiz.)* conducție termică. (<*termo-* + *conducție*)

termocontractábil, -ă *adj.* (despre materiale plastice) care se contractă la căldură. (< *termo-* + *contractabil*)

termoconvécție *s. f.* mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid datorită unei diferențe de temperatură dintre regiunile acestuia. (<fr. *thermoconvection*)

termocopiére *s. f.* reproducere de acte și documente folosind o hîrtie acoperită cu un strat subțire de substanță sensibilă la acțiunea căldurii. (după fr. *thermocopie*)

termocrómic, -ă *adj.* referitor la termocromie. (<fr. *thermochromique*)

termocromíe *s. f.* proprietate a unor substanțe colorate de a se închide la culoare prin

încălzire și de a reveni la nuanța inițială la răcire. (<fr. *thermochromie*)

termocúplu *s. n.* dispozitiv bimetalic pentru măsurarea temperaturii la instalații tehnologice; termoelement. (<fr. *thermocouple*)

termodifúzie *s. f.* difuzie a moleculelor unei substanțe între două regiuni cu temperaturi diferite. — var. *termodifuziune* s. f. (<fr. *thermodiffusion*)

termodifuziúne *s. f.* v. termodifuzie.

termodinámic, -ă I. *adj.* referitor la termodinamică. II. *s. f.* ramură a fizicii care studiază legile generale cărora le sînt supuse fenomenele ce implică trasformarea căldurii în lucru mecanic și invers. (<fr. *thermodynamique*)

termodinamicián, -ă *s. m. f.* specialist în termodinamică. (<fr. *thermodynamicien*)

termodispérsie *s. f.* termoliză (2). (<*termo-* + *dispersie*)

termoelástic, -ă *adj.* referitor la termoelasticitate. ● care privește compresia și dilatația în funcție de temperatură. (<fr. *thermo-élastique*)

termoelasticitáte *s. f.* disciplină care studiază stările de tensiune și deformațiile produse sub acțiunea unui cîmp termic. (<fr. *thermo-élasticité*)

termoeléctric, -ă *adj.* referitor la termoelectricitate. ○ *centrală ~ă* = termocentrală. (< fr. *thermo-électrique*)

termoelectricitáte *s. f.* 1. energie electrică produsă prin transformarea directă a energiei termice. 2. ramură a fizicii care studiază relațiile dintre fenomenele electrice și cele termice. (<fr. *thermo-électricité*)

termoelemént *s. n.* termocuplu. (<germ. *Thermoelement*)

termoenergétic, -ă I. *adj.* referitor la energia termică. II. *s. f.* ramură a energeticii care se ocupă cu producerea și folosirea energiei termice. (<fr. *thermo-énergétique*)

termoenergeticián, -ă *s. m. f.* specialist în termoenergetică. (<fr. *thermo-énergéticien*)

termoestezie *s. f.* sensibilitate la variațiile de temperatură. (<fr. *thermo-esthésie*)

termoesteziométru *s. n.* instrument pentru măsurarea sensibilității la căldură. (<fr. *thermo-esthésiomètre*)

termofázã *s. f.* etapă de iarovizare a plantelor. (<fr. *thermophase*)

termoficá *vb.* v. termifica.

termofil, -ă *adj.* (despre bacterii, plante, șerpi) care se poate dezvolta numai la temperaturi ridicate. (<fr. *thermophile*)

termofilíe *s. f.* preferință a unor bacterii, plante, șerpi pentru mediile calde. (< germ. *Thermophilie*)

termofítă *s. f.* plantă iubitoare de căldură. (<fr. *thermophyte*)

termofixáre *s. f.* stabilizare a dimensiunilor, a formei și a culorii unor produse textile prin tratare la cald în mediu uscat. (<*termo-* + *fixare*)

termofobíe *s. f.* teamă patologică de căldură. (<fr. *thermophobie*)

termofón *s. n.* transductor termoacustic folosit fie ca emițător de sunete, fie pentru măsurarea presiunii acustice. (<fr. *thermophone*)

termofór *s. n.* aparat format dintr-o pungă plată în care se pune apă caldă sau dintr-o pernă încălzită electric, folosit ca mijloc terapeutic; buiotă. (<germ. *Thermophor*)

termofosfát *s.m.* îngrășământ chimic obținut prin încălzirea fosfaților naturali. (<fr. *thermophosphate*, rus. *termofosfat*)

termofotografíe *s. f.* metodă tehnică de fotografiere a unui cîmp termic, a căldurii. (<*termo-* + *fotografie*)

termogalvanométru *s. n.* galvanometru prevăzut cu un mecanism de măsură cu termocuplu. (<fr. *thermogalvanomètre*)

termogén, -ă I. *adj.* care produce, generează căldură. II. *s. n.* medicament care se aplică pe piele pentru a obține, prin producere de căldură, o reacție terapeutică locală. (<fr. *thermogène*)

termogenézã *s. f.* proces de producere a energiei calorice de către organismele vii. (<fr. *thermogenèse*)

termogenoterapíe *s. f.* metodă specială de tratament prin arderea, în timpul introducerii acului, a substanțelor terapeutice conținute, care pătrund în organism; moxa. (<*termogen* + *-terapie*²)

termográf *s. n.* instrument pentru înregistrat grafic variațiile de temperatură. (<fr. *thermographe*)

termográfic, -ă *adj.* referitor la termografie. (<fr. *thermographique*)

termografíe *s. f.* metodă de diagnostic (al cancerului) bazată pe întocmirea unor zone de temperatură a suprafeței corpului, pe care unele tumori pot apărea ca niște pete. (<fr. *thermographie*)

termográmă *s. f.* curbă de înregistrare grafică a variațiilor de temperatură obținute pe termograf. (<fr. *thermogramme*)

termohigrográf *s. n.* instrument compus dintr-un termograf și un higrograf, pentru înregistrarea temperaturii și umidității aerului. (<fr. *thermohygrographe*)

termohigrométru *s. n.* aparat prevăzut cu termometru și higrometru, pentru măsurarea temperaturii și a umidității aerului. (<*termo-* + *higrometru*)

termoionéză *s. f.* termionică. (<fr. *thermoionique*)

termoizolá *vb. tr.* a face, a produce o izolare termică; a izola termic (un obiect etc.). — *termoizoláre* s. f. (<fr. *thermoisoler*)

termoizolánt, -ă *adj., s. m.* (material) care împiedică transmiterea căldurii; izolant termic; termoizolator. (<fr. *thermoisolant*)

termoizolatór, -oáre *adj.* termoizolant. (<fr. *thermoisolateur*)

termoizoláție *s. f.* termoizolare. (<*termo-* + *izolație*)

termoizoplétă *s. f.* construcție grafică prin care se reprezintă, într-un sistem de coordonate rectangulare, variațiile de temperatură în funcție de două variabile independente, ora și luna. (<*termo-* + *izopletă*)

termolabíl, -ă *adj.* (despre substanțe, materiale etc.) sensibil la temperaturi mai mari. (<fr. *thermolabile*)

termolíză *s. f.* 1. descompunere a unui corp sub acțiunea căldurii. 2. proces fiziologic prin care organismul cedează mediului ambiant surplusul de căldură; termodispersie. (<fr. *thermolyse*)

termología *s. f.* parte a fizicii care studiază căldura. (<fr. *thermologie*)

termoluminescént, -ă *adj.* care se datorește termoluminescenței. (<fr. *thermoluminescent*)

termoluminescéință *s. f.* emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. (<fr. *thermoluminescence*)

termomanométru *s. n.* instrument care indică simultan temperatura și presiunea. (<fr. *thermomanomètre*)

termomasáj *s. n.* masaj cu aplicare concomitentă a unei proceduri termice. (<engl. *thermomassage*)

termomecánic, -ă *adj.* 1. referitor la mecanica căldurii. 2. (*metal.*; despre un tratament de deformare mecanică) efectuat în cursul unui ciclu de tratament termic al oțelului. (<fr. *thermomécanique*)

termométric, -ă *adj.* referitor la termometru, la termometrie. (<fr. *thermométrique*)

termometríe *s. f.* 1. măsurare a variației de temperatură. 2. ramură a fizicii care studiază metodele de măsurare a temperaturii corpurilor. (<fr. *thermométrie*)

termometrográf *s. n.* termometru înregistrator. (<fr. *thermométrographe*)

termométru *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii corpurilor. (<fr. *thermomètre*)

termominerál, -ă *adj.* (despre ape termale) cu săruri minerale. (<*termo-* + *mineral*)

termomorfóză *s. f.* (*biol.*) morfoză atribuită temperaturii. (<fr. *thermomorphose*)

termonastíe *s. f.* mișcare de închidere sau deschidere la unele flori, provocată de variații de temperatură. (<fr. *thermonastie*)

termonucleár, -ă *adj.* (despre energia, reacția nucleară) obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. ○ *bombă* (sau *armă*) ~*ă* = bombă cu hidrogen. (<fr. *thermonucléaire*)

termoosmóză *s. f.* proces de mișcare a apei prin porii mici ai pămîntului datorită diferenței de temperatură. (<fr. *thermoosmose*)

termoparestezíe *s. f.* tulburare a sensibilității la căldură. (<fr. *thermoparesthésie*)

termopáuză *s. f.* strat al atmosferei terestre situat între termosferă și exosferă, în care temperatura rămîne constantă. (<fr. *thermopause*)

termopexíe *s. f.* proprietate a corpurilor fizice de a fixa căldura. (<fr. *thermopexie*)

termopilă *s. f.* pilă termoelectrică. (<engl. *thermopile*)

termoplást *s. n.* masă plastică avînd proprietatea de a se înmuia prin încălzire. (<fr. *thermoplaste*)

termoplástic, -ă *adj.* (despre materiale solide) care, încălzit pînă la înmuiere și apoi răcit, nu-și modifică structura. (<fr. *thermoplastique*)

termoplonjór *s. n.* plonjor (II). (<fr. *thermoplongeur*)

termopropulsáre *s. f.* termopropulsie. (după fr. *thermopropulsion*)

termopropulsát, -ă *adj.* propulsat prin termopropulsie. (<fr. *thermopropulsé*)

termopropúlsie *s. f.* propulsie bazată pe energia termică; termopropulsare. (<fr. *thermopropulsion*)

termopropulsív, -ă *adj.* care asigură propulsia prin energie termică. (<fr. *thermopropulsif*)

termoprotectór, -oáre *adj.* care asigură termoprotecția. (<*termo-* + *protector*)

termoprotécție *s. f.* ansamblu de operații și mijloace tehnice care protejează de efectele încălzirii excesive. (<*termo-* + *protecție*)

termoradiánt, -ă *adj.* (despre corpuri) care radiază căldură. (<*termo-* + *radiant*)

termoreactív, -ă *adj.* (despre substanțe) care sub acțiunea căldurii se înmoaie și se poate prelucra, întărindu-se apoi ireversibil. (<fr. *thermoréactif*)

termoreceptór *s. m.* terminație nervoasă receptivă la diferența de temperatură a mediului extern sau intern. (<*termo-* + *receptor*)

termoreglá *vb. tr.* a produce fenomenul de termoreglare. (<fr. *thermorégler*)

termoregláj *s. n.* 1. dispozitiv de reglare termică. 2. termoreglare (1). (<fr. *thermoréglage*)

termoregláre *s. f.* 1. reglaj (automat) al temperaturii: termoreglaj (2). 2. mecanism fiziologic la animalele homeoterme prin care acestea își mențin constantă temperatura corpului. (după fr. *thermorégulation*)

termoregulatór *s. n.* termostat. (<fr. *thermorégulateur*)

termoreléu *s. n.* releu comandat de modificarea temperaturii mediului ambiant ori de căldura dezvoltată prin trecerea curentului electric prin elementul sensibil. (<fr. *thermorelais*)

termorezistént, -ă *adj.* rezistent la temperaturi înalte sau la presiune; care nu se deformează sub acțiunea căldurii. (<fr. *thermorésistant*)

termorezistéință *s. f.* proprietate a unui material termorezistent. • (*concr.*) (semi)conductor electric a cărui rezistență este influențată de schimburile de căldură cu mediul înconjurător. (<fr. *thermorésistance*)

termorigíd, -ă *adj.* (despre materiale solide) care, încălzit pînă la înmuiere și apoi răcit, își modifică structura ireversibil. (<it. *termorigido*)

térmos *s. n.* vas de sticlă cu pereți dubli, argintați în interior și protejați de o cutie metalică, folosit (mai ales în călătorii) pentru păstrarea unui lichid la o temperatură constantă. (<fr. *thermos*, germ. *Thermos*)

termoscóp *s. n.* instrument pentru punerea în evidență a diferenței dintre temperaturile a două medii. (<fr. *thermoscope*)

termoscopíe *s. f.* măsurare a temperaturii. (<fr. *thermoscopie*)

termosensíbil, -ă *adj.* sensibil la căldură. (<fr. *thermosensible*)

termosensibilitáte *s. f.* sensibilitate la căldură. (<fr. *thermosensibilité*)

termosféră *s. f.* strat atmosferic, deasupra mezosferei, în care temperatura crește odată cu altitudinea. (<fr. *thermosphère*)

termosifón *s. n.* ansamblu de conducte într-o instalație de încălzire centrală în care circulația apei se face pe baza diferenței de densitate dintre apa caldă care se ridică și apa rece care coboară. (<fr. *thermosiphon*)

termosolúbil, -ă *adj.* solubil la cald. (< *termo-* + *solubil*)

termostabil, -ă *adj.* (despre materiale, substanțe etc.) insensibil la acțiunea căldurii. (<fr. *thermostabile*)

termostabilitáte *s. f.* calitatea de a fi termostabil. (<fr. *thermostabilité*)

termostát *s. n.* 1. aparat, instalație pentru controlul și reglarea automată a temperaturii într-o incăpere sau într-un sistem tehnic: termoregulator. 2. spațiu în care se menține o temperatură constantă. (<fr. *thermostat*)

termostatáre *s. f.* operație de menținere a temperaturii constante într-un spațiu, într-un recipient. (<*termostat*)

termostátic, -ă I. *adj.* referitor la termostat. ● apt să mențină o anumită temperatură (stabilă și echilibrată). II. *s. f.* știința despre echilibrul temperaturii. (<fr. *thermostatique*, engl. *thermostatic/s/*)

termostenotérme *s. n. pl.* organisme adaptate la anumite temperaturi ridicate. (<*termo-* + *stenoterm*)

termosterilizá *vb. tr.* a supune operației de termosterilizare. (<fr. *thermostériliser*)

termosterilizáre *s. f.* sterilizare cu ajutorul căldurii. (<*termosterilizá*)

termosudábil, -ă *adj.* care poate fi sudat prin căldură. (<*termo-* + *sudabil*)

termotactísm *s. n.* termotropism. (<fr. *thermotactisme*)

termotaxíe *s. f.* 1. reflex de atragere sau respingere determinat la animale de temperatura unui loc. 2. deplasare a protoplasmei sub influența căldurii. (<engl. *thermotaxis*)

termotéhnică *s. f.* ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. (<fr. *thermotechnique*)

termotelefón *s. n.* telefon la care vibrațiile sonore sînt produse prin vibrațiile de temperatură ale unui fir subțire de platină. (<fr. *thermotéléphone*)

termoterapíe *s. f.* tratament al unei boli cu ajutorul căldurii. (<fr. *thermothérapie*)

termotropísm *s. n.* reacție de orientare ori de deplasare care se observă la animale sau la unele plante, provocată de variațiile de temperatură; termotactism. (<fr. *thermotropisme*)

termovizíéră *s. f.* instalație de încălzire aplicată mai ales pe parbrizul unui automobil pentru a împiedica aburirea geamurilor la frig. (<it. *termovisiera*)

termovizíúne *s. f.* procedeu de înregistrare de la distanță a temperaturii cu ajutorul unei camere de televiziune. (<*termo-* + /tele/*viziune*)

termovizór *s. n.* aparat pentru observarea bolilor vaselor sangvine. (<rus. *termovizor*)

tern, -ă *adj.* (*livr.*) 1. fără luciu, șters, mat. 2. (*fig.*) fără relief, fără culoare, spălăcit, uniform, monoton. (<fr. *terne*)

ternár, -ă *adj.* format din trei unități, divizibil cu 3. ● (*chim.*; despre substanțe organice) constituit din trei elemente (carbon, hidrogen și oxigen). ● (despre măsură, ritm) compus din trei elemente ritmice. (<fr. *ternaire*, lat. *ternarius*<*terni*, cîte trei)

ternát, -ă *adj.* (despre frunze) reunite cîte trei, pornind din același loc de pe tulpină. (<fr. *terné*)

térnă *s. f.* (*rar*) combinație de trei elemente. ○ (*mat.*) ~ *de referință* = ansamblu de trei axe, cu origine comună, capabile a individualiza matematic punctele spațiale. ● (la loto) grup de trei numere cîștigătoare pe aceeași linie orizontală. (<fr. *terne*)

ternión *s. n.* dulap metalic pentru ținerea în compartimente speciale, separate, a biletelor de tren etc. (<germ. *Ternion*)

TERO[1]-, -téră *elem. comp.* „vară, timpul verii". (<fr. *théro-*, *-thère*, cf. gr. *theros*)

TERO[2]-/TERIO-, -tériu *elem. comp.* „animal, fiară, monstru". (<fr. *théro-*, *thério-*, *-thérium*, cf. gr. *therion* < *ther*, *-os*)

teroáre *s. f.* frică, groază, spaimă provocată intenționat, prin amenințări și alte mijloace de intimidare. ● asuprire bazată pe intimidare; timorare. (<fr. *terreur*, lat. *terror*)

terofíl, -ă *adj.* (despre plante) cu frunze căzătoare, apărute în perioada aceleiași veri. (<fr. *therophylle*)

terofítă *adj., s. f.* (plantă) erbacee anuală, lipsită de capacitatea de a forma organe de iernare, hibernînd numai prin semințe sau prin spori. (<fr. *thérophyte*)

terolatríe *s. f.* adorație a animalelor sălbatice. (<*tero*[2]- + *-latrie*)

teróm *s. n.* terilen de fabricație românească. (<*te/xtilă/* + *rom/ânească/*)

teromórfe *s. f. pl.* ordin de reptile fosile, acvatice sau terestre, avînd caractere comune cu stegocefalii și cu mamiferele. (<fr. *théromorphes*)

teropítec *s. m.* maimuță cercopitecă cu biotopul reprezentat prin munții înalți și stîncoși din Etiopia. (<*tero*[2]- + *-pitec*)

teropóde *s. n. pl.* subordin de reptile dinozauriene carnivore, bipede, apărute în triasic, atingînd dimensiuni uriașe în cretacicul superior. (<engl. *theropod*, lat. *theropodae*)

terorísm *s. n.* folosirea deliberată și sistematică a unor mijloace violente sau amenințări de natură să provoace teamă și neîncredere, panică și nesiguranță, ignorînd orice norme umanitare. (<fr. *terrorisme*)

terorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al terorismului. (<fr. *terroriste*)

terorizá *vb. tr.* a ține (pe cineva) sub teroare; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimînta. — *terorizáre* s. f. (<fr. *terroriser*)

terorizánt, -ă *adj.* care terorizează. (< *teroriza* + *-ant*)

terosonă *vb. tr.* a supune un autoturism unei operații de întreținere preventivă prin aplicarea unui strat protector anticorosiv pe suprafața interioară a caroseriei. — *terosonáre* s. f. (după germ. *Terosson* /Werke/)

terotéhnic, -ă I. *adj.* referitor la terotehnică. II. *s. f.* domeniu interdisciplinar privind proiectarea, construirea, exploatarea, întreținerea și repararea pieselor și a organelor de mașini, în scopul rentabilizării optime a acestora. (<engl. *terotechnic/s/*)

terpéne *s. f. pl.* nume generic dat unor hidrocarburi de origine vegetală, incolore, cu miros caracteristic, plăcut, care se izolează din uleiuri eterice. (<fr. *terpènes*)

terpénic, -ă *adj.* derivat din terpene. (<fr. *terpénique*)

terpín *s. n.* substanță chimică obținută prin hidratarea esenței de terebentină. ○ *hidrat de* ~ = hidrat de terebentină, sub formă de pulbere albă sau cristale incolore, cu miros aromatic, folosit ca expectorant. (<fr. *terpine*)

terpinól *s. n.* compus chimic, sub formă de lichid uleios, cu miros de zambile, care se extrage din terpin, folosit în parfumerie. (<fr. *terpinol*)

terraformíng *s. n.* preocupare vizînd remodelarea condițiilor existente pe o planetă după cele de pe Pămînt. (<engl. *terraforming*)

terramára *s. f.* **1.** locuință lacustră. **2.** ridicătură de pămînt, loc al unei foste așezări de pămînt rămasă din preistorie. (<it. *terramara*)

terrazzo /-rá-ţo/ *s. n.* tip de mozaic venețian. (<it. *terrazzo*)

terț, -ă I. *adj.* care vine în al treilea rînd; al treilea. ○ *malarie* (sau *febră*) ~*ă* = formă clinică de malarie în care accesele febrile revin din trei în trei zile. II. *s. m.* (*jur.*) persoană care nu figurează ca parte într-un contract ori într-un angajament intervenit între două părți, dar care poate avea drepturi sau obligații izvorîte din astfel de acte. III. *s. n.* (*log.*) ~*ul exclus* = principiu fundamental al logicii bivalente, potrivit căruia un enunț nu poate fi decît adevărat sau fals, o a treia posibilitate fiind exclusă. (<lat. *tertius*, it. *terzo*)

terțarolá *vb. tr.* (*mar.*) a reduce, prin înfășurare, suprafața unei vele pe timp de furtună sau cînd vîntul se intensifică prea tare. — *terțaroláre* s. f. (<it. *terzerolare*)

terțarólă *s. f.* (*mar.*) velă mică de mărimea a treia; porțiune dintr-o velă care poate fi strînsă prin înfășurare. (<it. *terzaruola*)

térță *s. f.* **1.** (*muz.*) interval de trei trepte al gamei diatonice; treapta a treia de la o treaptă dată. **2.** (la unele jocuri de cărți) serie de trei cărți succesive (as, rege și damă) de aceeași culoare, în ordine crescîndă. **3.** a treia poziție de apărare la scrimă. **4.** (*fam.*) *a fi în* ~ (cu cineva) = a flirta (cu cineva). (<it. *terza*)

terțét *s. n.* **1.** formație muzicală din trei interpreți. ● piesă muzicală scrisă pentru o astfel de formație. v. t r i o. **2.** strofă formată din trei versuri; terțină. **3.** linia de atac, alcătuită din trei jucători, a unei echipe de hochei pe gheață. (<it. *terzetto*)

térțla *s. f.* corp de literă de 16 puncte tipografice. (<germ. *Tertia*)

terțiadécimă *s. f* (*muz.*) interval care cuprinde 13 trepte (o sextă peste octavă); treapta a 13-a de la o treaptă dată. (<lat. *tertiadecima*)

terțiár[1] *s. m.* membru al unuia din ordinele religioase catolice înființate de Francesco d'Assisi. (<fr. *tertiaire*, lat. *tertiarius*<*tertius* /ordo/, al treilea /ordin/)

terțiár[2], **-ă** *adj.* **1.** care reprezintă al treilea stadiu, a treia fază în dezvoltarea unui lucru. ○ (*ec.*) *sector* ~ = sector al activității economice a unei țări, neproducător direct de bunuri, reprezentat preponderent de comerț și prestații (transporturi, administrație etc.). ● (*med.*; despre simptome) care apare după primele două faze ce caracterizează o boală. **2.** *eră* ~*ă* (și *s. n.*) = neozoic. **3.** (despre faună, floră, formații geologice) care aparține erei terțiare[2] (2). (<fr. *tertiaire*, lat. *tertiarius*)

terțínă *s. f.* strofă alcătuită din trei versuri, dintre care primul rimează cu al treilea, iar al doilea cu primul și al treilea din strofa următoare. ● poezie compusă din astfel de strofe. (<it. *terzina*)

térțio *adv.* (*livr.*) în al treilea rînd; a treia dată. (<fr. *tertio*, cf. lat. *tertius*, al treilea)

teselát, -ă *adj.* cu desen asemănător pătrățelelor tablei de șah; mozaicat. (<fr. *tessellé*)

téseră *s. f.* (*ant.*) fișă de metal sau de fildeș folosită ca bilet de intrare la spectacole, ca buletin de vot, ca jeton etc. (<fr. *tessère*, lat. *tessera*, zar)

tésla *s. f.* unitate de măsură a inducției magnetice egală cu inducția unui cîmp magnetic uniform, care acționează cu o forță de un newton asupra unei sarcini electrice de un coulomb. (<fr. *tesla*, cf. *Tesla Nikola*, fizician iugoslav)

teslamétru *s. n.* aparat pentru măsurarea inducției magnetice constante în timp. (< *tesla* + *-metru*[2])

TESMO- *elem. comp.* „lege". (<fr. *thesmo-*, cf. gr. *thesmos*)

Tesmofórii *s. f. pl.* (*ant.*) sărbători celebrate de femeile ateniene în cinstea zeiței Demeter și a fiicei sale Cora (Persefona). (<fr. *thesmophories*, gr. *thesmophoria*<*tesmophoros*, legislator, denumire a zeiței Demeter)

tesmotét *s. m.* (*ant.*) titlu dat celor șase magistrați atenieni însărcinați cu păstrarea și interpretarea legilor. (<fr. *thesmothète*, gr. *thesmothetes*)

test[1] *s. n.* **1.** încercare; experimentare, experiment. ● probă folosită în psihologie, pedagogie etc. pentru a examina unele aptitudini fizice și psihice ale unei persoane; (*p. ext.*) materialul folosit în acest scop. **2.** mijloc fizic sau chimic de recunoaștere și măsurare a unui fenomen, proces biologic etc. ○ (*med.*) ~ *cutanat* = metodă de cercetare a sensibilității pielii la diferiți microbi sau produse chimice. **3.** determinare experimentală a rezistenței și a funcționării unei piese, unui aparat, unei instalații etc.; încercare, probă. ○ ~*-film* = film folosit pentru verificarea și reglarea apa-

ratului de proiecție; ~ *-meci* = meci internațional menit să stabilească o ierarhie neoficială în rugbi, crichet etc. (<engl., fr. *test*)

test² *s. n.* carapace la foraminifere, radiolari, arici. ● cochilia moluștelor. (<fr. *test*, lat. *testum*)

testá¹ *vb.* I. *tr.* a lăsa (ceva) prin testament. II. *intr.* a face un testament. (<fr. *tester*, lat. *testari*)

testá² *vb. tr.* 1. a supune unui test¹, a încerca, a proba. 2. *(med.)* a cerceta printr-un test¹ (2). — *testáre* s. f. (<fr. *tester*)

testacéu, -ée I. *adj.* acoperit cu o cochilie, cu un test². II. *s. n. pl.* 1. ordin de moluște cu corpul acoperit de un test², în vechea clasificare a lui Cuvier. 2. ordin de protozoare care secretă în jurul lor o membrană organică, rezistentă, de natură gelatinoasă sau pseudochitinoasă. (<fr. *testacé/s/*, lat. *testaceus*<*testa*, cochilie, pământ ars)

testamént *s. n.* I. 1. act juridic prin care cineva își exprimă ultimele dorințe, dispunînd asupra felului cum va fi împărțită averea după moartea sa. 2. operă tardivă a unui scriitor sau artist, considerată ca ultima expresie a concepțiilor sale estetice ori literare. II. *Vechiul T~* = ansamblu de texte biblice datînd dinaintea lui Cristos; *Noul T~* = ansamblu de cărți sfinte posterioare lui Cristos, cuprinzînd Evangheliile, Faptele Apostolilor, Epistolele și Apocalipsul. (<fr. *testament*, lat. *testamentum*)

testamentár, -ă *adj.* referitor la un testament; stabilit printr-un testament. (<fr. *testamentaire*, lat. *testamentarius*)

testatór, -oáre *s. m. f.* cel care lasă un testament. (<fr. *testateur*, lat. *testator*)

téstă *s. f.* *(bot.)* înveliș extern al unei semințe. (<lat. *testa*)

test-cross *s. n.* *(biol.)* încrucișare între un individ cu caracter dominant, necunoscut genetic, cu un test complet recesiv, pentru a determina dacă individul respectiv este homozigot sau heterozigot. (<engl. *test-cross*)

téster I. *s. n.* 1. aparat, dispozitiv folosit pentru testări. 2. aparat care, introdus în gaura de sondă, permite recoltarea din straturi a unor probe de fluid pentru analize. II. *s. m.* *(biol.)* hibrid, soi sau populație servind la încrucișări cu diferite alte genotipuri, în scopul determinării capacității de combinare a acestora. (<engl., fr. *tester*)

testícul *s. n.* glandă sexuală bărbătească, care produce spermatozoizii și hormonii sexuali. (<fr. *testicule*, lat. *testiculus*)

testiculár, -ă *adj.* al testiculelor. (<fr. *testiculaire*)

testimoniál, -ă *adj.* *(jur.)* care se face prin martori, bazat pe o mărturie. (<fr. *testimonial*, lat. *testimonialis*)

testimóniu *s. n.* *(livr.)* mărturie, dovadă; *(concr.)* act, document care certifică ceva. (<lat. *testimonium*)

testoíd *s. n.* 1. structură cu aspect asemănător aceluia al testicului, de culoarea sidefie a albugineei. 2. hormon steroid cu acțiune androgenă. (<fr. *testoïde*)

testór, -oáre *s. m. f.* cel care supune unui test. (<fr. *testeur*)

testosterón *s. m.* hormon steroid masculin, secretat de testicul, cu rol deosebit în menținerea caracterelor sexuale secundare, folosit și în terapeutică. (<fr. *testostérone*)

testudíde *s. f. pl.* familie de chelonieni cuprinzînd broaștele țestoase de uscat. (<fr. *testudidés*, cf. lat. *testudo*, broască țestoasă)

téta *s. m. inv.* a opta literă a alfabetului grecesc (θ), care reprezintă o consoană interdentală aspirată surdă. (<fr. *thêta*, gr., *theta*)

tetánic, -ă *adj.* referitor la tetanos sau la tetanie; care provoacă tetanos, provocat de tetanos. (<fr. *tétanique*)

tetánie *s. f.* stare patologică manifestată prin contracții musculare spasmodice și întepenirea membrelor; tetanism. (<fr. *tétanie*)

tetaniform, -ă *adj.* care are aparența tetanosului. (<fr. *tétaniforme*)

tetanism *s. n.* tetanie. (<fr. *tétanisme*)

tetanizá *vb. tr.* a provoca accidente tetanice; a îmbolnăvi de tetanos. — *tetanizáre* s. f. (<fr. *tétaniser*)

tétanos *s. n.* 1. boală toxiinfecțioasă gravă, provocată de un bacil existent în pământ, care se manifestă prin contracții musculare violente. 2. ~ *muscular* = contracție permanentă a mușchilor sub efectul excitațiilor frecvente. (<fr. *tétanos*, gr. *tetanos*, tensiune, rigiditate)

tetanotoxínă *s. f.* toxină secretată de bacilul tetanosului. (<fr. *tétanotoxine*)

tetartoedríe *s. f.* proprietate a unor forme cristalografice de a poseda un sfert din numărul fețelor formelor holoedrice corespunzătoare. (<fr. *tétartoédrie*, cf. gr. *tetartos*, al patrulea)

tetartoédru *adj., s. n.* (cristal) care prezintă tetartoedrie. (<fr. *tétartoèdre*)

tête-à-tête /tetátét/ *loc. s.* convorbire între patru ochi. ● întîlnire a două persoane. ● conversație intimă. (<fr. *tête-à-tête*, cap lîngă cap)

tétic, -ă *adj.* cu caracter intenționat, tezist, doctrinar. (<fr. *thétique*, cf. gr. *thesis*, acțiunea de a poza)

tetiéră *s. f.* piesă accesorie a unui fotoliu sau scaun pentru spirijinit capul. (<fr. *têtière*)

tetínă *s. f.* piesă din cauciuc, găurită la un capăt, care imită sfîrcul mamelei, atașîndu-se la biberon. (<fr. *tétine*)

TETR(A)- *elem. comp.* „patru, de patru ori". (<fr. *tétr/a/-*, cf. gr. *tetra-*<*tettara*, patru)

tétra¹ *s. n.* țesătură de tricot dintr-un fir în care alternează cîte două șiruri de ochiuri pe față cu două pe dos; *(p. ext.)* produs confecționat din acest tricot. (n. com.)

tétra² *s. m.* pește de acvariu, de culoare cenușie-argintie, cu dungi late, negre, originar din Paraguay. (<germ. *Tetra*)

tetraalcoól *s. m.* corp chimic care posedă patru funcții alcool; tetrol. (<fr. *tétralcool*)

tetraatómic, -ă *adj.* (despre molecule) format din patru atomi. (<fr. *tétratomique*)

tetrabromúră *s. f.* compus chimic conținînd patru atomi de brom. (<fr. *tétrabromure*)

tetracarbonil *s. m.* ~ *de nichel* = compus al nichelului, sub formă de lichid incolor, solubil în apă, foarte toxic. (<fr. *tétracarbonyle*)

tetrachénă *s. f.* fruct uscat indehiscent, format din patru achene. (<fr. *tetrakène*)

tetraciclic, -ă *adj.* compus din patru cicluri sau verticile florale. (<fr. *tétracyclique*)

tetraciclină *s. f.* antibiotic derivat din aureomicină prin eliminarea unui atom de clor. (<fr. *tétracycline*)

tetraclormetán *s. n.* tetraclorură de carbon. (<fr. *tétrachlorométan*, engl. *tetrachlormethane*)

tetraclorúră *s. f.* combinație a clorului cu un element tetravalent. ○ ~ *de carbon* = compus organic lichid, incolor, cu miros plăcut, folosit în unele aparate de stins incendiile, ca solvent neinflamabil, la fabricarea lacurilor, a insecticidelor etc. (<fr. *tétrachlorure*)

tetracoraliéri *s. m. pl.* ordin de celenterate fosile la care formele adulte prezintă simetrie bilaterală și patru septe principale. (<fr. *tétracoralliaires*).

tetracórd *s. n.* 1. liră antică cu patru coarde. 2. fragment al unei game format din patru sunete consecutive, ale cărui extreme formează o cvartă. (<fr. *tétracorde*, lat., gr. *tetrachordon*)

tetracromátic, -ă *adj.* în patru culori. (< engl. *tetrachromatic*)

tetracromíe *s. f.* 1. ansamblu de patru culori. 2. procedeu de imprimare policromă prin suprapunerea a patru culori. (<it. *tetracromia*)

tetradactíl, -ă *adj.* (despre animale) cu câte patru degete la fiecare picior. (<fr. *tétradactyle*)

tetradactílie *s. f.* stare a animalelor tetradactile. (<fr. *tétradactylie*)

tetrádă *s. f.* 1. grupare de patru entități (similare sau înrudite); tetralogie (3). 2. *(biol.)* grup de patru elemente cromozomiale formate în timpul meiozei; grupare pătrată de microorganisme, rezultată din diviziunea în două planuri a unor coci. 3. *(poligr.)* format din patru coli. (<fr. *tétrade*)

tetradinám, -ă *adj.* (despre androceu) cu patru stamine mai lungi și două mai scurte, ca la crucifere. (<fr. *tétradyname*)

tetradráhmă *s. f.* veche monedă grecească de argint valorînd patru drahme. (<fr. *tétradrachme*)

tetraedrál, -ă *adj. (rar)* tetraedric. (<*tetraedru* + *-al*)

tetraédric, -ă *adj.* în formă de tetraedru; tetraedral. (<fr. *tétraédrique*)

tetraedrít *s. n.* minereu de cupru și argint care cristalizează în tetraedre. (<fr. *tétraédrite*)

tetraédru *s. n.* poliedru cu patru fețe triunghiulare; piramidă triunghiulară. (<fr. *tétraèdre*)

tetrafluorúră *s. f.* combinație a fluorului cu un element tetravalent. (<fr. *tétrafluorure*)

tetrafónic, -ă *adj.* referitor la tetrafonie; realizat prin tetrafonie; cvadrifonic. (<fr. *tétraphonique*)

tetrafonie *s. f.* cvadrifonie. (<fr. *tétraphonie*)

tetragín, -ă *adj.* (despre flori) cu patru carpele sau patru pistile. (<fr. *tétragyne*)

tetragón *s. n.* patrulater. (<fr. *tétragone*)

tetragonál, -ă *adj.* în formă de tetragon. (<it. *tetragonale*)

tetragrámă *s. f.* 1. *(livr.)* nume format din patru litere. ● *(p. ext.)* grup de patru litere. 2. portativ de patru linii, în sec. XI. (<it. *tetragramma*)

tetrahidrobenzén *s. n.* cicloalchenă cu patru atomi de carbon în moleculă. (<fr. *tétrahydrobenzène*, engl. *tetrahydrobenzene*)

tetralínă *s. f.* lichid incolor, insolubil în apă, solubil în alcool, eter etc., obținut prin hidrogenarea catalitică a naftalinei, folosit ca dizolvant în industria chimică. (<fr. *tétraline*)

tetralób *s. n.* cvadrilob. (<fr. *tétralobe*)

tetralogíe *s. f.* 1. *(ant.)* reunire de patru piese (trei tragedii și o dramă satirică) pe care poeții tragici greci le prezentau la concursurile publice instituite cu ocazia diverselor serbări. 2. *(p. ext.)* serie de patru opere literare sau muzicale legate între ele printr-o temă comună. 3. tetradă (1). (<fr. *tétralogie*, gr. *tetralogia*)

tetramér, -ă *adj.* 1. constituit din patru părți. 2. *(zool.)* format din patru metamere. (<fr. *tétramère*)

tetramétru *s. m.* vers clasic greco-latin compus din patru unități metrice trisilabice sau șase bisilabice. ● vers format din patru unități metrice. (<fr. *tétramètre*, gr. *tetrametron*)

tetramórf, -ă I. *adj.* care prezintă patru forme. II. *s. n. (arte)* reprezentare a celor patru simboluri evanghelice (înger, leu, taur și vultur) într-o singură imagine. (<fr. *tétramorphe*, /II/ germ. *Tetramorphe*)

tetrándră *adj.* (despre flori) cu androceul format din patru stamine. (<fr. *tétrandre*)

tetraonídе *s. f. pl.* familie de păsări galinacee cuprinzînd ierunca, cocoșul-de-munte etc. (<fr. *tétraonidés*, cf. lat., gr. *tetrax*, cocoș-de-munte)

tetraparéză *s. f.* diminuare a forței musculare la cele patru membre. (<fr. *tétraparesse*)

tetrapetál, -ă *adj.* (despre flori) cu patru petale. (<fr. *tétrapétale*)

tetrapíl *s. n.* portic cu patru deschideri, plasat la încrucișarea centrală de drumuri a orașelor din Orient din epoca romană, mai ales din Siria. (<fr. *tétrapyle*)

tetrapirén, -ă *adj.* (despre fructe) cu patru sîmburi osoși. (<lat. *tetrapyrenus*)

tetraplégie, -ă *adj., s. m. f.* (atins) de tetraplegie. (<fr. *tétraplégique*)

tetraplegíe *s. f.* paralizie a celor patru membre datorită leziunii măduvei spinării. (<fr. *tétraplégie*)

tetraploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) care prezintă patru seturi haploide de cromozomi. (<fr. *tétraploïde*, cf. gr. *tetraploos*, de patru ori)

tetraploídie *s. f.* stare a celui ce este tetraploid. (<fr. *tétraploïdie*)

tetrapód *s. n.* 1. piedestal cu patru picioare pe care se așază diferite obiecte de cult. 2. bloc de beton armat cu patru proeminențe tronconice, folosit pentru protecția digurilor și a coastelor maritime. 3. *(pl.)* subclasă de animale superioare (batracieni, reptile, păsări, mamifere) al căror schelet, cu patru membre, este adaptat pentru deplasarea în mediu acvatic. (<fr. *tétrapode/s/*, gr. *tetrapodos*)

tetrapodíe *s. f.* metru ritmic în prozodia greacă constînd din două dipodii de acelaşi fel. (<fr. *tétrapodie*, engl. *tetrapody*, gr. *tetrapodia*)

tetraptér, -ă *adj.* (despre insecte) cu două perechi de aripi. (<fr. *tétraptère*)

tetrárh *s. m.* 1. guvernator al unei tetrarhii. 2. titlu dat de romani anumitor principi tributari de la frontierele răsăritene ale imperiului. (<fr. *tétrarque*, lat. *tetrarches*, gr. *tetrarkhes*)

tetrarhát *s. n.* autoritatea, funcţia de tetrarh; perioada în care este exercitată. • teritoriu aflat sub autoritatea unui tetrarh. (<fr. *tétrarchat*)

tetrarhíe *s. f.* 1. a patra parte dintr-o ţară, supusă autorităţii unui tetrarh (1). 2. formă de guvernămînt în Imperiul Roman (instituită de Diocleţian), în care autoritatea era împărţită între patru conducători, fiecare avînd teritoriul său propriu de guvernare. 3. subdiviziune a falangei macedonene. (<fr. *tétrarchie*, gr. *tetrarkhia*)

tetrás *s. m.* pasăre galiformă de talie mare, care trăieşte în pădurile din regiunile temperate şi reci ale emisferei nordice; cocoş-de-munte. (<fr. *tétras*)

tetrasepál, -ă *adj.* (despre flori) cu patru sepale. (<fr. *tétrasépale*)

tetrasiláb *s. n.* cvadrisilab. (<fr. *tétrasyllabe*)

tetrasilábic, -ă *adj.* cvadrisilabic. (<fr. *tétrasyllabique*)

tetraskelíon *s. n.* motiv decorativ în formă de cruce cu braţele egale şi extremităţile frînte la 90°. (<fr. *tétraskélion*, cr. gr. *tetraskeles*, cu patru picioare)

tetraspérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu patru seminţe. (<lat. *tetraspermus*)

tetraspór *s. m.* spor cu n cromozomi care rezultă imediat din meioză şi care se grupează cîte patru. (<fr. *tétrasporc*)

tetrasporánge *s. m.* sporange în care se formează tetrasporii. (<fr. *tétrasporange*)

tetrastíh, -ă *adj.* 1. (despre strofe) de patru versuri; catren. 2. format din patru părţi. (<lat. *tetrastichus*, gr. *tetrastikhos*)

tetrastíl *adj., s. n.* (edificiu) cu patru coloane la faţadă; precedat de un portic cu patru coloane. (<fr. *tétrastyle*, lat. *tetrastylus*)

tetrasubstituít, -ă *adj.* (*chim.*; despre derivaţi) obţinut prin substituirea a patru atomi din moleculă. (<fr. *tétrasubstitué*)

tetrasulfúră *s. f.* sulfură a cărei moleculă conţine patru atomi de sulf. (<fr. *tétrasulfure*)

tetratlón *s. n.* concurs atletic combinat care reuneşte patru probe: 100 m plat, aruncarea greutăţii, săritura în lungime şi cea în înălţime. (<engl. *tetrathlon*)

tetratloníst, -ă *s. m. f.* sportiv care participă la tetratlon. (<*tetratlon* + *-ist*)

tetravaccín *s. n* vaccin conţinînd patru componente profilactice diferite. (<*tetra-* + *vaccin*)

tetravalént, -ă *adj.* 1. (despre elemente chimice) care are valenţa 4; cvadrivalent (2). 2. prevăzut cu patru cromozomi. (<fr. *tétravalent*)

tetravalénţă *s. f.* proprietate a elementelor chimice de a fi tetravalente. (după fr. *quadrivalence*)

tetrazómie, -ă *adj.* cu doi cromozomi omologi supranumerari. (<fr. *tétrasomique*)

tetródă *s. f.* tub electronic cu patru electrozi. (<fr. *tétrode*)

tetrodón *s. m.* peşte din mările calde cu patru dinţi, acoperit cu solzi spinoşi, care poate deveni sferic umflîndu-se cu aer. (<fr. *tétrodon*, cf. gr. *odous*, *odontos*, dinte)

tetról *s. m.* tetraalcool. (<fr. *tétrol*)

tetrózã *s. f.* monozaharidă cu patru atomi de carbon în moleculă. (<fr. *tétrose*)

teu[1] *s. n.* instrument sau obiect în forma literei T: **a)** riglă de desen în formă de T; **b)** fiting, piesă fasonată în formă de T, servind pentru racordarea ţevilor, la canalizări etc.; **c)** panou aşezat în formă de T, pe un aeroport, pentru a indica direcţia de aterizare; **d)** dispozitiv de fier pentru fixarea cuţitelor la strung. (<fr. *té*)

-téu[2] v. t e o-.

teúgă *s. f.* (*mar.*) punte situată deasupra punţii principale, la proră, care se întinde dintr-un bord în altul şi în interiorul căreia sînt amenajate magazii şi, uneori, locuinţe pentru echipaj. (<fr. *teugue*)

teúrg *s. m.* practicant al teurgiei. (<lat. *theurgus*, gr. *theourgos*)

teúrgic, -ă *adj.* referitor la teurgie. (<fr. *théurgique*, gr. *theourgikos*)

teurgíe *s. f.* 1. (*ant.*) operaţie magică, proprie ermetismului elenistic, în care se presupunea că se poate stabili un contact cu divinitatea sau cu forţele demonice printr-o evocare. • (în *fil.* neoplatoniciană) arta de a face ca Dumnezeu să coboare în suflet, creînd astfel o stare extatică. 2. gen de magie prin care se pretinde punerea în contact cu divinitatea binefăcătoare; magie albă. 3. ştiinţa miracolelor; pretinsă artă de a face minuni. (<fr. *théurgie*, lat., gr. *theourgia*)

teutón, -ă *adj., s. m. f.* 1. (locuitor) din vechea Germanie. • (*s.f.*) limbă germanică din evul mediu; gotica veche. 2. (membru) care aparţinea ordinului teutonic. • (*peior.*) german. (<fr. *teuton*, lat. *Teutoni*)

teutónic, -ă *adj.* germanic. ○ *ordin ~* = ordin de cavaleri-călugări întemeiat de cruciaţii germani din Palestina (1128), dispărut în sec. XVI. (<fr. *teutonique*)

tex *s. m.* unitate de măsură folosită pentru indicarea fineţei firelor şi semifabricatelor textile, reprezentînd greutatea în grame a 1000 m de fir. (<fr. *tex*)

-texíe v. -t e c t i c.

texoprínt *s. n.* procedeu de obţinere a unui dispozitiv fotografic după o formă de tipar înalt, pentru tipar plan sau adînc, prin fotografierea directă a formei de tipar înalt. (<germ. *Texoprint*)

text *s. n.* 1. totalitatea cuvintelor conținute într-un document, o publicație, o tipăritură sau alt lucru scris. ● scriere originală autentică, considerată în opoziție cu notele, comentariile etc. ● fragment dintr-o scriere. 2. cuvintele unei bucăți de muzică vocală. 3. corp de literă de 20 de punete tipografice. ○ *dublu* ~ = corp de literă de 40 de punete tipografice. (<fr. *texte*, lat. *textus*, țesătură)

TEXTI-/TEXTO- *elem. comp.* „rețea, țesătură". (<fr. *texti-*, *texto-*, cf. lat. *textum*)

textiér *s. m.* autor de texte (2). (<*text*+*-ier*)

textiform, -ă *adj.* întrețesut, de forma unei țesături; reticular. (<engl. *textiform*, lat. *textiformis*)

textil, -ă I. *adj.* (despre plante) din care se extrag fibre folosite în țesătorie. ● (despre fibre, materiale) care servește la țesut sau tricotat. ● țesut, lucrat din fibre sau din fire. ● referitor la țesătorie, la țesături. II. *s. f. pl.* materiale din fibre textile (stofe, pînzeturi etc.); *(p. ext.)* obiecte confecționate din țesături. (<fr. *textile*, lat. *textilis*<*texere*, a țese)

textilíst, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu țesătoria; specializat în industria textilă. (<fr. *textiliste*)

textín *s. n.* material din care se confecționează încălțăminte. (<*text*/*il*/ + *-in*)

TEXTO- v. t e x t i-.

textoblástic, -ă *adj.* care formează un țesut regenerativ. (<engl. *textoblastic*)

textoíd *s. m.* segment de text mai mic. (<*text* + *-oid*)

textolít *s. n.* material electroizolant constituit din straturi de țesături impregnate cu rășini sintetice. (<fr. *textolite*)

textológ, -ă *s. m. f.* specialist în textologie. (<rus. *tekstolog*)

textológic, -ă *adj.* referitor la textologie. (după rus. *tekstologiceskii*)

textológie *s. f.* disciplină filologică avînd ca obiect pregătirea pentru tipar a textelor clasice în forma lor autentică. (<rus. *tekstologiia*)

textuál, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) identic cu textul, (reprodus) cuvînt cu cuvînt. 2. referitor la text, al textului. (<fr. *textuel*, lat. *textualis*)

textualísm *s. n.* 1. aderență rigidă la text; textualitate. 2. metodă sau principiu de critică textuală. (<engl. *textualism*)

textualíst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al textualismului. II. *s. m.* erudit în materie de texte (biblice). (<engl. *textualist*)

textualitáte *s. f.* textualism (1). (<*textua* + *-itate*)

textură *vb. tr.* a modifica proprietățile fizice ale fibrelor sintetice textile în scopul îmbunătățirii calităților termoizolante, extensibile etc. — *texturáre* s. f. (<fr. *texturer*)

textúră *s. f.* 1. aspectul unei țesături, determinat de finețea și legătura firelor. 2. structura unei roci sau a unui aliaj, a unui material solid. ○ *~a solului* = alcătuirea granulometrică a solului, exprimată prin consistență, rezistență etc. 3. felul cum sînt dispuse fibrele unei părți a corpului. 4. mod de dispunere a componentelor unei lucrări muzicale sau literare. 5. imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fișie, care se lipește într-o lucrare tipărită peste pasajele care trebuie rectificate. (<fr. *texture*, lat. *textura*, țesătură)

tezáur *s. n.* 1. cantitate mare de bani, de bijuterii, aurărie etc.; *(p. ext.)* avere, bogăție. 2. totalitatea metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisie. ● loc unde se păstrează un asemenea depozit; vistierie. ● bani sau obiecte prețioase descoperite întîmplător în pămînt; comoară. 3. *(fig.)* tot ceea ce este foarte prețios, iubit, prețuit,; comoară. ● patrimoniu spiritual rezultat din munca culturală desfășurată de-a lungul veacurilor. 4. totalitatea cuvintelor unei limbi, din toate epocile, regiunile și domeniile. ○ *dicționar* ~ = dicționar exhaustiv, care înregistrează toate cuvintele folosite într-o limbă. ● lexic documentar complex și complet pentru o disciplină sau un subiect. (<fr., lat. *thesaurus*, gr. *thesauros*, comoară)

tezaurismóză *s. f.* grup de stări patologice diverse determinate de depozitarea dezordonată a produșilor metabolismului lipidelor sau al glucidelor. (<fr. *thesaurismose*)

tezaurizá *vb. tr.* a strînge, a acumula (bani, obiecte din metal prețios etc.). — *tezaurizáre* s. f. (<fr. *thésauriser*, lat. *thesaurizare*)

tezaurizatór *s. m. (rar)* cel care tezaurizează. (<lat. *thesaurisator*)

tézăˡ *s. f.* 1. afirmație expusă și susținută într-o discuție; idee principală dezvoltată într-o scriere, într-o cuvîntare. 2. idee, concepție, teorie prestabilită în care un artist încadrează forțat elementele realității. ● (la Hegel) prima etapă a triadei, care este negată de antiteză (2). 3. lucrare scrisă, trimestrială, semestrială etc. făcută de elevi în clasă în prezența profesorilor. ● lucrare științifică prezentată de un candidat pentru obținerea titlului de doctor sau de licență (<fr. *thèse*, lat., gr. *thesis*)

-tézã² *elem. comp.* „așezare", „susținere, prezentare". (<fr. *-thèse*, cf. lat., gr. *thesis*, poziție, punere)

tezism *s. n.* 1. susținere, propagare a anumitor teze. 2. limitare a unei opere de artă la demonstrarea unei anumite teze. ● didacticism, schematism. (<*tezã* + *-ism*)

tezíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al tezismului. (<*tezã* + *-ist*)

thalidomidă *s. f.* substanță tranchilizantă, cu acțiune nocivă, care, administrată femeilor gravide, duce la malformații ale copiilor. — scris și *talidomidă*. (<fr., engl. *thalidomide*, germ. *Thalidomide*)

thanetián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul cocenului inferior. (< fr. *thanétien*, cf. *Thanet*, insulă în nord-estul provinciei Kent — Anglia)

thémă *s. f.* diviziune teritorial-administrativă și militară a Imperiului Bizantin în care cele două puteri — ostășească și civilă — erau încredințate unui strateg numit de împărat și dependent direct de acesta; *(p. ext.)* țară, provincie. (<fr. *thème*, gr. *thema*)

theravâda *s. f.* hinayana. (<cuv. sanscr.)

thésis *s. n.* timpul tare, accentuat al unei formule ritmice. (<fr. *thèsis*, lat., gr. *thesis*)

theți *s. m. pl.* (în Grecia antică) țărani care, pierzîndu-și micile proprietăți, erau siliți să muncească pe pămînturile aristocraților sau să vagabondeze, cerșind. (<fr. *thètes*, cf. gr. *thes*)

thías *s. n.* denumire dată în Grecia antică și în provinciile de limbă greacă asociațiilor de credincioși ai zeului Dionysos. (<gr. *thiasos*, grup)

thólos *s. n.* v. t o l o s.

thrénos *s. n.* cîntec de jale folosit la funeralii, în special din epoca homerică. (<gr. *threnos*, cf. fr. *thrène*)

thriller /trílăr/ *s. n.* roman, piesă de teatru, film de groază, cu scene violente. (<engl. *thriller*)

tiaminázã *s. f.* enzimă, prezentă în unele microorganisme și la pești, care catalizează hidroliza tiaminei, eliberînd piramidină și tiazol. (<engl. *thiaminaze*)

tiamínã *s. f.* aneurină. (<fr. *thiamine*)

tiárã *s. f.* 1. acoperămînt de cap purtat de regii vechilor perși, ai parților și ai altor popoare orientale. 2. mitră papală, formată din trei coroane suprapuse. (<fr. *tiare*, lat. *tiara*<cuv. pers.)

tiásă *s. f.* *(ant.)* asociație religioasă grecească le gată de cultul unui zeu, erou sau suveran. (<fr. *thiase*, cf. gr. *thiasos*<*theos*, zeu)

tiazól *s. n.* lichid incolor sau gălbui, cu miros neplăcut, caracteristic, folosit în sinteze organice de substanțe heterociclice. (<engl. *thiazole*)

tibetán, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Tibet. ● *(s. f.)* limbă din grupul tibeto-birman, cu numeroase dialecte, vorbită în Tibet, Pakistan, Birmania și în depresiunile din Nepal. (<fr. *tibétain*)

tibeto-birmán, -ă *adj., s. f. pl.* (grup de limbi) care cuprinde tibetana și birmana. (<fr. *tibéto-birmanes*)

tíbia *s. f.* 1. os lung și gros, între genunchiu și gleznă, care împreună cu peroneul formează scheletul gambei. 2. articol (5) al piciorului la insecte, între femur și tars; al cincilea segment al membrelor păianjenilor. (<fr., lat. *tibia*)

tibiál, -ă *adj.* al tibiei. (<fr. *tibial*)

tibicén *s. m.* *(ant.)* cîntăreț din fluier, din flaut. (<lat. *tibicen*)

tibioperonién, -ă *adj.* referitor la tibie și peroneu. (<fr. *tibio-péronier*)

tibiotarsián, -ă *adj.* care aparține tibiei și tarsului. ○ *articulație ~ă* = articulație între extremitățile inferioare ale tibiei, peroneului și astragalului. (<fr. *tibio-tarsien*)

tic *s. n.* 1. mișcare convulsivă și repetată rezultată din contractarea involuntară a unor mușchi. 2. deprindere, mai mult sau mai puțin ridicolă, pe care o capătă cineva în mod inconștient. 3. *~ verbal* = cuvînt, expresie care revine inconștient, inutil și supărător în vorbirea cuiva, ca urmare a unei deprinderi. ● clișeu (literar); șablon (4). (<fr. *tic*)

ticál *s. m.* bahl. (<germ. *Tical*<cuv. malaiez)

tichét *s. n.* imprimat, bilet-anexă de format mic, care conferă posesorului anumite drepturi (la spectacole, călătorii, de a cumpăra anumite mărfuri etc.). (<fr., engl. *ticket*)

tic-tác *interj.* (și *s. n.*) cuvînt care imită sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii etc. (<fr. *tic-tac*, germ. *Ticktack*)

tidál, -ă *adj.* referitor la maree, provocat de maree. (<fr., engl. *tidal*)

tiénto *s. n.* formă de muzică instrumentală spaniolă, din sec. XVI—XVIII, asemănătoare ricercarului italian și bazată pe imitația canonică. (<fr., sp. *tiento*)

tiérs I. *s. m.* *(jur.)* persoană străină de un contract, care nu are nici un raport juridic cu părțile acestuia; terț; persoană care deține o

parte a unui contract, care este impozabilă. II. *adj.* care vine în al treilea rînd (rang); care se adaugă la alți doi. (<fr. *tiers*, cf. lat. *tertius*, al treilea)

tierserón *s. n. (arhit.)* nervură suplimentară la o boltă în ogivă. (<fr. *tierceron*)

tifacée *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate de pe marginea apelor, avînd ca tip papura. (<fr. *thyphacées*, cf. gr. *typhe*, papură)

tifdruc *s. n.* 1. metodă de tipărire cu forme de tipar la care imaginea este formată din scobituri gravate; tipar adînc; calcografie. 2. mașină de tipar cu care se imprimă după această metodă. (<germ. *Tiefdruck*)

tific, -ă *adj., s. m. f.* (bolnav) de tifos. (< fr. *typhique*)

TIFL(O)- *elem. comp.* „orb, orbire"; „cec²". (<fr. *typhl/o/-*, cf. gr. *typhlos*, orb, închis)

tiflatonie *s. f.* tiflectazie. (<fr. *typhlatonie*)

tiflectazie *s. f.* dilatație a cecului²; tiflatonie. (<fr *typhlectasie*)

tiflectomie *s. f.* excizie chirurgicală a cecului². (<fr. *typhlectomie*)

tiflită *s. f.* inflamație a cecului². (<fr. *typhlite*)

tifloapendicită *s. f.* inflamație a apendicelui și a regiunii cecului² pe care acesta este implantat. (<fr *typhlo-appendicite*)

tiflocolită *s. f.* colită cu localizare predominant cecală. (<fr. *typhlocolite*)

tiflográf *s. n.* instrument cu ajutorul căruia orbii pot să scrie. (<fr. *typhlographe*)

tiflográfic, -ă *adj.* referitor la tiflografie. (<fr. *typhlographique*)

tiflografie *s. f.* 1. sistem de scriere în relief pentru nevăzători. 2. desen în relief accesibil percepției tactile a nevăzătorilor. (<fr. *typhlographie*)

tiflologie *s. f.* ramură a defectologiei care studiază deficiențele senzoriale vizuale. (<fr. *typhlologie*)

tiflomegalíe *s. f.* hipertrofie a cecului² ca urmare a unei alimentații vegetariene abundente. (<fr. *typhlomégalie*)

tiflometódică *s. f.* ramură a tiflologiei care studiază particularitățile metodice ale predării în școlile speciale pentru nevăzători. (<*tiflo-* + *metodică*)

tiflopedagogie *s. f.* ramură a tiflologiei avînd ca obiect educarea și instruirea copiilor nevăzători. (<fr. *typhlopédagogie*)

tiflopexie *s. f.* fixare chirurgicală a cecului la peretele abdominal. (<fr. *typhlopexie*)

tiflopsihologie *s. f.* psihologie a celor cu deficiențe senzoriale vizuale. (<*tiflo-* + *psihologie*)

tiflorafie *s. f.* sutură chirurgicală a cecului². (<fr. *typhlorraphie*)

tiflostomie *s. f.* cecostomie. (<fr. *typhlostomie*)

tiflosurdologie *s. f.* ramură a defectologie care studiază deficiențele senzoriale vizuale și de auz. (<*tiflo-* + *surdologie*)

tiflotéhnică *s. f.* ramură a tiflologiei care se ocupă cu problema materialelor didactice a aparatelor speciale pentru uzul nevăzătorilor (<*tiflo-* + *tehnică*)

tiflotomie *s. f.* incizie chirurgicală a cecului² (<fr. *typhlotomie*)

TIFO- *elem. comp.* „tifos". (<fr. *typho-* cf. gr. *typhos*, febră, sfîrșeală)

tifobacilóză *s. f.* tuberculoză acută, cu aparență tifoidică; granulie; tifotuberculoză. (<fr. *typhobacillose*)

tifofite *s. f. pl.* plante de lacuri și heleșteie (<la [illegible] *yae*, cf. gr. *tiphos*, lac, heleșteu

tifoíd, -ă *adj.* de natura tifosului. ○ *febră ~ă* = boală infecțioasă epidemică, provocată de bacilul tific, care se manifestă prin febră mare, tulburări digestive și printr-o stare generală de toropeală. (<fr. *typhoïde*)

tifoídic, -ă *adj.* referitor la febra tifoidă. (<fr. *typhoïdique*)

tifón[1] *s. n.* țesătură subțire și foarte rară de bumbac, folosită mai ales la pansamente. (după engl. *tiffany*)

tifón[2] *s. n.* aparat de producere a semnalelor acustice cu ajutorul vaporilor sau al aerului comprimat. (<engl. *tyfon*)

t. n. num da t mai multor boli febrile infecțioase și epidemice produse de bacterii din grupul salmonelelor și caracterizate prin adinamie, torpoare, somnolență. (<fr. *typhus*, cf. gr. *typhos*, torpoare)

tifotuberculóză *s. f.* tifobacilóză. (<fr. *typhotuberculose*)

tifóză *s. f.* 1. stare febrilă, cu lincezeală, prezentă în febra tifoidă. 2. boală microbiană, contagioasă, a păsărilor. ○ *~ aviară* = boală a puilor de găină datorată unui virus din grupul bacteriilor paratifice. (<fr. *typhose*)

TIGMO- *elem. comp.* „pipăire, contact". (<fr. *thigmo-*, cf. gr. *thigma*, pipăit, atingere).

tigmomorfóză *s. f.* schimbare a formei și a structurii organelor vegetale produsă de excitații de contact. (< fr. *higmomorphose*)

tigmonastie *s. f.* seismonastie. (<fr. *thigmonastie*, cf. gr. *thigmos*, contact)

tigmotaxie *s. f.* reacție a unui organ vegetal ajuns în contact cu o suprafață solidă la care tinde să adere sau pe care tinde să o evite. (<fr. *thigmotaxie*)

tigmotropism *s. n.* tropism datorat excitației de contact. (<fr. *thigmotropisme*)

tigrát, -ă *adj.* cu dungi negre (ca blana de tigru). (<fr. *tigré*)

tigresă *s. f.* *(rar)* tigroaică. (<fr. *tigresse*)

tigru *s. m.* 1. mamifer carnivor din familia felidelor, cu corp zvelt, de talie mare, cu blana galbenă-roșcată cu dungi negre, transversale, răspîndit în Asia de sud-est. 2. *(fig.)* om foarte crud, impulsiv, energic. (<fr. *tigre*, lat., gr. *tigris*<cuv. iranian)

tijă *s. f.* 1. tulpină aeriană a plantelor erbacee. 2. ornament arhitectural care imită tija (1). 3. *(tehn.)* piesă de formă unei bare care suportă solicitări numai în lungul axei sale. (<fr. *tige*)

tijétă *s. f.* *(arhit.)* partea din capul unei coloane corintiene, ornată cu frunze, din care pornesc volute e. (<fr. *tigette*)

-til v. t i l o-.

tilă *s. f.* *(bot.)* formațiune microscopică veziculară care astupă vasele lemnoase. (<fr. *thylle*)

tilbury /til-ba-ri/ *s. n.* cabrioletă ușoară și descoperită, cu două locuri. (<engl. *tilbury*)

tildă *s. f.* 1. semn grafic (~) folosit în unele lucrări pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă. 2. semn diacritic care se pune deasupra unei litere pentru a-i da un caracter palatal sau nazal. (<fr., sp. *tilde*, germ. *Tilde*)

tiliacée *s. n. pl.* familie de plante dicotiledonate lemnoase, rar erbacee, avînd ca tip teiul. (<fr. *tiliacées*)

tilită *s. f.* morenă glaciară fosilă constituită din argilă. (<fr. *ilite*)

till *s. n.* amestec eterogen de fragmente de rocă, depus direct din gheață, fără a fi transportat de apă. (<eng., fr. *till*)

TILO-, -til, -tilóză *elem. comp.* „umflătură", „calozitate". (<fr. *tylo-*, *-tyle*, *-tylose*, cf. gr. *tylos*, *tylosis*)

tilopóde *s. n. pl.* mamifere rumegătoare cu degetele căptușite cu perniță, lipite de copite, cuprinzînd cămila, lama etc. <fr. *thylopodes*)

tilozáur *s. m.* reptilă uriașă acvatică din cretacic, cu corpul lung și cu membre scurte transformate în palete înotătoare. (<*tilo-* + *-zaur*)

tilóză[1] *s. f.* 1. boală criptogamică a plopului caracterizată prin formațiuni microscopice care astupă vasele organelor vegetale moarte. 2 *(med.)* cheratoză palmo-plantară. (<fr. *thyllose*)

-tilóză[2] v. t i l o-.

tim[1] *s. n.* temă, subiect, cuvînt caracteristic. (<engl. *theme*)

TIM[2]**(O)-, -timie** *elem. comp.* „timus", „emoție, tonus afectiv". (<fr. *thym/o/-*, *-thymie*, cf. gr. *thymos*, principiu vital, afectivitate)

timbál *s. n.* v. t i m p a n[1] (3).

timbrá *vb. tr.* 1. a aplica un timbru; *(p. ext.)* a plăti o taxă de timbru. 2. (despre cîntăreți) a-și exersa vocea pentru obținerea unui timbru (II) plăcut și bine marcat. — *timbráre* *s. f.* (<fr. *timbrer*)

timbrál, -ă *adj.* caracteristic timbrului (II). (<*timbru* + *-al*)

timbrologie *s. f.* *(rar)* filatelie. (<fr. *timbrologie*)

timbrotécă *s. f.* *(rar)* colecție de timbre filatelice, clasate sistematic pe teme, valori, emisiuni, serii etc. v. m a x i m o t e c ă. (<*timbru* + *-tecă*)

timbru *s. n.* **I.** 1. imprimat de dimensiuni mici care se lipește pe anumite acte oficiale, servind ca dovadă pentru plata unor impozite, taxe sau cotizații; imprimat aplicat pe scrisori reprezentînd taxa de transport. • ștampilă care se aplică pe scrisori purtînd locul și data plecării sau sosirii acestora. ○ ~ *sec* = imagine imprimată în relief pe hîrtie, cu ajutorul unei ștampile de metal. 2. taxă reprezentînd valoarea unui timbru (I, 1) plătită în numerar unei administrații publice. **II.** calitate a unui sunet prin care acesta se deosebește de un alt sunet produs în condiții de durată, înălțime și intensitate identice. **III.** coiful heraldic cu cimierul și lambrechinii săi. (<fr. *timbre*)

time *s. n.* v. t a i m.

time-out *s. n.* v. t a i m - a u t.

timectomie *s. f.* extirpare, parțială sau totală, a timusului. (<fr. *thymectomie*)

time-sharing /táim-șering/ *s. n.* metodă de leasing constînd în închirierea de utilaje de valoare ridicată (ordinatoare etc.) la mai mulți abonați în același timp. (<engl. *time-sharing*)

time-sheet /táim-șit/ *s. n.* document care stabilește durata de timp folosită efectiv pentru încărcarea sau descărcarea unei nave. (<engl. *time-sheet*)

timíe, -ă *adj.* 1. al timusului. 2. referitor la afectivitate. (<fr. *thymique*)

timíd, -ă I. *adj., s. m. f.* (om) lipsit de îndrăzneală, de încredere în sine; sfios, ruşinos. II. *adj. (fig.)* modest (2). ● *(adv.)* cu timiditate. (<fr. *timide*, lat. *timidus*)

timiditáte *s. f.* însuşirea de a fi timid; lipsă de îndrăzneală; sfială, sfiiciune. (<fr. *timidité*, lat. *timiditas*)

timíe[1] *s. f.* comportament exterior al individului considerat în raport cu activitatea ori cu umoarea sa veselă sau tristă; stare afectivă. (<fr. *thymie*)

-timíe[2] v. t i m[2] (o)-.

timínă *s. f.* bază azotată pirimidinică din compoziţia acizilor nucleici. (<fr. *thymine*)

timing /táim-ing/ *s. n. (sport)* stabilire a folosirii timpului de joc. (<engl. *timing*)

TIMO[1]**-** v. t i m[2] (o)-.

TIMO[2]**-** *elem. comp.* „valoare", „apreciere", „rang.". (<fr. *timo-*, cf. gr. *time*, stimă, preţ)

timoanaléptic, -ă *adj., s. n.* (medicament) cu putere antidepresivă prin acţiunea sa stimulatoare a umorii. (<fr. *thymo-analeptique*)

timocít *s. n.* celulă de tip limfocit din timus. (<fr. *thymocyte*)

timocitóm *s. n.* tumoare benignă a timusului, formată în principal din timocite. (<fr. *thymocytome*)

timocrátic, -ă *adj.* referitor la timocraţie. (<fr. *timocratique*)

timocraţíe *s. f.* formă de guvernămînt în care conducerea statului aparţine celor mai bogaţi cetăţeni; plutocraţie. (<fr. *timocratie*)

timól *s. n.* 1. compus organic cu miros aromatic şi gust pişcător, care se găseşte în unele uleiuri eterice, folosit ca antiseptic. 2. probă de laborator pentru verificarea funcţiilor ficatului. (<fr., engl. *thymol*)

timoléptic, -ă *adj., s. n.* (substanţă) cu acţiune antidepresivă, din grupa imipraminei. (<fr. *thymoleptique*, cf. gr. *thymos*, minte, spirit; *lepsis*, fixare)

timológie *s. f.* axiomatică. (<it. *timologia*)

timóm *s. n.* denumire generică pentru tumorile timusului. (<fr. *thymome*)

timónă *s. f.* roată cu cavile de lemn pe margine, cu ajutorul căreia se manevrează cîrma unei nave. (<it. *timone*)

timonerie *s. f.* 1. încăpere pe puntea unei nave, unde se găseşte timona şi alte aparate necesare manevrării navei. 2. ansamblu de bare, cabluri, paloniere etc. care comandă direcţia, frînele etc. într-un vehicul. O ~ *de frînă* = ansamblu de piese care servesc la frînarea unui vehicul de cale ferată. (<fr. *timonerie*, it. *timoneria*)

timoniér *s. m.* marinar însărcinat cu manevrarea timonei. (<fr. *timonier*)

timopát, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de timopatie. (după germ. *thymopatisch*)

timopatíe *s. f.* afecţiune a timusului. (<germ. *Thymopathie*)

timoprív, -ă *adj.* referitor la absenţa timusului. (<fr. *thymoprive*)

timorá *vb. tr.* a înspăimînta, a intimida. (<*timorat*)

timorát, -ă *adj.* stăpînit de teamă, intimidat, speriat. (<fr. *timoré*, lat. *timoratus*<*timor*, frică)

timpán[1] *s. n.* 1. membrană elastică ce separă urechea internă de conductul auditiv extern. 2. perete de lemn sau de beton armat, parţial scufundat sub apă, care împiedică pătrunderea corpurilor în aducţiune, în camera de echilibru etc. ● membrană care separă două camere într-un rezervor. 3. instrument muzical de percuţie, acordabil, format dintr-un cazan emisferic de aramă acoperit cu o membrană de piele pusă în vibraţie prin lovirea cu două baghete din lemn; timbal. 4. spaţiu triunghiular cuprins între cornişele unui fronton, de obicei decorat cu sculpturi; suprafaţa cuprinsă între orizontală şi arcele unei bolţi. 5. *(tehn.)* pinion dinţat. (<fr. *tympan*, it. *timpano*, lat. *tympanum*, gr. *tympanon*)

TIMPAN[2]**(O)-** *elem. comp.* „timpan", „membrană". (<fr. *tympan/o/-*, cf. lat. *tympanum*, gr. *tympanon*, tobă, timpan)

timpanál, -ă *adj.* referitor la timpan[1] (1); timpanic. (<fr. *tympanal*)

timpanectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a timpanului[1] (1). (<fr. *tympanectomie*)

timpánic, -ă *adj.* timpanal. (<fr. *tympanique*)

timpanísm *s. n. (rar)* 1. timpanită. 2. sunet care se aude la percuţia unui abdomen balonat. (<fr. *tympanisme*)

timpaníst, -ă *s. m. f.* muzicant care bate timpanul[1] (3) într-o orchestră. (<it. *timpanista*)

timpanítă *s. f.* balonare a abdomenului datorită acumulării de gaze în intestine: timpanism (1), meteorism. (<fr. *tympanite*)

timpanolabirintoscleróză *s. f.* afecţiune caracterizată printr-o hipoacuzie progresivă, produsă de scleroza labirintului. (<*timpano*[2]*-* + *labirinto*[2]*-* + *-scleroză*[2])

timpanón *s. n.* instrument muzical cu coarde de metal care se lovesc cu două ciocănele; *(pop.)* ţambal. (<fr., gr. *tympanon*)

timpanoplástie *s. f.* intervenţie chirurgicală pentru refacerea timpanului perforat. (<fr. *tympanoplastie*)

timpanosclerózá *s. f.* scleroză a timpanului, care produce surditate. (<fr. *tympanosclérose*)

timpanotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în timpanotomie. (<fr. *tympanotome*)

timpanotomíe *s. f.* paracenteză a timpanului. (<fr. *tympanotomie*)

timurid, -ă *adj.* din dinastia întemiată de Timur Lenk (Tamerlan). (<fr. *timuride*)

tímus *s. n.* glandă cu secreţie internă aşezată în partea inferioară a gîtului şi care nu funcţionează decît la vîrsta tînără, atrofiindu-se la maturitate. (<fr. *thymus*, gr. *thymos*, excrescenţă cărnoasă)

tinamíde *s. f. pl.* familie de păsări primitive avînd ca tip tinamul; tinamiforme. (<fr. *tinamides*)

tinamifórme *s. f. pl.* tinamide. (<fr. *tinamiformes*)

tinámu *s. m.* pasăre de mărimea unui fazan, foarte apreciată pentru vînat, din America

de Sud; găinușă de pampas. (<fr. *tinamou*< cuv. caraib)

tinctoriál, -ă *adj.* (despre plante sau produse chimice) care conține substanțe colorante. (<fr. *tinctorial*)

tinctură *vb. tr.* **1.** a da tente diverse stofelor, fibrelor etc. cu ajutorul unor coloranți; a vopsi. **2.** *(fig.)* a da culoare. — *tincturáre* s. f. (după fr. *teinturier, teindre*)

tinctúră *s. f.* **1.** medicament lichid obținut prin dizolvarea în alcool sau eter a unor extrase din plante, din organe de animale sau din minerale. **2.** *(fig.)* nuanță, culoare; colorătură. (<lat. *tinctura*)

tindalizáre *s. f.* sterilizare a alimentelor prin încălzire repetată la 60—70°. (după fr. *tyndallisation*, cf. *John Tyndall*, fizician irl.)

tindalométru *s. n.* aparat optic pentru măsurarea prafului în aerul dintr-o mină. (<germ. *Tyndallometer*)

tindaloscóp *s. n.* aparat optic pentru controlul rapid al prafului din aerul fronturilor de lucru din subteran. (<germ. *Tyndalloskop*)

tinétă *s. f.* **1.** hîrdăiaș servind pentru transport de materii fecale, folosit în închisori. **2.** ploscă pentru bolnavi. (<fr. *tinette*)

tinícol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe dunele de nisip. (<fr. *thinicole*, cf. gr. *this, -inos*, dună de nisip)

tinítus *s. n.* acufene. (<lat. *tinnitus*, sunet ascuțit)

tintométru *s. n.* colorimetru în care lichidul de cercetat este comparat cu o serie de sticle etalon colorate diferit. (<germ. *Tintometer*)

TIO- *elem. comp.* „sulf". (<fr. *thio-*, cf. gr. *theion*)

tioalcoól *s. m.* mercaptan. (<fr. *thioalcool*)

tiobacteriále *s. f. pl.* ordin de bacterii care cuprinde toate speciile chimiotrofe care folosesc compușii sulfului. (<fr. *thiobactériales*)

tiocianát *s. m.* sare a acidului tiocianic; tiocianură, rodanură, sulfocianură. (<fr. *thiocyanate*)

tiocánic, -ă *adj. acid* ~ = acid instabil, gazos, care poate fi condensat cu aer lichid, formînd cristale; acid rodanhidric, acid sulfocianic. (<fr. *thiocyanique*)

tiocianúră *s. f.* tiocianat. (<fr. *thiocyanure*)

tiocól *s. m.* **1.** produs sintetic, rezistent la uleiuri și la solvenți organici, folosit ca adaos la cauciuc pentru a-i îmbunătăți calitățile. **2.** substanță chimică folosită în tratamentul traheitelor și al bronșitelor. (<fr. *thiokol*, germ. *Thiokol*)

tiofén *s. n.* substanță organică, cu însușiri asemănătoare benzenului, care se găsește în gudroanele cărbunilor de pămînt. (<fr. *thiofène*, engl. *thiophene*)

tiofenól *s. m.* **1.** *(pl.)* derivați organici ai hidrogenului sulfurat. **2.** compus organic lichid cu miros pătrunzător. (<fr. *thiofénol*)

tiofil, -ă *adj.* (despre bacterii) care prosperă în mediile bogate în sulf. (<fr. *thiophile*)

tiogén, -ă *adj.* (despre coloranți) care conțin sulf. (<it. *tiogeno*)

tiól *s. m.* mercaptan. (<fr. *thiol*)

tioplaste *s. n. pl.* rășini sintetice care conțin sulf în moleculă. (<fr. *thioplastes*)

tiosulfát *s. m.* sare a acidului tiosulfuric. (<fr., engl. *thiosulfate*)

tiosulfúric *adj. acid* ~ = acid instabil, care formează tiosulfați. (<fr. *thiosulfurique*)

tiourée *s. f.* substanță organică derivată din uree prin înlocuirea oxigenului cu sulf. (<fr. *thio-urée*)

tip[1] **I.** *s. n.* **1.** model, formă căreia îi corespunde o anumită grupă de obiecte sau de fenomene; model original după care se efectuează obiecte de același fel; prototip. **2.** individ, exemplar care întrunește anumite trăsături caracteristice pentru un grup, o rasă etc. ● totalitatea caracterelor distinctive esențiale ale unui grup, ale unei rase, familii etc. ● caracter distinctiv, particularitate. ● exemplar ale cărui caractere constituie trăsăturile esențiale ale unei specii, familii etc. de plante sau de animale. **II.** *s. m. f.* **1.** personaj care întrunește trăsăturile comune, caracteristice tuturor indivizilor din categoria pe care o reprezintă. **2.** *(fam.)* persoană de mare originalitate; individ, ins. (<fr. *type*, lat. *typus*, gr. *typos*)

TIP[2]**(O)-, -tip, -tipíe** *elem. comp.* „model, tip", „caracter", „imprimare", „tipărire", „tipografie". (<fr. *typ/o/-, -type, -typie*, cf. gr. *typos*, semn /imprimat/, caracter)

tipáj *s. n.* *(cinem.)* personaj din filmul de animație, creat de artistul plastic în funcție de datele psihologice, de necesitățile de expresivitate și interpretare etc. (<*tip*[2]- + *-aj*)

tipésă *s. f.* *(fam.)* femeie, individă (de proastă calitate). (<fr. *typesse*)

tipic, -ă **I.** *adj.* care prezintă particularitățile proprii unui tip; caracteristic, specific. **II. tipíc** *s. n.* **1.** caracterul a ceea ce este specific. **2.** totalitatea caracterelor unui fenomen artistic sau ale unui personaj literar, care exprimă în mod veridic esența realității. (<fr. *typique*, lat. *typicus*, gr. *typikos*)

tipicitáte *s. f.* însușirea de a fi tipic; caracter tipic. (<it. *tipicità*)

tipizá *vb. tr.* *(rar)* a tipiza (1). — *tipizáre* s. f. (<*tipic* + *-iza*)

-tipíe v. t i p[2] (o)-.

tipizá *vb. tr.* **1.** a da unui personaj literar, unei situații etc. valoare, caracter tipic; a tipiciza. **2.** a reduce diversele variante ale unui produs la un singur tip[1] (I, 1); a standardiza. **3.** a stabili caracteristicile principale ale construcțiilor, elementelor de construcție și detaliilor acestora. (<fr. *typiser*)

tipizánt, -ă *adj.* care tipizează. (<it. *tipizzante*)

tipizáre *s. f.* **1.** acțiunea de a tipiza și rezultatul ei. ● proces complex de generalizare artistică a realității în urma căruia esența relațiilor sociale, a evenimentelor istorice, conținutul luptei dintre nou și vechi se dezvăluie în forma unor imagini, în caractere vii, veridice. **2.** acțiunea de standardizare prin care, dintre mai multe produse destinate aceluiași scop, se elimină tipurile inutile sau foarte asemănătoare, reținîndu-se numai cele folosi-

toare şi corespunzătoare scopului, pentru a fi reproduse pe scară largă. (<*tipiza*)

tipo *s. f. (fam.)* tipografie. (<fr. *typo*)

tipodimensiúne *s. f.* dimensiune standardizată. (<*tipo-* + *dimensiune*)

tipogenéză *s. f.* fază de evoluţie a organismelor vii în timpul căreia ia naştere un tip, constituindu-şi caracterele. (<fr. *typogenèse*)

tipográf[1] *s. m.* muncitor specializat în lucrări de tipografie. (<ngr. *tipografos*)

tipográf[2] *s. n.* maşină de cules şi de turnare în rînduri a literelor de tipar. (<germ. *Typograph*)

tipográfic, -ă *adj.* referitor la tipografie, de tipografie. (< ngr. *tipografikos*, fr. *typographique*)

tipográfie *s. f.* întreprindere sau atelier în care se execută lucrări de tipărire de cărţi, ziare etc. (<ngr. *tipografia*)

tipolitográfie *s. f.* procedeu de imprimare a unor texte culese cu litere mobile, mai întîi pe hîrtie şi apoi pe piatră litografică sau placă de metal. (<fr. *typolithographie*)

tipolíză *s. f.* fază care precedă extincţia tipului biologic. (<fr. *typolyse*)

tipológic, -ă *adj.* referitor la tipologie; care priveşte trăsăturile tipice ale unui fenomen. (<fr. *typologique*)

tipológie *s. f.* 1. studiu ştiinţific al trăsăturilor tipice ori al relaţiilor reciproce dintre diversele tipuri ale unor oameni, animale, obiecte sau fenomene. • clasificare a tipurilor literare; ansamblu de tipuri literare. 2. ramură a psihologiei care studiază trăsăturile psihice caracteristice ale diferitelor tipuri de oameni. 3. studiu ştiinţific al structurii unui idiom sau grup de idiomuri în raport cu un tip determinat printr-o analiză unitară. (<fr. *typologie*)

tipometríe *s. f.* procedeu de reproducere de hărţi şi figuri geometrice folosind forme compuse din elemente tipografice şi clişee. (<fr. *typométrie*)

tipométru *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice. 2. riglă gradată în unităţi tipografice folosită la măsurarea dimensiunilor machetei, a textelor culese sau tipărite. (<fr. *typomètre*)

tipostáză *s. f.* fază statică în filogenie, caracterizată prin absenţa relativă a formării tipurilor noi. (<fr. *typostase*)

tipotécă *s. f.* colecţie a seturilor complete de caractere tipografice şi litere (din toate scrierile lumii). (<*tipo*/*grafie*/ + *-tecă*)

tip-tóp *adj. inv. (fam.)* elegant, pus la punct. (<germ. *tipptopp*, engl. *tiptop*)

típula *s. f.* ţînţar foarte mare, cu o largă răspîndire pe glob, care trăieşte în locuri umede sau umbroase şi a cărei larvă produce pagube în grădini. (<fr. *tipule*, lat. *tippula*, păianjen-de-apă)

tipulíde *s. f. pl.* familie de insecte avînd ca tip tipula. (<fr. *tipulidés*)

tir[1] *s. n.* 1. tragere (la ţintă) cu o armă de foc. 2. sportul tragerii la ţintă cu arcul, arbaleta ori cu o armă de foc sau cu aer comprimat. (<fr. *tir*)

tir[2] *s. n.* autocamion de mare tonaj pentru transportul internaţional de mărfuri. (<*t*/*ransport*/ + *i*/*nternaţional*/ + *r*/*utier*/)

tirádă *s. f.* 1. parte a unui discurs în care oratorul dezvoltă pe larg şi cu emfază o temă, o idee. 2. fragment dintr-o operă dramatică spus fără întrerupere de unul dintre eroi; *(p. ext.)* expunere plină de lucruri comune debitate pe nerăsuflate. 3. *(muz.)* pasaj în formă de gamă sau apogiatură compusă din mai multe sunete. (<fr. *tirade*)

tiráj *s. n.* 1. număr de exemplare în care se tipăreşte o publicaţie periodică, o carte etc. • producţia orară normală a unei maşini de tipărit, exprimată în coli tipărite pe faţă. 2. *(cinem.)* multiplicare, prin copiere, a unui film. 3. deplasare a unui gaz într-o conductă datorită diferenţei de presiune dintre cele două extremităţi sau dintre două secţiuni ale ei. 4. operaţie de turnare în sticle a vinului pregătit pentru fabricarea şampaniei. 5. tragere a aerului în plămîni ca urmare a contracţiei muşchilor inspiratori. • efort inspirator în dispnee. (<fr. *tirage*)

tiraliór *s. m.* (în trecut) soldat din infanterie însărcinat cu misiunea de cercetare. (<fr. *tirailleur*)

tiraminázǎ *s. f.* enzimă care distruge tiramina prin oxidare. (<fr. *tyraminase*)

tiramínă *s. f.* amină aromatică, cu puternică acţiune vasoconstrictoare, derivată din tirozină. (<fr. *tyramine*)

tiraminemíe *s. f.* prezenţa tiraminei în sînge. (<fr. *tyraminémie*)

tirán[1] *s. m.* pasăre mică, insectivoră şi bună cîntătoare, din America, foarte vioaie şi curajoasă, care atacă chiar păsări mai mari. (<fr. *tyran*)

tirán[2], **-ă** I. *s. m.* despot. • conducător de stat foarte aspru, crud; *(p. ext.)* cel care abuzează de autoritatea sa, care asupreşte pe alţii. II. *adj.* nemilos, despotic; asupritor. (< ngr. *tirannos*, fr. *tyran*)

tiránic, -ă *adj.* (despre legi, fapte etc.) specific tiranilor, tiraniei; despotic, crud, samavolnic. • *(fig.)* chinuitor, obsedant. (<fr. *tyrannique*)

tiranicíd I. *s. n.* ucidere a unui tiran. II. *s. m.* ucigaş al unui tiran. (<fr. *tyrannicide*)

tiranie *s. f.* 1. *(ant.)* formă de guvernămînt a unor cetăţi greceşti caracteristică epocii de trecere de la oligarhia aristocratică la democraţia sclavagistă. 2. guvernare despotică, instituită prin uzurpare. 3. comportare, atitudine de tiran; asuprire, cruzime, violenţă. (<fr. *tyrannie*)

tiranizá *vb. tr.* a trata cu cruzime pe cineva; a asupri, a teroriza. • *(fig.;* despre idei, sentimente etc.) a chinui, a obseda. — *tiranizáre* *s. f.* (<fr. *tyranniser*)

tiranozáur *s. m.* dinozaurian carnivor din mezozoic, biped, cu dinţi foarte ascuţiţi, cea mai puternică şi mai feroce dintre toate reptilele. (< fr. *tyrannosaure*, cf. gr. *tyrannos*, feroce, crud)

tiránt *s. m.* element longitudinal de construcţie destinat să suporte eforturile de întindere, de suspendare, împingeri orizontale ale arcelor, bolţilor etc. (<fr. *tirant*)

tiratrón *s. n.* tub electronic cu trei electrozi folosit ca redresor comandat, ca amplificator de curent etc. (<fr. *thyratron*)

tirbușón *s. n.* dispozitiv metalic în formă de spirală folosit pentru scoaterea dopurilor de la sticle. (<fr. *tire-bouchon*)

TIREO-/TIRO- *elem. comp.* „scut", „tiroidă". (<fr. *thyréo-, thyro-*, cf. gr. *thyreos*)

tireogén, -ă *adj.* de origine tiroidiană. (<fr. *thyréogène*)

tireoglobulínă *s. f.* proteină complexă din glanda tiroidă, bogată în iod. (< fr. *thyroglobuline*, engl. *thyroglobulin*)

tireomegalíe *s. f.* hipertrofie a tiroidei. (<*tireo-* + *-megalie*)

tireopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile glandei tiroide. (<fr. *thyréopathie*)

tireoprív *s. n.* referitor la suprimarea glandei tiroide, datorită nefuncționării ei. (<fr. *thyréoprive*)

tireoptóză *s. f.* deplasare în jos a glandei tiroide. (<fr. *thyréoptose*)

tireostimulínă *s. f.* hormon hipofizar tireotrop care reglează formarea tiroxinei; tireotrofină. (<fr. *thyréostimuline*)

tireotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a tiroidei, premergătoare traheotomiei; tirotomie. (<fr. *thyréotomie*)

tireotoxicóză *s. f.* ansamblu de tulburări provocate de o secreție excesivă a hormonilor tiroidieni, în formele grave de bazedov; tireoză. (<fr. *thyréotoxicose*)

tireotrofínă *s. f.* tireostimulină. (<fr. *thyréotropine*)

tireotróp, -ă *adj.* (despre substanțe, hormoni) care stimulează secreția glandei tiroide. (<fr. *thyréotrope*)

tireóză *s. f.* tireotoxicoză. (<fr. *thyréose*)

tirfón *s. n.* șurub de oțel cu filet triunghiular și capul jumătate rotund, continuat cu o prismă pătrată, care servește la fixarea șinelor de traverse. (<fr. *tirefond*)

tirfór *s. n.* clește special pentru îmbinarea tuburilor mari de beton armat sau de azbociment. (<fr. *tire-fort*)

tiristór *s. n.* element de circuit semiconductor, cu doi electrozi principali și un electrod de comandă, care poate bloca tensiuni relativ înalte aplicate în ambele sensuri între electrozii săi principali. (<fr., engl. *thyristor*)

TIRO- v. tireo-.

tiroár *s. n.* *(rar)* sertar. (<fr. *tiroir*)

tirocalcitonínă *s. f.* calcitonină. (<fr. *thyrocalcitonine*)

tirofaringián, -ă *adj.* referitor la cartilajul tiroid și la faringe. (<fr. *thyropharyngien*)

tirohioidián, -ă *adj.* referitor la cartilajul tiroidian și la osul hioid. (<fr. *thyrohyoïdien*)

tiroíd, -ă *adj.* tiroidian. ○ *glandă ~ă* (și *s. f.*) = glandă cu secreție internă așezată pe partea anterioară a laringelui; *cartilaj ~* = cel mai dezvoltat dintre cartilajele laringelui. (<fr. *thyroïde*, gr. *thyrocides*, în formă de ușă)

tiroidectomíe *s. f.* ablațiune a tiroidei. (<fr. *thyroïdectomie*)

tiroidián, -ă *adj.* referitor la tiroidă, al tiroidei; tiroid. (<fr. *thyroïdien*)

tiroidísm *s. n.* intoxicație cu produși de secreție ai tiroidei. (<fr. *thyroïdisme*)

tiroidítă *s. f.* inflamație a tiroidei. (<fr. *thyroïdite*)

tiroidoterapíe *s. f.* folosire terapeutică a extractului de glandă tiroidă. (<fr. *thyroïdothérapie*)

tiroléz, -ă I. *adj., s.m.f.* (locuitor) din Tirol. II. *adj., s. f.* (model de rochie) alcătuită din trei piese: o bluză albă, un fel de sarafan imprimat și un șorțuleț (alb). III. *s.m.* iodler (II). (<it. *tirolese*, cf. *Tirol*, land în vestul Austriei, în Munții Alpi)

tirotomíe *s. f.* tireotomie. (<fr. *thyrotomie*)

tirotricínă *s. f.* antibiotic extras dintr-un bacil sporulat folosit în dermatoze microbiene, ulcere etc. (<fr. *tyrothricine*)

tiroxínă *s. f.* hormon tiroidian foarte bogat în iod, care stimulează creșterea și mai ales diferențierea tisulară etc. (<fr. *thyroxine*)

tiroxinemíe *s. f.* prezența tiroxinei în sânge. (<fr. *thyroxinémie*)

tiroxinoterapíe *s. f.* folosire terapeutică a tiroxinei. (<fr. *thyroxinothérapie*)

tirozinázǎ *s. f.* enzimă din grupa oxidazelor care are proprietatea de a oxida tirozina, transformînd-o în melanină. (<fr. *tyrosinase*)

tirozínă *s. f.* aminoacid aromatic conținut în diferite protide, a cărui oxidare produce melanina. (<fr. *tyrosine*)

tirozinemíe *s. f.* prezența tirozinei în sânge. (<fr. *tyrosinémie*)

tirozinóză *s. f.* dereglare metabolică caracterizată prin miastenie gravă și eliminarea masivă, prin urină, de tirozină. (<fr. *tyrosinose*)

tirs *s. n.* 1. toiag împodobit cu frunze de viță, de iederă și în vîrf cu un con de pin, purtat de zeul Dionysos; ferulă (1). 2. inflorescență în formă de con de brad. (<fr. *thyrse*, lat. *thyrsus*, gr. *thyrsos*)

tirsoíd, -ă *adj.* (despre inflorescență) în formă de tirs (2). (<fr. *thyrsoïde*)

tisulár, -ă *adj.* *(anat.)* referitor la țesuturi. (<fr. *tissulaire*)

titán[1] *s. m.* 1. *(mit.)* fiecare dintre cei 12 fii ai lui Uranus și ai Geei care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru supremație; *(p. ext.)* gigant, uriaș. 2. *(fig.)* om de o putere fizică sau spirituală extraordinară. (<fr., lat., gr. *titan*)

titán[2] *s. n.* metal alb-argintiu, foarte dur și casant, greu fuzibil, folosit la elaborarea unor aliaje și a unor oțeluri speciale. (<fr. *titane*, lat. *titanium*)

titanát *s. m.* sare a acidului titanic. (<fr. *titanate*)

titánese, -ă *adj.* titanic.[2] (<fr. *titanesque*)

titanián, -ă *adj.* titanic[2]. (<engl. *titanian*)

titánic[1] *adj. acid ~* = acid al titanului[2]. (<fr. *titanique*)

titánic[2], **-ă** *adj.* de titan, gigantesc; titanesc, titanian. (<fr. *titanique*)

titanífer, -ă *adj.* care conține titan[2]. (<fr. *titanifère*)

titanísm *s. n.* 1. spirit de revoltă. ● atitudine, specific romantică, de revoltă împotriva dominației răului, care preconiza eliberarea

totală a geniului, incapabil a se adapta la legile strîmte ale existenței comune, răsturnarea ordinii existente. 2. ceea ce caracterizează opera unui creator de geniu. (<fr. *titanisme*)

titanít *s. n.* 1. silicat natural de titan și de calciu, folosit ca piatră semiprețioasă; sfen. 2. aliaj dur cu carburi metalice, concreționat. (<fr. *titanite*)

titanizáre *s. f.* tehnologie nouă de durizare a sculelor așchietoare prin placarea în plasmă a stratului superficial al acestora cu nitrură de titan, în scopul durabilității sculelor. (< *titan*^{2} + *-iza*)

TITANO- *elem. comp.* „uriaș, gigantic". (<fr. *titano-*, cf. gr. *titan*)

titanomagnetít *s. n.* magnetit bogat în titan^2, care se găsește în gabrouri. (<fr. *titanomagnétite*)

titanomahíe *s. f.* (*mit.*) lupta titanilor. (<fr. *titanomachie*)

titanotériu *s. m.* mamifer mare și greoi din oligocen, avînd craniul ornat cu două protuberanțe osoase. (<engl. *titanothere*)

titanozáur *s. m.* reptilă fosilă gigantică din grupul sauropodelor, care a trăit în cretacic. (<*titano-* + *-zaur*)

tithónie *s. n.* facies alpin al etajului postlandian, caracterizat prin depuneri masive de calcare albe, compacte, care formează catene muntoase. (<fr. *tithonique*, cf. *Tithon*, personaj mitologic, înzestrat cu o mare frumusețe)

titilomanie *s. f.* 1. mania de a se scărpina. 2. onicofagie. (<fr. *titilomanie*, cf. lat. *titillare*, a scărpina)

títlu *s. n.* 1. calificare obținută de cineva în urma unor studii speciale sau în urma unei performanțe sportive. ○ ~ *de glorie* = merit, renume, fală. ● demnitate, funcție, rang (nobiliar). 2. cuvînt, text pus în fruntea unei cărți, a unui capitol etc. indicînd rezumativ cuprinsul; (*p. ext.*) orice lucrare editată. ● partea scrisă de la începutul unui film, care indică numele acestuia, realizatorii și studioul care l-au produs. ● (*pl.*) traducerea dialogului imprimată pe filmele vorbite în limbi străine. ○ *cu* ~ *de* = cu caracter de, ca.... 3. capitol în textele de legi, în regulamente etc. 4. înscris, act sau fapt juridic reprezentînd temeiul unui drept invocat. ○ ~ *de proprietate* = act care stabilește dreptul de proprietate al cuiva asupra unui bun; ~ *de valoare* = înscris, semnat și transmisibil, care constituie obiectul unor tranzacții financiare și a cărui proprietate conferă drept de asociere sau de creanță; ~ *de credit* = document consacrat prin acte normative și reprezentînd o obligație de rambursare la scadență a unei anumite sume de bani; ~ *de participație* = titlul de credit care conferă dreptul la dividende, dreptul la o cotă parte din patrimoniul societății sau de a participa la activitatea societății comerciale. 5. (*fig.*) justificare, dovadă, drept. 6. cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj exprimată în părți la mie; titru (3). ● (*text.*) număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. (<lat. *titulus*)

titoísm *s. n.* formă de socialism practicată în fosta Iugoslavie sub conducerea lui Tito. (după fr. *titisme*, cf. *Iosif Broz Tito*, mareșal și om politic iugoslav)

titoíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al titoismului. (după fr. *titisme*)

titrá *vb. tr.* 1. a da, a acorda un titlu (1, 2). 2. (despre ziare) a pune un titlu. 3. a determina titrul unei soluții, unui aliaj. 4. (*cinem.*) a imprima pe peliculă traducerea dialogurilor din versiunea originală a unui film. — *titráre* s. f. (<fr. *titrer*)

titrábil, -ă *adj. aciditate* ~*ă* = cantitatea de acid dintr-o soluție neutralizată cu o bază. (<fr. *titrable*)

titráj *s. n.* titrare. (<fr. *titrage*)

titrát, -ă *adj.* 1. (și *s.*) care a obținut un titlu universitar. 2. (despre soluții) a cărei concentrație a fost determinată prin analiză. 3. (despre filme) tradus. (după fr. *titré*)

titratór *s. m.* cel care titrează (3) soluțiile. (<*titra* + *-tor*)

titrimetríe *s. f.* disciplină care studiază metodele de titrare a soluțiilor. (<fr. *titrimétrie*)

títru *s. n.* 1. masă de substanță activă, exprimată în grame, conținută într-un milimetru de soluție. 2. număr de grame dintr-o substanță cu care aceasta reacționează într-un anumit sens. 3. titlu (6). (<fr. *titre*)

titubánt, -ă *adj.* (*rar*) cu mers nesigur, care se împleticește pe picioare; tremurător, nesigur. (<fr. *titubant*)

titubáție *s. f.* (*rar*) nesiguranță în mers și în mișcări. (<fr. *titubation*, lat. *titubatio*)

titulár, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care îndeplinește permanent și exclusiv o funcție etc. (pe baza unei numiri legale, a unei diplome academice). 2. (cel) care se bucură de un drept juridic. 3. (*fig.*) (cel) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice. (<fr. *titulaire*)

titularizá *vb. tr.* a numi (pe cineva) titular (1) al unui post. — *titularizáre* s. f. (<fr. *titulariser*)

titulatúră *s. f.* mod de a (se) intitula; (*concr.*) totalitatea titlurilor pe care le are o persoană, o lucrare etc. (<fr. *titulature*, germ. *Titulatur*)

TIXO- *elem. comp.* „atingere, lovire", „agitare". (<fr. *thixo-*, cf. gr. *thixis*, atingere)

tixotróp, -ă *adj.* (despre geluri) care prezintă tixotropie. (<fr. *thixotrope*)

tixotropíe *s. f.* lichefiere reversibilă a unor geluri sub influența unor acțiuni mecanice (malaxare, vibrare etc.). (<fr. *thixotropie*)

tizánă *s. f.* infuzie de plante medicinale. (<fr. *tisane*, lat. *tisana*)

tizanúre *s. f. pl.* ordin de insecte primitive fără aripi, cu corpul acoperit cu solzi sau peri și cu trei apendice filiforme la capătul abdomenului. (<fr. *thysanoures*, cf. lat. *thysanuros* <gr. *thysanos*, franj)

tmézá *s. f.* intercalare a unuia sau a mai multor cuvinte între elementele componente ale unui cuvînt compus. (<fr. *tmèse*, gr. *tmesis*)

toaletá *vb.* I. *tr., refl.* (*rar; fam.*) a(-și) face toaleta. II. *tr.* a pregăti o hartă pentru uti-

lizarea în scop tactic. — *toaletáre* s. f. (<fr. *toilettер*)

toalétă *s. f.* 1. faptul de a se spăla, de a se pieptăna etc.; faptul de a se găti, a se dichisi. ○ *a-și face ~a* = a se găti. ● *(med.)* curățire a unei plăgi sau a zonei operatorii. 2. totalitatea obiectelor de îmbrăcăminte și de podoabă (femeiască). 3. mobilă cu oglindă pe care se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, a părului etc. 4. cameră de baie cu lavoar, closet și duș. (<fr. *toilette*)

toarcián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul jurasicului inferior *(lias)*. (<fr. *toarcien*)

-toáre v. -t o r[3].

toast *s. n.* 1. scurt discurs ocazional, improvizat, rostit la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; închinare în sănătatea cuiva. 2. felie de pâine prăjită cu unt. (<engl., fr. *toast*)

toastá *vb. intr.* a închina un pahar în cinstea cuiva sau a ceva; a ține un toast. (<fr. *toaster*)

toastér *s. n.* reșou special de prăjit pâinea. (<fr. *toasteur*)

tobogán *s. n.* 1. instalație (pentru sport și amuzament) constînd dintr-un plan înclinat ca un jgheab pe care se alunecă ușor. 2. jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport, cu viteză mică, a unor materiale, piese etc. (<fr., amer. *toboggan*<cuv. canadian)

tobráleo *s. n.* pînză de bumbac, fină, cu dungi sau carouri formate din combinația unor fire subțiri cu altele groase. (<fr. *tobralco*, germ. *Tobralko*)

-tóe v. t o c o[1]-.

tocátă *s. f.* compoziție muzicală de virtuozitate, scrisă pentru instrumente cu claviatură, cu o mișcare rapidă, clară, sacadată, executată solistic. (<it. *toccata*)

tocatínă *s. f.* tocată de mică întindere. (<it. *toccatina*)

tócă *s. f.* 1. acoperămînt pentru cap, fără boruri, purtat în trecut de avocați sau de magistrați. 2. căciuliță sau pălărioară fără boruri purtată de femei. (<fr. *toque*)

-tochíe, -tocíe v. t o c o[1].

TOCO[1]-, -tóe, -tochíe, -tocíe *elem. comp.* „naștere, procreare, înmulțire". (<fr. *toco-, -toque, -tokie, -tocie*, cf. gr. *tokos*, naștere)

tocó[2] *s. m.* tucan de talie mare, cu penajul negru, gîtul și pieptul alb, iar ciocul roșu cu galben și negru. (<germ. *Toko*<cuv. indian)

tocoferól *s. m.* vitamina *E*. (<fr. *tocophérol*)

tocofobíe *s. f.* teamă patologică de naștere. (<engl. *tokophobia*)

tocográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea grafică a frecvenței și intensității contracției uterine. (<engl. *tokograph*)

tocolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă relaxarea uterină și împiedică contracțiile miometrului. (<fr. *tocolytique*)

tocologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază actul nașterii. (<fr. *tocologie*)

tocsín *s. n.* *(rar)* clopot de alarmă; *(p. ext.)* sunetul produs. (<fr. *tocsin*)

tod *s. m.* pasăre mică cu penajul pestriț, din Cuba. (<lat. *todus*)

tofacéu, -ée *adj.* de natura tofusului. (<fr. *tophacé*)

tófus *s. n.* nodul format din depozite de urați care apar pe articulațiile și pe cartilajele urechii la cei suferinzi de gută. (<fr., lat. *tophus*, cf. gr. *tophos*, tuf)

togátă *adj.* (la romani: despre o comedie, o statuie) cu personaje învesmîntate în togă. (<fr., lat. *togata*)

tógă *s. f.* 1. îmbrăcăminte bărbătească la romani constînd dintr-o bucată lungă de stofă sau de lînă, care se purta înfășurată pe corp, pornind de la umărul stîng și lăsînd descoperit brațul drept. 2. robă. (<lat. *toga*)

tohárieă *adj. limbă* ~ = limbă indo-europeană vorbită în Asia Centrală (Turkestanul chinez), care folosește o scriere cu alfabet hindus. (<germ. *tocharisch*)

tókai *s. n.* vin licoros, galben auriu, recoltat în Ungaria. (<fr. *tokai*, cf. *Tokaj*, regiune în Ungaria)

tokamák *s. n.* instalație folosită la studiul reacțiilor termonucleare controlate, în vederea menținerii plasmei într-un spațiu limitat, izolată termic, la temperaturi de milioane de grade, cu ajutorul unor cîmpuri magnetice de tip special. (<germ. *Tokamak*)

tólă *s. f.* *(tehn.)* foaie de tablă (groasă), tăiată la dimensiunile necesare unei anumite lucrări (confecționarea de rezervoare, cazane, miezuri magnetice pentru mașini și aparate electrice etc.). (<fr. *tôle*)

tolerá *vb. tr.* a îngădui, a permite (ceva nepermis). ● a admite, a suporta în apropiere (pe cineva). ○ *a ~ un medicament, un tratament* = a suporta fără reacție patologică. — *toleráre* s. f. (<fr. *tolérer*, lat. *tolerare*, a răbda)

tolerábil, -ă *adj.* care poate fi tolerat; admisibil. (<fr. *tolérable*)

tolerabilitáte *s. f.* însușirea de a fi tolerabil. (<*tolerabil* + *-itate*)

toleránt, -ă *adj.* care tolerează; îngăduitor, indulgent. (<fr. *tolérant*)

tolerantísm *s. n.* sistem al acelora care preconizează toleranța religioasă. (<fr. *tolérantisme*)

toleránță *s. f.* 1. atitudine îngăduitoare; îngăduință, indulgență. ○ *casă de ~* = bordel, lupanar. 2. obișnuință sau dispoziție a organismului de a suporta anumite medicamente sau substanțe. ● *(biol.)* însușire a unor organisme (plante, animale, microorganisme) de a trăi, de a se dezvolta în condiții nefavorabile de mediu. 3. admiterea unei mici abateri de la greutatea, măsura, calitatea, de la numărul obișnuit al unei mărfi etc. ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă și cea minimă admisă în prelucrarea unui anumit material și valoarea prescrisă în norme și standarde a acestei dimensiuni. (<fr. *tolérance*, lat. *tolerantia*)

tolít *s. n.* exploziv format de un derivat azotat al toluenului. (<fr. *tolite*)

TOLO- *elem. comp.* „cupolă". (<fr. *tholo-*, cf. gr. *tholos*)

tololít *s. n.* formațiune endocarstică de forma unei cupole de piatră, agățată de tavanul peșterii. (<*tolo-* + *-lit*)

tolométru *s. n.* turbidimetru. (<fr. *tholomètre*, cf. gr. *tholos*, tulbure)

tólos *s. n.* 1. mormînt preistoric rotund, acoperit cu o cupolă. 2. *(ant.)* templu circular. — scris și *tholos*. (<fr., gr. *tholos*)

tolstolán, -ă *adj.* 1. propriu lui Tolstoi. 2. în maniera lui Tolstoi. (<fr. *tolstoïen*, cf. *Lev Tolstoi*, scriitor rus)

tolú *s. n.* balsam extras dintr-un arbore din America de Sud. (<fr., sp. *tolu*, cf. *Santiago de Tolú*, oraș în Columbia)

toluáre *s. f.* *(farm.)* operație de acoperire a pilulelor cu balsam de tolu. (după fr. *toluisation*)

toluén *s. n.* hidrocarbură aromatică lichidă, incoloră, inflamabilă, care se extrage din gudroanele de huilă, folosită ca solvent, la fabricarea unor coloranți, medicamente etc.; metilbenzen. (<fr. *toluène*)

toluidínă *s. f.* amină, derivat al toluenului. (<fr. *toluidine*)

tom[1] *s. n.* volum dintr-o operă de proporții mai întinse; *(p. ext.)* carte, operă, lucrare. (<fr. *tome*, lat. *tomus*, gr. *tomos*)

-tom[2] v. t o m o-.

tomahávk /tómăhoc/ *s. n.* secure mică folosită de indienii din America la aruncat, ca armă de luptă și vînătoare. (<engl. *tomahawk*< cuv. amerind.)

tomátă *s. f.* pătlăgea roșie. (<germ. *Tomate*, fr. *tomate*, sp. *tomata*<cuv. aztec)

tombác *s. n.* aliaj de cupru și zinc, de culoarea aurului, folosit sub formă de sîrme, table etc. (<fr. *tombac*)

tombál, -ă *adj.* *(livr.)* de mormînt; funerar. (<fr. *tombal*)

tomberón *s. n.* cutie cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roți, folosită la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. (după fr. *tombereau*)

tómbolă *s. f.* loterie cu obiecte. (<it. *tombola*)

tómbolo *s. n.* limbă de nisip care unește o insulă litorală de țărm. (<it. *tombolo*)

toment *s. n.* *(bot.)* totalitatea perilor scurți, deși, moi, care acoperă unele organe. (<fr., lat. *tomentum*, puf)

tomentós, -oásă *adj.* *(bot.;* despre organe) acoperit cu peri moi, catifelați, de culoare aibă; (despre suprafețe anatomice) acoperit cu fibrile scurte și îndesate, semănînd cu un puf. (<fr. *tomenteux*, lat. *tomentosus*)

-tomíe v. t o m o-.

tomilláres /-lia-/ *s. n.* fitocenoză de arbuști din zona Mării Mediterane, în care predomină unele plante aromate, ca cimbrul, rozmarinul, levănțica etc. (<sp. *tomillares*)

tomísm *s. n.* doctrină teologică și filozofică profesată de Toma d'Aquino, care a susținut armonia dintre știință, întemeiată pe rațiune, și religie, întemeiată pe credință, afirmînd că știința și filozofia trebuie să slujească religiei. (<fr. *thomisme*, cf. *Toma d'Aquino*, teolog și filozof scolastic medieval)

tomíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al tomismului; tomistic. (<fr. *thomiste*)

tomístic, -ă *adj.* tomist. (<it. *tomistico*)

TOMO-, -tóm, -tomíe *elem. comp.* „tăiere", „incizie", „tăietură", (<fr. *tomo-, -tome, -tomie*, cf. gr. *tome*, secțiune)

tomofotografíe *s. f.* procedeu asemănător cu radiofotografia constînd în a fotografia ecranul radioscopic pe care se proiectează imaginea obținută prin tomografie. (<fr. *tomophotographie*)

tomográf *s. n.* aparat folosit pentru tomografii; planigraf, stratigraf, radiotom. (<fr. *tomographe*)

tomográfic, -ă *adj.* referitor la tomografie. (<fr. *tomographique*)

tomografíe *s. f.* 1. metodă de radiografie care permite obținerea de imagini de la diferite adîncimi ale plăminului sau ale unui alt organ; stratigrafie (3). 2. imagine astfel obținută prin tomografie (1); tomogramă, radiotomie. (<fr. *tomographie*)

tomográmă *s. f.* tomografie (2). (<fr. *tomogramme*)

tomomanie *s. f.* 1. tendință maladivă de a executa intervenții chirurgicale. 2. tendință patologică de a fi supus la intervenții chirurgicale. (<*tomo-* + *-manie*[2])

tom-tóm *s. n.* tobă mică folosită în muzica modernă și de jaz. (<engl. *tom-tom*)

ton[1] *s. n.* 1. sunet (muzical). ● intervalul dintre două trepte alăturate ale gamei diatonice, echivalent cu două semitonuri. v. s e c u n d ă (3). ○ *a da ~ul* = a) a stabili tonalitatea unei cîntări vocale, folosind diapazonul; b) a iniția ceva. 2. mlădiere, inflexiune a vocii, intonație. 3. fel de a-și exprima gîndurile; fel de a fi, de a se purta. ● atmosferă specifică rezultînd din cuprinsul unei opere (literare). 4. nuanță a culorii (într-un tablou). ● culoare dominantă, tonalitatea generală a unui tablou. (<fr. *ton*, lat. *tonus*, gr. *tonos*)

ton[2] *s. m.* pește osos mare, comestibil, din familia scombride, care trăiește în mările calde și temperate. (<fr. *thon*)

-ton[3] v. t o n o-.

tonadílla /-l-a/ *s. f.* mic cîntec comic, în Spania, care se intercala între actele unei piese de teatru. (<sp. *tonadilla*)

tonáj *s. n.* 1. masă, greutate a unui corp exprimată în tone. 2. capacitatea totală de încărcare a unei nave, exprimată în tone-registru. ● greutatea maximă a încărcăturii pe care o poate suporta un vagon, un autocamion. (<fr. *tonnage*)

tonál, -ă *adj.* 1. *(lingv.)* referitor la ton. ○ *accent ~* = accent de înălțime. 2. *(muz.)* referitor la tonuri, la tonalitate. ○ *sistem ~* = sistem al tonurilor. 3. referitor la tonul, la nuanța culorilor. (<fr., engl. *tonal*)

tonalitáte *s. f.* 1. *(muz.)* complex de relații de natură armonică stabilit între sunetele modurilor major și minor cu sunetul principal *(tonica)*. ● gamă care stă la baza unei compoziții muzicale. 2. intonație, modulație a vorbirii. 3. nuanță a culorilor; ambianță cromatică a unei picturi. 4. trăsătură dominantă,

notă specifică a unei scrieri, *(p. ext.)* a gîndirii, a unei stări sufleteşti etc. (<fr. *tonalité*)

tonánt, -ă *adj. (livr.)* care tună, tunător. (<it. *tonante*, fr. *tonnant*, lat. *tonnans*)

tonáre *s. f.* **1.** acoperire a părţilor albe ale unei tipărituri executate în tipar plan cu un strat subţire de cerneală. **2.** *(fot.)* virare (4). (după germ. *Tonen*)

tónă *s. f.* unitate de măsură a masei, egală cu 1 000 kg. ○ *~-kilometru* = unitate de măsură pentru exprimarea volumului transporturilor efectuate pe calea ferată sau de către un autovehicul, egală cu greutatea de o tonă deplasată pe distanţa de 1 km; *~-registru* = unitate de volum care măsoară capacitatea de încărcare a unei nave, egală cu 2,8316 m^3. (<fr. *tonne*)

tondó *s. n. (rar)* tablou mic de formă rotundă sau ovală. (<it. *tondo*)

tonétă *s. f.* gheretă, stand mic pentru comerţul stradal, unde se vînd cărţi, răcoritoare, dulciuri etc. (după fr. *tonnelet*)

TONI- v. t o n o-.

tónic, -ă I. *adj.* (despre vocale, silabe) pe care cade accentul. ○ *accent ~* = accent muzical; *(p. ext.)* accent expirator sau de intensitate. II. *adj., s. n.* (medicament) care tonifică organismul, reface forţele; reconfortant, reconstituant, fortifiant; tonifiant. III. *s. f. (muz.)* treapta principală (întîi) a modurilor major şi minor; acord constituit pe această treaptă. (<fr. *tonique*, it. *tonico*, gr. *tonikos*)

tonicardiác, -ă *adj., s. n.* cardiotonic. (<fr. *tonicardiaque*)

tonicitáte *s. f.* **1.** calitate a muşchilor sau a ţesuturilor de a fi permanent elastice; tonus muscular. **2.** *(fig.)* însuşirea a ceea ce este tonic (II). (<fr. *tonicité*)

tonie[1] *s. f.* tensiune, tonus. (<fr. *tonie*)

-tonie[2] v. t o n o-.

tonifiá *vb. tr.* a tonifica. — *tonifiére* s. f. (<fr. *tonifier*)

tonifiánt, -ă *adj.* (şi *fig.*) care tonifică; tonic (II). (<fr. *tonifiant*)

tonificá *vb. tr.* a întări, a fortifica (un ţesut, un organism, un organ etc.); a tonifia. — *tonificáre* s. f. (<fr. *tonifier*)

tonitrofobíe *s. f.* teamă patologică de tunete. (<engl. *tonitrophobia*, cf. lat. *tonitrus*, tunet)

tonitruánt, -ă *adj. (livr.;* despre voce) tunător, tonant. (<fr. *tonitruant*)

TONO-/TONI-, -tón, -tonie *elem. comp.* „tensiune, pulsaţie, presiune"; „inflexiune, accent"; „vigoare, fortificare". (<fr. *tono-, toni-, -tone, -tonie*, cf. gr. *tonos*, tensiune)

tonofibrílă *s. f.* mănunchi de fibre foarte fine care se observă uneori în citoplasmă. (<fr. *tonofibrille*)

tonográf *s. n.* tonometru înregistrator. (<engl. *tonograph*)

tonografíe *s. f.* procedeu tonometric de înregistrare grafică a tensiunii intraoculare. (<*tonograf* + *-ie*)

tonolíză *s. f.* alterare a celulelor determinată de variaţiile osmotice ale mediului în care acestea se află. (<fr. *tonolyse*)

tonomát *s. n.* aparat cu discuri muzicale care se schimbă automat prin introducerea unei fise, folosit mai ales în baruri şi restaurante. (<germ. *Tonomat*)

tonométric, -ă *adj.* referitor la tonometrie. (<fr. *tonométrique*)

tonometríe *s. f.* **1.** procedeu de determinare a greutăţii moleculare prin măsurarea tensiunii de vapori ai soluţiilor unor substanţe nevolatile. • studiu al soluţiilor bazat pe acest procedeu. **2.** măsurare a tensiunii vasculare cu ajutorul a diverse aparate; măsurare a tensiunii intraoculare. (<fr. *tonométrie*, germ. *Tonometrie*)

tonométru *s. n.* instrument folosit în tonometrie. (<fr. *tonomètre*)

tonoplást *s. n.* membrană care separă citoplasma de vacuola celulară. (<fr. *tonoplaste*)

tonoscóp *s. n.* aparat folosit în tonoscopie. (<engl. *tonoscope*)

tonoscopíe *s. f.* examen oftalmoscopic al pulsaţiilor arterei retiniene, pusă în evidenţă printr-o presiune asupra globului ocular. (<fr. *tonoscopie*)

tonotactísm *s. n.* tonotaxie. (<fr. *tonotactisme*)

tonotaxíe *s. f.* sensibilitate a organismelor vegetale sau animale la vibraţiile osmotice, ca reacţie la schimbarea mediului înconjurător; tonotactism, tonotropism. (<fr. *tonotaxie*)

tonotróp, -ă *adj.* referitor la tonusul muscular. (<fr. *tonotrope*)

tonotropísm *s. n.* tonotaxie. (<fr. *tonotropisme*)

tonóu *s. n.* figură acrobatică aeriană în care avionul execută o răsucire completă în jurul axului său longitudinal, fără a schimba înălţimea ori direcţia de zbor. (<fr. *tonneau*)

TONSIL(O)- *elem. comp.* „amigdale". (<fr. *tonsillo-*, cf. lat. *tonsillae*)

tonsilár, -ă *adj.* referitor la tonsilă, al tonsilelor. (<fr. *tonsillaire*)

tonsílă *s. f.* amigdală (1). (<fr. *tonsille*)

tonsilectomíe *s. f.* amigdalectomie. (<fr. *tonsillectomie*)

tonsilítă *s. f.* amigdalită. (<fr. *tonsillite*)

tonsilopatíe *s. f.* stare patologică a amigdalelor. (<*tonsilo-* + *-patie*)

tonsilotóm *s. n.* amigdalotom. (<fr. *tonsillotome*)

tonsilotomíe *s. f.* amigdalotomie. (<fr. *tonsillotomie*)

tonsurá *vb. tr., refl. (livr.)* a(-şi) face o tonsură, a se tunde cu tonsură. (<fr. *tonsurer*)

tonsúră *s. f.* ceremonie a tunderii părului din creştetul capului la consacrarea unui călugăr catolic; *(concr.)* locul, de formă rotundă, rămas fără păr în urma acestei ceremonii. (<fr. *tonsure*, lat. *tonsura*, tunsoare)

tontínă *s. f.* (ieşit din uz) asociaţie în care fiecare membru contribuie la crearea unui fond comun, din care se plătesc anual supravieţuitorilor rente crescînde. • rentă viageră. (<fr. *tontine*, cf. *Lorenzo Tonti*, bancher it.)

tontinár, -ă *adj.* referitor la tontină. (<*tontină* + *-i/ar*)

tónus *s. n.* **1.** stare de funcționare a mușchilor sau a nervilor în repaus, în măsură să se modifice la intervenția diverșilor excitanți. **2.** *(fig.)* energie, vigoare. (<fr., lat. *tonus*, gr. *tonos*)

top[1] *s. n.* **1.** vîrf. ● ceea ce se situează în partea superioară. **2.** clasament al preferințelor pentru unele spectacole, actori, bucăți muzicale etc. pe baza punctajului oferit de publicul ascultător sau de specialiști; poll (2). (<engl. *top*)

top[2] *s. n.* **1.** semnal scurt care previne un auditoriu să noteze o indicație într-un moment precis. **2.** *(tv.)* impuls de curent de scurtă durată, servind pentru sincronizare. (<engl., fr. *top*)

TOP[3]**(O)-, -tóp, -topie** *elem. comp.* „loc, regiune, așezare". (<fr. *top/o/-, -tope, -topie*, cf. gr. *topos*, loc)

topagnozie *s. f.* topanestezie. (<engl. *topagnosia*)

topalgie *s. f.* senzație dureroasă precis localizată. (<fr. *topoalgie*)

topanestezie *s. f.* incapacitate de a localiza senzațiile tactile; topagnozie. (<engl. *topoanesthesia*)

topáz *s. n.* silicat natural de aluminiu și fluor, cristalizat, galben transparent, folosit ca piatră (semi)prețioasă. (<fr. *topaze*, lat. *topazus*, cf. *Topazos*, insulă în Marea Roșie)

topectomie *s. f.* intervenție chirurgicală, abandonată astăzi, constînd în rezecarea unor regiuni din scoarța cerebrală ale lobului frontal; corticectomie. (<fr. *topectomie*)

tópic, -ă I. *adj.* **1.** referitor la un loc sau areal; local. **2.** referitor la topică. **3.** (despre nume) care denumește locuri, localități. II. *adj., s. n.* (medicament) care modifică local pielea sau mucoasele pe care se aplică. III. *s. n.* *(lingv.)* subiect al discursului definit ca „cel despre care se spune ceva". IV. *s. f.* **1.** (în retorica antică) studiul procedeelor și al mijloacelor de argumentare generale, comune pentru expunerea unei teme. **2.** ordinea cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază. ● parte a sintaxei sau a stilisticii care studiază această ordine. (<fr. *topique*, lat. *topicus*, gr. *topikos*)

topicalizá *vb. tr. (lingv.)* a transforma în topic unul dintre constituenții frazei. — *topicalizáre* s. f. (<fr. *topicaliser*)

-topie v. t o p[3](o)-.

topinambúr *s. m.* plantă originară din America, cu rădăcini sub formă de tuberculi, care se folosesc mai ales în hrana porcilor; nap. (<fr. *topinambour*, cf. *Topinambous*, nume dat în sec. XVI unor triburi de indieni din Brazilia)

topíst, -ă *s. m. f.* cel care întocmește topuri[1] (2). (<*top*[1] + *-ist*)

TOPO- v. t o p[3](o)-.

topoblónt *s. n.* organism caracteristic și dominant într-un biotop. (<fr. *topobionte*)

topocéntric, -ă *adj.* referitor la topocentru. (<germ. *topozentrisch*)

topocéntru *s. n.* *(astr.)* locul de observație ca punct de origine. (<germ. *Topozentrum*)

topoclimát *s. n.* topoclimă. (<fr. *topoclimat*, rus. *topoklimat*)

topoclimatológic, -ă *adj.* referitor la topoclimatologie. (<*topoclimatologie*)

topoclimatologíe *s. f.* ramură a climatologiei care studiază topoclimatele. (<*topoclimat* + *-logie*)

topoclímă *s. f.* microclimă; topoclimat. (<lat. *topoclima*)

topodém *s. n.* populație care ocupă o regiune geografică mai mult sau mai puțin definită. (<*topo-* + *-dem*)

topoestezíe *s. f.* topognozie. (<fr. *topoesthésie*)

topofobíe *s. f.* teamă patologică de anumite locuri (păduri, piețe etc.), care apare în anumite stări astenice. (<fr. *topophobie*)

topofototaxíe *s. f.* mișcare de reacție a plantelor în direcția sursei de lumină. (<fr. *topophototaxie*)

topogén, -ă *adj.* (despre mlaștini) ale căror plante își extrag substanțele nutritive necesare din apele înconjurătoare. (<germ. *topogen*)

topogenézǎ *s. f.* proces de formare și dezvoltare a configurației morfologice a organismelor în cursul ontogeniei. (<engl. *topogenesis*)

topognozíe *s. f.* localizare a unei excitații percepute la suprafața tegumentelor; topoestezie. (<fr. *topognosie*)

topográf, -ă *s. m. f.* specialist în topografie. (<fr. *topographe*)

topográfic, -ă *adj.* referitor la topografie. (<fr. *topographique*)

topografíe *s. f.* **1.** ramură a geodeziei având ca obiect tehnica măsurătorilor și a calculelor unor porțiuni mici ale suprafeței terestre văzute în plan orizontal, precum și tehnica reprezentării grafice a acestora. **2.** relief, configurație a unui teren, a unui organ anatomic etc. **3.** înfățișare, așezare a unui loc, a unui oraș etc. ● descriere amănunțită a acestei înfățișări. **4.** figură de compoziție constînd în descrierea cadrului de desfășurare a unei scene (un templu, un palat, un peisaj). (<fr. *topographie*)

topológic, -ă *adj.* referitor la topologie, de topologie. ○ *sistem* ~ = sistem mnemotehnic prin care ideile abstracte se corelează cu ideile concrete, familiare. (<fr. *topologique*)

topologíe *s. f.* **1.** ramură a matematicii care studiază deformațiile continue în geometrie și raporturile dintre teoria suprafețelor și analiza matematică. **2.** *(mat.)* structură care se definește pe o mulțime de puncte *(spații)* cu ajutorul unei părți a acesteia. (<fr. *topologie*)

topométric, -ă *adj.* referitor la topometrie. (<fr. *topométrique*)

topometríe *s. f.* ramură a topografiei având ca obiect tehnica măsurătorilor și a calculelor necesare întocmirii hărților și a planurilor. (<fr. *topométrie*)

topometríst, -ă *s. m. f.* topometru (I). (<*topometru* + *-ist*)

topométru, -ă I. *s. m. f.* specialist în lucrări de topometrie; topometrist. II. *s. n.* instrument folosit în topometrie. (<fr. *topomètre)*

topomórf, -ă *adj. (biol.;* despre un organism, o populație) care prezintă o serie de particularități produse de mediu. (<*topo-* + *-morf)*

toponím *s. n.* nume propriu de loc; toponimic. (<fr. *toponyme)*

toponímic, -ă I. *adj.* referitor la toponimie. II. *s. n.* toponim. (<fr. *toponymique)*

toponimíe *s. f.* 1. totalitatea numelor de locuri, a denumirilor geografice ale unei regiuni, țări etc. 2. ramură a lingvisticii care studiază toponimele; toponomastică. 3. parte a morfologiei medicale care indică poziția și locul organelor și al părților anatomice. (<fr. *toponymie)*

toponimíst, -ă *s. m. f.* specialist în toponimie. (<fr. *toponymiste)*

toponomástic, -ă I. *adj.* referitor la toponomastică. II. *s. f.* toponimie (2). (<fr. *toponomastique,* /II/ germ. *Toponomastik)*

tópos *s. n.* loc comun într-o creație literară, într-o literatură etc.; idee, temă, modalitate de tratare comună mai multor creații literare aparținînd aceluiași gen, aceleiași sau mai multor literaturi. v. c l i ș e u. (<gr. *topos,* loc)

topotaxíe *s. f.* mișcare de orientare a plantelor în funcție de izvorul de excitație; topotropism. (<fr. *topotaxie)*

topotíp *s. n.* organism cu același habitat al tipului originar. (<fr. *topotype)*

topotropísm *s. n.* topotaxie. (<fr. *topotropisme)*

topspín *s. n. (tenis de masă)* lovitură a mingii de jos în sus, ușor oblic înainte. (după engl. *top-side)*

tor[1] *s. n.* 1. toroid (2). 2. mulură convexă cu profil semicircular, la baza sau la capitelul unei coloane, la ancadramente. (<fr. *tore,* lat. *torus,* bucată de fringhie, umflătură)

tor[2] *s. n. (rar)* neplăcere, nemulțumire; pagubă, prejudiciu. (<fr. *tort)*

-tór[3], **-toáre** *suf.* „(cel) care face", „nume de agent", „practicant al unei meserii". (<fr. *-teur, -trice,* cf. lat. *-torem, -tricem)*

tóra *s. f.* nume dat de evrei legii lui Moise și Pentateuculului care o conține. (<fr. *thora*< cuv. ebr.)

TORAC(O)- *elem. comp.* „torace". (<fr. *thorac/o/-,* cf. gr. *thorax, -akos,* platoșă, torace)

toracál, -ă *adj.* toracic. (<*torace* + *-al)*

torácе *s. n.* 1. cavitate a corpului mărginită de vertebrele regiunii dorsale, coaste și stern, în care se află principalele organe ale sistemului respirator și circulator. 2. segment mijlociu al corpului insectelor, de care sînt legate picioarele. (<it. *torace,* lat., gr. *thorax)*

toracectomíe *s. f. (med.)* rezecție a coastelor. (<fr. *thoracectomie)*

toracentéză *s. f.* puncție pleurală în scop explorator sau terapeutic; toracocenteză. (<fr. *thoracentèse)*

torácic, -ă *adj.* referitor la torace, al toracelui; toracal. (<fr. *thoracique,* gr. *thorakikos)*

toraco-abdominál, -ă *adj.* referitor la torace și abdomen. (<fr. *thoraco-abdominal)*

toracocentéză *s. f.* toracenteză. (<fr. *thoracocentèse)*

toracodínie *s. f.* nevralgie intercostală. (<fr. *thoracodynie)*

toracolíză *s. f.* secționare chirurgicală a aderențelor pleuropulmonare pentru eliberarea mișcărilor plăminului. (<engl. *thoracolysis)*

toracometríe *s. f.* măsurare a diametrelor și a perimetrului toracelui. (<fr. *thoracométrie)*

toracopág *s. m.* monstru format din doi indivizi uniți la nivelul toracelui. (<fr. *thoracopage)*

toracoplastíe *s. f.* intervenție chirurgicală la plămîn făcută pentru a înlătura fistulele purulente sau părțile atacate de tuberculoză. (<fr. *thoracoplastie)*

toracopleuroplastíe *s. f.* procedeu chirurgical de tratare a acumulărilor de puroi cronice prin rezecții costale. (<fr. *thoracopleuroplastie)*

toraseoscopíe *s. f.* pleuroscopie. (<fr. *thoracoscopie)*

toracostomíe *s. f.* rezecție costală în vederea reducerii presiunii intratoracice. (<fr. *thoracostomie)*

toracotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a cavității toracice. (<fr. *thoracotomie)*

toracoxifopág *s. m.* monstru dublu monocefal caracterizat prin sudarea sternului și a cartilajelor costale. (<fr. *thoraco-xiphopage)*

toradélf *s. m.* monstru monocefal cu două trunchiuri net separate sub ombilic. (<fr. *thoradelphe)*

torbíd, -ă *adj. (rar)* tulbure. (<it. *torbido)*

torcrét *s. n.* mortar din ciment și nisip. (<germ. *Torkret)*

torcretá *vb. tr.* a aplica, în strat, sub presiune, un mortar de ciment, de beton fin, pentru executarea plăcilor subțiri de beton armat, a unor tencuieli de calitate superioară etc. — *torcretáre* s. f. (<germ. *torkretieren)*

tordánt, -ă *adj. (fam.)* foarte caraghios, amuzant, comic. (<fr. *tordant)*

toreadór *s. m.* luptător cu taurii într-o coridă; torero. (<fr. *toréador,* sp. *torcador*< *toro,* taur)

torefiá *vb. tr.* 1. a încălzi la foc direct unele produse (cafea, tutun) pentru a distruge anumite elemente dăunătoare sau pentru a le da o anumită aromă. 2. *(tehn.)* a arde, a calcina, a prăji (minereuri). — *torefiére* s. f. (<fr. *torrefier)*

torént *s. n.* 1. curs de apă temporar format pe pantele repezi și neregulate ale munților și dealurilor, cu debit variabil, care curge impetuos peste creste, în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezilor. 2. formă de relief care ia naștere ca urmare a acțiunii apelor torențiale. 3. *(fig.)* șuvoi, năvală. ○ *în* ~ = din belșug. (<fr. *torrent,* lat. *torrens*<*torrere,* a pîrjoli)

torențiál, -ă *adj.* 1. (despre ploi) cu mare debit de apă, repede și de scurtă durată; vijelios. ● (despre o apă curgătoare) care are un curs violent, cu creșteri bruște de debit. 2. *(fig.)* impetuos, năvalnic. (<fr. *torrentiel)*

torenţialitáte *s. f.* 1. regim neregulat de scurgere a torenţilor şi a cursurilor montane vijelioase. 2. totalitatea proceselor de eroziune datorate torenţilor (1). (<*torenţial* + *-itate*)

toréro *s. m.* toreador. (<sp. *torero*)

toreútic, -ă I. *adj.* referitor la toreutică. II. *s. f.* 1. arta cizelării şi a sculptării în lemn, metal sau fildeş; *(p. restr.)* arta sculpturii în bronz. 2. totalitatea obiectelor de podoabă specifice unui popor. (<fr. *toreutique*)

torianít *s. n.* oxid natural de uraniu şi de toriu. (<fr. *thorianite*)

torid, -ă *adj.* excesiv de cald; dogoritor, fierbinte. ○ *zonă ~ă* = zonă de pe suprafaţa Pământului, situată între cele două tropice, cu temperaturi foarte mari tot timpul anului. (<fr. *torride*, lat. *torridus*<*torrere*, a pîrjoli)

torít *s. n.* silicat natural de toriu, puternic radioactiv. (<fr. *thorite*)

tóriu *s. n.* metal radioactiv nefisionabil din grupa actinidelor, cenuşiu, greu fuzibil, ductil, folosit la fabricarea sitelor pentru lămpile cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburilor electronice, drept combustibil nuclear etc. (<fr. *thorium*, cf. *Thor*, zeu la vechii scandinavi)

toriumterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a toriului. (<fr. *thoriumthérapie*)

tormínós, -oásă *adj.* referitor la colicele intestinale, cu caracter de colică. (<fr. *torminеux*, lat. *torminosus*<*tormina*, crampe)

tornádă[1] *s. f.* trombă de vînt cu o viteză foarte mare, care produce mari stricăciuni. (<fr. *tornade*, sp. *tornado*<*tornar*, a roti)

tornádă[2] *s. f.* dedicaţie care încheia poezia trubadurilor şi în care se relua o idee deja exprimată şi unele versuri folosite mai înainte în aceeaşi piesă. (<fr., sp. *tornada*)

toroíd *s. n.* 1. suprafaţă rezultată prin rotirea unei curbe în jurul unei axe din planul ei şi care o intersectează. ● curbă paralelă asociată unei elipse. 2. corp solid mărginit de un toroid (1): tor[1] (1). (<fr. *toroïde*, germ. *Toroid*)

toroidál, -ă *adj.* în formă de toroid (2). (<fr. *torroïdal*)

torón[1] *s. n.* 1. grup de fire subţiri răsucite împreună în acelaşi sens, alcătuind un cablu metalic sau textil. 2. *(arhit.)* ciubuc mare, rotund, aşezat la extremitatea unei suprafeţe drepte. (<fr. *toron*)

torón[2] *s. n.* emanaţie de toriu, izotop al radonului. (<fr. *thoron*)

toronát, -ă *adj.* alcătuit din fire subţiri răsucite împreună. (<fr. *toronné*)

torpedáre *s. f.* *(rar)* torpilare. (după germ. *torpedieren*)

torpédo[1] *s. n.* 1. perete care separă într-un vehicul locul conducătorului de cel al motorului şi pe care se fixează instrumentele de bord. 2. automobil descoperit, care poate fi închis printr-o capotă sau prin perdele laterale. 3. sistem de frînă la unele vehicule care se bazează pe strîngerea axei. 4. *(rar)* torpilă (1). (<fr. *torpédo*, engl. *torpedo*)

torpédo[2] *s. n.* salam gros preparat din carne tocată, de porc şi de vită, amestecată cu bucăţi de slănină. (<sp. *torpedo*)

torpíd, -ă *adj.* 1. leneş, molatic, încet, greoi 2. (despre plăgi, leziuni etc.) fără tendinţă de vindecare sau agravare. (<fr. *torpide*, lat. *torpidus*, încremenit)

torpilá *vb. tr.* 1. a ataca şi a lovi cu torpile o navă, scufundînd-o. ● *(fig.)* a face să eşueze, a submina (o acţiune, un plan etc.). 2. a efectua o explozie comandată de la suprafaţă în interiorul unei găuri de sondă cu ajutorul unei torpile (3). — *torpilâre* s. f. (<fr. *torpiller*)

torpílă *s. f.* 1. peşte marin cartilaginos, din familia calcanului, capabil să producă descărcări electrice la atingere; torpedo[1] (4). 2. proiectil submarin autopropulsat, care este lansat şi dirijat împotriva navelor. 3. recipient cu exploziv folosit pentru torpilări (2) în mine. (<fr. *torpille*)

torpilór, -oáre I. *adj.* (despre nave, avioane, submarine) înzestrat cu instalaţii lanstorpile. II. *s. n.* navă militară de tonaj mic, rapidă, dotată cu instalaţii de lansare a torpilelor. III. *s. m.* marinar specializat în manevrarea şi lansarea torpilelor. (<fr. *torpilleur*)

torpoáre *s. f.* *(rar)* toropeală, lîncezeală, somnolenţă. (<fr. *torpeur*, lat. *torpor*, amorţire)

torques /tór-cves/ *s. n.* colier, colan metalic, în formă de torsadă şi terminat cu două ornamente. (<lat. *torques* < *torquere*, a răsuci)

torr *s. m.* unitate de măsură a presiunii egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 mm pe o suprafaţă de 1 cm^2 la 0°C. (<fr., engl. *torr*, cf. *Torricelli*, fizician şi matematician it.)

tors *s. n.* 1. parte superioară a corpului uman, fără cap şi fără membre. 2. sculptură care reprezintă o asemenea parte. (<fr. *torse*, it. *torso*)

torsadá *vb. tr.* a răsuci un fir în jurul unei axe, alta decît cea proprie. — *torsadâre* s. f. (<fr. *torsader*)

torsádă *s. f.* *(arhit.)* motiv ornamental care imită o fringhie răsucită. (<fr. *torsade*)

TORSIO- *elem. comp.* „deformaţie, torsiune". (<fr. *torsio-*, cf. lat. *torsio*, răsucire)

torsiográf *s. n.* torsiometru înregistrator. (<fr. *torsiographe*)

torsiográmă *s. f.* grafic înregistrat la torsiograf. (<fr. *torsiogramme*)

torsiométru *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea deformaţiei la torsiune a diferitelor metale. 2. aparat pentru determinarea rezistenţei hîrtiei la torsiune. 3. instrument pentru determinarea numărului de răsuciri pe o anumită lungime a unui fir textil. (<fr. *torsiomètre*)

torsioná *vb.* I. *tr., refl.* *(livr.)* a (se) răsuci; *(p. ext.)* a (se) deforma. II. *tr.* a prelucra un material prin răsucire. — *torsionâre* s. f. (după engl. *torsion*)

torsiúne *s. f.* 1. răsucire. ● *(text.)* indice care arată gradul de torsionare a unui semitort, exprimat prin numărul de răsuciturі pe unitatea de lungime. 2. *(mat.)* calitatea caracteristică a curbelor (din spaţiu). 3. scrîntitură, luxaţie. (<fr. *torsion*, lat. *torsio*)

torsór *s. m.* *(mat.)* sistem de vectori glisanţi. (<fr. *torseur*)

torșón *s. n.* șomoiog, cîrpă (de praf, de vase etc.). (<fr. *torchon*)

tort *s. n.* prăjitură mare (rotundă), preparată din mai multe straturi de aluat și umplută cu cremă, cu dulceață etc. (<germ. *Torte*)

torticolis *s. n.* reumatism localizat la mușchii cefei, care face ca mișcările gîtului să devină anevoioase și dureroase. (<fr. *torticolis*)

tortil, -ă *adj. (livr.)* care se învîrtește în spirală. (<lat. *tortilis*, răsucit)

tortonián, -ă *adj., s. n.* (din) subetajul celui de-al doilea etaj mediteranean al miocenului. (<fr. *tortonien*)

tortuós, -oásă *adj.* 1. răsucit în spirală; cu curbe repezi. • *(fig;* despre exprimare, gîndire) întortocheat, încîlcit, complicat; pe-nibil. 2. *(fig.;* despre acțiuni, fapte) ascuns, viclean. (<fr. *tortueux*, lat. *tortuosus*<*tortus*<*torquere*, a răsuci)

tortuozitáte *s. f.* stare a ceea ce este tortuos; întortochere, răsucire. • caracteristică a unor rețele de canale capilare din masa rocilor de a prezenta sinuozități și întortocheri. (<fr. *tortuosité*)

tortură *vb. tr.* 1. a supune la torturi; a chinui, a schingiui. • *(fig.;* despre stări sufletești) a obseda, a frămînta mintea, a neliniști. 2. *(fig.)* a forța (sensul), a stîlci (limba, stilul etc.). — *torturáre* s. f. (<fr. *torturer*)

torturánt, -ă *adj.* care torturează; chinuitor. (<fr *torturant*)

tortúră *s. f.* 1. suferință fizică, chin; caznă, schingiuire. 2. *(fig.)* frămîntare, zbucium, durere, suferință morală. (<fr. *torture*, lat. *tortura*)

torță *s. f.* 1. facă, făclie. 2. tip de descărcare electrică asemănătoare unei flăcări, care apare pe conductoarele de înaltă frecvență. (<fr. *torche*, it. *torcia*)

torționár, -ă I. *adj. (livr.)* care servește pentru tortură; chinuitor. II. *s. m.* cel care aplică tortura; călău, gîde. (<fr. *tortionnaire*, lat. *tortionarius*)

torulós, -oásă *adj. (bot.;* despre organe alungite) cu mici umflături neregulate și cu gîtuiri între ele. (<fr. *toruleux*, cf. lat. *torus*, cordon)

torulóză *s. f.* blastomicoză, datorată unei ciuperci, care afectează sistemul nervos, bronhiile și plămînii; criptococoză. (<fr. *torulose*)

tóry *s. m. inv.* membru al partidului conservator din Anglia. (<engl. *tory*)

toscán, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Toscana, al Toscanei. II. *adj. ordin* ~ = ordin arhitectonic roman imitat după ordinul doric, caracterizat printr-o mare simplitate, cu aspect de robustețe puțin greoaie. • *(s.n.)* dialect vorbit în Toscana, care a constituit baza limbii italiene moderne. (<fr. *toscan*, it. *toscano*, lat. *toscanus*, cf. *Toscana*, regiune în Italia centrală)

totál, -ă I. *adj.* care cuprinde totul; întreg, complet, deplin. II. *s. n.* 1. *(mat.)* rezultatul unei adunări; sumă. • cantitate întreagă. 2. totalitate, ansamblu. (<fr. *total*, lat. *totalis*)

totalitár, -ă *adj.* 1. (despre state, regimuri și concepții politice) care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. 2. *(rar)* care cuprinde totalitatea elementelor unui ansamblu. (<fr. *totalitaire*, it. *totalitario*)

totalitárism *s. n.* regim, concepție politică totalitară. (<fr. *totalitarisme*)

totalitáte *s. f.* cantitate totală. • tot, întreg, ansamblu. ○ *în* ~ = în întregime. (<fr. *totalité*)

totalizá *vb. tr.* 1. a face totalul, a aduna. • a însuma. 2. a generaliza, a sintetiza. — *totalizáre* s. f. (<fr. *totaliser*)

totalizánt, -ă *adj. (fil.)* care sintetizează. (<fr. *totalisant*)

totalizátor, -oáre I. *adj.* care totalizează. II. *s. n.* 1. aparat care servește să totalizeze mecanic mai multe numere. 2. element principal al mașinii de calculat prin care se asigură înregistrarea, însumarea sau scăderea cifrelor introduse. (<fr. *totalisateur*)

totalménte *adv.* complet, în întregime. (<fr. *totalement*, it. *totalmente*)

totém *s. n./s. m.* 1. animal, plantă, obiect considerat la unele populații primitive ca strămoș și protector al populației respective și venerat ca atare. 2. imagine, reprezentată de obicei sculptural, a unui totem (1). (<fr., engl. *totem*<cuv. amerind.)

totémic, -ă *adj.* referitor la totem. (<fr. *totémique*)

totemísm *s. n.* credință bazată pe cultul totemurilor. (<fr. *totémisme*)

totemíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al totemismului. (<fr. *totémiste*)

tot-terén *adj. inv.* (despre autovehicule) echipat astfel încît să poată circula, cu aceleași performanțe, pe orice teren. (<fr. *tout-terrain*)

TOX(I)-, -toxie /**TOXIC(O)-** / **TOXO-** *elem. comp.* „otravă, toxină". (<fr. *toxi|-*, *-toxie*, *toxic|o|-*, *toxo-*, cf. gr. *toxon*, *toxikon*)

toxalbumínă *s. f.* substanță albuminoidă toxică, extrasă mai ales din bacterii. (<fr. *toxalbumine*)

toxárh *s. n. (ant.)* comandant al unei trupe de ostași înarmați cu arcuri, care apărau orașele de jafuri și recoltele de distrugere. (<fr. *toxarches*)

toxemíe *s. f.* răspîndire a unei toxine prin sînge, în tot corpul. (<fr. *toxémie*)

toxialimentár, -ă *adj.* referitor la intoxicația alimentară. (<fr. *toxi-alimentaire*)

toxibacterioterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a toxinelor secretate de microbi. (<fr. *toxibactériothérapie*)

tóxic[1]**, -ă** I. *adj.* (despre substanțe) care produce intoxicare, otrăvire; otrăvitor. II. *s. n.* otravă. (<fr. *toxique*, lat. *toxicus*, gr. *toxikos*)

TOXIC[2]**(O)-** v. t o x (i)-.

toxicitáte *s. f.* proprietate a unei substanțe, a unui mediu etc. de a fi toxic. • proprietate a unor microbi de a elibera toxine dăunătoare organismului. (<fr. *toxicité*)

toxicodérmie *s. f.* toxidermie. (<fr. *toxicodermie*)

toxicofobíe *s. f.* toxofobie. (<fr. *toxicophobie*)

toxicofór, -ă *adj.* (despre viețuitoare) care poartă substanțe toxice (pentru om); toxofor. (<fr. *toxicophore*)

toxicogén, -ă *adj. (rar)* toxigen. (<fr. *toxicogène*)

toxicológ, -ă *s. m. f.* specialist în toxicologie. (<fr. *toxicologue*)

toxicológic, -ă *adj.* referitor la toxicologie. (<fr. *toxicologique*)

toxicologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază substanțele toxice și acțiunea lor asupra organismului. (<fr. *toxicologie*)

toxicomán, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de toxicomanie. (<fr. *toxicomane*)

toxicomaníe *s. f.* obișnuință morbidă de a consuma substanțe toxice sau stupefiante. (<fr. *toxicomanie*)

toxicóză *s. f.* tulburare gravă de toxiinfecție la sugari, care se manifestă prin diaree, vomă, denutriție etc. (<fr. *toxicose*)

toxidermíe *s. f.* dermatoză de origine toxică; toxicodermie. (<fr. *toxidermie*)

-toxíe v. t o x (i)-.

toxigén, -ă *adj.* care produce toxine; toxicogen. (<fr. *toxigène*, germ. *toxigen*)

toxiinfécție *s. f.* infecție datorată acțiunii unor toxine secretate de microbi asupra organismului. ○ ~ *alimentară* = infecție provocată de alimente contaminate cu substanțe toxice. (<fr. *toxiinfection*)

toxiinfecțiós, -oásă *adj.* care este în același timp toxic și infecțios. (<fr. *toxi-infectieux*)

toxínă *s. f.* substanță organică cu acțiune toxică produsă de bacterii, de unele ciuperci etc.; otravă. (<fr. *toxine*)

toxinemíe *s. f.* intoxicație generală a organismului cu toxine microbiene, fără trecerea microbilor în sînge. (<fr. *toxinhémie*)

toxínic, -ă *adj.* referitor la toxine. (<fr. *toxinique*)

toxinogenéză *s. f.* elaborare de toxine. (<fr. *toxinogenèse*)

toxinoterapíe *s. f.* tratament cu ajutorul unor toxine; toxiterapie. (<fr. *toxinothérapie*)

toxiterapíe *s. f.* toxinoterapie. (<fr. *toxithérapie*)

TOXO- v. t o x (i)-.

toxofobíe *s. f.* teamă patologică de otrăvuri; toxicofobie. (<fr. *toxophobie*)

toxofór, -ă *adj.* toxicofor. (<fr. *toxophore*, lat. *toxophorus*)

toxoíd *s. n.* toxină atenuată, care se întîlnește în unele bulioane de cultură a bacililor tetanic și difteric. (<fr. *toxoïde*)

toxónă *s. f.* produs analog toxinelor, secretat de bacterii. (<fr. *toxone*)

toxoplásmă *s. f.* protozoar parazit unicelular, fără pigment, care se întîlnește în leucocitele vertebrelor și uneori în hematii. (<fr. *toxoplasme*)

toxoplasmóză *s. f.* paraxitoză la vertebrate, produsă de toxoplasmă, avînd o evoluție variabilă. (<fr. *toxoplasmose*, engl. *toxoplasmosis*)

toy-terriér *s. m.* cîine mic de pază, cu simțul auditiv foarte dezvoltat. (<engl. *toy-terrier*)

trabácol *s. n.* navă de cabotaj cu vele, folosită în Marea Adriatică. (<fr., it. *trabaccolo*)

trabánt *s. m. (biol.)* mic fragment, satelit al cromozomului. (<fr. *trabant*)

trabécul *s. m. (anat., bot.)* formație fibroasă, cu rol de legătură sau de delimitare a unei cavități. (<fr. *trabécule*, lat. *trabecula* < *trabs*, grindă)

trabeculár, -ă *adj.* referitor la trabecul. (<fr. *trabéculaire*)

trabúc *s. n.* țigară de foi. (<it. *trabuco*, germ. *Trabuko*)

trac[1] *s. n.* stare emotivă de care sînt cuprinse unele persoane (mai ales actorii) înainte de a apărea în fața publicului, a unor examinatori. (<fr. *trac*)

trac[2]**, -ă I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Tracia. **II.** *adj.* care aparține tracilor; tracic. • *(s. f.)* limbă indo-europeană, vorbită în antichitate, în Dacia și în Pen. Balcanică. (<lat. *thracus*, cf. *Tracia*, regiune antică din Europa de răsărit)

tracasá *vb. tr.* a sicîi, a plictisi, a supăra pe cineva. — *tracasáre* s. f. (<fr. *tracasser*)

tracasánt, -ă *adj.* care tracasează. (<fr. *tracassant*)

trachinídе *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni, avînd ca tip dracul-de-mare, dragonul. (<lat. *trachinidae*)

trácic, -ă *adj.* trac[2] (II). (<lat. *thracicus*)

tracológ, -ă *s. m. f.* specialist în tracologie. (<*tracologie*)

tracológic, -ă *adj.* referitor la tracologie. (<fr. *thracologique*)

tracologíe *s. f.* disciplină a istoriei care studiază civilizația și limba tracilor. (<fr. *thracologie*)

tracomán, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al tracomaniei. (<*tracomanie*)

tracomaníe *s. f.* exagerare a importanței tracilor în elucidarea unor probleme de istorie, cultură etc. (<fr. *thracomanie*)

tract[1] *s. n.* (ieșit din uz) foaie, broșură de propagandă. (<fr., engl. *tract*)

tract[2] *s. n.* v. t r a c t u s.

tractá *vb. tr.* a exercita o forță de tracțiune asupra unui vehicul; a remorca. — *tractáre* s. f. (<fr. *tracter*, lat. *tractare*, a trage)

tractór *s. n.* **1.** vehicul automotor cu mare putere de tracțiune, folosit pentru a remorca sau a pune în acțiune diverse unelte, mașini sau vehicule. **2.** ~ *de sudare* = cărucior autopropulsat folosit la sudarea automată pe lungimi mari. (<fr. *tracteur*, engl. *tractor*)

tractorist, -ă *s. m. f.* conducător al unui tractor. (<rus. *traktorist*, fr. *tractoriste*)

tractotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în tractotomie. (<fr. *tractotome*)

tractotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unui tractus de fibre nervoase. (<fr. *tractotomie*)

tractrícе *s. f. (mat.)* curbă plană avînd proprietatea ca, în fiecare punct al ei, segmentul de tangentă cuprins între punctul de tangență și intersecția tangentei cu o dreaptă fixă să aibă lungimea constantă. (<germ. *Traktrix*)

tráctus *s. n. (anat.)* ansamblu de fibre sau organe dispuse în serie. — var. *tract*[2] s. n. (<fr., lat. *tractus*)

tracțiúne *s. f.* 1. deplasare înainte a unui vehicul cu ajutorul unei forțe de tractare. ○ *forță de* ~ = forță care pune în mișcare un vehicul. 2. (în teoria elasticității) mod de lucru al unui corp supus acțiunii unei forțe care tinde a-l alungi. 3. mișcare de gimnastică constînd în ridicarea corpului suspendat de o bară, de inele etc. sau întins pe sol, cu ajutorul brațelor. 4. *(ferov.)* serviciu care dirijează locomotivele și personalul de conducere. (<fr. *traction*, lat. *tractio* < *trahere*, a trage)

tradescánția *s. f.* plantă decorativă de apartament, cu frunze ovale policrome, originară din America de Sud. (<fr. *tradescantia*, cf. *Tradescant*, botanist ol.)

trade-union/treid-iú-/ *s. n.* organizație sindicală muncitorească în Marea Britanie. (<fr., engl. *trade union* <*trade*, meserie)

trade-unionísm *s. n.* curent reformist în mișcarea muncitorească potrivit căruia lupta clasei muncitoare trebuie să se rezume la revendicări economice. (<fr. *trade-unionisme*, engl. *trade unionism)*

trade-unioníst, -ă *adj., s. m. f.* (membru) al trade-union-ului. (<fr. *trade-unioniste*, engl. *trade unionist)*

tradíție *s. f.* ansamblu de concepții, obiceiuri, credințe, cunoștințe, datini etc. moștenite și transmise din generație în generație, constituind o trăsătură specifică a unui grup social (popor, națiune etc.). ● datină, uzanță, obicei. ● informație (reală sau legendară) privitoare la fapte ori evenimente din trecut, transmisă oral. (<fr. *tradition*, lat. *traditio)*

tradițiónal, -ă *adj.* păstrat prin tradiție; care ține de tradiție; obișnuit. (<fr. *traditionnel)*

tradițiónalism *s. n.* atașament (exagerat) față de tradiție. ● orientare social-politică și culturală îndreptată spre considerarea nediferențiată, necritică a valorilor tradiției. ● tendință, mai ales în planul culturii, de suprasolicitare a elementelor tradiției, înțelese ca valori în sine, fără selecționare critică și fără interpretarea lor prin prisma noilor valori produse de evoluția social-culturală. (<fr. *traditionalisme)*

tradițiónalíst, -ă *adj.* (și *s.*) care respectă tradiția; conformist, conservator; adept al tradiționalismului. (<fr. *traditionaliste)*

traducătór, -oáre *s. m. f.* cel care traduce un text dintr-o limbă în alta. (< *traduce* + *-tă/ător)*

tradúce *vb.* I. *tr.* 1. a transpune dintr-o limbă în alta; a tălmăci. ● *(spec.)* a restabili un text telegrafic pe baza semnalelor recepționate. 2. *(fig.)* a exprima, a reda (prin artă). 3. *a* ~ *în viață* = a înfăptui, a pune în aplicare (un principiu, un plan etc.). 4. *(telm.)* a transforma o mărime de o anumită natură într-o mărime de o altă natură. 5. *(jur.)* a aduce, a cita în fața justiției, a da în judecată. 6. *(fam.)* a înșela (în dragoste). II. *tr., refl.* a (se) manifesta, a (se) exprima (prin). (<lat. *traducere*, după fr. *traduire)*

tradúcere *s. f.* acțiunea de a traduce și rezultatul ei; *(concr.)* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta. ● interpretare. (<*traduce)*

traductíbil, -ă *adj.* 1. care poate fi tradus. 2. *(fig.)* care poate fi redat, exprimat prin alte mijloace, explicat, interpretat. (după it. *traducibile)*

traductibilitáte *s. f.* însușirea de a fi traductibil (1). (<*traductibil* + *-itate)*

traductologíe *s. f.* știința traducerilor. (<*traduct*/*ibil*/ + *-logie)*

traductór *s. n.* 1. dispozitiv al unui sistem cu reglare automată care transformă în semnal unificat o mărime pentru a putea fi măsurată cu o altă mărime. 2. organ al unui aparat telegrafic sau al unui receptor Morse care traduce impulsurile electrice primite în semnale sonore sau vizuale. 3. *(cib.)* dispozitiv la care alfabetul de ieșire e diferit de cel de intrare. (<fr. *traducteur)*

tradúcție *s. f.* *(lit.)* poliptotă. (<lat. *traductio*, trecere de la un caz la altul)

tráfă *s. f.* transformator de curent electric. (<germ. *Trafo)*

trafíc *s. n.* 1. transport de mărfuri sau de persoane raportat la o anumită cale de comunicație și la un interval de timp dat. ● comerț clandestin și ilicit. ○ ~ *de influență* = negociere a trecerii de care se bucură cineva pe lîngă o persoană influentă, făcută în scopul unui cîștig personal. 2. totalitatea legăturilor de telecomunicație stabilite într-un anumit interval de timp, cu anumite mijloace tehnice și în condiții date. (<fr. *trafic)*

traficá *vb. intr.* a face trafic (cu o marfă ilicită). (<fr. *trafiquer)*

traficánt, -ă *s. m. f.* cel care face comerț ilicit. (<fr. *trafiquant)*

trafór *s. n.* ornament arhitectural perforat care înlocuiește sau maschează o tîmplărie. v. a j u r, t r a f o r a j. (<it. *traforo)*

traforá *vb. tr.* a face lucrări de traforaj. — *traforáre* s. f. (<it. *traforare)*

traforáj *s. n.* 1. decupare de piese sau de figuri artistice dintr-o placă subțire de lemn, cu o pînză de ferăstrău foarte îngustă și subțire; traforare. 2. uneltele folosite pentru traforare. ● piesă traforată. (<*traforа)*

traforátor I. *s. n.* mașină de perforat; perforator. II. *s. m.* muncitor care execută lucrări de traforaj. (<*traforа* + *-tor)*

traforétă *s. f.* șablon de trasare folosit în confecții, la croit. (<it. *traforetto)*

tragacánt I. *s. m.* plantă decorativă și furajeră din Asia, care produce o rășină asemănătoare cu cauciucul. II. *s. n.* gumă folosită ca liant pentru pilule, tablete, dulciuri etc. (<fr. *tragacantha)*

tragedián, -ă *s. m. f.* 1. actor de tragedie. 2. *(rar)* autor de tragedii. (<fr. *tragédien)*

tragedíe *s. f.* 1. specie a genului dramatic a cărei acțiune prezintă personaje în luptă cu viața și cu pasiunile omenești, avînd un deznodămînt fatal, care stîrnește sentimente de milă și durere.

2. *(fig.)* eveniment zguduitor, funest; catastrofă. ● zbucium, suferinţă. (<fr. *tragédie*, lat. *tragoedia*, gr. *tragodia*)

TRAGI- *elem. comp.* „tragic". (<lat. *tragicus*, gr. *tragikos*)

tragic, -ă I. *adj.* 1. referitor la tragedie, cu caracter de tragedie. 2. *(fig.)* zguduitor, jalnic, funest. ● *(fam.)* care provoacă neplăceri mari; catastrofal. II. *s. n.* categorie estetică desemnînd un sentiment de milă şi durere inspirat de înfrîngerea sau pieirea, în urma unor împrejurări vitrege, a unor eroi, idealuri sau categorii sociale valoroase. ○ *a lua în ~ =* a acorda unei întîmplări (neplăcute) o gravitate exagerată. III. *s. m. (rar)* autor de tragedii. (<fr. *tragique*, lat. *tragicus*, gr. *tragikos*)

tragicomédie *s. f.* 1. operă dramatică în care elementele tragice se îmbină cu incidente comice, avînd un deznodămînt fericit. 2. *(fig.)* întîmplare care prezintă un amestec de elemente serioase şi hazlii. (<fr. *tragi-comédie*, lat. *tragicomoedia*)

tragicómic, -ă I. *adj.* referitor la tragicomedie, cu caracter de tragicomedie. II. *s. n.* categorie estetică ce desemnează existenţa simultană a tragicului şi a comicului. (<fr. *tragi-comique*)

tragism *s. n.* caracter grav, tragic; situaţie tragică. (<rus. *tragizm*)

trágus *s. n.* proeminenţă mică a cartilajului pavilionului urechii, situată înaintea conductului auditiv extern. (<fr. *tragus*)

TRAHE(O)- *elem. comp.* „trahee". (<fr. *trachél/o/-*, cf. gr. *trakheia*)

traheál, -ă *adj.* referitor la trahee, al traheii; traheean. (<fr. *trachéal*)

traheán, -ă *adj. (rar)* traheal. (<fr. *trachéen*)

trahée *s. f.* 1. tub, format din inele cartilaginoase, al aparatului respirator, care leagă laringele de bronhii. 2. fiecare dintre tubuleţele subţiri care formează aparatul respirator al insectelor. 3. vas capilar prin care circulă seva la plantele lemnoase. (<fr. *trachée*)

traheídă *s. f. (bot.)* vas lemnos unicelular prin care circulă seva brută. (<fr. *trachéide*)

traheítă *s. f.* inflamaţie a mucoasei traheii (1). (<fr. *trachéite*)

TRAHEL(O)- *elem. comp.* „col uterin". (<fr. *trachél/o/-*, cf. gr. *trakhelos*, git)

trahelísm *s. n.* contracţie spasmodică a muşchilor colului uterin. (<fr. *trachélisme*)

trahelopexíe *s. f.* fixare a colului uterin, după histerectomie abdominală supravaginală, la nivelul ligamentelor rotunde, pentru remedierea unui prolaps utero-vaginal. (<fr. *trachélopexie*)

trahelоplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a colului uterin. (<fr. *trachéloplastie*)

trahelotomíe *s. f.* incizie a colului uterin. (<fr. *trachélotomie*)

trahenchím *s. n.* ţesut vegetal format din traheide. (<fr. *trachenchyme*)

traheobacteriózǎ *s. f.* boală a plantelor provocată de unele bacterii care trăiesc în vasele conducătoare, împiedicînd circulaţia sevei. (<fr. *trachéobactériose*)

traheobronhoscopíe *s. f.* explorare directă a traheii şi a bronhiilor cu ajutorul unui tub introdus pe cale bucală sau prin orificiul unei traheotomii. (<fr. *trachéobronchoscopie*)

traheobronşítă *s. f.* inflamaţie a traheii şi a bronhiilor, manifestată prin tuse, cu sau fără expectoraţie. (<fr. *trachéobronchite*)

traheocél *s. n.* tumoare gazoasă a gîtului, care comunică cu traheea. (<fr. *trachéocèle*)

traheofíte *s. f. pl.* plante superioare înzestrate cu un ţesut conductor bine dezvoltat cuprinzînd pteridofitele, gimnospermele şi angiospermele. (<fr. *trachéophytes*)

traheólă *s. f.* ultima ramificaţie a traheii la artropode, care pătrunde pînă în interiorul corpului. (<fr. *trachéole*)

traheomalacíe *s. f.* ramolisment al cartilajelor traheale. (<fr. *trachéomalacie*)

traheomicózǎ *s. f.* boală infecţioasă şi contagioasă a plantelor, cauzată de unele ciuperci, care astupă vasele conducătoare, provocînd veştejiri totale. (<fr. *trachéomycose*)

traheopatíe *s. f.* afecţiune a traheii. (<fr. *trachéopathie*)

traheoplastíe *s. f.* plastie cu grefon cutanat sau osos a traheii. (<fr. *trachéoplastie*)

traheorafíe *s. f.* suturǎ a traheii. (<fr. *trachéorraphie*)

traheoscóp *s. n.* instrument folosit în traheoscopie. (<fr. *trachéoscope*)

traheoscopíe *s. f.* examen endoscopic al traheii. (<fr. *trachéoscopie*)

traheostenózǎ *s. f.* strîmtare a traheii. (<fr. *trachéosténose*)

traheostomíe *s. f.* fixare la piele a traheii, după ce i s-a făcut un orificiu, pentru a permite respiraţia. (<fr. *trachéostomie*)

traheotóm *s. n.* instrument chirurgical folosit în traheotomie. (<fr. *trachéotome*)

traheotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a traheii pentru a restabili respiraţia. (<fr. *trachéotomie*)

TRAHI- *elem. comp.* „aspru, rugos"; „încreţit". (<fr. *trachy-*, cf. gr. *trakhys*, cu asperităţi)

trahicárp, -ă *adj.* cu fructe aspre. (<lat. *trachycarpus*)

trahifil, -ă *adj.* cu frunze rugoase. (<lat. *trachyphyllus*)

trahispérm, -ă *adj.* cu seminţe aspre. (<lat. *trachyspermus*)

trahít *s. n.* rocă efuzivă de formaţie recentă, cu structură porfirică, avînd compoziţia sienitului. (<fr. *trachyte*)

trahóm *s. n.* boală de ochi contagioasă, datorată unui virus, care se manifestă prin granulaţii cenuşii, rotunde, pe faţa internă a pleoapelor; conjunctivită granuloasă. (<fr. *trachome*, cf. gr. *trakhoma*, asperitate)

trahomatós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de trahom. (<fr. *trachomateux*)

traiéct *s. n.* distanţă de străbătut între două puncte determinate; traseu, parcurs. ● traseu liniar pe care se situează un muşchi, un nerv, o arteră etc. ● traiectorie. (<lat. *traiectus*, trecere)

traiectórie *s. f.* curbă descrisă de centrul de greutate al unui mobil; *(p. ext.)* reprezentare grafică a unei astfel de curbe. ● drum parcurs în spaţiu de un corp în mişcare; traiect, parcurs.

• *(mat.)* curbă având o proprietate dată. (<fr. *trajectoire*, germ. *Trajektorie*)

tráilă *s. f.* pod plutitor care alunecă de-a lungul unui cablu. (<fr. *traille*)

trainá *vb. tr. (mar.)* a tîri pe fundul apei un cablu metalic cu capetele fixate pe două corpuri plutitoare, pentru a agăța corpuri scufundate sau pentru a căuta obstacole submarine și a le determina poziția. — *trainăre* s. f. (<fr. *traîner*)

tráină *s. f.* cablu metalic servind pentru trainare. (<fr. *traine*)

trainer /tréi-năr/ *s. m. (sport; rar)* antrenor. (<engl. *trainer*)

tráining *s. n.* **1.** *(sport; rar)* antrenament. **2.** *(psih.)* ~ *autogen*= metodă psihoterapeutică de relaxare care urmărește obținerea unei destinderi generale a organismului. (<engl. *training*)

trámă *s. f.* **1.** fir de mătase obținut prin răsucirea a cel puțin două fire care nu au mai fost răsucite și întrebuințat ca bătătură. **2.** ansamblu de străzi pe care se concentrează traficul principal într-un teritoriu urban. **3.** *(constr.)* distanța dintre grinzi. **4.** subiectul propriu-zis al unei opere literare, al unei piese de teatru, al unui film; acțiunea, intriga, canavaua pe care se țes evenimentele operei respective. **5.** *(biol.)* ansamblu de elemente care constituie osatura sau partea rezistentă a unui țesut. **6.** *(fig.)* intrigă, uneltire, complot. (<fr. *trame*, lat. *trama*)

trambalá *vb. tr., refl. (fam.)* a (se) deplasa dintr-o parte în alta (fără rost). — *trambalăre* s. f. (după fr. *trimbaler*)

trambulínă *s. f.* instalație specială pentru sărituri în apă, cu schiurile etc. (<după germ. *Trampolin*)

tramcár *s. n.* vehicul tras de cai, folosit în trecut pentru transportul în comun, în orașe. (<engl. *tram-car*)

tramíner /-năr/ *s. n.* viță de vie originară din Germania. • vin din strugurii acestei viță. (<germ. *Traminer*)

tramítă *s. f.* inflamație cronică a tramei pulmonare. (<fr. *tramite*)

tramontána *s. f.* vînt rece și violent care suflă dinspre Alpi spre Marea Mediterană. (<it. *tramontana*)

tramp *s. n.* navă comercială pentru transportul de mărfuri, care navighează din port în port pentru a fi închiriată. (<engl. *tramp*)

trampá *vb. tr.* **1.** a stropi (abundent) cu un lichid; a îmbiba cu un lichid. • a înșiropa un tort. **2.** *(tehn.)* a înmuia (ceva) scufundîndu-l într-un lichid. • a aplica pasta inflamabilă pe bețele de chibrit. — *trampáre* s. f. (<fr. *tremper*)

trámpă *s. f.* (și *peior.*) fel, soi, teapă; categorie. ○ *a face ~a cu cineva* = *(fig.; peior.)* a fi amestecat, a fi complice (într-o afacere); *(fam.; peior.)* a face cunoștință cu cineva de sex opus. (<fr. *trempe*)

trámping *s. n.* transport de mărfuri cu nave care navighează din port în port, fără un itinerar fix. (<engl. *tramping*)

tramvái *s. n.* vehicul de transport în comun cu tracțiune electrică și care rulează pe șine metalice. (<fr., engl. *tramway*)

tramvaíst *s. m. (fam.)* lucrător la tramvaie; *(spec.)* manipulant. (<*tramvai* + *-ist*)

tranchét *s. n.* bucată de lemn care amortizează loviturile și frecările bordajului unei nave acostate de chei sau de o altă navă. (<fr. *tranchet*)

tranchilizá *vb. tr., refl.* a (se) liniști, a (se) calma. (<fr. *tranquiliser*)

tranchilizánt, -ă *adj., s. n.* (substanță; medicament) cu acțiune deconectantă, reducînd starea de tensiune psihică, anxietatea, fără a produce somn; calmant. (<fr. *tranquillisant*)

TRANS-/TRANZ- *pref.* „dincolo (de)", „peste", „prin". (<fr. *trans-*, cf. lat. *trans*, dincolo, peste)

transacetilázá *s. f.* enzimă care transformă radicalii acetil necesari să fie încorporați pentru sinteza unor molecule noi.

transafrícán, -ă *adj., s. n.* (șosea) care traversează Africa. (<fr. *transafricain*)

transalpín, -ă *adj.* aflat dincolo de Alpi. (<fr. *transalpin*, lat. *transalpinus*)

transamazonián, -ă *adj., s. n.* (șosea) care traversează Amazonia de la est la vest. (<fr. *transamazonien*)

transamerícán, -ă *adj., s. n.* (șosea) care traversează America. (<fr. *transaméricain*)

transamidázá *s. f.* enzimă care catalizează reacțiile de transfer ale grupurilor amidice. (<fr. *transamidase*)

transaminăre *s. f.* reacție chimică în cadrul metabolismului constînd în transferul reversibil al grupului amino către diverși aminoacizi. (după fr. *transamination*)

transaminázá *s. f.* enzimă care efectuează transaminarea. (<fr. *transaminase*)

transaminazemíe *s. f.* prezența transaminazei în sînge. (<fr. *transaminasémie*)

transandín, -ă *adj.* care traversează Anzii. (<fr. *transandin*)

transanticlinál *s. n.* anticlinal transversal pe direcția structurii geologice. (<*trans-* + *anticlinal*)

transaráble, -ă *adj., s. n.* (șosea) care traversează Peninsula Arabică. (<fr. *transarabique*)

transasiátic, -ă *adj.* care traversează Asia. (<fr. *transasiatique*)

transatlántic, -ă I. *adj.* **1.** situat dincolo de Oc. Atlantic. **2.** care traversează Oc. Atlantic. II. *s. n.* pachebot care face curse între cele două țărmuri ale Atlanticului. (<fr. *transatlantique*)

transatmosféric, -ă *adj.* de dincolo de atmosfera Pămîntului. (<*trans-* + *atmosferic*)

transaustralián, -ă *adj., s. n.* (șosea) care traversează Australia. (<fr. *transaustralien*)

tránsă *s. f.* stare de pierdere a voinței în care se află o persoană supusă hipnozei. (<fr. *transe*)

transbórd *s. n. (livr.)* transbordare. (<it. *transbordo*)

transbordá *vb.* I. *tr.* a trece călători, mărfuri dintr-un vapor, tren etc. în altul. • a trece ca un transbordor un vehicul terestru de pe calea lui pe altă cale cu care nu are legătură directă.

II. *intr.* a schimba trenul sau alt vehicul. — *transbordáre* s. f. (<fr. *transborder*)

transbordór I. *s. n.* 1. platformă deplasabilă pe șine care servește la mutarea vehiculelor feroviare de pe o linie pe alta. 2. navă pentru transbordări. II. *adj. pod* ~ = platformă suspendată, prin cabluri, servind la trecerea peste un curs de apă. (<fr. *transbordeur*)

transcalculáre *s. f.* calculul coordonatelor rectangulare ale punctelor de pe teren, prin trecerea de la un sistem de coordonate la un altul. (<*trans-* + *calculare*)

transcanadián, -ă *adj., s. n.* (drum) care străbate Canada. (<engl. *transcanadian*)

transcarpátic, -ă *adj.* transcarpatin. (<*trans-* + *carpatic*)

transcarpatín, -ă *adj.* situat dincolo de Carpați; de peste Carpați; transcarpatic. (<fr. *transcarpatin*)

transcaspián, -ă *adj.* situat dincolo de Marea Caspică. (<fr. *transcaspien*)

transcaucazián, -ă *adj.* 1. situat la sud de munții Caucaz. 2. care străbate Caucazul. (<fr. *transcaucasien*)

transceiver /transívăr/ *s. n.* aparat de emisie-recepție folosit de radioamatori. (<engl. *transceiver*)

transcénde *vb. tr.* 1. *(livr.)* a depăși un anumit nivel, stadiu, a trece dincolo de ... 2. *(fil.)* a depăși limita cunoașterii experimentale, a realității perceptibile. — *transcéndere* s. f. (<fr. *transcender*, lat. *transcendere*, a trece dincolo)

transcendént, -ă *adj.* 1. *(fil.)* care se află dincolo de orice domeniu dat, de lumea materială. ● (la Kant) de dincolo de limitele cunoașterii experimentale; inaccesibil cunoașterii bazate pe experiență, care depășește limitele realității. 2. *(mat.;* despre numere) care nu poate fi rădăcina unui polinom cu coeficienții rationali; (despre ecuații) care nu se poate scrie sub forma unui polinom egalat cu zero. (<fr. *transcendant*, lat. *transcendens*)

transcendentál, -ă *adj.* 1. (în *fil.* scolastică) referitor la atributele care depășesc categoriile lui Aristotel prin caracterul lor general valabil pentru oricare existență. 2. (la Kant, referitor la formele apriorice ale cunoașterii) care premerge experienței și o condiționează. 3. care este deasupra lumii reale. (<fr. *transcendantal*)

transcendentalísm *s. n.* 1. concepție sau atitudine gnoseologică care susține posibilitatea unei cunoașteri apriorice, căutînd să determine condițiile unei astfel de cunoașteri. 2. curent filozofic american inițiat de R. W. Emerson (1836) și caracterizat printr-un misticism panteist, care critică de pe poziții romantice capitalismul, propunînd rezolvarea problemelor sociale prin autoperfecționarea morală. (<fr. *transcendantalisme*)

transcendentalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al transcendentalismului. (<fr. *transcendantaliste*)

transcendentalitáte *s. f.* *(rar)* caracter transcendental. (<engl. *transcendentality*)

transcendentalizá *vb. tr.* *(rar)* a atribui caracter transcendental. (<engl. *transcendentalize*)

transcendentísm *s. n.* nume generic dat doctrinelor filozofice care admit transcendența divină. (<fr. *transcendantisme*)

transcendénță *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este transcendent. 2. (în filozofiile religioase) ipostază a divinității, care se află deasupra creațiilor sale. ● (în existențialism) situația omului care își depășește condiția lui existențială obișnuită; *(p. ext.)* condiție a omului ca ființă care depășește natura. ● (în fenomenologie) rezultat al datului obiectiv prin actul intențional de conștiință sau prin intuiție. (<fr. *transcendance*, lat. *transcendentia*)

transconductánță *s. f.* conductanță de transfer a energiei de la un generator la un receptor. (<fr. *transconductance*)

transcontáiner *s. n.* container de mare capacitate folosit în efectuarea transporturilor combinate: navă—tren—autovehicul; transtainer. (<fr. *transconteiner*)

transcontainerizá *vb. tr.* a transporta cu transcontainere. — *transcontainerizáre* s. f. (<*transcontainer* + *-iza*)

transcontinentál, -ă *adj.* care traversează un continent. (<fr. *transcontinental*)

transcórder *s. n.* dispozitiv, aparat pentru transmitere și înregistrare, adaptabil la televizoarele color. (<engl. *trans*/miter/ + /re/corder)

transcrie *vb. tr.* 1. a face o copie scrisă, a copia. 2. a transpune un text scris dintr-un alfabet în altul, pentru facilitarea lecturii. ● a nota în scris elementele unui idiom. 3. a prelucra o piesă muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce, astfel încît să poată fi cîntată de un alt instrument sau de o altă voce. 4. *(jur.)* a copia un act într-un registru public special. (<fr. *transcrire*)

transcriére *s. f.* 1. acțiunea de a transcrie și rezultatul ei. ○ ~ *fonetică* = notare a pronunțării unei limbi, a unui dialect sau grai cu ajutorul unui alfabet fonetic. 2. *(jur.)* formalitate prescrisă de lege constînd în copierea unui act juridic într-un registru public special; transcripție (3). (<*transcrie*)

transcripție *s. f.* 1. transcriere, copie. 2. *(muz.)* aranjament (1). v. reducție (3). 3. transcriere (2). (<fr. *transcription*, lat. *transcriptio*)

transcriitór, -oáre *s. m. f.* *(rar)* cel care transcrie un text literar, o bucată muzicală etc. (<*transcrie* + *-tor*)

transcristalizáre *s. f.* întrepătrundere a cristalelor în timpul solidificării unui metal sau aliaj. (după germ. *Transkristallisation*)

transculturál, -ă *adj.* referitor la transculturație. (<fr. *transculturel*, engl. *transcultural*)

transculturáție *s. f.* trecere de la o formă de cultură inferioară la alta superioară prin contact și adaptare. (<engl. *transculturation*)

transcurént, -ă *adj.* *(rar)* care prezintă transcurență. (<engl. *transcurent*)

transcurénță *s. f.* complicație care apare pe neașteptate în cursul unei boli. (<*transcurent* + *-ență*)

transcután, -ă *adj.* care se produce traversînd pielea, care traversează pielea; percutant. (<germ. *transkutan*)

transdanubián, -ă *adj.* situat dincolo de Dunăre. (<fr. *transdanubien*)

transdúce *vb. tr.* a transforma o mărime fizică în alta (o forță într-o tensiune electrică, energia electrică în energie sonoră etc.). (<engl. *transduce*)

transductív, -ă *adj.* care transformă ceva în altceva (asemănător); *(fiz.)* care transformă o mărime în alta. ○ *(log.)* *raționament* ~ = raționament în care trecerea de la un adevăr la altul nu se face în virtutea unei necesități logice, ca în cazul raționamentului deductiv, ci în virtutea unor coincidențe întîmplătoare; transducție (1). (<fr. *transductif*)

transductivitáte *s. f.* însușirea de a fi transductiv. (<*transductiv* + *-itate*)

transductór *s. n.* *(electr.)* dispozitiv care permite transformarea unei mărimi fizice; transformator de energie acustică în energie electrică etc. ● *(telec.)* amplificator magnetic. (<fr. *transducteur*, engl. *transducter*)

transdúcție *s. f.* **1.** raționament transductiv. **2.** *(biol.)* transfer de material genetic de la o celulă la alta prin intermediul unui vector (2) viral. (<fr. *transduction*)

tránseat *vb. intr.* (cu sens de concesie) fie!, să trecem peste...! (<lat. *transeat* < *transire*, a trece)

transépt *s. n.* **1.** galerie transversală care separă corpul de navă unei biserici, formînd cu aceasta brațele crucii în plan orizontal. **2.** încăpere care intersectează ortogonal o încăpere mai importantă. (<fr., engl. *transept*)

transeuropeán, -ă *adj., s. n.* (șosea) care străbate Europa. (<fr. *transeuropéen*)

transfăgărășéan *s. n.* autostradă care străbate Munții Făgărașului. (<*trans-* + *făgărășean*)

transfécție *s. f.* infecție a unei celule cu acid (dezoxi)ribonucleic izolat dintr-un virus. (<germ *Transfektion*)

transfér *s. n.* **1.** transferare. ● *(sport)* mutare a unui jucător profesionist de la un club la altul. ○ ~ *de populație* = strămutare a unei colectivități de o anumită naționalitate de pe teritoriul unui stat pe teritoriul altui stat. **2.** transmitere a unui drept de proprietate, a unor obligații de la o persoană la alta. ● *(concr.)* transmitere de titluri de valori monetare. ● *(iluzionism)* trecere a unui obiect dintr-o mînă în alta, acesta devenind alternativ vizibil sau invizibil. **3.** *(psih.)* mutare a încărcăturii a sarcinii afective de la un obiect la altul. **4.** transmitere de energie sau de electroni de la un sistem fizic la altul. **5.** *(mar.)* transbordare de materiale și oameni cu ajutorul unui dispozitiv de parîme și macarale asemănătoare funicularului. **6.** *(inform.)* deplasare a unei date dintr-un amplasament în altul, fără distrugerea înregistrării originale. (<fr. *transfert*)

transferá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (se) muta (cu serviciul) de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă. **II.** *tr.* a transmite, a trece dintr-o stare sau dintr-o parte în alta (un lucru, un drept etc.). ● *(cont.)* a face să treacă o sumă dintr-un cont în altul, prin viramente. — *transferáre* s. f. (<fr. *transférer*, lat. *transferre*, a duce, a transporta)

transferábil, -ă *adj.* care poate fi transferat. (<fr. *transférable*)

transferabilitáte *s. f.* însușirea de a fi transferabil. ● calitatea unei monede care poate fi convertită în alte monede. (<fr. *transférabilité*)

transfereár *s. n.* vehicul pentru transportul rapid al lingourilor încălzite de la cuptoare la laminor. (<engl. *transfer-car*)

transferínă *s. f.* siderofilină. (<fr. *transferine*, engl. *transferin*)

transfigurá *vb.* **I.** *tr., refl.* a (-și) schimba (în mod esențial) expresia, înfățișarea, forma, conținutul, caracterul, natura. **II.** *tr.* a da (unui lucru, unei situații) altă înfățișare, alt aspect. (<fr. *transfigurer*, lat. *transfigurare*)

transfiguráre *s. f.* acțiunea de a (se) transfigura și rezultatul ei; transfigurație. ● procedeu specific procesului de creație cu ajutorul căruia elementele realității exterioare, filtrate de imaginația și puterea de expresie a artistului, se transformă într-o realitate nouă, operă de artă. (<*transfigura*)

transfiguratór, -oáre *adj.* care transfigurează, capabil a transfigura. (<fr. *transfigurateur*)

transfigurátie *s. f.* transfigurare. (<fr. *transfiguration*, lat. *transfiguratio*)

transfilá *vb. tr. (rar)* a lega, a prinde unele vele cu saule. — *transfiláre* s. f. (<fr. *transfiler*)

transfiláj *s. n.* transfilare. (<fr. *transfilage*)

transfinit, -ă *adj. (mat.;* despre numere) care exprimă cantitatea elementelor unui ansamblu infinit. (<fr. *transfini*, germ. *transfinit*)

transfix *s. n.* grup de documente format prin suprapunerea a două sau mai multe acte. (<engl. *transfix*, lat. *transfixus*)

transfixiánt, -ă *adj. (med.)* care străbate dintr-o parte în alta. (<fr. *transfixiant*)

transfixie *s. f.* procedeu de amputație constînd în străpungerea osului cu cuțitul de amputație și tăierea dinăuntru în afară a țesuturilor moi; transpersare. (<fr. *transfixion*)

transfluénță *s. f.* trecere a ghețarilor dintr-o vale glaciară în alta. (<fr. *transfluence*)

transfocá *vb. intr.* a filma cu transfocatorul. — *transfocáre* s. f. (<*transfocator*)

transfocatór *s. n.* obiectiv cu distanță focală variabilă continuu, cu ajutorul căruia se obține un efect de apropiere sau de depărtare de obiectivul filmat. (<rus. *transfocator*)

transformá *vb. tr., refl.* a(-și) schimba forma, înfățișarea; a da, a lua o altă formă; a (se) preface, a (se) schimba. ● *(mat.)* a construi un corespondent al unei figuri date sau al unei valori schimbînd anumite elemente și păstrînd altele. (<fr. *transformer*, lat. *transformare*)

transformábil, -ă *adj.* care poate fi transformat. (<fr. *transformable*)

transformabilitáte *s. f.* calitatea unui lucru de a putea fi transformat. (<*transformabil* + *-itate*)

transformáre *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) transforma și rezultatul ei. ● *(rugbi)* lovitură acordată echipei care a reușit o încercare. **2.** ansamblu de stări succesive prin care evoluează un sistem fizico-chimic, în funcție de schimbarea uneia sau mai multor mărimi ce îl caracterizează. **3.** *(mat.)* corespondență, aplicație, funcție între două mulțimi de puncte. (<*transforma*)

transformátă *s. f.* *(mat.)* figură generată prin transformarea unei alte figuri. (<fr. *transformée*)

transformatór, -oáre I. *adj.* care transformă, prefac, schimbă; înnoitor. II. *s. n.* **1.** aparat, instalație, mașină care transferă energie de la un sistem tehnic primar la unul secundar. ● dispozitiv electric care transformă tensiunea unui curent alternativ fără a-i modifica frecvența. **2.** aparat fotogrammetric care transformă unele imagini în altele. (<fr. *transformateur*)

transformáție *s. f.* transformare. (<fr. *transformation*, lat. *transformatio*)

transformațiónal, -ă *adj.* referitor la transformări succesive. ○ *gramatică* ~*ă* = tip de gramatică bazată pe metode potrivit cărora se pot descoperi o serie de reguli care permit obținerea tuturor enunțurilor posibile într-o limbă dintr-un număr limitat de structuri profunde, cu ajutorul unor transformări succesive. (<engl. *transformational*, fr. *transformationnel*)

transformaționalísm *s. n.* *(lingv.)* curent care preconizează și susține gramatica transformațională. (<engl. *transformationalism*, fr. *transformationnalisme*)

transformísm *s. n.* concepție biologică potrivit căreia numeroasele specii vegetale și animale de astăzi sînt rezultatul unui îndelungat proces istoric de transformare. v. e v o l u ț i o n i s m, m u t a ț i o n i s m. (<fr. *transformisme*)

transformíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al transformismului. (<fr. *transformiste*)

transfúg, -ă *s. m. f.* militar care dezertează, care trece la inamic; *(p. ext.)* cel care-și părăsește țara, partidul etc. în mod ilegal. (<fr. *transfuge*, lat. *transfuga* < *transfugere*, a fugi la inamic)

transfuzá *vb. tr.* a face o transfuzie. — *transfuzáre* s. f. (<fr. *transfuser*)

transfúzie *s. f.* introducere, în scop terapeutic, a unei cantități de sînge sau de plasmă sanguină în venele unui bolnav. (<fr. *transfusion*, lat. *transfusio*)

transfuzionál, -ă *adj.* referitor la transfuzie, care procedează prin transfuzii. (<fr. *transfusionnel*)

transfuzioníst, -ă *s. m. f.* transfuzor. (<engl. *transfusionist*)

transfuzór, -oáre *s. m. f.* persoană specializată în transfuzii; transfuzionist. (<fr. *transfuseur*)

transgresá *vb. tr.* *(livr.)* a invada, a face să treacă dincolo de o limită; a viola o lege, un regulament. — *transgresáre* s. f. (<fr. *transgresser*)

transgresiúne *s. f.* **1.** invadare a uscatului de către apele oceanului planetar. **2.** *(biol.)* extindere a arealului biogeografic al unui taxon în teritorii geografice noi. **3.** apariția, în urma segregării sau a recombinării, a unor indivizi la care un anumit caracter este exprimat mai puternic (sau mai slab) decît la oricare din formele parentale. (<fr. *transgression*, lat. *transgressio*)

transgresív, -ă *adj.* care transgresează. (<fr. *transgressif*)

transgresór, -oáre *s. m. f.* *(rar)* cel care transgresează. (<fr. *transgresseur*, lat. *transgressor*)

transhimalaián, -ă *adj., s. n.* (drum) care străbate Himalaia. (<engl. *transhimalayan*)

transhumánt, -ă *adj.* (despre populații) care practică transhumanța. ● (despre animale) care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri. ● (despre îndeletniciri) cu caracter de transhumanță. (<fr. *transhumant*)

transhumánță *s. f.* deplasare sezonieră a păstorilor și a turmelor (de oi) primăvara, vara de la șes la munte și toamna de la munte la șes. (<fr. *transhumance*)

transige *vb. intr.* *(rar)* a aplana un conflict prin concesii reciproce, a ajunge la un compromis. ● *(jur.)* a pune capăt unui proces. (<fr. *transiger*, lat. *transigere*, a încheia)

transigént, -ă *(rar) adj.* care cedează ușor, face concesii, compromisuri; conciliant. (<lat. *transigens*, fr. *transigeant*)

transigénță *s. f.* *(rar)* atitudine transigentă. (<fr. *transigeance*)

transiluminăre *s. f.* examen medical constînd în luminarea prin transparență a anumitor părți ale corpului cu ajutorul unei lămpi electrice. (după fr. *transillumination*)

transinformație *s. f.* *(cib.)* criteriu de fidelitate a unui canal definit prin raportul dintre entropia sursei și cea văzută de destinatar. (<*trans* + *informație*)

translá *vb. tr.* *(rar)* **1.** a transpune dintr-o limbă într-alta; a traduce; a translata. **2.** a deplasa prin translație (1). — *translăre* s. f. (<*translație*)

translatá *vb. tr.* a transla (1). (<fr. *translater*)

translatáre *s. f.* acțiunea de a translata. ● *(inform.)* traducere a instrucțiunilor dintr-un limbaj în altul în cadrul unui ordinator. (<*translata*)

translatív, -ă *adj.* *(jur.;* despre acte) prin care se transferă un drept. (<fr. *translatif*)

translátor/translatór, -oáre I. *s. m. f.* traducător oficial atașat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc. II. *s. n.* **1.** transformator electric care asigură adaptarea impedanței de intrare a instalației de telecomunicații la impedanța caracteristică liniei. **2.** *(inform.)* program specializat care traduce instrucțiunile din limbaj de programare în limbajul intern al unui calculator, încît acesta să îl înțeleagă și să-l poată executa. (<fr. *translateur*, engl., lat. *translator*)

translație *s. f.* **1.** deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încît toate punctele acestora să se miște de-a lungul unor drepte paralele, parcurgînd distanțe egale. **2.** *(mat.)* transformare geometrică punctuală, determinată de un vector, astfel încît unui punct din spațiu să-i corespundă un alt punct. **3.** *(inform.)*

decalaj automatic al programului într-o zonă oarecare a memoriei centrale prin modificarea conţinutului registrelor de bază. 4. *(biol.)* traducere a informaţiei genetice. 5. *(rar)* (strămutare. — var. *translaţiune* s. f. (<fr. *translation*, lat. *translatio*)

translaţiúne *s. f.* v. t r a n s l a ţ i e.

transliterá *vb. tr.* a face o transliteraţie. — *transliterâre* s. f. (<fr. *translitérer*)

transliteráţie *s. f.* transcriere a unui text dintr-un alfabet în altul, redînd literele prin echivalentele lor, fără a se ţine seama de valoarea fonetică a semnelor. (<fr. *translitération*)

translocá *vb. tr. (livr.)* a muta. — *translocâre* s. f. (<*translocaţie*)

translocáţie *s. f.* 1. schimbare de aşezare, de loc. 2. *(biol.)* schimbare a poziţiei unui segment cromozomial în acelaşi cromozom, transferare a genelor unui cromozom pe alt cromozom sau schimb de material genetic între doi cromozomi omologi ori neomologi. (< lat. *translocatio*, fr. *translocation*)

translucíd, -ă *adj.* (despre corpuri, medii) care permite trecerea luminii, împiedicînd însă vederea clară prin el a unui obiect. (<fr. *translucide*, lat. *translucidus*)

translucidităte *s. f.* stare, calitate a ceea ce este translucid. (<fr. *translucidité*)

translunár, -ă *adj.* de dincolo de Lună. (după germ. *translunarisch*)

transmarín, -ă *adj.* de dincolo de mare. (<fr. *transmarin*, lat. *transmarinus*)

transmediteraneán, -ă *adj.* 1. situat dincolo de Marea Mediterană. 2. care traversează Mediterana. (<fr. *transméditerranéen*)

transmetiláţie *s. f.* reacţie chimică prin care un radical metil al unei substanţe este transferat alteia. (<fr. *transméthylation*)

transmigráţie *s. f.* (în unele credinţe religioase) concepţie potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece, după moarte, în alt corp; metempsihoză. (<fr. *transmigration*, lat. *transmigratio*)

transmisibil, -ă *adj.* care poate fi transmis. (<fr. *transmissible*)

transmisibilităte *s. f.* însuşirea de a fi transmisibil. (<fr. *transmissibilité*)

transmísie *s. f.* ansamblu de organe de maşină, mecanisme şi dispozitive cu ajutorul cărora se transmite mişcarea de la un organ de maşină, de la un mecanism etc. la altul. (<fr. *transmission*)

transmisioníst *s. m.* militar din trupele de transmisiuni. (<*transmisi/une/* + *-onist*)

transmisiúne *s. f.* 1. faptul de a transmite; transmitere. 2. comunicare între un post emiţător şi un post receptor de telegrafie, telefonic sau radiofonic; emisiune radiofonică. ● *(pl.)* ansamblu de mijloace tehnice de legătură utilizate de unităţile militare în timpul operaţiilor. ● categorie de trupe specializate în executarea şi asigurarea legăturilor prin radio, telefon etc. 3. *(jur.)* trecere a unui lucru, a unui drept unei alte persoane. (<fr. *transmission*, lat. *transmissio*)

transmisivităte *s. f.* produs al multiplicării conductivităţii hidraulice medii a unui strat acrifer cu grosimea acestuia, exprimat în m^2/zi. (<fr. *transmissivité*, engl. *transmissivity*)

transmíte *vb.* I. *tr.* 1. a trimite ceva prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc. ● a comunica ceva. 2. a comunica cu ajutorul unui post de emisie; a emite. 3. *(jur.)* a trece un bun, un drept etc. altei persoane. II. *tr., refl.* a (se) propaga, a (se) comunica. — *transmitere* s. f. (<lat. *transmittere*, după fr. *transmettre*)

transmiţătór, -oáre I. *adj.* care transmite; emiţător. II. *s. m.* cel care transmite (cu ajutorul unui aparat emiţător). III. *s. n.* aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. (după fr. *transmetteur*)

transmodulăţie *s. f.* deformare a unui semnal radioelectric datorită suprapunerii unui alt semnal. (<fr. *transmodulation*)

transmontán, -ă *adj.* de dincolo de munţi. (<lat. *transmontanus*)

transmutá *vb. tr.* a supune unei transmutaţii (1). ● *(p. ext.)* a transforma, aschimba natura, aspectul. — *transmutâre* s. f. (<fr. *transmuter*, lat. *transmutare*)

transmutábil, -ă *adj.* care poate fi transmutat. (<fr. *transmutable*)

transmutabilităte *s. f.* proprietatea de a fi transmutabil. (<fr. *transmutabilité*)

transmutáţie *s. f.* 1. transformare a unui element chimic în altul în urma dezintegrării radioactive sau a reacţiilor nucleare. ● *(p. ext.)* schimbare, transformare. 2. transformare a unui cromozom, care nu este datorată unei mutaţii genice. (<fr. *transmutation*, lat. *transmutatio*)

transnaţionál, -ă *adj.* supranaţional. (<engl., fr. *transnational*)

transnaţionalizá *vb. tr., refl.* a face să devină, a deveni transnaţional. — *transnaţionalizâre* s. f. (după fr. *transnationalisation*)

transoceánic, -ă I. *adj.* 1. (de) peste ocean. 2. care traversează oceanul. II. *s. n.* navă comercială de mare tonaj care execută transporturi peste ocean. (<fr. *transocéanique*)

transpacífic, -ă *adj.* 1. situat dincolo de Oc. Pacific. 2. care traversează Pacificul. (<engl. *transpacific*)

transpadán, -ă *adj.* de dincolo de Pad. (<it. *transpadano*, lat. *transpadanus*, cf. *Padus*, numele lat. al fluviului Po, din Italia)

transparént, -ă I. *adj.* 1. (despre corpuri, medii) prin care se poate vedea clar, străveziu. ● diafan, subţire, delicat. 2. *(fig.)* uşor de înţeles, de ghicit; clar, limpede. II. *s. n.* foaie liniată care se pune dedesubtul hîrtiei de scris pentru a putea scrie drept. (<fr. *transparent*, lat. *transparens*)

transparénţă *s. f.* 1. însuşirea de a fi transparent. 2. mod de lucru, principiu al unor conducători sau organe conducătoare de a face cunoscută public, în permanenţă, întreaga lor activitate. (<fr. *transparence*)

transpartíd *s. n. (rar)* partid supranaţional. (<*trans/naţional/* + *partid*)

transpăreá *vb. intr. (rar)* a se întrezări, a se ghici. (după fr. *transparaître*)

transperánt *s. n.* stor. (<fr. *transperent*)

transperitoneál, -ă *adj.* care traversează peritoneul. (<fr. *transpéritonéal*)

transpersá *vb. tr.* **1.** a trece dintr-o parte în alta străbătînd un corp; a străbate, a străpunge, a pătrunde. **2.** *(fig.)* a descoperi, a dibui (un secret). — *transpersáre* s. f. (<fr. *transpercer*)

transpirá *vb. intr.* **1.** a elimina sudoare prin porii pielii; a asuda, a năduși. ● a se forma picături de apă la suprafața unui element de construcție. **2.** (despre plante) a elimina apă sub formă de vapori. **3.** *(fig.)* a ieși la suprafață, a reieși, a emana. ● a se auzi, a se afla. — *transpiráre* s. f. (<fr. *transpirer*, lat. *transpirare*)

transpirát *s. n.* transpirare. (<*transpira*)

transpirație *s. f.* **1.** faptul de a transpira. ● *(concr.)* nădușeală, sudoare; exsudație. **2.** eliminare de vapori de apă de către plante; vaporii eliminați. **3.** ieșirea sub formă de vapori a apei din sol. (<fr. *transpiration*)

transpiroométru *s. n.* aparat pentru măsurarea cantității de transpirație la plante. (<fr. *transpiromètre*)

transplánt *s. n.* **1.** transplantare (2). ● organ, țesut etc. transplantat în altă parte a corpului sau în alt organism. **2.** *(fig.)* transfer. (<engl., fr. *transplant*)

transplantá *vb. tr.* **1.** a scoate o plantă dintr-un loc și a o planta în alt loc; a răsădi. ● *(fig.)* a adapta, a impăminteni o instituție, un obicei etc. **2.** a înlocui printr-o intervenție chirurgicală un țesut sau un organ bolnav cu altul sănătos și de același fel. **3.** *(fig.)* a transfera, a transporta. — *transplantáre* s. f. (<fr., engl. *transplanter*, lat. *transplantare*)

transplantábil, -ă *adj.* (despre organe, țesuturi etc.) care poate fi transplantat. (<fr. *transplantable*)

transplantáție *s. f.* *(rar)* transplantare. (<fr., engl. *transplantation*)

transplantologie *s. f.* disciplină medicală care studiază organele sau țesuturile destinate transplantului (1). (<*transplant* + *-logie*)

transpleurál, -ă *adj.* care traversează pleura. (<fr. *transpleural*)

transpondér *s. n.* aparat radio destinat a răspunde unei impulsii radar. (<engl. *transponder*, fr. *transpondeur* < *trans*/metteur/ + /ré/*pondeur*)

transponibil, -ă *adj.* transpozabil (1). (<it. *transponibile*)

transpórt *s. n.* **1.** faptul de a transporta; transportare. ● totalitatea lucrurilor sau a persoanelor care sînt transportate. **2.** *(pl.)* ramură a economiei naționale care cuprinde totalitatea mijloacelor de transportare a bunurilor sau a persoanelor. **3.** *(poligr.)* transpunere a imaginii de pe o formă pe alta, a copiei originalului de pe clișeu pe piatra litografică. **4.** *(fig.)* uitare de sine, emoție, stare de contemplație. (<fr. *transport*, germ. *Transport*)

transportá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a cără, a duce dintr-un loc în altul. **2.** *(fig.)* a aduce (pe cineva) într-o stare de uitare de sine, a încînta peste măsură. **II.** *refl.* (despre persoane) a se deplasa la fața locului. — *transportáre* s. f. (<fr. *transporter*, lat. *transportare*)

transportábil, -ă *adj.* care poate fi transportat. (<fr. *transportable*)

transportatór, -oáre *s. m. f.* transportor (IV). (<*transporta* + *-tor*)

transportór, -oáre **I.** *adj.* care transportă. **II.** *s. n.* **1.** utilaj pentru transportarea materialelor, a produselor etc. la distanțe relativ mici. **2.** autovehicul blindat, cu posibilități de deplasare pe orice teren, cu care se transportă trupele și statele-majore, muniții etc. **3.** ~ *aerospațial* = primul etaj al unui lansator de satelit sau vehicul spațial capabil de a reveni pe pămînt. **4.** avion, navă de transport. **III.** *s. m.* **1.** *(chim.)* element intermediar capabil de a transmite o substanță. **2.** *(biol.)* gazdă care transmite infecția fără a fi afectată de ea. **IV.** *s. m. f.* muncitor care execută lucrări de transport (3); transportator. (<fr. *transporteur*)

transpozá *vb. tr.* **1.** *(rar)* a transpune intervertind ordinea. **2.** *(mat.; despre o matrice dată)* a transcrie prin simetrie în raport cu diagonala principală. (<fr., engl. *transposer*)

transpozábil, -ă *adj.* **1.** *(rar)* care poate fi transpus, intervertit; transponibil. **2.** *(muz.)* care se poate transpune în altă tonalitate. (<fr., engl. *transposable*)

transpozabilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este transpozabil. (<*transpozabil* + *-itate*)

transpozitiv, -ă *adj.* (despre limbi) care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. (<fr. *transpositif*)

transpozitór, -oáre *adj.* (despre instrumente muzicale de suflat) care emite alte sunete decît acelea scrise în partitură, ceea ce face necesară transpoziția textului. (<fr. *transpositeur*)

transpozíție *s. f.* **1.** transpunere. **2.** *(mat.)* permutare în care toate elementele, în afară de două (care se schimbă unul cu celălalt), rămîn neschimbate. **3.** *(chim.)* schimbare a poziției unor atomi sau a unor radicali dintr-o moleculă organică pentru a forma un izomer. **4.** *(muz.)* transcriere sau executare a unei compoziții în altă tonalitate decît cea inițială. **5.** *(biol.)* mișcare a unei gene dintr-un set cromozomial sau dintr-un cromozom în altul. **6.** problemă enigmistică constînd în schimbarea poziției părților componente ale unei șarade din a căror însumare inversă trebuie să rezulte un cuvînt nou. (<fr., engl. *transposition*, lat. *transpositio*)

transpoziționál, -ă *adj.* referitor la transpoziție, bazat pe transpoziție. (<engl. *transpositional*)

transpúne *vb.* **I.** *tr.* a schimba, a muta ceva dintr-un loc în altul, dintr-o stare în alta. ● *(fig.)* a reda, a arăta ceva (în scris, pe scenă, pe ecran etc.). ● a transcrie sau a executa o bucată muzicală în altă tonalitate decît cea inițială. ● a muta un termen dintr-o parte a unei ecuații în altă parte, schimbîndu-i semnul. **II.** *refl. (fig.)* a se situa cu mintea în altă împrejurare, în alt timp. — *transpúnere* s. f. (după fr. *transposer*, lat. *transponere*)

transpúter *s. n.* supercomputer. (<*trans-* + /com/*puter*)

transrenán, -ă *adj.* (de) dincolo de Rin. (<fr. *transrhénan*)

transsaharián, -ă I. *adj.* 1. situat dincolo de Sahara. 2. care străbate Sahara. II. *s. n.* cale ferată, tren care unește Nigerul cu Marea Mediterană, traversînd Sahara. (<fr. *transsaharien*)

transsexuál, -ă I. *adj.* referitor la transsexualism. II. *adj., s. m. f.* (ființă) care prezintă transsexualism. (<fr. *transsexuel*, engl. *transsexual*)

transsexualísm *s. n.* sentiment delirant, dorință de a aparține sexului opus. (<fr. *transsexualisme*)

transsiberián, -ă I. *adj.* 1. situat dincolo de Siberia. 2. care străbate Siberia. II. *s. n.* cale ferată, tren care traversează Siberia meridională de la Moscova pînă la Vladivostok. (<fr. *transsibérien*)

transsónic, -ă *adj.* 1. (despre viteze) care face trecerea din domeniul sonic în cel supersonic (între 270 și 440 m/s). 2. (despre aparate, instalații) care servește la studiul experimental al vitezelor transonice (1). (<fr. *transsonique*)

transsubstanția *vb. tr. (rar)* a opera transsubstanțiațiunea. — *transsubstanțiére* s. f. (<fr. *transsubstantier*)

transsubstanțiațiúne *s. f. (bis.)* denumire a tainei prefacerii vinului și a pîinii din împărtășanie în trupul și sîngele lui Cristos. (<fr., engl. *transsubstantiation*, lat. *transsubstantiatio*)

transsudá *vb. intr.* (despre lichide) a trece prin porii unui vas. — *transsudáre* s. f. (<fr. *transsuder*, lat. *transsudare*)

transsudát *s. n.* lichid eliminat prin transpirație. (<fr. *transsudat*)

transsudáție *s. f.* trecere a plasmei din sînge în țesuturi, prin pereții vaselor mici. ● transpirație, nădușeală. (<fr. *transsudation*)

transtáiner *s. n.* transcontainer. (<*trans-*/bordare/ + /con/*tainer*)

transtermíe *s. f.* diatermie. (<fr. *transthermie*)

transtráv *s. n.* procedeu de filmare constînd în folosirea simultană, în sens contrar, a unui transfocator și a travellingului, care permite modificarea perspectivei cu păstrarea dimensiunilor personajului și a obiectelor din prim-plan, iar în cazul subiectelor desfășurate în adîncimea cadrului creează senzația de comprimare sau dilatare a spațiului. (<*trans*/focator/ + *trave*/lling/)

transuranián, -ă *adj.* transuranic. (<fr. *transuranien*, engl. *transuranian*)

transurániu, -ă *adj.* (despre elemente chimice) situat în tabloul periodic al elementelor dincolo de uraniu, fiind obținut artificial prin bombardarea atomilor altor elemente; transuranian. (<germ. *transuranisch*, engl. *transuranic*)

transvazá *vb. tr.* a trece (un lichid, un material pulverulent) dintr-un vas în altul, prin pompare, turnare etc. — *transvazáre* s. f. (<fr. *transvaser*)

transvérs, -ă *adj. (anat.;* despre unele organe) transversal. ○ *apofiză ~ă* = proeminență osoasă situată de fiecare parte a vertebrelor. ● *(mat.;* într-o hiperbolă, despre axă sau despre un diametru) care taie curba. (<fr. *transverse*, lat. *transversus*, oblic)

transversál, -ă I. *adj.* dispus perpendicular pe lungimea unui corp; care taie (ceva) de-a curmezișul. II. *s. f.* 1. dreaptă care intersectează o figură dată. 2. galerie orizontală în interiorul unei mine care trece prin roci sterile de-a curmezișul direcției stratului. (<fr. *transversale*, lat. *transversalis*)

transversár, -ă *adj.* care aparține apofizelor transverse. (<fr. *transversaire*)

transversectomíe *s. f.* excizie a colonului[3] transvers. (<engl. *transversectomy*)

transvérsie *s. f. (biol.)* mutație constînd din înlocuirea unei baze purinice cu una pirimidinică și invers. (cf. lat. *transversus*, de-a curmezișul)

TRANSVERSO- *elem. comp.* „colon[3] transvers". (<germ. *transverso-*, cf. lat. *transversus*, transversal)

transversoproctíe *s. f.* creare chirurgicală a unui anus artificial pe colonul[3] transvers. (<*transverso-* + *proctie*)

transversotomíe *s. f.* incizie a colonului[3] transvers. (<engl. *transversotomy*)

transvertér *s. n.* 1. mașină electrică sincronă care convertește un curent continuu în curent alternativ și invers sau care schimbă frecvența unui curent alternativ. 2. aparat auxiliar servind pentru translația radiocomunicației bilaterale dintr-o gamă în alta. (<fr. *transverteur*, engl. *transverter*)

transvestísm *s. n.* travestism. (<fr. *transvestisme*, engl. *transvestism*)

tranșá *vb. tr.* 1. a tăia și sorta carnea destinată preparării mîncării, consumului. ● a tăia în lame, în plăci (marmură etc.). 2. a rezolva printr-o decizie categorică o chestiune, o dificultate. — *tranșáre* s. f. (<fr. *trancher*)

tranșánt, -ă *adj.* 1. care nu admite contraziceri; categoric, ferm. 2. (despre culori) care se opun puternic una celeilalte. (<fr. *tranchant*)

tranșatór *s. m.* muncitor care execută lucrări de tranșare. ● lucrător din echipa de preparare a peștelui de pe un vas de pescuit care are atribuția de a despica peștele. (după fr. *tranchoir*)

tránșă *s. f.* 1. fiecare dintre părțile în care este împărțit un lucru sau un grup de lucruri ce se produc, se distribuie în rate succesive; parte. 2. fiecare dintre fețele laterale ale unei cărți care rezultă prin tăierea transversală a filelor. (<fr. *tranche*)

tranșée *s. f.* 1. șanț îngust și lung care protejează în război pe luptători de focul inamic. 2. excavație, săpătură în pămînt executată pentru lucrări tehnice. (<fr. *tranchée*)

TRANZ- v. t r a n s-.

tranzácție *s. f.* 1. înțelegere, învoială, convenție. 2. acord între două sau mai multe părți prin care se transmit anumite drepturi sau se face un schimb comercial, de bursă etc. (<fr., engl. *transaction*, lat. *transactio*, transfer al unui bun)

tranzacționá *vb. intr.* a încheia o tranzacție. — *tranzacționáre* s. f. (<*tranzacție* + *-ona*)

tranzacțional, -ă *adj.* referitor la o tranzacție, (pe bază) de tranzacție. (<fr. *transactionnel*, engl. *transactional*)

tranzient, -ă *adj.* 1. de trecere, intermediar; tranzitoriu. 2. *(livr.)* care trece (repede); trecător, efemer. (<engl. *transient*, lat. *transiens*)

tranziență *s. f.* 1. *(livr.)* caracterul a ceea ce este tranzient; efemeritate. 2. devenire continuă a realității, care impune o permanentă modificare a relațiilor omului cu realitatea înconjurătoare, o adaptare a acestor relații și a omului la noile condiții. (<engl. *transience*)

tranzistór I. *s. n. /s. m.* dispozitiv electronic compus din semiconductoare cu trei electrozi care amplifică tensiuni sau curenți electrici. II. *s. n.* aparat de radio portativ echipat cu tranzistori (I). (<fr., engl. *transistor* < *trans-/fer/* + */res/istor*, rezistență de transfer)

tranzistorizá *vb. tr.* a înlocui în aparate, instrumente, sisteme tehnice vechi tuburile electronice cu tranzistoare; a echipa cu tranzistoare. — *tranzistorizáre* s. f. (<fr. *transistoriser*, engl. *transistorize*)

tranzistormétru *s. n.* aparat pentru verificarea performanțelor tranzistoarelor. (<fr. *transistormètre*)

tránzit *s. n.* 1. trecere de mărfuri sau de persoane printr-o țară străină; scutire de taxe vamale acordată de un stat unor mărfuri care trec prin teritoriul său în altă țară; tranzitare. ● *(concr.)* totalitatea mărfurilor care trec dintr-o țară în alta prin teritoriul unei alte țări. ○ *bilet de* ~ = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sînt în trecere prin țară; *drum de* ~ = drum public care ocolește localitățile; *în* ~ (despre călători, vagoane etc.) = în trecere. 2. trecere a unui tren printr-o stație sau printr-o țară fără alte opriri decît pentru cele strict necesare pentru încrucișări sau schimbări de direcție. 3. trecere a unui material organic printr-un organ. 4. (în telefonie și radiofonie) recepționare a unei convorbiri sau a unui mesaj și retransmitere a lui la un alt post. 5. trecere a unui astru prin fața discului altui astru). (<fr. *transit*, it. *transito*, lat. *transitus* ‚trecere')

tranzitá *vb.* I. *tr.* a transporta (mărfuri etc.) în tranzit. II. *intr.* (despre trenuri, vagoane) a trece printr-o stație fără oprire (doar pentru încrucișări sau schimbări de direcție). — *tranzitáre* s. f. (<fr. *transiter*)

tranzitár, -ă *adj.* referitor la tranzit; de tranzit. (<fr. *transitaire*)

tranzitér *s. m.* impiegat, agent care se ocupă de tranzitul mărfurilor. (<fr. *transitaire*)

tranzitiv, -ă *adj.* 1. (despre verbe) a cărui acțiune trece direct asupra unui obiect. 2. *(log., mat.)* *relație* ~*ă* = relație între elementele unei mulțimi, în care, atunci cînd se verifică pentru primul și al doilea, în consecință pentru al doilea și un al treilea element, se verifică și pentru primul și al treilea. (<fr. *transitif*, lat. *transitivus*)

tranzitivitáte *s. f.* 1. proprietate a unui verb, de a fi tranzitiv. 2. proprietate a unei relații de a fi tranzitivă (2). (<fr. *transitivité*)

tranzitóriu, -ie *adj.* 1. care face trecerea de la o stare la alta; de tranziție; intermediar. ● *(p. ext.)* care durează puțin timp; trecător. 2. (despre funcționarea unui sistem) caracterizat prin variația în timp a cel puțin unei mărimi. (<fr. *transitoire*, lat. *transitorius*)

tranziție *s. f.* trecere de la o formă, de la o stare etc. la alta. ○ *de* ~ = de trecere; tranzitoriu; *(p. ext.)* provizoriu; ● trecere (bruscă) a unui sistem fizic dintr-o stare în alta; transformare. ● schimbare treptată a unei roci în alta. (<fr. *transition*, lat. *transitio*)

tranziționál, -ă *adj.* care formează, care are caracter de tranziție. ● *(chim.;* despre elemente) la care electronul distinctiv ocupă un substrat aparținînd unui strat electronic inferior. (<fr. *transitionnel*, engl. *transitional*)

trap *s. n.* mers în fugă al calului, cu viteză medie (între pas și galop). ● zgomot făcut de un cal care merge în acest fel. (<germ. *Trab*)

trápă *s. f.* 1. capac rabatabil sau culisant care acoperă o deschizătură în podeaua unei scene, a unui vagon, a unei (aero)nave etc.; deschizătură pe care o acoperă un asemenea capac. ● *(iluzionism)* deschizătură în tăblia mesei formată dintr-un buzunar de stofă neagră, puțin adînc, care servește pentru prize și depozitări de obiecte mici. 2. acoperămînt discret pus la o capcană pentru prinderea în stare vie a animalelor. (<fr. *trappe*)

trapeur /-pör/ *s. m.* *(rar)* vînător din nordul Americii care se servește de capcane. (<fr. *trappeur*, engl. *trapper*)

trapéz[1] I. *s. n.* 1. patrulater care are drept baze două laturi paralele și neegale. 2. aparat de gimnastică format dintr-o bară legată la capete cu două frînghii fixate de plafon. II. *adj., s. n.* 1. (mușchi) inserat pe partea posterioară a gîtului și a umărului. 2. (osul) cel mai din afară al carpului. (<fr. *trapèze*)

TRAPEZ[2]**(I)-/TRAPEZO-** *elem. comp.* „trapez". (<fr. *trapéz/i/-*, *trapézo-*, cf. lat. *trapezium*, gr. *trapezion*<*trapeza*, masă cu patru picioare)

trapezifórm, -ă *adj.* în formă de trapez. (<fr. *trapeziforme*)

trapezism *s. n.* acrobație la trapez (I, 2). (<*trapez* + *-ism*)

trapezíst, -ă *s. m. f.* acrobat specializat în exerciții la trapez (I, 2). (<fr. *trapéziste*)

TRAPEZO- v. t r a p e z^2 (i)-.

trapezoédru *s. n.* corp geometric cu fețe trapezoidale. (<fr. *trapézoèdre*)

trapezoíd, -ă I. *adj.* care seamănă cu un trapez. II. *adj., s. n.* (os al carpului) situat între trapez și oasele metacarpiene. III. *s. n.* suprafață generată prin rotirea unui trapez în jurul unei axe din planul său, pe care nu-l intersectează. (<fr. *trapézoïde*, gr. *trapezoides*)

trapezoidál, -ă *adj.* în formă de trapez. (<fr. *trapézoïdal*)

trapezometacarpián, -ă *adj. (anat.) articulație ~ă* = articulație a trapezului cu primul metacarpian. (<fr. *trapézo-métacarpien*)

trapión *s. n. (teatru)* deschizătură practicată în planșeul scenei pentru a face să treacă decorurile care se ridică de dedesubt. (<fr. *trappillon*)

trapíst I. *s. m.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic întemeiat în sec. XVII, care avea un regulament deosebit de sever (interzicerea cărnii și a peștelui, obligativitatea muncilor manuale, izolarea completă etc.). II. *s. n.* brînză fabricată după un procedeu special de fermentare. (<fr. *trappiste*)

trapp *s. n.* pînză de lavă bazaltică care, prin suprapunere, formează platouri. (<germ. *Trapp*, engl. *trapp*)

tras *s. m. (fin.)* debitor asupra căruia s-a emis o cambie, pe care este obligat să o onoreze la scadență. (după it. *trassato*)

trasá *vb. tr.* 1. a însemna pe o suprafață linia unui drum, conturul unui desen etc.; a însemna pe o piesă brută elementele necesare pentru prelucrarea ei. 2. a indica, a da directive în ceea ce privește o acțiune, o activitate etc. ● a arăta esențialul într-o chestiune etc.; a schița, a descrie. — *trasáre* s. f. (<fr. *tracer*)

trasáj *s. n.* trasare (1). (<fr. *traçage*)

trasánt, -ă *adj. (bot.) rădăcină ~ă* = rădăcină paralelă cu suprafața solului. (<fr. *traçant*)

trasát *s. n.* trasare. (<*trasa*)

trasatór, -oáre I. *s. m. f.* lucrător care execută trasarea unor piese brute. II. *s. n.* trasor (I, 1). (<*trasa* + *-tor*)

trásă *s. f.* 1. urmă, semn. 2. diagramă a mersului unui tren. 3. linie descrisă de fluxul de electroni pe ecranul unui tub catodic. (<fr., engl. *trace*)

traséu *s. n.* 1. drum (de) parcurs de un vehicul; axa unui drum, a unui canal, a unei căi ferate etc. ● distanță marcată care trebuie străbătută de concurenți într-o probă sportivă. ● traiectorie. 2. proiecție pe un plan a axei principale a unei lucrări tehnice. (<fr. *tracé*)

trasór I. *s. n.* 1. ac de oțel pentru trasarea de linii pe o piesă de metal; trasator (I). ● *(poligr.)* lamă neascuțită de oțel folosită în legătorie pentru trasarea de linii aurite, pentru presarea marginilor scoarțelor etc. 2. proiectil învelit într-un material fosforic care-l face să aibă traiectoria luminoasă. ○ *~ de rută* (sau *de drum*) = aparat pentru trasarea automată a drumului unei nave pe hartă. II. *s. m.* izotop radioactiv al unui element care, introdus împreună cu elementul respectiv într-un sistem anumit, permite să se urmărească drumul parcurs de acel element. (<fr. *traceur*)

trass *s. n.* material obținut prin măcinarea fină a unei varietăți de tuf vulcanic, folosit în mortaruri. (<engl. *trass*, germ. *Trass*)

tratá *vb.* I. *tr.* 1. a avea față de cineva sau de ceva o anumită comportare, a se purta într-un anumit fel. 2. a oferi unui oaspete mîncare, băutură. ● a face cinste. 3. a discuta, a duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere. 4. a dezvolta o temă științifică, literară etc. 5. a supune (un corp, o substanță) acțiunii unui agent oarecare în vederea unui anumit scop. ● a supune semințele, apa sau solul acțiunii unor agenți chimici sau fizici. II. *tr., refl.* a (se) supune unui tratament medical. — *tratáre* s. f. (<it. *trattare*, lat. *tractare*)

tratábil, -ă *adj.* care poate fi tratat. (<it. *trattabile*)

tratamént *s. n.* 1. fel de a se purta cu cineva; comportare, purtare. 2. îngrijire medicală; cură, terapie. 3. *(tehn.)* ansamblu de operații executate asupra unei piese sau unui material pentru modificarea proprietăților fizico-mecanice sau a structurii interne a acestora. ● *(inform.)* manipulare a unei informații printr-o mașină oarecare. 4. *(fon.)* evoluție, modificare, schimbare. 5. desfășurare a unui sinopsis, istorisire detaliată a subiectului unui film. (<it. *trattamento*, fr. *traitement*)

tratamentíst, -ă *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la tratamente (3). (<*tratament* + *-ist*)

tratát *s. n.* 1. înțelegere între două sau mai multe state cu privire la anumite chestiuni; convenție, acord. 2. lucrare de specialitate care tratează problemele fundamentale ale unei discipline, arte sau științe. (<it. *trattato*)

tratative *s. f. pl.* discuții, negocieri între două sau mai multe părți interesate cu scopul de a se ajunge la o înțelegere. (<it. *trattativa*)

tratáție *s. f.* faptul de a servi oaspeților mâncăruri și băuturi; *(concr.)* gustarea, mâncarea sau băutura servită. (<it. *trattazione*)

trátă *s. f.* titlu de credit pe termen scurt care, în baza unei clauze speciale, se cedează spre încasare altei persoane decît creditorul; poliță. (<it. *tratta*, germ. *Tratte*)

tratorie *s. f.* birt, restaurant, ospătărie, local ieftin (în Italia). (<it. *trattoria*)

traul *s. n.* năvod destinat pescuitului marin în aglomerări de pești. (<engl. *trawl*, germ. *Trawl*)

traulá *vb. intr.* a pescui în largul mărilor cu ajutorul traulului. — *traulâre* s. f. (<*traul*)

tráuler *s. n.* navă maritimă de pescuit, echipată cu traule. (<engl. *trawler*, germ. *Trawler*)

traulerist *s. m.* muncitor care lucrează pe trauler. (<*trauler* + *-ist*)

tráuling *s. n.* traulare. (<engl. *trawling*)

TRAUMAT(O)- *elem. comp.* „leziune, rană", „traumă". (<fr., germ. *traumat/o/-*, cf. gr. *trauma, -tos*)

traumátic, -ă *adj.* referitor la traumatism; de natura traumatismului. (<fr. *traumatique*, lat. *traumaticus*, gr. *traumatikos*)

traumatísm *s. n.* 1. ansamblu de tulburări fizice sau psihice provocate de o violență exterioară. 2. violența însăși; traumă. (<fr. *traumatisme*)

traumatizá *vb. tr.* a provoca traumatisme.. — *traumatizâre* s. f. (<fr. *traumatiser*)

traumatizánt, -ă *adj.* care traumatizează. (<fr. *traumatisant*)

traumatodinézǎ *s. f.* mișcare de circulație a citoplasmei cauzată de rănire. (<fr. *traumatodinèse*)

traumatológ, -ă *s. m. f.* specialist în traumatologie. (<fr. *traumatologue*)

traumatológic, -ă *adj.* referitor la traumatologie. (<fr. *traumatologique*)

traumatologíe *s. f.* ramură a medicinei și a chirurgiei având ca obiect prevenirea și tratamentul traumatismelor. (<fr. *traumatologie*)

traumatonastíe *s. f.* mișcare a organelor vegetale declanșată de stimuli traumatici. (<fr. *traumatonastie*)

traumatopnée *s. f.* intrare și ieșire a aerului printr-o plagă toracică la fiecare inspirație sau expirație. (<fr. *traumatopnée*)

traumatotaxíe *s. f.* mișcare a citoplasmei și a nucleului în direcția rănirii. (<fr. *traumatotaxie*)

tráumă *s. f.* 1. traumatism. 2. *(fig.)* tulburare psihică, zguduire, rană sufletească. (<fr., gr. *trauma*, rană, germ. *Trauma*)

trautónium *s. n.* instrument muzical electronic care redă electroacustic (semi)tonurile tuturor instrumentelor, dar produce și sunete străine acestora. (<germ. *Trautonium*)

travâliu *s. n.* 1. *(fiz.)* lucru mecanic. • *(livr.)* lucru, muncă. 2. *(med.)* totalitatea fenomenelor care se produc în momentul nașterii, concurind la expulzarea fătului. 3. dispozitiv cu care se fixează animalele în timpul tăierii unghiilor, al potcovitului etc. (<it. *travaglio*)

travée *s. f.* 1. parte a unei construcții care cuprinde două puncte de reazem și deschiderea dintre ele. • parte a unei bolți cuprinsă între doi suporți. 2. porțiune de legătură și susținere între două formațiuni anatomice periferice. (<fr. *travée*)

travelling /trávling/ *s. n.* procedeu de filmare în cinematografie și televiziune constînd în deplasarea în plan orizontal sau vertical a aparatului de luat vederi, montat pe un cărucior cu roți care gliseză pe șine; *(p. ext.)* aparatul însuși; căruciorul pe care e montat. ○ ~ *optic* = efect identic travellingului obișnuit, obținut cu un aparat de filmat mobil, prin variarea distanței focale. • mișcare, deplasare a aparatului de filmat. (<engl. *travelling*)

travérs *s. n.* 1. partea de jos și de sus a coastei unei nave. 2. direcție perpendiculară pe axul longitudinal al navei. ○ *vînt* (sau *val*) ~ = vînt (sau val) perpendicular pe axul navei; *la* ~ = perpendicular față de nava proprie. 3. nume generic pentru țesăturile cu dungi transversale. (<fr. *travers*)

traversá *vb. tr.* 1. a trece de pe o parte pe cealaltă a unei străzi, a unui drum, fluviu etc. • a străbate, a tăia de-a curmezișul (munți, țări, mări etc.). 2. *(fig.)* a trăi, a simți, a suporta (un anumit timp). 3. *(mar.)* a prinde ancora cu cîrligul de traversieră și a o așeza orizontal. • a așeza o vergă travers pe punte. (<fr. *traverser*, lat. *traversare*)

traversábil, -ă *adj.* care poate fi traversat. (<fr. *traversable*)

traversádă *s. f.* 1. *(livr.)* traversare. 2. cursă efectuată de o navă între două porturi maritime sau oceanice situate pe maluri opuse. (<it. *traversata*)

traversáre *s. f.* 1. acțiunea de a traversa. 2. *(concr.)* instalație la intretăierea a două linii de cale ferată. 3. străpungerea unui element de construcție pentru montarea instalațiilor. 4. așezare periculoasă a unei nave cu axa paralelă cu crestele valurilor. (<*traversa*)

travérsă *s. f.* 1. grindă transversală folosită ca piesă de rezistență în construirea scheletului unui pod, a unei clădiri etc. • piesă (de lemn) care se așază transversal sub șinele de cale ferată. • bară de metal, drug, pîrghie. 2. *(mar.)* parimă fixată transversal față de direcția navei. 3. *(mil.)* mică ridicătură de pămînt amplasată pe șanțurile de tragere. 4. fișie de pînză care se pune deasupra covorului pentru a-l proteja. (<fr. *traverse*)

traversiér, -ă I. *adj. (livr.)* care servește pentru traversat. ○ *curent* ~ = curent perpendicular pe intrarea unui port, a unui canal. II. *s. f. (mar.)* lanț avînd la capăt un cîrlig cu care se ridică ancorele ce nu intră în mare. (<fr. *traversier*)

traversínă *s. f.* traversă din scheletul de rezistență al unei nave, cu dimensiuni mai mici decît cele ale traverselor principale; semitraversă. (<fr. *traversine*)

travertín *s. n.* tuf calcaros, alb-cenușiu (gălbui), care se poate lustrui ca marmura, folosit în construcții la placarea ornamentală a fațadelor, a holurilor etc. (<fr. *ravertin* it. *travertino*)

travesti[1] *s. n.* 1. apariția pe scenă a unui personaj sub înfățișarea altuia; interpretare a unui rol masculin de către o femeie sau invers 2. *(fig.)* deghizare, mască. (<fr. *travesti*)

travesti[2] *vb.* I. *tr., refl.* a (se) deghiza (pentru un carnaval, un bal mascat). II. *refl.* (despre actori) a interpreta mai multe roluri în una și aceeași piesă. — *travestire* s. f. (<fr. *travestir*)

travestism *s. n.* perversiune sexuală (la invertiți) constînd în adoptarea ținutei vestimentare a sexului opus; transvestism, eonism, (<fr. *travestisme*)

travestít *s. m.* homosexual îmbrăcat (și fardat) ca o femeie. (<it. *travestito*, engl. *travestite*)

trăirísm *s. n.* curent voluntarist și iraționalist în filozofia românească dintre cele două războaie mondiale, care, proclamînd primatul „vieții", al inconștientului asupra rațiunii, opunea „trăirea" mistică cunoașterii logice, cultiva obsesia morții, a neantului, făcea apologia „aventurii", a faptei, a „acțiunii" irresponsabile, lipsită de criterii morale. (<*trăire* + *-ism*)

trăiríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al trăirismului. (<*trăir/ism/* + *-ist*)

trecentíst, -ă I. *adj.* (despre arta și literatura italiană) din trecento. II. *s. m.* scriitor, artist din trecento. (<it. *trecentista*)

trecénto *s. n.* cultura și arta italiană din sec. XIV. (<it. *trecento*)

trefilá *vb. tr.* a trece un material metalic printr-o filieră pentru a obține o sîrmă. — *trefilâre* s. f. (<fr. *tréfiler*)

trefilát *s. n.* trefilare. (<*trefila*)

trefilatór *s. m.* muncitor specializat în trefilarea metalelor. (după fr. *tréfileur*)

trefilerie *s. f.* atelier în care se efectuează trefilarea. (<fr. *tréfilerie*)

treflát, -ă *adj.* (despre planul unei biserici) cu trei abside divergente, racordate între ele. (<fr. *treflé*)

tréflă *s. f.* 1. una dintre cele patru culori ale cărților de joc, reprezentată printr-un semn de forma unei frunze de trifoi de culoare neagră; spatie. 2. *(poligr.)* ornament care imită trifoiul. • găitan de bumbac, de mătase etc. în formă de frunză de trifoi, cusut ca podoabă la unele haine (de uniformă); *(p. ext.)* cusătură astfel executată. 3. *(arhit.)* ornament compus din trei cercuri secante, ale căror centre formează un triunghi echilateral. 4. *(mar.)* dispozitiv special atașat la colțul inferior al velelor pătrate, alcătuit dintr-un inel mare prin care trec două inele mai mici, servind pentru legarea de ele a manevrelor curente din mai multe direcții. 5. pasaj denivelat în curbă pentru părăsirea unei șosele și intrarea în altă șosea. (<fr. *trèfle*, cf. lat. *trifolium*, gr. *triphyllon*, cu trei foi)

trehalóză *s. f.* dizaharidă care există în unele ciuperci, reprodusă și sintetic, care în organism este transformată în glucoză. (<fr. *tréhalose*)

treláj *s. n.* spalier pentru grădină sau vie. (<fr. *treillage*)

tréller *s. n.* 1. remorcă alcătuită dintr-o platformă joasă și solidă, sprijinită în spate pe un tren dublu de osii, iar în față pe ve-

vicului motor, folosită pentru transportul pe șosele sau în porturi a coletelor și a pieselor grele. 2. *(mar.)* bac (pe cablu); pod plutitor. (<engl. *trailer*)

TREMAT(O)-, -trémă, -trezie *elem. comp.* „orificiu". (<fr. *trémat/o/-, -trème, -trésie*, cf. gr. *trema, -atos*, gaură, scobitură)

trematózi *s. m. pl.*/**trematóde** *s. n. pl.* clasă de viermi platelminți, paraziți, prevăzuți cu o ventuză cu care se fixează pe alte animale sau pe plante, având ca tip viermele-de-gălbează. (<fr. *trématodes*, cf. gr. *trematodes*, găurit, ciuruit)

trematofór, -ă *adj.* prevăzut cu orificiu. (<fr. *trématophore*)

trematologíe *s. f.* știința cultivării plantelor în condiții de aclimatizare. (<fr. *trematologie*, cf. gr. *thremma, -atos*, nutriție, cultivare)

trémă[1] *s. f.* 1. semn diacritic (¨) care se pune pe o vocală pentru a arăta că trebuie pronunțată separat de vocala precedentă sau pentru a-i modifica valoarea. 2. poziție răsfrântă a unui grup de dinți. 3. orificiu bucoanal, la viermii trematozi, înconjurat de o ventuză. ● cloacă la monotreme. (<fr. *tréma*, gr. *trema*)

-trémă[2] v. t r e m a t(o)-.

tremboléță *s. f.* *(livr.)* tremurătură, tremurat. (după fr. *tremblement*)

trémie *s. f.* pîlnie mare, în formă de piramidă pătrată, prin care materialul granular este condus la dispozitivele de concasare sau la locul de înmagazinare. (<fr. *trémie*)

tremolát, -ă *adj.* *(rar;* despre voce) cu tremolo. (<it. *tremolato*)

tremolít *s. n.* mineral conținînd magneziu, calciu, fier și aluminiu, din care, prin hidratare, se obține azbestul. (<fr. *trémolite*, engl. *tremolite*)

trémolo *s. n.* 1. ornament melodic constînd din prelungirea unui sunet prin repetarea rapidă a acestuia sau din alternarea a două sunete nealăturate. 2. vibrație, tremur al vocii, produs de o stare emotivă, afectivă etc. (<it. *tremolo*)

trémor *s. n.* *(med.)* mișcare ușoară, involuntară, rapidă, repetată a corpului sau a unei părți a acestuia; tremur, tremurare (de frisoane, de frică). (<lat. *tremor*, tremur)

tremulație *s. f.* tremurare rapidă care se observă la o contracție musculară bruscă. (<fr. *trémulation*)

tren *s. n.* 1. convoi de vehicule similare legate între ele, remorcat de un vehicul motor sau antrenat prin tracțiune animală, prin cablu de tracțiune etc. 2. ansamblu de două sau de mai multe dispozitive, organe ale unui sistem tehnic etc., identice sau similare, asociate în serviciu. ○ ~ *fix* = ansamblu de piese din interiorul cutiei schimbătorului de viteze, format din axul intermediar și pinioanele fixe; ~ *de laminare* = dispozitiv al mașinilor din filatura de bumbac servind la descrețirea și paralelizarea fibrelor; ~ *de aterizare* = sistem de două sau de trei roți cu ajutorul căruia avionul rulează pe sol; ~ *de unde* = grup de unde rezultate prin suprapunerea unor unde armonice de frecvențe și amplitudini apropiate. 3. partea de dinainte sau de dinapoi a corpului unui animal. (<fr. *train*, it. *treno*)

trená *vb. intr.* 1. (despre lucruri) a zăcea undeva uitat, părăsit, lăsat din neglijență. 2. (despre acțiuni) a se desfășura cu încetineală; a lîncezi, a tărăgăna. (<fr. *traîner*)

trenáj *s. n.* 1. transport minier în care vagonetele sînt trase de un cablu care se desfășoară pe un troliu. 2. perturbație în funcționarea unor tuburi analizoare care se manifestă sub forma unei cozi în urma părților în mișcare pe imaginea de televiziune. (<fr. *traînage*)

trenajór *s. n.* instalație complexă pentru antrenarea la sol a piloților în condițiile zborului fără vizibilitate.

trenánt, -ă *adj.* care trenează (2); (despre stil) lînced, monoton. (<fr. *traînant*)

trénă[1] *s. f.* 1. partea din spate a unei rochii care se tîrăște pe jos. 2. ~ *de condensare* = dîră de picături pe care o lasă în urma sa un mobil (avion etc.) prin condensarea vaporilor suprasaturați din mediul gazos străbătut. (<fr. *traîne*)

trénă[2] *s. f.* viteza cu care aleargă concurenții într-o cursă atletică, ciclistă etc. ○ *a duce ~a* = a) a merge în urma unui grup de persoane; b) a conduce plutonul concurenților într-o cursă sportivă; ~ *falsă* = inițiativă aparentă a unui atlet, a unui ciclist, în scopul derutării adversarilor din cursă. (<fr. *train*)

trenci *s. n.* pardesiu impermeabil cu croială de raglan; trencicot. (<engl. *trench* /coat/)

trénci-cot *s. n.* trenci. (<engl. *trench coat*)

trend *s. n.* direcția principală de dezvoltare a unui fenomen, sensul unei evoluții considerate pe termen lung. ● *(biol.)* tendință evolutivă (observabilă mai ales statistic). (<engl. *trend*)

tréning *s. n.* îmbrăcăminte sportivă constînd din bluză și pantaloni de tricot strînși la glezne. (<engl. *training*)

trenográf *s. n.* aparat pentru înregistrarea automată a mișcării trenurilor. (<*tren* + *-graf*[3])

trepán *s. n.* 1. instrument chirurgical de forma unui sfredel pentru perforarea oaselor (craniului). 2. sapă pentru foraj; foreză. 3. instrument de gravor în formă de sfredel fin. 4. unealtă, în formă de arbore cotit, folosită de sculptori pentru a face găuri în piatră sau marmură. (<fr. *trépan*, lat. *trepanum*, gr. *trypanon*, burghiu)

trepaná *vb. tr.* a face o trepanație. — *trepanáre* s. f. (<fr. *trépaner*)

trepanáție *s. f.* operație constînd în deschiderea cutiei craniene, în scopuri terapeutice sau magice, cu ajutorul trepanului (1). (<fr. *trépanation*)

trepáng *s. m.* holoturie mare, comestibilă, foarte apreciată în Extremul Orient. (<fr. *trépang*<cuv. malaiez)

trepidá *vb. intr.* 1. a vibra puternic, cu oscilații repezi și scurte. 2. *(fig.;* despre oameni) a se agita, a palpita, a fremăta, a nu-și găsi astîmpăr. — *trepidáre* s. f. (<fr. *trépider*, lat. *trepidare*)

trepidánt, -ă *adj.* 1. care trepidează. 2. *(fig.)* agitat, plin de emoție, de tensiune; emoționant, palpitant. (<fr. *trépidant*)

trepidáție *s. f.* 1. vibrație care are loc de jos în sus, produsă în funcționarea unor sisteme tehnice. 2. *(fig.)* agitație febrilă, neastîmpăr. (<fr. *trépidation*, lat. *trepidatio*, agitație)

trepiéd *s. n.* 1. scaun, suport de metal sau de lemn cu trei picioare. 2. *(tehn.)* dispozitiv format din trei picioare articulate, având la partea de sus un stativ pentru fixarea unui aparat. (<fr. *trépied*)

TREPO- *elem. comp.* „spirală". (<fr. *trépo-*, cf. gr. *trepein*, a răsuci)

treponematóză *s. f.* boală cauzată de treponemă; treponemoză. (<fr. *tréponématose*)

treponémă *s. f.* specie de spirochet agent patogen al sifilisului, al febrei galbene etc. (<fr. *tréponème*)

treponemicíd, -ă *adj., s. n.* (medicament) care distruge treponema. (<fr. *tréponémicide*)

treponemózǎ *s. f.* treponematoză. (<fr. *tréponémose*)

-trepsíe *elem. comp.* „nutriție, hrănire". (<fr. *-thrépsie*, cf. gr. *threpsis*)

trésă *s. f.* 1. șiret (din fire de lînă, de mătase sau de metal) ori bandă de metal purtate pe uniforme pentru a indica gradul. 2. cordon rezultat din împletirea mai multor parîme, folosit la confecționarea chingilor de pe bordul navelor. ● împletitură din trei fire, folosită în electrotehnică etc. 3. *(arhit.)* ornament plat sau convex, format din benzi împletite. (<fr. *tresse*)

tresăltá *vb. intr.* a tresări, a vibra de emoție, de bucurie; a fremăta. — *tresăltáre* s. f. (după fr. *tressauter*)

tresărí *vb. intr.* 1. a simți deodată o emoție puternică. ● a se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de visare. ● (despre inimă) a-și accelera bătăile din cauza unei emoții, a zvîcni. 2. *(fig.;* despre sunete) a răsuna brusc. — *tresărire* s. f. (după fr. *tressaillir*)

-trezíe v. t r e m a t(o)-.

trezorerie *s. f.* 1. ansamblu de operații financiare efectuate pentru procurarea și cheltuirea mijloacelor bănești; administrare a tezaurului public. 2. oficiu al unui stat unde se păstrează și se gestionează tezaurul public. (<fr. *trésorerie*)

trezoriér *s. m.* funcționar care gestionează tezaurul unui stat sau fondurile unei organizații, asociații, instituții etc. (<fr. *trésorier*)

TRI- *elem. comp.* „trei, de trei ori, triplu". (<fr. *tri-*, cf. lat., gr. *tri*)

triá *vb. tr.* a alege, a selecționa potrivit unor anumite criterii. — *triére* s. f. (<fr. *trier*)

triác *s. n.* component electronic bidirecțional alcătuit din două tiristoare conectate între ele în sens invers. (<engl., fr. *triac*)

triacíd, -ă *adj., s. n.* (corp chimic) care posedă trei funcții acide. (<fr. *triacide*)

triádă *s. f.* 1. *(ant.)* reunire a trei divinități, ființe etc. ● ansamblu format din strofă, antistrofă și epodă în poezia greacă. 2. *(fil.;* la Hegel) schemă abstractă de explicare a oricărui proces de dezvoltare, cuprinzînd trei etape: teza, antiteza și sinteza. 3. grupare a trei entități, elemente cu proprietăți asemănătoare: trilogie (3). (<fr. *triade*, cf. lat. *trias*, *-adis*, gr. *trias*, *-ados*)

triádic, -ă *adj.* care aparține unei triade; alcătuit din trei elemente. (<fr. *triadique*)

triáj *s. n.* 1. faptul de a tria; triere. 2. serviciu într-un spital unde se înscriu și se repartizează pe secții bolnavii nou internați. 3. stație de cale ferată în care se efectuează descompunerea, trierea și compunerea trenurilor de marfă. (<fr. *triage*)

triál[1] /tráiăl/ *s. n.* meci de selecție, de triere; meci de verificare. (<engl. *trial* /match/)

triál[2], -ă I. *adj.* compus din trei elemente. II. *s. n.* număr gramatical, caracteristic limbilor vechi, care arată că este vorba de trei exemplare din aceeași speță. (<lat. *trial*, it. *triale*)

trialcoól *s. m.* corp chimic care posedă trei funcții alcool: triol. (<fr. *trialcool*)

trialísm *s. n.* 1. *(livr.)* sistem compus din trei elemente. 2 uniune a trei state autonome sub cîrmuirea unui suveran. (<fr. *trialisme*)

trialóg *s. n.* *(rar)* conversație între trei persoane. (după *dialog*)

triándră *adj.* (despre flori) cu androceul format din trei stamine. (<fr. *triandre*)

triandríe *s. f.* însușire, stare a florilor triandre. (<fr. *triandrie*)

triánglu *s. n.* instrument muzical de percuție alcătuit dintr-un cadru de oțel triunghiular suspendat, care este lovit cu o baghetă metalică. (<fr. *triangle*, lat. *triangulum*)

triangulá *vb. tr.* a executa lucrări prin metoda triangulației; a face triangulația unei regiuni, a unei țări etc. — *triangulâre* s. f. (<fr. *trianguler*)

triangulár, -ă *adj.* triunghiular (1). (<fr. *triangulaire*, lat. *triangularis*)

triangulâție *s. f.* ansamblu de operații geodezice prin care pot fi determinate suprafețe și distanțe, împărțind terenul într-o rețea de triunghiuri echilaterale în vederea stabilirii coordonatelor punctelor de pe teren. ● rețea de triunghiuri constituind baza unei ridicări topografice. (<fr. *triangulation*)

triárii *s. m. pl.* nume dat soldaților veterani care formau a treia linie de luptă, după hastați și principi (2), dintr-o legiune romană, constituind rezerva. (<lat. *triarii*)

triásic, -ă *adj., s. n.* (din) prima perioadă a mezozoicului. (<fr. *triasique*)

triatlón *s. n.* concurs atletic combinat care reunește trei probe: 100 m plat, săritura în lungime și aruncarea greutății. (<fr. *triathlon*)

triatlonist, -ă *s. m. f.* sportiv participant la probele unui triatlon. (<*triatlon* + *-ist*)

triatómic, -ă *adj.* (despre elemente) cu molecula formată din trei atomi. (<fr. *triatomique*)

triaxiál, -ă *adj.* cu trei axe. (<engl. *triaxial*)

trib[1] *s. n.* 1. formă de organizare economică și social-politică a societății primitive, constînd

dintr-o grupare de mai multe ginți sau de familii înrudite, reunite pe baza comunității teritoriului și supuse autorității unui șef unic. 2. (la unele popoare din *ant.*) seminție, gintă, neam. ● populația fiecărui district în Roma antică. 3. *(biol.)* subdiviziune a familiei cuprinzînd genuri înrudite; subfamilie. (<lat. *tribus*)

-trib[2] v. tribo-.

tribádă *s. f.* lesbiană (<fr. *tribade*, cf. gr. *tribas, -ados*<*tribein*, a freca)

tribádic, -ă *adj.* referitor la tribadism; lesbian. (<fr. *tribadique*)

tribadísm *s. n.* lesbianism. (<fr. *tribadisme*)

tribál, -ă *adj.* 1. care aparține tribului, de trib. 2. (despre o populație) care trăiește în triburi. (<fr., engl. *tribal*)

tribalísm *s. n.* organizare socială de tip tribal. (<fr., engl. *tribalisme*)

tribalíst, -ă *adj.* referitor la tribalism. (<fr. *tribaliste*)

tribázic, -ă *adj.* (despre corpuri) care posedă trei funcții bazice. (<fr. *tribasique*)

TRIBO-, -trib, -tripsie *elem. comp.* „frecare, fricțiune", „strivire, zdrobire". (<fr. *tribo-, -tribe, -tripsie*, cf. gr. *tribos, tripsis*, frecare, zdrobire<*tribein*, a freca)

triboelèctric, -ă *adj.* referitor la triboelectricitate. (<fr. *tribo-électrique*)

triboelectricitáte *s. f.* electricitate statică produsă prin frecare. (<fr. *tribo-électricité*)

tribológic, -ă *adj.* referitor la tribologie. (<*tribologie*)

tribologíe *s. f.* știința și tehnologia interacțiunii dintre două suprafețe în contact aflate în mișcare relativă. (<fr. *tribologie*, engl. *tribology*)

triboluminescént, -ă *adj.* care prezintă triboluminescență. (<fr. *triboluminescent*)

triboluminescénță *s. f.* luminescență produsă prin frecare. (<fr. *triboluminescence*)

tribometríe *s. f.* măsurare a intensității frecării dintre corpuri. (<fr. *tribométrie*)

tribométru *s. n.* instrument folosit în tribometrie. (<fr. *tribomètre*)

tribórd *s. n.* partea din dreapta a unei nave, privind dinspre pupă. (<fr. *tribord*, it. *tribordo*)

tribotéhnică *s. f.* prelungire a vieții unui motor prin sistemul de ungere. (<*tribo-* + *tehnică*)

tribráh *s. m.* picior de vers greco-latin alcătuit din trei silabe scurte. (<lat. *tribrachys*, fr. *tribraque*, engl. *tribrach*)

tribráhic, -ă *adj.* (despre ritm) format din tribrahi. (<engl. *tribrachic*)

tribromúră *s. f.* compus chimic care conține trei atomi de brom în moleculă. (<fr. *tribromure*)

tribulație *s. f.* *(livr.)* zbucium moral, frămîntare, mîhnire, necaz, chin. (<fr. *tribulation*, lat. *tribulatio*, chin, suferință)

tribún *s. m.* 1. fiecare dintre magistrații aleși anual în Roma antică pentru a apăra interesele plebei. ○ ~ *militar* = ofițer superior care comanda o cohortă romană. 2. membru al tribunatului, în Franța. 3. *(fig.)* persoană care luptă pentru o cauză (politică). ● orator care inflăcărează masele prin cuvîntările sale însuflețite. (<lat. *tribunus*)

tribunál *s. n.* 1. estradă amenajată într-o bazilică romană sau într-o unitate militară, pe care stăteau magistrații și, respectiv, comandanții. 2. instanță judecătorească (care judecă procesele civile și penale). 3. local în care funcționează o astfel de instanță. 4. complet care judecă o cauză, un proces. (<fr., lat. *tribunal*)

tribunát *s. n.* 1. funcția, demnitatea de tribun; durata acestei funcții. 2. adunare politică în Franța, instituită prin constituția din 1799, care discuta legile fără a le vota. (<fr. *tribunat*, lat. *tribunatus*)

tribúnă *s. f.* 1. estradă, loc înălțat de unde vorbesc oratorii. ● *(fig.)* focar de răspîndire a unor idei, teorii etc. 2. construcție în formă de platformă de unde publicul sau un număr restrîns de persoane pot asista la o festivitate, la o demonstrație etc. ● construcții anexe ale terenurilor de sport, destinate spectatorilor. 3. galerie situată deasupra navelor laterale ale unei biserici; emporă. (<fr. *tribune*, lat. *tribuna*)

tribunician, -ă *adj.* care aparține tribunului; referitor la funcția de tribun. (<fr. *tribunitien*, lat. *tribunicius*)

tribút *s. n.* 1. obligație în bani impusă unui popor învins de către cuceritor; bir; impozit plătit de către provinciii împăraților în antichitate și în evul mediu. 2 obligație, datorie, ceea ce se cuvine cuiva; contribuție în general. ○ *a-și da* (sau *a-și aduce*) ~*ul* = a contribui (din obligații morale) la ceva. (<fr. *tribut*, lat. *tributum*, dare, impozit)

tributál, -ă *adj.* referitor la tribut. ○ *mod de producție* ~ = mod de producție bazat pe exploatare, cunoscut de o serie de popoare din Asia, Africa și chiar America, apărut în condițiile în care descompunerea comunei primitive a fost urmată de forma patriarhală a robiei. (<it., fr. *tributale*)

tributár, -ă *adj.* 1. care plătește tribut; *(p. ext.)* dependent, supus. 2. *(fig.)* dependent sub raport ideologic, influențat; care datorează cuiva ceva. 3. (despre un curs de apă) care se varsă într-un curs de apă mai mare, într-un lac sau în mare. (<fr. *tributaire*, lat. *tributarius*)

tricamerál, -ă *adj.* (despre inimă la batracieni) cu două atrii și un ventricul. (<*tri-* + *cameral*)

tricapsulár, -ă *adj* (despre fructe) cu trei capsule. (<fr. *tricapsulaire*)

tricarboxílic *odj.* (despre acizii carboxilici) cu trei grupări carboxil în moleculă. (<engl. *tricarboxilic*)

tricarpelár, -ă *adj.* (despre gineceu) cu trei carpele. (<fr. *tricarpellaire*)

tricefál, -ă *adj.* 1. (despre un făt, un animal) cu trei capete. 2. *(fig.)* cu trei conducători. (<fr. *tricéphale*)

tricentenár, -ă I. *adj.* care durează de trei sute de ani. II. *s. n.* al treilea centenar. (<fr. *tricentenaire*)

tricéntric, -ă *adj.* (despre cromozomi) cu trei centromeri. (<*tri-* + *centric*)

triceps *s. m.* mușchi care are la o extremitate trei ligamente. (<fr., lat. *triceps*)

tricerátops *s. n.* dinozaurian erbivor care avea craniul mare, alungit, cu două coarne deasupra orbitelor și o protuberanță nazală, iar în jurul gîtului un guler din plăci osoase cu țepi. (<fr. *tricératops*)

trichlázĭ *s. f.* inflamație permanentă a conjunctivei datorită frecării și iritării globului ocular de către genele prea lungi, deviate spre cornee. (<fr., lat. *trichiasis*, gr. *trikhiasis*)

-trichie v. t r i c o-.

trichínă *s. f.* vierme nematelmint parazit care trăiește închistat mai ales în mușchii porcilor, ai șobolanilor etc.; trichinelă. (<fr. *trichine*, lat. *trichina*)

trichinélă *s. f.* trichină. (<lat. *trichinella*)

trichinós, -oásă *adj.* (despre un animal) infestat cu trichină. (<fr. *trichineux*)

trichinóză *s. f.* boală parazitară provocată de trichină, care se manifestă prin grave tulburări digestive, dureri musculare etc. (<fr. *trichinose*)

trichítă *s. f.* grup de cristale fine aciculare. (<fr. *trichite*)

triciclétă *s. f.* vehicul (pentru copii) cu trei roți, care este pus în mișcare cu ajutorul pedalelor; triciclu. (<*tri-* + *bi/cicletă*)

triciclu I. *adj.* (despre un aterizor, un velociped) cu trei roți. II. *s. n.* triciclétă. (<fr. *tricycle*)

tricipitál, -ă *adj* al tricepsului. (<fr. *tricipital*)

triclínic *adj.* (despre sisteme cristaline) care are ca formă de bază o prismă oblică cu baza un paralelogram. (<fr. *triclinique*, cf. gr. *klinein*, a înclina)

triclíniu *s. n.* 1. sală de mese în casele romane avînd trei paturi așezate de-a lungul a trei laturi ale unei mese. ● sufragerie. 2. sală de mese a unei comunități (monahale) creștine în care se primeau pelerinii sau se celebrau diverse ceremonii. (<lat. *triclinium*, cf. gr. *kline*, pat)

tricloretilénă *s. f.* lichid incolor, cu miros de cloroform, toxic, în stare de vapori, folosit ca solvent, ca agent frigorific, în diverse sinteze etc. (<fr. *trichloréthylène*)

triclormetán *s. n.* cloroform. (<fr. *trichlorométane*)

triclorurát, -ă *adj.* (despre substanțe chimice, compuși, molecule) în structura căruia s-au introdus, prin clorurare, trei atomi de clor. (<fr. *trichloruré*)

triclorúră *s. f* compus chimic care conține trei atomi de clor în moleculă. (<fr. *trichlorure*)

TRICO-, -trichie, -trih *elem. comp.* „păr, pilozitate". „cil, flagel". (<fr. *tricho-*, *-trichie*, *-triche*, cf. gr. *thrix*, *thrikhos*, fir de păr)

tricobezoár *s. n* bezoar[2] din stomacul unor animale care se ling sau năpîrlesc ori al unor bolnavi mintali care au obiceiul de a-și mînca părul. (<fr. *trichobézoard*)

tricoblást *s. n.* 1. idioblast deosebit ca formă și ramificație. 2. celulă a epidermei vegetale care dă naștere perilor absorbanți. (<fr. *trichoblaste*)

tricocárp, -ă *adj.* cu fructe păroase. (< lat. *trichocarpus*)

tricocaúl, -ă *adj.* cu tulpină păroasă. (<lat. *trichocaulis*)

tricocefál *s. m.* vierme nematod parazit al intestinului omului și al cîtorva animale. (<fr. *trichocéphale*)

tricocefalóză *s. f* boală parazitară provocată de tricocefali, care se manifestă prin tulburări digestive. (<fr. *trichocéphalose*)

tricoclazíe *s. f.* rupere a firelor de păr, de obicei traumatică. (<fr. *trichoclasie*)

tricofil, -ă *adj.* cu frunze păroase. (<lat. *tricophyllus*)

tricofíte *s. f. pl.* plante tricofile. (<fr. *trichophytes*)

tricofític, -ă *adj.* referitor la tricofiție. (< fr. *trichophytique*)

tricofitídă *s. f.* erupție secundară cu aspect variabil, la bolnavii cu tricofiție. (<fr. *trichophitide*)

tricofitínă *s. f.* extract din culturile de tricofiton, folosit în scop diagnostic sau terapeutic. (<fr. *tricophitine*)

tricofitón *s. n.* ciupercă parazită care provoacă îmbolnăvirea pielii capului. (<fr. *trichophyton*)

tricofítie *s. f.* dermatomicoză cauzată de tricofiton, care atacă pielea capului, provocînd. căderea părului. (<fr. *trichophytie*)

tricofobíe *s. f.* teamă patologică de păr. (<fr. *trichophobie*)

tricologíe *s. f.* disciplină medicală care studiază structura, funcțiile și bolile părului. (<fr. *trichologie*)

tricolór, -ă I. *adj.* cu trei culori; tricromatic. II. *s. n.* drapel cu trei culori. III. *s. m.* sportiv component al echipei naționale. (<fr. *tricolore*, lat. *tricolor*)

tricóm *s. m.* perișor, solz crescut pe epiderma unor plante. (<fr. *trichome*)

tricomaníe *s. f.* tic, în unele nevroze, constînd în trecerea repetată a mîinii prin păr sau prin barbă. (<fr. *trichomanie*)

tricomicóză *s. f.* boală parazitară a părului provocată de ciuperci microscopice. (<fr. *trichomycose*)

tricomónas *s. m.* protozoar flagelat care trăiește parazitar pe om, cauzînd iritația anumitor mucoase. (<fr. *trichomonas*)

tricomonázĭ *s. f.* boală cauzată de tricomonas, care determină avorturi, sterilitate, infecții etc. — var. *tricomonoză* s. f. (<fr. *trichomonase*)

tricomonóză *s. f.* v. t r i c o m o n a z ă.

tricóne *s. n.* plan de biserică înscriind trei absidе opuse intrării, racordate între ele prin intermediul unui dreptunghi. (<fr. *triconque*, cf. gr. *konkhos*, cochilie)

tricopatíe *s. f.* denumire generică pentru bolile părului. (<fr. *trichopathie*)

tricopetál, -ă *adj.* (despre flori) cu petale păroase. (<fr. *trichopétale*)

tricoptére *s. n. pl.* ordin de insecte avînd aripile mari acoperite cu peri sau cu mici solzișori, ale căror larve acvatice își construiesc

un fel de căsuțe tubulare din nisip, resturi vegetale etc. (<fr. *trichoptères*)

tricoptilóză *s. f.* afecțiune a părului, care se usucă, devenind casant. (<fr. *trichoptilose*, cf. gr. *ptilon*, puf)

tricórd *s. n.* *(muz.)* scară diatonică din trei trepte, constituind un interval de terță sau de cvartă. (<fr. *tricorde*)

tricórn I. *s. m.* animal imaginar cu trei coarne II. *s. n.* pălărie bărbătească din trecut, cu trei colțuri. (<fr. *tricorne*, cf. lat. *tricornis*, cu trei coarne)

tricoscopíe *s. f.* examinare medicală a firelor de păr. (<*trico-* *-scopie*)

tricosepál, -ă *adj.* (despre flori) cu sepale păroase. (<fr. *trichosépale*)

tricospérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu semințe păroase. (<lat. *trichospermus*)

tricót *s. n.* produs textil din fibre împletite în ochiuri. ● obiect de îmbrăcăminte confecționat din acest material. (<fr. *tricot*)

tricotá *vb. tr.* a lucra (manual sau cu mașini speciale) un tricot. — *tricotáre* s. f. (<fr. *tricoter*)

tricotáj *s. n.* 1. tricotare, tricotat. 2. articol de îmbrăcăminte confecționat din tricot. (<fr. *tricotage*)

tricotát *s. n.* tricotare. ○ *mașină de ~* = mașină pentru executarea tricotajelor sau a tricourilor; tricoteză. (<*tricota*)

tricotér, -éză I. *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la mașinile de tricotat. II. *s. f.* mașină de tricotat. (<fr. *tricoteur, -euse*)

tricotillomanie *s. f.* tic, mai ales la copii, constînd din răsucirea unor smocuri de păr de pe cap. (<fr. *trichotillomanie*, cf. gr. *tillein*, a epila)

tricotín *s. n.* țesătură specială folosită pentru taioare și mantouri. (<fr. *tricotine*)

tricotómie, -ă *adj.* v. trihotomic.

tricotomie *s. f.* v. trihotomie.

tricóu *s. n.* cămașă, bluză tricotată (din bumbac sau din lînă), purtată mai ales de sportivi. (<fr. *tricot*)

tricóză *s. f.* denumire generică pentru bolile și anomaliile părului. (<fr. *trichose*)

trierezilfosfát *s. m.* lichid incolor, inodor, neinflamabil, obținut prin reacția crezolului asupra oxiclorurii de fosfor, folosit ca plastifiant la fabricarea materialelor plastice. (<fr. *trierésylphosphate*)

tricroísm *s. n.* *(fiz.)* fenomen produs de un corp care prezintă trei culori distribuite diferit. (<fr. *trichroïsme*)

tricróm, -ă *adj.* obținut prin tricromie; tricromic. (<fr. *trichrome*)

tricromát, -ă *adj.* (despre ochi) care prezintă tricromatism. (<fr. *trichromate*)

tricromátic, -ă *adj.* referitor la cele trei culori fundamentale (galben, albastru, roșu), astfel alese încît una să nu poată fi reprodusă prin amestecul celorlalte două; tricolor. (<fr. *trichromatique*)

tricromatísm *s. n.* capacitatea normală a ochiului de a percepe cele trei culori: albastru, verde și roșu, din combinarea cărora rezultă toate celelalte, conform teoriei tricromatice a lui Th. Young. (<fr. *trichromatisme*)

tricromazíe *s. f.* percepere defectuoasă, incompletă a celor trei culori fundamentale. (după *dicromazie*)

tricrómic, -ă *adj.* tricrom. (<engl. *trichromic*)

tricromíe *s. f.* procedeu de imprimare sau de fotografiere policromă prin suprapunerea celor trei culori fundamentale. (<fr. *trichromie*)

tricuspíd, -ă I. *adj.* cu trei vîrfuri. ○ *valvulă ~ă* = valvulă care se află în partea dreaptă a inimii, la orificiul auriculo-ventricular. II. *s. n.* măsea cu trei rădăcini. (<fr. *tricuspide*, cf. lat. *cuspis*, lance)

tricuspidítă *s. f.* inflamație a valvulei tricuspide. (<fr. *tricuspidite*)

tridácna *s. f.* moluscă lamelibranhiată uriașă, ale cărei valve au deschizăturile ondulate, formînd lamele imbricate. (<fr. *tridacne*, cf. gr. *tridaknos*, mușcat de trei ori)

tridactíl, -ă *adj.* (despre animale) cu trei degete. (<fr. *tridactyle*)

tridént *s. n.* 1. *(mit.)* furcă cu trei dinți cu care era înfățișat de obicei zeul Poseidon. 2. obiect marinăresc în formă de furcă cu trei brațe. (<fr. *trident*, lat. *tridens, -entis*, cu trei dinți)

tridérmie, -ă *adj.* care posedă toate trei păturile germinale ale embrionului. (<fr. *tridermique*)

tridimensionál, -ă *adj.* cu trei dimensiuni; în relief (<fr. *tridimensionnel*)

tridimensionalitáte *s. f.* însușirea de a fi tridimensional. (<it. *tridimensionalità*)

tridimít *s. n.* silice naturală polimorfă, constituent al rocilor efuzive recente. (<fr. *tridymite*, germ. *Tridymit*)

tridinám, -ă *adj.* (despre androceu) cu șase stamine, dintre care trei mai lungi. (<fr. *tridyname*)

tridrálmă *s. f.* monedă de argint greco-macedoneană, valorînd trei drahme. (<gr. *tridrakhme*)

triédru I. *adj.* cu trei fețe plane. II. *s. n.* figură geometrică formată din trei plane care au un punct comun (vîrf). (<fr. *trièdre*)

triemimér, -ă *adj.* (despre cezură) care se găsește după a treia jumătate de picior sau după un picior și jumătate, în hexametri. (<fr. *triémimère*)

trienál, -ă I. *adj.* care durează trei ani. ● care are loc din trei în trei ani; care are nevoie de trei ani pentru a se dezvolta complet; trisanual. II. *s. f.* festival, expoziție care se organizează o dată la trei ani. (<fr. *triennal(e)*, lat. *triennalis*)

triéniu *s. n.* *(rar)* interval de trei ani. (<lat. *triennium*)

trierárh *s. m.* comandant al unei triere. (<fr. *triérarque*, gr. *trierarkhos*)

trieraulét *s. m.* *(ant.)* cîntăreț din flaut care imprima ritmul vîslașilor pe o trieră. (<fr. *triéraulète*, cf. gr. *triereulos*)

triéră *s. f.* *(ant.)* navă de război cu trei rînduri de rame suprapuse, folosită de navigatorii fenicieni și greci. v. trireme. (<fr. *trière*, lat. *trieris*, gr. *trieres*)

triestér *s. m.* corp chimic care posedă trei funcții ester. (<fr. *triester*)

trietajăt, -ă *adj.* alcătuit din trei etaje. (<*tri-* + *etajat*)

trieteridă *s. f.* 1. perioadă de trei ani în calendarul grecesc. 2. *(pl.)* sărbători în cinstea zeului Bacus, care se celebrau din trei în trei ani în Tracia și Beoția. (<fr. *triétéride*, gr. *trieteris*)

trietilaluminiu *s. n.* compus organometalic folosit drept combustibil în unele fuzee spațiale. (<fr. *triéthylaluminium*)

trifalangie *s. f.* prezența a trei falange la degetul mare. (<engl. *triphalangia*)

trifazát, -ă *adj.* 1. (despre circuite electrice) format din trei circuite monofazice de curent alternativ; trifazic. 2. (despre mașini electrice) care funcționează cu un astfel de circuit. 3. (despre sisteme fizico-chimice) format din trei faze. (<fr. *triphasé*)

trifázic, -ă *adj.* trifazat. (<fr. *triphasique*)

trifenilmetán *s. n.* hidrocarbură aromatică derivată din metan, folosită în industria coloranților. (<fr. *triphénylméthane*)

trifid, -ă *adj.* *(bot., zool.;* despre unele organe) despicat în trei; care formează trei viruri. (<fr. *trifide*, lat. *trifidus*)

trifil, -ă *adj.* cu trei frunze sau foliole; cu frunzele grupate cîte trei. (<fr. *triphylle*)

trifilár, -ă *adj.* *(mec.;* despre suspensii) cu trei fire paralele. (<fr. *triphyllaire*)

triflór, -ă *adj.* cu trei flori. (<lat. *triflorus*)

trifluorúră *s. f.* compus chimic care conține trei atomi de fluor în moleculă. (<fr. *trifluorure*)

trifoliát, -ă *adj* (despre frunze) cu trei foi pe același pețiol. (<fr. *trifolié*)

trifolléne *s. f. pl.* plante din familia leguminoaselor, având ca tip trifoiul, cultivate pentru furaj. (cf. lat. *trifolium*, trifoi)

trifoliolát, -ă *adj.* 1. (despre frunze compuse) cu trei foliole. 2. *(arhit.)* în formă de trifoi. (<fr. *trifoliolé*)

trifollóză *s. f.* boală toxică la oi cauzată de consumarea în cantitate prea mare a unor specii de trifoi, care se manifestă prin stomatită, salivație și inflamarea capului și a membrelor. (<fr. *trifoliose*)

trifór, -ă *adj.* *(arhit.;* despre o deschidere) cu trei uși sau canaturi despărțite prin colonete. (<it. *trifora*)

trifóriu *s. n.* galerie îngustă, susținută de colonete, practicată în zidurile laterale ale unei biserici, deasupra navelor laterale. (<fr. *triforium*)

triftóng *s. m.* pronunțarea a trei vocale diferite într-o singură silabă. (<fr. *triphtongue*)

trifurcá *vb. refl.* (despre un drum, o arteră etc.) a se ramifica în trei. — *trifurcáre* s. f. (<fr. *trifurquer*)

trifurcáție *s. f.* trifurcare; *(concr.)* loc unde se trifurcă un drum, o arteră etc. (<fr. *trifurcation*)

trigám, -ă *adj.* 1. (și *s. m. f.*) care se căsătorește a treia oară fără să fi desfăcut legal celelalte două căsătorii. 2. (despre plante) cu flori masculi, femele și hermafrodite pe același individ. (<fr. *trigame*)

trigamíe *s. f.* stare în care se găsește un om, o plantă trigamă. (<fr. *trigamie*)

trigemelár, -ă *adj.* cu trei gemeni. (<fr. *trigémellaire*)

trigémen 1. *adj. nerv* ~ — a cincea pereche de nervi cranieni care asigură sensibilitatea feței și inervarea mușchilor maxilari inferiori. II. *s. m. pl.* tripleți. (<lat. *trigeminus*, întreit)

trigeminát, -ă *adj.* 1. în număr de șase, dispuse două cîte două. 2. (despre puls) al cărui ritm se compune din trei pulsații regulate urmate de o pauză. (<fr. *trigeminé*)

trigeminísm *s. n.* tulburare a ritmului inimii, care prezintă un puls trigeminat. (<fr. *trigéminisme*)

trigger /trígăr/ *s. n.* 1. triodă cu catod rece servind ca releu sau ca tub de amorsare. 2. *(biol.)* factor declanșator care pune în mișcare un șir de acțiuni și reacții, de minimă contribuție energetică. (<engl. *trigger*)

trigin, -ă *adj.* (despre flori) cu trei pistile. (<fr. *trigyne*)

triglicerídă *s. f.* triester al glicerinei, cu acizi grași. (<fr. *triglycéride*)

triglíde *s. n. pl.* familie de pești osoși având ca tip rîndunica-de-mare. (<fr. *triglides*, cf. gr. *trigle*, pește marin)

triglíf *s. n.* ornament al frizei unei coloane dorice, cu trei ramuri verticale, care separă metopele între ele. (<fr. *triglyphe*, cf. gr. *triglyphos*, de trei ori cizelat)

trigón I. *s. n.* 1. preparat de patiserie în formă de triunghi făcut din foi de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop. 2. ~ *cerebral*=lamă de materie nervoasă, de formă triunghiulară, care împreună cu corpul calos face legătura dintre cele două emisfere ale creierului mare; formix. 3. *(astr.)* poziție a unei planete al cărei unghi pe distanța Pămînt—Soare (Lună) și Pămînt—planetă se ridică la 120°. II. *adj.* trigonal. (<fr. *trigone*, /I, 3/ germ. *Trigon*/alschein/)

trigonál, -ă *adj.* *(livr.)* triunghiular; trigon (<fr. *trigonal*)

TRIGONO- *elem. comp.*, „triunghi, triunghiular". (<fr. *trigono-*, cf. gr. *trigonos*, cu trei unghiuri)

trigonocefál *s. m.* șarpe veninos din familia viperei, cu capul în formă triunghiulară, care trăiește în Asia și în America. (<fr. *trigonocéphale*)

trigonocefalíe *s. f.* malformație a craniului care devine triunghiular. (<fr. *trigonocéphalie*)

trigonométric, -ă *adj.* referitor la trigonometrie. ○ *cerc* ~ = cerc cu raza egală cu unitatea și cu sensul de măsurare a arcelor invers celui al acelor unui ceasornic; *funcție* ~*ă* = fiecare dintre funcțiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă și cosecantă. (<fr. *trigonométrique*)

trigonometríe *s. f.* ramură a matematicii care studiază proprietățile funcțiilor trigonometrice și relațiile dintre ele. (<fr. *trigonométrie*)

trigrámă *s. f.* 1. cuvînt format din trei litere. 2. siglă din trei caractere reunite. (<fr. *trigramme*)

-trih[1] v. t r i c o-.

-trih[2] v. t r i h o-.

trihebdomadár, -ă *adj., s. n.* (publicație) care apare de trei ori pe săptămînă. (<fr. *trihebdomadaire*)

trihíbrid *s. m.* hibrid rezultat din încrucișarea a doi genitori homozigoți care diferă prin trei caractere. (<fr. *trihybride*)

TRIHO-, -tríh *elem. comp.* „în trei". (<fr. *tricho-, -trichie*, cf. gr. *trikha*)

trihotómic, -ă *adj.* împărțit în trei. — var. *tricotomic, -ă* adj. (<fr. *trichotomique*)

trihotomíe *s. f.* diviziune în trei părți, grupe sau specii. — var. *tricotomie* s. f. (<fr. *trichotomie*)

tríl *s. n.* *(muz.)* ornament vocal sau instrumental constînd din alternarea rapidă a două note consecutive despărțite de un (semi)ton; *(p. ext.)* cîntecul unor păsări în care se produce același efect sonor. (<it. *trillo*, fr. *trille*)

trilaterál, -ă *adj.* cu trei laturi. ● referitor la cele trei laturi sau aspecte ale unui lucru, ale unui organism. (<fr. *trilatéral*)

trilaterálie *s. f.* metodă geodezică bazată pe măsurarea laturilor unui ansamblu de triunghiuri. (<fr. *trilatération*)

trilémă *s. f.* *(rar)* situație care pune trei alternative, dintre care trebuie aleasă una. (<germ. *Trilemma*)

trilingv, -ă *adj.* care vorbește trei limbi. ● scris în trei limbi. (<fr. *trilingue*, lat. *trilinguis*, cu trei limbi)

trilión *s. n.* număr egal cu o mie de miliarde (10^{12}) sau un milion de biliarde (10^{18}). (<fr. *trilion*)

trilit *s. m.* monument megalitic format din trei pietre, dintre care două verticale și una transversală; triliton. (<engl. *trilithe*)

trilitón *s. n.* trilit. (<fr., engl. *trilithon*)

trílo *s. n.* tanant vegetal. (<fr. *trilo*)

trilobát, -ă *adj.* 1. (despre frunze) cu trei lobi. 2. (despre arcade etc.) în formă de trifoi sau de crin. (<fr. *trilobé*)

trilobíți *s. m. pl.* clasă de artropode marine fosile din paleozoic, cu corpul împărțit în trei, atît longitudinal, cît și transversal. (<fr. *trilobites*)

trilóc *adj.* (despre avioane) cu trei locuri. (după fr. *triplace*)

triloculár, -ă *adj.* *(bot., anat.)* cu trei locuri sau loje. (<fr. *triloculaire*)

trilogíe *s. f.* 1. reunire de trei tragedii ale căror subiecte constituie fiecare urmarea celui precedent și care erau prezentate la concursurile dramatice din Grecia antică date în cinstea lui Dionysos. 2. serie de trei opere literare sau muzicale care formează o unitate, ale căror subiecte se continuă unul pe altul. (<fr. *trilogie*, gr. *trilogia*)

trimáj *s. n.* tunsoare, ajustare, scurtare a blănii unui cîine; trimare. (după engl. *trimming*)

trimarán *s. n.* ambarcațiune compusă din trei coci paralele unite printr-o punte. (<fr., engl. *trimaran*)

trimáre *s. f.* trimaj. (după engl. *trimming*)

trímer[1] *s. n.* 1. condensator ajustabil, de capacitate ușoară, folosit în radiofonie. 2. mașină de încărcat materiale granulare sau pulverulente prin aruncare în vehicule. (< germ. *Trimmer*, engl., fr. *trimmer*)

trimér[2]**, -ă** I. *adj.* divizat în trei părți dispuse în triunghi echilateral. II. *s. m.* polimer alcătuit din trei molecule de monomer. (<fr. *trimère*)

trimestrál, -ă *adj.* care ține trei luni; care are loc la fiecare trei luni. (<fr. *trimestriel*)

triméstru *s. n.* perioadă de trei luni. ● unitate a anului școlar. (<fr. *trimestre*, lat. *trimestris*)

trimétric, -ă *adj.* referitor la trimetru. (<fr. *trimétrique*)

trimétru *s. n.* vers antic compus din trei perechi de picioare iambice. (<fr. *trimètre*, lat. *trimetrus*, gr. *trimetros*)

trimonoeceíe *s. f.* prezența a trei flori: mască lă, femelă și hermafrodită pe aceeași plantă. (<fr. *trimonoecie*)

trimórf, -ă *adj.* 1. (despre substanțe, corpuri) care prezintă trimorfism. 2. (despre frunze, flori) care prezintă trei forme. (<fr. *trimorphe*)

trimorfísm *s. n.* calitate a unor substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. (<fr. *trimorphisme*)

trimotór *adj., s. n.* (avion) cu trei motoare. (<fr. *trimoteur*)

trimúrti *s. n.* asociere de cult și de doctrină a celor trei figuri din religiile indice: Buda, Șiva și Vișnu, ca formă unică de teofanie. (<fr., engl. *trimurti*<cuv. sanscr.)

trinavát, -ă *adj.* (despre planul unei bazilici, al unui monument) care comportă trei nave paralele și alăturate, constituind un ansamblu. (<*tri-* + *navă*)

trincă *s. f.* velă pătrată învergată la baza arborelui trinchet. ● vergă de susținere a acestei vele. (<it. *trinca*)

trinchét *s. m.* catargul de la proră al unei nave; arbore mic. (<it. *trinchetto*, fr. *trinquet*)

trinchetín *s. n.* velă triunghiulară ce se prinde pe timp de furtună de arborele trinchet. (<it. *trinchettina*)

trinitár, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al trinității. ● trinitarian. (<fr. *trinitaire*)

trinitarián, -ă I. *s. m. f.* 1. nume dat celor care acceptă dogma trinității. 2. călugăr din ordinul monahal al Sfintei Treimi, înființat în sec. XII în scopul eliberării creștinilor căzuți în captivitate la musulmani; trinitar; mathurin. II. *adj.* referitor la trinitarieni. (<engl. *trinitarian*)

trinitarianísm *s. n.* doctrina trinitarienilor (1). (<engl. *trinitarianism*)

trinitáte *s. f.* 1. (în religia creștină) unitate a trei persoane distincte (Tatăl, Fiul și Sf. Duh) care formează un singur Dumnezeu; Sfînta Treime. 2. grup de trei divinități, trei persoane sau lucruri care formează o unitate. (<fr. *trinité*, lat. *trinitas*<*trinus*, care se repetă de trei ori)

trinitrát *s. m.* triester al unor substanțe cu acid azotic. ○ ~ *de glicerină* = nitroglicerină. (după fr. *trinitré*)

trinitrínă *s. f.* lichid ulcios folosit ca medicament cu acțiune rapidă de dilatare a arterelor în stare de spasm și de relaxare a musculaturii bronhiilor, a intestinului și a căilor biliare. (<fr. *trinitrine*)

trinitrobenzén *s. n.* substanță obținută prin nitrarea benzenului. (<fr. *trinitrobenzène*)

trinitrocelulóză *s. f.* fulmicoton. (<fr. *trinitrocellulose*)

trinitrofenól *s. m.* acid picric. (<fr. *trinitrophénol*)

trinitroglicerínă *s. f.* nitroglicerină. (<fr. *trinitroglycérine*)

trinitrotoluén *s. n.* substanță solidă, cristalizată, galbenă, obținută prin nitrarea toluenului, folosită ca exploziv: trotil. (<fr. *trinitrotoluène*)

trinóm, -ă I. *adj.* (despre ecuații) format din trei termeni. II. *s. n.* polinom cu trei termeni. (<fr. *trinôme*)

trinómic, -ă *adj.* referitor la trinom. (< germ. *trinomisch*)

trío *s. n.* 1. compoziție muzicală scrisă pentru trei voci sau instrumente. v. terțet. ● secțiune mediană a unor forme tripartite (scherzo, menuet, marș etc.). 2. formație instrumentală din trei interpreți. 3. *(fam.)* grup de trei persoane. 4. *(telm.)* *laminor* ~ = laminor cu trei cilindri. (<it. *trio*)

triocefál *s. m.* monstru caracterizat prin absența aparatului bucal, nazal și ocular, capul fiind reprezentat printr-o masă sferoidală mică, fără creier. (<fr. *triocéphale*)

triódă *s. f.* tub electronic cu trei electrozi. (<fr. *triode*)

trióic, -ă *adj.* (despre plante) cu flori masculc, femele și hermafrodite pe indivizi diferiți. (<fr. *trioïque*)

triól *s. m.* trialcool. (<fr. *triol*)

triólă *s. f.* *(muz.)* triolet (1). (<germ. *Triole*)

trioleínă *s. f.* substanță lichidă conținută în unt și în grăsimi vegetale, triester al acidului oleic cu glicerina. (<fr. *trioléine*)

triolét *s. n.* 1. *(muz.)* diviziune ritmică specială alcătuită din trei note de durată egală cu aceea a două note obișnuite; triolă. 2. poezie cu formă fixă, asemănătoare rondelului, cu două rime, alcătuită din opt versuri octosilabice, dintre care primul, al patrulea și al șaptelea sînt identice. (<fr. *triolet*)

triónix *s. m.* broască țestoasă uriașă, feroce, din țările calde. (<fr. *trionyx*)

triór *s. n.* 1. mașină agricolă prevăzută cu un cilindru care, prin rotire, separă semințele de anumite impurități. 2. aparat folosit pentru separarea, după dimensiuni, a materialelor granulare. (<fr. *trieur*)

triorá *vb. tr.* a selecționa semințele la trior (1). (<*trior*)

triorhíd *adj., s. m.* (cel) care prezintă triorhidie. (<fr. *triorchide*)

triorhídie *s. f.* anomalie constînd în prezența a trei testicule la același individ. (<fr. *triorchidie*)

trioxíd *s. m.* oxid cu trei atomi de oxigen în moleculă. (<fr. *trioxyde*)

trióză *s. f.* monozaharidă cu trei atomi de carbon în moleculă. (<fr. *triose*)

tripaflavínă *s. f.* substanță chimică cu acțiune antiseptică, folosită împotriva bacteriilor și protozoarelor. (<fr. *trypaphlavine*)

tripál, -ă *adj.* (despre elice) cu trei pale. (<fr. *tripale*)

tripalmitínă *s. f.* substanță solidă incoloră, ester al glicerinei cu acidul palmitic, conținută în uleiuri vegetale și în grăsimi. (<fr. *tripalmitine*)

TRIPANO- *elem. comp.* „burghiu, sfredel". (<fr., engl., germ. *trypano-*, cf. gr. *trypanon*)

tripanocíd, -ă *adj.* care omoară tripanozoma. (<fr. *trypanocide*)

tripanozómă *s. f.* protozoar flagelat care trăiește parazitar în sîngele anumitor vertebrate. (<fr. *trypanosome*)

tripanozomiázǎ *s. f.* boală parazitară provocată de tripanozomă; boala somnului. (<fr. *trypanosomiase*)

tripanozomíde *s. f. pl.* ordin sau familie de protozoare avînd ca tip tripanozoma. (<fr. *trypanosomidés*)

tripartísm *s. n.* *(livr.)* coaliție guvernamentală formată din trei partide politice. (<fr. *tripartisme*)

tripartít, -ă *adj.* în, din trei părți. ● (despre un acord, un pact, o convenție) încheiat între trei state sau trei partide. ○ *(muz.)* *formă ~ă* = formă muzicală compusă din trei secțiuni, a treia fiind reluarea (uneori variată) a celei dintîi. (<fr. *tripartite*, lat. *tripartitus*)

tripartíție *s. f.* împărțire în trei părți egale. (<fr. *tripartition*, lat. *tripartitio*)

tripeptídă *s. f.* polipeptidă care dă, prin hidroliză, trei aminoacizi. (<fr. *tripeptide*)

triperíe *s. f.* secție a unui abator unde se face prelucrarea măruntaielor. (<fr. *triperie*)

tripersonál, -ă *adj.* pluripersonal. (<*tri-* + *personal*)

tripetál, -ă *adj.* (despre flori) cu corola formată din trei petale. (<fr. *tripétale*)

tripiér *s. m.* muncitor de abator specializat în pregătirea pentru valorificare a tuturor deșeurilor animale. (<fr. *tripier*)

tripirén, -ă *adj.* (despre fructe) cu trei semințe osoase. (<lat. *tripyrenus*, cf. gr. *pyren*, sîmbure)

TRIPL(O)- *elem. comp.* „triplu, întreit". (<fr. *tripl/o/-*, cf. gr. *triploos*)

triplá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face triplu, a (se) multiplica cu trei. II. *tr.* a face o triplare. (<fr. *tripler*)

triplán *adj., s. n.* (avion) cu trei rînduri de aripi. (<fr. *triplan*)

tripláre *s. f.* acțiunea de a tripla și rezultatul ei. ● depășire a unui (auto)vehicul de către al doilea, atunci cînd primul este deja angajat în depășirea unui alt (auto)vehicul oprit sau în mers, dacă prin această manevră se trece peste axa ce desparte cele două sensuri de circulație ale drumului. (<*tripla*)

triplazíe *s. f.* despicare a unui organ vegetal în trei formații analoage. (<fr. *triplasie*)

triplegíe *s. f.* paralizie care afectează trei membre ale corpului. (<fr. *triplégie*)

triplét *s. n.* 1. al treilea dintre trei exemplare de același fel. 2. a treia formă a unor cuvinte de aceeași proveniență, dar intrate în limbă în trei epoci diferite. 3. *(fiz.)* multiplet alcătuit din trei linii spectrale. 4. *(mat.)* mul-

țime ordonată avînd trei elemente. 5. obiectiv fotografic cu trei lentile. (<fr. *triplet*)

triplétă *s. f.* 1. bicicletă cu trei locuri. 2. grup de trei jucători care fac parte din înaintarea unei echipe de fotbal, de rugbi etc. • *(p. ext.)* grup de trei persoane care acționează împreună (<fr. *triplette*)

tripléți *s. m. pl.* ansamblu de trei ființe născute deodată de aceeași mamă; trigemeni. (<fr. *triplés*)

triplex *s. n.* 1. ansamblu transparent compus din două foi de sticlă avînd la mijloc o foaie de acetat de celuloză. 2. carton format din trei straturi de materiale fibroase. (<fr., lat. *triplex*)

triplicát *s. n.* a doua copie după un act. (<lat. *triplicatum*, fr. *triplicata*)

triplicitáte *s. f.* însușirea de a fi triplu. (<fr. *triplicité*)

triplocaúl, -ă *adj.* cu trei tulpini sau axe. (<fr. *triplocaule*)

triploíd, -ă *adj. (biol.;* despre celule, organisme) care prezintă trei seturi haploide de cromozomi. (<fr. *triploïde*)

triploidíe *s. f.* stare a unei ființe triploide. (<fr. *triploïdie*)

triplopíe *s. f.* defect de vedere constînd din a vedea întreit imaginea aceluiași obiect. (<fr. *triplopie*)

triplu[1] *s. n.* triplusalt. (<*triplu/salt/*)

triplu[2], **-ă** *adj.* de trei ori mai mare, mai mult; întreit. • din, cu trei părți. ○ *în ~ exemplar* = în trei exemplare. (<fr. *triple*, lat. *triplus*)

triplum *s. n. (muz.)* vocea superioară a unei piese polifonice în trei voci, în sec. XII—XIII. (<lat. *triplum*)

triplusált *s. n. (sport)* săritură în lungime la care după primul salt se cade pe piciorul cu care s-a bătut, la al doilea pe celălalt picior, al treilea salt terminîndu-se pe ambele picioare; triplu[1]. (după fr. *triple-saut*, it. *triplo-salto*)

triplusaltíst *s. m.* sportiv specializat în triplu salt. (<*triplusalt* + *-ist*)

tripód I. *s. n.* 1. *(ant.)* scaun de bronz cu trei picioare, frumos arcuite, pe care ședea sibila în timpul oracolelor din templul de la Delfi, închinat zeului Apolo. • trepied. 2. *(mat.)* macara alcătuită din trei picioare reunite la partea de sus. II. *adj. catarg ~* = catarg metalic cu trei picioare, pe unele bastimente moderne. (<fr. *tripode*)

tripodíe *s. f.* vers compus din trei picioare metrice. (<fr. *tripodie*, gr. *tripodia*)

tripól *s. m.* rețea electrică tripolară. (<fr. *tripôle*)

tripolár, -ă *adj.* (despre rețele, circuite electrice) cu trei borne de acces; cu trei poli. ○ *(biol.) diviziune ~ă* = mitoză anormală în care se află trei fuse divergente ale centrului cromatic. (<fr. *tripolaire*)

tripoli *s. n.* diatomit. (<fr. *tripoli*)

tripotá *vb. intr. (livr.)* a se ocupa cu lucruri necinstite, murdare; a umbla cu potlogării; a specula, a falsifica. (<fr. *tripoter*)

tripotáj *s. n. (livr.)* afacere murdară, necinstită; potlogărie. (<fr. *tripotage*)

tripoteur /-tör/ *s. m.* cel care face afaceri dubioase; speculant, falsificator. (<fr. *tripoteur*)

tripóu *s. n.* local, stabiliment cu jocuri de noroc. (<fr. *tripot*)

tripsic, -ă *adj.* care ține de tripsină, de natura tripsinei. (<fr. *trypsique*)

-tripsie v. t r i b o-.

tripsínă *s. f.* enzimă secretată de pancreas, sub formă de tripsinogen, care descompune proteinele în aminoacizi. (<fr. *trypsine*)

tripsinogén *s. n.* substanță secretată de pancreas, inactivă, care, în contact cu enterochinaza intestinală, se transformă în tripsină. (<fr. *trypsinogène*)

triptáză *s. f.* enzimă cu acțiune proteolitică de tipul tripsinei. (<fr. *tryptase*)

triptér, -ă *adj. (bot.)* cu trei aripi sau foliole. (<lat. *tripterus*)

triptíc *s. n.* 1. *(ant.)* ansamblu de trei tăblițe prinse între ele cu balamale, care se închideau ca o carte. • tablou format din trei părți prinse cu balamale (cele laterale închizîndu-se peste cea din mijloc), pe care sînt pictați sfinți sau sînt scrise numele donatorilor etc. 2. document compus din trei foi cuprinzînd aceleași indicații, care oferă posibilitatea de a se face mai multe călătorii într-o țară străină, primele două foi detașîndu-se la trecerea frontierei (vamă), la intrare și ieșire. 3. *(fig.)* ansamblu compus din trei părți distinctive. (<fr. *triptyque*, gr. *triptykhos*, pliat în trei)

triptofán *s. m.* aminoacid heterociclic prezent în proteine, hemoglobină etc., indispensabil organismului. (<fr. *tryptophane*)

triptón *s. n.* abioseston. (<fr. *tripton*)

tripudiá *vb. intr. (livr.)* a exulta, a tresălta de bucurie. (<lat. *tripudiare*, a dănțui)

tripúdiu *s. n.* 1. *(ant.)* dans ritmic al preoților salieni din Roma antică. 2. *(livr.; fig.)* sărbătorire mare, manifestație zgomotoasă. • exuberanță, exultare. (<lat. *tripudium*, dans în trei timpi)

trireactór *adj., s. n.* (avion) propulsat de trei reactoare. (<fr. *triréacteur*)

trirémă *s. f. (ant.)* navă de război la romani, la cartaginezi etc., rapidă și ușoară, cu trei rînduri de rame suprapuse. • galeră medievală cu ramele pe o singură parte, dispuse în grupuri de cîte trei. (<fr. *trirème*, lat. *triremis*, cu trei rînduri de vîsle)

trisanuál, -ă *adj. (rar)* trienal (I). (<fr. *trisannuel*)

trisecá *vb. tr. (rar)* a împărți în trei. (<fr. *trisequer*)

trisectór, -oáre I. *adj.* care realizează o trisecțiune. II. *s. f.* fiecare dintre cele două semidrepte care împart un unghi în trei părți egale. (<fr. *trisecteur*)

trisécție *s. f.* v. t r i s e c ț i u n e.

trisecțiúne *s. f.* împărțire în trei părți egale. ○ *~a unghiului* = problemă celebră, pusă în antichitate, privind împărțirea unui unghi cu rigla și compasul în trei părți egale. — var. *trisecție* s. f. (<fr. *trisection*)

trisepál, -ă *adj.* (despre flori) cu caliciu[1] format din trei sepale. (<fr. *trisépale*)

triseriát, -ă *adj. (bot., zool.;* despre organe) dispus în trei rînduri sau serii. (<fr. *triserié*)

trisilàb *s. n.* cuvînt trisilabic. (<fr. *trisyllabe*)

trisilábic, -ă *adj.* (despre cuvinte) format din trei silabe. (<fr. *trisyllabique*)

triskellón *s. n.* motiv decorativ cu trei brațe egale și extremitățile frînte la 90°. (<fr. *triskelion*, cf. gr. *triskeles*, cu trei brațe)

trismegíst I. *s. m.* supranume dat de greci lui Hermes, care însemna „de trei ori mare". **II.** *adj. (livr.)* de trei ori mare. (<fr. *trismégiste*, gr. *trismegistos*<*megistos*, mare)

trísmus *s. n.* contracție spastică involuntară a mușchilor maxilarelor, simptom al tetanosului. (<fr. *trismus*, gr. *trismos*<*trizein*, a scrîșni)

trispérm, -ă *adj.* (despre fructe) cu trei semințe. (<fr. *trispérme*)

trist, -ă *adj.* **1.** supărat, abătut, deprimat. • care exprimă tristețe; jalnic. **2.** *(fig.)* care provoacă suferință morală, mîhnire; dureros. • care evocă tristețe; deprimant, dezolant. (<lat. *tristis*)

tristearínă *s. f.* ester al glicerinei cu acidul stearic, răspîndit în grăsimile naturale. (<fr. *tristéarine*)

tristéțe *s. f.* **1.** stare sufletească apăsătoare; mîhnire, amărăciune; melancolie. • *(p. ext.)* regret. **2.** caracterul a ceea ce are un aer trist. (după fr. *tristesse*, it. *tristezza*)

TRISTI- *elem. comp.* „tristețe". (<fr. *tristi-*, cf. lat. *tristis*, întunecat, trist)

tristíh, -ă I. *adj.* **1.** (despre celule) dispus în trei rînduri sau serii. **2.** (despre frunze, muguri) așezat pe șiruri longitudinale. **II.** *s. n.* strofă din trei versuri. (<it. *tristico*, lat. *tristichus*, gr. *tristikhos*<*stikhos*, rînd, vers)

tristíl, -ă *adj.* (despre plante) cu trei stile. (<fr. *tristyle*)

tristimán, -ă *s. m. f.* suferind de tristimanie. (<fr. *tristimane*)

tristimanie *s. f.* tristețe, melancolie patologică. (<fr. *tristimanie*)

trisubstituit, -ă *adj. (chim.;* despre derivați) obținut prin substituirea a trei atomi din moleculă. (<fr. *trisubstitué*)

trisulfúră *s. f.* compus chimic care conține trei atomi de sulf în moleculă. (<fr. *trisulfure*)

trișá *vb. intr., tr.* a înșela la jocul de cărți; *(p. ext.)* a induce în eroare, a înșela. — **trișáre** s. f. (<fr. *tricher*)

trișerie *s. f. (rar)* trișare. (<fr. *tricherie*)

trișór *s. m.* cel care trișează (la jocul de cărți). (<fr. *tricheur*)

tritagonist, -ă *s. m. f.* (în teatrul antic grecesc) actor care deținea rolul al treilea. (<fr. *tritagoniste*)

tritanóp, -ă *adj.* care prezintă tritanopie. (<fr. *tritanope*)

tritanopíe *s. f.* defect al ochiului caracterizat prin lipsa de percepere a culorii albastre. (<fr. *tritanopie*)

triteísm *s. n.* doctrină care susținea că trinitatea ar fi fost formată din trei persoane și trei esențe. (<fr. *tritheísme*)

triteíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al triteismului. (<fr. *tritheíste*)

triticálă *s. f.* cereală rezultată din încrucișarea grîului cu secara, avînd calitățile de panificație ale celui dintîi și rezistența la frig, umiditate și secetă ale secarei. (<lat. *triti-/cum/* + */se/cale*)

triticínă *s. f.* substanță azotoasă care se găsește în făina de cereale. (<engl. *triticin*, cf. lat. *triticum*, grîu)

tritiu *s. n.* izotop radioactiv al hidrogenului, cu nucleul format dintr-un proton și doi neutroni, obținuți prin reacții nucleare. (<fr. *tritium*)

tritón[1] *s. m.* **1.** zeitate marină greacă cu bust de om și coadă de pește; *(p. ext.)* statuie reprezentînd această zeitate. **2.** batracian avînd înfățișarea unui mormoloc de broască; salamandră de apă. **3.** moluscă gasteropodă marină, a cărei cochilie, conică, poate atinge 30 cm lungime. (<lat., gr., fr. *triton*)

tritón[2] *s. n. (muz.)* interval de trei tonuri; cvartă mărită; cvintă micșorată. (<it. *tritono*, fr. *triton*)

tritón[3] *s. m.* nucleu al atomului de tritiu alcătuit dintr-un proton și doi neutroni. (<fr. *triton*)

tritonídă *s. f.* zeiță marină. (<fr. *tritonide*)

triturá *vb. tr.* a sfărîma, a zdrobi (o substanță, un medicament etc.) în particule foarte fine. — **trituráre** s. f. (<fr. *triturer*, lat. *triturare*, a zdrobi, a mărunți)

trituránt, -ă *adj. (anat.) față* ~*ă* = suprafața unui dinte care efectuează masticația. (<fr. *triturant*)

trituratór, -oáre *adj., s. m.* (organ anatomic etc.) care servește pentru triturare. (<fr. *triturateur*)

triturățíe *s. f.* triturare. (<fr. *trituration*, lat. *trituratio*)

triúmf *s. n.* **1.** celebrare a victoriei în Roma antică, constînd din intrarea solemnă în oraș a generalului biruitor, însoțit de armata sa, de captivi și de prăzile făcute. **2.** victorie, biruință (în război). **3.** *(fig.)* succes moral, reușită, izbîndă. (<lat. *triumphus*, fr. *triomphe*)

triumfá *vb. intr.* **1.** a birui, a învinge. **2.** *(fig.)* a reuși, a ieși învingător. **3.** a se mîndri cu o izbîndă, a jubila. — **triumfáre** s. f. (<lat. *triumphare*, fr. *triompher*)

triumfál, -ă *adj.* **1.** de triumf; biruitor, învingător, victorios. **2.** *(fig.)* impunător, solemn, pompos; care stîrnește admirație, entuziasm. O *marș* ~ = înaintare rapidă și victorioasă a unei armate pe un teritoriu străin. (<lat. *triumphalis*, fr. *triomphal*)

triumfalísm *s. n. (rar)* atitudine de încredere exagerată în sine însuși, în propriile-i idei sau teorii. (<fr. *triomphalisme*)

triumfalíst, -ă *adj., s. m. f. (rar)* (cel) care manifestă triumfalism. (<fr. *triomphaliste*)

triumfátor *s. m.* denumire dată unui general roman victorios, celebrat cu onoruri deosebite. (<lat. *triumphator*)

triumfătór, -oáre *adj.* care triumfă; învingător, victorios. • *(fig.)* care exprimă o mare încredere în succesul obținut, care arată mul-

țumirea de a fi biruitor. (<fr. *triomphateur*, lat. *triumphator*)

triumvír *s. m.* 1. fiecare dintre cei trei membri ai unui triumvirat. 2. *(p. ext.)* fiecare dintre persoanele care formează un grup de trei. (< lat. *triumvir*)

triumvirál, -ă *adj.* referitor la un triumvirat; de triumvir. (<fr. *triumviral*)

triumvirát *s. n.* 1. formă de conducere în Roma antică, între anii 60 și 43 î.e.n., reprezentînd alianța a trei conducători politici și militari. 2. *(p. ext.)* asociație de trei persoane care exercită o putere, o influență. (<lat. *triumviratus*, fr. *triumvirat*)

triúnghi *s. n.* 1. poligon cu trei laturi. • suprafață de această formă, la intersecție de drumuri, pentru dirijarea circulației. 2. grup de trei sau de mai multe ființe ori lucruri dispuse astfel încît unind punctele în care stau s-ar obține un poligon cu trei laturi. (după fr. *triangle*)

triunghiulár, -ă *adj.* 1. în formă de triunghi; triangular. 2. (despre competiții sportive) la care participă reprezentanți a trei țări sau echipe. (după fr. *triangulaire*)

trivaccín *s. n.* vaccin complex, conținînd trei componente profilactice diferite. (<*tri-* + *vaccin*)

trivalént, -ă *adj.* 1. (despre elemente chimice) care are valența 3. 2. (despre celule) cu trei cromozomi omologi în cursul meiozei. (<fr. *trivalent*)

trivalénță *s. f.* proprietate a unui element chimic de a fi trivalent. (<fr. *trivalence*)

triválv, -ă *adj.* *(bot.)* cu trei valve. (<fr. *trivalve*)

trivérb *s. n.* gen enigmistic constînd în a reprezenta trei cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. (<*tri-* + *verb* /2/)

trivíal, -ă *adj.* 1. *(livr.)* comun, de rînd, obișnuit; evident. 2. obscen, ordinar, indecent, vulgar, scabros. (<fr. *trivial*, lat. *trivialis*)

trivialitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este trivial; vulgaritate, necuviință, nerușinare. • faptă, atitudine, vorbă etc. trivială. (<fr. *trivialité*)

trivializá *vb. tr.* a face trivial; a vulgariza, a degrada. — *trivializáre* s. f. (<fr. *trivialiser*)

trívium *s. n.* primul ciclu al învățămîntului elementar medieval, cuprinzînd gramatica, retorica și dialectica, urmat de quadrivium. (<lat. *trivium*, cele trei căi)

trixemíe *s. f.* parazitare succesivă pe trei plante-gazdă diferite. (<fr. *trixémie*)

trizaharídă *s. f.* substanță organică din clasa hidraților de carbon, a căror moleculă provine din condensarea a trei molecule de monozaharide. (<fr. *trisaccharide*)

trizómic, -ă *adj.* *(biol.;* despre celule, organisme) care prezintă trizomie. (<fr. *trisomique*)

trizomíe *s. f.* apariție a unui cromozom supranumerar în cadrul unei perechi. (<fr. *trisomie*)

troacár *s. n.* jachetă feminină lungă; un fel de pardesiu trei sferturi. (<fr. *trois-quarts*)

troc[1] *s. n.* schimb de produse în natură, fără intervenția banilor. (<fr. *troc*)

TROC[2]**(O)-/TROH(O)-** *elem. comp.* „roată, rondelă, coroană"; „rotund, ciclic". (<fr. *troch/o/-*, cf. gr. *trokhos*, roată)

trocantér *s. n.* 1. parte a femurului de care se leagă mușchii coapsei. 2. al doilea segment de la picioarele insectelor. — var. *trohanter* s. n. (<fr. *trochanter*)

trocanterián, -ă *adj.* care aparține trocanterului. (<fr. *trochantérien*)

trocár *s. n.* instrument chirurgical folosit pentru puncții. (<fr. *trocart*, germ. *Trokar*, engl. *trocar*)

trochitér *s. n.* tuberozitate a extremității superioare a humerusului. — var. *trohiter* s. n. (<fr. *trochiter*)

trochiterián, -ă *adj.* al trochiterului. (<fr. *trochiterien*)

trocofóra *s. f.* larvă caracteristică unor viermi și moluște, de formă sferică turtită. (<fr. *trochophore*, germ. *Trochophora*)

TROF(O)-, -tróf, -trofíe *elem. comp.* „hrană, nutriție, aliment". (<fr. *troph/o/-*, *-trophe*, *-trophie*, cf. gr. *trophe*, hrană)

trofedém *s. n.* edem datorat unor tulburări trofice. (<fr. *trophoedème*, engl. *trophedema*)

trofeíne *s. f. pl.* totalitatea substanțelor nutritive pe care organismul le încorporează din mediul extern. (după *trofic*)

troféu *s. n.* 1. armura unui dușman învins așezată pe un trunchi de copac, ca semn al victoriei; *(p. ext.)* monument de piatră sau de mamură purtînd armele unui dușman învins, ridicat pentru a comemora o victorie. • sculptură, pictură înfățișînd un asemenea monument. 2. pradă de război luată de la inamic. • victorie, biruință. • ofrandă adusă unei divinități provenind din prada de război. 3. produs vînătoresc reprezentativ pentru cele mai importante specii de vînat (coarne de cerb, colți de mistreț etc.). 4. cupă, obiect ornamental oferit învingătorului într-o întrecere sportivă. (<fr. *trophée*, lat. *trophaeum*, *tropaeum*)

trófic, -ă I. *adj.* referitor la nutriție. II. *adj., s. n.* (medicament) care ajută nutriția. (<fr. *trophique*, gr. *trophikos*)

trofícitáte *s. f.* 1. ansamblul fenomenelor de nutriție a organismelor vii; stare de nutriție a diferitelor organe și țesuturi. 2. însușire a unui sol de a fi nutritiv pentru plante. (<fr. *trophicité*)

trofie[1] *s. f.* trofism. (<fr. *trophie*)

-trofíe[2] v. t r o f (o)-.

trofism *s. n.* stare dinamică a nutriției; trofie[1]. (<fr. *trophisme*)

trofobiózǎ *s. f.* simbioză între două specii (de insecte) diferite, dintre care una folosește anumite produse eliminate de cealaltă. (<fr. *trophobiose*)

trofoblást *s. n.* 1. strat periferic cu funcție de nutriție, care înconjură blastomerii. 2. mugur embrionar în oul mamiferelor, la sfîrșitul segmentării. (<fr. *trophoblaste*)

trofocít *s. n.* celulă, adesea ramificată, care pătrunde în altă celulă, avînd rol de nutriție. (<fr. *trophocyte*)

trofogén, -ă *adj.* care produce substanțe nutritive. (<fr. *trophogène*)

trofologie *s. f.* știința nutriției. (<engl. *trophology*)

trofomixíe *s. f.* fuzionare a nucleelor vegetative. (<fr. *trophomixie*)

trofomorfóză *s. f.* modificare morfologică a vegetalelor datorată condițiilor de nutriție. (<fr. *trophomorphose*)

trofonevróză *s. f.* tulburare a troficității, ca urmare a imbolnăvirii sistemului nervos. (<fr. *trophonévrose*)

trofopatíe *s. f.* boală care afectează nutriția organismului. (<fr. *trophopathie*)

trofoplásmă *s. f.* parte a citoplasmei având exclusiv funcție de nutriție. (<fr. *trophoplasme*)

trofotaxíe *s. f.* trofotropism. (<fr. *trophotaxie*)

trofotropísm *s. n.* curbare a direcției de creștere a țesuturilor sub influența unui mediu mai bogat în substanțe nutritive; trofotaxie. (<fr. *trophotropisme*)

trofozóm *s. m.* corpuscul numai cu funcții de nutriție, la talofite. (<fr. *trophosome*)

trog *s. n.* vale adîncă, cu pereți abrupți, formată prin acțiunea erozivă a ghețarilor; vale glaciară. (<germ. *Trog*)

TROGLO- *elem. comp.* „peșteră, grotă". (<fr. *troglo-*, cf. gr. *trogle*)

troglobíe *s. f.* organism care trăiește exclusiv în peșteri; troglobiont. (<fr. *troglobie*)

troglobiónt *s. n.* troglobie. (<fr. *troglobionte*)

troglodít[1] *s. m.* pasăre mică, insectivoră, care își face cuibul în găurile zidurilor sau ale arborilor, în tufișuri. (<fr. *troglodyte*)

troglodít[2], **-ă** **I.** *s. m. f.* **1.** om preistoric din cuaternar care locuia în caverne. **2.** *(fig.)* om cu un nivel de viață foarte scăzut, primitiv. ● om grosolan, necivilizat. **II.** *adj.* (despre animale, plante) care trăiește în caverne sau peșteri. (<fr. *troglodyte*, lat. *troglodyta*, gr. *troglodytes*)

troglodític, -ă *adj. (rar)* referitor la troglodit[2]; de troglodit. (<fr. *troglodytique*)

troglodítism *s. n.* caracter troglodit. (< *troglodit* + *-ism*)

troglofíl, -ă *adj.* (despre organisme) care iubește peșterile, fără a trăi exclusiv în ele. (<fr. *troglophyle*)

trogloxén, -ă *adj.* (despre organisme) ajuns întîmplător în mediul cavernicol. (<fr. *troglоxène*)

trogón *s. m.* pasăre din pădurile tropicale, asemănătoare cu ciocănitoarea, cu ciocul scurt, larg la bază, bombat și întors la vîrf, adesea dințat pe margini. (<germ. *Trogon*, engl. *trogon*)

trogonídе *s. f. pl.* familie de păsări exotice, cuprinzînd trogonii și quetzalul (1). (<lat. *trogonidae*)

TROH(O)- v. t r o c[2] (o)-.

trohálc, -ă *adj.* **1.** (despre versuri) format din trohei. ○ *metru* ~ = sistem de versificație având la bază troheul. **2.** (despre cezură) care taie al treilea dactil al unui hexametru după primele două silabe ce formează un troheu. (<fr. *trochaïque*)

trohantér *s. n.* v. t r o c a n t e r.

trohéu *s. m.* picior de vers format dintr-o silabă lungă (accentuată) și una scurtă (neaccentuată); coreu. (<fr. *trochée*, lat. *trochaeus*, gr. *trokaios*<*trokhein*, a alerga)

trohilíde *s. f. pl.* familie de păsări exotice având ca tip colibri. (<fr. *trochilidés*, cf. lat. *trochilus*, gr. *trokhilos*, aușel)

trohín *s. n.* mică tuberozitate a extremității superioare a humerului. (<fr. *trochin*)

trohinián, -ă *adj.* al trohinului. (<fr. *trochinien*)

trohitér *s. n.* v. t r o c h i t e r.

trohleár, -ă *adj.* al trohleei. ○ *nervi* ~i = nervi pereche motori, cu originea în pedunculii cerebrali, care acționează asupra mușchilor oblici superiori ai fiecărui ochi. (<fr. *trochléaire*, lat. *trochlearis*)

trohlée *s. f.* articulație în care un os se învîrtește în jurul altuia. (<fr. *trochlée*, cf. lat. *trochlea*, scripete)

trohocardíe *s. f.* deplasare a inimii prin rotație în jurul axului ei lung. (<engl. *trochocardia*)

trohocefalíe *s. f.* malformație a craniului caracterizată prin forma sa rotunjită. (<fr. *trochocéphalie*)

trohoíd, -ă **I.** *adj.* (despre articulații) în care suprafețele articulare sînt fragmente cilindrice, unul convex și altul concav. **II.** *s. f.* cicloidă. (<fr. *trochoïde*)

troián, -ă **I.** *adj., s. m. f.* (locuitor) din Troia. **II.** *adj.* referitor la Troia. ○ *calul* ~ = **a)** cal uriaș de lemn construit de ahei după sfatul lui Ulise, care, introdus în Troia cu războinicii ascunși în el, a pricinuit căderea cetății; **b)** *(p. ext.)* mijloc perfid folosit de cineva pentru a submina situația sau acțiunile cuiva. (<lat. *troianus*, cf. *Troia*, străvechi oraș din Asia Mică)

trol *s. m.* *(mit. scand.)* gnom zburdalnic, care trăiește în munți sau în păduri, întruchipînd forțele rele ale naturii. (<fr. *troll*<cuv. scand.)

troleibúz *s. n.* vehicul rutier cu tracțiune electrică, care circulă fără șine, folosit pentru transportul în comun. (<fr., engl. *trolleybus*)

troleibuzíst *s. m.* *(fam.)* cel care conduce un troleibuz. (<*troleibuz* + *-ist*)

troléu *s. n.* priză de curent pentru alimentarea motorului unui vehicul cu tracțiune electrică. (<fr., engl. *trolley*)

trolít *s. n.* masă plastică obținută pe bază de acetat de celuloză. (<fr. *trolite*)

trolitúl *s. n.* polistiren. (<germ. *Trolitul*)

tróliu *s. n.* dispozitiv pentru ridicarea greutăților pe verticală sau pe un plan înclinat, cu ajutorul unui cablu care se înfășoară pe un cilindru rotitor; granic. (<fr. *treuil*)

tromb[1] *s. m.* v. t r o m b u s.

TROMB[2]**(O)-** *elem. comp.* „cheag de sînge". (<fr. *thromb|o|-*, cf. gr. *thrombos*)

trómba marína *s. f.* vechi instrument cu coarde și arcuș, cu o cutie de rezonanță alungită care se subțiia spre capăt. (<it. *tromba marina*)

trombangeită *s. f.* tromboză arterială. (<fr. *thrombo-angéite*)

trombarteríță *s. f.* arterită obliterantă. (<fr. *thrombo-artérite*)

trombastenie *s. f.* afecțiune datorată unei disfuncții trombocitare, caracterizată prin modificarea formei și a proprietăților trombocitelor. (<fr. *thrombasthénie*)

trómbă *s. f.* 1. coloană de apă ridicată în formă de con de vîrtejurile de vînt, care o fac să se învîrtească cu o mare iuțeală. ○ *(sport) atac în* ~ = atac de o manieră rapidă și neprevăzută. • coloană de fum, de praf ridicată de un vînt puternic; vîrtej. 2. *(mar.)* tub metalic vertical, curbat la partea superioară, prin care se face aerisirea încăperilor de sub punte. (<fr. *trombe*, it. *tromba*)

trombectomíe *s. f.* extragere a unui trombus fixat într-un segment vascular. (<fr. *thrombectomie*)

trombelastografíe *s. f.* metodă care permite a determina în același timp coagularea sîngelui și proprietățile elasticității cheagului format. (<fr. *thrombélastographie*)

trombelastometríe *s. f.* măsurare a alungirii și a coeficientului de elasticitate ale cheagului sangvin. (<fr. *thromboélastométrie*)

trombínă *s. f.* enzimă din sînge care transformă fibrinogenul în fibrină în urma coagulării sîngelui. (<fr. *thrombine*)

tromblón *s. n.* 1. (în trecut) specie de pușcă foarte scurtă a cărei țeavă avea gura răsfrîntă. 2. piesă în formă de pîlnie care se adaptează a o pușcă pentru lansarea de grenade speciale. 3. *pălărie* ~ = pălărie înaltă cu fundul evazat. (<fr. *tromblon*)

tromboblást *s. n.* celulă tînără care dă naștere trombocitelor. (<engl. *thromboblast*)

trombochinázã *s. f.* enzimă rezultată prin distrugerea trombocitelor, cu rol foarte important în coagularea sîngelui; tromboplastină. (<fr. *thrombokinase*)

trombocít *s. n.* celulă sangvină, fără nucleu, de forma unei plăcuțe, cu un rol important în coagularea sîngelui; plachetă sangvină. (<fr. *thrombocyte*)

trombocitár, -ă *adj.* referitor la trombocite. (<fr. *thrombocytaire*)

trombocitemíe *s. f.* prezența exagerată a trombocitelor în sînge; trombocitoză. (<fr. *thrombocytémie*)

trombocitocrít *s. n.* aparat pentru determinarea volumului trombocitar într-o anumită cantitate de sînge. (<engl. *thrombocytocrit*)

trombocitolízã *s. f.* distrugere a plachetelor sangvine. (<fr. *thrombocytolyse*)

trombocitopatíe *s. f.* boală a trombocitelor. (<engl. *thrombocytopathie*)

trombocitopénic, -ă *adj.* referitor la trombocitopenie. (<fr. *thrombocytopénique*)

trombocitopenie *s. f.* reducere a numărului de trombocite din sînge; trombopenie. (<fr. *thrombocytopénie*)

trombocitopoléză *s. f.* trombopoiecă. (<fr. *thrombocytopoïèse*)

trombocitóză *s. f.* trombocitemie. (<fr. *thrombocytose*)

trombocmbólic, -ă *adj.* (despre leziuni) care se caracterizează prin formarea unei tromboze la nivelul focarului unei embolii. (<fr. *thrombo-embolique*)

tromboembolíe *s. f.* embolie produsă prin (fragmente de) trombusuri detașate, urmată de tromboză locală secundară. (<fr. *thromboembolie*)

tromboflebítă *s. f.* inflamație a venelor cu formarea de cheaguri, care pot obtura vena, provocînd embolii. (<fr. *thrombophlébite*)

trombogén, -ă I. *adj.* care produce tromboză. II. *s. n.* protrombină. (<fr. *thrombogène*)

trombogenézã *s. f.* producere a trombozei. (<fr. *thrombogenèse*)

trombografíe *s. f.* studiu al coagulării sangvine. (<fr. *thrombographie*)

trombolític, -ă *adj., s. n.* (medicament) capabil să provoace dispariția unui trombus. (<fr. *thrombolytique*)

trombolízã *s. f.* metodă terapeutică de dizolvare a unui trombus. (<fr. *thrombolyse*)

trombolizínă *s. f.* anticorp conținut în unele seruri, capabil a distruge trombocitele. (<fr. *thrombolysine*)

trombón *s. n.* 1. instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă, în formă de U, care produce sunete de înălțimi diverse prin modificarea lungimii coloanei de aer cu ajutorul unei culise sau al unui sistem de ventile. 2. *(fam.; pl.)* mîncînu; păcăleli, exagerări. (<fr., it. *trombone*)

trombonist *s. m.* 1. muzicant care cîntă la trombon. 2. *(fam.)* cel căruia îi place să exagereze. (<fr. *tromboniste*)

trombopatíe *s. f.* predispoziție de a face tromboză. (<fr. *thrombopathie*)

trombopenie *s. f.* trombocitopenie. (<fr. *thrombopénie*)

tromboplástic, -ă *adj.* (despre substanțe) care favorizează coagularea sîngelui. (<fr. *thromboplastique*)

tromboplastínă *s. f.* trombochinază. (<fr. *thromboplastine*)

trombopoiézã *s. f.* proces de formare a trombocitelor; trombocitopoiecă. (<fr. *thrombopoïèse*)

trombostátic, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică formarea cheagului în sînge. (<fr. *thrombostatique*)

trombostázã *s. f.* sindrom datorat unei staze venoase, survenită în teritoriul venelor cave sau pulmonare. (<fr. *thrombostase*)

trombotést *s. n.* metodă care permite a evalua în plasma sangvină factorii coagulării. (<fr. *thrombotest*)

trombótic, -ă *adj.* referitor la tromboză, de natura trombozei. (<fr. *thrombotique*)

trombozá *vb. refl.* a fi afectat de tromboză. — *trombozáre* s. f. (<fr. *thromboser*)

trombózã *s. f.* obstrucție a unui vas sangvin sau a cavității inimii prin formare de trombusuri. (<fr. *thrombose*)

trómbus *s. n.* cheag de sînge format în vene sau în artere. — var. *tromb* s. m. (<fr., lat. *thrombus*, gr. *thrombos*)

trómel *s. n.* aparat de sortat minereurile după grosime constînd dintr-o sită cilindrică rotitoare. (<fr. *trommel*, germ. *Trommel*, tambur)

trómpă *s. f.* **1.** prelungire cărnoasă în formă de tub a nasului la elefant, tapir etc., servind pentru prinderea hranei și pentru apărare. ● organ în formă de tub, adaptat pentru supt, la unele insecte. **2.** canal prin care se elimină celulele sexuale formate în ovar; oviduct: salpinx. ○ *~a lui Eustache* = canal interior al urechii care face legătura între timpan și faringe. **3.** *(tehn.)* carcasă metalică în care se montează lagărele unui arbore. ● aparat de laborator, din sticlă, folosit pentru evacuarea aerului dintr-un recipient. **4.** *(arhit.)* boltă de colț în consolă pentru susținerea unui element în relief față de planul fațadei. ● element de construcție, în formă de boltă trunchiată, înlesnind de obicei trecerea de la un plan pătrat la unul octogonal. (<fr. *trompe*)

trompe l'oeil /tromplöi/ *s. n.* pictură murală care de la distanță dă iluzia realității. (<fr. *trompe l'oeil*)

trompét *s. m.* cel care cîntă din trompetă; trompetist, gornist. (<fr. *trompette*)

trompétă *s. f.* instrument muzical de suflat, format dintr-un tub conic de alamă, îndoit de două ori și terminat cu un pavilion larg, care emite sunete clare și pătrunzătoare; trîmbiță, goarnă. (<fr. *trompette*, germ. *Trompete*)

trompetíst, -ă *s. m. f.* trompet. (<fr. *trompettiste*)

tron[1] *s. n.* **1.** scaun, jeț special împodobit pe care stau monarhii la ceremonii; scaunul domniei; *(p. ext.)* simbol al puterii regale, al domniei. **2.** *(fig.)* puterea suverană a monarhilor; domnie. (<fr. *trône*, lat. *thronus*, gr. *thronos*, scaun)

-tron[2] *elem. comp.* „tub cu vid, accelerator de particule elementare". (<engl. *-tron*, cf. gr. /elek/*tron*, chihlimbar)

tronă *vb. intr.* **1.** a domni, a stăpîni (peste o țară), a guverna. **2.** *(fig.)* a domina; a lua o poziție afectată de superioritate. — *tronáre* *s. f.* (<fr. *trôner*)

trone *s. n.* *(anat.)* **1.** corpul uman sau animal considerat fără cap și membre; trunchi. **2.** nume dat unor vase și nervi care, după un scurt traiect, se divid în ramuri terminale. (<fr. *tronc*, lat. *truncus*)

troneatúră *s. f.* înlocuire într-un cristal a unei muchii cu o fațetă. (<fr. *troncature*)

troncón *s. n.* trunchi de con. (<fr. *tronc* /de/ *cône*)

troncónic, -ă *adj.* în formă de trunchi de con. (<fr. *tronconique*)

tronculár, -ă *adj.* referitor la un trunchi nervos sau de vase limfatice. (<fr. *tronculaire*)

tronsón *s. n.* porțiune dintr-un ansamblu, dintr-un drum, dintr-o construcție etc. (<fr. *tronçon*)

troostită *s. f.* constituent structural al oțelului. (<fr. *troostite*)

trop[1] *s. m.* **1.** (în *fil.* sceptică antică) argument potrivit căruia nici o afirmație sau negație nu are temei, nici un adevăr nu poate fi formulat, orice judecată filozofică trebuind suspendată. **2.** figură de stil. **3.** (în cultul liturgic gregorian) parafrază, interpolare care orna textul și prelungea melodia. (<fr. *trope*, lat. *tropus*, gr. *tropos*)

TROP[2]**(O)-, -tróp, -tropie, -tropism** *elem. comp.* „mișcare, întoarcere, schimbare", „afinitate". (<fr. *trop/o/-, -trope, -tropie, -tropisme*, cf. gr. *tropos* < *tropein*, a întoarce)

trópic[1] **I.** *s. n.* fiecare dintre cele două paralele de pe globul terestru situate la latitudinea de 23°27′, nord (*T ~ul Cancerului* sau *al Racului*) și sud (*T ~ul Capricornului*). ● *(pl.)* zonă, regiune situată în jurul celor două tropice. **II.** *adj. an ~* = interval de timp care se scurge între două treceri consecutive ale Soarelui prin același punct al ecuatorului. (<fr. *tropique*, lat. *tropicus*, gr. *tropikos*, care privește schimbările de sezon)

trópic[2]**, -ă** *adj.* referitor la tropi, la folosirea cuvintelor cu funcție stilistică; figurat, alegoric; tropologic. (<fr. *tropique*, germ. *tropisch*)

tropicál, -ă *adj.* de (la) tropice; specific tropicelor; situat între tropice. ○ *climat ~* = climat cald, din regiunea tropicelor, cu ușoare variații de temperatură și puternice variații ale regimului de ploaie; *căldură ~ă* = căldură toridă, caniculară. (<fr. *tropical*)

tropicalizá *vb. tr.* a face un material, un aparat sau o instalație să reziste la clima tropicală. — *tropicalizáre* *s. f.* (<fr. *tropicaliser*)

tropíe[1] *s. f.* *(livr.)* tropism (1). (<fr. *tropie*, gr. *tropia*)

-tropíe[2]**, -tropism** v. t r o p[2](o)-.

tropism *s. n.* **1.** tendință de orientare a organismelor vii în funcție de un agent fizico-chimic (lumină, căldură etc.); tropie[1]. **2.** proprietate a anumitor substanțe, introduse în organisme vii, de a se localiza în anumite organe ale acestora; taxie. (<fr. *tropisme*)

tropofil, -ă *adj.* (despre arbori) care pierde frunzele (iarna sau în perioadele de secetă). (<fr. *tropophille*)

tropofíte *s. f. pl.* plante adaptate la alternanța dintre anotimpurile secetoase, cînd își pierd frunzele intrînd în repaus biologic, și cele umede, cînd înfrunzesc și se dezvoltă rapid. (<fr. *tropophytes*)

tropológic, -ă *adj.* tropic[2]. (<fr. *tropologique*)

tropologíe *s. f.* disciplină care studiază tropii. (<fr. *tropologie*)

tropopáuză *s. f.* strat al atmosferei dintre troposferă și stratosferă. (<fr. *tropopause*)

troposeismométru *s. n.* aparat pentru punerea în evidență a mișcărilor terestre orizontale. (<*tropo-* + *seismometru*)

troposféră *s. f.* strat inferior al atmosferei terestre, pînă la 11 km, în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. (<fr. *troposphère*)

troposféric, -ă *adj.* referitor la, din troposferă. (<fr. *troposphérique*)

tropotaxíe *s. f.* *(biol.)* reacție de orientare provocată de excitarea simultană a doi receptori de natură diferită. (<fr. *tropotaxie*)

tróppo *adv.* *(muz.)* nu prea. ○ *allegro non ~* = nu prea repede. (<*it. troppo*)

trot *s. n.* trap scurt, liniștit și ritmic. (<fr. *trot*)

trotá *vb. intr.* (despre caii de curse) a merge la trap; a avea un trap frumos. (<fr. *trotter*)

trotíl *s. n.* trinitrotoluen. (<germ. *Trotyl*)

trotináre *vb. intr.* (despre cai) a nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. (<fr. *trottiner*)

trotinétă *s. f.* jucărie formată dintr-o scîndură așezată pe două roți, cu un dispozitiv de direcție în față și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. (<fr. *trottinette*)

trotteur /-tőr/ **I.** *s. m.* cal cu trapul întins și ridicat: trăpaș. **II.** *adj. inv.* (despre încălțăminte de damă) cu toc gros, înalt, tip sport, comod și rezistent. (<fr. *trotteur*)

trotuár /-tuar/ *s. n.* parte marginală a unei străzi, mai ridicată decît partea carosabilă, rezervată circulației pietonilor. ○ *(fam.;* despre prostituate) *a face ~ul* = a atrage clienți pe stradă. (<fr. *trottoir*)

tróță *s. f. (mar.)* parîmă, lanț, care, prin intermediul echei, transmite mișcarea timonei la cîrmă. (<it. *trozza*)

troțkísm *s. n.* curent politic în cadrul social-democrației ruse de la începutul sec. XX care considera țărănimea incapabilă de acțiuni revoluționare, negînd necesitatea alianței clasei muncitoare cu aceasta, iar în problema revoluției susținea teoria „revoluției permanente". (<fr. *trotskysme*, cf. *Trotski*, contrarevoluționar rus)

troțkíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al troțkismului. (<fr. *trotskyste*)

trovánt *s. n.* porțiune elipsoidală din cuprinsul unui strat de nisip sau al unei gresii friabile, puternic cimentată de apele calcaroase (<it. *trovante*)

trubadúr *s. m.* nume dat poeților-cîntăreți medievali din sudul Franței, ale căror versuri, recitate cu un acompaniament muzical specific, aveau un caracter erotic sau pastoral. v. t r u v e r. ● poet care compune versuri în maniera de mai sus. ● *(p. ext.)* poet-cîntăreț peregrin. (<fr. *troubadour* < prov. *trobar*, a găsi, a compune)

trubadurésc, -ă *adj.* al trubadurilor; trubaduric. (<*trubadur* + *-esc*)

trubadúric, -ă *adj.* trubaduresc. (<*trubadur* + *-ic*)

truc[1] *s. n.* **1.** manevră abilă de a face ceva mascînd realitatea; șiretlic, stratagemă; artificiu. **2.** mecanism, procedeu scenic menit a crea o iluzie. (<fr. *truc*)

truc[2] *s. n.* cadru suspendat pe una sau pe două osii, pe care se montează caroseria unui vagon de tramvai. (<fr. *truc*, engl. *truck*, germ. *Truck*)

trucá *vb.* **I.** *tr.* **1.** a modifica prin fraudă; a contrafăce, a falsifica. **2.** a modifica temporar aspectul pentru a crea o anumită aparență în teatru, cinema etc. **II.** *intr.* a se folosi de trucuri (1), de expediente. (<fr. *truquer*)

trucáj *s. n.* falsificare a unor documente, a realității prin folosirea unor tehnici speciale. ● artificiu folosit în tehnica cinematografică și teatrală pentru a crea o iluzie optică sau auditivă. (<fr. *trucage*, *truquage*)

trúcă *s. f. (cinem.)* utilaj complex pentru filmări combinate, cuprinzînd, în funcție de destinație, un aparat de filmare, unul sau mai multe aparate de proiecție, surse de lumină sau obiective auxiliare etc. (<fr. *truc*, engl. *truck*)

truck *s. n.* sistem capitalist de spoliere a maselor constînd în plătirea muncitorilor în mărfuri, în loc de bani, de la magazinele înființate pe lîngă fabrici, care aparțin fabricanților. (<engl. *truck*)

truculént, -ă *adj. (livr.)* aspru, violent, brutal. (<fr. *truculent*, lat. *truculentus*)

truculénță *s. f. (livr.)* asprime, violență, lipsă de jenă, sfidare a bunului simț. (<fr. *truculence*, lat. *truculentia*)

trudgen /trádgen/ *s. n. (sport)* stil de înot caracterizat printr-o mișcare de tracțiune alternativă a brațelor și prin lovirea în foarfecă a picioarelor, corpul alunecînd pe aceeași parte. (<fr., engl. *trudgen*, cf. *John Trudgen*, căpitan engl.)

trufá *vb. tr. (livr.)* **1.** a garnisi cu trufe (2). **2.** *(fam.)* a îmbăna, a umple (cu). **3.** a înșela, a duce de nas; a escroca. (<fr. *truffer*)

trúfă *s. f.* **1.** *(livr.)* inducere în eroare; înșelătorie, șarlatanie. ● abuz de încredere, escrocherie. **2.** gen de ciuperci comestibile foarte gustoase, violete-negricioase, avînd forma unui cartof. **3.** produs de cofetărie pe bază de cremă de unt și ciocolată. **4.** nas al unui ciine. (<fr. *truffe*)

trufícultór, -oáre *s. m. f.* specialist în trufigultură. (<fr. *trufficulteur*)

trufícultúră *s. f.* cultura trufelor (2). (<fr. *truffiçulture*)

truísm *s. n. (livr.)* adevăr banal, evident, care nu merită să fie enunțat; banalitate. (<fr. *truisme*, engl. *truism*)

trunchiá *vb. tr.* a ciunti, a mutila; a reteza. ● *(spec.)* a suprima unul sau mai multe pasaje dintr-o operă (literară). — *trunchiére* s. f. (după fr. *tronquer*)

truncícol, -ă *adj.* (despre alge, ciuperci, licheni) care crește pe trunchiurile arborilor. (<fr. *truncicole*)

trúpă *s. f.* **1.** totalitatea militarilor care își fac serviciul militar. ● *(pl.)* armată. **2.** colectiv de actori permanent; ansamblu. (<fr. *troupe*)

trupiál *s. m.* pasăre cîntătoare, mică, asemănătoare cu grangurul de la noi, care trăiește în colonii în pădurile din America. (<fr. *troupiale*)

trúsă *s. f.* geantă, cutie în care se țin instrumente sau obiecte de strictă necesitate (folosite în exercitarea unei profesiuni, pentru toaletă etc.); *(p. ext.)* totalitatea unor asemenea ustensile. (<fr. *trousse*)

trusóu *s. n.* lenjerie de corp și de pat (făcută pentru o fată care se mărită); rufăria unui nou-născut. (<fr. *trousseau*)

trust *s. n.* întreprindere economică sau financiară importantă care reunește mai multe societăți (industriale, comerciale etc.) sub o conducere unică, cu scopul de a asigura monopo-

lul asupra unui produs sau a unui sector. (<fr., engl. *trust*)

trustiér, -ă I. *adj.* al unui trust, de trust. II. *s. m.* trustman. (<engl. *trustier*)

trústman *s. m.* asociat, acționar al unui trust; trustier (II). (<engl. *trustman*)

truvábil, -ă *adj.* care poate fi găsit, de găsit. (<fr. *trouvable*)

truvál *s. n.* *(livr.)* descoperire fericită, surprinzătoare a unui cuvînt, a unui amănunt potrivit. (<fr. *trouvaille*)

truvér *s. m.* nume dat poeților-cîntăreți medievali din nordul Franței, care cultivau o poezie erotică rafinată și o artă savantă a compoziției muzicale. (<fr. *trouvère*)

tsónga *s. f.* limbă bantu vorbită în Mozambic. (<fr. *tsonga*)

tsúga *s. m.* conifer american și asiatic, de talie mare, cu coronament conic, ramuri lungi și subțiri, plantat în parcuri ca arbore ornamental. (<fr. *tsuga*)

tsunámi *s. n.* flux puternic și brusc, provocat de seisme sau erupții submarine, care devastează coastele Oc. Pacific. (<fr., engl. *tsunami* < cuv. jap.)

tsyao /ciá-o/ *s. m.* v. j i a o-.

tuáj *s. n.* deplasare a unei nave prin remorcare de către un tuior. (<fr. *touage*)

TUB¹- *elem. comp.* „tub". (<fr. *tub-*, cf lat. *tubus*)

tub² *s. n.* **1.** țeavă de metal, de sticlă, de cauciuc etc. **2.** recipient din metal subțire în care se țin diferite paste, preparate cosmetice etc. **3.** formațiune anatomică de formă tubulară în organismele vii (animale sau vegetale). ○ ~ *fonator* = organ în formă de canal cu care se realizează sunetele vorbirii, delimitat de laringe și de buze și nări. **4.** *(tehn.)* aparat în formă de țeavă în care sînt introduși doi sau mai mulți electrozi, folosit la diferite montaje. ○ ~ *electronic* = tub în care se găsesc doi sau mai mulți electrozi și în care se produc descărcări electrice; ~ *Geissler* = tub care conține un gaz rarefiat și în care se produc descărcări electrice, folosit la reclamele luminoase. ● (la unele instrumente muzicale) țeavă care produce sunete de diferite tonalități la trecerea unui curent de aer prin ea. ● înveliș cilindric din metal sau din carton care conține explozibilul și proiectilul unei arme de foc. (<fr. *tube*, lat. *tubus*)

tubáj *s. n.* introducere în stomac sau alt organ cavitar, pe cale bucală, a unui tub de cauciuc în scop explorator sau terapeutic. ○ ~ *laringian* = introducerea unui tub metalic în laringe în caz de asfixie. (<fr. *tubage*)

tubár, -ă *adj.* **1.** referitor la trompele lui Eustache. **2.** (despre un suflu, în auscultație, în unele boli de plămîni) care pare a ieși dintr-un tub rigid. (<fr. *tubaire*)

tubáre *s. f.* introducere a unei coloane de țuburi metalice în gaura unei sonde, pentru consolidarea pereților acesteia. (după fr. *tubage*)

túbă *s. f.* **1.** instrument muzical de suflat, din alamă, cu registrul cel mai grav din orchestra simfonică, format dintr-un tub conic răsucit, terminat cu un pavilion foarte larg și prevăzut cu un mecanism de ventile sau pistoane. **2.** *(anat.)* formațiune canaliculară. (<fr., it., lat. *tuba*)

túber¹ *s. m.* **1.** *(anat.)* porțiune îngroșată a unui organ. **2.** *(rar)* tubercul¹ (1). (<it. *tubero*, lat. *tuber*)

TUBER²- *elem. comp.* „excrescență". (<fr. *tuber-*, cf. lat. *tuber*)

tuberále *s. f. pl.* ordin de ciuperci ascomicete, cuprinzînd trufele (2). (<fr. *tubérales*)

tubércul¹ *s. m.* **1.** tulpină subterană umflată care constituie un rezervor de substanțe nutritive la unele plante; tuber¹ (2). **2.** excrescență apărută pe unele țesuturi ale organelor vii. ● *(med.)* mică tumoare produsă de bacilul Koch. (<fr. *tubercule*, lat. *tuberculum*)

TUBERCUL²(O)- /TUBERCULI- *elem. comp.* „umflătură, excrescență", „tuberculoză". (<fr. *tubercul/o/-*, *tuberculi-*, cf. lat. *tuberculum*, umflătură mică)

tuberculát, -ă *adj.* (despre plante) cu tuberculi; tuberos; *(anat.)*; despre unele organe) acoperit cu mici tuberculi sau proeminențe. (<fr. *tuberculé*)

tuberculemíe *s. f.* trecere a bacililor tuberculozei în sînge. (<fr. *tuberculémie*)

TUBERCULI- v. t u b e r c u l²(o)-.

tuberculídă *s. f.* dermatoză părînd a avea un raport foarte strîns cu tuberculoza, fără ca studiul bacteriologic să arate prezența bacilului Koch. (<fr. *tuberculide*)

tuberculifórm, -ă *adj.* de forma tuberculilor. (<fr. *tuberculiforme*)

tuberculinóre *s. f.* probă alergică pentru diagnosticul tuberculozei prin injectarea de tuberculină diluată. (după fr. *tuberculination*)

tuberculínă *s. f.* toxină secretată de bacilul Koch. (<fr. *tuberculine*)

tuberculínic, -ă *adj.* referitor la tuberculină. (<fr. *tuberculinique*)

tuberculinoterapíe *s. f.* folosire a tuberculinei în scop terapeutic. (<fr. *tuberculinothérapie*)

tuberculizá *vb.* I. *tr.* a produce tuberculi¹ (1). II. *tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de tuberculoză. — *tuberculizáre* s. f. (<fr. *tuberculiser*)

tuberculizábil, -ă *adj.* care poate fi atins de tuberculoză. (<fr. *tuberculisable*)

tuberculoíd, -ă *adj.* (despre bacili) în formă de tuberculi, în afara celor ai tuberculozei și ai leprei. (<fr. *tuberculoïde*)

tuberculóm *s. n.* masă fibrocazeoasă tuberculoasă compactă, cu aspect tumoral, care se formează într-un parenchim pulmonar. (<fr. *tuberculome*)

tuberculós, -oásă *adj.*; *s. m. f.* **1.** (bolnav) de tuberculoză; tizic. **2.** (despre plante) cu numeroși tuberculi. (<fr. *tuberculeux*)

tuberculostátic, -ă *adj.*, *s. n.* (medicament) care împiedică înmulțirea bacilului tuberculozei. (<fr. *tuberculostatique*)

tuberculózã *s. f.* boală infectocontagioasă cronică, produsă de bacilul Koch, manifestată prin leziuni localizate în plămîni şi în alte organe, bronhopneumonie sau pneumonie, cu distrugeri extinse ale plăminului etc.; ftizie. (<fr. *tuberculose*)

TUBERI- *elem. comp.* „tulpină modificată, tuber". (<fr. *tubéri-*, cf. lat. *tuber*, umflătură)

tuberián, -ă *adj.* referitor la tuber. (<fr. *tubérien*)

tuberífer, -ă *adj.* (despre plante) care poartă tuberi; tuberos. (<lat. *tuberifer*)

tuberifórm, -ă *adj.* în formă de tuber. (<fr. *tubériforme*)

tuberizáre *s. f.* transformare totală sau parţială a unei tulpini sau rădăcini în tubercul. (după fr. *tubérisation*)

tuberós, -oásă *adj.* tuberculat; tuberifer. (<fr. *tubéreux*, lat. *tuberosus*)

tuberózã *s. f.* plantă decorativă, originară din Mexic, cu tulpina înaltă, terminată cu un mănunchi de flori albe, mirositoare; *(pop.)* chiparoasă. (<fr. *tubéreuse*)

tuberozitáte *s. f.* **1.** protuberanţă, umflătură. • protuberanţă a unui os prin care se face legătura cu muşchii sau cu ligamentele. **2.** fiecare dintre porţiunile umflate ale celor două extremităţi ale stomacului. (<fr. *tubérosité*, lat. *tuberositas*)

TUBI-/TUBULI-/TUBULO- *elem. comp.* „tub". (<fr., engl. *tubi-*, *tubuli-*, *tubulo-*, cf. lat. *tubus*, conduct, *tubulus*, tub mic)

tubicén *s. m.* *(ant.)* cîntăreţ din trîmbiţă; trîmbiţaş. (<lat. *tubicen*)

tubícol, -ă *adj.* (despre unele anelide, larve etc.) care trăieşte în tuburi pe care le construieşte. (<fr. *tubicole*)

tubiféx *s. m.* mic vierme anelid, oligochet, subţire, lung de 7—8 cm, din nămolul rîurilor, folosit ca momeală şi ca hrană pentru peşti. (<fr., engl. *tubifex*, cf. lat. *fex*, care face)

tubiflór, -ă *adj., s. f.* tubuliflor. (<fr. *tubiflores*)

tubifórm, -ă *adj.* tubular; tubuliform. (<fr. *tubiforme*)

túbing *s. n.* coloană de extracţie a sondelor petroliere. (<germ. *Tübbing*, engl. *tubing*)

tubulár, -ă *adj.* în formă de tub; prevăzut cu tuburi; tubiform, tubulos. (<fr. *tubulaire*)

tubulát, -ă *adj.* **1.** cu una sau mai multe tubuluri. **2.** (despre flori, glande etc.) în formă de tub sau de deget de mănuşă. (<fr. *tubulé*)

tubulatúră *s. f.* reţea de ţevi care comunică între ele. (<it. *tubulatura*)

TUBULI- v. t u b i-.

tubuliflóră *adj., s. f.* (plantă erbacee) cu corola gamopetală, avînd formă cilindrică sau de pîlnie; tubiflor. (<fr. *tubuliflore*)

tubulifórm, -ă *adj.* tubiform. (<fr. *tubuliforme*)

TUBULO- v. t u b i-.

tubulodisplazíe *s. f.* nefropatie a epiteliului tubular, caracterizată prin leziuni histologice şi biochimice. (<*tubulo-* + *displazie*)

tubulonefrítă *s. f.* inflamaţie a zonei tubulare a rinichiului. (<fr. *tubulonéphrite*)

tubulonefrózã *s. f.* nefropatie caracterizată prin leziuni degenerative ale epiteliului tubular. (<fr. *tubulonéphrose*)

tubulopatíe *s. f.* afecţiune a tubului deformat al rinichiului. (<fr. *tubulopathie*)

tubulorexíe *s. f.* leziune tubulară circumscrisă, caracteristică rinichiului. (<fr. *tubulorexie*)

tubulós, -oásă *adj.* tubular. (<fr. *tubuleux*)

tubulúră *s. f.* **1.** bucată scurtă de ţeavă montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă; ştuţ. **2.** ansamblu de tuburi ale unei instalaţii. (<fr. *tubulure*)

tucán *s. m.* pasăre căţărătoare din America tropicală, cu ciocul mare şi penajul viu colorat. (<fr. *toucan*, port. *tucano* < cuv. tupi)

tudésc, -ă *adj.* **1.** (vechi) german. • *(s. f.)* limbă vorbită de germani în evul mediu. **2.** primitiv, grosolan. (<fr. *tudesque*)

tuf *s. n.* rocă poroasă, uşoară, formată prin cimentarea cenuşilor vulcanice. (<fr. *tuf*, germ. *Tuff*)

tufít *s. n.* rocă sedimentară formată din material detritic şi cenuşă vulcanică. (<fr. *tuffite*, germ. *Tuffit*)

tugrík *s. m.* unitatea monetară a Mongoliei. (<germ. *Tugrik* < cuv. mongol)

túia *s. f.* arbore decorativ din familia pinului, cu frunzele de culoare verde-închisă, avînd coroana piramidală şi ramurile întinse orizontal; arborele vieţii. (<fr. *thuya*)

tulór *s. n.* remorcher care se deplasează de-a lungul unui lanţ sau al unui cablu întins pe fundul apei. (<fr. *toueur*)

tujón *s. n.* izomer al camforului, conţinut în uleiul esenţial de pelin, toxic convulsivant puternic.

tul /tül/ *s. n.* ţesătură de mătase sau de bumbac, subţire şi uşoară. (<fr. *tulle*, germ. *Tüll*, cf. *Tulle*, oraş în Franţa)

tularemíe *s. f.* boală infecţioasă la iepure şi transmisibilă omului, datorată unui microb specific care afectează ganglionii limfatici periferici, manifestîndu-se prin febră, frisoane, vomă etc. (<fr. *tularémie*)

tulipă *s. f.* plantă erbacee bulboasă, cu flori în formă de cupe, colorate în alb, galben, roşu, violet etc.; *(pop.)* lalea. (<fr. *tulipe*, lat. *tulipa*)

tulipiér *s. m.* arbore original din America, cu flori asemănătoare celor de tulipă, cultivat în parcuri şi grădini. (<fr. *tulipier*)

túliu *s. n.* element metalic din grupa lantanidelor. (<fr. *thulium*)

tulmén *s. m.* muncitor petrolist specializat în primirea şi distribuirea de materiale la rampa de scule. (<engl. *toolmen*)

tumefácţie *s. f.* umflătură a unui ţesut sau organ provocată de tulburări ale circulaţiei sîngelui sau limfei; tumescenţă. (<fr. *tuméfaction*, lat. *tumefactio*)

tumefiá *vb. refl.* a prezenta o tumefacţie; a se umfla. — *tumefiére* s. f. (<fr. *tuméfier*)

tumenól *s. m.* compus sulfonat obţinut prin distilarea şisturilor bituminoase, folosit ca ihtiol contra dermatozelor pruriginoase, ca antiinflamator, antiseptic etc. (<fr. *tumenol*)

tumentós, -oásă *adj. (biol.)* acoperit cu peri scurți și moi; pilos. (<fr. *tumenteux*)

tumescént, -ă *adj. (med.; despre țesuturi)* care se tumefiază. (<fr. *tumescent*, lat. *tumescens*)

tumescénță *s. f.* tumefacție. (<fr. *tumescence*)

tumíd, -ă *adj.* tumefiat, umflat. (<fr. *tumide*, lat. *tumidus*)

tumoáre *s. f.* excrescență patologică, constituită dintr-un țesut de formație nouă, rezultat dintr-o activitate anormală a celulelor. — var. *tumoră* s. f. (<fr. *tumeur*, lat. *tumor*)

TUMOR(I)- *elem. comp.* „tumoare, umflătură". (<fr. *tumor/i/-*, cf. lat. *tumor* < *tumere*, a fi umflat)

tumorál, -ă *adj.* referitor la tumoare; de tumoare. (<fr. *tumoral*)

tumóră *s. f.* v. tumoare.

tumorectomíe *s. f.* extirpare totală a unei tumori. (<*tumor-* + *-ectomie*)

tumorétă *s. f.* tumoare mică. (<fr. *tumorette*)

tumoricíd, -ă *adj.* capabil să distrugă tumorile. (<*tumori-* + *-cid*)

tumorífér, -ă *adj.* care conține tumori. (<*tumori-* + *-fer*)

tumoriform, -ă *adj.* în formă de tumoare. (<*tumori-* + *-form*)

tumorigén, -ă *adj.* care produce tumori. (<fr. *tumorigène*)

tumorigenéză *s. f.* proces de apariție și dezvoltare a tumorilor; etiologie a tumorilor. (<fr. *tumorigenèse*)

túmul *s. m.* movilă de pământ înălțată de unele popoare, începînd din neolitic, în scop funerar, ca observator astronomic sau semn geodezic. — var. *tumulus* s. n. (<fr., lat. *tumulus*)

tumulár, -ă *adj.* referitor la tumul; în formă de tumul; *(p. ext.)* de mormînt, funerar. (<fr. *tumulaire*)

tumúlt *s. n.* **1.** zgomot mare, vuiet, larmă. ● învolburare, tălăzuire a unor ape. **2.** *(fig.)* agitație, zbucium sufletesc. (<fr. *tumulte*, lat. *tumultus*, răscoală)

tumultuós, -oásă *adj.* **1.** plin de tumult; zgomotos. ● (despre ape) învolburat, clocotitor. **2.** *(fig.)* însuflețit, înflăcărat, entuziasmat. **3.** în cantitate mare, abundent, îmbelșugat, prodigios. (<fr. *tumultueux*, lat. *tumultuosus*)

tumultuóso /-zo/ *adv. (muz.)* tumultuos, furtunos, zgomotos. (<it. *tumultuoso*)

túmulus *s. n.* v. tumul.

túndră *s. f.* formațiune vegetală din regiunea subarctică, alcătuită din mușchi, licheni, ierburi și arbuști pitici. (<fr. *toundra*, rus. *tundra* < cuv. lapon)

tunél *s. n.* **1.** galerie subterană care permite trecerea unei căi de comunicație printr-un masiv muntos, pe sub nivelul solului sau pe sub o apă. **2.** *(fig.)* *efect de* ~ = trecerea unei particule printr-o barieră de potențial cu valoare mai mare decît energia particulei. ● ~ *aerodinamic* = suflerie aerodinamică. **3.** *(anat.)* spațiu prin care trec anumite formațiuni. (<fr. *tunnel*)

tunelíst *s. m.* muncitor specializat în construirea de tuneluri. (<*tunel* + *-ist*)

tunelizáre *s. f.* intervenție chirurgicală de creare a unui conduct artificial. (după fr. *tunnellisation*)

túner *s. n.* amplificator acordat pe înaltă frecvență într-un receptor radio sau de televiziune. (<engl. *tuner* < *tune*, a acorda /un instrument/)

tungstát *s. m.* wolframat. (<fr. *tungstate*)

túngsten *s. n.* wolfram. (<fr. *tungstène* < cuv. sued.)

túngstic, -ă *adj.* (despre oxizi, acizi) derivat din tungsten. (<fr. *tungstique*)

tungstít *s. n.* oxid natural de tungsten. (<fr. *tungstite*)

tungúz, -ă *adj. limbi* ~*e* = grup de limbi altaice vorbite de popoarele de forestieri și vînători din Europa și Asia septentrională. (<fr. *toungouse*)

tunicát, -ă *adj. (anat., bot.)* acoperit cu o tunică; (despre bulbi) ale cărui frunze protectoare se acoperă complet unele pe altele. (<lat. *tunicatus*, fr. *tunique*)

tunícă *s. f.* **1.** cămașă albă de lînă cu mîneci scurte sau fără mîneci, purtată de vechii romani. **2.** haină bărbătească de uniformă. **3.** *(anat.)* membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ● membrană care acoperă corpul unor animale marine. ● înveliș membranos al unui organ vegetal. (<lat. *tunica*, fr. *tunique*)

tunicíeri *s. m. pl.* urocordate. (<fr. *tuniciers*)

tunicínă *s. f.* varietate de celuloză care formează membrana tunicierilor. (<fr. *tunicine*)

tunoscóp *s. n.* indicator de acord la tuner. (<engl. *tunoscop*)

tupáia *s. f.* mamifer lemurian, arboricol, cel mai primitiv din ordinul primatelor, asemănător cu veverița, răspîndit în Asia de sud-est, Indonezia și Filipine. (<fr. *tupaia* < cuv. malaiez)

tupéu *s. n.* **I.** îndrăzneală obraznică; cutezanță, impertinență, nerușinare. **II.** *(teatru)* șuviță de păr de diferite culori, care se lipește la marginea părului, pe frunte, și se piaptănă cu părul propriu. (<fr. *toupet*)

túpi *adj. inv., s. m. f.* (membru) al unei populații amerindiene din Amazonia (Brazilia și Paraguay). ●*(s. n.)* limbă amerindiană vorbită de tupi. (<fr., sp., port. *tupi* < cuv. indigen)

tur *s. n.* **1.** mișcare circulară sau liniară pe un traseu oarecare, cu revenire la punctul de plecare, turație (2); tură[1] (2). ○ ~*-retur* = dus și întors, plecare și sosire; ~ *de orizont* = observare succesivă a diferitelor puncte caracteristice din jurul unui punct; *(fig.)* privire de ansamblu asupra unei probleme; ~ *de pistă* = zbor de pe un traseu dreptunghiular, executat în jurul aerodromului. ○ *a trage primul* ~ *de manivelă* = a începe turnarea unui film. ● plimbare scurtă, raită. ○ ~ *de oraș* = vizitare, cu un mijloc de transport, colectiv sau individual, a unui centru de interes turistic. ● *(livr.)* acțiune care cere îndeminare, agilitate, putere. ● *(iluzionism)* ansamblul mișcărilor, operațiilor și manifestărilor care constituie o experiență. ○ ~ *de forță* = efort, întreprindere îndrăzneață. **2.** *(sport)* prima parte dintr-un campionat, cuprinzînd jumătate din totalul etapelor. ●

întrecere sportivă (de ciclism), în care se parcurge un circuit pe distanță lungă. ○ ~ *de scrutin* = (prima sau a doua) etapă a unor alegeri care se repetă. **3.** *(tehn.)* mișcare circulară în jurul unui ax. **4.** (la jocul de cărți) ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie cărțile, pe rînd. (<fr. *tour*)

turá *vb. tr.* a mări turația unui motor. (<*turație*)

turáco *s. m.* pasăre arboricolă, de mărimea unui fazan, avînd pe cap o creastă de pene moi, care trăiește îndeosebi în pădurile Africii tropicale. (<fr., engl. *touraco* < cuv. afr.)

turanián, -ă *adj., s. m. f.* turanic. (<fr. *touranien*)

turánic, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Rusia meridională și din Turkmenia; turanian. ○ *limbi ~ce* = grup de limbi cuprinzînd turca și mongola. (<germ. *turanisch*, cf. *Turan*, denumirea persană a Asiei Centrale)

turanít *s. n.* mineral rar, de culoare verde-măslinie, format din cupru și vanadiu. (<fr. *turanit*)

turáție *s. f.* *(tehn.)* **1.** număr de rotații efectuate de un corp în mișcare circulară uniformă într-o unitate de timp. **2.** rotație. (<*tur* + *-ație*)

túră[1] *s. f.* **1.** rînd, serviciu succesiv, alternativ; schimb. **2.** tur (1). (<fr. *tour*)

túră[2] *s. f.* *(șah)* piesă în formă de turn care se deplasează numai în linie dreaptă; turn[3]. (<fr. *tour*)

turbán *s. n.* învelitoare de stofă, mătase sau pînză cu care își înfășoară capul bărbații la unele popoare orientale. ● șal înfășurat de femei în jurul capului. (<fr. *turban* < cuv. pers.)

turbáție *s. f.* deplasare a materiei în sol sau în depozitele mobile superficiale sub acțiunea înghețului și dezghețului. (<germ. *Turbation*)

túrbă *s. f.* **1.** cărbune ușor, cafeniu-închis, care se formează în locuri mlăștinoase, prin carbonizarea parțială a plantelor. **2.** depozit organic din resturi vegetale incomplet descompuse. (<fr. *tourbe*)

turbelariáte *s. n. pl.* clasă de viermi platelminți, cu corpul acoperit cu cili vibratili, care trăiesc în mediul acvatic, avînd ca tip planaria. (<fr. *turbellariés*)

turbíd, -ă *adj.* *(rar)* tulbure. (<fr. *turbide*)

TURBID(I)- *elem. comp.* „tulbureală, dispersie". (<fr. *turbidi-*, cf. lat. *turbidus*, tulbure)

turbidimétric, -ă *adj.* referitor la turbidimetrie. (<fr. *turbidimétrique*)

turbidimetríe *s. f.* metodă de analiză pentru determinarea concentrației unui component dintr-o soluție pe baza turbidității (1) obținute prin adăugarea unui reactiv. (<fr. *turbidimétrie*)

turbidimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea turbidității suspensiilor prin compararea transparenței mediului analizat cu aceea a unei probe etalonate; tolometru. (<fr. *turbidimètre*)

turbiditáte *s. f.* **1.** tulbureală a unui lichid. ● conținutul în suspensii al unui curs de apă. **2.** proprietate a unui mediu dispers de a împrăștia lumina incidentă datorită fluctuațiilor de densitate. (<fr. *turbidité*)

turbiéră *s. f.* *(rar)* mlaștină în care s-a acumulat un strat de turbă; turbărie. (<fr. *tourbière*)

turbificáre *s. f.* proces de transformare a resturilor vegetale în turbă. (după fr. *tourbification*)

TURBIN(O)- *elem. comp.* „cornet nazal". (<engl. *turbin/o/-*, cf. lat. *turbo, -inis*, titirez, cochilie mică)

turbinát, -ă *adj.* *(biol.;* despre unele organe) de forma unui con. (<fr. *turbiné*, lat. *turbinatus*)

turbínă *s. f.* mașină de forță alcătuită dintr-un stator și un rotor constituit din unul sau mai multe discuri cu palete ori cupe, montate pe un arbore, care transformă energia potențială a unui fluid în energie mecanică, transmisă apoi arborelui rotorului. (<germ. *Turbine*, fr., engl. *turbine*)

turbinectomíe *s. f.* ablațiune a unuia dintre cornetele foselor nazale. (<fr. *turbinectomie*)

turbiníst *s. m.* lucrător specializat în repararea și întreținerea turbinelor. (<*turbină* + *-ist*)

turbinotóm *s. n.* instrument folosit în turbinotomie. (<fr. *turbinotome*)

turbinotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a cornetelor foselor nazale. (<fr. *turbinotomie*)

turbión *s. n.* vîrtej (de apă sau de aer). (<fr. *tourbillon*)

turbioná *vb. intr.* a forma turbioane, a se învolbura. (<fr. *tourbillonner*)

turbionár, -ă *adj.* în care au loc vîrtejuri. (<fr. *tourbillonnaire*)

turbionáre *s. f.* *(rar)* mișcare în vîrtej. (după fr. *tourbillonnement*)

TURBO- *elem. comp.* „turbină, turație". (<fr. *turbo-*, cf. lat. *turbo, -inis*, vînt puternic, turbion)

turboagregát *s. n.* agregat acționat de o turbină. (<*turbo-* + *agregat*)

turboalternátor *s. n.* turbogenerator compus dintr-un alternator și o turbină, montate pe același ax. (<fr. *turbo-alternateur*)

turbobúr *s. n.* turbotrepan. (<rus. *turbobur*)

turbocarotiéră *s. f.* carotieră care poate lucra la turații înalte, caracteristice forajului cu turbina. (<fr. *turbocarottière*)

turbocompresór *s. n.* compresor format dintr-un stator și un rotor cu palete, în care un fluid gazos se comprimă la o mare presiune. (< fr. *turbocompresseur*)

turbodetentór *s. n.* turbină de mare turație, folosită pentru lichefierea gazelor prin reducerea temperaturii sau presiunii. (<rus. *turbodetentor*)

turbofán *s. n.* turboreactor cu două fluxuri, în care fluxul secundar este pus în circulație de un ventilator; turbosuflantă, turboventilator (2). (<fr., engl. *turbofan* < *fan*, ventilator)

turbofór *s. n.* turbină hidraulică ce acționează o sapă de foraj. (<fr. *turbophore*)

turboforáj *s. n.* forare cu ajutorul turboforului. (<fr. *turboforage*)

turbofréză *s. f. (tehn.)* freză acționată de o turbină. (<*turbo-* + *freză*[2])

turbogenerátor *s. n.* generator de curent electric de mare putere, acționat de o turbină cu gaze. (<fr. *turbogénérateur*, engl. *turbogenerator*)

turboinjectór *s. n.* agregat alcătuit dintr-un injector și o turbină. (<*turbo-* + *injector*)

turbojét *s. n.* turboreactor. (<engl. *turbo-jet*)

turbolocomotívă *s. f.* locomotivă acționată de turbină. (<germ. *Turbolokomotive*)

turbomașínă *s. f.* mașină acționată de turbină. (<germ. *Turbomaschine*)

turbomotór *s. n.* grup format dintr-un motor și o turbină, montate pe același arbore de transmisie. (<fr. *turbomoteur*)

turbopómpă *s. f.* agregat de pompare cu debit mare, alcătuit dintr-o pompă acționată de o turbină. (<fr. *turbopompe*)

turbopropulsór *s. n.* motor de avion asemănător cu turboreactorul, la care propulsia se realizează prin elice. (<fr. *turbopropulseur*)

turborachétă *s. f.* motor cu reacție alcătuit dintr-un turboreactor și un motor-rachetă. (<*turbo-* + *rachetă*[1])

turboreactór *s. n.* reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin reacție a avioanelor de mare viteză; turbojet. (<fr. *turboréacteur*)

turbós, -oásă *adj.* (despre soluri, mlaștini) în care se formează turba; (despre plante) care crește în turbării. (<fr. *tourbeux*)

turboséter *s. n.* dispozitiv al mașinii de filat care amestecă firele scurte de proveniență diferită în scopul vopsirii uniforme. (<engl. *turboseter*)

turbostápler *s. n.* dispozitiv de întindere și rupere în fire scurte a firului continuu debitat de mașina de filat fibre sintetice. (<engl. *turbostapler*)

turbostatoreactór *s. n.* agregat de propulsie pentru avioane de foarte mare viteză, constituit dintr-un turboreactor și un statoreactor. (<fr. *turbostatoréacteur*)

turbosuflántă *s. f.* **1.** suflantă cu rotor de mare viteză de rotație, acționată de o turbină cu vapori sau cu gaze. **2.** turbofan. (<fr. *turbosoufflante*)

turbotahométru *s. n.* aparat pentru măsurarea turației turboforului în timpul funcționării acestuia la talpa sondei. (<*turbo-* + *tahometru*)

turbotrén *s. n.* tren foarte rapid a cărui locomotivă este acționată de o turbină cu gaze. (<engl., fr. *turbotrain*)

turbotrepán *s. n.* sapă pentru foraj acționată de o turbină hidraulică; turbobur. (<fr. *turbotrépan*)

turboventilatór *s. n.* **1.** agregat alcătuit dintr-un ventilator și o turbină care îl antrenează, folosit pentru realizarea tirajului forțat la locomotiva cu aburi. **2.** turbofan. (<fr. *turboventilateur*)

turbulént, -ă *adj.* **1.** *(livr.)* care produce neorînduieli, dezordine; gălăgios, zgomotos. **2.** (despre fluide) care prezintă turbulență (2). (<fr. *turbulent*, lat. *turbulentus* < *turbare*, a tulbura)

turbulénță *s. f.* **1.** *(livr.)* neorînduială, dezordine; gălăgie. **2.** *(fiz.)* stare a unui fluid în care există vîrtejuri, agitație. (<fr. *turbulence*, lat. *turbulentia*)

turchestán *s. m.* pepene galben mic, rotund, cu miezul foarte dulce. (cf. *Turchestan*, vechea denumire a imperiului rus corespunzînd Asiei Centrale actuale)

turchín, -ă **I.** *adj.* de culoare albastră-închisă și mată. **II.** *s. n.* varietate de turcoază. (<fr. *turquin*)

túrcic, -ă *adj. limbi* ~*e* = familie de limbi altaice (turca, tătara etc.) vorbite din sud-estul Europei pînă în Siberia și China. (<engl. *turkic*)

turcísm *s. n.* cuvînt sau expresie împrumutate din limba turcă. (<engl. *turkism*)

TURCO- *elem. comp.* „turc(esc)", „turcie" (< fr. *turco-*)

turcoáz **I.** *adj. inv., s. n.* (de) culoare albastră-verzuie (ca peruzeaua). **II.** *s. f.* fosfat natural hidratat de aluminiu și cupru, mineral colorat în albastru sau în verde, folosit ca piatră semiprețioasă; peruzea. (<fr. *turquoise*)

turcofíl, -ă *adj., s. m. f.* admirator al poporului și culturii turce; filoturc. (<fr. *turcophile*)

turcofilíe *s. f.* atitudine turcofilă; turcomanie. (<fr. *turcophilie*)

turcofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște ceea ce este turcesc. (<fr. *turcophobe*)

turcofobíe *s. f.* ură maniacală față de turci. (<fr. *turcophobie*)

turcológ, -ă *s. m. f.* specialist în turcologie. (<germ. *Turkologe*)

turcologíe *s. f.* disciplină care studiază cultura și civilizația turcă. (<germ. *Turkologie*)

turcomán, -ă *s. m. f.* *(peior.)* partizan, admirator fanatic al turcilor. (<engl. *turcoman*)

turcomanie *s. f.* *(rar)* turcofilie. (<*turcoman* + *-ie*)

túrco-mongól, -ă *adj.* (despre un grup de limbi) format din limbile turcă și mongolă. (<fr. *turco-mongol*)

túrco-persán, -ă *adj.* (despre cuvinte) împrumutat de limba turcă din persană. (<fr. *turco-persan*)

túrco-tătár, -ă *adj.* (despre un grup de limbi turcice) vorbit în Turcia și în Asia Centrală. (<fr. *turco-tatar*)

turdíde *s. f. pl.* familie de păsări de talie mică, cuprinzînd mierlele, sturzii, privighetorile, măcăleandrii etc. (<fr. *turdides*, cf. lat. *turdus*, sturz)

turélă *s. f.* **1.** dispozitiv blindat orientabil pe o navă de luptă, pe un tanc, avion etc., în care sînt așezate tunuri, mitraliere sau alt armament greu. **2.** *(cinem.)* parte a camerei de luat vederi care asigură o schimbare rapidă a obiectivelor. (<fr. *tourelle*)

turf *s. n.* **1.** material cu care este acoperită pista pe care se desfășoară alergările de cai; *(p. ext.)* pistă; hipodrom. **2.** *(p. ext.)* sport practicat cu caii de curse, hipism; (<engl., fr. *turf*)

turfíst *s. m.* cel care iubește, frecventează cursele de cai. (<fr. *turfiste*)

turgescént, -ă *adj.* în stare de turgescență; umflat. (<fr. *turgescent*)

turgescénță *s. f.* 1. *(med.)* umflare locală a unui țesut datorită acumulării de lichide (sînge, limfă etc.) din cauza unui obstacol ivit pe traiectul vaselor sangvine sau limfatice; turgor (1). 2. umflare a celulei vegetale datorită apei care a pătruns în interiorul ei. (<fr. *turgescence*, lat. *turgescentia* < *turgescere*, a se umfla)

turgíd, -ă *adj.* 1. *(livr.)* plin cu un lichid; umflat. 2. bosumflat, supărat. (<fr. *turgide*, lat. *turgidus*)

turgonastíe *s. f.* mișcare a organelor vegetale sub influența turgescenței. (<fr. *turgonastie*)

túrgor *s. n.* 1. turgescență (1). 2. stare de ușoară tensiune a unei celule, a unui organ ori țesut animal sau vegetal datorită bogăției de lichide. (<fr., lat. *turgor*)

TURI- *elem. comp.* „turn, țuguiat". (<fr. *turri-*, cf. lat. *turris*, turn)

turicefál, -ă *adj., s. m.* (individ) care prezintă turicefalie. (<fr. *turricéphale*)

turicefálie *s. f.* malformație congenitală a craniului care ia forma unui turn. (<fr. *turricéphalie*)

turiculát, -ă *adj.* (despre cochilia gasteropodelor) care seamănă cu un turnuleț. (<fr. *turriculé*, cf. lat. *turricula*, turn mic)

turiencefálie *s. f.* defect de dezvoltare a craniului, ca urmare a turicefaliei. (<*turi-* + *encefalie*)

turifórm, -ă *adj.* în formă de turn. (<fr. *turriforme*)

turingián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al permianului de facies continental, limitat la vestul Europei. (<fr. *thuringien*, cf. *Thüringen*, provincie germ.)

turingít *s. n.* silicat natural de aluminiu și de fier. (<fr. *thuringite*)

turísm *s. n.* 1. sport constînd din parcurgerea pe jos ori cu un vehicul a unor regiuni pitorești sau interesante din punct de vedere istoric, geografic etc.; drumeție. ● activitate prestatoare de servicii privind organizarea și desfășurarea unor călătorii de agrement și de recreare sau în alte scopuri. 2. autoturism. (<fr. *tourisme*, engl. *tourism*)

turíst, -ă *s. m. f.* cel care practică turismul (1). (<fr. *touriste*, engl. *tourist*)

turístic, -ă *adj.* 1. referitor la turism. 2. (despre un loc) care atrage turiști. (<fr. *touristique*)

turkmén, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Turkmenia. ● *(s. f.)* limbă turcică vorbită între Marea Caspică și Marea Aral. (<fr. *turkmène*, cf. *Turkmenia*/Turkmenistan/, stat în Asia Centrală)

turlupinádă *s. f. (livr.)* glumă nereușită, de prost gust. (<fr. *turlupinade*, cf. *Turlupin*, personaj în vechile farse franceze)

turmalínă *s. f.* mineral format din silicați naturali de sodiu, calciu, magneziu și aluminiu cu bor, cristalizați și frumos colorați, folosiți ca piatră semiprețioasă, în industria optică, în radiotehnică etc. (<fr. *tourmaline* < cuv. singalez)

turmént *s. n. (livr.)* chin, zbucium; durere cumplită. (<fr. *tourment*, lat. *turmentum*, instrument de tortură)

turmentá *vb.* I. *refl., tr. (livr.)* a (se) îmbăta. II. *tr.* a amețí, a zăpăci. — **turmentáre** *s. f.* (<fr. *tourmenter*)

turmentáție *s. f. (livr.)* turmentare. (<*turmentare*)

turn[1] *s. n.* construcție de zidărie, de beton etc., de înălțime relativ mare în raport cu dimensiunile bazei. ○ *~ -lanternă* = turn susținut de patru arce mari și străpuns de goluri prin care se asigură iluminatul unei biserici, care se înalță deasupra careului transeptului; *(tehn.) ~ de extracție* = construcție deasupra gurii unui puț de mină în care se află dispozitivele de ghidare a cablurilor cu care se realizează manevra de transport din puț; *~ de control* = construcție foarte înaltă, din care se dirijează zborurile de pe un aerodrom; *~ de fildeș* = expresie indicînd izolarea unui scriitor, artist etc. de realitățile înconjurătoare. (<germ. *Turn*)

turn[2] *s. n.* formă de relief proeminentă, izolată, cu aspect prismatic, formată din calcare, conglomerate și alte roci. (<germ. *Turn*, fr. *tour*)

turn[3] *s. n.* tură[2]. (după fr. *tour*)

turná *vb. tr.* a realiza un film cinematografic, înregistrînd pe peliculă diversele secvențe. — **turnáre** *s. f.* (<fr. *tourner*)

turnánt, -ă I. *adj.* care se rotește în jurul unui ax vertical central; rotitor. ○ *ușă ~ă* = ușă cu mai multe aripi care se rotesc în jurul unui ax vertical; *placă ~ă* = placă rotitoare prevăzută cu șine, în depouri și ateliere, care permite locomotivelor și vagoanelor întoarcerea sau trecerea de pe o linie pe alta. II. *s. f.* 1. mișcare circulară, înconjur, rotire. ● loc unde cotește un drum, o pistă de atletism; cotitură. 2. mică etajeră pentru cărți care se învîrtește în jurul unui ax central. (<fr. *tournant/e/*)

turnedó *s. n.* mușchi de vită fript, învelit în felii de slănină. (<fr. *tournedos*)

turnesól *s. n.* materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluții sau substanțe (<fr. *tournesol*)

turnétă *s. f.* aparat pentru depunerea uniformă și uscarea stratului fotosensibil pe plăcile metalice care servesc la executarea formelor de tipar înalt sau plan. (<fr. *tournette*)

turnéu *s. n.* 1. deplasare pe un itinerar determinat a unui artist sau a unei trupe de teatru, a unui sportiv ori a unei echipe sportive, în vederea reprezentării de spectacole sau a unor competiții. 2. călătorie pe care o face o personalitate (politică) în diferite localități sau țări, după un program dinainte stabilit. (<fr. *tournée*)

turnichét *s. n.* 1. *(mar.)* rolă metalică fixată vertical în punte, care împiedică frecarea lanțului ancorei sau al parîmelor. 2. masă rotativă pe care se așază, manual sau automat, sticlele spre a fi umplute cu lichide, în industria alimentară. 3. bare în cruce care se rotesc pe un ax vertical, permițînd trecerea cîte unei singure persoane. 4. lansare (2). 5. *(chir.)* instrument în formă de garou, folosit pentru comprimarea arterelor. (<fr. *tourniquet*)

turniólă *s. f.* panarițiu superficial localizat în jurul unghiilor. (<fr. *tourniole*)

turnír *s. n.* 1. competiție în evul mediu occidental, în cadrul unei serbări, în cursul căreia cavalerii se întreceau în lupte cu armele. 2. *(sport)* concurs, competiție cuprinzînd mai multe serii de probe sau de manșe. • *(fig.)* luptă; emulație. (<germ. *Turnier*, după fr. *tournoi*)

turnúră *s. f.* I. 1. înfățișare, aspect (exterior) sub care se prezintă lucrurile, faptele. • întorsătură. 2. fel în care sînt așezate cuvintele într-o frază. II. perniță sau bucată de stofă purtată odinioară de femei la spate sub rochie, mai jos de talie. (<fr. *tournure*)

túrnus *s. n.* interval de timp în care se efectuează complet un anumit proces, o anumită operație de deplasare; grafic de serviciu. (< germ. *Turnus*, cf. lat. *turnus*, instrument pentru întors)

turonián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al cretacicului mediu. (<fr. *turonien*, cf. *Turones*, vechiul nume gal al orașului fr. Tours)

turpíd, -ă *adj.* rușinos, imoral, nedemn. (<fr. *turpide*, cf. lat. *turpis*)

turpitúdine *s. f.* *(livr.)* faptă nerușinată, josnică; mîrșăvie. (<fr. *turpitude*, lat. *turpitudo*)

turritélla *s. f.* moluscă gasteropodă cu cochilia foarte spiralată. (<fr. *turritelle*, lat. *turritella*)

Túsculum *s. n.* *(ant.)* vin vestit produs în viile din împrejurimile orașului Tusculum. (cf. *Tusculum*, oraș situat în apropierea Romei)

tusigén, -ă *adj.* care produce tuse. (<fr. *tussigène*)

tusór *s. n.* mătase naturală produsă de viermi de mătase sălbatici, foarte rezistentă, din care se confecționează umbrele, parașute etc. (<fr. *tussor*, engl. *tussore* < cuv. hindi)

tuș[1] *s. n.* cerneală, în general neagră, rezistentă la apă, folosită în desene, în litografii etc., preparată prin amestecarea negrului de fum cu o soluție apoasă de gelatină, gumă arabică sau alte substanțe. • desen executat în astfel de cerneală. (<germ. *Tusche*, rus. *tuș*)

tuș[2] *s. n.* scurtă piesă muzicală, executată puternic de orchestră în momente solemne. (<germ. *Tusch*)

tușá *vb. tr.* 1. a emoționa, a impresiona, a mișca; a interesa. 2. a controla planeitatea suprafețelor unei piese metalice prin contactul dintre aceasta și un instrument pe care s-a aplicat un strat de vopsea. 3. a atinge. — **tușáre** *s. f.* (<fr. *toucher*)

tușaveráj *s. n.* *(sport)* raportul de puncte la floretă, scrimă și box. (<*tușă* + *-averaj*)

túșă *s. f.* I. 1. manieră de a aplica culoarea cu pensula pe pînza unui tablou, care definește stilul unui pictor; urmă de pensulă în pasta unui tablou. 2. *(fotbal, rugbi)* linie care delimitează un teren de joc. • ieșirea mingii peste această linie și repunerea ei în joc. 3. lovitură care atinge pe adversar, la scrimă. II. 1. mică piesă de metal pe care este imprimată o literă, o cifră sau un semn convențional, fixată la capătul unei pîrghii a mașinii de scris, de calculat sau de cules. 2. placă la claviatura unui pian, a unei orgi etc. (<fr. *touche*)

tușéu *s. n.* 1. *(med.)* examinare prin palpare a unui organ intern, spre a se constata starea sănătății lui; tact. 2. senzație produsă de pipăirea cu mîna a unei țesături pentru a-i constata gradul de finețe. 3. manieră de a apăsa tastele la un instrument cu claviatură (îndeosebi la pian). 4. fel de a aplica culorile în pictură; tușă (I, 1). (<fr. *touché*)

tușiér *s. m.* arbitru de tușă (I, 2). (<*tușă* + *-ier*)

tușiéră *s. f.* cutie de metal care cuprinde o perniță îmbibată cu tuș, folosită la umezirea ștampilei. (<*tuș*[1] + *-ieră*)

tútă *s. f.* 1. instrument în formă de cilindru, folosit pentru prinderea țevilor rămase în gaura sondei. 2. vas din material refractar în care se topesc minereurile pentru analiza pe cale uscată. (<germ. /Fang/*tute*)

tutelá *vb. tr.* a avea pe cineva în grijă; a proteja, a patrona. — **tutelâre** *s. f.* (<it. *tutelare*)

tutelâj *s. n.* tutelă. (<engl. *tutelage*)

tutelár, -ă *adj.* care se referă la tutelă; *(p. ext.)* ocrotitor, protector. ○ *organ* ~ = organ al administrației de stat sau al organizațiilor obștești avînd în subordine organizații față de care exercită atribuții de organizare, coordonare și control; *autoritate* ~*ă* = organ de protecție a persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu (restrînsă) ori a intereselor celor ce nu se pot apăra singuri (din cauza unei infirmități sau boli). (<fr. *tutélaire*, lat. *tutelaris*)

tutélă *s. f.* 1. autoritate dată de lege unei persoane sau acceptată de bunăvoie de aceasta, de a avea grijă în mod gratuit de un minor și de averea sa sau de o persoană pusă sub interdicție; tutorat(1), tutorie. ○ ~ *internațională* = sistem de administrare a unor teritorii dependente, creat prin Carta O.N.U., care înlocuiește sistemul teritoriilor sub mandat. 2. drept abuziv luat de cineva de a-i ține pe alții sub ascultare, sub dependență. 3. *(fig.)* ocrotire, sprijin, protecție. (<fr. *tutelle*, lat. *tutela*)

tutór *s. m.* v. tutore.

tutorá *vb. tr.* a sprijini (o plantă) cu un tutor; a propti. — *tutoráre* s. f. (<fr. *tuteurer*)

tutoráj *s. n. (rar)* tutorare. (<fr. *tuteurage*)

tutorát *s. n.* 1. tutelă. 2. susținere, cu ajutorul unui tutor, a pomilor fructiferi. (<*tutore*)

tutóre, -oáre *s. m. f.* /**tutór** *s. m.* 1. s. *m. f.* cel care are drept, autoritate de tutelă (1) asupra cuiva. II. *s. m.* suport, proptea pentru pomi. (<fr. *tuteur*, it. *tutore*, lat. *tutor*)

tutorie *s. f.* tutelă (1); tutorat. (<it. *tutoria*)

túttі I. *adv. (muz.)* cîntat de întregul ansamblu. II. *s. n.* ansamblu de instrumente ale unei orchestre. ● (în piesele de concert) muzică executată de orchestră în timpul pauzei solistului. (<it. *tutti*)

túttі-frútti *s. n. inv.* 1. cremă glasată din tot felul de fructe. 2. *(fig.)* amestecătură. (<it. *tutti frutti*)

túttі-quánti /-cuan-/ *loc. adv.* toți cîți au mai rămas, pînă la unul. (< it. *tuttü quanti*, toți ceilalți)

tutu /tütü/ *s. n.* costum de scenă purtat de dansatoare, de balerine, compus din mai multe fuste din tul, scurte și încrețite, suprapuse. (<fr. *tutu*)

tuțiorism *s. n.* orientare etică probabilistă care afirmă că acțiunile umane nu trebuie să urmeze opiniile probabile, ci numai pe cele sigure. (<fr. *tutiorisme*, cf. lat. *tutior*, mai sigur)

tuțiorist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al tuțiorismului. (<it. *tuziorista*)

tuyau /tüió/ *s. m.* cal pe care cei informați îl consideră ca foarte probabil cîștigător al unei curse. (<fr. *tuyau*)

tweed /tuid/ *s. n.* stofă fină de lînă cu fibre lungi, grele, care dă, prin coloritul diferit al firelor, desen ecosez. (<engl. *tweed*, cf. *Tweed*, oraș în Scoția)

tweeter /túităr/ *s. n.* difuzor special pentru frecvențe foarte mari, pentru reproducerea notelor acute. (<engl. *tweeter* < *tweet*, a ciripi)

twill/tuil/ *s. n.* stofă cu o țesătură în diagonală, înspicată, cu model oriental. (<engl. *twill*)

twist /tuist/ *s. n.* 1. dans modern de perechi în care partenerii dansează individual, unul în fața celuilalt, cu mișcări de răsucire, brațele mișcîndu-se într-un balans continuu, în sens invers mișcării picioarelor; melodia corespunzătoare. 2. *(fin.)* operație constînd din majorarea dobînzii pe termen scurt în scopul atragerii capitalurilor externe și totodată din reducerea dobînzii pe termen lung pentru menținerea expansiunii economice. (<engl. *twist*)

twistá *vb. intr.* a dansa twist. (<fr. *twister*)

ţáglă *s. f.* semifabricat de oţel, cu secţiunea pătrată, obţinut din blumuri; bileţă. (<germ. *Zaggel*)

ţar *s. m.* titlu dat vechilor împăraţi ai Rusiei şi vechilor suverani ai sîrbilor şi bulgarilor. (<rus. *far*)

ţárevici *s. m.* titlu purtat de fiul ţarului, moştenitor la tron. (<rus. *farevici*)

ţarínă *s. f.* **1.** soţia ţarului. **2.** titlu dat împărătesclor Rusiei. (<fr. *tsarine*)

ţarísm *s. n.* formă de guvernămînt monarhică în care puterea supremă, absolută, aparţinea ţarului; regimul ţarist. (<fr. *tsarisme*)

ţarist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ţarului, al ţarismului. (<fr. *tsariste*)

ţărănísm *s. n.* **1.** curent politic şi ideologic, apărut în România la sfîrşitul sec. XIX, care pornea de la ideea rolului conducător al ţărănimii, considerată ca o clasă socială unitară, într-un stat preponderent agrar. **2.** curent apărut în gîndirea economică după primul război mondial, care îşi propunea să studieze legile de dezvoltare în economiile agrare pe baze specifice, independent de doctrina generală a economiei politice. **3.** tendinţă a unor scriitori de a-şi alege motive de inspiraţie din viaţa satului. **4.** vorbă, faptă, comportare grosolană. (<*ţăran*/*ime*/ + *-ism*)

ţărăníst, -ă I. *adj.* **1.** referitor la ţărănime. **2.** făcut pentru ţărani, în interesul ţărănimii. II. *s. m. f.* **1.** adept al ţărănismului (1, 2). **2.** membru al partidului ţărănist. (<*ţăran* + *-ist*)

ţechín *s. m.* veche monedă de aur arabă şi italiană, cu valori variabile. (<it. *zecchino*)

ţesút *s. n.* complex de celule (şi elemente intercelulare) avînd aceeaşi origine şi structură şi aceleaşi funcţii într-un organism viu. (după fr. *tissu*)

ţesutoterapíe *s. f.* tratament cu ţesuturi conservate în scopul refacerii unui organ bolnav. (după fr. *tissuthérapie*)

ţéţe *s. f. inv. musca* ~ = muscă africană care provoacă boala somnului. (<fr. *tsé-tsé*< cuv. bantu)

ţigarét *s. n.* tub mic de chihlimbar, de os etc. în care se introduce ţigara spre a fi fumată. (</port/*ţigaret*)

ţigarétă *s. f.* ţigară. (<germ. *Zigarette*)

ţigling *s. n.* răzuitor de parchet. (<germ. *Zichklinge*)

ţínevais *s. n.* oxid de zinc, alb, folosit în vopsitorie; alb de zinc. (<germ. *Zinkweiss*)

ţinútă *s. f.* **1.** atitudine, poziţie a corpului. **2.** fel de a se purta; comportare, comportament. **3.** mod de a se îmbrăca, de a se prezenta în societate; îmbrăcăminte, costum. ○ ~ *de ceremonie* = îmbrăcăminte, uniformă pentru anumite solemnităţi. **4.** *(muz.)* facultatea de a prelungi un sunet. **5.** *(lingv.)* act fonator în timpul căruia organul vocal păstrează o anumită poziţie. **6.** *(mar.)* calitate a unei nave, a unei ancore de a se fixa bine de fundul apei. (după it. *tenuta*, fr. *tenue*)

-uá *suf.* ,,a dota", ,,a face", ,,a produce (ceva)". (<fr. *-uer*, cf. lat. *-uare*)

ubác *s. n.* versant al unui munte expus spre umbră. (<fr. *ubac*, cf. lat. *opacus*, umbros)

uberál, -ă *adj. (livr.)* referitor la sîni, al sînului. ○ *fîntînă ~ă* = fîntînă din care apa iese prin sînii unei statui (reprezentînd o nimfă, o silfidă etc.). (<fr. *ubéral*, cf. lat. *uber*, sîn)

uberós, -oásă *adj. (livr.)* bogat în lapte; *(p. ext.)* fertil, fecund. (<fr. *ubéreux*, lat. *uberosus* <*uber*, abundent)

ubertáte *s. f. (livr.)* fertilitate, fecunditate; abundență. (<lat. *ubertas*)

ubichinónă *s. f.* substanță care se află în toate organismele vegetale și animale; vitamina Q. (<fr. *ubiquinone*)

ubicuitár, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* ubicvist (II). (<fr. *ubiquitaire*)

ubicuitáte *s. f. (livr.)* însușire, stare a cuiva care poate fi prezent pretutindeni sau în mai multe locuri în același timp; omniprezență. (<fr. *ubiquité*, lat. *ubiquitas*)

ubícuu, -uă *adj., adv.* (care se află) în același timp în două sau mai multe locuri. (<lat. *ubique*, pretutindeni)

ubicvíst, -ă I. *adj.* (despre plante) cosmopolit. II. *adj., s. m. f. (fam.)* (cel) care este prezent peste tot; ubicuitar. (<fr. *ubiquiste*, cf. lat. *ubique*)

ucraineán, -ă /crai-nean/ I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Ucraina. II. *adj.* referitor la Ucraina sau la ucraineni. ● *(s. f.)* limbă slavă, cuprinzînd numeroase dialecte, vorbită de ucraineni. (<fr. *ukrainien*)

ucronie *s. f.* teorie în filozofia culturii potrivit căreia evenimentele și faptele de civilizație din istoria omenirii s-au produs ca o consecință inevitabilă, dar nu previzibilă, a progresului continuu. (<fr. *uchronie*, cf. gr. *chronos*, timp, după *utopie*)

udométru *s. n.* pluviometru. (<fr. *udomètre*)

uéd *s. n.* vale seacă, caracteristică deșerturilor din nordul Africii și Arabia. (<fr. *oued*, cf. ar. *wadi/ oued/*, curs de apă)

ufológ *s. m.* adept al ipotezei existenței ,,farfuriilor zburătoare". (<fr. *ufologue*)

ufologíe *s. f.* studiu al obiectelor zburătoare neidentificate; ozeneologie. (<amer. *ufology* < *U/nidentified/ F/lying/ O/bject/*, obiect zburător neidentificat /O.Z.N./)

uistíti *s. m.* maimuță arboricolă de talie mică din America de Sud, cu corpul prelungit printr-o coadă lungă și stufoasă. (<fr. *ouistiti* < cuv. indigen)

ukuléle /iukeileili/ *s. n.* mică chitară cu patru coarde, originară din insulele Hawaii, folosită în formațiile de jaz. (<engl. *ukulele* < cuv. hawaian)

-ulá/-alá/-olá *suf.* ,,a face să aibă caracteristicile obiectului denumit de substantivul de bază". (<fr. *-uler*, *-aler*, *-oler*, cf. lat. *-ulare*)

uláj *s. n.* spațiu lăsat liber în tancurile unei nave petroliere, în cisterne sau în butoaie după încărcare, pentru a se asigura loc de expansiune lichidului. (<engl., fr. *ullage*)

ulalgíe *s. f.* durere în gingii. (<*ulo*[1]- + *-algie*)

úlcer[1] *s. n.* leziune a pielii sau a unei mucoase care nu se cicatrizează și care are tendința să se întindă și să supureze. ● inflamație a mucoasei stomacului și duodenului. (<fr. *ulcère*)

ULCER[2]**(O)-** *elem. comp.* ,,ulcer". (<fr. *ulcér/o/-*, cf. lat. *ulcus*, *-ceris*, rană)

ulceá *vb.* I. *refl.* (despre țesut) a deveni ulceros. II. *tr.* 1. a cauza o ulcerație. 2. *(fig.)* a îndurera profund, a mîhni, a răni; a jigni, a ofensa. — *ulcerâre* s. f. (<fr. *ulcérer*, lat. *ulcerare*)

ulcerativ, -ă *adj.* care produce ulcerație. (<fr. *ulcératif*)

ulcerâție *s. f.* formare a unui ulcer; rană ulceroasă. — var. *ulcerațiune* s. f. (<fr. *ulcération*, lat. *ulceratio*)

ulceraținne *s. f.* v. ulceratie.

ulceriform, -ă *adj.* cu aspect de ulcer. (<*ulcer*[2] + *-form*)

ulcerocáncer *s. n.* cancer dezvoltat pe un ulcer (stomacal). (<fr. *ulcéro-cancer*)

ulcerogén, -ă *adj.* care produce ulcer. (<fr. *ulcérogène*)

ulceroíd, -ă *adj.* care seamănă cu un ulcer. (<fr. *ulcéroïde*)

ulceronecrótic, -ă *adj.* (despre țesuturi) care este locul unei pierderi de substanță cu necroză. (<fr. *ulcéro-nécrotique*)

ulcerós, -oásă I. *adj.* care prezintă un ulcer, de natura ulcerului; referitor la ulcer; provenit dintr-un ulcer. II. *s. m. f.* suferind de ulcer. (<fr. *ulcéreux*, lat. *ulcerosus*)

úlcus *s. n.* 1. ulcer al stomacului. 2. varietate de cancer al pielii. (<lat., fr. *ulcus*)

uliginós, -oásă *adj.* care crește, trăiește în locuri mlăștinoase sau inundate periodic. (<fr. *uligineux*, cf. lat. *uliginosus*, mlăștinos)

ulmacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, avînd ca tip ulmul. (<fr. *ulmacées*)

ulnár, -ă *adj.* cubital. (<fr. *ulnaire*)

úlnă *s. f.* cubitus. (<lat. *ulna*)

ULO[1]**-** *elem. comp.*,,gingie". (<fr. *ulo-*, cf. gr. *oulon*)

ULO[2]**-** *elem. comp.*,,încrețit", ,,crispat". (<fr. *ulo-*, cf. gr. *oulos*, creț)

ulofíl, -ă *adj.* cu frunze încrețite. (<lat. *ulophyllus*)

uloragíe *s. f.* hemoragie a gingiilor. (<fr. *ulorragie*)

ulospérm, -ă *adj.* cu semințe încrețite. (<lat. *ulospermus*)

ulotomíe *s. f.* rezecție a marginii gingivale. (<fr. *ulotomie*)

ulotricále *s. f. pl.* ordin de alge verzi *(clorofícee)*, cuprinzînd specii foarte diverse, cu talul filamentos sau lamelar și cu un habitat larg (maritim, de apă dulce sau terestru). (< fr. *ulotricales*)

ulotríh, -ă *adj.* cu părul creț. (<fr. *ulotriche*)

ulotríx *s. m.* algă filamentoasă de apă dulce, din ordinul ulotricalelor. (<fr. *ulotrix*)

úlster *s. n. (rar)* pardesiu bărbătesc fasonat ca un halat cu mineci largi. (<engl., fr. *ulster*)

ulteriór, -oáră *adj.* care are loc, urmează după ceva sau după cineva; posterior. (<fr. *ultérieur*, lat. *ulterior*)

ulterioritáte *s. f. (rar)* faptul de a fi ulterior. (<*ulterior* + *-itate*)

últim, -ă *adj.* cel din urmă. ○ *~a oră* = rubrică într-o gazetă unde se publică cele din urmă știri sosite la redacție. (<lat. *ultimus* < *ultra*, fr. *ultime*, it. *ultimo*)

ultimatív, -ă *adj.* cu caracter de ultimatum, care conține un ultimatum. (<fr. *ultimatif*)

ultimátum *s. n.* cerere categorică, care nu admite discuții și obiecții, de a îndeplini o condiție pusă sub amenințarea folosirii forței sau altor represiuni. ● hotărîre irevocabilă, ultim cuvînt. (<fr., lat. *ultimatum*)

último *adv.* în ultimul rînd; în ultimă instanță. ○ *(muz.) ~a volta* = ultima dată. (<it. *ultimo*)

ultimogenitúră *s. f.* regim al unor societăți în care ultimul născut dintre frați are drept de moștenire. (<fr. *ultimogéniture*)

ULTRA- *pref.* „foarte", „extrem, excesiv de", „dincolo", „de peste". (<fr. *ultra-*, cf. lat. *ultra*, peste, dincolo de)

ultraacústic, -ă I. *adj.* referitor la ultraacustică; ultrasonor. II. *s. f.* ramură a acusticii care studiază ultrasunetele. (<germ. *ultraakustisch*, /II/ germ. *Ultraakustik*, fr. *ultraacoustique*)

ultraaglomerát, -ă *adj.* extrem de aglomerat. (<*ultra-* + *aglomerat*)

ultrabázic, -ă *adj.* (despre roci eruptive) relativ sărac în silice, conținînd în special olivină și piroxeni. (<fr. *ultrabasique*)

ultrabrahiocefálic *s. m.* individ cu indicele cefalic extrem de înalt. (<engl. *ultrabrachycephalic*)

ultracentrál, -ă *adj.* situat în plin centru. (<*ultra-* + *central*)

ultracentralísm *s. n.* politică exagerată de centru. (<germ. *Ultrazentralismus*)

ultracentrifugáre *s. f.* centrifugare obținută cu ajutorul ultracentrifugei. (după fr. *ultracentrifugation*)

ultracentrifúgă *s. f.* centrifugă cu turație foarte mare, pentru sedimentarea particulelor coloidale. (după fr. *ultracentrifugeuse*)

ultracolonialíst *s. m.* colonialist care caută să mențină cu orice preț coloniile pe care le posedă. (<*ultra-* + *colonialist*)

ultracondensór *s. n.* condensor special de lumină, cu care sînt dotate ultramicroscoapele. (<*ultra-* + *condensor*)

ultraconfortábil, -ă *adj.* deosebit de confortabil. (<*ultra-* + *confortabil*)

ultraconservatór, -oáre *adj.* cu idei conservatoare exagerate. (<*ultra-* + *conservator*)

ultrademagóg, -ă *s. m. f.* demagog care întrece orice limită. (<*ultra-* + *demagog*)

ultrademocrát, -ă *adj., s. m. f.* (om) cu idei foarte democrate; ultrademocratic. (<*ultra-* + *democrat*)

ultrademocrátic, -ă *adj.* ultrademocrat. (< engl. *ultrademocratic*)

ultradián, -ă *adj.* (despre ritmul variațiilor într-un mediu biologic) care durează mai puțin de 24 de ore. (<fr. *ultradien*)

ultradiatermíe *s. f.* folosire în termoterapie a undelor herțiene scurte. (<fr. *ultradiathermie*)

ultradínă *s. f.* superheterodină fără etaj de înaltă frecvență. (<fr. *ultradyne*)

ultraeficiént, -ă *adj.* foarte eficient. (<*ultra-* + *eficient*)

ultraelaborát, -ă *adj.* foarte elaborat. (<*ultra-* + *elaborat*)

ultraelegánt, -ă *adj.* deosebit de elegant. (<*ultra-* + *elegant*)

ultrafán *s. n.* material artificial din acetat de celuloză, similar celofanului, utilizat în poligrafie. (<germ. *Ultraphan*)

ultrafiltrá *vb. tr.* a supune operației de ultrafiltrare. (<fr. *ultrafiltrer*)

ultrafiltráre *s. f.* filtrare cu ajutorul unui ultrafiltru. (<*ultrafiltra*)

ultrafiltru *s. n.* aparat de filtrare prevăzut cu o membrană pentru soluții coloidale și suspensii foarte fine. (<fr. *ultrafiltre*)

ultrafinâre *s. f.* procedeu de hidrogenare catalitică aplicat în industria prelucrării țițeiului în vederea îmbunătățirii calității produselor; ultrafining. (după engl. *ultrafining*)

ultrafiníng *s. n.* ultrafinare. (<engl. *ultrafining*)

ultraglá *vb. tr.* a săvîrși un ultraj; *(p. ext.)* a jigni, a ofensa, a insulta. — *ultragiére* s. f. (după fr. *outrager*)

ultraimperialísm *s. n.* teorie oportunistă formulată de Kautsky, cu privire la posibilitatea dezvoltării pașnice, fără crize, a capitalismului în stadiul său imperialist. (<rus. *ultraimperializm*)

ultraísm *s. n.* 1. politică a acelora care pledează pentru măsuri extreme; părere extremistă. 2. mișcare literară de avangardă, de orientare suprarealistă, în Spania interbelică și în literaturile hispano-americane. (<sp. *ultraismo*, engl. *ultraism*)

ultraíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ultraismului. (<engl. *ultraist*)

ultráj *s. n.* insultă adusă unui reprezentant al autorității publice în exercițiul funcțiunii; *(p. ext.)* ofensă, jignire adusă cuiva. (după fr. *outrage*)

ultraliberál, -ă *adj.* foarte liberal. (<fr. *ultralibéral*)

ultraliberalísm *s. n.* liberalism exagerat. (<engl. *ultraliberalism*)

ultralumíniu *s. n.* aliaj complex de aluminiu, din grupa aliajelor duraluminiului. (<*ultra-* + *aluminiu*)

ultramarín I. *adj. inv., s. n.* (de) culoare albastră. II. *s. n.* colorant albastru obținut prin

topirea unui amestec de caolin, carbonat de sodiu, mangal și sulf. (<germ. *ultramarin, /II/ Ultramarin*)

ultramicroanalíză *s. f.* capitol al microanalizei care se ocupă cu identificarea și dozarea substanțelor în cantități de ordinul microgramelor. ● microanaliză care lucrează cu asemenea cantități de substanță. (<germ. *Ultramikroanalyse*)

ultramicrobalánță *s. f.* microbalanță pentru cîntăriri cu o precizie sub 0,01 mg. (<*ultra-* + *microbalanță*)

ultramicrochimíe *s. f.* ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice dintre cantități de substanță de ordinul milionimii de gram. (<fr. *ultramicrochimie*)

ultramicroeterogén, -ă *adj.* format din particule prea mici pentru a constitui un sistem eterogen, dar mult mai mari decît e necesar pentru a constitui un sistem omogen. (<*ultra-* + *micro-* + *eterogen*)

ultramicrón *s. m.* particulă coloidală de dimensiuni extrem de mici, vizibilă numai la ultramicroscop; submicron. (<fr. *ultramicron*)

ultramicroscóp *s. n.* microscop de mare precizie folosit în ultramicroscopie; supermicroscop. (<fr., engl. *ultramicroscope*, germ. *Ultramikroskop*)

ultramicroscópic, -ă *adj.* care poate fi văzut numai cu ultramicroscopul. (<fr. *ultramicroscopique*)

ultramicroscopíe *s. f.* procedeu de observație a obiectelor foarte mici (microbi etc.) cu ajutorul ultramicroscopului. (<fr. *ultramicroscopie*)

ultramicrotomíe *s. f.* secționare a preparatelor tisulare în felii foarte subțiri pentru a fi studiate cu ultramicroscopul. (<*ultra-* + *microtomie*)

ultramodérn, -ă *adj.* foarte modern. (<fr. *ultramoderne*)

ultramodernísm *s. n.* caracter ultramodern. (<engl. *ultramodernism*)

ultramodernist, -ă *adj.* de un modernism exagerat. (<fr. *ultramoderniste*, engl. *ultramodernist*)

ultramontán, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (locuitor) de dincolo de munți. **2.** (adept) al ultramontanismului. (<fr. *ultramontain*, lat. *ultramontanus*)

ultramontanísm *s. n.* curent extremist în cadrul catolicismului, apărut în sec. XV, care susținea infailibilitatea și puterea nelimitată a papei în chestiunile bisericești și laice. (<fr. *ultramontanisme*)

ultranaționalísm *s. n.* naționalism exagerat, extremist. (<*ultra-* + *naționalism*)

ultranaționalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al ultranaționalismului. (<*ultra-* + *naționalist*)

ultraneologístic, -ă *adj.* cu un caracter neologistic exagerat. (<*ultra-* + *neologistic*)

ultraoccidentál, -ă *adj.* cu un foarte pronunțat caracter occidental. (<*ultra-* + *occidental*)

ultraoportuníst, -ă *adj.* oportunist exagerat. (<*ultra-* + *oportunist*)

ultraoptimétru *s. n.* instrument cu o sensibilitate de cinci ori mai mare decît a optimetrului. (<*ultra-* + *optimetru*)

ultrapás *s. n.* masă plastică preparată din melamină. (<germ. *Ultrapas*, fr. *ultrapas*)

ultraperfecționát, -ă *adj.* foarte perfecționat. (<fr. *ultra-perfectionné*)

ultraporozitáte *s. f.* volumul porilor foarte mici ai gelurilor și ai membranelor în care au loc absorbția și difuziunea gazelor și a lichidelor. (<*ultra-* + *porozitate*)

ultraporțelán *s. n.* porțelan conținînd oxizi de bariu și de aluminiu și argilă, cu calități superioare de izolator pentru curenți de înaltă frecvență. (<*ultra-* + *porțelan*)

ultrapresiúne *s. f.* presiune foarte ridicată. (<fr. *ultrapression*)

ultraprogresíst, -ă *adj., s. m. f.* (ir.) (om) exagerat de progresist. (<*ultra-* + *progresist*)

ultraraffinát, -ă *adj.* foarte rafinat (2). (<*ultra-* + *rafinat*)

ultrarapíd, -ă *adj.* extrem de rapid. (<fr. *ultrarapide*)

ultrareacționár, -ă *adj., s. m. f.* reacționar înrăit. (<*ultra-* + *reacționar*)

ultrarefractár, -ă *adj.* (despre materiale) rezistent la temperaturi foarte înalte. (<fr. *ultra-refractaire*)

ultraregalíst, -ă *adj., s. m. f.* partizan înfocat al monarhismului. (după fr. *ultraroyaliste*)

ultraretrográd, -ă *adj., s. m. f.* retrograd înrăit. (<*ultra-* + *retrograd*)

ultrarevoluționár, -ă *adj., s. m. f.* revoluționar înfocat. (<fr. *ultrarévolutionnaire*)

ultraromántic, -ă *adj.* (ir.) de un romantism exagerat. (<fr. *ultraromantique*, it. *ultraromantico*)

ultrascúrt, -ă *adj.* **1.** foarte scurt. **2.** *raze ~e* (și *s. f. pl.*) = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte scurte, utilizate în radiofonie, în medicină etc. (după fr. *ultra-court*)

ultrasecrét, -ă *adj.* foarte secret. (<*ultra-* + *secret*)

ultrasensíbil, -ă *adj.* (despre oameni) extrem de sensibil; extrasensibil. (<fr. *ultrasensible*)

ultrasónic, -ă *adj.* care folosește ultrasunetul, bazat pe ultrasunet; ultrasonor. (<fr. *ultrasonique*)

ultrasonografíe *s. f.* utilizarea ultrasunetelor în stabilirea diagnosticului; ultrasonoscopie, ecografie. (<fr. *ultrasonographie*)

ultrasonográmă *s. f.* imagine obținută prin ultrasonografie. (<engl. *ultrasonogram*)

ultrasonór, -ă *adj.* ultrasonic. (<fr. *ultra-sonore*)

ultrasonoscóp *s. n.* aparat folosit în ultrasonoscopie. (<engl. *ultrasonoscope*)

ultrasonoscopíe *s. f.* ultrasonografie. (<fr. *ultrasonoscopie*)

ultrasonoterapíe *s. f.* terapie bazată pe ultrasunete. (<fr. *ultrasonothérapie*)

ultraspeciál, -ă *adj.* care se deosebește foarte mult de alte lucruri asemănătoare. ● de strictă specialitate. (<*ultra-* + *special*)

ultrastructúră *s. f.* dispoziția structurilor ultramicroscopice; structura intimă a unui țesut. (<fr. *ultrastructure*)

ultrasúnet *s. n.* fenomen acustic a cărui frecvență depășește frecvența maximă corespunzătoare unui sunet. (după fr. *ultrason*)

ultrasuprarealíst, -ă *adj. (ir.)* de un suprarealism exagerat. (<*ultra-* + *suprarealist)*

ultrașíc *adj. inv.* foarte elegant. (<fr. *ultra-chic)*

ultrașoviníst, -ă *adj., s. m. f.* (individ) de un șovinism exagerat. (<*ultra-* + *șovinist)*

ultraviolét, -ă I. *adj.* (despre radiații electromagnetice; și *s. f. pl.)* a căror lungime de undă se situează dincolo de extremitatea violetă a spectrului. II. *s. n.* domeniu spectral corespunzător radiațiilor ultraviolete. (<fr. *ultraviolet*, germ. *ultraviolett*, *Ultraviolett*)

ultravírus *s. n.* infravirus; virus filtrant. (<fr. *ultravirus*)

umán, -ă *adj.* 1. referitor la om sau la omenire; caracteristic omului; omenesc. ○ *geografie ~ă* (sau *antropologică)* = antropogeografie. 2. (și *adv.)* cu dragoste de oameni, omenos, bun, blînd. (<lat. *humanus)*

umanísm *s. n.* 1. mișcare culturală și orientare progresistă a gîndirii din epoca Renașterii, apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului și scolasticii, care a însemnat o puternică afirmare a preocupării față de om, promovînd, în opoziție cu ideologia și cultura medievală, o cultură laică și militînd pentru dezvoltarea multilaterală a personalității, pe baza culturii antice. 2. ansamblul ideilor și concepțiilor care exprimă aprecierea demnității și libertății omului, grija față de om și de valorile materiale și spirituale ale existenței sale, caracterizat prin cerința dezvoltării continue și multilaterale a personalității umane. ● *(p. ext.)* atitudine, manifestare umanitaristă sau umană. (<fr. *humanisme*, germ. *Humanismus)*

umaníst, -ă I. *adj., s. m. f.* (adept) al umanismului; de domeniul culturii clasice; umanistic. II. *s. m.* artist, gînditor aparținînd umanismului Renașterii; cărturar din epoca Renașterii care studia operele antichității. (<fr. *humaniste)*

umanístic, -ă *adj.* umanist. ○ *învățămînt ~* = învățămînt avînd la bază studiul limbilor clasice; *științe ~e* = științe care studiază aspectele culturii umane în general sau ale celei clasice. (<germ. *humanistisch)*

umanitár, -ă *adj* care se preocupă de binele omenirii, filantropic, plin de umanitate. (<fr. *humanitaire)*

umanitarísm *s. n.* concepție, atitudine pătrunsă de dragoste față de oameni; umanitate (2). (<fr. *humanitarisme)*

umanitaríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al umanitarismului. (<fr. *humanitariste)*

umanitáte *s. f.* 1. neamul omenesc, omenire. ● colectivitate de oameni. 2. omenie, bunătate, compasiune pentru nenorocirile altuia; umanitarism. (<fr. *humanité*, lat. *humanitas)*

umanizá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) face mai omenos, mai milos; a (se) civiliza. II. *tr.* a atribui animalelor, obiectelor, fenomenelor însușiri umane. — *umanizáre* s. f. (<fr. *humaniser)*

umanoíd, -ă *adj., s. m. f. (livr.)* (ființă) cu aspect sau caractere umane. (<fr. *humanoïde)*

UMBEL(I)- *elem. comp.* „umbelă". (<engl. *umbell/i/-*, fr. *ombell/i/-*, cf. lat. *umbella*, umbrelă)

umbelále *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate cuprinzînd umbeliferele și alte familii înrudite (araliacee, cornacee etc.). (<fr. *ombellales)*

umbelát, -ă *adj. (bot.*; despre unele organe) care poartă umbelă. (<fr. *ombellé)*

umbélă *s. f.* inflorescență racemoasă cu flori dispuse pe pedunculi, care pornesc din același punct și se ridică la aceeași înălțime. (<lat. *umbella*, umbrelă, fr. *ombelle)*

umbelifére *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate cu flori dispuse în umbele. (<fr. *ombellifères)*

umbeliférm, -ă *adj.* în formă de umbelă. (<fr. *ombelliforme)*

umbelulát, -ă *adj.* prevăzut cu umbelule. (<fr. *ombellulé)*

umbelúlă *s. f* umbelă secundară care intră în alcătuirea unei umbele compuse. (<fr. *ombellule)*

úmbo *s. n.* 1. garnitură metalică centrală a unui scut. 2. protuberanță. (<lat. *umbo*, proeminență, gurgui)

umbón *s. n.* punct central și proeminent al unei cochilii; ombilic (2). (<fr. *ombon*, lat. *umbo)*

umbonát, -ă *adj. (biol.)* cu mici protuberanțe. (<lat. *umbonatus)*

umbrál *s. n.* colorație a lentilelor ochelarilor de vedere. (<germ. *umbral)*

umbraticol, -ă *adj.* (despre plante) care crește pe locuri umbrite. (<fr. *ombraticole*, lat. *umbraticolus* < lat. *umbratus*, umbrit)

umbrélă *s. f.* obiect de protecție contra ploii sau a soarelui, constînd dintr-o bucată de pînză întinsă pe niște arcuri, care se pot strînge în jurul unui baston cu mîner. (după fr. *ombrelle*, engl., lat. *umbrella)*

umbrián, -ă I. *adj., s. m. f.* (locuitor) din Umbria. ● *(s. f.)* limbă indo-europeană vorbită în antichitate de triburile umbrienilor din Italia centrală. II. *s. n.* dialect italian vorbit în Umbria. (<fr. *ombrien*, cf. Umbria, regiune în Italia)

umbríde *s. f. pl.* familie de pești teleosteeni, înrudiți cu păstrăvul, cuprinzînd pietrarul, țigănușul etc., cu corpul fusiform, care trăiește în locurile pietroase din rîuri sau în ape mlăștinoase. (<fr. *ombridés*, cf. lat. *umbra*, pește de culoare întunecată)

umbrofíl, -ă *adj.* v. o m b r o f i l.

umectá *vb. tr. (med.)* a umezi ușor (la suprafață). — *umectáre* s. f. (<fr. *humecter*, lat. *humectare)*

umectánt *s. m.* agent de umectare. (<fr. *humectant)*

umíd, -ă *adj. (livr.)* umed; ploios. (<lat. *humidus)*

UMIDI-/UMIDO- *elem. comp.* „umiditate, umed". (<fr. *humidi-*, *humido-*, cf. lat. *humidus*, umed)

umidificá *vb. tr.* a realiza umidificarea. (<fr. *humidifier)*

umidificáre *s. f.* producere și întreținere prin mijloace artificiale a umidității aerului într-o instalație industrială. (<*umidifica)*

umidificatór *s. n.* utilaj pentru menținerea umidității dorite a aerului într-un loc determinat. (<fr. *humidificateur*)

umidifúg, -ă *adj.* (despre un material) care nu se umezește. (<fr. *humidifuge*)

umiditáte *s. f.* proprietate a unui corp, a unui mediu de a absorbi și a reține o anumită cantitate de (vapori de) apă; stare a ceea ce este umed; umezeală. • cantitate de lichid pe care o conține un material sau un mediu. ○ *~a atmosferei* = conținutul în vapori de apă și în cristale de gheață al atmosferei. (<fr. *humidité*, lat. *humiditas*)

UMIDO- v. u m i d i-.

umidométru *s. n.* **1.** instrument pentru măsurarea umidității unui material solid. **2.** higrometru. (<fr. *humidimètre*)

umidostát *s. n.* higrostat. (<fr. *humidostat*)

umil, -ă *adj.* **1.** (despre oameni) care are sentimentul, conștiința lipsei sale de valoare, a inferiorității lui; smerit, modest. **2.** *(fig.)* cu o înfățișare neîngrijită, urâtă. • neînsemnat; simplu, modest. • sărac, sărăcăcios. (<lat. *humilis*)

umilitáte *s. f.* *(rar)* umilință. (<lat. *humilitas*)

úmlaut *s. n.* fenomen fonetic constând în palatalizarea vocalelor *a, o, u* în limba germană. • tremă (1) care se pune deasupra acestor vocale. (<germ. *Umlaut*)

umoáre *s. f.* **1.** lichid în care se scaldă celulele organismului. ○ *~ apoasă* = lichid transparent în care se află camera anterioară a ochiului; *~ vitroasă* = masă gelatinoasă care umple tot fundul ochiului; corp vitros. **2.** *(livr.)* dispoziție sufletească de moment. • dispoziție obișnuită, stabilă a cuiva; fire, temperament. (<fr. *humeur*, lat. *humor*)

umór *s. n.* **1.** înclinare spre glume și ironii care se ascunde sub o înfățișare serioasă; *(p. ex.)* voie bună, haz. ○ *~ negru* = umor care își trage forța comică din fapte tragice, macabre. **2.** categorie estetică aparținând comicului, a cărei esență constă în evidențierea îngăduitoare a nepotrivirii și a absurdității unor situații considerate normale. — var. *humor* s. n. (<fr., engl. *humour*, lat. *humor*)

umorál, -ă *adj.* **1.** referitor la umori; care conține umori. ○ *sistem ~* = totalitatea glandelor cu secreție internă. **2.** care reflectă dispoziția sufletească de moment. ○ *teorie ~ă* = teorie potrivit căreia funcțiile organismului sînt reglate de umori. (<fr. *humoral*)

umoréscă *s. f.* v. h u m o r e s c ă.

umorist, -ă *s. m. f.* autor de scrieri sau desene umoristice. — var. *humorist, -ă* s. m. f. (<fr. *humoriste*)

umorístic, -ă *adj.* care are, care exprimă umor; care aparține genului comic. — var. *humoristic, -ă* adj. (<fr. *humoristique*, it. *umoristico*, germ. *humoristisch*)

unánim, -ă *adj.* (și *adv.*) acceptat, împărtășit de toți; care exprimă un acord total, fără excepție, general. (<fr. *unanime*, lat. *unanimus*)

unanimísm *s. n.* orientare literară din Franța de la începutul sec. XX care își propunea să exprime în mod global diversitatea de sentimente și de impresii a unor largi grupuri umane. (<fr. *unanimisme*)

unanimíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al unanimismului. (<fr. *unanimiste*)

unanimitáte *s. f.* acord, unitate de idei, de sentimente etc.; totalitate de persoane. ○ *în ~* = în mod unanim. • rezultatul potrivirii depline de vederi; calitatea de a fi unanim. (<fr. *unanimité*, lat. *unanimitas*)

unáu *s. m.* mamifer edentat arboricol, cu mișcări lenețe, din America tropicală. (<fr., engl. *unau* < cuv. tupi)

UNCI- *elem. comp.* „cîrlig". (<fr. *unci-*, cf. lat. *uncus*)

unciál, -ă **I.** *adj.* (despre scrieri) cu unciale. **II.** *s. f.* literă majusculă folosită în inscripții, la titlurile cărților etc., derivată din literele romane capitale, corespunzătoare literelor capitale moderne, dar cu forme mai rotunjite. (<lat. *uncialis*, fr. *onciał*)

úncie *s. f.* unitate engleză de măsură pentru masă. ○ *~ comercială* = 28,349 g; *~ monetară* (pentru metale prețioase) = 31,103 g. (<lat. *uncia*)

uncifórm, -ă *adj.* *(anat.)* în formă de cîrlig. (<fr. *unciforme*)

uncinát, -ă *adj.* (despre organe vegetale) prevăzut cu un cîrlig, recurbat la vîrf. (<fr. *unciné*, lat. *uncinatus*)

unciróstru, -ă *adj.* (despre păsări) cu cioc curbat. (<*unci-* + *rostru*)

undamétru *s. n.* instrument de măsură a lungimilor de undă sau a frecvențelor oscilațiilor electromagnetice; ondometru, frecvențmetru, cimometru. (<fr. *ondemètre*)

undáție *s. f.* **1.** *(livr.)* mișcare ondulatorie. **2.** mișcare tectonică verticală a scoarței Pămîntului; undulație. (<germ. *Undation*)

úndă *s. f.* fiecare din seria de mișcări concentrice care se propagă într-un mediu fluid sub influența unei impulsiuni. ○ *lungime de ~* = distanța la care se propagă o undă într-un interval dat; *~ de șoc* = a) suflul unei bombe; b) undă seismică de mare intensitate; *~ verde* = procedeu folosit pentru asigurarea fluenței maxime a traficului auto urban, realizat printr-un sistem de comandă coordonată a semafoarelor. (<lat. *unda*, după fr. *onde*)

undécimă *s. f.* *(muz.)* **1.** interval care cuprinde 11 trepte (o cvartă peste octavă); treapta a 11-a de la o treaptă dată. **2.** acord realizat pe această treaptă. (<lat. *undecima*)

underground /ándăr-graund/ *s. n., adj. inv.* spectacol experimental (de avangardă). (<amer. *underground*)

undulátie *s. f.* undație. (<germ. *Undulation*)

undulós, -oásă *adj.* v. o n d u l o s.

ungarism *s. n.* doctrină reacționară despre un stat ungar multinațional, poliglot, în care cuceritorul, aflat în minoritate numerică, își arogă dreptul de a conduce și exploata în propriul interes popoare de altă naționalitate, de altă limbă, promovînd un program iredentist, anexionist și național-șovin, determinat de

obsesia supremației ungare; maghiarism (2). (<*ungar* + *-ism*)

ungaristică *s. f.* v. h u n g a r i s t i c ă.

unghinál, -ă *adj.* referitor la unghie; ungveal. (<fr. *unguinal*)

unghiulár, -ă *adj.* referitor la unghi, cu unul sau mai multe unghiuri; colțuros; angular. ○ *piatră ~ă* = piatră de colț care asigură soliditatea unei clădiri; *(fig.)* element esențial, fundamental. (după fr. *angulaire*)

unghiulățíe *s. f.* 1. unghi de cuprindere al unui obiectiv fotografic; apertură (3). 2. *(cinem.)* operație prin care se stabilesc locul și obiectivele aparatului pentru filmarea unei secvențe. (după fr. *angulation*, it. *angolazione*)

unguént *s. n.* alifie, pomadă, cremă. — var. *ungvent* s. n. (<lat. *unguentum*)

únguibus et déntibus *loc. adv.* folosind toate forțele. (<lat. *unguibus et dentibus*, cu unghiile și cu dinții)

únguibus et róstris *loc. adv.* cu orice mijloace, cu toate armele. (<lat. *unguibus et rostris*, cu unghiile și cu ciocul)

ungulăte *s. f. pl.* supraordin de mamifere erbivore sau omnivore care au ultima falangă acoperită de o unghie protectoare: copitate. (<lat. *ungulatae*, după fr. *ongulés*)

UNGULI- /**UNGV(I)-** *elem. comp.* „unghie, copită". (<it. *unguli-*, fr. *onguli-*, *ungul/i/-*, cf. lat. *ungula*, *unguis*, gheară, unghie)

unguliform, -ă *adj.* în formă de unghie. (<lat. *unguliformis*)

unguligrád, -ă *adj., s. n.* (mamifer) care calcă pe vîrful degetelor îmbrăcate în copită. (<engl. *unguligrade*, fr. *unguligrade*)

UNGV(I)- v. u n g u l i-.

ungveál, -ă *adj.* unghinal. (<fr. *unguéal*)

ungviculă *s. f.* partea inferioară a petalelor, care se îngustează și este acoperită de caliciu. (<lat. *unguiculus*, unghie mică)

úngvis *s. n.* os mic în formă de unghie pe partea internă a orbitei. (<fr. *unguis*)

UNI[1]**-** *elem. comp.* „unul singur", „unic". v. m o n o-. (<fr. *uni-*, cf. lat. *unus*, unu)

uni[2]/üní/ *adj. inv.* fără neregularități, egal. ● fără ornamente; *(spec.;* despre stofe) fără desene, de o singură culoare. (<fr. *uni*)

uniarticulát, -ă *adj. (biol.)* care nu are decît o singură articulație sau un singur articol. (<fr. *uniarticulé*)

uniát, -ă *s. m. f.* membru al unei biserici creștine orientale care după marea schismă s-a reunit cu biserica catolică; unit. (<fr. *uniate*)

uniatísm *s. n.* formulă folosită de biserica romano-catolică, după marea schismă din 1054, pentru reunirea altor biserici cu ea pe baza anumitor concesii dogmatice și a unei autonomii față de Vatican; uniație. (<fr. *uniatisme*, it. *uniatismo*)

uniáție *s. f.* uniatism. (<rus. *uniiatiia*)

uniáx *adj.* (despre cristale) cu o singură axă optică. (<fr. *uniaxe*)

únic, -ă *adj.* 1. singur, într-un exemplar; numai unul. 2. excepțional, fără seamăn, incomparabil. (<fr. *unique*, lat. *unicus*)

unicamerál, -ă *adj.* (despre sisteme parlamentare) constituit dintr-o singură adunare reprezentativă. (<engl. *unicameral*)

unicapsulár, -ă *adj.* (despre fructe) cu o singură capsulă. (<fr. *unicapsulaire*)

unicartelár, -ă *adj.* cu o singură cartelă. (<fr. *unicartellaire*)

unicát *s. n.* exemplar unic dintr-un document, dintr-o publicație, dintr-un obiect etc. (<germ. *Unikat*)

unicául, -ă *adj.* cu o singură tulpină. (<fr. *unicaul*, lat. *unicaulis*)

unicelulár, -ă *adj. (biol.;* despre organisme, germeni) format dintr-o singură celulă; monocelular. (<fr. *unicellulaire*)

unicitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi unic. (<fr. *unicité*, it. *unicità*)

unicizá *vb. tr. (rar)* a face unic, a singulariza. — *unicizáre* s. f. (<*unic* + *-iza*)

unicolór, -ă *adj.* monocrom. (<fr. *unicolore*, lat. *unicolor*)

unicórd, -ă *adj.* (despre instrumente muzicale) cu o singură coardă pentru fiecare notă. (<fr. *unicorde*)

unicórn, -ă *adj.* 1. cu un singur corn. ● *(s. m.)* animal fabulos, cu corp de cal și un corn în frunte; inorog. 2. care nu are dezvoltat decît unul din cele două coarne uterine. (<fr. *unicorne*)

unicotiledonát, -ă *adj. (rar)* monocotiledonat. (<fr. *unicotyledoné*)

unicuspíd, -ă *adj.* (despre organe vegetale, formații anatomice) cu un singur vîrf. (<fr. *unicuspide*, engl. *unicuspid*)

unidimensioná *vb. tr.* a face să devină unidimensional; a unidimensionaliza. — *unidimensionáre* s. f. (<*uni-* + *dimensiona*)

unidimensionál, -ă *adj.* cu o singură dimensiune; monodimensional. (<engl. *unidimensional*)

unidimensionalitáte *s. f.* însușirea de a fi unidimensional. (<engl. *unidimensionality*)

unidimensionalizá *vb. tr.* a unidimensiona. (<*unidimensional* + *-iza*)

unidirecționál, -ă *adj.* care are loc, se propagă într-o singură direcție. ● (despre aparate) care recepționează sau transmite unde într-o singură direcție. ● (despre interjecții) care se combină, pe rînd, cu un singur termen, în cadrul aceleiași propoziții. (<fr. *unidirectionnel*, engl. *unidirectional*)

uniembrionár, -ă *adj.* cu un singur embrion. (după fr. *uniembryonné*)

unifamiliál, -ă *adj.* compus, făcut pentru o singură familie. (<engl. *unifamilial*)

unifér, -ă *adj.* care înflorește și fructifică o singură dată pe an. (<fr. *unifère*)

unificá *vb.* I. *tr.* 1. a face un întreg, un tot din mai multe unități sau părți; a uni. 2. a reduce la un singur sistem; a face unitar. II. *refl.* a se uni. — *unificáre* s. f. (<fr. *unifier*, lat. *unificare*)

unificatór, -oáre *adj.* care unifică. (<fr. *unificateur*)

unifilár, -ă *adj.* (despre circuite) cu un singur fir; monofilar. (<fr. *unifilaire*)

uniflór, -ă *adj.* (despre inflorescență, plante) cu o singură floare. (<fr. *uniflore*)

unifoliát, -ă *adj.* monofil. (<fr. *unifolié*)

uniform, -ă I. *adj.* care are permanent și pe toată întinderea aceeași formă, înfățișare; constant. • *(adv.)* în mod constant. II. *s. f.* îmbrăcăminte-tip menită să distingă pe membrii anumitor instituții (elevi, militari etc.). (<fr. *uniforme*, lat. *uniformis*)

uniformitarism *s. n.* actualism. (<fr. *uniformitarisme*)

uniformitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este uniform. (<fr. *uniformité*, lat. *uniformitas*)

uniformizá *vb. tr.* a da un caracter uniform, a face uniform. — *uniformizáre* s. f. (<fr. *uniformiser*)

uniformizánt, -ă *adj.* uniformizator. (<*uniformiza* + *-ant*)

uniformizatór, -oáre *adj.* care uniformizează; uniformizant. (<fr. *uniformisateur*)

uniformologie *s. f.* studiu științific despre uniforme. (<*uniformă* + *-logie*)

unifuncționál, -ă *adj.* (despre obiecte) care poate îndeplini o singură funcție, cu o singură întrebuințare. (<*uni-* + *funcțional*)

unifuncționalitáte *s. f.* însușirea de a fi unifuncțional. (<*unifuncțional* + *-itate*)

uniglánd, -ă *adj.* cu o singură glandă. (după fr. *uniglandé*)

unijambíst, -ă *adj., s. m. f.* (om) care nu are decît un singur picior. (<fr. *unijambiste*)

unilabiát, -ă *adj.* cu un singur labium. (<fr. *unilabié*)

unilaterál, -ă *adj.* 1. așezat pe o singură parte. 2. care are în vedere numai o singură latură a lucrurilor, care se rezumă la un singur domeniu de cunoștințe; mărginit; arbitrar. • (despre contracte) care creează obligații numai pentru una dintre părți. • (despre un act juridic) emanat de la o singură persoană; care este hotărît, arbitrar, numai de una din părți. (<fr. *unilatéral*)

unilateralitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este unilateral. (<fr. *unilatéralité*)

unilingv, -ă *adj.* monolingv. (<fr. *unilingue*)

uniliniár, -ă *adj.* 1. care urmează o linie unică. 2. (despre sistemul de filiație și organizare socială) care ține seamă doar de una din ascendențe, matriliniară sau patriliniară. (<fr. *unilinéaire*)

unilobát, -ă *adj.* cu un singur lob. (<fr. *unilobé*)

uniloculár, -ă *adj.* (despre ovare și fructe) cu o singură lojă (II). (<fr. *uniloculaire*)

uninațional, -ă *adj.* (despre state) cu o singură națiune. (<*uni-* + *național*)

uninervát, -ă *adj.* (*bot.*) cu o singură nervură. (<fr. *uninervé*)

uninominál, -ă *adj.* cu un singur nume, care indică un singur nume. (<fr. *uninominal*)

unioculár, -ă *adj.* 1. (despre sisteme optice) cu un singur ocular. 2. (despre vedere) care se face cu un singur ochi. (<fr. *unioculaire*)

unionál, -ă *adj.* referitor la uniune, care aparține unei uniuni. (<*uniune* + *-onal*)

unionism *s. n.* tendință de a se uni, de a se grupa într-o uniune; curent, concepție având la bază această tendință. (<fr. *unionisme*)

unionist, -ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care susține și propagă ideea unirii diferitelor provincii într-un singur stat; (adept) al unionismului. 2. (susținător) al unirii Principatelor Române (înainte de 1859). (<fr. *unioniste*)

uniovulár, -ă *adj.* uniovulat. (<fr. *uniovulaire*)

uniovulát, -ă *adj.* (despre ovar) cu un singur ovul; uniovular. (după fr. *uni-ovulé*)

unipáră 1. *adj., s. f.* (femeie) care a născut un singur copil; (femelă) care naște un singur pui. II. *adj.* (despre inflorescențe) la care de sub floarea terminală pornește o singură axă floral laterală. (<fr. *unipare*)

unipariperát, -ă *adj.* (despre frunze penate) cu foliolele dispuse de-a lungul unui pețiol comun. (<fr. *uniparipenné*)

unipersonál, -ă *adj.* 1. făcut de către o singură persoană, care aparține unei singure persoane. 2. (despre verbe, forme și construcții verbale) care se folosește numai la persoana a 3-a singular. (<fr. *unipersonnel*, engl. *unipersonal*)

unipetál, -ă *adj.* (despre flori) cu o singură petală. (<fr. *unipétale*)

unipolár, -ă *adj.* 1. *(fiz.)* cu un singur pol. 2. *(biol.)* cu creșterea pe o singură parte. (<fr. *unipolaire*)

unirefringént, -ă *adj.* care nu produce decît o singură refracție. (<fr. *uniréfringent*)

uniseminál, -ă *adj.* (despre fructe) cu o singură sămînță. (<fr. *uniséminal*)

uniserlát, -ă *adj.* *(bot., zool.;* despre organe) dispus pe un singur rînd sau într-o singură serie. (<fr. *unisérié*)

unisexuál, -ă *adj.* unisexuat; monosexual. (<fr. *unisexuel*)

unisexualitáte *s. f.* stare, calitate a unui organism de a fi unisexuat; monosexualitate. (<fr. *unisexualité*)

unisexuát, -ă *adj.* *(biol.;* despre organisme) cu organe de reproducere numai de un singur sex; unisexual; monosexuat. (<fr. *unisexué*)

unisiláb, -ă *adj.* *(rar)* monosilab. (<lat. *unisillabus*)

unisilábic, -ă *adj.* *(rar)* monosilabic. (<it. *unisillabico*)

unisón *s. n.* 1. executare simultană a acelorași sunete de aceeași înălțime de către două sau mai multe voci ori instrumente. 2. *(fig.)* acord, deplină concordanță de idei, de sentimente, de interese. (<fr. *unisson*, lat. *unisonus*, cu un singur sunet)

unisonánță *s. f.* îmbinare armonioasă a mai multor sunete; acord, armonie. (<fr. *unissonance*)

unitár, -ă *adj.* care formează un singur tot; omogen. ○ *(mat.) vector* ~ = versor. (<fr. *unitaire*)

unitarián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al unitarismului; unitarist. (<fr. *unitarien*, engl. *unitarian*)

unitarianism *s. n.* doctrină creștină reformată apărută în sec. XVI în diferite țări europene,

care nu recunoaște decît o singură persoană în Dumnezeu; unitarism. (<fr. *unitarianisme*, engl. *unitarianism*)

unitarietáte *s. f. (livr.)* însușirea de a fi unitar. (<it. *unitarietà*)

unitarísm *s. n.* unitarianism. (<fr. *unitarisme*)

unitarist, -ă *adj., s. m. f.* unitarian. (<germ. *Unitarist*)

unitáte *s. f.* **1.** numărul unu; fiecare dintre părțile întregi care compun un lucru. ○ *~ astronomică* = unitate pentru exprimarea distanțelor în sistemul solar, egală cu distanța medie de la Soare la Pămînt. ● numerele mai mari decît zero. ● cantitate care servește ca măsură de bază pentru toate obiectele de același fel. **2.** însușirea a tot ceea ce constituie un întreg indivizibil. **3.** coeziune; omogenitate, unire; integritate. **4.** formație economică, administrativă etc. care acționează după un plan comun. **5.** formație militară, regiment. ○ *~ de foc* = cantitatea de muniție (număr de lovituri) pentru o gură de foc. **6.** *~ furajeră* = unitate de măsură pentru aprecierea valorii nutritive a furajelor. (<fr. *unité*, lat. *unitas*)

uníti *adv. (muz.;* indicație în partidele pentru instrumente cu coarde din orchestră și în muzica corală) uniți; întreaga partidă cîntă aceeași linie melodică. (<it. *uniti*)

unitív, -ă *adj.* care unește; propriu a uni. (<fr. *unitif*)

uniúne *s. f.* **1.** unire a mai multor organizații, grupuri sociale etc. făcută pe baza unor convenții pentru apărarea unor interese sau revendicarea unor drepturi comune; asociație, alianță, confederație. **2.** asociere a mai multor provincii sau state într-unul singur. (<fr. *union*, lat. *unio*)

univalént, -ă I. *adj. (rar)* monovalent. II. *adj., s. m.* (cromozom) fără partener omolog, care nu se împerechează în timpul meiozei. (<fr. *univalent*)

univálv, -ă *adj.* **1.** (despre fructe capsulare) format dintr-o singură piesă. **2.** (despre moluște) cu cochilia formată dintr-o singură valvă. (< fr. *univalve*)

univérs *s. n.* **1.** lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp și în spațiu, infinit de variată în ceea ce privește formele pe care le ia materia în procesul dezvoltării ei; cosmos. **2.** lumea locuită; globul terestru. **3.** cerc îngust al vieții cuiva; mediu în care se trăiește. **4.** cîmp, domeniu de activitate, de preocupări (materiale, intelectuale, morale). **5.** populație în cadrul unei operații statistice. (<fr. *univers*, lat. *universum* < *universus*, integral)

universál, -ă I. *adj.* **1.** care se extinde la întregul univers, care cuprinde tot ce există. ● comun unei totalități cuprinzătoare de entități; general. ● *(adv.)* universal valabil. **2.** *(log.;* despre judecăți) al cărei predicat se referă la întreaga sferă a subiectului. ○ *(jur.) legatar ~* = moștenitor unic al unei averi disponibile. ● mondial. **3.** care posedă cunoștințe din toate domeniile, care are o cultură generală vastă. **4.** (despre unelte, aparate) care poate fi folosit la mai multe operații. II. *s. n.* mandrină de strung. (<fr. *universel*, lat. *universalis*)

universálii *s. f. pl. (fil.)* denumire dată de scolastici noțiunilor generale. (<lat. *universalia*)

universalísm *s. n.* **1.** universalitate (1). **2.** denumire dată teoriilor filozofice care afirmă existența unei realități ca un tot unit, universal. **3.** direcție idealistă în etică care promovează ideea unei morale unice, general-umane, în cadrul societății. (<fr. *universalisme*)

universalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al universalismului (2). (<fr. *universaliste*)

universalitáte *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este universal; universalism (1). ● împrejurare prin care o operă creată în timpul și spațiul pe care le reprezintă iese din limitele epocii sale și ale țării unde a luat ființă și devine inteligibilă întregii umanități. **2.** totalitate, generalitate. **3.** *(jur.)* caracter al acelor reguli care se aplică fără nici o discriminare și în mod egal în toate statele. ● caracterul unei organizații internaționale de a fi deschisă tuturor statelor lumii care-i acceptă statutul. (<fr. *universalité*, lat. *universalitas*)

universalizá *vb. tr. (livr.)* **1.** a face ceva să devină universal, a răspîndi în întreaga lume. **2.** *(log.)* a considera sub aspect universal, a generaliza. — *universalizáre* s. f. (<fr. *universaliser*)

universíádă *s. f.* competiție sportivă universitară; *(spec.)* jocuri mondiale studențești organizate o dată la doi ani. (<*universi*/*tate*/ + /*olimpi*/*adă*)

universitár, -ă I. *adj.* care aparține universității, referitor la universitate. ○ *oraș* (sau *centru*) *~* = oraș care are universitate. II. *s. m. f.* profesor la universitate. (<fr. *universitaire*)

universitáte *s. f.* instituție de învățămînt superior organizată pe facultăți și secții, care pregătește specialiști de înaltă calificare. ○ (în trecut) *~ de partid* = școală superioară în sistemul învățămîntului de partid; *~ populară* = instituție pentru educația adulților, avînd ca principală formă de activitate cicluri de prelegeri în diverse domenii. ● clădirea unei asemenea instituții. (<fr. *université*, lat. *universitas*, comunitate)

univitelín, -ă *adj.* (despre gemeni) care provine dintr-un singur ou. (<fr. *univitellin*)

univóc, -ă *adj.* **1.** (despre cuvinte, expresii) care are un singur sens sau păstrează același sens în orice context. ○ *rimă ~ă* = rimă care constă din repetarea aceluiași cuvînt. **2.** *(mat.;* despre elementele unei mulțimi) care corespunde unui singur element din altă mulțime. (<fr. *univoque*, lat. *univocus*)

univocitáte *s. f. (livr.)* caracterul a ceea ce este univoc. (<fr. *univocité*)

univoltín, -ă *adj.* monovoltin. (<fr. *univoltin*)

univór, -ă *adj.* cu un singur fel de nutriție; monofag. (<*uni-* + *-vor*)

Upanișáde *s. f. pl.* cărți sacre postvedice ale mișcării filozofice și ascetice dezvoltate în India

în primul mileniu î.e.n. (între anii 800 și 500). (<engl. *Upanishad* < cuv. indian „doctrină secretă")

úpercut *s. n. (box)* lovitură care se aplică de jos în sus, plasîndu-se sub bărbie și la abdomen. (<engl., fr. *uppercut*)

upercutá *vb. intr.* a aplica adversarului un upercut. (<*upercut*)

uperizáre *s. f.* procedeu de sterilizare a laptelui prin tratament termic de scurtă durată și la temperatură înaltă (150°). (după fr. *upérisation*)

uperizatór *s. n.* instalație folosită pentru uperizare. (<fr. *upérisateur*)

up-to-date/ ap-tu-déit/ *adj.* 1. care este foarte important, la curent, adus la zi, conform ultimelor progrese ale tehnicii. 2. modern. (<engl. *up to date*)

úra I. *interj.* exclamație care exprimă aprobare, entuziasm. II. *s. n. (pl.)* strigăt entuziast de aprobare, de adeziune; aclamație. (<rus. *ura*, fr. *hourra*, engl. *hurra*)

uracíl *s. n.* bază azotată piramidinică din structura acizilor nucleici. (<fr. *uracile*)

uraéus *s. n.* v. u r e u s.

uragán *s. n.* ciclon tropical; *(p. ext.)* vînt puternic, cu acțiuni distrugătoare, însoțit adesea de ploi torențiale. (<fr. *ouragan* < cuv. caraib)

uralián, -ă *adj., s. n.* (din) ultimul etaj al carboniferului de facies marin, corespunzător stefanianului. (<fr. *ouralien*, cf. *Ural*, sistem muntos în fosta U.R.S.S.)

uralít *s. n.* varietate de hornblendă, cu aspect fibros. (<germ. *Uralit*, fr. *ouralite*)

uralitizáre *s. f.* proces de transformare a piroxenilor din roci eruptive în uralit. (după fr. *ouralitisation*)

uralo-altáic, -ă *adj. limbi ~e* = familie de limbi fino-ugrice, altaice și samoede. (<fr. *ouralo-altaïque*)

URAN(O)- *elem. comp.* „boltă cerească", „palat, cerul gurii". (<fr. *uran/o/-*, cf. gr. *uranos*, cer)

uranát *s. m.* sare a acidului uranic. (<fr. *ouranate*)

urangután *s. m.* maimuță mare antropoidă, fără coadă, care trăiește în pădurile tropicale din Kalimantan și Sumatra. (<fr. *orang-outan*, cf. malaiez *orang outan*, omul pădurii)

uranián, -ă *adj.* 1. referitor la univers; uranic; cosmic. ● (despre unele religii) în care divinitățile sînt concepute ca locuind în cer. 2. *(rar)* care aparține planetei Uranus. (<it. *uraniano*)

uránic, -ă *adj.* 1. uranian. 2. (despre radiații) emis de uraniu. ○ *acid ~* = acid derivat din uraniu. (<fr. *uranique*)

uranide *s. f. pl.* grupă de elemente chimice cu proprietăți înrudite cuprinzînd uraniul, neptuniul, plutoniul și americiul. (<fr. *uranides*)

uranifér, -ă *adj.* (despre zăcăminte, minerale) care conține uraniu. (<fr. *uranifère*)

uranil *s. n. (chim.)* radical bivalent (UO_2). ○ *sare de ~* = sare care conține un cation bivalent. (<fr. *uranyle*)

uranínă *s. f.* substanță colorantă folosită ca sensibilizator în fotografie. (<fr. *uranine*)

uraninít *s. n.* pehblendă. (<fr. *uraninite*)

uranísm *s. n.* pederastie. (<fr. *uranisme*, germ. *Uranismus*, cf. *Uranus*, zeu la romani, considerat homosexual)

uraníst *s. m.* pederast. (<fr. *uraniste*)

uranít *s. n.* fosfat și arseniat hidratat natural de uraniu. (<fr. *uranite*)

urániu *s. n.* metal radioactiv alb-cenușiu, dur, din grupa actinidelor, folosit drept combustibil în centralele nucleare. (<fr. *uranium*)

uranofán *s. m.* silicat hidratat de calciu și de uraniu; uranotil. (<fr. *uranophane*, germ. *Uranophan*)

uranográf, -ă *s. m. f.* specialist în uranografie. (<fr. *uranographe*)

uranográfic, -ă *adj.* referitor la uranografie. (<fr. *uranographique*)

uranografíe *s. f.* descrierea cerului. (<fr. *uranographie*)

uranolatríe *s. f.* adorație a corpurilor cerești, socotite divinități, la unele popoare. (<germ. *Uranolatrie*)

uranolít *s. m. (livr.)* meteorit, bolid. (<germ. *Uranolith*)

uranologíe *s. f.* ramură a astronomiei care studiază cerul. (<germ. *Uranologie*)

uranometríe *s. f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor interastrale. (<fr. *uranométrie*)

uranoplástică *s. f.* uranoplastie. (<germ. *Uranoplastik*)

uranoplástie *s. f.* refacere chirurgicală a vălului palatului; uranoplastică. (<fr. *uranoplastie*)

uranorafíe *s. f.* sutură a vălului palatului. (<fr. *uranorraphie*)

uranoscóp *s. n.* telescop folosit în uranoscopie. (<fr. *uranoscope*)

uranoscopíe *s. f.* observare a corpurilor cerești. (<fr. *uranoscopie*)

uranostafiloplastíe *s. f.* uranostafilorafie. (<fr. *uranostaphiloplastie*)

uranostafilorafíe *s. f.* refacere chirurgicală a vălului palatului și a bolții palatine, în caz de deplasare congenitală; uranostafiloplastie. (<fr. *uranostaphylorraphie*)

uranotil *s. m.* uranofan. (<fr. *uranotile*)

urát *s. m.* sare a acidului uric. (<fr. *urate*)

uraturíe *s. f.* prezența uraților în urină. (<fr. *uraturie*)

-úră[1] *suf. (chim.)* „sare a unui hidracid". (<fr. *-ure*)

-úră[2] v. u r o-[2].

urbán, -ă *adj.* 1. referitor la oraș; orășenesc. 2. *(fig.;* despre atitudine, comportare) politicos, amabil, bine crescut, civilizat. (<fr. *urbain*, lat. *urbanus*)

urbanísm *s. n.* 1. urbanistică. 2. urbanitate. (<fr. *urbanisme*)

urbaníst, -ă *s. m. f.* arhitect, specialist în probleme de urbanistică. (<fr. *urbaniste*)

urbanístic, -ă I. *adj.* referitor la urbanistică; edilitar. II. *s. f.* știință care se ocupă cu proiectarea, construcția și estetica orașelor; urbanism (1). (<fr. *urbanistique*, it. *urbanistico*)

urbanitáte *s. f.* comportare civilizată: politețe, bună-cuviință; urbanism (2). (<fr. *urbanité*, lat. *urbanitas*)

urbanizá *vb. tr., refl.* a da, a căpăta un caracter urban, citadin. — *urbanizáre* s. f. (<fr. *urbaniser*)

úrbe *s. f.* (*livr.*) oraș. (<lat. *urbs, -is*)

úrbi et órbi *loc. adv.* 1. (formulă de adresare a mesajelor papale) în auzul tuturor. 2. (*p. ext.*) pretutindeni. (<lat. *urbi et orbi*, cetății /Roma/ și omenirii)

urceól *s. n.* (*bot.*) organ în formă de urcior. (<fr. *urcéole*, lat. *urceolus*)

urceolát, -ă *adj.* (*bot.*; despre organe) de forma unui urcior. (<fr. *urcéolé*, lat. *urceolatus*)

úrdox *s. n.* (*electr.*) rezistență din dioxid de uraniu. (<germ. *Urdox* /Widerstand/)

urdú/úrdu *s. n.* aspect literar, alături de hindi, al limbii hindustane, limbă oficială în Pakistan. (<engl., fr. *urdu*, cf. hind. *urdu-zaban*, limba taberelor militare)

ureáză *s. f.* enzimă care acționează asupra ureei, descompunînd-o în amoniac și bioxid de carbon. (<fr. *uréase*)

URED(O)- *elem. comp.* „rugina-grîului". (<fr. *urédo/-*, cf. lat. *uredo*, tăciune, rugină)

uredinále *s. f. pl.* ordin de ciuperci microscopice parazite pe vegetale, unde produc rugina-grîului; uredinee. (<fr. *urédinales*)

uredinée *s. f. pl.* uredinale. (<fr. *urédinées*)

uredinoflóră *s. f.* floră cuprinzînd uredinalele. (<fr. *urédinoflore*)

uredospór *s. m.* (*bot.*) spor produs de rugina-grîului și care răspîndește această boală. (<fr. *urédospore*)

urée *s. f.* substanță organică albă, cristalizată, care se găsește în cantități mici în urină, putîndu-se fabrica și sintetic; carbodiamidă. (<fr. *urée*)

uréic, -ă *adj.* referitor la uree. (<fr. *uréique*)

ureídă *s. f.* substanță organică, derivat al ureei, folosită ca medicament. (<fr. *uréide*)

urémic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de uremie. (<fr. *urémique*)

uremíe *s. f.* creștere patologică a cantității de uree sau de acid uric din sînge; hiperazotemie. (<fr. *urémie*)

URE(O)- v. u r o^{1}-.

ureogenéză *s. f.* ureopoieză. (<fr. *uréogenèse*)

ureogénic, -ă *adj.* referitor la secreția de uree. (<fr. *uréogénique*)

ureométru *s. n.* areometru pentru măsurarea densității urinei, urometru. (<fr. *uréomètre*)

ureopoiéză *s. f.* formarea de uree în organism; ureogeneză. (<fr. *uréopoïèse*)

uretán *s. m.* sare a acidului carbonic, folosită ca hipnotic și citostatic; eter carbonic, carbonat. (<fr. *uréthanne*, germ. *Urethane*)

uretér^{1} *s. n.* conduct pereche care leagă rinichii de vezica urinară. (<fr. *urétère*, lat. *ureter*, gr. *oureter*)

URETER^{2}**(O)-** *elem. comp.* „ureter". (<fr. *urétér/o/-*, cf. lat. *ureter*, gr. *oureter*, conduct urinar < *ourein*, a urina)

ureterál, -ă *adj.* al ureterelor. (<fr. *urétéral*)

ureteralgíe *s. f.* durere pe traiectul ureterelor. (<fr. *urétéralgie*)

ureterectomíe *s. f.* rezecție chirurgicală a unui ureter. (<fr. *urétérectomie*)

ureterítă *s. f.* inflamație a ureterelor. (<fr. *urétérite*)

ureterocél *s. n.* dilatație chistică a segmentului intravezicular al ureterului. (<fr. *urétérocèle*)

ureterocistoneostomíe *s. f.* implantare operatorie a ureterului în vezică. (<fr. *urétéro-cystonéostomie*)

ureterocistostomíe *s. f.* crearea operatorie a unei anastomoze între ureter și vezică. (<fr. *urétérocystostomie*)

ureterocolostomíe *s. f.* crearea unei anastomoze între ureter și colon^{3}. (<fr. *urétérocolostomie*)

ureteroenterocistoplastíe *s. f.* anastomozarea unuia sau a ambelor uretere la o ansă intestinală legată de vezică. (<*uretero*^{2}- + *enterocistoplastie*)

ureteroenterostomíe *s. f.* crearea unei anastomoze între ureter și intestin. (<fr. *urétéroentérostomie*)

ureterografíe *s. f.* explorare radiologică a ureterelor. (<fr. *urétérographie*)

ureterolít *s. n.* calcul (II) ureteral. (<fr. *urétérolithe*)

ureterolitiáză *s. f.* prezența unui calcul (II) în ureter. (<fr. *urétéro-lithiase*)

ureterolitotomíe *s. f.* incizie a ureterului pentru eliminarea unui calcul (II). (<fr. *urétérolithotomie*)

ureteronefroscopíe *s. f.* tehnică medicală care se utilizează în situația localizării calculilor în ureter, în partea sa chistală, pentru extragerea directă sau după fragmentarea acestora. (<fr. *urétéronéphroscopie*)

ureteropielítă *s. f.* inflamație a ureterului și a bazinetului. (<fr. *urétéropyélite*)

ureteropielografíe *s. f.* radiografie a ureterului și a bazinetului, prin introducerea unei substanțe opace la razele X. (<fr. *urétéropyélographie*)

ureteroplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a ureterului. (<fr. *urétéroplastie*)

ureterorafíe *s. f.* sutură operatorie a ureterului, pentru a stabili continuitatea canalului. (<fr. *urétérorraphie*)

ureteroragíe *s. f.* hemoragie a ureterului. (<engl. *ureterorrhagia*)

ureterorectostomíe *s. f.* crearea unor anastomoze între ureter și rect. (<fr. *urétérorectostomie*)

ureterostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a ureterului la piele sau la colon^{3}. (<fr. *urétérostomie*)

ureterotomíe *s. f.* incizie operatorie a ureterului. (<fr. *urétérotomie*)

uretero-vaginál, -ă *adj.* referitor la ureter și la vagin. (<engl. *ureterovaginal*)

uretero-vezicál, -ă *adj.* referitor la ureter şi la vezică. (<fr. *urétéro-vésical*)

-urétic *elem. comp.* „urinar, excretor". (<fr. *-urétique*, engl. *-uretic*, cf. gr. *ourelikos*, referitor la urină)

URETR(O)-, -uretrie *elem. comp.* „uretră". (<fr. *urétr/o/-*, *-uréthrie*, cf. gr. *ourethra*)

uretrál, -ă *adj.* referitor la uretră, al uretrei. (<fr. *urétral*)

uretralgíe *s. f.* durere nevralgică a uretrei. (<fr. *urétralgie*)

uretră *s. f.* conduct prin care se elimină, în afară, urina din vezica urinară. (<fr. *urétre*, lat. *urethra*, gr. *ourethra*)

uretrectomíe *s. f.* rezecţie a unei porţiuni din peretele uretral. (<fr. *urétrectomie*)

-uretríe v. u r e t r (o)-.

uretrítă *s. f.* inflamaţie a mucoasei uretrale. (<fr. *urétrite*)

uretrocél *s. n.* hernie a uretrei. (<fr. *urétrocèle*)

uretrocistítă *s. f.* uretrită a cărei inflamaţie cuprinde şi vezica. (<fr. *urétrocystite*)

uretrocistografíe *s. f.* radiografie a uretrei şi a vezicii cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *urétrocystographie*)

uretrografíe *s. f.* radiografie a uretrei cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *urétrographie*)

uretroplastíe *s. f.* refacere chirurgicală a unei porţiuni de uretră. (<fr. *urétroplastie*)

uretrorafíe *s. f.* sutură operatorie a uretrei, pentru a restabili continuitatea canalului după o ruptură traumatică. (<fr. *urétrorraphie*)

uretroragíe *s. f.* hemoragie pe uretră, în afara micţiunii. (<fr. *urétrorragie*)

uretrorée *s. f.* scurgere (abundentă) prin uretră. (<fr. *urétrorrhée*)

uretroscóp *s. n.* instrument folosit pentru uretroscopie. (<fr. *urétroscope*)

uretroscópic, -ă *adj.* referitor la uretroscopie. (<fr. *urétroscopique*)

uretroscopíe *s. f.* explorare endoscopică a uretrei cu ajutorul uretroscopului. (<fr. *urétroscopie*)

uretrosteníe *s. f.* strictură a uretrei; uretrostenoză. (<fr. *urétrosténie*)

uretrostenóză *s. f.* uretrostenie. (<engl. *urethrostenosis*)

uretrostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unui meat urinar artificial pe traiectul uretrei. (<fr. *urétrostomie*)

uretrotóm *s. n.* instrument folosit în uretrotomie. (<fr. *urétrotome*)

uretrotómic, -ă *adj.* referitor la uretrotomie. (<fr. *urétrotomique*)

uretrotomíe *s. f.* incizie a uretrei, pentru a înlătura o strictură a acesteia. (<fr. *urétrotomie*)

urétro-vaginál, -ă *adj.* referitor la uretră şi la vagin. (<engl. *urethrovaginal*)

urétro-vezicál, -ă *adj.* referitor la uretră şi la vezică. (<fr. *urétro-vésical*)

uréus *s. n.* reprezentare a şarpelui naja, simbol al soarelui, care orna coroana faraonilor; semn al regalităţii. — scris şi *uraeus*. (<fr., lat. *uraeus*)

-uréză v. u r o[1]-.

-úrg, -urgíe *elem. comp.* „creator, creaţie". (<fr. *-urge*, *-urgie*, cf. gr. *-ourgos*, *-ourgia* < *ergon*, acţiune, lucru)

urgént, -ă *adj.* care nu suferă întîrziere, grabnic, presant. ● (despre telegrame) care se expediază cu precădere, pentru a sosi mai repede. (<fr. *urgent*, it. *urgente*, lat. *urgens* < *urgere*, a grăbi)

urgentá *vb. tr.* a grăbi, a accelera mersul unei lucrări. — *urgentáre* s. f. (<*urgent*)

urgénţă *s. f.* grabă în a rezolva ceva care nu suferă amînare; însuşirea a ceea ce este urgent. ○ *de* ~ = imediat, fără întîrziere; *stare de* ~ = situaţie care impune aplicarea de către stat a unui sistem de măsuri cu caracter politic, militar, economic şi social care să-i permită intrarea în război într-un timp foarte scurt. (<fr. *urgence*)

-urgíe v. -u r g.

urgonián, -ă *adj., s. n.* (din) ansamblul de formaţii calcaroase cu pante abrupte, din cretaciul inferior. (<fr. *urgonien*, cf. *Urgon*, localitate în sudul Franţei)

urhidróză *s. f.* sudoare care conţine multă uree. (<engl. *urhidrosis*)

úric *adj. acid* ~ = acid organic care se găseşte în urină şi în sînge, rezultat din arderea proteinelor. (<fr. *urique*)

uricáză *s. f.* enzimă care catalizează hidroliza oxidativă a acidului uric. (<engl. *uricase*)

uricemíe *s. f.* prezenţa acidului uric în sînge. (<fr. *uricémie*)

uricopexíe *s. f.* precipitare şi fixare a acidului uric în ţesuturi sau în rinichi, sub formă de calculi. (<fr. *uricopexie*)

uricopoétic, -ă *adj.* referitor la uricopoieză. (<fr. *uricopoïétique*)

uricopoiéză *s. f.* formarea de acid uric în organism. (<fr. *uricopoïèse*)

uricozuríe *s. f.* eliminare de acid uric prin urină; uricurie. (<fr. *uricosurie*)

uricurie *s. f.* uricozurie. (<fr. *uricurie*)

-urie v. u r o[1]-.

uriná *vb. intr.* a elimina urina din vezica urinară prin uretră. — *urináre* s. f. (<fr. *uriner*)

urinál *s. n.* vas de sticlă sau de plastic folosit în spitale pentru urinare fără a coborî din pat. (<fr. *urinal*)

urinár, -ă *adj.* (despre organe, vase etc.) care secretă sau elimină urina. (<fr. *urinaire*)

urínă *s. f.* lichid secretat de rinichi şi colectat de vezică. (<fr. *urine*, lat. *urina*)

URINI- v. u r o[1]-.

urinifér, -ă *adj.* 1. referitor la urină sau la organele urinare. 2. care transportă urina. (<fr. *urinifère*)

urinoár *s. n.* loc special amenajat pentru urinare; pisoar. (<fr. *urinoir*)

urinós, -oásă *adj.* de natura urinei; referitor la urină. ○ *abces* ~ = abces produs prin infiltraţia urinei în ţesutul celular. (<fr. *urineux*)

urlián, -ă *adj.* (*med.*) referitor la oreion. (<fr. *ourlien*)

úrnă *s. f.* 1. vas în care se păstrează cenuşa morţilor incineraţi. 2. cutie în care se depun buletinele de vot, numerele de loterie etc. 3. (*bot.*) capsulă sporifică. (<fr. *urne*, lat. *urna*)

URO¹-/UREO-, -uréză, -urie/URINI- *elem. comp.* „urină", „uree, acid uric". (<fr. *uro-, uréo-, -urèse, -urie, urini-*, cf. gr. *ouron, ouresis*, a urina)

URO²-, -ură *elem. comp.* „coadă". (<fr. *uro-, -oure*, cf. gr. *oura*)

urobacterie *s. f.* bacterie saprofită care descompune urecа. (<germ. *Urobakterie*)

urobilină *s. f.* pigment biliar constituind una dintre materiile colorante ale urinei. (<fr. *urobiline*)

urobilinemie *s. f.* prezența urobilinei în sînge. (<engl. *urobilinemie*)

urobilinogén *s. n.* pigment galben care se formează în intestin prin reducerea urobilinei. (<engl. *urobilinogen*)

urobilinurie *s. f.* prezența urobilinei în urină. (<fr. *urobilinurie*)

urocél *s. n.* tumoare formată prin infiltrarea urinei în burse¹ (2). (<fr. *urocèle*)

urochinază *s. f.* enzimă prezentă în urina umană, care transformă plăsminogenul în plasmină. — scris și *urokinază*. (<fr. *urokinase*)

urocitogramă *s. f.* rezultat al studiului microscopic al elementelor celulare din urină. (<fr. *urocytogramme*)

urocordáte *s. n. pl.* încrengătură de cordate inferioare cu coardă dorsală numai în stare larvară și corpul învelit într-o tunică celulozică în formă de sac; tunicieri. (<fr. *urocordés*)

urocróm *s. n.* substanță galbenă, foarte bogată în pigmenți urinari. (<fr. *urochrome*)

uroculturá *s. f.* probă de laborator prin care se cercetează microbii din urină. (<fr. *uroculture*)

urodéle *s. n. pl.* caudate. (<fr. *urodèles*, cf. gr. *delos*, vizibil)

urodensimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea densității urinei. (<fr. *urodensimètre*)

urodinie *s. f.* micțiune dureroasă. (<fr. *urodynie*)

urodipsie *s. f.* perversiune constînd în obținerea plăcerii sexuale prin ingerarea urinei sexului opus. (<fr. *urodipsie*)

urofobie *s. f.* teamă patologică de a nu fi surprins de nevoia urinării. (<*uro¹-* + *-fobie²*)

urogastrónă *s. f.* substanță de tip hormonal extrasă din mucoasa intestinului subțire sau din urină, cu acțiune inhibitoare asupra motilității stomacului și secreției gastrice. (<fr. *urogastrone*)

urogén, -ă *adj.* care produce urina. (<fr. *urogène*)

urogenéză *s. f.* uropoieză. (<fr. *urogenèse*)

urogenitál, -ă *adj.* genito-urinar. (<fr. *urogénital*)

urografie *s. f.* radiografie a căilor urinare după injectarea intravenoasă a unei substanțe opace la razele X. (<fr. *urographie*)

urogramă *s. f.* imagine obținută prin urografie. (<fr. *urogramme*)

urokinază *s. f.* v. urochinază.

urolit *s. n.* calcul (II) urinar. (<engl. *urolith*, germ. *Urolith*)

urolitiază *s. f.* litiază a căilor urinare. (<germ. *Urolithiasis*)

urológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în urologie: nefrolog (<fr. *urologue*)

urológic, -ă *adj.* referitor la urologie, de urologie. (<germ. *urologique*)

urologie *s. f.* ramură a medicinei care studiază aparatul urinar și bolile lui specifice. (<fr. *urologie*)

urométru *s. n.* ureometru. (<fr. *uromètre*)

uronefroză *s. f.* hidronefroză. (<fr. *uronéphrose*)

urónic *adj. acid* ~ = acid-aldehidă utilizat în organism în reacții de cuplare cu compușii organici toxici. (<fr. *uronique*, engl. *uronic*)

uropatie *s. f.* stare patologică a căilor urinare. (<fr. *uropathie*)

uropepsină *s. f.* enzimă proteolitică din urină. (<fr. *uropepsine*)

uropigiál, -ă *adj.* care aparține tîrtiței păsărilor. (<fr. *uropygial*, cf. gr. *pyge*, fesă)

uropigiánă *adj. glandă* ~*ă* = glandă sebacee situată la baza cozii la păsări, cu a cărei grăsime acestea își ung penele cu ciocul. (<fr. *uropygienne*)

uropionefroză *s. f.* distensie a bazinetului datorită urinei purulente. (<fr. *uropyonéphrose*)

uropód *s. n.* ultimul apendice abdominal la crustacee, adesea lățit și servind ca înotătoare. (<fr. *uropode*)

uropoiétic, -ă *adj.* referitor la uropoieză. (<fr. *uropoiétique*)

uropoiéză *s. f.* proces de formare a urinei; urogeneză. (<fr. *uropoïèse*)

uroporfirină *s. f.* pigment biliar cu structură similară celei a hemoglobinei. (<fr. *uroporphyrine*)

uroptér, -ă *adj.* (despre pești) cu aripioare la coadă. (<*uro²-* + *-pter*)

uroscopie *s. f.* 1. examen endoscopic al urinei. 2. analiză de laborator a urinei. (<fr. *uroscopie*)

urostil *s. n.* os lung reprezentînd regiunea codală a coloanei vertebrale, la amfibieni.

uroterapie *s. f.* folosirea terapeutică a urinei. (<fr. *urothérapie*)

urotóxic, -ă *adj.* referitor la urotoxie. (<fr. *urotoxique*)

urotoxie *s. f.* grad de toxicitate prezentat de urină în timpul unor infecții. (<fr. *urotoxie*)

urotropină *s. f.* medicament obținut prin acțiunea formolului asupra amoniacului, folosit ca antiseptic al căilor urinare. (<fr. *urotropine*)

ursíde *s. f. pl.* familie de mamifere omnivore și carnivore, avînd ca tip ursul. (<fr. *ursidés*)

ursín, -ă I. *adj.* (*rar*; despre oameni) lat în spate. II. *s. m.* mic animal marin, cu carapace calcaroasă și acoperit cu ghimpi mobili, ale cărui glande reproducătoare sînt comestibile. (<fr. *oursin*)

ursón¹ *s. m.* varietate de cîrtiță cu părul lung, avînd aspectul unei blănuri. (<fr. *ourson*)

ursón² *s. n.* 1. țesătură sintetică ce imită blana de urs. 2. palton, haină confecționată din astfel de țesătură. (<*urs* + *-on*)

ursulínă *s. f.* călugăriță din ordinul Sf. Ursula, fundat în 1537 în vederea educației fetelor și pentru îngrijirea bolnavilor. (<fr. *ursuline*)

urticá *vb. refl. (rar)* a face urticarie. (<*urticarie*)

urticacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate apetale, având ca tip urzica. (<fr. *urticacées*, cf. lat. *urtica*, urzică)

urticále *s. f. pl.* ordin de plante dicotiledonate, cuprinzînd specii de arbori și erbacee apetale, grupate în numeroase familii (urticacee, almacee, moracee, canabinacee etc.). (<fr. *urticales*)

urticánt, -ă *adj.* care provoacă usturime; urzicător, usturător. (<fr. *urticant*)

urticárie *s. f.* boală alergică manifestată prin erupții pe piele a unor băsicuțe însoțite de mîncărime. (<fr. *urticaire*, engl. *urticaria*)

ustensílă *s. f.* instrument, unealtă, sculă folosită în mod curent. (<fr. *ustensile*, cf. lat. *ustensilia*)

ustilaginále *s. f. pl.* ordin de ciuperci bazidiomicete, parazite pe vegetale, cărora le produc diferite boli; ustilaginee. (<fr. *ustilaginales*)

ustilaginée *s. f. pl.* ustilaginale. (<fr. *ustilaginées*)

ustiúne *s. f.* ardere. ◦ cauterizare. (<fr. *ustion*, lat. *ustio*)

úter[1] *s. n.* organ cavitar situat între vagin și trompe, în care se dezvoltă embrionul; mitră. (<lat. *uterus*, fr. *utérus*)

UTER[2]**(O)-** *elem. comp.* „uter". (<fr. *utér/o/-*, cf. lat. *uterus*, burduf, matrice)

uteralgie *s. f.* metralgie. (<fr. *utéralgie*)

uteránță *s. f.* **1.** exces în vorbire sau în comportament. **2.** lucru excesiv, exagerat; extremitate. (<engl. *utterance*)

uterectomíe *s. f.* excizie a uterului. (<fr. *utérectomie*)

uterín, -ă *adj.* referitor la uter, al uterului. ○ *frați ~i* = frați născuți din aceeași mamă, dar având tați diferiți. (<fr. *utérin*, lat. *uterinus*)

uterinitáte *s. f.* calitatea de a fi uterin. (<fr. *utérinité*)

uterocél *s. n.* hernie a uterului. (<fr. *utérocèle*)

uterografíe *s. f.* explorare radiologică a uterului cu ajutorul unei substanțe de contrast. (<fr. *utérographie*)

utero-intestinál, -ă *adj.* referitor la uter și la intestin. (<engl. *uterointestinal*)

uterolít *s. n.* calcul (II) uterin. (<fr. *utérolithe*)

uteromanie *s. f. (rar)* nimfomanie. (<fr. *utéromanie*)

utero-ovarián, -ă *adj.* care aparține uterului și ovarului. (<fr. *utéro-ovarien*)

utero-placentár, -ă *adj.* referitor la uter și la placentă. (<fr. *utéro-placentaire*)

uteroragíe *s. f.* hemoragie uterină. (<fr. *utérorragie*)

urerorée *s. f.* scurgere uterină. (<fr. *utérorrhée*)

uteroscopíe *s. f.* examinare a cavității uterine cu ajutorul unui endoscop special. (<fr. *utéroscopie*)

utero-vaginál, -ă *adj* care aparține uterului și vaginului. (<fr *utéro-vaginal*)

útil, -ă *adj.* (și *s. n.*) folositor, trebuincios, necesar. ○ *în timp ~* = la timp, la momentul potrivit. (<fr. *utile*, lat. *utilis*)

utilá *vb. tr.* a înzestra, a dota un atelier, o fabrică cu utilajul necesar. — *utilâre* s. f. (<fr. *outiller*)

utiláj *s. n.* **1.** ansamblu de instalații, mașini, aparate, unelte etc. trebuitoare unei anumite lucrări sau pentru asigurarea procesului de muncă într-o întreprindere. **2.** secție într-o uzină metalurgică destinată fabricării, reparării și întreținerii de utilaj (1). (<fr. *outillage*)

utilitár, -ă *adj.* referitor la utilitate, din punctul de vedere al utilității; preocupat de interese materiale. (<fr. *utilitaire*)

utilitarísm *s. n.* **1.** concepție filozofică ce consideră utilitatea drept principiu al tuturor valorilor. ◦ doctrină etică din sec. XIX, potrivit căreia criteriul moralității îl constituie utilitatea, folosul personal. **2.** spirit utilitar. (<fr. *utilitarisme*)

utilitarist, -ă *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al utilitarismului. **2.** (cel) care vede în toate numai profitul personal și utilitatea. (<fr. *utilitariste*)

utilitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este util(izabil). ◦ folos, serviciu pe care îl (poate) aduce cineva sau ceva. (<fr. *utilité*, lat. *utilitas*)

utilizá *vb. tr.* a întrebuința, a folosi. — *utilizâre* s. f. (<fr. *utiliser*)

utilizábil, -ă *adj.* care poate fi utilizat; folosibil. (<fr. *utilisable*)

utilizatór, -oáre *s. m. f.* cel care utilizează (o mașină, un aparat etc.). ◦ beneficiar al serviciilor oferite de un centru de calcul. (<fr. *utilisateur*)

utópic, -ă *adj.* cu caracter de utopie; iluzoriu, fantezist; irealizabil; utopist. (<fr. *utopique*)

utopíe *s. f.* **1.** nume dat teoriilor fanteziste, irealizabile, care preconizează crearea unei alte ordini sociale, fără a ține seama de condițiile concret-istorice date și de legile obiective ale dezvoltării societății. **2.** concepție, proiect irealizabil; fantezie, himeră, vis. (<fr. *utopie*, cf. *Utopia*, titlul operei principale a lui Thomas Morus < lat. *utopia*, gr. *ou topos*, loc care nu există)

utopísm *s. n.* caracter utopic, credință în idealuri utopice. (<germ. *Utopismus*)

utopíst, -ă **1.** *adj.* utopic. **II.** *s. m. f.* autor, adept al unei utopii, al unei teorii sociale utopice. (<fr. *utopiste*)

utrícul *s. m.* v. u t r i c u l ă.

utricular, -ă *adj.* în formă de utriculă; utriculiform. (<fr. *utriculaire*)

utriculát, -ă *adj.* prevăzut cu utriculă. (<fr. *utriculé*)

utriculă *s. f.*/**utricul** *s. m.* **1.** cavitate mică în țesătura celulară a plantelor; băsicuță plină cu aer care face să plutească pe apă unele plante acvatice. ◦ înveliș al fructului, rezultat din concrețiunea bracteelor. **2.** formațiune anatomică în formă de sac. ◦ una dintre cele două părți care compun vestibulul urechii. (<fr. *utricule*, lat. *utriculus*)

utriculiform, -ă *adj.* utricular. (<fr. *utriculiforme*)

uválă *s. f.* formă carstică de suprafață, alungită, puțin adîncă, provenită din unirea mai multor doline. (<fr. *ouvala*, germ. *Uvala*, engl. *uvala* < cuv. sîrb.)

uvarovít *s. n.* granat cromifer de culoare verde ca smaraldul, folosit ca piatră semiprețioasă. (<fr. *uvarovit*)

uvrál, -ă *adj.* al uveei. (<fr. *uvéal*)

uvée *s. f.* strat pigmentar al irisului[2] (2). (<fr. *uvée*)

uveítă *s. f.* inflamație a uveei. (<fr. *uvéite*)

uveoparotidítă *s. f.* inflamație a uveei și a glandelor parotide și lacrimale. (<fr. *uvéo-parotidite*)

uveosclerítă *s. f.* inflamație a uveei și a sclerei. (<fr. *uvéo-sclérite*)

uvertúră *s. f.* compoziție orchestrală cu formă fixă sau liberă, cu rol de introducere la o operă, la un balet, un oratoriu, o suită instrumentală etc. ● piesă orchestrală de concert de sine stătătoare, alcătuită dintr-o singură parte și avînd la bază un program. (<fr. *ouverture*)

UVI-/UVO- *elem. comp.* „boabe de strugure, bacă". (<fr. *uvi-*, *uvo-*, cf. lat. *uva*, strugure)

uvifér, -ă *adj.* care poartă boabe de strugure. (<fr. *uvifère*)

uviform, -ă *adj.* în formă de strugure. (<lat. *uviformis*)

uviól *s. n.* varietate de sticlă transparentă pentru radiațiile ultraviolete, folosită la confecționarea unor aparate optice. (<fr. *uviol*)

uvioterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a razelor ultraviolete. (<fr. *uviothérapie*)

UVO- v. uvi-.

uvografíe *s. f.* descriere științifică a soiurilor de struguri. (<fr. *uvographie*)

uvologíe *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul sistematic al strugurilor. (<fr. *uvologie*)

uvráj *s. n.* **1.** parte a unei cetăți sau a unui fort capabilă de luptă independentă în caz de încercuire. **2.** lucrare de construcții. (<fr. *ouvrage*)

uvrajá *vb. tr. (rar)* a lucra cu minuțiozitate, a migăli. (<fr. *ouvrager*)

UVUL(O)- *elem. comp.* „uvulă". (< fr. *uvul/o/-*, cf. lat. *uvula*, strugure mic)

uvulár, -ă *adj.* **1.** al uvulei. **2.** *(fon.;* despre sunete) care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, cu vibrarea uvulei. (<fr. *uvulaire*, engl. *uvular*)

uvúlă *s. f.* apendice cărnos situat în cavitatea bucală, în partea posterioară a vălului palatin; luetă; *(pop.)* omușor. (<fr. *uvule*, lat. *uvula*)

uvulítă *s. f.* inflamație a uvulei. (<fr. *uvulite*)

uvuloptóză *s. f.* alungire patologică a uvulei, ca urmare a unui proces inflamator sau tumoral. (<fr. *uvuloptose*)

uvulotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a uvulei. (<fr. *uvulotomie*)

úxer *s. n.* navă de transport cu rame și vele, folosită în Marea Mediterană în sec. XVI, mai ales la transportul cailor. (<fr. *uxer*)

uxoriál, -ă *adj.* referitor la soție, al soției. (<engl. *uxorial*)

uxoricíd I. *s. n.* ucidere a soției de către soț. II. *s. m.* soț care și-a ucis soția. (<fr. *uxoricide*, cf. lat. *uxor*, soție)

uxorilocál, -ă *adj.* (despre un sistem de filiație și de organizare socială) în care soțul vine să locuiască la familia părinților soției. (<fr. *uxorilocal*)

uz *s. n.* **1.** folosire, întrebuințare. ● *(jur.)* dreptul de a se folosi de un lucru care este și rămîne proprietatea altuia. **2.** uzanță. (<lat. *usus*)

uzá *vb.* I. *tr., refl.* a (se) învechi, a (se) deteriora, a (se) toci (prin folosire). II. *refl. (fig.;* despre persoane) a se epuiza, a se consuma. III. *intr.* a întrebuința, a se folosi de... — *uzáre* s. f. (<fr. *user*)

uzábil, -ă *adj.* care se uzează (ușor). (<it. *usabile*)

uzáj *s. n.* **1.** uzură. **2.** folosire, întrebuințare; uzanță (2). (<fr. *usage*)

uzánță *s. f.* **1.** mod de a proceda, de a lucra propriu pentru un anumit lucru, pentru o anumită activitate. **2.** obicei, datină, cutumă; uzaj (2). **3.** *(jur.)* *~e diplomatice* = totalitatea practicilor folosite în relațiile diplomatice dintre state. (<fr. *usance*, it. *usanza*)

uzbéc, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Uzbekistan. ● *(s. f.)* limbă turcică vorbită de uzbeci. (<fr. *uzbek*, cf. *Uzbekistan*, stat în Asia Centrală)

uzíná *vb. tr.* **1.** a prelucra un material în uzină cu ajutorul unei mașini-unelte. **2.** a fabrica un produs într-o uzină. — *uzináre* s. f. (<fr. *usiner*)

uzinábil, -ă *adj.* care poate fi lucrat într-o uzină. (<fr. *usinable*)

uzinái *s. n.* uzinare. (<fr. *usinage*)

uzinál, -ă *adj.* care ține de uzină; al uzinei. (<fr. *usinal*)

uzínă *s. f.* **1.** unitate industrială mare, organizată pe bază de diviziune a muncii, în care se fac în special lucrări de utilaj, se produc semifabricate sau materiale pentru alte industrii, pentru fabrici etc. ○ *~-pilot* = uzină construită în vederea experimentării și studiului noilor fabricate industriale; *~ verde* = natura, vegetația, privite ca sursă de energie și hrană. **2.** local, instituție care, prin personalul său numeros și prin activitatea sa, evocă o uzină (1). **3.** centrală de forță furnizoare de energie electrică, termică, de apă etc. (<fr. *usine*)

uzitá *vb. tr., refl.* a (se) folosi în mod curent. *(după fr. usité)*

uzitábil, -ă *adj. (livr.)* care poate fi uzitat. *(<uzita + -bil)*

uzuál, -ă *adj.* folosit în mod curent. • frecvent, obişnuit. *(<fr. usuel, lat. usualis)*

uzucapiúne *s. f. (jur.)* **1.** mod de dobîndire a proprietăţii imobiliare prin efectul unei posesiuni prelungite. **2.** dobîndire a suveranităţii asupra unui teritoriu prin exercitarea continuă şi paşnică a autorităţii de stat asupra acelui teritoriu. *(<fr. usucapion, lat. usucapio)*

uzufrúct *s. n.* drept al cuiva de a se folosi de un bun care aparţine altei persoane. *(<lat. usufructus, fr. usufruit)*

uzufructuár, -ă *s. m. f.* deţinător al unui drept de uzufruct. *(<lat. usufructuarius, fr. usufruitier)*

uzúră *s. f.* **1.** deteriorare, degradare a unei piese, a unui sistem tehnic datorită (ne)utilizării sale; uzaj. • pierdere de material la suprafaţa unei piese din cauza frecării. ○ *~ morală* = pierdere a valorii maşinilor, instalaţiilor, clădirilor etc. ca urmare a creşterii productivităţii muncii sociale sau a apariţiei altor maşini, mai perfecţionate. **2.** *(fig.)* slăbire, oboseală, epuizare. *(<fr. usure)*

uzurpá *vb. tr.* a acapara, a-şi însuşi prin violenţă sau prin fraudă un bun, un drept, o calitate, un titlu etc. — *uzurpáre* s. f. *(<fr. usurper, lat. usurpare)*

uzurpatór, -oáre *s. m. f.* cel care săvîrşeşte o uzurpare. *(<fr. usurpateur, lat. usurpator)*

uzurpaţiúne *s. f.* uzurpare. *(<fr. usurpation, lat. usurpatio)*

vacánt, -ă *adj.* **1.** (despre un post, o funcție) neocupat; liber. **2.** (despre o succesiune) care nu este reclamată de succesori (2). (<fr. *vacant*, lat. *vacans* < *vacare*, a fi gol, liber)

vacantábil, -ă *adj. (rar)* care poate deveni vacant. (după it. *vacabile*)

vacánță *s. f.* **1.** interval de timp în care o instituție, un organ reprezentativ își încetează activitatea. ● timpul în care un post, o funcție etc. rămîn neocupate. **2.** timp de odihnă acordat elevilor și studenților pe o anumită perioadă de timp. ● concediu de odihnă. **3.** *(fiz.)* nod al unei rețele cristaline din care lipsește atomul, ionul sau molecula respectivă. (<fr. *vacance*, it. *vacanza*)

vacárm *s. n.* zgomot mare, hărmălaie, larmă, tumult. (<fr. *vacarme*)

vacát *s. n.* pagină a unei lucrări tipărite pe care nu s-a imprimat nimic. ● pagină goală, albă. (<germ. *Vakat*)

vacáție *s. f. (rar)* încetare, suspendare a lucrărilor sau ședințelor unui tribunal. (<fr. *vacation*, lat. *vacatio*)

vaccín[1] *s. n.* preparat biologic din microbi sau toxine atenuate, care este inoculat în organism în scopul obținerii imunității. ● urmă lăsată pe corp de o vaccinare. (<fr. *vaccin*, lat. *vaccinus*)

VACCIN[2]**(O)-** *elem. comp.* „vaccin, vaccinare". (<fr. *vaccin/o/-*, cf. lat. *vaccinus*, de la vacă)

vaccinà *vb. tr.* a inocula un vaccin. — *vaccináre* s. f. (<fr. *vacciner*)

vaccinábil, -ă *adj.* care poate fi vaccinat. (<fr. *vaccinable*)

vaccinál, -ă *adj.* referitor la vaccin; care servește la prepararea unui vaccin. (<fr. *vaccinal*)

vaccinatór, -oáre *adj., s. m. f.* (cel) care vaccinează. (<fr. *vaccinateur*)

vaccinație *s. f.* vaccinare. (<fr. *vaccination*)

vaccínă *s. f.* boală infecțioasă la vaci și la cai, produsă de un virus, care, inoculat la om, îi asigură imunitatea la variolă. (<fr. *vaccine*)

vaccinélă *s. f.* formă atenuată de vaccină la indivizii revaccinați; vaccinoid (II). (<fr. *vaccinelle*)

vaccínic, -ă *adj.* cu vaccin. (<fr. *vaccinique*)

vacciniform, -ă *adj.* cu aspect de vaccină. (<fr. *vacciniforme*)

vaccinofobie *s. f.* teamă morbidă de vaccin. (<engl. *vaccinophobia*)

vaccinogén, -ă *adj.* care produce vaccin. (<fr. *vaccinogène*)

vaccinogenéză *s. f.* stabilirea de imunitate vaccinală, în organism. (<fr. *vaccinogenèse*)

vaccinoid, -ă **I.** *adj.* care seamănă cu vaccinul. **II.** *s. n.* vaccinelă. (<fr. *vaccinoïde*)

vaccinoprofilaxíe *s. f.* vaccinare în scop preventiv. (<fr. *vaccinoprophylaxie*)

vaccinostíl *s. n.* lancetă pentru vaccinări. (<fr. *vaccinostyle*)

vaccinoterapíe *s. f.* metodă terapeutică, bazată pe inocularea de vaccinuri în doze repetate. (<fr. *vaccinothérapie*)

vacilánt, -ă *adj. (livr.)* nehotărît, mobil, schimbător. (<fr. *vacillant*)

vacublíț *s. n. (fot.)* tip de lampă-fulger al cărei sistem de luminare este format dintr-un balon de sticlă umplut cu oxigen, în care se află o foiță subțire de magneziu (sau aluminiu) și o montură metalică cu ghivent. (<germ. *Vakublitz*)

vacuítate *s. f.* situația, însușirea a ceea ce este vid. (<fr. *vacuité*, lat. *vacuitas*)

vacuolár, -ă *adj.* al vacuolelor; cu vacuole. (<fr. *vacuolaire*)

vacuolát, -ă *adj.* prevăzut cu vacuole. (<fr. *vacuolé*)

vacuólă *s. f.* cavitate din protoplasma celulelor care conține suc celular, aer, substanțe de rezervă etc. (<fr. *vacuole*, cf. lat. *vacuus*, vid)

vacuolizáre *s. f.* formarea de vacuole, fie în interiorul elementelor celulare, fie în exterior. (după fr. *vacuolisation*)

vacuóm *s. n.* totalitatea vacuolelor din citoplasmă. (<fr. *vacuome*)

váccuu, -uă *adj. (rar)* gol; lipsit de, fără. (<lat. *vacuus*)

váccuum *s. n.* **1.** *(fiz.)* vid. **2.** *~-extractor* = aparat folosit în obstetrică pentru extragerea fătului pe căile genitale. **3.** aparat în care se face concentrarea unei soluții la o presiune inferioară presiunii atmosferice. (<fr. *vacuum*)

vacuumáre *s. f.* **1.** vidare. **2.** extragere a apei dintr-un beton proaspăt turnat cu ajutorul unor panouri în care s-a făcut vid, aplicate pe suprafața betonului. (după fr. *vacuumage*)

vacuummétru *s. n.* instalație pentru măsurarea presiunii foarte joase a gazului rezidual dintr-un recipient vidat; manometru de vid. (<germ. *Vakuummeter*, fr. *vacuomètre*)

vademécum *s. n.* carte care servește drept ghid turistic sau care cuprinde noțiunile de bază ale unei discipline. (<fr. *vade-mecum*, cf. lat. *vade mecum*, vino cu mine)

váfelă *s. f.* foaie crocantă din aluat nedospit servind ca foaie de tort la prepararea napolitanelor, a cornetelor de înghețată etc. (<germ. *Waffel*)

vag, -ă *adj.* **1.** (și *adv.*) care nu este bine lămurit; nedefinit, nedeterminat; confuz. **2.** nesigur, neprecis. ○ *a se pierde în ~* = a face considerații generale, neprecise. ● care nu poate fi bine analizat. ○ *nerv ~* (și *s. m.*) = nerv pneumogastric. (<fr. *vague*, lat. *vagus*)

vagabónd, -ă *adj., s. m. f.* (om, animal) care rătăcește fără rost; (cel) care nu are domiciliu, ocupație, existență stabilă. ● *(fig.)* nestatornic, inconstant. ● (om) de nimic, fără căpătîi (<fr. *vagabond*, lat. *vagabundus* < *vagari*, rătăci)

vagabondá *vb. intr.* 1. a rătăci fără țintă, a trăi ca (un) vagabond. 2. *(fig.;* despre gînduri, imaginație) a trece, fără încetare, de la un lucru la altul. — *vagabondáre* s. f. (<fr. *vagabonder)*

vagabondáj *s. n.* vagabondare. ◊ starea celui care vagabondează. (<fr. *vagabondage)*

vagál, -ă *adj.* referitor la nervul vag. (<fr. *vagal)*

vagánt, -ă 1. *adj.* rătăcitor, nestatornic, fără domiciliu. II. *s. n.* poet medieval de limbă latină, rătăcitor, care cînta bucuria de a trăi. (<fr. *vagant*, lat. *vagans)*

vagáție *s. f. (livr.)* rătăcire. (<lat. *vagatio)*

vagíl, -ă *adj. (biol.;* despre specii) care se poate deplasa liber. (<fr. *vagile*, cf. lat. *vagus*, hoinar)

vagilitáte *s. f. (biol.)* capacitate de mișcare și de răspîndire a unei specii. (<*vagil* + *-itate)*

vagín[1] *s. n.* canal care face legătura între vulvă și uter. (<fr. *vagin)*

VAGIN[2]**(O)-/VAGINI-** *elem. comp.* „vagin, vaginală". (<fr. *vagin/o/-*, *vagini-*, cf. lat. *vagina*, teacă)

vaginál, -ă *adj.* referitor la vagin sau vaginală. ◊ *tunică ~ă* (și *s. f.)* = membrană seroasă care căptușește testiculul și epididimul. (<fr. *vaginal)*

vaginalítă *s. f.* inflamație a tunicii vaginale a testiculului. (<fr. *vaginalite)*

vaginánt, -ă *adj.* (despre bractee, frunze, pețiol) care formează o teacă în jurul organului axial. (<fr. *vaginant)*

vaginát, -ă *adj.* (despre frunze etc.) prevăzut cu vaginală; vaginifer. (<lat. *vaginatus)*

vaginálă *s. f. (biol.)* teacă; *(spec.)* teaca frunzelor gramineelor. (<lat. *vagina)*

vaginectomíe *s. f.* excizie chirurgicală a vaginului. (<fr. *vaginectomie)*

VAGINI- v. v a g i n[2] (o)-.

vaginifér, -ă *adj.* vaginat. (<lat. *vaginifer)*

vaginifórm, -ă *adj.* în formă de teacă. (<fr. *vaginiforme)*

vaginísm *s. n.* contracție spasmodică dureroasă a mușchiului constrictor al vaginului. (<fr. *vaginisme)*

vaginítă *s. f.* inflamație a mucoasei vaginale. (<fr. *vaginite)*

vaginocél *s. n.* hernie vaginală. (<fr. *vaginocèle)*

vaginodínie *s. f.* durere vaginală, fără inflamație sau leziune. (<fr. *vaginodynie)*

vaginopatíe *s. f.* denumire generică pentru afecțiunile vaginului. (<fr. *vaginopathie)*

vaginoplástie *s. f.* operație reparatorie a vaginului pentru preîntîmpinarea unui prolaps. (<fr. *vaginoplastie)*

vaginoragíe *s. f.* hemoragie vaginală. (<fr. *vaginorragie)*

vaginorectál, -ă *adj.* care aparține vaginului și rectului. (<fr. *vagino-rectal)*

vaginoscóp *s. n.* specul vaginal. (<engl. *vaginoscope)*

vaginoscopíe *s. f.* examen endoscopic al cavității vaginale. (<fr. *vaginoscopie)*

vaginotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a vaginului. (<fr. *vaginotomie)*

vaginotróp, -ă *adj.* (despre hormoni) care acționează asupra vaginului. (<fr. *vaginotrope)*

vagino-uretrál, -ă *adj.* care aparține vaginului și uretrei. (<fr. *vagino-urétral)*

vaginúlă *s. f.* 1. vaginală mică. 2. floare în formă de tub, la compozee. (<fr. *vaginule)*

VAGO- *elem. comp.* „nervul vag". (<fr. *vago-*, cf. lat. *vagus*, schimbător)

vagolític, -ă *adj.* care paralizează nervul vag. (<fr. *vagolytique)*

vagomimétic, -ă *adj.* (despre substanțe) a cărei acțiune imită pe aceea a nervului vag. (<fr. *vagomimétique)*

vagón *s. n.* 1. vehicul de cale ferată pentru transportul călătorilor, al mărfurilor, animalelor etc. ◊ *~ de dormit* = vagon prevăzut cu cabine în care sînt instalate paturi pentru dormit; wagon-lift; *~-restaurant* = vagon amenajat pentru a servi ca restaurant; *~-cisternă* = recipient de formă cilindrică montat pe șasiu, pentru transportul lichidelor pe căile ferate; *casă (sistem) ~* = casă care are camerele așezate una după alta, precum compartimentele unui vagon. 2. cantitate de mărfuri (cereale, lemne etc.) care încape într-un asemenea vehicul. (<fr., engl. *wagon)*

vagonét *s. n.* vagon mic care circulă pe o cale ferată îngustă, folosită mai ales la lucrări forestiere sau în fabrici, pe șantiere etc. (<fr. *wagonnet)*

vagonetáj *s. n.* transport cu ajutorul vagonetelor. (după fr. *wagonnage)*

vagonetár *s. m.* muncitor care lucrează la transportul materialelor cu vagonete în mine de cărbuni, de sare etc. (<*vagonet* + *-ar.)*

vagosimpátic, -ă *adj.* referitor la nervul vag și la sistemul nervos simpatic. (<*vag* + *simpatic)*

vagotómic, -ă *adj.* referitor la vagotomie. (<fr. *vagotomique)*

vagotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a nervului vag, în scop experimental sau terapeutic. (<fr. *vagotomie)*

vagotónic, -ă I. *adj.* referitor la vagotonie. II. *adj., s. m. f.* (individ) la care predomină sistemul parasimpatic (tendințe spre bradicardie, anxietate și salivație). (<fr. *vagotonique)*

vagotoníe *s. f.* tulburare neurovegetativă caracterizată printr-o sensibilitate specială a sistemului nervos autonom dirijat de pneumogastric; parasimpaticotonie. (<fr. *vagotonie)*

vagotonínă *s. f.* hormon vagomimetic secretat de pancreas. (<fr. *vagotonine)*

vagotoninemíe *s. f.* prezența de vagotonină în sînge. (<fr. *vagotoninémie)*

vagotróp, -ă *adj.* (despre substanțe) cu afinitate pentru nervul vag. (<fr. *vagotrope)*

vagulație *s. f. (jur.)* somație, în dreptul roman, făcută unui martor de către persoana care îl citează pentru mărturie. (<lat. *vagulatio*, fr. *vagulation)*

vaișeșíka *s. f.* școală filozofică indiană din sec. V î.e.n., care concepe substanțele (pămîntul, apa, focul și aerul) în spiritul materialismului, ca fiind compuse din atomi, cărora li se adaugă sufletul și intelectul. (cf. sanscr. *viśeṣa*, particular, deosebit)

val *s. n.* 1. formă de relief din jurasic, reprezentînd o vale sinclinală. 2. fortificaţie simplă de pămînt, constînd dintr-o ridicătură continuă. (<fr., engl. *val*)

valábil, -ă *adj.* 1. care are valoare. 2. care poate fi acceptat (ca plată, ca mărturie etc.); acceptabil. 3. care întruneşte condiţiile cerute de lege, de o autoritate. (<fr. *valable*)

valabilitáte *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este valabil. (<fr. *valabilité*)

valabilizá *vb. tr.* a face valabil. — *valabilizáre* s. f. (<fr. *valabiliser*)

valádă *s. f. (mar.)* concavitate a malului unui fluviu. (<it. *vallata*)

valanginián, -ă *adj., s. n.* (din) al doilea etaj al cretacicului inferior. (<fr. *valanginien*, cf. *Valangin*, localitate în Elveţia)

valdéz *s. m.* membru al unei secte fondate la sfîrşitul sec. XII de Pierre Valdais, care propovăduia o lume bazată pe preceptul sărăciei şi refuza să accepte misa, credinţa în transsubstanţiere, ideea purgatoriului, cultul sfinţilor etc. (<it. *valdese*)

valeculă *s. f. (anat., bot.)* depresiune uşoară pe suprafaţa unui organ; spaţiul cuprins între două ridicături sau dungi. (<fr. *vallécule*, lat. *vallecula*)

valenclán, -ă /-si-/ *adj., s. m. f.* (locuitor) din Valencia, oraş în estul Spaniei. ● *(s. n.)* dialect catalan occidental. (<fr. *valencien*)

valensiénă *s. f.* dantelă fină, fabricată iniţial în Valenciennes, oraş în nordul Franţei (Flandra). (<fr. *valenciennes*)

valént[1], **-ă** *adj. (livr.)* curajos, viteaz; puternic, brav. (<it. *valente*, lat. *valens*)

-valént[2] *elem. comp.* „care valorează", „valenţă". (<fr. *-valent*, cf. lat. *valens*, tare, puternic)

valénţă *s. f.* 1. mărime care arată numărul de atomi de hidrogen (sau echivalenţi ai acestuia) cu care se poate combina un atom al unui anumit element sau un radical. 2. *(fig.)* valoare, semnificaţie; posibilitate (de dezvoltare). ○ *(biol.)* *~ morfologică* = capacitate de diversificare morfologică a speciilor în procesul de transformare a unora în altele. 3. capacitate de combinare a unui cuvînt cu alte cuvinte, în funcţie de conţinutul noţional şi semantic al acestuia. (<fr. *valence*)

valerianacée *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate gamopetale, avînd ca tip valeriana. (<fr. *valérianacées*)

valeriánă *s. f.* 1. plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe; *(pop.)* odolean. 2. substanţă medicamentoasă preparată din rădăcina acestei plante. (<fr. *valériane*, lat. *valeriana* < *Valeria*, regiune din vechea Panonie)

valeriánic *adj. acid* *~* = lichid incolor uleios, cu miros neplăcut, extras din valeriană (1), folosit în diverse sinteze chimice. (<fr. *valérianique*)

valét *s. m.* 1. tînăr scutier în serviciul unui senior feudal. 2. persoană care se află în serviciul personal al cuiva; lacheu. 3. carte la jocul de cărţi reprezentînd un cavaler; fante. (<fr. *valet*)

valetudinár, -ă *adj. (livr.)* bolnăvicios; slab, şubred. (<fr. *valétudinaire*, lat. *valetudinarius*)

valetudinárie *s. n.* infirmerie într-o casă romană mare. ● spital al unei tabere romane. (<lat. *valetudinarium*)

válex *s. n.* substanţă tanantă de calitate superioară, extrasă din valonee. (<fr., lat. *valex*)

válgus *adj., s. n.* (picior) deviat în afară. (<fr., lat. *valgus*)

valid, -ă *adj.* 1. sănătos, în putere, apt pentru muncă. 2. *(bot.)* tare. 3. (despre acte, tratate) capabil a produce efecte juridice, întrunind toate calităţile cerute de lege; valabil. (<fr. *valide*, lat. *validus* < *valere*, a fi sănătos)

validá *vb. tr.* 1. a confirma valabilitatea unui act de procedură, a unui mandat electiv etc. 2. a verifica valabilitatea (unui test). — *validáre* s. f. (<fr. *valider*, lat. *validare*)

validábil, -ă *adj.* care poate fi validat. (<*valida* + *-bil*)

validitáte *s. f.* 1. calitatea de a fi valid; situaţia, starea celui valid. 2. *(log.)* proprietate a unei expresii de a fi adevărată, corectă. ● (în *log.* simbolică) proprietate a unor expresii logice de a fi adevărate prin introducerea lor în orice interpretare a variabilelor componente. (<fr. *validité*, lat. *validitas*)

valínă *s. f.* aminoacid cu rol important în nutriţie, în activitatea sistemului nervos şi în menţinerea tonusului muscular. (<fr. *valine*)

valiză *s. f.* geamantan (mic). ○ *a-şi face ~a* = a se pregăti de plecare, *(p. ext.)* a părăsi un loc; *~ diplomatică* = geantă cu care se transportă acte diplomatice şi care nu se controlează la vamă. (<fr. *valise*, lat. *valisia*)

valkírie *s. f.* v. walkirie.

valleuse/-lőz/ *s. f.* vîlcea seacă suspendată deasupra unei faleze. (<fr. *valleuse*)

valoáre *s. f.* 1. însuşire a unor obiecte, fenomene, fapte, idei de a corespunde trebuinţelor sociale şi idealurilor generate de acestea; suma calităţilor care dau preţ unui obiect, unei fiinţe, unui fenomen etc.; însemnătate, preţ, merit. ○ *judecată de ~* = judecată care enunţă o apreciere; *a pune în ~* = a demonstra calităţile esenţiale ale unei fiinţe, ale unui lucru etc.; a valorifica. ● *(concr.)* ceea ce este important, valoros; om care întruneşte calităţi deosebite. 2. eficacitate, putere. 3. atribut al produselor-marfă, respectiv al bunurilor care sînt produs al muncii, satisfac o anumită trebuinţă sau sînt destinate schimbului, reprezentînd munca socială necesară pentru producerea lor. ● *(concr.)* marfă. ○ *~ nutritivă* = calitate a unui aliment de a satisface nevoile energetice ale unui organism. ● *(ec.)* *~a mărfii* = muncă omenească materializată în marfă, exprimînd raporturi sociale între oameni. 4. mărime în bani reprezentînd echivalentul preţului unei mărfi, al unui cec, al unei acţiuni etc. ● înscris (cec, cambie, obligaţiune etc.) reprezentînd un drept în bani. ● rentabilitate, productivitate. 5. mărime matematică asociată unei mărimi fizice, după un anumit procedeu, care permite

comparația mărimii cu altele de aceeași natură. **6.** durata unei note muzicale sau a unei pauze. **7.** sens sau nuanță de sens a unui cuvînt. **8.** *(pict.)* intensitate a unei culori. (<fr. *valeur*, lat. *valor*)

valonée *s. f.* cupă a fructului unei specii de ghindă mediteraneană, din care se obține valex. (<fr. *vallonée*)

valopíl *s. n.* extract tanant obținut din ghinda unor specii de stejar. (n. com.)

valorá *vb. intr.* a avea, a reprezenta o valoare; a prețui. (<*valoare*)

valorăție *s. f.* procedeu artistic prin care se poate da, în pictură, iluzia celor trei dimensiuni ale obiectelor, a distanței dintre ochi și obiecte și a reliefului acestora. (după fr. *valorisation*)

valóric, -ă *adj.* referitor la valoare. (<*valoare* + *-ic*)

valorificá *vb. tr.* a pune în valoare ceva; a scoate în relief valoarea unui înscris, a unui obiect etc.; a valoriza (1). ● a selecta din valorile anterioare ale culturii pe acelea care răspund **noilor** cerințe ale epocii. ● a utiliza în producție materii prime, materiale de o anumită valoare pentru a obține valori mai mari. ● a schimba un obiect, o hîrtie de valoare în bani. — *valorificáre* s. f. (<*valoare* + *-ifica*)

valorizá *vb. tr.* **1.** a valorifica. **2.** *(fil.)* a da valoare unui obiect sau unei reprezentări mintale; a formula judecăți de valoare. **3.** *(ec.; despre stat)* a influența (prețurile) în favoarea producătorilor, a ridica artificial prețurile; a subvenționa (vînzările) pentru menținerea prețurilor. — *valorizáre* s. f. (< fr. *valoriser*)

valorizánt, -ă *adj.* care valorizează; valorizator. (<fr. *valorisant*)

valorizatór, -oáre *adj. (rar)* valorizant. (<*valoriza* + *-tor*)

valorós, -oásă *adj.* **1.** care are valoare, prețios. **2.** talentat. (<fr. *valeureux*)

vals *s. n.* dans de perechi în măsură ternară și mișcare vioaie, avînd la bază dansuri populare austriece și germane; melodia corespunzătoare. (<fr. *valse*, germ. *Walzer*)

valsá *vb. intr.* a dansa un vals. (<fr. *valser*, germ. *walzen*)

valsatór, -oáre *s. m. f. (rar)* dansator de valsuri. (<*valsa* + *-tor*)

valsotécă *s. f. (rar)* colecție de valsuri (celebre) înregistrate pe discuri sau casete. (<*vals* + *-tecă*)

valț *s. n.* **1.** cilindru. **2.** mașină alcătuită dintr-un ansamblu de cilindri grei, dispuși paralel, care, rotindu-se în sensuri contrare, exercită o presiune asupra unor materiale pe care le sfărîmă, le netezesc etc. (<germ. *Walze*)

valuáre *s. f. (mat., inform.)* evaluare, estimare. (după engl. *valuation*, fr. *evaluation*)

valuatór *s. m.* cel care evaluează, care estimează, cel care face un deviz, calculator. (<engl. *valuator*)

valutár, -ă *adj.* referitor la valută, în valută. (<it. *valutario*)

valútă *s. f.* **1.** unitate monetară care stă la baza sistemului monetar al unui stat. **2.** totalitatea mijloacelor de plată (monede, bancnote, cambii, cecuri etc.) folosite în schimbul internațional. ○ ~ *forte* = valută cu acoperire în aur care este acceptată de mai multe state. (<it. *valuta*)

VALV(I)-, -válv *elem. comp.* „valvă". (<fr. *valv(i)-*, *-valve*, cf. lat. *valva*, canat, ușă dublă)

valvár, -ă *adj.* referitor la valvă, în formă de valvă. (<fr. *valvaire*)

valvát, -ă *adj. (biol.)* **1.** prevăzut cu valvă. **2.** care se deschide prin valve; valvicid. (<fr. *valvé*)

válvă *s. f.* **1.** fiecare dintre cele două capace ale cochiliei lamelibranhiatelor. **2.** fiecare dintre cele două jumătăți ale unei păstăi. **3.** organ de mașină care servește la stabilirea, întreruperea sau dirijarea circulației unui fluid într-o conductă etc. **4.** instrument pentru depărtarea pereților moi care astupă intrarea unui organ cavitar. (<fr. *valve*, lat. *valva*)

valvicíd, -ă *adj.* valvat (2). (<lat. *valvicidus*)

valviform, -ă *adj.* asemănător cu o valvă. (<lat. *valviformis*, engl. *valviform*)

valvolină *s. f.* lubrifiant pentru angrenajele închise ale mașinilor, obținut prin distilarea țițeiului. (<germ. *Valvolin*/öl/)

valvulár, -ă *adj.* referitor la valvule; cu valvule. (<fr. *valvulaire*)

válvulă *s. f.* **1.** *(anat.)* cută membranoasă și elastică situată la orificiul unor organe, care permite trecerea unor lichide (sînge, limfă) numai într-o singură direcție. **2.** *(bot.)* valvă mică. **3.** *(tehn.)* robinet cu valvă. **4.** dispozitiv în carena unei nave destinat introducerii și evacuării apei. (<fr. *valvule*, lat. *valvula*)

valvulectomíe *s. f.* rezecție operatorie a unei valvule cardiace, în caz de stenoză. (<fr. *valvulectomie*)

valvulítă *s. f.* inflamație a valvulelor inimii. (<fr. *valvulite*)

valvulopatíe *s. f.* denumire generică pentru cardiopatiile valvulare. (<fr. *valvulopathie*)

valvuloplastíe *s. f.* reparație chirurgicală a unei valvule cardiace anormale. (<fr. *valvuloplastie*)

valvulotomíe *s. f.* intervenție chirurgicală pe inimă, constînd în secționarea valvulelor. (<fr. *valvulotomie*)

vámpă *s. f.* vedetă de cinema care interpretează rolul unei femei fatale. ● *(p. ext.)* femeie fără scrupule care urmărește să atragă și să cucerească prin frumusețe fizică și mai ales printr-o eleganță excentrică. (<fr., engl. *vamp*)

vampír *s. m.* **1.** liliac mare din America de Sud care suge sîngele animalelor și al oamenilor pe care-i surprinde adormiți. **2.** personaj imaginar despre care se credea că ar suge sîngele celor vii. ● *(fig.)* exploatator sălbatic. **3.** criminal care ucide din plăcerea de a vedea sînge. (<fr. *vampire*, germ. *Vampir* < cuv. scand.)

vampíric, -ă *adj.* de vampir; *(p. ext.)* foarte crud, îngrozitor. (<fr. *vampirique*)

vampirism *s. n.* **1.** aviditate insațială. **2.** perversiune sexuală manifestată printr-un sadism extrem, bolnavul provocînd partenerului sîngerare. ● cruzime excesivă. (<fr. *vampirisme*)

van¹ *s. n.* trăsură închisă pentru transportul cailor de curse. (<engl., fr. *van*)

van², **-ă** *adj.* **1.** *(livr.)* zadarnic, fără rost; lipsit de sens. ○ *în* ~ = în zadar. **2.** iluzoriu; neîntemeiat. (<it. *vano*, lat. *vanus*)

vanadát *s. m.* sare a acidului vanadic. (<fr. *vanadate*)

vanádic *acid* ~ = acid derivat din vanadiu. (<fr. *vanadique*)

vanadifér, **-ă** *adj.* care conține vanadiu. (<fr. *vanadifère*)

vanadinít *s. n.* vanadat de plumb, care se prezintă sub formă de cristale roșii, brune-galbene, hexagonale și grase la pipăit. (<fr. *vanadinite*)

vanádiu *s. n.* metal dur, casant, cenușiu, care nu se găsește liber în natură, folosit la elaborarea unor oțeluri speciale. (<fr., lat. *vanadium*, cf. *Vanadis*, divinitate scand.)

vână *s. f.* **1.** vas mare, cadă pentru îmbăiat sau pentru spălat rufe. **2.** dispozitiv de deschidere, închidere sau reglare a debitului unui lichid dintr-o conductă; *(p. ext.)* robinetul dispozitivului. (<germ. *Wanne*, fr. *vanne*)

vánda *s. f.* specie de orhidee originară din India și Oceania, epifită, cultivată frecvent în sere calde pentru florile sale superbe. (<fr. *vanda* < cuv. hindi)

vandábil, **-ă** *adj.* (despre produse) care se poate vinde. (<fr. *vendable*)

vandabilitáte *s. f.* însușirea de a fi vandabil. (<engl. *vandability*)

vandál *s. m.* **1.** membru al unui vechi trib germanic care, în secolul V, a invadat Imperiul Roman de Apus, producînd mari distrugeri. **2.** *(fig.)* cel care distruge valori culturale și artistice etc. (<fr. *vandale*)

vandálic, **-ă** *adj.* **1.** referitor la vandali; propriu vandalilor. **2.** *(fig.)* necivilizat, barbar; crud. (<fr. *vandalique*)

vandalísm *s. n.* distrugere a bunurilor și a valorilor culturale și artistice ale unui popor, ale unui oraș etc.; distrugere barbară, nejustificată. (<fr. *vandalisme*)

vandée *s. f.* focar de rebeliuni contrarevoluționare în timpul războaielor civile. (cf. *Vendée*, ținut în Franța)

vándrug *s. m.* lemn rotund despicat în două, care susține pereții unei mine. (<germ. *Wandruck*)

vanétă *s. f.* vană (2) de dimensiuni reduse. (<*vană* + *-etă*)

vang *s. n.* grindă așezată de-a lungul marginilor unei scări fixe, pe care se reazemă capetele treptelor. (<germ. *Wange*)

vangál *s. m.* marsupial arboricol nocturn din Australia și Noua Guinee, cu mișcări lente, care se hrănește cu frunze, lăstari tineri și fructe.

vanilát, **-ă** *adj.* aromat, parfumat cu vanilie. (<fr. *vanillé*)

vanílie *s. f.* orhidee mexicană cultivată la tropice pentru fructele sale aromatice, în formă de păstaie. ● fructul acestei plante, folosit mai ales la produsele de cofetărie și de parfumerie. (<fr. *vanille*)

vanilínă *s. f.* substanță organică foarte aromată, care se extrage din fructul vaniliei și care se poate prepara și sintetic, folosită în alimentație și în parfumerie. (<fr. *vanilline*)

vanilísm *s. n.* intoxicație prin ingerarea de vanilie, manifestată prin erupții papulare, prurit, cefalee, amețeli. (<fr. *vanillisme*)

vaniloéviu *s. n.* *(livr.)* discurs lipsit de conținut și de concluzii; vorbărie goală. (<lat. *vaniloquium*)

vanisáre *s. f.* procedeu de tricotare a două fire de naturi sau de culori diferite. (după fr. *vanisage*)

vanitáte *s. f.* ambiție deșartă și trufașă; orgoliu, trufie, înfumurare, îngîmfare. ● deșertăciune. (<fr. *vanité*, lat. *vanitas* < *vanus*, van)

vanitós, **-oásă** *adj.* (și *s.*) plin de vanitate; orgolios, trufaș; înfumurat, îngîmfat. (<fr. *vaniteux*)

vantúră *s. f.* grindă la acoperișul unei case. (după germ. *Want*)

vapór *s. m.* *(pl.)* substanță aflată în stare gazoasă la o temperatură inferioară celei critice. (<fr. *vapeur*, lat. *vapor*)

vaporét *s. n.* vapor de cursă (pe un lac, pe un canal). (<it. *vaporetto*)

vaporizá *vb.* **I.** *tr., refl.* **1.** (despre lichide) a (se) transforma în vapori. **2.** a (se) pulveriza. **II.** *tr. (text.)* a supune acțiunii vaporilor firele, pentru a le asigura o stabilitate mai bună, sau țesăturile, pentru a fixa coloranții pe fibre. — *vaporizáre* s. f. (<fr. *vaporiser*)

vaporizatór *s. n.* **1.** aparat, instalație în care se efectuează vaporizarea unor soluții, în scopul concentrării sau al distilării acestora. **2.** pulverizator. **3.** *(mar.)* boiler din instalația de distilare a apei de mare la bordul navei; evaporator. (<fr. *vaporisateur*)

vaporizáție *s. f.* vaporizare. (<fr. *vaporisation*)

vaporós, **-oásă** *adj.* **1.** diafan, fin, subțire. **2.** fără contur precis; vag, difuz, neclar. (<fr. *vaporeux*, lat. *vaporosus*)

vaporozitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este vaporos. (<it. *vaporosità*)

vapoterapíe *s. f.* *(med.)* tratament cu vapori sau cu apă fin pulverizată. (<fr. *vapothérapie*)

vapotrón *s. n.* tub electronic de mare putere pentru stații de radioemisie, care se răcește cu apă distilată fierbinte. (<fr. *vapotron*)

var *s. m.* unitate de putere electromagnetică reactivă, corespunzînd unui curent alternativ de un amper sub tensiunea de un volt. (<fr., engl. *var* < *v/olt/* + *a/mper/* + *r/eactiv/*)

varactór *s. n.* element semiconductor folosit drept condensator, cu capacitate variabilă, a cărei valoare depinde de tensiunea aplicată; varicap. (<engl., fr. *varactor*, germ. *Varaktor*)

varán *s. m.* șopîrlă mare carnivoră, de culoare verzuie, cu plăci osoase pe spate, ca un mic crocodil, care trăiește în Africa, Asia și Australia. (<fr. *varan*, lat. *varanus*, cf. ar. *waran*)

varángă *s. f.* grindă transversală a fundului unei nave. (<fr. *varangue* < cuv. sued.)

varéc *s. n.* algă brună aruncată de valuri pe țărmul mării, care se folosește ca îngrășământ, la fabricarea sodei etc. (<fr. *varech* < cuv. scand.)

vargheño/-ghénio/ *s. n. (livr.)* dulăpior cu sertare în care se păstrau în trecut diferite acte, giuvaeruri, medalii etc., bogat împodobit cu incrustații de materiale de diverse culori. (<sp. *vargueño*)

várі *s. m.* cel mai mare dintre lemurieni, cu blană deasă, de culoare neagră cu alb, care trăiește în pădurile din nord-estul Madagascarului. (<fr. *vari*)

vária[1] *s. n. pl.* **1.** culegere bibliografică de scrieri diferite. **2.** rubrică a unei publicații în care se tipăresc articole scurte, note mărunte, informații etc. (<fr., lat. *varia*)

variá[2] *vb.* **I.** *intr.* **1.** a prezenta deosebiri, variație; a se deosebi. **2.** *(mat.; despre mărimi, cantități)* a-și schimba valoarea în raport cu altele (constante). **II.** *tr.* a schimba, a da o formă diferită. (<fr. *varier*, lat. *variare*)

variábil, -ă **I.** *adj.* **1.** care variază; schimbător. ● (despre cuvinte) care are forme flexionare, flexibil. ○ *capital* ~ = parte a capitalului cheltuită pentru cumpărarea forței de muncă, care își modifică valoarea în procesul de producție. **2.** *(mat.)* care variază[2] (I, 2). **II.** *s. f.* **1.** *(mat.)* mărime care ia succesiv diferite valori; element generic al unei mulțimi. **2.** *(inform.)* element al limbajului formalizat reprezentînd un nume care semnifică o clasă ai cărei membri sînt denotații săi posibili. **3.** *(stat.)* caracteristică putînd prezenta variație de la un element la altul al unei colectivități. (<fr. *variable*, lat. *variabilis*)

variabilitáte *s. f.* **1.** însușirea a ceea ce este variabil (1). **2.** capacitate a organismelor vii de a-și modifica caracterele morfofiziologice în curs evoluției ca rezultat al adaptării la mediu. **3.** *(mat.)* proprietate a unei cantități sau funcții algebrice de a lua succesiv o infinitate de valori diferite. **4.** însușire a unui cuvînt de a prezenta forme diferite. (<fr. *variabilité*)

variác *s. n.* transformator electric pentru reglarea tensiunii de ieșire. (<engl. *variac*)

variánt, -ă *adj.* care variază, schimbător, nestatornic. (<fr. *variant*)

variántă *s. f.* **1.** aspect particular, diferit față de o formă socotită ca bază sau tipică a unui lucru, a unei lucrări, acțiuni. **2.** formă a unui element lingvistic diferită din punct de vedere fonetic sau ortografic față de forma lui obișnuită sau etimologică. **3.** drum (canal) care ocolește (pe o anumită porțiune) traseul principal, ajungînd în același punct final. **4.** *(biol.)* individ, populație care diferă de tip prin unul sau mai multe caractere. **5.** *(stat.)* una din formele sub care s-a înregistrat variabila (II, 3) în cadrul colectivității cercetate. (<fr. *variante*)

variánță *s. f.* **1.** număr maximal al factorilor de echilibru care pot varia independent, fără ca numărul de faze ale unui sistem fizico-chimic dat să se schimbe. **2.** *(stat.)* dispersie a valorilor unei variabile în jurul valorii medii. **3.** *(biol.)* dispersie a valorilor unui caracter oarecare în jurul mediei. (<fr. *variance*)

variát, -ă *adj.* care are multe aspecte; felurit, diferit, variu. (<fr. *varié*)

variátor *s. n.* mecanism, dispozitiv de transmisie compus dintr-o serie de roți dințate, care permite o schimbare mai rapidă a vitezelor. ○ *(cinem.)* ~ *de lumină* = dispozitiv pentru varierea intensității luminii la copierea filmelor. (<fr. *variateur*, germ. *Variator*)

variáție *s. f.* **1.** schimbare, transformare; starea a unui lucru care prezintă (multe) schimbări. ◎ diversitate, felurime. **2.** apariția a unui caracter nou la unul sau mai mulți indivizi ai unei specii animale sau vegetale. **3.** *(mat.)* ~*a unei funcții* = diferența dintre valorile funcției în două puncte; *calculul* ~*ilor* = capitol al analizei funcționale care studiază proprietățile variațiilor de funcții. **4.** schimbare a nivelului unei variabile statistice de la un element la altul în cadrul unei colectivități sub influența anumitor factori. (<fr. *variation*, lat. *variatio*)

variațiónal, -ă *adj.* referitor la variația unei mărimi; bazat pe variație, cu caracter de variație. (<fr. *variationnel*, engl. *variational*)

variațiúne *s. f. (muz.)* tehnică de modificare melodică, ritmică, armonică etc. a unui motiv, a unei teme etc. ● dans solistic clasic, variat și de virtuozitate. (<fr. *variation*)

varicáp *s. n.* varactor. (<fr. *varicap*, germ. *Varicap*)

varice *s. f. pl.* dilatație patologică a venelor (din regiunea membrelor inferioare), datorită pierderii elasticității acestora. (<fr. *varice*, lat. *varix, -icis*)

varicélă *s. f.* boală infectocontagioasă virală, caracterizată prin temperatură ridicată și o erupție de pete roșii cu aspect de bășici; *(pop.)* vărsat de vînt. (<fr. *varicelle*)

varicelifórm, -ă *adj.* care seamănă cu varicela. (<fr. *varicelliforme*)

VARICO- *elem. comp.* „varice". (<fr. *varico-*, cf. lat. *varix, -icis*, venă dilatată)

varicocél *s. n.* dilatație varicoasă a venelor cordonului spermatic și a scrotului. (<fr. *varicocèle*)

varicoflebítă *s. f.* infecție latentă într-o venă varicoasă. (<fr. *varicophlébite*)

varicografíe *s. f.* radiografie a unei vene varicoase cu o substanță opacă la razele X. (<fr. *varicographie*)

varicós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de varice; cu varice. (<fr. *variqueux*, lat. *varicosus*)

varicotomíe *s. f.* incizie chirurgicală a unei vene varicoase. (<fr. *varicotomie*)

varicóză *s. f.* ansamblu de varicozități. (<germ. *Varikose*)

varicozitáte *s. f. (med.)* dilatație sinuoasă a vaselor mici (superficiale) ale tegumentelor. (<*varicos* + *-itate*)

variegát, -ă *adj.* care prezintă variegație; vărgat, pestriț, panașat. (<lat. *variegatus*)

variegáție *s. f. (biol.)* modificare locală a pigmentației datorată unei mutații genice cu distribuție inegală sau unei infecții virale. (<fr. *variégation*)

varietál, -ă *adj.* referitor la varietate. (<*varietate* + *-al*)

varietáte *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este divers, variat; diversitate, felurime. ● *(pl.)* specii de manifestări scenice antrenante, recreative și variate, destinate teatrului de revistă sau circului. 2. *(biol.)* grup de indivizi din aceeași specie, diferiți de alții prin anumite caractere secundare constante. (<fr. *variété*, lat. *varietas*)

varietè *s. n.* v. varieteu.

varietén *s. n.* teatru în repertoriul căruia intră piese simple, dansuri, recitări, acrobații, jonglerii; teatru de varietăți. ● spectacol care se reprezintă într-un astfel de teatru. — var. *varieté* s. n. (<fr. *théâtre de variétés*)

VARIO- *elem. comp.* „variație, schimbare". (<fr. *vario-*, cf. lat. *varius*, diferit)

variolár, -ă *adj.* care prezintă numeroase cicatrice lăsate de variolă. (<fr. *variolé*)

variólă *s. f.* boală infectocontagioasă epidemică, de natură virotică, ce se manifestă prin apariția pe piele a unor pustule care lasă urme după ce se usucă; *(pop.)* vărsat. (<fr. *variole*, lat. *variola* < *varus*, pustulă)

variólic, -ă *adj.* referitor la variolă; caracteristic variolei. (<fr. *variolique*)

variolifórm, -ă *adj.* cu aspect de variolă. (<fr. *varioliforme*)

variolít *s. n.* rocă bazaltică sau andezitică, conținând feldspat cu structură radiară. (<fr. *variolite*)

variolizáre *s. f.* metodă de imunizare în variolă, folosită în trecut, constînd în inocularea unui virus spre a provoca o formă benignă care să prevîntîmpine o formă mai gravă de variolă. (după fr. *variolisation*)

variloíd, -ă I. *adj.* asemănător cu variola. *s.n.* formă ușoară de variolă. (<fr. *varioloïde*)

variolós, -oásă *adj., s. m. f.* (suferind) de variolă, cu variolă. (<fr. *varioleux*)

variométru *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea variațiilor cîmpului magnetic pămîntesc. 2. instrument pentru măsurarea modificărilor presiunii atmosferice. ● aparat pentru măsurarea vitezei pe verticală a avioanelor. 3. dispozitiv cu inductanță variabilă pentru reglarea fină a inductanței unui circuit. (<fr. *variomètre*)

varioobiectív *s. n.* *(cinem.)* obiectiv cu distanță focală variabilă, folosit de obicei la filmare. (<germ. *Varioobjektiv*)

varioráma *s. n.* sistem de cinema pentru format normal sau lat, la care variația dimensiunilor imaginii se obține prin modificarea continuă a dimensiunilor fotogramei. (<*vario-* + *-rama*²)

variseít *s. n.* fosfat hidratat de aluminiu. (<engl. *variscite*)

varistánță *s. f.* element semiconductor pe bază de carbură de siliciu, a cărui rezistență variază în raport cu tensiunea aplicată la borne. (<fr. *varistance*)

varistór *s. n.* rezistor a cărui valoare (rezistență) depinde de mărimea tensiunii de la bornele sale. (<fr. *varisteur*)

váriu, -ie *adj.* *(rar)* variat. (<it. *vario*, lat. *varius*)

varmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea, în vari, a puterii electrice reactive în rețelele de curent alternativ. (<fr. *varmètre*)

varóră *s. f.* unitate de energie reactivă corespunzînd puterii reactive de un var pe oră. (<fr. *varheure*)

varormétru *s. n.* contor pentru măsurarea, în varore, a energiei electrice reactive. (<fr. *varheuremètre*)

varsecúndă *s. f.* unitate de măsură pentru energia electrică reactivă, egală cu a 3600-a parte dintr-o varoră. (<fr. *varseconde*)

várus *adj., s. n.* (picior) deviat spre înăuntru. (<fr., lat. *varus*)

várvă *s. f.* depozit stratificat de argile din lacurile glaciare din cuaternar, care se prezintă ca niște benzi albicioase sau cenușii-închise. (<fr. *varve* < cuv. sued.)

varzeá *s. f.* cîmpie aluvială, inundabilă, de-a lungul Amazonului. (<port. *varzea*)

vasál *s. m. f.* (în orînduirea feudală, în apusul Europei) persoană, stat care, în schimbul unor beneficii sau feude, datorau suzeranului de care depindeau omagiu, fidelitate, precum și unele obligații civile și militare; *(p. ext.)* om, grup dependent de un altul. ● *(adj.)* supus, tributar. (<fr. *vassal*, lat. *vassalus*, cf. celt. *vasis*, servitor)

vasálic, -ă *adj.* referitor la vasal; de vasal. (<fr. *vassalique*)

vasalitáte *s. f.* 1. condiția de vasal. 2. sistem feudal bazat pe raportul de dependență între vasal și suzeran. 3. stare de servilitate, de dependență limitată. (<fr. *vassalité*)

váscă *s. f.* recipient în formă de cupă, folosit ca element decorativ în special în parcuri. (<it. *vasca*, fr. *vasque*)

vascular, -ă *adj.* 1. referitor la vase, în special sangvine, ale organismelor. ○ *sistem* ~ = totalitatea venelor, arterelor și vaselor capilare ale unui organism; *țesut* ~ = țesutul vaselor sangvine. 2. *(bot.)* referitor la vasele conducătoare de sevă. ○ *plante* ~*e* = plante superioare prevăzute cu vase prin care circulă seva. (<fr. *vasculaire*, cf. lat. *vasculum*, vas mic)

vascularitáte *s. f.* dispoziție, așezare a vaselor sangvine. (<fr. *vascularité*)

vascularíță *s. f.* angeită; vasculită. (<fr. *vascularite*)

vascularizá *vb. tr.* (despre vase de sînge) a străbate un țesut, un organ etc. — *vascularizáre* s. f. (<fr. *vasculariser*, engl. *vascularize*)

vascularizáție *s. f.* proces de formare a noi vase sangvine în masa unui țesut; totalitatea vaselor sangvine sau limfatice ale unui organ sau ale unei structuri biologice; mod de dispunere a acestora. (<fr. *vascularisation*)

vasculítă *s. f.* leziune vasculară inflamatorie; vascularită. (<fr. *vasculite*)

vasculonervós, -oásă *adj.* *(anat.)* format din vase și nervi. (<fr. *vasculo-nerveux*)

vasectomíe *s. f.* *(med.)* rezecție a canalelor deferente. (<fr. *vasectomie*)

vaselínă *s. f.* substanță lubrifiantă care se prepară prin distilarea petrolului. (<fr. *vaseline*, cf. germ. *Wasser*, apă; gr. *elaion*, ulei)

VASI- v. vaso-.

vasiform, -ă *adj.* în formă de tub. (<fr. *vasiforme*)

vasistás *s. n.* ferestruică, ochi (într-o fereastră mai mare, într-o uşă). (<fr. *vasistas*)

VASO-/VASI- *elem. comp.* „sistem vascular; canal, vas anatomic". (<fr. *vaso-*, *vasi-*, cf. lat. *vas*, vas, recipient)

vasoconstrictór, -oáre *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vasoconstricţie. (<fr. *vaso-constricteur*)

vasoconstricţie *s. f.* micşorare a lumenului unui vas sangvin, provocată de constricţia musculaturii vasculare. — var. *vasoconstricţiune* s. f. (<fr. *vaso-constriction*)

vasoconstricţiúne *s. f.* v. vasoconstricţie.

vasodilatáre *s. f.* vasodilataţie. (după fr. *vaso-dilatation*)

vasodilatatór, -oáre *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vasodilataţie. (<fr. *vaso-dilateur*)

vasodilatáţie *s. f.* dilatare a vaselor sangvine, provocată de relaxarea musculaturii vasculare; vasodilatare. — var. *vasodilataţiune* s. f. (<fr. *vaso-dilatation*)

vasodilataţiúne *s. f.* v. vasodilataţie.

vasografíe *s. f.* radiografie a aparatului circular cu ajutorul unei substanţe de contrast. (<fr. *vasographie*)

vasomotór, -oáre *adj.* (despre agenţi fizico-chimici, nervi) care determină contractarea şi dilatarea vaselor sangvine; (despre acţiunea acestor nervi) care se exercită asupra pereţilor vaselor sangvine. (<fr. *vaso-moteur*)

vasomotricitáte *s. f.* funcţie regulatoare a circulaţiei sîngelui, care se exercită prin reglarea diametrului arterelor. (<fr. *vaso-motricité*)

vasoplegíe *s. f.* vasodilataţie generalizată, provocată prin ganglioplegice şi folosită în anestezie. (<fr. *vasoplégie*)

vasopresínă *s. f.* hormon secretat de lobul posterior al hipofizei, care contractă arterele, măreşte tensiunea arterială şi inhibă eliminarea apei prin rinichi; adiuretină. (<fr. *vasopressine*)

vasopresiúne *s. f.* presiune cu care circulă sîngele în vase. (<*vaso-* + *presiune*)

vasopresór, -oáre *adj., s. n.* antidiuretic. (<fr. *vasopresseur*)

vasotomíe *s. f.* secţionare chirurgicală a vaselor deferente. (<fr. *vasotomie*)

vasotripsíe *s. f.* angiotripsie. (<fr. *vaso-tripsie*)

vasotróp, -ă *adj.* (despre substanţe) care se fixează de preferinţă pe vasele sangvine. (<fr. *vasotrope*)

vast, -ă *adj.* de dimensiuni, de proporţii foarte mari; întins, larg. ● spaţios. ● care se extinde în multe domenii; complex, bogat. (<fr. *vaste*, lat. *vastus*)

vastitáte *s. f.* calitatea a ceea ce este vast. ● imensitate, întindere uriaşă. (<fr. *vastité*, lat. *vastitas*)

vaşétă *s. f.* piele de viţel tăbăcită vegetal, folosită pentru şters automobile sau mobilă. (<fr. *vachette*)

vatelínă *s. f.* material textil confecţionat din lînă, cu care se căptuşeşte o haină (de iarnă) pentru a o face mai călduroasă. (<germ. *Watteline*)

vátes *s. m.* 1. profet, ghicitor la romani. 2. (astăzi) poet inspirat, cîntăreţ. (<lat. *vates*)

vaticiná *vb. tr.* a prezice, a profetiza. (<fr. *vaticiner*, lat. *vaticinari*<*vates*, profet)

vaticinánt, -ă *adj. (rar)* cu caracter de prezicere; profetic; vaticinar. (<fr. *vaticinant*)

vaticinár, -ă *adj.* vaticinant. (<fr. *vaticinaire*, lat. *vaticinarius*)

vaticinatór *s. m.* prezicător, ghicitor; şarlatan. (<fr. *vaticinateur*, lat. *vaticinator*)

vaticinăţíe *s. f.* pretinsă prezicere a viitorului; profeţie, oracol; vaticiniu. — var. *vaticinaţiune* s. f. (<fr. *vaticination*, lat. *vaticinatio*)

vaticinaţiúne *s. f.* v. vaticinaţie.

vaticíniu *s. n.* vaticinaţie. (<lat. *vaticinium*)

vatír *s. n.* pînză foarte tare din in sau din cînepă, folosită pentru întărituri la hainele bărbăteşti. (<germ. *Wattier*/leinen/)

vatmán *s. m.* cel care conduce un tramvai; manipulant. (<fr. *wattman*)

váză *s. f.* vas pentru flori. (<fr. *vase*, lat. *vas*)

văl *s. n.* 1. bucată de pînză fină şi transparentă cu care-şi acoperă femeile capul. 2. şal, broboadă. ○ *a(-şi) lua ~ul* = a se călugări. 3. *~ul palatului* = membrana care desparte cavitatea bucală de cea nazală, acoperind cerul gurii şi prelungindu-se pînă spre faringe. (<lat. *velum*)

vărsămînt *s. n.* depunere a unei sume de bani la o instituţie financiară. ● plată a unei sume de bani; suma de bani plătită. (după fr. *versement*)

VECTO- *elem. comp.* „vector, linie de forţă". (<fr. *vecto-*, cf. lat. *vector*, care poartă, transportă)

vectocardiográf *s. n.* aparat electronic folosit în vectocardiografie. (<fr. *vectocardiographe*)

vectocardiografíe *s. f.* electrocardiografie care permite urmărirea directă pe un ecran de televiziune a biocurenţilor inimii; vectografie. (<fr. *vectocardiographie*)

vectocardiográmă *s. f.* diagramă obţinută la vectocardiograf; vectogramă. (<fr. *vectocardiogramme*)

vectografíe *s. f.* vectocardiografie. (<fr. *vectographie*)

vectográmă *s. f.* vectocardiogramă. (<fr. *vectogramme*)

vectór, -oáre I. *s. m.* 1. mărime matematică definită prin valoare numerică, direcţie, sens şi punct de aplicaţie, reprezentată grafic printr-un segment de dreaptă. 2. *(biol.)* structură genetică capabilă de a se replica autonom în celula-gazdă adecvată. ● animal (insectă, rozătoare) care răspîndeşte un parazit, un virus sau bacterii patogene, constituind pentru acestea o gazdă temporară; vehicul (2). II. *adj.*

rază, ~oare = segment de dreaptă care pornește, dintr-un sistem de coordonate polare către un punct. (<fr. *vecteur*, lat. *vector*, purtător)

vectorlál, -ă *adj.* referitor la un vector; cu vectori. ○ *calcul* ~ = capitol al matematicii care operează cu vectori și studiază proprietățile și aplicațiile lor; *mărime* ~ă = mărime fizică având caracteristicile unui vector. (<fr. *vectoriel*)

vectormétru *s. n.* aparat electric pentru măsurarea caracteristicilor curenților alternativi. (<fr. *vecteurmètre*)

vectoscopíe *s. f.* observare pe ecranul vectocardiografului a figurii trasate prin deplasarea spotului luminos. (<fr. *vectoscopie*)

vedánta *s. f.* școală filozofică indiană, fondată în sec. IV î.e.n., a cărei doctrină idealist-obiectivă a devenit baza brahmanismului și apoi a hinduismului. (<fr. *védanta*<cuv. sanscr.)

vedántic, -ă *adj.* referitor la vedanta, care aparține acestei școli. (<engl. *vedantic*)

Véde *s. f. pl.* denumire dată unor culegeri de texte religioase și poetice, scrise în sanscrita veche, care reprezintă primele documente literare ale Indiei. (<fr. *Veda*<cuv. sanscr.)

vedétă *s. f.* 1. artist de mare renume; sportiv de mare popularitate; *(p. ext.)* cel care vrea să iasă în evidență. 2. navă militară rapidă, mică, dotată cu armament puternic, destinată unor misiuni de cercetare, supraveghere, apărare etc. ● mică ambarcațiune cu motor care se folosește pentru comunicațiile din rada porturilor. 3. rînd tipărit cu caractere mai groase pentru a fi pus în evidență. ● cuvînt, grup de cuvinte notat pe primul rînd al datelor privitoare la o carte, servind la determinarea locului acesteia în catalogul de bibliotecă. (<fr. *vedette*, it. *vedetta*)

vedetísm *s. n.* *(depr.)* preocupare, tendință de a ieși în evidență cu orice preț, de a-și afirma calitățile proprii; atitudine, comportare de vedetă (1). (<*vedetă* + *-ism*)

vedetíst, -ă *adj.* *(rar)* de vedetă (1), caracteristic vedetelor. (<*vedetă* + *-ist*)

védic, -ă *adj.* referitor la Vede, al Vedelor. ○ *limbă* ~ă (și *s. f.*) = forma arhaică a sanscritei, în care sînt scrise Vedele; *religie* ~ă = religie antică indiană, anterioară brahmanismului, bazată pe Vede. (<fr. *védique*)

vedísm *s. n.* ansamblul credințelor și ritualurilor cuprinse în Vede; brahmanism primitiv. (<fr. *védisme*)

vedútă *s. f.* vedere, priveliște, perspectivă din care se privește un peisaj, un oraș (în pictură, desen sau grafică). (<it. *veduta*)

véga *s. f.* cîmp irigat în sudul Spaniei, pe care se obține o singură recoltă. (<sp. *vega*)

vegetá *vb. intr.* 1. (despre plante) a trăi, a crește. 2. *(fig.;* despre oameni) a trăi fără a realiza nimic, fără a avea o activitate dinamică. — *vegetáre* s. f. (<fr. *végéter*, lat. *vegetare*, a crește)

vegetál, -ă *adj.* 1. referitor la plante, propriu plantelor. ● *(s. f.)* plantă. 2. extras din plante. (<fr. *végétal*, lat. *vegetalis*)

vegetalín *s. n.* 1. pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor. 2. ulei de floarea-soarelui solidificat. (<fr. *végétaline*)

vegetarián, -ă I. *adj.* (despre un regim alimentar) bazat numai pe produse vegetale și lactate. II. *s. m. f.* cel care practică vegetarianismul. (<fr. *végétarien*, engl. *vegetarian*)

vegetarianism *s. n.* regim alimentar alcătuit exclusiv din produse vegetale, ouă, lapte și derivatele sale. (<engl. *vegetarianism*, după fr. *végétarisme*)

vegetatív, -ă *adj.* 1. referitor la natura proceselor fiziologice petrecute în afara controlului voluntar și realizate într-un sector special al sistemului nervos central. ○ *sistem nervos* ~ = sistem nervos care inervează organele interne. 2. referitor la structuri, organe sau funcții care nu sînt implicate în procesul reproducerii. ○ *înmulțire* ~ă = înmulțire asexuată prin bulbi, rizomi, butași etc., nu prin semințe sau spori. (<fr. *végétatif*, lat. *vegetativus*)

vegetáție *s. f.* 1. creștere, dezvoltare a plantelor; totalitatea funcțiilor care permit dezvoltarea unei plante. 2. totalitatea plantelor și a fitocenozelor care populează un anumit teritoriu. 3. *(med.; pl.)* excrescențe patologice care se formează la suprafața unui organ. — var. *vegetațiune* s. f. (<fr. *végétation*, lat. *vegetatio*)

vegetațiónal, -ă *adj.* referitor la vegetație, din punctul de vedere al vegetației. (<*vegetație* + *-onal*)

vegetațiúne *s. f.* v. vegetație.

vehemént, -ă *adj.* (despre oameni și manifestările lor) violent, impetuos; aprig. (<fr. *véhément*, lat. *vehemens*)

veheménță *s. f.* violență, impetuozitate; înfocare. (<fr. *véhémence*, lat. *vehementia*)

vehícul *s. n.* 1. mijloc de transport, cu sau fără autopropulsie, terestru, subteran, în aer sau pe (sub) apă. 2. orice servește a transporta, a transmite un lucru; mijloc de transmitere a unei boli etc.; vector (2). ● mediu de dispersie a substanțelor active care intră în componența medicamentelor. 3. dispozitiv optic care dă imaginea dreaptă în lunetele terestre. (<fr. *véhicule*, lat. *vehiculum*<*vehere*, a transporta)

vehiculá *vb. tr.* a transmite, a difuza, a face să circule. — *vehiculáre* s. f. (<fr. *véhiculer*)

vehiculár, -ă *adj.* referitor la vehicule, la circulație. ○ *limbă* ~ă = limbă care servește comunicării între popoare cu limbi materne diferite, existente pe un anumit teritoriu. (<fr. *véhiculaire*)

veiózã *s. f.* lampă mică de noapte cu abajur. (<fr. *veilleuse*)

velámen *s. n.* 1. văl purtat de matroanele romane. 2. țesut gros și spongios al rizodermei la plantele epifite (orhidee, aracee). (<germ. *Velamen*, lat. *velamen*)

velamentós, -oásă *adj.* în formă de văl. (<fr. *véllamenteux*)

velár[1] *s. m.* 1. muncitor, marinar specializat în confecționarea și repararea velelor și a tendelor navei. 2. marinar care execută manevra navelor sau a ambarcațiilor cu vele. (<it. *velaio*, fr. *voilier*)

velár[2], **-ă** *adj., s. f.* (consoană) care se pronunță prin apropierea bazei limbii de vălul palatului; gutural (2). (<fr. *vélaire*)

velárium *s. n.* pînză mare care acoperea teatrele sau arena circului, la romani. (<lat. *velarium*, fr. *velarium*)

velarizá *vb. tr.* a da un caracter velar unei consoane. — **velarizáre** *s. f.* (<fr. *vélariser*)

velastrái *s. n. (mar.)* velă latină înverga pe un strai al arborelui mare sau al artimonului. (după it. *vela de straglio*)

velatúră *s. f.* 1. ansamblul velelor unei nave. 2. *(pict.)* glasiu translucid, dar și puțin voalat; voalare. (<it. *velatura*)

vélă *s. f.* 1. pînză care asigură deplasarea unei ambarcații. 2. *(pl.)* sport, agrement practicat pe ambarcații cu vele (1). (<*vela*)

veld *s. n.* savană cu ierburi înalte pe platourile Africii de Sud. (<fr. *veld*<cuv. ol.)

veleitár, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care are veleități; cu pretenții ambițioase. (<fr. *velléitaire*, it. *velleitario*)

veleitarísm *s. n.* atitudine veleitară. (< *veleitar* + *-ism*)

veleitáte *s. f.* pretenție, dorință, ambiție (nejustificată, exagerată). (<fr. *velléité*, lat. *velleitas*)

VELI- *elem. comp.* „velum, văl membranos". (<fr. *veli-*, cf. lat. *velum*, voal)

vélic, -ă *adj. (mar.)* referitor la vele. ○ *centru* (sau *punct*) ~ = centrul teoretic al suprafețelor totale ale velelor; centrul de presiune al vîntului pe suprafața velaturii. (<fr. *vélique*)

velíér *s. n.* navă cu pînze; corabie. (<it. *veliero*)

velifér, -ă *adj.* veliger. (<fr. *velifère*)

velifórm, -ă *adj.* (despre moluște cefalopode) în formă de velum (2). (<fr. *véliforme*)

veligér, -ă *adj.* (despre moluște) prevăzut cu velum (2); velifer. (<fr. *véligère*)

velín, -ă *adj.* (despre hîrtie, carton) neted, lucios, de calitate foarte bună. (<fr. *vélin*)

velíst, -ă *s. m. f.* sportiv care conduce o ambarcație cu vele. (<*velă* + *-ist*)

velít *s. m.* 1. soldat din infanteria ușoară romană care stătea în fruntea legiunilor sau între cohorte și centurii. 2. soldat din armatele napoleoniene cu însărcinări de infanterie ușoară. (<fr. *vélite*, it. *velite*, cf. lat. *veles*)

VELO- *elem. comp.* „alergare", „iuțeală, viteză". (<fr. *vélo-*, cf. lat. *velox*, iute, rapid)

veloból *s. n.* joc cu mingea care se practică pe biciclete de construcție specială, golurile marcîndu-se cu roata bicicletei. (<engl. *velo-ball*)

velóce I. *adj. inv.* sprinten, ușor; iute. II. *adv. (muz.)* repede, iute. (<it. *veloce*, fr. *véloce*, lat. *velox, -ocis*)

velocipéd *s. n.* vehicul cu două roți, asemănător cu bicicleta, la care roata motoare, așezată în față, era mult mai mare decît cealaltă. (<fr. *vélocipède*)

velocipedíst, -ă *s. m. f.* cel care circulă cu velocipedul. (<fr. *velocipédiste*)

velocitáte *s. f. (livr.)* repeziciune, iuțeală; agilitate. (<fr. *vélocité*, it. *velocità*, lat. *velocitas*)

velodróm *s. n.* pistă amenajată pentru curse de ciclism; ciclodrom. (<fr. *vélodrome*)

veloergométru *s. n.* dispozitiv prevăzut cu un mecanism de bicicletă fără roți pentru măsurarea cantității de energie consumată de un organism uman. (<*velo*/*ciped*/ + *ergometru*)

velografíe *s. f.* procedeu de tipar înalt prin care se obțin tipare de artă asemănătoare cu cele obținute prin fotogravură; autogravură. (<fr. *vélographie*)

velogravúră *s. f.* reproducere obținută prin velografie. (<fr. *vélogravure*)

velométru *s. n.* anemometru pentru măsurarea directă a vitezei curentului de aer. (<fr. *vélomètre*)

velomobil *s. n.* mijloc de transport cu caroserie ușoară (din mase plastice), antrenat prin resursele energetice de care dispun mușchii omului, care îmbină economicitatea bicicletei cu confortul automobilului. (<*velo*/*ciped*/ + /*auto*/*mobil*)

velopalatín, -ă *adj.* referitor la vălul palatului, la partea posterioară a cavității bucale. (<fr. *vélo-palatin*)

velerieșă *s. f.* (în Extremul Orient) rickșă trasă de un biciclist. (<*velo*/*ciped*/ + *rickșă*)

vélum *s. n.* 1. pînză mare care acoperă un circ, o baracă. v. velarium. 2. formație, structură membranoasă, asemănătoare unui văl, prezentă la meduze, unele larve etc., în apropierea cavității bucale. (<lat. *velum*)

velúr *s. n.* 1. catifea. ● țesătură de lînă cu aspect de catifea. 2. piele groasă catifelată, din care se confecționează fețe de pantofi, poșete etc. (<fr. *velours*)

velurát, -ă *adj.* (despre piei) scămoșat pe o parte; cu aspect de velur. (<*velur* + *-at*)

velutínă *s. f.* țesătură fină de lînă sau de bumbac, avînd înfățișarea plușului. (<fr. *veloutine*)

vemelián, -ă *adj., s. n.* ludian. (<fr. *vémélien*)

VEN(O)- *elem. comp.* „venă". (<fr. *vén/o/-*, cf. lat. *vena*)

venál, -ă *adj.* care se pretează la mituire; lipsit de scrupule; imoral, corupt. (<fr. *vénal*, lat. *venalis*)

venalitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este venal. (<fr. *vénalité*, lat. *venalitas*)

venatúră *s. f.* ramificație de dungi, de vine, ca a marmurei (pe suprafața unui lemn, a unei pietre etc.). (<it. *venatura*)

vénă *s. f.* 1. vas prin care sîngele se întoarce spre inimă; vînă. 2. *(fig.; livr.)* noroc; conjunctură favorabilă (la un joc de noroc); putere, forță spirituală. (<fr. *veine*, lat. *vena*)

vendemiár *s. n.* prima lună a calendarului republican francez (22 septembrie — 21 octombrie). (<fr. *vendémiaire*, cf. lat. *vindemia*, culesul viilor)

vendétă *s. f.* răzbunare singeroasă împotriva unui adversar, practicată odinioară în Corsica, antrenînd familii întregi; *(p. ext.)* ură puternică, sete de răzbunare. (<it. *vendetta)*

venectazíe *s. f.* dilatație a unei vene. (< fr. *vénectasie)*

VENENI- *elem. comp.* „venin, otravă". (<fr. *vénéni-*, cf. lat. *venenum)*

venenífer, -ă *adj.* care poartă venin, otravă. (<fr. *vénénifère)*

venenipár, -ă *adj.* care produce venin. (<fr. *vénénipare)*

veuepúncție *s. f.* recoltare de sînge din lumenul unei vene cu ajutorul unui ac; puncție venoasă. (după engl. *venepuncture)*

venerá *vb. tr.* a arăta veneratie față de cineva sau de ceva; a stima în cel mai înalt grad. — *veneráre* s. f. (<fr. *vénérer*, lat. *venerari)*

venerábil, -ă *adj.* (și *s.)* demn de înaltă considerație, de respect, de veneratie. (<fr. *vénérable*, lat. *venerabilis)*

veneráție *s. f.* respect pios, adorare a ceea ce este considerat sacru. ● respect, stimă profundă pentru cineva sau ceva. — var. *venerațiune* s. f. (<fr. *vénération*, lat. *veneratio)*

venerațione *s. f.* v. veneratie.

venereologíe *s. f.* v. venerologie.

venerián, -ă *adj.* venteric. (<fr. *vénérien)*

venéric, -ă *adj.* (despre boli) care atacă organele sexuale; răspîndit prin contact sexual; venerian. (<germ. *venerisch*, cf. *Venus*, zeița frumusetii și a iubirii, la romani)

VENERO- *elem. comp.* „boli venerice", „venerian". (<fr. *vénéro-*, cf. lat. *venus, -eris*, dragoste fizică)

venerológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în venerologie. (<*venerologie)*

venerológic, -ă *adj.* referitor la venerologie. (<fr. *vénérologique)*

venerologíe *s. f.* ramură a medicinei care studiază bolile venerice. — var. *venercologie* s. f. (<fr. *vénérologie)*

venesécție *s. f.* deschidere a unei vene prin incizie; flebotomie. — var. *venesecțiune* s. f. (<engl. *venesection*, lat. *venesectio)*

venesecțione *s. f.* v. venesecție.

venét, -ă *s. m. (pl.)* populație indo-europeană așezată în antichitate în nord-estul Italiei, supusă de romani. (<it. *veneto)*

venál, -ă *adj. (livr.)* despre păcate, greșeli) care poate fi iertat, care are o scuză; ușor, scuzabil. fără gravitate. (<fr. *véniel*, lat. *venialis*<*venia*, indulgență, iertare)

vénie *s. f. (livr.)* 1. indulgență, iertare, bunăvoință; pronie. 2. suplicare. (<lat. *venia)*

venimozitáte *s. f. (rar)* 1. însușirea de a fi veninos. 2. *(fig.)* răutate. (<fr. *venimosité)*

venoclíză *s. f.* administrare intravenoasă continuă a unei substanțe medicamentoase nutritive. (<engl. *venoclysis)*

venografíe *s. f.* flebografie. (<engl. *venography*, fr. *venographie)*

VENO- v. veno(o)-.

venós, -oásă *adj.* 1. referitor la vene; care circulă prin vene. 2. *(bot.;* despre unele organe) foarte fin reticulat; cu vinișoare. (<fr. *veineux*, lat. *venosus)*

venosclerózǎ *s. f.* proces de sclerozare a venelor. (<engl. *venosclerosis)*

venostázǎ *s. f.* stază venoasă datorată unor cauze locale sau generale. (<*veno-* + *-stază*[2])

venotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a unei vene. (<engl. *venotomy)*

venozitáte *s. f.* mod de distribuție a venelor în corp, într-un organ. (<fr. *veinosité)*

ventíl *s. n.* 1. piesă servind pentru închiderea unei valve. ● mecanism care deschide tuburile unui instrument de suflat de alamă, lungind coloana de aer și avînd ca efect modificarea înălțimii sunetelor. 2. diodă redresoare. (<germ. *Ventil)*

ventilá *vb. tr.* 1. a face ventilație. 2. *(fig.)* a pune în circulație, a lansa (o idee, o știre etc.). — *ventiláre* s. f. (<fr. *ventiler*, lat. *ventilare)*

ventilatór *s. n.* aparat, dispozitiv bazat pe realizarea unei diferențe de presiune, care asigură primenirea aerului în încăperi, aerajul minelor etc. (<fr. *ventilateur)*

ventilatorist *s. m.* muncitor specializat în instalații de ventilație. (<*ventilator* + *-ist)*

ventilátie *s. f.* 1. împrospătare a aerului dintr-un spațiu închis; ventilare, aerație, aeraj. o ~ *pulmonară* = circulația aerului prin căile respiratorii și plămîni. 2. sistem, instalație care împrospătează aerul într-o încăpere etc. — var. *ventilațiune* s. f. (<fr. *ventilation*, lat. *ventilatio)*

ventilațione *s. f.* v. ventilație.

ventózǎ /van-/ *s. f.* luna a șasea a calendarului republican francez (19 februarie — 20 martie), (<fr. *ventôse*, cf. lat. *ventosus*, vîntos)

VENTR(O)-/VENTRI- *elem. comp.* „abdomen". (<fr. *ventr/o/-*, *ventri-*, cf. lat. *venter, -tris*, pîntece)

ventrál, -ă *adj.* 1. din regiunea abdomenului; referitor la abdomen. 2. referitor la partea anterioară a corpului sau a unui organ (la om) ori inferioară (la animale). (<fr. *ventral*, lat. *ventralis)*

VENTRI- v. ventr(o)-.

-ventrícul[1] *s. n.* cavitate mică în interiorul unuui organ (inimă, creier, laringe). (<fr. *ventricule*, lat. *ventriculus)*

VENTRICUL[2]**(O)-** *elem. comp.* „ventricul". (<fr. *ventricul/o/-*, cf. lat. *ventriculos*, cavitate mică)

ventricolár, -ă *adj.* referitor la ventricule, al ventriculelor. (<fr. *ventriculaire)*

ventriculectomíe *s. f.* excizie a ventriculelor laringelui, la calul atins de cornaj. (<fr. *ventriculectomie)*

ventriculítă *s. f.* fiecare dintre cavitățile naturale care alcătuiesc inima multicamerală tubulară la artropode. (<fr. *ventriculite)*

ventriculografíe *s. f.* radiografie a ventriculelor cerebrale sau ale inimii. (<fr. *ventriculographie)*

ventriculográmă *s. f.* 1. parte a unei electrocardiograme privind activitatea ventriculului. 2. imagine obținută prin ventriculografie. (<fr. *ventriculogramme*)

ventriculoscopie *s. f.* tehnică de explorare neurochirurgicală care permite a vedea direct interiorul ventriculelor cerebrale. (<fr. *ventriculoscopie*)

ventriculostomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unui ventricul (cerebral). (<fr. *ventriculostomie*)

ventriculotomíe *s. f.* deschidere chirurgicală a unui ventricul. (<fr. *ventriculotomie*)

ventrilóc, -ă *s. m. f.* cel care poate vorbi fără a mișca buzele și gura, dînd impresia că vorbește din abdomen. (<fr. *ventriloque*, lat. *ventriloquus*)

VENTRO- v. v e n t r (o)-.

ventrofixáție *s. f.* fixare chirurgicală a uterului la nivelul peretelui abdominal. (<fr. *ventrofixation*)

ventroscopíe *s. f.* examen endoscopic, în cursul unei operații, al cavităților abdominală și pelviană; peritoneoscopie. (<fr. *ventroscopie*)

véntru *s. n.* *(fiz.)* punct al unui sistem de unde staționare, în care o anumită mărime (presiunea, viteza etc.) are valoare maximă. (<fr. *ventre*, lat. *venter*)

ventúri *s. n. tub* ~ = instrument pentru determinarea vitezei de curgere și a debitului unui curent de fluid într-o conductă. (<fr. *venturi*, cf. *Giovani Venturi*, fizician it.)

venturimétru *s. n.* aparat pentru măsurarea, pe baza principiului tubului Venturi, a debitului unui curent fluid dintr-o conductă. (<it. *venturimetro*)

ventúză *s. f.* 1. organ de fixare la unele animale parazite. 2. pahărel special de sticlă ce se aplică pe piele după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură pentru a provoca o mică congestie locală cu efect curativ. 3. aparat în formă de clopot cu care se scoate aerul ce împiedică circulația apei într-o conductă. 4. *(poligr.; pl.)* mici piese montate pe o bară, care prin depresiune absorb coala de hîrtie, iar prin presiune o depun la semnele mașinii de imprimat. (<fr. *ventouse*)

venúlă *s. f.* 1. venă mică. 2. nervură subțire din structura frunzelor. (<fr. *veinule*, lat. *venula*)

vénus *s. f.* 1. *(fam.)* femeie de o mare frumusețe. 2. denumire metaforică atribuită unor figurine și statuete de femei din epoca paleolitică, considerate a reprezenta tipul frumuseții, al feminității primitive. (<fr. *vénus*, cf. *Venus*, zeița frumuseții și a iubirii la romani)

venusián, -ă *adj.* care aparține planetei Venus. (<fr. *vénusien*)

venúst, -ă *adj.* *(livr.)* grațios, elegant, plin de farmec. (<fr. *vénuste*, lat. *venustus*)

venustáte *s. f.* *(livr.)* grație, eleganță, farmec. (<fr. *vénusté*, lat. venustas)

veracitáte *s. f.* *(livr.)* veridicitate. (<fr. *véracité*, lat. *veracitas*<*verax*, veridic)

verándă *s. f.* balcon, galerie exterioară (la parterul sau etajul unei case), acoperită și închisă cu geamuri. (<fr. *véranda*, port. *varanda*<cuv. hindustani)

veránt *s. n.* lupă specială pentru examinarea fotografiilor. (<fr. *verant*)

veraxóp *s. n.* aparat fotografic stereoscopic cu plăci care se schimbă automat. (n. com.)

veratrínă *s. f.* alcaloid toxic extras din rizomul de elebor. (<fr. *vératrine*)

verb *s. n.* 1. parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare. 2. *(poet.; sg.)* cuvînt, mijloc de exprimare; limbaj. 3. *(inform.)* parte a unei instrucțiuni care precizează întrebările puse unui ordinator. (<fr. *verbe*, lat. *verbum*, cuvînt)

verbál, -ă *adj.* 1. (și *adv.*) care se transmite prin viu grai; oral. ○ *notă* ~*ă* = notă diplomatică nesemnată, echivalentă cu o declarație orală. 2. referitor la verb, al verbului; provenit din verb. ○ *flexiune* ~*ă* = conjugare (1). ● cu valoare de verb. (<fr. *verbal*, lat. *verbalis*)

verbalísm *s. n.* 1. metodă de învățămînt bazată mai mult pe învățarea cuvintelor (noțiunilor) decît pe formarea raționamentului elevilor. 2. *(peior.)* tendință de a da mai multă importanță cuvintelor și simbolurilor decît ideilor; abuz de cuvinte, în detrimentul ideilor, beție de cuvinte. (<fr. *verbalisme*, germ. *Verbalismus*)

verbalíst, -ă I. *adj.* care prezintă verbalism. II. *s. m. f.* cel care vorbește multe și de toate. (<germ. *verbalist*, /II/ *Verbalist*)

verbalitáte *s. f.* *(livr.)* caracter verbal. (<*verbal* + *-itate*)

verbalizá *vb. tr.* 1. a face (încheia) un proces-verbal. 2. a formula cu voce tare ceea ce era interiorizat. — *verbalizáre* s. f. (<fr. *verbaliser*)

verbenacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip verbina. (<fr. *verbénacées*)

verberáție *s. f.* vibrație a aerului, care produce sunetul. (<fr. *verbération*)

verbiáj *s. n.* abundență de cuvinte inutile; vorbărie, flecăreală, sporovăială. (<fr. *verbiage*)

verbigerație *s. f.* simptom în unele boli mintale constînd din repetarea aceleiași propoziții; limbuție, vorbărie. (<fr. *verbigération*, cf. lat. *verbigerare*, a sporovăi)

vérbi grátia /-ți-/ *loc. s.* de exemplu. (<lat. *verbi gratia*)

verbínă / **vervénă** *s. f.* plantă erbacee cu frunze dințate, ascuțite la vîrf și cu flori roșii, albe, purpurii sau liliachii, plăcut mirositoare. (<lat. *verbena*, fr. *verveine*)

verbomanie *s. f.* tendință de a vorbi excesiv. (<fr. *verbomanie*)

verbós, -oásă *adj.* vorbăreț, guraliv, limbut. (<fr. *verbeux*, lat. *verbosus*)

verbozitáte *s. f.* abuz de cuvinte; vorbărie. (<fr. *verbosité*, lat. *verbositas*)

verdict *s. n.* 1. răspuns dat de juriu în legătură cu culpabilitatea unui inculpat. 2.

judecată care are loc în urma unui concurs. **3.** hotărîre, judecată (definitivă). (<fr., engl. *verdict*)

verdúră *s. f.* tapiţerie care reprezintă un peisaj cu multă vegetaţie. (<fr. *verdure*)

vérgă *s. f. (mar.)* bară fixată perpendicular pe catarg pentru susţinerea velelor. (<fr. *vergue*, it. *verga*)

vergénţă *s. f.* mărime a unui sistem optic centrat, egală cu inversul distanţei focale. (<fr. *vergence*)

vergetúră *s. f.* nume dat unor dungi provenind din întinderea excesivă a pielii în timpul sarcinii sau în unele boli. (<fr. *vergeture*, cf. lat. *virga*, vargă)

veridíc, -ă *adj.* adevărat; real. (<fr. *véridique*, lat. *veridicus*)

veridicitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este veridic; veracitate. (<fr. *véridicité*)

verificá *vb. tr.* **1.** a supune ceva unui control pentru a constata dacă se îndeplinesc anumite condiţii. **2.** a cerceta pe cineva pentru a vedea în ce măsură corespunde misiunii care i se dă. — *verificáre* s. f. (<fr. *vérifier*, lat. *verificare*)

verificábil, -ă *adj.* care poate fi verificat. (după fr. *verifiable*)

verificatív, -ă *adj.* care serveşte pentru verificare. (<fr. *verificatif*)

verificatór, -oáre **I.** *adj., s. m. f.* (cel) care verifică ceva (din punct de vedere contabil, tehnic etc.). **II.** *s. n.* aparat care permite executarea de controale. (<fr. *vérificateur*, it. *verificatore*)

verínă *s. f.* **1.** *(mar.)* parîmă terminată cu un cîrlig, care serveşte la prinderea lanţurilor de ancoră. **2.** aparat pentru ridicarea sau coborîrea progresivă a unor greutăţi mari; cric. **3.** dispozitiv hidraulic la avioane, care acţionează suprafeţele de comandă (ampenajul etc.). (<fr. *vérine*, /2/ *vérin*)

verísm *s. n.* curent artistic şi literar apărut în Italia la sfîrşitul sec. XIX, care, sub influenţa naturalismului francez, îşi propunea să prezinte realitatea vieţii cotidiene, întemeiată pe observaţie şi analiză, pe veridicitate, pe înlăturarea diferenţei dintre frumos şi urît, bine şi rău. (<it. *verismo*, fr. *vérisme*)

veríst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al verismului; veristic. (<it. *verista*, fr. *vériste*)

verístic, -ă *adj.* verist. (<germ. *veristisch*)

veritábil, -ă *adj.* conform cu adevărul; adevărat, real; autentic. ● pur, neamestecat cu nimic. (<fr. *véritable*)

veritáte *s. f. (livr.)* adevăr, realitate. (<fr. *vérité*, lat. *veritas*)

verlainián, -ă /ver-le-/ *adj.* **1.** propriu lui Verlaine. **2.** care imită poezia lui Verlaine. (<fr. *verlainien*, cf. *Paul Verlaine*, poet fr.)

vermeil /verméi/ **I.** *adj., s. n.* (de) culoare roşu-închis. **II.** *s. m.* argint aurit. (<fr. *vermeil*)

VERMI- *elem. comp.* „vierme". (<fr. *vermi-*, cf. lat. *vermis*)

vermiál, -ă *adj.* vermian. (<*vermi-* + *-al*)

vermián, -ă *adj.* referitor la viermii (de mătase); vermial. (<fr. *vermien*)

vermicíd, -ă *adj., s. n.* (substanţă) care distruge viermii paraziţi. (<fr. *vermicide*)

vermícul *s. n. (arhit.)* linie ornamentală sinuoasă evocînd forma unui vierme în mişcare, folosită în Renaştere. (după fr. *vermiculure*, cf. lat. *vermiculus*, viermişor)

vermiculár, -ă *adj.* vermiform. (<fr. *vermiculaire*)

vermiculát, -ă *adj. (arte)* ornat cu vermicule. (<fr. *vermiculé*, lat. *vermiculatus*)

vermiculáţie *s. f.* microrelief cu aspect de şănţuleţe sinuoase, vermiforme, create prin acţiunea apei sau a vîntului asupra unor roci. (<fr. *vermiculation*)

vermiculít *s. n.* mineral galben-brun sau auriu, moale, din familia micelor, care se deshidratează sub acţiunea căldurii, desfăcîndu-se în foi cu aspect vermiform. (<fr. *vermiculite*)

vermifórm, -ă *adj.* în formă de vierme; vermicular; helmintoid. (<fr. *vermiforme*)

vermifúg, -ă *adj., s. n.* (medicament) care distruge viermii intestinali; antihelmintic. (< fr. *vermifuge*)

vermillón /-mi-ion/ *s. n.* sulfură roşie de mercur sau de antimoniu, pulverizată, folosită în pictura în ulei drept culoare roşie-vie, către oranj. (<fr. *vermillon*)

verminá̧ţie *s. f.* **1.** reproducere a viermilor în intestin. **2.** boală a plantelor cauzată de insecte prin roaderea organelor vegetative. (<fr. *vermination*)

vermínă *s. f.* **1.** *(livr.; col.)* insecte parazite (păduchi, purici). **2.** *(fig.)* indivizi suspecţi, dăunători societăţii. (<fr. *vermine*, lat. *vermina*)

verminós, -oásă *adj.* produs, întreţinut de viermii intestinali. (<fr. *vermineux*, lat. *verminosus*)

verminóză *s. f.* helmintiază. (<fr. *vermineuse*)

vérmis *s. n.* regiune mediană a cerebelului, între cele două emisfere ale acestuia. (<fr., lat. *vermis*)

vermivór, -ă *adj.* care se hrăneşte cu viermi. (<fr. *vermivore*)

vermorél *s. n.* aparat portativ pentru stropit cu soluţii speciale pomii, viţa de vie etc. sau pentru zugrăvit. (n. com.)

vérmut/vermút *s. n.* băutură alcoolică preparată din vin în care s-au pus la macerat plante aromatice. (<fr. *vermouth*, germ. *Wermut*)

vermutizá *vb. tr.* a prepara vinul pentru a deveni vermut. — *vermutizáre* s. f. (<fr. *vermouthiser*)

vernaculár, -ă *adj.* indigen. ○ *limbă ~ă* = limbă indigenă, proprie unei ţări, unei regiuni. (<fr. *vernaculaire*, lat. *vernaculus*<*verna*, sclav născut în casa stăpînului)

vernál, -ă *adj. (livr.)* referitor la primăvară, de primăvară. ○ *(astr.) punct ~* = punct de intersecţie al eclipticii cu ecuatorul ceresc, care marchează echinocţiul de primăvară. (<fr. *vernal*, lat. *vernalis*<*ver*, primăvară)

vernalizá *vb. tr.* a iaroviza. — *vernalizáre* s. f. (<fr. *vernaliser*)

vernián, -ă *adj.* propriu lui Jules Verne, romanelor acestuia de anticipație științifică; ju-lesvernian. (</Jules/ *Verne*, scriitor fr. + *-ian)*

verniér *s. n.* scară gradată suplimentară trasată pe cursorul unor instrumente sau aparate de măsură, care permite citirea unor fracțiuni de diviziuni din scala principală; nonius. (<fr. *vernier)*

vernil *adj. inv., s. n.* (de) culoare verde-pal. (<fr. *vert Nil)*

vernís /verni/ *s. n.* **1.** soluție colorată obținută din rășinoase, care se aplică pe obiecte pentru a le da lustru; strat protector sau ornamental. **2.** smalț, email. **3.** tehnică în gravură, constînd în a da gravurilor un aspect asemănător cu cel al desenului în creion. **4.** *(fig.)* ceea ce dă o culoare, un aspect favorabil cuiva sau la ceva. (<fr. *vernis)*

vernisá[1] *vb. tr.* a lăcui, a smălțui, a lustrui (un tablou, un vas de lut etc.). — *vernisáre* s. f. (<fr. *vernisser)*

vernisá[2] *vb. tr.* a inaugura o expoziție. — *vernisáre* s. f. (<*vernisaj)*

vernisáj *s. n.* deschidere oficială a unei expoziții de artă. (<fr. *vernissage)*

vérnix caseósa *s. n.* strat de grăsime care acoperă pielea nou-născutului. (<fr. *vernix caseosa)*

veronál *s. n.* pulbere cristalină, albă, cu gust amărui, folosită ca hipnotic și sedativ. (<fr. *véronal*, cf. *Verona*, oraș în Italia)

veronián, -ă *adj.* referitor la Veronica Micle; care aparține acesteia. (<*Veron/ica Micle/*, poetă română + *-ian)*

veronícă[1] *s. f.* plantă erbacee care crește prin pajiști și păduri, întrebuințată în medicină ca antiscorbutic, diuretic etc.; *(pop.)* iarba-șarpelui. (<fr. *véronique)*

veronícă[2] *s. f. (bis.)* imagine a lui Cristos imprimată pe o batistă. ● năframă albă pe care este imprimat chipul lui Cristos. (<it. *veronica*, cf. *Veronica*, tînără evreică, care, potrivit legendei biblice, a șters fața lui Cristos pe cînd suia muntele Calvarului)

veronícă[3] *s. f.* figură în cursul căreia toreadorul face să treacă taurul pe lîngă el. (<fr. *véronique*, cf. sp. *veronica*, denumire dată capei toreadorului, care poartă imaginea lui Cristos)

verós, -oásă *adj.* care se ocupă cu afaceri necinstite, suspecte; necinstit, imoral. (<fr. *véreux)*

verosímil, -ă *adj.* care pare adevărat, real; plauzibil, posibil, probabil; *(p. ext.)* credibil. (<it. *verosimile*, lat. *verisimilis)*

verosimilitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi verosimil; verosimilitudine. *(<verosimil+-itate)*

verosimilitúdine *s. f.* verosimilitate. (după lat. *verisimilitudo)*

vers *s. n.* ansamblu de cuvinte dispuse potrivit anumitor reguli de măsură și de cadență și formînd un rînd dintr-o poezie. ● *(p. ext.; pl.)* poezie. (<fr. *vers*, lat. *versus)*

versánt *s. n./s. m.* **1.** coastă a unui deal sau a unui munte. **2.** fiecare dintre suprafețele înclinate ale unui acoperiș. (<fr. *versant)*

versát, -ă *adj.* cu experiență, dibaci, priceput. (<fr. *versé)*

versatíl, -ă *adj.* **1.** *(livr.;* despre oameni) nestatornic, schimbător; lipsit de fermitate. **2.** *(bot.;* despre antere) oscilant pe suport. (<fr. *versatile*, lat. *versatilis)*

versatilitáte *s. f. (livr.)* însușirea de a fi versatil. (<fr. *versatilité)*

versét *s. n.* mic paragraf numerotat, cu înțeles complet, dintr-un text religios sau literar. (<fr. *verset*, it. *versetto)*

VERSI- *elem. comp.* „divers, variat". (<fr. *versi-*, cf. lat. *versus*, schimbat, întors)

versicolór, -ă *adj.* (despre organe, organisme) care are o culoare schimbătoare sau mai multe culori. (<fr. *versicolore*, lat. *versicolor)*

versifică *vb.* **I.** *intr.* a face versuri. **II.** *tr.* a transpune în versuri un text. — *versificáre* s. f. (<fr. *versifier*, lat. *versificare)*

versificatór, -oáre *s. m. f.* cel care face versuri; poet (minor). (<fr. *versificateur*, lat. *versificator)*

versificáție *s. f.* arta de a scrie versuri. ● *(p. ext.)* poezie. — var. *versificațiúne* s. f. (<fr. *versification*, lat. *versificatio)*

versificațiúne *s. f.* v. versificație.

versiflór, -ă *adj.* cu flori diferite. (<lat. *versiflorus)*

versiform, -ă *adj.* (despre organisme) care are proprietatea de a-și schimba forma. (< *versi-* + *-form)*

versiúne *s. f.* **1.** traducere a unei opere, a unui text dintr-o limbă într-alta. **2.** variantă a unui text, a unei traduceri. **3.** variantă sub care se relatează o întîmplare, un fapt. **4.** schimbare a poziției fătului în cavitatea uterină. (<fr. *version*, lat. *versio*<*vertere*, a întoarce)

verslibrism *s. n.* folosire a versului liber modern. (<fr. *vers-librisme)*

verslibríst, -ă **I.** *s. m. f.* poet modern care scrie versuri libere. **II.** *adj.* compus din versuri libere. (<fr. *vers-libriste)*

vérso *s. n.* fața a doua a unei foi (scrise sau tipărite) contrapagină. (<fr. *verso*, lat. /folio/ *verso)*

versór *s. m. (mat.)* vector al cărui modul este egal cu 1; vector unitar. (<fr. *verseur)*

vertebrál, -ă *adj.* referitor la vertebre; format din vertebre. (<fr. *vertébral)*

vertebrát, -ă **I.** *adj.* cu coloană vertebrală și schelet osos intern. **II.** *s. n. pl.* încrengătură de animale care au corpul cu simetrie bilaterală, prevăzut cu schelet osos sau cartilaginos intern, al cărui ax principal îl constituie coloana vertebrală. (<fr. *vertébré/s/)*

vertébră *s. f.* fiecare dintre oasele în formă de inel care alcătuiesc coloana vertebrală (în canalul căreia se află măduva spinării). (<fr. *vertèbre*, lat. *vertebra*<*vertere*, a suci)

vertebroterapíe *s. f.* metodă de tratament al unor afecțiuni vertebrale prin elongații de coloană. (<fr. *vertébrothérapie)*

vértex *s. n.* **1.** sinciput. ● punctul cel mai proeminent al unei formații anatomice. **2.** punct în care ortodroma atinge cea mai mare latitudine. **3.** punctul cel mai vestic atins de

traiectoria unui ciclon în emisfera nordică, de la care acesta își schimbă direcția. (<fr.,lat. *vertex*)

vertical, -ă I. *adj., s. f.* (linie) perpendicular(ă) pe un plan orizontal în direcția unui fir ținut întins cu ajutorul unei greutăți atîrnate la capăt. ○ *~a locului* = direcție determinată de poziția firului cu plumb aflat în stare de echilibru într-un punct dat. II. *s. n.* semicerc mare al sferei cerești, care trece prin zenit și nadir. (<fr. *vertical*, lat. *verticalis*<*vertex*, vîrf)

verticalism *s. n. (rar)* verticalitate. (<*vertical* + *-ism*)

verticalitáte *s. f.* 1. poziție verticală; însușirea de a fi vertical; verticalism. 2. *(fig.)* dîrzenie, intransigență. (<fr. *verticalité*)

verticalizá *vb. tr.* a așeza (ceva) în poziție verticală. — *verticalizáre* s. f. (<*vertical* + *-iza*)

verticíl *s. n.* 1. mod de așezare a frunzelor, ramurilor sau florilor în jurul unui singur punct al tulpinii. 2. cerc de tentacule, peri sau organe dispuse radiar față de un ax. (<fr. *verticille*, lat. *verticillus*<*vertex*, vîrf)

verticilát, -ă *adj.* dispus în verticil (1). (<fr. *verticillé*)

verticilióză *s. f.* boală infecțioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci parazite, al căror miceliu se dezvoltă mai ales în organele conducătoare, împiedicînd circulația sevei. (<fr. *verticillióse*)

vértico *s. n.* dulap ornamental, mai ales pentru saloanele înalte. (<germ. *Vertiko*, cf. *Vertikow*, tîmplar berlinez)

vertiginós, -oásă *adj.* care se produce cu mare iuțeală, foarte rapid. (<fr. *vertigineux*, lat. *vertiginosus*)

vertigofobíe *s. f.* fobie de vertij. (<fr. *vertigophobie*)

vertíj *s. n.* senzație de lipsă de echilibru în spațiu, amețeală (la vederea abisurilor). (<fr. *vertige*)

vertoplán *s. n.* giravion care poate decola sau ateriza vertical, datorită forței furnizate prin intermediul unui sistem de suprafețe rotative puse în mișcare de un aparat propulsor. (<engl. *vertoplan*)

verúcă *s. f.* excrescență papilară provocată de un virus; aluniță, neg. (<lat. *verruca*)

verucífer, -ă *adj.* verucos. (<lat. *verrucifer*)

vernucós, -oásă *adj.* 1. plin de negi. 2. *(bot.)* acoperit cu protuberanțe mici, sferice. 3. de forma unor negi; verucifer. (<fr. *verruqueux*, lat. *verrucosus*)

verucozitáte *s. f.* excrescență pe piele sau pe suprafața plantelor cu aspect verucos. (<fr. *verrucosité*)

vérvă *s. f.* însuflețire, bună dispoziție; aflux verbal, bogăție de idei care rezultă din această însuflețire. ○ *a fi în ~* = a fi însuflețit, avîntat, volubil. (<fr. *verve*)

vervénă *s. f.* v. verbină.

verzál, -ă *adj.* (despre caractere tipografice; și *s. f.*) majuscul, capital[2] (2). (<germ. *Versal*/buchstabe/)

vesélă *s. f.* ansamblu de piese și accesorii destinate a servi la masă; văsărie. (<fr. *vaisselle*)

vespasiánă *s. f. (livr.)* pisoar public stradal. (<fr. *vespasienne*, cf. *Vespasian*, împărat roman)

vesperál, -ă *adj. (livr.)* de seară, al serii. (<fr. *vespéral*, lat. *vesperalis*<*vesper*, seară)

vespíde *s. f. pl.* familie de insecte himenoptere, avînd ca tip viespea. (<fr. *vespidés*, cf. lat. *vespa*, viespe)

vest *s. n.* punct cardinal opus estului; apus. (<germ. *West*)

vestálă *s. f.* 1. (la romani) preoteasă a zeiței Vesta, care întreținea focul sacru în templul acesteia. 2. *(livr.)* femeie virtuoasă. (<fr. *vestale*, lat. *vestalis*<*Vesta*, zeiță a focului)

vestálii *s. f. pl. (ant.)* serbări în cinstea zeiței Vesta, celebrate de romani la 15 iunie. (<fr. *vestalies*, lat. *vestalia*)

véstă *s. f.* obiect vestimentar fără mîneci, care acoperă bustul pînă la talie, purtat (de bărbați) sub haină. ○ *~ de salvare* = obiect flotabil care se îmbracă de oamenii de la bord în caz de naufragiu sau de lucru pe punte cînd marea este foarte agitată. (<fr., it. *veste*, cf. lat. *vestis*, veșmînt)

vestiár *s. n.* 1. garderobă. 2. încăpere la intrarea într-o casă, unde se află cuierele pentru haine. ● încăpere într-un spital, într-o întreprindere, într-un stadion etc. unde se lasă hainele, îmbrăcîndu-se echipamentul respectiv. (<fr. *vestiaire*, lat. *vestiarium*)

vestibúl *s. n.* 1. *(ant.)* curtea din fața casei, unde erau primiți vizitatorii care nu erau introduși în casă. 2. încăpere prin care se trece pentru a intra într-o casă; antreu, hol. 3. *(anat.)* spațiu, cavitate la intrarea într-un canal sau într-o altă cavitate. ● depresiune vulvară limitată lateral de pereții labiilor mici. ● prima cavitate a urechii interne. 4. *(bot.)* spațiu care precedă ostiola. (<fr. *vestibule*, lat. *vestibulum*)

vestibulár, -ă *adj. (anat.)* al vestibulului, referitor la vestibul. (<fr. *vestibulaire*)

vestibulítă *s. f.* inflamație a mucoasei vestibulului vaginal. (<fr. *vestibulite*)

véstic, -ă *adj.* de apus, occidental, apusean. (<germ. *westisch*)

vestigiál, -ă *adj. (anat.:* despre un organ) rămas rudimentar în organism, care indică o stare de involuție. (<engl. *vestigial*)

vestígiu *s. n.* urmă, rămășiță a ceva dispărut demult. (<fr. *vestige*, engl., lat. *vestigium*)

vestimént *s. n. (pl.)* îmbrăcăminte, veșmînt. (<lat. *vestimentum*)

vestimentár, -ă *adj.* referitor la veșminte. (<fr. *vestimentaire*, lat. *vestimentarius*)

vestimentáție *s. f.* îmbrăcăminte. (după it. *vestimentà*)

vestón *s. n.* haină (de uniformă); *(p. ext.)* sacou. (<fr. *veston*)

veterán *s. m.* 1. ostaș roman liberat din armată, după un anumit număr de campanii, împroprietărit și declarat cetățean roman (în cazul cînd nu era mai dinainte). 2. soldat aflat

de multă vreme în armată, care a luat parte la mai multe campanii. 3. *(fig.)* cel care a îmbătrînit într-o funcție, într-o instituție. (<fr. *vétéran*, lat. *veteranus*<*vetus*, *-eris*, bătrîn)

veterinár, -ă 1. *adj.* referitor la bolile animalelor. II. *s. m.* medic, tehnician, agent specialist în medicina veterinară. (<fr. *vétérinaire*, lat. *veterinarius*<*veterino*, animale de povară)

vetivér *s. m.* plantă graminee cultivată în India și în Antile pentru rădăcinile ei, din care se extrage un ulei folosit în industria parfumurilor. (<fr. *vétiver*<cuv. tamil)

véto *s. n. inv.* 1. cuvînt folosit de tribunii plebei în Roma antică pentru a împiedica adoptarea unor legi care ar fi lovit în interesele plebeilor. 2. drept excepțional pe care îl are o persoană, un stat etc. de a se opune adoptării unei propuneri discutate în organizația din care face parte; formulă prin care se exercită acest drept. (<lat. *veto*, mă opun)

veturín *s. m. (livr.)* birjar. (<it. *vetturino*)

vetúst, -ă *adj. (livr.)* vechi; învechit, perimat, demodat. (<fr. *vétuste*, lat. *vetustus*< *vetus*, vechi)

vetustáte *s. f. (livr.)* starea a ceea ce este vetust; vechime, bătrînețe; vetustețe. (<fr. *vétusté*, lat. *vetustas*)

vetustéțe *s. f. (livr.)* vetustate. (după fr. *vetusté*)

vexá *vb. tr. (livr.)* a ofensa, a jigni. ● a contraria. (<fr. *vexer*, lat. *vexare*)

vexánt, -ă *adj. (livr.)* vexatoriu. (<fr. *vexant*)

vexatóriu, -ie *adj. (livr.)* ofensator, jignitor; vexant. (<fr. *vexatoire*)

vexațiúne *s. f. (livr.)* vorbă, faptă care vexează. (<fr. *vexation*, lat. *vexatio*)

vexíl[1] *s. n.* 1. însemnele, steagul unei cohorte în armata romană. 2. trupă orînduită într-un anumit corp. 3. steag al unei nave, pavilion. (<lat. *vexillum*, fr. *vexille*)

vexíl[2] *s. n.* 1. petală superioară a florilor leguminoaselor care formează stegulețul. v. s t i n d a r d (3). 2. ansamblul barbelor situate de aceeași parte a rahisului unei pene de pasăre. (<fr. *vexille*)

vexilár *s. m. (ant.)* 1. purtător al unui vexil[1] (1). 2. soldat roman care făcea parte dintr-o unitate cu vexil propriu. (<lat. *vexillarius*, fr. *vexillaire*)

vexilát, -ă *adj.* prevăzut cu vexil[2] (1). (<fr. *vexillé*, lat. *vexillatus*)

vexilățíe *s. f.* unitate de cavalerie în legiunea romană care lupta sub același steag. — var. *vexilațiune* s. f. (<fr. *vexillation*, lat. *vexillatio*)

vexilațiúne *s. f.* v. v e x i l a ț i e.

vexillífer, -ă *adj., s. m.* 1. *(ant.)* (legionar roman) care purta vexilul[1] (1). 2. *(fig.)* purtător, inițiator al unor idei, teorii. (<lat. *vexillifer*)

vexilológ, -ă *s. m. f.* specialist în vexilologie. (<fr. *vexillologue*)

vexilológic, -ă *adj.* referitor la vexilologie. (<fr. *vexillologique*)

vexilológie *s. f.* disciplină a istoriei care studiază steagurile din diferite epoci și țări. (<fr. *vexillologie*)

vezicál, -ă *adj.* referitor la vezică, al vezicii. (<fr. *vésical*, lat. *vesicalis*)

vezicánt, -ă *adj., s. n.* vezicator. (<fr. *vésicant*, lat. *vesicans*)

vezicatór, -oáre *adj.* (despre substanțe, medicamente) care determină apariția de vezicule (2) pe piele, provocînd o congestie locală; vezicant. (<fr. *vésicatoire*)

vezicáție *s. f.* acțiune locală produsă de un medicament vezicant. — var. *vezicațiune* s. f. (<fr. *vésication*)

vezicațiúne *s. f.* v. v e z i c a ț i e.

vezică *s. f.* 1. *(anat.)* organ cavitar care colectează temporar unele produse de excreție sau secreție; bășică. ○ *~ biliară* = rezervor temporar al bilei situat în fosa colecistului de pe fața inferioară a ficatului; colecist; *~ ombilicală* = sac vitelin. 2. *(biol.)* *~ înotătoare* = organ plin cu gaze, caracteristic peștilor osoși, care determină ridicarea și coborîrea peștelui în apă. (<lat. *vesica*)

VEZICUL(O)- *elem. comp.* „veziculă". (<fr. *vésicul|o|-*, cf. lat. *vesicula*)

veziculár, -ă *adj.* în formă de veziculă. ● care constituie o veziculă, care prezintă vezicule; veziculos. (<fr. *vésiculaire*)

veziculă *s. f.* 1. vezică de dimensiuni mici. 2. nume dat unor bășicuțe pline cu lichid care se ivesc pe piele și pe mucoase în diferite boli. ○ *~e seminale* = glande perechi anexe ale aparatului genital bărbătesc, situate înapoia vezicii. (<fr. *vésicule*, lat. *vesicula*)

veziculectomíe *s. f.* extirpare chirurgicală a veziculelor seminale. (<fr. *vésiculectomie*)

veziculítă *s. f.* inflamație a veziculelor seminale. (<fr. *vésiculite*)

veziculografíe *s. f.* explorare radiologică a veziculelor seminale cu ajutorul unei substanțe opace. (<fr. *vésiculographie*)

veziculós, -oásă *adj.* prevăzut cu vezicule. (<fr. *vésiculeux*, lat. *vesiculosus*)

veziculotomíe *s. f.* incizie a veziculelor seminale. (<fr. *vésiculotomie*)

vezigón *s. n.* tumoare care se formează la articulația genunchiului sau a jaretului, datorită hidropiziei sinovialelor. (<fr. *vessigon*)

vezuvián *s. n.* silicat natural hidratat de aluminiu, calciu, fier și magneziu. (<germ. *Vesuvian*, cf. *Vezuviu*, vulcan în Italia)

vezuvínă *s. f.* colorant folosit la fabricarea cernelii brune de tipar. (<germ. *Vesuvin*)

vía[1] I. *s. f.* drum pavat, destinat circulației interne, la romani. ● *(tehn.; în forma vie)* drum, rută. II. *prep.* pe drumul, pe ruta, prin... (<fr., lat. *via*)

viá[2] *vb. intr. (rar)* a trăi, a viețui; a exista. ● a dăinui, a dura. (<lat. *vivere*)

viábil, -ă *adj.* capabil să trăiască, să dureze, să dăinuiască. (<fr. *viable*)

viabilitáte *s. f.* 1. faptul, calitatea de a fi viabil. 2. calitatea unei îmbrăcăminți rutiere de a corespunde condițiilor cerute de traficul pentru care a fost proiectată. (<fr. *viabilité*)

viadúct *s. n.* construcție din piatră, beton armat sau metal care susține o cale ferată, o șosea etc., traversînd o vale la mare înălțime. (<engl. *viaduct*, germ. *Viadukt*)

viagér, -ă *adj.* (despre drepturi, rente, pensii) de care se bucură cineva tot timpul vieții. (<fr. *viager*)

víbice *s. f. pl.* pete liniare ale pielii: hematoame superficiale, vînătăi. (<fr., lat. *vibices*)

vibrá *vb. intr.* **1.** a avea vibrații, a trepida; *(p. ext.)* a produce sunete. ● (despre sunete) a răsuna ca un ecou. **2.** a tremura cu licăriri. **3.** *(fig.)* a fremăta (sub impresia unei emoții); a trăi intens. (<fr. *vibrer*, lat. *vibrare*)

vibrafón *s. n.* instrument muzical de percuție format din plăci metalice de lungimi diferite, așezate deasupra unor tuburi de rezonanță, în care mici elice acționate de un motoraș electric prelungesc vibrația sunetelor produse prin lovirea plăcilor cu o baghetă. (<fr. *vibraphone*)

vibrafoníst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la vibrafon. (<fr. *vibraphoniste*)

vibrándo *adv. (muz.)* vibrînd. (<it. *vibrando*)

vibránt, -ă *adj.* **1.** care vibrează, care produce sunete. ○ *consoană ~ă* (și *s. f.*) = consoană care se pronunță prin vibrarea repetată a vîrfului limbii la atingerea ușoară a alveolelor incisivilor superiori. **2.** *(fig.)* care face să vibreze; emoționant, patetic, impresionant; plin de viață. (<fr. *vibrant*)

vibránță *s. f.* calitatea a ceea ce este vibrant. (<fr. *vibrance*)

vibráre *s. f.* **1.** acțiunea de a vibra; vibrație. **2.** procedeu de îndesare a unor materiale de construcție granulare prin lovituri ușoare și foarte dese cu ajutorul unui vibrator. (<*vibra*)

vibratíl, -ă *adj.* susceptibil de a vibra; care vibrează. ○ *cil ~* = organit celular filamentos care, prin mișcare alternativă rapidă, asigură deplasarea la unele protozoare, curentul de apă nutritiv la moluștele lamelibranhiate etc.; *celulă ~ă* = celulă prevăzută cu cili vibratili. (<fr. *vibratile*)

vibratilitáte *s. f. (rar)* însușirea de a fi vibratil. (<engl. *vibratility*)

vibráto *s. n.* oscilație ușoară și rapidă în jurul înălțimii reale a unui sunet produs de voce și de instrumentele cu coarde sau electronice. (<it. *vibrato*)

vibratór, -oáre I. *adj.* care vibrează, vibrant, vibratoriu. II. *s. n.* **1.** aparat care produce oscilații. ● dispozitiv care transformă curentu continuu în curent alternativ monofazat; lamă metalică ce vibrează, întrerupînd un curent electric la comanda unui electromagnet, folosită în soneriile electrice. ● dispozitiv de apel pentru telefonul unui abonat. **2.** mașină care servește la îndesarea (prin vibrare) a materialelor granulare de construcție. (<fr. *vibrateur*, *vibreur*)

vibratóriu, -ie *adj.* vibrator. (<fr. *vibratoire*, at. *vibratorius*)

vibrație *s. f.* **1.** *(fiz.)* mișcare oscilatorie periodică a unui corp sau a particulelor unui mediu elastic de o parte și de alta a unei poziții de echilibru, cu o frecvență relativ înaltă; vibrare, oscilație. **2.** *(fig.)* emoție puternică. (<fr. *vibration*, lat. *vibratio*)

vibrión *s. m.* bacterie patogenă în formă de bastonaș curb, care provoacă infecții acute foarte grave. (<fr. *vibrion*, lat. *vibrio* < *vibrare*, a vibra)

vibrióză *s. f.* boală infecțioasă la taurine și ovine, cauzată de vibrioni, care provoacă avorturi și sterilitate. (<fr. *vibriose*)

vibrísă *s. f.* **1.** păr din narinele omului. **2.** păr tactil la unele mamifere; mustăți. (<fr. *vibrisse*, lat. *vibrissa*)

VIBRO- *elem. comp.* „oscilație, vibrație". (<fr., germ. *vibro-*, cf. lat. *vibrare*, a vibra)

vibroforéză *s. f.* instalație de foraj prin vibrație. (<fr. *vibroforeuse*)

vibrográf *s. n.* vibrometru înregistrator. (<fr. *vibrographe*)

vibrolaminăre *s. f. (constr.)* confecționarea panourilor mari de beton armat cu ajutorul unei instalații care laminează și vibrează concomitent betonul. (după fr. *vibrolaminage*)

vibromasáj *s. n.* masaj pe bază de vibrații electrice. (<fr. *vibromassage*)

vibromasór *s. n.* aparat pentru vibromasaj. (<fr. *vibromasseur*)

vibrométru *s. n.* instrument pentru măsurarea deplasării, vitezei și accelerației vibratorii a corpurilor. (<fr. *vibromètre*)

vibróscop *s. n.* instrument pentru măsurarea amplitudinii frecvenței și a fazei vibrațiilor. (<fr. *vibroscope*)

vibroterapíe *s. f.* seismoterapie. (<fr. *vibrothérapie*)

vicár *s. m.* **1.** cel care ținea locul cuiva căruia îi urma imediat în rang. ● funcționar din organizarea mai tîrzie a Imperiului Roman, care administra o diocеză imperială. **2.** locțiitor al unui mitropolit, episcop sau alt demnitar bisericesc. (<fr. *vicaire*, lat. *vicarius*, locțiitor)

vicariál, -ă *adj.* referitor la vicariat. (<fr. *vicarial*)

vicariánt, -ă *adj.* **1.** *(biol.; despre specii)* care se substituie reciproc, trăind în areale diferite. **2.** (despre un organ anatomic) capabil de a compensa insuficiența unui alt organ. (<fr. *vicariant*, cf. lat. *vicarius*, înlocuitor)

vicariánță *s. f. (fiziol.)* substituție a unui organ de către altul în îndeplinirea unei funcții vitale sau utile organismului. (<fr. *vicariance*)

vicariát *s. n.* funcția, demnitatea de vicar și durata ei; regiunea asupra căreia se exercită această autoritate. ● reședința vicarului. (<fr. *vicariat*)

VICE- *elem. comp.* „în loc de, locțiitor, adjunct". (<fr. *vice-*, cf. lat. *vice*)

viceamirál *s. m.* grad în marina militară imediat inferior amiralului; ofițer cu acest grad. (<fr. *vice-amiral*)

viceamiralitáte *s. f.* funcția de viceamiral, (după fr. *vice-amirauté*, engl. *viceadmirality*)

vicecampión, -oánă *s. m. f.* cel care se clasează pe locul al doilea într-un campionat. (după fr. *vice-champion*)

vicecancelár *s. m.* locțiitor al unui cancelar, pe care îl reprezintă în lipsă. (după fr. *vice-chancelier*)

vicecomodór *s. m.* vicepreședinte al unor iaht-cluburi. (<*vice-* + *comodor*)

viceconsul *s. m.* demnitar care îndeplinește funcții consulare, având rang inferior consulului. (<fr. *vice-consul*)

viceconsulát *s. n.* funcția de viceconsul. (<fr. *vice-consulat*)

viceguvernatór *s. m.* locțiitor de guvernator. (după engl. *vice-guvernor*)

vicelegát *s. m.* ajutor al unui legat papal. (<fr. *vice-légat*)

vicepremiér *s. m.* locțiitor al unui premier. (<*vice-* + *premier*)

vicepreședínte, -ă *s. m. f.* cel care ține oficial locul unui președinte cînd acesta lipsește. (după fr. *vice-président*)

viceprim-ministru *s. m.* locțiitor de prim-ministru. (<*vice-* + *prim-ministru*)

vicerége *s. m.* înalt demnitar care guvernează o provincie în numele și în locul regelui; locțiitor al regelui într-o provincie îndepărtată. (după fr. *vice-roi*)

vicevérsa *adv.* invers, opus. (<lat. *vice versa*)

viciá *vb.* I. *tr.* 1. a strica aerul, a-l face impropiu pentru respirație. 2. *(jur.)* a face ca un act să fie defectuos, nevalabil, nul. II. *tr., refl. (fig.)* a (se) corupe, a (se) deprava. — *viciére* s. f. (<fr. *vicier*, lat. *vitiare*)

viciábil, -ă *adj.* care poate fi viciat. (<fr. *viciable*)

vicinál, -ă *adj.* (despre drumuri) care leagă două localități (rurale) învecinate. (<fr. *vicinal*, lat. *vicinalis* < *vicus*, orășel, tîrg)

vicinalitáte *s. f. (rar)* calitate a unui drum vicinal. (<fr. *vicinalité*)

vicíos, -oásă *adj.* 1. defectuos. ○ *(log.) cerc* ~ = eroare de logică constînd în a demonstra o teză cu ajutorul alteia, care trebuie să fie ea însăși demonstrată. ● *(fig.)* stricat, depravat, corupt. 2. *(jur.;* despre acte, dispoziții etc.) cu vicii de formă sau de fond. (<fr. *vicieux*, lat. *vitiosus*)

vicisitúdine *s. f.* concurs de împrejurări nefavorabile; *(p. ext.)* necaz, suferință. (<fr. *vicissitude*, lat. *vicissitudo*)

víciu *s. n.* 1. defect, imperfecțiune; lipsă. ○ ~ *de conformație* = dispoziție anormală a unor părți sau organe ale corpului; diformitate fizică; *(jur.)* ~ *de formă* = greșeală în redactarea unui act, care îl face anulabil. 2. deprindere de a face fapte rele; obicei urît, patimă rea. (<fr. *vice*, lat. *vitium*)

vicónte *s. m.* titlu de noblețe creditar, intermediar între baron și conte; deținător al acestui titlu. (<fr. *vicomte*)

vicontésă *s. f.* soție sau fiică a unui vicont. (<fr. *vicomtesse*)

víctimă *s. f.* 1. *(ant.)* animal sau om care era jertfit unei divinități. 2. cel care suferă de pe urma unei nenorociri, care are o durere, o suferință etc. ● cel care suferă urmările unui accident, ale unei catastrofe.(<fr. *victime*, lat. *victima*)

victimizá *vb. tr.* a transforma (pe cineva) în victimă; a persecuta, a urmări. — *victimizáre* s. f. (<engl. *victimize*)

victimológ, -ă *s. m. f.* specialist în victimologie. (<*victimologie*)

victimologíe *s. f.* 1. studiu (psihiatric) al victimelor. 2. curent în criminologie care își propune să studieze rolul victimei în geneza și producerea infracțiunii. (<fr. *victimologie*, germ. *Viktimologie*)

victorián, -ă *adj.* referitor la stilul la modă în Anglia în epoca corespunzătoare domniei reginei Victoria (1837—1901), caracterizat prin accentul pus pe pompă, ceremonial, precum și prin pudibonderie, îngustime de vederi etc., iar în arhitectură printr-o ornamentație greoaie. (<fr. *victorien*, engl. *victorian*)

victórie *s. f.* 1. biruință, izbîndă (într-un război, într-o luptă etc.). 2. succes obținut împotriva unui rival; reușită într-o competiție (sportivă). 3. biruință a unei idei, a unui principiu etc. ● rezultat deosebit obținut într-un domeniu de activitate. (<lat. *victoria*)

victoriós, -oásă *adj.* care a obținut o victorie; învingător, biruitor. (<fr. *victorieux*, lat. *victoriosus*)

vicúnia *s. f.* vigonie. (<sp. *vicuña* < cuv. quechua)

víd, -ă I. *adj.* 1. (despre spațiu) care nu conține materie ponderală; gol. ● *(fig.)* lipsit de conținut, de idei. 2. *(inform.)* care caracterizează o informație nulă. II. *s. n.* spațiu lipsit de materie ponderală; vacuum (1). ● *(fig.)* sentimentul zădărniciei, al nimicniciei. (<fr. *vide*, lat. *viduus*)

vidá *vb. tr.* a face vid, a goli. — *vidáre* s. f. (<fr. *vider*)

vidáj *s. n. (inform.)* afișarea conținutului memoriei interne pe un suport. (<fr. *vidage*)

vidám *s. m.* (în evul mediu) nobil laic, comandant al trupelor unui episcop. ● nobil care deținea o feudă într-un domeniu episcopal. (<fr. *vidame*)

vidamíe *s. f.* 1. demnitatea, funcția de vidam. 2. pămîntul unui vidam. (<fr. *vidamie*)

vidánj *s. n.* vidanjare. (<fr. *vidange*)

vidanjá *vb. tr.* a goli, a curăța haznalele, gropile de gunoaie etc. — *vidanjáre* s. f. (<fr. *vidanger*)

vidanjór *s. m.* lucrător la vidanjare. (<fr. *vidangeur*)

VIDEO[1]- *elem. comp.* „vedere, vizual". (<fr. *vidéo-*, engl. *video-*, cf. lat. *video, -ere*, a vedea)

video[2] I. *adj. inv.* referitor la sistemele de transmitere și de înregistrare a imaginii. II. *s. f.* videofonie. III. *s. n.* aparat pentru înregistrarea și redarea videocasetelor. (<fr. *vidéo*, engl. *video*, cf. lat. *video*, văd)

videocámeră *s. f.* cameră pentru înregistrări video. (<*video*[1]- + *cameră*)

videocanál *s. n.* canal de televiziune sau de altă instalație video[2]. (<germ. *Videokanal*)

videocaptór *s. n. tub* ~ = tub electronic de televiziune pentru traducerea imaginilor în semnale electrice; cameră de televiziune; vidicon. (<*video*[1]- + *captor*)

videocartélă *s. f.* cartelă care înregistrează sunetul pe cale magnetică. (<*video*[1]- + *cartelă*)

videocasétă *s. f.* casetă care conține pe o bandă video imaginea și sunetul pentru televiziune sau informații sub formă de imagini, permițînd a (re)vedea un program; telecasetă, videogramă. (<engl. *video cassette*, fr. *vidéocassette*)

videocasetófon *s. n.* aparat pentru înregistrarea și redarea videocasetelor. (<*video*[1]- + *casetofon*) –

videoclíp *s. n.* clip video. (<fr. *vidéoclip*)

videocolór *adj. inv.* (despre înregistrări video) în culori. (<*video*[1]- + *color*)

videoconferință *s. f.* procedeu modern de telecomunicație. (<fr. *vidéoconférence*)

videodísc *s. n.* disc pe care se află înregistrate semnale de videofrecvență cuprinzînd sunete și imagini de televiziune. (<engl. *videodisc*, fr. *vidéodisque*)

videodiscotécă *s. f.* colecție de videodiscuri. ● încăpere în care se păstrează o asemenea colecție. (<*video*[1]- + *discotecă*)

videofón *s. n.* videotelefon. (<engl. *videophone*, fr. *vidéophone*)

videofónic, -ă *adj.* referitor la videofon, prin videofon. (<engl. *videophonic*, fr. *vidéophonique*)

videofonie *s. f.* tehnică ce permite a înregistra imaginea și sunetul pe un suport magnetic cu ajutorul unei camere de televiziune și a unui magnetoscop și a reda această înregistrare pe un ecran de televiziune; video[2] (II). (<engl. *videophony*, fr. *vidéophonie*)

videofrecvénță *s. f.* fiecare dintre frecvențele cuprinse în spectrul semnalului de imagine al unui canal de televiziune. (<fr. *vidéofréquence*)

videografíe *s. f.* 1. fotografie obținută prin mijloace video[2]. 2. producție de film cu ajutorul metodelor de înregistrare electronică a imaginilor și al tehnicilor electronice postproducție (montaj, trucaj, sonorizare). (<fr. *vidéographie*)

videográmă *s. f.* videocasetă. (<fr. *vidéogramme*)

videointerviú *s. n.* interviu video[2]. (<*video*[1]- + *interviu*)

videojóc *s. n.* joc controlat cu ajutorul unui computer conectat la un aparat video[2]. (după engl. *video-game*)

videomagazín *s. n.* 1. magazin de aparate video[2]. 2. magazin[2] (2) video. (<*video*[1]- + *magazin*)

videomagnétic, -ă *adj.* referitor la înregistrările video pe bandă magnetică. (<fr. *vidéomagnétique*)

videomagnetofón *s. n.* aparat care permite proiectarea pe ecranele televizoarelor a filmelor înregistrate pe bandă magnetică în casete. (<*video*[1]- + *magnetofon*)

videomagnetoscóp *s. n.* magnetoscop de tip special. (<*video*[1]- + *magnetoscop*)

videomátică *s. f.* totalitatea echipamentelor de calcul destinate prelucrării, sintezei imaginilor vederii artificiale; videotică. (<fr. *vidéomatique*)

videopick-up *s. n.* pick-up pe ale cărui discuri sînt imprimate imagini alb-negru și color, însoțite de înregistrări sonore și care poate fi conectat la orice televizor. (<*video*[1]-+*pick-up*)

videoplayer /-plé-ier/ *s. n.* aparat de redare a videocasetelor. (<*video*[1]- + *player*)

videorecórder *s. n.* aparat pentru înregistrarea și redarea videocasetelor. (<*video*[1]- + *recorder*)

videoteátru *s. n.* tip special de teatru. (<fr. *vidéothéâtre*)

videotécă *s. f.* 1. colecție de filme video înregistrate pe videocasete. 2. mobilă specială, cu rafturi, pentru păstrat videocasete. 3. încăpere, sală în care se păstrează și se vizionează videocasete. (<fr. *vidéothèque*)

videotelefón *s. n.* telefon prevăzut cu un dispozitiv care transmite și imagini; videofon. (<fr. *vidéotéléphone*, engl. *videotelephone*)

videotelefonie *s. f.* telefonie care transmite și imagini video. (<fr. *vidéotéléphonie*)

videotéxt *s. n.* sistem de televiziune în care fiecare abonat primește la domiciliu un program alcătuit după preferințele sale. (<*video*[1]- + *text*)

videótică *s. f.* *(rar)* videomatică. (<fr. *vidéotique*)

vidicón *s. n.* videocaptor. (<engl. *vidicon*)

viduítate *s. f.* 1. *(jur.)* văduvie. ○ *termen de* ~ = timpul cît o femeie văduvă nu poate contracta o nouă căsătorie. 2. *(fig.)* stare a ceea ce este vid; izolare, abandon. (<fr. *viduité*, lat. *viduitas* <*vidua*, văduvă)

víe *s. f.* v. v i a[1] (I).

viélă *s. f.* instrument muzical cu coarde, folosit de trubadurii din sec. XII—XIII, la care vibrarea coardelor se realiza printr-un mecanism acționat de o manivelă. (<fr., it. *viella*)

vienáj *s. n.* *(jur.)* drept plătit pentru siguranța drumurilor în vechiul drept francez. (<fr. *vienage*)

vientráj *s. n.* *(jur.)* drept seniorial asupra băuturilor. (<fr. *vientrage*)

vietnaméz, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Vietnam. ● *(s. f.)* limbă monosilabică vorbită de vietnamezi. (<engl. *vietnamese*)

vigíe *s. f.* stîncă marină uriașă și ascuțită, cu vîrful sub suprafața mării, care prezintă un mare pericol pentru navigație. (<fr. *vigie*)

vigíl, -ă I. *adj.* *(livr.)* care veghează; atent, deștept, treaz. II. *s. m.* membru al gărzii instituite în Roma antică de Augustus, pentru siguranța cetății în timpul nopții și paza contra incendiilor. (<fr. *vigile*, engl., lat. *vigil*)

vigilént, -ă *adj.* care manifestă, denotă vigilență; atent. (<fr. *vigilant*, lat. *vigilans*)

vigilénță *s. f.* atenție încordată și susținută; atitudine de deosebită băgare de seamă; supraveghere activă, grijă. (<fr. *vigilance*, lat. *vigilantia*)

vigilítate *s. f.* stare de veghe, de activitate a sistemului nervos central; trezie. (<*vigil* + *-itate*)

vignetáre *s. f.* *(fot.)* repartizare inegală a luminii pe suprafața negativului. (după germ. *Vignettierung*, fr. *vignettage*)

vignétă *s. f.* v. v i n i e t ă.

vigoáre *s. f.* forță fizică, putere; energie. ○ (despre legi) *în ~* = valabil într-un anumit timp. (<fr. *vigueur*, lat. *vigor*)

vigónie *s. f.* 1. mamifer rumegător din specia lamei, care trăiește pe platourile Anzilor; vicunia. ● lîna acestui animal. 2. fir textil obținut din fibre scurte (deșeuri) de bumbac. (<fr. *vigogne*, sp. *vicuña* < cuv. quechua)

vigorós/-zo/ *adv.; (muz.)* cu vigoare, cu putere; voios. (<it. *vigoroso*)

vigurós, -oásă *adj.* plin de vigoare, puternic. (<fr. *vigoureux*)

vigurozitáte *s. f.* însușirea de a fi viguros; vigoare. (<*viguros* + *-itate*)

viitorológ, -ă *s. m. f.* specialist în viitorologie; futurolog. (<*viitorologie*)

viitorologíe *s. f.* știință a viitorului; futurologie. v. p r o s p e c t i v ă. (după fr. *futurologie*)

vikíngi *s. m. pl.* nume dat războinicilor, navigatorilor și negustorilor scandinavi din evul mediu; normanzi. (<fr. *vikings*)

vilanélă *s. f.* 1. poezie cu formă fixă (întîlnită îndeosebi în literatura franceză), cuprinzînd 18 versuri, pe două rime. ● scurtă poezie pastorală. 2. cîntec vocal cu caracter dansant, de origine napolitană, din sec. XV—XVI, plin de vivacitate ritmică, de voie bună. 3. piesă cu caracter de dans țărănesc, în măsura de 6/8 și tempo viu. (<fr. *villanelle*, it. *villanella*)

vilă *s. f.* 1. reședință rustică în Imperiul Roman sau în evul mediu. 2. casă elegantă înconjurată de grădină. (<fr., it., lat. *villa*)

vilbrochén *s. n.* ax cotit care primește mișcarea rectilinie a pistoanelor unui motor și o transformă în mișcare de rotație; arbore cotit. (<fr. *vilebrequin* < cuv. ol.)

vilegiatúră *s. f.* interval de timp, vacanță petrecută la țară sau într-o stațiune balneoclimatică. (<fr. *villégiature*, it. *villeggiatura*)

vilegiaturíst, -ă *s. m. f.* cel care se află în vilegiatură. (<*vilegiatură* + *-ist*)

vilichinínă *s. f.* hormon secretat de mucoasa duodenală în timpul digestiei, care activează mișcarea vilozităților intestinului subțire. (<engl. *villikinine*, germ. *Villikinin*)

villafranchián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul de la sfîrșitul pliocenului de facies continental. (<fr. *villafranchien*, cf. *Villafranca*, localitate în Italia)

vilós, -oásă *adj. (bot.)* acoperit cu peri lungi și moi, de consistența lînii; păros. ○ *(anat.) membrană ~oasă* = membrană acoperită cu vilozități; *tumoare ~oasă* = tumoare cu aspect stufos, în special la nivelul colonului[3]. (<fr. *villeux*, lat. *villosus*)

vilozitáte *s. f. (anat.)* suprafață păroasă; perii care acoperă o astfel de suprafață. ● excrescență, încrețitură măruntă pe suprafața anumitor organe sau părți ale corpului. (<fr. *villosité*, lat. *villositas*)

vína *s. f.* instrument muzical indian constînd dintr-un baston de bambus cu 4 (7) coarde metalice întinse pe scăunașe înalte, cu un sunet dulce obținut prin ciupire. (<fr. *vina*)

vinásă *s. f.* lichid obținut ca reziduu după fermentarea și distilarea melasei de sfeclă. (<fr. *vinasse*)

vinci *s. n.* 1. troliu folosit pe bordul navelor pentru ridicarea greutăților și manevrarea ancorei. 2. cric. (<engl. *winch*, it. *vinciglio*)

vinciér *s. m.* muncitor portuar, marinar specializat în mînuirea vinciului. (după engl. *winchman*)

vínclu *s. n.* 1. echer pentru trasat unghiuri; colțar. 2. bară metalică profilată în formă de L, cu aripi (ne)egale; cornieră. (<germ. *Winkel*)

vinculáție *s. f.* mod de decontare în relațiile economice internaționale constînd în livrarea mărfurilor de către exportator nu pe adresa importatorului, ci pe a unei bănci. (<germ. *Vinkulation*)

víndiac/víndiác *s. n.* haină de vînt; hanorac. (<germ. *Windjacke*)

vindicatív, -ă *adj.* înclinat spre răzbunare; răzbunător. (<fr. *vindicatif*, cf. lat. *vindicare*, a pedepsi)

vindicativitáte *s. f. (rar)* caracter vindicativ. (<*vindicativ* + *-itate*)

vindictă *s. f. (livr.)* urmărire, răzbunare a unei crime. (<fr. *vindicte*, lat. *vindicta*)

vindobonián, -ă *adj., s. n.* (din) miocenul mediu, cuprinzînd etajele helvețian și tortonian. (<fr. *vindobonien*, cf. *Vindobona*, numele lat. al orașului Viena)

vindróver *s. n.* secerătoare pentru recoltarea cerealelor în două faze (tăierea plantelor și așezarea lor în brazdă, apoi ridicarea acestora și treieratul). ● mașină agricolă pentru recoltarea plantelor furajere. (<engl. *vindrower*)

vinegrétă *s. f.* 1. trăsurică cu două roți, acoperită, care era trasă de un om. 2. sos rece preparat cu oțet, untdelemn, sare și piper; vinograd. (<fr. *vinaigrette*)

vingalác *s. n.* instrument de metal în care zețarul așază literele culese pentru textul de imprimat; culegar. (<germ. *Winkelhaken*)

VINI-/VINO- *elem. comp.* „vin". (<fr. *vini-*, *vino-*, cf. lat. *vinum*)

vinícol, -ă *adj.* referitor la vii și la producerea vinului. (<fr. *vinicole*)

vinicolór, -ă *adj.* de culoarea purpurie a vinului. (<*vini-* + *-color*[2])

vinicultúră *s. f. (rar)* viticultură. (<fr. *viniculture*)

vinétă /-nie-/ *s. f.* 1. gravură mică, desen care se pune ca ornament la începutul ori la sfîrșitul unei cărți sau al unui capitol; clișeu folosit în tipografie pentru ornamentație. 2. adaos atașat unei mărci poștale, fără valoare nominală, emisă cu ocazia unui eveniment deosebit. — scris și *vignetă*. (<fr. *vignette*)

vinetíst, -ă *s. m. f.* desenator, gravor de viniete. (<fr. *vignettiste*)

vinífer, -ă *adj.* care produce vin. ● (despre terenuri) pe care se cultivă vița de vie. (<fr. *vinifère*)

vinificá *vb. tr.* a supune mustul de struguri procesului de vinificație. — *vinificáre* *s. f.* (după fr. *vinifier*)

vinificatór, -oáre I. *s. m. f.* cel care lucrează în domeniul vinificației. II. *s. n.* aparat pentru fabricarea vinului. (<fr. *vinificateur*, /II/ engl. *vinificator*)

vinificáție *s. f.* ansamblul operațiilor de obținere, ameliorare și conservare a vinurilor. (<fr. *vinification*)

vinil *s. n.* radical organic nesaturat, obținut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula etilenei. (<fr. *vinyle*)

vinilacetilénă *s. f.* hidrocarbură nesaturată, obținută prin polimerizarea acetilenei. (<fr. *vinylacétylène*)

vinilic, -ă *adj.* (despre substanțe chimice) care derivă din vinil, pe bază de vinil. ○ *alcool* ~ = alcool etilenic, neizolat, dar care se cunoaște din esteri. (<fr. *vinylique*)

vinilín *s. n.* masă plastică cu mare rezistență mecanică, realizată sub formă de foi, din policlorură de vinil, cu multiple întrebuințări în industrie și la fabricarea obiectelor de larg consum. (<*vinil* + *-in*)

vinilít *s. n.* material plastic, copolimer al clorurii și acetatului de vinil, folosit în industria discurilor microsioane. (<fr. *vinylite*, n. com.)

viniplást *s. n.* material plastic din policlorură de vinil amestecată cu plastifianți și stabilizatori de temperatură. (<fr. *vinyplaste*, germ. *Viniplast*)

VINO- v. v i n i-.

vinocolorimétru *s. n.* colorimetru pentru determinarea intensității colorației vinurilor. (<fr. *vinocolorimètre*)

vinográd *s. n.* vinegretă (2). (<rus. *vinograd*)

vinotécă *s. f.* colecție de vinuri de calitate superioară; enotecă. (<fr. *vinothèque*)

vint *s. n.* joc de cărți înrudit cu vistul și cu bridgeul. (<engl. *wint*)

viól *s. n.* violare (3). (<fr. *viol*)

violá *vb. tr.* 1. a încălca, a nesocoti o lege, un angajament, un drept. 2. *(jur.)* a pătrunde (undeva) cu forța; a deschide prin abuz. 3. a silui, a necinsti (o fată, o femeie). ● a profana. 4. *(fig.)* a ~ *conștiința* = a impune prin forță unele idei. — *violáre* s. f. (<fr. *violer*, lat. *violare*)

violábil, -ă *adj.* care poate fi violat. (<fr. *violable*)

violabilitáte *s. f.* însușirea de a fi violabil. (<fr. *violabilité*)

violacéu, -ée I. *adj., s. n.* (de) culoare care bate în violet, cu nuanțe de violet; vinețiu. II. *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale, erbacee, având ca tip micșuneaua. (<fr. *violacé/es/*, lat. *violaceus*)

violatór, -oáre *s. m. f.* 1. cel care violează (legea, un drept etc.); infractor; profanator. 2. cel care comite un viol. (<fr. *violateur*, lat. *violator*)

viólă[1] *s. f.* 1. familie de instrumente cu coarde și arcuș, din sec. XV—XVII, folosite în muzica polifonică, care stau la baza instrumentelor cu coarde moderne. 2. instrument cu coarde și arcuș puțin mai mare decît vioara și cu un timbru mai grav. (<it. *viola*, fr. *viole*)

viólă[2] *s. f.* plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază și cu flori mari de diferite culori, așezate cîte una pe o codiță; violetă, viorea, toporaș. (<lat. *viola*)

violént, -ă *adj.* 1. iute (din fire); impulsiv, nestăpînit. 2. intens, puternic; tare. 3. brutal, forțat. 4. (despre culori, lumini etc.) țipător, viu. (<fr. *violent*, lat. *violentus* <*violare*, a lovi)

violentá *vb. tr. (livr.)* a săvîrși un act de violență; a constrînge, a sili, a forța. — *violentáre* s. f. (<fr. *violenter*)

violénță *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este violent; tărie, intensitate; vehemență; acuitate. 2. lipsă de stăpînire de sine; impulsivitate, brutalitate; siluire. 3. folosirea forței în relațiile interumane sau interstatale. ○ *teoria ~ei* = teorie sociologică potrivit căreia inegalitatea socială își are geneza în folosirea, pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, a violenței de către unii oameni împotriva altora. 4. *(jur.)* orice constrîngere a liberei voințe; încălcare a ordinii legale. (<fr. *violence*, lat. *violentia*)

violét, -ă I. *adj., s. n.* (de) culoarea violetei (II); vioriu, mov; liliachiu. II. *s. f.* viólă[2]. (<fr. *violet*, /II/ *violette*)

violínă *s. f.* vioară. (<it. *violino*)

violíst, -ă *s. m. f.* instrumentist care cîntă la viólă sau la un instrument vechi de tipul violei. (<fr. *violiste*)

violoncél *s. n.* instrument muzical cu coarde și arcuș, din familia violinei, dar mult mai mare și cu un timbru mai grav; cello. (<fr. *violoncelle*, it. *violoncello*)

violoncelíst, -ă *s. m. f.* muzicant care cîntă la violoncel. (<fr. *violoncelliste*, it. *violoncellista*)

violonist, -ă *s. m. f.* muzicant care cîntă la vioară; viorist. (<fr. *violoniste*)

violonístic, -ă I. *adj.* referitor la (cîntatul din) vioară. II. *s. f. (rar)* arta de a cînta la vioară. (după it. *violinistico*)

víperide *s. f. pl.* familie de șerpi veninoși, cuprinzînd diferite specii de vipere. (<fr. *vipéridés*)

viperín, -ă *adj. (livr.)* referitor la viperă; de viperă. (<fr. *vipérin*, lat. *viperinus*)

víplă *s. f.* aliaj inoxidabil de oțel amestecat cu nichel și crom, folosit mai ales în dentistică. (<germ. *Wiepla*)

vir[1] *s. n.* corecție care se introduce în calculele tragerilor artileriei navale.

VIR[2]**-, -vír** *elem. comp.* „bărbat". (<fr. *vir-*, *-vir*, cf. lat. *vir*)

VIR[3]**(O)-/VIRUSO-** *elem. comp.* „virus, virotic". (<fr. *vir/o/-*, *viruso-*, cf. lat. *virus*, venin, otravă)

virá I. *vb. intr.* 1. (despre vehicule, nave, aeronave) a coti, a-și schimba direcția. ● (despre vînt) a gira în sensul acelor unui ceasornic. 2. *(mar.)* a trage la bord o parimă, lanțul ancorei; a ridica o greutate. II. *tr.* 1. *(cont.)* a trece dintr-un cont *(debitor)* în alt cont *(creditor)*; a face un viriment. 2. (despre culori) a trece la altă culoare (sub acțiunea unui reactiv.) ● a schimba culoarea unui pozitiv fotografic cu ajutorul unui reactiv. ● *(fig.)* a-și schimba nuanța. — *viráre* s. f. (<fr. *virer*)

virágo *s. f.* femeie cu statură, fire și maniere de bărbat. (<fr., lat. *virago*)

viráj *s. n.* 1. faptul de a vira. 2. porțiune, curbă de șosea cu curbură foarte mică. 3. evoluție a unui avion pe o traiectorie curbă în

plan orizontal. 4. *(chim.)* schimbare a culorii unei substanțe, a unui pozitiv fotografic. (<fr. *virage*)

viráł, -ă *adj.* virotic. (<fr. *viral*)

viramént *s. n.* 1. plată fără numerar efectuată între întreprinderi, cooperative sau instituții, care au conturi de decontare deschise la bancă. ● document pe baza căruia se face o asemenea plată. 2. operație contabilă constînd în trecerea unei sume dintr-un cont în altul. (<it. *viramento*)

viratór *s. n.* *(mar.)* dispozitiv de virare a parîmelor. (<*vira* + *-tor*)

virelai/ **virelé**/ *s. n.* mică piesă muzical-poetică, răspîndită în Franța în sec. XIII—XV, alcătuită din patru strofe, dintre care prima *(refren)* se relua, integral sau parțial, după fiecare din celelalte trei. (<fr. *virelai*)

viremíe *s. f.* prezența unui virus în sînge. (<fr. *virémie*)

virescént, -ă *adj.* (despre un organ vegetal) atins de virescență. (<fr. *virescent*, lat. *virescens*)

virescénță *s. f.* înverzire anormală a părților colorate ale florilor, în special a petalelor. (<fr. *virescence*)

vírgă[1] *s. f.* semn din muzica gregoriană, derivat din accentul grav latin. (<lat. *virga*, virgulă)

vírgă[2] *s. n.* *(met.)* fenomen constînd în evaporarea ploii înainte de a ajunge la pămînt, întîlnit în zonele montane. (<lat., fr. *virga*)

virgát, -ă *adj.* (despre plante) cu ramuri sterile, lungi și subțiri ca niște nuiele. (<lat. *virgatus*)

virgáție *s. f.* dispunere în formă de evantai a unor culmi muntoase. (<fr. *virgation*)

virgilián, -ă *adj.* 1. propriu poetului Virgiliu. 2. în maniera poeziei lui Virgiliu. (<fr. *virgilien*, cf. *Virgiliu*, poet lat.)

virgilianism *s. n.* imitație a poeziei lui Virgiliu, care se caracterizează prin cultul vieții pașnice în mijlocul naturii, prin seninătate și grațiozitate și printr-un puternic sentiment patriotic. (<*virgilian* + *-ism*)

virgín, -ă *adj.* 1. fecioresc; cast, neprihănit. ● *(s. f.)* fecioară. 2. candid, inocent. 3. (despre o regiune, un teren, o pădure) neumblat, nestrăbătut; neexploatat. 4. (despre lînă) pură, aflată la prima prelucrare. (<engl. *virgin*, cf. lat. *virgo*, *-nis*, fecioară)

virginál[1] *s. n.* vechi instrument muzical cu taste, asemănător spinetei, răspîndit în Anglia în sec. XV—XVII. (<fr., it. *virginale*, engl. *virginal*)

virginál[2], -ă *adj.* 1. de fecioară; virgin. 2. *(fig.)* candid, pur, imaculat. (<fr. *virginal*, lat. *virginalis*)

virginitáte *s. f.* 1. feciorie, castitate. 2. *(fig.)* candoare, puritate. (<fr. *virginité*, lat. *virginitas*)

virglorián, -ă *adj., s. n.* (din) anisian. (<fr. *virglorien*)

vírgulă *s. f.* 1. semn de punctuație (,) care marchează o pauză foarte scurtă în citire și care separă diferitele părți ale propoziției sau pnele propoziții în cadrul frazei. ● semn care arată cînd trebuie făcută respirația în timpul unei interpretări muzicale vocale. 2. *(mat.)* semn care separă partea întreagă a unui număr de partea sa fracționară. (<fr. *virgule*, lat. *virgula*)

viríd, -ă *adj.* *(livr.)* 1. verde, înverzit. 2. *(fig.)* în putere, viguros. (<it. *viride*, lat. *viridis*)

viridiflór, -ă *adj.* cu flori verzi. (<lat. *viridiflorus*)

viridín *s. n.* 1. andaluzit de culoare verde. 2. *(poligr.)* colorant verde-gălbui. (<fr. *viridine*, engl. *viridin*, germ. *Viridin*)

viríl, -ă *adj.* de bărbat, bărbătesc; *(p. ext.)* viguros, plin de vitalitate. ● (despre un bărbat) apt pentru dragoste fizică, pentru actul sexual; potent. (<fr. *viril*, lat. *virilis*)

virilism *s. n.* perturbare glandulară la femei, caracterizată prin apariția caracterelor secundare masculine. (<fr. *virilisme*)

virilitáte *s. f.* bărbăție; *(p. ext.)* energie, vigoare. ● potență. (<fr. *virilité*, lat. *virilitas*)

virilizá *vb. tr., refl.* a (se) masculiniza. — **virilizáre** s. f. (<fr. *viriliser*)

virilizánt, -ă *adj.* masculinizat. (<*viriliza* + *-ant*)

viroíd *s. m.* organism acelular, descoperit recent, înrudit cu virusurile, dar cu o organizare mai simplă ca a acestora, care are capacitatea de a provoca unele boli la plante. (<*vir*/*us*/ + *-oid*)

virólă *s. f.* 1. inel mic de metal care strînge mînerul de lemn al unui cuțit, al unei unelte etc. pentru a-l împiedica să crape. 2. *(tehn.)* cilindru format din foi de tablă nituite sau sudate, care intră în construcția unei căldări, a unui rezervor etc. (<fr. *virole*)

virológ, -ă *s. m. f.* medic specialist în virologie. (<*virologie*)

virológic, -ă *adj.* referitor la virologie. (<fr. *virologique*)

virologíe *s. f.* virusologie. (<fr. *virologie*)

virótic, -ă *adj.* referitor la virus; care se datorește unui virus; viral. (<*viro*/*ză*/ + *-t*/*ic*)

virózã *s. f.* denumire generică pentru bolile infecțioase provocate de virusuri. (<fr. *virose*)

virtuál, -ă *adj.* 1. care există ca posibilitate, fără a se produce în fapt; potențial. 2. (despre imaginea unui obiect) obținută prin intersectarea prelungirilor unor raze de lumină divergente. 3. (despre noțiuni din mecanica cuantică) care nu desemnează obiecte sau fenomene reale. (<fr. *virtuel*, lat. *virtualis*)

virtualitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este virtual; posibilitate. (<fr. *virtualité*)

virtualizá *vb. tr.* a da un caracter virtual. — **virtualizáre** s. f. (<*virtual* + *-iza*)

virtualmênte *adv.* (în mod) virtual. (<fr. *virtuellement*)

virtuós, -oásă *adj.* cu multe virtuți; cinstit, curat, cast. (<fr. *virtuose*, it. *virtuoso*, lat. *virtuosus*)

virtuóz I. *s. m.* interpret care stăpînește la perfecțiune tehnica execuției muzicale sau (*p. ext.*) a unei arte. II. *adj.* care este foarte abil în meseria sa. (<it. *virtuoso*, fr. *virtuose*)

virtuózic, -ă *adj.* de virtuoz, cu caracter de virtuozitate. (<engl. *virtuosic*)

virtuozitáte *s. f.* însușirea de a fi virtuoz; (*p. ext.*) măiestrie, dexteritate, iscusință într-un anumit domeniu de activitate (artistică). (<fr. *virtuosité*)

virtúte *s. f.* 1. calitate, forță morală de a urmări consecvent un ideal etic etc.; integritate morală. • castitate, curățenie. 2. *în ~a...* = pe baza, ca urmare a... (<lat. *virtus, -utis*, după fr. *vertu*)

virulént, -ă *adj.* 1. (despre virusuri, microbi) care are putere toxică; în stare să producă boli; (despre boli) cauzat de un virus. 2. *(fig.)* distrugător, violent. (<fr. *virulent*, lat. *virulentus*, veninos)

virulénță *s. f.* însușirea de a fi virulent. • gradul de intensitate infecțioasă a unei boli. (<fr. *virulence*, lat. *virulentia*, infecție)

virulicíd, -ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge virusurile. (<fr. *virulicide*)

virus *s. n./s. m.* 1. germen inframicrobian, agent patogen al multor boli infecțioase; (*p. ext.*) toxina acestui agent. ○ *~ filtrant* = ultravirus. 2. *(fig.)* sursă de contagiune morală. 3. *(inform.)* program cu efecte distructive asupra componentelor sistemului de operare al calculatoarelor numerice sau al unor baze de date importante. (<fr., lat. *virus*)

VIRUSO- v. v i r^3(o)-.

virusológ, -ă *s. m. f.* specialist în virusologie. (<fr. *virusologue*)

virusologíe *s. f.* ramură a microbiologiei care studiază virusurile; virologie; inframicrobiologie. (<fr. *virusologie*)

virustát, -ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică înmulțirea unor virusuri. (<fr. *virustatique*)

VISCER(O)- *elem. comp.* „viscere". (<fr. *viscer/o/-*, cf. lat. *viscera*, măruntaie)

viscerál, -ă *adj.* 1. referitor la viscere, al viscerelor. 2. (despre sentimente) instinctiv și profund. ○ *frică ~ă* = emoție care, tulburînd sistemul neurovegetativ, se resimte în viscere. (<fr. *viscéral*, lat. *visceralis*)

visceralgíe *s. f.* denumire generică pentru tulburările de sensibilitate ale viscerelor. (<fr. *viscéralgie*)

viscere *s. n. pl.* totalitatea organelor care se găsesc în cavitatea toracică și abdominală a corpului; măruntaie. (<fr. *viscères*, lat. *viscera*)

visceroceptór *s. m.* interoreceptor care semnalează impresiile provenite de la viscere. (<fr. *viscérocepteur*)

viscerográf *s. n.* aparat în formă de sondă pentru înregistrarea activității unor viscere. (<fr. *viscérographe*)

viscerográfic, -ă *adj.* referitor la viscerografie. (<fr. *viscérographique*)

viscerografíe *s. f.* înregistrare cu ajutorul viscerografului a contracțiilor diferitelor părți ale tubului digestiv (stomac, duoden etc.). (<fr. *viscérographie*)

visceroptóză *s. f.* deplasare, cădere a viscerelor, datorită unui defect al organelor de suspensie; splanhnoptoză. (<fr. *viscéroptose*)

visceротróp, -ă *adj.* (despre medicamente, microbi, virusuri) care se fixează de preferință pe viscere; splanhnotrop. (<fr. *viscérotrope*)

viscid, -ă *adj.* viscos, de natură cleioasă. (<lat. *viscidus*)

VISCO-/VISCOZI- *elem. comp.* „viscozitate". (<fr. *visco-*, *viscosi-*, cf. lat. *viscum*, clei, *viscosus*, cleios)

viscoelástic, -ă *adj.* (despre materiale) care posedă deopotrivă proprietățile unui produs viscos și ale unuia elastic. (<fr. *viscoélastique*)

viscoelasticitáte *s. f.* proprietate a unui material de a fi viscoelastic. (<fr. *viscoélasticité*)

viscográmă *s. f.* nomogramă pentru determinarea pe cale grafică a viscozității unui ulei la o anumită temperatură. (<fr. *viscogramme*)

viscoplástic, -ă *adj.* (despre o substanță) care este în același timp vîscoasă și plastică. (<fr. *viscoplastique*)

viscoplasticitáte *s. f.* proprietate a unor substanțe de a fi viscoplastice. (<fr. *viscoplasticité*)

viscostátic, -ă *adj.* (despre fluide) a cărui viscozitate rămîne (aproape) constantă. (<fr. *viscostatique*)

viscoză *s. f.* substanță siropoasă, obținută din celuloză prin acțiunea unei soluții de carbon, care servește la prepararea unor fire textile artificiale. (<fr. *viscose*)

VISCOZI- v. v i s c o-.

viscozimetríe *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea viscozității fluidelor. (<fr. *viscosimétrie*)

viscozimétru *s. n.* instrument folosit în viscozimetrie. (<fr. *viscosimètre*)

viscozitáte *s. f.* 1. proprietate a unui fluid de a opune o anumită rezistență atunci cînd două straturi ale sale, adiacente, se deplasează unul față de celălalt. 2. *(fig., rar)* repugnanță. — var. *viscozitate* s. f. (<fr. *viscosité*, lat. *viscositas*)

vist *s. n.* joc de cărți între trei sau patru persoane. (<engl. *whist*)

vista-vísion *s. n.* sistem de cinema pentru format normal, care folosește o peliculă rulată orizontal, astfel încît pe negativ fotogramele sînt dispuse transversal. (<engl. *vista vision*, germ. *Vistavision*)

vistra *s. f.* celofibră care imită fibrele de bumbac. (<germ. *Vistra*)

vișnuísm *s. n.* ansamblu de doctrine și practici religioase referitoare la Vișnu. (<fr. *vishnuisme*, cf. *Vișnu*, zeitate hindusă)

vitacée *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate lemnoase, agățătoare, din care face parte vița de vie. (<fr. *vitacées*)

vitál, -ă *adj.* 1. referitor la viață; al vieții, necesar întreținerii vieții. 2. principal, esențial, fundamental; indispensabil. (<fr. *vital*, lat. *vitalis* < *vita*, viață)

vitalísm *s. n.* concepție idealistă despre natura vieții, care explică fenomenele acesteia prin prezența în organismele vii a unui principiu imaterial, animator, diriguitor (forță vitală, entelehie, suflet etc.). (<fr. *vitalisme*)

vitalíst, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al vitalismului. (<fr. *vitaliste*)

vitalitáte *s. f.* 1. putere vitală, energie, vigoare a unui om sau a unui lucru. 2. aptitudine de a trăi, de a dura mult timp. • *(mar.)* capacitate a unei nave de a pluti după inundarea unor compartimente, de a lupta după ce a fost lovită de inamic. (<fr. *vitalité*, lat. *vitalitas*)

vitalizá *vb. tr. (rar)* a da viață, a reînvia. — *vitalizáre* s. f. (<fr. *vitaliser*)

vitalizánt, -ă *adj.* care vitalizează. (<*vitaliza* + *-ant*)

vitálium *s. n.* aliaj pe bază de crom, cobalt și molibden. (<engl., fr. *vitallium*)

vitaminát, -ă *adj.* căruia i s-au încorporat vitamine. (<fr. *vitaminé*)

vitamínă *s. f.* denumire dată unor compuși organici complecși necesari organismului pentru activitatea sa vitală. (<fr. *vitamine*)

vitamínic, -ă *adj.* referitor la vitamine. (<fr. *vitaminique*)

vitaminizá *vb.* I. *tr.* a îmbogăți alimentele în vitamine. II. *refl.* a urma un tratament cu vitamine. — *vitaminizáre* s. f. (<germ. *vitaminisieren*)

vitaminologíe *s. f.* studiul vitaminelor. (<fr. *vitaminologie*)

vitaminós, -oásă *adj.* care conține vitamine, bogat în vitamine. (<fr. *vitaminoux*)

vitaminoterapíe *s. f.* folosirea terapeutică a vitaminelor. (<fr. *vitaminothérapie*)

vitaminóză *s. f.* boală provocată de excesul de vitamine. (<fr. *vitaminose*)

VITEL(O)- *elem. comp.* „vitelus". (<fr. *vitell/o/-*, cf. lat. *vitellus*, gălbenuș de ou)

vitelín, -ă *adj.* referitor la vitelus, al vitelusului. (<fr. *vitellin*)

vitelínă *s. f.* substanță proteică similară globulinei, care se găsește în gălbenușul de ou. (<fr. *vitelline*)

vitéllus *s. n.* v. v i t e l u s.

vitelogén, -ă *adj.* care produce vitelus. (<fr. *vitellogène*)

vitelogenéză *s. f.* proces de formare a vitelusului. (<fr. *vitellogenèse*)

vitélus *s. n.* substanță de rezervă aflată în ouăle animalelor, din care se formează și se nutrește embrionul. • gălbenușul de ou sau numai bănuțul, care prin dezvoltare devine embrion. — scris și *vitellus*. (<fr., lat. *vitellus*)

vitéză *s. f.* 1. rapiditate de deplasare; iuțeală. • variația unei mărimi fizice în unitatea de timp. 2. raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere. ○ ~ *cosmică* = viteză (între 7,912 și 16,6 km/s) imprimată navelor cosmice de la înscrierea pe o orbită circulară a Pământului până la părăsirea sistemului solar 3. ~ *de sedimentare* = reacție de laborator prin care se măsoară ritmul depunerii globulelor roșii, ritm ce evidențiază un proces infecțios latent. 4. *(fot.)* timp de expunere. 5. *(mar.)* vector definit ca derivata vectorului de poziție a unui punct material. (<fr. *vitesse*)

vitezíst *s. m. (sport)* alergător la proba de viteză. (<*viteză* + *-ist*)

vitezomán, -ă *s. m. f.* șofer care are mania vitezei. (<*viteză* + *-man*)

vitezométru *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei (vehiculelor). (<*viteză* + *-metru*[2])

VITI- *elem. comp.* „viță de vie". (<fr. *viti-*, cf. lat. *vitis*)

vitícol, -ă *adj.* 1. referitor la cultura viței de vie. 2. bogat în vii. (<fr. *viticole*)

viticultór, -oáre *s. m. f.* specialist în viticultură. • cultivator al viței de vie; podgorean. (<fr. *viticulteur*)

viticultúră *s. f.* cultura viței de vie. • ramură a horticulturii care studiază cultura și exploatarea viței de vie. (<fr. *viticulture*)

vitiligo *s. n.* discromie caracterizată prin pete albe bine conturate. (<fr., lat. *vitiligo*)

vitrái *s. n.* v. v i t r a l i u.

vitráj *s. n. (rar)* perete de geam. • totalitatea geamurilor unui edificiu, ale unei uși etc. • geamlic, marchiză închisă cu geamuri. (<fr. *vitrage*)

vitrálIu *s. n.* fereastră mare cu mai multe despărțituri, mărginite cu rame metalice, cu geamurile colorate sau pictate în culori de smalț diferite. — var. *vitrai, vitrou* s. n. (<fr. *vitrail*)

vitrát, -ă *adj.* 1. *(rar)* cu geamuri. 2. transparent ca un geam. (<fr. *vitré*)

vitrén *s. n.* vitrit (1). (<germ. *Vitren*)

vitreotóm *s. n.* aparat special pentru chirurgia corpului vitros. (<*vitros* + *-tom*[2])

vitrifiá *vb. tr.* a vitrifica. — *vitrifiére* s. f. (<fr. *vitrifier*)

vitrifiábil, -ă *adj.* (despre materiale) care se poate vitrifia. (<fr. *vitrifiable*)

vitrifiánt, -ă *adj., s. n.* (material) folosit în construcții pentru a asigura structura de bază a maselor sticloase, amorfe. (<fr. *vitrifiant*)

vitrifícá *vb. tr.* a modifica structura unei substanțe prin încălzire la o temperatură înaltă, astfel încît să devină compactă și cu luciu sticlos; a vitrifia. — *vitrificáre* s. f. (după fr. *vitrifier*)

vitrínă *s. f.* 1. spațiu amenajat într-un magazin destinat expunerii de mărfuri care să poată fi văzute din stradă. 2. dulăpior cu geamuri (de jur împrejur), în care se țin diferite obiecte (cărți, cristaluri, bibelouri etc.). (<fr. *vitrine*)

vitrinIér, -ă I. *s. m. f.* aranjor de vitrine. II. *adj.* referitor la vitrină. (<*vitrină* + *-ier*)

vitrIól *s. n.* 1. acid sulfuric. 2. nume dat unor sulfați. (<fr. *vitriol*, lat. *vitreolus*)

vitriolá *vb. tr.* 1. a arde, a răni (cu vitriol). 2. *(text.)* a trata țesăturile cu vitriol pentru înlăturarea impurităților. — *vitrioláre* s. f. (<fr. *vitrioler*)

vitrioláj *s. n.* vitriolare. (<fr. *vitriolage*)

vitriolánt, -ă *adj.* care arde, care usucă; arzător. (<fr. *vitriolant*)

vitrít *s. n.* 1. component macroscopic principal al cărbunilor, negru, lucios și compact; vitren. 2. material sticlos folosit ca izolant între soclul becurilor electrice și capsă. (<germ. *Vitrit*)

vitrofír *s. n.* rocă magmatică efuzivă cu structură hialină. (<germ. *Vitrophyr*)

vitrón *s. n.* fibră de sticlă obținută prin filare. (<lat. *vitrum*, sticlă)

vitropresiúne *s. f.* metodă de examinare dermatologică constînd în a privi printr-o lamă de sticlă sau o spatulă transparentă aplicată forțat pe piele. (<fr. *vitropression*)

vitrós, -oásă *adj.* asemănător sticlei; sticlos. ○ *corp* ~ (și *s. n.*) = umoare vitroasă; *structură* ~*oasă* = structură sticloasă a rocilor eruptive. (<fr. *vitreux*)

vitrón *s. n.* v. vitraliu.

vitrozitáte *s. f.* structură asemănătoare sticlei. (<fr. *vitrosité*)

vitulár *adj. febră* ~ = febră puerperală la vaci. (<fr. *vitulaire*, cf. lat. *vitulus*, viței)

vituperá *vb. tr. (livr.)* a defăima, a blama, a denigra. — *vituperáre* s. f. (<fr. *vitupérer*, lat. *vituperare*)

vituperatór, -oáre *adj., s. m. f. (livr.)* (cel) care vituperează. (<fr. *vitupérateur*)

vituperáție *s. f. (livr.)* vituperare. (<fr. *vituperation*)

-vív v. vivi-.

viváce I. *adj. inv.* 1. vioi, ager, plin de viață. 2. peren (1). II. *adv. (muz.)* foarte repede, între allegro și presto. (<fr., it. *vivace*, lat. *vivax*, *-acis* < *vivere*, a trăi)

vivacissimo *adv. (muz.)* cît se poate de repede. (<it. *vivacissimo*)

vivacitáte *s. f.* 1. vioiciune, agerime. 2. promptitudine. 3. *(fiz.)* cantitatea de gaze degajată în unitatea de timp de unitatea de volum de pulbere care arde la presiune normală. 4. strălucire vie (a unei culori); colorit viu, format din culori strălucitoare, luminoase. (<fr. *vivacité*, lat. *vivacitas*)

vivandiéră *s. f.* (în trecut) femeie care însoțea trupele pentru a vinde soldaților alimente și alte articole de consum. (<fr. *vivandière*)

vivánt, -ă *adj.* viu, animat. ○ *tablou* ~ = scenă reprezentînd un grup de persoane care stau într-o anumită poziție și atitudine pentru a sublinia o semnificație specială. (<fr. *vivant*)

vivarístică *s. f.* arta creșterii animalelor mici în vivarii. (<germ. *Vivaristik*)

vivárіu *s. n.* loc special amenajat pentru creșterea în mediul lor natural a unor animale mici. (<fr., lat. *vivarium*)

vívat I. *interj.* (ca urare la ciocnirea paharelor cu băutură) trăiască! la mulți ani! II. *s. n.* ovație, aclamație. (<lat. *vivat*)

viveríde *s. f. pl.* familie de mamifere carnivore, cuprinzînd zibeta, mangusta etc. (<fr. *viverridés*)

viveur /-vör/ *s. m. (rar;* și *bon* ~) om petrecăreț, om de viață, chefliu. (<fr. *viveur*)

VIVI-, -vív *elem. comp.* „viu, care trăiește". (<fr. *vivi-*, *-vive*, cf. lat. *vivus*)

vivianít *s. n.* fosfat de fier hidratat. (<fr. *vivianite*)

viviéră *s. f.* 1. compartiment etanș pe unele nave de pescuit pentru păstrat și transportat peștele viu. 2. navă special amenajată în acest scop. (<fr. *vivier*, cf. lat. *vivarium*)

vivifiá *vb. tr.* a vivifica. — *vivifiére* s. f. (<fr. *vivifier*)

viviflánt, -ă *adj. (livr.)* însuflețitor, dătător de putere. (<fr. *vivifiant*)

vivificá *vb. tr.* a da viață, a (re)însufleți, a anima; a înviora; a vivifia. — *vivificáre* s. f. (<fr. *vivifier*, lat. *vivificare*)

vivificatór, -oáre *adj.* care vivifică. (<fr. *vivificateur*)

vivificáție *s. f.* vivificare. (<fr. *vivification*)

vivipár, -ă *adj.* 1. (despre animale; și *s.*) care naște pui vii. 2. (despre plante) care se reproduce pe cale vegetativă, prin bulbili, care germinează în inflorescență. (<fr. *vivipare*, lat. *viviparus*)

viviparitáte *s. f.* însușire a mamiferelor vivipare. (<fr. *viviparité*)

vivisécție *s. f.* disecție, operație, experiență făcută pe un animal viu în scopuri științifice. (<fr. *vivisection*)

vivisecționá *vb. tr.* a face o vivisecție. — *vivisecționáre* s. f. (după germ. *vivisektzieren*)

vívo *adv. (muz.)* vivace. (<it. *vivo*)

vizá *vb. tr.* 1. a pune o viză (pe un pașaport, pe un permis etc.). 2. a prinde în cîmpul unui aparat optic un obiect sau un punct de pe un teren, care trebuie observat; *(p. ext.)* a ochi. 3. *(fig.)* a avea în vedere, a se referi, a face aluzie la ceva; a urmări, a avea ca scop. — *vizáre* s. f. (<fr. *viser*, lat. *visare*)

vizavi *adv.* peste drum, (față) în față; față de ..., în raport cu... ○ ~ *de* = în ce privește. (<fr. *vis-à-vis*)

víză[1] *s. f.* semn, mențiune făcută pe un act pentru a indica faptul că a fost văzut, verificat sau rezolvat. (<fr. *visa*, lat. *visa*, lucru văzut)

víză[2] *s. f.* linie formată din prelungirea razei vizuale printr-un aparat topografic pînă la un anumit punct de pe teren; *(p. ext.)* linie trasată pe o planșetă și care unește locul unde se află aparatul de observare cu punctul vizat. (<fr. *visée*)

vizétă *s. f.* deschizătură mică (circulară) anume amenajată la o ușă pentru a permite cuiva să vadă în exterior sau în interior; vizieră (2), vizor (2). (<it. *visetta*)

vizibil, -ă *adj.* 1. care se vede, care poate fi văzut. ○ *(fiz.) spectru* ~ = domeniu de radiații electromagnetice vizibile cu ochiul omenesc. 2. *(fig.)* vădit, clar, evident; incontestabil. (<fr. *visible*, lat. *visibilis* < *videre*, a vedea)

vizibilimétru *s. n.* instrument pentru măsurarea vizibilității pe orizontală. (<fr. *visibilimètre*)

vizibilitáte *s. f.* însușirea de a fi vizibil. ● *(fiz.)* distanța maximă pînă la care poate fi văzut cu ochiul liber un obiect în condiții atmosferice date; starea de claritate a atmosferei. (<fr. *visibilité*, lat. *visibilitas*)

viziéră *s. f.* 1. partea dinainte a unui coif, care se putea lăsa în jos pentru a proteja fața de lovituri; cozoroc. 2. vizetă. 3. *(geol.)* firidă îngustă, curbată ca o vizieră (1), ce se formează prin dizolvare în calcare, pe faleză, în zona intertropicală. (<fr. *visière*)

viziofón *s. n.* telefon cu imagine. (<fr. *visiophone*)

viziomát *s. n.* 1. aparat automat folosit în instalații de fotoreproducere. 2. *(poligr.)* calo-

rimetru fotoelectric pentru măsurarea transparenței materialelor, a înnegririi lor sau a intensității de culoare. (<germ. *Viziomat*)

vizioná *vb. tr.* a vedea un film, un spectacol înainte de premieră; *(p. ext.)* a vedea, a privi un film (la televizor), o piesă de teatru, o expoziție etc. ● a urmări un meci, o partidă sportivă. — *vizionáre* s. f. (<fr. *visionner*)

vizionár, -ă *adj.* 1. (și *s.*) care prevede, întrezărește evenimente viitoare; stăpînit de vise, de idealuri. 2. fantastic, fantezist, nerealist. (<fr *visionnaire*)

vizionarísm *s. n. (livr.)* atitudine vizionară; caracter vizionar. (<*vizionar* + *-ism*)

vizionéză *s. f.* aparat optic pentru examinat clișeele fotografice de format mic, diapozitivele ori filmele pentru montaj. (<fr. *visionneuse*)

vizitá *vb. tr.* 1. a face cuiva o vizită. ● (despre medici) a face un examen medical unui pacient. 2. a examina o situație făcînd o deschindere la fața locului; a inspecta. 3. a merge să cunoască o localitate, o expoziție, un muzeu etc. — *vizitáre* s. f. (<fr. *visiter*, lat. *visitare*)

vizitatór, -oáre *s. m. f.* cel care vizitează (3) ceva. ● *(rar)* cel care face o vizită cuiva; musafir. (după fr. *visiteur*)

vízită *s. f.* 1. faptul de a merge în casa cuiva din politețe, din obligație etc. pentru a-l vedea. ○ *carte de* ~ = a) bucată de carton pe care este scris numele cuiva; b) problemă enigmistică a cărei dezlegare se obține prin anagramarea literelor din numele dat spre a se obține un alt nume, un proverb, un titlu de carte etc. 2. deplasare a medicului la domiciliul unui bolnav pentru a-l consulta sau în saloanele unui spital pentru a examina bolnavii. ○ ~ *medicală* = control medical periodic care se face elevilor, soldaților, muncitorilor etc. 3. deplasare a unui colectiv la o expoziție, la un muzeu, într-o regiune etc., spre a le cunoaște. (<fr. *visite*)

viziúne *s. f.* 1. percepție vizuală; imagine, reprezentare; *(p. ext.)* previziune; perspectivă. 2. mod specific de a înțelege și de a interpreta lucrurile sau fenomenele; opinie, părere. 3. vedenie, halucinație, nălucire. 4. *(rel.)* folosirea prezentului în locul unui timp trecut. (<fr. *vision*, lat. *visio*, acțiunea de a vedea)

vizón *s. m.* animal sălbatic carnivor, originar din America de Nord, asemănător cu nurca, care are o blană foarte prețioasă. ● blana însăși; haină din astfel de blană. (<fr. *vison*)

vizór I. *s. n.* 1. dispozitiv adaptat la instrumentele sau aparatele optice, care permite prinderea în cîmpul aparatului a obiectului de observat. 2. tub metalic în care e montat un ochean tronconic sau o mică lentilă și care, fixat în ușile de intrare în apartamente, permite observarea din interior în afară. **II.** *s. m. (pl.)* ochelarii măștilor de gaze. (<fr. *viseur*)

vizuál, -ă *adj.* 1. referitor la simțul văzului, care aparține vederii; de vedere. ○ *rază* ~*ă* = linie dreaptă imaginară care unește ochiul observatorului cu obiectul observat; *cîmp* ~ = spațiul cuprins cu privirea fixată asupra unui punct; *memorie* ~*ă* = memorie care reține mai ales imaginile vizuale. 2. care se adresează văzului. (<fr. *visuel*, lat. *visualis*)

vizualitáte *s. f.* însușirea a ceea ce este vizual. (<engl. *visuality*)

vizualizá *vb. tr. (livr.)* a face vizibil; (despre aparate) a face posibilă observarea vizuală pe un ecran (catodic) a fenomenului cercetat. — *vizualizáre* s. f. (<fr. *visualiser*, engl. *visualize*)

viscós, -oásă *adj.* 1. care prezintă viscozitate; cleios, lipicios. 2. *(fig., rar)* repugnant. (<fr. *visqueux*, lat. *viscosus* < *viscum*, clei)

viscozitáte *s. f.* v. viscozitate.

voaierísm *s. n.* 1. perversiune constînd în obținerea plăcerii sexuale prin simpla privire a unui act sexual realizat de către un cuplu. 2. *(p. ext.)* curiozitate, interes. — scris și *voyeurism*. (<fr. *voyeurisme*)

voaiór *s. m.* 1. spectator atras de o curiozitate mai mult sau mai puțin imorală. 2. cel care asistă, pentru satisfacția proprie, la un spectacol erotic. — scris și *voyeur*. (<fr. *voyeur*)

voal *s. n.* 1. țesătură fină și transparentă; văl. 2. *(fot.)* pată neagră slabă produsă pe un material fotografic, datorită developării prelungite, unui defect de fabricație etc. (<fr. *voile*)

voalá *vb.* **I.** *tr.* a acoperi cu un voal; a ascunde, a umbri, a masca; *(fig.)* a înșela aparențele. **II.** *refl.* 1. (despre voce) a-și pierde sonoritatea și limpezimea; a se estompa. 2. (despre un material fotografic) a se înnegri ușor, a se strica datorită venirii în contact cu lumina, unei greșeli de fabricație sau folosirii unui revelator de calitate inferioară. 3. (despre o piesă de lemn sau de metal, o foaie de tablă etc.) a se deforma, a nu mai fi plană. — *voaláre* s. f. (<fr. *voiler*)

voalát, -ă *adj.* 1. care poartă un voal, acoperit cu un voal. 2. (și *adv.*) obscur, disimulat, înșelînd aparențele. 3. (despre voce, sunete) estompat, stins, surd. (<fr. *voilé*)

voalétă *s. f.* voal fin care se pune ca garnitură la pălăriile femeiești sau se folosește pentru a acoperi fața. (<fr. *voilette*)

voalúră *s. f.* 1. ansamblul velelor unei nave. 2. curbura suprafeței unei parașute deschise; *(p. ext.)* pînza parașutei. (<fr. *voilure*)

vobulá *vb. tr. (electron.)* a schimba periodic frecvența unei tensiuni alternative sau *(p. ext.)* a unui fenomen periodic. — *vobuláre* s. f. (<fr. *vobuler*)

vobulatór *s. n.* generator electronic cu frecvență variabilă, care produce oscilații de amplitudine constantă, folosit pentru măsurarea caracteristicilor de amplitudine și frecvență. (<engl. *wobulator*, fr. *vobulateur*)

vobulație *s. f.* vobulare. ● modificare a frecvenței printr-o oscilație a cărei frecvență fundamentală este foarte joasă față de frecvența purtătoare. (<fr. *vobulation*)

vobuloscóp *s. n.* aparat, constituit dintr-un vobulator și un osciloscop, care permite a vizualiza curba de rezonanță a circuitelor acordate a receptoarelor de radio și televiziune. (<fr., *vobuloscope*)

-vóc v. voci-.

vocabulár *s. n.* 1. totalitatea cuvintelor unei limbi; lexic. ○ ~ *activ* = totalitatea cuvintelor folosite în mod curent de cineva; ~*pasiv* = totalitatea cuvintelor specifice unei limbi pe care

vorbitorii nu le utilizează decît accidental. • *(p. restr.)* totalitatea cuvintelor caracteristice limbii unei epoci, a unui domeniu de activitate, a unui stil, scriitor etc. **2.** dicţionar de proporţii reduse; glosar. ○ *caiet-~* = caiet de format mic pentru explicarea cuvintelor. **3.** *(inform.)* mulţime de simboluri cu care se pot forma cuvinte. (<fr. *vocabulaire*, lat. *vocabularium)*

vocábulă *s. f. (livr.)* **1.** cuvînt. **2.** unitate, element de vocabular (?). (<lat. *vocabulum)*

vocál, -ă *adj.* referitor la voce, care produce vocea. • (despre muzică) destinată vocii, care se execută cu vocea. (<fr. *vocal*, lat. *vocalis)*

vocálă *s. f.* sunet al vorbirii la a cărui articulare aerul din laringe iese liber, fără să întîlnească nici un obstacol; semn grafic, literă reprezentînd un asemenea sunet. (<lat. *vocalis*, germ. *Vokal)*

vocálic, -ă *adj.* referitor la vocale, al vocalelor. (<fr. *vocalique)*

vocalísm *s. n.* **1.** sistemul vocalelor unei limbi. **2.** parte a foneticii istorice a unei limbi care se ocupă cu studiul vocalelor. (<fr. *vocalisme)*

vocalíst *s. m.* cîntăreţ (din gură); dizeur, specialist în vocalize. (<germ. *Vokalist)*

vocalizá *vb.* **I.** *intr., tr.* a face vocalize. **II.** *refl. (lingv.;* despre consoane) a căpăta valoare de vocală. — *vocalizáre* *s. f.* (<fr. *vocaliser)*

vocalízǎ *s. f.* **1.** exerciţiu tehnic de canto care se execută pe o vocală (de obicei *a*). **2.** piesă vocală de virtuozitate, fără cuvinte, cîntată numai pe vocala *a*. (<fr. *vocalise)*

vocatív *s. n.* caz al declinării care exprimă o chemare, o invocare adresată cuiva. (<lat. *vocativus*, fr. *vocatif)*

vocáţie *s. f.* **1.** aptitudine, înclinare specială pentru o anumită artă, ştiinţă sau profesiune; predispoziţie, chemare. **2.** *(jur.)* *~ succesorală* = drept al cuiva de a veni la o succesiune ca rudă sau ca soţ supravieţuitor. — var. *vocaţiune* *s. f.* (<fr. *vocation*, lat. *vocatio* <*vocare*, a chema)

vocaţionál, -ă *adj.* referitor la vocaţie; profesional. (<engl. *vocational)*

vocaţiúne *s. f.* v. v o c a ţ i e.

VOCI-/ VOCO-, -vóce *elem. comp.* „voce, cuvînt, vocală", „sens, înţeles". (<fr. *voci-, -voque*, engl. *voco-*, cf. lat. *vox-, -cis*, voce)

vociferá *vb. intr.* a vorbi tare, cu mînie; *(p. ext.)* a face scandal, a ţipa. — *vociferáre* *s. f.* (<fr. *vociférer*, lat. *vociferare)*

vociferánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care vociferează. (<fr. *vociférant)*

vociferáţie *s. f.* vociferare. (<fr. *vocifération*, lat. *vociferatio)*

VOCO- v. v o c i -.

vocodér *s. n.* **1.** organ de analiză a sunetelor, care permite reconstituirea codificată într-un sistem informatic. **2.** aparat muzical electric de transformare a sunetelor deja existente (pe benzi de magnetofon) prin procedeul analizei, filtrării şi sintezei electrice. (<engl., fr. *vocoder)*

vocoíd, -ă *adj., s. f. (fon.)* (sunet) oral central, rezonator, al cărui tip reprezentativ este v cala. (<fr. *vocoïde)*

vodér *s. n.* aparat electronic de producere a vocii artificiale, folosind chei similare celor ale instrumentelor muzicale. (<fr. *voder)*

vodevíl *s. n.* mică piesă de teatru cu un comic facil, cu intrigă complicată, neverosimilă, şi o acţiune bogată, dar artificială, în al cărei text sînt intercalate cîntece vesele satirice. (<fr. *vaudeville*, cf. /Théâtre du/ *Vaudeville)*

vodevilése, -ă *adj.* cu caracter de vodevil. (<fr. *vaudevillesque)*

vodevilíst *s. m.* autor de vodeviluri. (<fr. *vaudevilliste)*

vógă *s. f.* interes deosebit şi momentan stîrnit de un personaj, de un lucru, obiect etc.; modă. ○ *în ~* = la modă. • faimă trecătoare. (<fr. *vogue)*

voiáj *s. n.* călătorie. (<fr. *voyage)*

voiajá *vb. intr.* a călători. (<fr. *voyager)*

voiajór *s. m.* călător. ○ *~ comercial* = comis voiajor. (<fr. *voyageur)*

volán *s. n.* **I.** garnitură dintr-o fîşie de ţesătură uşoară sau de dantelă, adesea încreţită sau plisată, care se aplică drept podoabă pe rochii, la mîneci etc. **II. 1.** piesă din dispozitivul de direcţie al unui autovehicul cu ajutorul căreia se poate îndrepta vehiculul în direcţia voită. **2.** piesă în formă de roată cu ajutorul căreia se pun în mişcare anumite maşini, se acţionează mecanisme etc. (<fr. *volant)*

volánt[1] *s. m.* **1.** roată grea care serveşte la uniformizarea şi regularizarea mersului unei maşini. **2.** *(text.)* piesă complexă din mecanismul unei maşini bătătoare, care printr-o învîrtire rapidă scarmănă bumbacul presat la valţul de alimentare. (<fr. *volant)*

volánt[2], **-ă** *adj.* **1.** *(rar)* care poate zbura; care se poate menţine în aer. • *(spec.)* care se poate mişca, deplasa după voie; mobil. ○ *bibliotecă ~ă* = fond de cărţi aparţinînd unei biblioteci publice şi împrumutat temporar unei instituţii, unităţi etc. **2.** desprins; detaşabil. ○ *foaie ~ă* = foaie de hîrtie scrisă sau tipărită care se difuzează ca manifest. (<fr. *volant)*

volapük *s. n.* limbă artificială cu caracter internaţional, formată din elemente de vocabular din limbile germanice (mai ales engleză) şi cu flexiune gramaticală arbitrară, creată în 1897 de pastorul german Johann Schleyer. (<germ. *Volapük*, fr. *volapük)*

volár, -ă *adj.* al palmei. (<germ. *volar*, cf. lat. *vola*, suprafaţa palmei)

volatíl, -ă *adj.* (despre lichide) care se evaporă uşor; volatilizabil. (<fr. *volatil*, lat. *volatilis)*

volatilitáte *s. f.* **1.** însuşirea de a fi volatil. **2.** *(inform.)* caracteristică a unei memorii al cărei conţinut se pierde prin dispariţia tensiunii de alimentare. (<fr. *volatilité)*

volatilizá *vb.* **I.** *refl.* **1.** (despre lichide) a se evapora repede. **2.** *(fig.)* a se face nevăzut, a dispărea. **II.** *tr. (fam.)* a şterpeli, a subtiliza, a fura. — *volatilizáre* *s. f.* (<fr. *volatiliser)*

volatilizábil, -ă *adj.* volatil. (<fr. *volatilisable)*

vólei/volei-bál *s. n.* joc sportiv disputat între două echipe a cîte 6 jucători, care constă în aruncarea unei mingi numai cu mîinile peste un fileu întins sus, la mijlocul terenului. (<engl. *volley-ball)*

voleibalíst, -ă *s. m. f.* jucător de volei. (<*volei-bal + -ist*)

voleibalístic, -ă *adj.* referitor la volei; de volei. (<*volei-bal + -istic*)

volémic, -ă *adj.* referitor la volemie. (<fr. *volémique*)

volemíe *s. f.* volumul total de sînge din organism. (<fr. *volémie*)

vólens, nólens *adv.* v. nolens, volens.

volét /voléu *s. n.* **1.** panou rabatabil susținut de o piesă oarecare; oblon; voleu (2). **2.** dispozitiv de hipersustentație format dintr-o aripioară mobilă așezată pe intradosul aripii unui avion. **3.** element mecanic al radiatorului unui motor de avion, care reglează circuitul aerodinamic de răcire al acestuia. **4.** porțiune mobilă din peretele cutiei toracice, rezultată din fractura a două sau mai multe coaste. **5.** *(livr.; rar)* parte, capitol. (<fr. *volet*)

voléu *s. n.* **1.** *(tenis)* reluare din zbor a mingii, înainte de a atinge solul. **2.** volet (1). ● aripă laterală, mobilă a unui poliptic. ● *(cinem.)* dispozitiv format din două sau patru palete mobile din tablă neagră mată, care se montează în fața aparatelor de iluminat pentru obturarea, parțială saau totală, a luminii. **3.** serie rapidă de contracții musculare provocate artificial. **4.** *(pl.)* efecte cinematografice constînd în înlocuirea unei imagini prin alta, de-a lungul unei linii mobile de demarcație. (<fr. *volée, volet*)

volhínlán, -ă *adj., s. n.* (din) subetajul superior al sarmațianului. (<fr. *volhynien*, cf. *Volhinia*, regiune în nord-vestul Ucrainei)

volléră *s. f.* colivie mare din rețea de sîrmă, în care se țin păsările. (<fr. *volière*)

volitív, -ă *adj.* volițional. (<fr. *volitif*)

volițiónál, -ă *adj.* referitor la voință; determinat de voință; volitiv. (<fr. *volitionnel*)

volițiúne *s. f. (psih.)* act de voință. (<fr. *volition*)

volt *s. m.* unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu tensiunea aplicată la capetele unui conductor care, străbătut de un curent de un amper, dezvoltă o putere de un watt. (<fr. *volt*, cf. *Volta*, fizician it.)

vólta[1] *s. f.* **1.** vechi dans de origine provensală, vioi, cu întoarceri în măsură de 6/8. **2.** *(muz.)* indicație, sub acolade drepte, care arată că măsurile finale trebuie să fie repetate prima oară *(prima ~)* sau a doua oară *(secunda ~)*; voltă (5). (<it. *Volta*)

voltá[2] *vb. intr. (mar.)* a executa, a face să execute o voltă (3). (<it. *voltare*, fr. *volter*)

vólta[3] *interj. (mar.)* comandă pentru a opri virarea. (<*voltă* /2/)

voltáic, -ă *adj.* referitor la pila sau la bateria electrică, la electricitatea dezvoltată de ele. (<fr. *voltaïque*)

voltairián, -ă /-te-ri-/ **I.** *adj.* propriu lui Voltaire. **II.** *adj., s. m. f.* **1.** (adept) al voltairianismului. **2.** (cel) care adoptă sau exprimă o atitudine de anticlericalism și scepticism, proprii lui Voltaire. (<fr. *voltairien*)

voltairiánism *s. n.* filozofia lui Voltaire, care afirmă, pe linia raționalismului, ireligiozitatea epicuriană și antiascetică, criticînd totodată fanatismul, prejudecățile, intoleranța și abuzurile de orice fel. (<fr. *voltairianisme*, cf. *Voltaire*, scriitor și gînditor fr.)

voltáj *s. n.* tensiune electrică exprimată în volți. (<fr. *voltage*)

voltamétru *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității curentului sau a sarcinii electrice, bazat pe determinarea masei de substanță, depusă la catodul unei băi de electroliză. (<fr. *voltamètre*)

volt-ampér *s. m.* unitate de măsură a puterii electromagnetice aparente a unui curent alternativ, egală cu puterea dezvoltată de un curent de un amper sub tensiunea alternativă de un volt. (<fr. *voltampère*)

voltampermétru *s. n.* **1.** instrument pentru măsurarea produsului dintre valorile efective ale intensității și ale tensiunii unui curent electric alternativ. **2.** instrument fotoelectric folosit succesiv ca voltmetru și ampermetru pentru curent continuu. (<fr. *voltampèremètre*)

vóltă *s. f.* **1.** mișcare în cerc făcută de un călăreț cu calul într-un manej. **2.** *(fig.)* schimbare (bruscă) de atitudine. ● *(scrimă)* mișcare făcută pentru a para o lovitură a adversarului. **3.** schimbare de direcție a unei nave. **4.** buclă de fixare a capătului unei parîme. **5.** *(muz.)* volta. ● diviziune a cantonei. (<fr. *volte*, it. *volta*)

voltíjá *vb. intr.* **1.** a zbura de colo-colo. **2.** a trece rapid de la un lucru la altul. (<fr. *voltiger*)

voltíjă *s. f.* **1.** serie de exerciții de suplețe constînd din încălecarea din fugă a calului, fără ajutorul scărilor. **2.** (în circuri) exerciții la trapezul volant. (<fr. *voltige*)

voltijór *s. m.* **1.** acrobat călăreț care execută voltije. **2.** cal dresat pentru exerciții de voltijă. (<fr. *voltigeur*)

voltmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea tensiunii electrice sau electromotoare în volți. (<fr. *voltmètre*)

voltól *s. n.* ulei voltolizat. (<germ. *Voltöl*)

voltolizá *vb. tr.* a îmbunătăți calitățile uleiurilor lubrifiante prin supunerea la acțiunea unor descărcări electrice de înaltă frecvență și tensiune. — *voltolizáre* s. f. (după fr. *voltalisation*)

volúbil, -ă *adj.* **1.** care vorbește cu ușurință și rapiditate, fluent, curgător; locvace; (despre manifestări ale oamenilor) prompt, spontan. **2.** (despre plante) care își răsucește tulpina în spirală pe un suport. (<fr. *volubile*, lat. *volubilis*)

volubilísm *s. n.* încolăcire a plantelor agățătoare. (<fr. *volubilisme*)

volubilitáte *s. f.* ușurință de a vorbi mult și fluent; locvacitate. ● spontaneitate, promptitudine. (<fr. *volubilité*, lat. *volubilitas*)

volucrár *s. n. (rar)* culegere de fabule și moralități (2) despre zburătoare, din evul mediu. (cf. lat. *volucris*, pasăre)

volúm *s. n.* **I. 1.** carte broșată sau legată. **2.** diviziune a unei lucrări editate în mai multe volume (I, 1); tom. **II. 1.** spațiu ocupat de un corp. ● figură geometrică cu trei dimensiuni. ●

mărimea spațiului unui corp, aflată cu ajutorul unei formule. 2. cantitate globală. ● debit (de apă) al unei fîntîni, al unui izvor, fluviu etc. 3. forță, amploare a sunetelor emise de o voce sau produse de un instrument. ● nivelul de intensitate sonoră al semnalelor audio. (<fr. *volume*, lat. *volumen*, sulou de papirus sau de pergament)

volumétric, -ă *adj.* referitor la determinarea volumelor. ○ *analiză ~ă* = analiză chimică pentru determinarea volumului substanțelor care iau parte la o reacție. (<fr. *volumétrique*)

volumetríe *s. f.* 1. măsurare a volumelor. ● capitol al chimiei analitice care se ocupă cu analizele volumetrice. 2. mărime (ca volum). (<fr. *volumétrie*)

volumétru *s. n.* instrument pentru măsurarea volumului în transmisiunile prin electrocomunicații. (<fr. *volumètre*)

volúmic, -ă *adj.* referitor la unitatea de volum (II, 1). ○ *masă ~ă* = masă a unității de volum. (<fr. *volumique*)

voluminós, -oásă *adj.* care are volum mare, care ocupă mult loc în spațiu; cuprinzător. ● (despre persoane) corpolent, gras. ● (despre cărți) cu file multe; gros. (<fr. *volumineux*, lat. *voluminosus*)

voluminozitáte *s. f.* caracterul a ceea ce este voluminos. (<engl. *voluminosity*)

voluntár, -ă I. *adj.* 1. făcut de bunăvoie, nesilit de nimeni; liber consimțit. 2. care exprimă, denotă voință. ● care își impune voința; autoritar; încăpățînat, îndărătnic. II. *s. m.* 1. militar care participă la o campanie, la o acțiune de luptă sau se înrolează în armată din proprie dorință. 2. cel care se oferă să facă un serviciu de bunăvoie și dezinteresat. (<lat. *voluntarius*, fr. *volontaire*)

voluntariát *s. n.* angajare în armată ca voluntar; durată a serviciului militar făcut ca voluntar. (<fr. *volontariat*)

voluntarísm *s. n.* 1. concepție filozofică potrivit căreia la baza existenței stau anumite tendințe iraționale ale voinței umane sau o voință cosmică oarbă. 2. concepție sociologică subiectivistă care consideră voința umană ca factor hotărîtor al istoriei, atribuind proceselor voliționale un rol determinant în acțiunea socială, negînd existența legităților obiective sau opunînd voința umană acestor legi. 3. concepție psihologică potrivit căreia în viața psihică rolul hotărîtor îl au procesele voliționale. (<germ. *Voluntarismus*, fr. *volontarisme*)

voluntarist, -ă *s. m. f.* (adept) al voluntarismului. (<fr. *volontariste*)

voluptáte *s. f.* 1. plăcere a simțurilor, a trupului. 2. desfătare sufletească; încîntare, satisfacție. (<fr. *volupté*, lat. *voluptas*)

voluptuár, -ă *adj. (livr.)* care ține de lux; care nu este necesar, ci făcut numai pentru plăcere. (<fr. *voluptuaire*)

voluptuós, -oásă *adj.* 1. care inspiră sau produce voluptate, plin de voluptate. 2. încîntător. (<fr. *voluptueux*, lat. *voluptuosus*)

voluptuozitáte *s. f. (rar)* voluptate. (<fr. *voluptuosité*)

volútă *s. f.* 1. ornament în formă de spirală, folosit mai ales la decorarea capitelului unei coloane, a unei console etc. în stilul ionic. 2. *(fig.)* răsucire, spirală (a gîndirii). (<fr. *volute*, it. *voluta*)

vólvă *s. f.* membrană groasă care înfășoară ca o teacă pălăria și piciorul unor ciuperci tinere, rupîndu-se apoi neregulat, în timpul creșterii. (<fr., lat. *volva*)

volvóx *s. m.* algă verde de apă dulce, formată din indivizi flagelați, care trăiește în colonii de formă sferică cu diametrul pînă la 1 m. (<fr., lat. *volvox*)

vólvulus *s. n.* ileus. (<fr. *volvulus*, cf. lat. *volvere*, a răsuci)

vomá *vb. tr.* a vomita. — *vomáre* s. f. (<fr. *vomir*, lat. *vomere*)

vómă *s. f.* vomitare. (<*voma*)

vomér *s. n.* 1. os turtit care desparte fosele nazale. (<fr. *vomer*, lat. *vomer*, brăzdar de plug)

vomerián, -ă *adj.* al vomerului. (<fr. *vomérien*)

vómic, -ă *adj.* 1. de vomă; care provoacă vomă; emetic. 2. *nucă ~ă* = sămînța unui arbore originar din zona tropicală, foarte otrăvitoare, din care se extrage stricnina. (<fr. *vomique*, lat. *vomicus*)

vómică *s. f.* evacuare bruscă pe gură a unei cantități de expectorații abundente. (<fr. *vomique*)

vomisment *s. n.* 1. faptul de a voma. 2. materiile vomate. (<fr. *vomissement*)

vomitá *vb. tr.* a da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac și nedigerată bine; a voma. — *vomitáre* s. f. (<lat. *vomitare*)

vomitív, -ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vomă; emetic. (<fr. *vomitif*)

vómito négro *s. n.* vomitare de sînge negru întîlnită în unele forme grave de apendicită acută și în febra galbenă. (<sp., fr. *vomito negro*)

vomitóriu *s. n. (ant.)* loc pe unde ieșea lumea din circ după terminarea spectacolului. (<lat. *vomitorium*)

-vór *elem. comp.* „care mănîncă, înghite, roade". (<fr. *-vore*, cf. lat. *vorus* < *vorare*, a devora, a înghiți)

voráce *adj.* 1. care mănîncă cu lăcomie, mîncăcios; sedefag. 2. *(fig.)* avid, lacom. (<fr. *vorace*, lat. *vorax, -cis*)

voracitáte *s. f.* 1. lăcomie mare la mîncare. 2. *(fig.)* aviditate extremă; cupiditate, lăcomie. (<fr. *voracité*, lat. *voracitas*)

vórland /for-/ *s. n.* platformă aflată în fața unui masiv muntos pe care îl înconjură. (<germ. *Vorland*)

vorspiel /fórșpil/ *s. n. (muz.)* introducere, preludiu, uvertură. (<germ. *Vorspiel*)

vórtex *s. n.* 1. structură anatomică (mușchi, peri) dispusă în vîrtej. 2. vîrtej cu antrenare de aer care apare la aspirația apei dintr-un bazin deschis. (<fr., lat. *vortex*)

vorticélă *s. f.* protozoar ciliat de apă dulce, care trăiește fixat pe pietre sau pe plante printr-un pedunchi retractil. (<fr. *vorticelle*)

vorticísm *s. n.* mișcare artistică de avangardă apărută în Anglia în al doilea deceniu al sec.

XX, care lega arta și poezia de mecanicism și de civilizația industrială modernă, propunînd organizarea formelor într-un sistem de unghiuri și de curbe în jurul unui punct determinat. (<engl. *vorticism*, cf. lat. *vortex*, vîrtej)

vot *s. n.* **1.** exprimare a opiniei cetățenilor unei țări în legătură cu alegerea reprezentanților în organele de conducere. ● opinie exprimată de membrii unei adunări constituite în legătură cu o candidatură, cu o propunere sau cu o hotărîre; adeziune dată în acest scop. **2.** mod de adoptare a hotărîrilor de către organele de stat, obștești etc. ○ *~ de încredere* = vot prin care parlamentul se declară de acord cu politica sau cu un act al guvernului; *~ de neîncredere* = vot prin care parlamentul se desolidarizează de politica sau de un act al guvernului, acesta fiind obligat să abdice. (<fr., engl. *vote*, lat. *votum*, promisiune)

votá *vb.* **I.** *intr.* a-și exprima prin vot părerea asupra unei chestiuni. **II.** *tr.* a alege pe cineva prin vot; a-și da votul. — *votáre* s. f. (<fr. *voter*)

votánt, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care votează. (<fr. *votant*)

votív, -ă *adj.* consacrat, oferit divinității, spre a împlini o făgăduință solemnă. ○ *tablou ~* = fragment din pictura unui monument înfățișînd pe ctitori, de obicei cu miniatura monumentului în mîini, oferind-o divinității. (<fr. *votif*, lat. *votivus* < *votum*, promisiune)

vótum *s. n. (livr.)* **1.** promisiune făcută zeilor. ● rugăciune; ofrandă; cult, ceremonie (religioasă). **2.** dorință, voie. (<lat. *votum*)

voucher /váu-șă/ *s. n.* document de călătorie eliberat unui turist de o întreprindere de transport sau agenție de turism reprezentînd contravaloarea serviciilor (transport, hotel, restaurant etc.) care urmează a fi prestate. (<engl. *voucher*)

voyeur *s. m.* v. voaior.

voyeurism *s. n.* v. voaierism.

vrac *s. n.* mod de depozitare și de transport al unui material granular (cereale, cărbuni etc.) fără ambalaj. (<fr. *vrac*)

vríe/vrílă *s. f.* evoluție acrobatică în care un avion se rotește ca un burghiu, coborînd pe verticală. (<fr. *vrille*)

vrílă[1] *s. f.* burghiu folosit mai ales la găurirea lemnului și a anumitor materiale plastice. (<fr. *vrille*)

vrílă[2] *s. f.* v. vrie.

vrombáj *s. n.* vîjîit, zumzet, zgomot. (după fr. *vrombir*)

vu *s. m.* unitate de măsură a volumului semnalelor audio în transmisiunile prin telecomunicații. (<fr. *vu*)

vulcán *s. m.* **1.** ridicătură (muntoasă) de formă conică, avînd o deschizătură largă în centru prin care pot ieși la suprafață gaze, lavă, cenușă etc. **2.** *(fig.)* loc de unde poate porni o acțiune primejdioasă. **3.** *(fig.)* om cu un temperament vulcanic (2). (<it. *vulcano*, germ. *Vulkan*, lat. *vulcanus*, cf. *Vulcanus*, zeul focului la romani)

vulcánic, -ă *adj.* **1.** format prin acțiunea vulcanilor; efuziv. **2.** *(fig.)* impetuos, nestăpînit, năvalnic, violent, ardent. (<it. *vulcanico*, germ. *vulkanisch*)

vulcanicitáte *s. f.* caracterul rocilor vulcanice. (<fr. *volcanicité*)

vulcanism *s. n.* **1.** totalitatea manifestărilor vulcanice (1). **2.** *(fig.)* însușirea de a fi vulcanic (2); impetuozitate. (<fr. *volcanisme*, engl. *vulcanism*)

vulcanít *s. n.* rocă efuzivă. (<fr. *volcanite*, engl. *vulcanite*)

vulcanizá *vb. tr.* a transforma cauciucul brut, prin încălzire cu sulf, într-un produs foarte elastic; a repara, a lipi un obiect de cauciuc prin procedeul de mai sus. — *vulcanizáre* s. f. (<fr. *vulcaniser*, engl. *vulcanize*)

vulcanizatór, -oáre *s. m. f.* muncitor specialist în vulcanizare. (<*vulcaniza* + *-tor*)

vulcanocárst *s. n.* carst format în roci eruptive prin dizolvarea feldspatului plagioclaz de către ape. (<rus. *vulkanokarst*)

vulcanogén, -ă *adj.* care generează vulcani. (<*vulcan* + *-gen*[2])

vulcanológ, -ă *s. m. f.* specialist în vulcanologie. (<fr. *vulcanologue*)

vulcanológic, -ă *adj.* referitor la vulcanologie. (<fr. *vulcanologique*)

vulcanologíe *s. f.* știință care studiază fenomenele vulcanice. (<fr. *vulcanologie*)

vulg *s. n. (depr.)* popor, plebe. (<lat. *vulgus*)

vulgár, -ă **I.** *adj.* **1.** cunoscut de toată lumea; comun, obișnuit, curent. **2.** ordinar, grosolan, trivial. ● (despre limbă) vorbită de popor; popular. ○ *latina ~ă* = limba latină populară. **3.** lipsit de bază științifică; neștiințific. ○ *materialism ~* = curent filozofic apărut în Germania pe la jumătatea sec. XIX, care, în esență, reduce întreaga realitate la materie, considerînd și conștiința ca fiind de natură materială. **II.** *s. f.* denumire a limbii italiene, folosită mai ales în epoca medievală și medie. (<fr. *vulgaire*, lat. *vulgaris* < *vulgus*, comun)

vulgarísm *s. n.* expresie, cugetare vulgară. (<fr. *vulgarisme*)

vulgarítate *s. f.* caracterul a tot ceea ce este vulgar; trivialitate, grosolănie. ● expresie, faptă vulgară. (<fr. *vulgarité*, lat. *vulgaritas*)

vulgarizá *vb.* **I.** *tr.* **1.** *(rar)* a răspîndi, a difuza în mase (idei, cunoștințe etc.); a populariza. **2.** a trata o chestiune în mod simplist, a banaliza. **II.** *refl.* a deveni vulgar (2). — *vulgarizáre* s. f. (<fr. *vulgariser*)

vulgarizánt, -ă *adj. (livr.)* vulgarizator. (<fr. *vulgarisant*)

vulgarizatór, -oáre *s. m. f., adj.* **1.** (cel) care vulgarizează o artă, o știință etc. **2.** (cel) care dă o interpretare simplistă noțiunilor pe care vrea să le popularizeze; vulgarizant. (<fr. *vulgarisateur*)

Vulgáta *s. f.* versiunea latină a Bibliei, adoptată la conciliul din Trent și folosită și azi în biserica romano-catolică; carte conținînd această versiune. (<lat. /versio/ *Vulgata*, fr. *Vulgate*)

vulnerá *vb. tr. (rar)* a răni, a vătăma. — *vulnerăre* s. f. (<lat. *vulnerare*)

vulnerábil, -ă *adj.* **1.** care poate fi (ușor) rănit. **2.** *(fig.)* ușor atacabil; slab. ○ *punct ~* = punct slab, sensibil al cuiva sau a ceva; lipsă,

deficiență. (<fr. *vulnérable*, lat. *vulnerabilis* < *vulnus, -eris*, rană)

vulnerabilitáte *s. f.* faptul, însușirea de a fi vulnerabil. (<fr. *vulnérabilité*)

vulneránt, -ă *adj.* care vulnerează. (<*vulnera* + *-ant*)

vulnerár, -ă *adj.* bun pentru vindecat rănile. (<fr. *vulnéraire*, lat. *vulnerarius*)

vultuós, -oásă *adj.* *(livr.:* (despre față) congestionat și buhăit. (<fr. *vultueux*, lat. *vultuosus* < *vultus*, față)

VULV(O)- *elem. comp.* „vulvă". (<fr. *vulv/o/-*, cf. lat. *vulva*, uter, matrice)

vulvár, -ă *adj.* referitor la vulvă, al vulvei. (<fr. *vulvaire*)

vúlvă *s. f.* organul genital extern al femeii. (<fr. *vulve*, lat. *vulva*)

vulvectomie *s. f.* rezecție chirurgicală a vulvei. (<fr. *vulvectomie*)

vulvítă *s. f.* inflamație a vulvei. (<fr. *vulvite*)

vulvopatíe *s. f.* stare patologică a vulvei. (<fr. *vulvopathie*)

vulvo-vaginál, -ă *adj.* referitor la vulvă și la vagin. (<fr. *vulvo-vaginal*)

vulvo-vaginítă *s. f.* inflamație simultană a vulvei și a vaginului. (<fr *vulvo-vaginite*)

vumétru *s. n.* instrument electronic pentru măsurarea volumului semnalelor electrice de audiofrecvență. (<fr. *vumètre*)

vútă *s. f.* **1.** lucrare de zidărie în formă de boltă. ● porțiune a unei bolți sau arcade cuprinsă între începutul curbei și un punct oarecare de pe aceasta. ● partea arcuită a unei porți, a unei ferestre. **2.** creasta unui anticlinal; boltă. (<fr. *voûte*)

W

wagnerián, -ă I. *adj.* propriu lui Wagner și muzicii lui. II. *s. m. f.* adept, admirator al muzicii lui Wagner. (<fr. *wagnérién*, cf. *Richard Wagner*, compozitor germ.)

wagnerísm *s. n.* concepție muzicală și stil, structură sau atmosferă a operelor lui Wagner. (<fr. *wagnérisme*)

wagon-lít/-li/*s. n.* vagon de dormit. (<fr. *wagon-lit*)

Walhálla *s. f. (mit. germ. și scand.)* locașul zeilor și al eroilor. (<germ. *Walhalla*)

walkie-talkie /uóki-tóki/ *s. n.* aparat portativ de radioemisie—recepție, construit pentru comunicații la distanțe scurte; talkie-walkie. (<amer., fr. *walkie-talkie*)

walkírie *s. f. (mit. scand.)* nume dat unor divinități, fiice ale lui Odin, fecioare războinice și foarte frumoase, care hotărau soarta bătăliilor, cauzînd moartea unora sau a altora dintre combatanți, potrivit voinței tatălui lor. — scris și *valkirie*. (<germ. *Walkyrie*)

walkman /uókmen/ *s. n.* minicasetofon cu cască de ascultare. (<engl. *walkman*)

walk-over /uók-óuvăr; abr. *w.o.*/ *s. n. (sport)* 1. cursă în care nu participă decît un singur cal. 2. calificare a unui sportiv, rămas singur în competiție prin neprezentarea sau eliminarea concurenților. (<engl., fr. *walk-over*)

walón, -ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din Wallonia. ● *(s. n.)* dialect galo-roman vorbit de waloni. (<fr. *wallon*, cf. *Wallonia*, regiune în sud și sud-estul Belgiei)

wampum /uám-/ *s. n.* centură brodată cu perle, folosită de indienii din America de Nord. (<engl., fr. *wampum* < cuv. amerind.)

wapíti *s. m.* cerb de talie mare din America de Nord și din Asia. (<fr., amer. *wapiti* < cuv. indian)

waránt *s. n.* recipisă, titlu de proprietate asupra mărfurilor, eliberat de antrepozitul în care acestea sînt depuse, servind ca hîrtie de valoare, transmisibilă și negociabilă, și la obținerea de credit în condiții de gaj. (<engl., fr. *warrant*)

warcóps *s. n. (text.)* țeavă pe care se deapănă firul. (<fr., engl. *warcops*, germ. *Warcops*)

wash-board /uóș-bod/ *s. n.* instrument muzical de percuție folosit în primele forme de muzică de jaz. (<engl. *wash-board*)

water-balást /uótăr-/ *s. n.* tanc de apă situat în fundul dublu al unei nave, conținînd lestul lichid al acesteia. (<fr., engl. *water ballast*)

water-closet/-clózit; abr. *W.C.*/ *s. n.* closet cu apă. (<engl., fr. *water-closet*)

waterpolo *s. n.* polo pe apă. (<engl., fr. *water-polo*)

water-ski *s. n.* schi nautic. v. surfing. (<engl. *water-ski*)

watt *s. m.* unitate de măsură a puterii electromagnetice, egală cu puterea unui joule pe secundă. (<fr., engl. *watt*, cf. *J. Watt*, inginer scotian)

wattmétru *s. n.* instrument pentru măsurarea puterii electromagnetice dintr-un circuit electric. (<fr. *wattmètre*)

wattóră *s. f.* unitate de măsură a energiei electrice, egală cu puterea de un watt în timp de o oră. (după fr. *wattheure*)

wattormétru *s. n.* contor pentru măsurarea în wați a energiei electrice care trece printr-un circuit. (după fr. *wattheuremètre*)

wattsecúndă *s. f.* unitate de măsură reprezentînd energia unui sistem cu puterea de un watt pe secundă. (<fr. *wattseconde*)

wéber *s. m.* unitate de măsură a fluxului magnetic, egală cu fluxul unui cîmp magnetic omogen, cu inducția egală cu un tesla. (<fr. *weber*, cf. *Wilhelm Eduard Weber*, fizician germ.)

webermétru *s. n.* instrument pentru măsurarea variației fluxului magnetic. (<germ. *Webermeter*)

week-end/úichend/ *s. n.* sfîrșit de săptămînă; perioadă scurtă de timp (sîmbăta și duminica) folosită pentru odihnă, petrecere. (<engl. *week-end*)

week-end-party /-párti/ *s. n.* petrecere organizată în timpul week-end-ului. (<engl. *week-end-party*)

Wehrmacht /vér-maht/ *s. n.* armata imperialistă germană. (<germ. *Wehrmacht*)

weismannísm/vais-/ *s. n.* teorie în biologie care postulează separarea organismului în două părți distincte: germenul, substanța ereditară, localizată în celulele sexuale, și soma, corpul, inert din punct de vedere genetic, afirmînd independența absolută a germenului față de soma. (<engl. *weismannism*, cf. *August Weissmann*, biolog germ.)

weismannist, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al weismannismului. (<engl. *weismannist*)

weltanscháuung/velt-an-șa-/ *s. n.* ansamblu de cunoștințe despre gîndirea, sentimentele, voința și comportamentul omului, despre experiență; imaginea despre lume si existența umană ca un tot unitar. (<germ. *Weltanschauung*)

welter /uél-tăr/ *s. n. (box)* denumire pentru categoria semimijlocie. (<engl. *welter*)

werfenián, -ă *adj., s. n.* (din) primul etaj al triasicului de tip alpin. (<germ. *Werfenian*)

western /uéstern/ *s. n.* film de aventuri, creat în America, a cărui acțiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului Statelor Unite. (<engl. *western*)

westfalián, -ă *adj., s. n.* (din) etajul superior al carboniferului mediu de facies continental, limitat la vestul Europei. (<fr. *westphalien*, cf. *Westphalia*, regiune în Germania)

whig /uig/ *s. m.* membru al partidului liberal din Anglia. (<engl. *whig*)

whisky /úis-chi/ *s. n.* băutură alcoolică preparată prin distilarea cerealelor (orz, ovăz sau secară). (<engl. *whisky* < cuv. irl.)

white-spirit /uáit-/ *s. n.* produs obținut la distilarea țițeiului, intermediar între benzină și petrolul lampant, folosit ca solvent în vopsitorie și în industria lacurilor, precum și drept carburant special. (<engl. *white-spirit*)

widia *s. f.* carbură de tungsten și titan, foarte dură, folosită la fabricarea cuțitelor de strung și a altor scule de așchiere a metalelor. (<germ. *Widia* < *wie Diamant*, ca diamantul)

wigwam /úig-uem/ *s. n.* 1. cort de piele, colibă a indienilor din America de Nord. 2. sat populat de acești indieni. (<amer. *wigwam* < cuv. amerind.)

wilayát *s. n.* regiune administrativă în Algeria. (<germ. *Wilayat* < cuv. ar.)

wild *s. n.* regiune de la periferia zăpezilor veșnice, străbătută de cerc ul polar nordic. (<engl. *wild*)

willemít *s. n.* silicat natural de zinc, alb, verde sau cafeniu. (<fr. *willémite*)

willy-willy /uíli-uíli/ *s. m.* ciclon tropical care se manifestă în nordul Australiei. (<engl. *willy-willy*)

wilow /úi-lou/ *s. n.* *(text.)* mașină de destrămat și curățit deșeurile de bumbac de impurități. (<engl. *willow*)

windkánter *s. n.* bloc de piatră din regiunile aride modelat de vînt, care prezintă mai multe muchii și fețe. (<germ. *Windkanter*)

window /uíndou/ *s. n.* fereastră, geam; vitrină. (<engl. *window*)

window-dréssing *s. n.* *(fin.)* metodă practicată de băncile occidentale care, pentru a-și prezenta bilanțul anual cu mai multe depuneri și cu mai multe active la alte bănci, depun una la alta sume care în primele zile ale anului următor sînt retrase. (<engl. *window-dressing*)

wind-surf/uindsărf/ *s. n.* scîndură, planșetă prevăzută cu catarg și o mică velă, cu ajutorul căreia se poate pluti, stînd în picioare, pe apele fără valuri mari. (<engl. *windsurf*)

wind-súrfing *s. n.* sport practicat cu windsurful. (<engl. *wind-surfing*)

wíring *s. n.* procedeu de tratare a unui anevrism al aortei, constînd din introducerea în interiorul lui, în formă de ghem, a unui fir metalic lung și subțire. (<fr. *wiring*, cf. engl. *wire*, a fixa cu o sîrmă)

wit /uit/ *s. n.* *(rar)* witz. (<engl. *wit*)

witherít *s. n.* carbonat natural de bariu, incolor, cenușiu sau gălbui, cu luciu sticlos-gras. (<fr. *witherite*)

witz *s. n.* *(livr.)* capacitate a fanteziei de a face asociații ciudate între elementele cele mai disparate, mai eterogene sau de a disocia elemente care nu pot exista disparat; jocul imaginației; produs al inteligenței, spirit, glumă; wit. (<germ. *Witz*)

wofatít *s. n.* rășină sintetică. (<fr. *wofatite*)

wólfram *s. n.* metal dur, alb, lucios, folosit la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice, a oțelurilor speciale etc.; tungsten. (<germ. *Wolfram*)

wolframát *s. m.* sare a acidului wolframic; tungstat. (<germ. *Wolframat*)

wolfrámic, -ă *adj.* de wolfram, al wolframului. ○ *acid* ~ = acid derivat din wolfram, sub formă de pulbere galbenă insolubilă în apă; acid tungstic. (<*wolfram* + *-ic*)

wolframít *s. n.* wolframat natural de fier și de mangan. (<germ. *Wolframit*)

wollastonít *s. n.* silicat natural de calciu. (<fr. *wollastonite*, cf. *W. Wollaston*, chimist engl.)

wólof *s. n.* limbă bantu vorbită în Senegal și Gambia. (<fr. *wolof*)

wombát *s. m.* mamifer marsupial rîmător din Australia, cu o talie de aproape 1 m, care își sapă adăposturi subterane. (<engl., fr. *wombat* < cuv. australian)

won *s. m.* unitatea monetară coreeană. (<germ. *Won* < cuv. coreean)

woofer /úfăr/ *s. n.* difuzor special pentru redarea frecvențelor joase. (<engl. *woofer*)

wówo *s. m.* gibon argintiu din Kalimantan, cu o coroană de peri albi în jurul feței negre.

wulfenít *s. n.* minereu de plumb și de molibden. (<germ. *Wulfenit*, cf. *Wulfen*, mineralog austriac)

würm *s. n.* ultima (a patra) epocă glaciară în schema glaciațiilor cuaternare din Alpi. (<germ. *Würm*)

würmián, -ă *adj.* referitor la würm, care aparține acestei epoci. (<fr. *würmien*)

wurtzít /vurțít/ *s. n.* sulfură naturală de zinc. (<germ. *Wurtzit*)

wyandótte /uáiăn-dot/ *s. m.* 1. specie de pește care trăiește în America. 2. rasă de găini americane, obținută prin diverse încrucișări. (<fr., engl. *wyandotte*, cf. *Wyandotte*, oraș în S.U.A.)

XANT(O)-, -xantínă *elem. comp.* „galben, gălbui". (<fr. *xanth/o/-, -xanthine*, cf. gr. *xanthos*)

xantelásmă *s. f.* pată gălbuie, cu margini regulate, localizată în special pe pleoape. (<fr. *xanthélasma*)

xantínă[1] *s. f.* produs organic care se găsește în urină, în singe, în ceai, cafea etc. (<fr. *xanthine*)

-xantínă[2] v. x a n t (o) .

xantinurie *s. f.* eliminare a unor cantități de xantină[1] prin urină. (<fr. *xanthinurie*)

xantípă *s. f.* *(rar)* femeie rea, cicălitoare; megeră. (<engl. *xanthippe*, cf. *Xantipa*, soția lui Socrate)

xantism *s. n.* colorație galbenă. (<fr. *xanthisme*)

xantocit *s. n.* celulă care conține pigment galben. (<fr. *xanthocyte*)

xantoclór, -ă *adj.* de culoare gălbuie-verde. (<lat. *xanthochlorus*)

xantocromátic, -ă *adj.* *(med.)* colorat în galben. (<fr. *xanthochromatique*)

xantocromie *s. f.* colorație în galben, până la maro, a serului sîngelui, a unor leziuni sau lichide organice. (<fr. *xanthochromie*)

xantodérm, -ă *adj.* care prezintă xantodermie. (<fr. *xanthoderme*)

xantodermie *s. f.* colorare în galben a pielii. (<fr. *xanthodermie*)

xantoeritrodermie *s. f.* boală a pielii caracterizată prin erupții eritematoase roșii-gălbui, pufțin scuamoase și uneori pruriginoase. (<*xanto-* + *eritrodermie*)

xantofilă *s. f.* pigment galben care se găsește, alături de clorofilă, în frunzele verzi. (<fr. *xanthophylle*)

xantofór *s. m.* cromatofor galben. (<fr. *xanthophore*)

xantogenáre *s. f.* transformare a alcalicelulozei în xantogenat de celuloză; sulfidare. (după germ. *xanthogenieren*)

xantogenát *s. m.* sare a acidului xantogenic. (<fr. *xanthogénate*)

xantogénic *adj. acid* ~ = acid puțin stabil, obținut prin acțiunea unui hidroxid de metal alcalin asupra sulfurii de carbon în contact cu un alcool. (<fr. *xanthogénique*)

xantóm *s. n.* tumoare benignă, galbenă, a pielii, conținînd în principal colesterol. (<fr. *xanthome*)

xantomatós, -oásă *adj.* de natura xantomului. (<it. *xantomatoso*)

xantomatózǎ *s. f.* proces distrofic care determină formarea de xantoame. (<fr. *xanthomatose*)

xantomizáre *s. f.* infiltrație colesterolică a unei afecțiuni cutanate tumorale, degenerative sau infecțioase. (după fr. *xanthomisation*)

xantopsíe *s. f.* tulburare a vederii, cauzată de icter, care face ca bolnavul să vadă totul în galben. (<fr. *xanthopsie*)

xantospérmă *adj., s. f.* (plantă) cu semințe având tegument galben. (<fr. *xanthosperme*)

xantóză *s. f.* carotenodermie. (<fr. *xanthose*)

XEN(O)-, -xén, -xenie *elem. comp.* „străin, parazit", „gazdă", „ospitalitate". (<fr. *xén/o/-, -xéne, -xénie*, cf. gr. *xenos*, străin, oaspete, *xenia*, ospitalitate)

xenelasíe *s. f.* interzicere pentru străini, în Grecia antică, de a ședea într-un oraș. (<fr. *xénélasie*, gr. *xenelasia*)

xénie[1] *s. f.* gen de epigramă satirică. (<germ. *Xenie*)

xenie[2] *s. f.* apariția pe fructe, semințe sau țesuturi a unor caractere morfologice ori de colorație anormale, datorate influenței fecundării cu polen străin. (<fr. *xénie*, engl. *xenia*)

-xenie[3] v. x e n (o)-.

xenism *s. n.* cuvînt de origine străină. (<*xen-* + *-ism*)

xenoautogamie *s. f.* polenizare încrucișată care, în anumite condiții nefavorabile, se realizează prin autofertilizare. (<fr. *xénoautogamie*)

xenobiótic, -ă *adj.* referitor la xenobioză, de xenobioză. (<fr. *xenobiotique*)

xenobióză *s. f.* *(biol.)* viețuire în asociații străine sau în dauna unui alt organism. (<fr. *xénobiose*)

xenoblást, -ă *adj., s. n.* (cristal) format în șisturile cristaline, în altă formă cristalografică decît cea proprie. (<fr. *xénoblaste*)

xenocarpíe *s. f.* formare a fructului ca rezultat al xenogamiei. (<fr. *xénocarpie*)

xenodiagnóstic *s. n.* metodă de diagnostic în parazitologie bazată pe căutarea paraziților în gazdele lor intermediare. (<fr. *xénodiagnostic*)

xenofil, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubește numai pe străini sau ceea ce este străin. (<fr. *xénophile*)

xenofílie *s. f.* simpatie față de tot ceea ce este străin. (<fr. *xénophilie*)

xenofób, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște pe cei de altă naționalitate sau alte popoare. (<fr. *xénophobe*)

xenofobíe *s. f.* ură, aversiune față de tot ceea ce este străin. (<fr. *xénophobie*)

xenofonie *s. f.* tulburare a fonației care dă vocii un accent străin. (<fr. *xénophonie*)

xenogamie *s. f.* alogamie. (<fr. *xénogamie*)

xenogenétic, -ă *adj.* referitor la xenogeneză. ● (despre organisme) provenit din părinți diferiți. (<fr. *xénogénétique*)

xenogenéză *s. f.* *(biol.)* apariție a unor descendenți deosebiți fenotipic de părinți. (<fr. *xénogenèse*)

xenoglosie *s. f.* fenomen constatat la mediumurile care în timpul somnului hipnotic vorbesc limbi necunoscute de ei. (<germ. *Xenoglossie*)

xenografíe *s. f.* procedeu de tipar pentru imagini folosind fenomenul de fotoconductibilitate, spre a evita contactul direct dintre forma de tipar și obiectul tipărit. (<fr. *xénographie*)

xenolít *s. n* fragment de piatră străin de roca eruptivă în care se află. (<fr. *xénolithe*, germ. *Xenolith*, engl. *xenolith*)

xenologíe *s. f. (biol.)* studiul relațiilor dintre gazdă și stadiile ontogenetice ale unui parazit specific. (<germ. *Xenologie*)

xenomán, -ă *s. m. f.* cel care suferă de xenomanie. (<fr. *xénomane*)

xenomanie *s. f.* înclinație exagerată pentru tot ce este străin (<fr *xénomanie*)

xenomórf, -ă *adj.* care prezintă xenomorfie. (<fr. *xénomorphe*)

xenomorfíe *s. f.* proprietate a unui mineral de a se prezenta și sub altă formă cristalografică decît cea obișnuită, datorită mineralelor înconjurătoare, formate mai de timpuriu; xenomorfism. (<fr. *xénomorphie*)

xenomorfísm *s. n.* xenomorfie. (<fr. *xénomorphisme*)

xenomorfóză *s. f.* fenomen de regenerare a unui organ vegetal sub altă formă. (<fr. *xénomorphose*)

xenón *s. n.* gaz incolor și inodor din grupa gazelor inerte, care se găsește în cantități foarte mici în aerul atmosferic. (<fr. *xénon*)

xenopátic, -ă *adj.* referitor la xenopatie. (<fr. *xénopathique*)

xenopatíe *s. f.* delir în care bolnavul e convins că se acționează asupra sa de la distanță prin sugestie, hipnoză etc. (<fr. *xénopathie*)

xenoplástic, -ă *adj.* (despre grefaje) executat pe diferite portaltoiuri. (<fr. *xénoplastique*)

xenotropísm *s. n.* fenomen care atrage un parazit către o anumită ființă, un anumit organ sau o anumită celulă. (<fr. *xénotropisme*)

XER(O)-, -xéră, -xerózã *elem. comp.* „uscat, uscăciune, ariditate". (<fr. *xér/o/-, -xéra, -xérose*, cf. gr. *xeros*, uscat, arid, *xerosis*, uscare)

Xéres /he-/ *s. n.* vin de calitate superioară, originar din Spania. (<fr. *xérès*, cf. *Xeres*, oraș în Andaluzia — Spania)

xéric, -ă *adj. (biol.;* despre organisme sau organe) adaptat pentru a suporta uscăciunea. ● (despre soluri) arid. (<fr. *xérique*)

xerobóle *s. f. pl.* plante ale căror semințe se răspîndesc prin expulzare, după crăparea carpelelor uscate. (<fr. *xéroboles*)

xerocárp, -ă *adj.* cu fructe uscate. (<lat. *xerocarpus*)

xerocázie *s. f.* răspîndire a semințelor prin uscarea și ruperea pericarpului fructelor. (<fr. *xérochasie*)

xerochelíe *s. f.* uscare a buzelor. (<*xero-* + *-cheilie*)

xeroclelstogamíe *s. f.* cleistogamie în condiții de uscăciune extremă. (<fr. *xérocléistogamie*)

xerocópie *s. f.* copie făcută la xerograf. (<fr. *xérocopie*, it. *xerocopia*)

xeroerlofil, -ă *adj.* (despre organisme) adaptat la climat uscat și rece. (<*xero-* + *criofil*).

xerodermíe *s. f.* boală congenitală caracterizată prin uscarea și descuamarea continuă a pielii. (<fr. *xérodermie*)

xerofág, -ă *adj.* care se hrănește cu alimente uscate. (<fr. *xérophage*)

xerofagíe *s. f.* regim alimentar bazat pe alimente uscate. (<fr. *xérophagie*)

xerofil, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) adaptat la un climat foarte arid. (<fr. *xérophile*)

xerofilíe *s. f.* proprietate a organismelor xerofile. (<germ. *Xerophilie*)

xerofítă *adj., s. f.* (plantă) xerofilă. (<fr. *xérophyte*)

xerofític, -ă *adj.* referitor la plantele xerofite. (<fr. *xérophytique*)

xerofób, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) care evită terenurile uscate. (<fr. *xérophobe*)

xeroférm *s. n.* substanță medicamentoasă, compus al bismutului, sub formă de pulbere galbenă, folosită ca antiseptic gastrointestinal. (<fr. *xéroforme*)

xeroftálmic, -ă *adj., s. m. f.* (suferind) de xeroftalmie. (<fr. *xérophtalmique*)

xeroftalmíe *s. f.* uscare a conjunctivei și a corneei, provocată de lipsa vitaminei A și de insuficiența secreției lacrimale; xerom. (<fr. *xérophtalmie*)

xerogél *s. n.* material obținut prin uscarea gelurilor. (<fr. *xérogel*, germ. *Xerogel*, engl. *xerogel*)

xerogeofíte *s. f. pl.* **1.** plante care în perioada de uscăciune persistă prin organele lor subterane. **2.** plante la care stadiul de repaus biologic corespunde cu perioada de uscăciune. (<fr. *xérogéophytes*)

xerográf *s. n.* aparat folosit în xerografie. (<it. *xerografo*)

xerografiá *vb. tr.* a multiplica prin xerografie. — *xerografiére* s. f. (<germ. *xerographieren*)

xerográfic, -ă *adj.* referitor la xerografie, folosit în xerografie. (<germ. *xerographisch*, engl. *xerographic*)

xerografíe *s. f.* procedeu de copiat și multiplicat, fără contact, prin impresionarea unei plăci acoperite cu un strat de material fotoconductor și încărcate cu electricitate statică. (<germ. *Xerographie*, engl. *xerography*)

xerografíst, -ă *s. m. f.* muncitor specializat în xerografie. (<*xerografie* + *-ist*)

xerohiménic, -ă *adj.* (despre un climat) caracterizat printr-un anotimp hibernal uscat. (<fr. *xérochiménique*, cf. gr. *kheima*, iarnă)

xeróm *s. n.* xeroftalmie. (<fr. *xérome*)

xeromenie *s. f.* apariție a simptomelor organice ale perioadei menstruale fără menstruație. (<fr. *xéroménie*)

xeromórf, -ă *adj.* (despre organisme) adaptat la secetă. (<germ. *xeromorph*)

xeromorfíe *s. f.* adaptare morfologică și funcțională a organismelor la condiții de uscă-

ciune; xeromorfism, xeromorfoză. (<fr. *xéromorphie*)

xeromorfísm *s. n.* xeromorfie. (<fr. *xéromorphisme*)

xeromorfóză *s. f.* xeromorfie. (<fr. *xéromorphose*)

xerorínie *s. f.* uscare a mucoasei nazale. (<fr. *xérorhinie*)

xerosérie *s. f.* serie de schimbări ale unui ecosistem pe un sol arid. (<engl. *xeroseric*)

xerostomíe *s. f.* senzație de uscare a gurii, datorită unei insuficiente salivații. (<fr. *xérostomie*)

xerotéric, -ă *adj.* (despre un climat) caracterizat printr-un anotimp estival uscat. (<fr. *xérothérique*, cf. gr. *theros*, vară)

xerotérm, -ă *adj. (biol.;* despre organisme) adaptat la un climat uscat și cald; xerotermofil. (<fr. *xérotherme*)

xerotermofil, -ă *adj.* xeroterm. (<lat. *xerothermophillus*)

xerotermofíte *s. f. pl.* plante xerotermofile. (<fr. *xérothermophytes*)

xerotomografíe *s. f.* tomografie pulmonară realizată prin procedeul xerografic. (<*xero-* + *tomografie*)

xerotropísm *s. n.* mișcare de răsucire sau de curbare la plante pentru evitarea uscării. (<fr. *xérotropisme*)

xérox *s. n.* aparat de copiere și multiplicare uscată, folosit în xerografie, care nu reclamă o matriță, copierea făcîndu-se direct după original. (<engl. *xerox* < /Rank/ *Xerox* /Limited/, n. com.)

xeroxá *vb. tr.* a multiplica la xerox. — *xeroxáre* s. f. (<*xerox*)

xerózā[1] *s. f. (med.)* uscare a pielii datorită unei secreții sebacee insuficiente; asteatoză. (<fr. *xérose*, gr. *xerosis*)

-xerózā[2] v. x e r (o)-.

xerózis *s. n.* cheratinizare a conjunctivei, care marchează începutul xeroftalmiei. (<fr. *xérosis*)

XIF(O)- *elem. comp.* ,,vîrf de sabie", ,,apendice xifoid". (<fr. *xiph/o/-*, cf. gr. *xiphos*, sabie)

xifíe *s. f.* pește răpitor, feroce, din mările tropicale și temperate; pește-cu-spadă. (<fr. *xiphias*)

xífo *s. m.* xifofor. (<fr. *xipho*)

xifodínie *s. f.* xifoidalgie. (<fr. *xiphodynie*)

xifofór *s. m.* pește mic de acvariu cu o colorație variată, în natură numai de culoare verde-metalic, cu irizații și o dungă roz pe linia laterală, originar din Mexic; xifo. (<fr. *xiphophore*, lat. *xiphophorus*, gr. *xyphophoros*)

xifoíd, -ă *adj., s. n.* (cartilaj) în formă de vîrf de sabie, care formează extremitatea inferioară a sternului. (<fr. *xiphoïde*)

xifoidalgíe *s. f.* durere la nivelul xifoidului; xifodinie. (<fr. *xiphoïdalgie*)

xifoidián, -ă *adj.* al xifoidului. (<fr. *xiphoïdien*)

xifoidítă *s. f.* inflamație a cartilajului xifoid. (<fr. *xiphoïdite*)

xifopág *s. m.* monstru dublu la care cele două corpuri sînt unite de la ombilic pînă la apendicele xifoid. (<fr. *xiphopage*)

xífos *s. n. (zool.)* scut. (<fr. *xipho*, gr. *xiphos*)

xifosternopexíe *s. f.* detașare chirurgicală a apendicelui xifoid și suturare a acestuia pe fața anterioară a sternului. (<fr. *xiphosternopexie*)

XIL(O)-, -xil(ă) *elem. comp.* ,,lemn, copac", ,,pădure"; ,,lemnos". (<*xyl/o/-*, *-xyle*, cf. gr. *xylon*, lemn)

xilán *s. m.* polizaharidă care se găsește, alături de celuloză, în celulele lignificate ale lemnului, în paie etc. (<fr. *xylane*, germ. *Xylan*, engl. *xylan*)

xilém *s. n.* țesut al plantelor avînd celulele cu membranele îngroșate și lignificate. (<fr. *xylème*, germ. *Xylem*, engl. *xylem*)

xilén *s. m.* hidrocarbură benzenică, lichidă, omolog superior al toluenului, extrasă din gudroanele de huilă. (<fr. *xylène*)

xilidínă *s. f.* amină derivată din xilen, folosită la fabricarea coloranților și a medicamentelor. (<fr. *xylidine*)

xilít *s. n.* constituent al cărbunilor bruni inferiori. (<fr. *xylite*)

xilocárp *s. n.* fruct tare, uscat, de pădure. (<fr. *xylocarpe*)

xilocróm *s. m.* nume dat pigmenților tanini din lemn. (<fr. *xylochrome*)

xilofág, -ă *adj.* (despre insecte, ciuperci) lignivor. (<fr. *xylophage*, gr. *xylophages*, mîncător de lemn)

xilofagíe *s. f.* regim alimentar al insectelor xilofage. (<fr. *xylophagie*)

xilofíl, -ă *adj.* (despre ciuperci) care crește pe lemn. (<fr. *xylophile*)

xilofíte *s. f. pl.* plante lemnoase (arbori, arbuști; subarbuști). (<lat. *xylophytae*)

xilofón *s. n.* instrument muzical de percuție format din lamele de lemn, diferite ca dimensiuni și esență, care se lovesc cu două baghete (ciocănele) de lemn, de sticlă sau de metal. (<fr. *xylophone*, it. *xilofono*)

xilofoníst, -ă *s. m. f.* cîntăreț la xilofon. (<it. *xilofonista*)

xilogén, -ă *adj.* care generează țesut lemnos. (<fr. *xylogène*)

xilográf, -ă *s. m. f.* gravor în lemn. (<fr. *xylographe*)

xilográfic, -ă *adj.* referitor la xilografie; obținut prin xilografie. (<fr. *xylographique*)

xilografíe *s. f.* **1.** arta de a grava în lemn; clișeu, gravură în lemn. **2.** procedeu de tipar înalt, cu clișee gravate în lemn. (<fr. *xylographie*)

xilográmă *s. f.* clișeu tipografic în lemn obținut prin gravare. (<fr. *xylogramme*)

xilogravúră *s. f.* procedeu de obținere a unui clișeu în lemn prin gravare; xilografie. ● clișeul însuși; reproducere după un astfel de clișeu. ● desen cu linii groase, avînd tehnica gravurilor în lemn. (<fr. *xylegravure*)

xiloíd, -ă *adj.* (despre un material) de natură lemnoasă sau prezentînd o structură asemănătoare. (<fr. *xyloïde*)

xilól *s. n.* xilen brut. (<fr. *xylol*)

xilolatríe *s. f.* cult al zeilor de lemn. (<fr. *xylolâtrie*)

xilolít *s. n.* **1.** lemn fosilizat. **2.** amestec de rumeguș de lemn, oxid și clorură de magneziu, colorat cu pigmenți minerali și cu aspect de piatră, folosit ca material pentru pardoseli termoizolante. (<germ. *Xylolith*)

xilolitografíe *s. f.* procedeu de tipar litografic la care clișeul se execută pe o placă de lemn acoperită cu un strat de calcar. (<fr. *xylolithographie*, germ. *Xylolithographie*)

xilolitogravúră *s. f.* reproducere obținută prin xilolitografie. (<fr. *xylolithogravure*)

xilológic, -ă *adj.* referitor la xilologie. (<fr. *xylologique*)

xilologíe *s. f.* ramură a botanicii care studiază lemnul și proprietățile lui. (<fr. *xylologie*)

xilomanție *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul în lemn. (<*xilo-* + *-manție*)

xilométru *s. n.* instrument pentru măsurarea cubajului lemnelor. (<fr. *xylomètre*)

xilón *s. n.* fibră textilă sintetică din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte. (<fr. *xilon*, n. com.)

xiloríz, -ă *adj.* (despre plante) cu rădăcini lignificate. (<lat. *xylorrhizus*)

xilostrómă *s. f.* miceliu pîslos la ciupercile xilofage, dezvoltat în interiorul țesutului lemnos. (<fr. *xylostrome*)

xiloterapíe *s. f.* *(med.)* tratament care utilizează varietăți de lemn. (<fr. *xylothérapie*)

xilotipíe *s. f.* **1.** tipar cu litere de lemn. **2.** procedeu de tipar folosit la reproducerea structurii lemnului din care se prepară clișeul. (<germ. *Xylotypie*)

xilotomíe *s. f.* studiu microscopic și anatomic al țesuturilor lemnoase aparținînd plantelor fosile sau actuale, prin secțiuni fine. (<fr. *xylotomie*)

xilóză *s. f.* monozaharidă care se găsește în lemn, paie etc. (<fr. *xylose*)

xísmă *s. f.* *(med.)* bucăți de membrane în scaune diareice. (<fr. *xysme*, cf. gr. *xysma*, rezultat prin răzuire)

xist *s. n.* *(ant.)* **1.** galerie acoperită la templele grecești, unde se țineau lecțiile în timpul iernii. **2.** (la romani) galerie acoperită într-o grădină. (<fr. *xyste*)

xoanón *s. n.* statuie sculptată în trunchiul copacilor din epoca arhaică a Greciei antice. (<fr., gr. *xoanon*)

xografíe *s. f.* procedeu de imprimare fotografică în relief. (<fr. *xographie*, n. com.)

xu *s. m.* monedă divizionară în Vietnam, valorînd a suta parte dintr-un dong. (<fr. *xu* < cuv. vietnamez)

yacht *s. n.* v. i a h t.

yáchting *s. n.* v. i a h t i n g.

yálă *s. f.* încuietoare, broască de siguranță, de tip special, cu sistem cilindric. (<engl. *yale/lock/*, n. com.)

yankéu *s. m.* poreclă (ironică) dată, începînd cu sec. XVII, locuitorilor din nord-estul S.U.A.; *(p. ext.)* orice cetățean al S.U.A. (< engl. *yankee)*

yard *s. m.* v. i a r d.

yardáng *s. n.* microrelief de coroziune format din creste separate de jgheaburi întortocheate, caracteristic pentru pustiurile argiloase din Asia Centrală. (<fr., engl. *yardang)*

yawl /ioul/ *s. n. (mar.)* ambarcațiie cu vele, asemănătoare ketchului, cu timona între catarge. (<engl., fr. *yawl)*

yearling /iărling/ *s. m.* animal (de obicei mînz) avînd vîrsta de un an. (<engl. *yearling)*

yen *s. m.* unitatea monetară a Japoniei. (<engl., fr. *yen* < cuv. jap.)

yeoman /ióu-men/ *s. m.* **1.** servitor la o curte regală sau seniorială. **2.** subordonat, ajutor. **3.** om liber dintr-o comunitate; *(spec.)* fermier liber, mic proprietar rural în Anglia. **4.** membru al unui corp de gardă englez. **5.** *(mar.)* ofițer însărcinat cu îndatoririle clericale. (<engl., fr. *yeoman)*

yesman/iés-men/ *s. m.* adept necondiționat al cuiva; om lingușitor. (<engl. *yesman)*

yéti *s. m.* animal sau om ipotetic primitiv, de pe versantul sudic al munților Himalaia, supranumit „omul zăpezilor" sau „omul pădurii". (<fr. *yéti* < cuv. tib.)

ye-ye /ie-ie/ *s. n.* refren de muzică ușoară desemnînd muzica interpreților francezi din anii '60, care utilizează un ritm special, venit din S.U.A., apropiat mai mult de rock decît de șansonetă. (<fr. *yé-yé)*

yláng-yláng *s. m.* arbore cultivat în Indonezia și în Madagascar pentru florile sale întrebuințate în parfumerie. (<fr. *ylang-ylang* < cuv. malaiez)

yóga *s. f.* școală filozofică indiană cu tradiții străvechi, care preconizează adîncirea autocunoașterii eului în vederea eliberării lui de contingențele materiale și a contopirii cu spiritul universal, prin extaz mistic și exerciții fizice, avînd ca scop perfecționarea proceselor fiziologice și psihice ale organismului uman (încetinirea la maximum a respirației și a bătăilor inimii, realizarea stării de insensibilitate totală etc.). (<fr. *yoga* < cuv. sanscr.)

yoghin *s. m.* adept al filozofiei yoga; *(p. ext.)* cel care practică exerciții yoga. — var. *yogin* s. m. (<fr., engl. *yogi)*

yoghínic, -ă *adj.* referitor la yoga sau la yoghini; yoghist. — var. *yoginic, -ă* adj. (<fr. *yoginique)*

yoghíst, -ă I. *adj.* yoghinic. II. *s. m.* yoghin. (<*yoga* + *-ist)*

yogín *s. m.* v. y o g h i n.

yogínic, -ă *adj.* v. y o g h i n i c.

yohimbínă *s. f.* alcaloid extras din scoarța unui arbore din Africa de vest, care acționează asupra sistemului nervos simpatic contrar adrenalinei. (<fr. *yohimbine* < cuv. bantu)

Yom Kippúr *s. n.* mare sărbătoare religioasă mozaică simbolizînd reconcilierea dintre om și divinitate. (<ebr., fr., engl. *yom kippur*, ziua ispășirii)

York *s. m.* rasă de porci de culoare albă, cu pielea roșie și păr rar, cu nasul cîrn și cu urechi mari, creată în Anglia. (<engl. *york*, cf. *York*, oraș în Marea Britanie)

youyou /iuiú/ *s. n.* mică ambarcațiie, scurtă și largă, folosită pentru legătura între vase și chei. (<fr. *youyou* < cuv. chin.)

yoyó *s. n. inv.* jucărie constînd dintr-un disc scobit care poate fi făcut să urce sau să coboare cu ajutorul unei sfori. (<fr. *yo-yo*, n. com.)

ypresián *s. n.* ultimul etaj al paleocenului din centrul și sudul Europei. (<fr. *yprésien*, cf. *Ypres*, oraș în Belgia)

yterbínă *s. f.* oxid de yterbiu. (<fr. *ytterbine)*

ytérbiu *s. n.* element metalic din grupa lantanidelor. (<fr., engl. *ytterbium*, cf. *Ytterby*, localitate în Suedia)

ytrifér, -ă *adj.* (despre minereuri) care conține ytriu. (<fr. *yttrifère)*

ýtriu *s. n.* element metalic, alb-cenușiu, ușor, greu fuzibil, din grupa a III-a, secundară, a sistemului periodic, folosit la elaborarea unor aliaje. (<fr., engl. *yttrium)*

yuán *s. m.* unitatea monetară a R. P. Chineze. (<fr. *yuan* < cuv. chin.)

yúcca *s. f. invar.* plantă liliacee arborescentă din India și America, cu frunze lungi grupate în smocuri și flori mari, albe sau violete, aclimatizată în țările temperate ca plantă ornamentală. ● fibră textilă obținută din această plantă. (<engl., fr. *yucca*, sp. *yuca* < cuv. din Haiti)

yúnga *s. f.* pădure tropicală umedă pe pantele estice ale Anzilor bolivieni. (<sp. *Yunga* < cuv. indian)

zacherlínă *s. f.* substanță insecticidă obținută prin fărîmițarea și pisarea fină a inflorescențelor (capitulelor) uscate ale unei plante din familia compozeelor, originară din Orient. (<germ. *Zacherlin*, cf. *Zacherle*, negustător gruzin)

zagáie *s. f.* suliță la popoarele primitive. (<fr. *zagaie*, sp. *azagaya)*

ZAHAR(O)-/ZAHARI- *elem. comp.* „zahăr". (<fr. *saccharo/o/-*, *sacchari-*, cf. lat. *saccharum*, gr. *sakkharon)*

zaharát *s. m.* combinație a zahărului cu un oxid metalic. (<fr. *saccharate)*

zaharázǎ *s. f.* enzimă din sucul intestinal care descompune zaharoza în fructoză și glucoză; invertază, sucrază. (<fr. *saccharase)*

ZAHARI- v. z a h a r (o)-.

zaháric *adj. acid* ~ = acid-alcool obținut prin oxidarea zaharozei. (<fr. *saccharique)*

zaharíde *s. f. pl.* glucide. (<fr. *saccharides)*

zaharífer, -ă *adj.* care produce, care conține zahăr. (<fr. *saccharifère)*

zaharificá *vb. tr.* a transforma substanțele amilacee sau celulozice în zaharuri fermentescibile. — *zaharificáre* s. f. (<fr. *saccharifier)*

zaharificatór *s. n.* instalație servind pentru operația de zaharificare. (<fr. *saccharificateur)*

zaharigén, -ă *adj.* care se poate transforma în zahăr prin hidratare. (<fr. *saccharigène)*

zaharimétric, -ă *adj.* referitor la zaharimetrie. (<fr. *saccharimétrique)*

zaharimetríe *s. f.* metodă de determinare a concentrației soluțiilor de zahăr cu ajutorul zaharimetrului. (<fr. *saccharimétrie)*

zaharimétru *s. n.* areometru folosit în zaharimetrie. (<fr. *saccharimètre)*

zaharínă *s. f.* produs sintetic cristalizat, alb, solubil în apă, cu o putere de îndulcire mult mai mare decît a zahărului, dar fără nici o valoare nutritivă. (<fr. *saccharine)*

zaharoíd, -ă *adj.* care are aspectul zahărului. (<fr. *saccharoïde)*

zaharomíces *s. n.* ciupercă microscopică care produce fermentația alcoolică în materii zaharoase; zaharomicete. (<fr. *saccharomyces)*

zaharomicéte *s. f. pl.* zaharomices. (<germ. *Sacharomyzeten)*

zaharomicóză *s. f.* boală parazitară produsă de zaharomices. (<fr. *saccharomycose)*

zaharós, -oásă *adj.* 1. de natura zahărului. ○ *produs* ~ = produs alimentar preparat din zahăr. 2. *(fig.)* alb, compact, cristalin (ca zahărul). (<fr. *saccharoux)*

zaharóză *s. f.* substanță cristalizată, albă, dulce, compusă din fructoză și glucoză, care se găsește în tulpina, rădăcina și fructele unor plante; sucroză; zahăr. (<fr. *saccharose)*

zaharozuríe *s. f.* prezența patologică a zahărului în urină; glucozurie. (<fr. *saccharosurie)*

zaibatsú *s. n.* trust în Japonia. (<fr. *zaibatsu* < cuv. jap.)

zaír *s. m.* unitatea monetară a Republicii Zair. (<fr. *zaïre)*

zámbo *s. m.* sambo[2]. (<sp., fr. *sambo)*

zapateádo /sa-/ *s. n.* dans solistic, de origine spaniolă, cu mișcare rapidă, sincopată, alecărui accente ritmice se marchează prin lovituri de călcîi; melodia corespunzătoare. (<sp. *zapateado* < *zapata*, pantof)

zarathustrián, -ă *adj., s. m. f.* zaroastrian. (<*Zarathustra/Zoroastru/*, profet pers. + *-ian)*

zarzuélă /sarsuélă/ *s. f.* gen al operetei spaniole, asemănător operei comice, apărut în sec. XVII prin integrarea unor intermedii muzicale într-o piesă de teatru. (<sp. *zarzuela)*

-záur, -zaurián v. s a u r (o)-.

zbir *s. m.* reprezentant tiran și brutal al autorității de stat; *(p. ext.)* om sever, crud și brutal. (<fr. *sbire)*

zebrá *vb. tr* a vărga (<fr. *zébrer)*

zebrát, -ă *adj.* dungat, vărgat ca zebra. (<fr. *zébré)*

zébră *s. f.* 1. mamifer african erbivor, imparicopitat, înrudit cu calul, avînd corpul acoperit cu păr gălbui și vărgat cu dungi negre sau brune. 2. mic pește de recif și de acvariu, foarte vioi, cu multă mobilitate, cu dungi de un albastru metalic strălucitor pe fond argintiu sau, la mascul, auriu, originar din India. 3. marcaj de traversare a străzii pentru pietoni, constînd din linii (albe) continue, paralele cu axa acesteia. (<fr. *zèbre*, sp., port. *zebro*, *zebra)*

zebroíd *s. m.* animal rezultat din hibridarea dintre cal și zebră; zebrul. (<germ. *Zebroid)*

zebrúl *s. m.* zebroid. (<fr. *zébrule)*

zébu *s. m.* mamifer rumegător domesticit în Asia și în Madagascar, asemănător cu boul, cu o cocoașă de grăsime pe greabăn. (<fr. *zébu* < cuv. tib.)

zefír *s. n.* 1. vînt de apus, călduț, care suflă primăvara; *(p. ext.)* vînt cald, plăcut; adiere. 2. țesătură ușoară de bumbac, pentru cămăși, bluze etc. (<fr. *zephyr*, lat. *zephyrus*, gr. *zephyros)*

zeghísm *s. n.* z e g i s m.

zegísm *s. n.* teorie filozofico-economică de esență neomalthusianistă limitativă, potrivit căreia populația globului, cererea de produse alimentare și poluarea ar înregistra creșteri într-un mod progresiv, amenințător, în timp ce resursele globului s-ar afla în cantități limitate, lumea îndreptîndu-se astfel rapid spre autodistrugere. — var. *zeghism* s. n. (<engl. *z/ero/ e/conomic/ g/rowth/*, creștere economică zero + *-ism)*

zégras *s. n.* iarbă-de-mare, algă. — scris și *seegras*. (<germ. *Seegras)*

zeifícá *vb. tr. (rar)* a deifica. (după fr. *déifier*, lat. *deificare)*

zeínă *s. f.* proteină vegetală din boabele de porumb. (<fr. *zéine*)

zeităte *s. f.* divinitate păgînă, zeu, zeiță. (<*zeu* + *-itate*)

zel *s. n.* rîvnă, sîrguință; ardoare. ○ *exces de ~* = sîrguință exagerată. (<fr. *zèle*, lat. *zelus*, gr. *zelos*)

zelatór, -oáre *adj., s. m. f.* (om) zelos; zelot (1). (<fr. *zélateur*)

zelós, -oásă *adj.* plin de zel; sîrguincios; zelator. (<*zel* + *-os*)

zelót, -ă *adj., s. m. f.* 1. (adept) al zelotismului; fanatic religios; zelator. 2. șef al unui grup, în anumite confrerii sau asociații religioase. (<fr. *zélote*, gr. *zelotes*)

zelotísm *s. n.* 1. mișcare naționalistă extremistă printre evrei, în antichitate, ai cărei adepți se entuziasmau pentru legea lui Moise și evitau contactul cu cei de alt neam. 2. exces de zel, fanatism religios. (<fr. *zélotisme*)

-zemie *elem. comp.* „pierdere, lipsă". (<fr. *-zemie*, cf. gr. *zemia*, lipsă, neajuns)

zen *s. n.* sectă budistă din Japonia, datînd din evul mediu, care se bazează în special pe educarea unei anumite conduite, pe o tehnică specială de meditație filozofică, menită să stimuleze concentrarea gîndirii, și pe antrenament fizic special. (<fr. *zen* < cuv. jap.)

zenană *s. f.* țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată. (<fr. *zénana* < cuv. hindi < pers.)

zéndă *s. f.* limbă veche iraniană, din care derivă vechea persană și (zend-)avestica. (<fr., engl. *zend*)

zenít *s. n.* 1. punctul cel mai înalt de pe bolta cerească, diametral opus nadirului, situat pe verticală, deasupra locului de observație. 2. *(fig.)* culme, apogeu. (<fr. *zénith* < cuv. ar.)

zenitál, -ă *adj.* referitor la zenit. ○ *distanță ~ă* = unghiul vertical cuprins între zenit și un astru. (<fr. *zénithal*)

ZEO- *elem. comp.* „fierbere". (<fr. *zéo-*, cf. gr. *zein*, a fierbe, a clocoti)

zeolít *s. m.* silicat natural de aluminiu și sodiu din rocile vulcanice. (<fr. *zéolite*)

zeolític, -ă *adj.* care conține zeoliți. (<fr. *zéolitique*)

zeolitizáre *s. f.* transformare a feldspaților și a altor aluminosilicați în zeoliți. (după fr. *zéolitisation*)

zéppă *s. f.* problemă enigmistică asemănătoare monoverbului cu incastru, în care prin introducerea unei litere sau silabe într-un cuvînt de bază se obține un alt cuvînt cu alt înțeles. (<it. *zeppa*)

zeppelín /zéppelin /țe-pe-/ *s. n.* dirijabil de mari dimensiuni, cu un înveliș rigid de metal și cu numeroase compartimente umplute cu hidrogen. (<germ. *Zeppelin*, cf. *Ferdinand von Zeppelin*, numele inventatorului)

zéro *s. n.* 1. număr situat în sistemul numeric înainte de unu. ● simbol numeral (0), care, pus la dreapta unei cifre, îi mărește valoarea de zece ori. 2. *(fig.)* om de nimic; nulitate. 3. valoarea unei mărimi de la care se începe măsurarea acelei mărimi. ● *(adj.;* despre afixe, desinențe) care lipsește, dar constituie o marcă tocmai prin absență. (<fr. *zéro*, it. *zero*, cf. ar. *sifr*, gol, nimic)

zerotáj *s. n.* ansamblu de operații necesare pentru determinarea punctului zero al termometrelor, precum și verificarea ulterioară a acestora. (<fr. *zérotage*)

zerovalént, -ă *adj.* (despre elemente chimice) care nu se poate combina cu nici un element. (<fr. *zérovalent*)

zetétic, -ă 1. *adj. (fil.)* referitor la metodele de cercetare utilizate pentru a descoperi rațiunea și natura lucrurilor. II. *s. m.* nume dat filozofilor greci, discipoli ai lui Pyrrhon. III. *s. f.* metodă filozofică sau științifică bazată pe cercetare. (<fr. *zététique*, lat. *zeteticus*, gr. *zetetikos* < *zetein*, a căuta)

zéugmă /zeug-/ *s. f.* construcție sintactică prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se raportează decît la unul dintre substantive. (<fr., lat., gr. *zeugma*)

ziarist, -ă *s. m. f.* cel care lucrează în redacția unui ziar, a unei reviste; gazetar, jurnalist. (după fr. *journaliste*)

ziarístic, -ă I. *adj.* de ziar; specific presei. II. *s. f.* profesiunea de ziarist; gazetărie, jurnalistică. (după it. *giornalistico*)

zibelínă *s. f.* 1. mamifer carnivor asemănător jderului, cu blana foarte frumoasă, din Asia și Africa; samur. 2. țesătură care are aspectul blănii de zibelină (1), făcută din lînă de calitate superioară, cu firul foarte puțin răsucit. (<fr. *zibeline*, it. *zibellino*)

zibétă *s. f.* mamifer carnivor din familia viveridelor, cu părul cenușiu, pătat cu negru, măsurînd 50 cm lungime, prezentă în savanele africane, care secretă un suc onctuos folosit în parfumerie; civetă. (<it. *zibetto*, fr., engl. *zibeth* < cuv. ar.)

ZIGO-, -zigíe *elem. comp.* „unire, joncțiune, acuplare". (<fr. *zygo-*, *-zygie*, cf. gr. *zygon*, jug, cuplu)

zigoauxospór *s. m.* auxospor de rezistență. (<fr. *zygoauxospore*)

zigocíst *s. n.* celulă rezultată din fuzionarea a doi gameți similari, înconjurată de o membrană rezistentă. (<fr. *zygocyste*)

zigodactíl, -ă *adj.* (despre păsări cățărătoare) cu degete reunite. (<fr. *zygodactyle*)

zigofáză *s. f. (biol.)* fază în dezvoltarea unui organism între momentul fertilizării și diplofază. (<fr. *zygophase*)

zigofíte *s. f. pl.* plante rezultate din conjugarea celor doi gameți. (<fr. *zygophytes*)

zigogamíe *s. f.* copulare a gametangiilor. (<fr. *zygogamie*)

zigogenétic, -ă *adj.* rezultat din fecundare. (<fr. *zygogénétique*)

zigogenéză *s. f.* naștere a zigotului. (<fr. *zygogenèse*)

zigomátic, -ă *adj.* referitor la zigomă, al zigomei. (<fr. *zygomatique*)

zigómă *s. f.* os pereche care constituie umerii obrajilor; os molar. (<fr., gr. *zygoma*)

zigomér, -ă I. *adj. (biol.)* divizat în perechi. II. *s. n.* regiune cromozomială care asigură împerecherea cromozomilor omologi în meioză. (<fr. *zygomère*)

zigomicéte *s. f. pl.* grup de ciuperci inferioare care se înmulțesc prin zigospori, cuprinzînd în special mucoraceele. (<fr. *zygomycètes*)

zigomórf, -ă *adj.* (despre flori) cu un singur plan de simetrie (median, transversal sau oblic). (<fr. *zygomorphe*)

zigomorfíe *s. f. (bot.)* simetrie bilaterală. (<fr. *zygomorphie*)

zigonémă *s. f.* filament cromozomial în stadiul zigoten al meiozei. (<fr. *zygonéma*)

zigosféră *s. f.* gamet[1]. (<lat. *zygosphaera*)

zigospór *s. m. (bot.)* spor rezultat din fuziunea a doi gameți. (<fr. *zygospore*)

zigosporánge *s. m.* sporange care conține zigospori. (<fr. *zygosporange*)

zigót *s. m.* celulă rezultată din fuziunea a doi gameți haploizi; ou fecundat. (<fr. *zygote*)

zigotactísm *s. n.* 1. atracție reciprocă între celulele și organele sexuale masculе și femele. 2. atracția dintre hifele de sex diferit pentru conjugare. (<fr. *zygotactisme*)

zigotén *adj. stadiu* ~ (și *s. n.*) = stadiu al profazei meiotice de la începutul împerecherii cromozomilor. (<fr. *zygotène*)

zigótic, -ă *adj.* referitor la zigot. (<fr. *zygotique*)

zigozoospór *s. m.* spor ciliat mobil rezultat din conjugarea a două celule sexuale omoloage. (<fr. *zygozoospore*)

zigurát *s. n.* templu monumental caldeean sau babilonian de forma unei piramide în trepte, alcătuit prin suprapunerea de prisme dreptunghiulare din ce în ce mai mici. (<fr. *zigguurat*, asirian *zigguratu*)

zigzág *s. n.* linie frîntă. ○ *în* ~ = zigzagat. ● motiv decorativ alcătuit din astfel de linii. (<fr. *zigzag*)

zigzagá *vb. intr.* a face zigzaguri; *(fam.)* a merge pe două cărări. (<fr. *zigzaguer*)

zigzagát, -ă *adj.* în formă de linie frîntă. (<fr. *zigzagué*)

ZIM(O)-, -zimă *elem. comp.* „ferment, fermentație", „enzimă". (<fr. *zym|o|-, -zyme*, cf. gr. *zyme*, drojdie, ferment)

zimázã *s. f.* enzimă fermentativă din drojdia de bere, care transformă glucoza în alcool și în gaz carbonic. (<fr. *zymase*)

-zimă v. z i m (o)-.

zimogén, -ă I. *adj.* (despre celule, glande) care produce enzime; (despre bacterii) care produce fermentație; fermentativ. II. *s. n.* formă inactivă a unei enzime. (<fr. *zymogène*)

zimogenézã *s. f.* totalitatea proceselor biochimice care duc la sinteza enzimelor. (<fr. *zymogenèse*)

zimolízã *s. f.* descompunere a substanțelor sub acțiunea enzimelor. (<fr. *zymolyse*)

zimológic, -ă *adj.* referitor la zimologie. (<fr. *zymologique*)

zimologíe *s. f.* știința care studiază fermenții și fermentațiile; enzimologie. (<fr. *zymologie*)

zimoproteínă *s. f.* proteină cu putere litică. (<fr. *zymoprotéine*)

zimotéhnic, -ă *adj.* referitor la zimotehnie. (<fr. *zymotechnique*)

zimotehníe *s. f.* tehnica producerii și dirijării procesului de fermentație. (<fr. *zymotechnie*)

zimoterapíe *s. f.* folosirea fermenților în scop terapeutic. (<fr. *zymothérapie*)

zimótic, -ă *adj.* referitor la fermentație. (<fr. *zymotique*)

zinc *s. n.* metal alb-albăstrui, moale, maleabil și ductil, ușor fuzibil, din grupa a II-a, secundară, a sistemului periodic, folosit la elaborarea unor aliaje, la zincarea oțelurilor etc. (<fr. *zinc*, germ. *Zink*)

zincá *vb. tr.* a acoperi un metal, un obiect etc. cu un strat (subțire) de zinc. — **zincáre** s. f. (<fr. *zinquer*)

zincát *s. m.* sare a hidroxidului de zinc. (<fr. *zincate*)

zincífer, -ă *adj.* (despre minereuri) care conține zinc. (<fr. *zincifère*)

zincít *s. n.* oxid natural de zinc. (<fr. *zincite*)

zincográf, -ă *s. m. f.* muncitor calificat care execută clișee în zinc. (<fr. *zincographe*)

zincografiá *vb. tr.* a reproduce imagini, desene etc. cu ajutorul zincografiei. — **zincografíere** s. f. (<fr. *zincographier*)

zincográfic, -ă *adj.* referitor la zincografie, folosit în zincografie. (<fr. *zincographique*)

zincografíe *s. f.* 1. tehnica obținerii clișeelor metalice folosite în imprimerie; zincogravură. 2. atelier în care se execută asemenea clișee. 3. reproducere executată prin zincografie (1). (<fr. *zincographie*)

zincogravúră *s. f.* zincografie(1). ● clișeu zincografic; reproducerea obținută. (<fr. *zincogravure*)

zincóză *s. f.* pneumoconioză (benignă) cauzată de inhalarea pulberilor de zinc. (<fr. *zincose*)

zingiantróp *s. m.* maimuță antropoidă fosilă, descoperită în 1959 în Tanganyika (Tanzania). (<fr. *zingianthrope*, cf. *Zingi*, veche denumire a Africii Orientale)

zínnie *s. f.* plantă erbacee, originară din Mexic, cu flori frumoase, cu un colorit variat; *(pop.)* circiumăreasă. (<fr. *zinnia*, germ. *Zinnie*, cf. *J. G. Zinn*, botanist germ.)

zinnwaldít /ținvaldít/ *s. n.* silicat natural de litiu, potasiu și fier. (<fr. *zinnwaldite*, germ. *Zinnvaldit*, cf. *Zinnwald*, localitate din Munții Metalici — Saxonia)

zircón *s. n.* silicat natural de zirconiu. (<fr. *zircon*)

zirconíță *s. f.* varietate de zircon. (<fr. *zirconite*)

zircóniu *s. n.* metal alb-cenușiu, greu fuzibil, cu rezistență mecanică ridicată, folosit la elaborarea unor oțeluri speciale, dure, la construirea reactoarelor nucleare etc. (<fr. *zirconium*)

-zít *elem. comp.* „hrană, nutriție". (<fr. *-site*, cf. gr. *sitos*)

zítum *s. n.* bere fabricată de egipteni din orz fermentat. (<fr. *zythum*, cf. gr. *zythos*, bere)

ZO(O)-, -zoár, -zóic, -zoísm/ ZOIDIO-, -zoíd *elem. comp.* „animal". (<fr. *zo/o/-, -zoaire, -zoïque, -zoïsme, zoïdio-, -zoïd*, cf. gr. *zoon*, animal, *zoikos*, de viață, *zoarion, zoidion*, animal mic)

zoantróp, -ă *s. m. f.* suferind de zoantropie. (<fr. *zoanthrope*)

zoantropíe *s. f.* delir în timpul căruia bolnavul se crede metamorfozat în animal. (<fr. *zoanthropie*)

-zoár v. z o (o)-.

zoárh *s. m.* conducător de elefanți în formațiile militare antice grecești. (<gr. *zoarkhos*)

zodiác *s. n.* regiune a sferei cerești situată de o parte și de alta a eclipticii și parcursă de Soare în mișcarea sa aparentă, în timp de un an, de Lună și de o parte din planete. ○ *semnele ~ului* = semnele zodiacale. (<fr. *zodiaque*, lat. *zodiacus*, gr. *zodiakos*)

zodiacál, -ă *adj.* referitor la zodiac, al zodiacului. ● *(despre constelații)* care se află în regiunea zodiacului. ○ *semne ~e* = fiecare dintre cele 12 simboluri ale zodiilor, corespunzînd diviziunilor zodiacului; *lumină ~ă* = fișie de lumină din regiunea zodiacului, înainte de răsăritul Soarelui (toamna) și după apusul acestuia (primăvara). (<fr. *zodiacal*)

zoécie *s. f.* lojă (II, 2) care conține un individ, la briozoare. (<fr. *zoécie*, cf. gr. *oikia*, casă)

-zóf, -zofíe /-sóf, -sofíe *elem. comp.* „înțelept, înțelepciune", „învățat". (<fr. *-sophe, -sophie*, cf. gr. *sophos, sophikos*, înțelept, *sophia*, înțelepciune, cunoaștere)

-zóic v. z o (o)-.

-zoíd v. z o (o)-.

ZOIDIO - v. z o (o)-.

zoidiogám, -ă *adj.* zoogam. (<fr. *zoïdiogame*)

zoidiogamíe *s. f.* zoogamie. (<fr. *zoïdiogamie*)

zoidiospór *s. m.* spor răspîndit prin intermediul animalelor. (<fr. *zoïdiospore*)

zoíl *s. m.* *(livr.)* critic invidios, lipsit de obiectivitate, negativist. (<fr. *zoïle*, cf. *Zoïl*, critic gr., detractor al lui Homer)

-zoísm v. z o (o)-.

zoizít *s. n.* silicat natural hidratat de calciu și de aluminiu din grupa epidotului, component al unor roci eruptive și metamorfice. (<germ. *Zoisit*)

zolísm *s. n.* școala naturalistă a lui Zola, care urmărea să aplice faptelor umane și sociale rigoarea științifică. (<fr. *zolisme*, cf. *Emile Zola*, romancier fr.)

zolíst, -ă *adj.* 1. propriu lui Zola și operei sale. 2. în genul operei lui Zola. (<*zol/*ism/ + *-ist*)

zollverein /țolferáin/ *s. n.* denumirea germană a „uniunii vamale", care a precedat unitatea politică. (<germ. *Zollverein*)

-zóm v. s o m a t (o)-.

zómbi *s. m.* 1. om înviat din morți, care și-a pierdut identitatea, drogat (în stare de letargie) sau cu creierul spălat, apoi înscris cu anumite ordine, pe care le execută orbește, folosit în interes personal sau de manipulare politică. 2. *(fam.)* om fără caracter, lipsit de orice voință. (<fr. *zombi* < cuv. creol din Haiti)

zombiánism *s. n.* metodă de dirijare a comportamentului uman, direct sau prin sugestie, de manipulare a opiniei publice prin mijloace mass-media, care transformă omul într-un robot ușor de condus. (<*zombi* + *-anism*)

-zomíe v. s o m a t (o).

zóna *s. f.* ~ *zoster* = boală infecțioasă virotică, localizată în ganglionii spinali și caracterizată prin dureri și erupții eritemato-veziculare pe traiectul nervilor senzoriali. (<fr. *zona*, cf. lat. *zona*, centură, gr. *zone*)

zonáj *s. n.* *(cinem.)* defect de prelucrare a peliculei, provocat de agitația insuficientă a soluțiilor, care apare pe imagine sub forma unei dungi longitudinale de densitate diferită, ce se deplasează lateral în timpul proiecției filmului. (<fr. *zonage*)

zonál, -ă *adj.* referitor la o zonă; care corespunde unei zone; de zonă. (<fr. *zonal*)

zonalitáte *s. f.* mod de repartiție a fenomenelor naturale geografice pe suprafața pămîntului. (<fr. *zonalité*)

zonár, -ă *adj.* (împărțit) pe zone. (<engl. *zonary*)

zonáre *s. f.* 1. împărțire a unui teritoriu în zone (de cultură, industriale, de locuit); zonificare. 2. raionare. (<it. *zonare*, după fr. *zonage*, engl. *zoning*)

zónă *s. f.* 1. porțiune din suprafața uscatului, a vegetației și climei, din adîncimea unei ape sau din sol etc. cu anumite caractere omogene. ● suprafață delimitată de teren din teritoriul unui oraș sau al unei comune, destinată unei anumite întrebuințări. ● *(silv.)* suprafață denumită convențional după o plantă-tip. ● spațiu de operații militare; porțiune a spațiului aerian din jurul unui aerodrom, în care se antrenează piloții. ● întindere delimitată din punct de vedere administrativ și economic-financiar; sector. ● *(inform.)* parte a memoriei centrale care înregistrează un număr oarecare de cuvinte, destinate unei întrebuințări preferențiale. ● *(tehn.)* denumire a unor părți din furnal. ● întindere, extensiune a ceva. ● arie, regiune a corpului. 2. fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate de cercurile polare și de tropice. 3. fiecare dintre părțile cerului care corespund zonelor terestre. 4. porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două planuri paralele. 5. *(fiz.)* bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. (<fr. *zone*)

zonificáre *s. f.* zonare (1). (<*zonă* + *-ifica*)

zonítă *s. f.* afecțiune (tuberculoasă) a unei zone pulmonare. ● imagine radiologică a unei asemenea zone. (<fr. *zonite*)

zonúlă *s. f.* *(anat.)* zonă mică. (<fr., engl. *zonule*)

zonulotomíe *s. f.* secționare chirurgicală a ligamentului suspensor al cristalinului. (<engl. *zonulotomy*)

ZOO[1]**-** v. z o (o)-.

zóo[2] *s. f.* grădină zoologică. (<fr. *zoo*)

zoobéntos *s. n.* totalitatea animalelor din bentos. (<*zoo* + *bentos*)

zoobiologíe *s. f.* biologie animală. (<fr. *zoobiologie*)

zoobiótic, -ă *adj.* 1. aflat sub influența factorilor animali. 2. (despre paraziți vegetali) care crește pe animale. (<fr. *zoobiotique*)

zooblást *s. n.* celulă animală. (<fr. *zooblaste*)

zoobotánic, -ă *adj.* referitor la zoologie și la botanică. (<*zoo-* + *botanic*)

zoococcídie *s. f.* cecidie provocată de un parazit animal. (<fr. *zoocécidie*)

zoocenocít *s. n.* celulă plurinucleară ciliată și cu mișcări libere, la alge. (<fr. *zoocénocyte*)

zoocenológie *s. f.* ramură a biologiei care studiază zoocenozele. (<fr. *zoocénologie*)

zoocenóză *s. f.* biocenoză animală. (<fr. *zoocénose*)

zoochimíe *s. f.* disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice ce se petrec în el. (<fr. *zoochimie*)

zoocíd *s. n.* pesticid pentru combaterea animalelor dăunătoare. (<*zoo-* + *-cid*)

zoocóră *adj., s. f.* (plantă) ale cărei semințe se răspîndesc prin intermediul animalelor. (<fr. *zoochore*)

zoocoríe *s. f.* însușire a plantelor zoocore. (<fr. *zoochorie*)

zoocultúră *s. f.* zootehnie. (<it. *zoocultura*)

zooeconomíe *s. f.* disciplină care studiază aplicarea principiilor de economie rurală la creșterea animalelor. (<fr. *zooéconomie*)

zoofág, -ă *adj.* carnivor. (<fr. *zoophage*)

zoofagíe *s. f.* faptul de a fi zoofag. (<fr. *zoophagie*)

zoofíl, -ă *adj.* 1. suferind de zoofilie. 2. (despre plante) la care polenizarea se face prin intermediul animalelor. (<it. *zoofilo*)

zoofílie *s. f.* 1. afecțiune morbidă pentru animale sau păsări. 2. satisfacere a instinctului erotic în mod preferențial sau exclusiv prin contact sexual cu animale, frecventă la indivizi întîrziați mintal. v. bestialitate (2). 3. preferința unor țințari pentru singele animalelor. (<fr. *zoophilie*)

zoofíte *s. n. pl.* încrengătură cuprinzînd animale inferioare (echinoderme, meduze, polipi, spongieri, infuzori) cu aspect ce amintește de plante; fitozoare. (<fr. *zoophytes*)

zoofític, -ă *adj.* referitor la zoofite; (despre simbioză) cu relații între plante și animale. (<fr. *zoophytique*)

zoofitológie *s. f.* studiul zoofitelor. (<*zoofit* + *-logie*)

zoofób, -ă *adj.* 1. suferind de zoofobie. 2. (despre plante) care prezintă unele adaptări (ghimpi, spini etc.) de apărare împotriva animalelor erbivore. (<fr. *zoophobe*)

zoofobíe *s. f.* teamă morbidă de unele animale. (<fr. *zoophobie*)

zoofór *s. n.* 1. friză în ordinul ionic sau corintic, ornată cu figuri de animale. 2. platbandă cu ornamente de tip zoomorf în relief. (<fr. *zoophore*)

zoofóric, -ă *adj.* (*arhit.*; despre frize, coloane) care servește ca suport unor figuri de animale. (<fr. *zoophorique*)

zoogám, -ă *adj.* (despre plante) care prezintă zoogamie; zoidiogam. (<fr. *zoogame*)

zoogamét *s. m.* gamet ciliat mobil, la alge și la ciuperci. (<fr. *zoogamète*)

zoogamíe *s. f.* fertilizare cu polen transportat prin intermediul animalelor; zoidiogamie. (<fr. *zoogamie*)

zoogén, -ă *adj.* (despre roci) de origine animală. (<fr. *zoogène*)

zoogenéză *s. f.* explicație mitică a genezei omului din animale sacre. (<*zoo-* + *-geneză*²)

zoogenía *s. f.* studiu al dezvoltării animalelor. (<fr. *zoogénie*)

zoogeográf, -ă *s. m. f.* specialist în zoogeografie. (<fr. *zoogéographe*)

zoogeografíe *s. f.* ramură a biogeografiei care studiază răspîndirea speciilor animale, actuale și fosile, pe suprafața terestră. (<fr. *zoogéographie*)

zooglée *s. f.* aglomerare de microorganisme într-o masă mucilaginoasă. (<fr. *zooglée*, lat. *zoogloea*, cf. gr. *gleia*, clei)

zoográf, -ă *s. m. f.* specialist în zoografie (2). (<*zoografie*)

zoográfic, -ă *adj.* referitor la zoografie. (<engl. *zoographic*)

zoografíe *s. f.* 1. arta picturii animaliere. 2. parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diferitelor specii de animale. (<fr. *zoographie*)

zoogréfă *s. f.* grefă dermoepidermică cu grefon de la un animal. (<fr. *zoogreffe*)

zooiatríe *s. f.* (*livr.*) medicină veterinară. (<it. *zooiatria*)

zooiátru *s. m.* (*livr.*) medic veterinar. (<it. *zooiatra*)

zooíd, -ă *adj.* (despre minerale) care are forma unei figuri de animal sau a unei părți a acestuia. (<fr. *zoïde*)

zooigiénă *s. f.* igiena animală. (<*zoo-* + *igienă*)

zoolatríe *s. f.* religie primitivă bazată pe cultul animalelor. (<fr. *zoolâtrie*)

zoolátru, -ă *adj., s. m. f.* (cel) care se închină la animale. (<fr. *zoolâtre*)

zoolít *s. m.* parte fosilă sau petrificată dintr-un animal. (<fr. *zoolithe*)

zoolític, -ă *adj.* referitor la zooliți. (<fr. *zoolithique*)

zoológ, -ă *s. m. f.* specialist în zoologie. (<fr. *zoologue*)

zoológic, -ă *adj.* referitor la zoologie, de zoologie. ○ *grădină ~ă* = spațiu liber și amenajat în care sînt ținute, în scop științific și instructiv, diverse animale; zoo², zooparc. (<fr. *zoologique*)

zoología *s. f.* știință care studiază regnul animal. (<fr. *zoologie*, lat. *zoologia*)

zoom /zum/ *s. n.* 1. efect de travelling optic, obținut cu ajutorul unui obiectiv cu distanță focală continuu variabilă. 2. obiectivul însuși. (<amer. *zoom*)

zoomagnetísm *s. n.* magnetism animal. (<fr. *zoomagnétisme*)

zoomanía *s. f.* afecțiune morbidă pentru animale. (<fr. *zoomanie*)

zoomásă *s. f.* totalitatea animalelor dintr-o biocenoză. (<*zoo-* + *masă*)

zoométric, -ă *adj.* referitor la zoometrie. (<it. *zoometrico*)

zoometrie *s. f.* parte a zootehnicii care are ca obiect măsurarea animalelor. (<it. *zoometria*)

zoométru *s. n.* instrument folosit în zoometrie. (<it. *zoometro*)

zoomórf, -ă *adj.* (despre divinități, obiecte de artă, motive decorative) care reprezintă animale; zoomorfic (2). (<fr. *zoomorphe*)

zoomórfic, -ă *adj.* 1. referitor la zoomorfie. 2. zoomorf. (<fr. *zoomorphique*)

zoomorfie *s. f.* parte a zoologiei care studiază conformația animalelor. (<fr. *zoomorphie*)

zoomorfism *s. n.* credință religioasă care afirmă metamorfozarea oamenilor în animale. ● cult primitiv care are la bază adorarea unor animale ca divinități. (<fr. *zoomorphisme*)

zoomorfóză *s. f.* morfogeneză sub influența agenților animali. (<fr. *zoomorphose*)

zóon *s. m.* orice organism dezvoltat dintr-un ou. (<gr. *zoon*)

zoonim *s. n.* nume propriu de animale. (<fr. *zoonyme*)

zoonomie *s. f.* totalitatea legilor după care se desfășoară viața animală. (<fr. *zoonomie*)

zoonóză *s. f.* boală infecțioasă sau parazitară la animale, transmisibilă omului. (<fr. *zoonose*)

zoopaleontologie *s. f.* știință care studiază animalele fosile. (<fr. *zoopaléontologie*)

zooparazít *s. m.* parazit animal. (<fr. *zooparasite*)

zoopár *s. n.* grădină zoologică. (<germ. *Zoopark*)

zoopatíe *s. f.* 1. boală la animale. 2. delir în care bolnavul e convins că are animale (șerpi, broaște etc.) în sau pe corp. (<fr. *zoopathie*)

zoopatologie *s. f.* știință despre bolile animalelor. (<fr. *zoopathologie*)

zooplanctón *s. n.* plancton animal. (<fr. *zooplancton*)

zooplastíe *s. f.* transplantare a unui țesut animal în organismul uman. (<engl. *zooplasty*)

zooprofilaxíe *s. f.* măsură de protecție împotriva maladiilor animalelor. (<fr. *zooprophylaxie*)

zoopsie *s. f.* viziune halucinantă de animale hidoase sau periculoase, caracteristică anumitor intoxicații (cu alcool, cocaină etc.). (<fr. *zoopsie*)

zoopsihologíe *s. f.* psihologie animală. (<fr. *zoopsychologie*)

zoorámа *s. f.* ciclu de emisiuni prezentate la televizor cuprinzînd imagini, comentarii și informații științifice referitoare la viața, răspîndirea și la comportamentul unor animale de pe glob. (<*zoo-* + *-rama*²)

zooromán *s. n.* roman¹ animalier. (<*zoo-* + *roman*¹)

zoosemiótică *s. f.* știință a semnelor de comunicare și a comportamentului animalelor. (<fr. *zoosémiotique*)

zoosféră *s. f.* zoospor prevăzut cu doi cili, la alge. (<fr. *zoosphère*)

zoospermie *s. f.* prezența spermatozoizilor în spermă. (<fr. *zoospermie*)

zoospór *s. m.* spor ciliat, înotător, caracteristic unor alge și ciuperci acvatice. (<fr. *zoospore*)

zoosporánge *s. m.* sporange în care se formează zoosporii. (<fr. *zoosporange*)

zoosporangiofór *s. m.* suport al zoosporangelui. (<fr. *zoosporangiophore*)

zoosteról *s. m.* sterol de origine animală. (<fr. *zoostérol*)

zoosuccivór, -ă *adj.* (despre animale) care se hrănește cu sîngele supt de la alte specii.

zootaxíe *s. f.* clasificarea metodică a regnului animal. (<fr. *zootaxie*)

zootéhnic, -ă *adj.* referitor la zootehnie. (<fr. *zootechnique*)

zootehnician, -ă *s. m. f.* specialist în zootehnie; zootehnist. (<fr. *zootechnicien*)

zootehnie *s. f.* știință care studiază creșterea, îmbunătățirea speciilor și exploatarea animalelor domestice; zootehnică. (<fr. *zootechnie*)

zootehnist, -ă *s. m. f.* zootehnician. (<*zootehnie* + *-ist*)

zooterapeútic, -ă I. *adj.* referitor la zooterapie. II. *s. f.* zooterapie. (<fr. *zoothérapeutique*)

zooterapíe *s. f.* știință care studiază metodele de a vindeca bolile animalelor; zooterapeutică. (<fr. *zoothérapie*)

zootómic, -ă *adj.* referitor la zootomie. (<it. *zootomico*)

zootomie *s. f.* 1. știință care studiază structura corpului animalelor; anatomie animală. 2. disecție practicată pe animale. (<germ. *Zootomie*)

zootoxínă *s. f.* toxină de origine animală. (<engl. *zootoxin*, germ. *Zootoxine*)

zoóză *s. f.* boală parazitară de origine animală. (<fr. *zoose*)

zoozigospór *s. m.* zigospor mobil. (<fr. *zoozygospore*)

zóppa /dzo-pa/ *s. n.* dans popular italian cu ritm sincopat. (<it. *zoppo*, șchiop)

zoril *s. m.* animal carnivor din Africa, asemănător cu nevăstuica, cu blana neagră și albă, foarte căutată. (<fr. *zorille*, sp. *zorilla* < *zorra*, vulpe)

zoroastrián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al zoroastrismului; zarathustrian. (<fr. *zoroastrien*)

zoroastrísm *s. n.* religie antică proprie popoarelor Iranului, întemeiată de Zoroastru, avînd la bază concepția dualistă a luptei dintre bine și rău. v. mazdeism. (<fr. *zoroastrisme*, cf. *Zoroastru*, numele gr. al profetului pers. Zarathustra)

zostéră *s. f.* plantă monocotiledonată care formează adevărate prerii submarine; iarbă-de-mare. (<fr. *zostère*)

zosterián, -ă *adj.* referitor la zona zoster; cauzat de aceasta. (<fr. *zostérien*)

zosteriform, -ă *adj.* (*med.*; despre erupții) asemănător cu zona zoster. (<fr. *zostériforme*)

zuáv *s. m.* militar francez dintr-un corp de infanterie, stabilit pe vremuri în Algeria. (<fr. *zouave*, cf. ar. *zwâwa* < cuv. berber)

zvelt, -ă *adj.* 1. mlădios, subțire (în talie); suplu, grațios. 2. care se înalță grațios, cu linii suple. ● *(fig.;* despre zborul păsărilor) vioi, sprinten, elegant. (<fr. *svelte*, it. *svelto*)

zveltéțe *s. f.* calitatea de a fi zvelt; suplețe. (<fr. *sveltesse*, it. *sveltezza*)

zvonist, -ă *s. m. f.* cel care lansează zvonuri. (<*zvon* + *-ist*)

zwinger /zvín-gher/ *s. n.* spațiu cuprins între ziduri și porți dispuse perechi și paralel, formînd o cursă și servind ca întărire a dispozitivului de apărare de la intrarea într-o fortificație. (<germ. *Zwinger*)

zwinglián, -ă *adj., s. m. f.* (adept) al zwinglianismului. (<fr. *zwinglien*)

zwinglianism *s. n.* doctrină teologică a lui Zwingli și a discipolilor săi, care consideră „Biblia" ca autoritate supremă, opunînd-o dogmelor și formelor de cult catolice, și care tinde a confunda biserica cu statul. (<fr. *zwinglianisme*, cf. *Ulrich Zwingli*, umanist și reformator religios elvețian)

Redactori: MARIANA FOTA și OVIDIU VERDEȘ
Tehnoredactori: SILVIA DEOCLEȚIAN și EUGENIA AMBROZI

Bun de tipar: 22.XI.1996. Format: 16/70×100.
Coli de tipar: 97,25.
C.Z. pentru biblioteci mari: 459—316.1=59.
C.Z. pentru biblioteci mici: 459—316.1=59.

S.C. „UNIVERSUL" S.A.—c. 619